

00673371777

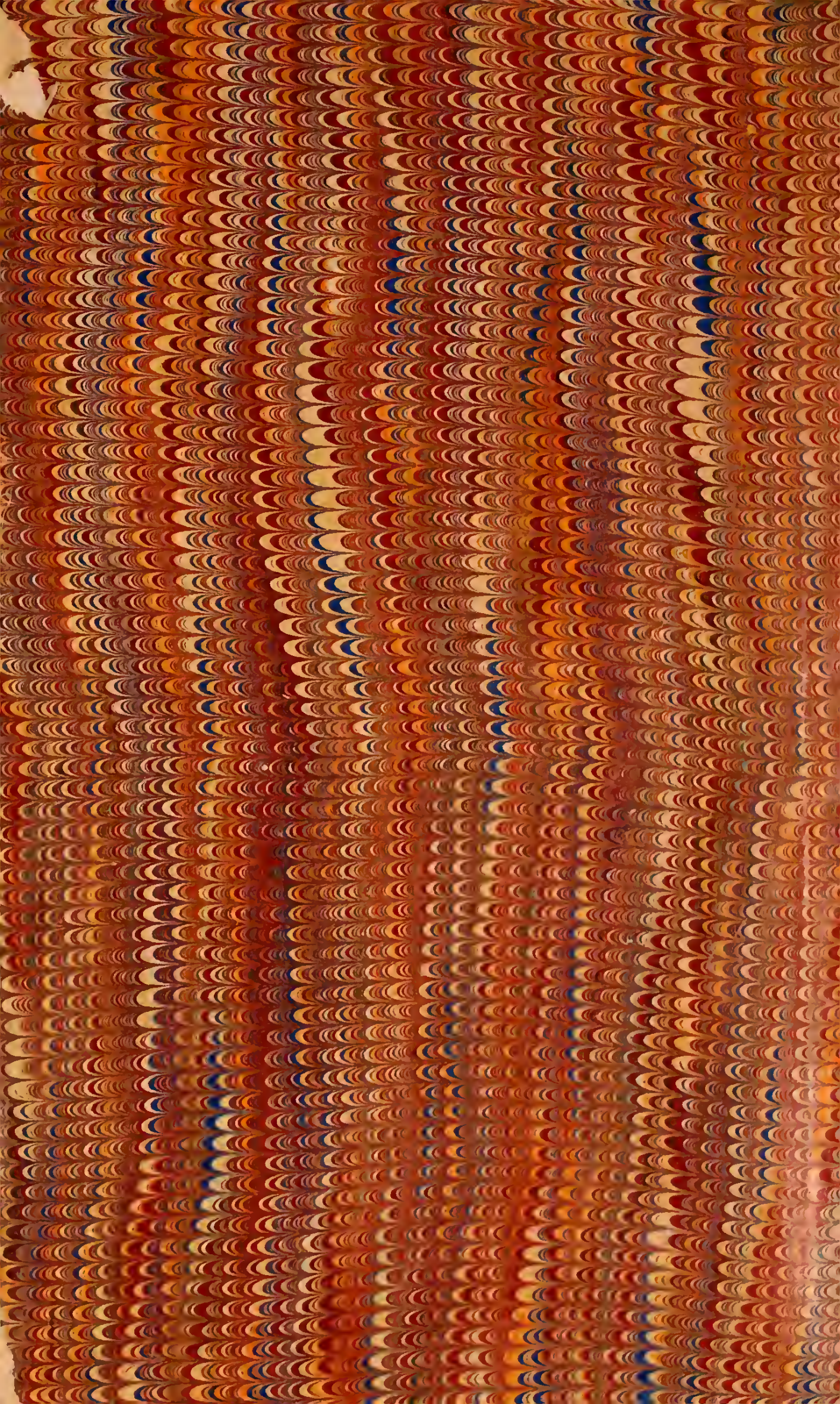
VILLANOVA COLLEGE LIBRARY
Villanova, Pennsylvania

This book was donated
3-4-49

by

Rev. M. Sullivan, O.S.A.

Digitized by the Internet Archive
in 2002 with funding from
Lyrasis Members and Sloan Foundation

ACTA

SANCTORUM

PARIS. — EX TYPIS V. GOUPE ET SOC., VIA GARANCIERS, 5

IOANNES BOLLANDVS S.I.
HISTORIOGRAPHVS SANCTORVM.

*scribendus, sanctorum obiit (Bollandus in, Actis.
Fallor: in hinc cepit vivere, non obiit.*

ANNO MDCCLXV. DIE XII. SEPTEMBRIS.

PARISIIS & ROMÆ, APVD VICTOREM PALME, M DCCC LXX.

ACTA SANCTORUM

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur

QUÆ EX LATINIS ET GRÆCIS, ALIARUMQUE GENTIUM ANTIQUIS MONUMENTIS

COLLIGERE CŒPIT

JOANNES BOLLANDUS, SOCIETATIS JESU,

ET

GODEFRIDUS HENSCHENIUS ET DANIEL PAPEBROCHIIUS,

SOCIETATIS JESU THEOLOGI

AUGERUNT, DIGESSERUNT ET ILLUSTRARUNT

EDITIO NOVISSIMA CUM ANIMADVERSIONIBUS EX TEMPORALIBUS D. PAPEBROCHII NUNC PRIMUM EX MSS EDITIS
CURANTE JOANNE CARNANDET

MARTII TOMUS PRIMUS

COMPLECTENS DIES VIII PRIORES

CUI PRÆMITTITUR TRACTATUS DE VITA, VIRTUTIBUS ET OPERIBUS JOANNIS BOLLANDI, ARDUO LABORI GLORIOSÈ IMMORTÈL. SUBJUNGUNTUR
Συνορίσιον ΒΑΣΙΛII IMP. ET ACTA GRÆCA AD OCTO PRIMOS, QUI HIC CONTINENTUR, DIES PERTINENTIA.

PARISIIS ET ROMÆ

APUD VICTOREM PALMÉ, BIBLIOPOLAM.

1865

8X
4655
A2
r.7

SANCTISSIMO ET BEATISSIMO

PATRI AC DOMINO NOSTRO

CLEMENTI IX
PONTIFICI MAXIMO.

Lib. of the Society of the Holy Spirit

Fuit a vastæ hujus de Actis Sanctorum molitionis Auctore primo provisum sapienter, ut Januarium mensem, quem suo ordine erant secuturi alii, Sanctorum omnium Regi Christo primum, tum illius supremo in terris Vicario URBANO VIII dedicaret: ne fundamenta designati operis alibi, quam supra solidissimam Petram posuisse, aut arbitrium in Sanctorum Acta detulisse alteri videretur, quam cujus erat de Sanctorum meritis et eorundem cultu statuere quod cælum probaret et terra omnis venerabunda susciperet. Idem, in Februario ad ALEXANDRI VII pedes deferendo, non penitendos tulit consilii sui fructus: nam, quod URBANUS facere non potuerat, ante preventus morte quam Januarius Romam appelleret, id ALEXANDER præstitit cumulatissime, favorem scilicet auxiliumque: et qui adhuc in minoribus agens profuerat multipliciter, ex Italia per amicos suppedians antiquissima de Sanctis non paucis monumenta; ad Apostolicæ dignitatis evectus apicem, quid non fecit ut tam carus sibi laudatusque conatus, quantum alibi plenius legere est, instructior semper ornatiorque procederet? Nos igitur, qui Bollando socii quondam studiorum adsciti, nunc, eheu! relictii successores, bene cœpta pergitur porro urgere, et, cui ipse est immortalis, Martium publice luci judicioque committere; ne tomis hisce patrociniū quæsituri, a vestigiis tanto auctore signatis velimus vel latum unguem deflectere, multæ continent rationes. Etenim (ut non dicamus, quod illa subsidia omnia, unde mensis hic habet ut prioribus locupletior cultiorque prodeat, favore potissimum Pontificio, et quidem Romæ, fuerint conquisita a nobis, ad eum finem istuc Apostolico nutu e Belgio accersitis) alium quemcunque Patronum hisce Sanctorum Actis eligere præ SANCITATE TUA, PATER BEATISSIME, non sinit insignis erga nostram Jesu Societatem benevolentia, qua in ejus favorem augens cultura, Virgini sine macula conceptæ et Societatis Fundatori Ignatio deferendum, in hoc potissimum quod circa Sanctos versatur argumento, felicissima Tui Pontificatus exordia nobis æternum memoranda fecisti, spemque minime frustrandam, unum ex illis futurum Te (ut Noster ad nos Præpositus Generalis Joannes Paulus Oliva scripsit) quorum nomen apud nos in benedictionibus esse voluit providentia ter optimi Dei nostri. Quare, cum fructus hujus minimæ nostræ Societatis quoscumque oblatos Tibi ostenderis antehac habere gratissimos, nunc cum es Ecclesiæ totius Catholicæ omniumque in ea Ord-

num, Hierarchici praesertim, Caput constitutus, praesumere volumus, Clementissimo aspectu Te dignaturum hunc mensem: in quo Pontifices summos Sanctorum insertos Albo legeres: Lucium I, Sixtum III, Simplicium, Zachariam et Gregorium Magnum; quin et Clementis hoc nomine Primi, quem tu feliciter refers Nonus, sacrosancta lipsana, annuo maris recedentis miraculo diu Chersonesiis veneranda, videres adducta Romam ab Episcopis Sanctis Cyrillo atque Methodio. Dum autem ista Tuo propiora fastigio SANCTITAS TUA videbit et leget, cognosces etiam in eodem mense non indiligenter propositam reliquorum Graduum Ecclesiasticorum sanctimoniam, effulgentem in Hierosolymitanis Patriarchis: Alexandro, Macario, Cyrillo, Sophronio; in Constantinopolitanis: Evagrio, Thoma, Nicephoro; in Episcopis, quos nominare longum sit, centum atque viginti; in Presbyteris aliisque Ecclesiarum Ministris longe pluribus; nec erit injucundum etiam eos percurrere, qui in monastica aut eremitica vita suis e virtutibus agnibusque ostendunt Christi Sponsam, circumdatam varietatibus professionum diversarum; tum Imperatores, Reges ac Principes et ex quocumque statu seculari Caelites, qui una cum Martyrum, certo numero certoque testimonio cognitorum, ingentibus copiis constituunt castrorum aciem pulcherrime ordinatam et tartareis potestatibus formidabilem: adeo ut omnium simul numerus si incatur (exclasis pluribus, quorum obiter dumtaxat notitiam damus, propterea quod non satis certo nobis constet quam legitime ab auctoribus quibusdam inter Sanctos Beatosve publice venerandos censeantur) omnium, inquam, si numerus incatur, inveniendi sint ultra quindecim millia et quingentos in hoc uno Martio mense propositi cultuque ecclesiastico rite dignati; et in his mille quadringenti ac quinquaginta, quorum vel nomina vel res gestae ex antiquissimis Graeca ac Latina lingua MSS. Codicibus depromantur in tribus hisce tomis, observationibusque et commentariis operosis illustrentur. Ergo qui Pater omnibus datus es Pastorque supremus, et ad quemcumque gradum conditionemque hominum curam vigilantiamque Tuam porrigis; in omni etiam conditione et gradu invenies hic Sanctos, quorum venerationem promoveas, imiteris exempla, fulciaris patrocinis, et, si placet etiam (quod omnino credimus placiturum) choros adaugeas, ipsorum catalogo inscribendo plures, quorum jam est sanctitas Romanae Rotae nota probataque satis. Omitimus referre quot in hoc Martio nostro sint, qui vel in eadem Illetruria TECUM nati terris, vel in ipsa demascentes feliciter renati caelis sunt, vel eam denique virtutibus suis miraculisque illustrant, et hoc titulo videri potuissent patriae adscribendi Tuae, nisi omnium Christianorum Patri electo, totus quia patet orbis Christianus patria esse cupisset. Sanctos tamen Pistoriensis urbis Patronos duos, Barontum atque Desiderium, nolumus hoc loco innominatos praeterire; sed dicimus, horum quoque illustres Actus, haecenus in membranis MSS. obscuros, ad xxv diem hujusce mensis prodire in lucem: quibus non immerito gratulamur, Teo ipsos in lumine sub Tuisque auspiciis, qui Pistoriense nomen ad summum extulisti splendorem, proponi orbi universo, non tantum colendos ex nominibus (quod Romani Martyrologii novae tabulae fecerant) sed etiam ex virtutibus suis cognoscendos. Tot tantisque concilianda gratiae proxeneti fidentes, cur non favorem, quantum Sanctissimus Decessor Tuus, huic operi legendo versandoque assuetus, praestare potuit voluitque, a Tua Clementissima SANCTITATE pollicebimur nobis? Erit fortassis hoc etiam nomine haec nostra Tui oblatio acceptior, quod a Flandro-Belgica Societate veniat, cujus maximos utilissimosque pro tuenda Apostolicae Sedis auctoritate labores, haeresibus ne quidquam circumaudique obstrepentibus, posses discere ex NEPOTE TUO (qui Bruxellis pro Summo Pontifice Internuntius, omnibus ex merito integritatis et pietatis carissimus laudatissimusque, oculis illos suis coram spectavit) nisi ipse ALEXANDRU VII diu a Secretis epistolis, per te cognovisses omnia, ob quae Provinciam

hanc

hanc tibi caram esse, dignatus es verbis rebusque testari Francisco L'Hermite, nunc Antverpiæ Domus Professorum Præposito, tunc ad Conventum Procuratorum in Urbe legato. Itaque non dicemus, a Flandro-Belgica Societate, inter Confederatas adversus Deum Regemque Provincias, primum unice, dein præcipue, fuisse sustentatam Religionem orthodoxam; non eandem in utrisque Indiis ac remotissimis Sinarum regnis, etiam cum sanguinis effusione, per insignes zelososque Missionarios ab illa ipsa propagatam; aut in præcipuis Christiani nominis fideique Academiis, per hinc accitos eruditissimos Theologicarum rerum Doctores Scriptoresque, celeberrimis prælectionibus scriptisque commentariis propugnata et illustrata: cuncta hæc dicere supersedebimus: tantum hoc præfabimur (quod ipsum tamen latere Te nequit) præ ceteris Provinciis Societatis Jesu, quam totam affectu paterno complecteris, hanc Flandro-Belgicam nostram dignam esse, quam hoc calamitosissimo tempore afflictissimam amantius teneriusque respicias, vel hæc de caussa, quod in Antverpiensi Domo, ex meris piorum eleemosynis sustentanda, non obstantibus rei familiaris angustiis maximis, triginta et amplius annis aluerit et pergat alere Scriptores minimum duos, uni illi intentos vacantesque studio, ut Sanctorum Acta, in præsentem usque diem tenebris blattisque relictæ, vel sciorum hæreticorumque calamis morsibusve indigne traducta distractaque, proponant in plena multiplicis eruditionis luce spectanda legendaque, ad communem Ecclesiæ Matris utilitatem atque splendorem. Exultavit futuri gaudii expectatione pene certa, medios inter belli funestissimi janjam cervicibus omnium imminentiæ metus, tota hæc Provincia; cum paucis antequam ad Pontificatum eligerere, diebus, ex ipsis litteris, quibus DOMINUS ROSPIGLIOSUS scribitur, anagramma simul et omen eruit, eis quæ sub Malachie nomine circumferuntur vaticiniis congruum, seque credidit Purpurarum Patrum senatui posse Personam TUAM ad vicarias Christi vices gerendas velut digito indicare ac scribere, SIGNO DEI SIBI OLORUM. Quod ubi rei veritas comprobavit, placuisse felicem Tuo ex nomine conjecturam ex Præposito Societatis universæ, nobis per suum pro Germanicis Provinciis Assistentem Carolum de Noyelles id gratulante, cognovimus. Et quoniam iterum mentio incidit Præpositi nostri Generalis, lubet etiam hoc loco addere, Patrem nostrum, qui omnibus fuit semper summe amabilis ac venerabilis, novo ex capite nihilominus amari cœpisse atque honorari a nobis, quod et illum SANCTITATI TUE intellexerimus carum esse, et ex ipso, suas Conciones Latine vulgante, in ea quam vigesimam numero, feria sexta in hebdomade Passionis dixit, legerimus et admirati sumus insignem celsitudinem animi Tui, supra omnem propriorum commodorum atque honorum respectum elati, unicamque Ecclesiæ Romane utilitatem et dignitatem curantis, probatam in Hispanica Nuntiatura, et illi seculis omnibus decantatissime Magni Scipionis apud eosdem Hispanos continentie comparatam, qua Lucio Principi raptam sponsam cum ingenti aurea ac gemmea gaza liberaliter condonavit; nihil sibi, sed unum illud in vicem postulans, ut esset Populo Romano amicus. Multo autem prius istam in Te virtutem, coram Pontifice Summo pluribusque S. R. E. Cardinalibus laudaverat ille, quam eo ascenderet SANCTITAS TRA, ubi ex singulari superhumane dignitatis munere nihil tui cernere tenereris, sed ea solum quæ Jesu Christi sunt querere; non agnos tantum, verum etiam oves ejus pascere jussus, ipsos Ecclesiarum particularium Prælatos. Magnum porro, ad omnes obligationis tantæ numeros explendos, Tua conferunt adjumentum in omni officii Christiani genere morum innocentissimorum integritas, atque ad res divinas pietatisque cultum exercitatissimi affectus, quos materno crederis cum lacte hausisse; imprimis autem illa inter homines laudatissima semper, quæ TUCUM ab utero crevit, erga miseros afflictosque misericordia: quæ omnes virtutes ita sunt ROSPIGLIOSÆ genti familiares, ut apud eam sedes habere proprias perpetuasque videantur.

lur. Etenim quotquot hic inveniuntur, qui vel TUAM Romæ Cardinalis, vel NEPOTIS apud nos Bruxellis Internuntii, vel CAMILLI fratris cum lectissima conjuge sua LUCRETIA carissimisque liberis viventis Pistorii, domos subire; unanimi asseverant relatu, non Principum sibi palatia illa, sed religiosorum hominum claustra esse visa; quod non Domini tantum, sed omnis familiarium ac famulorum turba, fidem, modestiam, pietatem spirarent. Verum quia ejusmodi dotes fere intra arcana pectoris et domesticos parietes continentur, seque produnt solo boni exempli odore; ad ejus percipiendas æstimandasque delicias, celestibus animis jucundissimas, hebetior vulgi sensus est: magis illud solet diffundere sese in deprædicandis ejus, quam ultimo nominavimus loco, visceribus misericordiæ. Quia quanto est miserorum hominum, quam Christianæ perfectionis articulos gradusque discernere idoneorum copia major; ipsique qui miseri non sunt, fieri so miseros posse gnari, gaudent expositum cunctis videre commiserationis affectum, quo recurrere etiam ipsi cum usus feret possint; tanto etiam ubique terrarum ab hac virtute libentius Te laudant et commendant plures; idque ita faciunt, ut eam non studio exercitationeque acquisitam Tui, sed cum ROSPIGLIOSIO sanguine congenitam dicant: dum alius Parentes TUOS HIERONYMUM atque CATRACHINAM deprædicat, effusissimæ erga miseros egenosque munificentie ornamentis præ civibus suis universis conspicuos: alius Patru Tui POMPEI meminit, cui inter Equites Melitenses Commendatoris titulo et inter Italicarum urbium Proceres Magni Prætoris Cremonensis dignitate præfulgido, usitatum fuerit obviorum ubique pauperum necessitatibus sublevandis non esse contentum, nisi etiam domi abditos latentesque requireret: e quorum numero cum viseret unum lecto affixum, hic tantæ erga se dignationis admiratione velut supra se raptus, ineunctanter asseruerit, usque adeo familiam ROSPIGLIOSIAM benedicendam ab eo, qui liberalitate hominum se vinci non patitur, Deo; ut, quod in terris et est et habetur summum, annis non ita multis labentibus domi suæ visura esset, supremum Ecclesiæ Romanæ Pontificatum. Fuisse autem id eo tunc majori admiratione exceptum a POMPEIO dicunt, quod nemo inter ROSPIGLIOSIOS esset, qui vel sacros Ordines suscepisset vel brevi suscepturus videretur. Te quippe, quem propensior erga pietatem indoles huic spei poterat viciniorem facere, nobilissimæ familiæ propagandæ uterque parens destinarat, et provida sedulitate circumspiciebat, quam Tui virginem, virtutis probatæ et antiqui stemmatis insigniis parem, possent auspiciis conjungere nuptiis. Sed prodidisti repente quod pridem animo volutabas, et sanctiori desiderio astuans ipsos in vota tua potenti attraxisti persuasione. Inde Romanum profectus, Patrique Antonio Florentino ex Ordine Capuecinorum felici insinuat error, deinde ab eodem jam S. R. E. Cardinali commendatus Fratri, ad universæ Ecclesiæ gubernacula præsidenti, URBANO, inquam, Pontifici Maximo, primum Sacræ Rituum Congregationi datus Secretarius es, tum ipsi Cardinalitiæ Purpuræ destinatus. Verum obstitit quedam temporis illius iniquitas, ob quam SANCTISSIMUS ingemiscens, Miseraui, aiebat, conditionem Principum, quibus quod maxime velint, id sæpe minime posse contingit! Hispaniæ scilicet adhuc debebatur Tui numeris omnibus absolutissima virtus, ut in ea spectaretur aliquis, vere Romana imo Apostolica præditus fortitudine, *qui sollicitatus*, nescio qua in caussa (æqua fortassis, sed rectoribus viis urgenda) memorabili sæculis cunctis repulsa, *omnia illa gloriæ et amplitudinis incrementa abjiceret; quæ in Ministri præclarissimi gratiam Dominus dimidiati propemodum nostri hujus orbis et novi mundi Regnator poterat vel effundere ex arario suo, vel conficere ex dititione amplissima, vel auctoritate et precibus impetrare ab eo, qui Vicarius Christi inexhaustos habet largiendi fontes*, quemadmodum legimus in prælaudata Joannis Pauli Olive concione. Merito igitur, qui Te Apostolicum Nuntium in Hispaniam legabat Pontifex, JACOBO NEPOTI (quem tunc Legationis assumebas

sumehas comitem, brevique ex Urbis atque orbis voto facturus es in Eminentissima Dignitate participem curarum publicarum) venienti ad Pedum oscula dixerit, habere eum in PATRUO librum optimum, quem si diligenter inspiceret legeretque, præclarus haud dubie et prorsus eximius esset ætate procedente futurus : ut merito etiam ALEXANDER VII primæ Cardinalium creationi includendum censuerit JULIUM ROSFICLIOSIUM, quem minime ambientem ipsa ante tot annos Purpura ambiverat EMINENTISSIMUM facere. Abriperet nos longius, PATER SANCTISSIME, hujus suavitas argumenti, abduceretque ab ea, quam tantæ amplitudini superstruendæ pro fundamento fuisse dicebamus, propensissima voluntate erga pauperes et liberalitate familiæ ROSFICLIOSIÆ : et tamen huic potissimum debentur ejus, quod Pistorii habet Societas nostra, Collegii incrementa latissima, qualia nos Roma revertentes vidisse cum gaudio recordamur. Tibi vero nominatim quantum eadem Societas nostra tota debeat, scio ego, inquit ultimis spīs ad nos litteris illius Præpositus Generalis præfatus : *et recens illud est, quod ut Societatem ad Augustissimæ Virginis matris cultum augustius inflammares, nobis pro Immaculata Deiparæ Conceptione celebranda Officium per ejusdem festi Octavam concesseris, et S. P. N. Ignatii memoriam annuam sub ritu duplicis ab Ecclesia universa sanceris peragendam ;* et addit : *Certe habemus Pontificem secundum cor Dei, habemus laudibus et meritis nostris majorem, habemus omnium qui cum novum corde ac ore laudatum, qui etiam in fractione panis suis se noscendum pauperibus dedit.* Ita de Te cum sentiat ille, BEATISSIME PATER, sensumque hunc suum, a capite in membra defluum, toti communicet Societati; cumque vicissim SANCTITAS TUA de ipsius aë Societatis meritis multo et sentire et dicere consueverit ampliora, quam citra ruborem possemus hic scribere; hæc ad extremum ratione credidimus, nostrum placendi Tibi in his Sanctorum Actis conatum cessurum felicius, si eum per illius manus offerremus, qui *se nobis Patrem* in demortui Bollandi locum et obtulit et exhibuit hactenus, TUE autem Sanctitati tot nominibus est acceptissimus. Ergo dum Tuum hic nobis conciliabit favorem, nos, quod unicum possumus, hoc agenus precibus sacrificiisque apud Deum, cujus Vicarium agis, ut Te Trosque cœlestibus pariter et terrenis benedictionibus cumulet, eamque felicitatem tam diuturnam esse velit, quam fuit ei, cui Januarius olim est dedicatus : et postquam Te longitudine dierum repleverit, ostendat Tibi salutare suum, in eorum, quorum Acta hic habes, Sanctorum plenitudine. Ita volebamus Antverpiæ vi Idus Novembris, anno MDCCCLXVII.

SANCTITATIS TUE

Humillimi servi,

GODEFRIDUS HENSCHENIUS,
DANIEL PATEBROCHUS.

FACULTAS
R. P. PROVINCIALIS FLANDRO-BELGICÆ
SOCIETATIS JESU
ET SUMMA
PRIVILEGII CÆSAREI

Cum Acta Sanctorum mensis Martii, a Joanne Bollandi S. J. colligi feliciter cœpta; aucta porro, digesta et illustrata a Godefrido Henschenio et Daniele Papebrochio, ejusdem Societatis Jesu, tres dicte Societatis Theologi legèrint, opusque laboriosum et eruditum ac luce publica dignum indicarent, Ego infrascriptus Societatis præfate per Flandro-Belgicam Præpositus Provincialis, potestate ad id mihi facta ab admodum Reverendo Patre Nostro Joanne Paulo Oliva Præposito Generali, concedo Jacobo Meursio, Typographo Antverpiensi, facultatem eadem Acta excudendi.

Cumque sacre Cæsareæ Majestatis decreto cautum sit, ne qui libri a Societate Jesu conscripti, in provinciis Romani Imperio subjectis, excudantur aut venales proponantur absque ejusdem Societatis consensu; hisce declaro eundem Typographum isto privilegio legitime frui. In quorum fidem hisce officiis mei sigillo munitis manu mea subscripsi. Bruxellæ XXVIII Octobris MDCLXVII.

Egidius vander Beke.

APPROBATIO CENSORIS.

Infrascriptus fidem facio me legisse Acta Sanctorum mensis Martii, a R. P. Joanne Bollandi S. J. colligi feliciter cœpta, et a RR. PP. Godefrido Henschenio et Daniele Papebrochio Societatis ejusdem aucta, digesta et illustrata, opus tribus tomis comprehensum, olim per Summos Pontifices a primis Ecclesiæ incunabulis desideratum, atque Apostolicis Notariis demandatum, et tractu temporis variis hæreticorum nebulis seu tempestatibus obscuratum, ALEXANDRI VII. P. M. felicitis recordationis insigni encomio approbatum, Eminentissimorum Cardinalium, Illustrissimorum ac Reverendissimorum Archiepiscoporum, Episcoporum, omniumque fere Ordinum Generalium, ac doctissimorum Virorum applausu commendatum; in quo prudens eruditio antiqua reducit, et simplex veritas obscura revelat; typis dignissimum censeo: quia nihil quod fidei orthodoxæ adversetur, sed multa scitu necessaria deducit et revelat. In quorum fidem hisce subscripsi. Antverpiæ VII Septembris. Anno Domini MDCLXVII.

*Aubertus Vanden Eede J. V. L. Protonot. Apostolicus,
Canon, et Archidiaconus Antverp. Librorum Censor.*

SUMMA PRIVILEGII
REGIS CATHOLICI

Carolus Dei gratia Hispaniarum, Indiarumque, etc., Rex Catholicus, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, etc. Serenissimus Belgarum Princeps, diplomate suo sanxit, ne quis Acta Sanctorum mensis Martii, auctoribus Joanne Bollandi, Godefrido Henschenio, et Daniele Papebrochio Societatis Jesu Sacerdotibus edita, præter voluntatem Jacobi Meursii proximis novem annis ullo modo imprimat, aut alibi terrarum impressa in has nostræ Germaniæ Inferioris ditiones importet, venaliare habeat: qui secus faxit, confiscatione librorum et alia gravi pœna muletabitur, uti latius patet in litteris datis Bruxellæ V Octobris anni MDCLXVII.

Signat

LOVENS.

IN TOMUM PRIMUM

DE

ACTIS SANCTORUM

MENSIS MARTII

TRACTATUS PRELIMINARIS DE VITA, OPERIBUS ET VIRTUTIBUS

JOANNIS BOLLANDI S. J.

EDITIONI EORUMDEM IMMORTUI,
AD REVERENDUM ADM. PATREM NOSTRUM

JOANNEM PAULUM OLIVA

SOCIETATIS JESU PRÆPOSITUM GENERALEM

PRÆFATIO.

Alexandri VII, Pontificis nuper Maximi, votum fuit, diuturno litterarum mutuarum commercio notum Bollandum, primum hujus vasti operis auctorem, coram etiam de vultu cognoscere. Id quoniam interjecta terrarum tam multarum spatia sperari non patiebantur de homine, annis, morbis et laboribus fracto : proximum esse potuit, ut amici desiderium leniret vel suis expressa lineamenti innago corporis, vel vite operumque historia, melioribus virtutum ejus coloribus adumbrata. Verum priusquam alterutrum posset factum exhiberi, Sanctissimus ipse e vivis abiit, iisdem Sanctorum cœtibus adjungendus, in quorum plenitudinem receptum ante annos duos Bollandum confidimus. Eo igitur a nobis sublato, cui ante omnes debuere hic Tractatus inscribi, primum Tu nobis occurre, PATER NOSTER ADM. REVERENDE, qui nobis, et Romæ coram et hic per litteras non semel, fidelis interpres fuisti affectus illius, quo dicta SANCTITAS dignata est ostendere *quanti virum illum fecisset virum, et quantum doleret acerbum ejus etiam in tam matura ætate ac virtute occasum*. Accedit quod propria animi tui sponte professus, *Te semper unice amavisse viventem, et mortuum amare perrecturum in successoribus suis; in vicem defuncti Te nobis Patrem obtuleris benevolentia speciali, jusserisque audenter postulare a Te, quidquid in operis sui favorem auderet Bollandus*. Quid autem ille petere auderet majus, quam quod effuse adeo impendisti nobis, Romam ad conquirenda Acta Sanctorum venientibus, patrocinium auxiliumque? Tunc proinde PATERNITATI, post summi Pontificis favorem, debemus maximam partem fructuum, ex illa peregrinatione relatorum. Præterea eosdem fructus exponit dilucide præsens Tractatus, non sine grata comme-

moratione præcipuorum amicorum, quorum auxiliaris opera per Italiam, Germaniam, Galliasque utiliter nobis fuit commendationibus Tuis conciliata. Debet igitur hoc etiam nomine dirigi ad Te prolusio hæc ad tomum primum de Sanctorum Actis. Idque eo magis par est fieri, quod priora de iis volumina quinque, Januariam Februariamque complexa, in manibus sæpe, in oculis semper esse voveris, quamdiu habendis ad Christi Vicarium Collegiumque Eminentissimorum Cardinalium Concionibus destinebaris : et factus deinde Societatis Præpositus Generalis, Provinciæ nostræ Moderatoribus scriperis, *opus illud sanctum instantèr tenereque commendans*. Ilac igitur fiducia finem facimus addictam nobis tam luculentis testimoniis gratiam pluribus prædicandi; et sub auspiciis potissimum Tuis natum elaboratumque Martium exhibentes, Deum Sanctosque precamur, ut Te supremum nostræ Societatis Caput cœlestium benedictionum unguento perfundat; quod in omnia defluum Corporis hujus membra, ad nos, velut oram vestimenti extremam, qualantenus descendat, scribendis quæ Sancti olim gessere intentos in umbra et quiete; interim dum alii Filii Tui, per orbem universum Sanctorum exempla suis in factis exprimentes, in sole pulvereque desudant.

CAPUT I.

Pia Joannis educatio, Humanitatis studia, tirocinium Societatis.

Patria Bollando, anno mxcvi, xiii Augusti nato, fuit Julii-mons, in Lambergensis Ducatu pagus: huic vicinum Bolland, in diocesis Laudensis confiniis, familie nomen dedit et habitandi locum per multos post natum Joannem annos parentibus inter suos primoribus. Qui cupientes primum illum ex se fructum offerre Deo, ad ejus obsequium jam inde a principio puer factus videbatur, misere Trajectum Humanioribus studiis imbuendum, auno ætatis ejus decimo. Ibi tantos brevi progressus habuit, ut quinquennii spatium omnes classes pervolans, nunquam non primum premium in ascensu referret; ut magnifico testimonio asseveravit, perpetuus toto illo quinquennio Bollandi Condiscipulus et ad mortem usque amicus sincerissimus, amplissimus Dominus Arnoldus Verheyden, supremi Mechliniensis Consilii Senator. Interim magistrorum tam reverens fuit, tam observans scholasticæ disciplinæ, ut nemo aliorum, qui eandem tum pariter scholas frequentavere, meminisset vel verbo unquam vel nutu increpitum, nedum severius castigatum ob aliquod puerile delictum. Ad hæc iis, quæ ætatem primum commendant, virtutibus: ingenuitate, inquam, et facilitate morum coram domesticis, benigna comitate inter socios, sic erat ornatus, ut quamvis maturitatem haberet, eum utraque conjunctam, quantum ab illis annis nemo speraret, et licet primas præcipere annulus, nulli tamen non esset carissimus, conversis in venerationis amori mixte materiam prærogativis, quæ alius reddere potuissent annulorum obnoxium invidentiæ; quemadmodum, non sine juvenne recordationis sensu, commemorare solebat Vir postea in Ordine Franciscano præclarus, tunc contubernalis et domesticus Joannis, R. P. Egidius Jamar.

2 Itaque cum forte fortuna, Pontani progymnas-mata in schola prælegens Magister, incidisset aliquando in eum locum, ubi, nescio quis, specioso consummate eruditionis præconio indigebatur, *Cornu-copie scientiarum*; subitus discipulorum omnium plausus extitit, eum titulum certatim

adaptantium perpetuo fere suo in omni literaria exercitatione Imperatori : prout sæpe auditum est ex eorum tunc uno Joanne Ramirez, postea in nostra Societate sincerè oris ac pectoris candidissimi viro, et magni zeli operario. Erat sane prodigio simile, videre et audire tredecim vix annorum puerum, ad solam geographicarum tabularum inspectionem, diserte enarrantem res omnes memorabiles in Indiis gestas a Lusitanis fideique præconibus, ex quo illa feliciter Europæis commerciis apertæ fuerunt. Nempe jam tum Maffei historias Indicas accurate legerat, et illa memoriæ fidelitate retinebat, qua ad extremam usque vitam sic vauit, ut quacunque de re, loco, persona sermo incidisset (cujus quidem aliquando notitiam habuisset) minutissimas quasque illius circumstantias continuo proferret, cum stupore colloquentium: non anni, non diei notam, non genus aut nomen prætermittens.

3 Ut vero ad Poetas Oratoresque volvendo una eum classe gradum fecit, non modo in utroque scribendi genere exereuit styllum facilitate administrabili; sed etiam ex illis partim, partim ex Latinis Historicis, Livio præsertim, diligenter lectis, Romanarum Græcarumque antiquitatum magnam omnino acquisivit notitiam : qua deinde colloquiis, lectionibus, orationibus suis suavem aspergebat saporem eruditionis reconditæ. Annis autem postea subsecutis, quibus eas disciplinas tractare tradendas aliis morosius debuit, ita profecit hoc in genere, ut prompte ac nihil fere præmeditatus, solita strictæ oratione quo de eumque argumento vel scriberet ipse, vel scripturis materiam paratam daret. Quod etiam senex sæpe fecit adolescentibus, quos Societati nostræ idoneos talibus incitantis, simul ad diligentiam impigram studiis navandam stimulabat, simul insinabat in gratiam moderatorum suorum, quorum honorem ac reverentiam ista fere spectabant; nonnumquam tam operose concepta digestaque, ut vel sola scriptio videretur triduum quadrimumve exigere. Inter magistros pueritiæ suæ duobus imprimis plurimum se debere fatebatur : Patri scilicet Henrico Nennio, Illustrissimi

Gasparis

Gasparis Archiepiscopi ac Principis Cameracensis fratri, qui ingressum in litterarum ac pietatis palestra suavi quadam nec minus efficaci industria, mirifice ad summa quæque in utroque studio speranda animabat : deinde P. Gerardo Montano seu Van den Berghen, sub quo Poeticam Rhetoricamque absolvit. Cum hoc postea Madritum evocato, et easdem artes ibidem multis annis tradente, frequens Bollandus fuit per litteras communicatio : quarum nonnullæ, Mechliniam ad ipsum datæ et usque ad obitum servatæ, supersunt.

4 Annum sub hæc decimum quintum explebat, quando Humaniorum studiorum emensus curriculum petiit admitti in Societatem Jesu, et, pro ea quam de se faciebat spe, facile impetravit. Ingressus itaque eam Mechlinia est xxi septembris anni mdcxii; et inter tirocinii experimenta, quamvis Sociorum plerisque ætate minor, cunctis tamen præluxit exemplo cereræ ad omnem virtutis formam capiendam indolis, et seriæ voluntatis ad ea, quæ didicisset per omnem vitam suis in moribus exprimenda. Vires etiam bene compacti corporis majores ei quam aliis erant, ideoque probationis tempore Antuerpiano destinatus collegio fuit, tum recens a Professa domo secreto : et curatorem refectorii egit ea ratione, ut quotidie ex Aquensi domo in Anglicanam (ita tunc vocabantur domus quas Societas incolit) omnem transferret panem, qui Sociis in collegio commemorantibus in prandium cœnamque necessarius erat. Laborem hunc fortiter et constanter exantlavit, non exiguum viæ interjacentis spatium cum canistro bene onusto emetiens quotidie semel iterumque, quamdiu hoc ei officium mansit : mansit autem per unum alterumve mensem. Pari fere temporis spatio Collegio Lovaniensi probandus iuservivit. Sacerdotibus ad aram facientibus toto matutino tempore ministrans, postmeridiano humillima quæque servitia domus pari promptitudine et alacritate obiens.

CAPUT II.

Bollandus post Philosophica studia, litteras Humaniores sexennio docet : Theologiam quadriennio audit.

Laborabat Provincia, non ita pridem a Gallo-Belgis divisa, operarum per multa collegia distribuendarum penuria : hanc ob rem post primum tirocinii annum, jussus est Bollandus audire Philosophiam : ipsoque in studiorum cursu Lovanio translatus Antuerpiam cum Magistris et Condiscipulis suis, selectas ex universa theses ibidem felicissime propugnavit : ut ingenii sui specimen publicum primo in ea urbe daret, quam habiturus provector erat doctrinæ suæ palestram præcipuam. Ex hinc litteris Humanioribus docendis adnotus, variis in urbibus, Ruremundæ, Sylveducis, Bruxellis, Antuerpiæ munus illud exercuit; initio facto a Ruremundana Syntaxi, quam secundo anno Sylveducis numerosissimam habuit, centum ac quadraginta et plurima discipulorum : quorum quanto studio curaret profectum, vel ex ea liquere potest diligentia, quam secundariis quoque illius classis exercitationibus impendebat; metricæ videlicet arti et Græcæ litteraturæ. Nam ad hanc quidem cum Chrysostomi de orando Deo explicare Homiliam, nec nisi ex ea componendorum Græcæ thematum materiam caperet, ita animaverat suos; ut sumpto a primis exemplo, ceteri passim omnia illius orationis vocabula alphabeticum in ordinem sibi digererent, na dictionario opus foret. Isti vero, Poeticæ scilicet, primam

sub matutina lectione horam subindesic dicebat, ut quæ discipuli tunc e soluta in ligatam orationem traduxerant carmina, dimissis scholis, legeret universa, manu sua adnotans et singulis post meridiem exhibens, quid et quatenus quilibet recte ver-tisset.

6 Eodem secundo anno per sacras Quadragesimæ ferias bis in hebdomade dicebat Latine ad collectam juventutem trium superiorum scholarum, capitum circiter trecentorum et sexaginta : dicebat autem tanta eloquentia et gravitate, ut non modo æstimationem doctrinæ inter omnes Collegas præcipuæ in eum conferrent auditores; sed etiam prærogativam auctoritatis maximæ eidem deferrent, quamvis intra ætatis annum vigesimum constituto : quod tamen ne putaretur, faciebat præcoci barba plenitudo, qualis tricenarium decuisset. Ergo Bruxellis quoque, cum anno Magisterii tertio Græca doceret, dirigendo studiosorum Sodalitio est prefectus : in quo ita sibi conciliavit animos Sodalium omnium, ut quam vix ullam repererat altaris suppellectilem, brevi effecerit etiam argenteam : confecto insuper novo altari, ad quod molendum Collegii Rector, pio Joannis zelo reereatus, non modicam de suo elemosynam contulit, et gratuitam per hebdomades aliquot domestici seriniarii operam. Eandem præfecturam toto quod secutum est triennio tenuit, sed Ruremundæ et Antuerpiæ, auctoritate eo majori, quod primum jam inter Magistros locum teneret Rhetorices Professor. Fructus ex ea administratione Sodalitatum egregius exitit. Ut enim non dicam quam multi ex illis varia amplexi sint Religiosorum Ordinum instituta, constat in iis minimum fuisse triginta, qui Societati nomen dedere : quorum nonnemo post obitum Bollandi ex Germania scribens, magno cum animi sensu recolit, debere se vocationem suam ejus exhortationibus, prorsus cordatis, instillandoque erga Deiparam resque divinas affectui accommodatissimis. Et valebat gratia singulari ad promovendam discipulorum pietatem, etiam in privatis familiaribusque colloquiis : propter quod certatim frequentabatur et expetebatur congressus illius : eoque avidius, quod rarissimis exemplis historiarum condiebat sermonem : quibus etiam puerorum parentes, quantavis dignitate conspicuos, ad se frequenter alliciebat. Commendabatur præterea eo nomine, quod cum discipulis suis quasi cum pro-
fectis ætate viris agendum sibi proposuisset, raro præmiis, penes multo rarius utens; cum absque his quidlibet obtineret. Istud autem propositum suum maxime tenebat inter Sodales Deiparæ Virginis, post singulos conventus consultationem instituens cum iis de observatione regularum, et bono ipsius Sodalitatis communi : unde fiebat, ut istam exactissimam servarent cuncti; hoc, per ipsosmet promoveretur efficacius : quia quæ istis concipiebantur decreta, statolindæ disciplinæ et fovendæ pietati opportuna, iis se omnes facilius patiebantur adstringi; quod suo arbitratu, non inductione aliena, talis in consuetudinem videbantur recipere : ideoque per multos posteriores annos apud successores durarunt, quæ hac ratione fuerat a Bollando constituta.

7 Moliebatur eo tempore Societas nostra speciosissimum ex Ligustico marmore templum, quo gloriatur Antuerpia tamquam inter prima orbis Christiani numerando, etiam nunc, quando eam materiam viliorum copia, et tractabiliorum hominum industria fecit. Ei, cum perfectum esset, consuetis Ecclesiarum ceremoniis rite dedicando, non tantum preparabatur ornatus interior solennitati conveniens, et sacrorum festivior apparatus, nec non ea omnia quæ excitandæ cum spirituali gaudio pietati conciliandæque novo templo gratiæ poterant excogitari a

Concionatoribus ad id delectis : sed etiam iudicatum est dedicationem eandem hoc quoque fieri celebriorem posse, si in area, quæ ante ipsum templum spaciola procurrit, ab Gymnasii nostri studiosis in scenam produceretur Fundator Societatis Ignatius, adhibito theatri apparatu quam fieri posset exquisitissimo. Sed providendum prius erat, ut auctor inveniretur, designati dramatis majestati parem sortitus felicitatem, doctrinam, prudentiam, dexteritatem : quibus non vulgaribus opus erat, ut successus minime vulgaris speraretur. Opportune igitur accidisse videbatur, quod Antverpiæ Rhetoricam doceret Bollandus, qui frequenti experimento talem se probaverat, ut haud facile alius censeretur in inventione felicior, in compositione elegantior, in disponendis rebus prudentior, in exercendis ad scenam juvenibus dexterior. Quare tertium annum in eadem schola docenda perseverare jussus, seque accingere ad exequendum quantum fuerat in consultatione decretum, nihil minus præstitit quam a summo ipsius ingenio sperabatur. Totam enim S. P. N. Ignatii, qui idem et novi templi patronus erat, vitam gloriamque sic digessit in partes, tanta styli varietate et elegantia explicavit, tam feliciter per exercitos egregie adolescentes declamavit, ut etiamnum inter maxime senes, qua cives, qua Patres, vivat memoria incomparabilis illius, ut loquuntur, Actionis. Quanto autem labore ipsa steterit auctori suo vel inde colligas, quod bifariam divisa argumenti tam fecundi materia, duobus consequenter diebus fuerit continenda : non enim recitationi tam prolixæ recitantium faves lateraque potuissent sufficere, nec debebat revocatos ad spectaculum populus tandiu attineri ante templum, ut non esset tempus agendis Deo ipso in templo gratiis, et dictum a suggesto Concionatorem audiendi de iis quæ propius animæ salutem tangerent.

8 Tunc præclaro fine cum summa docendæ juventutis munus absolvisset Bollandus, et simul ætatis annum quartum supra vigesimum explevisset, missus Lovanium est ad Theologicæ cursus studium. Hoc pene emenso, cum esset Sacerdos consecratus anno MDCXXV, delectus imprimis fuit, qui theses ex tota Theologia proponendas sustineret sub R. P. Adriano Cronnio. Eoque in actu ita fecit abunde satis, ut iudicio R. P. Aëgidii de Ceniue, studiorum Lovaniensium Præfetti, designandus fuerit ad tradendam nostris Philosophiam, nisi ipse, sui ad eam rem animi propensionem rogatus, alio potius, si suo id relinquere arbitrio, se ferri declarasset : ita suaviter rem agente Deo, ne Sanctis suis decretum Scripserim occuparent studia, haud ita multum illuc facientia. Non tamen sic fuit ab illis alienus, ut quæ is Philosophicis ac Theologicis scholis didicisset, nollet non aliquando recolere, et alijs in Germania vel alibi tradere : si Belgii, in magna discrimen per conjurata Francorum Hollandorumque arma adducti, fortuna aliqua sic tulisset, ut profugi Antverpia Societatis homines, sedes alibi et occupationem querere cogerentur : omique in finem servari semper voluit scripta sua, quibus ex dictantis Professoris ore acceptis studiosus assueverat. Ceterum quavis speculativis scientiis perdiscendis atque penetrandis ita intenderat animum Bollandus ut solidum prorsus cesserit animum Bollandus in exercitationibus scholasticis diligentia profectusque specimen dandum fuit : apparebat tamen majorem ipsis esse indolem, quam ut his solis expleri et acquiescere posset. Quamvisque igitur vel officiosa caritas erga suos Societatisque amicos, dedicandis Thesis exornandisque Academicis Artibus implurata ; vel religio, Sanctos ecclesiasticis fastis tum primum inscribens publicaque gratulationis argu-

mento monstranda, occasionem obtulisset styli stricta vel soluta oratione exerendi ; eam omnem excipiebat promptissime, illaque faciebat, quæ in Bibliotheca Societatis nostræ per P. Philippum Alegambe dicuntur, *varia edita carmina et orationes, sed tacito fere aut alieno nomine*. Longum esset enumerare singula propter eorum multitudinem : nam summa illius promptitudine non illibenter utebantur Superiores, cum scirent quam perejusmodi distractiones nihil aut parum decederet ei ab acquirenda Theologicarum rerum scientia : et libentius socii avertebant in Bollandum, quæcumque oblata non eadem felicitate facilitateque se confecturos sperabant.

Inter illustriora ejus temporis et talis exercitationis argumenta fuit Illustrissimi Adami Georgii Borsitæ, Comitis de Martinitz, ad Juris lauream solennis promotio, in qua exornanda primæ Bollandi partes obtigere : eoque nomine supersunt litteræ ab Illustrissimo illo Heroe ad ipsum datæ, quibus collati in se familiamque suam honoris munus cum multa gratiarum actione agnoscit. Sanctis deinde Ignatio atque Xaverio cum alijs tribus in Coelitum Album canonice relatis, expedienda rursus Bollandi fuere carmina, emblemata, inscriptiones, et quidquid optimi filii pietas parentum suorum laudibus faventis cum socijs potuit excogitare ad augendum festivæ celebritatis splendorem. Beatorum quoque titulum adeptis Petro de Alcantara et Joanni de Capistrano gratulandum simili apparatu fuit : inventaque post mortem sunt quæ ista occasione elucubravit Bollandus. Iis Theologicorum studiorum interpellationibus, quas ille inter occupationes non numerabat, accessit longe laboriosior alia exhortationum frequenter ad Sodales Juristas habendarum, ut, quum Bruxellis auspicio tam felici primum susceperat administrationem, Deiparæ Virginis cultor et amator præcipuus, nunquam prorsus deponeret ; ne inter studia quidem, quamdiu per obedientiam utcumque licuit. Eodem tempore non perfunctoriam dedisse operam Orientalibus linguis nonnullis ad Grammaticæ artis regulas ordinandis, ostendunt multa ab eo perquam studiose scripta digestaque. Erat autem in eo genere tam facilis, ut cum aliquando clausisset scholas per dies plusculos hiemalis asperitas, ipse ne otiosus assideret foco, Arabice linguae fundamentis perscrutandis se dedit ; itaque profecerit, ut facillimum ei futurum fuisset hanc brevi illo temporis intervallo scientiam usu lectioneque confirmare, si quando e re sua esse vidisset. Adeo ut mirari non debeamus, quod in plerisque Europæarum gentium vernaculis linguis ita fuerit versatus, ut nullo negotio Latine redderet, quidquid vel alienæ pietati vel operi suo subserve volebat.

CAPUT III.

Prefectura scholarum Mechliniensium per quinquennium.

Statim ac Theologiæ audiendæ finem P. Bollandus imposuit, tot annorum experimento edocti Majores, quam esset velut a natura factus ad juventutem regendum et pios Sodalitiorum Marianorum cœtus promovendos, Scholarum Mechliniensium ei imposuere Præfecturam, cui in hunc diem Congregationis Latine adjuncta permanet procuratio. Utrunque pari sedulitate et omnium satisfactione sustinuit totis quinque annis, Magistris pariter ac discipulis eorumque parentibus caris et venerabilis ; amplissimo autem Sodalitio illi tam acceptus,

ut sem-

ut semper ad frequentissimum cœtum verba facere, supremi Consilii Præsides ac Senatoribus propemodum omnibus, necnon e civili Magistratu multis, Advocatisque et Canoniciis, aliisque e Clero viris primariis diligentissime convenientibus. Non enim ad habendas exhortationes, quamvis adeo copiose instructus ab eruditione omnigena, accedebat nisi accurate meditatus, quod testari poterunt etiamnum scripta singulorum sermonum argumenta. Domesticiis quoque nostris Casus, ut vocant, conscientie explicabat eodem tempore hebdomadatim, propositis thesibus, quas similiter ad obitum usque suum servavit. Annuas præterea Collegii litteras atque historiam ceteraque id genus alia conscribebat; quæ et ipsæ inter posthumas scholas repertæ. Diu autem postquam Mechlinia demigrasset, videre erat quantopere sibi obstrinxisset animos tum civium illorum, quorum filios rexerat in Præfectura; tum Sodalium Marianorum, quos omni sedulitatis officio sibi demeruerat. Horum enim plurimi quoties sua eos negotia detulissent Antuerpiam, accedebant ad ipsum officii causa. Quod ipse cum rebus suis parum opportunum judicaret, illud potissimum tempus annuo per exercitia spiritualia secessui diligebat, quo Mechlinia frequentiores huc hospites solet emittere, Antuerpiensium eneniorum celebritate allectos. Duravit tamen erga Bollandum affectus non tantum maturorum jam ætate virorum, sed puerorum quoque qui meminerant eum se habuisse Præfectum. Nec defuerunt, qui post obitum quoque illius hoc ostenderent: inter quos nonneino, Peckii Brabantie Cancellarii filius, nunc Religiosorum in Carthusiano Ordine Ascetarum Superior, primis felicitatis suæ prærogativis adnumerat sub P. Bollandi studuisse; ideoque memoriam mortui, magnis sensus minime simulati indicis demonstravit apud se eam esse ac venerabilem.

11 Quid nunc de ipsis scholarum Magistris dicam, quibus animandis, juvandis, instruendis, nullo loco ac tempore deerat; satis gnarus discipulorum profectum ex recta Magistrorum institutione pendere? Amabatur ab iis, licet ætate propemodum paribus, et honorabatur ut pater: ipse autem vicissim eorum non in litteris tantum, sed etiam in virtute consulebat profectui: et ne quid vel a religiosa probitate vel a vera Latinitate haurirent alienum, auctores classicos, quibus erant utiliter usuri, ab omni repurgabat obscenitate, plura exemplaria sua manu castigans: non tamen sic rigidus censor, ut ex iis ita correctis non caperent lectores perfectum sensum poematum ac fabularum. Quin et adolescentibus secularibus sibi commendatis idem quandoque præstabat beneficium, juxta exempla jam olim a se expurgata: quæ hunc in finem asservata reperimus, et novimus quibuscum fuerint communicata: addita, quo securos ipsorum Magistros redderet, manus suæ subscriptione, testante libello illos absque noxa haberi ac legi jam posse. Solos autem sæculi scriptores volebat tractari inspicique; ab iis, qui necdum stylium efformant proprium, quod in istis principiis facile alias assumatur aliquid, vix ullo, cum invaluerit, labore corrigendum. Ast ubi solidiores videbat aliquem fecisse progressus, tum etiam suadebat legi alios: quod et ipsi non pauca habeant laude digna, et ex utrorumque collatione quedam judicii maturitas efflorescat, quam Criticæ nominamus. Sed moderationem hic requirebat magnam: quare cum aliquem subjectorum sibi Magistrorum cognovisset L. Annaei Senecæ Philosophi operibus lectitandis plus æquo affici, non prius quievit, quam, interposita quoque Rectoris ipsius auctoritate, librum e manibus lectoris imprudentis excuteret: non gravi-

ter minus quam vere asserens, ex auctore illo hauriri non posse succum ullum veræ Latinitatis, necdum solidæ Christianæque probitatis: sed nescio quem alium sane sterilem adumbratæ virtutis, ad spirituale profectum nihil valituræ, uti nec ad stylium efformandum idonea esset scabra illius birsutaque facundia. Stolei fastus aculeis aspera.

12 Amabat Illustrissimus Archiepiscopus Boonen comprimis Bollandum, mirabaturque in ætate non magnam tantam rerum agendarum peritiam, tantam consiliorum maturitatem. Confessario illo Consiliariis plurimi utebantur, et si cui vel morbus gravior accideret, vel extrema instaret cum morte lucta, advocabant ut præstantissimum tali in articulo adiutorem. Fuit in his vir ætate grandævus, qui in eodem Consilio postea filium, et alterum tunc habebat in nostra Societate Religiosum, celeberrum deinde catholice veritatis adversus hæreticorum Calvinistarum deliria verbo ac scripto propugnato-rem. Hic cum esset ad extrema deductus, secumque perpenderet quantam moram in Consilio illo supremo rerum causæ capitales tractarentur;angebatur animo, quia in minori, ut dicebat, ætate sua magistratu patrio (ubi judices omnes habuerat ac re suo pendentes) solitus fuisset suadere et persuadere, ejusmodi homines, qui crimen morte dignum committerent, iusta damnationis præcipiendos esse potius gravioribus, quæ adhuc essent commissuri, delictis, quam mitiori pœna indulgentius castigandos propter spem emendationis incertam, cum certo Reipublicæ periculo conjunctam; imo et salutis æternæ ipsorum, qui pie ac Christiane morerentur judicio damnati. Ita se judicante et impellente, pœnam mortis subisse plurimos in territorio illo, quos nunc videbat dimittendos fuisse, si tanta patronorum industria, tanta iudicium clementia disceptatæ eorum causæ fuissent. Horum proinde sanguinem se metuere, ne forte vindictam expeteret præfervida severitatis: hoc unicuique esse quod animum nunc angeret, nec sineret mortem cum pace operiri. Erat procul dubio demonis ea fraus, nodos in scirpo querentis et laqueos hono viro textentis ex eo ipso quod juste ac laudabiliter egerat. Sed occurrit Pater, productoque e sinu Breviario Horarum Canonicarum, centesimum Psalmum recitare cepit: *Misericordiam et iudicium cantabo tibi, Domine, psallam et intelligam in via immaculata*: quem apta paraphrasi moribundo exponens, cum pervenisset ad illum versum: *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem*; ostendissetque eum fuisse Davidis Regis a Deo laudatissimi zelum, quem ipso fuerat imitatus: non potuit ultra occultare vir optimus inmundantem animo suo voluptatem, et lacrymantibus oculis conversus ad Bollandum: O quanta me consolatione, inquit, afficis, Pater! jam lætus morior.

13 Porro quod Bollandus maximi faceret omnem quantulamecumque partem officii sui, documento sit accuratio quotidiana, quam Martyrologium ad mensam legendum prævidebat ipse: eo quod, deficientibus tum adhuc in eo accentuum notis, sæpe contingeret novitios anagnostas tam barbæ pronuntiare nomina, tum ipsorum Sanctorum tum locorum, in quibus passi cultive memorantur, ut perfectus sensus vix intelligi posset. Sæpe etiam, cum futurum prospiceret ut in aliquo cespitarent (maxime si indicanda mobilia festa aut simile quidpiam) eos ipse ad se præmonendos accersebat, aut ante refectorium inambulans operiebatur venientes ad ambonem. Sedulo etiam hortabatur, ut studiosè diligenterque se ad legendum prepararent; eum di-

ceret,

ceret, ex emendata vitiosaque adolescentis alicujus Magistri lectione, sæpe de ingenio doctrinaque illius præjudicium ferri a gravissimis Patribus, quod ad virilem deinde ætatem perductis et ad oleunda Societatis munera adhibendis, magnopere prodesse vel obesse possit. Si perperam aliquid legentes publice correxisset, cavebat sedulo ne verecundia sensu majori quam par est tangerentur: habebatque in promptu historiolum aliquam circa ejusmodi errorem aut vocem, qua simul et recreabat correctum et doctiorem dimittebat a se. Quæ omnia etiam servavit Antwerpæ, lectorum ad mensam multis annis Præfectus, semperque sollicitus ut maturo moneretur de finiendo brevi qui prælegebatur libro, ut posset juxta officii istius regulas de novo substituendo cogitare atque cum Superiore conferre.

14 Redeo ad Gymnasii litterarii curam, in quo regendo non solis Mechliniensibus scholis prodebat Bollandi dexteritas; sed, cum brevi per Provinciam totam eo nomine magnus et eximius audiret, consultabatur non raro a Provinciali ejusque Socio, circa methodum nostris in ea palestra præscribendam, prout indicant epistolæ eorum variæ hæc super re ad eum scriptas. Cum autem peractum debuit ad Provinciales conventus accedere, ad eos fere semper fuit consultationes deputatus, quæ pro litteris humanioribus de more instituuntur. A magistris vero, tum Antwerpæ degentibus quam aliunde ibidem hospitibus, pro communi passim oraculo habitus, eorum excitabat industriam, promovebat conatus, adhortatione, consilio, instructione. *Expertus id ego sum, inquit eorum nomen, cum ab annis jam fere viginti septem inter Magistros capi numerari, et mecum ac post me collegæ multi: quibus ea quæ lingua usu studioque didicerat sine fictione, sine iurida communicabat, cordate et libenter et absque ulla jactantia specie. Quoties per occupationes suas atque infirmitates potuit, (posse autem credebatur sæpe, quia cæregia caritas superabat incommunda quæ alii ex alterutro capite voluissent prætererre; ipse autem revera patiebatur maxime, cum domum abesse cogebatur) presentia sua animabat honestabatque magistrorum ac discipulorum exercitationes in scholis, doctæ comprobabat judicio, et in spem animabat majorum conatum. Vix unquam ab ejus colloquio de litterarum studiis instituto discedebat aliquis, nisi doctior, et erectiori ad ea sterneret prosequenda anima. Quam multa aut Superioribus aut scholarum Præfectis aut nostrorum litteras repetentium Magistris suggererit, ad promovendum litterarum studium scholarumque disciplinam in primis utilia, vel de prompto ex ingenio suo grandique experientia, vel ex instituti nostri ratione ac Superiorum ordinationibus eruta; lucubenter videre licet in schedis, ejus manu satis prodire hæc de re scriptis, quæ ab ejus morte in manus meas deveniunt. Certe nisi sacratiori scriptorum utilitas ad Dei sanctorumque gloriam fuisset occupandus, optandum erat ut nostris humaniora repetentibus et ad Magisternum informandis datus fuisset instructor. Quantum ab eo derivatus fuisset Latine Græcæque eruditionis amor ac studium! quanto cum provinciæ nostræ ornamento! At, quod ex officio non potuit facere, fecit ubicumque potuit ex caritate, ob quam apud omnes litterariæ rei æquos estimulores, qui optimum juxta ac doctissimum virum norere, et familiari consuetudine ejus frui aliquando et excitari meruerit, nomen ejus est critique in benedictione perenni. Hæc vir magnus, et rerum istiusmodi peritissimus, ac plurimos annos in celeberrimorum frequentissimorumque gymnasiorum Præfectura versatus.*

15 Quo tempore Mechliniensem Præfecturam Bollandus gessit, multa fecit aggressusque est, qui-

bus et scientiæ litterariæ acquisivit non parum, et publico se profuturum sperabat. Erat namque ei cum cultissimis illius ævi viris Erycio Puteano, Hermannò Hugonè, Andrea Schotto, Heriberto Rosweydo communicatio frequens per litteras: ex quibus post mortem inventis scimus animam adjeisse ad historiam Belgicam excerptandam ex collectaneis hactenus ineditis Edmundi Denterii, qui Ducibus Brabantiae quatuor a secretis, ac demum sub Philippo Bono factus Canonicus, primum secularis Lovanii, dein Regularis Corsendoneki, in dicti Philippi gratiam, Andreae fratris vestigiis inherendo, ex antiquis Chronicis, registris scripturisque Chronicon Brabantiae concinnarat: sed ejus rudiorem styli polire Bollandus, exemptisque vernaculorum linguarum diplomatibus, lectori fastidium parituri, minorem reddere molem cogitabat. Græcis quoque auctoribus illustrandis studium impendebat suum, Latineque reddendos susceperat Theognidem Gnomologum et Apollonium Rhodium, aliosque, incitante potissimum Andrea Schotto: jamque in eo studio sic profecerat, ut Hermannus Ingo de variis Græcorum ritibus, apud Plutarchum et Athenæum indicatis, ad ipsam velut scientissimum referret. Maxime autem afficiebatur tractatibus asceticis ac paræneticis, quorum selectissimos quosque ex Italica, Hispanica, Francica lingua cogitabat Latinos facere, et ad publicam totius Ecclesiæ utilitatem emittere in lucem, suæ sibi, et aliis multum profutura opera.

CAPUT IV.

Antwerpiam mittitur Bollandus, P. Heriberto Rosweydo successor.

Talia cogitante et quadantenus exordiente Bollandus, moritur Antwerpæ die v Octobris, anno Christi mxcxxx R. P. Heribertus Rosweyds, in subsecutis Bollandi operibus sæpe nominatus, et sæpius etiam a Successoribus ejus deinceps nominandus. Qua morte uti conversa sunt alio Joannis consilia studiaque, sic nobis quoque mutanda nonnihil erat ratio modusque de eodem scribendi. Hactenus enim per varia officia et loca Bollandum deduximus, quo modo præibat ipsa annorum in iisdem traductorum series: deinceps vero uno in loco, eodem in officio consistentem exhibaturi, non tam quo quidque factum dictumque sit tempore considerabimus, quam quomodo aptum sit pendeatque ex aliis, circa idem quandoque punctum dicendis: quin non annales teximus, sed historiam vitæ inter studia laboriosissima ductæ: et hæc ipsa variis occupationibus, interpellationibus, morbis hypedita: quo ut nihil opus habet ordine chronologico cognosci singula; sic sæpe opportunissime, eodem non observato, prout res exigit, conjunguntur. Prius igitur cogitatis omnibus majus opus molendi, quodque vasto et capaci ingenio Bollandi par esset, occasionem attulit Heriberti obitus, hæc quam dicimus ratione. Cooperat vir ille, vere magnus animo et doctrina, jam inde cum Ducei Philosophiam doceret, nonnullas Sanctorum Vitas colligere, in eaque collectione primis adhuc decem annis præsentis sæculi laboris aliquid diligentiaque posuerat: sed ex S. Pantaleonis apud Colonienses monasterio exemplar nactus antiqui Martyrologii, quod esse vetus Romanum arbitrabatur, eatenus a Baronio desideratum, paulatim ad alia cepit verti: et illud quidem una quod Adonis Viennensis Episcopi Martyrologio typis subiecit Plantinianis, deinde semel atque iterum Vitas Patrum, collatas cum variis

MSS. nec non sanctorum Patrum opuscula quædam. Et hæc inter numerosissimi confessionalis curas occupationesque multiplices. Quin et Catholicæ fidei veritatem adversus celebriores sui temporis sectarios propugnare aggressus, contra Casaubonum, Plancium, Capellum et alios decertavit; nunquam inventurus disputandi finem, dum illi consuetæ hæreticis perverciaciæ, victi quantumvis atque convicti, impudentissime tamen arenam repetunt, et fractis sæpius armis, velut integris novisque victorem suum lacerant ac lassant. Præterea considerans fructum posse præsentiorum reportari ex Belgis Latine ignorantibus, si sua in lingua legenda illis obtulisset opera, quibus in veræ sanctitatis studio et antiquæ Religionis tenore conservari possent et confirmari; Belgice reddendas imprimendasque, curavit Sanctorum vitas, pridem a Ribadineira Hispanice compilatas non sine illustri auctario suo: concinnavit etiam idiomate eodem historicæ ecclesiasticæ tomos insignes, eisque propriam Ecclesiarum Belgicarum historiam in Annales apte distributam subtexnit. Vitas denique sanctorum Patrum atque sanctorum Virginum et alia plura, in Bibliotheca Societatis enumerata, piæ plebi cognoscendas sua industria obtulit: de quibus omnibus fuse Bollandus in præfatione ad primum Januarii tomum, inscripta Lætiensi Abbati Thomæ Luytens, Rosweydi olim in Buacena Philosophia discipulo.

17 Ita factum est, ut præclara illa de Vitis Sanctorum ex MSS. Belgicarum bibliothecarum primogenio stylo erundis cogitata differrentur in longum: ac demum interveniente morte, cum animi ageret sexagesimum ætatis, prorsus evanescerent. Dixi non cœpta, sed cogitata duntaxat, nam licet Rosweydyus editis a se sanctorum Fastis, quorum vitas in MSS. Belgicis sciebat reperiri, quamdam sperandi a se operis ideam præfixerit: nihil tamen habuisse paratum prælo, aut brevi parabile vel ex hoc colligas, quod prius secundumque tomum de Vita ac festis Christi et B. Virginis promiserit: in chartis autem nihil reliquerit, quod de eo argumento scribere volenti unum duosve terminos impleveret; ac ne divinando quidem possimus assequi, quomodo speraverit duos integros tomos, sub istis titulis ex solis antiquis, quod propositum habebat, manuscriptis conficiendos. Ex his autem qui primi futuri erant quidni de reliquis judicemus, nihilo paratioribus fuisse ad prælo, etsi materia esset collecta copiosior? Pro tomo certe tertio, qui de Sanctorum diebus publice festis futurus erat, vix aliquid consideratione aut prælo dignum inter collectanea repertum est: pro duodecimo vero sequentibus tomis, juxta ordinem mensium Vitas aliorum Sanctorum habituris, nullis duntaxat indigestaque moles. Denique decimus sextus tomus, ex septem jam ante id tempus impressis Martyrologiis, per singulos anni dies collectus erat descriptusque ab amanuensibus: indigna tali opere futura appendix, nisi aliunde aliquid ornatus accederet: cujus nulla nobis apparent vestigia, ac ne utilitas quidem ejusmodi collectionis, cum singula seorsim excusa extent, nec difficulter reperiantur. Post illos sedecim tomos excusos promittit Rosweydyus tomos duos Illustrationum, ut appellat: quorum primus Annotationum foret, secundus Indicium. Sed hi tanto longius aberant a prælo, quanto minus parata erant ea, quibus subservire debebant volumina: ad quæ ille se proficetur non nisi anno MDXV post editas prima vice Patrum Vitas accingi cepisse: sed alio Ecclesiæ hoste, cui necessario occurrendum fuerit prodeunte, relictis sanctorum Armariis, ad sanctorum Armamentaria se converti, inquit in nova secundæ editionis allocatione; ne tunc

quidem ad inchoandum opus toties promissum expeditus. Nam post tres debellatos hostes, post historiam Ecclesiasticam et nonnulla alia patriæ data, cum jam, inquit, Vitas Sanctorum in manus resumere et Januarius plenum præmeret ut ad prælo adornaretur, interpellor ab accuratissimo Typographo mihiq. amicissimo Balthasare Moreto, qui asserbat Vitas Patrum posci identidemque reposci. Huic igitur operi rursus me impendi, et correctionem ejus editionique dedi æstivos hosce menses, anni scilicet MDXXVIII, post quos non nisi unicam ætatem vidit, ipsamque, ut deinde patuit, habuit in aliis occupatam.

18 Tali ergo in statu cum negotium de Sanctis reliquisset Rosweydyus; appareret autem chartarum aliqua moles, quarum multæ postea visæ sunt solis titulis inscriptæ in spem futuri operis; caput est a Moderatoribus in deliberationem adduci, an suppellex antiquaria tam copiosa, ut videbatur, tinea esset blattisque relinquenda; et opulenta maturaque, ut credebatur, seges, nemine colligente manipulos jam resectos, perdenda per ignaviam; cum posset labore non magno inferri in horrea, et viros omnes eruditos gaudire, Societatis gloria, Ecclesiam utilitate cumulare. Quin potius, inquebant, vir aliquis doctus sedulusque queritur, eique transcribitur hæreditas universa: modo is desertam a Rosweydo provinciam, suscipere velit? Convenere in posteriore ac meliorem partem sententie omnium: propositoque tres sunt ex numero Sanctorum, quorum aliquis non infeliciter sperabatur eam Spartam exculturus, videlicet P. Maximilianus van Habbeeck, P. Joannes Bollandus, et alius vir quidam eruditissimus, etiam nunc inter vivos superstes cum magna æstimatione politionis doctrinæ. Sed difficile videbatur Maximilianum, habendis in amplissimo hoc emporio concionibus tantum non prægravatum, eo adducere ut novum insuper onus admitteret. Ergo, quod proximum erat, in P. Bollandum conjecti sunt oculi: qui et ipse excusans nescire quid vel quantum esset a Rosweydo paratum, jubetur Antuerpiam se transferre, et coram Instrare universam congeriem chartarum, temere in acervos conjectarum.

19 Igitur, vidit, rediit Bollandus: in spem inductus haud omnino vanam inter tot palens latera semen messis non contemnendæ, si industriæ operarii (qualis Rosweydyus erat) et serio in eam culturam incumbentis (quod hic facere non poterat abductus ad alia) accessisset labor omnia vincens. Retulit autem Provinciali reversus, se quidem præter quam expectaverat indigesta reperisse cuncta: multaque scrutantem et interrogantem ex Antuerpiensibus Patribus aliud scire potuisse nihil, quam Rosweydyum sæpe rogatum, æquando tandem promisso operi esset impositurus finem significasse nonnullis, non finem, sed initium faciendum a se Octobri proximo; eo ipso scilicet quem Deus ei vitæ ultimum decreverat. Addebant tamen Bollandus, videri ex præparata ab eo in Sanctorum Vitis materia aliquid non penitendi operis a se posse confici, si modo, ut in re integra, suis conceptis sibi liber relinqueretur; et libri, quos multos ad usum studiorum suorum Heribertus coemerat, quosque præpropere e cubiculo raptos atque in publicam bibliothecam viderat asportatos, loco suo usuique restituerentur. Annuit utrique postulato Superior, ipsamque, mox ut nunciatis quatuor solemnibus Societatis votis annumeratis Professus est anno MDCXXX S. Joannis Chrysostomi festo die, a sodalitate Latina Mechliniæ habenda Antuerpiam transtulit; et pro scholarum Præfectura, promiscui sexus confessiones exicipere in templo nostro jussit. Quæ postrema

occupatio quantum habeat oneris, eo in loco ubi hoc potissimum ministerio, et quod ad illud consequens est, ægris sanisque poenitentibus impendendo obsequio, sustinetur vita Sociorum; norunt omnes qui Societatem Antuerpiam norunt. Ad hæc tamen duo cum destinaret Bollandum, addebat Provincialis, commendare hortarique se, ut quod vacui haberet temporis, id omne daret parandis ad prælium Sanctorum Actis, quæ Rosweyodus collegerat. Nempe ut molem futuri operis nec ipse nec consiliarii sui ne minima quidem intelligebant ex parte ita exigui fore laboris censebant, et subcrescivis horis facile absolvendum; sicut ea quæ ante hæc Rosweyodus alia, ut diximus, ex MSS. non magno opere et labore ediderat, fructu tamen plausuque non minimo.

CAPUT V.

Colligendis Sanctorum Actis intendit Bollandus: plurimos gentium variarum Scriptores in libris eorum edendis adiuvat.

Fuit divine providentiæ opus, quod non modo Provincialis (Jacobo Stratio nomen erat, antiquæ proclitatis viro) hand satis sciret, quid esset hoc quod Bollandus imponeret: sed nec ipse, qui onus suscipiebat, illius molem, quanta erat, animo comprehenderet. Fassetur enim postea non semel de se, cum videret excusum Januarium, quantoque molimine porro opus foret ut vel proximus Februarius, necdum menses alii venirent ad prælium; id si prævidere cogitando potuisset, consternandum fuisse operis propemodum immensi magnitudine, quodque orbis universus miratur ab homine uno duobusve, non dico sperari ellicendum, sed vel cogitari optandum potuisse. Quis enim nisi vel temerarius, vel revelatione divina de felici successu evidenter securus, spes suas audent propagare ad seculum etiam post se futurum, commentationemque auspicari non nisi a pluribus successive absolvendam, exemplo novo inter omnes quotquot hactenus floruerunt scriptores? Magnum tamen etiam hoc ipsum fuit quod jam tum animo agitabat Bollandus, et Rosweyodi cogitatis multo vastius ampliusque: quod proinde mireris cum primariis illis occupationibus duabus, totum hominem requirentibus, per annos plures sustineri et feliciter promoveri potuisse. Etiam Rosweyodus intra Belgium fore et loca vicina Belgio proposito sibi collectionis spem omnem concluderat: Colonia, Treviri, Parisique extremi conatus ejus limites fuerant; et hi quidem parco admodum timideque tentati per amicos pauculos. Quid autem Bollandus? Ausus est totam circumspicere Europam, quam late nostra se diffundit Societas, et quaquaversum spes suas extendere; diligenti in omnes partes descriptione utens, et ad conferendam operam invitans aliquos ex Provinciis fore singulis.

21 Id vero quanto ei labore steterit, hand facile dixero, cum litterarium illud, quod dixi, commercium nec absque magno temporis impendio exerceri possit, nec nisi frequenti operosoque obsequio conservari. Exeruit nihilominus et conservavit, et tunc et tota deinceps vita, labore tanto majore semper, quanto magis agebatur numerus: dum ut fieri assolet, amicitia amicitias novas conciliant, ad instar nuptiarum affinitates longe lateque nectunt. Et quia is, qui aliena uti vult opera, necesse est suam liberaliter offert et exhibeat promptius; ita autem fore nati sunt homines ut ultro oblata

ntantur fidentius, quam suam ipsi rogati exhibent: incredibile est quantam in se traxerit Bollandus negotiorum molem: quando nemo fere ex omnibus fuit, qui subsidii quidpiam ipsi conferret, et non vicissim multo plus regeret quam susceperat oneris. Adde quod ipsi, utpote multi, exiguo labore suo poterant singuli Bollandi postulatis facere satis, cum solus ipse obsequii vicem rependere omnibus teneretur. Rependebat autem liberaliter, nulli nec tempori nec labori parcens; nec enim repulsam quisquam tulit, qui operam auxiliumque rogasset hominis, brevi ab effusa caritate et mirabili obsequendi promptitudine tota Europa notissimi.

22 Et primum quidem, quia Poescos studiorumque Humaniorum amans perinde ac peritus erat, intima ei familiaritas coaluit cum externarum Provinciarum Poetis, præcipue autem P. Joanne Casimiro Sarbievio; cujus carmina non tantum Antuerpianis typis eudi recudique curavit; sed etiam exornanda epistolarum aliorum in eadem arte illustrum virorum: ex quibus adhuc in vivis aliqui satis noti sunt, alii in fata concessere; atque fuere ex nostra quidem Provincia: Maximilianus Habbequius, Joannes Tollenarius, Lucas Diericks, Michael Mortierius, Sidronius Hoschius, Guilielmus Boelmans; ex alienis autem: Gilbertus Joninus, Nicolaus Smiccius, ac præter nostros, Erycius Puteanus; quorum omnium poemata, in laudem secundi illius Horatii scripta, prolixa etiam oda ipse Bollandus cumulavit, prout istæ cum operibus prædicti Sarbievii nunc leguntur. Ita cum innotuisset Lithuanis, ex eadem mox provincia ad Bollandi caritatem recurrit sanctæ venerandæque memoriæ R. P. Nicolaus Lancicius: et postquam tractatulos varios ipsi hand frustra commendasset ad prælium promovendos, tandem ingenue fassus est, metueret se, ne si in Provincia post mortem suam relinquerentur plurimæ commentationes suæ, inter variorum manus distractæ perirent; Romaque impetravit facultatem hæredem universarum instituendi Bollandum, dum esse adhuc in sua viventis potestate forent. Itaque cunctas lucubrations, sua hactenus manu exaratas, Antuerpiam misit, tali conditione, ut pro suo arbitrato judicioque inprimeret, supprimeret, expungeret, emendaret Bollandus quæcumque libuisset. Tantam sanctissimi viri erga se fiduciam Bollandi operosa humanitas frustrari spe sua, quamvis magna et ardua, haudquaquam passa est; sed edita ineditaque cætonas, nulla prorsus re mutata, duobus simul tomis curavit imprimi ab operum suorum Typographo C. V. Joanne Meursio, qui nunc in omnium versantur manibus, et nihilo minorum hominum fructu leguntur. Atque hæc causa fuit P. Alberto Wyuck Kojalowicz mittendi ad Bollandum compositam a se ejusdem P. Lancicii Vitam, quæ modo apud nos asservatur, aliquando fortassis ex multorum votis prælo subjicienda. Neque fuit accepto muneri ingratus Bollandus; sed varia Alberti jam dicti libraria negotia hic curavit, et similia beneficia in plurimos alios ejusdem Provincie contulit: quorum fere principum fuere: R. P. Joannes Rywoeki, his Provincialis, et Bartholomæus Himpel; magno Bollandi labore studioque circa res litterarias adjuti animatique. Lithuanis proxima Polonia Provincia est, cujus etiam Regi illi parent; hinc cum suprema potestate præfuit R. P. Martinus Hincza, et pro libro suo Polonice edendo de Vita Deiparæ Christique infantia, petiit et impetravit incidendas in res imagines viginti sex: quæ, non absque frequenti molestia reciproce consultationis, tam cum auctore quam cum chalcographo, accuratæ sunt omnes a Bollandis. In eadem Polonia non absimilem pro suis rebus curam dili-

gentiam-

gentiamque nonnullis officiis suis emeruere Carolus Cretzem, Fredericus Szembeck, Nicolaus Cichovius, ac varii alii : nec enim hic omnes nominamus quos novimus, ne ignotos nobis et aequali ac potiori jure nominandos, aliqua ledere injuria videamur.

23 Quid autem in Bohemia? Ibi ex suis olim professoribus duos successive habebat Theologicis in Pragensi Academia cathedris impositos, Joannem Gbismars et Petrum Wadinghum : quibus e Belgio istuc evocatis ex Hispaniis Collega obtigerat Rudericus de Arringha. Huic ergo Philosophiam suam optanti excudere, et intercessione Collegarum apud Bollandum utenti, curavit typos Plantinianos ; iterumque ad excudendam Theologiam universam. Nec minus ipsi Wadingho prompta utilisque fuit discipuli sui opera, ut liber de Incarnatione excuderetur. Onitto Theodori Moreti lucubrationes varias, quorum novissimus de *Aestu Maris* magno Doctorem omnium plausu exceptus ; item Gaspari Thauschii et aliorum opuscula. In Austria, Ferdinandi II virtutes scripserat Guilielmus Lamormainus, pientissimi Imperatoris dum viveret Confessarius : eae ut hic recuderentur, Bollandus recepit effectique. Indidem submissa Francisci Amici Theologica opera, ut in Belgio excusa Antuerpienses Bibliopole susciperent per exteras regiones distrahenda, iterumque hic recudenda admitterent, quantum non scribendum litterarum, quantum laborandum non fuit, ut pacta conventa firmarentur inter ipsos ac P. Martinum Lhermite, Amici discipulum in Italia, et in Belgio zelosissimus doctrinae ejus Promotorem? Theologia quoque P. Joannis de Dicastillo, quam ille partim in Austria partim in Bavaria scripserat, Bollando curante ad praeculum venit Meursianum. Ejusdem sollicitudine effectum est ut Henrici Marcelli Controversiae, et Francisci Vekeni de Deo uno ac trino opus Antuerpiae excuderentur. Praeterimus autem ex omnibus jam dictis Provinciis plurimos, quorum missos ad se libros istie excusos hic ad librarias promovit officinas, haud absque multiplici molestia curandae permutationis, nunc librariae per naves currusque, nunc pecuniariae per collybisticas schedas, et pari temporis pretiosi impendio.

24 Transeo in Hispaniam Italianque. Et ex Hispania quidem, quamvis Lugdunensibus Francorum typis ejus gentis Scriptores commodius frequentiusque utantur, Antuerpiana tamen ad Bollandum propter varia sua opuscula recurrit Joannes Eusebius Nierenbergius, imprimendumque Latine librorum initium fecit. Atque hic propter nominis sui celebritatem solus esse pro multis posset ; nisi in memoriam recurreret nobis Franciscus Garzia de Valle, auctor Concionatoris Evangelici : quo adnidente eum vastum quadraginta aut plurimum tororum opus Hispani Patres conficiendum decrevisset, quod omnium in universam Scripturam commentatorum catenam complecteretur, tanta is ad Bollandum accessit fiducia, ut scriberet : *Tuum esto, mi Bollande, conquirere auroreum viginti quinque millia ; tantundem D. de Lira subministrabit, ut imprimendo operi, quod Concilii Regii Senatores Glossam Regiam dei permiscere, detur initium.* Sed res omnis, majori animo quam prudentia concepta, in fumos abiit ; sic tamen, ut per Bollandum non steterit quo minus eo quoque praesidio litterati fruerentur, respondente eo quod operam posset, non pecuniam addicere. In Italia negotium eadem fuit per litteras multas atque frequentes librorum istie compositorum caussa, cum Mediolanensibus, Romanis, Neapolitanis ac Siculis Patribus : adeoque laudata et commendata fuit R. P. N. Mutio ipsius hoc in genere accuratio summa, ut cum placuisset universum So-

cietatis nostrae Institutum Antuerpiae typis Meursianis recudi ad exemplaria Romana, non prius crederet ei consilio tuto stari posse, quam humeros novo oneri Bollandus subjiceret, quemadmodum magno cum amoris singularis affectu jam dictus Generalis Praepositus testabatur. Haud tamen ideo minus Bollando id accidit permolestum, maxime quia secretum in principio exigebatur tale, ut nec janitori quidem auderet fidere : nam ipse ex summis aedibus descendebat ad portam, ut singulorum foliorum exempla susciperet relegenda, et relecta ad typographum praestolantem referret in proprias consignanda manus. Qui licet perpetuus ei labor non fuerit : sed re cum Socio communicata, multum immunitus post menses aliquot ; exantlandus tamen is omnis fuit, qui corrigendis fastidiose typhothetarum erroribus impenditur : praeterquam quod tota moles ista prius recognoscenda illi fuerit, quam traderetur in manus librariarum operarum, et mutationes additionesque, quae identidem Roma novae submittebantur, insereretur suis locis. Inter Italos plurimos, habebat Bollandus arctissimam amicitiam cum Silvestro Petra-Sancta, ex eo tempore sibi contractam, quo ille Petro Aloysio Caraffae, Apostolico ad Principes Rheni Nuntio, postea S. R. E. Cardinali, cum titulo Theologi et Confessarii missus comes, Antuerpiam excurrerat, lacras de Domini Passione meditationes mercatoribus Italis propositurus. Hanc quoque dum vixit Silvester, perpetuus semper officiis coluit : qualia fuere edenda curare Symbola ejus heroica, Controversias contra Molinæum, Cardinalis Bellarmini Latinam vitam ; in distractione Tesserarum gentilitarum Romae excusarum allaborare. Quod idem P. Joanni Rho, aliisque variis Italis fecit, et nominatim Vincentio Guinasio, cujus etiam Allocutiones progymnasticas, poemata, orationes prelo curavit sulgiciendas. Utillissime denique non tantum Italiae, sed universo Societati laboravit Bollandus, quando Bibliothecam Scriptorum nostrorum, a P. Philippo Alegambe collectam quidem, sed prout nova quot hebdomadis ex Italia aliisque regionibus supplementa mittebantur, locis infinitis augendam ornandamque suscepit : adeo ut vix ultas liber fuerit, excepto Societatis Instituto, qui plus ejus operae temporisque absumperit.

CAPUT VI.

Belgarum, Anglorum, Francorum labores litterarios Bollandus promovet.

Neque vicinis Gallo-Belgis, quamvis Antuerpianorum typorum haud adeo egentibus, cum possint patriis librariis uti, suam passus est operam deesse Bollandus, quoties eam requireret aliquis. Requisivit autem P. Jacobus Lobbetius non semel : requisiverunt alii, quos nominare omnes longum, paucos e multis non ita facile, cum P. Bollaui amicitiam aeque omnes magni fecerint, faciantque etiam nunc recurrent tamen innox infra aliqui, singulari quadam obstricti beneficii genere et a paucis expectando amicis. Hic autem Gallo-Belgis conjungimus Anglos, quorum, quamdiu Antuerpiae proprium non habuere Praenotorem, negotia varia Bollandus curavit : gaudens vel sic subservire se posse Apostolicis illis viris quorum sudore et sanguine fides irrigata in Anglia, hactenus vigoris sui damna non sentit, se novis in dies incrementis augescens tot inter adversa melioribus temporibus se conservat. Verum, ut extra propositas nobis his duobus capitibus rei librariae metas non egrediamur, satis erit hoc loco Michaelæm Alfordum commemorasse : cui, SS. He-

lenæ et Constantini historiam daturò, insignem operam navavit Bollandus: nec minus æstimandam alteri ex eadem gente doctissimo viro Thomæ Comptono, cum Meurcium Typographum suum induxit, ut Philosophicum ejus cursum susciperet imprimendum.

26 Operibus etiam Venerabilis Ludovici Bosii Lætiensis Abbatis, recte et magnifice recudentis, tanto adlaboravit diligentius Bollandus, quod non solius titulo caritatis, sed maximorum beneficiorum ex eo monasterio acceptorum grata recordatione sentiret eo se stimulari; multaque ordinavit in iis et concinnavit, maxime circa Bosii ipsius Vitam, excusam ante ejus opera, priscorum Patrum pietatem spirantia. Hac occasione crevit egregie Lætiensium Abbatum erga Bollandum et pia ejus opera affectus, quem testatus est novissimus eorum Franciscus le Louchier, cui longam vitam Deus et felicem gubernationem concedat, litteris xvii Octobris datis, quas, intellecto de morte ejus nuntio, ipse manu sua exaravit in hæc verba:

Non sine marore intelligere potuimus mortem optimi Patris Bollandi, omnibus nobis, uti amicissimi, sic etiam justa amoris vicissitudine delectissimi. Et quamvis nemini de ejus salute liceat dubitare; quippe qui Sanctos omnes, pro quorum gloria tot labores tamque continuos subit, obvios sibi habuisse existimandus est: tamen cum justus vir sit securus, omnes pro anime ejus refrigerio celebravimus ad altare Privilegiatum; non tantum ex caritate, sed ex debito. Credant mihi Reverentie Vestre quod tanti Patris memoria, tam cari viri amicitia apud nos in benedictione semper erit; nec ulla nunquam oblivione delebitur. Illi, qui illius colloquiis et presentia frui meruerunt dum viveret, ad nomen R. P. Joannis Bollandi continuo exultarescunt, quamvis mortuum lugeant. Verum cum nemini pateat cæli aditus nisi per mortem, bono seni, bene de Ecclesia merito, Sanctorum cultori indefesso, Divinæ gloriæ utilissimo, atque ex omni parte integerrimo, gratulandum potius quam condolendum est.

27 Istud porro, a quo tantisper delleximus, aliorum libris in lucem edendis obstetricandi studium in Bollando, expertus est per tot terrarum mariumque pericula ab ultimo Oriente hinc delatus Martinus Martinus, Societatis Jesu apud Sinas laborantis Procurator, in Urbem missus anno mdcxiii, qui cum Sinesio regnum vastissimum, totidem Geographicis tabulis exprimendum in quot provincias illud dividitur, hinc attulisset incidendum aeri, et cum accurata curiosaque singularum descriptione imprimendum; nec Antuerpienses typographi a ro sua esso putarent ampfori in forma colari mappas quam communis librorum mensura patitur; auctor eidem Bollandus fuit, ne quinquam mutaret; sed ut opus illud suum committeret celeberrimo apud Amstelodamenses typographo Joanni Blaeu, qui gavisurus esset tam nobili auctario locupletare Geographicam suam Atlantem. Consilio autem mox operam addidit; effert enim per suos istie amicos ut non modo vir ille Chrissimus totum opus sumptibus suis incidendum imprimendumque curaret, quamvis aentholicus, quamvis Romano Pontifici dedicandum cum magnifica fidei Catholico inter Sinas stabilita commendatione; sed etiam ut ipso Amstelodamensis Senatus Apostolicum hominem publico iure duendum reducendumque curaret, ut presens intendere initio impressionis, et miris suis verisquo de amplissimo regno narrationibus ejusmodi rerum avidos recrearet. Quod ita successit, ut aberes ali ex cursione fructus, nec spernenda pro reditu ad Sinas adornando subsidia se retulisse gavisus Martinus sit, nec minus sibi gratulatus Typographus de lucro ex isto opere multo copiosiori,

quam ex ullo alio unquam retulerat: in linguas enim notiores conversum, identidem prælo subjiciendum fuit, multoque sapius quam ulla Atlantis Geographicæ pars, cum titulo particulari Atlantis Sinesis.

28 Perseveravit autem Bollandus alios in suorum operum editione laborantes juvare ad finem usque vitæ: quem imminentem videri potest præsagisse Wilbrandi Weischeri V. C. *Eubœasie* sive Considerationes triginta, quibus homo moribundus adversus mortis horrorem excitari animarique possit: quas a summo Pontifice aliisque principibus viris diu expetitas, post mortem auctoris ab interitu vindicandas ex museo suo misit, ac P. Bollandus commendavit promovendas ad prælum, vir inter Monasterienses Clarissimus Bernhardus Rotendorffius; tamquam amicus amico, sibi ob multos de Sanctorum Vitis MSS. codices communicatos obstricto. Quod posthumum opus diligenter lectum, non prius Bollandus destitit CL. Viro Balthasari Moreto, Plautinianæ Officinæ hæredi, quique indicio ejus tribueret plurimum laudare et commendare, quam post diuturnæ expectationis tædia impressionem inchoatam videret: quod paucis ante mortem diebus accidit, nec modice recreavit egrotantem. Iisdem quibus mortem proximam operiebatur diebus, judicium tulit de quodam Gallo-Belgæ alicujus opusculo, informandis per exempla Sanctorum ad veram pietatem servis ancillisque composito, atque a se per ultimos vitæ menses lecto; quamvis visu tam debili uteretur, ut quas scriberet litteras legere amplius ipse non posset; et censuit prælo dignum videri. Quod eo libentius hic referimus, quia pene ultima ea verba fuere, quæ pridie mortis suæ fari potuit, loquela copiosiori rhenmate impedita, ipsoque rationis usu non nisi per intervalla frui copiam faciente. Alias sapissime rogatus in vita, ut libris ad prælum paratis censorium oculum commodaret, magna id acuratione semper fecit nec libertate minori, licet in favorem Auctorum, ut par erat, propensior: quos ideo malebat prius de judicio suo, si quid emendandum immutandumque crederet, privatim reddere certiores, quam speratæ Superiorum approbationi quidquam præjudicare. Unde gratiam apud Auctores magnam inibat, et in ipsa opera ab eo censa multum redundabat utilitatis: cum amice monentem, et monita sua docto solideque confirmantem nemo non libenter audiret et sequeretur.

29 Quam multis Scriptoribus hujus aliarumque provinciarum etiam longissime dissitarum hac ratione servierit, etsi enim sic constet servivisse plurimis, nihil attinet præpalare; quia non omnia, quæ ab amicis Superioribusve requisitus relegit, potuerunt ad prælum pari facilitate ac felicitate perungere. Sufficit hæc unum dixisse in genere, fuisse in Belgio Scriptores plurimos, nostræ præsertim Societatis, qui se libenter meminerunt aliquo insigni beneficio adjunctos ad scribendum, vel ad ea quæ scripserant promulga. Erat enim non tantum ad operam suam sublevandis alienis laboribus addendam exhibendamque liberalis; sed etiam in communicanda suppellectile litteraria sua, quarum magno molimine sumptuque collecta, pene ad indignationem aliorum profusus. Talem enim se præbatur aliis, quales æquum putabat erga se reperiri eos, qui haberent aliqua de Sanctis monumenta, operi quo subservitura. Hi tamen, ne qua delitæ laudis parte fraudatos se quererentur, omni data occasione libenter ampliterque profitebatur Bollandus, per quos profecisset; nec ullam gratitudinis demonstrandæ occasionem, sive in titulis sive in commentariis ad singularia Sanctorum Acta præviis, sibi permi-

sisset

sisset elabi, quin significaret ex cujus MSS. aut ejus opera ejusmodi monumenta fuisset adeptus. Eam autem, quam dixi, liberalitatem Bollandi expertus inter alios est Franciscus la Hieſ Lotharingus: cui sermone Gallico paranti edere magnum Virginum Menologium, omnes musei sui thesauros inspiciendos evolvendosque concessit. Bartholomæo Fisen, Leodiensis Ecclesiæ historiæ Episcopalem et ejusdem Flores Sanctorum scripturo, quidquid ad illius facere poterat institutum promptissime commodavit. Hugoni Wardæo et Joanni Colgano, Sanctorum Hibernorum Acta simili studio illustrare aggressis, submisit e suis MSS. non pauca, ad quæ illi conferrent reperta collecta a se monumenta: ob quæ aliaque Minoritarum Hibernensium Lovaniensi conventui præstita beneficia, iidem rescribentes quod solenni sacro parentassent defuncto: *Quid minus, inquit, facere poteramus pro eo quem novimus de Catholica Ecclesia ac nominatim de Insula nostra bene meritum scribendo, optime autem de domo hac etiam faciendo, et sustinenda paupertati subsidia opportuna haud raro procurando?* Patri quoque Ægidio Bucherio, ad priorem Belgii Romani partem conficiendam haud modico adjumento fuisse quinque illi tomi, quos Græce describendos curaverat Jacobus Tirinus, ab utriusque olim Magistro Joanne Deckerio compositos, quosque Tirino defuncto, a Superioribus suis Bollandus obtinuerat; in his enim quia omnis de annis Christi disquisitio cum multiplici doctrinæ chronologica temperamento ventilatur, acceptam inde summam doctrinam in opus suum Bucherius transtulit, prout et ante ipsum compendiosius fecerat Tirinus.

30 Nec utenda tantum, sed imprimenda quoque non raro dedit aliis Bollandus: quibus in lucem editis, ipsemet potuisset clarescere, et magnam ab eruditibus mereri gratiam. Talia sunt quinque valde illustra monumenta, quæ supradicti Bucherii librum de Paschali canone Victorii Aquitani auxerunt ornaveruntque a pagina 243 (ubi ac sequenti doni hujus meminit et pretium dignitatemque expendit) ad paginam 289. Pari modo acceptis a Jacobo Siruundo muneribus litterariis, quibus opus de Sanctis instrueretur, nihilo pauciora nec minus æstimenda remisit: in quibus capitale munus fuit ingens tomos MSS. operum Hincmari, quæ ante id tempus modica, hoc adisque adminiculis adjutus, ad duos tomos auxit Siruundus. Nibilo inferiori munificentia cum Petro Francisco Chiffletio nostro, in Burgundia commoranti, certavit; itemque cum illustri Galliarum Historico Andrea du Chesne, ab utroque vicissim adjutus in multis: huic enim Bertinianos Annales, eatenus ineditos, nunc vero tomo tertio scriptorum historiæ Francorum insertos subministravit: isti vero transcribendum reliquit Marii Episcopi Lausanensis chronicon, quod nunc ex Chiffletii dono dicti jam operis tomo primo editum legitur a prænominato Andrea. Operam quoque Chiffletio eidem multam commodavit Bollandus, per amanuenses eidem describenda curans, quæ ipse, cum Belgicus Bibliothecas lustraret, in variis locis notaverat, ac sibi profutura credebat. His similibusque officiis cum Gallos sibi demeretur, incredibile dicta est quanti semper Bollandum fecerint, maxime cum eum non fama tantum sed etiam ex operibus coeperunt cognoscere. Quanti vero etiam nunc faciant illius memoriam luculenter comprobant variorum litteræ, post mortem ejus intellectam datæ a Viris, ea in gente doctrina et eruditionis laude præcipuis. Ex his Reverendissimus Dominus Franciscus Boulaert, Canonicorum Regularium ad S. Genovefæ Parisiis Abbas, et totius Gallicane Congregationis Generalis, ægre admodum se

tulisse profitetur acceptum nuntium de morte R. P. Joannis Bollandi, quem, inquit, ab annis triginta eoque amplius, ob eruditionem maximam tanta pietate conditam, singulari semper fueram amore prosecutus. R. P. Honoratus Nicquetus, editis pie libellis notus, et Rothomagensi Collegio ob virtutem ac senium amabilem venerandus, censuit morte ejus factam esse communem reipublicæ Christianæ jacturam, et commendatissimam sibi fore respondit illius animam; quamquam viatorum precibus non multum videretur egere is, qui tantis nominibus Sanctorum in cælis regnantium gratiam conciliavit sibi, pio studio et labore improbo simul honorans triumphantem Ecclesiam, et militantem ad egregie rem gerendam inflammas. Alios prætereo, ne prolixior sim; similia enim scripsere plurimi, nobis de morte ejus amice condulentes, collatantes autem de subsecuta mortem gloria.

CAPUT VII.

Quomodo Societatis honorem hoc in genere Bollandus promoverit: alie ejusdem curæ distractionesque multiplices.

Porro qui communi totius Ecclesiæ utilitati et ornaumento per sese aliosque, quorum egregios conatus suscipiebat promovendos, tam gaudere fructuoseque serviebat, nequaquam putavit negligendam sibi occasionem quancumque oblatam ad proprium Societatis emolumentum conferendi aliquid peream, de qua nobis sermo instituitur, librorum tractationem. Sciens enim quam necessarium nostris functionibus sit, ut homines, quorum saluti sese ad Dei gloriam impendit Societas, veram habeant de ejus instituto, sanctitate, doctrina opinionem; ad eamque ingenerandam propagandamque miram habere efficaciam historias de illustribus viris et egregia quadam vitæ sanctimonia conspicuis scriptas, Apostolicarum item Missionum successus, et gloriosa pro Christi religione asserenda Martyrum apud Indos Japonesque certamina; curabat eadem quamplurimis legenda exhibere, et habere bono numero exemplaria, quæ distribueret commendaretque, ac nostris super mensam legenda pararet. Imo varia hujus generis ex Italico idiomate vertit in Latinum, et typis evulganda locavit: quadam etiam vulgari sermone Belgico, in quibus Martyrum Japonicorum catalogi.

32 Non potest autem tacitus præteriti hoc loco, quo de libris a Bollando curatis agitur, annus centesimus Societatis: cujus præclare procurata sollemnitatis non modo Provinciam nostram mirifice excitavit ad majorum suorum sequenda vestigia, sed etiam Bollando non exiguae laudis materia obtulit. Etenim ad hujus anni augendam lætitiæ Provincialis Tollernarius, ut erat maximorum vir animorum, opus aliquod illustre, et quod omni deinceps posteritati in monumentum perpetuum foret, volebat animo: quale autem id futurum esset, necdum ipse apud se discernebat, sed majori plurium consilio rem relinquens integram, convocavit præcipuos, quos ad manum habebat, Provincie Patres, jussitque de titulo materiaque dispicere secum, deinde in commune conferre. Illic, variis varia sane idonea suggerentibus, præ cunctis tamen Provinciali, quem ceteri mox secuti, arrisit conceptus Joannis Bollandi: clarus, facilis secundusque: quia apparebat eum sic distribui posse in partes, et per multorum manus elucubrandum dividi, ut ex in unius corporis molem collectæ, venustissimæ ejusdem symmetriæ majestate legentium et intuentium oculos oblectarent animosque; et styli ex poematis, orationibus, emblematis mixti diversitate gratissima,

prolixum vetaret credi, quod sic placeret. Nempe exhibendam censebat nascentem, crescentem, laborantem, patientem Societatem ad Ducis sui Jesu exemplum, ac demum cum eodem post prædicationis labores et passionis ignominiam gloriosissime honoratam; quibus ita per libros quinque tractatis, sextum alium volebat subijci, in quo hæc peculiariter circa Flandro-Belgicam Societatem valuisse quoad singula demonstraretur: omnibus autem librum præliminarem de Jubilæo et rebus eo spectantibus præmitti. Nec minus recte Bollandus concepit, quam utiliter adjuvit Provinciale, ut singula in opus reducerentur, dum, pro singulari quam habebat præclariorum in provincia ingeniorum notitia, suggererat ei, qui quam partem feliciter meliusque componerent, pro sua quoque parte excitans plerosque ad demandatam sibi Spartam enaviter excolendam. Interim vero inibat contractum cum Typographo per Socium, per eundemque disponebat typos et formam, ac ceterum omni, qui a librariis potest suppeditari, apparatus. In quo licet temporis multum poneretur, haud absque dispendio sui operis, quod magnis tunc passibus properabat sub prælo; nihil tamen negari poterat solemnius jubilaturæ hoc in ornatu Societati; nihil Tollenario, cujus tantus erat erga opus a Bollandus susceptum affectus, ut alter illius Parens dici quodammodo mereretur.

33 Etenim Antuerpiam venienti prima fere de studiorum successu interrogatio erat, sic ut sigillatim eloceri vellet, quid haberent præ manibus, quid absolvissent, in quo laborassent studiosius. Ibidem autem commemoranti nullum diuturnius transiit spatium, quin quæ elaborata erant ad se ferri juberet, allata legeret, lecta comprobaret collaudaretque; præsertim Commentarios ad Acta prævios, ex quibus plurimum novæ scientiæ et jucundissimæ voluptatis se testabatur percipere, magisque in iis complacere sibi quam suis ipsius in luculationibus; quare ad lectionis non perfunctoriæ beneficium, tot inter occupationes suas, addebat non raro examinandi singula et expendendi laborem, ærii judicio suo cuncta trutinans appendensque. Mitte quo ad sublevandos Bollandi labores voluit ille a Superioribus fieri; cum eorum pleraque hic recensaret, nolens in re aliqua præ ceteris haberi singularis. Tantum dico, quod cum ob hæc aliquo Tollenario obstrictissimum se sentiret Bollandus, suarum vicissim partium esse crediderit omnem conferre industriad, ut quod tantus studiorum suorum futor, æstimator, promotor machinabatur opus; cito et feliciter absolveretur, ad communem provincie imo Societatis totius famam illustrandam. Itaque effectum est, ut intra octo mensium angustissimum spatium conceptus, elaboratus, impressus prodiret in lucem liber. Imago primi seculi Societatis Jesu dictus, soluta ligataque oratione, tam eleganti, tam varia tam rebus temporibusque idonea; ut pene dicere audeam, nihil infra expectationem futurum fuisse, si bona ipsius quod describebatur, seculi portio impensa ei conscribenda fuisset; Patris quidem Tollenarii laude præcipua, Auctores singulos admoventis operi, et eas quo confectæ adferebantur partes maximo cum judicio digerentis ordinantisque; sed Bollandi quoque commendatione non exigua, ob eam nam diximus rationem.

31 Atque hæc occasione librorum, quibus conficiendis intendebat Bollandus, gesta ab eo sunt cum iis, qui et ipsi libros conscribebant: cum aliis vero nostris externisque, in hac quidem re laud ita se versantibus, industriis tamen benevolisque, ut ipsi quoque suam vellent conferre operam ad inquirenda et submittenda, quæ viriis in locis latere scieban-

tur, Sanctorum Acta, tractandum alia ratione fuit. Nos ergo ut sibi demereretur, non tantum piis certabat munusculis; sed quidquid ex amplo rerumque omnium affluenti emporio ad studia, pietatem, hilaritatem pro se suisque requirebant ex typographicis, chalcographicis aliisque officinis, id omne sollicitè procurabat emendum, consarcinandum, transferendum; tam frequenter tantaque in copia, quasi constitutus ad aliena negotia Antuerpiæ procurator, unum hoc ex officio ageret: laboriosam istam caritatem etiam ad novum orbem Indiasque extendens, requisitus ab iis, qui eo proficiscentes ipsam potuerant experiri. Animadvertens autem quamplurimos esse, quos præcipue caperet rerum novarum, vel ad adificationem pertinentium vel publicæ rei statum concernentium, accepta per scribendi vices notitia (quia hæc et confert auctoritatem apud externos, non aliunde fere consuetos ingredi in sermonem, et nostris præbet occasionem utiliter religioseque transigendi tempus, quod modestæ per colloquia mutua recreationi post prandii et cœnæ horas deputatur) longo tempore diligentissimus fuit in illis conquirendis, digerendisque, et partim per conductum amanuensem describendis. Judicio autem magno secernebat rumusculos a certioribus munitis: qua de re pro omnibus loquentes audire juvat Collegii Coloniensis Patres, idque ex epistola Jacobi Kritzzatt, qui Bollandum in scholis olim Magistrum habuit: *Gratius, inquit, omnes ei debemus maximas pro indefesso litterarum per annos triginta quatuor commercio, quo plurimi viventes et mortui singulariter sunt recreati. Ego futor quot hebdomadis ut minimum et serpens quandoque provocatum me fuis litteris, maximo cum delectu et iudicio scriptis, semper coactum fuisse aliqua cum molestia respondere tantæ caritati. Ita ille.*

35 Quid autem diceret scriberetve amicorum Joanni Bollandi intimus Franciscus Vander-Veken, si adhuc vitæ in terris superstes duceret? Per hunc Illustrissimum tunc Fabius Chisius, Apostolicus ad Principes Rheni Nuntius, post Alexander VII Pontifex Maximus, quandiu ad componenda Germaniæ bella pacis conciliator in Germania fuit, accipiebat P. Bollandi epistolas hebdomade qualibet, et vicissim ipsi trans mittebat suas. Eximie vero etiam tum cum ad S. Petri cathedram sublimatus, eundem Vekenum, doctrinæ Theologicæ merito et memoria suavissimæ apud Agrippinenses amicitie sibi carissimum, Romanæ accessit, nihil aliud fere querebat prius ab eodem hebdomatim ad familiarius colloquium admissio, quam equid scripsisset P. Bollandus? Quare cum profectos Romani Bollandi Socios idem Sanctissimus ad pedum oscula venerandos admitteret, ab hac interrogatione affari eos prior excursus est: *Qui valet noster amicus P. Joannes Bollandus? Quoties inter nos scripsimus? nec tamen volumus unquam.* Et vero viderunt ipsi, haud absque solatio et admiratione sua, in domestica secretiorique Pontificis ipsius bibliotheca, litterarum a P. Vekeno ex Bollandi autographo transcriptarum fascies complures, in grandia volumina digestos compactosque: indicio sane evidenti quam dignas etiam tunc judicaret supremus Dei in terris Vicarius, quæ perpetuo in familia Chisia conservarentur. Litteras vero Apostolici Nuntii aliasque similes cum nostris per varia Collegia Patribus, nec non Societatis nostræ per Hollandicam missionem operariis communicans Bollandus, mirum quantum eis gratum apud cives ac principes viros conciliaverit. Adeo ut R. P. Petrus de Bie, circa annum hujus seculi xxxvi ac porro secutes Rector Collegii Dunkerkaui, cum novum isthæ templum, corrogatis publicæ ac privatim elemosynis, magnificè construeret,

strueret, gratias agendo professus sit, nullo clementius coaluisse novæ structuræ lapides, quam gratia per litteras P. Bollandi acquisita : qui ne extremis quidem vitæ mensibus induci potuit, ut ab hoc caritatis officio prorsus cessaret; quamvis caligantibus oculis nec relegere posset quas scribebat epistolas. Multum præterea laboriosissimo ac diligentissimo in omnibus Viro debet domus nostræ Bibliotheca, primum quidem ab ipsomet insigniter aucta, deinde studiorum Socio commendata; qui Bollandi permissu, hortatu, consilio usque adeo eam amplificavit, ut, quoad excusorum librorum copiam delectumque, vel prima sit Societatis, vel conferenda cum primis.

CAPUT VIII.

Accepto studiorum Socio, novam propositi operis formam Bollandus concipit et orditur.

Tam multis tamque variis simul rebus cum distraheretur Bollandus, primas tamen curas impendebat numeribus iis, ob quæ gerenda potissimum fuerat Antuerpiam destinatus. Sodalitatem enim commissam sibi non modo habendis parandisque sedulo Latinis concionibus excolebat, sed ut Sodalium numero ac dignitate augeretur, dedit operam; viros omnes hujus urbis litteratos ad conveniendum pelliciens. Exorsus autem a Reverendissimo Episcopo Maldero, Decano Miræo, Canonicisque præcipuis; apud hos, itemque apud Consulares viros, aliosque in civili dignitate primarios tantam inivit gratiam, ut et ipsi præsentia sua frequentiaque ceteris omnibus Latine doctis essent ad conveniendum incitamento. Nihilominus negotiorum Bollandi erat ex sole, quam obtinebat, Confessionali; ut enim erat natura benevolus, et cupiebat omnibus facere satis, multum cogebatur temporis impendere consulentibus : virginibus præsertim mulieribusque devotis, quæ ab eo frequenter postulabant instrui, et sub illius prudenti directione in exercitio orationis, mortificationis atque aliarum virtutum haud vulgarem profectum se facturas sperabant. Ita occupato Bollandi tempus aliquod effluxit Antuerpiæ, et nisi quod in P. Heriberti gratiam Thomæ a Kempijs defensionem suscepisset, relictamque sibi a decessore hereditatem magna Vitarum undique acquisitarum et manuscriptorum codicum accessione auxisset, nihil aut parum admodum promoverat in opere, quod subsequi quas paucas inveniebat horas perficiendum susceperat. Nec vero res, maturius ab amicis Superioribusque expensa, videbatur ejusmodi, quæ inter tot talesque occupationes secundaria quodam opella absolveretur. Decretum igitur primo est, ut ex inferiori templi parte, cujus confessionales exedras sexus potissimum femineus stipat, transferretur Bollandus ad basilicæ nostræ porticum superiorem, quo Confessionis gratia viri ascendunt. Paulo post etiam provisum est, ut Sodalitati Latine præficeretur alius; et majori parte præcipui oneris liber Bollandus respirare tantisper posset, ac cogitare de querelis eorum exaudiendis, qui lamentabantur sine se frustrari expectationem tantam, ab ipso Rosweydoque excitatam; et mirabantur annis plurimis ad exequentia inquirendaque Sanctorum Acta commoveri Belgium, et novissimo quinquennio Europa magnam partem; nec tamen quidquam proferri in lucem.

37 Sed opus erat vastum ac magnum, et imprimis tetricum homini solitario, non habenti quocum de studiis dubijus conferret. Prælo autem si quid volebat subijcere, cogebatur incredibili cum labore

ac tædio solus relegere paratos jam typos, et relegendo emaculare. Quis vero perficeret inchoata, si ipse deficeret? quis Typographum, imperfecto in opere magnam impensæ pecuniæ jacturam facturum periculo eximeret et sollicitudine? Audiit hæc Lætiensis Abbas Antonius Winghius, nunquam nobis nisi cum debita honoris et gratitudinis præfatione nominandus, et justa queri Bollandum arbitratus, magnoque incensus desiderio videndi aliquando partem sperati tamdiu operis, octingentos Præposito florenos obtulit, quibus domus hæc, solis ex instituto eleemosynis victitans, minori cum onere suo aleret Socium, P. Bollandi adiutorem. Delectus ergo unus est, Sociusque adjunctus anno MDCXXXV, qui olim Magistrum habuerat Bollandum in gymnasio Silvæducensi, et idoneas corporis atque animi vires ad ejusmodi studium sortitus videbatur. Mox autem incalvere ambobus ex mutuo consortio convictique animi, et aliam prorsus futuri operis formam concipere ausi sunt, quam sibi hæcenus, dum solus esset, Bollandus præstituerat. Nam sicut Rosweydo fuerat constitutum, si vita et otium superfuissent, de Sanctis tomos dare duodecim, nudas eorum Vitas exhibituros (quod aliud non erat, quam inchoatum ab Aloysio Lipomanno Episcopo Veronensi opus, et a Laurentio Surio Carthusiano in meliorem formam redactum auctumque, novarum Vitarum additione extendere) ita Bollandus cogitabat primo decessoris sui conceptui eatenus insistere, ut ex Martyrologiis, quorum collectionem seorsim peculiari tomo promiserat Heribertus, ad unumquemque diem præmittere aliquid, quo ceterorum Sanctorum, quorum non darentur Vitas, notitia aliqua haberetur. Jamque ex Actis Januarii aliquod volumen in unum collegerat, cui inter relegendum additurns esset marginales annotationes, singulos pro singulis mensibus tomos simili modo paraturns, ac paulatim, et successive subjecturus prælo.

38 Hoc consilium si porro secuti ambo fuissent, multo minori labore ac tempore, quam vel Januarius vel Februarius confecti sunt, totum pridem opus habuissimus. Verum cum suas ipsi jam nosse vires, et cogitare ceperunt quam humile esse tantoque apparatu atque orbis Christiani expectatione inferius, istam inornatam modum de charta in papyrus transferre; non absque ratione judicaverunt in istiusmodi congerie, quamvis multa forent viris piis ac doctis nova æque ac grata, plura tamen futura, quæ cavillarentur impii, despicerent scitoli, mediocriter eruditi haud satis probarent, quia non intelligerent satis. Tum etiam occurrebat animis, jam pridem in Sanctorum Vitas, velut ineptissimarum tabellarum farraginem, lividos hereticorum exerceri dentes; traduci Catholicos velut stolidos simplices, qui fidem adhibeant narrationibus cum veriori, ut ipsi calumniantur, historia, et evidenti alias veritate pugnantibus. Itaque vel nihil in hoc genere scribendum esse amplius, vel Sanctorum Vitas proponendas in tam conspicua luce eruditionis omnigenæ, cœterorum Auctorum sic fulciendas consensu; errores qui forte irrepserunt tam ingenuè agnoscendos singulos et corrigendos; dubia quæ incidere possent aut aliis Scriptoribus jam inciderint, tam prudenter examinanda; ut invidiorum perstrietis oculis, ora quoque maledicia obstruantur, coganturque Catholice veritatis æque ac Sanctitatis adversarii utriusque saltem revereri majestatem, in Sanctorum splendoribus apparentem; eorumque inter se copulatarum concordiam in exitium inanissimorum figmentorum suorum non immerito formidare. Arduum opus, et quod stetit, stabitque posteris labore maximo, antequam eo quo coeptum est pede perficiatur universum; licet indefessa Bol-

landi industria, eique subserviens Sociorum opera, præcipuas Europæ Provincias peragrande scrutata, materiam undique tam copiosam collegerint, etiam pro ultimis mensibus; ut eorum quidam, puta October vel November, duplo majorem complectantur massam impressorum et manu exaratorum monumentorum, quam ad conflandum Martium necessaria fuit. Superest enim ultimus isque difficillimus actus, qui in secernendo dijudicandoque consistit: propter multitudinem perplexitatemque subnascentium ex Auctorum dissensione controversiarum. Quod considerantes viri aliquot ex Regiis Consiliis primariis, ex proprio foro docti æstimare, quam sit difficile certam de rebus in disquisitionem adductis proferre sententiam; videri sibi nonnumquam dixere, in isto de Sanctis opere tot gravissimas agitari ac dirimi lites, quot Divorum Vitæ aut Martyrum classes proferuntur in medium: in quibus haud minus laboratum fuerit a Scriptore, quam ipsi in civilibus aut criminalibus causis, secundum juris formam et patrias consuetudines terminandis, laborant.

39 Ipsi autem ita sentientibus datum aliquando responsum est, nec invidis acceptum auribus: causas quidem ad ipsorum delatas tribunaia hoc plerumque nomine graviores esse, quod iis cognitis de fortunis, honore, vita hominis ferenda sententia sit: at eorum qui Sanctorum Acta tali, de quo sermo est opere, illustranda susceperunt, ex aliis capitulis esse multo difficiliorem conditionem, quam qua suo ipsi in foro jus dicunt. Ut enim taceatur quod integræ quandoque gentes pro suis quibusdam, apud vulgus receptis, opinionibus hunc minus decertent acriter, quam privati in iudiciis faciant pro possessionibus vitæque tendis: in modo certe ipsas causas tractandi citra comparationem magnum inveniri discrimen. Nam Judicii forensi, sententiam de re quæpiam laturo, præparatam discussamque adferri actionem ab Advocatis, a Procuratoribus; nec aliud esse ipsis munus, quam secundum allegata probataque jus dicere. In illo autem, quod circa Sanctorum Acta potest constitutum concipi foro, unius esse ejusdemque Scriptoris, Judicis simul personam et pugnantium utrinque Advocatorum sustinere opera; et ante omnia Procuratorem agere, novis veteribusque instrumentis adjumentisque ad erendam fideiendamque veritatem undique conquirendis. Hæc autem nunquam tam multa possunt præparata haberi; quin ingressus in causam videat deesse sibi varia, et quidem ex longinquo petenda, quæ oporteat expectare, ut nihil prætermittatur diligentia ad accuratam discussionem rei, antequam aliquid definiatur, requisitum. Iterum sententiam ab ipsis latam vix ultra paucorum, quorum disceptatur causa, sensum notitiamque pertingere: ab illa autem appellare volentibus unum dumtaxat alterumque, quo experiri possint, superesse iudicium; post quod acquiescere definitioni necesse sit litigantibus; et hoc quidem inter paucos sic agi, ut qualem quisque culculum miserit, maneat in occulto. In hoc vero opere, neque occultum posse manere suffragium, neque tantam definiens auctoritatem concipi, ut non a quocumque quandoque placuerit institui novum iudicium possit, et semel pronuntiatæ sententiæ auctor ad reddendam facti rationem citari. Et quoniam omnium volentium legere res subijctur arbitrari, legant autem per mundum universum plurimi quæ sic imprimuntur, tam multorum esse sustinenda iudicia censorum, quam lectorum oculos; et quidem opinionibus sæpe contrariis, aliquando etiam affectibus in diversa trahentibus occupatorum.

40 Iudicium Forensium quodcumque est studium

ultra communis juris limites baud quaquam sese extendere longius, quam quo earum, in quibus ipsi agunt ac vivunt regnorum, provinciarum aut urbium porriguntur propria ac municipalia jura. Idem studium plerumque intra unius alteriusve seculi, huic in quo versamur proximi, decursum contineri. Ast illi nullos neque temporum neque provinciarum esse terminos: sed quotquot a Christo nato fluxere secula, ac sæpe etiam anteriora scrutanda esse, neque probationes tantum, sed ipsa, de quibus iudicium ferendum est, Acta per totam Christianam Europam conquirenda, et veteri novæque geographiæ collatione deinceps illustranda: ut quid, quo loco, ac tempore et a quibus actum sit personis definiantur. Scribendum esse per varias regiones labore magno, tempore non exiguo, ad potos ignotosque; quorum multi sæpe nec responso quidem consulentes dignentur, quia vel perferendum diffidant, vel molestiam metuant interrogationis iterandæ circa similia alia. Adde varios, qui prorsus abs re aliena rescribunt, quibus tamen gratias et verbis et obsequiis ipsis, referre oporteat, pro eo quod benevole sunt conati: multos item qui sua nolint communicare, et blattis tineisque malint conservare rodenda, nisi majori aliqua auctoritate cogantur persuadenturque, e re sua publicaque facturos si faveant, et symbolam conferant ad opus, toti litterariæ ac Christianæ reipublicæ utilissimum. Tantæ autem auctoritatis qui sint, ut hoc facere possint, quis non videat multo labore obsequioque conciliandos, ut velint eo dimittere dignitatem suam, et eam pro impetranda chartularum, in speciem vilium, transcriptione, interponere? Acta tamen Sanctorum scribentibus haud semel contigit ejusmodi Patronis indigere.

41 Ita cum in mense Februario conficiendo manifestum occurreret Martyrologii erratum, et ignorata illius causa varie eos angeret turqueretque, nec suo satis auderent iudicio fidere, dum nescirent quam sic scribendi occasionem potuerit habuisse Illustrissimus Caesar Cardinalis Baronius; visi quidem sibi haud immerito sunt certius aliquid posse cognoscere, si liceret videre illud ipsam Martyrologium, quod MS. sæpissime ille citat laudatque sub nomine S. Cyriaci, e ejus monasterio veteri id habuerat: sed ut illius obtinendi facultas daretur, Cardinalis Caraffa, supra cum laude nominati, auxilium implorandum fuit: eoque annitente, transcriptus est codex, et transumptum cum originali suo accurate collatum: ex quo deinde patuit librariorum festinantium inadvertentia excidisse lineam unam; itaque necessario factum fuisse, ut due diversissimæ Martyrum classes in unam confusas, uni quoque adscriberentur loco, cum variis essent in locis passi. Ergo identer jam, sed tamen reverenter, a sententiæ magni illius Auctoris recessere: quod subinde aliis in locis faciendum esse absque ulla ipsius nota vel injuria profitemur. Fatemur enim fieri posse, ut magni alienj gigantis humeris insidens, quantumvis pusillus, prospiciat longius aliquanto, et quo ipsum latent intueatur: idque nunc etiam fieri facilius in proposito casu, propter tot antiquorum monumentorum nullam, partim ab ipsis auctoribus recens inventa collectaque, partim jam ante ab aliis in lucem eruta; sed postea quam Baronius desuit ecclesiasticam historiam per Annales dirigere: quæ ille videre potuisset, rectius utique certiusque iudicasset, et nunc, si viveret, faceret. Etenim sæpissime accidit ut occurrant in historia et quæstione facti, nodi aliqui diu inexplicabiles, qui erudito aliquo veteri testimonio facillime postea resolvantur. Quod cum Catholici ac religiosi Scriptores veracunde faciunt, ipsis quoque, quos sic refutant, ho-

nor suus manet, et heterodoxis occasio tollitur se ipsos tumide velut super alienorum errorum ruinas a se factas extollendi, si quod chronologicum *σφάλμα* deprehenderint.

CAPUT IX.

Editi anno MDCXLIII, Januarii approbatio et fructus.

Tam difficilem arduamque provinciam, Socio succollante, cum humeris suis exceperet Bollandus, non succubuit oneri; sed lente progredientem sub prælo Januarium, si tempus imprimendo impensum spectes; festinantem vero celeritate maxima, si laborem scriptioni impendendum attendas, magnonisu promovebat ad finem: quando morbus eum gravissimus invasit, qui pene in magnam rerum suarum diffidentiam Typographum, Socium vero in extremam adduxit sollicitudinem. Dolebat iste ingentes pecunias, in spem futuri operis a se expositas, in discrimen datas: quis enim, si ceteri menses vulgata Auctoris morte crederentur non secuturi, unam imperfecti operis partem tanto pretio emptam vellet, quando staturi erant tomii duo ingentes? Illic vero angebat animo, quod videret prærepto tantæ auctoritatis, prudentiæ, ingenii viro, periculum esse, ne, prævalentibus eorum, quibus tam operosa molitio baud satis probabatur, sententiis, vel animus sibi deficeret ad proseguenda nihilominus cœpta, vel facultas subtraheretur. Erant ambo tum forte Lovanii, quo eos per mensem Octobrem sua quædam negotia evocaverant, tantoque importunior acciderat morbus, quod nec prospicere quidem rebus suis absentes secundum exigentiam possent. Quodam igitur die Socius postquam coram infirmo, coelesti Pane reficiendo, sacrificasset in conjuncto infirmariæ sacello, tanto imminentiæ jacturæ sensu affectus recessit, ut redundantem in corpus animi passionem ante illius diei vesperam exceperit febris vehementissimæ incursus: quam frustra conatus dissimulare et postridie ad infirmum reversus, statim in absoluit sacrificium, recedere debuit, pedibus ultro se suis nequiens sustinere.

43 Vocati igitur ad hunc quoque sunt medici, et pariter omnes pronuntiarunt non in minori vitæ discrimine hunc esse quam illum: imo intra horas non multas eo redactus est, ut de eo, qui posterius coeperat ægrotare, multo jam formidarent magis. Sed satis habuit pietissimus Deus ntriusque, mutua vice anxii, experiri caritatem, et obiecto mortis periculo exercere fortitudinem animi, ad divinæ voluntatis nutum pariter excipiendum parati. Itaque post paucos paroxysmos, ab illa febris malignitate plene convaleuit, qui proximior letbo videbatur Socius; et Bollandus, tantum recuperavit virium, quantum requirebatur, ut revehi Antuerpiam posset. Ibi toto reliquo anno languit, nec non initio anni sequentis MDCLII usque ad Pascha, sicut nulli graviiori studio esset idoneus. Verum cum firmus ad quosvis labores sustinendos Socius non intermitteret curam typorum, et quæcumque ad absolvendam impressionem necessaria erant diligenter expedit; demum, consumptis morbi reliquiis, Bollandus ipse novis viribus animisque in opus suum cœpit incumbere. Ita octavo anno, quo simul et componi et imprimi Januarius coeperat, emissus in lucem est MDCXLIII, duobus crassissimis voluminibus continentibus nominatos Sanctos mille centum ac viginti. Multo autem major prætermisorum est numerus, quorum mentio licet paucis lineis attingatur studium tamen non exiguum et judicii maturi-

tatem maximam eisdem deberi, manifestum ex eo fit, quod addenda sit ratio, ob quam hi, a Scriptoribus variis inter Sanctos cujusque diei relati, aut ad alios rejiciantur dies, aut omnino prætermittantur, velut de quorum sanctitate et ecclesiastico cultu vel prorsus nihil habeatur, vel dubium plane incertumque sit. Quorum autem Sanctorum res gestæ vel memoriæ in iisdem tomis ex incidenti illustrantur, ii propemodum sunt innumerabiles.

44 Hic tamen mensis (ut sunt rerum omnium principia magis difficilia, et perfecta minus) si aliquibus non plene faciat satis, præsertim primis diebus aliquot, cum necdum plene constaret inter Auctores de nova forma inducenda operi, dum solus esset Bollandus excudi cœpto, nemo inde præjudicium formet minus æquum: sed aliquo usque in lectione progrediens, consideret reliquorum dierum elucidationem exactiorem: multoque majorem Februarii post annos decem secuti perfectionem. Nam Januario multa addi potuisse, tum cum is scriberetur, adhuc latentia, dein protracta in lucem, docebunt Tomi aliquot Supplementorum, toto opere confecto imprimendorum: in quibus facile dimidium unum implebunt Sancti spectantes ad Januarium, iisque vel prorsus ignorati antea vel absque Actis cum exigua eorum cognitione producti. Orbis porro universi sensum, postquam cognosci ac volvi manibus tam felici initio Januarius cœpit, longum foret explicare per litteras undequaque ad P. Bollandum gratulatorias, quarum plura sunt reperta exempla. Unus pro cunctis esse poterit Jacobus Merlo Horstius, Coloniae Pastor S. Mariæ in Pasculo et Sacrae Theologiæ Licentiatus, vir tam conspicuus sanctimoniam, ut ejus, tanquam aliquando inter Cœlites referendi, Vita conscripta extet, et piorum Coloniaensium teritor manibus, sub titulo *Ideæ veri ac pii Sacerdotis, dedicata Fabio Chisio tunc Apostolico Nuntio, postea Pastorum omnium totiusque gregis Christiani Pastori supremo*. Doctrinam autem ejusdem minime vulgarem tum edita ab eo opuscula comprobant, tum S. Bernardi, Claravallensis opera omnia, ipsius insigni studio elucidata, et duobus tomis magnificentissime excusa Coloniae et recusa Parisiis. Hic ergo vir talis ad Bollandum, nunquam sibi antea visum aut etiam per litteras appellatum, primum scribens ipso, quo Januarius prodit, anno, die IV Julii sic loquitur:

45 *Opus multorum votis expetitum hactenus, nec nisi multis vigiliis ac sudoribus elaboratum latus accepi, vidi, pervolvi. Quid dicam amplius? obstupui. Nimirum vastum mole, nec minus accuratum industria, resplendens ubique eruditione rara, doctrina multiplici, quem non in sui admirationem rapiat? Ego certe (ut de me ingenue fatear) ut primum aspectum ejus, perfectis obiter solis præambulis, attonitus hæsi, dum scilicet ex vestibulo et quasi propylæo, totius reliqui operis ac fabricæ quodammodo interioris facio conjecturam. Gratulor itaque Reverendæ Paternitati Tux, imo gratulor Ecclesiæ Dei seu Reipublicæ Christianæ, quæ Acta Sanctorum, hactenus quidem vel tenebris et oblivione sepulta, vel quibus necito communicatis, quisquiliis, nugis, nemisque deformata, nunc demum sinceriori quam unquam fide edita, novo studio ac labore illustrata, leget. Unde lector, ex animo, tam grandis et ardui operis juxta tandem esse fundamenta: minus nunc quippe dubitare de progressu, nedum desperare licet; quando in tam felici auspicio operis pene dimidium contemplari datur. Adde quod, postquam tam grata præmulsio lectorum oreis irritata est, defuturi non sint deinceps qui ceteros missus exigant et sollicitent. Sed ipsam triumphantem Ecclesiam novis jam exultantem gaudiis videre mihi videtur, eo quod divina virtutis magnalia, quæ olim in Sanctis*

tam mirabiliter eluxerunt, sed temporum injuria aut incuria hominum minus quam par erat illustrata et conspicua delitescabant quadamtenus; novam nunc postliminio lucem accipiant, et divinx gloriæ non exiguum adferant incrementum, ac mortaliū animis potentes ingerant virtutis stimulos et calcaria testandæ pietatis. Age ergo, Reverende Pater, quod, auctore Deo et Superis aspirantibus, agis. Opus urgere identidem ac promovere ne cessa: nihil despera, tot tantisque adjutoribus, qui dresse non possunt in sua causa tam strenue laboranti; quin opem favoremque præstarent deinceps, quem hactenus non semel expertus haud dubie es. Nos, quibus non nisi benevolentis animi vota ac desideria suppetunt, beatos cæli cives enixe rogamus, ut faveant, et adsint patrocinio suo, et hærentem, luctantem, lassatumque (quod via tam caliginosa et salubrosa gradienti evenire subinde necesse est) durent, roorent, recreent: vitam quoque ac vires operi tam arduo parces, id est, pene plus quam humanas a summo Deo impetrent: nam tales requiri quis non viderat? denique ut sanctis istis ex voto laboribus perfunctum, in consortium recipiant suum, corona quam ipsi possident æterna donantur.

46 Hæc ille, profundas eliginis et occurrentium pluris salubarum hand immerito molestiarum appendens et exaggerans. Nam si historiam temporum præteritorum tractantes Scriptores suspensio ubique gradu procedere necesse sit universim omnes, neque quidquam nisi maturo prorsus judicio definire; multo id in Sanctorum Actis faciendum est magis, quorum corruptelæ non soli veritati offeiciunt; sed religioni quoque perniciosissime adversantur. Judicium autem quam sincerum maturumque mundus in Bollandi operibus agnovit, libet exemplis pauculis notum fieri: inter quæ primæ sit omni exceptione ac forme humana auctoritate majus. Lis erat inter Arelatensem Ecclesiam et Ordinis Antoniani in diocesi Viennensi Archimonsasterium de Reliquiis magni monachorum et eremitarum Patriarchæ Antonii. Utraque pars coram Pontificio tribunali inmemorabilis temporis prætexebat possessionem; antiquorum monumentorum, quod ad rem faceret, nihil magnopere proferebat. Jussit Alexander VII Acta Sanctorum Januarii mensis sibi potissima perlegi in quibus cum translationes corporis vario et postrema Constantinopoli in Galliam ab Joacchino facta, ex antiquis monumentis edita, apparuissent, non dubitavit secundum Antonianos ferre sententiam Christi Vicarius; quando irrefragabili constabat testimonio, occasione advecti in Viennensem Provinciam corporis, fundatum illie et Ordinem fuisse et monasterium, in quo deinceps frequenti populorum concursu cultum esset sacrum illud pignus; maxime cum nullo argumento probarent Arelatenses vel spoliatum a suis monasterium fuisse, vel inde ad se delata ultra sacra ossa, aut aliunde partem illorum tam notabilem aliquam, ut velut de integri corporis possessione gloriari possent, esto Reliquias nonnullas possideant.

47 Ad hoc supremæ Sedis de operibus P. Bollandi judicium, quoniam S. Antonii mentio incidit, addi etiam aliud potest; re ipsa quidem gradibus propemodum infinitis levius, quoniam hominis ab Ecclesiæ Catholice unitate extranei; magnum tamen, quia etiam in errore suo sinceri æstimatoris veritatum ex antiquorum consensu probatarum, quamvis eas sibi non putaret in religione sequendas esse. Fuit is Gerardus Joannes Vossius, qui familiariter heterodoxis temeritate, quidquid placitis suis adversari intelligunt ut spurium suppositumque rujicientibus, Vitam S. Antonii, sub magni Athanasii nomini hactenus apud doctos indoctosque receptam, negare ausus fuerat, verum illius forum vi-

deri; quoniam, ut ipse postmodum fassus est, tam multa continet encomia Crucis, exosæ novatoribus horum temporum; nec dubitari sinit quia salutaris Signi usus fuerit primorum actionem præviis, et contra præstigias demonum efficacissimum amuletum. Ast ubi in præfixo ad eandem Vitam commentario vidit, quanto antiquorum Patrum consensu, plura ex hac ipsa Vita loca allegantium, ea S. Athanasio tribueretur; promisit se retractaturum quod dixerat; fecitque in eo, quod primum post hæc edidit, opere *De Vitiis sermonis*, absque ullo scrupulo vel dubitatione proferens Athanasii auctoritatem ex ea desumptam Vita. Quin idem Vossius, cum primum Januarii tomos vidit, testatus est, hoc demum ut aliquando fieret sibi semper fuisse in votis, utque certa a dubiis, probabilia a manifesto falsis (quemadmodum in eo opere factum laudabat) discernentur. Ita si prodirent reliqua Sanctorum Acta, nihil habituros dicebat suæ sectæ ministellos quod oggannirent. Et sane stetit hæc, etiam inter bæreticos, operi isti æstinatio sua; nec inventus est quispiam qui vel ipsum institutum modumque tractandi, vel notabilem aliquam illius partem in invidiam voluerit dubitationemque adducere. Præpediuntur scilicet conditionibus iis, quibus in ipsa operis præfatione adstricti tenentur lectores heterodoxi, si scribere contra volent et hæc Sanctorum Acta reprobando impetere.

CAPUT X.

Progressus operis variis Bollandi morbis retardatus.

Quanto magis legebatur et latius innotescebat Jannarius editus, tanto etiam cresecebat approbatio publica et communis omnium gratulatio. Quod si eadem proportionem Bollandi crevissent vires ac robur corporis, et necessarium promovendis ejusmodi studiis otium, potuisset hand dubie intra annos non adeo multos Februarius, sed et alii menses aliqui jam editi haberi. Verum permisit Deus partim in corpus laboriosissimi viri incurrere morbos varios, partim negotiorum molem ita ipsi Socioque accrescere, ut mirari nemo jure debeat, vix demum post exactos duodecim annos ab excusso Januario, Februarii successisse. Atque, ut a primo exordiar, per gravem illam, de qua supra egimus, Lovanii regitulinam, eamque secutus aliquot mensium languorem, robusta illa corporis habitudo, magnis diuturnisque laboribus par, ita fuit immutata, ut quasi facto aditu plurimi simul morbi in eum irruerint. Ex illo enim tempore, quamvis utcumque restitutus sibi, non tantum nephriticis arenosi tormenti doloribus magis fuit, quam unquam antea obnoxius (sic ut de adhibenda sectione sæpe cogitaret, plene formato calculo prægravari se ratus) sed et asthmate et vertigine capitis frequentissima vexabatur. His autem duobus malis, quid poterat esse incommodum magis, quam in summis sub tecto sedibus habere cubiculum locumque studiorum, et per altissimas scalas ascensum identidem difficillimum moliri? Quod tamen propter ædium undique habitatuum angustias ultra annum MDCLVII faciendum ei fuit, usque dum musæum, ut infra dicemus, commodiori loco obtinuit.

48 Interim prædictis doloribus incrementum processu temporis capientibus, jussus est Bollandus remedium petere ad aquas Spadanas, per tres quatuorve annos potandis: sed ad has (ne videretur prætextu illo delicias querere, quarum semper fuerat osor iusignis) ex approbatione medici utebatur

vino non Rhenano, sed Gallico; nihil moratus quorundam obloquia, qui tali exemplo se notari putabant. Semel etiam Spadam profectus est, ut ex ipsis fontibus aquas efficaciores hauriret, eademque occasione suos in Bolland consanguineos videret, tum primum ex quo Societatem ingressus erat, nec unquam postea nisi hac vice conspectos. Eteim horum caritatem religiosissime semper refrænavit, et innatum cunctis erga ejusmodi affectum ita suppressit, ut de iis non loqueretur nisi rarissime, idque ab aliis interrogatus. Et tamen fratres germanos tres diu habuit in vivis, Hubertum, Lambertum et Richardum: ex Huberto autem natus erat Joannes, factus deinde Pastor in Bolland, eodem quo Patruus anno defunctus, cui adhuc superstes vivit frater: Lambertus duos ex se liberos genuerat: Ricbaldus vero etiam nepotes ex filio reliquerat. Præter hos habebat Bollandus sororem Barbaram Tosano Laurentii nuptam; ex quo nunc defuncto, quatuor liberos vidua retinuit, Joannem scilicet Sacellanum in Bolland, Laurentium et Petrum conjugatos, atque Joannem etiam nunc cœlibem. Horum porro primus Joannes, datis huc post obitum avunculi litteris significavit, ex illa quam diximus visitatione mansisse apud omnes carissimum tanti patrui avunculique memoriam: addidit etiam Bollando alios duos fuisse fratres, Cornelium et Joannem, alteramque sororem, quæ Margarita diceretur, secundis nuptiis procreatos; ex quibus Joannes cœlebs vivens primus obierit, Cornelius et Margarita honestis matrimoniis juncti, plures Bollando nepotes nepotesque procreaverunt; qui licet non omnes vel Bollandum vidissent necdum nati, vel de eo in ætate puerili conspecto meminissent; omnes tamen ex majoribus suis ea de ipso referri audierunt, ex quibus adhuc maneret apud ipsos digna viri meritis æstimatio.

50 Ceterum aquæ Spadane rursum Bollando suaderentur, exiguumque in iis crescentis mali remedium ipse esset expertus, earum et humanorum remedium absque fructu adhibendorum satur, ad divina potius se convertit; et S. Liborio Cenomansensi Episcopo, sed qui in Paderbornensi diocesi propter translatus eo Reliquias colitur, devovit sese. Tum (incitante potissimum Apostolico Nuntio sæpius memorato Fabio Chisio, tunc negotia piæ Monasterii tractante, et calculi sectionem sub ejusdem Sancti invocatione feliciter experto) Acta illius suscepit illustranda singulari ac satis prolixo libello, typisque excusa, ipsi, quem in inquirendis ex Italia Sanctorum Vitis habebat multipliciter adjutorem, Illustrissimo, inquam Nuntio dedicavit. Addidit ejusdem Sancti imaginem, se curante eleganter in æs incisam et per varias orbis Christiani provincias studiose sparsam, ad eorum incitamentum solatiumque, qui simili malo pressi, eundem sibi velent Patronum adsciscere. Verum, exercente viri patientiam Deo, non ablatis doloribus, sed duplicati sunt gravissima hernia, adeoque molesta, ut ægre se loco movere posset, et quolibet die bis decumbere in lectum cogeretur, donec dilabentia intestina (quibus continendis nunquam satis idoneum vinculum confici potuit) in locum naturalem collegisset. Nulla autem nox habebatur, quantumvis lasso frigentique, quin cogeretur quater aut quinies surgere, pruritibus per eandem iliorum inordinationem et cæculosam affectionem urina exoneraturus sese: quo fiebat ut magna dici parte somnolentus, extra præscriptas orationi, Sacrificio, ceterisque Sacerdotii oneribus horas, et quas curandi corporis communis necessitas, ipsius autem peculiaris et multiplex requirebat, paucas inveniret alias, operi suo promovendo impendendas. Itaque veritus Provin-

cialis ne diu in vivis superesset Bollandus, de aliquo alio cœpit cogitare, qui cum priori ipsius Socio cœpta prosegueretur. Visus autem præ ceteris idoneus est Alexander Barvoutius, Balthasari Corderio per Gallias, Italiam, Hispaniamque additus olim ad studia non absimilia comes, et tunc a decurso studio Theologico dimissus cum laude. Fecissetque haud dubie satis spei, quæ tantis præjudiciis fuerat de ipso concepta, nisi propter plurimum linguarum notitiam laboranti in Regiis castris militi ad spirituale animarum subsidium tantisper adesset jussus, et in eo caritatis officio impendens ac superimpedens sese, primo statim anno sublatus immatura fuisset morte, tantoque de se graviorem luctum reliquisset Provinciæ, quanto grandius erat opus, ad quod fuisse designatum circumlatæ per omnia collegia litteræ, obitus ac laudem ejus precipuarum nuntiæ, indicarunt.

51 Placuit interim Divinæ honitati famulum suum Bollandum, liberum majori ex parte facere molesto calculi cruciatu: quod medici credebant esse beneficium ipsius herniæ, commeanse propter eam per laxiora intestina liberius aere et calculosas faeces extergente. Ipse vero, ut S. Liborium impense coluerat, sic ejus intercessionibus levamen illud malebat attribuire eoque fidentius celebrem ad berniæ curationem patronum B. Conradum Placentinum, Neti in Sicilia secundum tertii Ordinis S. Francisci regulas Eremitam, sibi conciliandum putavit. Quod et fecit illustranda insigni operosoque commentario illius Vita, quæ dari debebat ad XIX Februarii diem. Deinde implorata Patrum nostrorum Romanorum opera aliquam sibi Reliquiarum ejus partem requisivit, quam pretioso inclussit reliquiario acceptam a Collegii nostri Netini Rectore, qui eam ab Episcopo sub illius attestatione habuerat, collectam anno MDCXVI: quando in gratiam Placentinorum, hunc suum civem speciali cultu prosequi incipientium, dissectum est brachium, ut suis ad P. Paulum Ottoninum litteris ipse declarat. Denique, ne apud se solum Sancti hujus veneratio consisteret in Belgio, ipsius imaginem curavit a chalcographo efformandam juxta exemplar, quod ab elegantissimo penicillo, ut vulgo, loquimur, miniaturam habebat. Porro exceptarum ex ære inciso imaginum istiusmodi, magnam continuo vim quaquaversum misit ad amicos: sperans se illius Sancti integritatem, vel ad dolores sustinendos tolerantiam, ut dicere ac precari solebat, impetraturum a Deo. Nec dulcius quin impetraverit alterum: quamvis enim defluentia enormiter illa ipsam quoque gradiendi facultatem maximis impedirent molestiis, et constaret omnibus, qui alieno auxilio egentem aliquando attigerant, summos eum pati dolores; raro tamen apud Socios de iis querebatur, sed singulari fortitudine animi eos tolerabat atque offerebat Deo.

52 Horum tamen dolorum suorum, Deo sic disponente huculentum testimonium ipsemet scripsit anno vite penultima, quando Provincialia nostræ in Belgio Societatis, cupiens Casareis contra Ottomannicam violentiam armis pro virili sua Deum propitiare per se suosque, subditis omnibus suis imperavit, singuli ad immediatum Superiorem scripto consignata adferrent pietatis ac penitentiae opera, quæ ad hunc finem statuerent offerre Deo; ut eorum collecta summa et exhibita Imperatori, qui præcipua instantia flagitaverat a Generali Societatis Patrum Fratrumque precibus commendari, manifestum faceret Augustissimæ Domui, quam serio salutem ejus, cum totius Christianæ Reipublicæ incolomitate conjunctam, amaret curaretque Societas. Tunc Bollandus conceptam schedulam Superiori tradidit in hæc verba, quæ non pigebit hic tota describere,

ut mortificationum ejus, quales extremis vitæ annis solas potuit usurpare, hoc ad posteros maneat monumentum.

In nomine Domini. Ad Dei bonitatem hoc tempore propitiandam Ecclesia, hæc nunc coram Deo propono. Primo, omnia opera expressa intentione Deo ad hunc finem offerre; ac præsertim, quæ mihi a Superioribus injuncta sunt studia serio exequi, prout valetudo patitur. — 2º Singulis hebdomadis præter ordinariam abstinentiam unam adhuc assumere. — 3º In omni refectione appetitum aliqua re, ad quam fertur, fraudare. — 4º Incommoda valetudinis, quæ assidue diu ac noctu patior, æquo animo ferre, nisi placeat Deo iis me liberare: mollem enim præ iis plures per hebdomadam, imo etiam quotidianas disciplinas suscipere. — 5º Diligenter disciplinam domesticam observare, et præsertim silentium ad focum. — 6º Quotidie, prout opportunitum erit visitare septem altaria templi nostri, et Patronis, præsertim Beatissimæ Virgini, necessitatem præsentem commendare.

53 Hæc ille, præter Sacrificia Sacerdotibus omnibus communiter indicta. Nec minus fecisse quam proposuerat, notarunt ii, qui deinceps singularem in punctis notatis accuratiora ab eo tempore sunt admirati, quamvis istiusmodi propositorum ignari. Porro ne calculi doloribus nimium gauderet se levatum, faciebat recurrere per intervalla chiragra gonagraque, quasi ad articulos delinquentibus petrificis gattis, quæ prius illapsæ renibus eosdem excrucieverant. Ab his tamen quia nec continuum Bollandus, nec acutissimum tormentum fuit, minus male affecta est valetudo ejus, quam a paralysi, quæ tempore quodam Bruxellis evocatum sic dissolvit (quamvis non plena formata perfectaque esset) ut nervis munere suo maligne fungentibus, sustinere ipso se in pedes non posset, nisi subaxillaribus nitoretur fulcris, quibus adjunctus per cubiculum ad usus necessarios poterat utrumque prorepere. Ea probatio si perpetua fuisset, omnem prorsus facultatem sustulisset quidquam amplius proficiendi in opere inchoato. Sed Sanctis pro suo Scriptore, ut credimus, deprecantibus, confirmatus intra hebdomadas paucos rediit Antuerpiam. Ibi, quoniam judicabant medici non convenire ipsi crassioris cerevisiæ potum, sed tenuiorem suadebant haustu vini temperandum; ipse, quamvis suo hoc in genere sibi conscius abstinentiæ, (quippe vix potu solitus nisi tenuiori) ad pauculas tamen septimanas permisit sibi vinum fundi; deinde vero vitandam singularitatis desiderio ad priorem rediit solius potus tenuioris consuetudinem, usque dum ætatis privilegio sibi exhiberi vinum passus est jubilarius Senex, frequenter tamen etiam tum recusare vel abstinere visus.

54 Urgebant inter hæc summi infirmique ut Felbarrii iocensis Acta, ad quæ anheliabant, ederentur in lucem. Idem autem postulantibus Romanis Patribus rescripsit Bollandus, non posse quidquam a se tot inter occupationes ac morbos suos expediri, nisi Confessionalis sedis levaretur onere; quia frequentissimi penitentes non tantum sacra absolutionis causa ventitabant ad ipsam, sed etiam consiliorum præstantiam maturitatemque admirati, studia illius sæpissimo interpellabant, nunc suos in Academicis filios, nunc alii peregre, ubi plurimum posse norant, negotia commendaturi; nunc de familiaris curis cum eodem collaturi. Sed et Socium suum, in quem potior pars inclinata recumberet, dum ipse propter infirmam valetudinem studia frequentius cogebatur dimittere, exonerandum videri. Quippe qui meliorem ætatis suæ partem, et ferendis studiorum laboribus idoneum magis, sic impendebat hactenus penitentibus, ægris, negotiis aliis;

ut si omnes temporis colligerentur particulæ, quas ab iis vacuas poterat invenire, ex uno anno vix duos tresve menses fuerit reperturus. Annuat ergo ut liberaretur uterque, Reverendus admodum Pater noster: sed Socius majorem ædificationis publicæ et domesticæ utilitatis rationem habendam ratus quam commodi sui, oravit ne cogeretur liberationem istam admittere, eo tempore, quo, præter Bollandum duobus aliis virorum Confessariis ex superiori porticu ad inferiora feminarum confessionalia tractis, nequaquam conveniebat se quoque abduci. Retinuit itaque confessionalem adhuc sedem quadriennio integro, multo jam quam antea occupatam magis propter eorum, quos dixi, mutationem: sic ut unus ipse quavis fere hebdomade sæpius noctu excitaretur ad ægrorum morientiumque solatia, quam alii plures, usque dum ipse Præpositus Domus istius Confessionalis curam in se suscepit.

CAPUT XI.

Digerendis ordinate scriptis ac libris suis Museum impetrat instruitque Bollandus.

Non minima Bollando difficultas erat, cum Januarii mensem imprimeret, ex apparatus undique conquisiti multitudine atque varietate. Eum enim ad expeditum usum explicari non sinebant duorum, in quibus pluribus annis se continuerat, cubiculorum angustia: maxime cum ea sub tecto essent summæ domus, et tam exiguum admitterent per humillimas fenestras lumen, ut quosdam eorum scrutari angulos impossibile plerumque esset, nisi admoto candelæ præsidio. Ergo acervata in cumulos jacebant scripta, plena quoque in luce difficulter ab invicem discernenda: libri non per forulos pluteosve digesti, sed cumulati distinguebantur in classes, Bollando quidem tenacissimæ memoriæ beneficio notas, sed quas impossibile esset prorsus manere invariatas, cum iisdem libris etiam Socium uti esset necesse: qui si quid non suo reposuisset loco, turbati oportebat certis alligatam circumstantiis rei ejusque phantasiam, quam menti suæ Bollandus impresserat; in chartis autem scriptisque eo id contingebat frequentius, quanto minor erat singulorum moles, et numerosior multitudo magis obnoxia confusio. Juvandi quidem memoriæ causa varios sibi excogitabant catalogos: sed et in his faciendis multum absorbebatur temporis, nec minor labor imponebatur. Viderat aliquando eorum unum Abbas Winghius, Sanctorum mensis Septembris nomina continentem, prout ea in variis excusis manique exaratis martyrologiis ac Breviariis quolibet occurrunt die. Ut autem vidit: hinc enimvero asinum esse laborem dixit. Quod joco exceptum familiari, consuetudinem induxit, ut hic aliquæ undecim pro ceteris mensibus similes catalogi etiam nunc Asinini dicantur. Quemadmodum vero isti ex martyrologiis proprium habent, et habebant usum, sic alii ad alios serviebant fines; nulli tamen tam erant perfecti, ut non subinde per duos tresve dies chartæ essent excutiendæ complures, cum erat ad eos scribendum responsum, qui operam offerebant suam ad Codicum antiquorum transcriptionem, et contentarum in iis Vitarum transmittentibus syllabum, si forte earum aliqua Bollando deesset. Itaque ne non responderet per proximæ abentem cursorem, media sæpe hyeme ad decimam undecimamque nocturnam producebat cum Socio suo laborem, operose explicans quid de singulis haberet desideraretur.

56 Nec dum scilicet inciderat cogitatio Indicis generalis.

generalis, complexuri secundum alphabeti seriem eorum Sanctorum omnium nomina et diem, quorum edita ineditave Acta in Musæo erant: qualis Index anno demum seculi hujus sexagesimo adinventus, magno cum laboris compendio singulorum Actorum initium et finem exhibet, nec non uniuscujusque molem, mensemque ac diem ad quos spectat. Sed neque hic, si tum fuisset, neque alii particulares Catalogi efficere poterant, ut inter illos sic indiscretos acervos nulla oriretur confusio. Cum nihil esset proclivius, intentis difficili alicui disquisitioni et in præsentem curam defixis animis, quam ut non vacaret vel luberet tam accurate circumspicere, quo quidque reponeretur loco; quod iterum deinde sumendus in manus, frustra per dies complures belldomasque quærebatur. Huic ergo malo remedium Bollandus, simul et valetudini suæ, ex ascensu descensuque altissimarum scalarum plurimum attritæ, levamen aliquod quesiturus; consideravit aulam (quæ, supra commune refectorium haud ultra primam contabulationem educta, toto pene anno mauebat vacua) non magno molimine posse studiorum suorum usibus adaptari.

57 Postquam vero, superatis difficultatibus nonnullis, eam emeruit annorum aliquod humili patientia, non fabrefactus curiosus pluteos conquisivit, non ornamento Musæo novo datura splendorem: sed religiosæ memor paupertatis, simplici et modesta abiegnarum tabularum commoditate contentus, ita rem ordinavit, ut in ipsa tenuitate decer quidam concinnitasque reluceant. Circumduxit enim ad parietem pluteum nnum continuum, in quo expositæ chartæ ac libri tantisper absque confusionis periculo exponerentur, dum iis utendum foret. Huic deinde superædificari capsas jussit pro numero mensium, easque in forulos apte distribuit, qui pertinentes ad unumquemque diem Vitas schedasque MSS. seorsim caperent, et geminis singulæ valvis clauderentur, ad excludendos pulveres sic confectas, ut in iis spectari aut legi quædam postea ad subsidium studiorum suorum opportuna. Exinde alius assurgunt foruli, pro mensura librorum majores minoresque, quales etiam sub ipsis pluteis circumductos videre est. In his totus apparatus librarius ad hoc studium pertinens, sic digeritur; ut seorsim historiæ universales, seorsim peculiare locentur; singularem scilicet dioceseon, urbium, monasteriorum monumenta complexæ: tum Sanctorum Vitæ particulares, quibusvis impressæ idiomatis per discretas inter se classes dividuntur, ac denique, nova antiquaque Ecclesiarum plurimarum breviarum; præter MSS. codices complures, quos simili digestos ordine videre est; ut omnium usus nunc facillimus sit, statimque appareat num quid alieno repositum sit loco, nec in quærendo tempus debeat ullum insumi.

58 Itaque velut in gazophylacio quodam expansum hic videas totum illum litterarium thesaurum, quem tot annorum laboribus collectum, undique conquisierat Bollandus; eo æstimandum magis, quod fere particularia quæque contineat, vix alibi invenienda. Nasquam certe tam multa tamque curiosa simul vidisse se dicunt, in nlla quantumvis instructissima bibliotheca, qui præcipuas omnes Europæ videre. Quod enim ad Sanctorum Vitas impressas attinet (nam de MSS. quæstio esse non debet) et particulares sacrorum locorum historias, superat hoc Museum Barberinianum Romæ, et Mazarinianam Parisiis Bibliothecam, quæ duæ particularibus istis libellis abundant præ ceteris. Et tamen isti adornandæ parçitum nullis impensis est: hujus vero fundator, e Gallia missum per omnes Germaniæ, Italiæ, Hispaniæque provincias circuire

jusserat Raphaelem du Fresne, industrium maxime hoc in genere virum, qui novorum veterumque librorum quaslibet excuteret officinas, et quovis pretio compararet, quidquid uspiam rarum ac tali dignum bibliotheca reperisset.

59 Bollandus certe, cum moreretur, Sanctorum ac Beatorum Vitas singulares Italico impressas idiomate, supra quadringentas habuit: urbium vero, episcopatum ac monasteriorum Italicorum historias plus quam ducentas: ex quibus judicium feras de ceteris hujus generis aliarum linguarum et partium libris. Hæc autem omnia quam sunt necessaria ei qui Sanctorum ubicumque existentium Acta illustranda suscepit, tam magna eguerunt industria, patientia, ac labore, ut in regionibus tam procul dissitis invenirentur, coemerenturque; in primis autem ut compararentur amici, qui ista curare vellet ac possent, aut ad ea comparanda conferre sumptus necessarios. Quod cum non ignoraret ipsius Bollandi olim in Theologicis Magister Adrianus Crommius, deinde studiorum et bibliothecæ Præfectus Lovanii, solebat dicere, nolle se ejusmodi libros tot molestis scriptionibus comparare, ac ne oblato quidem eo quo offerri solent pretio, id est, carissimo emere: quandoquidem exiguum occupantes locum, parum aut nihil conferant ad externum splendorem, nec multum ad usum quotidianum: eo autem pretio quo parvis aliquis istius generis in-quarto vel in-octavo libellis comparatur, labore autem multo minori, haberi posse insignem in-folio codicem, qui toti bibliothecæ sit ornamento. Sed aliud ipse, aliud P. Bollandus spectabat, et vero etiam spectare debebat: neque dubium quin ab ejusmodi suppellectili apud peritos rerum testimatores majus pretium futurum sit Bollandiano Musæo, quam alicui in speciem amplæ bibliothecæ.

60 Atque hic nobis in mentem venit, quod ante annos aliquot accidit Nobilissimo Domino Schenkel, Toparchæ de Walcourt, viro inter Gandenses Consulari. Est is antiquitatis Numariæ curiosus adeo, ut neminem credatur habere toto orbe parem, etiam apud exterarum gentes hoc nomine celebris: frequentibus domum ejus quotquot per Flandriam illustres viri peregrinantur, cum ibi collectum videre liceat quidquid alibi sparsum esse scitur in hac parte rarum. Nam si quis est apud Reges Principesque in antiquariis eorum scriiniis Numus unicus, aut ita rarus ut haecenus eum non potuerit adipisci, talis ne sibi omnino deesset, laboravit ut gypso saltem vel lineis expressum nancisceretur; sumptu magno nec studio minore. Hic ergo intelligens etiam Antuerpiæ in Bibliotheca nostra asservari non paucos, eorum visendorum causa advenit: sed ad Bollandi Musæum deductus, quemadmodum de Regina Saba legitur, ultra spiritum non habuit. Tantam enim tamque ordinatam librorum scriptorumque copiam considerans, ad unum opus toto orbe conquisitorum, suas vires fategatur vilesce, quibus magnum se haecenus existimaverat: neque jam multum credere quod sibi ad rem Numariam universam animo complectendam sufficisset fiducia, quando videret inventum hominem, qui quidquid ubique est sacrae in litteris eruditionis, novæ pariter et antiquæ, ausus esset colligendum sperare, et conatus suos eo usque provexisset. Itaque, nibil ultra de Numis inspicendis cogitans, velut attonitus abiit unde venerat.

61 Vetutissimi quoque monasterii, quod a S. Amando nomen et principium in Tornacesio habet dignissimus Abbas Nicolaus du Bois, non alia causa Antuerpiam venit, quam ut videret visionem hanc magnam; et totius apparatus ordinem pulcherri-

mum contemplatus, dixit longe maiorem esse quam fingere secum ipse cogitando potuisset. Cupiditas cum videndi lustrandique coram orta ipsi erat ex lectione eorum, quæ de S. Amando fusissime deducta sunt ad vi Februarii. Ibi enim accurate discussa definitaque viderat, quæ suum antea minimum torserant dubia, et neque a Bucherio neque ab aliis eruditissimis viris, multum instantique requisitis, potuerant habere solutionem. Viderat a Sigeberto, eumque secutis Baronio atque aliis omnibus, in applicandis æræ Christianæ annis ad tempora Amandi ceterorumque eo seculo Sanctorum, erratum fuisse ad annos omnino viginti tres. Habebat præterea ipsum Childerici Regis diploma, quo S. Amandus obtinuerat Baronicum Prioratum: et quia puellus Rex, nondum per ætatem scribere nomen sciens, solam Crucem signaverat, nomen suum addente Imnechilde Regina: in monasterii sui novo et amplissimo refectorio hujus donationis historiam nobili pictura exprimebat curarat: puerum in ea Regem cum plene ætatis grandæviori Regina representari iubens. Sed erroris et anistorias evidenter convinci picturam judicabant eruditi quotquot videbant: utique nihil dubitantes, quin ea quæ istæ Imnechildis scribitor, Bilechildis esset Childerici conjux: ita judicantibus Hieronymo Viguierio, Joanne Jacobo Chiffletio, Philippo Labbe, aliisque genealogiarum rerum hoc ævo peritioribus. Quare cum Imnechilden patruo ipsius Childerici pueri Sigeberto uxorem fuisse, non jam unico sui diplomatis testimonio, sed pluribus aliis ineluctabilibus argumentis confirmatum vidit, exilivit præ gaudio, ob diplomatæ et picturæ suæ veritatem tam lucubriter defensam: nec prius acquievit quam suis ipse oculis inspexisset eorum, qui tam solide ac profunde abditissimas quaslibet antiquitates scrutabantur, apparatus.

62 Inspecebat enim etiam aliquando Constantinus Huguenius, Toparcha de Suleghem, Principi Auriano a secretis, idemque in omni cultiori litteratura eruditissimus: ne tantum ejus æstimationem secum abstulerat, ut Serenissimo Electori Brandeburgico, dissimulata persona Antuerpiam excurrenti, inter munera visenda niliter amplissimæ civitatis hoc primum dederit, ne crederet aliquid in re litteraria eximium vidisse se, si non ad illius Musæi inspectionem deduceretur. Itaque prædicto Principi domum nostram ingresso, prima quaestio fuit, num ad antiquos libros esset duendus: nec satis patienter ferabat prius ostendi sibi amplissimam bibliothecam et templi nostri visu dignissimam suppellectilem. Deinde vero demonstravit, longius illud moram trahens ac multa curiose quærens et audies, gratissimum sibi accidisse, quod familiariter (neque enim commodum est tum domesticis tum ipsis inibi studentibus passim eo adduci externos) eo admissus fuisset. Simili enim aviditate Musæum sæpe dictum intravit Serenissima Succorum Regina Christina, incomparabili positi ultro ob fidei catholicæ liberam professionem sceptri exemplo admirabilis. Habuerat enim jam tum, cum adhuc in regno degens de eligenda religione deliberaret, operis in Belgio inchoati notitiam a Godofrido Frankeno nostro, qui primus Catholicorum Sacerdotum ipsam ausus fuerat convenire, atque de cognoscenda antiquæ religionis unitate et veritate interpellare. Eodem autem postea rogante, missa fuerat prædictæ Regine, Vita S. Ansharii Archiepiscopi Hamburgensis, Danorum Succorumque Apostoli, prout ea ad in Februarii impressa et illustrata extat. Poterat nempe non tantum in ea mirari Regum pravorum stirpem, contra Danorum Succorumque Scriptores, passim mutuo exemplo

errantes, dilucide solidissimeque deductam: sed fidem quoque Catholicam, qualem nunc Ecclesia profitetur Romana, primitus istæ prædicatam cognoscere: quare ejus ultro mentionem ingerens, Laconica brevitate suum de ea expressit sensum, dicens: *Legi et gratum fuit.*

CAPUT XII.

Februarii anno MDCLVIII in lucem dati laboriosa moles, et commendatio eruditorum; aliqui item libelli prævii.

Prolioxior capitis præcedentis digressio nec opinantes deduxit ad Februarium mensem, nonnullosque illius delibavit fructus prius quam de editione ipsa sermonem licuit instituere. Pater tamen ex jam dictis, quomodo liber a templi oneribus Bolandus cum Socio, Musæo item commodissimo utens, et a rebus ad propositum finem spectantibus undique instructissimo, multo majoribus quam antea passibus ad illius mensis absolutionem procedere potuerit; valetudine præsertim post annum lvi hujus sæculi magis confirmata. Sua tamen impeditus mole mensis iste tardabat prodire e prælo, quia bellis undique ardente Belgio, cessabant cum exteris nationibus commercia, aut plurimum periculi et difficultatis habebant; unde non tam facilem promittebat sibi Typographus tanti operis distractionem. Præmuniendo ergo quodammodo itinere et complanando quantum fieri posset, conscripti libelli quidam alii sunt: qui facilius per plurimorum manus et provincias etiam dissitas volitarent, curiosumque lectorem ad ipsa, ex quibus hausta esse apparebat, Sanctorum Acta scrutanda pellicerent. Siquidem ii sic concepti sunt, ut videre sit, hinc quidam in Diatriba de Trajectensibus Episcopis, antiquitatem Ecclesiasticam haud aliunde certius et securius elici: inde vero, in simili alia de tribus Dagoberti Francorum Regibus commentatione, politicam quoque Regum Principumque historiam ex iis solis quandoque recte confici atque educi. Dagoberto enim ii, S. Sigeberti Regis Austrasiæ filio, cujus vix pueri et a regno in Scythiam ablegati, nomen viri tunc noverant eruditi, Diatribæ istius Auctor restituit regnum non brevius quam annorum septendecim, quod ingrata posteritatis oblivione per annos mille occultatum latuerat.

64 Hanc tam inopinatam veritatis hinc usque abditissimæ refectionem secutus est Francie plausus gratulantis inventum in Belgio virum, qui Francicæ antiquitates feliciter quam Franci batenus omnes scrutatus, evolverit inextricabilem eatenus circa plurimas donationes, foundationes, bella etiam publice gesta et Regum successiones controversiam: ideoque inextricabilem, quia alii primo, alii ultimo Dagoberto censebant attribuenda, quæ medii istius et tunc recens restituti, fuisse evidenter jam demonstrari agnoscunt omnes istarum rerum periti. Hoc opusculum, cum legisset secreti Consilii Præses, acri imprimis judicio vir, de Auctore needum sibi viso cognitoque pronuntiavit, neminem unquam legisse se, qui tam raros, tam selectos, tam accommodos quaestioni profferret auctores, et rem propositam tam nervose efficaciterque concluderet. Quod idem quia Francorum omnium erat judicium, diu vix alius inter ipsos quam de Rege invento sermo fuit, sicut iidem postea retulere: non aliter atque esse in populo solet, nobili aliqua urbe ex improvise intercepta et cæsis gravissimo prælio hostibus, oblataque victoria præter expectationem grandi: adeo autem invaluit hoc tractatu vulgato

Scriptoris auctoritas, ut in gravissima de Regum stirpe questione nonnemo ex ipsis, licet ob bella tunc hostibus, fidenter ad hujus unius arbitrium provocaret adversarios, tamquam historiarum Francicarum, ut ipse censebat, peritissimi. Eminentissimus vero Cardinalis Brancaccius, cum sua in Bibliotheca Romæ ostenderet ac commendaret Sanctorum Acta, dicebat alium ab iisdem Auctoribus scriptum habere libellum, qui sibi esset missus tamquam pretii incomparabilis cimelium, quale ipsum esse revera deprebenderit, et ostendebat librum de tribus Dagobertis.

65 His igitur duobus præmissis, auresque et animos lectorum magna secuturi operis expectatione implentibus, emissus tandem in lucem tribus tomis Februarii est, anno MDCLVIII. Februarium editum secutæ mox sunt, sed propter exilitatem molis cito prævolarunt, tamquam adventus illius præcones, Notitiæ breves Galliarum, Belgii, Hispaniæ, Italiæ atque Germaniæ, ex Actis Sanctorum Januarii ac Februarii eductæ, summæque indicantes, quid ad cujusque regni, provinciæ, urbis, antiquitates vel Sanctos proprios pertinerent in quinque eatenus editis tomis contineretur. Est Februarii mensium omnium minimus, et viginti octo diebus absolvitur; unde in Romano martyrologio pauciores trecentis Sanctos nominibus suis expressos reperies: hic autem ultra eum numerum plus quam mille reperiuntur. Eundem mensem octodecim circiter ternionibus absolvit Surius, quorum duodecim a Lipomano accepti: hic numerantur terniones ducenti quinquaginta septem in tribus tomis, characteres tam medioeri impressis, ut ipsi tres, quoad molem materiæ in iis comprehensæ, Baronianos sex ferme adæquant; superent vero etiam plures, si labor et studium, quæ argumentis tam variis impendi debuerunt, considerentur.

66 Etenim Baronius (quod absque Scriptoris clarissimi diminutione dictum sit) quibusdam chronologicis principiis semel positiss, redigere ad annos suos labore non maximo potuit ea omnia, quæ ex singularum ætatum gentiumque Historicis velut illustriora excerpere placuit. Controversius incidentes non obligabatur attingere, nisi quatenus volebat, sibi que videbatur eas posse dissolvere et explicare: reliquas dissimulatas ei licuit præterire pro arbitratu. Non tenebatur ille barbarorum vocabulorum reddere rationem, non personarum de quibus agebat singularum ætatem, patriam aliasque circumstantias definire; non urbium aut locorum situm inquirere; non vetustatem, fidem, auctoritatem Scriptorum quibus utitur omnium indagare atque exponere; multa etiam ex aliena fide transcribere potuit sibi nec lecta neque visa. Bollandus vero, et qui post ipsum in illo versantur opere, hæc sibi præscribere legem, ut nullum, quem non ipsi inspexerint legerintque, testem præsumant adducere; et singulorum quibus primario nituntur ætatem, veracitatem, prudentiamque in scribendo, sibi declaranda existiment. Nihil eorum, quæ ad Sancti alicujus plenioram notitiam pertinent, volunt indiscussum relinquere; nullum locum tam obscurum, tam ignobilem gentem, tam remotam præterire regionem, quæ Sanctos aliquos colat aut coluerit aliquando; nullam denique vocem tam barbaram quo suam non extendant diligentiam, quantum quidem per editos ineditosque auctores, per litterarum commercia, per obsequia conciliatorum ubique amicorum humanus potest labor obtinere.

67 Non illi tantum generalem quemdam Ecclesiæ ac regionum præcipuarum historiarum ordinant; quamvis et in hac sæpe iis multumque sit desudan-

dum: sed particulares quorumcumque Episcopatum, civitatum, monasteriorum, religiosorum Ordinum origines, successiones historiasque scrutantur et explanant pro viribus. Nec ideo minus laborandum eis quispiam existimet, quod prinigenio Auctorum stylo Acta Sanctorum proferant: cum hinc multipliciter crescat studii ac descriptionis labor, dum coguntur, cum Manuscriptis pluribus conferre singula, aut propter locum aliquem dubie scriptum plures non raro epistolas scribere. Adde quod ita facientibus nullus dissimulationis locus, nullus inertiae relinquatur: quæ duo facillime obrepere solent Scriptori, stylo suo non verba sed sensa aliena, quantum et quomodo expedire putaverit, proferenti. Verum illa ipsa antiqua Acta, quantula pars sunt totius operis? certe si commentarii annotationesque non accederent, et plurimorum Sanctorum res gestæ, vel nunquam descriptæ vel nunc deperditæ, non cruerentur ex auctoribus variis, vix unum ipsa tomum implerent.

68 Et tamen cum ista agentes, duce atque institutore Bollandi, in caliginosum exoletæ antiquitatis recessum plerumque primi sese pebent, latentem protracturi veritatem, nullidum obloquentium interpellantur vocibus aut querelis: sed nemine contradicente, eorum assertis, quoad capitales ac præcipuas definitiones ulla in summa ab æmulis obtrectatoribusque quiete alia et alia identidem discunt. Confirmant stolidiuntque in sequentibus, si quid non ita clare dictum aut ab aliquo vocatum in controversiam novam ac plenioræ luce videtur egere. Ultra etiam indicant emendantque, si quid minus recte sibi scripsisse videntur; haudquaquam indulgentes propriorum, quicumque potuerunt obrepere, errorum censores. Neque enim hoc sibi sumunt, ut nunquam errasse se vel errare posse existiment: sed gratiam quoque habent, si quis indicaverit quidpiam quod luce majori vel etiam correctione indigeat, idque plus semel hactenus ostendere, plerumque a seipsis, raro ab aliis admoniti. Quid autem mirum est, productis, quæ latuerant, certioribus monumentis, everti aliqua, quæ fuerant tandem probabiliter constituta, quamdiu aliunde non affulgebat evidentior veritas? quam unam sectari se profitetur Bollandus, et qui Bollandum sequuntur, omni partium deposito affectu.

69 Interim quam multa sunt in tomis quinque jam editis diversissima ab opinionibus vulgo receptis, et ab inveteratis certarum urbium ac nationum erroribus, quodam præscriptionis jure subnixis! Illis autem si opponi posset aliquid, reperti procul dubio fuissent jam pridem, qui manus dare recensissent, strinxissentque calamum in patriorum aut suorum sensuum defensionem. Cum edita essent ad x Februarii Acta S. Guilielmi, Fundatoris Guilielmitarum in stabulo Rodis territorii Senensis, quidam ex nostra Societate, sed provincia altera, vir sane doctus, quia Guilielmus vocabatur, ferendum non putavit in dubium revocari, quæ ipse cum aliis passim opinatus fuerat de Guilielmo isto, velut postremo Aquitanum Duce, et a S. Bernardo ad veri Pontificis obedientiam adducto, nec tantum Wilhelmitici Ordinis in Italia, sed etiam Vallis-scholarium in Francia Institutore, nec non de seculari ipsius vita ante conversionem. Omnia enim illa tam male inter se coherent, ut ostensum sit confundi gesta plus quam decem Guilielmorum Aquitania Ducum: quorum primus illustris contra Saracenos sub Carolo Magno, officio non jure hæreditario, Dux, postea in Benedictino Ordine Gellonensis Monachus Sancti nomen cultumque meruerit ad diem xxviii Maii; postremus, trecentis annis et quinquaginta junior, nec Sanctus fuerit nec mo-

nachus unquam; intermedii multa gesserint, quae perperam postremo tribuantur. Denique ab his omnibus distinguendum tum Eremitam illum, qui ex vetusta prosapia ut Petrarcha censet, aut ex Comitum provinciae Pictaviensis prosapia, ut antiquiora Officia Ecclesiastica habent, eremiticam in Italia vitam magno penitentie rigore illustravit, et sectatores a sedictos habuit sub S. Benedicti regula: tum etiam ab altero, qui quamvis Sanctus non habeatur, magna tamen in sanctitate Parisiis vixit, et Canonico Regularium novum coetum instituit, nunc S. Genovefæ Abbatii Generali subiectum. Hæc, inquam, cum disenti Pater ille ac refutari audiret, fassus est eo se animo suscepisse legenda, ut edito statim scripto everteret: sed coactum conceptam bilem combibere, cum rem ita undique stabilitam vidit, ut nec hiscere quidem contra posset.

70 Idem, quod prior iste, facturus quidam in Ordine Augustiniano Superior in officio Prioratus, etiam ipse Guilielmus, experiturusque nunc forte retrahere ad Ordinem suum posset S. Guilielmum, quem multi querebantur per injuriam minime tolerandam ab eodem abductum; evidenter cognovit non alio titulo a suis oculis S. Guilielmum, quam quod duo ordines per annos paucos sub eodem Generali Landfranco conjuncti auctoritate Pontificia fuerint. Quare idem ille saepe, et privatim et coram testibus, affirmavit, omnia se probare ac singula, nec satis capere unde haberi potuerint tam accurate citata, tam certis Pontificum Bullis et publicorum instrumentorum testimoniis roborata. Alius ex eodem Ordine Provincialis in Italia, exorsus Augustinianos Annales conscribere, quorum primum tomum recens ediderat, obviam Bollandi Sociis Bionnie, factus, ostendebat se nosse et magni facere Acta jam vulgata duorum mensium. At in Guilielmo, inquit, Ordini nostro non favetis. Respondit Socius: veritati Ecclesiasticæ studemus: quam si edocti fuimus nos minus assensuros esse, mox libenti gratoque animo monstratum videri certiorum arripimus. Hæc verba in ipso prævii commentarii exordio legisse te puto; eadem nunc repetito. Experire soles, calamum hiles, eumque non inermatum. Addico ego intra quatuordecim dies responsum vulgandum typis, et ingenuam erroris confessionem, si errasse ostenderis aut ullum adhuc dubitandi locum esse relictum. Verum ille ingemitate pari commissurum se negavit, ut gratis talem silæ adversarium suscitaret. Tertius denique Cisterciensis apud Duenses Prior Carolus de Vischi occurrit, qui scriptis contra Augustinianos libellis afflaturat multum, ut ipsis creptum Guilielmum suo Ordini assereret: istis autem lectis gratulatus est disputationis odiosa et nunquam satis explicite finem, postquam probatum esset eum Ordinem, qui ad S. Guilielmum principium refert, quamvis nunc habita fere eum Cisterciensibus communis ntatur, ab illo tamen et Augustiniano tam esse diversum, quam ipsi duo sint inter se.

71 Hæc aliaque similia, ut magnam Bollandi ejusque operi conciliabant auctoritatem et famam, ita laborem ejus vehementer angelant; cum jam frequentissimis Cardinalium, Episcoporum, viro-umque Principum litteris interpellaretur, de Sanctis, de Reliquiis, de suarum Ecclesiarum ac regionum antiquitatibus sacris consulentium: quibus absque inurbanitatis nota nec responsum negari poterat, nec per alium scribi; ac ne scribi quidem, nisi prævio quodamque plurimum dierum aut hebdomadarum studio. Receptæ vero etiam post mortem ejus epistolæ hujusmodi nonnulli sunt, atque inter alias Pyrrhi Gherardi, in nostra Societate Romæ Procuratoris Generalis, datæ v Septembris,

ipso quo Bollandus extremis Sacramentis munitus est die: in quibus præfatur se ad eum recurrere, tamquam ad arcam scientiæ circa venerationem Sanctorum. Meminerat fortassis, quid actum esset anno MDCIV, circa electionem Patroni principalis pro toto Navarre regno diversa sentientibus, hinc Nobilitate omni, inde Clero, et magna utrumque animorum contentione certantibus, his pro S. Firmino Ambianensi Episcopo, quasi is etiam Pampilonensis fuisset, et quidem primus ab Apostolorum discipulis ordinatus: illis pro S. Francisco Xaverio, quem in regno illo natum, et magnis coruscantem miraculis, extra controversiam dicebant, Navarre genti præcipuo cuidam esse ornamento. Missus enim Romam a Nobilitate Procurator P. Gaspar Lopez, per virum auctoritatis in nostra Societate omnino primarie egit apud Bollandum, ut totam S. Firmini historiam ad monumentorum antiquorum fidem et recentiorum scriptorum opinionationes varias confrendo illustraret, eo quo alia in suis operibus modo, ex quo deinde appareret quantum ponderis haberent ea quibus adversa pars nitebatur fundamenta: ad Bollandum autem ideo recurrendum putaverat, quoniam (ut inquit is qui P. Gasparis causam illi commendabat) in Romana curia Auctoritas ejus tanta erat, quantum esse posset alterius cujusvis in ista materia. Scripsit igitur de S. Firmino commentarium eum, quem ad xxv Septembris excudendum servamus: sed ita scripsit ut solidissime probatum relinquere, neque nihil eorum quæ de S. Firmino Clerus Pampilonensis assereret verum esse, neque omnia posse pro veris admitti: quo effectum est, ut S. R. E. Cardinales sacris Ritibus propositi et Apostolici Palatii Auditores intelligerent, probationes hinc inde attutas neutri parti satis suffragari: cumque ideo causam indecisam, dimississent, nunquam vel sero et difficillime terminandam. Sanctissimus D. N. Alexander VII anno MDCLVII sapienter decrevit, sopiendam totam controversiam esse hac ratione, ut quotannis, tamquam de Patronis æque principalibus dicti Regni, ex præcepto Ecclesiæ recolerentur festa Sanctorum Firmini Martyris et Francisci Xaverii Confessoris, a Clero seculari et regulari nec non Universitatibus et populo Pampilonensi totiusque regni Navarre.

72 Sed ut ad Februarium revertatur oratio, placeat hoc loco proferre epistolam Anselmi Cottellii, viri ex religiosissimo Carthusianorum Ordine haud modice eruditi, ut ex ejusmodi specimine appareat, quid non illo modo de sancto hoc opere, sed alii passim Religiosorum Ordinum homines docti judicaverint. Est autem epistola, quæ anno MDCLVIII, die xxv Martii, post acceptum, ut petierat, Februarium, respondet Bollandi litteris, precum ejus suffragia postulantis: ut qui tot curis studiisque distractus fovere in se cuperet divini amoris flammam, ex consortio amici, in sanctæ illius quietis solitudine sacros ardores cum otio nutrientis. Ita ergo scribit:

73 Benignissima vestra mentis favor, ex puro promanans fonte dilectionis, humanissimam ullam tuam dictavit epistolam: quam grato amplectens animo, videbam vix alio posse quam divino spiritu animari, quando vos a dubia mortalium fide sinceræ dividit character caritatis. Illa est quæ utriusque orbis mortales comprehendens nullis novit fatigari laboribus, et sic nunquam morituras lauros parat sanctissimæ Societati vestre. Cetera ubi evacuantur, sola hæc fulget in perpetuum duratura æternitates, quia ad justitiam plurimorum animos erudit ac cælo invecit. Sed ad tuæ ut veniam, Venerande Pater, epistolæ argumentum: erubescere me primum fecit. An glaciæ mea, hoc est,

frigidis

frigidis et sine calore verbis, vestros ego succedere possem ardores? Novum potentia genus (ut est opud Tragicum) unda flammam aleret. Succensa tot Divorum amore corda geritis, ut labores immensi exhausti spiritus vestros non possint. Non multis probari debet, quod ipsa facta loquuntur. Nec dubium, quin beatissima illa Sanctorum agmina, quorum illuminatis Acta et luci datis, de celestis loco voluptatis continua vos irrigent scaturigine aqua salientis in vitam æternam; et inde rursus uberrimus ille fons ascendat, universam irrigans Ecclesie superficiem, et siccitatem emolliens ignorantis incredulitatis. Nam ut terra sine aqua, sic multorum circa Divorum gesta exaruerent mentes: quæ nunc vestra caritatis fluentis largiter irrigata, ad optatam perungere poterunt mensuram pietatis.

74 Eandem epistolam tuam condecorabat illius virtutis fulgentissima gemma, quæ sui nescit æstimare, et alienas correctiones parata est animo libenti sustinere: quod ipsum a perfectissimæ provenit radice caritatis. Ut enim sol suorum est genitor radiorum, sic vera profunda caritas genitrix esse videtur humilitatis, quæ individuo comitatu matris suæ vestigia sequitur, et ubicumque hæc sedem locat, hanc diu se illa abesse patitur: bene enim conveniunt et una semper in sede morantur. Nam celare quicquid humilitas vellet, ita in salutem proximorum novit proferre caritas, ut nec humilitati meritum desit, nec jura dilectionis, quibus proximo obstringimur, nullum noscantur capere detrimentum: et sic caritatis moderari ardorem consuevit humilitas, ut ex eo quod Legem et Prophetas impleverit, non intumescat. Laudanda Societas! Quidquid ergo ex harum nascitur conjunctione et labore virtutum, nullis poterit defectibus subiacere: quam semel occupantur mentem (ut vestras probantur possidere) omnem ab ea possunt erroris procul amovere caliginem. Tale porro est opus vestrum, quod regia incedens viam, a dextris nesciat declinare aut sinistris. Tale est opus vestrum, cui vix addi poterit aliquid, in quo corrigi non poterit aliquid. Sic dilucidata sunt omnia, ut majoris lucis radius affundi nullus queat. Sine nube solem, sine nocte diem habemus. Quid ultra poscimus? Divorum panduntur arcana et intima celestium penetratitia patere. Quid expavesimus mentis semper in pejus seculi noctem, quando obscura ejus tot illustrent astrorum fuces? Quot hic Sanctorum lego nomina, tot sidera numero. Ite, ite in fabulas ingeniosi vates, Castoresque et Polluces ac quæcumque caelo signa mendaciter intulistis, habete vobiscum; nostræ nobis stellæ multo benigniori aspectu lucent, nullis figmentis temeratur. Obruimur malis? horum auxilio a cunctis eruiamur. Poscimus bona? horum patrocinio consequimur postulata. Erramus? revocant in viam, et monstrant qua tenamus astra, et si bene secuti fuerimus, fulgeamus ut astra.

75 Hactenus ille, nec in his finem facit Acta Sanctorum dilaudandi, sed nos abruptimur ut externo uni domesticum aliud addamus testimonium. Est illud a R. P. Ferdinando del Plano, acris in omni re litteraria judicii viro, plurimumque ac præcipuorum in hac provincia Collegiorum Rectore, die XXIII Aprilis in hæc verba Gandavo perscriptum.

Pergit Reverentia Vestra accumulare beneficia priusquam de prioribus acta sint gratiæ. Superiori hebdomade sancta, diebus sane occupatissimis, accepi-mus Februarium et Notitiam Gallie. Ego utrumque spectari et lustrari obiter, laudarique ut qui elegantes, quos non intelligunt, characteres. Quantum tamen imperito ad ejusmodi discernenda iudicio capere potui, vidi admirabilem in conquirendo diligentiam, in commentando firmitatem doctrinæ acris iudicio nitam, solertiam in aditis eruen-dis. Facem præferitis omni historia: ut et in iis, ubi tenebræ obscurabant re-

ritatem, nunc progredi liceat; et ubi aberrare fecerant, in viam regredi; et extra anxietatem esse iis, qui deviandi formidine ad singula timidi trepidique ambigebant. Ne mihi quæso tarditatem excusetis lentæ festinantis operis. Quod pervenire debet, difficile habet, non tantum partus, sed etiam parturitiones. Memini me a Clarissimo Gevartio audire annis abhinc quinquaginta: Quod cito fit, cito perit. Cumque alius corrigere volens subjecret: Perit. Nimis longum est, inquit, non tam diu durat: quod scribitur æternitati, decimum in annum premendum est.

76 Ita illi privatim: ast inter eos qui publico typo vulgatis testimoniis Bollandi labores commendaverunt, doctrina, sanctitate, humanitate singulari eminet Joannes Bona, reformatæ congregationis S. Bernardi Ordinis Cisterciensis in Italia Generalis Abbas, ob eas, quas dixi dotes, bonis doctisque omnibus, sed imprimis Alexandro VII usque in ipsa morte carissimus, ab eoque Consultor constitutus Congregationis quam appellant Indicis, in qua de libris damnandis probandisque agitur. Hic præter Manuductionem ad cælum, libellum proorsus aureum ideoque eusum ac recusum sapius etiam in Belgio, et in Hollandia quidem Teutonico idiomate: præter, hoc, inquam, majus opus edidit, et Harmoniam Ecclesie psallentis inscripsit, ubi in syllabo Auctorum, quorum est adjunctus scriptis, collocat Joannis Bollandi laborem, in colligendis Sanctorum Actis Ecclesie Dei multum utilem, optatque ut vitam habeat operi tam prolixo parvam. Theophilus etiam Rainaudus noster (ut alios plurimos prætermittam) ejus nunc opera novemdecim tomis omnia prodierunt (etsi Bollandi subossensus, quod circa S. Annenundum Delfinum, Lugdunensem Episcopum, opinionem suam modeste refutatam legisset) in primo operum suorum tomo Acta Sanctorum compellat opus, quo vix majus habitura Ecclesia sit. Sed hoc divinando: certius et amplius multo est, quod ad præsentia præteritaque respiciens tempora Alexander Pontifex, ea, qua nulla est inter humanas major sanctiorque auctoritate pronuntiavit; ut illius opus et Ecclesie Dei gloriosius hactenus nullum editum esse a quoquam, nec etiam inchoutum.

CAPUT XIII.

Romam invitatus Bollandus Socium co-
abilem decernit: alium promovendis
studiis aescit.

Hæc cum ita se haberent, mirum non est quod tam ipse Sanctissimus Dominus noster, quam Eminentissimorum Cardinalium aliorumque Curie Romanæ Prælatorum aliqui judicaverint, Bollandum Romam invitandum, ut operi suo profutura monumenta ex Vaticana aliisque Bibliothecis crueret, quæ multa istis in codicibus MSS. latere, conjectura haud vana ominabantur. Quis enim alius quam Auctor ipse, omnes suscepti a se operis rationes perspectas habens, in iis posset versari utilius? An non plus uno die facturum se præsentem crederet, quam multis per litteras et amicos centum? Ita ipsi, et vera censuisse ex infra dicendis abunde constabit. Nunc pergitur dicimusque mirum etiam non fuisse quod admodum Reverendi Patres Generales Societatis tam solliciti fuerint, ut ab alia occupatione omni liber Bollandus cum Socio redderetur. Hoc autem factum laudaverunt omnes periti rerum æstimatorum, fueruntque tam religiosi aliqui, ne quid impediendi Bollandi objiceretur, ut modum quandoque viderentur excedere. Ex his præcipue nominandus nobis occurrit Reverendus Dominus Barse-

na, olim

na, olim Bollandi discipulus, posteaque ex S. Walburgis Pastore, Canonicus Ecclesiae Cathedralis : quem cum in morbo periculoso Dominus hujus Praepositus visitaret, rogareturque ut aliquem e Patribus extrema ad obsequia, si opus foret, destinare vellet : requisitus ille quem ex omnibus sibi notum cuperet : *Vellem, inquit, Reverende Pater, et si quidem optio detur, neminem magis quam P. Bollandum aut Socium ejus : verumtamen per Dei amorem oro te, ne mittatur alteruter, sed alius quisvis, potius quam ut vel moriens eorum utilissima studia tantisper interrumpam.* Atqui extrema ista officia sunt, quae ab amicis amici accipere possunt, et solent ut rebus omnibus aliis praehabenda exigere. Quanto ergo facilius fuit multos alios eruditos viro sua minoris momenti abdicare solatia, quae ex inspectione lectioneque librorum Bibliothecae nostrae sibi offerebantur, profitentes saepe eo se accessuros esse, nisi quoties fere ad Bibliothecam admitti petierunt, submitti sibi vidissent alterutrum Scriptorum, in illustrandis Sanctorum Actis utilius occupatorum. Imo Franciscani Ordinis Lector quidam, cum aliquid ex eadem Bibliotheca transcripturus, videret Bollandi Socium honoris causa apud se manere; non potuit continere se ne molestiam animi quandam testaretur, eo quod diceret non dubitare se, quin in tanto domesticorum numero, aequae ac in sui Ordinis conventibus, essent aliqui, qui viribus et aetate defecti, nulli jam magne rei vacare possent amplius, et isto humanitatis officio cum magna virorum intelligentium redificatione, suoque nonnullis fructu, incommodo certo haud magno, fingerentur.

78 Quod porro ad peregrinationem Romanam attinet : prius in facultate ad eam offerenda fuit Adm. R. P. N. Mutius Vitelleschus, ab Eminentissimis Cardinalibus Petro Aloysio Caraffa et Francisko Barberino in eam cogitationem inductus. Sed distulit initio P. Bollandus, inprimis Januario occupatus; ne postea variis ex causis excusavit omnino, sicut et iter Colonienae, quavis instantissimis precibus ad hoc suscipiendum urgeretur. Licentiam tamen emili semel datam, si forte aliquando aliter videretur, curabat a Mutii successoribus Praepositis Generalibus aut eorum Vicariis semper renovari : usque dum, firmata inter Christianos Principes toto orbe concordia, cum iudicaret Adm. R. P. N. Gaswinum Nickel, amico apud Patres Belgas questum, quod cum alii tam multi votis omnibus anhiant Romanam accedere, solus Bollandus post saepius iteratam facultatem nunquam compareret, ut pene videri posset contemnere gratiam; neque illam tantum, sed etiam copiosissimum fructum, qui posset ex tot coheribus MSS. colligi, quales una Roma plures haberet quam Belgium universum. His ita dictis et quae audierant perscribentibus Patribus, cum videret suam valetudinem sic confirmari, ut Socii solatio auxilioque, haud aegre ad tempus aliquod cariturus esset, eademque occasione nescio posse alterum in spem perficiendi, quod restaret, operis : rogavit ut sibi concessa facultas in suorum studiorum Consortem transferretur, eique adungeretur, quem judicabat idoneum, itineris comes. Utrumque magnum cum animi benevoli significatione Adm. Reverendus Pater Noster concessit, litteris xxvii Martii anni mdcx in hanc formam datis :

Esset sane mihi jucundus conspectus Reverentiae vestrae, adeoque vellem ut ipsa uteretur facultate, a me et a quatuor decessoribus meis saepius concessa et confirmata. Quod si tamen putat se non posse per valetudinem infirmam sustinere laborem itineris tam longinqui, concessam facultatem libenter transfero in communium studiorum Socium P. Godefridum Henschenium,

qui proinde venire poterit, quandocumque ipsi commodum erit. Per me etiam licet, ut cum illo veniat P. Daniel Papebrochius. Voluntatem meam ex me intelliget P. Provincialis. De ceterostudiis vestris semper favebo, et quacumque ratione potero, ea studiose promovebo.

79 Ea concilia ut primum per Provinciam innovare, ita probata sunt universis, ut omnes dicerent, multo citius id fieri debuisset : in novo autem Socio deligendo praesagium aliquod Bollandum esse secutum : Quippe qui saepe fuerat multo ante quam ille ad Societatem Jesu postulandam animum applicuisset, de eo dicere auditis, fieri posset ut puer iste sibi succederet. Hunc ille, Confessiones nostro in templo excipiens, magno ipsius bono nosse coeperat, et familiarius amicusque habitum frequenter ad colloquium admittebat. Tunc suam illam praesagitionem fovens, non tantum animabat ad excolendum multa lectione ac scriptione stylum, sed etiam ad quandam Graeci sermonis aliarumque linguarum notitiam concupiscendam. Cum autem eum vidit prope abesse a meta studiorum Humaniorum, suadere ei serio cepit, ut de eligendo vitae statu deliberationem institueret. Et tamen non ignorabat quam petulanter idem suadentes alios gravissimos viros repulisset adolescens : sed ut loqui ei Bollandus cepit, praecautio licet obfirmatoque nullam ejusmodi rei admittere mentionem, excidit, ut postea fassus est, omnis illa pervicacia, seque in potestate ejus et directione futurum respondit, promptitudine tanta, ut ipse sibi admiratione esset, et insolitum quidpiam in vultu habituque loquentis videretur agnoscere. Quin etiam, urgentis intus conscientiae stimulos diutius non ferens, quibus vim efficaciamque tum forte dabat ardens ipsius Bollandi oratio, praeverit suum directorem, et referens libellos scriptasque instructiones ad exordiendam coram Deo consultationem datas, negavit iis sibi opus esse, cui de divina circa se voluntate satis esset scientiae, si modo satis virtutis esset ad obsequendum. Prius enim se ad religiosum statum capessendum haud obscura admonitione impelli, et quidem ad Jesu Societatem : sed obfirmato haecenus animo obstitisse; quandoque etiam, ne omnia Deo negare videretur, munus illam excepsisse. Nunc autem nolle diutius relictari Deo : adjuvaret itaque et consilium daret, quo posset suum optatum consequi. Prestitit plus quam rogabatur Bollandus : ita enim illius rebus accurandis ordinandisque se dedit, quasi vel a natura pater vel a lege tutor constitutus, usque dum Philosophiae absolvit curriculum. Probato autem per triennium candidato cum non impetraret admissionem apud Provinciae Moderatores, temporum iniquitate absteritis ab recipiendis tironibus, eilem Cardinalis Caraffae conciliavit Patrocinium, assumptoque mox ad Generalatum R. P. N. Vincentio, dicti Cardinalis consanguineo et gentili, negotium feliciter expediendum impetravit. Quin et ipsius jam admissi parentes, Societatis amantissimos, ad reliqua proliis educationem ita prudenter sapienterque instruxit, ut tres alii fratres, sorores duae cum videra post mariti obitum matre Deo servientes : isti quidem in Societate sub votis religiosi, haec vero in proposito continentiae sub Nostorum directione, totius familiae patrem agnoscant et veneratione Bollandum. Occasione autem praedicti adolescentis, hic addere possumus, Bollandum simili benevolentia complexum fuisse plures alios ejusdem aetatis, quos noverat ad Societatem vel idoneos esse vel propensos, cumque iis fuisse solitum tractare horis saepe integris, de rebus ad virtutem studiaque spectantibus, tam prolixè, tam benevole, tam mature; ut viri quandoque in Repu-

blica primarii non satis mirari se posse dicerent, talis tantique viri cum puero tricubitali colloquia tam seria, ac si cum eo maximi momenti negotia habuisset conficienda. Erat enim Bollandus in omni congressu suo, facundus quidem et amabilis, sed ita maturus, ut ne risu mulis quidem quadrimulise infans liberiori risu jocove blandiretur; sed induebat maturitatem, quantam aetas illa capere poterat, amica suavitate permixta: unde in teneris quoque illis animis imprimebatur magna quædam æstimatio viri, tamquam supra vulgi mensuram sapientis.

CAPUT XIV.

Proficiscentes Romam Socii quomodo a Bollandi adjuti sint: quantam ejus causam ubique humanitatem experti.

Monitis de apparando itinere Bollandi Socii prima cura fuit, cum Magistri auxilio, consilio, directioneque conficere accuratissimum indicem Actorum omnium, quæ vel in MSS. Codicibus schedisque, vel in libris excusis, Musæum Bollandianum tunc continebat; eo fine ut directorium esset perpetuum ad quævis monumenta dignoscenda, discernendaque ea, quibus descriptis opus foret, ab aliis quibus non egebant. Atque hic est ille Generalis secundum ordinem alphabeti catalogus, cujus facta superius mentio est, et quem semper ad latus circumtulere, etiam cum per aspera montium iter pedites faciebant. Eo autem intra quatuor menses confecto, auspiciatis inter Julio mense anni MDCLX, festo S. Mariæ Magdalene die propemodum exacto, in comitatu ipsius Bollandi, Coloniam usque Socios prosecuti. Ceperunt illi tum primum evidenter cognoscere, quanta ubique terrarum esset de Bollandi opinio, quam grata recordatio illius apud omnes, qui unquam litteras ejus vel legerant acceperantque ipsi vel legentes audiverant. Etenim Superiores domiciliorum nostrorum, quæ in duodecim Provinciis Societatis plura quam centum adjuvere, nullum faciebant finem effusæ erga hospites, per multos quandoque dies, caritatis; idque totum se facere profitebantur Bollandi intuitu, et illustrium ipsius operum, quorum fama quaquaversum jam pervolarat: erubescitibus Sociis ad nimiam humanitatis officia; cum, tamquam adventantes eos præstolarentur ad ostia Collegiorum, ita statim adessent Rectores aut Provinciales de accessu præmoniti: alibi honoris causa enbientis suis celerent, neque exorari paterentur sese ut extraordinaria illa urbanitatis specie abstinere; quia in omnium ore Bollandus erat et opera ejus.

82 Hæc porro peregrinatio, uti fructus Bollandi attulit majores quam unquam sibi potuisset promittere, ita ingentium eidem fuit messis laborum: quos identidem leniebant epistolæ Sociorum, nuntiantes, quid, ubi, quando, apud quos promovissent commune negotium. Earum supra centum quadraginta ad ipsius manus pervenerunt, accurate in redditum Sociorum servatæ: ex quibus Bollandus excerpens quæ spectabant ad Sanctos, jecunde fallebat expectationem, ultra quam præconceperat animo, absentium. Quia autem in rebus improvisis sepe occurrebant varia, circa quæ haud satis poterant ipsi per se certi aliquid constituere, recurrerant in iisdem litteris sæpe ad Magistrum, ut ex præsentium monumentorum inspectione definiret, quid opus facto esset de alibi inventis. Denique et peregrinantium benefactoribus, pro summa sua erga omnes gratitudine, scribebat Bollandus ope-

rose, et cum ad locum aliquem celebriorem per venturos sciebat, præmittebat monita, secundum quæ iter, actiones, studia sua dirigent, sollicitus interim, ne quid suis deesset per viam eorum mediorum, sine quibus nec longinque peregrinationis expensæ poterant sustineri, neque amanuensibus (quorum plurimum subinde simul opera impendebatur) mercenarii laboris pretium persolvere; interpellabat amicos multorum annorum obsequio obstrictos, et in iis excitabat zelum ad subsidia pecuniaria large conferenda in pii istius operis promotionem. Quæ omnia tum multo intelligentur melius cum exposita fuerit temporis in iter insumpti compendiarioratio. Simul etiam constabit iis, per quos adjutus in Sociis Bollandus fuit, nec inutiliter collocata fuisse eorum beneficia, nec apud immemores gratiæ referendæ, ubicumque res et occasio feret.

83 Die igitur v Augusti, post lustrata octiduo integro Urbis Coloniensis sanctuaria; et expertam modis omnibus Patrum nostrorum caritatem (quibus nihil potuit accidere jucundius quam a tanto tempore cogniti sibi per litteras et continuata obsequia amici os videre oculosque, et coram audire ac reddere voces) post Illustrissimi Nuntii Marci Gallii Ariminensis Episcopi hospitalem mensam, et plenas commendationum litteras ab eodem ad Italos amicos acceptas; avulsus a Sociis Bollandus, non absque dulcibus utrimque lacrymis et multa itineris fasti comprecatione, ipse quidem Antuerpiam versus, patribus Matthia Gamans et Jacobo Kritzzatt comitantibus, avectus est; illi vero itinere Bonnam Confluentiamque instituto. Illinc adverso Rheno ad S. Goaris oppidum ascendere in cymbula: ubi ab Ernesto Lantgravio Hassiæ ejusque Serenissima conjuge, in suscepta noviter Catholica religione ferventissimis, tanto excepti sunt pietatis sensu, quantum verbis exprimere haud facile sit. Ibi post diei unius moram, quæ piissimis Principibus ad arcem invitantibus negari non potuit, navigio et comœatu novo eorumdem munificentia instructi sunt. Hujus autem liberalitatis occasione, ex ea quam conscenderant cymba retracti ad oppidum, recordati sunt monuisse Bollandum, ut ad oppidi portas meminissent S. Goari se captivos sistere ac redimere, sub ejus protectione porro feliciter navigaturos; cujus ceremonie oblitos se fuisse tum primum observare, cum appensum reduces viderunt collaræ. Ei ergo religioso inseruerunt cervices, ac tum demum, velut impetrata transeundi licentia, prospera navigatione utentes, nitius secum actum esse gavisusunt, quam olim cum Carolo V actum audierat, qui pene naufragio fertur fuisse ritus istius neglectum, dum præternavigare festinus nititur; alias, ut aiebat, Religioni facturus satis.

84 Ita Moguntiam pervenere xiii die Augusti, una hora antequam eodem adveniret Joannes Gamansius, Bollandiani operis ferventissimus adjutor; unde sub ejus nomine multa, quæ erant ex antiquis Codicibus, monumenta prodire in Sanctorum Actis, plura prodibunt in posterum. Vir enim curiosissimus ejusmodi rerum et diligentissimus, quidquid per omnes Rhenanas Provincias sacræ est antiquitatis multos annos indesinenter scrutatus, Bollandi studia mire potuit promovere; quæ propterea ipsius Sociis ducem comitemque itineris Provincialis Rheni Superioris R. P. Ricquius Goltgens obviam misit. Ille dirigente, ad varia sacre antiquitatis monumenta lustranda in Kinchaviam egressi, non modice gavisusunt, visis in Bingensi Monasterio non tantum ossibus sacris S. Hildegardis, sed etiam voluminibus membranis antiquis, quibus viva illius prophetiæ continentur; omnisque eo evolverunt accuratius, quo possent certio-

certiorem Lectori aliquando suo fidem facere, pseudoprophetiam, quæ sub ipsius nomine contra Religiosos mendicantes confecta olim est et nunc haud absque interpolationis malignioris additamento ab hæreticis fere hominibus Societati Jesu calumniose adaptatur, purum putumque commentum esse. Interim in urbem venerat Bollandiani operis studiosissimus Henricus Julius Blumius, tunc Electori suo Consiliarius intimus, nunc sacræ Cæsareæ Majestati simili in obsequio carus et Baronis titulo ab eodem auctus. Hujus prima cura fuit cognoscere an adhuc ibidem essent hospites, quorum desiderium fecerat Electori: eosque ad ipsum introduxit, post colloquium prolixum cum Principe humanissimo, etiam mensæ convivas adhibendos.

85 Data deinde, eodem Blumio intercedente, facultas est inspicendi incomparabilem Ecclesie Cathedralis in Reliquiis ac vasis sacris pretiosissimis Thesaurum, nec non Bibliothecam ab antiquis MSS. locupletem: in qua postquam curiositati suæ fecerint satis, cum bona Principis gratia abiire Wormatiam die xxi Augusti, rheda vecti Electorali. Tum Spiram et Francofurtum, ac denique Aschaffenburgum: ubi prædicti Gamansii litteraria suppellex, maxima copia et labore incomparabili collecta, dum tota inspicitur examinaturque, in eam finem, ut quod adhuc ex ea Sanctorum Actis deerat, describendum ipso ac submitendum curaret; dies abivere sex antequam porro moveri potuerint. Electoris Moguntini humanitatem ejus in Herpibolensi Episcopatu Vicarius Capituli nobilissimi, Beccanus Rosenbach, ix Septembris per omnia imitatus est: et quadriduo post Princeps et Episcopus Bambergensis. Quin Senatus Norimbergensis Præses, quamvis acatholicus, magnificentissimo in arce atque per urbem Socios habuit, sic ut civibus ac Senatoribus omnibus venerabiles propterea essent: et Prædicatorum Lutheranorum Superintendens Dillernus, non modo publicæ Bibliothecæ usum libentissimo concessit, sed etiam, cognita ex frontali imagine operis Bollandiani dignitate, præsentem mox numeravit pecuniam, qua aliquos tomos sibi mittendos emeret. Habet Norimberga Teutonici Ordinis palatium amplum, cui soli ex tot sacris olim ædibus libertas mansit, ut in ejus sacello possint Catholico ritu sacra fieri: quo tunc ibidem procurabat Sacerdos, fidei orthodoxæ zelator egregius idemque sacræ Theologiæ doctus, Venator nomine. Ut autem ex commendatione P. Viti Erbermanni nostri, celebris in Herpibolensi Academia Doctoris, agnovit hospites qui et unde essent; non modo per dies aliquot benigne habuit, sed tota deductis urbe sacra profuamque ædificia celebriora fecit patescere, nec nisi cum litteris suis discedere voluit, per quas Elinga innotescerent Provinciali Teutonici Ordinis Commendatori, suam istæ sedem spatiosam habenti, ne opus foret Sociis ad hospitium hæreticorum divertere.

86 Absentes Elinga persecutus in rhedis est honoratus nobilium ex ea familia comitatus, donec transito Weissenburgo per ditiones Catholicorum Eystadium abirent. At die xxii mensis, perlustrata Academia Ingolstadiensis ab antiquis libris instructissima Bibliotheca, inspectoque Neoburgo, Augustum-Vindelicorum perventum est: ubi S. Udalrici Abbas, cum omnia templi sacra perhumaniter spectanda exhibuisset, ex amplissimo MSS. Codicum thesauro vetus Martyrologium, quo egebant solo, describendum concessit. Abstinerunt deinceps Socii a visitandis Principibus: quod eorum officiosa humanitas non modicam itineri moram injiceret, nec intento fini magnopere commoderet. Ergo Monachii, quo fuerant septembri exeunte appulsi, satis

habuerunt Peutingeri Bibliothecarii beneficio intrasse inspectionem codicum MSS. quos electoralis Bibliotheca Græcos Latinosque multos exhibuit; et Cœniponti domesticum palatii Archiducalis Musæum, remissoque ad suos Gamansio, octobri in-eunte, Monachio Ebersbergam avecti, crebro iter fecero pedites, jumento uno sarcinario bajidove viæ duce contenti. Ita per Tyrolim progressi sunt donec Cœnipontem pervenire; ubi transeundarum Alpium difficultas animo apprehensa rhedam suscitavit usque Tridentum conducendam: quam tamen minime necessariam fuisse, ostendit mox hospitiorum commodissimorum ad singula fere milliaria occurritum frequentia, per quam fieri poterat, ut nullum esset iter commodius expeditis pedibus quam Alpestre illud. Tridenti continuæ pluvie et navigia tumentis niuvium Athesi non audentia se committere, invitos hebdomade integra detinere; nullo fere alio fructu, quam qui ex domesticorum profusa caritate, et temporis diuturnitate aucta potius quam imminuta, perceptus jucundissimus est.

87 Tandem detumescentibus aquis, die xxii Octobris Veronam defluxere in rate, ubi ex Cherubino Lazaroni ad S. Zenonem Priore Benedictino, nonnullus litterarius fructus relatus est: non tantum Vicentiæ Patavique, quamvis antiqua utrobique monasteria, et multorum Sanctorum præclaras reliquias non inutiliter visitare licuerit. Deerant nempe Manuscriptorum monumenta, quæ Venetiis demum copiose reperta, potissimum in illustri S. Marci Bibliotheca: ubi ad institutum facientes fuere Græci Codices, a Cardinali Bessarione Reipublicæ legati, ex quibus Aloysius Lipomannus lausit varias Sanctorum Vitas, quas e Græco conversas Latine vulgavit, quasque indidem, si opus foret, describendas diligenter Bollandus monuerat: quod ut liceret videre favore Illustrissimi Condolmerii, per uxorem e Belgio ductam conciliati, obtinuerunt: ejusdem etiam domestico Sacerdote ad ducatum, cymba ad iter continuo per urbem usi, nec non ad S. Georgii-majoris monasterium celebre, ubi haud parvi momenti MSS. examinanda fuere.

88 Decem dies Venetiis acti in sacram omnem antiquitatem, Reliquias, monumenta inquirentibus; per librarias etiam officinas investigantibus, num quid ad rem pertinens continerent: atque ita primi collecti sunt fructus, quos cum aliis libris Vicentiæ et Patavii comparatis mari in Belgium ex Italia ad-vectos, Bollandus excepit a Sociis; his postea accesserunt alii duo librorum eodem spectantium fascices, Bononia Anconaque submissi. Et Bononiam quidem haud ante diem xiii Novembris pervenire, Ferraria ex itinere lustrata. Bononia Imolam, Imola Faventiam itum Æmilia Via, per quam porro rectum iter licebat tenere Ariminum versus, sed Urbis Ravennensis antiquitas, et Sanctorum, quibus ornatur, multitudo persuasit ut eo deflecterent, et triginta Italica milliaria uno hiemali die pedites perambulant. Labori fructus suis stetit: Illustrissimus enim Archiepiscopus et Princeps Lucas Torrigianus, vir librorum scientiarumque amantissimus reque ac peritissimus, postquam curiosissimæ Bibliothecæ suæ oblato usu hospites recreasset, magis etiam recreavit submissis ex metropolitico Archivio monumentis omnibus MSS. ad Sanctos Ravennates pertinentibus, quæ injuria temporum reliqua fecerat. Quibus excussis, et quantum opus fuit transcriptis, in Æmiliam regressi sunt viam, et Forum-Livii atque inde Casenam tenere, hospitalitate Celsi Rosini in vicino S. Crucis monasterio, Abbatibus hoc loco memorandam. Tum Ariminum locupleti Bibliotheca instructum, Pisaurum, Fanum, Senogalliam, ac demum Anconam pervenire ipsis kalendis de-

dis Decembris: ubique scrutantes, ubique colligentes, quibus Magistrum suum Bollandum locupletarent.

89 Ancona Auximum, Auximo Lauretum iter fuit, de quo infra pluribus: inde Recineto, Macerata ac Tolentino Fulginium, ad Ludovicum Jacobillum, Scriptorem de Sanctis Umbriae nobilem et Bollando amicissimum. Sed cum is abesset ab urbe, satius visum est tantisper Assisim Perusiumque excurrere, facili peditibus per frigus itinere. Perusio non absque fructu reduces, reperere virum humanissimum, et tamdiu hospitio ejus usi sunt, dum excuterent omnia de Sanctis monumenta, quibus, ex tota Umbria Picensque collectis, multis annis fuerat usus ad suorum librorum confectionem. Quid esset ex iis describendum cum annotassent, totam eam curam suscepit in se officiosissimus hospes, et deinde, partim sua, partim amanuensium opera, prompte ac liberaliter explevit, magnotatumque Scriptorum fascie post menses aliquot Romam misso, quorum frequens deinceps mentio incidet, cum commendatione debita viri tam bene de Actis Sanctorum meriti. Placuit exinde pedestri, ut antebac fere per Apenninum itinere et diverticulo per montem Falconis facto, ad S. Clare incorruptum corpus reverenter spectandum, abire Spoletum. Ibi conducti Romam equi sunt; ne alibi quam in Alma Urbe natalitia festa agenda essent. Ita feliciter viam terminum Socii tenere, atque in complexum venire operum suorum studiosissimi, Patris nostri Adm. Reverendi Goswini Nickel, et optatissimorum pridem amicorum: qui veluti si Bollandum ipsum tenuissent, nullum praetermisere officii genus, quo crederent ejus rebus se posse commodare.

CAPUT XV.

Ingentes in Urbe fructus collecti a Sociis Bollandi, Pontificio favore insigniter adjutis.

Ut Socios Bollandi venisse Romam, ad colligenda Sanctorum Acta, vulgavit fama; post primos salutationum ac visitationum reciprocarum aestus; non ab iis tantum, quos vel ex litteris suis vel scriptis noverant, sed etiam a pluribus eatenus ignotis conventi sunt, suos vel alienos codices MSS. ac Bibliothecas offerentibus. Horum praecipui fuere Joannes Mari, S. Angeli in Piscina Canonicus, copiosam domi collectam habens sacrarum monumentorum farraginem: Josephus a Costa vir clarissimus, Cardinalis quondam S. Severinae nepos et multorum ejus Codicum MSS. haeres: Ferdinandus Ugbellus, SS. Vincentii et Anastasii ad Aquas-salvias Abbas Cisterciensis, Auctor Italiae Sacrae tomis novem vulgatae; ejus tanta erga hospites liberalitas ac pene prodigalitas fuit, ut cum duo ingentia collectionum volumina iis traderet examinanda, ipsique facultatem peterent describendi quae vellent: Non describenda, inquit, sed habenda trado; quando iis ego jam usus abunde sum, et omnia Bollandi meritis inferiora existimo. Felici profecto messis amplissimae omine in dominatrice Urbe faciendae: excerpta enim ex his duobus voluminibus sunt plus quam sexaginta Sanctorum Acta, necdum alibi reperta. In quibus sic ultro et absque transcribendi onere datis, cum diu laborandum non esset, factus est ad Barberinianam et Vallicellanam Bibliothecas transitus; inducentibus in istam ipso Eminentissimo Cardinali Francisco, in hanc religiosissimo atque officiosissimo viro Francisco Marchesio, Romani

Oratorii Presbytero; qui suis omnibus superioribus Sociisque opera P. Bollandi studiaque commendans, quanto ea Romae successu pronoverit, haud facile poterit aestimari; cum non alienam, sed propriam rem agere, et quidem unice videretur.

91 In utraque porro, quam laudavimus, Bibliotheca, brevi reperta materia est tam copiosa, ut pluribus simul amanuensibus per menses aliquot occupandis sufficeret: curatumque fuit ut quos opus esset, accipere codices, eos ad transcriptionem commodiorem secum auferre possent Bibliothecae Vaticanae usus, Holstenio mortuo et alio necdum suffecto, impeditior erat. Igitur consilium susceperunt Socii Neapolim excurrendi, partim, ut illic quoque venarentur Sanctorum gesta, si qua adhuc reliqua fecerat nostrorum istae, imprimis pie memoriae P. Antonii Beattilli, accuratissima diligentia: partim ut Casinensem MSS. Codicum Bibliothecam lustrarent, cujus pars major Longobardicis exarata characteribus, difficulter alienis oculis poterat examina. Probavit consilium R. P. N. Generalis Nickel, probavit Cardinalis Barberinus, et ipse Monasterii Abbas Angelus de Neapoli: litterasque commendatitias singuli mox expediendas curarunt, quarum auxilio et prevolante Neapolim P. Bollandi fama relatus est non parvulus fructus ex Clericorum Regularium, qui Theatini dicuntur, insigni ad Sanctos Apostolos Archivio; quod Antonius Caracciolus, Neapoli sacrae scribendae intentus, collectis undique monumentis locupletarat. Casini vero tantum repertum est et duobus diebus adnotatum, quantum Scriptor unus, Longobardicorum characterum peritus eo deinde Roma submissus, non potuit nisi mense integro transcribere: ne autem graves viderentur sumptus huic excursioni impensi, magnifica Dominorum de Roemer et vanden-Eynden, mercatorum Belgarum, liberalitas effecit.

92 Est autem minime praetereundum hoc loco, quod nostri Neapolitani, quibus antiqua et magna cum Bollando intercedebat consuetudo obsequiorum et litterarum, ut suum erga ipsum affectum in colendis honorandisque ejus Sociis demonstrarent, non contenti caritate maxima, qua ipsos per septem sua domicilia deduxere, effecerint per quosdam Illustrissimos amicos et apud Archiepiscopum Cardinalem Philomarinum potentes, ut quae solis fere supremis Principibus eorumque Legatis aut Ordinum Religiosorum Generalibus fieri consuevit gratia, ea ipsis fieret in exhibendo S. Januarii errore, ad obiectum Capitis colliquescente ebullienteque. Allegabant siquidem P. Bollandi merita, ejus nunc Socii advenissent, futuri fidelissimi testes tum insignis evidentisque miraculi in libris (quos ideo allatos suae Eminentiae monstrabant) si quidem haberentur digni suis illud oculis usurpare. Annuit his intellectis Cardinalis, et conceptus spei successus respondit (quantum arbitrari saepius experti poterant) felicissimus. Etenim postquam majoris campanae solenni tinnitu signum civitati amplissimae datum fuisset, exponendarum speciali ex causa Reliquiarum, atque in rheda cujusdam Marchionis, cum multo Patrum nostrorum comitatu, deducti fuissent ad templum Cathedrale et sumptuosissimum Patronorum urbis sacellum; ante omnes (qui plurimum confluxerant, et in his ipse Frater Cardinalis ex Ordine Capucinarum cum multis suis Religiosis) accedere jussi sunt post altare, ubi intra eandem arcam tenui asserculo divisus a Capite Sanguis servatur. Contemplati itaque cum sunt intra phialam per grumos concretum, ac fere instar arenae humidioris. Deinde vero super altare allatum cum Capite praedicto, mirati sunt colliquescentem paulatim, ac demum effervescentem in bullas, et

totius pene phialæ implentem spatium, cujus dimidium duntaxat antea occuparat. Denique, sublato Capito, rursus viderunt ad priorem reverti consistentiam quantitatemque: prout ad perpetuam rei memoriam ibidem innox descriptum in libro fuit, una cum Sociorum Bollandi nominibus, quibus is favor censebatur divinitus esse indultus, coram hominibus deputatis ex Clero, Senatu, Populoque, nam penes eorum singula Collegia claves sacrarii istius sunt.

93 Februarii dies XIX fuit, cum Roma Neapolim versus abirent: XX Martii, cum redire ad amplexum veterum, et tunc pariter Romæ præsentium amicorum Aimerici Bigotii V. CL. cujus rursus infra occurret mentio, Julii Illuuii Electoris Moguntini ad Pontificem Aبلغati, et Ernesti Hassiæ Landtgravii: quorum hic suus ad Rhenum hospes, iste itineris Venetiis Bononiam usque comes, uterque P. Godefrido amicissimus. Interim litteras Bollandus acceperat, quibus spem faciebant Socii celeris ante festivos calores reditus: siquidem post Barberinianam ac Vallicellanam Bibliothecas nihil magnopere restare credebant præter Vaticanam: et in ea quoque sperabant se posse haud multo tempore expeditare quicquid agendum foret. Sed ut eos fecellit opinatio sua, sic Bollandum concepta spes revisendorum eodem anno Sociorum: non pauca enim in utraque jam nominata Bibliotheca restare deprehensum est accuratius scrutantibus. Ad hæc intacta manebat Ducis Altenpsii Illustrissima Bibliotheca, nec non basilicarum Lateranensis, Liberianæ, Transiberianæ et Vaticanæ Archivum, ex quibus relata sunt postmodum monumenta nec numeri nec pretii continendi: introducentibus ad hæc quidem præcipuis dietarum Basilicarum Canonicis, ad istam vero R. P. Aloysio Spinola, tunc Germanici Collegii Rectore, nunc S. D. N. Clementis Papæ IX Confessario, postquam per litteras ad Ducem, tunc forte absentem, datus impetrasset Sociis inspicendi describendique facultatem. In Vaticana vero Bibliotheca latebat laborandi materia, quanta vix ante Octobrem mensem potuit exhaustiri, ac ne exhaustiri quidem: relictum est enim in quo Græcus istius Bibliothecæ Scriptor, vacuis ab officio horis, id est, majori diei parte, laboraret transcribendo, toto postquam inde abierunt Socii quadriennio: nec adhuc labor ei omnis finitus est.

94 Et hujus quidem accurationi Scriptoris (cui Laurentio Portio nomen, titulus Abbatis) propter singularem Græcæ linguæ peritiam et usum codicum antiquorum fidere se posse credebant Socii, neque operosius relegenda quæ ille transcripsisset. Ast ab aliis quinque vel sex, qui in Latinis Actis mercenarium exercebant manum, uti pretio sic et peritiâ multo minori scripta, recensenda ad textus originale referunt omnia. Quo flebat, ut cum a prima in seram lucem aliud fere nihil ageretur quam scripta relegere, vel scribenda disponere; vix tamen his sufficeret tempus, nedum negotiis aliis, litterisque in Belgium et per Italiam dandis ad eos, qui morantibus Romæ Sociis submissuros se promiserant, quæ illi in itinere annotarant. Et tamen præveniebant ipsi communem surgendi horam, ut Sacris ante lucem perfuncti, expeditum haberent studiis suis urgendis diem. Quorum quia tantus existerat fructus, ferebat patienter moram Bollandus, eoque libentius etiam patiebatur abesse, quod per festivos calores sciret fieri non posse, ut absque evidenti vitæ discrimine Roma excederent. Deinde cum Romæ essent convocati ex omni Europa ad Generalem Congregationem Patres, operæ pretium erat cum iis, quorum Provincie adiri non poterant stabiliri amicitiam, ad promovenda per ipsos Sanc-

torum Acta necessariam: eventusque docuit ingentes in eo consilio conclusas fuisse utilitates.

95 Ceterum ut a fructibus ex ipsa Urbe relatis non abeamus longius, operæ pretium est intelligere, quod (postquam in Belgium redire Socii, et vacavit inire rationem reportati lucri) invenerint Sanctorum, quorum antea sola nomina norant, et plurimorum ne nomina quidem, Acta, toto hoc itinere reperta, ad mille accedere; eoque numero non comprehendi alia quadringenta, de quibus aliqua quidem habebant, sed hac occasione nacti sunt sinceriora et antiquiora, vel eodem spectantes inventionum, translationum, miraculorum historias: eo item numero non comprehendi plurimos, quorum ex MSS. Græcorum Menais et Latinorum Martyrologiis hactenus prorsus delitescens eruta notitia est, cum aliqua vitæ vel passionis epitome. Atqui tantæ multitudinis pars longe maxima ex Romanis vel Bibliothecis vel archivis vel amicorum scribiis collecta est: sic ut septingenta Acta facile in sola urbe Roma censcantur reperta. Quod autem reperiri, et, cum reperta fuerunt, haberi potuerint, nulli magis est acceptum referendum quam primo Christiani orbis Capiti, cujus exemplum ceteros animavit excitavitque. Supra omnes enim ejus se erga Bollandum illiusque studia benevolentia extulit: quippe qui præter alia jam alibi relata, ut primum de consilio transmittendorum in Italiam Sociorum inaudivit, continuo per Illustrissimum Ferdinandum Fürstenbergium, tunc intimum Cubicularium suum, nunc Paderbornensem Episcopum et S. R. Imperii Principem, scribendum curavit, expectatissimum sibi fore eorum adventum, quibus ad promovenda coepa omnem esset opem favoremque, impensurus.

96 Neque sane minus quam promiserat fecit: statim enim Illustrissimo Vaticanæ Bibliothecæ Custodi Lucæ Holstenio, S. Petri Canonico, in mandatis dedit, ut sublata cujusvis excommunicationis interminatione, qua fere adstricti pulpitis suis Romæ detineantur libri, non modo Vaticanos omnes Codices MSS, qui de Sanctis agerent; sed cetera omnia totius Urbis MSS, venturis P. Bollandi Sociis sciret esse permissa; ipsique curandum, ut ea inspicere omnia, et commode cum; vellent, transcribere possent. Amabat pridem Bollandum Holstenius, et opera ejus faciebat permagis; itaque mandatum Sanctissimi tanta excepit promptitudine, tam propenso affectu tum ipsis tum aliis ad se accedentibus indicavit, ut in eo homine magnam Socii ab initio spem reponerent eximii fructus non admodum magno labore ac tempore colligendi. Jam enim ostentabat Græcarum Vitarum catalogos, quos nunc primum in ipsorum adventum execitatos pararat, ne nimium in quaerendo et Codices omnes a capite ad calcem evolvendo, laborarent. Sed placuit Deo, vitæ humanæ ac mortis arbitro, ut quibus ille tam liberaliter præparabat obsequium suum, ab iis accipere ipse extrema Christianæ caritatis officia, per triduum quo disponebatur ad mortem, inter ipsorum manus precesque obeundam: solis illis Sacerdotibus extremo hoc in articulo utens, quamvis officii causa etiam Cardinales accederent. Quin et eorum manu scribi voluit extremas tabulas, quibus ultimum disposuit de manuscriptis, aut æque ac manuscripta astimandis libris; de singulis sigillatim notari jubens, quos, quibus legaret. Præterea subscriptum a se fidei catholicæ Romæ formulam (quam Regina Sveciæ eandem professuræ ipse Pontificis nomine Crispenti excepturus paraverat, et tunc mutatis mutandis aptaverat sibi) eorum quoque nominibus subscribi petiit, tamquam testium ad eam rem advocatorum. Quæ postquam peregisset omnia,

et his

et his agendis pia ex ipsorum præscripto suspiria desideriaque ad cantandas in æternum Dei misericordias miscuisset, tandem in Dei manus tradidit spiritum, Purificatæ Virginis festo die, pridie S. Ansebarii, quibus erat pientissime devotus; bene ut patrie suæ Archiepiscopo, isti ut Catholicorum omnium matri, quibus se ab avitis Lutheranismi erroribus abductum, gaudebat eadem opitulante adiunctum. Obiit autem, ut placidissime vixerat, placidissima morte: quam qui præsentem spectabant adjuvabantque Bollandi Socii, merito sensere ut securum spei suæ injectam.

97 Per mensem interim Januarium, dum vitæ mortisque dubius langueret Holstenius, ac lenta sine sensu phtisi consumeretur, nec multum hospitibus posset in Vaticana Bibliotheca commodare, intellexerunt ipsi apud Patres Congregationis Oratorii S. Mariæ in Vallicella, magnum Latinorum Actorum servari thesaurum, a Baronio ejusque in simili studio Sociis collectum, se eam omnem humanitatem, quam P. Bollandi Sociis exhiberent ac porro essent exhibitori prædicti Patres, habere habiturumque velut suis impensam obsequiis. Quod palam omnibus enuntians Spada, ad tantum erga hospites favorem animos inclinavit universorum, ut plus quam liceret ipsorum eniquam illis concederent; permittentes ad commodiorem descriptionem domum efforri Manuscripta quæcumque, et amanuensibus tradere: habitique exinde apud eos sunt velut domestici, quandoque etiam lauto prandio recreati. Quibus de rebus monitus ex Urbe Bollandus, ut iis se gratum exhiberet, R. P. Præposito eorum Hieronimo Barnabæo ejusque subditis exaravit epistolam, cujus ideo subijciemus exemplum, ut speciem sit aliarum ab ipso simili occasione scriptarum, et testimonium gratitudinis, quam suorum studiorum fautoribus exhibebat. Ita ergo scripsit:

98 Sanctitatis ac doctrinæ splendore Ecclesiam Dei a Vobis mirifice illustrari, non Alma Urbs solum omniaque Italia, sed universus prædicat quæquæ patet orbis Christianus. Quæ duo decora Congregationis vestræ cum reverenter suspiciam, tum illam potissimum singularem benevolentiam colo, qua Patres Godofridum Henschenium et Danielelem Papebrochium, meos in pervestigandis Actis Sanctorum edendisque in lucem adiutores, compleri estis. Neque enim solum in luculentissimam Bibliothecam vestram adquisitis, potestate facta, quæ nobis desissent, et locuplete MSS. codicum penu depromendi; sed tanta id præstitis caritate, ut de ea omnibus fere hebdomadis jam prope a trimestri magna grati animi significatione ad me scribant. Ea nempe inter magnam parcentem vestram S. Philippum Nerium et Beatum Fundatorem nostrum coniunctio animorum fuit; cujus ad vos manavit hæreditas. Nobis quoque diligens sane danda est opera, ut ei respondere valeamus. Quamobrem præter preces, quas ad Deum et Sanctos pro vestra incolumitate quotidie fundemus, præterque paratissimam voluntatem ad omne, quod acceptum vobis fore sentiemus, obsequium; efficiemus ut qui nostra legent, ii quæ ex vestris fontibus hauserimus, et quam propensa vestra voluntate intelligant; tum ex generalibus singulorum mensium præfationibus, tum ex particularibus prolegomenis ad Vitas eas quos et Vestris codicibus descripsimus. Quia vero divina illa caritas vestra et norma nobis erit, ad quam conformare officia nostra nitamur; et stimulus, qui alacritatem in nobis excitet ad impendenda, quæ debere fatemur, obsequia: obtestor ego Te, R. P. Præposite,

Vosque Religiosissimi Patres, ut materiam, in qua vobis deserviamus, impetretis. Atque illud adhuc beneficium postulo, ut qui nos ita omnibus officiis devinxistis quique duobus illis Patribus, Sociis meis, præclara virtutum exempla præbuitis, gratiam nobis a Deo precibus vestris sanctisque desideriis impetretis, quo actus illustres, quos conquirimus, Sanctorum imitemur, atque ego comprimis, qui hoc etiam nomine esse æternum cupio.

Reverentiarum Vestrarum

humillimus in Christo servus

Joannes Bollandus.

99 Altea vice, cum iidem Patres, quibus tam operose gratias agit Bollandus, impensæ sibi a dicti Oratorii Patribus benevolentiae testes ad ipsum Pontificem accessissent; ipsique hoc nomine, velut amicitiae tam bene coalitæ conciliatori, egissent gratias; non modo ostendit Sanctissimus Dominus id sibi accidisse gratissimum, sed etiam accedenti eodem die ad pedes suos prænominate Illustrissimo Spadiæ, tanta energia verborum idem testatus est, ut manifestum faceret, Bollandi studia laboresque, inter gravissimas suas ac publicas curas, non infimo in loco sibi ac pretio esse; ipsique Oratorii Patres, eo intellecto, summopere lætarentur, hanc se demerendi Sanctissimi Patris nactus esse occasionem, et cumulate offerrent omnia, quæ possent a se quomodocumque præstari.

CAPUT XVI.

Pontificis favores alii, et præcipuorum S. R. E. Cardinalium: eorumque de Bollandi operibus æstimatio.

Satis ea, quæ hæcenus adducta sunt, propensum erga Bollandi studia Pontificis animarum declarare possunt: lubet tamen adjungere etiam non minus illustria ejusdem affectus argumenta. Primum sit, quod sub adventum Sociorum in Urbem, inter podagre dolores cum R. P. Joanne Paulo Oliva, tunc Concionatore suo, agens de hospitibus Belgis, dolensque quod affixus lecto non posset eos, sicut optabat, ad suum conspectum alloquiumque admittere; ex abundantia caritatis dixerit, credere se quod non magis illi ad se Pontificem videndum anhelarent, quam ipse eos videndi audiendique desiderio teneretur. Cui rei, oblata commoditas idonea est ea Dominica, qua festum Purificationis subsequente ab eorum templorum donorumque Procuratoribus, qui Papam patronum immediate agnoscunt, honorarias candles solemniter accipiebat. Illis enim longo ordine prægressis, et celerius solito ablegatis, hospites Belgas longo detinuit alloquio ab iis exorsus verbis, quæ supra retulimus, de Bollando nunquam a se viso, sæpe per litteras convento. Quæsit deinde, an ideo venissent Romam, ut assisterent morienti Lucæ Holstenio, viro docto, homini pio, cui difficulter in utroque genere parem, et erga externos undique adventantes tam officiosum Bibliotheca Vaticana sacrosanctam inveniret. Lugemuerunt illi ad amici optimi recordationem, eo sibi accerbam magis, quod fructum Romæ colligendam præcipuam spem, in ejus benevolentia et insigni rerum codicumque notitia collocatam, per ejus mortem ex improvviso amisissent. Sed consolatus morientes filios optimus Pater est, affirmavitque ne sic quidem aliquid defuturum ipsis; quando sui esse officii existimabat ad talis operis promovendam molitionem, omnes, qui conferre possent aliquid, si minus sua sponte voluntarii essent,

efficere

efficere auctoritate propria voluntarios : pergerent modo magnis animis urgere coepta. His aliisque per horam integram affectuose dictis, et vicissim quae dicerent ipsi benignissime auditis, a se dimisit optime animatos; atque in recessu admonuit, ut per P. Franciscum Vekenum, notum jam olim Bollandi amicum, audacter ad se fidenterque recurrerent, quoties favore suo egerent.

101 Rursum cum perlustratis novem mensium spatio omnibus Urbis Bibliothecis archiviisque, acturi pro exhibito favore gratias accessissent, et ante sacros prostrati pedes, ad agenda iisdem Bollandi nomine extrema oscula, supplicarent, ipsi atque sibi bene ut precaretur Christi Vicarius; iussit eos in pedes assurgere, atque ad interius conclave familiaris secum ingredi; ubi et ipsis singulis nummum tradidit sua insignem effigie, perennaturi favoris pignus et tertium P. Bollaudo deferendum, atque per sesquihorae spatium cum iisdem inambulans libenter audivit, ubi et per quos potissimum fuissent aduti. Imo nonneminis ministrorum suorum morositatem, ob quam coacti fuerant aliquoties pro remedio supplicem libellum offerre, mollissime excusavit, effecitque ut deinceps non ipsi tantum, sed designatos quoque ab eis scriptor Graecus, post ipsorum discessum offerre domum posset a Bibliotheca Vaticana, quoscumque codices eorum nomine postulasset, ad describenda ex his Sanctorum Acta, juxta catalogum hunc in finem relictum: exemplo nunquam usurpato, aut saltem nemini alias tam ampliter indefiniteque concesso. Neque utendo privilegio impedimentum attulit decretum in Congregatione Conservatorum Bibliothecae non diu post conditum, quo sanciebatur, ne cui quacumque ex licentia liceret retinere libros a Bibliotheca acceptos ultra diem decimum quintum. Cum enim sollicitus Illustrissimus Aflatus, ne vel rebus P. Bollandi incommodaret, julendo intra dictum terminum referri libros preclitos, vel suam potestatem excederet, diuturniorem usum indulgendo; de sua perplexitate ad Pontificem retulit: hic autem respondit in praesenti casu sic explicandum videri decretum, ut libri debeant intra decimum quintum diem referri, non tamen primum aut secundum aut tertium: sed toties quindecim replicandos esse dies, donec esset P. Bollandi sociis satisfactum. Immens vultu subridenti, si redigenda lex foret, ejus causa redigendam esset, qui ut aliorum omnium, Vaticanis libris uti volentum, excedebat merita, sic nec comprehendi deberet lege aliis omnibus lata. Quod intelligens Aflatus, simulque gratissimum Pontifici se facturum, si Bollandi studia, quantum in se erat, fovere niteretur, ad emulatum benevolentiae nonnullas Sanctorum Vitas Latinas a se ex Graeco factas, ultro contulit donavitque.

102 Denique cum idem jam Florentiam digressus, istae quoque in monasteriis nonnullis invenissent libros, quos nefas esset sub excommunicationis poena locis suis offerre, idemque in pluribus Italiae locis sibi obtenturum intelligerent; denuo ad Sanctissimum Dominum recurrentes supplicarunt, ut sibi de aliquo Brevis Apostolico contra ejusmodi clausuras prospicere, easque solvere dignaretur. Fecit autem absque mora quod rogatus fuerat; et quidem, ut ex ore ipsius ad Bollandum scripsit Vekenus, libenter fecit tenore sequentium litterarum, inscriptarum

Godofrido Henschenio Societ. Jesu Presbytero.

Dilecte fili, salutem et Apostolicam benedictionem. Cum, sicut nobis exponi fecisti, tu componendo et in lucem ad publicam utilitatem edendo ingenti opere de Actis Sanctorum, una cum dilecto filio Joanne Bollaudo Presbytero Regulari Societatis Jesu, des ope-

ram: eaque de causa multis codicibus manu exaratis, qui in variis Bibliothecis et archivis extra aliam Urbem nostram existentibus, asservantur, opus habeas; verum per varios ordinationes Apostolicas sub diversis penis prohibitum reperitur, ne dicti codices commodentur, seu ex Bibliothecis et archivis hujusmodi respective extrahantur... Nos te specialibus favoribus et gratiis prosequi volentes... Apostolica auctoritate tenore praesentium concedimus et indulgemus etc.

Quin et revertentes in Belgium Socios pari prosecutus caritatis affectu, gaudebat de eorum successibus saepius interrogare praenominatum Vekenum, ad quem ipsi litteras frequenter dabant; et reversis per eundem gratulatus est reditum, benigneque tum ipsis, tum ipsorum Magistro Bollaudo largitus est indulgentias, in honorem S. Francisci Salesii, Gebennensis Episcopi Divorum Albo recens adscripti, a se concessas; quas ipsi in pios fideles, et potissimum in sui operis fautores adjuutoresque, distribuerent; ad eadem libelli supplicis, hac super re sibi a Confessario suo R. P. Joanne Baptista Cancellotto oblato, manu propria adscribens, quantum eorum numerum unicuique ipsorum dispensandum concederet.

103 Consonum porro naturae est ac rationi ut capitis sensum sequantur membra, Pontificis exemplum Cardinales ejus: favorum autem Bollandi Sociis certatim etiam ipsi, quotquot ab eis accedebantur, crediti in aliquo posse prodesse. Ex his Franciscus Barberinus S. R. E. Vice-Cancellarius, eos praeter Abbatibus aliisque simili in dignate viris, admittit ad audientiam, in conclave interius introducebat, loquebatur prolixè propenseque de studiis eorum, educebat ad scolas usque suarum aedium, nec nisi in rheda sua volebat abire; eandem quotiescumque voluissent offerrebat utendam, nisi aliam ipsi consuetudinem suam esse excusassent; et omnes amplissime suae Bibliothecae libros, quamdiu et quomodoque egerent, seu scriptos manu seu typis excensos, eisdem permittebat. Quin et Casinensibus monachis, quorum erat Protector, et aliis humaniter commendavit per litteras: effecitque ut ex monasterio Cryptae-ferratie concederetur ipsis pars aetiva Menologii Graeci, jussu Basilii Imperatoris Porphyrogeniti compilati, ut inde describendum curarent Martini: ejus non exiguus deinde usus fuit in illo mense perficiendo. Denique huculentissimis signis demonstravit ubique cordi sibi esse Bollandi memoriam et pridem animo alte impressam: ubi vero mortuum intellexit, praeter se tulit sensum isti suae de viri meritis aestimationi parem, et nostro in urbe pro Flandro-belgis Penitentiaro, Carolo Alexandro a Mandenscheidt, exaggeratissimis verbis declaravit.

104 Cardinales etiam Brancaccius et Sforza ad suas Bibliothecas ultro accersivere praedictos Bollandi adjuutores, in iisque monstravit alter Sanctorum Januarii ac Februarii Acta magno a se haberi in pretio: et alter quidem non absque aliquo sensu suo intellexit, inter multa sua rarissima MSS. pauca admodum esse, quibus descriptis opus haberent, propterea quod ea jam fere alibi reperissent. Nam quemadmodum antiquos Numes colligentibus accidit, ut principio quidem apud omnes ejusmodi raritatum propelas multos inveniant, quos velint comparatos; scripnis vero utcumque jam instructis, non nisi paucos hinc inde, eosque rariores: ita etiam ipsis contingebat post tot annorum diligentissimam conquisitionem, et Vaticanam, Vallicellanam, Barbarinianam in Urbe Bibliothecas excussas, pauca admodum occurrere apud alios, quae vel jam antea non haberent Antuerpiae, vel tot mensium spatio Romae non reperissent. Cardinalis praeterea Azzo-

linus, negotiorum Serenissimæ Reginæ Christianæ, dum ea apud Sæcos suos abest, curator in Urbe, omnia illius MSS. quibus tunc locus in novo palatio parabatur, magna exhibiturus alacritate, sua ipse in rheda aliquoties deduxit Patres ad ea inspicienda. Intellexerat enim quomodo ipsa Regina, antequam transiret in Italiam, profitendæ fidei Catholicæ causa, ad plures menses subsistens Antuerpiæ, quo præmiserat instructissimam Bibliothecam, plenissimam Bollandi facultatem dedisset ea utendi: qui propterea tantisper intermiserat mensis Februarii impressionem, omnia MSS. Legendaria, Chronica, Martyrologia exhibente Bibliothecario Regio, Isaaco Vossio: non absque impendio laboris magni, quia impressis permixta libris in cistasque compacta, difficulter eximebantur quæsitæ: diligentia autem tam singulari, ut eam vix fugerint pauca quædam veterum Martyrologiorum fragmenta, quæ, sibi repereant defuisse, cuncta rursum Romæ scrutati. Nec reticendus hoc loco Cardinalis Palavicinus, ex nostra Societate ad eminentissimam istam dignitatem Alexandri VII imperio assumptus; qui officii causa a Bollandi Sociis visitatus, vicem mox humanissime reddidit, et tunc et alias pluries protestans, omnem quæcumque vel purpuræ sibi dedisset auctoritatem, impendere se velle Sanctorum Actis quacumque ratione promovendis: ut et reipsa fecit, aditum aperiens in Bibliothecam palatiumque Farnesianum, hoc generis omnis raritatis, istam libris curiosis locupletem.

105 Cur autem Eminentissimis Ecclesiæ Principibus non accenseam Romanæ nobilitatis Principem, Innocentii X Nepotem, Camillum Pamphilium, tantæ erga Dei cultum propensionis virum, ut eodem simul tempore quatuor pulcherrima ex marmore templa construeret, cum Romæ essent Bollandi Socii. Hic cum Sanctorum vidisset Acta, persuasus et in iis locum esse posse Vitæ B. Ludolphi ex Comitibus Pamphiliis, cognomento Columbini, qui Ordinis Sanctæ Crucis Fontis-avellane fundator et Episcopus Eugubinus obiit xiii kal. Februarii MCLXVII: non quidem in Januario jam excuso, nisi supplementorum tempus expectetur: sed aliquo alio mense; quo placeret Principi, translatione solenni corporis, dedicare novam aram sacellumque, Romæ apud Augustianos Discalceatos, in templo ejusdem munificentia erecto et marmoribus convestito. Sub ipsum igitur discessus articulum accersivit ad se Bollandi Socios, et quoniam in Bibliotheca ejus non multum inveniebant quod e re sua esset, liberali elemosyna adjovit ad reditum; addens P. Bollandi munus, Aldobrandinæ Villæ (quam uxorio Olympice Aldobrandinæ Rossanensis Principis jure in Tusculano possidet) descriptionem, justo plurimarum ænearum figurarum libro expressam: ut quoniam ad banc, dictam jure Villarum omnium Reginæ, ducere ipsum spectatorem non poterat, in ejus saltem qualicumque imagine lassum studiis animum recrearet, atque vel sic veniret in partem aliquam sancti operis.

106 Imprimis autem commemorandi hic sunt Eminentissimi dictæ Sanctitatis Nepotes; ex quibus Cardinalis Chisius Sociorum postulata magna semper cum benevolentia significatione deferbat ad Pontificem, et judicium requirebat de Sanctorum corporibus, quæ ad se fuerant ex cryptis Romanis delata, cum illustribus sane Martyrii notis in tumultu repertis. Alter Pontificiorum Nepotum Cardinalis Bicinus, Auximanus Episcopus, eosdem Socios, quorum alterum in Belgio familiariter noverat Bruzelli Internuntius, apud se velut fratres triduo integro habuit et sacra suæ Urbis cuncta per se monstravit. Quin etiam ut discessuros Lauretum suam in

rheda deduceret, accinctus itineri fuit; venissetque comes, nisi effusus subito imber fecisset rhedis impervias vias, et hospites coegisset discedere in equis, ne amitterent oportunitatem celebrandi ibidem festum Immaculatæ Virginis Conceptæ, et dein recolendi præcipuam eo loco solennitatem, qua die Decembris x recolitur memoria translatae istuc Angelicis manibus ædicolæ sacræ. Idem deinde Cardinalis cum Pisauri, ubi Legatione per Urbinatam Ducatum Apostolica nunc fungitur, litteras accepisset de morte Bollandi, tales inde vi Nonas Novembris remisit:

Ad magnam sollicitavit me animi ægritudinem, quod de obitu R. P. Joannis Bollandi tristissimum attulit epistola vestra nuntium. Plane enim vir ille dignus erat, qui pro summa in Deum pietate, in amicis sincera necessitudine, proque virtutum omnium quibus cumulissime redundabat excellentia, numquam fato concedere debuisset; ut novis laboribus atque ingenii præclaris monumentis de Catholica Ecclesia bene mereri, namque Societatem in dies magis illustrare posset. Sed quoniam Divina providentia ita constitutum est, ut omnibus statuto tempore universæ viam carnis ingredi necesse sit; Altissimi consilio acquiescentes, a mœnore nos quoque temperare non graveur: cum præcipue id fuerit in causa levamenti, Amici scilicet nostri vel in morte fortunata conditio; qui post multas exantillas gloriose vigilas, morbis senioque confectus, ad justitiæ coronam, quasi bonus athleta, processit. Quod et Sanctissimi Domini nostri dolorem leniet, cum ex meis litteris tanti viri interitum intellexerit. Quod reliquum est Reverentiæ vestræ, ejusque studiorum ac peregrinationum comiti felicia omnia a Deo exoptare nunquam prætermittam. Ad hoc enim me impellit et singularis vestra erga me observantia et ardentissimum, quo flagro, desiderium, ut operosam ad confutendos hæreticorum insanus suscepam provinciam, summo Ecclesiæ plausu ad finem usque fortiter perducere possitis.

Hæc ille, pene infra purpuræ suæ dignitatem officiose, nisi Sanctorum honori quantavis dignitas recte serviret; itaque sese ostendit sentire, quando fidenter rogatus conferre operam, primum ut de S. Benvenuto, Auximano Episcopo, collecta haberentur quæ supererant monumenta, deinde ut antiqua B. Thomassi Eremitæ Camaldulensis Acta in Colle-stacciaro, Eugubina diocesis oppido transcriberentur; tanta cum promptitudine benevolentiaque id fecit, quantam poterit lector ad diem xxi et xxv Martii admirari, propriis ejusdem Eminentissimi Cardinalis litteris, istæ prolatis ipsoque facto declaratam.

CAPUT XVII.

Bollandi Socii commendatitiis litteris ab omnium Religiosorum Ordinum Generalibus instruuntur ad reditum.

Quid nunc judicia referam virorum aliorum, in Civili et Ecclesiastico Ordine dignitate et litteris conspiciendorum, de Bollandi et operibus ejus? Proflixa mensium viginti novem peregrinatio fecit, ut ejusmodi multa audirent Socii, nec adulatorie simulari reapse experirentur. Sed eadem pariter tantum ipsis obtulit negotiorum, ut talibus testimoniis memorias commendandis nec vacaret nec luberet attendere, magis de Magistro suo ditando, in vita quam post mortem collaudando sollicitis. Non possunt tamen hic prætermitti ordinum Religiosorum Generales, qui eosdem Bollandi Socios

instruere

instruere dignati sunt patentibus litteris ad omnia suae jurisdictionis monasteria, quaecumque adire contigisset in Belgium revertentibus. Etenim remittentibus sese aestivis caloribus, aestus quoque occupationum deferbuit, quae illos nonum jam mensem præter spem opinionemque suam retinebant in Urbe : quamvis omne pene illud tempus studiis, exiguum sacrariis Romanis visendis, nullum autem prorsus impenderint profanis antiquitatibus novitatibusque, quas alii fere solus spectatum eunt, curiosos perlustrandis. Ergo non tam finientes quam abruptos negotia, quae adhuc poterant remorari, ceperunt abitu apparare; et scriptorum quidem bene magnam sarcinam Mediolanum per conductas transportandas composuere; libris vero Romae coaptis ingentes duas implere cistas, quae mari in Belgium deferrentur. Inde ad agendas gratias et vale amicis dicendum conversi, curarunt a singulorum Ordinum Religiosorum Generalibus patentes, quas diximus, auferre litteras : ex quibus non incongruum fuerit hic referre aliquas, ut omnes eorundem Ordinum Religiosi ubique terrarum, ad quos Sanctorum Acta pervenient, cognoscere possint, quis Capitis sui de iis sensus sit, et hinc suum valeant conformare. Quoniam tamen extra Italiam alii vix Ordines se extendunt, qui suos Romae habeant Generales, quam eorum qui Mendicantes dicuntur, licet absque priorum injuria horum potius verba quam aliorum adauferre.

108 Sit igitur prima Reverendissimi Patris Joannis Baptistae de Marinis epistola, xxv Septembris data ad omnes et singulos Praesidentes et Fratres Provinciarum, Congregationum, Conventuum et locorum Ordinis FF. Praedicatorum : sit, inquam, prima, propter Angelicum Doctorem Thomam, cujus et doctrinam minima nostra proficitur Societas, et Acta hoc mense Martio antiquissima ac vaneissima dantur singulari studio illustrata. Est autem ejusmodi :

Ut religiosissimus Sanctorum cultus initiatio est, teste Lactantio, atque nulla compendiosior et efficacior ad salutem institutio quam Sanctorum exempla; ita vix ulli de Ecclesia triumphante ac militante dignius merentur quam qui Sanctorum historiam et gesta et tenetibus erant in lucem, et in Ecclesiae monte, utpote absolutissima totius Christianae perfectionis exemplaria, fidelibus imitanda proponunt. Quare cum RR. adm. Patres Joannes Bollandus et Godefridus Henschenius, doctissimi et religiosissimi sacrae Societatis JESU Sacerdotes, eo in argumento desudent, omniumque quotquot toto orbe voluntur vel a Catholicis Scriptoribus celebrantur Acta Sanctorum ex antiquis monumentis colligenda, digerenda, commentariisque et variis observationibus illustranda feliciter adeo suscepint, ut quinque grandia volumina de Sanctis mensium Januarii et Februarii dumtaxat jam ediderint; in quibus permulta de nostri Ordinis Sanctis eoque non vulgaris et situ digna diserte et per honorifice scribere. Cuiusque ex iis alter, scilicet Rever. P. Godefridus Henschenius cum R. P. Daniele Pappebrochio studiorum et laborum Socio, seu apud sollicita, post illustratum accurate Vaticanam Bibliothecam, alias Europae Bibliothecas doctorumque serinia obeat, e quibus pios et salutares foyos suos lucupletare possit et cumulare. Ut honorum Ecclesiae curata est, et praefata sacrae Societatis opus, cum qua a cinobulis vetus et constans a Patribus nostris nexa et iura intercedit necessitudo, cujusque observantiam encyclicis nostris toti nuper Ordini commendavimus : ita, de vestro pro Dei et Sanctorum gloria juvandaque proximi salute zeli, qua se dat occasio, certioris; tenore praesentium nostrique auctoritate officii praefatos RR. Adm. Patres ad omnia

religiosae humanitatis nec non hospitalitatis officia, sanctosque eorum circa Sanctorum gesta, ut supra, conatus, et labores, pro eorum votis, quantum in nobis est, vobis facimus commendatos. Quatenus sponte etiam oblatis et liberaliter communicatis sive Ordinis sive aliis documentis, codicibus, manuscriptis, ad eorum facientibus institutum, quaecumque apud vos erunt; illos opera, industria, gratia, auctoritate, obsequiis, qua parte dabit vobis Dominus, plane juretis : mihi, Ordini, Deo facturi, quidquid illis bonoque eorum operi, nunquam satis laudando et jurando, impenditis. Ad quod vos hortamur et movemus, ut in partem hic venientes laborum, etiam mercedis possitis aliquando esse participes, concives Sanctorum facti et domestici Dei. Valete.

109 Encyclicae, quarum hæc litteræ, registratae folio 82 mentionem faciunt, et quarum exemplar impressum ac manu, sigillo, nomine predicti Magistri Generalis signatum, Bollandi Socii datum fuit, hoc principium est : *Cum templi velo diviso crucifixi Jesu tunicam arguta antithesi componens S. Athanasius, etc. dataeque reperiuntur eodem anno MDCXI xxv mensis Martii et registratae fol. 357. Utrisque autem debita reverentia delata est, sed nusquam utilitate majori quam Florentiae atque Mediolani. Nam Florentiae in utroque conventu S. Marci ac S. Mariae de Flore, antiqua erant Ordinis monumenta non pauca, quae describenda benigne concessa sunt. Mediolani vero, cum jam discessum ex ea urbe pararent Socii, tandem in conventum S. Mariae Gratiarum delati casu, ipsis quidem fortuito sed Deo Sanctisque proviso, inexpectatum reperere thesaurum; Ambrosii videlicet Taegii MSS. volumina, in quæ ille quotquot nancisci potuit Ordinis sui monumenta, invariato fere primorum auctorum stylo collegerat; ipsisque materiam præparaverat, in qua toto fere mense utiliter occuparentur, dum inventas ibi opes indefesso exhauriunt labore, quamvis diuinae horæ itinere eundem redeundumque fuerit bis quovis die. Etenim licet libentissimis animis concessissent Patres, ut jam dicti tumi, diffractis catenis a suo avulsi pluteo, cui jam ab annis centum quinquaginta et amplius affixi hæserant, efferrentur e Bibliotheca in cellam quietam et ab interpellationibus liberam; non tamen e monasterio efferendos censuerant, quia multa in iis continebantur rem ipsius conventus temporalem concernentia.*

110 Porro biduo prius quam istæ, quas supra protulimus, in Conventu S. Mariae supra Minervam a Magistro Ordinis Praedicatorum Generali litteræ expedirentur; expeditæ sunt illæ quas Reverendissimus Pater Hieronymus Ari, Prior Generalis totius Ordinis Fratrum B. V. Mariae de monte Carmelo antiquæ observantiae Regularis, intuitu meritorum P. Bollandi jusserat legitime consignari, in suo præcipuo S. Mariae Transpontinae Conventu, die scilicet xx Septembris in hæc verba :

Reverendus et doctissimus vir Godefridus Henschenius, Societatis JESU Presbyter, seu lucidissimum solus firmamento veritatis asservum, Religiosis nostræ splendori, quem vetustatis caligo offuscare quandoque tentat, propriis lucubrationibus insigniter consulit. Idemque velut suavis et felix aura, sive ut expertus nauta, per oblateralium procellas nostræ historiarum carbas promovens, seu gubernaculum regens, prospera navigatione eundem tranquillo sistit in portu; e quo, injuriarum temporis expertus, immensus probatissimo Scriptori grates habere non desinit. Id omnes et singulos nostri instituti Alumnos intelligere volumus, ut praestantibus adeo predicti P. Henschenii meritis, ejusque tam singulari erga nos affectu cunctis officiis jugiter, ut par est, respondentes, nihil negligant obse-

quii, nihil in ipsum gratitudinis et amoris omitant. *Expresseque* iisdem præcipimus, ut quæcumque monumenta librasque Ordinis ipsi, cum opus fuerit, communicare non renuant; in ejus itineribus eum in nostris domibus peramanter excipiant; nec non ipsi in omnibus quovis tempore, quantum vires suppetent, assistant et inserviant, ut dignissimo viro, nobis commendatissimo et optime merito de nostra religione; quam utique valde exoptamus ut illi perpetuis obligationum nexibus indissolubiliter se devinctam exhibent.

111 Ut autem præmissis Generalis Dominici litteris tam ampla in forma concipiendis, manum stylumque suum commodaverat Jacobus Barelher, Gallus, Reverendissimi Socius, atque in sacra Theologia Magister, qui ultro se in Bibliotheca Vaticana studentibus adjunxerat, et intellecta studiorum ac peregrinationis causa, omnem, quicumque ab Ordine suo sperari poterat, favorem addixerat; ita et ad istas Carmelitarum tam singulari affectu conscribendas, vehementer impulerunt R. P. Paulus a S. Ignatio ipsius Ordinis Procurator Generalis, in Actis Sanctorum batenus editis versatissimus, et R. P. Gabriel ab Annuntiatione, ejusdem Ordinis Assistens Germaniæ, qui se ipsius olim Henschenii disciplinam fuisse mira gratitudine colebat. A quibus postremis nemo existimet nullam nominatim factam Bollandi mentionem, quasi nescirent hujus potissimum studio ex singulari erga Ordinem affectu elaborata fuisse plurima, sed ideo solius Socii neminisse istic sciat, quia huic soli servitutæ erant ejusmodi litteræ, et in manibus omnium tunc versabatur opusculum ejusdem studio expolitum, atque conventui Provinciali Mechliniæ collecto anno MDCIX inscriptum, complectens antiquam S. Petri Thomasi Vitam, ut ea in Bollandiani Musei antiquo MSS. extat, a Philippo Mazzerio Cyprii regui Cancellario et individuo pene peregrinationum a dicto Petro in Orientem acceptarum comite, luculenter conscripta. Nam et hic habitum fuisse ipsius Bollandi rationem magnam, et eximium Carmelitici Ordinis erga eum semper extitisse affectum, facile intelliget, qui in sequentibus leget honores ipsius funeri honestando delatos.

112 Breviori forma, sed quoad rem nihilo minus efficaci, usus est admodum Reverendus Sebastianus a Neapoli, Fratrum Minorum de Observantia Vicarius Generalis, litteris in conventu Aræ-cœli datis xxx Septembris; in quibus appellatur *Admirabile opus de Vitæ Sanctorum*. Insigne vero opus nominat Magister Petrus Lanfrancionius, totius Ordinis Erenitarum S. Augustini prior Generalis in similibus aliis, xxx Decembris Ancona submissis, postquam in Generali Ordinis sui Capitulo ejusdem operis promotionem commendasset cunctis qui convenerant Patribus. Quod idem jam prius fecerat Congregatio Generalis Abbatum Casinensium Ordinis S. Benedicti Parmæ collecta, a qua xvi Maii ejusdem anni MDLXI conditum decretum transmittens ad P. Godefridum ejusdem Congregationis Præsidentem Generalis Reverendissimus Dominus Ludovicus Balbus, his verbis usus fuerat:

Ex litteris Paternitatis Vestræ Adm. Reverendæ et uberius ex voce nostri Abbatis Casinensis, magno cum animi nostri gaudio accepimus, quam sancte atque utiliter Paternitas Vestra una cum Adm. R. P. Bollandio laboraverit et pergit laborare in Sanctorum, quotquot toto orbe coluntur aut a Catholicis Scriptoribus celebrantur, Actis digerendis et illustrandis; quorum pars quinque tomis jam Antuerpiæ edita Januarii et Februarii completatur, ceteris mensibus suo ordine secuturis. Cumque non modo ad universalem totius Ecclesiæ utilitatem, verum etiam ad singulare sacratissi-

mi Ordinis nostri ornamentum plurimum id conducere dignoscatur, libentissimis animis universum nostrum Capitulum Generale communi voto annuit postulationibus Paternitatis Vestræ, mandavitque speciali decreto ut omnes Prælati, postquam ad sua se receperint, revolvant Bibliothecas et archivia monasteriorum suorum; et si quæ repperint monumenta ad Vitæ Sanctorum spectantia, nondum edita, eorum notas, signatis initio et fine cujusque Vitæ, Passionis vel Translationis, transmitti current per Ordinarios tabellarios Romæ Adm. R. P. Jacobo Schellebroot Societatis JESU: ad cujus nutum eadem monumenta transcribi permittent ad ornamentum et gloriam Ordinis nostri et communem Ecclesiæ utilitatem. Quin etiam Paternitatibus Vestris, quod insigni suo labore Sanctorum Ordinis nostri, gloriam usque adeo studeant illustrare, plurimas gratias agnans, Deumque Optimum Maximum precamur, ut Paternitati Vestræ, pro Sanctis sancte laboranti, ejusque in hoc egregio studio Sociis vitam et valetudinem, perficiendis bene ceptis tantisque conatibus necessariam, seruet.

113 Prævit exemplo, mox a soluto Capitulo, in eodem electus Generalis Præsidentem Ludovicus Carvesius, Ferrariæ in S. Benedicti-majoris Abbas: sed Romam in Idus Septembris scribens, excusare coactus est barbarorum incursiones, depredationes, incendia, aliæque temporum ac bellorum incommoda, quibus factum sit ut antiquiores codices et celebriora monumenta, ad spiritualium ac temporalium rerum notitiam reservata, rapta, extincta, deleta sint; adeo ut non tam mirandum sit ista non amplius inveniri, quam superesse potuisse post tot luctuosas calamitates, pauca quedam ex minus antiquis syngraphis, pro levioribus monasteriorum juribus retinendis, dum graviora vix memorantur amissa. Eadem ferme excusabant alii: quidam, ut invenire potuerant, sic misere residua. Non tamen inutiles ejusmodi fuerunt litteræ, etiam apud illos qui nihil habebant in manuscriptis: hoc enim ut minimum obtentum est, quæcumque iter fuit, ut cum deessent cetera, humaniter saltem promptæque ostenderentur Reliquiæ sacræ, vel jam olim subtractæ monasteriorum ruinis vel postmodum acquisitæ. Usus quoque non uno in loco habuerunt epistolæ aliorum per Italiani Religiosorum Ordinum; ut apud Cistercienses Reformatos Joannis Bona, Generalis ipsorum supra laudati, patentes: et Gasparis a Castro-Sancti-Petri, Abbatis S. Mariæ Pacis, apud Canonicos Regulares, Lateranensis Congregationis, quorum ille Procurator Generalis, vice Abbatis Generalis in Gallia Cisalpina visitationis causa absentis, scribebat.

114 Petri item Ferracii in Congregatione Camaldulensi Abbatis Generalis, datæ ex Monasterio Rosæ Senarum; et Callisti Puccinelli, Prioris similiter Generalis Ordinis Servorum B. Mariæ Virginis in Conventu Domini Annuntiatiæ de Florentia expeditæ litteræ apud similia Ordinum Religiosos, magno commodo fuere, et honori commendationique etiam apud alios. In primis autem profuerunt, quas Daniel Sersalis, Vallumbrosanæ Congregationis Abbas Generalis, Romæ signavit in monasterio S. Praxedis de Urbe. Harum enim beneficio tum in ipso Vallumbrosano Archiepiscopo, tum in aliis circa Florentiam ejusdem Ordinis humanissime excepti, varia de Sanctis Vallumbrosanis accipere monumenta, quorum nonnulla etiam mense Martio proferuntur. Id vero quod subditis suis alibi positus Servitarum mandabat Generalis, ipse Florentiæ cumulatissime præstitit, jubens accurate transcribi antiqua omnia de B. Philippo Benizio Ordinis Institute monumenta, quæ ejusdem Ordinis historicus Gianius magno studio colle-

gerat,

gerat, et in sacristia velut thesaurus pretiosissimus uno in codice pergameno, holoserico bracteisque argenteis sumptuose vestito, asservabantur cum Reliquiis B. Julianæ Falconeræ, ejus indidem accepta Vita, sicut et Vita B. Joachimi Servitæ, nec non alia quedam aliorum Ordinum, ipsis apud quos Beati coluntur frustra desiderata hætenus Acta. Denique apud Eremitæ Camaldulensis incolæ, quamvis monachorum ejusdem nominis Generali minime subjectos, ipsius tamen auctoritas valuit ut describendum traderent Codicem in ipsorum receptum Bibliotheca, in quo multæ Sanctorum etiam antiquiorum Vitæ seu Passiones ætenuis ignotæ latuerant. Eadem auctoritas Bollandi conciliavit amicitiam Andreæ Vallemarii, plurimum successive monasteriorum in Ordine Camaldulensi Abbat. Ille enim postquam Bollandi litteris plene sibi satisfactum agnovisset in controversia, super S. Romualdi ætate mota, idque per chronologicas rationes in tomo 2. Februarii propositas, et epistola plus quam una planius fusiuseque deductas, evidentissimeque convincentes, Sanctum Fundatorem solum annis septuaginta, non viginti supra centum vixisse: conatus est tantum præstare solus, quantum a toto poterat Ordine expectari, suos ubique sollicitans et urgens, ut quæ habent communicarent, eaque Antuerpiam ipse diligenter transmittens.

CAPUT XVIII.

Ingentes fructus ex reliqua Italia a Sociis ad Bollandum relati.

Talibus ad reditum instructi litteris Bollandi adjutores, cum ipsum de omnibus reddidissent certiorum, transmiserunt exemplar memorialis cum in suam Romæ excusi, ac dein iterum recusi in Gallia, ut quoscunque adirent viros religiosos aut literatos, compendio docerent, quid vellent quærere, et tum ipsos, tum alios, quos convenire haud aliter possent, de modo rationeque Acta Sanctorum promovendi instruerent. Tum bene precantibus Adm. R. P. Generali, Vicario ejus, et præcipuis Societatis Patribus, ipsoque imprimis Pontificæ Maximo, tertio die Octobris discesserunt ex Urbe: et biduo post, quia in Bibliotheca Latini Latini, Ecclesiæ Cathedrali Viterbolensi legata, nihil erat quod ipsos Viterbii detineret; post honorem incorrupto S. Rose corpori ibidem exhibitum, processerunt Senas; ubi eos pridem præstolabatur Illustrissimus Eques, idemque templi Cathedralis Ædilis, Ludovicus de Vecchiis, Pontificis consanguineus. Ad hunc sensu in Belgio frater, Apostolicus pro Alexandro vii Internuntius, ipsa Sanctorum Acta transmisserat, futura ornamento amplissimo ipsius Bibliothecæ, et commendationi Bollandi Sociis. Et fuerunt sane tum apud Illustrissimum ex Piccolinæ gentis Archiepiscopum, tum apud Serenissimum Principem Matthiam, Magni Hetrurici ducis fratrem: quibus faventibus, ipso quo per omnia dedecente Equite, mora nulla fuit, ut quidquid in publicis privatisque archiviis erat, circa Sanctorum, maxime Senensium, gesta inspiceretur, et Florentiam transmittendum notaretur. Sed hoc postremum ut fieret, multis deinde litteris curandum fuit. Itaque considerantes Socii, et simul quoniam difficulter impetrarentur ea, quæ Romam euntes post tergum reliquerant (locum et codicem notasse contenti, ex quo describi jubèrent quæ Romæ non reperissent) magis etiam quia nihil jam

reliquum eis spei erat, ad quam se reservarent; decreverunt aliquo impendio temporis, quo in ipsis ubi moræ pretium foret locis manerent, redimere ingentes scribendarum perpetuo litterarum molestias; quando nemo est aptior curator negotiorum, quam is cujus ea propria sunt.

116 Scripsere igitur ad Bollandum, eoque ipsorum consiliumque probante, a die xiv Octobris anni currentis usque ad xvii Februarii anni proximi, permansere Florentiæ; a mane in vespeream occupati transcribendis sua fere manu Sanctorum Actis. Nemo enim istis inveniebatur, qui operam mercenariam aut vellet aut posset commodare, veterum characterum et præcipue Græcorum peritus; sed viri nobiles in iisdem versati plures quam alibi aspiciam, cum Serenissimi Duces omnibus scientiis instructissimi ipsi præbeant se egregios hominum litterarum Mæcenates, neque alia via facilior quam per eruditionem vulgari majorem ad ipsorum intimiorem amicitiam accessus pateat. Ergo Florentina nobilitas, quæ officiosa in hospites undecumque advectos humanitate omnes Europæ superat nationes, acrius etiam stimulata amore operis inter ipsos notissimi de Sanctorum Actis, ambitiose eam profudit in Socios Bollandi: usque adeo ut ex ea duo, Andreas Cavalcantius et Antonius Magliabechius, quasi ad obsequia eorum conducti jugiter adessent: propter insignem rerum hominumque tota urbe peritiam, et suum erga Sanctos eorumque Acta zelum studia vincentes amicorum, obsequia famulorum. Etenim disponebant ipsi inter se, quo, quando, quomodo ducendi ad sacram venerationem Patres forent; et ut in rem præparatam venirent, ac statim possent operi admoveere manum, efficiebant per amicos. Quo factum est, ut quatuor mensium spatium plus effectum Florentiæ sit, quam anno integro confici Romæ potuisset, nisi suos istis amantissimi habuissent.

117 Multum etiam proderat Bibliothecæ Laurentianæ, unde præstantissimus Græcarum Vitarum thesaurus est erutus, ad collegium nostrum vicinia tanta, ut cum ibi signum daretur ad prandium, inde regredientes ac per posticum admissi in domum, benedicendæ cum reliquis mensæ sat mature adessent. Favuit etiam expediendæ scriptioni cælum, adeo clementem indulgentem hyemem, ut nullius fomenti egerent in loco alias frigidissimo, sed a prima in ultimam lucem continuare possent scriptorem, modica dimidia horulæ quiete per tempus sumendi prandii interpolatum. Sed ut libera esset describendi facultas, agendum apud Magnum Ducem fuit: cui visendo dum tempus idoneum et commodum fandi expectantur horæ, Illustrissimus Senator Carolus Strozzi obtulit ex sua MSS. librorum suppellectile copiosa, in quo utiliter occuparentur, ab ipso statim primo quo adveniant die. Apud hunc enim longissimæ ætatis eruditum senem, summo ejus labore et studio collectum erat, quidquid sacram profanatamque historiam spectans, ex publicis privatisque tabulariis tota poterat civitate haberi; ut propterea ad ipsum, tamquam commune oraculum, civitas tota concurreret, sive memoriæ veteres illustrum familiarum, seu Urbis Senatusque jura ac privilegia, seu Sanctorum cultus notitiæque requirerentur. Habebat etiam antiquos Legendariorum codices non paucos, vili pretio olim ab iis redemptos, qui sali pipერი-que dilaceranda destinaverant, æstimandæ antiquitatis imperiti.

118 In his itaque ceterisque ejus scriptis cum aliquid temporis novi hospites posuissent, et bonam Medicorum codicum partem scrutati, adnotassent ex iis describenda, ad serenissimum Ducem Ferdinan-

dum ac

dum ac Leopoldum Fratrem ejus induxit ipsos Franciscus Redi, Patricius Aretinus, vir oh singularem medicæ artis peritiam, Lingue Hetruscæ elegantiam, politioris Litteraturæ historiæque ac physices scientiam magnam et cultissimos mores, gratiosissimus in aula. Itaque non modo benigne auditi sunt de Bollandi et opere illius loquentes (quod ipsi magno Duci ex fama, fratri ejus etiam ex lectione innotuerat) sed insuper amplissimam potestatem obtinuerunt quicquid vellent describendi, ex quibusvis seu Latinis seu Græcis Codicibus. Fuit forte inter hos unus, Sanctorum Mensis Maii Acta continens a die xv ad finem, in epitome quidem, sed longe quam in Menæis aut Synaxariis inveniri solet prolixiori. Cumque eorum Sanctorum essent multi, quorum hactenus primogenia Acta nulla reperta essent, sed nomen solum brevisque memoria in prædictis Græcorum ecclesiasticis libris; Sociorum unus, non nulla spe ductus reliquam istius collectionis partem in aliqua Basilianorum apud Siculos monachorum Bibliotheca reperendi, Bollandum consulit an illic navigaret; interim dum Florentiæ subsistit senior, et Medicæis codicibus transcribendis intendit, celerem promittens ante Pascha regressum. Sed ille prudentiori consilio vetuit separari ab invicem; qui, si quid alteri humanitus accidisset, mutuo erant auxilio conservandi. Cumque nec mare tutum esset a tempestatibus et a piratis toto Mediterræneo liberius vagantibus formidolosum, respondit morte ipsa sibi futurum gravius, si permissu suo in ejusmodi discrimen alteruter incidisset. Terrestris igitur prosecutionem iter, et ad se, per absentiam ipsorum duplici gravatum pondere et multitudinis negotiorum, redire quantocius festinarent: modo nihil, quod agi deberet ac posset, infectum relinquerent in iis per quæ erant transituri lucis.

119 Tali mandato accepto, cum strenue inchoatum ursissent opus, et quicquid tota urbe in monasteriis templisque fuit Sacrorum monumentorum exceperant ipsi; Aretii vero per modo dictum Franciscum Rhedi, Pisis per Ambrosium Chimentellum in ea Academia Professorem eruditissimum, per alios alibi describenda curassent: Vallumbrosam quoque, Camaldulum, atque in Alvernæ montem pietatis, et doctrinæ causa pedites excurrerunt. Sumptuerunt deinde abeundi licentiam ab amicis, affectu tum seorsim singulis tum simul omnibus ad valedicendum confluentibus, ut nemo eorum potuerit continere lacrymas, indices minime simulati amoris. Pistorium autem S. Attonis Episcopi sedem, dein Lucani progressi sunt, ubi Franciscus Maria Florentinus morabatur, expertissimus Medicus idemque sacræ ac profanæ historiæ sciens adeo, ut ipso Sanctissimus Dominus ALEXANDER VII censuerit, Patres non posse ex Italia absque insigni jactura discedere, priusquam virum illum convenissent. Praeluit hic utrique liberale hospitium, et ex Museo suo aut aliunde conquisitis Codicibus fructuosæ materiam scriptionis, usque ad Februarii mensis finem. Martium Sarzanæ auspicati sunt, in amplissimis Nicolai Cazoni ædibus magnifice excepti ab illustrissimo illo viro, Augustini Favoriti avunculo; ejus qui Consistorii Cardinalium Romæ, et privatim ipsius Cardinalis Chisii Secretarius, Bollandi opera faciebat maximi, et Socios tum istis laborantes juberat multis in rebus, tum hic voluerat suo loco haberi. Ubi postquam triduum expectassent navigandi commoditatem, ea tandem propter continuam maris ventorumque inclementiam desperata, equites per asperas ac pene invias rupes profecti sunt Genuam: magnam ibidem nostrorum experti caritatem, sed minus operæ pretium, quam fama tam

celebris emporii sperare fecerat, relaturi circa Sanctos: quia eadem pestilentia, quæ ante paucos annos magna incolarum parte vacuaverat urbem, etiam damnaverat igni, quicquid pene antiquorum scriptorum vidisse meminerant cives.

120 Post dies igitur aliquot frustra ferme positos in requirendis Genuensium Sanctorum, quæ pauca reperta sunt, Actis, videndaque eadem occasione angustissima ædificiis publicis ac privatis civitate: xx Martii Mediolanum versus cœpere progredi, nonnullumque fructum Papiæ collegere, tam ex MSS. quam ex humanissimo alloquio Caroli Septalæ Episcopi Bertoniensis, illic morantis ad inquirendum in Acta miraculaque B. Bernardini Feltriensis ex Ordine Minorum. Mox enim omnia suæ dioceseos monumenta mandavit inspicere, et quæ e re forent Mediolanum destinari. Ibidem etiam Angelum de Neapoli, ex Abbatia Casinensi ad vicinam Papiæ S. Spiritus Abbatiam regendam translatus, reperientes, rursum ejus conspectu, et prompti ubicunque res ferret promissione auxilii recreati sunt; gratias agentes pro favore in Parmensi Capitulo rebus suis impenso, Mediolanum xxvi Martii ingressis, prima cura fuit Bibliothecæ Ambrosianæ custodem Ferrarium convenire: cui in gravi octoginta duorum annorum ætate et conjuncta eidem cæcitate gravissimum accidit, quod pridem optata Sancti operis sibi que commendatissimi promovendi occasione nunc uti non posset. Monuit tamen quid facto opus esset, ut ab Illustrissimo Comite Borromæo, ejusque ad dictæ Bibliothecæ conservationem Assessores, obtineretur facultas transcribendi Codices istis reperendos: quamvis id permittere contra primas fundatæ Bibliothecæ leges videretur. Sed Pontificis Romani et Hetrusci Ducis exemplum recens, ipsiusque operis eorum oculis sic subjecta majestas, ut quid ex omnibus Europæ partibus in illud collatum esset, arbitrari possent, fecit ne hujusmodi casum lex comprehendisse censeretur: et continuo apertus est campus ampli studii laborisque in codicibus tam Græcis quam Latinis. Præcipuus autem fructus relatus est ex plurim MSS. Memororum cum excuso Venetiis exemplari collatione; suppletique eorum defectus sunt multorum cognitione Sanctorum, in illa editione prætermisorum: unde non parum lucis deinceps affundetur Sanctis, ex Græcarum Ecclesiarum usu antiquo proferendis: confirmatior etiam habebitur cultus, ex plurim Codicum fide probatus.

121 In his aliisque, quæ postea apud PP. Prædicatores oblata diximus, duo fere menses abiire, antequam colligerentur sarcinæ, et ex præmissis Roma scriptis novisque in itinere et Mediolani collectis una conficeretur, quam centum viginti libras appendens ad P. Bollandum mitteretur Antuerpiam, tam copiosæ messis contemplatione solaturum suam solitudinem, interim dum reliquum per Galliam iter lente emetientes Socii, festinarent tamen ad amplorum ejus, saltem ante anni exitum excipiendum. Mensis Maii fuit dies xxiii cum Mediolano egressi illi, Novariam primum, inde Verellam, ac denique Taurinum petiere: ubi Regia Sabaudæ Ducis Cel-situdo inter Græcos suæ Bibliothecæ codices reperit occupatos, benigneque salutatis indulgit licentiam effrendi ad Collegium nonnullos eorum: ex quibus mox descripta fuerunt, quæ erant in rem Sanctorum futura. Diutius hic commorandum fuisset: sed Joannes Jacobus Turenetti, emeritus illius Collegii Rector, ac vetus Bollandi amicus, sæpe in ipso opere ob plurima Sanctorum Acta e Sabaudia et Pædemontio curata nominandus, in se recepit curandum descriptionem eorum, quæ pro canonizatione B. Dalfino, uxoris S. Elezarii, legitimæ Acta ex

authenticis promittebat Illustrissimus et Excellentissimus Dominus Marchio Planetarium, Carolus Emmanuel Philibertus Hyacinthus de Simiani, inter præcipuas ac publicas in toga et sago curas, historicæ rei, et imprimis operis de Sanctorum Actis inchoati amantissimus.

CAPUT XIX.

Reditus Sociorum per Gallias in Belgium ad Bollandum.

Rebus Taurini sic compositis, ut nihil jam transitum in Franciam moraretur: iv die Junii Camberium Socii discessere: unde eum paucis abessent leuicis, prope absuit uterque a periculo vite, de quo infra ugetur. Inde autem præsentis Dei Sanctorumqueeducti auxilio, post brevem Camberii moram, Gratianopolim tenuere, et lustrata maiori Chartusia, cum fructu arctioris communicationis, inter religiosissimum illum Ordinem et Bollandum ac Successores stabilite, ad S. Antonii Archimonastrum, inde Turnonium alierunt; per hujus Collegii Patres Sanctorum caussam in Tolesana Societatis nostræ provincia promoturi. Tum Vienna Lugdunum promoverunt iter, atque inde Matisconem; non magnum antiquorum monumentorum locum offerentes ex istis Provinciis, in quibus Hugonardum rabies, diabolico ausu atque furore omnem veteris Religionis speciem abolere conantium, effecit ut ejusmodi superesset vel nihil vel perparum. Chiniacensi primum in monasterio reperto sunt reliquæ olim instructissimæ Bibliothecæ, quæ dierum aliquot moram mernere; deinde Cisterci. Utrobique autem eximia excerpti sunt caritate, spem insuper postremo loco non vanam nacti per R. D. Jacobum de Lannoy Gallo-Belgum, istæ Religiosæ et Bibliothecæ curatorem, multa alia Sanctorum Acta ex reliquis Cisterciensis Ordinis monasteriis impetrandi, de quibus brevi quædam nacti, merito gratulati Bollandi per litteras sunt, talem amicum acquisitum, qui in isto studio versutissimus, et impigerrimus esset futurus adjutor. Pedibus ferme iter fuit, quoties ab itinere recto deflectebant Socii: ergo Divionem quoque pedites pervenero, et mox in Petri Francisci Chilloii MSS. collectanea immergere se, permisi quidquid labuisset auferre, cum insigni box mensium Synaxario Græco, ejus pene miraculose servati transcriptio historia latius explicatur vi Martii ad Acta S. Hesyehii Thaumaturgi inde accepta. Ingens quoque operis protinus relatam ex insigni MSS. Codicum Bibliotheca Domini Consilarii Bonhier, in qua hodosærica minus formæ atque coloris opercula intuenti ostendunt, quo in pretio vir lato Amplissimus habeat antiqua MSS. Nam præter alios optimos notæ codices reportus est unus, integrum ac geminum Martyrologii a Beda conscripti textum continens, de quo in fronte toni secundi mensis Martii colloento, fuso in prologo ad eundem agitur; iv Augusti die Altissiodorum appulsis placuit Pontindunum, celebrem Ordinis Cisterciensis Abbatiam, excurrere. Viæ protinus fuit S. Edmundi Cantuariensis Archiepiscopi vidisse lipsana, et vetusti Legendarii partes quatuor inde avexisse, ex quibus quædam essent Altissiodori describenda: invenisse item integrum de Actis miraculisque S. Edmundi codicem, quem majore ex parte postea transcribendum curavit et Antuerpiam misit ad P. Bollandum veterem amicum, P. Thomas le Blanc, Collegii nostri eo loco tunc Rector et Romæ fami-

liariter cognitus, atque ad promovenda Sanctorum Acta mirifice animatus.

123 Exinde Senonibus lustratis, Parisios usque nihil fuit quod properantes magnopere moraretur. Appulere xi Augusti: ubi proximo ab adventu die ad hospites diu expectatos accessit Philippus Labbe noster, libris editis notissimus, et ex conducto ad virum Bollandiani operis æstimatorem summum, D. Antonium Wyon d'Herouvalle duxit, per quem deinde tum alia multa obtenta sunt, tum codices Thuanae Bibliothecæ, alias inaccessæ propter morositatem custodis. In collegio autem Claromontano Gabriel Cossartius, et Franciscus Vavassor alique complures in complexum venero, antea editis libris et litteris noti, et multiplices caritatis officio postea notiores. Nam cum præcipua spes colligendorum fructuum esset in Regia Bibliotheca, monasteriisque S. Victoris Canonicorum Regularium, et S. Germani de Pratis Benedictini Ordinis secundum reformationem Congregationis a S. Mauro nuncupatæ: itemque in iis quas olim Cardinalis Mazarinus, et etiam tum Cancellarius Franciæ Petrus Seguerius possidebant, atque ab omnibus iis locis remotior esset Professus S. Ludovici Domus; suaserunt amici migrare in Collegium, ubi et habituri erant Socii instructissimam Bibliothecam, ex propriis etiam MSS. collaturam aliquid, et varias ex dictis Bibliothecis admodum vicinas. Auditum eorum consilium est, et faventibus ubique qui rogabantur Bibliothecarum custodibus, non penitendus fructus relatus; tum ex illis, tum ex monasteriis quibusdam, atque imprimis Regio Celestinerum monachorum, et altero Bernardinorum, quos Fuliantes nuncupant; apud quos haud ita pridem diem suum obierat R. D. Joannes a S. Martino, communicatis ultro citroque Sanctorum Actis Bollandi notissimus, qui suis in collectaneis multa inventus est conservasse, necessario describenda.

124 In duabus quas loco postremo nominavius Cardinalis et Cancellarii Bibliothecis, præ ipsis custodibus versatus erat R. P. Franciscus Conbefs, Ordinis Predicatorum Congregationis S. Ludovici, qui veteri amicitia conjunctus, quidquid gratiæ vel operis adferre potuit ad negotia provehenda impigre contulit. Operam etiam suam liberaliter addixit, ad curandum ex Mazariniana eorum quæ ipsi mandassent descriptionem per idoneos amanuenses, quos haud ita diu post habiturum se haud vane diffidebat: et moram fere patiebantur pleraque, transcriptis Latinis et Menachorum MSS. collatione cum impressis facta. In Segueriana ob difficilem aditum, ex procul habitantis custodis frequenti absentia difficultas reperiebatur; eoque gravior quod illius Bibliothecæ cætenus inviolata lex nullum sinebat efferri MSS. quamvis viri in ecclesiastica vel seculari dignitate eminentes rogarent. Cum tamen in ea liber unus esset, quem totum fere transcribi oportuisset, interposuit gratiam suam Franciscus Anatus Regis Confessarius: et operis illius, cui subservitura erat transcriptio cum ipsius Domini commendatione non modica, sic proposuit exposuitque dignitatem, ut favor, quem vel sperasse multis videbatur temerarium, impetratus sit, et diurna nocturnaque assiduitate transcriptus liber Domino suo intra dies sedecim restitutus.

125 Restabat Bibliotheca Regia MSS. Græcis etiam ipsa dives, et in his solis necessaria: quæ prima esso potuerat, si non ab urbe abfuisset in sua diocesi D. Colbert Lucionensis Episcopus, Bibliothecæ Præfectus constitutus a Rege, sine cujus facultate describi nihil poterat. Sed hæc pene desperata, allata tandem plenissima est rebus alibi absolutis, ut intra decem dies describi poterit

quidquid

quidquid ex ea necessarium erat. Atque ita 19 die Novembris discessum Parisiis Rotomagum est, ubi se nobilis Aimerici Bigotii, quamvis absentis, Bibliotheca obtulit, et satis fuit reliquisse schedulam, ut a viro Bollandianis studiis addictissimo quaecumque juvare poterant impetrarentur; sicut olim, cum adhuc in vivis esset parens, Rotomagensis Consiliarius, P. Frederico Floueto allaborante, accepta inde fuerant plurima, ad idem institutum facientia. Deinde R. D. Francisco de Pomeray, in S. Audonei monacho Benedictino ex Congregatione S. Manri deducente, suscepta excursio est ad Gemeticense, Fontaneillense, Beccense ejusdem Ordinis et Congregationis per Normanniam monasteria antiqua, et quidquid ibi erat veterum MSS. studiose examinatum. Unde reversi Socii obivere librarías officinas, omnique Ambianum eundi commoditate desperata, XXI dicti Mensis die flexere Dieppam, atque inde Angum, non sine fructu inventorum ibidem S. Laurentii Dublinensis primigenio stylo miraculorum et corporis honorati. Sperabatur Abbavillae futura opportunitas melior Ambianum eundi, ubi avidissime expectabantur Socii a pluribus eruditissimis viris; imprimis autem a Carolo du Fresne Domino Cangii, Consiliario Regio et Thesaurario Franciae, atque Financiarum in Picardia Generali Administro: multa ex suis, multa ex alienis MSS. communicaturo, quemadmodum scripsit post annos aliquot ad Bollandum jam mortuum, litteris v Octobris datis, suum de Capite S. Joannis Baptiste tractatum historicum iudicio illius censuræque subiciens. Sed cum soluto in pluvias coelo, via longior esset quam pedibus speraretur commode conficienda, nec equi vel currus haberi possent, abundum recta Atrebatum fuit, ubi ex celeberrimo Nobiliacensi S. Vedasti conobio, et instructissima Ecclesie Cathedralis Bibliotheca spicilegium collectum est aliquod, etiam post Rosweydi diligentiam summam; cum eoque ac reliqua ex Galliis messe properatum Antuerpiam, ad amantissimi et desiderantissimi Bollandi complexus: quid demum post mensium novem et viginti absentiam, XXI die Decembris anno MDCXII exeunte, obtigit.

126 Prima reversis cura fuit de felici suo in Belgium reditu, repertoque in eo statu Bollando, ut plurimum adhuc annorum laboribus par esse videretur, et finem inchoandi mox Martii sperare, tum amicos alios, tum ante omnes commonefacere Superiores Societatis: ex quibus qui tum, cum Romam advenire Socii, Generalis præerat universis Adm. R. P. Noster Goswinus Nickel, et ipsos maxima ibidem humanitate ac paterna prorsus solitudine fovemat, diu ac sæpe de studiis eorum aliisque successibus audire cupiens, talem Januarii proximi die XXVII epistolam remisit:

Legi pergratas litteras vestras, et gratulor tum vobis, tum libris, tum scriptis feliciter impulsis Antuerpiam. Non me penitet benevolentissimæ facultatis datur ut Reverentia Vestra cum P. Daniele hoc iter susciperet. Romanos, Florentinos, Mediolanenses, Parisienses, ne omnes exantlatos exantlandosque, adhuc labores coronabit urbs æterna, ejus civis refertis in tabulis immortales. Gratulor meo Bollando de vobis reductibus, ac vobis de eo ita reperto, ut adhuc una prosequi bene cepta possitis. Deus et acta et agenda, quæ pro Sanctorum Actis suscepistis, plena Sanctorum omnium benedictione ducat ad optimum et speratum finem.

Similiter R. Adm. P. Vicarius Joannes Paulus Oliva, anno post per alterius mortem Generalis Societatis, sicut tam ante quam post susceptum regimen modis quibus poterat omnibus (poterat autem utroque in statu plurimis) adjuverat Socios, ita

etiam de perpetua sua erga ipsos benevolentia eodem voluit securos reddere; responso in hunc modum formato ad P. Godefridum:

Reverentia Vestra cum P. Bollando et P. Daniele toto animo et calamo habitat in Ecclesia cælesti. Quidquid autem benevolentia vel a me, vel a plus quam centum Societatis domiciliis eidem exhibitum est, tum meritis vestris totum debebatur, tum Sanctis, quorum Actuarius et Historiographus es. Deus hunc annum faciat vobis fecundum ad unum alteramque tomum in lucem edendum, magna tum Societatis commendatione, tum, quod potissimum est, pietatis per Cælitum exempla nervose incitante incremento. Precor et valetudinem et mentem rigentem, ac tam honorato labori parem.

127 Pium votum, cui potuisset fieri satis, si aliud accessisset, quo libris nostris regius splendor exoptaretur, scilicet pro impressione charta Imperialis et character Lupareus major: quibus concessis Acta Sanctorum Martii tot complexissent tomos, quot mensis iste complectitur dies: adeoque alternis mensibus, aut citius etiam, potuisset aliquis tomus apparari prælo: uti modo intra sexaginta menses, quot a reditu Sociorum in Belgium ad absolutæ impressionis diem numerantur, integer mensis cum omni apparatu et variis Indicibus absolutus est, et tribus crassis voluminibus, sed minore characteris excusus. Cum tamen primus annus dimidius pene abierit tum a reditu predicto conficiendis negotiis, quæ per absentiam hæserant imperfecta, et multa nova adferebantur in reditum dilata; tum ipso, qui allatus erat, thesauro ordinando digerendoque, et in rationum tabulas, ut sic loquar, in indices scilicet, referendo sigillatim per partes. Quid quod ipse generalis index, tanto incremento jam auctior, usui amplius esse non poterat, nisi eatenus saltem rescriberetur quatenus opus fuit, ut quæque ordine suo secundum Alphabeti seriem reperirentur. Ergo hoc quoque prius absolvendum fuit opus, ceteræque eodem spectantia omnia, et Museum, tam insigniter locupletatum, distributo per forulos incremento, ad priorem statum atque ordinem redigendum, ut rursus eo uti ad studia sua, perinde atque antea, Scriptores possent. Id autem ubi factum fuit, resumptus in manus est mensis Martius, et magno ardore urgeri coeptus tam feliciter, ut circa Pascha anni MDCXV ad prælum venerit Tomus primus, interim dum componuntur alii duo exeundendi: sed quem eheu! inchoatum videre Bollandus potuit; absolutum vero non nisi e cælis: ut minime vana plerorumque in hac provincia præsapitio fuerit, cum Februarius prodisset, moriturum scilicet Bollandum in Martio, si quidem reliqui menses pari passu, quo primi duo, progredierentur. Eodem respexit post mortem Bollandi elegantissimi Epigrammate Renatus Rapinus, is qui mira felicitate Virgilium in pastoritio et georgico varmine imitatus, Eclogas et Hortorum culturam scripsit, atque de utriusque styli natura, artificio ac discrimine dilucide disseruit omnia. Est autem hoc quod subijcio epigramma:

*Bollandus sacrum fastis dum scriberet annum,
Mors imperfectum barbara rupit opus,
Mandabat scriptis Divos, Divumque labores,
Et qua quisque olim venit ad astra via.
Scriptori mensis processerat unus et alter,
Tertius inceptum cum male solvit iter.
Parce tuo, Bollande, queri de funere: fastus
Hic demum ipse tuis annumerandus eras.*

Porro adjuvantibus ejus e coelo precibus, spes haud

haud temeraria est celerius multo promovendos eos, qui supersunt, menses : quandoquidem ab aliis ferme occupationibus liberi Auctores, operi sui unico permittuntur vacare, et colligendi labor multum est imminutus peregrinatione Romana; quæ si suscepta non fuisset, poterat Martius venire in lucem fortassis ante triennium. Servet modo valetudinem Deus, ipsamque rempublicam eo in statu, ut animi facultasque Typographis maneat sumptuosam adeo inpressionem prosequendi : et sperare audebimus, singulis quinquenniis sexennive Mensem deinceps ex reliquis munia proflitura in lucem.

CAPUT XX.

Orandi studium in Bollandi : B. V. Mariam, Angelos, Sanctos, res omnes sacras venerantis consuetudines pie.

Sed postquam reducimus ad Bollandum operique prosequendo admodum Socios, in quorum ille diu coptaverat sinum alias omnes curas rejicere; Deo, Sanctis, sibi deinceps victurus : tempus monet ut prius quam disserere de morte illius incipiamus, de virtutibus ejus colligamus punga, quibus exornatam animam, summi Judicis tribunal sistendam, apparavit. Etenim ex illo tempore, quo sospites Socii Antuerpiani tenuere, tam frequens ei de morte brevi olecula sermo fuit et cogitatio, ut istud Simonis Justi haud dubie cognosceretur animo identidem suo versare. *Nunc dimittis servum tuum, Domine.* Hic igitur finis esto labores ejus eode acceptos, Ecclesiae utiles, Societati gloriosos commemorandi. Facile est quidem ex eisdem cognoscere non tantum raras ingeni dotes, sed ipsas quoque nimis religiosissime compositi virtutes multas, quoniam earum ipso esset studiosissimus occultator : nescio tamen quomodo eo sparsio per varia effulgent minus, quam si in unum colligantur, et mutuo quodammodo accendantur splendore, ut prorsus congruum videatur precipuas aliquas, prout eas familiarior Sociorum et domesticorum convictus observare potuit, explicare hoc loco, ut morienti ex his coronam contexere.

129 Studium orationis, per quam omnes in animam inducuntur virtutes, inductæ nutriuntur et incrementum capiunt, fuit in Bollandi constantis imprimis sedulitque, quodque tot inter occupationes merito admireris, ordinatissimum. Etenim in recitandis singulis Officii Canonici partibus aptiora tempora subsequi tantillum vel prevenire scrupulo sibi nonnulli dicebat, ideoque consueverat paullo ante meridiem conscientie examen Sextam recitare et Novam : Matutinum vero cum Laudibus haud ante quartam vespertinam. Et in hoc, licet, ob visus indebitatam difficultatemque respirandi, solidum povere horam debebat, noluit tamen admittere consortium Socii, alternatim pronuntiaturi psalmorum versas, lectiones autem omnes recitaturi ipso responsoria subiciente, juxta usum chori in Ecclesia receptum. Cum enim id semel iterumque diuturna sessione inductus fecisset, recensavit deinceps, quod minus hoc sibi, aliter assumpto, commodum experiretur ad solitam attentionem et pietatis fructum, quem ex Sacerdotalis pensi persolutione quotidiana summam percipere nitabatur. Tantum autem absuit, ut propter consueta asthmatis vertiginumque incommoda, licere sibi crederet

aliquando ab Officio aut parte illius recitanda abstinere; ut etiam in extremo morbo, cum prorsus impossibile esset vel tentare lectionem, non existimaret acquiescere se debere prohibentibus, nisi consultus Superior dispensare se diceret quoad omnem, quæ forte adhuc timeri posset hoc ex capite, obligationem.

130 Sacrum faciens, afflabat presentibus eosdem illos singularis reverentiae religionisque affectus, quos ipse compositione vultus ac reliqui corporis gravitate modesta, lentaque et distincta pronuntiatione exprimebat in se. Apparatus fere ad illud sese mentali oratione satis prelixa, et multa deinde pietate agendis. Hospiti suo gratis impendebat horam plerumque dimidiam. Addictissimus B. V. Mariæ cultor sertum illius, quod Rosarium vocant, recitabat oppido diligenter, et venerationem magnæ illius Matris conabatur multinodis promovere, præcipue per libellos pios, quos ex remotis etiam regionibus, una cum Sanctorum Actis accipiebat. Pervigilia festivitatum Marianarum publica aliqua prosequabatur penitentia : et extrema etiam in ætate Sabbathinum tam constanter jejunium tenuit, ut huic pietati ejus non immerito credamus a Deipara impetratum, quod morbo defunctus sit tribus sabbathinis diebus circumscripto; quorum primus cum adixit lecto, secundus omnibus Ecclesie Sacramentis ad ultimum præmunivit agoniam, tertius huic mortalitati exemit, transeuntem ut confidimus ad immortalis Superos, quorum non tantum virtutes illustrare scribendo, sed etiam suis in actionibus semper studuit exprimere imitando. Eos autem Sanctos præcipuo prosequabatur et venerabatur affectu, quorum tunc inter manus versabat Acta. Cum vero eadem absolvet, ultimamque de iis paginam relegat, velut valedicendo atque ad alios cum bona ipsorum gratia transundo, dicebat : *habent quod servum est, orant pro vobis.* Non tamen propterea prorsus desinebat eos invocare, quibus semel laborem suum studiumque impenderat. Sed eos, veluti familiariter sibi jam cognitos et minori malimine in amicitia retinendos, satis habebat quot hebdomadibus mensibusve recollere : quia novorum accessione illud facere quotidie prohibebatur. Certe inventus post mortem ipsius libellus est, isque admodum tritus, per modum Litaniarum continens mille centum et septuaginta Sanctorum nomina, quorum Acta dederat in Januario, ut vel sic primus esset in invocandis eorum plurimis, qui pridem dati oblivioni ab ipso nunc habent, quod rursus facti sint venerabiles mundo.

131 Has Litanias ex ipsiusmet relatione scimus annis multis solitum quotidie recitare : sed accedente ad Janarium Februario, cum videret fieri non posse, ut hujus quoque mensis Sanctos simili modo honoraret, exercebat nimium eorum numero; alias sibi praxes excogitavit, quibus utrisque posset facere equaliter satis. In sancto quoque Missæ sacrificio, solebat exprimere ad orationem, *A cunctis*, nomen Sancti, de quo erat isto die scripturus : sed facere desit, postquam id ne fieret contraria prohibitione cautum intellexit. Sanctorum generales Litanias, ad quas omnes quotidie convenimus ante cenam, ne forte audiret mutilas, aut serius adveniens aliis turbamento foret (neque enim poterat propter herniam, nisi adminiculo fultus aliquo, inflectere genua) præveniebat campanæ signum, et antequam ceteri advenirent ad hanc communem orationem, religioso se in genua componebat. Eodem ex affectu asservabat suffragia Sanctorum mensura, quæ inter vos de more distribuuntur : quorum ingens numerus descriptaque pari multitudine eorum nomina, pro quibus orare

præcipiebatur, credibile faciunt omnium, quotquot sic accepit, habitam esse ab eo rationem accuratam, nec non obligationis ista sibi sortitione in-junctæ. Idem cum sciret solitos esse nostros in Italia atque alibi recitare Officium sacrumque de Sanctis earum quas incolunt dioceseon; præcipue suasit, ut talis usus etiam in nostræ provinciæ consuetudines induceretur : utque persuaderet efficaciter, componere cœpit propriorum domui huic festorum directoria, eademque facere perseveravit, cum qui curam talem in se susceperat, aliquando abesset. Similiter Sanctorum eorum elogia, de quibus ob corpora huc translata vel insignes Reliquias festum peculiariter celebrat Professa Domus Antuerpiensis (quod omnino vigesies et octies facit) ante martyrologium recitanda confecit Bollandus; et, ne ab Anagnostis per oblivionem prætermitterentur, præcavebat diligenter, quamdiu eorum curam habuit.

132 Maximo etiam et peculiari cultu Sanctos honorabat Angelos, de quibus parvas quasdam Litanias recitabat frequenter; et in propositis exercitiorum tempore scriptis, multa leguntur de illorum et ejus, quæ Angelorum Regina est, invocatione crebra. Quod autem hoc in genere faciebat ipse, etiam aliis ut facerent fiebat Auctor, siquando occasionem nanciscebatur. Ita cum Sociis ex Italia in Galliam transitis memoriale quoddam scriberet rerum ab iis observandarum itinere reliquo : Primo, inquit, sedulo implorandum auxilium Angelorum Custodum in itinere per Alpes et in periculosa traiectione fluviorum. Nec frustra monuit : nam quamvis inter curas occupationesque tam varias, hujus moniti non satis infixam menti haberent memoriam; ipsius tamen piis ad Angelos fuis precibus existimant se ereptos ab evidentissimo submersionis periculo, quando Camberio appropinquantes temere tentavere vadum per Larchi fluminis lutulentas lateque diffusas aquas. Cum enim tenaci ipsius limo primuni unius ipsorum equus, tum ipse eques pedibus frustra transiturem se sperans, sic haerent immersi, ut fuerint necessario perituri, nisi mature succurreretur; Deo volente factum est, ut in loco procul a conspectu domibusque remoto, per eorumdem vestigia seque-retur cum familia sua in equis loci Dominus, qui S. Albani Comitem se dicebat. Ille conspecto eminus periculo progredientium e Societate Jesu Patrum, in qua filium habebat et consanguineos alios, accurrit concitus; quosque, obstrepentibus aquis, multo clamore avertere non potuerat, ne in eas profundius sese inferrent; per Praetorem suum, alio loco minus formidoloso transire jussum, ac deinde posita vestium inferiorum parte accedere ad porrigendum manum, discriminini eruit periclitantem : post quem etiam in pedes erectus equus est, et per frenum magno nisu eductus ab aliis : atque ita omnes demum per notum indigenis vicinumque vadum, in eam, a qua male recesserant, ripam deportati sunt. Accidit autem hoc quoque mirabile : quod non tantum equus, de quo actum omnes arbitrabantur, eductus sit e salebris, quibus ad aures usque jacebat immersus, una cum alligata super dorsum ad ephippium sarcina grandiore, modica duntaxat parte extante ab aquis : sed ipsa quoque sarcina, ad ignem explicata ut siccaretur, exhibuerit integra et nulla sui parte malefacta rariorum Martyrologiorum Aetorum eegraphia cum quibusdam Sanctorum imaginibus, licet cetera circum-circa omnia sic pervasisset aqua, ut, præter jam dicta, nulla chartarum vel linte-rum particula sicca

inveniretur. Hujus igitur divini erga se beneficii memores Socii, ipsum, quod penes se tunc habebant Magistri sui memoriale grati asservant : et illius quoque precibus factum credunt, tum quod jumentis subinde collabentibus, aut ad præcipitia declinantibus, vel vebicula evertentibus nusquam gravius lasi sint; tum quod inter tot itinerum, studiorum, vigiliarum labores, in tanta cœli cibi-que ac potus varietate, nusquam morbo aliquo diuturniori debilitata sit valetudo sua : cui tamen, Deo Sanctisque freti, minime parcere vel norant vel poterant, nisi cum maximo temporis, et eorum, propter quæ iter susceperant, negotiorum dispendio.

133 Curabat etiam P. Bollandus ut a Summo Pontifice impetraret per amicos Indulgentiarum in pios fideles distribuendarum numerum aliquem, quotiescumque Sancto aliquo canonizato audiebat earum petendarum esse occasionem; sicuti cum Divis inscriptus est S. Thomas de Villa-Nova, et nunc recens S. Franciscus Salesius : sub cujus nomine acceptas benedictiones, ipso quo extrema Sacramenta suscepit die, in singulos Socios, tunc Antuerpiæ per tria domicilia partitos, distribu-jussit. Aliarum quoque sacrarum rerum æstimator summus, non modo benedictam aquam in Musæo et cubiculo volebat habere semper; sed foris quoque, si quando in suburbanum veniebat, providebat ut esset; vel ipse conficiebat, in egressu ingressuque consuetus eadem se aspergere. Si quid mittebat alio, vel alieunde mittendum expectabat, id ut sal-vum perveniret, volebat vel ceram benedictam vel Sanctorum adjungi icunculas aliquas, ceterisque, ut idem facerent, serio inculcabat : effectu optimo, cum nesciamus unquam periisse scripta vel libros, in quibus id ab eo, aut ex præcepto ejus ab aliis, fuerat observatum. Caravacanas etiam Cruculas ex Hispaniis petebat, studiosæ ac numero magno, et ipse earum unam gestabat ad collum cum reliquiario, quod cera benedicta et pulveribus Martyrum Romanorum ac sacris quibusdam numismatis instructum habebat ex vili materia, artificio nullo. Ut mirati vehementer domestici sint, in eo non contineri saltem spectabiliores et celebriorum Sanctorum Reliquias alias : cum tales ad se mis-sas sæpe daret aliis, in oratorio ornatiori aut etiam publico honorifice collocandas, et quasdam conservaret in scriniis simili usui destinatas : quod non satis decorum crederet, suo abditas gestare in sinu, quæ palam expositæ multorum possent pietatem accendere. Etenim Sanctorum lipsana venera-batur impense, plurimamque libenter dabat operam, ut eorum corpora templis nostris exornandis impetrarentur. Ita per P. Nicolaum Lancicium obtinuit Sanctæ Virginis Martyrisque Honofriæ corpus integrum : quod cum suæ Provinciæ vindicare vellet vir quidam, in ea ac tota Societate auctoritatis permagnæ, alio substituto; fortiter, ne id sibi licere crederet, Bollandus restitit : et pro secundo quod item Virginis ac Martyris esset habendo, tandem Romæ institit, donec eo profectus Provincialis P. Guilielmus de Wael, negotium Bollandi diligentia confectum reperit, et S. Rufinæ corpus avexit ex Urbe : quod una cum priori S. Honofriæ egregia Domicellaram Haut-Appelliarum munificencia, argenteis duobus magni ponderis et artis fer-colis inclusum, sollemnioribus festis exornat altare Mariani sacelli, quod ab eisdem memorabili ad posterum liberalitate fundatum, et exoticis totius convestitum marmoribus, inter augustiora et visu digniora Belgii sacraria numeratur.

CAPUT XXI.

*Mortificatio, obedientia, zelus, caritas
Bollandi.*

Pie crudelis in suum corpus, licet hernia, calculo, aliisque doloribus vexatum satis, utebatur oblongo ex horridis pilis cilicio, per modum tunicae brachiis truncæ defluente ad genua: item contexto aeneis filamentis flagello, funiculisque nodosis atque inserto ferreo aculeo asperis, nec non acutissimis armillis: quæ omnia, crebro attrita usu et elicto rubentia sanguine, circa lectum ejus reperta post mortem sunt. Ad hæc ut Crucifixo sese inter orandum conformaret, expandebat sæpe in crucem brachia: idque nonnumquam in refectorio publico, circa majora Domini nostri festa, aliis alias poenitentias obeuntibus. Quam esset amans Societatis et institutorum ejus, multipliciter demonstret, propugnans ea totis viribus, neque se presente aliquid jaectari patiens, quod illis quomodocumque adversaretur. Eodem ex capite omnem inprobabat contra priores prodatosque usus inductam propositionem novitatem, nec sine displicentia summa audiebat invchi ab aliquibus sententias novas in Philosophorum vel Theologorum scholis, aut nostros in eas propendere, quantumvis alias ipsi curissimi essent: maxime si aciræt præjudicium aliquid contra eas latum ab auctoritate majore publice privatimve. Erat enim Superiorum observantissimus: et quavis ad eum, propter eximiam erga omnes caritatem, suas sæpe domesticæ referrent difficultates, consilii vel auxilii cussus: perfolebat tamen libere atque aperte, quod nollet ullatenus se ingere regimini Superiorum, in re salva, omnia facturum quæ ad hætas posset desiderare.

135 Remunda autem Superiorum mutationi, deliberationibusque circa eam rem Romæ institutendis, nec ingerebat se neque nomen suum ab aliis patiebatur misceri: cum diceret perinde sibi esse quæcumque Deus aut Societas Superiorem dedisset; tantum orare frequenter communem Dominum, quicumque homini præficeretur (sive is addictus suis studiis esset sive non) ut is talis esset, quædem Societatis instituta requirunt et commune bonum. Itaque fieri non ignoraret quanta esset sua apud Praepositos Generales existimatio, quantumque suum illi iudicium facerent; de rebus tamen ad Provincias aut Domus regimen publice privatimque spectantibus, nunquam scripsit Romam, nisi cum Consultor Domus hujus Praeposito additis, ex regula scribere tenebatur. Et hanc summam hæc in genere abstinentiam ipsemet Bollandus in quadam epistola anno mcci, mense Februario, eisdem propemodum verbis induxit: sed et Romana tabularia et qui eis præfuerunt Assistentes, Secretarii, ac Substituti eorum, testabuntur. Unica quippe circa Superiores cura ei fuit, eorum sartam tectamque servare auctoritatem apud subditos, et eisdem apud Deum felicis quietisque regiminis gratiam ferventer exorare: sæpe supplicans, ut Provinciis, Domibus, Collegiis Societatis de Praelatis idoneis zelosisque prospiceretur, per quos et debitorum suldevari onera, et communia commoda promoveri, et disciplina regularis posset eum proximorum edificatione efflorescere.

136 Simili zelo pro Religionis Catholice veritate ac puritate et decertabat ipse, cum res ferret, adversus hæreticos; et alios eadem in palestra magis

ex professo luctantes juvabat animabatque sæpe, ast nunquam frustra, requisitus, ut vel contra errores, scripturis suggereret opportuna librorum auctoritatumque ex historia sacra petitarum præsidia, vel quæ scripserant distribueret per amicos: quamvis id facere ipse non posset sine aliquo pecuniarum impendio, temporis vero et laboris, ob epistolarum hac causa scribendarum accipiendarumque frequentiam, longe maximo. Ita rogatus a Silvestro Petrasancta, cum hic orthodoxam religionem esset propugnaturus contra hæreticam et impiam Petri Molinæi epistolam, plurima discussit antiquiora monumenta, e quibus supersunt varia de S. Georgio Megalomartyre, Sociis etiam profutura ad diem xxiii Aprilis. Ita in celebri controversia Lovanii anno mdcxli excitata ab iis, qui faciem sibi de orthodoxa fide victoriam promiserant, si telum, sub Augustiniani nominis grata specie fallaciter occultatum, per Societatis nostræ latus torquerent in matris Ecclesiæ viscera, monitus de publico privatoque periculo Provincialis, et prudenter veritus, ne vicina quoque Belgio regna inficeret veloci contagio pestis, quæ tanta hic incipiebat vehementia grassari; Bollandus potissimum dedit in mandatis, ut quos alibi ex nostris norat ad ferenda laborantibus subsidia idoneos, eosdem admoneret tempestatis hic excitatæ et ad ipsos mox deferendæ. Etenim quod in Hispania Joannes Martinez de Ripalda in suo de Ente supernaturali opere, quod tunc sub prelo versabatur, obtulerit gentilibus suis antidotum, quo contra venenum munirentur, si eo forte aspirarent novatores, sacræ Inquisitionis metu non satis absteriti: quod Franciscus Anatus, nunc Regis Christianissimi Confessarius, tunc Theologiarum rerum Tholosæ Professor, corperit calamus stringere ad Ecclesiæ defensionem; quod Dionysius Petavius Parisiis ex suis auditoribus unum præ ceteris aptissimum iudicans Stephanum de Champs, Collegii Claronontani ibidem nunc Rectorem, probe instructum animatumque eduxerit in campum, tam illustribus deinde trophæis nobilitatum, hortante et instigante Bollandus factum est: per quem illi primum, tum ipsam quæ blasphemum dogma continebatur librum, tum deperperatas Lovanii adversus eundem positiones cognovere: plurimis litteris ultro citroque super hac re commeanthibus, quarum adhuc multe apud nos extant. Postquam vero præcipua quinque novæ hæreses cornua Innocentius X Pontifex Maximus Vaticano decussit fulmine, multam sæpe operam dedit Bollandus, ut et ipsius Apostolici decreti exemplaria et ad hujus defensionem scripti impressique adversus recalcitrantes libelli per hanc vicinasque provincias dividerentur, usui ad propugnandam veritatem futura.

137 Zelo fidei tuendæ succedat zelus animarum, ad virtutes Christiani nominis professione dignas promovendarum vel ab erroribus ad Catholicæ veritatis agnitionem revocandarum. Hunc procurandis juvenilibusque missionibus, ad eum finem ordinatis, Bollandus sic declaravit, ut appareret non fuisse ejus electione factum, quod quiete potius scriptioni, quam operose actioni esset destinatus. Nam Missionariorum sibi commendata negotia sedulus procurator exequatur: et cum ad novam aliquam expeditionem suscipiendam opera ejus requirebatur (ut requirebatur sæpe, propter multiplicem regionum personarumque notitiam) semper inveniebatur promptissima. Sic cum Bergas ad Zonnam aliquando in oculis haberet Provincialis, ut novæ missionis agentes, et opportunas fructui magno, colligendo ex adjuvandis Catholicis et hæreticis convertendis: curavit Bollandus per amicos seculares labore multo, receptores, cantores, diver-

soria et quicquid aliud requiri primis initiis posset; ut per ipsum, mediæque curata minime steterit, quo minus istuc Societas ingrederetur. Cum item apud Moschos Hollandus quidam nobilis fundare missionem decrevisset, et res factibilis videretur, quod sub Hollandi nomine et inter Hollandos Catholicos facile latere istic nostris aliqui et habitare possent: per sibi notos in vicinis Provinciis diligentissime egit, ut ex ipso loco disceret accurate quæcumque scitu et observatu necessaria erant, de hisque Superioriorem edoceret. Eos qui versantur in Indiis, tam Orientis quam Occidentis, quomodo Bollandus quotiesque adjuverit, non obscura conjectura assequi possumus ex litteris, inde ad ipsum datis non raro per eos, qui ipsius hic fuerant caritatem experti, vel usque eo delatam fama ex aliorum sermonibus noverant. Cognitioni nostræ propius Quat-Mecbe-len adjacet, Leodiensis Campinæ pagus, patria Joannis Weyer Sacræ Theologiæ Doctoris, eamque multis annis in Bohemia professi, et intima amicitia cum Bollando conjuncti. Qui terra natalis curam amoremque nequidem in tanto regionum intervallo deponens, litteras frequentissimas dedit ad Bollandum, et per eum multa ibidem curavit ad Dei honorem et spirituale incolarum utilitatem. In his fuit tabula S. Ignatii, artis et pretii non contemnendi ab insigni penicillo: deinde S. Francisci Xaverii Confraternitas, per Missionarios hujus Domus ibidem instituta, cum egregio fructu pluribus jam annis iterato, non tantum inquilinorum sed etiam accurrentium undique ex circumjacentibus pagis accolarum, ad invocationem Sancti hujus Thaumaturgi, et Indulgentias eidem loco a Pontifice impetratas, ad honorem magni Indiarum Apostoli promovendum; qui ibi nunc et altare marmoreum habet, et frequentissima miseris confert beneficia sanitatum: plurimum ad singula conferente et prima quadamtenus fundamenta jaciente Bollando. Quorum aliorumque beneficiorum ergo, tum publice in dicti P. Joannis Weyer contribules, tum privatim in consanguineos ejus collatorum, nomen promeruit non tantum amici, sed et veri parentis, in epistolis illius, quæ de Bollandi obitu sic nos consolantur, ut simul gratulentur de oblata, prout confideri audeat, gloria.

138 Eximiam Bollandi caritatem tot quot supra protulimus exempla meridiana luce clarius demonstrant; procul quidem positae exhibita omnia, sed quæ satis ostendant, quam prompta necesse sit officia ejus erga præsentem fuisse. Quis filium amicive in exterarum missuras regiones studiorum causa, P. Bollandum poposcit commendatitias, et plus quam sperarat ab eo non retulit? Norunt multi, qui sunt experti, et sciunt quam subinde non unis litteris, nec semel scriptis opus fuerit, dum expensarum rationes et pecuniaria cambia ultro citroque excipiuntur, subortæ complantantur difficultates et trices, curatur ut in virtutum ac litterarum studiis continerentur et promoverentur adolescentes. Quis externarum Provinciarum hospes advenit Antuerpiam, cui per se Sociosve suos non exhibuerit officii omnia, quæ Provincie nostræ erga externos humanitatem eisdem poterant commendatam reddere? Quis Sacerdotum aut laicorum Fratrum in valetudinario decubuit æger, quem non sapinus in hebdomade visitavit? Depredicabat hanc ejus in eo genere assiduitatem P. Demsterus, Sæctorum Bonæ ejus nationis Collegio postmodum Rector, Antwerpice per plures hebdomades infirmus; et cum inciperet convalescere, prolixis sæpe Bollandi colloquiis recreatus: sic ut ipse non caperet, quomodo tanta caritas cum tot occupationibus posset consistere, quantum ab otioso homine vix alias expectasset.

Depredicabat eandem etiam P. Eustachius Paganus Neapolitanus, a Tirolensi Archiduce in Hispaniam et Belgium missus, prolixiori etiam tempore curatus Antuerpiæ: qui ut aliquam beneficio erga se viro redderet vicem, conciliavit ipsi amicitiam R. P. Caroli Zangrii, tunc Neapolitani Provincialis, postea Assistentis Italiae et Vicarii Generalis, nec non P. Antonii Beatilli, Auctoris historiæ D. Nicolai Myrensis, Barrii in Apulia quiescentis; virorum eximie sanctitatis laude illustrium, per quos insigni de Sanctis Neapolitanis thesauro auctum Musæum Bollandianum est. His merito adjungendus est Adm. R. P. N. Goswinus Nickel: hic anno MDCXXXVI Antuerpiam excurrrens, post gestum prima vice Rhenanæ Provincie magistratum supremum, cum sua opinione diutius remanere cogeretur difficili detentus podagra, quantum a Bollando solatii acceperit, non desinebat etiam depredicare jam senior et totius Societatis Præpositus Generalis. Quia autem in eodem tempore observat, Januario infra prælium sudante, quam improbo continuoque labore urgeretur editio, etiam diebus et horis iis, quas alii ex Superiorum religiosa indulgentia hilariter colloquendo vel ambulando impendebant; valuit accepta propriis oculis experientia, quomodum deinde Sociis professus est Romæ, quominus aures præberet nonnullis, ferme otiosum querentibus cum Socio suo Bollandum.

139 Quid nunc humanitatem illam ipsius commemorem, qua omnes cujuscumque conditionis atque ætatis, quæcumque de causa accedentes, admittebat audiebatque; nullo unquam signo ostendens vel importunam vel fastidiosam alicujus sibi præsentiam accidere? Quotquot nostræ Provincie Socii hoc ex capite virum noverunt (quis autem credi potest non novisse aliquando, cum neminem negligeret vel contemneret) oportet unanimi fateantur consensu, haud facile inveniendum quemquam in hac virtute Bollando parem, nedum superiorem. Quare de eo sic scripsit emeritus Theologiæ Professor, P. Ludovicus de Schildere, propter maximam librorum notitiam cum veniebat Antuerpiam apud Bollandum frequens: *Miratus sum sæpe benignitatem ipsius, quando scriptis suis occupatissimus, admittebat adventantes ad se magna comitate et affabilitate. Præsentia ejus in scribendo summa fuit, cum, quod sciam neminem unquam ullo epistolarum suarum verbo offenderit. Doctrinam ipsius historicam depredicant mundus universus, sibi gratulans inventum esse eum, qui e tenebris educeret abscondita, obscure scripta expoliret, et plurimam ubique ambiguitatem ex antiquis monumentis eliminaret. Hæc ille: ac alius quidam totius Provincie haud ita pridem moderator, obsequendi et gratificandi studium, cum summa humilitate et affabilitate conjunctum, præcipue commendabat. Et vero ita superabat omnem hac in parte virtutis communis modum, ut primo quolibet afflatu accedentes raperet in amorem sui.*

CAPUT XXII.

Extremæ lucubrationes et morbus ultimus Bollandi.

His aliisque virtutibus (quæ, quales et quantas fuerint, rerum ac cordium scrutator Deus æstimare novit, et æstimatas digna mercede remunerare) nec non exercitiis spiritualibus, accuratioribus, ut alias semper, quam maxima obit, ad mortem pie obviandam præparatus Bollandus, paulatim defecere at-

que lan-

que languescere cepit: sic ut extremis vitae mensibus nulli alicujus momenti studio animam posset intendere amplius. Modo angustiati pectoris premebatur molestiis, nunc capitis vertigine laborabat: sæpe debilitatem totius corporis summam sentiebat, sæpe prægravabatur somno, eo molestiori, quod Horarum Canoniarum lectionem cogeret identidem interrompere, in eaque duas tresve horas ponere. Querebatur etiam deficere memoriam, etsi eam ad stuporem omnium in recreatione comuni adhuc firmam praderet vegetamque. Neque magnorum edificiæ reliquæ, etiam in ruinis, admirabilem ostendunt servantque firmitatem, ita ut in eis consumendis vires omnes suas videatur tempus exhaustisse. Querebatur tamen, nec sine causa: pridem namque cum Socii pararent in Italiam discessum, examinandis S. Sallusti Actis pro primo die Martii dare ceperat quicquid habuit liberi temporis, quod sano fuit permodicum, maxime postquam Socii recessissent: sed qualem impexiarum questionum indagine elictum se invenit, quas inter tot negotia, in seculum solitariamque undique incurritiam, haud ita potuit extricare, quin totum usque ad reditum ipsorum triennium hac in re una absumeret, nec parvum biennii post seculi partem. Ille tamen commentarius, quia in tantam exereverat molem, ut metus esset ne lectori prolixitate nimia fastidium pareret confusionemque; debuerunt ex Censuræ Sociorumque iudicio multa contrahi, multa etiam prorsus aboleri: magis quidem illa doctrinæ plena, sed ad propositum haud adeo necessaria, cum paucioribus posset evidenter ostendi, tota illa quæ sub S. Marcellini nomine apud Surium aliosque legitur Sallusti Acta, parum putari esse fragmentum, anistoriæ erroribus scatens propemodum infinitis, quos a cæco, ut ipse se mentitur, Auctore prodidisse, prorsus sit impossibile. Frastra certe in his vel excusandis vel a parte, ut rebantur, sinceriori sequestrandis, forserunt se Scriptores omnes hujus æ superioris seculi: dum contenti interpolata depravataque concedere, aperire non audent fecitissimam illam tot penè mendaciorum vomitum, quot inibi articuli seu paragraphi continentur.

141 Ergo fatigatus fastidioso illo contentiosoque labore, eo magis quod amicos quosdam suos videbat pro Pseudo-Marcellino illo, velut pro aris forisque certare; primum quidem aliorum Sanctorum Acta, a se ad eundem primum diem elaborata, recognoscere cepit ad nova illa monumenta, quæ peregre reverentes Socii de eisdem ulvexerant. Deinde S. Casimiri Poloniæ Principis vitam aggressus est illustrare, suadentibus Sociis; qui sciebant horum causa plurimas ab eo litteras Vilnam et in Poloniam missas, ipsamque istarum historias gentium plene prespectas cognitatasque habere. Sed in illo fluens hymno quo Sanctus ipse solitus fuit Mariæ laudes omni die dicere, tanto eum labore difficultateque eam commentationem pertexit, ut negaverit posse se post hæc amplius aliquid majoris moliminis aggredi. Nec vero aggressus deinceps est: nam ad relegenda Sociorum scripta convertens animum, suum de singulis cepit ferro iudicium. Sed hic quoque ex diuturna lectione fastidium ei inusitatum obrepsit: maxime quia cunctantes oculi suum maligne præstabant obsequium. Ad extremum igitur in serie prætermissorum ordinavit pauca: adeo ut vere dici possit iste studiorum suorum metas (nam postrema hæc, divertenda potius fuisse quam studia) eum attigisse, ubi nullum inventurus esset admirandi munusque finem, in amabilessima speciosissimaque omnium creaturarum, Dei, inquam, genitricis Mariæ: deducente ipsum ad communem Dominam Casimiro, cui semper specialiter fuerat devotus Bol-

landus; utpote Virgini et Virginum Reginae, ob prælatam vitæ ipsi virginitatem, longe carissimo.

142 Itaque die xxix Augusti, cum mane adhuc sacris operatus esset, rediit ad commune Musæum ex more, oppido se fatigatum querens: post meridiem vero cum responsum aliquod mittendum Coloniæ per Sociorum alterum expeditivisset (jam enim hebdomadibus aliquot litteras scripserat difficulter, et quas scripserat negabat a se legi posse) ad cubiculum abiit Vesperas Completoriumque dicturus. Illis finitis, rursus rediit ad Musæum, sed adeo debilis, ut negaret se posse adjuvare in emaculando folio, quod a typothetis allatum fuerat; omnino præter consuetudinem suam, cum ante hæc nunquam esset passus, nisi saltem se audiente, quidquam relegi et ultimo expediti ad prælum. Erant hæc initia morbi, paulatim ad caput ascendentis: quo non observato, ad negotia quædam abiere Socii, ad cubiculum ipse. Sed paullo post rursus ex eodem egredi visus est, manusque ad parietem proximum applicare palpabundas, quasi sustinere se niteretur a lapsu. Accurrere illico, qui haud longe stabant, et suis excipere brachiis jam prorsus e mentis statu emotum, nec quidquam apte respondentem, ignorante quid sibi vel ubi esset. Quare in Musæum ab illis, inde in proximum cubiculum deductus molimine magno, videbatur in apoplexiam incidisse, et intra paucas horas moriturus: sed discussit periculum ex aperta Medici judicio vena elicitus sanguis, qui admirationi fuit omnibus, tam sanus repertus ac si pueri quinquennis fuisset. Itaque Franciscus Maria Florentinus, laudatissimus apud Lucenses Medicus, de quo nos alibi iterum, ut morbi hujus symptomata intellexit, pro insigni sua in ejusmodi rebus experientia judicavit *Sanctum viridumque senem eo apoplexiæ genere esse extinctum, quo S. Hieronymus in Chronico narrat sublatum Valentiniūm egregium Imperatorem: nimirum ex sanguinis per hiantem venam eruptione super cerebri meningis, ubi deinde pubescens febris letaleque coma excitaverit. Ita pluvius, inquit, apoplexias fieri in mortuorum dissectionibus observavi; præcipientes, si vas grande adaperit fuerit; lentos magis, si vas parvum.*

143 Est autem menti suæ utcumque restitutus Bollandus, simul ut abundanti sanguine levatus fuit, sed absque memoria rerum paucas ante horas actarum. Visus est etiam sat bene habere, nisi quod esset vehementer debilis; adeo ut nihil impediretur ultimo Augusti die Sacram Eucharistiam devote suscipere, et Romam ad Congregationem Procuratorum alicui P. Francisco l'Hermite hilariter alacriterque valedicere. Verum post secundam a meridie ejusdem lucis horam, difficili recurrentis febris paroxysmo invasus est, tertioque similiter morbi die, qui secundus Septembris fuit; sic ut jam constaret tertianam esse, sed ita vehementem, ut semper usu rationis privaret, quodisecumque accederet. Ea solutus proximo die Jovis, ad inferius valudinarium descendit, satis, ut tum quidem videbatur, robustus: sed cum eodem die novus accessisset paroxysmus, quasi duplicis tertianæ indicium, nunquam exinde liber a febre apparuit: et si ad stata paroxysmorum tempora gravius alligeretur, non absque periculo imminenti lethargi. Quare judicatum fuit non esse differenda diutius extrema Sacramenta: quæ ei ad omnia presentissimo sunt collata, in Patrum nostrorum Fratrumque corona, die v Septembris, secundo quo in morbum incidit Sabbato. Post hæc ad febrim accessit singultus perquam molestus; convocatusque ad judicandum succurrendumque, si fieri posset, plures medici, de vita actum judicabant; tentandum tamen, si quid per enemata afferri posset subsidii vitalibus, obstructione præfocandis.

Sed cum frustra essent clysteres adhibiti, pejus etiam illa nocte habuit, sic ut sequenti mane reversi medici animam agere existimarent. Relevatus tamen præter spem omnium, postmeridianum tempus etiam hilariter egit, et blande excepit quoscumque advenientes. Vespere autem genuflexis ante lectum Sociis, et Magistri optimi benedictione extremum signari postulantis, eandem impertiit magna cum præsentia animi, verborum exquisitorum efficacia, et internæ expressione humilitatis. Deinde sub primam post medium noctis horam suscepit Eucharistiam, ut nocte etiam præcedenti fecerat, itemque sequentibus duabus noctibus, deficiente paulatim natura, nec quidquam operantibus medicamentis. Mirabantur medici in tanta febrium singultuumque vehementia adhuc eum vivere. Vixit tamen ad finem fere tertii Sabbathi, et quidem sui ac rationis compos toto die Veneris mortem præcedenti: quando circa noctem denno rogatus a Sociis ut benediceret, ægre consensit, jam tempus esse significans, quo sibi potius illi deberent bene precari.

CAPUT XXIII.

*Prædixit paratam mortem obiit Bollandus.
Exsequia a Religiosis Ordinibus variis
celebrantur.*

Ad ultimam usque noctem, quæ fuit inter sextam feriam et Sabbatum media, omnes ad se venientes cognoscebat Bollandus: et ad cunctorum respondebat interrogata, quamvis impedita multum voce et difficulter intelligibili. Annuebat jaculatoriis precibus pie sibi suggestis, et interdum vel repetebat eas vel addito verbulo exaggerabat. Crucifixo avidè figebat oscula, et ad cælum pie suspirabat. At XII die Septembris jam inde a nocte media et loquelam amisserat, et potestatem mentis suæ exteriori signo exprimendæ. Die vero jam ad meridiem deducta, cum fugiente prorsus arteriæ pulsus animam agere crederetur, recitate sunt consuetæ pro agonizantibus preces, et semel iterumque repetitæ. Quas inter adstantium alicui venit in mentem, committendum non esse, ut nulla vel ex morientis vultu exciperetur imago viri, ita celebris in vita et magis post mortem celebrandi. Negabant Socii unquam id placuisse vivo, nec passurum esse morientem, si sua esset in potestate, diebant. Inductus nihilominus ad moribundi lectulum pictor est, Philippus Fraytiers, magni Rubenii olim discipulus: et ultima qua utcumque vixit hora, excepta sunt vultus venerandi lineamenta, qualia in isto articulo poterant et sufficere viderentur efformandæ studiosius operiosiusque imagini: cui postea in æs incisæ versus sequentes aptavit domesticorum aliquis:

*Bollandi vultum muta sub imagine, sculptor,
Ingenium scriptis explicat ipse suis:
Sanctorum hoc geminis distincti mensibus Actus,
Tertius hoc Martis mensis et Acta probant.
Tertius, heu! idemque sem labor ultimus, annos
Quem doleas operi non habuisse pares:
Sed dabit hoc socialis amor: sic scribere perget,
Omne, suum finem donec habebit, opus.
Ast animi speciem si possent taliter æra
Reddere, ut vultus illa referre queant,
Pauca forent Sociis condenda volumina, quando
Unica pro multis esset imago libris.*

145 Expiravit Bollandus sub horam quartam secundum meridiem, cum ultimo resumerentur extre-

mæ pro agonizante preces, et tertiam jam horam cessasset omnis arteriarum pulsus, nec nisi exigua reciprocata per halitum spiritus motione vivere cognosceretur: sic ut somno, quam morti similior videretur hic exitus e vita, et ipse admirabili ejus dilatione comprobasse crederetur factum pictoris, quod viventis humilitas semper improbaverat. Quin et post mortem favere visus est, prima illa lineamenta vivis experimenti coloribus, suppletique ea quæ jam deleverat prorsusque immutaverat status morientis. Nec dilata pictori ipsi merces sua est, utpote cui gratia obtigit pièntissime sicut vixerat moriendi, statim atque manum extremam imagini, nonnullisque exinde sumptis ectypis imposuit: eo, ut confidimus, translatus, ubi nunc meliorem animæ Deo fruētis vultum jucundius contemplabitur. Porro imago hæc, quamvis sub extremum spiritum designata fuerit, non tamen extremam illius ætatem perfecte refert: sed juniorem aliquanto quam erat ea in qua mortuus est Bollandus. Dum enim pictor hic nullam præstantissimi viri haberet animo impressam ideam, nisi quam ante complures annos hauserat ex vegeto tum optimæque habitudinis vultu, tali Bollandum effinxit specie, quali eum tunc fuisse meminimus, et optassemus semper manere, nulla ætatis damna sentientem. Sed nempe, ut Possinus, Societatis nostræ Historiographus, de eo rescripsit: cælum huic vim invidit terris, aut potius sui ad se traxere Sancti, repræsentaturi mercedem rigilarum et exaltatorum ingentium laborum in cornu et Dei procerunda gloria. Acquiescere, inquit, necesse est beneplacitis divinis et sensum jacturæ nostræ leviorē facere gratulatione felicitatis ejus. Hanc maximi illius viri verissimam cogitationem, quod attinet ad Sanctos sibi suisque cœtibus Bollandum jungere affectantes, P. Franciscus Vavassor, cultissimus inter Gallos elegantissimus Poeta, sic expressit:

*De Scriptore suo Divi certamen habebant,
Tempora quæ vitæ, quam diuturna darent.
Pars major, saluum in terris superesse volebat,
Longius ut ceptum prosqueretur opus.
Pars minor ad suprema poli convexa vocabat,
Ut caperet scriptis præmia digna suis.
Finit hanc litem qui solertissimus unus,
Et dedit ad comites talia verba pios:
Justa viro, Superi, et merces jam debita, cælum est:
Si pergat, quid, ei quod tribuamus, erit?
At si desistat, si quidam infecta relinquat;
Nonne sat utriusque duo munus agent?*

Agent utique: si (quod non tam a natura ingenioque suo quam ipsorum Sanctorum et Sanctos amantium intercessionibus sperant) fiat in ipsis spiritus Bollandi duplex: spiritus doctrinæ et pietatis; ut plus qua duplici, quæ adhuc superest, parti laboris facere possint satis, dum vita et vires patientur.

146 Nunc ut ad Bollandum revertamur, mortuus est is optato sibi nec improvise tempore. Juventus est enim in mensa, ad quam studebat, libellus P. Francisci Poiré de methodo bene moriendi, ad dexteram; ad sinistram vero supra laudati Bernardinorum reformatorum Generalis *Bona Manuductio* ad cælum. Proposita quoque in ultimis exercitiis spiritualibus scripta, aliud fore non continent, quam quomodo se vellet ad mortem religioso obeundam parare. Superiori indicanti sub initium morbi, periculosum eum videri, e quo fortasse non resurgeret; respondit, se sive nunc libentissime mori: petiisse aliquando, dum anno MDCLXI aliquo in discrimine vite jaceret, ut sibi vita protraheretur tantisper, dum reduceret ex Italia Socius videret: eo voto abunde potitum, nihil habere amplius propter quod diutius optaret vivere: gratias agere Deo, cujus beneficio in So-

cietate Jesu vixisset ac moreretur : cetera prudentissimè ejus dispositioni relinquere. Idque sic fecit ut totis illis quatuordecim diebus nullam de studiis suis, nullam de allatis litteris, nullam de negotiis ullis admiserit feceritve mentionem : nisi quod semel iterumque monuerit Socium, necdum persolutam mercedem esse ei fabro, qui vinculum hernie continendæ reparaverat. Mortuum Bollandum sic Domus nostra luxit, ut vitam ei magnamque in cordis ominaretur gratulabunda felicitatem : quia tamen inscrutabilia sunt judicia Dei, qui etiam in Angelis suis reperit pravitatem, postulata continuo per nostræ Provinciae Collegia sunt consueta sacrificiorum ac precum suffragia, si forte adhuc aliquid expiandum anima, tam cara Deo Creditibusque, hinc extulisset.

117 Religiosorum deinde per hanc urbem monasteriis aliquot, cum quibus Bollandus magis aretam eduerat, amicitiam, indicatus obitus ejus est. Illi autem omnes sic exceperunt hoc nuntium ut manifesto paluerit Sanctos imitari Dei indelem, cujus visione æterna beati sunt, et jam veluti defunctos, sese glorificantem voluisse glorificare. Etenim quod nemo hic unquam factum meminit alienius private persone honori, id factum est a religiosissimis illis coetibus in funere Bollandi, consensione tam admiranda animarum ut ex condito sic agere communiter viderentur, non suo privato affectui obsequi. In his ut dignitate auctoritateque, sic etiam apparatu et magnificentia præcipuus fuit Amplissimus et Adm. Reverendus Dominus Macarius Smeets, Coadjutor D. Michaelis Ordinis Præmonstratensis Abbas. Eodem enim, quo defunctis decessoribus successores Abbates solent, ritu et pompa publice in suo templo, multis e nostra Societate presentibus, parentavit Bollandi, funebre perficiens sacrificium in Pontificatibus, cum solenni musicarum concerta, majoribusque campanis omnibus lugubri sono propalantibus, quia in veneratione ipse ac sui Religiosi haberent pium P. Bollandi memoriam, ab Sanctis Coadjutor Ordinis studiose illustratos, Franciscani Patres, statim ut accipere schedulam nostri nuntii hujusmodi, suis indicere preces, miserique ad R. P. Præpositum hujus Domus, qui indicarent exequiali sacro adiutores se cum privatim tum publice pios P. Bollandi Maues ; debetumque ad hoc esse diem xvi Septembris, quando plenissime Religiosorum choro illud est ab omnibus decantatum. Apud Dominicanos Patres, sub interregno constitutos, quia Priore magistratum deponente necdum erat declaratus successor, non ita prompti erant tale quid constituere ; vixit tamen affectus gratitudinis, quam se putabant debere Bollandi, mortuo, ut intellexerant, eo die quo imprimebatur Vita B. Petri Hieremie, ex suo Ordine, diem in Marti fluens. Itaque non contenti privatim pro eo indixisse preces, ipsoque, quo humiliter pro anima illius refrigerio omnes sacrificabamus, die xiv Septembris ad templum nostrum misisse Eximium Patrem Magistrum Franciscum Dingheus, Sacre Theologiae in Academia Lovaniensi Doctorem et Studi sui hic Regentem, atque in ætate jubilaria venerabilem senem, ut eodem quo nostri ritu sacrificaret ; elegerunt etiam xvi mensis ejusdem diem, quo, eodem Eximio Patre Magistro solenniter conchimento ad aras, testarentur, quid omnes sentirent de meritis defuncti.

118 Patres vero Carmelitarum majorem esse suam erga demortuum obligationem rati, quam que posset unius Conventus expleri obsequio, ad Provinciam suam, tum Bruxellis agentem, R. P. Danielem a Virgine-Maria, intimum Bollandi amicum, retulero viri de Ordine sic meriti mortem, requirentes

quid fieri juberet. Jussit autem ut per Provinciam universam, in qua Conventus quindecim numerantur, Officium defunctorum cantaretur cum Missa : quæ continuo xvi Septembris acta sunt Bruxellis, coram Collegii nostri Rectore, Ex-rectoribus ejusdem collegii duobus, aliisque totidem gravissimis Patribus quondam P. Bollandi discipulis : Antuerpiæ autem expletum est Provincialis mandatum die xviii : sic ut tribus in templis Mendicantium Ordinum, tribus continuis diebus, non absque admiratione magna civitatis, Bollandi sit habitus insolitus iste honor. Cui ut aliquam gratitudinis vicem rependerent Socii, ex variarum Reliquiarum thesauro, occasione scripturarum scribendarumque Vitarum e pluribus locis ad Bollandum transmissis, selecta quædam et singulis aptiora obtulerunt : quæ ipsis et Bollandi memoriæ conservarent, et promovendæ inservirent pietati. Provinciali præterea Carmelitarum, quoniam ob illustratam S. Petri Thomasi Vitam præcipue agnoscebat hic Ordo se Bollandi obstrictum, offerre placuit alteram ejusdem Sancti Vitam, quam velut pretiosissimam gemmam, literario suo gazophylacio inferendam atque ad supplementum Januarii asservendam, Parisiis descripservant, Auctore Joanne Carmessonio, FF. Minorum Terræ-Sanctæ Ministro, eo qui et morienti adfuerat, et mortuum laudaverat pro concione, et miraculorum ab recepto in eodis patratum testibus racione audiendis dederat operam. Inventa autem hæc Vita fuerat inter ejus, qui editam in Januario Vitam plerorumque testis oculatus scripserat, Philippus Mazzerii Cancellarii Cyprii manu exaratos Codices, in monasterio Patrum Coelestinarum e quibus transscriptam una eum præclaris de festo Presentationis Virginæ, dicti Philippi opera ex Oriente in Occidentem traducto, monumentis, cum præfatio Provinciali adtulissent Socii, ut ex ore dierum oculatorum testium exima B. Petri Thomasi Sanctitatis plenius Ordini cuncto innosceret, curavit continuo per R. P. Gerardum a Puero-Jesu tunc Definitorem recognosci omnia, et sicut prius edita congruis annotationibus illustrari, Societatis nostræ Provincie Præposito Ægidio vander-Beke et Domus hujus Superiori Petro vanden-Berghe, nec non Bollandi Sociis duobus dedicanda, typisque evulganda : prout anno mdcclxvi factum est per epistolam, in qua prædictus Adm. R. P. Daniela Virgine-Maria, postquam Societatem Jesu et Carmelitæ Mariæ familiam ostendisset præcipui ejusdem amoris nexu conjunctas, crebris nuntiusque inter se beneficiis officiisque semper certasse, et honorem Ordinis a Bollandi cum viveret auctum commemorasset ; transiturus ad eum commemorandum, qui vicissim Bollandi mortuo repensus ab Ordine Carmelitico est, suam de ipso sensum his verbis interposuit :

Woeat Eximius istius Patris, Domus vestre Antuerpiensis totiusque Societatis illustrissimi sideris, tantisper immorari memoria, quæ vere in benedictione est apud homines, equis debet quæ et apud Deum Sanctitasque omnes? Etenim si teste Joanne Molano in tractatu de Martyrologiis gratissimum Catholicis et iis qui pietatem amant operam fuerint, qui Sanctorum nondum impressa præclara gesta in Bibliothecis investigare et prælo dare voluit... equid censendum de eo, qui et omnia Sanctorum Acta ubique terrarum constantia inquirere, et eruditus pulcherrimisque annotationibus illustrare aggressus est, omniumque progressus alius perficendi viam monstravit?... Est et erit in benedictione memoria P. Bollandi apud universam Ecclesiam : cuius decore et ornamentum sunt Sancti. Est et apud Sanctos, quarum gloriosa memoria recoditur in eorundem Actis scriptis, et dum exemplis virtutum istæ expressis nos conformamus, acceptissimum illis

exhibemus obsequium summa enim religionis est, imitari quod colimus. Est denique apud Deum, qui in Sanctis suis gloriosus existit et in eorum honoribus honoratur... His ducti motibus plures sanctissimi viri... libentissime subiverunt laborem Sanctorum Vitae scripto consurgendi, sequi per eum et Deo gratissimum prestare obsequium et ad perfectionem proficere quam plurimum crediderunt... Qui inter ardua commoratur etque assidue manibus contrahat, odorem ex illis quia contrahat, habere fieri potest. Sic et P. Bollandus tum multis annis Sanctorum ejusvis Ordinis, temporis, regionis immersus Sanctis gestis, ea jugiter contemplando, ramiando, adornando, non parum pietatis in se transulisse habere est ambigendus. Idque evidenter satis manifestare videtur eundem ille ejus in verbis et gestis, nec non praestanti ejus et variae eruditioni magnaeque prudentiae conjuncta comitas, humilitasque, ac Christianam quaedam simplicitas : quarum ipse me virtutum testem adscribo. Ut primum, ob istas aliasque et vitam praeclare actam ac magnos labores exantlatis, in heroico illo pro Sanctis molimine suscipiendo et proseguenda, consilere liceat, ipsum non modo Beatorum consortio jam frui, sed et inter eos eminentioris gloriae gradum assecutum. Atque ita si primum fuerit fuisse Bollandum, nobis et Ecclesiae creptum; primum etiam esse gaudere Bollandi, Beatorum choris inserto.

150 Haec pro suo affectu Provincialis ille, iis conformia, quae plures sentiebant de Bollandi, ejus corpus, eodem quo ceteros ritu solemus, XIV, ut dictum est, die extulimus sepeliendum sub sacello S. Josephi, adeoque et sub eo quod alteri immiuet altari : ad quod ultimis vitae suae annis sacris quotidie fuerat operatus. Officio publice recitando interficere seculares varii, qui Bollandum noverant familiariter : et inter hos Patrum Carthusianorum Prior Peckius, qui etiam ordinavit, ut defunctorum Officium sui haberent una cum Missa : quod idem ab ejusdem Ordinis Patribus Lirae, et a Minoritis Hieronymis Lovanii factum fuisse postmodum intelleximus. Simile quid Ecclesiae Cathedralis Canonici aliqui et ex ceteris religionis domibus plurimae fecisse testati sunt, pro suo quique proprio erga virum doctissimum affectu. In quo deinde nec Cisterciensis in Monasterio S. Salvatoris Praelatus, nec ejusdem Ordinis extra hanc civitatem Abbas ad Seablim in antiquissimo splendidissimoque S. Bernardi monasterio, passi sunt desiderari eas partes, quas Officii sui esse credebant erga virum, aequae de suo ac aliis Ordinibus omnibus bene meritum scribendo. Laetienses ex Bloisiana familia monachi, memores quae veneratione atque amore fuerant viventem prosequuti Bollandum, singuli cum suo Abbate pro anima ejus ad Altare privilegiatum fecere.

151 Haec tam ingentia honorum omnium hujus urbis studia, tam concordi affectu demonstrata, Parisiis intelligens P. Franciscus Vavassor, ita v die Novembris gratulabundus rescripsit :

De P. Joanne Bollandi male narratis : etsi enim mors parum immatura valere debet illius, qui unum ageret aetatis jam septuagesimum; tamen virum tantum incumbens tanto operi, necesse etiam quarta parte illius perfectum, ante diem perdidimus. Perdidimus autem nos; imo vero ipse universus orbis Christianus, de quo tam bene mereri coeperat, ipsi, prope dicam, Caelites, quibus operum navabat, perdidit. Itaque minime miror, si, ut significasti mihi per litteras, Minorites, Dominicans, Carmelites, Praemonstratenses, Cistercienses, plerique alterius generis homines, gratias se et praebuerunt, et revera justas, quae dicuntur, persolverunt. Quamquam hoc istorum eo mihi laudatius factum videtur, quod hic pari in causa nihil experiamur tale, nec tam equis et benevolis utamur ho-

minibus nostris. Amo. Patres mei, gentem vestram, piam, fidem, gratiam. Faveo laudi Bolyarum, qui et sine invidia aestimare suorum iugentia norunt, et sine parcimonia, post mortem etiam, quod fieri potest, remunerari. Sed, ut scripsi, damnum fecerunt in optimo Bollandi litterae historicaeque id genus sacrae : verumtamen damnum quod per vos, Henscheni et Papebrochi, rependetur. Prudens illud quidem consilium, ut, quoniam aetas hominis par esse non potest maximis quibusque operibus absolvendis, dividatur pensum inter plures; alter alteri, quasi vicarius diligentia, succedat; posteris interdum, quod agant commodo suo, relinquatur : sed summa quoque felicitas est nascisci in tanta varietate judiciorum, qui velint; in tanta multiformis et accurata eruditionis penuria, qui possint praeclara aliorum capta carqui ac perficere. Macti estote huc inductione voluntatis, hoc robore animi atque fiducia. Tantum opto atque a Deo precor, ut, quando vobis multo plus est oneris relictum quam quantum decessor vester tulit, plus vobis item valetudinis, virum, annorum ad perfectendum concedat.

CAPUT XXIV.

Sensus piorum extra Flandro-Belgicam nuntiato Bollandi obitu.

Ceterum hic referendae candor gratiae, quem vir iste eloquentissimus in gente nostra miratur et laudat, non solum extra Antuerpiam in varias Flandro-Belgicae urbes se diffudit per Carmelitas, Minoritas, Carthusianos, Cistercienses, etiam Burgis in Dunensi monasterio Bollandi mortem variis praeclaribus sacris, licet privatim, prosecutus : sed in ipsas penetrans Gallias per Reverendissimum Generalem Canonicorum Regularium S. Genovefae Abbatem, Franciscum Boulaert, transfudit se ad omnia, quae sunt plurima, eidem subiecta monasteria ; in quibus jubente ipso, prout hic perscripsit, preces et suffragia indicta pro anima P. Bollandi. Canonicorum quoque Regularium in regali Abbatia S. Victoris Parisiensis Prior, cum supervenisset lugentibus Bollandi recentem mortem Sociis, nihil magis doluit, quam praereptam sibi felicitatem ipsimet in manus tradendi martyrium Magistri Thomae, Prioris olim in Abbatia praedicta et pro Episcopo Stephano Vicarii Parisiis Generalis, recens a se ex antiquis monumentis compilatum, et Pontifici Maximo oblatum ; ut quem Iotrense Concilium, Episcopus Parisiensis Stephanus, S. Bernardus Clara-vallensis Abbas, alique, nec non Innocentius Papa II Martyrem verum declaravere, ipse congruo Martyribus cultu, qui solum deest, honorandum decernat. Itaque praedictus Prior, Philippus Gourbeau nominatus, addixit Sociis P. Bollandi, se quoque curaturum, ut suorum Religiosorum sacrificia et preces, pro optimo Magistro nequiquam desiderarent. R. P. Marianus Sozimus, Patrum Congregationis Oratorii in Urbe praepositus, litteras in Belgium misit, ut Octobris scriptas hoc tenore :

Obitus R. P. Joannis Bollandi, in eam nos animi angustiam egit, ut satius iudicemus solamen magis accipere quam ferre : tanta erat omnium nostrum erga illum benevolentia, quam sibi juncta pietati doctrina conciliaverat : tanta erat orbis Christiani spes, quam religionissimum aequae ac utilissimum operis forebat expectatio. Suffragia pro ejus animae refrigerio promittimus et solvimus.

153 Plura fortassis alibi alii, nobis ignota : quod autem

autem ex litteris huc latis scimus, etiam viros in politica dignitate primarios, quæ religiosorum fuerunt, Bollando præstitisse, non debemus reticere. Etenim supra laudatus Divionensis Consiliarius D. Bouhier, qui pridem cognitum habebat Bollandum ex lectis accurate operibus ejus, continuo ut obliis audit, ad recitandum pro anima ejus Officium defunctorum se contulit. Similiter nobilis ille Lucae in Italia Medicens, in quo tantam historicarum rerum peritiam demiratos Socios supra narratum est, scripsit in hæc verba Antuerpiam :

Decessit P. Bollandus, vir summus et sapientissimus! Nil mirum, si de pijs omnibus optime merito pii omnes solliciti, justè muerentes justa solent. Equidem perfectis litteris vestris non continui lacrymas, sed totus in gratiarum actionem effusus, Ambrosianum hymnum recitare accipi, mecum reputans, impossibile esse, in exemplis Sanctorum semper versatum, a Sanctis aliquando disjungi. Sanctos omnes, pro quibus tantum solavit et aluit, in ejus occursum processisse non dubito, ipsaque nobis ex alto jam occurrere summi illud: In plenitudine Sanctorum detentio mea.

151 Ita quidem et nos confidimus, tum propter suffragia tam multa, tanto affectu impensum mortuo; tum propter acurationem, qua solitus erat eadem ipse pro alius indicta persolvere; neque indicta tantum, sed alia etiam plura pietatis exercitia pro purgantibus animabus ultro assumpta solitus præterea quoties iter agnus transiret cimiterium, aut reorum supplicis addictum locum, vel crucem cæsi istic hominis indicem, Psalmum *De profundis* recitare, et eundem subiungere itinerario, cum primum urbis portam egrederetur. Hanc ejus consuetudinem cum aliquando observasset quidam ex Rhæni inferioris Provincia, tridui vel quadridui comes datus, scripsit se juvendi exempli utilis specie recreatum idem dominiceps Officium mortuis in simili occasione copisse et perseverasse impendere. Quod si aliquem ex amicis, vel propter commercium litterarum, vel propter communicatas Sanctorum Vitas de se bene meritis, intelligeret vitam committasse cum morte; uno altero aut etiam tertio sacrificio prosequeretur defunctum, Sociosque ut idem facerent admonerat. Eundem erga democritum affectum hoc quoque demonstrabat, quod in nostrorum mortuorum funeribus libenter spectandaque cum gravitate Sacerdotale munus peragere consueverit, diligenterque scribere ac sugere, quæ humiliter in ipsorum moribus ac vita observant, et judicant inveniendæ elegio opportuna.

155 Hujus sui obsequii vicem copiosam a nostris hominibus retulit. quippe qui nec in sacrificiis mortuo impendendis, nec in dando vitutibus illius testimonio parcere fuerint, non tantum in hac nostra, sed etiam Provinciis extraneis. plurimi enim quæ Rectores quæ subditi ex Gallo-Belgicæ, Germanicæ, Gallicæ, Italianisque Provinciis, rescribere aut se, aut secum subditorum suorum plerosque, Missarum sacrificia pro ejus anima etiam pluries obtulisse; singuli vero exquisitis verborum formulis virtutem ejus doctrinamque deprecant. Omnium vicem audire habet Alexandrum Wiltheim, Luxemburgensis historici Scriptorem diligentissimum, et frequentibus ad Bollandum litteris hic notissimum, qui Luxemburgo ubi Rectorem egit in Octobris in hæc verba scripsit :

Ergo occidit hunc illud Ecclesiæ R. P. Joannes Bollandus, vir in quo certarum humanitas et litteræ! Frustra de eo exposcat aliquis judicium meum, Ecclesiæ tota omnibus demeritis seculis de Actuaria suo preclarissima semper judicia faciet. Ego quid possum? Dicere virum nadequaque doctum? ut tales quot tulit, quodque fert erudita hæc ætas? Vulgo et summis viris

gratum, laudatum, cultum, suspectum? Et hæc fieri sæpe vidimus. Ast Acta Sanctorum, Rosweydo cogitata tantum aut leviter tantata, in lucem proferre cepisse primum, cujusmodi hoc est? Cælos fingamus caveri stellis, aut certe nubibus ita spisse obiectas, ut vix stellas habere videantur. Jam qui stellas cælis dederit, aut vero nubium depulsa caligine, aut stellæ lucant clare, effecerit, quantus ille! quam ad imaginem Creatoris stellarum factus? Quid erat Ecclesiæ, id est, terrestræ hoc cælum, aut istud Bollandi incomparabile caput? Cælum quidem; sed tot stellis aut destitutum aut obscuratis minus lucidum, quot Sanctorum res gestas vir ille magnus, aut novus et ante eum diem inauditas protulit, aut tenebris involutas doctis eruditisque commentationibus illustravit. Hoc suspiciet Ecclesiæ semper: hoc omnia secula deprecantur. Nec sane video quid ad hanc laudem addi possit. Vos interim his vestigijs gnari pergitte insistere, et digna æternitate molimina cum plausu bonoque orbis terrarum perficite.

156 Hæc ille: post quem Hermannus Crombach audiatur, editis libris vir illustris et crebro litterarum eruditarum usu cum Bollando conjunctissimus: ejus hæc est ad P. Godefridum epistola, die xxii Septembris scripta :

Serius intellexi, nec nisi octava post die, mortem R. P. Joannis Bollandi. Dolui, ut debui, vehementer, Societatem nostram tali cultioris omnis litteraturæ sidere privatum; mensem Martium, in quo complures Sancti Colonienses occurrunt, non modice retardatum; Reverentiam Vestram Patremque Danielum tum caro capite, ducere ac Socio curarum et laborum individuo orbuto esse. Nec tamen sortem beatam et consortium Sanctorum omnium, quoniam gesta tot vigiliis et in exhaustis laboribus ab annis plus quam triginta, cum summo Ecclesiæ totius Catholice emolumento, illustranda suscepit, invidere potui optimo seni fracto jam morbis et continuis studiis attrito corpore, defectisque viribus, quietem æternam in triumphante Societate prudem astanti. Vir sane fuit maximis naturæ gratiæque donis cumulatus; Deo, Cælitibus, et hominibus mundi verticibus, dantisque omnibus merito carissimus: ejus memora, dum stabit orbis, viva et immortalis perveniant in relictis orbi tot monumentis. De omnibus nationibus, omnibus vitæ religionæ et secularis Ordinibus optime meritis, comis et affabilis omnibus; orbiculum orbis Christiani in summis historicarum difficultatibus, et abstrusarum reconditarumque questionum implicatis nodis, nulli roganti, gravissimis licet implicatis negotiis, suam rogavit operam aut tarde exhibuit: divinis bonitatis instur longe lateque se diffundens, cunctisque communicans ingenii serenitatemque dotes, effusa et sui quodammodo prodiga caritate. Cuius cum jam reauratione fruatur in cælis, larga, ut confido, et redundante; non est par nos ejus causa trislar, qui, quorum præconium scribendo peregit, eorum virtutes sedulo ut contemplatus sic imitatus, sublimem inter eos locum credi potest obtinuisse. Eo autem dolendum minus quod non abierit, sed præcesserit, futurus apud Deum Cælestesque Patronus inchoati operis: quod ut Reverentia Vestra cum Socio Daniels feliciter decurrat totum, animatus voveo, ter divinis mysterijs pro amantissimo Patre, ut mortuum compari, operatus.

157 Neque post hæc fuerit Adm. R. P. N. Generalis Joannis Pauli Olive suppressere litteras, quas ad demortui Socios scripsit xxxi Octobris: tum quia ipse est Caput Societatis nostræ, ad eumque propius pertinet de suorum subditorum meritis ferre sententiam; tum quia illustra duo continet et hæc tenus prolatis nobiliora, videlicet Reverendissimi

Patris

Patris Generalis Carmelitarum eximiam benevolentiam, et ipsius, qui transcendit omnes, summi Pontificis Alexandri VII sensum, novis majoribusque iudiciis sub tali teste declaratum. Hæc autem epistolæ verba sunt :

Etiam hic apud Carmelitas Transpentinus, non sine lugubri splendore, parentatum est optimo P. Bollando, de quo XVIII Septembris scribitis. Vixit ille inter Vitæ Sanctorum, quidni obierit prætiosæ morte Sanctorum, acceptus amantissimo amplexu ab illis, quorum beatæ vitæ imaginem pinxit ac commendavit, ac in Reverentiis Vestris commendare pergit immortalis memoriæ posterorum? Ceterum illud solatur dolorem meum, post illum ad sedes æternas a vitæ et necis Domino evocatum, quod auro uno ramo avulso, non deficiat alter aureus, imo duo. Scribo itaque P. Provinciali, et tenere ei instanterque commendo Reverentias Vestras opusque illud Sanctum, quod Ecclesiæ tantæ utilitati, et Societati tanto splendori, et Deo tantæ

gloriæ futurum est. Etiam SUA SANCTITAS, audita P. Bollandi morte, non sine mæroris significatione luculenta, ostendit, quanti virum illum fecisset vivum, et quantum doleret acerbum ejus, etiam in adeo matura ætate ac virtute, occasum. Simul operis, ab illo inchoati ac Reverentiis Vestris relictæ, laudes atque utilitates in Ecclesiam universam profecturas ita est prosecutus; ut mihi, licet currenti, acres omnino stimulos addiderit, ad cælesti illud opus omni studio adjuvandum. Quocirca audeant Reverentiæ Vestræ a me petere quidquid in operis illius favorem auderet P. Bollandus : quem ego et vivum amari unice et mortuum amare pergam in Reverentiis Vestris. At quia silentium est vox opti dolentium, hic finio : et quoniam P. Bollandum, instar Patris vestri, lugetis boni filii; ecce me vobis Patrem. Uterque vestrum ita rem agat, ut de utroque vestrum dici possit illud : Mortuus est Pater ejus, et quasi non est mortuus; similem enim reliquit sibi post se

CONCLUSIO.

Atque hæc sunt præcipua, PATER NOSTER ADM. REVERENDE, quæ ex fideli domesticorum aliorumque familiarium relatu, ex propria nostra experientia, ex epistolarum autographis apud nos magno numero asservatis; de Sanctorum Historiographo Joanne Bollando et virtutibus ejus; de inchoatæ ab eo scriptionis exordio, progressu ac ratione; de amicorum Principumque officiis ad eam prævehendam collatis; de piorum atque eruditorum virorum circa ipsum iudiciis; deque iis omnibus, per quæ posteritati innotesceret homo ipse et opera ejus, colligi potuere, ad hoc conscripta, ut sua Bollando in iis quæ gessit fecitque laus, et amicis ac benefactoribus eorum quæ præstitere gratia possit perennare. His autem quærendis audiendisque, sicut inter tot occupationes gravissimas, horas aliquando integras et pronas aures libens dedisti; ita in præsentis scripto legendis recolendisque non invitus oculos commodabis eos, quibus totius Societatis nostræ incolumitati et utilitati prospicis. Restat, quoniam tam benevole jubes, ut in nostri favorem operis petere audeamus quidquid auderet Bollandus; oremus hoc idem, quod ipse orare solebat cum viveret; videlicet ex magno illo præcui sacrificio- rumque thesauro, quorum Deo per totam Societatem oblato- rum penes Paternitatem Tuam dispensatio residet, subsidium aliquot prosequendis studiis operibusque ad nos a Bollando deductis, et Sanctorum, quos in lucem proferimus, exemplis ipsa imitatione exprimendis. Deinde vero, quia mortui jam sunt plerique eorum, quos per omnes Societatis provincias multis obsequiis Bollandus sibi comparaverat amicos et in perquirendis atque Antuerpiam destinandis Sanctorum Actis adjutores; neque senior et indices

occupatio intendere potuit novis amicitii conciliandis : esset hoc nostrum imprimis votum, faceresque in rem presentem opus utilissimum, si Tuam auctoritatem interponeres apud omnes Societatis nostrae Praepositos Provinciales, ad hoc ut in suis quique Provinciis aut praecipuis nostrorum domiciliis designandum corent singuli virum unum alterumque industrium : ad quem nostra de Sanctis quarumque Provinciarum referre dubia possimus, vicissim edocendi et adjuvandi in iis quae occurrerint investiganda. Primum ut opus hoc (quod non tam Bollandi aut nostrum esse censemus quam universae Societatis) uno quasi humero ubique urgeatur promoveaturque. Tum ut per eosdem quibus a Te fuerit commendatum, commendetur porro etiam aliis Ecclesiarum Praelatis, coetibus religiosis, hominibus eruditis : qui omnes suarum dioeceseon, Ordinum ac professionum Sanctos, regionum quoque et urbium historias haud modice hic illustratas invenient. Ita distractis celerius exemplaribus promptiores invenientur Typographi ad ingentia illa pecuniarum impendia facienda, sine quibus tam vasta moles nequit in lucem venire : et Sanctorum Acta ubique innotescant quam plurimos iis imitatores cultoresque conciliabunt, per quos Dei gloria et Ecclesiae Catholicae decor magis magisque toto orbe terrarum effulgeat et efflorescat.

PROTESTATIO.

Quandoquidem benevolis eruditisque Lectoribus cordate et ingenue sæpius denuntiavimus atque adeo inculcavimus, si quæ ipsis sinceriora quam quæ habuimus Sanctorum Acta monumentaque alia occurrent, aut si in ipso nostro opere quidpiam reperient, ubi quod verum rectumque erat haud sinus assecuti, deque his admonere nos dignabuntur; nos illis maximas habituros esse gratias, et quæ perperam scripseramus emendaturos; multo sane æquius est, nos Sanctæ Apostolicæ Sedis judicio ac decretis obtemperare. Nam Coelites omnes Deumque ipsum sancte testamur, nos eandem sacrosanctam Sedem, ut Veritatis (quæ unice proposita esse historiam scribentibus debet) Magistram revereri: neque ab ejus scitis jussisque vel latum unguem declinare velle.

Quare (quod est alias URAXI VIII Pont. Max. iteratis Constitutionibus vetitum) nulli, quantum quidem per imbecillitatem humani judicii provideri a nobis potuit, SAXCTI aut BEATI appellationem adscripsimus, cui non eam vel Sedis ejusdem sententia, vel majorum religio, vel veterum Scriptorum auctoritas contulerit. Neque item cujusquam, qui non videatur, *per communem Ecclesiæ consensum vel immemorabilem temporis cursum, aut per Patrum virorumque Sanctorum scripta, vel longissimi temporis scientiæ tolerantia sedis Apostolicæ vel Ordinarii*, venerationem obtinere, commemoravimus miracula, prædictiones, arcanorum manifestationes. Si tamen videamur uspiam hoc in genere hallucinati, admoneat nos quivis amator Veritatis, atque illico corrigemus: et multo quidem libentius multoque studiosius hæc, quam si qua errata, pertinentia ad Chronologiam, Topographiam, Actaque ipsa, imprudentibus exciderint: quæ tamen ipsa moniti continuo retractabimus.

Etenim hosce Commentarios nullum habere momentum volumus, nisi HISTORIÆ HUMANÆ, ab hominibus errori obnoxiiis compositæ: nisi si qua ex Divinæ Scripture libris descripta, aut Ecclesiæ Catholicæ Conciliis, Pontificisque Bullis Canonizationum, quibus sua sacrosancta constare debet auctoritas, accepta sint.

INDEX SANCTORUM

AD OCTO PRIMOS DIES MARTII.

- A
- 3 Absalon M. Cesareæ Cappadociæ non Austrobrigæ in Hispania 130
- 4 Acacius M. Ptolemaide in Phœnicia *Ex MSS. Menæis.* 307
- 1 Abundantius, sive Abundius M. *Ex Mroll.* num in Africa, an Ursaone in Hisp. 28
- 1 Adrasius M. *Ex Mroll.* an in Africa? 28
- 4 Adrianus Episc. S. Andreæ in Scotia, M. in Maia insula. Dies natalis, gesta *ex Hectore Borthio et aliis.* 325 *Vita Ex Breviar Aberdon.* Hungaria patria: prædicatio ad Pictos: mors a Danis illata, templum erectum. 326
- 1 Adrianus M. in Africa *Ex Mroll.* 29
- 3 Adrianus M. in Africa. *Ex Mroll.* 339
- 3 Adrianus M. Antiochiæ *Ex Mroll.* 361
- 3 Adrianus M. Cesareæ Palest. *Ex Mroll. Menoll. et Eusebio.* Post alia tormenta, a leonibus intactus, gladio occisus. 363
- 1 Adrianus M. Massiliæ. *Ex Mroll. et Off. Eccl.* 29
- 1 Adrianus M. Romanus: Bononiæ corpus. 23
- 7 Ætherius Ep. Chersonæ in Taurica Chersoneso M. *Ex Mroll.* an Hispaniæ tribuendus? 638. *Elogium Ex Menæis.* 640
- 6 Aetius Dux M. Amorii captus, in Syria occisus. *Vide Martyres XLII a pag. 456 ad 467*
- 1 Agapius *Ex MS. Synaxario.* an in Africa? 28
- 7 Agathodorus Ep. Chersonæ in Taurica Chersoneso M. *Ex Mroll.* 638. perperam Hispaniæ tributus 639. *Elogium Ex Menæis.* 640
- 6 Agnes de Bohemia filia Primislai Ottogari Regis. § 1 Ætas, vita monastica. 501. § 2 Acta pro Canonizatione: Vita scripta: Memoria sacra. 302. § 3 Monasterium Clarissarum ablatum, restitutum, Ossa anno. 1643 reperta, an hujus? Miracula recentiora. 503. § 4 Epistolæ iv S. Claræ ad illam 503. *Compendium Vitæ per Pisanum* 507. *aliud per Pontanum* 509. *Vita ex MS. Cap. 1* Orius, educatio, vita in seculo peracta 508. *Cap. 2* Vita monastica 509. *Cap. 3* Morbus, mors, sepultura: miracula 511. *Alia Vita ex MSS. Bohemicis concinnata a Crugerio* § 1 Nativitatis dies et annus: parentes et consanguinei 512. § 2 Indicia future Sanctitatis ante nativitatem et in infantia 513. § 3 Educatio in monasteriis 513 § 4 a Friderico ii Imp. in sponsam expetitur 514 § 5 desponsatur 514 § 6 Vita in statu seculari 515. § 7 Christo sponso dicatur in Ordine S. Francisci 516. § 8 Inter Clarissas acciscitur 517. § 9 Raræ et heroicæ virtutes 519. § 10 Visiones Cælitum et inferorum 521 § 11 Prophetiæ spiritus 522. § 12 Miracula in vita peracta 523 § 13 Obitus 525 § 14 Sepultura et gesta supra naturam 526 § 15 Beneficia in Reges ac Reginas 527 § 16 Patrocinia in sacras Virgines 528 § 17 Auxilia exteris præstita. 529
- 1 Albanus Ep. Andegavensis. § 1 Ætas, natalis, *Martii T. I.*
- vita monastica 34 § 2 Miracula, translationes 35. *Vita Auctore Fortunato Presb. ex MSS.* 37 *Cap. 1.* S. Albinus monachus, Abbas, miraculis clarus 38 *Cap. 2* A Childeberto Rege honoratus, miraculis a Deo 38 *Cap. 3* Alia miracula. Obitus, translatio 39. *Historia miraculorum auctore monacho Andegavensi ex MS. Cap. 1.* Ad sepulcrum demoniaci liberati, ignis sacer sanatus 60 *Cap. 2* Paralysis post probationem vii annorum sublata 61 *Cap. 3.* Victoria de hostibus obtenta: jurandi consuetudo castigata 62
- 6 Alexander M. Niropli *Ex Mroll.* 423
- 3 Anselmus Abb. Nonantulanus in Italia ex Duce Foro-Julienſi, monasteria et xenodochia constructa. 263
- 3 Antigonus M. *Ex Mroll.* an in Africa vel Hispania. 225
- 1 Antonina M. Nicææ in Bithynia, non Cææ in Hispania 26. *Martyrium ex MSS. Græcis* 27. *Alia SS. Antoninæ.* 27
- 1 Antonius M. apud Græcos. *Ex Menæis.* 23
- 3 Antonius M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
- 4 Antonius M. *Ex Mroll.* 308
- 4 Apianus mon. Papiæ et Comaci in Italia. Corpus, sacellum, altare Papiæ, Acta oblitterata eliminatur. 318. *Vita ex MS. Cap. 1* Acta Papiæ et Comaci, obitus 318 *Cap. 2* Sepultura: ecclesia illi sacra: translationes, miracula 320 *Sermo encomiasticus Ex MS.* 321 *Poema historicum. Ex MS.* 323
- 8 Apollonius M. Antinoi. Cultus 750 Acta *Ex MSS.* Tormenta metuens, Philemoneia pro se sacrificatorum substituit 752 comprehensus decollatur 754 *Compendium Ex MS. Synaxario.* 757
- 7 Arcadius Ep. Trimethunte in Cypro. *Ex Menæis.* Tempus Sedis. 641
- 6 Arcadius Magister SS. Juliani et Euboli MM *Ex Menæis.* 425
- 4 Archilaus M. gladio cæsus. *Ex Menæis.* 309
- 3 Asclapius M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
- 8 Arianus M. Antinoi. Cultus 750 Acta *Ex MSS. Cap. 1* Præses comprehendit Christianos 751 *Cap. 2* SS. Apollanium et Philemonem interfici jubet 752 *Cap. 3* Conversus ad fidem martyrium subit 754 *Compendium Ex MS. Synaxario.* 756
- 1 Aristion Ep. M. *Ex Mroll. Casinensi.* 305
- 3 Artilaus M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
- 3 Artellus V. Beneventi in Italia. Cultus Sacer. 261 *Vita ex MS. Beneventano* 262 *Alia Vita ex MSS. edita a Viperis et Ferrario.* 263
- 4 Asclepiades M. *Ex Mroll.* 308
- 3 Asterius Senator M. Cesareæ Palestin. Cultus *ex Mroll.* Acta martyrii *ex Eusebio.* 222
- 3 Asterius M. in Africa. *Ex Mroll.* 225
- 4 Asterius M. *Ex Mroll.* 308
- 7 Axtaxius M. in Africa. *Ex Mroll. et Actis SS. Perpetuæ et Felicitatis.* 629

B

- 6 Baltherus Presb. in Scotia et Anglia. § 1 Acta, dies natalis, sepultura 446 § 2 Sub nomine Baldredi honoratus : aliquibus Episcopis creditus 447 § 3 Corpus elevatum : aliquot ossa Dunelmum translata 319
- 2 Basileus M. Romæ. *Ex Actis S. Stephani Papæ et Mroll.* 128
- 7 Basileus Ep. Chersonæ in Taurica Chersoneso M. *Ex Mroll.* 639 afflictus Hispaniæ 641. *Elogia ex Menais* 638
- 3 Basiliscus M. Amaseæ in Ponto tortus, Comanæ capite plexus. § 1 Cultus in Martii perperam Hispaniæ adscriptus. 233 § 2 Iterata veneratio xxii Maii. Compendia vitæ e *Græcis* 234 § 3 Apparitio S. Chrysostomo facta. Tempus martyrii 235 Vita *ex MSS.* *Auctore Ensignio, forte dein Martyre. Cap. 1.* Post necem Sociorum mora in carcere : accessus ad matrem et consanguineos : poenæ inflictæ 236 *Cap. 2* Iter versus Comanum : miracula : conversio variorum 237. *Cap. 3* Comanæ apud Præsidentem Acta : dejectum idolum et templum Apollinis 238 *Cap. 4.* Constantia in tormentis, martyrium, sepulta, miracula. Laus Constantini Magni Imp. 239
- 6 Basilus Episcop. Bononiens. *Ex variis.* Tempus Sedis, basilica erecta : cultus sacer : corpus adservatum. 423
- 3 Basilus M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
- 4 Basilus M. *Ex Mroll.* 308 An corpus Bononiæ 310
- 4 Basinus Archiep. Treviren. Veneratio, translatio, Acta. An S. Clodulphus frater vel pater ? 313 Vita *auctore Nizone Abb. Mediolanensi Ex MSS.* 313 *Cap. 1.* Ortus, educatio, vita monastica. 313 *cap. 2* Vita ejus in Abbatem electi. 314 *Cap. 3* Res in Episcopatu gestæ. Obitus 316
- 6 Bassa uxor Claudiani Apaniæ in carcere extincta *Ex Mroll.* 722
- 6 Bassus M. Armorii captus, in Syria occisus. *Vide Martyres xxi a pag. 456 ad 467*
- 1 Benignus M. Romanus. Reliquiæ et cultus Antwerpæ. 24
- 8 Berama seu Benta M. in Africa. *Ex Mroll.* 786
- 1 Bertrandus, sive Bertramus in territorio Patavino. *Ex Ferrario et Portenaro :* Corpus et cultus Fontanivo. 102
- 6 Bifridus aurifaber in Scotia et Anglia. *Ex Actis S. Baltheri.* Notitia antiqua : codex Evangeliorum auro geminisque exornatus, Corpus elevatum, aliquot ossa Dunelmum translata. 449
- 1 Bonavita, faber ferrarius, 3 Ord. S. Francisci, Lugi in Italia. *Ex MSS. et obitu a Rodolpho et Waddingha.* Eleemosynæ. Miracula ante et post obitum : reliquiæ ad venerationem expositæ. 122

C

- 4 Caius Palatinus M. *Ex Mroll.* 308
- 4 Caius n M. *Ex Mroll.* 308
- 4 Caus M. in Maia insula Scotiar. *Ex Hect, Boethio et Brev. Aberlona.* 326
- 6 Cadroe Abbas Metis § 1 Acta et Prælatum Walcioloren 468 § 2 Metis : an S. Furianum Abb. successerint ? 469. § 3 Prælatum Metensis : cultus 471 § 4 Patria, Vita quando scripta 471. Vita *auctore Remanno ex MS.* *Cap. 1* Natalis et educatio 474 *Cap. 2* Patria rebeta : monachus apud Florincenses 475 *cap. 3* Præfectura Walciolorensis et Metensis 477 *cap. 4.* Miracula, mors, sepultura. 479

- 3 Caluppanus Presb. reclusus in Gallia. Tempus vitæ, monachatus, veneratio 260 Vita *auct. Greg. Turonensi.* 260
- 3 Camilla Virgo devota in dioc. Autisiodoren. Cultus *ex Breniar. Acta ex Vita S. Germani Ep. Autisiodoren.* Huic morienti servivit. 241
- 7 Capito Episc. Chersonæ in Taurica Chersoneso. *Ex Mroll.* 638 an Hispaniæ tribuendus ? 639 *Elogium Ex Menais.* 640
- 8 Capitulinus M. Nicomediæ. *ex Mroll.* 758
- 6 Carisius M. Nicopoli. *ex Mroll.* 423
- 3 Carissimus M. in Africa *ex Mroll.* 226
- 2 Carolus Bonus Comes Flandriæ Martyr. § 1 Vita ab auctoribus corevis aliisque scripta : nomen in Martyroll. Ossa elevata 132 § 2 Fabella de nece B. Caroli in Annalibus vernaculis Flandrorum reperta et posteriorum scriptorum historiis inserta 134 § 3 Eadem fabella ulterius discussa 156 § 4 Cades ab Erenbaldinis patrata, perperam Stratiæ familie tributa 158 § 5 Gesta utriusque familie post necem B. Caroli 160 § 6 Series Castellatorum orbis Brugensis et Praepositorum S. Donatiani, ad hanc historiam spectans 162 § 7 Cades B. Caroli ex Actis Ludovici Grossi Regis Franc. per Sugerium Abb. 162. Vita *auctore Gualtero Archidac. Mornorum ex MSS.* Prologus ad B. Joannem Ep. Tervanen. 163 *Pars 1* Acta in juventute : iter Hierosolymitanum 164 *Pars 2* Flandriæ Comitatus susceptus 165 *Pars 3* Animus generosus in malos severus, in bonos et miseros benevolus, maxime tempore famis 166 *Pars 4* Ocasio odii in eum concitata 167 *Pars 5* Publica latrocinia compressa 169 *Pars 6* Ultima pia opera : cades illata 169 *Pars 7* Fautores ejus occisi. Corpus feretro illatum, miracula, veneratio, sepultura 171 *pars 8* Vindicta de impiis homicidis : tres illorum occisi 172 *pars 9* Supplicium Bertolphi Praepositi et Guidonis de Stenfordo 173 *pars 10* Supplicium Burchardi occisoris 174 *pars 11* Successor post varias concertationes constitutus Guilielmus Normannus 175 *pars 12* Ecclesia Brugensis reconciliata : corpus S. Caroli repositum : miracula. Flandria pœcata 176 *pars 13* Alii complices poeniti : duo fuga elapsi 177 Epilogus 178
- Alia Vita *auctore Galberto Notario ex MSS. Cap. 1* illustra in Comitatu gesta : Imperium CP. et regnum Hierosolymitanum oblatum 179. *cap. 2* Odii concitata occasio 180 *cap. 3* Conspiratio in necem ejus : hujus enorme scelus ponderatum 182 *cap. 4* Cades B. Caroli et 4 aliorum : aliquorum fuga aut captivitas. 183 *cap. 5* Sepultura : miraculum claudi sanati, direptiones bonorum 186 *cap. 6* Insolentia proditorum capta reprimi 187 *cap. 7* Obsidio castri Brugensis capta. Supplicium aliquot proditorum 189 *cap. 8* Vires obsidentium auctæ : castrum ab obsessis munitionum : Reliquiæ e templo delatæ 190 *cap. 9* Colloquia de compositione inita, castrum interceptum fuga Obsessorum templum 192 *cap. 10* Fuga Praepositi, templum inferius captum. Turris ab obsessis detenta cum solario templi 194 *cap. 11* Guilielmus Normannus successor datus : insidie de corpore B. Caroli Gandavum transportando dispositæ 196 *cap. 12* Adventus Comitæ Brugas juramenta utrimque facta 197 *cap. 13* Supplicium Bertolphi Praepositi et Guidonis de Stenfordo 199 *cap. 14* Solarium templi occupatum. Veneratio B. Caroli 201 *cap. 15* Jus competitorum Comitatus : postoritas Balduini Insulensis. Familia Bertolphi Praepositi adulterio et homicidio infamis. 203

- cap. 16 Deditio obsessorum in turri : reconciliatio ecclesiae : exequiae B. Caroli 205 cap. 17 Supplicium complicum : inquisitio in alios. Vasa B. Caroli restituta. 207 cap. 18 Varia circa complices et raptores pecuniae B. Caroli acta. Varii consilii traditionis mortui. 208. cap. 19 Ocasio defectionis Flandrorum a Guilielmo Normanno 210 cap. 20 Electio Theoderici Alsatii in Comitum Flandriae 111. cap. 21 Pugnae et irruptiones inter Guilielmum Nordmannum et Theodericum Alsatum 214 cap. 22 Mors Guilhelmi Nordmanni. Regimen pacificum Theoderici 217 Rhythmus antiquus ex MS. 218 Epitaphia antiqua. 219
- 5 Cartagus Ep. et Abb. Sagiriensis in Hibernia. Ex Actis S. Kierani. Cultus et ecclesia : humilitas, psallendi assiduitas, mors 390 lapsus et poenitentia 394
- 4 Casimirus filius Regis Polonice, in Regem Hungariae electus. § 1 Genus illustre. 334 § 2 Vita et miracula scripta 336 § 3 Ortus et educatio. 337 § 4 Evocatio ad regnum Hungariae 339 § 5 An illud respuerit? 340 § 6 Hymnus, sepultura, translatio 341 § 7 Templi dicata, patrocinium 343 § 8 Decreta veneratio 344 Vita Auctore Zacharia Ferrerio. Cap. 1 Genus, fratres, studium litterarum. 345 cap. 2 Mortificatio, pietas, abstinencia, fidei zelus, spes, caritas erga Deum et homines. 346 cap. 3 Justitia, prudentia, temperantia, fortitudo. Virginitas sanitati et vitae praehabita. obitus. 347 cap. 4 Forma corporis : miracula post mortem. 348 Miracula auctore Gregorio Svecico. Cap. 1 Duplex de Moschis obtenta victoria, Canonizatio 349 cap. 2 Varii morbi sublatis 351 cap. 3 In periculis itinerum auxilium praestitum 351 cap. 4 Multa valetudinis incommoda depulsa 352 cap. 5 Triumphus anni 1604. praesidium contra haereticos 353. Apparitiones anno 1654 factae 354 Hymnus ad B. Mariam Virg. 355
- 6 Cassius, sive Carsus, M. Nicomediae ex Mroll. 423
- 1 Castus M. Reliquiae et cultus Eystadii in Germania 32
- 3 Castus M. in Africa ex Mroll. 220
- 3 Castus M. in Africa ex Mroll. 226
- 4 Castus M. ex Mroll. 308
- 2 Cealdia Ep. Merciorum et Lindisfarorum Lichfeldae in Anglia. § 1 Merciae regnum : Sedes Episcopalis : Vita scripta : cultus sacer 143 § 2 Fratres, patria, vita monastica 144. Vita ex S. Beda 146
- 3 Celedonius M. in Africa ex Mroll. 226
- 3 Celedonius M. Vide Einetherius. 227
- 5 Chariatton M. Antiochia. Ex Mroll. 361
- 1 Charisius M. ex Mroll. an in Africa? 28
- 6 Charistus M. in Italia. ex Mroll. 423
- 6 Chrodegandus Ep. Metensis. § 1 Vitae epitome 451 § 2 Patria : officium Referendarii. Prosapia 451 § 3 Legatio ad Papam, monasteria constructa 453 § 3 Tempus Sedis : obitus : cultus 454
- 4 Cipericus M. ex Mroll. 308
- 6 Claudianus Conf. Tridenti. Ex Actis S. Vigili Episc. fratris. 426
- 3 Claudianus M. in Africa. Ex Mroll. 226
- 6 Claudianus Apamiae in carcere extinctus. Ex Mroll. 422
- 6 Claudianus M. Nicopoli ex Mroll. 422
- 6 Claudianus alter M. Nicopoli ex Mroll. 422
- 5 Cleonens Ab. Syracusanus. Ex Capetono. 409
- 3 Cleonens M. Aniser in Pontu. Ex Menais. 233
- 8 Cleopatromia V. Ex Mroll. et Actis S. Vincenti 757
- 4 Codratus M. Ptolemaide in Phoenicia. Ex MSS. Menais. 307
- 6 Coleta Virgo Reformatrix Ord. S. Clarae Gandavi. § 1 Aetas, Vita scripta : monasteria extracta 531 § 2 Cultus sacer. Constitutiones scriptae 533, § 3 et 4 Instrumenta Corbeiensis 534 § 5 Epistola B. Joannis de Capistrano 536 § 6 Acta testimonii approbata 536 Vita e Gallico Petri de Faltibus, Latine a Stephano Junhaco scripta 538 cap. 1 Status infantiae. 539 cap. 2 Profunditas virtutis et humilitatis. 541 cap. 3 Promptitudo obedientiae et vocatio ad statum perfectionis 543 cap. 4 Observantia praceptorum Dei et cultura festorum 544 cap. 5 Visio de reformatione Ordinis 545 cap. 6 Accessus ad Papam Professio religionis, electio in Abbatissam. 547 cap. 7 Inchoata reformatio Ordinis, et persecutiones factae 549 cap. 8 Dilectio paupertatis 550 cap. 9 Perferta castitas et pura virginitas 553 cap. 10 Oratio Deo acceptabilis et aliis utilis 553 cap. 11 Devotio erga passionem Christi : miracula per signum Crucis 560 cap. 12 Reverentia erga Eucharistiam ejusque susceptionem. 562 cap. 13 Austeritas erga seipsam : compassio ad ceteros 563 cap. 14 Poena ac tormenta tolerata. 565 cap. 15 Donum prophetiae 567 cap. 16 Persecutio malignorum spirituum 571 cap. 17 Gratiae speciales Sanctorum et Dei amicorum 573 cap. 18 Patientia in persecutionibus 577 cap. 19 Obdormitio mortis 578 cap. 20 Miracula 580. Alia Miracula Gandavi, Atrebatii et Hesdini firmata ex MSS. 586 Summarium virtutum et miraculorum ex Gallico Petrinae de Balma sociæ ejus. Octo capitibus distinctum a p. 600 ad 618 Historia elevationis corporis ex MS. Gallico 619. Miracula recentiora ex Gallico libro Abbarillari et MS. Gandensi 623
- 5 Conon Hortulanus M. in Pamphilia. Ex Menais. 360
- 5 Conon M. Bidanæ in Isanria ex Menais. 358
- 6 Constantinus Drungarius M. captus Amorii, in Syria occisus. Vide Martyres XLII a pag. 456 ad 466
- 1 Constantinus M. Romanus Colonia Agrippinae. 30
- 6 Carpens, seu Carbreus, Ep. in Hibernia. 467
- 7 Crocus sive Ercus M. Ex Mroll. 637
- 3 Cunegundis Imperatrix, Virgo, Coniux, Vidua, et sanctimonialis Benedictina Confugia et Bambergae in Germania. § 1 Cultus sacer : Reliquiae 265 § 2 Acta varia 266 § 3 Progenies Sigefridi patris. 268 § 4 Chronologia vitae : varia benefacta 269. Vita ex MSS. cap. 1 Acta in coniugio : Virginitas servata : monasteria extracta. 271 cap. 2 Acta in viduitate : vita monastica. 272 cap. 3 Miracula in vita : mors, sepultura. 273 cap. 4 et 5 Miracula varia. 275 et 276 Alia ex MS. Bambergensi 277. Appendix 279. Bulla Canonizationis. 279
- 7 Cyprianus M. in Africa. Ex Mroll. 643
- 3 Cyricus M. in Africa. Ex Mroll. 226
- 6 Cyrillus in Prior Generalis Ordinis B. Mariae de Monte Carinelo 497. Vitae epitome auctore Patryondano. 499
- 8 Cyrillus Ep. M. in Africa. Ex Mroll. 756
- 4 Cyrillus M. Ex MSS. Menais. 309
- D
- 7 Danda M. in Thracia. Ex Mroll. 643
- 7 Danda alia M. in Thracia. Ex Mroll. 643
- 8 Datianus M. in Africa. Ex Mroll. 756
- 1 David Ep. Meneven. in Wallia. § 1 Sedes Episcopalis : Acta scripta : cultus sacer. 38 § 2 Aetas discussa

discussa 39. Vita <i>ex MS. cap. 1</i> Revelatio de S. Davide nascituro: nativitas, educatio, Sacerdotium. 41 <i>cap. 2</i> Monasteria extracta: malevoli puniti 42 <i>cap. 3</i> Miracula 43 <i>cap. 4</i> Iter Hierosolymitanum. Archiepiscopatus, obitus 44 <i>Appendix triplex</i> 46	
6 Diodorus M. in Italia. <i>ex Mroll.</i> 423	
8 Dion sive Dionysius M. <i>ex Menæis</i> 737	
8 Dometius <i>ex Menæis</i> . In morte ab Angelis educatus. 788	
1 Domnina, Virgo devota <i>ex Menæis et Theodoret.</i> 33	
3 Donata M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i> 226	
1 Donatilla M. <i>ex Mroll.</i> an in Africa? 28	
1 Donatus M. Romanus. Reliquiæ et cultus Antuerpiæ. 24	
1 Donatus M. <i>ex Mroll.</i> 28	
1 Donatus M. Carthaginæ. <i>ex Mroll.</i> 424	
6 Donatus M. in Italia. <i>Ex Mroll.</i> 223	
3 Donatus M. <i>ex Mroll.</i> an in Africa? 308	
4 Donatus M. <i>ex Mroll.</i> 308	
5 Drausius Ep. Snessionen. in Gall. Cultus: Vita, tempus Sedis, Privilegium datum sanctimonialibus. Peregrinatio S. Thomæ Cantuar. ad reliquias 402 Vita <i>ex MSS. cap. 1</i> Parentes, educatio, electio in Archidiaconum et Episcopum 403 <i>cap. 2</i> Virtutes, monasteria constructa obitus 405 <i>cap. 3</i> Corporis translatio: miracula. 407	
8 Duthacus Episc. Rossen. in Scotia. <i>Ex Brv. Aberdonen.</i> 798	

E

7 Easterwinus Ab. Wircensis in Anglia. Tempus vite, dies natalis 632 Vita <i>auctore Beda</i> 630	
7 Elpidius Ep. Chersonæ in Taurica Chersoneso M. <i>Ex Mroll. et Menæis.</i> 638	
3 Emeritus M. in Africa. <i>ex Mroll.</i> 226	
3 Emetherius et Celodionius MM. Calagurri in Hispania Acta, cultus, progenies, tempus martyrii 227 Acta <i>auctore Aurelio Prudentio</i> 228. Alia <i>ex Greg. Thronensi</i> 229 Alia <i>ex MSS.</i> 231 Depositiones et translationes Corporum 231 Miracula <i>ex Hispan. Domenecci.</i> 232	
3 Emeterius agricola, M. alius Martinus aut Madi dictus, in tractu Barcinonensi. Cultus in pago S. Madi, occisus cum S. Severo Ep. Barcinon. sub Gothis, miracula. 242	
1 Enuculus M. Massiliæ <i>ex Mroll.</i> 29	
7 Ephrem Ep. Chersonæ in Taurica Chersoneso M. <i>Ex Mroll. et Menæis.</i> 638	
7 Equinus M. Antiochini. <i>Ex Mroll.</i> 637	
7 Equitius Abb. in Valerin provincia Ital. Cultus et Reliquiæ Aquilæ 647 Acta <i>ex Gregorio Magno</i> 648	
7 Eroius seu Croceus M. <i>Ex Mroll.</i> 637	
6 Evagrius Episc. CP. in exilio mortuus. <i>Ex Mroll. et Socrate.</i> 426	
7 Eubulus Mart. Casarem in Palaestina. <i>Ex Eusebio et Mroll.</i> 642	
6 Eubulus M. capite plexus. <i>Ex Menæis.</i> 425	
1 Eudocia M. Heliopoli in Phumicia Libani. Cultus sacer, tempus et locus credis: Acta reperta et <i>ex Græco translata.</i> 8 Passio <i>ex MS. Græco interprete Petro Possino Soc. Jesu. Cap. 1</i> Juventus et vita perditæ 10. <i>cap. 2</i> Colloquium cum Germano monacho 11 <i>cap. 3</i> Acta de conversione cum Presbytero 12 <i>cap. 4</i> Colloquium alterum cum Germano 13 <i>cap. 5</i> Silentium et oratio per septiduum, visio facta. 14 <i>cap. 6</i> Ultima confirmatio in decreto conversionis, discorsus Germani. 14 <i>cap. 7</i> Baptismus et libellus simplex ad Theodotum Episc. 15 <i>cap. 8</i> Abdicatio	

omnium divitiarum. 15 <i>cap. 9</i> In monasterium ingressus, in eo profectus et Præfectura 16 <i>cap. 10</i> Perditus juvenis ab ea conversus, et mortuus vitæ restitutus. 16 <i>cap. 11</i> Conversio Aureliani Reguli, ejusque familiæ 18 <i>cap. 12</i> Confessio S. Eudociæ et tormenta sub Diogene Præsede 19 <i>cap. 13</i> Sacra Eucharistia in ignem conversa lictores et Præsidem comburit, mortuus vitæ restitutus 21 <i>cap. 14</i> Alia mortua resuscitata, Christo cum viro reconciliatur. 21 <i>cap. 15</i> Puer a dracone occisus vitæ restitutus: Draco interceptus 22 <i>cap. 16</i> S. Eudocia capite plexa sub Vicentio Præsede 22	
7 Eugenius Ep. Chersonæ in Taurica Chersoneso M. <i>Ex Mroll. et Menæis.</i> 638	
5 Eulampius M. <i>Ex Menæis</i> an in Palaestina? 359	
5 Eulogius M. in Palaestina. Acta <i>ex Menæis</i> 359	
7 Eunice seu Lenuca M. in Thracia. <i>Ex Mroll.</i> 643	
5 Evolus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i> 363	
6 Euphrosinus M. aqua bulliente extinctus. <i>Ex Menæis.</i> 423	
5 Eusebius Cremonensis Bethlehem in Palestina. Veneratio Bethlehemini et Cremonæ. 367 Vita <i>ab Franc. Ferrario collecta.</i> 361 <i>cap. 1</i> Varii Eusebii: bujus patria; amicitia cum S. Hieronymo: peregrinatio in Palestinam et Egyptum. 368 <i>cap. 2</i> Iter in Dalmatiam et Italiam, defensio contra Rufinum 370. <i>cap. 3</i> Libri ab eo scripti: alii a S. Hieronymo illi dicati 372. <i>cap. 4</i> Oppugnati Vigilantius et Valerianus hæretici. Innocentia ejus defensa. 373. <i>cap. 5</i> Sanctitas et Sacerdotium: familiaritas cum viris sanctis. 375. <i>cap. 6</i> Gesta in obitu S. Hieronymi. Electio in Abbatem. 377. <i>cap. 7</i> Res gestæ in obitu ex historia dubiæ fidei. Cultus sacer Bethlehemini 379 <i>cap. 8</i> An Ordo S. Hieronymi in Hispania a S. Eusebio coeptus? Ejus veneratio Cremonæ. 382	
5 Eusebius Palatinus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i> 363	
5 Eusebius M. in Africa <i>Ex Mroll.</i> 363	
3 Euticus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i> 226	
4 Euticus M. <i>Ex Mroll.</i> 308	
4 Eutocus M. <i>Ex Mroll.</i> 308	
3 Eutropius Cappadox M. Amasæ in Ponto. <i>Ex Menæis et Mroll.</i> perperam Hispaniæ adscriptus. 233	

F

1 Faustus M. Romanus Coloniz Agrippinæ. 30	
1 Felicianus M. Romanus Antuerpiæ 24	
7 Felicitas cum S. Perpetua in Africa passa. Acta, tempus et locus martyrii, S. Augustini encomium. 629. Vita <i>ex MSS.</i> Captivitas 632. paratus in carcere 631. Martyrium 636 Sermo S. Augustini. 636	
8 Felicitas M. in Africa. <i>ex Mroll.</i> 736	
8 Felix Episc. Anglorum Orientalium § 1 Acta, veneratio, translationes 778. § 2 Vitæ epitome <i>ex Capgravo.</i> 780	
3 Felix M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i> 220	
3 Felix M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i> 226	
3 Felix ii M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i> 226	
3 Felix iii M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i> 226	
3 Felix iv M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i> 226	
8 Felix M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i> 736	
3 Felix M. <i>Ex Mroll.</i> an in Africa? 225	
1 Felix M. Massiliæ. <i>Ex Mroll.</i> 29	
4 Felix M. <i>Ex Mroll.</i> 308	
1 Fidelis M. Romanus Antuerpiæ. 24	
6 Filagonia M. in Italia. <i>Ex Mroll.</i> 423	
3 Florianus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i> 224	
4 Florianus M. <i>Ex Mroll.</i> 308	
4 Fortius M. <i>Ex Mroll.</i> 308	

- 4 Fortunatus n. M. *Ex Mroll.* 308
4 Fortunio M. *Ex Mroll.* 308
3 Fortunus M. *Ex Mroll.* an in Africa? 225
3 Fredericus Ab. Horti S. Mariæ in Frisia Ord. Præmonstr. 286 *Vita auctore Sibrando Ab. ex MSS. cap. 1* Pia adolescentia, Sacerdotium : cura Pastoralis : miracula 287. *cap. 2* Vita cœnobitica : monasteria extructa 288. *cap. 3* Morbus, obitus, sepultura. Miracula ante et post mortem 290. *Alia Vita auctore Sibrando Leonio* 291
6 Fridolinus Ab. Seckingæ in Germania § 1 Seckingæ situs. Vitæ scriptores, cultus 429. § 2 Etas, monachatus, patria, scripta 430. § 3 Excerpta *ex Actis a Cunisio editis*, alia Seckinga submissa 431. *Vita auctore Balthero monacho Seckingano Ex MS. 432 Lib. 1 cap. 1* Vita in Hibernia acta et inde discessus 432 *cap. 2*. Apud Pictavos ecclesia restaurata, reliquiæ S. Hilarii translate 434. *cap. 3* Discessus in Germaniam, variæ ecclesiæ constructæ 436. *Lib. 2. cap. 1*. Monasterium Seckingæ conditum : miracula patrata 437 *cap. 2* Miracula post mortem 439. *Alia ex Vita Germanica.* 439
4 Fronimus M. *Ex Mroll.* 308
3 Frunimius M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
1 Furtuus M. *Ex Mroll.* an in Africa? 28
- G
- 3 Gabianus M. *Ex Mroll.* an in Africa vel Hispania? 225
3 Gagus M. *Ex Mroll.* an in Africa? 225
3 Gaiola M. in Africa *Ex Mroll.* 226
3 Gaïosa M. *Ex Mroll.* an in Africa? 225
4 Gaïosa M. *Ex Mroll.* 308
3 Gallosa M. *Ex Mroll.* an in Africa? 225
3 Gallus M. *Ex Mroll.* an in Africa? 225
7 Gaudiosus Ep. Brixien. *Ex Mroll. et inscriptione.* 647
3 Gregorius M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
2 Gregorius M. Cæsareæ. Cappad. *Ex Mroll.* 129
3 Gerasimus Ab. prope Jordanem. *cap. 1* Cultus sacer, ætas, monasterium 384 *cap. 2* Epitome *ex Vita S. Euthymii* 385. *cap. 3*. Alia *ex Vita S. Quiriaci* 366. *cap. 4* Alia *ex Joanne Moscho.* 386
1 Gervasius M. Frater S. Leonis M. Archiep. Rotomag. *Ex hujus Actis et olis* 89 90. f Martyrium 96 c
3 Gervinus Ab. Centulen. in Pontivo 281. *Vita auctore Joanne Capella ex MSS. Cap. 1* Vita monastica : præfectura Centulen. prædicatio : Reliquiæ ornate 282 *cap. 2* Bona cœnobii recuperata : Reliquiæ S. Vigoris translate 283. *ac p. 3* Gervini pietas, zelus, honos ei habitus : bona donata 284. *cap. 4* Miracula, translatio S. Angilberti 285. *cap. 5* Morbus, obitus, sepultura. 286
1 Gilleus M. Massiliæ. *Ex Mroll.* 29
4 Glodianus M. in Scotia. *Ex Boethio et Brev. Aberdeen.* 324
3 Gorgonius M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
5 Gregorius Episc. Constantiæ in Cypro. *Ex Menais.* 366
4 Gregorius M. *Ex Mroll.* 308
- H
- 3 Helhianus M. *Ex Mroll.* an in Africa? 225
4 Herais M. *Ex Menais* 309
2 Heraclius M. in Porta Rom. *Ex Mroll.* 132
1 Herenianus Ep. M. Perusie in Italia. § 1 Cultus sacer, Conversatio monastica 47. § 2 Patria, num Syria an Germania? Varii socii adjuncti : tempus Episcopatus et martyrii 48. § 3 Martyrium : ecclesia et translationes reliquiarum 50. § 4 Acta *ex S. Gregorio Magno* 51. § 5 Miracula *ex MS.* 53
1 Herculanus M. Romanus Antuerpiæ 24
5 Herebus M. in Africa *Ex Mroll.* 363
4 Hereñus M. *Ex Mroll.* 308
8 Herenia M. in Africa. *Ex Mroll.* 756
1 Hermes M. Massiliæ. *Ex Mroll. et Off. Eccles.* 29
2 Herolus, seu Heraclius M. Cæsareæ Cappad. 129
1 Hesichius Ep. M. Carcesæ seu Cazorlæ in Hispania § 1 Mittitur in Hispaniam a S. Petro cum sex aliis 4. § 2 Prædicat, potissimum Carcesæ 5. § 3 Martyr obit, et colitur ut loci Apostolus. 7
6 Hesychius Thaumaturgus in Galatia vel Bithynia *Ex Menais et MS. Synaxario* 455
6 Hinnulus M. in Italia. *Ex Mroll.* 423
3 Hierotes M. *ex Mroll.* in Africa aut Hispania 225
4 Hilarianus M. *ex Mroll.* 309
4 Honoratus M. *ex Mroll.* 309
8 Hunfridus Ep. Taruanen. § 1 Vita monastica. Episcopatus, persecutio Normannica 789. § 2 Abbatia S. Bertini data et erepta : obitus, Reliquiæ translate. 790
- I
- 1 Iscius Ep. M. in Hispania. *Vide* Hesychius.
3 Isicus M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
7 Italicus M. Antiochiæ. *Ex Mroll.* 637
- J
- 2 Januaria M. in Porta Rom. *Ex Mroll.* 132
1 Januarius M. Massiliæ. *Ex Mroll.* 29
2 Januarius M. Cæsareæ Cappad. aut alibi : *Ex Mroll.* 129
3 Januarius M. *Ex Mroll.* an in Africa aut Hispania? 225
8 Joannes de Deo fundator Ordinis de Hospitalitate Granatæ. § 1 Ordinis initia prospera 809. § 2 Res Ordinis turbatæ ac restitutæ 811. § 3 Auctores Vitæ. cultus sacer. 812 *Vita ex Hispanico Francisci de Castro. Cap. 1* Ortus, adolescentia, militia 814 *cap. 2* Reditus in patriam et ad oves : opera caritatis in Africa suscepta 815. *cap. 3*. Reditus in Hispaniam, et Granatam 816. *cap. 4* Conversio et simulata amentia 817. *Cap. 5*. Patientia et caritas in hospitali exercita : peregrinatio ad Aquas-Lupias 819 *cap. 6* Xenodochium Granatæ constructum, egeni adjuti 820 *cap. 7* Opera meretricibus convertendis impensa 821 *cap. 8* Caritas erga pauperes 823. *cap. 9* Patientia : novum hospitale, excursio per agros et ad Curiam 824 *cap. 10* Magna in seipsum severitas 825 *cap. 11* Orationes, tentationes, zelus, prophetiæ donum 826. *cap. 12* Rationes confectæ in extremo morbo 828 *cap. 13* Mors et funus 829 c. 14 Status hospitalis post obitum 831. Alia *Vita ex Hispanica Antonii Gorca Ep. Cirenen. selecta.* *cap. 10 distincta a p. 832 ad 837 Appendix* Beatificatio, et Reliquiarum translatio Parisios. 838
2 Joava, seu Jovinus, Leonii in Britannia Armorica. 138. *Vita ex Brev. Leanen.* 139. Alia *ex Gallico Alberti le grand.* 139
7 Jocundus M. in Africa *Ex Mroll. et actis SS. Perpetue et Felicitatis.* 629
8 Jocundus M. in Africa. *Ex Mroll.* 756
6 Jocundus M. Nicopoli. *Ex Mroll.* 422
2 Jovinus M. Romæ *ex Actis S. Stephani Papæ* 128
8 Julianus Ep. Toletanus. § 1 Cultus, ætas, Acta. 780 § 2 Concilia Toletana, doctrina probata 781 § 3 Pietatis fervor. Pomerii falsum cognomen

- maen 783. Vita auctore Felice Ep. Toletano. 784
 5 Julianus M. in Africa. *Ex Mroll.* 363
 6 Julianus Medicus M. capite plexus. *Ex Menais.* 425
 4 Julius Ep. M. Romæ. *Ex Mroll.* 307
 1 Julius M. Romanus Antuerpiæ 24
 3 Juhus M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
 4 Julius M. *Ex Mroll.* 308
 3 Junula M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
 1 Justus M. Romanus Antuerpiæ. 24
 3 Justus M. in Africa. *Ex Mroll.* 220
 3 Justus M. *Ex Mroll.* 220
 5 Jastus. M. in Antiochia. *Ex Mroll.* 361
- K
- 5 Kieranus Ep. et Abb. Sagiriensis in Hibernia.
 § 1 Sedes et ætās 387. § 2 Reditus Roma :
 Scripturæ studium 388. § 3 Cultus et Acta 390.
 Vita *ex MS.* cap. 1 Puertia, perigrinatio : mi-
 raculum occasione impuri sacrilegi. 392. cap. 2
 Res cum Monachis Regibus gesta 395. cap.
 3 peccatum impeditum, pia mors 394. Mira-
 cula. 395
 0 Kineburga et Kineswitha Virgines, filie Pendie
 Regis Merciorum. § 1 Controversia proposita.
 Harum Virginum progenies et sepultura apud
 Petroburgenses 440. § 2 Petroburgensis mona-
 sterii destructio et restauratio. Translatio harum
 et reductio : cultus sacer. 442. § 3 Kineburga
 Alfrido Regi nupta, alia a S. Kineburga virg.
 443 § 4 Alfrido duo Reges filii Oswii, seniori
 nupta Kineburga, juniori S. Cuthurga, Mona-
 chatus huic perperam afflictus. 445
 6 Kinesarta, *vide* Kineburgam Sororem 430. An S.
 Kineswitha desponsata Offie Regi? 443
- L
- 6 Lanulus M. in Italia. *Ex Mroll.* 423
 1 Leo M. Archiep. Rotomag. Apostolus Baionen-
 sium. § 1 Patria, martyrium, canonizatio :
 Vita scripta, elogium 89. § 2 studia, Episcopa-
 tus, Apostolatus, veneratio publica Baione, re-
 cepta Rotomagi 91 § 3 Tempus Sedis Rotoma-
 gi 93. Vita *ex MSS.* Pars 1 Patria, natiuitas,
 studia, Episcopatus, missio in Hispaniam 94.
 Pars 2 Apostolici labores Baione et in Hispania
 95 Pars 3 Cædes, miracula 96. Vita alia *ex*
MSS. 97
 1 Leo M. *ex Mroll.* 28
 1 Leo Lucas Corilioneus, Abb. Mulensis in Cala-
 bria. Veneratio offic. Eccles. Acta conscripta.
 Tempus vite 97. Vita *ex lectionibus Græcis* 98.
 Testimonium Corilioneum *ex MSS.* 98. Vita
ex MS. cap. 1 Ortus, pæa adolescentia : pere-
 grinatio in Calabriam et Romam 99. cap. 2
 Vita monastica : monasteria extencta : mira-
 cula 700. cap. 3 Dignitas Abbatis : illustres
 virtutes, miracula 101. cap. 4. Alia miracula,
 mors præseita, sepultura 101
 7 Leonus, seu Leonus M. Antiochia *Ex Mroll.* 637
 1 Leontia V. M. Romanæ. Reliquiæ et cultus Ey-
 stadii in Germania. 32
 7 Lounuca, seu Lounnucula M. in Thracia. *Ex*
Mroll. 613
 8 Lâtiffredus Episc. Papiensis. Reliquiæ S. Hono-
 ratæ ab eo translate, obitus : Translatio, cul-
 tus 792
 1 Livonius M. Reliquiæ et cultus Eystadii. 32
 2 Logius M. Cæsareæ Cappod. 429
 2 Lucus Casalius Abb. Agyreus in Sicilia. Patria,
 cultus, ecclesiæ dicata, corpus elevatum. 151.
 Vita *ex MSS.* Monachus, Sacerdotium, vir-
 tutes, miracula. 152
- 4 Lucinius Ep. M. *Ex Mroll.* Casinensi. 306
 3 Luciola M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
 3 Luciolus M. in Africa. *Ex Mroll.* non in Hispania 220
 2 Luciosa M. in Portu Rom. *Ex Mroll.* 132
 4 Lucius Papa M. § 1 Cultus et veneratio : trans-
 lationes. Encomia ex Vitis Pontificum 298. § 2
 Vita scripta : tempus Sedis : epistolæ ejus et
 ad illum S. Cypriani. 300. Vita auctore Guaf-
 rio mon. *ex MSS.* cap. 1 Encomium martyrii.
 S. Lucii ortus, sancta juvenus 302. cap. 2
 Adhortatio S. Lucii de rerum terrenarum des-
 pectu, imitatione Christi et virtutum acquisi-
 tione 303 cap. 3. Gesta in Pontificatu : eupta
 in eum persecutio 304. Appendix *ex Breviar.*
Stemensensi. 305
 4 Lucius M. *Ex Mroll.* 308
 4 Lucius II M. *Ex Mroll.* 308
 2 Lucius, seu Lucas, Ep. M. Cæsareæ in Cappado-
 cia 129. Non fuit Ep. Britoniensis in Galacia,
 ac successor Aristobuli seu Zebedæi. 131
 5 Lucosa M. Antiochia. *Ex Mroll.* 361
 3 Lupicinus M. *Ex Mroll.* an in Africa? 225
- M
- 8 Manilus seu Manillus M. in Africa. *Ex Mroll.* 756
 7 Marilus seu Marulus M. in Africa. *Ex Mroll.* 643
 1 Marcellus M. apud Græcos. *Ex Menais.* 23
 6 Marcianus M. Episc. Dertonen. in Liguria. *Com-
 hist.* Cultus. Vitæ epitome *ex Actis Synodi*, et
 alia *ex MS. Antiphonario* 419. Historia Inven-
 tionis *ex MS.* 421
 5 Marcus M. Antiochia. *Ex Mroll.* 361
 5 Marcus mon. in Egypto. Acta *Ex Menais et
 alius.* Eucharistia ab Angelo accepta, visus
 cæcæ hyæniæ datus. Scientia sacræ Scriptu-
 ræ. 365
 5 Mares Palatinus M. in Africa. *Ex Mroll.* 363
 3 Marinus M. *Ex Mroll.* an in Africa? 223
 3 Marinus Miles M. Cæsareæ Palest. Cultus. *Ex
 Mroll.* Acta martyrii *ex Eusebio.* 222
 3 Marinus M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
 4 Marius M. *Ex Mroll.* 308
 1 Marnanus Ep. in Scotia. *Ex Breviario Aberdo-
 nensi, Camerario et aliis.* Sepultura, ecclesia,
 Reliquiæ, ægri sanati, victoria obtenta 63
 3 Martia M. *Ex Mroll.* an in Africa, an soror Tra-
 jani Imp. 225
 3 Martianus M. *Ex Mroll.* an in Africa? 225
 5 Martinus M. Antiochia. *Ex Mroll.* 361
 8 Martyres in Protectores Imperatoris, MM Anti-
 noi Cultus 750. Missi ad S. Arrianum interficien-
 dum, conversi acciduntur 753. Compendium
ex MS. Synaxario. 755
 1 Martyres vi *Ex Mroll.* an in Africa : an Ursuone
 in Hispania? 28
 5 Martyres vii in Africa. *Ex Mroll.* 363
 4 Martyres xvi aut xix. *Ex Mroll.* 308
 5 Martyres xxii Antiochia. *Ex Mroll.* 361
 1 Martyres xxiv Massilæ. *Ex Mroll. et off. Eccl.*
 29
 3 Martyres xi. in Africa. *Ex Mroll.* 220
 6 Martyres xii Amorii capti, et in Syria occisi.
 § 1 Veneratio : Acta : tempus et locus marty-
 ri. 436 § 2 Res gestæ ex Cedrano, Leone
 Grammatico, aliisque 438. Acta martyrii, auc-
 tore Evodio *Synchro* *ex 3 MSS. Græcis.* cap. 1
 Iuperium a Saracenis vexatum, Amorum cap-
 tum, Urbum ductores in captivitatem abducti
 460. cap. 2 Ad defectionem a fide sollicitantur
 461 cap. 3 Extremum pro fide certamen 463.
 Append.

<i>Append. 1</i> Martyrium 446	<i>Append. 2</i> Martyrium et sepultura. 466	moria in fastis et apud scriptores, Elogium ex <i>Sozomeno</i> 643 § 2. Vita ex <i>Historia Lausaca Palladii</i> 644. § 3 Alia ex <i>Ruffino de Vitis Patrum</i> . 645	4 Perculus M. <i>Ex Mroll.</i> 308
4 Martyres cclx aut cl apud Græcos. <i>Ex Menais.</i> 309	1 Martyres cclx Romæ via Salaria. <i>Ex Actis SS. Mari et Marthæ.</i> 23	1 Pelagius M. Romanus. Reliquiæ et cultus Antuerpiæ. 24	4 Pelvianus M. <i>Ex Mroll.</i> 308
4 Martyres dcccix Romæ via Appia. <i>Ex Mroll.</i> 306	2 Martyres Romani sub Alexandro Imp. et Ulpiano Præfecto capite plexi. <i>Ex Mroll.</i> 126	6 Permia M. in Italia. <i>Ex Mroll.</i> 423	7 Perpetua cum Felicitate M. in Africa. Acta fideliora : annus et locus martyrii Encomium ex S. Augustino 629. Vita ex <i>MS. Casimiri.</i> cap. 1 Captivitas. Perpetuæ baptismus, in carcerem detrusio. Visio prima 632. cap. 2 Constantia ejus a patre oppugnata. Condemnatio. Visio de liberato Dinocrate e purgatorio 633. cap. 3 Nova a patre oppugnatio facta 634 cap. 5. Gesta pridie martyrii 635. cap. 6 Peracta in martyrio 636. Sermo S. Augustini ex <i>MS.</i> 636
2 Martyres plurimi a Longobardis in Italia circa an. 579 occisi. 141. Acta martyrii ex <i>Gregorio Magno.</i> 142	4 Martyres plurimi in insula Scotiæ Maia. <i>Ex Hect. Boethio. Breviar. Aberdonensi et aliis.</i> Ecclesia ibi erecta. 324	6 Petronius M. in Italia. <i>Ex Mroll.</i> 423	4 Petrus Ep. Policastren. et Abb. Caven. in Ital. <i>Comm. præv.</i> Acta, cultus, ætas, Congregatio Cavenensis 326. Vita auctore <i>Abb. Venusino.</i> cap. 1 Vita monastica Cavae et Cluniaci. Episcopatus dimissus : Abbatialis dignitas : monasterium auctum 327. cap. 2 Virtutes et miracula 329. cap. 3 Varii monachi emendati. Mansuetudo et humilitas 330. cap. 4 Pius obitus. Belinquentes correpti 332 Historia dedicationis ecclesiæ Cavenensis <i>Ex MS.</i> 333
5 Martus M. Antiochiæ. <i>Ex Mroll.</i> 361	1 Maximus M. Romanus. Reliquiæ et cultus Antuerpiæ. 24	5 Petrus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i> 363	5 Petrus M. Antiochiæ. <i>Ex Mroll.</i> 361
6 Melissenus Dux M. Amorii captus, in Syria occisus. <i>Vide Martyres xlii a pag. 456 ad 466</i>	6 Mercurius M. Nicopol. <i>Ex Mroll.</i> 423	5 Petrus a Castro-novo M. Ord. Cisterc. § 1 Rex gestæ contra Albigenes usque ad ann. 1296 409. § 2 Inter cooperatores adjuncti Episc. Oxoniensis et S. Dominicus. Acta apud Comitem Tolosanum : B. Petri martyrium 411. § 3 Epistola Innocenti in Papæ de ejus martyrio 412 § 4 Veneratio et translatio 414.	3 Petrus Hieremias Ord. Præd. Pamoran in Sicilia. Vita scripta, veneratio sacra, zona ferrea. 291. Vita auctore <i>coævo.</i> cap. 1 Ortus, studia, status religiosus 292 cap. 2 Sacerdotium : conciones : reformationes morum, apparitiones 293. cap. 3 Præfectura canonib. S. Zite et novitorum : miracula, obitus. 294
6 Nestor M. Perge in Pamphilia ex <i>Menais.</i> 127	7 Nestor M. Antiochiæ. <i>Ex Mroll.</i> 637	8 Philemon Antiochi M. Cultus 750. Acta ex <i>MSS.</i> cap. 1 Philemon sumpta cum Apollonii persona fide Christi, eandem intrepide confitetur 751. cap. 2 martyrium 753. Compendium ex <i>MS. Synaxario</i> 756	1 Philemon M. Romanus. Reliquiæ et cultus Antuerpiæ. 24
7 Nestor M. in Thracia. <i>Ex Mroll.</i> 643	1 Nestorius M. apud Græcos. <i>Ex Menais.</i> 23	4 Philippus M. <i>Ex Mroll.</i> 308	1 Philippus frater S. Leonis Archiep. Rotomag. ex <i>hujus Actis et ulis</i> 89. non fuit Martyr. Reliquiæ 90 f 93 e
1 Nicephorus M. ex <i>Mroll.</i> an in Africa? an Urssone in Hispania? 28	3 Nicephorus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i> 226	1 Philippus frater S. Leonis Archiep. Rotomag. ex <i>hujus Actis et ulis</i> 89. non fuit Martyr. Reliquiæ 90 f 93 e	3 Phocas M. Antiochiæ. <i>Ex Mroll.</i> 366, invocatur contra serpentum morsum. 365 a
6 Nicephorus M. Nicomedie. <i>Ex Mroll.</i> 422	6 Nicorus M. in Italia. <i>Ex Mroll.</i> 423	3 Phocius M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i> 226	4 Photius M. <i>Ex MSS. Menais.</i> 309
6 Nicorus M. in Italia. <i>Ex Mroll.</i> 423		3 Piamun Virgo devota in Ægyptio ex <i>Menais et Palladio.</i> 240	1 Pius M. Romanus. Reliquiæ et cultus Antuerpiæ. 24
		1 Pius M. Romanus. Reliquiæ et cultus Antuerpiæ. 24	6 Psamfagonus M. in Italia. <i>Ex Mroll.</i> 423
		6 Psamfagonus M. in Italia. <i>Ex Mroll.</i> 423	1 Polycronius <i>Ex Mroll.</i> an in Africa? 28
		8 Pontus Diac. Carthagine <i>Ex Mroll.</i> Vita S. Cyprianæ ab eo scripta contra obsecratores defensa. 749	2 Primitivus M. Cæsariæ Cappad. aut alibi. <i>Ex Mroll.</i> 129
		2 Primitivus M. Cæsariæ Cappad. aut alibi. <i>Ex Mroll.</i> 129	1 Primus M. Romanus. Reliquiæ et cultus Antuerpiæ. 24
		1 Primus M. Romanus. Reliquiæ et cultus Antuerpiæ. 24	1 Procopius

- 1 Procopius M. Romanus. Reliquiæ et cultus Antuerpiæ 24
 8 Provinus Ep. Comensis in Italia. *Ex Ughello et Ferrario.* 758
 4 Pylicus M. *Ex Mroll.* 308
- Q
- 8 Quintillus M. Nicomedie. *Ex Mroll.* 757
 2 Quintus Thaumaturgus M. in Æolide. *Ex Menais.* 129
 7 Quintus M. in Africa. *Ex Mroll. et Actis SS. Perpetuæ et Felicitatis.* 629
 6 Quiriacus Presb. Treviren. *Ex variis Patria, directio Angeli, defensio a turpi calumnia, miracula, translatio, cultus.* 423
 4 Quirinus M. *Ex Mroll.* 308
 3 Quirulus M. *Ex Mroll.* an in Africa vel Hispania? 225
- R
- 7 Revocatus M. in Africa cum SS. Perpetua et Felicitate. Cultus 630 f Captivitas 632 d Martyrium. 636
 6 Rogatus M. *Ex Mroll.* 637
 7 Rogatus, seu Rogata M. in Africa. *Ex Mroll.* 643
 8 Rogatus M. in Africa. *Ex Mroll.* 756
 8 Rogatus II M. in Africa. *Ex Mroll.* 756
 1 Rogerius Episc. Aurelianen. dein Lemovicen. post Archiepisc. Bituricen. *Comm. præv. Titulus Sancti ac Beati, tempus mortis, festum Conceptionis B. Mariæ promotum. Corpus S. Odilonis elevatum 120, Vita auctore monacho Bituric. Nobilis ortus, Jurisprudentia, Episcopatus monasteria et Xenodochium fundata; injurii puniti; sepulchrum donariis honoratum.* 120
 3 Rogerius discip. S. Francisci Tulerii in Umbria. *Ex vorus.* Cultus antiquus innovatus. Jesus in brachio susceptus; ejus caritas a S. Francisco commendata. 415
 4 Rotus M. Romæ. *Ex Mroll.* 307
 1 Rudesindus Episc. Dunien. Cellæ-novæ in Galeria. § 1 Varia Acta; cultus sacer; Reliquiæ in variis ecclesiis. 103 § 2 Stirps regia, majores fratres, posteris, Ecclesia Compostellana dedicata 104. § 3 Episcopatus ejus Dunien. alius a Mindoniensi constituendus 106. Vita auctore monacho Cellæ novæ *ex MSS. Lib.* 1 de vita ejus et obitu. cap. 1 Ortus, educatio, Episcopatus 107. cap. 2 Monasterium Cellæ-novæ extractum; vita monastica; dignitas Abbatialis 108. cap. 3 Celestes visiones; mors; sepultura 109. *Lib.* 2 Miracula cap. 1 Oppugnatore monasterii puniti, varia miracula 110. cap. 2 Alia miracula ante adventum scriptoris patrata 111. cap. 3 Miracula tempore scriptoris facta; patrocinio in bello Lusitanico 112. cap. 4 Beneficia incarcerato et variis aegris præstita 114. *Lib.* 3 Miracula ab Ordine monacho superaddita. cap. 1 Ruergumeni et alii adjuti 115 cap. 2 Miracula captivo, muto, ecclepræstita. Malevolipuniti 117. Acta Translationis *ex Hispanico* 118. Miraculum recens, epigrammata 118
 4 Rusticus M. *Ex Mroll.* 308
 3 Rusticus M. in Africa. *Ex Mroll.* 365. perperam Metellino Lusitanie tributus. 364
- S
- 3 Sabinus vel Sabiniana M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
 3 Saturninus M. Antiochiæ. *Ex Mroll.* 361
 5 Saturninus II M. Antiochiæ. *Ex Mroll.* 361
 7 Saturninus M. in Africa *ex Mroll. et Actis SS. Perpetuæ et Felicitatis.* 629
 7 Saturninus M. in Africa cum SS. Perpetua et Felicitate. Cultus *ex Mroll.* 629 f Martyrium. 636
 6 Saturninus, sive Saturnus, M. Nicomedie. *Ex Mroll.* 422
 7 Satorus M. in Africa cum SS. Perpetua et Felicitate. Cultus *ex Mroll.* 629 Acta *ex MSS.* Visio ejus 635. Invictus animus 636 Martyrium. 636
 3 Savinianus M. in Africa *ex Mroll.* 226
 9 Saurus sive Satyrus M. in Africa. *ex Mroll.* 643
 1 Secundilla M. in Africa. *ex Mroll.* 29
 2 Secundilla, seu Secundola, M. in Partu Romæ *ex Mroll.* 132
 7 Secundulus M. in Africa cum SS. Perpetua et Felicitate. Cultus 629 Captivitas 627 d Mors in carcere. 635
 7 Secundus seu Succundus M. in Thracia. *Ex Mroll.* 643
 7 Secundus alius M. in Thracia. *ex Mroll.* 643
 8 Senanus Episc. et Ab. Hebernia; Tempus vite. Acta varia. Cultus 759. Vita *ex MS. cap.* 1 Nativitas prædicta; pueritia 760. cap. 2 Militia, vita monastica 762. cap. 3 Miracula sub Magistro Natali patrata. 763. cap. 4. Ei injurii puniti 763. cap. 5. Beneficia aliis collata, gemina mors. 766. Alia Vita *ex MS. cap.* 1 Genus, nativitas, pueritia 767. cap. 2 Militia, vita monastica 769. cap. 3 Peregrinatio, et commoratio in Inis-cara 770. cap. 4 Cellæ variae erectæ; miracula 771. cap. 5 Possessio in Inis-catrio per miracula firmata 772. cap. 6 Res ibidem gestæ. Adventus S. Cannere 775. cap. 7 Mors et post eam miracula 775. *Appendix. Ex Alberto le Grand* 777
 7 Serrus aut Sergius M. in Thracia. *Ex Mroll.* 644
 7 Servanus seu Silvanus M. *Ex Mroll.* 637
 6 Seznus Abb. in Britan. Armorica Monasterium conditum. Cultus, translatio. An aliis Serenicus, aut Isserninus? 428
 6 Silvanus M. in Africa. *ex Mroll.* 644
 8 Silvanus M. in Africa *ex Mroll.* 756
 6 Silvanus M. in Italia. *Ex Mroll.* 423
 1 Silvester M. apud Græcos. *Ex Menais.* 22
 1 Silvius M. Romanus. Reliquiæ et cultus Antuerpiæ. 23
 2 Simplicius Pontifex Rom. § 1 Elogia MSS. Propugnata Ecclesia contra Imperatores et Episcopos CP. Varia gesta circa Episcopos Italiae et Hispaniæ 133. § 2 Gesta in defensionem fidei contra Timotheum Ælurum, Petrum Fullo-nem, Petrum Mongum et Acacium 134. § 3 Gesta in Urbe Rom. obitus; cultus sacer. 137
 1 Simplicius Archiep. Bituric. § 1 Electio a SS. Sidonio et Agreocio 34. § 2 Vita ante Episcopatum a S. Sidonio laudata 35. § 3 Tempus Episcopatus, in eo gesta, publicata veneratio 36
 3 Siminnius M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
 4 Siminnius M. *Ex Mroll.* 308
 4 Siminnius II M. *ex Mroll.* 308
 1 Siviardus Abb. Anisolensis in Gallia. Locus et tempus vite. Acta, Cultus 65. Vita auctore coæ-ro *ex MSS.* Institutio, vita monastica, Sacerdotium, dignitas Abbatis collata, pius obitus 65
 6 Sollicitus Ord. Cræigerorum in Piceno. *Ex Ferrario et aliis.* 497
 3 Solus M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
 1 Sophronius M. apud Græcos. *Ex Menais.* 22
 8 Stephanus Ab. Obazuensis Ord. Cisterc. in Gallia 118

- lia. Cultus, gesta, dies obitus 799. Vita auctore ejus discipulo usque ad p. 808
- 4 Stolbrandus Ep. Scotiæ. M. in Maia insula. *Ex Hectore Boethio, Conazo. et Breviario Aberdonensi.* Templum erectum. 324
- 4 Stratonius M. Ptolemaide in Phœnicia. *Ex MSS. Menzis et Vita SS. Pauli et Julianæ.* Conversio e carnifice ad fidem : martyrium 307
- 1 Svibertus Ep. Frisonum et Borractuariorum Apostolus. *Ex variis.* § 1 In Frisia prædicat. S. Wilfridus : a S. Ecberto missus S. Wicbertus, dein SS. Svibertus et Willibrodis cum x Sociis 67. § 2 Vita apocrypha, perperam attributa S. Marcellino, sive Marbelmo 70. § 3 S. Svibertus unde, a quo et cum quibus sociis missus. Menda Pseudo Marcellioi 71. § 4 Alia ejusdem errata de SS. Columbauro, Ceadwalla, Judoco, Winoco, Ardano, Wirone, Plechermo aliisque 73. § 5 Alia apocrypha de S. Sviberti patria, parentibus, ortu, institutione monastica, gestis ante et post Episcopatum 75. § 6 Insula Rheini S. Sviberto donata a Pippino Duce, a quo nunquam divortio separata Plectrudis. 78. § 7 Vita hæc a viris doctis repudiata, perperam ab aliis defensa, ab opere nostro rescanda 81. § 8 S. Sviberti miracula, cultus sacer, reliquiæ. Alius ab eo S. Svibertus junior Episcopus Ferdensis 83. Sermo S. Radbodi Ep. de S. Sviberto *ex MS.* 85. Carmen allegoricum ejusdem. *ex MSS.* 86
- T
- 7 Taxis M. Antiochiæ. *Ex Mroll.* 637
- 4 Tepicerus M. *Ex Mroll.* 308
- 6 Theodorus Craterus Protospatarius M. Amorii captus, in Syria occisus, *Vide Martyres, XLII, a pag. 456 ad 466*
- 4 Theophilus Ep. Cæsareæ Palestinæ. *Ex Mroll. et Eusebio.* Cura de Paschate rite celebrando ei a S. Victore Papa commissæ 339
- 6 Theophilus Patrius M. Amorii captus, in Syria occisus, *Vide Martyres XLII a pag. 456 ad 466*
- 8 Theophylactus Conf. Epis. Nicomedien. *Ex variis* Monachatus. Episcopatus, cultus imaginum defensus, exilium, obitus, translatio. 786
- 8 Theotychus Protector Imperatoris, M. Antinoi. Cultus 750. Missus ad S. Arrianum interficiendum conversus ad fidem, martyrium subit 754
- 7 Thomas Aquinas, Doctor Angelicus, Ord. Prædicat. § 1 Acta a variis scripta : quenam hic edantur. Cultus sacer 653. § 2 Nobilitas generis, locus natalis : tempus vitæ et mortis 653. Vita Auctore Gualthero de Thoco Ord. Prædic. *ex MS.* Per capita 15. a p. 657. ad 684. Processus inquisitionis *ex MS. ab p. 714* Alia Vita auct. Bernardo Guidonis Ep. Lodevensi. Capita collata cum precedente Vita 714. Miracula posteriora 715. Miracula alia 719. Alia miracula *ex MS.* Ultrajectino 721. Tituli miraculorum *ex MS.* Mediolanensi 722. Historia translationis corporis Tolosam, auctore Raimundo Hugonis Ord. Prædic. *ex MS.* usque ad p. 735. Instrumenta authentica translationis, seu bullæ 4 Urbani v 732 Miracula Tolosæ facta *ex MS.* 735.
- Alia Historia translationis *ex MSS.* 738. Narratio brachii Parisiis depositi *ex MS.* 740. Donatio brachii Neapolim ad ecclesiam S. Dominici deferendi *ex MS.* 740. Analecta. § 1 Veneratio Neapoli, electio in Patronum, Bullæ Pontificiæ 741. § 2 Salerni veneratio : ejus ibi campanula, index mortis alicujus. Conventus Casinensis ad S. Germanum ei donatus 744. § 3 Cingulum ejus Vercellis cultum : militia Angelica apud Belgas instituta. 743
- 6 Tibba sen Tilba Virgo, consanguinea SS. Kineburgæ et Kineswitæ. *Ex harum Actis.* Corporis translatio et reductio 441. Cultus sacer. 442
- 3 Titianus Ep. Brixienis in Italia. Cultus. Tempus sedis. Miracula. Translatio 259
- 3 Tribinius M. Pergæ in Pamphilia. *ex Menzis.* 127
- 3 Tutella M. *Ex Mroll.* an in Africa vel Hispania? 225
- U
- 4 Uranius M. *Ex Mroll.* 308
- 8 Urbanus M. in Africa. *Ex Mroll.* 786
- V
- 1 Venerius M. Romanus. Reliquiæ et cultus Eystadii in Germania. 32
- 8 Veremundus Ab. Hyrachensis in Navarra 793
Vita *Ex variis* usque ad p. 798
- 6 Vibianus M. in Italia. *Ex Mroll.* 423
- 5 Victor M. Antiochiæ. *Ex Mroll.* 361
- 6 Victor M. Nicomediæ captus, Apamiæ in carcere extinctus. *Ex Mroll.* 422
- 6 Victor M. Nicomediæ. *Ex Mroll.* 422
- 6 Victor Diac. Placentiæ in Italia. Veneratio, translatio et recognitio corporis. 427
- 7 Victorina, sen Victorinus M. *Ex Mroll.* 637
- 6 Victorinus M. in Italia *Ex Mroll.* 423
- 6 Victorinus Nicomediæ captus, Apamiæ in carcere extinctus. *Ex Mroll.* 422
- 4 Victorinus M. *Ex Mroll.* 308
- 4 Victurus M. in Africa. *Ex Mroll.* 29
- 4 Victurus M. *Ex Mroll.* 308
- 5 Virgilius Archiep. Arelatensis. Tempus Sedis, Acta, cultus 397. Vita *ex Vincentio Barati.* usque ad p. 403
- 7 Volkerus M. Sigebergæ in Holsatia. *Ex Chronicis Sclavici et Mroll.* 651
- W
- 2 Willeicus Presb. disc. S. Sviberti Ep. Cæsariwerdæ ad Rhenum. § 1 Patria, institutum 148. § 2 Benefacta : Reliquiæ. 149
- 3 Winwaloeus Ab. Landeveneci in Britannia Armorica. § 1 Vita a pluribus scripta : ejus ætas 243. § 2 Veneratio : translatio reliquiarum Gandavum et Monstrolinum. Alius junior Winwaloeus 245. § 3 Monumenta Monstrolio transmissa 247. Vita prima *Ex MS.* ad p. 248. Alia vita *Ex MS.* ad p. 252. Tertia Vita auctore Gurdestino monacho *ex MS.* Libris duobus ad p. 254
- Z
- 3 Zenon M. apud Græcos. *Ex Menzis.* 240
- 3 Zoilus M. apud Græcos. *Ex Menzis.* 240
- 3 Zosunus M. in Africa. *Ex Mroll.* 622

INDEX

CHRONOLOGICUS

IN TOMUM I MARTII.

I SECLUM A CHRISTO NATO.

- Sanctus Helychius, sive Ischius, Episc. Carceæ sive Cazorle a S. Petro Apostolo cum aliis sex Episcopis in Hispaniam missus circa annum Christi xvi aut sequentem, post sacri Evangelii prædicationem martyrio perfunctus est **1 Martii** 4
- S. Conon vixit temporibus Apostolorum Bidanæ in Isauria, ac servata cum uxore virginitate post patrem Nestorem ad finem Christi conversum, sub Preside Magno plurima tormenta passus, sed liberatus, biennio post vita functus est **3 Martii** 338
- Sub fine primi seculi Helioptoli in Colesyria degelat Germanus Prefectus canobii monachorum septuaginta, a quo non longe distabat ascesterina virginum triginta, quibus præerat Charitina 46

II SECLUM

- Sub Trajano Imp. S. Eudocia Samaritana Helioptoli in Colesyria a quodam meretricio per Germanum monachum conversa ad finem Christi et vitam monasticam, ac dein sanctimonialibus prefecta, postmodum sub Hadriano Imp. martyrii palmam adeptæ **1 Martii** 8
- Sub Hadriano Imp. S. Oliva Virgo Brixie martyrium passæ est **3 Martii** 339
- Circa annum 120. S. Marrianus primus Dartonensis Ecclesiæ in Liguria Episcopus martyr obit **6 Martii** 419
- Circa ann. 197 Synodo in Palestina coacta, ut Pascha celebraretur die Dominica, præfuit S. Theophilus Episc. Cesareæ, aliquot annis post mortuus **5 Martii** 361

III SECLUM

- An. 203 Sanctæ Perpetua et Felicitas, et cum eis Saturnus, Saturninus, Rovocatus, Secundus et ante hos Juennus, Saturninus, Artaxius et Quintus, Martyres in Africa Carthagine aut Tuburbi **7 Martii** 629
- Sub Alexandro. Martyres Romani capite plexi sunt **2 Martii** 126
- An. 251 SS. Nestor et Tribimius Martyres Pergæ in Pamphalia **2 Martii** 427
- Cir. 251 S. Cenon Hortulanus M. in Palestina **4 Martii** 360
- An. 255 S. Lucius Papa et Mar. obit **4 Martii** 298
- Cir. 258 SS. Jovinus et Basileus Martyres Romæ via Latina **2 Martii** 128
- Cir. 260 SS. Marinus miles et Asterius Senator MM. Cesareæ in Palestina **3 Martii** 222
- Post an. 260 S. Pontius Diaconus S. Cypriani Carthagico obit **8 Martii** 749
- An. 269 Martyres exa Ronæ via Salaria **1 Martii** 23
- An. 273 SS. Codratus, Aeneius et Stratoniceus MM. Ptolemaide in Phœnicia **4 Martii** 307
- Cir. 283 S. Quintus Thaumaturgus in Eolide variis passus obit **2 Martii** 129
- An. 287 SS. Philemon, Apollonius, Ariannus, Theo-

tychus et alii Mart. Antinoi in Ægypto **8 Martii** 750

Fortè sec. 3 SS. Emethorius et Celedonius celebres in Hispania Martyres Calaguri **3 Martii** 227

IV SECLUM

- Initio sec. 4 Sancta Cleopatrina Virgo obit **8 Martii** 757
- SS. Ephraen, Basileus, Eugenius, Agathodorus, Elpidius, Ætherius, Capito MM. et Episcopi Chersone in Taurica Chersoneso **7 Martii** 638
- Sub Dioclet. S. Antonina M. Nicææ in Bitbynia. **1 Martii** 26
- Cir. 308 SS. Eutropius, Cleonicus et Basiliscus Martyres Anasæ et Comanæ in Ponto **3 Martii** 233
- An. 308 S. Adrianus M. Cesareæ in Palæstina **4 Martii** 362
- S. Eubulus M. Cesareæ in Palæstina **7 Martii** 643
- Sub Iuliano S. Julianus Medicus et Eubulus Martyres : cum quibus colitur eorum Magister S. Arcadius Cyprinus **6 Martii** 423
- Sec. 4 S. Quiriacus Presb. socius S. Maximini apud Treviros. **6 Martii** 423
- S. Basilus Ep. Bononiæ. **6 Martii** 423
- S. Paulus Simplex anachoreta in Thebæde **7 Martii** 643
- S. Piamun Virgo Deo devota **3 Martii** 240
- Cir. 400 S. Marcus monachus in Ægypto. **4 Martii** 406
- Sec. 4 ant 5 S. Gregorius Episc. Constantiæ in Cypro **4 Martii** 366

V SECLUM

- Cir. 420 Sanctus Provinus Ep. Comensis in Italia **8 Martii** 758
- An. 437 S. Camilla cum tribus sororibus Virginibus Deo devotis Autisiodori **3 Martii** 241
- Cir. 444 S. Victor Diaconus Placentiæ obit. **6 Martii** 427
- An. 445 S. David nascitur, postea Archiep. Meneven. 39
- Cir. 445 S. Gaudiosus Ep. Brixien. **7 Martii** 647
- Cir. 455 S. Winwaloeus nascitur, dein Abbas in Britannia Armorica. 243
- Sec. 5 S. Eusebius Cremonensis Bethleemi in Palæstina. **3 Martii** 366
- Sec. 5 S. Claudianus Conf. frater S. Vigili Episc. Tridenti **6 Martii** 426
- An. 460 S. Domnina seu Donna Virgo Deo devota in Syria ejusque sodales. **1 Martii** 33
- An. 467 S. Simplicius creatur Papa 133 e
- An. 470 S. Evagrius creatur Episc. CP. postmodum in exilio mortuus. **6 Martii** 426
- Cir. 472 S. Simplicius creatur Archiep. Bituricensis. 37
- An. 477 S. Gerasimus Ab. in Palestina obit. **3 Martii** 384
- Cir. 480 S. Eucherius Agricola, sive Martinus aut Madi M. in tractu Baremonen. **3 Martii** 242

Cir.

Cir. 480 S. simplici^{us} Arch. Bituricensis obiit.
1 Martii. 34
An. 483 S. Simplicius Papa moritur. 2 Martii. 133
An. 490 S. David construit monasterium Mene-
vense. 40
Cir. 490 S. Winwaloeus excipit Gradlonem Regem
Britanniæ Armorica. 244
Sub finem sec. 5 S. Owinus monachus in Anglia sub
S. Ceadda Ep. 4 Martii. 310
An. 500 S. Albinus subdit se in Cincillacensi mo-
nasterio. 55 e

VI SECULUM

Post an. 507 Sanctus Fridolinus fit Abbas Pictavii.
430 e
An. 516 S. David consecratur Hierosolymis Arch.
Menexen. 40 b
Cir. 520 S. Kieranus Ep. et Ab. Sagiriensis in Hi-
bernia, obiit, eo^{que} aliquanto junior S. Kar-
tagus discipulus. 3 Martii. 387
Cir. 526 S. Titianus Episcop. Brixien^{sis} in Italia
obiit. 3 Martii. 239
Cir. 540 S. Paulinus Ep. Brixien. obiit. 4 Martii.
309
S. Fridolinus Abbas Seckinge prope Basileam obiit.
6 Martii. 429
An. 542 Corpus S. Basini Archiep. Treviren. trans-
fertur. 312 a
An. 544 S. Senanus Episc. et Abbas in Hibernia
obiit. 8 Martii. 759
S. David Archiep. Menevensis obiit. 1 Martii. 38
An. 547 S. Herculanus Episc. Perusinus Martyr
sub Totila 1 Martii. 47
Cir. 549 S. Albinus Ep. Andegavensis obiit. 1 Mar-
tii. 54
Seculo 6 S. Winwaloeus Abbas Landevenecanus obiit.
3 Martii. 243
S. Joava, seu Jovinus Leonii in Britannia Armo-
rica celebris. 2 Martii. 138
S. Seznius Ab. in Britannia Armor. 6 Martii. 428
S. Equitius Abbas in Valeria provincia Italiae.
7 Martii. 647
An. 555 Translatio i Corporis S. Albiⁿⁱ Ep. Ande-
gaven. 56
Cir. 570 S. Artellais Virgo Beneventi obiit. 3 Mar-
tii. 261
An. 576 S. Caluppanus ex monacho reclusus et
Presbyter obiit. 3 Martii. 260
Cir. 579 Martyres plurimi in Italia a Longobardis
occisi. 2 Martii. 144
An. 588 S. Virgilius creatur Arch. Arelatensis 397

VII SECULUM

An. 636 Sanctus Felix Burgundus, Episcopus Ang-
lis Orientalibus prædicat. 778 b
An. 654 S. Felix Episc. Anglorum Orientalium obiit
Dumwici in Suffolice. 8 Martii. 779
Sec. 7 S. Virgilius Archiep. Arelaten. moritur 3
Martii. 397
An. 672 S. Ceadda Ep. Merciorum et Lindisfar-
orum in Anglia obiit. 2 Martii. 113
Post an. 673 S. Dransius seu Bransio Episcop. Sues-
sionen. obiit 5 Martii. 402
Ante an. 680 S. Kineburga Virgo filia Regis Mercio-
rum Pendan obiit. 6 Martii. 442
An. 685 S. Easterwinus Abb. Wirensis in Anglia
obiit. 7 Martii. 651
An. 687 S. Siviardus Abb. Anisolensis in Gallia
obiit. 1 Martii. 65
An. 690 S. Julianus Episc. Toletanus in Hispania
obiit. 8 Martii. 781
An. 693 S. Svibertus ordinatur Episcopus a S. Wil-
frido. 76 b

Sub finem 7 sec. S. Basinus Archiep. Treviren obiit.
4 Martii. 314
S. Kineswitha filia Regis Merciorum Pendan, ejus-
que consanguinea Tibba obierunt. 6 Martii.
440

VIII SECULUM

An. 713 Sanctus Svibertus Episc. Apostolus Friso-
num et Boructuar. obiit. 1 Martii. 67
Post 720 S. Marchelmus Ultrajecti a S. Willibrordo
educatur. 70
Cir. 742 S. Chrodegandus creatur Episc. Metensis.
453 a
Cir. 746 SS. Willeicus Presbyter discip. S Sviberti
Episcop. Moritur 2 Martii. 148
Cir. 757 Baltherus, sive Baldredus Presb. et S.
Bilfridus aurifaber apud Northumb. moriun-
tur 6 Martii. 447
An. 764 S. Chrodegandus suscipit regimen Lauris-
humensis monast. 454
An. 765 Episcopus Metensis Gorzian defert corpus
S. Gorgonii. 454
An. 766 Obiit. 6 Martii. 451
An. 780 S. Marchelmus Ultrajecti Ecclesiæ Cus-
tos 71 b
Cir. 790 S. Hesychius Thaumaturgus in Galatia
vel Bithynia obiit. 6 Martii. 455
Cir. 800 S. Apianus monachus Papiensis Coma-
cli obiit. 4 Martii. 318

IX SECULUM.

An. 807 Sanctus Anselmus Abb. Nonantulanus in
Italia obiit. 3 Martii. 263
An. 818 Landevenecanus S. Winwaloei monasterium
suscepit regulam S. Benedicti. 247
An. 822 Corpora SS. Lucii et Urbani Pontificum,
Ceciliæ, Valeriani, Tiburtii, Maximi trans-
feruntur a S. Paschale Papa. 299 e
Cir. 841 Quadraginta duo Martyres, Theodorus,
Craterus et alii Amorii capti, in Syria occisi
6 Martii. 456
Cir. 845 S. Theophylactus Metropolitæ Nicomedien.
exul prope Meandrum fl. obiit. 8 Martii. 786
Cir. 845 S. Paulus Ep. Plusiadis in Bithynia exul
obiit. 8 Martii. 788
Cir. 847 Corpus S. Theophylacti Ep. Nicomedien.
transfertur Nicomediam. 787 f
An. 856 S. Hunfridus creatur Ep. Taruanensis.
790 f
An. 864 S. Hunfridus fit simul Abbas Sithivensis.
791 f
Cir. 870 S. Monanus Archidiaconus Andreopolos
in Scotia obiit. 1 Martii. 86
SS. Adrianus et Stolbrandus Ep. Glodiani, Cucus,
et alii Martyres in Maia insula Scotiæ a Da-
nis occisi 4 Martii. 324
An. 871 S. Hunfridus Ep. Taruanensis obiit 8 Mar-
tii. 889
Cir. 874 S. Litifredus Ep. Papiensis moritur 8
Martii. 792
An. 878 Dani destruunt in Anglia monasteria
Bardneium, Croylandum, et Petroburgum,
monachos occidunt : conculcant corpora SS.
Kineburgæ, Kineswithæ et Tibbæ, quæ fe-
runtur in Ankario. 442
An. 899 S. Corprens seu Carbius Episc. in Hiber-
nia obiit. 6 Martii. 467
Cir. 900 S. Leo M. Archiep. Rotomagensis, Apo-
stolus Boloniensium, et SS. Gervasius M. et
Philippus Conf. illius fratres. 1 Martii. 89
S. Leo Lucas Corilionen. Ab. Mulensis in Calabria,
97.

X SECLUM.

- An. 938 Dalbero Ep. Metensis restituit monasterium S. Clementis, adductis Luxovio monachis. 469
 An. 977 S. Rudesindus Ep. Dumiensis Abbas Cellæ-Novæ in Galacia obit. 1 Martii. 103
 An. 980 Corpora SS. Kineburgæ, Kineswithæ Tibbæ et Ankurigæ referuntur Petroburgum. 442
 An. 988 S. Cadroe Abbas Metis ad S. Clementem obit 6 Martii. 468

XI SECLUM.

- An. 1002 Sancta Cunigundis coronatur Imperatrix Paderbone 10 Augusti. 269 f
 An. 1013 Corpora SS. Kineburgæ, Kineswithæ et Tibbæ deferuntur Tornæiam. 442 f
 An. 1014 SS. Henricus et Cunigundis coronantur Romæ 270 e
 Cir. 1020 S. Veremundus nascitur, postea Abb. Hyracheu in Navarra. 795 e
 An. 1026 Corpus S. Felicis Ep. Anglorum Orientalium Ramesiam transfertur. 780 f
 Cir. 1040 S. Cunegundis Imperatrix obit Confogivæ in Bassia. 3 Martii. 263
 Cir. 1061 B. Oldegarius nascitur dein Ep. Bacinon. et Terracon. 482 e
 An. 1070 Translatio 2 Corporis S. Albini Ep. Andegaven. 56 d
 An. 1073 S. Gervinus Abb. Centulensis in Pontivo obit. 3 Martii. 281
 An. 1092 S. Veremundus Abb. Hyracensis in Navarra obit. 8 Martii. 796 b

XII SECLUM.

- An. 1108 Corpus S. Hunfridi Episc. transfertur a B. Joanne Ep. Taruaniensi. 792 b
 An. 1116 B. Oldegarius creatur Episc. Barcinonen. et sequenti Terraconen. 483 et 483
 1123 S. Petrus monachus Cavae et Cluniaci, Abb. Cavae Ord. S. Benedicti, Episc. Policastren. 4 Martii. 326
 An. 1152 B. Carolus Bonus Comes Flandriæ Martyr occumbit. 2 Martii. 152
 An. 1128 Guilielmus Normannus Comes Flandriæ 27 Julii e vulnere moritur. 217
 Translatio 3 Corporis S. Albini Ep. Andegaven. 86 d
 An. 1132 B. Volkerus M. Sigeborgæ in Holsatia. 7 Martii. 657
 An. 1137 B. Oldegarius Archiep. Terraconen. et Ep. Barcinonen. obit. 6 Martii. 480
 An. 1163 Monasterium Horti B. Mariæ in Frisia construitur. 286 e
 Cir. 1170 Transfertur corpus S. Rudesindi Episc. Dumiensis, et Beatis adscribitur. 118
 An. 1175 B. Fredericus Ord. Praemonstr. Abbas Horti S. Mariæ in Frisia obit. 3 Martii 287
 An. 1180 Corpus B. Oldegarii Ep. Barcinonen. transfertur. 493 a
 An. 1191 Cælestinus in creatur, hic postea Sanctis adscripsit S. Cunigundem Imperatricem. 280

XIII SECLUM.

- Cir. 1204 Sanctus Inthacus Ep. Rossensis in Scotia obit. 8 Martii. 798
 In. 13 sec. Cæpta prædicatio contra Albigenes hæreticos a B. Petro de Castro-novo Ord. Cisterc. 410
 An. 1205 B. Agnes Primislai Ottocari Regis Bohemine filia nascitur. 501 b
 An. 1206 S. Dominicus cum Didaco Oxoniensi Ep. accedit ad B. Petrum de Castro-novo in auxilium prædicationis contra Albigenes. 411

- An. 1208 B. Petrus de Castro-novo Ord. Cisterc. Legatus Apostolicus, in prædicatione fidei contra Albigenes Martyr. 5 Martii. 409
 An. 1216 B. Rogerius in Ordinem Minorum a S. Francisco admittitur. 416
 Cir. 1224 S. Cyrillus in Prior Generalis Ordinis B. Mariæ de Monte-Carmelo obit. 6 Martii. 497
 An. 1225 S. Thomas Aquinas nascitur. 655 639
 An. 1243 Ordinem Prædicatorum ingreditur. 656 a 659
 An. 1245 Coloniam mittitur ad B. Albertum Magnum. 655 660
 An. 1253 Parisiis creatur Doctor sacre Theologiæ. 656 662
 An. 1259 B. Stephanus Ab. Obazin. in Gallia Ord. Cisterc. obit 8 Martii. 799
 An. 1274 S. Thomas Aquinas Doctor Angelicus Ord. Prædicator. moritur. 7 Martii 656
 An. 1281 Corpus S. Thomæ Aquinatis transfertur in monasterio Fossæ-novæ. 656
 Petrus Arragoniæ petit a Martino Papa Canonizationem B. Oldegarii Episc. Barcinon. et Terracon. 494
 An. 1282 B. Agnes Primislai Ottocari Regis Bohemiæ filia. Virgo Ordinis S. Clare obit. 6 Martii. 501
 An. 1287 Corpus S. Thomæ Aquinatis incorruptum transfertur, et manus datur sorori. 677

XIV SECLUM.

- An. 1302 Transfertur corpus S. Titiani Ep. 260 a
 An. 1319 Processus Inquisitionis institutus Neapoli super vita et miraculis S. Thomæ Aquinatis et per menses ac dies deductus. 684 et seqq.
 An. 1323 S. Thomas Aquinas a Joanne xxii Papa canonizatur. 654 b
 An. 1328 Canonizatio B. Agnetis, Regis Bohemiæ filia, urgetur. 502
 An. 1368 B. Rogerius Archiepiscopus Bituricen. obit. 1 Martii. 119
 An. 1368 S. Thomæ Aquinatis corpus Tolosam deferitur. 654 e 723
 An. 1369 Brachium S. Thomæ Aquinatis Parisios deferitur. 738
 An. 1372 Os brachii integrum Tolosa Neapolim deferendum statuitur. 739
 An. 1375 B. Bonavita, faber ferrarius, tertii Ordinis S. Francisci obit. 1 Martii. 122
 An. 1381 B. Coleta nascitur Corbeix in Picardia, postea Reformatrix Ord. S. Clare. 531
 B. Petrus Hieremias nascitur Panormi, dein Ordinis Prædicatorum. 292 d

XV SECLUM.

- An. 1404 Corpus B. Oldegarii Episc. Barcinon. iterum transfertur. 494
 An. 1441 B. Coleta impetrat facultatem egrediendi e reclusorio, et vivendi in monasterio. 535
 An. 1447 Reformato Ordine S. Clare, Gandavi obit. 6 Martii. 531
 An. 1452 B. Petrus Hieremias Ord. Prædicator. Panormi moritur. 3 Martii. 292
 An. 1454 Casimirus et Elisabetha parentes S. Casimiri conjugium ineunt. 337
 An. 1458 S. Casimirus Regis Poloniæ filius nascitur. 337
 An. 1471 in Regem Hungariæ electus, mox deseritur: Wladislaus frater in Regem Bohemiæ eligitur. 335
 An. 1484 S. Casimirus obit. 4 Martii. 335
 An.

An. 1492 Wladislaus frater ejus fit Rex Poloniæ.
336

XVI SECLUM.

An. 1501 Alexander frater S. Casimiri fit Rex Poloniæ. 335
An. 1506 Sigismundus frater S. Casimiri Rex Poloniæ. 335
An. 1521 S. Casimirus Sanctis adscribitur a Leone xi. 344
An. 1538 B. Joannes de Deo nascitur, postea Fundator Ord. Hospitalitatis 814
An. 1539 Conversus ad pœnitentiam trahitur ob simulatam amentiam ad Hospitale. 817
An. 1540 Fundamenta jactis Ordinis de Hospitalitate. 809 a
An. 1550 Granatæ obit. S. Martii. 809
An. 1553 Antonius Martin successor B. Joannis de Deo in cura Hospitalium obit. 834
An. 1553 Reliquiæ SS. Hunfridi et Maximi Epp. transferuntur Ipras. 792
Cir. 1583 Corpus S. Veremundi in novam thecam reponitur. 796
An. 1596 Corpus S. Lucæ Casalii Abbatis Agyri in Sicilia elevatur. 151
An. 1599 Corpora SS. Lucii et Urbani Pontificum, Cæciliæ, Valeriani, Tiburti, Maximi inveniuntur et reponuntur. 300

XVII SECLUM.

An. 1601 Reliquiæ SS. Torquati et Rudesindi Epp.

translatæ in Cella-Nova monasterio Galæciæ.
104

An. 1602 Resumitur negotium Canonizationis H. Oldegarii Ep. Barcinon. et Tarracon. , 495
1604 S. Casimiri corpus incorruptum reperitur. 345
An. 1604 S. Thomas Aquinas a Neapolitanis inter Protectores urbis assumitur. 740
An. 1608 Processus cœptus de Canonizatione B. Joannis de Deo. 858
An. 1617 Corpus B. Frederici Abbatis Horti S. Mariæ in Frisia transfertur ad monasterium Bonæ-Spei in Hannoveria. 287
An. 1628 Translatio 4 Corporis S. Albini Episc. Andegaven. 56
An. 1630 B. Joannes de Deo Beatis adscribitur ab Urbano viii, et permittitur coli cum Missa et officio. 859
An. 1636 Corpora SS. Litifrediet Armentarii Epp. Papiensium transferuntur. 793
S. Casimiri Corpus transfertur. 344
An. 1643. Corpus in templo Clarissarum Pragæ post longam fossionem inventum et dubitatum B. Agnetis de Bohemia. 503
An. 1654 Variæ S. Casimiri apparitiones factæ 354
An. 1661 Reliquiæ B. Joannis de Deo a Philippo iv Rege Hispaniarum, ad sororem Reginam-Franciæ Parisios missæ, solenniter excipiuntur. 859

ACTA SANCTORUM

MARTII

EX 12 2.

Latinorum Martio Nisan fere respondebat Hebræorum, de quo per Moysen edixit Dominus. Mensis iste vobis initium mensium primus erit in mensibus anni: in monumentum quidem Israelitis. Egyptiæ servitutis salutæ, toti vero generi humano in figuram et pignus redemptionis nostræ, Agni immaculati morte sancientiæ. Exin anno sacro initium dedit mensis iste: quod idem in suo anno observari voluit Urbis Romanæ Conditor Romulus, ex alia fortassis, et qualis Astrologos moverit, causa; sed multa leviori: uti nihil ad celebranda hoc mense mysteria profani habebant gentilium ritus. Diversa quidem post hæc ordine menses antiquis etiam processere temporibus, sive in Judaica sive in Romana Republica: utrobique tamen relictus est huic mensi honor, qui anni principio conveniebat: ut Judæi perpetuo suam Pascha mense Nisan celebrarent: Romani Kalendis ipsis munera ferrent matronis, famulis cœnas appararent opiparas, et liberam togam darent filiis pueriliæ annos cum prætextu egressis. Quid autem in Republica Christiana? Pascha nostrum immolatus est Christus Martio mense, et sua sacravit sanguine, quem funestum Romanis et Parricidæ nomine infamem confixus in curia Cæsar effecerat, tam falso nomine Summus Pontifex, quam vere id Christum Crucifixum decebat. Huc adde celestium donarum capiam, quam hoc mense vel in Deipuram Virginem Spiritus sanctus abumbratione virtutis suæ, vel in Ecclesiam carissimam sponsam sponsus moriens sanguinis sui irroratione effudisse recalitur: adde Dominicæ cenæ ferentia fidelibus famulis omnis suavitatis saporem præbentia: adde candidam gratiæ baptismalis stolam, libertatis filiorum Dei insigne, hoc tempore dari catechumenis solitam. De laurea parro nihil attinet dicere, quamvis eam Martiis Kalendis Romani innovare consueverint in Palatin, in Curiis, in Flaminum arlibus, in Fascibus Magistratum: nam triumphales Martyrum laureas nullo non annidie Ecclesia renovat, novarum identidem commemoratione certaminum, quæ pergitur tertio aperis hujus parte recensere; hisque ex invictorum pugilum sanguine purpuratis aliorum hæc mense Sanctorum admiscere decora, caritatis viro rutilantia: ut ex his contexta Ecclesiæ vestis multifariam splendent, et belli ac pacis ornamentis insignis, apparat coram celesti Rege gloriosior sponsa. Quod ut legentibus prodesse optamus ad fructum exempli, sic nobis scribentibus ad proseguendum opus inceptum, vires eodem cupimus impetrare a Sanctis: quorum Acta vel e tenebris primi efferimus, vel prolata ab aliis natis commentariisquæ opportunis laboriose illustramus.

I. MARTII.

SANCTI QUI KALEND. MARTII COLUNTUR.

Sanctus Hesychius, sive Iscius, Episcopus et Martyr Carsee, sive Cazorle, in Hispania.
S. Eudocia Martyr, Heliopoli in Phœnicia Libani.

S. Sylvester,
S. Sophronius,
S. Marcellus,
S. Antonius, sive Antoninus,
S. Nestorius, seu Nestor, Martyr.

Martii T. I.

S. Adrianus Martyr Romanus, Bononiæ.
Sancti CCLX Martyres, Romæ via Salaria.

S. Silvius,
S. Maximus,
S. Benignus,
S. Fidelis,
S. Berculanus,
S. Prunus,
S. Pelagius,
S. Julius,

Martyres Romani, Antuerpiæ in Belgio.

4 S. Philemon,

S. Philemon,
S. Justus,
S. Procopius,
S. Donatus,
S. Pius,
S. Felicianus,
S. Antonina Martyr, Nicææ in Bithynia.
S. Leo,
S. Donatus,
S. Abundantius,
sive Abundius,
S. Adrastus,
S. Charisius,
S. Nicephorus,
S. Donatilla,
S. Fortunus,
S. Polycronius,
S. Agapius,
et vi socii.
S. Adrianus,
S. Victorinus,
S. Secundilla,
S. Hermes,
S. Adrianus,
S. Githens,
S. Felix,
S. Euculus,
S. Januarius,
et xxiv alii.
S. Donatus Martyr Carthagine.
S. Constantius,
S. Faustus,
S. Venerius,
S. Leontia,
S. Castus,
S. Livonius,

Martyres Romani, Antuerpiæ in Belgio.

Martyres.

Martyres in Africa.

Martyres, Massiliæ in Gallia.

Martyres Romani, Coloniae Agrippinæ.

Martyres Eysladii in Germania.

S. Domina, sive Domna, Virgo Deo devota, in Syria.
S. Simplicius, Archiepiscopus Bituricensis in Gallia.
S. David, Archiepiscopus Menevensis in Wallia.
S. Herculani, Episcopus Perusinus et Martyr in Italia.
S. Albinus, Episcopus Andegavensis in Gallia.
S. Marnanus, Episcopus in Scotia.
S. Siviardus, Abbas Anisolfensis in Gallia.
S. Suibertus, Episcopus Apostolicus, Werdae ad Rhenum.
S. Monanus, Archidiaconus Andreopoleos in Scotia.
S. Leo Martyr, Archiepiscopus Rotomagensis, Apostolus Baionensium,
S. Gervasius Martyr, fratres S. Leonis Confessor } Baionæ in Gallia.
S. Philippus }
S. Leo Lucas Corillonensis, Abbas Molensis in Calabria.
S. Bertrandus, sive Beliramus, in territorio Patavino.
S. Rudesindus, Episcopus Dumiensis, Cellænovæ in Gallæcia.
B. Rogerius Episcopus Aurelianensis, dein Lemovicensis, postea Archiepiscopus Bituricensis.
B. Bonavila, faber ferrarius, tertii Ordinis S. Francisci, Lugi in Italia.

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancta Synthetica Abbatissa, hoc die memoratur in Martyrologio Anglicano Richardi Huford. Ejus Vitam dedimus v. Januarii.

S. Leonides, Martyr in Thebaidæ, inscriptus est MSS.

Martyrologus Adonis Ecclesiæ Moravensis et monasterii S. Laurentii apud Leodium; alius etiam sub nomine Bedæ; item Floracio MS. nec non Auctorem Usuardi per Molanum, et excusis Martyrologis Maurulphi, Causa et aliorum. De eo regnum xxviii Januarii.

S. Benedicti, Episcopi Albinganensis in Laguria, translatus hoc die anno mxcix Reliquæ, unde S. Maria de Fontibus et in ea ipsius Sancti sacello institutus: ut in ejus Vita dictum An Februarii.

S. Gumbertus, Archiepiscopus Senonensis, refertur hoc die in MS. Florario. Est is, qui relicto Episcopatu accessit in montem Vosagum, et monasterium Senonense erexit, de eo regnum xxi Februarii.

S. Photinus primus Ecclesiæ Beneventanæ Episcopus, eo ab Apostolorum Principe Petro missus, ad hunc diem memoratur a Mario de Viperis Archidiacono Beneventano, in Catalogo Sanctorum illius civitatis, et in Chronologia Antistiti; neque enim credibile aut videtur, qui Neapoli, Capuæ, Puteolis, locisque aliis Episcopos dederit, ab eo Beneventum esse neglectum, florentissimum tunc civitatem. Id tamen sola majorum fama acceptum, nullo antiquorum auctorum testimonio roborari soletur: et quis illi dies

obitus fuerit, quæ patria, quanto tempore vixerit, quid egerit, penitus ignorari. Est in bibliotheca Vaticana illustris Martyrologium MS. in quo plerique Sancti Ecclesiæ Beneventanæ continentur, ast hoc die nihil de Photino habetur.

S. Turulus, discipuli S. Hesychii Episcopi cum S. Paphnutius, eo apud Eliberim in Hispania S. Maronius, martyrio coronati, memorantur a S. Sextulus, Ferraviæ in Catalogo generali Sanctorum. Feram ea nomina ex tabulis plumbeis, apud Granatum repertis anno mxcv, deprompti sunt. Quæ tabule cum ab Inquisitione Romana, præsertim Urbano VIII, prohibita sunt, donec Sanctæ Sedis Apostolica, re tota accuratè examinata, aliud videretur, Sancti illi omnino prætermittendi sunt. Eorum nomina aliter paulo apud Franciscum Bicarum et Rudericum Carum ita referuntur: Turillus, Paphneus, Maronius, Centulius. Duo priores apud Antonium Cincam in historiâ S. Secundi sunt Turulus et Paphneus. De S. Hesychio, sive Iscio, Episcopo et Martyre, plenus hoc die, et quidem primo loco, agimus.

Juliani nomen inscriptum est Martyrologio MS. Romæ in bibliotheca Ducis Altipsi observato, et Usuardi nomen præ se ferente. Hinc cum, sicut in Usuardo, legeretur, Civitate Massilia SS. Hermetis et Adriani, omnia omni conjunctione abolebatur Juliani. Verum cum in Actis Januarii et Februarii Martyres xss, Juliani dicti, reperiantur, et plurimi sint hoc mense

mense Martio dandi, facile nomen aliunde potuit huic Martyrologio ad hunc diem insertum fuisse.

Clonas in Martyrologis variis relatus, aliquibus Donas, Usuardo alisque Donatus Martyr est, Carthagine passus, de qua hoc die agimus.

Levi Episcopus Hierosolymorum duodecimus, in MS. Chronico universali Theoderici Pauli Gorcomiensis, ante annos seiviter ducentos conapolato Sanctus appellatur cum hoc elogio: Fuit vir Scripturarum divinarum solertissimus indagator, atque egregius prædicator, quique in præsentia multorum Iudeorum mortuum suscitavit in nomine Jesu, atque multos eorum propterea ad fidem Christi convertit: qui completo suo ministerio migravit ad Christum: cujus festum colitur prima die Martii. Hæc ille, quæ et repetit in libro Bellovum Dei. Secutus est auctor Florarii MS. Nos etiam libenter sequeremur, si ad rem tam antiquam affirmandum vetustiora aliqua scriptorum aut Martyrologiorum monumenta proferrentur.

Saræ Virginis et Abbatissæ lib. 5 de Vitis Patrum præclaræ virtutes prædicantur, ob quas eam suo Martyrologio Anglice edito inscripsit ad hunc diem Richardus Wilsfordus. Nusquam alibi ejus in sacris Fastis nomen reperimus.

S. Cassianus, sive Cassinus, filius Nemani, memoratur hoc die in Martyrol. Tamlactensi et Mariani Corniani Ab. Luthensis. Ejus mentio facta est (Februarii § 13 ad Vitam S. Brigide num. 105 pag. 117, ubi Casyn filium Naiman in Vita quadam S. Finiani Claverudensis appellari dicimus; in alia Cassianum filium Nemani: quam utramque Vitam xiiii Februarii edere tunc statuerimus, sed mutato consilio ad xii Decembris rejecimus. Colganus quoque ad Vitam S. Finiani xiiii Februarii ad Marti annotari S. Cassani nomen fuitur, ac rursus xxviii Marti cum de S. Cassano agit, quem de Ioudenil vocant Martyrologia: tamen hoc die cum ipse omittit. Parum adhuc de eo nobis constat, nisi quod se summæ ecclesiæ S. Finiano obtulit.

S. Saranum Episcopum omnia jam citata MSS. Martyrologia referunt. Colganus ad xvii Februarii eum de Sanctis Athrumur, sive Athrymæ, quirescentibus agit, varios recenset Saranos, quarum nomen ait i Martii, alterum x cili: sed postea neutro die Sarani meminit. Nos xvii Februarii eum de Romano et Forticherno Episcopis pag. 13 regimus, Saranum quoque ex Colgani scriptis § 2 retulimus inter Sanctos qui Athrymæ, sive Athrumæ, in Media Hiberniæ provincia, quiescent. Nihil aliud compertum habemus.

S. Enanus filius Nissæ, in Mariani Martyrologio ac Tamlactensi, hoc die memoratur. Omissus Colgano, qui ad vitam S. Edii xxviii Februarii, Not. 27 alium refert Enanum, sive Henanum Eremitam, qui in Drumruthensi monasterio culti conuerit, sed alio die. De hoc filio Nissæ nil nobis exploratum.

Columba de Kinagaradh, inter Sanctos univrsan-Macnissius, aut Maonissius, tur in Tamlactensi et Mariani Gormanii Martyrologiis: cetera nobis ignota.

S. Baithanus Abbas de Chuan-mic nois, et Episcopus, refertur hoc die in iisdem MSS. Martyrologis. Colganus scribit se ejus Acta consequi non potuisse: ut tamen, illustri genere notum in maritima regione Occidentalis Cornubiæ, S. Eadlugo Chuanensis comobu Abbat et Episcopo, in finibus Occidentalis Mediæ, successisse, annique 663 mortuum, hoc die culti. Honorum nihil sat nobis liquet.

Moineumus, refertur ad Kalendas Martias a Joanne Colgano, qui Cluafertensem in Hibernia Episcopum ait fuisse, et ab alio Moineumum, Moineulmum, Nemiunem, Nemiunem, Mamemium appellari. Ut vero catalogo eorum probet adscriptum, citat Tamlactense MS. ac Luthense Mariani Gormanii, et Cuscheuse

Calendarium; atque varia de eo assert, quæ ipsemet incerta esse fatetur: ut minori scrupulo nobis omittere eum liceat.

S. Nonnitæ Martyris nomen exhibetur in MS. Florario. Mater S. Davidis Episcopi Menevensis, cujus hoc die Vitam damus, dicta fuit Nonnita Capgratio, alius Nonna, et Mekari: sed neque hanc fuisse martyro coronatam, neque in tabulis Sanctorum relatam, alibi legimus. Fuit alia, sed multo junior, Domina Nonita Deo devota indicata in commentario prævio ad Vitam S. Beati Presbyteri 19 Februarii num. 3 pag. 149.

Adalungus Episcopus Massiliensis floruit sæculo Christi vii quo sedente, uti tradunt Sammarthani, Carolus Martellus Massiliam Comiti Maurontio eripuit. Ut Sanctus adscriptus hic est additionibus Molani, pro quo Usuardum citant et sequuntur Sammarthani. Refertur etiam a Galinsio, Ferrario, Saussano. Monet tamen Ferrarius: in tabulis Sanctorum, qui Massiliæ coluntur, illum hand legi. Idem responsum et nos Massiliæ accepimus.

S. Sinthecius, aut forte Suithecius, Episcopus et Confessor armorum in MS. Martyrologio Ecclesiæ Brucellensis S. Gudatæ. Alibi ignotus est.

Egil, Egilus, aut Egilo, Abbas Pruniensis in diocesi Treverensi et Andamensis, sire S. Huberti, in Leodiensi, indeque Archiepiscopus Senonensis creatus anno mcccxi, a Bartholomæa Fisen in Floribus Ecclesiæ Leodiensis ad hunc diem Sancti titulo decoratur, uti et a Baldvino Willotio in Hagiologio Belgico, atque ante utrumque a Claudio Roberto in Gallia Christiana. Eo Sancti titulo abstinent ceteri qui Senonensium Presulum Catalogus tenuerunt, Belforstus, Demochares, Chenuus, Sammarthani. Chronicon monasterii S. Petri Vini prope Senonensem murum, ubi et Egil monachus dicitur fuisse, conscripsit Clarus ibidem monachus, et quidem, ut sub finem ait, primo ut Sanctorum veneratio, Ecclesiæque S. Petri honor et dignitas celebrior habeatur. Hic pluribus de Archiepiscopo Egilo agit, asseritque in bona conversatione diem extremum clausisse, ac sepultum in basilica B. Petri, in oratorio S. Stephani. Similia habet Odorannus, et ipse monachus S. Petri Vini, in Chronico, mortuumque tradit anno mcccxxx: qui ambo omni publico cultus ac venerationis meritis absint. Nulla etiam mentio fit in Fastis Benedictinis Wionis, Menardi, Bueclini, cum tamen Wion lib. 2 Ligne Vitæ cap. 31 inter Archiepiscopos Ordinis Benedictini num. 50 eum recenset: sed solum D. Egilum monachum et Abbatem appellat.

Hugo de Monte Felice, S. Bernardi in Clavalle discipulus, Beatus appellatur ab Henriquez et Bueclino in suis Menologiis: inter Pios recensetur a Saussano.

Almaricus Abbas a Caroli-Loci, Ord. Cisterciensis, dein Episcopus Silvanectensis, in Menologio Henriquez et Bueclini Beatus habetur. Amittant eum titulum Chenu, Claudius Robertus, et Sammarthani in Catalogis Episcoporum Silvanectensium. Pius adscribit Saussanus.

Simplicius, Ordinis Cisterciensis in Bona-ville monachus, ab iisdem Henriquez et Bueclino Beatus indigetatur; pia memoria: ac sanctissimus monachus a Saussano. Apparuit is post transitum B. Hugoni Abbati suo, (de quo agunt multi Kalendis Aprilis) exultans de celesti gloria susceptus.

Claudius Gabriel Faber Guardianus, Ordinis Minorum, Lunel-

Joannes Capucius, h in Gallia anno mxxxv ab hæreticis occisi, in Martyrologio Franciscano Arturi du Montier, Beati Martyres appellantur, quod sui ipse auctoritate sanxit.

Joannes

Joannes in Apulia,
 Albertus in Piceno,
 Joannes Coignetus in Normannia,
 Antonius Nebrissensis in Algarbia,
 Gaspar a Valle viridi in Pernvia,
 Jacobus filius Regis Majoricarum,
 Maria Suarez vidua Sabaudiarum,

Ordinis Minorum,
 cum titulo Beatorum
 recensentur
 in eodem Martyrologio Franciscano, de quo
 Roma in Ara

coli, et alibi ad ipsos Franciscanus viris eruditus, moniti sumus, ne huic auctori nimiam fideremus, ejus tamen operosa diligentia est laudanda.

Tobia S. Bernardini Senensis nutrix, cujus in animam in caelum euntem conspexit, dum Mediolani ad papulum e superiore loco diceret, uti legitur in hujus Vita xxviii Martii danda. Haec tertia Ordinis S. Francisci facit Arturus in Martyrol. Franciscano et sacro Cynerio, cum titulo Beate.

Landolphus ex Caracciola Robea familia, Minorita ac discipulus Scoti, dein Episcopus Stabienensis, ac postea Archiepiscopus Amalphitanus, mortuus anno mcccxi nomen assecutus docti et sancti Pastoris, uti de eo testatur Ughellus tomo 7 Italiae sacre: diem tamen obitus non indicat. Eum Arturus inscripsit ad hunc diem Martyrologio Franciscano, ac more suo Bentum indiget.

Ludovicus de Capua Augustinianus, a multis Beatus, aut etiam Sanctus appellatur, uti videre est in Alphabeto Augustiniano Thomae de Herrera. Nobis aliquid discrepantia Capua missa est: sed non magis nominis, et suggestum de illo agi posse ad Calendarium Martium. Nos certiora argumenta expectamus, et notitiam de die obitus illius.

S. Nestor, Martyres hoc die memorantur in Synodo Trilaminis, a Nazario Graeco Parisensi Collegii Societatis Jesu. Verum in Menais ii Martii.

S. Simplicius Papa hoc die refertur a Nalkera, et MS. Adhuc monasterii Sanctae Crucis Florentiae, item in MS. Martyrologio Ecclesiae Pragense. De eo ugemus ii Martii.

S. Marinus, Martyres Caesariensis in Palaestina, Gale-

S. Asterius, a minus, Alii in Martii.

S. Hemitellus, Martyres in Hispania. Galesinus,

S. Chelidamus, Alii in Martii.

S. Gervinus Abbas Centulensis. Saussains in Martyrologio Gallicano. Idem ejus domus in Martii.

S. Senanus Episcopus Iniscatagiensis, aut de Insula Gata, inscriptus est variis Martyrologiis Hibernicis, Pericypia ejus celebrata auctor viii Martii.

S. Eustachii, sive Eustasii Abbatis Translatio, consecrata est hoc die in MS. Florario. De eo agemus xxix Martii.

S. Leonides Martyr, pater Origenis, Cuius et Fructus. Item MS. Martyrologium Bruxellense S. Gudile, sed rebus gestis hujus et alterius Leonidis, de quo xxviii Januarii agimus, plane confusis. De hoc Sancto agendum erit xxii Aprilis.

S. Hermes Doctor et Martyr. MS. Florarium. Vultur is esse auctor libri, qui inscribitur Pastor et colitur ix Maii.

R. Inelda Bononiensis ex Ordine Praedicatorum ossa ex monasterio S. Josephi, quod nunc est Scritturum, ad monasterium S. Magdalene intra urbem, hoc die translato sunt: quo die Lutherus in magno Menologio Virginitatis ejus vitam edidit. Obiit anno mcccxxxiii, in festo Ascensionis xii Maii.

Albanus Martyr. Felicius, aut Albanus Martyr in MS. Calendario Budicensi, forsitan est Moguntiacensis Albanus xx Junii.

aut Verolamensis in Britannia xxii Junii.

S. Mariae Magdalene conversio. Breviarum Hildesienae. Colitur xxii Junii.

Mosis hominis Deidepositio movetur in MS. Lactensi. Vultur intelligi Legislator et Dux Israelitarum: qui colitur iv Septembris.

Festivitas Sanctorum Angelorum, custodum singulorum hominum. Molanus, Cuius, Saussains, Tamains, alioque. Colitur modo proximo post festum Dedicationis S. Michaelis die, officio ix Lectionum nua impedito, qui est ex ritu Breviarii Romani i Octobris.

S. Florentinus, sive Florentius. Episcopus Tungro- rum, mo et Trevirorum, hoc die obitus traditur in Catalogo Joannis Placenti, et refertur in MS. Florario; colitur xvi Martii.

aut postea, et quidem Martyr xvii Octobris.

David monachus Hennaemodensis, autem discipulus S. Bernardi in Clavumille, inscriptus est Calendario Cisterciensi, Divione anno mxcvii excusso. Vitum dolamus xi Decembris.

DE S. HESYCHIO SIVE ISCIO, EPISCOPO ET MARTYRE GARCESAE, SIVE CAZORLAE, IN HISPANIA, Commentarius historicus.

C

§1. S. Hesychius cum sex aliis a S. Petro in Hispaniam missus.

SECTIO I
 I MARTII.

In Hispania
 pauci a S. In-
 cobo Apost.
 conversi.

Aspectabilem illum solem, qui terrarum loca omnia collustrat, postrema provinciarum (saltem quondam cogniti orbis) aspexere solet et acrius alia mane affulgentem, et respuere radios suos oculentem quasque mergent in sese Oceano, Hispania. Eadem tamen solis justitiae lumen, post Judam, ubi ortus erat, prima fere excepit, Jacobo Apostoli, cognomento Majoris, predicatione, ut habet eorum gentium ab antiqua per manus dicta persuasio, Breviarii, qui nunc Ecclesia Romana utitur, auctoritate ac plurimorum illustrium censens scriptorum, firmata. At paucos se illi discipulos adjunxisse, quo tempore fuit in Hispania, bona est, imput Mariam de reb. Hispan. lib. 4. cap. 2. ac plerique alii rerum Hispanicarum scriptores. Exiguo enim illic tempore moratus, reverti in Judam, seu quapian Ecclesiae adolescentis necessitate, seu potius divini Spiritus, coronam martyrii primo ex Apostolico senatu illi preparantes, instinctu, compulsi est.

2 Numerum tamen pensavit paucorum fide imbutorum rectus. Nam ceptem ex us, post Magistri necem, ac relatus (ut vulgo creditur) in Hispaniam ejus exuvias, Romam profecti, illic a SS. Petro et Paulo Episcopis ordinati, remissique in Hispaniam feruntur. Quamquam non desunt, qui eos non ex Hispania remissos Romanos, sed ab usdem Apostolis, e Clero Romano, coramque ceteris errorum apostolicorum, quos valedimus modum promptos habebant ad manum, Roma in Hispaniam amandatos putent. Sed quacumque ex gente orti, ubiqueque fidei nostrae mysteriis initiati, et enjussuque opera, fuerunt: Roma (ut de us Usuardus monachus ante annos vixit ad xv. Mai in Martyrologio subscripsit, postque cum aliis a sanctis Apostolis Episcopi ordinati, et ad praedicandum verbum Dei, ad Hispanias, tunc adhuc gentili errorum implicatas, directi sunt. Cumque diversis urbibus evangelizassent, et innumeras multitudines Christi fidei subjugassent, Torquatus Acci, Celsiphon Vergii, Secundus Abula, Indalesius Urei, Caecilius Eliheri, Esicius Carcesi, Ephrasius Eliturgi, quieverunt.

3 Quae eorum missio, ad Kalendas Februarum, cum de

F

Episcopi 7 a
 S. Petro illuc
 missi,

A de S. Cæcilio Episc. Eliberitano et Martyre ageremus, fuisse a nobis explanata est, et gravium scriptorum testimonio, præcipueque B. Gregorii VII Pontificis Maximi epistola 64 ad Alphonsum VI Castellæ et Sanctum IV Aragoniæ Reges, et Episcopos in eorum ditior constitutus, data an. MLXXIV, Indict. XII, XIV Kal. April. ubi inter cetera sic loquitur: Cum beatus Apostolus Paulus Hispaniam se adiisse significet; ac postea septem Episcopos ab urbe Roma ad instruendos Hispaniæ populos a Petro et Paulo Apostolis directos fuisse, qui destructa idololatria, Christianitatem fundaverunt, religionem plantaverunt, ordinem et officium in Divinis cultibus agendis ostenderunt, et sanguine suo Ecclesias dedicavere; vestra diligentia non ignoret etc. Ac deinde citat in eam rem et Hispaniensia concilia et Romanorum Pontificum decreta, interque hæc S. Innocentii I epistolam primam ad Decentium Equebium Episcopum, datam XIV Kal. Aprilis, Theodosio Aug. septies et Palladio viris clarissimis Consulibus, sive anno Christi cccxxvi, in qua ista habentur: Præsertim cum sit manifestum, in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam atque Siciliam, insulasque interjacentes, nullum instituisse Ecclesias, nisi eos quos venerabilis Apostolus Petrus aut ejus successores constituerint Sacerdotes, etc.

nec alienile
ulbi:

quando illuc
venerint?

Accitanos pri-
mum conver-
tunt,

illustri mira-
culo percussio

anniversarium
aliud miracu-
lum,

et adventu s-
corum inmo-
ria 13 Martii:

B 4 Missi igitur hi septem Heroes in Hispaniam sunt post annum Christi lxxviii. Nam cum anno secundo Nerone, qui erat Christi lvi, adductus Romam sit S. Paulus; ac biennio post emissus e custodia, videatur tunc denum in Hispaniam profectus; indeque reversus, auctor S. Petro fuisse, ut eo mittendos Antistites consecraret; non potest id citius contigisse, quam anno lxx aut lxx aut etiam serius. Eo appulsi, ad urbem Acci, (quæ A'xxi est Ptolemæo lib. 2 cap. 6 inter mediterraneas Bastitanum urbes, a Plinio lib. 3 cap. 3 Colonia Accitana appellata, etque inter lxxi populos conventui Carthaginensi subjectos recensita) Luparium illustrem matronam, aliisque quamplurimos converterunt, in solito privilegio percussos. Nam cum propter laborem itineris (ut B. Ado in Martyrol. ad xv Marti, et B. Notherus, aliique memorant) medicam quiescentes, causa virtus emendi discipulos in urbem misissent; mox paganorum multitudo, qui tunc forte diis suis festa celebrabant, eos usque ad fluvium persecuta est: in quo pons miræ magnitudinis et firmitatis extructus, transeuntibus Sanctis, Dei nutu, cum omni insequentium multitudine funditus corruit. Ad quod miraculum ceteri territi, et ejusdem magnæ senatrici Lupariæ (quæ divinitus inspirata, eos benigne suscipiens, credidit exemplum secuti, relictis idolis, Christo Domino crediderunt. At paulo post ista subdit eodem Ado Episcopus: Extat usque hodie illustre miraculum ad commendat neminem pretiosæ mortis eorum. Nam eadem solennitate, apud præfatam Accitanam urbem, ad sepulchrum S. Torquati arbor olivæ divinitus florens, maturis fructibus amastatur. Hæc ille.

5 Quod vero septem illos Hispaniarum primos Antistites eo die commemorat, quos diversis diebus sæcæ singulis Ecclesiæ venerari solentur; indicat simul omnes eadem solennitate, ut ait, apud præfatam Accitanam urbem, honorari consuevisse, ac serbet memoriam rectori adventus eorum in Hispaniam, et non sine miraculis inchoante Gentium conversionis, uti ex Francisco Bivarro retinimus 1 Februarii in commentario de S. Cæcilio § innum. 28. Atque illic quæ generatim ad primam Evangelii in his regionibus sementem spectant, exposuimus, sed perquam succincte, cum animo nostro reputantes, quod Mariana scribit cap. 2 lib. 4, quoniam rerum antiquitas (nullis videlicet coartatorum, aut certe vicinorum us temporibus auctorum firmata monumentis) certum scriptioni derogat fidem, neque quid certi de Jacobi Apostoli discipulis afferri potest,

liberum lectori judicium de tota re relinquere oportere. De S. Cæcilio, qui eo die propriam Granatæ et alibi obtinet venerationem, nonnulla particulatim exposuimus; plura omisimus, quæ alii ex tamis nuper juxta Granatam repertis liberaliter deprompserant, viri alias eruditi, priusquam Romanæ Inquisitionis iudicio atque Urbani VIII Pont. Max. iussu lato, ex hujusmodi essent apocrypha declarata. De ceteris S. Cæcilio comitibus alio agemus, hic de S. Hesychio, sive Isicio, Iscio, Esicio, Hesicio, Hiscio, Esicio, ita enim nomen varie exprimit auctores.

D
EX VARIIS

§ II. S. Hesychius ubi prædicavit? præcipue Carcesæ.

Egit primum S. Hesychius cum ceteris sociis præconem sacrosanctæ religionis apud Accitanos, dein alibi. Joannes Marietta lib. 1 cap. 4 scribit, cum S. Ctesiphonte Feryi prædicasse, postea Carcesæ. Consentit Thomas de Trugillo tom. 2 Thesauri concionum ad 1 Man; Ctesiphon, inquit, et Hesichius prædicaverunt in Beria et in Carcesa. Quievissæ hæc Carcesæ dicitur, sive ut vulgo Hispani scriptores interpretantur, quod illic Episcopatum fundarit, sive quod eo loco labores apostolicos finierit, ac tumulatus sit. Verum ubi ea extiterit extere Carcesa, sive Cartesa, controversia est. Nos primum quomodo in vetustis Martyrologiis, sive jam excensis, sive dumtaxat manu exaratis, appelletur, cernamus.

S. Hesychius
prædicat
Feryi:

dein Carcesæ,
E

7 Martyrologium Usuardi a Molano cum Notis et auctario vulgatum anno MDLXXIII et MDLXXXIII, Carthesæ habet: uti et Romanum olim a Cardinali Buzano, Gregori XIII jussu, recensitum, ac nuper Urbani VIII auctoritate recognitum, licet in Francofurtensi editione anni MDCXXXI inter alia menda typographica Cartesio sit impressum. Cui intermedia editionis variorum, mox quæremus. Cartesæ sine aspiratione habet Martyrol. Adonis editum ab Hieriberto Rosicordo, licet hic in margine annolarit, in aliquo exemplari Carcesæ legi. Cartesæ item habent, Martyrol. MS. Ecclesiæ Morinensis, quod est Adonis; Petrus de Natalibus; MS. Archid. Albergensis quod est Usuardi; Martyrol. Colonia an. MD, et Lubeca anno eodem cum Theodulphi Clericorum excusum. In MS. domus S. Hieronymi Ultrajecti per hypallagen incursa librarii Tarcesæ, pro Cartesæ, scriptum videtur, est autem illud Usuardi. Editum ejusdem Usuardi per Molanum an. MDLXXIII, uti et per Hermannum Greven an. MDXV, et vetus quoddam nostrum MS. Bedæ præferens nomen, Cartesi habent; Cartesi MS. S. Marci Ultrajecti. Manrolensis et Constantinus Felicens, Cartesias, Idem haberi in Brevario Cordubensi testatur Franciscus Bivarro: sed quod ait, Molanum quoque et Epiphaniu ita scripsisse, in his nas ut non reperimus. Galesius S. Hesychium tradit Cathesiane (Cartesianæ) scripsisse apud civitatis Episcopatum præfectum fuisse.

quæ alias
Cartlesæ.

et Cartesæ.

an Cartesius,

F

8 Carcesæ Marietta et Trugillus antea citati tradunt prædicasse: uti et Bedæ vulgatiſtimum tertio operum ipsius tomo, tum seorsim typis Plantin anno MDLXXIII, ac Notherus, et tria quæ penes nos sunt MSS. Usuardi exemplaria, itaque Adonis duo, quorum alterum in S. Laurentia juxta Leodium, alterum in Lobienſi extat cambio, utrumque perretus, aliudque MS. monasterii S. Maurici Treraris, aliouque plerumque cum Rabani Martyrologio congruens, sed hic ex copiosis. Habemus quoddam Usuardi exemplar ante secula minimum tria quatuorve exaratum, allatumque ex Lotharingia, in quo solum Carcesæ legitur, sed tenui suffusa litura, ut videatur librarius emendare quod scripserat voluisse, et Carcesæ aut Cartesæ restituere. Denique exemplar geminum Usuardi, quod Parisius in S. Germani conuobio, ubi is monachus fuit, aſervatur, alterum minimum eæcæ annorum, alterum ipsius auctoris ætate, aut non multo post,

nicius Carcesæ -
sa

EX VARIIS

A post, scriptum, ut indicabat eruditissimus Jacobus Sirmundus, cum utrumque mea gratia invicem contuli set, eorum non adhibente P. Joanne Baptista Cursio) utrumque igitur illud Carcesis habet, uti et nota optime exemplar, quod Augustinus Hunner fuit, ac nunc penes nos est; itemque MS. Ecclesiarum Pragensis, et vetusti ejusdem codicis cygraphum, pridem Brugis ad nos missum, et quod Parisiis anno MDCXXXVI excusum est Martyrologium.

aut Carcesus

9 Quorsum hæc, inquires, tam operose conquista? Nunquam ut lectori clarum fiat, ex pluribus rariis ac MSS. exemplaribus Martyrologi, quæ habemus, tantum Cartæie S. Hesychium Apostolum tribuisse. Primus id scripsit, ut reor, qui Flumen dextra Chronicon protulit. Eiusdem gemina probat hic Antwerpæ Martyrologii Romani editio, prior anno MDCXXI, ubique Cardinalis Baroni annotationibus, cum his altera anno MDCXXII, utruque post ejus obitum. Quis ejus mutationis fuerit auctor, haud scio: prior lectio deici restituta, ut diximus,弗bant FIII auctoritate. Cartæiam in sua Martyrologia Romani Topographia scripsit Philippus Ferrarius Ordinis Sacerdotum B. Marce Virginis Prior Generalis anno MDLX.

aut Cartæie

B 10 Occurrit Franciscus Bivaricus commentarius in Dextri Chronicon ad an. in num. Litu scribens: Utrum legendum sit Cartæie, vel Cartesue vel Cartesie, non multum curandum, in nominibus enim antiquis propriorum locorum non minima variatio facta est, temporis vetustate. Mutationem lapsu temporis magnam evenire, nemo inficitur. At non id quaeritur, quantum quod nunc in usu est hoc ejus nomen ab antiquo differat, sed quo nomine hic locus, in quo S. Hesychius quiescit, fuerit olim nuncupatus, ut inde, quis ille nunc sit, fieri possit conjectura. Neque ad rem facit, quod idem addit Cartesie nomen apud Livium, Strabonem, Plinium atque veteres recentissimum fuisse, quamvis nec unum profert, qui Cartesiam, aut Carcesiam, sive Carcesum, pro Cartæia positum scripserit. Hæc de nomine, nunc de situ loci, quem Sanctus sui predicatione, aut etiam decessu nobilitavit.

quo nomine celebre olim oppidum,

ad fretum Herculeum,

C

ubi nunc Algetra.

Alone an prædicat?

ea non Algetra.

11 Chronicon illud Flavia Dextro affectum, ad annum Christi in num. I, ita habet: Isidus Cartæia prope fretum prædicat, totamque oram maris interni percurrit: et Alone, et Cartæia alteri in mediterraneo mari, non procul Carthagine Spartaria prædicat. Celebris illa ad fretum Herculeum Cartæia, quo tamen loco steterit, steterit fortassis etiamnum sub alio nomine, disputatur. Situm antiquæ urbis Lævis deced. 3 lib. 8 ita describit: Lævis interim fretum Oceanum exiens, ad Cartæiam classem accessit. Urbs ea in ora Oceanum sita est, ubi primum e faucibus angustis panditur mare. Atque hinc probant Ambrosius Morales et Ludovicus Novius Cartæiam ruderi fuisse oppidum quod nunc Algetra dicitur, non Triflam, quæ longius recedit ab angustis freti, nec portum habet, qualis est ad Algetram, et fuisse ad Cartæiam Livius atque auctores tradunt, longius adhuc a fretis distat Coud nec procul a Gubbis, quod quidem Cartæiam existimant fuisse, ut testatur Orellanus.

12 Alone ita nomen Pomponius Mela lib. 2 cap. 6 Sequens Ilbetanus (sinus) Alonem habet, et Lucen-tiam, et inde et nomen est, Alicen. Pudemaro lib. 2 cap. 6 Ἀλωνα pluraliter dicitur: Ἀλωνα Stephano, qui aliam commemorat Aloniam, sive Νέων, insulam circa Cyrenam, ita dicitur quod mela: τὸν ἄλωνα ἰσχυρίζονται, az, salis conficiendi rationem invenerint. Inde quippe Aloni, sive Alone huius Hispanice nomen. Eam Bivaricus atque Hispani Alencute nunc dici solent, quod emporion est in regno Valentie, celeberrimum. Sed hunc Isidus Vossius in suis ad Melam observationibus perquam accuratè, Lucen-tiam fuisse censet, quæ apud Livium dec. 23 lib. 2 libanorum errore Longuntica dicitur. Alonem vero asserit oppidum esse,

quod olim Arabes Tudemir, Hispani Guardamar appellavit, situm in peninsula ad ostium fluvii, qui vulgo Segura dicitur: innumeras enim ad id oppidum et præstantissimas salinas esse, quod et Rodericus Menderius Silva in descriptione regni Valentini cap. 25 fatetur, licet eam Longunticam esse velit.

13 Sed quaenam altera in mediterraneo mari Cartæia, non procul Carthagine Spartaria? Bivaricus scribit vocari Cartaiam, quæ non est, inquit, in ipso maris littore, sed interius in terra a mari aliquantulum separata. Est tunc Cartaya oppidum, quod quidam a Tyris fundatum volunt, alii ab incolis Cartæie, quæ ad fretum sita. Sed distat illa procul Carthagine Spartaria, satis propinqua Alantoni urbi, atque Anco fluvio. Tugene fuit Rodericus Carus comment. in Dextri Chronicon: De Cartæia prope Carthaginem Spartariam ambigo. Est hodie oppidum Cartai, sed longe ab eo tractu dissitum, extra freti Gaditani fauces, non procul a Lepin. Quam hic Lepiam vocat, vulgo Lepe appellatur, tenca una ultra Cartaiam versus Anam flumen, media a mari, ad omnem sita qui Saltes dicitur, ut tradit idem Rodericus Menderius Silva in Britica descriptione cap. 46. quæ ipsam aut Tyriorum aliorumque Phœnicum opus esse.

D sed Guardia-mar.

an Cartæie, sive Cartesie, juxta Carthaginem novam, quæ ibi nulla?

E

an Cartæia in Oleadibus,

F

quæ aliis Althæa?

14 Ad aliam tamen Cartæiam respicere, qui Chronicon illud Dextrum architectanti sunt. Ad eam nempe ejus ita meminit Livius dec. 3 lib. 4, de Hannibale loquens: In Oleadum fines prius (ultra Iberum ea gens in parte magis quam in ditone Carthaginensi) induxit exercitum... Cartæiam urbem opulentam, caput gentis ejus, expugnat diripitque. Quo metu perculsa minores civitates, stipendio imposito imperium accepere. Victor exercitus opulentisque præda Carthaginem Novam in hiberna est deductus... Vere primo in Vacceos promolui bellum. Hermancia et Arbacala Cartæiorum urbes vi captae. Arbacala et virtute et multitudine oppidanorum diu defensa. Ab Hermancia profugi exulibus Oleadum priore æstate domitæ gentis cum se junxissent, concitant Carpetanos: alorsique Hannibalem reversum ex Vacceis, hand procul Tago flumine, ignem grave præda turbavere. De hisce Hannibalis expeditionibus ita breviter lib. 2 cap. 9 Mariani: Initum arma in Carpetanos versa, gentem ferocia et multitudine veteris ejus provincie populos superantem. De causa non liquet. Primi Oleades, ubi nunc Oream sita est (Stephanus Oleades ad Iberum pronit) et caput genti Carseia oppressi, mox alii ad Tagum insigni prælio victi. Est autem Oream, sive Oreama, ut Nepos scribit, Hispania cap. 47, qui Marianæ sententiam probat, regni Toletani urbs. Quos inde domitos Cartæios Livius scribit, Carceos Polybius vocat lib. 3, sive Οὐρρῶν, eorumque captas urbes Helmanticam (quodam Salumnticam vertunt) et Arbacalam, Εἰρατορίαν καὶ Ἀρρῶν. Idem captam Oleadum urbem non Cartæiam, sed Althæam vocat. Stephanus quoque Ἀλθαία πόλις Οὐρρῶν, inquit, Althæa civitas Oleadum. Sed nescio an id recte, quod subnectit: διὰ δὲ Ὀρρῶνδης ἔθνος Ἰβήρων, πλεονέχοντες Καρχηδόνες, ἢ Ἰρρῶν καὶ κατὰ πόλιν, Oleades vero gens Hispana, finitimi Carthaginis, quam et novam urbem vocabant. Est alibi: Ὀρρῶνδης ἔθνος Ἰβήρων, τῶν ἐν τῇ Ἰβήρῃ τοῦ ποταμοῦ. Oleades gens Hispanorum circa Iberum flumen. Sed neque, si ad Oream circa Tagum coluerant Oleades, aut ad Herum, non procul a Carthagine urbs eorum fuit, seu Cartæiam voces sive Althæam; neque in mediterraneo mari, ut illius Chronici faber loquitur, qui phrasi elegantissimus Dexter hand facile usus esset.

15 Non satis igitur ex hujus pseudonymi auctoris testimonio constat S. Hesychium Cartæie prædicasse, cum ceteri codices, etiam vetustissimi, reclamant: de Alone, cum solus id pronuntiet, tam fluxa in ceteris auctoritate

A auctoritate, nec assentiri secure licet, nec lubet redarguere. Ubi ergo tandem vel sedem fuit, vel finit vitam S. Hesychius? Marianna lib. 4. cap. 2 scribit: Præsalem Carthesanum fuisse, non procul Asturica, Marietta lib. 1. cap. 14 aut Evangelium prædicasse Carcesæ, quæ est circa Asturicam. Bivarius scribit, ab his qui Carthesiata cum Cardubensi Breviario legunt, juxta Asturicam locuisse, eandem existimari quæ nunc Ventosa dicitur. Errare tamen eos tota Hispania, quia apud antiquos probatosque auctores in toto Asturicensi tractu non extat urbs Carthesia dicta. Arbitror uspiam legisse nomen illius urbis eos qui id scripsere, quamquam non intulerint: neque enim in omnibus scriptoribus omnia urbium descripta nomina sunt, etiam si qui ex professo Geographiam tractaverint, nedum in historicis, qui quibus locis res, quis narrat, gesta sint edisserunt, sæpe ne id quidem. Pergit Bivarius: Præterquam, inquit, quod Iscius et socii ejus in Batica littorali prædicationis munus exercuerunt, et non in mediterraneis Hispaniæ provinciis. Næpe quia Dexter ad an. 44 asserit, ad meridianas Hispaniæ partes, scilicet ad Baticam littoralem, reversus; inde conficit, ibi omnes prædicasse, nec in mediterranea progressos. At S. Secundus Abulam usque perrexit, longe sane a Batica littorali: cur non et ad vicina Asturiciæ loca proficisci Hesychius potuit? Quia, inquit Bivarius, tunc temporis insistebat conversioni ejus tractus S. Ephræm Asturicensis Episcopus, a D. Jacobo illi provinciæ designatus, ut non esset necessarium D. Iscium in urbe tam propinqua Episcopum etiam constitutum fuisse: Quasi non etiam propinqua fuerint urbes, in quibus SS. Torquatus, Ctesiphon, Indalecius, Cæcilius, Episcopi fuisse dicuntur, Acci, Vergium, Urcium, Elberis. Et vero S. Ephræmum neque Asturicensem Episcopum fuisse, neque ea ætate vixisse, ad h. Martii ostendimus. Non tamen illi nos Carcesæ S. Hesychium tractandum censemus: verum ulterius, propius ab urbe Accitana, Illiturgi, Ilberis, aliisque nominatis distanti, et minorem quæ modo Cazoria dicitur, de qua § sequenti.

§ III. S. Hesychius martyrio perfunctus juxta Cazortam, quæ olim Carcesa, ubi et colitur ut ejus loci Apostolus.

Quo successu verbum Dei disseminavit S. Hesychius, nusquam discrete enarratur: nisi quod Usuardus, et qui eum secuti sunt, universam de eo et sex sociis pronuntiant, innumeras multitudines Christi fidei subjugasse. Illud æque in obscuro est, quot annos apostolici illius muneris functioni impenderit. Neque enim fidem mereretur, quæ sunt in Chronico Dextri scripta, quæque in pluribus hominis juxta Granatam anno mxcv repetitis leguntur: adeoque harum luminarum betio ac defensione interdicta, ut 1. Februarii fuisse diximus, cum de S. Cæcilio esset sermo. Romani, ut supra retulimus, captivus adductus est S. Paulus Apostolus secundo Neronis anni, qui erat Ære vulgaris lxi, secundum nostrum calculum. Bienne integro ille detentus putatur, ut ante promiserat, in Hispaniam deinde profectus anno lxxii aut sequenti: cumque inde Romanum revertisset, tum demum S. Hesychius sociique ab eo ac S. Petro Episcopo ordinati, ubi hoc in Hispaniam missi sunt, anno fortassis lxx, non prius, ac fortassis etiam serius.

17. Præclarum tamen illud Dextri Chronicon de us ad annum Christi lxxii, qui erat Neronis tertius, ista habet: Horum S. Jacoba discipulorum nonnulli sub Alato, Neronis Iudice, dum ad concilium Ilberri conveniunt, flammis exusti, spoliati suis, sutorumque bonis omnibus, genere morientes, pro Christi fide coronati sunt. Ast apocrypha lumen de S. Iscio sic habent: Anno secundo Neronis imperii, Martii Kalendaris, passus fuit martyrium in h. e. loco Hilpili-

tano, electus ad hunc effectum S. Iscius, Apostoli D. Jacobi discipulus, cum suis discipulis Turillo, Pannuntio, Maronio, Centulio, per medium ignem in quo vivi combusti fuerunt, æternam vitam petentibus transivere: ut lapides in calcem conversi fuerint, quorum pulveres in hujus sacri montis cavernis jacent: qui (ut ratio postulat) in eorum memoriam venerentur. Deprædicat Bivarius Miram Dextri et tabularum Granatensium consonantiam, cum sit manifestum discrepantiam. Nam secundum erroneum quorumdam calculum, quem etiam seculus est Cardinalis Baronius, dicitur Nero xiii Octobris an. Christi lxi imperii gubernacula capessivisse, sequer Kalendar Martii anni secundi Neronis, quando martyrum perfunctum esse S. Iscium et discipulos tabule tradunt, non cum annum Christi lxxii, ut habet Dexter, sed cum lxxvi convenirent. Secundum rectam autem Chronologiam anno lxx, in Id. Octobris, Marcello et Aviola Coss. Claudio mortuo Imperator factus est Nero, cujus anni secundi Martius ad annum Christi vulgaris lxxi pertinet. Quocumque ratione computum mire Bivarius voluerit, non concordabunt tamen cum Dextro tabule. Atque tum has tum illum refellet antica citatus B. Gregorius vii, qui ante annos fere xc ad Reges Episcoposque Hispaniæ scripsit, non nisi post reditum Pauli Apostoli ex Hispania, septem illos Episcopos consecratos, atque a S. Petro Apostolorum Principe eo missos: neque ut ignorare eorumdem Regum et Episcoporum diligentiam. Cujus ego sanctissimi doctissimique Pontificis judicium longe posthæro et Chronicon Dextri adscriptum, majore studio quam dextritate consertam, et tabulis illas, Manuorum fortassis temporibus ab uscio quo homine, nec quo fine, excuratas.

18. Verum etiam si censura Romana perstrictæ hæ non essent, majus tamen longe momentum apud me haberet Cazortanorum antiqua traditio ac pietas. Est Cazorra in Batica Mureturque et Castellæ confinibus, situ urbs, duabus a Bætis fluvii fonte lencis distans, ut testatur Ambrosius Morales cap. 22 Descriptio Hispaniæ, qui eandem opinatur urbem esse, quam Castalonem Strabo lib. 3 appellat: apud quem tamen Κασταλὼν sunt qui legere vultint, quam Κασταλὼν, Κασταλὼν quoque nominat Polybius, lib. ii. Stephanus vero, Κασταλὼν, inquit, μετρίστη πόλις Ὑσπανίας. Castalon urbs maxima Oretaniæ. In Oretanis quoque apud Pandemum libru 2 cap. 6 Κασταλὼν ponitur. Verum ea Castilo est percellens apud Lavinum dec. 3 lib. 4 vintas: quam Morales lib. cit. cap. 1 Metisse scribit, ubi nunc Cazorra visitur, ab urbe Bæza remota est Cazorra, quam medium Vega amnis percurrit, Roderico Mendezio Silen teste. Antonius Cianca in historia S. Secundi lib. 1 cap. 15 scribit eam olim Carcesam dictam fuisse, ubique ex vetustis scriptorum monumentis, quæ illic asservantur, probari.

19. Idem aut illic vigere publicam famam, a magnitudo conceptam, S. Esicium ignis urbes Apostolum fuisse, eademque martyrio circumstant. Campus enim est haud longe ab urbe, ad quem raptatus, ibique abentus lapidibus fuisse tenditur, atque in eo ramulis lapidum spectatur, hominum opera congestus, in colle, vicino amicheoreticæ habitationi S. Marco Evangelistæ dedicatur. Ad hunc collem antiquissima consuetudine Oleris populæque Cazortanus, quotannis perquam solenni supplicatione, una quapiam Dominica Mai mensis, religiose confluit. Ibi ira admodum concinnu erigitur, oblatoque in ea Missa sacrificio, S. Esica celebratis peragitur. Ad ejus Sancti venerationem plurimi ex oppidanis et accolis Esicæ nomine appellantur, uti et Abulæ Secundi, a S. Secundo S. Hesychii collega. Ita memorat Cianca.

20. Joannes Tamagus Salazar in Martyrol. Hispan. ad. 1 Martii negat undecundam Croniam, quia respon-

EX VARIIS
undam 2 anno
Neronis,

quod utraque
perperam a
quorundam
asseritur.

E

Cazorra
ubi sita?

non Castalon
olim dicta

F

et Carcesa

juxta hanc
lapidatus
S. Hesychius.

ad locum erudit
universaria
supplicatio:

an Carthesæ
juxta Asturi-
cam?

potius
Cazorra.

quandiu
prædicavit?

missus in
Hispaniam
post an.
Christi 80,

non ergo
occisus an. 37.

EX CAUSIS

saltem ejus loci Apostolus fuisse tradiunt.

cur hic relatus ejus natalis ?

VIDE ACTA GRECA PAG. 875 et SYNAXARUM PAG. 804

1 MARTII

Eudocia Heliopolitana,

oriunda ex Samaria,

inscripta Martyrologia Latina,

ac prius Graecis :

A detur, inquit, non passum Carcere S. Iscium, sed translatum, vel potius honorificatum, tamquam ipsius urbis Apostolum, aut ara aut templi. Ex quo lucem accipient carmina Isidori, in hymno ex Brevario Mazarabum intem ab ipso Salazar recitato :

Consepiti tumulis urbibus in suis :

Sic sparsi cineri una corona est.

Non quia quilibet septem Episcoporum hujusmodi in Sede sua coronam acceperit; sed quod sparsus cinis, qui aibi per martyrium recondabatur, congregatus, in tumulorum sepius apud urbes suas, quas titulo acceperant pontificali, sepultus est. Accipimus quod dat Tamarius, Carcesum videri exstisse, ubi Cazorla, ejusque Apostolum S. Hesychiu, sive I-cium fuisse. Idem scribit Rodericus Menezes Silva, et quae ex Canticis de universario S. Hesychi cultu retulimus.

21 Quia tamen quo praecipue die Cazorla colatur non reperimus, ejus natalem hoc die reposuimus, eundem Tumulum Salazarium secuti, aliusque reverentiores Hispanos scriptores; sed qui tabulis illis Granatensibus, quibus nos perperam, aut omnino nihil donec Romae aliud fuerit decretum, tribuimus, niti valeatur. Ordo

recitandi officium Divinum pro variis Ecclesiis Madriti in annum MDCXXXVI et MDCXLVII excusus, Ecclesiae Granatensi ad Kalendas Martias ista praescribit : Hicci Ep. et discipulorum ejus Mart. dupl. 2 class. (anni 1637 habet, 1 class.) fuit heri. At nusquam prius, id est, XXVII Februarii, illum S. Hesychii mentionem reperimus. (ut ibidem monuimus) nedum, sociorum, quos hic quoque omnino praetermittendos censuimus : quia ex solis illis Illigibitinis lamine eorum prodire nomina. Ferrarius, priusquam ab Urbano VIII, seu Romana Inquisitione ex prohibita lamine essent, Catalo generali Sanctorum, qui in Romano Martyrologio desunt, eos inscripserat : cunctis omisit Tamarus.

22 MS. Martyrologium Ecclesiae S. Gudilae in urbe Braccellensi S. Hesychio et aliis quinque sociis Episcopis, quae ac S. Torquato, miracula tribuere videtur his verbis : Et dum singuli in suis, S. Torquatus apud Azeitunam urbem mirificatur. Martyrologium quoque Lubeca an, MCCCXC cum Dordrecht Clericorum excusum, universam de omnibus illis viis pronuntiat : Clari miraculis in pace quiverunt.

D

an miracula claruit ?

E

ANIMADV. PAP. 2

at non cum titulo Virginis,

quae meretrix prius fuit,

sed carnem dein domuit, et daemone,

P a sancto Spiritu immutata,

ut martyrio coronata.

ventum eo. scilicet ut Magdalenam :

DE S. EUDOCIA MARTYRE HELIOPOLI IN PHOENICIA LIBANI.

Heliopolis in Phoenicia Libani urbs fuit, apud scriptores, Ecclesiasticos praesertim, celebrata, quippe et solo Episcopali insignis, sub Damasci Metropolitae; atque etiamnum extare, sed alio nomine, fertur. Illic luxuriosum primum vitam egit Eudocia, sed cum deum, mirabili munio ad Christum converteret, multis lacrymis, ac tandem sanguine, emundaret. Genus autem ex Samaria ducebat. Ita Menza 1 Martii : Τῆς ἀγίας ἁγιογράφου Εὐδοκίας, τῆς ἀπὸ Σαμαρείας, τῆς ἱεροῦσας, Sacrosanctae Martyris Eudociae, oriunda ex Samaria, quae meretrix fuit. Eadem recitat Maronius Cytherarum Episcopus. Addunt Menza hoc distichum :

Eudocia Samaritanum, non aequum tibi, Sed sanguinem a jugulo Salvator, offert.

2 Nomen ejus primum in Latinis fastis retulisse Doctor Molanus videtur, qui in notarium ad Usuardum ita scripsit, ex Virgineis, ut ait : die prima, sacrosanctae Martyris Eudociae. Deni Galesinus, qui in Notis Menologium et Horologium Graecorum citat, in Graecia, inquit, S. Eudociae Martyris. Inscripta demum Martyrologio Romano haec verba : Heliopoli S. Eudociae Martyris, quae in persecutione Traiani a Theodoto

Episcopo baptizata, et ad certamen innuita, Vincentii Praesidis ius in percussa, gladio, martyrii coronam accepit. Eadem refert in sacro Gynaeceo Attivus : Citat Baronius in Notis Menologium Graecorum. Quod ab Henrico Canisio editum est Menologium ita habet : Sanctorum Martyris (corrigendum hic nomen typographi, qui quod interpretis ejusmodi manuensis scripserat SS, ut est sanctissima, vel sacrosanctae, legit et credidit, Eadem sanctae) sacrosanctae ipsius Martyris Eudociae ex regione Samaritarum. Haec fuit ex Heliopoli, Traiano Imperatore ad Christi fidem conversa, baptizata ab Ep. Theodoto, post multas pro Christi fide inquisitiones, a Vincentio Praeside securi, perimitur. Quia Galesinus etiam Horologium citat, illius verba, haec non magis momenti, dabimus. Ita ergo habet : τῆς ἀγίας ἁγιογράφου Εὐδοκίας, Sacrosanctae Martyris Eudociae. At manus Harodog, S. Eudociae, Christophori Patrici et Proconsulis Mythlenae Menologium : Hymnis honoratur Eudocia.

Plenus aliquanto nota illius percussae Menologium nomine inscriptum Basilii Porphyrogeniti. Menza item Graecorum Cytheraeus Arcandii Anthologium : e quibus ea mox dabimus.

3 Mirum unde hauserit Genebrardus, quod in Menologia Graecorum scribit ad 1 Martii : Eudocia Virgo et Martyr. Inscripsit eum nuper quoque Magno Menologia Virginum, a se Gulther vulgate, Franciscus Laberius noster, quod Menza cum praedicent, carnis rebellionem domuisse, pudorem servasse, elusisse et dissipasse veritatis daemones etc. qualque divino semine accepto, protulerit fructum centesimum, id est, inquit, virginitalis. Si plura in usdem Menais legisset, deperchensisset, quod illius de carnis ac daemone victoriam celebraret, quae fructum ex semine Divinae gratiae libertas, cum diserte πόρνη appelletur sive meretrix, antequam scilicet ad Christum converteretur. Quare quae in Menais de illa in eam rem recitantur, fideliter Latine reddemus.

4 Primum quidem mentis exercitatione exultaes, carnisque lasciviam temperantia domuisti; dein certamine inimici machinationes dissipasti, deque eo victoriam retulisti, o Eudocia per Deum fortunatissima. Ideo te duplicis laetae coronae redimivisti Jesus hominum amator, et Salvator animarum nostrarum.

5 Cordis tui sulcis semen divinum suscepisti, ut ager opimus, o divinitus inspirata; et vere centuplicatum martyrii spicem progeminasti, atque in rationabilibus horreis recondidisti, virtute Spiritus, qui te transformavit, et meliori alteratione te in aliam gratia sua convertit, o celeberrima Eudocia.

6 Mortuos resuscitasti vivifico tuo jussu, celeberrima Eudocia, cum mortificasses, o sapientissima, temperantiae laboribus passiones corporis : ac nunc coelos incolis, praeterea cum Martyribus sine periculo, cursuque athleticum Spiritus divini auxilio feliciter emensa : ac pro omnibus, qui te cum fide laudant, Deum precaris.

7 Relictis, sancta haec Martyr, omnibus vitae hujus, quantumvis multiplicibus deliciis, et Cruce in humeros sublata, accessit, ut tibi Christe, sancto coniugio jungatur, et cum lacrymis ac ejulatu ita precetur : Ne me meretricem algideas, qui asotos et luxu prohibitos purgare consuevisti, Ne meas lacrymas, quas gravissimarum debitorum conscientia elicit, asperneris. Sed suscipe me ut et illam meretricem, quae unguentum offerebat. Audiam et ego : Fides tua te salvam fecit, vade in pace. Verum ista sufficiunt, ut constet eam non praedicari in Menais altera illa, virginitalis scilicet, miracula redimitam.

8 Priusquam

A 8 Priusquam autem pleniorē Eudociæ Vitam proferamus, geminum dabimus ejus elogium : primum ex Menologio Græco, quod in monasterio Cryptæ Ferratæ asservatur, Basili Porphyrogeniti nomine inscriptum, ejus qui cum fratre Constantino a Joanne Tzimisce in consortium adscitus imperii, quod antea Romanus horum pater, avusque Constantinus, Leonis Sapientis filius, uxor Basili Mæcelonis, tenuerant; ipse cum eodem Tzimisce ab anno 969 ad 973, dein, cum fratre annis 50 administravit, ad annum 1023, fratre ad triennium superstitē. In eo ergo Menologio istud sanctæ Martyris Eudociæ habetur elogium, seu vitæ synopsis : Sancta Christi Martyr Eudocia, erat ex civitate Samaria oriunda, Trajano imperante : ac primo quidem luxuriosam egit vitam, et quia forma erat elegans, multos amatores pellexit, a quibus immensas opes collegit. At postea cum monachi ejusmodi nomine Germani, de penitentia sermonem audisset, animo compuncta, dein et viso impulsu, Theodotum Episcopum convenit, ab eoque Baptismum accepit. Erat autem visum ejusmodi : Cernebat Angelum, qui manu eam ad cælum deducebat, alios itidem Angelos ipsi gratulantes : inde vero frementem terrimum dæmonem, dicentemque magnam sibi inferri injuriam, quod Eudocia Christiana facta esset. Quapropter illa pecunias in egenos distribuit, ac monasticam vitam amplexa est. At per calumniam ab ipsis suis amatoribus ad Aurelianum Regem delata, et ad questionem rapta, cum ejus filium mortuum oratione ad Deum fusa resuscitasset, ipsummet induxit ut in Christum crederet : ac tunc absoluta : postea autem ab regionis illius Præsidente, comprehensa plexaque capite est.

9 Alterum elogium erat in magnis Græcorum Menais, Marini Cytheræ Vitis Sanctorum, et Antoni Arendii Anthologio, vetusto Synaxario Græco collegi Charomontani Societatis Jesu, hoc paullo quum illud Basili Imperatoris uberius, ita habet : Erat Eudocia ex Heliopoli Phœnicæ Libanensis urbe, circa tempora Trajani Imperatoris, propter eximiam formæ venustatem multis expetita amatoribus, eoque amplius consecuta divitias. Dein cum Germanum quendam monachum de pietate ac penitentia, sermones percurrentem audisset, Christo nomen dedit, atque a Theodoto Episcopo Baptismate sacro abluta est, divinis quibusdam revelationibus ad id suscipiendum pernotata. Animo enim a sensibus avvocato videbatur sibi, Angelo ipsam manu deducente, in cælum conscendere, aliosque Angelos videre et audire ipsi conversionem gratulantes : et nigrum quoddam spectrum aspectu horridum, freniere ac vociferari, se injuria affici, si Eudocia sibi eriperetur. Ipsa vero distributis in pauperes facultatibus monasterium ingressa est : ac dein curriculum religiosæ exortationis præclare emetens, Aureliano regnum adepto sistitur, ab iis delata, qui prius illam impuro amore persecuti fuerant. Sed cum miraculorum effectrice gratia prædita esset, et filium ejusdem Regis mortuum suscitavit, et ipsamet ad Christi fidem adduxit. Post annos aliquot a Hogene Duce Heliopolis ad questionem rapta, prodigiis quibusdam patrat, rursus dimittitur. A Vicentio demum, successore Diogenis, capite plectitur.

10 Utrique huic elogio lucem offeret Vita plenior historia, et aliquam quoque huic ipsa mutabitur. Enim nobis exhibuit Græcus codex bibliothecæ Vaticanæ in membranis exaratus, manu adeo antiqua, ut Illustrissimus Leo Allatius aetatem ei tribuat nullo facile antiquum. Latine verbi Petrus Possinus noster, ut et labores nostros sua benevolentia sublevarēt, et eleganti, quo pollet, stylo ipsos ornaret. Sanctos. Quid autem de Græca narratione ipse sentiat, quoque loco eam sit interpretatus,

Martin T. I.

ita exposuit litteris huc Roma datis vi Kalendas Octobris anno MDCLXII.

11 Undecimus, opinor, hic mensis evolvitur, ex quo Tibi Roma discedenti receperam, quam mihi relinquebas Græcam Eudociam, Latino a me mutata cultu remissurum. Libero ecce fidem : sero si tempus aestimes : sin quæ isto spatio multa et varia intercurrerunt, negotiorum, peregrinationum, valedudinum curationum, impedimenta reputes, etiam fortasse præmature. Me quidem, non indomire debitis solitum, dudum agere habebat ista : conabarque identidem subjecivas liberi temporis eo particulas conferre. Ceterum eluctari obstaculorum moles non prius potui, quam Sansonianus agri Nolani secessus, in tranquillum gratæ solitudinis excepit sinum. Ibi dum ab Ischiensibus remediis, haud minus morbo ipso ærumniosis ac molestis rusticana quiete me reficio, vel reperi, vel semper fugientem vi attraxi, avideque arripui occasionem vetusti jam expungendi nominis, et officio promissu defungendi.

12 Reddam hinc jam tibi rationem ejus operæ : ac primum profitebor depravandis me ex styli genere, nequaquam esse hujus opusculi scriptorem, S. Eudociæ, ejus vitam exequitur, aequalem. Usurpat enim vocem *ἑρως*, in Nicæna demum sanctam synodo, nec ante visitam : Prætorianorum Ducem, *Κομιστὴν* appellat. Hæc res posteriorem Constantino ætatem sapiunt. Sic equidem crediderim : Acta sanctæ Martyris, quæ in Phœnicæ vixerit ac passa sit, ibidem Syrophenicum fortassis populari lingua fuisse conscripta : quæ nactus hic noster quisquis est, ea circa Theodosiorum forsitan tempora, Græcæ Ecclesiæ communicaverit. Sane dictio ipsa mihi attentius exploranti videbatur interdum aliquid olere peregrinum. Ista vir doctissimus, ejus et alius in eadem epistola expressas observationes infra referemus.

12 De Eudociæ patria non uno modo, quos jam citavimus, scribunt auctores : Basili Augusti Menologium, ita habet : *ἡ πόλις ἐστὶν ἀπὸ Σαυαρίνης τῆς πόλεως*. Fuit illa ex Samaria urbe. Idemque habet Arcudius in Anthologio. Vita autem : *Ἔγενε τῆς πόλεως τῆς Συρίας Εὐδοκίᾳ ἐν πόλει καλουμένῃ ἑλιουπόλει τῇ μὲν γένει Σαυαρίνης ὑποχρεῖται*. Fuit Heliopoli puella quadam nomine Eudocia, genere Samaritana. At quia plures olim urbes fuerunt, Heliopoleos nomine celebratæ, ut patet ex libro Stephani de urbibus : quæri potest, quum ad Heliopolim Eudociam pertineat. Ad Egyptum referunt quidam, ut omnium celeberrimam, quæ et in sacris litteris memoratur. Ita cum Isaac 19 v. 18 : In die illa erant quinque civitates in Terra Egypti loquentes lingua Chanaan, et jurantes per Dominum exercituum. Civitas solis vocabitur una, De ea meminit Strabo lib. 17 Geograph. Super est præfectura Heliopolitana, ubi Heliopolis est, sive Solis urbs, aggeri magno inposita. Ac paullo post : Nunc omnino urbs deserta est. Scripsit autem Strabo mitto regni Tiberii, ante Trajani imperium, (sub quo vixisse traditur Eudocia) annis fere LXXX. Instaurata tamen postea hæc est Heliopolis : et fortassis ante tempora Ptolemæi Geographæ, qui M. Aurelio Antonino imperante floruit, ante annum Christi CLXXX, quo ille decessit. Is enim lib. 4 Geographæ cap. 5 inter alia sic scribit : Heliopolites Nomus et Metropolis Solis. Et in finibus Arabiæ et Aphroditopoleos, Babilon, Heliopolis, Hieronim civitas. Fuitque illa Heliopolis antiquitus solus Episcopatus ornata, sita in Augustamnica II.

13 Ita est in Ctesyria ab eodem Ptolemæo lib. 5 cap. 15 memorata Heliopolis, et ipsa Episcopalis inde a temporibus Trajani, quando Theodotus Heliopolitanus Antiochus Eudociam sacro Baptismo imitavit. Nam, ut habent Menæa, *Ἀπὸ τῆς ἑλίου πόλεως τῆς ὑπερείας*

in secessu agri Nolani :

E Græcæ autem ex alia peregrina lingua reddita ab alio, ut videtur.

Eudociæ genus e Samaria, habitatu Heliopoli,

non Egypti urbe, alium celeberrimam,

Sed Ctesyria :

A *ἱεραρχίας, ἡγεμονίας, συνίκεσι.* Recensent hanc Helio-
polim in praefectura Phoenices Libanisiæ, sive Phœ-
nicia Libanis veteres Notitæ Græcæ ac Latinae, quas
Carolus a S. Paulo Episcopus Abrincensis edidit. Ead-
em quæ in Menæis, habentur apud Maximam Cytha-
rorum Episcopum in Vitis Sanctorum vulgari Græco-
rum lingua editis. Nactenus de S. Eudociæ patria.

vixit initio
2 sæculi,

quomodo illic
tunc Rex
Aurelianus,
sub Romanis ?

14 *Ἐλατὴν* indicat Vito, κατὰ τοὺς χρόνους
Τραϊανῶ τοῦ ἑσπερίου. Circa tempora Trajani Imp.
Adsignantur Menæa, Cytheræus, Arcadius, Basilu
Menologium. Cæpi imperium Trajanus anno Christi
duodecentesimo, gessitque annos XIX, menses VI, dies XV
ac demum obiit die X Augusti, anno cxxvii. Verum Tra-
jano Romanum Imperium tenente, aut paullo post sub
Adriano, quousque longior ætas Eudociæ potuerit ex-
currere, in iis regionibus Aurelianum Regem extitisse,
quis credit? Haud equidem gravare crederet, opinor, qui
Iurærorum et Trachontiarum ac Galilee extitisse
Tetrarchas, sive Reges, omnes ante Eudociæ ætatem LX
et quod excurrit, ex Evangelio memnerit; Imperatori
tamen Romano obnoxios. Alibi quoque Reges appellati
fuisse quidam in provinciis Romano Imperio subjectis,
reperiuntur, qui vel sua Romanis regna tradiderant, re-
tento titulo ac specie aliqua regis majestatis, etiam ad
liberos transmittenda; vel certe, ne debellarentur, altro
victigales facti erant: vel fortassis impositi quibusdam
Presides regio ornati sunt nomine, cui gentis illæ assue-
verant, ut minus mutatione regiminis gravarentur. Ita
Ægypto regenda Praefectus Augustalis regia potes-
tate dari solebat. Et aliquando quibusdam quodam vel au-
thoritate nationum superintendere evenit, ut Magistratum,
qui ipso præsent, aut antea præfuerunt, etiam tenuio-
rum, appellationes, in angustiam iusto spectem formen-
tur. Ipsius quoque Praesides fortassis regum no-
men arrogarunt, aut popularium adulatione attributum
non sunt aspernati. Salve in secunda oratione de Leyce
Agraria contra Scellum videt Tullius L. Consilium
et Sexti. Solam, qui paucis diebus, quibus Capuam
ducta erat colonia, non duximur se, ut in ceteris
colonias, sed Praefectos appellari volebant; et a tumentia
illa plebe appellabantur; angustanturque quibus primus
annus hanc cupiditatem attulisset, paucis annis fuisse
Consulum nomen appetituros.

ad Palmyra
seculo 3 Ode
mus,

ejusque uxor
Zenobia,

disimulante
Claudio II
Imp.

Aurelianus
ille recte ab
Interprete
Regulus appel-
latus.

15 Quod si Aurelianus ille, quisquis erat, re contra
hostes fortiter gesta, magnifica illa nomenclature hono-
ratus a populo, dissimulante etiam fortassis Hadriano
Imperatore, qui certum quendam imperii provinciam
Parthia reliquerat? Odenatus certe Palmyrenorum
in eadem Syria princeps, post annum Christi cclx,
capto Valeriano, fossis Rom. Reip. viribus, ut scri-
bit Trebellius Pollio atque, assumpto primæ nomine
regali cum uxore Zenobia, sapientissima et fortissi-
ma femina, Orientem in iustitiam reformavit statum
omnes omnino totius orbis partes reformaturus,
nisi Marci consilium scelere fuisse interceptus. Quod
quid ipso post ejus eadem Zenobia regule decus retinuit?
Et quidem tanto (ut ad scrutina scribit apud eundem
Trebellium Aurelianus Imp.) apud Orientales et
Ægyptiorum populos timori fuit, ut re non Arabes,
non Sarraceni, non Armeni commoverent. Ipseque
nobis Claudius II (ut paullo post idem Aurelianus Im-
perator subicit) eam, quod ipse Gotthicus esset ex-
peditibus occupatus, passus esse dicitur impe-
rare, idque occulte ne pranderet, ut illa servante
Orientalis illius imperii, ipse securius quam institue-
rat perpetraret.

16 Sed quacumque ratione, seu viis Rex fuit
noster hic Aurelianus, sive ita sit a posteris, quam ad
splendorem videbatur, appellatus; recte ab Interprete
Regulus nominatur, qui titulus, magnis etiam ac po-
tentibus dynastis sed maiori cupimus, ut Imperatori Ro-
mano, alterre communis auctoritatis monente obno-
xiis, tribuitur, atque is etiam, qui amplas aliquando di-

noas, et antiquis, pluribus regibus pares, libero jure
possident, necdum tamen Regis appellationem legitima
auctoritate adepti sunt. Aurelianus hujus potentia vel
in eo cernitur, quod mandasse narretur, ut in quo Eu-
dociam degebat loco civitas conderetur. Quod tamen fac-
tum utrum sit, non constat, cum non multo post excesse-
rit e vita Aurelianus. Scribit Menæorum auctor:
Εὐδοκία καλῶς τὸν δόξου τῆς ἀσκήσεως διερχομένη,
προσάγεται Αὐριλιανῷ τῆς βασιλείας κρατίσαντι. Cum
præclare cursum asceticæ vitæ conficeret Eudocia,
Aureliano imperium, seu regnum, adepto sistitur.
quasi idem esset regnum imperiumque ejus antea me-
mimus, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βασιλείας Τραϊανῶς,
circa tempora imperii Trajani. Sed enormis hic error
foret, si Aurelianium Romanum Imperatorem Clau-
diu II successorem intelligi vellet, qui cum post Trajani
mortem annis capessivit imperium.

VITA ET PASSIO

Sanctæ Martyris

EUDOCIAE SAMARITANÆ.

E Græco Codice Vaticano

Interprete Petro Possino Soc. Jesu.

CAPUT I.

Juventus et vita perditæ Eudociæ.

Temporibus Trajani Imperatoris, fuit Heliopoli
puella, nomine Eudocia, genere Samaritana, effi-
caciissima diaboli ministra; quæ formæ præcellentis
illicio, plurimos in transversum actos, suis in exi-
tium miserabile laqueis trahebat: divitias regionum
illarum plerasque, in suos injustissimos thesauros
quæstuosissima undique nequitia corradians. Tantum
erga eam juvenum ardorem fax incendebat duplex,
naturalis pulchritudo faciei, quam ars pictorum
nulla, quantumvis concaretur, imitando posset ex-
primere; et pellacissimorum mollitia gestuum, in
speciosissimo cultu ineluctabiliter oculos fascians.
Concorrebat fama late diffusa e cunctis longinquarum
etiam regionum Urbibus Heliopolim vis magna no-
bilitum juvenum, quæstis prætextibus suas eo pere-
grinationes lucantium; re vera formæ, quæ paræ
nusquam haberet, visendæ fruendæque cupidine
tractorum. Neque vero in seculares solos pernices
grassabatur, non deerant e dicatis Ecclesiarum mi-
nisterio viris, qui spreta religione, et salute anima-
rum, mercede vilis voluptatis stultissime addicta, ad
pestiferas illecebras adherescerent. Neque illa tam
sacri profanæ discrimen habebat ullum: dum sibi
undecumque pecuniam conficeret; quam immensam
et supra privatum modum accumulaverat; usque in re-
giem plane potentiam.

Eudociæ cele-
berrima
meretriz,

multis ad eam
undique con-
currentibus,

ingentes opes
conceperat:

jamque in
servire indu-
rato,

divina tamen
gratia in
anam unia-
tur.

2 Itaque longo usu, et multiplici pretio peccandi
in flagitios occalluerat, ut plane potestatis nullius
infra divinam, tam desperati morbi medela videretur.
Et adfuit in tempore divini Pastoris ovem
perditam requirentis cura et manus: agnovit omnes
summi alieno vitio depravatam, et reformare voluit
qui primum finxerat divinus figulus: verus Pater-
familias fructibus vineæ, rapinae hostium expositis,
providit. Curator aerarii celestis, in terris atque in
luto harentem et pereuntem drachnam, transferre
in æternos thesauros studuit. Denique custos spe-
rate Justorum gratiæ semper bonus, desperatam
hanc Samaritidem, in suam ipsius perfectam revo-
cavit opem. Nam late illustris divine misericordiæ
splendor, expectatæ bene agentibus felicitatis mag-
nitudinem ostendens, effecit, ut vicinus dimitteretur
a peccatrice illuminata, turpi confusus repulsa da-
holas, et efficaci fraudum suarum instramento pri-
vatus, postquam est in clara luce comprehensa vanitas

tas

A tas suppeditarum in pretium dedecoris, prodigæ sui corporis ac formæ, terrenarum opum. Unde vas prius immunditiæ immaculatum evasit; cloacæ luti, fons illimis aquæ perennis facta, flumen sordium, in lacum odoratum; foetens mephitis corrupti putei, in alabastrum unguenti pretiosi; pestis et perniciës hominum multorum, in salutarem plurimis portum est mutata.

CAPUT II.

Colloquium Eudociæ cum Germano monacho.

Porro principium in ea salutis et divinæ operationis tale fuit. Pius quidam monachus, nomine Germanus, e nescio qua peregrinatione monasterium repetens, necessario per Heliopolim itinere, urbem vespere ingressus, exceptus hospitio est amici Christiani hominis : cujus domus non longe a porta civitatis sita, contigua erat ædibus, quibus illa, de qua diximus, puella utebatur. Ibi pro suo more, postquam acquievisset aliquantum, intempesta hora consurgens monachus, psalmodia nocturna perfunctus est : ac postea considens, e libro, quem viæ comitem gestare in sinu erat solitus, alta voce pronuntians, non modico spatio legit. Erat porro argumentum libri iudicium extremum : eoque memorabatur, Justos quidem splendore solaris æmulo fulgentes, omnium, qui unquam erunt et fuerunt, hominum oculis conspicuos, in præcellenti gloria futuros : peccatores contra igni inextinguibili, sententia irrevocabili addicendos, in sempiterna secula, supplicio nec finem nec remissionem unquam inventuro. Divina providentia evenit, ut ea nocte Eudocia solitaria decumberet in conclavi, a cubiculo, ubi pernoctabat monachus, uno, nec crasso pariete diviso.

4 Ergo illa, psallentis primum excitata cantu : postquam deinde audit quæ ex codice recitabat; penitus commota, in magno cogitationum æstu lucem expectavit. Quæ primùm orta, divinæ instinctu gratiæ, misit qui auctorem nocturnæ vocis requisitum, ad se venire ne gravaretur, suo nomine rogaret. Hunc mox accurrentem intuens; Etiam, inquit, utque etiam oru te, hospes, edisserere ex vero, quis et unde sis? quo vitæ instituto, cujus dogmatis ac religionis. Nam quæ te audiui noctu loquentem vehementer me perturbant; quippe magna et mira, inauditaque mihi hactenus. Quod si verum est quod aiebas, peccantes inextinguibili addicendos igni, quis salvus esse poterit? Respondit ei B. Germanus. cum dicas tibi funditus ignita, quæ de iudicio extremo recitavi, causa mihi querendi est ex te, Domina, cujus religionis sis? Ad ea Eudocia : Et patria, inquit, et secta Samaritana sum; fortuna quidem ultra modum, et pene supra votum, locuples; quæ res major mihi timendi causa est. Nam audiebam tuum illum, ex quo legebas, eodæm vix canere divitibus, et sempiterna illis potissimum flammarum inextinguibilium supplicia minari. Cujus nihil simile ex nostri dogmatis voluminibus recitari unquam equidem memini. Quare non parum conturbor, et atrocitate denunciati mali, et denunciationis inopinatæ novitate. Capto hic tempore Germanus, explorandum mulieris statum ratus, Habes-ne, inquit, virum, Domina? et unde iste tibi, quibus abundare te fatearis, opes affluunt? Ad hæc illa : Virum non habeo legitimum : ex multis autem viris collectæ mihi, quas possideo, divitiæ sunt. Quod si diviti post mortem tam graves et æternæ luendæ pœnæ restant; quo fructu hæc mihi copia congregata est?

5 Ait B. Germanus : Responde mihi vere ac sincere ad hoc quod percontor ex te; nam, quem colo, Christus sincerus et verus est : Utrum mavis, salva fieri divitiis omnis, et vivere felix per æterna se-

cula; an istam amplectens opulentiam uri æternum, et excruciarî dirissimo igni? Ait Eudocia : Malo equidem pauper æternam felicitatem assequi, quam dives in sempiternum et irreparabile exitium ruere. Sed miror cur ita puniatur post mortem dives. An fero quodam et inexorabili Deus vester in divitiis flagrat odio? Minime. Germanus inquit, divitiis aversatur Deus; sed injustam divitiarum acquisitionem, et præposterum acquisitarum usum. Itaque qui jure possessa sancte dispensat, extra culpam et pœnæ aleam apud Deum est : qui autem rapinis congerit, quod avare premat; nihil inde in necessitates miserorum spargens; sane hujus inhumanitati pœna, quam dixi, a Deo decreta est. Ait Eudocia : Tibi videntur quæ possideo divitiæ injustæ? Injustissimæ, Germanus reposuit, ac quovis peccato pejus irrevocabiler Deo exosæ. Quid ita verum, ait illa; cum multos utique nudos vestierim, multos famelicos paverim, nec pauperum inopiam auri largitione consolata sim? Cur malas dixeris in usus tam bonos divitiarum expensas? Hic Germanus : Commoda, inquit, mihi quæso, Domina, attentam mentem. Nemo sane sapiens, qui baheas adierit lavandi gratia, ibi malit corpus immergere ubi videat aquam jacere turbidam, et fœce fœtida immista graveolentem; quam ubi adverterit liquorem limpidum et purum ad inum pellucere. Tu ergo quamdiu sciens volensque in carno peccati volutaberis, oblatam synceræ lymphæ gratiam spernens, hancquaquam extricabis te luto flagitiosæ licentiæ, quod te sibi sponte adherescentem, deinde velis nolis certo transmittet, ac quasi torrentis impetu pertrahet, in lacum sulphuris ac bituminis, flagrantem æternis incendii iræ divine. Nam divitiarum, quibus abundas, Deo magno et æterno Iudici exosæ, utpote jam præcunnatæ sunt, quippe illicitæ praviæ libidinis corrasæ e juventute diaboli stipendii merente. Nec prodest, quod exiguum particulam eorum, quæ ex multis pretiosis dedecorum emptoribus expressisti, aspergis interdum in paucos egentes. Istius enim boni per se operis gratiam apud Deum omnem, flagitiorum, in quibus volens et tibi placens desides, foster extinguit. Nec alia unquam emereri mercede serenos incorrupti Aratri oculos poteris; quam si feces illas obscuræ nequitia, tibi penitus coneretas, abstergeris; et fonte abominandi putoris exhausto pleneque purgato, piis te deinde ac puris tunc tantum acceptæ misericordias operibus ornaveris. Ut enim qui per vepreta nudis pedibus incedunt, multis configuntur aculeis spinarum; quorum etsi aliquos evellunt, plures tamen harrent penitus, miserosque exulcerant : sic te parum juvat sponte infixam lascivie luto, bene aliquid interdum facere demerendo inopem; dum a te graviter offensus, et ideo terribiliter iratus omnipotens vindex, superne tibi minaciter ummet : summa dictorum sit : si me audire volueris, salva esse potes et supplens, quæ jure metuis, vitatis, æterna felicitatis divinæ gaudia consequi.

6 Respondit B. Eudocia : Oro te, mi homo, serve Dei verum, ne gravare mihi paulum assidens exponere formam officiorum, et modum operum, quibus Dei gratiam emeremini, ut ea ego imitans, possim ipsa quoque recto divitiarum usu salutem consequi. Nam dicere te memini, delectari Deum justæ et sanctæ dispensatione opum. Me autem nihil retinet, quominus quantocumque rei meæ familiaris damno, recte puteam emptam securitatem ab iis ponis, quas in die iudicii subituros Deo exosos dicis. En, venerande Pater, magnum habeo numerum servorum : eos onustos auro, argento, rebusque pretiosis ceteris, dicam, te prævenite, ad Deum tuum : si forte interventu tuo, istam meam satis accipere oblationem dignetur, et salutem sic meritis largiri. Ad

D
EX MS.
GRÆCO.
docetur Deum
non odisse
divitias;

nisi iniquas;

quales ipsius
sunt.

B

per flagitia
acquisita,

quæ nisi
abstergat,

placere sibi
Deum non
possit
F

orat se doceri
quomodo id
assequi possit;

parata opes
suas Deo
offerre.

ea

Germanum
monachum
audiri mortu
psallentem,

et legentem de
pœnis damnato-
rum.

B

quibus mota,
maius eum ad
se vocat,

C

et quæ sit ei
cujus fuisset,

et quæ ratione
opes acquisie-
rit.

EX MS.
GREGO.monetur ut
cas dei paup-
ribus,et Baptismo
regeneratur.Germanum
rogat ut ali-
quandiu in
subsistat
cuiusque ple-
nus instituat.Presbyterum
ad se canite
vocat.at reverenter
recipit.sequit unquam
peccatorem
ad Christum
converit vel
inducit.

A Germanus. Cave, inquit, ex humano usu ac sensu, de Deo censeas, Eudoria. Eminent immensum quantum supra cogitationes istas humiles; et tam longe est a requirenda communicatione regularum harum, quas possidemus homines, ut cum esset per se ditissimus, pauper propter nos sit factus, animo salutem nobis sua sibi ærumnosa egestate merendi. Has igitur quas tibi abundare opes memoras, filia, disperge in infirmos et pauperes. Tales enim Deo commendati sunt: et quod in eos confertur, sibi datum imputat; ac pro ista peritura sic expensa substantia, caelestem nunquam defectura felicitatis thesaurum rependit.

7 Ille cum rite perfeceris, accede ad sanctum ac salutare Baptismatis lavacrum, quo sordes ac lutum universum peccatorum, quæ te inquinant, elues ac demerges, nunquam deinde apparitorum: ut de cetero pura, immaculata, renata per regenerationem divini Spiritus, cernas filiali jure beatam hereditatem incorruptæ et sempiternæ lucis, exortis tenebrarum ac noctis, hoc est tetricæ ac sollicitæ nundinationis pravorum operum; et fias agna sancta in viretis caelestibus pascenda, cura et ductu Jesu Christi Salvatoris nostri. Uno verbo cuncta colligo: Si vis salva esse, filia, fac quæ suades, et beata eris in ævum omne. Respondit B. Eudocia: Nisi penitus descendissent in animum meum, quæ te audiui nocte recitantem, non hinc te utique vocassem. Quare quantum vis auri a me cape in pretium opere ac mora, quam mihi necessariam, patienter commodes regi pauperum dierum, quibus ediceras mihi ratione universam vestri dogmatis, ac discipline formam; juxta quam dispensatis recte, ac prout oportet, meis facultatibus, sepi te quocunque dices, vilibus curis expedita, possim. At B. Germanus: Idoneum sane causam video morandi, spem reducendi ovem perditam in ovile Domini. Ergo etsi festinationem, non gravato indulgeo quod petis, diuturnæ pauperum spatium. Tu ante omnia, quod præcipio fac: evoca ad te munus Presbyteris Chri urbani, qui tibi, quantum opus est, prius edoctæ, salutaris Christi lavacrum sigillum apponet. Ille caput et fundamentum est: ex eo deinde cetera suo sequentur ordine, quæ Domini ex te gratia requirit.

CAPUT III.

Eudocia cum Presbytero de sua conversione tractat.

His Eudocia militis, vocatum ad se munus ex hospitioribus domus suæ ministris, jubet repente profecti in ecclesiam Christianorum, indeque munus Presbyteri ad se adducere, rogando, venire ne gravaretur ad quemdam, qui opus opera egerat; ita famem, ut nec vocatus nonum, nec vocandi causam distinctius exprimeret. Festinavit quo mittebatur famulus, et brevi adfuit cum Presbytero, quem videns Eudocia, venerandus ejus pedes osculata est, precidens in Germani coram eo. Post hæc ait illi: Oro, Domine, ne te pigeat assidendo paululum expomere mihi dignata vestre religionis: nam volo ut ego Christiana fieri. Presbyter admirans dictum; ejus autem, inquit, die, quæso, sectæ aut superstitionis es, ex qua in Christianam professionem transire cupias? Illa respondit: Samaritana sum: ut genere, sic secta: totius vero mundi juvenum fui: quidni enim ego tibi vitam meam uno brevi et vero exprimam verbo? Multorum malorum pelagus sum. Ceterum cum audivissem peccatores post mortem igne torqueri, nisi penitentiam prius egerint, et Christiani facti sint, decrevi Christiana fieri. Respondit Presbyter. Si pelagus peccati fuisti, denique esto portus salutis. Etsi multis ventis agitata es,

nunc in tranquillitatem te compone: et si fluctibus multis te ipsam permisisti; require jam matutinum rorem e caelo descendentem: et si multis concussa procellis es, ut ex hinc sume gubernaculum veritatis, quod te tuto diriget in ipsius veritatis portum, in quo iustitie omnis apothecæ sunt. Stude autem fieri hæres bonorum quæ illic sunt. Divitias vero, quas te habere ais, sparge in agentes, et libera te ipsam ab amaritie peccati, simulque a tenebris et igne nunquam extinguendo, tibi, nisi respicis, reservatis.

9 Hæc audiens Eudocia, soluta in lacrymas est, et frontem propriam manu tundens, ait: Verene non est peccantibus misericordie locus apud Deum vestrum? Respondit Presbyter: Penitentibus, si recipiant sigillum fidei, videlicet Baptismum, condonat omnia delicta prioris vitæ: perseverantes autem in peccato, inexorabiliter punit. Ait Eudocia: Dic mihi, Presbyter, putasne in caelo majora et pretiosiora quam hic esse? Nam apud nos sane multi sunt thesauri auri, argenti, gemmarum, ceterique deliciarum instrumenti. Abundant præterea pisces et volucres, immensaque ciborum ceterorum et potuum copia ad usum mensarum: quid his plus illic reperitur? Dicit ei Presbyter: Nisi aliduxeris mentem ab illecebris hujus seculi, et specierum blandimentum sensibus momentaneam voluptatem despexeris, non poteris, Eudocia, vitam æternam adipisci. Quare si ad illam pervenire vis, obliviscaris oportet pomperum et oblectamentorum vitæ hujus. Respondit Eudocia. Absit a me, Domine mi tam imprudens electio, quæ vitæ immortaliter beatæ, fluxum et transitorium quidquam præhabeam. Id quod quero, Pater, hoc est: An suscepta Christianorum fide, sperare possim me ad vitam istam, quam memoras, immortalitatem perventuram? et quod signum das, ex quo intelligam hæc quæ refers sic se habere ut dicis; quoque indicio cognoscem condonata mihi a Deo vestro peccata mea? Nam ubi opes, quas habeo congestas plurimas, ad vitæ quam longissimæ fructum ac jucunditatem abundantissime sollicituras, in egenos, ut suades, cunctas dispersero; si deinde non consequer quæ ostendis, quid me misera tunc fieri? quippe mi nullam calamitatis extremæ perflugium esset usquam reliquum. Siquidem homines, quos omnes flagitiis meis offendi, spretam passim exosamque rejicerent, si eorum opem implorare cogerer, quare, fateor, sum anxia, pugnatque intra me secum incertus animus; ac majorem in modum emperem, argumento ac pignore idoneo firmari, quæ magnifice promittis de benignitate Dei vestri, condonantis, ut dicis, penitenti diviti delicta præterita. Equidem si hoc mihi certo constet, progrediar audacter, sequarque quo vocas, serviamque isti uni Domino cunctis plane diebus vitæ mee: atque ut conspicuum plurimis nequitie exemplum fui; sic illustre isdem penitentia exemplar fiam. Nec mirari te oportet hesitationem hanc meam: Nova enim et inopinatissima nunc primum audio; quorum in nostris litteris, ac sectæ Samaritanæ, in qua sum educta, mentio, nec mentio, nec indicatio, nec quod suspicionem primum moveat, vestigium unquam illum deprehendi.

10 Hæc Eudocia cum dixisset, excepit Presbyter: Ne instabili fluctes animo, mentemque in diversa ferri tibi distrahique patiaris. Quod te conturbat frans est, si nescis, auctoris malorum, et tue salutis iudici diaboli. Nequam illa spiritus, ubi te capientem impetum ad Christo serviendum vidit, ut salutare consilium disjiceret, hos vanarum formidinum æstus in corde concivit tuo: sperans te hoc modo deterreri posse a vita recta semel visa capessenda; confirmarique in prioris perseverantia licentia

D
Idonea mentis
ab eo foretur.audiens peni-
tentibus pec-
cata per
baptismum
condonari,opes suas
opponit, et
instrumenta
divitiarum,

E

his relictis,

an certo de
venia futura?

F

Presbyter
docet hanc
perturbatio-
nem a diabolo
esse,

tia

A tiz, qua te misere constrictam, sibi que obnoxiam, ad mortem aeternumque exitum pertrahat. Eam enim artem facit: hoc unum illius et summum est studium, homines a bono aversos in transversum trudere, inque ignem inextinguibilem, pœnæ suæ socios trahere. Quod autem cupis certo intelligere, ecquid verum sit, quod audisti de Dei bonitate, parati pœnitentes excipere obvis ulnis misericordiæ; et præteritorum scelerum venia concessa, vitam iis largiri sempiternam. Una tibi ejus certitudinis consequendæ ratio est, alta et attentæ consideratio veritatum aeternarum: ad quam, secessu et vacatione a terrenis curis, tum etiam humili prece, et solbria supplicatione opus est: his enim rebus lux divina conciliatur animis. Quare faciendum tibi censeo, si salva vis fieri, ut veste ista magni pretii deposita, vulgari te involvas tunica, sicque clausa in seductissimo domus tuæ conclavi, dies ibi septem perseveres recognoscens cum lacrymis peccata tua, eaque Deo creatori tuo confitens, interuque jejunans, eique supplicans ut illuminare te dignetur, ac demonstrare quid velit a te fieri. Mihi crede, non frustra, hoc facies. Misericors enim ille ac supra modum benignus occurrere ultro ad se reverti conantibus solet. His Presbyter dictis, assentiri visum Eudociam reliquit, rediens unde venerat: eique digrediens, hoc bene ominatæ consolationis verbum, quasi vaticinando, cecinit. Christus Deus, qui justificavit publicanum, tuum quoque nomen celebre faciet in omni terra, Amen.

CAPUT IV.

Secundum B. Germani colloquium cum Eudocia.

B eata igitur Eudocia nullam moram interponens suæ ad Deum conversioni, statim advocata una e suis ancillis, ait illi: Si quis eorum, qui me visere solent, huc veniat, volens ad me ingredi, videris ne me domi esse sciat, neu quisquam me prodât: significetur autem illi prophetam me hinc procul in villam suburbanam; ibique detineri urgentibus negotiis ad dies aliquot, postea reversuram. Curre ergo ad janitorem, et in eam sententiam illi manda, serioque interminare, ne ulla ratione patiatur malum quicquam virum huc pedem inferre. Cura porro majores domus occludi fores; sicque obseratis manere, quoad aliud mandavero. Priore qui obsonantii curam habent, ne hinc ex more inferunt quotidianam ciborum copiam, ad usum mensæ meæ, cesserique servorum in officinis labor. Denique omnia in fidem ac speciem absentis meæ accommodentur.

12 His sic ancillæ præscriptis, conversa ad B. Germanum Eudocia: Obsecro, Pater, inquit, ne graveris indicare quæ te rogo. Quare vos monachi in locis desertis habitatis, tantum deliciarum copiam hic in urbibus relinquuntis? an forte majores illic delicias reperitis? Ille D. Germanus. Minime, ait, filia, id in solitudine invenimus, quod ut fugiamus, urbes relinquimus, delicias et rerum copiam, quas diis: utique quibus sola causa seredendi est studium demittendæ mentis arrogantia, et lascivia corporis domandæ, fame, siti, labore, vili veste, commodorum omnium indigentia, ut a culparum occasione vel levissimarum, sive quas fragilitas involvit, sensuum illecebris objectis; sive quarum irritamenta, maligna diaboli suggestionem inspirat, quam longissime absumus. Nervum autem et maculam, quolibet culpe conscientia inurit animæ, quibus ea deformata oclusum habet regni celestis aditum, quod elucit, concretumque penitus, asperitate penitentia, labem eraserit. Lucis enim æternæ, merique ac sinceri gaudii sedes in cœlis est, nullam

tenebrarum, hoc est culparum, nullam ejus, quæ culpam individua sequitur comes, lacrymosæ penitentia societatem admittens. Habes quæ nobis deserta incolendi causæ sint: studium cavendi peccata in posterum, et eorum, quæ prius contraximus, maculas ærumnosis vitæ austera piculis delendi, quo sic aditum ad felicitatem expediamus nobis liberum. Hoc, inquam, agit, in hoc tota versatur atque consumitur disciplina nostræ ratio, ut corpora nostra intacta omni pravæ actionis luto; mentes omni dolo, simulatione, murmuratione quavis ac contumelia, puras et liberas, servemus. Quod magna supra omnem modum mercede facimus, sic consequentes omnimodam conditionis paritatem cum Angelis lucis: juxta quod annuntiavit nobis per sanctos suos Apostolos Christus in Evangelio. Iuvitia vero nihil præsumit ad regnum Dei; non magis quam corpus mortuum in sepulchro jacens. Si ergo volumus debitorum, quæ contraximus, solutionem, et cum ea securitatem consequi, studeamus decurrere spatium hujus vitæ in officiis religionis, per justitiæ ac veritatis callem incedentes: et quasi tunicam, dirumpamus coram nostrâ, continua Dei invocatione. Sic enim abstergemus ex nobis peccatorum maculas, juxta quod scriptum extat in Psalterio Davidis: Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ, a facie peccatorum meorum. Semper autem cavenda nobis esse eloquia Domini, insinuat idem Propheta David, dicens: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super meliori meo. Adeo autem suavia sunt eloquia Dei, ut cujusvis cibi ac potus gustum ac pretium exuperent; plusque roboris animæ ac virium conferant, quam esca quælibet corpori. Quare de iis ait Scriptura Divina: Vinum letificat cor hominis, et paus corroborat: per hæc significans mandata Domini nostri Jesu Christi, quæ panis instar ac vini, cibiorumque omnis generis, animæ sunt. Liberant enim quemcumque peccatorum hominem, a gravi, prius contracta per pravæ actiones, labe: et justificat revertentem ad Dominum, si ea meditetur, in iisque se jugiter exerceat.

13 Age igitur; deposita hæc quam gestas mundana veste; et ejus vice humiliori sumpta, accede alacriter ad penitentiam per bona ac Deo grata opera; et semina vim lacrymarum super terram, ut gaudium in cœlis metas, et exultationem sine cariturum. Luctu exauri pelagus peccatorum tuorum, ut se nancisci consolationem a Domino merearis, introducturo te in gaudium justorum. Deplora flagitia, quæ prava, in cor tuum afflata perustissimè diaboli persuasionem, suscepisti; ut se tibi perpetuæ salutis conciliator Angelis admovent: sicut carnosas eloquas fortidæ corruptionis, in quibus diu jacuisti, trudente illuc, ac ibi detinente, efficaci malarum omnium artifice, ut deliciarum Paradisi particeps fias. Pango vicissim, et contrista eam qui te peccatis oneravit, falsis suis adulationibus seducens; perseverando, nequidquam eo frendente, in studio ac praxi divini cultus, ut lucis hæres evadas, ac velut apus, esto bona operaria, per multas actiones sanctas justitiam congregans, et Deo placere studens.

14 Descenderunt hæc Germani dicta profunde in cor atque animum Eudociæ, jam eorum quæ prius audierat recordatione præparatum. Quare ardenti peccatorum dolore flagrans, abiicit se ad ejus pedes infusus eum precibus in hunc modum orans. Dignare, vir Dei, opus in me consummare quod coepisti, perge constans in eo quod superest, ut me juram Deo sistas, ne ludibrium debeam decipere me conantibus: sed absoluto coepitæ conversionis opere, felicitatis compos fiam per tua salutaria præcepta. Ne, inquam, ne, quæso, manum de tabula removeas, quoad in me perfecte Christum expinxeris. Hæc audiens Germa-

11
EX MS
GRÆCO

Psol. 37.
E

Ps. 118 109

ac divina
mandata
assidue medi-
tando:
Psol. 102. 15

sundet et hu-
militem vesti-
tum,

p
et ad patien-
tiam hortatur,

ac preces et
lacrymas,

nus

jubetque noli
veste indutam,
7 dies jejunis
precibus, æter-
norum medi-
tationu, vacare
in abdito,

B
et bene spera-
re.

Eudocia
celari jubet se
domi esse,

neq. soli solitis
cibus apparari.

Germanus can-
doct,

cur monachi
deserta colant.

nempe ad
ex. aud. i
peccata et
cavenda in
posterum,

EX MS.
GRÆCO.se 7 dies
propter eam
ibi mansurum
addidit.

A nus ait ipsi : Persta, filia, in timore Domini; et abscondens te conclavi, ora eum instantissime cum lacrymis, quoad obditeret ac penitus expungat peccata tua priora. Et faciet, ne dubites : Dominus enim Jesus Christus benignus et misericors cito experimentum præbebit humanitatis in te suæ, teque præsentis gratiæ suæ pignore consolari festinabit. His dictis oravit pro ea instanter, et signo Crucis super eam efformato, ipsi bene precatus, eandem inclusit cubiculo, pollicens se moraturum Heliopoli ejus caussa septem adhuc dies.

CAPUT V.

Eudocia septiduum in silentio et oratione perseverans, mira visione dignatur.

1: Porro ingressa cubiculum Eudocia, postquam repletum illi dies in oratione consummavit, reversus ad eam Germanus, reseratis conclavis foribus prodire jussit, reperitque pallidam, exhausto corpore, vultu et aspectu demississimam, incredibiliter ab ea quæ prius fuerat, mutatam. Et apprehensa manu ejus, eosindere præcepit in scabellum; ac postquam ipse Deum veneratus est, assidens, in hunc modum percontatus est : Dic mihi, filia, quid cogitasti per hos dies? quid intellexisti? quid vidisti? quid ostensum tibi est? Do aut, inquit illa, Pater sancte, quod jubes : Postquam perseveravi dies sex in prescripta mihi a te orandi forma, cum die ipsa septima similiter prostrata supplicarem, vultu terre appheito, circumfulsit me lux magna, solari splendebat : ad quam e terra surgens, rutilare solem, vidi juvenem specie terribili, vestem habentem eximii candoris, qualis est intactæ nivis in montibus. Ille apprehensa manu mea dextera traxit me secum sursum in æera, involvente me nubes, ac perduxit in cælum. Erat illic lux ingens et mira. Vidi innumerabiles turbas hominum altis vestitorum, quos nunc tamen comprehendam omnes infiniti. Hilares autem erant, ardentibus invicem, incomparabili quantum apparebat, perfusi gaudio. Hi conspecti me venientem, certatim occurrebant salutantes, sic quasi soror ipsorum forum.

Eudocia Ger-
mano narra-
se die septimumab Angelo
deductam in
cælum,ibi Socrates
laxantes jugum
saluberrime
edixit,dæmonem
dixit frenare
ten,ac multa que-
rentem,

C Unique, ut magno ambitu deducenibus, procederem ad lucem illum inenarrabilem, meridiano solis radios decempla saltem proportionem superantem; ecce contra iremit immense spectrum nigri corporis fulgine tam tetra, ut omnem carbonis, picis, ac notarum nobis nigredinum longo tristitium excederet. Stridebat autem dentibus, et furiosis conatibus tentabat avellere me de manu ductoris mei. Clamores simul horribili, quo totus late aer personnat, hæc vociferabatur : Etiamne hæc in regnum cælorum introducere vis? Quid ergo ego ulterius in terra, frustra insidiando mortalibus, operum perdo? En hæc quidem terram totam fornicatione sua polluit, sed et universitatem hominum, quanta est, foeditatis suæ contagio infecit. Quidquid artis, quidquid virum habeo, in ea una perdenda consumptum est. Conclavi ei amatores nobilissimos, et ditissimos quosque infinito numero, quorum effusus largitionibus, tantum aurum argenti quo currasit, quantum Regum ipsorum araria vix continent. Hanc ego ad manum habere gloriabar, palmare instrumentum et ineluctabilem machinam, qua de hominibus a Deo abductis, et in carceres meos tractis, triumpharem. Nunc adeone in me scire vis, o Imperator exercituum Dei, ut inijus me pedibus conculcandum obtulerimque subterferas? Nondum iram in me tuam expleverunt satietate vindictæ, quas quotidie elades in me ingeminas atrocissimas? sed et hoc tam mihi certum, tamque caro emptum eripere mancepium decrevistis? Jam mihi nihil tutum, nihil securum est.

Jam timendi causam video, ne omnes quotquot Deus sunt, quotquot aspiciam vivunt peccatores, e meo gremio avulsos, meis manibus extorqueas, quos egregium videlicet, et aris dignum offeras donum Deo, et in regni cælorum transcribas hereditatem. O igitur vani conatus mei! O frustra suscepti laboreres, in iis patienter atque adliete ambiendis captandisque! Quid tam acerbe insultas? remitte minas et memento qui sim. Sovesis me tantisper vinculis, quæ me constringunt : videbis momento genus hominum destructum, ne uno quidem pari, vel ad sobolem, super terram relinquo! O conditionis iniquitatem non ferendam! Ego ejectus e cælo sum ob unam et brevissimam acervis obruta, Deo ausa petulantissima, criminum acervis obruta, Deo ausa petulantissima illudere, contumacissima nequitia, longis curriculis annorum, in regnum cælorum inducis? si sic placet, absolve rem semel, age rape, congere quotquot belluinam etiam vitam, ubicunque terrarum sparsi trahunt homines perditos, cunctosque in Dei gratiam transcribe. Condar ego tenebris, et preparata mihi purnæ in sæculorum aternitatem abyssos immergar.

minantemque
si solatur se
hominem omnes
momento per-
diturum,

17 Hæc cum ille alique in eam sententiam plurima, impotentissima debacchatione perorasset, amaro in eum arrisu desepxit, qui me tenebat manu, blande in me renidens. Auditaque vox statim est e loco illa, quam dixi, visa proficisci, late omnia his verbis personans : Sic Deo placitum miseranti filios hominum : ut qui ex iis peccatores penitendi consilium susceperint, cum Abraham exsultant. Tum adductorem meum conversa vox eadem : Tibi dico, inquit, Michael mei testamenti custos, redue hanc unde sumpsisti, ut consummet certamen suum; ego enim cum ipsa ero cunctis diebus vitæ ejus. His ille obsequens, momento me restituit in conclave ubi prius fueram; et statuta in pedes eo ipso in loco, unde me sursum attraxerat, sic locutus est : Pax tecum, Ancilla Dei Eudocia, confortare et esto robusta : gratia enim Dei et nunc tibi adest, et ubique ac semper in posterum aderit.

sed amaro
Angeli obtutu
repressum,
E

et Dei voce,

se Eudociam
adfuluram
spondentis :eam terris
edidit Angelus,

18 Ego sumpta ex his verbis fiducia, Domine mi, inquam, et Deus sancte, obsecro Te, quis es? id, quæso, ne graveris mihi dicere, ut sciam quomodo debeam credere Deo vero, ut vivere possim. Ille respondit : Ego sum Princeps Angelorum veri Dei : mihi cura incumbit excipiendi penitentes, et perducendi eos in beatam et sine carentem vitam. Multo autem gaudio exultat in cordis chorus Angelorum, quoties peccator aliquis emergit e caligine peccati, in puram lucem penitentiae. Non enim vult Pater universorum perire animam hominis, quem a principio propriis immaculatis manibus effinxit, in similitudinem suæ ipsius forme. Quare congaudent omnes Angeli, cum vident animam hominis justitia ornata, adorare Patrem æternum; certatimque gratulantes osculantur, eam ut sororem agnoscentes, quoniam abjectis peccatorum tenebris, ad Deum vivum, omnium filiorum lucis Patrem communem, rite agniti se converterit, et irrevocabili appli- cuit. His dictis, tertium me Cruce signavit, et me in terram adorante, recessit in cælum.

et se Michael-
lem esse decla-
ratsusceptorem
penitentium,F
quorum con-
versione gau-
dent Angeli.terque eam
Cruce signat.

CAPUT VI.

Ultima confirmatio Eudociæ in decreto conversionis, et Germani ab eu discessus.

Tunc ait illi B. Germanus : Fides igitur aliquando tibi facta est, filia, nec dubitare deinceps poteris, quin sit Deus in cælo verus, paratus excipere penitentes scelerum suorum, in æternam lucem, ubi regnat ipse, ministris stipatus regni sui sanctis Angelis, quos illi circumfusus beatæ luci vidisti. Regine

Cum sic digna-
tam Dei mise-
ricordis noti-
tia,

quin

A quin etiam et immortalis Domini nostri Jesu Christi gloriæ spectatrix facta es, nec non experientia probasti, quanta sit ejus inter omnes solius facilitas in consolando, et ineffabilis misericordia, qua promptus et propus est, ad admittendos in suam gratiam eos, qui amicitiam inire cum eo cupiunt. Experimentum cepisti divinitatis ejus, et celestium splendorum Aulae sublimis, in qua residet. Innouat tibi quam hebes et debilis sit lux mundi hujus, si cum ejus claritate comparetur. Quid tibi deinceps animi est? edissere, agere, quid sentias. Hic Beata Eudocia plane jam de veritate persuasa, et Deo summo Rex ex toto corde certa servire; Credidi, inquit, et credo, non alium esse supremum Deum, nisi hunc, cujus Regie fores in oculis vidi lumine terribili et incomparabili fulgentes; qui tamen, ineffabilem illam majestatem, non dubitet demittere ad manum errantibus præbendam, et salvandos hominiones peccatores.

20 Igitur: (excepit B. Germanus) compara te, filia, ad perstandum secure ac patienter in obsequio ejus; hoc agens, ut fructus tuæ poenitentiae præponderent peccatis vitæ tuæ prioribus; teque ipsam offeras immortalis et sempiterni Deo, ut donum ipsi pretiosum. Plange ac luge tantum, quoad impuritatis penitus tibi concretæ sordes omnes lacrymis eluas, sicque pura et pulchra merearis in Christi sponsam assumi. Eo, inquam, usque fontes lacrymarum nberes deducant oportet oculi tui, donec vicarum cuncta vestigia macularum a te prius contractarum, et brevi vel minimi inde reliqui, prorsus evanuerint. Scriptum est enim de iis qui ob peccata sua gemunt: Exitus aquarum deluxerunt oculi mei: Ceterum obliviscere priorum tuarum gloriarum, et noxiæ ac vanæ juventutis tuæ: ut vicissim Dominus Christus oblivisci dignetur scelorum tuorum: subtrahere collum gravi jugo duræ ac pudendæ servitutis, quod tibi diabolus imposuerat per peccata, et transi sub leve jugum vivificæ poenitentiae, ut tua cervice remissionem nacta, libera deinceps agnoscaris a justis hominibus et Angelis. Emtere ut teneas disciplinam continentiae et fidei veritatem, et adhibito in consilium tuæ bonæ conscientiae testimonio, aude palam in os diaboli jactare: Nihil mihi de reliquo tecum est, nec tibi mecum. Dominum enim meum legitimum inveni, cujus me reddidi, æternum ab eo possidendam: ultimum vale dixi corruptori meo veteri, obscuro et tenebroso Amori; indui autem novam et incorruptam justitiæ stolam, quæ lucem præferente, gratiam et vitam inveniam, quæ me salvam faciat in secula seculorum. Nulla jam me tenet cupiditas terrenarum opum, quæ quam nihili sunt, quamque parum durent, novi, attendo vero et tota mente hæreo, comparandis promerendisque celestibus, quare res tibi habe tuas, et longe a me abi, quem alias pro domino colui, Aheni, Plagiario, serve sempiternus mancipate tenebris.

21 His sermonibus majorem in modum confirmata, atque in proposito vitæ melioris stabilita Eudocia, S. Germano respondit: Pater venerande, quid nunc me facere vis? At ille dixit: Volo te ante omnia suscipere lavacrum incorruptionis ac fidei, sanctum Baptismum, qui te ea docet immixtam in cuncta secula. Ego vero Deo adjuvante professor in monasterium meum: redibo autem rursus si Deus voluerit. Hic Eudocia cum lacrymis rogabat eum dicens: Ne quæso, ne me deseras, Domine mi, priusquam speratam adline tantum, plene adeptam felicitatem conversionis ad Deum integræ. Ne forte veterator fraudum artifex, derebetam me ac destitutam auxilio, retrahat quo cupit, ad repetendum vomitum vitæ flagitiosæ. At et B. Germanus: Hoc quod in te Deus operatur, forte propositum vitæ

melioris, præservabit te a laqueis, quos times inimici. Persevera adhuc aliquantum in humili apud Deum confessione peccatorum tuorum, ac te tingendam cura lavacro fidei: brevi ego revertar ad te, provisorius utiliter in posterum rebus tuis, quantum divinus Spiritus largiri ac suggerere dignabitur. His dictis, commendans eam Domino in suum monasterium discessit.

CAPUT VII.

Baptismus Eudociæ, et libellus ejus supplex ad Theodotum Episcopum.

Prefecto Germano perseveravit dies adhuc aliquot Eudocia in arcto jejunio; nihil aliud ad victum adhibens, quam panem, oleum, et aquam: sicque totos dies, et magnam partem noctium transmittens, assiduus ad Deum lacrymis. Deinde accedens ad Episcopum civitatis, et ab eo in nomine sanctæ ac consubstantialis Trinitatis baptizata, ubi domum rediit suscepto Illuminationis Sacramento, libellum conscripsit supplicem; cuique navit ad eundem Sanctissimum Episcopum, quo profitebatur quantum possideret, cuncta singillatim enumerans. Lecto Episcopus libello, accessitna B. Eudociam interrogavit in hunc modum: Tunc es filia, quæ chartam hanc supplicem ad me peccatorem direxisti? Direxi, ait illa, et nunc iterum rogo, ut accipias quod offero. Hæc quæ distincte hoc libello enumeras, quid fieri vis? reposuit Episcopus. Et Eudocia: Precor, inquit, Sanctitatem tuam, ut jubeat Oeconomum sanctæ Dei Ecclesiæ hæc omnia a me accipere, miseris et egentibus arbitrato vestro dispensanda. Diderim enim divitias has, quas possideo, injustas esse.

23 Ex his ejus verbis intelligens Episcopus, cui nomen erat Theodotus, præclarum ipsius propositum, et fidem in Domino; nitens in illam, et spiritaliter prævidens qualiter victuram, et laudabilem vitæ cursum quo fine clausura esset, ait illi: Ora pro me, soror, in Domino rogo te, quæ digna facta es vocari sponsa Christi, postquam odio habito meretricio amore, castitatem dilexisti, et fornicationis a te alienate pretio, virginitatem quodammodo mercata es: quæ mundum vendidisti, ut unam tibi comparares margaritam: quæ post errorem exigui temporis, æternitatem tibi per poenitentiam asseruisti: quæ mortem in oculis habens, immortalitatem lucrata es: quæ multos in exitum traxisti, nunc autem per unum Christum, multos vivificatura es: quæ ex densis emergis tenebris, fidei splendorem induisti, et digna effecta es, quæ agna Christi vocarieris, Pomen implens tui nominis, dum Divini beneplaciti tuo isto Eudociæ vocabulo designati, favorem es consecrata: quæ vulgus ac fœrem hominum pecunias largientium spernens, sanctum Angelorum præcepisti. Ora pro me, iterum rogo te, serva et amica Dei, et memento mei in regno colorum. Hæc et alia multa Episcopus locutus, ait suo Diacono: Accersito hæc mihi celeriter, fili, Prefectum hospitalis domus sanctæ Dei Ecclesiæ. Cui mox se sistenti dixit Episcopus: Scio te religiosum hominem esse, et multarum animarum curam gerere: quare tibi commendabo, ut hinc quoque proficere in melius studentibus consulas, ejus oblatione ad Deum per manus pauperum transmittenda.

CAPUT VIII.

B. Eudociæ divitias omnes suas abdicat.

Erat autem hic vir hospitali Ecclesiæ domum Præpositus, Presbyter quidem dignitate; Virgo autem constantissima inde neque a tenera ætate, incorrupte castitatis in cunctis. Item totum suum patri-

D
vique hrent
ad ea redi-
tum addidit.

illa arcto
jejunio et
lacrymis se
muni erat,

ab Episcopo
Theodoro
baptizata.

E
scripto libello
offert illi
omnia sua,
pro dispensanda:

qui prævidens
sanctum ejus
vitam et factum,

ejus ac precibus
com-
mendat,

et ejus
oblationem
suscepi curat.

Præfecto
hospitalia
viro sancto

rationum

et rerum
celestium
visione,

hortatur
Germanus,

ut constanti
defeat præ-
terita
peccata,

et præstare
vanitatis
oblita,

intrepide
abrenuntiat
diabolo

et pompis
ejus.

et Baptismum
quoniam
auscipit,

A monum, et quidquid habuerat sacro-
eclesie donaverat. Is sumens secum Endociam,
EA ME GRECO.
hujus postquam eo ambo sunt ingressi, vocatis dis-
porro, postquam eo ambo sunt ingressi, vocatis dis-
pensatoribus rei suae familiaris, ait eis: Age, profi-
temini unusquisque, numerum ac censum rerum
curae vestrae commissarum, ipsasque hic statim in-
hibete universas. Illi continuo cuncta ex apothecis
quisque suis deprompta produxerunt. Fuit autem
a summa prolatarum in medium rerum, a Auri librae
plena vicis mille, ornamentorum eximiorum diverse
speciei pondus immensum; gemmarum exquisiti
pretii, et regiarum margaritarum innumerabilis
copia, b capite vestis sericeae quinque ac septuaginta
supra ducentas; vestis lincae pretiosae capsa decem
et quadringenta; vestis auro clavatae capsa centum
sexaginta, vestis alterius pretiosis lapillis arte Phry-
giaeque intextis ornata, capsa duae ac quinquaginta
supra centum; vestis variae gravis; arenae majores
centum viginti tres; auri signati myriades viginti
quinque, sive quinquaginta supra ducenta aureorum
c millia. c Moechi capsa duodecim, storneis Indici
sinceri capsa tres et triginta, Argenteorum vasorum
diversae formae octo millia pondo, essetum gemmis
distinctum librarum quingentarum, vasa serica auro
clavata pondussummae quantae librarum duum et tri-
ginta supra centum, vela bombycina librarum sep-
tuaginta. Alias exequi materias minus nobiles, quae
accusatim sunt congestae, infinitum sit. Habuit et
praeter haec mobilia, in solo praedia et latifundia,
quae annuos fructus redderent pretii numerorum
centingentorum et his mille.

neruos et
ancilla: large
muneratus.

libriale
downl.

et ad fidem
disciplinam
invitat,

ejus conver-
sionem et
tantam libera-
litatem intra-
tur Praefectus,

et pro se nil
omni petit.

His illis productis coram Hospitalis domus Prae-
sente, convocavit servos suos, et ancillas universas,
et ex capsula pecuniae signata, depromptis his
monetis distribuit; ac praeterea quicquid vaso-
rum, peristromatum, lectorum, sedilium, extra ap-
ertas et comitoria, in usu praesenti erat, instruc-
tione ac semper opportunissime domus, ipsis uni-
ta combinavit, inter ipsos partienda. Tum his
dixit in hunc modum: Vos ego, quotquot fuistis
in haec domum mancipii nexu devincti, servitate
vra, et quam optimo jure liberos et immo cunctos
cunctas, singulos et singulas esse jubeo. Vnde
etiam atque invito, filii et filiae, ad longe pra-
torem libertatem, quam haec est, a me nunc dat-
is a jugo servitii temporarii; atque, ut ad sum-
mum duret, non longioris vita brevi. Potestis autem
me auditis, vobis melius consilium, transcend-
ere in manu vestra est() in veram libertatem filio-
rum Dei. Hoc consequendum, si ad Christum acce-
ritis, verum liberatores animarum, qui vos mi-
serum peroratorem servitio exemptos, felices liber-
tatis gratiae, suae honore militum dignabitur.

26 His in expeditis, conversa Eudora ad janitricem hac mirantem Curatorem Hospitalis domus :
ae, inquit, omnia Domine, a me adhaerita in tantum
universo jus ac curam : rei in quos voles usus, pro
an sapientia dispensa. Ego quod debebam Domini,
mi ne tanta caritate requisitam, ex profla suam
ecit, quantum potui praestit. Ille stupefactus inopi
tissimum spectaculo contritionis et caritatis tanta,
ait ei : Beata es Eudora, hoc facto in censum ac
meritum Virginum thalami Christi transcripta. Te
sacilest non feliit hora adventus sponsi, nec latuit
qua esset introeundum in aulam nuptialem. Recte
vigilasti, sic praevens exclusionem a thalamo.
Lampadem quam etiam providè oleo implesti, ne te
comprehenderent tenebrae. Macte ista virtute, et ora
pro me peccatore, tu digna facti quae in chorum
Sanctorum admittuntur.

a Monet hic eruditissimus Interpres, neamul incredibilia videt debere ipse de ingenti opulentia Eudocae referuntur, cum

[illegible]

D
*Vetustissimi
 quorundam
 immensa
 in opes.*

Germanus
eum veste
adhuc baptis-
mi indutam
in monaste-
rium Pa-
gani inducit,

F
vibi subiectum,
præter aliud
magis
vixit.

ille post 13
menses
perfecti.

Lilius quadratus
unicolor,

CAPUT IX.

*Eudocie ingressus in monasterium. In eo
profectus et Præfectura.*

In his dum esset Eudocia, ecce ad condictum ad-
fuit religiosissimus Germanus, sancti Spiritus gratia
resplendens, et perseverantem in religioso proposito
nactus Eudociam, jam expensis in prosus usus bonis
humiliam curarum vinculis solutam, duxit eam
seculi voluntaria et poscentem; ac in Parthenonem
sui monasterii virgum introduxit, veste adhuc
indutam caudata, quam a baptismo sumpserat. Con-
ceperat enim, cum sacris undis tingeretur, arcum
propositum non mutatum unquam generis ac coloris
vestis, quam mox a mysterio sumptura foret, sed
in ea simplicitate habitus sacri, permanendi quoad
vita superesset, tota in Dei cultu consumenda. Su-
peraddebat ei tantum per hiemem tunicam talarem
ciliicam, et ex eadem materia pallium cuculla-
tum; sique in religioso vite exercitacione perdu-
xit.

28. Habebat porro B. Germanus suo regimini subiectos in cenobio monachos septuaginta; et in a-ceteris non longe inde remoto, virgines triginta, inter quas admissa B. Endocm, omni statim virtutum laude pre cunctis excellit. Tercio decimo post ejus illuc ingressum mense, Prefecta Parthenonis, nomine Charitina, sancto, uti vixerat, decessit. Tantum sub ejus cura Eulogia profecerat tam exiguo spatio, ut Psalterium memoriter totum redderet; et divino illustrante Spiritu, Scripturam sacram universam, accurate perfectum intelligeret. Quare, cum et terrene dotes suffragarentur, et disciplina severa excolita, Sorores, ut dictum est, cunctas antecelleret, preposita Gynæceo est in defuncte locum. Nec Deus disulit electionem miraculis comprobare, quæ mox referemus.

CAPUT X.

Eudocia perditum juvenem mirabiliter convertit, et mortuum vitam restituit.

Adolescens erat quidam e grege veterum amato-
rum Endoriar, haud ei, dum in ea licentia viveret,
ingratus. Hunc diabolus machinam idoneam ei ever-
tende ratus, commovit acerrimis stimulis, refricata
memoria

A memoria præteritarum voluptatum; ut nihil pacisci recusaret, pro spe revocandæ ad intermissam nequitiam Eudociæ. Ejus conficiendæ rei, postquam multa cogitavit hanc sibi ut expeditissimam putavit in-eundam esse rationem. Vestem induit monachi, auri summa, quantum ferre commode poterat, in arcuos loculos condita. Sic pedes peregrinatur ad ea loca, in quibus Eudociam agere sciebat. Progressus ad Parthenonis ocellas fores, cum ostium pulsasset, adfuit puella janitrix, una e loci virginibus; quæ aperta non plene fenestella januæ, per rimulam vocis transmissioni solius exiliter patentem, alio con-verso vultu, breviter interrogavit, quis et quid ibi querens, ostium pulsasset? Ille consueta monacho-rum formula respondet: Peccator sum, vestrarum precum consortium, et benedictionem petens. Hic Virgo: Inaccessum viris locum per errorem, Fra-ter, adisti: sed perge paulo ulterius, invenies monasterium Domini Germani, ibi quod petis con-sequeris. Statimque his dictis recessit ocella fenestella.

30 Exclusus per hunc modum Philostratus, cum tenderet in monasterium Germani, commodum ip-sum offendit, in vestibulo legentem; et profunda sta-tim demissione abiciens se ad ejus pedes, mox ad osculum assurgens, ritu monachis usitato salutavit. Tum prece, ut ferebat usus, communiter facta, ac benedictione petita impetrataque, prior Germanus blandum intuens, Asside, Frater, inquit, et, nisi grave est, ede quæ te huc regio mittat hospitem, quove in canobus vitam regularem colueris? Ille contra, Ego, ait, Pater sancte, unigenitus parentum meorum, et is nuper amebus in ætate, quam vides, orbat, præhabui matrimonio vitam monasticam, ejus insignia properavi sumere, quæsiturus post locum et magistrum, ubi et ejus ductu eam exer-cerem. Quo in proposito, audita tui fama, huc longo et laborioso itinere perveni, animo prosternendi me ad pedes Sanctitatis tuæ, et spe a te impetrandi, ut me digneris in tuorum numerum suscipere, penitere cupientem anteactæ vitæ.

31 Eum hæc loquentem, diligentius intuitus Ger-manus, et mollitie pueri in vultu atque oculis notata; Magnam rem, inquit, fili, sed vereor ut parem viri-bus, capessis. Nos senes vix resistimus vehementis-simis obscenorum demonum impulsibus, ad lasciviam provocantium; quid te fiet in isto flore puber-tatis, fluxu ac delicato? Quasi vero, ait rapto tempore Philostratus, non extent exempla mei simulum, strenue tamen cupiditates debellantium. Vel illa ves-tra Eudocia (nam audi de ea multa fama diffidente) quam ætate ac luxu tempera, vestre accessit discipli-ne, quam in ea constanter fortiterque perstat? Nec diffidebor, Pater, hujus me potissimum, late notissi-mo exemplo tractum, audere quæ dixi. Recolo quis fuerit ejus flos ætatis, qua cultus victusque molities, quæ divitiarum copia. Quas res si potuit et potest illa, Christi amore, spernere, quid desperas de me Pater, a quo, saltem prærogativa firmiteris sexus, plus roboris expectandum est? Equidem, si videre illam semel possem, facile sperarem ex ejus alloquio ac monitis tantum haustorum generosi ardoris, quan-tum difflandis per canem vitam demonum omnium tentationibus abunde sit.

32 His facile Germanus persuasus; Conspectum, ait, et colloquium Eudociæ primum non fuerit invidere tibi ista mercede, fili: ac statim vocato monacho, qui quotidie solebat ingredi Parthenonem, thymia-natis offerendi gratia, ait ei. Summe terum hunc rratum, quando mihiis tynæcum. Cupit enim Eu-dociam videre, et in vite religiose proposito, ipsius exempli ac voce, firmari. Faciente illo quod jussus erat, ubi quam petierat Philostratus, arcuato allo-

quendæ Eudociæ copiam nactus est, et maciem vul-tus, ac squallorem vestis, totiusque habitus demis-sionem; tum locum juxta positum nocturni somni, tegetem humi jacentem superstrato cilicio, miranti-bus oculis notasset; indignanter intuens; Quid hoc, ait, est, quod video. Eudocia? Quis te in regio palatio, in imperatoria copia degentem, et per urbem maximæ frequentissimas plateas, in splendidissimo vestitu, ostentare te solitam, planisibus et admirationi cunctorum; quis te, inquam, illas delicias, illam magni-ficentiam, malesuadus induxit auctor, ut istis sordi-bus, ista humilitate, ista extrema rerum omnium inopia mutares? Et nunc te tota Heliopolis requirit: cunctorum ibi oculi desiderant: tecta ipsa et muti parietes absentia tua squallent: nihil non gemit et te revocat. Ego interpretes communiū votorum, ad te missus sum, qui nomine omnium orem atque ob-tester, ne diutius expectacionem publicam frustre-ris. Audi me, Domina, et sequere, atque ex ista vili-tate indigni te vestitus, ex ista fame, ac canina strati sordidi duritie, priori te splendori, pristinis opibus, regie, quæ paulo ante forebas, adhuc tibi parata brachia pendenti, fortune restitue. Quid cun-ctaris aut dubitas? cur faventibus tibi cunctis, una ipsa tibi hostis, una ipsa tortor es? Non pudet istam formam his tenebris abdere, illos æmulos solarum radiorum oculos fletu corrumpere, corpus istud in illo ætatis et venustatis flore, fame cruciatibusque macerare? Ubi sunt unguenta pretiosa, quæ ambro-sium, incedente te, quoquoersum spirantia odorem, omnes, etiam qui te non viderant, admonebant tui transitus, et ad tui venerationem, ut Dæe ejusdam, passim cunctos invitabant? En his pector immundus, illaque sordes successerunt. Quid sequeris tan-tum aberrans? Quæ manus umbra te abducit a com-plexu bonorum solidorum, ultro se offerentium? Quis dives copiam suam abijit? Et nunc quam abieciisti, scimus ubi est; facile recipietur. Aude sis, et mihi fide. Annui ecce attuli quantum itineri sufficit. Cætera Heliopolim appulsi, statim conficiamus.

33 Hæc illum effluentem diu torum intuita Eu-dociæ; tandem eruptione impatients doloris, in hunc modum increpuit. Uxor exurgat in te Dominus Je-sus Christus justus iudex; ejus ego, licet indigna, serva sum; teque, unde malo animo venisti, redire non sinat, quia diaboli filius es. Hæc dicens in eum insillavit, statimque infelix mortuus corruit. Ado-rant ei colloquio, intentis in ambo oculis, Sorores Virgines, in ea distantia quæ sensum vocis exclu-deret. Hæc cum observassent, ad insillatorem Eu-dociæ expresse repente falsum monachum, et ad ejus pides calaver emicuisse, vehementer commu-tæ sunt, primum admiratione facti natura vi supe-rioris, et sic gratiam apud Deum penitentis Sanctas demonstrantis; deinde etiam metu quodam, ne secu-lares magistratus Reguli locis illis dominantis, quas-tionem tanquam de corde hominis instituerent, et occasione calumniæ captata, asceterum incenderent, cui jam infensi erant homines Ethnicæ, ob Christia-nam religionem ibi cultam. Ergo ubi aliquid, quid opus esset facto consultassent anxio, itum a cunctis in unum sententiam est, suadentes, quoniam vespera esset, in eam noctem nihil movendi; ora-turas enim e universas de more circa noctem me-diam, et forte tunc Dominum ostensuram, quid fieri vellet.

34 Transacta ergo nocte media, cum mox esset a Virginibus Psalmodia inchoanda, apparuit in som-nis Dominus noster Jesus Christus B. Eudociæ, cu-jusque dixit. Surge Eudocia, Deum tuum glorifica. Positis humi genibus ora, non prope corpus illud jacens tentatoris, quem in te diabolus nominerat; et mox illud jube vivum surgere. Tunc ipse virtute mea

D
EX MS.
G. A. E. C. O.
a. l. illam
admissit,

multis argu-
mentis eam ad
pristinam deli-
cias revocare
nititur,

E

ea in eum
insillante
concidit mor-
tuis.

P
Sorores emi-
nus spectantes,

timuit quæ-
stionem eadæ,
et concubæ
exactionem ab
E. hanc id
ante infestis,

Eudocia a
Christo ta
somni monita,

EX MS.
GRÆCO.
nocte orat ūm
ad cadaver :

illo resuscitatur juvenis,
et veniam petit.

A experimento proprio comperita, intelliget quis sit cui credidisti, gratiaque in te major redundabit. Statim Eudocia soluta somno, longam ad Deum orationem inchoat, qua tandem absoluta, jussu surgere mortuum vitæ restituit. Philostratus autem a morte tamquam e somno experscens, cum divina illustratione agnovisset Deum, et ejus erga se misericordiam, seipsum abiciens ad pedes Eudociae, dicebat : Oro te, Eudocia, Dei veri serva, suscipe me poenitentem, et eorum, quibus te offendi, verborum impiorum veniam tribue. Novi enim, quali, quam bono et potenti Domino servias. Ait ei B. Eudocia : Redi ad tua in pace, ac memento beneficiorum in te Dei, nec ab agnita veritatis recedas via, et fide, quam Deo meo promissisti.

CAPUT XI.

Mira conversio Aureliani Reguli et familiae ejus universæ.

Eudocia quod Christiana, et aurum a Fiscum pertinens abesse dicitur,

P Post hæc convenientes quidam veterum Eudociae procorum, hanc ejus inquietandæ rationem inierunt. Libellum offerunt supplicem Aureliani ejus regionis Regulo, quo postquam docuerant, Eudociam multas pecunias quæ ad fiscum pertinerent, secum in desertum quemdam abstulisse forum, petebant dari sibi milites, cum quibus eo profecti, fugitivam retraherent, et pecuniam rerario inferendam reportarent. Esse autem, ut rationes fisci negligenter, causam in eam animalverendi Gallicorum sectam, quam profiteretur Christum quemdam edens; et deus immortalis, quos ipse Rex veneraretur, ludibrio habens. Facile his assensus et spe vana elatus Regulus, Comitum quemdam ire subito cum lecta manu, et sibi sistere Eudociam cum auro jubet. Sumpsit is secum milites trecentos : qui cum se in viam darent, præmonuit Dominus Eudociam, sic eum alloquens per nocturnum visum. Ira Regis in te commota est, tamen ne timeas, ego semper tecum sum. Ut ergo pervenit cum sua cohorte Comes ad Parthenonis Eudociae conspectum, contentus notasse locum quoad lux fuit, militem in armis varias distribuit per certas stationes, unde mortu cum ipse signum daret, in monasterium irruerent : sed divinitus per noctem tenebantur, ne destinata exequerentur atque ita totus tres dies et tres noctes hæserunt, vi maiore constructi.

36 Ac cum per se consilium non caperent, incepti, Deo exosi, emittendi, supervenit ad extremum manifesta Numinis ultio, igne in eos immensi draconis; ejus etsi ictus et dentes evaserunt, fuga vel objectis armis, tamen luitu pestilente sic afflatus, ut partem mortui eaderent, partem moribundi jacerent plerique omnes, Comite cum tribus dimittat, incolam revertente ad Regem : qui graviter indignatus, comito repente consilio suorum seniorum : Quid agimus, aiebat, adversus hanc magum, quæ suis beneficiis tuos multos nostrorum militem occidit. Quid consili datist tantum enim scelus impunitum relinquere nefas est. Omnibus cunctantibus, exurrexit Regis filius : Ego, inquit, ibo illic cum copis majoribus, et equito terre infans meretricia diversorio, ipsum, volentem nolentem, huc adducam. Universi laudarunt. Ergo postridie cum magna manu profectus, pervenit ad vesperam in quoddam Prætorum sui Patris, commodum eo itinere occurrens : itaque in eo pernoctare constituit. Erat autem peramomus locus, umbrosis silvarum, ambulans, et copia peregrinorum aquarum. Huc ingressus, dum equo juvenititer desiluit, offensus ad lapideum pede, graviter læsus est : et inter familiarium manus, defatus in lectum, ibi circa noctem mediam in summis doloribus expiravit.

Regis filius cum majoribus copis ibi ibat,

Ex eo pede dum ex equo desiluit, nocte extinguitur.

37 Postridie mœstissimi Comites, impositum ferebatur cadaver ad patrem reportant. Is ad inopinatissimum spectaculum semimortuus concidit, universa mox consternata, et undique accurrente civitate; cunctisque tumultu maximo, et insanis questibus, miserantibus mortuum Principem et moribundum Regem. Hunc pullo post resumpto sensuum usu sibi redditum, Philostratus qui et inter ceteros accurrebat, sic allocutus est : Eudocia, Domine, in Dei manifesta tutela est, (experto crede) nec in hanc iracunda consilia provent; prece supplicis superanda est, magno, si experieris, emolumento. Nam mortuum Principem, illa, si voluerit, vitæ restituet. Hæc narravit, quæ sibi contigissent. Quibus Regulus auditis, tantam spem laud ratur negligendam, litteras conscribit ad Eudociam demississimas, veniam tentatæ vexationis petens, et post multas ejus laudes, infimis precibus obsecrans, ut qua valeret apud Deum suum gratia, filio suo mortuo impetrare ne gravaretur simile beneficium ejus, quo Philostratum, non melius de se meritum, beaverat. Eas litteras curriculo perferendas dat Tribuno, cui nomen erat Babylas, qui cisis pervolato spatio, ad pedes Eudociae abjectus, simul Regiam epistolam ei reddidit, simul verbis supplicibus, ut Regi et Reipublice in tam gravi casu succurrere (quod posset) ne cunctaretur oravit. Ad ea modestissima fuit oratio Eudociae, mirantis se peccatricem et vilissimum caput a tanto Principe, isto modo conveniri. Interim ut ei spatium daret perlegendi litteras, recessit in angulum asceterii Babylas, ubi forte repertum aperiens librum, incidit in eam sententiam Psalterii : Beati qui exquirunt testimonia tua Domine, a qua orsus, usque ad finem periochæ perlegit : atque, ut erat de via lassus, pluteo librum ferenti caput acclinans, obdormivit, et ecce in somnis videt ad se accedentem juvenem multa luce splendidum, qui virga, quam manu gestabat, percussu ejus latere, dixit : Surge Babyla, mortuus te expectat. Experrectus Babylas, et majorem in modum conturbatus insueto conspectu Angeli, accurrit ad Eudociam, et ait : Tempus est, serva Dei, ut expedito, ejus gratia missus ad te sum, negotio, me unde veni remittas : et narravit ei consequenter quod in somnis viderat.

Nec Philostratus ab Eudocia suscitati consilio

Supplices ad eam litteras dnt, per Babylam Tribunalum;

E

quos dum ita voluit ipse aliquid ex Psalterio cisu legiti,

et in somno Angelum videt.

Eudocia post preces, Regi scribit ut firmam pte Christum roget ut filium resuscitet :

F

39 His scriptis chartam ea continentem Tribuno dedit, impressis ei pro sigillo tribus signis Crucis, sicque hominem dimisit. Recessit autem ex asceterio Tribunus, alius quam venerat; nimirum Christianus

Litteras triplici Crucis, vix sigilli, signatus, tradit Babylæ :

A tianus e Gentili, persuasusque plenissime de Christi divinitate. Ceterum Regulus omnes moras in expectatione rei tante longas ratus, ac propterea parum fidens velocitati missi nuntii, occurrere ipsi decrevit, si forte jam reverteretur, aut si apud Eudociam hæreretur, eo usque progredi, ac cussam cum ea per se suam agere. Iter ergo pronunciat versus Prætorium quod in via, quæ ducebat ad Asceterium Germani, fuisse diximus. Jussit autem filii cadaver in lectica præ se portari. Nocte prima in Prætorio transacta, Rex anxius, quod nondum compareret Tribunus Babylas, pergere ulterius institit, nec longum processerat, cum obvium habuit reducem Tribunum, cursu concitatissimo volentem. Is longe comitatum conspicatus, intellecto quod res erat, Regem ipsum impatientem moræ adventæ, filio extincto secum tracto, cujus facile feretrum agnovit, fide in Deum vivum, quam ab Eudocia retulerat, instinctus, priusquam quidquam Regi diceret, ad mortui loculum accessit, et ei quas ferebat Eudociæ litteras imposuit, invocato prius alta voce, sancto et venerando Christi nomine. Tantam fidem boni Catechumeni mirus repente, miserante Deo, eventus excepit. Exurrexit enim statim, qui mortuus fuerat, vivus et sanus.

B 40 Quod magnum et incredibile miraculum, cum oculis ipse suis Rex vidisset, revixisse videlicet mortuum tactu chartæ, statim exclamavit ingenti voce : Magnus Deus Christianæ Eudociæ ! Verus et justus Christianorum Deus. Jure ad te confugiant tam multi, Domine. Pie faciant qui in te credunt Christe. Domine Jesu Christe suscipe me venientem ad te, credo enim nomini sancto tuo, et esse illud sanctum ac beatum profiteor : et tu es verus Deus in secula. Amen. Mox regressus in Prætorium, ubi prius mortem appetierat ejus filius, quem nunc vivum ducebat, quolo illic regio cunctos suos Comites excipiens, Soteria nati celebravit. Post quod nihil habuit antiquius, quam palam profiteri conceptam animo Christi fidem; festinavit in Palatium immenso exultans gaudio. Per viam autem, quoscumque forte occurrentes pauperes, larga pecunia donavit. Prævertente porro strenuus, ut solet, penus in urbem fama redivivi ex mortuo Regis filii, omnes amici Regis et Megistanes proderunt in occursum utriusque summo studio, multi ad viginti : quidam ad triginta passuum millia, congratulantes quod venerat, bene augurantes in posterum, et quod caput est, auctorem tanti miraculi Christum Jesum immensis laudibus prosequentes.

41 Reversus porro Rex in Palatium, postquam felicitatis tante gaudium novi convivii magnificentia celebravit, postquam item per dies septem plurimam pecuniam effudit in pauperes, ab Urbis Episcopo, quem jam antea vocaverat, et per istos dies septem sacrarum mysteriorum magistrum, uti et bonorum operum suasorem, audiverat, incorruptionis lavacrum accepit. Baptizati quoque cum ipso sunt filius et uxor ejus. Quibus peractis misit idem ad B. Eudociam auri argentique, quantum erat necessarium ad edificandam ædem sacram, in eo ubi degebat loco : præcepit quin etiam ut conderetur ibi civitas. Perrexitque obliviosissimis identidem litteris honorare B. Eudociam, semper rogans ut pro se orare dignaretur. Sic perseverans in studio religionis, non multo post tempore diem obit extremum : nec diu supervixit uxor, finem uterque nacti placidum, et spei optimæ adjuncta consolatione suavem. At filius ipsorum, processu temporis in fide auctus, Diaconus ordinatur ab Episcopo, cui postea decedenti, subrogatus ipse successor est, magno, et palam agnito suo merito. Sed et hujus soror, nomine Gelasia, sumpto secum magno auri pondere, et duobus dum-

taxat Eunuchis, fugit in monasterium B. Eudociæ, in eoque ad extremum spiritum perseveravit, serviens Deo in omni castitate et religiosa disciplina, et glorificans indesinenter Patrem et Filium et Spiritum sanctum, cui honor et imperium in secula seculorum. Amen.

CAPUT XII.

B. Eudociæ confessio et tormenta sub Diogene Præside.

Quando autem nefarii cultus idolorum, et execrabilium victimarum iniquissima prævaluit lex, et multi veræ religionis cultores, prodicione quorundam Deo infensorum, in istam impietatem abripiebantur; Diogenes quidam accepit a Protectoribus Præfecturam Helioptoleos. Homo is erat locuples in primis, et idololatricæ superstitioni perditæ deditus : atque, ut Jovis falsorum deorum Principis cognationem nominis vocabulo præferebat, sic opera et comatu, supra vulgarem modum in provehenda secta illa diabolica, et cunctis qui ei adversarentur exterminandis, contendebat. Huic, auditis quæ de ancilla Christi Eudocia, palam magnifica illustrique ferebantur, turbati jam, et zelo sibi solito, adversus omnes falsorum deorum contemptores ardere incipienti, injectum alia causa quasi oleum in flammam, furorem rabiemque geminavit. Adamaverat is Gelasiam, de qua diximus, haud aspernante ipsam generum patre Virginis Regulo Aureliano, dum adhuc Gentilium errore tenebatur. Sed simul Christo illuminante respuit, consilium mutavit, nec inducere potuit in animum, filiam baptizatam sponso idololatricæ conjungere. Dum ergo moras celebrandarum nuptiarum quaesitis pretextibus neeteret; expectans fortasse, ut ipse quoque Diogenes idem quod multi quotidie alii faceret, et Christi divinitatem, clamoribus in dies signis elucescentem, agnoscere tandem et venerari decerneret; evocatus, ut diximus, ex hac vita est, non longum superstitæ conjuge. Post quorum obitum, sibi metuens a Diogene Gelasia, etiam, prout supra memoratum est, in Parthenonem Eudociæ secessit.

43 Non sciebatur quidem certo, illa ubi delitesceret. Manabat autem obscurus rumor, ipsam apud Eudociam abscondi. Unde in eam novo stimulo incitatus Diogenes, quinquaginta milites expedit, jubens : irent quamprimum et Eudociam comprehenderent : qui dum quo mittebantur festinant, appa-rens Eudociæ noctu Dominus, sic eam allatus est : Filia Eudociæ, vigila, sta in fide, persevera in oratione, viriliter certa, aderit tibi mox occasio testificandæ meæ gloriæ. Stadium est paratum in quo curras : irruent in te brevi homines aliengeneræ, ut tere bestie. Tu verò ne conturbaberis, ego enim tecum fidus semper comes, et fortis adiutor, in omni periculo et labore tuo.

44 Sub hæc impulsæ satellites Diogenis, nocte invadunt asceterium, et querentem, quid peterent, pro suo Præfecti munere, Eudociam, ac intellecto se quærî, seipsam prodentem facile corripunt et abducunt secum. Verum antequam traderet ultro se lupus agna Christi, brevi mora impetrata proeundi, accurrit in sacram ædem, reseratque illic arcula, in qua divinum donum reliquiarum sancti Corporis Christi servabatur, inde particulam acceptam sinu recondidit; et sic statim cum militibus abiit. Iter autem ipsis per illum noctem facientibus, præibat Eudociæ Ephebus candidatus, faciem ferens : nec puerum, nec lucem videntibus satellitibus; qui humano sensu miserati corpusculum, insuper vexationi par ferendæ forte non futurum, ei jumentum admo-verunt, ut imponi se sineret rogantes. At illa recu-

savit

Rex moræ
impatiens
huic obvium
tendit, filii
simul recto
corpore :

huic litteras
imponit
Babylas,
Christi nomine
invocato :
resurgit
mortuus.

Rex Christum
confitetur

cum Magistra
tibus.

baptizatus
cum filio et
uore :

gratus erga
Eudociam

non multo
post pie
moritur.

Alius fit
Diaconus,
postea
Episcopus.

D
EX MS. GRECO.
filia Gelasia
multimonialis
sub Eudocia.

Orta persecu-
tione.

Diogenes
Præfectus
Helioptoleos

E

olim Gelasie
proci.

impetratus
ex tenui rumo-
re, cum latere
apud Eudo-
ciam,
hanc causam
jubet,
et

eam appa-rens
Christus, opem
in agone
spondet :

illa secum
sumpta clam
Eucharistia,

abluatur
nocte, Angelo
focem præfe-
rente,

vehit equo
recusat :

A savit, illis usa verbis : Hi in curribus, et hi in equis : ego autem in te confidens, Christe, pedibus meis laeta gradiar. Ubi ad civitatem est ventum, admonitus Diogenes, Eudociam claudi carcere per biduum, imperat : et die tertia vocato carceris custodi : Num quis, ait, illi veneficæ cibum ministravit? Qui respondit : Per tuam clementiam iuro, Domine, nec potum, nec escam, per hoc biduum ei queminquam detulisse. Reperi autem illam, quoties insepexi, prostratam in faciem, Deum, quoniam, suum venerantem. Ad ea Præses, Illam, inquit, cras audiam ; nam hodie aliæ me distinent occupationes mei muneris.

43 Quarta igitur die sedens pro tribunali nequam iudex, sisti sibi præcipit Eudociam. Illa humili, ut erat, habitu, facie velata prodit. Quam intuitus Præses, ad apparitores versus : Revelate, inquit, oculos huic vultui. Quo statim facto, effulsit e Beata facie mirus splendor, quo vultu Diogenes perstrictus, aliquamdiu obmutuit, admirans inenarrabilem ejus formam, et ingenui oris amabilissimam majestatem. Et hærenti diutius in conspectu, sensus huiusmodi dubie intui pertentabantur, quando conversus ad suos : Per Dominum solem dubito, inquit, an hæc digna morte sit : video enim huius ipsius Dei radiis

parem venustatem, tenetque me quadam veneratio, verentem ne inhumanum sit tantam pulchritudinem vexare. At illi quidam e legulejis Assessoribus. Quid, tu istam putas naturalem esse dignitatem oris? Haud equidem crediderim ; nec tibi auctor ejus admirande fuerim. An nescis quantum possint præstigiæ veneficarum? his hand dubie falsus ille decoret fæti fronti appingitur. Haec simul fuerint discussæ, apparebit, ne dubites nativæ deformitas.

46 Conversus hic ad eam iudex ; Responde primum, inquit, quod nomen tibi est? tum adijunge ; quæ vitæ conditio ne fortuna. Ad hæc Sancta, fide immobili Christo inharrens, postquam totum corpus cruce signasset, erecto intrepide vultu, respondit : Eudocia, inquit, voror. De vita porro mea et fortuna quod queris, intempestivum est cetera exequi. Unum hoc ad rem attinet, Christiana sum, et me conditor rerum omnium, per suam ineffabilem misericordiam tanta dignatus gratia est, ut suam me ancillam nominari patiatur. Quare oro te, Præses, ne quidquam ex me aliud audire cures, ne tempus inutili cognitione terere : sed degerne in me statum quod in Christianos soletis, prout tibi libebit. Confido enim, Christum verum Deum nequaquam despecturum aut deserturum me. Hæc et Præses : Multæ artis sermones astute intexis, Eudocia, nostris auribus insidians, ut conturbas nos sane, reputantes quam multa istiusmodi ex te, nostra una brevis eliceret interrogatio. Quanto ergo plura dictura fueras, si te pluribus et misterioribus hæcissimæ verbis? Respondit B. Eudocia : Ego rata veritatem esse dulcissimam hominibus cordatis, eam apud te disserui. Quod si tu sentis aliter, et a me aliud expectas, quo fructu non gaudent? nisi tu forte tam sinistra de nobis opinaris, ut aspernari nos arbitreris quæ omnibus placeant. Quin potius, ut, quod cupimus, ex te verum audiamus, age die proximus nobis, ejus rei gratia relicta tua civitate, diis contumeliosus spectis, secesseris in istam, unde te abduxisti, solitudinem, eoquo intuleris pecuniam publicam, illico fraudate? Respondit Beata : Cur civitatem reliquerim, uno verbo causam habeo : mihi sic libuit ; mei juris eram. Quæ lex hominem liberum migrare quo mavult vetat? De pecunia qui arguunt, vellem adessent coram ; appareret vanitas calumniarum ; et mendacium objectu veritatis evanesceret. Atqui aut iudex, homines in dignitate constituti, Primores amplissime civitatis, verum crimen esse contendunt, hanc quam tu falsam

accusationem vocas. Prodeat ergo quamprimum ista, quam tibi suffragari gloriaris, veritas, nam ea quamdiu latuerit, auctoritate proborum testium, fidem constare suam oportebit. Nec vero negligere possumus indicium, aut rem tantam præterire tacitam, dissimulatione nos reos peractura apud Imperatorem, ejus fidei res agitur ; in hujus enim generis negotiis, nemo magistratus non suo magno periculo remissus est. Respondit B. Eudocia : Si te juvat aliud simulare, aliud agere ; et odio religionis, quo in me concitaris, fictas rationum fiscalium causas prætexere, far ut lubet. Ego verum et veracitatis magistrum agnoscens Deum, quæ vere ad causam pertinent, loquar ; aliena illa, per frivolum afficta calumniam, contemniam.

47 Præses ait : Ne fallacibus exceptiunculis coneris effugere cognitionem Tribunalis nostri : nec tantopere, arcana, qua te jactas, magis scientia confidas, ut eludere præstigiis te speres posse, vim judiciorum atque legum. Decretas ab his penas una tibi evadendi ratio est ; si aut diis sacrifices, aut prius vitæ genus repetas. Sin neutrum horum facere vis, redde quam olim extulisti ex urbe pecuniam ; hæc enim arario debetur. Respondit Eudocia : Nemo laudatus iudex, ubi causæ unius cognitionem inchoavit, diversas alias, quasi per Saturam, admisit ; confusione veritatis, necessario inde secutura. Sepomamus igitur illam intempestivissimam commentitiæ pecuniæ calumniam, cujus ipse mentionem, ut parum ad rem facientem, in locum extremum rejecisti ; in his hæreamus, quæ prius a te memorata sunt, caput hand dubie causæ totius continentia ; de diis colendis, et relicta ad vitam priorem : siquidem, qui te in me commoverunt, adducti ad id sunt, et religionis, et ponitentiæ meæ odio. Aio ergo, me nunquam reversuram ad licentiam, ex qua Dei beneficio resipui ; multo autem minus diis vestris, hoc est maleficis demonibus immolaturam. Quantalibet admove tormenta ; nunquam extorquebis hoc propositum : neque enim Deum verum, quem magna ipsius gratia novi, ejurare possum, aut datam ei fidem fallere.

48 Ex his Præses verbis, intellecta sanctæ Martyris, hæcenus immutabili constantia, eam minis propius admoveendis, experiri sic decrevit. Fronte ad severitatem flecti, intro reduci jubet, ibique, velut mox flagellandam spoliari. Cum ad hoc Sancta raptaretur, alto edito suspirio, eorum intuens, in hunc modum est locuta : Domine Jesu Christe, cujus nomen nlatum et venerandum nomen fero tecum, a te sperati pignus auxilii ; jube obturari ora calumniantium me, nam falsis, me miseram, injuste criminibus circumveniunt. Ita ingressam Præses convenit, et muti heterilibus indicibus dilationem decretæ pœne (terrore quippe adhuc solo tentare propositum sanctæ Martyris videbat) sic eam affatur : Per maximas deos iuro, si vel paucillum quidquam de pertinacia remiseris, Eudocia, tibi statim omnes favebimus, benignissimeque consulimus ; sin pergis insanire, fugere non poterimus, quin atrocissimas experiri te cogamus penas, violatarum a te legum. Respondit Beata : Mortem effugi Christo credens ; in mortem, vita rejecta, me iterum præcipitare nequeo. Quare, ne moreris de me statuere, ut libatum tibi est. Ego enim ancilla sum Domini mei Jesu Christi, et ipsius causa filenter morior. Tunc vultu iudex in feritatem flecti, quam maximo terribilem ; sic quasi promittantur ultimam sententiam, edicit : Expédiant flagra et hora quatuor tortores, et hanc pervicacem tandem nudam eadant, quoad viscera ipsius, rupta pelle ac costis, appareant. Illis dictis, digredi omnes motu jubet, et eam solam relinqui, deliberaturam in hoc terrore, et expectatione supplicii tam sevi.

Post

de pecunia
Fisco debita,
fugit per
calumniam.

E
nec debere
causæ prima-
riæ cognitione
diversa alia
frivola
admisceri.

se nec reditu-
ram ad pris-
tinam vitam,
nec deos
culturam,

flagrorum
minis
tentatur.

p

atrumque,

Quærenti
plura Diogeni
no non indi-
cat, ei re
Christianam,

sustinet cur
in solitudinem
secesserit.
Quia libuit
ait - eram
eum mei
juris,

A Post duas horas ad eam reversus, ita loquitur : Quousque indomita contumacia insanis, nolens sacra diis facere, quibus tantum debes, quod te ista mirabili venustate decorarunt? Age igitur, respisce et sacrifica, ut multis a nobis opibus, et honore maximo digneris. Ait ei beata Martyr : Si tu recte ac juste iudicares, utique ipse respiscens, agnosceres summi Dei ac Domini clementiam; accederesque ad ipsum, magno animi tui fructu; sic videlicet consecuturus veniam pravorum facinorum ac scelorum, ob quæ tibi supplicia impendent, nunquam desitura. Nunc, quoniam tuam ipsius conscientiam non audiens, quæ te mortis æternæ pronuntiat reum, mentem obfirmas in perniciosissimo consilio, et ruere, ut cepisti, volens pergis; manet te, ignis nunquam extinguendi, viviconburium dirissimum. His verbis exardescens Præses, imperat eam statim de alto patibulo, per humeros et brachia suspendi.

CAPUT XIII.

Sacra Eucharistia in ignem conversa lictores et Præsidem comburit : B. Eudocia mortuos vitæ restituit.

B Hoc dum lictores agunt, et beatam Martyrem, quod ad imperatam suspensionem erat necessariam, cingulo tenuis nudant, excidit ex ejus sinu, sanctum ac venerabile Christi donum, particula videlicet sacre Eucharistiæ, quam ab ea præsumptam dum ab asceterio avelleretur, superius memoratum est. Illic e terra sublata, nescientes quid esset, diabolici ministri deferunt ad Præsidem; qui cum manum extenderet ad capiendum quod offerebatur, repente sacrum pignus in ignem conversum, dilatantibus se per gyrum flammis, apparitores Præsidis incendit; ipsius quoque levum humerum corripuit. Unde ille dolore amens in terram se abiecit, ejulatu magno sic vociferans : Domine solvite me, et statim exurgens igni tradam veneficium hanc. Scio enim, ideo plecti me a te, quod eam hactenus tuleri. Eum talia loquentem, globus flammæ ardentior, quasi fulgur insiliens, et corpus ejus totum comprehendens, momento examinavit; jamque statim ambulans eadaver, terrore circum ac luctu late manantibus. Didita momento fama, consternatur tota civitas inopinatissimo Præsidis casu.

50 Sanctam interim Eudociam, Angelus stola candida conspuens, quasi in aurem alloquens, consolabatur; et simul nudum ejus pectus atque humeros velo candidissimo tegebat. Hoc spectaculo, persuasus de veritate religionis Christianæ miles quidam ex adstantibus, accessit ad Beatam dicens : Credo et ego Deo tuo. Suscipe me penitentem, Dei serva. Dicit ei B. Eudocia : Bone conversionis gratia, fili, venet super te, ut enim te video, nunc quasi modo genitus, vivere incipis. Sed si salvus esse vis, da operam ut luctus quam longissime priorem incredulitatem. Ait ei miles : Obsecro atque obtestor, cape aliquam misericordiam Præsidis; et, quod potes, impetra ei a Deo tuo reditum in vitam; ut multi per te credant Deo tuo, et resuscitentur per fidem. Et hæc dicens, accessit et solvit eam, ac deposuit de ligno ex quo pendebat. Tunc sancta Martyr, flexis in terra genibus, longo tempore oravit. Post inde surgens, clamavit voce magna dicens : Domine Jesu Christe, qui cuncta hominum nostri; qui verbo compegisti eorum et omnia in sequentia fecisti; jule per voluntatem tuam, reviviscere omnes hos, quos absorpsit ignis a te immissus; ut multi, vel in tua religione jam suscepta confirmati, vel ad eam amplectendam excitati, glorificent sanctissimum nomen tuum in secula seculorum. Hæc oratione peracta, B. Eudocia, dante ipsi manum,

militē converso, accessit ad locum ubi cadavera D jacebant; quibus singulis prebendens manum, dixit : In nomine Domini Jesu Christi qui resurrexit a mortuis, eritis sani ut prius, et tunc statim omnes surrexerunt incolumes et vegeti, tamquam e somno evigilarent.

CAPUT XIV.

B. Eudocia Firminam mulierem nobilem mortuam resuscitat, eamque et ejus virum Christo conciliat.

Dum hoc ingens et stupendum spectaculum, omnium cum maxime teneret oculos, omnium animus admiratione suspenderet; avertit alio mentes, lugubris audita subito, eodem in loco ubi steterat cella Præsidis, comploratio, ad nuntium acerbicæ casus, quo uxor Comitis nobilem istorum, qui tribunal circumstabant, in quodam balneo, modo repente expirasse ferebatur. Pertinuit inopinati malisensus ad reliquam civitatem, indicio late manante consternatum; variis necessitudinibus et affectibus, optimos quosque nobilissimæ familiæ quam recens clades affligerat, admoventibus ad participationem domestici luctus. Eminebat præcipue Diodori dolor, nomen id erat Comiti, presenti tunc forte. Nam, pro suo munere, Præsidi cum suis militibus adstiterat, negotium publicum gerenti. Is perculsus atroci fama, scissa rejectaque chlamyde, plangens lugensque, ferebatur in locum, ubi jacere audierat extinctam conjugem. Sequebatur et Præses modo excitatus a morte. Illi cum ad balneum pervenissent, vere mortuam Firminam repeterunt.

52 Quo viso, statim Præses relicto ibi Diodoro, qui efferrī eadaver curaret, recurrit unde venerat, et statem ibi adhuc Eudociam sic est affatus : Vere credo, longe superiorem diis nostris, ac potentiorum esse Deum tuum. Sed si fidem meam hanc, incipientem et infirmam, augere ac corroborare tanti ducis, oro te, veni mecum ad Firminam; quam si vitæ restitueris, nulla tunc in me mora erit, illius ac constantissime credenti Deo tuo. Ait ei B. Eudocia : Non solum propter te faciet Dominus Jesus Christus voluntatem suam, sed pro sua misericordia immensa, etiam propter alios, qui cupiunt intrare in regnum Dei. Quamobrem eam sane, Deo juvante, quo dieis.

53 Ambo ergo procedebant, ingenti multitudine sequente. Cum ecce obvios habent vespillones, qui corpus Firminæ, compositum in lectulo portabant. Tunc Præsidi ait B. Eudocia : compece multitudinem opera cohortis, et grabbatum jule in terram deponi, ut Christum orem pro mortua. Quo summa celeritate facto; flevit beata Martyr, et abjecta, vultu terre affixa, longo tempore oravit. Tum surgens, et manu mortuæ prehensa, sic voce magna locuta est : Deus magne et æternæ, Christe, qui verbum es Patris, per quem mortui resurgunt, dignare quæso ad convictionem presentium, facere miraculum hoc magnum, jubendo reviviscere Firminam, danteque ipsi spiritum penitentiae, ut convertatur ad te, semper viventem et æternum Deum. Hæc precata palam Eudociam, statim exhibet e grabbato Firmina. Et turbæ omnes exclamant voce magna, quasi ex uno ore dicentes : Magnus illeus Eudocia, verus omnino et justus Deus, oramus te, fac nos quoque salvos per Deum tuum; credimus enim ei et nos sine dubitatione. At Diodorus ingenti perfusus gaudio, ob vitæ ac sibi redditam conjugem Firminam, projecit se ad pedes sancto Martyris, dicens : Obsecro te, serva Christi, fac me quoque Christianum. Nunc enim in veritate agnovi, quis et quantus sit Deus cui servis. Diodorus ergo et uxor

EX MS. GRÆCO.

Firmina Diodori Comitis uxore in balneo mortua :

E

Dignetur eo Eudociam duci

eoque ut eam resuscitet,

F occurrit juncti :

erante Eudocia,

resurgit Firminam,

et cum marito, familia, Diodoro baptizatur

ejus,

EX MS
GREGO.

ejus, universaque ipsorum familia baptizati sunt in nomine Patris et Filii, et Spiritus sancti. Similiter et Diogenes, qui et ad extremum perseveravit, in Christi fide mortuus.

CAPUT XV.

S. Eudocia occisum a dracone puerum vitæ restituit : draconem occidit.

Zeno puer
hædit draconis
occisus.

Inde sancta Martyr, hospitio usa invitantis ultro rogantisque Diodori, operam ibi dabat prædicandæ Dei legi, docendisque audire volentibus; cum ecce contigit, in quadam ejus vicinæ domo, septimum meridie puerum in horto, afflato pestifero sive draconis interituri. Erat autem adolescentulus filius unicus matris viduæ, quæ inconsolabiliter gemitabat. At agna Dei Eudocia, re cognita, Diodoro dixit : Ades dum et veni mecum, visurus aliud mysterium boni et misericordis Dei nostri. Et hoc prompdesecundo, ivit ad vicinam viduam, et reperto adolescente mortuo, dirum in modum surgente, ex concepto et inhibito penitus veneno perniciosis anguis, ait Diodoro : Nunc usui tibi sit oportet fides tua, si perfectam habes, nam qualis ea sit ad Dominum, certo nunc experimento monstrabitur. Oro igitur, intensius

B
jussu Eudocia
orante Dio-
doro,

sursum oculis cordis tui, et resuscita mortuum. Respondit Diodorus : Domina mea, serva Christi, Neophytus sum, et flegere immobiliter cordis oculos in Deo nequeo. At illi Beata : Ego hanc fiduciam de Deo meo certam habeo, ut non dubitem, quin cito audiat preces penitentium de peccatis suis, quando bona postulant. Invoca igitur ex tota anima tua potentem in virtute Dominum, et faciet misericordiam suam super nos. Tunc Diodorus, inflexa decorsum cervicem, pectus tundens, caput cum lacrymis, clara voce, ita ut circumstantes omnes audirent, hæc verba proferre : Domine Deus, qui tota voluntate dignatus es, me, indignum hec peccatorem et incredulum, ad tuam fidem et gloriam vocare, qui tuam hanc venerabilem Ancillam, contextis peccatorum providentium causis, venire ad nos humiles disposuisti, ut peccatum, arte mali demonis, animarum curam susceperet, meam quoque, hominis peccatoris et indigni, orationem suscipe, ac cognoscens meam in te immutabilem fidem, jube reviviscere interfectum a ferro dracone adolescentem, et ad tuam glorificationem et adorationem perstare in posterum, ut et ab ipso et ab omni spiritu, laudetur sublimissimum nomen tuum in secula seculorum.

C

Hæc precatus, dicit mortuo : In nomine Jesu Christi, D Crucifixi sub Pontio Pilato surge Zeno : et statim surrexit mortuus, atro exterso livore, quo ejus cadaver, veneno draconis tumefactum, modosorduerat. Quo viso et vulgato facto, passim omnes exaltabant Deum cæli et terræ, credentes in eum.

reciviscit -

53 Cum autem multitudo quæ concurrerat recedere pararet, ait illis beata Christi agna et ancilla Eudoria : Modicum expectate. Fratres; amplius enim glorificari adhuc habet Salvator noster Jesus Christus. Quintus obsequentibus, postquam alte suspirasset, in hunc modum oravit : Domine Deus, lucem habitans inaccessibilem, et inde omnibus providens juxta tuum beneplacitum, qui uniuscujusque nostrum intima sensa pervides, quoniamquam audire rennis ad te confugientes in veritate; exaudi etiam me creaturam vilem, et jube inimicum, insidiatorem draconem servis tuis merito exosum, venire huc poenas laturum, et hic, in conspectu omnium disrupti ac mori; ut servi tui concepta ex hoc tuo beneficio certa in te spe, glorificent sanctissimum nomen tuum in secula seculorum. Talia simul præcata est, ecce fens et terribilis draco in medium cecidit, igne ipsum a tergo persequente, illoque horribiliter sololans, ad extremum disruptus expiravit. Tunc accedentes ad Episcopum Helipoleos, omnes cum uxoribus et liberis; baptizati sunt in nomine Patris et Filii, et Spiritus sancti.

ipsa quoque
orante Eudo-
cia.divino nutu
venit in me-
cium draco et
disruptus.

E

CAPUT XVI.

S. Eudocia capite plectitur jussu Præsidis Vicentii.

Mortuo deinde Præsidi Diogene, venit in ejus locum alius Præses, nomine Vicentius, homo fers et Christianis infensus. Hæc aulitis quæ de Eudocia ferebantur, missos ad eam milites jussit caput ejus abscindere. Ita consummata est gloriosa Christi Martyr Eudocia Kalendis Martii, Præsidi Vicentio : apud nos autem et imperante Domino nostro Jesu Christo, cum gloria et potestas, cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

Eudocia occi-
ditur 1 Martii.

a

LAUS DEO.

a Frequens hæc clausula in Martyrium Actis, sive, ut hic, Præsidiem nomen exprimitur, ut etiam Imperatorum; sive ubique alibi Principum mentione. Iuvit Blondellus, quamvis historicus, hæc magnam edidit Dilectum, de formule BE-
GENTI CHRISTO, in veterum monumentis usu, sub cujus fi-
nem plurimum congesti exempla.

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS

SILVESTRO ET SOPHRONIO.

1 MARTII

Duo hi athleta, ac sequentes item duo simul ita referuntur in Synaxarii collegii Chyromontani Parisiæ : Certamen Sanctorum Martyrum Marcelli, Antonii, Sylvestri et Sophronii. Sequuntur Menæa, quæ mortis genere eos distinguunt. At nulli quidem alibi Martyrologia, quæ quidem legere nos meminerimus, SS. Silvestrum et Sophronium Martyres simul representant, ut ne seorsim quidem singulos; et Confessores ceterierint quidam eo nomine; ut nec simul die uno, ubi tamen et quando sanguinem pro Christo hi fuderint, non constat. Mortis genus ita præstant Menæa, subsequente, ut solet, Maxima Cythe-

rorum Episcopo in Vitis Sanctorum vulgari Græcorum hujus temporis lingua contextis : οἱ ἄγιοι μέγιστοι Σίλβηστρος καὶ Σωφρόνιος ἑπὶ τελευτῶται. Sancti Martyres Sylvester et Sophronius gladio finiuntur. Adhuc Menæa hoc distichon.

Non sustinens Sylvester operari superstitioni,

Cum Sophronio amputationem capitis sustinebas. Frigidum id, ut quamprimum tu isdem Menæis. Ludit nictor in verbo σωφρόνιος, et ἱερατικός. In Manais MSS. quæ duntaxat apud Chastetum nostrum observantur, genus duntaxat mortis indicatur.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

MARCELLO ET ANTONIO.

I MARTII

Plures reperiuntur Marcelli, et Antonii, etiam Martyres : nusquam simul, nisi in *Menais excusis* et *MSS. Chifletianis*, ac *Maximi Cytheræ Fidis* : in quibus ista leguntur : Sancti Martyres Marcellus et Antonius igni perimuntur. Addunt *Menais*.

Conflatura quedam duobus athletis fornax fuit : In ea magis quam aurum lucent. Cetera latent. Referunt quaque in *MS. Synaxario collegii Claramontani Parisiis*, sed, ut ante diximus, pro Antonio est Antoninus.

VIDE SYNAXARIUM PAG. 364

DE S. NESTORIO MARTYRE.

I MARTII

Nestores in *Martyrologiis* multi : Nestorius præter hunc nullus. Credo post hæresarcham Nestorium, abominatos id nomen orthodoxos, ut liberis denique non imposuisse; aut certe quibus obtigisset, eorum neminem in censum Dvorum venisse. Hic antiquior videtur, quo tamen ætate vixerit, aut ubi terrarum, nobis hunc est compertum. Gladio mactatum avunt *Cytheræus*, ac *Menais excusis*, que illud, exigua sane conditum gratia, acciunt :

Cervice retrorsum extracta
Nestorius antroorsum jugulatur.

In *MS. Menologio Petri Francisci Chifletii nostri* hic Nestor appellatur. Diversam autem esse ob eo Nestore, qui secundo die Martii cum Tribimio in urbe Perge martyrium fecit, inde conjicimus, quod utroque memorant *Menais*. Quamquam *Synaxarion Nestorem* cum Tribimio refert primo die Martii, non secundo.

E

DE S. ADRIANO

MARTYRE ROMANO, BONONIÆ.

I MARTII

Coli Kalendis Martii Bononiæ S. Adrianum Martyrem testatur *Antonius Paulus Masius* in *Bononia perlostrata*. Ejus enim corpus asseritur in æde monachorum S. Joannis Baptista, in æde autem, quæ S. Marci delia Vita dicitur, ejusdem Sancti Martyris caput. Utrumque id celeste pignus a Gregorio XV Pont. Mar. donatum, anno MDCXXIII. Non est autem corpus illud ac caput S. Adriani magni Martyris Nicomedensis, cujus corpus Romæ extare tradit *Octavius Pannofolus* in *Ecclesia ipsius* nunti ab antiquo dicata, quæ nunc est Religiosorum S. Marci

de Mercede : caput vero ac brachium in templo P.P. Minorum, Araceli dato. Neque enim Pontifex hæc *Ecclesiis* suum thesaurum abstulit ut *Bononiensibus* donaret. Etrolitur *Nicomediensis* ille Adrianus vii Septembris, quo Romam illate Constantinopoli ipse exiit. Tulerat aliquam martyri palmam vi Martii, ac die sequenti alter itidem Adrianus Martyr eodem fere tempore *Cæsarea* coronatus. Certus quod diximus firmarent acta donationis, si ea haberemus : ex his enim constaret, quo ex cimiterio ecclesiæque corpus illud caputque extractu fuerint.

diversus f
est a Nicome-
densi.

DE SANCTIS CCLX MARTYRIBUS

ROMÆ VIA SALARIA,

Commentarius historicus.

ANNO CLXXI
I MARTII

Epitome
martyræ et
Actis SS. Martii
et Marthæ

Illustris horum Sanctorum Martyrum memoria est conservata in variis et perantiquis *Martyrologiis*, ac potissimum in *Actis martyri SS. Martii et Marthæ conjugum*, et horum plurimum *SS. Audifax et Abbaene*, quæ ex quinque veteribus codicibus *MSS.* edidimus ad diem eorum natalem XIX Januarii, eoque Acta et fide dignissima tunc diamus, et tota citamur consensu. Horum exordium est : Temporalibus *Claudii* venit quidam vir de Perside partibus, nomine *Marius*, cum uxore sua *Martha* et filiis suis *Audifax* et *Abbaene*, Christianissimi viri ad orationem Apostolorum. Vementes autem *Romam*, ceperunt corpora Sanctorum per carceres et sepulturas conquirere. Ac relato ministerio, quod idem *Sancti* exhibuerunt *S. Cyrino* sive *Quirino*, carceri inclusa, uti eodem *XXV Martii* ad ejus diem natalem repeteretur, ista de *Sanctis CCLX Martyribus* narratur :

2 Eodem quoque tempore jussit *Claudius*, ut, si qui Christiani inventi fuissent, aut in vulgo, aut in custodia, sine interrogatione punirentur. Ipse igitur præcepto divulgato tenuit ducentes sexaginta Christianos via *Salaria*, qui : renam solentes damnati fuerant pro nomine Christi, quos in figulina foras muros portæ *Salariae* fecit includi, et in civitatis amphitheatro sagittis jussit interfici. Hoc cum fec-

tum fuisset, contristati nimis *Marius* et *Martha* uxor ejus, cum filiis suis *Audifax* et *Abbaene*, venerunt ad locum, ubi corpora Sanctorum interfecta fuerant, una cum *B. Joanne Presbytero*, et invenerunt super corpora sancta ignem superpositum : et sumentes ceperunt ab igne corpora Sanctorum subtrahere, et sepelire cum linteaminibus ex facultatibus suis, divites enim nimis et locupletes erant : et quotquot potuerunt, sepelierunt in crypta, via *Salaria* juxta *Civium Cucumeris*. Tunc sepelierunt cum eis quemdam etiam *Tribunum Claudii*, nomine *Blasium* : et in eodem loco vigilas et jejunia cum orationibus, multis diebus cum *B. Joanne* celebraverunt. Audens hæc *Claudius*, cepit curiose querere *Marium* et *Martham* uxorem ejus, et non invenit eos, qui occulte hoc faciebant.

3 Actis consentiunt *Martyrologia*, et quidem *MSS.* *Vaticani* archivi *S. Petri*, *Vallachoni*, et *Cusimense* ista habent. Natale Sanctorum ducentorum sexaginta Martyrum. At *Romæ* eos passus additur in *MS. Dacheriano*. Dies hic vocat apud *Bedam*. *Florens* vero in supplemento ejus ita scribit : Sancti cum ducentorum sexaginta temporibus *Claudii* passi sunt. Plura ex *Actis* jam relatis decriptis in *Sanctis*, *Actis*, auctoritas *martyrologi* a *Rosendo* editi, et *Beda excusus*, *Hel-*
nus.

p
n SS. Martii
et Martha et
S. Joanne
Presb. sefe-
tuntur :

in scriptis
veteribus
Martyrologiis.

Sancti 260 sub
Clandio 2
passi :

A nus, *Notkerus, Maurolycus, Galeanus, Camisus*, alique. In *holicrmo Martyrologio Romano* huc leguntur. Romæ sanctorum Martyrum ducentorum sexaginta, quos jussit primo Claudius pro Christi nomine damnatos extra portam Salariam arenam fodere, deinde in amphitheatro militum sagittis interfici. De *eadem Martyribus* etiam agunt *Petrus de Natalibus in Catalogo lib. 3 cap. 162* et *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae*, qui addit eos accuratos post *S. Valentini passionem*, a quo ad Christum fuerant conversi. Quod illi non legimus. De *S. Valentiniano* regimus *XIV Februarii*, et ad *Vitum SS. Marci et Marthæ* qui traduntur ante *S. Valentini* passionem inclusi currit: idcirco non putassent hos Sanctos Martyres sepelire: si post ejus necem prius fuissent uenissent.

4 In Florario MS. Sanctorum hanc de tempore, quo

Ana S. Valentini Presb. conversi?

hi athleta martyrum passi sunt, adduntur: Romæ D sanctorum ducentorum sexaginta Martyrum sob Claudio anno salutis CCLXXI octavæ persecutionis decimo tertio. Capti est octava persecutio sub Valeriano et Gallieno, anno Christi CCXXII, ejus annus decimus tertius convenit in annum Christi CCLXX, quo hi Sancti martyrum abierunt sub Claudio 2, qui regnare cepit anno CCLXXII circiter diem ix Kalendas Aprilis, usque ad initium anni CCLXX, ut martyrium in annum CCLXXI necessario conferendum sit, quo saltem anno per mensem Martium regnavit. Qui supra Blastus Claudia Imperatoris Tribunus una cum his Martyribus sepultus tenditur, voluit cura alius suis xv Kalendas Julii, quem venerationis diem in nonnullis codicibus ad MSS. Acta SS. Marci et Marthæ additum fuisse ibidem annotavimus. Qui illos sepelivit S. Joannes Presbyter cum S. Crispo coheret xviii Augusti.

octis anno 260, in 8 persecutione.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

SILVIO, MAXIMO, BENIGNO, FIDELE, HERCULANO, PRIMO, PELAGIO, JULIO, PHILEMONE, JUSTO, PROCOPIO, DONATO, PIO, FELICIANO, ANTWERPIÆ IN BELGIO.

Sylloge historica.

B I alet Antwerpæ Societas Jesu ad domum professum, ut vocamus, templum vetusti operis magnificum, Ignatio normore edificatum. Cujus templi et speciem secundum Vitruvianas præscriptas (secus atque vulgo fit in his regionibus, ubi Gothica substructione præhaberi solent) delensit, et fundamenta anno MDLXV pœit Franciscus Aguilonius, Rector postremus collegii, quod hic catenus steterat, utque anno subsequente in domum professam mutatum est, cum novum octo annis ante in alia urbis regione ab Sancto populoque, probantibus Alberto et Isabella supremis Belgicarum Principibus, esset Societati donatum. Donati professe primus præpositus Jacobus Ternus, et ipse, ut Aguilonius, libris editis clerus. Ille inchoantem ab hoc ardenti anno MDCXXI perfecit, ornavitque tum alio apparatu, tum præsertim cœlitum corporibus, pretioso sane thesauro: quem subsecuti Præpositi egregii auverunt, ut ad diem in Februarii, de XII, XVI, XVIII, utque alibi dicimus. Nec corpora solum illata divorum integra sunt, sive singulorum ossa omnia aut præcipua, et ceteribus Romanis cœmiteris refossa pleraque: sed et plurimum alique, varie collecta, utraque salis notabili magnitudine, quædam minutiora, mixtum tumen æstimando: ut, qui recogitent, quam immenso ea splendore gloriæque in cœlis æternam cornuscantia sunt, in pristinum membrorum compagem redacta.

Antwerpæ in templo Societatis Jesu

multa corpora SS.

altique aliorum reliquæ:

quædam Romæ

ab Episcopo approbatæ

2 Ejusmodi ossa partesque usum Roma anno MDLXV huc allatæ complures, ut omnium quæ alias variis ex locis huc sunt ecclesiæ donatæ. Romanus illas Ignatius Rocchettus et Bartholæus Ballonus Societatis Jesu, reliquis, P. Guilielmus Du Loyoy ejusdem Societatis Sacerdoti sub finem anni MDCXXIX donarunt, Præposito Domini professe Antwerpensis, ac Lovaniensis collegii Rectori transmittentibus. Ut in Belgium anno subsequente perlatæ sunt, eas Episcopus Antwerpensis, qui nunc est Archiepiscopus Cameracensis, capsis primum, dein, quæ his una cum reliquis inclusa erant, tabulis Notarij Romani, et Cardinalis S. Hippolyti, Pont. Max. Pro-Vicarij Generalis ac Romanæ Curie ejusque districtus Judicis ordinari, attestatone, inspectis diligenterque examinatis, approbat, et ut eas publicæ venerationi exponere fas esset, decrevit.

3 Quæ domui huc Antwerpensi obigerunt, ex anno denum MDCL solemniter exaltatæ sunt, bifurum distri-

buta, in geminas capsas conditæ sunt: statutumque ab eadem Illustrissimo Antistite, ut quod ad populi promotionem putat in ipsorumque Sanctorum amplificandam honorem facere videbatur singula diversis diebus palam ostenderetur: et solenni Ecclesiæ exæmonia honorarentur Sancto, quorum in eis curæ erant: videlicet sicut secunda ac tertia post Dominicam Quinquagesimæ, quæcum illa xxviii dies Februarii eo anno erat, altera, prima Martii: ut Martyrum non Pontificum, deque utraque illa classe, quotquot in hac domo commorabantur Sacerdotes, officium legere, Missamque celebrarent, et in ea Credo recitarent. In prime capso Reliquiæ fuerunt SS. Symphoriani, Macarii, Victorini, Mauricii sive Mauri, Aniceti, Modesti, Cyriaci, Fausti, Placidii, Rochi, Alexandri, Genesii, Eulaliæ, Hilvæ. Atque hi xxviii Februarii eo anno publice modo, quo diximus, culti, et coluntur quotannis. Illustrissimi ejusdem Antistitis GASPARI NEMO de tota ea re diploma, datum die xi Februarii anni MDCL ad diem diem xxviii integrum retulimus.

4 Postmodum, id est, Kalendis Martii, actu celebratis, agiturque deinceps anniversaria, SS. Silvii, Maximi, Benigni, Fidelis, Herculani, Primi, Pelagii, Julii, Philemonis, Justi, Procopii, Donati, Pii, Feliciani: quorum omnium in alteram thecam impositæ reliquæ erant. Et primorum quidem duorum spectabiles hæc ita: S. Silvii quidam cœmentis, atque e cranio pulveres; S. Maximi os tabis. Ceterorum sunt aliquanto minores. S. Benigni pars ossis majoris: S. Fidelis ossicula duo pedum integræ. S. Primi ossiculum: S. Pelagii ossicula, uti et S. Julii: particula capitis S. Procopii: cranio S. Feliciani particula. Quinque reliquorum, Herculani, Philemonis, Justi, Donati, Pii, e capitibus pulveres erant, glutine commutati, utriusque materie applicati, ut superiorum partem crani humani referrent singulorum ræ exaræ.

5 Erant, ut ex actis Romani tabellionis constabat, SS. Benigni, Primi, Julii, Feliciani reliquæ ex S. Callisti cameræ extra eccle. partem ex eodem, partem alio quodam, eductæ indiscriminatim dicebantur, ut in Episcopi Antwerpensis diplomate legere est. Nomina vero isthæc omnia Martyrum adscripta eorum monumentis reperta in istis cryptis erant, et non postea (ut suspicari quæpiam posset) imposita, licet hoc quoque

coluntur partem 8 Febr.

partem 1 Martii

quænam hæc, et quorum?

unde ex tracta?

eorum SS. vestra nomina,

- A que, Antistitum, summorum saltem, auctoritate fieri
queat: neque enim novum, Cælitibus nova dari nomina,
vel ut asperitas quædam barbaræ pronuntiationis evite-
tur, vel quia proprium cuiuspiam nomen minime inno-
tuit: S. Canutus appellatur, qui Cnutus, aut Cnuto
erat; Megengauius qui Mengor: ita qui S. Felici
ultra se socium martyrii adiunxerat, cum ejus ignoraretur
nomen, Adauctus est nuncupatus. Sed horum quæ
retulimus, inventa esse cum ipsis reliquis nomina, ite-
rum postea responsum est Roma; atque agglutinatos il-
los pulveres, vere ex capitibus esse dictorum Sanctorum.
- 6 At quas res gesserint hi Martyres, quos cruciatus
tolerant, et a quibus tyrannus, plane nihil comperti
habemus. Credibile est Romæ esse coronam adeptos,
cum et Romanis sint omnes nominibus insigniti, et vera
Romæ fuerint sepulti: etsi non ignoremus multorum,
qui in exteris provinciis erant trucidati, Romam esse
corpora deportata, et in communibus Christianorum se-
pulchris tumulata: ut Bonifacii Turso, Epimachi Ale-
xandria, indidem Joannis et Cyri, aliorum alius ex lo-
cis. Verum de hisce nil asserere, absque ullo certo argu-
mento, temerarium fuerit.
- 7 At neque illud into divinare audeamus, quoniam horum
nonnullis cognominibus aliqui in Fustis Ecclesiasticis re-
periuntur, eosdem hos esse, aut diversos: etsi et illi
Romæ martyrium fecerint. S. Silvius memoratur qui-
dam xxi Aprilis cum S. Aratore Presbytero ærenis
carceris cinctus, sed Alexandriæ: nullum præterea
Silvium Martyrem legi, neque Romanum. Martyrum,
qui Maximii dicti sunt, maximus est numerus. Romanos
aliquot adnotabo, S. Maximus cum Felicissimo et
Eusebio, seu Demetrio, Romæ via Salaria martyrio
perfunctus, a nobis relatus est xxiv Januarii. xxix ejus-
dem, S. Maximus Comes millenarius, cum Secunda
uore, Marco et Calendino filius, filique Severa Vir-
gine, alter Comes rei privatae Maximus xviii Februa-
rii, cum Claudio fratre, hujusque uxore et duobus filijs,
xiv Aprilis S. Maximus Corniculinus, cum SS. Ti-
burtio et Valeriano. Eodem die alius S. Maximus
Martyr, cujus corpus ad eandem Antuerpiensem eccle-
siam Societatis Jesu Roma allatum. xi Maii S. Maximus
cum SS. Basso et Fabio, de quibus mentio fit in actis
S. Anthimi, xxiii Augusti S. Maximus Presbyter
Martyr, cum S. Quiriano Ep. et alijs, xix Novembris
alius S. Maximus Presbyter Martyr via Appia, v De-
cembris S. Maximus Martyr cum alijs pluribus. An
ulicunque ex hisce Maximis sint, quos habemus, reliquæ;
an alterius ejuspiam nobis adhuc ignoti, non est unde
conferre possimus. S. Benignus relatus a nobis xiii
Februarii, cujus Tuderis, ubi agone martyrii perfunctus
est, corpus asserunt. Plures alibi ejusdem nominis
Martyres, Romæ hic noster coronatus videtur, cum hæc,
quantulæcunque sunt, reliquæ, ex cimiterio S. Callisti
extractæ sint. Cultus et Gandavi in ecclesia collegii
Societatis Jesu, xii Februarii S. Benignus Romanus
Martyr, cujus caput Roma allatum: sed diversus est
a nostro, cum sepultus fuerit in S. Agnetis cimiterio,
noster in S. Callisti, ut jam dictum.
- 8 SS. Fideles Martyres alibi plures, Romæ, præter
nostrum hunc, nullus. S. Herculaneus Martyr in porta
Romana v Septembris in Martyrol. memoratur: alius
miles Martyr Romæ xxv Septembris. Alterutrum esse,
quos habemus, reliquias suspicari quisquam possit: no-
tum ego certe affirmare. De alio Herculano Ep. Peru-
sina ac Martire agimus hoc ipso die. SS. Primus et
Felicianus diversi sunt ab his qui ix Junii coluntur:
nam horum corpora primum in arenario via Nomentana
jacebant, unde a Theodoro Papa in Urbem translata
reconditaque in basilica S. Stephani protomartyris.
- nostrorum reliquæ nuper e S. Callisti cæmeterio effos-
sæ fuerunt: neque esse videntur aliorum Primi et Fe-
liciani, qui cum SS. Caprasio et Fide Virgine Agenni
in Gallia martyrium subierunt. Alius S. Felicianus n
Februarii cum SS. Fortunato, Firmo aliisque a nobis
relatus: alius, aut idem fortassis, Placentiam in His-
paniam asportatus, ut ibidem diximus. Primi præterea
alii nominati in Martyrologiis vel expresse ad alia per-
tinent loca, vel certe an Romæ passi non constet, ut qui
xxi Januarii, ac xvi Februarii a nobis relati. Sunt et
alibi Pelagii Martyres, Romæ præter hunc nullus, no-
bis quidem certe cognitus. Julii item plures alibi: Ro-
mæ unus, de quo Martyrol. xix Augusti, qui in cæ-
meterio Calepodii via Aurelia sepultus; noster hic, ut
diximus, in Callisti, ac proinde diversus. Philemones
duo hoc mense occurrunt, alter die vii cum Apollonio
Antiochi in Ægypto coronatus, alter xxi cum Dominico,
et quidem Romanus, sed in provincia nescio qua, quod
Christum prædicaret, occisus: plures item alibi. Nos-
ter hic Romæ palmam videtur retulisse. Illustre Romæ
martyrium sustinuit S. Justus, qui xiv Julii inscriptus
Martyrologio: fors et alius xxviii Februarii, ut tra-
dant nonnulli, nobis non omnino assentientibus: alibi
complures celebrantur. Romæ lanrea martyrii donatum
Procopium, præter hunc nostrum, nullum memini.
Nullum quoque Donatum; alibi permultos, S. Pius
Papa Martyr xi Julia colitur, nec alius uspiam nomi-
natus, nisi hic noster, si diversus est.
- 9 His curiosorum lectorum conjecturæ propositæ
enarrandus modus est, quo in templum utrumque ex
translatæ Martyrum reliquæ sunt: qui idem prope
fuit, atque pridie SS. Synphoriani, Macarii, Victo-
rii, atque aliorum erant obsecratis. Die ultimum Fe-
bruarii, quæ tunc anno mccc erat feria secunda post
Dominicam Quinquagesimæ, vespertis ac vixit dem
sacris hymnis decantatis, habita sub horam quintam
conco est. Secundum quam eandem qui pridie pompa,
in ecclesiam e sacrario illatu est corpus, cui diem in-
clusæ erant reliquæ, in feretro concinne adorno, qua-
tuor Sacerdotum humeris sublimi gestata, qui Disco-
norum erant cultu ornati. Sequuntur tres alii Sacer-
dotes plurimulus amici. Capsum præcedebant atque
utrumque cingebant veteri Sacerdotes, atque domestici,
cæcis manu gestantes. Templi medio instructum erat
pegma, in quo locata est theca. Tum cantatus a musicis
egregio concentu hymnus Te Deum laudamus, deum an-
tiphonia de Martyribus, atque a Sacerdote Oratio. Re-
lecta in ro pegmate theca, multis circum ardentibus lu-
minibus, processit series tota supplicationis ad summum
altare, in quo splendidissime ornata expositum erat ve-
nerabile Sacramentum, quo deum data est per frequentem
concentu benedictio.
- 10 Populo egresso, valvisque abseratis religiose de-
portata est ad summam aram, ac sublimi in ea loco po-
sita Reliquiarum est theca. Postriede, Kalendis nimi-
rum Marti, hora decima solenne de iisdem Martyribus
cantatum est sacrum, deque us totum usque ad meridiem
tempore a Nostri aliisque Sacerdotibus facta in septenis
altaribus sunt. Sub noctem habita rursus de eorumdem
Martyrum cultu ac præsidio concho est, et ad Quadri-
gesimam, eorum imitatione, per usque diem feliciter
que decurrendam, auditorum mentes invitare. Peragi-
tue iisdem Marti Kalendis dictorum Martyrum anni-
versario celebrata, et proprii hujus domus Martyrolo-
gio, et Baldani Willoti Napologio Belgico inscripta.
Nec illud omittendum, indulgentiam aliquam, sive de
bita peccatis exomologesi elutis pœnæ condonationem,
impertitum esse illo die Episcopum Antuerpiensem ut
qui Martyres pie fuissent venerati.

DE S. ANTONINA MARTYRE NICÆÆ IN BITHYNIA.

SUB DIOCLET
I MARTII.S. Antonina
in scriptis
Menologiis
Græcis,dein Fastis
Latinis :non in Cea
insula passa,nec ad urbem
Hispaniæ
Cæni,

ANTONINÆ Martyris notitia ac veneratio ex Græcorum monumentis superiore seculo in Fastos Romanos inuictravit. Ad primum diem Martii isthæc paucula habet Maximus Cytherorum urbis Episcopus, in Sanctorum Vita vulgari Græcorum lingua editis : Eodem die S. Antoninæ Martyris. In maioribus Menais eadem prius leguntur, illudque additur distichon :

Mare fit thalamus nuptialis,
Antoninam exipiens sponsam Domini.

Lucentius illi elogium tenuit Menologium ab Henrico Canisio editum : Eodem die S. Antonina. Hæc ex urbe Cea, Diocletiano et Maximiano Imperatoribus, propter Christi confessionem et inanium deorum irrisum, graves et varios perpassa cruciatus, postremo vase quodam inclusa, in paludem Cæi dejecta, spiritum Domino commendavit. Inde a Christiani Baronio, Pontificis Maximi auctoritate, in Martyrologium relata, hæc verbis : Eodem die S. Antonina Martyris, quæ in persecutione Diocletiani, cum Gentilium deos irrisisset, post varios cruciatus in vase quodam inclusa, in paludem urbis Cæi demersa est.

2 Mendose censum est Menologi illius excerptum, sive ad interpretis, sive typographi injuriam evenerit, dum pro Nicæa, posita est urbs Cæni ut mox probatur. Inter ea qui eo fere tempore, quo Menologium illud prodit, Chronicon Hispanicum, Flori Dextri nomine prætitulandum, fabricantur (sive plures simul operam contulerunt, ut tenetur, sive unus fuit, liberosus aut vir et vastæ lectionis) erratum hoc in loco sui viderunt. Cum enim in Hispania omnem fuisse urbemque Cæni nominassent, non dubitarunt eo trahere Antoninam Martyrem. Nam quod in Notis ad Martyrologium intulerat Baronius ab Cæni insula Cæni civitatem esse dictam ; id satis valde existimant refelli ; quod Strabo lib. 8 et Plinius lib. 4 cap. 12 testentur suis temporibus, in Cæo, sive Cea, insula, duo solum reliqua fuisse oppida, Julidæ et Carthæum ; cum alia duo, quæ quondam extiterant, intercessissent Curesæ sive Curesin, et Puciansæ ; nec ut nulla aut tunc aut ævo prior nota illi urbs Cæni fuerit. Quasi non puterit post illorum scriptorum ætatem, alteram antiquarum urbium, aut novæ cuiuspiam interea conditæ ac celebravi cepit, ipsius insule nomen adhasisse.

3 At proferant Hispani Cæni aliam, et urbem et fluvium. Ac de urbe quidem isto legas apud Marianum nostrum lib. 7 cap. 19, ubi de Alfonso Magno Rege agit : Initio regni Substantia Cæni prope Legionem... instaurata; quæ urbes a multo tempore vastæ atque incolis vacuæ fuerant. Idem multis sæculis ante Marianum scripserat Sampirus Astoricensis Ep. his verbis : Adetonus populiavit Substantiam... et etiam (legit, et Cæni) civitatem novificavit. Fluvi Cæni ita mentio fit in Martyrologio Romano ad xxvii Novembis : In Gallæcia apud Cæni fluvium, SS. Facundus et Primitivus, qui sub Attico Preside passi sunt. Molanus fluvium Cæni vocat, Galesinus Cæni. Estare item in diocesi Antrensi Cæni oppidum traditur apud Tamymum Salazarium in Notis ad dictum diem, et Cæni aliquando appellatum, ne fortassis Averiam. In vetusto enim Cindasuntia Gothorum Regis diplomate, (quod ut asserunt in S. Claudii monasterio Ord. Cisterciensis, ad Ripas Avæ nomen) dicuntur illicum illorum Martyrum corpora requiescere prope fluvium Auceyo in montibus Ursarino. Apud Sebastianum vero Salmanticensium Episc. pag. 32 col. 2 Anteo est fluvii nomen, sive Auceo. Sed Cæni hæc præcedit

Legione distat Disquiremus in loco, si in utroque regione Gallæcia et Legionis urbs est Cæni, ad utram SS. Facundus et Primitivus pertinent.

4 Ad neutrum certe pertinere S. Antonina videtur, quamquam Chronico illi, quod Fl. Dextro suppositum, ad annum Christi 300 in Buaru edit. num. 16 comment. 1, ad 301 in Roderici Cori edit. isthæc adscripta legantur : Ad Cæni urbem Hispaniæ in Vaccæis S. Antonina Martyr. At quis non vel prima fronte legentes audientes, cum animo suo præjudicare existimet, quia ante parentum nostrorum ætatem, a Græcis solis, non ab Hispanis aliisve Occidentibus Ecclesiis sit Antonina Martyr culta, apud Græcos martyrium fecisse? Atque hujus rei quatuor habemus testimonia antiquorum codicum MSS. in quibus et compendium illius martyri exhibetur. Primum extat in monasterio Cryptæ Ferratæ in Latio juxta Basilidæ Porphyrogeniti Imperatoris, (qui anno cxxxv mense Decembri obiit, cum imperasset cum Constantino fratre, post Joannis Tzimiscæ mortem, 1. annos) conscriptum fuerit insigne Menologium, cujus pars prima continens priores sex menses a Septembri ad Martium, extat Romæ in Bibliotheca Vaticana, scripta in folio grandi membrano, affabre imaginibus exornata et perpolita : quam Latine edidit tom. 6 Hæc sive Ughellus Abbas, qui in præfatione, ex Leonis Allatii viri illustrissimi censura, recte demonstrat, falli eos, qui hoc opus studio jussuque Basilii Moedonensis qui anno mcccxxvi ad imperium emerit, elaboratum fuisse opinantur, quando is nequitiam προσηγορευτική, id est in purpureo natus erat, sive patre Angulo. Posteriores sex menses qui desunt exemplari Vaticano, reperiuntur, sed absque prioribus, in hieromandri Cryptæ Ferratæ, minori forma, sed penitusque etiam character ex illo opere Basiliano descripti. Atque illic ad diem secundum Martii elogium extat S. Antonina, sive martyri ejus epitome, in qua ista leguntur : Αὐτονομία ἡ τοῦ Νικαίου πόλεως ἡ τῆς πόλεως Νικαίας, Antonina Christi Martyr erat ex urbe Nicæa. Aliud habemus egratum et penitusque Syntactum, in membrana vitæ excavatum, quod est Collegii Claromontani Societatis Jesu Parisiis, a Jacobo Simondo olim merito maxime astutatum. Quæ in hoc habentur elogium Sanctorum, fere congruat cum codice Cryptæ Ferratæ, quod ad verum gestorum narrationem attinet, sed phrasi plerumque manifestè discrepat. In hoc ad secundum diem Martii refertur S. Antonina hoc initio : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁδύναται τῆς ἑλίας πόλεως Αὐτονομία, ὅπου πᾶσι τοῖς Νικαίᾳ. Eodem die certamen S. Antoninæ Martyris. Hæc erat ex civitate Nicæa. Tertium MS. istdem antiquum extat in eodem Cryptæ Ferratæ monasterio, et quædam habet in ceteris omissa, ut inferius ostendemus. Illud hæc fuerit : αὐτῇ ἡμέρᾳ τῆς πόλεως Νικαίας. Hæc erat ex civitate Nicæa. Quartum est Divone apud Petrum Franciscum Chiffletum nostrum, in charta descriptum, nec ita antiquum ; ut fere cum prior Cryptæ Ferratæ consentiens.

5 Ex his igitur manifesto liquet, jam a multis sæculis non Cæni vel insulam vel urbem, sed Nicæam, notissimam Bithyniæ civitatem, agonis S. Antoninæ palæstram fuisse habitam. Et vero quæ Cæni Hispaniæ celebratur a præcis scriptoribus palus in quam S. Antonina conjerta? Doctissimus Tamymus stagnatum Romanis Cæni interpretatur. Idem de stagno quæro cui memoratum? an ad urbem ipsam? an sinus aliquis cithorici fortasse fluminis? At Nicæa rix meminit quicquam, qui addat, sitam esse ad Ascaniam paludem, sive Ascanium lacum, qui ante per flumen ejusdem

sed ad Nicæam
in Bithynia,ut patet ex 4
antiquis Me-
nologis
Græcis;
E

F

mersa in Ni-
cæno lacu
Ascanio ;

A dem uominis aquas suas in Propontidem eoolvit.

6 Quod in Menologio et Romano Martyrologio dicitur Martyr in vase quodam inclusa; Baronius id supplicium indicari suspicatur, quod ad 28 Julii Notat, scaphismum vocat et operose exponit; uti et hic Tamarus, qui non ambigit, quoniam Judea (quem Dacianum fuisse conjectat) postquam sanctissimam feminam variis cruciatibus fremebundus exerceat; iis devictis, in scaphismo solis ardoribus expositam tenuerit; quousque convictus, illam in stagnum sic oclusam precipitari jusserit. Sed quod hic Scaphismi, aut similis cruciatibus vestigium? MS. Crypta Ferrate halet, post ignita cruciatu tormentum innocue tolerantium: Εἰς ἐμέλχισσα εἰς σάκκον, ἐρρίχθη ἐν τῇ λίμνῃ τῇ Νικαίᾳ, καὶ οὕτως ἐτελεύτησεν, Parisiense MS. ἐρρίπτεται εἰς σάκκον, καὶ εἰς τὴν λίμνην Νικαίας ἀπορρίπτεται, καὶ οὕτως τελευτᾷ. In saccum imponitur et in lacum Nicænum precipitatur, atque eo modo finitur. In altero Crypta Ferrate codice ita hæc effertur: ἐρρίπτεται ἐν ἄγγειῳ τινί, καὶ ῥίπτεται ἐν τῇ λίμνῃ Νικαίας, καὶ οὕτως παρίσσει τὸ πνεῦμα αὐτῆς τῷ κυρίῳ. Includitur in vase quopiam et projicitur in lacum Nicææ, atque ita spiritum suum Dominum reddidit. Quod interpretes Menologio vertit, vase quodam inclusa; poterat reddi sacco cuiuspiam inclusa: nam ἄγγειον etiam saccum, et quodcumque receptaculum, aut eas, significat. Sed quod dicitur ἐν ἄγγειῳ τινί, ambigi potest an culea inclusa, an alium limo, cumbrino, aut ethereo sacco. Quædam e hoc eloyio, quæ in ceteris desunt, de mamillarum et pectoris cruciatu, inferus dubitamus. Quartum MS. Divionense, quia videbatur cum primo Crypta Ferrate ut plurimum convenire, non integre descripsimus.

7 Acta hujus sanctæ Martyris concernantur Franciscus Laherius noster, et Joannes Tamagus Salazar, iis quæ in Menologio narrantur, amplificatis. Uterque S. Antonium Virginem appellat, etsi prior fateatur, eam illi titulum in Martyrologio Romano, Græcorumque Menologio, quod nempe viderat, minime tribui; sed stare a se traditionem. Quam vero illam, aut quis de ea scriptor Latinus antea meminisset? Neque nos tamen et aureolum illam absolute tribuere audelamus, cum et tres Græci codices MSS. et editi omnes Græci ac Latini eo titulo absterneant. At neque abrogare tutum videtur, cum Menæa eam, ut retinimus Sponsam Domini appellent, ipsique Mare, sive amplius illam ad Nicæam lucum, thalamum nuptiale fuisse dicant. Etsi enim mystico quodam communio sanctis omnibus animabus jungatur Deus; præcipue tamen is honos Virginitati tribuitur. Eam vero nostram opinionem confirmaret Chistolæum MS. in quo titulus ejus eloqui est: Ἀβροῦργος παρθένος etc. Antonine Virginis.

8 Alud quoque videtur hic non omitendum, quod Antonius de Paulo Maximus in Benventa perlustrata scribit, in ea urbe intra eadem S. Gabrielis asseruari Cranium S. Antoninae Martyris, atque in eade omnium Sanctorum aliquas ejusdem exuvias. Hujusmodi sunt Nicenae Antoninae, an alterius egyptiannae, divinare haud possumus. Fuerunt enim plures alibi Antoninae Martyres; adeoque Nicenae alia, ut videri potest, isdem Phocletiani et Maximiani temporibus, sub Priscilliano Praeside, nonnullos plane consimiles perpassa cruciatus: sed et diversos; non subito urientes illi per monas ac pedes trajectis, unde mirifica odoris suavitatis velut a stigrace exparavit: suo ingenti ad coltum appensus in mare abjecta, incolumis in terram erasit, rursumque capto jussu Praesidis lapidibus obruit, et capite plectitur. Eam referunt Meaux, Menologium, Synaxarium Parisiense, ac Martyrologium Romanum, XII Junii. Atque ut lectoribus suis sit libere arbitriari, sit necne una et eadem Antonina, quae Kalendis Martii, quaeque pridie Eid. Junii colitur, hujus etiam ex Synaxario illo veteri dubium eluam, sive epitemon gestorum.

9 *Alia est S. Antouina ex Castello Cardemo, ut habet Menologion Camisii ad viii Junii, ἀπὸ χώμης κρηώδους, ex vico Cremodorum, ut Synaxarion die ix ejusdem mensis: at Menaea die x, ἀπὸ χώμης καρδωδούς. Ea sub Fisto Præside cum S. Alexandro, qui eum e lupanari emiserat, nobili martyrio persunta memoratur. Eorum reliquæ Constantinopolim ad monasterium Maximini deportatæ multis fulserunt miraculis. Martyrologio Romani inscripti sunt ad iii Maii. Aliam retulimus ad xix Januarii, in syllabo Prætermisorum: et in alios dies rejecturam, S. Antoninam Virginem et Martyrem e caetu Sodalium S. Ursulæ, eamque solenniter coli diximus Colonia, in Ecclesia parochiali S. Joannis Baptistæ, feria secunda Pentecostes. Alias aliquot ejusdem nemini Virgines et Martyres, S. Ursulæ sodales, enumerat Hermannus Crambachius noster in S. Ursula vindicata. Sitne ex harum numero Antoniarum ea quam diximus a Masno referri, nullum suppetit unde augurari possimus, indicium.*

MARTYRIUM S. ANTONINÆ

ex MSS. Græcis Cryptæ-Ferratæ.

10 Antonina Christi martyr, erat ex Nicæa civitate, imperante Maximiano. Qui cum Nicæam venisset, delatum est ad eum, quod illa Christiana esset: inque ejus conspectum adducta, libere Christum confessa est. Quare tormentis diservirent, ut cogereetur Christum abjurare, et thus offerre idolis. Ad quod cum induci non posset in carcerem conjicitur. Unde postea educta, compulsaque Christum abjurare, cum neutquam assentiri vellet, suspendi ex alto jubetur, eique radi latera. Quam vel sic tamen errori probrosis dictis illudentem cernens Maximianus, veritatis autem præconium perhibentem, spoliari atque trahere licetores pararent; advenere Angeli, eam quidem protegentes, illos autem verberibus multantes. Deim ignito craticula imponitur, nec lava. Ergo sacco inebis in Nicææ lacum præcipitata, sic ægonem consummavit.

II *Ista est Menologia, quod dicitur Basilii Porphyrogenniti iussu studioque compilatum. Alind ibidem citat antiqua manu erratissimè, in qua primo dicit Martii, non ut in priore, secundo describitur. Et in prima questione dicitur immantèr in mamillis et pectore exercitata: secunda questione, educte et ruerere et sublimè pendenti latera discerepta. Dein vestibus undatè et ad laticum, sed ubi Angelis defenso, ac lictoris verberibus contusi. Postmodum ipsa cadenti craticulè impuista, neque quidquam perpessa incommodi, in carcerem conjicitur: unde post duos annos (πῶτὰ δύο χρόνοι) evocata, cum constanter abnueret idolis sacrificare, includitur vasi cupiam, vel sacro, (ut supra vocem οὐγγεῖα expusimus) et in hunc Nicæe civitatis projectur.*

ALTERICS S. ANTONINÆ MLENÆ

aut forte ejusdem,

Martyrium ex Synaxurio Græco MS.

12 Ille erat ex Nicæa civitate Bithyniæ, temporibus Diocletiani et Maximiani, et Priscilliani Præsulis : ad quem cum adducta esset propter Christi confessionem, flagris et manib' converberantur : ac rursus carceri includitur. Illinc educta ligno appenditur, eique latera ustulantur, et supra ignitam craticulam extenditur, ac subulis candentibus illi manus trajiciuntur, ex quibus velut e styrae suavis odor exspirabat. Similiter vero et talos ignitis veruculis transfixa, remittitur iterum in custodiam, et in ea duos annos, omnibus aerum-

non Scaphismo
inclusa

sed sacco,

forte culco ;

an Virgo
dicenda?

Benomix exial
capul ei reli-
quar S. Anto-
ninar; an
hujus incer-
tum;

nam alia item
Nicht.

n
alia Constanti-
nepoli,

alia Colonix,

et alibi,

E
A la S. Ant-
onia Victoria
1 Marti ;

etiam de eadem
alibi relata.
P

A nis conficienda relinquitur. At rursus postea educitur, et in mare projecta martyrii coronam reportat.

13 In Menæis postrema in hunc modum referuntur: Remittitur denuo in vincula, et totum illic biennium omnibus arumnis exposita relinquitur, rursusqueeducta, appenso ad collum gravissimo saxo in mare abjicitur. Sed incolumis terræ reddita, rursusque capta, et ad Præsidentem adducta, ejus jussu lapidibus obruitur, et capite plæctitur, itaque martyrii coro-

nam reportat. Brevius at perquam concinne. Menologium a Canisio editum: Eodem die sanctæ Martyris Antoninæ. Apud Nicæam Bithyniæ, Diocletiano et Maximiano Imperatoribus, Prisciliano Præsidente, Antonina in Christianæ fidei confessione constanter perseverans, verberibus cæsa in ligno suspensa, lateribus laniata, subulis perfossa, flammis incensa, demum gladio percussa, martyrio coronata est.

D
que capite
plæctitur.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

LEONE, DONATO, ABUNDANTIO, SIVE ABUNDIO, ADRASTO, CHARISIO, NICEPHORO, DONATILLA, FURTUNO, POLOCRONIO, AGAPIO, ET VI ALIIS.

Commentarius historicus.

I MARTII

Martyrologii
S. Hieronymi
triplex exem-
plar:

Antiquissimum penes nos est Martyrologium, S. Hieronymo adscriptum, (quo hactenus in elucidandis Actis Sanctorum, qui mensibus Januarii et Februarii coluntur, sumus usi), ante annos circiter mille conscriptum antiquo caractere Anglo-Britannico, uti hoc nostrum de eo judicium summe approbat Lucas Holstenius, bibliothecæ Vaticanæ Præfectus, et Ecclesiæ S. Petri Canonici, vir ob eremiam vitæ atque eruditionem longiorē vitæ dignus: cui anno MDCLXI die 11 Februarii morienti adjuimus, et ultimo, quæ a Sacerdote eo in articulo conferri solent, rogati sumus beneficia præstare. Alterum hujus Martyrologii exemplar reperimus in urbe Etruriæ Lucensi apud Franciscum Mariam Florentinum virum ob singularem doctrinam admodum celeberrimū, ut Alexander VII Pontifex Maximus judicari stultis nostris expedire, ut ante discessum ex Italia hunc careremus: quod et fecimus, hospitio ab eo singulari humanitate excepti. Tertiū interim ejusdem Martyrologii exemplar ex antiquo codice monasterii Corbierensis nactus Lucas Ducherus inseruit tomo 4 Speculæ Parisiæ anno MDCLXI editæ.

in eo horum
Martyrum
memoria.

2 In his tribus codicibus tres Martyrum classes exornant hunc primum diem Martii: et prima horum classis in Martyrologio Parisiensi excuso ita proponitur: Kalendis Martii Natalis Sanctorum Leonis, Donati, Abundanti, Adrasti, Charisi, Nicephori, Donatillæ et aliorum novem Mart. Secunda classis continet tres Martyres in Africa passos: tertia varum Massiliæ occisos: de quibus infra agemus. In codice Lucensi, idem, nonnibus aliquantulum variatis, referuntur. Kal. Martii. Nat. SS. Leonis, Donati, Abundanti, Adrasti, Charisi, Nicephori, Donatillæ et aliorum viii. In priore MS. quod apud nos est, adscribuntur Africa, et nomina etiam parva differant. Kal. Martii. In Africa Nat. SS. Leonis, Donati, Abundanti, Adrasti Charisi, Nicephori, Donatilla et aliorum viii. Et mox sequitur: In Africa Adriani, Victoris, Sisinnii, de quibus infra exornamus agemus, ut certo in Africa passis, quod de his in duobus aliis codicibus non dicitur.

in aliis solius
Leonis

3 Qui reliquis præponitur, in pluribus MSS. Martyrologis solus reperitur nullo indicato loco, et his fere verbas: Passio S. Leonis Martyris. Ita Martyrologia et Calendaria in codicibus MSS. Duci Attempti, et Abbatis Ughelli, et Vallicellani Congregationis Oratorum Romæ, Senatoris Strazzi Florentis, Chianensis monasterii et Ecclesiæ BudaGalensis in Gallis, uti etiam in Usuardo Lubeca ante ducentos fere annos excuso, et in Catalogo Petri de Natalibus lib. 11 cap. 430 num. 82. Translatus hic Leo videtur ad Martyres Massilienses apud Galesimum et Saussanum, uti infra latius dicitur.

4 Secundo loco relatus est S. Donatus Martyr: a quo diversus, qui infra ex Usuardo et antiquis MSS. dubitur S. Donatus in Africa, sub Duce Ursacio et Marcelino Tribuno, Carthagine passus: dum seorsim celebratur, de hoc potius agi arbitramur: imo ab eo forsitan alii Africa adscribuntur, Martyrologia MSS. Cardinalis Barberini, et Regiæ Suecicæ utrumque ita sub distinctione referunt: In Africa Donati Martyris. Et S. Leonis: qui ad hanc classem spectat. Et duos socios jungunt, nullo assignato loco, martyrologia MSS. Cambriensis, et aliud Regiæ Suecicæ: Natalis Sanctorum Leonis, Donati, Abundanti. Idem referuntur in MSS. Augustano S. Udalrici, et Parisiensi Lubbei. At Nicephorus cum novem sociis jungitur in MSS. Comenensi, Alterapsiano, Vaticano Archivi S. Petri, et monasterii S. Cyriaci, quo citato, eos Martyrologio Romano inscripsit Baronius his verbis: Item natalis sanctorum Martyrum Leonis, Donati, Abundanti, Nicephori, cum aliis viii. Universim censentur numero xiv in MS. Utrajectina S. Marti, et MS. Trevirensi S. Martini, quod etiam numerant Greven et Canisius in Martyrologio Germanico, et fore Donato Carthaginiensi adjunctis.

ant plurim-

E

5 In MS. Richenoviensi prope Constantiam alius additur Martyr, et ita omnes describuntur: In Africa Leonis, Donati, Furtuni, Donatillæ, Abundanti, Alter Martyr jungitur ab Hermanno Greven in suis ad Usuardum additionibus: Item SS. Abundanti, Leonis, Arensi et Polocronii. Pro Accasto supra Adrastus et Adrastus legitur. Tertius hæc adjungitur Agapius in MS. Greven Synaxario Parisiensi collegii Chironmontani Societatis Jesu, in quo post alios Sanctos relatus dies primus Martii ita concluditur: Kxi τῶν ἁγίων Μαρτύρων Ααρτίου, Νικηφόρου καὶ Αγαπίου. Et Sanctorum Martyrum Charesii, Nicephori et Agapii. Pro Charesii legitur supra Carasi, Carasi, et Carissi. Nicephorus, sæpe in Latinis MSS. Nicoforus scribitur, Quia ergo addimus Furtunum, Polocronium et Agapium, ex novem inominatis Martyribus, solum sex in titulo præfigimus.

in aliis etiam
Furtunol.
Polocronii

F

et Agapii.

6 De palaestra martyrii res nobis dubia manet: in unico codice MS. Martyrologi S. Hieronymi, et altero MS. Richenoviensi, etiam valde antiquo, adscribuntur Africa: quibus favent MSS. Martyrologia Tornacense S. Martini et Laticense: In Africa passio Sancti Leonis et Donati. Verum ea verba forsitan emendanda ex Martyrologis supra indicatis, in quibus legitur. In Africa Donati Martyris, scilicet Carthagine passi, de quo infra agemus. Et passio S. Leonis, uti tam multa MSS. jam relata habent. Non audendus etiam Philippus Ferrarius dum citato Martyrologio S. Cyriaci Romæ passos assertit in Catalogo Sanctorum Italæ in Annotatione ad ccc. Martyres Romanos

adscribuntur
Africa.

Rom. x,

A *Romano.* Nulla Romæ mentio fit in dicto Martyrologio.

et Ursaoni sive Osoni. v.

7 Major difficultas movetur ab Hispanis ob hæc verba Chronico Flavii Dextri ad annum Christi cxv inserta : Ursaone in Bætica S. Leo Martyr et socii ejus. Ursaonem nunc Osonam dici extra controversiam ponimus. Utinam æque liceret idem dicere de Dextri Chronico : cujus auctoritas continuo apud nos magis valet. Interim intelliguntur SS. Leo, Donatus, Abundantius, Nicephorus, et novem socii in Romano Martyrologio assignati. Ita Franciscus Bivarius et Rodericus Carus in commentariis ad Chronicon Dextri, Paulus Espinosa lib. 2 Historiæ Hispalensis cap. 9 et Antonius Quintanaduennas de Sanctis Archidicesis Hispalensis pag. 280 et sequente. Imo pro Ecclesia et diocesi Hispalensi in Ordine recitandi divinum officium Madriti anno 1635 et 1646 excuso legimus præscribi officium SS. Leonis, Donati, Nicephori etc. Martyrum sub ritu duplici. Eisdem Martyrologio Hispanico inscriptis Tamagnus Solazar. Ursaone in Bætica SS. Donati, Leonis, Abundantii, Nicephori, et aliorum novem, qui per martyrii angustias

quo fundamento

ad augustas cœli mansiones auxiliante Domino pervenire. Contra Martinus de Anaya in Apologetico, a dicto Tamayo citatus, contendit hos sanctissimos Martyres nec Ursaonenses fuisse, nec Kalendario Hispalensi addicendos, imo respuendos quia Dexter tantum Leonem et socios nominat absque expressione Donati sive aliorum : cujus ergo qualitatem et demonstrationem cum retineat, a quo Antonius Quintanaduennas illos Martyrologii Romani Calendis Martii fuisse suxit ? Hæc ibi. Plura quærerent prudentiores Hispani, qui ipsum Chronicon Dextri confictum asserunt.

8 In antiquo Breviario Ecclesiæ Burgensis anno 1502 excuso præscribitur hoc die officium Ecclesiasticum S. Albini Episcopi, additurque commemoratio S. Nicephori Martyris, cum antiphonis et oratione ex communi unius Martyris desumendis. De tempore, quo passi sunt, nihil scitur. Trajani persecutio et annus Christi cxv in Chronico Dextri assignatur, sed inde ad tempora Diocletiani et Maximiani transfert Paulus Espinosa, sed nulla cur ita sentiat data ratione.

Nicephorus colitur Burgis,

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS ADRIANO, VICTURO, SECUNDILLA.

I MARTII

B Altera hæc classis Martyrum in Martyrologio S. Hieronymi præfertur : et quidem in edito Parisiis his verbis : In Africa Adriani, Victuri, Secundillæ. In codice Lucensi pro Adriani legitur Alani, in tertio codice est Viciori, qui

ahis Victuri. In MS. Calendario Vaticellano prius refertur : In Africa S. Adriani. In MS. Pragensi cum Massiliensibus Martyribus miscetur : In Africa Massiliæ SS. Hermetis et Adriani, Victuri, Secundillæ etc. Reliqua latent.

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS

HERMETE, ADRIANO, GITTHEO, FELICE, ENUCULO, JANUARIO, ET ALIIS XXIV MASSILIE IN GALLIA,

Commentarius historicus.

I MARTII

Massilia
Martyres

M assilia antiqua Galliarum urbs Rhodanum inter et Alpes ad mare mediterraneum sita, fidissima et amicissima Romanis habita, et cum hæc fidem Christi amplexa, sanguine variorum Martyrum irrigata est. Quæ erant officia propria S. Lazari Episcopi et Martyris et aliorum Sanctorum, in Ecclesia Massiliensi recitari solita, et mandato Francisci Lomeni Episcopi anno 1633 erecta ; ista ad hunc diem habent : Die Martii Adriani et Hermetis Martyrum, omnia dicuntur de Communi Martyrum. Quæ autem recitanda sunt Lectioes in singulis Nocturnis ad Matutinum, indicantur in Supplemento proprii Sanctorum secundum usum Ecclesiæ S. Victoris Massiliensis : et hæc additur oratio propria. Deus, qui hunc diem beatorum Martyrum tuorum Adriani et Hermetis sociorumque eorum martyrio consecrasti ; presta, quæsumus, ut eorum suffragia apud te sentiamus in cœlis, quorum hic pio amore solennia veneramus in terris. Per Dominum etc. Ita et in titulo fit sociorum mentio. Nobis aliquando per virum eruditum apud Massilienses de Actis horum Sanctorum sciscitatus, nihil haberi, responsum est. Prædictos duos Martyres nulla facta sociorum mentione, Massiliæ attribuit Equitius in Catalogo lib. 11. cap. 130, num. 81. Usuardus, Bellius, Maurolycus, Martyrologia MSS. Brevenense, Ultrajectinum, Trevirense, Carmeli Colonienis, Adonis monasterii S. Laurentii apud Leodenses eisdem ubique verbis : Civitate Massilia SS. Hermetis et Adriani. Consentit Romanum hodiernum : Massilia sanctorum Martyrum Hermetis et Adriani.

2 Antiquum S. Hieronymi Martyrologium, quod Anglo-Britannico caractere scriptum apud nos extat,

uti Parisius excusum et tertium quod Lux in Italia adserpatur, Adrianum inter Martyres Afros recenset, et alios Massilienses socios S. Hermeti adjungit hæc verbis : In Africa Adriani, Victuri, Secundillæ Massiliæ Hermetis, Gitthoi, Felicis, Eneuli, Januarii et aliorum xxiii. At Parisius excusum, cum aliis triginta quatuor. Quæ in antiquo Martyrologio MS. monasterii S. Maximini prope Treviris ita leguntur : In Africa Adriani, Victuri, Secundillæ, Marsilli (imo Marsilia) Hermetis, Felicis, Januarii cum aliis xxvii : quem numerum complent omnes Adriani, Gittheus, Eneulus, si alius xxiii addantur. In MS. Pragensi omnia incuria amanuensium perturbata. In Africa civitate Massilia SS. Hermetis et Adriani, Victuri, Secundillæ : Masilli, Januarii, Felicis, cum aliis xxii. In antiquo MS. Richemensi prope Constantiam, omissis. Afri Martyribus, ista solum præferuntur : Massiliæ Hermetis, Githei cum aliis xxiii. Hactenus antiquiora Martyrologia, ex quibus pro nomine Marsilli, vel Masilli, substituta voce urbis Massiliæ, uti ex aliorum constanti lectione colligitur, reliquos in titulo præpositos censemus retinendos. Hermes in omnibus Martyrologis legitur, Adrianus in officii Massiliensibus et aliis Fastis adiungitur : a quo alius videtur Afer Adrianus constituendus, Gittheus, seu Gotheus ex Martyrologis S. Hieronymi et Richemensi datur, ex priore S. Hieronymi, et MSS. S. Maximini, et Pragensi adduntur Felix et Januarius. Solum Eneulus, seu Eneuculus, in citatis S. Hieronymi libulis, reperitur. S. Eneuculus Martyr ex eodem Martyrologio relatus est ad xxviii Februarii, sed alius junctus sacris.

Githeus, Felix Eneuculus, Januarius.

F

3 Petrus Galesinius alium socium et tempus marty-

An is autem
martyr
S. Leo?

A rri assignat his verbis : Massiliæ SS. Hermetis, Leonis et Adriani Martyrum. Si Diocletiano et Maximiano Imperatoribus coronati sunt. Et hæc in Notationibus obscribit : De iis in martyrologii codice perveteri et manu scripto traditum est, sed ita brevi, ut de cruciamentis, quibus torti sunt, narretur plane nihil. Horum martyrium incidit in annum Domini fere cxc. Hermetis et Leonis Usuardus meminuit, Adriani nequaquam : at in volumine manu scripto mentio fit. Hæc ibi, sed magna cum incuria scripta. Nam Usuardi omnia exemplaria tam manu exarata quam typis excusa, meminerunt Hermetis et Adriani Massiliæ passorum, omissis Leone : qui his verbis post debitam interpunctionem adjungitur in Usuardo Lubecæ anno 1575, excuso. Civitate Massilia sacerdotum Hermetis et Adriani. Item passio S. Leonis Martyris. Eodem in MS. Aquiscinetino sub finem adjunguntur. Quæ de S. Leone aliorum Martyrum duce supra assignato intelligenda sunt.

4 Quod Galesinius sub Diocletiano et Maximiano circa an. cxc, cum necdum nova ab eis esset mota persecutio, tradat interemptos, alibi non legimus. Galesinium secutus Andreas Saussains ita Gallicanos fastos Martii exorditur : Massiliæ natalis sanctorum Martyrum Hermetis, Leonis et Hadriani, qui sub Maximiano Imperatore pro Christianæ fidei confessione acerbissime cruciati, cum se abduci a pietate Evangelica ad nefaria dæmonum sacra prorsus inficiarentur, datis fortiter pro Christo cervicibus laudem immortalis victoriæ reportantes, supernos ad triumphos evolarunt. Hæc ibi. Videtur Saussains non annum cxc apud Galesinium legisse, sed cccx, quo Maximianus imperabat, sed potissimum in Oriente. Petrus Canisius in Martyrologio Germanico anno 1573 excuso secutus Usuardum SS. Hermetem et Adrianum celebrat, quibus adjunctus est Leo in editione anni 1599, post istius obitum ex Galesinio aucto.

B
Quo tempore
passi?

NOT. 1.

DE S. DONATO MARTYRE CARTHAGINE IN AFRICA.

1 MARTII

Usuardo et
alitis inscrip-
tum nomen
S. Donati.

1: D edimus tres classes Martyrum ex Martyrologio potissimum S. Hieronymi; in quarum prima nullis immixtus est Donatus, a quo hunc post longam discussionem arbitramur discernendum : de eo ista tradit Usuardus : Eodem die S. Donati Martyris, qui sub duce Ursacio et Marcellino Tribuno Carthagini passus. Consentit quum plurima MSS. non tantum dicti Usuardi, sed etiam quæ nomen Adami aut Bedæ habent præfixum, aut quæ ex illis sunt collecta : in horum variis Ursacius Dux scribitur Ursatius, Ursatius, Ursatius, Ursatius, Ursatius, et subinde non Dux, sed Judex, compellatur. Eodem modo pro Marcellino etiam Marcellius legitur, et loco S. Donati est in MS. Marchianensi nomen Domæ,

in MSS. Abbatibus Ughelli et Carthusiæ Bruzelliensis, item MS. Florario et apud Hermannum Grevem in Aucturio Usuardi nomen Clonæ. De hoc Martyre Wandelbertus in Martyrologio metrico ita cecinit :

Martis Donatus tenet, Albinusque Kalendas.

Inter Sanctos mensibus Januario et Febuario a nobis editos Donati quidam reperitur, et quatuor ex illis in Africa passi, et unus Carthagiæ, cui SS. Secundus et Papias sacri junguntur Galesinius annetat hunc Martyrem Donatum in persecutione Wandilicæ circiter annum cccxxx martyrium subisse, et de illo scribere Victorem Episcopum lib. 2 et 3. Verum S. Donati sub Ursacio et Marcellino Carthagine passi nulla ibidem fit mentio.

E
subinde Donæ
et Clonæ.

an sub Wan-
dalis passus?

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS CONSTANTIO ET FAUSTO COLONIÆ AGRIPPINÆ,

Commentarius historicus.

transmissus a Jacobo Kritzradt Societatis Jesu Presbytero.

N on procul a S. Sebastiani extra muros Romanos intraturus subterraneam cryptam, S. Callisti cœmeterium vulgo dictum, supra cujus portam hæc inscriptio legitur, prout scribit Bosius in sua Roma subterranea.

C Ille cœmeterium B. Callisti Papæ et Martyris incliti quicumque illud contritus et confessus ingressus fuerit, plenam remissionem omnium peccatorum suorum obtinebat, per meritum gloriosi centum septuaginta quatuor millium sanctorum Martyrum, una cum quadraginta sex Pontificibus, quorum ibi corpora in pace sepulta sunt; qui omnes ex magna tribulatione venerunt, et ut heredes fierent in dono Domini, mortis supplicium pro Christi nomine pertulerunt.

E cœmeterio
S. Callisti,

En cœmeterii hujus pars, quæ est sub templo S. Sebastiani, habet exitum facilem, multaque illic corpora requiescunt, sed sine nomine. Plurima quoque hinc inde ad vici videntur altaria, et sacella parvula, ubi olim sacra fiebant, oportetque bene incurvatum incedere, et plures adhibere candelas, cum nihil luminis a sole accedat. In alteram autem cœmeterii partem, ex qua corpora nostrorum duorum Martyrum eruta sunt, nemini licet sine speciali licentia intrare, sed nec audeat sine peritissimo ductore ob innumera diverticula viarumque longitudinem, quæ ad mare Tyrrhenum

duobus circiter, et dimidio miliaribus inde distans, excurrit. Jacet autem fere in plano cœmeterium. Plura qui volet de hoc cœmeterio legat ex Roma subterranea latine novissime duobus Tomis Romæ impressa.

2. Balthasar Ballonius Societatis Jesu Religiosus privilegium mediate quidem a Pontifice, immediate vero ab Eminentissimo Cardinali Ginetti. S. D. N. Vicario Generali in scripto accepit, ubi illi facultas conceditur, ut prædictum cœmeterium solus pro libitu intrare, et corpora quæ voluerit, possit eruere. Eo privilegio usus, extraxit plurima Sanctorum corpora, quæ in varia loca transmissa sunt. Anno autem mxcix mense Maio Balthasar Ballonius pluribus aliis externis presentibus, et quidem eo ipso in loco, ubi anno præterito plus quam quinquaginta sanctorum corpora in varias orbis regiones disperdenda eruerat, diversum pro singulis Constantio, et Fausto sarcophagum invenit ex lateribus coctis compositum, et exterius calce obductum, cui cunei inscriptum videbatur utriusque nomen. Signum veri martyrii fuit vitrum cum sanguine sarcophagis utriusque inclusum, quod signum nisi inveniat non extrahitur ullum corpus. Membra omnia una cum capite suis locis quæque fuere reposita.

Hæc omnia ex litteris P. Georgii Midderhoff Ro-

ma

eruta corpora
SS. Constantii
et Fausti :

A ma xii Maii anni mdcxlvj ad P. Hermannum Crumbach excerpta.

3 Id constat ex instrumento authentico donationis prædictorum corporum et veritatis legalis. Attestatio Eminentissimi Cardinalis Ginetti, qua duorum dictorum corporum veluti Martyrum Romanorum e cœmeterio S. Callisti erutorum sanctitas astituitur, tenoris sequentis :

In nomine Domini Amen. Præsenti publico instrumento cunctis ubique pateat evidenter, et sit notum, quod anno a Nativitate D. N. Jesu Christi, millesimo sexcentesimo quadragesimo sexto, indictione decima quarta, die vero sexta mensis Februarii, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris et D. N. Domini Innocentii Divina providentia Papæ X. anno ejus ii. cum sit quod alias, et annis retro elapsis Balthasar Ballonius Societatis Jesu Religiosus pro remuneratione laborum in extrahendis multis et diversis sanctorum Martyrum sacris corporibus ex cœmeterio Callisti de Urbe passorum, dono habuerit, atque receperit ab Eminentissimo et Reverendissimo D. Joanne Baptista Cardinali Alterio, tunc temporis Eminentissimi et Reverendissimi D. Cardinalis Vicarii vices-gerente, eorundem sanctorum Martyrum nonnulla corpora, et præsertim SS. Constantii et Fausti Martyrum cum facultate illa aliis personis donandi, extra Urbem transmittendi, ac in Ecclesiis exponendi, prout docuit per litteras testimoniales donationis hujusmodi manu Eminentissimi D. Cardinalis Alterii, ut apparet, subscriptas, illiusque sigillo sigillatas, quas mihi Notario ostendit, et secum reportavit, ad quas, eademque corpora ipse Balthasar usque modo majori qua potuit veneratione et reverentia penes se retinuerit, et de præsentì retineat, ac volens modo facultate sibi, ut supra, concessa, uti et gaudere, et ad infra factam donationem devenire, et ut veritas semper appareat publicum conficere instrumentum. Hinc igitur est, quod in mei testimonium præsentia personaliter constitutus Balthasar Ballonius, qui sponte omni meliori modo asserens, et inprimis, et ante omnia, tacto pectore de more affirmans omnia et singula, ut supra narrata vera fuisse et esse, ac supradicta sacra corpora sanctorum Martyrum esse eademmet sibi ut supra, donata, donavit, concessit, et largitus fuit Admodum Reverendo Patri Joanni Panhauff Provinciali Rhæni inferioris Societatis Jesu præfata corpora SS. Constantii et Fausti ad effectum ea exponendi, et collocandi in venerabili Ecclesia Collegii Coloniensis dicte Societatis Jesu, ut a piis fidelibus devote et reverenter venerari possint, quæ quidem sacra corpora dictus Admodum R. P. Joannes majori qua potuit devotione et reverentia ad se recepit, et dicto Balthasari Ballono donatori præsentì immortales gratias egit, illaque in continenti coram me et infrascriptis testibus reposuit atque recondidit in duabus capsulis ligneis quadratis, quodlibet de per se funiculo albo alligatis, et unamquamque cum sigillo Eminentissimi ac Reverendissimi Domini Cardinalis Ginetti S. D. N. Papæ Vicarii duobus in locis sigillatam secum asportavit non solum, sed omni super quibus... Actum Romæ in domo præfata Societatis Jesu præsentibus Admodum R. D. Antonio Gerardo Presbytero Romano, et Admodum R. P. Ignatio Reichetto Societatis Jesu Religioso testibus ad prædicta vocatis, habitis, atque rogatis.

Ego Leonardus de Leonardis civis Romanus, Eminentissimi et Reverendissimi Domini Cardinalis, Sanctissimi D. N. P. P. Vicarii Generalis Notarius publicus de præmissis rogatus præsens instrumentum subscripsi, et publicè requisitus in fidem.

Nos Martinus tit. S. Marce Angelorum S. R. E. Presbyter Cardinalis Ginettus S. D. N. Papæ Vica-

rius Generalis, Romanæque Curie ejusque districtus D. Judex ordinarius universis notum facimus et attestamus, supra memoratum D. Leonardum de Leonardis de prædictis rogatum, fuisse et esse Curie nostre Notarium publicum ac talem qualem se facit, suisque scripturis publicis, et similibus in judicio et extra semper adhibitam fuisse, et de præsentì plenam adhiberi fidem. In quorum... Datæ Romæ ex ædibus nostris hoc die 8 Febr. 1646.

4 Anno mdcxlvj Martii, postquam reliquæ S. Geroldi, quæ Cremona venerant a Reverendissimo D. Georgio Stravio examinatæ essent, aperta quoque fuerunt due capsæ paullo grandiores ligneæ funiculo albo circumligatæ, primæque nomen foris inscriptum, ostensum fuit sub hisce verbis : *Corpus S. Constantii Martyris*. Quod idem nomen iisdem in charta verbis intus exaratum exhibitum est cum vitro, quo sanguis Martyris asservatus dicebatur, sed jam plane concretus reperiebatur. In altera capsula similis formæ, materiæ, et clausuræ, reperta ossa graciliora, quæ pueri alienijus fuisse videbantur. Nomen ejusdem intus et foris, uti in supra memorata capsula etiam scriptum fuit sub hisce verbis : *Corpus S. Fausti Martyris*. Fuit etiam in eadem lampas fictilis reperta cum instrumento authentico Donationis supra § in memorato. Quod cum ex mandato supradicti Reverendissimi Domini Episcopi Joppensis omnibus et singulis præsentibus, alta et intelligibili voce, a Notario Adenbuer pralectum fuisset, hujusmodi ossa D. Bernardo Schulten Medicinæ Doctore expertissimo ad desuper sententiam suam edicendam ostensa, qui eisdem visis, inspectis et diligenter examinatis, eadem quoque esse humana ossa asseruit. Itaque Reverendissimus ac Perillustis D. Episcopus Joppensis sæpius supramemoratus pronuntiavit et decrevit utrumque corpus dictorum SS. Constantii, et Fausti Martyrum juxta documentum supra § in positum non secus ac alias S. Geroldi exponi, colique privatim et publice posse, prout in ejusdem majorem fidem, vim et efficaciam posita mitra thus benedixit, acerræ imposuit, ac se profunde inclinans reliquias S. Geroldi, et duo corpora in altari summo posita ductu triplici incensavit, deinde Antiphonam, Versum, et Collectam de præfatis tribus Martyribus nominatim expressis recitavit.

Acta fuerunt hæc et sunt anno Domini marcialie xiv Martii inter xi et xii ante meridiem horæ, in Ecclesia Patrum Societatis Jesu in præsentia Nobilium, Clarissimorum et consultiſsimorum nec non providorum et circumſpectorum Dominorum D. Hermann Myli senioris, D. Hermann Birkman de Strinden Patritii, et D. Hermann Myli Junioris omnium Senatorii ordinis virorum civitatis Coloniensis, nec non Petri Hergarden Clerici Coloniensis diocesis testium ad hunc actum vocatorum specialiter atque rogatorum. Super quibus omnibus publicum instrumentum Christianus Adenbuer saceris Apostolica et Imperiali auctoritate publicus in Archivio Romanæ Curie, nec non laudatissima Camera Imperiali Spirensi approbatus et immatriculatus Notarius confecit, qui cum supra nominatis testibus omnibus et singulis, dum sic, ut præmittitur, fierent, et agerentur, præsens et personaliter interfuit, eaque omnia sic fieri vidit, audivit et in notam sumpsit.

Denique cum anno mdcxix rogatus fuisset Reverendissimus D. Episcopus Joppensis Ordinarius, ut testa sanctorum Martyrum Constantii et Fausti publico cultu celebrare liceret, annuit, ac ut tempus aliquod nobis eligeremus concessit. Elegimus itaque dies Antequinerales ii et iii feriam post Dominicam Quinquagesimæ, petivimusque ut approbaret, quod et fecit per Secretarium suum R. D. Petrum Hergarden,

cujus rei
authentica hæc
est approbatio.

reverentio
publica exhibita;

quodammodo
celebratur

A garden, voluitque ut honorarem Deum in Sanctis suis, in Febr. MDCLX.

Hactenus scriptum Colonia missum. Quia vero festa illa sunt mobilia, et cadunt aut in Februarium, aut in

Martium mensem; quia vero nondum translata eorum corpora erant, quando Acta Februarii edidimus, memoriam ejus ad ipsas Kalendas Marti operi nostro inseri placuit.

DE SANCTIS MARTYRIBUS VENERIO, LEONTIA VIRGINE, CASTO, LIVONIO, EYSTADII IN GERMANIA.

De Eystadio, quod alius Eystettum, vel Aichstadium dicitur, urbe Episcopi ad Almonum, sive Altmuldam, fluvium, ejusmodi xxv Februarii ad Vitam S. Walburgis Virginis et Abbatissae: quae hic non sunt repetenda, dum recolimus memoriam SS. Venerii, Leontiae, Casti et Livonii, quorum sacrae reliquiae ibidem adservantur in templo Societatis Jesu, et quotannis feria in post Dominicam Quinquagesimae cultu ecclesiastico honorantur. De us quae inde acceptas hic subiungimus.

Reliquiae
SS. Venerii et
Leontiae

R

Episcopo
Eystadiensi
prae.

Sanctorum Venerii et S. Leontiae Virginis et Martyris, ipsarum sacra, primum ab Admolum R. P. N. pie memoriae Mutio Vitellesco, Societatis Jesu Praeposito Generali (uti litterae ejusdem Admolum R. Patris Romae anno mxcviii date, et in archivo nostro praesentes, testantur) dono fuerunt missa Illustrissimo ac Reverendissimo Domino D. Joanni Christophoro a Westerterten, Episcopo Eystadiensi, S. R. Imperii Principi, nec non Collegii nostri Fundatori. Verum hic, uti erat in honore Dei Divorumque promovendo studiosissimus, et Societatis amantissimus summisque beneficiis, ne quid decoris et ornamentis templo recentis sumptibus a se erecto, magnificeque circum ornato deesset, has ipsas, quae ab Admolum R. P. N. Mutio acceptae, una cum aliorum Sanctorum, Casti scilicet ac Livonii, reliquias, nobis iterum collocauit, et in feriis Pentecostes summo cum accursu, cum Cleri tum aliorum Comitum, Baronum, nec non incolarum ac advenarum ad novam aedem ex sacello suo sacello transferri curavit. Illo ipso tempore quo in honorem sanctorum Patrum Nostrorum Ignatii et Xaverii, in numerum Sanctorum relocatorum collegium cum incolis aedificumque non minus splendide quam devote triumphum celebravit. Et licet nullas alias habeamus donationis hujus litteras, abunde tamen eam comprobant, tum pietas zelosissimi Fundatoris nostri, tum etiam illa ipsa supplicatio et pompa quae, haec ipsa Sanctorum ossa ex sacello sacello huc erant deportata; in historia Collegii fuisse lateque descripta. Hujus rei seriem cum pluribus explicare non vacat, brevis enim ipsam, quantum potero pertexui, prius tamen ipsas litteras Admolum R. Patris nostri, donationis, elevationis et transmissionis earum reliquiarum placet ex authenticis et sigillo Admolum R. P. N. munitis excerptas deponere ac transcribere, quarum tenor est hic

MUTII VITELLESCHI Societatis Jesu Praepositi Generalis, omnibus, in quorum manus haec litterae venerint, salutem in eo qui est vera salus,

dono Muti
Vitellesci
Generalis
Societatis Jesu

Sane sacra Sanctorum Reliquiae omni per se honore et reverentia dignae sunt, quippe quibus, ut ait S. Augustinus, tanquam vasis et organis ad omnem operum bonum sanctus est usus Spiritus, tum vero ob ingentes utilitates, quae ex his in hominum genus proveniunt; ut non immerito dixerit Dominus, ejusmodi reliquias veluti salutiferos fontes a Christo Domino institutas esse, ex quibus non minima ad nos beneficia promanant, suavissimumque augumentum produunt; quippe cum ab his demones expellan-

tur, morbi profligantur, aegroti sanantur, tentationes et moerores discutiantur, ac denique dona plurima a Patre luminum eorum opera, ad illos qui fide non dubia postulant, descendunt. Cum igitur mediam partem corporis S. Venerii Martyris cum ejusdem capite, et mediam item partem corporis sanctae Leontiae Virginis et Martyris ex coemeterio Priscillae in via Salaria cum facultate Sanctissimi D. N. Pauli Papae Quinti extracti, cum ejusdem Sanctissimi D. N. licentia dederimus Illustrissimo et Reverendissimo D. Joanni Christophoro Episcopo Eystettensi, S. R. Imperii Principi etc. collocandas in ecclesiam ab ipso designandis, ut omnibus id constaret, ne sacra hujusmodi Reliquiae debito honore frangerentur, fidem de praemissis omnibus his litteris manu nostra subscriptis, et sigillo Societatis munitis facere volumus. Datum Romae die vi Februarii MDCXVIII.

Mutius Vitellescus.

Quatuor post annis cum jam tectum templo esset impositum, omniaque ad mentem Illustrissimi essent perfecta, in ipso fervore triumphorum, quos Collegium Eystettense (uti jam diximus) anno Domini incarnationis MDCXXII, xv Maii, DD. Ignatio et Xaverio, non ita pridem a summo Pontifice inter Sanctos Confessores relatis, auspiciis et voluntate Reverendissimi Principis Nostri, instituit: placuit Illustrissimo, ut una cum Confessoribus etiam sancti Martyres triumpharent, nostrumque templum purpuratorum Martyrum veluti vermantibus et proprio sanguine rulescentibus rosis condecoraretur. Cuius solenne summi hic festum, diu multumque desideratis Canonizationis triumphus in festo Pentecostes, quo die a mercede maxima Canonieorum et reliqui Cleri ac Nobilium corona praesente, Reverendissimus Suffraganeus Te Deum laudamus, praecinit, prosequente hymnum musica exquisitissima, intertonantibus magno murmure tormentis bellicis. Secundum ea vespere datum initium sollemnissimis.

solenni pompa
translatæ ad
templum
Societatis Jesu

F

Altera die primitus Antistes Planckstettensis in laudem divorum amplissime peroravit. Describitur pluries haec sollemnitas hac die promota, sed cum hac non spectet, missa ea, pergit historia. Finito praedio facto agmine evinna, Soladium, Cleri ac domesticorum longissima, itum est in sacellum auleum. Inde praesente ala equitum et amplius mille trecentis sclopeticis latera claudentibus, sacras Divorum Livonii, Casti, Venerii, Leontiae MM. Lipsana ad summam aedem delata, personas Martyrum agentibus adolescentulis a gymasio, qui sublimes curribus triumphantes, partim ab generosis equis, leonibus partim tractis, ibant: ad aedem summam ubi ventum est, vespere in eorundem Divorum nostrorum honorem decantabantur. Prodigii instar accidit, celum pluvium quamdiu haec pompa duravit, intra muros tantum sese continuit. Altero post hunc die majore quasi celebritate, eadem ipsana ad templum nostrum deportata inter Canonicorum ordines, et Comitatum Illustrissimi Principis, Reverendissimi Suffraganei, et Abbatis Planckstettensis, qui omnes infulis insignes, et radiantes aureis pluvialibus

cum reliquis
SS. Livonii et
Casti,

A vialibus concedebant. Hic denuo equites peditesque more suo militaribus bombis ac tonitris solenniorum fecerunt triumphum. Ad templum ubi ventum, Abbas supra memoratus rem divinam fecit, inter musicam accuratissime instructam. Ab eo tempore prædicta sacra ossa quiescunt in templo nostro, suis unumquodque inclusum thecis ex ebano affabre eleganterque elaboratis. Sed et festum eorum singu-

lis recurrentibus annis ad feriam tertiam post Dominicam Quinquagesimæ sub duplici celebratur: plurimis interea cum ex civitate tum ex aliis locis accurrentibus, non modo plebeis, sed et nobilioribus personis, partim ad eorum Sanctorum venerationem partim ad comprecationem publicam, quæ illo die pro more Societatis summa cum diligentia et devotione instituitur.

D
quotannis
honoratur.

DE S. DOMNINA SIVE DOMNA, VIRGINE DEO DEVOTA, EJUSQUE SODALIBUS, IN SYRIA.

Eximia vita sanctitate, seculo Christi quartoque multi in Syria floruerunt, viri ac femine, quorum non acta modo, sed et nomina, ignorata posteris essent, nisi utraque diligenter in Religiosa historia Theodoretus Cyri Episcopus stylo celebrasset. Postrema, quam cap. 30 prædicat, est S. Domnina Virgo, quam Græci die primæ Marti sacra circumstantia venerantur. Quo die ista habet Menologium ab Henrico Canisio editum: Eodem die S. Domninæ et sociorum. Hæc piis et locupletibus orta parentibus, a pueritia heo ipsi se dedicavit: cumque admirabili monasticæ virtutis exercitatione usa esset, ad dilectum sponsum suum Christum, cum multis Deo placitis operibus, translata est. *Haud satis capio, quid illud sibi velit: et Sociorum. Sola certe vixit in horto materno. Menæa tamen etiam socias illi jungere videntur, dum ista canunt: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μὲν τῆς ἀγίας Δομνινᾶς, καὶ τῶν σὺν αὐτῇ.* Ipso die commemoratio S. Domninæ, et quæ cum ipsa erant. *Ubi ex videntur iudicari, quarum ita meminit Theodoretus. Cum aliarum quoque vitam in medium proferre conveniat, quæ et hanc et alias, quarum prius meminimus, imitæte sunt.*

2 *Dr ipsa parva Domnina ita scribunt eadem Menæa: Virtutum fructus ferens Domnina, In Dei conspectum felicissime pervenit.*

Copiosis religiosisque hæc orta parentibus, ab ipsa infantia sese Deo consecravit, exercitationi virtutum, corporisque athletationi penitus addicta. Tugurium sila in matris horto fixerat, ibique morabatur. *Recitant et alia quædam, breviter e Theodoro excerpta, atque ita deum concludunt: In his pietatis studiis dies noctesque perseverans, ad desideratum sponsum suum Christum cum fructu operum suorum est translata. Eadem habet vetus Synaxarium MS. collegii Charomontani Societatis Jesu Parisius. Eadem in Vitis Sanctorum, sermone quo hoc tempore Græci utuntur conscriptis, Marinus Cytherorum Episcopus. Eadem pridem edidit Matthæus Ruderus noster tumo I Viridarii SS. atque ex hoc Arturus du Monstier Recollectus in Sacro Gyneceo, et in Gallus Menologio Virginum Franciscus Laherius noster, sed hic nonnulla subinde usus amplificatione. In MS. Petri Francisci Clapham Domnina Junior vocatur. Ita enim habet titulus: Δομνινῆς τῆς υἱίας.*

3 *Eadem omnino hæc esse videtur Domnina, sive Domnina, quam Menæa et Cytheræus ad diem 5 Januarii referunt, ut ibi diximus, et persuadet, quod in Menæis legitur distichon. Ita enim habent: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἡ ἁγία Δόμνα ἐν ἐρήμῳ τέλειούται.*

Ἀρχίζῃται σοὶ τὴν αὐτὰν ἐλεησυχίαν.

Δομνινᾶ, σαρκοῦς ἡ κατὰ κακουχίαν.

Eodem die S. Domna in pace quiescit.

Confert tibi in celis sortem,

DOMNINA, carnis in terra afflictatio.

Ubi vides Domnam, et mox Domninam appellari. Cytheræus, quia Distichon illud Menæorum omisit (ut et alibi semper) sublim Domnam vocat. Eandem aliquando esse ipsa indicant Menæa, quæ ibi quidem τὰς υἱίας Marti T. I.

καυχία carnis afflictatione celestem hereditatem adeptam tradunt, et hic ita habent: ἀρχίζῃ καὶ κατὰ κακουχίαν τοῦ σώματος ἐκαστὴν ἐκδιδοῦναι: exercitationi ac reliquæ corporis afflictioni se deditit.

VITA

auctore Theodoro Episc.

ex editione Jac. Sirmondi S. J.

Divini a Maronis, cujus antea meminimus, vitam annulata est admiranda Domnina, quæ in maternæ domus horto parvum tugurium dedit: tugurium autem hoc illi præstant culmi panicorum. In eo dies totos continuis lacrymis ducens, non solas rigas genas, sed amictus quoque cilicinos: talibus enim indumentis corpus tegit. Sub gallorum autem cantum ad divinum templum, quod non procul abest, se conferens, cum aliis, tum feminis, tum viris, Domino universorum laudes offert. Nec incipiente tantum die, verum etiam desinente hoc facit, locum Deo consecratum quovis alio loco venerabiliorem esse et censens ipsa, et alios docens. Quo nomine magnam illius curam gessit, matri et fratribus persuadens, ut facultates suas in illud impenderent.

2 Cibus porro illi est lens aqua madefacta. Laboremque hunc totum sustinet, cum corpore sit exhausto ac semimortuo. Tenuissima enim cutis, et membrana simili, tenuia ossa circumtegit, adipe carneque per labores consumptis. Omnium autem oculis exposita est, qui conspiciere illam volunt, tum viris, tum feminis: nec faciem illius aspiciens ipsa, nec faciem ulli spectandam præbens: sed amictu penitus contecta, et ad genua usque incurvata. Exili autem admodum voce nec satis expressa loquens, cum lacrymis semper loquitur. Soque enim dexteram meam prehensens, et oculis suis admovent, madefactam dimisit, ut lacrymas manus ipsa stillaret.

3 Eam igitur, quæ tantis abundans opibus philosophæ, perinde ut qui in summa egestate vivunt, laqueatur et luget ac ingemiscit, quam pro merito laudare possit oratio? Ardens enim in Deum amor has parit lacrymas, mentem ad divinam accendens contemplationem, stimulisque pungens, et arguens ut ex hac vita excedat.

4 Neque vero, dum in his dies noctesque se exercet, alia virtutum genera negligit: sed curam pro viribus gerit præstantissimorum athletarum, quorum mentionem fecimus, et quos prætermisimus. Curam eorum quoque gerit, qui ad hos veniunt, apud vicum Pastorem diversari eos jubens, et omnia illis necessaria submittere. Præsto enim illi sunt ad sumptus faciendos matris fratrumque facultates, quæ per eam benedictionem accipiunt. Quin et mihi etiam, cum ad eam partem venio quæ e regioni nostræ ad Austram sita est, et panes et fructus et lente madefactam mittit.

5 Sed quousque tandem orationem producons omnem ejus virtutem exponere contendo, cum alia-

4
E
S. Domnina
assidue lacry-
matur:

templum fre-
quentat,
præfertque
aliis locis et
ornat:
lente mada-
facta viri.

faciem semper
velat:

omnium Epi-
scopi oculis
suis applicat:
p

quæ illi causa
lacrymarum?

monachis,
necessaria
suppeditat,
peregrinis,

b

interque hos
Episcopo:

c

5
fuit

CIRCA
AN CCCCLX
I MARTII

S. Domninæ
Vita ex Theo-
doreto, natalis
I Martii:

1:

quæ sodales?

ejus elogium
ex Menæis etc.

C

commemoratur
5 Januarii.

multa cum
imitantur.

A rum quoque vitam in medium proferre conveniat, quæ et hanc, et illas quarum prius meminimus, imitæ sunt. Multæ siquidem aliæ, partim solitariam vitam sunt amplexæ, partim versari cum pluribus maluerunt; ita ut ducentæ et quinquaginta: aut eo plures paucioresve una degant, uno cibo vescentes, super stercis solis dormire solitæ, et manus quidem lanificio addicentes, linguam vero hymnis consecrantes. Extant autem infinita, numerumque exce-

dentia, istiusmodi philosophiæ gymnasia, non in regione nostra tantum, sed per totum etiam Orientem.

a Dedimus 14 Februarii ex eodem Theodoro S. Maronis anachoretæ vitam, in qua dicitur num. 2, multas philosophiæ plantas eduxisse, et hortum hunc, qui in Cyri regione nunc floret, cum nimirum librum istum scriberet Theodoretus deo concevisse. Una ex istis plantis, ejus sive institutione sive imitatione, educita, fuit humina — h. Genianus Heretius habet, ad ipsam, ut et Græcæ, τοὺς πρὸς θυρὰν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ. — C. Græce est: τοῦ αὐτοῦ δὲ τῆς ἀνατολῆς χώρας ἐστὶ, est autem ea pars Australis nostræ regionis.

DE S. SIMPLICIO ARCHIEPISCOPO BITURICENSI IN GALLIA

Commentarius historicus.

§1. Simplicius a SS. Sidonio et Agroecio electus.

CIRCITER
AN. CCCCLXXX
1 MARTII

A ntistes quintus decimus Ecclesiæ Bituricensis in Aquitania prima extitit S. Simplicius. Erat Christianus quintæ sæculi, annocirciter CCCCLXXX electus. Qui tunc status fuerit orthodoxæ religionis in Aquitania, testatur S. Sidonius Apollinaris tunc Arvernorum in eadem Aquitania primus Episcopus. Rex Hesiogothorum, Evaric, sive Evaricus, puer ante fratrem suum Theodoricum trucidarat, regnumque ejus occupavit: cujus regni litem, ut idem ait Sidonius lib. 7 ep. 6, rupto dissolutoque fœdere antiquo, quod cum Imperio Romano contra Hunnos iecerant Gothi, promovere in summum nitentur. Quam vero sacris Catholicorum infestus esset, idem Sidonius ita indicat: Quod fatendum est, inquit, præfatum Regem Gothorum, quamquam sit ob virinum merita terribilis, non tam Romanis inimicus, quam legibus Christianis insulsiaturum pavesco. Tantum ut ferunt, ori tantum pectori suo Catholici mentio nominis acer, ut ambigas, ampliusne suæ gentis, an suæ sectæ teneat principatum. Ad hoc, armis potens, acer animis, alacer animis, hunc solum patitur errorem, quod putat sibi tractatum consiliorumque successum tribui pro religione legitima, quem potius ussequitur pro felicitate terrena.

Evarico West-
gothorum
Regi,

Arianæ sectæ
perquam
adverso,

Aquitaniæ
premente,

urbes adeo
multis Episcopis
carebant,

templa et sacra
negligebantur.

2 Ac mox quæ ex illa ejus tyrannide jam exierant damna, exponit. Burdigala, Petrocorii, Ruteni, Lemovices, Gabulitani, Blusani, Vasaates, Convenæ, Auscenses, multoque jam major numerus civitatum, summis Sacerdotibus ipsorum morte truncatis, nec ullis deinceps Episcopis in defunctorum officia suffectis, (per quos utique minorum ordinum ministeria subrogabantur) fatum spiritus ruius litem traxit. Quam fere constat sic per singulos dies morientium Patrum proficere defectu, ut non solum quolibet hæreticus præsentium verum etiam hæresiarchus priorum temporum potnerit inflectere. Ita populus excessu Pontificum orbatus, tristis intereas fidei desperatio premit. Nulla in desolatis cura diversibus parochiisque. Videns in ecclesiis aut putres culminum lapsus, aut valvarum cardinibus avulsis, basilicarum aditus hispidorum voprium fructibus obstructos. Ipsa (prohi dolor!) videas armenta non modo semipotentibus jacere vestibulis, sed etiam herbosa viridantium altarium latera depasci. Sed jam nec per rusticam solum solitudo parochias, ipsa insuper urbanarum ecclesiarum conventicula rarescunt.

Eadem ex Sidonio, et distinctius quidam, narrat S. Gregorius Turonensis lib. 2 historiæ Francor. cap. 23 his verbis: Hucus (Sidonio) tempore et Evarix Rex Gothorum, excedens Hispaniæ litem, gravem in Galliis, super Christianos intulit persecutionem. Truncabat passim perversitati suæ non consentientes: Clericos carceribus subigebat: Sacerdotes

vero, alios dabat exilio, alios gladio trucidabat. Nam et ipsorum sacrorum templorum aditus spinis junserat obærari, scilicet ut raritas ingrediendi oblivionem faceret fidei. Maxime tunc Novem-populante, geminique Aquitanix (ita legendum censuit Sirmondus et apud Chesnum Papirius Massonus, cum in Gregorii exemplaribus legatur geminæque Germaniæ) urbes ab hac tempestate depopulate sunt. Extat hodieque et pro hac causa ad Basilium Episcopum nobilis Sidonii ipsius epistola, quæ hæc ita loquitur. Sed persecutor non post multum tempus, ultione divina percussus interit. Hæc Gregorius, qui nonnulla a Sidonio minus discrete regis non consentientium cordibus, potuit etiam ab oculatis testibus, usque quibus illi retulerant, didicisse. Quam enim nos multa olim ab his audivimus; qui illa geri sub Carolo v Imp. ac Francisco I Galliarum Rege spectarant ante annos cxxx! quanta tamen temporis intercapedo ab Evarici regno ad S. Gregorii Turonensis pontificatum non fluxerat. Immerito enim Gregorium carpunt quidam, veluti non bonæ fidei Sidonii testimonium explicantem. Utitur hic quidem nonnullis Sidonii verbis; at non omnia quæ ille, neque sola narrat. Non arbitror tamen solo titulo orthodoxæ fidei vel Sacerdotum fundendum sanguinem prolasse. Evaricum, etsi ad id satis et gentis Gothicæ barbaries et furor hæresis Arianæ illum incitabat; sed alius obtendisse causas, cur Sacerdotes partim relegaret, partim in carcerem conjici juberet, atque etiam de medio tolli.

Sacerdotes ab
eo relegaban-
tur, aut cæde-
bantur,

E

licet alio
forsan
pretextu.

4 Cum is esset verum status, migravit e vitæ Eulodius Bituricensis Archiepiscopus: nec ad successorem eligendum convenire provinciales Episcopi poterant, quod (ut idem infra Sidonius testatur) de urbibus Aquitanix primæ solum oppidum Arvernorum Romanis reliquum partibus bella fecerant, præter ipsum nimirum Metropolim: quamquam utraque deinde ab Romana Rep. avulsa, sub Gothorum redacta sit potestatem. Cerebant Episcopi in ea provincia, ut dictum, Ruteni, Lemovices, Gabuli: ceterarum urbium Antistites commentum neque obtinere a suspicioso tyranno potuissent, neque voluissent flagitare. Invitatus ergo Biturigas, qui solus remre ex ea provincia poterat, Sidonius, sapientiæ ac sanctitatis opinione celeberrimus, generisque nobilitate, quippe Aviti Imperatoris gener. Is primo quæ civitatis Pastore orbata candido esset, quæ studia candidorum, coram exploravit, et ad S. Agroecium Metropolitam Senonensem perscripsit, quem illuc quoque invitavit: fas enim erat, si idesse justo numero provinciales Episcopi non possent, etiam aliarum provinciarum Metropolitam evocare. Ita ergo ad eum scribit Sidonius epist. 5.

F
Cum ideo ad
eligendum
Bituricen.
Archiep.
convenire
Episcopi non
possent,

S. Sidonius
Ep. Arvern.

5 Bituricas decreto civium potitus adveni. Causa fuit evocationis, titubans Ecclesiæ status, quæ nuper summo viduata Pontifice, utriusque professionis ordinibus ambiendi Sacerdotii quoddam classicum cecinit. Premit populus per studia divisus: pauci alteros

studia populi

A alteros, multi sese non offerunt solum, sed inferunt. Si aliquid pro virili portione secundum Deum consulat veritatemque, omnia occurrunt levia, varia, fucata : et quid dicam? sola est illic simplex impudentia. Et nisi me immerito queri judicaretis, dicere auderem, tam præcipitis esse animi plerosque, tamque periculosi, ut sacrosancam Sedem dignitatemque affectare pretio oblat non reformident : et rem jam dudum in mundinam mitti auctionemque potuisse, si quam paratus invenitur emptor, venditor tam desperatus inveniretur.

G Proinde quaso, ut officii mei novitatem, pudorem, necessitatem, spectatissimi adventus tui ornes contubernium, tueris auxilio. Nec te, quamquam Senonia caput es, inter hæc dubia subtraxeris intentionibus medendis Aquitanorum : quia minimum refert, quod nobis est in habitatione divisa provincia, quando in religione causa conjungitur. His accedit, quod de urbibus Aquitanicæ primæ solum oppidum Arvernorum Romanis reliquum partibus bella fecerunt. Quapropter in constituendo præfatæ civitatis Antistite, provincialium collegarum deficiamus numero, nisi Metropolitanorum reficiamur assensu. De cetero, quod ad honoris vestri spectat prerogativam, nullus a me hactenus nominatus, nullus adhibitus, nullus electus est : omnia censure tuæ salva, illibata, solida servantur. Tantum hoc meum duco, vestras invitare personas, expectare voluntates, laudare sententias : et cum in locum statumque Pontificis quisque sufficitur, ut a vobis præceptum, a me procedat obsequium. Hæc ille. Unde illud conficiat

B fortassis non nemo, præter Agroecium, alios quoque invitatos vicinarum provinciarum Archiepiscopos. Adfuisse certe Metropolitanum unum, ipsum (optior) Agroecium, patet et concione, quam tunc ad populum Bituricensem ipse habuit Sidonius, ubi sic loquitur : Adjicitur huic impossibilitati pondus pudoris, quod mihi peculiariter pagina decretalis oblatu, Pontificis eligendi mandasti arbitrium, coram sacrosancto et pontificatu maximo dignissimo Papa : qui cum sit sue provincie caput, sit etiam institutione, facundia, privilegio, tempore, ætate præstantior; ego deque coramque Metropolitanis verba facturis, et provincialis, et junior, pariter fero imperiti verecundiam, procacis invidiam.

C 7 Eam orationem S. Perpetuus Turonensis Archiepiscopus sibi deinde mitti preposuit a Sidonio, qui epistola 9 lib. 7 ad eum data, inter alia sic loquitur : Injungis, ut orationem, quam videor ad plebem Biturigis in ecclesia sermocinatus, tibi dirigam. Ac mox de candidatis Metropolitæ illius dignitatis ita meminit : Nam cum me, inquit, partium seditiones, studia, variæ, in diversa raptarent; sic dictandi mihi materiam suggererat injuria, quod tempus occupatio subtraheret. Et enim tanta erat turba competitorum, ut Cathedre unus numerosissimos candidatos nec duo recipere scamna potuissent. Omnes placebant sibi, omnes omnibus displicebant. Neque enim valuisse aliquid in commune consilium, nisi iudicii sui faciens plebs lenita jacturam, Sacerdotali se potius iudicio subdidisset; Presbyterorum sane paucis angulatim fringultientibus; porro autem palam ne inessitantibus quidem, quia plerique non minus suum, quam reliquos ordines pertimescebant. Igitur dum publice totos singuli cavent, factum est, ut onus non aspernante audirent, quod deinceps ambigenter expeterent. Quod hic Sidonius fringultisse, nonnullos dicit, exponit Savaro, submissim perstreptasse atque a fringilla ave fictitium verbum esse : faretur tamen in libris quibusdam singultientibus legi, sed prius præfert. De eadem porro candidatis illud Sidonius in ipsa ad eosdem populumque universum habita oratione pronuntiavit : Sane id liberius dico, de mul-

titudine circumstantium multos Episcopales esse, sed totos Episcopos esse non posse : et cum singuli diversorum charismatum proprietate potiantur, sufficere omnes sibi, omnibus neminem.

§ II. S. Simplicii vita ante Episcopatum, a S. Sidonio laudata.

Consultuit Sanctus idem Sidonius S. Euphronium Augustodunensem Episcopum epistola 8 ejusdem septimi libri, an Simplicium in vacuum Metropolitæ thronum creheret, non sine illius laude, ita scribens. Sed quod hujusmodi votis spatia sunt longa interposita præpedimento, sedulo precor, ut consulentem de scrupulo incurse ambiguitatis expedias : et quia Simplicium spectabilem virum Episcopum sibi flagitat populus Biturix ordinari, quid super tanto debeam negotio facere, decernas. Hujus es namque vel erga me dignationis, vel erga reliquos auctoritatis, ut si quid fieri voles (voles autem, quidquid acquisivimus est) non suadere tam debeas quam jubere. De quo tamen Simplicio scitote narrari plurima bona, atque ea quidem a plurimis bonis. Quæ testimonia mihi prima fronte colloqui non satis grata, quia satis gratiosa, judicabantur. At postquam amulos ejus nihil vidi amplius, quam silere, atque eos maxime qui fidem fovent Arianorum; neque quippiam nominato, licet necdum vestra professionis, illicitum opponi; animum adverti, exactissimum virum posse censeri, de quo civis malus loqui, bonus tacere non posset.

9 In hunc ergo Simplicium et populi studia et Antistitum iudicia præcipue consentire. Quam qua formula Sidonius renuntiavit Archiepiscopum, et quibus illustrem virtutibus in citata oratione manifestus declarat. Exstat ea lib. 7 epistolarum post epistolam 9, ac tomo 1 Conciliorum Galliarum. Paucula inde promittimus. Post exordium igitur, atque expositionem eorum, quæ metuere jure possit, obloquentium, ita loquitur : Quapropter in præsentiarum solvam, quam non tam honorum caritati, quam maledicorum suspicioni debeo fidem. Vivit Spiritus sanctus, omnipotens Deus noster, qui Petri voce damnavit in Simone Mago, cur opinaretur gratiam benedictionis pretio sese posse mercari; me in eo, quem volis opportunum censui, nec pecunia favere nec gratiæ : sed statu satis superque irutinato, personæ, temporis, provincie, civitatis, virum, ejus in consequentibus vita replicabitur, competentissimum credidisse. Benedictus Simplicius, hactenus vestri, jamque ab hinc nostri (modo per vos Deus annuat) habendus ordinis Comes; ita utrique parti vel actu vel professione respondet, ut et respublica in eo quod admiretur, et Ecclesia possit invenire quod diligat. Si natalibus servanda reverentia est, (quia et hos non omittemus) Evangelista monstravit; nam Lucas laudationem Joannis aggressus, præstantissimum computavit, quod et Sacerdotali de stirpe veniebat; et nobilitatem vite prædicaturus, prius tamen extulit familie dignitatem) parentes ipsius aut Cathedris aut tribunalibus præcederent. Illustris in utraque conversatione prosapia, aut Episcopis floruit, aut Præfectis. Ita semper hujusce majoribus aut humanum aut divinum dictare jura usui fuit. Si vero personam suam tractatu consilioque pensamus; invenimus illam tenere isthic inter speciales Principes locum. Sed diest viros Eucherium et Pannychium illustres haberi superiores, quod hactenus eos esto putatos : sed præsentem jam modo ad causam illi ex Canone non requiruntur, qui ambo ad secundas nuptias transierunt.

10 Si aunos ipsius computemus; habet efficaciam de juventute, de senectute consilium. Si litteras vel ingenium conferamus, certat natura doctrinæ. Si humanitas

D
etiam quidam
dotibus non-
nullis ornat.

Simplicius
postulatus a
populo,

a bonis
laudatus,
E

multis con-
tradictore nit-
entis, ne
ha relictis
quidem,

rebus omnibus
probe exami-
natis,

F
a Sidonio
renuntiatur
Episcopus,

illustri genere
ortus,

valdeque
spectabilis,

duobus viginti
jure prætulit,

florens ætate,

humanitas

et ambitionem
candidatorum
coram intui-
tus,

S. Agroecium,
Archiep.
Senonen, eo
immitant,

ejus status
sententia.

erant candidati
plurimi,

qui omnino
indonei,

A humanitas requirenda est, civi, Clerico, peregrino, minime maximoque, etiam supra sufficientiam offertur, et suum sapiens panem ille potius, qui non erat redditurus, agnovit. Si necessitas arripiente legationis incubuit: non ille semel pro hac civitate stetit ante pellitos Reges vel ante Principes purpuratos. Si ambigitur, quo magistro rudimentis fidei fuerit imbutus; ut proverbialiter loquar, domi habuit unde disceret. Postremo iste est ille, carissimè, cui in tenebris ergastularibus constituto, multipliciter observata barbarici carceris divinitus claustra patuerunt. Istum, ut vidimus, tam sacro quam patre postpositis, ad sacerdotium duci oportere vociferabamini. Quo quidem tempore plurimum laudis domum retulit, quando honorari parentum maluit dignitate, quam propria.

B Pene transieram, quod præteriri non oportuerat. Sub Mose quondam, sicut Psalmographus ait, in diebus antiquis, ut tabernaculi federis forma consurgeret, totus Israel in eremo ante Besedeis pedes, oblati symbolum coacervavit napendii. Salomon deinceps, ut templum edificaret in Solymis, solidus populi vires in opere conersit: quamvis Palestinarum captivas opes, et circumjectorum Regum tributarias functiones, Australis Regine Sabaitis gaza emulaverit. Illic volis ecclesiam juvenis, miles, tenuis, solus, adhuc filiosfamilias, et jam pater, exortuit. Nec illum a propensa devotione suspendit vel temacitas senum, vel intus parvulorum: et tamen fuit morum factura, quæ taceret. Vir est namque, ni fallor, totius popularitatis alienus: gratiam non capiet omnium, sed honorum: non indiderit familiaritate viderens, sed examinata sedulitate pretiosus: et homo viratu æmulis suis magis prodesse cupiens quam placere: reveris patribus comparandus, qui juvenum filiorum non tam cogitant vota, quam commoda. In adversis constans, in dubiis fidus, in prosperis modestus, in habitu simplex, in sermone comis, in contubernio equalis, in consilio præcedens. Amicitias probatas exire expetit, e instantes refutit, perempter servat. Inimicitias indietas honeste exeret, tardo erexit, celeriter deponit. Maximo ambiendus, quia minime ambituosus, non studet suscipere sacerdotium, sed mereri.

C 12 Dicit mihi aliquis: Unde fili de illo tam cito tanta conjerta sunt? Cui respondeo: Prius Bituriges noveram, quam Biturigas. Multos in itinere, multos in comitatu, multos in contractu, multos in tractatu; multos in sua, multos in nostra peregrinatione cognoscimus. Plurima nobilitas datur et ex opinione compendia: quin non tam parvos terminos posuit fange matura, quam patrias. Quocirca si urbium status non tam numerum auditu, quam civium claritate taxandus est, non modo primum qui essetis, sed ulto assotis agnovi.

D 13 Uxor illi de Palladorum stirpe descendit, qui aut litterarum aut altiorum cathedras, cum sui ordinis laude tenerunt. Sane quia persona matronæ verecundam et suavitatem sui exigit mentionem, constanter adstruxerim, respondere illam feminam sacerdotis utrinq; familie, vel ubi educata venit vel ubi electa migravit. Filios ambo bene et prudenter instituit; quibus comparatus pater inde felicitas incipit esse, quia vincitur. Et quia sententiam parvitas meæ in hac electione valituram esse jurastis, (siquidem non est validius dicere sacramenta, quam scribere) In nomine Patris et Filii, et Spiritus sancti, Simplicius est, quem provincia nostra Metropolitano, civitati vestre summum Sacerdotem fieri debere promittit. Vos autem do viro, de quo loquimur, si novam sententiam meam sequimini, secundum vestram veterem consonate.

14 *Extat* *tom. 2. Bibliothecæ novæ MSS. librorum*

Philippi Labbei nostri, Patriarchi Bituricensis, a D. monacho Sansalutiano apud Biturigas olim conscriptum, cujus capite 13 prædicatur S. Simplicius vir quidem secundum seculi dignitatem nobilitate senatoria florens, sed (quod nobilior est) fide et devotione incomparabiliter polleus. Deu quas retulimus laudes, ipsis Sidonii verbis repræsentat, atque ista subnectit: Ecce Sidonius ille totius flos eloquentiæ, virtutibus pariter et doctrina illustris, quam sincere, quam graviter, quamque exacte oratoris pigmentis excoluit vitam, mores, et res egregie gestas viri istius nobilissimi. Saummarthani quoque Galliarum Christianarum tom. 1, recitant Simplicii elogium ex citata Sidonii oratione. Claudius Robertus filium fuisse Eulodii, generum S. Palladii n, qui ambo ante illum Cathedrali eandem tenuerunt, scribit, propter ea, opinor, quæ nam. 10 habet Sidonius.

§ III. S. Simplicii Episcopatus tempus, in co-gesta, publica veneratio.

Quando autem sit infans adnotus Simplicius, ex tempore quo Sidonius fuit Arverrenum Pontificem renuntiatus, potest non obscure colligi. Etiam epistola 5 libri 7, qua S. Agremon ad Bituricensem eligendum Antistitem movet, Quæso, inquit, ut officii mei novitatem, pudorem, necessitatem, spectatissimæ adventus tui opus contubernio, tueris auxilio. Unde arbitror confici posse, ipso sui pontificatus exordio, primisque adeo mensibus ad contigisse. Eodem spectant illa ex ejus concione superius rebata: Ego deque eorumque Metropolitano verba facturus, et provincialis et junior, pariter fero nuperit venerandiam, præcæcis invidiam. *Je mar*: Primore loco grandem publicæ opinionis saccinam penditote, quod injunxistis incipienti consummata judicia: atque ab hoc rectum consilii tramitem postulatis, in quo recolitis adhuc nuper erratum. Quando unicum, ut infra fateatur, ad clericatum de seculari professione translatus est, Episcopus mox consecrandus.

16 Fuit autem Sidonius anno cccc,xxxii Episcopus factus, ut solide ad eum unum nam. 12 et seqq. probat Baronius, qui nam. 19 electionem esse eodem anno S. Simplicium unum videtur, ita scribens: Porro tanta apud seniores sanctos Episcopus æstimationis ipse junior fuisse cognoscitur, ut oborta contentione in eligendo Metropolitano Episcopo Bituricensis Ecclesiæ, ipsi uni a comprovincialibus Sacerdotibus, Clero et populo, quem vellet eligendi liberum fuerit delatum arbitrium: cum ipse quanto in dydicandis hominibus polleret iudicio declaravit, diligens S. Simplicium, quem omnes sancto gaudio suscep-rant. *Ita ille*: qui si per comprovinciales Sacerdotes Episcopus intelligit Aquidantæ primæ, id quidem certe in Sidonii Epistolis non traditur, sed illud solum, adesse ex us neutrum potuisse, cum in aliquot constitutibus Episcopi non essent, reliquarum sub hostis Evagrii ditione positi essent.

17 Fuisse autem media ætate electum S. Simplicium liquet ex S. Sidonii epistola 9 lib. 7 ad S. Perpetuum, ubi a se orationem, quam tunc ad populum habuit, duobus vigiliis unius noctis æstivæ dietatam asseverat. Unde conficiat, si Kalendis Martii, quibus colitur, decessit S. Simplicius, hallucinatum esse scriptorem Patriarcha Bituricensis, dum sedisse eum ait unius septem et tribus mensibus, quibus Claudius Robertus quatuor adjecit dies: ita enim circa Kalendas Decembriis fuisset electus, quando liberæ et longissimæ noctes. Idem Patriarcha scripserat pontificatus ejus initium locat anno cccc,xxx, cccc,xxxii obitum, ut et Brevarium insignis Ecclesiæ S. Martini Turonibus. Quo in Brevario aliud turpe mendum corrigas, quod mortuus dicitur S. Simplicius temporibus Leonis i Romani

ab aliis scriptoribus laudatus.

E electus Episcopus unius Episcopatus S. Sidonii.

creati Arverreni Episcopi an. 472.

a quo electus S. Simplicius media ætate,

non circa Decembrem,

nec tempore S. Leonis i papæ.

A Romani Pontificis, cognomento Magni, ac Zenonis Imperatoris; cum mortuus sit S. Leo anno cccclxi, Zeno imperium decimequarto post anno adeptus sit. Operæ tamen pretium fuerit duos ex eo Breviaria Lectiones hic dare, quod nonnulla de S. Simplicio trahant, ab aliis prætermissa. Quarta igitur lectio sic habet :

18 Simplicius claris et nobilibus parentibus ortus, ab ineunte ætate futura sanctitatis dedit indicia. Nam adhuc juvenis seculi voluptatibus nuntium fecit, et religionis ingrediendæ desiderio accensus, sancto cuidam seni se commisit, ut fidei rudimentis imbueretur, et in lectione sacrarum Scripturarum erudiretur. Eluxit præcipue in eo castitas, quam perpetuo coluit. Sanctitatis ejus tanta apud omnes fama increbuerat ut mortuo Eulolio Bituricensium Episcopo, populus Simplicium virum spectabilem sibi ordinari in Episcopum efflagitaverit : susceptoque reluctantibus animis Episcopatu, totum se contulit ad extirpandam penitus et abolendam sinonice labem, quæ tunc Ecclesiam ita infecerat, ut multi dignitates Ecclesiasticas pretio ambire non reformidarent.

19 Ad Simplicium omnes undique confluebant, ut de rebus fidei instruerentur : quos ille non solum ad fidem convertibat, sed etiam perfectæ vitæ institutionibus informabat. Denique multis pro Ecclesia perfunctus laboribus, septimo sui Episcopatus anno, temporibus Leonis I Romani Pontificis, cognomento Magni, Zenonis Imperatoris, et Childerici Francorum Regis, gloriosus migravit in cælum, anno salutis quadringentesimo septuagesimo septimo. Sacrum ejus corpus conditum fuit in ecclesia S. Austregisilli de castro in suburbis, quam primus propriis expensis construxerat, et quam S. Austregisillus aedificiis et redditibus postea ampliavit.

20 Hæc ubi. At licet Francis tunc imperaret Childericus Clodovei pater, nihil ad eum tamen attinebant Bituriges, nondum illuc Francorum prolata dominatione. Septem quoque annos, menses tres S. Simplicii Episcopatus tribuit Joannes Chenuus in Chronologia Archiepiscopi Bitur. Anno nimirum cccclxx creatum, decessisse cccclxxviii. At non video, qua ratione ipse auctorque Poturichi Bitur. S. Tetradiu ejus successorem novemdecim duntaxat annis scisse velint, quæ constat synodo primæ Aurelianensi anno dxx interfuisse : nisi vacasse eam Sedem omnis xiii velint post S. Simplicii obitum.

21 Ut spatium administrati pontificatus, ita et res præfate in eo gesserit, in obscuro mansere. De quibus tamen recte argumentatur citatus scriptor Poturichi, recitato ejus encomio ex Soloni oratione, ista subnectens : Qui nimirum Simplicius, si tanta adhuc juvenis, adhuc miles, adhuc intonsus operatus est ; quanta, quæso, inde factus Pontifex egisse estimandus est a nobis ? Denique ille summi sacerdoti ordinatione suscepta, et conjuge in sororem commutata, non minus castitatis quam religionis exemplo existens venerabilis, elementi satis et miti affectu se tamquam pium patrem et pastorem exhibebat subpretis. Illud sane non inani conjectura augurari possumus, multa enim dura ac molesta tolerasse, dum Gallum undique barbari concutiant atque exagitant,

hunc Burgundiones Ariani, inde Franci gentiles, præcipue vero ipsius diocesim subjectamque provinciam Gothi, incertum majori perfidia an crudelitate, dilacerant : a quibus relegatus ipso tempore S. Sidonius Episcopus, paullo post in exilio interemptus S. Volusianus Taronum Episcopus.

22 Sed quæcumque Simplicium fata jactant, quicunque extinxerit ærumna aut labor ; de illius sepultura isthæc in citato Patriarchio habentur : Hujus gloriosi Præsulis sacratissimum corpus delatum cum veneratione conditum fuit in ecclesia de Castro ubi digno honore asservatur. Quam quidem ecclesiam (ut superius dictum est) idem Pontifex Simplicius dicitur propriis extruxisse impensis. Verum quia postea S. Austregisillus, adunatis sæcum multis religiosi viris, monasterium illic constituit, ac eandem basilicam aedificiis ampliavit, dotavit redditibus, multis privilegiis et gratis munivit, et (quod his præstantius est) pretioso sui corporis thesauro amplius ditavit ; constat cum ex ipsius vocabuli appellatione fuisse vulgariter denominatum. Primus fortassis illic Abbas fuit Martulus, sive Marenlphus, de quo xx Moii in ipsius S. Austregisilli Vita scriptor coartatus : Dixit (Austregisillus adhuc Presbyter) ad unicuique suum Martulsum, eo tempore Lectorem, nunc Abbatem in ipsius basilica, ubi corpus ipsius conditum esse videtur etc. Fuit autem S. Austregisillus Bituricensis Archiepiscopus ab anno dxxii ad dxxviii. In historiis mirandorum ejusdem S. Austregisilli, alii reverentur illius monasterium Abbatem, Berceardis, qui Surio Bertradius est ; Salomon, Bertradius.

23 Ea Ecclesiam, vulgo Castrum, sive S. Austregisilli de Castro, sita est in suburbis civitatis Bituricensis, nunc collegium Canonicorum pro monachis habet : constat vero illud collegium priore et xi Canonicis Sacerdotibus, quorum qui postremus est, munere Parochi fungitur. Eam Ecclesiam, ut scribit Joannes Chenuus, Joannes Dux Bituricensis, cum prebendarum collationibus sacre sive Capellæ thesaurario addixit. Ille igitur Thesaurarius et Canonicos ea in ecclesia constituit, ejusque parochiam jurisdictioni subiectionem tenet.

24 Colitur S. Simplicius I Martii Taronibus quidem, (et fortassis alibi) in Ecclesia collegiata S. Martini officio ix Lectionum, in Metropolitana ac per Diversim simplici Commemoratione, ut vocant. Eodem die rarus inscriptus Martyrologus reperitur, MS Carmeli Coloniensis, MS Florianum ne Martyrologium Colonicum anno 1490 recensum ita habet : Ipse die SS. Simplicii, et Sexardi Confessorum. Sexardus videtur Saviardus esse, de quo infra hoc ipso die. Hermannus Greven in Auctario ad Usuardum anno 1515 recensum : Simplicii Conf. MS, monasterium Aquasemini juxta Duacum Taronis S. Simplicii Confess. Ceterum passim ab aliis scriptoribus Sancti appellatione honoratur, Barone, Sammarthano, Chenuo, auctore Patriarchii Bituricensis, Claudio Roberto in Gallia Christiana.

25 Cui autem in insigni illa S. Martini Ecclesia Taronibus eam obtineat venerationem, causam esse mihi accepi, quod in ea magnæ pars sacrarum ipsius Sancti Reliquiarum asservetur, et alii ibidem extet parochia, nomine S. Simplicii dicata, et collegiata illi S. Martini Ecclesia subjecta

sepultus in ecclesia a se edificata.

post ornatu a S. Austregisillo, addito monasterio :

quod nunc est collegium Canonicorum :

colitur I Martii.

inscriptus Martyrologis.

reliquæ Taronibus.

DE S. DAVIDE

ARCHIEPISCOPO MENEVENSIS IN WALLIA,

Commentarius praevious.

§1. S. Davidis Sedes Archiepiscopalis : Acta varia scripta : Cultus sacer.

Wallia illustris Britanniae portio ad occasum sita, jam ubi aliquot seculis Angliæ adjuncta, eisdemque cum hac Regibus subiecta, olim sub Romanis Britannia secunda constituta. Ast postquam Anglo-Saxones reliquam Britanniae ceterioris partem occuparunt, et nova variis a se conditis regnis nomina imposuerunt; huic regioni, ad quam plurimi, ne cum Anglo-Saxonibus idololatri habitarent, confugerunt, solum Britanniae nomen fere relictum est, eisdemque variis simul imperarunt Reguli. Postea Cambriae nomen aut assumptum est, aut certe, quia multi id antiquum censent, innovatum; quod incolae vocabulum etiamnum servant. Quia vero inter Armoricos Galliae populos et hosce Britannos magna intercesserit rerum omnium communicatio, et apud Gallos Armorica regio Britanniae nomen induit, et vicissim altera Britannia, sive Cambria, ab Gallis nomine, Gualia et dein Wallia dicta est: quam illi regioni appellationem Angli, et hos ceteri secuti, polissimum tribuunt.

2 In hac Cambria, seu Wutha, seculo quinto et sexto floruit S. David, regio ibidem sanguine progenitus: patrum habuit Sanctum, sive Xantum, Ceretice gentis Regem, annu Ceretum Regem, qui Ceretice provinciae nomen dedisse dicitur apud Usserium cap. 442. Ceretice provinciae in Wallia Australi ad mare Ibernicum, nunc fere Cardiganensis Comitatus nuncupatur: ubi Silvestro Giraldo teste lib. 2 Itinerarii Cambriae cap. 4, est Idan-Bewy-Breyli: id est, templum S. Davidis Brevense, sive apud Brevi: quo in loco ab plurimis in Synodum anno 1191 collectis Episcopis, Abbatibus, Regibus atque optimatibus, S. David constitutus est, ut infra in Actis num. 16 dicitur, totius Britanniae gentis Archiepiscopus, et civitas ejus metropolis dedicata.

3 Erat tunc Sedes Archiepiscopalis in urbe Caerlegionensi ad Isca, sive Ocam fluvium, quae etiam Isca seu Legia secunda est appellata: eque Seli et Landavensi praerant S. Dubricius, a quo jam plura senex ad hanc Synodum Brevensem adductum S. Davidem fuisse infra Acta tradunt. Dubriciu successit S. Tethus secundus Landavensis Episcopus, ut ejus Vitam ex Brevenni multum sudavimus, ut rebus Britanniae laqueis obscuris aliquam lucem affunderemus, et num. 3 dicimus quosdam suspicari S. Dubricium, Landavia Isaque S. Tetho relictis, Meneviam Archiepiscopale solum transulasse, ac S. Davidi tradidisse. At probabilius videtur mortuo anno 1191 Dubricio, aut citius ab senium inhabili ad omnes ferendam redditum, Tethum Landavensi Ecclesiae regendi adnotum, Caerlegionensi Davidem: sed hunc Meneviam demigrasse, Archiepiscopatum tamen retento titulo ac munere: aut certe Meneviam Episcopum factum superstitie adhuc Dubricio, eo mortuo Archiepiscopum Cambriae habitum, favore Arturi Regis, cujus dicitur avunculus fuisse. Haec nos ibi conjecturamus, non ausi fidere Actis S. Davidis, secundum quae in Synodo Brevensi est Archiepiscopus constitutus, cui cum honorem antea destinatione Dubricium cecidisse addit apud Usserium pag. 474 Giraldus in ejusdem S. Davidis Vita: quae idem lib. 2 Itinerarii Cambriae cap. 4 relata hanc Synodo ita explicat. Ubi et unanimi totius conventus tam electione quam necla-

matione, quamquam invitatus et renitens, David in Archiepiscopum est sublimatus, praesertim cum Beatus quoque Dubricius in memorata Urbis Legionum curia, eidem paullo ante sua tam destinatione quam nuncupatione cessisset honorem, Sede Metropolitana ab Urbe Legionum usque Meneviam abhinc translata. Consenti Giraldo Cambrensi Ranulphus Cestrensis lib. 1 Polychronici MS. cap. 52. Ab Urbe Legionum, inquit, usque ad Meneviam, quae est ad Occidentem Demetiae supra mare Hiberniae sita translata est Sedes Metropolitana tempore S. David sub Arthuro Rege. De situ et antiquitate urbium Caerlegionensis et Landavensis satis actum 18 Februarii ad praefatam Vitam S. Tethi.

4 Est autem Demetia, sive Demetice regio, antiquarum Demetarum sive Demetarum, quos ibidem in Britannia Ptolemaeus collocat, sedes, continetque provincias Penbrochiam, Caernadnum et Cereticam: hanc tamen Acta S. Davidis num. 2 ab ea excludunt, dum patrem ejus tradunt ex Ceretice in Demeticum profectum, Dicta autem urbs S. Davidis Archiepiscopalis Meneviam, sita est in Penbrochie Comitatus promontorio spatioso, quod grandi frunte in Oceanum Verginium longe praedit: *δαταπίζωπος ἀπέρος* appellat Ptolemaeus, Britanni incolae Pebiliave et Cantred-Dewi, Angli S. Davidis-land, id est S. Davidis ditionem, et ipsam urbem Meneviam Britanni Tui-Dewi, id est, domus Dewi sive Davidis, et Angli S. Davidis appellant.

5 Acta S. Davidis plura extant, nulla a coetaneis concinnata scriptoribus: multa in eis ex fano vulgi, frivolae affingente laciniis, corrumpunt, et mendace ab aliis interpolata, utique non satis fide digna alias censuimus: ex his antiquissima ea optinamus, quae idem in Belgiam ex Britannia delata, reperimus in codice MS. Utrunque Ecclesiae S. Salvatoris, et hic damus, quia alia accuratius scripta non suppetunt, et haec adhuc inedita sunt, nec ab Usserio, Colyano aliisre citata. Secunda Acta videri possunt, quae ex membranis Episcopi Ossorviani edidit Colyannus in Actis Sanctorum Hiberniae ad hunc Martii Kalendas, nobis olim ab Hugone Fardro communicata. Sunt haec ex prioribus desumpta, phrasi subinde nitidior exculita, subinde glossematibus mendosis aucta. Quae de regula monasterii S. Davidis praescripta inseruntur, scilicet damus, nonnulla in Notationibus observamus, reliqua apud Colyannum edita curiosus lector reperiet. Auctores horum Actorum latent, utque ideo Usserius in Indice Chronologico ad an. 1191 anonymum vite Davidis scriptorem appellat dum aliqui ex secundis hae Actis profert. Alius Vitam S. Davidis enarrantes citat idem Usserius pag. 443 Ricemarchum, Giraldum Cambrensem et Johannem Tinnuthensem, et pag. 843 Ricemarchum Sulgem filium vocat, utque ejus verba narrat, quomodo S. Patreus Vallen-Rosium, sive Meneviam, triginta ante natum Davidem annis sedem sibi eligere voluerit, atque ex eo portu, monitu divino, in Hiberniam trajecerit. Subjungitur Giraldus, qui in Vita ejusdem Davidis descriptione eadem post Ricemarchum fasces explicat: ubi Ricemarchus ante Giraldum, qui anno 1100 Meneviam erat Episcopus, floruisse innuitur. Ambo idem auctores asserunt cum totam insulam Hiberniam ostensam miraculose prosperasse: quod factum asserit Usserius, et melius ubi a prioribus Actis, uti plura alia, quae ex Giraldo apud Usserium leguntur, quorum aliqua in Notationibus indicamus. At quae verba Joanni Tinnuthensi

urbs en et dictio vicina a S. Davide appellationem sortita.

Acta in antiquis suspecta fidei, antiquiora ex MS. Ultrajectino:

tum edita a Colyano,

F

deu scripta a Ricemarcho,

Giraldus,

et Tinnuthensi

ANNO DULVI
I MARTII

In Wallia
olim Britannia
secunda

aut solum
Britannia, aut
Cambria dicta,

B

notus S. David
patre Rege
Cereticæ pro-
vinciæ

Archiepiscopus
Britanniae
factus:

digitate ea ex
urbe Caerle-
gionensi
Meneviam
translata:

C

Tinnuthensi

hæc edita a
Capgraviis.

A. *Tinnuthensi apud Usserium tribuuntur, ea omnia in Vita S. Davidis apud Joannem Capgraviis in nova Legenda Angliæ Londini anno mxxv excusa reperiuntur: inter quæ de dicto totius Hiberniæ prospectu S. Patricio ostenso, locum apud Usserium pag. 843 ita depingit Tinnuthensis: Erat vallis satis magna, in qua est lapis super quem stetit ante ostium cujusdam capellæ antiquæ, quam ego oculis vidi et manibus palpavi. Quæ eadem apud Capgraviis leguntur. Floruit Capgravius Eremita S. Augustini circa annum mcdlxxx, at Joannes Tinnuthensis Ecclesiæ in diocesi Dunelmensi primum Presbyter, dein monachus Benedictinus apud S. Albanum, vizit circa annum mcccclx, quem ingenti volumine Vitas, res gestas, miracula Sanctorum Angliæ, Walliæ, Scotiæ, Hiberniæ complexum fuisse scribit Joannes Pitsæus de Illustribus Angliæ Scriptoribus, qui etiam asserit Vitam S. Davidis a Girardo concinnatam MS. extare Cantabrigiæ in Bibliotheca publica.*

6 S. Kentigerium Episcopum Gloucestensem eleganter et erudite composuisse orationem de obitu S. Davidis, et varia alia eruditiois suæ monumenta reliquisse tradunt ac recensent Balarus et Pitsæus. Dedimus Vitam ejus xiii Januarii, in qua cap. 5 ista leguntur: Insurrexerunt contra Sanctum filii Belial de cognatione Regis Morken, conspirantes in mortem ejus. Divina igitur revelatione admonitus, versus Meneviam, ubi S. David virtutibus floruit, iter aggreditur. Juxta Carleum multos ad fidem convertit, et ecclesiam construxit, et cum S. David aliquantis per moram trahens, a Rege terræ Cathwallam locum ad construendum monasterium accepit. Usserius iter S. Kentigerii ad S. Davidem refert ad annum dclxii, qui ultimus ante hujus obitum fuit, ut citatum ante orationem de ejus obitu et potuerit Kentigerius scripsisse, et alii varia ex ejus narratione excerptisse. Verum cum nihil lucubratorum S. Kentigerii extet, fides sit penes Pitsæum, et quem ipse ac Balarus sequi se profitentur, Lelandum.

7 Nicolaus Harpsfeldius in Historia Ecclesiastica Anglicana, in sex primis seculis cap. 26 agit de S. Davide Episcopo Menevensi, asseritque Deum hujus viri sanctitatem orbi commendasse stupendis et admirandis quibusdam eventibus, quos alii persequuntur. Delibat repullulantem Pelagianorum hæresim ab eo extinctam, et salutare monasterium legis præscriptum: ac postea, quæ apud auctores supra citatos non legimus, profert miracula et beneficia post sacram ejus Dormitionem patrata: quæ ex eo damus, cum duobus aliis miraculis apud Capgraviis relatis.

8 Celebris cultu prosequuntur festum S. Davidis ad Kalendar Martii Britanni, Cumbriæ sive Walliæ incolæ: apud quos Ecclesia Menevensis, quæ primitus S. Andrew dicata fuerat, nomine potissimum S. Davidis gloriatur, niti et urbs ipsa cum ditione subjecta appellatur. Ecclesiam item S. Davidis Brevenensem in Cæretica provincia ejus venerationis antiquum monumentum esse indicavimus. Edouardus Mathew in Trophæis Benedictinis Congregationis Anglicanæ ad diem Martii asserit, extare inter Provinciales Constitutiones Angliæ decretum provinciale de festo S. Davidis, primo die Martii in Provincia Cantuariensi celebrando, cum regimine chori et novem lectionibus. Sunt et Lectiones in antiquo Breviario Ecclesiæ Sarisburiensis anno 1499 excuso, et fere ex capite 1 Vitæ desumptæ, quibus in fine clausula de ejus obitu additur. Unde colligi videtur reliquam partem Vitæ distributam fuisse in Lectiones, quæ per Octavam recitatae fuere. Elogium ejusdem Sancti in Martyrologio Anglicano refertur. Scitis etiam et Hibernis in veneratione fuisse S. Davidem eorum fasti testantur. In antiquo Breviario Aberdonensi jam ante citatæ Ecclesiæ Sarisburiensis Lectiones ad Matutinum recitandæ extant: ejusque nomen Menologio Scotico hoc die adscripsit Dempsterus et

Camerarius, Colgonus inter Hiberniæ Sanctas connumerandum duxit, quod matre Hiberna credat natum, quodque multos Hiberniæ sanctos David singulari amicitia coluerit: denique quod nomen ejus legatur inscriptum Martyrologis Hibernicis Tamblachteusi, Dungallensi, Moguiri, Angusii, Mariani; et Acta ejus inter Vitas Sanctorum Hiberniæ habeantur in Codicibus Insulensi et Kilkeniensis.

9 Ejusdem Sancti cultus per reliquam Ecclesiam est propagatus, maxime postquam Callistus II Papa, qui ab anno cxcxix ad cxcxiv sedit, illum aut Sanctorum Catalogo adscripsit (ut in Martyrologio Anglicano, et apud Godwinum de Episcopis Angliis pag. 601 legitur) aut cultum antiquum novis privilegiis stabilivit. Huius inscriptus Martyrologis anno 1490 Colmuæ et Lubece excusis, MS. Florario Sanctorum, Auctarius U. id per Hermannum Greven et Molanum, Catalogo generali Ferrarii, Martyrologio Germanico Canisii et aliis. Verba Greveni sunt ista: Eodem die B. David Menevensis Archiepiscopi et Confessoris. Hunc natus annis S. Patricius Hiberniæ Patronus, per triginta annos, Domino revelante prævidit: natus vero cum baptizari deberet, fons aque subito erupit. Cum aliquando Evangelium S. Joannes scribere deberet, et pulsata campana ad opus Dei, opere suo incompleto festinus exisset; regressus invenit aureis litteris Angelico ministerio consummatum. Obiit tandem plenus dierum anno vite suæ cxlvi. Hæc ibi. De annis vite mox agemus. De opere ejus aureis litteris per Angelos completo silent Acta, quæ hactenus indimus. Dies Translationi reliquiarum ejus sacer xvi Augusti et xxvi Septemb. indicatur in MSS. Notationibus Curthuxiæ Bruxellensis ad dictum Grevenum. Priori die ista habentur; Translatio Divi Davidis Archiepiscopi in Wallia. Altero die hæc leguntur: Translatio sanctissimi Davidis Archiepiscopi in Menevia. Quæ de uno eodemque hoc Sancto sunt accipienda.

§ II. Vita S. Davidis.

In re perplexa ac multum intricata hæc nobis ratio magis verosimilis apparet. Primo S. Patricium, xxx annis antequam S. David nasceretur, fuisse in Britannia, atque in valle Rosina sedem sibi quieti recessus voluisse statuere; sed jussum oraculo divino ad Hiberniæ conversionem spes reservare, dicimus supra, et refertur in omnibus jam citatis Actis et Lectionibus. Factum id esse anno ccccxxii, cum Episcopus ordinatus, et Apostolicæ missionis auctoritate factus, cum plurimum Clericorum comitatu in messem sibi toties promissum est ingressus, tam est incredibile quam quod maxime. Quod ergo? Nos ad ejus Acta probabilissimum esse docebimus, ante annos octiddecim eundem gradationem a S. Patricio nondum Episcopo sed Presbytero dumtaxat, solo, et absque alia missione quam quod Hiberniæ se destinari a Deo multis visionibus jam pridem doceretur, fuisse tentatam. Quod cum ei non succederet, nihil facilius fieri potuit, quam ut animo dejector ad degustate in Hetrurii Tyrrhenique maris insulis solitudinis solatia experiri aspirare; locoque ubi diximus, invento, qui placeret, fuerit istic remansurus, nisi Angelica fuisset jussu prohibitus. Itaque cum necdum maturam laboribus suis esse cerneret Hibernicam messem, nec iam manere permitteretur, recessit in Galhas, sequæ Autissiodorum contulisse; ibique S. Amatori primum, dein S. Germano adhæsisse: donec hujus consilio et auxilio obtineret a Celestino Pontifice, id quod tantum tantis votis desideraverat. Ab anno igitur ccccxiv annos xxx numerando ad annum ccccxlvi pervenitur: quo anno Romam abisse colligimus, tum ex xii annorum numero, quibus inter sacrificandum usum se in Hibernia aut ea pelle, quam obtinens in itinere Romano Clericis dono dedit; tum ex ea quod post peracta studia tertio dicatur Romam adivisse: quarum

D
Hiberno.

alios Euro-
pros, appro-
bante Callisto
2 Papa.

E

Translatio
16 Augusti et
26 Septembris.

F

Anno 614
S. Patricio
natus
post 30 annos
S. David indi-
catur

An de obitu
S. Davidis
orationem
scripserit
S. Kentiger-
ius

Miracula
eduntur ex
Harpsfeldio et
Capgraviis.

Natalis
S. Davidis
1 Martii cele-
bratur apud
Cumbros.

Anglos,

Scotos,

no. 216.
pg. 445.

A quorum professionum ultimam convenit statuere anno
ccccxix quando erecta a se Arduachanz ecclesie et
metropolis constituto vicario S. Secundo, eodem se
contulit lxxxii jam annu natus; inter quom primam
que anni cccccxxi, commode statuitur media hanc pro
fectio, di qui agimus; quando (ut narrat in ejus Vita
num. 214 Joceimus) Sanctus in regressu suo aliquan
tisper in Britannia propria patria moratus, mona
steria multa fundavit, atque a Paganis destructa re
paravit: monachorum sacris conventibus secundum
formam religionis, quam eis præfixit, annuentibus ca
replevit. Multa etiam adversa et prospera, quæ even
tibus erant Britannie, spiritu et ore prophetico præ
nunciavit. Beati etiam David, utro materno inclusi,

dein Presbyter
factur.

monasterium
Menemense
an. 460
extruit :

18 Decembris, Et tunc aliqui ejus Vita apud Colganum ad
xxiii Februarii, in qua manilla de horum congressu
legantur. Peram cum Vita illa, e codice nostro MS. a
Colgano edita, indigent aliqua correctione, nihil hic in-
serendum censeamus. Præterea cum S. Benedictus
dicto anno cccc. puerulus solum esset decem circiter
annorum, monasterium illo tempore conditum non servavit
ejus regulam, et perperam S. David ab Eborardo Maa-
bus. Buechan aliisque Benedictinis subscribitur.

anno an. 510
Archiepiscopus
Hierosolymitanus
consecratur :
an. 510 adst
Synodo
Reverendi,

41. *Prævaluisse dem seculo quinto Arthuri Regis Imperatoris forant, sub quo S. David ejus, ut asserunt, armatus, Britannicæ Metropolita constitutus est, Hierosolymam aut a Patriarcha Joanne in circa annum 1047 aut prius sequentes in Archiepiscopum consecratus, sicut et priusquam in Brevensi Synodo (quam Spebmannus, Usseus, aliique anni 1048 habitum tradunt) et supremum Ecclesiasticæ dignitatis apicem pervenerat. Interfuerat hac Synodo S. Dubricius Archiepiscopus Legumensis et Landavensis, quo dem anno 1050, die xiv Novemb. mortuo, Archiepiscopatus ejus Legumensis perit S. Davidi collatus, et Landavensis Episcopatus S. Tefno. Quomodoque ista contigerint, hoc saltem verum supra censuimus, ab S. Dubricio morte S. Davidem habitum fuisse Archiepiscopum.*

12 *Tuler illustrat, dempsit ubi ea praestita opera, re-*
C *celta quoddam Ecclesiae Glastoniensis in agro Somers-*
tensi praestant, quod ex historia MS. Glastoniensis
Ecclesiae, quae in bibliotheca Columbae adseruati, ita
in Monacho Anglicano pag. I narratur. Postea venit
S *David Monemousius Archiepiscopus, praedictam*
Ecclesiam adhuc sub forma priori reparatam dedi-
catae disposuit: cui Dominus in somnis apparuit, et
eum a proposito reuocauit, nec non in signum, quod
Dominus ipso Ecclesiam ipsam prius cum ipsis ca-
rameterio dedicauerat, manum Episcopii digito per-
forauit, et sic perforata multis uidentibus in cras-
tino apparuit. Mox idem Episcopus, Dyui reuolu-
tione admonitus, annuui tutore quoque capellam in
modum caueilli in parte orientali huius ecclesiae ad-
iecit, et in honore Virginis Mariae consecrauit: in
cujus rei memoriam protiosissimum altare summi
hinc loco contulit. Et ut semper nosceretur, ubi ca-
pellae uentri coniungebantur, quadam pyramis in parte
septentrionali extenuis, et quidam gradus interius,
et Meridies linealiter eas abscondunt. Eadem ex ta-
bula a nea columbae Glastoniensis Ecclesiae uisita
quod Ussetum pag. 113 et seq. ubi ultima pars ita
exprimitur: Cujus altare maestimabili supphio in

perpetuam hujus rei memoriam insignivit. Et ne locus aut quantitas prioris ecclesiæ per tales augmentationes oblivioni tradatur, erigitur hæc columna, in linea per duos Orientales angulos ejusdem ecclesiæ versus Merididm protracta, et prædictum cancellum ab ea abscedente. Et erat longitudo ab illa linea versus Occidentem xc pedum, latitudo vero ejus xxvi pedum, distantia centri istius columnæ a puncto medio inter prædictos angulos XLVII pedum. *Addit Usserius, Ecclesiam illam a S. Davide adjectam, Sanctam Mariam parvam fuisse nominatam, et in Indice Chronologico ac refert gesta ab anno mcccix. Cofitit vi Februarii S. Jua Rex Saxoniæ Occidentali-um, qui regni munificentiâ Glastoniense monasterium daturis ac raris privilegiis munivit, uti plenus ad eam diem retulimus : ubi in Privilegio § 3 rehit, quod Spelmanus anno mcccxy datum enotat, ista leguntur : Quapropter ego Jua, regi a Domino fretus dignitate... Ecclesiæ vetustæ, quæ est in loco, qui dicitur Glastein (quum magnus Sacerdos ac Pontifex Christus Angolorum obsequio sibi ac perpetuæ Virgini Mariæ multis et inauditis miraculis olim se sanctificas e Beato Davide innouit) ex his, quæ præterita hereditate possideo, et in dominium peculiare teneo, locis continuis et congruentibus concedo ad supplementum vitæ regularis et ad usus monachorum etc. Eodem leguntur in Monastico Anglicano pag. 13.*

13 *Notitia anno dcccxxx Synodus ab S. Davide collecta*
tom da descriptio Grouhus in ejus Vita apud Usserium :
Processu temporis et alia Synodus collecta e-*t*, cui
nomen Victorice : in qua convocato denuo totius
Cambrie Clero, ea quæ in priori Synodo firmata
fuerant, adjunctis quoque quibusdam super Ecclesie
commoditatibus, firmo rigoris examine sunt reno-
vata. Ex his itaque duabus Synodis omnes Cambrie
totius Ecclesie modum et regulam (Ecclesia quoque
Romana auctoritatem adhibente et confirmante) sus-
ceperunt : quarum decreto, quæ ore promulgaverat
Præsul David, sua quoque sancta manu literis man-
davit, sacque Ecclesie aliisque per Cambriam phi-
ribus reservanda commendavit. Quæ quidem, sicut
et alii quamplurimi nobilibs bibliotheca thesauri egre-
gii, jam vetustate, incuria, perarum quoque insul-
tibus (qui de trecentum insulis æstivo tempore longis
navibus advecti, maritimas Cambriae provincias
vastare consueverant) evanuerunt. Prædictis itaque
temporibus in Cambrie filiabus Ecclesia Dei floruit
insignis, et multis de die in diem fructibus adolevit :
multis passim in locis monasteria sunt constructa,
multæ filiorum congregationes in variis ordinibus ad
Christi obsequia sancta devotione collectæ. Sanctus
autem Pater David, tamquam in specula positus emi-
nentissima, vite speculum erat et exemplum : in-
structum subtilis verbo, instructum et exemplo, effi-
caciissimus ore prædicator, sed opere major. Erat
enim audientibus doctrina, religiosus forma, egentibus
vita, orphanis munimen, viduis fulcimen, pupillis
pater, monachis regula, secularibus vix, omnibus
omnia factus, ut omnia lucrifaceret Deo. *Hæc Gual-
dus, Memorie doctæ Synodi Acta apud Coloniæ.*

11. Inter *Actarum Regem* et *vulnere* in *prælio* accepto apud *Eilstoniensis* extinctum esse nunc *Christi* *dux* circa *Pentecosten*, indicant antiqua monumenta Ecclesie *Eilstoniensis* in *Monasterio Angliarum* pag. 7 et apud *Usserium* pag. 116 et 521, et assentiuntur in historia *Britannica* *Thomas Rulburinus* ex *Ultero Oronensi* et *Gualfrido Monemuthensis*, *Annales Hintoniensis* monasterii, *Matthæus Westmonasteriensis*, *Alanus Insulensis*, et ex scriptoribus rerum *Scoticarum* *Joannes Fordonus*, *Joannes Major*, *Hector Boethius*, quos citat et sequitur *Usserius* pag. 521 Verba *Monemuthensis* lib. 11 cap. 2 sunt ista : Sed et melius ille *Rex Arturus* lethaliter vulneratus est, qui illuc ad sananda vulnera

E

Synodum
colligit :

F

Post mortem
Arturi Regis
anno 642
defuncti,

anno 529 a
Christo appa-
rente munitur
Berlesham
Glastoniensem
ab eo ducuntur.

2000
 2001

A vulnera sua in insulam Avallonis (ubi monasterium Glastouense est), adiectus, cognato suo Constantino, filio Cadoris Ducis Cornubiæ, diadema Britanniæ concessit anno ab Incarnatione dominica **DLXII** et cap. 3 relatis Constantini contra Saxones bellis, addit : Tunc obiit sanctissimus Urbis-Legionum Archiepiscopus David in Menevia civitate, intra abbatiam suam, quam præ ceteris suæ diocesis monasteriis dilexerat, quia B. Patricius, qui natiuitatem ejus prophetaverat, ipsam fundavit. Dum enim ibi apud confratres suos moram faceret, subito languore gravatus defunctus est, et jubente Malgone Venetatorum Rege in eadem ecclesia sepultus. Deinde cap. 4 annis bellis ejusdem Constantini narratis, addit eum tertio regni anno interfectum a Conano fuisse. Hinc liquet, S. Davidem intra annum **DLXII** et **DLXV** e vivis abisse; et recte erui infra ex Vita num. 17 mortuum esse anno intermedio **DLXIV**, quo cyclo Solis XXI, litteris Domini-calibus **CB**, Kalendæ Martiæ in feriâ tertiam convenire : qui obitus ejus characteres ibidem observantur.

em anni ritæ trecenti obtruduntur. Occasio hic errandi arrepta videtur ex intrinseco accessu S. Barræ, sive Fynbarræ ad S. Davidem, et habitu monastico assumpto a Constantino Cornubiæ Rege, sed ea contigisse post obitum S. Davidis infra ad Acta observamus. Quæ alia a Colgano ulseruntur longioris ritæ testimonia, sunt fere Hibernica et magis obscura : in quibus resoluendis immensum et fere tantum laborem assumeremus et tedium adferremus legentibus. Quod Buchlinus in *Menologio Benedictino* scribat mortuum sub A. C. 650, errorem cvi annorum, non viro alio eruditi arbitramur, sed typographorum, cum ceteris transpositis annis sit 560. Melius Edouardus Mathew circa annum Domini 490 floruisse asserti.

17 In Vita S. Patricii apud Cupgravium ista leguntur : Quædam matrona, nomine Elswida, tempore Edgari Regis, per quemdam cognatum suum Episcopum Menevensem reliquias S. Davidis acquisivit : quando tota illa terra ita vastata erat, ut vix aliquis illius loci inhabitator inventus esset. Hæc autem Translatio corporis S. David per matronam præfactam facta est usque ad Glastoniam anno post mortem ejus quadragesimo vicesimo primo. Annus is foret e computo nostro nonagesimus sexagesimus quartus, et dicti Regis Edgari sextus. In *Monasterio Anglicano in Glastonienensi Abbatia pagina 4* ista leguntur : Ibi quoque requiescit S. David Menevensium Archiepiscopus, ejus reliquias quædam nobilis matrona, tempore Regis Edgari illuc contulit, cum quibusdam aliis reliquiis.

Reliquiæ
Glastoniam
delatæ.

VITA

ex MS. Ultrajectino.

CAPUT I.

Revelatio de S. Davide nascituro. Ejus nati-vitas, educatio, Sacerdotium.

Sanctus, quem tinctio baptismi David, vulgus autem Dewi clamat, veriloquis Angelorum oraculis, ad patrem quidem prius, deinde ad S. Patricium, a terdenis annis priusquam nasceretur, prophetatus, innouit. Nam quodam tempore pater ejus, nomine b Sanctus, Rex e Corelica gentis, Angelica in som-nis monitus vocæ, audiit Crastina die venatum iturus, caeso prope fluxum cervo, tria ibi munera reperies, cervum scilicet, quem persequeris pisces et favum. Ex his itaque tribus reserves, favum scilicet, partemque piscis et cervi : quæ custodienda filio ex te nascituro transmittes ad d Nauticum mo-nasterium, quod nunc a quo Depositi monasterium vocatur. Quæ quidem munera hujus vitam præmun-tiant : favus enim mellis ejus sapientiam clamat : piscis veri aquaticam vitam ejus, quam in pane et aqua tantum ducet, significat : cervus autem in an-tiquo serpente ejus significat dominum. Sanctus quoque e Patricius Episcopus f Demetia intrans rura, ubique perlustrans, tandem ad locum qui y Vallis Rosina nominatur, pervenit. Et gratum agnos-cens locum, devovit Deo ibi fideliter deservire : sed Angelus Domini ei apparens, dixit : b Tibi, in-quit, non istum locum Deus disposuit, sed illic, qui nomen est natus : nec nisi triginta peractis annis nascetur.

2 Labentibus ergo triginta annis Sanctus Cere-tica gentis Rex, Demetia proficiscitur : ibique per-lustranti obviam ei facta est quædam puella, nomine i Nonna, pulchra nimis, virgoque decora. Quam Rex concupiscens, oppressit : quæ nec post virum agnovit, nam ipsa hora concipiens, ac deinceps vi-tam fidelissimam ducens, pane et aqua tantum vixit. In loco autem, in quo oppressa concepit, modicus patet campus, visu amoenus, munere supermi roris plenus : in quo tempore conceptionis duo grandes

6 lapides

moritur
S. David
anno 544,

1 Martii
feria 3.

Successor in
Sede Meneven-
si, Ismael a
S. Teliæ ante
annum 560
mortuo con-
secratur.

Moritur
S. David anno
aetatis 97

S. David
revelatione
innouit
patri,

e f
et S. Patricio,
20 ante nati-
vitatem annis :

g
h

i
concepit a
matre op-
pressa :

A conveniunt : pariterque locum, quem Angelus præmonuerat, adeunt. Accensoque in nomine Domini rogo; fumus in summis elevatus, totam, ut apparebat, insulam nec non et Hiberniam circumgyrans implebat. Quidam autem ex vicinia loci propinquus, Baia vocatus, viso tali signo, tanta est ira permotus, ut per totum diem tristis nec prandii meminisset. Uxori autem ejus causam tristitiæ querenti respondit; Vixisse, inquit, me doleo fumum ex Rosina valle surgentem, qui totam circumbat patriam. Certum enim teneo, quod ejus incensor potestate et gloria cunctos antecellet. Nam quodam quasi prænuntio fumus iste famam ejus prædicat. Cui uxor, Surge, inquit, acceptaque servorum turba, tale ausos facinus strictis insectus gladiis cunctos interime. Hoc facto, grande pacti scelus, ingenti per viam gradientes febre correpti, enervatis viribus, tamen invalidi spurcissimis opprobriorum blasphemis oppugnant. Domum inde regressi, obviam invenerunt conjugem. Pecora, inquit, nostra subita morte perierunt. Reversi ergo pariter ad servum Dei, lacrymis et orationibus misericordiam petunt. Terra, inquit, in qua tu es, tua in sempiternum fiat. Servus autem Dei benigno respondens animo; Pecora, inquit, vestra reviviscunt. Inventum est autem ut promisit. Altera autem die uxor ejus livore accensa, convocatis ancillis, Ite, inquit, et nudatis corporibus aute collegii Poenitentia e ludicia exercentes, impudicus utimini verbis. Ancillæ obediunt, impudicos exercent ludos concubitus simulant, blandos amoris nexus ostendunt, monachorum mentes quorundam ad libidines pertrahunt, quorundam molestant. Leserere locum monachi couantur. Sanctus autem Pater sancta exhortatione mentes eorum ad longanimitatem patientiæ roboravit. Proxima autem die eadem uxor, occisa prius innocenti privigna (in ejus martyrii sede fons sanitatum redditor emanavit) in insaniam versa, nusquam comparuit. Baia autem ab inopinato percussus hoste interit : arx ejus emissio cælitus igne combusta est.

7 Expulsa ergo inimicorum malitia, in loco, quem Angelus præmonuerat, insigne monasterium construxerunt. Ibi vir Dei quotidianis lacrymarum fontibus exundans, gemine caritatis ardore flagrans, quotidie Dominici corporis oblationem puris sacrabat manibus : sique ad Angelicum solus post matutinas horas pergebat alloquium. Hinc protinus frigidam potebat aquam, in qua diutius morando, rigans omnium carnis domabat ardorem. Totam deinceps diem docendo, orando, genu flecendo, curam Fratrum faciendo, nec non orphanorum, viduarum, egentium, delibum, peregrinorum, multitudinem pascendo, indefessus ducebat. Sique incepti, peregit, finivit. Audita itaque boni odoris fama, Reges, Principes, seculares deserunt sua regna, ejusque monasterium petunt. Hinc contigit, ut f Constantinus Cornubiensium Rex suum desereret regnum, ac se in hujus Patris cella obficientie subjugaret.

a Vita a Colmano edita : Ipse fundavit Glastinglornense monasterium. Capgravius. Glastoniam veniens, ecclesiam a fundamendo fecit. Imo Ecclesiam ubi exisse supra diximus. — b Capgravius Bathoniæ, urbem cum Glastonia in Comitatu Somersetensi, ubi anno 520 crebris cladibus sazonibus a Britannis illata est, quo se anno S. Gildas in lucem editum scripsit. — c Hæc septem monasteria ab eodem sancto, forsan quod tempore scriptorū destituit. Alia duo memorantur apud Capgraviū. — d Lemusit et aliud in Gower in Wallia. nū prius hæc secum misit appellatur. — e Addit apud Colmanum. — f Scilicet Aidanus, Eliud, et Ismael. Apud Capgraviū. Scilicet Aidanus, Thelmaus, et Ismael. Glossema posterorum arbitramur. Nam Thelmaus, sive Eliud, condiscipulum S. Davidis fuisse, non discipulum, dicitur ad ejus vitam 9 Febr. cap. 1. vlt. c. Umartem S. Dubrici fuisse discipulum supra diximus. — e Albertus de Grand in Vita S. Seznæ eranturum hujus Sancti Britannici aut vocat Peneti Sant Seznæ et alibi insinuat pro penitentiali hunc vocem accepit, ad est, loco penitentie exerceunda destinata. fortassis hic quoque rectius Penetia, tri Penitentialia legitur. — f De S. Constantino apimus 11 Martii, quem hunc arbitramur.

CAPUT III.

Miracula a S. Davide ejusque discipulis patrata.

Quadam die convenientes in unum Fratres con-
queruntur super penuriam potabilis aquæ. quibus au-
ditis vir Dei ad proximum locum, in quo eum allo-
quebatur Angelus, perrexit : ibique diutissime orans
necessariam petivit aquam : et cum voce orantis
fons dulcissimæ effluit aquæ, et quia vineis frugifera
non erat patria, ad conficiendum corporis sacramen-
tum Dominici, in vinum versa est. Sed et alias dul-
ces aquas a discipulis ad Patris imitationem datas,
hominum sanitati et utilitati proficuas novimus.

9 Quadam vice quidam rusticus, nomine Tardi, Sancto talia suggererat; Terra, inquit, nostra aquis exhausta, laboriosam ad aquandum, quia e longinquo distat fluvius, vitam habemus. Sanctus autem necessitati proximorum compatiens, egressus baculi cuspide glebæ superficiem aperuit, et fons limpidissimus emanavit, qui perpetuo ebulliens vena, frigidissimam caloris tempore donat aquam.

10 Alio tempore dum a S. Aidanus ejus discipu-
lus b casu quodam ad firmandum doctrinam acceptum
librum foris legeret, monasterii adfuit Præpositus,
imperans ei, ut ad deportanda de valle ligna acce-
ptis duobus hokus iret : erat enim silva in longin-
quo posita. Aidanus autem citius dicto obediens ;
nec librum claudendi moram accipiens, silvam pe-
tit. Paratis vero lignis jumentisque impositis regre-
ditur : via autem ad præceptum gradebatur præci-
pitium, sub quo mare influit. Veniente autem ad
præcipitium vehiculo in præceps cum jumentis dirigit
ad mare. Ruentibus autem signum imponit Crucis :
atque ita factum est ; ut ex undis sanos et incolumes
cum vehiculo accipiens latus ingrediatur viam.
Cum autem iter faceret, tanta pluviarum inundatio
exoritur, ut fosse rivulus fluerent. Peracto labore,
ubi librum reliquerat, ingreditur : sique apertum et
a pluvii illasum reperit. Fratribus autem hæc au-
dientibus, et Patris gratia et discipuli humilitas ce-
lebratur. Sanctus autem Aidanus ad plenum erudi-
tus Hiberniam petit : ibique constructo monasterio
sanctissimam vitam duxit.

11 Cum autem S. Aidanus nocte Paschali oraret,
apparuit ei Angelus Domini, dicens : Nosti quod vene-
rabili S. Dewi tuo Patri crastina die venenum a qui-
busdam Fratribus ad prandium apponetur. Mitte
ergo ex ministris quemdam Patri ad nuntiandum.
Respondens Sanctus, Nec navis, inquit, parata, nec
ventus est ad navigandum directus. Cui Angelus :
Condiscipulus autem, c Scuthinus nomine, ad litus
pergat maris. Discipulis obediens litus petit, mare
intrat ad gressu. Accipiens autem cum bellua trans-
vexit ad civitatis confinia. Peractis autem
Paschalibus solenniis, S. Dewi refectorium ad
prandium una cum Fratribus petit, cui est obvius
factus quondam discipulus ejus Scuthinus. Narratis
omnibus, quæ erga eum gesta fuerunt, pariter in
refectorio discumbant. Finita oratione assurgens
Diaconus, qui Patri ministrare consueverat, panem
veneno infectum mensæ imponit : cui coctus et oco-
nomus consenserant. Scuthinus autem se erigens,
Hodie, inquit, nullum Frater Patri ministerium
adhibebis, ego enim impendam. Diaconus autem facti
consensu confusus abscessit. Sanctus vero Dewi pa-
nem benedicens, in tres divisit partes : partem
unam mandat trahere cani ; alteram corvo : qui ut
gustaverunt cunctis videtibus vitam perdiderunt.
Ipse autem Pater tertiam partem sumens mandit ;
quæ tamen nihil ei nocuit, d

12 Quodam tempore alius S. Dewi discipulus,
c Modnucciant

D
EX MSS.Oratione
fontem elicit.
ejus aqua pro
Eucharistia
in vinum
versa :aflum fontem
procurat :E
a
b
c, Aidanus
discipulus,
boves c præci-
pitio liberat.librum a
pluvia intac-
tum servat :Scuthinus ex
Hibernia in
Britanniam
ducentius
transvectus,
fde pane vene-
nato moriet
S. Davidem :ejus partem
hic innoctius
comedit.

d

e fumo late
disperso
celebrior :malignis
puni is,at culpam
fassis,B
pecora mortui
resuscitat :

e

contra impi-
dicas tentatio-
nes, suos uni-
mal : vincit
molevius
occlus :exemplo
virtutum
pravit.C
Principes ad
monasticam
vitam trahit :

f

Glastonia.

Bathonia.

Discipuli.

Penella.

EX MSS
e
S. Modomno-
cus, ne percen-
tiatur, a
S. Davide
signo Crucis
servatur.

A e Modnuciant nomine, Cum Fratribus viam prope civitatis confinia in proclivio, quo vianlibus facilior fieret accessus, cavabat. Ipse autem cuidam ex laborantibus inquit : Quid tu tam desidiose laboras ? At ille indignatus, ferrum quod manu tenebat in altum elevans, in verticem ejus ferire conatus est. Sanctus autem Pater hoc a longe prospiciens, facto signo Crucis manum ad illos elevavit, sicque ferientis manus aruit. Postmodum vero idem discipulus, crescentibus virtutum meritis, Hiberniam petit insulam : navim ingressus, cuncta apud multitudinem eum secuta est, secumque in navi ubi insederat se collocant. Nam isdem apud stationibus inserviens, cum reliqua Fraternitati opere alveariis ad nutriendos examinum factus operam dabat, quo indigentibus aliqua suavioris cibi oblectamenta procuraret. Ipse ergo fraternam communionis fraudem non tolerans, iterum ad virum Dei repulavit, apud comitatus turbam, quique ad sua volitat. Hinc Patri Fratrique quae valedicens abiit : sed iterum cum apes sequuntur. Sicque factum est, ut, si quando ipse egrediebatur, et ipsa sequerentur. Tertia ergo Patrem repetens, ut, si vel lasce habitaculis remaneret, in sua utilitate Fratres adimerentur, et nec illis sic remanentibus, transfretandi a Patre licentiam quam apibus accepit. Quibus Pater ita benedixit : Terra, ad quam properatis, vestro sit abundans semine : c nunquam ex ea vestrum detineat germen. Nostra autem civitas a vobis in aeternum deserta, nunquam in ea factus vester exerescat. Quod munusque servatum experimento didicimus. Nam ad ejusdem Patris civitatem exonia apud compertius deportata : sed ille per aliquantulum temporis manstantes detineat detrescebat. f Hibernia autem, in qua nunquam usque ad illud tempus apes vivere poterant, nimia mellis fertilitate ditatur.

B

f

a Hec fere narratur 29 Januo. in Vita S. Aidani cap. 2. — b Apud Colganum hoc interpretatur. In loco, qui Ferna vocatur dicitur. Ad Ferna sedes Episcopus in Australi Legenda, ubi S. Aidani, hic Edani, primus fuit Episcopus diocesis ad ejus vitam. c Colganus Martyrologia Hibernica secutus, ad 2 Januaria refert S. Scuthilium. Circa hunc Cambrensis in Vita S. Davidis apud Vanciam pag. 397 ubi est alia Scuthilium dictum, et postmodum in Whithburiensi, ut perhibent, cathedra sublimatum. Sed et videtur S. Scuthilium esse, quem Hibernensis in Chronico tradit, Abbatem anno 436 successisse. Quot tempore aliquot seculis distat. Cultus S. Scuthilii 2 Janu. — d Hic apud intra, aut etiam ab antiqua Invenit erant, qui ubi reperimus et fulva, aut nullo quam maris suspecta fuit. En illa, ut lectus apparet, eximie rebus. Alio quaque tempore, cum quidam Hibernensis ad hunc locum, sancti formi Apostolorum Petri et Pauli locum hunc visissent, pericula sola reversis, sanctum visum videri, id aliquantulum temporis in colloquiis divinis moratus, praecipua venditorum indigentia navi, quo postremo restitit paraverat, longius turbatur mora. Timens vero ne in sua congregatione, absente Abbate confessiones exortaret, sollicito perscrutatus mundo mirabile invenit iter. Nam ipsum, in quo sanctus Pater Dewi ad Ecclesiasticas utilitates fodere cunctaverat, petivit concessumque accepit : necquaque fidei benedictione portum petiit, mare intrat ac suspiranda exultat utitur pra navi. Equus enim humiles fluctum humiles velut pluviam pericula campum. Cum autem in mare longius graderetur, apparuit ei S. Brendanus, qui super marium celum miram docebat vitam. Sanctus cunctis Brendanis hominem in mari videns equitatem, discipulos ait. Mirabilis Deus in sanctis suis, sollicitudinem in hunc Brendanus regit, nullo esset et a quo venisset, et quid modo in mari equitasset. Cui Barre singula narrans, quid benedictione S. Dewi munus, et quod per ipsos equum idem an rebus sit elum ostendit. Cui Brendanus, Audis, inquit, in pace ego veniam et videro cum Barre autem Barre gressu ad patriam relictis, et Fratribus, quae erga eum gesta fuerant, indicavit. Equum in cella nimbis ad ejusdem usque obitum tenuerunt. Hactenus facta narrat. Quotibus haec dividunt. Primum qui haec Barre appellatur, Barre est apud Colganum, qui accepit vitam eundem esse, qui 2a Septembris cultus Barre et Eudocia, alia diebus, caput triplicem vitam. Myrtili vinctus, nunc ab Anglorum Vardis. Alii tamen abbatem commendatam, in qua haec eadem invenitur. Alii olim eundem in lectum cathedra in Ecclesiastica offitii soliti, qui in novem distributa lectum, a qua haec abbat et melior, quod in ea dicitur Eudocia, adhuc juvenis Torporeum adhibere Episcopum, Papa Gregorii discipulum praedicatum, a quo ab eo Eudocia et Vardis, alio diebus, qui proinde nullo modo potuit attigisse tempore S. Davidis. Tertio Vita in pluribus est alia dubia, unde, sed autem nomine Maculani Episcopi, in quo nullo sit S. Brendanus, sed deinde plura sunt in quatuor S. Barre aut Eudocia aut Vardis, Vita porum pde digna. At et maxime displicent quae de occu S. Eudocia et S. Brendan hic narratur, quia nulla in illius Actis mentio. Nam illa et haec non dissimilem spectamus ad

Scuthilium

Quid judican-
dum de tran-
siti marino
S. Barre,

et occurrat
S. Brendanus.

C

Vitam S. David 1 Februarii pag. 117 & 14, ubi obitum utriusque Brendani et aliorum, scilicet ad annum Christi 571, juniorum vero ad annum 577 aut 583, ut S. Eudocia Abbas redit. Roma, ubi cum discipulis S. Gregori Papa egerat, non potuit alteri fructum occurrere. Denique si alius profertur Barre senior, non continuo huc describitur pater adhibendum. Quid si navi monasterii Menevensis, quam equum S. Davidis appellavit, et siclem postea, e Britannia in Hiberniam fuerit transvectus, et inde primo a Portis, deinde ab illa arreptu vicinis hujus comitatus? Foram idem de bellum, quo scilicet transvectus dicitur, cecogitatum est. De vita S. Brendani, et septenni navigatione, mentis heri poterit, si videtur, 16 Mart. c Apud Colganum dicitur Modomno, etque is S. Modomno, hic Dominicus Assortensis, cujus vitam dedimus 13 Februarii, et hic illustramus. — f Haec de parte Hiberniae, in qua S. Modomno vixit, intelligenda esse ostendimus ad ejus vitam

S. Modomno-
cus,

CAPUT IV.

Her S. Davidis Hierosolymitanum : Archiepiscopus : obitus.

Quadam nocte Angelus S. Dewi apparens, ait : Crastina die eiegens et calcans te, Jerusalem peregre proficiscens, optatum carpe viam. Sed et alios duos comites vocabo : Elind scilicet, qui nunc a Telion vulgo nominatur, qui quondam ejus monasterio inservit monachus, et b Paternum, cujus virtutes in sua continentur e historia. Sanctus autem Pater admirans imperii preceptum, dixit : Quomodo hoc fiet? Nam quos promittis socios, trium vel amplius dierum spatio a nobis vel a semetipsis distant : nequaquam ergo crastina conveniremus die. Cui Angelus : Ego hac nocte ad quemlibet illorum vadami : et ad conditum, quod tibi modo ostendi, convenient. Sanctus autem nihil moratus, dispositis cellulis : utilitatibus, accepta Fratrum benedictione, primo mane iurepit iter, pervenit ad conditum, reperit ibi premissos Fratres, pariterque intrant viam : una illis anima, una ketitia, unus dolor. Cum autem trans mare Britannicum verti, Gallias adirent, ac alienas diversarum gentium linguas audirent ; linguarum gratia, sicut Apostolicus ille coetus, ditatus est d David Pater : ut ne in extraneis degentes gentibus, interprete egerent. Tandem vero ad optatam civitatis Jerusalem confinia pervenerunt. Nocte autem eorum, adventum e Patriarcha in somnis apparuit Angelus, dicens : Tres ab occidentis finibus Catholici advenient viri, quos cum gaudio suscipiens, mla in Episcopatum benedicendo consecrabis. Patriarcha vero tres honoratissimas paravit sedes. Advenientes ergo Sanctis ad civitatem, magno laetatus gaudio, eos benigne suscipiens paratis sedibus, spirituali colloquio freti, gratias Deo referunt : Divina fultus electione ad Archiepiscopatum Dewi provehit.

S. David ab
Anglo moni-
tus, cum
SS. Telio et
Paterno
Hierosolym
obit,

a
b
c

15

d
domin lingua
rum accipit;

e

a Patriarcha
consecratur
Archiepisco-
pus.

f
Judex multos
conversionibus
converit;

g
accipit dona
conversionibus
lana r

in

A in monasterio, cui nomen Langemeleeb; ceteri quique in monasterio suo. Inde ea vocat vulgus cœlo venientia.

13 Quia vero post *g* S. Germani decessum Pelagiana hæresis reviviscebatur, universalis cunctorum Britanniae Episcoporum *h* synodus colligitur. Conventibus ergo *i* centum decem, et octo Episcopis, et innumerosa multitudine Abbatum ceterorumque ordinum, Regum, Principum, et laicorum ita ut cuncta circuinquaque loca grandis nimis exercitus operiret, Episcopi inter se dixerunt: Nimia adest multitudo, et non solum nos, sed etiam tubæ clangor in cunctorum auribus insonare nequibit. Tali tamen sub conditione populo prædicare disponitur, ut erecto vestimentorum cumulo in altum terre unus desuper stando prædicaret. At quicumque tali gratia sermonis ditaretur, ut in cunctorum aures, qui ex longo distant, ejus insonaret loquela; Metropolitani Archiepiscopus omnium fieret consensus. Deinde constituto loco, cui nomen *k* Brevi, erecta vestimentorum turri prædicare nituntur: sed quasi obstricto gutture vix ad proximos quosque sermo progreditur. Alter post alterum disputare conantur, sed nihil valent: fit magna in Episcopis angustia: timent populum in indiscussa hæresi sua remanere.

B Assurgens autem quidam Episcoporum, dictus Paulinus, cum quo S. Dewi quondam legerat: Est, inquit, quidam qui a Patriarcha Hierosolymorum Episcopus factus, nostræ adhuc non adfuit synodo, vir facundus, religione probabilis, cui Angelus comes est; vultu venustus, forma præclarus, quatuor cubitorum statura erectus. Illum ergo invitate. Concilio nuntii protinus mittuntur, perveniunt ad sanctum Episcopum, nunciant ad quid venerunt. Sanctus autem Episcopus renuit. Quod ipsi, inquam, nequeunt, qualis sum ego ut possem? Itē in pace, secundo, et tertio legati mittuntur; sed nec sic nequievit. Tandem sanctissimi viri mittuntur fratres *l* Daniel et Dubricius. Quibus post multa precamina Sanctus annuit. Proficiscentibus autem ad proximum synodi veniunt; et ecce juxta finem audierunt luctum. Sanctus autem ad soros dixit: ego ubi ingens ululatus habetur pergami. Socii autem ad synodum pergunt, ne eorum tarditas molestaret expectantes. Vir vero Dei ubi luctum audit graditur.

Et ecce orlata mater corpus extincti juveneculi servabat: cui barbara imperitia Magnum nomen dederat. At illa audita Sancti fama ante pedes ejus corruens, importunis clamoribus ut sui miseretur rogat. Compassus ille, ad corpus accedens, faciem rigavit lacrymis, et tandem redente anima corpus tremit: tenensque pueri manna, sanum matri restituit, et accipiens eum Sanctus verum ad synodum ire fecit. Qui postea sanctam duxit conversationem.

C ruiens, importunis clamoribus ut sui miseretur rogat. Compassus ille, ad corpus accedens, faciem rigavit lacrymis, et tandem redente anima corpus tremit: tenensque pueri manna, sanum matri restituit, et accipiens eum Sanctus verum ad synodum ire fecit. Qui postea sanctam duxit conversationem.

14 Ingressu Sancto in synodum, Episcopi et omnis turba letantur; prædicare petitur; concilii sententiam non despexit. Jubent constructum vestibis cumulum ascendere; rogatautem sibi solum sadarum supponere; videntibus autem cunctis, niven cœlitus emissa columba in ejus humeris resedit, quatinus permansit, quamdiu ille prædicavit. Clara voce prædicat, omnes qui in proximo et qui in longinquo æqualiter audierunt: quasi singulorum in auribus singulariter prædicaret. Terra sub ipso arerescens attollitur in collem: ab omnibus in summo positus cernitur, ut in montem excelsum stans quasi tuba exaltaret vocem suam: in ejus collis cacumine jam ecclesia sita est. Hæresis expellitur sanis corporibus, roboratur fides. Deinde omnium ore magnificatus, cunctorum consensu Episcoporum, Regum, Principum, Optimatum, totius Britannicæ gentis Archiepiscopus constituitur: nec non

civitas ejus totius patriæ Metropolis dedicatur. D

17 Tandem vir Dei, a quo omnes normam atque formam recte vivendi acceperant, ad senium perductus, totius Britannicæ gentis caput et patriæ honor eanebatur: quod senium *m* centum quadraginta et septem annis complevit: Octava autem Kalend. Martii Fratribus matutinis celebrantibus Angelus ad eum locutus. Desiderata, inquit clara voce, dudum dies jam in proximo habetur. Sanctus autem amicam noseens vocem, exultanti animo ad Deum dixit: Nunc dimittis, Domine, servum tuum in pace. Fratres autem audientes pariter eos colloquentes, exterriti, ceciderunt in terram. Tunc Angelorum concentibus odorisque saporiferi fragrantia, tota impletur civitas. Angelus iterum intelligentibus Fratribus: Propterea Dominus Jesus Christus Kalendis Martii, multa constipatus Angelorum militia, in obviam tui adveniet. His cognitis ingens oritur tristitia: fletibus resultat civitas. Ab illa autem hora populum consolando usque ad diem obitus sui in Ecclesia remanens prædicabat. Fama autem illa per totam Britanniam atque Hiberniam ab Angelo portata discurrit. Tunc Sanctorum consensus utrimque ad sanctum Patrem visitandum velociter festinat. Die autem interveniente Dominica, adveniente maxima multitudine, nobilissimam faciem prædicationem, consecrato et participato corpore et sanguine Domini, mox dolore correptus infirmatur. Benedictoque populo, alloquitur omnes dicens: Fratres mei perseverate in his, quæ a me audistis et vidistis. Ego enim tertia feria in Kalendis Martii patrum viam ingrediar. Veniente autem tertia feria ad pullorem cantus Angelicis civitas impletur choris, cœleis modulata cantibus, odore referta suavissimo. Matutina vero hora Clero canente, Dominus Jesus sui præsentiam ad Patris consolationem, ut per Angelum pronuserat, impartire dignatus est. Eo viso totus in spiritu exultans, Tolle me, inquit, post te. Cum his verbis vitam Deo reddidit: atque cum Christo Angelica comitatus caterva, cœlestia penet limina. Corpus ejus a Fratribus et populo honorifice in sua civitate sepultum: continuis coruscant miraculis.

a. hinc Thelias, in ejus Vita, a nobis ad 9. Februarium illustrata, hæc fuisse traduntur cap. 2. quæ hic nil opus repetere. — b. Certe hæc idea postea Venetensium in Britannia Armata Episcopos, et coll. 16 Aprilis. ad quem diem controversa via discutitur. — c. Extat Vita S. Paterni apud Capprarium, et ejusdem compendium in Lectionibus Brevariis Venetensium, in quibus eodem sanctorum peregrinatione legitur. — d. In Vita apud Colganum hoc donum ad omnes extenditur his verbis. Homo Spiritus sancti sic genera linguarum diversarum seiscruit, ut non tantum intelligerent, verum etiam sufficienter proferre possent. Apud Capprarium ita habetur. Cum autem alienigenarum linguas audirent, intellectus illarum sine interprete a Domino collatus est. Consulto vitam S. Thelii, ubi et de S. Paterno actum. — e. Patriarcha erat circa illud tempus Joannes in a nobis huiusmodi ad vitam S. Theodori Crenoburgen. xi Januarii 2. 5. anno. 25. ubi dicitur eum per 88. sabbata et Theodosium a communione Severi abstractum, libere fidem orthodoxam professum fuisse. — f. Ita Vita S. Thelii cybatalum et huius donum, uti S. Paterno lacutus et capta chorali. Quæ ex hujus Acta debent annotari. In Vita S. Paterni apud Capprarium. S. David lapidem, quem a Patriarcha Hierosolymitano in sua consecratione accepit, adhuc vivens Ecclesie Glasniensis delegavit. — g. Colitur S. Germanus Ep. Autisiodorensis 31. Julii. Itē cum S. Lupo Episcopo Trevisini interfuit synodi adversus Pelagianam hæresin collecta a Gerolamo, anno 446, uti Spelmanius tam. 1. c. cithoræ Britannus probat. — h. Quod autem dissentiant, quod alibi exactus discutendum. — i. Spelmanus hæc holiā traditur a Spelmano, Ascetico, aliusque ad annum 519. — j. Item nomen legitur in Vita apud Colganum: omnia apud Capprarium et Geraldum: — k. ad vitam S. Thelii 2. 5. anno. h. hæc parum fide digna censuimus. Colganus arbitratur multos fuisse Episcopos titulares, quibus nullæ erant dioceses determinatæ vel subjectæ, ut videtur 350. Episcopos a S. Patricio manu propria consecratos tradit in Vita hujus a Joachimo scripto. — l. Gratiolus apud Tæserium pag. 473. addit, in Cerebica regione. Fæserius pag. 81, ut hanc locum jam appellat Llan-Bey-Brey ad est, templum S. Davidis Brevisse. v. Canabden pag. 318. D. — m. Daniel primus Episcopus Bangorensis, (sive illius loci, e regione Anglesæ, ubi ex urbs dein constituta est) circa annum 516 a S. Dubricio Archiepiscopo Landuacensi ordinatus. Colitur S. Daniel 1. Decemb. S. Dubricius 14. Novemb. mortuus anno 522. — n. Annum 82 solum attigisse supra judicamus cum occasione erroris.

APPENDIX I

Ex vita ejusdem a Colgano ex MS. edita.

*Regula vivendi a S. Davide monachis
præscripta.*

Expulsa igitur Dei auxilio inimicorum malitia, vir Dei in loco, quem Angelus præmonstraverat, insigne construxit monasterium: perfectisque omnibus ordinavit, ut quodcumque quotidiano labore Fratres ibi acquirerent, in communem vitam transiret. Sciens quoque vir sanctus, quod secunda quies, vitiorum sit fomes et mater: monachorum humeros diurnis fatigationibus subjugabat. Cogitabat enim, quod hi, qui sub noxia omni quiete mentes submittunt, instabilem acedie spiritum et libidinis stimulos parturiunt. Propter quod suos hortabatur vir sanctus monachos, ut laboribus sine fictione insisterent, ne diabolus eos otiosos inveniret. Possessiones et dona reprobantur, et divitias detestabantur, bonum quoque nulla ad arandum cervix ab eis introducit, sed propriis manibus terram fodiunt. Finito vero opere nullum verborum audiebatur murmur, præter necessarium, nullum colloquium habebatur: sed quisque, aut orando aut recta cogitando ingenuum peragebat opus. Peracto autem rurali opere, ad monasterii claustra revertentes, aut legendo, aut scribendo aut orando totum ad vesperam peragebant diem. Vemente autem vespera nota sonitus audiebatur, et quisque studium suum deferbat et ad communem veniebat. Si vero in auribus aliquis resonabat, scripto tunc littera apice, vel etiam dimidia littera, eam incompletam dimittebat, et ad communem locum conveniebat cum silentio. Cum vero officium divinum, quod ad Psalmos et cantum spectat, in ecclesia cum reverentia compleret: tunc genuflexionibus et devotionibus interioris hominis non sine lacrymarum effusione insistebat, et cum ceteri ad parandum in lectulis suis se reponerent, solus David pro grege preces Deo fundebat.

2 Tandem in munus convenientes, cum ad necessitatem magis quam ad saturitatem sumebant, ibi quoque pane et oleis et salsis contenti, lautiores cibos pro fastidio reputabant: infirmis tamen vel ætate provecis vel longo itinere fatigatis, aliquando lautioris cibi oblectamenta procurabant. Peracta autem gratiarum actione Ecclesiam solito more intrabant, ibique quasi per tres horas vigiliis et orationibus et genuflexionibus insistebant. Quando autem in ecclesia orabant, nullus oscitare, nullus tossitare, nullusque salivam foris ejicere audebat. His ita gestis, superi membra componunt: pullorum vero cuncta excitati, orationi et genuflexioni operam dantes, totum deinceps noctem insonnem ducebant. Cogitationes etiam suas Patri suo spirituali propalabant, Patrisque licentiam etiam ad naturæ secreta requirebant. Omnia omnibus communia, et nihil membra, nihil tamen dicebant: quisquis enim dicebat: Memus est hoc vel illud, dum penitentiae subijcerentur. Villos indumentis, et maxime pellicinis tegabantur. Indolens vero erat obedientia ad Patris imperium, constans quoque perseverantia in agendis, et probitas in omnibus. Nam qui sancto proposito a mundo se convertens, Fratrum inire consortium affectabat, prius decem diebus præ foribus monasterii, quasi reprobatus et verborum approbris convitiis remanebat. Si autem bene utens patientia ad decimum perseveraret diem, acceptus, prius sub seniore, b qui pro tempore præerat, constitutus serviebat, ibique multo tempore desudans, fractusque multis adversitatibus, tandem Fratrum more-

batur consortium. Nihil habebant superfluum, sed D voluntaria paupertas amabatur, et quicumque conversationem Fratrum amabat, nec unum (ut ita dicam) denarium Pater sanctus in unum monasterii ab eo accipiebat, sed nudus velut naufragium evadens accipiebatur.

a Eadem fere leguntur in legenda Cappravis a Tonnithensi scripta. b In illa vita: qui portæ præerat.

APPENDIX II

Ex Historia Anglicana Harpsfeldii.

*Miracula intercessione S. Davidis post ejus
obitum patrata.*

Ecclēsia Menevensis primum sub nomine et ad honorem Divi Andreæ dedicata est: post tempora Davidis ipsius potissimum nomen retinuit, propter celebritatem ejus in his locis, et stupenda per eum signa edita. Cujus generis plurima per eum vivam exhibita, certo nostro consilio scientes atque prudentes omittimus. Quæ tamen ne cui temere in suspicionem veniant, vel ea quæ pro eo vel per eum post sacram ejus dormitionem Deus designavit, facere deberent. Quæ cum neque modum neque numerum habeant, loco temporeque disjuncta, nos unus tantum temporis quatuor aut quinque ex hoc genere proferemus, quæ certo, digno et partim oculato teste nituntur.

2 Flavius qui præterlabatur supra memoratæ ecclesiæ cimiterium, regnante a Stephano, vino manavit, atque eodem tempore fons quidam, qui Pistel-Dewy, id est fistula David, appellatur, quia per fistulam quandam et capalem fons in cimiterium delabatur, lacte manavit. Quod ab eo proditum est, qui tum vixit resque illius patriæ exploratissimas habuit.

3 Celebris habetur in Cambria portatilis quedam campana, quam Davidis appellant: quam cum milites quid castellum Rabilnok detinerent, invita muliere quæ eam attulerat, repente per noctem totum oppidum incendio est, præter murum unum ubi eadem campana pendebat, absumptum.

4 Puer quidam e nido in ecclesia Davidis de Llan-nones pullos columbarios surripere conatus est: ecce vero digiti ejus mox lapidi adheserunt, nec divelli potuerunt. Omnibus ad miraculum obstupefactis, præsertim parentibus et amicis pueri, cum ipsi cum puero per tres dies totidemque noctes eorum altari ejusdem ecclesiæ vigiliis, jeuniis et orationibus se dedissent, divinitus puer a lapide manus avellit. Auctor qui hæc prodidit, non modo tum vixit, sed et ipsum hominem vidit et allocutus est, idque ita factum fatentem audivit. Et quod magis est, lapidem illum in ecclesia ob memoriam rei conservatum, vestigiis digitorum, tamquam in cera, manifeste efformatis et expressis.

5 Apud Lanthoheni, id est ecclesiam S. Davidis, super fluvium Hodhēni, vel, ut alii, Nanthodhēni, id est vallem Hodhēni, est sacellum quoddam Davidis Episcopi, ubi viri quidam sancti arctissimam in eremo vitam traduxerunt: quem becom multi sæpe spoliarē ausi, insignibus infortuniis nobilitati sunt.

6 Malhel Milons Comes de Brethenauce filius, Episcopum quendam Menevensem, regnante Stephano, vi et tyrannide exegit, resque ecclesiæ abripuit. Paulo post lapide e summa turre cadente, lethale vulnus accepit: quam sibi divinitus illatam rapinæ suæ vindictam arbitratus, restitui Episcopum resque ablatas jussit. Quo presente cum miserandum in modum casum suum deploraret, inflictasque sibi a Beato David pœnas, inter has voces expiravit.

a Stephanus

Miracula se-
lecta et certa
stantur.a
Flueus vino,
fons lacte
manat.incendium ob
notum
S. Davidis
ereptum:manus juvenis
lapidi ad-
herent, ejus
ope solvuntur: Fsacellum
S. Davidis
spoliari
nequit:Episcopum
episcopus, et res
ecclesiæ
rapiens, morte
opunt:

A a Stephanus sub finem anni 1135 factus est Rex, ut dixerimus
20 Februar. ad Vitam S. Ulrici Presb. cap. 1 tit. d et f mortuus
25 octob. anni 1151.

APPENDIX III

Ex Legenda Joannis Capgravii.

Alia miracula S. Davidis.

Captus autem quidam Wallensis de Episcopatu Menevensi a Saracenis extitit, et catena ferrea cum quodam Alamanno ligatus. Wallensis enim die ac nocte jugiter ad Sanctum David in sua lingua clamare coepit, sic dicens : Dewi Wareth, hoc est, David adjuva. Mira res : in brevi subito ad patriam suam restitutus, a Gervasio tunc loci Episcopo hoc intimans, ob insignem miraculum secum mansit. Alamannus autem ejus socius, tamquam facti conscius, verberibus exponitur, et sub arctiori custodia detinetur. Cogitavit ergo, quomodo socius suus frequenter, Dewi Wareth, dicere consuevit : et quamvis vocabulum non intellexit, statuit tamen hoc idem dicere, et Dewi Wareth, saepius exclamare. Nec mora, subito rapitur, et ad domum suam, qualiter evectus, scire non potuit, transducitur. Et cum ubi-

que intellectum scrutans vocabuli, scire nequiret : D Parisios properavit, et a quodam Wallense ibidem reperto vim verbi agnoscens, gratias Deo egit, et pro impenso sibi beneficium gratias acturus, Sanctum David in Menevia peregre profectus quaesivit. Quem socius suus considerans et admirans, ad eum accessit, et cum fletu maximo deosculans, qualiter a servitute libertati sit restitutus inquit. Qui seriatim, quicquid ei acciderat, omnibus intimare curavit.

2 Cum pestis magna in Anglia involesceret, et strages maxima populi per loca fieret, habito communi consilio provisum est, ut quilibet Episcopus reliquias suae deferret ecclesiae in aqua benedicta balneandas, ut aspersione aquae sive potatione plebi divina gratia subveniret. Quo facto mortalitas illa cessare non potuit. Ultimus denum omnium Episcopis venit Menevensis, secum brachium Sancti David ferens. Quo in aqua lavato, apparuit aqua quasi pinguedine deaurata, et desuper crux aurea. Cumque populus certatione illa ex aqua gustasset, mortalitate hominum omnino seclata, gaudium et laetitia salusque in regno diffusa sunt.

a Videtur hic esse Gervasius de Castro Episcopus Bangorensis, qui duxit eam dignitatem administrasse ab anno 1306 ad 1370. E

pestis pellitur,
aqua, qua
lotum bra-
chium S. Da-
vidis.

DE S. HERCULANO

EPISCOPO ET MARTYRE PERUSIAE IN ITALIA,

Commentarius historicus.

§1. Cultus sacer S. Herculani : conversatio monastica.

Perusia Augusta, antiquo splendore civitatum celebris, olim ex duodecim principibus Etruriae urbibus habita, nunc potius Umbriae annumeratur : in qua Legatus Apostolicus subertis Umbriae jus dicit. Duos Perusini principes prae reliquis Sanctis, qui ibidem floruerunt, venerantur urbis et diocesis Protectores, Episcopos suos et Martyres, Constantium et Herculannum, quorum singulis (ipsi eorum videmus) antiqui ibidem templi dicuntur. S. Constantii triphera Vitam dedimus xxix Januarii. Colitur S. Herculanus haece Kalendis Martiis celebratione per octiduum prorogata, nisi tempore Quadragesimali ea sollemnitas impediatur. Est dictus Herculanus sub Totila Gothorum Rege occisus : de quo illa fere solum certa sunt, quae infra a S. Gregorio Magno conscripta damus. Alia, quae passim circumferuntur Acta, ita circumstantiis rerum et personarum adjunctis dissident, et mentem in diversa trahunt, ut quibus potius scriptis assentiamur, non facile videmus. Innotuit est senior Episcopus Perusinus, etiam Herculanus dictus, qui in prioribus persecutionibus sub Romanis Imperatoribus martyrio coronatus asservit, et passim scriptores, eximie etiam eruditionis, ut infra constabit, assensum praebent. Nos ipsi Perusium profecti, diligenter innotuimus, quod hac super re possemus constituere : et Acta ac Miracula S. Herculani partim ibi, partim aliissecutis sumus, uti et venerationem variis antiquis Martyrologis insertum. ex quibus omnibus sequentia preferimus, alteram resolutionem suspendentes, ut ad vii Novembris, quo Perusini seniores Herculannum officio Ecclesiastica colunt, aut certe ad alios dies, quibus referuntur hujus varii socii, aut martyrio aut sanctitate vitae illustres.

2 Antiquiora Martyrologia exhibent ad vii Novembris cultum et venerationem S. Herculani, et absque mentione ullius Imperatoris Romani, sub quo senior esset passus. Majori claritatem lectori daturi, eloquimur, in Martyrologis repertum, in tria secum sumus membra, horum primum est : Apud Perusiam Italiam urbem natalis S. Herculani Episcopi : secundum, sub Totila

Rege interfecti : tertium, ejus corpus post abscissionem capitis ita intactum atque sanum (ab his saluum) die quadragesimo, ut scribit S. Gregorius Papa, repertum est, ac si nulla hoc ferri incisio tetigisset. Primum membrum et solum continet codices MSS. Usuardi tres, Parisiensis S. Germani, Gondensis Societatis Jesu, et alius noster in Italia scriptus. Consentiant Florus MS. ad Belam, et Bria recensens, Ado a Rosiero editus, et manu claratis in variis codicibus, item MSS. Martyrologia, Falluclianum Romanum, et Vaticanum Ecclesiae S. Petri, Richenorensis prope Constantium in Suevia, et S. Maximini prope Trevirim ; in nonnullis additur laurus Martyris. Tertium elogi membrum, de auctoritate S. Gregorii Magni citati, habent Codices MSS. Usuardi etiam optime notati, alter Parisiensis dicti monasterii S. Germani, et alter noster, quo usus Molanus in suis Usuardi catalogonibus. Consentiant etiam titones ejusdem Usuardi a Bellino et Gerreno aucti, uti et Lubeca anni 1473 et Parisiensis anni 1490 et 1533. Item Ado MS. monasterii Lobienensis, codex MS. noster sub Bede nomine, denique MSS. Ultrajectinum, Pragense et alia. Aliquanto brevius MSS. Centulense et Neapolitanum Antonii Caraccioli. Omnia, cum secundo scilicet membro de Totila Rege interposito, habent plures Usuardi codices MSS. ad usum fere Ecclesiarum Belgarum aucti, cum MS. Haguenovensi satis antiquo, MS. Florarium Sanctorum, Martyrologia Coloniensis et Lubeca anno 1490 excusa : quibus consentit Romanum anno 1586 editum, et Martyrologium Basilense anno 1584 excusum. Hodiernum Romanum brevius ista habet : Perusia S. Herculani Episcopi et Martyris. At Baronius in Notis, De eodem (inquit) Beda, Usuardus, Ado et alii recentiores hac die. Ejus martyrium describit S. Gregorius Papa Dialog. lib. 3 cap. 13, Mombritius tomo 2 Vitarum Sanctorum ejus Acta edidit. Ex his Actis plura excerpta leguntur in Vita Sanctorum anno 1504 impressa. Alii plura eodem refert Martyrologus : Perusia S. Herculani Episcopi, ejus corpus post abscissionem capitis ita intactum atque in eadem die quadragesimo, ut scribit Gregorius, repertum est, ac si ferro intactum fuisset. Eadem

Duo a Saracenis capti, ope S. Davidis liberantur.

a

AN CHR.
DXLVII
1 MARTII
Perusia
Patroni
SS Constantius et Herculanus,

sub Totila occisus,

C

u quo alius senior Herculanus statuitur,

Percussio S. Herculani 7 Novemb.

ANIMADV.
PAP. 6

F

A dem citato Maurolyco edidit Constantius Felicius, sed addit festum ejus Perusie, cujus urbis Patronus est, celebrari Kalendis Martiis. Galesinus idem innuit: Perusie S. Herculani Episcopi et Martyris, de quo Kalendis Martii scriptum est. Hæc pluribus dicenda duximus, quod jam vi Novembris colatur, uti diximus, utius Herculanus Episcopus et Martyr, quem tradunt diu ante Perusina Sedis Episcopum fuisse.

3 Hæc Kalendis Martii aliqui recentiores Martyrologi iterum de S. Herculano agunt. Bellinus: Eodem die apud Perusiam S. Herculani Episcopi et Martyris. Hermannus Greven in Auctario Usuardi. Item apud Perusiam secundum aliquos passio S. Herculani Episcopi et Martyris, qui vi Idus Novembris ponitur. Quod nomen in Martyrologio Germanico Cumma etiam habetur. Maurolycus ista tradit: Apud Perusiam sub Rege Gothorum Totila S. Herculani Episcopi et Martyris. Plura Galesinus: Perusie S. Herculani Episcopi et Martyris, cui caput præcisum est, idque quadragesimo post necem die inventum est ita conjunctum, ut præcisionis signum nullum appareret. Similia tradit Felicius, qui natione Germanum fuit. Quod hoc die in Martyrologio Romano Translatio S. Herculani referatur, eundem inscripsit Ferrarius Catalogo suo generali. At passum esse Kalendis Martii scribunt Petrus de Natalibus lib. 3 Catalogi cap. 163, et Jacobillus de Sanctis Umbrie. At Martyrologium Florentie editum anno 1486 et MS. Strozianum non multa multumque, celebrant Translationem S. Herculani Episcopi Perusini et Martyris: quam etiam infra unum. 23. Acta tradunt miraculis confirmatam.

4 Infra in Vita ex Dialogis S. Gregorii dicitur ex conversatione monasterii ad Sacerdotalis Ordinis gratiam deductus. Hinc inter suos cum censent et Benedictus et Canonici Regulares: quos illis temporibus nulla alia viæ monasterii conversatio fuisset. Cassianus secundo Christi quæta scripsit lib. 2 de institutis coenobiorum cap. 2, se tot propemodum typos et regulas vidisse usurpatis, quot monasteria cellasque conspexerit. Et seculo Christi sexto, teste eodem S. Gregorio in Dialogis, Romanus monachus, qui S. Benedicto tribus annis in spera Sublacensi panem tulit, sub Theodati Patris regulam debebat. Interim quia eodem tempore cum S. Benedicto vixit S. Herculanus, ordini Benedictino adscribitur a Trithemio lib. 3 de Viris illustribus cap. 14, a Silvano Razzio de Sanctis Etrurie par. 1 pag. 112 Antonio Ypes in Chronico Benedictino ad annum 546 cap. 2, cujus interpretes Latini asserit Todii nomen Ordini S. Benedictini dedisse. Est Tuder sive Tudertum, urbs vicina Umbrie, Italii Todi, quod vultur indicari: alia Perusia monachum fuisse asserunt: at nulli probant aliquid in illis urbibus tunc monasterium Benedictinum erectum. Adscribitur etiam Fastis Benedictinis a Dorigiano, Menardo, Bucchino, et in MS. concertationibus sacris a Constantino Cajetano, de quo Ferdinandus Ughellus promittat, quod petulantior sequitur Trithemium. Cajetani concertationem edidit et refutat Pennottus in Historia tripartita Canonico libro 2 cap. 18 et 19, ostenditque ex amorum supplicatione, quo tempore S. Benedictus corpus sua monasteria fundere S. Herculanum fuisse in sacris Ordinibus Subdiacونات et Diaconatus, et fortasse Presbyteratus constitutum.

5 Constantinus Ghinius in Natalibus Sanctorum Canonico libro hæc S. Herculanum adscribit ad Kalendas Martias, quo die officio Ecclesiastico norm lectum colitur apud Canonicos Regulares Congregationis S. Salvatoris, assignatis pro secundo Nocturno tribus lectionibus propriis, olim a Pio V, ut testatur Pennottus, approbatis, quæ sic incipiunt: Herculanus Perusi in majori Ecclesia a quodam probatissimo viro Canonico Regulari, prima Religionis fundamenta eductus,

ac dein Episcopus factus, dicitur regularem observantiam in sua Ecclesia ad pristinum statum reformasse. Coincidunt Lectiones propriæ, quæ ab aliis Canonice Regularibus cum approbatione ejusdem Pio V recitantur, in quibus dicitur Perusia apud majorem ecclesiam in monasterio Canonico prima sanctæ Religionis instituta suscepisse, et ad regularis disciplinæ, omniumque virtutum perfectionem consecuisse; Episcopus de rigore Canonice disciplinæ nihil remisisse, regularemque observantiam nonnihil relaxatam ad primum institutum restaurasse. Addit Pennottus cap. 18 num. 8, vetustam et constantem esse Ecclesiæ Perusina traditionem. B. Herculanum Clerum reformasse, et optimis regulis Clericalibus instituisse, quin etiam illos more Canonico seu Regulari vivere constituisse. Imo seculo Christi secundo Ecclesiæ Perusina Clerum suum fuisse tradunt Acta antiqua S. Constantii Episcopi Perusini ex MSS. S. Galli, Perusina et Baroni a nobis ad xxix Januarii edita, et confirmant alia illius Acta adjuncta, auctore Joanne Andrea Palutio: in quibus dicitur S. Constantius a Clero omni, viæ universæ, et populo, cœlesti spiramine commoto, Episcopus electus. Ughellus ante citatus, arbitratur Herculanum ex illis antiquis Clericis fuisse, qui ante S. Benedictum regularem vitam excoluerunt. Habuisse Clericos olim sua claustra seu monasteria, apud viros eruditos controversi æquit. Hæc neminem Cathedralis Ecclesiæ Perusina olim erat in suburbio, in loco qui mons Calvarius vel Caprasius dicebatur, in cujus monasterio adjuncto S. Herculanum regularem vitam professum, atque ex conversatione monasterii ad Sacerdotalis Ordinis gratiam deductum fuisse, referunt codices MSS. monasterii S. Petri, et relationem S. Gregorii Papæ confirmant explanantque. At quæ modo est Perusina Ecclesiæ Cathedralis S. Laurentii dicata, trahitur a Rogerio Episcopo, secundo Christi decimo, extracta, in quam ex illa S. Petri ecclesiâ suburbana, tunc haud modice labefacta, et summa et Cammivorum Sedem transtulit, Rogerio successor statuitur Honestas, a quo Benedictini, uti certe horum primus Abbas S. Petrus impetravit dictam suburbannam S. Petri ecclesiam cum claustro: quæ ab eo est rearsa, atque ab Episcopo circa annum decemlxxix dedicata, approbante Joanne xiii, qui tunc Pontifex Romanus Ecclesiam moderabatur: uti ea narrantur in Vita MS. dicti Petri Abbatis, ad diem x Julii edita. Hæc intum est illustris apud Perusinos Benedictini monasterium, annis minimum quadringentis post mortem S. Herculani ad hunc Oedum translati. Fuisse aliquando Capitulum Ecclesiæ Cathedralis Perusinae Ordinis S. Augustini Canonico Regularium, in eoque viginti quatuor Canonicos dudum institutos, docemur in Bullo Julii 2 Papæ, data Roma anno mxxii, et ab Ughella excusa, quæ regularem statum illius Ecclesiæ supprimebat atque extinguit, eamque a Cammiceis secularibus administrari imposterum statuit: ubi etiamnum Claustrum ecclesiæ continuum est, et Prior claustralis creatur.

§ II. Patria S. Herculani num Syria, an Germania? An curii cum eo Socii venerint? Tempus Episcopatus et martyrii.

Ecclesiæ Perusina etsi ab anno mxxii pro Regularibus Canonicos seculares haberet, tamen e ritum Canonico Regularium antiquam festorum consuetudinem observabat: ex qua officium S. Augustini cum Octava celebratum fuit usque ad tempora Neapolitanis Comituli Episcopi, qui Ecclesiam Perusinam rexit ab anno mxxci ad annum xxiv hujus sæculi: sub quo Officia propria SS. Constantii, et primi ac secundi Herculani, Episcoporum introducta sunt, a successorum Ritu Congregatione anno mdxcv approbata: sed cum disceptatio, ut asserit

et 1 Martii.

aliquibus creditur monachus Benedictinus.

allis Canonice Regulari.

A *asserit Pennottus cap. 18 num. 3, in rem judicatam, parte inaudita, pertraxisset. In festo S. Herculani die prima Martii omnia de canonicis vultu Martyris leguntur, exceptis Lectionibus secundi Nocturni, quæ ita incipiunt : Anno redemptionis humane quingentesimo trigesimo quarto, Joanne Summo Pontifice et Justiniano Magno Imperatore, trecentorum hominum carnis apud Casaream et Laodiceam Syriae urbes collectus, Romam voti causa pervenit. Hi omnes Principum Apostolorum basilicas venerati, Pontificem advenit, eo consilio se in Italiam venisse narant, ut, si res postulasset, pro Christi fide propaganda vitam profunderent. Pontificis hortatu urbe egressi, binique ab universo cœtu sejuncti, totam pene Etruriam, Umbriam, Latium, Sabinam ac Picenum sanctis vite sue exemplis ac doctrina cœlesti illustrarunt. In his fuit Herculannus, secundus hujus nominis Perusie Episcopus, qui cum in cœnobio, ex sancti Patris Benedicti instituto Perusie fundato, vitam monasticam magna cum laude duxisset, tandem Ecclesie Perusinae Antistes est ordinatus. Hæc ibi, quæ Jacobellus in Vita S. Herculani, citatis Lectionibus antiquis M.S. Perusinis monasterii S. Petri, et Ecclesie Cathedralis S. Laurentii, ita narrat : Regnantibus Anastasio Imperatore, et Theodorico Ostrogoto, ac S. Hormisda existente summo Pontifice, in societate trecentorum virorum e Syria in Italiam profectus, Romæ ordinatus est Presbyter, et a sanctissimo Pontifice, simul cum S. Carpophoro Presbytero, qui ejusdem cum illo patriæ, ejusdem itineris socius fuerat, missus est Perusiam, ut veram Christi fidem contra Arianos annuntiarent, et peccatores ad pœnitentiam adducerent. Hæc Jacobellus in Vitis Sanctorum Umbrie anno 1647 excusis, quidam S. Carpophorum Presbyterum S. Herculani socium assignat ultionis erroris vestigium pandit.*

7 *Baronius in Notis ad vii Novembris de S. Herculano asserit, Vincentium Herculannum Episcopum Perusinum sibi visum in eam sententiam procliviorē, ut ejusdem nominis duo fuerint ejusdem civitatis Episcopi, eo quod (ut ait) in Actis SS. Carpophori et Abundantii Martyrum, qui passi sunt temporibus Gentilium Imp. habeatur mentio de S. Herculano Episcopo Perusino. Hæc sibi cornu dixisse cum Romæ esset. Coluntur SS. Carpophorus et Abundius, supra Abundantius ductus, die x Decembris, eorumque Acta annotat Baronius apud Mombrinium tomo i haberi, ex quibus intum damus, quod est ejusmodi : Temporibus Juliani sævissimi apostatæ beatissimus Anastasius e Syria partibus cum duobus venerabilibus filiis, Eutichio scilicet et Brictio, propinquisque et nepotibus ejus, Abundio, Joanne, Theodila, Isaac, Carpophoro, Laurentio, Proculo, et Ircholano profectus, post longum maris terraque fatigationem, cœlica, ut nulli dubium est, protegente clementia, urbem tandem Romam aggrediens, domum sanctissimi Episcopi Urbani ingressus est : quos Beatissimus Urbanus juxta Gentium Magistri vocem dicentis : Hilarum datorem diligit Dominus, jurande hospitio susceptos, corporis animaque alimento replevit : secumque aliquanto tempore ut morarentur, hortatus est. Interea Brictium et Carpophorum ad Presbyterii dignitatem, Abundum vero et Laurentium ad Diaconi Ordinem sublimavit. Hæc ibi : quibus eadem animadversio addidenda, quæ usus Baronius in citatis ante Notis Martyrologii, censuit in libello MS. miraculorum S. Herculani, quæ in exordio de Juliano apostatæ temporibus ab aliquo alio præmissa videntur, emendanda esse : longe enim discrepare inter se tempora Juliani et Justiniani, sub quo Martyr obiit S. Herculannus. Eodem modo longe discrepant tempora Juliani et S. Urbani Papæ, qui Ecclesie præfuit ab anno cxxiv ad annum cxxxi, si tamen no-*

Martii T. I.

men illius servandum sit, cum dein dicantur : SS. Carpophorus et Abundius martyrium passi sub Maximiano et Diocletiano Imperatoribus. Sed de mendis, quibus ea Acta respersa sunt, egimus in Februarii ad Vitam S. Laurentii Illuminatoris Episcopi Spoletini, qui supra inter hos socios numeratur, et vita sanctus statuitur circa annum dLXXVI.

8 *Interim illa in ante citatis Officiis propriis Ecclesie Perusinae sub Neapolitane Episcopo compositis, applicantur S. Herculano primo, de quo ad vii Novembris Lectiones ita incipiunt : Herculannus primus hujus nominis, Perusinae civitatis Episcopus, natione Syrus, una cum octo fratribus germanis, Carpophoro, Abundio, Laurentio, Proculo, Joanne, Theodila, Isaac et Bractali, et patruelibus duobus Brictio et Eutychio, duce ac magistro Anastasio patruo, Romam venit religionis causa circa annum Christi Domini trecentesimo : excepti sunt omnes perhumniter a Romano Pontifice, qui postea Brictium et Carpophorum, natu grandiores, Sacerdotes creatos : Abundium et Laurentium Diaconos ; reliquos septem Clericos ordinatos in diversa loca ad vineam Domini excolendam dimisit. Herculannus divino consilio Perusiam venit, ubi... defuncto civitatis Episcopo a S. Brictio, patruel suo Episcopo Metropolitano (qui, ut fertur, a B. Petro Apostolorum Principe potestatem acceperat Episcopos ordinandi) creatus est Ecclesie Perusinae Antistes. Hæc illi, quibus similia habet Africanus Girardellus in Vita S. Abundii Diaconi Martyris a se anno 1620 edita, ubi Herculannum inter hos fratres numerat, censuque venisse e Syria ad littus Hostiæ, hincque Romanas semitas ingressos non longe ab Urbe anno reparatioe sabitis ccc, Romani Imperii Principibus, Diocletiano ac Maximiano Augustis, benevolentissime exceptos plures ad dies cœlestibus æque ac corporeis ferculis ab Urbano Episcopo morum sanctitate enutritos... Sacerdotio cumulatō Britium et Carpophorum, Diaconatu Abundum et Laurentium, septem reliquos adolescentiores Clericatu. At dein post martyrium S. Anastasii patruis, et carceris et tormenta aliis illata, dicuntur ab Antistite Brictio Joannes Spoletino, Herculannus Perusino insigniti Episcopatu, ac dein sub Diocletiano ac Maximiano imperio martyrium passi, et Herculannus Persiæ decus, parens, Antistes post diros cruciatus a Præsidentis milite hasta confossus : antiquior celeberrimo ejusdem nominis atque urbis Præsule. Similia habet Joannes Baptista Braccescus libro de duobus Herculannis. At plane diversa statum circa tempus adventus eorum Felix Cotta in sua Historia Perusina, Baptista Purcellus in Actis S. Vincentii Memmiensis, supra citatis Jacobellus, et cum illis Ughellus in Episcopis Perusinis, cujus ista verba sunt : S. Herculannus ejus nominis primus, natione Syrus, patria Antiochenus, S. Petri Apostoli alumnus, Britii Umbrie Apostoli sive nepos sive consobrinus, in postremis Imperatoris Caligulae temporibus in Italiam venit, directusque a S. Brictio, Petro Apostolo ita censente, ad Umbros, Perusiam primus Episcopus ordinatus fuit anno lvi salutis, ac dein dicitur martyrium passus circa annum xc sub sævissima Domitiani persecutione ; Quæ accuratius alibi discutenda duximus.*

9 *Pennottus cap. 19 num. 3 testatur se in manuscripto libello historie Annuli beatissime Virginis Heiparæ, qui apud Perusinos summa veneratione asservatur, sibi oblato, dum in majore ecclesia conciones quadagesimales haberet, reperisse, S. Herculannum non ex Syria, sed ex partibus Germaniæ, sive Alemanniæ illum adventasse. A Felicio in suo Martyrologio cum natione Germanum haberi supra indicavimus. Ughellus etiam natione Theutonum vocat. Hæc de patruis sufficiant.*

D et obitus sub Diocletiano :

Eadem attribuantur S. Herculano,

E cujus adventus refertur aut ad annum 300,

F aut ad an. 37.

An S. Herculannus n. in Germania natus?

Nam S. Herculannus ex Syria venerit, et sub Justiniano Imp.

an citatus sub Anastasio,

et Socius S. Carpophori?

In hujus Actis refertur adventus sub Juliano,

2 Cor. 9 7

A 10 De primis exercitiis apud Perusinos ista commemorantur in Officiis propriis Canonorum Regularium Congregationis S. Salvatoris in Lectionibus 2 Nocturni: Herculanus Perusii in majori ecclesia a quodam probatissimæ vitæ Canonico Regulari prima religionis rudimenta edoctus, ibique postea professus ad tantam humilitatis, caritatis et regularis observantiæ, omniumque virtutum perfectionem ascendit, ut defuncto civitatis Episcopo, omnibus uno consensu efflagitantibus, in ejus locum fuerit electus: qua in Sede strenue adeo ac religiose se habuit, ut a divinis laudibus Missarumque solenniis nullo unquam negotio nullaque rerum molestia potuerit abduci, ac regularem observantiam in sua Ecclesia ad primum statum reformavit. *Hæc ibi. Eodem modo ab Ughello dicitur professione Regularis Canonicus S. Petri Perusiae, sanctimoniam vitæ præclarus, relictus ad Perusium Episcopatum assumptus anno uxxxiv, primumque Herculanum, suum antecessorem, imitans, mirabili dexteritate pietateque Perusinam Ecclesiam gubernasse. Eundem annum accepti Episcopatus indicit Jacobillus: sed ex sola conjectura ea referuntur.*

e monasterio
ad Episcopatum
promotus,

an circa
annum 534.

B Mombratium his verbis: Anno Justiniani decimo septimo Herculanus Perusinus Episcopus a Totila Rege secto capite martyrium patitur. Constitutus est a Justiniano arunculo regio Justinianus Imperator anno Christi dxxvii, Mavortio Consule et secundum Theophanem festo Paschali die quarto Aprilis, Indictione quinta: a qua inaugurationis tempus Imperii numeratur in Chronico Alexandrino. Superfuit ut Kalendas Augusti Justinianus, quo tum mortuo solus imperavit Justinianus: cujus Imperii annus xvii incidit in annum Christi partem xliiii, partem in sequentem, ut secundum Acta apud Mombratium S. Herculanus interemptus esse aut vii Novembris prius aut xliiii, aut Kalendis Martii anni sequentis dxxlv. Ad hunc annum ista leguntur apud Sigebertum in Chronico: Herculanus Perusinus Episcopus a Totila Rege secto capite martyrizatur: post mortem vero caput ejus corpori mittitur invenitur. Cum autem Perusia dicitur, uti infra ex S. Gregorio constabit, annis septem a Gothis obsessa, et septimo anno neclum finito occupata: tempus illud ab anno Justiniani xi, Christi dxxxvii, capiendum est, quo Constantianum et Duclius Justiniani Spudetum, Perusiam, et alia his circumjuncta oppida cepisse scribit Procopius lib. 1 Belli Gothici. Erat is annus in belli Gothici, quod anno ix Imperii Justiniani incipit fuisse asserit idem Procopius, qui Perusiam anno xii belli Gothici, id est, Christi dxxvii, a Totila captam tradit his verbis: In his locis se circumiegit, et anni duodecimi belli hujus advenit finis, quod Procopius ipse conscripsit. Totilas vero jam pridem copias Perusiam miserat, quas, positis circa moenia castris, Romanos acerrime obsidebant, et quia his deficere necessaria senserant, ad Totilam mittunt precatum, ut cum universo exercitu ad se confestim veniret: nam copias junctis facilius relantur, Perusiam posse Romanosque oppidi ejus custodes in potestatem venire. Oratione ad suos habita, Totilas Perusiam versis eduxit exercitum. Quo ubi demum est ventum, barbari quamproxime ad muros castra metati, obsidione urbem cingunt: et dein, licet non addatur, putati sunt civitate. Nam, ut in oratione dixerat Totilas, Cyprianus, qui ad locum et Romanis present, subditus e medio erat, et multitudini ad cetra mala rerum necessariorum inopiam accesserat.

martyrio
affectus non
anno Imperii
Justiniani 17,
Christi 543
aut 544.

sed post
Perusiam anno
547 a Totila
captam,

§ III. Martyrium S. Herculani: ejusdem ecclesie, et variorum Reliquiarum Translationes.

Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae ad

xiii diem Novembris de S. Florido Episcopo Tifernate. D a S. Herculano in Presbyterum ordinato, isto habet: Floridus Tiferni religiosus parentibus ortus, illis orbatus, se suaque Ecclesie obtulit. In Clericorum numero adscriptus, brevi Diaconus creatus, Perusiam, quo tempore Totilas ferro igneque omnia vastabat, una cum S. Amantio Presbytero ad S. Herculanum Episcopum venit: a quo benigne exceptus, Presbyter ordinatus est... Capta interim Perusia, et S. Herculano obtruncato, in patriam pene jacentem rediit... Factus Episcopus... Romam a S. Gregorio Papa una cum B. Amantio accessit, cum inde in patriam reversus esset, sanctitate et miraculis copit coniscare. Similia tradunt Jacobillus de Sanctis Umbrie ad eundem xiii Novembris et Ughellus in Episcopis Tifernatibus, qui addunt Ecclesiam Cathedrali hinc SS. Florido (qui Florinus appellatur ab Ughello) et Amantio dicatam. Tifernum nunc Civitas-Custodi dicitur, ad radices Apennini propinquum Tiberis situm, antiqui Comitatus caput, nunc Sedi Apostolicæ subiectum. De hisce Sanctis scribere S. Gregorium Papam lib. 3 Dialogorum cap. 35 tradunt idem auctores: quo tamen loco in editionibus a Gillatio et Pamphilio adornatis, et jussu Sixti v emendatis, legitur, Floridus Tudertinae Ecclesie Episcopus, et Joannes Baptista Possevinus inter Sanctos Tudertinos S. Amantium recenset, et Vitam ejus ex hoc S. Gregorii loco transcribit. Ughellus etiam inter Episcopos Tudertinos Floridum numerat, cujus successor traditur Subinianus Magni Gregorii familiaris, qui Concilio Romano ab ipso celebrato interfuit anno dxcv. Interim Baronius in Notis ad xxvi Septemb. quo S. Amantius colitur, hæc asserit: De quo scribit S. Gregorius lib. 3 Dialog. cap. 35. Quo loco emendatum est, quod legebatur Tuderti, loco Tiferni. Nam Floridus, cujus ibi meminit, Tifernas Episcopus fuit sanctitate celebris, quem Patronum Tifernates honorificentissime colunt. Id quidem ejus Ecclesie monumenta vetera certa fide testantur. Idem Baronius ad annum 546 num. 2 ab eodem Florido Tifernate asserit S. Gregorium deducisse martyrium S. Herculani, quod ejus verbis mox inter Acta ejus refertur.

S. Floridus a
S. Herculano
Sacerdos
consecratus,

fit Episcopus
Tifernatium

E
a quo alius
Floridus Ep.
Tudertinus,

a quo S. Gregorius ducit
martyrium
S. Herculani?

corpus delatum
ad ecclesiam
S. Petri,

F

an puer tum
a morte suscitatus?

13 S. Gregorium passim alii describunt, Innocentius Bellovacensis in Specula historiali lib. 21 cap. 26, Petrus Epythius in Catalogo lib. 3 cap. 163, qui addit: Quod corpus intra urbem adducentes, honorifice sepelierunt, in ecclesia S. Petri Apostoli. Uti illa exprimuntur in Officiis propriis Canonorum Regularium S. Augustini. In Lectionibus, quas pra Ecclesia Cathedrali, a Neapolione Episcopo Perusino praescriptus diximus, adjuvatur ista: Hoc miraculo attestati Clerici, honorifice sancti Episcopi corpus sepelierunt in ecclesia B. Petri ad Calvarie montem: quo enim obitu pueri ejusdem corporis, qui vermibus consumptus jam erat, delatum esset: puer ac si somno esset excitatus, revixit. Ibi variis omnium generum miraculis editis, cum diu sancti Episcopi corpus jacisset, tandem in Ecclesiam catholicam translatum est, ubi nunc magna totius populi veneratione ac pietate colitur. Hæc ibi. De puero resuscitato antiquum testimonium proferit inscriptionis, in templo S. Herculani ante annos fere quadringentos marmari insculptæ, his verbis: In nomine Domini Amen, mccccxxvii, tempore Damiani Bonifacii Papa vii. Narrat B. Gregorius in Dialogis lib. 3 cap. 14 decollationem S. Herculani, corpus ejus sepultum fuisse in hoc loco, cum eo infantem, quem Dominus suscitavit a mortuis, meritis S. Herculani, Laus Christo. Hæc Casar Crispollus lib. 1 Perusia Augustæ cap. 18.

14 Ecclesia S. Herculani erecta olim eo in loco, in quem extra murum a corde corpus ejus projectum erat. Illius structuram describit criatus ante Crispollus: eam plurimum collapsam restauravit Neapolio Episcopus,

Ecclesia
S. Herculani
dicitur Barnabitis.

A et anno MDCVII incolendam dedit Clericis S. Pauli, sive Barnabitis, constructa decenti domo, censuque addito, unde ritum sustentarent: Quæ plenius explicat lib. I cap. 29 idem Crispoltus.

Corpus ejus translatum ad templum S. Petri, dein S. Stephani,

15 Corpus S. Herculani sæpius translatum fuit, primo ad Ecclesiam S. Petri, die quadragesimo post gloriosum ejus martyrium, uti supra diximus. Postea circa annum DCCCXXXVI, si apud Ughellum recte tempus fuerit observatum, Rogerius Episcopus transtulit corpus ejusdem S. Herculani ex antiqua S. Petri ecclesia extra muros, in Divi Stephani templum parochiale intra mœnia situm, quod Patribus Prædicatoribus donatum est, qui norum eodem S. Stephano exegerunt templum. Sed non diu ibidem quieverant sacra Martyris Herculani ossa, quæ Rogerii successor Honestus Episcopus tradidit in eadem Cathedrali S. Laurentii magna cum solennitate detulisse: ubi ossum magnam partem sub altari majore etiamnum adservari, altam partem translata ad eadem ejusdem S. Herculani, et sub altari majorem fuisse depositam asserit Jacobillus.

postea S. Laurentii:

pars delata ad eadem S. Herculani:

R Facta est hæc Translatio anno MDCIX, die XVII Maii, impetrata a Paula v Pontifice facultate cum plenaria peccatorum indulgentia; pro qua solennitate Litaniæ et preces in supplicatione decedæ ibidem tunc typis exensæ fuisse: et in Litaniis post Omnes Innocentes repetita vice invocatur patrocinium S. Herculani, dem S. Stephani, S. Laurentii et aliorum Sanctorum. Festum aliquot Translationis corporis S. Herculani celebrari die v Maii observat Jacobillus. Aliquis ejus reliquias adservari Bononiæ in æde Collegiata S. Joannis in monte, indicat Masinus, in Bononia perlustrata ad dem i Martii.

festum aliquod § Martii.

16 Bernardinus ex Nobilibus de Campellis (cujus eruditæ doctrinæ et humanitati plurimum debeamus, ejusque gaudemus aliquo nos in urbe Spoletina fructos esse, et de Historia ejusdem Urbis, quam prælo apparabat, cum eo late egisse) illustre ad nos scriptam de SS. Herculano misit. et in eo, quæ Italice Braccensis de reliquiis utriusque Herculani habet, discuss. 4 pag. 49, ita a se Latine reddita inseruit. Conclusionem magis firmandæ, duos videlicet fuisse Herculanos Perusinos Episcopos, unum sub Cæsariibus, alterum sub Totila, ultimum poterit argumentum adferri; quod ipsemet audiui tanquam ex authentica scriptura in archivo civitatis Perusiæ conser-vata, videlicet, quod cum pro certo haberetur ex S. Gregorio, corpus S. Herculani integrum extitisse cum capite, quamvis obtruncato; divina tamen vir-tute corpori suo iterum juncto; illudque primo sepultum in ecclesia S. Petri diætæ civitatis, indeque

testimonium de reliquiis utriusque S. Herculani.

C postmodum vero multis decursis seculis, anno MDCCLXXVIII, post-facto divinitus, quod in Ecclesia S. Herculani castri Antignole Perusiæ ditionis latebat brachium S. Herculani cum non modica parte reliqui corporis, solenni pompa, magnoque populi, Magistratum et Cleri concursu præfatas reliquias a dicto castro Perusum fuisse translatas; efflux inde insurgit probatio, duos fuisse Perusiæ Antistites, caputque et brachium repertum apud Antignolam esse primi S. Herculani, corpus vero integrum, quod eo tem-pore, ut etiam de præsentî, in Cathedrali Perusina quiescebat, esse Herculani secundi. Quæ etiam confir-matur publica voce ac testimonio plurium et reverentia et fide dignorum hominum, tam ex Clero quam ex populo, quos ego propriis auribus Perusiæ audivi hæc die v Februarii anni MDLXXXVI, præcipue vero ex relatione R. D. Adriani Pandelochi Bene-ficenti Cathedralis et D. Pompeii Pellini viri præci-pue doctrinæ, dignitatis et fidei, historiarumque Perusinarum scriptoris illustris: qui indubie mihi affirmavit, audivisse illum a Philippo genitore suo, sene nonaginta trium annorum, istum a D. Ludo-

vico de Sensis Canonico Perusino, aliisque per-multis, quod cum interfuissent translationi arcæ S. Herculani a loco, ubi prius erat, ad altare majus diætæ basilicæ, viderint aperto loculo totum corpus integrum S. Herculani, et juxta illud magnam os-sium congeriem alterius S. Herculani ex Antignola translati. Huc usque Braccensis, ex translatione Ber-nardini ex Nobilibus de Campellis.

depositis sub majori altari:

17 Jacobillus in Catalogo insignium Reliquiarum, quæ in Umbria adservantur, asserit Perusiæ in Eccle-sia Cathedrali sub majori altari deposita venerationi civium esse caput et brachium unum cum aliis reliquiis corporis S. Herculani primi Episcopi Perusini; item mediam partem corporis S. Herculani secundi: cuius alteram partem anno IX lajns seculi ad ecclesiam huc Sancto dicatam, fuisse delatum diximus. Item Jacobillus ibidem num. 2 addit in ecclesia Societatis Jesu haberi corpus et caput S. Herculani Martyris, extractum ex cœmeterio Priscillie, et Clemente vii Papa prebente facultatem, Roma Perusiam delatum sub altari majore quiescere, eumque esse Hercula-num, quem in Porto Romano occisum celebrant tabulæ Martyrologii Romani die v Septemb. Quando nos Perusiæ adfuimus, nisi nos memoria fallat, hæcæ sacras reliquias fuisse alienius Martyris anonymi, aliæ ex pio erga S. Herculannum affectu illud ei nomen im-po-situm fuisse intelleximus in ipso nostriæ Societatis colle-gio. Quod certe minus probavimus, veriti ne aliquando major scrupulus suboriretur de certitudine eorum quos nunc retulimus; si qui conjuerent, ex simili erga S. Herculannum affectu, etiam supra dictis reliquiis, ex Antignola Perusiam portatis, nomen S. Herculani impositum.

aliud corpus S. Herculani M. in templo Societatis Jesu.

§ IV. Acta S. Herculani.

Cum Perusiæ sub finem anni MDCLX essemus, ac mo-nasterium S. Petri intrissemus, humanissime u Reli-giosissimis monachis Benedictinis Congregationis Casi-nensis excepti, reperimus in antiquo Legendario MS. Vitam S. Herculani, sed fulvo lucro mutilam: quum libro ad collegium Societatis deputato excerpissimus, et hæc damus. Sed lectorem, monemus quæ de Juliano apostata sub initium mirrantur, plane fabulosa esse, et quæ de sororis adduntur, passim jam a recentioribus referri ad Herculannum i, quem dicunt sub Donatino passum: quæ simul num. seq. comprehenduntur: reliqua ad S. Herculannum sub Tutio passum securius referri posse. Præterea præscribebatur lectio prioris partis pro die Translationis, ad posterioris pro die Decollationis S. Herculani. En Acta ipsa.

Unde acta hæc descripta.

19 Temporibus Juliani apostatæ sevissimi Impe-ratoris, S. Herculannus natione Syrus, cum undecim suis consanguineis divina dispositione de Syriæ par-tibus Romam venit: qui licet conjuncti essent vin-culo carnis et sanguinis, spirituali tamen vinculo religiose perfectionis amor eis fortius et strictius uniebat: nam sanctæ religionis propositum in Spiri-tus fervore servabant, quorum nomina sunt hæc: Joannes et Tedula, Isaac et Abundius, Carpophorus et Laurentius, Proculus et Paracletus atque Anastasius cum duobus filiis suis Eutychio et Britio. Cum-que S. Anastasius multos Paganos ad fidem Christi converteret, sanctoque fonte baptis-matis consecra-ret, templorum sacerdotes nuntiaverunt Juliano Imperatori, Anastasium cum duobus filiis suis et nepotibus Romam venisse, ac multos convertisse ad doctrinam fidei Christianæ. quibus auditis, Julianus furorè impletus jussit, ut Anastasius cum ceteris ante suam præsentiam duceretur: et cum invenisset eos in fide Christi fundatos atque constantes, jussit ipsos nodosis funibus cadi et in carcerem tradi, et fame continuo cruciari. Postmodum vero de carcere extractos

F

S. Herculani locu.

EX MS.

A extractos precepit iniquus Imperator ad aquas Salinas duci, et ut ceteros terreret, caput B. Anastasii in predicto loco fecit abscindi. Tunc ceteri ab urbe Roma discedentes venerunt ad locum, qui dicitur Via Cornelia, ubi se mutuo exhortantes, et pacem dantes, Eutychius reliquit Britium germanum suum in partibus Terni, et ipse perrexit in partes Wlsen, ibique aunis multis eremiticam vitam duxit. Britius vero cum aliis fratribus suis in partes Valeriae ad civitatem Spoletanam devenit, relicto Proculo in Colonia, quae dicitur Narnia, super castrum Casulanum, in quo erat vir sanctissimus Wlelanus: cum quo S. Proculus spirituale vitam dicens, tantam est Christi gratiam consecutus, ut ab ipso ad sacerdotium ordinatus, antequam sol surgeret super terram, Missam in caelo cantari audiret: et sic postmodum S. Proculus Domino hostiam immolaret. Hujus vero tam gloriosae fraternitatis et societatis praefatus Anastasius rector extitit, ipsamque verbo doctrinae et sanctis moribus informavit: inter quos S. Herculanus gratia divina repletus, sicut lucerna super candelabrum splendens, praclarissime relegebat. Cernens itaque S. Britius Metropolitans Spoletanae Sedis B. Herculanium multis meritorum praerogativis ornatum, divino Spiritu suggerente, Perusinae civitatis ipsum ordinavit et consecravit Episcopum.

Episcopatus Perusinus,

B 20 De monastica itaque conversatione ad Pontificalem Cathedram sublimatus, eandem morum gravitatem quam prius, eandemque humilitatem per omnia sectabatur. Impositum namque sibi Pastoris officium sollicite adimplevit et religionis votum inviolabiliter observavit. Providi namque Pastoris officium tenens, gregem sibi commissum virgo directionis et aegritatis regebat sollicite, Christianique Redemptorem nostrum passum et mortuum jugiter predicans, multos adhuc in fide titubantes suis exhortationibus confirmavit. Viduorum vero sapientissimus et sanctissimus extirpator, virtutumque pluviator sollicitus, praedictum gregem suum, quasi quoddam spirituale plantarium, divinum verborum fluentis assidue irrigabat. Quia vero bonus Pastor populum sibi commissum pascere debet, non solum cibo spirituali, sed etiam corporali, cum necessitatis tempus occurrerit: ideo iste Sanctus miserabiles personas et pauperes amplexans in visceribus caritatis, pupillis meretricis fuit ut pater, et pro viribus mater illorum, manusque suas extendit ad pauperes. Fuit namque viduarum et pupillorum et aliorum inlehibito oppressorum defensor et relevator pius: quibus in illius iniquis misericorditer assistebat, vestiebatur nodos, elidit fasciculos, et sitiens potum dabat. Egenos et pauperes alacri vultu susceperat, quibus aliquando non valens porrigere manum, porrigebat affectum compatiabaturque anima sua pauperi: contemtor temporarium et paupertatis amator, nisi ad elemosynas erogandas, ipsa temporalia bona habere mallet. Thesaurum vero coelestem, qui non obscuratur rubigine, nec corrumpitur timea, per opera perfectionis semper studuit augmentare. Jejunis, vigiliis et orationibus vacans, repugnabat desideriis carnis, Deo honorum omnium datori desiderans sine intermissione placere. Cultum idololatrie combatur extirpare pro viribus, qui non plene adhuc extinctus in cordibus aliquorum. Unde et templa daemonum destruebat, et Christi basilicas consecrabat: in quibus sacra Missarum jugiter celebrans, cultum divinum solo adimplabat. Ut vero sibi domesticos alios poneret in exemplum, Clericos majoris Ecclesiae instituit more christiano vivere. Cunctum vero Clerum suae diocesis secundum, quantum et sextam feriam jejunare praecipit. Quantum vero ipsius zelus Dei et fraternae caritatis accendebat in hoc maxime patuit, quod pro grege sibi com-

regimen subditorum,

opera misericordiae:

templa erecta:

Clerici bonis instituti moribus:

misso vitam suam exposuit morti, juxta verbum D. Salvatoris: Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis. Joann. 11. 11

21 Pradictis namque temporibus, cum Totila Gothorum Rex plurimas Italiae civitates captas barbarica feritate ferro atque igne vastaret: cum grandi et inmani exercitu ad obsidionem Perusinae civitatis advent: quam undique diligenter explorans, Italia vastatur a Totila: cum eam ex natura locorum et munitione operum humanorum et multitudine bellatorum tam fortiter cerneret esse munitam, quod ipsam bellando capi posse diffideret, deliberavit eam obsidione diutina expugnare. Relicta itaque apud Perusium magna parte sui exercitus, ipse Totila cum reliquis ad Romanam obsidionem concite properavit, atque tertio ab urbe milharo in loco, qui dicitur Merulus, sua castra locavit. Gothorum vero exercitus, qui in obsidione Perusinae civitatis remanserat, ipsam annis septem continuis obsedit, sicut B. Gregorius in libro Dialogorum narrat, dicens. bb 3 c. 13

22 Floridus vir venerabilis, Tudertinae civitatis Episcopus, mihi narravit quoddam valde memoriale miraculum, dicens: Vir sanctissimus Herculanus, nutritor meus, Perusinae civitatis Episcopus fuit, qui ex conversatione monasterii ad Sacerdotalis Ordinis gratiam est deductus. Totila autem perfidi Regis temporibus eandem urbem annis septem continuis Gothorum exercitus obsedit, ex qua multi civium fugerunt, qui famis periculum ferre non paterant. Anno vero septimo needum finito eandem urbem a civibus, ut dictum est, propter famis periculum derelictam, quasi nullo resistente Gothorum intravit exercitus. Igitur civitatis Comes, qui eidem exercitui praerat, ad Regem Totilam nuntios destinavit, exquirens, quid de Episcopo vel de populo fieri juberet. Cui ille praecipit dicens: Episcopo prius a vertice usque ad calcaneum corrigiam tolle et tunc caput illius amputa: cumque vero populum, qui illic inventus est, gladio extingue. Tunc idem Comes venerabilem virum Herculanium, super urbis murum deductum capite truncavit, cuique cutem jam mortuo a capite usque ad calcaneum incidit: ita ut ex ejus corpore corrigia sublata videretur, moxque corpus illius extra murum progeret. Tunc quidam humanitatis pietate compulsi, abscissum caput cervici apponentes, eam uno parvo infante, qui illic extinctus est, juxta murum corpus Episcopi sepulture tradiderunt. Cumque post eandem eadem die quadragesimo Rex Totila jussisset, ut cives urbis illius, qui quolibet dispersi essent, ad eam sine trepidatione aliqua remearent: hi qui prius famem fugerant, venendi licentia accepta reversi sunt. Sed ejus vitae eorum Episcopus fuerat, non immemores, ubi sepultum esset corpus illius quaesierunt, ut hoc juxta morem debitum in ecclesia B. Petri Apostoli humarent. Cumque itum esset ad sepulchrum, effossa terra invenerunt corpus pueri pariter humatum, utpote jam die quadragesimo tunc corruptum et veribus plenum: corpus vero Episcopi, ac si die eadem esset sepultum, et quod adhuc est magna admiratione venerandum, quia ita caput ejus unitum fuerat corpori, ac si nequaquam fuisset abscissum: sic videlicet ut nulla sectionis vestigia apparerent. Cumque hoc in tergo verterent exquirentes si quod signum vel de alia monstrari incisione potuisset, ita sanum atque intemeratum omne corpus inventum est, ac si nulla hoc feri incisio tetigisset.

Italia vastatur a Totila:

bb 3 c. 13

capta Perusia

E

S. Herculani caput abscissum

F

post 40 dies reperiunt corpori unitum.

23 Et sic cum gaudio maximo de tanto miraculo praevalentes praedicti cives in monte, qui undivario dicitur, in B. Petri Apostoli ecclesia venerabilis Episcopi et Martyris corpus cum hymnis et laudibus condiderunt, ibique tunc praedictum puerum vernibus

A vermibus scaturientem B. Herculanus a mortuis resuscitavit : vixitque post suam resuscitationem annis septem, et sic ab hac vita migravit, et in eadem ecclesia sepultus est. Pluribus autem temporibus postea B. Herculanus ibi dimissus, nonnulla meritum suorum petenti populo exhibuit.

24 Quia igitur decens erat, ut tam sanctissimi viri corpus in civitate, quam rexerat, et martyrii palmam susceperat, locaretur; placuit Rogerio venerabili et religioso ejusdem civitatis Episcopo, Clero et populo universo ipsum ad civitatem transferri prædictam. Inito et confirmato consilio, et triduo indicto jejuni cum... a remotis partibus a multis ejus oraculum petitur, et licet dies translationis suæ pluribus temporibus ignotus fuerit, postea tamen per multa miracula talia die exhibita B. Herculanus aperitissime revelavit, et in Kalendis Martii solemniter et honorifice celebratur : non solum autem in die suæ Translationis, ut dictum est, sed etiam usque ad hodiernum diem multa et magna miracula suis sanctis meritis Rex Christus, pro cuius amore passus est, evidenter ostendit.

Hactenus ex Acta, in quibus, quæ de puero narrantur, non sunt a S. Gregorio scripta. Reliqua supra explicata sufficienter sunt.

§ V. Miracula varia ex Legendario MS. Ecclesiæ Urbevetanæ.

Quamvis autem de S. Herculano sint pauca descripta, per ea tamen quæ scripta sunt, qualis quantique fuerit meriti, potest intelligi. Cum enim inter sanctos viros, qui conversabantur cum S. Britio, alii quoque fuere Martyres, alii vero sanctissimi Confessores, B. Herculanus fuit electus ac institutus Episcopus Perusinus : quante sanctitatis et virtutis creditur fuisse, quem inter tales atque cum talibus scimus vitam et conversationem duxisse. Cuique multi viri sola confessione, sine effusione sanguinis, cum fide præcedente religione vitæ fuere sanctissimi, non est dubium S. Herculani virtutum sanctimonia fuisse excellentissimum, cum ex monachica conversatione ad Episcopale deductus est officium, multasque passus cum Britio carcerum macerationes, et iniquorum persecutiones, atque pro Deo et fidei conservatione, multa pericula ac labores; tandem finivit vitam martyrio.

26 Miracula etiam, quæ per eum Deus operatus est, inter ceteros eum esse dignissimum præbent indicium. Licet enim legamus Dominum nostrum per sanctos viros et ante adventum et post adventum suum multa fecisse miracula, quæ maxime in nascentis Ecclesiæ initio ad conservationem fidei erant necessaria; per nullum tamen Sanctorum tot legitimus esse facta miracula, quot humana corpora in diversis mundi partibus senserunt per S. Herculani merita. Nullus etenim scit vel valet per singula narrare, quot et quanta beneficia Deus omnipotens contulerit omnibus, beatissimi Herculani virtutem implorantibus, ejusque auxilium deposcentibus. Si quidem in mari et in diversis longinquis partibus terrarum quammulti locum, ubi quæscat, ignorantes, sed solum nomen invocantes, sanitatem receperunt, et a periculis evaserunt. Sed quid dicam de multitudine et magnitudine miraculorum, longe a sepulchro S. Herculani in Francia, Anglia, Alemannia, Ungaria atque in multis aliis locis factorum; cum etiam ea, quæ ad sepulchrum facta sunt, vel quæ pro illis, qui ad memoriam ejus venerant, antequam venissent, aut postquam recessissent, exauditi sunt, innumera bilia existant. Cuncti namque Clerici, ac Perusina civitatis laici, non valent recordari eorum, quæ in ipso facta sunt loci, et visa sunt miraculorum. His

etiam prætermissis, qui clam in suis domibus inclinato capite pro recuperata sanitate gaudentes, et referre Deo Sanctoque Herculano laudem eorum populo nescientes, vel negligentes, recesserunt : nec apud memoriam S. Herculani, sed postquam reversi sunt domum, virtutem Sancti, quam sumpserant, notificarunt.

27 O B. Herculane, quam es desiderator et adiutor salutis humane, cum Deus tuis precibus tot præstat beneficia, quot cum et ipsi, quibus impetrantur, non valent narrare : non enim possunt dinumerari, et a multis quæsi, non tamen audire de omnibus valui; claudis gressum, distortis rectum, cæcis visum, singulisque membris Deus invocatione S. Herculani sanitatem restituit : multaque demonia, antequam etiam demoniaci venirent ad sanctum corpus, expulsi, et tres demoniaci qui prius latrabant et ducti laborabant, liberati Deum et S. Herculani laudabant. Hæc etiam accedit ad virtutum magnitudinem vel multitudinem S. Herculani, quod multos contractos multosque ægros aut aliqui corporis partes sanavit, de quibus nulla habebatur fides, ut possent sanari. Et in tantum erat incredibile, quod multi non respicientes ad virtutem Sancti, et miracula Dei, dicebant tunc eos fore sanos et restitutos; cum ignis fieret aqua, vel frigida naturaliter calida, vel nix petra uigra : sique non credebant sanitati restituendos, quemadmodum agnum non posse esse lupo fortiorem, vel talpam tigre velociorem, vel passerem milvo majorem : atque ideo diffidebant posse fieri, ut sanarentur : quod secure (tamquam nunquam illud quod dicebant accederet, nec illud quod volebant cogere per votum efficere) pronittebant se ea conditione mundum relicturos, cum viderent eos sancti restitutos. O Deus immense pro cunctis et metuendo! Hæc sunt nobis incredibilia, quæ apud te sunt facilia : hæc nobis sunt miranda, quæ, quantum ad tuam virtutem, in nulla admiratione sunt habenda. Quid enim mirum vel incredibile, si sanes partem, cum facias totum, vel si facta restituas, cum de nihilo mirabilis multa perficias, vel si eade (ta quæ fecisti cogitamus, quid ea quæ sunt in homine miramur? Te igitur omnia posse credentes, et credendo te in omnibus laudantes, dicamus : Benedictus Dominus in diem suis et sanctus in omnibus operibus sui. Et idem Christe predicaris in sanctis tuis mirabilis, quia das eis potestatem faciendi quæ facis, quemadmodum tu per te corporali presentia promisti discipulis tuis, dicens : Hæc et majora horum facietis. Majora namque fecit Petrus, quam fecisset in mundo conversando Deus, siquidem sola umbra sanavit multos ægros. Magis etiam fuit, quod S. Herculanus resuscitavit puerum vermibus plenum post diem mortis suæ quadragesimum, quam quod Deus Lazarum quatuordecimum : quod a nullo alio Sancto legitimus factum, videlicet per tam longum tempus mortuum resuscitatum, nisi a S. Petro Apostolo, qui resuscitavit quemdam, quem miserat ultra montes prædicare, longo tempore jam defunctum, a solo ejus baculo misso ad eadaver.

28 Quod autem tanta a Deo Sanctis est attributa potestas operandi mira, et quod Sancti per diversas partes mundi faciunt miracula, non est sine causa. Nam Deus, qui pro salute humani generis descendit ad terras, et factus homo de Maria Virgine, crucis pro nobis est passus pathulenti, multis modis monet nos, et bonos esse hortatur, ne peramus : quia per prædicatores suos et divinam Scripturam docet nos declinare a malo et facere bonum, non ad suam sed ad nostram salutem. Spiritus sanctus etiam, ut hominissimus, corda nostra visitat bonique operationis cogitationes in nobis generat, quas sæpe perimunt carnalis

corpus trans-
fertur in
urbem.

dicta Transla-
tionis i Mur-
tili.

Sanctis
B. Herculani
nota est ex
operibus,

martyrio,

et miraculis,

Ubi-
que miracu-
rum patris :

11
EX MSS

sanitas cor-
poris data,

energumens
liberati,

E

incredibilia
patris,

Joan 14 12
1

puer post
40 dies
resuscitatus a
mortis :

a

miraculis
exclamatur
ad sancte
venerandum :

EX MSS.

petenda
spiritualia
dona.

A carnalis delectatio; quin etiam adversis aliquando, quatenus a malis retrahamur, exasperat; aliquando bonis blanditur, ut mala mens beneficio usa respiciat; aliquando etiam per merita Sanctorum operatur miracula, atque exaudit deprecationum vota, ut maxime qui exaudiuntur, recognoscant se culpabiles, et fore ingratos, si non corrigantur a vitiis, saltem per impensa beneficia corporalia, et alii qui vident tantam virtutem a Sanctis fieri, studeant per bonam operationem ad eorum consortium ire, et sicut facimus preces, atque offerimus oblationes, et cingimus altaria, ut Sancti intercedant pro salute corporali, sic debemus implorare Sanctos pro salute spirituali. Sed multi Fratres, si sint agroti, conantur ad corpora Sanctorum ire pro recipienda corporis sanitate: qui, cum sint sani, nolunt movere pedem ad imploranda Sanctorum præsidia pro salute animarum. Nos autem, Fratres, memoriam S. Herculani semper, sive sani, sive agroti, veneremur, eique sanitatem pia devotione deprecemur, quatenus suis meritis, quibus scimus sanasse multa corpora, intercedat pro animabus nostris salvandis apud Divinam clementiam: de cuius miraculis quo egomet vidi, vel referri ab his qui vibrant nudi, quorumque cereas figuras, aut alia signa, in ecclesia et super altare pendunt, prospexi, pauca subscribam.

B 29 Sanctissimus igitur Herculanus virtutes suas, quas multoties et in multis eum fuerat operatus, volens aperire ad salutem animarum, ut, sicut Præsul sanctitatis quoad vixerat, ita merita sua nobilitata quodammodo monerent homines relinquere peccata. Anno millesimo centesimo nono manifestissimum nomenclum fecit, dum sanavit mamillam cuiusdam mulieris: quæ jacens in partu, nocte quadam vidit in se ruentes terrerinos spiritus; mane vero sensit in mamilla tumorem et dolorem maximum. Sed postquam medicamine vulberis sperans sanari, ferro fecit aperire tumorem: mamilla fistulata malum est actum in tumorem et dolorem multum majorem, et quanto plus ei aliquis medicabatur, tanto plus pe-

rabat, et intantum succreverat, quod costam pectoris jam taxta b tangebatur; ab iino etiam pectoris usque ad collum totum corpus aute et retro tumuerat. Mulier de vita sua itaque jam desperaverat, jam per viginti quatuor dies continuos dormire et comedere perdidit, omnemque medicinam, prætertaxtum, quam uno semisse longam habebat in mamilla, postposuerat, tandem vero mortem expectans, in spiritu admonita, cepit implorare in corde, non ore, quia non poterat loqui, S. Herculani merita, jam sola cordis imploratione lingua ad officium suum rediit, jam sibi melius sentire cepit, et statim Procuratorem altaris S. Herculani ad se venire fecit: per quem pannum pro corporali, ceream mamillam cum votis ad memoriam sanctissimi Herculani mandavit. Sequenti vero nocte, quæ jam viginti duobus diebus dormire non poterat, salubriter cepit dormire, atque ea dormiente, (quod est mirabile dictum) et mamilla soluta est, et tasta per se exiit: mane vero ita mamilla sana facta est, ut vix signum cicatricis in ea appareret. Quod miraculum multum non credidi, donec ab ipsa muliere multis aliis astantibus sic esse factum vidi, et etiam mamillam sanatam meis oculis vidi, quam mulier cum viro gaudent atque laudans Deum, ac B. Herculanum coram multis ostendit. O B. Herculane, quam bene fecisti, quando tua miranda primo sanando mamillam manifestare cupisti, quia in divina Scriptura mamillæ significant ubertatem doctrinæ, et tu miracula tua volebas aperire ad exhortationem sanctæ vitæ, et sicut homo cum lacte nutritur, inde sumit alimentum, sic inde per miraculum tuum homo inspiratus bene operandi sumat documentum. c

ope S. Hercu-
lani sanatur.

E

Tasta,

a Fuit hic S. Maternus: de cuius institutione vide vitam S. Valerii Episc. Terventensis, cap. 1. 29 Januarii. — b Vel tasta quod turundam significat, id est punctionem lineam, quæle curandis ulcibus solet chirurgi: quæ etiam spiritum suum, id est instrumentum vulnere profundius explorandæ cicatricis, iusto Halice dicunt. Utinamque a tastre leviter tangere, quod ex Tentatio et Longobardico taster in Italianis transit. — c Reliqua miracula desiderantur.

Anno 1109
mulier e
mamilla
graviter agra,

DE S. ALBINO

EPISCOPO ANDEGAVENSI IN GALLIA,

Commentarius prævius.

c § I. S. Albini ætus, natalis, vita monastica.

U ndecimus Ecclesie Andegavensis Episcopus fuisse S. Albino scribitur. Duodecimum Claudius Robertus statuit. Neñigum enim, seu Notandum, qui seculo decimo vixit, inter SS. Maurilium ac Renatum locat, ut et Joannes Chenuus, cui tamen vel sic undecimus solum est S. Albino, Thalassio misso, qui in Andegavensi synodo anno cecitum est ordinatus. Denique et Summarthani S. Albino decimum faciunt, expuncto Auxilio, cujus mentio fit in I ita S. Firmini Episcopi Ambianensis ac Martyris, xxv Septembris, his verbis: Postmodum ergo Ligerim transiens fluvium, ad Auxilium Andegavinæ urbis Præsulem, anno et tribus mensibus in verbo prædicationis detentus est. Legeunt forsitan ipsi: ad auxilium Præsulis. Ita certe habet MS. Ecclesie S. Indemari, et MS. S. Martii Bonifontis. Treveur MS ad auxilium Andegavinæ urbis apud Præsulem. Bosquetus solum habet, ad auxilium Andegavinæ urbis anno et tribus mensibus. Atque ea lectio maxime fortassis probanda. Quod est cum aliquot ad Præsulem detineri, cum apud Præsulem diem videretur? Sed Joannes Chenuus et Claudius Robertus, atque in Martyrologio Gallicano Sansonis, Auxilium Andegavensem Præsulem agnoscunt. Obscuri sunt, ut

sæpe nominamus, multarum Gallie Ecclesiarum exordia, et catalogi Antistitum non satis fideliter et accurate conscripti. Ut se tamen numerus ac servus antecessorum S. Albini habuerit, obtinuit ipse jam a mille et centum annis publicam in Andegavensi Ecclesia venerationem: in cujus Brevario duplex illi decretum officium; in nominibus Britannie Armorice, unde ortus, ducesibus semiduplex, ut Tenebris, Redouens etc. duplex item in Gneziensi Polonie Archiepiscopatu, ubi ob reliquias forsaeque aliquis illic translatus, anathem obcausum, non comperi. Nomen S. Albini quamvis Martyrologis usque etiam per vetustis est inscriptum: ita sub finem Martyrologi S. Hieronymi Parisiis excusi, et MS. nostra et Lucensis legitur adjectum: Andegavis civitate depositio S. Albini Episcopi et Confessoris. Ultimum nam loco est in MSS. Itinægiensi, Augustano S. Vithri, Parisiensi Labbay, Casanensi, Regina Sueræ, quo usus est Lucas Holsternus in Annalibus ad Martyrologium Romanum, Vallicellano Congregationis Oratorii Romæ et variis aliis. Solum Altanum habet Romanus et MS. monasterii S. Marcelli. Bedu genarius vocat, et complura MSS. Beate Adonisque nominibus insignita, cum referunt adduntque, cujus vita virtutibus et miraculis plena refulsit. Usuariis ac Romæ, Martyrologium: Andegavis S. Albini Episc. et Confess. viri præclarissime virtutis et san-

F

colitur ab
antiquo,in scriptis
Martyrologis,
I Martii,

ctitatis.

ANIMADV.
PAP 5CIRCA
AN DXLIX
I MARTIIS. Albino
Andegavensis
Episcopus,

A ctitatis. *H*andelbertus monachus in metrico Martyrologio, Lothario Imperatori, Ludovici Pri filio, ante annos dccc diento, illius ita meminit :

Martis Donatus tenet Albinusque Kalendas.

Recentiores quidam longum ejus texunt elogium, Saussarius, Ghinius, Galesinius, Canistas. Atque hic rursus in Martii eum refert, propterea fortassis, quod Canonici Regulares Congregationis sancti Salvatoris Ord. S. Augustini, occupatis S. Herculani Perusini Episcopi et Martyris festa Kalendis, postridie eum celebrent.

2 Acta infra num. 2 habent S. Albinum se in Cincillacensi monasterio subdidisse. Hinc controversia plane eadem movetur circa monachatum ejus, atque supra diximus circa vitam S. Herculani motam fuisse, quasi nullatunc monachorum regulam fuisset, præter illas quas profitebantur Canonici regulares et Benedictini : cujus contrarium ibi ostensum est. Interim S. Albinum Canonicum fuisse ait Constantinus Ghinius, et ipse Canonicus regularis : et propria eorumdem Canonicorum officia, in monasterio Cincillacensi, Canonico habitu indutum, prædicant. Saussarius in Martyrol. Gallicano scribit, Ordinis S. Augustini Canonicorum institutum in Cincillacensi cœnobio amplexum. Verum illius Ordinis fuisse S. Albinum, erui ex Vita non arbitror posse : illudque etiam satis certum videtur, Benedictinum non fuisse, etsi cum inter Sanctos Ordinis sui annumerent Arnoldus Hion, Hugo Menardus, Benedictus Dorganus, Trithemium secuti, lib. 3 de Viris illustribus ordinis S. Benedicti cap. 165 et lib. 4 cap. 181. Sed refutantur hi ex ipsa ejus Vita, quam testatur S. Gregorius Turonensis libri de gloria Confessorum cap. 96, quod max integrum dabimus, a Fortunato esse conscriptam Presbytero, qui eadem ætate in Gallia vixit, doctrina et pietate celebris, eamque Vitam Domitiano dedicavit, qui tertius a S. Albino Andegavensem regēbat Ecclesiam, interfuitque Concilio Parisiensi III, anno Childeberti Regis XLVI, Christi DLV, et Thronensi II, Chorberti R. VI, Christi DLXVII. Vitam illam edidit Laurentius Surius : quam deinde Rosweyda cum nro MS. codice, nos cum duobus aliis contulimus, uno Ecclesie S. Audomari, altero monasterii S. Maximi Treviris.

3 Ex ea constat, S. Albinum Abbatem Tincillacensem annis XXV fuisse : deinde cum natus esset annos sexaginta, Episcopum esse factum, idque munus gessisse XX annis, VI mensibus, et in eo decessisse. Porro ex tomo I Conciliorum Gallie habemus, interfuisse eum Concilio Aurelianensi III, anno Childeberti Regis XXVI, ac proinde secundum nostrum calculum, Christi DXXXV : octonimum annis prius quam S. Benedicti institutum per S. Maurum Abbatem in Gallias allatum dicitur, ipso anno quo S. Benedictus migravit e vita, Christianæ ævæ DLXII. In Vita autem S. Mauri XV Januarii cap. 8 num. 46 ita scribitur : Octavo anno postquam ibidem adveneramus, monasterium omne satis convenienter in omni constructione consummatum, atque ab Episcopis provincie ipsius dictum est. Regebat autem per idem tempus Andegavensem Ecclesiam vir sanctissimus Eutropius. Hæc ibi, nisi sint, ut ea, quæ sequuntur ab Odone Fossatenst Abbate interpolata ac depravata : non enim Theodebertus e dedicationis anno via interfuit, qui anno XXXVII a Chlodovico sui morte, ut Thronensis scribit lib. 3 hist. Franc. cap. ult. Christi nimirum DLXVI, aut forsitan DLXVII, erat mortuus : neque ad ejus regnum is locus pertinebat, sed ad patrum ejus Childeberti. Patet autem ex hoc loco, falli eos, qui Eutropium S. Albino præponant, voluntque huic immediate successisse Domitianum. Fortunatus Domitiano dedicat Vitam S. Albini, in qua longus successorem memorat, plane velut diversum a Domitiano, licet nomen non exprimat, ita scribens cap. 3 num. 17. Igitur cum S. Germanus Episcopus Parisiorum, vel comprovinciales, ac Pontifex successor ejus, et populus, vellent

membra S. Albini in novam basilicam devote transponere etc.

4 Obierat, ut ex dictis liquet, ante annum DLI S. Albinus circa annum salutis DL; inquit Sammarthani et Ghinius : fortassis DLVIII aut DLXIX. Anno certe Childeberti Regis XXXVIII, Christi DLXVII, Concilio Aurelianensi V subscripsit Sapaudus Abbas directus a Domino Albino Episcopo Ecclesie Andicavensis, ægritudinæ forsitan, uti et gravi ætate, ne adesse posset, impedito. Falli enim certum est, Joannem Chenutum, qui vita functum scribit anno DXXXII; æque ac Arnoldum Hionem, qui lib. 2 Lupi vitæ cap. 37 et lib 3 in Martyrologio, circa annum 570 : ac magis etiam Bertrandum Argentreum, qui historia Britannicæ lib. 3 cap. 8 ait obiisse an. DCCXII; et denique Trithemium, qui locis jam citatis floruisse tradit circa annum DCCXV. Præter Vincentium Bellovacensem, qui Speculi historialis lib. 23 cap. 139 scripsit, S. Egidium anno Artemii, sive Anastasii, Imperatoris primo, DCCXIII aut DCCXIV Christi, venisse in Gallias : atque eodem deinceps errore, cap. 141 S. Casarium Arelatensem, quocum Egidium biennio habitasse scribitur, octavo Christi seculo vixisse, et Casarii scilicet familiarem Albinum, qui dicentis annis prius, regnante in Gallia Clodoveo I atque ejus postea filiis, Constantinopolitanum vero imperium teatante Anastasio ac deinde Justino, postque hunc Justiniano, vixerunt. Nonnulli alioquin de rebus gestis S. Albini eodem capite ac duobus sequentibus vera narrat Vincentius, quem sequitur, perturbata eundem in modum Chronologia, S. Antonius parte 2 tit. 14 cap. 2 § 1. Verum si, ut jam diximus, inter annum DLXVII, quo per Sapaudum Abbatem synodo quinquæ Aurelianensi V Kal. Novemb. subscripsit Albinus, et annum DLI, quo ejus successor Eutropius Glannofohiense monasterium dedicasse traditur, mortuus est S. Albinus Kalendis Martii, anno fortassis DLXVIII, vel DLXIX. Aut etiam DL ut contigit; et cum annos XX, menses VI sederit, necesse est anno DXXX aut DXXXVII, antequam præcedenti Augusto incante, infans adnotum fuisse, cum adhuc esset in Gallias ignota Regula institutioque S. Benedicti, anno denum DLXII a S. Mauro illic allata : ut non potuerit S. Albinus diu ante annum DLI eam regulam in monasterio Tincillacensi amplexum fuisse.

§ II. S. Albini miracula, translationes.

Gregorius Turonensis, Fortunati æqualis, libro de Gloria Confessorum cap. 96 quædam S. Albini miracula ab illo prætermittit, aut, ut verisimilius est, post editum cum Vita facta, narrat, his verbis : Albinus autem Confessor, cujus nuper Vite liber a Fortunato est conscriptus Presbytero, obtinet et ipse, imperitiente merito, numerum ostendi miracula ad sepulchrum. Aderat igitur dies solennitatis, in quo paralyticus membris omnibus debilis, erectus plaustro ante vitream absidem, qua sancta concluduntur membra, sedebat. Datusque sopori vidit virum ad se venientem, et dicentem sibi : Quousque dormitas, et sanus fieri non desideras ? Qui ait : Utinam merear sanus fieri ! Dixitque ei vir : Cum signum adcursum horre Tertie audieris insonare, surge continuo, et ingrederere basilicam, ad quam venisti. Futurum est enim, ut ipsa hora B. Martinus cum Albino contribule ingrediatur basilicam, et oratione facta, ad ejus solennitatem Turonis accedere debeat. Si enim eo momento præsens fueris, sanus efficeris. Nec moratus ille, commoto signo accedit ad tumulum Sancti : cumque Davidici carminis laudationem Clerici canere cœpissent, odor suavitatis in basilica Sancti advenit : et hic directis pedibus incolumis est erectus : quod non a paucis, sed a plerisque visum regio testatur alumnus. Sic et apud Croviensem vicum muliera nativitate caeca, invocans nomen Sancti, ipsa die inluminata

est

mortuus circa 549,

non 532,

nec 570,

E

erro monachus ante 500,

Paralyticus cæcitate premonitus,

SS. Albino et Martino templum involubiter intrantibus,

diffuso suavi odore, sanatur :

alibi 2.

an ex monasterio et cujus ordinis assumptus :

B

Vita a coetaneo scripta :

an. 535 erat Episcopus,

C ante adventum S. Mauri in Gallias,

rufus cœnobium dedicatum ab Eutropio ejus successore :

a quo ipse translatus,

A est. Hæc Thronensis. Persequi solere e cælis S. Albini injurias, quæ monasteriis, aut sacris locis inferuntur, declaratur infra xxv Martii in Vita S. Hermelaudi Abbatis Autrensis.

circa enim
indecens illi
miratur.

Alia miracula
S. Albini,

a monacho
Andegavensi
quorundam
teste oculato.

scripta ante
an. 1035 :

unum post
an. 1060,

I:

S. Albini
festum olim
celebre :

ad illi unitatis
Fortunatus a
Domitiano
Ep.

non Catalaun-
nensi.

S. Albini
translatio
ante an. 833,

forte 30 Junii

6 Alia ad S. Albini sepulchrum post unum Christi millesimum facta miracula, ex codice Nicolai Belfortii, Canonici regularis in monasterio S. Joannis Baptistæ, a Vinetis dicto, juxta urbem Suessoniensem, descriptimus. Sunt ea tradita litteris a monacho cenobii S. Albini Andegavens, sub Walterio Abbate, ut cap. 2 num. 11 his verbis auctor testatur : Et hec a homine Walterio, monasterii tunc Decano, nunc vero Abbate, (qui me maxime ut hæc stylo commendare compulsi) et a pluribus aliis, qui miraculo præsentibus adfuerunt, hæc quæ scribo audivimus etc. Ac paulo ante de Gremunda agens, illic opæ S. Albini a paralyti sanato. Quem ego, inquit, quamvis specietenus monachus, monachum vidi. Quo vero tempore monasterium S. Albini (quod antea Christi mccccxvi, Canonici ejectis, datum monachis fuerat) Walterius recepit, ex ejusdem monasterii Chronica a Philippo Labbe nostro vulgatis patet, nam ea ad annum mxxxvi se habent : Walterius Abbas ordinatus. Deu mly : Obiit Walterius Abbas anno Kal. Januarii. Scripserat idem, altimum quod narrat miraculum, contigisse tradit, tempore quo venerandus Abbas Othbrannus abbatiam S. Albini Andegavensium Præsulibus administrabat. De quo eadem Chronica ad mxxv annum Christi Obiit Theodoricus Abbas septimo Kal. Januarii. Othbrannus Abbas ordinatur xii Kal. Aprilis. Anno mxxxv obierunt Eusebius Episcopus et Othbrannus Abbas. Porsum tamen postea mirum alius quisquam ulciscit : certe monachus, ejusdem cenobii, qui sub finem ita scribit : Monachi pariter advenimus ad clamorem muti loquentis. Postquam ergo mutus ille jam loquens cuncta narravit nobis, (nam et ego tam mirabili miraculo quamquam indignus interfui) intelligentes misericordiam Dei, qui nos unius exemplo ad cautelam mali præstruebatur, magnalia ipsius dulcibus hymnis extulimus.

7 Quanto populorum concursu, quantisque celebritate festum S. Albini suo tempore ageretur declarat idem scriptor cap. 2 num. 8 et 9. Quæ sane jam ab antiquo indoleverat reliquiis consuetudo. Nam Fortunatus lib. 11 carm. 27 se ad S. Allani festum pertinetum testatur, cum ad Turrethacense cenobium venisset :

Hinc, inquit, sacer Antistes inquit me Domitianus, Ad sancti Albini gaudia festa trahens.

C Quem ad beati Christophorum Bracerum nostrum mive secessit expectare, dum ita scribit : Ceterum ex B. Domitiani illata memoria, peregrinationum apparet in Campaniam : is enim virtute clarus Episcopus Catalauni Sodem habuit : et navigationem cum tam difficilem Fortunato evenisse in Matrona fluvia, cui assidebat Domitianus, faciliis hinc etiam conjectura suppetit. Qui enim potuit S. Domitianus Catalaunensis Fortunatum invitare, aut etiam trahere, ad festa S. Albini, cum fuerit is sacris S. Memmi, aliquot ante Fortunatum seculis, ipsamque S. Albinum, quem Bracerus agnoscat hanc Andegavensem Episcopum fuisse.

8 Aliquit S. Allani Translationes a scriptoribus memorantur. Prima curante ipsius successore Eutropio, cum coluente S. Germani Parisiensis aliisque comprouincialibus Episcopis, quem commemorat Fortunatus cap. 3 num. 17, factaque tunc miracula Contigit ea non multis ab otio ejus anni, cum Parisiensis in Concilio, anno Childeberti xlvii, Christi mly, subscripsit Eutropii successor Domitianus. Atque hæc videtur esse Translatio, quæ inscripta est duobus perantiquis Martyrologiis, monasterii S. Martini Tornaci, et S. Mariani Trevis, præbe Kal. Julii, hæc verbis utrobique : Andegavis civitate Translatio corporis S. Albini Ep. et Conf. Eamdem refert Hermannus Greven in Auctario

Usardi, et Canisius. Ipsi Kalendis Julii reponit D. Saussurus in Appendice, ex veteri MS. Aliam citata antea monasterii S. Albini Chronica, ejus Translationem memorant factam anno mxxx, dum Ecclesie Andegavensi præesset Eusebius Episcopus, dicto monasterio Othbrannus Abbas. Ita enim Chronica habent : mxxx. 2 anno 1070
23 Octobr. Corpora sanctorum Præsulum Albini et Clari, cum aliis reliquiis, translata sunt vii Kal. Novembris. Eam Translationem ad illum diem Martyrologio Benedictino inscripsit Hugo Menardus, citato ad marginem Breviario monasterii S. Albini, Qui cum S. Albino translatus est Clarus Præsul, Nannetensium forte primus Antistes est et Apostolus, ejus agi memoriam scribit Menardus x Octobris. Nam hec phores in Martyrologiis Clari Presbyteri aut Abbates referantur ; Episcopum tamen nominis illius adhuc legi neminem. Tertia Translatio in eisdem Chronica consignatur anno mxxxviii. Translatio S. Albini Kalendis Martii in novam capsam.

9 Aliam recentiorum corporis S. Albini aliorumque translationem Lezati factam indicat Saussurus. Est Lezatium, ad Lezani rivum qui Aurigera anni tribus a Tolosa levis miscetur, vetus instituti Benedictini monasterium, de cujus reliquiis thesauris ista scribit in Gallicani Martyrologii supplementa ad xxvii Augusti citatus auctor : In monasterio Lezatensi diocesis Rivenensis prope Tolosam, natalis SS. Calixti et Cypriani Martyrum, qui ibidem solenni hodie officio coluntur. Horum sacra corpora ex duabus capsis perantiqvis, in quibus dudum requieverant, anno mxxxv x Aprilis, a Priore loci, cum nobis presentibus, in novam thecam orationumque fuerunt translata, et intra copellam S. Antonii honorifice reclusa : cum aliis venerandis cultum Episcopis, nempe corpore S. Albini Episcopi ; sacris aliisque pignoribus sanctorum Martyrum Crispini et Crispiniani, quæ Suessione (ubi martyrium suum patravere) in propria ecclesia magni Dei beneficio præservata ab impiorum hagiomachorum, qui illic tot Sanctorum corpora cremaverunt, sacrilegis manibus ; religiosissime collocata sunt. An S. Albini Andegavensis Lezatium deportata reliqua, un alterius sint Albini, incompertum est nobis. Nam ut in Martyrol. ad Kalendas Martii notat Eusebius, phores etiam ante hunc, catere Albini, ut ille Lugdunensis Episcopus, qui xv Septembris colitur, a quibusdam tamen Alpini dictus : nti et Catalaunensis ille Episcopus, S. Lupa Trecentis discipulus, de quo in hujus Vita xxix Julii sub finem : Sanctum quoque Alpini (Surnus et alii Allani) Catalaunice Pontificem civitatis, resplendentem prerogativa diutinae sanctitatis locis plurimis, non silemum est, quoniam sæpe demonum purgator extiterit. Surnus diutinae sanctitatis prerogativa eminentem præstet. MS. Baderne, Albinum quoque appellat, et prerogativam diutinae sanctitatis ei tribuit. Auctor alterius Vita sancti Lupa, quæ penes nos erat ex codice MS. Ecclesie S. Martini Ultrajecti, ita illud elogium exponit atque amplificat : Tertius nihilominus ex auditoribus ejus fuit Alpini Catalaunice urbis Episcopus, cum morum probitate conspicuus, et in regitudinibus quibuslibet animarum vel corporum sanandis promptissimus : ejus flores virtutum, tam carne quam spiritu actarum, ubique redolent, et tam biblis prætoritarum plenis, quam hominibus presentia cernentibus adherent. Nobis autem non probatur quod Baroni in citata ad Martyrol. Notatione scribit, hunc fortassis esse Allanum, ejus meminit in S. Maximi Episcopi Regensis, sive Reensis, Vita Dynamius, ita scribens : Qui dum basilicam in honore S. Albini intra castellum Regense fidei qua poterat devotione construeret, columnas, quæ ibidem nunc videntur, adhibita competentis numero hominum iuga trahabant etc. Nam et ante S. Albinum sive Alpini, Catalaunensem,

2 anno 1070
23 Octobr.

3 an. 1128
1 Martii.

4 an. 1621
April.

E

si tamen
hujus :

nam plures
SS. Albini,
Lugdun. Ep.

F
Catalaunen.

non hunc
S. Maximus
Ep. Regiensis
templum
struxit,

ut

A ut alibi ostendimus, migravit e vita S. Maximus : neque ulla causa apparet, cur tam longinquæ Ecclesiæ in Belgica n. Antistiti templum ille in castello Rigiensi, sive Reicensium civitate, provincie Norbonensis, adificaret. Neque cum dicitur in honore S. Albini constructum id esse, additur Episcopi. Colitur nunc in Ecclesia Rigiensi, ut patet ex propriis ejus officiis anno MDCXXXV excusis, S. Albinus Martyr xxii Janii, ritu duplici : contineturque lectiones secundi Nocturni martyrium S. Albani, qui Verolamii in Britannia, tempore Diocletiani pro Clerico, quem hospitio susceperat, seipsum tradens, post verbera et acerba tormenta capite plexus est : quamvis nulla in iis Lectionibus Britanniae aut Verolamii urbis mentio fiat. Jam illud constat, etiam antiqua consuetudine nstitutum, ut pro Albano Albinus dicatur, quod et Dynamio fortassis evenit.

10 Albinorum autem, qui proprie hoc nomine appellantur, celeberrimus is est, de quo hic agimus, Andegavensis, cui plurimæ tota Gallia dicatae ecclesie, templa, monasteria : quæ oppida Patronum publice venerantur, ut Guerrandum in diocesi Nannetensi, de quo infra in Miraculis ; atque aliud in Redonensi, quod S. Albini Fanum Paulus Emilius aliique vocant, ad confinia fere Cenomaniacorum situm : a quo non longe, inter Vigelaniam et Coesnam omnes, ingens illud commissum prælium est anno MCCCCLXXXVIII, v Kal. Augusti, die Lunæ, ut annotant Joannes Titus, atque Argentorænsis, in quo a Tremollia capiarum Caroli VIII Galliarum Rex cuncti Britones, captusque Dux Aurelianensis, Caroli sororius, qui deinde Rex Ludovicus XII fuit. Celebratur etiamnum scriptis ac sermonibus Gallorum ea pugna nomine S. Albini, vulgo la bataille de S. Aubin. Pagis quoque plurimis, in eadem præsertim Britannia Armorica atque in Andibus n. S. Albino munus est.

11 S. Albini honorifice meminit, et quædam ex illius Actis recitat, Baronius tom. 7 Annal. ad an. 340 num. 30. Agit de eodem Petrus de Natalib. Episcopus Equitinus lib. 3 cap. 164. Arnoldus Wion lapsus memoria est, dum lib. 3 Ligu Vitæ ad hunc diem ita scripsit : Eandem Albini Vitam a Fortunato Prestytero conscriptam habet Monbritius tom. 2 de SS. Neque enim eam habet, nec, si haberet, in secundum tomum rejecisset, cum secundum seriem litterarum Alphabeti Fitas disposuerit, ac prima tomæ secundi sit S. Hermetis Martyris. De S. Albano Verolamensi in Britannia Martyre pœculi tom. 1 fol. 33 refert Augustinus du Paz in Historia genealogica illustrium familiarum Britanniæ pag. 266, et seq. meminit S. Albini traditque affirmare Venetensis diocesis incolæ, ex familia de Spineto forti natum, in parochia Linguidie, sive Land-Guidie, ad orum Blaveti fluminis, media leuca ab ap-pido Hennebonto. Duas Albertus antea citatus Gallicus leuensis statuit inter Hennebontum et Land-Guidie et fore videtur Tabula Britanniar. Agit quoque de S. Albino Argentorænsis supra citatus, itemque in Natali-mibus ad cap. 3 Miraculorum citandus.

VITA

a auctore Fortunato Presbytero, a
ex tribus MSS. et Surio.

b PROLOGUS AUCTORIS.

Memini, vir Apostolice, cum ad urbem, quam Christu præsule regitis, vestris me presentaturus obtutibus occurrissem, inter reliqua maturitatis consulta, quæ sensu divite torrentis more mihi visus es inundare, etiam de sacratissimo viro Domino Albino Antistite vos scisse tenuiter mentionem. Sicut enim ejus vita immarescibilibus meritis florere probatur, celestibus impressa libellis ; ad edificationem etiam plebis, humanis etiam fixa mandastis

Marta T. I.

ut conderetur in chartis : duplici beneficio populis consulturi, dum et in illo tenerent admiranda, quæ colerent ; et in se respicerent, quod unusquisque sagaciter emendaret : id est, dum apud unum tot prædicanda cognoscerent, apud se rescare sua singuli non differrent : quatenus tam unica beati viri relatio, medela publica fieret audientium. Intelligens vero velociter fugientes a seculo memorie subripi, timeo de vita Sanctissimi negligenter aliqua cito lapsura litteris alligare : nec facile rursus in animum recipi, si semel inciperet, oblivione temporis invadente, subduci. Cujus rei impulsor quidam, mandata Vestre Beatitudinis exequiens, a me, quod annuerem, flagitavit : illud adjiciens, ut quæ ipse de gestis sancti viri juxta fidem compererat, ego, ipso insinuante, indubitabiliter propalarem : in hoc magis querimoniarum molem conficiens, eo quod quæ prædictus vir occulte quidem, sed digna relatu gesserat pro veritatis indagine ; sed nec ad ejus singula meruit pervenire, et aliqua se de cognitis memoraverit oblitum esse. In his autem, quæ meminit, sine ambiguitate suo testimonio populum nobis attulit assentantem, cum certe de ejus præteritis dubitare non heeat, qui operatur in singulis quotidie clariora. Congratulatus vero relatu, eo quod de vestris nutrimentis talis vir adoleverit, qui junctam sibi rem tam strenue peroraret, et de proprio aliquid causa venustatis, nec incompetenter offerret : imo, si velit ipse, per se quod aliunde poposcerat, explicaret. Si quidem quicquid de illo diceret, vestris hoc præconiis reputatur : quoniam est meritum magistri laus discipuli, et in ministri solertia sunt Pontificis ornamenta. Quod cum ego, mee exiguitatis consensu, attingere trepidarem, revera qui noverim hoc debere committi exercitis ingenio, facundis eloquio, devotis officio, probatis stylo : qui sunt sensu divites, lingue rota torrentes, famulatu celeres, curamine coruscantes : cum ante penam vestram ipsa Ciceronis, ut suspicor, eloquia currerent vix secuta, et cui apud Cæsarem Romæ libere licuit uti, Aquitanico iudice in Gallia forsitan formidaret. Quid ergo a me infra doctorum vestigia latitante, res alta requiritur, quem ab scribendi seriem nec natura profluum, nec litteratura facundum, nec ipse usquequaque usus redidit expeditum? cum etsi voto traherer, rei magnitudine deterrerer, quia rudentem vitum si pigri relatoris impar lingua prædicat, et obsoletat : et quod illuminare debuit, hoc nube sermonis abscondit : ubi ageretur rectius, si quæ ab aliis poscitis, eleretis. Unde certus intelligo, non vos hujusmodi quopiam indigere, sed ut de peregrinis nostris vobis aliquid d satartia non negaret, et velut inter fruges triticeas, sterilitatis meæ hordeacea se conferrent. Nunc itaque causas ambiguitatis in aratri statera suspendens, eligo rusticis agnoscere per obedientiam magis, quam indevotas effici per doctrinam : ut ejus fastidire poteritis eloquium, saltem approbetis affectum. Hoc autem mihi videlicet in hoc opere præca-vendum est, ne ad aures populi minus aliquid intelligibile proferatur. Idcirco igitur tota mediocritate contentus, etsi relator ineptus, tam beate vitæ cupio gesta breviter intimare. Superest qui novit mederi magis, ipse fluctuanti pagine portum suæ dextere submonstret.

a Ad id MS. codex Licensis, ut annotat Hensyngus : Ad Dionathum Papam. Nam Papa nomen apud illius media statuta scriptoris quibusvis Episcopis tribui solet, ut 21 Januarii ad S. Adolphum Vitam Notul. f. pluribus exemplis docet Thomas Tanquig de Virgibus pag. 548. Ita 25 Januarii in 1 Vita S. Præfati cap. 1 num. 3. Corpora vero sanctorum a successoribus predicti Pontificis Avito Papa duntaxat sunt translata — h. Decret. hoc Prologus colles Audomarensis. — Id est, obsoletum reddidit, nec infuscat, domavit, ingenuit. Ita Tertullianus Apolog. tri cap. 3. Singula ista, quæque adhuc quis posset investigare, si honorem impetientis divinitatis, si majestatis vestigia obsoletant etc. Rigolius tamen inephistima sensu nec vita effertit

D AUCTORE
FORTUNATO
EX MSS.

ab ejus minis-
tro sibi perite
narrata,

E

c cuncta sua
temeritate,

C

f

d

S. Albini gesta
scribere auctor
aggredditur.

Obsoletare.

seil forte
S. Albano
Martyri
Britanno

S. Albinus
Andeg. multis
locis Patronus.

Plures scripto-
res de eo
agunt.

Domitiani
En. rogatu.

A censer; cetera fateatur, non aliam omnium librorum esse scripturam; et statuitque ex Fuldensi codice, si maiestas fasque adprobat, idque expiatur, ad solum et foras deprimitur. Et prius lectio nobis etiam in aliis libris sensum habere videtur. Et realigio, signa notaque maiestatis, uti deferunt, ut, quod signis tribusque habet, rebus, uti vasa detritis perire solet, quicquid nulla maiestas appareat. Eadem rebus obsistere, proinquantur uti idem Tertullianus in Scorpiaco cap. 5. videtur, etiam in Hagiola editione: Prosperetur et hinc hinc multaeuoluntas crudelitas humane,.... peritibus iterisque cursus post salutem, qui vestitum absolvebant nupitatem etc. Eandem fere significationem verbis obsolvere videtur et Augustinus tum, h. operum, in Psalmum xxix, Praefatur in Exhortationem secundam, Ut scriberet. Et quia continetur in se quod melius est peccatoris permittit in se vel deridet, et quomodoque obsolvat imaginem Dei. Id Surinus sacrae tris, et addunt in margine: forte cistaria aut sisterea. Malo sistaria, quod annuum, aut annona receptaculum, iam perum, multa militumque, pastorumque, rationum, significat, unde videtur a cistis quod est frumentum, aut vasa eius, et cetera, id est officii. Utinam hac voce S. Hieronymus in Vita S. Mich. monachi cap. 10. Et nova, inguit, sisterea recoflecti, deducit tandem die ad Romanam per desertum castra pervenimus. De ratione, et Sistaria seu Cistarium, multa habent rectorumque Lexico philologica.

CAPUT I.

S. Albinus monachus, dein *Abbas*, *miraculis*
churus.

Religiosorum vita viroꝝꝝ quantum est meritis
clarior, tantum voce celebrior populorum : quia dum
illi universis beneficia tribuunt, in sua laude linguas

B excitant singulorum. Igitur beatissimus Episcopus
Albinus a Veneticæ regionis, Oceani Britannici con-
fins, indigena, *b* non exiguis parentibus oriundus,
imo digni germinis dignissima proles emergens,
decus, quod sumpsit ex genere, felicis vitæ meritis
amplius : dum in illo et quod gloriicaret, Christus
elegit; et quod universus veneret mundus, effulget.
Qui inter ipsa novellæ juventutis exordia tanto fidei
fervore flagravat, ut parentes, ad quorum desideria
sæpe infans occurrit, festinantes, non possent

sonet inanimata recurrere festinanter, pro caritatis Christi magis iste voluntarie reliquisset, et voluit hostes animae carnales affectus efflueret, credens sibi sufficere, si tantum *d* dilectionem in solo carissimi Patre plantaret. Mox autem in e Tunillherensi monasterio tanta animi humilitate Domina placiturus se subdidit, ut salva morum honestate, nihil sibi de ingenuitatis privilegio vindicaret : ubi quem origo liberum genuit, famulum voluntas addidit : intelligens magis esse laudabile, ut amore Christi molitibus inclinaret quod erat, quam fastidiret quod non erat. Proficiebat denique in eo exercitationis quotidiana processus, ita ultra se semper ascendens, ut meritis non solum reliquos vinceret, sed edomito corpore, de seipso potius triumpharet. Huius enim excolit

quam fuerit in jejuniarum parate paratior, in vigiliis delectatione propensus, in orationis assidue laudabilis, in misericordis opere singularis : ut et hostem, qui sibi regnabat, extingueret ; et unde se solus diligeret, cunctis spe maxima subveniret? Erat enim B. Albinus ad obediendum parvulus, ad vitam excedens maturus : in utro in ipso juvenutus tyrannico jam generatus esset exemplum, hoc solum habens cum homine commune, quod natus est : ceterum totum voluit esse Christi, quod vixit : non oculum voluptati, non aurem lullibio, non animum accommodatus levitati : semper se regens auctoritate gravitatis. Talem se intra monasterii septa tractavit, ut vel si quando processit in publicum, esset intra carcerem sui cordis semper inclusus : nec aliud extra se respuendum putavit, quam Christum, quoniam in pectore fidelis portitor habuavit.

casa pro campo constaret, indefactis omnibus qui
 eodem tenebantur hospitio, solum B. Albinum tunc
 imber tangere expavit: in qua ubi flammam fidei sensit,
 ne injuriam faceret, se gutta detorsit. Quo composito
 y conscientie sanctitas, quae celebratur annis, inno-
 tuat meritis, eo quod in flore adolescentiæ virtutis
 odor fragarat.

4 Delique coelestibus donis cum aetate crescentibus, annorum circiter triginta et quinque, monasterii rector et pius pastor eligitur : quippe qui suo splendore ad se traxerat dignitatem. Interea sub magistri censura congregationis disciplina vernalbat, ubi severitate districta, licentia peccandi perierat. Fervebat autem pietatis intentus, exultabat psallendi concentus, coruscabat inter Fratres obedientiae radius, praecelebatur sanctae caritatis ornatus : quia sicut erat ad vitia eradicanda sollicitus, ita ad inserenda dona caelestia circumspertus. In quo Albatris officio per viginti et quinque annos congregationem sibi commissam feliciter gubernavit.

a de Venetis Brachmia inferioris populi, eorumque inter
Artemia polystoma, consensu. Et car. populi, atque e recentioribus
Populus Monachus in Jugoslaviam, et, Cysipriana Episcopi
populi illustris Vannes quatuor illustrat. et, Arctus de
Grand in Vitis St. Armonica, proprimus scribit et familia
de Spineti-Forti dicta, et Dio JES. clugensis. — d Sarus,
delectationem. — e Alii Timiliacensis legunt, Equidans Timila-
ensis, Sarus aliique Cincillacensis, officio Canone. Regni leg. 1
Cincillacensis, Trithemius Timileus, de Trithemio lib. 23
cap. 15 et 8. Antonius par. 2 lib. 15 cap. 24 et 1 Obvallacensis,
Is locus est, cuius meminit idem Fortunatus lib. 11 car. 27 de
itiner suo :

Veneti in
 Armonica.
 E
 Tincillacense
 monasterium.

CAPUT II.

S. Albinus a Rege Childeberto honoratur multisque a Deo miraculis.

Et quia tanti meriti fama sepulta non latuit, sed feliciter penitus iuncta pervolans occupavit, contigit a Andegavum civitatem Pastoris gubernatione nudari. Tunc ab universitate populi, humilitatis studio resistente, ad pontificalem gradum, dux Christe, concorditer eligitur. Qui honorem sacerdoti debiti consecutus, ita se in elemosynis pauperum, in defensione civium, in visitatione languentium, in redemptione praebuit captivorum, ut beata unius aetio generale fieret salvamentum; quibus ex studis carlestes in eu fructificaverunt virtutes.

6 Igitur in civitate Andegava cum ei quædam mulier, Grata nomine, sed debilitate contractæ manus ingrata, nervis stupescensibus occurrisset, signum Crucis super infirmam dexteram fecit. Hinc præmortalis palmo prius se vivax tepor infudit. Item sequenti die in ipso loco, ut ab eo signaretur, se obtulit. Quo facto, emerunt venæ suos excursus agnoscere. Tertia vero die, ubi super illam sigillum Crucis impressit, statim se arentium digitorum filæ laxarunt, et recepto ministerio, mulier in Christi nomine red viva dextera se signavit.

7 Quādam vice cum ad vicum Geginum prætere-
rans accessisset, adolescentem à Alabaudem no-
mine, amisso vitæ juri trunere, audiens a parentibus
extrema morte deplorari, occurrentes, et ut mortuum
vivum erigeret, se in oratione prosternit. Quo in-
cumbens, dñtus oravit : et dum pallesceret jacens
Sacerdos in pulvere, animo vivacius rubescebat in
corpore, donec pulsato corde, patetfactoque tartaro,
juvenis revocaretur a funere, Sacerdos a prece.

Beinde

D
ub iambre,
métrus :

9

At Abbas :

Veneti in
Armonica.

E

Tincillucense monasterium.

14
 dein Epusco-
 pus :

15

contractam
manum sanā
signo Crucis :

3

mortuum
 suscitavit
 regibus :

A 8 Deinde cum Asiaticum monasterium paterna sollicitudine visitasset, quidam ut ei succurreret, jam fide illuminatus, cæcus exclamavit. Cui sanctæ Crucis medicamentum imponens, tam fuit illi lumen cito recipere, quam quæsisse. Item Andegavis cum quidam Maurilio clausis oculis lumen sibi restitui postularet, tunc Pontifex se ad nota arma convertens, innox signum venerabile super palpebras ejus extendens, velut balista fortissima penetrans tenebras Crux post se cæco lumen invexit. Item cum Marcellinus, circiter decem annos transigens in nubilo cæcitatæ, tractus ad beatum Pontificem pervenisset, ubi signum adorandæ Crucis super oculos ejus ipse extendit, statim erumpente sanguine, effugatisque tenebris, lux intravit.

9 Illud etiam nobis est factum memorabile reverendum. Cum illustris Ætheria, jussione regia persequente, in Dullacensi villa militum custodia teneretur obessa, tunc ovi periclitanti succurrente sancto Pastore, solus, ut a nullo cognosceretur, ad ipsam ingreditur. Quo viso, amplectens ejus vestigia, lugens mulier inhierebat. Tunc infelicis custodis insana provocat, dum vult eam quasi lupus a veste pastoris evellere, injuriis vir sanctus excepit. Tunc insufflans in ejus faciem; temerator Sacerdotis celeri morte multatus est. Hinc terrore urgente, reliqui reverentiam habuerunt Pontifici, et unius pena fecit alios immunes a culpa. Nec prius a muliere discessit, quam dato Regi pretio ipse eam liberaret: sicque uno momento, et salus fuit supplici, et mors extitit presumptori.

10 Nec id quidem est omittendum quod tradi memoriæ sit votivum. c In vicin, cujus vocabulum est Albinia, pie devotionis studio sanctus Pater accessit. Ubi dum quidam cæcus ab eo opem misericordiæ postularet, cepit idem, qua dudum captus fuerat, infestatione demonii, corporis vexatione torqueri. Tunc in orationem, cui semper animi sancta intentione vacabat, corpus etiam prostravit, captivumque lumen pristinum reddidit oculis, et pestem immundi spiritus effugavit. O ineffabilis gratia pietatis! a qua dum substantia sola meritorum, triplex remedium obtinetur: victu pavit egenum, munera visu cæcatum, reddidit libertati captivum.

11 Itemque occurrente eo Regi Childeberto Parisius, nuntiator Pontifici, Regem venationis causa de civitate in crastino esse discessurum, mandatque se dignum ducere expectandum. Sed quia B. Albinum corporalis infirmitas præpedivit, ad ejus præsentiam prædictus Rex occurrere maturavit: qui donec per illam viam, quæ ad Sacerdotem ducebat, inessit, feliciter properavit. Cum vero in quoddam trivium pervenisset, volens alibi deviare, equus ejus ac si metallum fusile, gressum movere non valuit. Suspiciens igitur Rex, culpam equi magis esse quam causæ, alteram sibi fecit sterni. Quem dum per ipsum iter gradi compelleret, ac si muro impedi-
dente, cæsus ire non valuit. Intelligens igitur nihil profecisse, mutasse vehiculum, nisi mutasset et cursum, cepit ab equo discere, quod homo peccaret, et humanus intellectus haberet, quod pecus corrigeret: d deflecten-que cum in via, quæ ad Sacerdotem ducebat, ea cepit alacritate ad Pontificem discurrere, ac si creptus de fovea, campi mollis planitiem recepisset.

a MSS. Andegavis. — b Ita MSS. tria. Surtius, Malabandum.
— c Abest hoc miraculum a 3 MSS. — d MS. Andora. deflectus in via.

CAPUT III.

Alia S. Albini miracula, obitus, translatio.

E est operæ pretium, de quodam cadavere rem vivam proferre. Dum ad civitatem a Venetensem

ipse vir Apostolicus accessisset; uno de obsequen-
tibus jam converso adolescentulo, quem pro morum qualitate peculiariter diligebat, in loco defuncto atque sepulto, post annum ejus corpusculum psalendo ad propria revocabat. Tunc remorante eo pro causa, voluerunt servientes prius corpus movere, quam Sacerdos occurreret: sed tanto pondere fit gravatum, ut antea potuissent gigantea membra prensare, quam puerile corpus suffere, dum adhuc cadaver insepulti, crederetur jam marmore premi nec equi gressum poterant promovere, ac si pulvis ejus de se vincula eis generasset, donec Antistes reliens oratione solveret, quos tacente voce confixit.

13 Hoc iterum non minus est prædicandum miraculum, cum in Cincillacensi monasterio b Genomerus monachus esset oculorum luce captivus, et annosa tempora una essent nocte cæcitatæ transcursa, petiit sibi a viro sanctissimo Albino fieri Crucis signaculum. Quo facto luminis vitalis splendor intravit, et fugatis tenebris, sol quasi peregrinus illuxit.

14 Est et hoc inter reliqua venerabile documentum. Cum in civitate Andegava turris portæ cohærens, damnatis esset carcer effecta, prætereunte B. Albino, fiebat insolentia de vocibus inclusorum. Tunc ad Judicem precator accedit, ut eos pietatis causa de custodia relaxaret. Quod cum ille auro surda differret, mox Pontifex ad Deum se fida petitione convertens, tam familiari voce suggestit, ut in loco, quo orationem Sanctus effudit, miræ magnitudinis saxens quadrus exiliens, portæ aditus fieret carceratis: quia ante ejus precem, soliditatem suam lapis servare non potuit. Hinc egressi quasi de sepulcro viventes, in basilica S. c Maurilii Domino Albino gratias referentes, se ad vestigia ejus prostraverunt, eo quod suspectos de funere, redire fecerat ad salutem.

15 Item dum quedam mulier, arrepta a maligno spiritu, se beatissimo viro Albino vociferans et ejulans presentasset, mox adversarius ipse supra ejus oculum in similitudine vesicæ sanguineæ se collegit. Tunc Pontifex faciens signum sanctæ Crucis, increpavit, dicens: Inimice, oculum, quem non dedisti, nec possis auferre. Mox de collectione ipsa, in phlebotomice similitudinem, subtiliter sanguis erupit. Quo fluente, sine læsione oculi, immundus hostis exanuit, et puella incohens, imperante signo Crucis, evasit.

16 Sed et hoc magnanimitatis exemplum opportunum ducitur explicandum, quod pro Dei negotio apud eum non fuerit ulla Regum potentumque personalis acceptio. Denique ad cumulum, celestis gratiæ conquirendum, incestuum nuptiarum, execrabilis copulationis jura condemnans, B. Joannis irreprehensibilis imitator, quanta sustinuerit, nullus digne poterit explicare. Siquidem Martyr effici cupivit, si non defuisset dextera percussoris. Sed procul dubio palmam martyrii meruit, qui vota desiderii non abscondit. Unde præter labores reliquos, etiam d per synodos, pro ipsa causa sapius excitatus excurrens, ad postremum quamplurimum Episcoporum injunctione, ut excommunicatus a se personas absolveret, vi Fratrum coactus est. Eteum rogaretur, ut e eulogias, quas reliqui Antistites, ad personam communionis suspensum dirigentes, benedixerant, et ipse signaret, ait ad sacerdotale concilium: Etsi ad imperium vestrum ego signare compellor, dum vos causam Dei recusatis defendere, ipse potens est vindicare. Quo facto, antequam eulogias ejus excommunicata persona susciperet, f expiravit: et priusquam portitor perveniret, sermo Sacerdotis obtinuit. Qui etiam ad g B. Cæsarium Arelatensem

D
AUCTORE
FORTUNATO
EX MSS
cadaver pueri
immobile
reddidit.

dein moveri
imperat.

b
eodem signo
Crucis
illuminat:

E
captivus car-
cerem precibus
aperit:

c

signum Crucis
petiit demoni-
um:

F

successus nup-
tis junctos
excommunicat,

d

e

conatus absol-
vere, diuinitus
puniendo
prædicti:

f

g

tres cæcos
signo Crucis
illuminat:

captivum
liberat,

improbo cus-
tode insufflan-
do enecio:

c
cæcum et
demoniacum
precibus
sanat:

C
visitur a Rege,

equus alio
deflectere non
valentibus:

d

A Arelatensem Præsulem, pro eadem causa consulturus occurrit.

ACCTORE
FORTUNATO
EX MSS.

17 Sed quia ejus singula non valemus retexere facta, sufficit de plurimis vel paucis dixisse. Illud quoque Beatissimi testimonium, viventis post obitum, necessarium credimus præ ceteris explicandum. Quia licet teneretur clausum corpus in tumulo, attamen Justus anime merces exuberavit in fructu. Igitur cum h S. Geruanus Episcopus Parisiorum, vel comprovinciales, ac Pontifex i successor ejus, et populus, vellent membra S. Albini in nova basilica devote transponere, et propter cellulae angustiam, in qua conditus fuerat, non daretur sacri corporis extrahendi libertas: cunctis hesitantibus et incertis quid agerent, curis popularibus se virtus beatissimi viri mediatrix interserit. Nam expectantibus omnibus, et nihil deliberantibus, repente metu divino discisso pariete cellulae, qui erat ad pedes ejus, a parte orientali tres lapides decidunt, scilicet dato signo, per quem locum se juberet educi posse.

h
i

corpus ejus
transfertur a
S. Germano,
non sine
miraculis :

paralytici
3 sanati :

2 cæci
illuminati.

18 Interea facto aditu dum concentu psallentium sanctum sepulchrum progreditur, a loco, per quem est eductus, palam tres paralytici, janulum desperati, redditi sunt sanitati, ac nervi præmortui vivificari dicerent meritis Dei viri sepulchri. Stantique duo cæci sunt pariter illuminati, tandem aliquando sumentes lumina dei ab umbra defuncti : mirum agnoscentes ejus adminiculo se posse lumen consequi, ejus virtute potuisset paries fenestrari. His et consequentibus infinitis miraculis, etsi summi Pontificis membra reculant in sepulchris, attamen per Creatoris gratiam in æterna secula vivunt merita confessoris.

19 Ille itaque celesti dono venerandis floribus adornatus, viginti annis et h sex mensibus Pontificem apicem Ecclesiasticæ regulariter censura gubernans, vite autem octogesimo anno illud propheticum cum potentatibus justæ beatitudinis culmina feliciter explens, animam Deo carissimam, ereptum de seculo, mansurum cum Christo, Angelis plaudentibus, Calendis Martii emisit ad rudos, adjuvante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum, Amen.

k
Vixit annos 80.

a MS. S. Max. Venetis. And. Venetius, ut ante Parisius. b Surios, Germanicus Mortali, Germanicus. c S. Maritimus, sive Maritius, ut hic appellatur, Episcopus Andegavensis, collatur 13 Septembris. — d In multis synodus Galliarum illius aet damnata ante incerta conjunctio, ac nominata in Aurelianensi 5 cni S. Albini interfuit anno 535, 26 Childerici Regis. — e Primum 6 Januarii pag. 134 ad cap. 3 Vita S. Albini, Notul 9 eulogias esse pariter adire coloris, qui benedictionis gratia transmitti debeant, ut post Alnus dori, in signum communionis et caritatis. Ita ille num 23 post Alnus celebrationem, antequam recessissent ad hyemem, dedit eis beatus Pontifex eulogias in caritate, cum Dei gratia et sua benedictione. Ita 4 Januarii in Vita S. Sigoberti Episcopi Remensis cap. 2. num. 7 : Adit Pipinum Majorum-domus, patrem Caroli cognomento Martelli, præsidiisque suas et eulogias, a veneratione, quia paulo ante exierat, redierant. In Vita S. Remensis 3 Januarii, cap. 3, num. 11, pag. 139, ubi Archidiaconus Autissiodorensis ita loquitur : Et erant eulogias, illi a S. Germano directas, exhibent. In Regia monasterii S. Gerani 12 Januarii 833 num. 25 : Pro affectu lumen parvulum, ad cuiuscumque utilitatem, si aliquam transmittere coherent eulogiolum parvis, Marti suggerat. Alia super ea in nostro opere reperitur, nulli notione. f Non recte videtur locum hunc Saturnius in Martyrologio accepisse, ubi ita cum exponit et ampliat. Unde cum personis quasdam a se excommunicatis absolvere rogeretur, Episcopus inter quas sacris in Concilio non semel comedit in hunc modum legitur respondisse : Si vobis subscribere compellitur, dum vos Dei causam defendere negligitis, ipse potius est iudicare. Et mox potius zelo consumptus, quam acribitate oppressus, e vita discessit, priusquam huiusmodi postulato subscriberet, pulchre sequens Martynum vestigia : dum enim sanguinem pro Deo fundere non valeret, ipsam animam fudit, tanquam siquid iustitiae videretur in tanti pietatis actu exspiravit, propter quam beatus in carlo, gloriosus postea reclusus in tumulo. Non ipsum Albini, antequam Episcoporum postulato subscriberet, exprobrare ait Fortunatus, sed ipsum personam ad quam missa erant ab illis Episcopis eulogiae, qui ipse signare ab illis concessit erat, priusquam illas eulogias acciperet, obisse. — g Dubitavit S. Cesari Episcopus Arelatensis 14 Jan. 27 Augusti. — h S. Germanus Episcopus Parisiorum scripsit idem, qui hanc, Fortunatus, quam dubitavit 28 Martii. — i Sic erat Eutropius, ut supra indicimus. k MS. S. Maritimus, septem.

Eulogia.

S. Albinus an
ex zelo mor-
talis?

MIRACULA S. ALBINI

auctore monacho Andegavensi ante sexcentos annos.

ex MS. Nicolai Belfortii.

CAPUT I.

Ad sepulchrum S. Albini dæmoniacy liberati, ignis sacer sanatus.

In territorio igitur Andegavensi fuit quidam ex equestri ordine, nomine Berverius, qui repente (quo secreto Dei iudicio nescimus) non uno pervasus diemone, vocibus cepit fremere, dentibus stridere, semetipsum discerpere. Quam ejus rabiem videntes qui aderant, magno perculsi horrore, quid novi accidisset ceperunt ab eo inquirere. Ille vero non solum recipiendi reddendive rationem sensu carens, sed etiam cum magno in eos impetu ruens, morsibus et pugnis miseros dilaceravit, omnesque a domo fugavit. Amici ejus dolore constricti, ignorantes quid pro illo consilii caperent, (non solius enim hominis in eo, sed multimodis inimici rugientis vires sentiebant) vicinos fortes viros convocarunt, et furem hominem, non sine magno periculo suo, funibus catenisque colligaverunt. Deinde vanis incantationibus dæmonium fugare conantes, diu et ipsi hominem vexaverunt. Sed hæc non modo nil proficere, verum etiam plurimum nocere intelligentes, seniori tandem consilio, solius Dei præsidia per Sanctorum ejus patrocinia decernunt flagitanda : primumque ad a B. Juliani Cenomanensis Præsulis satis anxie emergentem suum circumferentes perrexerunt. Post magnos diversosque itinerum labores, fatigati, morti ac pene desperantes, quorundam consilio B. Albini tumulum adierunt. Ubi cum orationi ac jejunio tribus diebus intendissent, ipso tertio die vexatus aliquantulum dormire cepit : qua dormitatione expleta omnino convaleuit. Tunc præsentibus amicis blande ac rationabiliter consolatus, poscit a vinculis, quibus irretitus erat, absolvi. Qui admirantes et adhuc dubitantes, timentesque subitam hominis mansuetudinem dæmonum illusionem præterdere, ejus verbis non credebant : donec longo usi colloquio ac responsis ejus, revera cognoscunt Christi gratia sanatum.

E

Berverius
dæmoniacus,
ut adjutus
incantationibus,

a

ad S. Albini
sepulchrum,
post tridui
preces et
jejunium,

liberatur,

2 Aliud signum, prædicto non dissimile, eodem illo tempore, Dominus per fidelem famulum suum dignatus est ostendere. Amelina namque puella quædam in seculo nobilis, soror cujusdam Elinami Militis, in Britannici confinio apud b Credonense castrum manentis, diu fuerat a dæmone vexata. Parentes autem ejus sancti Præsulis Albini famam audientes, et imperialem in fugandis dæmonibus potentiam, ad monasterium illius e cum magna fiducia dæmoniacam adduxerunt, totam Fratrum congregationem suppliciter deposcentes, quo sanctum Patronum suum secum interpellarent, ne pateretur mancipari diabolo, quam Christus redimerat sanguine suo. Quorum precibus et votis pius Confessor non distulit subvenire. Mox quippe maligno superbia spiritu fugato, quo vexabatur integre restituta est sanitati, triumphante per limitem servum suum Christo Domino.

F

b
uti et Amelina : puella.

c

3 Alio etiam tempore, in viro quodam, nomine Canado, Ligeris ripæ contiguo, quidam nomine Berfridus, gravi infirmitate laborabat, uno ardens pede, quem jam ad talum usque teter ignis consumpserat. Nullum ergo medicine remedium inveniens, solum hoc sibi profuturum credidit si beati viri tumulam adiret. Venit ergo ad locum : ibique aliquandiu demoratus, Sancto supplicabat assidue, quo suæ inter-

Berfridus a
sacro igne
sanatus.

erventionis

A terventionis rore flammam exstingueret a suo corpore. Quid plura referam? Quotidie ecclesie limina terens, non prius cessavit, ab oratione, quam piceus ille ignis in suo extinctus esset semiusto pede.

a S. Juliani Apostoli *Craonensium vitam dedimus 27 Januarii, ad cuius sepulchrum emergunt liberari multaque alia fieri miracula dicuntur.* — b De Credonio oppido, vulgo Craon dicto, actum in *Proleg. cap. 2 num. 11. An idem hoc sit, haud facile definiere.* — c *Quod Andegavis est, ut in Proleg. diximus, donatum monachis Ord. S. Benedicti anno 966.*

Credonense castrum.

CAPUT II.

Cujusdam viri pii mira per paralysin probatio, post 7 annos ad S. Albini sepulchrum sanatur.

Mili etiam videtur illud paginae inserendum, quod ad beati Pontificis mausoleum hoc nostro a tempore constat esse patratum, quodque praesentibus visu serio notissimum. Verumtamen quorum hoc relatione dilicerim non magnopere curavi nominatim depromere: quia cuncti Andegavenses cives facti hujus testes existunt, sicut gestae rei narratione patebit. In Andegavensi itaque suburbio, quidam fidelis, Girmundus nomine, cum sua debebat conjuge, non multiplicis possessor sub tantum, habens tamen proprio jure, unde satisfaceret naturae: et, quod in Christo laudabilis est, abundabat animi mansuetudine et verae fidei stabilitate, puraque simplicitate. Hinc aliquando in mentem venit, ut juxta morem totius regionis B. b Martini sanctum adiret sepulchrum. Quo ut pervenit, non hujus seculi prospera, vitamque longevam postulavit, sed de praeteritis negligentis indulgentiam, de imminentibus exitum, contra futuras cantelam, quatenus ad bonam in Christo mereretur pervenire consummationem.

B In crastino autem dum ad propria remeans iter ageret, mediante jam die, tunc corporis lassitudine tum animi praesentim gravidine fatigatus, parumper declinat de via, humique procumbens obdormivit. Post somnum vero ita corporis viribus destitutus est, ut nusquam progredi posset, vixque tandem diu volutans per terram usque ad viam cum magno reperet labore. Ibi ergo jacens, ad Deum, qui est adjutor in opportunitatibus in tribulatione, corde et ore vociferabatur, patientia tamen qua poterat gratias divinae reddens misericordiae, quod eum castigatione sua visitare dignaretur. Audierat enim quia quem diligit Dominus corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit. Pius itaque Conditor sperantem in se diu in flagello sine consolatione non deserit. Nam dum aeger hiesit, ignorans quid de se divina providentia diserneret; equites per viam in qua jacebat, venientes enitens conspexit. Erat neapae quidam civis Andegavensis, qui illud carpebat iter, quo infirmus pergere volebat. Qui confestim illi compatiens, a suis eum levare in equum fecit, (bene quippe illum noverat) sicque usque ad Belgiacum castrum adduxit: deinde ad propriam domum asino devictus est, ubi per annum integrum paralyticus lecto decubavit.

C Finito anno consumptaque substantia, non tam sanitate fretus, quam necessitate compulsus, assurgere a lecto conatus est. Divina quippe gratia operante, paululum senserat dextram juvenem cum pede ad pristinum vigorem recalescere, sinistra parte corporis nihilominus, ut erat, debili remanente. In tali castigatione interim constitutus, haecolorum sibi sustentacula quaesivit: quibus suffultus, primo cepit ecclesiam atque vicina monasteria civitatis visitare: saepius tamen B. Albini frequentabat limina, tum pro corporali victu, quem ex monasterii elemosyna recipiebat, tum quod sancti Confessoris interventu speraret se animae et corporis

salutem impetraturum. Denique parva suppellectili sua vendita asium comparavit, quo verberetur, Sanctorum limina circumquaque peragrans: Romanique tandem ad beatorum Apostolorum implorandum auxilium cum fidei conjuge perrexit.

7 Inde vero redeuntem quaedam nobilis et religiosa femina apud c. Lucaniam civitatem hospitio suscepit: ac perspecta hominis mansuetudine, ut secum maneat deprecatur, spondens se illi, quoad viveret, sicut patri proprio in omnibus ministraturam. Cui ipse, Deo referens gratias quod sui memor esset, ad horam libenter concessit: sed transactis quindecim diebus, novis quibusdam suggestionibus ut in patriam rediret suadentibus, cepit in se turbare. Quas primum ab animo refutabat, ratiocinando contra seipsum: Miser ego, inquit, quia in patria sic ad votum meae serviet indrmitati! Non hinc inigrabo, hic mei exitus diem expectabo. Postea autem ei dormienti visum est videre cujusdam viri magnae auctoritatis personam, qui primum blandiens sibi diceret: Recede hinc, recede, utque Andegavum repete: illic enim tibi multo melius quam hic procurabitur salus corporis et animae. Dein vero minitans et terrens subjunxit, nisi obediret, deterius aliquid fore passurum. Quare pavescens, crastina die, a religiosa femina, quae illi, non ut egono, sed sicut domino, serviebat, commineatum petens (ut ille mihi referebat) etiam ea plorante, tristis et ipse discessit, atque Andegavum regressus est, ubi a fidelibus necessaria multum voluntarie illi ministrantur: sed ipse quasi quodam praesagio, relictis ceteris diversoriis, in Beati semper Albini delectabatur immorari monasterio. Illic nocte ac die preces ad sanctum Confessorem fundebat, quo apud misericordem Judicem pro se interveniret.

8 Interea dum haec ab infirmo aguntur assidue, septimus jam ab aegritudine agitur annus: sepe dicti Praesulis adest natalitius dies. Nocte itaque vigiliarum sacris exornis celebrata, canoris scilicet hymnis ac spiritalibus canticis et psalmis, lucente jam die omnes concurrunt ananines: Clemens aderat cum utriusque sexus populo, necnon et nobilium non minima multitudo: chorus vero monachorum circa Ecclesiae frequens salagit ministerium. Tunc temporis B. Albini congregationi beatae memoriae Abbas praerat d. Hubertus vir mirae simplicitatis et mansuetudinis. Plures quoque alii adveniant Abbates, cum monachis suis: qui mox solutis primae horae debitis orationibus, intraverunt Capitulum, sicut a sanctis Patribus est constitutum.

9 Girmundus interea, quamvis eum labore, praenimia multitudo hominum, qui totam usque ad altare basilicum repleverant, mane intraverat c. presbyterium: prostratusque inter duo altaria, pii Confessoris cum gemitu et lacrymis, ut sibi subveniret, efflagitat clementiam. Tunc, sicut ipse refert ferventiori devotione cordisque compunctione, atque abundantiori ergo Sanctum amore se sensit accendi: quo fervore animi, se in perpetuum Sancti servitio, si convalesceret, devovens, ab oratione diu protelata surrexit: pergensque usque ad januas ante Dominicum altare, ibi cadentibus in unam partem baculis, quibus sustentabatur, quasi ab aliquo illi abstractis, ipse in alteram semimortuus cecidit, ut quidam de turba dicerent, passione aliqua correptum esse. Ceteri vero, qui sanioris sensus erant, dicebant: Ex hoc videbitis eum illico, Sancti operante virtute, sanatum. Et jungentes vota clamabant: S. Albine succurre, ad hanc vocem brachium infirmi manusque arida moveri. pes quoque ejus, quem diu contractum pendentemque habuerat, ac si ab aliquo magna vi traheretur, cepit extendi: ita ut

b AUCTORE MONACHO ANDEG EX MS.

asino reclus, Romam peregrinatur:

c in reditu lux a pia femina excipitur, volente eum retinere: sed divino instinctu.

dein expresso monitu jubetur Andegavum redire.

E

ubi ei necessaria suppeditantur:

7 anno egritudine,

festo S. Albini sollemnissimo,

d

in summo concursu hominum,

f

e

ferventer eundem Sanctum orans,

mirabiliter in conspectu omnium sanatur:

a Girmundus vir pius it ad S. Martinum,

B

b nec temporalia peti:

paralyti correptus,

Deo gratias agit:

Hebr. 12 6

C

anno integro decubuit:

fulcris nitens obit locus sacra:

A aliqui circumstantium nervos poplitis ejus stridentes in ipsa extensione se audisse referant : unde etiam sanguis emanans usque ad calcem defluxit. Sic demum post septem annorum debilitatem, operante Christo, pro meritis sancti Confessoris sui Albini, sine aliquo sustentantis alimniculo, se super utrosque pedes erexit : rectisque grossibus coram omnibus sanctum Confessorem, suae sanitatis auctorem glorificans ambulavit.

10 Fit in populis magna exultatio, cunctorum corda spiritali repletur gaudio, in omnibus cordibus nova virtus conpungitur. Mox in cœlum laus et jubilum dirigitur te Deum largitus consona voce dicentium, rebante simul timido signorum. Quo clamore, Capitulum interruptitur monachorum: omnes in commune nomen Domini glorificantes, sancto Presuli suo Albino gratias referunt; quod ne nunc quidem, quamvis hujus vitæ corruptibilis carcere solutus, plebem suam desereret, iam vero Abbat prædictus Girardinum advocans, et ab illo audiens, quod, quamvis vita sua comes esset, a monasterii servitio nunquam discederet, præcepit ei peregrinis, egenis, et infirmis deservire, sub monachi manu, qui perierant curam gereret, et sic inquit, comes

qui pauperum curam gerent; his inquam, curam infirmis illam impende, qualem impendi nunc usque voluisti in te? Conscientia te conveniat tua; reddes Ingentibus vicem servitii, quod paulo ante fidelibus tibi poscebas fieri. Quam ipse obedientiam devotus humiliter suscepit, devotior septem annis caritative exercuit. Cujus ad extremum, humilitatem, caritatem, atque obedientiam, Abbas utique congregatio diuturna experientia agnoscentes, intra monasterii cum claustra receperunt, sanctoque habitu munierunt. Quem ego, quamvis specietentis monachibus, monachum vidi psalmis et orationibus ferventissime studentem.

II Et licet a Domino Walterio, monasterii tunc Decano, nunc vero f Abbate (qui me maxime, ut hinc stylo commendaretur, cupiebat) et a pluribus aliis, qui mirando presentes adfuerunt, hæc quæ scribo audierim; illius tamen ora omnia quæ sibi evenerunt rectius didici, ejusdemque frequenti utque supplicii precati sumus. Cuius precus sapientissimo (ut sum talis studii imperitius) repuli, tamenque ne pro hominis gloria appetit hoc requireret, sublecebam: Sufficiat, inquam, tibi, o Pater, in hac etiam vita percipisse duplicem; quia, et corporis, quam vendideras, salutem et animæ abundantem.

res, quam per nos, sanctorem, et animae salvandae occasionem, sancti Confessoris precibus consequutus es. Quamvis hoc sperandum gloriosius sit in resurrectione, quando iusti corpore simul et animo immortalitatis gloriam accepturi sunt. Ille autem e contra dicit: Mihi vix tanta bona, nullis meritis meis praecedentibus, piissimi Patris nostri gratia contigit, quanta nec sperare potui. Sed est aliquid, in quo pro Christi gloria, non pro me, gaudeo: quod oranes, qui me debilem voverunt, dum Patroni nostri interventu sanctum vident, Christi nomen glorificant, Confessorisque eius, Beati scilicet Albini, virtutem magnificent ac praedicant. Quapropter hoc summoque desidero, ut quod nunc agitur ad dedicationem animarum vobis me, usque in finem seculi agatur scriptum legendi et audiendo, quod B. Albinus Patronus noster fecit in me ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi.

a Quo tempore etiam scriptum in Praefationem attestatum. -
In Perfectionis et sepulchrum S. Martini Turonensis mentio
est in multis Sanctorum historiis et quoque in S. Nivard,
et celebri urbi Aemiliae Luca. - Alibertus, ut et Thronius,
habet in Ludo nostro edita pater, anno 1001 Abbas S. Almodi
ordinatus. - et Praebiterium attestandus ad cap. 1. Martine
Trophimante S. Nivardi 1. Febr. cap. 237. ut, in parte eae
charta, in quo altare, et etiam plura, ut hinc patet. - (Supra
in omnia ordinum Abbatem an. 1030.

CAPUT III.

*Victoria de hostibus ope S. Albini : jurandi
consuetudo castigata.*

Nec vero terranativitatis sancti Præslis manifeste virtutum ejus existit inanimis. In Venetensi namque territorio vixit quidam in littore oceani maris situs, quem Britannica lingua a Gueoran vocant, ubi plurimum commercium salis valde populosus. Ejus incolæ sanctum Confessorem sancto venerantur amore, miraque post Christum cultum veneratione : quod magnifica illic probat basilica, in ejus honorem ipsorum studio constructa. Ad hujus viri portum quodam tempore armata plurima classis adventit navium, Aquilonares piratas asportantium, quos nos Normannos vocitare soleamus. Efferum adeo, nimiumque crudele hominum genus, cruorem semper fundere hominum sitiens, bonisque aliis inhiare, juvenes et virgines captivare, senes sine ulla misericordia trucidare. Horum igitur improvizo adventu, ita sunt omnes coloni terræ illius perterriti, ut quid agerent, quo se verterent, omnimodo ignorent. Nam resistendi vires nullæ, fugiendi vero, nisi relictis parvulis cum uxoribus cum omni suppellectili, nullus aditus. Sese tamen tubarum clangore convocantes, omnes ad B. Albini ecclesiam cum magnis votis contingunt : Alburnum auxiliatorem, Alburnum advocatum : Alburnum ducem suum atque signiferum plorando rogantes.

13 Tah irradatione tumultuantes, quidam vir carnalis, claro visu venerabilis, nulli eorum notus, militis specie apparuit, fulgentibus stipatus armis, quos illorum tarditatem increpans, ait : O ignavi, modicæque fidei, quid dubitatis cum gente, quæ sine Deo degit, certamen inire? Non Christo Dominum impossibile est, vel in pluribus, vel in paucis triumphare? Cum præsertim B. Albinus jam diu præsens expetret, paratis vobis auxilium præbere. Mementote David, inermem puerum gigantem Goliath cunctis horrendum lapide uno stravisse. Quo dicto, omnes animo accensi, cum hostibus congregiuntur; ipsi jam aditum pervadere omnia parati, quoque universa dirperent, occiderent atque igni traderent, audubii, Parvulus vero grex S. Albinus in hostem impetum fecit; et licet pauci contra plures, contra armatos inermes, indocti contra præliis assuetos, non suis, sed Dei tracti viribus, hostes cunctos prostraverunt. Nec mora: parate sentientes de-impugnare, non homines, in fugam versi, plura suorum cadavera in litore relinquentes, velocius quam venerunt, suas aditum carinas, nec ultra illas pervadere terras ausi sunt.

14 Sancto itaque auxiliante, devictis hostibus
atque fugatis, postquam inquirentes, in tanto con-
gressu, non solum nullum perisse suorum, sed nu-
luerunt quidem fuisse percipiunt; illum solum-
modo militem incognitum, quem confortatorem
adberant, suo munere desse cognoscunt. Quo
eventu, valde dolentes tristesque effecti, (occisum
namque suspiciantur, quippe qui jure omnibus
super nimis acies insilerat) omnia mortuorum
corpora diligenter scrutantur, ut cum vel sepultura
poterant. Sed illo minime invento, nulli jam du-
bium fuit, quin *h* Angelica virtus extitisset, missa
a homine in adiutorium devote plebis. Hisque ita
prosperis peractis, omnes enim gaudio ad basilicam
concurrent sancti Confessoris, vota sua solventes
eum sacrificii laudis,

13 Tempore autem qua venerandus Abbas c Othobrunns, abbatum S. Albini Andegavensium Praesulis administrabat, miseriarum humanarum miserens Deus, indiscretam probans se dunnare juramentorum

D

a
Guerani vici
incola

subito appulsu
Normannorum
terrili.

15

S. Album
Patronum
suum invo-
cat :

ab ignoto
militie ad
speciem excitati.

παρ' αὐτοῦ
ἡμεῖς αὖ.

*ec fugant,
multis cressis.*

Remine 440-
un amissu.

e militem
 luum Ange-
 am fuisse
 udant.

2

C

A mentorum præcipationem, et jurandi horribilitatem, per minus illorum periculum alios terrificavit, et per ipsius consolationem rursus consolatus est ceteros. Quadam namque die, quæ Mercurio dicata est ab erroneis antiquis, adolescens quidam, Fulco nomine, filius ejusdem militis, nomine Theodorici, de castro quod *de Camiliacus* vocatur, et *Teardiacum* (sic vico vicino vocabulum est) cum aliis hominibus, et oneriferis jumentis perrexerat, patris imperium exequutus. Oneratis ergo animo jumentis, pro qua asportanda ierant, dum reverterentur, accidit eidem Fulconi, ut dum fascem asiniargentem relevare vellet, in vulnere, quod ei nuper quidam in manu crudeliter infixerat, multum proinde doleret. Quamobrem iratus in suum malefactorem, licet absentem, dum ei vel voto malefacti vicem imprecari, ac per pretiosi Albini juramentum, motum animi exprimere vellet; postquam Sanctum incaute juravit, antequam commotionis sue votiva verba formasset, subito obmutuit. Cujus silentii causam dum socii inquirerent, nihilque præter lacrymas et nutus quosdam extorquere possent, perducunt illum ad patrem.

16 Nec multo post, fama talis eventus per totam viciniam ventilata, consilium parentes inierunt, per illius suffragium querendum esse puero consolationem, per cujus offensam amiserat locutionem. Pater itaque assumptis amicis Andegavem flumem destinavit, ac monachorum B. Albino observandantium precibus commendavit. Quem exceptum Abbas et monachi humilibus votis Deo et S. Albino obtulerunt, et ante illius sacratissimum corpus prostrato devotum perseverantiam indicentes, solitarium inibi reliquerunt, clausisque super eum sacrari januis (nam vespera jam erat) recesserunt. Cumque ille gemitus et lacrymas potius quam voces et verba effunderet, subito obdormivit. Nec mora: astitit ei S. Albinnus, vultu et habitu aliis et aliis: primoque misericordiae verba pramittens, præcepit ei ut surgeret et loqueretur. Dein casus ejus causam exposuit: quod scilicet non pro ipsius solum peccatis, sed et pro illorum, qui Deum ac Sanctos irreverenter jurare præ-

suebant, temeritatibus arguendis, accidisset. Postremo induxit ei ut vitam emendaret, Deoque et Sanctis ejus reverentiam haberet, omnesque quos posset ab illicitis cavere præmoneret: servitores quoque Ecclesiae illius instrueret, ut in loco illo, quem Deus diligebat, sic ministrarent, quatenus gradum bene ministrantibus repromissum adipisci mererentur; seque ipsam etiam omni vita sua ibidem in Dei summi-que servitium manciparet. Hæc proleptus abscessit: et (ut adolescens nobis postea retulit) per viream mansoleo suo antepositam sese celeriter egrediendo extulit. Mutus illico clamat S. Albine, quare hinc abis? Monachi pariter adveniunt ad clamorem muti loquentis. Postquam ergo mutus ille jam loquens cuncta narravit nobis, (nam et ego tam mirabili miraculo quamquam indignus interfui) intelligentes misericordiam Dei, qui nos inuis exemplo ad cautelam mali præstruebat, magnalia ipsius dulcibus hymnis extulimus. Qui vivit et regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

a Guerrandam nunc, seu Guerrandum vocant, vulgo la ville de Guerrandi. Argentens lib. 2 histor. Britanni. cap. 23 olim Aulam Guiriacum dictum scribit. Idem lib 3 cap. 8 breviter hanc Guerrandinorum de Normannis victoriam narrat: fasces utique Albertus le Grand, hunc fecit in modum: Oppidum repetitum jam saepius assultu, eoque occurrunt, oppugnabant barbari, Restiterunt aliquandiu oppidum, sed numero hostium terribi, armisque suis diffidentes, caelestem imploranda auxilia statuerunt. Ergo publicas precationes indicunt, assistunt per compita supplicationes, præterque Fatchurum suum Deum invocant, Albinnus nempe, ut antea dictum. Erat ea res felicit: subito namque quæ armorumque collis implentur, ut non solum tantæ muræ, sed oppidum ultro hostem statuerent. Curripunt denique arma, aciem inter urbem intrant, demissis pueris circumponunt portis, sed prorsum extrema septa transgredierentur, afflabitur: e virlo spectabili forma adulescent, præstanti iisdem ego, armis splendidibus instructis, coruscantem haurum tribuens, dicitque se quem invocant adesse: arripunt ergo animas, seque præcedentem sequuntur. Eo igitur dace castra hostium, ubi consuevit instructum, trepidant, eadem muramini effugunt, ut terra late strata cadaveribus esset. Interdum Eques ille beatus videtur ab eis duci. U. Innotuit hic factum in margine. Ipse forsitan erat S. Albinnus, et ibi nullum legere Divise. — e supra diximus ex Chronica loci, Guerrandam Tabulam factum an. 1012, obisse 1081. — d Chemille oppidum est Andium ad fluvium, qui vulgo la liuze appellatur, vulgusque in Lunario. — e Tonaree oppidum ibidem in Andibus, ad Latorum fluvium. Divisam illud est a Theodoro oppido, vulgo Thonars, in ipsi Andium Pictorumque finibus, ad Theodiam suam, seu Thordiam amnem, Gallie Thoe dictum.

D
AUCTORE
MONACHO
ANDEG EX MS
nomine ut te
mendet,

et ibi princeps
Deo servat.

Normanni ad
Guerrandum
viti ope
S. Albini.
P.

Chemille
op.
Tonaree
op.

DE S. MARNANO EPISCOPO IN SCOTIA.

I MARTII

C
In Aberdonensi
Episcopatu

coli solci
S. Marnani
Ep. I Martii:

in Aberker-
dour sepultus,
ægros curat,

Aberdon (quod non ostium significare Britan-
nec Camdensis scribit) ubi est Scotia mari-
tima in Morra promont, olim cum rigere
anthologia reliqui, Episcopatu ornato: cujus
Breviarium anno max, impensis Walteri Chepman ci-
vis Edinburgensis excusum. Et hoc excerptæ Lethonis,
sive Sanctorum Scottorum brevis Vita, Duci extant
in seminario Scotico Societatis Jesu, quarum nos inde
nucti exemplum sumus. Ad idem primum Martii, elo-
gium in his legitur S. Marnani Episcopi et Confesso-
ris: Sed pars prima hausta est ex S. Maximi familia,
quæ in communem Confessoris Pontificis recitari solet.
Tum illi de ejus sepultura et reliquis subnectuntur.

2 Tandem corporis sui gravatus infirmitate, in
sancta senectute animam suam sanctissimam ad cæ-
los penetrandos pramissit, et in ecclesia de Aberker-
dour, quæ nunc pulcherrimo Duverne fluvio muni-
ti et vallata existit, digno cum honore sepelitur:
et ibidem hucusque, Deo operante, requiescit, in-
dies sanitatem præbens languidis. Gloriosum vero
caput ejusdem singulis Dominicis diebus per annum,
populo et Clero suppliciter deprecantibus, et lumi-
naribus accensis, lavari solet, et infirmis et male
habentibus quæcumque aegritudine, deferri solet: et
quæ potata per eosdem, eorumdem infirmitatibus per-

maximo alijmento est, et quamplurimi exinde me-
ritis beati viæ sanitatem percipiunt.

3 Evenit, equidem, ut nonnulli malorum cogita-
tionum viri nequissimi, inconsulte furorē et iracun-
dia succensī, quedam bona Ecclesiastica, eidem Ec-
clesiæ de Abirkerdour annexa, surriperent. Muniti
interea per Diaconum Antistitem, ut beato viro et
Ecclesiæ suæ, quibus injuriati sunt, satisfacerent,
qui illuc venientes pedibus decalcati, et cæcis in
manibus gestantes, metu tamen, et non Sancti amo-
re perculsi; (mirum dictu!) ceteri hujusmodi in illo-
rum manibus, quacunque arte igni sapienti appositi,
lumen emittere minime valuerunt: depositi vero de
illorum manibus, illico accensi sunt. Tyrannus insu-
per arborem quandam de territorio Ecclesiæ ejus-
dem de Lochells, Aberdonensis diocesis, vi extra-
here nitelatur, estque per rusticum quendam era-
dicata: quam cum rusticus ille in ejus duro hævite
apprehendisset, et ad crum et limites ejusdem terre
Ecclesiasticæ asportasset; ibidem paullisper defati-
gatus arborem deposuit: qui cum eandem denuo ul-
tra deferre conabatur, tyrannus ille cum singulis
suis familiaribus prænata gravitate deferre non
potuerant: atque ibidem relicta, illius Ecclesiæ pa-
rrochialis Clericus eandem se obla in pristinum locum
asportavit

P
n ejus eccle-
siæ injuriæ,
notati infamia;

A asportavit, quam tyrannus ipse cum omnibus suis movere nequiverat.

EX BREVIARIO
ABERDON.

4 Hoc tenus Brevarium. Unde manifeste colligi videtur, in qua primum tumulatus fuit ecclesia S. Marnani, in ea et reliquias illius ceteras asservitas, et caput ablu aqua solitum, ad morborum dein curationem efflucit. Verum quo in provincia Scotiae extet locus ille Aberkerdor, sive Aberkerdour, Duverna flumine irriguus necdum assequi potui. David Camerarius lib. 3 de Scotorum pietate, scribit S. Marnanum post varios in Scoticana Ecclesia susceptos labores, vita functum in Annandia, Scotiae provincia Angliae vicina, ac mox iste subdit: Habebat Moravia S. Marnani caput, quod summa cum pompa et honore (comitante praesertim Innesiorum tribu nobili et antiqua, quae tenerrimo in Marnanum ferebatur affectu) ad aeris serenitatem a Deo postulandam circumferri solebat. Sed praetulit Annandia distat Moravia, vulgo Murray, ultra Caledoniam silvam. Facile tamen adducimur, ut in ea provincia, aut alia propinqua sepultum fuisse credamus, cum Duvernae flumini, quo munita et vallata fuisse Ecclesia de Aberkerdour dicitur, offine utriusque nomen Imernes, valide olim eo tractu arvis videatur, atque etiam Findornae flumini: Quamquam et eis eas oras

an mortuus in
Annandia,

caput in
Moravia
servatum?

B Erna est amnis, qui in Tay estuarium influit: idemne forsitan Duverna sit, divinare non sat praesumimus. Aberkerdourensis Ecclesia meminit idem Camerarius: sed haud scio, an non a loco sepulturae, atque eo qui caput asservit, degnatum fuerit, etsi reliquias ejus celeberrime lateant: Extat, inquit, Ecclesia Aberkerdourense Duvernae amne irrigata, Marnan nomine peregrinantium ad sacras ibidem Marnani reliquias celebris.

peregrinatio
ad ejus reli-
quias.

Aidano Regi
obtinuisse
victoriam
dicitur,

3 De vetate actisque S. Marnani certi nihil hactenus reperimus. Non enim probare minime eo possumus, quae idem Camerarius scribit, haerere: S. Marnani Episcopus et Confessor, cujus ductu et consilio Aidanus Scotorum Rex xxviii de Ceulina Orientalium Saxonum et Ethelfrido Northumbriae Regibus, non citra nocendum, victoriam reportavit. Ob inopinatam quippe multitudinem Saxonum infidelium exortito Aidano Rege, annos jam prope desponderant Secti: cum Marnanus Sanctus percussus motu milites cohortatur, ut in Christum Dominum Deum exercituum spem omnem ponant, et ut salutari signo Crucis frontibus communitis ingravidi, Jesum Christum meluantes, ferantur in hostem. Factum ut imperaret Marnanus: tantisque in hostem (signo Crucis communiti, Christumque Jesum nominantes) animis irruerunt, ut ingentem stragem ediderint, caesis e Primordius Saxonum Ceulino et Vitellio, ceteris in fugam versis. Hanc victoriam Crucis kilario, et Sanctiorum Columbae (qui et eandem longissimum distans in Jona insula prophetico spiritu ammoniavit) et Marnani precibus attribuebant omnium una vox.

C Crucis communiti, Christumque Jesum nominantes) animis irruerunt, ut ingentem stragem ediderint, caesis e Primordius Saxonum Ceulino et Vitellio, ceteris in fugam versis. Hanc victoriam Crucis kilario, et Sanctiorum Columbae (qui et eandem longissimum distans in Jona insula prophetico spiritu ammoniavit) et Marnani precibus attribuebant omnium una vox. Sequi videtur hic auctor rerum Scoticarum scriptores, Hectorem Bechini, Joannem Leslieum, et Georgium Buchananum, qui tametsi S. Marnanum non commemorant, et in multis hallucinantur, dum varia Aidani Regis adversus Ethelfridum Northumbriae Regem belli memora-

uti et
S. Columbae

at non contra
Aidanium
Regem,

a quo vicina
Aidania
anno 603

cum omni illo, quem ipse ducebat, exercitu, peremptus est. Quod videlicet bellum Ethelfridus anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo tertio, regni autem sui, quod viginti quatuor annis tenuit, anno undecimo, perfecit: porro anno Foecatis, qui tum regni Romani apicem tenebat, primo. Neque ex eo tempore quisquam Regum Scotorum in Britanniam adversus gentem Anglorum usque ad hanc diem in praedium venire audebat. Haec Beda. At si id bellum concitaverat Ethelfridus, cur non usus victoriam est, et Aidani regnum invasit? Qui vero tunc potuit S. Columbae suis precibus pro Scotia indicere, qui sex annis prius diem oberat? Nam ut Beda lib. 3 cap. 4 testatur, venit de Hibernia in Britanniam S. Columba anno dccc, mortuusque est post annos circiter triginta et duos, ex quo ipse Britanniam praedicaturus adit.

sex annis post
mortem
S. Columbae,

6 Sed mire ista Scoticae scripturae perturbant: quidam Aidanum mortuum vivit anno uno ante S. Columbam, alii hujus audito transitu, motore magis quam morbo correptum, brevi extinctum. Ita Hektor, Subscribit Buchananus, qui temere factum clade affectum Antonium, sed undecimo anno post eam victoriam itidem in Northumbria de Ethelfrido relictum, quam in Jona insula suis sacculibus remansit Colouda. Certum est S. Aidanum testimonio in Vita S. Columbae, retulisse Aidanum victoriam, S. Columbae pro eo cum suis Deum precante. Ita enim scribit lib. 1: Cum esset vir sanctus in Jona insula, saluto dicit ad suum ministratorem Bernitium: Claccam pulsa. Cujus vocatu Fratres incitati ad ecclesiam ipsa sancto Praesule praesente cecus currunt. Ad quos ibidem flexis genibus inquit: Nunc intente pro hoc populo et Aidano Rege Domini oremus, huc enim hora inierunt bellum. Et post modicum intervallum egressum oratorium, respiciens in eorum, inquit: Nunc barbari in fugam vertuntur, Aidanumque quolibet infelix, tamen concessa victoria est: Jacobus Ossernus ex quibusdam annalibus ad praedium contigisse putat anno dxc, hinc post Fordonas ab eadem tunc Ceaulinum Occidentali Saxonum potentissimum Regem maximo clade a Britannis affectum. Sed haec ix Junii ad S. Columbae Vitam quereere herbit. Satis hic fuerit ostendisse omnia istaec perturbata a Scotis narrari. Nam quod Camerarius Ethelfrido adfuisse scribit Ceaulinum Orientalium Saxonum Regem, fallitur, Buchananum tenere secutus: nullus enim apud Orientales Saxones ejus nominis Rex fuit. Fuit Occidentali Saxonum Rex potentissimus Ceaulinus, quem alii Ceulnum, et Ceulinum appellant. Is anno 593 perit, ut habet Chronographi Saxoniae, Wyrgumensis, alii. Quo eodem anno Ethelfridus Northumbriae regnum adeptus, primo acriter sua defendit, ut habet Malmesburiensis. Non igitur unquam cum Ceaulino, sub eodem tempore mortuo, bellum adversus Scotos gessit: quin anno decimo regni videretur Rex Scotorum Edan (inquit i-cen auctor) successitque ejus invidens, detrectantem etiam in bellum impulit. Hactenus de pugna illa, cui inter-

E

quo oranie
antea vivebat,

forte Ceauli-
num anno 593,

mortuum
anno 593, quo
Ethelfridus
huc factus,
f

7 Probabilius videri cupimus potest, quid idem Camerarius subnectit: Marnanus Sanctus, inquit, mortuo Aidano Rege annos supervixit multos, et Eugenio Regi hujus nominis quarto et Aidano filio auctor fuit, ut adversus Anglos, etsi suos et Christiani nominis hostes infestissimos, summa cum humanitate et liberalitate excoqueret, quod magna esset civitatis et humanitatis vis infidelibus Christo aggregandis. Quod et fecit Eugenius Rex, Ethelfredus Angli cum Regis regens ab Anglis occisi filii profugis perionartice exceptos, et Christianam religionem diligenter inbutis. Nec frustra Ethelfredus quippe filii Oswaldi et Oswi a Scotis fidei electi magno studio rem Christianam, in Reges erecti, apud Anglos promoverunt.

S. Marnani
consilio bene-
igne feruntur
accepti in
Scotia et con-
versi Oswaldus
et alii Angli,

Ista

A *Ista Camerarius. Et sane quidem post victum ab Ethelfrido Aidanum, ut supra retulimus, ad id usque tempus, quo historiam suam Beda scripsit, Scoti Britanniam incolentes, gentem Anglorum minime infestant, quod idem scriptor confirmat lib. 3 cap. ultimo his verbis: Scoti qui Britanniam incolunt, suis contenti finibus, nihil contra gentem Anglorum insidiarum moliantur aut fraudum. Scribat autem, ut post indicat, Incarnationis anno dcccxxxi. Contrarium tamen de Aidani filio Eochodio Buidhe, sive Buydwelf, quem Scoti Eugenium vulgo nominant, tradit apud Usserium pag. 710 Fordonus, paci raro, sed bello continue curam adhibuisse: gravibus semper regiones Saxonum irruptionibus, aliquandoque Pictorum, infestasse. Sed majorem Beda, temporibus illis proximis, fulem meretur. De S. Oswaldo qui patre Ethelfrido anno dcccxvii in acie interempto, cum patribus in Scotiam fuit deportatus, ibique Christianæ fidei mysteriis imbuitus, agemus v. Augusti, quo colitur.*

8 Porro Camerarius, quæ de S. Marnano scribit,

hausisse se indicat ex Breviario Aberdonensi, Skonensis Chronicis, ac Regii Calendario et aliis. Breviarii Aberdonensis verba superius recitavimus. Adami Regii Calendarium vidimus, in quo vixisse dicitur Marnannus sub Indulpho Rege, quem Scoti scriptores seculo decimo tradunt regnasse, annis post Aidanum atque Eugenium trecentis, et quod excurrit. Skonensia Chronica, quæ sæpius citat Camerarius, ubi modo extant non indicat, nec usquam eorum adnumerat verba. Thomas Dempsterus Histor. Ecclesiast. Scotor. lib. 12 cap. 832 ad tempora quoque Indulphi refert, dum floruisse tradit anno mcccxxii, ac scripsisse multa, sed apices panorum superare. In his pro fudere servando lib. 1. Monitorium ad Ecclesias patrias lib. 1. Ubi ea extant? Antiquum obtinet ille auctor, ut neminem e veteribus Scotis sanctitatis fama claris prætereat, quin ei aliqui laterarum monumenta affingat. Addit ibidem et in Menologio, citato Regii Calendario, die secundo Martii coli, cum Regius atque primo statuant.

D *Alii vixisse S. Marnannum seculo 10 tradunt,*

et libros scripsisse,

colique 2 Martii.

DE S. SIVIARDO ABBATE ANISOLENSI IN GALLIA.

B *AN DCLXXXII I MARTII*
Vetus est ac celebre in Gallia monasterium in agro Cenomano, seculo Christi sexto fundatum a S. Karlepho, super fluvium qui dicitur Anisola, ubi multi fontes frigidæ aquas ebulliunt, ut in illius Sancti Vita Calendis Juli habetur. Papius Massonus in descriptione Gallie per flumina, Anisulam vocat. Gallicæ fluvius Anisle appellatur, monasterium S. Cales vel Caluz, ab ipso S. Karlepho, de quo alibi plenus. Hic Abbas fuit altero post Karlephum seculo S. Siviardus, aliis Civiardus, Sevardus, Sevordus. Vitam ejus MS. reperimus et Parisius in monasterio S. Victoris, et Senonibus in Ecclesia Cathedrali, contumtusque cum ea, quæ tertie Surii editioni inserta est. Scripta ea est ab auctore coetaneo, ibidem, ut videtur, monacho. Etenim num. 1 sic ait: De quodam Dei famulo, Patre nostro Siviardo, egregio Sacerdote. Ac paulo post: Nostro etenim tempore extitit hæc nobis sancta propago. Deinde num. 2: cuius nos conversationem sanctam atque honestissimam ab adolescentia sua optime novimus.

C *obit anno 8 Theoderici II. Clodovei 2.*
2 Obiit autem S. Siviardus, ut num. 7 dicitur, anno octavo regni Domini Theoderici regis. Non Theoderici I Regis Austrasie, filii Clodovei I. Nam is mortuus est anno dxxxii, priusquam proficisceretur S. Karlephus monasterium Anisulense edificaret: nec ad eum spectabant Cenomani, sed ad fratrem ejus Childebertum, qui ad illius monasterium fundationem largitus est, quantum die uno circumire Sanctus usque posset. Neque anno octavo Theoderici Burgundie Regis decessit Siviardus, ut Hion et Gabriel Bucelinus existimant, qui tamen perperam ejusdem Regis annum octavum convenire in annum Christi dcviii crediderunt, cum is patri Childeberto anno dxcvi successerit in Burgundia regnum: Qui tamen in Cenomanus juris habuit nihil, cum hi sub Clotarii II imperio essent, cæquo licet tempore cum ditionem utriusque Clotharii creptus tenerent Theodericus et Theudebertus, sed mox restituerunt coacti, ut non sit probabile scriptorem hunc notam temporis mutaturum fuisse ab utriusque imperatoris regno. Theodericus igitur, cuius anno octavo e vita migravit S. Siviardus, fuit Clodovei II filius, qui post eadem Childeberti fratris ætate anni dclxxxix regnum recuperavit, et a principibus Westram, inque ea Cenomanus tenuit, mortuoque Dagoberto II integram Franciarum monarchiam adeptus est. Ejus ergo annus octavus caput ab anno dclxxxvi, ac sequentibus Martii Kalendis, anno dclxxxvii, mortuus est S. Siviardus.

Martii T. I.

3 Hujus ad eum diem inscriptum est Martyrologiis nomen, Romano vulgato, ut Petri Galesini, Molanique ad Usuardum Auctario: tum Constanti Felici Ephemeridibus, et Martyrol. Gallicana Sansoni: itemque monasticis Arnolphi Wormis, Hugonis Menardi, Benedicti Dargani, Gabrielis Bucelini. Item, ut ante dictum, abbi Senardus, Sevardus, Sevardius scribitur. Ita Martyrol. Colonia anno mcccxcv excusum: Ipso die SS. Simplicii et Senardi Confessorum. Eadem habet MS. Florinum, sed Sevardi nomen pro Senardi. Hermannus Grever in Auctario Usuardi anno mxxxi excuso: Ipso die Sevardi Abbatis. Itemque legitur in MS. Martyrologio Ecclesie S. Gulielmi Braccelli. Andreas Sansoni iterum cum in appendice Martyrologii et ad iv Decembris refert: cui etiam ibi inscribit parentem ejus Sigirannum, cum ostero S. Sigiranno. Agunt præter hæcenas citatos de S. Siviardo duo celeberrimi historie Episcoporum Cenomanensium scriptores Antonius Carceserus et Johannes Bondonnetus, traduntque abnepotem fuisse S. Berthanni Episcopi Cenomaniensis: qui nimirum in testamento suo Siehannum, filium Sigeehelm, dulcissimum pronepotem suum videtur appellare, quoniam illi Sigirannum esse antumant, patrem S. Siviardi. De S. Bertrando agemus xxx Junii.

E *inscriptus Martyrologiis 1 Martii,*

etiam sub Senardi nomine,

et 4 Decemb.

an abnepos S. Bertrandi Episc.

VITA

F *Ex vetastis codicibus MSS. Senonensi et Parisiensi S. Victoris. collatis cum tertia editione Surii. auctore coetaneo monacho Anisolen.*

Fratres dilectissimi, Dominum omnipotentem, qui et in suis est admirabilis semper electis, quos et præsevit atque prædestinavit ante mundanam constitutionem, oportet nos tota mentis fortitudine collaudare: et licet unusquisque juxta sensus sui capacitatem id conetur agere: tamen oportet ut erentura rationalis suum assidue glorificet atque collaudet factorem. Quid enim aliud retribuimus Domino pro omnibus, quæ gratis nobis et largiter ipse tribuit, nisi ut mente sagaci universa considerantes ejus beneficia, reddamus pro a singulis Domino sacrificium laudis, quæ est in conspectu ejus vera et acceptabilis hostia, si processerit omnino a mente devota. Unde et præsentis opusculo, plano videlicet et simpliciter, hæc historiola, quam contexere dignum profecto putavimus ad Dei laudem, exordium sumat: a cuius pio

S. Siviardi Vita scripta

a

9 ianuario

A munere tribuitur singulis, quidquid in servis suis utiliter *b* eruditionis invenitur. Igitur de quodam Dei famulo, Patre nostro Siviardo, egregio Sacerdote, hic parva de ejus admirabili vita vel conversatione sancta, quibusdam amicis flagitantibus, scribere decrevimus : unde et fraterna concordia optimo ejus aedificetur pietatis exemplo, et Christi laus semper accrescat per suum fidellem famulum supradictum. Nostro etenim tempore extitit hic nobis sancta propago, per cujus os Deus largi praedicationis potcula suae propinavit Ecclesiae.

2 Et quidem ipsius sancta origo non de genere rustico, sed magis de nobili prosapia processit. Natus enim est in pago Cenomanico, et in parochia d' Dea-

blentica, Christianis ac Deum timentibus parentibus, a genitore scilicet hie famulo e Sigranno, necnon venerabili ac Deum timente femina genitrice ipsius, quae vocabatur Adda. Ab his namque nobilibus ac felicibus genitoribus procreatus, processit in mundum hic optinus Christi miles Siviardus, Cujus nos conversationem sanctam atque honestissimam ab adolescentia sua optine novimus. Et quidem in ipsa sua adolescentia inter reliquos coetaneos suos valde dissimilis erat in conversatione; abito scilicet juvenis, sed moribus grandaevus erat. Non enim pueriliter levis fuit, sed magis gravitate fundatus. Et illud, quod solet juvenis aetas litteraturae disciplinam fugere ac laborem, hic summo expulit devotionis cultu. Ex quo sacro usu, comitante Christi gratia, ita velut esuriens lance avida cibum divinae sapientiae hauriebat, ut etiam satietas semper ipsum amplius esuriret, ut et ipsa de se loquitur Dei sapientia : Qui me, inquit, edidit, adhuc esuriet : et qui bibit, adhuc sitiet. Ex quo sacro cibo, hic magnus puer Dei, sufficienter in brevi tempore cellulum suae memoriae de thesauro Dei copiose replevit. Et licet jam in ejus mente Spiritus sapientiae et intellectus ex Dei munere refulgeret, tamen ut omnia per ordinem ageret, ad magistros, viros doctissimos, sapientius recurrerebat, et assidue prudenter interrogabat. Prudens etenim lector magis docet, si prudenter interrogaverit : ita et hic famulus Dei et semetipsum ex hac plenius id conferendo eradivit, et alios postea plures ad salutem instruxit, atque verus magister et aptissimus omnibus fuit. Non enim solimmodo docebat verbis, sed potius mirificum humilitatis ostendebat exemplum.

3 Festinavit namque ad perficiendam atque complendam perfectionem Evangelicam, ut optimus negotiator venditis omnibus compararet pretiosissimam coelestemque margaritam. Desiderabat enim clericatus religiosum officium, ut verus et obediens monachus fieret, et ut Christi vestigia, relictis omnibus, per viam humilitatis et obedientiae sequeretur. Quod et, consulante Domino, recte perfecit, dum palam ante et humilis cunctis in conversatione apparuit. Erat igitur hic vir Dei aspectu gratus, vultu placidus, moribus temperatus, animo devotissimus : verbum semper divino sode conditum habuit, et ad aedificationem h fraternali parentum.

4 Factus vero est non solum monachus, sed et per electionem Fratrum, Sacerdos et Pater magnus ac doctissimus in cunctis salutaribus disciplinis. Et valde ex gratia superna proficiebat, magis convalescebat, ut lumen fieret praeclearum huic mundo, et positus super Ecclesiae sanctae candelabrum, fulgeret eorum hominibus ex bonis ac sanctis operibus, velut lucerna optima. Et resplendebat in eo liquido fulgor coelestis gratiae. Erat igitur ornatus universis virtutibus, quasi praeclearissimis gemmis. Fidei etenim virtute robustus, et super petram solidam, id est, Christum, firmatus, prudentia mira solers, justitia rectus, humilitate praecipuus, eloquentia clarus.

In misericordia promptus, atque in fraterna dilectione semper paratus, honorem condignum senioribus exhibebat, et coequalibus pietatis affectum, junioribus vero rigorem disciplinae cum temperantiae moderamine inferre studebat. Praecipue quoque castitatis et pudicitiae gratia ab infantia fuit semper mundissimus, et in locutione cautus, assiduis insuper in oratione cum lacrimis, et in vigiliis sanctis pernoctans. In abstinentia vero corpus suum castigabat sapientius : et ne quid nimis fieret, in omni actione erat omnino discretus et sobrius : miseris ac dolentibus per pietatem compatiens et consolans destitutos. Diligebat praeterea peregrinos, velut proprios, eratque largus hospitibus, et dispensator hilaris, pauperibus cibum tribuens, et nudos indumento contegens, ac infirmos visitatione consolans atque confortans. Hic certe vir Dei forma optima et exemplum fuit ante oculos fidelium.

5 Post i genitoris sui Sigranni decessum, Fratres ex Anisoleensi monasterio elegerunt sibi praeesse optimam Pastorem. Qui non solum terreno, sed multo magis celesti et spiritali cibo eos sapientius reficiebat, et ipsam Dei domum, ut vir prudens, tam in structura, quam et in spiritali rigore pulcherrime aedificavit, et inibi felicem cursum vitae suae miro modo consummavit.

6 Similem pene, ut Apostolus Joannes, ipse habuit vocationis suae finem. Neque etenim audit ali quis plangere eum aut contristari ante obitum suum. Et in ejus sanctae animae egressu, uni tunc ex Fratribus ostensa est visio, ita ut ostenderetur cunctis palam, quanto ipse vir Dei esset culmine sanctitatis praecipuus. Nam visum est illi, ut dixit, lumen summe caritatis, idque vili vicinus appropinquare. Et dum hanc admirabilem ipse visionem consideraret, adstiterunt ei beatissimi Apostoli Petrus et Paulus, et in medio eorum anima illa sancta Domini Siviardi nimio fulgore candelabat : qui utrique Apostoli utramque ejus manum tenere videbantur. Et fertur ad eum ille dixisse : Frater, ego Christo ago gratias, qui me dignatus est nunc in requie sua suscipere. Vade ecce cum Dominis meis praesentibus. Vos vero enlogias, quas ego paravi, ferte germanae meae et ejus sororibus. O Sacerdotem verum, qui nec post transitum oblitus est fraternae dilectionis, sed magis ac magis semper in eo flammavit fervor caritatis plenissimae. Nam fides et spes cessant aliquando in sanctis, et sola in eis post obitum exerescit flamma pietatis. Ita et in hujus Sancti clare apparuit revelatione. Ecce p inter Apostolos visus est ille Sanctus, qui per munditiam castitatis, et opera plenissima caritatis, ac mortificationis continentiam, et patientiae perfectionem, ad merita recte creditur pervenisse Apostolicae, eorum inter quos clares apparuit in fine, et a quibus perductus est in coelestem patriam, ad maximam gloriae coronam. Ecce quo premio honoratur, et supra multa constituitur bonus ille servus, qui super pauca inventus est fidelis. Revera enim Pater iste venerabilis perseveravit semper cum Fratribus, et non cessabat usque in finem exhortari eos et consolando abnovere, ut jugiter in sancto ordine perseverarent, atque in Dei laudibus permanerent.

7 Et cum cognovit proximum finem suum, non contristatus est valde, sed oravit sobrie : et positus in lectulo sanctis membris, obdormivit quietus in pace. Et quidem octavo anno regni Domini Theodorici Regis, Calendis Martii, sarcinam suae deposuit carnis, et receptus est cum sanctis Angelis in sedem coelestem, et apud Dominum nostrum Jesum Christum requiescit, quem vere dilexit, cui est gloria, honor et imperium in secula seculorum, Amen.

a Ita MSS. At Surius universis. — b In MS. Senon. utilitas eruditionis. Forte rectius, utilitatis et eruditionis. — c Idem, Ecclesiae

D
omnium virtu-
um exempla
praebet,

praecipue ope-
ribus miseri-
cordiae dedi-
tus.

i
Creatur Abbas
Anisoleensis.

E

meritis a
SS. Petro et
Paulo ducitur
ad gloriam.

p

Placide et pie
mortem caci-
pit.

b

a coetaneo.

c

d

e
In nobilibus et
piis parentibus
natus,

B

a pueritia
gravis et stu-
diosus,

f

Eccli 24 21

expe magis, tot
consulti :

fit monachus,

h

omnibus gra-
tiasus,

Sa, ex hislo
mit utis,

Vicus
Diablenicus:

A Ecclesie sancte. — d. CORVASSERIUS scribit S. Tumbum Ecclesiam quandam adspicere in vico Diablenico, qui eodem loci esse videtur parochia Diablenica: Ita enim MSS. etsi Sarius Dealeutira legitur. Idem CORVASSERIUS, diligenter examinatis omnium parochiarum et abbatiarum Cenomanici districtus catalogis, assequi se negotiis potuisse, quia de Vicus Diablenicus fuerit. Inferius in S. Domini Episcopi Cenomanensis Vita apud SURIAM XXI Maii. Villam Tridentem sitam in Conditu Dia-

blentica legimus: ut rix dubitare liceat, quia Cesari pridem nolum nomen hic signetur, quod in Fulcri Ursini emendatione lectio Diablenica habetur: ubi vulgo Diablenices: idem qui Diablenici Plinio; Diablenice Ptolemaeo. — e. Sicut Sigismundus. — f. MS. Senon. addit, prosequi. — g. Sur. dicitur. — h. MS. Senon. Paternam. — i. Hinc colligitur S. Sigismundus, S. Siviardi Patrem, etiam Abbatem Anisoleensem fuisse, qui a Saussano ad 4. Decembrem refertur.

DE S. SVIBERTO EPISCOPO FRISONUM ET BORUCTUARIORUM APOSTOLO CÆSARIS-WERDÆ AD RHENUM, Commentarius historicus.

§ 1. Primus in Frisia Christum prædicat S. Wulfridus Ep. Eodem aspirat S. Ecbertus, ac S. Wicbertum mittit. Dein SS. Svibertum et Willebrordum cum x sociis.

Frisiorum, sive Frisonum, aut Fresionum gens, antiquis scriptoribus, Tucto, Plinio, Ptolemaeo, memorata, olim latius ac nunc terrarum spatium tenuit. Jam præcipue penes eos nomen constat, qui inter Elenum lacum, quem vulgo Mare Australe appellant, et Amisium flumen colunt: nisi quod adhuc pars quidam Borealis Hollandiæ, Westfrisia, sive Occidentalis Frisia, in publicis tamen potius relictis ac plebiscitis, quam usu vulgi, vocatur. Quæ autem ad dextram Amisii jacet ditto, va Ostfrisia, sive Orientalis Frisia dicitur, imperio Romano maximum partem subiecta; nam ceteræ eis Amisium, seu Frisæ nomine, seu quo alio appellentur, inter Fœderatas Belgii provinciæ numerantur. In eis Frisonum terras Christiana religio septimo demum Christi sæculo illata est. Etenim si Romanorum temporibus, ut in vicina Batavia, aliqui Christo fuerint adjecti; vel erant tamen est sensum furore Gentilium semen caecæ, vel quia cultura deerat, suffocatum: ac multo dein sudore opus fuit, et sanguinis etiam effusione, ut non inanis tandem fructus mitteretur. Primus illic, non tam destinato consilio, quam obiectu occasione dextre usus, Christum prædicavit S. Wulfridus Episcopus Eboracensis, qui cum ab Egfrido Rege pulsus Episcopatu esset, Romam anno dclxxxix iturus, (ut scribit Beda lib. 3. hist. gentis Anglor. cap. 20.) et coram Apostolico Papa causam dicturus, ubi navem conscendit, flante Favonio, pulsus est Fresiam, et honorifice susceptus a Barbaris ac Rege illorum Aldgiso, prædicabat eis Christum, et multa eorum millia verbo veritatis instituens, a peccatorum suorum sordibus fonte Salvatoris abluit. Atque ut idem mox subdit, ibi hyemem cum nova Dei plebe feliciter exegit. Eadem ex Beda et Stephano Heddo narrat Willelmus Malinesburiensis lib. 3 de gestis Pontif. Anglor. qui et ista addit de Rege: Continuo ad prædicationem ejus Adalgisus Rex gentilem tumorem iullexus, faciliorem in ceteris prædicationis viam aperuit. Thomas Stubbs in Chronico Pontificum Eborac. ita scribit de Wulfrido: Fresiam appulsus, primus genti illi verbum Dei prædicans, ad Christum eam convertit. Et sane, si Wulfrido illic subsistere per Ecclesiæ suæ necessitates, quæ præcipue illi curande erant, licuisset; poterat gentis illius universæ conversio sperari, sub Rege tam iusto et moderato, quam cum Malinesburiensis prædicat, qui mox de Wulfrido ista subnectit.

2 Jamque se verna temporis aperiebat in flores, cum Wulfridus itinere reincepto ad Dagobertum Regem Transrhenanorum Francorum venit. Is non inmemor quod eum quondam factione Magnatum pulsus, et de Hibernia ad se venientem, hospitio receperit, et equis sociisque adjutum patriæ remi-

serit: benigne habuit, multisque precibus fatigavit, ut provinciam remanentia sua dignaretur, Episcopatum Strateburgensem accipiens. Non acquievit quidem Dagoberto Regi Wulfridus; huius tamen esse dubium videtur, quin ei narravit, quæ a se in Frisia gesta essent, eumque rogavit, ut quos illic ad fidem converterat, eos ipse favore suo ac patrocinio tueretur, eisque pergeret Adalgisum, sive Aldgishum Regem conciliare; a quo is facilitatem illis Ecclesiæ construendæ impetravit, ad ejusificationem et ipse fortassis Dagobertus sumptum aliquem contulerit, atque Episcopo Coloniensi mandavit, ut Sacerdotem utique ei Ecclesiæ præficeret. Et de hac Ecclesia, ut ubi monimus, loqui videtur S. Bonifacius in epistola, quam duobus et septuaginta annis post hunc S. Wulfridum Dagoberto, S. Sigeberti Regis filio, congressum, ad Stephanum III Papam dedit, in qua scribit: Ab antiquo Rege Francorum Dagoberto castellum Trajectum cum destructa Ecclesia dicit ad Coloniensem parochiam donatum ea conditione fuisse, ut Episcopus Coloniensis gentem Fresonum ad fidem Christi converteret, et eorum prædicator esset; quod et ipse non fecit: Non prædicavit, non convertit Fresones ad fidem Christi; sed Pagana mansit gens Fresonum, usquequo venerandus Pontifex Romanæ Sedis Sergius servum Dei Willebrordum Episcopum ad prædicandum supradictæ genti transmisit etc. Vidant recentiores quidam scriptores Ecclesiam illam in Trajecto castello, Coloniensi Episcopo a Dagoberto I. Rege, avo hujus, qui initium dclxv obijt, commissam fuisse. Quod propterea nobis minus probatur, quia opud illum Dagobertum summam gratia et auctoritate pollebat S. Cumbertus Coloniensis Episcopus, qui et sub Sigeberto Austrasiæ Rege, ejus filio, adeo erat ipse et Proceribus curus, et tantæ apud eos existimationis, ut nihil, quod magni esset momenti, absque ejus consilio periret. Cum ergo idem Episcopus sanctissimus, et salutis animarum diviniq; honoris esset studiosissimus, an eam rem neglexisset, neque ut Fresones converterentur adhiberasset? At Dagoberti Austrasiæ Regis tempore, quod fuerit Coloniensem Episcoporum in propugnanda fide studium, non est unde conquire certo possumus, cum nulla fore eorum nomina extant; si non etiam ficta quedam. Et in ipsos certe; nisi daretur a Dagoberto I promanasse mandatum, pertinere S. Bonifacii reprehensio, querentis Pagana mansisse gentem Fresonum, usquequo S. Willebrordus Episcopus ad prædicandum supradictæ genti transmissus est.

3 At priusquam ad Willebrordum veniamus, de S. Egberto Presbytero, a quo ille ac S. Svibertus decemque committuntur ad Frisias missi, agendum. Cultus is xxiv Aprilis, ut cernere est in Martyrologio Romano, aliisque: hic tamen complura de eo dicenda, ut intelligi ea possint, quibus tractatum consarcinatum ab inepto quopiam scriptore, qui se Marcellinum vocat, et SS. Willebrordi et Sviberti comitem facit, postea refellimus. De Egberto igitur sic scribit S. Beda histor. Ecclesiast. gentis Anglorum lib. 3. cap. 27. Anno Do-

D

E et hic Episcopo Coloniensi commendavit conversionem Frisonum.

que ab eo curata novit:

F

S. Ecbertus SS. Willebrordi et Sviberti postea Magister.

AN. CHR
DCCXIII
I MARTII

Frisionibus
fidem Christi
primus prædi-
cat
S. Wulfridus
Episcopus Ebo-
racensis.

revere istor
habitus ab
Adalgiso.

nia et a Dago-
berto R. Aus-
trasiæ,

A minica Incarnationis DCXIV, facta erat eclipsi solis die tertio mensis Maii, hora circiter decima diei. Quo etiam anno subita pestilentia lues, depopulatis prius Australibus Britanniae plagis, Northanhymbrorum quoque Provinciam corripuens, atque acerba clade diutius longe luteque deserviens, magnam hominum multitudinem stravit. Qua plaga praefatus Domini Sacerdos Tuda raptus est de mundo, et in monasterio, quod vocatur Pegnaeth, honorifice sepultus. Hae autem plaga Hiberniam quoque insulam pari clade premebat. Erant ibidem eo tempore multi nobilium simul et medicorum de gente Anglorum, qui tempore Finani et Colmani Episcoporum, relicta insula patria, vel divinae lectionis, vel continentioris vitae gratia, illo secesserant: et quidam quidem mox se monasticae conversationi fideliter mancipaverunt; alii magis circumcivendo per cellas Magistrorum, lectioni operam dare gaudebant. Quos omnes Scoti libentissime suscipientes, victum eis quotidianum sine pretio, libros quoque ad legendum, et magisterium gratitum praebere curabant. Erant inter hos duo juvenes magnae indolis, de nobilibus Anglorum, Edelhun et Egberht; quorum prior frater fuit Ethilwini, viri a quo Leo dilecti,

B

grassante illic
peste

corruptus,

a Deo petiti
tempus parati-
tenit,

additis arduis
votis;

C

a Socio in
somnis educto
ducit se exau-
ditum;

Sanctissime
deinceps vivit,

4 Cumque fluitis hieronymi, precibus et votis, domum rediret, invenit sodalem dormientem; et ipse quoque lectulum conscendens, cepit in quietem membra laxare. Et cum paululum quiesceret, expersa factus solas respexit eum, et ait: O frater Egberht, o quid fecisti? Speravi quia pariter ad vitam aeternam intraremus: verumtamen scito, quia quae postulasti accipies. Diderat enim per visionem, et quid ille petisset, et quia petita impetrasset. Quid multa? Ipse Edelhun proxima nocte detinuitur est. At vero Egberht, derussa molestia agritudinis, convaleuit, ac multo post tempore vivens, acceptumque Sacerdotii gradum condignis ornans actibus, post multa virtutum dona, ut ipse desiderabat, nuper (id est, anno Domini Incarnationis septingentesimo vicesimo nono) cum esset ipse annorum nonaginta, migravit ad regem caelestia. Duxit autem vitam in magna humilitatis, mansuetudinis, continentiae, simplicitatis et iustitiae perfectione. Unde et genti suae, et illis in quibus exalabat nationibus Scriptorum, sive Pictorum, et exemplo vivendi, et instantia

docendi, et auctoritate corripiendi, et pietate largiendi de his quae a divitibus acceperat, multum profuit. Addidit autem votis quae diximus, ut semper in Quadragesima non plusquam semel in die reficeretur, non aliud quam panem ac lac tenuissimum, et hoc cum mensura, gustaret. Quod videlicet lac, pridie novam, in phiala ponere solebat, et post noctem ablata superficie crassiore, ipse residuum, cum modico (ut diximus) pane bibebat. Cujus modum continentiae etiam XI diebus ante natale Domini, totidem quoque post peracta solennia Pentecostes, hoc est Quinquagesimae, semper observare curabat.

3 Hactenus de S. Egberhti virtutibus Beda. At de studio gentes Germanicas, adhuc gentilibus erroribus obsecutas, Evangelii luce illustrandi, idem lib. 3 cap. 10 deque Viterberhto ad Frisones misso, ita scribit: Eo tempore venerabilis et cum omni honorificentia nominandus, famulus Christi et Sacerdos Egberht (quem in Hibernia insula peregrinam ducere vitam, pro adipiscenda in caelis patria, retulimus) proposuit animo pluribus prodesse, id est, imo opere Apostolico, verbum Dei aliquibus earum quae nondum audierant gentibus, evangelizando committere. Quarum in Germania plurimas noverat esse nationes, a quibus Angli vel Saxones, qui nunc Britanniam incolunt, genus et originem duxisse noscuntur; unde hactenus a vicina gente Britonum corrupte Germani nuncupantur. Sunt autem Fresones, Rugini, Dani, Hunni, antiqui Saxones, Boructuarii. Sunt etiam alii per plures isdem in partibus populi, paganis adhuc ritibus servientes, ad quos venire praefatus Christi miles circumnavigata Britannia disposuit: si quos forte ex illis ereptos Satanae, ad Christum transferre valeret: vel si hoc fieri non posset, Romam venire, ad videnda atque adoranda Beatorum Apostolorum ac Martyrum Christi limina, cogitavit. Sed ne aliquid horum perficeret, superna illi oracula simul et opera restiterunt. Siquidem electis sociis strenuissimis, et ad praedicandum verbum idoneis, utpote actione simul et eruditione praeclearis; praeparatis omnibus, quae navigantibus esse necessaria videbantur; venit die quadam mane primo unus de Fratribus, (discipulus quondam in Britannia et minister Deo dilecti Sacerdotis Boisil; cum esset idem Boisil Praepositus monasterii Mailrosensis, sub Abbate Kata, ut supra narravimus) referens ei visionem, quae sibi eadem nocte apparuisset; Cum expletis, inquit, hymnis matutinalibus, in lectulo membra deposuissem, ac levis mihi somnus obrepisset; apparuit mihi quondam mens et nutritor amantissimus Boisil, interrogavitque me, an eum cognoscere possem. Aio, Etiam. Tu es enim Boisil. At ille, Ad hoc, inquit, veni, ut responsum homini Salvatoris Egberhti afferam; quod te tamen referente oportet ad illum venire. Dic ergo illi, quia non videt iter quod proposuit implere. Dei enim voluntas est, ut ad Columbae monasterium magis docenda pergat. Erat autem Columba primus Doctor fidei Christianae transmarinis Pictis ad Aquilonem, priusquam fundator monasterii, quod in Hy insula multis du Scriptorum Pictorumque populis venerabile mansit. Qui videlicet Columba nunc a nonnullis, composito a cella et Columba nomine, Columcelli vocatur. Audiens autem verba visionis Egberht, praecipit Fratri, qui retulerat, ne cuiquam haec alteri referret, ne forte illudoria esset visio. Ipse autem tacitus rem considerans, veracem esse timebat: nec tamen a parando itinere, quo ad gentes docendas iret, cessare volebat. At post paucos dies rursus venit ad eum praefatus Frater, dicens, quia et ea nocte sibi post expletas Matutinas Boisil per visum apparuerat, dicens: Quare tam negligenter ac tepide dixisti

tres quotannis
servat Quadra-
gesimas:

cogitat ad
Gentiles con-
vertendos ire
in Germa-
niam:

E

caelesti monitu
revocatur,

F

S. Boisilo id
cundam in
somnis denun-
tiant;

iterumque:

A dixisti Eegberto, quæ tibi dicenda præcepi? At nunc vade, et dic illi, quia, velit nolit, debet ad monasteria Columbæ venire, quia aratra eorum non recte incedunt: oportet autem eum ad rectum hæc tramitem revocare. Qui hæc audiens, denuo præcepit Fratri, ne hæc cui patefaceret. Ipse vero, tametsi certus est factus de visione, nihilominus tentavit iter dispositum cum Fratribus memoratis incipere. Cumque jam navi imposuissent, quæ tanti itineris necessitas poscebat, atque opportunos aliquot diebus ventos expectarent: facta est nocte quadam tam sæva tempestas, quæ perditis nonnulla ex parte his quæ in navi erant rebus, ipsam in latus jacentem inter undas relinqueret. Salvata tamen sunt omnia, quæ erant Eegberhti et sociorum ejus. Tum ille quasi propheticum illud dicens Quia propter me est tempestas hæc, subtraxit se illi protectioni, et remanere domi passus est.

tandem navi,
quam ad iter
instruxerat,
labefacta:

B. Wicbertus
in Frisia præ-
dicat,

B. nullo fructu.

SS. Willebrordus,
Swithbertus,
et socii in
citeriore
Frisia prædi-
cant,

G At vero unus de sociis ejus, vocabulo Wicbert-
cht, cum esset et ipse contemptu mundi, et doctrinæ
scientia insignis, (nam multis annos in Hibernia pe-
regrinus anachoreticam in magna perfectione vitam
egerat:) ascendit navem, et Fresiam perveniens,
duobus annis continuis genti illi ac Regi illius Rath-
bedo, verbum salutis prædicabat. Neque aliquem
tanti laboris fructum apud Barbaros invenit audito-
res. Tum reversus ad dilectæ locum peregrinationis,
solito in silentio Domino vacare coepit. Et quoniam
externis prodesse ad fidem non poterat, suis amplius
ex virtutum exemplis prodesse curabat. Ita inde re-
verso domum Wicberto, alia cepissent consilia Eegber-
tus, quæ lib. 5. cap. 11, idem Beda narrat, hæc in
modum: Ut autem vidit vir Domini Eegberht, quia
nec ipse ad prædicandum gentibus venire permitte-
batur, retentus ob aliam Ecclesiæ utilitatem, de
qua oraculo fuerat præmonitus: nec Wicbertcht illas
deveniens in partes, quidquam proficiebat: tentavit
adhuc in opus verbi mittere viros sanctos et indus-
trios, in quibus eximius Wilbrordus presbyterii
gradu et merito præfulgebat. Qui cum illo advenis-
sent, (erant autem numero duodecim) divertentes ad
Pippinum Ducem Francorum, gratanter ab illo sus-
cepti sunt. Et quia nuper citeriorem Fresiam, ex-
pulsio inde Radhede Rege ceperat, illo eos ad prædi-
candum misit: ipse quoque imperiali auctoritate ju-
bens, ne quis prædicantibus quicquam molestiæ in-
ferret: multisque eos qui fidem suscipere vellent be-
neficiis attollens. Unde factum est, opitulante gra-
tia Divina, ut multos in brevi ab idololatria ad fidem
converterent Christi. Ita ille. Quæ Pippinus cum
C Frisonibus bella gesserit, vix, referunt Francici Scrip-
tores, at Paulus Diaconus lib. 6. historiæ Longobar-
dor. cap. 37. editionis Raphaelinæ, de hoc Pippino
ista habet: Bella quoque multa cum Saxonibus, et
maxime cum Rathbodo Frisonum Rege, fortiter
gessit.

7 Recentiores quidam scriptores disputant, fuerint
in citeriori illa Frisia Ultrajectum. Alcinus in Vita
S. Willebrordi negare videtur. At enim: Prospero
cursu ad ostia Rhæni fluminis vela deposuit, ibique
optata telluris statione refocillati sunt, et mox ad
castellum Trajectum, quod in ipsa fluminis ripa si-
tum est pervenerunt. . . Sed quia eadem gens Fri-
sonum, in qua idem ædificatum est castellum, cum
Rege suo Radbodo, paganis adhuc ritibus sorduit;
visum est viro Dei Franciam contendere, ac Ducem
illorum adire Pippinum, virum strenuum, triumphis
clarum, et moribus probum. Qui eum cum omni ho-
nore suscipiens, sed nolens tanto Doctore se vel suam
privare gentem, loca ei opportuna intra terminos
regni sui providit, quo potius set idololatriæ spinas ex-
tirpare etc. Ac demum postquam Romæ Episcopus erat
a S. Sergio Papa consecratus, ad præfatum Franco-

sive Septemtri-
onalibus parti-
bus Belgicæ
Cisrhænanæ.

rum Ducem, inquit idem Alcinus, regressus est: D
qui eum cum summa honoris magnificentia recep-
tum, cum suæ potestatis jussione in opus Evangelii
direxit: maxime tamen in Borealibus regni sui par-
tibus, quo eatenus ob raritatem Doctorum, vel du-
ritiam habitatorum, fidei flamma minus relucebat.
Ex quibus perspicere est, quam Beda citeriorem Fri-
siam vocavit. Radbodo adeptam, vel eas terras fuisse,
quæ nunc Hollandiæ Comitatu continentur, quæ sane
Anglis, apud quos Beda scribebat, citiores sunt, quam
reliqua ultra Fluvium lacum Frisia sit; aut certe citerior
Frisia illi est, qui circa Mosam Vahalingue tenditur
Brabantior. Geltrique et Cisrhænanæ Civit tractus,
quem fortassis Frisones regno Franciæ avulsim tenuer-
ant. Eo facit quod Annales Metenses u Chronico scrip-
tarum Francicorum tomo 3 editi, tradant B. Pippinum
Ducem Seniores, avum hujus, populum inter Car-
bonariam silvam et Mosam fluvium, et usque ad Fri-
siorum fines vastis limitibus habitantem, justis legi-
bus gubernasse. Ea igitur Gallis citerior Frisia erat
quæ ad Mosam flumen pertinebat, Anglis vero quæ nunc
Hollandia. Verum si quid de his amplius perscrutan-
dum videbitur, ut fieri ad vii diem Novembris poterit
ubi de S. Willebrardo plenius agemus.

8 De S. Swithberto hæc lib. 5 cap. 12 memorat E
Beda: Quo tempore (accepta a Pippino Principe, ut an-
tea narrat, licentia prædicandi in dictis Frisia cte-
rioris regionibus, Romam iter intendebat ad Sergium
Papam Willebrardus) Fratres qui erant in Fresia
verbi ministerio mancipati, elegerunt ex suo nume-
ro virum modestum moribus, et mansuetum corde,
Swithbertum, qui eis ordinaretur Antistes Quem
Britanniam destinatum, ad petitionem eorum ordina-
vit reverendissimus Wilfridus Episcopus: qui tunc
forte patria pulsus, in Merciorum regionibus exula-
bat. Non enim eotempore habebat Episcopum Canta-
niæ; defuncto quidem Theodoro, sed needum Berch-
tvaldo successore ejus, qui trans mare ordinandus
ierat, ad Sedem Episcopatus sui reverso. Defunctus
est autem S. Theodorus Cantuariensis Archiepiscopus,
ut scribit idem Beda lib. 5 cap. 8, anno dccc Incarna-
tionis Dominicæ, senex et plenus dierum, id est,
annorum octoginta et octo. De quo plenius agetur
ad opus natalem, qui est XIX Septembris. Successit ei,
ut lib. 5 cap. 9 idem memorat Beda, Berhtwald, sive
Brithwaldus; electus quidem anno Dominicæ Incar-
nationis sexcentesimo nonagesimo secundo, die primo
Julii. ordinatus autem anno sequente, tertio
die Kalendarum Juliarum, Dominica, a Godwino
Metropolitano Episcopo Galliarum, et sedit in Sede
sua pridie Kalendarum Septembrium, Dominica. Qui
characteres recte quadrant, cum tunc littera Dominica-
his esset E. Eodem igitur anno, priusquam in Britan-
niam Berhtwaldus reverteretur, ordinatus est S. Swith-
bertus

S. Swithbertus in
Britannia,
ordinatur
Episcopus a
S. Wilfrido,

F
anno 693

9 Pergit cap. 12 Beda: Qui videlicet Swidbertus,
accepto episcopatu, de Britannia regressus, non
multo post ad gentem Boructuariorum secessit, ac
multos eorum episcopando ad viam veritatis per-
duxit. Sed expugnatis non longo post tempore Bo-
ructuariis a gente antiquorum Saxonum, dispersi
sunt quolibet hi qui verbum receperant: ipseque An-
tistes cum quibusdam, Pippinum petiit, qui, inter-
pellante Bliththrythe conjuges sua, dedit ei locum man-
sionis in insula quadam Rhæni, quæ lingua eorum
vocatur, IN LITTON. In qua ipse constructo monaste-
rio (quod hactenus hæredes ejus possident) aliquam-
diu continenti-sinam gessit vitam: ibique diem
clausit extremum. Hæc Beda. Nec aliud de S. Swi-
berti rebus gestis a quoquam probatæ fidei auctore dis-
tincte traditum accepimus. Boructuarii, quibus Chris-
tum prædicavit, sæpius sedes mutare coacti memoran-
tur, quæ inter Rhenum et Visurgim fuerunt, primæ
fortassis

ex Boructua-
riis multos
convertit:

monasterium
in insula
lithenrdifcat.

Sede Boructuariorum in
Monasterio
ditione.

A fortassis, certe antiquissime, inter Lupiam et Amisiam annes, postea inter Coloniū Agrippinam et Hasias. Atque illic fere constituisse eos videtur, qui sub nomine S. Marcellini Vitam S. Sviberti, de qua mox dicemus, infeliciter conati, ante trecentos paullo plures annos contulerunt. Norunt quippe, vel inelucter docti, quamnam propinquas ipsius regiones vel occupasse aliquando vel tenuisse celebrioris nominis gentes feruntur : ut ipse quoque in S. Sviberti monasterio, sive Cæsaris-insula, versatus, dum illius scriberet Vitam, discere potuerit, quo coecler tractu terrarum Boructuarii aliquando habitauerunt : ita cap. 22 vicinū Ratingen locat in provincia Boructuariorum, quod est nunc oppidum Ducatus Montensis, haud ita longe a dicta Cæsaris insula.

S Svibertus
mortuus
anno 713,

10 Annum obitus S. Sviberti qui signaret, unicū e veteribus scriptoribus vidimus. Is est, qui Brevis Francorum Annales, ab anno decem usque ad unum decem concinnavit, ab Andrea du Chesne tom. 2 Francorum scriptorū editis, ex duobus peritustis cunctibus MSS. uno Joannis Tili, altero Alexandri Petavii. In his ergo annalibus ad annum decem ista habetur : Deposito Sviberti Episcopi. Qui hujus Vitam præcedit, Marcellinum sive indigetans, is cap. 27 obisse illum tradit anno a Nativitate Christi mxxvii, Calendis Martii, feria vi, hora xii, qua hora Salvator mundi morte sua nos vivificans, januam regni celestis reservavit. Quis non crederet certissimū narrare eum, qui tot characteribus sua firmat ? Verum æque hic ac pleraque alia tuo ille opere, infeliciter, Etenim illo anno, Cyclo Solis xxvi, littera Dominicali C, cum in feriam vi, sed in ii, incidissent Martii Calendæ Et repugnat quæ sub nomine S. Ludgeri Episcopi de S. Sviberti canonizatione, eodem quo hæc Vitam tempore, si non eodem calamo, certe eundem, composita est epistola. Nam cap. 1 aut annum a Nativitate Domini mxxviii, fuisse tricessimū tertium post celeberrimū transitum sanctissimi Sviberti. Unde sequeretur anni mxxv obisse Cyclo Solis xxiv, littera Dominicali F, ne tunc quidem Calendæ Martii fuerint feria vi.

non 717

B § II. Vita S. Sviberti apocrypha, perperam attributa S. Marcellino, sive Marchelino.

Marchelinus est in omnibus veteribus MSS. qui in S. Sviberti Vita, et de ejus canonizatione edita sub falso S. Ludgeri nomine epistola, Marcellinus appellatur. Neque impugnamus nomen, quod ad Romanam speciem aptatum, ad divina officia publicasque supplicationes illi ab Ecclesia decretis, convenimus videri possit. At de vera S. Marchelino quid tradant cuncti typique gravissimi scriptores, videamus. In primis Alfridus Munnigardwicensis Ecclesie tertius Antistes, qui anno mcccclxxobit, in Vita S. Ludgeri lib. 1 cap. 2 num. 14 De S. Gregorio apens Ecclesie Tynjretensis Rectore, S. Linfwini, sive Lebvinum, ad locum cui vocabulum erat Darente, sive fluvium Isla, mittente, ista adiungit : Misit etiam cum eo et Marchelinum servum Dei, de genere ortum Anglorum, et a sancto Episcopo Willibrordo a pueritia sanctis instructum moribus, ut eum præponeret populo. In altera ejusdem S. Ludgeri Vita, cuius auctorem Christophorus Broverius Othelgrimmum esse censet, (contingens certe fuit, ut suo loco ostendimus) is ergo cap. 2 num. 9 ita scribit : Dans ei eamdem et cooperatorem verbi Dei, servum Domini Marchelinum, et ipsum ex Anglorum genere, a S. Willibrordo a pueritia emittitum. Consentit anonymus monachus Herthuanensis, qui ante annum Christi mxxvi Vitam ejusdem S. Ludgeri rhythmico poemate descripsit. Is Latinum primum, ut vocat, de S. Licsvino Presbytero agens, ita cūit :

Iste Gregorini, ut se in confinium
Dirigat Francorum rogat et Saxonum ;

Qua Isla fluvius utrisque contiguus
Fluit, ore Dei nominatus ei.
Quod mox Gregorius Deo devotissimus
Fieri per fidos satagens amicos,
Marchelinum aliquem misit probum hominem,
Cui erat notus inquisitus locus :
Qui et de Anglia oriundus patria,
Advena profecto fuit in Trajecto,
Et de discipulis Willibrordi Præsulis
Quidam, et ab ipso institutus Christo.

12 Ubi vero Marchelinum illum a S. Willibrordo emittitum et sanctis instructum moribus censemus ? in Hibernia, ubi scilicet ipsemet Willibrordus S. Egberti disciplina informatus, sane quum rigida, cui ferenda par minime fuisset puer Marchelinus. Certum videtur Ultrajectum, ad Willibrordi scholam, adductum ex Anglia, et dudum quidem post Rutbodi Regis mortem, ibique nutritum, et sanctis instructum moribus, ac litteris imbutum. Atque inde tandem Romam profectus, missus a sancto Magistro videtur (qui mos tunc erat Anglis, estque etiam nunc) ut sancta loca veneraretur, atque suorum disciplinam, et omnem Ecclesiasticam regulam condiceret. Ibi eum reperit anno Christi mcccxxviii S. Gregorius, S. Bonifacium Romanum ad Gregorium in Pontificem comitatus, Testatur ad S. Ludgerum in ejusdem S. Gregorii magistri sui Vita, ubi inter alia pag. 10 isthuc habet : Sed et pueros duos, cum consensu Magistri (Bonifacii nimirum) in discipulatum suum, Marchelinum videlicet et Marzinum, de gente Anglorum, secum inde adduxit. De quorum seniore Marchelino, religiosissimo et sancto viro, ut dignum est, donante Deo, suo loco aliquid plenius dicam. Quod parum fuisse tunc Marchelinum ait Ludgerus, ut ea ratione accipiendum, qua illud ejusdem Ludgeri de ipso Gregorio pag. 3. Tunc quæsitus est Lector, et juxta Dei voluntatem inventus est electus puer Gregorius, qui per idem tempus nuper a schola et palatio reversus, sub laico aditu habitu, quasi quartum decimum, aut decimum quintum ægis ætatis annum. Item paullo post Ludgerus Marchelinum citat, a quo didicerit, Gregorium, post martyrium S. Bonifacii, a Stephano Apostolice Sedis Præsule, et ab illustri et religioso Rege Pippino suscepisse auctoritatem seminandi verbum Dei in Fresonia. Sed et hoc silentio minime tegendum est, inquit, quod Marchelinus venerabili viro narrante didici, cuius superius memoriam feci. Et hoc est quod ante pollicetur, de eo se suo loco aliquid plenius dicturum.

Ultrajecti post
annum 720,

Romæ postea
SS. Gregorio et
Bonifacio
adjunctus,

E

S. Ludgerus
de Gregorio
quædam narra-
vit :

13 At ne quis dubitet plene ut et hic laudatus a Ludgero Marchelinus, et Marcellinus, cuius personam sibi tenere videtur scriptor Vitæ S. Sviberti, referendum hæc, quod Alfridus Episcopus lib. 1 Vita S. Ludgeri cap. 3 num. 19 in hunc modum narrat : Albricus autem cum in Colonia civitate gradum accepisset Episcopalem, fecit et Ludgerum suum presbyterum percipere gradum, et constituit eum Doctorem in Ostrachia, in loco ubi S. Bonifacius est coronatus martyrio : divisitque idem Albricus annum in distributiones quatuor : itant in Trajecto monasterio, præceteris Præpositis, ipse in tempore vernali, in doctrina studio et sanctæ conversationis præcisset Fratribus menses tres : deinde post eum in æstate Adalger Presbyter in vico sua menses tres : post hunc Ludgerus Presbyter menses tres : deinde in hyeme Thudbraht Presbyter menses tres. Ludgerus igitur in ordine vicis suo nocturnis temporibus, post psalmodiam et orationes speciales, quas semper amaverat, in sodario ecclesie sancti Salvatoris, quam S. Willibrordus construxerat, membra quieti dare solebat : ubi ei nocte quadam venerabilis Abbas Gregorius per visionem apparuit, dicens : Frater Ludgero, sequere me. Quem dum sequeretur, ascendit ipse

hunc mona-
chum sibi notum,

Illius Vitæ
scriptor
S. Marcellinus
Anglitur, ve-
teribus
Marchelinus,

S. Lebvinus
comes,

a S. Willibrordo
emittitum,

et in eo illi a
S. Gregorio
dicta,

A ipse in locum eminentiorem, jactavitque coram eo particulatim quasi membranae et vestimentorum partes, et dixit : Collige ex eis acervos. Cumque congregasset ex eis tres cumulos, dixit ei : Distribue ista bene in opere Domini, et ego tibi satis dabo. Et signavit eum signaculo Crucis, et abscessit. Cumque mane facto somnium retulisset Præposito monasterii, Haddoni nomine, et ecclesie custodi sanctitate prædico Marchelmo, cujus superius memoriam feci : confestim ad hæc Marchelmus, eaque postea rei probavit eventus, exorsus est, dicens : Tres cumuli, quos congregasti, trium sunt gubernacula plebium, quibus adhuc in pastoralis te oportet præesse regimine. At ille dixit : Utinam in loco mihi credito aliquid Domino fructum perficiam. Eadem habet altera *Ludgeri Vita* cap. 3 phrasi nonnihil variata, et subnectit : Verum Marchelmus, sive conjiciendo, sive præsciendo hoc dixerit, ita omnia, sicut dixerat, evenerunt. At *3 Vita* : Cui cum somnium mane Ludgerus retulisset, sive ex humana rationis conjectura, sive (quod magis credibile est) ex Divina inspirationis ostensione, hoc ille ita interpretatus est, ut postea rei eventus probavit.

interpretatur
de committen-
do illi triam
plebium
regimine :

B Sed quorsum hæc tum alte ac diffuse repetita ? Primum ut liquido pateat, eundem esse S. Marchelmum ac Marcellinum : tum ut Ultrajecti hæc eum prædixisse constet, et privatim quidem, nullo præter ipsum Ludgerum teste, nisi Haddone Præposito. Unde perspicitur impostura ejus, qui Epistolam de Canonizatione S. Sriberti sub ipsius S. Ludgeri nomine proculit, in cujus exordio ista habet : Qui (Marcellinus) in vico Dockem publice, coram Haddone, Thrauburgo, Henrico, Gerardo, Onone et Adalgero, aliisque Fratribus, prædixit et prænuntiavit, Episcopatus honore mesublimandum, et populis rudibus verba vite monstraturum. Eventu somnium hoc, ejusque interpretatione, cum in *Frisia Ecclesie Ostrarchen* Pastor esset Ludgerus, et monasterii scholæque Ultrajectinæ Rector, uno interiore anno postquam sacerdotio erat initiatus, quod alibi ostendimus anno *DCCLXXXVIII* factum : ut suspicari liceat, circa annum *MCLXXX*, vel *DCCLXXXI*, illud contigisse : nam anno *DCCLXXXIV* e *Frisia* pulsus Romam contulit, indeque Cusumum. Sed cum ipse *Pseudomarcellinus Vita* S. Sriberti cap. 6, duodecim Apostolicos viros (in quibus et se ipsum numerat) anno ab Incarnatione Domini *CCXC* ab Egberta in *Frisiam* missos scribat, asseratque præter Adelbertum Levitam, omnes Presbyteros et Sacerdotes fuisse, (ita enim exaggerat) consequens est, eummet, qui tunc minimum *XXIV* esset annorum quando illud somnium S. Ludgero interpretatus est anno *MCLXXX*, vel sequenti, fuisse *XXIV* annorum, aut etiam seniore. Erat tamen tunc (ut ex fide dignissimis scripturis jam retulimus) Ecclesie custos. Quod officium quis credit centenario majorem gessisse ?

anno 780
vel 781,

cum esset
Ecclesie
custos,

C Plerisque id vitium est senibus, minus ut nos constet memoria. Et sane ea centenario huic scriptori insignite vacillat : ut id potius excusare debuerit, quam quod in *Prologo*, rudem et incultorem ac plebeium sermonem. Debuerat potius meminisse, eum, cui scriberet, aut scribere se fingeat, Gregorium Ecclesie Trajectensis Rectorem esse, non Episcopum, neque ita opus suum inscribere : Venerabili et dilecto in Christo Domino et Patri D. Gregorio, sancte Trajectensis Ecclesie Episcopo, et Frisonice gentis prædicatori eximio, Marcellinus Presbyter gentilium prædicator inutilis. Atqui S. Ludgerus in Gregorii Vita nunquam eum Episcopum vocat, sed Abbatem et Præceptorem suum, itemque gentis Frisonice Pastorem et Prædicatorum. Abbatem item vocat *Alfridus* in *Ludgeri Vita*, et alii. Nec enim gradum episcopalem naquam suscepit, etsi Episcopatum administraret, cum Chorepiscopo et Adjutore suo Aluberto, ut idem ait Ludgerus,

Vide illius
scriptor
S. Gregorium,
superiorem
Ultrajectensis
Ecclesie,
Episcopum
vocat,

Ad hujus quoque Vitam *XXVI Martii* dicemus, ejus successorem Albricum, Episcopum non esse appellatum, donec esset consecratus, quantumvis fere biennio ante designatus esset. Et S. Lullus Episcopus Moguntinus ita illi e dem Gregorio scribit epist. 45 inter S. Bonifacii Epistolæ : Claræ Christi Ecclesie compadi luciferæ, meoque in doctrina divine legis devotissimo adjutori Gregorio ; duplici Presbyteratus Abbatisque bonore, cum præcedente propriorum meritum suffragio, decorato. Demus tamen errati hujus veniam huic scriptori, quem si non alia peccaret, haud appellaremus durius.

D

contra naturam
illius ter.

§ III. S. Sribertus unde, a quo et cum quibus sociis missus. Menda Pseudo-Marcellini.

Sed quis dissimulare hoc possit, quod SS. Willebrordus, Sribertum et socios, quos jam ante a sanctissimo Bedæ testimonio constat, non ex Anglia, licet Angli essent omnes, sed ex Hibernia, ubi sub S. Egberta Presbytero monasticam vitam non exiguo tempore egerant, ab eodem ipso Presbytero in Frisiam esse missos ; ipse ex Anglia, ab Egberta Archiepiscopo Eboracensi missos affirmat, ex diversis monasteriis electos ; sequē (si Deo placeat) unum ex illis. Eborac tunc Episcopus erat S. Wilfridus : Egbertus anno denum *DCCLXXXV* Wilfrido successit, frater Egberti sive Eadberti, Regis ejusdem provincie ; et Pallium, quod nemo successorum S. Paulini adhuc habuerat, titulumque Archiepiscopi a Sede Apostolica obtinuit, eximius plane Antistes, quem Willelmus Malmeshuriensis lib. 3 de gestis Pontif. Angl. omnium liberalium artium armarium vocat : et quo Alcuinus Flaccus magistro dilecto gloriatur, ab eo in thesauris sapientie hæres relictus. Sed hic, cum Willebrordus ac Sribertus sociique Apostolicam illam expeditionem capessiverunt, ne quidem natus videtur fuisse, qui non nisi quanto it quadragesimo post anno infans fuerit aduatus. Neque Pseudomarcellini erroris patrocinatur Alcuinus, dum in Vita S. Willebrordi, Egbertum, a quo is missus est, Episcopum vocat : nec enim Eboracensem Archiepiscopum facit ; quo nomine, ante eum quem diximus Alcuini magistrum, nullus fuit ; et Beda, qui tam mirebit et omnia diligenter indagabat, nunquam Egbertum sanctæ illius missionis auctorem, Episcopum appellat : licet perhonorifice illius, ubi occasio fert, meminerit. Ita lib. 3 cap. 23, ubi ejus obitum commemorat, Deo amabilem et cum omni honorificentia nominandum, Patrem ac Sacerdotem Egberit vocat. Fors quispiam hic Alcuinum interpretari : vocabulo Episcopi adjecto ; aut certe fatendum est errasse ; nam licet sanctus, homo tamen erat, ut lubi, saltem memoria, posset. Ita nempe cum Beda duodecim a S. Egberta missos scribat, ipse præter S. Willebrordum alios XII ait fuisse.

S. Sribertum
et socios
scribit missos
ex Anglia ab
Egberta
Archiep.
Eborac.

E

cum ex Hibernia
a S. Egberta Presb.

16 Nec minus in illorum XII Apostolicorum virorum nominibus, quam in Egberti, a quo missi, dignitate, hallucinatus est ille Marcellinus cap. 6 ubi hæc habet : Fuerunt autem hi missi, Willebrordus, Sribertus, Acca, Wighertus, Willibaldus, Winibaldus, Lebvinius duo Ewaldi, Werenfridus, et ego minimus omnium Marcellinus, qui hanc historiam, sicut et S. Willebrordus, conscripsi, ac sanctissimus Adelbertus Levita. De singulis obiter dicendum. De SS. Willebrordo et Sriberto, Bedæ testimonio constat. S. Acca Bedæ fuit familiarissimus, ut multis locis in hujus historia perspicere est : ac nunquam meminit peregrinationis cum S. Willebrordo, de quo sæpius agit, susceptæ. Cujus etiam non potuit socius fuisse, si vera sunt quæ lib. 3 cap. 21 de eodem Acca scribit : Qui a pueritia in Clero sanctissimi ac Deo dilecti Bosa Eboracensis Episcopi nutritus atque eruditus est. Deinde ad Wilfridum Episc. spe melioris propositi adveniens, omnem in ejus obsequio usque ad obitum illius explevit ætatem. Cum quo etiam Romanam veniens,

inter socios
S. Willebrordi
an S. Acca ?

is a pueritia
in Clero
B. Bosæ
nutritus,

meas,

A niens, multa illic, quæ in patria nequiverat, Ecclesiæ sanctæ institutionis utilia didicit. Si a par-
ritia in Clero dicti Bosæ nutritus atque eruditus est,
ergo ab anno, ut videtur DCXXVIII, quo primum ab
Episcopatu suo ejectus est S. Wilfridus, et Bosæ Ebo-
racensem venit Ecclesiam, usque ad annum DCXXXVI,
quo obiit. Sed quando S. Wilfrido primum adhuc?
Probabilis est id factum cum ab Alfrido Rege resti-
tutus est: saltem ante secundam ejectionem, quæ
anno DCXCI, contigit: nam cum eo Romanam profectus
tunc esset, atque in reditu, ut lib. 3 cap. 20 Beda narrat,
in Mellorum urbe agritudine gravissimè oppressus ut-
tut, ubi quoque didicit quæ ipsi S. Michael revelarat.
Imo tunc fortassis ei sese adiunxit, cum Roma anno
DCLXXXI reversum, Egfridus Rex, spoliatus suis
omnibus, comitibusque in diversa deductis, in er-
gistulum detrudi, et miris modis affligi jussit, uti Mal-
mesburiensis commemorat: quando multis prodigiis
ejus innocentia divinitus declarata, consilio S. Ebbæ
Abbatissæ, quæ amica erat Egfridi, liber dimissus est.
Potuit enim Acca prius ac prudens juvenis hæc rebus
permoveri, ut ei se comitem famulumque addiceret.
Tunc sane Wilfridus ad provinciam Australem Saxon-
iam divergit, camque Christiana fide imbuat, ac mo-
nasterium Selesæ fundant, in quo pestifera lues, quæ
multas Britanniarum provincias corripuerat, S. Oswaldi
Regis intercessione restincta est; quod Bedæ reveren-
dissimus Antistes Acca sapienter referre, et a fide-
lium ejusdem monasterii Fratribus sibi relatum
asserere solebat; ut idem Beda scribit lib. 4 cap. 14.
Nec aliud aptius occurrit tempus, quo ad illis monachis
accipere Acca potuerit, quam cum illis in partibus annos
quinque Wilfridus officium Episcopatus et verbo
exercebat et agere. Atque hinc perspicere licet, cur Ac-
cam scribat Beda, ad Wilfridum spe melioris pro-
positi advenisse. Quamvis enim Bosæ vir sanctus esset,
tamen Wilfridus et eruditione, et rerum gerendarum
usu multo clarior, et maxime rerum adveharum tole-
rantia rutiliorumque et cæceteris, ac Pontificis Mar-
tini totiusque Curæ Romanæ approbatione, zeloque reli-
gionis propagando, illustrior. Ita spiritus Accæ ma-
joris propositi ostendebat. Si cum S. Switherto venisset,
ex Frisia ad Wilfridum et tunc apud eum remansisset,
deserto munere Apostolico, quod voluit cum una cum
Switherto et Wilfrido suscepisse; quodnam illud
videri melius propositum potuisset? Non tamen infi-
ciamur remisse aliquando Accam in partes Frisie,
saltem exteriores, et commoratum apud S. Willibrordum,
sed cum eodem Wilfrido, ultimo, ut vocor, Romano ite-
nere. Testatur ut Beda lib. 3 cap. 13 his verbis: Do-
nique Reverendissimus Antistes Acca solet referre,
quia cum Romanam vultens, apud sanctissimum Fri-
sonum gentis Episcopum Willibrordum cum suo An-
tistite Wilfrido moraretur, crebro cum audiret de
mirandis, quæ ad reliquias ejusdem reverendissimi
Regis, (Oswaldi) in illa provincia gesta fuerint,
narrare. Et in Hibernia, cum Presbyter adhuc pe-
regrinum pro forma patriæ duceret vitam, numerum
sanctitatis illius in ea quoque insula longe lateque
jam percrebuisse ferebat. Equibus unum, quod inter
alia retulit, miraculum præsentis nostre historiarum in-
serendum credidimus. Ita ille, Plura de S. Acca di-
cemus ad xx diem Octobris; ubi et quod hic Marcellinus
commentus est S. Accam a S. Wilfrido in Episcopum
Augustaldensem, sive Lindisfarneus Ecclesiæ con-
secratam fuisse, rejicemus. Factus est quidem fere
xviii post annis Augustaldensis Episcopus, sed mortuus
Wilfrido. Neque, quod uti, Augustaldensis sive Lin-
disfarneus Ecclesiæ Episcopus factus, quæ una
cademque esset Ecclesiæ. Habere quidem aliquando
et S. Wilfridus et S. Eata utramque simul: sed deinde
separata fuerant, et creabantur antea quoque di-
versæ Ecclesiæ, licet ab uno regeretur Antistite.

17 Wigbertum supra retulimus aum. Cum esset D
contemptu mundi et doctrinæ scientia insignis; nam
multos annos in Hibernia peregrinus anachoreticus
in magna perfectione vitam egerat) retracto divinitus
ab ea expeditione Eyberto Presbytero, venisse in Fri-
siam, et duobus annis illic prædicasse, fructu nullo.
Quare reversus ad dilectæ locum peregrinationis,
solito in silentio hominibus vacare cepit; et quoniam
externis prodesse ad fidem non poterat, suis am-
plius ex virtutum exemplis prodesse curabat. Pseu-
domarcellinus cap. 3 a S. Eyberto Archiepiscopo Ebo-
raceasi (quo nomine, ut diximus, intra xi. post annos
nullus eam Ecclesiam venit) missum scribit unum de
Canonicis suis, Wigbertum nomine, cum duobus
pueris et Clericis: qui infecto negotio in Angliam re-
dierit. Quantum vero illa discrepat ab utraque Beda
narrat! Idem mox inter socios SS. Willibrordi et
Switherti, sed ab Eyberto Pæseale, ut vult, missos, Wig-
bertum recenset: quem non asserit quidem eundem
esse, qui jam redierat; videtur ut tamen insinuare. Nam
cap. 7 ita scribit: In Fostelandia insula Sacerdotes
Dei, suggestione S. Wigberti convenientes, profana
statim delubra Jovis et Fostæ destruxerunt....
Radhodus vero Rex (quem hæreticè Trajeto ut tota
Frisia expulsum a Tiggano, illic tunc degisse) Rad-
hodus ergo, audiens idola sua destructa a Christianis,
iratus valde, atque injuriam deorum suorum ulcisci
disponens, S. Wigbertum, quem dudum noverat
Christianum, unum ex consociis Sanctorum, diro
tormento jugulari jussit.

18 At B. Alchmannus in Vita S. Willibrordi, non
delubra destructa narrat, Sed S. Willibrordum illic
tempestate delatione, deducisse, locum a Paganis in
tanta veneratione haberi, ut nihil vel animalium ibi
pascentium, vel aliarum quarumlibet rerum, quis-
quam Gentilium tangere auderet, nec etiam a fonte,
qui ibi effluebat, aquam haurire, nisi tacens, præ-
sumperet... Qui tamen parvipendens stultum loci
illius religionem, vel ferocissimum Regis animum,
qui violatores sacrorum illius atrocissimam morte
damnare solebat; tres homines in eo fonte cum in-
vocationis sanctæ Trinitatis baptizavit: sed et ani-
malia, in ea terra pascentia, in cibaria suis maculare
precepit.... Paganus Regi tum Radhodo, quod vi-
derant factum, renuntiavit. Qui nimio furere suc-
censens in Sacerdotem Dei vivi, suorum injurias deo-
rum ulcisci cogitabat: et per dies semper tribus vicibus
suo more mittebat sortes, et nunquam damnatorum
sors, Deo vero defendente suos, super servum Dei aut
aliquem ex suis, cadere potuit. Nec nisi unus tan-
tum ex sociis sorte monstratus, et martyrio coro-
natus est. Theofridus Abbas Epternacensis, qui circa
annum Christi MC LIIam S. Willibrordi atque alia
scripsit, hunc S. Willibrordi comitem ait, quod in-
consultus de haereditate sacrilegæ lymphæ præ-
sumpsit us innotatum, sortilego rite proditum
et dijudicatum, errore fuso, venialis delicti abdisse
navim, et in gloriosissimum Martyrum concessisse
certum. De causa tituloque martyrii non disputamus.
Sed neque Alchmannus, neque Theofridus, neque alius,
quem viderimus, antiquorum scriptorum, Wigberti titulum
nomine nuncupat. De Fostelandia agemus iterum
xxvi Martii ad Vadam S. Ludgeri, a quo tota insula
cum suo Principe conversa. Illius Wigberti memoriam
consequant quidam ad xiii Augusti, quo S. Wigberti
Presbyteri et Fostlandensis Abbatis, socii S. Bonifacii,
aquæ indolis.

19 Alios adijungit Marcellinus ille SS. Willibrordo
et Switherto comites duos, qui eo anno quo expeditio illa
Apostolica suscepta nunc nomen erant nati, Wini-
baldum et Willibaldum, uti vii Februarii ad S. Ri-
chardum parentis eorum Vitam ostendimus. Prior enim
anno Christi DCXXI mortuus traditur, LX natus annos;
alter

Wigbertus ab
auctore addi-
tur S. Willi-
brordi sociis.

in Fostelan-
dia necatus a
Radhodo:

S. Willibror-
dus illic
animalia diis
sacra, in escas
suorum macu-
lavit.

ideo sapienter
iuxta sorte

F
unus sociorum
necatus.

non is Wigber-
tus dicenda-
tur?

adijungunt
socii S. Willi-
baldi et
Winibaldi:

postea
S. Wilfrido se
junxit vel
anno 656,

vel 651,

cumque eo
Romam tenu-
erant

ex S. Will-
brordo didici-
t miracula
S. Willfridi,
quæ Bedæ
narravit:

colitur 20
Octob.

A alter DCCLXXXI, ætatis LXXVII. Inierant autem religiososam peregrinationem cum parvete, quem ad eam instigant. anno DCCLXXI, cum unus XIX esset annorum, alter circiter XVI; ut non potuerint anno DCXC, jam Sacerdotes, cum S. Willebrordo et aliis sociis iter in Frisiam capessere. Eaque Chronologia ita firmiter illic stabilita est, ut non debeat hic pluribus argumentis firmari. Colitur S. Wunibaldus Abbas die XVIII. Decembris. S. Willibaldus Ep. VII. Julii. Septimum adjungit S. Lebvini, qui, teste Alfrido Episcopo in Vita S. Ludgeri, venit de terra Anglorum ad Abbatem Gregorium, dicens, sibi a Domino terribiliter trina admonitione fuisse præceptum, ut in confinio Francorum atque Saxonum, secus fluvium Isla, plebi in doctrina prodesse deberet. Quod suo loco ostendemus circa annum DCCLXV contigisse. Non ergo ante LXXV annos jam Presbyter cum S. Swiberto in eas oras advenerat. Cum Alfridi narratione congruit altera Ludgeri Vita, quam voluit ab Othelgrimo hujus discipulo conscriptam: itemque ipsius S. Lebvini Vita, quam Hucbaldus Elnonensis monachus inde a Carolo Culvi imperio scriptus clarus, jam senior composuit, dicarique Baldrico Ultrajectensi Episcopo, qui anno DCCCXXVIII. Ratbodo, sive Ratbodoni, successerat. Consentit et

uti S. Lebvini
anno 765
venit:

B alia brevior quidem, valde tamen antiqua, ejusdem Lebvini, sive Wini, aut Liefvini Vita. Joannes a Le-dis lib. 4 Chron. Belgic. cap. 8 Lebvini quidem ad S. Gregorium venisse trahit, sed multa confusio interjicit, nisi errore id factum sit ejus qui pro Francisco Swertio colitur, fortassis etiam vitiosum, rutilius transcripsit. At lib. 2 cap. 6 idem Joannes a Le-dis inter comes S. Willebrordi Lewinum numerat, Joannes de Beka Livinum Episcopum. Qui haud magis excusabilis error, cum Willebrordi et sociorum profectorem tanto temporis spatio martyrium S. Livini antecesserit, quanto Lebvini secuti nutritas. Numerantur deinde inter ejusdem S. Willebrordi XI comes Sancti duo Ewaldi. Sed diserte refragatur Bedo, qui lib. 5 cap. 11 narrata Willebrordi et sociorum in Frisiam missione, et inchoata prædicatione, ista subnectit: Unde factum est, opulante gratia Divina, ut multos in brevi ab idololatria ad fidem converterent Christi. Tum de Ewaldis immediate: Horum secuti exempla duo quidam Presbyteri de natione Anglorum, qui in Hibernia multo tempore pro æterna patria exulaverunt, venerunt ad provinciam antiquorum Saxonum, si forte aliquos ibidem prædicando Christo acquirere possent. Hæc ait Exempla duodecim illorum secutos, non in eorum consortio profectos, neque de numero eorum fuisse: at neque in Frisiam, quo illi, sed ad provinciam antiquorum Saxonum venisse. Wernerus Rolovick in Fasciculo temporum errato anno MCCCCLXXXI, ter meminit adventus Sanctorum Ewaldorum ex Anglia in Westphalam, ac prædicationis, miraculorum, martyrii, neque verbulo inquit, cum S. Willebrordo venisse, aut omnino ullum inter eos consiliorum communicationem, acdum itineris societatem fuisse.

alius a S. Li-
vino Ep. Mart.

SS. Ewaldi
MM.

C 20 Sequitur S. Werenfridus (cujus Vita in Saxonia collectione extat ad XIV Augusti, et in quibusdam MSS. codicibus dicitur ex Anglia oriundus, S. Willebrordum tum exemplis tum vestigiis secutus, spernens patrum parentisque amore divino. Feneritne tamen, cum eo in Frisiam, neque clare affirmatur, neque cur id omnino negamus ratio manifesta occurrit. Dicitur quidem missus a S. Willebrordo ad pagum Elste, paulo ante a Carolo sibi traditum; ac proinde non ante annum Christi DCXXVI, si quidem genuinum est traditionis, quod apud Willelmum Hedam extat, diploma, datum Tulpico castro publico, mense Julio, IX die, anno sexto regnante glorioso Rege Francorum Theodorico, quem alibi diximus, mortuo Clotperico anno DCXX, a Carolo Martello in sedem regni constitutum. Atque hinc suspicari quis posset, potius

Socii aut discipuli S. Willebrordi forsitan S. Werenfridus,

aliquanto ante eum annum, puta DCCXXIII aut DCCXXIV, D ex Anglia venisse quam anno demum XXXVI susceptæ simul peregrinationis. Willebrordum prospexisse multis tanti viri sanctitatem esse profuturam, et dictam locum ei commendasse. Pseudomarcellinus, ne non etiam aliquid S. Werenfridi rebus gestis sui furfuris ospergot, scribit multo ante, secundum nempe synodum, quam Trajecti habitam vivente adhuc S. Swiberto comminiscitur, de qua rursus aliquid infra dicemus, S. Werenfridum Presbyterum et egregium Prædicatorem, versus Batuum missum, novellam Christi populorum in Elst et Westervort et in finibus illis rexisse. Molanus in Natal. SS. Belgii tradit Medenbica quoque et Durstadi dei fidem prædicasse. De eo plenius agemus XIV Augusti, quo et vita decessit, ut lib. 2 cap. 42 memorat Joannes a Le-dis. At Pseudomarcellinus XII Septemb. ejus obitum locat. Postremis comitum S. Willebrordi memoratur S. Adalbertus, ejus Vita Treveris in Medelocensi canobio scripta circa annum DCCCXC, cum illic Archiepiscopus esset S. Egbertus Comes Hollandiæ filius, nihil habet quod Bedæ narrationi adversetur. Extat alia tamen brevior a quopiam Egmondensi monacho composita, quæ a S. Egberto Northumbriorum Episcopo missam in Frisiam tradit cum S. Willebrordo et decem aliis comitibus e quibus solum Swidbertum et duos Ewaldos nominat. Visus est auctor ille præcludere hypobolismo Marcelino: filium Regis Deirorum aut fuisse, et pro Christo regale patrimonium dimisisse; ejusmodi nihil in priori Vita habetur. Plura de eo od. XXV Junii. Habemus ergo socios S. Willebrordi, S. Swibertum, et S. Adalbertum; S. Werenfridum incertum an discipulum tantum, an a principio comitem; S. Marchelmum discipulum ejusdem S. Willebrordi in pueritiam, deinde S. Gregorii. Ubi igitur octo aut novem reliquos vestigabimus! Haud equidem hactenus nobis certa ratio aut consilium occurrit. Visum aliquando nobis perquam probabile, Tilmoneum, sive Tilmannum, cui SS. Ewaldorum revelata fuisse corpora, ex sociis S. Willebrordi fuisse. Hic in plerisque Bedæ exemplaribus Tilmom vocatur, in alio MSS. quo usus in Cantabrigiensi editione Abrahamus Welocus, Tilmannus est; in Saxonica paraphrasi Regis Alfridi, Tilman.

S. Adalbertus
Diaconus,

E

S. Tilmom sive
Tilmannus,

§ IV. Alia ejusdem scriptoris errata de SS. Columbano, Ceadwalla, Judoco, Winoco, Adana, Wirone, Plechelno, aliisque.

Ne fastidio sit lectoribus prolixior disputatio, congeram quasi in rumulum breviter, quæ ab hoc scriptore passim non tam historicæ aspersa temere menda, quam inutiliter et otiose consuta, velut ad splendorem veritatis obscurandum. Nec tamen omnia studiose conquiram, sed præcipua excerpam, et absque ulli ordinis cura, ut quodque occurreret, annotabo. Ut autem illud prætermittam, quod fere perpetuo Angliam uti nunc facimus pro Britannia usurpat, aut saltem Anglos vocari quolibet Germanicæ originis Britannum incolentes, quia plerique viri apostolici, de quibus agit ex Anglia erant oriundi, et Beda, natus ipse quoque Angliæ parentibus, Ecclesiasticam historiam gentis Anglorum inscribit quique libros, quibus pertransit qua ratione circiter CXL annorum spatio tres ille gentes Germanicæ, quæ Britanniam satjugaverunt, Christiana religione imbutæ fuerint. Advenerunt autem, inquit ipse lib. 1 cap. 15, de tribus Germanicæ populis fortioribus, id est, Saxonibus, Anglis, Jutis. De Jutarum origine sunt Cantuarii et Vectuarii, hoc est, ea gens quæ Vectam tenet insulam; et ea quæ usque hodie in provincia Occidentali Saxonum JUTANUM SATIO nominatur, posita contra ipsam insulam Vectam. De Saxonibus, id est, ea natione, quæ nunc Antiquorum Saxonum cognominatur, venerunt Orientales Sa-

F
Cinglobata
Pseudomarcellini
errata.

quæ Britanni
nunc partes
occupant
Jutæ, Angli,
Saxones?

A xones, Meridiani Saxones, Occidui Saxones. Porro de Anglis, (hoc est de illa patria, quæ Angulus dicitur, et ab eo tempore usque hodie manere deserta inter provincias Jutarum et Saxonum perhibetur) Orientales Angli, Mediterranei Angli, Mercii, tota Nord-Humbrorum progenies, id est, illarum gentium, quæ ad Boream Humbrum fluminis inhabitant; ceterique Anglorum populi sunt orti. Atque ex his liquet, primo explorandum, quod auctor noster cap. 1 scribit, ab Eugisto Britanniam Angliæ nomen accepisse: nam ob Angliæ populis ductum id postea nomen. Et si Eugistus hic, olim ignotus Hengastus est, qui cum fratre Horsa primus Germanos in Britanniam induxit, cum is Rex fecit Cantuariorum, quos de Jutarum gente ortos jam retulit Bedu; non video qui ab eo ejusque populo nomen Angliæ extiterit.

22 Tum Anglos aliquot enumerat Marcellinus, quos et Angligenas vocat, qui pro Christo peregrinationem in externas oras susceperint: Ut Columbanus, inquit, sanctus Abbas, qui cum XII Clericis Galliam perstravit, et in fide confirmavit. De quo nimirum ita loquitur Jonas ejus vitæ scriptor caritativus: Columbanus, qui et Columba, ortus est in Hibernia insula, quæ est in extremo Oceano sita, et spectat Titanis occasum. Neque id contigit, ut cap. 4. ait, postquam tota insula Britannia fidei sacramentis erat imbuta; cum in Galliam venerit S. Columbanus annis aliquot prius quam in Britanniam S. Augustinus a S. Gregorio Papa mitteretur.

23 Pergit idem Marcellinus cap. 4. Coadwala præpotens Rex Angliæ, et Ulla Rex Cantuariorum, anno ab Incarnatione Domini DCLXXXIX Romam proficiscentes relictis regnis temporibus... a sancto Papa Sergio in monachos attonsi, Regi Regum devote militaverunt. Hæc ille. At quomodo? Coadwala Occidentali Saxonum Rex erat, ex Anglis neutiquam ortundus, ut Angliæ Rex dici non possit. Is memorato jam anno, Romæ baptizatus est die sancto sabbati Paschalis, et in albis adhuc positus, languore correptus, undecimo Kalendarum Martiarum die solutus est a carne, et beatorum est regno sociatus in coelis. Ita Beda lib. 5 cap. 7, qui de eo ita promiserat. Hoc sibi gloriæ singularis desiderans adipisci, ut ad limina beatorum Apostolorum fonte baptismatis ablueretur... Simul enim speravit, quia mox baptizatus, carne solutus ad æterna gaudia jam mundus transiret. At non scribit Beda utrumcumque fuisse in monachum.

C 24 Filius etiam in Offa hallucinatur: non enim is Cantuariorum Rex fuit, sed filius Sigheri Regis Orientalium Saxonum. Neque sub Sergio, sed sub Constantino Papa, anno DCLXIX, Romam venit. Ita rem Beda narrat lib. 5 cap. 20: Anno imperii Oredi quarto, Conred, qui regno Merciorum nobilissima tempore aliquanto præfuerat, nobilissimus multa regni reliquit. Nam venit Romam; ibique attonsus, pontificatum habente Constantino, ac monachus factus, ad limina Apostolorum in precibus, jejuniis et elemosinis usque ad diem permansit ultimam.... Venit autem cum eo et filius Sigheri Regis Orientalium Saxonum, vocabulo Offa, juvenis amantissimæ ætatis et venustatis, totaque suæ genti ad tenenda servandaque regni sæptia exoptatissimus. Qui pari ductus devotione mentis, reliquit uxorem, agros, cognatos et patriam propter Christum et propter Evangelium... Et ipse ergo ubi ad loca sancta Romam pervenerunt, attonsus, et in monachico vitam habitu complens ad visionem beatorum Apostolorum in coelis diu desideratam pervenit.

25 Idem ille scriptor eodem cap. hæc habet: S. Judocus, S. Winorus, filii Regis Angliæ. At fuerunt ambo ex Britannia Armorica. Et Judocum quidem tradit

Florientius Abbas, cujus nomine editus est illius Vita, D Rethachi, vel ut alii habent, Iuthachi, Regis Britonum fuisse filium, fratrem B. Judicælis, item Regis. S. Winocus autem, ut in Vita MS. dicitur, in Britannia finibus, ex regali prosapia nascendi sumpsit exordia. Sursum edulit: ex nobilium virorum prosapia. Albertus le Grand de Morlaix in Vita SS. Britannia Armorica, Judicælis et Judoci fratrem fuisse Winorum tradit. Porro licet vulgo existimetur Britones hi Cismarini originem ducere ab insulanis, nihil tamen illis eo tempore cum Anglis commune erat, quare eorum Princeps, Rex Angliæ diceretur.

26 Cap. 1, ac si in patria sua hospes esset (quamquam nec patria illi fuit, nec ætas quomodo irrogat ipse sibi.) S. Aidanum Lindisfarnensem sive Augulstaldensem Episcopum appellat. Is cum S. Oswaldus Berniciorum Rex a Scotis, opud quos exularet, fideique mysteris erat imbutus, Episcopum suæ grati erudiendæ petisset, ex Hy insula ad eum missus monasterium in Lindisfarne insula, Sedemque Episcopatus constituit, anno Christi DCCXXV, ac uclā decessit e vita: Post eum Finanns, dein Columanus, Episcopi Northanhambrore facere, sed Columano, cum us Scotis, qui ut lib. 5 cap. 20 Beda scribit, Pascha Catholicum ceterosque ritus Canonicos, juxta Romanæ et Apostolicæ Ecclesiæ consuetudinem recipere videbant, in patriam reverso; tandem argenteo Afrido, Osweg Regis filio, designatus totius Northanhambrore juvenit Episcopus est S. Wilfridus. Hinc circa annum DCCXXIII villam Hagustaldensem donavit S. Etheldreda Regina, in perpetuam elemosinam, ut eam Episcopi Cathedra sublimaret, ut scribit Richardus Prior de statu illius Ecclesiæ cap. 1. Non ergo S. Aidanus Hagustaldensis Episcopus fuit: et ut fuisset non tamen dicebatur Hagustaldensis sive Hagustaldensis, aut, ut habet Marcellinus, Augulstaldensis. Mansit nam etiam postquam hæc erat erecta Cathedra, quæ prius fuerat Lindisfarne, ab illa diversa. Verum unde didicerat Marcellinus S. Aidanum fuisse Augulstaldensem Ecclesiæ, quæ Aidano moriente adhuc fundata non erat, Antistitem? an prophæto Spiritu id velint jam illi cultum intuebatur, quod postea Wilfrido alisque obtigit.

27 Dicamus hic memoriam lapsam Marcellinum, non male mentis vitio facere hominibus voluisse, dum S. Aidanum, qui prius e viuis excesserat, quam ipse viveretur, scripsit Hagustaldensem Episcopum fuisse, diu ante quam isthæ fundatus esset Episcopatus. Quia ea sunt, quibus se gloriatur interfuisse! cap. 14, S. Wilfridum, qui deinde Bonifacius est appellatus, scribit XII annis in Ecclesia Trajectensi ut Canonicum degisse. At S. Ludgerus in Vita S. Gregorii Magistrum, qui ipse S. Bonifacii ab anno XV ætatis discipulus fuerat, cum XII annos prædicasse in Frieslandia testatur, pauperem Evangelicam, et propemodum solitariam, sanctam sessionem suam tribus in locis peregrisse, in Wyrdæ in ripa fluminis Rheini VII annis, in Attingahem annis tribus, in Felisa III annis.

28 Item synodo, quam fingit Trajecti habitam, priusquam inde S. Svibertus discederet prædicaturus Evangelium per inferiorem Saxoniam, (quis vero eam illa ætate sic appellavit?) ei, inquam, synodo interfuisse scribit S. Wironem Episcopum Deirorum, S. Plecthelinum Episcopum de Massa Candida, vel, secundum Bedam, Candida Casa, Scotus patrum fuit S. Wiro, et apud suas Episcopus, non in Deirorum provincia, quæ inter Triummannem Humbraque æstuarium jacet, Episcopus tunc Eboracensi subdita. Sanctus quoque Plecthelinus, Scotus fuit, et in Scotia Episcopus, non Massæ Candidæ, cujusmodi nominis nusquam gentium fuisse Episcopatum legi neque Candidæ Casæ, sive Witternæ, ubi Beda memorat anno DCCXXXI, quo historiarum suam absolvit, Episcopum fuisse Plecthelinum. Erat autem hic Anglus, vir doctus, S. Adelmi discipulus

SS Judocus et Winocus non Angli, sed Britones Armorici.

non ab Hengisto Julia nomen Angliæ.

S. Columbanus, Hibernicus, non Anglus.

in Galliam venit.

Coadwala non Angliæ, sed Westsaxonum Rex.

Romæ baptizatus 689, ut non monachus factus.

nec cum eo Offa, sed cum Constantino, Romæ monachus factus 709

S. Aidanus non fuit Hagustaldensis Episcopus.

nec ibi Sciles Episcopatus eo vivente.

F S Bonifacius non fuit Ultrajecti Canonicus.

nec S. Wiro Episcopus Deirorum.

nec S. Plecthelinus Candidæ Casæ.

Alus, qui et a S. Bonifacio per litteras nonnumquam consultus legitur. Verum illo senior paullo fuit S. Plechel-
mus, cui, uti S. Wiron, (quorum diu in curando anima-
rum salute in Gallia Belgica laboravit :) solitus erat
Pippinus huc peccata confiteri, eaque causa ultra ad eos
in Montem S. Petri, qui nunc S. Odillæ dicitur, adire,
præsertim Quadragesimæ tempore. De S. Wirone ag-
mus viii Maii, xv Julii de S. Plechelmo, de S. Otgero
Diacono, rerum in apostolicis laboribus socio, x Sep-
tembris. De confessione seu penitentia Pippini infra
nonnulla dicentur.

29 De S. Levino et Lebalino quam confuse et per-
turbate scribit! In præfatione ad S. Gregorium Ul-
trajectensis Episcopatus Administratorem, ita loquitur :
Qui me Daventriam, et ad paganam gentem Trans-
isclanam, cum dilecto confratre et patriota meo
Livino Presbytero misisti. Primum haud reor, Da-
ventriam, sed Darente, etiam longo post tempore,
dictum esse locum illum. Minus etiam Transisclana
gens appellata, sed Ithoi pagus, ut patebit xxvi Martii
ad vitam S. Ludgeri. Nec S. Levinus, ejus patriota
fuit, id est Anglus, sed Scotus : neque socius S. Mar-
chelmo, sive Murellino datus a S. Gregorio; sed Mor-
chelms ipse jussus S. Lebvini ad loca Istæ vicina
deducere; ut in S. Ludgeri Vita, ac S. Lebvini nar-
ratur. Verum librario imputari error hic potest, quod
Lebvini dicitur, qui Lebvins fuit : illeque item, quo
cap. 14 traditur Lebvins pontificatum adeptus. Sed
ille in amanuensis incuriam conjici, qui ibidem sequitur,
error non potest; dum inter Apostolicos Pontifices et
Canonicos egregios concionatores, qui eo tempore
cum S. Switherto, Winfrido, et aliis, in eadem pri-
mitiva Ecclesia Trajectensi erant, ita recensetur :
Lebvins Pontificatum adeptus, martyrio prope Gan-
davam coronatur. Quod sane debet de S. Levino,
sive Livino, intelligi; nam Lebvins sicca morte de-
cessit, et in loco Darente tumultus. Livinus autem
apud Esclan, vicum terre Brabantisicæ, trucidatus
a paganus anno dclix, annis xxxi prius quam in Galliam
veniret cum S. Switherto Willibordus; ejus enim mar-
tyrii historia sit a S. Bonifacio conscripta, non debet
in ea re haberi, qui se ejusdem Bonifacii collegam factus.

§ V. Alia incerta et apocrypha, de S. Switherti
patria, parentibus, ortu, institutione mo-
nastica apud Anglos, gestis ante et post
Episcopatum.

Infinitus labor fuerit, si singula inepti scriptoris menda
persequi voluerimus. Ea expediamus primum, quæ ad
S. Swithertum pertinent. Hunc natum scribit in regno
Nord-Humbro, quod est ad Aquilonarem Ham-
bri fluminis plagam; anno a Nativitate Domini
dclxvii, sub S. Martino Papa, imperante Constantino,
sive Constante, qui avo suo felici Heraclio Impera-
tori in Romanorum imperium successerat; Oswino
Rege, fratre S. Oswaldi, sceptrum regni Angliæ au-
piciabiliter gubernante. Quis non solidæ fidei historicum
credat, qui Reges, Imperatores, Pontifices, quorum
temporibus natus sit is, ejus res gestas narrare aggre-
ditur, ita accurate recenscat? Et roquidem anno S. Mar-
tini, initio Julii, Papa factus est; dum Romanum
imperium regebat Constantius, qui et Constantius dictus,
et quoadque Constantinus : Sed non successit is avo
Heraclio : nam hunc xi Martii an. dclxli, vita functo
successit Constantinus filius : quo post quatuor
menses novemque suæ Martiniæ dolo, ut plerique tradunt,
necato, admodum sceptus est Heraclionas Martina ca-
dem genitus; cujus cum matre post duos menses in per-
petuum exilium ejecto, Constant, Constantii filius,
Heracli nepos, imperavit. Sed cur felix Heraclius ap-
pellatur? præclaras quidem de Persis victorias, tunc
cum castè pietatem coleret, reportavit : ast ubi et inces-

tis nuptiis sibi fratris filiam copularit, quam diximus, D
Martinam, et ad Monothelitarum tuendam hæresim in-
ductus est; tum vero plurimis maximisque calamitatibus,
multæ Imperii prævinciæ a Saracenis atque barbaris
dilaceratæ sunt. Eo autem tempore Nordhumbros An-
glos duo gubernabant Reges; Deiros, Humbro propio-
res, S. Oswinus, S. Edvini nepos; Beencias, Oswius, et ambigue.
S. Oswaldi frater, et ipse a quibusdam subinde Oswinus
appellatus. Is vero S. Oswinum jam dictum, per Præ-
fectum suum Æthilwinum, detestanda omnibus
morte interfecit. Quod factum est die tertiadecima
Kalendarum Septembrii, anno regni ejus nono, ut
lib. 3 cap. 14 Beda scribit, is erat annus. Eræ Chri-
stianæ vulgaris octli, ut Oswius non debuerit absolute
Rex Angliæ vocari, cum duo tunc in ea Britannia
parte, in qua S. Swithertum natum tradit, Reges essent,
plures alibi Angliæ originis.

31 Parentes S. Switherti aut fuisse Sigebertum et
Bertram exsplendidissimis Anglorum Principibus pro-
genitos : et illum quidem Comitem de Noringram
vocat, filium Switherti comitis de Noringram, ut
sub finem ejusdem capituli asserit, iterumque seq. cap.
castri de Noringram meminit. Nonnulli quidem us
temporibus, sed vari, inter Anglos Comites memorantur,
ut ille opud Bedam loco jam citato Comes Hunualdus,
a quo proditus Oswio est S. Oswinus Rex. At nescio
fuerintne Comitatus tales hereditarii. Illud scio, nul-
lum me Noringramiæ Comitatum, etiam non exiguo
adhibito studio, reperisse. Est quidem Nottinghamensis
Comitatus, in eoque urbs Nottingham, olim Saxonice
Snottengaham dicta; sed nihil hæc ad Northumbros
attinet, in Mercia situ. Sanctitatem porro Divi Swith-
erti fuisse in somnis matri præstentiam celesti por-
tento, quod asserit scriptor, non continuo fidem facit,
tot jam nunc errorum compertus. Nam licet de aliqui-
bus Sanctis simile quid proditum sit, et evenire etiam
hic poterit, non ideo consequens est evenisse, et quidem
multiplici miraculo. Acta deinde a S. Switherto prose-
quitur nem scriptor cap. 3 hunc in modum :

32 Cum attigisset decimum quintum ætatis suæ
annum, monasterium Beardanense, cui præfuit Ab-
bas Higbaldus, in provincia Lindissæ, ingressus est;
et post novem annos Presbyteratus ordinis dignitatem
adeptus. Est provincia Lindissi, ut scribit Beda lib. 2
cap. 16, prima ad meridiem Humbre fluminis ri-
pum, pertingens usque ad mare. Urbs illic Episco-
patus celebris Lincolnia. Cambdenus monasterium illius
olim Peartanen dicti, nunc engha Bardney, adhuc pa-
rietibus spectari testatur. Si verum est, quod in Mona-
stio Anglicano pag. 142 ex veteri Chronico refertur,
a S. Ethelredo Rege monasterium illud esse constru-
ctum, non video qui poterit anno dclxii illic monachus
esse factus Swithertus; cum Ethelredus anno primum
dclxxv Wulfero fratri in regnum Merciorum, sub quo
Lendissi provincia erat, successerit, qui illud tenuit
usque ad annum dclvii, quo Canredo Wulferi filio resti-
tuit, ipseque monachus in dicto jam cenobio Bardene
factus est. Willelmus Malmesburiensis de gestis Reg.
Angl. cap. 3 scribit Reginam Estridam, uxorem
Ethelredi Regis Merciorum filiam Regis Ostwi, ca-
ritate patrui sui S. Oswaldi ductam, Bardenio mo-
nasterio suo, quod est in regione Merciorum, non
longe a Lindocolino civitate, inferri illius ossa vo-
luisse. Quæ verba videntur confirmare, quod jam ex
veteri Chronico retulimus, ab ejus conjuge Ethelredo
Rege fuisse illud cenobium edificatum. Verum ut tunc
existisset monasterium illud, cum ut adisse S. Swith-
ertus scribitur anno ætatis xv, Christi nimirum dclxii,
si sub finem anni dclxvii natus erat; cum jam antea
Meren Wulfero, Pendæ filio, sublimato in Regem, ut ad
annum dclvii adnotat Mattheus Westmonasteriensis,
Hornuensis biennio serius, adversus Regem Oswium
rebellarunt, ejectisque a regno Merciorum ejus mi-
nistriis

S. Switherti an
pater Comes?
patria Noring-
gram?

E

non anno 662
monachus
factus in Bar-
diney.

monasterio
postea
F

a S. Ethelredo
li. fundato.

qui an bo
Confessari
Pippini Ducis.

nec Darentiæ
tuæ id nomen.

nec Transiscl-
tanæ genti.

SS. Livinus
Ep. M. et
Lebvins Presb.
non recte ob
auctore vivi-
cem confusi.

S. Switherti
nativitatis
tempus officia-
te indicatum,

sed non tunc

A nistris, fines suos simul et libertatem receperunt; cui credibile videri potest monachos illos a Northumbrianis admodum alienos, ut citato loco ostendit Malmesburiensis, admissuros fuisse illis in Northumbria Comitis filium, cum regna illa invicem bello dissiderent? vel parentes Sviberto facturos potestatem, ut in hostili ditione vitam monasticam adhuc fere puer complecteretur, cum in Northumbrensi regno, ubi Christiana religio du floruerat, monasteria non decissent? Neque vero tunc Bardenex Abbas fuisse Higbaldus videtur: cum Beda lib. 4 cap. 3 commemorata S. Ceadda Merciorum Episcopi morte, quæ contigit anno dclxxii, subnectat, virum Sanctissimum et continentissimum, vocabulo Higbald, qui erat Abbas in provincia Linz dissi, visitationis gratia, de Britannia in Hiberniam ad S. Egbertum Abbatem venisse, sed longo tempore post S. Ceaddæ obitum, plane ut Ethelredo regnante id certo contigisse videatur. Neque sane, si vera est ætas quæ S. Sviberto tribuitur, eo senior haberi Higbaldus potest, nedum monastice illi institutionis magister, cum ipse S. Egbertus octo solum annis Svibertum antecederet, natus anno dcccxxix, cum dcccxxix obierit, ætatis suæ xc, ut tradit Beda. Svibertus vero natus dicitur anno dclxvii: dclxii, cum esset xv annorum, monasterium ingressus.

B 33 Quæ sequuntur, pari solertia accurata sunt. Cum xvi annos in monasterio illo exegisset, et fama nominis ejus per universum regnum Nord-Humbrorum celebris esset, non sine plausu Regis et Procerum Præsulumque, a S. Egberto Archiepiscopo Eboracensi domum revocatus est, et in Ecclesia Metropolitana Canonicus ordinatus. Annus decimus sextus a primo ingressu in monasterium, qui contigerat anno dclxii, fuerit dclxxxviii, Egfridi Regis Northumbriorum actus, quo ab hac e Sede Eboracensi ejectus est S. Wilfridus Episcopus. S. Egbertus Archiepiscopus Eboracensis nullus unquam fuit: qui post annos xi et quod excurrit, Archiepiscopate Pallium obtinuit Egbertus Alchm Magister, in doctrinam celeberrimus fuit, Sanctis tamen ab nemine adnumeratur: quod si ejus inculcandum, propterea quod hic auctor identidem S. Egbertum Archiepiscopum ingerat. Ille biennium sancte conversatus, electus fuit, ut auctor noster, in Abbatem monasterii dicti Dacore, quod monasterium cognomen accepit ab anno Dacore, super ejus ripam constructum haecenus patet. Fuit hoc monasterium in Cumbria, situm prope ripam Ituna fluminis, vulgo Eiden, ad Dacor rivulum, ubi nunc Dacre castrum, Cumbdena teste. At ut quis hic sciscitetur, quo pacto hominem Anglum sibi Abbatem elegerint Cambrenses monachi; pronuntiat scriptor, illud monasterium vice Abbatis ex mandato S. Egberti Archiepiscopi unum circiter annum rexisse.

C 34 Tum cap. 5 S. Wilfridum Episcopum Lindisfarnensem sive Augustalensem, deinde Merciorum novissime Eboracensem Archiepiscopum, anno dclxxxvii in Frisiam impulsam tradit, dum Romam tenderet, multosque illic Christi religione induisse. Quod anno dclxxxviii contigisse, supra ostendimus, et fuisse eum tunc Eboracensem totiusque regni Northumbriorum, non Archiepiscopum, sed Episcopum; nec cuiquam notum fuisse, tunc Egbertum Archiepiscopum; quem ipsum tamen ait auctor voluisse in Frisiam et Saxoniam, cum plerisque Sacerdotibus tendere, ut eos ad agnitionem fidei prædicando perduceret. Ita quod de S. Egberto Presbytero Beda scripserat, ipse ad Egbertum Archiepiscopum nedum natus transiit, Tacitos illud prætereo quod omnes illi de stirpe Frisonum et Saxonicæ in Anglia propagatos, scribit; cum superius ex Beda docuerimus, quæ ex gente oriundi essent, qui proprie Angli dicebantur. Sunt et alia pericula, quæ neque ut solida veraque complecti audeamus, neque ut subtili runaque convincere curamus: de quibus aliorum esto

judicium. Unum hic minime assequimur, qui constat ritæ S. Sviberti Chronologia, ab auctore illo in speciem studium deducta. Natus est anno dclxvii, dclxii monasterium ingressus dclxxxviii, Eboracum revocatus, dclxxx in Dacore monasterio Abbas constitutus, illud uno circiter anno rexit. Quid deinde verum egit, et ubi, per octo consequentes annos, usque dum in Brilicum cum S. Willebrardo et aliis profectus est; anno dccc? Nobis quidem satis liquet ex Beda postremis aliquot annis in Hibernia sub Egberto religiosam vitam egisse, sed huic Egberto, qui ei sanctioris vitæ magister extiterit, Egbertum Archiepiscopum substituit Neo-Marcellinus, nec satis explicat quid ab anno dclxxxii ad dccc egerit Svibertus. Quæ egisse S. Svibertus memoratur in vico Duerstat, et Hagenstein, nec reficimus, nec approbamus, aliis veteribus testimoniis destituti. De Duerstat, sive Dorstato, aut Durstadio, quæ olim Batavodurum, nunc Wick te Duerstele appellatur, utrum a nobis 3 Februarii ad Vitam S. Anselmi § 6, num. 29 et 30, pag. 402 et 403. Sed quod scribit hic auctor cap. 8 duobus distare miliaribus a Trajecto; miliaria sumit, non Romana, vel Anglica, qui Anglus videri vult, nam hæc sunt vii stadiorum; neque Belgica aut Gallica, cum tamen scribat ad S. Gregorium Trajectensis Episcopatus Rectorem, hominem Gallum; sunt enim ea xxiv stadiorum, quæ a prædite decurri horæ unius spatium, sive vigesima quarta parte diei naturalis possunt, et talio inter Trajectum et Dorstatum sunt quatuor: sed Westphalica seu Germanica accipere videtur. Hollandiæ ac Teisterbandi vocabula nusquam legimus in scriptore ullo. Sanctorum Willebrordi ac Sviberti, ipsiusque S. Marchelmi suppare.

35 Retulimus superius § 3 num. 18 ex Beda, S. Svibertum ordinatum Episcopum a S. Wilfrido, qui tunc forte patriâ pulsus, in Merciorum regionibus exulabat. Non enim eo tempore habebat Episcopum Cantia: defuncto quidem Theodoro, sed nondum Berchtvaldo successore ejus, qui trans mare ordinandus ierat, ad Sedem Episcopatus sui reverso: Addidimus ex eodem Beda, obisse S. Theodorum Cantuariensem Archiepiscopum anno dccc, xix Septembris: Sanctum autem Berchtwald sive Brithwaldum, electum anno dccen, die 1 Julii; ordinatum autem anno dcccii, in Kal. Jul. Dominica, a Godwino Metropolitano Episcopo Galliarum, et sedisse in Sede sua prædite Kalendarum Septembris. Unde manifesto consequitur, S. Svibertum anno dccciii, priusquam in Britanniam reverteretur Brithwaldus, a S. Wilfrido in Mercia tunc exulante, ordinatum. Illud ematur ergo more suo Neo-Marcellinus iste, dum cap. 10 asserit, anno ab Incarnatione Domini dcccvi id factum: redebat enim biennio ante S. Brithwaldus Archiepiscopus Cantuariensis, ad quem id manus, spectabat. Nam quod ait, S. Egbertum Archiepiscopum Eboracensem tunc gravi infirmitatis incommodo depressum, obire cum inaugurationem non valuisse, otiose confictum est, ut scpe. Et aliam, quam dicimus, causam assert Beda, cur Svibertus ad Wilfridum akerit, qui non proprie Merciorum erat Episcopus, sed Munia tamen Episcopalia, a Rege et Clero Mercie rogatus, hospes ubibat. Panum idem est, ut antea adnotavimus, quod S. Accam tunc a S. Wilfrido retentum scribat, et in Episcopum Augustaldensis sive Lindisfarnensis Ecclesie consecratum. Mortua enim anno dccc S. Wilfrido affectus est domum S. Accæ, ejus tempore alii Lindisfarnensem Ecclesiam tenere Episcopi. Quia tamen subinde unus et idem utrique Ecclesie præfuit, ita nonnumquam locutus Beda reperitur, non quasi unus esset Episcopatus, sed quia diuorun ideum erat Antistes, ut S. Eata, exulante S. Wilfrido.

36 De anno, loco, ac die inaugurationis S. Willebrardi convenit cum Beda Marcellinus; contigisse videlicet anno Incarnationis Christi dcccvi, die S. Cræciliæ, inque ipsius Sanctæ Ecclesie. Quod aut vii Novembris

D Chronologia vitæ S. Sviberti apud Marcellinum multa.

E Distantia locorum perperam designata.

F S. Svibertus ordinatus Episcopus a S. Wilfrido anno 693 ante 31 Augusti.

in Mercia.

S. Willebrardus non anno 693 ordinatus 693 vel seq.

nedum sub Higbaldonondum Abbate?

Anglitar an. 678 factus Cononiceus Eboraci.

et anno 680 Abbas Ducorenensis in Cumbria.

S. Wilfridus non anno 687 impulsus in Frisiam, sed 679.

tempore Leon-
tii Imp. non
Leonis.

A vembris a nobis discutietur : cum, ut alibi diximus, ipsiusmet S. Willebrordi scripto, forsan autographo, asseratur facta anno sexcentesimo nonagesimo quinto; et B. Alcuini testimonio in Willebrordi Vita facta dicatur in ecclesia Beatissimi Petri principis Apostolorum. Non tamen Leo Imperator is fuit, cujus anno primo inauguratum sacris infulis Willebrordum Marcellinus scribit, sed Leontius, qui Justinianum, Constantini Pogonati filium, solio deturbatum naribus mutilavit, unde Rhinotmeto ei agnomen factum : verum an mensis November anni dcccxi intra imperii illius annum primum censeri poterit, alibi examinandum, cum alii anno dcccxi, alii insequente, occupasse imperium tradant. **Mox cap. 11 et 12** multa narrat auctor noster a S. Sviberto gesta, suspecta quidem ob genium scriptoris, et quia nullo vel caractere temporis, vel alterius cujusquam testimonio firmata; editis ubique recentioribus locorum nominibus, non qualia in Vitis, quas ipso tempore, vel sequenti *Ætæ* Christianæ nono seculo, constat ab non vanis auctoribus esse scriptas, passim leguntur; ea tamen pressius singula hic expendere non vocat.

an S. Svibertas
anno 713
mortuus, post
mortuum
an 719 Radbodo-
dum,

prædicavit per
Frisiam,

et cum
S. Willebrorda
82 parochiales
ecclesias unico
biennio dedi-
cavit, in vico
Dorstato.

37 Rursus cap. 13 ad ingentium redit, eaque assert, quæ pati nemo possit, qui mediocriter sit in historia versatus. Nam mortuo Radbodo Rege Fresonum, præfatos Sanctos Episcopos Willebrordum et Svibertum ait, cum Sacerdotibus et Clericis, Hollandiam et Frisiam ubique pervagantes, rudem populum documentis Evangelicis informasse etc. Atqui mors Radbodi in Annalibus antiquis Francorum plerisque anno dcccxi signatur, in uno longe recentiori dcccxi, in alio dcccxi; nusquam, quod legerim, citius. In binis vero ubi anno dcccxi ad dccc deductis Annalibus, ad annum dcccxi legitur depositio Sviberti Episcopi, atque ipse Neo-Marcellinus cap. 27, eum anno a Nativitate Domini dcccxi, Calend. Martii feria vi, hora xii, defunctum scribit; ut antea indicavimus. Qui potuit igitur hic post Radbodi mortem ea quæ jam relata, egisse? Eosdem Sanctos duos Episcopos ut, in magna vico Duerstat per biennium prædicantes, quinquaginta duas Ecclesias parochiales dedicasse. Ego omni illo Frisæ tractu, quo isthuc fidem prædicarunt tempore, vir tot ab us dedicatas existimo, velum biennio et in vico unico. Inter plurima quæ Roouini per ripam Rheni diverrere castella, quatuor Tacitus recenset intra Batavorum insulam posita, modicis in vicis; quorum unus Batavodurum fuit, appellatum deinde Dorostadum, seu Dorstatum quod nunc Wyck te Duersteden vocari monimus, sive a vico, in quo locatum Romanorum præsidium narratur, sive a veteri Teutonica voce Wyck, quæ ferè suum, sive fluvij cuiuspiam sive maris, significat, id ductum sit nomen. Cujusmodi is S. Willebrordi ætate fuerit viciis non constat: sequenti seculo, ut ad Vitam S. Anshelmi die in Februarii, § 6 num. 29 et 30 diximus, celebre fuit emporium. Et Vitæ ejusdem Anshelmi cap. 8 memoratur Frulburgis quædam in Suonia dives et religiosa matrona, cum instare sibi obitum cerneret, Cathæ filie sue mandasse ut post suum ex hac luce discessum, cuncta quæ illius erant, in pauperes dispensaret; et quia illic, pauperes minus inveniebantur, venditis omnibus, quæ ibi dispensata non fuissent, sumeret secum argentum, et iret Dorestadum: ibi esse ecclesias plurimas et Sacerdotes ac Clericos, ibi indigentium multitudinem. Ac demum pervenisse ad Dorestadum narratur, ac religiosas exquisisse ibi feminas, quæ cum ea loca sancta circumirent, et quid cuique dispensare deberet, eum instruerent. Cum quidam die dispensandi causa loca sancta circuis- sent, et lassæ essent etc. Quibus ex verbis conjecimus non in uno oppido, nedum vico, omnes illas ecclesias et loca sancta fuisse, sed in circum adjacentibus locis. Hac ex narratione ansam posteri quidam sumpserunt, com-

miniscendi supra quinquagenas fuisse illic Ecclesias D parochiales. Ita Joannes de Beka in Chronici Episcoporum Ultrajectensium, ad res gestas Hungeri Ep. xi, scribit anno dcccxi Nortmannos destruxisse Dorestadium, (vulgariter Duersteden dictum) vicum nominatissimum totius patriæ, in quo xv parochiales Ecclesiæ fuisse dicuntur. Exploisit hoc merito Arnoldus Buchelius, qui Bekam edidit, Notis historicis a se illustratum: Quid ergo de Pseudomarcellino cense- ret, asserente quinquaginta duas ejusmodi parochiales Ecclesias a duobus illis Antistitibus per biennium in eo vico dedicatas?

38 Eosdem deia duos Pontifices asserit pariter et continue, per Frisiam et Lotharingiam, sed et usque in Daciam prædicasse. At sus ipse se verbis pro- dit, dum identidem nomina provinciarum usurpat, quo se mixisse fingit ævo ignoto: non Lotharingie numquam auditum nomen ante nepotum Ludovici Pii tem- pora. Et Dacia multis etiam post seculis pro Dania usurpatum nomen haud fuit, sed pro vicina Pannoniæ provincia, Danubio flumini adjacente. Neque hanc illi adire, sed Daniam S. Willebrordus. Quam autem vere se loca regere ad Islam flumen sito, et totum ferme populum Christo prædicando lucratum esse, et purgasse a cultu idololatriæ gloriatur, perspicere ex S. Ludgeri Vita licet, ubi S. Lebbinus præcipue ad Islam prædicasse traditur, ipso Marchelmo, ut nobis certopersusum, ætate, et auctoritate major, etsi S. Gregorii jussu ab eo illic perductus. Neque tamen adhuc post ejus decessum defuit in quo Ludgerus, S. Albrici tempore, ad stabilendam illic rem Christianam, desu- daret. Quid illud denique, quo eodem cap. 14 scribit de SS. Ewaldis Martyribus? Nabiano, inquit, introeun- tes, Christum prædicando confessi sunt: qui ab inde ascendentes in Saxoniam, glorioso martyrio coro- nati sunt. Quenam illa Nabia quum Sancti introi- runt? Mentio est Nabalie apud Paritum lib. 3 histor. sub finem, ubi Civilis cum Romanis ita misse collo- quium narratur: Petito colloquio, scinditur Nabalia fluminis pons. Multa viri quidam cruditi de Nabalia disputant, nec satis rem extricunt, dum alii Vahalem flumen, haud satis probabili conjectura, interpretantur; alii Isalam; alii amnem alium longius a Batavorum terris distantem; quidam, forte rectius, locum aliquem adjucentem Rheno, atque ibi instratum huic pontem vo- lunt; nonnulli ingenue fatentur, sibi quid sit minime li- quere. Quæstionem obscuram magis involvit scriptor noster, vocabulo Nabalie in Nabiam mutato; si tamen ro respexit. Ad S. Svibertum mox redit, et per West- phalam et inferiorem Saxoniam laborasse tradit. Quis scriptor avi illius, quo se hæc commentatum fingit, in- feriorem Saxoniam dicit: sed novis identidem indicia fraudem suam, aut saltem ignorantiæ, retegat vel in- vitus. Nam demum se S. Sviberti, Sanctique Wille- brordi discipulum fatetur, qui hactenus comitem et so- cinum putavit. Sit illa tamen ipsius modicatio univique submissio. Fuit aliquin S. Marchelmus, sive Marcellinus S. Willebrordi in pueritia discipulus; postmodum SS. Bonifacii et Gregorii, ut ante retulimus; ut non Sviberti, qui prius decesserat et vito quam ille nasceretur. Illud deinde tetendisse cum suis ad Minnigardum, id est, Monasterium scribit. Demum hoc tamen, ut potius librarii erratum hoc censatur, id est mona- sterium, quom delictatio hominis non sat memoris sui, præ quam mendacem oporteat. Minnigardum etiam fa- tebimur, si quis volet, non esse ab eo scriptum, sed Minnigardum, aut Minnigardevorde, uti recte dici os- tendemus alibi.

39 Erit fortassis, qui tantum illico fructum ab sancti viri prædicatione in fera illa gente miretur extitisse, gnarus quid SS. Ewaldis in primo ferme ingressu pro- vincie factum, quid multis post annis S. Lebbino para- tum exitii fuerit. Ferum ex ipsis horum actis doceri poterit

Lotharingue
Dacie pro
Dania, niem-
pestive posita
nomina,

quid Nabia

F

Minnigard-
dum monaste-
rium,

A poterit, fuisse non paucos, qui præcipitem gentium suorum ferociam vel autoritate frangerent, vel vi compriherent. Quid si evenerunt, quæ narrat Mimigardeworde, Bilveldæ et alibi edita ob eo prodigia? Ea nos quidem neque affirmare possumus, neque volumus cavellere; unum id molu cavetur, ne post Radbodi mortem, et tanto quidem post eam tempore, gesta illa esse a S. Sviberto credantur. Nam qui potuit biennium tutum cum S. Willebrordo laborare Duerstadii et vicinis locis in fide prædicando, ecclesiisque dedicandis, atque aliis deinceps longinquis expeditionibus; quem ipsemet auctor fatur, anno MCCXX die Martii primo obiisse, ohi quadrennio prius asserunt; Radbodem vero ad annum usque MCCXIX supervivisse fuisse plerique volunt, saltem anno MCCXXI Coloniam usque adduxisse exercitum, et cum Carolo Martello dimicasse constat. Etiam daremos eum tunc occubuisse, non erit tamen tantum spodium reliquum ad S. Sviberti decessum, ut quæ narrat scriptor hic geri per eum ullo modo potuerint, nedum biennium exigi Butavbari. At solita inscitia progreditur, qui sanctum Antistitem Mimigardo inigrasse cum suis in Saxoniam cap. 17 tradit. Non erat ergo in Saxonia Mimigardum?

B 40 Andriam cetera. Pervenitque, ait, in grandem vicum, ibi tum Brunswick, ibique diebus aliquot prædicavit Christum, et convertit multos. At nos in Februario cum de Martyribus Ebberchedorpensibus sermo esset § 2 num. 10 vel ideo hæc S. Sviberti vitam sub nomine Marcellini Presbyteri editum, videri non molire a posteris interpolatum prænuntiavimus: leniori quom par erat sententia: oportebat ut adulterium penitus reputare: at non omnia ubique discuti plenus queant. Ostendimus illic tamen Brunswicum non nisi annis post S. Sviberti obitum c. IX a S. Brunone Sarouar Duce, Henrici Aneupis Regis patruo, nomen accepisse, quod illis ipse prius fundamenta jecerit: insignis postea oppidi: cuius tamen, ut scribit Krantz lib. 2 Saxoniæ cap. 31, parva prima initia multas per tempora huius accessiones, ut per vices amplificatam, nunc in eas excreverit vires atque opes, uti facile Principibus suis titulum indiderit, qui exinde vocantur Duces Brunswicensis. Sed hoc longe postea Ita Krantz. Certeant ergo qui vident, S. Sviberti ætate grandem vicum hic fuisse, dictum Brunswick. quem vicum æq. civitatem appellat Auctor.

C 41 Ex eo deinde loco, ut idem memorat, secessit Svibertus per diversas provincias, Christianum ubique prædicans, donec veniret ad Bornetharios, quo, ut cap. 49 tradit, pervenit annis ab Incarnatione Domini MCCC. Cogit identidem nre hominis imperitiam (pene dicere fatuitas) inhibere fluxum orationis, ut quo modo secum ipse, aut cum scriptoribus omni exceptione maioribus, aut ratione ipsa pugnet, ostendam. Andriam superius ex Beda, gravissimo et sanctissimo auctore, S. Svibertum, accepto Episcopatu de Britannia regressum, non multo post ad gentem Bornethariorum secessisse. Quod ille iter ad annus XIII differt, a vixente videlicet ad MCCC et quod jam sæpius ab scriptoribus præcis plurimis refelli diximus, annorum aliquot spatium post Radbodi Regis mortem susceptum illud esse ait, cum pervenisse ad Bornetharios fateatur, annis XIV prius quam secundum prædictam rationem temporis, Rex ille abiret a vita. Quorsum autem necesse fuit odire eum acrolas Omeri amius, ad quem constructa postea est Brunswicus, et tantum percurrere telluris, priusquam ad Bornetharios pertingeret, qui Rheno ac Francorum Butavbarique terris, ex gravium auctorum iudicio, longe propiores erant, quam qui deinde Brunswicensis appellatus sunt populi? Nec ipse videlicet Marcellinus, scribit enim cap. 22 in vico Ratingen, provincie Bornethariorum causam datum esse belli Saxones inter et Bornetharios, quo bello hi

suus Rarlotti sedibus sunt; et ab iis avulsus Svibertus. D Est autem Ratingen oppidulum Ducatus Montensis hodie longe a Rheno unum.

§ VI. Insula Rheni S. Sviberto donata a Pippino Duce, a quo nunquam divorcio separata Plectrudis.

A Ad eundem unum, loco qui nunc vocatur Cæsarins-insula, Svibertus monasterium construxit, Pippino locum ei largito. Id quum ratione factum, unde ex Beda retulimus num. 6. Sed quam rem paucis ibi verbis exequitur Beda, Pseudomarcellinus prolixius inepidisque fabulis exornat: Svibertum ait, cum adhuc opud Bornetharios esset, Angelica revelatione admonitus, ut Coloniam iret ad Pippinum Ducem et Plectrudem ejus conjungere, qui ei aptum locum permanendi cum suis condonarent. Mos subiungit, Pippinum tunc habitasse in Joppilia cum Alpaide pellice sua; Plectrudem vero moram traxisse Coloniam: veluti nempe thalamo et habitatione ab eo separatam: quod ita verum est, atque et quod addit, eum illic in palatio habitasse Durum Lotharingicorum, quorum altero demum post sæculo auctori nomen capit: Missum tunc ad eum per Pippinum ad Herstallo Joppilia, nescio quem Palatinum de Ardena Geraldum Coloniam venisse: miramini correptum; deductumque ad extrinsecum, Svibertus precatione et signo Crucis exivit periculo, atque ab altero diemorem exiit. Illi deinde ad se ab eadem Plectrude misso, quem hæc suggererat, vicum Werdam in insula sive litore Rheni Pippinus donavit, magnamque auri et argenti vim, ut ecclesiam sive monasterium ibidem edificaret: Plectrudis Colonia cæmentarias et architectos curavit. Multo tacitus præterea, quæ jam aliorum pertractata vensura sunt, cujusmodi est quod Joppiliam et Herstallum confundere hic auctor videatur, cum hæc eis Mosam infra Leodiam, illa trans idem flumen sita sit. Deinde cui nota eo ævo dignitas Palatinum de Ardena? Propterea ad cetera, imo ad finem inflectit fabulam. Anno MCCXIV Pippinum aut dolentem super innocente morte S. Lamberti Episcopi, ad mortem ægrotasse. Tunc vero accersit per nobilem Svibertum, utrum visitaret, perexisse prius Coloniam ad illud-trem Ducem Lotharingum, sive Austrasiorum, consilium ab ea expetentem, quidnam facere deberet. Qui cum et Agilolphum Coloniensem Archiepiscopum cum plerisque aliis Prælatibus inisit ad Pippinum Principem, conjungere ejus; ad informandum eum, si obiret, ne illustres legitimos suos filios Dragonem Ducem Campaniam, Grimoaldum Majorem-domus Childeberti Regis Francie exheredaret: hæredem scribendo Carolum Martellum illegitimum ex Alpaide pellice genitum etc. Pippinus vero eodem anno moriens, eundem Carolum Martellum suorum principatum reliquit hæredem. Quod venientes præfati Pontifices, inglorios et tristes Coloniam redierunt, enarrantes Plectrudi omnia quas gesta erant in Joppilia a Pippino, consolantes eam, et ad tolerantiam patientie animantes.

43 Hæc est præclara coram ex tot mendacis hæcenus a Pseudomarcellino constructi operis, quæ ex antiquis Francorum annalibus et publicis donationum tabulis universa subato corrumpit. Nam primum, quod nullo a nobis intensum, nunquam vel ultro a marito discessit Plectrudis, vel ob eo relegata: usque adeo, ut quæ factæ ultimis annis ab ea locis piis donationes, utrumque nomine consignatur. Prospicere ut licet in monumentis donationis Virdunensi Ecclesie S. Vitoni factæ, ejusdemque commutativis, cujus pars ex Wasenbergio et Labbeo, recitata a nobis lib. 3 de tribus Dagoberti cap. 2, pag. 459. Est porro, ut ibi additur, Facta hæc commutatio sub die XII Kalend. Februar. anno VI regni Domini nostri Childeberti Regis. Ego Hardricius

Rheni Insula Plectrudis patrocinio, accipit a Pippino,

E

in qua monasterium extruit,

an missus ad Pippinum, divorsurus ne unum præferret legitimis liberis?

F

Non fuit a Pippino separata divorcio Plectrudis conjux:

Donationes ab utroque factæ anno 708,

Auctor idem in ten pore ordinando, secum ipse pugnat.

Brunswici nomen usurpat præpropere:

Bornetharios quando adierit S. Svibertus?

quæ eorum sedes?

A Hardricius, jubente Domino Pippino ejusque illustri matrona Plectrude, hanc chartam scripsi et subscripsi. Ergo saltem unno dccc, quo hæc facta conscrip-
taque commutatio est, una debebant Pippinus ac Plectrude, cum Carolus (qui postea Martellus sive Tudetes a rebus adversus hostes varios præclare gestis est cognominatus) jam circiter x esset annorum. Degebant itidem simul unno dcccvi, ut patet ex Gestis sanctorum Patrum Fontanellensium cap. 2, ubi legitur Pippinus gloriosissimus Dux Floriacum conobium, una cum nobili conjuge sua Plectrude ædificasse, quod situm est in pago Velocassino, anno nono Hiliberti, qui erat Exarchatus sui annus xxiii, Dominicæ autem Incarnationis dcccvi. Item anno dcccix aut sequenti, datum diploma donationis monasterio Epternacensi, cui præerat S. Willibrordus, simul ab ambobus illis conjugibus factæ, quod diplomam extat lib. 2 de tribus Dagobertis cap. 11, antea a Browero nostro ex MS. Theodorici Epternacensis recitatum lib. 7 Annal. Trevir. pag. 435. Cui in Idus Maras regni D. N. Childeberti anno xii. Pippinus et Plectrude, item Chudbertus, Bernarius... subscripsere. Satis jam liquet, Pippinum cum Plectrude divorcium non fecisse, qui ejusmodi tabulas communi consensu curarunt confici, simulque signavit? An forsitan de eo tempore ambigi potest, quo finguntur ab ea, Colonia Agrippinæ domicilium habente, Joppitum ad ipsum, lethali morbo constectum, missi duo illi sancti Antistites? Si cum extremis illis temporibus jussisset sibi res snos habere, hos ipse tunc aliis non donasset. Atqui Theofridus Abbas Epternacensis, qui cxxx anno Christi migravit e vita, sic scribit in S. Willibrordi Vita: Idem munificus Princeps, sub chirographi conscriptione, anno quarto regni Dagoberti, vi Nonas Martii, tradidit illi (Willibrordo) villam in pago Mosariorum sitam, et a præterfluentis fluvii nomine Suestrum nuncupatam, et egregiæ Blitrudis sagaci industria, ab ingenuis viris pecunie impendiis comparatam. Citat hujus donationis tabulas Christophorus Browerus lib. 7 Annal. Trevirensium pag. 435 hæcce verbis: Diploma vetus inspicimus, quo ipse (Pippinus) in villa Bagoloso, regnante jam tunc Dagoberto, jacens ex morbo, S. Willibrordum prædio Suestra donat, quod prædium ipsum ad rivum cognominem in pago Mosariorum situm esse confirmat, atque ut in nepotum, Grimoaldi et Dragons filiorum, sit titulum, cavet. Denique cum propter morbi magnitudinem subnotare non potuisset ipse, Plectrudi conjugi dat negotium, ut ipsa donationem subscribendo corroboraret.

C 44 Hæc manifesto constat nulla, qualis fingitur, impositum SS. Swiberto et Agilolpho legationem a Plectrude, Colonia Jopitum, ad Pippinum, cui ipsa Joppitæ aderat. Quam autem fatilis offertur caussa legationis? Ne illustres legitimos suos filios, Drogonem Ducem Campaniæ, Grimoaldum Majorem Duxum Childeberti, exhaereditaret. Quo autem modo exhaereditaret, qui jam ante migravit erita, Drogo quidem, qui et Droecus, unno dcccvi, Grimoaldus dccciv, sed dñi ante patrem? Probata hæc lib. 3 de tribus Dagobertis cap. 2 pag. 160, primum ex Historia jussu Childebrandi Comitis edita, ubi narrata Pippini de Radbodo victoria, quæ unno dcccvi contigit, ista subiunguntur: Post hæc Droecus filius Pippini a valida febre correptus, mortuus est, et sepultus in basilica S. Arnulphi Conf. in Metis urbe. Quæ vero unni tempestate obierit clarus exprimitur in Annalibus brevibus ex MS. S. Nazarii editis a Frehero hæc in modum: Anno dcccvii Pippinus senior regnare cepit: expulso nimirum e ceteriore Frisia Radbodo. Anno dcccvi Drogo mortuus. Alii Annales ex MSS. Tili et Petavii ita incipiunt: Anno dcccvi, quando Drogo mortuus est tempore verno. Et vero in principatum germanus ejus Grimoaldus, Pippino genitore suo ordinante, successit;

ut habeat Annales Metenses tom. 3 du Chesne: Idem qui et de obitu Grimoaldi: Anno ab Incarnatione Domini dccciv, ægrotante Pippino in Jupila villa publica, quæ sita est super fluvium Mosam, cum ad visitandum eum Grimoaldus filius ejus properaret, et ad orationem in basilica S. Lamberti Martyris processisset, et diutius in oratione pronus persisteret, a nequissimo viro, nomine Rangario, gladio percussus occubuit. Pippinus vero Princeps de infirmitate convalescens omnes qui in illo consilio fuerant justa ultione interemit. In locumque Grimoaldi, filium ejus parvulum, ex concubina natum, nomine Theodaldum, Majorem-domus cum Dagoberto Rege constituit. Eodem quoque anno Pippinus Princeps iterum molestia corporali correptus, cunctis gentibus, Francorum dominationi subactis, in pace obiit xvi Kal. Januar.

45 Non fuit ergo cur pro asserendo filius principatu legatos a Plectrude missos ad Pippinum scriptor ille commiseretur, cum ambo ante patrem fato cessissent; ipsaque marito ad extremum adfuerit. Nam quod S. Lambertum subisse martyrium scribit, quia eundem Pippinum de illicito connubio Alpaidis increpaverat; alibi forsitan refutabitur; quippe ab nullo traditum auctore, qui eo seculo, aut proxime insequenti vixerit. Non inficiamus quidem Pippino susceptum ex pellice filium Carolum, et alios fortasse; sed flagitia obstinate immortalum, nulla adlabita expiatione, nulla nos fletu causssa cogit, et cetera vitæ ejus ratio contrarium persuadet. In plurimis certe historis Sanctorum celebratur illius propaganda Christianæ religionis ardor, summaque humanitas ac liberalitas erga viros Apostolicos, et præsertim qui illius prosequendæ gratia e Britannia, Scotia, Hibernia, in Gallicæ regiones advenerant, quorum preces atque beneficia optimo Principi divinitus impetrasse gratiam reor, ut mature resipisceret. Non est aliunde petitis exemplis, quam ex re de qua agitur, illa Pippini pietas confirmanda. In Vita S. Willibrordi, Apostolica turne (eni se quoque auctoritatem hic scriptor mentitur) antesignum, ita scribit B. Alcuinus: Visum est viro Dei Franciam contendere, ac Ducem illorum adire Pippinum, viro streuam, triumphis clarum, et moribus probum. Qui enim cum omni honore suscipiens, sed nolens tanto doctore se vel suam privare gentem etc. Ipsum quoque S. Sribertum (quod fere nuncum asserunt Pseudomarellino credimus, quia ab certis auctoribus ante relatam idem Pippinus honorifice suscipiens, aliquanto tempore secum detinuit, ut verba vitæ ab eo audiret. Nonne ejus monitis ac precibus impelli potuit, ut, quod olim itam Ethnico Regi Daaet Propheta sumdebot, peccata sua elemosynis redime-ret. Certe in diplomate quod paullo ante ex Browero evasimus, idem Pippinus ejusque conjuge Plectrude, possessoribus quasdam donasse monasterio Epternacensi proficitur, quo et præteritæ vitæ passent abluere sordes, et donante Domino ad æterna gaudia pervenire.

46 Nonne id argumentum est satis perspicuum, quam cum commissorum criminum puniret? Dabimus aliud haud paullo certius indicium procuratoris identidem Christianam expiatione consentia, per Penitentia Sacramentum, idque singulari modesti piæque amplexificatione. Promemus ut ex S. Hieronis Episcopi Vita, edenda postmodum a nobis ad idem vii Muni. Truerat is cum Plecthelmo itacem Episcopo et Oigero Dmeono, e Scotia in Galliam; eumque Pippinus Dux Francorum narrante fama dulcit, tales viros intra regni sui terminos peregrinari velle, totamque patriam illorum illustrasse sanctimonia; gaudio repletus, eos ad se venire fecit properare. Quos adventantes cum honore suscipiens, auditaque caussa itineris, B. Wironem mox inter suos Honoratos cunctisque vene-

D Grimoaldus occisus medio anno ante obitum patris,

qui eam ex-tem ultia,

peccata expiavit

E

studio prom-ventis re-ignis,

liberalitate erga viros sanctos

F

elemosynis,

MS. timoratum ut honoratum

708,
709,

714,

pli ante Pippinum occidit, Drogo ab ante O.

randum

A raudum locavit, ejusque sanctitati se cum suis committens, cum summa veneratione ut Patronum excoluit. *Ac paullo post uthare adduntur* : Tantæ etiam venerationis apud præfatum Francorum Ducem habebatur, ut præsulem animæ, tutorem vitæ, ob sanctitatis insigne, inter suos eum veneraretur. Nam solitus erat illi lubrica lapsus humani detegere : nec dedignatus est gratia Confessionis disca-
ceatus eum adire, ejusque oris imperio prompte parere. Consultis etiam natu majorum interesse sæpius accitur, quandoquidem habili consilio, nec futis eloquio, non personam accipiens, sed rerum veritatem palam facere non destitit. Numquam livida bilis frontem contraxit in rugam ob indignantis cujusquam livorem. Soli Deo tantum maluit placere, quam adulatrici linguæ obnoxius assentire.

47 *Patria habentur in S. Plehelmi Ep. Vita xv Julii, tum de honore quo cum Pippinus prosequabatur, tum de eximia demissione, qua cum peccata enuntiatus adibat, mortuo fortassis vel aliente S. Wiro* : et quidem ad monasterium veniebat qui Mons S. Petri dicebatur, nunc S. Odile, ad Rurum flumen juxta Raramundam, ubi adhuc ecclesiæ rudera videntur : qui locus cum plusquam xxx militibus possessionem distet ab Herstallo castrum, aut Jupulia, verisimile est

B fuisse illi aliud non ita prout ab cucubio illo distans, palatum; uti et Plectrudis fundi fuerunt, Susterensi cucubio ab ea Pippino donati, quod paullo ante retulimus. Ita ergo habet Plehelmi Vita : Sed Pippinus Francorum Rex incomparandus in tanta veneratione eum habebat, ut singulis annis iustante Quadragesimali tempore, de suo palatio descendens, nudis pedibus, et regali deposita purpura, ad præfatum locum, quem Sanctus incolerat, ire properaret : et cum eo tenuit consilium, quomodo regni gubernacula secundum Domini voluntatem gubernaret, et sanctæ fidei magnitudinem in seipso suisque subjectis adangeret. Ibi quoque cum summo Sacerdote Domini, confessione criminum facta, et accepta penitentia, de humanitatis parte desol contracta. *Quod Pippinus Francorum Rex appellatur*, non est quod quisquam inde conficiat, Pippinum Breve hunc fuisse, Caroli Magni parentem : nam ut antea monuimus etiam avus ejus, cum Crassi vel Herstalli cognomen tribuitur, Rex appellatus apud Histories reperitur, et regnasse dicitur, in Austrasia præsertim, et maxime, victo, ad Dorestatum Ratbodo, atque ex ceteriori Frisia pulso. Nec aliter quam Regem Pippinum oppellunt Jupulie villa quinguli : qua cum aliquando transiret, et sciscitaret ex colono quopiam, ubi castrum olim in ea villa fuisset, interrogavit an Pippini Regis castrum quærerem, et locum ostendit fusca circumdatus, intra quam id scitisse dicitur. Non licuit explorare, ea an a talem Pippini præferret; præsertim cum Herstalli cis Masam, nullum veteris palatii vestigium repirere, peritos percunctando, potuerim. Quæro iterum an ita obstrinasse in flagitio mentem credibile sit Principem, moribus bonum, ut cum vocat Atrunus, quique nollit sancto doctore Willebrordo vel so vel suam prævari gentem, et aliquanto tempore S. Sribertum secum detinuisse memoritur ab ipso Pseudo-marcellino, ut verba vitæ ab eo audiret? Qui multa

C pitorum hominum catibus bona largiretur, quo prætoritæ vitæ passus abluere sordes, et durante Domino ad æterni gaudia pervenire? Qui sanctos viros in veneratione haberet, solitus sancto Episcopo lubrica lapsus humani detegere, et gratia Confessionis disca-
ceatus eum adire, ejusque oris imperio prompte parere : ad alterum multo Quadragesimæ per aliquot milia possumus, nudis pedibus et regali deposita purpura, præparare : et cum eo tenere consilium quomodo regni gubernacula secundum Domini voluntatem gubernaret, et sanctæ fidei magnitudinem

in seipso suisque subditis adangeret; cumque eo, D Confessione criminum facta, et accepta penitentia, de humanitatis parte deflere contractis. An consequens videtur, ut qui hæc, per annos plures, imo ad vitæ ultimam fere periodum senserit egeritque, is deinde duos alios Antistites sanctitate claros, plane sub exitum vitæ, hortantes ut pellicem a se oblegaret, et quod æquitas sanctæque Matris Ecclesiæ instituta a toti in re ac tempore præscribunt, non negligeret, ut sibi animæque suæ consuleret, utque sibi ultima præsidia procuraret; hæc, inquam, hortantes audire voluerit? Quamquam ne horum quidem rerum gratia præcipue missos a Plectrude auctor ille scribit; sed ut filius, pridem mortuus, heredes scriberet. Ut satis mirari non possim, quæ furar hominem egerint, ut viri sancti Marcellini, sive Marchelini, personam sibi inlueret, Sanctique Antistitis Sriberti res gestas, quos partim conspexisset ipse, partim certis auctoribus didicisset, se committere literis gloriaretur, nec qui fuerint homines quibuscum res nectas affirmant, aut quorum gratia, ætati prius reputaret.

48 Si Plectrudem diceret patrios magistratus non filius suis ambuisse, sed nepotibus, Grimoaldi filio Theudoaldo, et Arnolfo alterique Diagonis, mereretur fortassis, ut non omnia confinis credideret, quando impensius favisse nepotibus suis illam constet, et hostili in Carolum animo fuisse. Curaverat tamen certe Pippinus ut Theudoaldus Major domus Dagoberti Junioris putre mortuo fieret. Quas Domus filius possessiones reliquerit, quosque magistratus et quatenus ipsi horum cupices fuerint, hand legimus, neque utrum ipsi quoque ut Theudoaldus illegitima thoro fuerint nati. Plecter tamen event, ut penes Carolum rerum summa esset, sine patris extrema voluntate id factum, sive Caroli ipsiusmet virtute, Principium favore subnexa; prævidetur certe Numinis, Galliarum genti patrocinantis, ejus et ipse gloriam potestatemque, Surarenis, Frisonibus, aliisque barbaris debellatis, et filius ejus Pippinus, nepusque Carolus Pontificis Romani auctoritatem, totiusque Ecclesiæ dignitatem, mirifice amplificavit. Quæ quidem sperari a Theudoaldo non potuissent, cum

is etiam Gentiles et Friesa ad auxilium contra Francos Caroli adherentes evocaret. At neque illa Pippini, in regna præsertim Austrasurum, summa, et, quamvis sine invidia nominis, regia potestas, erat ejusmodi ut

patrimoniali jure liberis obtingere deberet : neque tamen etiam si id usu moribusque receptum fuisset, non ideo Caroli præ Theudoaldo potius jus fuisset. Erit illo quidem e pellice genitus, sed patre Pippino potentissimo tunc Francorum Principe; Theudoaldus vero et ipse de pellice, patre Grimoaldo, qui Princeps ipse supremus non erat, sed Principis filius : sic ut proprius Pippino Carolus esset, quam Pippini filius genitus. At multum ista nunc, quid tamen attinebat adulterum

F passum Principis Pippini, jam penitentia religionisque queribus (ut credimus) expiatum, ita scripto transmutere ad posteros, itaque de pellice loqui, ac si totum etiam morientis Principis animum penitus possederet? Cur filio tam invidere notum, qui ita se gesserat, ut quibus illius erant noti natales, ñ hoc libenter faterentur dignum fuisse, qui honestus nasceretur? Si scriptor tam fuisset Sanctus, quam se fingit, abstinuisset tanto post tempore ab ejusmodi reprehensione celebrerrimi Principis, calumniam. Imo si quid illi sana mentis erat, intelligere poterat apud uspotem ejus clarissimum Regem Pippinum, ex ea descriptione pergravem nesci offensum posse, in ejus tamen benevolentia præcipuum curatori-
bus rei Christianæ in Frisia ac Germania positum præsidium erat. Verum hoc inconsiderate temeritatis crimine auctorem absolve. Nihil ille cum scribebat, sibi a Pippino domoque ejus plane jam extincta memere poterat. Aliud meminisse debebat, existere posse, qui ejus mendaciam relegeret ac confutaret. Sed hoc quoque ne metueret, suum ipse nomen reticuit, sancti viri assumpsit.

frequenti
confessione
sæpe,

ad eum disca-
ceatus
accedens,

præsertim
initio Quadra-
gesimæ,

de vita emen-
danda
Confessarium
consultus,

injunctamque
penitentiam
implenti,

iniquè obtre-
pente Pseudo-
Marcellino.

Carolus
Marcellus
utrinque filius
præfatus,

feliciter in
reia Franciæ,

et Ecclesiæ

Vitium nata-
tum ejus
evulgare
inurbanum,

et periculosum
eo tempore.

A *assumpsit, novo sese flagitio alligans qui non solum mendacia palam vendicaret sed eorum Sanctum faceret auctorem, quo facilius nihil doli metuentes lectores circumveniret,*

§ VII. *Viris doctis repudiata hæc S. Sviberti Vita: perperam ab aliis propugnata: ab nostro opere rescanda.*

N *on immemor ejus quod Libello de Martyrologiis inculcat Joannes Molanus cap. 23. Quod in reprehendendo oporteat esse tardum et modestum, dudum invitatus magnaque cum tardio versor in discutendo commentario hoc inveniendi hominis. Quare etsi plurima adhuc restant, quæ castigari, nec leni calamo, mereantur; abruptam tamen, paucique forum, si prius monuero, aut me alios fuisse, qui hunc ejus tractatum merita reprehensione perstrinxerint. Sed nonnulli ita leviter, id egerunt, ut faterentur tamen a S. Marcelino compositum, sed corruptam et violatam a recentiore aliqua manu. Ita post alios Aubertus Miræus in Auctario de scriptoribus Ecclesiasticis cap. 203, ubi altum et nævum imprudens aspergit, scribens cum S. Sviberto in convertendis Frisiis, Westfalibus, B*

ructuariis, et aliis Germaniæ populis, socium ac piæ peregrinationis comitem fuisse: cum auctor ipse cap. 15 quædam horum neget: Huc usque, inquit, ego Marcellinus.... cum S. Sviberto conversatus, quæ conscripsi vidi, et ferme omnibus præscriptis interfui: et deinde ipso tendente cum suis ad Minigardum, id est Monasterium (ita enim scribit) ego redii, habita benedictione ipsius, Frisiam versus, et sic quæ sequuntur, ex relatione veridicorum fratrum conscribo. Ac demum cap. 18 et quatuor sequentibus de Bornacuriis agit.

50 *Timide ac reverenter Christophorus Browerus noster in Sideribus Germaniæ, editis Moguntia anno 1616, in Notat. ad Vitam S. Gregorii Ultrapedini ab S. Ludgero scriptam, cum citasset Marcellinum in Sviberto, mox huc correctione dictum temperat: Si personam tamen ille suam tuetur. Molonus in Indiculo SS. Belgii v. Egbertus inter alia sic scribit: Sunt autem manifeste vitiosa per ejusdæm imperitiam gesta S. Sviberti. Prolixius de eodem scripta agit Jacobus Gretserus noster in libro de Eystettensis Ecclesiæ Divis Tutelaribus edito Ingolstadt anno 1617, Observationum lib. 1 cap. 9, quod capitula orditur: Mira, imo prorsus mira, canit nobis Marcellinus, qui res gestas S. Sviberti in litteras misit. Que si vera essent, ruerent multa, quæ nos nunc pro compertis reputamus. Atque eadem sententia mox: Hæc Marcellinus, quæ si vera sunt, necesse est, ut multa, quæ constitutissima habentur, collabantur et in tenues nimbos evanescent. Ac paullo post vocat Suppositivum vel saltem a mala manu vitiatum et corruptum Marcellinum. Tandem paullo propius ad nostram sententiam ita accedit: Corrupta sunt gesta illa, si non prorsus supposititia, et nec primitus quidem a vero Marcellino, discipulo S. Sviberti, sed aliquot seculis post ab alio quopiam composita: nam hæc quæ nunc extant, et Surius nobis exhibet, ex veri Marcellini officina non prodisse, duobus potissimum argumentis ostendi potest; nam primo, Auctor iste utitur vocabulis regionum et provinciarum, quæ non nisi post aliquot centenos annos ab obitu S. Sviberti extiterunt: cujus generis sunt, .. Lotharingia, Bruns-wicum, Monasterium urbs Westphaliæ etc. Ac postea sic concludit: Ex his liquet, Historiam de Gestis S. Sviberti immerito præferre nomen veteris illius Marcellini Angli, quandoquidem fieri non potuit, ut ipse in sua scriptione nondum patis provinciarum et urbium vocabulis uteretur.... Secundo idem probatur ex multis quæ Auctor*

Martini T. I.

ille asserit, nec tamen concinunt cum Bedæ aut cum aliis antiquioribus et veracioribus Historicis Anglicanis. Atque aliquanto post: Quare corruunt quæ Pseudo-Marcellinus fabulatur de benedictione, quam Archiepiscopo Eberto duodecim illi Ecclesiæ sub discessum in Frisiam petiverint. Demum sub finem capitis sic ait: Plura errata, et quidem longe plura occurrunt in illa historia Svibertina, Marcellini specioso nomine velata. Multa quoque contra Pseudomarcellinum Vitamque hanc S. Sviberti scripsit Willebrordus Boschartinus canonicus B. Mariæ de Thugerto ord. Præmonstrat. Canonicus, in Dissertationibus de primis veteris Frisæ Apostolis, quas anno MDCL Mechliniæ edidit: sed multa habet quæ non præcipue ad S. Sviberti Vitam nobis videbantur pertinere, ac proinde ad S. Willebrordi Vitam rejecimus, atque alio, et in multis non admodum stringit; bonam tamen operam, et non paucorum annorum posuit, quamvis librorum multorum, vel qui nondum ad manus ejus venerant, vel cum defecta jam esset ætate prodierunt, destitutus præsidio.

51 *Existere tamen nonnulli, non inducti alias rivi, qui hunc Marcellini commentarium, vel neutiquam discussum temere sequerentur, vel etiam propagnare con- E*

ventur. Horum facile princeps fuit Egulus Gelenius, tunc Colonie ad S. Andream Canonicus, dein ab Eminentiissimo Cardinali Wartenbergico, Episcopatus Osnabrugensis Suffraganeus adoptatus, et ab Romano Pontifice Aureliopolitanus in Asia Episcopus constitutus. Is scriptum quoddam dedit in lucem, cui titulus: Clypeus Swibertinus, jactat, quæ in scriptorem Vitæ S. Sviberti contorquentur, avertens. Nolo acrius mortuum refellere, cujus humanitatem superstitis cohi semper, unarunt docti omnes. Alioquin quæ profert argumenta sunt ejusmodi, ut qui scriptum hoc nostrum legerit, et sit in antiquioribus harum nationum monumentis mediocriter versatus, facile perspecturus sit, neutiquam magnum esse in ea defensione robur. Argumentum illi præcipuum a traditione certissimum, ut ait, majorum, et plurimum quidem secularium; quam probat Rikfridi Ultrajectum Antistitis epistola ad S. Ludgerum: quæ ipsa quoque, et luculentum ad rem responsum, confictum sunt, vel ab eo ipso qui se Marcellinum mentitus est, vel eodem certe tempore. Allegat tabulas publica auctoritate confectas in oppido Gornichmensi, anno MDCCCXXII die XXIV Octobris; quibus ex tabulis constat, eorum viris honoratis, a Theodorico Pauli Vi-

Willebrordi, Boschariti

Egulus Gelenius esse verum Marcellini scriptum contendit,

citato exemplari charactere, quod ante fere 200 annos trinitum erat, et lacrum

F

A dulus, sed nullo satis adhibito defectu: quasdam enim stylo quæ primum conscriptæ sunt fideliter reddit, ut Vitam S. Petri Thomæ ex ordine Fratrum B. Mariæ de Monte Carmelo, quam ex eo edidimus, et alias quasdam; sed alia item collegit fabulosa, de Caroli Magni bellis atque variorum Regum rebus gestis. Quis vera in MSS. codicibus versatus, non sæpe reperit chartacea ejusmodi scripta, quæ quavis non nisi a centum aut etiam paucioribus annis exarata, lacera tamen essent scissoque; præsertim si incuriose trita manibus, dum inter symphoniacos ea illi anagnostæ contrectarunt? Quid deinde papyro fragilis? quomodo facile ac cito labescit? præsertim insuliginosa et pulstri regione, qualis esse Frisia dicitur. Quæ Greiserus habet contra hunc Marcellinum commentarius argumenta, refellere nititur idem Gelenius; sed parum feliciter: novanilla ne attingit quidem aliorum quidam trahit. At Brunswick quidem existimant a Brunone Magni Hindekindi fratre nomen accepisse, licet postea a Brunone ejusdem Hindekindi abnepote ejusdem corporis adipiscari. Sed od utrumvis oppidi ut nominis origo referatur, prius scripta fingunt Vita, quam illud loco a Hindekindi fratre nomen fieri potuerit. Dubitat tamen Gelenius, an non errore calami Brunswick pro Bardwick antiquissimo Saxoniæ oppido expressum sit, ut paullo post censeat Brunswick pro ea urbe, a qua Ducatus Brunswicensis nomen sortitus est, nequaquam accipi debere, cum nullum extet vestigium, quo S. Sribertum Visurigin transisse probetur. Quod cum is adit Brunswick, fuisse eis Visurigin circa Anguriam et Marchiam Comitatum aut ditionem, quæ a Brunone domino suo ad tempus vita passim appellabatur, more tunc solenni. Nulla vero Brunonis, ejus dominio vicus ille, sive, ut cop. 18 appellatur, civitas, pareret, memoria usquam extat. Neque ista gratis sic excogitata, Marcellinum magnopere juvant.

§2 Quinobrem qui alii hujus commentario putrificantur, ut legitimo facti S. Marcellini, ii tamen nunc interpolatione, nunc vitium, et in multis quidem, fatentur; assuta viris, nulla explicatibus egerit, adrita locorum recentiora nomina, extritis veteribus illis quæ nunc exoleverant. Quærimus autem cur id putius in eo factum libro, quam in aliis innumeris, quibus etiam ab ipsa nominum antiquitate splendor pretiumque est? Cur non aliunde saltem aliquod profertur exemplum vetusti illius temporis exemplar? Multa sane vidimus et pervolvimus vetustissima de Sanctorum gestis volumina; nullum, (quod quidem possimus ecce annis antiquius censere) in quo hæc sub Marcellini nomine Vita extet, imo vel extet quidem. Nunc citasset eum auctorem Sigebertus Gemblacensis in accuratissimo Catalogo scriptorum ante annos vti, compositio? Atqui meminisse illius Vitæ antiquas graves et sanctos scriptores, Ruffinum Trevericensem Episcopum in epistola ad S. Ludgerum Episcopum Minigardervordensem, quem is in tempestive Monasteriensium appellat, ut ipse se Ludgerus in historiæ canonizationis S. Sriberti, cum vetera S. Ludgeri scripta accurate enumerent, etiam Rhythmicus Poeta, qui circa annum cæcæ triplici Litaniæ illius octo contexuit. An si scripta unquam fuisset a Ludgero historia illa non Werthina extaret? aut ejus saltem memoria? Atqui aliquando S. Marcellini, sive Marcellini, Ludgerus in Vita S. Gregorii Magistri sui; meminerunt et qui Ludgeri res gestas scriptis narrant; at nemo historiæ Canonizationis S. Sriberti, nemo Vitæ hujus.

§3 Hanc tamen Vitam contendunt quidam inter se congruere cum variarum Ecclesiarum traditionibus et monumentis, et ad pernoscentiam antiquitatem condu-

cere: ut timere merito debeamus, ne verius quam vellemus vendicias postulent. Quanto citius et solitius id egerint, tanto gratiam a nobis, et Corlitibus ipsis, majorem indant. Neque enim aliud quam veritatem spectamus. Hanc si a se stare docuerint, libenter assentimur, et hæc ipsa, quæ nunc pro eadem, ut veniunt, veritate commentamur, expungemus. Si ab ea ipsimet palam aberrabunt, vel hoc ipso nostra firmabunt. Nemo Gallorum est, qui veteres fabulas de origine Francorum, a Triganis etiam, et usque quo Hektor, repetita, ex plodentibus succenseat. Sunt hic quaque, sicut alibi, si non ubique, ad otiosos hominibus confictæ, et chartis illarum horrores; quæ minus tolerari possunt, si ad res sacras aut Divorum acta referantur.

§4 Quid ergo? inquit, infertur cultus S. Sriberti primum Apostolum Minigardervordensis, sive, ut nunc vocantur, Monasteriensibus fuisse? Minime vero, sed id non sola affirmamus hujus scriptoris auctoritate. Sed credibile ut nobis videtur, quia S. Rudboldus infra scribit aditisse Saxonicos agros, in quibus Minigardervorde. An Hildegardium Coloniensem Antistitem Martyrio coronatum infirmam? Neque apud ipsos Colonienses de martyrio, deque anno et die necis ejus convenit. De Agilolpho quid? Colitur ut Sanctus et Martyr, Legatum cum S. Sriberto ad Pippinum anno dccxv, ea causa, quæ tradit Pseudomarcellinus, haudquaquam nobis credibile videri supra ostendimus. Neque ejus martyri gloriam observat hujus rei fides scripturi tam levi abrogata. Tamen alibi discurrunt, quæ causa casus, quo tempore, a quibus, Vita quam ex MS. Malmundariensi, et Coloniensi S. Marci ad Gradus, daturum suo loco sumus, tradit in Carolo Martello legatum ad Danielem, sive Chilpericum Regem, et Raginfridum Majorem-Dominum, qui Coloniensem fides evocato ad auxilium Ratibulo Rege Frisonum, instarent; ubi horum militibus ad Ambloarum Ardennarum vicum, crudeliter interfectum fuisse. Quod dicendum esset cantigisse anno dccxvi, quæ deinde ad eundem locum Ambloarum a Carolo ruti, rursumque Vinici in pago Cameracensi anno insequente fuditibus debellati, xii Kal. April. die Dominico in Quadagesima. At si tunc occisus est S. Agilolphus, quomodo ad eum et alios quosdam Germanos, Belgicos et Gallicos Episcopos datæ litteræ a Zacharia Papa circa annum dccclviii, quæ recitantur in Vita S. Bonifacii Ep. et Mart. inque Baronii Annalibus? Quæ discrepantia non ito levi studio conciliabitur. Sed de hac alibi.

§5 Sed denique inclamant nobis pii homines, et gnari rerum, ut reputemus nobiscum, viros oppido eruditos et sapientes, S. Marcellini narrationem non solum ut legitimum defendere, verum etiam laudare: esse in his Baronium, Bellarminum, Harpsfeldium, Possessionem, Arnoldum Wionem, Gerardum Joannem Vossum, Gabrielum Burletum, Michaelum Alfordum, et alias complures. Eorum tamen nonnulli fatentur, non paucæ virtutis; et Harpsfeldius quidem utque Alfordus, missis duodecim illos viros Apostolicos non Egberti Archiepiscopi, qui nullus tunc erat, auctoritate; sed Egberti alterius, pii Sacerdotis in Hibernia tunc degentis instigatu; cetera mutantur ex Marcellino, quem omnino profertur H illebrordi ac Sriberti, quando primum in Frisiam venerunt, comitem fuisse Baronius certe in Annot. ad Martyrol. Rom. Extant, inquit Sriberti, Acta a Marcellino Presbytero fidelissime scripta. At Lucas Holstenius, Vaticanæ Basilicæ Canonicus et Bibliothecæ Præfectus, vir doctissimus, anno cdo dccxvi iv Non. Febr. Romæ passim vita functas, in Annotatis marginalibus ad Martyrol. Romanum Em. Card. Baronii, quæ Romæ biennio post illius obitum edita sunt, ad illa verba a nobis ex ejusdem Baronii ad Kal. Martii Annotationibus citata, hæc sapientissimo addidit: Quidam docti viri pro recentiori commento habent.

D
Ecclesiarum et urbium veteres traditiones an impugnamus?

an S. Sribertus Apostolus Monasteriensium?

Hildegardus Ep. Col. an Martyr?

Quidam S. Agilolphus martyrum subici?

F
nam hanc Enas Nobilissimus vocat recentius commentum.

A 56 Ad ea vero, quæ Bellarminus in libro de scriptoribus Ecclesiasticis de Marcellino, minime ambigua phrasi tradiderat, tota illa Sviberti historia non satis severe perlecto; Philippus Labbeus 10. 2 Dissertationis philologicæ de scriptoribus Eccles. ista adiecit: Dicitur scripsisse Marcellinus Presbyter Vitam SS. Willibrordi atque Sviberti; atque hujus quidem... gesta dictasse Gregorio Ultrajectensi Episcopo: sed quæ modo legitur apud Surinm Kal. Martii, scetet paracronismis, et ab imperito scriptore supposita est, ideoque a cordatis Historicis auctor ille stramineus passim dicitur PSEUDO-MARCELLINUS, qui multos induxit in errorem, ac nominatim Bar. Bell. Poss. Vossium. Ita Labbeus, Paulo deinde inferius: Miræus in Auctario, dolendum esse asserit, Acta S. Sviberti a Marcellino scripta, corrupta et violata fuisse a recentiore aliqua manu, quæ novitia aliquot provinciarum nomina interseruit. Sed longe profecto graviora sunt vulnera, propter quæ exclamare debuit: Utinam quis sinceram et integram historiam in lucem proferat! Medicinam huic malo expectamus a RR. PP. Joanne Bollandi et Godefrido Henselienio. Hæc ille, digna quidem ipsius humanitate, sed quæ admittere nostri tenuitis refrigiat. Profitemur certe quidem, quæ probabilia de hoc Belgicæ sive inferioris Germaniæ Apostolo, Divisæque oliis, latere uspiam, quo partituri nostro labore fassit, comperimus, perscrutatos diligenter, et prompte emissuros in lucem. Non sumus tamen hactenus assecuti quidquam, quod vel Sancti illius Acta illustrare possit, vel lectori quoquo modo satisfacere, præter ea quæ supra ex Beda recitavimus. Neque aliud quidquam solidum repetit S. Radbodus XIV Ecclesiæ Trajectensis Antistes, anno CMXVII XXIX Novembris vita functus, cujus dubius inferius de S. Sviberto sermonem et Carmen allegoricum. Quod indicio est, nondum tunc hanc Vitam fuisse compastam, ducentis a S. Sviberti obitu annis. At ne quidem ducentis, ut antea dictum, post ipsius S. Radbodi excessum.

37 Pluræ igitur rescanda ea ab hoc nostro de Sanctiorum Actis opere Futu est. Neque nllum satis efficax exegituri potest cataplasma, quo gravissima illius vulnera, ut ea optime Labbeus vocat, sanari queant. Quid? Arborem, inquam, totum excales, quod pauculi exaruerint rami? Aurum obicies, quia admixta scoria? unumquod, si in lutum incidit? Arboris hujus nec unicus quidem est ramos, cui secure fidere possimus: truncus ipse cariosus, caudex maximam partem diffusus. Scire tantum est, vix ut paucula auri ramenta superint, quæ a Beda manarunt: si quid Unionum simple, ut auere forsitan liceat, quod Radbodus scripsit: cetera quisquiliæ sunt, quia veritate, qua stat historia fides, carent. Quisquiliis tot longue illustri miraculis, tam eximia virtutum exempla appellare, quid est aliud quam suum Sanctis honorem detrudere? Imo eam vel maxime amplificamus, quod nihil us affingi falsum velimus, (qualia plurima S. Sviberto, non pauca ipsi S. Marcellino, sive Marcellino, et quidem ipsiusmet calamo tribuuntur) nihil non solide testatum, qualia hic innumera: nam quæ manifeste falsis immista, et unico nituntur auctoris hujus testimonio, quis vera esse præstet? Neque metuentum est, ne Ecclesiæ sanctæ cuiusvis id suspiciendum afferat, ansamque calumniandi sic unnes Sanctorum Vitæ ac miraculi, quasi ea omnia simili modo confecta sunt: potius si cui sinistra querelam ejusmodi opinio inderit, vel hac ratione revocetur. Quam ad rem illud fuit, quod a Tertulliano lib. de Baptismo, num. 17 scriptum: Quod si quæ Paulo perperam adscripta sunt, ad licentiam mulierum docendi tinguendique defendunt; sciant in Asia Presbyterum, qui eam scripturam construxit, quasi titulo Pauli de suo cumulans, convictum, atque con-

fessum id se amore Pauli fecisse, loco decessisse. D S. Hieronymus lib. de scriptorib. Ecclesiast. cap. 7 librum illum vocat παρόδου; Pauli et Theclæ, et Presbyterum ejus auctorem apud S. Joannem ait convictum fuisse, et gradu motum. Utinam hujus quoque Vitæ auctorem et consimilium scriptorum, par pro merito multa sequeretur, ne simplicitatem et bonorum hominum credulitati illuderent!

§ VIII. S. Sviberti miracula, cultus sacer, reliquæ. Alius ab eo S. Svibertus junior Episcopus Ferdensis.

Miracula quam plurima meritis S. Sviberti accessisse dubium nobis minime est, cum cultus ejus tot jam seculis in Werda Carsæa ac locis propinquis riguerit; quæ religio haud solet non identidem celestibus beneficiis compensari: sint porro nec ne in eorum censu reponenda, quæ rejectas uultur narrat, nihil est causæ cur affirmemus aut negemus. Eo tamen nobis inclinat animus, ut censemus contra angix pestem invocari ejus opem solvere, quod toties illius patrocinio sanctam eam fuisse iuculet, quia id vulgi rumore celebre ejus tempore fuerit: nam sepe evenit ut Sanctorum quorundam ad certarum agritudinum curationem auxilium impleretur, non quia non possint aliarum quoque remedium a propitio Dei numine obtinere; sed quia aliorum, quos quo et ipsi laborant mala liberatos viderunt, exemplo permoti, us quoque modesta cum fiducia supplicent, ac pari felicitate exaudiantur; sicque ad plures vis exempli pervadat. Et certe Hermannus Greven in Addit. ad Usuardum, cum totum fere S. Sviberti elogium ex Beda sumpserit, illud tamen addit, uti et alia Martyrologia, Squinantiam, sive anginam, solum curare. Alioquin multa ubi ea esse patrata indicat oratio, quæ in Officiis propriis Archiepiscopatus Ultrajectensis, et Episcopatum suffraganeorum, recitatur Kalendis Martii, quo die in illis Ecclesiis ritu duplici celebratur. Ea sic habet: Deus qui ad conversionem gentium B. Sviberti Confessorem tuum atque Pontificem, Evangelicæ prædicationis gratia ac miraculorum gloria sublimasti; concede propitius, ut qui per ejus ministerium fidem tuam edocti sumus, ejusdem intercessionem ad visionem gloriæ tuæ perducamur. Per Dominum.

59 Inscriptum est ad eundem diem plurimis Martyrologis tum MS. tum ex cæcis S. Sviberti nomen. Citat Baronius in Not. ad Martyrol. Bedam, Usuardum, Adonem. Beda vulgatus typis Basilienis, et Plantini Antuerpiensis ita habet: Eodem die depositum S. Sviberti Ep. et Confess. At non extat in genuinis Bedæ exemplaribus antiquissimis manu exaratis. Neque in optimæ Notæ exemplaribus Usuardi tum manu exaratis, tum excuso Lutetæ anno CMXXXVI, nec in Bellinodæ Paduæ, Exemplar Usuardi, sed interpolatum ante cæcæ circiter annos sub Sigismundo Imp. a Wido Krentzel in Alsatia descriptum, hæc habet, quæ et in variis Belgicis MSS non admodum vetustis, quæ apud nos sunt, et in Molani Additionibus ad Usuardum, leguntur: Apud oppidum imperiale, quod Werda dicitur, natalis S. Sviberti, Werdensis Episcopi et Confessoris, qui temporibus Pipini, una cum S. Willebrordo verbum salu s gentibus prædicavit. Hic inter cetera infirmitatum genera morbum, quem Physici squinantiam nominant, solitus est curare. Simili aliquo exemplari usus Baranius cum Usuardum citavit, et quod nunc in Martyrologio Rom. legitur, ejusdem Sancti elogium, concinnasse videtur, his expressum verbus: Apud civitatem Werdam S. Sviberti Ep. qui tempore Sergii Papæ apud Frisones, Batavos, et alios Germaniæ populos Evangelium prædicavit. Martyrologium Columæ excusum anno MDCCCXCVI ita Kalendas Martii auspiciatur. In territorio Montensi oppido

Labbeus suppositam ab auctore Stramineo;

sinceram a nobis expectari;

dum quis tam non avertimus;

at nec S. Radbodus ante 750 annos.

Hæc saltem ab opere nostro recedenda;

nec ulla jactura erit,

vel miraculo ram vel exemplorum, quæ vulnera;

hæc censura religioe Sanctorum Vite romanæ,

et. Perinde Pauli et Theclæ, olim damnatae,

E solet S. Svibertus contra Anginam invocari;

multis miraculis clarus.

nomen ejus Martyrologis inscriptum;

F

A oppido imperiali. Cetera ut in Molano. Quod Adonis Martyrologium idem citat Baronius, illud est quod Jacobus Mosander Anciano ad Vitas Suru ex quatuor MSS. addidit. Illic ex unico illorum MSS. ista refert, præfixo asterisco, quo indicat dubium sibi esse num Adonis sit, an alterius recentioris, ut erat codex illi interpolatus; eaque causa Rismeydus noster cum Adonem edidit, ista in Appendicem rejecit, in qua, ut apud Mosandrum, legitur: Eodem die Svitherti Episc. et Confess. Idemque extat in MS. Ecclesie S. Marie Ultraprojeti. Ast in MS. monasterii S. Martini Treviris, primo loco hic recitatur: Svitherti Episc. et Conf. In MS. Collegiæ Ecclesie S. Marie ad Gradus Colonie: S. Svitherti Conf. Mendose Franciscus Maurerolgens: Item Cuthberti Verdaniensis, temporibus Pipini Regis. Ortus error e vitioso codice, in qui S. in C, I in T mutatum erat. Pædus mendum extat in Martyrol. Rom. Gallicæ verso et interpolato, cuiusque Leodii an cixlxxv. Verda in Flandria, inquit. Longe sane a Flandria distat Verda. Sed videtur mox Flandriam pro Belgio toto *averdegens* accipere: nec sic tamen ad eam pertinebat Verda. Constantinus Felicius laud parva de eo offert, ex Marcellino hausta, et torpissimum mendo, in numerum Sanctorum relatum scribit ab Honorio in, præsertim Carolo Magno Imperatore.

B voluit Leone in scribere, qui fuit Caroli equalis: ast utique annis quadringentis junior Honorius in. a Leone autem relatum in Divos tradunt etiam quotquot Morcellino adherent, quibus nos huiusmodi subscribimus: neque id probamus quod id Notationibus Galestinus offert, S. Svitherti vitam, sanctitatis miraculorumque laude florentem, pluribus a Marcellino Presbytero, et Lulgero explicatum. Sanctus enim Lulgerus, quem Lulgerum propterea appellat, non Vitam, sed apostolicam S. Svitherti narratur scripsisse, S. Marcellinus vitam; nos utrumque officium. Hæret hujus quoque Canonizationis memoriam ad iv Septembris Sanctorum in Martyrologio Gallicana.

60 Multa in transrhennâ Germania nostraque Belgica oppida sunt, Verda nomine, qual insulam lingua Teutonice significat, insignita: terna illic celebra, de quibus et in hac S. Svitherti Vita, et alius per hunc mensem dubius, mentio fit. Primum, nobisque citatum est, quod nunc Casaris insula dicitur, olim, Gelenio teste, S. Svitherti insula. Hanc idem sic describit: Rheno alloitur, illiusque brachio cincta, inexpugnabilem loci natura, in inferiori diocesi Colonienſi arcem atque oppidum, insigni Canoniceum collegio (olim monasterio) clarum, ac divos reliquias SS. Svitherti et Willelmi exhibet. Altera Verda, sive Werthum, ut fere antiqui scripserunt, in eadem Colonienſi ducata, ad Rurum flumen, in pago olim Rijnricorum dicto, illustre monasterium est, a S. Lulgero Episcopo Maastrichtensi primo ædificatum, ut xxvi Marti ad ejus Vitam proleze referemus, ac firmum monasterium oppositum oppidum. Tertia Verda, sive Verda, olim ut aiunt, Fardium dicta, ad Aleram flumen, ultra Visurgium jacet: Sede Episcopali exister annuum dccxxxv a Carolo Magno Francorum Rege, Adriani Papæ assensu, ornatu, ipso eodem tempore, quo de Hæthiensi construendo monasterio consilia mente currebat Lulgerus.

61 Hinc Verda qui primus Antistes datus, ei Svithertus quoque nomen fuit. Et multi quidem illum ipsum fuisse crediderunt, qui cum S. Willelmo anno mxc in Frisiam aut Galliam venit. Eum nos quoque ubi erravimus errorem, Marcellini verba decepti, priusquam eum probe discussimus, sublesta fideverimur damnassemus. Diserte is cap. 27 scribit. Infinitus est autem sanctissimus Svithertus Verdensis Episcopus. Atque in titulo, (qui tamen ubi alio non ipso auctore, præfixus) ista leguntur: Vita S. Svitherti, Verdensis Ecclesie primi Episcopi. Non tamen usque adeo nos ratio fugiebat, ut vel ad annum a Christi ortu dccxxxvi, quo ubi

Carolo Magno Rege fundatus dicitur Verdensis ultra D Visurgium Episcopatus, protraxisse vitam S. Svithertum opinaretur, qui anno dccxiii mortuus tradatur, superstitie adhuc Caroli ejusdem proavo Pippino; vel certe ut Werda ad Rhenum erectum ab seniore Svitherto Episcopatum: nam qui illi passi essent Episcopi Colonienſes, qui ipsam Ultraprojetum Ecclesiam ad se revocare cupiebant? Sed cum S. Svithertus Episcopus fuerit; quamvis nulli certæ Sedi alstrictus; dicatur vero ultra Visurgium protulisse Evangelium, usque in eas ditones, quibus nunc urbs Ducatusque Brunsvicensis continentur, et in Hoiens Comitatu, diocesi Ferdensi vicino, feratur memoria extare Fulvi illic ab eodem Svitherto prosceminatæ; nobis non otium a tero videbatur, quando civitas Ferdensis cum pariter, Christiana religione plene fuit informata, fundata etiam apud eos Episcopatu; ut fere silent populi omnes antiquitatem laudulitis cuiusvis instituti aucupari et sermonibus celebrare, ita capiase eos priore illo Svitherto Apostolo atque Episcopo suo gloriarı; nisi fortassis et superstitem, Episcopum suum appellerint. Ita Robingus Princeps Antuerpiensis in diplomate, quod ex perextato libro abbatis Epternacensis edidit Anbertus Muræus, donari se possessiones quasdam proficitur ad sacrosanctam ecclesiam Petri et Pauli Apostolorum, quam D. Amandus Pontifex in Antuerpo construxit, em WILLIBRORDUS EPISCOPUS PRÆSE VNETI, Antwerpæ tunc rem Christianam curabat Willebrordus Episcopus; non tamen Antuerpiensis Episcopus, qualem agnovisse vir ille princeps videri cuiquam potest: nec qui multo post tempore, parentum nostrorum memoria, proprii dati hinc civitati Episcopi sunt, illum in suorum decessorum catalogo reponunt, quamvis ut hujus vineæ apostolicum cultorem Officia duplici venerentur.

62 At multa Martyrologia S. Svithertum Episcopum Verdensem appellant, nec satis definiunt, utri rmi Verda sive Werda præfuisse autument. Quædam, quin Werda oppido imperiali obisse ceadunt, et Verdensem Episcopum vocant, videri possunt utriusque Herda assignare, citiori ut fundatorem ac patronum, alteri Antistitem. Ita quod excusum fuit Colonie anno mcccxx: In territorio Montensi, oppido imperiali quod Verda dicitur, natale B. Svitherti Episcopi Verdensis et Confessoris etc. Idem habet Hermannus Græven Carthusianus At Molanus et MS. collecti nostri Lotariensis: Apud oppidum imperiale, quod Verda dicitur, natalis S. Svitherti Verdensis Ep. et Conf. etc. Cuiusvis diserte Werda imperialis Episcopum facit: In Montensi ditione, inquit, imperiali oppido Werda, natalis S. Svitherti, ibidem Episcopi et Conf. tempore S. Willebrordi etc. Irnoldus Hion in Notationibus quas ex Pseudomarellino corrasit, ista laudem addit: Fundavit monasterium Verdense in honorem S. Marie Matris Dei in Ducatu Clivensi anno mccxi, ubi constitutus est primus Episcopus. Crebro in Ducatu Clivensi Verdam collocasse, quia Montium, Julia et Clivia, idem Dux erat quando Liugum Vita Hion scribebat. Idem lib. 2 cap. 55 inter Verdenses Episcopos S. Svithertum, sive Svithbertum, recenset, ac deinde Verdensem sive Werda Casaris Episcopum primum creatum ait anno dccxi; utque rem magis involvat, enumerat ejus successores, qui fuerunt alterius Svitherti, Verdensis ad Aleram Episcopi. Parva et alia habent Wionem secuti. Maxime omnium perturbata narratio est Corneli Schultingii Canonici ad S. Andream Coloniam, qui cum tomo 2 Bibliothecæ Ecclesiasticæ, parte i ex Buda, Molano, Wione, Marcellino, Beuschio, deprimere se ait. Ast in nullo eorum legit, ex Frisia, quo erat ab Eberha missus cum Willebrordo et alius decem, postea reversum in Angliam, multos annos isthuc se continuasse: cum autem intellexisset Saxones ad Ecclesie Romanæ antiquam fidem esse conversos, in Germaniam excurrisse, et a Carolo

quasi ibi prædicasset;

a posteris Episcopus habitus loci ejusdem,

E

multi de utroque Svitherto ambigue sentiunt:

quidam sen-tem Werda Athenarum Episcopum faciunt - F

Scho-langius omnia intricat;

non sine mendis.

Tres Werda trans Rhenum,

1 S. Svitherti,

2 ad Ruram,

3 ultra Visurgim;

hujus primus Episcopus S. Svithertus junior,

a priore

non satis distinctus,

A rolo Verdensi Episcopatu primū Præsulem prae-
fectum anno Domini mclxxvi..... per malevolos loco
suo pulsum : sed Bertradam Pippini conjugem, ei
pagum Keyerssheim, insulam Rheni habitandam
concessisse. *Postea scribit, cum anno mcccxxv pulsus
sua Ecclesia esset, Bertradam Caroli matrem, Pip-
pini Regis conjugem ei pagum Keyerswerd, insu-
lam Rheni, dedisse, in qua domunculam sibi con-
struens reliquum vitae exegerit ab hoc seculo
migrasse anno salutis mcccvii ultimo die Aprilis....
successisse ei Patronem Scotum. Mirum est virum
egregie eruditum, Theologiae in celeberrima academi-
Professorem, amplissimi collegii Regentem non animad-
vertisse, duos Svbertos tanto temporis locique inter-
vallo ab invicem distantes, in unum a se conflari, ut
omittam alia hystoriciæ portenta. Nam qui potuit Ber-
trada, sive Berta, Caroli Magni mater, S. Svberto
Verdensi Cathedra anno mcccxxv dejecta, Insulam
Rheni, sive Casariswerdam, largiri, quæ in Annol.
Francor. Metensibus anno mcccxxxiii, iv Idus Julii
traditur obisse? Missum quoque facio, quod anno
mcccxxvi traditus ei a Carolo Verdensis Episcopus
dicitur, quod ceteri ad annum, mcccxxxvi referunt, cum
post Hutehindi baptismum tota Saxonia subjugata es-
set Francis anno precedente, ut habent iidem Annales.*

B Quomodo in Rheni insula sibi domunculam, in qua ha-
bitaret, edificare coactus, cum ea insula circiter xc an-
nis prius a Pippino Duce, Pippini Regis avo, Plectrude
conjugis eius rogante, donata esset seniori Svberto ;
et hic monasterium ibidem construxisset, ut Beda supe-
rius testatur? Quamquam eundem Schultingius Svber-
bertum Verdensem Episcopum, ut diximus, et monasterii
in Herda Casaris edificatorem statuat amplius monaste-
rii praeceptum, et mapalis exiguū sub vitæ finem illic a
se constructi inquit. Et hi tueri ut sacrosanctam
Marcellini narrationem voluit, nosque ut eam amplec-
tamur cogere, a qua ipsi ita forte desciverunt. Tru-
hemus de viris illustrib. Ord. S. Benedicti lib. 3 cap.
166 S. Swigbertum appellat, lib. 4 cap. 182 Svber-
bertum appellat et multa congerit, quæ ex jam dictis
facile refelli possunt.

63 Illud satis constat, plurimum mediæ ætatis scripto-
rum testimonio inter Saxonum Episcopatus a Carolo
Magno circa annum Christi mcccxxxvi fundatos, fuisse
Verdensem, sive eo loco ubi nunc eundem extat civitas,
sive, ut Krantzius lib. 2 Metrop. cap. 6 scribit, in alio
satis frequenti, et quo tamen Verdum drinde Episcopi-
us translata dignitas sit. Primus autem illius Sedis
Episcopus fuit Svbertus ejusdem Caroli jussu statutus,
versus sanctus, notione item Anglos. Colitur is xxx Aprilis,
ad quem diem referuntur pleneque quæ de eo idem Krantz-
ius loco citato memorat, et lib. 2 de moribus Hestpha-
lorum cap. 8 Herneus Rolerneck, aliique. Mortuus
hic traditur anno mcccxxv, qui erat ab obitu senioris
Svberti xxi. Successorem reliquit collegam suum
S. Tancolnem. Quorum corpora, ut et sex aliorum
sanctorum illius Ecclesiæ Pontificum, anno Christi
mcccxxx, vi Idus Martii, Franciscus Guilielmus Ver-
densis Episcopus, cum templum illud Cathedrale in
meliorem formam redigere pararet, inventa, decenter
id aliud locum transtulit. Cum ea civitas ac diocesis
universa in manus hereticorum pueris sanciente causa
trahi deberet; feruntur illorum Sanctorum Antistitem
reliquæ alia translata, ubi ritu Catholico colerentur.

64 Quatuor prius annis, quam hujus Svberti ipsa
e tumulo elevarentur, senior Svbertus, quem diximus
invenisse Rheni insulam, quæ nunc est Casariswerda;
cum capite, ossibus praegrandibus, et spina doxi, a Jo-
anne Gelenio Archiepiscopo Colonienſis Vicario Gene-
rali, in argenteo loculi, Casariswerdæ inventus fuit :
et sacri capitis attracta febriens quidam illico convalescit.
Ejus tunc scapula prius a Ferdinando Bararo Coloni-
ensi Archiepiscopo per eundem Joannem Gelenium

Vicarium Collegio Monasteriensi Societatis Jesu donata, D
oc magno honore excepta, sapientius publicæ venerationi
etiamnum exponitur. Colonice quoque in æde S. Mar-
garitæ ubi præter alios Divorum reliquias, o multis se-
culis illic conditas, sunt complures ab eodem Gelenio
Archiepiscopo Vicario Generali, ex tota provincia,
ut scribit germanus ejus Egidius Gelenius lib. 3 de
Colonie Agrippinensis magnitudine, syntagma. 130, § 2,
precaria corrogatione collectæ, sub quibus a morte
condi voluit. Atque inter has in statua ab umbilico
imaginem nitrati Episcopi representante, genu est
S. Svberti Episcopi.

65 Mirum est, Marcellinum, et qui sub ejus nomine
vulgatæ narrationi mordicus adherent, nusquam memi-
nisse, S. Wulfranni Archiepiscopi Senonensis, qui eo-
dem quo S. Svbertus ac Willebrordus tempore Friso-
nes et ipse Christi fide imbuti, eoque illorum Regem
Radbodum adduxit, ut baptismum ab eis se velle profite-
retur : qui tamen mox ludificatus a darmone, cum pedem
unam in lavacro intinxisset, eum retraxit, et tertio post
die subita et æterna morte perit; ut in ejus Vita ad xx
diem Martii dicimus.

DE EODEM S. SVBERTO

Sermo S. RADBODI Episc.

A cteri. Fratres carissimī, diem nostræ specialis
jucunditatis, in qua Patroni nostri beatissimi Svber-
berti sancta admodum commemoratio facienda est ;
oportet nos paratos esse ad omne opus bonum,
promptosque habere animos; primo quidem ad au-
dienda legis divinæ mandata; postmodum vero, ut
quantum possumus, ea factis exequi studeamus, et
sic demum alios docere possimus. Hoc enim fecit
Dominus noster Jesus Christus, de quo ita scriptum
est : cepit Jesus facere et docere. Alioquin irrita et
inanis nostra erit doctrina, si ea quæ dicimus, ni-
hil agendo destruamus. Nam quid prodest alicui,
si bene audiat, et male agat? aut quid proficit illi,
si alii viam pedum ostendat, ipse autem in via morum
errare non desinat? Nos igitur vestigia Redemptoris
nostri sequentes, quælibet bona libentissime audia-
mus; audita vero dignis actibus compleamur; et sic
per ordinem ad instruendos proximos accedentes,
consulamur eis rerum bonarum doctrinis pariter et
exemplis. Hoc ergo ut sive dilatione fieri possit, re-
vocanda sunt nobis ad memoriam Patris Nostri, de
quo supra diximus, opera : qui in omnibus, quæ do-
cuit, prius a semetipso auditoribus suis exemplum
dedit; neque unquam in ecclesia aliud faciendum
dixit, quam in quo ipse faciendo præcessit. Verum
ut se imitari volentibus, hoc quoque manifestissimum
fiat, facta ejus Deo placita, omnique audienti satis
necessaria, in publico recitentur : quatenus, ex eis-
dem plebs Christi ædificationem accipiat, ac de
tanti viri gloriosis precibus semper gratulabunda
existat.

Sed quia nobis quedam sunt occulta, quæ eum fe-
cisse, post Deum sola novit antiquitas : quippe qui
ab Anglorum provincia in nostras fines venisse pro-
batur, scripta venerabilis Bedæ Presbyteri profe-
rantur in medium; qui in Regestis Anglorum, inter
cetera sic de hoc sanctissimo viro scriptum reliquit.

2 Tempore B. Willibrordi Trajectensis Episcopi,
Fratres qui erant in Fresia verbi ministerio muni-
cipati, elegerunt ex suo numero virum modestum mo-
ribus et mansuetum corde, Svbertum, qui eis or-
dinaretur Antistes. Quem Britanniam destinatum,
ad petitionem eorum ordinavit Reverendissimus Wil-
frid Episcopus, qui tum forte patria pulsus in Mer-
ciorum regionibus exulabat. Non enim eo tempore ha-
bebat Episcopum Cantia, defuncto quidem Theodo-
ro; sed necdum Berhtwaldo successore ejus, qui
trans

Verdensi Episcopo
prius primis
S. Svbertus
junior,

colitur 30
Aprilis,

meritum
anno 807,

anno 1630
elevatus :

Svbertus
senior eleva-
tus Carolis
werdæ
anno 1620,

D
scapula prius
moda ferit,

genu Colonie.

S. Wulfranni
Ep. SS. Wille-
brordus et
Svberti
cooperator.

Opere prius
dem verbo
docere
oportet :

Act. 1 1

uit S. Svber-
tus ferit

curus acta ali-
qua occulta

predicatu
Frisia

ordinatur
Episcopus :

multos et ho-
ructuari scen-
vertit :

Casari-victrix
monasterium
construit,

ad munus pas-
torale egregie
eruditus,

et fortis in de-
jensu gregis

a villis retra-
hens,

in persecutio-
ne corroboratus

virtutibus seu
armis accu-
tus,

vigil, justus,
liberatus,

A trans mare ordinandus ierat, ad Sedem Episcopatus sui reverso. Qui videlicet Savithrecht, accepto Episcopatu, de Britannia regressus, non multo post ad gentem Boructuariorum secessit : ac multos eorum praeedicando ad viam veritatis perduxit. Sed expugnatis non longo post tempore Boructuariis, a gente antiquorum Saxonum, dispersi sunt quolibet hi qui verbum receperant. Ipse Antistes cum quibusdam Pippinam petiit, qui, interpellante Blithrade con- iuge sua, dedit ei locum mansionis in Insula Rheni, quae lingua illorum vocatur in littore. In qua ipse constructo monasterio, quod hactenus heredes possident ejus, aliquandiu continentissimam gessit vitam, ibique clausit ultimum diem.

3 Haec igitur, quae superius de hoc sanctissimo viro digesta sunt, Bedam commemorasse neminem ambigere credimus : nisi forte quoniam talein, qui aliis vacans negotiis, librum illum ubi ea scripta sunt, aut non legit, aut certe legendo neglexit. Ceterum non nequaquam dubitare debemus, virum istum in omnibus Christianae religionis studiis fuisse exercitatum, utpote qui inter tam pretiosas Ecclesiae Dei lucernas, quae his diebus sive in Anglorum, sive in Galliorum gente mirifica coruscabant, omnium Christi pastor a sacratissimis ipsis ordinari promeruit. Nam nisi esset pastoralis exercitio plenter instructus, nullo modo ejus custodiae, tantae gregis Christi copiae crederentur. Porro nisi esset miles quodammodo veteranus, et in agone martyrii fortis et imperterritus, nequaquam in acie Christi summus Tribunus nequaquam principilus legionis divinae constitueretur exercitus. Verum his allegorice praebitis, moraliter quoque nos aperire oportet, quae sint exercitia, quibus inexpugnabilem istum militem praclarum fuisse non dubitamus. Quod quidem in pastoralibus primo est demonstrandum : in quibus sive leo sevens, sive lupus insidians, non medicum Christi oculis detrimentum important : ubi si pastor pervigil, aut insidias caverit, aut rapinam fortiter resistendo excusserit, salvo grege ad caulas Dominicus remeabit. Si autem in quotidiano propectu positus, arma nunquam deposuerit, sed vel de castris hostem repulerit, vel in campo aperte dimicans rite triumphaverit, intra sanctae civitatis moenia post haec tutissime imperabit.

4 Quae mirum utraque beatissimum Savithertum fecisse non ignoramus. Nam dum in Ecclesia praesulatus officium gerens, Fratres suos sive a deceptoris persuasionibus retraheret, sive a contentione publicis revocaret, quasi leonem ferocissimum, et quasi lupum callidissimum, a grege Dominico excluderet. Cum vero aut Regni potentia pressos, aut qualibet Principum crudelitate vexatos, gladio verbi Dei scutoque fidei a tyrannica persecutione defenderet, profecto tanquam Dux egregius milites suos ad castra incolumes reducebat. Itaque si nosse desideras, quae fuerint nostri hujus Ducis in quotidianis congressibus arma : non ea fabrefacta : sed plane spiritualia cognosce. Neque enim erat ille oneratus ferro, sed potius fide, spe, et caritate praectus : fundam David cum suo lapide tenens, et terribilem Philistaeum in fronte percutions, omnemque Israelitam a periculo mortis eripiens. Porro autem ne existimes illum hujusmodi arma unquam deponere esse solitum, hisdem erat in pace ornatus, quibus in bello stabat armatus. Semper epim erat humilis, semper mansuetus, et mitis, patiens in adversis, modestus in prosperis.

5 Erat quoque in pudicitia splendidus, in abstinentia strenuus, in vigiliis sobrius, in oratione stabilissimus. In iulio perorabat aequaliter, non personahter : in compassione miserebatur humaniter, non tenaciter : alienorum non erat appetitor, sed

propriorum largissimus erogator : vitium in homine D acriter persequeretur : hominem vero familiariter amplectebatur. Sermo ejus ut mel dulcis : praedicatio ejus admodum delectabilis, convivium ejus spiritualibus ferculis plenum : contubernium ejus Angelicum, mala omnia tamquam venena mortifera respuebat : bona omnia tamquam Paradisi aromata diligebat. Postremo si velint quendam Epilogum facere volueris, totus ille erat perfectus, et totus erat Deo plenus. Haec erant, Fratres, Patroni nostri Beatissimi Savitherti in adversis et prosperis arma : cum his in omni agone dimicabat, ac semper et ubique vincebat. Non enim erat illi conluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus Principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in caelestibus.

6 Agamus ergo gratias omnipotenti Deo, in die solennitatis hujus sacrosancti Antistitis, orantes simul et postulantes, ut ejus vitam gloriosam praedicamus in terris, ejus patrocinio perfrui mereamur in caelis, Amen.

Ejusdem carmen allegoricum

de eodem Beatissimo Praesule.

12

Lux nova Savithbertus Francos lustravit et Anglos,

Quo clarum fidei lumen utrisque daret.

Saxonico aluit cultor memorabilis agros,

Ut sereret Christi semen amoris ibi.

Nec sterili ac vacuo Freonum defuit arvo,

Idque novi fecit germinis esse lerax.

Jam quia transerat veterum nox caeca malorum,

Coeperat et veri solis adesse dies :

Qui totum radiis perfundit mitibus orbem,

Ut mala consumens, sic bona clarificans :

O quantus qualisque nitet sol iste per horas

Bissenas, sacrae plebis Apostolice !

Quodter his nimis sese flagrans calore

Intuit, ut qui illis flammica corda dedit !

Inde est : quod gladios sic contempere minaces,

Essent veni lethi dulcia jura sibi.

Ignis enim validus coruscis fervebat ab ara,

Artus qui teste fecerat esse pares.

Corpus ad illati vim vulneris omne rigeat,

Sicque resultabat caustibus ictu cutis,

Ut robusta silex ligno percussa tenello,

Sive adamas modica cum temeratur acu.

Stabant attoniti sua per tentoria Reges

Mirantes galea domus esse caput :

Et cataphractatis contradore percutis inermes,

Nil veritus stricto scilicet esse premi.

Cumque per ambages traherentur bella : Quis, in-

He rigor, aut durae tanta cupido necis ? [quit

Audi torva tygris, leo frendens rictibus audi,

Juneta quid his referat cum ratione Fides :

Sol, ejus radiis totum perfundier orbem

Diximus, hunc Christum noveris esse Deum :

Lucentem de hinc Patris, de Patre valentem,

Aequo flagrantem, vique, modoque pari.

Horum is perpetuo mentes accenderat igni,

Noxia quaque crenans, seria cuncta fovens.

Quo velut ambusti, testendi flexibus instar

Durabant, hostes inter et arma viram.

Unde nec adversis flecti potuere, nec illis

Terreri effusus barbaro ab ore minis.

Nunc requie gaudent, ensaque ex arce potentum

Calcantes corvant colla superba sibi.

Est igitur calor iste bonus, quem tot comitantur

Divitiae, virtus, palma, corona, pulvis.

Hoc certe nostras veniens Savithbertus ad oras,

Undique perfusus, flammeus intus erat.

Unde

benignus,

Deo plenus,

S. Radbod
tempore cole-
batur ejus so-
lennitas,

Prædicat
Saxonibus, et
Frisionibus,

et ad ferenda
quolibet
tormenta
extimul,

mirantibus
tyrannis

fr

quibus respen-
denti, hunc
esse Christi
virtutem.

A
Svibertus
nulla tormentu
meluit,

Unde nec horrendos, aderant si forte, cyclopes,
Harpyiasve truces, monstra nec ulla pavens;
Signifer insignis securus quolibet ibat.
Iure triumphali laurea certa gerens.
O felix miles, solitus qui celere nunquam
Marti, sed Martem vincere semper eras.
Quæ tibi pro meritis reddemus carmina tantis?
Quasve tibi laudes tibia nostra canet?
Nonne tuas modulis oblectat dulcibus aures
Orbibus aplanis obvius empyreis;
Mundus ubi adversos cum præcipitatur in axes,
Atque parallelis cursibus astra fremunt,
Vera apud æthereos reboat tum musica cyclos
Omni-canens, numeris et comitata suis
Usque adeo crescens, ut plusquam nete resultat
Ter quoque, sive quater, bis Diapason agat,
Qui sonus humanos longo dyastemate sensus
Præterit, ac superis nobile Chroma canit?
Hic tibi suavissimum pangit, vir sancte, melodum,
Quod duo tresque canunt, quatuor, octonovem.
Adde aliud, quod nemo valet sub sole mereri
Is nisi forte tibi par sit in arte boni.

onni harmo-
nia ideo cle-
brandus,

B

Angelici cætus decies cantena ebororum
Millia symphoniis commodulanda sacris;
Auribus in cælo semper felicibus audis,
Quorum TEN SANCTI sine fine ora sonant.
Hæc fueris, Præsul felix, feliciter hymno:
Hunc quoque cum reliquis nocte dieque canis:
Atque idem nostro tua laus non indiget ore,
Horrendus scelerum personat nude fragor.
Nempe per ianuanas rapitur mens sæva reatus,
(Pro dolor!) et stygio se implicat ipsa chaos:
Quocirca diros blaterat vox rauca boatus,
Rugitu ac plangit tristitia fata gravi:
Sed te, qui typico psallis modulamine Christo,
Ac superas tantis organa cuncta modis,
Summissis animis, contrito corde rogamus,
Condescende, humili mitis adesto preci
Ut quia te in tantum vitæ prorexit honestas,
Audire Angelicos quo mercare tonus;
Nos quoque flagitii purgatos sordibus, aptum,
Sancte, tibi facias laudis inire melos. Amen.

D
AUCTOR
S. RADBODI
et Angelorum

enim invocari
Auctor.

E

DE S. MONANO ARCHIDIACONO ANDREOPOLEOS IN SCOTIA.

Commentarius prævius.

CIRCA
AN. DCCCLXX.
I MARTII

Provincia est Scotia Fisa a Fiso Duffo, viro forti, cui cum Kennethus Rex ante annos DCCC donasse traditur, exinde nomen sortita: inter duo æstuaria Forthum ac Tyum, longe in Ortum protrahens: in qua S. Andrea urbs Archiepiscopalis apertum Oceanum prospectans. Hic Archidiaconus circa ipsa Fisi Kennethique tempora, nono videlicet .XV. Christianæ seculi, fuit S. Monanus, qui vulgo S. Mynnanus appellatur. Erat autem S. Adriano Episcopo et Martyri, de quo ad IV. Martii agemus, comes peregrinationis, ut dicitur, ac laborum Apostolorum adiutor, supernæque sacrorum administer. Narrantur ambo, pluresque socii, ex Hungaria Pannoniæ ad Orientales Scotiæ partes, quæ tunc a Pictis occupabantur, navigio devenisse, zelo Christianæ religionis, ut habet Breviarium Abernathense anno MDIX, ut supra diximus, excusum. Quamquam, ut Hector Boetius tradit, alii ex Scotis Angliæ gregarie collectos autumant: quod et nobis multo credibilius videtur. Nam ea tempestate Hungarum tenebant Chani, sive Avares, barbari ne religionis Christianæ hostes caputales, et quidem ab aliquo jam sæculo: ut hi Sancti minime inde profugisse ab eorum servitute tunc primum servitutem existimari possint. Nec si in Norica aut vicina Bavorum ditone nati essent, causæ quidquam fuit, cur in tam remotas terras, tanto numero proficiscerentur, gratia religionis, vel tuendæ, quæ domi florebat, vel proleminandæ: cum in propinquo Morari essent, Sclavique, Wini, et Carantani, aliique populi, cultura cum primis egentes, quippe divitiarum adhuc mysteriorum vel expertes omnino, vel leviter insincti: quorum apud Pictos ac Scotos utrumque scientia et usus urgebat.

S. Monanus
Archidiaconus
in Scotia,

non Hungarus
natione fuit,

C

2 Monanus igitur, ceterosque illos Martyres ac Confessores, longe probabilius videtur, aut Scotos fuisse, sive Britannum jamante noverentes, sive novos ex Hibernia advenas: qui Pictos, aliosve populos, ad Pictorum terras, habitatoribus indigentium vitam in modum immutatis, colendæ salute a Kennetho Scotorum Rege imbutos, pietate aptique morum disciplina inducere voluerint: aut saltem (quod tamen haud facile crediderim) Anglos, Gallosve, aut Belgas, propiores sane, majusque abundantes tunc religionum magistros, quam Panno-

sed potius Sco-
tus.

nos aut Noricos. Non tamen de Pictis quod scribit Boetius, lib. 10 pag. 206, certo testimonio antiqui auctoris arbitror stabiliri posse: Danos videlicet, qui Dacibus Hungare et Hubba Scotiam Angliamque tunc infestaverunt, atque inter alias innumeras caedes, S. Adriannum ac socios in Main insula trucidarunt, causam belli in Scotos pretendisse, quod Pictorum misere reliquæ, jus omne, quod ad regnum in Albione haberent (nude Scotorum armis, causa pene universa gente, iniecit injuria pulsæ) in se contulissent. Alia certe propriæ afferitur ab antiquis scriptoribus causa, quæ illos hosce Daces in Angliam pertraxerit, præter generalem illam, quod jam antea præter usum Dani seu Normanni verum Belgæ Galliæque non oras solum maritimas, sed interiores quoque regiones ceperant: exerciti præcipue occasione bellorum, quæ inter agnos Reges Francorum, Caroli Magni nepotes, a multis causis huius suscitata, nefarie gerebantur: fortassis etiam ab nonnullis eorum evocati. At præcipue in ultionem scelerum, quæ Christiani passim æsequabant, Deo permittente, a Septentrione egressæ effere illæ gentes omnem ante concusserant Europam: utpote venientes ignem admodum S. Abbo Floriacensis, proximis illorum temporum, in Vita S. Eadmundi Regis et Martyris scribit) venientes, inquam, indurata frigore suæ malitiæ, ab illo terræ vertice, quo sedem suam possuit, qui per elationem Altissimum similis esse concepit. Quas gentes, inquit totum paulla post, certum est adeo crudeles esse naturali ferocitate, ut nesciant malis hominum mitescere, quandoquidem quidam ex eis populi veniuntur humanis carnibus. Ac mox subdit, tales nationes abundare plurimas infra Scythiam prope Hyperboreos montes, quæ Antichristum, ut legimus, secuturæ sint ante omnes gentes, ut absque ulla miseratione pascantur hominum cruciatibus, qui characterem bestiarum voluerint circumferre in frontibus suis.

Scythiam
habituibus
Danis

piras,

per bella Fran-
cica excitis in
ultionem sce-
lerum,
F

quippe crude-
libus.

uti sunt alie
Boreales
gentes,

primæ adhuc
sunt Anti-
christo;

3 Sed quæcumque ex causa manans illa tunc ab Aquilone tempestas coorta sit, quæ unius fere Occiduas provincias conturbavit; erat tunc in ea, quam diximus, Scotiæ parte, quæ cis Tai æstuarium jacet, S. Adriannus Episcopus, et in Main insula, cum SS. Stolbrando, Glodiano, et aliis quamplurimis martyrum exanthlavit.

martyrio coro-
natio s. Adria-
nus Ep.

Huce

A *Hisce Martyribus annumeratur a Joanne Lestao, Dacride Camerario, Thoma Dempstero, S. Monanus. Boethius ombigere videtur, aut certe cum et S. Caium pro uno eodemque accipere, ita Martyres enumerans: Adrianus venerandus Antistes, Glodianus, Caius, (ut alii dicunt) Monanus, S. Andree Archidiaconus, Stolbrandus Episcopus. Quibus ex verbis vel is erui sensus debet, quod præter Caium, etiam Monanus, ut alii dicunt, inter illos Martyres fuerit; vel quod Caius, ut alii dicunt, idem fuerit qui Monanus; vel fortassis scripserat, Caius, sive Caius, ut alii dicunt: Monanus etc. Prior mihi sensus magis probatur: secumulum prætulisse Georgius Conzues videtur, qui Monano prætermisso Caium Archidiaconum statuit. In Breviario citato Archidiaconus est Monanus, sed Confessor: Confessor item Caius: hic tamen quarto Martu cum ceteris Martyribus ponitur.*

4 S. Monani ad Calendas Martius ita meminit Martyrologium Coloniae an. mcccxcv editum: Ipso die S. Monani Conf. Hermannus Gerren in unctorio ad Usuardum edito an. 1513 et 1521: In Scotia Monani Levitas et Conf. At MS. Florantium Episcopum facit: In Angliâ, inquit, Monani Episcopi et Confess. Adamus Regius in Culenariis: Mynnanus Archidiaconus Confessor in Scotia sub Rege Constantino.

B *Secundo nimirum ejus nominis, Dempsterns in Menol. Scotico: In Scotia Minnam Archidiaconi. Sed in Historia Ecclesiast. gentis Scaur. lib. 12 dierikos facit S. Monanum ac Minnam, utrumque Archidiaconum, utrumque libris editis clarum. Atque a S. Monano quidem compositas scribit Epistolas ad diversos, lib. 1. Carmina sacra, lib. 1. Tandemque martyro coronatum eum S. Adriano, At de altero, nulla citato auctore, præter Breviarium Scoticum, (quod, si est Aberdeenense ea non habet) ista tradit Dempsterns: S. Minnanus Archidiaconus, celebri nomine et pietatis et eruditionis viguit, curissimus Kennetho Regi, cum quo totum regnum lustravit: eoque extincto, quod perditam Donaldi V Regis luxuriam ferre non posset, aula secessit: post ejus funus acerbum, denuo apud Constantinum II Regem magno loco fuit. Scripsit de legitima Pictici regni cum Scotici unionis lib. 1. Apologium pro Rege, lib. 1. Vixit anno mcalxxxviii. colitur die 1 Martii, Templum ei in Gallovidiâ, cui nomen Kilmanan.*

5 Hæc ille, ab rerum Scotticarum scriptoribus, qui de Kennetho, Donaldio, Constantino fuisse agunt, nec verbo indicata, et vero handquaquam consentanea iis quæ hi narrant. Quis enim credit eum sapientem ac sanctum, Kennethi, quanta Dempsterns ait, gratia floruisse, ac perpetuum ejus comitem in regno lustrando fuisse, nec impedisse immanem illius crudelitatem, qua scriptores illi mirantur gravatum in Pictos, nulli parentem xxiati ac sexui, ac ne Suci, videlicet quidem, donec gentem universam interuicione deleteret, quod rex melius in barbarum Paganum faceret? Sed non ita trucidentis fuit (ut remur) Kennethus, quam ii affirmant, qui ejus in legibus condendis sapientiam, in colenda religione studiam, non solum in bellis gerendis magnanimitatem, prædicant. Ipse certe ejusque filii duo Constantinus ac Ethus in relictis quibusdam annalibus Reges Pictorum nominantur apud Usserium de Britannic. Eccles. primordis cap. 15 pag. 719, qui inde colligit (et recte, nostro quoque iudicio) Pictos, licet Scottorum imperio jam subiectos, majorem tamen ei potiorum Albanici regni partem constituisse. Porro ut jure sibi regnum vindicare Kennethus videbatur, quod ita Hungus, sive Oengus, aut Ungus, Rex Pictorum, qui sororem suam Acham Scottorum Regi nuptum dederat, pactus esset, ut si heredita ipse non relinqueret, sororis liberi regnum capesserent, Illa Acham Alpum genuit: cujus filius fuit Kennethus, unde Mac-Alpin dictus. Cum ergo Hungus ac puilla post filii duo absque sobole decessissent,

Scoti regnum Alpino reposcunt. Picti quamvis e regia stirpe nemo superesset, aliam quempian sui generis, Feredethum nomine, in defuncti solio locant: postque eum alios aliquot qui non longe spatio temporis, potiti sunt rerum. Armis ergo prosequi juxta scutu Scotos non oportuit. Quod minus prospero initio successit, ipso cæso eorum Rye Alpino, cum tertium in regno ageret annum, Kennethus filius quinto demum anno, Christi mcccxi, Pictos prostigavit, Druskono, sive Druskone, Rege interfecto, illudque regnum suo junxit: non tamen, (hæc id Scotici scriptores affirmant) omni Picticu progente excisa, præter exiguas reliquias, quarum pars ad Anglos refugit, et ubi illis quoque non longe post sanditus deleta, pars ad Danos. Nobilitatem fortassis sæpius rebellantem ferro perdidit, ac si qua pervicacius restiterant oppida cæsis habitatoribus erunxit, non etiam in dedititia et imbellis plebecule cæde bacchetos, et quidem Christianæ, Christianus ipse et prius ut Scoti prædicant, Sensim tamen ab eo tempore Picticum nomen exolevit, ut gens utraque Scoti deinceps appellati. Imperavit autem Kennethus ab anno circiter mcccxxiv ad mcccxl. Et adfuit ac sana pique consilia dedisse S. Mynnamum, nun imus quidem iusticias, etsi antiquorum testimonio minime probetur: sed perurgamus, diversum esse eum a S. Monano.

C *6 In Hibernicis Martyrologiis manu exaratis, quæ nobis olim communicavit Joannes Colganus xxiii Februarii (ut ad eum diem monumens) celebrari memoria dicitur SS. Maedani, sive Montani, et Tiani seu Tiamani: quos ipse Colganus tomo I de Actis Sanctorum Hibernie, Mamnamum, sive Monnamum et Tiamnum seu Tiamum appellat: ac subdubitat, an non prior sit S. Monanus, quo de hic agimus, alter S. Adrianus Ep. et Martyr. qui iv Martii colatur. Unam vero, sua conjectura firmamentum ponit similitudinem quædam nominum (quæ sane exigui est momenti) et quod S. Monanus in aliquo Martyrologio, sive Hæretologio, quad etiam, pugil strenuus appellatur, quo significari existimant Martyrem fuisse, promique S. Monnamum reddi, qui Martyr ritum fuerit. At nec S. Monanus martyrum subit, ut ante diximus, et potest etiam qui Martyr non fuit strenuus pugil quodque nomen. Quid deinde est cunctis, cur qui apud Scotos, ubi vixit, i Martii colitur, apud Hibernos in Aradhiuid, sive Arethi-Suid, (nam utraque modo scribit) colatur xxiii Februarii? Merito igitur Maednamum illum, seu Mamnamum, et Tiamnum, eo die in syl- libum rejecimus eorum Sanctorum, quorum nobis non satis probatum esset veneratio, ab Ecclesis iis decreta, aut antiquissima popularum pietate tributa: cum ipse de us nihil omnino constare fateatur Colganus, non etatem, non mta, non ordinem, sed solum ignobilem aliquem locum, ubi cornu olim viguisse memoriam ex schedis ante aliquot secula conscriptis colligatur. Sed mirum, quod Colganus qui illic timide suam conjecturam pronunserat, cum SS. Monnamum et Adrianum sacrosque secret ex Scotis Anglisve gregario collectos dicit ubi Hectore Boethio, non eos ipse quoque ad primam quartamque Marti diem retulerit, ut ubi Hibernis oriundos: mirum quoque, cur non Mamnamum suum, esse S. Mamnamum, de quo egimus hæc ipso die, dixerit; cum magis ad hæc necedere nomen illud, valentur, neque Scotis clare explorata S. Mamnam sint acta. Sed et illud in Colgani narratione corrigendum, quod Maedani innotam inter Hiberniam et Britanniam juveo scribit, ad hujus nempe vultum latus, cum sit in adversa Britannie parte, in Forthæ scilicet astuario quod Pictico lib. 2 cap. 3 sub. 1 Europe, Boderna, Tanti in Vna Agricola cap. 23 Bodotrin dictum, in Orientali Scotie ora Oceani Germanico commiscetur.*

ad armis
subjugari.

non tamen
tota gente
deleta:

non idem qui
S. Mamnanus
23 Febr. notus
apud Hibernos,

et
cujus lynce
arias et acta-

VITA S. MONANI

Ex veteri Breviario Aberdon.

Gloriosus Christi Confessor Monanus a Pannonia provincia regionis Hungariæ genitus, illius fuit collegii, qui cum B. Adriano Antistite et sanctissimo viro, a b Noricis seu Dacis, tunc paganis, in insula Maia, quæ marinis exstat circumdata fluctibus, trucidati et Martyrio coronati sunt. Sed primitus quam præfatum collegium Martyrum in supradicta insula martyrio consumptum fuerat; B. Monanus, religionis Christianæ ardente amore suffultus, proximo littori de eadem insula populo terræ salutis verbum prædicatum accessit, et in loco quæ Invernay in Fiis dicitur, ubi nunc sanctæ reliquæ ejusdem requiescunt, mansionem divinitus elegit: in quo divinis apprime mancipatus obsequiis, dies suos feliciter peregit.

2 Ad ejus namque sepulchrum, virtus, quæ in vivente claruit, eum in cœlestibus honorari, circa nunc defuncti corpus non cessat palam facere; cum cæcis visum habere, surdis det auditum, claudis passim ambulare, corpora membris contractis protensa et recta agere, demoniacos et mente captos salvos fieri, et sanitati omnes restitui videas patrocino et meritis B. Monani, a cunctorum generibus morborum, optata quæcumque justa obtineri, et adjuvari. Quæ singula, ne legentes tædio afficerent, paucis restringuntur. Sed quanti meriti apud Deum B. Monanus fuerit, copiosa peregrinorum ad sepulchrum ejus confluentia hactenus testatur.

3 Nam licet post ejusdem beati viri ad cœlos adscensum, pretiosus hujus in hoc mundi reliquias humilis capella contineret, usque ad gloriosissimi Principis David c Scotorum Regis ejusdem nominis secundi, bellicosissimi et strenuissimi, qui ob diversorum morborum ejusdem Regis, aliorumque sui regni, meritis B. Monani recuperationem, sumptuosam satis, in dicti Confessoris reverentiam, et Dei honorem, ecclesiam construxit: et possessionibus plurimis pro religiosorum virorum ibidem sustentatione, satis notabilibus dotavit.

4 Accidit interea commisso contra Anglos d prælio per Regem præfatum, eundem sagitta ferrea et hamata, quæ vulgo catapultæ dici solet, lethaliter vulnerari: qui medicorum arte, aut chirurgorum medela sanari nequivit, ut omnes plus mortem, quam vitam Regis formidarent. Tandem omnibus relictis artibus medicaminum, e ad S. Monanum, votum sollemniter emittens, properavit: quo facto

sagitta illa ferrea ultro de dicti Regis vulnere resiliit, et absque cicatrice sanus et incolumis effectus est.

5 Materfamilias, equidem honesta et claris decorata parentibus, furibunda miserabili effecta est eventu, in tantum ut parentes qui eam genuerant, et proprios quos produxerat filios, furore et rabie iracundiæ ducta, instigata spiritu maligno, dilaniare, et ut canis mordax contra naturam lacerare conabatur. Ligata tandem et in firmissimis posita vinculis, a parentibus apud S. Monanum producitur: pro qua liberanda parentes ejus devotissimas Deo et B. Monano effuderunt preces: ac quiescente paululum muliercula, et denno expegefacta, meritis B. Monani, demones, qui ejusdem mulieris corpus occupabant, maximis cum ululatibus exierunt, eam seminecem relinquentes. In quorum recessu illico sanitati pristinae est reddita, Dominum in factis suis ubique benedicens.

a Quæ gente ortus videtur S. Monanus diximus in commentario prævio, dicemusque iterum V Martii ad Vitam S. Adriani Ep. M. — b Dani a multis mediæ æri scriptoribus Dacorum nomine appellati reperuntur, cum diversa, ac longe remota inveniuntur ex fuerint gentes, Norici quoque pro Norvegis vel Northmannis sumpti, præcipue apud antiquos quosdam rerum Anglicarum, cum jam olim Rhæti, Vandæ, et alii, quæ ab ortu Pannoniæ, viciis fuerint Norici, Danubium flumine ad Norviam terminati. Quæ tamen a vocabulo Norci, quod Septentrionalium Teutonice significat, nomen deduxerit, ut esset Noricum North-rick, id est, Septentrionalium regnum; facilem equidem assentire, quam fabula, quæ a Lasso ex nescio quibus annalibus refertur de Norve Hæculis filio, qui Bolos illius regionis inquilanos, ab Armenia indevenas, expugnavit: cum fuit ipse et Gullm oriundi sedes ibi in Norve reperit. — c David a Roberto Brissio pulchre successit in scots regnum circiter annum 1329 pene puer: decessit 1370, multis toto regni tempore exercitus armatus, quos fuisse uirum Scoticorum rerum scriptores: e quibus unus, vir alias minime bonus, bene tamen illud annuat, si semper magis fortunatum, quam industriam videri debuisse. — d Id contempsit vult Baethus, quando ab Anglis captus est David: cum circumvenit, inquit, a tanto numero, acceptis jam duobus vulneribus, telis tempore elanimum herentibus, percurrere non potuit. Et certe redierat tunc fuisse Regem, etiam alii fatentur. Henricus de Knighton, illius temporis scriptor, lib. de æ eventibus Angliæ, ad an. 1346 inquit alii 1348 ita habet: Rex Scotorum lugit de praelio, et vulneratus est de una sagitta in capite, et capitis apud Mercurium per annum valetudinem Joannis Copelande, et Baethmanni lib. 2. l. 1. inquit, a Joanne Copelande, cui telis ereptis illius pugna drites exusserat, capitis, sed jam duobus sagittis graviter sauciis. Quomodo ergo ad sancti adem profectus potuit, ut alii indicant Northus, cum apud Anglos captus deieretur? — e Roethus: Telum autem unum Regis illius indixum extrahi statim non potuit, nec priusquam S. Monanum inviseret. Visa enim tum est tibia manifeste aperta, ne telum prostrare, ut diversæ et S. Myrnanus, sive Monanus, S. Nimanus, Caudula Cass. Episcopus, Pictorumque Austrorum Apostolus, et alii, annis senior Myrnanus. Ejus Vitam 11 Septembris dabimus. David Camerarius S. Monani benefecit, non S. Amiani, curatum Regem tenuit, ita dicitur scribere. Rex David sperem omnem in Deum collocans, et miracula, quæ per Monanum servum suum operabatur, in memoriam revocans, ad Invernay, ubi erat ipsius sepulchrum, comitantibus regi Nobilibus deditur etc. Id narrat miraculo istud subscitit: In hujus beneficii periculum moniam Rex David sumptuosissimam ibidem ecclesiam in B. Monani honorem extrui curavit, sacerdotesque collegiate illi Ecclesie ad divina celebranda mysteria assignatis redditibus prius collocavit.

D voto ei facto, mirabiliter sanatur.

Energumena rabida ad S. Monani sepulchrum sonata.

Daci pro Danis postii,

E Norici pro Norvegis.

David 2 Scotæ R.

ab Anglis captus.

S. Nimanus Ep.

Ecclesia et sepulchrum S. Monani in Invernay.

DE S. LEONE MARTYRE

ARCHIEP. ROTOMAG. APOSTOLO BAIONENSIVM EJUSQUE DUOBUS GERMANIS S. GERVASIO MART. ET S. PHILIPPO CONFESSORE, BAIONÆ IN GALLIA.

Commentarius prævius.

§1. S. Leonis patria, martyrium, canonizatio: Vita quando scripta? Varia elogia.

Baioni urbs est Galliar, dives ac voluda, ad ipsa fere confinia Hispaniæ, juxta Adurum, sive Adurim, sita univert, qui veteribus Aturus erat, sive Atyr, vel Atyrus, et hanc longe infra eam in Occidentalem Oceanum evolvitur. Ea Divum Tulliarum S. Leonem colit, Carantam univertum inferioris Normanniæ oppido, in diocesi Coutantensi: qui cum eximii præditi esset religione ac doctrina, ad Metropolitica urbis Rothomagensis Cathedralam erectus dici-

Martii T. I.

tur, ne paulo post Baionam in ssus a Pmitice Romano, et ad vicum Hispaniar loci, profanus superstitionis, idolo- et ad idolorum cultum, ab advenis fortissime Septemtrio- natibus abire invecum, aut ab ipso eandem, inter publicas calamitates, populo Pastentibus dentum, pame- minum, feliciter estu posse. Ac primo quidem ad eam urbem accessu, in modico collo extra portum merluina- tem, in gurium sibi ac germanis suis duobus Gervasio et Philippo construxit: deum a cubus in urbem introduc- tus, habitatores plerisque convertit. Deum a parentis, frementibus civitatem in alios mutatum esse mores, fan- que sua et idola, quorum prævilio latrocinia tuto a se ac

S. Leo Baionæ impietatem extirpat:

12 feliciter

idro a seclera
us occidit

ut Martyr
solemniter
colitur

eius Vita ex
MSS. Baione-
sibus,

unde accepit?

composita post
annum 1230

ex gravi
vitarum
relatione:

eius canoniz-
atio per
Gregorium

A feliciter exerceri gloriabantur, eversa, crudeliter inter-
emptus est juxta Nivum Fluvium, qui ad eam urbem
Aduro miscetur. Quo cæsus fuit loco, aut certe quo
caput suum a corpore recisum, manibus a terra subla-
tum, et statim unius intervallo portatum, deposuit, eccle-
sia illi ut Martyri posito, quæ anno MDLXII destructa,
Lipsanis in urbem illatis, inque Deipure Virginis ba-
silica conditis. Hæc partim Andreas Du Chesne in An-
tiquitat. Gallix, partim Papirius Massonus, et alii in-
ferius citandi.

2 Sammarthani tom. 1 Gallix Christianæ in Roto-
magensibus Archiepiscopis, inter alia tradunt, Extare
in Ecclesia Baionensi, genitum Leonis Vitam; alte-
ram perbreve in cursu Ecclesiastico, sine die et
Consule; alteram prolixiorum, quæ Leonis natalem
refert ad annum MDCCCLVI. Utramque Federicus Floret-
us noster anno MDCLXI ad nos misit Rotomaga, quæ erat
nothem annis ante Baiona allata. Quamquam innabat
succinctiorem illam etiam in veteri Rotomagensi Bre-
viario haberi; in eo certe nomen S. Leonis mensæ Fe-
bruario, post festum S. Mathæ Apostoli extare. Majori
vero, uti Floretii egraphum habebat, hæc evant ad-
scripta: Extractum e suo originali manuscripto, quod
in Choro Ecclesiæ Cathedralis civitate Baiona ser-
vatur, die decima quinta Novembris, anno Domini
millesimo sexcentesimo trigesimo tertio, per me Mi-
chaelem Dorsarard Canonicum Theologalem dictæ
Ecclesiæ, ac Vicarium Generalem ac Officialem Reverendissimi Domini mei Raimundi de Montagno
Baionens. absentis.

3 Quando autem ea composita fuerit Vita conjet-
potest, ex his quæ et in MS. præfixa: In festo B. Leonis
Martyris, Rotomagensis Ecclesiæ Præsulis, et
urbis Baionæ Patroni; tam ex dictis Joannis Paken,
eiusdem Sancti Vicarii et Canonici in prædicta Ec-
clesia Rotomagensi, quam ex dictis Gislelmi tit.
Sancti Laurentii Romani Ecclesiæ, Roberti Ec-
clesiæ sancti Salvatoris in Normannia Abbatis; qui
eius Vitam et miracula comprobaverunt, de mandato
summi Pontificis Gregorii, qui ipsum S. Leonem
canonizavit, et Sanctorum catalogo annovit. Tres
igitur potissimum characteres temporis discentur opor-
tet; quando vixerit Abbas S. Salvatoris Robertus,
quando Guillelmus tit. S. Laurentii Cardinalis (hæc
enim vox desiderari videtur) quæ Gregorius ille Papi
fuerit, qui S. Leonis acta et miracula comprobari cura-
vit, eumque retulit in tabulis Sanctorum.

4 Unicum est in Normannia vicorum monasterium
sub sancti Salvatoris nomine, idque ordinis Benedic-
tini; quod illustrissimo viro Nigello Vicecomite Constanti-
ensi anno CXXLVII fundatum, quod inde S. Salvatoris
Vicecomitis appellatur, vulgo Sanct Sauveur le Vi-
comte, ut in Neustria Psa pag. 340 scribit Arturus du
Munster; qui inter illius relictos Abbotis anicum exhi-
bet Robertum anno MDLXXXVII electum; qui in Actis
quibusdam publicis ad annum MDCCV confectis memoratur;
non tamen indicat nupam Arturus, quo anno Robertus
ille decesserit, nisi quod successorem ejus Vulfridum
quibusdam alia Actis juridicis fuisse constat cum Hu-
gone Episc. Constantiensis anno MCCCXXX. Unde duæ
conjectura potest, hanc diu ante illum annum abisse
Robertum, cui Gregorius IX mandavit ut Vitam et mi-
racula S. Leonis examinaret, quæ solemniter eum ipse
Sanctum declarare posset. Non illi id permisit Gregorius
XII, qui XXI Octobris MDLXXXVII Pontifex creatus, XVI
Decembris eodem annum decessit; cum Robertus primum
anno sequenti Abbas ad factus: neque Gregorius X, qui
anno primum MDCCXXI, 1 Septembris Pontifex electus,
At Gregorius IX anno MDCCXXXVII die XXI Martii Pontifex
fuit inauguratus. Quis vero alter actum et miraculo-
rum S. Leonis censor Guillelmus? Ille, opinor, qui ab
Innocentio IV, anno MDCCCLIV, sui pontificatus secundo,
in collegium Cardinalium adscitus est, multis antea

legationibus sub Honorio III et Gregorio IX perfunctus; D
sub quo etiam Gregorio multum pro S. Dominici cano-
nizatione laborasse legitur, ut in simili negato promo-
venda apothecosis S. Leonis, probasse industriam suam
eidem Gregorio initio pontificatus ipsius, superstate
adhuc Roberto Abbate, videatur; nisi fortassis quæ hic
afflicta reliquerat, ipse postea recognovit ac perfecit, re-
tulitque, Acta. Unum illud opponi hinc conjecturæ po-
test, quod apud Craconium Cardinalis Sabinus factus
dicitur, in MS. Baionensi S. Laurentii. Quid si ab una
Ecclesia, seu Titulo, ad alterum translatus? Quid si
hujus manuscripti auctor hallucinatus est, ut in pluri-
bus ei accidit? Nam quem anno MDCLVI natum dixerat,
eum confecto Theologorum studiorum curriculo circa
annum MDCCCLXXX Romam accessitum a Gregorio Pon-
tificæ scribit: cum ab anno MDCLXII, sub ejus exitum
Gregorius IX obiit, usque ad XII Junii MDCCCLXXXVII,
quo electus est Gregorius X, nullus per annos CLII, et
quod excurrit, eo nomine Pontifex extiterit.

5 Præter duas hæc MSS. Vitos serie Lectionum
in officio Ecclesiastico recitandarum digestas, tres alias
Gallico sermone udoctas et gravibus viris in lucem editas
habemus. Prima est in opere Renati Benedicti, qui eum
compositum ait jussu Gregorii Papæ, neque explicat
quod; uno vero MDLXX mense Julio, ex archivo Baio-
nensi transcriptum exemplar ad se missum, summa
Episcopi et capituli humanitate. Simile ut nostri fuit, ut
ex collatione utrinque deprehendimus. Guillelmus Gu-
zetus Ecclesiæ S. Magdalens apud Atrabates Curio,
eandem cum aliis Sanctorum Vitæ Gallix edidit, ex
veteribus, ut ait, Legendarius Baionensibus, seu ve-
ritas e Renato Benedicto fere ad verbum expressit. Ele-
gantius et luculenter in eorum Rotomagensis Ecclesiæ Ar-
chiepiscoporum historia, qui sunt in tabulis calitum re-
lati, etiam S. Leonis acta Gallix conscripsit Venerabilis
Dominus Franciscus Farin Rotomagensis Presbyter,
et Prior Ecclesiæ B. Mariæ velle; qui et singulari
humanitate suam illam historiam nobis donavit. Usus
hæc fuit illius Divi actis Baionensibus, quæ identidem
Latine ad marginem citat, a nostris nonnihil subinde
diversa. Alium ab his omnibus discrepantem habuisse
videtur Papirius Massonus. Non tamen ea continuita
per Sampsonem Canonicum Baionensem, uti scripsit
Robertus Druggulus libro de Rollone Northmanno-Bri-
tannico cap. 9. Verba Papiri pag. 611 sunt hæc: Sam-
son Canonicus Baionensis mihi olim cognitus rescrip-
sit, flavum qui Baionam alluit, appellari Adurum:
in Vita S. Leonis Nivum nomen suum perdere in
exita urbis, ubi in Adurum influit. Quod equidem in
us, quæ jam citavimus, Vitæ S. Leonis, nusquam ita
discrete expressum legimus.

6 Cultus Baionæ S. Leo Kalendis Martii, quæ die
martyrium consummavit, acti testantur idem Franciscus
Farin, et citata ab eo Acta Baionensis, ac Renatus Be-
nedictus hæc hic Vitam ejus reponit inter S. Calupani
Rectus et S. Adriani Martyris, quorum hic ad IV
Martii, ille ad III pertinet: verum ingenuè fatetur se-
ritus eam Vitam sibi redditam, quæ ulloquin ad Kolen-
das dunda Martii erat. Quod non interverit, qui
ejus natalem ad III Martii consignavit, Saussons et
Ferrarius; eum tamen hæc Renatum citet in Notis: sed
mox ostendimus neque lectum ab eo Renatum, neque fi-
deliter ab alio suggesta illi, quæ inde promit. Gazetus
longius aberat, et priore Nonas Martius cum locut. At
Saussons, ut mox dicemus, in Supplementa Martyro-
logi ad Kalendas S. Leonem reposuit.

7 Quod porro hæc commemorat geminum SS. Leonis
et duorum ejus germanorum elogium, videtur etiam a
nobis edendum, etsi in priore quadam nobis minus pro-
tentur. Ita ergo scribit ad III Martii: Apud Castrum
Lampurdum, seu Baionem Lampurdensium, sub me-
tropolim Ausciensi in Aquitania secundo, S. Leonis
Episcopi et Martyris, qui in pago Carentanico, pro-
vincie

Vita alle
3 Gallie.

E

Abi taliter
clavari
Massone.

eius festivas
1 Martii.

ali 13.

elogium ex Saussano, continens ejus ortum,
virtutes,
multorum conversionem in Vacitania,
 A vincta Rotomagensis, prævio Angelico vaticinio, ex piis parentibus genitus, mira ab infantia future sanctitatis specimina edidit. Postea zelo ferventissimus, castitate eximius, doctrina eminentissimus, virtutibus ornatissimus, cum inter coævos floreret, Clero Rotomagi adscriptus, et per gradus meritorum ad sacerdotii fastigium evectus : ut Evangelii sacramentem spargeret, ex Celtica Gallia in Novempopulanam provinciam, tenebris infidelitatis obsecratam, cum duobus germanis Philippo et Gervasio, Apostolica fretus auctoritate, profectus, mira ibi, subruendo falsorum numinum delubra, et Christi erigendo tropæa, exeruit piorum conaminum facinora. Quibus exasperati Martis, dei umbratici, sacrifici, in virum Dei turbam concitaverunt. At ille fisis ad Christum precibus, solo statu Martis idolum in pulverem convertit : hocque miraculo multitudinem attonitam, ipsosque sacerdotes, ab ædemonum nefando cultu, ad Verbi incarnati fidem et adorationem perduxit.

et Hispania,
et eadem ejus per pueros,
in eam miracula,
translationem reliquiarum.
 Sic Baiona Christo penitus subjugata, in Bearnum Navarramque perrexit, Hispaniaque etiam quedam oppida penetravit, Christianam religionem in populos obvios apostolico spiritu propagans. Quousque a piratis quibusdam Ethnicæ impietatis cultoribus, ad Nivum fluvium comprehensus est cum sociis, direque ob fidei prædicationem ab iisdem verberatus. Primumque sub ejus oculis germani ipsius ambo obtruncati sunt. Deinde ipsimet a satellite irridente caput amputatum est; quod in humum decedens, fontem illico excitavit. Corpus vero erectum primum persistens sub ipso lethalis mucronis ictu, et deinde se inclinans caput decisum collegit, atque comite Angelo, ad unum hinc stadium evexit. Ibi tropæum Martyris postea extitit clarissimum : nam eo loco acervus testimonii tanto Christi athletæ a fidelibus erectus est: in quo, honore loculo conditus, requievit, usque dum furentibus per universam Galliam nuperis hagiomachis, hinc, ne profane sectæ subjaceret, Baionam delatum, in summo Deiparæ Virginis templo collocatum fuit; ubi nunc usque et miraculis coruscant, et debita fruitur veneratione. Passus est temporibus Caroli Simplicis, Stephano vii post Bonosum Sedis Apostolicæ presidente.

Attulit elogium,
quibus optulatur.
 Idem Saussanus in Supplemento Martyrologii ad Kalendas Martii alterum istud S. Leonis habet elogium, priore succinctius, nec minus elegans : Eodem die S. Leonis Baionensium Apostoli, cujus epinicion Martyrologio legitur in ejus natali, v Nonas hujus mensis. Fulget hic beatus Martyr perpeti dono opitulationum in finibus suis. Hunc enim mulieres in puerperio invocantes, a periculo liberantur : nautæ a naufragio et prædonum potestate servantur : animalia ipsius clientelæ commendata, a luporum rapacitate et variis infirmitatibus eruantur : et alia innumera (præstante Domino Jesu Christo, quem in vita et morte clarificavit beatissimus athleta) incolis, ejus intercessione impenduntur solatia. Hæc ibi. Quod autem Nonis natalem dicat esse v Nonas Martii, ad hunc tamen diem statuat : et ubi ejus meminerit, indicat, et quæ ante scripserat tacite retractat. At neutro in elogio, vel verbulo unico significat S. Leonem Rotomagi Antistitem fuisse. Quo autem tempore ab olis ad eum Sedem evectus memoretur, quo martyrium fecisse, mor disquiremas. Mendacium amanuensis aut typothetæ irrepsit in priorem Saussani narrationem, dum dicitur Baiona esse in Aquitania secunda, sub Ausciensi Metropoli : cum in gemina Notitia civitatum Galliæ, ejus Martyrologio præfata provincie Aquitanie secundæ Metropolis statuatur Civitas Burdegalis; Auscorum vero civitas in veteri Notitia constituitur Metropolis provincie Novempopulane; in nova, provincie Aquitanie tertie, et sub ea civitas Baionensis.

10 Nulli alteri Martyrologio, præterquam huic Saussani inscripta legi Philippi et Gervasii Fratrum S. Leonis nomina. At quod hic et apud Franciscum Farin et Notalem Tallepædium ambo obtruncati feruntur, non congruit cum Vita hic c. MS. Baionensi edenda, quæ solum Gervasium interfectioni tradit; Philippum vero perspecta piratarum illorum særitia, secessisse per duo milliaria, ex parte opposita civitatis; ubi migravit ad Dominum Confessor gloriosus; operaturque ibidem Deus multa miracula, ratione sui sancti corporis; quod per monachos ordinis S. Benedicti devote custoditur. Eadem memorant Benedictus et Gazetus, nisi quod locum, in quo asservatur S. Philippi reliquæ, statuunt una circiter leuca distare Baiona. An adhuc porro ibi ex reliquiæ extant, cultumque alter Martyris, Confessoris alter titulo ornatus, obtineat, comperire non valui.

§ II. S. Leonis studia, episcopatus, apostolatus, veneratio publica Baionæ, recepta Rotomagi.

Quum daturus hic sumus S. Leonis ex codice Baionensi Vitam, natum cum tradit anno ab Incarnatione Domini DCCCLVI. Quod Renatus quoque Benedictus atque ex eo Guilielmus Gazetus referunt. Unde manifestum liquet, quod antea diximus, nec Philippum Ferrerium Vitam illam a Benedicto, quem citat, editam legisse, nec qui eam illi suggessit, satis fidelem novasse operam : scribit enim circa annum DCCCLXII vixisse, DCCCLXXV martyrio affectum. De martyrii tempore mox rulebimus.

12 Addit eadem Vita : Ludovicus Normannorum et Germanorum Rex ipsum sibi fecit duodecimum a parentibus presentari. Ludovicus post parentis sui Ludovici Pii Imp. obitum qui contigit xx Junii DCCCXI, Francorum in Germania regnum tenuit, ad annum usque DCCCXXVI, quo decessit. Potuerunt igitur huic duodecimum sistere Leonem parentes, anno videlicet DCCCXXVIII vel sequenti, necopus fuit, ut, quod scriptores quidam ferunt, Ludovico Juniori Germania Regi presentatus diceretur; quandoquidem anno DCCCXXVI, quo parenti defuncto in tertiam regnum ipsius partem Ludovicus Junior successit, jam vicesimum annum agebat Leo. Qui potuit autem seu pater, seu filius, Normannorum Rex dici, cum pars illa Neustria, quæ postea Normannia appellata, tunc ad Carolum Calvum, Ludovici fratrem spectaret? aut quo jure Rex Germaniarum nobis in Occidentali Francia, sub alio Rege, degenti imperare, suum ut sibi filium sisteret? an fortassis eum quondam sibi notum in suam regnum cum famulum nuntiavit, aut ultra ad se confugientem excepit? Jam enim antea, anno DCCCLVIII venerunt ad Ludovicum ab Occidente Legati, ut habent Annales Fuldensis, ut populo periclitanti et in angustia posito præsentia sua subveniret.... Tyrannidem enim Karoli se diutius ferre non posse.... quia quod ex eis Pagani (Normanni) extrinsecus, nemine resistente, aut scutum opponente, prædando, captivando, occidendo, atque vendendo, reliquissent, ille intrinsecus sulado sievendo disperderet : nec quenquam esse in omni populo, qui jam promissionibus aut juramenti ejus fidem adhiberet, cunctis de bonitate illius in desperationem cadentibus. Plura ubi de ejusdem Culvi crudelitatem et perfidia narrantur, ac simul de demerenti timiditate. Atque a eo illo ipso, quo diximus, anno DCCCLVIII, numerosum Ludovici fratris exercitum conspicimus, suo tamen quasi ad pugnam milite ordinato, ipse cum paucis latenter abscessit. Exercitus vero in loco certaminis derelictus, cognito Duris abscessu ad Imloviem accessit. Qui si hac aut simili occasione S. Leonis porcus ad Ludovici Regis partes accessit, illique deinceps constanter adhæsit?

11 Gervasius frater ejus Martyr.

Philippus Confessor :

hujus reliquiæ.

8 Leo natus dicitur anno 836. E

duodecimum sistitur Ludovico Germanorum Regi.

unus fuit in regno Caroli Calvi,

13

a quo ob illa defecti forsitan Leonis parentes : ut illi nobiles :

A 13 Quod autem hic Ludovicus Normannorum Rex appelletur, mirabitur nemo, qui meminerit quasdam minus accuratos scriptores, qui antiquorum temporum historiam tradunt litteris, solere eam fere ad suae ætatis mores, nomina, titulos dignitatum, ac legum instituta, accommodare. Ita hujus *Vita* auctor, qui secula Christianæ *Ætæ* xiii eam ex veteribus *pullacis* quadammodo contexit, cum legeret S. Leonem in Rotomagensi provincia natum, ad aulam evectum Ludovici Germanorum Regis, addidit et Normannorum, quia scilicet tunc provincia illa, uti et nunc, ab Normannis habitabatur; quasi et Ludovicus ille Germanorum Rex *Nenstriam* quoque gubernasset, in qua *Leo* dicebatur natus, eamque jam tunc plena jure insedisent Normanni. Coasimili ratione eundem Leonem missum scribit Parisius ad Studium; et postea Romam accersitum a Papa Gregorio, quod nomen nimis inepte intrusum expunximus, cum ab anno ante Leonis ortum tritundecima Christi *decem*lvi, quo mortuus est Gregorius *II*, ad *decem*xcvi, quo Gregorius *V* electus est, nullus nominis illius Pontifex Romanam Ecclesiam administravit.

B 14 Nunc de S. Leonis Episcopatu, tum Rotomagensi tum Baiionensi querendum. Ac de Rotomagensi quidem veteres elenchi et vulgati catalogi nihil produnt, ut testantur Joannes Prevotus et Sammarthani: Cujus silentii duplicem rationem reddant, aut quod obiter tantum Sedem attigerit, ad quam, sæviens Normannorum procella, vix forte patebat aditus, aut quod in tanta rerum perturbatione ejus memoria intercederit. Scripsit idem Prevotus ad Franciscum ii Archiepiscopum Rotomagensem *Kalendis* Julii anno *mccccxiii* libellum, quo supplicat, ut ejus auctoritate sanctissimi Martyris Leonis nomen annua festivitate celebretur. Ac de eo inter alia, quæ elegantè disserit, ista memorat: Beati Pontificis Acta e Baiionensis Ecclesiæ de prompta codicibus, omnium oculis patent, omnium manibus evolvuntur. Ipsi Vascones et Cantabri, qui descendunt mare in navibus, facientes operationem in aquis multis, Patroni sui nomen felici commercio littoribus nostris invexere; dumque memoriam ejus palmam extollunt, oblivionem nostram tacite eripunt. Ex tot tantisque documentis satis superque constat, Leonem ipsum Carentoni in provincia tua natum, patria *Nenstriam*, institutione Parisiensem, a Romano Pontifice propter eximias animi dotes Rotomagensibus infulis decoratum, diemque et præceptorem gentibus datum, dimissa ad tempus hæreditate, inproperium Christi extra castra portasse, et per beata decessoris vestri Audoeni vestigia in Hispaniam usque progressum, Baiionensem urbem a demonum cultu et piratica feritate ad veram sibi mansuetudinem tradidisse: ubi multis pro Christo affectus injuriis, et ad extremum impiis sævientis turbæ gladiis cæsus, jugem corporis mortificationem eruento consummavit sacrificio, quod sibi Deus acceptabile, salutaribus erga fideles miraculis et prodigiis in persecutores ultione declaravit.

C 15 Hæc Joannes Prevotus in libello suo supplicii seu parænetica ad Archiepiscopum Rotomagensem epistola: qui *paulo* post nimirum xv Cal. Sextiles ejusdem anni, litteras Pastorales edidit, quibus decrevit procedendum auctoritate sua, de consensu Capituli, ad institutionem novi festi S. Leonis; ut scribunt citati ante Sammarthani. Eæ nos litteras habemus, in quibus de Prevoto ita loquitur: Qui sub Canone est Prevotus ananaviensis noster. Et ante. Diligentissimus Notariorum nostrorum *Prinicipius*. Ac postea: Ex Baiionensi agro, qui *Aqua* Augusta, qui Gemma olim dictus, venerabilis noster Canonus Prevotus, in aream Dominicam reportat eum exultatione et Præsulum Gemmam et manipulos suos, Summa De-

creti est hæc: Quapropter Religiosissimo Tarsensi Episcopo, Suffraganei nostri Abrincensis Coadjutori, nostri Archiepiscopatus Administratori ac Vicario Generali, cui provinciam fraterne tradidimus, ex quo nobis sacri contra hæreticos belli summa impensius commissa est, curam delegamus, ut adhibitis in consilium ceteris Generalibus Vicariis nostris, cum selectis insignioribus viris et gremio venerabilis Ecclesiæ nostræ Presbyterii sive Capituli, de reducendo, auctoritate nostra, in Martyrologium ac sacra Diptycha, Officiumque Ecclesiasticum, S. Leone Rotomagensi Archiepiscopo Martyre, ritu antiquo synodice deliberet. Porro Tarsensis ille Episcopus Henricus Boyvin, quem sibi Franciscus Pericardius Episcopus Abrincensis Coadjutorem adsciverat anno *mccccxvi*, vita functus est, tricenno ante ipsum Pericardium, qui quinquaginta et amplius annis Ecclesiam illam rexit. Denyaldus jam ante citatus, Gissortu clare ad Epistolam flumen urbis Rectar, quem ea deliberatio exitum nata sit declarat: Nuper, inquit, additus S. Leo Rotomagensi Calendario, et Officio Ecclesiastico (me instigante) Calendis Martii.

E 16 Qua autem ratione, factum credamus, ut Saussois quasi de industria administrata ab eo Sedis Rotomagensis nullam faciat mentionem? Demochares, Chenu, Claudius Robertus, ne quidem nomen illius expresserint, seu de Rotomagensibus, seu Baiionensibus Præsulis esset sermo. Tallipædus in *Antiquitatibus* Rotomagensibus cap. 29 scribit, cum esset ut infulus Rotomagensis electus, a Pontifice Romano in Hispaniam esse missum, ut quosdam sana Fidei doctrinam imberet. Qui re ex voto peracta reverentem, Baunæ a piratis, flagitiosis hominibus, post plurimos cruciatus, cum duobus fratribus, capite plecum esse. Addit a nonnullis Victoriam vocari. Dandæus omisso Leonis nomine, Vittorem vero Joanni anno *mccccxv* subrogatum, natum Carentani in Normannia inferiore, (quæ S. Leonis patria fuit) cum Sedem Rotomagensis anno uno tenuisset, a Leone Papa in Hispaniam missum, ut Christi Fidem per Saracenos fere extinctam restitueret; sed martyrum a Baiionensibus coronatum. Quis ille Leo Papa, a quo Vito in Hispaniam missus dicitur, Leo iv anno *decem*lv mortuus erat. Leo v anno *cmvii* sedit diebus solum xl. Sic ut a neutro potuerit Vito anno *mccccxvi*, cum uno Rotomagensis Ecclesiam anno regisset, in Hispaniam mitti.

F 17 Arnaldus Oihenartus in *Notitia* utriusque *Vasconie* ita de hoc sancto Antistite scribit: B. Leo primus Baiionæ Episcopus, cum Rotomagensis pontificatum gereret, a Romano Pontifice in Hispaniam, ad erigendos et confirmandos Christianos, a Saracenis vexatos, legatus, Baionam appulit; ibique dum vitæ exemplo et sacris concionibus rem Christianam summa opera promoveret, a piratis et facinorosis hominibus, quorum vitia insectabatur, cæsus, in Divorum numerum referri meruit. Floruit Carolo Simplicio Rege. Joannes Hadraus Theologus et Canonicus Rotomag. in Catalogo Epp. Rotomag. Vittorem hunc vocat. In veteribus tamen Baiionensis Ecclesiæ monumentis, et in antiquis Breviariis non aliter quam Leo nuncupatur.

G 18 Petrus de Marca lib. I *histor. Bearn.* cap. 8, ubi S. Leonis meminit, retinet tamen infulus Rotomagensis. Cur id faciat, dîmovere nobis haud licet, ne dum tenere veterem traditionem convellere. Illud tamen libenter eadem illustrissimum scriptori assentimur, Baiionenses in Episcopatus sui antiquitatem videri injuriosos, cum primum apud se Episcopum fuisse S. Leonem addunt, qui Carolo Simplicio Rege circa annum *cm* vivebat; cum ante primum Normannorum in Aquitanicis oris irruptionem (quam anno *mccccxv* ait contigisse) Baiionensis Episcopi extiterint. Nam ex tubulario Lasserensi testimonium proferri, e quo constat, Baionam

cum

Leo litteras instruitur.

ut in Martyrol. et Officio Ecclesiæ Rotomagensis referatur.

cum in Vasconia prudenter coleretur.

supplicat Joann Prevotus Canonicus Rotomag.

D rem legitime examinari jubet Franciscus Archiep.

ad eam rem collaborat Rob. Denyaldus

S. Leo in multis catalogis Ep. omisus.

alibi alieno nomine relatus:

Fur in Hispaniam missus?

Baiionæ Episcopus, sed non primus:

A cum aliis Civitatibus Vasconiz a Normannis vastatam. Accedit scriptum *Arsu Episcopi*, qui circa annum **cxlxxx.** tempore *Benedicti vii Papæ Laburdensem, sive Baionensem, rexit Ecclesiam.* Id scriptum e chartario Baionensi recitat idem *Marca in Observationibus ad dictum caput, et Oihenortus lib. 3 cap. 4.* *Eo scripto Arsus proficitur, se velle tradere notitiæ successoribus et posteris ea quæ nostro Episcopatu, scilicet S. Mariæ Laburdensi subjacent, loca... sen quæ priscis temporibus ipsa Laburdensis Ecclesia publico auxilio vel consilio fidelium canonice acquisivit.*

19 *Fatetur tamen Marca S. Leonem fuisse primum illius civitatis Episcopum, post vastitatem illi diocesi ceterisque totius Gasconiz a Normannis illatam. Atque hanc scilicet, an non suscipari liceat, Pontificem, quicumque is fuit, a quo missus est Leo, eadem fere motum fuisse ratione, qua non multo ante Joannem viii, ut Froterium ab Ecclesia Burdegalensi ad Bituricensem transferret: Quia, inquit, Burdegalensem Ecclesiam totamque pene sub ejus habitum regimine diocesim, ita paganorum frequentes gladii prædæque continuæ consumpsit irruptio, ut pene omne illic Episcopale vacet officium; necessarium prævidimus. Dei omnipotentis auctoritate, Beatorumque Petri ac Pauli Apostolorum Principum, Fraternitatem tuam, cujus vacatio defectus est fidei, et fere virtutum omnium detrimenta, in Ecclesia Bituricensi, quæ vacare pastoralis cura dinoscitur, ab hac præsentis decima Indictione, præferre simul et incarnationem præficere. Data fuit ea Epistola, uti et alia de eadem Froterii translatione, v Kalendas Novembris, Indictione x, anno videlicet **ccccxxvi.** Neustria certe ob assiduas populationes, quo vastitatis reducta fuerit, liquet ex *Dudone lib. 2 de moribus et actis Normannorum, ubi Franco Archiepiscopus, pueri Rollonem inter et Carolum Simplicem sanciente interpres, ista huic referre jubetur: Rollo non potest tecum pacificari, quia terra quam illi vis dare, inculta est vomere, pecudum et pecorum grege omnino privata, hominumque præsentia frustrata. Non habetur in ea unde possit vivere, nisi rapina et predatione. Da illi aliquod regnum unde conducat sibi cibum et vestitum, donec impleatur terra, quam illi das, opulentiarum congerie, reddatque temporibus fructus victuum, hominum, et animalium. Flodoardus quoque illis temporibus proximus, lib. 4 hist. Eccl. Remen. cap. 14 de Normannis ita scribit: Fidem Christi suscipere receperunt, concessis sibi maritimis quibusdam pagis cum Rotomagensi, quam pene deleverant, urbe, et aliis eidem subjectis. Quid ergo mirum, si pene deleta urbs Rotomagensis, si tota ea frustrata erat terra præsentia hominum, Leonem Archiepiscopatu ejus destinatum, missum alio esse, ubi illius ruditionis reliquæ fructus sperari uberior posset?**

§ III. S. Leonis Sedis Rotomagi tempus: ejus decessor, ac successor.

Sed tamen stude volumus antiqua Baionensium traditione, quam etiam Rotomagensis nuper receperunt; quem tandem et in Catalogo Archiepiscoporum locum assumpimus? Natalis Tallegius et Joannes Dadreus *Franconis, qui anno mcccxxi Rolloni sacrum baptismum impertit, decessorem cum statuunt, qui alio nomine Vito vel Victo dictus fuit. Refellunt eorum sententiam Sammarthani atque alii: quod Leo vix Sedem attigit, (certe enim non plus anno eam transisse Dadreus fatetur) Wito autem in conversione Normannorum egregie laboravit, ut probant ex citato Flodoardi loco. Quo tempore, inquit, abhorret a vero, Antistitem in propriis gregibus cura maxime occupatum, ad alienas oves studia convertisse. Eundem tamen esse Leonem et Witonem contendit Robertus Deny-*

us, dictumque vult Leonem cognomento Vittonein. D seu Viconem, Vittum quibusdam. Ac paulo inferius appellat Valonem, seu Viconem, seu Viconem ac Wittonem, et Leonem Wittum: idemque Wittonis seu Witt cognomentum fuisse ipsi et germanis ejus Gervasio et Philippo commune.

21 Non necesse est, quæ plurima idem Denyaldus de S. Leone congerit, recensere. Breviter id statim, si rexit S. Leo Ecclesiam Rotomogensem, aut ad eam regendam legitima auctoritate destinatus est, id fuisse, ut et Sammarthani ponunt, inter Joannem i Archiepiscopum, et Witonem jam nominatum. Joannes autem non videtur, quod Dadreus trahit, anno **ccccxxii** Riculfo suffectus, si (quod idem habent Sammarthani, et Fraguertura Chronici Fontanelleensis editum ab Andrea du Chesne tom. 2 scriptorum Francicor. pag. 387) si, inquam ejusdem Chronici anonymi scriptor ab Adelardo Riculphi decessor sacrum gradum presbyteratus suscepit anno Dominice Incarnationis **ccccxxii**, Indict. v, octavo Idus Martii, Sabbato. Riculfo deinde, Adelardum secuto, successit Joannes, quo anno iam satis expresse indicatum legimus: sed Concilio Pontigonensi interfuit, celebrato mense Juno anno Christi **ccccxxvi**, Caroli Calvi xxxvii regni, imperii primo, Indictione ix. Ad eundem Joannem Rotomogensem, et quatuor alios Archiepiscopos Galliarum extat epistola a Joanne viii Papa, ut ad synodum veniant, data iv Idus Junias, Indictione xi, anno Christi **ccccxxviii**. Alia epistola anno **ccccxxxii** data, idem Joannes Papa viii monet Hugonem Abbatem, ut ab omni se consortio separet aliquot Antistitem, ac nominatum hujus quoque Joannis Archiepiscopi Rodomensis.

22 Ergo huic Joanni non successerat anno **ccccxxv**, (ut Dadreus habet) Vito, de quo ante annum cxi nihil in publicis actis legimus, etsi Sammarthani circa annum **ccccxxxviii** Ecclesie Rotomagensi præfuisse scribunt, sed nulla allegata vel publicorum actuum vel alterius scriptoris fide. Dicto autem anno cxi interfuit excommunicationi in homines Baldum Comitis Flandrie, ab eodem Fulcone Archiepiscopi ab illis perpetrata, lata. Hic Fulco Hancmaro anno **ccccxxxii**, xxi Decembris defuncto, subrogatus, pulchrum accepit a Martino Papa, qui Joanni viii anno **ccccxxxii** die xv Decembris defuncto, suffectus xix ejusdem mensis, xviii Januarii **ccccxxxiv** mortuus est. Quæ autem a Fulcone peracta gesta sunt, recenset Flodoardus lib. 4 histor. Ecclesie Remensis, e quo nonnulla fortassis delibabimus ad xvii Junii, quo interemptus est Baldum ii Comitis Flandrie frater, ad quem ex synodo Remis habita Dominice Incarnationis anno decem cum Coepiscopis scribens, arguerat eum, quod Ecclesiastica simul et legalia jura contemneret, res Ecclesiasticas et honores sibi non concessos invaderet, Dei timorem a se projiciens, et fidem, quam in baptismo Deo promiserat, operibus abdicans, locum sacri monasterii ordinis pervadens, et Abbatis sibi nomen usurpans. Unde communi decreto Episcoporum judicatum fuerat eum auctoritatis Canonice anathemate feriendum. Sed quoniam Ecclesie et publicis regni utilitatibus videbatur accommodus, censura suspendebatur adhuc animadversionis Ecclesiasticæ, recogitandique sibi et emendandi spatium reservabatur, et obsecrabatur per misericordiam Dei, ut ab hac presumptione annum revocaret, nec amplius iram Dei contra se provocaret. Hæc et alia plura de inprobis Baldum factis Flodoardus lib. 4 cap. 7. Credem sanctissimi Archiepiscopi narrat Joannes Iperius in Chronico Bertinensi cap. 20 parte 3. Fulconem autem subrogatus est Herimicus anno cxi, et quo die ordinatus est, pridie Nonas Julii, in ecclesia S. Mariæ Remis, presentibus pluribus, qui recensentur, Episcopus, introque eos Wido Rotomagensium Archiepiscopo, lecta est excommunicatio contra eadem impie auctores, ipsius

Baldum

sed successor
Joannis i

qui ante
annum 876

18
minimum ad
882 sed,

Vito vero
Leonis succes-
sor sedebat
an 900

F

quo excommu-
nicationis in-
terfectum
D Fulconis
Ep. Remen.
adfuit.

foran eo
translatum,
pervastata a
barbaris
provincia
Rotomagensi.

et incolis
exanimata,

non fuit enim
dictus decessor
Franconis Ep.

nec idem qui
Vito:

A *Balduni, homines, Winemarum, Enverardum, Ratfridum, ceterosque eorum complices, ut Sanmarthani narrant ex veteri MS. ip[s]is Nicolai Camuzati Trecentis Canonici humanitate communicato.*

23 *Hanc primum in actis antiquis reperimus Witomem mentionem. Interfuit deinde ac subscripsit concilio apud Troslium in pago Suessionico celebrato, die vi Kal. Julius, anno Christi decem, Sergii in Papae anno II. Atque hinc liquere arbitror, Witonem minime eundem fuisse qui Leo dictus, et ad Vascones missus, martyrio tandem iuxta Baienam coronatus est; postquam eas illic res gessisset, quae aliquot annorum requirere spatium omnino videntur, interea temporis Vicaritis Generalibus duobus Ecclesiis Rotomagensi, quatenus per Barbarorum rabiem lacerat, jussis intendere. Atqui jam anno octocxxi Franca Antistes erat, et pariter eum iisdem Normannis faciendae negotium tractabat. Quid, quod Herivens Remensis Archiepiscopus, de quo ante egimus, ipso illo tempore, quo pax et Rationis Ducis conversio sperabatur, haud diu ante Francorum Episcopatum, ad petitionem Witonis tunc Rotomagensis Episcopi, collecta ex diversis auctoritatibus Sanctorum Patrum in capitula, qualiter ipsi Nordmanni, tractari deberent, eidem Archiepiscopo delegavit, ut habet Flodoardus lib. 4 cap. 14.*

24 *Satis igitur idoneum spatium est vacui temporis, ab anno dcccxxxii, qui facta postremo Joannis morte, usque ad ea quo primum Witonis, ut promoveri ad Episcopatum S. Leo putaverit, ac Romae ordinari ab aliquo rex Pontificem, qui per id tempus interem sibi in S. Petri Cathedrali successerunt, regere quoque satis dei Rotomagensis Ecclesiam, si id per Normannorum populationes licuit; in Vasconum denique suscipere legationem; ac martyrium abire, ante annum ea, qui unus erat, a coronato per B. Fulconem Carola Simplice octavus, S. Leonis vixit ultimus, si vere, ut Marca censet, usque ad eum annum vixit; quo ejus successor Wito, ut jam retulimus, excommunicationi in B. Fulconis interfectores ab Herivaro promittente adfuit. Quis ubique credit Witonem post annum eam, quo quando Transleionis vi Kal. Julia interfuit, relictis uberrima, quae permixtus erat, messe, ad aliam longinquam et incertam respecturus? Quod tamen futuri debet, qui Witonem esse Leonem censuit, neque rei tamam opportunitatem relinquere nunc illius, tantillo qui ante Francorum Episcopatum superest, spatio, colligenda.*

25 *Ex hactenus dictis facile refellitur, quod annotat ad in Marti Ferrerum his veritas: Illud quoque mirandum videtur, quod cum Baiyna a Rothomago supra clxx milliaria Gallica distet, corpus hujus sancti Episcopi ibi quiescat, et non potius Baiocis, urbe eju dem provinciae cum Rotomago. Σεβλμα tenne circa haec apud Dengaldum pag. 206, ubi scribit S. Leonem eodem orientem factum Cantabris atque Baiocensibus seu Baiocensis; cum Baiocensibus voluerit scribere. Item sub fine 100 paginar, nostrum hunc Leonem referri existimat a Petra de Notabilibus lib. 11 cap. 130, § 82. Ferrum is alius est, quippe in Martyrologio recensatus, ut supra hoc ipso die diximus, quae scripta fuerunt cum necdum natus esset noster hic Leo Rotomagensis seu Baiocensis, nunc Sanctorm tubula inscriptus.*

26 *Quando autem, ut supra retulimus, ab Archiepiscopo Rotomagensi restitutum S. Leonis in Breriarum Rotomagensis est nomen, deretum, ut scinduplici (quod vocant) officio, Calendis Marti celebraretur; et quo Lectiones secundum Nactum habet hoc rectare, ut cum Vita, quam sollemniter, conferre eos Lector possit Ita ergo habent:*

LECT. IV. Leo Carentonii in agro Constantiensis natus, Lutetiae Parisorum sacris litteris excultus, cum doctrina vitraque sanctitate excelleret, a Romano Pontifice Rotomagensi Ecclesiae praeficitur; et

ad Hispaniae fines mittitur, ut gentes Pastore destitutas in Christiana religione erudiret. Itaque dispositis aliquanto post Ecclesiae rebus, relictaque Sede, una cum geminis fratribus Philippo atque Gervasio, eo profectus est. Quo in itinere, cum ad locum qui Faverio dicitur, accessisset, incolas omnes salutarihus monitis ad Christi fidem convertit.

v. Inde Bayonam veniens, civium animos tridua praedicatione ad sui admirationem et vere religionis cultum ita permovit, ut universi abjectis superstitionibus, depositaque piratibus vitae feritate, Christianam veritatem et mansuetudinem amplexati sint; baptismoque initiati Ecclesiam Deiparae Virginis titulo in urbe statim extruxerint. Tum in Hispaniam progressus, per aspera desertorum loca Evangelium disseminavit. Ubi cum multos Jesu Christo filios peperisset, postremo Bayonam rediit, ut populum in fide et disciplina confirmaret.

vi. Quod indigne ferentes piratae, qui propter effrenatam vivendi licentiam a civibus expulsi, in proximas speluncas recesserant, sanctum Pontificem, ex urbe praedicationis causa egressum, insidiis oppresserunt. Qui vulneribus confectus, abscedendum capite, apostolatus gloriam martyrii coram emulavit. Ejus autem mors variis a Deo miraculis illustrata est. Nam et suorum caput solo illis, repente subterraneum fontem aperuit; et corpus examine, cum aliquandiu firmum immotumque persistisset, in illaque vi in terram deieci potuisset, sublato manibus capite, eo usque processit; ubi a civibus honorifice conditum est, et postea in ecclesiam Cathedrali, ibidem magna fidelium veneratione colitur.

S. LEONIS VITA EX MSS.

PARS I

S. Leonis patriam, natiuitas, studia, episcopatus, missio in Hispaniam.

U. T. Beati Leonis Martyris, Fratres carissimi, informemur exemplis, et juvemur patrociniis, hodierna die ejus festum devoti recolentes; et aliqua de vita ejus, qualiter civitatem Baionensem ab a idolorum cultura ad Christi fidem convertit, breviter audiamus. Fuit itaque in Normanniae partibus, villula b Carrentano nomine, et c Rotomagensis diocesis, vir quodam uxorem habens, d Aliciam appellatam. Hi namque multa generis nobilitate et morum honestate pollentes, anno ab Incarnatione Domini octingentesimo quinquagesimo sexto, e divinitus tres filios uterinos, futuros sanctos, videlicet Leonem, Philippum et Gervasium genuerunt. Volens ergo Sanctum suum Leonem Deo mirificare, tantam gratiam et privilegium eidem, dum iterum maternum egredereetur, contulit, quod f nullum mater fecit dolorem aut lesionem. Orens itaque puer nobilis, ab uberibus matris corpus suum sic g juvenis et abstinence affixit, atque omnium morum compositione ornavit, quod tanquam admirandum spectaculum, Ludovicus h Normanorum et Germanorum Rex ipsum sibi faceret duodecem a parentibus praesentari. Quem pater Rex cernens juvenum lasciviam et consortia, quae illa aetas solet querere, devitare; et ad patriam supremam totis desideriis anhilare; misit ipsum Parisius i ad studium. Ubi sic profecit, quod cum esset annorum viginti trium, in sacris Scripturis ac Legum doctrina, simulque canonicis, fuit plenissime, ut docebat, instructus.

Insistens igitur puer Leo Parisius studio, omnibus moribus et honestate praebuit exemplum; quod ejus fama ubique terrarum parvo in tempore evolavit. Nec mirum: erat enim fandi copia honestissime ditatus

D

Episcopus creatus

intulit ad Hispaniae fines:

Baiocenses convertit,

et quorundam in Hispania:

iuxta Baionam a piratis occiditur,

E

et miraculis illustratur.

LECTIO I

a

b

c

d

F. S. Leo Carentanensis, nobilis generis, anno 856.

g

i. miramodo natus, lucens juvenis i.

q

h

Regi oblatus.

i

litteras feliciter discit.

LECT. II

tatus

idem 909 concilio Trosliano subscript:

anno 911 jam Franco Ep erat.

* Colvener. legit xxiii

B

inter Joannem et Witonem satis temporis fuit ea quae Leonis tribuuntur.

C

Non Baiocensibus debetur hic S. Leo.

nec is est Leo Martyr antea retolus.

colitur jam Rotomagi officio semiduplici.

ex hoc Lectiones.

A tum Baiona præveniant, invenerantque quod B. Leo ritum eorum evacuaverit, templum Dei sui destruxerat propria elargiri et nihil per violentiam auferre docuerat, quin imo contraria facientes evitari mandaverat, contra beatum virum seditiones et prælia commoverunt.

A sunt quos vulgo Bascos vocari, Gallice Basques, Priens de Marca lib. I. *Historia Bearnensis* cap. 29 scribit, et agri Lapurdensis, Solensis, Navaresis (inferioris maris), et Brictina noster significant indigenas fuisse, in quibus et subsistere, retento etiam veteris linguae idiomate, postquam Vascones Hispanias partes invaserunt. Ceteros vero Normannopolitanos habitatores, qui Vasconia Ducatus ac nomini accesserunt, idem Marca vocat Gasconos, ut vulgo Gascons : hiet nomen utrumque n Vasconibus dictum Bascos vero etiam Vasconus et Baselos, uti et hie Vasculi dicuntur. Fuisse autem hoc nomine celebres prædones, etiam post hugos. *Leonia* talem, conjecerit ex *Constitutio Litterarum*. 3, quod sub Alexandro 3 anno 1179 habebat, in eo cap. 27 ista habentur. De Brehanlunibus, et Arrogemini Navares, Basculis, Coterellis, et Traverdinus, qui tantam in Christianos inhumanitatem exercebat, ut nec ecclesias, nec monasteria deferant, non viduis et puellis, non senilibus et pueris, nec culicibus parcat aliam aut sexum, sed more paganorum omnia perdat et vastet etc. — h. ita legunt, ac recte verterunt Gasculi et Benedictus, obaquin egraphum MS. habebat, indicantes. — e. Est id lingue cuiusque gentis idiom. ubi linguagium dicitur, ut *Vossius* lib. 3 de vita germanica cap. 20, aliquot exemplis confirmat, ac primo quidem ex ill. 20. Nulla aures, quoniam reperies 10. 13. *Annal. Ercles. Azzari* ad an. 1356 et alia; ubi ista habentur : ad lucra dirigant, in quibus de hujusmodi possunt linguagis elucere. *Lycet* de lingua Italica et Slavica adducendo al. Electorum plus, qui verisimiliter Theulonicorum idioma sub naturaliter indolium sero præsumunt, et ab infantia didicisse. — d. De Gallice præterit Gascul, et Ben. *Junck*, cum egraphum MS. habent, suscipiunt linguam multitudinem ritoce. — e. *Papicis* *Morimus* ex *Arnoldo Ferronto* Senatore *Bordegalensi* tui. *Nem* deprecit *jug. vlt.* Nivus fluxus e Pyrenæis per Vasconum agros progreditur, Baimaque interit, in eoque extrema latitur in Aduram, non aliter quam Lugdun Arar in Rhodanum. *Abster* antea idem *Papicis* *jug. 522*, de Nivo scribit. Quoniam reversa intra urbem illam (Baimam) non sunt, murum tamen pene laedit, inter urbem et suburbium ea parte qua Panaram appellatur, atque incipit navigia ferre ab ea loco qui *Estarima* vocatur, tribus supra Baimam levis ab ea dissitus, idque illi ob refluxum maris. *Abster* scribit in eadem urbem, in Aduram influere. *Infer* quoniam hanc intra una mura simul interitur. *Embricus* *Coulon*, i parte operis de *fluminibus* Gallic. *pag. 577*, scribit *Nivum* *Angia* *Vasconia* *Erclos* appellatur. — f. *Benedictus* et *Gascul*, hoc ita respondent. pertransit Biscaya venit in regnum Navarre et Hispania, ubi plures populos ad fidem Christianam converterit. *Acta* *Beloniensis* *S. Leonis*, quo *Forti* citat, habent Hispanie quondam populi pertransit, et Christianam religionem etc. *Ipsa* interpretatur. *Italia* pars Hispanie reducta ad obediendum Jesu Christo. *Id* pro populum multum intelligi videtur multa homines, non vero plures populi, verum magnam partem Hispanie. — g. *Unck* et *Gascul* aliquo post tempore, *Forti* enavit, multum enim dubius ad tribus in Hispania fuisse. — h. *Galica*, ut *Galica*, et *Arce* *Arce* seu *Arce*, apud *medu* *Arce* scriptores pro lingua navi, aut præfata supra usurpatur, ac trita quoque. *Plura* de hac voce et hujusmodi offert *Meurins* in *Glossario* *Græcobarbaro*, et *Hemius* *Spelmanus* in *Archæologia*. *Arce*, quod unum 1009 traditur obis, in rebus gestis *Affredi* *Regis* ad annum 877 ita scribit. Tunc Rex *Alfredus* jussit eymbus et galicis, id est, longas naves, fabricari per regnum, ut navali proelio hostibus adversantibus obviam. Impostique pirata in illis, vias maris custodientes commisit.

PARS III.

C S. Leonis cædes, et in ea miracula; item S. Gervasii, S. Philippi Conf. miracula.

Insurgentes itaque viri diaboli et mente obstinati, in virum mente tranquillum; crudelitate federati, in corde benignum; corde turbati et a caritate alienati, in dulcem eloquio, et doctrina fidelem; in fide mulati et vinclis Sathane alligati, in fide decerni, castitate perfectum, caritate gloriosum, in cunctis smectitatis operibus decenter ornatum, juxta Nivi fluxum prædicantem turbati irruunt torrenti. Alii fratrem suum Gervasium eorum eum interfecerunt, b. Philippi vero, eorum sevitiis perpendens, secessit ad partes Riparum e Leodisia per duo milliaria a civitate distantes ex parte opposita civitati, migravit a Domino Confessor gloriosus; operaturque ibidem Deus multa miracula ratione sui sancti corporis, quod per monachos Ordinis S. Benedicti devote custoditur. Alii autem exaginati gladius adstant ad Leonem sanctissimum perimendum. Tunc vir Dei de proximo mortem videns, incubans in oratione, sic ait. Domine Deus omnipotens, pater Domini Jesu Christi, per quem tuum notitiam accepimus; Deus virtutum et omnis creature ne totius generis humani Creator,

te benedico, te glorifico, qui me dignatus es ad hanc certaminis diem perducere. Rogo te, Domine, ut juveas in me misericordiam tue pietatis largiri, et meritis Sanctorum tuorum dignum me facias participem et vite æternæ consortem. Quæso etiam, Domine, ut quævis mulier, quæ prolem gestando me invocaverit, gestu et partu, a periculo servetur illæsa; et tibi hanc civitatem commendo, ut ei tribuas indulgentiam et protectionem, quæ te puro corde verum Deum colit, in secula seculorum, Amen.

Et sic extendens vir sanctus manus ad cælum, a quodam d. satrapi caput ejus juxta ripam Nivi amputatur. Stupenda res est, et relatione digna: dum caput terram tangit et sanguis, fons mox de arida nimis emanat, et corpus quasi vivum horæ spatio erectum dicitur substitisse. Cum autem hiet corpus non statim cadere cerneret, ipsum cum pede percussit; caputque suum inter ulnas amplectens, sine casu corporis ad terram, erigitur, et Angelo duce per unum stadium, ubi hodierna die, sua electione, et Dei providentia requiescit, caput suum deportavit, ubi gloriose a fidei populo tumulatur, et multa tunc Deus per eum operatus est miracula, et continue operatur. Nec cadunt impune hietores et malefici supradicti. Nam cum locum quemdam terrimum, vocatum lingua eorum Cana, qui est penes orbem in porta meridionali, ubi deponant malefici quicquid in confinibus rapiabant, populi fideles seditionem timentes, introissent; ecco subito horribili pietuntur exterminio: nam pro peccatis exigentibus sicut alterius Sodome, et Gomorreæ per octo dies pluit Dominus super illos ignem, fulgur, et tonitruum, per diem videlicet lunam terrimum, per noctem vero quasi ferrarii fornax ignominiosum vaporabat flammam; ut qui male egerant, male perirent.

Quanti autem meriti fuerit apud Deum S. Leo, et quam suos devotos juvet beneficiis, de ejus Vita parca ex multis miraculis subscripta attestantur. Illo namque vesper, quo tumulabatur sanctus Presul, matrona quædam loci illius, paralyti dissoluta, ita ut nullum membrum suo fungeretur officio, petit assistente populo ad feretrum, in quo jacebat sanctum corpus, applicari. cumque applicata deenbuisset, ita consolidati sunt nervi ejus, quod propriis pedibus sospita rediret ad domum. Eadem etiam nocte, qua palmam martyrii adeptus est cum S. Gervasio germano suo, Rothomago suo f. Joanni ibi derelicto Viario, apparuit, et ordinem martyrii narravit; monens eum ut visurus rem gestam Baionam pergat, et prohibens ne alibi corpora mutari procuraret. Cum motu divino locum illum elegerint; et sint effecti Protectores Civitatis ejusdem. Peracta igitur hac visione Gaudridus quem in convivarium vir Dei Leo prædicto Joanni reliquerat, causa visitandi ad ipsum ingreditur, et cernens ipsum tristem pariterque dolentem, causam tristitine requisivit. Qui illico visionem præfatam, ordinemque martyrii eidem Gaudrido exposuit. Quo facto, post multa dolorum lamenta, mox ambo Baionam petierunt, rem gestam comprobaturi. Ibi cum Deo annuente appheissent, invenerunt corpus beati Martyris jam a fidelibus Catholicis sepultura traditum. Deinde comprobatis annulis supradictis, infinitisque miraculis, Joannes et Gaudridus Rothomagum redierunt: ubi congregatis universis Ecclesie viris, cuncta quæ viderant, omniaque gesta narraverunt. Quo audito, ecce moror et luctus omnium, Pastorem suum, quem adhuc pascua impendere Rothomagensi speraverant, plangentium.

Explicuit Vita B. Leonis, ejus Reliquiæ felix linona retinet, animam vero Paradisus cum Christo possidet; cum est honor, et gloria, in secula seculorum, Amen.

a In

IA MSS.
ubi in eum
insurgunt
perat.

Basci qui et
Baseli, Basculi
Vasculi,

etiam postea
rapinis
infames.

Linguagium,
seu lingua-
gium

Nivus fluxus
Vasconia,

qui et Errobl.

Galica, navi
genus.

proque præ-
gnantibus
quæ ipsam
invocant,

et pro Baiona
urbe :

LECT. VIII
d
plectitur
capite, a quo
humili lupo
fons emanat :
corpus rectum
consistit,

drin humi
dejectum,
ac erigit et
caput manibus
gestat :

LE

clarescit
in truculis.

a
interfector
cædibus exter-
minati.

LECT. IX

paralytica
ad ejus fere-
trum sanata.

f
Joanni Viario
in nocte
apparens rem
gestam narrat,
F

hic posttridie
Gaudrido :

hi Baionam
eunt,

dem omnia
Baionagensi-
bus referunt.

LECT. VII
a
S. Leonem
prædicantem
introduit
simpi

et S. Gervasium :

b

c

S. Philippus
Conf. ubi
mortuus;

S. Leo orat pro
martyri
laureti,

A a *In MS. præmittentur ista* : Lectio sancti Evangelii secundum Lucam : In illo tempore dixit Jesus discipulis suis : Qui vos audit, me audit; et qui vos spernit, etc. — **B** *Alt Farin primum sub Leonis oculis germanos ejus ambos obruncatos esse. Gazelus et Ren. Benedictus cum hoc MS. congruit, et Philippum gloriosum Confessorem prædicant.* — **C** *Quæ hæc sit ora, vel terrarum tractus ad oceanum exporrectus, nos latet.* — **d** *Bened. et Gazel. Satellite.* — **e** *Farin alt latrones igniti sulphuris pluvia, momento uno in cinerem fuisse redactos. Gazel. et Benedictus cum MS. concordant, octo dierum tempestate consumptos.* — **f** *Farin scribit, et Joanni et Gaufrido sororibus eadem nocte apparuisse. Alii MS. sequuntur.*

Satrapa pro satellite.

VITA ALIA Ex MSS.

LECT. I

Gloriosi Martyris Leonis, fratres carissimi, natalem celebrantes, cum totius vitæ et conversationis ejus insignia difficile esset verbis exprimere, passionis saltem suæ modum et causam succinctis sermonibus audiamus. Fuit igitur vir beatus sacrarum paginarum titulis decoratus, divina revelatione, sacrique Romanæ Curie concilii approbatione, ad Archiepiscopatus Rothomagensis civitatis celsitudinem sublimatus : qui post paucos dies propria Sede derelicta de mandato sacri Apostolici collegii versus Hispaniam ad prædicandum populo gentium Christianæ fidei documentum profectus est.

S. Leo Ep. Rotomag.

ad convertendos infideles peregre abiit :

a

B Primum accedens in loco qui dicitur a Faverio, verbum Domini seminans, totum populum ad Christi cultum revocavit. Deinde ad villam quæ dicitur Baiona rediens, quæ tunc ab infidelibus piratis possidebatur, falsis idolis serviendo; vespere facto cum ad dictam villam applicuisset, foribus jam clausis ingredi non valuit, sed extra totam noctem expectavit.

Bajonam venit ;

foris pernoctavit

postridie humaniter introducitur :

3 Mane autem facto, quidam de villa egredientes cognoverunt dictum Beatum, cum fratribus suis Philippo et Gervasio, a sua secta alienos, et mirati sunt, quia malorum incursus et ferarum et serpentum pericula ipsa nocte evaserant; et referentes, quod homines extra civitatem invenerant; prohi homines dicte villæ honesto habitu ex parte comitatus civitatis ante dictum sanctum exiverunt. Qui statim cum audissent verbum Evangelicæ prædicationis, credere coeperunt : et ipse cum eis dictam villam ingrediens, locum congruum in medio villæ, ad declarandam salutem populi parari jussit in nomine Dei Jesu Christi.

prædicat triduo, et multos convertit, ac templum D. Virg. aëdificat :

4 Prædicavit itaque vir sanctus tribus diebus : et divina favente gratia, populum ad fidem Christi convertit : qui nua voce clamaverunt : Non aliam legem volumus, nisi istam, quam exhibet Leo sanctus, et statim idola subvertentes, extruxerunt ecclesiam ad nutum viri sancti, in honore Beatæ Virginis Mariæ, et sacra unda Baptismatis baptizantur per doctrinam dicti Sancti.

C

5 Quo facto ad loca deserta nemorosa, ulterius gradiens, oves perditas, scilicet infideles, longo tempore quæsit : jamque bonus negotiorum thesaurum infinitum lucratus est. Iterum ad villam Baionæ Divina dispositione reversus est, hæsitans ne quid devium vel lubricum in populo inveniret.

D
alibi prædicat.

6 Erant autem prope villam piratæ, in cavernis habitantes : qui quadam die cum more solito villam ingredi properarent, a civibus catholicis turpiter ejiciuntur : qui de conversione civium admirantes, nimium indignati et furore successi, quæsierunt dictum virum sanctum.

Piratæ a Catholicis Bajona ejecti,

7 Fugientes autem piratæ de civitate, viderunt B. Leonem cum duobus suis germanis de sua prædicatione revertem : et irruentes in eos post diversa vulnera caput beati viri funesto gladio amputarunt. Sed quanto fortius impulsus est ut caderet, tanto firmius stare perhibetur, et caput suum propriis manibus erigens, usque ad locum, ubi primo prædicaverat, ante portam civitatis viciliter asportavit; et illud quasi victimam holocausti more justi Abel Deo devote obtulit, dicens : Hic est locus veræ prædicationis : hunc elegi, in quo favente Deo requiescam.

S. Leonem olivum occidunt.

is caput suum portat ad locum prædicationis,

8 Quo etiam fratres B. Leonis, qui cum eo venerant, viso miraculo præ horrore perterriti, fugientes recesserunt. Quæ omnia aspiciens agriculator quidam operans in vineis, cum clamore valido retulit populo civitatis : Populus vero contra præfatos homicidas exiverunt, et invenerunt fontem pulcherrimum in loco, ubi caput sanctissimum cecidit, noviter divinitus emanatum, de quo adhuc hodie totius civitatis populus adaquat.

et fratres eo recesserunt, E

fontis enatus ubi ceciderat caput S. Leonis.

9 Invenientes itaque acephalum corpus beati Martyris, et caput supra petram positum, multa fuerunt perturbatione commoti, gravis doloris aculeo cordibus sauciati; viso quod amabilis Pastor, præcipuus defensor eorum, pro ipsorum salvatione mortem non metuerat incurrere tam crudelem, in honore Dei et ipsius corporis Sancti plebs Catholica civitatis ecclesiam ibidem construxerunt : et Corpus sanctum conditum honorifice sepelierunt : per ejus merita, plurima fiunt miracula : mulieres in puerperio invocantes dictum Sanctum, periculo liberantur : nautæ in periculis marinis et inimicorum potestantibus illæsi servantur : animalia quoque in ipsius custodia commendata, a Luporum morsibus, infirmitatibus variis eripiuntur : et alia innumera, præstante Domino Jesu Christo.

Adhucatur Ecclesia, in qua sepelitur :

succurrit puerperis, nautis, animalibus etc.

a Bahonira, vel Bahoneyra in priore Vita Lect. 3 appellatur, F et aliter in MS.

DE S. LEONE LUCA CORILIONENSI, ABBATE MULENSI IN CALABRIA,

Commentarius prævius

CIRCA ANNUM
DCCCLX
I MARTII

Culius S. Leonis Luca in Calabria

Montis Leone,

Leonem Lucam venerantur cultu Ecclesiastico Kalendis Martiis et Siculi et Calabri; isti quia Corilione ortus et sancte educatus est, et aliquod Vite monastica primordium Agryone cepit, in vero quia in Mulensi monasterio, cum pluribus annis et ritum monasticum peregrisset, et Abbas profuisset, sancte mortuus est; postmodum in Montem-Leonem translatus. Est autem Mons-Leon, in duceci Miletensi ulterrimis Calabriæ civitas, in colle Apennini et campo præmense sita, olim Hippionum, et Vito, cognomine Valentia, dicta. At satis remotum inde in Calabria ceteriore vultur fuisse, Mulseense monasterium, ubi attestante Hieronymo Marusiense lib. 4 Chronici Calabriæ Martini T. I.

cap. 23 Mula mons est, crystallo, beryllo et aliis lapidibus nobilitatus, atque etiamnum vici Mula et Muletta appellantur : nec multum distat civitas Cassiana infra num. 19 Sicæ, ut Vicina memoratu, vulgo Cassano sub ditione Principis Bisimani. Interim prope Montis-Leonem urbem monasterium situm asseratur in Lectantibus, de quibus infra. At memoratur in Sicilia urbes satis notæ sunt, ubi in regione seu valle Mazarana et diocesi Montis-Reyals Corilus est honestum oppidum et dives, seculo præcedenti terræ motu aliquantulum attritum, ad ortu hujus Sancti satis illustre, De Agryone, antiquis Agryio, proximo die pluribus agendam erit, quod tum colatur S. Lucas hujus loci

et in Mula monasterio,

in Sicilia Corilione

et Agryio

A Abbas, ab hoc S. Leone Luca non satis distinctus.

Breviarii et fastis inscriptionum nomen :

2 In urbe et diocesi Montis-Regalis ritu semiduplici at duplici Corilione colitur hoc die, sicutque Lectiones propriæ Romæ anteq. exensæ : Octavius Cajetanus noster in Idea operis sui de Sanctis Siculis edita anno MDCCXVII breve Martyrologium habet et in hoc Kalendis Martii ista refert : In Corilione S. Leonis Lucæ Abbatis Ordinis S. Basilii. De reliquo cultu Corilione exhiberi solito, illustre testimonium illius civitatis infra datur ante Vitam. Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum ista habet : Corilione in Sicilia S. Leonis Lucæ Abbatis : annotatque ejus memoriam Corilione hoc die celebrem esse. Iterum de eo agitur sub nomine Lucæ, quod illi in monasterio inditum erat : et sic refertur ab eodem Cajetano in memorata Idea tamquam diversis his verbis : Aggæ S. Lucæ Abbatis ex Ordine S. Benedicti : et allegatur in Chronicon Benedictinum MS. cujus verba ab eodem Cajetano de Vita Sanctorum Siculorum tomo 2 pag. 32 ita allegantur : S. Lucas Abbas monasterii S. Philippi de Aggria positi in Sicilia, admiranda sanctitatis vir Kalendis Martii secundum Usuardum caelos petiit. Adhucque hoc glossema. Cum hæc verba in Usuardo nunc non legantur, dictum illud intelligi debere de Usuardo Martyrologio MS. quod in monasteriis legebatur, cui unaquaque familia suos inserebat Sanctos. Fursinus ea omnia de S. Luca Casilio Abbate ibidem, de quo et Martii agimus, intelligenda : aut certe ista sunt interpretanda. S. Lucas Abbas in Calabria, qui ante vixerat in monasterio S. Philippi de Aggria etc. Interim Idem Octavius Cajetanus descripsit Menardus in Martyrologio Benedictino et Ferrarius in Catalogo generali, a quibus etiam metatur Chronicon MS. Benedictinum, cujus jam verba dedimus. Inter Sanctos monasterii S. Philippi de Aggria memoratur S. Leo Lucas Carleonensis apud Recchanum Purum lib. 3. Sicilia sacra notitia 1. pag. 107

3 Vitam S. Leonis Lucæ descripsit Octavius Cajetanus et tribus Codicibus MSS Siculis, Corilioneis, Mozarensi et Panormitano, in hac tamen viduam multa defuisse, sequi eam edidisse stylo paululum cultiore. Eam nos primario stylo Romæ nunti sumus in Bibliotheca Illustrissimi viri Josephi a Costa, qui olim fuerat Cardinalis Sausseverini, eique præsertim compendium a Ferrario in Catalogo Sanctorum Italiae editum ex Lectionibus, quas asserit in ejus officio Græcæ lingua recitari. Au idem Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, dum citat Tabulas Ecclesiæ Montis-Leonis in Calabria, ubi corpus ejus quiescit et non medioctri est venerationi, velut dictum officium intelligi non assequitur. Hoc tempore sub ritu dupli colitur in dicta Ecclesia Montis-Leonis, et quidem cum Octava, nisi inciderit in Quadragesimam : sed sine Octava in tota diocesi Miletrani.

4 Lertimes Romæ exensa anno MDCCXII eadem sunt, quæ ante pro Sicilia erant approbata. Gabriel Bueclius in Menologio Benedictino ad hunc diem punctis ista contrahit : In Sicilia S. Lucæ Abbatis, vitæ sanctitatis et miraculorum gloria illustrissimi : de quo hodie Philippus Ferrarius : alii et nos melius die sequenti. Colitur illo die S. Lucas Casalius, trecentis aut amplius post dictum Leonem Lucam annis natus, et non in Calabria, sed Aggria in Sicilia A hoc creatus : cujus utriusque Acta Bueclius et Purus mirum in modum confundunt, uti proximo die lo ius dicetur. Floruit S. Leo Lucas secundo Christi nom, e Sicilia dimissus, antequam ea ab Sorocensis acciperetur, quod factum est sub finem Imperii Michaelis Balbi anno MDCCXIX extincti. At quia Acta asserunt octagesimum monasterii professionis atq.isse annum, videtur ad annum Christi nongentesimum aut ultra vixisse.

VITÆ COMPENDIUM

Ex lectionibus lingua Græca recitari solitis.

Lucas, qui et Leo Lucas, Corilione in Sicilia Christianis et honestis parentibus, quo tempore Sicilia a Wandalis vastari cœpit, nascitur. Adolescens patris armenta pascebat. Orbatus parentibus, divino impulsu relictis omnibus, ad monasterium S. Philippi Aggriensis venit : ubi a quodam sene habitu monastico indutus, in Calabriam destinatur : ibique in monasterio Montis-Mule, cui Christophorus Abbas præerat, religiosam vitam duxit. Eo Abbatē ex humanis sublato, a Fratribus subrogatus, sic munus administravit, ut brevi numerum monachorum ad centum auxerit.

2 Plurimis claruit miraculis, in iis paralyticum, qui venerat ex Saxonia, oleo in Domini nostri Jesu Christi unctum, sanavit : filium viri Saxonicæ a demone oppressum liberavit : Cassanensem quendam monachi patrem, a via aberrantem intra montes et silvas, absens ad verum iter revocavit. Constantinus quidam monasterio vicinus, contendens sancto viro aliquam in faciem impigrit : qui mox a demone arreptus, ad mortem torquebatur : nisi Lucas hominis misertus, illum, periculis divinis, a vexatione demonis liberasset. Joannes monachus cellerarius elephantia percussus, ad sancti Abbatis pedes prostratus, ab eo post orationem, oleo lampadis unctus, sanatus est.

3 Cum annum ætatis centesimum, monachus vero octagesimum ageret, mortis sue diem Fratribus prædixit, ac Theodorum successorem declaravit. Die itaque migrationis adveniente, in Ecclesiam venit, et Missarum Solennis, sacro viatore relectus, interfuit. Reversus in cellam, datque omnibus pacis osculo, illis Patris communis discessum flentibus, Kalendis Martii exspiravit : cella statim miro suavissimoque odore completa.

TESTIMONIUM CORILIONENSIMUM

DE CULTU ET ACTIS ANTIQUIS.

Ex Bibliotheca Vaticellana. Patrum Congregationis Oratorii Romæ, tomo 5 fol. 168.

Nos Vicarius Foraneus, Capitaneus, Jurati, Judices criminalis et civilis, et Prætor animosæ civitatis Corleonis in fidelissimo regno Siciliae extra Pharium, indubiam fidem, certam et fidem cunctis devotis personis eam inspecturis firmiter facimus. Quatuor divus Abbas S. Leo Lucas in eadem civitate ortus, ejus tempore Corilione nominata, a toto ejusdem civitatis populo cum summa reverentia et devotione, tamquam Dei sanctus colitur et veneratur. In ejus honore a præcis civibus dictæ civitatis, in publico et nobiliori loco, cum Belesia conventus S. Augustini conjunctum venerabile sanum fuit sumptuoso constructum, et edificatum : quod summa cura a nobilissimis ejusdem civitatis viris consociis, frequentatione Sacrorum, orationum, et devotissimæ in eo Congregationis decoratur : cujus festum, Kalendis Martii cum summo omnium civium applausu, et mirabili pompa veneratur. Ejus veneranda imago ingeniose celata auroque insignata, devotissima omnium Religiosorum processione, a toto populo humiliter, sortita numeris acceitis facibus, per publicam lucam dictæ civitatis devotissime fertur. Quo venerabili die non solum mane totus congregatur populus (si in Quadragesima contigerit ut pluries) in ecclesia ad concivem audiendam, ubi hujus Sancti Dei vita, et divini publicantur miracula, sed etiam ab omni servili cessatur opera : et

Natus Corilione.

Aggria degit : Mule monachas, Abbas :

sanum paralyticum,

energumenos,

E elephantiam : cum :

centenarius morte prædicta,

ut utrosumpto, obiit.

Vita ex MSS. edita,

ejus officium a Græcis usurpatum :

Acta alibi confusa :

Floruit seculo 9.

Corilione patria S. Leonis Lucæ

f templum illi dicatum :

imago in processione delata :

festum in populo.

tale

officium
duplex.patrocinium
in morbis,

et p. esse

Vita olim
scripta,

A tale festum a tota dicta civitate tamquam solenne observatur, et sub duplici officio a cunctis Clericis et Religiosis inveterata consuetudine decoratur. Omnes in qualibet miseria et infirmitate ad talem confugiunt imaginem ad auxilium petendum : ægrotantes omnes et parturientes ad se afferri curant baculum pastorem predictæ imaginis sperantes in eo salutem, ut pluries contingit. Et abhinc annos viginti in circa, ubi nostris peccatis hoc regnum peste miserabilem patiebatur stragem, inter alios hujus civitatis Patronos et Protectores Dei Sanctos hic divus Leo Lucas fuit electus, cujus intercessione a tali flagello fuimus liberati. Denique hic Divus Leo Lucas, ut verus Dei Sanctus colitur et devote veneratur. De ejus vita, morte et miraculis in sua antiquissima Legenda est videre, quæ cum hac fide transmittitur, eo modo descripta sicuti reperitur in prædicta ecclesia a tempore quo non est memoria hominum in contrarium. Unde facta est hæc fides ad instantiam devotissimarum personarum nostris propriis manibus firmata, et publico sigillo quo utitur hæc civitas sub forma Leonis munita, hodie decimo tertio Kalendas Aprilis MXXCVI.

B

- † Thomas Scarpinatus Vicarius.
- † Franciscus Datello Capitaneus.
- † Matthæus Sermatura Juratus.
- † Petrus Russus Juratus.
- † D. Simon Maringus Juratus.
- † Joannes Coppula Juratus.
- † Andreas a Kussa, utriusque Juris Doctor, et Judex Criminalis.
- † Andreas Sermatura, utriusque Juris Doctor, Judex causarum Civilium.
- † Valerius de Assalis Prætor.
- Loco † Sigilli, quod est Leo in corde.

Registratur fol. 377.

VITA

Ex MS. codice Romano D. Josephi a Costa :
olim Cardinalis Sanseverini.

CAPUT I.

Ortus, p. adolescentia : peregrinatio in Calabria et Romam.

Beatus a igitur, et dignus Confessor Christi Lucas, qui et Leo, de Sicilia oriundus fuit, de vico, qui vocatur Orilione; parentes ejus Christianissimi, secundoque non ignobiles, eo tempore quo Sicilia ab b Wandalis devastari coperat, hunc c. Divino nutu genuerunt filium; et pater quidem Leo, Mater vero Theotistis vocabatur. Hi igitur in Dei timore educantes filium, non bellicis instrumentis, nec otiosis mundanæ philosophiæ studiis, sed simplicibus domesticæ rei suæ manciparum exercitiis.

2 Nam dum ad ætatem adolescentiæ pervenisset, hoc munus ejus a cupidine Mundi indigatur negotium, ut paternorum armentorum d. fieret procurator et pastor, et hoc instar David, qui paternos greges non sine divino solamine gubernabat, et quia sanctam simplicitatem in servis suis Divina Misericordia semper eligit et approbat, non dispari pietate, quam Sanctum David, etiam hunc electum suum ad spirituale corporis et animæ nuxit et peruxit regnum.

3 Denique cum paterno et materno orbaretur affectu, matris suæ orphanitatis libertatem, non protinus in lasciviam, juventute dominante elabatur, sed domi forisque corporis animique motuum invictus rector pervagatur. Jam enim Spiritu sancto titillante beatus adolescentis animus quosdam spirituales affectus concipiebat : qui post modum in beatissimos pullularunt effectus. His accessit, ut quadam die, dum bucolicis instaret armentis, spiri-

tuali erectus fervore, variis cœlestis doni cœperit agitari cogitationibus, quarum validissimo impulsu incitatus, subitanæm suorum totiusque propriæ domus arripuit fugam, et quoddam securitatis auxilium, famosissimum scilicet ejus temporis c. S. Philippi Presbyteri expetivit monasterium, in loco, qui vocatur Argiria, situm.

4 Ibi ergo beata ejus devotio ad meliores felici exhortatione animata est successus : denique in eodem monasterio unum sanctæ senectutis Monachum petit, cui etiam omnia sine conscientie consilia patefecit. Pater, inquit, si Evangelicum caritatis tenes erga Christianos affectum, demonstra servo tuo cœlestis contemplationis iter proprium, istiusque nuxi mundi sincerissimum contemptum. Beatus itaque senex ille spiritualis providentiæ in sancto juvene contemplator effectus, istis in locis, inquit, fili mi, sanctæ conversationis quietem adipisci non poteris, cum et insula nostra violentis f. Agarenorum incursibus agitur, et pro certo g. Christiano habitatore desoleatur : tamen quia cœlesti, ut video, inspiratione vocaris ad vitæ contemplatiæ dulcedinem, ad Calabrensiū partim meo hortatu necesse est te transire quietem : ubi is sine dubio, qui illa intima aspiratione te vocavit Christus, januas suæ consolationis aperiet, et vitam tibi sanctæ conversationis ostendet, dicente Spiritu sancto per Prophetam David : Voluntatem timentium se faciet, et deprecationem exaudiet, et salvos faciet eos. Protinus ergo ille venerandus senex, tonsa capitis ejus coma, Ecclesiastici clericius primitivum statum et signum imposuit, despondens eum, ut ait Apostolus, uni viro virginem castam exhibere Christo; indutumque h. cilicio dimisit eum, et benedixit in hæc verba : Gratia et virtus Domini nostri Jesu Christi conservet et illuminet, fili mi, cor tuum, et eripiat de scandalo iniquissimi persecutoris.

5 Protinus ergo bonæ indolis adolescens, sacræ admonitioni obediens, portum adit, et ingressus navim, Calabriam venit : ubi dum suæ salutis anxius vagaretur, ac sollicitudine mentis et corporis pererraret, hoc primum divinitus consolationis solatium reperit. Inventa quidam Calabriæ gentis femina, religione ac senio docilitateque decorata, prosequens est apud eam aliquas suæ necessitatis querimonias : scilicet quis erat, unde erat, et quid desiderabat; percontatus etiam quo ire, vel quid agere deberet. Et illa, Non poteris, inquit, fili mi, salvari pervagando, ac de loco ad locum migrando : sed si veram salutis quietem invenire desideras, utile ac congruum vitæ tuæ consilium mihi videtur, continuo alicujus cœnobii religiose congregationi te inseras, in qua Christo auxiliante, exemplis sanctorum et exercitio justorum operum, ad vitam beatam proficias et informeris. Et his dictis dimisit eum, imprecans et dicens : Dominus noster Jesus Christus dirigat gressus tuos in viam pacis, fili mi.

6 Hæc igitur verba sanctæ mulieris, beatissimus puer conferens in corde suo, apud semetipsum conservavit, nec tamen optatum propositum obtinere valuit. Destinaverat siquidem pia illustris pueri devotio, ut non aliquorsum omnino subsisteret, parumquam sanctorum Apostolorum Petri et Pauli Romæ limina invisisset. Iterum iter arripuit, et cum multa jejuniorum maceratione, ac cordis contritione Romæ devotus petit, atque ante beatissimorum Apostolorum sepulchra mentis suæ lacrymosis precibus satisfecit. Hoc interim Evangelicum præceptum potissimum conservavit, ut in omni hac sua peregrinatione non peram, nec pecuniam, non aliquid crastini stipendii secum subtulerit : Dominicæ memor promissionis, dicentis : Quærite primum regnum Dei, et hæc omnia adjicientur vobis.

D
Ex MS.
monasterium
S. Philippi
petit :

e

a sena mona-
cho instrui
cupiens,

ob Saraceno-
rum incursus

f

g

E

mittitur in
Calabriam :

Psal. 144. 19

2 Cor. 11. 2
h

piam fami-
nam consu-
lens.

F
mittitur ad
ingressum
monasterii.

peregrinatur
ad limina
Apostolorum :

Luc. 12. 21

a videtur

a
Lucas Corlio-
ne ortus,

C

b c
pie educatur.

curam armen-
torum acrit :
d

a morte po-
rentum pietatis
deducit :

A a Videtur deesse prologus: a quo forsan erui potuisset et quo Auctor tempore vixisset, et consequenter cui oreulo adscribendus certo sit S. Leo Lucas. — b Wandali post occupatam Africam variis vicibus attriverunt Siciliam: hinc Siculi Afras vicinos perreperunt Wandalos appellare, etsi Wandalarum Reges non amplius dominarentur: uti adhuc Lombardi seu Longobardi in Italia, Burgundi et Normanni in Gallia et Catalani in Hispania nominantur: licet aliorum Regum et Principum dominiis subiecti. Cyprianus manifestum errorem arbitralus pro Wandalis Saracenos supponit: de quorum dominio mox agitur. — c In lectionibus Montis-Regalis et Montis-Leonis, dicitur Singulorum illi munere natus: cum enim multos annos in matrimonio sine prole vixissent, precibus ad Deum fuis hunc tandem filium suscepunt. — d In eadem lectionibus dicuntur armenta et greges ovium. — e Colitur hic S. Philippus, Siculorum Apostolus habitus, 12. Maii. — f Agorensis habitus esse Saracenos diximus 7. Febru. ad vitam S. Moysis Episcopi Saracenorum, ubi de horum origine § 1 disputatum est. — g Ex hoc loco patet non tam Wandalos, Arianosque olim infectos, quam Mahometanos Saracenos Christiano nomine infestissimos hostes intelligi. h Ruchius Pirrus supra citatus indulum aut habitu Basilienis, sive monachorum S. Basilii.

CAPUT II.

S. Leonis Lucæ Vita monastica. Nova monasteria extructa. Miracula.

Salutatis interea contemplationis oratione sanctorum Apostolorum, ut dictum est, memoris, regreditur Calabriam: et sancto lucente Spiritu, ad quoddam parvum deducitur Monasterium in montibus, qui vocantur a Mula constitutum. Abbas autem illius Monasterii, nomine Christophorus, cum esset multæ sanctitatis vir et provectus gratiæ atque ætatis, sancto revelante Spiritu præcivit justis adolescentis adventum, congregationisque monasterii Fratribus ait: Scitote, fratres mei, quoniam hodie venit ad nos quidam juvenis habitu incultus, sed multa spirituali gratia præditus: cilicio tantum super nudo amictus, cui nomen Leo, et a Deo nobis est datus: cui rogo vos, Fratres, velocius obviam ite, et cum summa caritate et humilitate suscipite: quia noster et frater, et monachus, ad grandem monasterii mei profectum a Deo donante servabitur. Isti itaque Fratres, promissionis avidi, ac jussionis solliciti, ad portam monasterii obviam ire properant: quia aliud, de quo speraretur, iter non noverant. Et mirum in modum uterque occurrit, et Fratrum videlicet ac predicti justis, ad portam eundem mox æque convenit. Pia ergo dilectionis suscipientes eum perduxerunt aut præsentium præfati Patris Christophori: qui quasi in semper visi oculi nimis humano circa ejus hospitalitatem effusus est, quibus ex causis perpundens B. Leo, divinitus se consolari, hæsit animo, ac peregrinandi finit modum, glorificans Creatorem totius mundi Dominum, qui in nullo deest sperantibus in eum.

C 8 Verum enim vero Aldas Christophorus per aliquod tempus novi hospitis sui conversationem considerans, dum spiritualibus incrementis, ultra humanum modum indefesse mentis fervorem cognovit, quasi in mentis sue quoddam speculum juven-dabatur, eo quod felici successoris hereditate frueretur. Festinavit autem eum sanctæ conversationis habitu induere: et juxta ejusdem conversationis ritum imponitur ei nomen b Lucas, et dixit: Ecce tili, ascendisti Crucem Domini tui, vide ergo cui te sociasti, vel cum quo te crucifixisti. Permansit autem B. Lucas in eodem monasterio multis sex, in tanta abstinentia corpusculum aptans, ut junem et aquam non sine mensura, ad refoverendum potius quam saturandum semper sumeret. Tanta erat illius humilitas, et circa Fratres obedientia, tantaque ei omnium bonorum et virtutum exercitia, ut omnium Fratrum animos in admirationem converteret, neque adhuc juvenis, ad tam sendem perfectionem tam cito perveniret. Et in tanta gratia nulla eum nunquam delectationis vanæ aura pulsavit: sed etiam per singulas noctes lacrymis suis stratum suum rigabat, sicut dixit Psalmista David, et per omnia vitam An-

gelicam agens, quantum intra hominem potest fieri, B extra hominem ferebatur: ita ut omnis in Dei servitio labor ei ob futuram gloriæ spem quasi quoddam quotidianum delectamentum haberetur.

9 Interea Abbas Christophorus, et B. Lucas pari consilio ad territorium c Mercuriense descendentes, monasterium construxerunt, quod intra septem annorum tempus ad perfectionem usque duxerunt. Eodem quoque desiderio ad alium locum, qui Vena nuncupatur, transmeantes, aliud ibidem construxerunt monasterium miræ pulchritudinis et amoniæ jucunditatis: in quo per decennium fere simul commorantes, quis enunciare sufficiat, quam indefesso labore, parique concordia ad sancta incrementa processerunt: in tantum ut matura jam sanctitas ad utiles animarum usus quibusdam præagiorum indicis non solum a Magistris, verum etiam discipulis capi potuerit.

10 Hinc miraculum denique dum quadam die B. Lucas quippiam servitii in rebus monasterii ageret, repente serpens prosiliit, manumque ejus morsu venenoso invasit: quem ille excutiens a manu projecit, et diu inter metum veneni, ac spem divini auxilii hærens, dum nil doloris sibi sentiens remansisset, in gratias divinas attollitur, dicens: Gloria tibi, Domine, qui dedisti potestatem servis tuis calcandi super serpentes et scorpiones, et super omnem virtutem inimici.

11 Erat in eodem monasterio jumentum ad onera vehenda pernece-arium Fratribus: hoc itaque morbo percussum, ad solam mortem palpitabat, quod vir Dei signo Crucis ter tangens, subito sanum surgere fecit, et omnes qui viderunt glorificabant Dominum.

12 Dum præ multa humilitatis suæ obedientia aliquando ligna deferre ad usus monasterii perrexisset, et ultra vires ferendi in una sarcina collegisset: considerata corpusculi sui temeritate, in duas sarcinulas onus divisit, ut bino itinere deferret, quod semel non potuit. Præterea ergo sarcina humeris imposita pergere cepit. (Mirum dictum, et divine pietatis etiam in vilibus rebus notum.) Sarcinula alia terra tenus subsequuta est viri Dei vestigia, at neque terram tangere videretur, neque visibili aliquo adminiculo veberetur. Et famulus quidem Domini hujus rei nescius erat, donec videntium Fratrum nimia admiratione est permotus, qui non in elationem miseri favoris, sed in humilitatem reductus est dominici timoris.

a Montes Mula supra ostendimus esse in Calabria superiore, reclamante cum indicatis Lectionibus Rocho Piro, quasi monasterium illud prope Montem-Leonem in ulteriore Calabria fuerit. — b At priore nomine addito Leo Lucas a posteris appellatus est, ut ab aliis ejusdem nominis Sanctis, qui in eadem regionibus postea floruerunt, distingueretur: inter hos fuit S. Lucas Abbas Corbionensis in Lucania quidem in monasterio S. Philippi Aggrii vixit, colitur hic 13. Octob. Alms S. Lucas Aggriensis Abbas refertur proximo 11. die Martii cum hoc S. Leone Luca in eam rursusque a quibusdam confusus. — c Ex descensu colligimus in vicina aliqua valle extructum. Infra mun. 22. Mercuria civitas indicatur.

CAPUT III.

Dignitas Abbatis collata. Illustres virtutes. Miracula.

Per idem tempus contigit magnum Dei virum Christophorum, molestia corporis pergravatum, ad ultimum vite istius deduci diem: beatissimum itaque Lucam cum ceteris Fratribus monasterii sui advocans, ait: Ecce filii mei, tempus resolutionis mee instat, festinansque desiro ad bonum Dominum pervenire, qui me vocat. Quapropter, fili Luca, commendo tibi pusillum gregem, quem Dominus in isto Monasterio congregavit. Tu vero ministerium tuum imple, depositum custodi. Credo enim, et commendo in Domino Jesu, quia confirmabit vos usque in finem, solidabitque, et augebit incrementa frugum Justitiæ vestræ

extulit cum Abbate duo nova monasteria

a morsu serpentis illatus,

E

jumentum signo Crucis sanum:

fusces lignorum portat,

altero ultra subsequente.

Mula montes

3. Lucæ sanum in Calabria

Abbas denominatur a decessore moribundo:

A vestrae. His et similibus verbis fratres exhortans, et osculo sancto valedicens eis, quievit in pace. Sanctum vero corpus ejus beatissimus Lucas cum Fratribus honestissime procurans cum Psalmis et Hymnis spiritualibus optimo in loco sepelivit.

14 Interim electus Dei Lucas præfati viri sanctissimi superstes, pastoralis etiam jure successor, omnes animi sui curas, velut quasdam virtutum copias, in unum contraxit, atque ad dominicum agrum vineamque excolendam totum se erexit, ut et novas propagines convenientium Monachorum insereret, et proseminatae solum zizania expurgaret sic a Deo fidelis dispensator talenta dominica porrexit, ut centesimum Monachorum excederent numerum, qui ad famam sanctitatis ejus undequaque congregati sanctæ conversationis iter arripuerant, sic ut nonnulli eorum humanam jam naturam excederent, et cœli quidam Sancti, terrestres Angeli vivere viderentur.

15 Cum ad confortandas Fratrum necessitates, quadam die verbum exhortationis recitaret, inter cetera sanctæ prædicationis pabula, hoc eis ad testimonium divinæ consolationis adhibuit. Istius, inquit, monasterii Fratribus quodam tempore ad opera sua cum stipendio egressis, unus eorum cum uno tantummodo pane in monasterio restiterat, cui cum venatores lassitudine inediaque confecti supervenissent, et alimoniam obnixè peterent, caritatis conscius, eundem totius victus sui panem, et aliquantula poma apposuit, ac sic jejuni ipse in domestico desudavit ad vespertinum laborem, et inedia jam fessus quiescere perrexit, et aperto ostio cellulæ tres panes calidos, niveique caudoris reperit : quos intelligens divinitus sibi destinatos, reddidit gratias Deo omnipotenti, qui dat escam omni carni.

16 Ad corripienda quoque Fratrum murmura, intulit tempore Christophori fuisse in eodem monasterio Monachum : hunc quotiani contigit modicum offendisse in verbo, ad tantam poenitentiam se corripuit, ut viginti diebus totidemque noctibus in montium a Miromannorum solitario algore nudus persistenter, adeo ut in uno eorum dierum venatores obvios ob suam nuditatem fugiens, gurgitem frigidissimum ad collum usque ingressus latuerit. Diebus autem tam rigide poenitentiae, nil aliud quam indulgentiam tanti delicti a Deo postulavit. Hac sanctificatione peracta, regressus est ad monasterium. Et his similia Sanctorum exempla, semper Fratribus referebat, et non diebus atque noctibus a sancta prædicatione cessabat. Illa tamen duo exempla B. Lucæ esse suspicamur, quæ quidem ipse causa humilitatis de aliis protulit, qui quantæ humilitatis, sanctitatis atque virtutis fuerit, in sequentibus suorum operum mirabilibus comprobatur.

17 Quodam tempore de b Saxonia civitate paralyticus quidam ad virum Dei deductus est : pro cuius sanitate dum rogaretur, respondit : Non est meum, fratres, hoc negotium ; tamen ne incompariens, peccati incurram periculum, orationis non negabo officium. Congregatis itaque Fratribus ingressus est in oratorium, præcipiens deferri paralyticum, ac nudum expoliari : sicque orans cum Fratribus unxit oleo totum corpus ejus in nomine Domini nostri Jesu Christi : et statim sanus surrexit glorificans Dominum, pedibusque propriis ad propria remeavit.

18 Unusdam Saxonici civis filius miserabiliter a demone corruptus est : quem cum uxore jumento impositum ad virum Dei detulit. In ipso autem itinere demon eis nocere tentavit : nam pedibus jumentum et insidentem mulierem cum filio non sine alisione deiecit. Qui tamen postponentes inimici insidias, ad virum Dei velociter cucurrerunt. Qui anxie petitioni eorum compatiens, sancti monasterii sui

sacerdotem Euthymium convocavit, atque exorcismum d sanctorum Patronorum super puerum legere jussit. Tunc ipse oleo lampadis eum perungens, statim a demone liberavit.

19 Quidam Constantinus nomine, de e Cassiana civitate, f parentem habebat monachum in monasterio S. Lucæ, quem cum aliquando pergeret visitare, insidante diabolo deviauit, et per abrupta montium Murimanorum vexatus deficiensque, sanctum Dei Lucam invocare cum lachrymis incepit, et statim ex adverso montis vox ad eum facta est : Frater ecce via recta. Ad cuius indicium viam reperit, et quam citius ad monasterium pervenit et tamen antequam accederet sanctus Pater obviavit, ita inquit : Frater Constantine, multum laborem passus es g hodie, qui cuncta, quæ ei acciderant retulit, et Deo gratias cum fratribus reddidit.

20 Alter Constantinus hæreditatis suæ confinio monasterii vicinus occasione aliqua cum Fratribus monasterii vociferando litigare cepit : ad hoc sedandum cum mitis Pater processisset, furis agitatissimus Constantinus, beato viro alampam in faciem dedit ; qui tacite, et patienter, juxta Evangelicum præceptum alteram ferienti præbuit. Constantinus vero, antequam ad sua remearet, a demone vexatus, miserabiliter torquebatur, qui continuo ad virum Dei deductus est. Misertus autem ejus vir sanctus manus suas pro eo ad Dominum expandit, et oratione completa a demone liberavit : qui de sua liberatione gavisus Deo, et S. Lucæ semper gratias reddidit.

a Castellum Murimannum in vicinis Calabryæ ceterioris montibus etiamnum exire tradit Mirapulus lib. 1 Calabryæ cap. 24, et indicant tabulae geographicæ Marmundo et Morano, ultimum huc narrationi magis convenit. — b Hanc Saxoniam civitatem inter vicinas saxonas rupes existisse non est dubium, neque e Saxonia regione procul distat aut hic paralyticus deductus, aut parentis filium energumenum adduxerunt. — c Cujusdam habet implicatus. — d Idem, a sanctis Patribus super energumenum exerceri solitum. — e Cassia Cassiana inter mare Jonium et montes ubi Mula etiamnum est, media, optissime utrumque locorum confirmat. — (Supra in Lectionibus e Graeco translatis, patrum monachi a via aberrasse, ait. — g Indicatur iter dei. Quam procul a Monte Leone distet Cassiana urbs, docent Tabulae Geographicæ.

CAPUT IV.

Alia Miracula, mors præscita. Sepultura.

Unus ex Fratribus, nomine Joannes, monasterii ejusdem cellerarius, quadam die ad virum Dei venit, et ad genua ejus projectus, sancte pater, inquit, supra vires meas est obedientia, quam imposuisti, et neque tantum perferre laborem ; quapropter paternitas tua alium provideat, qui idoneus existat ad exercenda monasterii hujus officia. Sentiens autem B. Lucas per Spiritum sanctum, quod in monachum esset futurum, perseveravit, inquit, fili, quia, in brevi tempore invitus cessabis. Non post multum igitur elephantia percussus, jacebat omnium oculis miserandus. Post sex denique menses, quibus in hac misera infirmitate languit, proiecit se ad pedes S. Lucæ dicens cum lachrymis : Miserere mei, Pater sancte, et propitiare istius miseri cadaveris, quod tam dura peste vastatur. Confido enim, quia a Deo quicquid poposceris, dabit tibi. Sanctus autem Lucas multa pietate commotus, in lacrymas affluxit ; et ad ecclesiam concurrens, iconam sanctæ Dei Genitricis devotissimo amplexu arripuit, et diutius cum silentio orationem fudit. Deinde accedens ad miserum, vestibus expoliavit, et cum fiducia oleo lampadis jam dictæ Dei Genitricis in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti totum corpus perunxit. et statim veluti squammis per minutias excoctus, ita sanus factus est, ut nullum illius morbi remaneret vestigium. Fratres autem tanti viri virtute gaudentes, glorificabant Deum.

190 Monachis præstet :

cibus in eleemosynam datus,

ipse celitus pascitur :

nudus in frigore 20 dies continuos persistit :

u

paralyticum sanat :

c energumenum liberat :

aberrantem a via absens arripit :

percutienti maxillam alteram præbet :

Luc. 6. 28 E

rum a demone obsessum liberat :

Murimannum.

Saxonia civ.

Cassiana civ.

F

Claret spiritu prophético :

elephantia correptum sanat :

EX MSS.

er erguendum
liberal:moriem præ-
dict:successorem
statuit:sacro vaticio
munitur:

I MARTII

Fontanivæ in
ditione
Patavina,

22 Jam vero fama Sancti latere non poterat, sed circumquaque concursus virorum ac mulierum ad eum fiebat, et quibuscumque languoribus laborabant, meritis ejus et precibus salvi fiebant. Quidam monachus a Mercuria civitate longo jam tempore a decemio pervasus, ad monasterium viri Dei deductus est, et per totam noctem vexatione demonis furia- tus, mane orationibus justis, cum foetidissimi fumi effusione mundatus est.

23 Præterea dum sanctissimus Dei famulus Lucas octogesimum nonagesimum suum superans annum, jam perfecto maturaque commisi talenti lucro, decrepita senectutis pene a nativitate centesimum contigisset annum, accessit quidam monacho suo, nomine Theodoro, innocenti et simplici viro, sanctoque Sacerdote Euthymio, dissolutionis suæ prophetia spiritu prævidens diem, fratribus ait: Filii mei carissimi, disponere egor domui Dei, quia tempus resolutionis meæ instat. Te ergo, Frater Theodora, super filios, quos dedit mihi Deus, pastorem et hæredem eligo, Vigila ergo super gregem tibi commissum: nec timeas eorum tanto pondere, quia Dei auxilio et fratris tui Euthymii sustentaberis solamine. Hæc et his similia sanctus senex Fratribus enuntiatis oravit, et ad corporis quietudinem caput in lectulo reclinavit. Hæc omnis Fratrum congregatio audiens, amissione tanti thesauri perterriti, inter spem tamen ac metum suæ salutis positi, aiunt: Forsitan, Pater noster, non est ad mortem hæc tua infirmitas, sed potius consueta ad tempus corporis tui molestia: necessarius adhuc nobis supereris, Deque donante reservaberis, quibus venerabilis senex respondit. Nequaquam, filii mei, nequaquam ultra ad istius miseriam mundi agones reservabor: quod et ipsa ætas decrepita senectutis meæ vetat, et pius Rex Regum ad misericordissimam remunerationis suæ præmia me vocare dignatus est.

24 Noctem illam totam cum Fratribus pervigilem dicens, orationibus institit: in crastinum ne si nullius molestia ageritudinem pateretur, in pedes constitit, et proprio pressu sanctam Ecclesiam intravit, ac missarum solennis instans devotissimus, Domini Corporis, etiam et Sanguinis viatuum sumpsit: et congregatis totius concilii Fratribus sanctæ pacis osculum dedit: verbum etiam exhortationis, quod semper habere in ore consueverat, ad memo-

riam revocavit. Videte, inquit, filii, cui vos devovistis, et ejus jugum suave super vos suscepistis, quia Domino Christo placere non potestis, nisi pleno affectu scandala mundi contempseritis: non sit inter vos verbum scurrile vel otiosum, non aliqua discordiæ zizania: sed habete pacem in vobis et vinculum caritatis, ut habitet inter vos Spiritus sanctus. Confido enim in Deo meo, quia semper vobiscum ero, etiam post obitum.

25 Convenerat igitur ad tam sanctum spectaculum gloriosa turba monachorum, beati viri excessum, cum magno more expectantium. Hi itaque audientes tam sanctam admonitionem et felicem provisionem, cum magnis fletibus irruerant super eum, deosculantes Angelicam faciem ejus. Jam enim Dominus in quendam resurrectionis spem eum transformaverat. Nam in vultu ejus quedam spiritualis reverentia apparebat. Interea inter psallentium monachorum fletus, et inter sanctorum Angelorum expectantium choros, sancta ejus anima de corpore exivit: tantusque odor suavitatis omnes qui aderant replevit, ut omnia aromata sua mira fragrantia superaret.

26 Frater autem quidam valide febris frigore compassatus, ad sancti viri transitum de longinquo occurrens, jam defunctum reperit, qui statim in oscula sancti corporis cum lacrymis irruens, sanus surrexit.

27 Successor vero sancti viri Theodorus cum Sacerdote Euthymio, et beato illo qui aderat monachorum cunctis, qui ad tam beatum funus convenerant, curantes sanctum corpus, illud intra ecclesiam sanctæ Dei Genitricis Mariæ, in loco ubi cella ejus prius fuerat, cum summo honore et reverentia reposerunt. Quo in loco præstantur ejus beneficia omnibus ex animo et fide eum requirentibus, usque in e hodiernum diem. Celebratur autem dies transitus ejus die prima Calendarum Martii, regnante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat cum Deo Patre, in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen, d

a Apud Cagetanum additur, ejus virtutis odore diffuso. — b In textibus additur Calendis Martii, apud Caget. sub horam sextam, id est, circa meridiem — c Super formula conclusionis similes postea adjecta. Auctor videtur testis oculatus fuisse. — Quo postmodum occasione corporis in civitatem Montem-Leonem delatum sit, nunquam proditur.

DE S. BERTRANDO, SIVE BELTRAMO IN TERRITORIO PATAVINO.

Cittadella oppidum est territorii Patavini, portum, mobile, frequens, et opulentum, ut de sua quidem aetate scribit Leander Albertus: utque Bernardinus Scardonius lib. 1 c. 15, 1 pag. 17, pulcherrimum, muribus ac fossa in orbem circumdatum, cum duabus fortissimis turribus, quibus consentiunt quæ Angelus Portenarius, de Patavi felicitate lib. 2 cap. 10 tradit, qui et his mille passus Cittadella distare ait pagum Fontanivam ad Meduacum majorem, qui nunc Branta dicitur: ubi olim castellum fuit, quod anno mccccxxviii Patavi reverterunt. In eo autem pago nunc hic testatur corpus asservari B. Beltrandi, ex nobilissima familia Oregæ, jam extincta. At lib. 3 cap. 1 rursus Fontanivam recenset inter LXX loca ditionis Patavina, quæ olim communita

reip. aut privatorum sumptu fuere. Libro 9 cap. 49 Ecclesias enumerans subjectorum Cittadellæ pagorum, hæc inter alia habet: Fontaniva B. Beltramus, parochia.

2 Philippus Ferrarius in Catalogo SS. Italiæ et in generali Catal. Calendis Martii eum assignat, ac pagum illic Fontanivæ, hic Fontaneam vocat, Scardonius Fontanivam. Ferrarius dein, natione Alemannum fuisse scribit, eumque in Italiam peregrinum venisset, in dicto pago ageritudine correptum, per e vitam migrasse, ibidemque conditum, atque hac die celebrari ejus memoriam: non item in Ecclesia Patavina, cujus tamen e monumentis ista acceperit: Acta autem illius desiderari.

sancte morti-
tur, suavitissimo
odore relicto:

b

febrim petiit:

E "

sepelitur.

c

d

F

1 Martii
colitur S. Ber-
trandus,e Germania
peregrinus.

DE S. RUDESINDO

EPISC. DUMIENSI, CELLÆ-NOVÆ IN GALLÆCIA,

Commentarius prævius

§ 1. *Varia Acta S. Rudesindi. Cultus sacer. Reliquiæ in variis Ecclesiis.*

Inter præstantes Benedictinæ familie Heroas, qui decimo Christi seculo Hispanus illustrarunt, præmittit S. Rudesindus, sive Rodesindus, vulgo Rosendus, notabilibus regis stirpis et Episcopali dignitate clarus. Eum ob vite innocentiam rex præclarè gestus, ac miraculorum frequentium celestibus dignum honoribus, Sanctorum catalogo adscripsit Celestinus Papa III anno Pontificatus sui v, Christi MCCXV, cum ducenti et octodecim post ejus mortem essent anni elapsi. In Bulla Consecrationis meminit Pontifex libri de rebus a B. Rudesindo gestis conscripti: quem asserit se legisse, cum in inferioribus constitutus negotiis, Sedis Apostolicæ in Hispaniarum regnis Legati titulo frueretur; tunc Caribulus, Hyacinthus nomine, missus ab Alexandro III Pontifice anno Christi MCLXXI ad sopiendam quasdam controversias, inter Alphonsum VIII et Ferdinandum I Legionis Reges exortus: quod feliciter anno MCLXXIV peractum ferunt.

2 Acta S. Rudesindi, (sive librum de rebus ejus gestis, a Pontifice lectum) asserit Tamaris Salazarus in suo Martyrologio Hispanico ad Kalendas Martii, in famigerato Cellæ-novæ monasterio, de quo infra agemus, adservari: quorum copiam, licet diu a se expetitam, conqueritur assequi se non potuisse. Partem tamen eorum edidit, ex pervetusto Breviario Compostellano, vitellinis exarato membranis, partem ex codice antiquo, patrio idiomate circumscriptam, extraxit, Latinamque fecit. Quæ et nos prælo paraveramus. Verum ut prima monumenta assequeremur, oræcis est excitata. Ergo RR. PP. Michaelis Golella in obsequium Serenissimæ Regine Matriti dignitatis et Francisci Cuchupan, Provinciæ Castellanae, sub qua collegii Gallæciæ continentur, Societatis nostræ Præpositi Provincialis; quam alibi experti eramus, benevolentiam impluvimus. Hic R. P. Gabriel de Henao, sacre Theologiæ Professor emeritus, in Collegio Oretensis, Vallisoletano et Salmanticensi: ac plurimus editis libris ecclesiasticis commisit eam curam. Is huc ad nos Vitam misit et miracula MSS. tam Latina quam Hispanica cum epistola Salmanticensi scripta x Novemb. anno MDCCXIII, indicantque se illa, Deo favente citius obtinisse, quam sperarat, idque singulari beneficio Reverendissimi P. M. F. Mauri de So-moza, Qualificatoris Concilii sanctæ generalis inquisitionis, Abbatis Salmanticensis collegii S. Vincentii, Magistri Generalis Ordinis S. Benedicti, Cathedralis Scoti in Academia Salmanticensi, dignissimique monasterii Cellæ-novæ filii, qui sua auctoritate movit Reverendissimum ejus conventus Abbatem, ut quæcumque Acta S. Rudesindi in archivo extarent, quam citissime digbareretur transscribere. Ipsis autem Actis sub finem ista adscripta sunt: Correspondet suo originali, quod as-servatur in nostro monasterio S. Salvatoris de Cellæ-novæ die xxiv Octobris anno Domini MDCCLXIII. Fr. Bernardus Posseda Abbas S. Salvatoris de Cellæ-novæ, F. Gabriel de Zavellos Præpositus monasterii, Fr. Franciscus Garcia monasterii Bibliothecarius. Quæ hic indicare, et quam hisce Septem viris debemus grati animi testimonium, delevare æquum ducimus.

3 Erant hæc Acta jam more nostro suis Notationibus adaptata, et brevi subnectendo prælo; cum ecce easdem accipimus ab Eximio et odmodum Reverendo Patre,

Josepho Sainz Aguirra, Sacre Theologiæ Doctore ac Professore, qui in epistola adjuncta, atque in regio monasterio et universitate Hydruntensi Benedictini ordinis, xii Kalend. Aprilis anno MDCCLXV exarata, indicat se accepisse a Reverendissimo Patre Bernardo de Posseda, Abbate insignis monasterii S. Salvatoris de Cellæ-novæ in Gallæcia Vitam S. Rudesindi Episcopi, ejusdemque cœnobii Abbatis, et quidem omnino fideliter et ad litteram translatam ab ea, quam Magister Fr. Stephanus, quondam monachus ibidem professus, antiquis characteribus exaravit. Hanc autem longe diversam esse ab illa alia, quam Magister Ordonius composuit, et nuper transmissa fuit jussu Reverendissimi P. Generalis, Magistri Fr. Rudesindi de Murica, Regii Concionatoris, e Salmanticensi Academia. Nihilominus et hanc mitti voluisse supradictum Cellæ-novæ Abbatem, ut si forte alterutrum in itinere fieret jactura, altera saltem illarum ad nostras manus perveniret. Addit hanc longe antiquiorem esse illa alia, et in membrana vetustissima extare. Esse in ea nonnulla impudita pro ratione illius temporis, quæ tamen venerandam præferant antiquitatem. Hactenus epistola. In titulo Vita hæc antiquior dicitur scripta per Reverendum Patrem Magistrum, Fr. Stephanum, ut posterior, ante nobis missa, per Reverendos Patres Magistros Fratres Ordonium et Stephanum, monachos ejusdem cœnobii. Hoc titulo moti quidam Ordonium Stephanum censuerunt multo antiquiorem, Tamaris Salazar, licet nulla Acta viderit, fere tamen Ordonium scriptorem fere sancto Abbati synchronon. Ambrosius Morales lib. 16 Chronici Hispanici cap. 36 asserit facta et miracula S. Rudesindi, in volumine antiquo, et aureis fere exarato characteribus, adservari in monasterio Cellæ-novæ, ac librum de vita ejus conscriptum attribuit Ordonio, alterum de miraculis Stephano. Verum ex Prologo constat unicum atque eundem auctorem, et quæ in vita ab eo gesta libro primo; et miracula post mortem putrata, libro secundo scripserit: quem cum Actis antiquioribus judicamus fuisse Stephanum, non tamen S. Rudesindo synchronon, sed ducentis circiter annis eo juniorem. Hinc in eodem Prologo cum se asserat miracula legisse, non dubitamus, quin etiam Acta olim exarata habuerit, quæ omnia suo stylo collegit, et duobus libris distinxit. Miraculum primum continet imperante Alphonsi I Ferdinandi Magni filio, qui ab anno MCXV usque ab anno MCIX regnavit. Asserit autem scriptor se illud miraculum ex relatione seu traditione Fratrum Cellæ-novæ didicisse. At mox narrat alterum, quod retulerat sancti viri, qui præsentis fuerant; utriusque duobus prioribus capitibus infra relata. Dem capite iii indicat, quomodo ipsemet a studiis averaus, et ape S. Rudesindi emendatus, habitum monasticum in Cellæ-novæ suscepit, et quæ suo tempore miracula contigerunt, describit capite iii et sequenti. Et hæc tam Vita quam Historia miraculorum extabat, cum Hyacinthus Cardinalis, postea Celestinus Papa III, coram in Cellæ-novæ circa annum MCLXXI aut non multo post accessit, et Rudesindi, jam tum Beatus adscripti, sacrum corpus elevavit. Concluduntur autem illa pars Miraculorum anno. 30 his verbis: Per cuncta benedictus Deus, qui tanta meritis sanctissimi Rudesindi miracula operatur.

4 Quæ lib. 3 sequuntur miracula, judicamus ab Ordonio scripta cum aliquo Prologo, in quo indicat corpus B. Rudesindi in Maria Beate virginis ecclesiæ requisicere; scilicet eo recenter translatum, cum ante prope ecclesiam

eadem iterum
e. a. antiquiore
autographo
submissa

scripta a Ma-
gistro S'epha-
no, ibidem
monacho,

et in libros
2 distincta:
F

miracula libri
3 adjuncta a
Magistro
Ordonio,

ANNO DCCC-
LXXVII,
I MARTII

S. Rudesindus
a Celestino 3
Sanctis adscri-
ptus:

B

ejus Vita olim
scripta, neque
Tamaris
Salazar
indepen-

a reliquis
viris ad
nos missa,

Latina et His-
panica,

C

authenticis
testimoniis
comprobata:

A ecclesiam S. Petri esset sepultum. Deinde omnia numero plurima explicat, quæ hoc tenus erant numero singularem narrata. Denique Ordonus, cui hanc partem tribuimus, vixit sub finem seculi XII, quando sub Alphonso Rege filio Ferdinandi II, indicat se ultimum miraculum anni 1222 relatum, scripsisse. Et certe Ambrosius Morales, loco supra citato, arbitratur Ordonium esse eundem, a quo conscriptus liber, cui titulus Expositio-geron; additque eundem adhuc extare in monasterio Cella-nova, esseque similem Rationoli divinarum officiorum ab aliis vulgato, atque ad ejus calorem hoc distinctione legi:

Ordonus librum per Christum condidit istum, Lusitanis annis septem supra mille ducentis.

ibidem Prior.

Incidi hæc Æra MCCXXVII, ut etiam advertit Morales in annum Christi MCLXXXIX, quando Ordonium fuisse illius cenobii monachum et Priorem, legi in principio libri monet illum Morales: qui suis lucubrationibus res gestas S. Rudesindi inseruit: quod post eum et alii fecerunt; Joannes Marietta lib. 5 Historiæ Sanctorum Hispaniæ cap. 64 et 65, Maurus Castella Ferrerius lib. 2 Historiæ Compostellane S. Jacobi cap. 12, ubi ingenue affirmat, se post S. Jacobum præ reliquis Cælitibus maxima animi propensione erga S. Rudesindum ferri, utpote qui tam historiæ scriptis, cum militiæ regis in ditone Cella-novæ et agro Avrensi, ubi natus erat, præesset. At fuisse latque tum historiæ foundationis et antiquitatum monasterii Cella-novæ, tum res gestas S. Rudesindi deduxit Antonius de Ypez tomo 3 Chronici generalis Ordinis S. Benedicti, ad annum Christi 1335, ubi a folio 6 ad 36 sub variis singula capitulis distinguit, ac S. Rudesindum inter illustriores Sanctos Hispaniarum recenset, ejus effigie in singulorum librorum fronte inter præcipuos Benedictini Ordinis expressit. Lusitaniam etiam sermone tum rebus tum auctoribus Hispanice scripserunt) ejusdem Rudesindi Acta vulgavit Rodericus da Cunha Episcopus Portuensis, deinde Archiepiscopus Braccarensis, in Historia seu Catalogo Episcoporum Portuensem par. 1 cap. 13.

S. Tamazas Salazar in Martyrologio Hispanico ad Kalendas Martii hoc eum eumque celebrat: Cella-novæ in Gallia S. Rudesindi monachi, Episcopi Irenensis et Dumensis, qui celebris operatione virtutum, celebrior claritate miraculorum, et celeberrimus evidentia sanctitatis, obdormivit in Domino. Non, Menardus, Dorganus in Martyrologis Benedictinis ita habent: In Hispania S. Rudesindi Episcopi, sanctitate et miraculorum gloria conspicui. Bucerina prolixior cum encomio celebrat. Benedictini regnum Portugallie ex Breviario Combricæ anno MCVII excuso recitant officium XII lectum, quarum quatuor desumptæ sunt ex antiqua Vita, de eodem agit in Hagologio Lusitanico Georgius Cordasus qui in officio Sanctorum Lusitanorum inter Confessores Pontifices in hymno ad Sextum eundem venerat, Joannes de Sanelemente Archiepiscopus Compostellanus, inter festa propria diocesis anno 1596 edita, mandavit sub ritu semiduplici celebrari officium Kalendis Martii de Rudesindo Episcopi, et Conf. eo quod fuerit Archiepiscopus Compostellanus. Secundum Ordinem recitandi divini Officii per Hispanias, Madridi sæpius editum, in Mendonensi diocesi offero duplici colitur, uti in Ecclesia Compostellana die sequenti, et tertio Martii in diocesi Asturicensi. Kalendis Septembris celebratur memoria prior. Translationis apud Tamazas his verbis: Apud Cella-novam, cenobium Ordinis S. Benedictini in Gallia, Translatio sanctorum pignorum S. Rosendi Episcopi, ipsiusque monasterii Abbatibus, que ab Hyacintho S. R. E. Cardinale et per Hispanias Sedis Apostolice Legato, post Pontifice Maximo, nomine Celestino III, solemnem apparatu et regali pompa noceatur exequenda.

6 Inter viros Apostolicos, qui a SS. Petro et Paulo

Episcopi ordinati, in Hispaniam ad solam Christi pro- D seminandam missi sunt, S. Torquatum Accitanæ Colonie Apostolum, numerari diximus Kalendis Februarii, ad Vitum S. Cæcili Episcopi Eliberitani; iterum ad Idus Maias, quo die S. Torquatus atque etiam Tabulis Romani Martyrologi sunt inscripti, plenius dicturi. Hujus Sancti aliqua reliquia olim adservata fuisse in ecclesia ejus nomini dicata, ac Columna S. Torquati appellata, ad ripam fluminis Limæ in limite hodierno Galliciæ et Lusitanicæ. Cujus loci potestas dominatque cum ad familiam S. Rudesindi spectaret, curavit is illas reliquias ad Cellam-novam, monasterium a se fundatum, transferri. Una eademque postmodum veneratione reliquias SS. Torquati et Rudesindi coheruerunt monachi Cella-novæ, quorum Abbas quadragessimus septimus Claudius Tenorinus curavit magni pretii capsam argenteam fieri, inclusitque sacras reliquias SS. Torquati et Rudesindi, easque solenni institutione supplicatione Kalendis Martii MDCI summo altari inposuit. Duo integra ossa hominum Sanctorum liberali donatione eorundem Cella-novæ monachorum, eodem anno die XXIX Martii Compostellam delata sunt, summa, uti par erat, magnificentia ab Archiepiscopo Joanne de Sanelemente atque Ecclesiæ Cathedralis Canonicis exceptæ. Interfuere tunc institutæ supplicationi omnes urbis totius Clerici et monachi: adhibita rara atque excellens musica, et arcus triumphales, non absque magnis sumptibus erecti. Sunt etiam utriusque Sancti aliqua reliquia in Ecclesia Avrensi, in cujus diocesi est Cella nova extracta: in hujus monasterii sacristia adservantur S. Rudesindi mandibula theco argentea inclusa. Quæ omnia fusi narratur a Mauro Castella Ferrero, qui dicte Translationi Compostellane interfuit. At post ejus opus excusum, Mendoniam aliqua S. Rudesindi reliquia magna cum solennitate delata sunt anno MDCXIV, ubi festum ejus hinc Kalendis Martius religiose celebratur. Legendum capitulum 4 historiæ Ypez, et in hujus Appendice Diploma septimum.

s H. Stirps regis S. Rudesindi. Hujus majores, fratres, poster. Ecclesia Compostellana dedicat.

Illustri Regum Oretensium familia ortum Rudesindum tradunt passim scriptores, illorumque insignia regia ad tesseram hujus familie gentilitiam translata. Dicuntur insignia Præuli primi Regis in cenobio Samonensi adservari, Alphonsi Casti in Ecclesia Oretensi, et Ranemiri in basilica Navaranti; easque exhiberi Cruce rubra interpositis litteris Græcis Α et Ω. Pro his litteris tessera S. Rudesindi, que in porta ecclesiæ Cella-novæ adhuc visuntur, circumum ac speculum habent, quibus autem compositionem vitæ et mensurarum actionum cum morum dispositione, et rerum gestarum exemplis denotari. Sed hæc penealogicæ scientiæ studiosi curiosius expendent, Patrem suum S. Rudesindum in Testamento Gutterium appellat; Morales, Marietta, da Cunha atque Gutterium Aram; Sandovalius Gutterium Menlez, pro hoc cognomine Ypez cum Ordono in Vita, Melendez scribit, et Hermenegildum interpretatur, vocatque Gutterium Menendez de Arias. Aram potestatem ex quodam S. Rudesindi scripto asserit Morales, Comitum Hermenegildum esse, consanguineum Alphonsi Magni Regis, ejusque aule supremum Præfectum: uno, ut alii habent, fuisse supremum militum Ducem, et Capitaneum generalem, appellaturque Hermenegildum Menendez, sive Gutierrez, quo Vitzam Ducem. Domino Adelaiso Regi et Domine Seemone Regine annis septem rebellem, apprehendit, et Regi in urbe Iyebensi obtulit: quando omnem terram, quam is obtinebat, Regis donatione accepit: ut ea pluribus narrata legantur apud Ypez in Privilegio confirmationis, monachis Cella-novæ

S. Torquati Ep. ossa Cellam-novam detulit S. Rudesindus;

utriusque reliquias an. 1101 translata;

S. Rudesindi aliqua reliquia sunt Compostelle,

E

Auriz,

et Mendonii.

S. Rudesindus ex Regum Oretensium prosapia;

F

ejus pater;

duas,

Acta Acta scripta Hispanice,

et Lusitanice;

publica illius veneratio, 1 Martii,

Item 2 et 3 Martii,

et 1 Sept. ob Translationem

A novæ anna **xxv** ab Alphonsa v Rege Catholico concessa, et in Appendice tom. v ejusdem Ypez num. 6 excusa.

8 Templum Compostellanum sub dicto Alphonsa Mogno dedicatum fuisse auctor est Sampirus Episcopus Astoricensis : cui solennitati interfuerunt Hermenegildus, alius Ermenildus Tude et Portugalæ Comes, et Arias filius ejus in Minio Comes, sive ad Minium fluxum : in qua ditone ab S. Rudesindo ejusque matre est Cella-nova extructa. Tempus in Privilegio Consecrationis ab eodem Alfonso dato ita indicatur : Æra, scilicet Hispanico, congruit novies centena, sexies senia addito tempore uno. Et in Privilegio Donationis, dicitur facta Donationis charta die consecrationis templi Nonas Maii anno **xxxvi** regni religiosi Principis Adefonsi Æra **dcccxxxvii**, quæ convenit in annum Christi **dcccxcix**, quando cyclo Solis **xii** littera Dominicali G Nonæ Maii inderunt in feriam secundam, et apud Sampirum, et in privilegio Consecrationis indicatam. Eandem Dedicationem Nonis Maii inscripsit Martyrologio Hispanico Tumañus Salazar, additque Acta consecrationis ex Sampiro et Privilegiis Regis jam indicatis. Ambrosius Morales lib. 15 cap. 23, cumque seculus Baronius, ad annum nongentesimum dictam Dedicationem referunt, rati interrum cum aliis passim scriptoribus facultatem perogende Dedicationis indultam ab Joanne viii Pontifice Romano, cujus epistola apud Sampirum apponitur Æra **dcccxxvii**, uti Concilio Oretensi Æra **dcccxx**, quod transactis xi menses post dedicatum Ecclesiam Compostellanam inceptum scribit Sampirus, ac xviii Kalend. Juli absolutum : additque congregato magno exercitu, ac triennio peracto, Æra **dcccclx** urbes desertas et jussu Regis populas : quæ cum magna annorum confusione osseruntur. Morales et Baronius Concilium illud, quo Ecclesia Oretensis dignitate Metropolitana acta est, referunt ad annum **dcccxi**, quo putarunt Joannem ix constitutum Pontificem, cujus initium ad annum **dcccxcvii** tradunt Carolus Sigonius lib. 6 regni Italia, et Alphonsus Gualterius in Fitis Pontificum, ad annum sequentem Hieronymus Rubens lib. 3 Historie Ravennatium : ut ex epistole videantur a Joanne ix scriptæ fuisse, quæ solum in Appendice post alias Joannis viii epistolas num. 309 et 310 absque ulla temporis aut anni notatione leguntur. Hæc de tempore dedicata Ecclesie Compostellanæ, cui adfuerunt pater et avus S. Rudesindi, Comes circa annum nongentesimum illustres. Interfuit inter xvii Episcopos Nautus Combricensis post urbem Mauris ereptum constitutus, cum aliis Episcopis ibidem relatus.

C 9 Comes Gutterius, ut asserit Tumañus Salazar in Vita Rudesindi a se composita, cum Rege Ranemiro, Ordonii Regis filio, apud Colubriam fertur in expeditione fuisse, quando conjux ejus Ildaura ab Angelo præmonita fuit se concepturam filium, scribet S. Rudesindus. Veram hic Rex debet fuisse Alphonsus iii, seu Magnus, Ordonii Regis filius, qui hinc successit anno **dcccxi**, et postquam regnavit annos fere quinquaginta, mortuus est anno **dcccxi** aut sequente, quo regnante natus est S. Rudesindus anno **dcccxcvii**. Hic matrem suam Ildauram, alius Ilduram dictam, vulgo Aldaram, agnoscit in suo testamento. Ejus Vitam inter sanctas et illustres feminas Lusitanæ edidit nam. 53 Ludovicus de Anjos, et diploma aliquod signatum anno **dcccxxxv** asserit in Monarchia Lusitana extare hæc verba : Tempore illo, quo Comes Guterres Arias et Cometissa Aldara tenebant Portucalæ et terras de Sancta Maria. Elogium hujus Aldaræ commendavit etiam Ypez tomo 3 ad an. 433, cap. 4, ubi ejus epitaphium in ecclesia Cella-novæ tradit ejusmodi a S. Rudesindo filio erectum : Begit hic humatum Ilduræ confessor sanctum corpus, conditum a Rudesindo Episcopo prole sua, tertio decimo Kalend. Januarii Æra **xcxxxii**, Æram deum interpretatur Martii T. I.

dcccclxxxi, quæ incidit in annum Christi **dcccclxxiii**. D Ferrerus sepultam ait in arca parieti oratori S. Joannis Baptistæ imposito, ante altaria Deiparæ Virginis et ejusdem sancti Præcursoris, ad latus epistolæ. S. Rudesindus fotetur se una cum genitrice sua Ildaura construxisse illud monasterium, quam post obitum mariti inter Conversas Benedictinas, quos tunc Concessas dictas ferunt, habitum monasticum assumpsisse addunt Ypez et Anjos, forson in vicino monasterio S. Mariæ de Villa-nova, cui Adosinda filia ejus, ac soror S. Rudesindi, Abbatissa præfuit : eamque cum matre in oratorio Cella-novæ sepultam tradit Morales, qui utramque in sacra habitam veneratione addit Præfatis parentibus natus S. Rudesindus patrem spiritalem, uti ipsemet testatur, habuit Savaricum Episcopum Dumiensem, quem infra ostendimus floruisse anno vi, xiii, xiv et xviii post nongentesimum. Nomen, ut arbitramur, gentilitium adeptus, cum inter Comites Alphonsi Magni apud Sandarathum pag. 230 aliquis Rudesindus Gutierrez reperitur, ejus forson prævius. Viventibus non solum parentibus, sed etiam Hermenegildo, adolevisse eum colligimus ex Alphonsi v Privilegia, supra indicato : in quo ista junguntur : Post obitum vero supradicti Regis Adefonsi confirmavit filius ejus Rex Dominus Ordonius ad præfatum Ducem Ermenegildum : post obitum autem Domini Ordonii Principis confirmavit eam Rex Dominus Ranimirus ad Ducem Dominum Gutierrem Ermenigildi filium. Mortuo Alphonsa Magno anno Christi **dcccxi**, successit filius Garcias, ac post triennium vita functus regnum Ordono, alteri Alphonsi filio, reliquit : qui ad annum usque **dcccxxxv** vixit, ac successores habuit primo Froilano fratrem anno uno ac duobus mensibus, tum filios, Alphonsum iv ad annum **dcccxxxiii**, deum Ordono ii, cujus regni principio Guterius pater S. Rudesindi videtur e vivis abivisse, ac mater Ildaura aliquandiu vidui et quidem in monasterio rixisse, mortua anno **dcccclxiii** die xx Decembris.

10 Fuerit S. Rudesindo duo fratres Munius Guterrius, et Froilanus Guterrius, qui cum Adosinda sorore, illius donationes confirmarunt, et testamento subscripserunt : quibus sororem alteram, Ermenendam nomine, addit Ypez cap. 4. Diplomati donationis Ecclesie Oretensi ab Ordonio ii factæ apud Sandovalium inter alios subscribit Æra **dcccclxi** Munus Guterrius, forson pater S. Rudesindi : nam tunc avus Hermenegildus Guterrius adhuc vivebat, cui plures fuisse filios, quibus suas possessiones dedit, testatur in citato Privilegio Alphonsus v. Quas ex illis obtinuit Guterrius Menendez, iterum divisit duobus filiis suis, Domino Rudesindo Episcopo et fratri ejus Froilano Duci : aliis autem filiis suis dedit in partes alias suam hereditatem, sicut et istis duobus supra nominatis. Obtulerunt autem Dominus Rudesindus Episcopus, et frater ejus supra nominatus Froila, cunctis diebus vitæ suæ, nullum alium hominem ibi hereditatem possidentem præter amicos germanos : et dum venerant ad extremum diem, quæ cunctis viventibus irrevocabiler hereditas est, reliquerunt ipsas hereditates mandationem in jure monasteriorum suorum Cella-novæ et Villæ-novæ, nullum illis hæredem vel possessorem ibi relinquentes. Praefatum Privilegium Alphonsi v sub hujus imperio ordinavit Magnus Comes et Dux Menendus Gundisalviz, ex semine supra memorati Hermingildi Comitis et neptis supradicti Pontificis S. Rudesindi : forson ex fratre ejus Munio, sive Munio Gutierrez prognatus : cujus industria et protectione, Rege omnem favorem præstante, possessionem bonorum suorum, quorum vitia erepta erant, Abbas Mamallanus S. Rudesindi successor recuperavit.

11 Eminet antiqua nobilitate apud Hispanos domus

11 seu

intersunt dedicationi
ereclæ
Compostellanæ
anno 899.

an Joannis 8
Papæ auctoritate,

an potius
Joannis 7
factæ :

Ildaura mater,

mortua rancie
anno 943

S. Rudesindus

sub parentum
cura adolevit :
E

ejus fratres,
sorores,

F

nepos.

A seu familia Ribera, ejus originem debere Gallæcie, atque indicatæ hætenus stirpi S. Rudesindi, indicant Castella Ferrerus, eumque secutus Alphonsus Lopez de Huro lib. 6 Historiæ Genealogiæ Nobilitatis Hispaniæ cap. 7, ubi foliis novem varios Duces, Marchiones, Comites atque nobiles Heroes hujus familiæ producit. Joannes Ribera Archiepiscopus Valentinus, et Patriarcha Antiochenus anno XI hujus seculi vita functus, ex hac S. Rudesindi stirpe se prognatum gloriabatur teste Ferrero. Rex gestus et erumina virtutes hujus Antistitis singulari libro complexus est Franciscus Escriva Societatis nostræ Doctor Theologus.

§ III. Rudesindi Episcopatus Dumiensis alius a Mindoniensi constituendus.

Quæ S. Rudesindus obtinuerit Episcopatus quovis ejus annis administravit, variant auctores. Ipse Sanctus passim, ut infra constabit, semet Episcopum Dumiensem appellat : sed qui loco ea Dumiensis Sedes tunc temporis fuerit, inter scriptores haud satis exploratum est. Fuit Dumiuna monasterium haud procul Braccara antiquæ Gallæciæ Metropoli nunc Portuagallicæ inclusa, secundu Christo sexto extractum, et Episcopali Sede decoratum a S. Martino, dein Metropolitæ Braccarensi, ejus Acta datus xx Martii, die ejus natali : Successores ejus in Sede hac Dumiensi ex antiquis conciliis hi colliguntur : Joannes, Benjamin, Germanus, Pimenius, Recimirus, Avianchimar, Fructuosus, Vincentius. Ex his Fructuosus factus Archiepiscopus Braccarensis, et Sanctus adscriptus colitur xvi Aprilis. Vincentius interfuit Concilio Tolitano xxviii Episcopo. Era dccxxvi. anno Christi dclxxxviii. Num hoc vixit usque ad irruptionem Maurorum, num alius eodem nate subrogatus fuerit, incertum est. Era marian (natus is est dclxxvi) captas a Mauris Ulysiomem, Combricam, Braccaram, Auriam et vicinas urbes, ex antiquis monumentis tradit Sandovallius in Rege Pelagio. Fugisse eo tempore monachos Dumienses in Asturicos montes, ac non longe a Mindoniensi urbe, aliud extruxisse monasterium, etiam Dumiense vocatum, ac S. Martino ob aliquas eo reliquias delatius dedicatum, tenet ex Roderico de Anna tomo 1 Historiæ Braccarensis cap. 75 Tamais Sulazar ad diem 5 Febr. ubi de Inventione reliquiarum S. Martini Dumiensis agitur. Probare autem Annam aut ex autographo donationis, quam fecit Apala nobilis et devota femina comitis et Theodomiro Episcopi, in honorem S. Martini, ejus reliquias noscuntur esse in Mindonio et Dumiensi Sede Provincia Gallæciæ At Tamais ad xvi Octobris, Theodomirum inter Episcopos Britonienses et Mindonienses decimum tertium colunt ad annum dcccclxxx, et S. Rudesindi successorem : ad ejus Acta hæc Kalendaris Martii canitur persolvere Episcopos Dumienses illis temporibus alius a Britoniensibus et Mindoniensibus non fuisse.

13 Rex har parva enovanda est. Ac primo Britonienses Episcopos ante irruptionem Maurorum variis exstiterat ex Concilio tertium est : us scilicet vi et vii subscripserunt Maliosus, son Mayloeus, Methopius, Sonna, aut Sonnius, et Bela. Dein Britoniensem Sedem ab Saracenis fuisse destructam testatur Alphonsus Castus apud Sandovallium signato diplomate Era dcccclxxi, id est, anno Christi dclxxx, et dicesimam eum Ovetensi Episcopo, donec Sedes restitueretur, commendatum. Non diu post Britoniensibus datæ Episcopos Savariensis, qui ob Saracenum persecutionem a Sede sua discessit, eamque in loco, qui Migalonetum vocatur, fundavit, facultatem concedente Alphonso III, ejus in re diploma apud Tamais ad xvi Octobris, signatum est x Kalendar. Septemb. Era dcccclxxi, sive anno Christi dcccclxxiv. Præerat tunc Ecclesiæ Nicolaus I Papa, mortuus anno dcccclxxv, sub quo advertit

Sandovallius in Alphonso III, Sedem illam Britonia fuisse Mindonium translatam ; sed a Gundisalva, quem Savariensis successorem arbitramur, cui Pontifex eam Sedis Translationem a Rege decessori concessam approbavit. Vixisse adhuc Gundisalvum anno Alphonsi XII, Christi dcccclxxxviii, docet idem Sandovallius. Successit Theodorindus, et dedicationi Ecclesiæ Compastellana anno dcccclxxix, ut supra probatum, interfuit, et a Sampiro Episcopus Britoniensis appellatur : quem eundem arbitramur, qui apud Tamais dicitur anno dcccclxx adhuc vixisse. Hæc temporibus Dumiensem Episcopum fuisse seniore Rudesindum, atque consecrationi ecclesiæ monasterium Vallis-Dei prope Ovetum interfuisse manifestum est ex antiqua inscriptione, ab Ambrosio Morales lib. 43 cap. 23 edita, hac clausula : Consecratum est templum hoc ab Episcopis septem, Rudesindo Dumiense, Nasti Combricense, Sisnando Iriense, Raulpho Astoriense, Arguro Lameense, Recaredo Lurensi, Ellicano Cesaravagustanense, sub Era novigesima trigesima prima, die decima sexto Kalendaris Octobris. Annus is erat Christi dcccclxxi. Memit hujus Rudesindi in Alphonso III Sandovallius. Tamais Sulazar ad Acta S. Rudesindi observat hunc seniore Rudesindum egisse Abbatem in monachio S. Petri Aguiño, seu de Tavora. De successore antiquam inscriptionem dedicationi Ecclesiæ monasterium Complutensis refert Morales lib. 43 cap. 44 ejus hæc clausula : Consecratum est hoc templum ab Episcopis quatuor, Gemadio Astoriense, Sabario Dumiense, Frumino Legionensi et Dilelio Sahanticensi, sub Era novies centena, decies quaterna et quaterna, anno Kalendarum Novembrium, Is est annus Christi dcccclxxi. Dein Era dcccclxxi, sive anno Christi dcccclxxiv Savariensis Episcopum Dumiensem, quem dictum Sabariam arbitramur, dedicationi ecclesiæ monasterium Ovetensem SS. Cyprian, Vincenti et aliorum adfuisse cum Episcopo Hermegildo Ovetensi, Frumino Legionensi, et Forte Astoriensi trans Sandovallius in Ordono II. Ab hac Rege concessum monasterio S. Petri de Mont bus privilegium anno dcccclxxvi atque etiam ab Sisnando Episcopo Compastellano datum monasterio S. Mariani Compastellano anno dcccclxxvi confirmavit Sabariensis, seu Sabargus, Dumiensis Sedis Episcopus. Leguntur illa privilegia in Appendice Ypez tomo 2, num. 18 et tomo 4 num. 11. Successor Sabario, aut Sararicus, eidem assignari debere Rodericus, qui Dumiensis Sedis Episcopus confirmavit Era dcccclxxi, anno Christi dcccclxxii, privilegium ejusdem Ordono Regis, datum erat S. Juliano de Samos, relictum apud Ypez tomo 3 num. 10.

14 In tres in Dumiensi Sede Episcopi, prædecessores S. Rudesindi, or ejus Sedis exordio nihil præter incertis conjecturas hætenus legimus. Prima ejus Episcopatus notitia habetur in diplomate foundationis monasterii Cellæ novæ signato vi Kalendar. Octobris, anno regni Roderici II dcccclxxi, Christi dcccclxxv : in quo Rudesindus semet Episcopum Dumiensem scribit, et patrem suum spiritalem, Sabariensem Episcopum agnoscit : et mater Yldura hæc dotem vel confessionem filii sui Rudesindi Episcopi prout mente confirmat. Alterum est Froylini fratris datum ii Idus Septemb. Era dcccclxxv, anno Christi dcccclxxvi, ubi sub regimine ac tuitione Patris ac germani Domini Rudesindi Episcopi, constituit templum et adificium monasterium Cellam novam in loco a se dato præcipit. Subscribit et Saracena uxor, et Yldura mater. Dein Era dcccclxxvi, anno Christi dcccclxxi, Rodericus II Rex variis possessionibus donat monasterio S. Martini de Castanera : quam donationem post Regem et Criviam Regimam, cum alius Episcopus confirmat Rudesindus Dumiensis Episcopus. Ordono III Rex donationis decessorum Regum eandem monasterio ratas habet, dato privilegio Era novies centena,

novies

seriat familia Ribera, e stirpe S. Rudesindi prognata.

Olim prope Braccaram Episcopi Dumienses,

an ob persecutionem Saracenorum postea in Asturias fugerint ?

on facti Mindonienses et Britonienses Episcopi :

Antiqui Episcopi Britonienses,

stendo iuni migroni.

ia ii ibi Episcopi :

sed atit ab his Dumienses, Rudesindi :

E

Savariensis,

Rodericus,

S Rudesindus,

ejus memoria in publicis actis an. 938

936

941.

982

A novies dena anno Christi DCCCCLII, et cum alius Episcopis confirmat Rudesindus Dei gratia Episcopus. Habet Yezepz ea diplomata tomo 8 num. 14 et 15. Idem Rudesindus Episcopus subscribit diplomati Soncii Regis, in favorem monasterii Sahaguntini dato, Æra DCCCXCIX, anno Christi DCCCCLXI, cujus meminit Sandovallius in hujus monasterii fundatione fol. 49. Demum chartæ Ossorii Guterru fundatoris monasterii Laurentiani S. Salvatoris, post Elvigildum Archiepiscopum Braccarensem et Theodonium Episcopum Mondoniensem, subscribit sub Christi nomine Rudesindus Episcopus Dumiensis, Sedes Celle-novense : tum Gundisylvus Legionensis et Sinandus Yriensis, idque xv Kalendas Julias Æra xvii, anno Christi DCCCCLXIX. Agunt de hac donatione Yezepz ad dictum annum num. 18, et Sandovallius in eadem Historiæ Compostellana ad historias dictorum Regum pag. 191, asseritque hic Theodonium Ecclesiæ Mondoniensi tradi præfuisse Episcopum annos LXXVI. Forsan a Theodonio non satis distinctum, quem Talmatus anno DCCCXCIX vixisse statuit, ad annum DCCCCLXXX, atque hanc annuum ejus Episcopatum adscribit. Verum quidquid de iis unus controversum esse potest, aliis relinquimus examinandum; hoc certum est, et Theodorandum et Theodonium eodem tempore floruisse Episcopos Britonienses seu Mondonienses quo Rudesindus I, Saracicus et S. Rudesindus in virchant Episcopi Dumienses. Subscripsit Rudesindus Episcopus testamento suo xvi Kalendas Februarii Æra post millesimam decima quinta, sive anno DCCCCLXXVII. Dein Kalendis Martii animam Domino tradidit.

S. Rudesindus
testamentum
compt an. 977.

Armentarius
Ep. Dumiensis,

Mondonienses
Munus,
Suarius,

Gunsalvus.

C

15 Fuit postea Episcopus Dumiensis Armentarius, et subscripsit duplici privilegio Veremundi II Regis apud Yezepz, indicata Æra post millesimam xxviii, et xxxvii, sive anno Christi DCCCXC, et nono sequente. Idem videtur esse, qui dein ante memorato Privilegio Alphonsi V anno xiv subscripsit Armentarius Episcopus Mondoniensis Sedis præsulatum gerens. Sed quæ hæc Sedes : Nam Dumiensis, an vero Mondoniensis intelligendo? In hujus Præsulatum Catalogo, sed admodum mutilo et corrupto, nulli enjusquam Armentarius mentio : sed ante recto Theodonio subditur Munus, diciturque ab Urruca Regina multa obtinuisse anno xxx. Hujus successor habetur Suarius, qui Concilio Compostellano a Tamio Sufazar ad x Martii edito subscripsit Æra MLXIX, anno Christi MXXXI, Britoniensis et Dumiensis Episcopus. Quidam hic potius Britoniensis et Mondoniensis legendum? Certe qui proximus dicitur Suario substituitur, Gunsalvus Mondoniensis Ecclesiæ Episcopus, confirmat privilegium donationis ab Alphonsi VI Æra MXXVIII, anno Christi MXXX, in favorem monasterii Sahaguntini factæ. Sandovallius, vir in antiquitate Hispanica eruditus sagax, in observationibus ad Historiam Compostellanæ monet a similitudine vocum Mondoniensem, seu Mondonensem et Dumiensem Episcopatus prorsus error confundi, ac S. Rudesindum nusquam legi Mondonensem Episcopum in antiquis monumentis. En quinquæ Episcopos Dumienses ab anno DCCCXCII ad annum MXXV, ab eo scilicet tempore, quo ab Alphonsi Magno omnia circa antiquum Dumiem erant loca recuperata : et dicto anno DCCCXCII cum Rudesindo senior Episcopo Dumiensi subscripserunt supra citata chartula Naustus Combricensis et Argimirus Lamerensis Episcopi. Imo cum hæc duobus interfuerint dedicationi Ecclesiæ Compostellana anno octingentesimo nonagesimo nono Argemirus Braccarensis, Theodonius Vescensis Gumbadus Portucalensis et Didacus Tudensis. Aderat etiam S. Rudesindus Armentarius Portucalensis et Tudensis Comes, et natus S. Rudesindus in hac Portucalensi sive Portuensi diocesi, patrem spirituales habuit Savaricum Dumiensem Episcopum. Quia tamen Dumiem monasterium erat minime munitum, et frequenti Saracenorum

quo loco
vixit. Laeti
monasterii
Episcopo?

irruptioni obnoxium, videntur Episcopi Dumienses alia sibi monasteria procrasse, in quibus ex redditibus monasticis alerentur. Ita Rudesindus senior dicitur Abbas fuisse monasterii Agniam S. Petri, et S. Rudesindus sibi extraxit monasterium Cellam-novam, in qua fere vixit ac subscripsit passim Episcopus Dumiensis addito aliquando Sedis Cellonovense. Alia S. Rudesindo assignatur Sedes Compostellana, quam sub Sancto Rege administravit pulso Sinando Episcopo, quod hic nobilitate fretus Ecclesiasticos redditus et facultates turpiter consumeret. Celestinus in Papa solius Dumiensis Ecclesiæ Episcopum fuit, qui etiam titulus Vitæ præponitur.

VITA

Ex MSS. monasterii Cellæ-novæ transmissa. Facta, et miracula S. Rudesindi Episcopi Dumiensis, Abbatis, Fundatoris, et Domini monasterii Celle-novæ; scripta per Reverendum Patrem Magistrum Fratrem Stephanum, in eodem cœnobio monachum, et professum.

PROLOGUS.

Mirabilis Deus in Sanctis suis, dicit Propheta David : sed multis modis mirabilis in Sancto suo Rudesindo fuit. Nam mirabilis fuit in ejus conceptione : mirabilis in baptismo : mirabilis in vita : mirabilis in morte : mirabilis post mortem. Ideo visum est mihi postquam miracula ejus legi, alia a videntibus audivi, alia a personis honestis accepi, illa omnia in codice scribere, et in duobus libris dividere; ita ut quæ in vita sua fecit, in primo inveniantur, et quæ post mortem, in secundo.

LIBER I

De vita ejus et obitu.

CAPUT I.

S. Rudesindi ortus, educatio, Episcopatus.

Rudesindus ex regio genere a Proceribus a nobilitate Galliciæ, et Portugalliæ, originem traxit : pater ejus b Gutierre Menendez, mater ejus Ilduara vocatur. Isti in Galliciæ partibus, et Portugalliæ prospere et laudanter procedebant : unus tamen dolor angebat, quod nati filii statim post baptismum moriebantur. Factum est autem, ut, dum Comes Gutierre in bello contra Agarenos apud c Columbrum, ut Dux, moraretur; Ilduara elemosynas daret, ecclesiis visitaret, jejunia faceret, preces multiplicaret, postulans cum lacrymis a Deo filium benedictionis. Ecclesia fundata erat in altitudine montis d Cordubæ, dedicata sancto Salvatore; et distabat duobus miliaribus a e Villa-salas : in qua Comes palatium suum habebant. Illa, ut hanc ecclesiam visitaret, et divina officia audiret, in eam sine comitatu, nudis pedibus per iter asperum, cum singultibus et lacrymis assidue veniebat. Quadam die, Spiritus sancti gratia fervens, fessa ex itinere, ad altare prociens et orans obdormivit. Angelus autem Domini ei apparuit, ac eam consolabatur, dicens : Ilduara, gaudere precibus tuis coram Deo audite sunt : concipies, et paries filium, qui apud homines erit magni pretii, et apud Deum magni meriti. Illa expergefata gratias Deo reddidit, et statim misit puerum ad virum suum, ut veniret ad se : qui de revelatione certior factus, gratias etiam cum magna letitia dedit Deo. Post aliquot dies Ilduara concepit, menses graviditatis sine fastidio complevit, et vigesima sexta die mensis Novembris peperit filium, quem vocavit Rudesindum. Parentes ob reverentiam nativitatis ejus magnas elemosynas distribuunt

E
Ps. 67. 36.

Invisio Vitæ in
2 libris.

S. Rudesindus
ex regio gene-
re,

c
peccatis in-
vis expectas,
b

d
e

monitu divo
p. xviii,

c. scriptur :
mas. Mar
20 Nov.

A duerunt pauperibus, libertatem servis dederunt : et dies illa, quæ fuit vigilia sanctorum Martyrum / Facundi et Primitivi, apud eos toto tempore vite læta et festiva fuit. Imo ipse Rudesindus in g testamento suo præcepit monachis Cellæ-novæ, ut omnibus futuris temporibus diem illum peculiaribus elemosynis quotannis celebrarent.

2 Meminerat Ilduara, bonum nuntium se ab Angelo accepisse ; ideo ac die conceptionis filii, ecclesiam juxta Salas cepit ædificare : deinde Episcopos ad consecrationem vocavit, et eam sancto Archangelo Michaeli, et omnibus Angelis dedicavit. Concurrentibus autem consanguineis et amicis ad baptismum pueri, placuit parentibus, ut in ecclesia sancti Salvatoris super montem Cordubæ baptizaretur : quia mater ejus illi de conceptu revelationem acceperat. Quæsierunt ergo magnum fontem lapideum et posuerunt super planstrum, ut ad hanc ecclesiam sancti Salvatoris deferretur. Cum vero boves traherent fontem lapideum, planstrum pondere contractum est, dumque servi novum planstrum præparant, fons baptismalis intra ecclesiam S. Michaelis nuper ædificatam inventus est. Omnes videntes prodigium, mirati sunt valde : parentes autem infantis cognoverunt, voluntatem Dei esse, ut in ecclesia S. Michaelis baptizaretur, et ita factum est. Lapidus vero fons baptismalis usque hodie in ea ecclesia servatur.

3 Rudesindus ab infantia non curabat de ludis puerorum, nec de vanitatibus mundi ; sed legem Dei meditabatur die ac nocte, quam usque adeo studuit implere ; ut de eo possimus dicere, quod nulli animi voluptati dedit, sicut Magnus Gregorius dixit de sancto Patre Benedicto. Litteras ac liberales artes facili ter didicit, et in sacra Scriptura multum profecit : in juvenili autem ætate judicium sensus ostendebat. Eloquium ejus dulce et suave mulcebat et attraherebat ; verbum in ore ejus potens et efficax omnia perficiebat. Erat modestus, maturus et gravis sine molestia, lætus et juvenis sine levitate, vultu placidus, statum medicis, Adhuc in adolescentia tantum virtutibus exercebat, ut fama ejus per totam Hispaniam divulgaretur. Nota enim erat castitas ejus, modestia, misericordia in pauperes, munificentia ad amicos, pietas ad Deum, caritas ad omnes. Episcopatus Dumiensis vacavit, Clerus et populus sine dissensione Rudesindum, ut speculum virutum, in Episcopum suum elegerunt. Ille rennebat, dicens, se indignum tanta dignitate, et tantum opus non posse sustinere : quia vix compleverat decimum ætatis annum. Sed instante Clero et populo, a Deo admonitus est, ut susceperet omnis Episcopatus. Positus in Episcopatu, ut liminare magnam super candelabrum, illuxit Ecclesie Dei. Pauperibus, et peregrinis tanquam pater erat, viduis et orphanis solatium : curam adhibuit in docendo et prædicando Verbum Dei et in corrigendo peccatos mores : Ecclesiam augmentabat, collapsas reedificabat, Clerum animabat, omnes avertens a vitis, et attrahens ad servitium Dei. Jam jam sanctus Episcopus fessus mundi pompis, et solitudinem appetens, totum se Deo tradere ex corde desiderabat. Interim aliquam monasteria construxit, ad que tanquam ad portum securum aliquando veniebat, et postquam in illis se dederat puritatibus exercitis, ad Episcopatum curam revertebatur. Ita temperabat contemplativam vitam cum activa, ut aliquando Mariæ, aliquando Marthe se daret.

4 Ecclesia Apostolica Compostellana per Sisnandum Rudesindi consanguineum regebatur : Ille Sisnandus ludis, excessibus et vanitatibus attendens, officii sui curam parvi pendebat : imo ut flagitiosus, populo, Clero et Proceribus et Regi h Saucio infen-

sus erat. Rex post admonitionem i Sisnandum incarcerationavit, et annuente Clero et populo Rudesindum substituit, ut consanguinei sui defectus suppleret. Ille novum Episcopatum accipere volebat : sed Rex cum Magnatibus contendit, quousque consensit et accepit. Hoc tempore, absente Rege, Gallæcia a k Normannis invadebatur, et Portugalia a Mauris devastabatur. Rudesindus, exercitu congregato, confidens in misericordia divina magis quam in illo, repetensque versiculum Psalmi, II in curribus, et hi in equis ; nos autem in nomine Domini Dei nostri invocabimus, Normannis et Mauris obviavit ; Normanos, favente Deo, ex Gallæcia expulit ; Mauros sic repressit, ut intra terminos suos contineri coegerit. Victor a Compostella Civibus communi gratulatione receptus est. Post pauca Saucius Rex moritur ; quo cognito, Sisnandus vincula confringens, e carcere fugit, et ipsa nocte Nativitatis Domini nostri Jesu Christi Rudesindum cum Canonicis pausatim aggressus est. Gladium strictum manu portabat, quo mortem minabatur, nisi Episcopatum relinqueret et civitatem desereret. Rudesindus ponderosis verbis temeritatem arguit, prophetans, mortem violentum Sisnando cito eventuram ; quæ ita contigit, sicut ei fuerat a Rudesindus prædicta. Ille sine mora ex Compostella exivit, et lætus confugit ad monasterium S. Joannis de l Cabero, quod ædificaverat.

a De familia nobilitate supra actum. b In MS. altero additur Comes, et ad nomen nomen Comissa. c Colubra, Colubria, aut Colubria, ex antiqua Combricia ruinis excelsa, Mancis Saracenis dicitur Agrens, crepta ante annum 893. At postmodum virtus ad hunc usque urbem fuisse Saracenicam expeditionem trahit. Morales lib. 15 cap. 29, ubi de nobilitate S. Rudesindi agit. Unus etiam a Saracenis obsessam, sed liberatam legitur apud Sampurum. d Corduba, in altera Vita Corduba, quem etiam montem Corvum appellari tradit du Cacha Episcopus Pothenensis e Villa de Salas est etiamnum in confinis Galæcia et Portugallie, Val de Salas dicta. f Colubier hi Martyres Hispani 27 Novembri, etiam Martyrologio Romano inscripti. Notus autem est S. Rudesindus anno 907, fere quinquagesimo. g Desunt ista in Testamento ejus a Pammio Salazar cum Vin casso. quod ut supradictum aut multum mutilatum. h Sanctus Rex factus anno Indictionis 3, anno 955 mortuo, successit, et regnavit annos 12. i Ambo et S. Rudesindus et dictus Sisnandus anno 8 regni Sauci subreptis fuerunt ejus donationibus facta monasterio Sahaguntum, apud Sandovalium in dicto monasterio. k Annos 5 regni Rudesindi 3, qui Sancto patri anno 967 successit, Normanis cum Rege Wandereho Galliam ingressi, strages multas fecerunt, et in gyro S. Jacobi Apostoli Episcopum loci huius gladium peremerunt, nomine Sisnandum. Ita Sampurum. l Meminit fundatoris huius monasterii de Cabero Antonius de Lopez Tomo 3 Chronici Benedictini ad annum 953, asseritque monasterium monachis ablatum postea fuisse, ut traditum Canonicis Regularibus, utamque in Mundo-nensi dicitur, in profunda valle.

Monasterium Cella nova extractum. S. Rudesindi vita monasterii dignitas Abbatis.

Sanctus vir Rudesindus solitudini, orationi et contemplationi totum se debuit in istis temporibus, in tantum ut arans pernoctaret. Dum ergo instantius in monasterio Caleri contemplationi vacaret, mundi pompis et vanitatibus rennunciare decrevit. a A Deo oranti revelatum est, ut in oppido Villare prope b Lamiacum molium ædificaret : et consecrasset sancto Salvatore, in eo monasterium vitam ageret. Hæc revelatione accepta, sanctus Episcopus ad Villare venit, ut locum sibi assignatum a Deo videret. Postquam vidit, gavisus est : quia hoc a Villare fuit hereditas avorum suorum, situmque erat in amena valle, plena fontibus et rivalis, aptaque floribus, fructibus et herbis producendis, nec non et arboribus pomiferis. Statim digneptum est ædificium monasterii, quod Rudesindus Cella-nova vocavit : et ex tunc Villare amisit nomen suum, et Cella-nova ab omnibus vocatum est vocabulo monasterii.

6 Otto annis constructa sunt omnia monachis necessaria, videlicet ecclesia cum sacristia, claustrum cum cellis, capitulum et refectorium. Omnibus his constructis, vir Dei congregavit multos monachos ex diversis monasteriis, eligens meliores, gradientes

juxta

ACTORE
STEPHANO
MONACHO,
EX MSS

f
g
quo elemo-
synæ de in
annuæ ero-
gata :
in ecclesia
S. Michaelis a
matre ex-
tructa,

fonte bapti-
smali eo vi-
trale,

baptizatur ;

addictus stu-
diis,

eloquens,
omni oratione
ornatus,

creatur in
Episcopum,

solus in
monasterio
Episcopi,

extruit mona-
steria :

vacat exercitiis
spiritualibus :

At Episcopus
Compostella-
nus :

Psal. 19. 8
Normannos et
Mauros
repellit :

Sisnando
mortem
prædict :

Abbat mona-
sterium Cabe-
reus.

Colubria

monasterium
de Cabero

Divino montis,

extruit mona-
sterium
Cella-nova :

d

A juxta normam Sanctorum Patrum, voluntatemque habentes bonam in ea. **e** Franquillam Abbatem S. Stephani **f** vocavit, ut novum monasterium regeret, a quo ipse sanctus vir, Episcopali pompa deposita, **g** habitum religiosum suscepit, et regulam S. Benedicti professus est. Hic Franquilla erat vir sanctissimus, et speculum omnium virtutum: sollicitus, et attentus ovis suis, de illarum profectibus spiritualibus valde curabat. Hoc Magistro, mirum est, quantum Rudesindus excelluit in caritate, obedientia, humilitate et paupertate. Mirum est, quomodo se totum tradidit negationi sui ipsius, mortificationis voluntatis suae, vigiliis et orationi. Et quia cognovit, hoc suum monasterium ad hoc fuisse electum a Deo, ut multi in illo a laqueis peccatorum liberarentur, et a potestate satanae; ideovolvit, ut omnes Fratres in illo viventes, ad cultum Evangelice perfectionis properarent. Ipse vero vir sanctus exemplo et doctrina omnes antecedeat, intentus psalmodiis, vigiliis et obedientia sub Franquilla Abbate, cui in omnibus obtemperabat; quamvis super partes Gallie regias vices imperando exerceret. Multa **h** monasteria a fundamentis extruxit, alia reedificavit, alia corripuit ad primum suum statum restituit: ad quae Abbas Franquilla magnum adjumentum erat cum aliis Fratribus sancte vite et conversationis.

7 Peractis jam multis diebus quadam die Episcopo cum Abbate Franquilla, ut asseritur, concedente, visa est ei ab ore Abbatissae species columbae, saepius exire, atque iterum introire. Cui Episcopus: Abba, video columbam ab ore tuo regredi simul et ingredi. Ad quem Abbas: Quod asseris, Pater, me nescio plane proficere. Cui iterum Episcopus: Seito Abba, quod columba haec nihil aliud est, nisi nuntius Dei, qui te in proximo invitat ad regnum: qui non multo post, ut Episcopus dixerat, glorioso fine clausit terminum vitae. Cui peractis exequiis sanctus Episcopus Rudesindus a monachis Abbas eligitur: Abbatiales vices possidens, Episcopales non amittens. Porro quanta sanctitatis hereditas: quam pius, quamque benignus erga omnes extiterit, caritas non tacuit. Cum iustum, ut melius proficeret, sacri verbi lenitate instruebat; et commotum seu superbum, ut emendaretur, legis suavitate et gehennae terrore mitigabat, juxta illud Apostoli: Argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina. Ad cuius mirabile exemplum hinc Episcopi dignitatibus Episcopi spectis; hinc Abbates, honoribus Abbatissae abjectis; hinc turbae populorum, tam nobilium quam ignobilium, ejusmodi divitis derelictis, veniebant, omnia sua seque dedentes: sed et nonnulla monachorum ac monialium monasteria sub ejus dulcissimo imperio submittebantur, quae in Limis et Gallie seu Portugaliae provincia constructa esse videbantur: ejus mellitua doctrina satis educebantur.

8 Factum est autem, sicut plerique testantur, ut quadam die apud Portugalem unum monasterium ex his, nomine S. Joannes de Venaria, ab ipso visitaretur; et a **k** Senorina ejusdem cenobii Abbatissa, et ipsius, ut dicitur, consanguinea, officiosissime susceperetur. Cumque sederent, et inter sacrum colloquium ei munusculum ab illa exhiberetur, et praesacro amore sese frequenter intuerentur; **l** duo operarii, qui super domum operiendi caussati cum aliis operabantur, inter se male de eis senserunt. Quos statim immundus spiritus inique invaserunt, et in terram absque anima, iusto Dei iudicio, proiecerunt. **m** Tunc quidam, qui adstant, quamvis perterriti, eorum corpora susceperunt, et intra ecclesiam ante altare deposuerunt: Rudesindus post haec Episcopus almus, tam a Senorina quam a cunctis, qui aderant, ad tempus exoratur: quatenus suis sanctis precibus eis salutis beneficium praestare dignaretur.

Quorum precibus vir Dei compulsus, Deique pietate confusus, oratorium ubi mortui jacebant ingressus, flexis genibus sic ad Dominum loquitur: Domine Deus coeli et terrae, qui Lazarum quatuordecim annos viduae mulieris filium, ac Principis synagogae filium suscitasti; hos, quosumus, famulos tuos ab inimici nexu libera ac excita: ut viventes tibi demus laudes in secula. Cumque diutius perorasset, oleum benedictum accepit, et per eorum ora, seu per oculos in modum Crucis cum pollice superavit, et ait: In nomine sanctae Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus sancti a mortis somno sani et liberi surgite. Qui protinus ad hanc S. Rudesindi Pontificis vocem tam ab immundis spiritibus quam a morte incoleum surrexerunt. Et hoc, quod retulimus, sicut eis evenerat, proprio ore patefecerunt.

a Hic non servatur ordo temporis, cum triginta et amplius annis citius contigerint. — **b** Limia provinciae, vicina ditioni ducatur, nomine a Limia fluvio ducto. — **c** Al si diploma donationis Sancti Principis apud Vepes in Appendice ad 5 tomum num. 4 legitimum est, Gutierrez putat hunc donationem esse Villare ara 965, anno Christi 927. Sed dicitur Villa vicina domui Villae novae fuisse hereditas avorum. Ad rem hanc neglendum multa dona referuntur in diplomate Alphonsi v. num. 5 apud Vepes. — **d** Circa annum 935, ut bene tradit Vepes, et ex regentibus putet. — **e** Extul diploma tredoni in Regis, quo Franquilla, abbas Franquillana, Abbatissae S. Stephani Salensis monasterii, ab urbe Auriensi 3 leucas distat, donavit varia bona: uti indit diploma in Appendice tom. 3 apud Vepes num. 31. Verum in Era 947 et alius subscriptionibus mendae reperiuntur. Fuit Ordanus hic creatus Era 952, asseritque se anno regni septimo illa donasse, rego Era 958 aut sequente, et anno Christi 920 aut sequente; diciturque Abbas Franquilla cum Comite Gutier Menchula, patre S. Rudesindi, suggestionem fecisse. — **f** Circa annum 942, Era 980, Rudesindus in annis 10, quo S. Rudesindus fundavit locum, et tradidit possessiones Franquillanae Abbatissae. Chanta donationis est apud Vepes primi in Appendice ad tomum 5. Sed male Era 930 pro 980 exens est. — **g** Post compositionem diocesis administratam, et Sixagandi primum locum, id contigisse traditur in Vita a Tannia edita. — **h** Inter monasteria ubi eo restaurata nominat Vepes ad an. 935 Lauredanum S. Vincentii ad ripam fluminis Monti, et aliud prope fluvium Sorgum, cuius nomen non exprimit. — **i** Abbas de Victra, postea ad Hostin oppidum diocesis Bracarenensis in Interamnia, constantiam illud monasterium est. — **k** Colina S. Senorina 22 Aprilis, in cuius Actis antiquis S. Rudesindus ejus cognatus etiam appellatur. — **l** In eisdem Actis duo opifices, qui candelis legumenta verberant. — **m** Illidem in partes contusi miserabiliter, protinus animas cruciaverunt.

CAPUT III.

S. Rudesindi caelestes visiones. Mors. Sepultura.

Item alio tempore, cum a Concilio, ad quod iverat, revertetur, et post horam tertiam a Fratribus expectaretur, Angelicae voces in medio itineris ab eo sunt auditae ad modum cenantium officium Missae. Descendit Episcopus igitur, et orationem faciens fixis genibus, domo ei visum esset audire; Itenussa est, jecit prostratus: deinde surgens monasterium ingressus est. Cum autem monachi se prepararent ad celebrandum Missae officium, convocatis omnibus ad Capitulum, et quod sibi visum fuerat postquam didicere: ut post Canonicae horas nemo, quamvis grada celsior, praetoleraretur, sed officium Missae in constitutis horis celebraretur, tali revelatione munus firma sanctione instituit.

10 Accidit eodem tempore, ut Regina a Aragoni (qua sanctam vitam ducebat, et monasterium, quod Saliceta vocatur, edificavit) magno teneretur languore. Haec autem, cum infirmaretur, ad **b** Consobrannum suum Episcopum nuntius direxit: quatenus ejus praesentia sanctis orationibus visitaretur. Quod audiens Episcopus, fasis ante Dominum precibus iter aggressus est. Cum autem montem, qui e Sandin dicitur, ascenderet; et Angelorum voces, Gloria in Excelsis Deo cantantium, snavi modulatione audiret; in terra prostratus et iterum sursum elevatus, secum euntibus sic est orsus: Revertimini Fratres, ad monasterium: quia Regina jam hujus vitae terminavit cursum, et a Deo meruit obtinere triumphum. Qui reversi, nuntium miserunt; et ita repeterunt, sicut Episcopus dixerat. Post non multum vero

D
AUCTORE
STEPHANO
MONACHO,
EX MSS

et unctioe

resuscitat.

Villare

Franquilla
Abbas.

E

Angeli
Angeli
Angeli

Aragoni
Reginae
Aragoni
Reginae
Aragoni
Reginae

C

1 vero tempus vir Deo deditus, cum jam videret re-
 veruntinas hujus seculi terminare, et post hoc pere-
 grinationis exitum propriam hereditatem recupe-
 rare; convocatis in unum Fratribus, eos sic sancto
 sermone et melliflua locutione admonuit: En Fra-
 tres, nexibus hujus carceris et de periculo exili
 presentis jam liberor. Quam ob rem sancto profes-
 sioni, cui, Deo adjuvante, regulariter servitis, hoc
 cœnobium cum hereditatibus et servientibus Deo,
 cui digne militatis, et vobis, qui eo protegente
 sanctam vitam ducitis, ab omni parte, tam a Regia
 quam Episcopali sive a quolibet liberum relinquo.
 Servis et liberis, nobiles et ignobiles, ex quacum-
 que regione, sanctam hujus professionis vitam cu-
 pientes vivere; quot videlicet monasterii substantia
 potuerit sufficienter capere, in hoc cœnobio ritu
 perpetuo jure recipere. Non enim Deus personam
 pro sapia congratulatur, sed contritione cordis
 et obedientia in d omnibus delectatur. Cumque
 valde a languore urgeretur, sumptis Mysteris,
 adstantibus cunctis Fratribus cum Episcopis qui
 aderant, superius manumiter dicere cum lacry-
 marum casibus: Domine Pater, provide et consi-
 dera de tantorum agnitionibus, quas acquisisti, nu-
 tristi et erudisti; cui nostri curam commendare
 debea, aut quem Patrem vel tutorem eidem Ecce-
 lesiæ restituas. Scis enim, Domine, quia sæpe per
 spatia annorum mutantur omnium rerum actiones.

11 His verbis commotus, et evangelica erudi-
 tione instructus, nec non etiam Canonum decretis
 compulsus, hæc eis flebili voce respondit: Confi-
 date, o filii et Domini, et spiritum vestrum in Domino
 ponite, quia non vos reliquam orphanos. In primis
 commendabo vos Creatori meo Domino Jesu Christo,
 cui vos acquisivi, et in ejus amore hunc locum
 construxi; et ad Regem, qui in urbe Legionensi
 in apice regni unctus fuerit, ad salvandum et tuen-
 dum potius quam ad imperandum. Et instituo vobis
 Patrem hunc Filiumque meum spirituales, Mamili-
 anum Abbatem: et post ipsam, qui vocem Christi
 agere videtur, semper tantam a monachis secundum
 S. P. Benedicti regulam pro Abbate eligatur, sa-
 pientia sollicit eruditus, vita probatus, et omni
 collatione præfectus. Rapte scitote; quia ego vobis
 ero auxiliaturus, locumque istum protectorus, et a
 malefactoribus semper ultor. His dictis quadrage-
 simo secundo anno ab initio, quo cœnobium corpus
 ædificavit; septuagesimo autem et post ejus sanctum
 in Monte Corvini promissionem ex quibus decem
 in Episcopatu, viginti vero in Abbacia exegit, die
 Kalendarum Martii, y quinta videlicet feria, exis-
 tente Completorii hora, adstantibus omnibus, de
 ejus assensu valde plorantibus, sed de ipsius felici
 gloria letantibus, Rege h Ramiro, supradicti Sancti
 Regis lino imperante, cum sanctorum agmine in-
 mar essibi trabea et iudicanti corona a Remu-
 neratore omnium bonorum felicitas in gloria est
 coronatus. Eadem vero hora, ut asseritur, qua sanc-
 tus vir Rudesindus obiit Episcopus, i B. Senorina,
 ejus superius mentionem fecimus, dum Completorium
 obitum pariter perageret cum suis monachis, audivit psallentium voces in celo dicentium: Te
 Domine laudamus. At illi eas curavit interrogare, si
 earum aures voces ille percuterent? Quo dixerunt:
 Minime. At ipsa, quadam pulchra ad se accita, ora-
 tione præmissa, interrogat, si aliquid audiret? At
 illa: Audio voces quasi in celo, sed quid sit, pro-
 priis ignoro. Quæ respondens ait ad omnes: Senate,
 Domini nostri Rudesindi Episcopum migrasse
 a seculo, et nunc Angelis cum hymnis et laudibus
 decantantibus, et ista die et hora sanctum virum obisse inven-
 runt, sicut eis dixerat beata Christi ancilla. Sepultus

vero est honorifice prope ecclesiam S. Petri in D
 Lapideo Sarcophago, ubi poscentibus præstantur
 beneficia Dei ad honorem et laudem nominis sui:
 qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per
 infinita secula seculorum, Amen. k

a *Sumptus in Ordono ii, relatu hujus de Saracenis victoribus, obitu: Exhale remeans cum magno triumpho Zenoriam, juvenit Regiam Dominam Numam, videlicet Geltrudem, defunctam: et quia gravit Adelfonsum, Ramirum, postea Regem. Atam quoque duxit uxorem ex paribus Gallicis, nomine Aragoniam, quæ postea ab eo fuit spreta, quia non fuit illi placita, et postea le-
 nuit inde confessionem dignam... Tunc sortitus est filium Regis Garcaudum uxorem, nomine sanctam, convenientem sibi. San-
 dorolus Aragoniam ductata ac repudiata est. Era 960, anno Christi 922. — b Apud Tumulum dicitur amplius S. Rudesindi, c. An prope oppidum Sindinum? — d In octavo MS. Iohis, De quo infra num. 30. — e Mendum hæc est ex Actis Hispaniis corrigendum: ubi legitur Selenianus desponsus de sinacimento. Septuagesimo anno ab ejus natalitate, nulla facta mentione profes-
 sionis facta in monasterio Cordubensi: quæ verba nunc interueniunt, aut certe alius annus præponendus. Natus autem est anno 907. — f Hi numeri videntur turbati, cum pro decem in a'io MS. Latino et Hispanico legantur triginta duo, et forsan (quæ ultimus annis Sancti Regis præfuit Ecclesiæ Compostellana, ut ex supra dictis constat) aliquot supra 30 assignandi Episcopatus anni, et pauciores monasterii viti. — g Relel con-
 venit in annum 977, cyclo Solis 6, biffera Dominicali G. — h Ramirus in re Ramirus successit Patri Sancio. Era 1005, anno Christi 967. — i In Actis antiquis S. Senorina hæc ita referuntur. Cum Senorina cum suis sacris Virginitas in choro Completorii officium integra devotione persolveret, concensus dulcissimus in aeris regione ab omnibus audit magnam cum ani-
 morum fuere letitia. quos cum non caperet Virginitas cætos, ad Matrem post absolutum officium convenit, ut de psallentium melodia causam exquirerent ab Abbatissa. Quæ illis de obitu Rudesindi, in celum ab Angelorum agnitionis translata, rationum felicissimam aperuit. Tunc sacre Virgines horam et diem signantes, postmodum veritatis aperiri invenerunt. — k Erat in posteriore MS. relatu annorum vitæ minus apte in-
 trusa, id quod ad. Erant recte ordinanda ubique nonaginta anni decant.*

LIBER II

Capitulatio Virtutum, seu Miraculorum Ru-
 desindi Episcopi, quæ a Deo per ipsum
 post ejus obitum sunt facta.

CAPITULI

Oppugnatores monasterii puniti. Varia mi-
 racula.

1 In tempore namque Regis b Adephonsi, filii Regis
 Fernandi, sicut a Reverendis Cello-novæ Fratribus
 didici, Infans c Jelvira, ipsius Regis germana, in
 hac morabatur provincia: quæ Abbatem d Pelagium
 bonæ memorie, qui modo prope ecclesiam S. Mi-
 chaelis quiescit, multis malis allixit, et hereditatem
 monasterii scissima dominatione oppressit. Abbas
 vero coactus cum paucis ejus tyrannidem fugiens, in
 Lusula de Exigo, ut saltem ibi Deo qui et serviret,
 profectus est. Interca Infans Jelvira Petrum Gundi-
 salvi apostatam et secularium discentem vitam hinc
 proposuit monasterio. Decrevit ergo supradictas
 Petrus monachos claustrum expellere, et intra cellas,
 quæ ante ecclesiam S. Michaelis sunt, includere:
 et jam dictum Jelviram, cum militibus et matronis
 seu cum aliis, in claustrum et in refectorio sive in
 Fratrum dormitorio permanere. Quod firmum et ut
 in sequenti die fieret sanctum, principum complen-
 tum est, monachi cum eis ad cenam a solita portione
 ab eo aliquid subtraheretur, eadem hora cum lacry-
 mis et singultibus ante sepulchrum S. Rudesindi se
 protraxerunt nudis genibus: quorum unus jura
 derelictus, erecto baculo, quo sustentabatur, percus-
 sionem monumentum, magno epulato sic conquiritur:
 Cur nos, Rudesinde, hic congregasti? Cur nos sub
 specie religionis, quam nunc in te falsum fuisse com-
 prehendimus, decipisti? Cur nos a solis a propriis
 sedibus (ubi, ut licebat, vivebamus) ad serviendum,
 non Deo, ut precabamur, sed tyranni præbuisti?
 Si sanctus es; libera nos, cumque orationem Fra-
 tres complessent, ipso die post eam jam
 dictus Petrus in thoro quiescens, magno sonitu
 crepuit medius, et statim obiit peregrinus. Ad ejus
 interitum memorata Jelvira surrexit, et convito
 gressu absque ulla jumentis sublevatione, pro minio
 sancti

ACTORE
 STEPHANO
 MONACHO,
 EX MSS
 æger in cen-
 thos adhuc
 latur:

capituli differe-
 ren et
 quotlibet
 admittit.

d

rogatus a
 suis,

B

Mamiliarium
 Abbatem
 designat:

Aragonia
 Regia

Senorina.

K

a b

Obiit a
 Jelvira
 stantem,
 c
 d

Pelagius
 Abbas discedit:

Intruso Petro
 Gundsavo,

p

sed (impulso)
 petra mo
 S. Rude mlt)

sulito extincio,

repelitur

A sancti Antistitis Rudesindi povere, e Villam novam devenit : quæ per se Abbatem Pelagium expetit, et ad monasterium honorifice reintegratis omnibus, transducit; ut asserunt omnes sancti Viri, qui præsentibus fuere, et mihi retulerunt.

2 Quemdam militem Regis, qui Nimio Velati vocabatur, infirmum in hoc monasterio Comes dimiserat Raymundus. Hunc autem in cœnobio honorifice tractabant, et quæ necessaria erant, ei administrabant. Sed cum quadam die ille superflua quæreretur, et a cellario, quæ quærebat, quia nimis erant, non impetraret, et cum male et inhoneste tractaret : ante promptuarium in impetu furoris conedit et eundem Æthiopi, ut portas frangeret, imperavit; ut quæ vellet, inhoneste multato monacho, si contradiceret, inde traheret. Quod postquam compertum est monachis, tam illi quam cellarius ad sepulchrum sanctissimi viri Rudesindi concurrerunt; et ut domum suam, quam ipse pauperibus dederat, non militibus, una defendat, multis cum lacrymis postulant. Eadem vero hora effectus est mutus, et in sequenti die defunctus.

3 Quodam itaque tempore in partibus f Camporum quadam femina amisit lumen oculorum; quæ, dum caeca per multa tempora maneret, multorum Sanctorum limina lacrymis perfundere, in somnis est admonita, ut S. Rudesindi festinaret adire sepulchrum. Ipsa vero, quia nunquam alias audiverat, multos percunctando, et paulatim de patria in patriam incedendo, demum partes intravit Luniæ. Cum autem incolæ ejusdem patriæ percunctaretur; ab eis, ut Cellam novam, peteret, admonetur. Ingressa itaque Cellam novam, ante sancti viri monumentum pergit vigiliam. Mane itaque lucecente, ipsa, quæ caeca fuerat, jubat solis corripit videre. Recepto igitur lumine, in propria revertitur. Et post annum cum puero a dæmone vexato ipsa siquidem, ut antea caeca; quia vigiliam S. Rudesindi, cœu voverat, non observavit, ante sepulchrum S. Rudesindi reperitur. Peractis itaque vigiliis, ipsa iterum illuminatur, et puer a dæmone liberatur.

4 Item in temporibus Abbatis Petri, quemdam cæcum multi, qui adhuc supersunt, sanctam vitam ducentem viderunt : qui, ut strictiorem vitam duceret, et peccata sua jejunio et oratione, nec non, et carnis maceratione diutius fleret, g ferreis circulis accinctus est. Cum autem carne supereressente armilla ferrea, quibus brachia circumdabat, jam penitus cooperirentur; et circulus, quo venter cingebatur, ob ulcera ex fractione carnis tumentia, non videretur; magno et intolerabili dolore cruciabatur : quippe cum nec medicina foveri, nec alicujus instrumenti poterat auxilio consolari. Visus itaque (nam prope monasterium morabatur, et monachis ut poterat, famulabatur) quæ per sanctum virum fiebant, miraculis; ante illius tumbam nocte tota exorbans, aurora superveniente jacuit semivivus : sole vero jam oriente ligamina ferrea fracta sunt, S. Rudesindi medicina superveniente, et ipse sanus factus coram sepulchro Domini laudans a monachis est inventus.

5 Postea vero cum supra dictus cæcus ligaminibus ferreis per S. Rudesindum solutis, solitariam vitam in monte, qui Sandin dicitur, duceret : uxor ejus caeca electa est. Hoc autem dum quotidie ante sarcophagum sanctissimi viri preces funderet, officiaque diei ac noctis diligenter audiret; die appropinquante manus ante h basilicam solito more capit abluere. Cum vero proprias manus videret, timens ne malignus spiritus eam illaderet, domum reversa est : sed cum ex consuetudine ad ecclesiam nocte veniret, et orationem ex more Deo cum lacrymis funderet; accessit, sacerdos, se videre confessa

est. Ipse autem inquit : Vade, et Deo gratias rende, jam ad sextam horam sole ascendente, nono anno suæ cæcitatibus per B. Rudesindum illuminata, cunctis præbuit manifestum miraculum.

6 Eodem fere tempore cum quadam mulier juxta parietem dormiret; percutis exigentibus, a serpente invasa est : quæ, cum valido dolore torqueretur, et vicinarum ecclesiarum ante limina prosterneretur, tandem ante sepulchrum S. Rudesindi presentatur. Itaque monachorum adjuta precibus, et S. Rudesindi coruscantibus virtutibus, serpens ore ipsius projicitur : et cum lugeret, ab adstantibus sibi, qui paulo ante, i me audiente, recitaverunt, tenetur et interficitur.

7 Item alio tempore quidam puer, qui extra hoc monasterium (erat enim famulus) morabatur, cum pecora custodiret, fuste projecto, ut fit, post percutis, cecidit inter vepres : qui dum incaute nihil suspicans, ut stipitem acciperet, se inclinasset, forte serpens non inaginis per os ejus saliens in ventrem descendit. Ejus utique parentes hoc postquam viderunt, ante tumbam S. Rudesindi eum presentaverunt, et, ut proprium famulum liberaret, cum conventu monachorum eum rogaverunt. Expulso itaque, et per os ejecto colubro, puer sanus redditur parentibus.

a In posteriore MS. capiti seu numeri continuabantur. — b Adephonsus, Adephonsus, sive Alphonsus, Ferdinando Magni patris 27 Decembris anno 1065 defuncto successit in Legionensi regno; post mortem fratrum ejus Rex Castella et Galliarum, tandem post plurimos urbes Succurra creptus mortuus anno 1109. — c Jelvira, alius Elvira et Belvira, nupta fuit Cobze Comiti. — d Abbatum Cella-novæ catalogum exhibet Vepes, sed veretur ut exactus sit. — e Villa-nova de los Infantes parva leuca a Cella-nova distat, ubi successum S. Rudesindi perisse Abbatissam supra diximus. — f Camporum dictio infra nunc, 23 ostenditur procul inde versus Orientem fuisse. — g In alio codice, Flexis circulis. — h Ibidem, ante fontem Basilicæ. — i Foram hoc miraculum postea sequenti adjunctum est, cum ipse cœcum audiret, non ut reliquis hactenus narratis ab aliis intellexerat : et in alio MS. idem capiti bis crepescit.

CAPUT II.

Alia similia miracula, adhuc ante adventum scriptoris patrata.

Accidit quodam tempore, sicut veridicis coram a verbis recitantibus, qui se illos, quibus hoc evenerat miraculum, videri dicebant, duci; ut propositum iter ingrederentur duo viri, qui, cum post solis occasum, nocte imminente, ad litus Cadam venissent, et navem trans hominis alveum conspexissent; et domum vel aliquid hujusmodi ad hospitandum nusquam viderent; internus dolore commoti, exterius vero timore perterriti, super annis oras sederunt. Cum vero inter se, quid agerent, diu volverent; accidit, ut a miraculis S. Rudesindi caperent sermonem. Cum autem miracula, quæ per ipsum Deus fuerat operatus, multa narrassent; una voce clamaverunt : S. Rudesinde, si vera sunt, quæ de te soliti sumus audire, nobis succurre, et ut sani transierimus, curam de nobis habere. Quod postquam viderunt (quod mirum est dictu) lenimam venientem viderunt : et cum portum, Deo remige, teneret; ipsi festinanter intraverunt, et sic S. Rudesinde multa, sani et incolumes transierunt.

9 Mulierem ab immundo spiritu vexatam, et per longi temporis spatium cruciatam multi, qui adhuc supersunt, viderunt. Hanc siquidem malignus spiritus ita furoris vesania repleverat, ut ni catenis teneretur, in ignem, aut flumina, aut in aliqua precipitia cum mortis periculo precipitaretur. Parentes vero ejus, cum jam prolixo temporis allicerentur tandem (quippe qui eam custodiebant tota die simul et vigiliis macerabantur nocte) ut eam jam dimitterent, habuerunt pro consilio. Sed rerum omnium Factor, et factorum Gubernator, laborantium Sublevator, omnium bonorum Recuperator, quod fecerat, noluit derelinquere

D
VICTORE
STEPHANO
MONACHO,
EX MSS

serpens vomitur :

item alius.

E

u

ad transiendum flumen

F
anvis ultro accedit :

enigine sua liberatur :

e
reducitur :

vi cupiens, res monasterii auferre,

fit mutus et moritur :

cæca lra illum, videtur

energuemius liberatur :

g
an illi ferre

C
carum innes

ultro sanguine

A
cæca lra

ACCUTORE
STEPHANO
MONACHO,
EX MSS.

A derelinquere. Igitur divina revelatione praeconi-
porentes, catenatum, quam genuerant, ducentes an-
te sancti viri sepulchrum, cum in nocte super suam
filiam vigilarent, huiusmodi preces cum lacrymis
fuderunt : S. Rudesinde, Christi Confessor, qui le-
pore non delectatur verborum, sed suspiria et gemitus
consideras intentionum ; vide nostram afflictionem :
et ut attendas miseram nostri conversationem, sanctissime
Rudesinde, vel huic miserie nostrae filiae finem vitae
imponere ; vel ab hoc nequam spiritu, tuo iuvamine
defende. Huc simplici oratione finita, in terram cecidit
puella, velut mortua. Tunc spiritus, qui ei dominabatur,
ululans exivit ab ea. Ipsa vero cum parentibus domum
sospes reverit.

10 Nuper etiam in paribus b Decias (sicut a monachis
didici) quidam homo injuste oppressus, in potestate
cujusdam militis tenebatur vinculis alligatus. Cum
autem eum tortores jussu Domini vehementer
affligerent, et ab eo, quod non habebat, sub
questione quaerent, intempeste noctis silentio sic
locutus est : S. Rudesinde Christi Confessor, vide
cruciatum et corporis passionem, quam injuste
patior : libera me, Pater sanctissime. Ego enim jam
proposueram presentiam tuam sepulchro visitare.
Hac postquam dixit, somno gravatus, aliquantulum
dormire cepit, atque in somno S. Rudesindum sic
loquentem meruit audire : Surge homo : nihil timeas,
sed securus incede. Verumtamen quod vovisti, operibus
comple. A somno igitur expegefactus, S. Rudesindus
manum ejus tenente, inter vigiles tutus exivit.
Non post multum vero temporis ad sepulchrum
S. Rudesindi veniens cum cereis, et oblationibus
haec, ut ei evenerant, ordine narravit.

11 Factum est autem, ut quadam die (sicut ab his,
qui in tempore Petri Abbatis viderunt, didici) quidam
miles, nomine Munio Folgar, bovm Cellam novae
greges temere invaderet, atque sub sua ditione trans-
mearret. Quod postquam monachi his non ignotum est
omnibus, ante S. Rudesindi tumulum flexis poplitibus
hujus rei defensorem atque ultorem obnixius tam
singultibus implorant quam precibus. Cumque eadem
die eidem una ex his ad edendum prepararetur : pos-
tisque mensa de ea ab ipso gustaretur, valido lan-
guore Dei ultione corripitur : qui prope se intellere
considerans, ait suis, ab intimo corde deplorans :
Cunctis et integris bubulis, Domino meo Rudesindo
Episcopo munus ex nostris facultatibus quantocius
deferre : quoniam quidem ejusdem ira coarctor vali-
dissime : Quamvis autem, secundum quod dixerat,
adimpleretur ; tamen eadem hebdomada illius corpus
in ipso cenobio sepulturae impenditur.

12 Sub eodem jam dicti Abbatis tempore mira-
culum gestum est aliud mirabile, quod a quodam ve-
nerabili monacho meo recognosco novisse : qui se ab
altero, qui viderat, memoratum audisse. Patiebatur
enim quod quadam dominicae Nativitatis sollemnitate
c Urraca Regina cum non minima militum multitu-
dine Cellam novam devenisset, quatenus tantae so-
lemnitatis officia debita veneratione in tali loco plu-
rimus posset auscultare, et ab hoc a Deo majorem ani-
mae sublevationem impetrare. Inter haec autem cum
a monachis nocturnale officium celebraretur, contigit
ut pro necessarii, quam ad tantum diem pertinere
noscentur, thesauri domus a Sacrista peterentur.
Cumque in ipsius ascensu itineris quidam miles ejus-
dem Reginae consuleret cum albis ; illius oram rila-
mydis, eam accidente, pedibus conculcavit : moxque
adversus, Dei servum maximo furore infrenavit, ac
contumeliosos verbis male tractavit : qui profusus,
Dei iudicio, invasus ab inimica, ab impaventi ad
excelsam inter officia celebrantes propertur, et huc
illucque pessima vexatione a cunctis agitare conspici-
tur. Itaque cum quomodo vel quare id actum

fuerat, perterritis omnibus, divulgaretur ; summa D
reverentia Dei potentiam pertimescere videbantur.
Ad ultimum autem illum aliquanti ex monachis una
cum populorum turba, ad S. Rudesindi tumulum in
ulnis deferunt : et ut ei auxiliari dignaretur, suis
precibus exposcunt. A quo statim gloriose a daemone
liberatur ; et id, in quo deliquerat, satisfaciendo
emendavit, et monasterio de proprio censu grata
munera, Deo omnibus dicentibus gratias, pro resti-
tuta incolumitate donavit.

13 Alio namque tempore (sicut a quodam honesto
laico viro cognovi) qui se vidisse assererat, Quidam
rusticus, ex superioribus camporum partibus, lu-
mine oculorum caruerat : pro quo per Sanctorum
oracula cum oblationibus peragravit ; eo quod diu
non nulla Medici erogaverat, et nihil utilitatis im-
petraverat. Qui cum septem annis caecus videretur
permanere, in somnis demum admonetur, quod lu-
minis apicem nullatenus ab alio, nisi per S. Rude-
sindum posset impetrare. A somno igitur expege-
factus, eo quod de tanto viro nusquam audierat, pra-
admiratione caput pavere, et sollicite quam plures
interrogare : cuius tamen sanctitatem sciebat apud
Deum nimis valere. Cui demum a quibusdam dicitur :
Scias plane, hunc beatissimum virum nequa-
quam in istis partibus, sed in Limic finibus apud
Cellam novam quiescere ; qui etiam late coruscant
virtutibus. Quo audito, iter subito contra Occiden-
talem plagam arripuit ; quousque Cellam novam de-
venit. Qui oculorum lumen ad Sancti sepulchri tac-
tum consequitur : et ad proprium solum incolumis
Deum laudans revertitur.

14 Item alio tempore a valida rabie quaedam mu-
lier vexabatur ; quae tam ipsa quam ejus vir monas-
terio, servitutis causa, pariter subiegebantur, sicut
a supradicto laico agnovi, qui se vidisse confitebatur.
Cumque ei nulla medicina auxiliaretur, qua vide-
licet ab imminente morte liberaretur, funibus tamen
alligatur : quibus a suo viro ad S. Rudesindi sar-
cophagum perduceretur. Quod cum factum fuisset,
et de petra Sancti tumuli rasa, ab ipsa putaretur.
Ita pristinae sanitati reddita est, ac si malum nun-
quam sensisset.

a Ita posterius MS. al. prius volis. — b Beza in Hispanica
Vita et apud Tannianum dicitur. c Urraca filia et haeres regno-
rum dicti Alphonsi, mater Alphonsi Imperatoris etiam infra
num. 20 dicti. Huius Acta dedit et Sanderottius.

CAPUT III.

Miracula tempore Stephani scriptoris facta.
S. Rudesindi patrocinitum in bello Lusitanico.

Occultandum etiam illud non est necesse ; quod
cum in primo tenerae aetatis flore, litterarum studiis
a parentibus traderet ; praeter tanti studii sudore, seu
virgarum (sicut solet fieri in pueris) percussione, eis
abrenunciarem, in super locis silvarum occultis ob
hoc saepius occultaret. Inter haec autem cum mul-
tatenus acquiescerem, quamvis vinculis alligatus,
divino nutu magister meus S. Rudesindi sepulchrum
petit, candellam accendit, flexis genibus orationem
fundit ; quatenus, si apud justum Iudicem in Chri-
stianis gradu essem praedestinatus, ipse me suo vir-
tutis lumine constringeret, et ad discendum eor-
dignaretur aperire. Quod sicut postea ab eo multo-
ties audivi, plus acquievi : et non multo post in eodem
eo nobis monasterii professionis habitum libenter
accepi.

16 Nequaquam ergo et illud silentium est, quod
me phano fateor vidisse. Quidam ejusdem cenobii
famulus, nomine Joannes, membris omnibus, nescio
qua causa induratis, penitus est exemptus. Itaque
cum nec videret, nec audiret, neque aliquid sentiret,

liberatur.

caecus illumina-
tur ;

rabida rana-
tur ;

Scriptor huius
Vixit aetate a
studii,

ope • Rude-
sindi
emendatus,

fit monachus ;

eo teste ocu-
lo o
sanatur sen-
sibus destitu-
tus ;

A a parentibus, me pressente, ante S. Rudesindi tum-
bam deductus est. Qui tandiu ibi jacuit, quandiu
corporis incolumitatem recepit.

17 Cum vero quisque in tribulatione cujlibet
rei positus, S. Rudesindum sincero corde flagitave-
rit, satis potest consequi, secundum quod popose-
rit; cum plerosque videamus petisse, et sine mora
acceperisse. Unde ex his unum explicare volo, quod
credentibus sufficere creolo. Quidam ergo monachus,
qui se S. Claudii Legionis Abbatem assererat, for-
tuito Cellam-novam devenit; ibique, quantum licuit,
permansit; sicut hi, qui supersunt, mihi retulerunt;
et in præteritis tribus annis, quia non intereram
factum esse, annuunt. Interea cum quemdam mona-
chum sibi incognitum in equo suo, nescio qua lega-
tione, misisset, fugisse credidit, cum statuto die
minime venisset. Interim ejus vestimentum a qua-
dam alienigena est sublatum: qua de re nimis se
ipsum animi vexatione cruciare cepit: quid tamen
ageret se nescire, dixit. Denum S. Rudesindi sepul-
chrum appetit; eique, ac si cum altero loqueretur,
ait: S. Rudesinde, quid tibi aut tuis unquam male-
fecit? Quare me penes te expoliare voluisti? Si sanctus
es, redde quæ abstulisti, cum ea non custodisti.
Porro cum quidam noster monachus ab itinere, quo
missus fuerat, reverteretur, Dei nutu latronem longe
a monasterio reperit: vestimentum abstulit, eique
detulit. Sicque factum est, ut eo die, quo S. Rude-
sindum invocaverat, vestem, et in tertio equum in-
columnem reciperet.

18 Testantur enim monachi qui præsto sunt:
quod in transactis quinque annis quidam puerulus,
Joannes nomine, me tamen absente, arripitur a de-
mone: et cum diu talem vexationem pateretur, a
matre ad ecclesiam deducitur; et per altaria Missam
celebrantibus submittitur. Ad ultimum cum nihil
salutis consequeretur, illius genitrix a quibusdam
monachis admonetur: quatenus ab ea ante S. Ru-
desindi tumbam puer deduceretur. Quorum præcepto
confestim obediens coram tumulo projecta, talia
proloquitur: O S. Rudesinde, iste quidem filius
meus est, sed servus tuus est: amodo illum tibi trado,
atque relinquo, et quidquid placuerit, facito. Et hæc
dicens, coepit abire. Mira res? Demon protinus cum
magno sonitu recessit: puer surrexit, matremque
vocavit: cujus vocem mater audiens, concito gressu
rediens, natum sanum recepit, Deo gratias referens.

19 A monasterii didici præpositæ. Quædam mu-
lier a demonio vexabatur quæ cum ejusdem patriæ
esset indigena, S. Rudesindi præ tanto dolore ex-
poscit beneficia: dæmon siquidem talis erat, ut cum
illam vexaret, loquebatur, quamvis eam nullus in-
terrogaret: ibique aliquantisper celebratis vigiliis,
ab inimici subriter eripitur angustiis. Factum est
autem, ut cum istam relinqueret, ipsius sororem
invaderet: ambe itaque fere post dies octo cum
oblationibus Cellam-novam deveniunt: et quod
gestum fuerat, referunt. Demon autem ante S. Ru-
desindi sarcophagum præsentatur: ubi protinus per
puellæ os inimicus talia fatur: Foras me educite;
quoniam quidem præ S. Rudesindi virtute nullatenus
possum quiescere. Ad quem sæpius monachi: Exi,
miser: exi infelix: quia Deo juvante nullo modo hic
permanebis. Denum ad beati Antistitis sepulcrum
quibusdam noctibus cum excubarent in vigiliis, ad
propria pariter redeunt cum salutis gaudis.

20 Cunctis liquet, quod Rex a Fernandus Le-
gioms, natus Adephonst Imperatoris, per omnia
constat mirabilis. Qui cum regni gubernacula, quod
sibi impendebat, per genitori sui obitum pacifice
obtineret; sic se omnibus pie ac juste exhibebat, ut
fere in nulla parte exorbitaret. Quem Portugallensis
Rex b Adephonstus in quibusdam opprimebat. eo

quod quosdam illius milites, qui natu majores esse
videbantur, callide deceperat: eorumque animos non
modico censu averterat, seu offuscavit: quatenus
tam consilio, quam opere ejus vices occulte sus-
tentarent; suumque Dominum minime adjuverant. In
hac ergo persecutione nonnullæ ecclesiæ præ su-
arum rerum direptione maximam læsionem sunt
adeptæ. Inter quas monasterium Cella-novæ præ-
diorum depressione fere ad nihilum redactum est
sub tam iniqua subjugatione. Denique in primis su-
pra dictus Rex Portugallensis quoddam ipsius cœ-
nobii oppidum e Sandinum nomine, quod prope flu-
vium consistit d Arnogæ, valido cum exercitu ob-
sedit; quem Rudesindus beatissimus Episcopus in-
tolerabili tonitru coelestis coruscatione mirabiliter
pepulit. Siquidem altera jam dicti monasterii oppida
Comes ipsius Regis Velæscus, videlicet Sanctæ Crucis
et Montis Leporarii, fraude sibi rapuit. Insuper illius
suasione Rex præfatus S. Rudesindi virtutem parvi-
pexit: cum e Birretum castrum, intra monasterii
septum, delatis lapidibus firmiter edificavit, eique
tradidit: qui etiam cunctam fere supra dictam cœ-
nobii hereditatem militibus, ad sibi serviendum,
erogavit. His ita gestis, f Pelagius Abbas Sobrinus
Ficani Abbatis cum aliquantis monachis cœnobium
ob tantam persecutionem deserit: Regem Fernan-
dum petit, qui illum honeste tractavit; ac ei Samo-
nense monasterium tradidit. Interim vero cum ad-
ficandi causa jam dictum castrum prepararetur,
facta est contentio inter monasterii homines ac Regis
famulos: eo quod segetes ad equorum opus sece-
rentur. Ad hoc autem quidam rusticus, Garsias no-
mine, Regis jussu cum plerisque ad suos venit de-
fendendum: magnæque fastu clara voce se cum B.
Rudesindo dixit pugnaturum. Qui in eadem pugna
lancea percussus obiit peregrinus, et eodem die
monasterio est delatus, et in sequenti sepultus. Quo
igitur signo sancti Antistitis potentia cunctos, qui
audierant, valde perterrituit: sed ipsius Regis, sicuti
Pharaonis, ad maiorem cumulum suæ damnationis
coroboravit, quatenus maris, id est, magni populi
ab-orberetur fluctibus: aut cum Simone sublevatus,
lapidis frangeretur percussioibus; sicuti postea rei
prolavit eventus. Prævalebat siquidem circuncirca
iniquitas, et multorum refrigescere caritas: ita ut
opprobrii causa tam Portugallenses quam Lionienses
dicerent: S. Rudesindum, eo quod se de his non ul-
cisceretur, more pagensium apud nihilum moras in-
nertere, ad saltem deferendum. Inter hoc autem qui-
dam miles, nomine Menendus, vilit per soporem
cum candidata turba B. Rudesindum assistentem.
Cumque eum, eo quod ex adverso staret depre-
caretur, ut sibi pulchram illius faciem ostendere di-
gnaretur; retulit, se propter hereditatem, videlicet
ripam Minsi, quam a Comite præfato possidebat,
adversus eum iratum: et tam de Rege, quam de
Comite cito ulturum. Quidam demceps rusticus cum
perditum bovem in Toreni partibus, per montes vi-
deretur quærere, beatum supradictum Antistitem
valde rutilantem conspexit cum dealbato cuneo ho-
neste incedere. Qui cum unum ex his, qui esset, in-
terrogaret; S. Rudesindum affirmavit esse, qui sua
ab hostibus propter erere. Similiter et quidam
miles, nomine Gundisalus, uti mihi est protestatus,
dum cum uxore sua quiesceret, expergefata dixit:
se a jam dicto beato Præsule montem; quod in oc-
tavo ipsius diei Portugallensis Rex caperetur; et
sui cœnobii hereditas reintegraretur. Quod postea
sane ita actum esse comprobatur. Sicque factum est,
ut ex eo tempore, quo præfatus Rex monasterium
Cella-novæ habere tentaverat, semper per omnia
male se habuit: siquidem oppidum jam relatum et
cito factum, quod male impetraverat, ipso præsentem,

D
ACTORE
STEPHANO
MONACHO.
EX MSS.
in dicto cum
Lusitanis,

hereditas
Cellæ novæ
vastatur:

c
d

e

f

E

blasphemus in
S. Rudesindum
perit:

atorum ultio
prædictur
paris:

F

AUCTORE
ORDONIO
MONACHO
EX MSS.

g
h
Rex Portu-
gallicæ capitul-

bona restitui-
tur Cellæ-
novæ.

i

h

A perdidit, et celesti flamine omnipotens Deus Regi Fernando tradidit. Præterea cum g Pacensem civitatem oppugnaret; clam super eum Rex Fernandus, Sarracenorum h legatione cum exercitu devenit, illumque nimis sauciatus justo Dei iudicio, fracto femoris osse, longe ab ipsa civitate crepit; ac sub custodia fere per duos menses retinuit; usque quo universa, tam Limia quam Toronæ oppida, quæ fraudulenter arripuerat, ab eo impetravit. Nam cum idem Rex prius caperetur a quibusdam, ut asseritur, S. Rudesindus conspicitur. Ipse autem Rex, quamvis solutus a vinculis tamen usque ad ultimum diem animæ suæ aggressionis e suo corpore permansit inutilis. Post hæc autem Birreti castellum, quod per biennium ex quo caput edificari, existere perhibetur, jussu Fernandi Regis destruitur: omniis quæ Cellæ-novæ hereditatis a supra dicto Abbate jus plenarie recipitur: in quo videlicet oppide, quamdiu permansit; ipsius monasterii signa (ut prius vel postea sunt audita) nullus audire potuit. Velasum vero Comitem, qui tam perverse rei auctor extiterat præmaximus, non multo post cum sibi complicitibus dejectum vidimus, ubi caput recclinaret minime habentem. Cujus etiam i Major domus, nomine Adephonsus Boz, qui multa mala intulerat, k diu ante crepit medius. Per omnia benedictus Deus, qui superbos humiliat, et confidentes in se ab omni pressura liberat: Qui cum Patre, et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia secula seculorum, Amen.

a Adephonsus Imperator anno 1157 mortuus, Castellam et contritus propinquis Sanctus multa major tenuit; Legionis et Gallicæ regna Ferdinandus. h Adephonsus pater Henrici Comitis Portugallie successit, ac postmodum prius Rex constituitur: de utroque regibus 18 Februarii ad vitam S. Theodani Canonici Regularis monasterii Comitibrensis sancti Francis ab hac Rege extracti. — e Sarraceni versus occidentem circiter septem leuca a Cellæ-novæ. — d Armgia non procul inde in Maum depolit. — e In posteriore MS Veretum. Hispanice adscriptum Berrolo. — f Pelagius iste fuit Abbas ab anno 1130 ad annum 1156. Ita Yepes. — g Pacem Augustum, vulgo Badajoz, intelligit, et Vita Hispanice confirmat. Est nota ubi in confinis Castellæ-novæ et Portugallie. Legi de hac Regis captivitate potest Mariana lib. II cap. 15. i Posterior MS Legionis. k Idem Majoribus. — l Idem, divina justitia.

CAPUT IV.

S. Rudesindi ope, in carcerato et variis agris beneficiis præstita.

Cum enim persecutionis asperitate Limia nimis devastaretur, et sese incolæ noctis silentio occulto invicem persequerentur; ita ut sua diriperentur, atque ex utraque partes liqui caperentur; factum est, ut monasterium Cellæ-novæ ab Ariensiensi fortitudine in aliquo comprimeretur. Quamobrem cum ab ejusdem cenobii Procuratore invaderentur; minus ex eis, Joannes nomine, una cum aliorum spoliis ab eodem capitur, et inter monasterii septa in vinculis studiosissimo concluditur: qui cum Francigena esset, et tam parentela quam censi, ejus munimine redimi potuisset, se proculdubio destitutum per omnia non ignovisset; atque pro angustia, hæcymis ne suspiciis valde se afflisset; ad ultimum Dei inspiratione ab uno cordis portore sic S. Rudesindi auxilium imploravit, dicens: Peto S. Rudesinde, quatenus si Sanctus es, me perplexum injuste, solita virtute illisum abire permittas. Cumque ad hæc obdormisset, ecce S. Rudesindus apparuit ei, dicens: Vocasti enim me, ecce nunc: Nunc surge, et perge securus: quia jam ab istis vinculis os absolutus: qui statim surgens custodes transiit, et ad propria incluinis rediit. Sed non multo post illo rediens sancto viro gratiam referens, hoc quod retuli, me presente, cunctis dixit.

22 b Episcopus quoque Lucensis, Joannes nomine, beato viro Rudesindo verbis contradicere solebat. Quadam vero die solito more cum illum as-

sereret, virtute divina carere, subito a perterrita mula, super quam sedebat, in terram cecidit, et ejus brachium, super quod corruit, de loco suo exiit; et fere sine aliquo sensu diu semivivus jacuit: qui postea in sensu suo paulatim rediens, tacito ore præmissa oratione sic S. Rudesindum interpellabat, dicens: O B. Rudesinde, si potes, mihi, queso, accommoda incolumitatem et me amodo tuæ sanctitatis habebis laudatorem. Eadem quippe die sospitatem consequitur, sicuti ab iis, qui hactenus ab eo hoc audire, me recolo agnovisse.

23 Silentio non est tegenlum, quod nostris temporibus plerisque manet cognitum. Quidam Canonicus Jacobensis Ecclesiæ, Petrus nomine, cum Legionis atque Portugallie Regum legatione fungere, fortuito jam infirmus Cellam-novam ingressus est; ubi etiam ita a langiore perurgeretur, ut ulterius convalescere nullatenus putaretur. A quo tamen monasterii Abbas multis exoratur precibus, quatenus ante S. Rudesindi tumbam præsentari mereretur: qui continuo ad Abbatis imperium quorundam manibus sustentatus, ab Ecclesiæ sacrista est coram beato viro delatus: moxque ante illius sepulchrum prosternitur, et præ tanto dolore brachii monumentum, ventre simul adherente, amplectitur: quousque singultu ac prece diutina, peractis vigiliis per somni soporem a S. Rudesindo sanitatem consequitur; uti ab eis, qui hæc adhuc ab eo audire, didici.

24 Reticendum penitus non est necesse, quod nuper Archidiacono Cellæ-novæ Pelagio cunctis liquet accidisse. Nam cum quædam in ejus naribus infirmitas, quæ vulgo spolia dicitur, nasceretur, præ tante pestis deformitate tribulabatur, ac nimis verecundabatur. Ob hoc siquidem duabus viribus Cellam-novam venit: et pestis homini, S. Rudesindi sepulchro multoties confricando, adhæsit: ac cum magnis singultibus Psalmos recitavit, in quorum fine taliter insit: O B. Rudesinde, mihi, queso, peccatori miserando subveni, vita mortis periculum, dona salutis adminiculum. Verum enim vero cum in ipsa hebdomada se ad officium Missæ celebrandum prepararet, sicuti postea ab illo audiui, ita pestis illa ad tactum aquæ, quam abluendi causa per manus faciemque fuderat, radicinis abstrahitur, quatenus pristinae sanitati, Dei virtute, per S. Rudesindum redderetur.

25 Apud Portugallem in monasterio Fontis Archidiaconus quidam monachus, Munio nomine, valde a quartanis urgebatur febribus. Nam cum per unum annum, neque per ecclesiarum visitationem, neque per medicorum operationem sublevaretur; denum in somnis a S. Rudesindo admonetur; quatenus si in ejus honore flexis genibus Dominicalis oratio a cunctis monachis Deo funderetur, continuo sanitati redderetur. Quod ita factum est, sicut a quodam honesto nostri monasterii agnovi monacho: qui illic positus, tam ab eodem, quam ab omnibus hæc audisse fatebatur.

26 Pelagius quidam Cellæ-novæ monachus, cum adhuc prius esset in laicali habitu positus, a validis tenebatur febribus. Porro cum dein ab eisdem cruciaretur, quatenus præ lassitudine de loco in locum nullatenus moveretur, in equo suo ante S. Rudesindum præsentatur; ibique per minus noctis spatium exorans, dum omnes quiescerent, quasi per terram rependo, ad beati viri sepulchrum accessit, et illius petram cum dentibus rudendo deglutens, obdormivit. Facto itaque mane ita sanus redditur, ut si propriis pedibus remeare vellet, uti ab eo audiui, penitus potuisset.

27 Homo quidam non longe a Minei flumine morabatur, qui vigilia Ramorum post meridiem divinis negligenter

D male de ejus miraculis sentiens,

punitus emendatur:

alius periculo no languore liberatur:

E

sanantur postulantares,

febris quartana,

febris cutida,

Incarceratus
apparente
S. Rudesindo
liberatur:

b

A negligenter officiis derelictis, in propria vinea operabatur. Cumque peracto opere, ad mensam sederet, fumus pulmenti, quod ante eum positum fuerat, uti ei visum est, ita per illius faciem expanditur, ut ejus os obliquum faceret, et unum oculum tumidum redderet. Ad hoc autem ecclesias expetit; preces fundit: nihil salutis accipit. Sarcophagum denique S. Rudesindi poposcit; ibique triduum mansit, ne vigilas celebravit. Quarto vero die cum se sanum aspiceret; beati viri sepulcrum annuatim visitaturum spondit: quod postea negligendo, infirmitatem quam amiserat, recepit. Ubi denuo remeavit, et a dolore emundatus recessit: sic sacrista qui ei in quibusdam adminiculum exhibuit, modo protestatur.

28 Infantulus quidam, Martinus nomine, cum a matre sua nutriretur, prae infirmitate cecit oculorum lumine. Parentes autem ejus propter pignoris sui cecitatem, sese animi anxietate cruciabant, quidve facere deberent igrabant. Per Sanctorum oracula cum luminaribus incedunt, medicinas apponunt; nihilque proficiunt. In his igitur cum nihil utilitatis impetrarent, et casso labore deficerent; ad S. Rudesindi tumulum deveniunt, ac beneficii auxilium suppliciter exposcunt. Celebrata itaque una nocte vigilia; facto mane, cum pariter quo venerant, reverterentur, puer cepit videre. Sequenti namque die cum oblationibus ad S. Rudesindum recurrunt; et quod factum fuerat, cunctis referunt. Quod si alicui hoc incredibile fortasse videtur; ecce puer et pater ac ejus mater in testimonio habentur.

29 Matrona quaedam ex Limia indigena nimis impellebatur a demonis potentia. Oh id autem cum oblationibus nonnulla poscit ecclesiarum lumina, instantissime precibus ac singulilibus implorando salutis beneficia. Ad ultimum cum in his, quae flagitabat, se frustratam conspiceret, Cellam novam devenit: ubi orationem ante S. Rudesindi tumbam non minimam fudit. Peractaque totius noctis vigilia, prece monachos aggregavit: cum quibus exorando, a Deo per S. Rudesindum sospitatem recepit, sicuti ab ejusdem ecclesiae custode, qui ei in quibusdam servitium exhibuit, affirmatur.

30 Factum est autem, ut quidam ex Cellae novae monachis, Munio nomine, maritimas partes propter pisces Fratribus deferendos peteret: ubi Abbatem suum c. Pelagium Ficarium casu reperit: cujus comitatu alhasit; quatenus securius, atque per omnia melius haberet. Cumque Abbas cum aliquantis ex altera maris ripa, qua erat iturus, a ministris ejusdem Clerici, qui cum honeste in hospitium susceperat, in vehiculo transportaretur: jam dictus Munio cum quibusdam Abbatis famulis fortuito remanere videtur. Nautae vero reversi, et non invento domino suo; qui propter negotium longe recesserat, nec prece nec pretio, eundem monachum cum reliquis transportare, sicut illorum dominus praeceperat, voluerunt; sed in altera ponti ora reverserunt, et in vehiculo dormire coeperunt. Hoc autem cum vidisset monachus, prae animi angustia coactus (quippe qui in illo loco aliud vehiculum alias reperire non poterat) ceteris, qui cum eo erant, talia narrat: Oportet nos nunc toto animi conamine S. Rudesindi auxilium attentius flagitare: quatenus pro ejus Fratrum utilitate tantum ferre laborem non dedignor; ipse noster fiat in hac necessitatis hora pius adiutor. Mira res Flexis genibus fuisque precibus, ecce vehiculum, quo nautae dormiebant, sine alicujus ducentis manu, ubi ipse assistebat, accessit. Quod cum aliis simul cum piscibus ingressus, uti ab eodem cognovi, cum nunc tantum remige est in alteram partem transvectus. Per cuncta benedictus Deus, qui tanta meritis sanctissimi Rudesindi miracula operatur.

a Auriensis urbs Episcopalis, vulgo Orense, est monasterio hinc salis vicina. In priore MS. legitur Aunensium. — b Joannes I Episcopus Lucensis apud Gonzales Davila, ex Abbate Benedictino monasterii Simeonis creatus, adfuit Translationi S. Rudesindi circa annum 1170, ut infra dicitur. In priore MS. legabatur: Ille quoque Lucensis. — c In Hispanico solum Pelagius Abbas dicitur, omissio cognomine Ficarii. Videtur alius ab eo, qui supra num. 29 appellatur Sobrinus Ficani Abbas.

LIBER III

CAPUT I.

Miracula a superaddita ab Ordinio. Energu-
meni et alii a S. Rudesindo adjuvi.

Quia vero longum est scribere omnia, quae per servum suum mirabilia Deus dignatus est operari. Aliqua tamen de multis huic opusculo dignum luximus inserenda, quae a pluribus et viris religiosis audivimus: qui se propriis oculis vidisse fideliter testabantur. Vir ergo quidam, peccatis exigentibus, diu possessus a damone venit ad monasterium Cellae novae, ubi corpus B. Rudesindi in B. Mariae Dei Genitricis ecclesia requiescit. Qui cum ante ipsam ecclesiam devenisset, et se cito arreptum, a quo solutus erat, damone, cognovisset; accepit cultum, quem in vagina tenebat, et pueris circumstantibus dedit, dicens: Custodite hoc et ducite me ad fores ecclesiae, ubi jacet corpus S. Rudesindi, et observate me: quia sine dilatione sum a solito damone invadendus. Quo dicto, et pueris fugientibus prae timore, statim, quod dictum fuerat, opere adimpletur. Arripitur, in terram prosternitur, conteritur graviter et vexatur. Quod videntes pueri qui prius fugerant terrore, occurrerunt tam ipsi quam alii. Supervenientes autem monachi, deferunt illum ad tumulum beatissimi Rudesindi, ejusdem auxilium attentius implorantes: ut eidem dignaretur misero misericorditer misereri: sicque tenentes et constringentes illum, ne penitus discerperetur a damone, comminabantur ei modis quibus valebant, ut exiret, et ab eo discedere debuisset. Cumque sic diu teneretur, et ab ipsis monachis interrogaretur, quam ob causam ipsam hominem ingrederetur; cepit loqui, et dicere, audientibus omnibus, qui adstant: Pro nulla re alia hominem sum ingressus, nisi pro voto, quod vovi B. Mariae, ut iret ad domum ejus; et facere non curavit. Sed et dum egressus fuero ab illo (nam egrediar) nisi statim iter arripuerit, et votum solvere festinaverit; mox iterum arripui, et quasi proprium possidebo. Si autem votum exolverit, potestatem in eum ulterius non habeo. Cum vero iterum interrogaretur, qualiter vel qua hora deberet exire, sic respondit: Cum fuerit tempus Missae celebrandae apprehendite illum per pollicem digitum, et per naves ipsum fortiter constringentes, tenete: et sic ab eo recedite, nunquam ad illum de cetero reversurus. Quod factum est. Nam cum ad Missam carapane pulsari, et se monachi coeperunt ad ejus officium preparare; monachi, qui aderant, apprehendentes eum, sicut ipse dixerat, et collum ejus stola beati Pontificis circumdantes, cum tempus accessit ab eodem damone praenotatum, clamans atque discerpens confusus exiit et discessit. Sicque homo per sancti Pontificis merita liberatus, ad votum beatae Virginis persolvendum sanus et incolumis se praeparavit: et ita per Dei misericordiam liber cum magno gaudio ad propria remeavit.

32 Quaedam monialis, sicut a quodam religioso didicimus, a partibus Galliae veniens, dicebat: jam longo tempore a maligno spiritu se possessam: quae causa liberationis propria multorum Apostolorum et plurimorum Sanctorum accerebat se hunc visistasse; nunquam tamen se senserat melius habuisse. Cum autem post multum temporis spatium esset multipliciter his etiam incommodis et cruciatibus fatigata; divina miserante gratia audivit, et divina

D AUCTORE
ORDINIO
MONACHO
EX MSS.

Energu-
menus
misere vexa-
tus,

quod votum
brap. c
Virginis non
solvisset,

liberatur:

sancti monialis
e Gallia ve-
niens,

os distortum
et oculus tu-
midus:

Illuminatur
oculus.

energu-
mena
liberatur.

navis ultro
accedit pro
transvectione
piscium cum
implorantium.

A eam revelatio monuit : ut ad sepulchrum S. Rudesindi Episcopi quantoque deveniret ; et ibi per ipsius suffragia reciperet a Domino sanitatem. Quid plura ? Venit Gallicam : quævisit monasterium ; invenit locum : pulsavit , et intravit : ibique per dies aliquot in orationibus et vigiliis perseverans , salutem , quam diu optaverat , gloriosi Rudesindi meritis impetravit : et sic operante Christo incolomis ad propria remeavit.

33 Alio etiam tempore cum turba ad festum S. Rudesindi , quod fieri solet in Kalendis Martii , more solito convenit ; puer quidam in turba foris extra oratorium ab immundo spiritu graviter invaditur et torquetur. Notu vero divino , cunctis mirantibus , cursu rapido ad ecclesiam veniens , super beati Pontificis tumulum concito se projecit : et mox dulci pressus sopore , snaviter obdormivit. Cumque monachorum conventus , qui tunc foras in processione ad honorem gloriosi Præsulis laudes Deo decantabat , ad ecclesiam jam rediisset ; compatiens eidem puero , illud Responsorium , Sancte Rudesinde , cœperunt devote astantes ante sepulchrum unanimiter decantare. Finito Responsorio et oratione , Sancti meritis atque suffragiis , ab immundo spiritu , et a somno letus et hilaris exurrexit : sic deinceps liber ab illo incommodo , multos postea vixit annos.

34 Alter quidam puer cæcus de terra Canderte , ductus est ad monasterium Cellæ-novæ , subsidium luminis a Domino per S. Rudesindi merita petiturus. Sed dum a parentibus et monachis fuisset ad sepulchrum sancti corporis intra ecclesiam deportatus ; facta oratione pro eo ad Dominum , quasi dormiens paululum requievit. Aliis vero eventum rei expectantibus , eidem puero , exteriori carenti lumine , apparuit quidam Episcopus , ut ipse postea testatur , dicens illi : Surge in nomine Domini : et vado cum salute. Ad quam vocem illuminatus , protinus surgens puer , cum circumstantibus gloriavit nomen Domini Jesu Christi qui per Sanctos suos tam magna mirabilia dignatus est operari. Et ita , ut in illa visione supra præceptum fuerat , ad propria reversus est cum salute.

35 Homo quidam , Petrus Nunonis nomine , de Milmanda , cum aliquando comedere piscem , qui turta ab omnibus nominatur ; accidit ut os piscis in ejus gutture versaretur : quod cum diu vi vel aliquo ingenio non posset extrahi nec degluti (quia , pro posse in multis et pedum adversatur monasterio Cellæ-novæ tandem venit ad sepulchrum B. Rudesindi , necessitatis angustia conatus : conditus tamen ipsius posse beneficium per Dei gratiam sanari lumque ad idem monasterium venisset , rogavit monachos , ut illum introducere dignarentur , ubi erat corpus jam dicti beatissimi Confessoris. Unum eum presentatus fuisset ; dictum est ei ab aliquibus , qui adstant : Amice , recordare , quin isti hoc fuit multoties adversatus. Quapropter promittere primum : deinde promitte fideliter , quod de cetero emendaberis : et vere credimus , quod per B. Rudesindum dabit tibi Dominus sanitatem. Quibus dictis , culpam cognovit : emendationem promisit : et cum adstantibus pro merenda sanitate pariter exoravit. Cumque in oratione aliquandiu permaneret , dixerunt ei quidam : Tussite , si modo potestis. Cumque hoc faceret , exivit spina , que illum graviter affligebat : et ita sanus effectus a Domino , per beneficium sanctissimi Rudesindi , reddit in domum propriam , a malitia et inquietudine , quam prius monasterio exhibebat , de cetero emendatus.

36 Puella quædam habens in facie gravissimum apostema , venit ad monasterium , Dei pietatem per S. Rudesindi merita implorare : cujus facies ita jam

erat inflata , ut ab inflatione illa oculi clauderentur , et caput ac tota facies in tanta rotunditate intumuerat , quod accedentes vix poterant illum præ horrore intueri. Exceverat etiam in ipsius faciei parte sub uno oculorum quidam tumor ad instar parvi pomi , qui videbatur quasi initium totius inflationis. Quo puella , cum ad beati Confessoris Christi tumulum esset ducta ; et sancti annulus , qui in ejus translatione ab ipsius digito receptus fuerat in ipsa tumentis facie poneretur , paulatim cum dolore cepit decrescere tumor ille ; et sic est usque ad quintum diem per Dei gratiam et Sancti ejus famuli auxilium minoratus ; quod vix posset in ipsa mulierecula doloris illius vestigium inveniri. Pro quo Christo et ejus sanctissimo Præsuli laudes referens plurimas , ad propria rediit cum salute.

37 Quidam Clericus in Linia a b Villa Lareyroa manum habebat , reflexis in palmam utrisque digitis , penitus inutilem et contractam. Qui cum famam miraculorum S. Rudesindi auribus percepisset ; recuperanda sanitatis fide concepta , venit ad ejus monasterium et sepulchrum. Sed cum ad beatum fuisset præsentatus , monachi , qui aderant , sancti Pontificis annulum et ipsius alias Reliquias deducentes , in ipsam manum clausam super inflexos et nimis astrictos digitos posuerunt ; et facta oratione pro eo , illum ante Sancti tumulum reliquerunt. Cum autem ad eum redierunt post aliquod diei spatium , invenerunt digitos illos mobiles , qui paulo ante in palmam defixi , ut diximus et aridi tenebantur. Quos cum tentantes tetigissent ; absque ullo dolore , primo pollicem levaverunt ; deinde alii ipsum subsequentes extensi atque directi ; annulus cum capsula argentea , in qua est , plane in palma manus mirabiliter inventus. Quo viso miraculo , cuncti , qui aderant , cum ipso sanato Clerico , Deo et Sanctis ejus pro tanto beneficio dignas gratias retulerunt.

38 Aliud quoque miraculum , quod multis , qui supersunt , est cognitum , non diximus reticendum : ut quævis indigni et peccatores ; per nos tamen ea , que a certis testibus audivimus , cognita et probata Dei mirabilia prædicentur. Erat igitur homo quidam , nomine Michael , cujus crura et tibie a juventute ita erant junctæ pedibus et curvate , ac si finissent adinvicem ingenio aliquo ex industria glutinatæ. Unde per multum tempus sic mansit inutilis ; et ipse peno membris omnibus destitutus , quod de salute corporis , quasi jam penitus desperaret : sed inspiratione divina , que nomen sancti sui Confessoris volebat apud homines amplius confiteri , intravit cor matris ejus , ut duceret illum ad monasterium S. Rudesindi. Cumque ductus fuisset , et ad beati sepulchrum intromissus , fuit ibi per dies aliquot persistens in orationibus et vigiliis. Quadam vero die , cum more solito mane ante tumulum alienis manibus duceretur , ibique solo inter columnas monumenti jaceretur ; accidit , ut a Conventu Missæ officium ageretur. Quod cum fieret , mirum modo cepit angustari nimium , et magnis vocibus acclamare , dicens : Succurrite Fratres , succurrite ; quia robor et crueior , sicut a canibus devoratus. Et hæc durissimis vocalis clamando , cepit surgere et tenere columnas ipsius sepulcri. Et accurrentibus mulque Fratribus , viderunt illum stantem pedibus , et claudens : et audierunt stridere ossa ejus firmiter : et viderunt currere ab eo sanguinem de juncturis. Et sic per merita et intercessionem sancti Confessoris et Christi misericordiam extensus est , et redditus sanitati.

a Hinc supra probavimus Ardoulini nova intracula adjunxisse. Numeros continuamus , quorum loco repressus in epigrapha capita expressa. — b Hispanice de S. Pedro de la Roa.

A

CAPUT II.

Alia miracula S. Rudesindi, captivo, muto, cæcæ præstata. Malevoli puniti.

Aliud quoque miraculum, quod a duabus monialibus, satis religiosis feminis et honestis apud monasterium de a Tornino veridica relatione didicimus, contigisse, huic opusculo credimus inserendum : quas Domino Fernando tertio Abbati Cellæ-novæ, demum universo conventui, prout accidit, retulerunt. Igitur in partibus de Toronio quidam miles de Cerbaria cum hominibus suis cepit quemdam sibi (ut ipse dicebat) hominem inimicum. Quo capto, præfatum monasterium hospitandi gratia intraverunt : et ibi eum macerare et male tractare, coram monialibus et coram omnibus, percussionibus et pœnis aliis, gravare inceperunt. Quem accipientes, ligatis pedibus et extensis brachiis in lancea subtus tunicam ad modum crucifixi, dure et acerbè in solo projecto, se super brachia ipsius et super lanceam proiecerunt. Videntes autem sanctimoniales omnia, quæ fiebant, coram altari, quod ibi constructum erat in honorem B. Rudesindi Confessoris, se cum magnis fletibus et singultibus prosternerentes, auxilium divinæ misericordiæ, qui nullum in se confidentem deserit, devotissime exorabant : ut, intercedente beatissimo Confessore, miserum illum hominem, mortem mane procul dubio expectantem, divina clementia liberaret. Quarum etiam una præ corâ amaritudine pannos, qui erant super ipsum altare, volens ab eo arripere, sic aiebat : O B. Rudesinde, nisi nobis digneris succurrere, et illum miserum hominem liberare, altare tuum penitus denudabo. Quod cum illi homines cognovissent : quidam ex eis spiritu superbia concitati, impetu furoris et crudelitatis sic dicebant : *b* Pono in superbiam Deo et S. Rudesindo . quod hac nocte homo iste non effugiat vel evadat. His dictis, per beatum Confessorem suum Rudesindum sic hominem illum Dei misericordia liberavit : quod tunica, qua indutus erat ad modum crucifixi, ut diximus, cum prædictis ligaminibus in lancea remanserit. Expergefacti itaque mane, non inveniētes hominem, confusi de monasterio recesserunt, dicentes cunctis, qui ibi aderant : Custodite bene reliquias sanctissimi Rudesindi. Tunc sanctimoniales cum omnibus, qui aderant et videbant, ubertim præ gaudio flentes, Deo et sanctissimo Pontifici gratias et laudes multimodas cecinerunt : cui est honor et gloria in secula seculorum.

C

40 Nostris quoque temporibus vidimus quemdam monachum, Sancium nomine, qui apud monasterium S. Facundi longo tempore habitavit. Vir venerabilis, et a primævæ ætatis circulo valde religiosus, petita ab Abbate suo licentia et obtenta, cenobium petiit Cellæ-novæ. Cumque ibi diutius moraretur et satis sacris moribus prævaleret : contigit eum lingua officium amisisse taliter, quod omni locutione penitus privabatur. Verumtamen cum mutus longo temporis spatio permansisset, nimis affligebatur præ tristitia et dolore, volens multoties cum baculo, quo sustentabatur, percutere monumentum S. Rudesindi : quo per hoc insinaret, quod ipse beatus Confessor, si vellet, sibi redderet sanitatem. Unde factum est, cum conventus monachorum in ecclesia Deo gratias reddidissent, a choro exire volentes, ad tumbam sancti Pontificis Rudesindi incipientem quoddam Responsorium invenerunt : quod mox eo incipiente, omnes pariter cantaverunt, et Deo gratias egerunt : qui tot beneficia præstat mundo per beatissimum Confessorem.

41 Legimus, dicente Salomone : Filius sapiens est gloria patris. Propterea venerabile valde est et

mirabiliter gloriosum, in tam sapiente filio, beato scilicet Rudesindo, Dei Patris sapientiam collaudare, et ejus semper gloriam exaltare : ejus filii sapientia apparuit manifesta, cum semetipsum templum Deo sapientissime dedicavit, juxta quod ait Apostolus : Templum Dei vivi, quod estis vos. Cujus templi sapientia, sanctitate, virtute, miraculis, signis et prodigiis illustrata, multa languentium membra variis languoribus detenta (non sicut unus in piscina Evangelica salvatur) integre restituit sanitati. De quo unum parvum juxta magnitudinem aliorum in medium proferamus ad Dei Patris gloriam et honorem. In Limiæ partibus in loco, qui vulgo Ginizum nuncupatur, quædam mulier, præ infirmitatis magnitudine privata lumine oculorum, longo tempore mansit cæca. Cumque multa Sanctorum loca frequentius peragrasset, et ecclesiarum limina visitasset, tandem admonita est a sacrista Cellæ-novæ, qui de terra illa fuerat oriundus, quatenus sepulcrum S. Rudesindi cum devotione et oblationibus visitaret. Quo audito, mulier non differens, sed quanto magis complere opere properavit. Que veniens Cellam-novam, ab eo sacrista est in ecclesia coram sancti Confessoris sarcophago præsentata : que manu palpians columnas, quibus S. Rudesindi tumba sustentabatur, flendo et ejulando, fletibus arcingebat. Quæ sic per triduum vigiliis celebratis cepit aliquantulum videre : velut ille Evangelicus, qui videbat homines tamquam arbores ambulantes. Verumtamen per dies aliquos clare lumine recepto, incolumis ad propria repelavit.

42 Quia ea, quæ nostris temporibus sunt, magis delectant, et melius memorie commendantur : ideo de miraculis B. Rudesindi nonnulla huic operi inserere dignum duxi. Tempore igitur claræ memoriæ Illustrissimi c Fernandi Regis, genitoris gloriosissimi Principis Regis Alphonsi, Princeps quidam illustris et potens, nomine Fernandus Ruderici de Castro, cum magna rapina de terra et patrimonio beatissimi Rudesindi venit ad monasterium Cellæ-novæ : fractisque jannis apothecæ, cum cuncta bona monasterii violenter surripere cogitaret : ipse cum militibus suis circa magnum ignem in hospitali dicti monasterii quiescente, monachi omnes congregati ad tumbam conveniunt beatissimi Rudesindi : rogantes ut eos et sua, ut promiserat, defensaret. Quorum quidam amaro animo, ipsum monumentum panno pretioso, quo oppertum fuerat detegentes, in hæc verba cum lacrymis proruperunt. O Rudesinde Sanctissime, exurge : quare obdormis Domine? exurge, et ne repellas in finem. Quare faciem tuam avertis? oblivisceris tribulationem nostram? Exurge Domine : adjuva nos, et libera nos. Recordare testamenti et promissionis tuæ, qua promisti a malefactoribus nos defendere. Ecce enim jam non sufficiunt tuam patriam et patrimonium dissipare : sed etiam hic sub alis tuis non dimittimur Domino deservire. Hæc et his similia dum monachi dicti monasterii dicerent lacrymantes, prædictum Baronem diabolus arripuit : ipsumque in ignem, invitis et retrahentibus militibus suis, misit. Cumque ipsum spumantem et strepentem iidem milites ab igne extraherent, diabolus ex ore ejus loquens, sic dicitur et circumstantibus adhuc viventibus respondisse : Permittite me comburere depradatores sanctissimi Rudesindi. Dominus enim me constituit ultorem et majorum ipsius. Terram enim ipsius temere deprædatus est : et nunc etiam hic irreverenter veniens in umbra sua monasterium, quod ipse Sanctus construxit, ausus est invadere, et bona ipsius atrociter dissipare. Milites igitur accipientes prædictum Principem, strepentem, ut supra dicitur, et spumantem, ipsum circa B. Rudesindi tumbam in ecclesia posuerunt : ibique

D
ACTORE
ORDINIO
MONACHO.
EX MSS.
2 Cor. 6. 16

et cæcæ visus.

E
Mar. 8. 24

c
Princeps post
varias capti-
vus,

spoliaturus
monasterium,

f
implorata a
monachis ope
S. Rudesindi,

n diabolo
obsidetur,

tota

Captivus

misere habitus,

b
mirabiliter
liberatur :

redditur muto
loquela,

Prov 13 1

A tota nocte illa jacuit semivivus. Mane autem facto, ipsum iterum diabolus arripuit. Cumque interrogaretur a circumstantibus, quo pacto ipsum dimitteret, sic respondit: Nisi primum eunctam rapinam restituat, et homagium faciat ipse et milites ejus quod nunquam terram et monasterium illud ingrediatur, ut noceat; ipsum aliquatenus non dimittam. Milites igitur vocantes Abbatem et monachos cum Principe praedicto, pro eo fecerunt homagium supra dictum. Quo facto, sanus et incolumis factus est eadem hora; restitutisque rapinis integris omnes cum magno timore a monasterio recesserunt. Per omnia benedictus Dominus, qui beatissimi Confessoris sui sic dignatus est injurias vindicare. Amen.

a Hispanice, de Temyguo. — b Hispanice, Hago unas apuestas, deposita pignora certo cum Dro. — c Ferilissimus Legionis et Galliciae Rex, cxiix usque ad annum 1188, quando illi successit filius Alphonsus hic memoratus.

ACTA TRANSLATIONIS

ex Hispanico Antonii de Yepex

Latine edita a Tumilio Salazar.

Praeteritis temporibus celebris fuit miraculorum fama, quae Deus optimus Maximus ad S. Rudesindum sepulchrum continuo patrare dignatus fuit, in plurimis felicitantibus, qui ad illud peregrinationis ergo, aut devotionis spiritu, aut favoris recipiendi fide conveniebant. Igitur inter alios, qui ad hujus monasterii Cellam novensem in Gallacia limina visitanda pervenerunt, unus fuit Hyacinthus, S. R. E. Cardinalis, et per totius Hispaniae circuitus Sedis Apostolicae Legatus, qui postea creatus fuit summus Pontifex titulo Urbis in. Qui magnalia omnipotentis Dei ad tumulum sancti Abbatis exaudiens, in monasterium, quo ejusdem sancti Praesulis sacra pignora jacebant, pervexit anno Domini a MCLXX vel circiter: et spectatis omnibus quae audierat, et summa deliberatione pensatis, et ad oculum examinatis, cognovicens veraciter majora esse in effectum, quam in opinione miracula quae probaverat, quam quae audierat, protinus sacrum corpus ex illo humili tumulo, quo erat sepultum, in sublimiorum, capsula lapidea inclusum, altera mirifice lignea afflabre facta et decorata desuper imposita, super quatuor marmorearum columnas intra capelle angulum, quae ad claustrum tendit, transferre curavit. Quod aut perfectis perficeret, primo de multorum Praesulum consilio, praevio vitae examine et miraculorum frequentia, S. Rudesindum inter sanctae Ecclesiae Catholice Beatos adnumeravit: deinde totius Gallaciae et Portugalliae Episcopos convocavit, ut ei in illo sancto opere Kalendis Septembris assisterent. Denique Translationem eadem die, populorum circumiacentium concursu, Episcoporum júbilo, optimatum devotione, Abbatum et Fratrum adstantium fervore, et ipsius Cardinalis pietate, ipse propriis manibus perfecti, indulgentis indicibus, qui actui inter terrae et caeteris absentibus, quos die commemorationis festivitatis illius quotannis celebranda interesse contigerit, quarum omnium rerum ne memoria temporum lapsu deperiret, in publicum diploma et authenticum scripturam describi precepit: in qua illustriora ejus sancti Praesulis vitae exercitia, insigniora miracula, et quidquid in hujusmodi Translatione preceperat et ordinaverat, aut quae in ejus acti evenerant, scribenda censuit. Hujus Beatificationis et Translationis executo ad hunc finem perducta est instantibus b Cerebrino Toletano et c Petro Compostellano Archiepiscopis, d Gundisalvo Qvetensi, e Joanne Legionensi, f Petro Curienensi, g Sancto Zamorensi, h Antonio Ulyssiponensi, i Roderico Palentino, k Gundisalvo Seguntino, l Gundi-

salvo Segolienti, et m Marco Viscensi Episcopis; D nec non Abbatibus a Sahaguntinensi, Superadensi, Caraceniensi et Melonensi: item a Principibus sanctae Crucis et Ecclesiae cum aliis Principibus, Equitibus, conciliis civitatum et populorum ad Dei gloriam, qui semper est gloriosus in secula. p

a Idem Cardinalis Hyacinthus translati reliquias SS. Claudii, Luperci et Victorici fecit, Martyrum Legionensium, Era 1211, anno Ch 1173, die Acta illorum ad 30 Octobris. — b Cerebrinus ex Seguntino Episcopo Archiepiscopus Toletano, mortuus est anno 1181. — Petrus Helius dicitur in Theatro Ecclesiastico Gonzalii Davila, ubi ordo Archiepiscoporum Ecclesiae Compostellanae confunditur, et Era epigraphis inposita scelerentur. Er apostoli Venerabilis Petri Plummerensis ad Innocentium in consilium tempore hujus Pontificis Berengarii et Sahaguntini Episcopo factum Archiepiscopus Compostellanus. Quod si hinc substituitur Pelagius II, cognomento Raymundus, cum Martinus Martine, qui sub Alphonsus Imperatore, regno ante annum 1157, floruerat; deinde Petrus Helius, cujus Epitaphium exhibet Era 1100 et quidem cifra sua numeris Arabico, ubi forsan legendum 1210, et exel annus 1173: Hinc successit Petrus Suarez, qui adfuit Translatione reliquiarum SS. Claudii, Luperci et Victorici, anno 1173. Sed ista Compostellanae reliquias expendenda — d Apud Avellum dicitur Gundisalvus Ferdinandi II, qui tunc regnabat, actulum operum praestasse. — e Joannis supra mentio facta est. Adfuit etiam anno 1173 Translationis ditionum Martiana. — f Petri nomen non est ante ad annos 1171 et 1176 testatur Davila. — g Dicit Sanchez apud Davila, aut certe ob vedum immutationem ab anno 1213 hinc transferendus — h Alvarus cognominatur apud Andericam da Cunha in Historia Ecclesiastica Hispaniae. — i Andericus inter Episcopos Palentinos videtur dici. — k Gundisalvus pro Roscelino, sive Jacelino, scriptum videtur, ut supra observandi occasione ce sequenti Gundalva Seguntino. — l Hic Episcopus Seguntinus Gundalvus, non cum dicto Gundalvo Seguntino, et supra memorato Cerebrino Archiepiscopo Toletano, sed juxta constitutus sub Alexander III Pontifice Romano in causam Bernardi Eximiacensis Episcopi, de simonia accusati, contra quem ventulum procurantur anno 1176. — m Hic Visco ordo Lusitaniae Episcopatus, cujus Episcopus Gundalvus interfuit concroationali concilio S. Joannis de Portuensi adfuit interfuit. Era 1207 anno Christi 1169. Hujus successores videtur fuisse Marcus hic testatur. Cujus parte successores Joannes subscipit donationi Alphonsi I Regis Lusitaniae anno Christi 1185. Consule ibi Cunha tom 2 Archiepiscoporum Rodericorum SS. Eranthi et Primici, qui subscipit apud Yepex appellatur Gundalvus: forsan successores Gundalvi, deinde ad annum saltem 1189 Episcopi Zamorensis Consule Sandobornum in descriptione Sahaguntina folio 71. — n In Primici Compostellana sanctae Crucis successit S. Phelontio anno 1150 Joannes Theodori, ubi dictum ad illius vitam 18 Februarii. — p Plura sequuntur apud Yepex a Tumilio Salazar, ut minus momenti omnia. Ut subiungenda esset ista Canonizationis, si integrum erat. Eius pars Hispanice etiam ab Antonio Yepex, et Latine apud Tumilio, ubi lector videre poterit.

MIRACULUM RECENS.

Nostris temporibus, anno millesimo sexcentesimo primo, hanc domum gubernante Patre Magistro Fratris Claudio de Tenorio, filio professo S. Claudii civitatis Legionensis, vivebat igitur in loco, qui vulgo Freyme nuncupatur, in domo ejusdam mulieris, quae vocabatur Leonor Saura, puer quidam, qui a nativitate sua surdus et mutus erat. Cum igitur veniret ad hoc monasterium, et precibus ex intimo corde ante B. Rudesindum funderet, post quantum diem, quem in vigilia praeparaverat, sanitatem consecutus est, et coram omnibus capui loqui et audire, gratias referens Deo et laudo Confessori Rudesindo; per ejus merita illam assequi valuit: et ne hoc futuris saeculis incredibile videretur, de ordine Abbatum clario et authentico testimonio fixum apparuit. a

a Refertur sub hunc posterius Hic. M. D. Josephus Saura Aguirre, in supra citata epistola addit. Multa nova miracula superaddi possent, quae saeculis hinc ultimis operatur S. Rudesindus, et plura ex his Antierpium multaverit, nisi post longam narrationem videretur superflua. Annus id tamen praeterire nolui, nempe aliquam descriptionem floridissimi horti, quem S. Rudesindus ex his pedum centurionum floridissimi horti, et infra ejus sacellum, hodie intactum exstant, divo Michaeli enarrum, assiduis precibus hucusque fundebat, divo Michaeli hinc celebrabat. Vix hucusque verbus exprimit potest devotio sensibiles et impetus lacrymarum, quem in oculis intuentium excitat, sive sacelli veneranda stirax horti, sive horti aurae semper florida amantur. Certe ille vel a lungo visus stitum apparet h. Rosendi plantula. Cellae novae delictum: nil spirat adhuc suavissima auctoris memoria, et sive in quatuor saria relictis hinc quid cubito, et hinc inter spina et rosam. Placuisse hinc floribus sol fragrat auctoribus: quos damna rebus ferret, voluit in viriditate et vivida imagine effigatas relinquere. Hunc hortum, sive Paratium abbreviatum, nos

ante

m
n
Abbatibus
Prioribus,
disque,
o
p

Archiepiscopi
Compostellani.

E
Gundisalvus
Ep. Segonten.

Visco ordo.

Surdus et
mutus sauratur
p

u

Sacellum a
S. Michaelis,
e. Hortus
S. Rudesindi.

e. facto voto
restituendi
omnia,

liberatur,

Ob famam
miraculorum

accedit
Hyacinthus
Cardinalis:

a

corpus translatum:

Rudesindum
Beatis adserbit:

Translationem
perfecti.

b c
d
instantibus
Archiepiscopis
et Episcopis
e f g
h i
k l

A ante quatuor annos visitavimus, et præ cordis devotione, vi lacrymarum profusa, sic tandem lusuimus. Ita hic auctor ad nos anno MDCLXXI, decem epigrammatibus adjunctis, e quibus tria hic edimus, cum his titulis: *est cetera pari elegantiâ lucem quoque meretur, nisi declinandum operis nimiam molem censuerimus.*

Ad hortum.

Epigrammata

Quid sibi vult, autumnus, hieme, atque æstate perennis
Isle viror florum, quos sacro hortus habet?
Numquid de caelo tam candida lilia spirant?
Vel Paradisiæ terra rigatur aquis?
Prorsus ille est. Terram hanc sancto tangente Rosendo,
In Paradisum alium terra redacta fuit.
Nec satis hoc, Veluti cœlum respiciunt hortus,
Ejusdem Angelicæ quem colere manus.

Ad Succellum D. Michaeli sacrum.

Sive Silex fueris, seu marmore durior olim,
Spectator teneris fluitibus ora riga.
Effundes lacrymas, ubi sape flo-scimus ad aram
Supplex atque humilis largo fluenta dedit.
Igns amoris edax potuit consumere pectus,
Si non effusus ora rigasset aquis.
Quid roseis oculis, et sic plorantibus, unquam
Astra negent? Quod habent luminis astra darent.

Ad Noritos cultores hortu.

Hic vos, hic teneræ segetes adolescite cœlo,
Virtutumque hortu florida serla dule.
Tempus adest vernum: moneo vos; crescite, et ante
Quam fervorem animi frigida tollat hiems.

DE B. ROGERIO EPISC. AURELIANENSI, DEIN LEMOVICENSI, AC DEMUM ARCHIEPISCOPO BITURICENSI Commentarius prævius.

AN MCCC
LXXIII.
I MARTII

B
Rogerius quo-
tus Bituric.
Archiep.

Septuagesimus nanus Bituricensis in Gallia Eccle-
siæ Episcopus statuitur Rogerius ab Antonio
Mauchierco Demochare Resouano, lib. de divino
Missæ Sacrificio cap. 24, nempe a Joanne Che-
nuto in Chronologia Archiep. Bituric. Claudio Roberto
in Gallia Christiana, atque anonymo monacho cœnobii
S. Sulpitii in suburbio Bituricensi, qui ejusdem civitatis
Antistitem historiam ante annos CXX collegit, nuper a
Philippo Labbro nostro vulgata Bibliothecæ nostræ MSS.
toma 2. At Sammarthani salam septuagesimum septi-
mum faciunt, aliquot decessorum prætermisiss, quos
alii suis catalogis inseruerant.

Beatus ac
Sanctus appel-
latus.

mirantis
clonus.

donariis hono-
ratus.

2 Idem Sammarthani cum Claudia Roberto B. Ro-
gerium absolute appellant: Chenutus et monachus Bi-
turicensis ac Demochares Sanctum. Non arbitror quidem
publicos sacrorum honores, quique haberi solitis
solum, esse ei ab Ecclesiâ decretos: illum tamen Beati
Sanctive appellationem ei concedi potuit populorum
esse contributum, ubi plurimum; quæ ejus patrocinio facta
sunt, miracula: quam ob rem, quod idem ille auctor
scribit, cives ac rustici cateratim ad ejus sepulcrum con-
currere soliti sunt, et ad id velleræ aliæque donaria
offerre. Vitam illius ex eodem auctore hic dabimus.
Recitat eam quoque scripaulum subinde brevitat, Ca-
rolus Saussegyus lib. 12 Annuum Aurelianensem, ex
MSS. monumentis Ecclesiæ Bituricensis, vernali-
ter de Ternis ordinis S. Petri Cœlestiorum in Marchia.
Proterum quoque illius elogium habent Chenutus et
Sammarthani: a quibus nonnulli describimus, præser-
tim in Notis.

C 3 In epitaphio, quod inferius recitatur in Vita, tra-
ditur obisse anno MCCCXXVII in prima feria Marci:
quod Saussegyus et Chenutus ita interpretantur, ut festo
S. Marci Evangelistæ, quod eo anno incidit in Domi-
nicam Quasi modo, decesserit. Sed quis scriptor ita
loquitur, ut feriam primam, aut secundam, tertiamve,
Jacobi, Laurentii, aut alterius Sancti signet, cum quid
factum indicare vult festo aliquo et diebus Sanctis, quod
Dominica, feria secunda, aut tertia, fuerit celebratum?
Quid, quod fortassis ne ipso quidem Chenuto auctore
dici potest B. Rogerius die S. Marci, seu XXV Aprilis,
eo anno obisse? Nam testamentum ipsius citat, sibi ab
Ternensis cœnobii Priore communitatum, conditumque
XXIV Februarii MCCCXXVII. Si id scriptum secundum
morem illius ætatis, qui annum unum Calendis Januarii,
sed a Paschate ordiebantur Galli: non poterit die octava
Paschæ ejusdem anni, id est, decem integris mensibus
prius quam testamentum faceret, mortuus existimari.
Unde id nos potius coniecimus, Februarii mense anni
MCCCXXVII testamentum illud esse conscriptum, ærentum-
que ejus decessum mensis Martii Kalendis, quæ in epi-
taphio prima feria Marci, sive Martii, dicantur: nam
sic uterque ille mensis, uti et præcedens Januarius, et

videtur
an 1368
mortuus.

I Martii

priores XVII dies Aprilis, secundum dictum calculum,
pars adhuc erant anni MCCCXXVII. Firmat utroque nos-
tram, de Martii Kalendis, conjecturam Claudius Rober-
tus. Etsi enim adducit, un primam Marci feriã diem
XXV Aprilis designet, un Martii primam Dominicam,
primamve diem; testatur tamen ipsius Kalendis, et pridie
postridieque anniversarium illius celebrari solere. Cur
veroniam die fiat, quem quo abite vita, tumultuosa est?

4 In eo, quod jam citavimus, testamento, ut Chenu-
tus refert, ac post eum Robertus et Sammarthani, testa-
tur B. Rogerius, se cum Juris sacriac civilis scientiam
publice Aureliæ profiteretur, Tractatum de Actionibus
scripsisse: qui un usquam extet haud conperimus.

5 Recitat Saussegyus Senatus Parisiensis decretum
anno MCCCXXII latum, quo Episcopo Aurelianensi vetas
privilegium restituitur ac confirmatur, de captivis die
quo primum urbem ingreditur dimittendis. In conserte
comptum dicitur, quod ab antiquo fuerit consuetum,
quod Præpositus Aurelianensis pro tempore in jo-
cundo adventu cujuslibet novi Episcopi Aurelianen-
sis, omnes prisonarios et captos, qui tunc temporis
pro quocunque delicto in prisonibus et carceribus
Regis Aureliani tenebantur, ad portam Burgundie
in præsentia dicti Episcopi adducere, et eos ibidem
dicto Episcopo reddere teneatur, ut idem Episcopus
dictos prisonarios liberet, ac eisdem injungat pœni-
tencias salubres, prout sibi visum fuerit expedire.
Item quod dictus Præpositus ibidem dicto Episcopo
juramentum sub certa forma teneatur prestare, præ-
sertim quod idem Præpositus aliquos de dictis pri-
sonariis non occultaverit, vel ipsos citius expediverit
condemnando, justiciando, vel absolvendo, ex quo
sevit futurum adventum ejusdem, aut alias fraudem
non commiserit ad finem quod reddi non possent
Episcopo memorato. Hoc privilegium, et quæ alia in
eo decreto narrantur, ut sibi senatus sententia restitue-
reantur, obtinuisse B. Rogerium scribit idem Saussegyus,
missæ enim tunc Episcopatum: extare certe acta anno
MCCCXXII. Anno autem insequenti MCCCXXIV, cum fes-
tum Conceptionis B. Mariæ Virginis annuale, in-
signivisse luminari festorum similium, procurante
Jacobio Flotte Cantore Aurelianensi, tradit ex ejus-
dem actis Saussegyus.

E

scripsit in
Jure.

privilegium de
captivis libe-
randis in in-
gressu urbis
Aurelian.
recepit

festum Con-
ceptionis B. V.
illustravit:

Virzonense
cœnobium
notavit.

6 Præter sacra officia, quæ in Lemovicum provin-
cia molitus est Rogerius, Xenodochium nempe ac Ter-
nense aserterium; fuit quasi alter fundator, ut Sam-
marthani scribunt, cœnobii Virzonensis. Est Virzio
oppidum diocesis Bituricensis, quod Virsanam quoque
in regio quopiam instrumento appellatum testatur Pa-
pirius Massonus in descriptione Galliarum per flumina.
Ibi monasterium est Ordinis Benedictini, sanctis Apo-
stolis Petro et Paulo dicatum, ut scribit Claudius Ro-
bertus, a B. Rodolpho Archiepiscopo Bituricensi (de
quo

A de agemus ad xxi Junii fundatum seculo nono, sed quingentis post annis a B. Rogerio restauratum ac locupletius dotatum.

7 Idem sanctus Antistes anno mcccxl die xxi Junii corpus S. Odilonis Abbatis Cluniacensis, cujus ad Kalendarium Junium geminum edidimus Vitam, e loco, ubi prius conditum erat, elevavit ac transtulit : ut ipse in diplomate, quod illic ex Bibliotheca Cluniacensi retulimus, testatur his verbis : Rogerius permissione Divina Bituricensis Archiepiscopus, universis Christi fidelibus salutem in Domino sempiternam. Noveritis, quod de licentia et mandato sanctissimi in Christo Patris Domini nostri, Domini Clementis digna Dei providentia Papae Sexti, Nos una cum Reverendis in Christo Patribus, Dominis Capituliensi Augustinorum et Sauloniensi Praedicatorum ordinis Episcopis, et quamplurimis Abbatibus, Prelatis et personis Ecclesiasticis ad haec vocatis, et insimul in ecclesia Silviacensi, Cluniacensis Ordinis, Claramontensis diocesis congregatis; venerabile corpus almi Confessoris B. Odilonis, de loco in quo hactenus ibidem tumulatum extitit, solemniter relevavimus, juxta sacrosanctae Romanae Ecclesiae traditum nobis formam, ordinationem atque modum : ac ipsius sancti Confessoris caput et alia corporis membra vidimus et propriis manibus tetigimus, tenuimus et palpavimus, et eadem in capsa posuimus et recondidimus honorifice et decenter.

8 Quibus rebus religiosissimus Praesul summam adversus Pontificem Maximum reverentiam declarat, cujus neque inmissa eam sacramenta reliquarum elevationem, visitationem, transpositionemque in thesaurum alium, aggressura sit; neque a mandato in tuto rei gerende modo vel latum unquam recesserit. Nam qui ad id agendum impulsus consilio sit ac pectore, ita deinde significat : Nos enim pensatis ingenuis sancti Confessoris meritis, quae nos ad sui relevationem adduxerunt devote et attraxerunt; cupientes totis viribus incrementum laudis et honoris ejusdem exerebre; ut a Christi fidelibus congruis honoribus et laudibus decoretur et etiam veneretur; nec non ut ecclesiam memorata eo libentius rassa devotionis ab ipsis Christi fidelibus visitetur ac etiam frequentetur etc. Datum... die xxi Junii anno Domini mcccxl. Integrum diploma dedimus post Vitam S. Odilonis 1 Januarii pag. 77.

9 Interfuisse quoque B. Rogerium revelationi corporis S. Mayoli scribit Claudius Robertus, atque ex eo Sammorhoni : cujus rei nec Joannes Chenuus Biturica, nec qui Bituricensia monumenta diligenter excussit Carolus Sanssergues meminerunt. Extant quidem in Bibliotheca Cluniacensi Bullae duae, in quibus mentio fit translationis S. Mayoli Abbatis, prior Clementis II, altera Honorii II; sed mortuus est Clemens IV annis centum ante B. Rogerium, nempe mclxxviii, Honorius IV anno mclxxxviii. De S. Mayoli agemus xi Maii.

VITA

auctore monacho Biturico,
edita a Philippo Labben S. J.

Septuagesimus nonus praefuit a S. Rogerius, vir omnium praecipuus et electus, gratia purae humilitatis praeditus, innocentia preclarus, vite quoque sanctitate mirabilis. Fuit autem iste b patria Lemovicens, ex Castro de Ternis originem duicens. Cujus pater dicebatur r Gaudefridus, cognomento Fortis, vir nobilissimus, dicti castra hominis. Qui ex generosissima conjuge sua, sorore reverendissimi in Christo Patris ac D. D. Guillermi e de Capella-Taillefier, Episcopi Theodosiani atque S. R. E. Cardinalis, genuit tres filios, videlicet Odinetum, Dionysium et Rogerium. Porro quum idem Gaudefridus, homo sano virtutum experimentis ipsa nobilitate clarior, centum

viginti prope esset annorum, praesentis seculi æternas dimittens, ad interminabilem perpetuae felicitatis diem perventurus, ingravit a corpore. Post cujus decessum praedictus Odinetus primogenitus, miles inter ceteros viribus pollens et animi magnitudine clarus, regenda domus curam suscepit. Dionysius vero cum esset etiam multa probitate conspicuus, non multum post in sacerdotali ordine laudabilis vitae cursum maturius coaeplevit.

2 At memoratus Cardinalis cernens Rogerium habere inolebam virtuti musisque natum, curavit tam nobilem pueri animum in florentissima Aurelianensi Academia liberalibus disciplinis inolebendum. Ubi ille quum bonis moribus ac scientiis ulerrime suerrevisset, in theatro litterario primis subselliis collocandus, utriusque Juris Professor clarissimus evasit. Junque ex ea tempore ad Ecclesiasticas dignitates, praemiantem praefato avunculo suo, conscendere nescuit. Ac primum Archipresbyter f Flavracensis in Normannia, deinde Bituricensis Ecclesiae Decanus, postea Aurelianensis Episcopus, denum (idem Episcopus Lemovicensis; ad postremum vero Archiepiscopus Bituricensis effectus est.

3 Quo autem pacto ad Episcopalis dignitatis apicem perveni meruit, videtur necesse praetereundum. Sane dum Clerus omnis et populus universus Aurelianensis civitatis, pro sufficiens novo Antistite ad Ecclesiam die constituta convenisset, affuit inter eos et B. Rogerius. Qui cernens plerosque tam praecipitis animi, tamque perniciosi esse, ut sacrosanctam Sedem dignitateque affectare non reformidantes, sese non ingererent solum, sed (ut nunc, pro dolor!) fieri audimus) violenter inferrent; eundem Canonieorum, ut dicitur, Capitulum ingrediendi, ludens ait : Et ego quidem optarem homines electiores pro hac re mei meminisse. Tum Canonieus, vir facete lepore solers, rem, ut erat, ad consistorium habuit, divino oblatus Spiritu surrexit, et in medio consistentium stans : Viri Fratres (ingenuae aut) mihi certe testes sunt eorum et terra, quod hodie unanimiter elegeritis atque petieritis. Hominum Rogerium vobis in Praesulem constitui. Sed et ego secundum vestram sententiam, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti eundem prout fieri debere hinc civitati summum sacerdotem, utpote Angelici vultus hominem, sanctitate praeditum et caelesti sapientia insignem. Denique oportet esse vobis persuasissimum, sic visum fore Spiritui sancto, eum resistere sine grandi peccato non poteritis. Igitur illo hac ita perorante, omnes Canoniei divomutu unanimiter ipsam S. Rogerium in Episcopum elegerunt.

4 Qui tamen ut sensit super se sortem electionis futuram, territus tam oneris magnitudine, tam virum suum, ut ipse putabat, imbecillitate, reclamans affirmabat, eam id officii postulasset, se minime fuisse serio locutum ; eos autem falsa opinione decipi, qui tantillum existimare fore idoneum Pontificem. Sed ut triviali utar adagio, plurimum calculus viat. Dumque ille probe adverteret etiam totius populi suffragia in suam consentire personam, vix tandem persuasum habuit, ut se pateretur consecrationis oleo ungi, et pontifici infula amictiri. Et quidem non humana industria, sed potius superiora elementa ipsam constat ad id dignitatis fuisse pro-
fectum. Unde in hoc non queo satis admirari divinitatis inseruitabile consilium, quae vel tam juvenda tamque lepida occasione Sanctum suum muniticare voluerit, praeveniendo eum in benedictionibus dulcedinis sae.

5 Ceterum

litteris eruditur;

Juris scientiam Aureliae docet:

per varios dignitatum gradus,

fit tandem Archiepiscopus Bituricensis:

E

ad Episcopatum Aurelianensem se joco commendans,

serio omnium suffragiis eligitur:

F

conatur omnes deprecari,

frustra:

corpus S. Odilonis elevavit,

magna erga Pont. Max. reverentia,

in Sanctum ipsum pietate

an etiam S. Mayoli?

a

b

c

B Rogerius nobili loco natus in Lemovicens,

e

A 5 Ceterum operæ pretium atque necessarium visum est mihi, non solum causam modumque profectionis ejus scribere, verum etiam admirabilem ejusdem conversationem in lucem conspectumque omnium vel ex parte prodere; ratus ex istiusmodi relatione plurimum venerando huic Antistiti laudem, et nonnullam legenti ædificationem accessuram. Hic itaque ab adolescentia amorem rerum fluxarum prorsus despiciens, pudicitiam ac sobrietatem, quod tam laudandum fuit in juvene, quam rarum, et quicquid ad animum cum scientiis tum virtutibus exornandum expedit, impiger sectatus fuerat. Qui etiam post adeptum Pontificatus honorem, antecessores suos ita factis æmulatus est, ut celebri per orbem fama non aliter quam clarissima tuba virtutes ipsius prædicarentur. Inter quas innumeras, hæc singulari omnium applausu excipiebantur: quod videlicet mirum quendam pietatis ardorem jugiter spirans, salutifera doctrina blande ac placide monstraret omnibus æternæ felicitatis viam: quod nihil eorum prætermitteret, quæcumque subditis posset in consilium adferre; quod tam singulari benevolentia, tamque incredibili humanitatis suavitate exciperet omnes, ut ipsos quoque (si quos habebat) adversarios gratiæ vi quadam alliceret, et ab eisdem veneraretur: quod nunquam petitionibus afflictorum solatium, quod adhibere posset, denegaret: quod hospitalitate adeo insignis fuit, ut ejus domus peregrinis ac pauperibus semper patuerit: quod nullis specialibus compatiens, eorum indigentiam soleret liberalissime relevare.

6 Quid multa? Denique si quis sobrietatis nomine est commendabilis, hic omnium maxime. Erat enim cibi potusque parcissimus. Unde non præterito huic loco breviter adjicere, quod perseverante usque ad hanc meam ætatem fama vulgatum accepi, licet id parum sincera fide dignum existimem. *g* Fertur sane, quod aliquando dum juxta quamdam popinam idem Pontifex Rogerius forte transiens, recentis pastilli delectatus odore fuisset, ipsum pastillum sibi clam eo jubente allatum adhuc bullentem capiti suo instar pilei inposuerit, in sese vel levem gulæ suggestionem tam crudeli exustione puniens. Quamobrem facile advertitur ad quantam perfectioris vite evigilantiam vir sanctus conscenderat, qui (ut diximus) vel tenuem naturæ appetitum minime dimiserit fore inultum. Sed tanta cum severitate ipsum damnare voluerit.

7 Interea vero memoratus Odinetus frater ipsius e vivis excedens, unicuique reliquit filium, vocabulo Joannem, adolescentulum sane cultissimis purissimisque moribus pellucide florentem, nec non sua eximia indole (nisi cita morte præreptus fuisset) nemini non magna pollicentem. Dum enim ille philosopharetur Parisiis, et quadam die traducendi temporis gratia, juxta ripam Sequanæ cum sodalibus spatiauerit, casu decidens in amnem, statim aquarum violentia suffocatus exhalavit spiritum. Quo ita lamentabiliter extincto S. Rogerius universam paternæ hereditatis successionem solus pacifice possidens, illico ut cum Psalmista veraciter decantare posset: Domus mea, domus Orationis vocabitur; decrevit monasterium construere apud Ternas suæ nativitatis locum. Quod commodius ad effectum ut perduceret, dimisso Aurelianensi Episcopatu, se ad regendam h. Lemovicensem Ecclesiam transtulit. Porro sic nunc ejusdem monasterii ædificium ordinavit, ut sacræ ædis magnus altare in ipso (quo eum fuerat enixa sua genitrix) loco constituerit, ac propria manu consecraverit. Sciendum vero est quod per idem tempus ordo Cælestinorum, miro Dei favore pollens, viros tum scientia tum magnis virtutibus integerrimos mirabiliter producebat. Cujus institutor fuit Dominus i Petrus de Marrone, qui postea

Martini T. I.

dictus est Cælestinus V Pontifex Maximus, vir inter ceteros et sacræ religionis integritate, et vitæ innocentia, ac insigni sanctitate clarissimus. Quia igitur hunc in humanis cœlibem vitam ducentem Rogerius in sua juventute optime nosse ac videre meruerat, singularem erga ipsum et ejus Ordinem gerens devotionem, non nisi de eodem Ordine viros religiositate insignes voluit inhabitare suum monasterium de Ternis.

8 Interea cum divina providente clementia idem Aquitanorum Primas Biturici constitutus fuisset, xenodochium quoque in h. Marchia fundavit: ut videlicet dum semper in illo loco de redditibus (quos facta solum donatione illidem delegavit) peregrinorum ac pauperum necessitati pro Dei amore liberaliter subventum foret, justitia ejus (ut canitur in Psalmo) maneret in seculum sæculi. O Pontificem dignissimum, nullo certe laudum genere non afficiendum? Cui re vera non suffecit, suis tantum temporibus pauperum Christi inopiam misericorditer sublevare, nisi etiam in futuris longe generationes indigentia miserorum pia sollicitudine providisset. O utinam ad illius formam Præsules quamplurimi contenderent, a quibus præcipue pendet totius reipublicæ disciplina! Id profecto si fieret, regnaret in nobis Christus, et sub illius vexillis felici tranquillitate frueretur orbis.

9 At Pontifex sanctissimus Rogerius cum unus esset ex optimis atque electis pastoribus, de quibus Dominus per Hieremiam Prophetam ait, Dabo vobis Pastores juxta cor meum, et pascent vos scientia et doctrina; non minus doctrina quam exemplo Ecclesiæ Bituricensis ab omnibus vitiis seu hæresibus zizaniis (quæ sincera pietatis latissimam segetem vitiant) repurgare vigilantissime studebat. Attamen non desinere aliquanti tenebrarum filii, qui dum vitam suam ad lucidissimum exemplar sanctæ conversationis tanti Præsulis componere debuissent, non solum salutaria ipsius monita parvipendebant; verum etiam (quod extremæ demeritæ est) adversum se invicem contentione, zelo, livore, superbia, inimicitia atque odiis magis inflammati, ipsum virum sanctum valde affligebant.

10 Quamobrem tantæ ingratitudeis mox poenas meruit, missa in eos cœlitus lamentabili ultione, l Anno si quidem Dominicæ Incarnationis mcccum urbem Bituricensem (salva dumtaxat Cathedrali ecclesia et Episcopali domo) vorax ignis flamma absumpsit: atque ne cuiquam dubium fieret hanc divini esse judicii vindictam, dum civitatis pars una penitus incendio consumpta fuisset, ventus vehementis sui flatus violentia ignis flammas ad integram partem urbis exurendam reflectens, nullam omnino domum intactam reliquit. Quo peracto, beatissimus Pater Rogerius duos corde et publice peccantes arguendo atque durius increpando admonerat, ut qui Deum metuere, et ejus mandata custodire in rerum omnium abundantia et temporum tranquillitate noluerant, saltem post flagella ab iniquitatibus suis salubriter resipiscerent. Igitur historiæ tradere heuit quod justo Dei judicio, et necessaria correptione Bituriges divinam senserint manum.

11 Ceterum ut semel finiam, locatus Pontifex Rogerius dum inter ceteros doctrina, religione ac insigni sanctitate clarissimus haberetur in plebe, essetque jam nonagenarius, cœlo dignus, terris ereptus, ad immortales triumphos Angelicis manibus translatus est. Morituros autem ordinavit suas opes m pueris studentibus tribui, et ut corpus suum in monasterio de Ternis sepeliretur: sed quibusdam impudentis supervenientibus cum non potuisset illic inferri, apud h. Cathedrali ecclesiam maxima veneratione et celebritate humatum est. Ad cujus sepulchrum

D
votum fundatur, S. Petrus de Morono additus:

alibi xenodochium fundat:

Ps 111.3

B

Archiep. factus vita excurrere contendit: Jer. 3. 15

mali monita ejus spernunt:

I

qui incendio totius urbis divinitus puniuntur:

postea impetatos durius increpat:

nonagenarius moritur,

m cum bonis pietas studentibus legasset:

h

ut antea semper,

ia præsertim Episcopus,

propriis ei gradui virtutibus floret:

castigat miro modo (si vero) gulæ appetitum:

g

fratrum ei nepotis hæres factus,

1s 56 7 monasterium in patria fundat,

h fac. us Ep. Lemovicen.

et alie construnt Cælestinos,

i

A pulchrum ob ingentia miracula, non cives solum, verum etiam rustici catervatim concurrunt, velleria ovium aliasve oblationes, in testimonium sanctitatis, apportantes. Bi versus in ejus tumulari lapide leguntur :

De Ternis natus Rogerius intumulus,
Noster Præfatus jacet intus bene gratus,
Ter c. mille dabis, sex x septem numerabis.
In prima feria (quem suscipe Virgo Maria)
Marci migravit, quia caste semper amavit.

12 Sedit annis viginti quatuor, mensibus sex, ab anno MCCCLXII ad annum MCCCLXXII, præfatus in Roma: o Clemente VI, Innocentio VI, et Urbano V; imperantibus p Ludovico Bavaro et Carolo IV; atque regnantibus in Francia q Philippo VI, Joanne I et Carolo V; Biturici autem fidei et strenue principante Domino r Joanne Duce Magno; qui eodem anno, quo sanctus Rogerius migravit ad Christum, datis Capitoli Bituricensi sex viginti libris perpetui redditus amortizatis, fundavit illam Missam que singulis diebus in Aurora ad pulsationem unius magnæ campanæ dicitur cum Nota, ad altare sanctæ Dei Genitricis Mariæ, retro altare a B. Guillelmi in eadem Bituricensi Ecclesia: quique sacram a dem Palatii magnis edificavit sumptibus, ut paullo post a nobis accuratius dicitur. Vacat Sedes sex mensibus.

a Demochares, S. Rogerius. b Sausseus, patria Marchia, apud Lemovicens in castro de Ternis etc. c Sausseus, Imolensis, Summarthani et Chenu. d Adolfridus, Eland Roberti, Gualdu. — d Inde ipse quoque Rogerio cognomen de Post tribuitur Saus.

Chenu, alio. — c Sausseus quoque hunc Gualdum de Capella Taillefer appellat: Chenuus, Petrum d'Arradon, Dominum de Taillefer: Cf. Roberti et Ferdinandi Cybellis in Additionibus ad Cuicommum, Petrum d'Arradon, Dominum Capella de Taillefer: atque la quoque ombo avunculum nunt fuisse B. Rogerii Archiepiscopi Bituric. et Regis Gallie Cancellarium. Summarthani solum Petrum de la Chapelle vocant, ut patris interpretis, velut triam illorum scriptorum sententiam respicientes, ita scribunt: Eum nomen cum Petro d'Arradon, Francie Cancellario confundunt. Gualdum Cancellum in Antiquitat. Languedocicæ, Bernardum Guidonem scriptis, ut ait, solum Petrum de Capella vocat, a loco nutritum in Lemovicum provinciam. — f Sausseus, Abrincensis, quod Gallie est d'Arauches Chenuus Avuracensis, et in margine indicat Exreus, alio, ut Summarthani habent, Ebroicensis. — g Quilibet hanc narrationem, seu fabellam, Sausseus. h Chenu et Demochares in suis Lemovicensium Episcoporum Catalogis, non satis accurate, cum omittunt. — i Videtur S. Petrus de Morano, sive Celestini v, datam 19. Maii. — k Marchia Gallia provincia est, ciclam Lemovicibus. — l Eo anno contigisse illud interdictum scribit Sausseus, et Romam vult delapsa excusatum. At Cf. Roberti et Summarthani anno 1357 revivisse tradunt. — m Chenuus et Summarthani supra citato refert, cum Ternensi canobus, præter patrum domum de Ternis, et alium locum de Castellaris, cum amborum pertinentiis universis in fundationem ecclesiæ, eodem legasse unius et singulas suas reliquias, Capellas et ornamenta tam in auro quam in argenteo. Mitrix et Gressus exemplis cum bibliothecæ: reliqua bona aliis Ecclesiis et pauperibus: atque ita Ecclesiis et pauperes fecisse heredes. At Sausseus, Moriens, lupat, facillat omnes suas in pauperes studios distribui testamento cavet. — n Chenu: Corpus ejus jacet juxta majus altare ecclesiæ Cathedralis in dextra parte. — o Constat Sausseus. — p Sedemat hi Pontifices, Clementis vi 19. Maii 1343 et Decemb. 1352, Innocentius vi non, ut ex eodem erant, ix) a 18. Dec. 1352 ad 12. Septemb. 1362, Urbanus v a 27. Septemb. 1362 ad 19. Decemb. 1370. — q Ludolico Bavaro mortuo an. 1347, imperium dem adolfridus, superiore anno eodem cum designatus Cesar Carolus ix usque ad 29. Novemb. 1378. — r Philippus vi a 2. Februario 1328 usque ad 22. Augusti 1350. Joannes inde usque ad 3. April. 1361 cum Carolus v. ad 1360. — s Filius hic fuit Joannis I, frater Caroli v, Regum Franciæ, fundalis in Historia Bituricensi Joannis Chenuum. Loxmii — t Videtur hujus S. Gualdum, alio Guillelmo, dedimus 19. Januarii.

B. Rogerii
testamentum.

B.

DE BEATO BONAVIDA

FABRO FERRARIO, TERTII ORDINIS S. FRANCISCI, LUGI IN ITALIA.

Faminiæ oppidum est Lucus, vulgo Lugo, in Foro-Cornetanensi, sive Imolensi diocesi: quod suo tempore Leonhardus Albertus fuisse scribit castellum perhonestum et omnibus rebus ad vitam abundans, atque ædificia splendida habuisse, quamquam muro fossaque septum minime esset. Illic candelabrum est Ordinis S. Francisci, in quo ut testatur Lucas Hadynus tom. 4. Annal. ad an. 1319 num. 48) jacet sub altari S. Antonii Patavini B. Bonavita Lugensis.

2 Eum Martyrologio Franciscano ad Kal. Martias ita inscribit Arturus du Monster: Apud Lugum, diocesis Imolensis oppidum in Romandiola, beati Bonaviti Confessoris Tertiarum, vite sanctitate et crebris miraculis glories. Tradit deinde in Notis, ex Wadingo, vitam ejus diffusè scriptam apud Lugenses extare. Ea ipso oppido Lugo hanc gestorum ejus Synopsin accepimus et tabularum ejus oppidi transscriptam: nam apud PP. Franciscanos ille nihil de eo extare aiant mandatum litteris. Porro Synopsin sic habet.

3 B. Bonavita de Lugo Turlotti oriundus, professione faber ferrarius, a tenoris oratione ardentissimus, orando spiritum Deo ferventissime commendabat: nam ambulans et sedens, laborans et vacans, intus et foris, adeo erat contemplationi intentus, tanto devotionis excessu in spiritu, ut quid circa se ageretur exterius, omnino nesciret. Accidit enim Lugi, quod validus ignis plurimas domos dno incendio cremabat, adeo quod a domibus Telaldorum usque ad domum illorum de Zanellis nihil proceris videbatur illesum: confusum tumultuario ad funestum spectaculum multitudo utriusque sexus, laborabantque validissimo ad extinctionem ignis. Quo audito, non impiger accessit: qui dum videret incendium, a lacrymis sese continere non valuit: et ab eo, signo Crucis prefatus, totus potius totaliter absorptus evanuit, ita ut quis non potuisset candelam accendere.

4 Semel sua oratione a periculo fluminis rapidi sospes evasit, et alveum sicco pede transivit. Fuit quoque pauperum zelator: sepeliebat mortuos, ut alter Tobias, et captivorum carceres visitabat. Quendam pauperem mendicantem Lugi ante fores ecclesiæ S. Francisci, media hyeme frigore torpentem, propria veste conperuit: quem cum juvenes viderent seminudum, saxis et clamoribus ei turpiter insultabant: famulus vero Domini, nulla fractus injuria, cuncta patienter sustinebat. Altera vice caligas, quas sibi de novo paraverat, egeno donavit.

5 Quidam compater de Rubis brachium sibi incidit lethaliter: quem adeo sanavit, quod neque vestigium cicatricis remansit. Quendam mulierem sordidam recepit per merita B. Bonavite. Quendam mercator Pisarenensis ad invocationem B. Bonavite a naufragio liberatus est. Tandem cum a demonibus fuisset crudeliter flagellatus (Deo permittente) B. Bonavita, fuit confortatus a Deo. Tunc lux fulsit de caelo, et completis vitæ lupis miseriis, anima illa sanctissima carne soluta, est in abyssum divinæ caritatis absorpta. Corpus ejus delatum est in ecclesiam PP. Minorum, campanis sponte, nulla trahente, pulsanibus, statimque miraculis coruscavit. Aceola habent in magna veneratione cordam: et venerandum ejus caput est in quodam vase conditum apud Fratres Lugi in Flammia. Hæc inde, quæ et Petrus Rodolphus Tossianensis, Episcopus Senogathensis, indidem, ut videtur, accepta totidem verbis commemorat in Historia Seraphica pag. 146.

6 Aliam Vitæ illius epitomen exhibet Wadingus ad annum MCCCLXX, breviorum quidem, sed nonnulla distinctius explanantem. Ita ergo scribit num. 42: Obijt hoc anno Kalendis Martii in oppido Lugi, diocesis Imolensis in Romandiola, B. Bonavita, ibidem humili genere natus: qui ab incunte ætate virtutis et penitentiae operibus addictus, tertii Ordinis S. Francisci habitum assumpsit. Nullus eo continetur, nullus

derelictus
in articulo sub-
mersionis
captivus.

pauperibus
subiecit:

miraculose
sanctum sanavit,
F
item sordidam
quemdam a
naufragio
liberavit.

a demonibus
flagellatur.

sancte mori-
tur

miraculis
coruscavit,
quos heliquos
honorantur.

Vita citæ ejus
epitome.

typolum
cibus miraculis
cives l,
et donariis
honorantur.

Ejus epitaphium.

quandiu
sederit.

o

p

q

quibus virentibus Principibus.

r

s

B

AN. MCCCLXX.
I MARTII

Lugi, in
diocesi
Imolensi.

honorifice
conditus
B. Bonavita.

terti ord.
S. Francis.

C

faber ferrarius.

a tenoris
devotus
prenti.

in incensum
sig. o Crucis
re-ignit:

continens ejus virtutes,
et miracula :
pauperibus escam divinitus obtinet :
Reliquæ ejus miraculis illustrantur,
et vitam honorantur,

A nullus humilior, nullus in egenos pro sua conditione liberalior. Ad tantam demum pervenit vitæ perfectionem, ut per signum sanctæ Crucis quamplurimos curaverit infirmos, spiritus malignos ab obsessis lugaverit, fluvium Lugo adlabentem, in duas partes signo Crucis a se divisum, sicco pede, simul cum bobus quos minabat, transierit : pauperibus alimenta divinitus ministrata exhiberit, et alias plura dederit absque prioris substantiæ detrimento. Ignem oppidum Lugense et vicum Laudælongæ depascentem signo Crucis extinxit : et multa alia patravit miracula, per quæ magnum pietatis et sanctitatis nomen obtinuit. Decessit anno ætatis trigesimo septimo, sepultus honorifice sub altari sacelli S. Antonii, quod ab eo postea frequentius denominationem accepit, ubi multis effulget miraculis. Caput servatur in sacrario in pulchra theca deaurata, et publicæ venerationi exponitur diebus festis, et circumferri solebat in supplicationibus Rogationum et Corporis Christi.

7 *Ista Wadingus. Quem autem fluvium scribit signo Crucis a beato viro divisum, et sicco pede ab ipsomet et*

bobus, quos ducebat, transitum ; alii tradunt Senil amvis D
lutum ac profundum sinum signo Crucis divisum, iter
quibusdam hominibus, quemadmodum olim Hebræis
Mare Rubrum, præbuisse. Quod vero invenditum Divus
restituit, exarserat id in vico qui Canda-longa dicitur,
Italice Coda-longa, non, ut habet idem Wadingus,
Landa-longa. Altare S. Antonii Patavini, sub quo se-
pultus fuit B. Bonarini, secundum est, quod ad dexte-
ram, templum Lugense FF. Minorum ingredientibus
occurrit. Thecam, cui inclusum sacrum ejusdem caput
in sacrarii adytis asservatur, inargentatam esse accepi-
mus, non ut Wadingus scribat, deauratam ; nisi fortassis
pars sit uliqua ejus ulla auro. Solebat vero circumferri
in publica supplicatione, quæ festo S. Marci Evange-
listæ xxv Aprilis instituitur et Majorum Litaniarum
dicitur, atque us quæ diebus Rogationum et solenni
festo Corporis Christi habeatur. Verum ea nunc religio
exolevit ; an propterea quod solenniter in tabulas Sancto-
rum relatus non est, ea sit Ecclesiæ Præsidum auctori-
tate tantisper abrogata, an quia multorum pietas refraxit
ultro intermissa, hand dum asseruti sumus.

II MARTII.

SANCTI QUI KALEND. MARTII COLUNTUR.

Sancti Martyres Romani sub Alexandro Imperatore passi.
 S. Nestor, { Martyres, Pergæ in Pam-
 S. Tribimius, { phylia.
 S. Jovinus, { Martyres, Romæ via la-
 S. Basileus, { tina.
 S. Quintus Thaumaturgus in Æolide.
 S. Lucius, sive Lucas, {
 Episcopus, {
 S. Absalon, { Martyres, Cæsareæ
 S. Lorgius, sive Geor- { in Cappadocia.
 gius, {
 S. Hierolus, {
 S. Primitivus, {
 S. Januarius, {
 S. Paulus, { Martyres in Portu Romano,
 S. Heraclius, {

S. Secundilla, sive
 Secundola, { Martyres in Portu Bo-
 S. Januaria, { mano.
 S. Luciosa, {
 S. Simplicius, Pontifex Romanus.
 S. Joava, seu Jovinus, Leonii in Britannia Ar-
 morica.
 SS. Martyres plurimi a Langobardis in Italia
 occisi.
 S. Cradda, Episcopus merciorum et Lindis-
 farorum, Lichfeldiæ in Anglia.
 S. Willeicus, Presbyter, discipulus, S. Svi-
 berti Episcopi, Cæsaris-werke ad Rhenum.
 S. Lucas Casalius, Abbas Agyraeus in Sici-
 lia.
 B. Carolus Bonus, Comes Flandriæ, Mar-
 tyr.

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI

Sancta Macra Virgo inscripta est per vetusta MS.
 Remensi, ecclesie SS. Timothei et Apollinari-
 ris, item MS. Martyrol. Pragensi. Eodem
 Martyr Remis celebratur in Martyrol. Galli-
 cano Saussani, in sacro Gynæceo Arturi a Monas-
 terio, et Menologio Virginiū Lahicri nostri. Vitam
 dedimus vi Januarii.

S. Parnonius unus ex septem Diaconis. Menologium
 Græcorum a Canisio editum, Apostolus unus ex
 septuaginta. Gœci in magnis Meneis. Nos cum
 Latinis de eo egimus xii Januarii.

S. Savinianus Martyris translatio Cretas. Martyrol.
 MS. Colon. Carmelitarum. Est S. Salimianus, cu-
 jus corpus non Cretas, sed Treas translatum diri-
 mus § 2 ad ejus Vitam xix Januarii.

S. Joannes Theristes monachus ordinis S. Basilii
 apud Stylium in Calabria, adscriptus hoc die Cata-
 logo Sanctorum Italiae apud Ferrarium, ejus elo-
 gium dedimus et discussimus die ejus natali xxiv Feb.

S. Avertanus Ordinis Carmelitarum relatus in Or-
 dine officiorum Hispaniæ. Vitam dedimus xxv Feb.
 S. Porphyrius Episcopus Gazæ, memoratur in Meno-
 logio Basilii Porphyrogeniti, et alio ab Henrico Ca-
 nasio edito, aliisque MSS. Græcis. Vitam ejus edui-
 mus xxvi Februarii.

Macarius Martyres antiquum MS. Casinense.
 et { Suspiciamus illos esse, quos retulimus
 Rufinus { xxviii Februarii.

S. Antonina Christi Martyr in niche Niersæ inscripta
 est hoc die quatuor diversis Menologiis MSS. Græ-
 cis, uti diximus i Martii.

Hermes Martyres, antiquum MS. Casinense. Vi-
 dentur Massilienses esse, de quibus egi-
 mus i Martii.

S. Donati Martyris ix Loet, celebris memoria in Bre-
 viario Mazarabica, sive S. Isidori. Nullus occurrit
 in aliis fustis hoc die Donatus : aliunde forsau huc
 translatus. Inter Martyres Afros, qui et Hispaniæ
 attribuantur, colitur S. Donatus Carthagine passus
 i Martii.

Est olus inter Afros, qui et Hispaniæ tribuitur,
 in Martii.

S. David Episcopus Menevensis refertur in Menologio
 Sctorum Camerari. Vitam ejus dedimus i Martii.

S. Albinus Ep. Andegavensis colitur hoc die apud
 Canonicos Regulares S. Salvatoris, hesterno die ve-
 neratione S. Herulani Episcopi Perusini impedito.
 Inscriptus etiam est S. Albinus Martyrologio Ger-
 manico Canisii. Vitam dedimus i Martii.

Erepius inter Martyres refertur in Martyrol. S. He-
 ronimi Parisi edito ex MS. Corbeicensi, et in altero
 Corbeicensi MS. ex priore contracto : pro quo in
 Martyrol. Lucensi et altero MS. S. Hieronymi, et
 quam plurimis MSS. legitur Cæsarem in Cappado-
 cia, ut ad Martyres hujus urbis dictum.

Eustachius Martyr inscriptus est Kalendario Coptico
 sive Arabico, nobis ignotus.

Leporius Episcopus Confessor inscriptus Auctario
 Usuardi ab Hermanno Green, et Leporius Epi-
 scopus adjuuctus S. Lucio Episcopo infra hoc die,
 ubi diximus videtur illum ab alio dici Herolim, He-
 raelium etc.

S. Pimianus aliquis in notis ad Vitam S. Baruchi
 xiv Februarii cum S. Ultano nominatus, in textu
 per oblivionem a Colgano omissus. Ibidem dicitur non
 esse celebris ille Cluaucoardensis Abbas, sed vel
 S. Pimianus de Maghile, qui floruit circa annum
 dxc, vel aliquis alius ex eis qui in Tamlactensi Ma-
 rianique Martyrologis referuntur ad xv et x Martii,
 aut alium aliquem diem : de quibus cum ille neutro
 die quidquam, expectamus nunquid certius alii
 menses sint allaturi.

Comillus et hoc et sequenti die relatus in Mariani et
 Tamlactensi Martyrologis, idemne vel diversi sint
 aut inter se, aut cum aliis, de quibus Colganus ad
 xvii et xxviii hujus mensis, itemque cum aliis ejus-
 dem nominis pluribus aliis recursuris, non est unde
 possimus discernere, notum de cultu eorum statuere
 aliquid.

Mantuanus simpliciter relatus in Tamlactensi aliisque,
 a Macrino Germano Presbyter appellatur : Cathal-
 dus autem Maquir ait, teste Colgano, eum hoc die
 coli in loco Blanis dicto : que probabile faciunt di-
 versum hunc esse a S. Patrien discipulo Diacono in
 Actis cognominato, ejus ille ecclesiam desolandam
 profanandamque prædixit. Non est tamen cur de al-
 teruto, sumus solliciti, quamvis nihil certius adfertur
 de cultu.

Tedgno

Tedgnæ et Monendabbis Abbatum in Hibernia meminit in suis ad Usuardum additionibus Hermannus Greven. Teugnæ Florarium MS. SS. quem facile quispiam crediderit esse Fernanum Abbatem Hiensem infra nominandum : sed in re obscura, atque exigua auctoritate, non libet dirimere : satis est eorum in Hibernia esse ignota, ut de his nos tacere possimus.

Cuanus, cognomento Mansuetus, sive Placidus, in notis ad vitam S. Channæ IV. Erb. dicitur a Colgno mortuus hoc die anno DCCXIII, ex Tamhuctensi, ut apparet, et Gormanii Martyrologiis : de quo nihil ad hunc diem ipsemet tradit, nec nobis plura dicere suppetit.

Lugalius Presbyter nomen inter sanctos habet hoc die in Tamhuctensi et Mariani Gormanii Hagiologiis : quem esse Tulehani filium in Vita S. Columbæ ab Adamnino honoratum titulo hominis sancti, dum ei S. Columbæ transitum et gloriam revelatam scribit, Colganus ex eo sequi putat, quod alii ejusdem nominis sancti ab Historicis Hibernicis memorati, loci, cultus et parentela circumstantiis demonstrant aliis diebus esse colendi : quæ consequentia nobis tam clara non est, quam quod Lugalius Tulehani filius diversus ab alio Lugadio sit Hiensi monacho, et ad varia negotia magistri sui Columbæ legato : et quamvis clava consequentia foret, necdum tamen satis constaret de cultu.

Fergna Britannicus Episcopus, et Abbas Hic S. Columbe Killæ, refertur hoc die inter Sanctos in Martyrologio Mariani Gormanii et Tamhuctensi : ex usque a Colgno, qui ipsius S. Columbæ non modo successorem, quartumque Archidiaconum illius modernum fuit per annos XXI : sed et cognatum fuisse probabile existimat, et anno DCCXXI excessisse e vivis : ex quibus non satis nobis de cultu liquet : multo autem minus an hic ille Virgineus, sive Fergnovus sit, cuius mentionem non uno loco in Vita S. Columbæ Adamninus facit, utlem Hiensis Abbas : apud quem tamen nihil est, ex quo colligi possit prædictum Virgineum ibi aliquando vel Abbatem fuisse, vel Sanctorum ritu honoratum.

S. Eraddus Archiepiscopus Eboracensis prius monachus in Anglia. Calendarium MS. Sanctorum Ordinis S. Benedicti, monasterii S. Salvatoris. Videtur esse S. Ceadda Episcopus, de quo hoc die agimus et hunc locum examinamus.

Guilermus Anglicus Sacerdos refertur a Petro de Natalibus et aliis recentioribus istum secutus : de eo agimus hoc die ad vitam S. Willeri Sacerdotis, a quo non videtur alius constitutus.

Herfridi Abbatum atque particulari reliquiarum Pontisæ observantur in sacello regio et collegio S. Melloni Episcopi Rotomagensis : ut Catalogus reliquiarum excusus indicat, in quo hæc Abbatibus obscriptus a dies Martii. Forsan nomina fuisse corrupta, et Hermafridi et Conrad, aut Cronani legendum aut simile quid. Omittimus dum major lux accedat, quam coram apud Pontisæ nunc scire non potuimus.

Stephanus e monacho Cisterciensi monasterii Alvastrensis, creatus primus Archiepiscopus Upsalensis in Suecia, anno MCCCXXXV plenius operibus bonis in Domino feliciter obdormivit. Ita Joannes Magnus lib. 2 de Vita Pontificum Upsalensium : quo citato referunt ad hunc diem Martii Chrysostomus Henriquez in Menologio Cisterciensi, et hunc secutus Bucelinus in Menologio Benedictino et Beatus compellunt : imo Philippus Sequanus et Barnabas de Montalto Sanctum nuncupant, et ut Sanctum coli. Omittit eum in Vita Aquilone Joannes Vastorius. Nec est inscriptus Catalogo Sanctorum aut Beatorum Ordinis Cisterciensis Divione edito, aut a Miræo congesto.

Arnulphus XIX Abbas Villariensis in Brabantia, anno MCCXXVI, VI Nonas Martii ex hac vita migravit. Eum suis Martyrologiis ut Beatum inscripserunt Henriquez, Menardus, Bucelinus Saussains : hic tamen ad Pios ablegat : ut virum venerabilem memorant Fisen in Floribus Leodiensibus, Raissius in Auctario Molani ad Natales Sanctorum Belgii, Miræus in Chronico Cisterciensi, alique.

Andreas monachus in Rivosisco Cisterciensium cenobio in Hispania, inscriptus est in Menologio Henriquez et Bucelini, et omisso nomine in Calendario Divione excuso et dicitur is esse, cujus felicem obitum describit Casarius lib. 7 Historia cap. 51 et ex eo et alii. Omissus est a Tamaio Salazar in Martyrologio Hispanico.

Bonus Abbas Case-Dei, illustris contra Albigenensium errores concionator, hoc die refertur inter Pios viros in Martyrologio Gallicano Saussai, qui de eo iterum sequenti die agit.

Dermilius Mulronius Martyr in Hibernia ex Ordine Minorum inscriptus Martyrol. Franciscano : omissus in Martio Colgani.

Bona-Gratia Avenione, Galterius in Piceno, Petrus in Etruria, Gonsalvus in Lusitania, Paulus a Levanto in Piceno, Joannes a Fabriano in Marchia Anconitana, Ordinis Minorum, inscripti Martyrologio Franciscano Arturi a Monasterio, et ab eo Beati appellati, quod indicasse sufficiat. Memint Bonæ-Gratiæ, ut viri illustres, in Bononia perstrata Masinus.

Beatrix Hermosilla, Virgo Tertiaria Ordinis S. Francisci, Pincus in Castella celebris, inscripta eodem Martyrol. Franciscano et Gyneceo Arturi a Monasterio. Ejus ossa mirantis illustria Pincianus reuerent, et sanctam Abbatissam appellare tradit Haroldus in epitome Annubum Minorum ad annum 1463 num. 20, ceterum ab titulo Beate abstinet. Laherus in Menologio Virgineum Beatri coniungit Elizabetham et Catharinam Virgines, ex eodem S. Francisci Ordine. Nihil de his duabus hoc die Arturus, qui 37 Catharinas, et 24 Elizabethas in suo Martyrologio recenset.

S. Antigonus tyrol. S. Cyraci, alter in MS. antiquo S. Maximini parvo : in pluribus sequenti die in Martii.

Julianus Martyr iungitur in antiquo MS. Casmensi, aliis Martyribus qui ad XXVIII Februarii et Martii spectant, ita et hic aliunde adiunctus videtur. Fursan Julinus scriptus, qui aliis Julius est, et refertur in Martii.

S. Winwalons in Gandavo, MSS. Ultrajectinum S. Martii et Trevirensis S. Martini et Hermannus Greven in Auctario Usuardi dicitur in Martii.

S. Lucius Episcopus via Appii, inscriptus Martyrologio MS. Aquigranensis. Calitur in Martii.

AnnoBedis Virgo Benedictina, inscripta Gyneceo Arturi a Monasterio et Sancta appellata : ejus pius obitus describitur in Vita S. Burgundophoræ, uti dicemus ad in Aprilis.

Ægidius Assisias laicus, Ordinis Minorum ac tertius socius S. Francisci, inscriptus MS. Florario Sanctorum, Additionibus Germani Greven ad Usuardum, Martyrologio Germanico Camis. Alii de eo agunt eum Martyrologio Franciscano die S. Georgii, quo mortuus est in Aprilis.

S. Tauranni Martyris. Ita Greven in Auctario ad Usuardum. Additur in Florario : ac prius Carnotensis urbis in Gallia Episcopi. Hic est S. Carannus Martyr : an Episcopus alibi discutietur in xxviii Maii.

S. Theodotus Episcopus in Cypro, sub Licio Imp. gravissima

gravissima passus, postea in pace mortuus, refertur a *Grecis* in *Menæis* et *Anthologio*, et o *Molano* : in *Martyrologio Romano* cum *Menologio Græcorum* vi Maii.

S. Margareta Virgo post relosas Martyres *Cæsarea* in *Cappadocia* passus addebat in antiquo *MS. Martyrol.* S. Maximi, Numerantur inter *Ursulas* Martyres varæ *Margaretæ*, quarum alienus potest *Translatio* hoc die contigisse, aut certe memoria olim facta S. *Margaritæ*, que colitur xx Julii.

Mera Virgo et Martyr apud *Lectoreuses* in *Vasconia*, hoc die passa traditur in *Supplemento Sansoni*, *Gynæceo Arturi* a *Monasterio*, et *Menologio Virginum Lahevi* In territorio *Lectorensi*, ubi dicatam ardem et oppidulum habet, colitur potissimum, quando cum pluribus nomen referemus xx Julii.

S. Quiriaci Martyris nomen legitur in *Kalendario præfixo Usuardo MS.* quod penes nos est in folio pergameno exaratum. In quo *Kalendario* solum xii nomina per totum Martium annotantur. At quis hic *Quiriacus* non constat, cum præ eo etiam *Cyriacus* legatur. Sex Martyres nomine *Cyriacos* dedimus mense *Januario* et *Februario* septem. At forsitan S. *Quiriacus* est *Augustæ* *Vindelicorum* cum aliis passus xii Augusti.

S. Euthalia Virgo gladio occisa. *Græci* in *Menæis* et apud *Cytheræna*, de qua pluribus iterum agunt, et cum iis *Martyrol. Romanum* xxvii Augusti.

Pelagius i Papa obiit, aut ut alii, sepultus est vi Nonas Martii sive ii die Martii. In antiqua monumenta *Vaticane Basilicæ* a *Mandulo* collecta, *Liber Pontificalis*, *Anastasius bibliothecarius* et *Vita Pontificum* sub *Zutprandi* nomine editæ, *Octavius Pancirolus* in *Thesauris absconditis Urbis Romæ*, regione *Æcclesia Sæ Sanctis Apostolis*, tradit illam quintam ecclesiam esse, quam *Anastasius bibliothecarius* in *Vitis Pontificum* appellat *Apostolorum Philippi et Jacobi*; quæ dum initiaretur mortuus est *Pelagius*. Hinc aut *Pancirolos* memoriam ejus ibidem fieri in divino *Officio*, ad qualem illa sit, non explicat. Ceterum nulli plane *Martyrologio*, cum quamplurimum habemus et manu exarata et typis edita, nomen ejus hoc die reperimus insertum. *Manrolens* et cætera *Felicis* die xxvii Augusti, relato S. *Pelagii* Martyro sub *Numerum*, addunt : Hinc reliquenda est memoria *Pelagii* Papæ primi... et *Pelagii* secundi et neutrum Sanctum compellant. Interim citatis *Manrolyeo* et *Felicio Ferrarius* in *Catalogo generali Sanctorum*, Romæ, inquit, S. *Pelagii* Papæ primi. Ad eundem diem etiam refert *Petrus de Natalibus*, et Sanctum in titulo appellat. Indicat etiam in *Notis Ferrarius* ad illum diem, *Canonicos Regulares officio eum Ecclesiastico cedere*. Habemus varia officia ad usum *Canonicorum Regularium* excusa, in

quibus non reperimus ejus mentionem. Quare cum nec *Baronius* nec *Ciaranus*, neque in suis ad hunc additionibus *Victorellus* aut *Ughellus* Sanctis adscriptum dicant, malumus cum dictis auctoribus deferre ultimam nostram resolutionem in xxvii Augusti.

Aut cum *Hermanno Greven* et *Petro Canisio* in xxxvii Augusti.

S. Optati Episcopi Autissiodorensis translatio. *Galesinus* et *Saussanus*. Natalis ejus celebris est ad diem xxxi Augusti.

B. Sancturria Eugubina, Ordinis S. Benedicti, congregationis S. *Sperandii*, a *Ludovico Jacobillo* tom 1 de SS. *Umbrie* refertur hoc die, diciturque fuisse Ordinis *Servorum B. Mariæ Virginis*. At quidam scriptores illius Ordinis ejus non meminerunt, alii satis obcuræ. Ipse *Jacobillus* tom. 2 eam Ordini *Benedictino* asserit : et mortuam quidem esse fatur die 11 Martii Romæ in monasterio S. *Anne*, sed festum a sanctimonialibus illius congregationis recolit die viii Septemb.

S. Abundii Martyrum translatio. *MSS.* additiones *carthuse Brucellensis*. Coluntur hi Martyres xvi Septemb.

S. Eustochii nomen inscriptum est *Kalendario MS. Carmelico*. Videtur S. *Eustochium* Virgo esse, que colitur xxvii Septemb.

S. Andronicus Martyres sine gladio, *Græce* Ἀνδρόνικος, S. *Athanasia* commemorantes referuntur in magnis *Menæis*, qui idem sancti iterum in *idem Menæis* et *Martyrologio Romano*, quando de iis agendum erit, ix Octobris.

S. Benedictæ Martyrum Translatio. *Martyrol. MS.*

S. Felicitatis S. *Gulile Brucellis*. Valentur esse Martyres *Ursulanæ* e quarum *Sodalitio* servatur Corpus S. *Benedictæ*, in abbata *Vivancensi* apud *Valentinas* in *Hannonia*, et S. *Felicitatis* in monasterio *Marchinnensi* ad *Scarpum Flumen*. Sunt et alibi corpora SS. *Benedictæ* et *Felicitatis* e eisdem *Ursulanis*. Si quid certi occurrat, poterit ad hanc diem natalem indicari xvi Octob.

S. Theodoretus Presbyter Antiochiæ sub *Juliano* passus memoratur in *Menologio MSS Basilii Porphyrogeniti*, et *Cardinalis Barberini*, et in alio *bibliothecæ Ambrosianæ*, signato O num. 148, sed Episcopus dicitur. Aliis Theodorus est. At in *Latinis Martyrologis* refertur xxiii Octobris.

S. Troadius et Socii Martyres, Decio imperante passi. *Græci* in magnis *Menæis* hoc die, et iterum *Troadius* vi Maii. Videtur ix esse, cui agonizanti S. *Gregorius Thaumaturgus* in spiritu adfuit, et ad subeundum martyrium robavit : qui in *Martyrologio Romano* colitur, quando et de sociis agi poterit xxviii Decemb.

ANIMADV.
PAP 6

DE SS. MARTYRIBUS ROMANIS SUB ALEXANDRO IMPERATORE PASSIS, Sylloge historica.

SUB ALEXAN-
DRO IMP.
II MART

Marcus Aurelius Severus Alexander anno Christi cxxi ab Antonio *Magnulo* Imperatore patre suo adoptatus ac Cæsar appellatus est, eique anno sequente vi Idus Martii octavi successit. Principis pace belloque præstans, qui Christi cultui deditus, cum divinus et honores habere ac templum condere per Senatum minime licuisset, cum in lararia veneratus est. Verum cum eos in concilium adhiberet, qui ut juris peritissimi, ita Christianis iniquissimi erant, plurimorum Martyrum exiles extiterunt, quorum sacra memoria ad hunc ii Martii festis Ecclesiasticis adscripta est. Ita vetus Romanum Mar-

tyrologium a *Rasenda* editum : vi Nonas Martii, Romæ *Jovini* et *Basilii*. Et plurimorum Martyrum sub *Alexandro* capitali sententia damnatorum. Qui fere modo hi Martyres in *Martyrologis* post SS. *Jovinum* et *Basilium* referuntur : ut videri possent simul sub *Alexandro* passi : et Acta S. *Stephani* i Papæ, ad ii Augusti illustranda, habet sacra corpora xii Clericorum S. *Stephani*, sub *Valeriano* et *Galerio* martyrio coronatorum, sepulta esse juxta corpora SS. *Jovini* et *Basilii* : ut ante alios interempti necessaria fuerint. Verum cum in illis Actis nulla sociorum Martyrum mentio fiat, et antiqua *Martyrologia* eos etiam sub *Valeriano*

Non sunt hi
Martyres
simul cum
SS. Jovino et
Basilio passi,

A riano et Galieno passos tradant, de illis mox seorsim agemus.

capite plexi
sub Alexandro,

2 Usuardus in codicibus manu exaratis et prælocusis, Nokterus, Bellinus, Manrolycus, Causius, item Martyrologia MSS. Ultrajectinum S. Mariae, Bructellense S. Gudila, ecclesia Coloniae et Lubeca anno 1490 ista habent : Item Romæ Martyrum plurimorum, quos diu cruciatos Imperator Alexander capitali sententia in extremo damnavit : ubi clare a SS. Jovino et Basileo sejunguntur. Interponitur etiam apud Bedam excusum memoria S. Simplicii Papæ, de quo infra agemus. Ceterum cum Bedæ elogio consentit Ado his verbis : Eodem die Martyrum plurimorum sub Alexandro Imperatore passorum, quos diu cruciatos impius Alexander capitali sententia in extremo damnavit. Quæ hæc verborum phrasi in MS. Martyrol. Treverensi in exponuntur : Ipso die plurimorum Martyrum quos Alexander Imperator diu cruciatos Romæ decollari fecit. In MS. Coloniensi, quod apud Carmelitas adseruntur, ita legitur. Item Romæ Sanctorum plurimorum sub Alexandro Imperatore decollatorum. Hæc ultimis fere consenti Viola Sanctorum, Hagenæ anno 1508 excusa.

et Ulpiano
Præfecto,

3 In Romano Martyrologio hodierno cum novo addimento ita legitur : Item Romæ plurimorum sanctorum Martyrum, qui sub Alexandro Imperatore et Ulpiano Præfecto, diu cruciati, ad extremum capitali sententia damnati sunt. Den in Notis dicitur nomen Ulpiani Præfecti additum esse ex vet. manuscrip. Sed quid illud sit non induitur. Dicit horam Martyrum, uno et Jovini ac Basilei, memoria in MS. Martyrol. S. Cyrilli, et multis aliis antiquis. At meminit Ulpiani in Notationibus Galesinus, asserens ex infestissimis hostibus fidei Christianæ, qui consilio Alexandri Imp. aderant, potissimum fuisse Domitium Ulpianum Jurisconsultorum coryphæum, et

Præfectum prætorio, vetera impiorum tyrannorum D Neronis, Domitiani et aliorum de Christianis exterminandis rescripta tradidisse Proconsulibus, in provinciis cum imperio profecturis, ut ex his suum in hoc genere officium æstimarent. Quamobrem factum esse, ut illius etiam tempore et Romæ et in provinciis multa Christianorum millia pro Christi gloria dimicando cederentur; et ubique terror, supplicia, cruciamenta, carceres, catastræ, equulei, ungulae et omnia omnium tormentorum genera, ut in alijs acerbissimarum persecutionum temporibus, contra Christianos adhiberentur. Inter hos Martyres claruit S. Martina Virgo, cujus Acta viderimus ad ipsas Kalendas Januarii, ac monumens post caput I lit. a, alios, quæcumque ab Alexandro in his facta memorantur, Domitio Ulpiano tribuere. Plurimi observat Baronius in Notis ad eundem Kalendas Januarii lit. g.

Ch. stans
infestissimu,

4 Galesinus horum Sanctorum martyriam sub Alexandro Cesare scribit contigisse, his verbis : Romæ Sanctorum Martyrum quamplurimorum, quos primum diu varie cruciatos tandem damari Alexander Caesar jussit. Addit in Notationibus martyrio coronatos Grato et Seleuco Coss. Id est supra memoratos annus cccxi, cum errore annorum tredecim a Galesino reiectus in annum cccxxiv. In MS. Floravio post relatam verbis Usuardi elogium, additur anno salutis cccxiv, persecutionis quintæ anno xx. Cæpit ea persecutio sub L. Septimio Severo anno ccm, naule illius annus xx convenit in dictum annum cccxi, quo Cæsar erat Alexander erratus, qui interim in omnibus pene Martyrologis Imperator appellatur. Ita enim scribit in Catalogo Sanctorum Indix Ferronus : Plurimi hæc die Romæ Alexandro Imperatore passi sunt : quorum numerus haud sciri potuit. Hi propter fidem Christi comprehensi, ac diu ad fidem abnegarent, cruciati : tandem capitalem sententiam exceperunt.

quo tempore
passi?

12

DE SANCTIS MARTYRIBUS

NESTORE ET TRIBIMIO PERGÆ IN PAMPHYLIA.

AN. CCLI
II MART.

De Martyres
passi sub Decio,

(an et Pollione
præfide)

Perge in re-
gione Cibyrate
hæret,

relate ad
1 Martii

P erge Pamphylia secunda metropolis et Præsidium sub Imperatoribus Romanis Sedes, multorum est illustrium Martyrum victoria nobilitata. Ad hanc urbem in persecutione Decii Imperatoris abductus S. Nestor Episcopus Mygdenensis post alia tormenta in crucem actus, coronam martyrii adeptus est, ut ejus Acta ad xxvi Februarium a nobis edita declarant. Idem dicitur Decio scelestissimum obiectum propositum sub Præsidi Pollione, qui tenebat ipsam provinciam, qui non recastans misit equites, qui percurrerent, etiam regale preceptum taxans, ut si alieni essent Christiani, ad edendum immolata idolis cogerentur. Hæc ibi. At Pollio a Græcis Publius appellatur, fuisse Publius Pollio dictus : quo dictum Decio exequente arbitrum sanctorum hucusque Martyres Nestorem et Tribimium, sive Tribimæum, in regione Cibyrate ab ejus satellitibus repositos, in Pergensi etiam urbe, glorioso certamine Martyres coronatos. Idem Cibyrate, et Cibra urbe, agit Strabo lib. 13 Geographia, et iterum lib. 14 ubi Cibyrate minores Pamphylia adscribit. In menæis dicitur χάρωνος κίβρατος, aut κίβρατος, aut κίβρατος : eorumque urbs Perge statuitur.

2 In menæis MSS. Cryptæ Ferratæ, ad diem primum Martii horum Martyrum cultus ita statuitur. Ἀρχιεπίσκοπος τῶν ἁγίων Μαρτύρων Νέστορος καὶ Τριβιμίου. Certamen Sanctorum Martyrum Nestoris et Tribimii. Menologium Græcorum jussu Basilii junioris Imperatoris ante septingentos circiter annos conscriptum hoc de eis elogium addit ad eundem primum Martii :

Sub imperio impissimi Decii, sancti Martyres Nestor et Tribimæus, ex urbe Perge regionis Cibyræotarum, eo quod Christiani essent, et Christum libere audacterque predicarent, apud Præsidem provincie delati sunt. Hic confestim missa multitudo multitudine adduci eos ligatos jussit, et coram tribunali suo sisti, omniaque tormentorum instrumenta in conspectu illorum constitui. Verum intuens illos et suas minas contemnere, et Christum elata voce confiteri, præcepit vestibus spoliari, aridis nervis bonum crudeliter verberari, dein suspensus cremari, donec interiora illorum apparerent. Quibus peractis dum cognoscit illos erga Dominum nostrum Jesum Christum mentem animumque detinere immutabilem, aequuleo depositos tradidit victoribus, a quibus pretiosorum capita cultris abscissa sunt, atque ita late consummantes martyrium Christum Dominum excepit.

in Menologio
De illi Imper.

12

3 In Menæis Græcorum excusis, uti et manu exaratis quæ Divione apud Petrum Franciscum Chisletium adseruntur, memoratur primo Martin Nestorius gladio Martyr et in diem ad secundum diem Martii referuntur : quibus consentit Maximus Cylheræus ἐν βίβλιν ἁγίων. In Menæis in versus proponuntur :

ad 2 Martii

in Menæis
MSS. et excu-
sis.

Ὁ τράχελος Νέστορος πᾶσις τῇ ἑστῇ
Μάρτιν ἡμῶν ἐν τριτῇ Τριβιμίου
Νέστορα δεῦν ἡ χεὶρ συνταχθῆντα δευτερίῃ ἡλῆ
Qui gladio cervicem Nestoris percussit,
Is simuldem ictum iniegit Tribimio.
Nestorem concisum non latuit coactaneus si-
milis secum morte secundus.

Memoria

A Memoria Sanctorum Martyrum Nestoris et Tribinii. Exorti hi fuerunt in regione quidem Cyrcotaurum, urbe vero Perge. At Decio impio regnante, ab idololatris traditi sunt Praesidi regionis, quod Christum predicarent. Vestibus ergo exuti, nervis bubulis verberati sunt. Dein cum in equuleo essent

suspensi, membra eorum tandem verberata sunt, donec viscera paterent. Postremo dum a sententia Christianae fidei non possent deduci, cultro capita eorum sunt abscissa. Eadem leguntur, sed ad primum diem Marti, in MS. Synazario Parisiensi Collegii nostri Claramontani.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

JOVINO ET BASILEO, ROMÆ VIA LATINA,

Synopsis historica.

CIRCA
ANNOVM CCLVIII.
II MARTII.

Romæ via
Latina

Celeberrimam apud primos Christianos extitisse Viam Latinam indicant Acta S. Joannis Apostoli et Evangelistæ, qui in ea prope Urbis portum, etiam Latinam dictam, ex ferventis obedi-
dolo, in quod jussu Domitiani Imperatoris injectus fuerat, divina virtute illatus erat. In hac Via secundo ab Urbe lapide situm est perantiquum S. Tertullini cœmeterium : de quo legenda Roma subterranea Aringhi lib. 4 cap. 5. De S. Tertullino antiqua Acta S. Stephani i Papæ, cum usque mentione SS. Jovini et Basilei, ista habent : Factum est ut Valerianus et Gallienus nefandi-simi persecutores, studio delende religionis Christianorum summopere quærerent B. Stephanum Romæ urbis Episcopum, ut cum vel ejus Clericos detentos diversis poenis allicerent, atque mortis traderent exterminis... Unde factum est ut Clericos duodecim reperissent... quos statim sine audientia capitibus fecit truncari : qui decollati sunt in Via Latina juxta fontem aquaductus. Quorum corpora collegit Tertullinus, licet adhuc Gentilis, et posuit juxta corpora SS. Jovini et Basilei in Via Latina easdem Kalendas Augusti. Ast dies septima Kalendas Augusti jam ante assignata fuerat martyrio SS. Symphronii, Olympii, Theoduli et Exuperii, qui eadem Via Latina ignibus combusti, referuntur Fastis antiquis Ecclesiasticis ad illum diem adscripti, uti ad Kalendas Augusti XII Clerici S. Stephani, dem hic Pontifice occisus posttriduo Kalendas, qui ante Tertullinum baptizatus, ut deus hac ipsa Latina Via miliario ab urbe secundo decollatum in eodem loco in crypta arenaria sepeliverat secundo Kalendas Augusti, de quibus accuratius agendum erit ad dies horum Sanctorum natalis, ac forsan probabimus sententiam repertam in antiquo Martyrologio MS. Ultrajectino Ecclesie S. Martini, in Anglia olim conscripto : in quo dies xxvii Julii sic incipit : Via Latina sanctorum Martyrum Boni Presbyteri, Fausti, Mauri cum aliis septem (nunc novem) qui in Actis S. Stephani Papæ describuntur. Ita eadem die Hermannus Grever in additionibus ad Usuardum, et Caminus in Martyrol. Germanica habent : Item juxta quosdam Passio Boni Presbyteri, Fausti et aliorum decem ex Clero B. Stephani Papæ : atque ita Acta optime coherere, si vi Kalendas ejusdem Augusti, legatur.

coluntur
2 Martii,

2 Hæc occasione Actorum S. Stephani Papæ dicta sufficiunt, quod in eis mentio fiat SS. Jovini et Basilei Martyrum, quibus sacra est hæc secundus Martii dies, quo vetus Martyrologium a Rosweyda editum ista habet : vi Nonas Martii Romæ Jovini et Basilei. Qui Martyres nominantur in MS. Martyrologio Trevirensi S. Martini ac prior Lolanius scribitur, qui alibi etiam Bovinus et Johannes appellatur. Jovinianus in Floro MS. pro supplemento Bedæ. Eodem Vie Latinus inscribit MSS. Leutense, Vullerthunum, Vaticanum archivi S. Petri, et Trevirensis. Bacherianum alius addit sub Alexandro passos. At Bedæ exensum et Canaribus, et Adm in codicibus excusis et MSS. plerisque, Notherus, Bellinus, Maurolycus aliique eorum parum eisdem verbis proferunt, quod et in Mar-

tyrologio hodierna Romana ita legitur : Romæ Via Latina sanctorum Martyrum Jovini et Basilei, qui passi sunt sub Galieno et Valeriano Imperatoribus : circa annum Christi cclviii, uti ea dictis alibi constat.

passi sub
Galieno et
Valeriano :

3 Galeatius, Consus et Ferrarius de Sanctis Italæ urbium securi percussos, palmam martyrii tulisse. Cuius Galeatius in Annotationibus Bedæ, Usuardum, Adonem, in quibus ea non habentur : allegat etiam MS. sed quæ ille non exprimit. Petrus de Natalibus citandus erat, qui ista lib. 3 Catalogi cap. 169 tradit : Jovinus et Basileus Martyres Romæ via Latina passi sunt sub Valeriano et Galieno Imperatoribus : qui per gladium palmam martyrii perceperunt vi Nonas Martii, ut ait Ado. Ferrum, ut dicimus, in hujus codicibus vixit neque manu erratis, neque typoditis, ulla mentio ut gladii aut securis, aut alternis tormenti, quo mors illis gloriosa sit illata.

un securi seu
gladio per-
cussus ?

4 Aringhius loco supra citato asserit ex cœmeterio S. Tertullini, hujus sanctissimi viri corpus una cum aliquot eorumdem Martyrum corporibus ad B. Præxedis ecclesiam a Paschale Papa primo translatum fuisse : nonnulla inde una cum B. Engenie corpore in sanctorum Apostolorum ecclesiam a Stephano Papa vi delata : nonnulla item in sacra B. Laurentii arde, quæ Damasi dicitur, fidelium venerationi recolenda jugiter, deposita esse. Ea singula confirmat Octavius Panciroli in Thronis absconditis Urbis Romæ, et regione 2 ecclesiam 42 recenset XII martyres Clericos S. Stephani, quorum corporum partes in ecclesia S. Præxedis adservantur, aliquorum partes in aliis duobus templis depositæ sunt : et regione 3 ecclesia 5, quæ est sanctorum Apostolorum, scribit plurimas ibidem Sanctorum reliquias esse, aut altariibus inclusas, aut sub cancellis ferreis in media ecclesia conservatas : ibidemque singulorum nomina in appensa tabella legit, interque eos esse SS. Jovini et Basilei, qui imperantibus Valeriano et Gallieno martyrium passi eduntur 2 Martii. Item in regione 12, ecclesia 3, quæ dicitur S. Laurentii in Damaso, refert sub majori altari adservari magnam partem reliquiarum SS. Fausti et Jovini : ut sub altari SS. Michaelis et Andrea, alias partes reliquiarum SS. Boni et Mauri. Sunt autem hi duo cum S. Fausto ex supra memoratis Clericis S. Stephani Papæ, quorum corpora juxta SS. Jovinum et Basileum fuerant sepulta : ne S. Jovinum socium S. Basilei hæc intelligi numerat supra regione 3 ecclesia 5 eadem Panciroli. Annotat etiam Ferrarius supra citatus corpus S. Jovini in basilica S. Laurentii in Damaso adservari. ita inscriptiones et tabellas indicare : quæ de corporis parte intelligenda esse ex Pancirolo constat.

Eorum reli-
quæ sunt in
ecclesia sanc-
torum Aposto-
lorum,

F
et S. Jovini
etiam in
S. Laurentii in
Damaso.

5 Masinus in Bononia perlustrato ad hunc secundum Martii bis meminit S. Basilei Martyris, quod ejus sacrum caput adservetur in ecclesia S. Francisci, et quod corpus S. Basilei dono Gregorii xv Pontificis obtinuit, ad templum S. Josephi, a primaria Mercurii confraternitate cognominatum, delatum sit, et sacra ibidem cum veneratione ab anno mdcxxiii conservetur. Verum ipsam diplomam donationis Gregorii Papæ inspicendum

A spiciendum esset, ac quantum de re non perspecta conjectare licet, alium Basileum Martyrem ab hoc socio S. Jovini suspicamus repertum iri. At si Patres Franciscani jam pridem sacrum caput S. Basilei possederint, veri multo similis apparet eos illud obtinere potuisse a Patribus Franciscanis Romani, qui itidem, ut Bononie Conventuales, basilicam sanctorum Apostolorum, in qua reliquias SS. Jovini et Basilei adservatas diximus, dono Pii II Pontificis ab anno MCCCCLXII habuerunt. Eodem plane modo Sanctimoniales Genuenses monasterii S. Andreae hunc diem consecratum habent ad honorem S. Basilei Martyris, cujus et ipsa corpus possident : sed necessario alterius Basilei. In archimonasterio S. Antonii diocesis Viennensis in Gallia officio duplici celebratur festum S. Basilei Martyris hoc die, ob sacras corporis illius reliquias, quas inter alia Sanctorum corpora ibidem venerati sumus.

D
um et Genua,
et in monasterio S. Antonii.

DE S. QUINTO THAUMATURGO IN AEOLIDE.

CIRCA ANNUM
CCCLXXXIII
II MART.
Calatur
S. Quintus 6
et 12 Marti,

GRÆCI sæpius in fastis suis hujus Sancti viri meminere. Nam ad vi Marti in Menologio a Canisio edito ista traduntur : Eodem die S. Quinti miraculorum effectoris. Quæ in magnis Menæis ita effrivunt : τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἔχουσιν Κοίντου τοῦ Θαυματουργοῦ. At XII Marti in eisdem Menæis ista habentur : Καὶ θῆσις τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Κοίντου τοῦ Θαυματουργοῦ. Et certamen sancti Martyris Quinti Thaumaturgi. Quæ ad hunc diem leguntur in Menologio Græcorum Basilii junioris Imperatoris. Quod autem hic sanctus Martyr jure Thaumaturgus sit appellatus, ostendunt mira sub ejus martyrium prodigia facta, quæ ad hunc etiam diem in subjecto encomio referuntur. Videntur Acta ejus fusiis descripta adhuc latere, aut forsitan intercidisse. De eo ergo isto ex Menæis excusis et MSS. Parisiensibus, Mediolanensibus et Chisletianis dūmus.

B
et sollemniter
2 Marti.

2 Memoria sancti Martyris Quinti Thaumaturgi. Natus hic est in Phrygia, et ad pietatem informatus. Ad Æolidem vero regionem se contulit, ubi omnem egeutibus misericordiam exhibuit. Temporibus porro Aureliani Imperatoris dūta illam Rufus Prætor, ut idolis sacrificia offerat, urget, a demone is obsessus est, sed preces Sancto fudente sanatus. Quare ob beneficium sibi præstitum, donis cum remuneratione dimisit. Rursus qui in idolorum templo versabatur, exorto terræ motu, quo et templum et quæ in eo idola erant, prostrata, arrepta fuga Sanctum dereliquerunt. Cum autem post terræ motum essent quadraginta dies elapsi, prætorum loci suscepit Clearchus, vir prestigis demonum et superstitione idolorum fasciatus, qui Sancti crura confringi jussit : sed hæc statim virtute Christi in integrum sunt restituta, ac sana effecta. Post hanc crurum contritionem, decem subsecutis annis omnem regionem circumvixit, et omnia morborum infirmitatumque

pauperes miser-
corditer
sublebat :

a demone
obsessum
liberat

et crurum
confractione
subito sanatur :

miraculis
clarus moritur

genera curavit, pauperibusque opem variam attulit, atque ita ad Dominum emigravit.

3 Hæc Menæa : quæ eodem, leguntur apud Maximium Cytheræum ἐν βίῳ αἰγίου. Nisi quod locum ogo- nis in excusis Menæis depravatum τοῦ νεολίδᾳ κόμῳ novo mendo νεολίδᾳ scripserit Maximus, quem Parisiensi MS. rectius exhibet τῶν νεολίδᾳ. Est enimvero minoris Æolide regio Æolis inter Ioniæ Mysiæque amplissimum portum circumiens, Lydiaque ad Orientem contermina : quam tu quia κόμῳ legis, cave vicum nannum villamve existimes : nam ut Etymologici auctor, κόμῳ ἢ πόλιν, inquit, κόμῳ οὐδὲ ἡ μείζον ἀρχαία, ἦτοι, τὸ μέγιστον χωρίον. κόμῳ non est urbs, sed territorium majus, atque ut plurimum regio. Sic pagum et Latini olim, et hodie pays Franci latori accipiunt significatu. Quod autem si pro κόμῳ legendum sit κόμῳ, quæ antiquissima Æolide civitas? unde Italice Cumæ indeptæ nomen, ab Æolibus fundata, et Sphyllæ Cumææ antro vaticinisque responsis notissimæ. Atque sic legendum esset νεολίδᾳ κόμῳ.

E

4 Ceterum Aurelianus, sub quo primum Quintus et Christianæ fidei professione et prodigiis clarius exitit, ab anno CCCLXX ad CCCLXXV Imperii Romani habenas tenuit : ipsum ideo gloriosum athletam, qui post varia sub eo circa an. CCCLXXII, quando non in Christianos instantia persecutio est, exultata tormentis superstes decem annis vixit, demum circa annum CCCLXXXII, aut potius sequentem, in celos migrasse arbitramur.

in ca. an. 283

5 Johannes Tonnais Salazar in suo Martyrologio Hispanico adnotavit S. Quintum alius quindecim Martyribus, quos statuit Eloræ in Carpetanis Hispaniæ, in persecutione Maximiani post multa supplicia tolerata, crucemque ideo ipsam, e vita migrasse. Verum quia illis quindecim Martyribus in plures classes distinguimus, quorum alii in Africa, alii in Cappadocia passi sint; ab illis Quintum in Æolide morium separamus.

non in Hispania in crucem actus, F

DE SANCTIS MARTYRIBUS

LUCIO EPISCOPO, SIVE LUCA, ABSALONE, LORGIO, SIVE GEORGIO, HEROLO, PRIMITIVO, JANUARIO, CESAREÆ IN CAPPADOCIA,

Commentarius historicus.

§1 Antiqua Martyrologia discussa. Numerus Martyrum stabilitus.

II MART

Martyres tres
in XI Marti-
rologiis :

Tres primæ Sancti, nulli opposito loco, referuntur hoc die in MSS. Martyrologis Usuardi antequam ad usum Ecclesiæ Cluniacensis, Brunzelensis, Aquinactinæ et quæ adservantur Romæ apud Ughellum ac Patres Congregationis Ratisbonæ, Coloniae etiam apud Carmelitas : item in Martyrologiis ex casis sub nomine ejusdem Usuardi Lubecæ anno 1473, Belinsecundum morem Ecclesiæ Romanæ, Manrolgeri, Felici, Conradi et Molani in prior editione : quibus Marti T. I.

assentitur Petrus de Natalibus lib II Catalogi cap. 130 num. 83 his verbis : Lucius Episcopus, Absalon et Largus Martyro coronati sunt vi Nonas Martii. Ex his Lucius etiam Lucas dicitur, ac Præsul asseritur, Absalon, alius Absalonius, Absolonius, Absolonus et Absolimus appellatur. At Largus pluribus Lorgius, alius Georgius et Largius est. Idem conjunguntur in Martyrol. Romano, et locus martyri indicatur his verbis : Cesareæ in Cappadocia, sanctorum Martyrum Lucii Episcopi, Absalonis et Lorgii, ubi notat Baronius, apud Bedam legi Lucam pro Luvio, ponique seorsum socios, nominibusque eorum depravatis, sed

in Romano ad scripti Cesareæ Cappadociæ :

A ut sic ponerentur, vetusta exemplaria monuisse. *Tamais Salazar hos separat, et Hispanos facit (quod sequenti examinabitur) ut gravissime invehitur in Baronium, quod, neglecto Bedae, exemplaria MSS. secutus fuerit. Nos ergo, ut aliquantulum hinc controversie tumen auferamus, reliqua Martyrologia conferemus.*

2 Martyrologium MS. Bedae vacat, et Florus nihil de his Sanctis profert: sed Martyrologium sub nomine Bedae exensum ista habet. In Caesarea Cappadociae Lucæ Episcopi. In portu Romæ, Pauli, Secundolæ Januariæ. Et Sanctorum Lorgi, Hergli et Absaloni.

qui et quot referantur in variis Bedæ exemplaribus,

In MS. Richebergensi additur in fine Martyris. Ob hanc Bedæ vulgati auctoritatem in secunda et tertii editione Molanus ista adpauit cum his præpositis litteris r Item Lucii Episcopi h in Caesarea Cappadociae. Et sanctorum Martyrum r Absaloni et Lorgii bet Heracli. Per litteram h intelligit Bedam, ex quo adpauit Casaream ac dem Heraclum; per litteram r indicat Martyrologium secundum morem Ecclesie Romanæ, quod emendavit Magister Bellinus de Padua, uti explicant in epistola ad Lectorem. Alii habentis antiqua MSS. Martyrologia sub Bedæ nomine, quæ priores inter se differunt. In Centulensi, sive monasterii S. Richardi, secundum Bedam ista solum continentur.

B Caesarea Cappadociae SS. Lucii, Primitivi et Secundolæ Martyrum. In Martyrologio Ven. Bedae Presbyteri, quod Leodii ad S. Lambertum adseruatur, ista habentur: Item Geroli et Lucii Episcopi. In MS. Aquignunensi, titulum Bedae Presbyteri inscripto, plura continentur: Natalis S. Luci Episcopi via Appia ad Sem. Sextum Natalis SS. Georgii, Heracli, Absaloni, Pauli, Januarii. In Caesarea Cappadociae Lucæ Episcopi, Primitivi, Secundolæ. Ex his prior Lucius est Papa Romanus, qui iv Nonas Marti colitur. Aliud MS. adseruatur Tornuci ad S. Martinum prætitulum nominibus Eusebi, Hieronymi et Bedae Presbyteri, in quo hæc leguntur: In Caesarea Cappadociae, Natalis Lucæ Episcopi, Januarii et Primitivi. Eodem die in portu Romano in cometerio Pauli, Natalis Secundolæ et Januariæ Virginum. In MSS. Cusnensi et Altempsiano etiam sub nomine Bedae: In Caesarea Cappadociae Lucæ Episcopi et Primitivi. Romæ, Pauli et Januarii. In Vaticano MS. archæi S. Petri sub nomine Bedæ, additur, Marino. In aliis duobus MSS. sub nomine Bedæ nulla horum omnium mentio est. De Romanis Martyribus sequenti titulo agemus.

C 3 In Martyrologio S. Hieronymi Parisiensi exensio ista leguntur. vi Nonas Martii. Jorgi, Heroli, Absaloni, Aerenei, Lucii, Primitivi, Secundolæ, Januariæ, Luciosie. In MS. Corbeicensi quatuor primitia exprimentur: Jorgi, Heroli, Absaloni, Aerenei. In altero MS. S. Hieronymi, quod ante mille fere annos exaratum apud nos est, ista sub rursus distinctionibus habentur: Heroli, Georgi, Absaloni, Caesarea Cappadociae Luci Episcopi, Primitivi, Romæ Secundolæ, Januariæ. Eadem distinctio est in Lucensi etiam sub nomine S. Hieronymi, sed prima nomina Lorgi et Heroli scribuntur. Rabanus ista habet. Nativitas SS. Jorgi, Hergli, Absaloni. In Caesarea Cappadociae Lucæ Episcopi, Primitivi, et in portu Romano Pauli, Secundolæ, Januariæ. In quibus nota Casarea, pro qua supra perperam legitur Ereneni nomen. Hæc classes alter ordinantur in MS. S. Maximi. In Caesarea Cappadociae Lucæ Episcopi, Primitivi, Secundolæ, Januariæ. Eodem die Georgii, Heroli, Absaloni. In portu Romano Pauli. In MS. S. Cyrini, quo plurimum usus Baronius, sic legitur: In Caesarea Cappadociae, Lucæ Episcopi, Primitivi. Romæ Pauli Januarii. ... die Antigoni Januarii. Speciat Antigonus ad sequentem diem, ubi cum Januario antiquis Martyribus colitur. Eodem usque ad Paulum sunt in MS. Regine Suecia. In antiquo MS. Richenoviensi

junguntur: In Caesarea Cappadocia Lucii Episcopi D et Romæ Primitivi, Erolii, Georgii, Absaloni, Secundolæ, Januarii. At major transpositio est in MS. Lubbeano Heroli. Romæ Luci Episcopi, Pauli, Georgii, Januariæ Absaloni, Primitivæ. Hæc in MS. Augustano ita traduntur. Heroni Mart. Luci Episcopi, Pauli, Georgii, Januarii, Absaloni. Unicus ordo est in MS. Coloniensi S. Marie ad Gradus: In Caesarea S. Lucii Episcopi, Primitivi, Januarii. Idem in MS. Laticensi ita leguntur. In Caesarea Cappadociae S. Lucæ et SS. Januarii et Primitivi. In MSS. Utrechtino S. Marie et Tremensi S. Martini Lucius Episcopus Casareæ adscribitur, sed Confessor habetur in posteriori, uti et in Greveni Auctario ad Usuardum. In MS. Florum alter Episcopus additur: Sanctorum Episcoporum Lucii et Leporii, et SS. Absolucii et Lorgii. Ubi sicuti pro Luciano Absolucius statuitur, ita qui Leporius scribitur, videtur alius dici Herolius, Gerolus, Heraclius etc. At Greven, hæc forsitan arrepta occasione, seorsim S. Leporium Episcopum et Confessorem, sicut et Lucianum, scripsit, et reliquos Romæ tribuit his verbis: Romæ SS. Georgii, Heracli, Absaloni, Pauli, Januarii, Primitivi, Secundolæ. Galesinus ita in tres classes dividit: In portu Romano sanctorum Martyrum Pauli, Heracli, Secundolæ et Januariæ. Eodem die sanctorum Martyrum Absaloni, Hergli et Lorgi. Caesarea S. Lucæ Episcopi. MS. Pragense, nullo adhibito loco, hæc habet. Lucæ Episcopi, Primitivi, Secundini, Januariæ, Gregorii, Erolii, Pauli. In parvo, sed perantiquo, S. Maximi: Natalis S. Georgii Mart. Pauli, Felici. De S. Felice uti ante memorato Antigono, agemus proximo die.

4 Verum, dum hæc Martyrologia cum ac sollicitudine tanta discutienda lectori proponuntur, reveremur ne nimia multitudine attentio ejus obruitur: quare paucis colligenda, quæ de singulis dispensa sunt. Ac primo S. Lucium, sive Lucanum (num vocant scriptores) fuisse Episcopum de Casareæ in Cappadocia passum esse viginti testimonio certum atque indubitatum redditur. Deinde augendum illi S. Primitivum persuadent tredecim illustriora Martyrologia, duplex S. Hieronymi, Casinense, Altempsianum, Vaticanum, Tornucense, Centulense, S. Cyrini, Aquignunense, Laticense, S. Maximi, Coloniense ad Gradus et B. Rabani. Adde quatuor in quibus locus Martyrii non exprimitur, aut arbs Roma non apte interponitur, et sunt alterum S. Hieronymi, Pragense, Richenoviense et Parisiense, in quo perpetuum Primitivus scribitur. De tertio Martyre S. Januario aliquod dubium suboritur, quod inter Martyres Romanos Januaria colitur. Verum cum hæc in Tornucensi reperitur, et alius tamen Januarius jungatur SS. Lucio et Primitivo, cum non posse tenere separari arbitramur, cum ille hæc etiam adjungatur in Coloniensi ad Gradus et Laticensi, ac bis referatur in MS. S. Cyrini nisi pro eorum altero Januaria statuantur, et alter cum Antigono ad sequentem diem sit referendus.

Sunt ergo Lucius, seu Lucas Ep.

Primitivus,

Januarius, P

5 At primo a Tamais Salazarum mota controversia nagescit, cumasserat S. Lucium Episcopum, Primitivum et alios Christianos Casareæ in Cappadocia per eruenta agonum supplicia Martyres effectos; et tamen ab us separat Absalonem, Largum, Heraclum, quos in Hispania passos contendit. Ab his antiquissima Martyrologia Lucenæ et alterum sub nomine S. Hieronymi, his verbis incipere diamus: Largi Heroli aut Heroli, Georgi, Absaloni, Caesarea Cappadociae Lucii Episcopi, Primitivi. Hos eosdem sanctos Martyres in eodem Martyrologio referri xiv Februarii ibidem in Catalogo Prætermisorum monimus. Ad quem diem ista in Lucensi et Parisiensi habentur: In Caesarea Cappadociae Natalis SS. Heroli, Lucii, Sergii, Romæ Absaloni. In MS. altero post Lucii legitur, Georgii, Absaloni. En dies natalis horum Martyrum, quorum

Absalon, i. rignus, sive Georgius, et Herolus.

sacra

et abili xix Martyrologis

A sacra corpora forsitan hoc die, qui septimus est a priori, cum reliquis SS. Primitivi et Januarii, honorifice a Christianis sepulta sunt, ac dies depositionis, ut saepius factum fuisse alibi monuimus, sacræ eorum memorie dicantur. Præterea cum illud Martyrologium singulos fere dies a loco martyrii aspiciatur, aliquam verborum transpositionem agnoscimus, atque ita legendum arlramur : Cæsareæ Cappadociæ Lucii Episcopi, Heroli, Georgii, Absoloni, Primitivi. Ant certe hos Martyres isto ordine conjungi debere ex Richenaugiensi colligimus, ubi voce Romæ transposita ita legendum. In Cæsareæ Cappadociæ Lucii Episcopi, Primitivi, Erolii, Georgii, Absaloni. Romæ Secundolæ Januarius. Ex MS. Aquisgranensi ad xxiv Februarium ista hic repetimus : In Cæsareæ Cappadociæ, Natalis SS. Herodii, Lucii, Sergii, Romæ Absalonas. Natalis Primitivi et Pauli. De SS. Primitivo et Paulo in Porta Romano passis ibidem actum est, et ostensum Absalonem jungendum Cæsarensibus : ut etiam in Notheri Martyrologio ubi ista habetur : Item Romæ Absalonis. In Cæsareæ Cappadociæ Herodii, Lucii et Sergii Martyrum. ubi eor Romæ Primitivo et Paulo omissis adiungenda, et S. Absalon reliquis Athletis restituentibus. Ad eundem Februarium diem Herodius et Lucius referuntur apud Greven in Auctario Usuardi. At qui ibidem Herodius dicitur, alius Herolus, Hercules, Herolius, Erolus, Heroculus, Herglus, Hergules, Heraclus, Gerolus et Leporius dicitur : a quoque Heraclius Martyribus Romanis adiungendus est. Et Sergius hic scriptus olim Georgius, Lorgius, Jorgius, Largius et Largus est : Absalon, ut supra monuimus, etiam Absoloni, Absolonus, ma et Absolucius scribitur.

§ II. An S. Lucius in Hispania fuerit Episcopus? An ibidem alii ex his Martyribus occisi?

Tamarius Salazar in suo Martyrologio Hispanico gloriatur quod præclarum Hispaniarum ignorationibus splendorem et lucem attraxerint Dextri, Maximi, Luitprandi et Juliani opera. Et tomo 3 Martyrologii ad xvi Octobris, occasione Dedicationis Cathedralis ecclesiæ Maudonensis in Gallæcia, refert a pag. 363 Episcopos Britonenses et Maudonenses, et duos primos Præsules Britonenses, quos ait hactenus a nullo Catalogis insertos fuisse, addit his verbis : 1. Aristobolus, qui et Zebedæus hujus nominis 1. Episcopus Britonensis 1. pater S. Jacobi Hispaniarum Apostoli, qui martyrio coronatus est die xv Martii anno Domini lxxii. Ad quem diem celebrat Græci in Menologio et Magnus Menas S. Aristobolus, sed fratrem S. Barnabæ, ex lxxii discipulis Christi, et Episcopum Britannicæ. Græcos imitati alii, et ex nuper assertis Hispaniarum scriptoribus Julianus. Archidiaconus, et Heleca Episcopus Cæsariensis : quos toto celo aberrare asserti Tamarius, dum fratrem S. Barnabæ, ex lxxii Christi discipulis aut Britannicæ Episcopum scribunt : at laudat eundem, sequiturque asserentes Aristobolum, cognomen Zebedæum et patrem SS. Jacobi et Joannis Apostolorum. Sed hæc ad dictum xv Martii dissentiant. Præceditur Tamarius in dicto Episcoporum in Britonensem Catalogo, a S. Lucio hujus nominis 1. Episcopus Britonensis n. discipulus et familiaris S. Aristoboli, cui successit in Sede, qui Cæsaream Cappadociæ pergens, ibidem pro fide patitur die n Martii anno Domini lxxvi. Hæc ibi. Ast hæc n Martii ista longior Acta concernunt : Lucius, ut creditur, cum Aristobolo, patre SS. Jacobi Hispaniarum Apostoli et Joannis, cum Josepho et aliis fidelibus, ut Hispaniæ operam daret conversioni, Nostris devenit. In hujus pietatis penso decertans, de mandato Aristoboli, Sedem jam Britonensem moderantis, vicinos populos sic instruxit in fide, sic

in se omnium ora convertit, ut, sublato per martyrium Aristobulo Magistro, in ejus locum successit, Britonensis Ecclesiæ infula indutus, avium suarum in fide constantiam viriliter contineret. Ast cum Cæsaream Cappadociæ gravium negotiorum causa compulsus proficisceretur, illic deveniens, Ecclesiam Cæsareensem funesta persecutionis procella sic impetitam invenit, ut vix fidelium unus inveniretur, qui a Neronis gladio eximeretur innocuus. Urbem ingreditur Antistes, ubi Christi assecras pro timore fugitivos, pia caritate collegit, instruxit, confortavit et ad martyrii coronam, despectis cruciatuum rigoribus, inclinavit. Efficacia Præsulis monita cognovere Pagani, et ad Præsidentem coeuntes, Lucii exercitia demonstrant, quorum delatione compulsus Julex, Episcopum, Primitivum et ceteros Christianos in carceris trudi præcepit ergastulum. Quos quia a fide dimovere non valuit, per cruenta agonom supplicia Martyres effectos ad vitam transmisit æternam vi Nonas Martii, anno lxxvi, imperante Nerone.

7 Hæc Tamarius Salazar, cum ante notasset Martyrologos qui, spretis vetustatis seaturiginibus, per lucunas continuo ambulant. Ipsas erga ejus seaturigines adeamus, quas unicuique et solas ostendit Fragmenta, sive Adversaria sub nomine Luitprandi, sive Eutrandi nuper collecta : ex quibus hæc describo num. 67 et 68 in Madridenti editione aut num. 73 et 76 in Antuerpiensi : In Asturibus Hispaniæ, urbe Britonia, sanctorum Martyrum Gorgonii, Firmi, Antonii et Agapii Virginis, natum in Nicæa Bithyniæ, casu ad Hispaniam delatorum, in persecutione Decii, qui decimo Martii per varios et terribiles cruciatus palmam martyrii tandem consecuti sunt. Hæc priore numero continentur, arrepta ex Martyrologio Galesmii occasione, in quo hi quatuor Nicææ passi trahuntur. Agimus de SS. Gorgonio et Firmo cum Martyrologio Romano ad xi Martii et hunc hanc adversariorum discutimus. Ab his separamus S. Agapam Virginem, nisi Nicææ sed Antiochiæ cum S. Mariana, sive Marina passam; secuti Bedam, Rabanum, Notherum, Grevenum, et quamplurima illustrata Martyrologia MSS. Atque adeo quæ Baronio obijcit Tamarius, videri fortassis cupiam possit, in eam retorquenda. S. Antonium ab aliis ibidem separamus. At posteriore numero ista hæc spectantia leguntur : Lucius, vel Lucas, Episcopus Britonensis in Hispania, petens Cæsaream Cappadociæ (nescitur causa) cum sociis passus est sub persecutione Neronis, editurque memoria ejus et Britoniæ, ut in propria Sede, et Cæsareæ Cappadociæ. Hæc unica vetustatis seaturigo. Sed unde cum S. Aristobolo cum in Hispania venisse probatur? Unde antiquus ejus apud Britonenses cultus asseritur : cum primus cum Catalogo Episcoporum inseruerit Tamarius? Dedimus de S. Lucio antiqua Martyrologia circiter quadraginta absque ulla Britoniæ mentione, quam ob nuper excogitata Fragmenta aut Adversaria Luitprandi non audemus Cæsarensi Martyri et Episcopo Lucio tribuere, cum ipse Tamarius asserat ad dictam diem xvi Octobris, perperam Luitprandum in Adversariis num. 78 affirmare S. Martinum Suevarum Apostolum fuisse Episcopum Britonensem. At xx Martii, quo die S. Martinus colitur Tamarius pag. 329 monet Lectorem, ne glossæmatæ vanitate in Luitprandi Adversariis, num. 78 a D. Laurentio Ramirez editis, mutatur, credens B. Martinum fuisse Episcopum Britonensem, post Damiensem, et denique Bracerarensem, ut ipsam sic glossæma mentitur... quia nullus ex nostris tale quid dixit. Sed cæcè Madriti in eundem Luitprandi Fragmentis num. 70 D. Thomas Tamarius de Fargus. Unde ergo mendax glossæma ibi potius quam hic in S. Lucio agnoscitur, cum nullus ex scriptoribus, ne quidem Hispaniensis, cum Catalogo Episcoporum

D

postea Cæsareæ occisus?

E

Fundamentum hujus sententiæ discutitur,

F

et ex propria priusque coarctatur.

An Britoniam in Gallæcia Episcopi
S. Aristobolus pater SS. Jacobi et Joannis Apostolorum,

C

et S. Lucius,

ab illo instructus,

A porum Britoniensium, ipso Tamario Salazaris attestante, inseruerit? De primis Episcopis Britoniensibus tempore Gothorum Regum, ac urbe a Saracenis destructa et Sede dein Mindoniam translata, egimus i. Martu ad Vitum S. Rodesindi Episcopi Dumniensis § 3, ostendimusque Dumnienses Episcopos a Britoniensibus et Mindoniensibus semper alios catuisse.

8 Præterea quia SS. Absalon, sive Absalonius, Lorgius aut Georgius aut Largus, et Herolus sive Heraclius, in Martyrologis excusis Beldi, Golemini et alius separatim a S. Lucio Episcopo et Martyre collocati absque loco Martyri legebantur, iis consecratorum Chronici, quod sub Flavii Dextri nomine prodit, locum in Hispania assignavit ad annum Chr. 300 num. 6.

his verbis: Austrobrigæ in Hispania eodem tempore D sancti Martyres pro Christo necati (hi sunt necati illis jugati) Absolonius, Heraclius et Largus. Rudericus Carus verba parentesi inclusa vult expungi. Bivarius hos eodem asserit a nobis jam relatos, eosdemque Hispanico suo Martyrologio inscripsit Tamaris Salazaris, ac per verba parentesi inclusa intelligit genus martyrii, quæ horum Martyrum viva corpora putridis cadaveribus alligata fuerant, dum hoc immatissimo cruciatu tabescentes, e corporum carcere redimti laureas in coelo commenerunt eternas. Ceterum in qua urbe (nam plures Austrobrigas Carus, Bivarius et Tamaris assignant) sancti hi Martyres connotati sint, nullus audeat assignare.

Alii tres
Martyres
Hispaniæ
attribuit ex
Chronico
Dextri.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

PAULO, HERACLIO, SECUNDILLA, SIVE SECUNDOLA, JANUARIA, LUCIOSA, IN PORTU ROMANO.

Sylloge historica.

II MART.

Aliqui Mar-
tyres in Portu
Romano
24 Febru.

B Retulimus ad diem xxi^o Februarii sanctos Martyres Paulum et Primitivum, sive Primitivam, in Portu Romano in odium fidei Christianæ interemptos, et civitatem illam Episcopalem, olim nobilissimam ædificiis celebrem, atque etiamnum Cardinalitia dignitate ornatum, descripsimus. Dubitavimus etiam num solum S. Paulus, si non etiam Heraclius esset ad hunc secundum diem Marti immundandus, sicuti ad eum referimus Casareenses in Capadocia Martyres, SS. Lucium, Absalonem, Georgium, seu Lorgium et Herolam, de quibus hoc de titulo præcedenti egimus, et præcipua Martyrologia cum horum Portuensium Sanctorum mentione attulimus, ac sub finem adduximus, si alii dictis certiora repererint, eaque suggererint, ea nos ad hunc diem esse prolaturos. Antiquissimum MS. Martyrologium S. Hieronymi diem xxiv Februarii ita auspicatur: Romæ in Portu natale Pauli et Primitivi. In Lucensi et Parisiensi omittitur Paulus. Idem Martyres Romæ adscripti, omisso Portu, relati tunc fuisse ex MSS. Richemuniensi et Aquisgranensi, et Additionibus Greven ad Usuardum. Solum Primitivus Romæ passus tradelatur ex MSS. Tornacensi et Laticensi, ut Primitiva scripta in MS. S. Cyrnici, et Primitiva in Martyrologio Romano et Parisiensi S. Hieronymi.

2 In dicto MS. Martyrologio S. Hieronymi ad hunc diem ista solum habentur: Romæ Secundula Januariæ. In Lucensi et Parisiensi omittitur vocabulum Romæ et in hoc additur Luciosa. In Richemuniensi est Januaria, et vox Romæ per errorem interseritur Martyribus Casarensibus. In MS. Absone, nunc Regina Suetæ Christianæ, olim Ecclesie Tolousensis, ista habentur: Item eodem die SS. Secundola et Januaria. In Paulus adiungitur in pluribus Martyrologis, MS. Regina Suetæ: Romæ Pauli, MSS. Casinense et Altempsianum: Romæ Pauli, Januaria. Beda excusos et MS. Richebergense: In Portu Romanæ, Pauli, Secundola, Januaria. Correctius Rabanus: In Portu Romano, Pauli, Secundola, Januaria. Tornacense MS. Eodem die in portu Romano in cimiterio, Pauli natalis (ut transponendum, Natalis Pauli) Secundola et Januariae Virginum. MS. S. Maximi. In Portu Romano Pauli, ut Martyribus Casarensibus adijciuntur Secunda et Januaria. Isdem adjecta Secundola in MS. Cantabrigiensi et Aquisgranensi: in hoc alius etiam adduntur Paulus et Januarius, qui etiam

2 Martii
SS. Secundula,
Januaria,
Luciosa.

Paulus,

in MS. S. Cyrnici Romæ adscripti leguntur, et Januaria reponenda. Ita pro Secunda in MS. Pragensi Secundilla legitur, sed perperam et adduntur Januaria E et Paulus, alius etiam ministri.

3 Quartum apponit Galesius: In Portu Romano sanctorum Martyrum Pauli, Heraclii, Secundole et Januariæ. Molanus in prima editione illos ita refert: In portu Romano Secundolæ, Januariæ, et SS. Pauli et Heraclii. Quæ eodem habet Causius. At Molanus in posterioribus editionibus tres priores refert, ad alios Martyres amando Heraclio, quem tamen Paulo olim junxisse videtur Wandellbertus hoc verum:

Senis mox Notis Heraclius Paulusque colantur. Eodem datus refert Ado MS. S. Laurentii prope Leodium. Quatuor inscripti sunt Martyrologio Romano his verbis: In Portu Romano sanctorum Martyrum Pauli, Heraclii, Secundillæ et Januariæ. Ex his Secundilla, alius Secundola, aut Secunda dicitur Hermannus Greven in Additionibus ad Usuardum plures miscet: Romæ, inquit, SS. Gregorii, Heraclii, Absalonii, Pauli, Januariae, Primitivi, Secundolæ. De eisdem etiam agit Ferrarius in Catalogo generali, ne de feminis Arturus de Monasterio in sacro Gynerco. Additur Luciosa ex Martyrologio S. Hieronymi Parisiensi excusa.

4 Tamaris Salazar in suo Martyrologio Hispanico ista proponit: Casaraugusta in Hispania depositio S. Pauli Martyris, qui cum Heraclio et aliis sociis Martyribus in Portu Romano agonem consummavit. Cujus sacra pignora Hispaniam delata et in cœnolam Fratrum SS. Trinitatis Excelestorum reposita, ibidem honorifice coluntur et servantur. Hæc Tamaris, qui mox in Notis Heraclium expunctum cepit, et Augustobergam amandat, et S. Paulum socium SS. Secundillæ et Januariae Martyrum statuit. Addit dein Acta Instrumentalia per Illustrissimum ac Reverendissimum D. Julium Rospiliosi Episcopum Tarsensem, in Hispaniarum regnis Nuntium Apostolicum, in receptione, traditione et distributione sanctorum Corporum, quæ xii missa erant, confecta. Dicuntur in his ea Corpora ex cimiterio Calisti via Appia et ex cimiterio Priscille via Salaria extracta. Sed ad libitum suspicamus hunc diem 11 Februarii renerationi Sancti hujus Pauli electum, quod hoc die S. Paulus in Portu Romano Martyr colatur.

Heraclius

omnes inscripti
Martyrol.
Rom.

F In S. Pauli
joni memorati
corpus est
Casar-
augustæ?

DE S. SIMPLICIO

PONTIFICE ROMANO,

Commentarius historicus.

§1. Elogia MSS. Propugnata Ecclesia contra Imperatores et Episcopos C. P. Varia gesta circa Episcopos Italiae et Hispaniae.

ANNO CCCCL-
XXXIII
II MART.

Elogia S. Sim-
plicii

ex MS. Vatica-
no,

B
et MS. Reginae
Sueciae

Inter praeclara monumenta, quae Illustrissimus Lucas Holstenius, Canonicus S. Petri et bibliothecae Vaticanae Praefectus, a se collecta, ac praeparata moriens commendavit Eminentissimo Cardinali Borberino, fuit Catalogus Romanorum Pontificum, erutus ex antiquissimis membranarum Palatinarum Vaticanae bibliothecae, contentus in Codice XIV sive XX annuario ante Pœnitentiales Psalmos Davidis : ac de S. Simplicio ista continentur : Simplicius natione Tiburtinus ex patre Castino sedit annos XV, mensem I, dies VIII. Hic constituit ut ad S. Petrum et S. Paulum Sanctumque Laurentium Presbyteri manerent, propter penitentes et baptismum. Hic ordinavit Episcopos XXXVII, Presbyteros LVIII, Diaconos IX. Hæc ibi, ubi nomen S. Petri a nobis insertum est, quod prae vetustate non poterat legi. Alium Catalogum Pontificum reperimus Romæ in perrecto codice MS. Reginae Sueciae signato numero 58. In hoc Pontifices cum suis elogis referuntur usque ad Bonifacium II sive annum DCCCX, ac deinde aliquorum sequentium Pontificum nuda nomina ac tempora, quibus sederant, recensentur usque ad S. Gregorium Magnum. De S. Simplicio ista ibi leguntur : Simplicius natione Tiburtinus, ex patre Castino, sedit annos XV, mensem I, dies VI. Hic constituit ad S. Petrum, et ad S. Paulum, et ad S. Laurentium, hebdomadas, ut Presbyteri manerent propter baptismum et penitentiam, penitentibus de regione prima ad S. Paulum, de regione tertia ad S. Laurentium, de regione VI ad S. Petrum. Sub hujus Episcopatu venit relatio de Græcia ab Acacio, qui fuit Episcopus Constantinopolitanus, et affirmabat Petro Alexandrino Eutychiano haeretico, facta petitione ab Acacio venit. Tunc fuit Ecclesia exequens. Tunc Simplicius Praesul damnavit Petrum Alexandrinum, de quo Acacius innumerabilia crimina affirmabat. Eodem tempore rescripsit Timotheus Catholicus et Acacius dicentes : quia vero in mortem Proteri Catholici Petrum esse mixtum. Tunc Simplicius Praesul dissimulans, nunquam scripsit Acacio, sed damnavit. Hic fecit ordinationes per mensem Decemb. III, Presbyteros LXVII, Diaconos XI, Episcopos per loca XXXII. Sepultus est ad B. Petrum V Nonas Martii et cessavit Episcopatus dies V. Hæc latius deducta sunt apud Anastasium Bibliothecarium in libro de Vita Pontificum Romanorum sæpius excusa. Nos singula ex his aliisque auctoribus recensemus.

2 S. Simplicium fuisse natione Tiburtinum sive Tibure in Latium, quod Virgilius lib. 7. *Æneidos* versu 670 superbum cognominavit, patre Castino progenitum omnes asserunt : Diaconus de Vita Pontificum suggerit pro Castino, alius Castorem legi, quod necdum reperimus. Quæ autem Pontificum gesta latent. Apud Joannem Stellam Vercellum, qui etiam Vitae Pontificum collegit, dicitur a juventute sua non modo simplex, sed et rectissimus ac tunc Deum fuisse. De tempore, quoad dignitatem Pontificum assumptus est, ita scribit Marcellinus Comes in Chronico : Indictione V Puseo et Joanne Coss. Leo Imperator Anthemium Patricium Romanum misit, Imperatoremque constituit. Romanae Ecclesiae Simplicius XIV Pontifex creatus vixit annos XV. Praefuerunt dicti Consules anno Christi CCCCLXXV, quo item Indictio V notabatur,

et Leo XI anno moderabatur Imperium Orientale. Addit Idacius Episcopus in Chronico, Arthemium fratrem Procopii a Leone Augusto de Constantinopoli cum Marcellino aliisque Comitibus, viris electis, et cum ingenti multitudine exercitus copiosi ad Italiam directum, octavo miliario de Roma Augustum appellatum mense Augusto, pro quo pridie Idus Aprilis habet Anonymus Cuspinianus. In hoc comitatu una in Urbem ingressi sunt Macedoniani haeretici : quare (ut scribit, Gelasius anno CCCCLXXI creatus Papa, in epistola XII ad Dardaniæ Episcopos) Papa Hilarius Anthemium Imperatorem, cum Philotheus Macedonianus, ejus familiaritate suffultus, diversarum conciliabula nova secutarum in Urbem vellet inducere : apud B. Petrum Apostolum palam, ne id fieret, clara voce construxit, intantum, ut non ea facienda cum interpositione juramenti, idem promitteret Imperator. Verum quia Hilarius Papa non diu perstitit in vita, difficultas hujus rei executio mansit penes successorem S. Simplicium. Deressisse Hilarem IV Idus Septembris antiqua Martyrologia indicant : in quibus dicta die inter Sanctos sacra ejus memoria inscripta est. In nonnullis fustis dies ejus natalis ad XX aut XXI Februarii refertur, apud Panvinium vero statuitur obiisse VI Calendus Augusti : quæ plenius ad Vitam ejus X Septembris eruit explicanda. Cum igitur post obitum S. Hilari sedes vacasset dies decem, creatus est XX die Septembris S. Simplicius : cui inquit Baronius in *Annalibus* ad dictum annum, invigilandum fuit, tum domi, tum foris. In Urbe enim sub Græco Imperatore haud satis tuto consistere videbatur Catholica fides. In Oriente vero serpebat sicut cancer, serpe curatum, nunquam sanatum, Eutychianæ hæresis apostoma. Ad quam hæresim ut via sterneretur, Leo Imperator (verba sunt Baronii) quod obtinere non valuit a Leone Romano Pontifice, nec ab Hilario successore, a Simplicio Papa impetrare satagit : ut rata haberentur decreta ab Episcopis Synodi Chalcedonensis, quæ pertinebant ad privilegia Constantinopolitanae Ecclesiae. Verum et ipse Simplicius vehementius restitit, obstititque ejus conatui, misso ad hoc Probo Episcopo Canusino Legato Constantinopolim. Quæ omnia in citata Gelasio epistola ad Dardaniæ Episcopos leguntur : et hæc de S. Simplicio inseruntur : Ea nihilominus etiam sub sanctæ memoriæ Papa Simplicio Legatum Sehis Apostolicæ sanctæ memoriæ Probum Canusinæ urbis Episcopum, Leone Principe tunc petente, præsentem docuisse nullatenus posse tentari : neque his prorsus præbuisse consensum. Atque ideo non civitatis cujuslibet respiciant qualitatem, sed modum dispensationis Ecclesiasticæ, paternæ traditione firmatum, convenienter observent. Sed hæc ad tempora Acacii Episcopi Constantinopolitani referenda sunt : qui anno CCCCLXXI creatus, fustis et temerari conatu affectuque primatum, cujus stultæ præsumptioni, ut ex allatis Gelasio verbis patet, fortiter restitit Simplicius Papa.

3 Mortuo dein Leone Imperatore anno CCCCLXXIV, mense Junuario, successit Leo junior Zenonis et Ariadne filius, a Leone ante obitum Cæsar nominatus : qui mox mense Februario patrem Zenonem manu propria coronatum constituit Augustum, qui solus, filio eodem adhuc anno vita functo imperavit usque ad annum CCCCLXXVI, quando in exilium pulso Zenone, Basiliscus regnavit in Eutychianam inducus hæresin : qui dum male parto Imperio per tyrannidem abutitur, Zeno, postquam

tempore An-
themii Impe-
ratoris,

post S. Hila-
rium,

E

10 Septembris
defunctum ;

restitit Leont
Imperatori
privilegia pro
Ecclesia CP.
penitenti,
f

S. Symplicius
Tiburtinus,

creatur Papa
anno 467,

uit et Basilisco
ac Zenonis Imp.

A quam xx menses ejectus fuerat, Imperium recuperavit anno cccclxxvii. Tunc Acacius, licet sub Leone Imperatore repulsus fuisset, pro Primatu suo iterum certamen restauravit: sed ejus conatibus fortiter adversatos esse S. Simplicium ejusque successorem Felicem Papam, tradit ante citatus Gelasius: qui eum de novis conciliolulis diversarum sectarum in Urbem a Philotheo inheredis egisset, ista addit: Sanctæ memoriæ nihilominus Papa Simplicius et post eum sanctæ memoriæ Papa Felix, non solum Basiliscum tyrannum, sed etiam Imperatorem Zenonem pro hissem ipsis excessibus auctoritate libera sæpe increpasse noscuntur; flectique potuisset, nisi Constantinopolitani Presulis accendebatur instinctu: qui particeps externæ communicationis effectus, necessarii, in quod ceciderat, jam fovebat, malens in sua pravicationis obstinatione persistere, quam curandus ad salubria remeare, sicut ipse rerum probavit eventus.

A Dum ista in Oriente geruntur, Imperium Occidentale destituitur est Basilisco et Armato Cass. Indictione xiv anno Christi cccclxxvi, postquam illud intra triennium administraverunt Olybrius Anthemii supra memorati successor, Glycerius, Julius Nepos, ac tandem Momyllus, qui et Augustulus appellatus, ab Odoacre

in Italia
grassantibus
barbaris,

R Turcilingorum Rege, qui cum Segrus et Herulis auxiliis Italiam occupavit, in Campaniam relegatus. De Rege Odoacre egimus supra, potissimum ad Titum S. Severini Norricorum Apostoli, et S. Epiphani Ticiensis Episcopi vii et xxi Januarii. Tunc quod ad S. Simplicium spectat, est consideranda indefessa sollicitudo veri Pastoris, in advertendis undique periculis, cum nullus penitus Catholicus Rex alieni solum exiguæ provincie dominaretur. Italiam namque occuparat dictus Odoacer Rex Arius: Gallia misere scissa erat inter Gothos et Burgundiones etiam Arius hæres infectos, et Francus adhuc Gentiles Africo ingenscrbat sub persecutione Gensericæ Ariani idem tyranni. In Orientali Imperio dominebantur aut Zeno, aut eo atque pulso Basiliscus, hic aperta, iste simulata perfidia hæreticus Eutychianus Hispanio denique sub jugo Gothorum aliorumque Ariarum Principum misere tractabantur. Interim ad omnes circumque constitutos Catholicos extendebatur vigilantissimum S. Simplicii Pape studium: certe prima epistola, qua Zenoni Hispaniensis in Hispania Episcopo commisit rices sedis Apostolicæ in omnibus Hispaniarum Ecclesiis, extat verbis quidem brevis, sed vero spiritus Dei plena, quam hic repetit et est ejusmodi: Dilectissimo Fratri Zenoni Simplicius. Plurimorum rebus cognovimus, dilectionem tuam fervore Spiritus sancti ita te Ecclesiæ gubernatorem existere, ut naufragii detrimenta, Deo auctore non sentias. Talibus itaque gloriantes indicibus, congruum duximus, vicaria Sedis nostræ te auctoritate fidei. Cujus vigore mundus, Apostolica institutionis decreta, vel sanctorum terminos Patrum, nullo modo transcendere permittas: quoniam digna honoris remunerationis eumulandus est, per quem in his regionibus divinus crescere innotuit cultus. Deus te incoluntem custodiat, Frater carissime. Hæc ibi: neque dubitandum est, quin simul habuerit sollicitudinem erga alias per universam Christum orbem constitutas Ecclesias: quoniam hæc per ejus epistolas, quas ut plurimum perisse ex supra indicata epistola S. Gelasii colligimus, non possit manifeste probari.

C Quæ tertio loco collocatur S. Simplicii epistola, ad Florentium, Epitum et Severum Episcopos, indicat ejus ordinandi Titulatum Episcopo Anagninensis Ecclesiæ, cuique administrationem reddituum Ecclesiasticorum prorsus interdictum: quod illius ordinationes habuisset, et redditus Ecclesiæ male dirisisset: additque præceptum de oblativibus more Ecclesiæ consuetudo partendis, ut

Episc. Auf-
nicensi alioqui
jus ordinandi
et administrandi
tionem reditu-
tum:

Episcopus ex his unum tantum portionem accipiat, D unum item Clerus inter se pro singulorum meritis dividat, dux vero in Ecclesiæ fabricum et in pauperes ac peregrinos erogatur. Data traditur hæc epistola xii aut xiv Kalend. Decembrium post Consulatum Leonis Augusti. Annus is est cccclxxv. Est Aufina sive Aufinum oppidum Italiæ in Vestinis, a quo oppidum apud Plinium lib. 3 Historiæ cap. 12 Aufinates dicuntur, hodieque vulgo dicitur Ofena, in Apulia ulteriore, inter Aquilam, Populonium et Pinnam situm: de quo videndus Cluverius lib. 2 Italiæ antiquæ cap. 12.

6 Inter duas jam inditas epistolas interponitur secundo loco, quam scripsit Joanni Ruvennati Episcopo, quem acriter increpat, quod Gregorium quemdam, in-
nervannatem
Ep. increpat
ob ordinatum
Mutinensem
Episc.
muniturque severiori se in eam sententia usurum fuisse, nisi causam us esset retractus, quas Proiectus Episcopus præsens adferebat. Data legitur in Kalend. Junii Severino viro clarissimo Consule. Ferdinandus Ughellus tomo 2 Italiæ sacræ in Mutinensibus Episcopis trinit, hæc Gregorii ordinationem anno Christi cccclxxvii factam. Verum possum asseritur illum annum caruisse Consibus. Inscriptus est dictus Episcopus Ruvennas Martyrologio Romano ad xii Januarii, quo die Acta ejus dedimus ex Hieronymo Rubro, et annotavimus litem P. videri posse in hac epistola restituendum, Severo v. cl. Cas. qui anno cccclxxvii cum Jordane Consul fuit, quod sequentes aliquot epistolæ ante Consulatum Severini, qui incidit in annum cccclxxxiii, fuerint conscriptæ: ad quem tamen unum ordinationem illam retulit Baronius.

§ II. Gestu S. Simplicii in defensionem fidei contra Timotheum Elurum, Petrum Fullorem, Petrum Mungum et Acacium.

I Inter Patriarchas Ecclesiarum Orientalium ante S. Simplicium Pontificatum fuerat apud Alexandrinum S. Proterius, cujus gesta dedimus xxxvi Februarii, ac necem ejus ante § iii deduximus. Contra S. Proterium a concitatis per nocturnas præstigas monachis rievus est Timotheus Elurus, atque inter sceleris ordinatus, mox Concilium Chalcedonense invectunde anathematizavit, et facta in ecclesiam irruptione, S. Proterium, qui ad baptisterium confugerat, crudeliter ipse ferr suis manibus interemit: dein corpus mandavit in partes scindi, atque igni comburendum tradi, ac cineres in ventos dispergi: et quia necdum ejus vesanie erat satisfactum, cepit scribere in orthodoxos Episcopos et Clericos, eosque et ipsam S. Proterium dicit anathemate damnavit, ac nomen hujus e Diptychis erasit: imo et sedem Pontificalem ejus combussit, persecutus etiam ejus propinquos: mens denique fulmine anathematis ferre Pontificem Romanum, ac Patriarchas Constantinopolitanum et Antiochenum. Quare tandem sententia Episcoporum Timotheus Elurus tyrannus habetur, indignus Pontificatu, Simoniacus, adulter Ecclesiæ, parricida. Jussu ergo Leonis Imperatoris relegatur Gangram, et quia turbas illic movere cœperat, Chersum qui locus est in Pontu abditus. Tunc in hujus locum Episcopus Alexandrie ordinatus est alius Timotheus, equonemto Leucus, sive Salophaciolus, vir, teste Theophrasto, de rebus fidei recte sentiens, et ob morum probitatem omnibus carus. Liberatus in Brevario de causa Nesbormia et Eutychiana cap. 16 tradit hunc Timotheum Catholicum Episcopum quiete sine seditione vixisse, donec Basiliscus arripere tyrannidem. Sunt hæc tempore Pontificatus S. Simplicii

Timotheo
Eluro inter-
fectore
S. Proterii
puto,

ordinatur
Episcopus
Alexandrinus
Timotheus
salophaciolus
orthodoxus:

8 Tunc, addit Liberatus, cum Basiliscus tenuisset Imperium scripsit universo orbi sanctionem suam, quam appellavit Encyclicam contra Chalcedonense Concilium. Tunc enim Basilisco reddito Episcopatum Timotheo Eluro, et hæreticis sedibus suis re-
stitu-
stituitis

n Basilisco
restituitur
Æluro, et
Antiochiæ
Petrus Fullo,
hæretici :

A stitutus, fugit Timotheus Catholicus in Canopi castellum et in monasterio latuit. Quibus plane congrua scribit Theophanes his verbis : Basiliscus Zenoidæ conjugis verbis maxime impulsus, recte fidei bellum indicit. Quare Timotheum Ælurum promulgato edicto revocavit ab exilio, ac Petrum Fullonem in Ælurum monasterio latitantem Sedi restituit. Invaserat Silem Antiochenum concitata contra Martyrium Episcopum multitudine Petrus Fullo, atque additis ad Trisagium istis vocibus, Qui passus es pro nobis, instaurat hæresim Theopaschitarum. Verum agente S. Gennadio Episcopo Constantinopolitano, a Leone Imperatore damnatus exiit, in dicto Acemetorum monasterio Constantinopoli luterat. At quæ postea indicit Theophanes facta, sunt ista : Ælurum imperiali diplomate munitum, et Synodi decretis infensum Basiliscus Alexandriam transmisit, et Antiochiam Petrum Fullonem, animis utriusque ad veritatem exasperatis et ejus suasu corroboratis.... Æluro Alexandriam adventanti partium ejus studiosi succubabant : Hostes tuos cibasti, o Papa. Ille vicissim respondebat : Ita est, cibavi. Hor pacto impius ille execrationes in Chalcedonensem Synodum conjecit. Petrus autem Fullo Antiochiæ thronum invadens se ad anathemata et tumultus excitandos convertit. Basiliscus edicto in publicum lato Chalcedonensem Synodum eliminavit et Acacium Constantinopolitanum idem jussit exequi : verum totius civitatis, mulierum etiam ac puerorum, conferta plebs adversus Basiliscum concurrens in Ecclesiam, scelus prohibuit... Cleri etiam et monachorum Constantinopolitanorum agmine, pro Chalcedonensi Synodo decertante, territus Acacius, in unam cum eis ire sententiam dissimulans, ea de causa adversus Basiliscum et Zenonem ex Ecclesiæ suggestu peroravit. Hæc et alia, quæ orosimus, Theophanes. Auctor Breviarii historiarum Eutyphianistarum a Simonio editi, qui Romæ sub S. Simplicio vixit, ita hæc narrat : Cum Basiliscus occupasset imperium, damnare cepit Chalcedonensem Synodum, et Catholicos persequi. Tunc denique Timotheus ille damnatus accepta libertate venit Constantinopolim, et damnatos hæreticos suis locis reddidit. Vult Alexandriam : fugit Timotheus Catholicus, et in monasterio latet. Petrus ille se iterum junxit Timotheo, cum quo fuerat ante damnatus. Hæc auctor cæcæus.

9 Neque hic stetit Cleri et monachorum Constantinopoli degentium in re vera fidei defensionem avidens studium, sed litteris Romam missis universum hunc machinationem S. Simplicio Papæ indicavit : qui in suo ad illos responso epistolam suam ita incipit : Per filium nostrum, laudabilem virum Epphanium, litteris vestre dilectionis sermibus quam voluistis acceptis, magno summo dolore permoti, quod illic intra Ecclesiam Dei scandalorum recidiva nascuntur incendia, ubi toties auctoritate Apostolice Sedis, et sententia Synodi universalis, extincta sunt. Cui namque in toto terrarum orbe cum perversitate dogmatum Nestorum, Eutychetis Dioscorique damnatio, cui Timothei rursus Alexandrinæ Ecclesiæ pervasoris non est nota dejectio? Deum laudata eorum fidei constantia, imo et commendata, concludit his verbis epistolam : Ad Christianissimum quoque Principem, vel ad Fratrem et Cœpiscopum nostrum Acacium competentia simul scripta direximus : eujus accusandum silentium non putamus, quia scientes fidem probatissimi Sacrosancti, certum tenemus, sum non esse quod timeat. Ut autem plenius dilectione vestra cognoscat nostrarum, quas ad Christianissimum Principem misimus, seriem litterarum, exemplaria intermuntio, quem misistis, redeunte, direximus. In illa ad Zenonem Imperatorem epistola ista habet : Sicut in meam notitiam ferventium pro

fide Catholica detulerunt scripta monachorum, comperi Timotheum parricidam... Alexandrinæ urbis Ecclesiam, quam Sacerdotali prius sanguine cruentavit, ipsum denuo nunc cruentum depulsione legitimi pervasisse Pontificis etc. Proponit dein Zenoni exempla Leonis et Marciani Imperatorum imitanda, et quæ ad illos consulta direxit S. Leo Papa : ac demum ita perorat : Ante omnia quaeso, ut B. Marci Sedes (Alexandrinam loquor Ecclesiam) a cruentissimi prædonis incubatione liberata, Catholico reformetur Antistiti, libertatemque suam pariter recipiat et quietem. At vero impius parricida, qui divinis simul est reus legibus et humanis, reductus eodem, quo jure fuerat ante detrusus, ab innocentium nece retrahatur animarum. Alias duas in hac re S. Simplicius scripsit epistolas Acacio ; ac priore hortatur ut omni conta obsistat Timotheo Æluro, ne Concilium habeatur universale, quod ille apud Imperatorem agebat, Alexandria idcirco Constantinopolim profectus : posteriore laudat Acacium, quod eidem Æluro nulla putaret ecclesia Constantinopoli : hortaturque eundem, ut Imperatorem moneat ne Chalcedonensis Concilii statuta violari permittat. Hæc epistolæ nulla ad se subscrip-tio : tres aliæ simul missæ sunt, ac traduntur datæ in, iv et v Idus Janu. (Jorsan Jun. legendum) Basilisco Augusto Cons. Baronus loco Augusti Cons. arbitrat legendum et Armati Cons. et refert ut annum ccc. lxxvi, et consequenter asserit a Zenone, necdum capso revocatos et Sedibus restitutos Timotheum Ælurum et Petrum Fullonem. Verum cum id a Basilisco tyranno factum fuisse clare inducit auctor Breviarii historiarum Eutyphianistarum cæcæus, Liberatus et Theophanes, arbitramur reinvratum Consulatam Basilisci Augusti, quem videtur gessisse anno ccc. lxxvii. Sed cum illi ablatum Imperium isto adhuc anno fuisset etiam honore Consulatus destitutus est, et scriptum deinde post Consulatam Basilisci et Armati : ut fecit S. Simplicius in altera ad Zenonem Imperatorem epistola, scripta viii Idus Octobris, quando hic ad fuscus Imperii reversus, scripta ad S. Simplicium epistola, orthodoxæ fidei Catholice professionem integerrimam edidit. Ac tunc, quod ante dissimulavit, gratulatur Zenoni de recuperato Imperio, hortaturque, ut rejecto Æluro legitimum Episcopum Sedi Alexandrinæ restituit, et Leonis ac Chalcedonensis Concilii decreta curet observari. Interim teste Synodico coegit Simplicius Romanum concilium, in quo damnatis Eutychæ, Dioscoro, Timotheo Æluro, sancta Chalcedonensis confirmata. Ita Philippus Labbe in Synopsi Conciliorum, quæ ab eo recensita cum maximo additamento nunc eduntur : additque Timotheum Ælurum in impia Synodo Chalcedonense concilium condemnasse, teste Synodici auctore. Quod sub Basilisco contigit.

10 Quæ dein a Zenone Imperatore circa duos a Basilisco tyranno restitutos Episcopos acta sunt, ita narrat Theophanes Petrum Fullonem, ut qui Basilisco faverat, Zeno habuit exosum. Orientalis itaque Synodi decreto dignitate motus est, et in ejus locum Joannes ordinatus. Hic quoque post menses tres eiecitur, ac de-mum successor ejus Stephanus vir pietate spectabilis Antiochiæ promovetur Episcopus. Petrus autem Pityos relegatus, custodes eludit, et ad S. Theodorum Euchazarum tutelarem profugit. In his Timotheus Ælurus moritur, et in ejus locum Petrus Mongus, (6 Mōyze; Græcis) inducitur vir nequam et veritatis adversarius, olim depositionis pœna mulctatus. Hic ab uno Episcopo, eoque pariter deposito consecratur : hunc Dei zelo moti monachi quidam adorti, sex tantum et triginta dies Pontificatus honorem assecutum deturbant, et iterato Timotheum Salophaciolum virum throno dignum restitunt. Auctor Breviarii historiarum Eutyphianistarum Hæc ita narrat : Rediit Zeno ad regnum, Basiliscus opprimitur

offensum
Acacium CP.
impedientibus
Clero et
monachis :

anno 477

Roma in
Concilio
damnati
Ælurum.

Petrus Fullonem
damnat
Ephanius :

ab his intromissis S. Simplicio,

apud Zenonem
restitutum
per litteras
agit ut restitueretur,

A. iuro n or-
tuo, ac Petro
Mongum h'retti-
co ejecto,

gratulatur
S. Simplicius
restitutum
Timotheum
Catholicum :

urgel ut Follis
in exilium
deportetur :

A. opprimitur. Mittitur Alexandriam, ut pulso perva-
vasore Thimotheo Timotheus Catholicus redderetur
Ecclesiae: sed Timotheo damnato morte praevento,
Petrus consors ipsius, ab uno haeretico Alexandrinus
Episcopus ordinatur: quem nihilominus dejici jussit
Christianissimus Imperator, sicut Acacii Constanti-
nopolitani litteris continetur. *Sunt hae excusae ante ix
epistolam S. Simplicii, qua respondet Acacio, et gra-
tulatur Timotheum Catholicum Alexandrinae Ecclesiae
fuisse restitutum. Sed quae subsequuta sunt, idem Au-
ctor in Breveculo ita persequitur. Cum plurimi seu
Clerici, seu monachi, seu secularis vitae homines,
ad communionem Catholici Episcopi Timothei mol-
lent penitus convenire, diversis Sacris terruit uni-
versos clementissimus Imperator. Scripsit ad Pa-
pam Simplicium Timotheus (diceus Petrum olim in
diacono esse mandatum, nunc etiam Christiana so-
cietate semotum, mandans per Esaiam Episcopum)*
regans ut scriberetur Imperatori de Petro, qui la-
tebat in Alexandria civitate, et insulabatur E-
clesiae, ut ad longinquum deportaretur exilium. Per
ferme triennium sanctae memoriae Papa Simplicius
non desit scribendo ad Acacium Episcopum, ut
ageret cum Imperatore, et laceret de Petro, quod Ti-
motheus Episcopus postulabat. Scriptum est etiam
Principi, sed nunquam inde rescriptum est. *Epis-
tola S. Simplicii hac super re ad Zenonem extat nu-
mero xii, data x Kal. Novemb. Illi V. C. Consule,
proinde anno Christi cccclxxvi. Ad Acacium vero
datae sunt x, xi et xii, et haec quidem xvi Kalend.
Novemb. eodem Illi Consule.*

Stephano
Antiocheno
mortuo,

succedit alter
Stephanus
mox Martyr :

Calandionis
inversarii
ordinationem
approbat
S. Simplicius.

11. Antiochena Ecclesia non potuit diu aplata regere
fuit: de qua ista tradit Theophanes: Stephanum alterum
Zenonis Imperatoris jussu in ejus locum ordinave-
runt: quem fidei periculosus pro sua in Petrum Ful-
lonem propensione, in amantiae subsidium furorem
armantes in sancti Martyris Barham baptisterio,
acutis calamiis perforescit et necant, in Orontem
fluvium procecerunt. *Inscriptus est hic Martyr Ste-
phanus Martyrologio Romano ad xxv Aprilis. Zeno
porro (ita pergit Theophanes) facinus attentatum ul-
turus, Acacio Constantinopolitano Praesuli, ut An-
tiochie crearet Episcopum, mandavit: Quod factum,
ut auctoritate Pontificis Romani approbaretur, epistolam
hoc de re ad S. Simplicium misit, ambo, Zeno Im-
perator et Acacius Episcopus. Utrique respondit Papa,
et electionem Episcopi Antiocheni in gratiam Impera-
toris approbat, cum amore quietis sancte et religiose
fuerit peracta. Data scribitur x Kalendas Julius post
Consulatum Illi V. CL. sue anno cccclxxix. At quis
tunc electus fuerit, non indicatur in Litteris Apostolicis.
Baronius additum annum num. xii ordinatum tradit
Stephanum Junorem, quasi Stephanus Senior fuisset
occisus: qui in puer mortuo rei xxi. b. b. b. Theo-
phanes asserit Stephanum Junorem ordinatum, ac
dein necatum, et ab Acacio Calandionem consecra-
tum. Eodem modo apud Eragrium lib. 3. *Historiae
Ecclesiasticae* cap. 3 dicitur Stephanum extincto Ca-
landio illius Sedis clavum suscepisse, qui omnes qui
ipsum adhaerent induxit, ut cum Timotheo tum litte-
ris Basilidis, generatim ad omnes scriptis, anathema
indicerent. *Hae Eragrius apud quem dictus Timo-
theus Alurus jam ante extinctus. Reliqua ad Titum
S. Stephanum erunt accuratius examinanda.**

Timotheo
Alexandrino
mortuo,

eligitur
Joannes
Tabennesiotes :

12. Eodem anno, quo ista circa Sedem Antiochenam
sunt peracta, obisse Alexandriae Timotheum Salo-
phacolum scribit Theophanes. in ejus locum Joannes
Tabennesiotes, vir litterarum gnarus et recto-
rum dogmatum strenuus propagator, Presbyter et
Oeconomia Alexandrinorum Ecclesiae, fuit promotus.
Verum postmodum, studiosi partium Petri Mongi
largitionibus atque imposturis Zenon, ut Joannem

Tabennesiotes Episcopum, quasi praeter ejus men-
tem consecratum, expelleret Alexandria, Petrum
vero Mongum ab Eucharistiarum locis Alexandriam
revocaret, suaverunt. Tum vero Henotionem, pacis
nimium sanctionem, ab Acacio Constantinopoli-
tano, prout affirmant nonnulli, dictatum Zeno tulit,
et per omnes provincias promulgavit. Mongum vero
priusquam rediret Alexandriam, cum Simplicio Ro-
mano Pontifice et Acacio jussit Zeno communionem
habere. Hinc ut Mongum acciperent, eicerent vero
Joannem, Acacius ad Alexandrinos scripsit. Joannes
Petri adventu comperito, Clero licet et populo pro
eo animus ponere paratus, ac ne discederet depre-
cantibus: mala, quae Petrus foret commissurus, se-
cum reputans, prudenter et citra tumultum urbe
dilapsus est. *Hae Theophanes: cui consentiens auctor
Breveculi ista scribit: Cum Joannes de consuetudine
magorum ad Apostolicam Sedem Synodica per Isi-
dorum Presbyterum et Petrum Diaconum scripta
misisset, superveniente Uranio subadvoca, et Jo-
annem jam Episcopum Sacra Principis deficiente, ab
Episcopatus illius confirmatione Papa suspensus est.
Et quia in iisdem Sacris de restituendo Petro, quem
ipse damnavit, fecerat mentionem, haec pars omnino
est abnegata: unde videtur clementissimus Impe-
rator offensus. Quae deinde S. Simplicius epistola
xvii ad Acacium data Idibus Julius Severino V. C.
Cons. anno Christi cccclxxxii clarus explicat his
verbis:*

13. Nuper ab Aegyptia Synodo, quae et numero
plurima, et fidei Catholica esset confirmatione suf-
fulta, atque ab ipso omni propemodum Clero Alex-
andrinae Sedis ad nos ex more relatio missa pate-
fecit, sanctae memoriae Fratrem quendam et Coe-
piscopum nostrum obisse Timotheum, inque ejus
vicem, consensu fidelium voluntate Joannem, cui ad
Sacerdotium constare crederentur omnia, subroga-
tum, ut nihil omnino restare videbatur, nisi ut Deo
gratias agentibus nobis atque gaudentibus, ut sine
strepitu, quod Catholicis in defuncti ministerium
successisset Antistes, Apostolicae quoque modera-
tionis assensu votivam sumeret firmitatem: cum
ecce secundum consuetudinem mihi talia disponenti,
tranquillissimi Principis scripta sunt reddita, qui-
bus memoratum, tanquam perjuri rem, quod
Fraternitati quoque tuae non esse diceretur incogni-
tum, Sacerdotio perhiberet indignum. Illico retraxi
petum, et meam revocavi super ejus confirmatione
sententiam, ne quid contra tantum ac tale testimo-
nium praepropere levis se judicaret. Sed illud me non
mediocriter fecit attonitum, quod eisdem litteris suis
Petrum, qui haeticorum socius dudum existisse
probat et princeps, (quod conscientiam dilectionis
tuae memini non latere, instructionesque ipsas,
quibus licet confutatus, noster confidimus, quemque
etiam dubium non sit adhuc extra communionem
durare Catholicam, saepeque nos de eodem ex illa
urbe pellemo scripsisse esse certum) ad praefata Ec-
clesiae regimen promovendum: eumque promittat
rectae fidei definitionibus convenire, a cuius utique,
sicut superius dixi, consortio tua degit extraneus,
quam ejus communione discretus est, ad quam si
nunc redire contemnit, nisi per satisfactionem Chris-
tiani regis competentem non potest intrare: ac
proinde non ad fastigium Sacerdotatus dignitatis ac-
cedere, sed medela, quae post poenitentiam prece-
benda est consequenter aptari: animae suae cupiens
reconciliatus auxilium, non gradum summi honoris
affectans, qui dum convenerit fuisse perversus: ne
per speciem remeantis non remedium sincere salva-
tionis impurat, sed facultatem propagandae pravita-
tis inveniat. Quo facto non hunc magis ab errore de-
trahimus, quam perirem fidei libis irrogamus, eoquo
modo

reclamante
Zenone
Imperatore.

E

illum S. Sim-
plicius in
communionem
ad scriptus,

impeditur ab
Imperatore :

F
conqueritur ei
substituendum
Mongum
haeticum,

A modo Chalcedonensis Synodi statuta violantes, adiutum sæva copulatione grassandi in Ecclesiam lupis rapacibus aperimus. Hæc S. Simplicius de Petro Mongo in dicta epistola, quam Gelasius Papa repetit, in fragmento epistolæ a Summo cum memorato Breuinclo edito.

14 Aliam eodem die epistolam ad eundem Acacium scripsit S. Simplicius in qua ista scribit: Necessario fratris et Coepiscopi nostri Calendionis Sacerdotium gremio Apostolicæ Sedis amplexi, in consortium nostrum per gratiam Christi Dei nostri tantæ urbis Antistitem collegii unione numeramus. Miramur autem nihil nos de statu Alexandrinæ Ecclesiæ te instruente didicisse: quem nunc ita habere se comperimus, ut improbi per occasionem obitus sanctæ memoriæ Timothei Alexandrini eandem Ecclesiam eonetur habere captivam. Unde agendum est dilectionis tue clementissimo Principe, ne convellatur sub ejus Imperio, quod tyranni Basilisci temporibus potuit haberi. Quando scilicet Petrus Fullone, ut supra diximus, invaserat Sedem Antiochenam. Hic iterum amoto Calendione ad illum promotus, et Henrico Zenonis subscripsit, et Synodales litteras ad Petrum Mongum Alexandrinum Episcopum scripsit, teste Gelasio Papa in supra citata epistola ad Episcopos Dardaniæ.

15 Demum perbreves et aculeatas litteras ad eundem Acacium misit S. Simplicius viii Idus Novemb. eodem Severino Consule, conatusque illum est adversus hæreticos excitare: sed frustra. Nam, ut bene Auctor sæpius indicatus Breuinclo scribit, cum sanctæ memoriæ Papæ Simplicii nihil totiens ad Acacium directæ, propter Alexandrinæ Ecclesiæ quietem et Catholicæ fidei integritatem, scripta proficerent, supervenit idem Sanctus Joannes Episcopus Alexandrinus: qui, sicut decebat, ab Apostolica Sede susceptus est. Nam et priores ejus similiter Romanæ Ecclesiæ tempore persecutionis suffugium poposcerunt. Hujus adventus plenius universa patefecit. Cui dum Acacii scripta legeremus, quæ de Petro Fullone et Joanne Antiochenis miserat, excessus Acacii etiam in hac causa gravissimos deprehendit. Illo enim tempore, quo de Petro Mongo Alexandrino damnato retulerat, non longe etiam post de Petro Fullone et Joanne scripserat... Hunc Petrus ordinavit Apamensis Episcopum: a quibus non receptus, venit Antiochiam, et per eum Episcopatus sui auctorem depulit, et invasit ejus Ecclesiam. Hic est ille Petrus Antiochenus, inquit Gelasius in 2 fragmento apud Summum, quem nec per pœnitentiam ad communionem Catholicam recipi etiam a Sede Apostolica poposuit.

C Acacius. Scilicet, ut ante dixerat, Alexandrino Petro communicavit Acacius. Sed donec advixit Antiochenus Petrus, qui utique post Acacianum cum Petro Alexandrino fœdus initum defunctus ostenditur, numquam Antiocheno Petro Alexandrino Petrus communicare debuit. Quod Catholicorum continet relatio Sacerdotum, celebratumque in Catholica fide durantiâ, nec conscientiam latere potest totius Orientis. Quæ deinceps acta sunt, contra tres Orientis Episcopos, et Zenonem Imperatorem, et hujus Henoticon, diximus xxv Februarii in Vita S. Felicii, qui S. Simplicio anno cccclxxxiii vita functo successit: una ad utrumque spectant, quæ tradit Liberatus cap. 18 his verbis: Dum per quinque annos sæpius fuisset admonitus Acacius, ut de statu Alexandrinæ Ecclesiæ sancti Papæ sollicitudinem relevaret, nihil nunquam respondere dignatus est.

§ III. Gestu S. Simplicii in Urbe Romani. Obitus. Cultus sacer.

I Inter universalem omnium Fratrum sollicitudinem cura singulari intendit S. Simplicius urbi suæ Romanæ: Mariu T. I.

in qua varia ab eo gesta enarrat Anastasius Bibliothecarius, ac primo omnium ista habet: Hic dedicavit basilicam S. Stephani in Cælio monte in Urbe Roma, et basilicam B. Andreæ Apostoli juxta basilicam S. Mariæ, et aliam basilicam S. Stephani juxta basilicam S. Laurentii, et aliam basilicam intra Urbem juxta Palatium Licinianum beate Martyris Biliianæ, ubi corpus ejus requiescit. Fuisse in Cæliomonte devotum aliquod Gentilium templum, quod fornice novo inducto, aliisque ornamentis additis in basilicam S. Stephani Simplicius convertit, e Pompeio Ugonio discimus. Stationes in hac basilica duas constituit S. Gregorius Magnus, scilicet xxvi Decemb. in festo S. Stephani, et inter stationes Quadragesimales, quæ feria sexta post Dominicam Passionis habetur. In eadem basilica habuit Gregorius Homilium 4 in Evangelium, et titulo Presbyteri Cardinalis exornavit: in qua etiam tempore Theodori Papæ recondita fuisse corpora sanctorum Martyrum Primi et Feliciani, et dona ab hoc Pontifice oblata tradit idem Anastasius, et plenius dicendum die illorum natali ix Junii. De secunda basilica ista habet Platina: Basilicam dedicat Andreæ Apostoli non longe a templo S. Mariæ Majoris: in qua adhuc vestigia quedam antiquitatis apparent, quæ persæpe flendo etiam inspexi ob incuriam eorum, quibus ipsa templa, jam ruinam minantia, commissa sunt. Hoc autem in templo hæc carmina legisse memini musivo opere descripta.

Hæc tibi mens valide decrevit prædia, Christe,
Cui testator opes detulit ille suas:
Simpliciusque Papa sacris coelestibus aptans,
Effecit vere numeris esse tui:
Ne quod Apostolici decem sunt lumen nobis,
Martyris Andreæ nomine composuit.
Utitur hæc hæres titulis Ecclesia justis,
Succeden-que domo mystica juri beat.
Plebs devota veni, perque hæc commercia disce,
Terreno censu regna superna peti.

Circomus tradit hanc S. Andreæ basilicam a S. Simplicio etiam conditam fuisse, et hodie cerni conjunctam ad S. Antonii. Quarta basilica (nam de tertia nihil occurrit indicandum) jetanum in præsens extat, quam Urbanus Octavius instauravit, SS. Bibianæ, Deme- triæ et Dafrosie corporibus in ea repertis et sub ara maxima collocatis, ut in Brevaria Romano in Lectionibus de S. Bibiana ad 1 Decemb. legimus. Colitur S. Dafrosa mater S. Bibianæ iv Januarii, et hujus soror xxi Junii.

17 Anastasius secundo loco enarrat ista a S. Simplicio Romæ præstita: Ille constituit ad S. Petrum Apostolum, et ad S. Paulum Apostolum, et ad S. Laurentium Martyrem hebdomadam, ut Presbyteri manerent ibi propter pœnitentes et baptismum. Regionem tertiam ad S. Laurentium, regionem primam ad S. Paulum, regionem sextam vel septimam ad S. Petrum. At supra ex MS. Regine Sæcæ edidimus, Presbyteros manere propter baptismum et pœnitentiam, potentibus de regione prima ad S. Paulum; de regione tertia ad S. Laurentium, de regione vi ad S. Petrum. Ubi adirent Barones hebdomadarii hujusmodi fuisse, quod ob ingruentem populum vicissim succedere deberent: quæ utique apud ipsum legi possunt. Tertium beneficium Romanis præstitum enarrat Anastasius ejusmodi: Ille fecit in Ecclesia Romana scyphum aureum pensantem libras quinque. Canthari argentea ab B. Petrum Apostolum sexdecim, pensantia singula libras duodecim. Addiditque quartum Ecclesie universæ præstitum, et ita indicat: Hic fecit ordinationes tres per mensem Decembrem et Februarium, Presbyteros quinquaginta novem, Diaconos undecim, Episcopos per diversa loca septem et triginta. In MS. Regine Sæcæ dicitur fecisse ordinationes per mensem Decemb. in,

18 Presbyteros

D Romæ dedicat varias basilicas,

S. Stephani in monte Cælio,

S. Andreæ prope S. Marianam majorem,

E

S. Bibianæ

P Hebdomadarii propter baptismum et pœnitentiam stabant,

una aurea et argentea dal ecclesiis:

conferi Ordines,

et Antiochiæ loco Calendionis

Petrus Fullone hæreticum:

frustra odmonet Acacium,

utique hæretico adhærentem:

A Presbyteros LXII, Diaconos XI, Episcopos per diversa loca LXXXII. Quem numerum fere habet Platina.

sepultus in
S. Petri;
reliquae Tibu-
re: Cuius
sacer 2 Martii

18 Sepultus denique dicitur in basilica S. Petri Apostoli vi Nonas Martii, et cessavit Episcopatus dies sex. Sacras ejus reliquias Tiburi haberi, ibique solennitatem natalem agi annotat Baronius ad Martyrologium Romanum ad hunc n. Martii, ubi ita refertur: Roma S. Simplicii Papae et Confessoris. Quae fere eadem leguntur in Martyrologiis antiquis MSS. Ultrajectino S. Marci, aliisque quod in Carmelo Coloniensi observatur. In MSS. Leodiensi S. Lamberti sub nomine Bedae et Brunellensi S. Guldor additur: Qui sedit annis xv. Cujus tamen loca in MS. Treverensi S. Paulini legitur, Qui Acaesium Episcopum Constantinopolitanum et Petrum Alexandrinum Eutychianos damnavit. Deest nomen ejus in melioribus exemplaribus Bedae, et Usuardi. In Beda excuso ista leguntur: Et Simplicii Papae, qui sedit annos quindecim. Ille Acaesium Constantinopolitanum Episcopum et Petrum Alexandrinum Episcopum Eutychianos damnavit. Eodem habentur in Adone MS. Leodensi, Leodiensi S. Laurentii et alio codice Regine Sueviae, item excuso per Mosanum, quae Roswicus in Appendicem transtulit. In nonnullis MSS. sub nomine Usuardi additur: Qui etiam statuit, ut nullus Pontifex successorem sibi constituit. In MS. Florario

adjicitur. Obiit e anno salutis cccclxxxv ac sepultum D in Vaticano juxta corpus B. Petri Apostoli. Galesinius cum praedicat, quod Pontificiis virtutibus et scriptis Ecclesiam illustravit. Maurulcus longiori hoc et fere ex Platina desumpto, circumornat: Item Simplicii Papae, qui urbana in quinque Ecclesias distinxit, scilicet SS. Petri, Pauli, Joannis, Laurentii, et S. Mariae majoris: et redditus Ecclesiastici unam partem Episcopo, alteram fabricae, tertiam pauperibus, postremam Clericis debere declaravit. In MS. Pragensi ipsis Calendis Martii refertur, et encomia supra relatis adjungitur: Hic etiam constituit, ut nullus Clericus a laico investituram recipiat. In elegio supra ex Codice Regine Sueviae desumpto dicitur v Nonas Martii sepultus, quo die in antiquo MS. Martyrologio Aquilonensi legitur nomen Simplicis Confessoris, quod de S. Simplicio arbitramur dictum. Aliqua etiam commemoratio S. Simplicii habita in Ecclesia Ultrajectina et Brunellensi, ut colligitur ex propriis rarum antiquis Breviariis. In Lipsanographia Vienne Austrosie ac Brunnæ urbis Moraviae, dicitur Brunnæ in templo Societatis Jesu adservari os brachii S. Simplicii Papae, sed Martyris. Unde nunc hujus Pontificis et Confessoris haberi possit, dubium relinquitur. E

1 et 3 Martii.

non os brachii
in Moravia

DE S. JOAVA SEU JOVINO LEONII IN BRITANNIA ARMORICA.

SEC. VI
IN MART II.

Non videtur
autem S. Pauli
duo mortui
S. Joava,

Quem S. Pauli Episcopi Leonensis Acta, ad diem XII danda, Joavina appellant, ejus vitam ex antiqua Ecclesiae Leonensis Legendario atque MSS. praefertur hac die Albertus de Grand, in volumine de Sanctis Britanniae Armoricae Joavam seu Jovinum vocari, ubi rectius Joavam scribit: et circa annum mlii mortuum statuit, atque Episcopum Leonensem dicit a S. Paulo constitutum, quadraginta antequam is a viris excederet annis. Ex quo numero annos quidem viginti et unum necessarium detrahendos inducimus in prodigendum ad vitam S. Pauli nunc B. Dubitamus tamen an vel de novemdecim reliquis liceat Alberto credere. Acta enim praedicta post mortuam S. Joavam, et Tirnivali consecrationem, qui singuli anni tantum uno tenebant Episcopatum, subiungunt: quo defuncto vir venerabilis parvo tempore, suo rursus inservivit officio: sed deficientibus viribus iterum quiescens suis, Cotomerium nomine, ut pro se ministraret, ordinavit. Albertus uero, cum hunc consecratum dicit anno mxxvi, non parum sane tempus, sed integros undecim annos inter Cotomerium et Joavinum ac Tirnivalium interjicit.

nec Episcopus
fuit:

2 Ac ne de episcopatu quidem Joave aliorumque duorum ordinatione satis constat. Rhedonensis enim Ecclesia, quae S. Gildardi festum viii Julii recitat, ipsam dicit immediate successum S. Paulo: cui non videtur cur magis credi non debeat quam Actis S. Pauli tanto tempore post ejus mortem scriptis: maxime cum illa de Episcopatu consecratione non clare loquantur, et satis commode videantur excusari vicaria Episcopatus administratione in ipsos translata a Paulo: quod occasionem dore potuit, ut Episcopi viderentur alimurandi, qui solum Focum fuerant Pauli reventis: ergo cum horum, velut Iparorum, nulla usquam sit mentio: et apud Claudium Robertum, ac Sammarthanos fratres in Catalogis Episcoporum nomina eorum omnino praeterantur, Joavam non sumus ausi Episcopum scribere: contenti titulo Sancti: quem praeter praedictum Legendarium probare videntur Ecclesiae duae ejus nomine insignitae in diocesi Leonensi, altera pagi

Ker-joven ad maris Britanniae litus septem leucis Francis ab urbe exproxi in geographiis tabulis, altera longius a mari recedens rivi Leonis Brestam euntibus transiendi (cui S. Joava nomen in chartis, sed in descriptione beneficiorum Franciae S. Jakhona) quam secundum ecclesiam suspicavimus sacri corporis depositum esse primum tumulato super exstructum, si fundamentum ullum appareret dicendi, quod sacra ipsa trahentes bestiae fluxum cum ea transvolarunt. Quidquid ejus sit, corpus deinde Leonum translatus esse dicitur, eoque magis miramur nullum ejus Ecclesiae Breviarium citari, unde constet eam Ecclesiasten officio istre coli.

3 Parochia de Brasparz, cui Presbyter Jonea praefuit, multum excedit leucis a S. Pauli oppido Leonensi abest versus meridiem, ad caput rivuli, qui hac Fovius nunciat infra oppidum Faouise, vulgo le Fou, influentis in sinum Britannum: a quo oppido ipsaque Bresta parvum intervallum fere leucarum plusquam trium intervallo abest S. Mariae de Doulas abbatia, rivi hic commemorantur exordia, et Lantevennensi oppido trans Orientalem sinus Brestam partem, abijciunt. Miraculum draconis ablati, et alia, quae in his partibus narrantur gesta a S. Paulo, prope absunt ab illius Actis: et fortassis perperam hac translatus draconis sunt, occasione illius, quem primo suo adventu ex insula Batha extenuasse Paulus scribitur, absque ulla narratione ducta ab ejus baculo eimologiae. Ipsum legendarii antiqui contextum dare hic solum mullimus, non dubitantes, quin multa Albertus infurxerit partim ex sua chronologia; partim ex ea quae citat Ivone, qui ante duo circiter secula de Episcopis Leonensibus scripserit. Quia tamen sincerius habemus nihil, hanc quodammodo ex Alberto vitam datus a Joanne Colygodlatine redditam; paucis quae cum Gallico minus conturbantur mutatis. Ex hac parva Vita desumpta videntur Lectiones, quas ejusdem Sancti festo, post reformationem Breviarum, juxta Pii v subsequentiumque Pontificum decreta, Ecclesiam Leonensis recitat post secundum Nocturnum Psalmos, cum propria per reliquum officium Oratione.

et parochia
Brasparz

F

Acta unde?

sed vicarius
S. Pauli.

ejus cultus,

VITA

ex lectionibus Breviar. Leonen.

LECT. IV

Spreta seculi
vanitate.

At monachus.

B

LECT. V.
a S. Paulo
Leon. Sacerdos
consecratus,parochiam sibi
commissam
excolit.LECT. VI
unde occisus
a sociis, a

C

Leonem redi:

et a Cornubiensibus
reversus
moritur;corpus in des-
tino divinisloco tumula-
tur.

ORATIO.

Joevinus sanctissimi Patris nostri Pauli ex sorore nepos, in Hibernia natus, ad eum puer in Britanniam majorem missus est instituendus; eoque magistro ita in litterarum studiis profecit, ut in Philosophicis ac Theologicis brevi consummatus videretur. Deinde cum paterno jussu in Patriam remigrasset, in id unum pater intendebat, eum ut honesto matrimonio traderet; convenienti propterea famulatio stipatum secularibus pompis studiose instituebat, quas invitus primoribus tantum labris delibabat. Mundi fugientis voluptates generosa mente despicens juvenis, arctioris vite institutum tacitus Deo inspirante meditatur. Hinc, Paulum avunculum suum cum duodecim sociis ad Ossam insulam, in Leonensi territorio sitam transmeasse, in eaque eodem sibi deligisse, certis ubi nuntiis docetur, proximo portu solvens mari se committit, ad eam trajecturus. At vento usus adversante, alio divinitus delata navi, ad solum Cornubiense (non procul a Brestiensis tractu) appulsus et proximam urbem ingressus, Judulum Abbatem obviam habuit, a quo et humaniter exceptus, et in monachum libenter cooptatus fuit.

Post annum probationis exactum et vota monastice professionis nuncupata, Joevinus cum sui Abbatris benedictione in Leoniam ad S. Paulum venit, qui eum in suo monasterio apud Bazam insulam exercitatum aliquot annos, sua tandem manu in Sacerdotem factus Episcopus ordinavit. Eum postmodum ad suum Abbatem remisit, ut in quo primum cœnobio sese Christo specialius devinxerat, in eo sacrificii incruenti primitias eidem offerret. Tum ejusdam ecclesie Parochialis in diocesi Cornubiensi cura suscepta, populum sue vigilantie commisit, aggressus est indefesso labore excolendum, eumque maximam partem, qua minis qua suasionibus et exemplis, a gentili superstitionis cecitate erutum a-seruit in lucem inconcussæ veritatis. Quæ, cum sancto Pastori, sicut omnium admirationem, sic omnium amorem debent conciliare; potenti cuidam inprimis viro tam implacabile adversus Joevinum, aliosque Abbates et Religiosos odium subministravit, ut de una eorum interfectione diu nocturne cogitaret.

Quod ut impie furcifer perficiat, sacros illos mystas unum in locum aliquando congregatos, magna cum satellitum turba aggreditur; effractis portis in ecclesiam irrompit, populoque inde fugato, Tandem tremenda altaris mysteria celebrantem, et Judulum fugientem, sanctissimos Abbates, ipse propria manu trucidat; dum ceteri scarii reliquos plenosque monachos jugulant: uno pene gladio declinante Joevino, qui fratribus consistere. Cum itaque non posset eo loco quiete persistere, in Leoniam reversus, et a S. Paulo Ecclesie Cathedralis Canonicis annumeratus, ad fastigium tandem Episcopalis dignitatis ipso resignante fuit assumptus, et a S. Samsone Dolensi tunc Archiepiscopo, consecratus. Quo in munere vix annum exegerat, cum a populo Cornubiensi veniam rogatus, eoque impetiente benedictionis gratia profectus, ad æternam inde præmia feliciter evolavit (circa annum Domini quingentesimum quinquagesimum quartum. Corpus ejus Pontificalibus indutum, et plaustro novo, (pro extrema morientis voluntate) impositum, alligata jumenta, eum in locum Agnensis territorii solo Deo duce, deportarunt. ubi nunc ecclesia est, ejus nomine et patrocinio insignis.

Deus qui es Sanctorum tuorum splendor mirabi-

lis, quique hunc diem beati Joevini Confessoris tui D atque Pontificis depositione consecrasti: Concede nos, quesumus, de ejus natalitio semper gaudere, ut apud tuam misericordiam exemplis ejus protegamur et meritis. Per dominum nostrum etc.

VITA

scripta ab Alberto le Grand, Latine reddita a Joan. Colgano.

Sanctus Jaova, sive Jovinus, natione Hibernus fuit, et avunculus Principis Tinidori, parentis S. Tennenani a erat illi mater soror germana S. Pauli Aureliani primi Leonensium Episcopi ad quem audiendum missus a matre Joava in insulam Britanniae, ita studiis tempus suum impendit diligenter, ut paucis annis Philosophus ac Theologus evaserit omnibus numeris absolutus. Expleto cursu revocatus a parentibus in patriam, morem gessit, et petita a S. Paulo avunculo suo facultate, rediit ad patrem: qui doctrinam illius et mores admiratus, totus in hoc incubuit; ut honesto matrimonio jungeretur. Ergo eum pretiosis vestivit ornamentis, adiunxit ei comitatum et servos, jussit frequentare nobilium consortia, et se mundo aspectabilem reddere: sed amore divino præventus hic sanctus juvenis, ab ejusmodi vanitatibus totus abhorrebat; et quamvis, ne parentes dolore afficeret, mundanum se simularet, statuerat tamen omnia relinquere, et Christum sequi religionis statum amplexurus.

2 Interea litteras acceperat ex majori Britannia, quibus intellexit S. Paulum avunculum suum cum duodecim Presbyteris transivisse mare, et Ovessanam insulam Armorice Britannie habitationis gratia appulisse. Igitur statuit quamprimum eo se conferre, deserta patria et parentibus: jubet in proximo littore omnia apparari, et mane quodam ambulationem simulans exit cum servis duobus, et conscensa navi Ovessanam insulam versus solvit. Vix erat in conspectu insula, cum exorta tempestate ex Ovessano portu ejeti, in ignota maria ad b Faovii fluminis continentem evadunt. Illic S. Judelo Abbati obviantes, et ab eo comiter salutati excipiuntur; qui ut intellexit eorum nomen, patriam et consilium, jussit eos in navem regredi, et ad monasterium suum Landtevenecanum eos deluxit. Ubi cum S. Jaova aliquo tempore habitasset, dimisis servis religionis habitum petiit, et a S. Judelo accepit.

3 Expleto probationis tempore, reperiuntur S. Paulum avunculum suum, Leonium profectus est: qui gavisus nepotem tali sub veste intueri, aliquot enim annis penes se detinuit, sacros ei contulit Ordines, et jam Sacerdotem initiatum ad monasterium Landtevenecanum, c inibi celebraturum remisit. Illic Judulus Abbas, cum Paraccia Brasparzi Rectore indigeret, S. Jaovam ad hoc munus delegit, qui et illud admisit, et se idoneum ei reddidit. Iurta quidem multas illi difficultates invenit, doctrine Christiane subditos ignaros, et plenum superstitionibus paganismum, qui per universam adhuc Cornovalliam grassabatur. Verum S. Jaova verbo, exemplo, minis et precibus tantum effecit, ut in rectam viam eos rediret, et depulsis pravis erroribus, divinæ gratiæ eos reddiderit consortes.

4 Incolebat ea tempestate arcem d Kerar-Rove in Cornovallia Aristagnus, vir in primis Christianus et magnæ nobilitatis. Hinc nepos erat ex sorore Faovii Toparcha, homo tam Religioni infensus, quam avunculus fautor. Sed ante alios exercebatur quam maxime poterat S. Jaovam, quod ille indices alios atque alios ex vicinis ipsius et subditis ad veram fidem concionibus suis revocaret. Dissimulabat hic tum quidem impium suum animum ulciscendi, nihil tamen

a
Jaovæ patria,studia in Bri-
tannia,

E

monachus in
Armorica,

b

F
Paraccia de
Brasparzi

c

d
Faovii
Domus

AUCTORE ABR.
LE GRAND.

A tamen segnius commodæ opportunitati studebat. Inter hæc monitis monasteriorum Cornovallie Præstides haud longe a toparchia suæ finibus et terminis cœtum coegisse de negotiis particularibus, atque inter alios imprimis Thadecum ac Judulum Abbates, una cum S. Joava convenisse; nactus tandem occasionem, sub falsa specie religionis, manum armatorum colligit, et educit in campum.

SS. Thadecum
et Judulum
inactat.

5 Pervenerat ad monasterium illud, quo sancti Præsules confluerant, cum effractis templi adytis populum fugat, et Thadecum Abbatem rei divinæ intentum ad hæc verba; Nobis quoque peccatoribus, ante aras interficit, ceteris in reliquum monachorum chorum promiscue sævientibus neque fugientibus parcitum; nam et Judulum Landtenevecum versus fuga lapsum Faovii Toparcha rubicundo adhuc mucrone ad caput transadigit. Deo suorum protectore S. Joavam ad majora reservante: qui ubi cursu citato in parochiam suam Brasparz evasit, mœstus ob eandem optinui sui parentis S. Juduli, ipsius cæsorumque monachorum sacratis manibus justa persolvit.

inimicam in
ultionem
ferat:

6 Sed in tempore adfuit vindex suorum et ultor Deus: nam furibundus ille Faovii Toparcha, vix sitim suam tot innocentum sanguine extinxerat, cum valida dæmonum legione possessus suæ impietatis poenas dedit, adeo ut ex furore in rabiem versus, agre cohiberi, agre domum reduci posset. Neque hoc satis: quippe draconi magis quam pisci simile ex mari monstrum prosiliit, et Faovii tantas strages edidit, ut nec hominibus nec juvenitibus parceret: adeo ut brevi solitudo inducta sit, deserti agri, bona, fortuna; omnibus ultricem Domini manum agnoscentibus. De consilio ergo Primorum illius oppidi Legati Leonium ad S. Paulum mittuntur, qui tunc in monasterio Ker-paul sanctitatis fama clarebat, ut subveniret calamitate oppressis, afflictos consolaretur.

extincturus
Paulus Leon.

7 Tactus hic commiseratione Antistes jubet eos bono animo esse, apparare sese ad poenitentiam, venturum se prope diem ut rei medeatur. Legatis igitur sic a se dimissis, accingit se ad iter cum comitibus aliquot monachis. Jam præteribant a Plongaranam parochiam, et in locum qui hodieque Monaster-Paul, id est Monasterium Pauli dicitur, orationis gratia de via secesserant. Tunc eleganti forma juvenis ante oculos S. Pauli resplenduit, monitque pergeret intrepide captum iter prosegui, futurum ut optatis omnia responderent. Solvendo de profectioe S. Pauli avunculi sui Faovium versus certior factus Joava obviam ei processit, et ad Coatgarzum reperit, ubi premissa cum importita salute utrimque amplexibus, cum sitim S. Paulus notasset, ad orationem conversus, de cudo exauditus est. Nam S. Joava jussu avunculi vix aridum scipione percussarat, cum suavissimi liquoris acuturigo a terra prosiliit, qui et eos refecit, lances supremo fontium Domine decantantes.

fontem elicit;

peracto sacrificio

draconem
alligat;

8 Jam Faovium attigerant, cum innumera multitudo incensarum a campestribus in oppidum confluit: quos ut intutus est S. Paulus, ibi religionis Christianæ præstantia ad eos sermonem habuit, quem in hac verba finivit. Atque adeo, ut quæ vobis a me hæcenus dicta sunt verissima esse cognoscere possitis, si peccatorum poenitentiam ducimini, si vestris superstitionibus abrenuntiat, in nomine Jesu Christi ne Domini nostri, quem vobis annuntio, a furiâ ista hellua vos extorquendo liberos esse jubet. Vix finierat, cum unanimis clamor poenitentiam cum illius oratione excepit. Jubet igitur S. Paulus altare ad sacrificium per S. Joavam apparari, et peracta re divina, plenus Deo, templum egressus draconem voco compellat, et innoxium adosse jubet. Mora

nulla; adest monstrum execrabile, ore patulo ardentibus oculis et in orbem sese rotantibus, prosternit se illico ad sacros viri pedes: hic illius collo stolam alligat, scipionem suum terræ infigere nepoti suo præcipit, cui et draconem alligit, non renitentem, non dimoventem se loco: sed jam quasi cicurem et mansuetum.

9 Exinde Faovii Toparcham invisit, qui a cæde Thadeci et Juduli Abbatum a maligno possessus miserandum in modum torquebatur; munit eum Cruce, dæmonem expellit et sanat, tum salutaribus eum fidei præceptis instituit, et a S. Joava baptizatur, assistente ei in omnibus S. Paulo, et proprium ipsi suum nomen imponente. Hoc exemplo cum tota illius familia perimoti subditi paganismum ejurato, aquis lustrati sunt. Ipsa Domina, mater f Toparchæ recens conversi, vix sui compos cursorem quamprimum expedit in Kerarroviam ad Aristagnum fratrem, qui ei hæc fausta nuntiat, nepotem conversum, et a dæmone liberum esse. Hoc nuntio exhilaratus Comes Aristagnus duos e nobilibus suis ad S. Paulum et S. Joavam ablegat, rogatum ut se invisere ne graventur: quod et illi præstiterunt, et nobilibus istis comitati eo quam primum sunt profecti.

tyrannum
conversum
baptizat,

10 Audito eorum adventu Princeps Aristagnus, magni suorum stipatis caterva eis occurrat, et humanissime inventos excepit, eis insuper Toparchæ nepotis sui nomine pollicitus est, in expatriationem SS. Juduli et Thadeci Abbatum profusi sanguinis, conditurum eum monasterium eo ipso in loco, quo S. Judulus occisus erat: curaturam præterea ut ad sempiternam rei memoriam, duobus illis Martyribus consecraretur, et Monaster Daouz-gloas, hoc est Monasterium duorum vulnerum nuncuparetur; amplissimis etiam redditibus additis ad sustentationem monachorum inibi collocandorum. Neque avunculi sui puto Faovii Toparcha refragatus est, sed curam operis S. Joavæ demandavit: qui illam non promptius accepit, quam strenue gessit. Monasterium paucis annis elaboratum, et a Reverendissimo Cornovallie Episcopo consecratum est, quo etiam in templo S. Joava primus Abbas inauguratus fuit. Modo Abbatia vocatur Deiparæ Daoulanz, in diocesi Cornovallie Canoniorum Regularium S. Augustini.

E
jubetque Daouz-
lanum cenobium
condere.

11 Rebus Faoviensibus ita compositis, S. Paulus Leonium repetit ducto secum dracone: cumque jam in silvulam pervenisset, quæ est inter h Lan-paul et Guemiliaw parochias, duo ab incolis Faovii ad eum submissi occurrere, nuntiantque nihil actum, nisi eum dracone novum catulum exterminaret; qui recenter ortus pares vicinis minaretur calamitates. Soluta igitur dracone ei precepit catulum ad se adducere, nemini nocere. Pareat draco et (mirum dictu) catellum ad sancti viri pedes sistit in silva, quæ hodieque ad posterorum memoriam Gaotar sarpiant, id est, Nemus serpentis nuncupatur. Exinde utroque illa serpente ad primarium suum monasterium insula Baaz adducto, secreto in loco eos stipiti alligavit: ubi nemini nocentes et pabulo destituti sensim emortui sunt, ac in mare præjecti. Porro ad recordationem tanti miraculi, insula illa Britannie dicta est Enes-Baaz, hoc est, insula baculi, sita e regione i pagi de Roscow.

9

F
h
et draconem
cum catulo
seum abducti.

12 Ceterum monasterio Daoulano absoluto, S. Joava cœtum haud parvum religiosorum eo congregavit, quibuscum exemplarem et omnino perfectam vitam debebat. Sed invidit generis humani hostis carodæmon, qui crebris sancti viri et aliorum concionibus se finibus illis exterminari indigne ferens, adeo gravem S. Joavæ provinciam istam reddidit; ut omnis quietis ac patientiæ expertus Brasparzum se rectoratu

Joava fit
Abbas
Daoulanus,

A rectoratu abdicare compulsus sit, et Tusurano Aristagni filio Daoulanae abbatis curam relinquere : quem cum in modo regendi suam parochiam et monasterium instruxisset, petita a suis venia Leonium se recepit. Dicit non potest quantum gavisus sit ad adventum nepotis S. Pauli. Illo igitur ad premium usus est ut coadjutore, illum in Ecclesia Cathedrali Canonicum creavit, illi denique jam senio confectus et solitudinis amans Episcopatum resignavit.

dein Episcopus
Leonem.

k

l

Brazparzanus
a sterilitate
liberatus.

13 Sed prius rogati Canonici ferre sententiam, tulerunt, et in Leonensem Episcopum Jaovam receperunt. Ergo Dolum profectus Jaova consecratus fuit a S. Sampson Archiepiscopo Dolano et Britanniae Metropolitano. Inter haec S. Paulo in monasterio Baaz vitam solitariam ducente, Jaova S. Kenanum ad se accersit, quem et Sacerdotem et Canonicum constituit, ac deinde parochiam de Plou-kernaw ei administrandam dedit, magno fructu consecuto. Dum S. Jaova suum Episcopatum gubernat diligenter, Cornovalli, qui eum depravatis suis moribus priorii officio defungi compulerant, illius absentiam graviter tulerunt : nam ex quo eos deseruit, tanta per tres annos fames fuit subsecuta, ut e remotioribus partibus Britanniae annonam conquirere sint coacti. Noturunt hanc tantum plagam ortam esse ex ingratitude nupera erga S. Jaovam : igitur nonnullos ad eum deputant Occismorum Leonium versus, rogatum eorum nomine, uti ignosceret, et dignaretur insuper eos invisere, dataque benedictione eis bene precari. S. Jaova injuriarum omni recordatione deposita, ex consilio S. Pauli eos iuvit, et vel solo suo adventu penuria alimentorum liberavit : quippe vix preces fuderat hic sanctus vir, cum revirescente terra et arboribus, abundantia rerum omnium consecuta est.

ac pe mortuus

C

14 Ad extremum tot ad Dei gloriam exantlatis laboribus, in Presbyteratu Brazparzano valida febris correptus, intra paucos dies viribus omnibus destitutus est. Tertio ante mortem die, lethalis illius aegritudo S. Paulo in monasterio ad insulam Baaz ; uti et S. Kenano in Plou-Kerneaw, revelata est. Kenanus confestim adit S. Paulum, a quo illico mittitur Brazparzam, opem laturus sancto Antistiti in extremis, et funus illius adornaturus. Hujus ex adventu mire S. Jaova consolatus est, et ab eo munus omnibus Ecclesiae Sacramentis benedixit assistentibus : praecipit insuper corpus suum novae lectione imponi, ac in translatione ejusdem ubi bestiae subsisteret, sepeliri. Post haec erecti in caelum cum mente manibus animam suo Creatori reddidit secunda Martii, anno circiter MLV. Hujus lotum corpus et Pontificalibus ornamentis indutum, novae lectione, uti praeeperat, impositum fuit, et bestiarum licentiae, qua devehere velent, permissum.

Igitur haec magnam iter Brazparzanum tenuerunt, D usque dum in Porz-arr-chraz subsistentes, tanto cum fragore lectica agitata est, ut rupta putaretur. Sed bestiae ad quingentos passus progredientes amplo in loco convulsam tumbam reddiderunt, ubi nomini ipsius erectum fuit templum augustissimum, in quo conditus est. Hujus sancti viri Reliquiae postmodum Leonium sunt translatae, et in templo Cathedralis asservatae, cujus diocesim annum et septuaginta m dies gubernavit.

temple
honoratur :

m

Acta unde
recepta.

15 Ecclesia Leonensis S. Joavae, sive Jovini, festum celebrat secunda Martii, Legendarium ipsius Cathedralis antiquum novem lectiones continet, unde quae scripsimus magna ex parte sunt desumpta, sed in primis ex pervetusto quodam MS. mihi communicato pie memoriae Domini Kerscao Kerigonvalensi Vincentio le Grand, mense Maio anni MDCXXII, in quo continentur gesta Episcoporum Leonensium, edita in lucem a nobili ac discreto Domino Ivone le Grand Canonico S. Pauli Leonii, in Rectore Plou-neventerensi, a Ducis Francisci et Elector Mosanario et Consiliario ordinario, anno MDCCLXXII.

n

a Colitur in Britania S. Tenonius 16 Julii, Episcopus Iroacus post S. Golevnam, ut vult Albertus. — h. Britannia portus totius Europae, ut Britius noster in parallelis utrasque Geographiae, cupiebat, duobus vastis sinibus procurit in continentem, quorum ad Boreum unum secundum Arestum oppidum, alter ad Orientem versus Fovieris multum puerorum, nomenque sortitur a rivulo istius vix exonerante. — c. Antiquissima diocesis Corisopitensis abbatia de qua agimus ad Vitam S. Willelmi 3 Martii. — d. Vix gemina loca distat Leonto puerum, Ker-ar nominatum in tabulis. — e. Distat ab inde Leonensi levis quatuor vicius Arestum vicius. — f. Vaganti interpres praecipit occidit uxorem, etiam conversam reddidit : simili festinatione nunc A. Iacovinus Toparcha avus scribatur, qui avitulus fuit, Aristaginis. quid nomen compositione Graecum, optimum casumque significat, fictum proinde videtur ab aliquo violo. — g. Scribere hoc ex vi temporis certa notitia Albertum existit, ex eoque colligitur quod unum totius Galliae Ecclesiarum catalogus confectus Paullo dictos, nulla monasteria, et parva universae infusus. — h. Medio inter Fovium et Leonium itinere vici duo, in tabulis perpetua Lem-poul et Goumillia scripta. — i. Est hic Leonensi urbi pro porta, teste Argentaro. — k. Eam se dignitatem tenuisse Dolensis Ecclesia parlat usque ad seculum 12. Num an 1111 Godefridum Rufum Capuanum in Italia Cathedrali ambiente Hugoni Turonensi reuera sua Ecclesia iura cessasse, et fuit certe Dolensibus etiam post cum Turonensibus aliquamdiu controversia ; quae demum 1199 penitus extincta : sic tamen, ut sequenti saeculo annuo pariter 99, praerogativa specialis honoris inter suffraganeos Turonensi subditos Dolensi adjudicata sit a Bonifacio VIII, ubi memoriam Archiepiscopalis dignitatis, quae olim in Ecclesia Dolensi fuisse dignoscitur. — l. In Catalogo Breveclorum Francie Rectores Goranreanus hinc munusque attribuitur. Quis autem S. Kenanus sit hinc pariter praefectus, disputat vulgus fise in Notis ad hunc Vitam et postquam nullis comitis est suaderet S. Kenanum, qui in Britannia colitur 5. Norembris, cognomento Caldec, eundem esse qui Dunluggensis in Hibernia : tandem concludit, cum qui hic nominatus abiam hujus nominis Abbatem videtur, qui in Hibernia martyrologio invenitur 25 Februarii, quasi necesse sit in utraque omnes Hibernis extra Alburnum sanctos, quid puto quam longissime abesse a vera. An autem Alberti Chronologia tam certa sit, ut propter eam pro certo haberi debeat hunc ab illo esse diversum quo tempore examinabimus. — m. Nil de his 70 dicitur in Actis S. Pauli repetitur. — n. Gallie Duc Francisci II. Imperator interpres ceterat Ducis Francie viderimus. hic autem Franciscus II, postremus incum Britanniae fuit, qui et vixit ab anno 1388. Ducatus iste, per nuptias Annæ Francisci primogenitae cum Carolo VIII Regi Christianissimo, corone Francie accessit an 1491.

S. Tenonius
Drestini
portus
E

S. Kenanus

P

DE PLURIMIS SS. MARTYRIBUS IN ITALIA PER LONGOBARDOS OCCIS,

Commentarius praevius.

CIRCA ANNUM
DLXXIX.
II MART.

Martyres u
Longobardis
occisi.

Longobardorum ex Pannonia egressorum in Italiam irruptionem, ac civitatem immanem in sacros homines, in templa ac canobia, sepulchra letum et corpora Sanctorum inde deduximus 19 Februarii ante Vitam S. Sabini Episcopi § 9 pag. 318 et sequente. At Longobardos dictos a longa barda, id est, securi vel hasta, qua in bellis utebantur, probavimus 14 Februarii ad Vitam 2 S. Antonini Abbatis Surventini pag. 798. De Martyribus ab hisce Longobardis in otium fidei Catholica occisis ista leguntur in hodierno Martyrologio Romano : In Campania commemoratio sanctorum octoginta Martyrum, qui cum

nollent carnes immolatas comedere, nec caput capre adorare, a Longobardis servissime cesi sunt. Historiam martyrii describit S. Gregorius Magnus lib. 3 Dialog. cap. 27 et 28, et ipsos Martyres in duas classes dividit : quarum priorem constitunt quadraginta rustici recusantes carnes immolatas comedere. In posteriore classe fuit maxima multitudo ex captivis reatens caput capre adorare. Hos solos refert Petrus de Natalibus lib. 3 Catalogi cap. 167, asseritque passos esse vi Nonas Martii, de quibus ad hunc diem in Auctorio Usuardi ista scribit Hermannus Greven : Item Martyrum plurimum et numero quadringen-

parum 40
enchei,

parum pluri-
mi ex capitulis
400.

torum

A torum : de quibus refert Gregorius 3 Dial. cap. 28, quod cum a Longobardis irgerentur adorare caput caprae diaboli consecratum, maxima eorum multitudo renuens interfecta est ab ipsis. *Quae eadem leguntur apud Mosimum in additionibus ad Usuardum anno 1368 editis. De eisdem ista Maurolycus, Eodem die, inquit, Quadringentorum fere Martyrum, a Longobardis Italian vastantibus interfectorum, ut refert Gregorius. Similia habent Constantius Felicius et Richardus Wilsfordus in suis Martyrologiis, ab illo Italice, ab isto Anglice olim editis. Ita eodem quadringentos fere Martyres appellat Petrus de Natalibus. Et codex noster antiquus MS. horum S. Gregorii Dialogorum habet quadringentos fere captivos fuisse, ex quibus maxima multitudo interfecta est. At contra in exemplaribus excusis et a Gilloto, Panchio aliisque Editis legitur quadraginta fere captivos fuisse, voce quadringentos in marginem pro varii lectione rejecta, ac tandem in editione Sixti v. plane omissa. Horum ob auctoritatem ita Gulesius habet : Hoc ipso die Sanctorum Quadraginta Martyrum, qui a Longobardis impuls, ut caput caprae ederent, ad obfirmato animo maxime desistentes, contrucidati sunt. Baronius huc quadringenta adiciens e prioris classe alios quadraginta rusticos, nuncersim octoginta carnos censet. Verum S. Gregorius in secunda classe fere quadraginta, vel, ut alii, quadringentos captivos tradit, et ex eis solum maximum multitudinem, non omnes, gladiis interemptos esse. Tituli capitum apud Gregorium hi sunt, priores : De quadraginta rusticis, qui pro eo quod carnes comedere immolatitias noluerint, a Longobardis occisi sunt. At posteriori capituli haec est : De multitudine captivorum, qui pro eo, quod caput caprae adorare noluerunt, occisi sunt. An ex voce multitudo, quae dein maxima dicitur, si conferatur cum numero quadraginta rusticorum, priorum capite relato, non potius innuat captivos fere quadringentos fuisse, quam necesse quadraginta, aliorum indicium proponamus.*

2 Annum eadem supputat Baronius in notis fuisse quingentesimum septuagesimum nonum. Afirmat enim, inquit, S. Gregorius hos passos esse ante annos ferme quindecim pertingentes ad tempus, quo haec scribebat in suis Dialogis, cum videlicet ageret in Pontificatu annos quatuor, quod constat ex lib. 4 Dial. cap. 36, ubi agens de pestilentia, quae primo sui Pontificatus anno contigit, ante triennium ab eo tempore contigisse testatur. Si igitur a praedicto anno DLXXX usque ad quartum annum Gregorii Pontificatus enumeres interlapsos illos annos quindecim, dicto tempore eos martyrum consummasse comparies. *Hec in Notis Baronius, qui Annalibus ad eundem annum 579 non. 9 et sequentibus inseruit hanc ex dictis Dialogis eadem dictorum Martyrum, et non. 12 de Longobardis ista addit : Quod autem spectat ad huiusmodi aliquid Longobardorum idolatriam, qua caput caprae immolantes venerantur, est ejusdem Gregorii Papae querela ad Reginam Francorum Brunichildem de quibusdam licet Christianis, in eodem tamen errore perseverantibus. Sed audi ejus verba : Hoc quoque pariter hortamur, ut ceteros subiectos vestros sub disciplina debitis moderatione restringere, ut idolis non immolent, cultores arbo-*

rum non existant, animalium capitibus sacrificia sacrilega non exhibeant : quo pervenit ad nos, quod multi Christianorum et ad ecclesias occurrant, et quod dici nefas est, a culturis daemonum non discedant. Haec Gregorius et ex eo Baronius. Agit de eisdem Martyribus in Catalogo Sanctorum Italicae Ferrarius, ac narratur, unde Martyrologium Romanum hos in Campania passos acceperit, cum S. Gregorius citato loco nullam Campaniae mentionem faciat. Securius Wilsfordus aliique in Italia passos tradunt.

ACTA MARTYRII.

Ex lib. iii Dialog. S. Gregorii.

N^ostris modo temporibus urbes quoque et secularis vite personas, de quibus nihil celestis gloriae praesumi posse videbatur, oborta occasione contigit ad coronas martyrii pervenisse. Nam ante hos fere annos quindecim, sicut hi testantur, qui interesse potuerunt, quadraginta rustici a Longobardis capti, carnes immolatitias comedere compellebantur. Qui cum valde resisterent, et contingere cibum sacrilegum nolent ; cupere Longobardi, qui eos tenerant, nisi immolata comederent, eis mortem minari. At illi aeternam potius, quam presentem vitam ac transitoriam diligentes, fideliter perstiterunt atque in sua constantia simul omnes occisi sunt. Quid itaque isti, nisi veritatis Martyres fuerunt, qui ne vetitum comedendo, Conditorem suum offenderent, elegerunt glabris vitam finire.

Eodem quoque tempore dum fere quadringentos captivos abos Longobardi tenuissent, more suo immolaverant caput caprae diaboli : hoc ei, currentes per circuitum, et nefando carmine dedicantes. Cumque illud ipi prius submissis cervicibus adhaerent ; eos quoque, quos reperant, hoc adorare pariter compellebant. Sed ex eisdem captivis maxima multitudo unguis eligens moriendo ad vitam immortalem tendere, quam orando vitam mortalem tenere ; obtemperare iussis sacrilegis noluerunt, et cervicem, quam semper Creatori flexerant, creaturae inclinare contempserunt. Unde factum est, ut hostes, qui eos ceperant, gravi iracundia acrius, cunctos gladiis interficerent, quos in errore suo participes non haberent. Quid ergo mirum, si erumpente persecutionis tempore illi Martyres esse potuissent ; qui in ipsa quoque pace Ecclesiae, semetipsos semper adligendo, angustam martyrii tenerunt vitam : quando urgente persecutionis articulo hi etiam meruerunt martyrii palmis accipere, qui in pace Ecclesiae latas huius saeculi vias sequi videbantur. Nec tamen hoc, quod de eisdem electis viris dicimus, de cunctis jam quasi in regulam tenemus. Nam enim persecutionis aperta tempus urrit, sicut plerique subire martyrii possunt, qui esse in pace Ecclesiae despicabiles videntur ; ita nonnumquam in dubietatis formidinem currunt, qui prius in pace Ecclesiae fortiter stare credebantur. Sed eos, de quibus praediximus fieri Martyres potuisse, fidenter fatemur ; quia hoc jam ex eorum fine colligimus. Cadere enim nec in aperta persecutione poterant hi, de quibus constat, quia usque ad finem vite in occulta animi virtute perstiterunt.

cap. 28.

cap. 27

Rustici 40
truncantescarnes
immolata
adhaereut armiter
gladiis
occidantur ;cap. 28
ut, quadra-
gintaplurimi no-
lentes caput
caprae ad-
oraregladiis inter-
fecti.ut, debilita-
usMartyres
facti in pace
Ecclesiae.

DE S. CEADDA EPISCOPO

MERCIORUM ET LINDISFARORUM LICHFELDIAE IN ANGLIA,

Commentarius historicus.

§ 1. Merciar regnum : Sedes Episcopalis. S. Ceaddæ Vita scripta; veneratio sacra.

Mercia in Heptarchia Anglo-Saxonica totissimum regnum fuit septemdecim hodiernæ Angliæ provincias, quas Henricus Spelmanus ante Conventum antiquæ Britanniæ et Guillelmus Camdenus in sua Britannia enumerant, complexa, a Meare dictione Anglorum e sensu Cambdeni appellata est, quod ea limitem significet, uti passim Marem eor. apud alias nationes fuit usitata. At causa appellationis iungitur quod sex alia hujus heptarchiæ regna huc Merce collimant. Neque solum illa, sed ipsa etiam Hæth, antiquus fere Cambria, illi contigua fuit : ne præterea ubi modo Lincolnia provincia est, tunc Lindisfarorum præcipua portio, adiacet ad Orientem Oceano Germanico, et Cestria cum sua Hæthala chersousus inter fluvios Devam et Hærsiam attingit ad Occidentem mare Hibernicum.

2 Venerabilis Beda in fine Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum, præponit cum quodam recapitulatione statum gentis Anglorum, qualis erat anno dccxxi, et hi in regno Mercia nominantur Episcopi, Merciorum Alduinus, et eis populi, qui ultra amnem Sabrinam ad Occidentem habitant, Walstodus; provinciæ Huiciorum Willfridus; provinciæ Lindisfarorum Cymbertus. Ex his Walstodus fuit Herefordensis quartus Episcopus, uti et Willfridus Wigorniensis. Utraque Sedes statuitur capta anno dclxxx, cum S. Ceadda jam ab vii annis e viuis excessisset, et nun hæc di. ones fuerint ab eo administrata non adeo liquet. At Lindisfarorum seu Lindissi provinciæ primus datus est anno dclxxxviii Eadhedus Episcopus sub Regi Northanhumborum Eystro, cui tunc ea provincia suberat. Verum cum ab Ethelredo Rege illa Mercia esset recuperata, Episcopus Eadhedus discessit ad Ripmense monasterium in agro Eboracensi situm, et Ethellinus constitutus est Episcopus Lindisfarorum, cujus Sedes diu fuit in Oxoniensi Comitatu, in urbeula Dorcestria, ad confluentium Tamæ et Isis fluviorum, e quibus Tamesis exortus suo nomine celebris est. Tandem sub Guillelmo Conquestore denno Sedes Lincolnæ constituta fuit. Alduinus vero Merciorum a Beda relatus, breuino post, scilicet anno m cxxviii, defunctus est, et pro eo Hwicca et Toeca Mercis et Middelangi sunt consecrati Antistites. Ita Simeon Dunelmensis de Gestis Regum Anglorum : apud quem ad annum dccxlv ita habetur : Episcopus Merciorum gentis, nomine Toeca, defunctus est, et Eadberth pro eo ordinatus est Episcopus. Sedes horum Episcoporum fuit Legecestria, etiamnum Comitatus ab eo denominati cupit. Sed eo Sedes sub Edgardo Rege fuit Episcopatum Lindisfarorum conjuncta : uti tradit Malmesburienfis lib. 4 de Gestis Pontificum Anglorum. Beda infra ann. Sicut S. Ceaddam suscepisse Episcopatum gentis Merciorum simul et Lindisfarorum, uti nunc. 15 paullo distinctius tradit, in hujus locum ordinatum Winfridum, qui sicut predecessores ejus, provinens Merciorum et Mediterraneorum Anglorum et Lindisfarorum Episcopatus officio præesset. Qui hic Mediterranei Angli appellantur, supra Middelangi dicti sunt, et ræerunt in Comitibus eidem Episcopo subjectis, Staffordiensi, Darbiensi, Cestrensi, æq. parte Wotwicensi et Salopiensi.

3 Sedes Episcopalis in dicto Staffordiensi Comitatu

fuit Lichfeldia sive Licisfelda, appellata quasi cadaverum campus, quod plurimi istic Christiani sub Diocletiano sint martyrio affecti, quorum memorie dicatus est dies ii Januarii, uti ad illum diximus. Hoc in loco, inquit Camdenus in Cornovis, Oswius Nordanhumborum Rex, Paganis Mercis devictis, anno mundi redempti sexcentesimo quin-quagesimo sexto ad veram Christi religionem propagandam templum condidit, et Winnam primum Episcopum ordinavit, ut ibidem scilicet Sedem haberet. Num, ut asserit Beda lib. 3 dictæ Historiæ cap. 21, a Fina Episcopo ordinatus est Diama Episcopus Mediterraneorum Anglorum simul et Merciorum. Paucitas enim Sacerdotum coegit unum Episcopum duobus populis præfici. Imo et tribus si populus Lindisfarorum, addatur. Diama defuncto suscepit Episcopatum Ceollach, eoque ad monasterium, quod in insula Hy est, reversa, successit Trumherus. At rebellantibus dein adversus Oswium Regem Dacibus Merciorum, levatus in Regem est Vulfherus, Christianæ fidei maximus propugnator : quo regnante fuerunt Episcopi, datus Trumherus, tum Jaruman et jam memorati S. Ceadda et Winfridus. De Mercia et Rege Vulfhero plura a nobis dicta sunt xiii Februarii ad Vitam S. Ermenulde Regine uxoris Vulfheri, qui, ut ibidem diximus, in quodam diploma se Regem scribit Merciorum, Mediterraneorum Anglorum, et Australium regnum. Beda lib. 3 cap. 23 Treanta fluvio disceunt Aquilonares Mercias, quas Oswius Rex Nordanhumborum suo regno adjunxerat, et Australes Mercias, quibus imperabat Vulfherus : apud quos dein Wigorniensis Cathedra constituta est. Vulfheri frater Merewala Rex imperabat Occidentalis Mercis trans Sabrinam fluvium, quibus postmodum datus Herefordensis Episcopus. De Merewala et ejus regno consule dicta ad Vitam S. Milburgæ Virginis istius filie xxiii Februarii. Cum successu temporis plures in us provinens essent Episcopi constituti, ab eorum antiquitate emanit præ reliquis Sedes Lichfeldensis, etiam subinde Archiepiscopalis habita. Pulio ab Hadriano prima Pontifici Romano ad Eardulphum Episcopum missa, eique subjecti erant omnes regni Merciorum et Orientalium Anglorum Episcopi : que tamen dignitas non potuit in suo rigore consistere. Ceterum, ut scribit Malmesburienfis loco jam indicato, erat Lichfeld villa exigua longe a frequentia urbium : nemorosa circa regni, rivulus aquæ propterfluit. Ecclesia angusto situ erat, antiquorum virorum mediocritatem et abstinentiam præferens... Ibi sanctissimus Cedda et sedet et obiit. Quibus etiam relatus addit Camdenus : Inter Episcopus celeberrimus fuit Ceadda, ob sanctitatem divis inscriptus, et aliquot interpositis. Cum Synodo anno m lxxxv prohiberentur Sedes Episcopales in villis obscuris dellescere, Petrus Episcopus Lichfeldensis Cestriam suam Solem transiit, Robertus vero de Linsin ejus successor eandem ad Conventum renovit. Paulo post Rogerius Clinton Lichfeldiam reduxit, et elegantissimum templum anno Christi m cxxviii in B. Mariæ et S. Ceaddæ honorem inchoavit, eastrumque restauravit.

4 Vitam S. Ceaddæ damus ex Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum quam venerabilis Beda, nuctor fere coræus, accurate scripsit, extractam : et Notationibus e reliquis postmodum secuti scriptoribus elucidatam. In ea Beda post Episcopatus feliciter administratos et Eboracensem, et hos dein regni Merciorum, tradit pium hu-

quorum urbs Episcopalis Lichfeldia.

cujus primi Episcopi,

antiquæ urbs Archiepiscopalis dicta :

templum in honorem S. Ceaddæ ibi constructum :

Vita ejus et Bedæ collecta :

ANNO DCLXXII
II MART

Mercia
anglium in
Anglia re-
gnum :

in ea Sedes
Episcopalis
seculo 8

Herefordensis,
Wigorniensis,

Lindisfar-
orum,

Merciorum

Middelango-
rum,

A *jus Sancti obitum, testimonio de vita cum omni perfectione traducto, corporis translationem et miracula ejus meritis divinitus patrata.*

Nomen in
Martyrologiis
MSS.

§ Obiisse S. Ceaddam sexto die Nonarum Martiarum traditur infra num. 13, qui deus postmodum ejus venerationi est datus : uti fidem faciunt varia Martyrologia et manu exarata et typis excusa. Huiusmodi eadē antiquum, ante secentos forsan annos conscriptum, Bedae nomen praefert : in quo ista verba leguntur : Ipso die S. Ceadda Episcopi. Eadem habentur in MSS. Brunellensi Ecclesiae S. Gudile, Marchionensi et Colonienſi, quod in monasterio Carmelitano adservatur. Ast in MS. Gemmeticensi in Normannia ita habetur : In Britannia depositio S. Ceaddae Episcopi. Florarum MS. ista refert : In Anglia S. Ceaddae Linsfeldensis Episcopi et Confessoris. Hermannus Grevin autem ducentis fere annis illud elogium inscripsit Auctario suo ad Usuardum : In Anglia B. Ceaddae Episcopi gentis Merciorum et Lindisfarorum : ejus virtutes gentium commemorans, inter alia virtutum merita, timoris Domini plenum, et novissimorum suorum assidue memorem predicat. *Habent sua etiam elogium auctor Martyrologi Colonienſis anno MDCXCV excusi.*

B

Molanus ad Usuardum, Caminus, Felicius, Godesinus in suis tabulis sacrorum fasorum. In hibernico Martyrologio Romana ita legitur : In Anglia S. Ceaddae Episcopi Merciorum et Lindisfarorum : ejus praeclaras virtutes Beda commemorat.

veneratio
apud Anglos,

6 Inscriptus S. Ceadda est Martyrologus Anglicanus, quorum aliud est Richardi Wiffordi Londini anno MDXXVI impressum, aliud Joannis Wilsoni nostro serulo excusum ac reventum. In nova legenda Sanctorum Angliae, olim a Joanne Capgrave collecta, inserta etiam ex Beda est Vita S. Ceaddae. Erat antiquo charactere scriptum, non indicato loco aut tempore impressionis, brevissimum secundum usum Ecclesiae Sarum : in quo Officium de S. Ceadda continetur cum propriis antiphonis, responsoriis ac novem lectionibus ex Beda desumptis ac rite exornatis. Erat ejusdem Vita ex Beda contracta in Breviario Abbatum ad usum Ecclesiarum Scoticarum. Illo titulo inscriptis Scoticis Menologio ejus memoriam Thomas Dempsterus haec verba : Eboraci in Anglia Ceadda Archiepiscopi, qui prius Orientalium Anglorum Episcopus Lichfeldus steterat. En quom multa in paucis verbis munda : Administrat primum Eboracensem Ecclesiam, ac postmodum rursus Episcopus, non Orientalium Anglorum, sed Merciorum et Lindisfarorum, ac mortuus est non Eboraci, sed Lichfeldus in Comitatu Staffordensi. At in Martiādem Dempsterus ista tradit : Reliquias Ceaddae in Scotia illatas, et in Dandran religiose collocatas indicatur Adami Regi, aut nescio quid aliud Kolendrum. An haec causa venerationis apud Scotos, nam potius quod magna pars Scotiae tempore S. Ceaddae subesset Regibus Anglorum Nordanhymbrorum : in quo regno natum infra dicemus. Inter Sanctos Hiberniae censet eundem Ceaddam Joannica Colpinus, quod tempore sua adolescentis desiderium perfectioris vitae et bonarum litterarum dicatur infra num. 12 se in Hibernum contulisse.

Scotos,

Hibernos.

§ II. S. Ceaddae fratres, patriā, vitam monasticā, nomen in fastis Benedictinis.

S. Ceaddae
fratres 9

Aliqua hic sepiungimus paucis excutenda de vita natali, educatione, ac vita monastica : ac primo Beda lib. 3 Historiae cap. 23 ista tradit : Quatuor siquidem germani fratres, Ceadda et Cymbil, et Ceulin et Ceadda (quod raro invenitur) omnes Sacerdotes Domini fuerunt priores, et duo ex eis etiam summum Sacerdotii gradu functi sunt : Primus scilicet et reliquus senior Ceadda sive Ceaddus, et ultimus, sive junior, de quo agimus,

S. Ceadda
Episcopus,

mas, Ceadda, alius etiam Ceadda dictus, ambo Sanctorum Catalogo adscripti : S. Ceaddus ad vii Januarii, quo die ejus Acta ex Beda etiam dedimus. Fuit autem S. Ceaddus ex primis viris Apostolicis, qui Middelenglos, sive Mediteraneos Anglos, quibus Pendu, seu Penda, filius Pridon Regis Merciorum imperabat, ad fidem Christi converterunt. At postea ab Oswio Rege Nordanhymbrorum missus Ceaddus ad Sigbertum Regem Orientalium Saxonum, multos ex ejus subditis convertit, factus eorum Episcopus et urbis Londinensis post adventum Anglorum secundus. Huic S. Ceaddo Rex Deiorum Eadwaldus, filius S. Oswaldi Regis, dedit locum et possessiones pro monasterio, quod extruxit nomine Lestingaher, in Theatus Eboracensis parte Boreah, in confinis territoriorum Rydalensis et Pickeringum, quod ultimam adjacet Oceano Germanico. Agitur de illo monasterio in Monastico Anglicano pagina 62 et sequenti, et ex Historia MS. Joannis Turanthenſis sub finem additur : Hunc locum frater suus Thimbel, supra ex Beda Cymbil, rexit post eum, et tempore mortalitatis illud sepultus est. Imo rexit frater S. Ceaddo existente apud Orientales Saxones in sua diocesi : qui teste Beda, S. Ceaddus ad ipsum monasterium tempore mortalitatis adveniens, tactus ibidem infirmitate corporis, obiit anno DCXIV aut sequente. At tertius frater Ceulin Presbyter, vir inque Deo devotus, Eadilwado Regi ac familiae ipsius verbum et Sacramenta fidei ministrare solebat. At quartus frater S. Ceadda, prioribus fratribus mortuus, factus est Abbas dicti monasterii Lestingaher : in quo post administrationem Episcopatum Eboracensem, jussuque S. Theodori Archiepiscopi Cantuariensis relictum, iterum quietam vitam egit, donec ad Episcopatum Merciorum et Lindisfarorum assumptus est.

extruxit
monasterium
Lestingaher

Cymbil ibi
obitus,

B
Ceadda Pres-
byter Regis
Eadilwaldi.

8 His positis, arbitramur hos quatuor fratres ex regno Nordanhymbrorum fuisse oriundos. Certe S. Ceaddus cum apud Orientales Saxones cum socio Presbytero multam Domino Ecclesiam congregasset, contigit quodam tempore eundem Ceadda domum redire, ac pervenire ad Ecclesiam Lindisfarensem, propter colloquium Fium Episcopi : qui ubi prospectum in gente Orientalium Saxonum, vocatis ad se in monasterium ordinationis aliis duobus Episcopis, Ita Beda dicto libro 3 cap. 23, qui deinde ista addit : Solebat vir Domini Ceadda, cum apud Orientales Saxones Episcopatus officio fungeretur, sapius etiam suam, id est, Nordanhymbrorum provinciam, exhortandi gratia revisere. En domus S. Ceaddae et Ecclesia Lindisfarensis conjuncta, et iterum sua et Nordanhymbrorum provincia. Erat in regno Bernictorum hodiernus Comitatus Northumbriae, cui adjacet versus Scythiam in Oceano Germanico patra insula Lindisfarra, vulgo jam Holy-Island, id est, sancta insula, a plurimum istae Sanctiorum habitatione dicta. Ita S. Finanus Episcopus degebat, ejus vitam dedimus xvii Februarii, ubi de ea insula egimus, accuratus acturi ad vitam S. Cathberti, itidem Episcopi Lindisfarensis, dandam ad diem xx Martii. Erat autem S. Finanus, qui, cum Penda Regem cum suis Comitibus et multis baptizasset, missi S. Ceaddum cum aliis ad populum ejus convertendum. Praeterea cum in regno Bernictorum datum monasterium Lestingaher fecisset, religiosus moribus iuxta ritum Lindisfarensem, ubi educatus fuerat, instituit.

nati in regno
Nordanhym-
brorum :

F

in monasterio
Lindisfar-
nensi,

9 Haec de loco natali horum quatuor fratrum (nam omnium eadem ratio videtur dicta sufficiens). Educatus senior dicitur in dicta insula et monasterio Lindisfarnensi, quibus et alii fratres, ergo sub disciplina S. Adalardi Episcopi, qui ex monasterio Scotorum (quod fundatum in insula Hygnasceit sanctissimum virum Columbanum cum monachis aliis eo venit, a S. Oswaldo Rege vocatus; ne secundum regulam monasticam a dicto Columba

A *Columba præsriptam cum illis erat, et alios vivere docuit. Præfuit autem Episcopus Ecclesie Lindisfarnensis ab anno DCXXXIV, usque ad XXXI Augusti, quo vivere desuit anno DCCL, successorem nactus dictum S. Finanum. Erat etiam S. Ceadda, ut infra in Vita asserit Beda num. 2, discipulus Aidani, iisdemque actibus ac moribus, juxta exemplum ejus ac fratris sui Ceddii, suos instituere curavit auditores: quibus num. 8 commendat eadem instituta discipline militaris, quæ vel ab ipso didicissent, aut in ipso vidissent: et num. 3 dicuntur instituta ab ipso regularis vite vestigia permanere in monasterio ab eo in provincia Linlissi constructo. S. Finanum anno DCCL mortuo, successit S. Colmanus, cum quo S. Wilfridus wedum Episcopus disputans ista objecit apud Bedam lib. 3 cap. 33. De Patre vestro Columba et sequacibus ejus, quorum sanctitatem vos imitari et Regulam ac præcepta celestibus signis confirmata sequi perhibetis, respondere possum etc. Fuisse autem apud hos Scotos, sive Hibernos, quatuor diversas Regulas tradit Usserius libro de Britannicarum Ecclesiarum Primordiis cap. 17 pag. 919, earumque primam Columbkæilli appellari, etiam in Anglia observatam. Ab ea disputatione reversus S. Ceddus, ut idem ait Beda cap. 26, relictis Scottorum vestigiis, ad suam Sedem rediit, utpote agnita observatione Catholici Paschæ. De ea controversia egimus ad Vitam S. Colmani xvm Februarii, § 2 et 3.*

10 *Edouardus Mathew in Trophæis Congregationis Anglicanæ Ordinis S. Benedicti, in elogio S. Ceaddæ ad hunc diem 2 Martii, arbitratur illum, saltem post celebrem illam inter S. Wilfridum et Colmannum collationem, S. Benedicti regulam amplexum: ita omnes consentire. Verum hactenus ex omnibus necdum unum scimus, qui in ea collatione de regula S. Benedicti amplectenda actum fuisse scribat. Forsan innuitur Vita S. Wilfridi, a Malmesburiensi lib. 3 de Gestis Pontificum Anglorum edita, quasi pro omnibus sufficiens testimonium præbere videatur, dum is rogatus, ut privatus mallet sub quiete degere, respondit: Nihil æque ad cumulum infamie homini, quam si sua se damnet voce: se primum fuisse, qui verum Pascha in Northanhumbria Scotis ejectis docuerit, qui sanctissimos Benedicti regulam a monachis observari jussit: pro quibus omnibus nunc senem et septuaginta fere annorum Pontificem hoc in munere recipere, ut cogatur seipsam scripto damnare. En septuaginta et amplius anni elapsi post supra nominatam collationem, de qua sub initium dicti libri ista scribit idem Malmesburiensis: Colmanno per Wilfridum de Pascha erroneo in dicta collatione convicto, ideum Wilfridum ad Episcopatum Eboracensem electus, ab Alfrido Rege, Oswin Regis filio, Galliam consecrandus missus est. Quo ultra mare moras neccente, Oswin Rex præventus consiliis Quartadecimanorum (qui vocabantur ita, quia Pascha in decima quarta Luna cum Judæis celebrabant) Ceaddam virum sanctissimum, tamen contra regulas, intrusit tribunali Eboracensi. En necdum verum Pascha, etiam illud S. Wilfridus docuisset, sequébantur. Dein, quod ad cultum Ecclesiasticum antiphonatum institutum spectat, a Beda lib. 4 cap. 2 docemur, tempore Theodori Archiepiscopi Cantuariensis sonos cantandi in Ecclesia, quos antenus in Cantia tantum noverant, per omnes Anglorum Ecclesias copiose docere: primumque excepto Jacobo cantandi Magistrum Nordanthumbrorum ecclesiis Heddi cognomento Stephanum fuisse, invitatum de Cantia a reverendissimo viro Wilfrido, qui primus inter Episcopos, qui de Anglorum gente essent, Catholicum vivendi morem Ecclesiis Anglorum tradere didicit. Hæc ibi. Cum autem Pictavis aliquæ tradant Heddi Stephanum*

Martin T. I.

claruisse regnante in Northumbria Osrico, anno salutis restauratæ DCXX, et hortante Acca Hagustaldensi Episcopo, soluta oratione polite scripsisse librum unum de Vita S. Wilfridi Episcopi (quem Malmesburiensis asserit magno verborum agmine exoratum, se in compendium coarctasse) necesse est cum ultimis Theodori Cantuariensis Archiepiscopi annis, saltem post annum DCCLXXX, e monasterio Cantuariensi, virum jam celebri fama notum, venisse ad S. Wilfridum. Denique quod hic potissimum spectat, asserit Wilfridus se sanctissimi Benedicti regulam observari jussisse. Immo post obitum S. Euthberti, anno DCCLXXXVII defuncti, præcesset Ecclesie etiam Lindisfarnensi integro anno, voluit forsitan eundem regulam a Lindisfarnensibus monachis observari: ut vel ideo scripserit Beda in Euthberti Vita num. 61 tanta Ecclesiam illam tentationis aura concussam, ut plures e Fratribus loco magis cedere, quam talibus vellent interesse periculis. De regularis vite institutis ibidem a S. Eutherto præscriptis, ad hujus Vitam agemus xx Martii. At præsentia ista distant a temporibus S. Ceaddæ anno DCCLXXII vita functi: quem illam virissecundum exemplum et regulam Magistri sui S. Aidani, et suis eadem instituta commendasse.

11 *His non obstantibus, summo opere laudamus SS. Ceddum, Ceaddam, Aidanum, Finanum, Euthbertum aliosque ejusmodi, fastis sacris Benedictinorum inscribi, eorum venerationem simul et imitationem promovere: cum illa monasteria sequentibus temporibus una cum suis propriis institutis susceperint regulam S. Benedicti in quumplurimis rebus observandam. Verum S. Ceaddam non tantum Martyrologis suis, sed etiam Ordini adscribitur Benedictino. Præterit Trithemius, et tumquam Bedam nunquam legisset; S. Ceaddam et fratrem ejus S. Ceddum duos ex singulis conficit, dum de illis in suo tractatu de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti agit, et de Ceadda lib. 3 cap. 117 et libro 4 cap. 39. Priore libro vocat Abbatem Lestigalensem, posteriore Lentesgenum: priore appellat Archiepiscopum Lindisfarnensem et gentis Merciorum, qui dicendus erat Episcopus; posteriore Episcopum Eboracensem, et fratrem Ceddii Episcopi Lindisfarnensis. Denique claruisse ait priore loco anno DCCLXXX, posteriore anno DCCLXXX, cum certo ex Beda constet cum DCCLXXX obivisse. De S. Ceadda agit idem Trithemius libro 4, scilicet cap. 66 et 110. priore loco ex Abbate Lestingensi creat Archiepiscopum Londoniensem: posteriore vero ex monacho fuit Episcopum Ecclesie Lindesfarnensis, et fratrem S. Ceaddæ Archiepiscopi Eboracensis. Denique claruisse ait priore loco anno Domini DCCLXXX, posteriore anno DCCLXX, qui circa annum scilicet DCCLXIV, mortuus fuerat. At Lindesfarnensis non fuit Episcopus aut Abbas, sed monachus, ut postea Episcopus Sacarum Orientalium, seu Londinensis, extruxit monasterium Lestingense in agro Eboracensi, ut supra dictum est. Sed non Trithemius Lindisfarnensem, quorum Episcopus erat S. Ceadda, sciverit distinctos a Lindisfarnensibus, plane dubitamus: fuerunt hi in Comitatu Northumbrie ac regno Merciorum, illi potissimum in Comitatu Lindesfarnensi ac regno Merciorum. Inter scriptores et historici Anglicanæ Lombie anno MDCI excusæ, extat post Dunelmensem historiam columna xvii Donatio Egfridi Regis Northanhumbriæ facta S. Eutherto, sed, uti ad hujus Vitam ostendimus, insertis pluribus mendis plane corrupta, diciturque signatum anno DCCLXXXV, cum fingatur subscripsisse Cedd Orientalium Saxonum Episcopus, et Ceadda Liefeldensis Episcopus. Subscribit etiam Sexulphus Merciorum Episcopus: is erat Liefeldensis, ante quem post obitum S. Ceaddæ sedem ibidem Wilfridus. Eodem modo Londinensis Episcopus tunc erat Erkenwaldus successor Wince post obitum S. Ceddii constitutus. An simili forsitan diplomate deceptus fuerit*

Trithemius

et induci
capia regula
S. Benedicti.

SS. Ceaddam
et Ceddum
Benedictinus
inscribit,
Trithemius,

cum pluribus
mendis:

quæ sunt in
diplomate
Egfridi
legis.

rob S. Aidano,

secundum
regulam
S. Columbe
Abbotis.

an ab anno
664 regula
S. Benedicti
assumpta?

S. Ceadda
tunc necdum
videtur
admisisse
ritum Romanum
Paschæ:

post ejus
obitum Cantus
Ecclesie iustitias
mutatus

A Trithemius, an propria illius oscitantia menda sint adscribenda, inquirant alii. Nobis sufficit errorem, ut evitentur, indicare.

12 Ex Martyrologis Benedictinis primus est Arnoldus Wion, qui ad hunc in Marti diem elogium S. Ceaddae fere ex Molano describit, et in Notationibus, citato Trithemio, indicat ex monacho et Abbate cenobii Lestingahensis factum esse Episcopum Lichfeldensem Nordanhumbrosum: quem Episcopatum tertio sui regiminis anno deserens ad monasterium suum rediit, in quo obiit circa annum Domini nexo. Hæc Wion, non atque pluribus mensis, ut loca Bedæ, quæ accurate citat, et ex quibus Vitam damus, non videtur legisse, aut saltem examinasse; alias evitasset errorne mentum annorum xvi in obitu ejus assignando, cum ut supra diximus, constet ex Bedæ, eum anno peraxxi defunctum esse. Præterea relictæ Archiepiscopatu Londinensi, cujus Wion non meminit, reversus est ad suum monasterium Lestingahense, non vero Lichfeldianum, ubi mortuus est, urbem non regni Nordanhumbrosum, sed Merciorum, et quidem Middelenglorum in Comitatu Staffordur. Adhuc potest, cum Molanus eumque secutus Wion tradant in elogio eum fuisse Episcopum Merciorum et Lindisfarorum, loco Lindisfarorum, videri eos Episcopatum Lindisfarorem in Northumbria intellexisse. Wionis elogium describit Menardus, et in Observationibus de eo silet. Paucis eum retulit Dorigamus, at pluribus Bueclius, et tamen Archiepiscopatum Eboracensem omittit, Lindisfarorum, loco Lindisfarorum, Episcopum facit, et tandem unicum Harpsfeldium citat, apud quem tamen non legitur aut monachum Benedictinum fuisse, aut Lichfeldensis Episcopatus institutorem. Agit Harpsfeldius de S. Ceadda seculo 7, tum cap. 28 inter Archiepiscopos Eboracenses, tum postissimum cap. 22 inter Episcopos regni Merciorum.

VITA EX S. BEDÆ

lib. 3. cap. 28. et lib. 4. cap. 2. et 3.

CAPUT I.

S. Ceaddæ cura monasterii Lestingensis, Archiepiscopus Eboracensis.

Inter ea a Rex Alchfrid b misit c Wilfredum Presbyterum ad d Regem Galliarum, qui cum sibi suisque con- cerari faceret Episcopum. At ille misit illum ordinandum ad e Agilbertum, qui relictæ Britannia, Parisiacæ civitatis factus erat Episcopus, et consecratus est magno cum honore ab ipso, conveniuntibus plurimis Episcopis in vicu regni, qui vocatur, in f Compendio. Quo adhuc in transmarinis partibus post ordinationem demorante, imitatus industriam filii y Rex Oswi, misit Cantiam virum sanctum, modestum moribus, Scripturarum lectione sufficienter instructum, et ea quæ agenda in Scripturis dedicerat, operibus solemiter exequentem: qui Eboracensis Ecclesiæ ordinaretur Episcopus. Erat autem Presbyter, vocabulo Ceadda, frater reverendissimi Antistitis h Caddi, cujus supra meminimus, et Abbas monasterii illius, quod vocatur i Lestingahen. Misitque Rex cum eo Presbyterum suum, vocabulo Eadhedum, qui postea regnante k Egfrido, l Rypensis Ecclesiæ Presens factus est. Verum illi Cantiam pervenientes, invenerunt Archiepiscopum m Bensedictum jam migrasse de seculo, et necdum alium pro eo constitutum fuisse Pontificem. Unde diverterunt ad provinciam occidentalem Saxonum, ubi erat n Wini Episcopus: et ab illo est vir præfatus consecratus Antistes, assumptis in societatem ordinationis duobus de Britannum gente Episcopis, qui Dominicum o Pasche diem, ut supra dictum est, secus morem canonicum a quarta decima usque ad vicesimam pri-

mam Lunam celebrant. Non enim erat tunc illis, excepto illo Wini, in tota Britannia canonice ordinatus Episcopus.

2 Consecratus ergo in Episcopatum Ceadda, maximam nox cepit Ecclesiasticæ veritati et castitati curam impendere, humilitati, continentia, lectioni operam dare: oppida, rura, casus, vicos, castella, propter evangelizandum non equitando, sed Apostolorum more pedibus incedendo peragraræ. Erat enim discipulus p Aidani, isdemque artibus ac moribus, juxta exemplum ejus ac fratris sui Caddi, suos instituere curavit auditores.

a De Rege Alchfrido ejusque regno egimus li Martii ad Vitam SS. Kierlingæ et Kierlingæ. b Annum 665 hujus missionis indicat Wigorniensis, Matrimonasteriensis atque, — c S. Wilfredus cujuslibet antistitis Alchfridi Regis, inquit Arda lib. 5 cap. 20, ad ejus jussum Presbyter ordinatus est ab Agilberto Episcopo Gessiorum, id est Hiberniarum Saxonum. — d Est hic Eadhedum, cujus regni obitum anno xvi indicatimus, ubi anno 662 ad annum 676. — e De Agilberto, ejusque Episcopatu apud Angliæ, et deinde Parisiacæ, et hæc Ceadda missione accurate significamus lib. 4 Inditribi nostre de 3 Angilberti Regibus Francorum cap. 2. — f Compendium, quasi Epitome Parisiacam dictam voluit pulcherrimam oppidum in ditone Valesiana.

g Ita Dagobertus legit Rex Oswi, non Regis Oswi, uti præperam excusum in Bedæ. Annum 665 assignat Chronologus Anglo-Saxonicus, et Wigorniensis, qui jussu Regis Oswi ad factum tradit. — h Nomina Ceadda et Caddi supra confunduntur, de S. Ceadda egimus 7 Januarii. — i De Lestingensis monasterii situ et extractione supra egimus. — k Sacerdos tunc inter anno 679, a Pictis interfectus est, 685. — l Joannes Bromton, in suo Chronico. Tunc etiam Eadhedum in Lindisfarorum provinciam quam imperator Rex Egfridus superius Wulfheri obtinuerat, Episcopus ordinatur et hunc primum eadem provincia proprium Episcopum habuit. — m Eadhedum de Lindesey reversum, cujus Ethelredus Mercie provinciam receperat, Rypensis Ecclesiæ præfecit. — n Bensedicti mortuus est anno dicto 664, pridie Iduum Juliarum, ad hunc diem indicant Bedæ lib. 3 cap. 1 Wigorniensis atque, — o In locum Agilberti reversi in Gallias ordinatus Episcopus, Bontonia degit. — p De hac cultivatione de Pasche celebrando pluribus actum ad Vitam S. Colman Episcopi Lindisfarorum: occasione disputationis eorum Rege Oswi habita anno 665: ubi cum sociis erat S. Ceadda frater S. Ceaddæ, Bedæ lib. 3 cap. 25. — q Colitur S. Aidanus 31 Augusti, de eo supra actum.

CAPUT II.

Episcopus Lichfeldensis apud Mercios. Obitus.

Itaque a Theodorus perlustrans universa (fuerat is Theodorus Romæ a Vitabano Pontifice ordinatus Episcopus, et missus in Britanniam) ordinabat locis opportunitis Episcopos, et ea, quæ minus perfecta reperit, his quoque juvenibus corrigebat. In quibus et Ceaddam Episcopum cum argueret non fuisse rite consecratum, respondens ipse voce humillima, dixit: Si me, inquit, nesti episcopatum non rite suscepisse, libenter ab officio discedo: quinque qui neque me unquam hoc esse dignum arbitrabar, sed obedientia causa jussus salare hoc, quamvis indignus, consensi. At ille audiens humilitatem responsionis ejus, dixit non eum episcopatum dimittere debere: sed ipse ordinationem ejus deo Catholica ratione consummavit.

4 Eo tempore provincie Merciorum Rex b Wulfher præfuit: qui cum mortuo c Jarmanno, sibi suisque a Theodoro Episcopo dari potest, non eis novum voluit ordinare Episcopum: sed postulavit a Rege Oswiu, ut illis Episcopo, Ceadda daretur, qui tunc in monasterio suo, quod est in Lestingahen, quietam vitam agebat, Wilfrido administrante episcopatum Eboracensis Ecclesiæ, necnon et omnium d Nordan-Humbrosum, sed et Pictorum, quoniam rex Oswi imperium profuturum poterat. Et quia moris erat eidem reverendissimo Antistiti equis Evangelii magis ambulando per loca, quam equitando perficere, jussit eum Theodorus, ubique longius iter instaret, equitare, multumque remittentem studio et amore sui laboris, ipse cum manu sua levavit in equum: quia mirum sanctum virum esse compertit, atque equo vehi, quo esset necesse, compulsit.

5 Suscepit itaque episcopatum gentis Merciorum simul et Lindisfarorum, Ceadda juxta exem-

consecratur a S. Wino et 2 Britonibus Epp.

exercet saltem Episcopatum:

p

E

a jussu S. Theodori Archiep. Cantuariensis relinquit Episcopatum.

p

b quærent in monasterio,

d S. Wilfrido administrante Episcopatum Lindisfarorum

e

pla

S. Ceadda inscribitur Martyrologis, Wionis,

non obique mendis,

et aliorum.

S. Wilfrido moram trahente in Gallia,

S. Ceadda virum et doctum thern,

Abbas Lestingensis,

constituendus Archiepiscopus Eboracensis,

o

fit Episcopus
Wulfherus et
Lindisfaru-
rum :

monasterium
extenuit :
residet Lich-
feldæ :

g
Eccles 3

imante
morte cal-
solus cum
S. Owinio,

h
ex Prefecto
ante Regem,
monacho
sano -

i

caelesti cantico
exoravit ad
virtutem :

A pla patrum antiquorum, in magna vitæ perfectione administrare curavit. Cui etiam Rex Wulfhere dona- vit terram quinquaginta familiarum ad constru- dum monasterium in loco, qui dicitur f Adbevarnæ id est, ad nemus, in provincia Lindissi. In quo us- que hodie instituta ab ipso regularis vitæ vestigia permanent. Habuit autem Sedem Episcopalem in loco, qui vocatur Licidfelth, in quo et defunctus ac sepultus est : ubi usque hodie sequentium quoque provinciarum illius Episcoporum Sedes est. Fecerat vero sibi mansionem non longe ab ecclesia remotiorem, in qua secretius cum paucis, il est, septem sive octo Fratribus, quoties a labore et ministerio verbi vaca- bat, orare ac legere solebat.

6 Qui cum in illa provincia g duobus annis ac di- midio Ecclesiam gloriosissime rexisset, affuit superno dispensante iudicio tempus, de quo loquitur Eccle- siastes. Quia tempus mittendi lapides, et tempus col- ligendi. Supervenit namque clades divinitus missa, quæ per mortem carnis vivos Ecclesiæ lapides de terrenis sedibus ad ædificium celeste transferret. Cumque plurimis de Ecclesia ejusdem reverendissimi Antistitis de carne substractis, veniret hora ipsius, ut transiret de hoc mundo ad Dominum, contigit die quadam, ut in præfata mansione forte ipse cum uno tantum Fratre, cui vocabulum erat h Owinus, com- moraretur, ceteris ejus sociis pro causa opportuna ad Ecclesiam reversis. Erat autem idem Owinus magni meriti monachus, et pura intentione supernæ retributionis mundum derelinquens, dignusque per omnia, cui Dominus specialiter sua revelaret arcana, dignus, cui fidem narranti audientes accommodarent. Venerat enim cum Regna i Edildride de provincia Orientalium Anglorum, eratque primus ministri- rum, et princeps domus ejus. Qui cum crescente fi- dei fervore, seculo abrenunciare disponderet, non hoc segnerit fecit : sed adeo se mundi rebus exiit, ut relictis omnibus, quæ habebat, simplici tantum ha- bitu indutus, et securim et asciam in manu ferens, veniret ad monasterium ejusdem reverendissimi Pa- tris, quod vocatur Lestingem. Non enim ad otium, ut quidam, sed ad laborem se monasterium intare signabat, quod ipsum etiam facto monstravit. Nam quo minus sufficiebat meditationi Scripturarum, eo amplius operi manuum studium impendebat. Penique cum Episcopo in præfata mansione pro sue reveren- tia devotionis inter Fratres habitus, cum illi intus lectioni vacabant, ipse foris, quæ opus esse videbat, operabatur.

7 Qui cum die quadam tale aliquid foris ageret, digressis ad ecclesiam sociis, ut dicere cuperam, et Episcopus solus in oratorio loci lectioni vel orationi operam daret; auditit repente; ut postea referebat, vocem suavissimam cantantium atque lætantium, de coelo ad terras usque descendere. Quam videlicet vo- cem ab Euro-austro, id est, ab alto brumalis exor- tus, primo se audisse dicebat, ac deinde paulatim eam sibi appropinquare, donec ad tectum usque ora- torii, in quo erat Episcopus, perveniret : quod in- gressa, totum implevit, atque in gyro circumdedit. At illi dum sollicitus in ea, quæ audiebat, animum intenderet, auditit denovo, transacto quasi dimidio horæ spatio ascendere de tecto ejusdem oratorii idem lætæ canticum, et ipsa, quæ venerat, via ad celos cum ineffabili dulcedine reverti.

8 Qui cum aliquantulum horæ quasi attonitus ma- neret, et quid hæc essent, solerti animo scrutaretur, aperuit Episcopus fenestram oratorii, et sonitum manu faciens, ut sapius consuevit, si quis foris esset, ad e intrare præcepit. Introivit ille concitus; cui dixit Antistes : Vade rito ad ecclesiam, et hos sep- tem Fratres huc venire facito, tu quoque simul ades- to. Qui cum venissent, primo admonuit eos, ut vir-

tutem dilectionis et pacis adinvicem et ad omnes fideles servarent : instituta quoque disciplinæ regu- laris, quæ vel ab ipso didicissent et in ipso vidissent, vel in Patrum præcedentium factis sive dictis inve- nissent, indefessa instantia sequerentur. Deinde sub- junxit diem sui obitus jam proxime instare. Namque hospes, inquit, ille amabilis, qui Fratres nostros vi- sitare solebat, ad me quoque hodie venire, hocque de seculo evocare dignatus est : propter quod rever- tentes ad ecclesiam, dicite Fratrilus, ut meum exi- tum, Domino precibus commendent, et suum quoque exitum ejus hora incerta est, vigilis, orationibus, bonis operibus prævenire meninerint.

9 Cumque hæc et hujuscemodii plura loqueretur, atque illi, percepta ejus benedictione, jam multum tristes existerent; rediit ipse solus, qui carmen ce- leste audierat, et prosternens se in terram, ait : Ob- seculo, Pater, licetne aliquid interrogare? Interroga, inquit, quæ vis. At ille : Obsecro, inquit, diras, quod erat canticum illud lætantium, quod audivi, ve- nientium de celis super oratorium hoc, et post tem- pus redentium ad celos. Respondit ille : Si voces carminis audisti, et cælestes supervenire cætus co- gnovisti, præcipio tibi in nomine Domini, ne hoc enigmati ante meum obitum dicas. Revera autem Angelorum fuere spiritus, qui me ad cælestia, quæ semper amabam ac desiderabam, præmia vocare ve- nerunt et post dies septem se relituros ac me secum adducturos esse promiserunt. Quod quidem ita, ut ei prædictum erat, opere completum est. Nam con- festim languore corporis tactus est, et hoc per dies ingravescens, septimo, ut promissum ei fuerat, die, postquam obitum suum Domini corporis et sangui- nis perceptione munivit, soluta ab ergastulo corpo- ris anima sancta, ducentibus, ut credi fas est, An- gelis comitibus, æterna gaudia petivit.

a S. Theodorus Archiepiscopus Cantuariensis ordinatus est vii Kalend. April. anno 668, Dominica. Bedæ lib. 4 cap. 1 de- functus anno 690. Idem lib. 5 cap. 8. Inscriptus Martyrol. Romano ad 19 Septemb. — In Wulfherus regnavit ab anno 657 usque ad an. 675. Ejus fidem Catholicam et virtutes prædicantibus ad vitam S. Ermenulphæ natus 13 Februarii. Eorum filii S. Wece- burga colitur 3 Februarii. — claramini obitus refertur passim in annis 1109. — d Post discessum S. Colmani a suo Episcopatu Lindisfarneusi, nemo successerat. — c De Mercus et Lindisfaru supra actum. — f Ha editio ultima Cantabrigie, ubi et in MS alio dicitur Altharve in prime editione Eborac. In Har- row ad Oceanum Germanicum inter Anchem et Humberum flu- vior. — g scilicet a mense careret Septembri anni 669 ad 2 diem Martii anni 672. — h De S. Owinus agimus infra 5 Martii. — i S. Edildredæ filia Annæ Regis Orientalium Anglorum, nupta Eg- fredo Regis Northanhumbroorum, virginatatem servavit : colitur 23 Junii.

CAPUT III.

Virtutes S. Ceaddæ. Miracula.

N on autem mirum, si idem mortis, vel potius diem Domini lætus aspexit, quem semper, usque dum vi- veret, sollicitus expectare curavit. Namque inter plura continentie, humilitatis, doctrine, orationis, voluntarie paupertatis, et ceterarum virtutum me- rita, intantum erat timori Domini subtilitas, intan- tum novissimorum suorum in omnibus operibus suis memor, ut sicut mihi quidam Frater de his, qui me in Scripturis erudiebat, et erat in monasterio ac magisterio illius educatus, vocabulo n Trunberthus, referre solebat, si forte legente eo vel aliud quid agente, repente datus venti major assurgeret, con- tinuo misericordiam Domini invocaret, et eum generi humano propitius rogaret. Si autem violentior aura insisteret, jam clauso codice, prœcideret in faciem, atque obnoxius orationi incumberet. At si procella fortior aut nimbus perurgeret vel esset conruscatio, ac tonitrua terras et aera terrent, tunc veniens ad ecclesiam, sollicitus orationibus ac psalmis, do- nec serenitas aeris rediret, fixa mente vacaret.

11 Cumque interrogaretur a suis, quare hoc fa- cecret

D
advocatis mo-
nachis pia
monita tradit :

commendat
eritum oratio-
nibus et bonis
operibus :

E
subsecro
dicam obitus
prædicit :

Enchiridia
minutus obit :

F

Et timore Dei
et iustitiam
extremam,

g

in quacunque
temperata
erat sollicitus :

Psal 17

et causas
timoris
explicat :et agenda
prescribit :

b

a S. Ceado
fratre appar-
ente iudu-
citur in
caelum :

A ceret, respondebat : Non legistis, quia intonuit de caelo Dominus, et Altissimus dedit vocem suam : Misit sagittas suas, et dissipavit eos, fulgura multiplicavit, et conturbavit eos : Movet enim aera Dominus, ventos excitat, jacularur fulgura, de caelo intonat, ut terrigenas ad futurum iudicium revocet, ut superbiam eorum dissipet, et conturbet audaciam, reducto ad mentem tremendo illo tempore, quando ipse, caelis ac terris ardentibus, venturus est in nubibus cum potestate magna ac majestate ad iudicandos vivos ac mortuos. Propter quod, inquit, oportet nos admonitioni ejus celesti debito cum timore et amore respondere : ut quoties aere commoto, manuum quasi ad feriendum imitantes exerxerit, nec adhuc tamen percussit, mox ejus imploremus misericordiam, et discussis penetratibus cordis nostri, atque expurgatis vitiorum rudibus, solliciti, ne unquam percuti mereamur, agamus.

12 Convenit autem revelationi et relationi praefati Fratris de obitu hujus Antistitis, etiam sermo reverendissimi Patris b Egberti, de quo supra diximus, qui dudum cum eodem Ceadda adolescente, et ipse adolescens in Hibernia monachicam in orationibus et continentia ac meditatione divinarum Scripturarum vitam sedulus agebat. Sed illo postmodum in patriam reverso, ipse peregrinus pro Domino usque ad finem vitae permansit. Cum ergo veniret ad eum longo post tempore gratia visitationis de Britannia vir sanctissimus et continentissimus, vocabulo Higbald, qui erat Abbas in provincia Lindissi, et, ut Sanctos decebat, de vita Patrum priorum sermonem facerent, atque hanc annulari gauderent, intervenit mentio reverendissimi Antistitis Ceadda, dixitque Egbert : Scio hominem in hac insula adhuc curae manentem, qui cum vir ille de mundo transiret, vidit animam Ceaddi fratris ipsius, cum agmine Angelorum descendere de caelo, et as-

sumpta secum anima ejus, ad caelestia regna redire. D Quod utrum de se, an de alio aliquo diceret, nobis remanet incertum.

13 Obiit autem Ceadda sexto die Nonarum Martiarum, et sepultus est quidem primo juxta ecclesiam S. Mariae : sed postmodum ibidem constructa ecclesia beatissimi Principis Apostolorum Petri in eadem sunt ejus ossa translata : in quo utroque loco, ad iudicium virtutis illius, solent crebra sanitarum miracula operari. Denique nuper phreneticus quidam, dum per cuncta errando discerneret, devenit ibi vespere, nescientibus sive non curantibus loci custodibus : et ibi tota nocte requiescens, mane sanato sensu egressus, mirantibus et gaudentibus cunctis, quod ibi sanitatem, Domino largiente, consecutus esset, ostendit.

14 Est autem locus sepulchri tumba lignea, in modum domunculae facta, coopertus, habens foramen in pariete, per quod solent hi, qui causa devotionis illo adveniunt, manum suam immittere ac partem pulveris inde assumere : quam cum in aquas miverint, atque has infirmantibus jamentis sive hominibus gustandas dederint, mox infirmitatis ablata molestia, ad cupitae sospitatis gaudia redeunt.

15 In ejus locum ordinavit Theodorus Winfridum, virum bonum et modestum, qui, sicut praedecessores ejus, provinciae Merciorum et mediterraneorum Anglorum et Iudistavarum episcopatus officio praesset : in quibus cunctis Wulfhere, qui adhuc supererat, sceptrum regni tenebat. Erat autem Winfridus de Clero ejus, cui ipse successerat, Antistitis, et diaconatus officio sub eo non paucio tempore fugebatur.

a Truhtbrecht et Tumberht alii. — b Colitur S. Egbertus, etiam Martyrologio Romano et alius inscriptus ad 24 Aprilis. De eo ante egerat Beda lib. 3 cap. 4 et 27, et de la agit lib. 3 cap. 10 et 23 et 24, ubi ait eum obiisse anno 724 ipso die Pasche quod festum nunc Romano procuratur in insula Hy et alius loci celebrari.

sepelitur,
transferitur :miraculis
claret :etiam per
pulverem
sepulchri
patris,

E

succedit
Winfridus sub
eo Diaconus

DE S. WILLEICO PRESBYTERO DISCIPULO S. SVIBERTI EP. CAESARIS-WERDÆ AD RIENUM.

S. Willeici patrii, institutum.

O ppium est in ditone Archiepiscopi Coloniensis ad Germanicum Rhenum ripam, ejusdem brachio fluminis ab Orientali latere perventum, quod nunc Caesaris-insula, vulgo Keyers-werd dicitur, olim Insula S. Sviberti, apud Bedam ipsius Sviberti supposita, lib. 3 historiae Ecclesiarum gentis Anglor. cap. 12, in littore : quo de loco actum prodire Kalendis Martii ad vitam ejusdem S. Sviberti, cui cum Piquinus potentissimus Francorum Dux donavit, ibique ipse monasterium aedificavit, et in hoc post multos in Christi prosequenda religione exanthelatos labores, fatisque perfectus est, multisque divinis honoratus viribus.

2 Ejus disciplinam ad sanctimoniam absolutiorem conformatus tradidit Willeicus Presbyter, qui et in illius monasterii perfectura successit, coliturque vi Nonas Martii, ultior post Magistrum die. Ad eum diem in plurimis Martyrologiis, ante duo circiter secula, paulatim prius exaratis, conservata ejus memoria est. Horum novum Unum praeiudicatum nomine sunt, atque paucula haec de eo praedicant : Apud Werdam natalo S. Willeici Confessoris, Presbyteri S. Sviberti, Constans legatur in Martyrologio Coloniae antea exerceo, et Hermannus Greven Carthausiam auctario ad Usuardum edito xxv post annis, uti et Joannes Molani ac Germanico Petri Canisii MS Florarium ab Canisio regulari anonymo confirmatum, ista addit : de or-

dine Regularium. Id quatenus probabile sit disquisitum est ad vitam S. Sviberti. Florarum consentit Constantinus Ghinius in Natalib. SS. Canoniorum. At Benedictum cum suo ordini radicant. Ita Trithemius de viris illustrib. Ord. S. Beaudeti lib. 3 cap. 167, qui Wilhelmu appellat uti et Franciscus Hurvus. Eum quoque inter Benedictinos numerant Arnoldus Nion lib. 3 Ligni vite, Hugo Menardus, Beaudetius Dargamus, Gabriel Buerhuus, MS. Kalendaryum Sanctorum ejusdem ordinis. Retidius autem, ut S. Willebrandus vita monasterii ad labores. Apostolicos eruditus, Trajecti Clericos iustituerat, qui canonica norma vitam agerent, Episcopum monachos : ita S. Ludgerum, in illa Trajectensi Clericorum monasterio doctrina et pietate inibat, nec non in Casimirus ascertum convicti monachos exercitationes conduefactum, nullo tamen ad eam arandum Regulam voto obligatum : Mungerw-forde in pago Suderhoe, Domino honestum construxisse monasterium, sub regula Canonica Christo famulantium : Verthum vero in pago Ripuariorum canonicum fondasse monachorum : utroque in opere S. Willebrandi seculum exemplum, in alterutra S. Sviberti, qui in Anglia et Hibernia monachus fuisse videtur : an Werdam tamen monachus, an canonicus viceversis Clericos collegit, in ambiguo sit. Atque inde statuendum, monachus an canonicus fuerit S. Willeicus.

3 Quare et illud potest, quia hic gente oriundus fuerit, Joannes Wilsonus in Martyrol. Anglicano, et c. Anglia cum Sviberto venisse affirmat, quod alios quoque nomi-

Canonicus an
monachus ?

F

CIRCA AN.
DCCXXVI.
II MARTII
Caesaris insula
canonicum
a S. Sviberto
fundatum.rexit S. Wille-
cus ejus disci-
pulus,inscriptus
Martyrologiis
ad 2 Martii.

mus

Amus opinari: sed cum vigenti ac duobus annis, quibus in colenda Christi vinca desudarunt Svibertus, haud paucos neophytos ad extremam virtutem eruditur, fortassis ex iis aliquos insigni præditi indole permovit, ut ipsum pressius imitarentur, ac Dei amplificandæ gloriæ sese penitus addicerent. Nam hoc unice spectare solitos homines opostolicos in confesso est, ut non solum fidem persuadere, quibuscum agerent hominibus conarentur, sed et si quos ei quod diximus muneri idoneos reperissent, ad id subeundum eos sollicitè informarent. Ita S. Gregorium sibi S. Bonifacius comitem iunxit, ita Gregorius Marchelmum, ut S. Ludgerus in Gregorii Vita testatur, ubi eundem Bonifacium, sive Winfridum, scribit per xii annos tribus in Frieslandia locis, antequam Gregorium discipulum comitemque adscisceret, habitasse: quorum secundus, inquit, vocatur Attingohem, iuxta amnem Fehta, ubi habitavit annis tribus: quo in loco primum cepit habere discipulum nomine Gembertum. Neque enim verisimile est, non plures ab eo fidei doctrina imbutos; sed primum Gembertum unum sanctoris propositi adiutorem factum. Quod autem scripserat Hilsouus in prima Martyrologii editione anno cxiocxviii; id prætermisit in secunda, quam anno cxiocxlii concinnavit. At recenset eum in

B Tropæis Congregationis Anglicanæ S. Benedicti, Remis anno cxiocxv publicatis, Edouardus Mathew, contexto ex Marchelmi supposititis narrationibus elogiis; et qui Flores celeberrimorum Sanctorum Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ, Angliæ composuit ediditque Duaci anno cxiocxxxii Hieronymus Porterus Presbyter et monachus Benedictinus.

C Splendide quoque ante illos S. Willeici prædicavit laudes Joannes Molanus in Natalibus Sanctorum Belgi, et in Fastis Belgicis. Subertus Mirans: qui tamen patriæ illius non meminerunt, ut neque Andreas Saussanis, qui de eo in Martyrologio Gallicano ista scribit: Ultrajecti depositio S. Willeici Presbyteri, Beatiqne Sviberti, Prisonum et Batavorum Apostoli, principii symmyste et cooperitoris. Qui instituto illic recens Canonicorum collegio cooptatus, sanctitatis et doctrinæ suæ splendore, eorum hunc sacerdotalem admodum illustravit: civibus in Christi lege neophytis eximia pietatis documenta et exempla præstitit. Deinde Verdense monasterium, quod ipse S. Svibertus, sumptibus Pippini Principis, extruxerat, religiosissime rexit: ubi usque ad finem vitæ in summa sanctitate perseverans, ex hac labili luce ad verum et æternum lumen, magno cum meritorum emulo profectus est. Quod Ultrajecto tribuit S. Willeici depositionem id eo facit, quod illic primo Canonici fuisse, ut a Pseudomurellino traditum, existimavit: aliquam Hærdæ, ut mox dicemus, ejus asseruntur Reliquiæ, ibique decessisse videtur.

D Trajecti an habitari, ambigi potest: nam sive Anglus fuerit, et cum S. Sviberto jam in Episcopatum consecrato eas mure venerit, sive illi sese adjuverit, Francorum, Belgarumve, aut aliorum etiam neophytorum ortus sumptum; non satis liquet Trajecti fuisse institutum illud litterarum et sanctitatis gymnasium atque Clericorum collegium, priusquam ad Boructuarii abiret S. Svibertus, quem Beda scribit, accepto Episcopatu de Britannia regressum, anno dcccxi, non multo post ad gentem Boructuariorum secessisse: sed expugnatis non longo post tempore Boructuariis a gente antiquorum Saxanum, dispersos quolibet hos qui verbum receperant; ipsique Antistitem cum quibusdam (an etiam Boructuariorum, qui Francis Ripuariis prophanique erant?) Pippinum petitisse, locum in insula Rheni impetrasse, in eoque monasterium construxisse atque ibique rite reliquum exegisse. Michael Alfordus in Annalib. Ecclesiæ Anglo-Saxoniciæ ejus meminit ac discipulum S. Sviberti fuisse ait, non tamen discrete Anglum appellat, sed in Indice SS. Angliæ ita

de eo scribit: Willeicus Abbas, fuit Sviberti discipulus, et in Evangelica prædicatione cooperator: defuncto Sviberto, Werdensi monasterio laudabiliter præfuit: moritur Sanctus: in Fastis Belgicis legitur ad 2 Martii, et aliquando etiam in nostris eodem die: nunc, nescio cur, excidit. De eo agit idem variis locis tomæ secundi.

E Refert cum Joannes Colganus in Vitæ SS. Hiberniæ ad eundem secundum Martii diem, utque in Hiberniæ educatione, et in hanc messem cum SS. Willebrordo, ac Sviberto, et ix aliis missum a S. Ecberto: hec Anglo-Saxonem non inficietur. Illius meminit quoque Willebrordus Boschartius, de primis Frisiæ Apostolis dissertat. 113, ubi post alia plura ita scribit: Unde aut quo tempore Trajectum advenit, quot annis in ea diocesi prædicaverit, est plane tenebris sepultum. In Martyrologio Usuardi interpolato, quod ad Kalendas Martii citavimus ab annis cxxi manu Hyldonis Crentzelm exoratum, hæc de eo leguntur: Apud Werdam oppidum S. Willerici, Presbyteri et Confessoris, Cappellani S. Sviberti. Alii videntur Willelmus appellatus. Equilinus certe Episcopus lib. 3 Catalogi cap. 170 ita scribit: Guilielmus Angliens Sacerdos, vir caritativus, sanctitate vitæ pollens, et officii sui prosector strenuus, tempore Henrici in Imp. plenus sanctitate ingravit ad Christum vi Nonas Martii. Ad omnia seculorum tempore mortis ejus caeci illuminati sunt, claudi erecti, et alii plures a diversis infirmitatibus liberati: unde et corpus ejus a multis peregrinantibus visitatur, pergentibus ad ipsum devotionis causa. Ita ille, et Vincetium citat, in quo neculum illam reperimus Guilielmum, sive Willielmum, nec in ullo scriptore Anglicano, præterquam Richardo Worsfordo in Martyrologio Anglicano, qui S. Willeicum, uti et Equilinum, omittit. Utrumque memorant, Willeicum et Willielmum, Hermannus Greven, Omisus, Ghimus, et duo quidem posteriores ab Equilino haurisse se ostendunt. Qui eundem esse Willeicum et Willielmum existimant: non aiunt tamen sub Henrico Imperatore obisse, nedum ut Ghimus habet, anno 630.

F Ad Nonas Martii, in Martyrol. Colonia excuso anno vxi, atque in Hermannus Greven, an. mxxv ibidem edito Usuardum Auctorem, refertur iterum S. Willeicus his verbis: In territorio Montensi, oppido imperiali quod Werdam dicitur, super litto Rheni natale S. Willcy Confessoris, Presbyteri S. Sviberti Episcopi. Ist ab utroque antea ad vi Nonas Willerici appellatus est.

§ II S. Willeici benefacta. Reliquiæ.

Non vacat singulatim conquirere, inque lucem ponere, quæ ab S. Willeico prae et sancte gesta, quando nullus ea stylo persecutus est scriptor veritas ac plane dignus fide. Nam qui se S. Marchelinum, seu verius S. Marchelmum, nuntius, dum sanctissimi Episcopi Sviberti historiam contexere se proficitur, plurima aggressi, quæ elius gravissimorum auctorum testimoniis refellentur, sic ut ea etiam quæ non ita perspicue falsa esse constet, res idco tamen suspectæ fraudis sint quia nulla solido testis auctoritate fulta, probabilitatis habent nihil. Quis igitur quæ de S. Willeico aliisque ejusdem Sviberti comitibus prædicat, solido esse ac certa credit? Amplectimur reverenter, ut majorum traditione acceptum, non tamen satis illius assertione firmatum, quod apud eum cap. 13 legitur, cum aliis aliquot gloriosis Presbyteris et prædicatoribus, Sviberto duce, fideliter in vinea Domini laborasse, ac multis modis aliis idolorum vesana ad Christi perduxisse fidem. Sed quod ait isthuc in Westphalia et inferiori Saxonia esse facta, superius in Sviberto ostensum est, neque Westphaliæ neque inferiori Saxoniæ insitata tunc fuisse nomina

an aliunde conversus?

Anglum quidam Angli faciunt;

alii id dissimulant.

an Ultrajecti instans?

an e primis S. Willebrordi sortis?

Willeicus alibi vocatur;

7 Martii relatus.

incerta quæ de eo scribit Pseudomurellinus

EX VARIIS

A nomina, neque Mininigardum dictum locum, in quo nunc Westphaliae civitas Monasterium, sed Mininigardum, Minigrodum, Minigernelorde. Illic si ex eum S. Sribertus misso ad eum baculo, ac dein signo Crucis minutum, illuminavit, quod cap. 17 Marcellinus ille narrat; nihil est causae cur negemus quod factum affirmat, baculum potuisse a S. Willeico ad eum offerri. Pavi ratione censeri credibile posset, quod cap. 24 tradit adfuisse S. Sriberto devotum Willeicum suum Capellannum, quando Hangerum, Petrum dictum, carnea cincta lapidibus oppressum, revocavit ad vitam.

9 At nuntiari non potest, quod cap. 25 narrat, anno MCCXV, misso a Plectrude Juppilium ad Pippinum agrotantem Sriberto, venientum Coloniae apud eum prium Willeicum Presbyterum, causae devotionis et consolationis; quia erat felix Willeicus Evangelicus Sacerdos. Nam quomodo potest Plectrude Coloniae apud se detinuisse Willeicum, quae ipa eo tempore marito alicui, ut supra declaratum, et cum eo, proque eorum donationum tabulas s'guabat? quomodo tunc Sribertum misisset, qui anno praecedenti eam expresserat? Omitto alia fuisse in Sriberto pertractata.

10 Quae cap. 26 congerit sancti ejusdem Presbyteri Willeici encomia, quae sunt et majorum traditioni consentanea, et communia plerisque veteris apostolicis, ludentes approbamus. Quod tamen dicatur primus Canonici Conventus novellae Trajectensis Ecclesiae fuisse, superiori § diximus non unum firmum ac ratum videri; ne quidem si non primus, sed primo datur illic Canonici fuisse: Reliqua sunt haec: S. Willeicus Presbyter,.... vas virtutum, pura intentione, spe supernae retributionis derelinquens mundum, Christo sincero corde servire studuit. Ipse enim ab adolescentia sua cum S. Sriberto in Orationibus et continentia ac meditationibus divinarum Scripturarum, vitam felicem sedulus agebat. Ipse nihil hujus mundi querere, nihil amare curabat. In divinis Scripturis sufficienter a S. Sriberto instructus, Latina lingua et Germana eruditus fuit. Erat enim eloquentissimus et mansuetissimus, irae et avaritiae victor, superbiae et vanae gloriae contemptor, pauperum et infirmorum consolator. Ipse erga moerum provisionem non solum pacate mentis, sed etiam studii labore sollicitus fuit. Multos etiam gentiles in diversis provinciis, sua saluberrima praedicatione, a veneno idololatriae ad dulcorem fidei Christi perduxit.

11 In monasterio vero Werlensi factus Praepositus sub S. Sriberto, abstinencia et continentia reterarumque virtutum omnibus fratribus exemplum dabat. Flores etiam et auctoritate magisterii et exemplo suae actionis regularem instituebat ad vitam. Nec solum ipsi monasterio regularis vitae monita simul et exempla praebat, sed et vulgus circumpositum longe lateque a stulta idololatriae vitae consuetudine, ad Christi et coelestium gaudiorum curam empyreum amorem. Subnectit deinde narrationem sanati praetentur et typici benedictum Godebuli inter Colonienses primarii, regente ut eum visitaret Plectrude. Hoc vero nobis non admodum credibile videtur, nisi probetur, id post Pippini Ducis obtinui venturisse, quando se Coloniae Plectrude recepit. Aserit deinde idem antea S. Willeicum decem annis post decessum S. Sriberti, monasterio Herdensi profuisse, mortuumque tandem esse anno MCCXXVII, quod non congruit cum annalibus Francorum a continuo conscriptis, in quibus asseritur S. Sribertus anno MCCXXIII obiisse, ut illi ejus vitam retulimus: unde consequens foret, S. Willeicum anno MCCXXIII mortuum esse. Hoc probabiliter asserere licet, illum eo tempore decessisse, quo regnum Fran-

corum Regisque ipsos Carolus Martellus gubernabat. D

12 Quae porro illi venerationi jam olim impensa sit, colligere ex sepulchri honorificentia licet. Hanc exposuit epistula quadam Joannes Gelenus Vicarius Generalis archidiaecesis Coloniensis, quam epistolam audisse videor typis esse vulgatum, licet non viderim; sed haec mihi ex illa ab amico communicata sunt. Cum ergo Ferdinandi Baroni Archiepiscopi Coloniensis mandato tumulam argenteam S. Sriberti anno MCCXXVI inspexisset, reperit in eodem S. Willeici ossa. Sic enim ait: Interior hae tumba erat divisa in media, et in una parte continebat corpus S. Sriberti. Erat autem adjecta lamina plumbea, in qua notabatur, Anno MCCXXIV sub Urbano IV, Sancti Lipsana isti ecclesie inclusa fuisse. Ab altera parte continebatur S. Willeicus, socius S. Sriberti et primus Praepositus Insulanus. Caput non inveni: id enim ab anno MCCXXIV credo translatum Dusseldorpium: illi enim habetur. Sindon autem alteri rubee similis reperiebatur. Ossa S. Willeici erant itidem versicolori sindoni involuta, et apposita lamina plumbea eundem annum, qui in altera lamina erat, indicabat. Supra eistam, ex ea parte, qua erat corpus S. Sriberti, scriptum erat uncialibus litteris Symbates, ex altera Willeicus. Haec Joannes Gelenus.

13 At diu post unum illic indicatum translatae sunt Reliquae aliquae S. Willeici Dusseldorpium. Erat enim diploma Frederici Sarwerdum tertii eo nomine Archiepiscopi Coloniensis, qui anno MCCXXX electus traditur, atque archidiaecesis annis XLIII administrasse. Illud diploma ita habet: Fredericus D. G. Sanctae Coloniensis Ecclesiae Archiepiscopus, S. R. I. per Italian Archiepiscopalium, Sedis Apostolicae Legatus, dilecto nobis in Christo Decano et Capitulo Ecclesiae Werlensis, nostrae Diocesis, Devotis nostris, salutem in Domino, Et raptum Reliquiarum vestrae Ecclesiae, in qua de SS. Sriberti et Vallaei Martyrum ossibus membra inclusa dicuntur, per Presbyteros idoneos, adhibitis solemnitatibus debitis, aperire, ac corpus B. Vallaei, si ibi est, Illustris Wilhelmi Ducis, consanguinei et fidei nostri carissimi sustinui, ad Ecclesiam Coloniensem diocesis Dusseldorpi, propter majores laudes et honoris reverentias in praefata ecclesia sibi exhibendas, in magna decencia transferre et eidem ministrare licite valentis; dum tamen liber vestrorum Decani et Capituli praedictorum consensus ad id accesserit; nostram auctoritatem, in quantum de jure possumus, praesentibus impartimur. Datum Fritstrem, Anno Domini MCCXXII die x mensis Julii. Haec ibi. Nun tamen Martyres fuerunt, quamvis multa sunt in Evangelii semine spargenda prepressi; quo un respiceret, qui Archiepiscopo ob epistola erat, au mentia obervavit, non quare.

14 Fefellit aut quoque Joannem Gelenum conjectura, credentem caput S. Willeici anno MCCXXIV Dusseldorpium translatum. Nam si illic ex eo tempore fuisset, qui convenerat ut exi. post annis Wilhelms Montensium Dux sua Dusseldorpensi Ecclesiae aliquas Divi ejusdem reliquias disliceret? Agidius Gelenus Episcopus Aurogambitannus, Joannes Germanus in Fastis Coloniensibus ad diem ii Martii, hoc generatim addunt, S. Willeici reliquias in Insula-Caesaris et Dusseldorpii potissimum reconditas esse: notabiles etiam partes Coloniae in sacello S. Margaritae. Antea vero syntagmate 130 in quo de illa sacello sive ecclesia agit, § 2 hieroth. 5 mit in brachio dextro, auro illito, notabilia os S. Willeici Presbyteri socii S. Sriberti asserunt.

reliquae ejus
anno 1626
inspexi.

ante annos 400
haec argen-
tea velut
ait et S. Sriberti Ep.

E
atque anno
403 dicit
Ecclesiam
Dusseldorpiensem.

annuente
Archiep.
Coloniensi.

F

aliquae reli-
S. Margaretae
Coloniae

DE S. LUCA CASALIO

ABBATE AGYRÆO IN SICILIA,

Commentarius prævius.

II MART.

S. Lucas arctus
S. conit.

she Herbiter:

11

2 Martii
colitur.exhibita illi
crux.Agyræ Abbas
monasterii
S. Philippi:

C

in eo corpus
anno 1506
creatum.

Lucam Casalum cultu Ecclesiastico venerantur
vires Nicosiam et Aggræ in Sicilia: illi quia
eum in sua civitate natum arbitrantur; hi quia
monasterii S. Philippi Abbatem habuerant,
miraculis clarum cælo transcripserunt, et sacrum corpus
hactenus adservant. Est Nicosia sive Nicosinim,
oppidum populosum et ingens in mediterranea itione
Tollæ Nemoensis, seu Demæ, quod Lombardi et
Galli, teste Fazello de rebus Siculis lib. 10 prioris
decadis, cum Comite Rogerio in Siciliam adveeti,
promiscue inhabitaverunt, ejusque incolæ etiamnum
utriusque nationis sermone, etsi corrupte, utuntur.
Non procul a Nicosia uniusquisque urbis vestigia esse,
vicinos populos attestari, asserit Octavius Cajetanus ad
Vitam hujus sancti, et credi ex antiquæ istius urbis
lapidibus Nicosiam esse edificatum, illamque fuisse
Herbitam, a Cicerone, Plinio, Diodoro Siculo, Ptole-
mæo aliisque auctoribus memoratam, quom potriam
fuisse S. Lucæ affirmant ad hujus imaginem appositi
antiqui versus, qui ne quidem integri legi possunt:

Civibus exultant urbes, magis Herbita Sancto

Luca Casali patria clara suo.

Fratribus elatus.... prædicat orbis

Facto fine, Amen, res nova, saxa tonant.

Idem Cajetanus quia infra in Actis dicitur Nicosiæ
natus, in Martyrologio Siculo ad hunc diem ista tradit:
In Nicosia S. Lucæ Abbas, cognomento Casalii,
Ordinis S. Benedicti, et colit addit ex Sedis Aposto-
licæ concessu. Cajetani Martyrologium describit Me-
nardus in suo Martyrologio Benedictino. Ruellius
Petrus lib. 3 Siciliæ sacre notam prima etiam inhiat
celebriorem esse ejus diem festum in Martii apud
suos Nicosienses Pontificio permissu. Acta infra
danda addunt ecclesiam a Nicosiensibus Divo Lucæ
civi sui constitutam, qua loco inclamantibus suis
concionem habuerat.

2 Alia in eodem tractu Siciliæ haud adeo procul ab
Herbita antiquæ et Nicosiæ hodiernæ disita urbs Agy-
rium in sublimi ulmodum atque acuto colle vallis Nre-
tine: cujus Cicerone, Ptolemæus, aliique antiqui memine-
rant. Stephano de Urbibus scribitur Αἰγύριον: unde
vulgare nunc vocabulum Agyræ derivatum videtur:
Argyrium infra in Actis dicitur S. Lucas perductus,
ad monasterium S. Philippi. Est, inquit Fazellus libro

10 jam citato Agyræ templum Divi Philippi, mira-
culorum frequentia celeberrimum, et conflua homi-
num adeo notum, ut vel ipsi urbi ex eo Divi Philippi
nomen vulgo inoleverit. Fuit S. Philippus, ut tabulæ
Martyrologii Romani attestantur ad xii Maii, a Ro-
mano Pontifice ad eam insulam missus, et magnam
illius partem ad Christum convertit. Reliqua de tem-
pore missionis S. Philippi ad ejus Acta discentenda
erunt, Corpus S. Lucæ in eadem cum S. Philippo
Presbytero arca servari infra in Actis legimus. At
Cajetanus, Papyrus, aliique alterum Philippum Diaconum
Panormi natum prioris discipulum referunt, cui forsitan
S. Lucæ adjunctum fuit corpus. Certe si Firro creden-
dum, in cella superiore inventa fuerunt corpora
BB. Philippi junioris Diaconi, Ensebi monachi atque
Lucæ Abbatis: quæ a xvi Julii anni mxxvi nobili-
iori in loco venerationi exponi cœperunt: Quo eodem
anno xxi Januarii in cella inferiore inopinate inven-
tum est sacrum corpus S. Philippi et anno xvi
hujus seculi die xv Juli argentæ arce solenni ritu
inclusum. Hæc Pirrus, qui dem compendium Vitæ
S. Lucæ proponens, ea narant, quæ ad S. Leonem

Lucam, cujus Acta Kalendis Martii dedimus, fere
omnia spectant: ut sunt Leo et Theodisti parentes,
unius professionis monasticæ octogesimus, ætatis cente-
simus, successor Abbas Theodorus constitutus, equi
datus in adjutorium Euthymius.

3 Vitam S. Lucæ dicitur infra scripsisse mona-
chus, vir nominis sui, Bonus: sed illam non arbitra-
mur hactenus repertam. Cajetanus quod datus fuit
compendium, edidit ex libris Nicosiensibus manu
exaratis, sed barbaræ, inquit, dictione scriptum, eam
ob causam paululum a se concinnatum. G. hriel
Bæclinus in Menologio Benedictino aliud fuit com-
pendium proponit, cui inserunt elogium S. Leonis Lucæ
Abbatis Miletensis, et illud idem, quod Kalendis Martii
ex Lecturibus e Græco translatis edidimus ex Ferrario,
arbitratus unum eundemque virum fuisse, et hunc
S. Lucam Abbatem Agyræ in monasterio S. Philippi
mortuum, et illam S. Leonem Lucam in Calabria ceter-
iore vitæ functum: ejus corpus in civitate Monem-
Leonem postmodum translatum, hactenus adservatur: uti
Agyræ in suo monasterio venerationi expostum sunt sacra
ossa hujus sancti Abbatis Lucæ. De istis incipit Bæclius:
In Nicosia S. Lucæ Abbas, scilicet de quo hic
agimus Leo qui et Lucas (prince in Calabria Abbas)
cognomento Casalio, prior in Sicilia Abbas, Cori-
lione in Sicilia Christianus et honestis parentibus
natus etc. quæ cum xvi hujus huc non spectant, ex
dicti S. Leonis Lucæ Vita descripta, aut verè per de-
ducta, ut sunt ista verba: Fuit magno omnibus ad se
concurrentibus solatio, neminemque a se tristem
dimisit. Narratis dem miraculis S. Leonis Lucæ, ad
hanc sanctum Abbatem redit ob istis verba: Pervenit
ad decrepitam ætatem, cæcus denique ex suffusione
oculorum effectus, etc. usque ad ista verba: Pater
sancte, ora pro nobis, quæ mox dantur in Vita
S. Lucæ Abbatis in Sicilia. At sequuntur: Cum
annum ætatis ageret centesimum usque ad ista verba:
odori fragrantia cellam replente, hinc ad S. Leonem
Lucam in Calabriam amandanda sunt. Dem hæc leguntur:
Relatus est a Papa in Sanctorum numerum,
ejus honori Nicosienses in loco Amen Berlesiam
condiderunt, quæ ex supra dictis huc pertinere est
certum: ut ad S. Leonem in Lucam sequentia spectant:
Ejusque memoria in urbe Montis Leonis, et univer-
sa Miletensi diocesi, sed et Corilione imprimis celebris
habetur. En quanta rerum confusio, pro qua confir-
manda ista se habere subjicit Bæclinus, ex monum.
Siculis Marchesii, Const. Cajet. Octavi Cajet.
Philipp. Ferrar. Hugone Menardo et Annual. Benedict.
Mag. et hos quidem Bæclini Annales amittimus, ar-
tadio lector obruatur: Verba Menardi et Ferrari in
Catalogo generali utramque distinctquentiam et præce-
denti et huc de dedimus, uti jam citatos Lectiones e
Græco versas, et ab eodem Ferrario in Catalogo San-
ctorum Italia editas, sed quæ sunt de solo S. Leone-
Lucæ. Octavius Cajetanus præter Idem de sanctis
Siculis a se vulgatas, paravit duos tomos inper a Petro
Solerno editos: quos præter Octavium Constantium Cajetanus
dum apud se detinuerat. Constantium Abbatis sub-
ditus et in studii sociis fuit Murchsius, et scriptorum
illius multorum hæres, quæ post hujus mortem obtinuit
Bæclinus, ut fuxan inter illa Vitam S. Lucæ ex libris
Octavi descriptam, quod hic credatur Ordinis S. Bene-
dicti fuisse, et S. Leo Lucæ ad monachos S. Basilii
pertinere.

4 Quo anno, quoque Principe claruerit S. Lucas, dolet
Octavi.

Vita scripta

en mire a
Bæclino
confusa cum
Actis S. Leonis
Lucæ:

E

F

A Octavins Cajetanus, neque ex Vitæ scriptore erui, neque alia via exploratum haberi a se potuisse. Quis in civitate Herbita necdum destructa ante incursionem Saracenorum vixerat? tum commodus cum S. Fuselio monacho nactus sepulturam eandem esset, eisdem fere temporibus regularem S. Basilii disciplinam professus, ut de Fuselio supra citatus Pirrus monet. Quia vero acta in oppido Nicosia ortum tradunt; et S. Lucas in senectate Nicosiam perductum, ut propinquos et affines suos consolaretur, arbitratu Octavins Cajetanus cum post conditam Rogerio Comite Nicosiam vixisse, si tamen tunc condita sit, cum Facellis solum dicit, Lombardos et Gallos cum Comite Rogerio in Siciliam advectos promiscue inhabitasse. Quidam Chronicon Benedictinum MS. circa annum MCCCLXXXIII exaratum apud eundem Octavium tomo 2 pag. 32 censendum de hoc Sancto agere, his verbis? S. Lucas Abbas monasterii S. Philippi de Agyrio, positi in Sicilia, admiranda sanctitatis vir Kalend. Martii secundum Usuardum (aut certe Usuardi Martyrologium ibidem auctum) eoslos petiit: forsitan postriede Kalend. Martii scriptum. Hunc sanctum Abbatem Lucam refert idem Octavius in Indice Chronico ad annum 1000. Hæc de tempore, unde æque dubium minet, cui sit ordi adscribendus. Rucelus Pirrus Abbas Netinus loci scriptis citato de Agyrio ista scribit: Templum illud in forma Crucis exedificatum a Belisario, ac D. Philippo dicatum, jam collapsum restauratur novis ædificiis, ac monasterium monachorum Basilienensis augetur; contra Octavins a temporibus Comitis Rogeri arbitratu monasterium illud inhabitatum a monachis Benedictinis: quibus, si majorem hanc historiam lucem affundant, gratias habebunt posteri.

VITA

Ex MSS. eruta ab Octavio Cajetano et stylo cultiore edita.

Lucas cognomento Casalis in oppido Nicosia ortus est: a prima ætate, litteris operam dedit, institutus apud venerabilem virum monasterio S. Philippi Agyraeorum prefectum; qui tunc temporis in Nicosia suburbio, cui S. Michaeli nomen, morabatur. Decimum annum agens ab eodem magistro ad monasterium S. Philippi Agyrium perductus est: ubi Deo se mancipare percipiens, monasticum habitum suscepit.

2 Adolescens non nisi virtutibus summis promeritis omnium voluntatem, Deoque ac monachis placens, inter Presbyteros adscriptus est. In Sacerdotii mores et animi pietas exsplendorunt, ut ad eum promissa universi, atque ad Patrem accurrerent: quos non sermionibus modo solatus, sed signis op-

tulatus dimisit: nec quemquam ab se tristem abire D passus est.

3 Ex eo factum, ut non alius adeo volentibus omnibus maximeque procurantibus, transierit ad monasterii prefecturam: sed enim defuncto Abbate, monachorum suffragiis studiisque flagrantibus, qui succederet in locum ejus, Lucas delectus est. Ipse unus præ sua modestia reluctari, et reclamare, dignum colorem non esse se. Igitur demandatam dignitatem eo pertinaciter abnuente, cæcis ille monachorum rem ad summum Pontificem detulit, cujus voluntati Lucas obtemperans, monasterii Prefecturam vel invitatus suscepit: eam dum administrat magna cum laude, ex suffusione lacrimarum orlatus est, ut sancti Abbatibus virtutes malo cretatis a Deo probarentur.

4 Die quodam redibat et Nicosia Lucas, quo perductus fuerat, ut propinquos et affines suos consolaretur. Forte in via monachos itineris comites cupido incescit deridendi senis. Egressi oppido, propter fontem consistunt: verba per deridiculum cæco dant, persuadentque multitudinem oppidanorum sequi, pertractant desiderio audiendi Abbatem concionantem: primum ascenderet proximum tanulum, et avidos verbi vite populos pasceret. Facile obediit pius vir: at Deus illum se præferens coillusit, qui Vicarium munus gereret, uno eodemque facinore monachorum hesitiam coarguit, et servi sui Lucæ sanctitatem demonstravit.

5 Is enim ad circumstantem populum, ut sibi pernasum fuerat, concionatus, postquam finem loquendi fecit, orationem sueta formula concludens, Per omnia secula seculorum, saxa circum omnia respondere, Amen, Amen. Voco adeo terribili exterriti monachi coniderunt: mox flexis genibus, proclamavere: Pater sancte, precare Deum pro nobis, in quem peccavimus, deridentes te. Orantibus veniam benigne respondit: Condamnet vobis, filii, Deus.

6 Multis deum incensis iter ingressi, ubi ad monasterium Agyraeorum monachi pervenire, ultro miraculum, quod acciderat, vulgare, Deum senisque sanctimoniam attollentes: quum adeo se ad frugem correxere, ut quoties sermonem cum Abbate instituerent, proloqui solerent, Pater sancte, ora pro nobis.

7 Migravit ad Dominum Lucas in senectute bona, vi Nonas Martii, in monasterio S. Philippi Agyraeorum. Ubi corpus ejus servatur in eadem cum S. Philippo Presbytero arca. In sanctorum numerum a Summo Pontifice relatus est, efflagitante oppido Agyrio. Scripsit B. Lucas Vitam monachus, vir nominis sui, Bonus, sed Nicosienses honestare patriam ac civem volentes, ecclesiam, quo loco concionem habuerat, clamantibus saxis, Divo Lucæ constituerant, quæ prodigium posteris predicaret, ad Dei gloriam, qui regnat per secula.

DE B. CAROLO BONO, COMITE FLANDRIÆ, MARTYRE, Commentarius prævius.

1 Vita B. Caroli ab auctoribus carvis altis- que scriptis. Nomen Martyrologiis inscriptum. Ossa elevata.

Burgis celeberrima Flandriarum urbe, anno MXXVII, die in Martii occubuit Martyr B. Carolus Bonus, nobilissimæ illius provincie Marchio, seu Comes, ab aliquot seditionis hominibus in templo S. Donatiani interceptus: cujus mox virtutem Divina clementia, patris ad ejus corpus miraculis, emmentorem urbi ostendit: unde plerique Principes

Flandria in vindictam sceleratissime necis quamprimum adularunt. Suberant in regimine Ecclesiastico ditiones Flandria eo tempore potissimum Episcopis Tornacensi et Tornacensi. Horum prior, qui simul Episcopus erat Noviomensis, appellabatur Simon filius Hugonis Magni, fratris Philippi I Francorum Regis: eratque Simonis patruelis Ludovicus I. Grossus dictus, qui tunc Francis imperabat, eadem ævo Henrico I Rege pugnatus. Apud Gilbertum in Vita B. Caroli, num. 38 dicitur Simon Episcopus uxoris Caroli Boni frater, scilicet Uterinus. Nam mater ejus Adelada

monasterii
prefecturam
invitus susci-
pit:

fit excus:

Nicosiam abli:

a monachis
deceptus,

E
concionatur
venime præ-
sente,

Saxis respon-
dentibus
Amen:

redit Agyrium:

senex moritur.

F

S. Carolus
occisus est
tempore Somo-
nis Episcopi
Tornacensis,

tempus, quo
exilium,

11

ut cujus Ordi-
nis fuerit.

S. Lucas
Carolus Nico-
siae natus:

Agyrii mona-
chus.

G
Sacerdos vir-
tutibus, et opi-
vaculis splen-
descenti,

ANNO MXXVII
II MART.

A sine *Aleidis*, mortuo *Tarsi* in *Cilicia* xviii Octobris anno mci *Hugone* Magno priore marito, iterum nupta est *Rainuldo* Comiti *Claro-montano*, eique peperit *Margaretam*, deinde a *Carolo* Bono in uxorem acceptam. *Familia* regia *Caroli* Boni infra in *Actis* explicatur.

et B. Joannis
Episcopi
Morinorum:

hujus jussu est
Vita scripta a
Gualtero
Archidiacono.

ex certa notitia.

pauci post
necem iuvenis-
bus.

etitur ex M. S.

alia Vita est
scripta a
Gualtero Nota-
rio Brugensi.

teste oculato.

2 Alter *Episcopus*, qui *Ecclesie* *Turuanensis* praeerat, erat *B. Joannes*, vir eximia et sanctitate et doctrina clarus, anno mcccc, die xxvii Januarii mortali hac carne exutus: cujus illustrata *Acta* ab auctore coarvo conscripta ad illam diem vidimus. Hujus beati *Episcopi* mandato, *Comitis* *Caroli* genus, vitam, necem et vindictam magno cum judicio scripsit *Gualterus* ejusdem *Ecclesie* *Turuanensis* *Canonicus*, ac dignitate, ut post ipsa *Acta* in *Codicibus* antiquis legitur, *Archidiaconus*, et ipsi *B. Carolo* ante familiaris. In *MS. Chronico* universali *Theodorici* *Pauli* *Gorcomiensis* dicitur *Walterus* *Presbyter* *Brugensis*. Asserit ipse infra in *Vita* num. 29 se ex mandato *Caroli* *Comitis* *Ipram* evocatum, ipsi tertio *Kalendas Martii*, id est, triduo ante necem, adfuisse: et num. 40 narrat, quae eodem die colloquens cum *Comite*, ab ipso de affectu et desiderio *Martyrii* acceperat. Quia tamen *Brugis* non adfuerat, cum sanctus *Comes* occideretur, num. 43 Deum testatur se quae de morte ejus et miraculis retulit, viri religiosi *Dominici* *Heliae* *Brugensis* *Decani*, *Frumoldi* *Furnensis* *Præpositi*, et aliorum *Clericorum* et *Laicorum*, qui se ea vidisse affirmabant, cognovisse testimonio. Et num. 56 asserit se cognovisse ex relatione *Clerici*, asceti a *Bertulpho* *Præposito*, cum *Ipras* abiret. Et num. 70 aut testatos esse sibi sciscitanti plerosque, qui adfuerunt, viros veraces et religiosos, quorum unum, *Abrahamem* scilicet *S. Amandi* *Ablatem*, pro sua sanctitatis merito nominari dignum censuit. Proseculus est illa, quae uti in fine ante *Epilogum* scribit, infra duos fere post mortem *Comitis* menses consummata sunt. Videtur plane *Gualterus* proximis post obitum mensibus *Vitam* hanc a se conscriptam in lucem edidisse. Meminit frequenter *Guilhelmi* *Iprensis*, patre *Philippo* *Comite* prognati, filio *Roberti* *Frisii*, quem num. 73 saltem tradit a *Ludovico* *Roye* *Gullicarum* et *Guilhelmo* *Nordmanno* in *Comitem* *Flandriae* assumpto, commendatum fuisse *Castellano* *Insulae* *custodiendum*, quod factum fuit xxvii Aprilis; ac silentio premit eundem *Guilhelmu* circa ix Septembris *Brugis* captivum fuisse abductum, ut scribit *Galbertus* in altera *Vita* num. 131. Damus hanc *Vitam* ex per vetustis codicibus manuscriptis *Brugensis* *Ecclesie* *Cathedralis* *S. Dominiani* et *Abbatie* *Dunensis*, et alio *MS. nostro*, contulimusque cum ea, quam anno mcccc Parisiis ex bibliotheca *S. Mariae* *Ignacensis* edidit, sed tacito nomine, *Jacobus* *Sirmundus*: cui interim eam editionem adseribunt *Philippus* *Argembe* in *Bibliotheca* *Societatis* *Jesu*, *Valerius* *Andreas* in *Bibliotheca* *Belgica*, *Antbertus* *Miraeus* in *Postis* *Belgicis*, *Antonius* *Saunders* de *Sanctis* *Flandriae*, alique. Extat eadem *Vita* in *Hagiologo* *MS. bibliothecae* *Rubae* *Vallis* *Canonicorum* *Regularium* prope *Bruxellus*, et in codice *MS. Tornacensi* *monasterii* *S. Martini*.

3 Alteram *B. Caroli* *Vitam* conscripsit *Galbertus* *Brugensis*, et urbis suae publicus *Notarius*, et in plerisque testis oculatus: quem summa diligentia omnia coram observasse colligimus ex his, quae num. 39 scribit his verbis: Inter tot nocturnum pericula et tot dierum certamina, cum locum scribendi ego *Galbertus* non haberem, summam rerum in tabulis notavi, donec aliqua noctis vel diei expectata pace, ordinarem secundum rerum eventum descriptionem praesentem, et secundum quod videtis et legitis, in arcu positus fidelibus transcripsi: neque quid singulagerent praefusione et intimatione notavi: sed hoc solum intenta mente notavi, quod in obsidione communi elicto et facto ad paginam et ejusceusam congestum est: atque ad hoc quasi me invitum, ut scripturae

Martin T. I.

commendarem, coegi. Magna eo tempore valuisse apud *Comites* auctoritate similes *Notarios*, constat ex iis, quae in hac *Vita* num. 31 et sequentibus narratur de *Formaldo* *Notario*: quem deinde anno mcccc inter illustriores viros subscripsisse *Theoderici* *Alsati* donationis monasterio *Quercetano* sacre indicat diploma a *Miraeo* in *Notitia* *Ecclesiarum* *Belgii* cap. 139 publicatum. Damus hanc *Vitam* ex antiquissimo Codice *MS. quem* antipsum *Galberti* tempore aut non diu post excavatum habemus, contulimusque cum duplici *MS. Brugensi*. Alium *MS. codicem* habuit *Andreas* *Chesneau*, ex quo plurima allegat in *Historia* *genealogica* *familiarum* *Gienensis*, *Andrensis*, *Gandensis* et *Calevacensis*, a se anno mccccxi edita. Habuit deinde eundem codicem *Olivierus* *Uredius* ac sapinus in *Genealogia* *Comitum* *Flandriae* eo usus est, et modo adseruntur *Ipris* apud hujus generum *Joannem* *Baptistam* *Bonart*, urbis illius *Syndicum*: ex quo curavi loca nonnulla conferri. Est eadem *Vita* olim *Gallice* translata, cujus codicem manuscriptum se in sua bibliotheca habere testatur *Petrus* *Scrivenerius* in *Principibus* *Hollandiae* *ari* incisis et commentariis antiquorum auctorum illustratis, et nonnulla pagina xlii transcripsit, ex *Galberti* *Brugensis*, inquit, oculati testis fide, qui *Caroli* *Boni* vitam et ea de peculiari libello fideliter exeguntur. Quod tamen cum videretur *Gallica* lingua scripsisse, minus probamus, cum nitor linguae, qui in parte ab illo transscripta elucet, non videatur fuisse istius seculi, maxime apud externos *Flandros*. Deinde codices antiquissimi et quam plurimi sunt idioma *Latino*, quo cum scripsisse non dubitamus, ut illa tempore *Acta* publica solebant a *Notariis* conscribi. Deductur haec historia, ut num. 25 dicitur, per distinctiones dierum et gestorum, quae in ipsis facta sunt diebus, usque ad vindictam subnotatam in fine opusculi. Ob quae verba possent videri postea ab auctore adjecta esse, quae de defectione *Flandrorum* a *Guilhelmo* *Nordmanno* *Comite*, et electione *Theoderici* *Alsati* et variis utrimque bellis gestis usque ad obitum *Guilhelmi* narratur: quae nos, cum ad *B. Carolum* non adeo spectent, malle minus omittere, si typus excusae alibi extarent. Verum cum aliqua inde excerpta, ab *Andrea* *Chesneau*, et *Olivario* *Uredio* allegentur, et nos etiam infra aliqua proferamus, ut certa familiae *Sirmundianae* notitia habeatur, integram damus, ut plenam lector rei gestae sententiam hauriat.

4 Florebat eodem tempore cum *Carolo* *Comite* *Sage- rinus*, *Abbas* *S. Dionysii* prope *Parisios* creatus anno mccccii, vita sanctus anno mclm. Hujus calamo habemus excavata *Acta* *Ludovici* *Grossi* *Francorum* *Regis*, quibus interscribit *Compendium* rerum in necesse *B. Caroli* ejusque vindicta gestarum editum eisdem fere verbis in *Auctario* *Aimoni* lib. 5 cap. 51 quod infra alius jam indicatis *Actis* majoribus praeposimus. Habemus praeterea antiquum *Rhythmu*, quo *Lamentatio* de morte *Caroli* *Comitis* ejusque vindicta continetur: quem in per vetusta codice reperiri memoratus auct. *Jacobus* *Sirmundus*, descripsit, ac *Parisii* *Antuerpium* anno mcccciv transmisit. Sunt etiam aliquant epigraphia olim de *B. Carolo* facta, et a *Jacobo* *Mejere* lib. 4. *Inulham* *Flandriae* excusae.

5 *Vitam* et *Martyrium* *S. Cunuti* *Regis* *Danicae* pauci post mortem ejus annis descripsit. *Eluothus* *monachus* *Cantuariensis*, quam *Hafnia* sub initium hujus seculi excusam, iterum accurate correctam notationibus suis illustravit, ediditque etiam *Hafnia* anno mccccxi *Joannes* *Meursius*. Huc *S. Cunuti* *Vitam* in codice *MS. adjecta* fuit *Passio* *S. Caroli* *Comitis* *Flandriae*, dicti *Cunuti* filii, et bis etiam cum illa excusae, auctor illius anonymus est, et forsitan *Damus*, certe familiarum *Gullicarum*, *Flandricarum* et etiam *Anglicanarum* non satis gnarus. Ea scriptoris menda non oberravit *Meursius*, vir in antiquitate *Graeca* magis eruditus, quam in harum regionum historis, uti de rebus *Danicis* alias observamus

extat in variis
MSS.

etiam Gallice
translata,

B

usque ad mor-
tem Guilhelmi
Nordmanni
deducta:

compendium
Vite ex Sage-
rio,

F

Rhythmus
antiquus in
MSS.

Epigraphia.

Alia Vita
cujusdam
anonymi Haf-
niae edita:

A serravinus. Ceterum illa Acta, ne moles exerescat, omittimus, cum curiosus Lector excusa possit perlegere.

Compendia in
Chronis MSS.
Joannis Ipe-
rii:

et monasterii
Brugensis
S. Andreae:

Basta testimo-
nium,

Elogium in
Florario
Sanctorum.

et variis
Martyrologis.

B

C

Ossa et tumulo
sepulta,

exornata et
sacello inclu-
sa:

6 Fecit ante trecentos annos Joannes Iperius Abbas Bertinanus in urbe Audomaropolitana, qui studio delectatus historico conscripsit Chronicon sui monasterii, quod apud nos manu exaratum habemus. Hic capitulo 41 parte 2 agit de vita et nece B. Caroli, ac nonnulla suo monasterio præstata beneficia addit ab aliis non indicata: quæ reliquis omissis ad priorem Vitum annotamus, uti etiam quæ narrantur obiter in Chronico MS. monasterii S. Andreae apud Brugenses. Arnobius Bostius Carmelita Gandensis, qui a ducentis annis inter Belgos eruditus habebatur, libro de Patronata beatissimæ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ de Monte Carmeli cap. 7 appellat Carolum Martyrem, Canuti Danorum Regis Martyrisque filium, scutum justorum, malorum gladium, qui tirocinii sui primitias in Hierosolyma, novi et veteris Testamenti matre nostræque salutis officina totanda, Jesu Christo consecravit.

7 Auctor MS. Florarii Sanctorum, medium inter alios Sanctos memorat Comitem Carolum cum hoc elogio: In Flandria apud oppidum Brugas depositio B. Caroli Martyris Flandrorum Comitis, filii B. Kanuti Martyris, incoliti Regis Daniæ, patris pauperum et Ecclesiarum protectoris devotissimi: qui circa annum salutis millesimum centesimum et vicesimum septimum, anno principatus sui octavo, in ecclesia S. Donatiani coram altari S. Mariæ Psalmum quinquagesimum, tribus prioribus Penitentialium dictis, recitans, elemosynasque pauperibus tribuens, manu servorum suorum propter justitiam areditur; Christo, quod acceptus ei fuerit, compluribus statim signis innoscente. Eundem celebrant Hermannus Greven et Joannes Molanus in suis ad Usurarium additionibus. Galesinius in suo Martyrologio Romano ista habet: Burgis (uno Brugis) S. Caroli Martyris. Hic Canuti Regis Martyris filius, non minori gloria martyrii coronam accepit. Petrus Caninus Martyrologio lingua Germanica edito inscripsit hæc verba: Item beata memoria sancti Martyris Caroli, Comitis Flandriæ, qui Brugis in sede Cathedrali apud S. Donatianum quiescit. Sausseus in Martyrologio Gallicano inter alios hujus regionis Sanctos eundem refert hæc verba: Brugis in Flandria, tum sub metropoli Remensi, S. Caroli, cognomento Boni, provincie hujus Comitis et Martyris, filii S. Canuti Daniæ Regis, itidemque Martyris gloriosi. Attestat deum compendium vite et necis: et Basilica S. Donatiani dicitur, quæ est S. Donatiani Episcopi Remensis: atque infra rejiciamus, adduntur ex citato Mejevo et Molano in Indiculo Sanctorum Belgii, et Natalibus eorundem Sanctorum. Celebrant eundem Miræus in fastis Belgicis, Baldinus Willotus in Hagiologio Belgico, Antonius de Balinghem in Fastis Marianis, aliique.

8 Sacra ejusdem ossa, inquit Miræus, o tumulo levata, in sacro Canonico Cathedralis Ecclesiæ S. Donatiani religiosis adservantur. Fuit vir proceræ admodum statura, novem scilicet pedes longus: cui longitudini corporis membra et ossa, quæ hodie magna cum admiratione ibidem spectantur, respondebant. Addit Molanus: Eodem die in sacro sermone de ejus meritis habetur, et reliquis populo exhibentur. Ex vulnerato cranio sapis libant febricitantes. Ad locum dejectionis supra summum altare erecta est a majoribus crux cum quatuor clavibus in memoriam ejus: quomodo passim in viis cruce erigi solent in memoriam eorum erectæ. Hæc Molanus, Carolus Philippus de Rodom IV Episcopus Brugensium, zelo devotionis et pii affectus, quem habebat ad ossa Illustrissimi quondam Comitis Caroli Boni ante altare sacelli B. Mariæ Virginis in ambitu suprachorum, ubi certa capellania sanctissimæ Trinitatis fundata est, crudeliter interfecti, decrevit cum con-

sensu Dominorum de Capitulo, honeste exornari facere D capsulam dicta ossa continentem rubro holoserico, et transferri ac collocari supra altare prædicti sacelli suis etiam sumptibus ocludendi et ornandi. Domini de capitulo habita desuper deliberatione in prædictum capsula ornatum et sacelli oclusionem, ejusdemque capsulae (occlusionem sacelli prius facta) translationem condescenderunt die xxiii Februarii anno mxcvi. At postea dicti Domini de Capitulo, ad propositionem et instantem requisitionem ejusdem Reverendissimi Episcopi, ob varias causas allegatas animos eorum moventes, ordinarunt i die Martii anno mxcx, quod cras et in posterum in memoriam quondam Flandriæ Comitis Caroli Boni injuste occisi, Missa solennis de sanctissima Trinitate celebraretur, prout celebrata fuit. Sunt hæc allegatis verbis Registro Actorum Capitularium ejusdem Ecclesiæ Brugensis inscripta, quorum extractum etiam a D. Martino Secretario subscriptum nobis procuravit Archidiaconus Brugensis, D. Arnobius Crabbeels Juris utriusque et sacre Theologiæ Licentiat. Ne ulla etiam nobis dresset rerum gestarum et scripturarum notitia, ipsi Brugas profecti curam singula observavimus; et sacra ossa B. Caroli in sacro Canonico Cathedralis Ecclesiæ S. Donatiani venerati sumus.

Missæ de
SS. Trinitate.

E

§ II Fabella de nece B. Caroli in Annalibus vernaculis Flandrorum reperta, et posteriorum scriptorum historiis inserta.

Quæ hactenus expendimus circa auctores, qui vitam et necem B. Caroli, et vindictam de accleratis homicidis sumptam, descripserunt, ejusmodi sunt, ut vix ulla possint solidiora de quocunque Sancto sperari. Nam litteris tradiderunt ut plurimum ea, quibus interfuerunt ipsi, quæque geri viderunt, aut certe narrarunt, quæ ab eis acceperant, qui suis ista oculis fuerant contemplati. Dein variis auctores distinctis procul locis sua quique Acta, ignari aliorum scriptorum exararunt, utpote Tanguar Gualterus Archidiaconus, Brugis Galbrius Notarius, Parisius Sygerius Abbas S. Dionysii: quibus consentiant auctores rhythm antiqui et epitaphiorum, Chronologus monasterii S. Andreae, Iperius Abbas Herimianus, et in nece B. Caroli anonymus Danus. Adde potest Joannes Brando Flander Ordinis Cisterciensis, ac sacre Theologiæ Doctor, in Dunaensi refugio Brugis anno mcccxxviii vita functus, qui in Chronodromo MS. plane conscripsit. Estat opus illud tribus tomis Lovani in Collegio Atrebatensi mitissime in pergameno exaratum. Aliud estat Chronicon MS. in Collegio Lavaniensi Societatis Jesu de Comitibus Flandriæ, F usque ad Ludovicum Molanum sive annum mcccxxxix, quod couvrent. Omitto Robertum Gaguinum, Nicolaum Gilles, aliosque rerum Francicarum antiquiores scriptores, in hac controversia consentientes. Præterea in nostris Annotationibus contulimus particularum personarum actiones cum plerisque historicis coarctas, qui res tunc temporis in Belgio, Gallia, Germania, Dania, Anglia, Italia et præcæ dissita Palæstina gestas, scripto posteris reliquerunt: ut quod plurimum juverunt antiqua diplomata Regum, Principum, Episcoporum, et potissimum Comitum Flandriæ progenitorum B. Caroli, ejusque postmodum successorum, ut veritas nadequaque appareat stabilita.

Contra certitudinem anti-
quorum
scriptorum

10 Interim hisce omnibus neglectis consultum est ex contrariis diversisque atque inter se repugnantibus studiis monstrum, quod quasi dirum oraculum apud quamplurimos, etiam viros non mercedulos, susceptum est, et Flandriæ Chronica insertum. Estat simile Chronicon ulimate vulgari Belgico typis Antwerpensibus anno mcccxi excusum: cujus priorem partem ad annum usque mcccxxxviii deductam reperimus Brugis manu exaratam in codice sub finem aliquot foliis mutilo. Quæ vero

multa obtrunduntur in An-
notibus plebeis
Flandriarum,

A in hisce Chronicis de nece B. Caroli leguntur, eadem seorsim circumferuntur, atque etiam nunc singulis annis Brugis pro foribus templi leguntur, inflatis prius sex cornibus a Dominis totidem prædiorum rerumve clientelarium denuntiationis huic obnoxiorum: uti ea leguntur in commentario Jani Lervutii de natura et cultu Caroli, Comititis, nec non de cæde ipsius et vinclata in percussores mox secuti. Fuit Lervutius viris litterarum humaniorum amantibus annumeratus, quem Justilapsii individuum socium Gallie, Italie et Germaniæ academias atque antiquitates lustrasse, tradit post alios Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica*: sed falsitudo libellum de Curoli Boni Vita ab eo conscripta credidit Parisius editum: quem filius ejus Jacobus Lervutius a se auctum curavit post mortem parentis Brugis anno MDCXXI excusit, præfatus se excussa patris papyracea suppellectile, eum multum incorrecte et festinanter exaratum reperisse, ideoque se limam adhibuisse, interpolasse, nec non quædam adjecisse, quæ rei congruere censuerat. Ob quæ verba arbitramur, seniore Lervutium ista in juvenute composuisse, cum ne vel unum ex supra allegatis auctoribus legisset, quorum nusquam etiam meminit; ac dein nactum horum notitiam, illum commenturum abjicisse deformem et necdum athibitæ ultimæ linæ impolitum, imo viro erudito indignum, ut istis fabellis nomen apponeretur. Marginitibus adscripti leguntur Terentius, Salustius, Cicero, Apuleius, Cujacius ob verbi formulasque loquendi insertos, sed non absque juvenis animi nota.

II B. Carolus vix suscepit gubernacula Flandriæ regenda, quando Clementia mater Comititis Baldvini defuncti tunc Duci Lovaniensi nupta, variis sibi adjunctis Principibus, conata fuit eum in regimine dejiceret. Hinc exortum, inquit Lervutius, bellum atrox. Cum Aldenardum resisteret mulieri, et dominantis impetum agnoscere nollet, invasit violenter oppidum Nerviorum vetus, et militibus in prædā concessit, interfectis ferro civibus ad unum, a calvo, ut dicitur, ad calvum, et domibus igne funditis absumptis. Sunt tamen ex rerum nostrarum scriptoribus nonnulli, qui mitius actum cum urbe et civibus narrent, velintque punitos rebellium primos, civitate incolūmi, bonisque incolentium salvis. Quidquid horum est, fides sit penes auctores. Ego Annales, quos vidi vernaculos secutus sum, nec judicium interpono in re controversa. Hæc Lervutius, qui ex eisdem *Annales* vernaculis ita progreditur: Ad facinus tam crudele hortatores fuerunt et adjuvatores Comes Montanus et Jani S. Pauli Comes, cum Heslinio Comite... qui præter Aldenardæ exitium plura mala

C Flandriæ intulerunt. Hæc ibi, sed iudicio suo non interposito silem relinquunt penes auctores, scilicet istius Chronicæ vernaculi Flandriarum rerum et nonnullorum, quos mitius actum esse cum urbe et civibus narrare dixit, visus indicare Mejerum et Marchantium, quos postmodum allegat, et de quibus infra latius agemus. Silet de his Marchantius. Verba Mejeri sunt ista: Aldenardam invasit Clementia atque incendit, ibique cives quosdam ultimo affectisse fertur supplicio. Ita mitius explicat Chronicam Mejerus, in quo solum occisos esse cives legitur, adjunxit Lervutius, ad unum, a calvo ad calvum, ut hæc posset uti adagio. At nos plane nihil actum tunc fuisse circa Aldenardam arbitramur: sed quæ post necem B. Caroli contigerunt, hæc non recte esse translatā. Guilielmus Archidiaconus, qui tunc vivebat, infra cap. 3 Vita B. Caroli accurate describit tumultus bellicos a dicta Clementia excitatos, nullū hujus eventū Aldenardensis fortæ mentionem. At post necem B. Caroli in Aldenardā Comes de Montibus se et suos introductos munierat, ad invadendum regnum Flandriarum, quod sibi jure cognationis justius pertinebat. Mox circa XVII Aprilis Baldvinus ex Alst et Razo cum gravissimo Gendensium exercitu

obsederunt castrum Oldenarda. Tunc Comes de D Montibus cum Burgensibus ejusdem loci et militiæ impetu irruiit super Gendenses et conversus in fugam, alios interemit, alios vulneribus infecit et multos cepit. Major quidē fugientium pars submersa est fluctibus ipsis, qui navibus devecit, obsidionem præordinaverant. Dein sub initium Maii Ludovicus Rex ibat versus Oldenardam, ubi Comes ex Montibus infestaverat terram nostram, ibatque per Gandavum. Sed et Comes noster Guilielmus Nordmannus præcesserat Regem, et incendiæ manu violenta suburbium usque ad turrim lapideam: et plures igitur, qui suffugerant, in ecclesiam illius loci, concremati sunt ad trecentos, ut aiunt. Quarto Nonas Maii, feria quarta, Rex absque Comite rediit Bruggas. Tertio Nonas Maii, feria quinta, circa meridiem Comes rediit. Ita Galbertus, qui tunc Brugis degebat, infra in Vita num. 108, 114 et 122. En ipsum in illud usque tempus suburbium intactum et integrum permanserat: quod tunc non a Comite Montensi, sed Guilielmo Nordmanno, creato Flandriæ Comite, combustum est. Interim Mejerus nusus est hæc scribere: Montensis hostiliter in Flandros reversus, Aldenardam per iram incendit, ubi in principe ade permulti exusti feruntur mortales. Verum in ecclesia suburbii concremati erant. Hæc dicta sunt occasione Lervutii adherentis veraculus *Annales*.

12 Oliverrus Uredius Brugensis, strenuus indagator antiquitatis rerum Belgicarum, ac potissimum Flandriarum; quarum cognitionem et veritatem e Principum diplomatibus et scriptoribus coævis ruere ac stabilire conabatur: is prælo paravit commentarium de primis Comitibus Flandriæ usque ad Carolum Danum, explosa Forestariorum fabella: uti titulus iste expressus est in *Bibliotheca Belgica* Valerii Andree. At morte præventus cum tractatum non vulgavit, aut forsitan non absolvit. Interim recte explosam volebat Forestariorum fabellam: quam interim ut principium omnis veritatis proponunt *Annales* vernaculi et cum hæc Mejerus et Marchantius. An voluerit Uredius Actus B. Caroli commentarium illum concludere an potius illa excludere, hactenus assequi non licuit. Certe ubique de B. Carolo illis *Annales* inserrunt, accuratius legisset et cum coævis scriptoribus contulisset, ut neptissimam fabellam etiam explosisset; potissimum illa, quæ de sancti Comititis cæde, et hujus occasione, ac vindicta de particulis sumpta tam in illis *Annales* leguntur, quam in proclamatione universaria apud Brugensæ publice fieri solita. Fabellæ hujus exornatæ originem plane arbitramur referri debere in comedias vernaculas, quæ vulgo Rhetoricorum Romanicæ appellabantur, solebantque propusito breviori in publico urbium accuratius exhiberi. Tempus dicti dramatis assignamus seculum Christi decimum quintum, quando Brugensis urbs præ reliquis Belgii civitatibus celeberrimum habebatur imperium, ac septemdecim numerabat regnorum ac nationum tribus, quæ ædes hic suis ex collegia habere solebant. Ex his suam scenam in hac comediâ habuerunt Hanseatici, quos Lervutius Iuripetam gentem Oosterlingarum appellat, qui centum et pluribus post necem B. Caroli elapsis annis ceperunt coire, interim quasi ex Septentrione magnum frumenti cupiam mœvibus advectissent, in theatrum inducti, emptores habuisse finguntur Bertulphum Præpositum ejusque fratrem Lambertum. Suberant societates hæc sive republicæ Hanseaticæ quatuor celeberrimis urbibus, Lubeca, Colonia, Brunsvica et Dantisco. Sub Lubeca, credebantur Hamburgum, Rostochium, Wismaria, Stralsunda, Lüneburgum, Stetinum, atque hæc vicinæ civitates, inter quas primum mercatorum fidus coepit seculo duodecimo, ac potissimum circa annum Christi LX aut LXX supra millesimum et ducentesimum et dein confederatarum inter se civitatum corpus aliquo firmatum est circa annum Christi MCCXXI.

incensum suburbium.

explosa Forestariorum fabella ab illa ut vera asseritur.

fabella de rebus B. Caroli.

R e Romanicis seu comeditis composita seculo 15.

recurrentibus tunc ad Imperium Brugensæ Hanseaticis:

Formula pro claustrum.

e commentario Lervutii:

sub initium Comitatus B. Caroli fingitur delicta Aldenarda

cum civibus mitius actum asserit Mejerus.

et solum post necem B. Caroli

A nisi potius integri corporis primum membrum appelletur: cui postea circa annum MCCCLIV secundum membrum metropolis Coloniensis adjunctum asservit Johannes Isaacius Pontanus lib. 8 rerum Danicorum pag. 494. Hæc fere tempora sunt, quo urbs Brugensis pusillatim excrecebat in Flandriarum emporium, quando cum singulis nationibus Mercuriale, ut vocant, fœdus inivit, et pacta concepit: quod factum esse cum Hansentis civitatibus anno MCCCLII tradit Sanderus lib. 1 Rerum Brugensium cap. 2. Elapsi tunc erant a cæle B. Caroli anni ducenti quinquaginta quinque: et proximo fere sequenti sæculo XV permansit apud Brugenses ea mercimoniolorum affluentia: quod tempus assignatæ comediar supra tribuimus: quo tamen sæculo non reperio, ullum floruisse historicum, qui vel unicum mendum ex hac fabella decerpit.

13 Fuit sæculo decimo sexto Pontus Æmilius patris Veronensis, Parisiis Canonicus S. Marci, mortuus anno MXXXIX. Hæc res gestas Francorum laudata a pluribus commentario complexus, lib. 3 in Ludovico VI, Crasso dicto, infundam B. Caroli necem inseruit, et dictum fabellam in vernaculis Annalibus Flandrorum descriptam in compendium rediit: penam vel ideo apud lectorem obtenturus, quod Gualterum Archidiaconum, et Galbertum Notarium, præcipuos Vita B. Caroli scriptores non viderat, credebaturque Flandricos Annales præ Sugerio et Continuatore Anthoni sequendos. Paulo Æmilio aliquanto junior est Jacobus Mejerus, Flander, ex agro Bellholano oriundus, mortuus anno MDLII, et Brugis ad S. Donatianum sepultus. Hic lib. 4 Annalium Flandriæ assertit de vita et morte hujus Caroli scripsisse quendam Walterum monachum ad Joannem Morinorum Episcopum, sed nullo melius ac fusius Galbertum Brugensem: sed fallitur dum Walterum monachum facit, quem Ecclesia Tervurenensis Archidiaconum alii statuunt, et a quo magno jurec Vita hanc fuisse scriptam datimus. Ceterum non possumus satis mirari, quod hisce auctoribus possim neglectis adhærere suis Annalibus vernaculis Meierus, in quem videtur quadrare censura, quam ipse lib. 17 sub finem anni MCMXXII tulit de Roberto Gaguino, scilicet commentarios eius, quos provinciales scriptos lingua secutus est, ineptos prorsus esse et multis locis falsos. Forsan acrorem merentur hi Flandrorum Annales vernaculi in hæc B. Caroli historia censuram, cum continuatæ apparent fabella. Interim Meierum sequuntur Petrus Oudegerstius, in Annalibus Flandriæ Gallicæ typis Plantinians anno MDLXXI editis, Jacobus Marchantius in Flandria libris quatuor Commentariorum descripto, et eisdem typis anno MDLXXVI vulgata. Joannes Georgius Canonicus Brugensis in Vita Flandriæ B. Caroli. Antonius Sanderus in Flandria illustrata nuper splendida tomis vulgata, aliisque similes, qui absque ulla rerum discussione, quasunque fabellas miscuit: ex quibus pauculas præferemus.

§ III Fabella eadem de necē B. Caroli ulterius discussa.

Gualterus et Galbertus describunt famem et inedium, quæ duobus ante mortem B. Caroli annis grassabatur in Flandria, et commendant singularem ejusdem Comitis erga pauperes liberalitatem. Ab hac publica fame incipit fabulosa confusio, seu formula proclamationis, ac primo statuitur Comitibus Flermosignus quidam Tammarthus nomine, deindeque cum ipso Comite eodem die interemptus: undeque esset Thomardus Castellanus Brugburgensis, cujus et duorum filiorum Gualteri et Gilberti necem describunt Gualterus nam. 42 et Galbertus nam. 26 et seqq. Fœrum ex iis, quæ mox subiunguntur, apparet hunc Thomardum Castellani Brugburgensem, et Thancmarum de Straten (de cujus familia infra agemus) in unum eundemque hominem

constatum fuisse in dicta formula proclamationis, in Annalibus vernaculis Flandrorum: quos sequuntur Paulus Æmilius, Oudegerstius, Lervutius: et Meierus recte ab Themardo Brugburgensi alium statuit Tagmarum et ipsam tamen Comitibus elemosinam: a quo titulo abstinent antiqui. Occasio videtur data a Gualtero, dum num. 28 tradit enim in elemosynis, pauperibus et præcipue monachis expendendis, magnum studium habuisse. Hæc scena peracta introducuntur in theatrum Bertulphus Præpositus ejusque frater Lambertus et Strati cognominantur (quod infra perperam illis attributum nomen demonstrabimus) et ab ante indicatis Hansenticis sive Oosterlinganis mercatoribus frumenta navibus et Septemtrione advectu communt. Decimas item omnes ab vicina monasteria pertinentis comparant, in horrea arvehunt, et granaria accuratim stipant. Tunc Comes egenorum lacrymis excitatus sanxit, ut Tammarthus frumenti vim ingentem in eorum horreis inventam, partim justo pretio venderet, partim, si egeni fierent, gratis mitteretur, relicta illis ad vivendum ens: eicte portione: pecuniam item e frumento vendito collectam, cum illi plane indignati accipere nollent, jussit in pauperes distribui. Est hæc plane plausibilis scena, ab omnibus recentioribus, etiam Mejero, Marchantio, Sanderi exhibita: cujus nulla apud antiquos scriptores reperitur mentio. Ob indicatum ante mediam pretium panis a Carolo Comite imminutum et potationes prohibitas tradit Gualterus, imo prohibitum cæturum cerevisiæ, pretium vino impositum, et ut legumina secerentur, præceptum fuisse laudat Galbertus: nulla Bertulpho Præposito ejusque familie inusta concervati frumenti ignominia, cum alius alii causus accurate ambo inquirant, imo scelera omnia et Bertulphi Præpositi et Ereimbaldi putris detegant: quæ infra luce clarius patebunt.

15 Ita oblique accensis Bertulpho, ejusque fratre Lamberto, filius hujus Burchardus, seu Borsardus injuriam vindicaturus, ex consilio patris, partem villæ Tammarthi adversarii occupat, terminis ante ad agros dispartieudos recte dispositis, per fraudem ad loci sibi commoda ac opportuna translati. At ne serena hæc nimium jejuna spectatori appareret, inducitur villani, jussa Borsardi matura omnia cerasa ex pomario Tammarthi collecta auferre furto conantes. Occurrunt famali Tammarthi, resistunt audacter, pugnis et impetunt et repelluntur, cerasis vi ereptis et ad Bertulphum dyportatis: ob victoriam delatam applauditur. Querela a Tammartho ad Principem delata, citatur cum Burchardo filio Lambertus ad tribunal: sed hi contumaces non comparent: jubent per suos foras Tammarthi perfrangi, poma ex arboribus decuti et furto auferri. Verum Burchardi servi dum fructus colligunt alienos, a clientibus Tammarthi impetu in illos facto graviter læduntur, et curru reverts sunt domum. At eorum heri cladem hauri vindicaturi ad rus Tammarthianum properant, et arbores a stirpe cædi imperant, arcemque funditus destrui: qui facinoræ perpetrato ferro interficiunt aranculum Tammarthi, et hujus filiam prægnantem. Cimen delatum ad Principem, et questione excussa reus promittitur Burchardus, et damnum omne resarciendum. Omisso reliqua hujus scenæ, quæ in formula citata proclamationis, et dictis Annalibus vernaculis, et apud Lervutium legi possunt. Unum sufficit monuisse nihil horum ab antiquis vitæ scriptoribus tradi, imo Tammarthum in monumentis monasterii S. Andreæ quæ infra referemus, dici successione proles caruisse etiam tempore Roberti Hierosolymitani: idemque ad monasterium illud extruendum voluisse possessiones suas conferre.

16 Joannes Ippertus, ut prælatum B. Caroli erga Ecclesiasticos et religiosos viros comprobet, narrat Abbatem Bertinianum festo Epiphaniæ ad Comitem accessisse, et de oppressione a milite quodam illata fuisse conquestum.

Et

ignota adhuc
eo sæculo
apud scripto-
res:

descripta
sæculo 16 a
Paulo Æmilio,

Meierus,

Oudegerstio,
Marchantio,
aliisque:

Anglur
Tammarthus
Comitis Fler-
mosignus,

e duobus
hominibus
constatur,

frumentum a
tradiitoribus
conseratum

ut surreptum
vendidisse:

ab his villa
tanta occupata,

furto ablata
cerasa

et poma,
P

arx destructa,
aranculus et
filia occisi.

A Et hæc materia exornandæ comedie apta est visa. Comes ergo Carolus, ut fert Belgica ejus die celebrandi consuetudo, Rex per lusum creatus, in omnem lætitiā hilaritatemque effusus, inter epulas et pocula variis invitatis, officia magistratusque jocando distribuit. Deposita ab Abbate querela, oppressor fingitur Lambertus cum Borchardo filio. Evocatus Bertulphus Præpositus advolat gaudens, qui se splendide illi convivio interfuturum speraret. At repetita ab Abbate querela, acriter objurgatur, graviter cum fratre multatus, nisi prompte Abbatem ejusque cænobio satisfaceret. Quæ omnia cum alius ante citatis prosequitur pluribus Paulus Æmilius.

17 His gestis traditur conspiratio de Comite interim-mendo Ipris facta, in cuiusque præter consanguineos induci finguntur octo Canonici Iprenses, et necis patranda opportunitas statuitur dies Veneris, quo per singulas septimanas recurrente Comes solo cerevisiæ potu et panis usu esuriem orere solitus, ciliçio indutus et vestitus cubaret, pedibus nudis, tulari veste amictus, marsupio ad latus dependente, templum adiret, ibidem moruturus, dum sacra omnia essent peracta, et hora prandii evocaret. Martis die, Bacchanalium ultimo, quique illo anno Februarium clausisset, Brugas Comes reversus, cum sequente feria sexta, quæ Marti mensis tertia fuerit dies, absque nullo comitatu in templo oraret, a Burchardo fuisset interceptus. Quin illa solerter atque ingeniose opparent excogitata, tum aliena a veritate sunt. Comes Ipras evocavit Burones suos, ad tertium Kalendas Marti, qui tunc in primam Quadragesimæ Dominicam incidebat, ac postmodum ex eorum sententia munitionem Burchardi deijci jussit, ac Brugas reversus est. Kalendis Marti superba legationi Præpositi respondit, et restitutionem urisit. In necem ejus conspirarunt nocte sequenti sicuri, ut mane die II Martii feria quarta post primam Dominicam Quadragesimæ templo mactatus est. Ita Gualterus Archiepiscopus, qui tunc Ipras evocatus a Comite, potuit quæ acta sunt, scire, et pluribus Galbertus Notarius, qui Brugis oculis suis omnia spectabat. Paulus Æmilius ipso sacrorum Cinerum die mactatum scribit. Mejerus in die assignando secutus est Galbertum Notarium. Sed dum Robertum et Lambertum fratres Bertulphi jam ante vita functos, conspirationis reos facit, plurimum aberrat; ut infra ostendetur. Idem Mejerus tri-duo post nemem elapso tradit corpus Comitis in æde D. Christophori apud forum honorifice sepultum fuisse. Verum illo die, qui erat quartus Marti, corpus nobile in solario ecclesiæ B. Donatiani transportatum est, et clausum in sepulchro pro necessitate illius temporis constructo. Ita Galbertus num. 41. At XIV Aprilis occupato solario inventum est in eo corpus B. Caroli, ad ejus caput stabat cereus ardens, quem posuerant in honorem Domini sui traditores illi. Ita iterum Galbertus num. 105: at num. 119 asserit idem Galbertus, x Kalendas Maii feria sexta, præteritis jam septem hebdomadis primæ ejus sepulturæ, sepulchrum Comitis destructum esse in solario, et corpus ipsius inde venerabiliter sublatum... ac Rege comitante ab Episcopo et tribus Abbatibus in ecclesiā S. Christophori fuisse delatum. Maluit Mejerus sequi recentiorum narrationes, quam orulatum testem Galbertum Brugensem, quem tamen pronuntiat multo melius ac fusius scripsisse.

18 Comedia hæcenus proposita in luctuosam mutata est tragedia, et vindicta de sicariis capta sumi. Omnia in formula proclamationis, Annalibus Flandriæ, Commentariis Pauli Æmilii et Lervutii, mendis et erroribus oppleta sunt, quorum varios Mejerus aliique descepiere: nolimus eis inhærere ne lædium Lectori inferatur. Qui veritati a Gualtero, Galberto aliisque propositis nolunt acquiescere, conferant ipsi, quæ de singulis proferunt: nos nonnulla in Notationibus attingemus: pauca hic observamus. Lamberto fratri Præpositi ut patri Burchardi, jam ante vita functo plurima

tribuantur quæ a fratre ejus Desiderio Hacheto Castellano tunc Brugensi, de quo plerique tacent, fuerant peracta. Interim silentio notis dicitur et turri Donatiana evasisse, at detectus comprehensusque in scamno lanionis collocatus, post manus cruraque truncata ac ferramenta candentium illorum fistulis immissa in patibulo suspensus, aribus pabulum saturnus: uti ex Annalibus Flandricis etiam retulit Mejerus. Galbertus num. 80 de quodam Lamberto Archei agit, qui fugi etiam elapsus, captus et in custodia detentus dicitur. Quæ forsunt huic Lamberto tributa sunt, cum supplicio illato militi Georgio, traditorum maximo, qui cum Borsiaro Lamberti filio occiderat Comitem, qui post utrasque manus truncatas, gladio percussus et per pedes in cloacarium projectus est submersusque, uti et Galbertus habet num. 51. At quidquid sit de occasione erroris, nulla tunc superstitis Lamberti Nuppin mentio fit in ullo antiquo scriptore.

19 Simile huic figmento assumitur in vindicta de reis et sceleratis homicidis sumpta. In vernaculis Annalibus Flandriæ, in Formula proclamationis, in Commentario Lervutii aliorumque omnium circa dictam vindictam præclare peracta attribuantur Guilielmo Iprensi seu Loano, filio Philippi Comitis, fratris Roberti Hierosolymitani: cui præ B. Carolo jus erat succedendi in Comitatum Flandriæ; nisi illegitimo thoro natus fuisset, uti infra clare constabit. Hic ergo fingitur audita nec B. Caroli mox Brugas advoluisse ac sæpius rediisse, facinoris patrati et ordinem et causas investigasse, milites evocasse, aræ æu buryum ut obsideretur præcepisse, novum magistratum creasse, supplicium de Lamberto capto utisque reis sumendum præcepisse, ut tandem cum rem Flandricam tamquam verus successor per septimanas novem gubernasset, quarta vice Brugas reuisset, exposuissetque Regi Ludovico, quot et quibus modis supplicium de complicitibus necis B. Caroli sumpsisset. Quæ aliique figmenta in dictis Annalibus vernaculis et Lervutianis commentariis legi possunt. At contra cum XVI Martii, duabus a cæde B. Caroli elapsis hebdomadis, apud Principes obsidionis sparsum fuisset, Guilielmum Ipresem Comitatu a Rege donatum, indigne ferebat. Conjuralant ergo et fide sese taxabant, numquam sub illo, Comite Flandriæ manente, sese militaturos. Nam omnibus suspectus erat, et notatus in traditionem Domini consulis. Ita Galbertus num. 57. sciebant etenim VI Martii Godescalcum Thailals ab Ipra internuntium ad Præpositum aliosque proditores complere Brugas venisse, et a Guilielmo ex Ipra intimo amico salutem et amicitiam atque in omnibus promptissimum auxilium, quantum in se est, aperte demandasse: cetera vero, quæ pudor palam referre, introductum in cameram, denudasse: unde tota domus fiduciam in Guilielmo habebat, et Comitem eum vocabat et assumebat. In quo sapientes notabant traditionis conscium Guilielmum, qui traditores in inaturitate sceleris sui sic salutasset, et cum tota potentia sua ipsis auxilium promptissimum fide et scripto et securitate attulisset, ut illa refert num. 43 Galbertus. Addit Gualterus num. 63 Guilielmum mox ut Comitis mortem audivit, eadem die sibi Comitatum vendicasse, Ariam oppidum munitissimum occupasse, S. Venantium, Castetum, Bellulam, Ipram, Bergensem quoque et Furnensem terram sibi subegisse. Cum interim videret proditores ab aliis Flandriæ optimatibus acie obsideri, et ipse Guilielmus se us adversarium simulavit. Cum Isaacus Præpositus ex sorore nepos captus esset et Ternana Ariam abduceretur, expectabat eundem Guilielmum, credens per illum evadere se posse, eo quod traditionis conscius fuisset. At postquam venerat, Comes ille, dissimulans conscientiam suam ream fuisse, præcepit Isaacum suspendi. quod contigit XVII Martii uti idem Galbertus habet num. 80 et 127. Quin

D

Fabellæ variæ de Guilielmo Iprensi.

E

non præfuit obsidioni burgi Brugensis.

sed ille proditorum isolatus,

complicitus auxilium addidit.

F

loca rar a occupavit.

suspicionem amaturus, curat interfici Isaacum,

et

Abbas Bertulphus ab illis oppressus:

conspiratio contra Comitem Ipris facta,

et occisus 3 Martii feria 6 post diem Cinerum.

et corpus tri-duo post in æde S. Christophori sepultum.

Lamberto jam ante defuncto supplicium affingitur.

A et ipse *Prepositus*, qui pro *Guilielmo* curarat brevia et notationes de redditibus conservari, extremo supplicio afficiendus, ab eo interrogatus, quoniam adhuc latenter nocentes et culpabiles in morte *Caroli Comitis* forent, respondit coram universis reque illum ac se novisse. Tunc furore arreptus *Guilielmus* ille præcepit illum interfici. Quæ nam. 93 apud eundem *Guilbertum* leguntur

et Bertulphum.
Prepositum.

detinetur
captivus Bru-
gis et Insulis.

20 Interim *Guilielmus* *Normannus* et a *Rege* abductus, et ab optimatibus assumptus erat in *Comitum* *Flandriæ*: sed quod a *Guilielmo* *Iprensi* despectui haberetur, *Rex* ægre tulit superbiam et contemptum adulterini *Comitis* *Iprensis*, uti ab eodem num. 90 traditur. Hinc *Ipra* a *Rege* obsessa est et intercepta, ac reliqua *Flandria* subacta, et *Guilielmus* *Iprens* *Insulas* abductus, ubi a die xxvi. Aprilis in captivitate detentus fuit, usque ad ix. circiter Septembris, quo *Brugis* abductus est et in suprema camera inclusus, appositis vigilibus et custodibus, qui illum cautissime observarunt. Iterum vii. Octobris *Brugis* abductus est *Insulas* et commendatus *Castellano* illius loci. Ita *Galbertus* num. 121, et 131 et 135. Hæc fuerant primæ vires, quibus post necem *B. Caroli* *Brugis* ingressus fuit. *Mejers* de *Guilielmo* ita scribit, ad eundem annum mxxvii. *Guilielmus* *Iprensis* juratus in *Normanni* verba, de-

positoque *Regentis* nomine, custodia edocitur, ceterum contra fidem *Normanni* prestitam, ad *Stephanum* *Anglorum* *Regem* transfugit, statimque cum ampla *Anglorum* manu mari reversus, *Sclunus* petiit, in agrisque circumjectos populabundus incurrit, incertum putare an *Normanni* gravior hostis. Unde hæc omnia *Mejers* hancserit, non reperimus. *Annales* vernaculi habent capti *Ipra* *Guilielmum* hunc *Andomarpoli* detentum captivum, ut precibus optimatum liberatum: dein in *Angliam* profectum, et apud *Regem* de injuria sibi illata conquestum: ab eo *Comitatu* *Cantu* donatum circiter xxiv. annos resedisse. Fuisse *Guilielmum* in *Anglia*, ac pro *Stephano* *Rege* militasse circa annum mxxi. et *Chronici* *Normanniæ*. *Hantudoniensis*, et donatio *Bertiniano* monasterio facta, apud *Uredum* in *Genealogia* *Comitum* pug. 147 constat. Sed agitur hic de anno mxxvii, quo cum *Brugis* et potissimum *Insulis* in custodia detentum diximus.

21 Iam anno sequente mxxviii, cum magna pars *Flandriæ* ad *Theodericum* *Alsatum* defecisset, *Guilielmus* *Iprensis* (uti xxvii. Marti *Brugis* scitum est) a captivitate productus, *Contracium* venit, ut consilio et viribus suis et suorum juvaret *Guilielmum* *Normannum*. Ita *Galbertus* num. 132. Verum *Guilielmo* *Comite* e vulnere xxvii. Julii defuncto, pacificam accepit totius *Flandriæ* possessionem *Theodericus* *Alsatus*, relicto *Guilielmo* *Iprensi* pristino *Loensi* domino: qui xxii. Augusti ejusdem anni litteris *Theoderici*, quibus consuetudines *Andomarenæ* confirmantur, subscripsit, *Willelmus* de *Lo*, et quidem ante *Iwanum* de *Gandavo* et *Danilem* de *Tourenmunda*, per quos potissimum evocatus *Theodericus* *Alsatus* acceptat. *Litteras* illas vulgavit *Chesneus* lib. 4. *Probationum* *familie* *Gaudensis* pug. 208. Mirus etiam in *Notitia* *Ecclesiæ* *Belgicæ* cap. 141 præfert litteras ejusdem *Comitis* *Theoderici*, quibus anno mxxx confirmavit prædicia *Loensi* monasterio concessa, eorum testibus *Willelmo* filio *Philippi* *Comitis* alimque. Est is *Guilielmus* *Iprensis* seu *Loensis*, quem asserit *Mejers* fatalem diem in cambio *Loano* obuisse ix. Calendas *Februarii* anni mclxxii, ejusque sepulchrum fuisse suo tempore apertum, ne pedes erantque jacuisse adhuc integra multo quam ejuſquam tum viventis majora. Hæc id. *Robertus* *Willelmi* filius de *La* memoratur in *Philippi* *Alsati* diplomate, quod ex archivio *Abbatii* *Furnensis* editi citatus *Uredus* pug. 148. Hinc etiam putet aberare plurimum *Paulum* *Emstium*, *Meyern* ad osque, dum omnes in perpetuum possessiones udem-

anno 1128
liberatur e
carcere.

sub Theoderico
recipit pos-
sessiones,

mortuus
anno 1162
Robertus ejus
filius.

placitis tradunt, qui quocumque modo in necem *B. Caroli* conspirassent. Quod in sequentibus ut plane inane commentum refelleitur. De gestis *Guilielmi* *Iprensis* in *Anglia* et ejus *Consulatu* *Cantu* legi possunt *Chronica* *Normanniæ* et *Angliæ*.

§ IV Cædes *B. Caroli* ab *Erembaldinis* patrata: perperam *Stratiæ* familie tributa.

Dum totam hæc scriem vteriorum scriptorum de vita et necē *B. Caroli* *Boni* prælo appuramus, et singula quæque suis Notationibus illustramus; admiratur defixi stetimus magna, quod nonnulli ex recentioribus rerum *Flandricarum* scriptoribus, qui hæc ipsa se legisse innuunt, reos infandi homicinii tanti *Principis* acclamarent *Stratienses* seu *Stratienses*, dicerentque præpotentem apud *Brugenses* hanc *Stratiensem* familiam tunc floruisse. cum nullus antiquorum scriptorum, si eorum monumenta accurate legantur, vel minimam ista scribendi dederit occasionem. Erat *Stratiæ* prope *Brugis* progenies, eque illustris et *Carolo* *Comiti* grata, cui vicinum urbi *Stratenam* *Dominium* prope *abbatiam* *S. Andrea*, quæ ex illo descripta est, nomen peperit. Huc odium inveterato infesta atque inimica erat altera eque admodum potens familia, quam a suo genitore, ut max. patebat, *Erembaldinum* appellamus. Dissidui crescebant in aliquod intestinum bellum. *Stratiæ* domus ab *Erembaldinis* oppugnata et vastata fuit, et violata *Comitis* auctoritas. Evocatis ad iudicium ferendum *Optimatibus* *Flandriæ*, declarati *Stratienses* insontes, *Erembaldini* rei, eorumque aliqua domus dejecta. Quo facto *Erembaldini* in iram furoremque acti, *B. Carolum*, tanquam *Stratiensium* proletozem, crudeliter mactarunt. Huc posito utramque familiam aggredimur continua rerum oppositum distinguere.

Stratiæ
familia

B. Caroli
Comiti grata:

de
a qua diversa
Erembaldini,

rea necis
B. Caroli.

23 Homicidas hosce quos *Erembaldinos* appellamus, scribit *Abbas* *Sugerius*, infra num. 39 fuisse genere humiles, et de fovee conditionis servilis: eoque de servili conditione secundum suæ cognationis lineas fuisse, et ideo eos omnibus modis se a servitute *Comitis*, qui ipsos suæ servituti vendicabat, enixos subtrahere tradit *Galbertus* num. 12. Addit *Galbertus* num. 24 hunc primam visam fuisse interfectionis occasionem: hinc namque eos gravissima contra *Comitem* coepisse exercere odia. Ex hac ergo servilis conditionis fovea erat *Erembaldus*, a qui reliqui progenati. *Galbertus* num. 113 asserit *Erembaldum* de *Furnis* natum, remisse *Brugis*, et factum *Bolirani* *Castellani* in *Brugis* hominem et militem, et sæpe adulterio abusu uxore *Domini* sui *Castellani*: il-

Erat *Erembal-*
dus de fovee
servilis condi-
tionis,

Furnis natus,

F
homicidio et
adulterio

factus *Castella-*
nus *Brugensis*
sub *Baldino*
Insulensi.

libique adulterum promississe adultero suo *Viecomitatum*, si vir ejus cito noceretur: unde adulterum semper *Domino* suo machinato mortem, in imperata a *Comite* expeditione facto noctis silentio in profundum *Sculdis* præcipitasse: reversum ergo adulterum suam duxisse uxorem, et facultatibus domini sui emisso *Viecomitatum*. Hæc *Galbertus*. *Viecomitatus* appellatur ipse *Castellani* dignitas. Ast militatu expeditio *Comitis*, fuit *Baldum* *Pii* sive *Insulensis*, primam *B. Caroli* *Boni*, qui in societatem belli a *Godefrido* *Magna* *Lotharingie* *Mosellane* *Duce* attractus, arma contra *Henricum* in *Imperatorem* suscepit, et in *Imperiali* rixa *Sculdis* *Embanam* arcem diruit, castrumque *Gaudense* diu obsessum occupavit, et *Cameracum* *Antuerpiamque* urbes a se occupatas per pacem factam *Henrico* *Cæsari* restituit: uti illa leguntur apud *Jacobum* *Mejers* lib. 3. *Annalium* *Flandriæ* ad annos mxxvi, et m. At *Sigebertus* bellum illud exorditur anno mxxvii eque per *Victorem* *Papam* anno mxxvii finem impositum tradit: scribitque *Baldunum* *Hagionensium* *Consulatum* invasisse, *Hunum* apudum incendisse, *Andoverpium* obsedisse: contra vero *Henricum* *Cæsarem*

A *Casorem, Balduino fugiente, Scaldim transisse, et multos Flandrensiū Principes intra urbem Tornacum obsessos cepisse. E quibus tempus Balduini Castellani Brugensis in Scaldim projecti, et Erembaldi in ejus locum successi satis superque ostenditur: penes quem ejusque posteris ea Castellani dignitas per annos octingenta mansit.*

24 *Miræus lib. 2 Donationum Belgicarum cap. 23 et in Notitia Ecclesiarum Belgii cap. 98 edidit donationem ejusdem Comitis Balduini Insulensis factam anno m.lxxvii, Indictione v monachis Bergensibus ad S. Winocum: cui post Comitem Balduinum, ejusque conjugem Adelam, ac filios Balduinum et Robertum aliosque subscripserunt Erembaldus Castellanus de Brugis, Erkenbertus Prepositus, alique multi, quorum nomina omisit Miræus. At Sanders in Flandria illustrata, ac ditioe Franconatus pag. 292 asserit hisce temporibus Stratianorum familiam potentem et opulentam fuisse, et memorari in litteris Balduini Insulensis ad annum m.lxxvii, de quibus eximus, Athelardum de Stratis cum Abbone de Rodanburch. Aliud Miræus in eadem Notitia cap. 112 profert diploma Roberti Hierosolymitani, quo Rainerum Præpositum Ecclesie S. Donatiani creat perpetuum Flandrie Cantuarii anno m.lxxxix, cui post Rainerum Præpositum, et plures Canonicos aliosque subscripserunt Erembaldus Castellanus Brugensis et Rodbertus filius ejus: item Athelardus de Stratis. Mejerus sub initium libri 4 recenset præcipuos optimates, qui hisce temporibus floruerunt: inter quos leguntur Ereboldus Castellanus Brugensis, Abbo, qui supra Albo, Rodenburgensis, Adelardus Stratisensis. En familiam Erembaldinum a Stratiana plane diversam: et utrumque magis apud Flandris existimatione florentem.*

25 *Fuerunt Erembaldo quinque filii, memoratus autem Rodbertus seu Robertus ut obitu patris Castellanus Brugensis, Lambertus Nappin, qui duo primogeniti statuuntur, et ante necem B. Caroli defuncti; Bertulphus Præpositus S. Donatiani; Desiderius Haket etiam, ut infra ostendetur, Castellanus Brugensis: et Welfricus, sive Wilfricus, aut Guelricus cognomento Cuop. En varia cognomina Haket, Nappin, Cuop ob antiquis indicata, et nusquam de Straten aut quid simile innotuit: quod cognomen cum domino permansit apud posteros Athelardi de Straten, et fuerunt Thagmarus, sive Thancmarus, qui non habuit liberos, tum Berenvoldus, aut certe alii anonymi, ex quibus fuerunt prognati nepotes Thagmari, de quibus infra agitur. Cum Robertus Hierosolymitanus in Terra sancta militaret, facto voto abbati S. Andreæ extrui per uxorem jussit in fundo de Betferkeren: ad illud illustr opus fuerat a Thagmario de Straten, ante invitatus: qui etiam plurima bona eisdem monachis donavit: secundarius fundator habitus, nisi ex antiquis hujus monasterii monumentis ipsi descripsimus. Estat in Notitia Miræi cap. 125 diploma Balduici Episcopi Noviomensis et Tornacensis, quo anno mcv Indictione viii condonavit altari de Betferkeren jus libertatis, ea conditione, quod monachi sibi constituerent. Subsignarunt inter alios Berthulphus Præpositus, Robertus Castellanus et Lambertus Nappin, tres fratres Erembaldi patre prognati. Item memoratus Thagmarus de Stratis. Quo artificio Bertulphus factus Præpositus fuerit, explicat Galbertus num. 92 his verbis: Poterat reminisci Bertulphus, quomodo violenter intrusus et viventi Præposito Ledberto, viro honesto et propter Deum omnia patienti, superpositus, injuste et contra Deum in templo Dei praelationem usurpasset etc. At Robertus Castellanus Brugensis apud Sauderum lib. 1 Rerum Brugensium cap. 7 signat litteras Balduini (uno Balderici Noviomensis ac Tornacensis Episcopi, quibus ad annum mxcvi altare de Oostburch cum capella ipsam respiciente, sita in Isendica, datur Blandi-*

niensibus. Verum quia Boldericus, Radbedone anno mxcviii vita functo, creatus est Episcopus, in assignato anno mendum est. Iterum apud Sanders: Alius, imo idem, Robertus Castellanus Brugensis ad annum mxcix signat litteras Roberti Hierosolymitani donationis ejusdem facte euenobio Formisellensi. Idem anno mci confirmat privilegia Ecclesie S. Donatiani. An recte? Mejerus ad illum annum asserit privilegia isti Ecclesie a Roberto Comite donata subsignasse Erembaldum Castellanium Brugensem cum Roberto filio, Athelardum Stratensem, aliisque. Galbertus num. 113 inter filios Erembaldi statuit Robertum post ipsum quoque Castellanium secundo loco, et dein post ipsum Robertum asserit filium ejus Walterum, Castellanium tertio Vicecomitatus loco heredem successisse. Andreus Chesneus lib. 2 Probationum ad Historiam Genealogicam familie Gandensis et Gisenensis pag. 67 edidit partem litterarum Balduini Securi Flandriarum Comitis, quibus permutacionem ville d'Oostersrele ab Ecclesia S. Bertini pro aliis bonis factam confirmat anno mxciii. Hinc Donationi subscripsit inter alios Walterus Castellanus Brugensis.

26 Verum eo admodum juvene mortuo successit patruus ejus Desiderius Haket, filius Erembaldi, ut frater Bertulphi Præpositi. Hic literis ejusdem Balduini pro Ecclesia Formisellensi apud memoratum Chesneum pag. 188 subscribit anno mxcv Haket Castellanus Brugensis: uti aliis literis in favorem ejusdem Ecclesie Formisellensis apud Chesneum pag. 68 anno mxcvii Indict. x Haket Castellanus Brugensis. Idem Chesneus lib. 2 Probationum ad Historiam Genealogicam familie Bethuniensis pag. 19 edidit litteras Caroli Comitis, quibus anno mxciii, confirmat privilegia a decessoribus suis concessa Vulverici Abbati S. Ravonis Gandensis Ecclesie, ubi inter testes est Haket Castellanus de Brugis. Et sunt hæc solius Haketi. Idem Comes Carolus Bonus, ejusque Buticularius, seu pincerna, Walterus cum Canone fratre dotati Aldenburghensem Abbatiam, et diplomati ea super re xvi Kal. Augusti anno mxcix Indictione xii signato subscripserunt Bertulfus Brugensis Præpositus, Desiderius Haket Castellanus, et Lambertus Nappin tres fratres ac filii Erembaldi: item Thancmarus de Straten et Berenvoldus de Straten. Consule Miræi Notitiam cap. 168. Dicto Berenvoldo nati videntur Walterus de Straten et duo fratres ejus, passim Thagmari nepotes dicti, quod patre horum mortuo cum ipso degerent in dominio suo de Straten, uti ex sequentibus constat. Mortuo etiam Lamberto Nappin supererunt filii, Burchardus, sive Borziardus, aut etiam apud Anonymum Donnai Fromoldus cognomento Borchardus, et Robertus, eisdem Anonymo Laubinius Morunnater dictus. Ex Roberto, dem Castellano nati sunt Walterus, quem Castellanium in juventute extinctum datamus, et Albertus, ac dein ex secunda conjugē Robertus passim Puer dictus. Hinc dominum fuit in Ravenscul in agro Brugensi in defensionem valde præmunitum, ut testatur Galbertus num. 47. At Barzardus damum, quem nunciat, habuit hanc prout Straten, aut forte in dominio Dominorum de Straten. Hincodia, lites et bellie irruptiones inter utrumque familiam ceperunt, et quia, ut ait Galbertus num. 15, Thancmarus de Straten iuxta partem Comes favebat, Bertulphus Præpositus universos milites pretio, potentia ac petitione accivit in auxilium nepotum suorum contra Thagmarum, et quidem quingentos milites armigeros et pedites infinitos induxit, ferramenta et securis jussit deferri etc. In hac oppugnatione domicili Thagmari occubuit teste Galberto num. 26 Robertus frater Borziardi, quem occisum suspicabantur ab Henrico de Lucris, milite pro Domino de Straten. Quid actum sit de Alberto, quem tertium Bertulphi nepotem memorat idem Galbertus num. 11 nusquam indicatur: ut videatur etiam occubuisse

cum ipso
vivebat Athelardus de
Stratis.

cum ipso
vivebat
Walterus
Castellanus,

idem Desiderius Haket,
filius Erembaldi.

Erembaldi
8 filii,

cum quibus
vixit Thancmarus de
Straten, ali-
que hujus
familie.

non hinc Strati-
ni abi,

Erembaldi
filii Robertus
Castellanus et
Berthulphus
Præpositus
Brugis

lites inter
utramque
familiam:

A cubuisse, dum cum copiosa et valida manu collecta (verba sunt Guotteri num. 28) omnem fere incursant circa regionem, domos infringunt, mobilia quæque diripiunt, pauperes expoliant, quosdam suspendunt, plerisque in ferro trucidant: et hæc absente in Franciæ Comite Carolo, qui Ipras reversus, e sententia Optatum Flandriæ munitionem Borsiardum curat everri, incendi et funditus destrui. Intercessores pro Borsiaro admittit Brugas reversus: novam ei domum, sed alibi extruendam addicit, præcul a Stratena possessione: eo quod, ut iussit B. Carolus apud Galbertum num. 16, utque tunc juxta Thancmarum manens, nunquam nisi lites et seditiones cum rapina et cæde ageret. E quibus magna utriusque familie potentia colligi potest.

27 His peractis conspirant in necem Caroli Comitis sex principes factionis, quibus præerat suo consilio Bertulphus Præpositus, erantque Guelfricus sive Wilfricus frater Præpositi, et hujus duo nepotes Burchardus seu Bursiardus, filius Lamberti Nappin, et Robertus puer, filius Roberti Castellani, sed satis invitatus ab aliis attractus, tam Isaac Præpositi consanguineus Guilielmus Viromensis et Ingrasimus Esnensis. Ita cum Galberto Gualtero nam 34. Mejerus tres adiungit factionis principes Robertum et Lambertum Nappin fratres Bertulphi, sed jam ante vita functos, et Guilielmum Lamberti filium, rerum hunc ab altum antiquorum scriptorum silentium non arbitramur unquam in rerum natura extitisse, et solum in fabulis Flandricæ scriptis lingua annuibus præteritum. Interempto die ii Martii B. Carolo Comite manu impulsam Borsiardum, eodem die, inquit Galbertus num. 35, excursum fecerunt traditores illi in hostes suos, scilicet contra Thangmarum et suos apud Stratem, et repereunt oppida eorum vacua et curtes vacuas. Nam audito scelere, quod factum est in morte Comitis, timerunt sibi, maxime quod defensorem suum perdidissent... Tunc traditores illi invadentes tam oppidum quam curtem Thangmarum, omnia arma et suppellectilem intro diripientes simul cum maxima rapina pecudum et vestium rusticorum villæ illius, atque sic riuina exerrata per totum diem in vespera redierunt. Hæc Guibertus testis oculatus asserit gesta in Stratena, non, ut Mejerus, in Orseampo, sive Oostcampo, præcul inde prope novam fossam Gloudensem.

§ V. Gesta utriusque familie Ereimbaldinæ et Stratianæ post necem B. Caroli.

Acessit dem in defensionem Ereimbaldinorum, fratrum et nepotum suorum Disiderius Haket Castellanus Brugensis, quo ducæ sublimi a civibus munitus fuisse tradit Galbertus num. 46. Contra eos arma sumptis Gervasius Camerarius S. Caroli, et vii Martii obsedit oppidum Ravenschoet in defensionem traditorum valde premunitum, et vii Martii Roberto puero, cuius oppidum erat, frustra contra obsidentes excurrente, destructum est Ravenschoet igne et armis, et juxta Brugas domus Wilfrici Cnep fratris Præpositi, qui mortem Comitis juraverat, combusta est. Ita Galbertus num. 47 et 48, qui dem tradit Gervasium intra suburbium susceptum ix Martii, traditores intra castrum obsedis, quod Brugenses expugnarent xix Martii, uti dem inferius S. Donatiani templum. Tunc teste Galberto num. 74, nepotes Thancmari de Stratena in domo Præpositi præfixerunt signa sua superbe et gloriose et potenter, et quicquid intus reppererunt, quasi proprium possidebant, frumenta et vinum quod obtinuerant apud eum suum in Stratena emiserunt. Verum cives vas vini truncarunt, portas suburbii clauserunt, ut nemo aufugeret. elumantes Thancmarum et nepotes ejus jure suspendi debere eo quod eorum causa Comes occisus, et Præpositus

et ejus nepotes obsessi, et plures de ipsorum familia D interfecti et morte turpissima damnati fuissent. Et obsessi Castellanus Haket et Robertus puer aliquæ ex turri altiore annuebant brachiis et manibus obscrantes, ut inimicos illos perderent, quorum causa gravissimum nefas perpetratum: qui ita arroganter in domum Præpositi conscenderant, signa victorici affixerant, cum eo tempore, quo castrum expugnatum, dormirent domi et in rure suo, scilicet in Stratena, quo sub tutela Principum abducti fuerant. Captus xxii Martii Isaac consanguineus Præpositi et suspensus. At xxx Martii Guilielmus Nordmannus declaratus est Comes Flandriæ, a quo in locum Disiderii Haket (qui Kalendis Aprilis e turri evasit et latuit Liswegæ apud gentem suam) constitutus est ii Aprilis Castellanus Brugensis Gervasius. Dem xi Aprilis Bertulphus Præpositus Ipras suspensus et xiv ejusdem mensis occupatum est solarium templi S. Donatiani, ejusque turris deducta die xix, et sumptum supplicium v Martii, quando Wilfricus frater Præpositi atque xxvii complices e turri dejeti perierunt. Bursiardus dem suspensus est, et Robertus puer Casteti capite plexus.

29 Anno sequente MCCXXXVIII assumpto in Comitum Theoderico Alsatio paulatim deferrentur Flandriæ a Guilielmo Nordmanno: cui adhererunt Stratenses, etiam contra Brugenses, qui xxvi Martii pro excerpto Theoderico excursum fecerunt ante domum Thancmari. At postmodum summo mane Thancmarus et nepotes ipsius domum et mansiones proprias in Stratena combusserunt, quia si hoc non fecissent, Daniel et Joan cum suo Theoderico fecissent, ut ea testatur Galbertus num. 151 et sequente. At xi Aprilis nepotes Thancmari cucurrerunt super Brugenses apud Harenas, evocantes cives ad militias faciendas: et xxii Aprilis nepotes Thancmari incenderunt domum Fromoldi junioris in Berenhem, et xii Junii incenderunt domum vicinam castro Brugensi. At Castellanus Brugensis Gervasius occurrens, cepit Walterum nepotem Thancmari, per quem occasio et causa seditionis et pugne totius originem habuit inter Borsiardum traditorem Comitis Caroli et Thancmarum. Cives vero Brugenses nuntius præ gaudio complotos conferebant, quod captus esset Walterus, qui caput et principum fuit totius mali terre nostræ, pro ejus dolis Carolus consul traditus est, non quod ipse tradidisset, sed hostes suos Borsiardum et suos ad tradendum compulisset. Ita Galbertus num. 174 addens se hæc dicere secundum sensum vulgi, et secundum furorem animi illorum, qui modo captivum Walterum profatum suspendere (voluissent) aut novo et maudito mortis fine dissiperent, si Comes permisisset. Dem xi Julii n. e. vulnere convalesceret Walterus e captivitate eductus, factis obsidibus duobus fratribus quos xxv die ejusdem Julii liberavit Walterus in captivitate redactus, ut plenus Galbertus narrat: e ejus verbis secundum sensum et furorem vulgi, Walterus de Stratena, caput et principum totius mali proclamatus, videtur proprium principum factionis Ereimbaldinorum annumeratus, et occasionem dedisse hos appellandi Stratenses aut Stratianos.

30 Mortuo re vulnere adhuc eodem mense Julio Guilielmo Normanno, pacificum Flandriæ possessionem accepit Theodericus Abbas, a Regibus etiam Franciæ et Angliæ approbatus: qui anno ii Comitatus, Christi mcccc, confirmavit donationes monasterio Aldenburghensi factas: quibus cum aliis subscripsit Thancmarus de Stratena, qui eodem modo subscripsit litteras donationum ejusdem Theoderici Comitis pro Abbatu Querectoni anno mcccc. Videndus Mirans in Notitia Ecclesiarum Belgii cap. 439 et 468. Erat Thancmarus, sive Fachmarus, vir potentia et divitiis clarus, qui successione prolescarens, honorum suorum Christum constituit heredem, et conferens monasterio S. Andree

Stratensis
favei B. Caroli.

ideo ab
Ereimbaldinis
occisus:

domitilia
Stratiana
eversa.

varii varie
puniti.

Theoderico
Alsatio adhe-
rent Brugenses,
E
Guilielmo
Normanno
Stratiani,

captus Walterus
Stratianus.

Ereimbaldini
obsessi.

F
Duo fratres
Stratiani
obsides dati.

domus Bertulphi
a Stratianis
occupata,

Sub Theoderico
Comite
Thancmarus
de Stratena,

A drea : cujus devotio intantum crevit, ut ibidem monachatum professus, laudabiliter vixerit et sancte mortuus sit : uti ex relatione *Henrici Zypæi* dicti monasterii *S. Andreae Abbatis* describit *Sanderus* in citata Flandria illustrata pag. 292. Ex quibus constat hanc Tangmarum alium recte a nobis constitui a *Theodoro Castellano Brugburgensi* cum *B. Carolo* occiso. Apud eundem *Sanderum* litteris dicti *Theoderici Alsatii* postmodum subscripsit *Riquardus vander Straten*, alter forsitan fratrum *Walteri vander Straten*, de quibus supra egimus. Alius etiam *Richardus Dominus vander Straten* anno MCCXXX vixisse traditur. Addit *Sanderus* toparchiam de *Straten* postmodum pertinuisse ad *Costerios, Duderetios, Halmahos, Ghistellanos*. At *Brugis* dudicimus nunc spectare ad *Principem Chinacensem* et *Comitem Middelburgensem*.

31 Hæc de familia *Stratiana* dicta sufficiant : aliqua solum restant de *Eremboldina* seu *prohitrice* dicenda. *Paulus. Emilius* asserit nulli conjuratorum temperatum nec noxiorum modo morte piacula cæsi *Comitis* expetita, sed quicumque aliqua necessitudine eos contingebant, atque adeo paulo notiores aut ferro pulsos, aut metu voluntarium sila exilium longinquumque conscivisse, finitimis eos detestantibus, execrantibusque. *Mererus* addit apud quosdam memoriam proditum, partem horum paricidarum patria extorres pervenisse in *Hiberniam*, permissuque *Regis Angli*, quendam ibi coluisse insulam, nomine *Gerinam*, ibique in tantam exerevissent gentem, ut ipsi aliquando *Regi* ansi sint rebellare. In *Flandria* diruta fuere funditus eorum ædificia, adempta in perpetuum restituendi potestate. Agri possessionesque universæ gravissimis dominatæ tributis, execrata damnataque in æternum progenies. Hæc *Mererus* atque cum secuti : quæ nobis plane improbantur, uti constat ex supra dictis de *Guthelmo Iprensi filio Philippi Comitis*, sed res clarissima fiet in *Desiderio Haketo Castellano Brugensi*, fratre *Bertulphi Præpositi*, et patruo *Burchardi seu Busarii*. Hic mox, atque *B. Carolus* fuerat interemptus, in ejus domum cum suis ad eam obtinendam conscendit, et fratrum nepotumque, atque aliorum conjuratorum protectionem tutelamque suscepit : deum claves omnes *B. Caroli* de domo, de scriniis et cistis, quæ in domo erant, cum aliis violenter extorsit, et in suam potestatem redegit. Quæ primo die facta narrat *Galbertus* num. 26 et 36. Cum alius dein intra burgum inclusus obsessusque in tanto aliorum odio fuit, ut quidam ex corte ejus nomine *Robertus*, cursor et serviens ejus interceptus, fuerit in medio fori occisus et in paludes attractus. Admitti etenim ab *Atlandburgensibus* in munum *Comitem* non potuit *Guthelmus Normannus*, qui promitteret et ipse et *Rex, Haket Castellani* et reliquis traditores nunquam demerces heredes fore in Comitatu *Flandriæ*, quæ apud vulgum *Galbertum* num. 31 et 89 leguntur. Insuperata interim ab obsessis plane allopii facultas : in qua peroravit *Haket* pro omnium liberatione, vis efflagitans perpetuum exilium, sibi vero, *Bertulpho Præposito*, et *Roberto* puero, quos serum innocentes volebat, plenam securorum libertatem. Respondit nomine multitudinis obsidentis *Walterus miles*, ac nemine excepto amnes reos prohibuit : Itaque demerces, subungebat, fidem et hominia, quæ hactenus vilius servavimus, exstercuimus, damnavimus, abijcimus. Finita responsione omnes arrepti festuens, exstercuaverunt illorum obsequium, hominum, fidem et securitatem. Ita *Galbertus* num. 61 et 63. At *Kalendis Aprilis*, uti asserit num. 86, feria sexta in die *Parasæve* *Castellanus Haket* a turri evasit solus, et transivit apud *Liswegæ*, et ibi latuit cum filia sua, quam ibidem duxerat olim *Miles magni generis* et divitiarum plenus. Expectabat enim ille fugitivus, quid demerces ageret. Postremo in *Sabbato sancto Paschæ* in hujus

locum constitutus est *Gervasius Castellanus* in castro *D. Brugensi*.

32 Memoratus *Miles* vocabatur *Walterus Crommelin*, sive *Cloimliin* : qui contra *Guthelmum Normannum* prius suppetius attulit *Brugensibus* teste *Galberto* num. 149 qui et gener *Haket* et filius *Robertus* suppetes tempore *Theoderici Alsatii* fuerunt et pacificam rerum suarum possessionem detinuerunt. Cujus rei illustria duo testimonium exhibet *Andreas Chesnæus* in *Probationibus* ad librum 2 *Historiæ Genealogicæ familiarum Gandensis, et Giscensis*. Hic cum pagina 70 protulisset litteras *Theoderici Alsatii*, quibus possessiones *Abbatie Gandensis S. Petri* confirmavit, ista pag. 71 subiungit : Litteræ alia *Theoderici Comitis Flandriæ*, quibus curat sopire et penitus decidere, presentibus præcipuis Baronibus suis, querelam inter *Abbatem S. Petri* et *Haketum* quondam *Castellani Brugensem*, super eo quod intra ambitum parochiæ, quæ dicitur *Liffinga*, præfata Ecclesia ex antiquo *Herario* super litus maris possidet, quibus per maris alluvionem nova quedam terra conglutinata est et concreta. Hæc acta sunt sub sigillo et signo prædicti *Comitis Theoderici*. Testes *Joannes de Alost, Daniel de Tenremunda, Gerardus de Oldenarle, Wenearius Castellanus Gandensis, Balduinus de Belle, Everardus de Gant, Christiannus de Gistella*. Actum *Brugis* anno *Verbi incarnati* MCCXXX. Hæc ibi. Ex nominibus *Baronibus* *Joannes de Alost, Daniel de Tenremunda* et *Castellanus Gandensis*, cum suo singuli milite obsederant a x et xi *Martii* burgum *Brugensem*, et cum aliis exfestucaverant *Haketi Castellani* aliorumque obsequium, hominum, fidem et securitatem, et modo item *Barones* querelam de certa possessione *Haketi* sopiunt et decidunt cum *Comite suo Theoderico*. Quatuor *Haketi filii* et generi adduntur apud eundem *Chesnæum* eadem pag. 71 his verbis : Litteræ ejusdem *Theoderici Comitis Flandriæ*, quibus sopit querelam, quæ erat inter *Guthelmum Abbatem S. Petri Gandensis* et *Robertum filium Haketi* quondam *Castellani Brugensis* et *Walterum Crommelin* generum ejus super terra in *Testrep* et decima de *Groede*. Signum *Theoderici Comitis, S. Iwani de Alost, S. Danielis de Tenremonde, S. Gerardi de Aldenarle, S. Raonis Buttellarii, S. Theoderici Camerarii, S. Michaelis Constabularii, S. Wenemari Castellani Gandensis, S. Ghisleberti Castellani de Berghes, S. Balduini Castellani de Lens, S. Walteri de Nivelles, S. Balduini de Belle, S. Gervasii de Ythelhem, S. Everardi de Gand, S. Walteri Crommelin*. Actum hoc *Brugis Verbi incarnati* anno MCCXXX *Indet.* xi regnante *Rege Ludowico* in *Francia*, *Theoderico* principante in *Flandria* anno sui principatus vi Hæc ibi. In memorata superius donatione ejusdem *Comitis Theoderici* anno MCCXXX, *Abbatibus Quercetinis*, subsignavit item *Haketi* gener *Walterus Cloimliin*.

33 Plura unitim convergere, cum ea his suis colligamus sub *Theoderico Comite* factam fuisse *synecdochem*, sive obliiterationem injuriarum et prætoriorum in perpetuum obtinuerunt : neque execratam damnatamque in æternam mansisse eam progeniem, uti ex sublimis formula proclamationis, quæ præ foribus templi legitur, comiti fuisse probare *Meuvius, Marchantius, Lervutius* ; et hoc quidem, quod de *Francia* pegeretur *Comites* occisus, refert eam execrationem solum fieri prima ac secunda die *Veneris* mensis *Martii*. At quia ex *Galtero* et *Galberto* aliisque antiquis scriptoribus *B. Carolus* die secundo *Martii* et feria quarta interruptum fuisse certo constabat, damnato sexto *Nonas Martii* cepti divulgari, et si *Meuro* credatur, ad tubæ cantum, at per cornicinem execrari progeniem scripsit *Marchantius*. Quæ omnia viso hoc scripto melius omittebantur, cum *Deus* prima *Veritas* tot confatis mendacis non honoratur.

dein monachus
S. Andreae.

alii Toparchæ
de Straten.

Figmentum de
Eremboldina
proditorum
familia, xxi.

11

Haket Castellanus, frater
Præpositi.

C

reliquis
proditoribus
amminueratur.

æ turri fugit :

sub Theoderico
Comite destinet
rerum suarum
possessionem,

E

uti et Robertus
ejus filius, et
Walterus
Crommelin
gener :

F

Pabulosa formula
proclamationis
omitteunda.

A § VI. *Series Castellavorum urbis Brugensis et Præpositorum S. Donatiani, ad hanc historiam spectans, recte ordinata.*

Quia posteriores scriptores nullam fere notitiam habuerunt Castellavorum et Præpositorum Brugensium, de quibus jam egimus, eorum repeto catalogum : et fuerunt Castellani Baldrannus sub Balduino Insulensi circa annum ML. Erembaldus per annos quadraginta et plures, Robertus ejus filius, tum Walterus dicto Roberto natus, Desiderius Hakettus Erembaldi etiam filius, quo deposito Gervasius Camerarius B. Caroli, et hoc defuncto Radulfus, qui et Gervasius de Præet subscripserunt anno MXXI in litteris Theoderici Comitis pro Ecclesia S. Mariæ Trunchinensis. An hic secundus Gervasius fuerit prioris filius, non potius posterioribus occasionem aberandi dederit tum illum de Præet cognominant, relinquimus aliis recitandum. Degebat inter vivos eodem tempore Gervasius de Ythelhem jam ante relictus, Sanderus Castellanus Gervasius, de Brugis cognominatur, quod etiam non admittimus. Nam idem Sanderus lib. I rerum Brugensium cap. 7 dnm antiquos Castellanos Brugenses præponit, nequam incertum servi ostendit : Baldrannum ignoravit, Robertum præponit Erembaldo, et iterum tempore alium subiungit, imo filium fuisse Erembaldi non prodit : uti neque hujus filium statuit Walterum, cui recte subiungit Haket, sed quis fuerit auctor : sed pessime illo submoto ad annum MXXV statuit Arnulfus de Nioles vel Castellanus vel Castellavorum Brugensium affinis, memoratus in litteris Manassis Comitis Gismensis et Emmae uxoris. Litteris illis edidit Chesnus in ante indicatis Probationibus pag. 39 et Arnulpho utique testibus omissis. At mox pag. 40 et 41 inter testes profertur Arnulphus, sive Arnulphus, de Nioles ad annum MXXV et MXXVIII, nulla prorsus addita aut dignitate Castellani aut affinitate cum Castellanis. Iterum excluso Arnulpho fuisse Brugensium Castellorum Desiderium Hakettum ab anno MCXV ad annum MXXVII ex supradictis certissimum est : cui tunc deposito successit Gervasius, et hoc defuncto Radulfus.

35 Indicavimus etiam Ecclesie Donatiane Præpositos Erkenbertum, Rainerum, Ledbertum et Bertolphum : in eajus locum infra apud Galbertum num. 126 substituitur Rodgerus, anno MCXVII mortuus, uti ipsi in choro S. Donatiani in sepulchrali lapide legimus. Interim Sanderus lib. 2 Rerum Brugensium cap. I et ex eo Sammarthani tomo 2 Gallie Christiane in Episcopis Brugensibus nuptiam seriem, licet accuratè collecta dicatur, proponunt, et omisso Ledberto illuc actu enumerant, et sunt hi : Erkenbertus, Rainerus, Bertolfus, Guido Cancellarius Bertolphus, Rodgerus, Arnulphus Stratensis, Rogerius. Ex his unus idemque est qui alia interposita ut diversi nominantur Bertolfus, et littera una mutata Bertolphus ac Arnulphus Stratensis, quando Carolus Bonus fuit trucidatus : idem uicem est Rodgerus et Rogerius, perperam distincti et ultimi obitus non debuit referri in annum MCXLVI, cum decem annis serius mortuum fuisse inscriptionis indicet. Interponitur Guido Cancellarius, qui subsignavit foundationi Roberti Hierosolymitani factæ anno MCV Abbatæ S. Andreæ. Iterum non valenter litteris foundationis legisse, quas subsignasse Bertolphum Præpositum cum duobus fratribus supra diximus. Hugo Cancellarius de Regia, subscripsit ad annum MXXX donationi monasterio Aldenburghensi factæ, non tamen illic inter Præpositos Brugenses numerandos, etiamsi nullus Præpositus reperitur dictam donationem subsignasse, quæ valere potest apud Miræam in Notitia Ecclesiarum Belgii cap. 319.

§ VII. *Carles B. Caroli, ex Artis Ludovici Grassi Regis Francorum ; uenire Suggestio Abbate.*

Egregie factum, quo notilius ab adolescentia sua

usque ad vitæ litem nullum perpetravit, vitando D fastidium, cum multa egeat, brevi narratione memorare non quomodo, sed quid fecerit, significantes proposuimus. Famosus Comes vir potentissimus Carolus, de amita Domini Regis Ludovici, Danorum Regis filius, cum successisset jure consanguinitatis fortissimo Comiti Balduino Hierosolymitani Roberti filio; Flandriæ terram valde populosam tam strenue quam diligenter administrabat. Ecclesie Dei illarum defensor, eleemosynarum liberalitate conspicuus, justitiæ tutor insignis. Qui cum debitor honoris adepti, potentes quosdam, genere humiles, opibus elatos, dominio ejus lineam consanguinitatis absentare superbe inuitentes (erant enim de sece combustionis servilis) judicio curie convenienter satis reputeret; ipsi, videlicet Brugensis ecclesie Præpositus et sui, viri superbissimi, et famosi proditores, crudelissime ei insidiabantur. Cum igitur quadam die Brugas venisset, statim mane ecclesie Dei assistens, pavimento prostratus, librum orationum manu tenens orabat; cum subito Buchardus quidam, nepos Præpositi præfati, satellites truculentos, cum aliis de eadem sceleratissima radice, et obis traditionis pessime complicitibus oranti, imo Deo loquenti tacite retro cedit, et caute gladio evaginato eorum terre prostratum Comitis suavissime tangens, et paululum erectum ferientis gladio se inopinate dirigeret, ense ei applicans, mox ictu impius pium, servum Dominum sceleratissime detroncat. Qui autem astabant necis impie cooperatores, sanguinea ejus sitientes, tanquam cines in relictis cadavera delachantes, innocentem laniare gaudabant : summopere gloriantes, quod opere complere potuerant, quem conceperant dolorem, et quam pepererant iniquitatem. Et apponentes iniquitatem super iniquitatem, utpote malitia sua excecati, quoscunque Castellanos, quoscunque nobiliores Comitis Barones, sive in eadem ecclesia, sive extra in castro offendere poterant, infelicissimo misere mortis genere imparatos, nec confessos trucidabant. Quibus tamen prodesset valde arbitramur, quod pro fidelitate Domini sui taliter mactati in ecclesia orantes sunt reporti, emscriptum sit : Ubi te invenero, ibi te judicabo.

Comitem vero truces in ipsa ecclesia tumultantes (ne honorifice extra deplangeretur et sepeliretur, et pro gloriosa vita, et gloriosiori morte devotus populus in ejus ultionem incitaretur) ecclesiam ipsam speluncam latronum statuantes, tam ipsam quam Comitis domum ecclesie inhaerentem muniverunt, et ei quibuscunque paratis victualium alimentis, et ei ipsos exinde protegere, et terram sibi allicere summa superbia deliberant. Tanti igitur et tam scelerati errore facti attoniti, qui his non assenserant, Flandriæ Barones lacrymabiles exequias persolventes, notam proditoris evitant, dum hoc homine Regi Ludovico, nec ei tantum, sed fama volante per universum orbem denuntiant. Rex autem, et amore justitiæ et consanguinitatis affectu, in ultione tantæ proditoris excitatus; nec Regis Angliæ, nec Comitis Theobaldi guerra detentus, Flandriam, animosus intrat, ut nequissimos atrocissime perdat, toto animi et operis nisu exestuat. Comitem Flandriæ Guillelmum Normannum, filium Roberti Hierosolymitani Normanniæ Comitis (ad eum enim jure consanguinitatis spectabat) constituit. Ut autem Brugas descendit, non veritus terræ barbariem, nec fœdam proditoris consanguinitatis lineam, ipsos proditores in ecclesia, et turri obsessos circumat; victualia præter sua, quæ divino nutu eorum etiam usui importuna repugnabant, prohibet. Ut autem fame, peste et gladio diquantis per eos contrivit, ecclesiam relinquentes, turrin tantum, ut eos turris retineret, retinuerunt.

Castellani tunc Brugenses,

alibi vixit relictus,

S. Carolus virtutibus ornatus,

a suis, ob superbiam a se castigati.

in templo occidit,

cum novissimis ex committit,

Ezech 24 14

F contra imperis proditores,

a Bracibus Flandriæ occidit Rex Franciæ.

et v. ult.

uti et series Præpositorum Brugensium,

C

A 37 Jam ergo de vita eis desperantibus, cum jam in luctum verteretur cythara eorum, et organum eorum in vocem fletuum, nequissimus Buchardus sociorum consensu fuga lapsus, terram exire volens, nec valens, sola iniquitate propria prohibente, in firmitate ejusdam amici et familiaris reversus, interceptus Regis imperio, exquisito miseræ mortis genere, alta rota superligatus, corvorum, et alitum rapacitati expositus, desuper oculis defossus, et tota facie dilaceratus, inferiorum sagittis et lanceis et jaculis millies perforatus, miserrime interfectus, in cloacam projectus est. Bertoldus vero caput iniquitatis cum similiter effingere decrevisset, cum huc illucque satis licenter deambulasset, sola superbia reversus, (dicebat enim: Quis ego, aut quid ego sum?) etiam capitur, et Regis arbitrio expositus, merita et miserrima morte est damnatus. Furcis enim cum cane suspensus, quoties canis percutiebatur, in eum iram retorquens, totam faciem ejus masticando devorabat: aliquando etiam, quod horribile dictu est, stercorabat, sicque miseram vitam, miserior miserrimo, morte perpetua terminavit. Quos autem in turre incluserat, multis angustiis ad deditionem cogens, sigillatim unum post alium coram suis fractis cervicibus dejecit. Quemdam etiam eorum, Isaac nomine, timore mortis in monasterio quodam tonsoratum, demonachatum patibulo affixit. Potius itaque Brugensi victoria Rex cum suis, Ipram peroptimum castrum contra Guillelmum Bastardum proditiōnis fautorem, ut in eum ulciscatur, accelerat. Brugenses tam minis, quam blanditiis, directis ad eos nuntiis, allicit. Dumque Guillelmus cum trecentis militibus ei obviat, altera pars regalis exercitus in eum irrumpit, altera ex obliquo alia porta castellum audacter occupat, eoque retento Guillelmum a tota Flandria exheredatum exterminat. Et quia proditiōne ad possidendam Flandriam aspiraverat, merito in tota Flandria nihil obtinuit. His ergo, et diversis ultionum inodis, et sanguinis multi effusione lota et quasi rebaptizata Frandria, Guillelmo Normanno Comite constituto, Rex in Franciam, Deo auxiliante, victor remeavit.

38 Dicitur amita Ludovici Regis, mater B. Caroli Adela, soror uterina Berthæ filix Florenti primi Comitis Hollandiæ, quæ nupta Philippo i Regi Francorum, peperit illi dictum Ludovicum. At Gertrudis mater Berthæ mortuo primo suo marito Florentio Comite, iterum nupta fuit Roberto Frisoni, ex qua hunc genuit Robertum juniorem Hierosolymitanum, Adela matrem B. Caroli et Gertrudem matrem Theoderici Alsati, dein Comitis Flandriæ. Ceterum quæ de cane adduntur in supplicio Bertulphi, ita narrat Galbertus num. 94. Iprensim turba furens in mortem Prepositi canis viscera contorserat circa collum ejus, et os canis ad os ejus jam vitalem spiritum expirantis opposuerunt, equiparantes cani ipsum et facta ipsius.

VITA

auctore Gualtero Archidiacono Ecclesiæ Mommorum.

Ex III MSS. codicibus et editione Jacobi Sirmondii.

PROLOGUS.

Donno suo et Patri merito sanctitatis, totius reverentia devotionis excolendo, JOANNI sanctæ Taruaniensis Ecclesiæ Episcopo, frater GUALTERUS, dignationis ejus inutilis servus, debitum omnimodæ subjectionis obsequium.

R Accipit humilitati meæ auctoritas reverenda

paternitatis vestræ, ut, quia his nostris temporibus horrenda nimis a nefandis hominibus in partibus istis perpetrata sunt crimina, universo mundo execrabilia; et in ultionem eorundem formidanda multum divinæ justitiæ eminaerunt judicia, pro eorum inhumanitate aequissima retributionis lance ponderata: et hæc omnia quantum præteritis generationibus inaudita, tantum præsentibus mirabiliora, sicut gesta sunt, cuncta stylo percurram, et ad notitiam posterorum scribendo transmittam. Quæ omnia ideo scribi, et scripto futuris temporibus manifestanda servari, decrevit providentia vestra, ut eis lectis vel auditis, et boni, tanta superni Judicis equitate considerata, in amore ipsius ardentius excrescant; et mali, tam terribili divinæ ultionis judicio cognito, per timorem ipsius a sua se pravitate compescant. Accessit etiam vestræ jussioni, Domini Goscelini Decani et fratrum nostrorum amica mihi et omni cum honore semper suscipienda petitio: cui in cunctis Deo placitis obtemperare fervente opto desiderio. Vestræ igitur sanctitatis auctoritate et fraterna cogente caritate, aggrediar (ipso qui linguas infantium facit desertas adjuvante ac mea ariditatem lingue rose sue gratia irrigante et irrigando fecundante) quod injungitis agere: virtute magis fretus obedientiæ, quam ejus, quam nondum adeo, ut id audere debeam assequutus sum, litteralis scientiæ.

2 Conahor autem, quia etiam sic placet vobis, omni nævo falsitatis et vulgaris incerto opinionis evitato; simplici tamen, ut potero, quæ acta sunt narratione referre: quatenus et superfluis verborum phaleris, et rhetoricorum ornamentis colorum exquisitis minus intentus, fastidiosam sic caveam prolixitatem, ut nec nimis brevitatis studens, eorum, quas vel ipse vidi, vel virorum verarum testimonio indubitanter cognovi, rerum lectoris cognitioni dumtaxat necessarium ostentare inveniar veritatem. b Et, ut facilius elicescent omne quod dicitur, totum sequentis seriem Opusculi, compendiosis comprehensam titulis, numeris singulorum pagina prefixis, disposui designare: quo videlicet lectori circa quodammodo pagina tedium nequaquam pariat, et ad inveniendum quod queritur expeditor aditus pateat. Quod si singula naturali non perstrinxero ordine, lectorem precor nequaquam id moveat: sed et posterora cum se intulerint, opportune aliquando anticipando præmittere, et priora hec arte ordine artificiali quamloque recapitulando subungere: dum tamen, ubi exegerit ratio, satis appareat, quid quo gestum sit tempore.

a Mortuum esse B. Joannem anno 1130, 27 Januarii, necdum triennio a exde s. Caroli elapso, diximus supra § 1. — b Hæc periculis in rubione 5. Summa ultra missa est: nos capitulum titulum hunc præfatum subjunctos indicavimus, ut postea more nostro distinguamus, ipsis tamen auctor. capitulum margini adscriptis.

INDEX CAPITUM.

De tempore et loco mortis Caroli.	Cap. I.
De martyrio patris ejus, et morte fratris ejus, et primordiis virtutum Caroli.	II
Memoria probitatis Roberti junioris.	III.
De reversione ejus ab Hierusalem et morte.	IV.
De profectione illi ejus Batuni.	V
De defectu ejusdem et sepultura.	VI.
De substitutione Caroli.	VII.
De tempestate guerrarum oborta.	VIII
De eadem auxilio Dei sedato.	IX
De mansuetudine ejus, et aliorum elatione.	X
Qualem se correptionibus et subditi exhibuit, et pauperibus.	XI.
De severitate ejus erga superbos ac barbares, et sagacitate in causis.	XII
De perversorum malitia adversus eum excitata.	XIII.
De Preposito Brugensi, et domestico ejus.	XIV
De clementia servitutis.	XV
De inimicis Burchardi et Tangmar.	XVI.
De conditione treugarum et infractione earum.	XVII
De quærela Tangmar et contumelia Prepositi alium.	XVIII.
De rapina Prepositi alium absente Comite.	XIX.
De reversione Comitis et vindicte deliberatione.	XX.
De destructione monasterii Burchardi.	XXI.
De legalis a Preposito ad Comitem missis pro Burchardo.	XXII.

De

D AUGUSTUS GUALTERO, ARCHIDIACONO.

Vita scripta ad amorem Dei bonis, imorem malis ingerendum:

b inverta ad claritatem capiti.

P

Supplicio afficiuntur Burchardus occisor Comitis,

Bertulfus Prepositus,

canis et turpe dejecti.

Guillelmus Iprensis et possessores ejus dejectus.

Mater B. Caroli quomodo amica Ludovici Regis.

- A** De furore Præpositi, et suorum, et nequitia legatorum. XXIII.
De conjuratione eorum, et quod Comit non potuit persuaderi.
XXIV.
De elemosyna Comitum, et oratione, ac interfectione. XXV.
Comparatio sceleris peridorum et sceleris Juuorum. XXVI.
Comendatio martiris Comitum. XXVII.
De morte Castilani et filiorum ejus et Gualteri. XXVIII.
Præpositales corpus ejus ablu decernunt tumulari. XXIX.
De contracto sanalo. XXX.
De populi veneratione et Præpositi obduratione. XXXI.
De sepultura corporis ejus. XXXII.
De obsidione Brugensium. XXXIII.
De fuga Isaac et lotebra ejus. XXXIV.
De vulgatione ejus, et monachatu, et captione, et interitu. XXXV.
De obsidione auela, et munitione irrupta. XXXVI.
De effugio Præpositi et latibulis ipsius. XXXVII.
De prodicione ejus et morte. XXXVIII.
De pugna Guidonis et amborum irrisione. XXXIX.
De fuga Burchardi, et marculo in mari. XL.
De prodicione ipsius. XLI.
De comprehensione ejus et potibulo et morte. XLII.
De perturbatione post mortem Comitum et pace. XLIII.
De adventu Regis et ordinatione Comitatus. XLIV.
De impedimentis regie dispositioni obstantibus, et Comitum processibus. XLV.
Brugensium delictum, et miraculum in alimentis, et Ecclesie purgatio. XLVI.
De miraculo in corpore Comitum ostenso, et eo lumbulato. XLVII.
De expeditione regali, et traditione Apensi. XLVIII.
Guillelmus capitulum Apra incendit, Flandria subigitur. XLIX.
De supplicio delictorum Brugensium. L.
De impetrate ingressu, et fuga. LI.
De Guillelmo Virovacensi, et fuga ejus. LII.
Conclusio libelli. LIII.

PARS I.

B Acta B. Caroli in juventute sub Flanbria comitibus Roberto Frisio, et Roberto juniore: iter Hierosolymitanum.

Anno itaque Verbi Incarnati mcccxxvii, Indictione v, sexto Nonas Martii, terra nostra parva sub lata, quiete turbata, debita honestate, extincta omni fere felicitate mortali: guerrarum, laborum, turpitudinum, et totius infelicitatis debestabile cepit exordium. Eodem enim ipsius anni die, in minus vita multorum vite periclitata: et ex minus indebita morte, multorum justo Dei judicio mortes delictis terribili quadam generatione sunt propagata. Tunc namque secundum Prophetam in mentem reddi iniquitas patrum nostrorum in conspectu Domini, et antiqua peccata nostra nova cooperuit ultione feriri: ut, in ejus manu post Deum haecenus constituerat salus populi: eo de medio sublato, manifeste daretur intelligi, quod divini jam in publicum prodiret censura iudicii, quæ prius latuerat in occulto præscientia Dei. Ipso enim die in plurimorum perniciem execrabili quorundam scribere interfectus est Brugis in ecclesia S. Donatini Carolus Comes Flandriæ, filius a Canuti Martyris, Regis quondam h Dacie, et Adela Regine: quam postea duxit uxorem Rogerius Dux Apulia. Ut autem interfectionis ejus occasione, et celestis vindictæ animadversionem, in mortis ejus auctores terribiliter exertam, evidentius possimus ostendere, narrationem nostræ exordium paullo superius libet repetere.

Pater ergo ipsius Rex prædictus, postquam suorum perfidia, in ea, ad quam timore mortis confugerat, e percussis est recessit, Domino per eum operante signa et prodigia, inter Martyres computatus apud Baens, ex tunc et haecenus in magna veneratione est habitus. Regna vero cum hoc filio suo parvulone patrem suum d Robertum, strenuissimum e Marchionem, f Roberti quondam Francorum Regis ex filia g Adela nepotem, cognomento h Frisiam, et matrem nobilissimam Gertrudem clara i Saxonia stirpe progenitam, in Flandriam reversa: ibique aliquanto tempore morata, memorato Duci k Rogerio a parentibus est nupti data. Cui et filium nomen l Guillelmum peperit, qui patri defuncto in Ducatum successit, et honorem acceptum, morum ingenuitate ac strenuitate, multipliciter nobilitavit. Sed ambo unius sui germani exitu, primum quidem inconsolabiliter dolere, deinde etiam ipso cupit lo-

taliter languere. Qui ut se periclitari cognovit, m D Salernitarum Archiepiscopum et Trojanum Episcopum advocavit, atque quod antea, dum incolomis esset, fecerat, eorum quoque testimonio desiderans confirmari, quicquid mobilium vel immobilium in terra possidere videbatur, beato Apostolorum Principi Petro, ejusque Vicario sanctissimo Papa n Honorio, ex ejus ore sacro hoc ipsum frequenter audivi, jure perpetuo possidendum delegavit, ac deinde in confessione Domini ab hac luce o migravit.

5 Hic autem noster Carolus annis paucis transactis adultus, postquam militiæ cingulum acceperat, p Hierusalem sanctam, sepulchrum Dominicum visitaturus, devotus adivit: ibique adversum Paganos fidei nostræ inimicos arma ferens, Christo Domino aliquanto tempore strenue militavit, et ei, cui præ omnibus serviendum esse prudenter advertelat, suorum primitias laborum et actuum dedicavit: mox divina ordinante dispositione, ad avunculum suum Robertum q juniorem Marchionem, in Flandriam revertitur, et ab illo eo, quo talem juvenem decebat, honore suscipitur.

6 Cujus gloriosi Principis quia mentionem nunc incidenter fecimus, operæ pretium videtur esse, ut quadam ejus virtutum insignia vel breviter commemoramus. Hic est enim Robertus ille Comes inclytus, superioris Roberti Frisonis filius, qui audito illo sancti et omnium Sanctorum memoria recolendi r Claromontensis Concilii decreto: de venerabili scilicet Dominice Passionis et Resurrectionis loco a Paganorum manibus eruento, et Christiane fidei vindicando: continuo uxorem et liberos, postremo cuncta quæ in mundo possidebat, Christi Domini servitio postponenda, Evangelice doctus judicavit, et Crucis ejus in humeris bajulando insignia, ac ipsius etiam corporalia quæ poterat sequendo vestigia, illud Apostolicæ Sedis mandatum tota fidei adimplere constantia, cum s aliis quos eadem inspiraverat gratia, lauditer properavit. In qua expeditione, et urbium terrarum illius, præsertim t Antiochiæ et sanctæ u Hierusalem expugnatione, innumera fortitudinis et probitatis suæ præclara dedit indicia: quorum nonnulla illa, quæ de gestis Francorum Hierusalem pro Christo expugnantium scripta est, comprehendit historia. Ex qua ad hunc ejus hoc solum hic satis est commemorari, quod ob invincibilem animi constantiam ab ipsis quoque Arabibus ac Turcis x Georgii filius scribitur appellatus.

7 Igitur incredulis nationibus manu Domini valida debellatis, et in sancta civitate Arnulfo Patriarchatus honore, Godefrido Duce regni dialemate sublimatis, y Domino prosperante in propria remeavit, et terram suam reliqua vite suæ tempore magna insignis modestia feliciter gubernavit.

a Faltur S. Canutus Rex Dacie Martyr, 10 Julii, quo occisus est: ad quem ibidem varia ejus Acta habentur. Ex hujus S. Canuti patre Friso, filius, ducem Regis Dacie, natus est S. Canutus laudatus Rex Danorum et Dux Slesvicensis, occisus 7 Junii, quo die ejus gesta illustramus — h Dorian pro Italia pugnare voluisse omnes istos temporis auctores. Petrus Abbas Cellensis lib. 8 cap. 19, quæ est ad Archiepiscopum Landensem. Vestra Dacia remota est a nostra Francia, et mox — Species III una et in Dacia et in Francia. — v Anno Christi 1086, in civitate Orlinda, sive Orlensia, in ecclesia S. Albani Martyris Britannici, cui 22 Junii sacre est. — d Invasit Robertus Comitatus anno 1072, de cujus genealogia et repleto et Comitatu plura a Galberto profertur, ann. 103 et seq. — e Comitatus Flandriæ, olim Marchionis dabantur, quod hactenus regni Francie accidit prodigium. — f Hic est Robertus filius Hugonis Capeti, cui anno 927 defuncto successit et erat usque ad annum 1031 — g Adela nupta est Baldovino Pio, sive Insulensi anno 1027, et eo mortuo Sanctimonialis factus fuit in monasterio M. s. m. n. s. prope Ipsas a se fundato, ibidem anno 1079 defuncto. Ab hac vita sua inter S. Caroli appellata est Idela. — h Friso, sive Frisius cognominatur, quod propter Hollandiam eo tempore adhuc ab nomine Frisiorum continetur. Zelanda, et hinc vicina dicitur quatuor Ambacorum, nunc Flandriæ adjuncta, quæ loco a patre suo acceptum, hinc a Casimiro Henrico anno 1057 data: uti tradit ad eundem M. s. m. n. s. Galbertus ann. 110 Robertum Consulem quatuordecim illa appellat. — i Viduum Florentis Comitum Hollandiæ ducit anno 1063, et inter principum sui Theodoricus factus, Hollandi

m
ab hujus filio
donatæ Sedi
Apostolicæ:

n

o

p
juventis milita
in Terra
sancta:

q
redit in
Flandriam:

CAP. III
ad consobri
num Robertum
Comitem,
E

r

s

t

u
viam strenuam
in expu
gatione
Antiochiæ et
Hierusalem:

x

CAP. IV.
f

y

S. Canutus
secutus, et
proator,

Dacia pro
Dania.

Robertus

Marchio
Fris. Friv

Adela nupta
Baldovino Pio.

R. s. m. n. s. cur
in Dacia
Frisio sive
Frisius

Gertrudis
ap. et

CAP. I.
Carolus
Comes 2
Martii anno
1127 octavo,

Ps. 108. 14

a
b
filius S. Canuti
Comitis
Dacie:

C

CAP. II.
quo occiso

c
fecit ad
avunculum Robertum
Frisionem
Comitem
Flandriæ,

d

e f

g h

i

a matre Adela,

k

l

dein nupta
Rogerio Duci
Apulia,

A *Hollandis Frisilque præfuit, ut vel ideo alius videatur cognomen Frisi acquisivisse. Incipit Gertrudis filia Hermann, sive Heymann, Ducis Saxonum, quem Agidius Leodius Avex vallis monachus Bernardum appellat. Mortuus est Gertrudis anno 1113, Furnis sepulta. — k Rogerius filius Roberti Guiscardi Normanni, felix expeditione contra Saracenos notissimus. Roberti tubum refert Baronius ad annum 1085, alii citius, scilicet Parisius. At dicto anno 1085 mense Octobris præfuit Rogerium indicat obitum facta Ecclesie Salernitanæ S. Sophiæ. Apud Ughellum tomo 7 Italia sacra in S. Alphano Archiepiscopo Salernitano. Mortuum esse Rogerium anno 1114 tradit ex Petro Duce Baronius num. 15. — l Guilielmus Dux Apulie et Calabriae creatus a Paschale II et Gelasio II. Consulendus Baronius vel annum 1111 et 1118. — m Is est Romualdus ordinatus an. 1121 mense Septembris, mortuus an. 1136 21 Januarii. de quo plura Ughellus. — n Honorius II consecratus anno 1123 24 Decemb. mortuus 1130 16 Februarii. Hunc discat Lector, quare Papi Rogerio Sicilia Comiti initio negavit Italiam Ducis Apulie. — o 26 Julii eodem anno 1127, quo S. Cuvatus erat occisus. Consule Falconem Berenianum in suo Chronico. — p Postquam hæc anno 1099, intercepta fuit: hinc illi, Comitis postea constituto, regnum Hierosolymitanum obtulit Iradit Guibertus ann. 9. — q Junior dictus, quia cum patre 17 circiter annos vixit Flandriam, ad hoc anno 1093 mortuus, solus præfuit. — r Habitum id concilium est anno 1095 mense Novembri, insigante R. Petro Kremita. — s Primus in Guilielmo Tyrone lib. 1 cap. 17 refertur Hugo Magnus, frater Philippi Regis Francorum, secundus Robertus Comes Flandrensi. — octavus Godofridus Dux Ballionum. Roberti iter describitur lib. 2 cap. 16 et princeps, ut etiam apud Tudebiam alioque hugo et alii scriptores. — t Cuius est Antiochia an. 1098, 3 Junii, cuius introitus inter primos ascendisse Dominum Flandrensi Comitem et D. Tancredum, quorum doctrina ceteri regebantur, scribit Tyrone lib. 1 cap. 21. — u Eximpugnat est Hierosolyma an. 1099, 15 Julii, feria 6, hora 9. Tyrone lib. 8 cap. 18. Ingressi sane statim post Ducem Godofridum sunt Flandrensi Comes et Dux Normannorum. Hinc Robertus Hierosolymitanus cognominatur. — x Tudebodus lib. 4 refert pugnam cum Turcis intam, præstantibus Duce Godofrido, et Flandrensi Comite Roberti et Hugone Magno, quando illis ex caelo duces fuerunt SS. Georgius, Theodorus et Iacobi, et terræ Turci ceperunt fugam ut vel hinc patuit dicti ab his S. Georgii filius, quod etiam notatur in MS. Chronico monasterii S. Andree ubi ipso tradit. — y Tyrone lib. 9 cap. 13. His ita gestis Deo amabilibus, Deoque devoti Principes, Domini Normannorum et Flandrensi Comites, consummato feliciter assumptæ sibi peregrinationis itinerario ad propria redire disponent.*

PARS II.

A Balduino Comite, Flandriæ oblata B. Carolo: ejusque susceptio.

Post prælibatam autem Caroli nostri susceptionem brevi tempore evoluta, in Francia apud urbem Meldorum paucis diebus a ægrotans obiit, et in monasterio L. Vedasti, civitate Atrebatum magno cum luctu universorum sepultus, filium suum, quem ex nobilissima conjuge sua B. Clementia suscepit, Balduinum adolescentulum heredem reliquit. Qui non multo post a Rege et Ludovico munus militaris, et paternæ hereditatis donum adeptus, Domini Caroli præcipue consilii usus, et institutionibus instructus, ad tantam fortitudinis et strenuitatis eminentiam in brevi exerevit, ut omnibus probitatem ejus attendentibus appareret mirabilis, et finitimis quibusque non solum Comitibus ac Ducibus, sed ipsis quoque Regibus omnino fieret formidabilis. Cujus sicut virtus supra modum ætatis ejus subitanei incrementis egressa: sic occulta Dei dispositione acceptis ejus obviante, diu durare non potuit. Eo enim tempore d. Guillelmum exheredatam, filium scilicet et Roberti Comitis, filii Guillelmi Regis Anglorum, cognomento Pileati (quem volebat Robertum ex Mathilde Regina præfati Roberti Frisonis germana, sicut et fratres ejus Guillelmum et Henricum genuerat, quemque idem frater ejus Henricus Rex Anglorum captivum tenebat) ipsum, nequum, Guillelmum adolescentem in sui tutelam paternam suscepit, et armis ejus militatibus instruxerat. Et, quia ei hereditatem suam Normanniam, patrum ipsius, qui eam post patris ipsius captivum obtinuerat, totis renitente viribus restituere proposuerat, gravibus eam et erroribus incursumque infestabat. Cujus jam partem magnam eum oppidis et munitionibus sibi subegerat: reliquam tere omnem, ipso Rege Henrico nec armorum fortitudine, nec opum amplitudine defendere valente, gladii sui tam in modum contremiscere cogebat. Sed vere, ut ait Propheta, Non est forti-

tudo, non est consilium contra Deum: vere solus Deus potens est, qui omnium potentiam quando vult, et quemodo vult, adhibere potens est.

9 Cum enim tanta ægeret, et multo majora dispo-neret, sento ipsius, ut aiunt, metu adversi ejusdam militis fronti ejus eliso, et ex ipsa illusione modico in eo, quo salutiferum Crucis signum imprimi consueverat, loco, tumore oborto, totum illud tantæ potestatis, quod quasi in montem magnum tam cito excreverat, culmen citius detinuit, et sicut fumus ad modicum pares evanuit. Nam medicorum cura quotidie in pejus proficiente agrotare cepit, et tandem in villa f. Rosilarii monachatus habitum summa cum devotione, humilique supplicatione adeptus, cum illo, quo circiter decem mensibus fatigatus fuerat languore, anno Domini MCXV. Kal. Julii vita deferit, et ad g. monasterium S. Bertini delatus, cum immenso omnium Procerum terre fletu et miserabili planctu, ante altare sanctæ Crucis tertio decimo Kal. ejusdem mensis sepulturus accepit.

10 Veromaten, quamvis matre sua cum quibusdam aliis assentientibus ob amorem h. Guillelmi filii Comitis i. Ph. lippii, filii præfati Roberti Frisonis (qui neptem ipsius Comitisæ uxorem k. duxerat, quemque ipsa filio succedere maxime optabat) plurimum renitente, antequam ab hac luce migraret, hunc virum gloriosum, de quo agere proposueramus, Carolum, ejus proletem prius et industriam in multis saepe probaverat, sibi ipse i. intulerat, eique rerum omnium summam regendam ac disponendam traderat: cui etiam prius nobilem puellam Margaretam; m. Rainaldi Comitis Claromontensis filiam, matrimonio copulaverat, et n. Comitatu Andavianensem cum castello o. Lucensi donaverat. Quæ omnia non tam illius juvenis, quam superni Judicis testimoniis gesta ordinatione: qui juvenilis animi et maturis consiliis munus idonei voluntatem, quo voluit, occulta sua inclinauit inspiratione. Scriptum quippe est, Cor Regis in manu Domini, et quo voluerit inclinat illud. Nisi enim hæc ita fieri Divini decretum arbitrii ordinasset, nequaquam apud illum talem animum unius dilectio, trium et hoc matris et consobrii ac consobrine amoris præponderasset. Quod etiam consequentium signis eventuum evidenter declaratum est. Nam quis, ego, tantos belliarum fluctus procellarum, contra eum enormiter exaltatos, tanta velocitate deiecit, nisi qui hujus hominis ministerio ad tempus tranquillitati providere voluit eorum quos fecit? Unde Psalmista, Statuit procellam ejus in auram et siluerunt fluctus ejus.

a. Præterea auctor dissimulat necesse tanti viri occasionem, scilicet quod in bello Normannico, de quo mox agitur adversus Anglos dimicant, ad urbem Meldensem ad Matronam fluvium ex equo lapsus, oppressusque tertio post die decessit. Annus mortis 1111 tribuitur Meris, ad diplomam anno sequenti 1112 ab eo signatum ostendit Merisius. Cuius de sigillis Comitum Flandria pag. 9 eoque anno obisse statuit qui adhuc anno Balduinus filius signavit diplomam pro monasterio Merisius in Artesia apud Meris in Notitia Ecclesiarum Belgicæ cap. 128. b. Clementia erat filia Guillelmi et soror Stephani Principis Burgundie, soror item Guislonis Archiepiscopi Viennensis anno 1114 creatus Pontifex Romani, assumptis Gulielm. et nomine et hic est Ludovicus VI. Grossus cognominatus, Balduini consobrinus, natus matre Bertha, soror alteram jam dicta Roberti Hierosolymitanus et matris Caroli Comitis Francie an. 1108 ad 1137. d. Hic est Guillelmus Normannus, quæ eade S. Caroli fortis est Comes Flandrie. e. Robertus secundogenitus Guillelmi Conqueritoris Regis Angliæ, in Septembris anni 1087 mortui, ab eo Normanniam obtinuit, et una cum Comite Flandrie et filius Antiochum et Hierosolymum expugnare. Interim frater amore Guillelmo filio Rege Angliæ alioque liberis 2 Augusti anno 1100 vita functo, regnum Angliæ invenit fratrem ultimum Henricus I. f. Iste Assumptus h. Maria coronatus, qui adhuc anno Robertus in Normanniam reverens, regnum Angliæ, ubi uti seniori delatum, frustra repetit, et anno 1106 in prælum rictus et captus est, et sequenti anno multis precibus, mittere anno 1134 extortus. Quæ apud Mathæum Parisium alioque leguntur. — g. Oppidum satia amorum, Flandrie in divione Iprens versus Brugis, aliquibus Italicum dictum, Carolus Calio Roslar in terra Menapiorum Flandriæ Rosilarii, Galles Roulers. — h. In orbe Audomercen situm. i. In altera vita Wilhelms Iprensis dicitur, et ipse in diplomatibus apud Flandrum in Genealogia Flandrica pag. 117 ac Wilhelmu de Ipra, et Wilhelmu

Arctone
Gualtero
Archidisco-
no.
Cap. VI.

Irdis.

?

anno 1119
mortuus:
?

Cap VII.

h

?

h

postea Otto
Guillelmo
Irensi
Carolus sub-
stituit
Flandrie
Comes

E

?

m

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

A Wilhelmum filium Philippi Comitis appellat, a Suegio aliquo hostardus, spiritus et nobis cognominatur. Mater Ignotus, quoniam lanas capere, dum viveret, non cessaret dicitur a Galberto una, 77. Que si Marchionis legisset, non tanto contra dixisset legitimo: cum matrimonio propositum fuisse — i. He postum Philippi Comes Irensis aut Loensis dicitur, et lo que virum sui possessionis appellat apud Uredum in Probationibus ad Genealogiam Flandriarum pag. 136. Est lo in agro Furnensi ubi dicitur Abbat, cui varia ad eum donata indicat diplomata ipsius apud Mosanum in Scriptorio Ecclesiarum Ardu cap. 114. — k He filio Roberto Loensis ex eo matrimonio proposita cylinus supra. — l Hunc illa adhuc vivo anno 1117 subseruit Capulus consanguineus et successor Comitis Baldouini, Ita Uredum in Sigillis Comitum Flandriarum pag. 10. m Rotbaldus natus est patre Hugone Comite Claramontensi, et matre Margrita, cui sorores sex fuerunt, ex his Felicia nupta Sancti Regi Aragonia, Adela uxor Henrici Comitis Episcopi Lantunensis, alipolus S. Narberti, in fandoia MS. restauratus Henricus Lantunensis agit Andreas pagenus lib. 2 Genealogia famulit Castellorensis cap. 6. theus lib. 2 Probationibus, ubi Carolus pariter lib. 2 Flandriensium Comites appellatur. — u Furant ante Comites Ambianenses hugeramus episcopus filius Thómas, Codicicenses dicit. Sed quid hic ubi vereturum ratum exist a Ludovico Rege deprelus, odio cruciatus in fi. Cuiusdam arripit fili, ut infra dicitur in Castum Eheres a Baldouino Comite donatum fuisse Carolo Gmschreino suo anno 1115, legimus in Auctario ad Chronicon hostum MS. Sigeberti Gemblacensis ad annum 1163 deducto. Et licet, sic Ehera in eadem cum Ambiano Picardis exera Arduum ad amara cognominem, qui prope Verbiata Sommonis mactetur, Alberti nomen nuper inditum in otium Itali Couclum, qui inde Marchionis titulum habuerat.

PARS III.

B. Caroli animus generosus, in malos severus in bonos et miseros benevolus, maxime tempore fanis.

1.

Cap. VIII.

a
Bello impellitur a Duce
Lorantensi,

b
Comite Montensis, Rege
Francie,

c
et Comite
S. Pauli:

Cap. IX.
Dum prote-
ctione victor,

Ps. 72. 10

Psal. 72. 6.
cogit adversa-
rios pacem
petere;

oppido & reci-
pit:

d

chesmodum, et e Bergium, f Ariam, et S. Venan- tium ei g guerpire concta est Et que prius per guerram disposuerat aliena injuste obtinere, suis magna ex parte amissis, reliquo contenta didicit pace gaudere. Ipse tamen ei, sicut omnibus fidem integram conservavit, et cum omni honore eam deinceps et humanitate tractavit.

14 Hugone vero in sua protervia perseverante, S. Pauli castrum postmodum sibi traditum destruxit, et munitiones omnes in planitiem redegit, et ipsum in posterum quietius degere, et agricultura, quam prius circumquaque debacchando inhibuerat, operam dare invitum coegit. Sed postea, ut dicunt, necessitate in voluntatem commutata, hic ipsum visus est libenter amplecti, et quandiu idem Princeps advixit, commodius arbitratus est pacis securitate gratulari, quam rapinarum et incendiorum jacturis turbare et turbari.

h 15 Gualterum quoque Hesdini Comitem, consueti fatuitate et vecordia, etiam ipsum rebellionem parare, et cum Hugone conspirare deprehensum, non solum castrum, sed et patria expulsi, et alium ei i successorem statuit. Verum, ultimo vite sue anno ejus misertus, redditus aliquos competentes ei concessit, ad sustentationem necessariam victus. Comitem quoque Montensem, et Thomam Comitem k Codicicensem, partes nostras pro viribus inquietare consuetos, tanta strenuitate perdomuit, ut non tantum ab injuriis abis inferendis temperarent, sed et sola fortuna illatas, vellent nollent, quieti tolerarent. Sic ergo universa perturbatione guerrarum auxilio Dei sedata, in conspectu ejus sinit terra.

16 Qua pacis tranquillitate potitus, qualem se quantumque exhibuerit, verbis explicare nequaquam sufficio. Deo namque devotus, cunctis servis ejus, Ecclesiarum videlicet Prelatis, et quibuscumque Religiosis, omni se humilitate substernebat, et eorum mandatis reverenter obediens, correptiones, quibus cum pro loco et tempore redarguendum arbitrabatur, patienter et humiliter sustinebat, et emendationem in posterum et cautelam tota cum mansuetudine promittebat. Quod idcirco in ejus moribus magis nobis laudabile videtur, quia hoc in aliis non solum hujus mundi, verum etiam Ecclesiasticæ dignitatis primoribus, raro et difficile invenitur. Quorum plerique postquam alienus vel modicus fuerint potestatis cultus adepti, et a subjectis quibuslibet ineperint honorari, naturalis mox conditionis et propriæ fragilitatis oblii, et quasi quodam fastigio vanitatis elati, ceteros despiciunt, quos natura sibi ordine recales minime recognoscunt. Sapientiores se et probiores omnibus credunt, quos dignitatis sorte praeceant. Qui dum mundi voluptatibus dediti, vitiis sordibus inquinantur; et superbia tumoribus inflati, inaniter elevantur; reprehensionibus quorumlibet corrigi omnino dedignantur; quibus etiam frequenter asperantur magis quam emendantur. Sicque, dum nec Deum nec homines metuant, velut equi effrenes in vitia per praeceps ruunt. Et ut qui in sordibus sunt, secundum Scripturam, amplius sordescant, tremendo omnipotentis agitur iudicio, ut non solum vis, quæ reprimat, desit correctio, sed et plerumque, quæ vitia nutrat, adsit adulatio: dum videlicet subditi, quæ ab ipsis perperam aguntur, non solum non reprehendant; verum etiam, ut laudetur peccator in desideriis animæ suæ, laudent sepe placendi studio, quæ rectitudinis zelo vituperare debuerunt. Unde et Ezechiel dictum est, Linguam tuam adhaerescere faciam palato tuo, et eris mutus, nec quasi vir oburgans, quia domus exasperans es. Et per Prophetam: Popule meus qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt.

17 Verum hic noster Marchio venerabilis Carolus

Cap. XI
lus

e f
g

castrum
S. Pauli
destruit:

h
Comitem
Hesdini pellit:

k
Comites
Montensem et
Codicicensem
donat:

Cap. x
reverens erga
vires Eccle-
siasticos et
Religiosos,
ab eis se admo-
neri permittit:

F

Apoc. 22. 11

Ezech. 3. 26

Esai. 3. 11

A lus suis correptoribus mansuetum se et humilem exhibebat, et frequenter etiam gratias agebat; et ut auxilium ei divinum, quomodo id quod dicebant operaretur, suis precibus impetrarent, devota supplicatione petebat. In quo nimirum non tam hominibus quam Deo, cujus ipsi legatione funguntur, se obtemperare ac deferre arbitrabatur: sciens et prudenter advertens, quod ipsius ore Veritatis in Evangelio dictum est: Qui vos audit, me audit; et qui vos recipit, me recipit. Ecclesias etiam et suae potestatis homines, secundum pravam aliorum Principum consuetudinem, exactionibus quibuslibet non solum non gravabat, sed publicis etiam utilitatibus intendente providendo multipliciter relevabat, omnibusque in commune pii more patris sollicite providebat.

18 Quod sane vel per hoc probari potest, quia cum illis multibus annis ante mortem ipsius praeteritis, terrae sterilitas et messium raritas magnam alimentorum penuriam induxisset; ipse agricolis suorum reddituum, unde ipse vivere et familiam suam alere debebat, magnam partem misericorditer condonavit: et non tantum superfluas, sed et plerumque necessarias cervisiarum confectiones et potationes prorsus ad tempus interdicendo, et parcitatis modum immoderatis imponendo, necessarium universis vitae sustentationem paternam sollicitudine prudenter procreavit. Decevit etiam, ut quicunque venalem faceret panem non unum, ut fieri solebat, sed duos quamlibet parvos singulis nummis distraheret, ut pauperi cuius nummum forte non habenti, vel oholo ementi facultas suppeteret.

19 Quid, ora, faceret de maximis, qui tantopere providebat de minimis? Tempore quo, quia multos esse videbat egenos, per singulas curtes suas, quas multas habebat, eos deputavit centenos, et de suo quotidianam eis et peme administrari imperavit. Præterea in quacunque urbe, oppido, vel villa esset, immiseri quotidie ad eum confluebant: quibus ille alimenta, nummos, et vestimenta propriis præcipue manibus distribuebat: adeo ut apud Yperam uno die septem millia octingentos panes eum erogasse, ipsorum qui affuerunt memoria prodiderit. Neminem enim frustratum a se recedere patiebatur, vestesque etiam, quibus pretiosis admodum utebatur, sibi detractas eis frequenter largiebatur. Audierat enim Evangelicum illud, Benti misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et illud: Quod mihi ex minimis meis fecistis mihi fecistis. Quorum miseris ita afflictebatur, ut, cum eos in aliquo vexari vel affligi videret, ex totis eis visceribus condoleret, implens et ipse pro modo suo quod Apostolus ait de seipso: Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror? Ne autem in his omnibus quasi de tanta liberalitatis excellentia pro singularitate notabilis censeretur, abus quoque ad ipsum pietatis opus non solum exemplo, sed etiam exhortationis verbo crebro invitabat. Aiebat enim tantam re quæ fieri comparandi opportunitatem piissidelium mentibus prorsus nequaquam esse negligendam: sed ideo ad præ ens in benedictione seminandum, ut de benedictione in futuro metant vitam æternam.

a Est ex Godefrido Barisuto, seu Junior, Comes Lorinensis, cui Henricus IX Imperator, Henrico Lombardum ob rebellionem cepit et exarctavit, Innocentium Arabiam et inferiora Euthraciam itaque Marchiamque, Antiochiam anno 1116 donavit. Martius est anno 1119 et diffignem cepit, relictis ex illa parte coniuge quaque liberis. b Est hoc Comes Montanus, Hannonia, Baldinus 12, Baldinus Hierusalmitano et Ida natus, cui debetur Flandria, ut nepoti Baldino 14, Comes Flandrie. — c Hugo Galatena in prædicto MS Auctario Superbe et castro Lucres anno 1113 pulsus, quod datum B. Carolo dicitur, cum anno 1117 Flandriam capitis et mercedis vastaret, obsedit castri S. Pauli Baldinus Comes, sed Eustathius Comes Bolonia mediante reconciliatus est. Post obitum B. Caroli subscriptum diplomati, quo Gulielmus Nordmannus Audomaropoli 17 Aprilis suscepit, ad Gulbertum transl. 107 consuetudines archiepiscopatus apud Thernum in Genealogia familia Bethuaniensis lib. 2 Probationum pag. 21. Ipud Gulbertum num. 151.

adhæret Theoderico contra Normannum 30 Martii anni 1128. At teste Anselmo Grimbaensi in Chronico, anno 1131 oppidum et ecclesiam S. Nicharii in pago Pottivo combussit. Inferius quod Campus-Avenae aut Catalana cognominetur, Junius Lerrinus in Vita B. Caroli scribit, numerum ad eum pervenisse ex Hannonia, in arce Avenania plurimos prædones sedem illisse sub Hugone Comite arcis hærede, quoniam artem B. Pauli vulgo nuncupabant etc. Est Avesna, sive Avesna, oppidum Hannonia in confinio Picardie, sed quod ad B. Carolum, cum nihil domum haberet in Hannonia? Agitur hic de Lano S. Pauli, Arserit dicitur subgreca oppido, quod Avelato octo milibus, sive Audomaropoli distat. — d Dilectanda, Dilectanda et Dilectanda, nunc possum Dilectanda, Ipsum inter et Avenarium. — e Borgia alius et Borgia, vulgo B. rga S. Winoc, nota prope Dankeverum civitas. — f Aria multissima Arserit oppidum hand præval Lano fluvio, cui in Flandria vicina adiacet Fano S. Arnanth. — g Guerpire, seu Werpire, e Trantouen vocem Werpen, id est, projicere derivatum, quod præ festis justitiamque transferitur et abducitur: ubi terra feudalibus legitime vendita et gærupa dicitur in titulis B. Berthæ a nobis in Adridus 43 Januarii editis. — h Ade plura apud Lexovium de Valis sermone lib. 2 cap. 23. — i Hædunum, sive Hædunum, antiquum hodiernæ Arserit oppidum, suos olim habuit comites. Et hic anno 1055 Walterus Comes, sive Anglus utus subscipit diplomati Comitis Ganesani apud Thernum in hoc familia. Item Ingelramus, sive Ingelramus, Comes Hædunensis Ecclesiam monasterium Aluensis a barbaris destitutam anno 1072 restauravit, et anno 1103 ratificavit donationes huius monasterii factas. Hunc avunculum Qualitæ asserit Baldinus Comes Flandrie in diplomate anno 1112 sigillato, reddidit et terram suam, ut supra rebellasse videntur. — j Anselmus Comes de Hædunum memorato ante pro Valomancensis diplomati Gulielmus Nordmanni anno 1127 subscipit, forsan ex patre Gultero substitutus. — k Godefridus, seu Godefridus, vulgo Gode, in agro Landinensi, olim præfatus ad Vespiscopos Remensis a Rege Chlodoveo donatus S. Remigii. In hoc Thomas a Ludovico Greco obediendus, ad mortem sanctissimus, Regique presentibus, Landinam deportatus, spiritum interitum, divine expers Eucharistia, exhalavit, humo perditissimus, hoc et humilis infelix, qui nec Clero timore Ecclesiæ utitur, nec populo aliquo humanitate peperit, omnia truciunt, omnia vastans. Quia utique eius scelera nesciunt Sogoris et Guido Abbas Augustinus tractata de nec Galdini Episcopi Landinensis. — l Iperum capitula 31 parte 2 ista huc referenda tradit. Erga Deum et viros ecclesiasticos ac Religiosos sic fuit humilis et devotus, ut saepe rogaret eos, quod cum tempore et loco de suis defectibus reprehenderet, et pro eo Deum exoraret. In curia sua Religiosorum, et Ecclesiarum cunctis primo semper expedit fecit, dicens: Quod hi, qui scelitio Dei mixigant, non desuerunt in curia Principum treri. Unde semel emittit, vel hunc Joannem Abbatem inzerchi curiam Comitis in die Epiphaniæ, cui Comes ait: Homine Abbas, quis pro vobis hodie curat magnam Missam hac sacra solemnitate in Ecclesia vestra? Abbas inquit: Domine sunt in monasterio centum monachi, unde poterit ali aliquo pro viro celebrari. Et Comes: Debetis in tanto festo in Collegio vestro cum psallentibus psallere, et cum prudentibus epulari, et monachos vestros retere, qui in Dei servitio laboraverunt. Nam ad hoc parvulus nostri vobis redditus assignaverunt. Domine, ad Abbas necessitas me cogit, non iudex quidam nos opprimat. Respoudit Comes: Successor huius mihi per charitatem, vel nuntium iudicari, nam meum est defendere, et vestram pro me Deum exorare. Et vocato milite, dixit ei: Per idem quam tener Baldinus Fratercessor meus, ait: Si plus de hoc audiero, faciam te tolli, sicut ille fecit Baldum viduam deprecantem. Sic miles depulsi, et Abbas relictus consolat. — m Anselmus Grimbaensis ad annum 1125 Alena aspernam sex hebdomadibus contrita et valde noxa. Famæ valida ubique, multus utriusque sexus pereuntibus.

PARS IV

Occasio adii in B. Carolum cunctati.

Verum, et secundum eundem Apostolum omnibus emma fieret, sicut humilis et mansuetus, sic superbis apparebat severus: illos videlicet agnita lenitate demulcens, istos leonina severitate deterrens. Quorum etiam illas, quibus pauperes opprimere consueverant, calumnias injustas, tanta rigore districtione coerceret, ut et secundum Prophetam egenos de manu peccatorum liberaret, et pravorum malitiam, ne cupia modum saviret, reverteret: ut, quam non temperabat amor justitiae, saltem reprimere timor vindictæ. Flandarum autem, maritimas Flandiarum partes inhabitantium, ind autem ante id temporis feritatem, humanum, posthabito Dei timore, assuetam crudeliter fundere sanguinem, nostra severitate coercuit. Signa quoque, quibus in sublimi levatis ad pugnas in id confederatos accerere, quoque ob insaniam numerum bellandi furentium a Barchas lingua illa vocare solebant, prorsus erigi veluit. Ab universis autem externis aut amabatur aut timebatur, ut in tanta effere multitudine gentis vix aliquis inveniretur, qui statutus ejus, publicam ob utilitatem promulgat, vel in minio contrarie tutum arbitretur.

21 Veritatis

D
UCCORR
ET ALTE
ARCHIDIA
CONO.

Guerpore.

Comitatus
Hedini.Cocleensis.
Comes.
12Pietus Comiti
crua Ecclesius
tuos et Reli
giosos.

F

cap. 12

1 Cor. 9 22

Sevens in
superbos,

Psal. 81 6

oppressores
pauperum,et barbaros
exaltatos

a

coram se
precibus
comendat:

Luc. 11 16

exactiones
minuit:

18

ob sterilitatem
redditus
agricolis
condonat:potationes
interdicit:prelimi panis
minuit:dipem pauc
ritus erogat:etiam propri
as res donat:Matth. 5 7
et 23 40

2 Cor. 11 20

anos excitat
ad opem
perhibendum.Godefridus
Dux BrabantieBaldus Comes
S. Pauli.

A 21 Veritatis autem et justitiæ quantus æmulator fuerit, hinc colligi potest, quod in promissis implendis efficacem, et in causarum meritis indagandis omnino se studebat exhibere sagacem. Nec ei in hoc deerat gratia Dei, quæ instructe, quæcumque tractanda essent negotia, mirabili subtilitatis acumine examinabat; et iniquitatem deprehendens et reprehendens, aequitatem vero exaltans et defendens justitiam in cunctis pro viribus exaltabat. In quibus omnibus hunc ordinem sapius observabat, ut, si quando Clerici vel monachi religiosi necessitate aliqua cogente, in curia ejus causas agere haberent, eorum ante alia et querelas audiret, et causas terminaret, et sic denique ad alia se tractanda converteret. Indignum namque prorsus et incongruum judicabat, ut qui lectioni vacare debent vel orationi, curiæ vel hujusmodi negotiorum immoventur actioni, juxta quod Apostolus ait: Nemo militans Deo, implicat se secularibus negotiis.

22 Cum ergo his et aliis multis vir inelytus pol-
leret virtutibus, quibus enumerandis vel explicandis non sufficit omne quod dicimus; bonis ejus studiis quanto amplius boni delectantur, tanto magis mali torquebantur: quippe cum ejus probitate, eorum quibus invadebant, vitam minui, et suos viderent et dolerent conatus impediri. Et quia in aliorum perniciem iniquitas eorum, timoris ipsius catenis impedita, non permittebatur pro voluntate grassari: ejus sibi videbantur salute periclitari, et quicquid alienis videbantur accrescere, suis commodis arbitrabantur deperrere. Quibus nimirum cupiditatis incitativis, et rapacitatis aculeis incitati, prius quidam invidere, demum oculis adversus eum odia exercevere, et sic denum distractionibus linguas laxantes, justitiam eamque dentibus lacerare cœperunt. In quo inarum patrum suorum iudeorum rite sequebantur vestigia, qui Dominum Salvatorem eodem persequi probantur malitia, quam tanto ante commemoravit Prophetæ, dicens in eorum personam: Circumvenimus justum, quoniam inutilis est nobis, et contrarius operibus nostris.

23 Erat illis temporibus Praepositus quidam Bragensis, Bertulfus nomine, Archiepiscopus et Cancellarius totius Flandrensis curiæ: qui cum immensas, ardentem sibi sociulo, congregasset divitias (quippe qui et ex paterna hereditate, et Principum, Caroli scilicet et antecessorum ejus, liberalitate, possessiones haberet amplissimas) ne quid temporalis ei deesse videretur prosperitatis; propinquorum, amicorum et hominum suorum, quos immensurabiles habebat, turba magna sibi obediens, vulmen adeptus est maxime potestatis. Quibus omnibus munus exituratus, in superbiæ miser est elevatus. Quod profecto, ut fidenter arbitror, gratia Dei protegente, ei nequaquam contigisset; si bona Dei creatura, ad viaticum hac in valle lacrymarum nobis concessa, humiliter uti, non autem ordine perverso, frui ne delectari voluisset. Extirpa, bone agricola, spinus de terra cordis tui, ut in eo, si non venteshium vel sexagesimum aut ut minus tricimum, afflrat fenetrum semen verbi tui. Exaudi me enim illo sapiente tuo deprecante te: Tantum victui meo tribus necessaria. Et sicut optat Patriarcha Jacob, panem edendum, et vestimentum quo operiar. Cum autem, ut ad propositum redeamus, omnibus istius mundi bonis florere locis hujus illius, divitiarum affluentia potentium, potentia vero perturavit ei et peperit superbiæ. Quæ elatus cetero, despiciendæ, et timore nimio inflatus jam sese non capiebat. Et quia, quales et domestici ejus, quos nimis carnaliter contra suam salutem infelix nutrebat et diligebat, dum prodiret quasi ex adipis iniquitas eorum,

eadem qua ipse peste laborare cœperunt. D

24 Accidit autem, ut quidam miles nobilis adversus alium nobilem in curia Comitum de breugarum infractione et placaretur, et ille, nota ei servilis conditionis objecta, eo quod consanguineam illius Praepositi, quæ ancilla Comitum esse diceretur, uxorem duxisset, respondere ut libero refutaret. Quamobrem omnis illa Praepositi cognatio etiam intolerabili adversus Comitem Carolum et militem illum exarsit ira. In omnes enim hæc redundare videbatur calumnia. Causa ergo hæc diu quidem ventilata, sed tandem tali est ratione terminata, ut illa, quæ notata fuerat matrona, dunderma d nobilium manu libertatem suam personaliter assensu Comitum eveniret, et querela Comitum in reliquam illam parentelam salva maneret. Hujus ergo calumniæ talis suspensio Domino Carolo prima fuisse visa est interfectionis occasio. Hinc namque gravissima contra eum cœperunt exerceere odia.

25 Serpens itaque ille antiquus, et humani generis inimicus, hanc suæ malitiæ exerceendæ opportunitatem speculatus, medium se malignantibus et superbientibus statim ingessit; et quia in ipsorum mentibus, qui se Regem gloriatur super universos filios superbiæ, sui thronum regni collocavit; alium eis, quo sapius irriterentur et deciderentur, laqueum callidus præparavit. Quidam enim e Burcharius nepos Praepositi illius, filius videlicet Lamberti fratris ejus, homo nimis elatus, et in oculis suis magnus adversus Thagmarum vicinum summa (qui in elemosynis pauperibus et præcipue monachis expendendis, magnum, ut ferebatur, studium habebat) et nepotem ejus Gualterium, graves, licet minimas ex causis ortas, exercebat invidias, et ex utraque parte cordes hominum faciebant non minimas. Sed cultor Dei Carolus treugarum conditiones ab eis sæpe pro potestate sibi a Domino commissa exigebat, et ad pacem etiam invitos crebro compellabat: in eorum studiis numero inveniri, quibus promittitur ipsa Veritate dicente: Beati pacifici, quoniam filii Dei vocantur.

26 Verum Praepositus et sui, qui sibi validiores et superbiore videbantur, ad tutelam alterius partis eum intendere suspicabantur: et quia male sibi comen hore mentis interius torquebantur, quod ad communem utilitatem facere laborabat, ad suam depressionem fieri querebantur. Itaque invidia stimulante venati, ira saciente exasperati et superbia instante elati, Thagmarum inopinatum, et gratia treugarum nihil adversi formidantem, ex improviso, fœdere pacis destructo, invadunt, et carce inferius irrupta, in superbiem eum munitionem anxie satis confugere compellant, virgulta succidunt, et cuncta in interioribus reperta dissipant, demoliantur, et pessundant. Quæ injuria Thagmarus accepta, querelam Comiti non injustam depromit, damnum sibi non sine contemptu illius illatum, seque graviter periclitatum exponit. Illi vero a Comite die et loco determinato in causam vocati, contemptum contemptui superaddere, quoniam vel per responsalem suam absentiam excusare, elegerunt.

27 Quam quidem injuriam vir prudens patienter dissimulavit, et eos interim expectare, et ad correctionem tanti excessus leniter adhuc invitare deliberavit. Qui cum postea Bragis Praepositum super omnibus his familiariter convenisset, et modeste satis, ut ei meris erat, corripisset, et ille tum ex sua quam suorum parte omnem emendationem in iracundiam spondisset, nihilominus neglexit, et nec ipse venit nec eos ad satisfactionem adduxit. Sed Comes iterum et iterum provocatus, licet in despectum sui omnia fieri non dubitaret, æquanimiter ferens, etiam tunc in contumaces justam deponere vindictam dissimulavit

CAP. XV
b
c

accepta nota
servituti
quasi per
calumniam
objecta con-
sanguinitas.

d

CAP. XVI

E

e
inter Burchar-
dum et potera
Praepositi et
Thagmarum
paci exortas
numeros.

CAPUT XVII

pacem con-
tuit:

Matth. 8 9

ob hostilem
irruptionem
Thagmarum
faciam,
R

invalentes in
his eventis:

g

CAPUT XVIII

contemptum
dissimulat:

animosus:

patienter
emendationem
expectat:

A simulavit, et emendationem iterum longanimitate expectavit.

Baccha

Treuze

Placitare.

a Baccha etiamnum lingua Belgica hanc dicitur, et est specula, pharus signum vel vas litorale, pro nocturno navium accessu. — b Treuze, induci seu fides temporaria hosti data. a Grecis posterioribus tripa, et tripa dicta. Germanis treuwe, fides. — c Placitare, id est discipulare, ligare, iudicio experiri. Ita Vossius lib. 3 de Vitus sermonum cap. 16, ubi hunc locum adducit. — d De utriusque famulatu controversia actum est § 4 et 5. — e Hinc acceptam occasionem fugendi Eleemosynarium B. Caroli fuisse supra dictum est.

PARS V

Publica lutorcinia e consilio Baronum a B. Carolo compressa.

CAPUT XIX.

Adversarii
superbia
lumescentibus.

Sed haec frustra. Etenim patientia ipsius abutentes, et ejus occasione in reliquum sibi iniquitatem promittentes, in deterius superbia impellente prolapsi sunt, et quos oportuerat priores erratus penitendo emendare et justam Domini sui iram vel sero satisfaciendo placare, culpas magis culpis accumulare, et excessus excessibus audacter statuunt exaggerare. Nam capti, cum in Franciam forte perrexisset, Comitis absentia (omnibus enim iniquitatis operariis semper gravis erat, et quasi carcer quidam intolerabilis, ejus praesentia) copiosam congregant et validam militum manum, et omnem fere incurstantes circa regionem, domosque infringentes, et mobilia quaeque diripientes, pauperes expoliant, et quosdam suspendunt, plerisque in ferro trucidant. Quod quia praeteritis temporibus fieri nequaquam consueverat, cunctis intolerabile nimis et crudele apparebat. Ab antiqua enim et Comitibus terre nostrae statutum, et hactenus quasi pro lege est observatum, ut quancumque inter quoslibet homines guerra emergeret, nemo in Flandria quidquam praedari, vel aliquem capere aut expoliare praesumeret.

et collecta
militum manu
vastantibus
omnes.

CAPUT XX.

convocat ipsos
Barones.

29 Igitur reverendus tutor patriae reversus, tantorum criminum atrocitate comperta, graviter indoluit. et quia in sancta pace, videlicet infra Septuagesimam, haec gesta fuerant, non tam suam quam Dei injuriam, ut dignum erat, ultum ire statuit. Verum quia quoniam modo id vindicari oporteret gestiebat, Barones suos, ut tertio Kal. Martii Ypram (ubi et ego ex ejus mandato, pro alio tamen negotio, praetens fui) convenirent, et quid opus esset facto ex sententia defuerent, invitavit, et universa eo quo facta fuerant ordine in auribus eorum explicavit; et ne se solum vindicare videretur, eorum de omnibus consilia flagitavit. Nec defuerunt, qui se a Brugen-sibus inique spoliatis, verberibusque et contumeliis affectos deplorarent, et justitiam ignominiae lacry-mosis questibus implorarent. Hi diversis diversa dicentibus, tandem in hoc omnium convenit sententia, ut Comes ipse partes illas praesentialiter visitaret, et quae gesta fuerant, visu et auditu certius exploraret; et sic pro modo culpae modum temperaret vindictae. Qui licet indignas eorum adversum se machinationes nequaquam penitus ignoraret; praesertim cum praedictus Burchardus jampridem dixisse acensaretur. Si quis Comitem occideret, quis cum vindicaret? ire tamen decrevit, et milites non paucos secum ire decrevit.

et eorum
sententia.CAPUT XXI.
cum ea domus
circumlocat.militum cum
Burchardi
domo.

30 Cum quibus in cratium profectus, cum domos diversas, res omnes direptas et dispersas vidisset, et ne minima quidem vitae subsidia pauperibus relictis cognoscere, hinc miserorum lacrymis, inde ingente sibi misericordiae compassione permotus, alte ingemuit, et ex viscerum medullis longa trahens suspiria, lacrymisque suffusus abortus mirabiliter doluit. Et primum quidem munus nemini ipsius Burchard, quam juxta habebat, quasi tanti mali seminarium et radicem incendit, evertit, et fouditus destruxit, ac demum tam de his quam de

Martini T. I.

aliis diligentius tractaturus Brugas eadem die, heu! I) numquam reversurus, perrexit. Sequenti die, scilicet Kalendas Martii, eo ibidem morante, et causas singulorum cum equitate more suo examinante, dies in vespem declinavit, et sol tam perversas pravorum hominum mentes veritatis lumine destitutas ostendens, eas quas suis radiis illustrare consueverat, mundi partes relinquens, illis spiritualem, his autem corporalem lucem subdixit, et filius tenebrarum opera tenebrarum faciendi opportunitatem optatam induxit: Qui enim male agit, odit lucem.

AUCTOR
GUALTERO
ARCHIDIA-
CONO
Brugas redit:I Martii res
gestas exami-
nat.

CAPUT XXII.

a

Superbia legationis
Præpositi

E

31 Tunc, ut ferunt, Præpositus a Guidonem de Stenfordo, et alios paucos qui familiares Comitis videbantur, sibi ascivit, eisque legationem suam injungens, ad aulam ejus quasi veniam pro nepotibus suis petituros misit. Et illi quidem quod jussi fuerant exequentes, Comitem statim adierunt, et hujusmodi apud eum, sicut aiunt, non tam pacem quam querelam deposuerunt: Sufficiat, inquit, Domine, magnanimitati vestre, Burchardi poena et ignominia iram vestram vos hactenus exaturare, sufficiat vobis repectaculum ejus ad ipsius et totius generis sui injuriam vos incendisse. Jam vestre motus iracundiae adversus eum frustra excitatos compescite, et juveni afflicto jam parentes, et nimis contumeliosis laessito nunc saltem sero ignoscite. Jam nunc, si placet; apud vos misericordiae locum inveniat, quem piena indebite illata satis superque contristat et cruciat. Sed et circa genus ipsius odii vestri et ire impetus refrenate, et quos graviter offendistis vel nunc sera satisfactione placate.

32 His responsum perpaucis ita reddidit Heros: Quid est quod me motibus meis tantopere asseritis indolisisse, et Burchardo vestro immerito injurias contumeliosas intulisse? Quid enim dignum tantis Burchardi excessibus rependi, si unam domunculam ejus, ipso nondum puni-to, incendi? Nonne multo magis iustitia exigebat, cum quae abstulit pauperibus ex integro restituere, et tantorum criminum in carne propria poenas luere? Quae ergo injuste rapuit, juste restituat, et conditionem sui generis agnoscat, et sic misericordiam, quam quaerit, inveniat. Nam quia ratione poterit indulgentiam obtinere, et rapinam pauperum retinere?

respondet:

restitutionem
negat:

33 His Præposito perlatis, quamvis hoc Comitis allegatione nihil iustus dici valeret, utpote quae et Legis et Evangelii mandatis congrueret; ille tamen, cum veritati debuisset ac rationi acquiescere, ex-citata mente magis coepit insanire, et suis motibus nunum exasperatus, et diabolico spiritu inflammatus, dira immurmurans, et graves minas spirans, stimulos suis currentibus et arma severentibus ministravit, et quos refrenare debuerat, suae aculeis iracundiae amplius incitavit. Auxit quoque furor em dementium, et dementiam forentium, quod praefati Legati non sinceriter sperunt, sed verba Comitis depravantes et superbia juvenum animos deterius exacerbantes, dixerunt quod nunquam misericordiam a Comite consequerentur, nisi servus ejus se esse omnes profiterentur.

CAPUT XXIII.

P
multaque et
fraudentium
responsum
referentibus
legatis.

a Stenfordia, antiquis Stenashorda et Stenashord, celebre in Castellana ditius montipium. hujus toparchia Wido seu Guido, subcepit dilectus B. Caroli Comitis pro monasterio Irensi anno 1123 in Notitia Wala cap. 135. Iur Guidonis dicitur infra annum 1140 ante Consequenti Hertolphi Praepositi et alius hujus appellatur a Gilberto nunc 25. 11 videtur Baaculus et hanc Guidonis uxor nati matre, Praepositi morte.

Stenfordia.

PARS VI

B. Caroli ultima pia opera. Cordes illata.

Illi ergo ex stultis iam iusam, Praeposito cum Legatis illis, ut qui totum faciebat ac si nihil facere videretur, corporaliter amoto, pestiferum consilium mox inierunt, et de morte Domini sui detestabili

CAPUT XXIV.

in necem ejus

A scelere tractare cœperunt. Diabolo autem consilia eorum aspirando præveniente et cooperando prosequente ac instigando provehente, in hanc tandem iniquitatis sententiam sex principes factionis eorum, videlicet Guelficus frater Præpositi, præfatus Burchardus, et alterius fratris ejus Roberti filius a Robertus, Guillelmus quoque Viroviacensis et b Ingras-nus Esnensis, et Isaac Præpositi consanguineus c conspirant, ut Comitem quam citius potuerint occidant, et illipsum perficiendum, et donec perficiatur celandum, fidei, ne dicam perfidiæ, pactione conjurant.

35 Et hæc quidem in nocte sunt gesta, ut puta non lucis, sed tenebrarum opera. Quæ omnia licet in occulto factitarentur, latere tamen non potuerunt. Nam rimusculis quorundam delatium, et ipsi quod de periculo ejus ageretur est nuntiatum. Illi autem ut hæc crederet nequaquam potuit persuaderi. Quippe quem conscientia sua non solum perperam hæc in causa quidquam gessisse non accusabat, verum etiam de rectitudinis opere veraciter justificabat. Quod nimirum justo et occulto Dei judicio actum fuisse facile crediderim : quatenus ejus meritis, nostris peccatis, eorum quoque criminibus nefandis exigentibus, illi palma, nobis tristitia, et illis perfidis iusta acceleraretur vindicta. Sic enim, ut credi pie fas est, et illum requie optata donari, et nos, quod indigni eramus, defensore et protectore orbari, et illos nefarios condigna oportuit poena multari. O mira in omnibus omnipotentis Dei dispensatio!

36 Nocte itaque illa exacta, cum gloriosus Princeps paulo diutius solito in stratu suo genuisset, surrexit, manus lavit, et sic ad opus misericordie more solito devotus properavit. Sic quippe vitam suam ordinaverat, ut omnibus diebus operum suorum initia Domino dedicaret : ut scilicet antequam ad Ecclesiam procederet, elemosynam propriis manibus pauperibus dispenseret. Quod etiam ob ingentem in Christum devotionem multis consueverat pedibus celebrare, ita ut neminem in hoc pietatis officio sibi pateretur ministrare : sed singula ferenda singulis deferens, singulatim singulorum manus suam osculabatur veneratione. Illic quoque religiose consuetudinis cunctis super adheverat, ut omni die quinque pauperes novis vestimentis indueret, et calcamentis. Quo elemosynæ sacrificio super sacre aram illi humiliter oblato, seipsum max victimam placentium superimpensurus ad ecclesiam, nullis comitatus militibus (quippe per hospitia et oratoria ubique dispersis) præcedit, et coram altari sanctæ Dei Genitricis Mariæ, quod in superiore parte ecclesiæ S. Donatiani constitutum erat, in orationem se prostravit. In quo loco cum genua frequenter flectendo diutius oraret, ne senectipsum attentius Domino commendaret, tandem prout se in pavimento proiecit, et septem Penitenciales Psalmos pro suorum ablatione perceptorum, libello suo apposito, supplices devotissime incepit.

37 Interim autem Clero, Capellanus ejus videlicet, Horas dei Primam et Tertiam more Ecclesiastico canente, cum oratione Dominica jam dicta illi præces Tertio, et ille quinquagesimum Psalmum, et ipsum quatuor penitentialium, tribus jam dictis, recitaret (nam ita orare consueverat, ut a circumstantibus audiri videret) magister fraudis, et ductor sceleris Burchardus, sex sibi spoliatus ex clienteli Præpositi et sua adjunctis, lateri ejus retro improvisus astitit, et modo cum gladio, ut caput feriendum porrigeret, prius leniter tenuit. Qui cum faciem elevato capite ad eum converteret, frontem illam reverentissimam, superhorum dejectricem, humilium erectricem, furibundus valido ictu percussit, et cerebrum

ejus in pavimentum excussit; complicitibus quoque ejus in hoc ipsum perpetrandum concurrentibus, et eum unanimiter, nequidquam tamen, cum primus ad mortem ejus sufficisset ictus, ferientibus, pluribus caput ejus vulneribus considerunt, et brachium ejus dextrum cum manu, quæ eadem hora pauperi mulieri elemosynam petenti annuum vel potius numeros porrexerat, et alios petituris porrigendos tenebat, fere amputaverunt.

38 Sed jam libet styllum a narrationis serie parumper declinare, et enormitatem tanti facinoris, ac facinorosorum illorum crudelissimam inhumanitatem pro modo nostro vel tenuiter considerare. O nefandissime Burcharde, quid fecisti? o insanissime Bertulfo, quid consensisti? O omnes acerbissimi hujus criminis complices et ministri, quid disposuistis, quid egistis, quid peregistis? Quem, quare, quando, ubi et quomodo occidistis? Certe Dominum vestrum, certe pro sua iustitia, certe in Quadragesima, certe in ecclesia, et hoc certe sine aliqua reverentia. Comparatur igitur si placet facinus vestrum facinori patrum vestrorum destabilium Judæorum. Illi nempe Dominum suum non tam manibus quam lingua extra portam civitatis occiderunt; quem tamen Dominum suum esse nequaquam cognoverunt. Si enim, ut Apostolus ait, cognovissent, nunquam Deum gloriæ crucifixissent. Vos autem, quem Dominum vestrum esse sine dubio cognovistis, in loco sancto, in tempore sancto, et lingua et manibus occidere non horruistis. Igitur scelus patrum vestrorum vestro scelere non solum adæquastis, sed etiam si dici fas est, superastis. Unde timendum vobis, et valide timendum est, ne quos supergressi videmini in culpa, illis quoque gravius cruciemini in poena. Quorum etiam exemplo locum et gentem congrue perdidistis, quia ne perderetis, tantum piaculum committere non timuistis. Et hæc quidem, nisi digne poeniteritis, initia sunt dolorum.

39 Sed jam ab his tristibus convertamur, et de Caroli nostri exitu felici, quæ facta sunt, et omni gaudio recedenda intueamur. Quem profecto si diligenti cum discretionem attendimus, cum Martyribus cum omnibus habere commune, ut salva eorum reverentia loquamur, non absurdo perpendimus. Nam ut scriptum est, Martyrem non tam facit poena, quam causa. Sed hujus rogo, ut ita dicam, martyri, quæ fuit causa nisi iustitia? Qui enim idcirco occisus est, quia in rectitudine non declinavit iniquitatis, pro testimonio atque decus est veritatis.

40 Et ut noveris enim hoc mortis periculum sita ab illis flagitiosissimis jam olim intentatum nequaquam prorsus ignorasse, et tamen iuste confidentia causæ non declinasse, in conventu Procerum Ypres tertio Kal. Martii, sicut prædictum est, congregatum, cum de hoc pessimo Burchardi proposito mentio facta fuisset, audi quod de bono thesauro conscientie margaritam (justus quippe ut leo confidit) protulerit. Ego, inquit, illo, et Deo protectore securus fho. Ubi etsi me forte occidi contigerit, pro iustitia certe occumbere non tam periculosum quam gloriosum erit. De vindicta vero Deus providebit. Ut autem coniecero possis hoc ipsum cum non transeunter vel leviter, sed prudenter dixisse, accipe quod ipse ab eo accepit. Cum supradictum eodem die ad vespertam Propositus Clericorum Regularium, in eodem loco commorantium, minus quorundam secularium sibi, superbia ipsorum impellente, intentatus inirexposuisset; meque quid super his facere deberet consulisset; communi consilio ad eum, utpote defensorem humilium, rem ipsam detulimus : et huiusmodi ab ore, imo ut post patuit, per os de conspectu ejus responsam accepimus. Quasentque, inquit, vobis minax intentent, certus sum quia quamdiu vixero, in nullo

D pluribus ictibus acceptis in capite,

et brachio dextro fere amputato,

CAPUT XXVI.

impulenda perfidia etiam

Indorum multum superante :

1 Cor. 2. 8

15

CAPUT XXVII.

Martyr cause ar,

August. in Psal. 25

pro iustitia occisus;

p

et libenter se in morte prederet,

et ad suam u rtem alios animarat.

VOS

A vos lædere præsumunt. Quod etsi contingeret vos occidi pro veritate, quid hac, quæso, gloriosius morte? Quid enim martyrio excellentius in gloria? Quod procul dulcio, quantum ego conjicio, non dixisset, nisi martyrii amore flagraret.

anæ peccata
confessus,

elemosinis
et sanguinis
effusione
purgatus.

Viroracum.

Essen.

41 Vidisti igitur quæ fuerit causa mortis ejus : nunc vide si placet, quod fuerit opus ejus. Utique peccata sua jampridem confessus fuerat, et pro eis tunc penitentiam agebat. Orationi eadem hora, ut dictum est, incubebat, quam etiam elemosyna acceptabiliorem Domino faciebat. Sed et si de terrenis contagiis aliquæ ei macule adhæserunt, sanguinis effusione et mortis amaritudine credibile est quod deleri potuerunt. Igitur interfectores ejus sibi quidem mortis foream effoderunt, sed eum per portam mortis ad vitæ januam introduxerunt, illum mortalitatis tunica exuerunt, et se confusione sua sicut diplōide induerunt.

a Viroracum ad Legiam, seu tunc fluvium municipium inter Menens et Curteacum. Subsignatur dictus supra Wido de Steinfort et Willelmus de Wervi litteris B. Caroli Comitis pro Abbatibus Marchiensibus datis anno 1125 Indict. 3 et Concurr. 3 apud Chesnam de familia Bethunensi lib. 2 Probationum pag. 20. — In Essen est prætorium prope Bismundam, illustratum a Saudera in Francorum pag. 326. ejus toparcha Ingrasimus ab Iperis, Ingresamus de Bissines dicitur. Infra num. 75 dicitur ejus patrem Theodericum Biscamundensis vir potens. Dominum Abbatem S. Andree anno 1105 subscripsit Theodericus de Essen, forsan hujus pater. — c Hæc conspiratio facta Iperis in festo S. Vincentii 22 Junii fugitur in Chronico vernacula Flandrie, in formula proclamationis et apud Terulium, et princeps conspirationis habetur Hertulphi Præpositi frater Lambertus jam ante ista functus. uti supra ne hoc et alius adjunctis actum.

PARS VII.

B. Caroli fautores occisi. Corpus feretro illatum. Miraculi, veneratio, sepultura.

CAPUT XXVIII.

Themardus
Castellanus
Brugburgensis
vulneratur :

duobus filiis
ejus occisis,

b

c

crudeliter
interimuntur :

ut et Gualterus
de Loris.

CAPUT XXIX.

Hac namque cæde peracta, sanguinem adhuc sitientes Themardum a Brugburgensem Castellanium, qui forte prope aderat, ceteris diffidentibus invaserunt, et multis vulneribus confoderunt. Quo facto continuo, quos supra memoravimus, conjurati singuli cum suis satellitibus affuerunt, et universam villam, quæ instar civitatis frequens erat et ampla, nemine resistente perscrutantes, reliquos morti jampridem ab eis destinatos, circumquaque persequi studuerunt. Quorum duos, præfati videlicet Castellani filios, Gualterum adhuc in hospitio remorantem, et heu! frustra fortiter repugnantem, et Gillebertum extra villam habitu mutato cum Castellano b Curtriensi effugere conantem, crudeliter interemerunt : et sic denum ad perquirendum c Gualterum Dapiferum, quem eipsum fuga timebant, redierunt. Sed cum Castellani confessionem Sacerdoti fecisset, et Corporis ac Sanguinis Domini mysteria percipisset, et necdum obisse cognovissent, in ecclesia ad eum rursus concurrerunt, et per pedes eum arripentes, ac per confragosam graduum inæqualitatem impetuose trahentes, caput ejus singulis illis gradibus confregerunt, et sic eum ante ipsius fores ecclesiæ pertrahentes, palpatim adhuc in extremis, iterata eade ejus spiritum ejecerunt. Gualterum autem cum diu quæsitum non invenirent, et de inventione ejus jam desperarent, quidam puer eum dicitur prodidisse, et latibulum, quod eum in tanta necessitate opportune salutis occultabat, persecutoribus ostendisse. Qui ut se proditum sensit, veloci cursu protinus fugam inivit, et usque ad altare S. Douatiani currendo anxius pervenit, et volo, quod altari oppansum erat, se quantum potuit opernit. Quo in loco ministri diaboli persecuti arripuerunt, et confessionis faciendæ, quam solam petebat, sibi facultate superbe negati, de ecclesia extrahentes occiderunt.

43 Corpus itaque Domini Caroli, ministris ejus passim latentibus, ac præ timore mortis nusquam apparere audentibus, cum non esset qui sepehret,

in eo quo interfectus est loco, aliquamdiu jacebat, sed tandem Clericorum inferius est delatus obsequio, et in chori positus medio, tristi momentum frequentabatur officio. Rari tamen erant, qui eum manifeste lugerent : vel qui aliqua super mortem ejus tristitia signa ostendere aut doloris auderent. Tantis erat metus perfidorum, qui etiam decreto decreverant eum ibi nullatenus esse tumulandum, ne ejus monumentum ad posteritatis eorum appareret opprobrium. Quo audito d Arnulfus Abbas monasterii Blandiniensis sequenti die volenter affuit, et cum in monasterio suo sepeliendum deportare voluit. Quod cum Præpositus cum suis libenter concessisset, et Abba feretrum composuisset, continuo spiritu Dei excitati tam Clerici quam laici, resistendi audaciam sumpserunt, et vehementer ne fieret, contradicere, et cum armis etiam violenter eis in faciem obsistere et improperare cœperunt. Si nobis, inquit, Dominum nostrum ne viveret abstulistis, numquid et mortuum auferre debetis? Qui ergo fecistis ne haberemus vivum, sinite habere vel defunctum. Confidimus enim, quia, quem vivum habuimus patronum et protectorem, interfectum etiam Martyrem multo magis habere poterimus fidem apud Deum intercessorem. Quid plura? Tandem Præpositus et Abbat praevaluerunt, et corpus Domini sui in superiora ecclesiæ tumulandum reportaverunt. Qua hora populi fide fervente, et venerabilis Caroli, ut vere credi deet, merito exigente, quod divina operata est clementia miraculum, non silebo.

44 Puer erat a cunabulis nervis claudis contractis, qui non solum non incedere, sed nec etiam ullo pacto a terra se valebat erigere. Persona quidem modica, sed occasione miserie sue plurimis satis nota. Nam et in elemosyna e monachorum S. Andree Brugensis circiter octo annis commoratus, et eorum fuerat beneficiis sustentatus. Cui cum Prior loci instrumentum quoddam fecisset, quo adjunctus non tam ambulare quam reptare valeret, qualitercumque se promovere paulatim cœpit, et Brugas usque hoc modo perveniens, in domo Iteneri f Telescarti aliquandiu mansit. g Hic ergo cum illa hora juxta illud venerabile corpus adesset, et sub ejus feretro supplex, et optato munus sanitatis devote mendicans, procubisset, subito nervi illi diu contracti, virtute prorsus divina laxati, et membra illa debilia erigi, et in usum ambulandi firmari ac solidari cœperunt : sicut gratia Dei, et merito viri sancti, plenæ sanitati ad integrum restitutus est, ut nullæ antiquæ debilitatis reliquie in eo residerent. Itaque qui debilis et tristis advenerat, sanus et gaudens, et Deo gratus agens recessit. Et quia hoc in frequentia gestum fuit, latere profecto non potuit.

45 Igitur qui præsentibus fuerunt, et tam evidenti miraculo gloriam Martyris cognoverunt, tantæ largitori gratiæ Domino immensus in júbilo laudes reddiderunt. Videres itaque continuo innúmerabiles promiscui sexus, diversæ ætatis viros et mulieres, certatim vudique occurrentes, sanguinem ejus linteis reverenter extergere, et ferreamentis etiam de pavimento abradere, pilos capitis ejus vel barbæ gladiis furentium laceratos cum veneratione colligere, et hæc omnia ad tutelam sui in posterum servanda omni cum diligentia et devotione recondere. Nec frustra. Nam et pileus ejus a quodam reservatus multa febricitantibus per Dei gratiam affirmatur sanitatis, fide præveniente, contulisse beneficia. Ne quis vero incredulus calumniatur hæc commentari, et loqui ex proprio, Deum testor, quia, quæ de morte ejus et miraculis retuli, viri religiosi Domini Helie Brugensis Decani, h Frimoldi Furiensis Præpositi, et aliorum Clericorum et laicorum, qui

D
ALGORN
GUILLERMO
ARCHIDIA-
CONO
Corpus S. Ca-
rolæ deferunt
in chorum.

d
ne Gamillam
transferatur.

ebisal Clerus
papiusque
Brugensis.

E

CAPUT XXX.

c
misere con-
tractus

f
g

sub feretro
procubens,

sulito sanatur.

F

CAPUT XXXI.

Sanguis et pil-
le repræst. cura
veneratione
colligitur.

pilos febris
pellitur :

h

A qui se ea vidisse affirmabant, cognovi testimonio. Verum primo illo patrato miraculo cum fideles gratulantes admirarentur, et admirantes gratularentur, et campanæ in laudem Dei pulsarentur, Bertulfus quidnam sibi vellet strepitus ille dicitur inquisisse. Qui, cum res ut contigerat exposita fuisset, non solum credere vel penitere recusavit, sed ad subsanandum et deridendum conversus, etiam januas ecclesie, ne populus devotus confluere posset, obserrari imperavit.

46 Et hæc quidem cum sexto Nonas Martii, quarta feria interfectus fuisset, quinto feria, ut prelibavimus, gesta sunt. Itaque timore Praepositi, Cleri et plebis repressa est confluentia, et homini Caroli sepultura usque in sextum feriam protelata. Quo die sane pauci ex hominibus ejus et clientibus conveniunt, et in illo quo occisus fuerat loco, sarcophago ex lapidibus et cemento super pavementum composito, in eo illum sepelierunt. Porro Sacerdotes et Clerici, quia il in loco homicidii et humano sanguine polluto fieri ratio et auctoritas non sinebat, in alia ecclesia cum i Missarum et orationum solemnitis Domino commendaverunt.

B a Brugilongum seu Burburgum, Flandria Occidentalis prope Gravelingum oppidum. De familia hujus Castellani pluribus agitur in Historiæ MS. Gronovianum, et quo plurima recensa apud Chesneau lib. 3. Probationum. Subscripsit Theobaldus, subinde Theobaldus Castellanus de Bruchburg diplomatibus li. Caroli signatis anno 1119, 1121 et 1125, et vi subinde filii ejus Walterus et Gillebertus cum ipso acti, et Henricus qui super fuit, a Gilberto anno 1150 relatus preceps patris Bruchburgensis Castellani. Interim hæc etiam Tungurum unum eundemque haberi super corrobora. In editione huiusmodi editum erat Thangmarus Brugensis. — b Cortracum, seu Cortlarum, abbas Flandriae ad Episcopum Rubeum videtur. ejus Castellani huiusmodi subscripsit diplomata. Rubeus Comitis anno 1115, et Ingelgerus abbas Theoderici anno 1145. — c Walters de Loris dicitur Gilberto. subscripsit diplomata facta Federici Imperatoris S. Michaeli anno 1120, et postea in S. B. in anno 1121. Et duplex Lokera, alia in Wala ad Duram fluvium, alia in terra in Ipernae vicinis belluam, qua ad propior Furnia et Berge S. Wana, et in propior Flama in sita, hic intelligitur. — d fuit Arnulphus, abbas Arnulphus, abbas Arnulphus 1111 ad ann. 1127. Cum Castellani tandem maxime fuerat Ingelgerum, et Theobaldus impetravit adferat facta Episcopum hujus anni 1127 etiam nuntius li. Turonum tandem paratum ad eum in e. et habendum subreptum. Ita Arnulphus laudatorem. — e Chronicon MS. monasterii S. Andree cap. 5. Ista etiam. Anno xix fundatibus monasterii nostri, tempore venerabilis P. Alardi secundi Prioris nostri, adventu ad portum monasterii nostri prius elemosyna quidam puer a cum illis. necis adu contrarius, et non solum non incedere, sed nec a terra sece valebat elevare. ejus in vestra pauperumque Prior nostri Alardus, in pauperes elemosinam, comitens, cum latro monasterium duxit, ac per octo menses victi et vestitu abundanter providit. Leuclius ex suis fabulis. Annalibus contractum appropinquat Lokeraum Telmarum. Mox in ait, idole-scitem, hinc in monie, appropinquat esse ad Rengerum Telmar. — g Idem MS. Chronicon addit. Et interio crebras a prefato Comite corda elemosyna accepit. Al enim mortis iniquissima lona quadam pervolaret, amarissima hic etiam, ab tam elemosinam patrum amissionem et mortem iniquam, effudit lacrymas, alque urgente affectu ecclesiam li. Bonaniam, in qua latuissimum nefandissimum perpetratum fuerat, adit. atque en, qui valuit modo gradus emendit, et fuit Comitis et Martialis corpus ibidem solum de relictum, ac suo sanguine infusus reperit. Qui longa ex hoc perire distillare trabens suspiria, eadem gemitibus ob hunc grande placulum reple non desinit, et tandem ad defuncti membra cuncta membra sua debilitate emittit ipsius sanguine huius. non quod aliquam spem haberet ut ipse postmodum latetur, adipiscende sanitatis sed solummodo hoc egi ex pia amoris affectu, quem habuerat erga eum, qui sibi tanto bono fecisset. Sed omnipotens deus volens demonstrare, ejus apud se meriti esset, quod defunctus plangebat. subito huiusmodi redditus est sospitibus, qui sibi id fieri ut suspirium quidem potuisset. Ita ut relictis ibidem instructis, suis velut caprea de gradibus destitit probris, ac per balneum, in quo ab aqua singularem misit riam molissimus erat, discurrere, cunctis sese integerrime sanavit reddidit donationem facta. Canobus Tu meritis prope Iperia anno 1117 et Ecclesia Furnens S. Andree anno 1120. — f Ezechium S. Petri extra muros acerbis Gilbertus anno 1121.

dicta preparetur, ignorant. Illis nempe gaudentibus **D** de sanguine, et thesaurorum ejus, quos invaserant, direptione, justus Judex et acerrimus Retributor occulte disponit de ultione. O ineffabilis bonitas et justitia Dei! Persecutores suos impios Judæos usque ad a quadagesimum secundum annum post passionem suam, hoc penitentiae spatio eis misericorditer indulto expectavit. Sed quia illi, non attendentes quod patientia Dei ad penitentiam eos invitaret, thesaurizantes sibi iram in die iræ penitere neglexerunt, horrendis suppliciis eodem anno interierunt. His autem Justi persecutoribus tempus juste abbreviavit, et usque ad octavum diem ultionem vix protelavit. Illi enim qui primitiva in eis nutriebatur, duntius, ut credo, fuerunt misericorditer tolerandi: hi autem, quia proverta jam Ecclesia in eis, et per eos scandalizabatur, citius extiterunt juste judicandi.

48 Nam ecce octavo die, quasi Domino Carolo in sui vindictam quodammodo resurgente, b Gervasius vicinus eorum, vir honestus et probus, congregato suorum circiter triginta equitum numero, castrum Brugense invasit, et illis resistere, quippe timore Dei super eos irruente, non audentibus intravit, et eos in anteriorem munitionem refugere coegit. Quod mirum virtute divina factum non dubitaverim: cum illi et numero et viribus et munitione plurimum prestarent. Verum manus Domini paucorum fidelium confortabat, et multorum infidelium vires et animus effluviabat. Sed et Brugensium corda munierum ita superna commutavit gratia, ut non solum injuste dominorum suorum parti non faverent, vel auxilium faventes præberent, quinimo eorum consortium penitus abhorrent, et eos continuo in munitione qua confugerant, Gervasio juncti obsiderent, e duo autem eorum, qui necis Domini Caroli cooperatores extiterant, intercepti et comprehensi in conspectu aliorum, in possum minime et confusionem eorum, diversis suppliciis improbris, ut dignum erat, tormentati, et sic tandem sunt necati, ac partim in clauas, ubi a Dominis suis de miris prospectantibus videri possent, jactati.

49 Porro Isaac unus de conjuratis, homo potens et dives, cum paulo remotis in loco multum minuto habitaret, et illa hora in ecclesia B. Mariae injuste et irreverenter ingressus fuisset, (nam qui ecclesiam non timuerat superbe violare, ecclesiae intrantem debuisse humiliter vitare) ab obsidione hoc eventu forte interclusus, et nec ad medicum quidem domui suæ disponens, vite quippe suæ consilium cupiens, fuga protinus est elapsus. Cujus domum frater ejus Desiderius, qui contra suos se Gervasio in ultionem sanguinis justis conjunxerat, mox irrupit, et omnem munitionem ejus propriis manibus incendio tradidit. Qui ipsam quoque Isaac si in ea reperisset, haud dubium quæ eum ob vindictam tanti criminis interfecisset. Vade quantum inspiratum eis fuerit odium iniquitatis, quod etiam naturalis vincebat affectus pietatis. In eo enim, qui se complicem fecerat tam nefandæ immunitatis, nec Gervasius propinquitas, nec Desiderius necessitudinem attendebat germanitatis. Ille vero diurnis ubi audebat latitare, et nocturnis horis qua poterat fugitans, ad domum sororis suæ, quam prænominatus Guido de Stanfordo uxorem habebat, devenit, et ejus conductu usque ad d monasterium S. Joannis Teruaniensis in monte nostro civitati imminente constructum profugit. Nam quia monachus fieri divino vel humano coactus timore volebat, monachum quendam e Einhamensem, qui ipsam ei habitum donaret, ibidem operiri proposuerat, sed latere non potuit.

50 Fama quoque volente delatum, et per totam urbem

a
sed brevi
gaudio:

CAPUT XXXIII.
b
Obsidentur

c
duo rapiti
interficiuntur:

Caput XXXIV.
Isaac fugit
claustrum:

f
domo ejus a
fratre incensa.

d
latet apud
sororem i
fugit ad
Teruaniense
monasterium:
e

Caput XXXV
urbem

PARA VIII.

Vindicta de impiis malefactoribus, tres illorum occisi.

Praepositi autem et sui, dum quasi adversario suo dejecto exultant, et de regno sibi comparando, ac si non sit qui contradicit, tractant et cogitant; tremendo divine districtiois iudicio quæ sibi vin-

AUCTORE
GUALTERO
ARCHIDIA-
CONO.

CAPUT XXXII.
sepeliunt

exequit in
alia ecclesia
celebrata.

Brugburgum.

Cortracum.

Lokera.

Arnulphus
Abbas Rubei
mensis.

Pauper misere
contractus.

C
Illi sanguine
membra

et subito
sanatur.

Sicarii exul-
tanti,

A urbem confestim est divulgatum, quod in monasterio S. Joannis laterent, qui Patrem patrie Carolum occidissent. f Arnulfus ergo filius Eustachii Advocati, volens et ipse sanguinem Comitis vindicare, in cuius ultionem jam orbem ipsum audiebat conspirare, nocte imminente apparitores suos eo dirigit, qui Abbatiam circumquaque tota nocte custodiant, ne qui latebant in tenebris usquam effugere valeant, Isaac autem ubi insidias sibi paratas esse cognovit, ad Dominum Abbatem g Folquinum tremebundus configit, et ut optatum sibi monachi habitum ipse concederet, humili supplicatione et importuna satisfactione obtinuit. Verumtamen Arnulfus sequenti die cum suis monasterium adit, et illum eductum et ex ipsius confessione deprehensum, continuo veste monachali expoliari, et nudum ac discalceatum revinctis post tergo manibus ad civitatem cum tumultu protrahi precepit. Ubi dum, ne qua monachatus in eo vestigia remanerent, capilli capitis ejus omnes penitus abradi fuissent, civibus utriusque sexus et diversæ ætatis undique circumstantibus, et, Perfidus et traditor statim suspendatur, vel vivus incendatur, vociferantibus; sed et ipso Arnulfo hoc idem adimplere totis viribus annitente, tandem pater ejus cum matre obstitit, et ut vivus aliquandiu servaretur, filio invito extorsit. Quod etiam divinitus factum fuisse credibile est: quatenus prævaricator, et labore pæne presentis, et timore mortis imminuentis diutius torqueretur, et velut impenitens æternis, vel poenitens purgatoris tormentis interim cruciaretur.

51 Diebus igitur aliquot evolutis Dominus Guillelmus Philippi Comitis filius, ejus superius mentionem fecimus, qui jam post mortem Comitis magnam terræ hujus partem occupaverat, Ternanum venit, et eundem Isaac sibi reddi ab uxore Adventi, (nam ipse cum filio suo tunc aberat,) impetravit. Quem fine collo ejus illigato, Ariam secum duci, et in h. audientia totius populi seclera sua confitentem, seseque omni supplicio dignum adjudicantem tertio diebus Kalendis Aprilis i suspendi fecit.

a Conventus h. anni a Consolatu duorum Geminorum, vique ad annum 2 Versutium, ut volebant multi annorum, b Gervasius Camerarius subscripsit anno 1121 litteris R. Caroli pro monasterio Gandensi S. Petri. — c Schenel Rurhardi et miles Georgius et servus Froaldus, ut Rurhardus nunt. 51. Occisus etiam ibidem refectus Robertus curat Castellum Haket eodem die 9 Martii. — d Monasterium S. Joannis a Theodora Rege Francorum in expulsiorem accers. Leodegari extinetum creditur. Delecta urbe migravit monachi Bellolam, inde postea Ipsas, ubi etiam monasterium S. Joannis appellatur. — e Eulianum ad scabellum fluvium prope Aldenardum monasterium est, cuius Abbas Rurhardus subscripsit diplomata R. Caroli anno 1122. — f Lennatus cum sub Ludovico et formula proclamationis loco translatum est quoniam Hermannus ab Reyslino. Inter Arnaldi Eustachius subscripsit litteris R. Caroli apud Arctum anno 1120. g Diplomata R. Joannis Mariorum Episcopi subscripsit anno 1122. Ingelbertus Abbas S. Joannis, cui Folquinus curavit. — h Lennatus ut Isaacum tormentis adfectum, libere perna exemplum fuisse confessum, a se die quo Comes occisus est, manu sua plussquam xxx Senatores et Principes adiunctos trucidatos et deinde classarios compurationis auctoribus recenset. Quia ex formula proclamationis et fabulis innotatibus profertur. — i Idem Lennatus cum suis assensu randa equi feri obligatum nudum, et ad exitum rursusque platea virgini casum, in foro manus et pedes amputatos, et sic ad lucram vectum, et prævio capite abluum patibulo sub axillis loco adstrictum, hoc fignmentum una cum ptoferre Mervas, ut post varios cruciatos patibulo suffocum

PARS IX

Supplicium sumptum de Bertulpho Præposito et Guidone de Stenfordo.

Ositione autem præfata, sicut dictum est, per Gervasium et Desiderium Brings inclinata, a Baldovino Gandensis et b Daniel Tenremundensis ab Oriente, c Guulterus Lilarientis, d Riquardus Waldensis, et e Theodorius Disraundensis ab Occidente, exercitu collecto, eundem se obsidionem adiunxerunt, et inde se non discessuros, donec homicidas illos caperent et punirent, jurejurando confirmave-

runt. Paucis itaque diebus exactis, et assultibus aliquibus factis, die quodam murum ab Australi parte ascendentes, et sese intus audacter projicientes, perfidos illos violenter aggressi sunt, et eos omnes intra ecclesiam S. Donatiani, quam secla prius caede contaminaverant, fugere compulerunt. Digne sane pro meritis. Conveniebat namque in eo potissimum loco, quem in contemptum Dei et Sanctorum ejus non fuerant crudeliter insanare reveriti, diuturno tædio obsidionis, vigiliis et famis incommoditates et sitis, et assiduos imminenti timores mortis pænalter tolerare cogerentur inviti.

53 Verum pridie quam hoc contingeret, illis intrinsecus inclusis, et aliis forinsecus obsidentibus, incertum utrum negligentia obsidentium vel industria (ajunt enim, quod et certius est, f quosdam eorum corruptos fuisse pecunia) Præposito effugiendi permissa est copia. Nam de fastigio muri ad terram fine demissus, et g quorundam auxilio ab obsidione latenter eductus, noctibus ambulando, et diebus delitescendo, ad domum Alardi h Warnestonensis, qui nepem illius Agantrudem, castri, quod dicitur S. Audomari, quondam Castellani, habebat uxorem, miser jam et miserandus confugit. Quo in loco cum per tres fere septimanas jam delitasset, et presentia ejus rumorem quibusdam dubiis, et incerta vulgi opinione diffamari cœpisset, jam enim ulterius inibi retinere non audentes, singulis noctibus eum per diversa loca transmittabant, ut vel sic fugam ejus celarent, quam deprehendi multipere metuebant.

54 Diebus igitur Paschæ peractis, octava videlicet Dominicæ Resurrectionis die, præfato Domino Guillelmo Ypræ forte tunc constituto, hujus occultationis fama innotuit. Qui ut audivit, protinus exiit, equum ascendit, et eundem Præpositum perquirere magno cum strepitu et festinatione intendit. Domum itaque Alardi, et omnia ejus latibula, necnon et domum filiae ejus, in qua proxima nocte præterita miser ille quiescere asserebatur, scrutati, cum quem querebant non invenissent, vehementer sunt irati, et primum quidem utrumque domum illam, quasi pestiferam presentia viri contaminatam, et ob hoc igne purgandam fuissent, incendunt, et deinde filiam ejus præfatam in crastino, nisi Præpositus redderetur, membris debilitandam comprehendunt. Unde et idem Dominus Guillelmus hominum Alardi persequitur, et eo i diffiduciato, totum finem ejus k saisivit, et de filia ejus dehonestatione, conditione qua supra diximus, fide et sacramento securitatem fecit, et sic inde recessit.

55 Re itaque in arcto posita, quid facto opus esset Alardus et sui tractare coeperunt: et cum hinc filia sua non parcendum, inde Præposito ipsius detrimento nihil sentirent salutis conferendum; tandem Præpositum decreverunt reddere, ut sic salutem huerantur vel filia sua. Ut ergo qual ipse fecisset acerbabatur, juste perpeti cogerunt; de domo, in qua eum retruserant ejusdem mulierculæ ministerio eum educi et sic his, qui ad eum capiendum præparati fuerant, tradi fecerunt. Igitor ad castrum Warnestonense eadem nocte perductus, et ibi usque ad lucem servatus est. Ubi et Præbyterum ad se vocari postulavit, et peccatorum suorum penitentiam agens, confessionem Deo et illi in conspectu omnium ferit, et solo prostratus, et pectus pugnis percussus, indulgentiam sibi a Domino tribui supplicavit.

56 Die autem facto, cum jam Ypram equo pergeret, ab his, qui eum ceperant, moneretur; equitare quidem omnino recusavit, sed nudis pedibus, cum tamen gelu esset, incedere inolevit. Et cum iter arripisset, quemdam de Clericis, cujus hæc ipsa relatione

D
AUCTOR
GUALTERUS
ARCHIDIACO-
NO.

fugit in
ecclesiam
S. Donatiani:

Caput xxxvii.
Bertulphus
elabatur.

l

g

h

fugit Warne-
stonem:

E

a Guillelmo
Ipsius quæri-
tur:

dominus
incensum ubi
fuerat
profectores filia
comprehensa,

i k
et bona ejus
huic addictis,
f

Caput
xxxviii
profertur.

educitur e
latibulo.

conficitur
Sacerdoti
precaia:

nudis pedibus
Ipsam alit

tione

g

habitu monas-
tico induitur:

exiit captus.

observatur:

B

radiatur Gui-
lhelmo Iprensi

h

Arce suspen-
ditur.

i

monasterium
S. Joannis
Ternanense.

Einhamum.

C

fignmentum de
Isaaco,

et ejus suppli-
cio.

Caput xxxvi.

a

b

c d

e

Alii arce ab
exercitu
obsessi.

ACTORF
CEALTERO
ARCHIDIACO-
NO.
urans, et paul-
lens:
irridetur ab
Iprensibus:

↑
suspenditur:

non solitus ir-
risiones ferre.

in
B

Caput xxxix.
Guido de Sien-
fordo

in monoma-
chia

acelus suum
coactus fuit:
lur:

n
In eodem pati-
bulo suspendi-
tur:

o

p
Cadavera rotæ
imposita,

furtim ablati

q

A tione cognovimus, sibi accepit, et hymnum Ambro-
sianum, Te Deum laudamus, cum ipso antiphonatum
decantare cepit. Quo dicto, Horas B. Mariæ, eadem
supplicationis devotione cantando complevit, et sic
ad psalmidum conversus, secum ipse cum silentio
attente psallere coepit. Yprensis igitur obvis
eum suscipientibus, et Ypram ducentibus, passimque
pugnis, virgis, lapidibus, et marinorum piscium,
qui illis in partibus grandes admodum capiuntur,
capitibus caventibus, omnique genere contumelia-
rum afficientibus, semper in patientia, ne dicam quod
quidam, duritia et silentio perseverabat, et fere us-
que ad ipsam mortem psalmos indesinenter rumina-
bat. In 7 patibulo igitur collo et brachiis suspensus,
et multa ferientium corde mactatus, tali ad ultimum
exitu est exanimatus. De quo hic silentium non cen-
seo, quod quamdiu in prosperitate fuit, huiusmodi
contumelias et irisiones plurimum abhorruit. Nam
quibusdam ipsius familiaribus referentibus certo co-
gnovi, quod sapie, cum de Passione salutifera Do-
mini nostri Jesu Christi communis sermo inter do-
mesticos incidere haberetur, et patientia ejus ab
aliis prædicaretur, docere consuevit: Mirum cur
Dominus talia pati voluerit. Forte si mihi huiusmodi
m gationes taliter insultarent, injurias meas, præ-
sertim si opus esset, impigre vindicaret, et illudenti
mihi saltem spontaneum in faciem jactarem. Vile
quod quæ intolerabilia maxime solebat judicare,
ea ipsa ad augmentum miserie sue vocatus est to-
lerare.

57 Eadem autem hæc Dominus Guillelmus Ypra
egreditur, et ad castrum Guidonis de Stenfordo qui
nuper eodem crimine, quod videlicet in mortem Co-
mitis consilium et assensum præbuisse pulsus
fuerat examinandum prodiret. Qui videlicet
Guido dum contra impitorem suum Hermannum,
cognomento Ferreum, monomachiam hic pro caussa
missel, et primo quidem congressu, et secundo su-
perior in pugna fuisset, et eundem Hermannum
armorum nimio pondere constum, ipse aequè gravi
armatus lorica et galea, terre prostratus, et prop-
rii corporis et tanti operis ruita depressisset, Vir-
tute confortatus, ac si nullum sentiret pondus, Her-
mannus surrexit, et cum qui, ut dictum est, secundo
superior fuerat, versa vice subgenus ad confusio-
nem patrali sedibus ingere cepit. Quod plura? Di-
vino tandem judicio virtus, et de crimine quo impe-
tebatur convictus, et sic deum supplicium mortis est
addictus. Quod cum apud a Ringus factum fuisset,
continuo eum comprehendunt, et Ypram pertre-
bantes juxta miserabilem illum Præpositum in eodem
patibulo ipsam quoque jam in terram eodem die
tertio Idus Aprilis o suspendunt.

58 Dum aliquandiu pendissent, et fovere sui
arrem corrumpere inciperent, Buregenses iterum
consilium habuerunt, et eos p extra villam ejiciendos,
et ibi diligentius reponendos esse decreverunt. Neque
enim a tormentis vel mortuorum et irisionibus ab-
stinere poterant, quorum peribula tali Patre et Do-
mino se orbatos esse plangebant. Itaque arborum
excelsam erexerunt, et rotæ plaustra desuper im-
posita, coris boni quo diutius servari possent insu-
tos, super eam illos invicem conjunctos, et quasi
mutuo complexu colligatos, sedere fecerunt. Verum
paucis diebus evolutis, endevera eorum fortini uide
sublata et q tumulata sunt. O tremenda numerum di-
vine districtiōis judicij! Quis enim suspicaretur
unquam, ut de Guidone tacem, Brugensem Præpo-
situm, hujus quidem seculi Blum splendidissimum,
et omnibus istius mundi divitiis altissimum, et
post Comitem solum fere totius terræ hujus potentis-
simum, ad tantam unquam miseriam esse deventu-
rum, ut nec inhoneste vivere, nec honesto saltem vi-

liceret hanc vitam finire? Sed qui potentes depouit D
de sede, et alta a longe cognovit, ac discretissimo
æquitatis suæ iudicio secundum opera sua singulis
retribuit, ipse eorum celsitudinem deicere, et poten-
tiam ad nihilum redigere, quando et quomodo voluit,
singulariter potens fuit.

a Antiquissima hæc familia Gandensis integro opere illustra-
tur a Chesno; et lib. 4 agit de proavo hujus Rodolpho, avo et
patre Baldvino, ut et ipse dictus, cognomento Lavrus et Bar-
batus. Omnia hi fuerunt Comes Alostani, Gilbertus num. 53
et 54 assertit fratrem hujus Baldvini suum cum Castellano
Gandensi necesse 10 Martii, post idem 3 alios hic memoratos,
et num. 136 ut Baldvini 25 Octobris hujus anni mortuum
esse, Meierus tradit anno 1125 obisse Baldvini Gandensem,
cujus successisse Joannem fratrem ejus. Inferius inter eos, qui
Brugas venerunt obsessum particulas, numerat Baldvini Gan-
densem, ne deinde autem anno 1127 addit: Eodem anno Bal-
dvinus Gandensis, Capitulum Flandricum multo clarissimum,
munitionibus saltem illis rebus, religioni in totum sese
addixit, oblique postea in comitatu Althemiensi. At Gilbertus
aut cum monachalium habitum accepisse, cum suprema vita
spiraret. — b Est Tracemunda inter ad Tenax ad Scutis
fluvium confluentes Gandavum inter et Antuerpium. Porro
Daniel hujus Dominus, ex dicta Gandensi familia proprius,
cujus primus Henricus de Gandavo erat frater Rodolphus, quem
etiam primus Baldvini et Joanni diximus. — c Liliarium Artesia
epiphani hanc prociat Ario. Eius Dominus Baldvini a Gilberto
dictor Comitis Butelgir, ut est, secum sua Plueria. Idem
cum Baldvino, Joanni et Danieli jam nominatis subscripsit li-
teris Gilberti Normanni pro Audomariensis ante eum. — d
Gilberto dicitur Henricus ex Wolfram, cujus filius ducet
nepos Thugmark de Stratu. — e Thuderius potius erat
typicus, qui in uerem consequent. — f Gilbertus num. 70 ut
dicto Walthero Butelgir, sive Liliari, datus 160 marcos, alios
pecuniam datam tradidit num. 136. — g Idem num. 76 assertit datam
conductore, militum astilum, fratrem Fulconis Canonici Bru-
gensis. — h Wareslunum, seu Waslen, ad Leyum fluvium inter
Contatum et Armenterium. Conventu Gilberti num. 71, et War-
nestum appellat. Annates vernaculi Walen habent, et Lervinus
Walenum. Sed ut Castellum inter et Audomariem est. — i Infi-
darius est inimicitias aut hostilitatem inducere. Sicut est en-
vire Jo Carandus, Multana Parvus, Thomas Walsin-
gus citat a Lorio de Vitis Anglie pag. 173. — k Malmabur-
gensis de gratis Pontificum Anglie lib. 1 Hex episcopatum
substit, ut est invasit, munus inerat, et pium alii. — l Ex
Annalibus vernaculis et formula proclamationis ista scripsit
crediditque Lervinus Per noctem ævetus Ipra in silvam fuit
millium distantem ab urbe, curio eventuali bovis insutus, et
vixus inter deserta ab infelicis arboris pependit, die quartum
inventus est exanimis. Multis Meierus Guillelmi regis, quod is
ex ore teneat, qui Rodolphus ut regni adierat, descripsit.
— m Vox Gallica Garson adolescentem significat. Hinc garvones
sapius habuimus. — n Henricus in agro Ypreni vulgo Henricus:
de eo gimus 2 Februarii ad Vilam 8. Adalboldi Fucus § 3, tu-
phonati Theoderici Comitis pro Lervini munisterio subscripsit
anno 1130 Lambertus de Hureghelles cum Anselmo et Bal-
devino fratre suo. Meierus rap. 136, MS. nostrum habet hic
Hunigus. — o Lervinus ex dicta solutus est Baldvini et
decem cum eo Canonicis 8. Martii, qui interfectus consilia
a Guidone lato ex merito punitos, tandem capis danna-
tum, Jussuque interfect, Comites in carcere compactos,
pau et aqua fraxise vitam in dolore et morte alii spone-
sine spe illa lucis violenta, ex his in latonia Episcopatus,
quique apud Tornacum, tandem Tervenberg delens. Quod
meum commentum est. — p Eius aliquid non suspensus fuit
Rodolphus extra urbem, ut, soluta indicit. — q In tumulatum
de Porcibulo. Iperus, ut Lervinus in templo S. Martini.

Familia Gar-
densis.

Tenemunda.

Liliarium.

E

Infidularie.

Saisire.

Finimentum
de morte

Bertulphi.

Garvones.

Henricus.

Fabula de
supplicio
Gandens.

f

PARS X.

Supplicium inflictum Burchardo avarisari
B. Caroli.

Porro Burchardus ille, quem primum Marchionis
venerabilis Caroli caput percussisse commemoravi-
mus, cum multas sustinisset angustias obsessus,
humano quidem ad modicum usus auxilio fugit; sed
divino cooptis ejus obvianse consilio, effugere mini-
me valuit. Nam, sicut post ex ejus claruit confes-
sione, de tuere illa egressus, primum quidem ali-
quandiu a latuit, ac deinde nocturno tempore sociis
quibusdam itioris, quo sua fides non dubitabat,
secum assumptis, fugam inuit, consultius arbitratu.
longinquas petere regiones, ut incognitis apud ex-
tranecos securus se occultaret, et egenam ac mise-
ram vitam sic saltem protrahendo qualitercunque
prolelaret. Cum igitur ab h aquam quandam, quam
navigio cum transire oportebat, devenisset, navien-
tum in ripa preparatum invenit, et jam eam ascen-
dit. Quam cum et in ultorem dringeret ripam, a
terra repellere tentaret, illa occulto divina virtutis
pondere pressa immobilis stetit, et loco moveri non
potuit. Quod ut sensit, totis cepit viribus niti, et ut
eam a ripa seduceret, quanto potuit conamine nti.

CAP. XL

Burchardus
occidit
S. Caroli fugit,

ba et.

a

extrema
triquones peti-
tural,

b

fumen nequit
ironia,
navicula
immobili
facta,

Cumque

A Cumque diu luctatus nihil prorsus profecisset, socios advocat, et ad auxilium sibi ferendum invitat. Quibus statim cum admiratione accurrentibus, et ad illam unam modicam naviculam promovendam, omnes quas habebant vires impendentibus, illa nihilominus velut murus immobilis perseverat, quippe quam vis divina omnino immobilem faciebat. O detestandam Burchardi dementiam! Burchardus sceleris sui immanitatem parvipendit et negligit, quam lignum insensibile execratur et refugit. Navicula modica robustorum validis impulsibus virorum resistit, quæ unius manu pueri facile moveri et circumduci consuevit. Verum hæc tua, Christe, sunt opera, qui errantes ad viam veritatis convertis, et superbientes ad gratiam humilitatis inflectis: qui ne in æternum damnes, plerumque temporaliter punis. Tu enim nunc per naviculæ immobilitatem hunc virum iniquum, ut suam nequitiam recognosceret, et tuam justitiam expavesceret, monuisti; qui olim per asinæ loquelam Propheta Balaam insipientiam corripuisti.

60 Miser itaque ille hoc tandem miraculo compunctus, et ad cor quandoque reversus, navigium deseruit, et in terram se prosternens, et reum pectus pugno percussus, ac ubertim lacrymas fundens, reatus sui poenitentiam multo cum gemitu gerere coepit. Prius namque eum huius peccati nimquam poenituerat. Cumque post lamentum naviculam iterum movere tentasset, et eam ut prius immobilem videret, voluntate Dei certius iam comperta, coram desperare de temporali salute sua, et confestim tristis et moriens consueta repetivit latibula.

61 Cum autem diversis in locis diebus non paucis jam latasset, et iuxta e Insulam in quoddam tugurium dictu ejusdum servi sui casu divertisset, servum eundem itineris sui ducem ad domum Bernardi avunculi sui, ut panem sibi, quo famelicam animam refocillaret, peteret (esuriebat enim) transmissit. Et ille quidem quod jubebat exequi cupiens, mandato ejus libenter obediit, et ad eandem perveniens domum, ad opus domini sui, ut puta hominis deliens assueti, delectatum panem petivit. Sed miro Omnipotentis jubeo, qui homini sui querebat salutem, invenit mortem, et esurienti conferre cupiens quibus egrebat alimenta, reo præparavit quæ meruerat tormenta. Hæc etenim occasione præfato Bernardo domum suam, simpliciter tamen, quamvis per alias personas profuit: cui, ut puta avunculo, nepotem suum nequaquam occultandum credidit. Justo autem Dei agebatur examine, ut qui Dominum suum occidere non fuerat veritus, ipsum quoque occidendum suus proderet dominum servus, d Bernardus vero Hugoni fratri suo hoc idem protinus nuntiavit. Hugo ergo communicato cum fratribus suis consilio, licet nepotem suum servare magis, si tamen auderet, quam prodere maluisset, et Insulam tamen Castellano et burgensibus Borchardum se nuntiavit invenisse, et cito venirent, ac tanti criminis reum ultione, quam dignum arbitarentur, punirent, mandavit. Cum profecto si parere voluisset, hand dubium quin et ipse magnum salutis suæ periculum incurrisset.

62 Insulam vero mandato Hugonis audito, cum magno protinus tumultu perrexerunt, et Borchardum comprehensum Insulam duxerunt, et in foro ei patibulum paraverunt. Verum ille æternæ formidinis damnationis, ut timeret excitatus, et superne intus miserationis ut speraret animatus, seipsum districte ulnodum accusare, et cunctis dignum supplicis coepit publice clamare. Denique manum suam dexteram, quæ in effusione sanguinis justi cruentum exhibuerat ministerium, ob penam tanti criminis abluendam, et indulgentiam promerendam abscondi flagitavit. Cum autem nemo esset qui hoc

faceret, ipse sibi saltem eam amputandi facultatem postulavit concedi. Verum utrumque sibi denegari consentiens, iterum ad sui accusationem, et superne miserationis infocitationem conversus est. Reatum ergo suum manifeste confitendo et plangendo, et divinæ respectum misericordiæ impudendo, ac ad hoc ipsum fiducialius sperandum misericordias antiquis peccatoribus exhibitis commemorando, omnium viscera assistentium ad pietatem et miserationem commovit, et ad lacrymarum effusionem universos pene lugubri sua lamentatione coegit, et ut per temporales carnis molestias æternus evaderet poenas, modis quibus potuit satagit. Itaque membra sua ipse tormentis sponte aptavit, et frote radiis intricatus, et in excelso stipite exaltatus, in eadem devotione, confessione et supplicatione ab hora diei nova, usque ad crepusculum diei sequentis, perseverans expiravit. g

a *Lernutus ex Annalibus vernaculis et formula proclamationis*: Borchardus Brugis in monasterium Quercetani fugit cum famulis aliquot: ibi in cubiculo Canonici Regularis quatuor diebus delituerunt, lecti ubi vestis ingenui, lousura grandi insigniri se curarunt, tamquam si monachi essent, ad præscriptum viventes, ejusmodi schenale sperantes Brabantiam, ut evadere persequentiem Normanniam, Quæ Mercurus, sed omissis sociis, descripsit, Tides ut prius cox. — b *Isam vocat Iperius, et Scaldum Mercurus, et quidem prope Antwerpen Lernutus*. — c *Insula primaria nris Gallis-Flandris intelligitur*. — d *Lernutus ex consuetis fabulis rem ita abstrahit*: In urbe Riscia tres habuit avunculos Hugonem, Alewenn, Turpicham, Bernardum. Dominum Robasium, Oliverium Bandi venit potentem. Cum venit ad illos, præsuri simul convenerant, ubique adventus sui aliquam rationem præferebat honestam, duxit se Cyprum cogitare, quo domitium in ea insula sibi et sedem ligat. Antequam aliorum oras tam remotas, venisse se valeat ducem propinquum, penitque certum pecunie summam, qua numerata iter illud longinquum perficere posset. Hæc ubi — e *Is erit Rogerius, qui sequenti mense Castellanus Insulis, et Robertus filius ejus subscriverunt litteris supra memoratis Guillelmo Normanno pro Andomarcensibus*. — f *Lernutus fabulis consuetas ita præponit*: Adhuc radius inserius, totum corpus melle ac favis perfusus sedit stipite in excelso, impotens movere membra. Super ipsum densis ex lino clalari areolis curvis positi, aliosque circumvorsis volutibus, ne discerneretur eorum rostris, sed aculeis morsibusque pateret muscorum, apum et crabronum qui eadem curvumque viventes exolverent, lanciautes cum immodatam ad autum ussa. Turavit inmentum persey dies et amplius. *Mahat ha fabulis rejectis, Guillelmo describere Mercurus*. — g *Idem Lernutus*: Una ex servorum familiaribus Everardus, audiens herum jam capi ad panem, eripuit se fuga in Ardennam silvam stupre in potum recidit lapsu non fortuito, et merus est. Hæc ubi — e *Annalibus vernaculis, quæ aliter narrat Mercurus*. Servus autem ejus Everardus, accepta Casleti a nominibus domini sui peruma, fugit in Ardennam, ubi in flumen quidam ex equo præcipitatus interit. *Silent antiquiores*.

PARS XI

De successore B. Caroli in Comitatu Flandriæ
varia conversatione. Guillelmo Normannus constitutus.

Sed jam dignum est, ut articulum ad superiora tempora converteremus, et ea, quæ prius quidem gesta, sed a nobis hætenus sunt prætermisita, reformamus. Neque enim quicunque eadem tempore contigerunt, eadem etiam tempore dici poterunt. Interfecto igitur Bengis, ut dictum est, Marchione, fama mox tanti confestim eorumque diffunditur, et ipsa eadem die usque ad triginta fore longas extenditur. Ubiq; ergo luctus, ubiq; gemitus et dolor ingens Clericorum, monachorum, rusticorum, pauperum, postremo omnium in pace et tranquillitate degere, et equitatem servare et servari cupientium. Raptores autem in quilibet et iniqui, utpote vinculis quibus tenebantur disrupti soluti, (magis enim, sicut etiam tunc evidenter patuit, Caroli refracti fuerant timore quam Dei) universa turbare, mercatores quosque et viatores rebus suis expoliare, et ipsos plerumque ligare et incarceratione coepere. Tanta namque fuit perversorum hominum rabies et nequitia, ut nec sancti temporis (nam Quadragesima erat) eos cohibere valeret reverentia.

63 Verum omnipotens Dei subveniente clementia, in brevi repressa est eorum dementia. Præfatus enim Guillelmus Domini Caroli consobrinus, mox ut mortem

D
AUCTIONE
GUALTERO
ARCHIDIA
CONO

omnes ad
commiseratio-
nem mori.

f
in rota lenta
morte perit.

g

Burchardi
lucubræ,
recepta.

E
nace sus ad
Insulam.

et genus
moris.

Everardi mors

CAPITULUM
P
in eade
S Caroli
fugit boni.

mole rapina
omnia
Lupum

ACCUSATOR GUALTERO ARCHIDIA- COGO Guilielmus Iprensis varia loca Flandriæ occupat :	A mortem Comitis nuntio deferente cognovit, eadem die sibi Comitatum, frustra tamen, vendicavit, et Ariam oppidum inuitissimum occupavit, et oppidanos omnes sibi fidelitatem jurare fecit. Cumque et S. Venantium, Cassetum, Bellulam, Ypram, Bergensem quoque et Furnensem terram pari modo sibi subegisset, motus raptorum in finibus illis cito repressit, et pacem servari mandavit. Ceteri quoque Barones terrarum invicem colloqui, Deo inspirante, paci consenserunt, et singuli partes suas defensare studuerunt.	dictum, delinchat captivum. — d. Natus est Stephanus, postea Rex Anglia matre Adela sorore Henrica Regis, et patre Stephano Comite hiberniæ — e. Bologna, sive Bononia urbi Galliarum Belgicarum ab mare Britannicum, cuius Comitatum Stephanus acceperat ab ductum in uxorem Mathildem, animum filium et haeredem Eustachii Comitis hiberniæ. — f. Morchulium castrum inexpugnabile in confinio Britanniae et Neustriae. Ita Rigordus in gesta Philippi Augusti. Huius Comitatum, capto ejus loco Comite, dono Henrici Regis acceperat Stephanus teste Ordrico lib. 11 fol. 811. Neustria ibi pro Norminnia ejus parte accipitur. — g. Gudelfridum Bartholum, ejus filium Aleidem duxerat uxorem Henricus Rex. — h. Chesnaus in Probationibus ad lib. 2 familie genealogicae Brithnitiensis pag. 20 allegat partem litterarum, quibus Guilielmus Comes ait. Petitioni burgensium S. Audomari contraire volens, pro eo maxime, quia eam de Consulatu Flandrensi petitionem silentio animo receperunt, et quia honestius et fidelius ceteris Flandrensiis erga me semper se habuerunt; leges seu consuetudines subscriptas perpetuo eis jure concedo, et rate peruenire precipio. Actum anno MCXXII, XVIII Kalend. Maii, feria v die festi SS. Tildardi et Valeriani. Subsignaverunt Isido Castellanus ejusdem urbis, et Guilielmus filius, item Stephanus Comes hiberniæ, et alii quam plurimi a nobis hactenus citati	D Comitatus Boniæ, et Moreniti, Audomarense pdeles.
CAPIT. XLIV. a Rege Francorum deponitur :	63 Porro magnificus Rex Francorum Ludovicus, audito quod consobrinnus suus Carolus interfisset et Guilielmum honorem sibi indebitum, praesertim ipso non assentiente, invasisset, et graviter tulit, et tam illi illam, quam usurpaverat, dignitate privare, quam amici mortem desiderans vindicare, ad urbem Atrebatum circa mediam Quadragesimam venit. Quo etiam Guillelmum juvenem, dictum Normanniae Comitem, a patris sui Henrico Anglorum Rege, sicut initio hujus operis commemoravimus, imple exhibere, qui Regine a sororem nuper duxerat uxorem, venire mandavit. In qua urbe cum diebus ferme quindecim commorati fuissent, et plures, qui sibi Comitatum terrae nostrae competere asserebant b Arnulphus scilicet nepos homini Caroli, Baldinus Montensis, et praefatus Guillelmus, qui partem terrae nostrae praefatam violenter tenebat, nuntii frequentes hoc ipsum expetentes ad Regem venissent, tandem Regina, Dei, ut arbitror, occulta, sed tamen justa dispositione praevalebat, et animis Francorum quorundam multo ingenio ad sibi contentendum inclinatis, sororio suo Normanno Comiti, decimo Kalendas Aprilis, Comitatus dominium obtinuit.	PARS XII. Ecclesia Brugensis reconciliata Corpus B. Caroli repositum. Miracula. Flandria pacata.	Caput XLIV. Brugis reliqui sicari se cedunt :
Guilielmus Normannus, a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z aa ab ac ad ae af ag ah ai aj ak al am an ao ap aq ar as at au av aw ax ay az ba bb bc bd be bf bg bh bi bj bk bl bm bn bo bp bq br bs bt bu bv bw bx by bz ca cb cc cd ce cf cg ch ci cj ck cl cm cn co cp cq cr cs ct cu cv cw cx cy cz da db dc dd de df dg dh di dj dk dl dm dn do dp dq dr ds dt du dv dw dx dy dz ea eb ec ed ee ef eg eh ei ej ek el em en eo ep eq er es et eu ev ew ex ey ez fa fb fc fd fe ff fg fh fi fj fk fl fm fn fo fp fq fr fs ft fu fv fw fx fy fz ga gb gc gd ge gf gg gh gi gj gk gl gm gn go gp gq gr gs gt gu gv gw gx gy gz ha hb hc hd he hf hg hh hi hj hk hl hm hn ho hp hq hr hs ht hu hv hw hx hy hz ia ib ic id ie if ig ih ii ij ik il im in io ip iq ir is it iu iv iw ix iy iz ja jb jc jd je jf jg jh ji jj jk jl jm jn jo jp jq jr js jt ju jv jw jx jy jz ka kb kc kd ke kf kg kh ki kj kk kl km kn ko kp kq kr ks kt ku kv kw kx ky kz la lb lc ld le lf lg lh li lj lk ll lm ln lo lp lq lr ls lt lu lv lw lx ly lz ma mb mc md me mf mg mh mi mj mk ml mm mn mo mp mq mr ms mt mu mv mw mx my mz na nb nc nd ne nf ng nh ni nj nk nl nm nn no np nq nr ns nt nu nv nw nx ny nz oa ob oc od oe of og oh oi oj ok ol om on oo op oq or os ot ou ov ow ox oy oz pa pb pc pd pe pf pg ph pi pj pk pl pm pn po pp pq pr ps pt pu pv pw px py pz qa qb qc qd qe qf qg qh qi qj qk ql qm qn qo qp qq qr qs qt qu qv qw qx qy qz ra rb rc rd re rf rg rh ri rj rk rl rm rn ro rp rq rr rs rt ru rv rw rx ry rz sa sb sc sd se sf sg sh si sj sk sl sm sn so sp sq sr ss st su sv sw sx sy sz ta tb tc td te tf tg th ti tj tk tl tm tn to tp tq tr ts tt tu tv tw tx ty tz ua ub uc ud ue uf ug uh ui uj uk ul um un uo up uq ur us ut uu uv uw ux uy uz va vb vc vd ve vf vg vh vi vj vk vl vm vn vo vp vq vr vs vt vu vv vw vx vy vz wa wb wc wd we wf wg wh wi wj wk wl wm wn wo wp wq wr ws wt wu wv ww wx wy wz xa xb xc xd xe xf xg xh xi xj xk xl xm xn xo xp xq xr xs xt xu xv xw xx xy xz ya yb yc yd ye yf yg yh yi yj yk yl ym yn yo yp yq yr ys yt yu yv yw yx yy yz za zb zc zd ze zf zg zh zi zj zk zl zm zn zo zp zq zr zs zt zu zv zw zx zy zz	66 Cuius potentiam e patris ejus ad sui detrimentum veritas, crescere, cum totis visceribus et artibus quibus poterat contendit imminuere. d. Neptem ergo suam Stephanum Rhesensem, e. Bologniam et f. Moritoni Comitum, transmittens, et per ipsam et alios partis suae legatos multa tribuens, et plura promittens, multorum animos potentiam sollicitat, Flandriam suam invadentem esse, et ex parte Roberti Castellensis avunculi sui sibi jure competere affirmat, et his modis in suum eos favorem conciliat, ac y. Durum Lavonne sacerdotem suum, et Montensem Comitem, et Theonem Codreacensem, necnon et sapientem Guillelmum, sibi confederat, necnon et eorum auxilium regiae voluntati et ordinationi contraire, et praefectis novi Comitis modis omnibus impedire hortatur et instigat; non tamen in ipso Flandriam, quod forsitan fieri posse jam desperabat, obtineat; quia ut vires Comitis, quas sibi periculosas suspicabatur, enervet et destruat. 67 Rex autem cum Comite Atrebatum civitate post aliquantum tempus egressus, primo Insulam, deinde Gandavum et Brugas, aggre tum (nam ubique fere Anglii fautores plurimum impediunt) recepit et obsidionem sua praesentia roborebat. Unde Comes post Flandriam reversa, per Insulam et Botomum, u. que ad urbem nostram Tarnanum pervenit, et ibi cum magno clero et populi gaudio susceptus ludio munus. Postea cum castrum, quod dicitur S. Audomari, Castellum et burgensium pariter, quod dicitur S. Audomari, Castellum et burgensium pariter, h. conditionibus tamen quibusdam promissis, suscipiuntibus obtinisset, et ibi paucis diebus moram fecisset, iterum Tarnanum transiens Insulam revertitur.	Interea Rex Robertum reliquosque illos homicidas Brugensium, de turri, in quam confugerant, egredi, et sese dedere coegerat, in carcere et vincula universos retruserat. Quorum narratione innotuit miraculum quod narra. Ex quo enim in eadem ecclesiae turri obsessi morati sunt, nullo alimentorum, quorum non modicum illuc copiam contulerant, sicut nec si terram gustarent, sapore delectati sunt : sed postquam sese dedentes exterunt, continuo quem tanto tempore perdidit gustum receperunt. Cum enim Roberto sitienti de eadem, quo ibi inclusus bibere conueverat, vino propinasset; optimum ejus saporem laudavit, seque ab ipsis initio obsidionis de bono vino non bibisse juravit. Nesciebat quippe quod de hoc ipso quae solebat bibisset. Quod cum indicatum fuisset, opus Dei in suorum castigatione peccatorum recognovit, et divinam ceteris bonitatem collaudavit. 69 Rex vero ecclesiam S. Donatiam non solum sanguinis effusione, verum etiam eorum execrabili et immonda habitatione multipliciter pollutam, cunctis inde spiritibus emanatis purgari, corpusque venerabile, quod ibi negligentius, quam decebat, tumultu fuerat, in altam ecclesiam praecipit deportari, quatenus fons ejus ibi diligenter curaretur, et deinde congruo sibi honore in ecclesia rursus humaretur. Quod et factum est.	Caput XLV. Brugis reliqui sicari se cedunt :
CAP. XLV c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z aa ab ac ad ae af ag ah ai aj ak al am an ao ap aq ar as at au av aw ax ay az ba bb bc bd be bf bg bh bi bj bk bl bm bn bo bp bq br bs bt bu bv bw bx by bz ca cb cc cd ce cf cg ch ci cj ck cl cm cn co cp cq cr cs ct cu cv cw cx cy cz da db dc dd de df dg dh di dj dk dl dm dn do dp dq dr ds dt du dv dw dx dy dz ea eb ec ed ee ef eg eh ei ej ek el em en eo ep eq er es et eu ev ew ex ey ez fa fb fc fd fe ff fg fh fi fj fk fl fm fn fo fp fq fr fs ft fu fv fw fx fy fz ga gb gc gd ge gf gg gh gi gj gk gl gm gn go gp gq gr gs gt gu gv gw gx gy gz ha hb hc hd he hf hg hh hi hj hk hl hm hn ho hp hq hr hs ht hu hv hw hx hy hz ia ib ic id ie if ig ih ii ij ik il im in io ip iq ir is it iu iv iw ix iy iz ja jb jc jd je jf jg jh ji jj jk jl jm jn jo jp jq jr js jt ju jv jw jx jy jz ka kb kc kd ke kf kg kh ki kj kk kl km kn ko kp kq kr ks kt ku kv kw kx ky kz la lb lc ld le lf lg lh li lj lk ll lm ln lo lp lq lr ls lt lu lv lw lx ly lz ma mb mc md me mf mg mh mi mj mk ml mm mn mo mp mq mr ms mt mu mv mw mx my mz na nb nc nd ne nf ng nh ni nj nk nl nm nn no np nq nr ns nt nu nv nw nx ny nz oa ob oc od oe of og oh oi oj ok ol om on oo op oq or os ot ou ov ow ox oy oz pa pb pc pd pe pf pg ph pi pj pk pl pm pn po pp pq pr ps pt pu pv pw px py pz qa qb qc qd qe qf qg qh qi qj qk ql qm qn qo qp qq qr qs qt qu qv qw qx qy qz ra rb rc rd re rf rg rh ri rj rk rl rm rn ro rp rq rr rs rt ru rv rw rx ry rz sa sb sc sd se sf sg sh si sj sk sl sm sn so sp sq sr ss st su sv sw sx sy sz ta tb tc td te tf tg th ti tj tk tl tm tn to tp tq tr ts tt tu tv tw tx ty tz ua ub uc ud ue uf ug uh ui uj uk ul um un uo up uq ur us ut uu uv uw ux uy uz va vb vc vd ve vf vg vh vi vj vk vl vm vn vo vp vq vr vs vt vu vv vw vx vy vz wa wb wc wd we wf wg wh wi wj wk wl wm wn wo wp wq wr ws wt wu wv ww wx wy wz xa xb xc xd xe xf xg xh xi xj xk xl xm xn xo xp xq xr xs xt xu xv xw xx xy xz ya yb yc yd ye yf yg yh yi yj yk yl ym yn yo yp yq yr ys yt yu yv yw yx yy yz za zb zc zd ze zf zg zh zi zj zk zl zm zn zo zp zq zr zs zt zu zv zw zx zy zz	68 Cuius potentiam e patris ejus ad sui detrimentum veritas, crescere, cum totis visceribus et artibus quibus poterat contendit imminuere. d. Neptem ergo suam Stephanum Rhesensem, e. Bologniam et f. Moritoni Comitum, transmittens, et per ipsam et alios partis suae legatos multa tribuens, et plura promittens, multorum animos potentiam sollicitat, Flandriam suam invadentem esse, et ex parte Roberti Castellensis avunculi sui sibi jure competere affirmat, et his modis in suum eos favorem conciliat, ac y. Durum Lavonne sacerdotem suum, et Montensem Comitem, et Theonem Codreacensem, necnon et sapientem Guillelmum, sibi confederat, necnon et eorum auxilium regiae voluntati et ordinationi contraire, et praefectis novi Comitis modis omnibus impedire hortatur et instigat; non tamen in ipso Flandriam, quod forsitan fieri posse jam desperabat, obtineat; quia ut vires Comitis, quas sibi periculosas suspicabatur, enervet et destruat. 69 Rex autem cum Comite Atrebatum civitate post aliquantum tempus egressus, primo Insulam, deinde Gandavum et Brugas, aggre tum (nam ubique fere Anglii fautores plurimum impediunt) recepit et obsidionem sua praesentia roborebat. Unde Comes post Flandriam reversa, per Insulam et Botomum, u. que ad urbem nostram Tarnanum pervenit, et ibi cum magno clero et populi gaudio susceptus ludio munus. Postea cum castrum, quod dicitur S. Audomari, Castellum et burgensium pariter, quod dicitur S. Audomari, Castellum et burgensium pariter, h. conditionibus tamen quibusdam promissis, suscipiuntibus obtinisset, et ibi paucis diebus moram fecisset, iterum Tarnanum transiens Insulam revertitur.	70 Verum quid ibi miraculi divina ostenderit dignatio, non videtur praeterendum silentio. Testati sunt enim multi scirentium plerique qui afferunt, viri veraces et religiosi, quorum unum, Dominum sancti Absalonem b. S. Anandi Abbatem, pro sanctitatis merito dignum est hic nominari: quod, cum venerabile illud corpus, eo, in quo illud ante c. quinquaginta tres dies repositum fuerat, monumento disrupto, detexissent, ad gloriam Dei et Martyris sancti ostendebant, in tantum a corruptione alienum inventum e. 4, ut nec tenuissima quidem moschi factors nebula exinde ascenderet, quae naves circumstantium, sive idem fumus contractantium et errantium, vel in nimio abigatens offenderet. Verumtamen cum, quantum diximus jam tempus in monumento haberet, sic erat vulneribus eratis et multo recentibus tractabile, ac si eodem die interfectus fuisset. Tanto quoque suavissimi odoris fragrantia totum illum locum divinitus infudit et implevit, ut nulli fore dubium videretur, quod Deus fidelem suum gloriante voluerit. A homine factum est istud, et est mirabile in oculis nostris. Quod mirum eo imphus mirabile judicatur, quod humaniorum cadaveribus corporum vix aliquid aliud fetidius aestimamus. 71 Ecclesia igitur Domini d. Simonis Tornacensis Episcopo ministerio, qui in hoc ipsum a Rege de Francia	Caput XLVI. Corpus F S. Caroli b post 83 dies c o. corruptum, absque fatore, tra. in. velle, suavissimum spirat odore:

*ecclesia recon-
ciliola,
reverenter
reponitur.*

A Francia fuerat accersitus, more Ecclesiastico reconciliata. Sed et memoratum corpus summa reportatur Cleri et populi devotione et reverentia, et septimo Kalendas Maii in ecclesia media tumulatur, in extremo examine resurrecturus in gloria.

e

Caput XLVIII

Ipra obvidetur:

72 *e* Quibus omnibus solemniter, et eo quo dignum erat, honore adimpletis, Rex cum exercitu, quem congregare poterat, Ypram contendit, et sequenti die, sexto videlicet Kalendas Maii, Comite sibi ex coudicto cum exercitu ex parte alia impigre occurrente, circa horam diei sextam illuc usque pervenit. Porro saepe memoratus Guillelmus Philippi filius, regie majestatis celsitudinem minus quam oportere reveritus, extra oppidum ei, multorum et fortium quos sibi confederaverat virorum et armis fretus et animis, audacter accurrit; et contra universum illum exercitum acerrime dimicare coepit. Sed ille fortiter se agere arbitrat, dum hostibus obstinatissime repugnat, dum in adversos aciem dirigit et instaurat, quae sibi infelicitatis temporalis et adversitatis fovea parata sit, miser ignorat. Etenim jampridem aliqui burgenses, qui sacramentis ei non semel tantum, sed frequenter fidelitatem fecerant, cum quibusdam aliis hominibus ipsius de proditione ejus conspiraverant, legatos inde ad Regem direxerant, seque ei portas aperturas, et Guillelmum tradituros juraverant. Vae mundo ab scandalis! imo, vae Flandriae a proditionibus! Mirandum, nec minus miserandum, quod terra infelix, cui Domino suo per proditionem orbi contigerat, non aliter quam per proditionem alium acquirere valebat. Et hanc quidem pauci Ypresium disposerant faciendam. Judicaverant namque commodius regie voluntati parere, quam imperiis Guillelmi, et sibi suspectae potestati subjacere. Neque ideo, ut ferunt, quod ipsius personam aliqui culparent: sed quorumdam affinium ejus dominium intemperantius futurum formidant.

*proditione
attque civium*

B

73 Itaque cum ab hora diei sexta usque ad novam utrimque diversis concursibus ab Aquilonali parte et Orientali pugnatum fuisset, vexillo, quod in signum futurae proditionis super summum ecclesiae S. Petri fastigium ex proposito constituerant adversae partis cuneos accersierunt, et porta meridiana aperta eos in oppidum susceperunt. Quibus protinus totam villam pereursantibus, et rapinis ac incendiis universa vastantibus, Guillelmus destitutum se tum denum praesentibus, quod solum superesse videbat, fugam arripuit: sed fuga sera fuit. Fugientem enim eum Daniel Tenremundensis consentus comprehendit, et armis exutum Comiti Guillelmo captivum reddidit. Ypra igitur eodem die a porta Septentrionali usque ad portam australem spoliata et incensa, ac multitudine militum immunerabili comprehensa, Rex et Comes Messinas monasterium adeunt, Guillelmum captivum secum adducunt. Quem cum postea die Castellano insula custodiendum commendassent, Ariam perrexerunt, et ea in deditione recepta, Castellum, et reliquum illam interiorem Flandriam facillime subegerunt: et sic tandem ad huiusmodi honorandi Caroli mortem Brugae iterum redierunt.

Caput XLIX.

intercipitur:

incenditur:

C

reididit. Ypra igitur eodem die a porta Septentrionali usque ad portam australem spoliata et incensa, ac multitudine militum immunerabili comprehensa, Rex et Comes Messinas monasterium adeunt, Guillelmum captivum secum adducunt. Quem cum postea die Castellano insula custodiendum commendassent, Ariam perrexerunt, et ea in deditione recepta, Castellum, et reliquum illam interiorem Flandriam facillime subegerunt: et sic tandem ad huiusmodi honorandi Caroli mortem Brugae iterum redierunt.

*Abbas Abbas
S. Amaldi*

a S. Christophori ecclesiam in foro scribit Gilbertus num. 119.
b Abbas Abbas subscripsit litteras Theoderici Comitis, quibus anno 1133 confirmavit res Marchianensis monasterii. De S. Amaldi et hac Abbacia res olimus 6 Februarii, quo colitur.
c Praefertis jam septem hebdomadis, inquit Gilbertus, dir scilicet 22 Aprilis, Exorem Lervallii, Neque enim vult veraculus Angilbertus et formula proclamationis supra indicavimus.
d De Simone Episcopo fratre uterino avaris B. Caroli supra § 1 actum.
e In Quinibus veraculus Flandriae regentia de Ipra intercepta, et Guillelmo capto silentur: utpote cui insula sunt omnia, quae hactenus praefere gestio, uti supra § 3 diximus.

PARS XIII

Reliqui complices caris S. Caroli puniti. Duo fuga elapsi.

Cap. I.

Fratrem quoque Praepositi Guillelmum, quem in Martii T. I.

mortem ejus conjurasse supra memoravimus, cum aliis fere viginti octo deditis e carcere productis, a de excelsa turri praecipitare fecerunt: sique homicidae illi dignis tantae iniquitati cruciatibus interierunt. Qui quamvis non omnes consilio vel facto peccaverant aequaliter; iniquitatem tamen consentiendo, et iniquis auxilium ferendo, paribus quodammodo iniquitatis nexibus se omnes obligaverant. Et ideo, quorum non abhorruerant jungi consortio, eorumdem non immerito sunt puniti supplicio. Robertum autem, quem et ipsum ex conjuratis fuisse supra ostendimus, quique itidem eo quod a populo vehementer diligeretur, et modis quibusdam excusabilior ceteris videretur, tunc satis puniri posse non aestimabatur, secum abducere decreverunt. Quem cum Castetum usque perluxissent, et ille reatus sui multam poenitentiam gereret, extra oppidum cum capitis abscissione animadverti fecerunt.

75 Dum ea geruntur Ingrasius Esnensis unus ex praenominatis conjuratoribus, qui patri sui Theoderici Discamundensis praesidio fretus, usque in id temporis excusationes in peccatis excusaverat, et peritiae suae tenebris obaectatus, ipsius Regis aspectibus et Comitis impudentem se ingerere non erubuerat, et si quis enim super hoc crimine impetere auderet, viriliter sese defensurum jactaverat, diffidere coepit: et primum quidem apud suos aliquam diu se latendo continuit, ac deinde opportunitatem temporis nactus, omnibus postpositis suae salutis consulere gestiens, e patria profugit, et in terra nostra usque in haec tempora, mo scilicet haec scribente, nusquam ultra comparuit. b

76 At Guillelmus Viroviacensis, et ipse, sicut aliorum claruit confessione, conjuratorum unus, quem nimirum aliis attentus, et finis ipsius expectatione suspensus, intactum fere reliqueram, iniquitatem suam nequaquam tandiu occultare valuit. Sed quod in oculo perpetraverat, indicis continuo manifestis apparuit. Statim enim post Comitis occisionem et thesauri ejus directionem Viroviacum regressus, non minimam inde secum attulit partem. Verum hoc suae nequitiae fructu in longum letari permixtus non est. Cum enim de adversario dejecto tripudiaret, et de damnis alienis insolenter exultaret, repentinus eum pavor invasit, et territum de Flandriae finibus exturbavit. Audito namque quod frater suus e Lambertus, qui tantum, ut ex fine monomachiae, quam inde in curia saepe fati Guillelmi inerat, claruit, innocens erat, super morte Comitis impetetur; et quod ipse ab eodem Guillelmo, qui jam per sorreptionem hominum fecerat, diliducia-ret, timere coepit. Et primum quidem ad defensionem se paravit, sed in crastino reze tantum stimulis conscientiae eum exagitantibus, cum nemo eum adhuc persequeretur, uxore et paucis suorum, rebusque, quas exebere poterat, secum assumptis, sexto post mortem Comitis die fugae se credidit. Fugit nempe, ut Scriptura dicit, impius nemine persequente.

77 Castellanus autem Curriacensis, qui antea ei extiterat inimicus, statim ut fugam ejus audivit, armata multorum militum manu innotuit, Viroviacum contendit; et omnibus, quae ipsius fuerant, molibilibus direptis, munitionem totam everit, et nemine resistente, in tantum ut nec stipes in loco remaneret, incendit. Ipse vero cum juxta Tornacum ad villam quandam devenisset, Tornacensibus eum insectantibus, et comprehendere ac punire tentantibus, uxore, et majore suorum parte, rebusque fere omnibus amissis, vix equum nactus evasit, et in partes d Nerviorum, duobus tantum sociis contentus recessit. Ubi monasterium quoddam monachorum adiit: et timore magis, ut postea patuit, humano quam di-

D

ALTORE
GUALTERO
ARCHIDIACO-
NO.

a
Guillelmus et
28 complices
caris S. Caroli
et turri praeci-
piuntur:

Robertus capto
plectitur,

Cap. LI.
Ingrasius
initio audax,

E

fugit in exte-
ras regiones,

b
Cap. LII.
Guillelmus
Viroviacensis

a caris S. Caro-
li Virovia-
cum redit,

c

timore arrip-
tus alio fugit:
f

Prov. 23

Viroviacum
incendit.

uxore relicta
in via fugit:

d

ET COTORE
GI ALTERO
ARCHIDIACO
NO
habitu mon-
asticum acci-
pit:

max alijcit, et
arma repedit:

A vino compunctus, monachatus tonsuram habitumque præsumpsit. Postea vero occasione uxoris, sine consensu cujus hoc fecisse asserabatur, paucis evolutis diebus monachatum deseruit, et ad seculum, et ad arma derelicta sine retractatione mox rediit. In quo quidem facto satis evidenter declaravit, illud Religionis propositum quam fictus arripuerit. Si enim vinculum uxoris vinculum compellebat solvi Religionis, eis quibus tanto abusus fuerat tempore cur non abstinent armo? Numquid et hoc lex conjugii cogebat? Nequaquam. Nam si vere eum suorum reatum peniteret, armis relictis, uxori, cum tantum illa maritali debitum exigeret, adhaerere, et in sudore sui vultus pane suo vesci, distracto fatigatus jejuniis debuisset. Nunc autem, ut multorum relatione compertimus, iram Dei non solum penitendo non curat placare, sed corde obstinato excusationes in peccatis excusare, et Deum magis irritans quam placans, peccatis peccata non veretur augmentare. Timeendum est igitur ei, et pro eo etiam nobis, ne quia tardat converti ad Dominum, subito veniat ira Dei, et in tempore vindictæ disperdat eum. Forsitan et ideo ibi tamdiu alijs invitis servatur, ut, si tempore sibi indulto non penituerit, et domo misericordie Dei superbe abusus fuerit, justo Dei iudicio gravius in fine feriat. Quod etiam de præfato Ingrassano non absurde sentiri potest. Et hæc quidem omnia infra duos fere post mortem Comitis menses consummata sunt.

a Quod factum est 5 Maii, et tunc describitur a Galberto teste oculato num. 123. b De eo Larentius ex Annalibus Flandriæ: Ingrassanus Escanensis abbas, postea in Becaniam, et habitabat Moguntia ad Illerum; quo in oppido controversa iudici et cum cive quodam, cui inter alterutrum voluit inditit letale, nam mors subsequuta est. Ob fatum ad Prætorium tractus, satrapie inclusus, et in flumen propeclus oblit, fatis criminibus solus debito. Hæc ibi, quæ credidit et descripsit Mejerus, fides sit penes illos. c Foran Lambertus ex Hildesburgh, de quo similia narratur, cujus filius Walterus nuncitur a Galberto num. 50 inter capita eorum, qui obsessi detinebantur in Torre S. Donatiani. d Nervius huius bene a Tornacensibus distingui, et in Ramnonio constitui debere, uti hic fit, alius docuit. — e Mejerus et Marchantius tradunt Gulielmum Virovancensem Ingulnam a Præfeto Contracund ex Virovancem, captum tandem esse in Germania, utique apud Argentoratum longis cruentibus conflictum, uxorem ejus Tornac Vivam decessisse. Tales sunt penes auctores.

interitus
Gulielmi
Virovancensis
et uxoris.

PROLOGUS

Ecce voluntati vestræ, reverende Pater, imo iussioni, ac Fratrum meorum piæ petitioni, prout valui, parui: et materiam mei modum ingenii pariter et eloquii, ut in ipso appareat effectui, tantopere transcendente vel contingere præsumens, multorum me reprehensioni simul et irrisioni exposui. Etenim stultus dum non loquitur, plerumque sapiens esse creditur. Silentium nempe ejus non tam putatur sensus inopia, quam humilitatis custodia. Unde et ego si omnino siluisssem, sapiens quidem putari potuissem: sed non eo amplius sapiens fuisssem. Nunc autem, quia imperitiam meam scribendo prodidi, sapientes, in quorum manus hæc forte pervenerint, indignabuntur mihi: et alii quidem calumniantur insipientem, alii subsannabunt præsumptorem, alii infestam judicant, nonnulli quoque stultum merito inelamabunt. Quid ergo erit, Pater sancte, quod me tanta rerum evidentiâ convictum poterit excusare? Possum equidem obedientie, vestra mihi auctoritate impositæ, non incongruum causam obtinere: sed commodis arbitror calumnias huiusmodi a etiam si quo modo possem evadere, quam insipientiam meam pertinaciter excusando, tanto meorum eniulo peccatorum etiam fallaciam addere, fructumque mihi humilitatis adimere, et in fastem me vanitatis inaniter extollere. Utihus enim est mihi, ut sentiam insipientem, quod sum, quam ut astiner sapiens, quod non sum. Illud namque non infructuosum humiliter timorem, istud vero riuosum superbo parere potu-

rit, quod absit, tumorem. Quem cum omnibus alijs D vitiorum sordibus propitius a me dignetur avertere, qui omnem omnino superbiam sua damnavit humilitate, Amen.

a Videtur deesse tolerare aut aliquid simile.

ALIA VITA

auctore Galberto Notario ex aliquot MSS.
PROLOGUS.

Cum inter regnorum Principes quos circa nos cognovimus, summum gloriæ ac laudis sibi adscribendi studium per militiæ facinora enituisset; et eisdem affectus consimilis ac bene regendum inesset; minoris potentie et famæ principabatur Imperator Romanorum a Henricus, qui, cum annos plures sedisset, sine hærede diem obiit. Minoris quoque sanæ ac virum b Rex Anglorum sine liberis debebat in regno, quam Comes Carolus Flandriarum Marchio, naturalis noster Dominus et Princeps; qui quod militiæ fama, et generis nobilitatis regio sanguine septennis in Comitatu Pater et advocatus ecclesiarum Dei præerat, erga pauperes largus, inter Præeres suos jucundus ac honestus, adversus hostes crudelis et cautus, qui etiam sine hærede a suis, imo nefandissimis servis, traditus et occisus pro justitia occubuit. Tanti quidem Principis mortem descripturus, non elaboravi eloquentiæ ornatum, seu diversorum colorum distinguere modos, sed rerum veritatem solummodo exequi, quæ quanquam stylo arida, tamen memoriæ fidelium scribendo commendavi peregrinum mortis ipsius eventum. Neque equidem locum et temporis opportunitatem, cum animus in hoc opere intenderem, habebam: quandoquidem noster locus eodem tempore sollicitabatur metu et angustia, adeo ut sine aliorum exceptione tam Clerus quam populus indifferenter periclitabatur occasu et rerum suarum et vite. Igitur inter tot adversa et angustissimos locorum fines, cepti mentem fluctuantem, et quasi Euripojactatam compescere, et juxta scribendi modum cohibere. In qua animi mei exactione nua caritatis scintillula, suo igne fota, et exercitata, omnes virtutes spirituales cordis funditus ignovit, et subsequenter hominem meum, quem aforis timor possederat, scribendi quadam libertate donavit.

Gesta magni
Principis
simplici stylo
describuntur

ab auctore
inter pericula
malorum
exposita:

2 Super hoc igitur mentis studio, quod in tam arcto positus e vestro et omnino fidelium auditui in communi commendavi, si quis quidquam obgarrire et detrahere contendat, non multo curo. Securus enim me facit quod veritatem omnibus apertam, qui mecum eodem percellerantur periculo, loquor, et eam posteris nostris memorandam commendando. Rogo ergo et moneo, si cui hujus styli ariditas, et hujus opusculi exiguus manipulus ad manus venerit, non derideat et contemnat: sed nova admiratione, quæ scripta sunt et Dei ordinatione congesta, nostro solummodo tempore adnretur, et discat potestates terrenas non despiciere vel morti tradere, quas credendum est Deo ordinante nobis esse præpositas; unde Apostolus. Omnis anima omni potestati subiecta sit, sive Regi tanquam præcellenti, sive Ducibus tanquam a Deo missis: tanquam enim non est similitivum, sed confirmativum: tanquam vero dicitur in Scriptura sancta pro eo quod vere est, sicut est ibi, tanquam sponsus, hoc est vere sponsus. Non quidem promeruerant hominibus et putiores et scortatores et omnium vitiorum servi nostra terre ut præcesset eis bonus Princeps, religiosus et potens, catholicus, post Deum pauperum sustentator, ecclesiarum Dei advocatus, patriæ defensor, et talis in quo terreni imperii reliqua potestas bene regendi formam et Deo serviendi materiam assumeret. Viden-

cui veritas
cerdi est.

1 Petri 2. 13

dens

A dens ergo diabolus ecclesiae et fidei Christianae profectum, sicut subsequenter audituri estis, commovit terrae, hoc est, ecclesiae Dei stabilitatem, et conturbavit eum dolis, traditionibus et effusione innocentium sanguinis.

a Intelligitur Henricus V. Ultrajecti anno 1125 mortuus, a Callisto II Papa olim excommunicatus. — b Henricus I Rex Anglor., de quo actum supra cap. 2. — c Videtur civis Brugensis alloqui.

CAPUT I.

Illustria in Comitatu gesta B. Caroli Imperii Romanum et regnum Hierosolymitanum oblatum.

Karolus itaque filius a Cautionis Regis Daciae, et matre oriundus quae terrae Flandrensis Comitum de sanguine processerat: ea affinitate cognationis a puero in patria nostra altus est usque ad virile robur corporis et animi. Postquam vero militiae titulis armatus est, egregium facinus in hostes arripuit, famam bonam et gloriam sui nominis penes regnum potentes obtinuit. Quem quidem per plures annos in Principem perceptaverant Proceres nostri, si forte sic evenire potuisset. Igitur Comes Baldunus adolescens fortissimus moriendo nepoti suo Karolo regnum simul et Principibus contradidit, et sub fidei securitate commendavit.

¶ Coepit utique majoris consilii prudentia pius Comes de pacis reformatione dispendere, leges et jura regni revocare, ita ut paulatim pacis statu undecumque collecto, in quarto sui comitatus anno, per illum omnia florerent, omnia riderent, omnia iustitiae et pacis securitate et multiplici jucunditate fruerentur. Tandem videns gratiam pacis omnibus jucundam, indixit per terminos regni, ut sub quiete et securitate absque armorum usu communiter degerent, quicumque aut in foro aut infra castra manerent et conversarentur: alioquin ipsis plecterentur armis, quae ferrent. Sub hac ergo observantia arcus et sagittae et subsequenter omnia arma postposita sunt in forinseis locis, sicut et in pacificis. Quia pacis gratia legibus et iustitiis sese regebant homines, omnia ingeniorum et studiorum argumenta ad placita componentes: ut in virtute et eloquentia rhetorices unusquisque se defensaret, cum impetitus fuisset: vel cum hostem impeteret qua colorum varietate oratorie fucatum deciperet. Tunc vero habuit rhetoricae suae exercitia et per industriam et per naturam: erant enim multi illiterati, quibus natura ipsa eloquentiae modos et rationabiles praestiterat conjecturandi, et argumentandi vias, quibus nullatenus illi, qui disciplinati erant et docti artem rhetoricam, olivare vel avertere poterant. Sed quia iterum suis fallacis minus cautis fideles et oves Christi in placitis illi convenerunt, Deus, qui omnia ab alto speculatur, corripere fallaces suos non desepit: ut quibus eloquentiae bonum praestiterat ad salutem, ipsis per flagella insinuaret, quia eo hono usi sunt ad propriam perditionem.

5 Innoisit ergo Dominus flagella famis, et postmodum mortalitatis, omnibus qui in regno debebant nostro, sed prius terrore signorum revocare dignabatur ad penitendum, quos prius praeviderat ad malum. Anno ab Incarnatione homini millesimo centesimo vicesimo quarto, in Augusto mense universis terrarum habitatoribus in corpore solari, circa nonam horam diei apparuit b eclipsis, et luminis non naturalis defectus, ita ut solis orbis orientalis obscuratus paulatim reliquis partibus ingereret nebulas alienas, non simul tamen totum solem obscurantes, sed in parte: et tamen eadem nebula totum pererravit solis circulum, pertransiens ab oriente usque ad occidentem tantummodo in circulo solaris essen-

tie: unde qui statum pacis et placitorum injurias notabant, futurae famis et mortis periculum minabantur universis. Cumque, neque sic correcti sunt homines, tam Domini quam servi, venit repentine famis inedia, et subsequenter mortalitatis circumerunt flagella. Unde in Psalmo, et vocavit famem super terram, et omne firmamentum panis contrivit. Quia tempestate non poterat solito more sese quisque cibo et potu sustentare, sed contra morem tantum panis insumpsit epulatur semel in prandio, quantum ante hoc tempus famis in diversis diebus sumere consueverat, atque sic per insolentiam est gurgitatus, et omnes naturales repleturum cibi et potus, naturalis languebat. Cruditate quoque et indigestione, tabescebant homines, et adhuc fame laborabant, donec spiritum exhalarent ultimum. Multi quoque inflati sunt, quibus cibus et potus fastidiebat: quibus tamen utique abundabant. Quo tempore famis, in media Quadragesima, etiam homines terrae nostrae, circa Gandavum et d Legionem et Scaldum fluvios cominorantes, carnes comederunt, eo quod panis eis prorsus defecisset: quidam vero ipso itinere cum transitum facerent ad civitates et castra, in quibus panem sibi compararent, nondum semipfecto transitu suffocati fame perierunt: circa villas et curtes divitum, et castra seu munitiones, pauperes cum ad elemosynas misero gressu devoluti venissent, mendicando mortui sunt. Mirabile dictu nulli in terra nostra manserat naturalis color, sed talis pallor affinis et proprius mortis inerat universis. Languebant similiter sani et aegri, quia qui sanus erat in compositione corporis, aeger effectus est, visa miseria morientis.

6 Neque sic quidem correcti sunt impii, qui eodem tempore, sicut aiunt, in pissimi Comitis Karoli mortem conspiraverant. At Comes egregius satagebat omnibus modis, pauperes sustentare, elemosynas largiri in castris et in locis suis, et praesens ipse et per ministros suos. Eadem tempestate centum pauperes in Brugis omni die sustentabat, singulis illorum unum panem admodum grandem tribuens, ab ante Quadragesimam praeditam usque in novas ejusdem anni messes. Similiter in aliis castris suis idem disposuerat. Eodem anno edixerat Dominus Comes quod, quicumque duas mensuras terrae seminarent tempore sementis alteram mensuram terras seminarent faba et pisa, eo quod hoc genus leguminis citius et tempestivius fructum proferret, unde pauperes citius sustentari potuissent, si famis miseria atque inedia eo anno non cessaret. Similiter per omnem Comitatum suum praeeperat, per hoc in futuro consulens pauperibus quantum poterat: illos etiam ex Gandavo turpiter redarguit, qui passi sunt ante ostium domus suae mori pauperes fame, quos pavisse poterant. Cervisia quoque interdixit collici, ut eo levius et melius abundarent pauperes, si a cervisia conficienda cessarent tempore famis cives et incole terrae. Nam ex avena panes fieri iussit, ut saltem in pane et aqua vitam continuarent pauperes. Vini quartam sex pro nummis vendi praecipit, et non carius, ideo ut cessarent negotiatores ab abundantia et emptione vini, et merces suas commutarent pro necessitate famis, pro victualibus aliis, quibus levius abundarent et facilius pauperes sustentarent. A propriamensa sibi quidem subtraxit quotidianae victum, unde centum pauperes et tredecim sustentabantur: indumenta insuper nova, scilicet r camistam, tunicam, pelles, cappam, braccas, caligas, / subtulares, a principio illius Quadragesimae et devoti jejuni sui, in quo statim traditus in Domino obdormivit, quotidie uni pauperum erogavit usque ad diem quem obit in Christo: atque dispen-

b) AUCTORE GALBERTO EX USS.

c Psal 104. 10

homini bus fame et media laborantibus,

d

et in via fame pereuntibus,

hucurrit:

pauperes sustentat:

legumina seri praecipit:

f interdixit cocturam cereviam:

disponit de pretio vini:

sibi vicium subtrahit:

e

f vestit quotidie pauperem:

ratione

a Carolus in Flandria educatus,

a Baldunus Comes Flandriae constituitur successor:

b

in pace intro- nem suam collocat:

arma prohibet:

controversias legibus divi- ni statuit:

c

post solis eclipsim b

A satione tali et misericordi erogatione in pauperes peracta, sic ibat ad Ecclesiam, ubi in oratione decumbens psallebat Deo psalmos, ibique audito ex more sacerdotum pauperibus distribuit sic Domino prostratus.

7 Cumque in Comitatu suo Flandriarum Marchio Carolus pacis et gloriæ decore degeret, *g* Henricus Imperator Romanus diem obiit, et desolatum est regnum Imperii illius et sine hærede exhereditatum. Igitur sapientiores in Clero et populo regni Romanorum et Teutonicorum satagebant omnibus modis, quem sibi ad Imperium regni providerent, virum nobilem tam genere quam moribus. Igitur circumspicis terrarum et regnorum Principibus, considerate interunt consilium, quatenus illi sapientiores et potentiores in regno, Legatos idoneos, scilicet Cancellarium Archiepiscopum *h* Coloniensis civitatis, et cum eo Comitatem *i* Godefridum solenniter transmittent ad Consulem Flandriarum Carolum pium, ex parte totius Cleri et ex parte totius populi regni et Imperii Teutonicorum exhortantes et obsecrantes potentiam et pietatem ipsius, ut Imperii honores et dignitates regis cum suis facultatibus pro sola caritate assumeret. Omnes enim meliores tam in Clero quam in populo eligendum sibi cum iustissimo desiderio expectabant, ut si Deo donante ad ipsos dignaretur adscendere, coronatione et Imperii exaltatione unanimiter sublimaret, ne Regem illum lege predecessorum Catholicorum Imperatorum constituerent.

8 Cumque legationem et expostulationem audisset Carolus Comes, consilium cum nobilibus et Patribus suæ terræ subit, quid super hoc ageret. At illi, qui ipsum iusto amore, et dilectionis virtute dilexerant, ut ut patrem venerabantur, coeperunt dolere, et discessum ejus dolere, et ruium patriæ gravem fore, si forte eum desereret. Tandem illi tendentes pessimi, qui vitæ ipsius inimicabantur, consueverunt ei, ut regnum et ejus honores præriperet inter Teutonicos, persuadentes ei quanto gloriæ et quantæ fame sila foret Regem Romanorum esse. Laborabant miseri illi, quæ astutia, quibus dolis carerent ea, quæ postmodum, dum amovere non poterant viventem tradiderunt, pro lege Dei et hominum cum ipsis decertantem. Remansit itaque in Comitatu suo Carolus Comes pro expostulatione suorum dilectorum, pacem et salutem patriæ, quantum in se erat, omnibus demandans et constituens, catholici, hominis, religiosus, cultor Dei, hominumque rector providus. Qui cum secularis militiæ facinora æternus foret, non habebat hostes creaturam suam, sive in moribus, sive in confiniis et terminis suis: quia tamen eum, aut pacis et dilectionis fœdere conjuncti, potius munera et donaria in invicem transiecerant, sed certamina militiæ secularis pro honore terræ suæ, et pro exercituum militum suorum apud aliquem Comitum vel Principum Normanniæ vel Franciæ, aliquando vero ultra regnum Franciæ arripant, illicque cum ducibus equitibus formationes exercent: quæ in re famam suam, et Comitatus sui potentiam ac gloriam sublevarit. Quicquid ergo levitatis hujus culpa deliquit, elemosynarum multiplici redemptione apud Deum emendavit.

9 Hujus quoque vitæ tempore contigit *k* Regem Hierosolymitanum in captivitatem Saracenorum evectum, et desolatam sedebat civitas Hierusalem absque Rege suo: quem, sicut didicimus, Christiani nominis milites, qui militiæ Christianæ ibidem studuerant, odio habebant, eo quod tenax et parens fuisset Rex ille captus, nec bene rexisset populum Dei. Interiit ergo consilium, et communi consensu litteras direxerunt Comiti Carolo, ut adscendens Hierosolymam, regnum Judææ assumeret, et in loco

et in sancta civitate imperii catholici coronam dignitatemque regum possideret. Nohit igitur, super hoc accepto fidelium suorum consilio, deserere patriam Flandriarum, quam vita comite bene rectoris foret, et satis melius quam adhuc rexisset, nisi traditores illi pessimi pleni demonio, Dominum et patrem plenius spiritu pietatis et consilii et virtutis emecassent. Prohi dolor, quod tantum virum ab ecclesia Dei tollerent, de quo Regem Ecclesia et populus Orientalis Imperii et Hierosolymorum civitas sancta simul cum populo Christianorum peroptaverat et disposuerat, simulque expostulaverat constituere.

a Gost, Gasto aut Canutus, promiscue Reges Danie appellati: hunc pater B. Caroli S. Canutus ejus nominis quartus fuit. — b Eclipsin hanc inter alios Astronomus annotavit Sethus Calciatus ab Angliis scriptoribus observatam contigisse 17 Augusti, tamque accurate describit. — c Anno 1125, in unio ante obitum B. Caroli, uti videtur Guillelmo. — d Legum, alius Legum et Lisa, Gualteri Scaldi imitatur. — e Camisia pro induso usurpata olim in Lege Saxonum tit. 6, et apud Fortunatum lib. 1 tit. 8. Ridiculus. Unde postea in lingua hodierna Francica, quæ illis temporibus necdum erat, vox eadem exorta. Forte olim Cama, uti jam Hispanis, in usu fuit apud Gothos et antiquis Germanis pro lecto, et Camisia dicta ut vestis, in qua dormitur. — f Subululari in antiquis codicibus, in Sultalares substituentiam, ut aut caleri, quasi suli talis. In Vita S. Gualteri 8 Januarii num. 8 subululari legitur, ubi Garavertius subululari quibatur rectitendum, sed motu solum vocali facile vires ista possunt confundi. — g Henricus v anno 1125 loria quida in Ponteveste Ultrapeti vitam cum regem amisit. Anselmus Lombardensis in Chronico. Hinc post aliqui obisse asserunt. — h Coloniensis Archiepiscopus erat Fredericus, ab anno currit 1100 aut paulo citius, usque ad annum 1131, qui Lutharum Sacram 23 Septemb. hujus anni 1125 Imperatorem in Aquygrum coronavit. Ab illo S. Norbertum sacris Ordinibus institutum fuisse tradit Anonymus coarctus in hujus Vita. — i Comes Ludovicus videtur esse Summervensis, frater S. Alberti Episcopi Badiensis, quem cum dictus Fredericus Archiepiscopus Coloniensis contra Antonium Alexandrum constitisset, Godefridus Comes armis defendit. — k Hilduinus filius Comitis de Hestria, Hilduinus frater Godefridi Bulloni anno 1118 mortuus, fuitus est Rex Hierosolymitanus, dum anno 1123 captus, ut non diu post liberatus. Scriptores expeditionis Terræ sanctæ hunc satis laudant, ut videntur hic ex fama publica de rebus prececi in Flandria gestis immixta relata.

CAPUT II.

Odii in S. Carolum concitati occasio.

Dellebant quidem mihi vires animæ, et ejus mentioria simulque major vis in animam, scilicet ratio ad laudandum bonum Consulem Carolum: cujus meritis impares omnes estis vos terrarum Principes, minus potentes, imperiti, indiscreti, incompositi moribus. Nam talis erat Comes Carolus in fine vitæ apud religiosos filios Ecclesiæ, qualis in meritis suis præcellerat rectores et plures Philosophos fidei Christianæ: et quamvis olim peccator et criminosis fuerit, in fine vitæ bonæ ex penitentia fructu omnia cooperabantur ei in bonum et salutem animæ perpetuam. Unde et ille ait, diemque leuatus, ante obitum nemini supremaque funera debet. Et Apostolus: Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in hominibus qui secundum propositum vocati sunt sancti. In sacro loco igitur, et in sacris orationibus, et in sacra cordis devotione, et in sacro Quadragesimæ tempore, et in sacra elemosynarum largitione, a et ante sacrum altare, et inter sacras reliquias S. Donatiani Archiepiscopi Remorum et b B. Basilii Magni et S. Maximi trum mortuorum susceptoris, canes immanissimi, demonio pleni, servi hominum suum jugulaverunt. Nemo quippe ita est absurdus, ita helus, ita stolidus, qui non adjudicaret traditores illos penis infamis et inauditis: qui inaudita traditione Dominum suum, ipsi servi, qui observasse debuerant, disperderant. Igitur mirandum erat et singulariter memorandum, quod et multos viderimus Imperatores, Reges, Duces, ac Consulares viros, nullum vidimus vel aulivum adhuc, quem ita deceret fuisse dominum ac patrem, advocatum ecclesiarum Dei, sicut ipsum comdecuit. Sciebat enim esse Dominus, pater, advocatus, pater, militis, exorabilis, ad honorem Dei et decorem ecclesiæ idoneus, quod vere satis probabile est, quia post mortem

D
rogatus non
admittit reg-
num.

Eclipsis
anni 1125

Camisia,

et Cama,

Subululares.

Henricus v
Imp.

Fredericus
Archiep.
Coloniensis.

Godefridus
Comes Na-
mariensis.

Hilduinus
Rex Hieroso-
lym.

Ovid. Metam
3. 186
Rom. 8. 28
Vir inuitus a
suis subditis
occiditur;

a

b

ab omnibus
ubique amatus
et laudatus ;

Psal. 40. 10.

reducta anno-
nis abundan-
tia.

de hominibus
liberis et servis
traciatur,

A mortem tanti viri protestati sunt super ipsius meritis omnes, et amici et inimici, extranei et vicini, nobiles et ignobiles, et cujuscumque terræ habitatores, qui saltem egregiam famam de ipso audierant, quanti meriti foret credendus apud Deum et homines, qui propter justitiam Dei exequendam, et propter salutem eorum quos regebat, more christiani Rectoris occubuit. Quem homines suæ pacis super illum magnificantes supplantationes tradiderunt, ut in Psalmo, Etenim homo pacis meæ, qui edebat panes meos magnificavit super me supplantationes.

11 Postquam igitur clementia Dei flagella subtraxerat, et molestiam temporis prorsus remotam frustraverat, cepit suæ dignationis copiam terris commodare, et jussit vegetabilitate frugum horrea repleri, vino et ceteris victualis mundum redundare, et quadam amonitate temporum, jussu divino tota terra reformuit. Volens itaque Comes pius iterum revocare honestatem regni, perquisivit, qui fuis-
sent de pertinentia sua proprii, qui servi, qui liberi in regno. Dum placitorum negotia agebantur, sæpe Comes præsens aderat, audiens de disceptatione libertatis secularis et conditione servorum, scilicet quod in magnis negotiis et generalibus causis liberi responsa non dignabantur reddere servis. Quos quidem Comes de pertinentia sua perquirere poterat; sibi vindicare laborabat. Unus Præpositus Bertulfus Brugensis, et frater ejus Castellanus in Brugis, cum nepotibus suis Borsiardus, et Roberto, et Alberto, et ceteris de illa cognatione præcipuis, elaborabat omni astutia et ingenio, quomodo a servitute et pertinentia Comitis sese absentaret et subterfugeret: nam et ipsi de Comitis pertinentia erant conditione servili.

12 Accepto tandem consilio Præpositus ille nepotes suas nubes, quas educaverat in domo sua, militibus liberis in conjugium tradidit: ut quasi occasione illa nubendi, ad libertatem secularem quodammodo accederent ipsæ et sui. Sed contigit quod miles, qui nepotem Præpositi duxerat in uxorem, ad singulare bellum alium quemdam in præsentia Comitis appellaret militem, qui secundum suæ cognationis propagationem liber erat: at appellatus indignationis sibi repulsa viliter respondit: scilicet se non fuisse de servili conditione imo liberæ dignitatis, secundum lineas sui generis propagatum, et ob hoc ad bellum singulare non se fore parum appellanti congressurum. Quicumque enim secundum jus Comitis ancillam liber in uxorem duxisset, postquam annuatim eam obtinisset, non erat liber: sed ejusdem conditionis erat effectus, cujus et uxor ejus. Indoluit ergo miles ille, qui propter uxorem suam libertatem amiserat, per quam liberiores se fore crediderat, cum eam accepisset. Indoluit ergo Præpositus et sui: et ideo emebantur omnibus modis se subtrahere a servitute Comitis. Igitur cum veritatis indicio, et seniorum regni relatu, Comes intellexisset, quod sibi sine cunctatione pertinissent, conabatur ipsos suæ servituti vindicare: et tamen quia Præpositus et cognati ejus a Comitis prædecessoribus, usque ad hoc tempus de servili conditione non interpellati nec pulsati fuit, quasi scriptum et multis temporibus neglectum foret, omnium oblivioni tradebatur, nisi in prædicta belli appellatione, ad recordationis veritatem revocatum fuisset.

13 Ceterum Præpositus cum tota nepotum successione post Comitem in regno potenter, et fama atque religione gloriosior, se liberum fuisse et cognationis tum antecessores quam successores suos confirmabat, et quadam superstitione et arrogantia sic se contendebat. A Comitis igitur mancipatione et pertinentia se et suos subtrahere consilio et potentia laborabat, et ideo sæpe improperebat Comiti sic:

Iste Carolus de Dacia numquam ad Comitatum conscendisset, si ego voluissem. Nunc ergo, cum per me sit Comes effectus, non recordatur quod bene sibi fecerim, imo laborat prorsus me cum toto genere meo retorquere in servum, perquirens a senioribus utrum simus ejus servi: sed quærat quantum velit, nos semper erimus et sumus liberi, et non est homo super terram qui possit nos constituere servos. Frustra tamen jactanter loquebatur: nam Consul præcautus detractationem e Præpositi et suorum intellexerat et fraudem simul, et traditionem audierat. Quandoquidem defensionis suæ effectum habere non poterat Præpositus et sui, quin libertate sibi usurpata carerent; nam ipse cum tota nepotum successione perire quam servitute Comitis mancipari. Perverso tandem et nefandi consilii dolo creperunt de morte piissimi Consulis seorsum tractare, et tandem locum et opportunitatem occidendi illum præ-
tendere.

14 Latius ergo Præpositus erat, quod lites et seditiones ortas inter nepotes suos et Thancmarum, cujus parti justæ Comes favebat, occasiones haberet tradendi Comitem: nam universos milites provincie nostræ tum pretio tum potentia tum petitione acciverat in auxilium nepotum suorum contra Thancmarum. Quem quidem obsedit circumquaque in loco, quo se vallaverat, et tandem collecta manu invasit validissime obsessus, et claustra portarum confringens detrucebat pomeria et sepes inimicorum suorum. Absens tamen, et quasi nihil fecisset, consilio et dolo omnia fecit, omnem benevolentiam aforis prætendebat: et inimicis dicebat, sese ludere quod nepotes sui tot lites, tot hominidia peragerent, quos quidem ad omnia nefaria animaverat. In congressione ergo prædicta utrimque ceciderunt eo die plurimi vulnerati et mortui. Quod cum intellexisset Præpositus quod jam congresso fieret, ipsemet descendit ad carpentarios, qui in claustro fratrum operabantur et jussit ferramenta eorum scilicet securis illic deferri, quibus detrucebant turres et pomeria et domos inimicorum suorum. Misit ergo per singulas domos in suburbio ad colligendas securas, quæ illuc citissime delatæ sunt. Cumque in nocte redissent nepotes ejus cum quingentis militibus armigeris et pedibus infinitis, induxit eos in claustrum et fratrum refectorium: in quo refecit universos, diverso ciborum et potuum apparatu, et super hoc laus et gloriosus erat. Cumque assidue sic affligeret inimicos, et maximam in eis expensam faceret, qui nepotes suos jarent: creperunt primo armigeri, postea milites prædarii rustici, adeo ut pecudes et armenta villicorum raperent et devorarent. Quicquid in suam usum possederant rustici, hoc nepotes Præpositi violenter rapiabant et suorum sumptui deputabant. Sed a principio regni nullus Comitum perpressus est rapinam fieri in regno, eo quod maxima mors et pugna inde contigisset.

15 Audierunt ergo rustici Comitem venisse apud Iprum, ad quem nocte et clanculo usque ad ducentas transierunt, pedibusque ipsius convoluti obsecrantes paternam et consuetam ab eo auxilium, ut res ipsorum reddi juberet, scilicet pecudes et armenta, vestes et argentum, insuper omnem veterem suppellectilem domum suam, quæ omnia rapissent nepotes Præpositi, et illi qui in expeditionem illius obsidionis cum illis et nocte et die pugnassent. Quas proclamarum conquestiones Comes graviter ferens, convocavit Consiliatores suos et plures etiam, qui de cognatione Præpositi fuere, perquirens ab eis qua vindicta et quo rigore justitiæ hoc facinus justifi-
caret. At illi consilium dederunt, ut sine dilatione domum Borsiardus incendio destrueret, eo quod rapinam in rusticos Comitis exercuisset: atque ideo

maximo

D
AUCTORE
GALBERTO
EX MSS.

e
et ad necem
usque odio
habetur.

exortis huius
inter Thancma-
rum et nepotes
Præpositi,
E

ad rapinas et
homicidia,

F

Ipris rogatus
a rusticis pa-
tracium,

inno consilio

cuncti ecclesi-
asticum Bor-
sardi Ducis
rapinam,

occasione ser-
vili conditio-
nis obiectæ
Bertulfo Præ-
posito, ejusque
familia:

eos suæ ser-
vilitati vendit.

contemnitur a
Præposito
tamquam ab-
silio ad Comita-
tum promissus,

AUCTORE
GALBERTO
XX MSS

A maxime consiliati sunt domum præfatam destrui, que quandiu staret, tamdiu lites et rapinas Borsiardus insuper et homicidia perageret, et sic viciniam illam prorsus vastaret. Descendit ergo super hoc consulens Consul, et incendit domum et funditus mansionem ejus destruxit. Tunc ille Borsiardus et Præpositus et ipsorum complices ultra modum indoluerunt: tum quia Comes in hoc facto videbatur consentire et auxilium præstitisse inimicis eorum; tum quia Comes quotidie ipsos de servili conditione pulsaret, et ad sibi mancipandos omni modo laboraret.

venit Brugas,
9

admittit inter-
cessores:

aliam domum
Borsiarum ex-
trudere promit-
tit, si rapinas
desineat.

B

16 Sicque domo conflagrata, Comes Brugas ascendit. Concessit igitur illi domum cum consedis venerunt ad eum, qui familiares erant ei et præcantum reddiderunt dicentes: quod nepotes Præpositi eum traderent, eo quod jam occasione aptam prætenderent a conflagratione domus præfatæ, quamquam, etsi hoc non fecisset Comes, non minus tamen ab illis traderetur. Postquam vero Comes cenaverat, ascenderunt coram eo intercessores ex parte Præpositi et nepotum ipsius, qui exorarent Comitem ut indignationem suam ab eis averteret, et sub amicitia sua miseratus eos reciperet. At Consul omnia iuxta se cum illis acturum, et misericorditer etiam respondit, si lites et rapinas postponere desineps voluissent, et meliorem domum insuper restituere Borsiarum se debere promissit. In loco tamen, in quo domus conflagrata est, jurabat, se Comitatum obtinente, amplius Borsiardum nullam possessionem obtenturum, eo quod usque tunc iuxta Tammarum manens, nunquam nisi lites et seditiones in hostes et in rivos cum rapina et caede ageret. Qui vero intercessores fuere partim concessi traditionis, non multum super reconciliandis vexabant Comitem, et quando præcantum ibant ministri, rogabant Comitem, ut de vino meliorem offerri iuberet. Quod cum elaborasset, sicut potatores sedent, rogabant semel sibi propinari, et abundanter adhuc, ut posteriore licentia et ultima a Consule accepta, quasi dormitum adirent: et jussu Comitis abundanter propinatum est omnibus illis qui aderant, donec accepta licentia ultima ipsi abissent.

Reliquæ
S. Donatiani

SS. Basilii et
Mauricii.

C

In Serpentur etiam nunc reliquis locum Sanctorum Neugis in annua generatione et regentis manserunt aut caputibus iactis, quos ipsi tandem non obque aduicatione et iuris splendore induit domus S. Donatiani et actus et dixerat totum Patronum, quæ templum Cathedralis servatum. Festis illi dies etiam in populo est vixit, quando de Translatione ejus corpore ageretur. In S. Basilii per magna spina dicit, ut nobis dicitur, et quinquæ annis dignitatem. Ita Sanderus lib. 2. Regnum. Cultus S. Mauricii 27. Novemb. S. Basilii 11. Junii. C. Hubertus frater Borsiardus, infra anni 26 dicitur in religione occisus. — d. Hubertus in Vita per. Vangelium. Donum dicitur filius Huberti Præpositi, ergo Borsiardus et dicti Huberti patrarchis. De eo nulla amplius mentio fit.

CAPUT III.

Conspiriatio nocturna in eadem S. Caroli. Hujus enorme scelus ponderatum.

In secreta ejus
conspiciunt
vari,

In domo
Præpositi
curam juven-
hat entis

b

Igitur Isaac et Borsiardus et Willelmus ex Werni, Ingrimus et eorum complices, accepto assensu a Præposito, quod nec necessitate divine ordinationis per filiam voluntatem quidam facturi erant, accesserant: nam statim hi, qui mediatores et intercessores erant inter Comitem et nepotes Præpositi, concessa domo ejusdem Præpositi denunciaverunt responsum Comitis: scilicet quod nullam gratiam potuissent acquirere aut nepotibus aut eorum futuris predictis, sed hoc solum cum eis ageret, quod justitiæ ditione censura Præpositum terre constituisset. Tunc Præpositus et sui nepotes intro cameram abantes, accitis quos voluissent, custodiendo ipso Præposito camera janua, dederunt dexteram in invicem, ut traderent Consulem, et ad hoc facinus advocaverunt b Robertum puerum, convenientes

illum, ut daret dexteram, id idem simul cum ipsis D peracturus, quod et ipsi peractum irent, pro quo et dexteram in invicem contrahidissent. At puer nobilis animi virtute præcavens animadvertit grave fore, pro quo ipsum urgerent: restitit nolens ignoranter in taxationem illorum subduci, nisi præsciret quid rerum acturos sese confirmassent, et cum adhuc cogerent illum, subtrahens se exire janua festinabat. Sed Isaac et Willelmus et ceteri proclamabant Præposito, qui tunc janitor erat, ne Robertum exire permitteret, donec jussu ipsius roactus, quod ab eo postulassent, perageret. Statim Præpositi blanditiis et minus juvenis circumventus redit et dedit sub eorum conditione dexteram, ignarus quidem, quid cum illis acturus foret, et statim confirmatus cum traditoribus requisivit quid fecisset. At illi: Comes iste Carolus laborat omnibus modis ad destructionem nostram, et ut in servas sibi nos vindictæ, festinat: ruius traditionem jam conjuravimus: et debes amolo nobiscum eandem traditionem tam consilio quam opere peragere.

et impeditis
egressum
nolens conspi-
ure,

18 Igitur territus puer et totus in lacrymas fusus, ait: Absit a nobis ut dominium nostrum tradamus et patriæ consulem. Imo revera, si non desistitis ego vadam et aperte traditionem vestram Comiti et universis eloquar, nec super hoc pacto consilium vel auxilium, volente Deo, unquam prestabo. At illum fugientem ab eis, violenter retinuerunt, dicentes: Audi amice, quasi sermo facturi essemus præfatam traditionem, jam eam intimavimus: ut per hoc probaremus, utrum in aliquo gravi facto nobiscum velis permanere. Est quidem aliud quiddam, quod adhuc tibi celavimus, causa cujus obligatus es nobis fide et taxatione, quod in futuro dicemus: ut per hoc conversi, dissimulabant traditionem. Descendit utique in locum suum unusquisque illorum, exeuntes a camera, c Isaac cum tandem domum venisset, quasi dormitum ibat (expectabat enim silentium noctis) et mox conscenso equo redit in castrum, descendens in hospitium Borsiardus et evocans cum ceterosque quos voluit, seorsum descenderunt in aliud hospitium scilicet Walteri militis. Et cum introissent, ignem prorsus qui in domo erat extinxerunt, ne forte per ignem acrensus innotesceret expergefactis in domo, qui essent, et quid negotii contra morem illa noctis tempestate agerent. Securi igitur in tenebris consiliabantur traditionem fieri statim in mane, eligentes de familia Borsiardus animosiores et audaces ad hoc facinus, et spoudebant eis divitias multas. Militibus vero qui interfecerant Comitem d. marcos quatuor, et servientibus qui idem agerent marcas duas obtulerunt, et confirmaverant sese nequissima rerum taxatione. Reversus est itaque Isaac in domum suam circa crepusculum diei, postquam suo consilio ceteros animaverat et promptos ordinaverat in tantum scelus.

quotum forti-
er ut des-
lente,

E
conjuratiorem
dissimulanti:

c
descendunt:

Aliud hospi-
tium eligunt:

d
militibus
oculis
Comitem
promittunt
quatuor
marcas,
servis duas.

e
militibus
oculis
Comitem
promittunt
quatuor
marcas,
servis duas.

Comes mane
clero quos
distribuit,

nocte turbata,

ingreditur
ecclesiam
S. Donatiani

ille

A ille furibundus Bersiardus et milites et servientes ejus, simul acceptis gladiis nudis sub palliis, persequen-
batur Comitem in eodem solario : dividentes se in
duas partes, ita ut ex utraque via solarii nullus
eorum aufugeret quos tradere voluissent : et ecce
Comitem prostratum suo more juxta altare in
humili scabello viderunt, ubi Deo psalmos decan-
tabat, et orationes devotus, simul et pauperibus de-
narios erogabat.

20 Et sciendum quam nobilem virum et egregium
Consularem tradiderunt servi impiissimi et inhu-
mani. Meliores et potentiores qui a principio sanctæ
Ecclesiæ, sive in Francia, sive in Flandria, sive in
in Datia, sive tandem sub Romano imperio floris-
sent, progenitores ejus fuerunt, de quorum traduce
Comes pius nostro tempore concretus et in virum
perfectum a puero educatus, nunquam paternos et
regios excessit nobiles mores et naturales vitæ ho-
nestates. Cunque ante comitatum multa insignia et
egregia fecisset, arripuit sanctæ peregrinationis viam
Hierosolymorum, atque maris profunda transavi-
gando, tandem post multa pericula et vulnera pro
amore Christi sæpe perpessa, voto peroptato et letis-
simo, in Hierusalem ascendit, ubi etiam contra
hostes Christianæ fidei strenue dimicavit, et sic, ve-
neranter adorato Domini sepulchro, repatriavit. In
qua peregrinationis necessitate et angustia didicit
pius Domini vernaculus, sicut in Comitatu sedens
sæpe reperit, quanta egestate pauperes laborarent,
qua superbia divites extollerentur, et tandem quia
totus mundus miseria concuteretur : unde condes-
cendere solebat egentibus, et fortis fieri in adversis,
non elevari in prosperis, et sicut Psalmista docet :
Honor regentis diligit; judicio Principum
et virorum prudentum Comitatum regebat.

21 Cunque tum gloriosi Principis martirium
vita suscepisset, terrarum universi habitatores in-
fama traditionis ipsius perculsi, nimis indoluerunt,
et mirabile dictu, occiso Consule in castro Burgensi
in mane unius diei scilicet ferie quartæ fama impiæ
mortis ejus in Londoniæ civitate, quæ est in Anglia
terra, secundo die postea circa primam diei perculit
cives, et circa vespem ejusdem secundæ diei e
Laudonenses turbavit, qui in Francia a nobis longe
remoti sunt. Sicut didicimus per scholares nostros,
qui eodem tempore Lauduni studuerunt, sic etiam
per negotiatores nostros intelleximus, qui eodem die
Londoniæ mercaturæ intenti fuere. Intervalla ergo,
vel temporum vel locorum predictorum nec equo, nec
navigio quisquam transisse tam velociter poterat.

22 Ad hoc quoque traditionis facinus peragen-
dum, dispensatum est a Deo, ut audaces et præsum-
ptuosi de sanguine prædecessorum Præpositi Bertulfi
relinquerentur, ceteris morte præventis : qui poten-
tes in patria dum viverent, fuerunt personæ graves,
et divitis affluerebant, sed prædictus Præpositus in
Clero severitate gravissima debebat et non modice
superbus. Nam sui moris erat cum in præsentiam
ejus aliquis accessisset, quem optime novisset, ut su-
perbia animi sui dissimulante, ex indignatione juxta
se seilentes interrogaret, quisnam esset : at tunc
primum si placuisset ei, accitum salutaret. Cum vero
aliqui præbendulam vendidisset canonicam, nulla
electione canonica, imo violenter illi investituram
dedit. Non enim aliqui Canonicorum suorum aude-
bat vel tacite ipsum redarguere vel aperte. In præ-
dicto Fratrum loco ecclesiæ B. Iohannem Canonicum
valde religiosi et perfecte litterati olim, scilicet in
principio Præposituræ hujus arrogantissimi Prælati,
fuerunt, qui ejus superbiam reprimentes, consilio et
doctrina Catholica restrictum tenebant, ne quid in-
honestum in ecclesia præsumeret. Postquam vero in
Domino obdormierunt, relictus sibi ille Præpositus,

ad quicquid sibi videbatur, et quo eum impetus arro-
gantia impolitus, ferebatur. Siquidem cum esset caput
sui generis, nepotes suos ad modum enutritos, et tan-
dem militia præcinctos, omnibus in patria præferre stu-
duit, et ut fama eorumdem ubicumque innotesceret,
laboravit : unde ad lites et seditiones cognatos suos
armavit, hostes eis quos impugnarent opposuit, ut
sic fama per universos volaret, scilicet quantæ po-
tentia ac virum ipse et nepotes ejus fuissent, cui
nullus in regno resisteret vel prævaleret. Tandem
de servorum conditione pulsatus in præsentia Co-
mitis, et simul a Comite ad hoc elaborante, ut pro-
baret eum cum tota successione servum fuisse, sigil-
latus, sicut prædictum est; satagebat qua fuga et
qua astutia sese servituti opponeret, et qua virtute
libertatem usurpatam conservaret. Et cum aliter
obstinatus non posset, traditionem, quam diu detrec-
taverat, tam inter suos quam inter regni Pares
nefando exitu consummavit per se et per suos.

23 Sed piissimus Deus iterum suos revocare di-
gnatus est per terrorem signorum : nam circa vicini-
tiam nostram in fossatis aque cruentæ apparuerunt
in signum future celis, per quod a suo seclere
evocari poterant, si indurato cordis zelo non cons-
pirassent in tradendo Comitem. Insuper superius con-
ferebant, si Comitem interficerent, quis eum vindic-
icaret; et quamvis ignorarent quid dicerent, Quis?
infinitum nomen, infinitos, et qui sub certo numero
non adscriberentur, notavit : quandoquidem Rex
Francia cum gravi exercitu et simul Principes terre
nostræ cum infinita multitudine, ad vindicandam
Consulis piissimi mortem, convenerunt. Sed adhuc
nondum hujus fati miseria devoluta est ad finem :
quoniam die in diem non desinant vindicare præfatam
Comitis mortem, in omnes suspectos et reos et ubi-
cunque profugas et exules.

24 Nos itaque terræ Flandriarum incedite, qui
Consulis et magni Principis mortem dilectum, vitar-
ejus memores obsecramus, innotemus et rogamus, ut
audita vera et certa descriptione et vitæ et mortis
ipsius, quicumque audiveritis, depositis animæ ejus
vitæ æternæ gloriam et beatitudinem cum Sanctis
perueniem. In hac passionis subscriptione consequen-
ter inveniet lector distinctiones dierum et gestorum,
quæ in ipsis facta sunt diebus, usque ad vindictam sub-
notatum in fine opusculi, quam solus Deus exercuit
in Principe terræ, quos ab hoc seculo mortis
distinctione exterminavit, quorum consilio et auxilio
traditio incepta est ad finem usque perducta.

a Et narratio præcedenti et hujus capituli plane congruit cum
usque Guillelmo uno et Suprio descriptis relatum, ita toto cir-
circumponit ubi, quæ in Annalibus vernaculis Flandriæ, in
Formula procluminalibus Burgensibus, et in Commentariis Lethali
congesta sunt. Nonnulli in Commentariis pariter attigimus, -
b Robertus puer, filius Roberti Castellani, fratris Henrici
Præpositi. An cognomen illi putique Puer, an Robertus
datus, quo cognomine varis famulis appellantur? Scilicet
mentio fit in dictis Annalibus aliquo fabulæ. Contra Meico
cum filio etiam patrem Robertum; sed ante 12 aut plurimum
mortuum, ut ex supra dictis constat. - c Lethalis hunc con-
spiratorem Ipsi factum ait die 8. Martii 22 Januarii, et hæc
ex fabulosis Annalibus. d Quomodo marca debet estimari,
non facile dictum potest. Mathias Parisius in Historiæ an-
num 1235 asserit computari quatuordecim marcæ 13 solidis et 4
denariis. Sed cum apud singulos gentes videtur æstimatio
fuisse. e Ludovicum in Picardia superiore ad confinium Cam-
panie est. dicitur etiam Ludovicum clavatum vulgo Lion,
Procul inde ad confluentiam Avari et Rodani est emporium
nobilissimum Lugdunum.

CAPUT IV.

Cædes S. Caroli et quatuor aliorum. Aliquo-
rum fuga aut captivitas.

Anno millesimo centesimo vicesimo septimo, a sexto
Nonas Martii, secundo die scilicet post introitum
mensis ejusdem, præteritis duobus hebdomada
hebdomade Quadragesimæ, feria quarta subsequenter
Inrescente, b Concurrente quinto, quarta sexta, circa
mane

D
ACTORE
GALIBERTO
EX MISS
nepotibus suis
omnibus
in fere
sindet

et se suosque
a servili nota
liberaturus.

in necem
Gentilis collu-
borat

Ante eadem
crues. in aqua
apprehens.

E
et alio vitæ
poterat
noterrere :

Scriptoris
præmonitio
de sequentibus.

F
Robertus
Puer

Harum

in dñum.

a
Anno 1127
Martii,
tertia hebdo-
mada 2
Quadrage-
simæ.
b

accidentibus
suarum.

psallit, et dat
elemosynas :

occurritur.

nobilissimis
majoribus
exortus :

profectus
juvenis Hiero-
solymum
emira fidei
hostes :

Ps 98. 4

exiles potestate
seculi Londini
et Landum.

e

Præpositus in
Clero severe-
rit, et super-
bus.

melioribus
Canonicis
moriis
clarus.

AT CTORE
GALBERTO
EX MSS.
inter preces et
eleemosynas,

occiditur
Comes in
templo,

Themardus
Burbergensis
Castellani
tamquam occi-
sus relinquitur:

duo servantur
a Castellano
Haket:

interimuntur
duo filii The-
mardi,

d

A mane; dum pius Comes Brugis in ecclesia B. Donatiani, Remorum quondam Archipræsulis, in oratione decumberet, ut matutinalem Missam audiret; ex pia consuetudine eleemosynarum suorum largitiones pauperibus erogabat, fixis oculis ad legendos Psalmos et manu dextra porrecta ad largitiones eleemosynarum: plures enim denarios Capellanus suus, qui hoc procurabat officium, Comiti apposuerat, quos in orationis actione pauperibus distribuere. Primæ horæ quoque obsequium finitum erat, et de Tertia hora responsum finitum, quando Pater noster oratum est, quando Comes more suo solico et aperte legendo orabat, tunc tandem post tot consilia et iuramenta et securitates inter se factas, primum in corde homicide et traditores pessimi Comitem devote orantem et eleemosynas dantem, Divinæ majestati suppliciter prostratum, gladio confossum et saepius transverberatum, mortuum dimisere: sic sui sanguinis rivulis a peccatis abluto, et in operibus bonis vite cursu terminato, martyrum palma Deus Comitem donavit. In supremo ergo articulo vite et mortis accessu, vultum dignissime atque regales ad coeli manus inter tot verbera, ictus gladiatorum, quantum potuit, converterat, sicque suum Domino universorum spiritum tradidit, et seipsum Deo obtulit sacrificium matutinum. Jacebat quidem corpus eruentum tanti viri et Principis solum, sine veneratione suorum et debita reverentia servorum. Unde quicumque eventum ejus mortis audierunt, miserandum finis lacrymis executi, tantum Principem illo martyrii hunc functum Deo commendaverunt desectum.

26 Occiderunt quoque Castellani ex Brudburch, prius ad mortem vulneratum, postea per pedes a solario, in quod conscenderat Comes et ipse, viliter detractum, in januis ecclesie foras gladio dissimembrabant. Hic tamen Castellani confessionem peccatorum suorum Presbyteris ecclesie ipsius confossum, Corpori et Sanguini Christi communicatus est more Christiano. Nam statim occiso Comite, gladiatores illi, relictæ Comitæ gleba, et ad mortem Castellano isto reducto in solario, exarsura fecerunt in hostes illos qui erant presentes de curia Comitæ, ut eos vagantes in castris interficerent, sicut vellent. Henricum militem quendam, quem suspectum habebat Borsardus de morte fratris sui nomine Roberti, fugabant in domum Comitæ. Qui prostratus est pedibus Castellani c. Haket, qui et ipse in eadem domum cum suis conscenderat ad eam obtinendam, suscepitque Henricum et simul cum eo fratrem Waltem ex Loeris, et ab invadentibus illos vite conservavit.

C

27 Ipso momento proditi sunt eisdem gladiatoribus duo filii Castellani ex Brudburch, interim in solario ecclesie potentia sua Sacerdotibus condentes: quorum seihet filiorum militia bene apud omnes et animul eorum conversatio commendabatur. Walterus et Giselbertus dicti sunt, fratres genero, militia puros, elegantioris formæ nobilitate digni ut ab omnibus amarentur qui eos agnovissent. Qui mox audita eade in Comitem et patrem, suffugero satagebant: sed illos apud d. Harenas in exitu suburbii persequerantur equo excurrentes post illos traditores pessimi. Quorum alterum fratrem, Eric nomine, in faris naves, unus quidem illorum qui Comitem tradiderant, ab equo, quo insidens fugeret, deiecit, et dejectum simul cum persecutoribus interfecit. Alterum quoque fratrem, in ostio hospitii sui in fugam prosilientem, ex opposito ei occurrentes gladio traxerunt. Quem unus civium nostrorum, nomine Lambardus Borakin, cadentem securi sua quasi lignum aliquod detruncavit: sicque illos fratres occisos beatitudinem sanctæ, que in supercelesti vita est, transmiserunt.

28 Ceterum Riquardum ex c. Woldman illius oppidi virum potentem (cujus filiam nepos duxerat Thanemari, contra quem lites et seditiones hactenus Præpositus et nepotes ejus exercitaverant) per leugam unam persequerantur fugientem, qui cum suis militibus ad Comitæ curiam ascenderat, sicut plures Principum qui eodem die sese præparabant ad curiam ituros. In qua persecutione frustrati proditores, redierunt usque in castrum, in quod Clerus et populus loci nostri confluerant, et attoniti quidem pro eventu rerum vagabantur. Qui vero in Comitæ amicitia prius, scilicet dum viveret, constiterant, timebant proculdubio et ad horam latitantes ab aspectu illorum traditorum declinabant. Qui vero de curia Comitæ ab amicitia ejus pendebant, in fugam celeriter conversi, interim dum tumultuabat populus fugerunt. Gervasius Camerarius Comitæ, quem priorem ad vindicandum Domini sui mortem dextera Dei armavit, interim versus Flandrenses cognatos suos equo aufugit. Joannes quidam serviens Comitæ, qui cameram observare consueverat, et quem præ servis dilexerat Comes, fugit a mane equo currendo per devia usque in meridiem, et eo tempore meridiei pervenit in Ipram, divulgans ibidem mortem Comitæ et suorum. Quo tempore negotiatores omnium circa Flandriam regnorum ad Ipram confluerant in Cathedra S. Petri, ubi forum et mundicie universales feriebantur: qui sub pace et tutela piissimi Comitæ securi negotiabantur. Eodem tempore ex Longobardorum regno mercatores descenderant ad idem forum, apud quos Comes argentivam f. kammam emerat maris viginti una, quæ miro opere fabricata, suis spectatoribus potum, quem in se continebat, furabatur. In ejus fori conflatu, cum fama universos de diversis locis pervelleret, acinctis rebus suis, et die et nocte fugerunt, secum infamiam nostræ terre ferentes et ubique divulantes.

29 Placuit ergo illam Consulem pacis, et honoris omnis homo, quicumque vel famam ejus audierat. Sed in castris nostro, in quo occisus jacebat Dominus noster et pater piissimus Carolus, nullus audebat aperte delere eventum mortis ejus: quasi ignitum, suum videntes patrem, dolores et suspiria sine lacrymis reprimere. Quos tamen dolores tanto gravius intus tolerabant, quanto sibi per lacrymas, et ejulatus mederi non audebant. Nam nepotes Præpositi et illosederatissimi hominum Borsardus cum complicitibus suis, statim post fugam inimicorum suorum in castrum reversi, Walterum ex Loeris requirerant sui milites et ipse, quem maxime oderant. Nam de consilio Comitæ fuit, et nocivus eis in omnibus, qui instigaverat ad hoc Comitem, ut in cervos sibi subjugaret totam illam cognationem Præpositi. At idem Walterus quoque permatu angustia, se in organistro, scilicet in domicilio quodam organorum ecclesie in eodem solario, quo occisus jacebat Consul, occultaverat ab eo tempore, qui interficiebatur Comes, usque ad reversionem nefandorum illorum in castrum, seihet quando post fugatos hostes suos circa meridiem redierunt. Irruerunt igitur per januas intra templum, et discursitantes nudis gladiis et adline eruentis, clamore maximo et armorum fragore circa sermiam et subsellia Fratrum ecclesie requirebant, Walterum ex nomine vociferantes, et invenerunt Castellani ex Brudburch, quem in solario vulneraverant ad mortem, adline spirantem. Hunc per pedes abstractum, tunc tandem in januis ecclesie occiderunt. Cujus anulum Abbatis ex g. Aurimaco ab eo in solario dum spiraret eo dante suscepit, quatenus deferret uxori suæ in signum suæ mortis et in signum omnium eorum, quæ per Abbatissam demandasset uxori et liberis, quorum mortem

D
e
fuga servantur
Riquardus ex
Woldman,

atq. de curia,

Gervasius
Camerarius,

Joannes famulus
Ipris Co-
mitis mortem
divulgans,

E

f
ex mundicie
max dilapsus
negotiatori-
bus:

Quæritur ad
necem Gualte-
ri de Loeris:

E

Inter in domi-
cilio organo-
rum

Themardus
occiditur:

g

A mortem ipse nisi post mortem suam ignorabat.

30 Interea per loca et intra et extra ecclesiam requirebatur Walterus ex Loeris. Unus vero ex custodibus templi occultaverat illum, cui et ipse pallium dimiserat. Sed de loco in quo latuit, dum strepitum armorum audiret, et se ex nomine vociferatum; angustia mortis confusus, putans in ecclesia melius salvari, excurrit, et deorsum ab alta testudine scholarum saltans, inter medios inimicos fugit, usque infra chorum templi, inagno et miserando clamore interpellans Deum et Sanctos. Quem ad manus persecuti sunt ille miser Borsiardus et h Isaac, servus et camerarius simul et homo Comitum Caroli, furantes in sacro loco extractis gladiis et horribiliter cruciatif. Erant quippe valde furibundi et ferocissimi vultus, grandes in statura et torvi et tales quos sine terrore aspicere nemo poterat. Borsiardus igitur crine capitis arreptum, et vibrato gladio se extendit ad percutiendum, et nullo intervallo differre hoc voluit, eo quod tam optatum hostem in manus teneret. Tamen Clericorum interventu distulit eius mortem, donec sicut ipsum atriperat, educeret ab ecclesia. At ille captivus et mortis securus, ibat clamitans: Miserere mei Deus. Cui illi responderunt: Talem tibi rependere debemus misericordiam qualem erga nos promeruisti: et a se propolus eum in curte castri eduxerunt, illum servis suis interficiendum projecerunt. At servi quam entissime morti tradiderunt gladiis et fustibus clavis et lapidibus obrutum.

31 Interim recurrentes in sanctuarium circa altare requirebant si quis latitaret, quem interficiendum prajungissent, et servientes intro miserunt qui requirerent illud. Erant in priore sanctuario latitantes juxta altare Balduinus Capellanus et Sacerdos, et Godebertus Comitum Clericus, qui solo timore angustati, sic permanserunt cunctantes ad altare. In secundo vero sanctuario subterfugerant Odgerus Clericus et Fromoldus Junior Notarius, et ceteris de curia familiarior Comiti Carolo, et idcirco magis suspectus erat Præposito et suis nepotibus, simulque cum illis Arnoldus Camerarius Comitum latuit. Nam Odgerus, et Arnoldus sub tapete uno sese cooperuerant, et Fromoldus subtilis palmarum manipulos latibulum sibi composuerat, atque sic mortem expectabant. Tunc servi, qui intrinsece erant, perquirentes et revolventes omnes cortinas, pallia, libros, tapeta et palmas, quas in ramis palmarum annuati fratres detulerant, invenerunt primo Odgerum et Arnoldum, fratrem quoque Walteri ex Loeris Eustachium Clericum invenerunt prius cum Balduino et Godeberto sedentem, ignorantes quis esset. Perquirentibus servis illis sponderant, qui inventi erant pecuniam se duros postea, si per eos colarentur.

32 Cumque tandem redissent in chorum ad Borsiardum et Isaac et ceteros, hi qui intrinsece erant adjuraverunt illos, ut accusarent si quos reperissent, et facta revelatione, commotus est Isaac vehementissime in Fromoldum juniorem furore repentino et gravi, ita ut juraret Deum et Sanctos, vitam ejus non posse redimi auro tante quantitatis quanta ipsam templum fuisset. Omnium quoque furorem in Fromoldum illum convertit clamando: neminem magis Præposito et nepotibus suis apud Comitem detraxisse. Tunc discussis foribus irruerat statim Isaac, et arripuit Fromoldum cominus, et edhere disposuit. Quem cum vidisset, non credebatur se ab Isaac capi, sed per illum a morte redimi, et ait: Amice mi Isaac, te obsecro per eandem que hactenus fuit inter nos amicitiam, observa vitam meam et liberis meis, scilicet tuis nepotibus, per me conservatum consule, ne forte me occiso, ipsi fiant

Martin T. I.

sine tutore. At ille respondit: Illam habiturus es veniam, quam detrahendo apud Comitem nobis promeruisti. Interim quidam Sacerdotum seorsum venit ad Fromoldum, consulens ei, ut confessionem peccatorum suorum Deo et sibi profiteretur. Quod cum fecisset, extraxit anulum aureum a digito suo, vitam desperans, et per Sacerdotem mandavit eum filie suæ. Interim consiliabatur Isaac cum Borsiarlo, quid melius faceret, utrum ibidem occideret, an vitam adhuc reservaret, donec extorquerent ab eo omnem Comitum thesaurum simul et ab Arnoldo Camerario, quem præsentem captivaverant.

33 Interea Canonici loci illius cucurrerunt ad Avunculum illum Fromoldi junioris consulentes ei, ut Præpositum conveniret pro vita nepotis sui, quem infra mortis actionem positum viderant, cujus mortem Isaac adjurasset. Tunc ille senior properando ad Præpositum in domum ipsius descendit cum fratribus ecclesiæ, provolutus pedibus ejus rogans, et obsecrans, ut nepotis sui vitam defenderet. At ille tandem misit nuntium, qui interdicere nepotibus suis, ne Fromoldum juniorem laderent. At illi audito nuntio remandaverunt, hoc non posse fieri, etsi præsens adesset. Quo relato audito, interim senior ille prociit ad gremium Præpositi, expostulando ut ipsemet descenderet ad salvandum illum, et ibat quidem non celeri gressu, sed nimis tarde, utpote ille qui parum de illo curaret, quem valde suspectum habebat. Tandem pervenit in sanctuarium, in quo nihil sanctum, sed omnia perversa agebantur. Rogatu ergo Clericorum in suum ducatum suscepit omnes ibidem captos: sub hac conditione tamen, ut quando Isaac et nepotes ejus requirerent commendatos sibi, ipse Præpositus redderet captivos illos.

34 Reversus est ergo Præpositus et in suum ducatum commendatos, in cameram domus sue induxit, observavitque illos cautissime, atque Fromoldum, quem raptum abduxerat: Scias Fromoldum, te in proximo pascha prapositionur meum non possessorum, sicut sperabas: neque hoc apud te promerueram, ut sic detraheres mihi, et ille se innocenter egisse jurabat. Verum tamen fuit, quod nullus de curia Comiti ita familiaris esset cum viveret, neque ita curus sicut præfatus Fromoldus. Nam domum regali ædificio funditus post combustionem sui reedificavit meliori et decentiori compositione, quam unquam constitisset prius. Comparatione quoque illius, nulla æstimabatur in mundo melior vel utilior. Igitur cum intus clausi et obserti in captivitate custodirentur, habuerunt saltem locum et tempus deflexi Consulium pinum, non Dominum, sed patrem, et in familiaritate sibi ipsis parent, misericordem, humilem, mansuetum, d viribus et pauperibus in regio utilem. Loqui ergo ad invicem captivi illi non poterant præ dolore, nisi suspensus et singultibus, quos a profunda tristitia trahabant. Miserandum faciens in quo non hinc servus cum Domino et patre mori, sed ad majorem miseriam post ipsum vivere, cum quo egregia et honestissima morte erga Deum et erga homines a seculo melius transisset, quam cum dolore mortis Domini sui viverent, et sub alio præsentente Consule, quod absit, traheretur florere viderent. Et dum in hoc mentis languore consternerentur, nullus amicorum audebat vel latenter accedere illis, qui consolationis verba faceret, imo si quis accessit, a vita desolabatur.

3 Anglerio hoc circumstantiæ, in Annalibus regnantibus, Formata pndamtionis et Lennu'si pndu, diebus octavo die 3 Martii feria 4 post diem Circum. Pandas. Tullius quoque ipso Circum die ad nos intelligit refutationem — h Enca septem Concurrentium axampla sunt 7 litteræ Alphabeta sicut 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

21 tur

D

AUCTORE
GILBERTO
EX MSS.
confiteur
Sacerdoti pec-
cata:

intercedente
armiculo a
Canonicis in-
citato,

E

cum alius a
Præposito
custodiendus
suscipitur:

abjurgatur,

utpote avunculi
curia Comiti:

F

lugel cum
atna,

abique solatio
accidentum.

A tur. — e Woldman, vive Woman, pagna circa Idemodum. — f Kanna vox Belgica et Germanica notissima, idem quod latine et Græce, Cantharus, poculum inferi num. 100 argenteum vas vinarum dicitur. — g Auricularum monasterium Flandriæ occidentalis, iterum num. 66 refector. — h Hoc fundamentum communis aliorum est, quod 25 seniores qui Principia ministeria sua manu occidisset. verba Irenæi supra dedimus

CAPUT V.

Sepultura B. Caroli et aliorum. Miraculum claudi sanati. Directiones bonorum.

Inter hæc cadavera occisorum, scilicet Castellani et Walteri ex Loeris, e castro efferebantur, et simul navibus imposita sunt Castellanus et dilectissimi filii ejus et debebantur ad proprias et domus et castra. Præpositus vero in domo sua cum Canonicis suis deambulabat, excusans se verbis quantum poterat, quia nihil hujus traditionis prænovisset. Eodem die excursionem fecerunt traditores illi in hostes suos, scilicet contra Thangmarum et suos apud a Straten, et repererunt oppida eorum vacua et curtes desertas. Nam audito scelere quod factum est in morte Comitis, timerunt sibi maxime, eo quod defensorem suum perdidissent, et si forte obsidione angustati includerentur a traditoribus, nullus foret ipsis adiutor, cum tandem intellexissent omnes regni Pares in tradendo assensum præstitisse. Credebant enim multa graviora pericula in futuro et sibi et toti regno imminere, nihil possessiones suas curantes, sed hoc solum repugnant, si vitam propriam conservarent, atque ad tutiora loca fugerunt. Tunc traditores illi invadentes tam oppidum quam curtem Thangmari, omnia arma et suppellectilem intro diripientes simul cum maxima rapina periculum et vestigia rusticorum villæ illius, atque sic rapina exercitata per totum diem in vespere relierunt. Et non solummodo isti circa viciniam nostram rapinam fecerunt, sed plures qui traditionem præceperant, statim præcurrentes ad transitus mercatorum, qui ad forum in Ipra feriatis ibant, ipsos simul cum oneribus suis rapuerunt. Audita quoque mortis traditione, Willelmus ex Ipra obtinere Comitatum se credidit deinceps, et universos negotiatores ejusdemque loci fuisse, securitatem et fidelitatem sibi et suis jurare coegit, quos in foro capere potuisset, alioquin a se recedere non permisit, sed tam diu captivavit donec omnia, et securitates sibi peregissent et hoc totum fecit consilio Præpositi et traditorum nepotum ipsius.

36 Jam tandem declivo ad vespem die, ex communi consilio Præpositi et nepotum ejus et complurum suorum, claves thesauri Comitis a Frimoldo juniori, quem captivum tenebant, requirebant, et similiter claves omnes de domo, sive de serinis et cistis, quæ in domo erant, violenter extorserunt. Quas quidem Borsiardus et Castellanus Haket et Walterus filius Lamberti ex Redenhurch in suam potestatem susceperunt.

37 De corpore quidem Comitis (anima ejus commendationem Sacerdotes eodem tempore fecerunt, quando et Castellani ejus Christo commendabant, latenter tamen) nihil interm actum est, quia corpus ejus adhuc in ipsa occisionis positione cruentum et solum jacebat. Tractabant ergo Fratres ecclesiæ solliciti quod inlangerent, et quasi sibi exequiis prepararent, cum in eadem ecclesia divinum officium nullus auderet vel intenter agere, in qua tanta caedes et facinus factum fuisse constabat. Tandem accepta licentia a Præposito, ex consensu Fratrum, Frimoldus senior, inter corpus nobile involutum, in medio chori in fœtro positum, debita veneratione composuit, appositisque cereis quatuor, sicut nos noster est, accurate de cetero sollicitabatur. Quod fuit mulieres sola circumstantes pia lamenta-

tionem per illum diem et subsequenter noctem vigilantem observabant. Interea traditores illi inierunt consilium cum Præposito et Castellano suo, qui astutia corpus Comitis asportaretur, ne opprobrium ipsis moveret sempiternum corpus, quod in presentia eorum fuisset humatum: et habito callide consilio, miserunt propter Abbatem in Gandavum, qui Comitis corpus a loco nostro auferret, et in Gandavum translatum humaret: et sic clausus est ille dies plenus doloris et miseriarum, in quo materia totius mali et perturbationis regnorum circa nos factæ et maxime futura emergeret.

38 Nocte vero subsequente jussit Præpositus ecclesiam undique armis et vigiliis præmuniri solarium et turrim templi: in qua loca si forte a civibus insultus fieret, sese recipere ipse et sui. Et introierunt illa nocte milites ex præcepto Præpositi in solarium ecclesiæ armati, præmunientes turrim et exitus ejus continuis vigiliis, timentes impetum et incursum civium fore contra se die sequenti et deinceps. Dominica post mortem Consulis Præpositus transmisit Episcopo nostro Simoni Noviomensis Sedis salutem. Lator ergo litterarum Radulfus hmonachus S. Trudonis erat, in quibus obsecrabat Episcopum illum ut Deo reconciliaret ecclesiam, in qua Comes traditus eo ignoranter jaceret. Obtulit quoque executionis suæ argumenta, quibus canonice innocentiam suam coram universo Clero et populo probaret. Igitur lator ille captus et ab jumento iactatus, non pervenit ad Episcopum. Quod audiens Præpositus valde timuit sibi, Feria quarta, et quinta Præpositus mandavit per quemdam garcionem Waltero ex e Frerdeflo, ut per fidem quam sibi et nepotibus suis dederat adjuraret, in auxilium sibi cum potentia sua festinaret: et transmisit et quadringentas marcas argenti. At ille accepta pecunia simulabat se venturum, et nunquam venit, nisi ut ei et suis nepotibus noceret. Episcopus vero Simon qui d frater erat uxoris Comitis Caroli, persequeretur ecclesiam Brugensis castelli, gladioque anathematis sacrilegos et traditores illos percutit: et ne quis fidelium in eorum conspirationem et auxilium declinaret prorsus prohibuit: sui vero, sub anathemate omnes adjuutores eorum in malo præfato damnavit.

39 Quinto Nonas Marti Feria quinta e Abbas, ille, pro quo transierant in Gandavo, tota nocte requitendo summum mare venit in castrum ad Præpositum et nepotes suos, expostulans Comitis corpus, sicut ei sponderant. Exiverat ergo Præpositus, et convocatis Castellano et nepotibus ipsis, qui Comitatum tradiderant, consilium habebat cum eis, qui astutia sine tumultu Abbas auferret corpus. Statim vero pauperes, qui elemosynas expectabant pro anima Comitis distribuendas a Præposito (qui citius consilium intellexerant, eo quod præter pauperes nullus civium cum eis vellet ire, vel eos amplius frequentare) ceperunt diffamare quod idcirco Abbas venisset subdole et consilio traditorum, ut asportaret finis. Fecerat is parari feretrum, in quod ponendum erat corpus, et equis transferendum. Interea pauperes miscuebantur Præposito, quorumque ibat clamantes: Domine, ne fiat inquam, ut patris nostri, et tam gloriosi Martyris gleba a loco nostro auferatur: quia si hoc fuerit, locus et reliquia ejus sine miseratione posthac destentur. Aliquid enim pietatis et miserationis habebunt hostes et persecutores, qui supervenient hinc castro, ne prorsus destruant ecclesiam, in qua fuerit corpus beati Consulis venerabiliter sepultum. Et exivit rumor maximus inter cives de auferendo corpore. Festinabat quidem Præpositus et Abbas illi, antequam rumor excitaretur in urbe, et fecit feretrum novum et superrime fac-

D a mulieribus custoditur:

e consilio itato ut Gandavum transferatur, mittitur ad Abbatem Blandinensium.

Præpositus jubet templum armis muniri:

timet impetum populi:

b mittit ad Episcopum Tornacensem ut reconcilietur ecclesia:

E

c peti auxilium militum frustra

d anathemate percussus ab Episcopo shartro.

A 3 Marti ab Abbate Gandavensi corpus astute auferatur.

impediunt primo pauperes,

deprecantes.

Cadavera & occisorum effertur,

Præposito se excusante,

excursionem faciunt in hostes suos,

ut fuga circumveniantur.

diripiuntur bona Thangmari,

Mercatores Ipras euntes spoliantur:

Guillelmus Iprensis sperat Comitatum:

juramentum exigunt

claves thesaurorum Comitis extorquentur.

Corpus cruentum in fœtro involutum,

licentia Præpositi hinc involutum, feretrum impolitum:

A tunc ad ablationem funeris usque ad ostium ecclesie afferrī. Introierant quidem milites, qui illud feretrum, quod in medio chori stabat, cum Consule sublevarent, et in alterum feretrum, quod ad ostium stabat, transponerent.

10 Tunc Canonici loci ejus accurrentes, violenter reposerunt feretrum chori, dicentes se prius audire a Præposito qua de causa hoc jusset. Et exierunt in castrum ubi stabat Præpositus et nepotes sui, et simul maxima civium turba cum eis, qui audierant ruitorem tollendi corporis, et loquebatur unus seniorum coram omni populo. Domine Præposite, si iuste volebatis egisse, non sine Fratrum consensu et consilio dedissetis tam pretiosum Martyrem, tantum regni rectorem, tantum ecclesie nostræ thesaurum, quem nobis divina misericordia et dispensatio concessit Martyrem. Nulla ergo ratio est quare debeat a nobis auferri, inter quos maxime et nutritus et conversatus est, et inter quos Deo ordinante pro justitia traditus est, imo si auferatur timeamus destructionem et loci et ecclesie. Ipso enim interveniente parcat Deus nobis et miseretur nostris; ne forte ablato eo a nobis, sine omni miseratione Deus vindictæ traditionem inter nos faciam.

11 At Præpositus et traditores in indignatione conversi jusserant tolli corpus. Igitur clamore magno irruerunt Fratres Ecclesie ad fores templi, vociferantes non se dimissuros corpus piissimi Caroli Consulis et Martyris, quandiu viverent; quin potius ibidem morerentur, quam permetterent auferri. Tunc quidem poteras vidisse Clericos armatos tabulis et scabellis et candelabris et omnibus utensilibus ecclesie, quibus repugnare poterant. Loco ergo tulæ campanas pulsabant, et sic evocaverant omnes cives loci: qui cum rem intellexissent, armati accurrentes, extractis gladiis circumierant feretrum Comitis, parati ad resistendum, si quis auferre moliretur.

41 Cumque tumultus fieret et intra et extra ecclesiam, voluit divina misericordia sedare filios suos ab insania et strepitu armorum. Nam cum subitus feretrum debiles et claudi jacerent, in ipso tumultu claudus, cui pes ad nates cohaserat, cepit clamare et benedicere Deum, qui naturalem eundi motum pro meritis pii Comitis reddiderat sibi in conspectu omnium astantium. Igitur fama illius miraculi sedavit universos. At Præpositus et Castellanus et traditores illi condescenderant in domum Comitis timentes tumultum, et mandabant civibus, quod contra velle eorum nihil agerent de tollendo corpore. Reversus est ergo Abbas ille, letus quod evasisset. Præpositus vero ibat et redibat consulens cum traditoribus et disponens quid acturi essent secundum rei eventum. Et continuo Fratres ecclesie requirebant artifices et operarios, qui scirent pro artificio temporisque necessitate speluncam sepeliendi Comitem construere in loco illo, quo martyrii palmam assumpserat. Et ad hoc faciendum festinabant modis super hoc exquisitis, ne forte per aliquem dolum surriperetur eis corpus adhuc inhumatum et adhuc magis habile ad tollendum. Clausus est ergo ille dies plenusurbationum et dolositatis pro auferenda gleba miserandi funeris.

42 Quarto Nonas ejusdem mensis, sexta feria, Canonici et Præpositus ad explendas de more funeris exequias, et sepulcro jam preparato, in ecclesia S. Petri extra muros conveniant, ubi Missa fidelium defunctorum pro anima pii Comitis est celebrata; ubi admodum pauci præter Canonicos olerant. Nam de curia nullus obtulit, nisi Baldinus Capellanus, vidgensium et Godebertus clericus Comitis. Revertunt postea et Præpositus et fratres in ecclesiam B. Donatiani ubi finis aderat, et intromissi pauperibus in ecclesiam Fromoldus senior

dispersit denarios per manus tamen Præpositi omnibus, qui volebant recipere, egentibus pro salute anime Caroli pii Consulis. Quod quidem non sine lacrymis ille senior Fromoldus fecit: imo plures impendit pietatis lacrymas quam denarios. Quippe maximus pauperum erat conventus, qui eleemosynas susceperunt. Distributione vero elemosynarum consummata, corpus nobile in solario transportatum est, et præsens juxta monumentum consistens Præpositus, descebat tunc tandem Consulem, quem rationis ductu recognovit patrem fuisse universæ regionis Flandiarum, et talem illam planxit, qualem quidem recognoscere obstinato animo indignabatur: et clausus est in sepulcro pro necessitate illius temporis constructo; et si non sicut decebat, tamen consequente opere et artificio infra positus cludebatur. Nimirum anima ejus, martyrii purgata poenis, suorum meritorum præmia possideat penes ipsum, qui sibi hoc ordine seculo mori dispensavit, et vivere in Comitatu superno cum ipso Deo ac Domino, cui imperium, laus, honor et gloria per infinita secula seculorum. Amen.

a De Strateno loco, et progenie actum supra p. 1 — b S. Trudonis monasterium, fuit olim in loco de Godeghem, ubi nunc sanctimoniales degunt, inde in P'hem ad locum, Quercetum dictum, est translatus, ubi etiam nunc abbatia Canonicorum Regularium existit. Miræus lib. 1. Donationum Belgicarum cap. 51 exhibet litteras donationis huius monasterii anno 1130 a Theodoro Comite factæ. S. Trudo loci hujus Patronus cultus 23 Novemb. — c MS. Bruges, Foredesto. Videtur esse Alsterlo, prope Dinandam. — d Frater inferioris, nra supra explicatione, — e Leendardus ex suis narrationibus asserit Præpositum S. Petri, sive Blandinensem, cum aliis Nobilibus corpus in forum ad adem. S. Christophori translatusse et sepelisse: ac dein proditores absedisse.

D
ACCTORE
GALBERTO,
EX MSS.
in ecclesia
S. Donatiani
jurguntur
p. canonicis:

desert Præpo-
situs Comitem:

sepelitur
corpus:

Quercetum
monasterium.
E

CAPUT VI.

Insolentia proditorum accrescens, capta re-
primi a Gervasio Camerario Comitis.

Tertio Nonas Martii sablatu dimissus est Fromoldus junior a captivitate, circa diei illius vespere. Atque hoc factum est maximo labore intercessorum pro eo apud Præpositum ejusque nepotes. Dimiserunt tandem sub conditione tali, quatenus infra octo dies post exitum a captione proximos, aut eis reconciliaretur nefariis, in quorum manus inderat, aut patriam abjuraturus deinceps exularet. Descendit quidem in domum suam cum amicis et familia sua: quæ super quam diei possit dolore et timore mortis fatigata erat pro illa et pro seipsa. Nam priusquam captus est, servientes ejus nusquam prodire ausi sunt quin se statim persequendos fore crederent, quia de ejus familia erant. Epulabatur igitur cum amicis suis et familia, reputans pro certo se patriam abjuraturum, prius quam in captivitatem traditorum reversurum, qui Dominum suum præ ceteris se diligenter, et quem ipse præ seipso fere diligebat, tradiderant. In eorum ergo amicitia antequam se unquam componeret, exitum perpetuum sibi delegisset. Gravissimum enim est viro cum amico concordem esse, et contra naturam, cum omnis creatura sibi inimica, si possit, effugiat. Cum utique conasset, disposuit donum et rebus suis, et licentia a singulis accepta, frumentum, caseos et carnes servientibus distribuit ad se sustentandos per tempus, in spe habens, quod adhuc omnia, quæ mole præ necessitate relinqueret et præ dilectione piissimi Consulis, dispensante Deo gaudens et serenus consideret. Et abscessit cum socio suo extra castrum et extra suburbium, in quo hactenus habitaverat, quem quidem amicum ejus et planctu et lacrymis Deo commendatum, quantum liceret, persequabatur. Eadem tempestate illi præfati traditores obstinatissimi in omne infas, excursum agebant in hostes Thanemaram et suos, ubi vilissimum repulsam passi

Die 3 Martii
liberatur Fro-
moldus et car-
cerem

F

ultra in ex-
tremum discedit,

AUCTORE
GALBERTO
EX MSS.
du. v. Martii
Guilielmus
Iprensis ad
dicit auxilium
Præpositi, et
sicarius
a

passi, cum timore et verecundia in castrum re-
dierunt.

44 Priore die ante Nonas primi mensis Dominica,
Godescalo Thalhals ab Ipra internuntius ad Præpo-
situm Brugas venit in hæc verba: Dominus meus
et intinus amicus vester a Willelmo ex Ipra salu-
tem et amicitiam, atque in omnibus promptissimum
auxilium, quantum in se est, vobis et vestris aperte
demandat. Cetera vero, quæ pudor erat palam re-
ferre, postquam omnes ei applausissent, introduc-
tus in cameram denudavit Præpositi et Willelmo ex
Wervi et Borsiaro et eis quos intro ad se asceve-
rant panes, unde tota domus læta deinceps fiduciam
obtenebat in Willelmo, adeo ut Comitem eum vo-
caret et assumeret. In quo mandationis occulto sa-
pientes et qui conjecturas componebant, notabant
traditionis nota Willelmo, qui traditores huius nos-
tri in maturitate sceleris sui salutasset, et cum tota
potentia sua ipsis auxilium promptissimum fide et
scripto et securitate obtulisset. Cum ergo reversus
est nuntius, captivati sunt mercatores Flandriæ, de
quocunque loco apud forum convenissent in Ipra,
et constructi ut in Willelmo fidem, securitatem et
hominia facerent; et sic in Comitem sibi assumerent.

13 Quod quidem consilio Præpositi et suorum factum
erat, sperantes se sic frustra b tradidisse pium Co-
mitem Carolum: et quidem in Consulatum sublima-
tus fuisset Willelmo eodem tempore, si statim
Brugas descendisset ad faciendam vindictam Domini
sui et nepotis traditi Consulis. Sed quia non sic erat
a Domino dispositum, necesse erat Divinam sequi
ordinationem tam Principes alios quam populum
terra, et unanimes omnes fieri ad ulciscendam mor-
tem Consulis piissimi. Adhuc suburbani nostri loci
aperte introirunt ad consilia Domnorum illor-
um, Præpositi scilicet et Castellani et nepotum
suorum nefandorum, et secreta consiliorum suorum
perquirebant, ut sic astute rescitis eorundem dolis
et machinationibus cautiores in postera forent.
Quo tempore non cessabat Præpositus et sui con-
sultare et circumvenire quoscunque, ut sibi faverent,
dando et promittendo plurima. Nam mandavit Wil-
lmo Comitatum se donaturum, et ideo hominia et
securitates exhortatus est illum ab omnibus acci-
pere Flandrensibus, quos aut vi aut pretio cogere
potuisset. Transmiserunt Furnensibus Præpositus,
qui in ejus munera steterant, ut secures et homi-
nes sese Willelmo constituerent.

45 Mandavit quoque Episcopo Noviomensi litte-
ras, quibus excusationem suam obtulit, quod in tra-
ditione Comitis nihil consensus fuisset consilio vel
facto: quin et summa dilectione filiis ecclesiæ sibi
scilicet et Canonibus suis consulendo succurreret,
reconciliando ecclesiæ locum, et ad celebranda divina
officia sui pontificatus auctoritate et presentia ipsa
celeriter adventaret. Sub eodem tempore litteras di-
rexerat Episcopo M. rnorum domini. Apud c Kerseca
Roberto, qui nepem ipsius Præpositi duxerat,
mandavit, ut domum et loca sua humissime prænun-
ciaret, donec constituisset Willelmo Iprensi in
Comitem. Erat autem ille Robertus miles liber, an-
tequam uxorem nupsisset nepoti Præpositi, sed
postquam annuati illum tenuisset, secundum legem
Comitum Flandriæ, secreti conditione ad Co-
mitem pertinebat: unde conflictus inter Comitem
Carolus pium, et Præpositum et suos de servitute
et libertate exortus est perniciosissimus. Mandavit
que idem pro Flandrensibus illis, qui eorum iure sibi
vicini manerent, ut eum sua potentia, sibi et nepo-
tibus suis in auxilium venirent, si forte in regno et
Comitatu aliquis ad vindicandum insurgeret.

46 Præcepit potenter civibus nostris, ut loca
suburbii circumseperent fossatis et sepibus, quate-

nus contra quoscunque sese defenderent. Consep-
serant tempore eodem suburbium cives quidem, sed
prorsus alia intentione, quam ipsis et consultum et
imperatum fuisset, sicut postmodum fuit manifes-
tum. Igitur sepes et ligna Comitis occisi et Fromoldi
junioris (qui proscriptione suarum rerum exilium
suum expectabat) extra suburbium, et insuper uni-
versa quæ ad opus sepiendi utilia sibi videbantur,
Castellano duce, diripiebant cives, et fabricabantur
ad defensionem communem turres et propugnacula
et exitus contra hostes. In quo ergo perficiendo
omnes festinabant, tam Clerus quam populus. Ita-
que nulla fuit requies nocte in vigilando et die ope-
rando, donec consummato opere circumsepiendi su-
burbium, custodes ordinarent ad singulas portas et
turres et propugnacula, quatenus nemo exiret nisi
cognitus, et nemo intrmitteretur nisi civis.

47 Nonas Martii feria secunda, divine ultionis
gladios evaginavit contra inimicos ecclesiæ suæ
Dens, et commovit eor ejusdam militis Gervasii in
exercendam vindictam acris et celerius, quam eo
tempore aestimabatur, et sic collecta ira sua, cum
tota potentia manu miles ille reviebat contra scele-
ratos illos, qui optatum Principem pium et iustum
in servitio Dei ad venerationem sui et Sanctorum

suorum prostratum humiliter, in sacro tempore
Quadragesimæ, et in sacro loco, et in sacra oratione
Dominum suum pessimi servi tradiderunt morti, in-
tra quos tutum se semper fore crederat. Gerva-
sius igitur, qui familiaris erat et dilectus Domino suo
piissimo Carolo, utpote qui camerarius ejus extite-
rat, et ad ejus consilia et dispositiones secreto et
aperte accesserat, pro morte carissimæ sui Domini
dolens et iratus, eum peditem exercitu truculento;
et militum corona et armorum densitate succinctus,
circumvallavit se contra hostes Dei, et accurrens
obsedit oppidum, quod in defensionem traditorum
stabat præmunitum valde, nomine d Ravensschot:
quod quidem et ex loci difficultate et ex ipsa muni-
tione invincibile fuit et inaccessible: et accepit
prædam magnam in pecuniis Castræ illius et vici-
norum. Nam eodem tempore securi debebant uni-
versi, qui ad illos sceleratos pertinuisent, creden-
tes neminem in toto mundo vel velle vel posse in-
surgere contra Dominos suos, eo quod tantæ auda-
ciæ facinus illi miser in Dominum suum Comitem
peregissent. Exceperat enim illos Deus, ita ut
nihil rationis et consilii obtinerent sed præcipitati
in omne malum ira et furere delirati, timore et
pavore errarent, tam illi qui tradiderant Comitem,

quam omnes qui in eorum auxilio manerent. Quan-
doquidem securos se crederant, et omnes in regno
vel inferiores se vel amicos putabant, non erant præ-
cavi de incursione aliquorum contra se: et ideo
cum Gervasius incursum ageret apud Ravensschot,
maximam prædam exerevit. At illi, qui obsessi
fuere, ex inopinato incursu intercepti valde attoniti,
eo maxime quod pauci fuissent, qui contra tot millia
se defensarent, desperantes vitæ suæ, sese statim
reddiderunt Gervasio, ea conditione ut sua vitæ, et
membris salvæ abirent. Irreverent itaque expulsis
illis, equites et pedites qui obsederant oppidum, et
vastabant quæcumque intra repererant. At illi qui
sese reddiderant in obsidione, homines scilicet tra-
ditorum, aufugi nocte usque ad nos fingerunt, nar-
rantes eventum rei Præposito et suis: unde deinceps
timore timerunt assidue, statim mentis an-
tantes ab illa superbia et tumiditate, qua usque ad
hoc tempus teroces et sine modo et sine humilitate
perverant. Robertus puer, ejus oppidum destruen-
dum igne et ferro fuerat in brevi spatio, conabatur
cum paucis excurrere contra obsidentes, sed cum
tantam multitudinem præsevisset, omisit incursum.

Quanto

D
muniuntur
suburbia a
civibus:

7 Martii
Gervasius
vindex primus
necis Comitis

E

ante ejus
camerarium,

d

Obsidet oppi-
dum Raven-
schot,

consternatis
defensoribus,
F

intercepit.

fenestra
spectata
perstrata.

ab in in Comi-
tem assumitur

et omnibus
communiatur.

Præpositus
scribit Episco-
pis Novio-
mensi,

c
et Tornacensi,

et a varia
subsidia peti:

A Quanto ergo timore et dolore laborarent traditores illi, et e contra quanto gaudio exultarent præter eosdem omnes alii, supersedere longum erat, eo quod pari intentione Deum ipsum incespisse vindictam omni ex parte intellexissent.

48 Octavo idus Martii FERIA in Ravenschoth oppidum conflagratum est, et destructum igne et armis, et juxta Brugas domus Wilfrici Cnop fratris Præpositi, qui mortem Comitis juraverat, combusta est. Proinde accessum fecit Gervasius cum potentia sua versus castrum, in quo se præmunierant traditores, circumiens excursum, et præveniens transitus illorum circa suburbium castrum. Brugenses igitur nostri, audito quod Deus vindictam tam cito incepisset, in sola conscientia gaudebant, nunquam ausi aperte congratulari vindicantibus propter traditores, qui adhuc securi et potenter inter illos ibant et revertentur. Seorsim vero gratias Deo referebant, qui misericordie suæ oculis dignabatur revivere fideles suos in loco horrore et confusionis, qui et exterminare festinabat homicidas pessimis, qui hactenus flagellaverant populum Domini rapina, incendiis, vulneribus, omnimodi perturbationibus. Summi erant autem secretos internuntios ad Gervasium et suos, componentes de fide et amicitia et filissima securitate in invicem. Insuper conjuraverunt vindictam Comitis sui, et ut die subsequenti intramitterent exercitum Gervasii ad se intra suburbium, et reciperent eos sicut fratres intra munitiones suas. Audita ergo Legatione Gervasius et sui, quam leviore et justiore animo susceperunt internuntiorum verba non potero explicare, scientes dispensatum a Deo fuisse, quidquid in vindicando agerent. Conjuraverunt equidem Gervasius et sui cum internuntiis civium nostrorum, et compositi sunt sub eodem sacramento fidei et securitatis, in vindicando Dominum suum et æquissimum Consulem terre nostræ. Hoc totum latebat traditores illos, et plurimos civium nostrorum prorsus, præter paucos sapientiores loci, qui seorsum et nocte composuerunt hujusmodi consilium salubre universis.

B a Brugensibus facile Gaudentibus, Ravenschoth oppido destructo 10 8 Martii parat accessum ad castrum, inviolatur ad suburbium, facto utramque fidelitatis juramento.

a to Annalibus recenatis et Formula proclamationis, nunc et fore solus sua ineluctabile contra proditores quam recte, hinc et ex sequentibus constat. -- b Id est, in pane. -- c Kerscka, etiam Kaseka legitur. Quid si Kerscka in Wasiu ditione? Hujus Toparchæ Hugo de Kerscka memoratur in litteris Philippi Abbatii Comitis ad unum Hilu apud Sunderum in Wasiu. Suggerat non ærum foris legendum Kerscka, vel Kaesikinskereka, nomen pagi circa Dismudam, antequam loci ad quondam munitionem apti -- d Est Ravenschol in agro Brugensi, seu Francinate prope Laxiam fluvium e regione Ekhol. Aerum videtur hic locus ubi Brugensi civitas fuisse, et jam igne et armis destructus desivisse -- e Hujus Wilfrici Cnop nulla etiam mentio est in Annalibus citatis aut formula proclamationis.

CAPUT VII.

Obsidio castrum Brugensis cepta. Copiæ militares adjunctæ. De aliquot proditoribus captis supplicium sumptum.

S Septimo idus Martii die quarta, quando octava dies illius illuxerat beati Conculis, qui ad verum octavam e terris transmigrationem, Gervasius ex condito a civibus nostris infra suburbium susceptus est, apud Harenas versus occidentem castrum, quod illis traditoribus maximus occasus erat futurus. Sed ante hoc per domorum incendia terruerat eodem die Borsiardum et Robertum puerum et complices eorum, qui visis domorum conflagrationibus undique exiverant a castris, ut perirent incensores illos, si forte invadere possent. Namque orientem versus castrum, tres domus altiores incensæ vibrantibus flammis ventis ardebant, et ad spectandum cives simul cum Borsiaro et militibus suis, ignorantes compositionem factam inter Burgenses et Gervasium, excurabant et eorum pars plurima armata manu cum nefariis illis. Isaac quoque, qui vivente

Carolo pio Consule Camerarius et de consilio et familiaritate Comitis extiterat, qui caput traditionis erat, in excursu cum militibus suis ferebatur equo. Tandem cum sibi ad invicem approximassent ex utraque parte milites, traditores videntes se non posse continere contra tantum exercitum, eo quod paucissimi essent, convertebantur in fugam. At persecutores illorum extentis cursibus insecuti usque in castrum profugos reddiderunt. Cum tandem in suburbium devenissent, Borsiardus et sui ante domum Desiderii fratris Isaac restiterant paullisper, consilium perquirentes quid jam agerent. Interim Gervasius violenter persequens illos, venit occidentem versus ad portas suburbii et ibi fide data et accepta a civibus, irruit infra eam validissima manu. Adhuc cives quiete solita in domibus suis substitutebant. Nam circa vespertinum erat et considerant cives plurimi ad prandium, quibus non erat nota hæc actio.

50 Cum igitur traditores illi consulerent sibi et de fuga sua starent perturbati, minus prospiciunt irruere persecutores suos per plateas, qui hastis et lanceis, sagittis et universis armis impetebant illos. Porro tumultus maximus et armorum fragor et clamorum tonitrua omnes conturbaverant cives, qui ad arma ruentes parabant se; alii ut defenderent locum et suburbium contra Gervasium, qui prorsus ignoraverant pactum; alii quibus res fuerat nota irruerunt cum Gervasio totis viribus et fugabant illos traditores fugientes in castrum. Cumque inter cives res est manifestata de compositione in fide et juramento Gervasii ad ipsos; tunc primum simul irruerunt per pontem castrum super illos, qui in parte scecleratorum e castris ad pugnam resistebant. In alio quidam ponte, qui versus domum Præpositi dirigebatur, magnus conflictus pugne fuit, in quo comminus pugnant lanceis et gladiis. In tertio vero ponte, qui in orientali parte jacebat a castris et usque ad portas castrum se tendebat, fortissimus congressus fiebat, adeo ut non tolerantes pugne necebitatem, illi, qui intro stabant frangerent pontem, et portas super se clauderent. Ubicumque ergo cives accessum habuerant ad castrum, fortissime pugnatum est, quoad usque illi non poterant sustinere, eo quod intercepti et a civibus traditi essent, vellent nolent quidem, agitati sunt infra castrum miseri illi, quorum magna pars vulnerata est, et simul examinati morte et dolore, atque lassitudine pugne defatigati.

51 Interim Isaac in principio incursus Gervasii in suburbium fugiens a loco, in quo consiliabatur, recepit se in domum suam fortem satis. Et cum pontem transisset, qui jacebat a suburbio ad domum ipsius, disiecit pontem et fregit, ne quis sequeretur eum fugientem. Qua tempestate interceptus est Georgius miles traditorum maximus, qui et ipse simul cum Borsiaro occiderat Comitem, quem Desiderius miles, frater Isaac traditoris, equo deiecit et ei utrasque manus truncavit. Hic Desiderius quamvis frater traditoris fuisset, a non tamen conscius traditionis fuerat. Fugerat truncatis manibus in locum ille miserrimus Georgius, in quo se sperabat latere, sed statim acrusatus eundem Waltero militi Gervasii extrahitur. Nam sedens in equo miles ille præcepit eundem juveni gladiatori ferocissimum, ut occideret. At ille irruens in Georgium, percussit gladio et deiecit eum in terram; deinde per pedes in claustrum projectum submergit ex malo merito suo gladiator ille coegit. Interceptus erat et quidam ex curia Castellani Haket, nomine Robertus, cursor et serviens ejus et occisus in medio fori in palades trahitur. Interceptus est quoque quidam nefandissimus servorum Borsiarum Fromaldus

D AVATORY GALEBERTO EX USS

involuti

ingressus suburbium

fugientes persequitur

adjunctis civibus

E

pugnantur acerrime

traditores intra castrum delinunt abscisi

F

fugit Isaac

capitur Georgius miles traditorum maximus

a utraque manu abscissa

occiditur

ubi et Robertus curat

nomine

Ravenschoth oppido destructo 10 8 Martii

parat accessum ad castrum

a Brugensibus facile Gaudentibus

inviolatur ad suburbium

facto utramque fidelitatis juramento

Kerscka

Ravenschol

C

Gervasius 9 Martii accedit ad suburbium

territus ob intendendum adversarios

ACTORIB.
CALBERTO,
EX MSS.
Fronaldus
servus Bor-
sardi suspen-
ditur.

A nomine, qui fugiens latuerat inter duas culcitra, indutus superpellicium mulieris, quo se dissimula- ret. At inde retractus, ductus est in medium fori, inspectantibus universis, suspensus est, fuste trans- fixo per suffragines et cura capite dejecto deorsum, ita ut verecundiora adverterentur versus castrum ad dedecus et ignominiam illorum traditorum, qui obsessi stabant ad *b* lobium Comitum et ad propugna- culum, inspectantes hoc fieri sibi ipsis in opprobrium. Non interim cessabant e trahere sagittas ad invicem et jacere lapides et contorquere jacula a muris.

notibus in-
quit acrius
deceratur.

52 Tandem elanso die, noctis tempore metus et vigilie utrobique agebantur et insidiabantur sibi, si quisquam se furaretur, ut fugeret ab obsessis, vel aliquis latenter per muros illaberetur ad obsessos in eorum auxilium. Proinde per omne tempus obsi- dionis utrobique vigilie et insidie agebantur. Sae- pissime vero invasionem fecerunt, obsessi singulis noctibus obsidentibus fortissimo congressu, et acrius pugnatum est nocte quam die, eo quod ob turpe facinus esse in die non audent manifestare obs- essi, qui quoquo modo celari et evadere posse spe- rabant, ut, si forte exalerent, nemo de eis crimen traditionis suspiceretur, et ideo in nocte pugnabant tanto acrius, quanto se crediderant per Principes obsidionis, qui eis assensum ammerant, forte post- modum exire et a crimine facilius purgari. At Prin- cipes non erubant quid obsessis promitterent, et quota juramenta facerent, sollemniter ut pecuniam et thesaurum boni Comitum ab eis extirperent. Et jure quidem sic fecerunt accipientes ab obsessis thesaurum Comitum et insuper domaria multa, quan- doquidem nulla fides et juramenta nulla illis debe- bant observari, qui legitimam et naturalem Domi- num suum impissimi servi tradiderant. Et nimium ab inimicis suis idem et juramenta, quae nulla illis debebant, querebant sibi salubriter observari, qui Domino suo et patri totius Comitatus mortem intulerant. Justus ergo il, qui Consulum dilexerunt, etiam in morte, qui et ad vindictam convenerant et ibi sustinerunt metus, vigilias, vulnera, aggressus et omnia quae in obsidione perpeti solent adversa; justus, inquam, obtinisset castrum et thesaurum et comitum post Domini sui mortem, quam tradi- tores pessimi, qui utrumque et bonum et divitias loci destruxerant. Hujusmodi ratione saepe colloqueban- tur sibi dissidentes et obsessi. At obsessi solum in responsibus suis excusationem traditionis prae- tendebant.

10 Martii
accidunt
Gandenses et
Alostani.

Isaaci fuga
capti,

redes spoliant
et b combant.

53 Sexto Idus Martii, feria quinta ad obsidendum accurrunt *d* Castellanus ex Ghendt cum sua poten- tia et frater Buldevini ex Alost, nomine Iwan. Nocte igitur perpetrata ejusdem feriae quintae, quia Isaac se consilium secleris sciebat et damnabat (urgebat enim cum timor mortis) cum solo armigero suo aufugit, simul et uxor ejus et servi et pedesque universa- que familia ipsius, et ubi contigit eos manere in tam arcto noctis fugio, latuerunt: domum quidem et eorum et majorem suppellestem et reliquas res, quas habebat potenter et libere posiderant, deser- tas et sine con-ilio in praedam hostibus reliquerunt. Qui audite summo mane Castellanus ex Ghendt, et Iwan cum multitudine obsidionis irruerant, diripien- tes omnia, quae usui suo ad asportandum invenerant. Tandem faculis igneis tectis suppositis e incendierunt domos et curtes et quaecumque igne consumi po- terant ibidem reperta. Quae quam citissime omnia conflagratione et ventorum fomentis, et insana tempe- stas ignis destructa sunt, et omnium admiratione testificatum est, scilicet nihil tanti additum et ligno- rum tam eberem passum fuisse combustionem.

54 Quinto Idus Martii feria sexta, Daniel unus de Patribus regni, qui ante traditionem Comitum in an-

ctitia alte fuerat cum Praeposito et nepotibus ejus, ac- celeravit ad obsidionem, simul et Riquardus ex Woldman, Theodoricus Castellanus Dikamontis ap- pidi, Walterus *f* Butelgir, Comitum. Usqueque ita- que istorum Principum cum tota sua potentia vene- rat ad vindicandum mortem Comitum et Domini sui. Qui quidem omnes postquam convenerant, cum ci- vibus nostris, accitis quoque omnibus in obsidione Primatibus, conjuraverunt, antequam permitteren- tur introgredi in suburbium, esse invidabiliter ob- servare loca et possessiones suburbii ad salutem et profectum civium nostrorum: deinde uno animo impetuque adversarios et homicidas impissimos ag- gredi, expugnare et Deo volente vincere, et nulli reorum parcere ad vitam, nec aliquo suo ingenio educere et salvare reos, sed disperdere et communi Procerum judicio agere ad honorem regni et ad salu- tem habitantium in eo, simul confirmaverunt: salvis quidem rebus civium et suis, et salva omnium e, qui in obsidione laborarent pro morte Consulis indicanda.

55 Quarto Idus Martii Sabbato, edictum exiit a Principibus, ut castrum ex omni parte, quae acces- sum haberent, invaderent omnes, qui in obsidione consedis-ent: et quidem circa meridiem armaverant se milites simul cum civibus, et circumbant impeten- tes igne portas castrum. In quo aggressu posticum, quod juxta domum Praepositi stabat, incenderunt. Ceterum cum majores portas castrum invaderent, sub- ducta feni et stipularum arida congerie, et accito milite, qui ignem stipulis ingeneret, abintus castrum lapidibus, seditibus, lanceis, sagittis obruti sunt hi, qui aggrediebantur: ita ut quasi molaribus petris a propugnaculis dejectis innumeri laesi et conquassati, guleas et scuta, vix a portarum testudine, sub qua latitabant ut incendia administrarent, cum salute vite aufugerent. Quemque igitur persequabatur lapis ab alto dejectus, quantumque fuisset virtu- tis et virium, passus est sui ruinam gravissimam, ita ut totus prostratus et confRACTUS, moribundus et exanimis caderet. Qua infestatione armiger unus aforis sagitta trajectus cor expiravit. Tumultus et clamor utriusque grandis, et gravissimus congressus fuit, stridor quoque armorum et fragor in altiori aeris repercutiebatur concavitate. Inferebatur tan- dem pugna vespertino tempore: et cum nihil prae- ter mortem et damnum obtinisset aforis, subtra- xerunt se a muris et propugnaculis castrum, et collecta multitudinis sua parte, de futuro noctis periculo sol- licitabantur, de quo aggressi obsessi magis et magis armati sunt, eo quod invasores suos, tot ruinis et vulneribus infertos, a muris propulsos vidissent.

a Landulphus etiam a Gualtero Desiderius. Iusta tamen illi aliquid nota infra ann. 73 e. vobis Roberti Puert. 17 ann. 137 dicitur mortuus 15 Decemb. et concitus conspirationis. — *b* Lobium cui estant pro domus ultra alium und parietem infra tectum. — *c* Id est, jaculati, phrae Gollin. Ita et cap. 8 ann. 61. — *d* Sigerus Castellanus Gandensis filius Isdonationum *f*. Caroli subignavit. — *e* Gualterus ann. 70 tradit domum Isuari a proprio fratre Desiderio incensam, aforis impito ab his militibus in ejus latrunc advocat. — *f* Butelgir Belgis Bu- teller, Francus Butillier, vox a butone seu buttone deducta. Apud Gandemum habebatur etiam Leo in Episcopatu butonem argentum cum eandem suam. Hinc Butica et Buticula, uti etiam Butellarius et Butellarius, qui rursus Butemarus utique sunt usi et significati aconemus, primum-comitus, seu puerum, ut mor- paretur.

CAPUT VIII.

Vires obsidentium uictae. Accessus Comitissae Hollandiae Reliquiae templo delata. Castrum ab obsessis munitionum.

Tertio Idus Martii Dominica sub specie pacis utro- bique observatur. Priore die ante Idus Martii fe- ria secunda et feria tertia postea convenerunt Bur- genses et Ghendt, ex aversissimaturba praedonum simul cum ipsis et circa sibi adjacentibus villis ad obsiden- dum. Nam pro ipsis mandaverat Castellanus ipsorum,

D
11 Martii
Dmici et alii
Anglores
adjuvantur,
f

et sua invicem
fidelitatem
jurant:

12 Martii

E

Posticum
juxta domum
Praepositi
incenditur:

multis ex obsi-
dentibus
graviter laesi,

aut mortuis,

discedit ab
invasione

F
Lobium,

Butelgir,

die 13 Domi-
nica quies
datur:

ut

A ut collecta virtute et communione sua, armati et ad pugnandum insultum facerent ad castrum singulacriter et per se, utpote viri gloriosi in certamine et pugnae habentes scientiam demolendi obsessos. Cumque sese singulariter in obsidione insultum facturos audissent, associaverunt sibi universos sagittarios et ingeniosos operum artifices et audaces raptores, homicidas, latrones et quoscumque presumptores in omne belli nefas, atque triginta plaustra oneraverunt armis; pedes et equo accurrebant, sperantes se obtenturos maximam pecuniam, si forte se sibi redderent obsessi. Erat quippe validus et infinitus exercitus eorum. Qui cum juxta portas suburbii accessissent, violenter ingredi ausi sunt: sed in faciem restitit eis omnis obsidionis, quae intro occurrebat, multitudo, et pene pugnatum fuisset undique, nisi quod sapientiores sese composuissent in utraque acie. Nam datis dextris et acceptis, fide et sacramento juramenti sese taxabant, quatenus eadem intentione eisdemque armis, et eodem consilio in obsidione cum ipsis jungerentur, salvo loco et rebus nostrorum civium, atque vernaculos et sagaces in pugna secum tantum retinerent, alios vero retrorsum remandarent. Ingressi sunt ergo cum maxima multitudine Gendenses illi et compleverunt locum circa castrum. Deinde paraverunt operatores et artifices eorum scalas, quibus muros conscenderent. Eodem tempore reversus est a Rizo Butelgir a S. Egidio, et venit iustissime dolens pro morte Domini sui Consulis cum sua potentia ad obsidionem.

37 Septimo decimo die ante Kalendas Aprilis, feria quarta h. Cum sanctificatus, in nocte S. Gertrudis, c. Comitissa Hollandensis ad obsidionem accessit cum filio suo, et multa multitudine cum ipsa. Sperabat enim omnes obsidionis Principes electuros filium ejus in Comitem, eo quod illud ei cives nostri et plures Principum suggesserant. Habebat quippe magnas gratias eis Comitissa, et laborabat omnium Procerum animos convertere in amicitiam sui, dando et promittendo multa. Qua die Froolsus et Boldavius ex Somerenghem milites quasi a Wilhelmo Iprensi se venisse simulabant, denunciantes Principibus obsidionis Regem Francie dedisse Comitatum ipsi Wilhelmo Iprensi, et super hoc universos sollicitos reddidit, qui filium Comitissae praefatae eligendum spoponderant. Astute ergo hujusmodi mendacium et simulate milites illi pro veritate annuñciaverunt, ut ea astutia different concessionem Principum obsidionis de suscipiendo filio praedictae Comitissae in Comitatu. Quo audito, Principes indigne ferebant, si forte verum fuisse Wilhelmo Iprensi Comitatu a Rege donatum. Conjurabant ergo et fide sese taxabant, nunquam sub illo Comite Flandriae manente, sese militaturos: nam omnibus suspectus erat et notatus in traditionem Domini Consulis.

38 Sexto decimo Kalendas Aprilis feria quinta, Canonici S. Donatiani in meridionali parte castrum per scalas muros conscenderunt, in qua parte scrinia, et feretra Sanctorum et reliquiarum sanarum emisserunt, accepta Principum super hoc licentia et consensu, transtuleruntque in ecclesiam B. Christophori, quae in medio fori consita est, cortinas et aulearia quoque tapeta, cippas palliatis et sericas, vestes sacras, et librorum aggerem et utensilia templi, et cetera quae de pertinentia ecclesiae erant, elata sunt. De redditibus Comitissae brevia et notationes, quae Praepositi sibi et suo conservaverat Wilhelmo Iprensi, quia fortunam suam prorsus mutata viderat, interventu Fromoldi senioris elferri perpersus est, sicut omnia Sanctorum scrinia et armamenta templi invitus permisit auferri. Stabat igitur ecclesia S. Donatiani sola et deserta tandem relicta traditoribus, qui in ea secretum haberent et cloacaria

sua, et coquinas, et furnos; et omnia immunda immundi agerent. Jacebat quoque ipse piissimus et Dei servus Carolus Comes solus adhuc in loco, quo martyrium susceperat, relictus suis traditoribus. Igitur postquam elata sunt omnia, quae permissa sunt elferri, Canonici flentes, et sine consueta veneratione perstabant reliquias Sanctorum in dolore et suspiriis et planctu. Nullusque praeter Clerum, et paucos in efferendo ea sacra permissus est ad muros ecclesiae: utrobique enim stabant armati praevenerentes sibi, et inter tot arma tamen Sanctos venerati sunt, pacem et viam latoribus Sanctorum offendo. Extranea fuit quaedam et rara valde talis processio, in qua Algerus Camerarius Praepositi cappam juxta morem Clerici indutus, Crucem ferebat. Nam cum vitae desperaret, tali dissimulatione evasit. Indoluerunt ergo omnes boni et universi civium de tali rerum eventu: huius quidem quod reliquias Sanctorum obtinissent, quae in praedam inimicis et raptoribus loci relictas in Ecclesia fuissent, si remanissent, sicut cum capitione castrum et invasione ecclesiae postmodum apparuit.

39 Et notandum quod in tanto tumultu rerum et tot domorum incendiis, quae per ignitas sagittas nocte tectis suburbiorum iniecerant ab intus, et etiam latrunculi exterius, ut sibi aliquid furarentur et inter tot nocturnum pericula et tot dierum certamina, cum locum scribendi ego Galbertus non haberem, summam rerum in tabulis notavi, donec aliqua notis vel diei expectata pace, ordinarem secundum rerum eventum descriptionem praesentem, et sic secundum quod videtis et legitis, in aceto positus fidelibus transcripsi. neque quid singuli agerent pro confusione et infirmitate notavi, sed hoc solum intenta mente notavi, quod in obsidione communi edicto et facto ad pugnam et ejus causam congestum est, atque ad hoc quasi me invitum, ut scripture commendarem, coegi.

60 Scale igitur structura talis erat. Primum latior scala cum suis clavibus fabricata est, juxta altitudinem murorum castrum. A dextris et a sinistris vero consepatae sunt virgae tenacissimae ad modum parietis. In fronte vero scale consimilis paries constructus est, super quam scalem altera scala strictior et longior simili opere constructa super imposita est jacendo, ut post erectionem scale majoris minor scala infra murum haberetur, atque parietes dextrorsum et sinistrorsum et in fronte consepiti, in defensionem ascendendum undique starent.

61 Hic non est praetereundum, quod plures inclusi fuerant intra castrum, qui in morte Comitissae rei non fuere opere vel consensu, sed vel intercepti erant simul cum reis, eo die quo clausi sunt infra muros primi. Itemque plures erant, qui sponte introierant simul cum sceleratis, qui haec in opere et materiali occisione non adfuissent, assentiebantur tamen reis. Itemque plures et in prima et subsequentibus obsidionis ingressi erant diebus caussa pretii et lucri. Inter quos immanis et in sagittando sagax et velocis turculus unus, nomine d. Benkin, aderat. Hic circumibat muros pugnando, modo hac modo illac discurrens, quandoque solus ipse videbatur fuisse plures, qui tot ab intro vulneribus illiceret, et nunquam cessaret. Cumque ipse ad obsidentes traheret, tractus ipse discernebatur ab omnibus, quia vel percuteret gravi vulnere nudos, vel iactata sagitta, quos persequeretur armatos sine vulnere confusos, stupefactos in fugam vertebat. Affluit etiam cum reis illis miles Werot, qui a tempore juventutis suae fur et latro manserat, hic stragem maximam inter extra muros insultum facientes fecerat in obruendo et dejiciendo lapides, qui sola manu sinistra utebantur. Ad haec vero infanda infinitus erat

11
AUCTORE
GALBERTO,
EX MSS
1. 1. 1. 1. 1.
H. Gualteri
reliquo.

Algerus
Praepositi
Camerarius
habitu clericali
exiit.

12
Vix scriptor,
omni quod die
annotat et
describit.

Sanctorum
templum vero.

13
Hic et ibi
cum adjunctis
aut spe huius,

14
d
emittant
quidam aliter
in iudicando,

15
aliter depictum
do lapides

16 et 15 Martii,
Gendenses et
in vicinis,
maxima
multitudine
congregati,

soli tentant
invenire
castrum:

17 multitudine Gendenses illi et compleverunt locum circa castrum. Deinde paraverunt operatores et artifices eorum scalas, quibus muros conscenderent. Eodem tempore reversus est a Rizo Butelgir a S. Egidio, et venit iustissime dolens pro morte Domini sui Consulis cum sua potentia ad obsidionem.

18 Martii accedit Comitissa
Hollandensis
cum filio,
h.
c.
hunc capiteus
Comitatum,

quem alii
pugnam a Rege
Francie collatum
Wilhelmo
Iprensi,

suspecta de
traditione.

17 Martii
Canonici per
scalas divinitus
ad introitus,

armamenta
templi,

et libros rationum
Comitissae,

AUCTORE
GALBERTO
EX VSS.
porta fimo,
terea, lapidi-
bus obstruata.

pontes de-
structi :

receptacula
interiora
firmata :

ecclesia
interior ex ollis
et lateribus,

turris biceps,

murus castri
magis sumit-
tur :

hazo de
Gavera.

Patronella
Comitissa
Hollandiæ.

A erat reorum et coadjutorum infra muros numerus, die ac nocte vigiliis, pugna, insultibus, labore quoque diverso desudantibus. Nam portas castri terræ et lapidum et finorum computationibus introrsum humaverant ab uno usque ad summum : ne exustione et incendio portarum facto ad eos forte ingrederentur aforis. Utique appositis ignibus in parte orientis porte grandes pene peruste fuerant, ita ut foramen maximum putasset, nisi prædicta materia mole obsiderent. Tandem cum intrinsecus exitus portarum lapidibus et terræ aggeribus obstruissent, aforis destruxerant utroque pontes, tam obsessi quam obsidentes, qui ad castrum directi olim fuerant, et ita nullus aditus relictus est inimicis, vel exitus obsessis.

62 Igitur cum securus fecissent se obsessi in exitibus suis, instabant obstruere fores templi ad meridiem et fores domus Comitis, quæ exierant in castrum foresque quæ a claustro se porrexerant in castrum : ut si aliquo suo infortunio curtem Comitis perdidissent, sese reciperent in domum Comitis et in domum Præpositi, simulque in refecturum et claustrum Fratrum et infra ecclesiam. Stabat autem ecclesia B. Donatiani adlata in e profundum et altum, cuncta fletito ingente, ollis et lateribus cæminata. Nam olim regimen ecclesiæ lignorum compositione astruebatur et elevata materia catenarum in altitudinem artificiosam ipsis eadem susceperat lætifica. Unde honestatis suæ fulgore præminelbat, venit regni sedes, et in medio patriæ securitate et pace, jure et legitime undique terrarum partibus salutem et justitiam demandans. Quippe ignis dispendio, omnis lignorum materies consumpta est olim, et ideo contra ignis molestiam lapidum et tale opus contingerant ex ollis et lateribus, quod elementum igneum exurere non potuisset. In parte quoque ejusdem templi essentia altiore statuta eminebat, in supremis dividens se in duas turris acutiores. Murus quidem circumvenierat et domum Præpositi et dormitorium Fratrum et claustrum et pariter omne illud castrum, atque ille murus, quem tandem obtinere sibi præsumpti erant, propugnaculis et circumcurso ad extra jugandum altior et fortior stabat. Et quamquam in se murus fortis, et ascensoria firma fuisset, elaborabant nocte et die sese tutiores intrinsecus ped dero, qui pugnatiuros se fore contra universum mundum amodo intellexerant.

C. a. Hoc est Hazo de Gavera, qui dicitur diplomatus fr. Caroli et successorem suum habere ipse, etiam abunde hazo dicitur, et hazo pluribus. Et Gavera in agro Abbatum. b. Hoc est cultum. Hazo. Peria. A post. Hollandia. A. Quod dicitur : que fecit illi ante in noctem, ut hic dicitur, alio. vigiliam sancti Gertrudis. In illis, in illis. c. Hazo est Petronilla, Duxis Secunda filia, uxor Florentii 2. Comitis Hollandiæ, cognomine Craxo, qui in flore stultis anno 1122 mortuus, hoc obit pro filio suo Diederico 6. regimine Comitis illi cecidit, in monasterio Reinsburgensi se constituit, domo ipse anno 1143 reperiuntur in scriptis. d. Intra num. 117 et 119 Gaverelbus cognominatur, ubi de ejus fuga et supplicio agitur. e. Cum illi postea pueri templi rudem erat adfuerant.

CAPUT IX.

Colloquia inter partes de compositione irrita. Interceptum castrum. Fuga obsessorum in templum.

Tunc tandem remiseri poterant proverbii sui : Interfecerimus Caridum, quis vindicaturus veniet illum ! Et voce infanti erant, et eorum ad vindicandum venientium incertis hominum præter Deum amicus erit, et ideo, Quis, nomen interrogativum et inditum in proverbio eorum vin rectum et plenam obtinuit. Et sciendum quia milites illi strenui intus quidem cura reis fore, quibus semper amicus

exendi vel extra a muro cadendi et labendi erat promptior, si forte locum habuissent : eo quod communiter sub nota traditorum adscriberentur, quicunque obsessi sunt cum reis. Quo rescito Principes obsidionis, collectis Consiliariis et optimatibus majoris prudentiæ, accesserunt ad muros, et usi sunt colloquio cum omnibus intro obsessis. Jusserunt igitur sibi ad spectaculum murorum evocari illos obsessos, qui rei non fuerant, et obtulerunt eis licentiam et potestatem, si vellent, exeundi ab obsessis, salva vita et membris eorum, quorum quidam aperta foret innocentia. Ceterum præter reos, si aliqui exire vellent et probare innocentiam suam secundum judicium Principum, eadem libertate exirent. Reis vero nulla dispensatione subveniretur, qui tantum facinus, et ante hoc inaudita perfecerant crumen, imo inaudito plecterentur exterminio, et ante hoc inaudita morientis acerbitate. Igitur secundum edictum et partem hujusmodi exierunt per plures, quia eorum erat aperta innocentia, aut parati fuerant, quibus minus credebatur, probare innocentiam.

63 Tandem Præpositus vultu tristiore et omissio magistatis more rigore et superbia, mente consternatus accessit ad colloquium, et frater ejus Castellanus Haket usi sunt humili ratione in verbis hujusmodi. Responsalis quidem Præpositi et omnium obsessorum erat Castellanus Haket, qui solus pro omnibus loquebatur, et respondit ita Principibus : Domini et amici nostri, qui nostri nascerentur, si aliter nobis accidisset aliquo vestigio dilectionis antiquæ, debent pietatis officia erga nos exhibere, quantum poterant, salvo honore suo et facultate. Rogamus ergo vos et obsecramus, Principes terre hujus, et mementote quantæ dilectionis bona consecuti fueritis a nobis : miseremini nostri, qui mentem Domini Comitis vobiscum conquerimus, deflemus, reos damnamus, et proceras expellentes a nobis, nisi quod nostri sanguinis propinquitatem inviti quidem servamus in quæ. Tamen obsecramus potentiam vestram, audite nos super nepotes nostros, quos reos dicitis : ut licent eis per vos exeundi obtinere libertatem jam a castris, et deinde, instituta eis poena pro tam inhumani amore ab Episcopo et magistratibus, abeant in exilium perpetuum, ut sic quoque modo in cilio et penitentia Deo mereantur reconciliari, quem graviter offenderunt. Nos vero, ego et Præpositus, et Robertus puer cum hominibus nostris parati sumus secundum universi generis iudicium satisfacere omnibus, quod innocentes sumus ab opere et consensu traditionis, et super hoc innocentiam nostram probare commundo parati sumus, si quis sub celo hominum dignetur suscipere probationis nostre argumenta. Homines meus Præpositus coram universo Clero sue innocentie probationem quantumcumque gravem se facturum offert, eo quod conscientiam suam mundum testetur. Requiritur iterum a vobis, ut salva vita et membris suis permittatis negotiis reis et in traditione notatis habere in exilium eundi libertatem, et nolus vere probationis sententiam purgari, nihilis secundum jus seculare, Clericis secundum scripti Divina examinari liceat. Quod si fieri abominaveritis, volumus melius sic obsessi simul cum reis vivere, quam ad vos exire et turpiter mori.

64 Cumque complisset orationem Castellanus Haket, exorsus est quidam militum obsidionis, nomine Walterus, respondere prædictis : Nullus bene-ficij memores esse vestri, nulliusque dilectionis antiquæ vestigia jure observare demerces deflemus, qui hominum Comitem tradidimus, a nobis sicut dignum fuit fundandum et dedendum, violenter secleratis, simulque cum reos participatis thesaurum regni, et regalem

Obsidionis
duces

obsessis, non
reis, dicit li-
centiam
exeundi :

quibus
egressis,

et dato colloquio
illis

R

frater Præpo-
siti Castellanus
Haket perorat :

reis petit
exilium,

se, Præposi-
tum et Robe-
rum innocen-
tis declarat.

F

paratos ad
quatuor
probationem :

Respondet
Walterus
miles,

regalem

A regalem aulam ipsius injuste possidetis, impiissimi traditores Domini vestri, ad quos an- do nihil pertinet de regno et Comitatu, Omnia enim tam vitam propriam quam rem extrinsecam injuste possidetis, quoniam quidem sine fide, sine lege vos fecistis: et idcirco omnes Christiani nominis professores contra vos armastis, quoniam Principem terræ hujus pro justitia Dei et hominum tradidistis in sacro Quadragesenario, in sacro loco, in sacris orationibus Deo prostratum. Itaque deinceps fidem et hominia, quæ hactenus vobis servavimus, a exstucamus, damnamus, abjicimus. Aderat huic colloctioni totius obsidionis multitudo, qui statim finita responsione ista, arreptis festucis exstucaverunt illorum obsessorum hominum, fidem, et securitatem, et separati sunt ab invicem colloquentes sibi animo irato et obstinato, utrobique hinc ad expugnandum, illinc ad resistendum.

66 Eodem die ab armigeris Abbatissæ Auriniacensis cenobii audivimus eventum Isaac, qui eadem nocte, qua fugerat, cum se credidisset venisse Gandavum, venerat juxta Ipram. Fugit ergo inde usque in Steenvordam villam Widonis b generi sui, ubi accepto consilio, nocte Ternanniam descendit, et latenter et fortim monachicum habitum assumpsit. Ceterum rumor et requiritura universorum persequetur fugientem, ut nollatens lateret, quin statim veritatem rescirent. Igitur Advocati Ternannie c filius, cum Isaac resciret, irruit in claustrum Fratrum, et reperit in cuculla latentem in ecclesia, et quasi Psalmos ruminantem. Cumque captum eduxisset Isaac, virgis et vinculis coartum et flagellatum constrinxit: et ita extorsit ab eo, ut reos in Comitis traditione proderet. Et respondit confitens de se, et aliis nominatum reis, superaddens plures fuisse qui concili sceleris et administratores fuissent reorum, tradentium actualiter Comitem, scilicet gladio material. Subjunxit quoque de conjuratione proditoris suæ cum Borsiaro et Willelmo et Wervi, Ingranno de Esna et Roberto Puero, Wilfrico fratre Præpositi et paucis simul annumeratis homicidis pessimis. Et retulerunt aliqui dixisse Isaac, in suffossione unius quercus in pomerio, domui suæ adjuncto, pecuniam radiatus abscondisse, quam milites loci nostri perscrutando et circumquaque fodiendo usque in viscera terre ibant frustrati.

67 Quinto decimo die ante Kalendas Aprilis, sexta feria, adductæ sunt scalæ adversus muros et impetebant utrobique sese sagittis et lapidibus. Illi vero, qui scd.as adduxere, clypeis defensi et loricas induti progrediebantur. Multi equidem consequebantur ad spectandum, quomodo erigerentur ad muros scalæ, eo quod ex virescencia et humiditate graves essent, et ponderis magni, in altitudine habentes circa men-uras sexaginta pedum hominis, et in latitudinem pedum duodecim scala inferior, et scala superior almodum strictior, sed longior parumper extitit. Cumque traherentur scalæ, juvabat manus, vox et clamor trahentium, et resonabant clamores in aere altiori. Tunc Gendenses armata manu protegabant illos clypeis qui scalas traherent. Nam audito et viso tractu, obsessi super muros ascenderunt, et ad propugnacula prohibant, obruentes lapidum infinitos jactus et sagittarum densitatem contra scalarum attractatores. Ceterum animosi juvenes et audaces, appositis parvulis scalis, quas decem homines solebant ferre, volentes prævenire insultum majorum scalarum, ascenderunt ad murum unus post alium: sed cum aliquis in summitatem ascensum et super murum intentaret, illi qui ab intus latitabant, insidiantes ascensoribus, hastis et conto et telis dejecerunt hærentem in scala: ita ut nullus tam audax, tam velox amplius foret, qui auderet ingredi ad ob-

sessos per scalas minores. Interim murum perforare satagebant camentariorum malleis et universis feramentis alii, et magnam partem muri avellentes frustrati recesserunt. Sed cum trahentium multitudo prope muros conscendisset, et acris utrimque pugnaretur in obruendo moles lapidum ab intus, dense noctistenebra prohibebant utrosque a pugna, et multalæsione accepta Gendenses expectabant diem crastinum, quando universa simul cum ipsis obsidio, violenter erectis majoribus scalis, ingrederentur ad obsessos.

68 Quarto decimo Kalendas Aprilis, Sabbato, cum lucescente mane obsessi in diversa vexati parte castris, post pugnas quotidianas membra dedissent quieti; et cum paulisper securiores forent, quod besterno die egregie pugnassent contra forinsecos Gendenses, (namque ea securitate vigiles murorum præconato die introierant in domum Comitum ad ignem tepescere se propter asperitatem frigoris et ventorum, in vacuum relicta curte castris) cives nostri in meridionali parte, qua Sanctarum reliquiæ elata fuerat, intro conscenderunt per subtiles scalas et latrices, quas solus homo ferret. Intus quippe sine sonitu, et clamore sese collegerunt in maquis acies et præcunctas ad pugnandum. Statimque ordinabant minores inter se ituros ad portas majores, ut terræ et simul lapidum congeriem sustollerent a portis et introitum facerent extra consistentibus universis, qui hoc factum adhuc ignorabant. Portam quoque unam castris in parte occidentis repererant clausam firmiter clavi et sera ferrea, nullaque terræ et lapidum objectione obrutam: quam ideo liberam observaverant, ut per illam reciperent et emitterent quos vellent traditores illi. Quam statim ipso accessu gladiis et securibus nostri Burgenses aperuerant, et circa concitato clamore et strepitu armorum, intrinsecus in tumultum et concursum conturbaverunt exercitum in circuitu castris. Igitur irruerat gravissima obsidionis manus intra castra: alii ut pugnarent: alii ut raperent, quæcumque infra reperirent: alii ut intra ecclesiam ingressi corpus D. Comitum Caroli obtinentes Gandavum transferrent.

69 Tunc traditores illi, qui in domo Comitum gravi sopore soluti jacebant, terrore et clamore infinito expergefacti, ignari rerum eventus, discurrerant visum, quidnam clamorum causa foret. Et cum rerum pericula sibi intinere cognovissent, prouolentes ad arma instabant præ foribus expectantes congressum. Quidam ex ipsis in ingressu civium nostrorum inter castrum intercepti sunt ad unam portarum, milites quidem plures, quibus custodia earundem portarum deputata fuerat in parte orientis, qui cum introgressis civibus tumultum subeuntes, cum nihil ulterius possent, sese reddiderunt misericordiæ et pietati captivatum. Quidam vero eorum diffidentes vite suæ, si a civibus caperentur, a muris dilapsi sunt, unus quorum in labendo præcipitatus Gisbertus miles expiravit. Quem cum muliercula traxissent in domum, et exequas sibi prepararent, d Castellanus Theodoricus et sui vocatum mortuum illum caudæ equi copulatum, per omnes plateas suburbii tractum, tandem in cloacarium in medio fori projectum deturbavit. Igitur cum cives intellexissent illos velle resistere præ foribus in domo Comitum, consensu gradibus, quibus itum est ad eandem fores, securibus et gladiis detruncabant januas, et introgressi ad obsessos, fugabant eos per mediam domum eandem usque ad transitum, quo transire consueverat Comes de domo sua in ecclesiam B. Donatiani. In hoc ergo transitu, qui arcuatus erat, et ex lapidibus constructus, congressus maximus fuit. ubi cives cominus gladiis tantum-

li
AUCTORE
GALBERTO
EX MSS.

alii in muro
perforando
laborant:

Martii 10,

dormientibus
ob essis aut
ad ignem con-
sistentibus,

li
ascendunt
murum Bru-
gensis,

et porta vi
aperla,

ingrediuntur
alii:

obsessi alii
se dedunt

F

alii e muro
dilapsi fu-
erunt, uno
extincto:

d

intercepta
domo Comitum:

ACTORE
GALBERTO
EX MSS.
alibi pugnantibus

cum Borsiaro

et Roberto
Pueri.

recipiunt se in
templum :

spoliatur
domus Comi-
tis,

Præpositi,

Canonorum.

Exestulatore.

Præpositus
Bertulphus
data pecunia
elapsus,

a
et ductus in
locum Mor :

obsessi e turri
templi

A modo pugnabant, eo quod obsessi ulterius fugere aspiciantur. Satis vires et animos suos tentantes, utrimque stabant immobiles, sicut ipse murus; donec collecta manu cives non pugnando, sed ruendo in obsessos, in fugam converterent ipsos, scilicet Borsiardum, qui immanis et iracundus, ferox et imperterritus, robore corporeo validior, restitit civibus semper in faciem, multos vulnerans, sternens, et ictu malleatorio gladii sui attonitos plurimos dejiciens. Simulque fugabant Robertum Puerum, in quem nemo manum mittere volebat, eo quod audissent de eo, quod innocens traditionis diceretur: atque imo magis, quod omnibus in regno et ante traditionem et post dilectionem permanserat, fugere ille nobilis neglexerat; sed rogatu amicorum secutus est fugientes, et nisi causa ipsius fuisset, ibidem Borsiardum et suos milites, simulque omnes reos traditionis comprehendissent. Cumque sese traditores infra templum recipissent, non ulterius persequenti sunt eos cives; sed ad prædæ et spolia reversi sunt, discurrunt per domum Comitum et domum Præpositi et dormitorium Fratrum et claustrum. Consummante fecerunt universi qui in obsidione aderant, sperantes thesaurum Comitum se forte obtenturos, et suppellectilem domorum infra muros posituram.

Et quidem in domo Comitum culcitras plures, tapeta, Intemina, scyphos, caldaria, catenas, ferrea claustra, vincula, compedes, nervos, huius, manicas, universæ captivitatis adminicula ferrea, et foras ferreas thesauri Comitum, et plumbeos ductus aquarum, qui a tectis aquas deluxerant, diripiebant, sine aliqua culpa credentes se rapere potuisse. In domo Præpositi etiam lectos, sermilia, sedilia, vestes, vasa et universam suppellectilem ejus rapuerunt. In cellario tam Comitum quam Præpositi et Fratrum quoque cellario, frumentorum ac carniū et vini et cervisiorum copiam, quantum rapuerunt in infinitum, reliquo. In dormitorio Fratrum, quod vestibus pretiosis et caris stratum stabat, tam magnam rapinam exercebant, ut non cessarent a tempore ingressus in castrum usque in noctem ire et redire ad asportandum.

a Exestulatore, obtulerunt jus, possessionem, aut dominium, virga aut festuca accipiente, ut uno dicitur, et traditione inter abjectionem, ut dicitur b. Felicius ad Acta b. Hildegardis pag. 320. — b. In loco notati, quia ut infra notum, dicitur. Wala diversis dixerunt, sororem Isaac, nepotem Præpositi, consensit Ganders nam 39. c. Arnulfus filius Eustachii, ita Ganders nam, 39. — d. Supra num. 54 dicitur Castellanus Duxmadingus.

CAPIT. X.

Fuga Præpositi. Obsidentium dissidia. Templum inferius captum. Turris ab obsessis defensa, cum solario templi.

C Obsessi ergo nihil præter solum templum relictum est, et absque eis quæ in templo secum comportabant victualibus, scilicet vino et carnibus, farina, caseis, leguminibus et veteris necessariis vitæ. Ille prætereundum non est, qui orant capita inter obsessos, scilicet Castellanus Haket, Borsiardus, Robertus puer, Walterus filius Lamberti in Reddenburg, Wilfricus Cnop. Nam Præpositus Bertulphus tertio nocte, ad est, nocte dui Javis ante captionem castrum, data pecunia Waltero Batelge usque ad quadringentas marcas de subtilis lobum suum fimbrias appensas elapsus est solus, melius condens illi Galtero, quam illi homini super terram, qui tamen ipsum transductum in desertum locum, scilicet a Mor, solum reliquit expositum inimicis suis et derelictum quo fugeret, et quem fugeret. Igaur obsessi in templo conscensa torre molares lapides phruebant super vagantes in castris, et prædæ universam suppellectilem ferentibus gravem injecerunt casum, ubi plures

obruiti letaliter perierunt. Sagittas statim direxerant D contra fenestras turris victores castrum, ut non posset in turri quisquam caput per fenestras emergere, cui non injicerentur mille sagittæ, mille fundarum jactus, ita ut tota turris sagittis inkerentibus hirsuta staret. Cumque nihil super hoc proficerent utrimque, obsessi flammas injecerant in tectum scholarum, quod templo adjacuerat; per hoc volentes domum Præpositi exurere, cui idem tectum vicinum fuit. At in illo facto frustrati, deorsum in pavimentum templi, et in choro, et in sanctuario interiore discursantes, armati et præcauti sollicitabantur, ne auderet aliquis per fenestras introgredi ad ipsos, aut per januas ecclesiæ violenter irrumpere.

71 Summo igitur mane unus ex Gendensium turba juvenis per scalum ascendens ad capitalem sanctuarii ecclesiæ fenestram, gladio et conto perfringens opus vitreum et ferreum, illapsusque audaciter aperuit scrinium unum sanctuarii, ut prædæ quæreretur. Inclinus quoque revolvere cæperat, et manum hac et illic deducere, cum janua scrinii gravis, et in casum præceps percuteret furem et prædonem illum, et rejecta a se emortuum: Sed isdem mortuus plumarum congerie contextus, diu ibidem jacuerat; nam maximus plumarum cumulus in sanctuario jacebat. Interea dum diu a Gendensibus expectaretur juvenis, et non rediret, volebant violenter conscendere per fenestram. Nam juvenem illum præmiserant velut audacissimum, per quem tentarent ingressum templi, et sic Comitum corpus obtinere crediderant: contra quos nostri cives armis occurrebant, nec unquam perpassi sunt Gendenses vel etiam loqui coram se de auferendo Comitum corpore. Valde et supra quam mihi credat aliquis, indignati sunt cives nostri, quod aliquis hominum a loco nostro corpus auferre moliretur. Contententibus illis exerebant gladios ad invicem, et factus est tumultus et concursus universorum ad pugnam. Ceterum obsessi tunc quantum poterant, infestabant victores, quorum sapientiores audito tumultu, et de victoria et lite, scilicet quod Gendenses contenderent se jure corpus Comitum secum apud Gandavum transferre debere, eo quod suis scalarum instrumentis perterritis obsessos, et coegissent eos fugere a castris; et quod nostri cives econtra assererent nihil valuisse instrumenta eorum, nihil aliud in obsidione fecisse, quam furari, et sumptum gravem facere in loco nostro, dirimendo lites sedabant tumultum dicentes: Nolite contendere, sed potius simul expectemus quousque Deus nobis et regno contradiderit Commem bonum et legitimum; cuius et Principum regni et Episcoporum nostri et totius Cleri consiliis de corpore fiat dispensatio.

72 Atque in hunc modum pacificati, instituerunt invasores templi viros armatos et audaces ad invasionem. Collecto ergo robore, impetuisse introierunt et irruerunt ad januam templi versus claustrum, et fugaverunt obsessi a pavimento inferius usque in solarium, in quo impet et fraudulenter tradiderant dignissimum terre Consulem, simulque cum Domino suo servi aretati sunt, quamquam sine velle ipsorum cum Domino suo Consule clausi forent. Tunc tandem Gendenses in sanctuarium ingressi, requirebant juvenem illum, quem in mane præmiserant per capitalem sanctuarii fenestram, et reppererunt in pluvius compassatum et mortuum, quem alii mentiebantur occisum a Borsiaro, cum illaberetur meante in templum. Neque enim describere locus est quantus jactus fuisset lapidum a solario super victores pavimento templi, et quod obenti, compassati, telis et sagittis vulnerati, ita ut totus chori templi plenus jaceret cumulo lapidum, et misquam pavimentum appareret. Parietes et vitrea fenestrae in circuitu, et

et pavimento
resistunt :

Gendenses
præmissi
juvenis,

sed extincto,
E

conduci tr-
raverunt corpus
B. Caroli au-
ferant,

gram adeo
contentione
ita inter illos
et Brugenses;

F

irruerunt in
templum,

forte deformata
tu :

et

A et status simul, et sedes Fratrum dejectæ sunt, et ita totum erat confusum et dirutum, ut nulla in templo facies sancta et integra maneret; sed turpi et infirmi deformitate horribilior staret quolibet carcere. Nam in solario obsessi præparaverant sibi propugnacula ex scriniis et tabulis altarium et fornibus et scaminis et cetera suppellectile templi, et colligaverant ea funibus campanarum. Campanas quoque in frustra, et plumbum, quo antiquitus connecta erat ecclesia, diviserunt, cum eo obruentes alios. Infra enim ecclesiam, scilicet in choro, pugnabatur acerrime: sed a turri, et a janiis turris tanta strages facta est, ut non sufficiat mihi describere, neque percussorum et vulneratorum multitudinem proseguere.

73 Igitur domum Comitis superiorem obtinuit Gervasius miles et Camerarius atque Consiliarius Comitum regni cum fortitudine magna, et jussit affigi signa sua in summa arce domus. Namque ex invidia obsessorum hoc factum est, qui statim primo die obsidionis, etiam in die qua Dominum suum servi impii tradiderant, signa contra inimicos ferebant. Unde Willelmus ille Iprensis signa, quasi Dominus et terræ Consul, ferebat contra quosdam, qui sibi redditus Consulares solvere denegaverant, quia illum Consulem fore aspernati sunt. Traditores quidem illi die primo obsidionis nihil humiliter agentes, quia Principes regni sibi conscios in scelere suo et secutos in eadem fide et amicitia crediderant cum ipsis, signa sua in summa arce camera Comitis et in summitate turris ecclesie, et in minoribus tribus, et in Lohio Præpositi, simul in exitu portarum superbe præfixerant; ut per hoc appareret ipsos fuisse Dominos, qui expectarent regni Proceres, amicos et conscios suos, per quorum potentiam obsidionem destruerent, et inultum maneret quod Consulem tradidissent. Desiderius frater Isaac obtinuit inferiorem domum Comitis cum civibus nostris, et fixerat signum suum in Lohio Comitis majoris, Quem cum transeuntem Robertus Puer in castro vidisset a turri, improperebat t. d. iter: O Desideri, non es memor, quod tu haec nobis consulisti tradere Dominum Consulem: fidem super hoc et securitatem tradidisti, et nunc viso infortunio nostro gaudes et persequeris nos. O utinam liceret mihi exire: ad singulare bellum te evocarem. Deum testor, quod tu magis sis traditor quam nos, eo quod olim Dominum, modo nos tradidisti. Quod improprium non sine omnium nota tuit.

74 In domo quoque Præpositi nepotes Tanemari, quorum causa in parte traditio facta est, ut aiunt, præfixerant signa sua superbe et gloriose ac potenter. Quod valde agre ferebant omnes, et cives nostri nimis indoluerant, eo quod Præpositus et sui ante tempus traditionis viri essent religiosi, amabiliter se habentes erga eos, et cum honore omnes tractassent in loco nostro et in regno commanentes. Hi ergo prædicti postquam obtinissent domos et signa affixerant, quidquid intus repererant, quasi proprium possidebant. Intumuit ergo cor civium nostrorum contra nepotes Tanemari, et querebant occasionem pugnandi et interficiendi illos. Igitur ad vesperam sabbati illius, cum frumenta et vinum, quod obtinuerant in domo Præpositi, apud nos suum emitterent nepotes Tanemari, occurrerunt eis cives nostri in claustro, et extractis gladiis vas vinum truncabant, et concitatus est tumultus infimus, et claustrum rivas portas suburbii, ut nemo aufugeret nepotum illorum. At obsessi evocaverant cives, olim amicos suos, obsecrantes, ut inimicos filios perderent, quorum causa gravissimum nefas perpetrassent. Nepotes igitur Tanemari in eadem domo Præpositi resistere cum non potuissent civibus, querebant sub-

terfugere. Thanemarius ipse fugiendo pervenerat ad exitum unius porte, et quia clausa fuit, cum querebatur ab eo, quid causæ fuisset tanti tumultus, mentitus est congressum fieri inter obsessos ac obsidentes. Tandem latuit in domuncula una, quousque videret quid de nepotibus suis ageretur. Cumque cives per pontem S. Petri, et per pontem castri armata manu transirent, obviam eis occurrit Walterus Butelgir et ceteri Principes obsidionis, conatu gravi compescentes tumultum. Tot equidem lanceati stabant in foro, ut crederet aliquis superficiem hastarum silvam fuisse densissimam. Nec mirum, cum universi totius regni eodem die, tum pro præda, tum pro vindicta, tum magis pro aufereundo Consulis funere, tum pro admiratione omnium, quæ ibidem fiebant, in suburbium confluxerant. Clamabant itaque omnes, Thanemarium et nepotes ejus jure suspendi debere, eo quod eorum causa Comes occisus, et Præpositus et ejus nepotes obsessi, et plures de ipsorum familia interfecti et turpissima morte damnati fuissent: ideoque non posse eos perpeti, ut parcerent eis, imo turpiori et magis crudeli nece damnarent, qui Dominos suos, Præpositum et fratres simulque ejus nepotes, potentiores et nobiliores in Comitatu, fraude, seditione, coemptione facta, apud Comitem deposuissent. Vix ergo turbatos cives Principes conturbabant, quia Castellanus Haket et Robertus Puer cum amicis et propinquis ipsorum civium, in turri altiore stantes, amuebant brachiis et manibus, ut insultum facerent in nepotes Thanemari, qui ita arroganter in domum Præpositi conscenderant, signa victriæ affixerant, quasi suis viribus castrum expugnassent: cum eo tempore, quo cives ingressi sunt violenter in castrum, nepotes Thanemari domi et in rure suo dormirent. Illa tandem conditione sedatus est tumultus, quatenus ipsa hora exirent domum, et signa, quæ affixerant, verecunde tollerent et discederent. At illi cum ducta Principum periculo sibi recesserunt inde, in tantum diffidentes civibus, ut unusquisque nepotum Thanemari egno et suo secum ductore insidente abscederet: Et sic relicta est domus sub tutela militum et civium nostri loci, et frumentum et vinum dispersitum est inter Principes obsidionis et cives, quorum viribus victoria illo die consummata est.

75 Et tandem clausus ille dies sollicitos nimis reddidit super noctis subsequentis temporibus observandis, et in curte castri et in claustro Fratrum, simulque in domo Præpositi et rectorio atque Fratrum dormitorio. Nam illo usi sunt consilio obsessi, ut claustrum et domorum tecta circa templum flammis destruerent, ne accessum aliquo modo ad ipsos obsidentes haberent. Inde stupefacti custodes noctis sollicitudine et metu pervigilabant. Sæpe obsessi clauculo egressi nocturnis horis inuenerunt timores custodibus. Ceterum in tam areto loco turris templi, traditores vigiles suos omni nocte obsidionis tibus et buccinis resonare jusserant et cornu canere, adhuc exalare sperantes, eo quod Principes regni per litteras in turrim sagitta transiectas, amicitiam et auxilium offerrent.

76 Præpositus vero conductorum habens fratrem Fulconem Canonici Bradensis, militem subdolum, ex præcepto Walteri Butelgir, nocte prescripta diei Jovis perverto est equo apud b. Kahem villam ejusdem Walteri et Borsardi. Cumque parum ibi delitasset, et accusatus fuisset, cum uno comite nocte Furnas ad uxorem suam fugit, et inde iteram, quia latere non poterat in nocte sancta Parasceve, transivit apud Warnestum, sicut adhucvis eodem nocte, et fugam institit, et nudis pedibus porcum potentiorum suorum sponte perpressus ibat, ut tanto peccatori Deus indulgeret, quod contra Consulem piū deliquerat.

et suspendi debere clamantur.

sub favore Comitem discedunt,

relicta domo Præpositi civibus et militibus:

nocte sequenti arce vigiliæ habuit.

Præpositus fugit in Kahem, inde Furnas.

et nudis pedibus Warnestum

signa sua erigunt: Gervasius in domo Comitis superiore

aut ante traditores variis in locis fecerant

Desiderius in domo inferiori

reus traditionis inclinat:

nepotes Tanemari in domo Præpositi,

cum indignatione civium,

contra hoc in urgement,

ACCITORE
GALBERTO
EX MSS.

A deliquerat. Satisque probabile fuit, quia postea statim cum captus fuisset, pedum ipsius plantæ excorticatæ apparuerunt, quia in itinere nocturno ad lapides in tantum offenderat pedes, ut sanguis ex eis efflueret. Et vere gravissime vir iste dolebat, qui pridem omnibus imperitabat, divitiis et honore seculi pollebat, et cum in voluptate floeretur, punctum pulicis ut jaculum formidaret; ecce solus, et infra terminos suos exul solus pererrabat. Revertamur ergo ab excursu isto ad vigilias noctis præfate, in qua tinnores nocturnos cum ad invicem inruerent sibi tam obsidentes quam obsessi, pertusi et fatigati utrimque diem, pro nocte transposuerant ad dormitandum.

a Mor, aut potius Moer, Belgis est locus palustris et uliginosus. Similia infra notatur una. 89 esse in ferulurlo Ardenburgensi, quo forsitan abductus fuit Prepositus. b Kailtem seu Keiem, infra Bermudam, hanc præcedit ab Ipra fluvio.

CAPUT XI.

B. Carolo successor in Comitatu Flandriæ datus Guillelmus Normannus: alii competitor. Ejus de corpore Gandarum transportando insiliat disposita.

Martii die 20.
B

Ludovicus VI
Rex Franciæ
Atrebatum
scribit ut
Principes
obsidentes

agit contra
Willelmum
Ipreensem,
apud m.

u

evocat illos
pro clericione
Comitis.

C

b
Theodoricus
Abbas literis
expetit sibi
debitam
Flandriam.

Tertio decimo Kalendas Aprilis Dominica, in nocte Benedicti Abbatis, ex Atrebatu Rex Franciæ Ludovicus mandavit Principibus et Baronibus obsidionis prædictæ salutem, fidem et auxilium, insuper omnem gratiam pro viciniano nepote suo et Flandriarum acquisissimo Consuli Carolo, quem justus decernerat fuisse Regem, quam possimorum traditorum Comitum. Non habeo quidem ad vos ad præsens transseundi opportunitatem, eo quod festinantius cum paucis huc descendere, auditum et scitum eventum rei et obsidionis. Non enim sapienter mihi agere visum est in manus traditorum terræ incidere: quoniam, sicut intelleximus, plures sunt adhuc, qui super obsessos dolent, et eorum scelera defendunt, et ad eorum evasionem omni modo laborant. Igitur quia terra conturbata est, et conjurationes jam factæ sunt in personam Willelmi, ut violenter regnum obtineat, et contra eum omnes fere de civitatibus iuraverint, se nullo modo Willelmum illum in Comitatu recepturos, eo quod a spirans sit, natus scilicet ex nobili patre et matre ignobili, quo lanas corpore, dum vivit ipsa, non cassaret. Volo et præcipio vobis, sine dilatione eorum me convenite, et communis consilio eligite Comitem utilem, quem vobis æqualem, et terræ et incolis processu consenseritis. Nec poterit diu terra sine Consule fore, nisi cum gravissimo periculo quam modo imminet.

78 Cumque perlecto sunt litteræ eorum universis, ecce dum nondum respondissent litteris Regis, utrum irent an non, supervenit alius nuntius b nepotis Comitis Caroli, demandans Principibus obsidionis salutem et naturalem erga omnes terræ inhabitatores dilectionis affectum. Certum est vobis omnibus meo sortis et potestatis Regnum Flandriam post mortem homini mei Consulis juræ cognitionis pertinere. Ideo considerate et caute agere vos volo, super electionem meæ personæ, et præmonitos vos rogo, ne me alienum a regno faciatis, qui iuro et ex debito propinquitatis, si mihi remandaveritis, Comes futurus, justus, pacificus, tractabilis, et utilitatis communis atque salutis provisor accurreo. Tunc Principes simulque omnes, qui nuderant litteras ab Elabatu a nepote Consulis transmissas, fletibus asserentes, nulla mandationis responsione agebantur, eo quod res publica laboraret, et Rex e vicino conventum acceleraret, neque sine longa opera pro eligendo nepote illo se tractare posse providebant.

79 Utillimum ergo præanticipantes consilium, ex

imperio Regis præparabant se ituros feria secunda et tertia. Postea tamen ex industria et consilio singulari, Principes convocatis civibus, proruerunt in eadem Dominica ad arma, et invaserunt obsessos in turri. Quodque ideo factum est ut perterritos obsessos magis exanimarent et pavidos redderent, quod in discessu subito ad Regem a Principibus facto, non audent a turri exire vel aufugere. Congressus quidem gravis utrimque factus est, et adhuc obsessos latebat, cur in Dominica insultum facerent in eos cum omnes ceteras de præterito tempore Dominicas in pace observassent. Exierunt igitur secunda, et tertia feria apud Atrebatum locum Regi, ordinatis illis qui turrim nocte ac die armati caute et fideliter, ne quis obsessorum subterfugeret, observarent.

80 Decimo Kalendas Aprilis feria quarta, Isaac captus est, et suspensus liberator meus, finitis tribus hebdomadis ab occisione Comitis, ante Annuntiationem S. Mariæ, et ante in Ramis Palmarum r Lambertus Archei a turri elapsus evasit, fugiens apud Mehem villam navienla devectus. Hic de consilio Borsiard fuit, et nequiter semper egit consiliando, agendo, et ad omne nefas instigando Dominos suos: idcirco odiosus erat omnibus, qui in obsidione dolos illius audierant. Cumque a tempore obsidionis intra castrum clauderetur, usque ad tempus quo fugam sumpsit, ad omne negotium, quod intus agebatur strenuus erat, in sagittando peritissimus, in jaculando hastas et universa tela fortior, qui quidem stragem mortalem fecerat in hostes. Qui cum fugeretur, civibus requisitus est diluculo, et per totum illum quo fugerat diem. Nam a turri cum se suraretur, exclamabat eis qui obsederant turrim Borsiardus, quando, et ad quem locum suos consiliarios, et tam familiaris fugisset. Tandem rivos constipaverant villam, in qua fugitivus ille latuit, et a latibulo extrinsecum redierunt eum captivum, et suspendio in foro nostro illum perlidissent, si eo tempore affuissent Primates obsidionis, qui in Atrebatu regno consulerunt. Cuidam tandem Gerberto civi nostro sub fidei securitate commendatus, cujus ille cognatus fuit, qui illum caute custodia in vineulis constructum usque ad præsentiam Primorum Comitatus conservavit, ut illorum iudicio constaret, quicquid fieri percererent de illo.

81 Nono Kalendas Aprilis feria quinta, Woltra Craval retulit nostratibus, Regem Anglorum cum illo Iprensi Willelmo concordiam laudasse, pecuniam infinitam simul et milites trecentos præstitisse in auxilium, ad obtinendum Comitatum Flandriæ. Quod cum falsum foret, tamen simulata fraude quasi credibile diffamavit. Nam vere constitit, illum Willelmum Ipreensem suscepisse de thesauro Comitis Karoli, Anglicæ monete quingentas libras per manus nepotum Prepositi Bertolphi; qui napsissimi traditores sibi et regno præferre conati sunt eundem Willelmum; qui ab eis quidem pecuniam, consilium et auxilium obtinuerat, et quotidianis litteris missis in invicem et remissis, mutuas voluntates et consensuum secreta loquebantur. A Rege ergo Anglorum mentitus est miles præfatus, Willelmum suscepisse donaria pecuniarum; volens tegere traditorem conscientiam Willelmi, qui vere a traditoribus submissam pecuniam acceperat, per quam d solidarios obtinisset, traditores suas voluntates consequenter per ipsum consummassent. Nullus vero Primatum obtenturus in regno, voluit aliquid consilii vel interuentii traditorum aperte suscipere, eo quod statim sub nota traditionis conscriberetur. Ideo ille Willelmus tegebat conscientiam suam, et pecuniam a Rege mentitus est sibi fuisse transmissam, quasi nihil commune

D
insultus fit in
obsessos in
turri.

21 et 22 Martii
tunc ad
Regem.

23 Martii Isaac
captus est et
suspenditur.

c
alios fuga
elapsus.

E

captus.

in custodia
detentus.

24 Martii

pigmentum de
perunia a Rege
Angliæ trans-
missa Guillel-
mo Iprensi;
f
quam e the-
sauro Comitis
transvenerant
proditores;

d

A commune haberet vel secreti cum traditoribus; qui tamen manifeste ante tempus obsidionis salutem et auxilium litteris signatis mandaverat Præposito et suis. Qua tempestate e Giselbertus, nepos traditorum, Castellanus Bergensis, qui sub nota traditionis erat, ad Castellatum S. Audomari subterfugerat, offerens excusationem suam et innocentiam se paratum probare coram Rege et Paribus regni.

82 Octavo Kalendas Aprilis feria sexta, Annuntiatio Domini, quo etiam die passus est Dominus, celebrata est Sabbato in ramis Palmarum, machinamento et dolis Gendensium actum est, ut per ducatum magni præconis, et Ansboldi militis et civium quorumdam nostrorum assensum, simulque ex consensu traditorum, nocte hujus sabbati transacta, introirent in castrum, et corpus piissimi Comitis per manus traditorum a fenestris solarium ejusdem Gendensis canonici Fratres susciperent: et manticeis, et saccis collectum transferrent. Expectaverant quidem monachi duo per totum illud tempus opportunitatem furandi corpus. Cum igitur armati circa turrim deambularent illi, qui monachis ducatum præstiterant, vigiles perterriti cornu circumquaque personerunt, et evocati cives et observatores turris irruerunt contra præconem magnum, et Ansboldum militem, et suorum complices, fugantes illos et vulnerantes quosdam timore mortis nimis affectos. Pepererant vero monachi coadjutoribus suis centum marchas argenti se duros, si forte per illos glebam Consulis obtinerent. Igitur rescito eo quod fortim et pretio aut quoquo modo alio monachi vellent corpus Consulis auferre, cives precanti cum vigilantia turba sollicita magis sese observantia delere.

83 Sexto Kalendas Aprilis, Dominica in Ramis Palmarum, convenerunt Burgenses nostri in agrum: quod suburbio adjacet, intra septas villæ, convocatis undecunque Flandrensibus circa nos, conjuraverunt simul super Sanctorum Reliquias, sic: Ego Folpertus Juxda juro me talem electurum Comitem terræ hujus, qui utiliter recturus est regnum prædecessorum suorum Comitum, jura poterit contra hostes patriæ obtinere poterit: affectuosus et pius in pauperes, Deo devotus, semitam gradiens rectitudinis, et talis fuerit qui utilitati communiter patriæ velit et possit prodesse. Consequenter ergo omnes meliores civium juraverunt: ex Isaudica Alardus Scabimus cum sua potentia, ex Ostburg Haiolum cum illius loci potestatibus. Ex f Reddenburg Hugo Berlensis, et illius loci fortioribus; ex Lapscura, Ostkerca, Utkerca, Liswega, Slipen, Gistella, Oldenburg, Lichtervelda, Jadheda, omnes fortiores et meliores simili sacramento juraverunt. Eratque multitudo maxima conjurantium in idipsum.

84 Tertio Kalendas Aprilis, feria quarta in succinctione campanarum reversi sunt ex Atrabato Principes nostri, qui ad Regem exiverant pro consulendo regno et eligendo Consule secundum consilium Regis Ludewici Franciæ Imperatoris, atque omnium Baronum ipsius et terræ nostræ electionem, et juxta prudentem et patriæ utilitati probabilem examinationem, cum tali relatu læti et gaudentes, salutem et fidem ex parte Regis et Baronum denuntiantes nobis et omnibus terræ incolis, atque illis præcipue, qui ad faciendam vindictam pro morte Domini Caroli Consulis assidua obsidione desudaverant. Rex Franciæ Ludovicus omnibus regni filiis bonis salutem et gratiam, et cum regali potentia in virtute Dei et fortitudine armorum, invictissimum suæ presentie subsidium. Quia patriæ ruinam simul cum Comite tradito gravem prævidentes, indolui-mus, severitatis rigore et inaudito ante hoc tempus supplicio vindictam acturi convenimus: et, ut deinceps terra suo Consule noviter per nos electo recon-

cilietur et convaleat, quidquid in subsequenti litterarum serie audieritis, obedite et facite. Igitur Walterus Butelgir litteras protulit Regis signatas coram universis civibus nostris, qui confluerant simul in agrum prædictum, ad auscultandum Regis mandatum: atque viva voce litteris testimonium confirmans ait: Audite, o cives nostri, quid consilii et negotii apud Regem et ejus Barones actum sit, et prudenti examinationum judicio. Principes Franciæ et Primi terræ Flandriarum, jussu et consilio Regio, elegerunt vobis et terræ hujus Consulem Willelhumum puerum, natum ex Normannia, nobilem quidem genere et hactenus inter vos ab infantho educatum in puerum, et inde in juvenem fortem. Quem juxta omnem consuetudinem bonam consuescere liquet, et qualem vultis talem habilitate fierere poteritis ad omnes bonos mores mansuetum et docilem. Ego quidem elegi ipsum g Robertus Belunne, Baldwinus ex Alst et Iwan frater ejus, Castellanus ex Insulis et ceteri Barones sublimaverunt illum in Comitatu, fidem, securitatem et hominibus ei fecimus secundum omnem modum prædecessorum suorum Comitum Flandriæ. Ipse etiam nos pro merito nostri laboris donavit terris et prædiis traditorum, qui secundum Principum omnium judicia proscissione damnati sunt, nihilque ipsis rerum vel miserationis præter gravissimam et inexcogitatum adhuc mortem relictum constat. Præcipio ergo et volo ac consulo absque dolo vobis suburbanis simul omnibus qui assistitis, ut suscipiatis noviter electum Comitem Willelhumum et a Rege Comitatu donatum, in Dominium et Consulem vobis. Ceterum et si quid est quod vae potestatis jure donari poterit, sicut telonium et census terræ, libenter vobis condonari telonium volentibus simul et censum mansionum vestrarum infra suburbium, meipso denuntiante ex parte Regis et Comitis novi, condonabit absque dolo et malo ingratum. Auditis ergo litteris, et voce litterarum latoris, cives præcitantur responsum de receptione seu electione novi Consulis concedenda sibi, ut archis Flandrensibus cum quibus eligendi sacramenta constituerant simul aut concessionem facerent aut Legationis Regiæ litteras resutarent, et quia tenerant diem sermonum longis protractibus, reversi sunt cives a loco oratorio ex communi consilio mandantes pro Flandrensibus tota illa nocte, ut electionem in persona novi Consulis factam concederet ad repubarent.

a Sugerius Abbas supra bastardum vocat. Corrigitur Martellianus, qui hac enim habet vult purgare. — b Sic est Theodoricus Absolus consobrinus B. Caroli, quod ambio ex duobus sororibus, inquit Roberti Fratri pluribus, essent prognati. c Au hinc fabella exorta de Lamberto Nappan pulce. Hæc fabella inter complices recensita in Annalibus vernaculis, Formula proclamationis, Mirra, ubique? d Solidarii dicti milites, aut quod illi solent pro stipendio ducere, aut certe stipendium solvuntur. Consule Vossium — e Frobulphus Castellanus Burgensis subserpsit litteris H. Caroli anno 1121. Hinc sarcasmi Giselbertus nepos traditorum. — f Reddenburg, idus Reddenburgum, nunc Ardenburgum, oppidum Flandriæ versus Zelodium ubi sunt Isendiva et Usiburgum. Reliqua loca sunt circumquaque in territorio Henrici seu Francorum. — g Sic est Robertus ex Cravens cognominatus, cujus illustrata Acta referuntur a Chronico lib. 2 Familæ Belthunensis cap. 3, et in Probationibus a pag. 13 ad pag. 23.

CAPUT XII.

Adventus Guilielmi Comitis cum Rege in Flandriam et Brugis. Juramentum utrinque factum.

Prædie Kalendas Aprilis, feria quinta, postquam convenerant cives cum Flandrigens, ex communi consilio consenserunt, ut in Sabbato sancto Pascha: xx milites, et xii e civibus seniores et prudentiores exirent obviam nuntiis Regis apud Ravenschoth oppidum ad colloquium: ibique Gendenses expectarent adventum nostrorum. Nam ex civitatibus Flandriæ et castris Burgenses stabant in eadem securi-

D
AI CTONE
GALBERTO
EX MSS

declarat
electum in
Comitem,

Guilielmum
Normannum;

9

bona prædito-
rum sibi do-
nata.

telonium et
censum alius
condonatum.

F

Solidarii

Ardenburgum.

Robertus,
Belthunensis.

Martii ultimo,

late

e
Giselbertus
fugit Audoma-
rum,

25 Martii
Gendenses
conantes dolo
auferre corpus
Comitis

B
impediuntur:

27 Martii
pro eligendo
Comite futeli-
tatem jurant,
Brugenses
aliique,

f

30 Martii

reverti Atraba-
to Baronum,

eum litteris
Ludovici VI,
Regis Galliarum,

ACCITORE GILBERTO EX MSS.	A tate et amicitia ad invicem, ut nihil in electione, nisi communiter, consentirent aut contradicerent. Qua in re Burgenses nostri, non sine Gendensium consilio agebant, qui a latere sibi vicinius assederant. Ibant itaque sicut præordinaverant in eodem Sab- bato sancto. Rex quoque, sicut in Atrebatu præordi- naverant, cum noviter electo Comite descendit apud Insulas: ubi hominia facta sunt Comiti, sicut in Atrebatu. Et inde descendit in villam, nomine a Din- sa, in itinere quo iturus erat in Gandavum. In eadem vero villa expectabat Rex Gendenses, qui recipere novum Comitem secundum præceptum suum et elec- tionem Principum terre. Igitor concorditer actum est inter nostros et Gendenses de receptione novi electi, ut susceperent eum in Consulem et terram totius Advocatum. 86 Kalendis Aprilis feria sexta, in die Parasceve: Castellanus Haket a turri evasit solus, et transiit apud Liswega, et ibi latuit cum filia sua: quam ibi- dem duxerat olim 6 miles magni generis et divitia- rum plenus. Expectabat enim ille fugitivus, quid dem- ceps ageret. Quarto Nonas Aprilis, in Sabbato sancto Pasche, quidam cives nostri et Gendenses, qui a colloquio reversi sunt, elegerunt Wilhelmum in Co- mitem sibi et patrie, hominia, fidem et securitatem facientes Comiti secundum morem prædecessorum suorum Comitum. Eodem die Gervasius constitutus est Castellanus in castro nostro Brugensi a Rege et Comite novo, cui suum meritum nondum per hoc meritum recompensatum est, cum tot et tanta in obsidione egisset, que memoria diligenter commendo lectorum. Nam in ipsa hora, qua trabebatur Comes Carolus, ipse flendo et crines vestesque discerpendo, compulsis manibus clamabat discurrens in castro hæc: Heu! quod solus vindicare non possum Domi- num meum et acquisitum Principem terre nostre; quem etiam nullus hominum defensare aut vindicare prestat: illique principium vindicte ipse solus Gervasius constituit, et postmodum socum Deo ipso pugnante, feliciter cum amavit. 87 Tertia Nonas Aprilis, Dominica sancta Pas- che in e Theodosia d Virginis, littera Dominica. R. in expectatione suspensus erat et Clerus et po- pulus pro adventu Regis et Comitis apud nos. Quo die illi traditores pessimi communiverunt se in populo et sanguini Christi. Novit tamen per epem Sacerdotem hoc factum fuisse. Eodem die sagittis infestabant in castro transientes obscissi et pessimi traditores, nullus fides et reverentia termino, sub expectatione turpis anime morte sibi future victim continuentes. 88 Nonas Aprilis feria tertia, e Aqua sapientie. In crepusculo noctis, Rex simul cum noviter electo Consule Wilhelmo Flandriarum Marchione Bruggas in suburbium nostrum venit, cui obviam proces- serant Canonici S. Donatiani, reliquias Sanctorum adferentes et in solenni processu, regione Regem et Comitem novum cum gaudio susceperunt. Ches- tavo idus Aprilis feria quarta, convenerunt Rex et Comes cum suis et nostris militibus, civibus, et Flandrensibus multis in agrum militibus, civibus, et sermone et relique Sanctorum collatione. Et si- lentio indito, lecta est charta libertatis ecclesiarum et privilegiorum B. Donatiani eorum universis in pre- sentia Regis et Comitis: ut contra ea, que privi- legiorum paginis conscripta, et a Catholicis Romanis Pontificibus sancta, et a nemine Catholicorum Regum et Comitum corrupta constiterant, Rex in usu per omnia sua et Comes, nullo temerario ausu se opponeret: sed potius regie dignitatis prerogativa veneraretur sancta et sine potestate corrumperet imperio. Li- bertatem vero eligendi canonicos, et sine simonia Præpositum ex concessione Domini Pape, sicut	privilegii sui inscriptione contentum est, se habere D protestati sunt Fratres ejusdem Ecclesiarum, quem qui- dem Præpositum Rex si præsens afforet canonice et sine simonia electum potestative officii sui mini- sterio et dignitate prælationis sublimaret, et in lo- cum prælationis subrogaret: Quod si Rex non affo- ret, Comes ejusdem potestatis officio functus, con- cessionem canonice electi Præpositi, et in locum subrogationis, et in propria persona et suorum fac- ceret secundum prædecessorum suorum Catholi- corum Principum morem. Lecta est quoque chartula conventionis inter Comitem et cives nostros facta de teloneo condonato et censu mansionum eorun- dem; quatenus pro pretio electionis et susceptionis personæ novi Consulis, recipere a Comite liber- tatem hujusmodi, ne teloneum aut censum deinceps ipsi aut successores loci nostri, Comiti vel ejus suc- cessori solverent; sed perpetua illa libertate donati, sicut in charta conventionis conscriptum erat, ad confirmandam libertatem eandem, juramentum a Rege simul et a Comite expositum susceperunt: scilicet ne Rex aut Comes amplius per se vel per ministros pro solvendo teloneo et censu, cives nos- tros aut ipsorum in loco nostro successores inquie- taret; sed bono animo et sine malo ingenio et non subtrahendo, tunc privilegia Canonicorum quam con- donationem teloneorum et census inviolabiliter con- servaret. Sub hac ergo conditionis compositione ju- raverunt Rex et Comes super Sanctorum reliquias in audientia Cleri et populi. Subsequenter quoque cives juraverunt fidelitatem Comiti, sicut moris erat, et hominia fecerunt ei et securitates, sicut prius prædecessoribus suis naturalibus Principibus terre et Domnis. Et igitur benevolens sibi Comes cives nostros redderet, superaddidit eis, ut potestative et licenter consuetudinarias leges suas de die in diem corrigerent, et in melius commutarent, secundum qualitatem temporis et loci. 89 Tandem sacramento iurjurandorum confir- matis omnibus, reversi sunt Rex et Consil in hos- pitium: ubi delatæ sunt in omnium audientia li- tere huguonodi ab eis, qui obsidionem fecerant in Reddenburg, Præmatibus. Nos quoque iugis ob- sisionis exactores, electum novum Flandriarum Con- sulem electum erimus ex nostra parte, sub hac con- ditione quidem, ut in consuetudine expeditiones, insuper prævas Principum exactiones et telonea nova, que dolosæ consilio Lamberti in Reddenburg noviter et præter jus consuetudinariam terre instituta sunt, a nobis et a nostris vicinis inchois amplius amota, damnes et destruas; et libertatem obtineant rustici nostri exuendi et depascendi pecudes suas super terram, que dicitur Mor sine coemptione præva instituta a Lamberto. Insuper de coemptione præva vissima inuisionum in Erdenburg, volamus quoddam medium Regem et Comitem ponere, ut per duodecim nummos tantummodo redimatur unusquisque nati- vorum illorum, quos secundum positum nati- vorum hactenus sedecim nummos redimebant filii post mortem patrum suorum. Nobis ipsis quidem legem statuimus, ut si expeditio ex parte Comitis nostri fuerit indicta, ille, qui evasationem non habuerit legitimam, emendabit Comiti 10 solidos. Super his omnibus assensum tunc Domine Rex, et concessionem et confirmationem Comitis novi ex- postulamus, quatenus juramento confirmet omnia, que in hac charta conscriptimus et in audientia omnium promulgata constant. Memento et observa- mus tunc Regis quam Comitis personam et ejus om- nipotentiam, ut Bertolphum Præpositum, et ejus fratres Ulfredu Chup, Haket Castellani, Ro- bertum Puerum, Lambertum ex Reddenburg cum filis ipsorum, Borsardum, et reliquos trahentes	et morem eligendi Præpositi, item condona- tionem teloneo et census, E juramento confirmant Rex et Comes ; hinc fidelita- tem jurant cives. Privilegia ab Ardenburgen- sibus postulata, cum exclusio- ne hereditaria proditorum,
Rex Francie cum novo Comite venit Insulas: inde Dinami. a			
1 Aprilis Haket et turri evadit.			
2 Aprilis R Gervasius constituitur Castellanus Brugensis:			
c d			
8 Aprilis the Paschalis communis aut trahitores:			
e 8 Aprilis Rex cum novo Comite venit Brugis:			
6 Aprilis super Reliquias Sanctorum,			
Privilegia Ecclesiarum S. Donatiani,			

A numquam haeredes fore permittant deinceps in Comitatu Flandriae. Cumque perfecta fuisset charta huiusmodi in conspectu universorum, iuravit Comes novus se confirmare et concedere bono animo, et sine malo ingenio et non subtrahendo, omnia quae exposulaverant ab ipso. Ac deinceps per totum reliquum diei tempus, hominia fecerunt Consili illi, qui feudati fuerant prius a Karolo Comite piissimo, suscipientes nunc similiter feoda sua et officia et quaecumque obtinuerant ante jure et legitime.

90 Septimo Idus Aprilis feria quinta, iterum hominia facta sunt Comiti, quae hoc ordine, suae fidei et securitatis termino consummata sunt. Primum hominia fecerunt ita. Comes requisivit, si integre vellet homo suus fieri : et ille respondit, Volo, et junctis manibus amplexatus a manibus Comitis, osculo confederati sunt. Secundo loco fidelem dedit is, qui hominum fecerat prolocutori Comitis in iis verbis : Spondeo in fide mea me fidelem fore amico Comiti Wilhelmo, et sibi hominum integraliter contra omnes observatum fide bona et sine dolo, idemque super reliquiis sanctorum tertio loco iuravit. Deinde virgula, quam manu Consul tenebat, investiturus donavit eis omnibus, qui hoc pacto securitatem et hominum simulque juramentum fecerant. Eodem die Eustachius ex Stenvordia, in S. Audomaro prius interemptus a civibus, et postea in conflagrationem illius domus, qua subfugerat injectus, in cineres combustus est. Ipse enim sub nota traditionis talem perpetui mortem promeruit. Eadem die in Brugis Comes dedit Baldvino ex Alst quadringentas libras praeter viginti, eo quod ipsius viribus et consilio maxime post Regem in Comitatu valuerit. Sexto Idus Aprilis feria sexta, simuliter hominia facta sunt Comiti. Quinto Idus Aprilis Sabbato, Rex ibat apud Winendala locatum Wilhelmo illi Iprensi adulterino Comiti, pro concordia facienda inter ipsum et verum novumque Consulem. At illi adulterino Comiti indignum fuit supra modum iniire concordiam cum vero Flandriarum Consule, vel aliquam pacis compositionem se facturum, quia eum despectui habebat : Rex igitur egre ferens superbiam et contemptum adulterini Iprensis Comitis, ipsique indignatus ad nos usque reversus est. Quarto Idus Aprilis Dominica, Comes noster secundum consilium Regis et Principum iturus fuerat apud S. Audomarum, sed quia paucos habebat serum in via in quibus confideret, nocte ad nos rediit.

C a Dinsa, seu Densa, in litteris Theoderici Comitis ad ann. 1152 Castrum et villa dicitur, ad Easam fluvium Gandavum inter et Co. Lincum, cui nunc Marchionatus titulus adducit. — Ad Albertus Cromwell, ubi supra ex litteris Theoderici Comitis dictum. — c. 8. Theodora Virgo Tyrus, pueri est Caesaris in Palestina, refertur a quatuordecim ad hunc A. Apostolus, ab alio proinde. — d. In alio nostro apographo quomodo. Littera, v. eadem Y, titulum Virginis indicante, pro nunciente accepta. — e. Verba illi incipit ista die Involatus Avia. Qui modis loquendi sapienter notatur. — f. Winendala prope Thoroltum.

CAPUT XIII.

Supplicium sumptum de Bertulpho Praeposito et Guidone de Stenfordo. Tumultus civium Brugensium sedatus.

Tertio Idus Aprilis feria secunda, Praepositus Bertolphi traditus est in manus illius adulterini Comitis, qui ideo magis studuerat, et labore assiduo perquisierat, quo loco latuisset, ut captivo eo, et divulgato quod Praepositum Burgensem capisset, suae potestatis fumam praecipue emendaret, si de eo vindictam fecisset gravem. Nam, sicut praescripsimus, in maturitate traditionis ab Ipra manderat eundem Praepositum apertam salutationem et suis : in quo fumam suam turpissimam et traditosam reddiderat per omne regnorum finem. Igitur cum ve-

nisset eum profugum et exulem in patria, et inter parentes; tamen non satis poterat excogitare quo mortis supplicio perderet, cuius conscius traditionis dicebatur. Et quamvis ille adulterinus calliditatis et astutiae taliter argumentis videretur probare innocentiam suam; tamen Deus, cui nihil resistit, ejus auctoritate dictum est; Nihil occultum quod non reveletur, hanc inhumanam turpitudinem et tanti Principis sui traditores fidelibus suis manifestavit, damnavit, praescripsit, praecipitavit. Tantis erat tumultus, clamor et concursus Iprensium, et totius viciniae circa captivum unum hominem, ut non possimus equiparare eum. Et sicut ajunt saltando, choros ducendo, diversis applausibus praebant et conquebantur Praepositum, trahentes eum finibus longioribus a dextris ejus et sinistris, ita ut ordo trahentium in longum, et ab invicem in latum procederet : ut sic ab omnibus olim vir ille dignus et potentissimus, verecunde et ignominiose derideretur, nudus prorsus praeter braccas, luto et lapidibus obrutus traheretur. Praeter Clerum, et paucos qui dudum religiosum virum cognoverant, nemo miseratus est illum.

92 At ille tot injuriis fatigatus, totque opprobriis et lusionibus laesus, mortis suae supplicium eminus expectabat, ante cuius mentis faciem poterant ad memoriam merito reduci omnia quae egerat, si aliquid vivendi spatium turba in ejus mortem corruens praestitisset. Poterat quidem remitti, si debuit, quomodo violenter intrusus, et viventi Praeposito Leibelto, viro honesto et propter Deum omnia patienti, superpositus injuste, et contra Deum in templo Dei prebendam usurpasset, prebendam Simoniacae haeresi commutata set, nepotes suos stipendiis Ecclesiae in omne facinus armasset; et nunc tandem Catholicum et d. Regum stirpe progenitum, nobilissimum Principem Carolum, suo aut assensu aut consilio morti tradiderat : qui sicut inter sui supplicii angustias prolebat, si voluisset, defensione a traditione poterat. Ante mentis quidem oculos praefixisse poterat quantum in Clero gratiam, quantumque honorem, funam, divitias, vires, reverentias, Deus ultro contulisset, ejus dispensatrici Dei gratiae, dum eam quasi propriam et naturalem possidet, penitus non est recoritatus. Namque sic fuerat xxxvi annis impie omnia praedictis virtutibus et vitiis, ut nullo modo explicari posset videretur. Si quis velit, audire multiplicitatem sui generis et magnitudinem factorum, mirabilem magis pugnam Dei et manum ejus, quam contra ipsos detrucendos exercent, credere liquet. Et quamquam locum genealogiae ejus describendae hic obtinere videat, tamen video mihi satis operae inepte labore sufficere, et ejus descriptionibus supersedere : in qua eventum obsidionis, et non adulterinum exordium generationis Praepositi et suorum propositi me exequendum.

93 Proinde ibat vir, ille olim gloriosus nunc ignominiosus, olim venerabilis nunc turpis, immoto vultu et oculis in eadem directis, et in i filiorum Deum miseratorem humane conditionis, qua ipso indutus in regno mundi homines regit, invocabat sine strepitu vocum, sed in secreto mentis sibi invocaverat semper adiutorem. Tunc unius persecutorum percussio capite ejus fuste, ait : O superbiissime hominum, cur indignaris respicere et loqui Principibus et nobis, qui habent potestatem perdendi te. At ille nec respicere curabat eos, et suspensus est in medio furi Iprensium juxta supplicium forum et latronum in patibulo, et locum detraxerant ei, ut illa verecundiora corporis apparet. Nihil turpe vel ignominiosum erat, quod in ejus supplicium non inferrent. In quo patibulo brachia in crucem extensa,

D
VICTOR
GALBERTO
XX 385

Math. 10. 26

ab Iprensibus
adducit :

ferre nudus
trahitur :

E

Am alto
dejecto, injuste
promotus,

vitis infectus,

honore et
gloria subti-
natus,

F

hunc modeste
orat.

in patibulo
patibulo,

et

confirmantur :

7 Aprilis

viri sub hac
formula in
clien'cliam
accepti.

Eustachius
ex Stenvordia
occisus.

B

9 Aprilis

Guidone
Iprensis resis-
ti electioni
Comitis.

Dinsa,

11 Aprilis

Præp. Bertol-
phi cap. is,
traditus
Guidone
Iprensi :

VICTORE
HABUITO
EA MSS.

Guilielmum
Ipreensem,
interrogantem
de complicitibus.

inquit et
ipsum fuisse :

interfictur,

A et minus inserta sunt, et caput transectum per foramen ejusdem patibuli, ita ut reliquum corpus viri predictis suis membris suspensum quasi alienis laqueis suffocatum moreretur. Cunque primo loco suspenderetur, et in ipso instrumento patibuli adhuc virile pedum articulis summum sustentaret corpus, ut saltem sic vite miserando prolongaret spatium, venit ad eum inter tot millia lapulantium et jacturam facientium ille adulterius Comes Wilhelmus, et indixit omnibus silentium, et ait : Die ergo mihi, o Præposite, per salutem anime tue, te obtestor, die, inquam, queso, qui sunt præter te et Isaac, et præter apertos traditores adhuc latenter nocentes et culpabiles in morte Domini mei Caroli Comitis? Et ille eorum universis respondit : Equè tu sicut et ego, nosti. Tunc furor arreptus Wilhelmus ille præcepit lapides et lutum jacere in Præpositum illum, et interficere. Et ecce qui per piscibus emendis in foro conveniant, uncis ferreis, fustibus et sudibus corpus viri dissuabant; nec in eo instrumenti adhaerere, quo pedum articulis se sustentabat, sinebant diutius sustentari; sed propulso eo a sustentaculo suspendium, et vite dispendia sub acerrimis mortis tendebis inferbant. At ille moriens conques-

B tionem fecit pro traditore, quia ipsum Walterus, miles ex Saren et homo suus, tradiderat in eandem mortem, quæ jam emorbatur : qui cum ducatum præstuisse delinquit, decipit. Ipreensem igitur turba furoris in mortem Præpositi, cuius viscera contorserat circa collum ejus, et os ejus ad os ejus jam vitam spiritum expirantis apposuerunt, æquiparantes eum ipsum et facta ipsius.

Gundo affinis
Præpositus

in conflictu
cum Hermann-
no Ferreo,

sapiens victor,

C Ad eodem tempore Wido miles famosus et fortis, qui de consilio Comitum Flandriæ præcipuus fuerat, in eandem traditionem conspiraverat, eo quod nepotem Præpositi uxorem dixisset, sed et sororem Isaac. Unde quidam Hermannus Ferreus, miles fortis, statim cæso Carolo Consule in præsentia illius Ipreensis adulterum Comitis ad singulare bellum Widonem evocavit, quia Dominum suum nequiter tradidisset. At Wido paratum se defendere de superimposita traditi ne semper foro prosilivit. Et determinatus est eis dies, quo prædictus Præpositus mortis suæ etiam pertulerat tormenta. Statimque mortuo Præposito, omnes qui affuerant, reversi sunt ad castra, in qua bellum indictum fuit inter Hermannum ferreum et Widonem, et pugnatum est acriter ab utroque. At Wido deiecerat equum adversarium suum, et lancea resurgere conantem, quoties voluit, stravit. Tunc adversator ille propius accessit, equum Widonis gladio fragiens exisceravit. In quo tandem lapsus Wido, extracto gladio impetiverat adversarium. Erat quidem occursum alterius actibus micronum continuus et acerrimus, donec fatigati pondere et sarcina armorum, uterque repositis clypeis luctumvis viridis pugna victoriam accelerarent. Et cecidit ille Hermannus ferreus in terra prostratus, cui Wido incumbebat manibus ferreis orbi et oculos contundens militis. At ille prostratus, sicut legitur de Antheo, a frigiditate terræ vires paulatim resumpsit, et pallide diu quiesceret Widonem de victoria securum reddidit. Interim manum suavis salubrem usque ad inferiores loriculas, in qua parte non fuerat Wido percutus, raptum per testiculos, collectis viribus ad punctum momentum, a se propulit : in quo raptum pulsi, tota de subito natura corporis rupta, ita prostratus defecit Wido, ut victum et mortuum se fore exclamaret. Tunc Comes volens per omnia fama sua in hoc bello consilere, jussit eundem Widonem juxta Præpositum suspendi in eodem patibulo jam mortuum; ut sicut pares fuerant in tradendo, ita pares morerentur in tormento.

Æncidos 1, § 14

tandem victus
occiditur,
et mortuus
apud Præpositum
suspenditur.

D Post hæc vero utrorumque corpora virorum rotæ plaustris superposita, in malo altissima fixæ, videnda universis transeuntibus proposuerunt, brachiaque mutuis quasi amplexibus ad colla flectentes, imaginem tradendi et consulendi de morte Domini et gloriosi ac piissimi Consulis Caroli, illis jam per tres dies mortuis, insigniant. Venit itaque ad nos, et in præsentia Regis armiger unus, qui eodem die intererat et viderat utroque suspensos in Ipra, Præpositum et Widonem, adnuncians eventus eorum. Acclamatum est statim illis, qui in turri obsessi sunt, quomodo captus et mortuus fuerit Dominus illorum Præpositus, et quia amodo nihil restaret eis, nisi quod se redderent Regi tractandos secundum quod nequiter egerant. Igitur dolor et anxietas, et luctus et suspiria vexabant miseros illos, et omni spe vite destitutos; fortius, quam Principes obsidionis, obsederant eos metus et desperatio.

E Eodem die Gervasius jussit carpentariis turrim ligneam disjungere, quæ erecta erat ad invadendos muros prius, et nunc inutiliter stabat. Cujus trahem fortissimum specialiter separatam ab aliis præparari jussit, et arietem fieri, quo pertunderetur paries templi. At obsessorum sagittarii sagittas mittendas cum ex percussione nervorum arcibus curvatis intentarent operarii, ab arce turris, in qua debebant, arceus et sagitta imposita, eo ipso tractu quo trahere festinabat, decidit a manibus trahentis. Quod factum insipientes milites, qui citati præsentibus, et oppositi in omni opere artificum astiterant, protegentes illos artificiose operantes machinas rerum, sicut sunt arietes, surs, jactatoria, scale et consimilia, quibus muros et lapideas compositiones destruere solent, eventum pessimum fore viderunt, ex casu arceus et sagitta obsessorum.

F Eodem die ad vespertim gravis tumultus obortus est inter Gervasium et suos, et cives nostros. Nam ex imperio Regis et præcepto eorum Principum obsidionis, quæ cito perditionem obsessorum accelerare tentabant, quique sumptus magnos omni obsidionis tempestate expendebant, vigiliis et impugnationibus assidue laboraverant, ex communi, inquam, ipsorum consilio et edicto regni universali decretum contrarium erat : ne aliquis auderet e tota obsidionum multitudine accedere ad turrim, et loqui obsessis; ne forte intimaretur eis, quo ingenio caperentur. Lex quoque posita est propter transgressores talis, ut si quis contra hoc decretum faceret, in captivitatem projiceretur, et communi Principum iudicio plecteretur. Igitur unus ex civibus, qui sororem ejusdam militis obsessi duxerat, elucendo accessit ad turrim, requirens ab illo genere suo vasa et vestes, quas sibi præstiterat : et ille quæ habuit, reddidit vasa. Cum in reditu civis ille transiret per forum, miles Gervasii unus, qui præceptum Regis et Principum et Domini sui susceperat, et potestatem etiam capiendi transgressores præcepti; persecutus est civem illum, et tentum violenter captivumque reduxit secum usque ad domum Comitis. Continuo tumultus infinitus factus est inter cives, et prosilientes ad arma, invaserunt domum Comitis et famulum Gervasii, quæ se ab intus fortiter defendebant. Clamaverunt enim, seminumquam velle pati dominum ejuspiam, uno in sua potestate stare, hoc malefactum corrigere. Cunque diutius tumultuassent, Gervasius in mediam eorum protulit hæc verba : Nostis, cives et amici mei, quod secundum vestram petitionem et Rex et Comes jam constituerunt me Vicecomitem loci nostri, et secundum Regis et Principum et decretum actum est, quod miles meus jam civem et vicum vestrum eieperit decreti transgressorem, meamque personaliter dignitatem contempsistis.

corpora rotæ
plaustris super-
ponuntur :

id Brugis
nuntiatur cum
luctu obsessorum :

urtes et
instrumenta
ad muros
destruendos
conficiuntur.

Lex lata ne
quis ad collo-
quium obsesso-
rum accederet :

civis legem
transgressus
capitur :

timidus
civium exci-
tatur,

A contempsistis in hoc facto, domum Comitis et familiam meam invasistis in ea, et tandem sine ratione, armata manu in praesentia Regis prosiluistis. Nunc ergo, si vultis, Vicecomitatum causa injuriæ mihi illatæ omitto, fidem et securitatem inter nos firmatam dissolvo, ut pateat omnibus vobis, quia dominium super vos obtinere non quero. Si ergo placet, coram Rege sepositis armis conveniamus, ut iudicetur inter nostros et vestros. Cumque finisset orationem, ascenderunt simul coram Rege, et compositi sunt iterum fide et amicitia ad invicem sicut prius.

CAPUT XIV.

Obsidio promota. Solarium templi occupatum. Veneratio sepulchri B. Caroli Comitis.

12 Aprilis Rex designat inodum occupandi

templum:

cujus solarium ab obsessis munitur.

a

B Secundo Idus Aprilis feria tertia, Rex in dormitorum Fratrum cum prudentioribus et Consiliariis suis descendit considerare praenotare, in qua parte ingeniose aggressum praesignarent in templum. Erat namque dormitorii domus adjuncta templo, ita ut ingeniorum instrumenta prepararentur in illa, quibus parietem templi pertunderent et ingrederentur ad obsessos. Namque cum illi miseri inferiora templi obtinere non poterant, gradus quibus in solarium ascenderetur, lignis et lapidibus obstruxerant, ut nullus ascendere vel ipsi descendere possent, tantummodo sese a solario et turribus templi defendere conantes. Inter columnas quippe solarii specula et status suos ex scriniorum aggeribus et cumulis scannorum prostituerant, e quibus lapides, plumbum et rerum moles dejicerent super invasores templi. In turri quoque consequenter praeforis fenestrarum tapeta et culcitras suspenderant, ne fundæ et arbalistis forsitan percuterentur intrinsecus, cum turris aforis aggredieretur. In suprema quidem turris arcestabant fortiores juvenes obsessorum, qui molares lapides sternerant super discurrentes in curtem castrî. Atque sic inordinabiliter in templo Dei ordinatis rebus suis, expectabant mortis suæ finem, nihil reverentiae et honoris conferendo beato funerali, quod in solario inter ipsos sepulchrum jacebat, praeter hoc solum quod vix Dominum suum recognoscentes, quem tradiderant, ejus ad caput cererum praelegerent, qui assidue in honorem boni Consulis arderet a die obsidionis primo, usque ad diem quo introgressum est violenter ad ipsos. Nam farinam et legumina circumturban Comitis reposuerant, quibus quotidie in usus suos assumptis vitam continuabant.

C

Rex Clemens tam implorat Robertum Puer,

O magna aliam commiseratione,

99 Cumque Rex et sui studiosius exquirent, et praesignarent locum pertundendi templum, Robertus Puer per unam fenestrarum templi caput efferens loquebatur militibus Regis, obsecrans eos, ut internuntii ejus forent ad Regem, humiliter inquires omne iudicium Principum terræ et Baronum, Dominum sui Regis velle subire, ut in lege ipsorum merito suæ excusationis, aut vivere promeretur, aut supplicio damnationis, si se non excusaret, exterminari. Nec ullus hominum ausus est internuntiorum verba in Regis praesentium proferre, tam graviter indignatus est Rex illos traditores vel etiam videre. Ceterum cives nostri et milites Regis et universi qui audierant quam humili oratione exorasset juvenis Dominum Regem, in lacrymas hic condolerant ei, napprecantes pro eo Domini misericordiam.

100 Idus Aprilis feria quarta, cum fixerant mendacium obsessi de morte Borsardi, quatenus exorta lte inter Robertum Puerum et ipsam, gladio occubisset traclus, existimantes per hoc annos Principum a veritate mitari, ne tanto furore invaderent demerps, sicut prius: et a turri evocabant

Martin T. I.

mortem Borsardi, quam mendose diffamabant. Alii eum evassisse asserbant. Quo audito Rex percepit obsessos illos jam diffidere sibi, timore et anxietate deficere, constantique animo edixit, ut milites sui se armarent et invaderent templum. Quod ideo factum est, ut in congressu illo deficientes et lassati, in posterum obsessi illi non valerent toties tot assaltus et invasiones sustinere, sed magis cedere, et locum vi toriæ Christianæ Catholico Regi Ludewico et militibus suis dare. Erat quidem in obruendo lapides et mittendo jacula, utrumque gravis aggressus a meridie usque in vespem.

101 Quo die Rex accepit claves a Decano Helia de sanctuario Ecclesiae B. Christofori, eo quod accusatus ei fuerat thesaurus Comitis Caroli in eodem sanctuario fuisse repositus. Et cum introisset Rex, nihil praeter Sanctorum reliquias invenit. Verum quippe fuit cuppam auream cum suo operculo et cannam, scilicet argenteum vas vinarium, Praepositum de rapina Comitis a nepotibus suis quasi pro dono in partitione rapinae accepisse, et eadem vasa pro salute animæ suæ ad operam ecclesiae Deo obtulisse. Cum ergo obsidio fieret, et Frater Reliquias et fratre Sanctorum a castris efferrent, in quodam scrinio illa duo vasa secreto et sub simulatione Reliquiarum sanctorum imposita extulerant pariter cum ceteris reliquiis Sanctorum, atque custodiendum illud scrinium commendavit Decanus praefatus eidem simplici Presbytero Eggardo in ecclesia Domini Salvatoris, signatum sub veneratione dignissimarum reliquiarum. Quod quidem scrinium quam devote illa simplex sacerdos suscepit, et posito eo in sanctuario preces effuderit, atque animæ suæ salutem deponoscerit, testantibus compresbyteris ejusdem ecclesiae manifestum fuit; omnique nocte candelas, cereos et luminaria et lampades accensas praeposuit, non satis se venerari reliquias illa posse credens. Revera satis Sacerdos ille promeruerat, ut cum novo Comiti redderetur vasa illa, semel aut plus ex eisdem vasis Presbyter ille bonum vinum habisset. Hunc igitur thesaurum Rex quatenus circumquaque, miserat investigatores et insidiatores, qui latenter thesaurum Karoli Comitis recolligerent, nihilque super hoc profecit. Unde Rex etiam Robertum Puerum secundo die ante discessum suum apud Franciam flagellis caesus coegit, ut si quid de thesauro meminisset, quis partem aliquam possideret, Regi intimaret. Cujus accusatione eodem die Comes novus et Rex obtinuerunt vasa praedicta, sicut in subsequenti dicturi sumus. Alii obsessorum evocabant Borsardum aufugisse, ut sub illo mendacio parens impugnarentur.

102 Decimo octavo Kalendas Maii, feria quinta, aries, qui instrumentum factus est ad pertundendum parietem templi, adductus est in Fratrum dormitorium in eadem septa extrinsecus, juxta quam intrinsecus corpus boni Consulis sepulturae commendatum Deo suo jacebat. Statimque artifice arietis ascensoria graditiva erexerant in altum, et ablato pariete summitatem ascensoriorum ibidem subduxerant: quatenus usque ad murum et parietem templi gradatim possint armati progredi, quatenus audent. Nam fenestra in edificio templi primo, ex ordine antiqui operis illo patuit, quo jam artifices ascensoria direxerant. Sed paulisper inferius temperabant instrumentorum aditus, ita ut subitis fenestram per-
 cussionibus arietis praecordinarent, et pertuso pariete lapidibus, eandem fenestram quasi pro ostio libere ingresuri obtinerent: erantque gradus latissimi, in quorum fronte decem milites simul in latum ad pugnam starent. Quibus praecordinatis trabem maximam funibus suspensam in eadem parte super gra-

D
ATCTONE
CALBERTO
EX MSS.

oppugnantur
obsessi.

Erant elata
inter reliquias
Sanctorum
vasa argentea,

E

et deposita in
ecclesia sancti
Salvatoris,

postea reddita
Comiti novo,

ex delatione
Roberti
virgini christi.

F

die 13 Aprilis,

ariete munitum
in modum
facto,

13 Aprilis
Puer ut Borsardum
qui ex ore
aut ex oculis

AUCTOR
GALFRADO
EX MS

paries perfo-
ditur:

A dus illos ad perforandum templum direxerant, et laqueos eidem innexos, et simul armatos juxta laqueos, quibus trahere retrorsum a templo in altum reductam, et in virtute et fortitudine retractam ad parietem templi percutere callide et argumentose constituerant. Super capita quoque ascendentium tegmina ex virgis inserta trabibus et connexa fuerant, ut, etsi tectum dormitorii aliquo ingenio ab obsessis infringeretur, sub contextura virgarum securi agerent arietis impulsores: et parietes ligneos simul ante se præposuerant ad defensionem sui, ne jaculorum et sagittarum percussione ab intrinsecus hederentur. Igitur retro a muro et pariete templi reducto per laqueos ariele, quantum extensis brachiis suspensi possent, uno impetu et uno clamore arietis ruinam et casum valde ponderosum, virium suarum fortitudine et maximo conatu templo appulere: ex cuius singula percussione maximus lapidum cumulus in terram corruit, donec tota maceries et paries in eo loco, quo contusus est, perforaretur. In capite ejus quoque arietis ferramenta solidissima trabem præmunierant, ita ut nullo ingenio offensam aliam pateretur, quam illam, quæ vi molis et roboris sui sibi a se ingereretur. Longus igitur labor tundendi fuit a meridie inceptus, et post vespertinum finitus.

obsessa igne
confecto,

et lapidibus,

frustra conu-
lta impetire:

foramen
obtinuit:

B 103 Interim obsessi illi præsentientes debilitatem parietis, et perfossionem citius futuram, quid agerent dubii et inconstantes, tandem intus ardentem composuerant carbonem pice et cera et butyro delinitos, quos tecto dormitorii injecerant. At in momento carbonem adhærentes tegulis, flammæ vento vibrabant, ita ut maximæ flammæ concitata, circumquaque lectum corripere. A superiori itaque turri jacebant molares lapides super tectum dormitorii, in eaparte qua aries perhundeat templum, ut utrumque et ignem injectum tecto, ne quis extinguere, defendere et lapidibus obratis et decalto præcipitatis super perfossorem templi a periculo introitus sese observarent. Tot et tanti lapides obrati non impedebant exactores arietis. Cum igitur super capita sua ignis flammæ vibrantes compexissent milites, minus ex illis tectum ascendit, et inter tot fractus lapidum et jaculorum ignem vix extinxerat. Patuit igitur post tot percussiones arietis foramen maximum in pariete templi, qui citius satis quam credebatur perfossus est, eo quod a tempore antiquæ exarsionis templi, pluvia et inundatione imbrium totum ædificium ecclesiæ quasi putridum staret, quia hæcenus sine tecto ligneo nudum fuit.

autem acci-
cunt obsen-
tibus,

deficiunt
obsessis:

C Tunc clamor militum elevatus est extrinsecus, et universi qui et in foribus impugnaverant obsessos, et in choro inferius, et undique per fenestras et in omni parte, qua accessum poterant sibi præstisse, reseruit eo quod perfossum fuisset templum, æriori animo et cupidissima victoriæ audacia decertant, qui quidam omnes a meridie usque in vespertinum constanter utrinque aggressi sunt, pene deficientes labore pugne et armorum ponderositate.

D sent et quod complices illorum divisim et pene deficientes pro labore diutino, contra tam gravem exercitum pugnarent; insuper armorum egentibus, unde se tuerentur, non haberent: quantum tamen ausi sunt, obsteterunt. At quidem illi exactores arietis et ceteri milites Regis et nostri loci juvenes armati et audaces, avidique pugne, cum ex adverso inspexissent obsessos, jam animos revocaverant suos, præ oculis cordis habentes, quam egregie pro patre et patria moriendum foret, et quam honesta victoria vincuntibus proposita esset, quamque scelesti et facinorosi fuissent traditores illi, qui de templo Christi speluncam sibi fecissent, et quod magis videbatur, quam avide et cupide propter thesauri et pecuniarum Domini Consulibus rapinam irruerent super obsessos ipsi, et idcirco solummodo festinabant. Sed cuiuscumque animi fuissent sine ordine, sine pugna, absque omni respectu armorum sese uno impetu per medium foramen præcipitaverunt, ita ut simul irruentes locum et tempus auferrent obsessis pugnandi, vel aliquos interficiendi. Non enim cessabant ruere, donec sine interruptione quasi pontem seipsos fecissent, et quod mira Dei gratia dispensatum est, sine vite sue periculo mortali ingressi sunt, alii ruendo, alii offendendo, alii intrusi violenter, alii surgere conantes a casu prostermentes, alii sicut solet fieri in tanta tumultu sine ordine irruentes, vocibus et clamoribus atque cursuum et ruine armorumque stridore et fragore, non solum templum, sed omne castrum et viciniam ejus replentes introsum, sicut exterius Deum laudantes et benedicientes pro victoria, qua victores suos honestavit, regem et suos sublimavit, super omnia majestatis sue Deus nomen gloriificavit, Ecclesiamque suam ab inquinatoribus in parte mundavit, et gloriosum illum Martyrem suum Consulemque bonorum tunc primum defendendum pia veneratione et oratione fidelium suorum circumfultum donavit.

irruunt obsi-
dentes in sola
rum templi,

revertantur
sepulchrum
S. Caroli:
mazine
Fromaldus.

E 105 Quod igitur prius non licuit, tunc tandem Fromoldo juniori licuit, ex longo desiderio et ardenti animo vota Dei pro salute Domini sui Consulibus offerre, lacrymis et cordis contritione sacrificium mactare, et gaudio gaudere pro inspectione loci, in quo Dominus suus humatus quiescebat: et tunc primum exequias præparabat Domino suo, quem per tot dies sepultum, id est, quadraginta quatuor videre non poterat. Neque enim corpus ejus, sed solum vidit aforis sepulchrum: optabat quidem, et oris et cordis oratione deprecabatur, ut Deus in die resurrectionis communis inter rectores fideles, et summos præsentis Ecclesiæ Principes, concederet sibi tandem Dominum suum Carolum Principem duplici gloria sublimatum videre, et cum ipso manere et gloria contemplationis Trinitatis sanctæ cum illo perenniter beatificari. Reputaverat igitur pro grandi dono, quod juxta tandem Domini sui liceret sibi mortem delere, casum totius patriæ conqueri, et quem viventem dilexerat, jam traditum a servis summa dilectione exequi. Non sine lacrymis quidem hoc faciebat. O Deus! quot eo die tibi vota tuorum fidelium dignaberis suscipere: et quidquid intermissum fuerat, in eadem ecclesiæ culture divine nimirum recompensatum fuit ea hora magnitudine et multiplicitate justorum votorum. Stabat itaque cereus ardens ad caput Consul, quem posuerant in honorem et venerationem Domini sui traditores illi. Postquam concitatus est fugiendo, retraxerant se tam a perturbatione quam a foribus, et a propugnaculis suis pessimi hominum, consensaque turre ad se defendendos in gradibus resistebant persequentibus. Igitur victores Christianissimi milites Regis Franciæ gradus obstruere et intercludere festinabant, lapidibus et lig-
nis

cereus ardente
honorum ab
obsessis,

in terram
fugientibus:

Anis, scriniis et trabibus etceteris supplementis, ita ut nullus obsessorum decedere posset in solarium, in quo Consul jacebat. Et ascendens Rex in templum, planxit mortem nepotis sui Caroli : et apposuit custodiam, qui cautius observaret turrim cum obsessis. Quidquid igitur inventum est in solarium illo, quod rapi potuit, omnium præda fuit. Tandem Canonici ejusdem templi per scalas a choro in solarium conscendentes, ordinaverunt quosdam de Fratribus, qui singulis noctibus vigiliis circa sepulchrum Comitum agerent. Cumque contractis utensilibus templi nihil in priori statu permansisset, circumspexerunt altaria, et mensas altaris Deo custode permansisse immota, et congaudentes congaudio Fratres, quidquid deinceps obtinuerunt, non jure vel merito, sed pro solo Dei dono obtinuerunt. Concluserat ergo Deus diem illum in conclusionem inimicorum suorum et in victoriam fidelium, exaltando nomen imperii sui in omnes terrarum fines. Non tamen desistebant obsessi illi vigiliis suis sibi in turre instituire, cornibus canere, et quasi adhuc aliquid hominibus obtinuisse, in tam arcto imperio se agere, se ipsos non recognoscentes fuisse miserimos. Dati enim fuerant in reprobum sensum. Quidquid ergo deinceps egerunt, nec Deo, nec hominibus probabile fuit, sed reprobatum et odiosum.

106 Decimoseptimo Kalendas Maii, feria sexta, convenerunt Burgenses coram Rege proni in terram et adoraverunt ejus dignitatem, quatenus pro precum et servitiorum suorum meritis, Robertum Puerum exeundi ab obsessis libertate donaret, et ejus innocentiam purgationem legitimam suscipere. At ipse Rex petitiones eorum se facturum assensit, salvo honore et gratia propriæ personæ simulque Principum terrarum, sine quorum consilio nihil super eo acturum statuerat. Decimosexto Kalendas Maii Sabbato Castellanus Gandensium cum Arnolfo ex b Grandberga, et collectis Proceribus vicinie suæ antevenit, Regem observans omni modo pro liberatione Roberti Pueri. Qui Rex ait, nihil cum honore suo posse eis consentire, absque Principum communi consilio. Alioquin contra fidem et juramentum suum ageret.

a Arbalistis, quasi arcubalistis, hinc Gallica vox Arbaliste, arena instructus scapo, non latista. — b Grandberga, et Grandmontium, vocem continentem, pro Gerardiberga et Gerardimontio, quod est oppidum intra territorium Alouanum. In Chronico S. Jacobi dicitur terra Mostensis et Grandimontis. Ita Joannes van Waresbergh in Gerardimontio, quod libro singulari descripsit.

CAPUT XV.

C Novus Comes Audomarupoli susceptus. Jus competiturum. Posteritas Baldvini Insulensis Comitum indicuta. Familia Bertulphi Præpositi adulterii et homicidii infamis.

Decimoquinto Kalendas Maii, Dominica, Surrexit Pastor bonus, nuntiatum est Regi Comitem novum Flandriæ in S. Audomaro cum honore, more prædecessorum Comitum terrarum, gratanter susceptum. Nam obviam processerant pueri, arcus et sagittas ferentes, ad occursum Comitis agiles et velociores, turmatim procedentes, quasi per pugnam resistere simulant, succincti et præparati arcibus intensis et nervis, quibus, si expediret, sagittando invaderent Comitem et suos. Viso ergo puerorum occurso, Consul et sui, quidam sibi voluissent, per intermedium requisivit. Et exclamaverunt Comiti, quatenus scdum, quod a prædecessoribus suis semper pueri nostri obtinebant, hoc se obtinere jure erat nostris, circa nemorum saltus in festis Sanctorum et ætatis tempore licenter vagari, aviculas capere, spiritulos et vulpes sagittare, et hujusmodi puerilia

recreando satagere. Hæc ergo licenter egimus hactenus, et volumus eadem a te licentia ludorum nostrorum mores deinceps renovare. Proinde succedentes cives obviam armata manu processerant, expectantes puerorum suorum reditum, et Comitum novæ adventationem. Igitur Comes Willelmus, qui ætate juvenatæ pubescebat, puerilia vix tempora excedens, jucundo animo ludicra pueris morose concessit, et plausu et adjocatione cum pueris, vexillum et signum puerorum arripiens, jocundabatur. Cui laudes canere, et tripudiorum voces personare coperant, cum cives eminus prospicientes viderint a pueris solenniter Comitem susceptum, et cum plausu et pacis veneratione circumfultum, ad ipsos usque descendentem. Igitur postquam simul convenerant et Comes et populus, cum processione Clerus loci ejus honoris ac gloriæ sublimatione obviam venit in thure et cereis, sicut mos est in susceptione Comitatum noviter obtinentium, vorum jubilatione et melodiarum consonantiis personantes, omnibus civibus applaudentibus susceperunt, et usque infra ecclesiam eadem melodiarum suavitate solenniter perduxerunt. Ubi debitum orationis Deo obsequium catholice electus devote obtulit, simulque pro eo populus et Clerus, ut ipso administrante Comitatum, Deus ita regeret et protegeret, quatenus deinceps pace et salute, et Comiti et Deo sua redderent. Post susceptionem vero hominum et securitates fecerunt A Ternannorum urbe quidem descenderat in S. Audomari.

108 Illa quoque tempestate Hugo Campus-Avena et Walterus ex Floridelesio cum suis apud Ariam castrum insultum fecerant, ubi Willelmus ille adulterinus Comes Iprensium infus se et suos receperat, et locum et castrum præmunerat. Ipse enim Comitatum arripuerat, violenter obtinuerat Flandriarum castra et munitiones adhuc plures, scilicet Ipranum castrum, Firmeselum oppidum, Castellum castellum, Pirram castrum, Ariam castrum, et omnem viciniam circa castra prædicta, et Bergas castrum, et cetera. Ipse namque de linea Comitum spiritus erat, atque ea alinitate cognitionis Comitatum obtinuisse existimaverat. Duos igitur milites præfatos Principis dejecerunt, et equos quinque liberati sunt. Eadem tempestate Baldwinus ex Alst, et Razu cum gravissimo Gendensium exercitu obsederant castrum Odenarda, in quo Comes de Montibus se et suos introductos præmunerat, ad invadendum regnum Flandriarum quod sibi jure cognitionis justius pertinebat.

109 Nam, ut paullo altius retexamus Comitum prædecessorum suorum originem, Baldwinus Comes a Barthatus principum generis subsequenti Comitum fuit : hic vero cum diem obierat, in Insulis humatus est. habuit itaque duos filios post se heredes terre Flandrensis, Baldwinum et Robertum. Utroque quidem pater, dum viveret, uxores ducere præcepit : et b Baldwinum in Hannu Richdodem Comitissam de Montibus accipere in conjugem fecit, de qua genuit filios duos vir ejus : alter eorum vocatus est Baldwinus, et alter eorum Arnulfus. Robertus igitur duxit Gertrudem Comitissam Holdandensem uxorem, de qua post prædictam traditionem genuit Abbatissam Messius, et c Gertrudem matrem Simonis et Gerardi, quæ quidem Ducissa fuit in Elsatam : Theodericus Dux cum duxerat, Gemitetiam matrem Caroli Comitum Adalam, quæ a primo viro soluta in Salerniam Duci nupsit. Vir quoque ejus primus Rex Dacie Cunto, a suis traditus, in ecclesia occisus, martyrum, pro justitia moriendo, cum Sanctis possidet. Cumque ille primus pater Barthatus Baldwinus viveret, filios suos alterum a sinistra et alterum a dextera, quasi duas alas, quibus per omnes terras

D
AUCTIONE
GALBERTO
EX MSS
lum a civibus,

dem a Clero,

acta in Eccle-
siæ Desgratiæ.
E

clientela
suscepti :

Flandria
in eadem illis
cur. Aria
occupata erat
a Willelmo
Iprensi,

Aldenarda
a Comite
Montibus :
quarum jus
expenditur.

F
a
Willelmo
Flandrensi
Comite,

nati Baldwinus
Montensis,

b
Pater Baldwinus
et Arnulfus
et habebat
fratres, nec
Theodorici
Ducti Alstath,
c

et S. Consili
Regis Danicæ.

Rex plangit
mortem ejus :

Canonici
excubant ad
sepulchrum :

obsessi a turri
cornibus
cantant .

18 Aprilis
pro libertate
Roberti apud
Regem inter-
cedunt cives,

et 10 Aprilis
alt.

Arbalistis.
Gerardimontium

die 17 Aprilis

nuntiatum de
nova Comite
Audomarupoli
recepit,

primum a
pueris,

A suas volaret, expanderat. Ipse quoque medium, scilicet Flandriam solus regebat.

110 Cumque plenus dierum bonorum obiisset, senior filius ejus Baldewinus Comes de Montibus cum uxore sua Richilde Comitatum obtinuit Flandriæ. Igitur times, ne aliqua inquietudo vel traditio per fratrem suum Robertum sibi fieri posset et filiis, hominum et securitatem a fratre sibi fieri requisivit et filiis suis. Cumque super hoc cum Principibus consilio habito utile fore tam patriæ quam sibi prænosset, accessit fratre suo Consule d' Aquatico Roberto, in Brudgis curiam suam convocavit, simulque Pares et Barones totius sui Comitatus. In quorum omnium præsentia promulgavit hujusmodi verba: Ego Flandriarum Comes Baldewinus in posterum volens præcavere patriæ huic et liberis meis, ne a fratre meo per dolos et traditiones filii mei et incolæ terræ meæ aliquid injuriæ et exheredationis patiantur; obsecro et præcipio fratri meo Roberto Comiti Aquarum, ut fidem et securitatem juret filiis meis post mortem meam, ut neque fraude vel subtracto vim et dolum inferat filiis meis post obitum meum; sed in sua et suorum personarum fidem filiis meis, scilicet nepotibus suis, jurabit et tenebit, ipso vivente, sicut melius sciri poterit. Et dabo sibi munera et donaria multa sub eadem conditione. Igitur in ecclesia B. Donatiani in Brudgis juramentum factum est super Sanctorum reliquiis infinitas, quas asseri Comes Baldewinus præceperat, in præsentia omnium, qui eo tempore tam Pares quam Principes erant in terra, et acceptis donariis Consul rediit.

111 Igitur cum Baldewinus vir Richildis in Brudgis obiisset, filius ejus Arnoldus, cui patria pertinebat, cum mater versus Montes et viciniam matris rediit, circa Castetum et S. Audomarum et illas partes conversabatur. Nondum enim juvenis ille arma acciperat, sed militiæ virtutem arripuerat. Audierat namque Robertus Comes Hollandensis, patriam relictam nepotibus suis adhuc parvulis ætate, et tantum puerorum simul se a consilio circa Bruggas jacenti subtraxisse, habuit occasionem per hoc, et principium opportuni tamque traditionis. Misit itenter et in dolo ad Principes et majores viciniae circa mare, scilicet in Beudica, Ostburg, Reddenburg, et Brugis, et ad Flandrenses marines, et pretio et sponsonibus confederavit sibi eos, quatenus ipse per illos patriam Comitatum obtineret, nepotesque, qui parvuli et mutiles extitissent, propelleret. Habuit quendam Clericum in familia sua, qui interventus hujus traditionis fidelis fuit. Qui cum toties Bruggas veniret et circa consilia Flandriæ, cepit rumore diffundari, quod Clericus ille traditionis interventus esset. Tunc ille subterfugiens alio tempore iterum mandata Domini sui deferens Principibus, simulaverat se fuisse euntem, et præcunte dolo suo, ipse subsequens suspensis manibus, et palpitans bæulo, sicut pergit comi et oculis cæcis traditionem mortis et eventus. Igitur cum omnium Principum patriæ animos, fidem et securitatem Comes Hollandia obtinisset, navibus insidens cum armata manu elanens tantummodo venit in Flandriam: accitisque omnibus traditoribus elanens, morte quadam signum dederunt complacibus suis, ut in loco qui dicitur Clipollo, domum incendere, et illic ad signum flammæ convenirent. Cumque eodem signo omnes convenissent, fuit eorum turba multiplex et valida, et adherunt deinceps aperte persequendo puerum Arnoldum, qui eo tempore in Castetum non ignorans, debebat cum parvis, qui etiam consensu traditionis puerum Dominum suum exhortabantur, ut cum patre suo traditore bellum iniret, et quia juste resisteret ei, victoriam ei promittebant a Deo concedendam. Igitur puer Arnoldus animatus ad bel-

lum cum militibus admodum paucis occurrit, quem D in ipso tumultu belli, ipsi servi sui, qui eum armaverant et armorum cælaturas prænoverant, quasi extranei et alii essent quam servi, dejecerunt puerum Dominum suum et gladiis e jugulaverunt: traditoque Domino suo, universi, qui in parte pueri pugnaverant, in fugam conversi, alii interfecti, ibidem expiraverunt: alii lethaliter vulnerati, mortem in paucis vite statibus perpessi sunt. Multi quidem mortui, multi vulnerati, multique capti sunt. Securus ab hoste Comes Robertus cum exercitum suum pererraret; quidam Wilfricus Kabel, qui fidelis adhuc permanerat cum puero, quem interfectum ignoraverat, in virtute et cum potentia sua cepit Robertum Consulem traditorem illum, et conjecit in captivitatem. Sedato ergo tumultu illius diei, conveniunt omnes Pares patriæ, et obsederunt undique Castellum illum Wilfricum in S. Audomaro, et coegerunt illum reddere Robertum Comitem: quem cum reddidisset, in Consulem patriæ præstituerunt. Frater igitur Arnoldi traditi pueri, qui superstes remansit, nomine f Baldewinus, hæredes post se reliquit, de quorum linea iste puer de Montibus Comes, et miles strenuus, jure patriam obtenturus Flandriarum, nunc audita traditione Consulis Caroli, pro jure hæreditario requirit patriam et hæreditatem suam Flandriam totam. Facit igitur quod potest, et novo Comiti nostro suum facere parum est, et notandum in hoc facto antiquæ traditionis illud Prophetium: Quoniam Deus iniquitates patrum solet vindictæ severitate corrigere in tertiam et quartam generationem.

112 Robertus itaque ille, qui nepotem suum tradidit primus numeretur, filius quoque ipsius, Robertus qui in Atrebatu jacet, secundus et successione et Comitatu. Post quem filius ejus Baldewinus Comes, qui in S. Audomaro jacet, tertius fuit. Post illum vero Comes, optimus omnium Consulm Consul, terna dignitatis sidus et lumen præcipuum, quartus fuit, in cujus traditione et martyrio Deus antiquæ traditionis terminavit vindictæ correctionem, et pro justitia patriæ occisum transduxit in requiem Sanctorum, in eodem loco, in quo olim juratum est. Hic quoque Deus in secunda traditione dispensavit, et antiquæ traditionis vindictam exercent, et pro justitia morientem statim inter sanctos Martyres suscepit. Igitur postquam Robertus Comes ille, qui nepotem suum tradiderat, in Consulatu sedisset, traditores Flandriæ, qui sibi Comitatum tradiderant, semper suspectos habuit et ad suum consilium nullo modo accedere permisit. Igitur videntes se a Consule suo contemni et despici, seorsum inierunt consilium, ut dolo interficerent Consulem, et fratrem Arnoldi pueri traditi, nomine Baldewinum, in Consulem susceperent, sicut justum erat, quia justior hæres Flandriarum erat; iterum sicut olim in desertum locum convenerunt, tractantes mortem inferendam Domino suo. Cumque accepta opportunitate tradendi redissent, unus militum, qui intererat traditioni, ad pedes Comitis proclatus accusavit ceteros nefandæ traditionis illius complices, qui mortem Comitis juraverant. Igitur ad bellum accusati, per Consulem evocati et convicti decollati sunt alii, et alii exilio damnati, plures quippe proscripti. Tandem si dignum esset audire, quod vere non est, sed solam rationem sola scribendum in quarta vel tertia generis linea, Deus vindicavit consequenter in genere traditorum, scilicet antiquam traditionem novis periculis novo genere precipitationis.

113 Paulo superius igitur principium generis Præpositi, et nepotum suorum recognoscere libet. Boldranus Castellanus fuit in Brudgis, cujus uxor erat nomine Dedila, vel Duva. Hujus Boldranni homo

quo a suis
occiso,

e

ac militibus
ejus cæcis,

et Audomaro-
puli intercepta,
Comis Flan-
driæ eligitur:

f

E
Seducti Bald-
win fratres
Arnoldi nepos
Baldewinus
Montensis
Flandriam
petit post
obitum
S. Caroli.
Deut. 3. 9

Roberto Frig-
no, exercunt
Robertus filius,
tunc nepotes
Baldewinus et
pater et S. Ca-
rolus ex filia.

Robertus
Frigo suspectos
habet Flan-
dros.

F

plurimos ob
conspirationem
mum detectam

plectit morte
vel exilio.

Boldranum
Castellanum
Brudgensium

et

AUCTORE
GALBERTO
EX VSS.
Baldewinus
Montensis
Comes
Flandriæ,

d
a fratre
Roberto
Frison.

juramentum
fulcrum
accipit.

B
supra reliquias
Sanctorum
undecumque
alioas.

Illo mortuo
Arnoldum
hæredem,

Robertus Frigo
patriam,

solicetatis
Flandriæ per
Clericum,

C

A et miles fuit g Erembaldus de Furnis natus. Imperata fuit quædam h expeditio Flandrensibus, et itum est equis et navibus pro defensione patriæ usque ad locum periculi et insultus terræ. Cum vero navibus perlaberentur Scaldim fluvium, Boldramus Castellanus et Erembaldus miles suus, cui præ ceteris confidebat, ceterique plures omnes loricas induti et ad pugnam præparati; venit nix, et fixerant anchozæ in medio amne, ut diem expectarent. At præfatus ille Erembaldus adulterio abutebatur sæpe uxore Domini sui Castellani. Illa quoque adultera, sicut aiunt, promiserat adultero suo Vicecomitatum, si forte vir ejus cito moreretur. Unde adulter semper Domino suo machinabatur mortem. Facto quoque noctis silentio, dum Castellanus ad niugendum in ora stetisset navis, ille Erembaldus retro accurrens, longe a navi projectum Dominum in profundum torrentis aquosi præcipitavit. Hoc vero dormientibus ceteris factum est, et nemo præter adulterum illum sciebat, quo devenisset Castellanus ille, qui absque liberis submersus erat. Reversus ergo Erembaldus, adulteram suam duxit uxorem, et facultatibus opum Domini sui emit Vicecomitatum. De qua uxore genuit Præpositum Bertulfum, Haket, Wlfricum Cuop. Lambertum Nappin patrem Borsiard, Robertum quoque Castellanus post ipsum secundo loco, post ipsum Robertum filius ejus Walternus Castellanus tertio Vicecomitatus loco hæres successit: post hunc Haket Castellanus fuit, sub ejus tempore Carolus Comes traditus est. In hoc ergo gradu quarto punita est in successores suos antiqua præcipitatio Boldrami nova ista præcipitatione, quæ facta est ab propugnaculis cameræ Comitum in Brudgis, et forsitan dispensante Deo punitum est in eis peccatum parentum, sicut in Exodo legitur, ubi ait Dominus ad Moysen in xxxiii capitulo ejusdem Exodi, ubi leges de universis protulit Deus dicens: Ego sum Dominus Deus tuus fortis zelotes, vitans iniquitatem patrum in filiis, in tertiam et quartam generationem eorum, qui oderunt me.

114 Revertamur igitur ad describendum in Oldenarda eventum, quia Comes de Montibus cum Burgensibus ejusdem loci et militie impetu irruit super Gendenses, et conversos in fugam, alios interemit, alios vulneribus infecit, et multos capit. Mior quidem fugientium pars submerga est fluctibus ipsius, qui navibus deVecti obsidione præordinaverant. Prævaluerant enim Comes et sui circa fines illos. Castrum quoque i Ninive obtinuerat, et satellites suos in eo posuerat acutiores et fortiores. Eodem die in Brugis aranger unus a turre per funem elapsus est, qui statim captus trahebatur ad carcerem, et in eo intrusus diem suæ perditionis quamvis nolens, expectabat.

a Hoc Barthali cognomen ab aliis fere tribuitur patri hujus Baldmno IV, Arnulphi Junonis filio, et sic diplomata Roberti Regis Francorum anno 1134 militum signum Baldmum Comitis Flandrie, honeste-barbari est ipso eodem anno multo successit filius Baldmno V, pius et liberalis cognomine, et decessit 1167. b Baldmno VI Montensis dictus, qui per uxorem Hannoniæ obtinuit, mortuus anno 1170, in monasterio Hasnoniensi sepultus, ubi et Richeldis uxor, mortuus anno 1186. — c Gertrudis uxor Theoderici Ducis Lotharingie superstitis, seu Mortuæ, filia Gerardi Comitis Saxonum, Theoderici, Gerardi et Henrici — ex his sanguis patris anno 1115 mortuus in Lotharingia successit, defunctus anno 1129. Theodericus præfatus Henricus, ne postea Flandria — legenda Origines Usualis et Lotharingie ab Hieronymo Wiger edita, pag. 112 et seqq. Henricus fuit Episcopus Tadenæ, d Robertus Flandrie, dicitur Aquavicus, quia obtinebat signum Zelander cum ruina Rodieræ Flandrie parte, quam Quatuor-ambactorum appellavit, locum inde quoque lute aquas Alu. — e Anno 1172. f Baldmno Theoderici filius mortuus anno 1170. Imperatoris filius reliquit Baldmno III, qui ex Johanna Gerardi Wassenbergii filia genuit Baldmno IV, hic Puerum dictum. — g de hoc fuit supra § 3 actum. — h Sub Baldmno Pio, sive Insulensi, ubi studium probatum. — i Ninive olim Nicuovia, oppidum ad Teneram fluvium in ditione Alotana.

CAPUT XVI.

Deditio obsessorum in turri. Reconciliatio ecclesiæ S. Donatiani. Exequiæ B. Caroli. Ipsa intercepta.

Decimo quarto Kalendas Maii, feria secunda, iterum cives nostri ad gemma Regis devoluti, deprecabantur pro Roberti liberatione. Indignatus vero Rex despexit eos, qui toties ipsum vexarent. Et iratus jussit servos suos accelerato ire, et ferramentis turrim succidere. Statimque ferramentis demoliebantur turrim inferius. Quibus succidentibus obsessos timor mortalis invasit, ita ut sine modo stupore laborarent, cibus eis et potus fastidiret, omnes sensus hebetarent et languerent. Proinde macerati esurie et siti, cum sufficiens haberent, quo vitam continuarent, evocabant illos, quos foras viderant vagantes in curie castri, qui casum et ruinam turris succisæ jam in parte expectabant, quia vehementi sitis ariditate aresecerant, simulque esurie et fame languerent, et mira Dei dispensatione factum est, ut ipsi traditoribus vinum suum acidum et sine sapore jam haustum et potatum fœteret, frumenta et panes putrida saperent, et aqua insipida eis nihil prodesset, ita ut gustu et odore putrido fastiditi, fame et siti pene defecissent. Hac igitur egestate coacti, quærebant exeuili a turri licentiam, et abeundi in quemcumque alium locum, quo Principes decernerent ipsos ituros. Successores igitur turris jam gradus avulserant, et parumper restabat quod in brevi succisum, casum et ruinam gravissimam faceret.

116 Decimo tertio Kalendas Maii, feria tertia, cum intellexissent turris majores partes succisus et periculum ruine imminere. Namque ad singulas malleorum percussiones in summitate turris concurrebant repercussiones et mutationes, et turrim jam quasi trepidantem et contremantem, timore infinito timentes interit consilium, ut ante sese Regis potestati redderent, quam oppressi in ruina et casu turris suffocarentur. Evocabat ergo Robertus Puer se et complices suos Regi reddendos, illa tamen conditione, ut ipse Robertus absque carcere teneretur; quamquam et ceteri traderentur in carcerem. Habito ergo Principum super hoc consilio, Rex secundum expostulationem obsessorum concessit exeuili libertatem, eo quod utilissimum erat illos sponte se reddere, et sine periculo mortis obsidentium et turrim succidentium. Exierunt ergo singulus et singulus usque ad xxvii versus domum Præpositi per fenestram in gradibus turris obliquatam. Ceterum qui corpulentiores erant per fines elapsi sunt a majore fenestra ejusdem turris. Robertus Puer commendatus est militibus Regis custodiendus in camera Comitum superiore; et ceteri omnes in carcerem detrusi sunt. Voluit tandem pro civibus nostris Rex quasi magnum quiddam facere, et commendavit eis Robertum Puerum custodiendum in compede et nervis, ea conditione, ut ducto Principum postmodum tractandum Regi et Comiti redderent. Cives vero pro grandi dono sub prædicta conditione susceperunt in custodi in juvenem adline ephoram.

117 Ille vero notandum, quomodo Deus traditores illos in paucitate redegerit et genere et loca. Ante hoc fecimus quidam fortiores et meliores ejusdem sanguinis prædecessores duxerunt: quos ex nomine relictum longum esset. Ad ultimum isti pessimi relictum sunt, per quos dispensatio Dei consummata est, traditio completa, patria desolata, rapina exercitata, manus omnium contra omnes armata. Cum igitur impune fecisse existimassent omnia, quæ traditores egerant, et nullus hominum auderet vindictam inferre, soli Deo relicta est vindicta: qui statim coarctavit

dic 10. Apr.

obsessi timen-
tes ruinam
turris con-
quiescere,et miseria
coarcti, exitum
petunt.
E20 Aprilis eo
impetratio,exerunt per
fenestram,
Ein carcerem
trahuntur;et hinc civibus
relictis;a fœdo omnes
puniti,

A etavit eos, et timore concussit, ut non auderent extra vicum nostri loci prodire, sed magis consiliati sunt, villam et suburbium nostrum sepire et circumfodere, sicut supra memoravimus. Statim die octavo post mortem Consulis, per obsidionem in castro clausi, deinde cum castrum fuisset invasum a nostris, in turrim fugati, magis coarctati sunt: deinde in carcerem trusi, in tantum arctati sunt, ut non possent simul omnes sedere, nisi tres aut quatuor ad minus stetissent. Tenebre, calor et fœtor et sudor inficiebat illos, et desperata vite horror et incerte mortis futura turpitudine. Maxime eis fuisset pietatis quidem donum indultum, si sic mori licuisset, quomodo fures aut latrones suspensio perierunt. Igitur cum in turri sese prepararet exiturus, unus juvenum per benestram altiore turris, gladio projecto, prosilire presumpserat, et sese raptim in cursu animaverat. Quem quidem reatus conscientie condemnaverat, fortis animi sui libertatem corpore exequi paratus erat. In ipso ergo raptu, alii eum retinuerunt, et simul cum ipsis in carcerem ire perperus est. Multi vero ex nostris civibus viso periculo juvenis et miseria captivorum, flebant, quia sine lacrymis Dominos suos captivos ire in carcerem videre non poterant.

B Exerunt tandem pallidi illi miseri, signa traditionis in facie portantes, hunc et in media deformiter signati. Tunc quippe in exitu ipsorum concurrentium in turrim infinitus erat numerus, et omnia quae ibidem repererant pro præda abstulerunt. Tumultuantibus vero et discurrentibus nostris in turri, Benkin coterellus fuit a turri in terram demisso, elapsus est, et latuit, quia poluit; donec per noctem transfugas, apud insulam in mari, quæ dicitur a Wlpen, Quon quidem unanimiter requirentes, etiam in claustris et in immundis locis latuisse illum crediderunt. Spe lucri et obtinendi thesaurum Comitis fœpe omnes, qui in obsidione tunc aderant, in turrim eum condere satagebant. Tunc Gervasius Castellanus milites suos armatos intus posuit, qui tumultuantes et ascendere volentes demerps prohiberent. Et obtinuit vinum traditorum optimum, etiam cochium vinum, quod Consulis erat, b Bacones, caseorum c prius viginti duas, legumina, forum triticum, ferramenta etiam optima, quibus panes exciperent, omniaque suppellectilia et vasa, quibus utebantur, optima. Tamen de thesauro Comitis nihil ibidem repperit est.

118 Duodecimo Kalendas Maii, feria quarta, Rex ibat ad Reddenburg, videre situm loci, et qualiter ille Lambertus se circumvallaverat, qui traditionis nota et crimine culpatus, obsessus erat. Quo die fulgore solis et levitate aeris Deus mundum circum nos renovavit: qui traditores et templi et ecclesie communiatores expulerat a sacro loco, concludens eos in carcerem. Huius ergo gratie hoc donis laetificati Fratres templi, omnimodis ablutionibus pavementa et parietes et altaria templi mundando, nihil reliquere quod non abderent: gradus qui successi fuerant reddiderunt, et ipsi renovata templo, novis utensilibus et reedificationibus locum suum exornaverunt.

119 Undecimo Kalendas Maii, feria quinta, consuetum est corvum cervinum, in quo corpus Comitis imponeretur, et serinium quoque fabricatum est, quo imponent et elanderent.

Decimo Kalendas Maii, feria sexta, præteritis jam septem hebdomadis primæ ejus sepulture, sepulchrum Comitis destructum est in solario, et corpus ipsius inde cum thymiamate et thure et pigmentis venerabiliter sublatum est. Nam Fratres illius ecclesie crediderant corpus Comitis jam fœtere, et neminem posse perpetui mortalem fœtorem, eo quod per septem hebdomadas a die sepulture in solario factæ,

in feria sexta primo, usque in feriam sextam quæ D fuit succedenter in x Kalendas Maii, sepulchro commendatum esset. Igitur præordinaverant ut in sublatione corporis a tumultu, incenso igne, juxta positionem Comitis thymiamata et thus posita in igne concremarent, et ita si quid fœtoris a tunulo spiraret, virtute odoris salutiferi reprimeretur. Cumque sublato lapide nihil fœtoris sensissent, corpus in corvum cervinum involutum in medio chori feretro inposuerunt. Rex ergo collecta civium et universorum multitudine in templo expectabat, donec Episcopus et cum ipso Abbates tres ab ecclesia S. Christophori cum omni Clero procedendo cum seriniis SS. Donatiani, Basilii, Maximi, obvium funeri et Regi in ponte castri occurrerent, et in eandem S. Christophori ecclesiam cum lacrymis et suspiriis referrent corpus beatum. Ibi Episcopus cum omni Sacerdotum choro celebravit commendationem et Missam omnium fidelium defunctorum, pro salute animæ boni Comitis. Eodem die captus est Benkin d coterellus, et in rota malo superinfixa ligatus, dispartitionem vitæ perperus, omnium spectaculum fuit. Apud Harenas quidem illo tormento miserabiliter mori promeruerat.

120 Nono Kalendas Maii, sabbato, edictum exiit a Rege et Principibus, ut apud Ipram et e Statham exprehrent se cives et prepararent ad obsidendum. Octavo Kalendas Maii, Dominica, consecrata est ecclesia S. Salvatoris in Brudgis. Ignis enim conflagratione exusta erat illa ecclesia, et altaria confRACTA. Septimo Kalendis Maii, feria secunda, quia ecclesie B. Donatiani altaria non fuerant confRACTA, Episcopus reconciliationem celebravit ecclesie summo mane. Deinde Rex et populus, præcedente Episcopo et Abbatibus et omni Clero loci ejus, processit ad ecclesiam S. Christophori, et relato corpore beati Consulis, Domini et Patris nostri Caroli ad ecclesiam B. Donatiani, in medio chori decenter clausurunt. Exequiis igitur sollemniter completis, Rex et Episcopus introduxerunt in statum præbationis f Rodgerum Præpositum in medio Fratrum ejusdem ecclesie. Eodem die Rex et Castellanus noster Gervasius cum magno exercitu versus Statum et Ipram simul cum civibus nostris transierunt. Eodem die festum erat Marci Evangeliste. Et notandum quod tria maxima dona contuli Deus ecclesie S. Donatiani illo die: quoniam reconciliari sibi Deus dignatus est ecclesiam illam: corpus boni Consulis in ea custodiri concessit: eademque ecclesie in Præpositum Rodgerum reconvomodavit.

121 Sexto Kalendas Maii, feria tertia, Rex et Comes cum gravi exercitu obsedit Ipram, et facta est tornatio, et milite utraque acriter occursum, quando ille adulterinus Comes Willelmus cum trecentis militibus ad mram portarum pugnaret contra Comitem novum. Igitur persumi illi Iprenses, sicut sororum pepigerant cum Rege in alia parte ville, introduxerunt Re em et ejus exercitum infinitum. Et introeuntes concitaverunt clamores et incendia domorum ex abrupto. Rapinam quoque exerecerunt, quando ille adulterinus Comes Willelmus obviam raptoribus occurreret, ignorans traditum fuis e castrum, simulque sepsum et suos. Quem igitur comprehendit Rex et Comes, et captivum apud Insulas tradiderunt custodiendum. Multi quidem post mortem Caroli Consulis ascenderunt ad illum, sicut Capellani et ministri et solitarii et servi de familia quotidiana Comitis, eo quod isdem adulterinus Comes Iprensis de linea Comitum progenitus fuisset. Furnenses quoque cum ipso militabant, ea de causa, ut si forte perstisset in Consulatu, inimicos suos disperderent ejus viribus et potentia. Sed quia Deus

pravorum

absque fœtore repperit,

Rece comitante transferitur in ecclesiam S. Christophori:

celebrantur exequia:

d Penkin supplicio afficitur. e

E 24 Apr. rlls ecclesia S. Salvatoris consecratur. 28 Aprilis reconciliatur ecclesia S. Donatiani:

refertur corpus: Rodgerus creatur Præpositus:

f

P

26 Aprilis Ipra, civibus predebutis, traditur Regi:

Gudelmus Iprensis capitur:

Furnenses subiguntur:

AUCTORE GALBERTO EX MSS clausi ante in castrum, ac turri,

hinc in antiquum castrum trusi,

interantibus eos civibus,

atque prædantibus,

a

b c Inventa an-nona, et suppellex.

10 Aprilis

ecclesia S. Donatiani purgatur et reparatur:

22 Aprilis

corpus S. Caroli

A pravorum mentes percudit, in contrarium illis accidit. Nam inimici eorum, audito eo quod Iprensis Willelmus captus fuisset, incursum fecerunt in possessiones et domos et familias hostiles, et igne et ferro demoliti sunt omnem substantiam eorum, quos oderant. Et ita non fuit miseris illis satis, quod capti sunt, quin etiam dispendia rerum suarum domi patenterent. Ergo et militiæ et domi persequabatur Deus traditores illos, qui cum suo Iprensi Consule in mortem Domini et advocati terræ conspiraverant. Omnia ergo, quæ ille Iprensis Willelmus possederat, Comes noster obtinuit, milites quoque captivavit, et plures a terra fugavit. Victoriæ itaque a nostris eo die actum est, et reversi sunt cum plausu et rapina maxima.

Wilen Ins.

Bacones.

Piscæ caseo-
rum.
Colerelli.

a *Flandriæ extrema ex adverso Selandæ: viz tenuis ranti interjecta distincta in Cumbundia. — h. Bacones, laridum ven raro portum: Gallice et Anglice bacon. Flandris bæcke-speck. — e Visa vasorum, certu eorum quantitas. Ita Theodericus Cumea inter alius donationes anno 1130 monasterio Queretelano Bogis factus, concebit quatuor piscas vasorum de elemosynis mensis suiæ. — d Colerelli duntur virores homines, quod in casus et fugivis degant unde et eula seu colla repetitur. Rigordus de gestis Philippi Augusti Comes Pictaviensis multitudinem colarellorum ad castellum Radulphi pro succursu miserat. — e Stalhau alius Staden, tertia Itineris hora ab Iprensi versus Rugas: capis pectorum ari enisum exhibet vasorum de elemosynis mensis suiæ. — f Hodgerus, sive Hugierus, Præpositus Brugensis subscripsit litteris Theoderici Abbatii anno 1130 et 1136, mortuam esse anno 1157, supra probavimus.*

B

CAPUT XVII.

Supplicium sumptum de plurimis reis. Vasa B. Caroli restituta. Novæ inquisitio in complices.

Kalendis Maii, Dominica, relatum est nobis in Insulis Borsiardum captum fuisse, et rotæ malo superinflixæ alligatum, vixisse diem illum, et subsequens noctem, et tunc turpi mortis suæ dispendio perisse. Qui equidem promeruerat infinite mori si toties mori potuisset, cum causa sui sceleris tot post ipsum sint puni, proscripti, præcipitati, suspensi et decollati, de cuius interitu omnes fideles gratias Deo obtulerunt, qui tantum homicidam ab ecclesiis sua exterminare dignatus est. Et bene dispensatum est in transacta temporum molestia, cum amonitate Maii mensis gratiam parvis et status terræ nostræ Deus restitueret, suspensio Borsiarum et captivatis suis complicitibus. Igitur divertens se Rex ibat versus Oldenardum, ubi Comes ex Montibus infestaverat terram nostram, ibatque per Gandavum. Sed et Comes noster præcesserat Regem, et incenderat manu violenta a suburbanum usque ad turrin lapideam. Et plures igitur qui suffragant in ecclesiis illius loci, simul concremati sunt usque ad trecentos, ut aiunt.

Borsiardus
captus neca-
tur.die 1 Maii Rex
Abnenardum
versus abat,

a

C

4 Maii redit
Borger, postea
Comes B. Marti,

trem Præpositi Bertulphi, et sub dissimulatione, qui D missi fuerant mentiebantur carceratis, quod Rex misericorditer acturus foret cum ipsis. Sub illa ergo misericordiæ spe, sine dilatione, e carcere egressi sunt. At non simul egredi captivos permisierant. Nam primo illum Wilfricum eduxerant, et per intrinsecas vias domus usque ad propugnacula turris suprema traductum, ligatis manibus retro dorsum, et sic mortis suæ principium deorsum prospicientem, spiculatores deiecerunt. At ille miser nihil indutus præter solam camisiam, et solas braccas, decidit in terram toto corpore fractus et destructus, parum vite reservans, qui statim lethaliter expiravit: spectaculum quidem factus et opprobrium sempiternum sui generis, imo totius terræ Flandrensis, a nemine defletus perit. Secundo loco eduxerunt Walterum militem, filium Lamberti ex Reddenburg usque ad præcipitium, et ligatis manibus illius ante et non retro, ipso momento voluerunt eum præcipitare. At ille rogabat milites Regis qui juxta stabant causa Dei, ut spatium sibi Deum orandi præberent: et miserati illum, dimiserunt eum orare. Cumque perorasset, projectus est juvenis elegantioris formæ, et in terram decidens suæ mortis periculum insumpsit, et statim expiravit. Subductus est quoque miles nomine Eric, et similiter præcipitatus decedit super ascensorium ligneum, et avulsit gradum ascensorii, qui quinque clavis fixus erat. Et mirabile erat, quod de tam alto præcipitatus adhuc sedens in terra, signo sanctæ Crucis se signavit. Quem cum mulieres vellent palpare, unus militum a domo Comitis præiecit inter illas lapidem grandem, et sic prohibuit accessus earum. Non utique totus intrinsecus poterat longius vivere, cui hoc ipsum quod vixerat post casum, non vita, sed miseria moriendi fuit. Ut igitur enumerandi omiserim ordinem, similiter omnes reliqui præcipitati sunt simul xxviii. Quorum quidam sperabant evadere, quia immunes traditionis extiterant. Sed quia fati eos trahebant, imo divina ultio eiecit, cum illis, qui traditionis rei fuerant, præcipitati sunt.

ARCTORE
GALDERTO
EX MSS
quo d. e. prodito
es e. upre-
mo propugna-
culo deiecit
tur.W. friens Cnap
frater Præpo-
siti.Walterus
miles.E
Eric miles.

et alius 23.

124 Prædie Nonas Maii, feria sexta, in festo S. Joannis, quando in dolum missus est, Rex reparare incipiens, a Brudgis discessit, duxitque secum Robertum Puerum captivum. In exitu ergo juvenis illius, Burgenses nostri prosequabantur illum oculorum lacrymis et planctu gravi, quia multum dilexerant illum. Non enim propter infaniam viri nostri loci auri sunt ipsum sequi. Qui respiciens deum et miserationem civium, ait: En amici mei, quia vite mere subvenire non poteritis, tandem rogare Deum, F ut animæ meæ dignetur misereri. Haud longe abierat a castro, quo pedes militis equulari Rex jussu erat de subus ventrem equi, in quo ascenderat captivus. Postquam ducatum Comes Regi præbuerat, rediit ad nos in castrum.

6 Maii Rex
secum duxit
Robertum
Puerum

125 Nonas Maii, sabbato. Postea Decanus Helias, reddidit novo Comiti Kaunan argentam et euppum auream Karoli Consulis cum operento auro, quas Præpositus Bertulfus, cum in fugam se daret, Decano commendavit. Robertus Puer Comiti insinuaerat thesaurum istum, antequam a Brudgis discessisset: quia, ut aiunt, per flagella Rex extorsit ab eo, ut insinualet si quid de thesauro Comitis repositum novisset. Super hoc multi admirati sunt simplicitatem Decani Helie, qui cum ejusdem quasi sanctitatis rigore bacteris degisset, per suspensionem rapinæ hujus minus declinavit (cum ea auctoritate Dei interdictum sit: immanum ne tetigeris...) quia spæ sanctitatis ac simplicitatis tenorem simulaverat. Namque thesaurum illum invitus Comiti reddidit, per hoc satis ostendens, quantum rapinam illum amaverat. Dicebat quoque Præpositum Bertulfum

7 Maii emia
aurea e
argentea
S. Karoli, a
Præposito
commendata
Brudgio.Comiti red-
duntur

Vasa

A vasa illa ecclesiæ S. Donatiani pro salute animarum sue contulisse, per hoc excusare credens innocentiam suam. In hoc quoque omnes aperte cognovimus, quod Præpositus ille in suum usum vasa Consulis in partitione thesauri susceperat, et non valeus secum deferre, cum fugeret, reliquit illam inerrimam rapinam Decano suo.

126 Liebit subsequenter subfugere de penitentia Borsardi et eorum, qui cum ipso Comitem traderant Isaac et aliis. Asserunt quod Borsardus ille recognosceret peccatum suum, et pro eo doleret et pœneret, ita ut obsceraret omnes inspectores patibuli sui, quatenus manus ei trancarent, quibus Dominum suum Carolum occiderat. Et exoravit omnes, ut saltem deprecarentur et expostularent Deum pro salute animæ suæ, cum nullam in vita ista salutem promerisset. Et Deum omnipotentem, quantum vixit et potuit, sibi propitium fore interpellavit. Ceterum hi qui precipitasti sunt, cum in propugnaculis prout desperaverint, signo sanctæ Crucis se signabant, et nomen Christi Jesu invocando, in ipso adhuc casu ruentes, vociferabantur. Sed quia statim post facinus peractum excommunicati sunt traditores illi, propter rigorem justitiæ non sunt ante perditionem nec post ab Episcopo absoluti, et ideo in b triviis et locis campestribus extra conuterium sepulti jacent.

127 Isaac ergo cum inter monachos monachali habitum lateret et prævideret irruentem in se turbam, ut Abbat. Domine mi, si annuus mihi esset pugnandi, non sine multorum strage capi me permitterem: sed quia me remu futeur traditionis, omnia mala et ipsam mortem temporalem amplector, ut in hoc presenti in me puniatur, quod in Dominum meum graviter peccavi. Accessit ergo filius advocati Terbantur et comprehendens Isaac et in vincula præjicit, donec adulterinus ille Iprensium Comes adveniret et de eo iudicaret. Isaac quoque expectabat eundem Willelmum, credens per illum evadere se posse, eo quod traditionis consensus fuisset. At postquam venerat Comes ille, dissimulans conscientiam suam rem fuisse, præcepit Isaac suspendi, quia Carolum Comitem traderat, Isaque vero in via, qua apud Ariam castrum traheretur ad suspendium, profitebatur aperte, quia traderat Dominum suum. Et rogabat tumultum populi, ut obruerent ipsum luto et lapidibus et fistulis, nihil satis pœne credens sibi potu esse inferri in hac vita, qui tantum

C facinus perpetrasset. Veneratur ergo iacturas, iactus, lapides, et omnes punitiones suas, et eis gratias egit, quia dignabatur tam gravem peccatorem perdere. Tandem cum pervenisset ad locum suspendii, sublebat stipitem arboris, et laqueos simulque arborum osculabatur, et ipse suo innexum collo, dicens: In nomine Domini mee mortis supplicium amplector et propter vos omnes, ut mecum exoretis Deum, quatenus in hac morti acerbatate punitionis fiat in me quicquid nocet ego in Dominum meum deliqui: sique laquei subductus, mori turpiter promeruit d.

128 Bertulfus Præpositus a Deo multa acceperat sue mortis signa. Nam cum Brudgis custos ecclesie in ea nocte langueret, introivit Præpositus, ut visitaret illum, studiumque confractæ sunt trabes, qui lectum subreperant super caput ipsius, ita ut vix evadere a camera se credidisset. Alio quoque tempore tralis magna domus sue in Brudg descendit, non ab homine aut ventum a recte super cathedram et sedilia juxta posita, ubi Præpositus potenter et imperioso sedere conueverat, ipse vero eodem tempore Furnis erat, et finalis confracta sunt omnia, quæcumque in ipsa camera comprehensa forent. Alio quoque tempore cum Præpositus transiret per Ipraum

juxta patibulum in foro positum, in quo postmodum suspensus est, ait militibus suis. Deus omnipotens, quid est quod hac nocte somniaverim. Vidi ego per somnium quod in hoc eodem patibulo fixus starem: derisitque hujusmodi visionem, et pro nihilo eam reputavit. De ipsius vero pœna et non de penitentia quidquam audimus. Robertus Puer usque in Casletum ductus, jussu Regis decollatus est: sed confessus peccata sua, percussori suo condonavit, quod eum morti daturus erat.

a Quam inepite hoc referuntur a Mæro, imo ab eo et Annalibus vernaculis adique transferantur ad multum Comitus B. Caroli, forte supra § 3 delictum est. C. Terantur et suis Annalibus noster, mandato Regis avectos extra urbem in campos, B. Rayonis et S. Andree funditus aditus, et suspensus sedum victoribus diu spectaculum præbuisse — c. Hæc referenda sunt ad ann. 80, ubi paucis agitur de ejus supplicio in d. 23 Mortis — d. Hæc quoque ad cap. 13 spectant, ubi de Præposito supplicio actum.

CAPUT XVIII.

Inquisitio in complices et adjutores traditorum, et raptores pecuniæ B. Caroli. Varii conscii traditionis mortui.

Duodecimo Kalendas Junii, sabbato in vigilia Pentecostes, Eustachius noviter in Furnis a novo Consule Flandriæ Castellanus constitutus, Odgerum olim Camerarium Bertolfi Præpositi secum captivum Brudgas in presentia omnium de curia Comitis adduxit, ut ille captivus insinaret Comiti, qui de Canonici vel Laici obtinissent a Præposito Bertolpho thesaurum et prædam Caroli Consulis, sive a nepotibus ejusdem Præpositi. Inculpavit ergo Decanum Heliam pro trecentis marcis, Litteram Canonium pro ducentis marcis; Robertum custodem ecclesiæ pro centis et pullis et argento, Radulphum magistrum pro sex scyphis argenteis, Robertum filium Lidgardis pro centum marcis argenti. Hujusmodi mentem conflixerat sibi ille Odgerus, ut sic gratiam mereretur evasionis suæ obtinere. Simile veri tamen videbatur multis (eo quod ille Decanus Helias jam antea per accusationem Roberti pueri reddidisset omnium argentum pense viginti unius marce et cippum aureum cum aureo ejus operculo pense auri septem marcarum ipsi Comiti tantum argenti adhuc retinere tam Decanum illum quam quosdam ejus Canonicos, sunt postmodum patuit. Nam custos ecclesiæ Robertus, introiens et libere exiens ad traditores illos in omni tempore obsidionis, accepit ab ipsis maximam pecuniam ea conditione ut si traditores illi evasissent, ille Presbyter et custos eis redderet, que in eundem diem acceperat. Postquam ergo damnati sunt miseri illi, voluit custos ille astute dissimulare pecuniam. Finxit igitur se Iherosolimam iturum, et operavit tres a palefrosos fortes et dimidum et abiit a castro nostro summa mane, et sic asportavit prædam Caroli Comitis offerendam Christo in Iherusalem. Pro hujus ergo facto, omnium suspicio reversa est in Canonicos illos. Eodem die reddidit Littera tres marcas argenti ipsi Comiti, quas detinuerat ex argento Præpositi.

130 Undecimo Kalendas Junii, Dominica sancta Pentecostes, Comes et Castellanus Gervasius et Walterus ex Florentes et milites Flandriæ qui aderant, juraverunt pacem sese pro posse suo conservaturos per totam terram Flandriarum.

131 Post festum S. Mariæ in Nativitate, quod est sexto Idus Septembris, Sabbato scilicet, Comes noster fecit secum adduci apud Bruggas Willelmum illum Iprensium, quem in invasione Ipræ captivaverat, et elusit eum in suam camera castris Bruggensis cum fratre suo b Theobaldo Sord: qui cum per sex dies commorati sunt conceptivati, Theobaldus commendatus est Everardo militi embam ex Goudt ad custodiendum, Moque prohibitum est Willelmo illi

Iprensi

D etiam somniarai se suspensum in patibulo.

Robertus Puer capite plexus Caslet.

21 Maii E

accusati varia de pecunia Comitis per traditores accepta.

18

a

22 Junii Comes et alii jurant mutuum fidelitatem:

mensis Septembris

Godefridus Iprensus cum fratre captivum Bruggas adducitur.

AUCTORE CALBERTO DE MSS

primit dorsordum traditionis:

petit preces aliorum:

B

b

Isaac se remu futeur:

c
vinctus ductur Ariam:

petit affligi contumelia:

ile præparat se ad mortem,

suspensum, d

Præpositus B. Radulphus morte peremptus fuerat,

A Iprensi, ne per fenestras foras prospiceret, sed intra domum tantummodo spatiaueretur. Appositi sunt etiam vigiles et custodes cum illo, qui cautissime observabant illum.

16 Septemb.

facio juramentum, inquitur in complices et fautores traditum S. Caroli:

inducantur plurimi:

132 Decimo sexto Kalendas Octobris, feria sexta, in nocte S. Lamberti, ex unaquaque vicinia circa nos et ex civibus Bruggensibus meliores et magis fideles, simulque Castellani Gervasium jurare præcepit Comes pro honore terræ, ut veras assertionem profiterentur, quis Carolum Comitem occiderit, vel quis eos interfecerit, qui cum ipso præfato Consule occisi sunt: quis rapinam Comitis et secum occisorum vel hominum et familiae Comitis rapuerit: quis in auxilium eorum traditorum post mortem Domini totius patrie se associaverit: vel quis cum impiissimis illis ante obsidionem vel post permanserit: vel quis illis traditores et eorum complices sine licentia Principum, qui Castrum et ipsos infra obsederant, eduxerit, et ideo ab eis pecuniam et thesaurum Comitis Caroli acceperit clanculo: quis illos postea detinuerit, et auxilium præstiterit, quo: Rex et Comes communi consilio terræ Baronum reos condemnauerant, et proscriptioni decreverant. Igitur post conjunctionem condescenderunt simul in domo Comitis, B et accusaverunt apud nos centum viginquinque. Et in Reddenburgum Lamberto, quem traditionis reum notaverant, triginta septem.

Comes repetens condonatum teloneum,

At inivisus Brugensibus:

agitur contra eos, qui aliquos obsessos liberarant.

133 Decimo quinto Kalendas Octobris Sabbato, in die S. Lamberti, Comes iturus versus Ipram, requisivit a Burdighensibus nostris teloneum. At illis ingratus erat Comes, ideo quod de redditibus telonei milites sui feodati fuerant a tempore omnium prædecessorum suorum Comitum. Vexabant enim Consulem milites sui, eo quod Burdighensibus condonasset teloneum, quo ipsi hactenus feodi existerant. Et illud non posse confirmabant Comitem juste sine suorum militum assensu condonare, nec juste ipsos cives, ut eis condonaret, Consulem expostulasse. Unde invidia concitata est inter cives et inter Comitem militesque suos. Secundum legem ergo obsidionis, quam Principes decreverant, Comes et sui post accusationem agere studuerunt. Namque lex et decretum tale statutum fuit. Quicumque eduxerit contra assensum Principum obsidionis quemquam de obsessis, quali poena erat multandum eductus, tali tormento damnabitur eductor. Itaque cum multi fuissent de obsessis clanculo et pro pretio ducti, jam parentes illorum, qui in obsidione occisi fuerant, flectebant se ad genua Comitis, obsecrantes, ut sibi ad occidendum vel puniendum daret illos, qui clanculo et furtim et traditiose obsessos eduxerant, aut illos seductores a terra eiecisset. Sicque constrictus ratione Consul, accusatos ante se præcepit stare, volens ipsos secundum legem obsidionis tractare. At illi responderunt sese non fuisse legitime accusatos, sed causa invidia et odii, et non causa veritatis: summo opere tamen rogabant Consulem, ut secundum iudicium Scabinorum terræ ipsos tractaret, tam de nota traditionis, quam de cuiusque suspicionis respectu. Plures quidem reconciliati sunt Comiti de accusatis, quos adhuc personebantur nepotes et filii et cognatorum, qui in obsidione occisi fuerant, vel quia traditores subdlexerant, qui Dominum terræ Carolum, simulque patrem ipsorum traderant: sicut fuerant filii Castellani ex Brudburg, qui in presentia etiam novi Comitis appellare festinabant Everardum ex Gend, qui obsessos scilicet illos eduxerat causa pecuniarum, qui patrum et fratres occiderant suos simul cum Comite patrie. Ambo illo, major pars accusatorum se subtraxit, quos conscientia mordelat propria. Accepit ergo Comes consilium, et convocatis Baronibus suis decrevit, quatenus illos proscriberet accusatos, qui hominum Carolo Comiti fecerant, et

insimul auxilium præbuerant traditoribus obsessi cum ipsis: sed et alios ad satisfactionem susciperet, et alios misericorditer sine iudicio reciperet in gratia sua.

D
ALTORE
GALDENTO
EX MSS.

134 Factum est ergo Dei districto et horribili examine, quod Walterus ex Frerendeslo, unus Parium terræ, in quadam militia expeditione, ex proprio cursu suo ab equo præcipitatus, totus contractus langueret, et postmodum in paucis diem obierit. Verum quippe fuit illum conscium fuisse traditionis Domini sui et patris universæ terræ Flandrensibus. Qui etiam ut certissima securitate eum traditoribus consisteret, adoptivum quemdam filium sutoris, quem uxor ejus sibi mentita est filium fuisse, copulavit conjugio nepti Præpositi Bertulfi. Crederent enim verum fuisse sibi filium patrem, quem olim fraudulenter mater, quasi uxor Walteri præfati, peperisse dissimulabat. At infans, quem pepererat, statim in ipso partu obiit. Suppositus ergo filium sutoris, qui circa idem tempus genitus fuerat, et emortuum, quem pepererat, clanculo uxori sutoris submisit, dans ei pecuniam, ut fateretur se peperisse illum emortuum, et viro suo, quod factum erat, celaret. Cumque crevisset ille furatus et adoptivus filius, et omnes crederent vere filium fuisse illius Walteri, venit Præpositus et dedit neptem suam, filiam filii fratris sui illi furtivo filio uxorem, ut firmiter ad omnem fortunam simul per illud conjugium consisterent, audaciores, fortiores, ac potentiores furerent. Igitur post mortem ipsius Walteri, profitebatur publicæ uxore ejus puerum illum non esse verum filium suum, sed adoptivum, quem isdem Walterus apud Burgensem quemdam posuerat in vadinonum pro trecentis libris. Sicque arte Dei delusa est ars Præpositi, qui cum vellet superbe et gloriose per illud conjugium cognationem suam extollere; filio sutoris, Dei arte deceptus, eam copulavit. Nemo vero ausus fuit manum mittere contra Walterum, quamvis traditionis conscium fuisset. Erat enim Par terræ illius, alter a Comite. At Deus, cui vindicta relinquebatur, morte languida a fidelium aspectu exterminavit illum.

Gualterus ex Frerendeslo lapsus ex equo oblit,

creditus affuit Præpositi obitum, sed suppositum, datum maritum nepti illius,

traditionis conscius.

135 Octavo Idus Octobris, sabbato ante festum S. Richardi, jussu Comitis abductus est a Willelmus ille Iprensis ad Inulas, et commendatus Castellano illius castri. Timuit cives nostros, et etiam a terra prascriptos, ne aliquo dolo eiecerent in Brugis a captivitate Willelmum, et vi irruerent in castrum. Notandum, quod occiso Comite Carolo, Borsiardus et sui sceleris participes, more Paganorum et incantatorum, nocte qua primo sepultus erat Comes Carolus, acceperunt scyphum plenum cerevisiæ et panem, considerentes circa sepulchrum, posuerunt potum illum et panem in mensa sepulchri, edentes et bibentes super B. Comitis corpus ea fide, ut nullo modo illum quis vindicaret.

8 Octobr.

c
Guthelmus Iprensis Inulas ad ducitur:

136 Nonno Kalendas Novembris, feria secunda, ante festum S. Amandi, Baldewinus ex Alst obiit, qui unus etiam Par Parium Flandriæ, Domini sui Caroli traditionis notatus malo, non longe post hac vita potius exspiravit. Leviori occasione mortis, dum scilicet cornu flaret, et jam vento arteria intrinsecus turgente, totius capitis sui vires ad illandum laborarent, ex abrupto medulla cerebri a naturali loco commissa, erupta est per vulnus antiquitus loco in fronte. Quod cum ventorum et proprii spiritus tumor disruperat, ebullierant medullæ, quæ in cerebrum jacerant, ita ut meatus narium, oculorum et simul guttoris sufflarent: et sic mortuus esse Dei plagas mortales sustinuit. Tandem cum suprema vita spiraret, monachalem habitum accepit, et sic more christiani militis a seculo migravit. Igitur isti duo præsertim Principes terræ, cum a vicino et interposito intervallo obsissent, omnibus terræ incolis in ore et

24 Octobr.
Baldewinus ex Alst obiit traditionis malo notatus.

ACCTORE
GALBERTO
EX MSS.

A memoria fuerant, ita ut de subita morte eorum tractarent, quos post mortem Domini Caroli, Deus tam veloci sententia a vita privaverat, et tam levis causæ moriendi ipsis occasione ordinemque disposuerat. Contra morem Christianorum quidem in obsidione egerant cum Præposito et aliis, quos a captivitate eduxerant. Num accepta pecunia a Præposito et suis, postquam subductos contra Regis et Principum decreta per devia diverterant, nudos et solos in locis campestribus dimiserunt, quosque ipsi vagantes et pererrantes campos et villas, capti sunt, et miserunt mortis exterminio dispersi.

17 Decemb.

moritur Desiderius frater
Imaci, con-
secutus irraditionis.

137 Decimo sexto Kalendas Januarii, sabbato, tertia hebdomada finita Adventus Domini, eodem anno in quatuor temporibus, Desiderius frater Isaac illius prædicti traditoris mortuus est, qui traditionis conscius, non promeruit ulterius vite felicitate perfrui. A tempore ergo obsidionis usquam ausus est prodire ad Curiam Comitis, nisi lateenter. Nam plures fuerant in Comitatu nostro, qui illum appellarent ad bellum, et eorum traditionis convicissent, si aperte ad Curiam exisset. Insuper interdictum est a Comite novaeidem Desiderio, quumquam lateenter ad Curiam ascenderet, ne sibi propinquaret: Nam in Curia unus ex propinquantibus ipse constituerat.

B

Palefredi.

Theobaldus.

a Palefredus, et Palefredus pro regis accipi indicamus ad vitam Corde Abbatis Villensis, 23 Januarii anno 16. De voca origine disceptant Vossius et alii. In Nullo regnum Theobaldi hujus mentio, forsitan eodem fuisse utrumque fuit. Tantum enim eo tempore solis tuncque. Ann Theobaldus de Villa et Theobaldus de Verghem signaverunt litteras Theobaldi Comitis pro ministerio Archiepiscopi anno 1135, apud Chervinam lib. 2. Probationum familia Bithoniensis pag. 24. e Meisius cum jam tam fuisse in Angliam et cum regis Regis intercepisse Salsus scripsit. Quod signatum hinc optime effecti dixerim. Si confecerit cum anno 132, ubi 27 Martii nudi sequenti adducti e curia dicitur.

CAPIT. XIX.

Occasio defectionis Flandrorum a Guilielmo Normanno Comite.

Idis Augusti retro, itaque in festo sancti Petri in Augusto, latitans mundanis in Insulis, cum Comes voluisset quendam de servis suis ibidem in foro capere, et jussisset eum, cives Insulenses ad arma ruerunt, Comitem et suos extra urbem fugaverunt, alios de curia verberantes, et Northmannos in pulvis præcipitantes, plures alios et alios aliecerunt locum illius. Statimque Comes obsedit In ularum omnia loca, et coegit cives sine reddere marchas argenti mille et quadringentas, si solum illo modo repæficerentur. Unde conceitata est invidia maxima inter cives illos et Comitem, ita ut demerps sibi suspecti utrinque starent.

C

3 Februarii
anno 1128
Audouardus
Thani contra
Comitem
insurgunt.

obsidentur.

molentiam
solentur.

a
10 Februarii
Gendens
insurgunt
contra Gos-
tellanum.

139 Tercio Nonis Februarii feria sexta post festum Purificationis Matris Domini, insurrexerunt Burgenses in S. Audomaro contra Comitem, eo quod iniuste volebat Comes perferre illi. Castellum loci illius, qui violenter res et substantiam civium illorum diripuerat, et adhuc rapere satagebat: obsedit quoque S. Audomarum cum gravi exercitu. At cives subintroduxerant Arnoldum nepotem Caroli Consulis, et hominum ei fecerant et securitates ut, si facto periret Comes novus in iniusta obsidione, ad alium Arnoldum se converterent. Eadem tempestate nix et glacies et frigus et orientis ventus simul inheruerunt super faciem terræ, et ideo timebant insultum Comitis, reddideruntque pro repæficatione sexcentas marchas argenti. Unde maxima invidia exortata est inter cives illos et Comitem, et demerps facti sunt sibi suspecti.

140 a Decimo quarto Kalendas Martii, feria quinta ante Septuagesimam, insurrexerunt Gendenses contra Castellum suum, eo quod iniuste et perverse semper egisset contra eos, qui transtulit se ad Consulem, quem ad repæficiendum se et cives adduxit. Igitur Comes videns opprimere cives, et

eisdem violenter anteponeere Castellum præfatum, ibidem per aliquot dies expectabat. Tunc cives, sicut pepigerant cum Daniele Principe et Iwanno fratre Baldwini, posuerunt Comitem ad rationem: et convocatis universis in Gandavo, Iwan prolocutor civium statutus est, et sic orsus est: Domine Comes si cives nostros et vestros Burgenses, et nos amicos ipsorum iure volueratis tractasse, non aliquis exactiones pravas et infestationes debueratis nobis intulisse, imo ab hostibus defendisse et honeste tractasse. Nunc ergo contra jus et sacramenta, que pro vobis iuravimus de condonato teloneo, de confirmanda pace, et de ceteris iustitiis, que homines huius terræ obtinuerant a prædecessoribus bonis terræ Consulibus, et maxime tempore Bonifacii Caroli, et a vobis, vos in propria persona fregistis, et fidem vestram et nostram, qui in ipsum vobiscum iuravimus, violastis. Manifestum est quantum violentiam et rapinam in Insulis fecistis, et quantum cives in S. Audomaro persecuti sitis iniuste et perverse. Nunc quoque in Gandavo cives, si poteritis, male tractatis. Sed cum sitis Dominus noster et totius terræ Flandriæ, decet vos nobiscum rationaliter agere, non violenter, non perverse. Ponatur Curia vestra, si placet, in Ipra, qui locus est in medio terræ vestræ, et convenient Principes utrinque nostrique compares, ac universi sapientiores in Clero et populo in pace et sine armis, tranquillo animo et bene considerato, sine dolo et malo ingenio, et dijudicent. Si poteritis Comitatum salvo honore terræ deinceps obtinere, volo ut obtineatis. Sin vero tales estis, scilicet exlex, sine fide, dolens, perjurus, discedite a Comitatu, et cum nobis relinquitur idoneo et legitimo alicui viro commendandum. Nos enim multatores sumus inter Regem Franciæ et vos, ut sine honore terræ et nostro consilio nihil in Comitatu dignum ageritis. Ecce tam non fidei iussores vestros apud præfatum Regem, quam Burgenses totius pene Flandriæ perverse tractatis contra fidem et iusjurandum, tam ipsius Regis quam nostri, et subsequenter nostrorum omnium Principum terræ.

141 Igitur Comes proliens exstiterat Iwanum, si ausus esset præ tamulta civium illorum, et ait: Volo ergo rejecto homine, quod mihi fecisti, parem me tibi facere, et sine dilatione bello comprobare in te, quia bene et rationaliter adhuc per omnia in Comitatu egerim. At Iwan renuit. Et determinavit diem, feria quinta in eunte jejuniarum, octavo Idus Martii, quando pacifice in Ipra convenirent. Igitur Comes descendit Bruggas, et convocatis vicinis illius militibus præcepit, ut ad diem positum secum, et ad ipsum armata manu festinarent: convocatisque civibus in Brudgis, conquestus est eis quam iniuste ipsam a terra expelleret Iwan et sui, si possent, exoravitque eos ut secum fideliter starent. At illi annuerunt. Igitur ad diem ascendit Comes manu armata, et implevit Ipram militibus et coterellis, præparatis et ad pugnandum accinctis. Ascendit quoque Iwan et Daniel juxta Ipram, scilicet in Roslarn, et præcavit interimitus ad Comitem dicens: Domine Comes, quia dies in sacro jejuniarum tempore positus est, cum pace et sine dolo et armis, sed rationaliter venisse debueratis, et non fecistis, imo contra homines nostros pugnaturus præsto estis: mandant vobis Iwan et Daniel et Gendenses, quia dolose ipsos interficere venistis, humanita, que inviolabiliter hactenus vobis servaverunt, exstinguere per nos non licuit. Et exstinguaverunt ex parte hominum a suorum interuenti illi, et abierunt.

142 Ante hoc tempus Iwan et Daniel transmiserunt per castra Flandriæ mandantes salutem: Osiades, et fidei iussores dabimus adinvicem, si vos vultis cum

D
et Comitem.

proloquente
Iwano.

excusant hanc
iura personam.

et violentia
illata.

E
præcedunt
eventum
Ipra pacis
cum.

allayimantur
illi deponitur
nec a Comite
tuli.

Comes provocat
Iwan ad
duellum.

F

armata manu
venit Ipra.

b

obscuretur a
Gendensibus

in Societatem contra Comitum atractionem aliarum civitates.

A cum honore vivere in terra, ut si violenter velit Comes irruere super vos vel nos, undique ad mutuam nostram defensionem concurramus. Annueruntque eis id liberrime se facturos, si cum honore terræ et suo, Comite isto tam perverso carere possent, qui nulli rei intenderet, nisi quo astu cives suos persequi potuisset. Et adjunxerunt. Ecce patet quomodo mercatores et universæ terræ Flandriæ negotiatores obsessi sunt causa Comitum istius, quem vos in Comitatum dignissimi patris Caroli subrogastis : et jam per annum istum consumpsimus substantias nostras, et insuper quidquid in tempore alio sumus lucrati, aut iste Comes abstulit, aut nos infra terram istam clausi et obsessi ab inimicis ejus consumpsimus. Videte ergo qua ratione isto careamus raptore et persecutore nostro, salvo tamen honore terræ et vestro. Interim Comes in Ipra insidiabatur Danieli et Iwanno congregans sibi universos terræ milites.

11 Martii Theodericus Alsatius venit Gandavum :

plures Principes ad Comitatum Flandriæ adsunt :

B 143 Quinto Idus Martii, Dominica prima Quadragesimæ, fama vera nos percellerat, quod juvenis Theodericus, nepos Caroli Consulis, ex Elsatum venisset in Gandavum, ibique expectaret, donec propulso isto Comite cum suis Normannis, ipse in Consulem suscipere. Et valde mirandum est, quod Flandria tot dominos susceperet, et eodem tempore puerum de Montibus, et Arnoldum quem in S. Audomaro subintroduxerant, et istum qui jam expectat Gandavi, et istum nostrum abisivum Comitem se receptorum parata foret. Nam istum Normannum Consulem nostrum, Theodericum Castellani et ipsius cognati et amici, Arnoldum vero illi in S. Audomaro, Comitem de Montibus illi de Atrebat et in confinibus, Theodericum istum Iwan et Daniel et Gendenses in Comitem assumere festinabant.

16 Martii Bruggenses incipiunt se opponere :

144 Decimo septimo Kalendas Aprilis, feria sexta, cives Burgensium corruerunt in castrum, inquirentes, si Franoldus junior domum Comitum inpleisset frumento et vino et ceteris victualibus ad opus Comitum Willelmi observandam. Eodem die audito, eo quod Comes veniret in suburbium Brudgis, obviam ei, si forte venisset, clauserunt portas, nolentes illum deinceps tenere pro Comite.

17 Martii equantur arma parare :

145 Sablato in quatuor temporibus, jam transacta plena prima jejuniarum hebdomada, in xvi Kalendas Aprilis, Gertrudis Virginis, Castellanus Gervasius imperavit sese preparare omnes, qui in Vicecomitatum ejus habitarent, ut in Toreholt expediti ad bellum considerent feria quarta post Sablatum præscriptum, ibidem expectantes, donec Comes noster Willelmus ipsos deduceret contra Danielem et Iwan pugnuros.

21 Martii infertur Andanoropolitani utrum alicuius Comite

C 146 Duodecimo Kalendas Aprilis, in Benedicti Abbatibus, Castellanus noster Gervasius a Toraholth in Bruggas rediit cum suis, retulitque quod Arnoldus, nepos Caroli Comitum jam secunda vice subinductus erat in S. Audomaro fraudulenter a quibusdam civibus. Quo rescito, Comes Flandriæ Willelmus cum potentia valida ab Ipra accurrit in S. Audomaro, ac in ecclesiis S. Bertini obsessum fugavit, volens incendere ecclesias : cogitque, ut Arnoldus ille abigeret prorsus Flandriam, sanisque illi qui cum ipso obsessi fuerant.

conspiciunt cum vicinis :

147 Et hoc eodem die reversus est Comes in Ipram preparans se, ut sequente die invaderet Iwannum et Danielem cum expeditione imperata in Toreholt. Eodem die, scilicet feria quarta, cives nostri, et vicini Flandrienses vocati conjuraverunt, ut simul deinceps starent pro tuendo honore loci et patriæ.

23 Martii sollicitantur in societatem a Gandensibus :

148 Decimo Kalendas Aprilis feria sexta, transmissis litteris, illi ex Gend simul Iwan et Daniel dicebant nostris Burgensibus, ut usque in diem lunæ proximum præviderent sibi, utrum deliberarent

prorsus permanere cum Gendensibus, et prorsus exfestucare Comitem : an prorsus persisterent cum Consule Willelmo, et contradicerent Gendensibus et ipsorum dominis ac amicis. Ultra præscriptum diem igitur volebant in ambiguo suspendi cum Brudgensibus.

149 Nono Kalendas Aprilis Sabbato, Dixit Rebecca. Audierant Brudgenses quod Comes ex d'Alstra satageret descendere Bruggas, contradixerunt ei locum et castrum suum. Remandaverunt Comiti per Castellani Gervasium, ut alias se diverteret, donec inimicos suos extirpasset a Flandria, et tunc primum redderent ei locum et castrum in Brudgis. Requirebant quoque ab eodem Gervasio Castellano, ut profiteretur ipsis, utrum deliberasset, an prorsus remanere in fide et securitate eadem cum ipsis, an prorsus ab ipsis cum suo Consule recedere. Eodem die circa vesperam viderunt transitum Comitum apud nos versus Maldenghem, statim ad arma prosilientes cives nostri in exitibus portarum restitissent Comiti in faciem, si ad Brudgas descendisset, et portas undique clauserunt contra illum. Eodem die Confrater Walteri mortui ex Frerdeslo introivit ad cives nostros, et in medio fori eorum universis jurabat se se cum sua potentia deinceps cum civibus fideliter persistere. Erantque civibus nostris coadjutores milites e Walteris ex Lisvega et sui, et illi ex Ostkorea Hugo Snaggaerd et fratres sui.

a Excerpta e sequentibus usque ad finem edita sunt a Chesaro in Productionibus familie Gandensium a pagina 305. — b Collocellus ad est, citioribus hominibus, ut cap. 16 dictum. — c ad est sablatum ante Dominicum 3 Quadragesimæ quibus in Missa laus Epistole legitur para cap. 23 libri tenenses. — d Alstra, vulgo Alster, in agro Gandensi prope dertemum latus nove fassæ, quo Brugis navigatur. — e Walterus Crommelin, gener Hugelli Castellani

CAPUT XX.

Electio Theoderici Alsatii in Comitem Flandriæ. Interitus Lamberti Reddenburgii.

Octavo Kalendas Aprilis, in Dominica, in Annuntiationem S. Mariæ, Evangelium legebatur : Omne regnum in se divisum desolabitur : ad Burgenses nostros, tam ad Clerum quam ad populum vicinia nostræ mandarunt Hollandiæ a Comitissa et frater ejus Theodericus b adoptivus Comes, Gendensium et nostrorum civium salutem. Quiddam a prædecessoribus nostris Consulibus legitime possideatis, et per me firmius obtinuit, si quidem me in Comitatum subrogatus Mercatoribus vestris et totius Flandriæ pacem et liberum negotiandi præbebo transitum, simulque soror mea Comitissa idem præbebit : eateum tamen, et obsides demus invicem recipiendi mea a vobis et liberum præstandi vobis negotiationem. Statim Castellanus Gervasius transivit ad Comitem in Maldenghem consulens ei, ut versus Ipram ascenderet, quia in Maldenghem quasi obsessus teneretur, si Gendenses cum eum excursu forte fecissent. Statimque Brudgenses transmiserunt propter Danielem, ut eum sua potentia ad ipsos in Bruggas descendere, Interim cum Castellano ex Brudburge Henrico, Arnoldus, quem in S. Audomaro olim susceperant in Comitem, satagebat eum auxilio et consilio regis Angliæ, ut Comitatum Flandriæ obtineret. Itaque terra Flandriæ divisa est, ut alii adhuc fidem conservantes et hominibus Comiti Willelmo, cum ipso militarent : alii perirent Theodericum, sicut Daniel, et Iwan, et Gendenses, ac Bruggenses : alii Arnoldum, sicut illi in S. Audomaro, et vicinia illa : alii Comitem ex Montibus præferendum crederent. Igitur in tanta divisione desolata est terra.

151 Septimo Kalendas Aprilis, feria secunda, Castellanus Gervasius voluit cum Brudgensibus nostris deinceps commanere, et quod Comiti Willelmo contradixissent locum et castrum suum et portas obstruissent

D VICTORIS GILBERTO EX USS.

c d 24 Martii opponunt se Comiti,

accidunt et parias.

12 accipiunt suppetias :

Alstra.

a b die 23 Martii Bruggenses paries Theoderici Alstii arripunt :

F

AUCTORE
GALBERTO
EX MSS
26 Martii cum
Castellano
Gervasio
pacifice agunt

A obstruissent contra eum, et superadoptassent Theodoricum sibi in Consulem. Igitur extra castrum Bruggarum Gervasius mandavit pro melioribus civium, et habuit cum eis impudendi orationem. Quia fidem unico Domino meo, Comiti Willelmo, adhuc servo, a quo separari secundum legem seculi non potero salvo honore meo, non potero vohiscum commanendi licentiam habere, qui tantum feceritis Comiti contemptum. Sed quia vos amo, ideo ad Comitem: perorabo pro vobis, quatenus usque in Dominicam proximam inducet de vobis, ne aliquam inferat molestiam vobis: ita ut si vos Comiti potero componere, faciam; Sin vero, cautos vos faciam de omni molestia, quam Comes inferet vobis, si eam precesse potero. Uxorem meam, filios et filias et res meas adhuc infra castrum habitantes, precor luneste conservetis usque in determinatum diem. Et concesserunt ei omnes cives nostri fideliter sese observaturus. Eodem die Steven ex d Bonlara intravit ad nos cum circa quadraginta militibus. Excursum fecerunt milites nostri ante domum Thanemari. Eodem die Iwan et Daniel Bruggas induxerunt Theodoricum ex Elstani, ut in Comitum assumetur. Occurrerant ei cives nostri applaudentes ei.

132 Sexto Kalendas Aprilis, feria tertia, in mano Thanemarus, et nepotes ipsius domum et mansiones proprias in Straten combusserunt, quia si hoc non fecissent, Daniel et Iwan cum suo Theodorico combussissent. Inductum revera quod Iwan et Daniel illi Theodorico hominum et securitatem non fecerant adhuc, sed dicendo eum per castra Flandrie populum et milites commoverent ad eligendum illum in Consulem. Nam sine licentia et assensu Ducis Lovanie electionum facere Iwan et Daniel non poterant. Sic enim filium Ducis utrique dederant, ne Theodoricum illum in Consulem eligerent sine consensu Ducis. Eodem die audivimus, quod Willelmus Iprensis a captivitate productus, Contracum venisset, ut consilio et viribus suis et suorum forte juvaret Consulem Willelmum, a Bruggis, et a Flandrav propulsam. Quia ergo Iwan et Daniel duo ex Partibus et Principibus Flandrie a Rege Anglie domaria plurimum susceperant, et plura erant pro expulsiōe nepotis sui, scilicet nostri Consulis Willelmi, accepturi; nihil absque consilio Regis facere deliberarunt, seu absque consilio Ducis Lovanie, cuius filium Rex Anglie et idem Dux daturus erat Arnoldo Nepoti Consulis piissimi Caroli, quoniam eodem tempore Furnensis et Castellani ex Brudburg in Comitum susceperant; et hoc consilio et auxilio Regis Anglie. Interrogabant tandem cives nostri ipsos Iwanum et Danielem: cur ergo i tunc Theodoricum ad nos usque perduxistis, si fidem, securitatem, et hominum et vos priores, et nos secundo loco non fuimus facturi? Responderunt, quia cum apud Bruggas venisset, nobiscum venit, et nos cum ipso, ut videret situm loci, et tentaret quo animo eum susceperant Bruggenses, et qui cum ipsis stabant amicitia et securitate conjuncti. Quarto Kalendas Aprilis, feria quinta, Illi milites ex Ostkercka ex nomine inscriptos pargamentu, sese et plures alios transmiserunt Consuli Willelmo in Ipra, et exstercaverunt fidem et hominia, qui cum fecerant ipsi eidem Consuli.

133 Tercio Kalendas Aprilis, feria sexta, expectabant Bruggenses reditum Danielis et Iwani, qui antea exiverant subornatum elanculo cum milibus suis. Nam determinaverant civibus nostris hunc diem, in quo hominia et securitates facerent Theodoricum ex Elstani, simulque Gendenses et Bruggenses et qui cum ipsis conspiraverant. Hæc ante feriam sextam anno lissaxili, in anno præterito erat feria quarta ante diem Pasche proxima. Eodem die

in vespera, reversi sunt ad nos in Brudgis Iwan et Daniel et Hugo Campus-avenæ. Et relatum est quod Willelmus Iprensis ille captus, libertate donatus fuerit a Consule Willelmo Normannorum. Statim postquam pransi sunt, tam Principes quam populus convenerunt in exitu castri apud Harenas omnes, ibique elegerunt Theodoricum ex Elstani in Consulem totius Flandrie; feceruntque ei hominia Iwan et Daniel in presentia universorum; lexque data est omnibus, qui pro traditione Comitis Karoli proscripti habebantur, revertendi in curiam huius novelli Comitis, et, si auderent, secundum iudicia Principum et feudatorum terre, si miles erat et ad curiam Comitis pertinisset, excusationem facerent: sin vero secundum iudicia Scabinorum terre sese quisque notatus purgaret. Superaddita est a Consule, Principibus suis et populo terre libertas de statu reipublice et honore terre, meliorandi omnia iura et iudicia et mores et consuetudines ipsorum terram inhabitantium. Et notandum quod in anno præterito ista eadem feria reversi sunt Principes obsidionis ex Atrelato, qui exiverant a nobis, pro eligendo Consule terre secundum Regis Lodewici consilium ac præceptum, Iwan et frater ejus Baldevinus ex Alst, Walterus ex Frierleslo, et ceteri terre Compares, redientes ad nos cum alacri animo denuntiaverunt nobis sese cum Rege Francie elegisse Willelmum puerum ex Normannia libere et legitime in Comitum et Dominum universæ terre nostræ. Et quod Consilio Willelmo cum Baronibus suis considente in Ipra in solario quodam, ut consilium acciperet quid facturus foret contra noviter electum Theodoricum, Consulem Gendensium et Bruggensium et complurum eorum solammodo, decidit ipsum solarium in terram, et corruerunt simul considentes in eo, ita ut unus ipsorum penè casu ipso præfatus expresset.

134 Præbe Kalendas Aprilis Sabbato. Interim Clerus et populus reversi sunt apud Harenas, et super feretrum S. Donatiani juravit Comes, sicut prædiximus, et dati sunt inter Consulem et Clerum et populum obsides, Iwan et Daniel, illa omnia Consulem adimplere, et scilicet non fraudare quas juraverit. Deinde Gendenses fidelitatem jurabant, et deinde Bruggenses Consuli, et hominia fecerunt. Eodem die Lambertus ex Reddenburg venit Brugas, ut se a traditione excusaret. Kal. Aprilis, Dominica Lactare Hierusalem, in medio Quadragesimæ, Theodoricus susceptus est in Consulem, et cum processione in ecclesia S. Donatiani in Brudgis, et mox prædecessorum suorum Comitum ascendit, et pransi sunt in aula et domo Comitum, et per totum diem Bruggenses nostri elaborabant pro introducendo Castellano Gervasio, quem fideliter dilexerant. Erant tamen aliqui Bruggensium, homines quidem ejusdem Gervasii, qui nequiter agebant contra; seorsum into consilio cum quodam Waltero genero Haketti Castellani, quem superponere Gervasio molebantur.

135 Quarto Nonas Aprilis, quæ feria in præterito anno erat Sabbatum sanctum Pasche, modo vero feria secunda, introivit Gervasius Castellanus in castrum Bruggarum ad Consulem Theodoricum in multitudine militum suorum et Burgensium, qui fideliter ipsum dilexerant: stansque coram universis ait: Domine Comes Theodorice, si Deus hanc gratiam contulisset nobis et patriæ, ut vos statim post mortem Domini nostri et nepotis vestri Caroli presentem habuissimus, neminem in Comitatum præter vos suscepissimus. Notum ergo facio omnibus, quod a Consule Willelmo prorsus discessimus: hominum et fidem et securitatem, quam hactenus sibi servaverim, rejecerim, eo quod Pares terre et omnis populus illum condemnaverit sine lege, sine

Theodoricus
Abbas eligit
Comes Flandrie,

proscriptis
data libertate
se purgandi;

omno elapso
post assumptum
consilium Norman-
nam.

31 Martii
jurat fidelitatem, et accipit a Gendensibus et Bruggensibus juramentum.

1 Aprilis
F
inductum in
curiam
v. Danellani
et curiam Comitum;

2 Aprilis
accepti Castellani
Gervasio

d
admittunt
novos milites
excipiunt
Theodoricum
Abbatem.

27 Martii
combustur
adus Thanemari in Straten,

Willelmus
Iprensis Cor-
tracum detinet
pro Galfrido
Normanno,

Arnoldum
Comitem
susceperant
Furnenses et
Abbi.

20 Martii
milites accedunt ad Gultelium Iprensen.

30 Martii

A fide, sine justitia Dei et hominum adhuc in terra errantem. Vosque heredem naturalem et Dominum terræ justum, cum honore et dilectione susceperint. Volo ergo hominum et fidem vobis facere, sicut Domino naturali terræ, et de cujus conditione nos sumus, officium et feoda, quæ a prædecessoribus vestris hactenus tenui, a vobis recipere volo. Si quis vero Vicecomitatum contra me impetit, ex parte Haketti, qui ante me Castellanus proxime fuit, in præsentia vestra et Parium terræ satisfactorius præsto ero. Sicque finita oratione factus est homo Theodorici Consulis, deinde per reliquum diem fecerunt hominia Consuli, omnes qui feudati fore debuerant in Comitatu et per reliquos dies deinceps. Statim pacem ipse Consul componere festinabat in omni Comitatu suo inter illos, qui hactenus in invicem discordias et lites gravesque pugnas exercuerant.

et aliorum
nobilitum.

6 Aprilis

156 Octavo Idus Aprilis, feria sexta, Lambertus ex Reddenburg ferro ignito purgabat se in præsentia Comitæ Theodorici a traditione et morte Domini Karoli Consulis : Daniel et Iwan non interfuerunt.

157 Quinto Idus Aprilis, feria secunda, quidam Iprensium venerant coram Consule Theodorico in lobio domus suæ in Brudgis, denuntiantes quod idem Comes in auxilium veniret civibus Iprensibus, ea conditione, ut si cives Consulem Willelmum ab Ipra expellerent, statim die altero Comes Theodoricus in auxilium civium eorundem intraret ad ipsos.

interest pur-
gationi Lam-
berti Redden-
burgi :
9 Aprilis exei-
pit legatos
Iprenses.

10 Aprilis
Rex Franciæ
vult Guillel-
mum Norman-
num Comitem
munere :

dantur ratio-
nes defectuæ,

B 158 Quarto Idus Aprilis, feria tertia, Consul Theodoricus cum feudatis suis et Durgensibus Brudgensium excursum fecit versus hostes suos, qui in Oldenburg et Gistella conserant : et quia mul-
que præmuniri erant fortiter ad resistendum, Comes cum civibus in media via rediit. Eodem die misit Rex Franciæ litteras hujusmodi civibus nostris : Volo, ut in Dominica Palmarum octo viros discretos a vobis mihi in Atrebato transmittatis, de singulis quidem castris Flandriæ totidem sapientiores evocabo : coram quibus et universis Baronibus meis retractare velim rationabiliter, quid sit questionis et pugne inter vos et Comitem vestrum Willelmum : et statim laborabo pro pacis conformatione inter vos et ipsum. Si quis de civibus non ausit venire ad me, conductum secure præbobo veniendi et redeundi. Statim cives super remittendis litteris rationis et consilii studium inierunt, dicentes : Quia Rex juraverat ante susceptionem Willelmi Comitis, nullam coemptionem vel pretium se velle et debere accipere pro electione Consulis ejusdem : et postmodum mille marcas pro pretio et coemptione aperte suscepit, perjurus est. Item quicquid civibus in telonio condonavit, et quicquid super hoc simul cum Rege juravit se inviolabiliter conservaturum, violenter fregit. Et cum obsides dedisset, ipse Comes pro confirmatione omnium eorum, quæ civibus condonaverat et dederat, ipsos suffellit obsides. Igitur enim tandem apud Ipram diem nobis determinasset et Paribus terræ, ut se componeret nobiscum, sicut omnes sciunt terræ incolæ, armata manu prædictum castrum anteipavit, ut violenter nobiscum ageret, et ad quicquid vellet, nos constringeret. Itaque sine ratione, sine lege Dei et hominum, nos in terra hæc clausit, ne negotiari possemus : nunc quicquid hactenus possedimus, sine lucro, sine negotiatione, sine acquisitione rerum consumpsimus. Unde juxta halemus rationem expellendi illam a terra. Nunc ergo justiorum terræ heredem in Consulem nobis elegimus, illum fratris Consulis Karoli, virum fidelem et prudentem, secundum morem terræ sublimatum, fide et homini nostro stabilitum, naturam et mores et facta prædecessorum suorum dignè imitantem. Notum igitur facimus universis, tam

Regi quam ipsius Principibus, simulque præsentibus et successoribus nostris, quod nihil pertinet ad Regem Franciæ de electione vel positione Comitæ Flandriæ... g sine hærede aut cum hærede obisse, terra Compares et cives proximum Comitatus heredem eligendi habent potestatem, et in ipso Comitatu sublimandi possident libertatem. Pro jure ergo terrarum, quas in feudum tenuerat a Rege, cum obierit Consul, pro eodem feudo dabit successor Comitæ armaturam tantummodo Regi. Nihil ulterius debet Consul terræ Flandriæ Regi Franciæ, neque Rex habet rationem aliquam, ut potestativo seu per coemptionem seu per pretium nobis superponat Consulem, aut aliquem præferat. Sed quia Rex et Comites Flandriæ cognationis natura hactenus conjuncti stabant, eo respectu milites et Proceres et cives Flandriæ assensum Regi præbuerant de eligendo et ponendo illo Willelmo sibi in Consulem. Sed aliud est prorsus quod ex cognatione debetur, aliud vero quod antiqua prædecessorum Flandriæ Consulum traditione ad justitiæ examinatur instituta.

159 Tertio Idus Aprilis, feria quarta Leonis Papæ, Nepotes Thanemari eucurrerunt super Brudgenses apud Harenas, evocantes et allicientes cives adhuc impransos et Comitem Theodoricum et suos milites ad militias faciendas. Igitur campanas custodes templorum, et milites lituos pulsantes, fugabant eos procul a Brudgis. Subsequenter vero expeditores militum nostrorum et civium ascenderunt iterum adversus hostes suos in Gistella, et coegerunt quosdam, ut læti fuissent, si forte liceret eis hominia facere Comiti nostro Theodorico, et super hoc obsides dare, ne nunquam fraudem sibi facerent.

160 Nono Kalendas Maii feria secunda, Post Dominicam Paschæ, Comes noster Theodoricus equitabat ad Insulas, et vicinias illas obtinuit. Interim Lambertus ex Wingibina cum paucis militibus excursum fecit contra Bruggas, et simul cum illo nepotes Thanemari, incendunt domum Fromolli junioris notarii Comitæ, quæ domus defensabiliter steterat in Berenhem. At Consul Willelmus ad Regem Franciæ ascenderat eadem tempestate apud Compendium, qui locus est in Francia, quatenus a Rege acciperet consilium et auxilium, quomodo Flandriam obtineret. Episcopo nostro Simoni Noviomensis Sedis libere reddidit duodecim altaria, quæ in feudum acceperat, ut advocatus et defensor staret Ecclesiarum Dei, quæ in Flandria sunt, eo tenore quatenus Episcopus banno et excommunicationis verbo damnavit omnes, quicumque Flandriæ terræ cives suscepissent Consulem Theodoricum, et ad potentiam Consulatus promoverent, atque Comiti Willelmo violenter et sine judicio superposuissent. Hoc ergo pacto Episcopus misit litteras in Gandavum, et suspendit iuribus Ecclesias a divino officio.

161 Prædie Kalendas Maii, feria secunda, Lambertus ex Reddenburg, qui sub nota traditionis fuerat, ut quæ dum satisfecisset Comiti Theodorico per igitum ferri examen, in Ostbore obsederat inimicos suos in valdissima manu. Etenim asciverat sibi ex insulis maris circumquaque homines et amicos cognatosque suos fere tria millia. At contra illum illi ex Reddenburg collegerant et peditum et equitum manum validam. Cum igitur utrinque accessissent illi ad obsidendum et isti ad liberandum obsessos, intervenit nuntius Comitæ Theodorici scilicet Castellanus Gervasius, volens differre bellum, quousque Comitis in præsentia pacificarentur. Sed quia partim naves fuerant Lambertus et sui ad occidendos obsessos : noluerunt aliquomodo differre : quin obsessos percuterent. Igitur dum insultum tot millia facerent,

D
et libere
Flandriam
electionis.
g

11 Aprilis
Revelles pelluntur :
E

Gistellani sese
subdunt.

23 Aprilis
Fasces
admittunt
Theodoricum.

Guillelmus
Normannus
supplicat a
Rege Franciæ
petit.
F

ab Episcopo
Tormentis
statuuntur
Excommunicatio
sub
interdicto.

20 Aprilis
Lambertus
Reddenburgi
obsidet
Gisburgum.

abique consen-
su Comitis.

AUCTORE
GALBERRO
EX MSS.

in assultu
cædiunt.

A et obsessi egregie sese defensarent, ex improvise illi milites ex Reddenburg, qui in auxilium obsessorum in alia domo eventum belli expectaverant, armati equis et pedibus alii et alii, tamen respectu obsidentium pauci, prosiliebant. Statimque strepitum et clamorem infinitos in aera moventes illi qui prosilierant, perterritos et prorsus attonitos reddiderunt obsidionem facientes, in tantum ut fugam inirent, et clypeis et armis abjectis, ad cursitandum in fuga sese succingerent. Tunc illi prius obsessi in armorum virtute egressi, simulque et illi ex Reddenburg a tergo persequentes eos, qui sese fugam dederant, omnium inimicorum illorum capitales et duces truncabant. Cæterum de pedibus quos volebant, eneabant. Sed et vulneratorum infinitus erat numerus et occisorum liberorum, virorum numerus erat.

162 In hac ergo pugna notanda, quia Lambertus ille, qui nuper excussaverat se ferro ignito, non tradidisse Carolum Consulem, modo occisus est. Nam quamvis erga Deum humiliter egit, Deus illi, quod in Domino sui morti egerat, indulsit. Igitur post liberationem igniti examinis, cum isdem Lambertus et sui sine aliquo respectu misericordie sustulit.

B perbe cum tribus millibus paucos obsidisset, et eis obstinatus quantum in se erat non parceret, nec propter Deum nec propter sacramentum jorandi, quod Comiti Theodorico fecerat, ut nullam in propria vel suorum persona seditionem moveret, voluisset pugnam et stragem obsessorum deferre; meretur ipse occidi, oblitus misericordie Dei et dispensationis, qua cum reservaverat vite, cum omnibus occidendis videretur, si tamen dignos poenitentia fructus, sicut promiserat Deo et Ecclesie institisset. Cum enim servus humiliter agit cum Domino pro suo reatu, Dominus indulget servo secundum legem poenitentiae agentis. Cum vero homo iuste agens, in alio hominem perverſe egerit, et Deus iudex inter utrosque adſciscitur, fidei iuste agentis Deus juvat, iniustum hominem a causa prosternens, et in obſtinatione sua confundens. Unde fit ut in bello aliter iniquus prosternatur; in iudicio aqua vel ferri iniquus poenitens tamen non cadat. Notandum vero quod isti occisi in Ostburg, primitus consilio et dolis suis Theodorici Comitem in Gandavo et Brudgens praestituerunt, et Wilhelmo Comiti supplicaverunt. Et quamvis Theodorici heres sit naturalis Flandriae et iustus Comes et pius; Wilhelmus vero Comes Flandriae sit inhonestus et civium terre persecutor, tamen non iuste consuluerunt ei, qui nunc miserabiliter jacent occisi, nec a traditione Domini sui poterunt dici amiceſtes, quorum consilio et violentia dolis adhuc Comes Wilhelmus erat in terra sua Flandrens.

a Petronilla, mater Theoderici vi, de qua actum cap. 8. b Quod cum virore pro hujus plus ad tempus praerret c Theoderici filius Theoderici cum B. Carolo cruce, qui Constabularius et Castellanus Brachygravis signavit litteras Theoderici Comitis anno 1141. ca. Probationibus familie Gandensis pag. 203. d Boullieu prope Brachygravis, hoc tempore Barnaudus compunctus vii se 12. pagus. Stephani de Rulhaia conditus fuerat in terram Gandiam Robertum Comitem Wilhelmus de Boullieu signavit litteras Junii de Gand anno 1149 pro monasterio Brachygravis quod vii cum in Cod. Bonit. cap. 93. e Flandriam auctoritate Theoderici filii Theoderici anno 1149. f Theoderici Si cum eundem vii aut quid vultis.

Boullia.

CAPIT. XXI.

Pugna et irruptiones bellicae inter Guillelmum Nordmannum et Theodericum Alsatum.

Sexto Nonis Maii, in nocte tertias quartae, illi, qui in Gandavo in domo Comitis a civibus illis adhuc obsessi tenebantur, eo quod in parte Wilhelmi Consulis persistenter, exierunt, et platonum domos plurimas incenderunt. Cumque cives pro ignis destru-

ctione laborarent, securibus exciderunt jactatoria D ingenia, scilicet a mangunicas, quibus lapideam domum et turrim, in qua debebant obsessi, prosternerent. Eodem die, scilicet quarta feria, Gervasius Castellanus Brudgensis cum militibus obsidere voluit in Wingchina in parte Comitis Wilhelmi agentes. At illi enim milites occurrerunt Gervasio, et ipsum illum vulneraverunt, et de armis residuos ceperunt, equos et palefros lucrati sunt.

163 Tertio igitur in Nonis Maii, Sabbato revoluti anno, instabat dies anniversarius omnium illorum, qui de turri precipitati erant pro morte Karoli Comitis. Et notandum quod in hac eadem septimana occisi sunt in Ostburg Lambertus filius Ledewi et cum ipso plures, quorum consilio et traditione Theodericus Flandriae superpositus violenter est Wilhelmo Northmannensi. In hac eadem hebdomada saepebat Rex Francie in pridie Nonis Maii, Pominica Misericordia Domini, convocare Archiepiscopos, Episcopos, et omnes synodales personas in Clero et Abbatibus et discretissimos, tam in Clero quam in populo, Comites et Barones ceterosque Principes, ut ad se in Atrabatum convenirent, habiturus consilium de istis duobus Consulibus, quoniam eorum cum regia potentia expelleret, aut quoniam stabiret. Quo tempore Theodericus in Insulis et Wilhelmus errabat in Ipra. Tota vero terra in periculis agitata, in rapinis, incendiis, traditionibus, dolis, ita ut nemo discretus viveret securus. Igitur utrobique expectabant, quod consilium, aut quae sententia daretur in curia et conventu tot prudentum et discretorum virorum, et quae pericula in futuro timerent, cum omnia pericula sibi superventura timerent. Et notandum quod omnes fore, quibus terra Flandrens prohibita erat propter traditionem Karoli Consulis, et hoc secundum iudicia Principum et Baronum terre, hoc tempore reversi sunt in terram hac simulatione et dolo, ut sit quis esset, qui eos auderet interpellare de traditione, ipsi interpellati responderent secundum vel quod miles erat in curia Comitis, vel secundum quod inferioris conditionis rerum Scabins et iudicibus terre. Igitur adhuc nullus interpellatus est nec respondit.

165 Et memorandum quod cum jam primo Comes Theodericus in Insulas concessisset, quaedam mercatrix occurrit illi descendens in aquam illam, quam Comes transitarus erat per pontem iuxta mercatorem. At illa conspersit Consulem aquis. Igitur, itaunt, Comes Theodericus linguebat in corde et visceras, ita ut comestorem et potum fastidiret. Cumque milites eius indoluerent super eo, ceperunt mercatorem, et ligatis manibus et pedibus, signis et stramentibus succensis impositam, combusserunt. Ab illo ergo tempore usque in septimum Idus Maii, Como ex Froppesleto in Winchiam, et illi qui in Winchiam cum Lamberto arma ferebant contra Comitem Theodericum et suos, non desistebant depredari villas circa se et rusticos, simulque cum rebus ipsorum violenter auferre. At Brudgenses fossatis novis circumdederunt se, vigiliis et insidiis suis et suorum militum sese defendebant. Qua tempestate villa Orscamp depredata est prorsus a militibus Wilhelmi Consulis.

166 Pridie Idus Maii, feria secunda, Brudgenses impetebant illos in Winchiam, et vulnerati sunt utrumque plurimi, et mortui quidam. Non tamen oppidum illorum obsessorum destructum est.

167 In Idibus Maii, feria tertia, Wilhelmus Comes, collectis militibus suis, invasit preconem in Orscamp, et fugavit illum in ecclesiam ejusdem ruris, et clausum intus obsedit eum, appositisque ad fores templi ignibus ipsas fores conflagravit. Interim Burgenses nostri occurrerunt ei armati in Orscamp

ad Winghiam
pugnatur.

convocantur in
6. Maii a Rege
Francie
Atrabatum
Principes
Flandriae.

Theodericus
Comes ob
vulnerum
ingr. languet.

Brudgens
munit
urbem.

14. Maii
pu. pugn. ad
Winchiam.

2. Maii

Gandav. in-
cendium exco-
latur.

et 13 Mart ad
Orscampam
contra Gu-
thelmum
Comitem :

fugient :

Rex Francie
ab obsidione
Insulensi
recedit :

29 Mart in-
vadit Brugis
Guithelmus
Comes :
b

30 Mart cir-
cumque
prædatur :

ANIMUS
FAP 7

31 Mart
Oldenburgum
movit.

10 Junii Theo-
doricus Comes
venit Brugis :
c

11 Junii
multitudine
vicinam
a caput

12 Junii præ-
dicti cum alle-
runt Isca
e illi, ob
thru venem
h. veni

A camp. et cum perspexissent et Consulem et milites ejus et flammam ignium in templo, perterriti fugerunt, et plures capti sunt eodem die. Cum ergo in fugando et in persequendo cives nostros Comes excurreret, præceperat ex Orscamp cum paucis e templo prosiliebant, et evasit periculum ignis, et captus est unus militum, qui in evasione eadem exiverat a templo : Burgenses vero nostri fugerunt timore et pavore perterriti, simulque quia conscii erant sibi, quod eundem Comitem Willelmum injuste expulerant et tradiderant : et quidam eorum in furnos campestris latuerunt, de quibus extracti, captivi sunt abducti.

168 Duodecimo Kalendas Julii, feria secunda, fama retulit ex Lens, Regem Francie fugisse ab Insulis, ubi Comitem nostrum Theodoricum obsederat per quatuor dies. Eadem tempestate Gendenses exisceraverant quandam incantatricem, et stomachum ejus circumferebant circa villam suam.

169 Quarto Kalendas Junii, feria tertia, Comes Willelmus collecta maxima manu militum et peditum, invasit Bruggas, et usque in portas et cingulis et infra fossata nostra insultum impetuose et animose inferebat. Utrobique alii interfecti, alii per plures sunt vulnerati. Tandem in vespera reversus est apud b Iadbea.

B 170 Tertio Kalendas Junii, feria quarta, Comes Willelmus rapuit iterum apud Orscamp rusticos, et milites cum armatis, et violenter abduxit apud Wiendala et Oldenburg.

171 Pridie Kalendas Junii, in die Ascensionis Domini, ex Oldenburg misit quendam monachum, nomine Basilium, Comes Willelmus præcipiens notario suo Basilio, ut ad se festinaret, eo quod in præsentiam suam venissent et custodes carcerum et reddituri suorum rationem debitorum suorum reddiduri venissent. Igitur monachus ille detentus est in Brudgis per Iwanum, et Gervasium Castellanus et Arnoldum nepotem Karoli Consulis, qui priore die a Brudburg venerat Bruggas. Eodem tempore Comes Willelmus Oldenburg circumspici et fossatis firmari præcepit, ubi se et suos recipere ordinaverat. Igitur nemo nunc circa nos securus erat, sed cum omni suppellectile sua, aut ad nemora subterfugerat et latitabat, aut infra Bruggas ascendit, vix ibidem vite sue aut rerum securus.

172 Quarto Idus Junii, Dominica sancta, Pentecostes, Comes Theodoricus venit Bruggas, conquestis circumadjacentibus villarum circa Gandavum, et in maximo gaudio susceptus est a nostris.

173 Tertio Idus Junii, feria secunda, milites et latrunculi quidam, qui erant in parte Willelmi Consulis, ex Iadbea prodibant, et quasi speciem pacis ferrent, cum milite quodam ex nostra parte manente, sermones et salutaciones conferebant. Hujus ergo equitis nostri domus defensabilis et firmissima stabat : in quam omnes circumstantes, et plures ex civibus Brudgensibus res suas comportaverant, quas ibidem tutius salvarent. Intereperunt ergo equitem illum in curia sua securo vagantem, et traditum vulneribus interfecerunt, et domum, eodem expulso equite, violenter obtinuerunt. Statim Comes Theodoricus letis cum numeris multitudinis advolans obseditores, eiecitque eos obsessos ut seserederent. Quos tamen salvis membris abire dimisit, et equitem domumque illius domus bene in propria dono restituit, feria tertia scilicet, pridie Idus Junii.

174 Eodem pridie Idus Junii, audientes milites Consulis Willelmi, qui in Oldenburg, et Iadbea, et Straten puerant, ut insidias pararent nostro Comiti Theodorico et nostris, quod cum tota potentia sua obsidione Theodoricus fecit et extra in remotis villis a Brudgis, accurrentes circa sexaginta præcursores, incenderunt domum vicinam castro

Brugensi, allicere volentes cives nostros, quos fortassis sic caperent. Magis vero ideo nos impetebant ut Theodoricum Consulem per ignis fumum et flammam ab obsidione revocarent. Igitur Castellanus Gervasius cum militibus occurrens ad insultum insidiatorum, cepit duos milites strenuos, Walterum nepotem Thancinari, per quem occasio et causa seditionis et pugnae totius originem habuit inter Bersiardum, illum traditorem Comitis Karoli, et Thancmarum : cepitque alium cum Waltero militem. Sed isdem Walterus lethaliter vulneratus erat in captione illa. Cives vero Brudgenses manus præ gaudio complasas conferebant, animi exhilarationem non satis sibi invicem ostendentes pro tam bono suo successu. Nam tandem post tot mala, post tot prædas et domorum incendia, et post tot homicidia in nostros perpetrata, captus est Walterus ille a nostris, qui e capite principium fuit totius mali terre nostre, pro cuius dolis Carolus Consul traditus erat : non quod ipse tradidisset, sed hostes suos Bersiardum et suos ad tradendum compulisset. Hæc quoque dico senendum sensum vulgi et secundum furorem animi illorum, qui modo captivum Walterum prædatum suspendrent aut novo et inaudito mortis fine dissipassent, si Comes permisisset. Nam viso igne juxta Bruggas, Comes Theodoricus jam ab obsidione revertens, cum tota multitudine accurrit, sed ante accursum ipsius capti sunt illi duo, et ceteri insidiatores retro fugati.

175 Eodem die Walterus ex d Somerengem et milites et pedites cum eo, qui quidem ex nostra parte militabant, apud Haltras capti sunt. Eodem die Daniel et Iwan apud Rupelmonda super Ducem Lotharie quinquaginta milites ceperunt. Eodem die miserunt Iprenses secreto litteras Brudgensibus, quatenus privatim et in tuto loco aliquos sapientiores nostros et suos vellent convenire, et de honore Comitatus utiliter agere.

176 Quartodecimo et decimotercio Kalendas Julii, Comes Theodoricus ascenderat cum Comite e Frederico in Gandavum, et collegit sibi infinitum exercitum de Axla et Buchold et Was et confinis illis : adlinxit quoque instrumenta jactatoria, quibus deiceret domos defensales et oppida inimicorum suorum. Appropinquavit cum gravi exercitu ad f Tiled, et obsedit domum Folket militis. Igitur duodecimo Kalendas Julii, feria quarta, Brudgenses occurrerunt Comiti cum suo Ca tellano Gervasio et cum infinita Flandrensium multitudine, qui cum ipsis conjuraverant. Consideravit ergo foris nocte sequente circa domum prædictam, Igitur Comes Willelmus juxta subsequens exercitum circumspexit, quatuor et turia et exercitus qui militem suum obsederant. Non parum indoluit de injuria illa, et grasseti arrogantia obsidentium. Elegerat namque Willelmus Comes prius emori, quam tantum opprobrium sui sustinere. Igitur undecimo Kalendas Julii, feria quinta, et die quarto ante festum S. Joannis Baptiste, circa vespem, in Oldenburg ab Abbate illius loci, religioso et prudenti viro, penitentiam suorum peccatorum devotus suscepit, et vovit Deo ut de nepe pauperum foret advocatus et Ecclesiarum Dei. Similiter omnes strenui milites ejus voverunt, circumstantesque criminibus et regectis vulgaribus indumentis, canisia et lorica, ceteris armis induti sunt, laudis voto apud Deum fortissimo zelo progredientes ad bellum, veneruntque in vertice montis, qui eminebat juxta exercitum Theodoricus Consulis; ibique præ-ordinabant sese ad bellum.

177 Fecit ergo Willelmus Comes tres turmas equitum, et obtinuit primam suorum aciem, cujus ipse Dux primum insultum facere se constituit. Ex adverso itaque Theodoricus Comes similiter ordina-

11
AUCTORE
GILBERTO
EX MSS.

14 hac capitul
Walterus nepos
Thancinari.

c

E

d
Voxe sunt
velitationes

et conspiratio-
nes,

e

f
Prope Tiledum
a Theodorico
Comite obser-
vatur

21 Junii Gu-
thelmus Comes
facta confes-
sione Abbati
Oldenburgensi

et vultu
factis,

abducti exer-
citus :

A verat acies suas : in quarum una ipse et Gervasius Castellanus capita erant, in altera Comes Fræthericus : curtatisque hastis utrumque paulatim sese aggressi sunt in virtute hastas et gladii, cecideruntque infiniti. Cominus pugnant, non aliter quam morti se offerrent, in media arma inimicorum corruerant. Ante quidem sese præjudicaverant mori in bello, quam a Comitatu expelli. In aggressu enim primo Daniel, qui caput erat militiæ Theodorici Consulis, volebat se inferre cunctis Willelmo Consuli, ibique dijectus est Comes Fredericus, et contra illum victus Riguardus ex Woldman in prære victura : plures quippe et infideliæ fiebant in invicem victuræ. Tandem gladiis contendebant.

178 At pars et cunctus ille, in quo Willelmus pugnat, delirere incipiens, retro in fugam se convertit, quam Daniel persequatur cum suis. Cumque utrumque laborarent, illi in fugiendo, illi in persequendo, secunda pars eunorum Willelmi Consulis que ad insidandum latebat, prosiluit in adversas facies Danielis et suorum : et quia recenti virtute et unanimi consensu exhortati fuerant et instructi ad bellum, in nullo hesitantes, hastis et gladiis persecutores illos interrupperunt. Tunc Comes Willelmus a fuga velociter resiliens, sese cum suis recepit, unoque cursu et animo virili ac robore corporum suorum crudelitati armorum et dispersioni inimicorum insistebat. Igitur universi, qui cum Consule Theodorico pericula belli sibi imminere præviderant in diversa armis dijectis, nulloque proorsu fugerunt : adeo ut cum Comite suo præter decem milites nulli communerent. Willelmus quidem Comes et sui loriceas projectas, leviores equas insidentes, tunc tandem victorie sue fructum consecuti, hostes alios occiderant, alios ceperunt.

179 Circa mediam noctem ad Bruggas rediit Comes Theodoricus : ceterum quo Willelmus Comes redierit, non audivimus. Tunc nostri loci conjuges viros suos, filii patres, servi et ancillæ dominos suos perditos dollebant, casum et infortunium belli perquirentes, tota nocte et demumque flentibus et suspiriis languebant. Summo diluculo igitur cum exirent nostri ad mortuos suos, verum a militibus Willelmi capti sunt. Tam gravis persensio et multiplex captivitas nostrarum nunquam audita est contigisse in nostris partibus ante hoc facinus belli. Infinita vero pecunia data est pro captivitate nostris redimendis Willelmo Comiti et suis, et sic quodammodo iterum terra nostra dependata. Tandem audientes nostrates, quod Willelmus Comes ante ingressum belli se Deo humiliter sublegeret, penitentem remedium insuperasset, crines et superfluas vestes ipse et omnes sui truncassent post belli infortuna sua, cives nostri simul cum suo Consule Theodorico crines et vestes circumciderant, et ipsi quoque Presbyteri nostri ad exemplum inimicorum tandem penitentiam prædicaverunt, et post tot damna, spolia et captivitates in nostris peractas indixerunt jejunium universale, et forebant cruce et sermone Sanctorum in ecclesiam B. Marie in Brudgis, ibique excommunicaverunt omnes Sacerdotes Brudgenses ex nomine Willelmi Comitem Northmannum, Thanerannus Decanus, Eggardus, Sigeboldus, Heribertus, Promoldus senior, Theodoricus Presbyteri, feceruntque vivere Consulem Theodoricum coram universis, quod, si aliqui ex Brudgensibus sese ad ipsum converterent, misericorditer eos susceperet, sive de omni Comitatu, quicumque se converterent similiter ad ipsum, non excluderet eos.

C 180 Octavo Kalendarum Julii, Dominica, in die S. Joannis Baptiste, in ecclesia B. Marie Crucifixus, qui stabat in pavimento ad adorandum fidelibus, per seipsum et Dei virtute a loco, in quo fir-

miter fixus steterat, sursum levatus decidisset in pavimentum, nisi quidam custodum ecclesie casum manibus præripisset. Qui quidem custos iterum solito loco infixit Crucifixum illum, et cum abisset, iterum sicut prius, ab inflexione levatur, et ruere cœperat idem Crucifixus. Tunc omnes, qui ad adorandum stabant accurrentes, iterum infixerunt, putantes casum illum evenisse ex incuria inflexantis. Sed circumquaque conspectantes, incuriam nullam hoc fecisse probaverunt.

181 Quarto Nonas Julii Mensis, feria quarta, in translatione Martini Episcopi Turonensis Ecclesie, obsedit Comes Willelmus Northmannensis cum gravi exercitu domum magni Præconis in villa Orseamp, adducens instrumenta jactatoria, magnellam et pyrram, quibus deiceret domum præfatam. Sed Theodoricus Comes cum civibus Brudgensibus et Flandrigensibus circa Bruggas et infra fossata et sepes ejusdem domus, simulque Arnoldus Wineth, sese opposuerunt, utrumque vero exercitum fluvius diviserat, qui domum illam prædictam Orientem versus muniebat. At ex illa parte in qua Willelmus insultum fecit, domus illa sepius et fossatis firma fuit. Multo igitur in aggressu belli et pugne in invicem, utrumque mortui seu vulnerati sunt, sed diurnis et fossatis et sepes ejus firmiter perstiterunt. Tandem

turrim ex una et turrim ex altera parte oppositam crexerunt, quibus consensus acriori modo pugnarent. Tunc exercitus Willelmi eo quod ventus ex Occidente duriter perflaret oppositum sibi hostium cuneum, comportari jussit undecumque fenum, herbam, tota domorum, frutecta et omnem materiam, que subministraret impletionem fossatorum, ut sic intrarent ad hostes oppositos. At illi de intus ignem pice et unto veteri et cera levius ardentem machinæ iniecerunt, et ita igne consumptum est quiddam conjectum fuit. Ejusdem quidem machinæ ardentis fumus ventorum strepore agnatus, in oculos irruit eorum, qui ignem iniecerant ab intrinsecus : hastis et telis et sagittis multi occubuerunt infecti. Sed ita igitur Willelmus ille sex dies in obsidione illa : in quibus diebus tot militas, tot torationes exercitabant milites utriusque exercitus. Nam cum fluvius profundus esset inter utrumque hostem, querebant omni tempore obsidionis milites Willelmi vada et transitus fluvii, quibus transire possent, querebant, avidi pugne et belli, utpote illi, qui fortiores armis et numerosiores erant multitudine. Sexto ergo die, qui erat septima Idus Julii, feria secunda, circa vesperam, videns Willelmus, quod nihil proficeret in obsidione domus illius, transire jussit milites quadringentos per vada fluvii, et combusserunt domum Ansholdi militis, et domos fratris et sororum ejus. Tunc exercitus ejus recessit : at nostri fugerunt in Bruggas, et vicini, qui circa nos commanebant, cum omni suppellectili sua et pecuniis fugientes, intraverunt ad nos in Bruggas, tremore et pavore attoniti, noctemque illam insonnem duxerunt. Eadem die monachi S. Trudonis et eorumdem cellula juxta Orseamp sita, proorsu deprædata est, ut nec libri vel calix sacrificii ibidem remaneret.

182 Notandum quidem, quod nullus sapientum inter nostros Brudgenses ausus erat vera profiteri de casu et infortunio et fuga nostra. Quicumque enim aliquid veritatis profitebatur, illam traditorem loci nostri et fautorem Willelmi Consulis deturpabant, mortemque saluto minati sunt. Nec mirum, quia Deus obstinabat corda eorum, ne omnem veritatem vellent audire. Tamen cruce et processiones per ecclesias a Clero delatis subsequentes, magis Deum ad rem, quam ad placionem provocaverunt : quia in obstinatione animi, in malis et in superbia et pugna contra potestatem a Deo ipsis prædatam crexerant

D iterum Crucifixi portentum.

4 Julia

Munitio Orseampi a Guillelmo Comite obsidetur :

E

9 Julia desertur, F

Miseria Brudgensium deploratur

AVICTORE
GALBERTO
EX MSS.
pugnat utrumque
varia fortuna :

Guillelmus
Comes fugiens,

alios temere
progressos,

ex insidiis
invenit,

et in fugam
vertit,

Brugenses
summe lugent,

captivos redi-
munt :

penitentiam
agunt,

26 Junii

- Rom. 13. 2** A erexerant. Omni quidem potestati omnis anima debet esse subdita, sicut ait Apostolus. Igitur si in loco illo, unde pessimæ traditiones emergerant, infortunia contingerent, bella, seditiones, homicidia, opprobria sempiterna totius Flandriæ, neque idem locus debetur omnibus malis? Et si Ecclesia Fratrum patitur, quæ in Brudgis est, nonne merito, quia Præpositus ejusdem Ecclesiæ causam malorum intulit? Et quamvis nemo auderet annuntiare bannum, et anathema Archiepiscopi nostri et Episcopi ceterorumque suffraganeorum Episcoporum ejus, audivimus et cognovimus quidem vere, et nos fuisse merito in banno positos, et in prohibitione Divini officii, eo quod superposueramus Comitem Comiti, et infinitas mortes per hoc intulimus universis. Presbyteri nostri et Clerus nostri loci præparaverunt sese ad pugnam cum populo et turba, male illius memores quod starent quasi murus pro domo Israel.
- 11 Julii** B 183 Quarto Idus Julii, feria quarta, in Translatione Benedicti Abbatis, Christianus de Gestela, et Fratres Walteri Pennati-mendacii venerunt Bruggas per conductum Danielis. Et posuit Christianus filium suum in obsidem, et fratres præfati duo remanserunt obsides, pro Waltero fratre suo compediti in domo Comitis, quæ est in Brudgis. Ferebant igitur secum Christianus et milites ejus Walterum illum, donec viderent, si aut convalesceret aut moreretur, utpote illum qui vulnératus ad mortem languebat.
- obsides relictæ pro Waltero de Straten.**
- Manginella.** a *Ilecha de Episcopis Trajectensibus in Joanne II Applicando manginellas ad quassandum turres. Idem manginas sæpe scribit uti infra num. 181 magnella dicitur.* b *Jadbeca hora itineris Aldenburgo distat, uti et Stratenæ — c Hinc dato occasu scribendi ab Stratenensibus occisum esse B. Carolum, ut supra dictum.*
- Somerghem.** — d *Somerghem in agro Gandensi tertio ab urbe milliari. De cuius familia antiquitate agi Sanderus lib. 4. Rerum Gandavensium pag. 177, asserit Bernardum et Walterum de Somerghem vixisse sub Philippo Aisulio.* e *Fredericus ut frater Theodoricus nominatur apud citatum supra Lignum in Origibus Alsatia pag. 115. — f Tiletum, in agro Cartraceni oppidum, cuius habitatorum jure ac privilegia a Gulielmo Normanno donatum, uti ex Grammajo tradit Sanderus in Flandria illustrata pag. 327.*
- Tiletum**

CAPUT XXII.

Mors Guilielmi Nordmanni, Regimen pacificum Theodoricæ.

- 12 Julii** Quarto Idus Julii, feria quinta, Dux Lovaniæ obsedit a Alst cum gravi exercitu; et venit sibi in auxilium Comes Flandriarum Willelmus cum quadringentis militibus. Interim apud Brudgenses multa mendacia volitabant de negotio obsidionis præfatæ.
- a** *Alstium obsidebat a Duce Lovaniensi et Guilielmo Comite.*
- C** 185 Contigit interim quod in Brudgis molendinum aquis immersum undique dilapsumque destrueretur, et aqua, quæ ad plagam meridiei munierat castrum et suburbium Brudgensæ, in loco, quo molendinum concluderat aquas, elaberetur fere tota. Inde commoti cives accurrebant, et flum, lignis, terra aquas effluentes obstruebant. Imputabant igitur suffossionem molendini factam fuisse furtive ab inimicis suis, eo quod ita post defluxum aquarum, castrum et suburbium ipsorum ad ingressum pateret hostibus. Multi aderant divinatores et laici et Sacerdotes, qui adulabantur civibus nostris, prædicantes eis, quæcumque sciebant cives voluisse audire. Si quis vero sapiens de negotio obsidionis, aut de loci et civium periculis imminutibus verum profitebatur, vilissima repulsa impetitus ab ipsis obmutuit. Adhuc vero languebant cives nostri in extorpendo pecuniam ab invicem, quam Comiti Theodorico transmitterent in expeditionem obsidionis præfatæ. Similiter illi ex Gend laborabant. Erantque in Alst obsessi Iwan et Daniel, et Comes Theodoricus cum forti milite, satisque in bello probato.
- Brugenses varie fluctuant.**
- pecuniam pro Theodorico colligunt.**
- Walterus redit et ad captivitatem**
- diti sunt obsides, qui pro eo dati et usque ad id temporis observati fuerant.
- 187 Sexto Kalendas Augusti, sexta feria, post transfigurationem Domini in monte Thabor, dignabatur Dominus suæ prævisionis et nostræ simul persecutionis ponere in hac seditione quodammodo finem, quia Comes Willelmus Northmannus, dum in assultu præfatæ obsidionis se prætulisset hostibus penes castrum Alst, dejectus ab equo, dum sese in pedes recepisset, et manum dexteram ad oras armorum deduceret, quidam peditum ab hostibus prosiliens, lancea eandem dexteram Consulis in palma perfringens, medium brachii, quod adjunctum manui cohaeserat, perfodit et lethali vulnere infecit. Quem milites sui collegerunt, utpote Dominum suum miserando casu morientem, ac per totum illum diem mortem celando inimicis, sine planctu et ejulatione, voces et clamores dolorum compresserant tanto acriori mentis angustia confusione. Dux igitur Lovaniæ querere satagebat, ut se et suos componeret cum Comite nostro Theodorico, et totius discordia in invicem habitæ, causas in iudicio Iwan et Danielis et Regis Angliæ commendavit. Concessione ergo compositionis utrimque laudata, dum rogabat Comitem nostrum Theodoricum, ut ducatum preberet Consuli Willelmo revertendi cum suis pacifice ab obsidione; cumque omnem Comes Theodoricus Duci super hoc assensum præstisset, ait Dux: Ecce, quem in tantum virtus tua persequitur hostem, Willelmus Comes e vulnere lethali expiravit. Igitur prosilivit unusquisque utrimque alius ad defendendum tanti et tam præcipui militis occasum, alius ad excitandum hostes in exultandum, alius ad denuntiandum his qui domi remanserant: ut sibi præcauti rerum suarum non nisi vigilanter et præconsiderati agerent. Volitabat enim undique rumor et fama mortis Principis illius, et qui in fide et securitate ejusdem Consulis decertaverant, ad tutiora loca sese conferebant. Tunc cum planctu infinito et clangore excelso corpus militis strenui feretris impositum ad S. Audomarum humandum transtulerunt.
- pace ad Alst-} tum firmata,**
- E**
- sepelitur.**
- 188 Ceterum Theodoricus Comes inimicos suos persequabatur ubique, et conflagratione ignis eos vastavit, captivavit, disperdidit, nisi qui gratiam ejus ante conflagrationem ipsam, aut pecunia, aut aliter conquisierant. Ascendit igitur Theodoricus Comes apud Ipram quarto Kalendas Augusti, Dominica, cum infinito militum auxilio et obtinuit Ipram. Cives vero Brudgenses et milites et solidarii eorum exierunt, et depraedati sunt villam Ridevorda, et domos combusserunt. Igitur Lambertus ex Ridevorda et Lambertus ex Winhelina, aliqui ex b Folkeeth et Tileth, et plures alii de confluit nostris, qui in auxilio Consulis Willelmi certaverant, sese in oppido Winendala receperunt. Illi quoque qui in Ipra cives in parte constiterant Willelmi, cum c Isaac apud Formesela sese contra Comitem Theodoricum firmaverunt: ubi exercitata est militia maxima. Et notandum, quod cum in tantis periculis Brudgensium locus fuisset, ut cives nullo consilio sibi posse, nisi a solo Deo, mederi credidissent, et ideo cordis sacrificio Deum placassent, dispensatione solita Deus subvenit ipsis. Nam Consulem Willelmum gladio sui iudicii enecavit, sed illo quippe modo, ut non in propria sed in aliena pugnae causa, scilicet Ducis illius, cuius in auxilio militabat, moreretur. Proinde nos Brudgenses a morte illius innoxii deputabamur; quoniam quidem nemo e nostris ipsi intulerat mortem, uno eodem tempore, quo functus est a vita, nos timebamus illum præcui dubio ad nos obsidendos futurum. Illi etiam ex Dethkercka milites, qui de consilio Comitis Theodoricæ
- inter varias Flandrorum commotiones,**
- b**
- c**
- Brugenses agnoscunt beneficium Dei,**

A

§ II Lamentatio alia.

Karole, gemma Comitum,
Te dolemus amittere.
Cujus prudens modestia,
Sollicita pro patria
Te exhorrebant impil,
Bonis locus refugii,
Te lugeat dulcis Gallia,
Et proxima Britannia,
Quæ lacrymarum flumine
Flet vacua regimine,
U quam bona constantia,
Moritur pro iustitia
Cum esset in Ecclesia,
Trans Deum mente pia;
Mox exierunt gladii,
Permanunt innoxii
Junguntur amore pio,
Eorum interitio
Ite cum duobus illis
Qui erant ab impiis
Mox isurum cognatio
Lugeat, gemit corde pio,
Cessat amodo flere,
Constat animas querente,
Pia Dei clementia,
Transfer ad celi gaudia,

Dux inclyte, flos militum,
Pertulisse interitum.
Et solers vigilantia,
Tuta servabat omnia.
Amabant pacis filii,
Malis eras supplicii.
Pro te gemit Burgundia,
Insuper nostra patria.
Exuberans sine lue,
Privata et munimine,
Quam constans patientia
Per quem constabat patria.
Intentus in psalmodia,
Emersit cohors impia.
Jugulant Patrem filii,
Una quatuor socii.
Mortis datur exitio:
Fit Flandria confusio.
Pater truncatur gladius,
Cohi fruuntur gaudis.
Compatiens exitio,
Ut exigit conditio.
Studeat preces fundere,
Juvare procerum munere.
Cæsos pro tua gratia
Ut tecum sint in gloria. Amen.

§ III. Vindicta de morte ejusdem Comititis.

Descripta morte Consulis,
Lacrymis flenda sedulis,
Describuntur crudelia
Quæ pro sua nequitia
Iusta Dei potentia
Supplicis obnoxia
Mittit ab Austro judicem,
Et nequitie vindicem,
Venit igitur Francie,
Inimicus nequitie,
Isti grande constilium,
Punit, quod dissidium
Cum Principibus inquitur,
Consilium revolvitur,
Hortantur mentem regiam,
Punitura nefariam
Ilex frems hoc consilio,
Hos daturus exitio
Hoc audientes noxii
Querunt locum refugii,
Infrant castrum tutissimum,
Cor habentes promptissimum
Sed hanc subtractus est,
Ovina pelle lectus est.
Captus fateri peccasse,
Mortem Comitibus tractasse,
Ire suo convincitur,
Sic in altum suspenditur,
Intrat ergo liex Flandriam,
De his per Dei gratiam
Venit postestas legia,
Aggreditur palatia,
Utrunque bellum geritur,
Alter mucione ceditur,
Istis dat vires caritas,
His animam dat equitas,
Qui privati consilio,
Tanto pro homicidio
Caput hujus nequitie
Per fenestram innoctat
Cum desperat de venia
Fugit nequam per devia,
Huc et illic progreditur,
Sed latere non fruitur,
Compertum est Propositum,
Fugisse, ne interitum
Passum per terras queritur,
Ad judicium trahitur,

Cunctis invisa populis,
Et inaudita seculis,
Impiorum supplicia,
Pertulerunt in Flandria.
Volens tanta flagitia,
Puniri cum iustitia,
Justitiæ opificem,
Qui impiis reddat vicem.
Qualiter agmen implum
Fecit per homicidium
De nefandis conqueritur:
Sanum tandem suggeritur:
Ut transcat in Flandriam,
Nefandorum nequitiam.
Illic il cum consortio,
Opere pro nefario,
Iniquitatis illa,
Vim timentes imperii,
Ad bellandum aptissimum,
Tueri nefas pessimum.
Monachus simulatus est,
Qui ferax lupo intus est.
Tantum scelus perpetrasse,
Cum debuit honorasse,
Ad tormentum deducitur,
Quod meruit assequitur.
Cohortem querens impiam,
Expulsum iustitiam,
Nachtius vallat menia,
Quibus latet gens impia.
Hostis hostem aggreditur,
Alter javalo dicitur.
Illis vrescit debilitas;
Illis tollit iniquitas
Desperant de auxilio,
Dati timent exitio.
Nullius inquam vente
Dimittitur ab acie.
Cogente conscientia,
Mortis timent exitia.
Fugere mortem nititur,
Qui huc scelere premittur.
Sic latenter expositum
Subeat propter meritum.
Tandem repertus capitur,
Quod promeruit patitur.

Tortores tenentes eum,
Trahitur ad equuleum,
In equleo ponitur,
Sava flagella patitur.
Iste postquam mortuus est,
Ita tractari dignus est,
Redeamus ad alios
Proditoris conscios.
Audita fama miseri,
Non cessant intus conqueri.
Burgardus mox exponitur,
Caplus ad mortem trahitur,
Audient cohors impia,
Desperando de venia,
Intra castrum Rex inclytus,
De Consule sollicitus,
Adducit tradi tumulum,
Flet, plangit gemmam Consulum
His expletis doloribus,
Alligantur compedibus,
Tractatur de supplicio,
Placet vultui Regio,
Runt ab arcis solio,
Duc sunt digni supplicio,

Ponunt in collo laqueum,
Talis pœna decet reum.
Pugnis, fustibus ceditur,
Sic cruciatus moritur.
Patibulo suspensus est,
Iniquitatis filius,
Præ omnibus nefarios.
De capite sic fluit,
Sic influentes conteri:
Fugiens errat, capitur,
Rote suspensus moritur.
Et inue pati supplicia,
Reddit castelli rovenia,
Et ipsius exercitus,
Currit fundendo gemitus,
Gemitum promens querulum
Bene regentem populum.
Et captis proditoribus,
Mancipandi tortoribus.
Exquirunt confusio,
Hos mori præcipitur,
Mortis dantur exitio,
Quibus placet proditio.

D

EPITAPHIA ANTIQUA

a Jacobo Meiero ex MSS. edita.

I.

Hic pupillorum pater, adjutor viduarum,
Salvator patriæ, Zelator et Ecclesiarum,
Pax et vita suis, formido et mors inimicis.
Rebus pare suis undique compositis,
Flandrorum Consul, Dacorum regia proles,
Carolus hic obiit, innocuus perit.
In prece prostratus, Domini mactatus ad aram,
Fit pro iustitia victima grata Deo.
Qua vivus vixit, defunctus pace quiescat.

E

II.

Carolus excessit Comes ense doloque suorum,
Ultio successit, mors dura gravisque reorum.

III repertum in monasterio ad Rhenum haud
procul Andernaco.

Per te viventem tua Flandria, Carole, fulsit
Fama, pace, bonis, clara, beata, potens.
Te moriente perit pax, fama jacet, bona quisque
Raptor habet, passim vis sine lege furit.
Militis officium non iudicis evacuat
Miles iudexque fortis et æquus eras.
Templa, Deum, viduas, reparando, colendo, cibando,
Martha, Maria, pius Samaritanus eras.
Armis, lege, minis, hostesque tuncque domabas.
Corripiens pœna facta, futura metu
Dona bonis, veniam miseris, pœnam sceleratis,
Largus, mansuetus, jura tuenda dabas.
Armorum, pacis quia fortiter et sapienter
Res pertractasti, Cæsare major eras.
Servus, iustitia, templum, Martisque secunda
Cæsar, caussa, locus, lux tibi mortis erant.

F

III MARTII.

SANCTI QUI V NONAS MARTII COLUNTUR.

S anctus Marinus miles, S. Asterius Sc-nator,	Martyres Cæsareæ in Palaestina.	S. Sabianus, vel Sabiniana S. Junula, S. Asterius, S. Phocius, S. Georgius, S. Isicus, S. Sisinnius, S. Castus, S. Basilus, S. Solus, S. Artilaus, S. Antonius, S. Cyricus, S. Eulicus, S. Gorgonius, S. Asclepius, S. Fruminius, S. Zosimus, S. Emetharius, S. Celedonius, S. Eutropius, S. Cleonicus, S. Basiliscus, S. Zeno, et S. Zoilus,	
S. Florianus, S. Felix, S. Castus, S. Luciolus, S. Justus, S. Fortunatus, et alii xi., S. Martia, S. Martianus, S. Hierotes, S. Antigonus, S. Januarius, S. Tutella, S. Gabianus, S. Quirulus, S. Marinus, S. Felix, S. Donatus, S. Fortunus, S. Helbianus, S. Gagus, S. Paulus, S. Gafosa, S. Gallosa, S. Gallus, S. Lupicinus, S. Gaiola, S. Felix, S. Emeritus, sive Emeterus, S. Celedonius, S. Felix II, S. Savinianus, S. Felix III, S. Julius, S. Felix IV, S. Marinus, S. Donata, S. Nicephorus, S. Garissimus, S. Claudianus, S. Papias, S. Luciola,	Martyres in Africa.		Martyres in Africa.
	Martyres.		
		Martyres Calagurri in Hispania. Martyres Cappadoces, Amasee et Comanæ in Ponto. et apud Grecos.	
	Martyres in Africa.	S. Piamun Virgo in Ægypto. S. Camilla, Virgo Deo devota, in diœcesi Autissiodorensi in Gallia. S. Emeterius, sive Marinus, agricola Martyr in Catalonia. S. Winwalocus, Abbas Landeveneci in Britannia Armorica. S. Titianus, Episcopus Brixienensis in Italia. S. Caluppanus, Presbyter, reclusus in Gallia. S. Arthellais, Virgo Beneventi in Italia. S. Anselmus, Abbas Nantulanus in Italia. S. Cunegondis Imperatrix, Virgo, Conjux, vidua, ac sanctimonialis Benedictina. S. Gervinus, Abbas Centolensis in Pontivo. B. Fredericus Abbas Horti B. Mariæ in Frisia, Ordinis Præmonstratensis. B. Petrus Hieremias, Ordinis Prædicatorum Panormi in Sicilia.	

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sanctæ Mucce Virginis Martyris Translatio. MS. Florar. Waudelb. Ado MS. De ea equimus vi Janu.
S. Leo, Martyr Archiepiscopus Rotomagensis, inscripti Martyrol.
S. Gervasius Martyr, illius fratres,
S. Philippus Confessor, i Martyrol.
Gallianus Saussan et primus etiam in Catalogo Generali Ferrarii. De us actum i Martyl.
Quintus refertur in Martyrol. Hispan. Tamañi Salazarii adjunctus alius quiddecim Martyrulus, quos ipse secutus Pseudo-Doctrum Hispanie conjunxit; alii cum Martyrol. Romano in duas classes separant.

Nos priores Afros, posteriores Cappadoces fuisse ostendimus, nullo alibi ad hunc diem reperto vestigio hujus Quinti, quem arbitramur natum in Phrygia, et sub Aureliano in Æolide multis cruciatibus affectum, colit, ut diximus, u Martii.
S. Simplicius Papa inscriptus hoc die MS. Adon Sericru, et Simplex Confessor MS. Aquisgranensi, quem eundem arbitramur. Ejus Acta dedimus n Martii.
S. Ceddæ Episcopi Merciorum et Lindisfarorum Translatio refertur in Menologio Scotico Dempsteri. De ea egimus ad illius Vitam n Martii.
Eufemissa Regina inscripta est Auctario Hermannii Greven

Greven ad Usuordum, alibi ignota. Forsan ex S. Ursule fuit comitatu. in quo dicuntur variae Euphemiae, Euphrasiae, Euphrodis, Euphroniae, Euphrosinae et Essentiae fuisse.

Eusebius Episcopus inscriptus est Calendario MS. Belgico. At quis ille ex pluribus hujus nominis, non liquet.

Maximus Martyr legitur in libello precum Ingolstadtii edito, et hic ignotus est.

Theodosii Imperatoris nomen inscriptum est secundo Calendario Coptico, a Seldeno edito in libro 3 de Synedrion veterum Hebraeorum. At quis sit ille Theodosius non indicatur. Deum ipsum Calendarium est a Jacobitis factum.

Domnonis Martyris Calari in Sardinia nomen inscriptum Catalogo generali Sanctorum Ferrarii, additurque corpus inventum cum inscriptione. Duos Domnonones repertos ait Dionysius Bonfont in Triumphis Sanctorum Sardiniae lib. 9 cap. 9 et 17. Prioris inscriptio est : Hic jacet bonae memoriae Domno, qui bixit annis m... xiiii. Posterioris est ista, B. M. Domnus, qui bixit... requiebit... Decemb. Hinc certiora monumenta requirimus.

Conna Virgo a Marino Gormano nominata hoc die : alibi nomen quidem nisi pro viris acceptum reperitur et tum sarpus Cuanna scribitur.

Killenus de Inisdromle, in Tamlaclensi Martyrologio Mochina de Chnaindohtha, loquitur Mariono Gormano Fachina de Cre-big, nominantur primi : monasterium in finibus Momonocus,

niae esse dicit Colganus : subdubitatque an Killenus ipse non sit ille Eremita, ejus castius laudatur in Vita S. Brigidae, primo loco a nobis edita num. 71. Alterius Killeni locus nec nominatus quidem est hactenus, ipsius alogui et Modemoci nomen invenitur inter discipulos S. Barru relatum in ejus Vita danda ad xxv Sept. sed quis nos securo faciat aut eodem case, aut cultu ecclesiastico nunquam fuisse honoratos? Tertii nec nomen nec locum uspiam adhuc legimus.

Conchradus ex solis Tamlaclensi et Gormani Martyrologus ut Sanctus innuit : Episcopum etiam Gormanus facit : in Vita S. Kierani Sagriensis v Mortu num. 9 Ofrigensem Regulum hoc nomine leges, et eximium ab alieno thoro violantem continentium miraberis : Non tamen certa inde duci conjectura potest, cum deinde inter Sanctos relatum.

Ereleclus in iisdem Martyrologis est : nec nomen multum abluat ab Erlachii Presbyteri nuntio, quem ecclesia de Rathmildin in Baltridra regenda annuotum esse S. Patricio ex Vita Tripartita num. 209 scimus : inter Sanctos relatum, etsi Colganus hoc die asserat, uspiam dormit.

Faileuna quaedam Hiberniensis femina a Colgano ad hunc diem in Sanctarum olim recensetur, quod in Generali quibusdam rhapsolis memoretur, et sit alogui ecclesia, quae Kill failen, quasi Cella Failennae, quae proinde illi dicata videatur. Imo et Virgineum ipse appellat nullo citato auctore : in ritu et post mortem claruisse miraculis tradit, et multas ad hunc usque diem fieri ad ejus sepulchrum peregrinationes et populorum concursus. Sed cum hujus rei nullum idoneum citet auctorem, et ipsum saepe deprehenderimus etiam in patria sua hospitem esse, licet vir alogui esset religiosissimus, obque ejus de totius gentis Hiberniae injuria licere nobis putamus, ut et hanc et alios ceteris extra Hiberniam populis ignotos ipsorum Sanctos omittamus, donec certiora de eis proferantur. Hanc porro Faileunam circa annum de vixisse conjicit.

Sacer, sive Mosacer, aut Mosacra, Abbas in Hibernia fuisse traditur a Joanne Colgano : qui licet, setu illius nulla promat, neque distince tempus, quo vixit,

valeat assignare : Sanctum tamen fuisse contendit : quia tria vixit monasteria, in quibus cultu Divis debito celebretur, juxta sex diversa domestica Martyrologia, ut scribit : neque tamen haec ipsa Martyrologia profert : quam ergo vult us pdrn haberi a nobis aut universa Ecclesia?

Kele-Christus, Christicola, sive Christianus, Episcopus fuisse in Hibernia dicitur apud eundem Colganum, atque a bono consilio cognomentum tulisse. Cur Sanctis annumeret causa est, praeter domestica Martyrologia, quod oratorium quoddam extruxerit a posteritate Kill-Chele-Christos appellatum, sive cellam Christicolae. Non quoties vox Cella seu Kil praeposita est cupiam nomini, inde sequitur, id nomen esse Sancti, qui illic colatur. Alioquin Kildaria sive, Cella quercus, indicaret quercum illam, sive Darium, aut Dariam, Sanctum fuisse. Erat id monasterium Ad quercum a S. Brigida Virgine edificatum, ubi etiamnum Kildaria vel Kildara civitas extat in Lugenia.

Diaconus Reat, nisi in jam dictis auctoribus legeretur, nullum, quod quidem sciamus nomen haberet : suspicatur Colganus unum ex tribus Dechnanis, id est, Diaconis, esse Patricii ex sorore nepotum, de quibus in Tripartita num. 200. Sed cur ita suspicetur aliam offerre non potest causam : quam quod hic et Diaconus Neen, quem ex xxv Aprilis eodem trahit, peregrina Hibernis nomina praefertant.

Hieronymus Suessanus Eremita Camaldulensis, Eremita Ruchensis in agro Patavino funditor, et Societatis a Paulo Justiniano instituta, dicta deinde Montis-coronae, egregius propagator : vir magnae auctoritatis et humilitatis, recusata (quam Paulus IV offerebat) Cardinalatus dignitate, redux ad suos in ipso Montis-coronae ascensus spiritum Deo reddidit, anno mdi.vi, mense Martii, Feria IV Cinerum sepultus in capitulo Montis-coronae : Vitam ejus lib. 4. Historiae Romandinae anno mxxxviii impressa, describit Lucas Hispanus : non sine commemoratione mirabilium aliquot ejus mortem secutorum. Eundem celebrat inter Ordinis Camaldulensis Beatos Sylvanus Russinus, Vitam ex Luca Italica reddens : sed nullum praefert argumentum, unde constet Beati titulum, quo alii auctores abstinunt, aut alium cultum publicum eidem deferri aliquo Ecclesiae Romanae indulto. Gerlo, sive Serlo, Abbas Glocestris, memoratur a Menardo et Bucelino in Martyrologio Benedictinis, et Beatus appellatur. Laudatur a Malmesburiensi lib. 3 de Gestis Regum Anglorum, et lib. 4 de Pontificibus Anglis, et in Monasterio Anglicano pag. 110, ubi dicitur quinto Nonas Martii anno 1104 et vita excessisse, nullo Beati titulo addito : omissus etiam in Martyrologio Anglicano.

Jonas Ogmundus primus Episcopus Holensis in Islandia a insula e regione Norvegiae mortuus anno mxxi : ejus reliquias in coemeterio olim conditas refodi curavit Brauderus quartus ejus Sedis Episcopus, eique in Sanctorum numerum relato, diem tertium Martii mensis sacrum dicavit. Ita his fere verbis Aragrinnus Jonas Islandus lib. 4 Rerum Islandicarum pag. 109. Sed quoniam homini a Catholica fide averso fidei non licet, solum hoc indicare volumus, dum certiora monumenta proferantur.

Bonus Abbas Casae Dei Ordinis Cisterciensis in Gallia, multis ad Albigenenses convertendos exantlatis laboribus eluxit. Relatus hoc die ab Henriquez et Bucelino in Menologio Beatorum ejusdem ordinis et Beatus appellatus : quo titulo abstinat Sausaius in Martyrologio Gallicano, qui cum Vita prius annumerat.

Elisabeth Eborae in Lusitania monialis S. Benedicti de Castris ordinis Cisterciensis, memoratur in Menologio Henriquez et Bucelini, et Gynaecei Arturi a Monasterio

Monasterio cum titulo Beatæ. At Cardosus in *Hagiologia Lusitanica* inter illustres pietate faminas recenset, uti et Ludovicus dos Anjos in *Horto Lusitanico* num. 141 : Quibus magna fidelem.

Petrus, { Apanew in Galha
Joannes, { ab hæreticis
socii } nerisi, { *Franciscano*
Benedictus laicus Forentia, { *Artavin Mon-*
Thomas a Randano in Calabria, { *nasterio, at-*
Joannes a S. Michaeli in India, { *que iterum*
Alphonius Aleannizos { *Agnes ejus-*
Occidentali, { *dem scripto-*
Martinus Iaprus Capuccinus Romæ, { *ris Gynteco-*
Agnes Clarissa Assisii, { *quos omnes,*

etiam qui superiore seculo martiri sunt, Beatos appellat. Hic eorum nomina honore causa recensere nobis ideo fas esse duximus.

Helenus, { Tulesens e quarum meretricia o B. Philippo
Flora, { *Benita Ordinis Secretarium Generali con-*
versæ, in monasterio S. Catharinæ apud Sumata in *Porcarii* ditone vitam sancte puerunt circa annum
mortis, hoc in Martii. Ita post alios u se citatus *Ju-*
cubitus de Sanctis Umbria, qui Beatas nuncupat.

B. Oswinus, ex Majore domus S. Etheldredæ Regi-
monachus Lestringensis in Anglia, reclusus ad
hunc diem ab Edwardo Matheo, Menard et Buce-
lino. De eo cum aliis agimus. vi Martii.

Eupertus Abbas Tulliensis e regione Colonia, refertur
huc die a Molano aliisque, a pluribus sequenti, quo
mortuus traditur. iv Martii

S. Patto Episcopus Verulensis in Saxonia inferiore
refertur huc die a Gelenio in *Menologio Colonien-*
sium ab illis et pluribus aliis, quando de eo agimus,
xxx Mart.

Rodolphus et Grudolfus monachi Fuldenses ab
Hungaris martyrizati dicuntur in *MS. Calendario*
Benedictino. De priore (cui alter adjungitur, si cer-
tiora monumenta acquiramus) agunt *Martyrologi Be-*
nedictini xvm Aprilis.

S. Induletius unus e septem viris (qui Romæ ab Aposto-
lis ad prædicandum Dei verbum in Hispaniam able-
gati memorantur in *Martyrologio Romano* ad xv
Mou) cultus huc die in Ecclesia Alueriensis, uti do-
cetur in *Ordine vulgato recitandi divinum Officium*.
In *Martyrologia Hispanica* cum Ecclesia Buryensi
et aliis, xxx Aprilis

Jacobus Justus refertur in *MS. patræ*, sed valde an-
tiqua, *Martyrologia S. Marini*. Solet id cognomen
attribui S. Jacobo Apostolo fratri Domini, qui cul-
tur i Martii.

Cassidus Confessor, S. Peregrini Confessoris famu-
lus, vulgo Blancus dictus, in Apennini jago re-
quiescit. Ita *Dempsters* in *Menologio Scotico*, et ex

eo Ferrarius, qui asserit Lucam inter et Mutinam
concluisse, quod de Peregrino scripserat *Dempsters* :
de quo æque intricata quæstio, examinanda, fortassis
ad diem, quo hunc illi referant, xvi Martii.

Godefridus Confessorius Sanctimonialium in Camera
B. Maris prope Bruxellas, Ordinis Cisterciensis.
Kalendarium Ordinis Divisione anno mcccxxv excu-
sum. Alii eum referunt xxii Augusti.

Alanus, natione Aquitanus, Farfe in agro Sabino
monachus, dein Abbas sextus, refertur a *Sanssao*
in *Supplemento Martyrologii Gallicani*, atque a *Bu-*
celino in *Menol. Benedict.* Silent alii, præsertim
Ital. Haud procul Roma distat illud monasterium :
cujus Abbas i et Fundator, aut certe instaurator fuit
S. Thomas, cujus *Vitam* habemus in xii *Lectianes*
distinctam : cui, si quid interea certi de Alano nan-
ciscamur, adjungi is poterit x Septemb.

S. Andreæ Apostoli, { *Translatio Constantinopolim*
S. Lucæ Evangelistæ, { *sub Constantio facta, dicitur*
a Theodoro Lertore v Nobis Martii : in *Marty-*
rologio Romano et aliis vii Idus Martii. De us mentio
fieri poterit, cum de S. Regulo Abbate agemus xxx
Martii.

vel ad diem festum S. Lucæ xviii Octobr.
aut potius S. Andreæ xxx Novemb.

S. Theodoretus Martyris ac Presbyteri Antiocheni
memoria. Ita *Græci* in *Menais* et apud *Maximum*
Cytherarum. Est is in persecutione Juliani apostatæ
passus, aliis Theodorus dictus, et colitur potissimum
xxiii Octob.

S. Winochus Abbas in candelio Monasteriolo, re-
fertur in *Martyrologio MS. Bruzelensi*. Fuit
S. Winocus in Flandria Occidentali, in prædio sui
juris Wormhalto, ubi monasteriolo extructo Abbas
præfuit, uti dicitur ad ejus *Vitam* vi Novembris.

Christina Virgo Benedictina in Anglia. Laherus
noster in magno *Menologio Virginum Gallicæ* edito.
At *Camerario* dicitur Christiana Virgo, soror
S. Margarithæ Scolorum Reginæ : quam *Dempster-*
rus, et hunc secutus Ferrarius, referunt ad vii Sep-
tembris. Citatur ab utroque *Martyrologium Anglica-*
num, in cujus priore editione refertur v Decembris,
sequiturque iterum Ferrarius. Verum in posteriore
editione ejusdem *Martyrologii* (an ex vertute funda-
menta tunc eximibatur) die xxiv Novembris.

S. Ammonius Archiepiscopi Colonienensis ordinatio hoc
die facta est, et annotata in *MS. Floraria*, *Marty-*
rologio Colonienensi anno mcccclxxx excuso, *Auctario*
Greven ad Usuardum itemque a *Causio*, Ferrario,
Sanssao, Gelenio indicata. Dies ejus Natalis est iv
Decembris.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

MARINO MILITE, ET ASTERIO SENATORE, CESAREÆ IN PALÆSTINA,

Commentarius prævius.

III MARTII.
CIRCA AN.
CCLX.

Pace Christiana
data a
Gallieno, hi
Martyres
occiduntur :

Gravissima per universum Imperium Romanum
grassante persecutione, imperantibus Valeriano
et Gallieno; non defuit ultio divina, quo per-
missum est illud fide lacervari a Gothis, Bur-
gundis, Marcomanis, Scythis et Persis : ab his Vale-
riano capti et in servitutem redacto (verba sunt Eu-
sebio lib. 7 *Histor. Eccl.* cap. 13) filius ejus Gallienus
solus Imperium obtinens, moderatus se gessit :
missisque edictis persecutionum adversus Christia-
nos commotum sedavit : utque Antistites hujus
religionis duncups securo manus suam obirent, re-
scripto præcepit. Annus tum Christi lubebatur sexa-

gesimus supra ducesimum. Pace hac cunctis ubique
Ecclesiis reddita, Marinum apud Cæsaream Palæ-
stinæ martyrio consummatum esse scribit *cop. 13* idem
Eusebius, postea hujus urbis Episcopus : scilicet, ut ad-
vertit Baronius ad an. 262 num. 78, primis adminis-
trationis Gallieni temporibus, quo nondum passio
in omnia loca pro Christianis scripta atque promul-
gata essent edicta : aut certe, ut olim Tryganius sta-
tuerat, per hac elicta Christiani delati puniri poterant,
non conquiri. Prosequitur illo capite Eusebius, narra-
tionem martyris S. Morini, et dein *cap. 16 et 17* vir-
tutem S. Asterii, quem Astyrium appellat : quæ ex
Eusebio

A Eusebio descripta refert Nicephorus Callistus lib. 6 Hist. Eccl. cap. 13 et 14. Quo omisso damus Eusebio relationem Latine redditam ab Henrico Valesio.

2 Martyrium S. Asterii prætereunt hi auctores, quod Græci. (apud quos miramur neglectum esse S. Marini cultum) celebrant vii Augusti his verbis: Τῇ οὐτῇ ἡμεῖς ὁ δὲ σὺς; Ἀστέριος ὁ συγγαληνὸς ἔζηεν τελειώσται.

Ἰσάχελιν Ἀστέριος; ἔλασται; ἔζηεν.

Χροῖς; ἀθλητῶν ὡς ὁ σὺς; ἐν γράμει.

Eodem die S. Asterius Senator gladio interimitur.

Asterius collo gladii ictu percussus.

Choris Athletarum, tamquam stella, decorus inter-est. Agit de eodem Asterio ad eundem diem Maximus Cytheræus in βίῳ; ἀγίων, et Menæa MSS. Chifletii nostri.

3 Hoc martyrii genus S. Asterio Senatori illatum innuit Rufinus lib. 7 Historie Eccles. cap. 13, dum dicit honorem, quem Martyrii Marino capite plexo Asterius detulit, continuo ipsum Martyrem assecutum esse. Rufinus sequitur posteriores in Martyrologio Latinos. Ita Usuardus, cumque sequatur Bellinus his verbis, in holerio Martyrologio Romano vetentis: Casareæ in Palestina sanctorum Martyrum Marini militis et Asterii Senatoris in persecutione Valeriani: quorum prior accusatus a commilitonibus, quod esset Christianus, et interrogatus a Iudice, cum Christianum se esse voce clarissima testaretur, martyrii coronam capitis abscissione suscepit: cumque Asterius corpus Martyris capite truncatum, subjectis humeris et substrata veste qua induebatur, exciperet; honorem quem Martyri detulit, continuo ipse Martyr excepit. Similia habent Ado, Notkerus, Maurolycus et alii. Punctura sunt in Beda excuso: ac sola nomina in nonnullis MSS. Wandelbertus

—Marinus

Asteriusque micant effuso sanguine clari.

Gulesimus ad ipsas Kalendas Martias eos refert.

4 Tamasus Salazar S. Marini inscripsit Martyrol. Hispanico: nam Militem Hispanum ait Casareæ Palæstine in præsidio a Romanis detentum, martyrii coronam suscepisse: quod in Dextri Chronico ad an. Ch. 268 ann. 6 isto leguntur: S. Marinus, Hispanus natione, patitur Casareæ Mauritanæ. Falsum Tamasus ita legi in Chronico edito a Calderon, Bruario et Caro, sed mendam arguit, reponendumque Casareæ Palæstinae: ac conjectat Gallum fuisse. Sed similia non merentur Lectori priores. Ex codicibus Martyrologii S. Hieronymi duos datus hoc ut Marinos, et alterum quidem in Africa passum, et in Indice Martyrologi ejusdem Parisi excusi, alii in Marini habentur, ut, licet integra foret huc Chronicon fides, tamen nihil certi ex istis verbis posset statui.

ACTA MARTYRII

Ex Histor. Eccl. Eusebii lib. 7.

Pace cunctis ubique Ecclesiis reddita, apud Casaream Palæstinae Marmus quidam a militari dignitate decoratus, ad hanc splendore generis atque opibus clarus, ob confessionem Christi capite truncatus est hinc de causa: Honor quidam est b vitis apud Romanos, quam qui adepti sunt, Centuriones dicuntur. Hic locus cum vacaret, Marinus ordine gradus sui ad eam promotionem vocabatur. Verum cum honore illo jam jam potiturus esset; quidam ad tribunal accedens, Marinum accusare cepit, asserens illi quidem, utpote Christiano homini, et Imperatoribus sacrificare remittenti, Romanam dignitatem exposcere, legibus non licere; sibi vero gradum illum competere. Ea re commotus Iudex, c Achæus nomine, primum quidem Marinum interrogavit, cujus-

nam esset sententiæ. Cognito deinde, quod Christianum se esse constantissime profiteretur, trium horarum spatium ad deliberandum ei concessit. Proinde cum ex prætorio egressus esset, d Theotecnus civitatis Episcopus ad illum accedens, et sermoninando longius eum abstrahens, prehensa manu ad ecclesiam perducit. Cumque interius ad ipsum altare eum statuisset, reducta tantisper ejus e chlamyde, gladium illi, quo præcinctus erat, ostendens, mox sacrorum Evangeliorum codicem ex adverso locat, jubens ut ex duobus utrum mallet, eligeret. Marinus nihil cunctatus, protensa dextera codicem cum apprehendisset; his cum verbis Theotecnus compellavit: Adhære igitur, adhære Ileo: ejusque virtute roboratus, consequere quod elegisti. Vade in pace. Post hæc regredientem illum ab ecclesia præco pro foribus prætorii evocare cepit. Jam enim præstitutum tempus effluerat. Admittens igitur tribunali, cum majorem quam antea alacritatem fidei ostendisset, statim inde, ita ut erat, ad supplicium abductus, martyrio coronatus est.

2 Tunc et Astyllus ob religiosum fiduciam ac libertatem celeberrimum nomen est consecutus: vir ex Romanæ urbis Senatoribus, Imperatoribus amice carus, et cum ob splendorem generis, tum propter divitias omnibus notus. Qui cum supradicti Martyris supplicio interesset, humeris suis imposuim cadaver randida ac pretiosa amictus veste hujulavit: et magnifico cultu ornatum, decenti tradidit sepulturæ. f De hoc viro innumera quoque alia referuntur ab ejusdem familiaribus, qui ad nostram usque actam superstites vixerunt.

3 Inter quæ hujusmodi est miraculum. Apud Casaream y Philippa, quam Phœnices Ponenda nominant, ad pedes Panii montis, h fontes visuntur, ex quibus profluit Jordanis. In hoc festo quodam die i victimam conjeci solem esse aiunt: quæ mirabili quidam diæmonis operatione nusquam postea compareret: eamque rem a spectantibus pro illustri miraculo haberi consuevisse. Quodam igitur tempore cum Astyllus his forte ceremoniis interesset, cunctosque admiratione rei perculsus videret, primum quidem caritatem vulgi miseratus est: deinde oculis in celum sublatis, supremum omnium Deum per Jesum Christum obsecratus est, ut dæmonem illum, populi seductorem eustringeret, et a decipiendis posthac mortalius abstinere eum juberet. Peracta precatone, repente victimam fontibus supernatasse aiunt; atque ita miraculum ipsius prorsus intercedisse, nullo deinceps circa hunc locum prodigio viso.

a Multam cohortalem, non armatam sicut Cæstrensem, velat ligi colligit Valesius e mentione Iudicis et facti in judiciorum, et quod causam non dixerit Marinos. Quæ tunc est prædicta, quæ perit, ut sequitur, — b Hu S. Marcellus Centurio Legionis Trojanæ Tugis in Mauritania, ut Acto ejus fidelissima habent ad 30 iustitiam cum mille die natali Imperatoris sacrificare, adiecit vitæ et arma, inter alia dicens: In talis est conditio militum, ut diis et Imperatoribus sacra facere compellantur, cære pægi in vitem et cingulum, remittit signis, et militare recuso. Plura de ille non addit, cum passim omnes historici Romani et Postea cum Centurionibus tribuant. — c Græce A 2019; 62104 70, Chelidophorum verit Archibus hic erat genere. d Theotecnus Episcopum ad ipsum usque altarem superposuisse veritit Eusebii cap. 11. — e Græce A 2020; 62104 70, quæ veritas militum. Sed in 2020; 62104 legit Valesius, quod chlamys et balteus paupula essent militum. f Hic adiecit Rufinus. Honorem, quem Martyri detulit, continuo ipse Martyr assequitur. g Philippus Hæraa et Trachontidas, quarum regionum metropolis Casarea erat) Petrarca, fater Herodis Petrarca Callias, in honorem Tiberii Cæsaris, et ad celebrandum nomen sui eternitatem, cum Casaream Philippa nomenque voluit Syris ante Dan, et Græco-Phœnicibus Panæas dicebatur, voluit etiam Casarea Panæa, aut Panæas nuncupari. h Fontes duo potissimum, Jor et Dan, quibus in eundem amnem confluentibus, Jordanis appellatur. i Ethnica victimas posuere volebant in fontem ac puteos, hinc S. Augustinum conculcat Publiolo, si licet habere de fonte vel puteo, si aliquid de sacrificio mirum sit. Vide Epistolam 143

D

d
incitante
Episcopo,

e

eligit pro
Christo
martyrium.

S. Asterius
cum sepeli:

E

f

g
h
i
prestigias
dæmonis,

oratione obligit.

P

vitis Centurio-
num.

Casareæ
Philippi.

Jordanis
fontes

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS FLORIANO, FELICE, CASTO, LUCIOLO, JUSTO, FOR- TUNATO, ET ALIIS XL,

Commentarius historicus.

III MARTII.

Martyres Afri
haec in anti-
qui. Martyro-
logis :

Plurimi hoc die in totis Martyrologis propo-
nuntur athletae, qui effuso pro fide Christiana
sanguine, coronam martyrii adepti sunt. Quo
omnes loco haud facile certi quidquam affir-
mari potest. Martyrologium S. Hieronymi, quod cha-
ractere Anglo-Britannico ante mille annos exaratum
apud nos habemus, ita hunc diem auspicatur : v Nonas
Martii. In Africa Florianus, Felix, Casti, Luciole,
Justi, Fortunati et aliorum XL. cum quo numero cele-
tur finiri prius classis, licet alia nomina Martyrum
nullo assignato loco subjunguntur, fors in alia aut urbe
aut persecutione, sed in Africa etiam interemptorum.
In Martyrol. MS. Richenoviensi, sive Augus-dvntis,
videtur antiquo, illa ita leguntur. In Africa Florianus,
Felix, Casti, Fortunati et aliorum XL. Luciole,
Justi : qui duo ante Fortunatum supra positi sunt.
Deinde in utraque Marcia sequitur, MS. Tormentum
S. Martini, sub nomine Eusebii, Hieronymi et Bedae,
tres videntur : In Africa Natale SS. Fortunati, Felix
et Justi. Omisso etiam numero, qui in alio MS. ad
Martyres XL. angelus adjunctus viris Sanctis, de qui-
bus insequentibus classibus agitur : jungiturque Justus
nominatus.

in alia relati,
omisso loco :

2 Omnia praeter martyrii Africani, et adjuncto
numero, quampulcherrima Martyrologis inscripti sunt, ut
Luciani S. Hieronymi : v Nonas Martii : Felix,
Luciole, Justo, Fortunati, qui etiam leguntur apud
Robinum, addito Floriano et sequentibus, quod etiam
fit in Martyrol. S. Hieronymi Parisiensis excuso : sed in
hoc Luciole additur, ut et in alio Corborensi MS. in
quo inter quatuor leguntur. Beda excusus habet : Et
natale SS. Felix, Luciole, Fortunati. Deinde Marciam
aliosque nomina nominat, et inter hos Florianum. In
Beda MS. exemplari nullus hoc die signatur Sanctus.
Silet etiam de his et sequentibus Martyribus Bellinus,
cujus Martyrologium appellat vetus Romanum Baro-
nius, qui citato Beda excuso inserit hodiernum Romano,
Felix, Luciole, Fortunatum, Marcium et sanctorum.
De hac aetateque mox agemus. In MS. S. Cyrilli, quo
pharum se adiunxit fateretur Baroniis, ita habetur :
v Non. Martii, Felix, Justo Fortunati Mart. Idem,
aut prima haec relato Fortunato, sunt in MS. Latiensi,
et alii martyribus prepositi in MSS. Romano archi-
vi S. Petri, Cosimense et Altempriano; aut illis in-
mixti in MS. Pragensi. In MS. Aquisgranensi no-
minum sunt Felix, Luciole, Casti, Justo, Fortunati,
Florianus : desiderantur saltem XI. inominati, nec
Africani mentio est. Apud Grecorum in Auctario
Usneri deest Justus, reliqui dantur. In Adone MS.
Regine Suecia continentur Felix, et Luciole, quibus
in alio MS. ejusdem Regine additur Fortunatus, qui
solus ex hac Martyribus est in MS. Barberiniana. In
MS. Augustano sunt alii immixti Felix, Lucianus,
alii Luciole, Castus, Julius, Fortunatus, qui omisso
reliqui in Lubbeano MS. extant. In MS. Londinensi
S. Lamberti Felix et Fortunatus. At Felix et Lu-
ciole in Calendario S. Hieronymi apud Floren-
tium.

Roma a Gale-
sinio adscripti.

an R. Equi-
Bononia?

3 Haec antiqua monumenta, in quibus praeter
Africani nullus designatur martyri locus. Interim Ga-
lesinius citata in Notationibus Beda et MS. omnes ex
Beda refert, et Romae adscripti, infelix saepe in suis
conjecturis. Galesinium sequitur Consilius in posteriore
editione. Masius in Bononia perfrustata ad hunc diem
commemorant SS. Florianum et Fortunatum Martyres,

asserens prioris Reliquias asservari in ecclesia S. Fran-
cisci; posterioris in templis S. Jacobi Majoris et
S. Stephani. Forsan Reliquiae haec ex aliquo Romano
cimiterio Bononiam translatae sunt, et ob Galesinii auc-
toritatem, ad hunc diem captae honorari.

4 De hisce Martyribus ista sufficerent, nisi Hispani
sibi illis attribuerent, aliosque infra recensendos. Anto-
nius de Quintanaduennas de Sanctis Toletanis parte 3
pag. 440, Toloverre, antiquis Eborae, sive Eburac,
ducesces Toletanae, varios Sanctos adscribit, qui hoc in
Muri coluntur : ii sunt, Felix, Luciole, Fortunatus,
Marcia, Herodes, Antigonius, Jannarius, Tutella,
Gabiannus, Quirinus, Cleonius, Eutropius, et Basi-
liscus. Idem adscripti sunt Martyrologio Hispanico
Tamoni Salazar, additque post Quirinum alter Felix,
Florianus et Donatus, qui cum precedentibus leguntur
omnes eadem hoc oratione in Usuardo excuso, quem ambo
allegant, quasi cum nullus indicatur locus, injicere is
munum quilibet jure possit. Basilisco subjungitur a Ta-
moni Quinctus, in Phrygia sub Aureliano passus, de
quo ii Martii actum. Altera probatio sumitur ex Mar-
tyrologio Romano, cujus verba cum dicta Quintanaduennas
hic repetimus : Eodem die passio Sanctorum, Fe-
lix, Luciole, Fortunati, Marciae et Sociorum. Item
Sanctorum militum Cleonici, Eutropii et Basilisci,
qui in persecutione Maximiani sub Asclepiade Prae-
sido crucis supplicio feliciter triumpharunt. Et rur-
sus reverteretur locus ubi Martyres lauram promeriti
sunt. Insuper is est super excuso Chronico Dextri, ad
annum Christi ecc et persecutionem Diocletiani, his
verbis : In hac acerbissima persecutione Eburae in
Carpetanis sancti Christi Martyres Felix, Luciole,
Fortunatus et Eusebius, qui Praeside Hispaniae As-
clepiade crucifixi sunt. En fundamentum totius contro-
versiae. Non exprimitur locus in Beda excuso et Marty-
rol. Romano, ergo ad hos quatuor referendi tredecim ob
Antonii de Quintanaduennas et octodecim a Tamoni Sa-
lazar jam Eborae in Carpetanis adscripti. Baroniis dantur
Martyrum classes Martyrol. Romano inseruit, priorem
ex Beda, posteriorem ex Menologio Graecorum : quos
auctor Chronici Dextri, ut illi interpretantur, in uni-
cam conflant. De Graecis infra agemus, quas genere

Quo funda-
mento hi alii-
que Hispaniae
attributi?

E

F

Cappadoces, Amaseae in Ponto passos, affirmant Me-
neae, Anthologium aliisque Graecorum monumenta. At
quoisum nunc retinetur S. Eusebii Martyr in Chro-
nico Dextri laudatus? Qua auctoritate ejus locum occu-
pant Cleonici, Eutropius, Basiliscus. Respondet Ta-
moni Salazar : Haec Hispanos agnovit nemo,
cognovisse Beda, Galesinius, Menologium Graecum,
et Romanum Martyrologium. Quo auspice Galesinius
Romae passos commentet, nec ipse proferet, nec ve-
luti Martirologia conscribunt : ex quo nec
Baronius, nec Philippus Ferrarius illos inter Marty-
res Romae passos consignavit, quia hujus Auctoris
figmenta passim respuunt. Hinc venit explenda
Galesinii sententia et Flav. Dextri amplexanda. Sed
hujus sententia quam habet auctoritatem ex supradictis
constat, maxime si viginti aut plura antiqua Martyro-
logia a nobis jam probata, et alia infra praeferenda, recta
tractata examinentur. Acta etiam horum Martyrum satis
longa, licet breve compendium appelleret, describit
Tamoni. In his, Felix civis Florentis in Carpetania
liber Catholicum profectus, sorsim xv igne car-
itatis adsciscit : omnes in funesta Diocletiani et
Maximiani persecutione, adventante Eborae Ascle-
piade

A piade Præsides, comprehenduntur, crucibus affixi, martyrio coronantur.

3 *Georgius Cardosus Hagiologia Lusitano* inscriptis ad hunc diem SS. Felicem, Luciolum, et Eusebium cum aliis generosis et fortibus Athleticis, qui sub Diocletiano et Maximiano, præsides Aselepo, Eboræ in Lusitania cruci affixi, coronam martyrii obtinuerunt. In *Commentario* profert verba Flav. Dextri,

DE SANCTIS MARTYRIBUS

MARTIA, MARTIANO, HIEROTE, ANTIGONO, JANUARIO, TUTELLA, GABIANO, QUIRIULO, MARINO, FELICE, DONATO, FORTUNO, HELBIANO, GAGO, PAULO, GAIOSA, GALLOSA, GALLO, LUPICINO,

Commentarius historicus.

III MARTII.

B
Classis altera
Martyrum in
antiquis fastis

Priorem Martyrum Afrorum classem cum XL Sanctis anonymis conclusimus, quod hic numerus solent aliis Sanctis proprio nomine propositus sub finem adhiberi : post quos in eodem Martyrologio S. Hieronymi ante mille fere annos character Anglo-Britannico exarato, ista adiunguntur, nullo loco aliove verbo interposito : Marcia, Herotis, Quirilli, Maurini, Donati, Furnti, Hebiani, Gagi, Paulæ, Gaiosæ, Gallæ. In Martyrol. Lucensi multo plures statuuntur, quorum manipulum ducere S. Marciam advecat Florentinus, et ita exculit : Marcia, Herotis, Antigoni, Januari, Tutellæ, Gabiani, Quiri, Juli, Marini, item Felicia, Florini, Donati, Fortuni, Helbiani, Gagi, Paulæ, Gaiosæ, Gallæ. In editione Parisiensi præponitur nomen Martiani, tum Marcia, Hierotis etc. et loco Florini dicitur Floriani, quem omittimus cum altero Felice, qui in præcedenti classe collocantur. Sub finem ista habentur : Paulæ, Gaiosæ, Gallosæ, Gallæ, Lupicini. Quartum S. Hieronymi Martyrologium habet Julius Henricus Blumius I. CL. quod consentit cum Lucensi, unmissis Martiano, Gallosa et Lupicino. Alia horum Martyrum nomina leguntur in Beda excuso : Martiæ, Herodis, Antigoni, Januarii, Tutellæ, Gabiani, Quiriuli, item Felicia, Floriani, Rogati. In MS. Richelergensi loco Herodis scribitur Herotis, reliqua non discrepant. Apud Robanum ita exprimitur : Marcia, Herotis, Antigoni, Januarii, Tutellæ, Gabiani, Quiriuli, Marini, item Felicia, Floriani, Donati. Ex his, quæ in Additionibus Usuardi apud Grevenum leguntur nomina, huc spectant : Donati, Paulæ, Julii, Marcia, Hierotis, Antigoni, Januarii, Tutellæ, Gabiani, Quirioli. In MS. Aquisgranensi : Martia, Hierotis, Antigoni, Januarii, Tutellæ, Gabiani, Quiriuli, Marini, Felicia, Donati. In Richenoviensi, Martia, Hieroti, Antigoni, Januarii, Gabiani, Quirilli. MSS. Cusinense et Altempsanum habent : Martia, Antigoni, Januarii, Marini. Eandem, depreto Marino, leguntur in Romano archivi S. Petri MS. Barberianum : Antigoni, Marini, Gabiani. MS. Pragense : Donati, Paulæ. At solus Antonius in MS. Leodivensi S. Lamberti. Et Januarii jungitur in MS. S. Cyriaci, sed ad diem præcedentem. In alio MS. sunt Donati et Januarii. At Marcia et sociorum hoc die memoria recollitur in Martyrologio Romano. At Marinus cum Asterio in Calendario antiquo Breviari. Sed Asterius ad sequentem classem spectat.

2 En horum Martyrum cultus ex decem et octo illustribus Martyrologis propositus, sed cum aliqua lectionis diversitate : ita Martia et Marcia scribitur : et Hierotis, Hierobi, Iberotis, Herotis, Horotis et Herodis : Antigoni et Antigoni : Tutellæ, Tutellæ, Tutillæ, et Tutillæ : Quiriuli, Quirioli, Quirilli Quirilli, et di-

Martyrologii Romani, et Galesinii ac Menologii D Græcorum, adeoque insinuat septemdecim in his relictos intelligi, interque illos S. Eusebium ab aliis neglectum, deum multus est in disputatione de Eboræ urbe, quam negat Talaveram dici posse : de hac re plurimum disputant Petrus Mantuanus in Anæmadversionibus ad Historiam Joannis Mariana, et contra hunc Thomas Tamayo in Vindictis Marianis.

visis nominibus Quiri et Julii : estque infra inter alios Julius. Item Marini et Maurini : a quo seorsim alius miles Marinus refertur. Pro Donato apud Bedam Rogatus legitur. Demum Fortuni et Fortuni, uti Helbiani, Belbiani et Hebiani. In unico Martyrologio sunt Martianus, Gallosa et Lupicinus.

3 Palestra martyrii nusquam exprimitur, nec audemus tenere præcedentibus adjungere in Africa passis, ubi et sequentes passi memorantur. Quid si aut alio Africæ loco, aut diversis sub Imperatoribus intercepti sint? Favet et conjecturæ hæc innixtus Florianus, qui Afrorum Martyrum antesignanus habetur. Galesinius eumque secutus Causius, quos simul ex utraque classe repererant in Beda excuso, Romæ adcripserunt, in locum Rogati restituta Donato, uti apud alios legitur. Hanc conjecturam Galesinii supra rejecimus ad Martyres Afros, quibus diximus hos potius esse adjuungendos. Multo minus hi Eboræ Carpetanorum aut Eboræ Lusitanorum attribueri, cum in Chronico Flavii Dexteri, quo nituntur fundamento, ne vel unus horum memoretur.

4 Proluerunt ejusdem cum Dextri Chronico auctoritatis, Adversarii et Chronicon sub nomine Juliani Petri Archipresbyteri S. Justæ, et num. 78 in Adversariis ista traduntur : Marcia Matidia, soror Imperatoris Trajani, Virgo sanctissima, passa est in persecutione Antonini Pii Romæ cum aliis sociis in Martia. Fuit Hispana, nec præter unam hanc, habuit aliam sororem Trajanus. Ob quæ verba Antonius de Quintanaduennas libro de Sanctis urbis et ducesis Hispaniensis pag. 231 et seqq. contendit de Marcia hic Matidia cognominata, et unica sorore Trajani Imperatoris, ejusque sociis hoc die agi in Martyrologio Romano, et cum Galesinio Romæ martyrium subisse. Verum idem Quintanaduennas in libro de Sanctis Toletum, xiv annis post priorem illum excuso, eandem Martiam et socios cum supra relatis Martyribus Afri adscribit Talaveræ, sive Eboræ Carpetanorum; utroque allegans Martyrologium Romanum et Galesinum, tunc secutus Chronicon Dextri, uti modo Adversarii Juliani Petri. Miramur non duas Martias Martyres injectos in Martyrologium Hispanicum, cum contra Tamasus Salazar non modica animadversione in Quintanaduennas invehat, deceptum asserens ex glossemate inter opera Juliani efficto : cujus verba merum commentum sapiant.

Item in Menologio et Martyrologio nullam notari Virginitatis prærogativam, ergo a fide Martyrologiorum deviare. Martiam nullam fuisse Trajani Sororem, nec Christianam, nec Virginem : respondenda ergo, quæcumque alias doctissimus Pater de Martia Matidia scriptitavit. Hæc Tamasus Salazar, qui utinam et ipse patiatur modestum verbum contra suum Martiam sociosque, nullo profecto jure Hispanæ adscriptos, cum nulla in dictis Martyrologis fiat mentio

B

An passi in
Africa?

perperam
videtur
Romæ aut
Eboræ tribui.

Ex his Marcia
fugitur soror
Trajani
Imperatoris,

F

ex adversariis
Juliani Petri,

nomina varie
scripta.

Martin T. I.

29 Eboræ

A Eboræ Carpetanorum, aut Asclepiadis in Hispaniis Priesidis, esse efficta glossenata et mera commenta : et deviare a fide Martyrologiorum. Interim Quintana-duennas conatur suam sententiam stabilire ex eadem Adversarius Juliani, in quibus num. 78 ista habentur : Matidia Augusta Imperatoris Cæsaris Trajani soror discipula S. Clementis, accepit corpus S. Onesimi, a Tertullo Præfecto Romæ perempti, et arca argentea clausit. Actu S. Onesimi discipuli S. Pauli a nobis collecta dedimus ad diem xvi Februarii, ostendimusque Acta illa, quæ ex Græcia translata extant apud Lipomanum et Surium, esse S. Onesimi alterius Pu-

discipula
S. Clementis.

teolis tertio Christi seculo martyrium passi, et hunc D
Iulixæ Magistrum SS. Alphii Philadelphi et Cyrini, in Sicilia sub Præsidente Tertullo lauream martyrii consecutorum : huiusque Præsidis nomen, ut in re confusa fieri solet, a discipulis ad Magistrum Onesimum, et ab hoc ad alterum seniores, ac magis illustrem Onesimum videri translatum. Præterea diximus nua. 16 Matidiam Augustam fuisse ex sorore Marciana neptem Traiani, matrem Matidii Augustæ, Adriani Imperatoris uxoris. Denique unius Juliani auctoritati porum fidendum esse innuimus, quod vel hinc maxime confirmatur.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

**GAIOLA, FELICE, EMERITO SIVE EMETERO, CELEDONIO, ITEM FELICE, SAVINIANO, ITEM FELICE, JULIO, ALIO FELICE, MARINO, DONATA, NICEPHORO, CARISSIMO, CLAUDIANO, PAPIA, LUCIOLA, SABIANO, VEL SABI-
NIANA, JUNULA, ASTERIO, PHOTIO, GEORGIO, ISICO, SISINNIO, CASTO, BASILIO, SOLO, ARTILAO, ANTONIO, CYRICO, EUTICO, GORGONIO, ASCLIPIO, FRU-
NIMIO, ET ZOSIMO,**

Commentarius historicus.

III MARTII

Martyres Afri
in Martyrol.
S. Hieronymi.

Tertia hæc cohors militum Christi procedit, prioribus duabus multo numerosior : quam præfatum Martyrologium S. Hieronymi, quod nos caractere antiquo ante mille fore annos habuimus excavatum, ita representat : In Africa Gaiola, Felice, Emeriti, Celedonii, Felice, Sabiniiani, Calaguri, Metri, item Celedoni, Juli, Felice, Marini, Donata, Nicephori, Carissimi, Claudiani, Papiæ, Luciolæ, Felice, Sabiani, Junula, Foti, Asterii, Georgii, Sisinnii, Basilii, Artilai, Euterii, Ciriaci, Euticii, Gorgonii, Asclapii, Frumini. Idem ædordine subinde variata, et nominibus nonnullis aliter scriptis, in Luceni Martyrologio episcopi S. Hieronymi ita collocantur : In Africa Gaiola, Felice, Emeriti, Celedoni, item Felice, Saviniani, Calaguri, item Emeriti, Felice, item Celedoni, item Juli, Felice, Marini, Donata, Nicephori, Carissimi, Claudiani, Papiæ, Luciolæ, Sabiani, Junula, Astri, Fotii, Basilii, Artilai, Antonii, Ciriaci, Euticii, Gorgonii, Asclapii, Frumini. Recensentur idem in Martyrologio S. Hieronymi edito Parisiis, ita expressi : In Africa Gaiola, Felice, Emerito Celedoni, item Felice, Saviniani, Calaguri, item Emeriti, item Felice, item Celedoni, item Juli, Felice, Marini, Donata, Nicephori, Carissimi, Claudiani, Papiæ, Luciolæ, Sabiani, Junula, Asterii, Photii, Georgii, Isaci, Sisinnii, Casti, Basilii, Artilai, Antonii, Ciriaci, Euticii, Gorgonii, Asclapii, Frumini, Zosimi. Hactenus tres cohortes Martyrologii S. Hieronymi, in quorum duobus ultimis post duos primos, Gaudam scilicet et Felixem, interponantur iste duo voces, depositio reliquorum, quas cum priore MS. emissis, cum quod illis significetur non satis copiamus : Cum MS. Luceni fere current, quod in Germania reperit Henricus Julius Blumius v. c.

2 In ulis Martyrologis nonnulli ex his Martyribus assignantur : nam MS. Martyrol. Regiæ Suevicæ : In Africa Gaiola. MS. Cantabrigiæ, sive S. Richardi : In Africa SS. Gaioli, Felice, Nicephori, Claudiani. MS. Pragense, Gaiola, Felice. MS. Labbennum : Gaiola, Juli, Casti, Soli. MS. Augustanum : Gaioli, Emeriti, Juli, Casti. Aquigranense MS. Gaioli, Juli, Casti. Apud Grevenum additur Soli. Hactenus antiquiora Martyrologia : e quibus hæc diversitas vocabulorum advertenda. Gaiola etiam dicitur Caola : Gaiulus et Gaiulus : Emeritus bis positus, Emeritus, Emeritus, Emeritus, Emeritus et Emerita : Celedonius, Celedonius, Celedonius et Celedonius : Sabiniannus, Savinianus et Sabinnianus, Sabianus, Sabiniannus : Calagurius et Calaguri : Phocius, Focius, et Fotius. Item nomina Basilii et Soli conflata in unum Basilisoli, vitio amanuensis. Coluntur hoc die SS. Emeritus et Celedonius Martyres Calagurri in Hispania : qui ne forsan sint hic relati, tres in titulo mansimus.

et alia :

nomina varie
expressa.

3 Galesinus nunc hoc encomio celebrat. In Africa S. Lucii Episcopi et Martyris, qui Valeriano Imperatore pro Christi gloria innoxius, insigniter coronatur. Ferrarius in Catalogo describit Galesinum, qui illius Lucii non meminit in Notationibus : huc quorsum in silentio aliorum cum Episcopum dicit et Valeriano Imperatore passum, non liquet. Referuntur hoc itidem die Marinus et Asterius Cæsareis in Palastina coronati, fortitan ad hunc diem relati, quo coluntur ejusdem nominis Martyres Afri, quod illorum dies natalis ignotus foret, nullam dei mentionem faciente Eusebio, qui de illis agit. Græci Asterium colunt vii Augusti : nusquam quod sciamus, Marinum : et in Martyrologio S. Hieronymi inter utrumque septem alii Martyres interponuntur, quod monuisse sufficit.

Lucius an
Episcopus ?

Alii Martyres
ejusdem nomi-
nis.

DE SS. EMETHIERIO ET CELEDONIO

MARTYRIBUS, CALAGURI IN HISPANIA,

Commentarius prævius.

ANIMADV.
PAP. 10

III MARTII.

Calaguri

In Martyres
cessi.coluntur 8
Martii.B
Acta primiti-
via rabe
tyrannorum
abolita :alia a Pruden-
tio scripta,compendium
ex Gregorio
Turon.

alia ex MSS.

et alio MS.

De his oratio
S. I. dicit
in Ecclesia
Gothica :

Calaguris, antiqua Vasconum urbs, a Tito Livio, Julio Cesare, Valerio Maximo, Plinio, aliisque memorato, Paulino ad Ansonum montana dicta, sita in monte ad Iberi amnis radices, Fibularia quoque appellata. Altera quippe a Plinio statuitur Calaguris prope Oscam urbem inter Nasicos populos, Nascica, seu Julia Nascica, in antiquis nummis cognominata, cujus hodie ne vestigia quidem superesse traduntur. Prior etiamnum urbs celebris ab antiquis temporibus Sede Episcopali exornata, nostro ævo Calahorra nuncupata, et Castellæ veteris regno attributa. Fidisimos cives Calaguritinos agnoverunt Romani et laudantur, ut digniorem ibidem fidelitatem Deo præstiterint duo fratres Emetherius et Celedonius, et militibus Cæsareonis illustres Christi Martyres : quorum venerationi dies III Martii est sacratus.

2 Acta martyrii ab auctoribus coarctis consignata scripto fuerunt : quæ rabe ac vi tyrannorum periisse deploret Aurelius Prudentius Clemens, cujus diligenter delermis omnium horum Martyrum notitiam. Edidit hæc, inter alia, circa annum cccc elaborata, illustre poema nepi στεφανων inscriptum, in quo xiv hymnis celebrat coronas illustrium Martyrum, ut primum hymnum inscribit hæc Martyribus Emeterio et Celedonio Calaguritanis : quem cum MSS. collatum primo loco damus Fuisse Prudentium natione Hispanum ortu Calaguritanum, tradit Athanasius Lobera in Historia Legionensi cap. 25. Et ipse Prudentius in hoc hymno illam urbem nostrum oppidum appellat, ac primo loco horum Martyrum certamen proponit, quibus subit laudes S. Laurentii Hispani Archiepiscopi, S. Eulaliæ, Virgini Lusitanæ, decem et octo Martyrum Cæsaraugustanorum, S. Vincenti Cæsaraugustani, SS. Fructuosi Episcopi Turraconensis, Augurii et Eulogii Diaconorum.

3 Prudentio subiungimus illustre horum Martyrum encomium a S. Gregorio Episcopo Turonensi libro I de Gloria Martyrum cap. 93 insertum : ubi dicta sua probat allatis aliquot versibus ex hymno illo Prudentii. Tertio loco damus aliqua Acta soluta oratione conscripta, quæ reperimus in antiquo MS. codice bibliothecæ illustri monasterii S. Maximini prope Trevirum : Quæ eadem Acta edidit ad hunc diem in Martyrologio Hispanico Tamaris Salazar et tribus MSS. codicibus Toletano Montis-Sini, Segobiensi et Asturiensi, Magna eorundem Actorum pars erat in Breviario Burgensi edito anno mmi, et in octo distribuitur lectiones, unica de Evangelio cum hujus expositione interjecta. Quarto loco damus aliud Vite Martyrum horum compendium, quod Romæ descripsimus in bibliotheca Patrum Congregationis Oratorii ex MSS. libris a P. Antonio Galtonio collectis, qui annotat submissum esse ex Ecclesiasticis tabulis Ecclesiæ Burgensis Castellæ veteris.

4 Antiquum horum Martyrum apud Calaguritanos venerationem indicat ante memoratus Prudentius in Hymno de Sanctis hæc Martyribus, quæ etiam olim usam fuisse Ecclesiæ Gothicæ, assertit Tamaris Salazar patere ex Breviario Isidoriano. Adhuc S. Isidorus in Benedictione Ollivæ SS. Emeterii et Celedonii in Breviario hanc Orationem tradidisse. Omnipotens Deus, ad quem beatissimi Emetherius et Celedonius Martyres ob confessionis fideique signaculum, orarium atque annulum ecclesiæ subvehendū inserunt, conservet vos utroque munere gratiarum. Amen. Ut per vos et fidei et confessionis virtute

pollentes, æterni celestis patriæ habeamini cives, quorum hodie genitum festum celebratis ovantes. Amen. Quo sicut aliqua plebs de eorum gemina susceptione corporum gratulatur, sic tota Ecclesia eorum se tueri ac defendi patrociniis gratuletur. Amen. Hanc eandem Benedictionem inscriptam Commentario ad Dextri Chronici pag. 314 Franciscus Bivarinus, admirans horum Martyrum nomina non fuisse huic Chronico adscripta, imo suspiciens transcribentium incuria immissa, Eorundem venerationem representant Missale mixtum, dictum Mazarabum, item Breviarium cum illa secundum regulam B. Isidori, excusa Toleti anno md et mmi et mlii. In Breviario Eboracensi excusa anno mmlviii extant ix Lectiones de eorum Vda.

5 Non minus horum Martyrum veneratio inscripta est aliis fastis Ecclesiasticis. Certe quæ extant sub nomine S. Hieronymi Martyrologia antiquissima, etiam horum nomina habent, sed aliorum Martyrum nominibus iamista, addita voce Calaguri, seu Galagori, velut alienus Sancti, quem ita Indici adscripsit Lucas Dacherus ad Martyrologium S. Hieronymi a se Parisiis editum : in quo Martyribus Afris, Gaule et Fehci adduntur Emeriti, Celluloni et aliis inabus interpositis, Galagori item Emeriti et alio interposito item Celedoni : verum tres ultimi in codice antiquo ante mille fere annos conscripto, melius conjunguntur : Calagori Meteri, Celedoni, ast Emeriti correctius etiam legitur in MS. Lucensi ejusdem S. Hieronymi, quos ex classe Martyrum Afrorum ibidem expunximus. Apud verum Bedam valet hæc dies, quem supplevit Florus his verbis : SS. Emytherii et Celedonii et Calaguri Mart. quod in Martyrologio a Rosendo ita emendatur apud Calaguritan Martyrio coronatorum. In MS. Augustano miscetur aliis Martyribus Emeterius, ac dein additur : Natalis SS. Emetherii et Celedoni. At correctius expronuntur in MSS. Romanis, altero Archæi S. Petri, altera bibliothecæ Vaticanæ : uti et in MSS. Casimænsi, Parisiensi et Trevirensi : Eodem die natalis SS. Emetherii et Celedonii. Additur in ultima in Hispania, in altero Calcu corrupte pro Calagurra. De his aliisque hos versus fecit Wahlenbertus.

Quinas Magra pio Nonas defendit amore,
His et Emetherius, Celedonius atque Marinus p
Asteriusque mirant effuso sanguine clari.

6 Alia Martyrologia consentiunt cum Actis tertio et quarto loco dandis. Ita Usuardus : Eodem die natalis SS. Emetherii et Celedonii, qui primum apud Legionensem Galliciæ civitatem milites, exurgente persecutionis procella, pro confessione nominis Christi plurimus afflicti tormentis, Calaguritanique perducti, atque ibi martyrio coronati sunt. Apud Adonem, Natherum et Bedam excusum adduntur verba Gregorii Turonensis de annulo et crurio in eos evectis, infra danda, et supra in Benedictione S. Isidori indicata. Usuardo consentit Martyrologium Romanum : et verbis magis immutatis Maurolycus, Festum illorum solenn cultu apud monachos Legevensis Kalendis Martis peragi infra dicemus, quod die Gallesinus, Calaguri in Hispania, inquit, sanctorum Martyrum Emeterii et Celedonii : quorum preclarum certamen, sempiternæ gloriæ consecratum, singulari hymno a Prudentio celebratur. Iterum hoc in Martii. Calaguri Sanctorum, Emeterii et Celedonii, quorum supra Kalendis prim commemoratio facta est.

Ch

et cultus apud
Mazarabes,

alia:que.

Memoria in
Martyrol.
S. Hieronymi,
E

et aliis :

Usuardi

Adon, Not-
keri etc.

A Ubi vox Senatorum redundat. Ita in *Hagiologio Franco-Gallia Philippi Labbei vocantur Cantherius et Celedonius, sicuti etiam in Martyrologio MS. Abbatie Golloniae pro Legionensi Gallie urbe legitur Lingonensis Gallia civitas: ceterum cum Usuardo convenit, e quo et corrigi debet. Tamasus Salazar hoc eos elogio honorat in Martyrologio Hispano: Ajud Calagurriam Hispania SS. Emmerii et Celedonii Martyrum, qui Beatorum Marcelli et Nommæ filii cum essent, et Trajanicæ legionis milites, apud Legionem urbem, cujus erant cives et municipes, pro fide et Christi nomine comprehensi, et cruciatibus afflicti, post Calagurriam Fibulariam adlati, tandem cælestes milites sunt laureola victoria martyrio sublimati. Hac ibi.*

7 Nonnulla hic relata indigent aliqua inquisitione. Fuere ut hi Sancti etiam a Prudentio fratres habiti, et milites Casaris vexilla acuti. Eosdem Legionarios fuisse milites fama prodit in *Actis MSS. Additur in Actis Breviorii Liborensis*, Ex ea legione, in qua eorum pater Centurio erat S. Marcellus Martyr: quem ex Centurionibus legionis Trajanæ fuisse habent antiqua Acta hujus ad xxx Octobris, etiam edita a Barro in *Annal. Eccl. ad an. 298. Quibus relata addit hic num. 9. Porro ejusdem Marcelli triumpho fuerunt quoque participes illius filii numero xii, Claudius, Lupercus, Victorius, Faecundus, Primitivus, Hermotrius, Chelidonius, Faustus, Januarius, Martialis, Servandus et Germanus, qui omnes pro Christi confessione idem subeuntes certamen, eadem quoque sunt corona martyrii insigniti. Hac ibi Barro. Ad Acta horum duorum Martyrum margini adscribit Tamasus Salazar addi in MS. Asturicensi eos esse fratres SS. Faecundi et Primitivi. Coluntur hi xxvii Novembris, ad quem diem horum Acta ex quinque diversis MSS. exhibet idem Tamasus absque ulla mentione S. Marcelli parentis, præmittitque se illi inluetore et filiationem S. Marcelli Centurionis incertam agnoscat creditus. Ac tam in eam dissertationem concludit, asserenda eorum certamen consignari debere ad tempora Antonini Pii Imperatoris. Eadem modo Ambrosius Morales, citatus a Barro ad xxvii Novembris, ostendit ex hypomem Actis sub Marco Aurelio Antonino, passos, hoc illius esse patris S. Marcelli Centurionis. Huc adducit Martialis de Riva de Sanctis Cordubensibus, neque admittit SS. Faustum, Januarium, Martalem haberi illius S. Marcelli Centurionis: nullam enim hujus rei memoriam fieri in antiquis Sacroralis aut Breviariis. Ast horum Martyrum Acta infra num. 4 habent, neminem alium illius temporis Martyrem inveniri. Aut videlicet illorum, facta tanta inquisitione, nescit vel famam esse de patre et decemfratribus Martyribus: immo et credidit in atrocissima per Hispaniam persecutione illos martyrio affectos esse: ac consequenter, quod in ultimis Actis legitur, ortum, multo solum et tempus Martyrii penitus oblitteratum incompertumque esse. Traduntur in urbe Legionensi militibus non tamen cives et municipes fuisse. Cui eos ibidem etiamnam officio Ecclesiasticum sub ritu duplici, uti et in Burgensi duces, asseritur in Ordine recitandi divinum officium. Non tamen Legionem tormenta ulli passos fatetur Morales lib. 10 cap. 21, et ibi post eum: sed cum vidissent Calagurrii latuam Christianorum carcerem, sua sponte, ardore incensos subeundi martyrii concitasse.*

8 Agunt de eisdem Sanctis plurimi Scriptores Hispani, editi a Tamaso Salazar, quos plerisque habemus et legimus: nominatim et S. Eusebium, Marcellum Siculam aliosque in Notis allegamus: de aliquibus infra citari in tractatu de Translatione corporum. Quam scripsit historiam horum Martyrum Salvador Fons, necdum vidimus.

ACTA MARTYRII

auctore Aurelio Prudentio: hymn. Peristeph.

Scripta sunt celo duorum Martyrum vocabula: Aureis, quæ Christus illic annotavit, litteris Sanguinis notis et idem scripta terris tradidit. Pollet hoc felix per orbem terra flora stemmate. Hic locus dignus tenendis ossibus visus Deo: Qui beatorum pudicus esset hospes corporum: Hic calentes hausit undas rade tinctus duplici. Illas erumpe sancto nunc arenas in celo Confrequentant, obsecrantes voce, votis, munere. Exteri nec non et orbis huc colunt adventi. Fama nam terras in omnes præcurrenit proditrix. Hic Patronos esse mundi quos præcantes ambiant. Nemo puras hic rogando frustra congestit preces. Lætus hinc terrens revertit supplicator fluitibus, Omne quod justum poposuit, inpetratum sentiens.

2 Tanta pro nostris periculis cura suffragantium est:

Non sinit inane ut ullus voce murmur fuderit. Audiant, statimque ad aurem Regis aterm ferunt. Inde larga fonte ab ipso dona terris influunt: Supplicum causas petitis quæ medelis irrigant. Nil suis laus negavit Christus unquam testibus, Testibus, quos nec catene, dira nec mors terrent, Unicum Deum fateri sanguinis dispendio: Sanguinis sed tale damnum lux rependit longior. Hoc genus mortis decorum est: hoc probis dignum viris,

Membra morbis excedenda, texta venis languidis, Hostio donare ferro, morte et hostem vincere. Pulchra res, item sub ense persecutoris pati: Nobilis per vulnus amplum porta justis panditur. Lata mens in fonte rubro sede cordis exilit.

3 Nec rudem crudi laboris ante vitam duxerant Milites: quos ad perenne cingulum Christus vocat. Sæta virtus bello et armis, militat sacranis. Casaris vexilla linquunt, eligunt signum Crucis, Proque ventosis draconum, quos gerebant, pallis, Præferunt insigne lignum, quod draconem subdidit. Vile censent, expeditis ferre dextris spicula, Machinis murum ferire, castra fœsis cingere, Impius manus eruentis inquinare stragulas.

4 Forte tunc atrox secundos Israelis posteros Ductor adde mundulis ire ad armam jusserat, Idolis litare nigris, esse Christi delugas. Liberam succenta ferro postis urgebat fidem. Illa virgas et securas, et besulas angulas Utro fortis expetebat, Christi amore interrita. Carcer iligata duris colla bois impel t Barbaras forum per omne tortor exerceat manus. Veritas erimen putatur, vox fidelis plectitur. Tunc et ense casa virtus friste perensit solum, Et regis ingesta mœstis ore flammis sorbant. Dulce tunc justis cremari, dulce ferrum perpeti.

5 Hic duorum cara fratrum convalescunt pectora, Fida quos per omne tempus junxerat sodalitas. Stant parati ferre quicquid sors tulisset ultima: Non foret præbenda cervix ad lapinam publicam, Verberum post vancrepantium, post castas igneas: Sive parvis offerendum pectus aut leonibus. Nosse Christo procreanti, Mammonæ dicamur, Et Dei formam gerentes, serviemus seculo? Absit, ut cælestis ignis se tenebris misceat. Sit satis, quod cupit primo vita sub chirographo, Debitum persolvit omne, funeta rebus Casaris. Tempus est Deo rependi, quicquid est proprium Dei. Ite signorum Magi tri, et vos Tribuni assistite. Aureis auferte torques, sanctorum parantia. Clara nos hinc Angelorum pium vocant stipendia. Christus illic candidatis præsidet cohortibus,

D

Horum
Martyrum
numera in
celo scripta:

corpora in
Hispania cla-
rent miracula,

ipsi Christum
amant
E

hic carum
Martyrum.

per militum
seculi.

omnes vexil-
lam eligunt:

id est sicut
littere
F

tortura con-
tempnit.

manent inter-
riti.

Christi amore
foventes.

Et

Martyrol.
Hispan.

non videtur
patre S. Mar-
cello Centu-
rione ac
Martyre pro-
geniti:

neque in per-
secutione dis-
cretum in eis

coluntur solen-
niter in Legionem

de his eorum
agnos:

A Et throno regnans ab alto, danat infames deos,
Vosque qui ridenda vobis monstra divos fingitis.

Atrocia sole-
rant tormenta.

6 Hæc loquentes, obruntur mille pœnis Mar-
tyres.

Nexibus manus utrasque flexus involvit rigor,
Et chalybis attrita colla gravibus ambit circulis.
O vetustatis silentis obsoleta oblivio!
Invidentur ista nobis: fama et ipsa extinguitur.
Chartulas blasphemus olim nam satelles abstulit:
Ne tenacibus libellis erulita secula,
Orlinem, tempus, modumque passionis proditum
Dulcibus linguis per aures posteriorum spargerent.
Hoc tamen solum vetusta subtrahunt silentia,
Jugibus longum catenis an capillum paverint,
Quo viros dolore tortor, quæve pœna ornaverint.

Acta eorum a
tortoribus
abolita.

7 Illa laus occulta non est, nec senescit tempore,

Missa quod sursum per auras evolant munera,
Quæ viam patere cœli præmicando ostenderent.

Illius fidei figurans, nube fertur annulus:

Hic cui dat pignus oris (ut ferunt) orarium.

Quæ superno rapta flatu lucis intrant intima:

Per poli liquentis axem fulgor auri absconditur.

Ac ihu visum sequacem textilis candor fugit.

Subvehuntur usque in astra, nec videntur amplius.

Unus annulus
alterius
orarium, in
celos evehun-
tur.

I: 8 Vidit hæc conventus adstant ipse vidit carnifex,
Et manum repressit hærens, ac stupore oppolloit:
Sed tamen peregit ictum ne periret gloria.

ipso gladio
perempti,
ad Deum eunt.

Jamne credis bruta quondam Vasconum Gentilitas,
Quam sacrum crudelis error immolavit sanguinem?
Credis in Deum relatos hostiarum spiritus?

9 Cerne, quam palam feroces hic domantur dæ-
mones,

Qui lupino capta rictu devorant præcordia,

Strangulant mentes et ipsas, sequemiscunt sensibus.

Tunc suo jam plenus læsæ sistitur furens homo,

Spumens efflans salivas, cruda torquens lumina,

Expiandus questione non suorum criminum.

Audias, nec tortor adstat, ejulatus flebiles.

Scinditur per flagra corpus, nec flagellum cernitur.

Crescit et suspensus ipse vinculis latentibus.

His modis spiritum latronem Martyrum virum quatit:

Hæc coercet, torquet, urit, hæc catenas incutit.

Predo vexatus relictis se medullis exuit.

Linguit illesam rapinam, faucibus siccis fugit.

Ugne ab imo usque ad capillum salva reddit omnia.

Confitens ardere sese, nam gelenuit est incola.

10 Quid loquar purgata longis alba tuoribus cor-
pora,

Algidus cum decolores horror artus concutit?

Hic tumor vultum relinquit, hic color veras redit.

C: Hoc hominem Salvator ipse, quo fruamur, præstitit,

Martyrum cum membra nostro consecravim oppido,

Sospitant quæ nunc colonos, quos liberis alluit.

State nunc hymnistæ matres pro receptis parvulis:

Conjugum salute lata vox maritarum strepat:

Sit dies festa nobis, sit sacrum gaudium.

ELOGIUM per S. GREGOR. TURONEN.

Calagurris urbs Hispaniæ Hemeterium Chelido-
nimique Martyres gestat, quæ sæpe ab eorum vir-
tute miracula cernendo, diversarum ægritudinum
medicamina capit. In etenim Martyres a persecutore
comprehensi, atque ad supplicium rapti, dum diver-
sis pœnis afficerentur, ob divini nominis confessio-
nem, excepta ultimæ damnationis sententia, dedu-
cuntur ad decollandum. Cumque eorum capita hietor
incideret, miraculum populi magnum apparuit.
Nam unus annulus, orariumque alterius, nube sus-
ceptum est, et in cordis evertum viderunt. Hæc om-
nes qui aderant, usquequecens oculorum intendere
potuit, fulgoris scilicet auri, candoremque liniei,
suspectu sequabantur attoniti. Præbet hujus rei tes-

Exi eorum
epi sanctorum

Annulus et
orarium in
cordis evertum
videntur.

timonium Aurelius Clemens in libro Coronarum his D
versibus, dicens:

Illæ laus occulta non est, nec senescit tempore,

Missa quod sursum per auras evolant munera.

Quæ viam patere cœli præmicando ostenderent

Illius fidei figurans, nube fertur annulus:

Hic sui dat pignus oris, ut ferunt orarium.

Quæ superno rapta flatu lucis intrant intima,

Per poli liquentis axem fulgor auri absconditur,

Ac ihu visum sequacem textilis candor fugit:

Subvehuntur usque in astra, nec videntur amplius.

ACTA ALIA

ex variis MSS.

E si priscarum antiquitatem passionum, quibus
sunt beati Martyres Emetherius et Celedonius con-
secrati, gestorumque fidem velamen obliteratæ obli-
vionis obducit; tamen, quia insignis viarum merito-
rum, ipso sui silentio proclamandum; nec debet la-
tere nec potest, in auctorum vicem laus celebrata
succedat: quæ, etsi mensuram cælestis gloriæ sui
dignitate non implet, contra rividam tamen illorum
temporum taciturnitatem annuum votis sol-
lemnibus expleat. Quod, quia numeris exemplis
de comprobata eorum dignatione præsumptum est,
ut officia obsequentis inciperent, quod laudantis me-
rita æquare non possent; famulatus iste non in ver-
bis æstimandus est, sed in votis. Major est enim,
quodammodo impossibilitatis effectus, quia cessat in
amore judicium, et verecundia: suæ prodiga semper
est, ac profusa dilectio: quæ posse non cogitat, dum
velle compensat. *a* Pro plenitudine conatus habentur,
et sit ausum fuisse perfectio, dum asserentis in-
firmas latet sub materia dignitatum: et quod non
potest laudans assequi, non sibi veretur adscribi, ac
sic sermonem secutus aggregitur, qui ipse sermo-
nis magnitudine, quam prædicaturus est, exceditur.
Nec sic omnis historiæ series invadit abolevit obli-
vionem: sed per ætatis ordinem revirescentis famæ
vivax portio *b* pullulavit, ut facile possit intelli-
gi exinde quod proditur, quam sit in ignem quod ce-
latur. Exequendus est igitur ordo minoris et laudis
admiranda narratio: ut quod *c* in habitu sermo non
implet, in veritate fabula sublimetur.

E

Prologus auc-
toris.

a

b

c

d

e

f

g

Militia Legio-
nensi in urbe,

h

Actum Christi
profiteretur.

siti

A siti. Excellentis voti est inter tormenta prosilire, ubi non est crimen latuisse.

et MSS

et MSS
seu proceen ad
martyrium ad-
horiantur;

3 Sic, credo: alter alterum affatus est. Diu est, frater carissimo, quod in his vanis huius seculi stitendiis militamus, ubi missio tantum otiosa brevissimo caduci temporis sine conclusa est. Sequamur ergo nunc veri Regis signa victorica. Ecce nunc imminet bellum fide, in quo inest occasio nobis augendi ordinem militandi. Veteranos mundi tirocinium caeleste suscipiat: rejectis mortalibus telis, sumat arma divina, quae in conflictibus non paveant, nec infirmis inuicem infirma dissolvantur. Fortius continuo nos sentiemus esse memos; cum si signiferi nominis elata vexilla in hostem, qui a nobis vincendus est, inferuntur. Firmet pectus intrepidum contexta opere fidei lorica virtutum: operiat vulnorum loca opposita spei custode impenetrabili fiducia. Attollant enim galeae adherentis invicem caritatis erecta fastigia: feriat ubique hostem missilibus suis vibrata confessio. Haec sunt munimina sempiterna, haec vero dilapsa de coelo, pravo interpretata errore gentilitatis, ancilia. Et haec quidem dicente uno; quid tam diu ad hoc cunctaretur, sese alius increpavit, haec referens: Mono dubitas, frater, summis rebus adhibere consortem? Sic tibi anteaetate societate sum cognitus, ut ad caelestem gloriam valear persuadendus? Quin immo disruptis fabulis, probemus hoc factis, et t latente fidei hostem, ubicunque fuerit, impetramus. Ardent animus iter aggredi. Lente etenim quodammodo crudelitatis est exhiberi.

B

4 Sed quia eos haecenus sponte hac advenisse tractavimus, non existimemus attractos. Inde in castris secularibus militantes non idonei visi sunt esse Martyrio, nisi prioris vitae proderentur exemplo. Et quidem ultimam sententiam sortem, ibidem potuerant exequere comprehendi; nisi propter constantiam passionis, longioribus suppliciis putassent eos posse superari. Apparent eorum virtutum praeclara tandem merita, quibus tam differunt extrema: quodcumque, credo, per tantos circumfusi civitatem, seculum circa eos persecutione, sunt recursa tormenta, iterata vulnorum via, et in augmentum doloris saepius dilata sententia, ut repararet insaniam carnificum obductio cruciatuum. In Quotiens, gravius insitit torquere pariendo, sanitas indulta supplicis, ut in cruciatibus exercebant, quod in cruciatione cessaret? Quanta tormentorum genera exegitavit carnifex et ingeniosa crudelitas, ut in corpore totiens lacerato, locum penae novitas inveniret? Quotiens ergo flammis ungulis, quotiens ungulis flammis succederet, ut et illo hiantes eruerent vias excluderent, et ista praestas vulnorum notus rescerent? Uno modo possumus cuncta invenire, quod nihil non a serviente mali patitur, qui tam diu conflens reservatur. Illud quo loco ponendum est, quid temporis illius nemo Martyr alius invenitur? Quantum tunc credimus ad iram persecutoris adjectum, quod hi tantum, cunctis Deum rogantibus, conflantur? Quamvis in eos formis stimulis gentilitas incumbit, in quibus putavit pertinacem quod resistit? Non per multos crudelitas spargitur, nec intentio plurimorum penae satiat lassatur. Duo sustinent quidquid populi preparatum est. Nemo potest majori vi quaestione incedere, quam qui vincti se a paucis existimant non debere. Quas fuisse credimus inter haec tanta supplicia constantissimorum Martyrum voces; quo celestem signa virtutum, cum tractos per circos, per tam prolixa tempora, non custodire squallor adherent, non muros depomeret, non pallare foret, non dolere sensus affligeret, sed interrita facies et decora, eorum radii fuscis insimul inter exquisita membrorum torcenda irideret? Quotiens inter urgentes minas ex fiducia conflentium,

m

cruciatu tor-
menta passi,

C

colibus ere-
duntur con-
flantur.

vox caelestis adhortationis audita est? Quotiens adhibentibus licitoribus faces, ignis testificans via lucis divinae exclauit?

D

5 Intelligi sine dubio potest, quanta mirabilia illa tempestate sint facta, quorum prodi in posterum gesta Gentilis expavit invidia. Reor quippe secrete ad socios suos Iudicem illius temporis sic esse locutum. Audite satellites mei: Vidimus ipsi ineffanda miracula; et quamvis credere nohimus, horruimus. Accipimus auribus nostris constantium linguarum contumeliosa convicia. Adspeximus fortiores fuisse tortos tortoribus, et quamvis edictis Principum nostrorum in eorum tormenta ferremur, cum publico tamen crudelitatis rubore cessavimus. Lucremur saltem irrisorem temporis post futuri. Nulla hoc actas legat, volumina nulla conservent, ne Christiana fides tali unquam armetur exemplo nec Dei sui gloriam tam clara virtute magnificent. Habeat aliquod persecutio nostra lucrum, si haec acta consumat incendium.

Acta Martyrum
comburantur;

6 Quid tibi prodest malitia tua stulta et vecors gentilitas? Noluisti nos scire quod credimus. Manet incorrupta fides sensuum, etsi memoria chartarum est sepulta: Deum qui cupit nosse, scit cuncta semper potuisse. Illud sane quod post datam sententiam capitalem, visus vulgi plaudentis exceperit, subtrahere frans invidica non valuit. Fecant namque ad consummandam victorie locum euntes praevia futuri saeculi ad caelum signa misisse: ab uno a orarium, ab alio annulum obsequenti aetheri datum fuisse: victoriarumque munera non iuxta specierum stigmata astutina vitiate, praecelsa Domini et sedes flatu portante suscepit, arrhaboni genitici praenata secula libenter amplexa; unum quod esset fidei signum, aliud favoris indicium. Quae in conspectu omnium circumstantium volubili aeris motu ausculta, tandem cunctis mirantibus in sublime sublevata sunt, donec penitus humanis visibus non apparent.

E

n
Annulus et
orarium in
aethere coepto,
tempore credis.

7 Salvete Christi milites, salvete par nobile: et haec honoris debiti festa solenni letitia chorus caelestis, invisitet. Hanc ergo diem o Getulus exul celebrare nunquam votis strenuis impediret, si aut consortis hominum non esset destituta solitudo, aut quod solitudine pejus est, circumfusa barbaries. Ille est quod saevus inferre non potuit nimicus, quod sacrorum titulos corporum et adorandi sanguinis impressa vestigia, hic ubi se vicisse arbitratus est, consecravit. Et quidem haec omnia luculentis aliorum sermonibus adornanda sacrosancti Dei testes eloquentissimis hominum oribus inspirassent; nisi quilibet humilem oblationem parvi numeris reservassent obsequis sacerdotis; auxiliante Deo Patre cum Jesu Christo, Filio suo, qui vivit et regnat in unitate Spiritus sancti per omnia secula seculorum, Amen.

o

F

u MSS. S. Martini, professio. k Item populasit. r Tam-
mari, libellus. d Addit MSS. Asturie, fratres SS. Asundi et
Primilvi, qui de er supra quasdam. e Legimus ubi indi-
dicat, nunc regni caput, quo Regum sedes tunc translati, de
regis ubi antiquitate agi labora cap. i. Historia Legionensis.
— I. Pictus tempore Hadriani imp. Tarraconensis provincia,
nunc amplius, distincta in Tarraconensem, Carthaginensem
et Galliam — sub hac autem continebatur praeter alia, regio
Legionensis, quae deinde Regni Hispaniae vocata. R MSS. Asturie,
erit. h MSS. Sigob. vocat. — i MSS. Asturie et Segobienis;
Emethus Celledonius fratrem suum. k Tomidus, significat
Crucis. — l Citat hunc locum S. Eulogius Confessoris lib. i. Me-
morabilis SS. cap. 4. de arbitrio. Sic nunciat beati Martyres
Emethus et Celledonius, cum tradere pro hominum animas audire-
rent. Ibi sese invicem ad passionem astantes huc illuc impet-
lunt. Fecit utique hostem missilibus suis vibrata confessio,
et labentem fidelis lumen, ab omni parte fuerit, inquiramus.
l. Haec sunt Siciliae eadem citat, et ab S. Gregorio scripta haec
Acta sunt. Stylus scripturae sunt locum antiquissimum, ut recte
animadvertit. Unde etiam Martini ad Alatum S. Eulogii locum,
etque addit. Et alii prodeci sacra Tulliana Ecclesia hanc
ipsam historiam in Martini legere conservaverat, et immutata
hodie per Hispaniam legitur. m Haec representat vetusti ro-
diti scripturae in homi, consilio scripti in rubricis a Eulogio
quod argumentum est, ex primo scriptore huiusmodi, qui stylum
suum

Acta h. e. cita-
ta a S. Eulo-
gio;

Leita n. officio
Dietno.

A missam chartam ex archivio depromptam edit : Ad gloriam omnipotentis Dei et honorem sanctorum Martyrum Emmerii et Celedonii, quorum sacra corpora in venerabili monasterio Legerensi longo tempore fuisse deposita, quibus temporibus successis ad propriam sui martyrii Calagurritanam urbem translatis, nihilominus portio magna reliquiarum ipsorum ibidem continetur : Adhuc ex relatione ejusdem Prioris, multa horum Martyrum ossa adservari in antiquissima arca, cui litteris Gothicis inscriptis titulus hic inscriptus : EMMERII ET CELEDONII. Ac festum horum celebrari Kalendis Martii in isto monasterio summa sollemnitate, qua solent majores festa ejusdem Ordinis. Facta ibidem fuit quaedam donatio ab illustra Domina Sancta Fortunata, Aera Hispanica MCMVI, in cuius publica inscriptione ista habetur : In honore sancti Salvatoris, duodecim Apostolorum, et S. Martialis Episcopi, in honore S. Virili Abbatis et SS. Emmerii et Celedonii... quorum reliquiae reconditae sunt in Legerensi etc. Reliquia latent, quae scilicet occasione, et quibus annis haec sacra corpora aut ad dictum Legerensium monasterium delata fuerint, aut ibidem adservata, aut ibidem Calagurritanum reportata.

3 Prudentius, Gregorius Turonensis, et qui Acta Martyrum eorum scripserunt, suis singuli temporibus haec pignora Calagurritanum adserbant. Successere Maurorum persecutiones : et hi duo tenebant Calagurritanum : quia illis eripuit anno MCMIX Rex Noverre Guisus VI, proprio Dei iuvante, ac potestate sua S. Emilianum Presbyterum Turbonensem, qui illo tempore, ut Danila tradit, rana oppugnasse Maurum; tum Martyrum Emmerium et Celedonium, quod Rex optaret recuperare campum, arenas ac flumen sanguine horum athletarum irrigata, et expugnare illam urbem, in cuius ecclesia Cathedrali, ab horum Martyrum temporibus constituta, deposita essent illorum corpora, quae fuerant et etiamnum erant pro fulcrum illius praesidia. Illorum ergo fretas putrocinum Rex Glicerius hoc in Martii, die haec Martyrdom suavit, illud felicitate peregit, ipsamque Maurum urbem creptum Christi cultui restituit. Quae in Vita horum Martyrum tradit Joannes Basilus Sanctortus, inserta primae parti Hagiographiae, Bibliae criticae anno 1585.

4 Ecclesia Cathedralis huius urbis consecrata est ad honorem Deiparae Virginis in coelos assumptae : utque ejus primarium sacellum dicatum est hisce sanctis Martyribus, quorum corpora in illa ad publicam populi venerationem adservantur. Aliqua eorumdem Martyrum Reliquiae delatae sunt ad Ecclesiam S. Joannis Baptistae de Trivum ab Anura Episcopo Calagurritano, cum illam anno Christi MCMII, secunda Dominica Julii, quae tum in diem 18 huius mensis conveniebat, sollemniter consecraret. Horum capita dici esse in populo Sanctander, supra retulimus.

5 Isti in Calagurritanum sacra horum ipsorum fuisse translata contendunt Vincentius Antonius Domenecus de SS. Catalana et Salvator Pons in particulari de Vita, Miraculis et Translatione horum Martyrum commentum, quoniam quae necesse obtinuerunt, Acta Translationis, quae ex hisce auctoribus a Tamara Sabar ad XIX Octobris referuntur, huc transferimus. Sic ergo habet :

6 Cum corpora Sanctorum Emmerii et Celedonii Martyrum, apud Calagurritanum Episcopatum Hispaniae passerent, in oppidum antiquis temporibus nomine Sallera, translata fuissent, et ibidem per aliquot saecula honorifice requiescerent : D. Joannes Raymundus de Cardena, Comes Cardonensis, et Regis Martini Aragonum Admirallus, inter cetera pacta et conditiones, quibus Comitatum Sallersensem D. Raymundus de Pinos in eundem concesserat, illa sollemniter et necessaria fuit, quae eandem sacra sanctorum Martyrum pignora, in ecclesia Sallersensi diu cus-

todita, traderet : ut in ecclesiam Cardonensem quoniam primum transferentur. Quae cum ultro citroque res inter oppidanos utriusque oppidi ageretur, tandem conventio Procerum, a singulis accolis confirmata est. Hinc ut Translatio suum sortiretur effectum, Comes Cardonensis diem sollemniter publicari praecipit, quo in urbe Cardonensi recipienda essent pignora. Igitur ad diem consignatum, scilicet XIX Octobris, anno Domini MCMCMIX, ipse Comes Joannes cum filio suo Raymundo et fratre Hugone, aliisque equitibus et Dynastis, una cum omni urbis Cardonensis universitate utriusque sexus et Comitissa et filia Joana, quatuor sororibus Admiralli seu classis Praefecti, cum omni familia, Clero et populo comparere : et solenni processione instituta, cui Berengarius de Torrigues Abbas monasterii S. Marie Serratezensis praesidebat, instantibus monachis ejusdem canobii, nec non venerabilibus Canonicis Regularibus monasterii S. Vincentii Ordinis S. Augustini Cardonensis cum ejus Abbate Francisco Besora, ad ecclesiam Sallersensem pervenire : et susceptis sanctis corporibus Martyrum in propria cum tripudiis et omni genere musicorum ad Cardonensem ecclesiam repedantes, in eadem sacra pignora collocarunt. Posthac aliquo tempore transacto, Excellentissimi Duces in eadem ecclesia capellam sub ara majori magnificentissimam extruere decernentes, illam instans S. Eulalie Barcinonensis perlicentur, ubi intra argenteam thecam, quam D. Francisca Manrique, Ferdinandi Ducis primi uxor, affabre factam donavit, hodie Sanctorum Martyrum corpora requiescent. Quibus Dens insignia quotidie concedit beneficia, ut eorum intercessione accolis misericordiam impartiantur.

7 Hactenus Translationis narratio apud Tamara Salazar, qui credit tantum aliquam exuviarum partem apud Cardonenses custodiri. Quid si vero suspicetur quispiam aliorum esse fortassis ossa Martyrum, vel in ipsa Catalana pro fide Christi occisorum? Ita ad hunc diem de alio S. Emmerio agimus, et in Martyrologio Lucensi S. Hieronymi duo collocantur Emmerii et Celedonii. In editione Parisiensi appellantur Emmerita et Emeritus, nec non Celedonius et Escledonius. In eodem illo Martyrologio Emerita septem, et quatuor Emeriti reperiuntur. Sed nulla satis legitima conjectura, ubique salubris litterarum monumentis, excogitari potest, quae ad labefactandam religiosorum populorum longo saeculorum fluvio firmatam pietatem valere possit. Quod in utramque partem ductum esto. Adhuc nonnulla, quae ad has Catalanas Martyrum reliquias, aut eorum invocatione facta miracula memorantur ab Antonio Vincentio Domeneco.

§ II. Miracula ex Hispanico Ant. Vinc. Domenecii.

Anno millesimo quingentesimo septuagesimo octavo, cum Vincentius Monachus, Cardonensis textor, Linza veniens, transiret pontem S. Marci, qui infra Gironollam occurrit, accidit, ut mulus quo vehabatur, pedem inter lapides duos impeditum sentiens, super vectorem : cum per pontis loricam deorsum prolapsus caderet et ipse, sed dum per exiguum temporis spatium antro adherentes pendens ex dicta loricam, ad praesentaneam mortis evidens discrimen, recordatus miser Sanctorum Martyrum, eosdem invocare coepit. Qui continuo juvenili forma apparentes, unus quidem eorum juveni eandem et exordicem sessoris apprehendit; alter huius brachium, illius aurem manibus arripuit, et utroque in pedes supra pontem erecto, disparuerunt.

9 Anno millesimo quingentesimo nonagesimo secundo, Fr. Joannes Pedro Carmelita, dum Cardonia conciones

D hinc Cardonam delatae aliquarum eorum reliquiae,

19 Octobris 1399

volens pontem :

E depositae in proprio sacello : thecae argenteae inclusae :

an ex forsitan aliorum Sanctorum ?

F

Sanctis invocatis quidam periculose lapides et ponte liberatur :

pro mortuo huius subito sanatur :

relata Calagurritanum.

descentis aliquot oculis :

Calagurritanum Mauri erepta an. 1045 a Garcia VI.

die SS. Emmerii et Celedonii.

aliqua reliquiae in ecclesia S. Joannis de Trivum.

An haec corpora translata in Catalana

ad oppidum Sallera ?

A conciones haberet, in stuporem quemdam mentis cum delirio inciderat, eoque devenerat, ut depositus esset a medicis, jamque qui curabant ægrum, inhumandum supra feretrum collocassent : cum auditur ab administris SS. Celdonium et Emitherium identidem invocans, qui eidem ruox annuente Deo, visibiles adstiteret, perfectæque sanitati miraculose restituerunt.

10 Anno millesimo quingentesimo septuagesimo secundo Georgius Aimerius, Ostaletorum Dominus, cum uxore sua quicum ultra deicennium sterilis vixerat, ad honorem Sanctorum istorum totidem ceræ libras offerendas promisit, quot proles sibi concedenda appenderet : neque elapsus annus est, quin, nata sibi filia, voti reus, eodem se exsolveret.

11 Annum ætatis decimum quintum agebat Joannes Salavert, ut ipse postmodum mercator Cardonensis de se narrabat, quando in vesaniam prolapsus est, quæ ad extrema ipsam deduxit a suis jam parentibus depositum. Invocavit ipse beatos hosce Martyres, et continuo juvenili specie, equestri habitu spectandos eidem se præbuerunt, eumque curarunt anno ejusdem seculi sexagesimo sexto.

12 Equiti cuidam Barchinonensi, Semmanatensi Douino, brachium pessime affectum gangræna inflammabatur : adeo ut jam decretum medicis esset postero die mane illud rescindere. Qua denuntiatione afflictum admodum domestica familia accedit, monetque ut Sanctos Cardonenses invocet. Paret ille momenti : et ecce conspicui visibiliter Martyres brachium ejus tangunt, salvumque relinquunt.

13 Quædam Samabnyensis oppidi inquilina septimum annum laborabat ex tibia, duobus tribusve locis ulcere abscessu perforata : vocit Martyribus donarum aliquod, statimque levamen mali, et integram exinde consecuta est sanitatem.

14 Anno millesimo quingentesimo octogesimo primo, vigesima quinta Aprilis, D. Hugo de Moncada Urgelitanus Episcopus, Cardonam visitans, petiit obtinuitque a Majori Consule ex reliquiis Sanctorum particulam aliquam, et aperta eum in finem arca impetravit. Hinc in populo murmur, et mox seditio manifesta adversus Consulem : qui cum intentatæ morti subduxisset sese, itum ad Episcopum est : eodemque momento temporis ingens grando vineas camposque opernit, neque cessavit prius, quam reliquias Episcopus restitueret. Observatum autem deinde a multis fide dignis est, quod vitibus tum maxime florentibus pampinisque tenerrimis nihil damni illatum a grandine fuerit.

15 Et vero sæpe alias per annum, quoties ingruente fulgurum, tonitru et grandinis tempestate, spem fere salutis omnem perisse sibi existimant incolæ : processionein ad sacellum Sanctorum instituunt quotquot sunt in ea Ecclesia Clerici, accensosque cereos aræ majori imponunt : ubi cantato hymno cum antiphona subiungunt eorundem Sanctorum laudes, quas illico optata tranquillitas sequitur. Nonnumquam etiam ipsa se movere corpora intra arcem audiuntur in signum cessaturæ mox tempestatis. Alias per noctem tempestuosam luminaria quedam in modum coronæ ignis supra reliquias sacras conspiciuntur descendere, et quasi cum isidem strepitum quemdam facientibus eorum expiare. Est quoque, cum ille ipsæ favule manibus capitibusque eorum, qui consuetis exorcismis adversus immanes exitum nubes utuntur, Sacerdotum, aut campani turris videntur insidere : eoque viso, cessantibus tempestatis signum dare campanis, eadem in lætitiæ gratiaque obtentæ significationem diversa a priori ratione pulsantur.

DE SANCTIS MARTYRIBUS CAPPADOCIBUS

EUTROPIO, CLEONICO ET BASILISCO

AMASÆ ET COMANÆ IN PONTO,

Commentarius prævius

§ I. Cultus horum Martyrum die III Martii.

Diximus VII Februarii duos in Ponto extitisse illustres Martyres Theodoros, quorum alter Dux exercitus, Heracleæ sub Lacinio passus, illo die colitur; alter Græci ἀδελφός, Θεόδωρος ὁ τριπλῶν, victoriosus Theodoros Tiro dictus, Amasæ in Ponto martyrii palmam adeptus. Hunc XVII Februarii colunt Græci, quo die Arta apud Metaphrasten occisum testantur; at Latine ejus festum, ritum in Breviario Romano, celebrant IX Novembris. Hujus S. Theodori Tironis fuerunt commilitones et cognati, Græce συστρατιῶται καὶ συγγενεῖς: sancti Martyres Eutropius, Cleonicus et Basiliscus; quos Græci κολληῖν officio Ecclesiastico venerantur hoc III Martii in excensis et variis MSS. Menæis; et Anthologu Græco jussu Clementis VIII excenso, atque apud Maximum Episcopum Cytheræum ἐν πῶν, ἀγίων. Ex illis horum Martyrum eorumdem Latine translatum damus.

2 Memoria sanctorum Martyrum Eutropii, Cleonici et Basilisci. Erant hi temporibus Maximiani commilitones et cognati sancti Martyris Theodori Tironis, ex Cappadocum regione oriundi. Adducti coram Asepiodoto Præside plurimis verberibus excipiuntur. S. Eutropius os, quod Præsidem reprehendisset, tandem plagis oppletum est, dum torres ob continuum tormentorum carnificem lassidificerent. At Martyres, apparente eis Domino et glorioso Marti T. I.

tyre Theodoro, sani effecti sunt. Hoc igitur miraculo patrato, multi ad fidem Christi sunt conversi, qui gladio vitam finiverunt. Præses vero, tormenti genere mutato, conatus est blanditiis S. Cleonici a fide Christi avertere, modo ingentibus promissis factis, modo numeribus obtrusis. Verum non ideo Sanctus Martyr ulla mollitie fractus est, sed multo etiam magis incitatus, et Præsidis irritis dementiam, et ludibrio in potentiam idolorum exposuit, dum ipsis sacrificia fluctuantibus, ipse sculptum Dianæ simulachrum precibus deiecit. Ergo ferventem picem, et bitumen in tribus lebetibus ebulliens, super Martyres effuderunt : sed his salvæ illæsis, ministri et exactores conflagrarunt. Postremo Cleonicus et Eutropius in Crucem acti, vitam consummarunt : at S. Basiliscus in custodiam datus, post aliquod tempus et ipse vita functus est.

3 Græci in Menæis ode II S. Basiliscum capite pleuram canunt his verbis. Ναὸς σου τὸν καρδίαν λατρεύσας, συντρίψας ὀγκύλα πλῆρεις, συμπλήξας στίγας, ἔχεις Μόρτος, ἰδιῶν, ἐκ τούτων σου ἀγαθὴν Βασίλισσα ἀσπίδα. O gloriose Basilisce, dum templi duorum everisti, cor tuum polivisti; dum simulachrum erroris combussisti, capite tuo abscisso Martyr gladio coronam accepisti. Reliqua de S. Basilisco § sequenti. In Odæ multa allusiones fiunt ad nomina singularum, et societatem trium Martyrum. Eutropius χορὸς τῶν τριπλῶν, et τριπλάσιος, benignis moribus et trophæi

D reliquias auferre Episcopus miraculo prohibetur.

Adversus grandinem eadem certum arcibus perfugium præbent.

E

a S. Theodoro sanati :

F precibus dejecto idolo,

in picem et bitumine illitit :

duo in crucem acti,

S. Basiliscus capite pleuram :

laudat a Græcis,

steris conjugio impetula proles :

in agone consultulus tibi restituitur.

ejusdem brachium a gangræna,

alterius tibia ab ulceribus curatur.

VIDE SYNAXARIUM PAG. 864

CIRCA AN. CCXVIII. III MARTII.

III Martyres S. Theodori Tironis cognati et commilitones,

Cappadoces,

verberibus cruciati,

A deportator appellatur : Cleonicus κλέωνος; τῆς νίκης, et ἐκείνης νίκης ἔχων, quod laudem victoriae, et gloriosam victoriam obtinuerit. Basiliscus βασιλικῶς ἑλληνικόν, τρεῖς τοὺς τρεῖς, quod regia quasi potestate expulerit plurimorum Deorum apud Graecos inductam venerationem. Praeterea omnes τρισάριθμοι Μάρτυρες, et τῆς Τριῖδος ἱσάριθμοι Μάρτυρες, tres numero Martyres, numero sanctissimae Trinitati comparandi Martyres dicuntur. Ita τρεῖς αὖ τῶν πεπαιγμένων τῶν Μαρτύρων ἰσότητα πολλοῦ ἀριστοῦ ἔχειν δέχεται. Venerandam Trinitatem haec Martyrum trinitas coram multo confessa est populo. Quia et Canon, ejus initiales litterae in sequenti Ode prima exprimuntur, hoc Iambico versu instat Iuratori proponitur :

Τριῶν Ἀθλητῶν συμφέρων μύθοιο πόνοιο

Trium Athletarum conscientiam capio certamina.

4 In Menologio MS. Basilii Junioris Imperatoris, eadem, quae in Menais, sed paullo contractus, leguntur : In Menologio a Cusio edito hoc encomium habetur : Sanctorum Martyrum Cleonici, Eutropii, et Basilisci, qui, cum Maximiano Imperatore militarent, delati, quod essent Christiani, sub Asclepiade Praeside, post multa tormenta et crucem ipsam, Martyres effecti, migrarunt in caelum. At Praeses Asclepiades, Graecis in Menais, Anthologia et apud

II Cytherarum est Ἀσκληπιωδῆτης, infra in Latina Actis Asclepiodotus, potius Asclepiodotes appellendus. Nominis omisso Galesinius ex Graecis, ut asserit, tabulis ita scribit : In Graecia Sanctorum Eutropii, Cleonici, Basilici et sociorum Martyrum. Molanus item ex Graecis : Die tertio, sanctorum Martyrum Eutropii et comitatus ipsius, Cleonici et Basilisci. Hodierne tabulae Martyrologii Romani ex Menologia. Item sanctorum militum Cleonici, Eutropii et Basilisci, qui in persecutione Maximiani sub Asclepiade Praeside crucis supplicio feliciter triumpharunt. At S. Basiliscum, abscisso Comanarum capite, evoluisse in caelum infra constat. Memintit variumque Martyrum et Asia adseribit Baronius ad an. 305 num. 16 et an. 311 num. 19.

5 Tamius Sala, ut in Martyrologio Hispanico asserit hos Martyres haecenas a nemine Hispanos agnitos fuisse : rus ipse Hispanus evadit, cum Martyribus Afris, qui supra relati : Eborae, inquit, in Carpetanis Hispaniae, SS. Felix, Lucius, Fortunatus, Ilorodius, Antigonus, Januarius, Tertulius, Galianus, Quiricus, Felix, Florianus, Donatus, Cleonici, Eutropii, Basilisci et Quirici, qui in persecutione Maximiani sub

C Asclepiade Praeside tormentis et ipsam crucem passi, Martyres Christi migraverunt in caelum. Haec Tamius, amplectens errorem Pseudo-Detri, qui repertos hos Martyres hodierno Martyrologio Romano absque martyrum loco inscriptos, alibi ubi Hispaniarum jam ignota adscripsit, et qui ibidem in duas classes separabantur, uni eisdem Praesidi subiecit ad annum 300 apud Bivarum, aut ad 301 apud Rodericum Carum, ubi ista leguntur : In hac acerbissima persecutione Eborae in Carpetanis sancti Christi Martyres Felix, Lucius, Fortunatus et Eusebius, qui Praeside Hispaniae Asclepiade crucifixi sunt. Quibus veritas citatis addit Tamius. Et licet isthic Dexter aliquorum nomina retineat Martyrum, omnia apud Graecos et Latinos ore pleno descripta reperies. Verum accurata diligentia facta, plures Martyrum classes confecerimus, atque ex his, qui a Latinis referuntur, ostendimus aliquos eorum in Africa passos. Quinctus ab Tamio adjunctus, hoc die ab alio nemine relatus, videtur esse, qui supra 2 Martii editus, in Phrygia postvarios sub Aureliano Imperatore crucis toleratus, vita functus. De Eborae Carpetanorum multa congrua Tamius, quum jam Talarum appellari post Marianam et alios statuit.

§ II. Iteratio S. Basilisci veneratio xxii Maii. Vitae compendium e Menologio et Menais.

Synaxarium MS. Clavomontanum Societatis Jesu Poris ad in diem Martii supra relatione e Menais elogium continet, indicato sub finem die xxii Maii, quo S. Basiliscus Martyr obiit : ad quem diem nomen ejus variis Calendariis Graecorum, etiam apud Genebrandum, inscriptum est, et ex his a Molano additum Auctario Usuardi. Plura habet Galesinius, ex monumentis Graecis, ut annotat : In Graecia inquit, S. Basilisci martyris, qui multiplici egregiaeque concertatione nobilis, quum in eadem Maximiana persecutione fortiter sustinuit; denique datis pro Christo Domino cervicibus, ad primum evoluit in volum. Eadem, sed paullo contractus, leguntur in Martyrologio Germanico Cusio. In Martyrologio hodierno Romano varia martyrum adjuncta ita indicantur : Comanarum in Ponto, S. Basilisci Martyris, qui sub Maximiano Imperatore et Agrippa Praeside, ferreas crepidas ignitis clavis confixas calcatus, multaque alia passus, denum capite obrutatus, et in flumen projectus, martyrii gloriam consecutus est. Quae fere eadem refert Baronius in Annalibus Eccl. an. 301 num. 58. Num tamen, ut idem Baronius ad Martyrologium annotat, haec Martyr Basiliscus fuerit Episcopus Comanarum urbis, infra melius discutietur, ac rejicietur, dum Graecorum dederimus Menologium et Menais : atque in illo quidem hoc encomium habetur.

7 Die xxii Maii, Sancti Martyris Basilisci sub Maximiano Imperatore, ex regione Amaseae, He propter Christi confessionem detentus ab Agrippa Praeside, indutusque crepidas ferreas ignitis clavis confixas, jussus est impelli per viam, quae ducit ad Comanas. Cumque in itinere venissent ad locum quemdam, ubi erat mulier, nomine Trojana, S. Basiliscum vinculis post terga manibus in platano arida ligarunt, quam Sanctus ille, missis ad Deum precibus, viridem reddidit, fontemque e terra subito scaturire fecit. Quod videntes milites, cum muliere in Christum crediderunt. Cum vero ad urbem Comanarum venisset, neque persuaderi posset ut sacrificaret, Deum rite precatus, ignem caelo elicit, qui Apollinis templum et idolum combussit. Quare accensus Praeses obrutari jussit Martyrem Basiliscum, et in flumen demergi : itaque martyrii coronam assecutus est in laudem et gloriam Dei nostri, Amen.

8 Haec Menologium. Aliud et illustrius elogium exhibetur in Menais Graecis excensis et manu exaratis, quae reperimus in duplici codice Ambrosiano, Chisletiano, Taurinensi, Clavomontano : his consentit Anthologium Graecum excensum, et βίαι ἑξῆς a Maximo Cytheraeo editi, et his ubique fere verbis. Certamen S. Basilisci Martyris. Temporibus Maximiani hiebat in regione Chumialorum territorii Amaseae, consobrinus Magni Martyris S. Theodori Tironis. Antea quoque cum SS. Eutropio et Cleonico, qui S. Theodori commilitones erant, certamen subierat. Verum illis pro Christo martyrium consummantibus, detentus ipse fuit in carcere, flagrans desiderio perficiendi certaminis cursu, illudque Deum deprecabatur : qui eum divina sua dignatus est apparitione, praecipitque ut ad suos domesticos accederet : Comanarum cum deum martyrium subiturum addicens. Inter milites ergo ad ad suos profectus, matrem et fratres salutavit, et ad perseverandum in suscepta Christi fide adhortatus est. Ibidem tunc per missos ab Agrippa praeside milites comprehensus est, et vinculis adstrictus, calcens ferreis ob insertos clavorum aculeos horrentibus indutus, Comanarum versus recta via propellebatur. Sed cum ad vicum Daenorum pervenisset, a femina, Trajana nomine, hospitio excepti sunt : ubi S. Basiliscus

ob trinum numerum :

inscripti Menologio,

et Latina facta :

perperam cum Africa Martyribus adscripsit Hispanis,

D

etiam in Martyrol. Rom.

E

Vitae compendium e Menologio.

F aliunde Menais excensis.

S. Basiliscus e carcere Amaseae,

in Christo praemortuus.

Comanarum ducitur

miraculus
claret :

A siliceus ad aridam platanum vinctis posttergum manibus est religatus, qui mox precibus ad Deum fuis, effecit, ut mortua platanus reforesceret, densasque frondium comas diffunderet; ibidemque, ubi Sanctus stabat, fons e terræ gremio scaturiret. Quo milites viso prodigio, una cum hospita, testantur se fidem Christi amplecti, vinculisque virum sanctum expediunt. Ubi vero Comanæ urbem ingressi fuerunt, accessit ad Præsidentem Sanctus, a quo ad sacrificandum idolis non potuit adduci. Verum ejus precibus ignis e caelo delapsus est, quo fannum idolorum et simulacrum Apollinis conflagravit. Quare in rabie actus Præsides, acutum caput Martyris demeti, et corpus in flumen abjici imperat. Ita Sanctus ad laudem gloriamque Dei nostri, martyrii palmam obtinuit.

capite plectitur

Fuit scripta ab
oculato teste

¶ Hactenus Græci in Menologio et variis Menais illustre exhibent certaminis S. Basilisci testimonium, ex majoribus Actis descriptum : quæ hactenus non potuimus assequi prout ea fuerunt Græce primitus exarati : aliqua olim in lingua Latina translata descriptissimus ex codicibus MSS. vetustissimi monasterii S. Maximini prope Treverum. Auctor hujus Vitæ nomen suum prædit num. 11 his verbis : Comitabatur Christus cum Martyre suo, sicut et ipse Basiliscus postea mihi Eusignio retulerat. Subinde Assignius scribitur. Fuit is totius rei oculatus testis, non cum illo, ut scribit num. 3, abiit voluntarius Eusignius, qui erat scriba a memoriis, et num. 14 omnia in prima persona numeri pluralis refert, cum appropinquassemus civitati, audiebamus... nobis gustantibus, ut non jejuni ingrederemur... intrantibus nobis et interrogantibus, audivimus, et num. 18 vidimus nos, quibus concessum est videre terribile mysterium, et num. 19, ne corpus projiceretur in flumen rogavimus spiculatorem : dedimus ei triginta aureos, et dedit nobis... nos abscondimus, sepelivimus, et seminavimus legumen... requievimus, et tandem laudes Constantini Magni deprædicant sub quo Vitam illam scripsit. Videtur auctor esse S. Eusignius Martyr, qui cum Constantini Magni fidem, sub quo militaverat, Juliano apostatæ exprobraret, ab eodem, annuagentesimumdecimum, jussus est capite cardî : uti his verbis honoratur ad v. Augusti in Martyrologio Romanum : quibus consentiunt Acta Græca, quæ in tribus perperetis codicibus reperimus, et suo tempore sumus in lucem daturi.

Eusignio dem
forie Martyre.

§ III. Apparitio S. Chrysostomo facta num huic Martyri Basilisco adscribenda? Tempus martyrii.

S. Basiliscus
S. Chrysostomo
apparet
dicitur Episcopus
a Palladio,
Georgio.

C Intricata est hæc controversia, quia S. Basiliscus Comanensis Episcopus, sub Maximiano cum Luciano Antiochiæ Presbytero, Nicomediæ passus, Comanæ S. Joanni Chrysostomo narratur apparuisse, dicens : Confide frater Joannes, cras enim simul erimus : uti allatis verbis legitur in hujus Vita, a Palladio ejus discipulo scripta. Quæ a Georgio Archiepiscopo Alexandriæ in ejusdem Vita ita memorantur : Adstitit illius loci Martyr : nomen erat ei Basiliscus, qui quidem Episcopus fuerat Comanorum, in Nicomedia, imperante Maximiano, una cum Luciano in Bithymia Presbytero Antiochiæ passus. Is ait : Vide animo sis præsentî, frater Joannes. Cras enim una erimus. Similia leguntur in Vita S. Chrysostomi ex codice Patavino ubi Henrici Savilio sub nomine auctoris anonymi edito cap. 122. Metaphrastes dubius hæret, dum in ejusdem Chrysostomi Vita scribit : Cum esset prope Cumanos, et diversati essent in martyrio Basilisci (quem aiunt quidem fuisse Episcopum, tempore autem Maximiani in civitate Nicomediæ subisse certamen martyrii et vicisse et corona fuisse redimitum) et apparens in somnis Basiliscus, Bono animo esto,

ambiguit a
Metaphraste,

inquit, o frater, et lætare, ambos enim conjunget dies crastinus. Græce verba parenthesi inclusa ita incipiunt : Εἰς τὸν αὐτὸν ἡμέραν μὲν γενέσθαι etc. Nulla fit mentio S. Luciano Presbyteri Antiochiæ passi cum eo Nicomediæ. Hujus Acta delinimus vi Januarii, sed vicissim absque mentione socii Basilisci.

¶ Nullum etiam hujus Episcopi Basilisci Nicomediæ passi memoriam hactenus assequi potuimus in ullis fastis Ecclesiasticis Latinis aut Græcis : adeoque veremur, ne locus ille fuerit corruptus, et emendandus ex Oratione Encomiastica Leonis Imperatoris de S. Chrysostomo, in qua ista leguntur : Ὁσῶ τῇ Κομάνῃ προσήγειν διὰ περὶ τὸν ἄγιον, καὶ ἰδοὺ αὐτὸς νεκρὸς βασιλικὸς καὶ Λαοικὸς οἱ Μάρτυρες φαίνονται. Ὁσῶσι, λέγοντες χαρὰς ἀνεκλάλητον ἀγγελλόμεναι ἀδελφοὶ ἰδοὺναι. Ἀσπίον γὰρ ἔμα ἰσχυρίζετο. Nondum ad urbem Comanæ accesserant, qui cum Sancto erant, quando ipsi nocte appaernerunt Basiliscus et Luciano Martyres, dicentes inexplicabili gaudii exultatione : Confide, frater Joannes : cras enim simul erimus. Socomennus lib. 8 Hist. Eccl. cap. 28 eadem confirmat. Aiunt illum, inquit, in itinere prævidisse diem, qua moriturus esset, apparente sibi Basilisco Martyre in Comanis Armeniæ. Quæ inde descripta in Historia tripartita lib. 10 cap. 18 leguntur. Theodoretus lib. 5 cap. 34. Ubi venit Comana, inquit, ad vitam inmortalem et ejusque expertem molestiæ migravit. Corpus autem, quod tot præclara certamina confererat, prope sepulchrum Basilisci Martyris (id enim sanctus Martyr per somnium mandaverat) conditum est. Palladius asserit etiam corpus eundem una cum Basilisco in eadem ecclesia conditum. Georgius eodem modo ait depositum una cum jam dicto Martyre in æde illi consecrata. Quæ eadem apud Metaphrasten et Anonymum scriptorem supra indicatum referuntur cap. 124. Hactenus Acta S. Chrysostomi olim a variis Latinis collecta absque ulla mentione Episcopatus dignitatis S. Basilisci, aut martyrii in civitate Nicomediæ eidem illati. Horum alii accepimus Neapoli descripta ex antiquo codice Cypriano, ex quibus ista proferimus : Priusquam ad locum destinatum exilii perveniret, ex intolerabili ardore solis, capitis passionem invenit : qua ingravescente, in loco qui Comanis dicitur, die, qua sibi per S. Basiliscum Martyrum fuerat revelatum, dormivit in Domino. Alia Acta ex codice MS. antiquissimi monasterii S. Maximini prope Treverim ista habent : Aiunt Joannem, cum exilio duceretur, per visionem agnovisse diem, qua moriturus esset, ostensam sibi a Basilisco Martyre in Cumanis. Tertius codex MS. pertinet ad hanc Ecclesiam Ultrajectinam S. Salvatoris, in quo eadem istis verbis indicantur : Cum Joannes duceretur exilio, per visionem cognovit diem qua moriturus erat, ostensam sibi a Basilisco martyre etc.

solum Martyr
a Leone Imp.

Socomeno,

Socrate,
Eet variis
Latinis.

¶ Quibus omnibus perpensis, arbitramur, S. Basilisco Martyri, de quo agimus, ecclesiam dedicatam Comanis fuisse, prope ejus sacrum corpus sepultum S. Chrysostomum, imò huic illum apparuisse, aut solum, ut plerique habent, aut certe cum S. Luciano Martyre, ut supra ex Oratione encomiastica Leonis Imperatoris dictum est. In Palladii narratione veremur iunctis ὁσῶσι aliquid a Gregorio Alexandrino descriptum, quod nulla usquam relati Nicomediæ ad Cumanos corporis S. Basilisci Episcopi extet memoria, nullum illius in ullis fastis, ut diximus, reperiri indicium.

videtur esse
S. Basiliscus
de quo agimus.

¶ Tempus martyrii S. Basilisci clare indicatur in ipsi Actis, regnante Maximiano et Maximino, quod idem traditur in Actis S. Theodori Tyronis, cum quo in carcere detentus fuit. Est is Galerius Maximianus Armentarius Imperium anno Christi cccvi adeptus, cum illo deposito Diocletianus et Maximianus Hieraculus vitam privatam assumpsissent. Armentarius ex sorore nepos Galerius Maximianus cum Severo Cesar creatus anno cccv aut sequenti præfuit Imperio Orientali, unde mox sequentibus

passit hi
Martyres
circa an. 307
aut seq.

A sequentibus annis primo Theodorus Tiro, dein Eutropius et Cleonicus, Amasæ, dein Basiliscus Comanæ martyri palma coronati in caelos migrarunt.

VITA S. BASILISCI MART.

*auctore Eusignio, forte dein Mart.
ex MS. codice S. Maximini.*

CAPUT I.

S. Basilisci, post necem socinrum, mora in carcere : accessus ad matrem et consanguineos, poenæ ei infligitur.

In illo tempore, regnante Maximiano et Maximino tyrannis, missus est successore Asclepiodoti alius Præses, nomine Agrippas, ut cogeret omnes Christianos idolis sacrificare, nolentes autem diversis suppliciis morti traderet. Beatus vero Basiliscus comprehensus tenebatur in carcere : contristatus vero cum lacrymis orabat dicens : Domine Jesu Christe, memento mei, et ne obliviscaris me in finem : sed etiam meam vocationem palam facies, ut non reperear ab illis sanctis viris, qui mecum comprehensi fuerunt, et ante me passi fuerunt et coronati. Et visus est ei Dominus Jesus, et dixit : Memor sum tui, et non obliviscar : et nomen tuum in primis scriptum est cum his, qui tecum fuerunt. Tu autem noli tristari quasi posterior : multos enim precedis, et nomen tuum nominari faciem in omni terra. Sed vult valefacere matrem tuam et fratres tuos et cognatis : et cum reverens fueris, statim martyrii palmam cum corona accipies, et in commune requiesces. Sed ne verearis, neque motus tormenta quæ tibi apponuntur, quia ego tecum sum : neque terrores eorum formides, quia non poterunt adversum te insidias hominum.

2 Exurgens autem B. Basiliscus, repletus gaudia orabat, et videbat apertas januas carceris. Mater autem facta rogabat eum, qui eum custodiebant milites, et Clavicularium, dicens eis : Date mihi inducias quatuor diebus, ut vadam et valefaciam parentibus meis, qui sunt in viro Cumialis : et iterum reversus occurrere ad veram patrem meam Jesum Christum. Milites vero et Clavicularius dixerunt : Vivat Dominus Deus tuus, cui tu deservis indulgentior, quam nisi timeamus Præsidiem qui jam venturus est, forsitan semel te dimitteremus. S. Basiliscus dixit, Semel dimitti nolo : sed, ut dixi, ut vadam et valefaciam parentibus meis : quia præcepit mihi Dominus meus, ut hoc faciam. Milites autem dixerunt, Timeamus, ne, postquam te dimiserimus, cito requiratur a nobis presentia tua : ecce enim et Præses nunc expectatur venturus qui enim notati vineti sunt omnes in serinio conscripti sunt. S. Basiliscus dixit, Voluntas Dei est, ut vadam usque ad vicum vicum. Voluntas Dei est, ut ex vobis aliquis veniat nobiscum, ut pariter revertamur. Voluntas autem Dei adquireverunt milites, abire cum ipso neque ad vicum caperant. Surgentes vero difundo perrexerunt usque ad vicum ejus : et occurrerunt eis parentes ejus, et mater ipsius cum magno gaudio. Manserunt autem milites in domo ejus in lectis cum eo et fratribus ejus et matre Dei famulis.

3 Altera die S. Basiliscus vocavit omnes parentes suos et amicos et vicinos, et locutus est eis multa, quæ ad salutem anime pertinebant, et de doctrina Christi, quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Christi : plurima vero docens consolatus est eos, et valefaciens eis, dicebat. Dilectissimi fratres et patres et filii in Domino, permanete in fide Domini nostri Jesu Christi, et ab ea penitus ne discedatis : nihil enim est seculum istud, neque ea,

quæ in eo sunt : quia omnia ista sicut umbra prætereunt : Dominus autem manet in æternum. Obsecro itaque vos orate pro me, quia me jam non videbitis in æternum, dilectissimi patres et matres, fratres et sorores et filii, ut perfecte adimpleam martyrium meum, sicut et sanctus Theodorus et Eutropius et Cleonicus : qui mecum comprehensi fuerunt. Et cum hæc dixisset, fletus ab omnibus magnus factus est, et dixerunt ad eum : Cum honori cursum tuum consummaveris, ora pro nobis ad Dominum, et pro omni genere Christianorum : ut non jam amplius ab his tyrannis persequatur fides Catholica, sed quiescat postmodum impiorum gentilium sacrificium et immolatio demonum, et impleatur omnis terra gloria Christi.

4 Et hæc illis rogantibus, ipse cum militibus, qui secum venerant, redire festinabat ad civitatem. Præses vero Agrippas ingreditur in civitatem Amaseniæ, et vocavit omnes priores civitatis : et cum venissent ad eum, introivit cum eis in theatrum, et in eum locum, qui dicitur Petason, et in Scerapion, qui juxta est : et sacrificabat diis eorum. In crastinum vero sedens pro tribunali, quærebat de eis qui erant in vinculis. Audivit autem a quibusdam de S. Basilisco, et requirebat a scribariis, si adnotatus esset in serinio aliquis vinetus, nomine Basiliscus : et cum eum adnotatum invenissent in serinio, quærebat eum sollicito. Defensor vero civitatis venit ad carcerem et quærebat Basiliscum vinetum : et cum non invenisset eum, alligavit custodem, et adduxit eum ad Præsidiem : et interrogavit eum Præses, et corripuit dicens : Quomodo vinetum infugasti, maxime innumcundorum et inobedientem præceptis Imperatorum? Respondens Clavicularius dixit : Secunda dies est hodie, ex quo perrexit cum militibus usque ad vicum vicum. Præses vero iratus furor, ut ad Clavicularium : Caput tuum sub gladio erit, si non repræsenteris illum adversarium deorum et contumeliosum. At ille dixit : In die quarto restituiam illum.

5 Fide jussor accessit ei Defensor civitatis et misit Præses eum Claviculario quemdam Magistrannum virum ferocissimum cum militibus, et ait Præses ad Magistrannum : Nunc agnosceam te virum virtutis esse adversus fugitivum et vinetum, maxime quia et blasphemus deorum est et contumeliosus. Corruptum eum adduc in Comanem cum illis aliis vinetis : ecce ego proficiscor in civitatem Comanam. Magistrannus vero valefaciens Præsidi Agrippæ abiit, et jussit fieri caligas areas, et flixit in illis clavos plurimos longiores, et accepit milites et Claviculario, et ferramenta graviora portantes in asinis adherent in vicum Cumialis ad S. Basiliscum : et Præses eum villæ suæ abiit in Comanem, ibi expectans eos. Eantes autem in vicum Cumalis Magistrannus et Clavicularius cum militibus : abiit autem et voluntarius Eusignius, qui erat scriba et memoris. Et cum volebat proficiscere B. Basiliscus de viro suo, et abire in Amaseniæ, comprehenderunt eum et alligaverunt duabus catenis et cellaria imposuerunt circa collum ejus, et calcnaverunt eum areis calcamentis et intraverunt clavi neque ad ossa pedum perforantes, et effluebat sanguis de pedibus ejus sicut aqua propter calcamenta, quibus confixus erat : et profectus est.

6 Candelant autem eum valde, ita ut sanguis ejus effunderetur duodecim pedibus : et omnes vicini fletus sequebantur eum. Mater vero ejus dicebat ad eum : Fili mi dilectissime, Christum quem dilexisti, ipse sit tibi auxiliator in hoc agone tentationis. Parvum quidem tempus habet in hac vita tua conversatio, sed sempiterna est vita tua in futuro : amara pericula nunc sustines, sed æternam promereberis coronam : diluvium tormentorum super te effusum est,

sed

*Occisus
SS. Eutropio
et Cleonico,
S. Basiliscus
in carcere
detentus.*

*jussu Præsidi
Agrippæ
frustra in
carcere
quæsitus :*

*Imperatrix
favente,*

*Magistrano
cum militibus,
ad se missio,*

*cum militibus
abiit ad ma-
træ et con-
sanguineos :*

*et Eusignio
viro occu-
rit :*

*eadem constan-
tiam in pile
adjuvantur :*

*indivisi cal-
ceis areis cum
insertis clavibus :*

*dire verbera-
tur :*

*a matre
corroboratur :*

A sed impassibilis permanebis : homines mali te persequuntur super terram, sed Angeli pacis te suscipient : tamquam latronem te judicant, sed ille latro, qui cum Christo crucifixus est, suscipiet te in Paradisum : Imperatores corrupti et mortales in suis carnificibus te mortificant, sed Deus sempiternus te vivificat cum militia Angelorum. Fili mi dulcissime, in via mandatorum, quam ambulas, nostri memoriam facias. Et cum hæc dixisset mater ejus, orans pro eo, reversa est. Sanctus vero Basiliscus cum se commendasset matri suæ et fratribus (habebat enim tres fratres) et omnibus parentibus et vicinis, valedixit matri, fratribus, atque

B rudes us ut ad sua recedant.

Inter dolores psallit :

Post discessum vero populi S. Basiliscus viriliter sufferebat dolores clavorum, et cepit psallere dicens : Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum, Christe, quia tu mecum es. Et iterum : Dominus mihi adjutor est, et ego insultabo inimicis meis. Et iterum : Domine salvum me fac de ore leonis. Et iterum oravit dicens : Domine Jesu Christe, dignum me fac perficere cursum meum, sicut et hi, qui ante me fuerunt tenti et perfecti inventi sunt. Magistriani vero et hi qui cum eo erant, videntes eum ambulantiem super confixos clavos, mirabantur. Erat enim Dominus mitigans eum a doloribus, et tanquam in rore Paradisi deambulabat solutus : et procedens in via, orabat et psallebat dicens : Viam veritatis elegi : iudicia tua non sum oblitus : viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum : in via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus divitiis : in mandatis tuis exercebor, et considerabo vias tuas : testimonia tua, Domine, fidelia, et domui tuæ decet sanctitas, Domine.

C a

Platano arido alligatus,

CAPUT II.

Iter S. Basilisci versus Comanum. Miracula patrata. Conversiones variorum.

P

8 Cum hæc psalleret B. Basiliscus, pervenerunt in vicum, qui dicitur a Parozarum. Voluit enim Magistriani cum his, qui cum eo erant modicum requiescere : quia cauma esset et hora meridiana. Domina vero viri illius ibi erat, nomine Trojana, vidua gentilis et festinabat vicum suum muro circumdare : et cum cognovisset de Magistriano et eis qui cum ipso erant, misit et rogavit eos in prandium : erant viri quatuordecim præter scribam, qui erat cum B. Basilisco : et cum introissent viri in domum Trojana, ut pranderent, ligaverunt S. Basilicum in ligno platani arido fixo in terra, ligatis retrorsum manibus ejus, et ligatus cepit psallere. Populus vero multus astabat ei virorum et mulierum et parvulorum,

volentes tangere Martyrem Christi : et videntes sanguinem decurrere de pedibus ejus, et quia in arido ligno ligatus esset in cauma, condebant ei. Magistriani cum his qui cum eo erant militibus in domo Trojana epulabantur in deliciis, cibis et potu pretiosoque vino in frigido triclinio. Justus autem Basiliscus confixus clavibus, qui inerant in calceamentis ejus et cæcis flagellis, sanguinis ejus rivus decurrebat in terram : ipse autem orabat dicens : Domine visita me, sicut Joseph in lacu, sicut Hieroniam in luto cœni, sicut Daniele in lacu Leonum, sicut tres pueros in camino ignis Chaldeorum, sicut Susannam a falsis presbyteris, sicut Petrum de carcere vincitur catenis, sicut Theclam de amphitheatro, et sicut omnes qui te in veritate glorificant : ita et in me indigno et humili servo tuo ostende tua mirabilia, ad laudem et gloriam nominis tui, Domine Deus meus Jesu Christe.

9 Cum hæc orasset S. Basiliscus, populi se ipsos concubabant, ut eum tangerent. Et subito factus est terra motus magnus, ita ut commoverentur fundamenta terræ, et sonus subterraneus factus est, et tremuerunt virtutes colorum et omnia elementa terræ a facie gloriæ Domini. Et exaudivit Dominus orationem beati Martyris sui Basilisci, et facta est ad eum vox de cœlo dicens : Omnia quæ orata sunt, exaudita sunt : noli timere : quia ego tecum sum. Et statim æreæ caligæ, tamquam cera a facie ignis, liquefactæ sunt a pedibus ejus, et soluta sunt vincula ejus et omne corpus ejus : et illud aridum lignum, ad quod ligatus fuerat, subito factum est arbor magna densis foliis et expansis ramis. Hæc cum vidisset B. Basiliscus, cepit orare dicens : Domine Jesu Christe, qui es ante sæcula Dei Verbum, et Filius in Patre investigabilis et inenarrabilis : quia dignatus es descendere in terras et humo fieri : ut nos redimeres ab antiquo tyranno diabolo, et a malignis operibus ejus : qui nos exaltasti, illum vero humiliasti et conculcasti, et in profundum abyssi condemnasti : nos autem vivificasti : quo ore te glorificem : quibus labiis et linguis te confitear et hymnum tibi dicam, Christe, et tua magnalia annuntiem, quæ nunc in me servum tuum ostendere dignatus es, sicut et in Sanctos tuos Eutropium et Cleonicum, cum hæcællaremur in columnis coram Asclepiodote Præsido. Nunc autem Domine, qui sum ego indignus, quia dignatus es in me tuam ostendere misericordiam ? Terra enim te videns contremuit.

10 Magistriani vero et hi qui cum eo epulabantur, facto terræmotu surrexerunt de acubitu præ magno timore, relictoque prandio tremantes venerunt, ubi S. Basiliscus ligatus fuerat ad aridum lignum, quod fronduerat, et arbor magna facta fuerat. Sanctus vero Basiliscus cum in æstu ligatus fuisset sub ligno arido, cum esset hora meridiana oravit Deum : ut aridum lignum viride faceret et obumbraret eum ab æstu caniculis. Et Dominus exaudivit orationem ejus, et in ictu oculi, facta est arbor magna. Populi vero, qui aderant, videntes hoc mirabile signum, Deum glorificabant omnes Christiani. Quidam vero incredibiles phantasiam esse putabant : alii vero maleficia dicebant esse. In his vero mirabilibus majora mirabilia sequebantur. Ubi Sanctus Martyr stetit, et sanguis ejus sub pedibus ejus effusus est in terram, fons aque vivæ manavit statim, qui est usque nunc ipse fons aque : et multi infirmi et patientes a spiritibus immundis, cum fideliter ex eodem fonte biberint, sanantur. Multetiam populi videntes tam mirabile signum crediderunt in Dominum Jesum Christum, dicentes : quia hic homo Dei est, et a Deo huc missus est, ut loca nostra sanctificet. Adduxerunt autem et paralyticum in grabato

D
AUCTORE
EUSIGNIO.
EX MSS

sanguine
nude : aque
fluente,

orat Deum :

et facit terræ
motu.

voce divina
confirmatus,
E

sanatur :

et platano in
arborem viri-
dem mutata.

gratias Deo
agit :

b

tremantibus
adversariis,
E

et Christianis
drum gloriam
cantibus,

fons exoritur :

sanantur
energumени,

paralyticus,

grabato

A grabato et cum tetigisset Iustum, statim sanatus est et tollens grabatum suum, abiit in domum suam glorificans Deum : et leprosos adduxerunt, et cum eum tetigissent, confestim a lepra mundati sunt : et hydropicam adduxerunt, et statim ut eum tetigit, sanatus est : et calores et frigores habentes adduxerunt ad eum, et omnes sanati sunt : et alios multos infirmos adduxerunt ad eum, et sanabantur, et credentes Christum glorificabant : gaudium enim magnum factum est in vico illo. Et cum vidisset Trojana, Domina vici illius, signa, quae facta fuissent per Christi Martyrem Basiliscum, credidit Domino una cum filio suo Trojano et cum omni domo sua, et baptizati sunt omnes in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, et omnes letabantur. Gaudebat autem et Eusignius scriba in his mirabilibus signis.

II Magnus vero grex hominum media nocte venit de montibus cum aliis iumentis, et incurvantes genua adoraverunt Iustum, sui voce Deum laudantes. Compunctus est autem et Magistrianus in his mirabilibus, quae facta sunt : et erat poenitens in his, quae gesserat in Christi Martyrem cum militibus qui cum eo erant. Mane vero diluculo exurgens Magistrianus dixit ad Sanctum blando sermone : Si placeat Domine Basilisce, ambulemus, ne forte et nos periclitemur. Ait S. Basiliscus : Ambulemus. Et egredientibus illis de vico, omnes viri sequebantur eum, et rogabat eos Sanctus reservari : et quidam ex eis reversi sunt, quidam autem sequebantur. Cum pervenissent ad pontem fluminis Icreos, et tam magnum adilem pontis contremuit in adventu Christi, (invisibiliter enim comitabatur Christus cum Martyre suo, sicut et ipso Basiliscus postea mihi Eusignio revelavit) et cum motus fuisset pons, stetit Sanctus in oratione et valde faciens populo, rogabat eos omnes reverti ad suum : et cepit iterum psallere transiens ad loca Varisiorum. In omni vero excelsiori loco genus floctens orabat, dicens : In omni loco dominationis ejus, benedice anima mea Domino.

12 Cum introissent in vicum, qui dicitur Sam, volebant cibum gustare. Portabantur autem et S. Basiliscum gustare panem. At ille non requiescebat, dicens : Pascit me Dominus meus Jesus Christus. At illi dixerunt ad eum : Manduca homo, ne fame moriaris : et nos perimus pro te, si te non perduxerimus ad Praesidem : ecce jam tres dies sunt, ex quo gustare nihil voluisti in hoc gravissimo aestu. At ille ait : Repletus sum ego immortali cibo, et non capiam mortalem cibum. Vos nutrit panis terrenus, me autem verbum Dei coeleste : vos lactiscent vinum, me autem gratia Spiritus sancti : vos satiant carnes, me autem oratio ad Deum : vos autem confirmat virtus corporis, me autem virtus gratiarum actio Christi : vobis aurum monstrat, mihi autem Christus filius Dei : vos vestes pulchrae et diversae ornant, me autem frequens precium : vos exultatis in risu, ego in orationibus : vos expectatis temporalem Regem vestrum videre, ego autem sacrificium Angelorum : vos Regem mortalem diligitis, ego autem Regem aeternum Christum : vos legem corruptibilis Regis custoditis, ego autem coelestis Dei mei legem amplectitur : vos expectatis honorem in terra, ego vero in cielo : vos expectatis laudem ab hominibus, ego autem laudem in resurrectione justi iudicii, ubi dicturus est Dominus : Venite benedicti Patris mei, possidete preparatum vobis regnum a constitutione mundi.

13 Cum hae dixisset S. Basiliscus, jussit Magistrianus sternere animalia, et super unum asinum sedere S. Basiliscum. At ille non adquevit, dicens : Me repascit Dominus Jesus Christus. Ait Magistrianus : Tres dies jejunus ambulas, sede mollem, At ille ait : Omnem requiem et refrigerium praestat

mihi Spiritus sanctus. Vespere autem cum pervenissent ad quemdam vicum, rogabat eum Magistrianus, ut gustaret aliquid : et non adquevit : sed illis comitantibus, ille tota nocte psallebat et orabat : erant enim et Angeli cum eo hymnum dicentes.

D
psallit nocte
cum Angelis :

a In Menais dicitur propter dixerit, vel dixerit. Vetus vel regio, Bactrorum aut Bactorum. b Apparente S. Theodoro Martyre sui effecti dicuntur supra in Menais relictis num. 2. c Ivis illustrata Cuppudoria et Pauli fucus exonerat in Pontum Euxinum : huc adqueat Amazea et Comana, e quibus de locis interpositis judicari potest : quia testis acutus accurate describit.

CAPUT III.

Comanae apud Praesidem acta, Dejectum idololum et templum Apollinis.

Mane autem facto ibant ad civitatem Comanam. Hora vero quarta, cum adpropinquassemus civitati, audiebamus a multis, quemadmodum Praeses penabatur eos, qui volebant idolis sacrificare. Dominus autem visus est Basilisco, et ait ad eum : Confide, et noli timere minas eorum, qui sine lege sunt : quia ego tecum sum. Nobis autem gustantibus, ut non jejuni ingrederemur civitatem illo orabat. Infrantibus vero nobis civitatem et interrogantibus, ubi est Praeses : audivimus quia in templo diis sacrificat cum omni populo civitatis. Abiit ergo Magistrianus in templum Apollinis, et inventi ibi omnem populum civitatis : et ingressus nuntiavit Praesidi advenisse Basiliscum. Audiens autem Praeses gavisus est. Retulit autem ei et de signis, quae per eum Dominus in via venienti fecerat, sed non credidit Praeses, dicens esse maleficia, et eos quidem milites, qui cum eo fuerunt, solvit de acensatione : Sanctum autem Basiliscum jussit introduci in templum Apollinis, ut sacrificaret, dicens : Quod si noluerit, cito eum morte amarissima perituri. Exierunt ergo milites et percutiebant eum dicentes : Itra in templum : jussit te Praeses sacrificare, ut vivas : quod si nolueris, diversis pennis cruciatis peribis. Cogita ergo in temetipso, ut non pereas, sine causa credens invisibili Deo. S. Basiliscus dixit : Ego cogitavi, quia Dominus meus per signa et mirabilia sua semper videtur ab his, qui credunt in eum, quia est Deus, quia omnia creavit, et propter eum Deus alius non est : et visitat eos qui digni sunt et electi : et si ego tacebo, hi, qui mecum fuerunt, non tacebunt de his mirabilibus signis, quae viderunt in via venientibus nobis. Milites vero, qui cum eo fuerant, exposuerunt eis, dicentes : Vere mirabilia signa et virtutes Dei vidimus, quae non sunt in magica arte facta : et Magistrianus affirmabat, hoc ita factum fuisse : etc. Si nostro, inquit, periculo non suscipiemus te, Domine Basilisce, videntes talia signa, redderemus te, Domine, precor te, indulge mihi, qui ignorans mala tibi feci. Similiter et milites, qui cum adduxerant, rogabant, ut eis indulgeret, et oraret pro eis.

Comanam
venit :

K

ductus in
templum
Apollinis :

minas spernit
impetritus,

P
veniam peten-
tibus Magis-
triano et
infrantibus :

Praesidi
respondit de
sa. reficio veri
Dei :

A Deus vocatur qui non est. Ego novi eum, qui vere Deus est æternus et verus, qui se diligentes ex toto corde glorificat : ipsi sacrificabo sacrificium laudis. Sed attendite omnes in sacrificium meum, quia volo prius orare. Et cœpit dicere : Deus, qui solus verax es cum unigenito Filio tuo et Spiritu sancto ; qui es Dominus cœli et terræ : qui es invisibilis, incomprehensibilis, quem nemo describere neque concludere potest : qui es benignus et bonus et personam hominis non accipis, qui produxisti ea, quæ non erant tamquam quæ essent, et nos, cum in tenebris essemus illuminasti nos, et dedisti nobis scientiam tuæ deitatis. Tu es auxiliator omnium in te credentium. Deus, qui solus sanctus et in Sanctis habitas, et in me humilem ostende tuam benignitatem, et confirma precem servi tui, quæ te deprecor per gratiam tuam : qui extendisti cœlum sicut pellem, et firmasti eum immobilem tuo præcepto, et orna-
sti eum claritate stellarum, et splendore solis et lunæ et horis dierum : qui formasti eum sicut cameram et statuisti terminum sempiternum, et lunam posuisti in cursum temporum, et significasti ei horas et dies et menses : qui terram fundasti tuo præcepto, ut habitaret homo super eam, et dedisti ei terminum sempiternum, et diversis floribus eam
11 orna-
sti et arboribus : qui mare fundasti, et conclusisti illud tuo præcepto, et dedisti viam in eo ; et plasmasti hominem propriis sanctis manibus tuis ad tuam imaginem, et dedisti ei sapientiam et intellectum, et inspirasti in faciem ejus spiritum vitæ. Domine qui omnem mundum creasti, qui ab Adâ usque nunc, et post hoc usque in secula seculorum custodis diligentes te, et glorificas timentes te, qui auferes peccata et transferes iniquitates. Domine Jesu Christe, exaudi orationem servi tui, et adesto mihi in hac hora, et concussum idolum et mutum et surdum et cæcum et sine sensu, contere, confringe et dissolve manufactum : et ostende Gentilium oculis insipientium, quem colunt, et cui sacrificant ut Deo, et quare sinis Domine, inimicos tuos, ut te ad iracundiam provocent, et non eos doces veritatem tuam. Quare fremuerunt gentes et populi meditati sunt inania, et principes eorum congregantur adversus Sanctos tuos ? aspice, Domine, et ne sileas, quia te decet omnis honor et gloria et magnificentia. Patri et Filio et Spiritui sancto in secula seculorum. Amen.

16 Et cum dixisset Amen, statim terræ motus factus est magnus, et continuo tam immane idolum cadens, ut pulvis contritum est. Hæc cum vidisset Præses, fugit foras, et omnes qui aderant pavefacti fugerunt. Remansit autem solus Basiliscus in templo, ita psallens : Exurgat Deus et dissipentur inimici ejus, et fugiant qui oderunt eum a facie ejus : sicut deficit fumus, deficiant, sicut fluit cera a facie ignis, sic pereant idolorum cultores. Et jussit Præses educere foras S. Basiliscum, et stridens adversus eum dixit : Inimice deorum, quare aliter professus, et aliter egisti ? Ut sacrificares Deo nostro, depositum contrivisti. Et dum furore repletus adversus justum cogitaret tormenta, ille orabat dicens : Domine ne elongaveris auxilium tuum, sed ad adjuvandum me festina. Et conversus dixit ad Præsidentem : Qui deum vestrum contrivit, ecce comburet et templum ejus. Et necdum Basiliscus sermonem compleverat, cecidit ignis de cælo, et consumpsit templum Apollinis usque ad fundamentum. Præses cum fugisset longius, jussit vocari Basiliscum, et dicit ad eum : Multa carmina didicisti Basilisce : magnam Deum nostrum depositum comminasti, et templum ejus igni combussisti. S. Basiliscus dixit : Qualis est Deus tuus, si ego eum comminui, et templum ejus igni combussi ? si potest, vindicet se de me, et adjuvet se ipsum sicut Deus.

^a Allusio ad etymon nominis, ἀπολλων σive ἀπολλω, perdo et destruo.

CAPUT IV.

S. Basilisci constanti, martyrium, sepultura, miracula. Laus Constantini Magni Imperatoris.

Præses dixit : Benigni sunt dii nostri, et nihil mali faciunt adversariis suis. S. Basiliscus dixit : O cæcitas hominum ! Demones quomodo possunt esse benigni, ut aliquid bonum facerent, cum sint maligni ; qui et vos vere secum in infernum demergunt, qui eos diligitis et adoratis ? Præses dixit : Ergo dii nostri demones tibi esse videntur ? S. Basiliscus dixit : Et valde amarissimi demones sunt idola vestra. Præses dixit : Sacrifica, ut te dimittam : si autem nolu-
ris sacrificare, cito te tradam morti amarissimæ. Sanctus dixit : Ego idola non sacrificio insensatis et formis demonum : sed sacrificio sacrificium laudis Deo sempiterno. Præses dixit : Sacrifica diis, ut te non tradam morti amarissimæ. S. Basiliscus dixit : Bestia silvestris, canis lambens sanguinem, luxuriose Appippa, forma diaboli, species demonum, crudelis sine lege, quid me detines ? Festino enim bonum cursum meum perficere. Præses hæc cum audisset, iratus est valde, et jussit eum decollari, dicens : Si hunc præcepto amplius torqueri, amplius me ad injuriam provocabit, et adversus me concitabit turbas. Duxerunt ergo S. Basiliscum foras civitatem, in locum qui dicitur Blosorum, et decollaverunt eum. Multus enim populus prodiebat eum. Præses vero jussit projici corpus ejus in flumine, dicens : Quia si cognovero aliquem tollentem corpus ejus, tormentis eum afflicam, et substantia ejus inficiabitur.

18 Orante autem S. Basilisco et decollato, vidimus nos, quibus concessum fuit videre, terribile mysterium. Venerat enim multitudo Angelorum et Archangelorum accipere animam ejus ; et Dominus Jesus Christus stans in firmamento cœli dixit : Veni, Basilisce, ingredi in regna cœlorum, in choro justorum, ubi sunt et hi, qui tecum comprehensi sunt propter me in martyrium. Et omnes nos, qui vidimus hoc mysterium, et audivimus hanc vocem Domini, cadentes in faciem, adoravimus Dominum, gratias agentes, qui nos dignos fecit videre hoc mysterium.

19 Corpus autem sancti Præse spiculatore portante, ut eum in flumine projiceret, rogavimus eum, ut expectaret mollicum, et dedimus ei occulte et occultis ejus triginta aureos, et dixit sociis suis : Abite vos et ego projecto eo in fluvio conjungar vobis. At illi credentes ei abierunt, et Præses dedit nobis totum corpus S. Basilisci, dicens : Nemo sciat, ut non ego periclitetur una vobiscum. Et eo discedente, nos accepto corpore sancti Martyris abscondimus, et per noctem duximus eum in agrum aratum, et ibi eum sepelivimus, et seminavimus super eum legumen. In ipsa vero nocte per virtutem genuit legumen, et alia die floruit et fructificavit. Viris autem sitientibus, qui foderunt fossam beati Martyris, et invocantibus dominum precibus S. Basilisci, factum est, ut daret eis aquam ab bibendum, et statim juxta ubi sepultus est, fons aquæ emanavit, et bibentes requievimus, glorificantes Deum. Et usque nunc aqua multa egreditur de fonte illo ad laudem et gloriam Dei, et Christi Martyris Basilisci : et sanitas fit infirmorum his, qui fideliter ex ea biberint.

20 Missus est et spiritus malignus in Præsidentem Agrippam, et quærebat corpus B. Basilisci, dicens : Quia si tetigero corpus ejus, salvabor a malis, quæ

Dei spiriti.

his sacrificare renuit :

18
adjudicatur morti :

capite plectitur :

anima vi-
duct ab Ange-
lis in cœlos,

et a Christo
admitti.

19
corpus, ne sub-
mergatur,
relinquitur :

ad sepulcrum
legumina una
nocte crevit :

fons emanat,

sunt miracula :

Præses a dia-
bolo correptus,

ius

preces fundit,

tremantibus
hostibus con-
terit idolum
Apollinis,

et ejus
templum
comburi :

A me opprimunt. Et nemo ausus est dicere, quia sal-
vum est corpus ejus; et quidam dixerunt ei: Jus-
sisti eum in fluvium prope, et nunc quomodo qua-
eris quem fluvius pertraxit? Abiit ergo ipse Agrippa
ad flumen, ubi decollatus fuerat S. Basiliscus, et
cum invenisset modicum sanguinis ejus,
colligens manibus suis simul cum pulvere missum in
a ormale, praecinxit corpus suum, et statim munda-
tus est a demone, et credidit Domino nostro Jesu
Christo Regi seculorum.

accepta gutta
sanguinis
liberatur:

a
eisti Chelva-
nus.

b
mortuus Gen-
tibus,
Imperatoribus,

surrexit
Constantinus,

21 Passus est autem S. Basiliscus sub die b duo-
decimo Kalendarum Augusti. Defuncti sunt autem et
impiiissimi Imperatores Maximianus et Maximinus
et omnis generatio eorum, et qui cum eis persecu-
tores Christianorum fuerunt et idolorum cultores.
Secundum voluntatem autem Dei placidam, et pre-
cibus sanctorum Martyrum, surrexit Imperator jus-
tus, verax, pius, benignus, Deo amabilis, Christia-
nus, nomine Constantinus: qui et templa Gentilium
solvit, et simulacra eorum igne combussit, et con-
clevit sacerdotia eorum, et effudit haecina: sa-
cerdotes eorum sapientiam docuit, divinos eorum

convertit ad scientiam; persecutores eorum emen-
davit, veneficos amovit, debiles confortavit, stultos
educit sapere, subditos demoniis liberos fecit,
Christum odientes Christo amabiles fecit, eos, qui in-
conditi erant, Deo subditos fecit, captivos redemit,
tristes fecit felices, plangentes gaudere fecit, perpe-
tuum bellum mundi pacificavit, demones persecutus
est, infideles sub jugum Christi subdidit, omnem
mundum altaribus ornavit, Christianorum Dei cogni-
tionem predicavit, suo Imperio ecclesias fabricavit:
quod autem majus est omnium, factus est famulus
Christi, in directione cordis et sinceritate, qui a solo
Rege Regum inter Christianos primus Constantinus
coronatus est, justus, pius, verax, qui post correptum
Gentilium errorem etiam et haereses compes-
cuit, et silere fecit: et repleta est terra gloria
Christi. Sacerdotes vero confirmati in omni loco,
Deum Patrem et filium et Spiritum sanctum glorifi-
cant in secula seculorum. Amen.

B
multis virtuti-
bus praeditus.

a ormale, sive thurium videtur alibi dici: ut sit fuscum aut
stola, qui praecingatur. — b Sallustium adhuc vulgum Marty-
rologium, quod eodie, nimirum 21 Julii S. Basilisci memoraverit.

B

DE SS. ZENONE ET ZOILO, APUD GRÆCOS.

B

III MARTII.

SS. Zenon et
Zoilus in pace
mortui.

Graeci in magnis Menaeis excelsis et maxis exa-
ratis, et apud Marcianum Episcopum Cythe-
raeum in βίαις ἀγίων celebrant in Martii hos
duos Sanctos tenus hoc eumio: Eodem die
SS. Zenon et Zoilus in pace obdormiverunt. In Me-
naeis adduntur hi versus:

Ζῶνς Ζῶνς Ζῶνσι καὶ τῷ Ζοίλῳ
Ζῶν, ὁπάξῃς ὑπὸ τῶν παρὰ τῶν
Vita solutio Zoilo Zenonisque
Melioris acquisitio exitit vitae.

Reliqua desunt sive quae ad locum et tempus, ubi et
quando vixerint, spectant; sive quae virtutum exercita-
tione vitam aeternam promeriti sint; sive denique quibus
clari miraculis, factis sacris fuerint adscripti.

Zenones Sancti
plures:

2 Dedimus in Januario duos Zenones et quinque in
Februario, sed Martyres, qui hac non possunt trans-
ferri. Alium celebravimus x Februari Zenonem mo-
nachum juxta Antiochiam Syriam, ejusque res gestas
ex Philotheo Theodoretis retulimus, monimusque a Ra-
dero nostro tradi, eundem videri iterum hoc die in Me-
naeis referri, nullo tamen probato, cur ita sentiat, argu-
mento. Verum alii illustres Zenones extiterunt. Ita lib.
3 de Vitis Patrum a Rufino Aquileiensis refertur num. 7
Zeno, qui gulosum furvi cucumeris cogitationem gravi
tormentorum experientia superavit, atque in Palesti-
nam proficiscens, Quod generosum facinus iterum re-
fertur lib. 4 de Vitis Patrum libello 4 num. 17, cupus
libri interpretas Pelagius fuit: opud quem iterum lib. 10
num. 22 Zeno fratribus exponit illud Jobi, Nec carum

mundum esse in conspectu Dei. Qui forsitan cum pra-
cedente idem est: sed an is qui in Syria vixit, et vita
manifestanda et virtutes celandas docuit apud eundem
Ruffinum num. vi et Pachasium lib. 7 de Vita Patrum
cap. 12 num. 4, idem quoque censendus? Apud Pela-
gium libel. 8 num. 5 Abbas Zeno discipulus Abbatissae
Silvanii monet humilia sectanda. Ad Silvaniam vixisse
in monte Sinu tradunt memorati Rufinus lib. 3 num. 46
et Pelagius libel. 10 num. 69 et libel. 11 num. 28.
Verum libel. 14 num. 5 dicitur habuisse discipulum in
Scithi, nomine Marcum, et hujus aliorumque cellas
visitasse, et libel. 18 num. 15 dicitur voluisse pergere
in Syriam, ubi forsitan et discipulus, interque eos Zeno-
nem, habuit. Ita et Zeno dicitur apud Rufinum num.
210 cum in Scithi esset et apud Pelagium libel. 18
num. 7 cum moraretur in Scithi, phantasma oratione
explorasse. Quae omnia de uno eodemque Zenone viden-
tur posse exponi. Sed an illi discipulus socinave Zoilus
fuerit, quae ratione assequemur, cum non omnia sint in
Vitis Patrum scripta? Ibi apud Pelagium lib. 15
num. 9 Zoilus quidem refertur discipulus S. Arsennii, F
cujus alibi nullam reperimus mentionem, inter tam varia
de S. Arsennio relata. Alium junivrem Zoilum Recto-
rem Alexandriae laudat Joannes Moschus in Prato
spirituali, seu lib. 10 de Vitis Patrum cap. 171. Leon-
tinus Episcopus in Vita S. Joannis Eleemonis, xxiii
Januarii edita, meminit cap. 7 Zoili, cui S. Petrus
Teleonarius fuerat relictus.

Varii Zoili.

olus Zeno in
Vitis Patrum
laudatus.
Job 1 5

DE S. PIAMUN VIRGINE DEO DEVOTA IN AEGYPTO.

III MARTII.

S. Piamun
Virgo.

Graeci in Menaeis magnis et in Martii Epi-
scopi Cytherae βίαις ἀγίων celebrant ad diem
tertium Martii Natalem hujus Virginis ista
cebis: Eodem die S. Piamun Virgo in pace
obdormivit. Rom celebrat Lohertus noster in Menolo-
gio Februarii x Martii. Vita etiam in Historia Lan-
sinae Polladii Helenopoli Episcopi cap. 37 sub
hoc titulo, De Anna Piamun. Est autem Hesychio
Ἀγία, ἀντὶς, τρέφει, Anna, mater, nutrix. H
Polladii cap. 32 ad Annae divae matres spirituales.
Quod igitur Abbas inter monachos, hoc Anna inter

Virgines sacras. In Heraclidis Paradiso cap. 18
erant eadem. Icta cum hoc titulo Vita Piamonis Vir-
ginis. At Graeci opud Palladium, Ἡγὶ Πιαμὸν πο-
θεύει, et ista referuntur.

sen Piamon

2 Fuit quaedam Virgo Piamun, quae annos vite
suae vixit cum matre propria, sola cum sola vespere
comedens, et limum hauriens. Hae dignata est gratia
praerogativa futurorum inter homines. Accidit ali-
quando in Aegypto, cum Nilus ascendere, ut vicus
vicum invaderet: pugnant enim pro aquarum divi-
sione, adeo ut sequantur caedes et saecutiones. Po-
tentior

donatur
gratia pro-
phetiae:

A tentior ergo vicus ejus vicum invadit, et venit viro-
rum multitudo cum lanceis et clavis, ut ejus vicum
excinderet. Adstitit autem huic Beatæ Angelus re-
velans eorum invasionem, et accersitis vici Presby-
teris, eis dicit: Exite, et ex hoc vico occurrите eis,
qui veniunt contra vos, ne vos quoque una cum vico
pereatis, et rogate eos, ut desistant ab insidiis ad-
versus vos paratis. Territi autem Presbyteri ei ad
pedes procumbunt, eam rogantes et dicentes: Nos
non audemus eis ire obviam: scimus enim eorum
ternulentiam et petulantiam. Sed si facis misericor-
diam in nos et in totum vicum et in donum tuam,
ipsa eis egredere obviam, illosque pacatos averte.
Illa autem cum non assensa esset, venit in suam do-

munculam: stetit tota nocte orans et genu minime
flectens, sed rogans, dicendo: Domine, qui judicas
terram, cui nihil placet quod est injustum, cum hæc
ad te venerit oratio, virtus tua eos sistat immobiles
tamquam columnam, ubicunque eos deprehenderit.
Cum hæc sancta Virgo sic orasset, tale quid accidit.
Hostes circa horam primam a tribus milliariis, in
loco fixi tamquam columna, lahesfactari non pote-
rant. Illis quoque revelatum est, quod servæ Christi
Piamun intercessionibus factum est impedimentum:
lique ad vicum mittentes, pacem petierunt, di-
centes: Agite Deo gratias et precibus Piamun,
quæ nos impedierunt, ne magnum vobis malum in-
ferremus.

Id
in eibis tota
nocte iussis,

hostes immobi-
les reddidit.

DE S. CAMILLA

VIRGINE DEVOTA IN DIOECESI AUTISIODORENSI,

Commentarius historicus.

AN. CCCCLXXX.
VII.
III MARTII

Autisiodorum urbs est provincia Lugdunensis
tertiæ sive Senoniæ, in Gallia, ad Iennam
sitam unicum, antiqua et clara, tum aliis orna-
mentis, tum Indigetum Divorum multitudine:
quorum duo celeberrimi, S. Peregrinus a quo est reli-
giosis Christianæ mysteria tributa, et throno Episcopali
ornata; et S. Germanus, cujus non ea modo civitas,
sed et Gallia universa, ipsaque Italia, et toto submotâ
orbe Britannia, doctrina sunt ac miraculis illustratæ.
Hujus, præter complures Antistites virosque alios Nu-
meris cultu dicatos, discipuli fuerunt, ipsius hortatu
ad studium tuendæ virginutis colendæque pietatis exci-
tata, S. Genovefa Parisiorum Tutelaris, SS. Magnen-
tia, Palladia, Camilla, Maxima, Porcaria. De prima
fuisse egimus ad diem in Januarii; ceteræ aliis diebus co-
luntur, Camilla in Martii.

S. Camilla
S. Germani
Ep.
Autisiod. dis-
cipula

ad eam venit
Ravennam,

cum 4 sorori-
bus,

ubi exorantur
et vicunt,

2 Georgius Viola in S. Germani, quam nuper Gal-
lico sermone edidit, Vita, cap. 21 scribit, tum alias, cum
is Ravennam ad Valentianum in Imperatorem mu-
tremque ejus Placidiam in Gallia venisset, ipsius concio-
nibus ac monitis, ita studio virtutis inflammatus, ut
spreta vitæ mortalis deliciis, Deo virginatatem voverint,
atque in omnem reliquam ætatem illibatam servarint;
tum famæ divitiæ ejus facundia et sanctæ eruditionis,
qua omnes ad virtutem informabat, excitas quasdam, e
remota etiam locis Ravennam advolasse. Harum e nu-
mero fuisse ait claris genere Virgines Magnantiam,
(ita enim vocat, alii Magnentiam) Camillam, Palladi-
am, Porariam, quæ inde a Tyrrhæno mari, atque
urbe Centunculis venerint, eique demum etiam mortuo
adhæserint. Eas autem videtur existimare, (uti et Vita
MS. S. Magnentia, quam idem nobis donavit) solum
patri præpositi societate, non etiam sanguinis propinquitate
inter se conjunctas fuisse.

3 In ea Vita hæc referuntur: Divulgatur passim
per Italos Pastoris languor, et crescit in omnibus
non infimus moror. Hinc inde omnes ad ejus obse-
quium conflunt, Pastores cum gregibus. B. Mag-
nantia indissolubilis pedissequa, cum præfatis Vir-
ginibus, custodiebat membra ægra beati Præsulis
inter tot populorum agmina. Fatetur Viola, ab non-
nullis historicis, quatuor hæc Virgines jungi S. Ma-
ximam, deque omni eadem parentibus genitas. He-
rius certe Autisiodorensis monachus, qui ante annos
fere trecentos Miracula S. Germani libris duobus, atque
heroico carmine, sic alius libris Vitam ejusdem sancti
Præsulis complectens est, libro 1 Miraculorum cap. 21 (ut
quidem distinxit, qui Noræ Bibliothecæ librorum MSS.
tomo 1 ea edidit Philippus Labbeus noster: in nostro
MS. nec eadem in capita distributio est, nec tituli sec-
tionibus idem addito is ergo Hericus, quinque illas

proposito Virgines, natu Germanas ait fuisse, et hæc
de illis tradit:

4 Crediderim sane nonnullos a Ravenna, sanctita-
tis ejus expertissimos, cum sacra gleba corporis
peregrinationem sibi ultroneam indixisse, ac per
hoc infatigatis animis, quamquam esset via longior
funus venerabile prosecutos. In quibus et ex quibus
quinque fuerunt famosissime, proposito Virgines,
natu germanæ, quarum nomina vel merita celebrem
in nostra provincia ex longo obtinere memoriam.
Harum tres his vocabulis, Magnentia, Palladia at-
que Camilla, ut singule ipso in itinere divinitus
evocatæ, diem clausere novissimum, in publico ag-
gere nobilem accepere sepulturam, ecclesiis super-
structis, earumque sanctitati dedicatis: quæ hodie-
que, ob miraculorum evidentiam, et famosissimæ
constant, et ingenti populorum studio frequentantur.
Duarum quibus sacri tumulationem corporis est vi-
dere concessum, altera, cui Maximæ vocabulum
fuit, circa eandem basilicam condi promeruit, quam
tamen postmodum ambitus fabricæ majoris inclusit:
altera Porcaria dicta, nono fere ab urbe millario,
in ecclesiis suis clara meritis, requiescit.

E
et funus in
Galliam pro-
secuta sunt

5 Hactenus Hericus, cujus narratio clare videtur
innuere, tres præter ipso in itinere, hujus fortassis mo-
lestia atque immodicis calidibus, extinctas, priusquam
Autisiodorum esset sacrum funus illatum. Nam si S. Ma-
gnentia, ut vult Viola, in Morrenico tracta ad xxvi
Novembris quo ejus celebratur festum, substituit; et ceteræ
eo ordine quo referuntur, et quibus coluntur diebus,
post eam mortuæ sunt; dicendum erit S. Palladium,
quæ secundo loco memoratur, (cum ejus ad viii Octobris
anniversaria celebratur agatur) annum integrum mora-
tam in ipso fere termino viæ: S. Camillam adhuc pro-
pius urbem Autisiodorum annum unum, menses quin-
que, et quod excurrat: cum v Nonas Martii ejus reco-
latur memoria. Cui vero id probabile videatur, sorores
duas Maximam et Porariam, ita ætate correptas,
præperasse tamen in urbem, neque curasse, ut ad illam
quoque sorores infirmæ deportarentur, aut si ita pro-
piti erat valetudo, ut ne lectica quidem veli eo possent,
saltem iis omne solatium operumque attulisse toto, quo su-
perstitis fuerunt, spatio temporis? Quare ex hisce ar-
gumentis, et Herici narratione, confici probabiliter vi-
detur, viribus ei viæ labore defectas, cum non longe
abessent Autisiodoro, Magnentia nempe milliariis xv,
Palladia quatuor, Camilla paucioribus, rata excessisse,
atque a sororibus, ocellarum auxilio adjectis, operæ tu-
multu et sepultas primam, deinde fortassis curatas ab iis
singulorum tumulos; cum prius essent S. Germani fu-
nus in orbem et ad sepulturam procecutæ: sic, ut ante

Magnentia,
Palladia,
Camilla in via
mortuæ,

F

et sepultæ,

A xx diem Septembris, tres illæ diversis diebus et locis obierunt. Nam, ut idem scribit *Hericus*, ex pridie Kalendar. Augusti, die qua Confessor eximius, sarcina levatus carnis, celestibus est insinatus sarranis, tertius et quinquagesimusolvebatur dies, cum sacri thesaurus corporis propriæ refusus urbi, solenni obsequio populorum excipitur, atque intra principalis, cui sederat, ecclesiæ ambitum collocatur. Hi per decem continos dies ingentibus offitorum impensis exorditur, donec omnibus, qui ad ius sepulchri pertinent officiosisimè apparatis, non parva humani generis congesta multitudo, ut virum deceret apostolicum, sepulture tradideretur. Agitur Antisiodori anniversaria depositio eius celebritas Kalendar. Octobris, et per septem dies consequenter.

¶ Cur tamen triam illarum Virginum alia mensibus ac diebus, quam quibus probatim videri decessisse, anniversaria agatur memoria, nos latet. Translatio fortasse aliqua, vel alias quædam creatas causas præbuerit. Et Sanctæ quidem Magnentiæ agitur natalis festivitas xvi Novembris, in dorcesi Augustodunensi: ejus tamen memoria celebrari habetur Feria tertia Pentecostes, concurrentibus ad ignis sepulchrum ipsamet die Pregrinis. S. Palladii, ut patet ex *Breviar. Antisiodor.* vii Octobris colitur: quo eodem die quam S. Porcaræ Senonensis Virginis et Martyris natalis celebratur, et hujus quoque S. Porcaræ Virgi-

nis memoria consignatur S. Maximam, quandiu ejus natalem ignorabimus, cuiquam sororum jungemus. S. Camille Virginis fit Antisiodori memoria in Martii, ut ex ejus Ecclesiæ *Breviar. hujus*. Sepulta fuit in pago qui Gallice Esconlives, sive Ecomlives appellatur, ubi ecclesiam ad honorem ejus edificata, ac multis divinis illustrata miraculis est. Sed corpus sanctæ hujus Virginis, uti et S. Palladiæ in pago ab ea dicto S. Palaye, a Calvanistis combustum.

7 Annus, quo tres illæ sorores e vita migraverunt, videtur Christi cccxxxvii fuisse, ut plinius ad S. Germani *Titani* probabimus. Nam cum hic Karolus regnavit, ut in ejus Vita paucis post illius mortem annis scripsit Constantinus regerat, inquam, Romanum imperium Placidia Regina cum filio Valentiano jam juvene. Nullus hic erat, ut habet *Prosperi Chronicon* a Luthen editum, Honorio XII et Theodosio VIII Coss. vi Non. Julis, anno mccccxxviii, sic ut anno, quem diximus, cccxxxvii, ætatis sue xix expleverit annum: quo eodem, ut idem *Prosperi Chronicon* refert, Actio II et Sigisvultus Coss. ad Theodosium Principem Constantinopolim profectus est, filiamque ejus in matrimonium recepit. Sed hæc alibi plenus. Non meminit harum Virginum Hieronymus Rubens in libris historiæ Rurennatæ, ac ne ipse quidem in *Martyrol. Galliano* diligentissimus Andreas Sanssuus.

DE S. EMETERIO AGRICOLA

SIVE S. MATINO, AUT S. MADI, MART. IN TRACTU BARCINONENSI,

Commentarius historicus.

TRACTUS AN.
LXXXV
III MARTII.

P reter Calagurritanos Martyris Emeterium et Cudolunum, de quibus antea actum; et eos, quorum Cudolus in Catalogo religiose memorie asseruntur, sive diversi ab illis sint, sive idem; præterque alios ejusdem nominis Sanctos, varia permixtos Martyrum turmas, nulla satis veterum actorum indubi Calagurritanis eos secernente, nisi quod præsei Martyrologiorum collectores alios eos pugilum Christi classibus inseruerunt; præter eos, inquam, quocumque seu discrimine sepelitis, seu neci devinctos, patria, ætate, temporis, certo autem religiose, alios nominatur Emeterius, qui cum S. Severo Episcopo Barcinonensi martyri est rationem adeptus.

2 Colitur autem Severus vi Novembris, et traditur ab nonnullis, ut Thomas Trugillo in *Thesaur. Concistorum*, et Alphonsus de Jilegas in *Flora Sanctorum*, Diocletiani persecutoris, sub Præside Daciano martyrium fecisse, Joannes Tomagus Sabazar in *Martyrol. Hispan.* duos statui Severos Barcinonenses Episcopos, quibus vi Novembris palma martyrii donatus, unum anno cccxxxv, alterum anno cccxli. Et hæc unus quidem ignoratum fuisse priorum a Catulano, sed cognatum Castellano, nempe postquam in urnis prodit hypodolomæum Beatri *Chronicon*, qual qui fabricati sunt, cum S. Severum legisset interfecit ab Daciano, quem meminissent ea alius Diversum actis, Diocletiano Imperatori truculentè adversari Christianos feritatis in Hispaniis administrum et satellitem existisse; patratum ab eo S. Severi eadem ad vi Novemb. cccxxxv, quo secundus inchoabatur imperii Diocletiani annus, retulere. At qui antebant vulgo dicit, ab Ariano Severum Barcinonensem Antistitem trucidatum, ad secunda Constantini in Occidente imperantis anno, Christi cccxli, in illo *Chronico* adscripserunt; nam si ad Eudic Regis H isegothi tempora recessissent, viderent ad eam Beatri ætate non congruere.

3 Ut cum ceteri Præsulum Barcinonensem Severum agnoscerent; etiam qui (quantis vitiose) ab Da-

ciano casum crederent. Unicum exhibent veteres Catalogi. Et quidem ab Hieronymo Paulo ante ccc ferme annos conscriptis, hoc cum ornat elogiis: S. Severus, qui a Gothis clavo infixio in capite occisus est; huiusque unus ex lxx Episcopis, qui confuderunt Leges Gothicas. Quod hic auctor de *Legibus Gothicis* habet, confirmat *Franciscus Duglas*, diligens compendii scriptor, lib. i *Histor. Comitum Barcinonensium* cap. 14. Nam passim receptam apud Hispanos esse opinionem, unum e lxx Episcopis, qui *Leges* confuderunt, fuisse S. Severum; et antiquissimum caractere in membrana Samiti tumida inquisita scriptum; ut in veteri *Breviar. Ecclesiæ Barcinonensis* legi. Et certe sub Eudico *Leges* date Gothi. Ita S. Isidorus in *Chronico* ante *Æram* dxxxii, sive annum cccclxxxix Christi, Sub hoc Rege, inquit, Enrico munitum, Gothi Legum instituta in scriptis habere ceperunt: nam antea tantum moribus et consuetudine tenebantur. Eodem Lucius Tundensis, et alii.

4 Qui porro us sanciendo *Legibus* adfuisse Severum scribunt, in quoque illius iussu interfectum fatentur, quanto autem Ariana Sectæ studio incensus esset Emeterius, ostendit B. Eudodius Ep. Tancensis in S. Epiphani decessoris sui *Epist.* quam xxi Januarii dedimus, in qua cap. 7 num. 32, ita scribit; Quem ille jam comperebat jugiter per Sacerdotes suis polluta habere convivium. Et S. Sidonius Apollinarius ep. 6 lib. 7, Tantum, ut ferunt, inquit, ori, tantum pretori suo Catholici mentio nominis aceti, ut ambigas, amplius ne suo gentis, an sue secte teneat principatum. S. Gregorius Turon. lib. 2 *histor. Franc.* cap. 25 ita de eo habet. Truncabat passim perversitatem suæ non consentientes; Clericos carceribus subigebat; Sacerdotes vero, alios dabat exilio, alios gladio trucidabat. *Flora* de ejus adversus orthodoxos persequutione congestissimus i Marti ad S. Simplicii Archiep. Bitur. Vitam § 1.

5 Qua igitur ratione, inquit, Episcoporum usus est in

1.
S. Camilla
colitur
3 Martii,

mortua cum
2 martibus
an. 437.

E

probabilis
autem,

que condendis
Legibus
Gothicis
adfuit.

circa finem
sec. 5 sub
Eudico Rege,
F

quippe cruci-
fictus
hæretico.

S. Emeterius
Madi, cum
S. Severo Ep
Barcin.

toti duo Sece-
149

quamvis ob
doctrinam
Severum antea
magis ex-
tremasset.

A in iis ratiendis Legibus consilio? Quia numerum prudentia et eruditione praestantes norat, tantoque maiorem auctoritatem, foris Legibus suis, quorum auctores fuisse gravissimos Antistites constaret, Et soleat etiam a recta Fide alieni Reges ac Principes, quondamque homines orthodoxos, quorum sapientia celebre sit nomen, sibi adiscere, ut Cassiodorum Theodorici Amulius Ostrugathorum in Italia Rex, et Leonem ab Ennodio Sidonioque laudatum hic ipse Enricus. Nec tamen consequens est, qui eo loco apud eum fuisse sanctissimum Antistitem Severum, ab eo interfectum non esse. Neque enim constantior fuisse barbari huius et impii Wisigothi erga Severum amor videtur, quam erga Boetium Symmachumque Ostrugothi illius Theodorici fuerit, quos summus prius a se honoribus ornatos, perfide postea interemit.

seculi
Barcinonae:

6 Sed de S. Severo plenius agemus ad VI Novebris, quo die, circiter annum cmlxxx ob Catholicae fidei defensionem trucidatus est, cumque eo Emeterius agricola. Nam cum dilexisset (sive spiritu prophetiae, ut censet Diagus, seu publica fama, quod verisimilius) adveniret Barcinonem Eurici satellites, ut sibi necem inferrent: (Christi mandato obsecutus, quo Apostolos iussit, si adversus ipsos persecutus in quopiam civitate areretur, in uliam fugere) quo ipse se populo suo reservaret, cui scribitur quum adhuc esset necessarius, ab urbe discessit, locum milliaribus aliquot inde distantem, cui nomen Castrum Octavianum, petiturus. Eum itinere in Emeterium incidit, cuius erat propter viam exiguum mense, cui noliaculis agelli cultura pauperem vitam tolerabat. Hunc ut Severus subas serentem vidit, salutem ei impertitur, indicatque quorsum tendat, et monet, ut si qui paullo post transitori huius, de Severo Episcopo pervenerint; libere edicat, repertos cum in Castro Octaviano: transisse enim illar cum fabas, quas cernebant, seminaret. Ex autem momento ita exercebant, ut flores emitterent. Haud multum processit horae, cum viderent flores, et de Episcopo sciscitabant. Respondit, ut erat iussus, isthaec transisse cum fabas sererent, quos viderant, locumque indicavit, ubi cum essent reperturi. Illi hominem arbitrati ipsis illudere, cum ceteroquin Catholicum esse comprehendissent, vinetum pertrahunt ad locum ubi Antistes erat, et hinc quoque injiciunt manus: ac deinde umbos immaniter plumbatis cadunt. Quibus concitatis cum Sanctorum negotium labefacturi constantiam animadverterent tortores, Emeterio cervicem impingunt, Antistiti capiti ingentem clavam infigunt, ac lento, sed atroci, supplicio vitam extorquent.

ambo cap utitur,
torquetur,
et clauduntur

transferuntur
postea
Barcinonem,

saltem
S. Severus.

7 Catholici ecclesiae corpora amburum collecta, in propinquo adicula tumulantur; sive in exiguo sacello castelli, seu pagi aut oppidi Octavianum, ut scribit Diagus: quo destructo sacello, et Severi exuviae et Emeterii in ecclesiam monasterii S. Cucuphatis, quod in eodem Castello erat, idem Scriptor translatus testatur circiter annum mcccxxvi; ac denum anno mcccxcv Barcinonem

die in Augusti. Domenecus solius meminit corporis S. Severi ad S. Cucuphatis monasterium deportati. S. Emeterii ubi modo sit ignorari aii: credibile tamen videri, ad S. Cucuphatis delectum, aut certe ubi primum in adicula, loco martyrii vicina tumulatus sit, etiamnum jacere.

8 Est non longe ab S. Cucuphatis cenobio ecclesia parochialis, quae Sanctum hunc Emeterium tutelorem veneratur die in Martii insigni celebritate. Pagus San Madin appellatur, ex ejus nomine: atque in oratione quae tam in Missa quam Officio divino recitatur, B. Martinus dicitur: in authenticis ejusdem Ecclesiae actis ante ccc annos confectis. Emeterius est, in aliis S. Madir, vulgo S. Madi: quae postrema duo vocabula ipse corrupta esse censet. Nescio an non contrarium suspicari liceat, cum in sacris ab antiquo Martino recitetur, illud genuinum ejus nomen fuisse; sed cum id in Martyrologis homines mechaeriter eruditi ad diem in Martii non reperirent existimasse Emeterium esse, qui in Hispania eo die coronatus martyrio, passim in sacris fastis narraretur. Novi olim Senotorem Regium, virum gravem et piun, cui cum Maillardus vocaretur, consuluit hominem reliquissimum et in Sanctorum actis utrumque versatum, quo die Sanctus ille tutelaris suus colebatur. Respondit ille, die xix Januarii colitur. Insperit is Martyrologi Romani tabulas, nec dubitavit quin qui in us legeretur S. Marius Martyr, in Maillardum esset errore vulgari mutatus, et ipse demum Marii sibi nomen snapsit, ac filium postea sibi notum Marium dici voluit pro Malardo. Colitur quidem eo die S. Malardus, sive Malehardus, Carnotensis in Gallia Episcopus quamvis Martyrologio Romano inscriptus non sit.

colitur hic
solemniter in
pago San Madi,
sub nomine
Martini,

quod forte
genuinum:

9 Illud quoque de S. Martino, sive Emeterio agricola tradit Domenecus; in altari per vetusto ipsius ecclesiae factum tabulam spectari, quae cum fabas serentem representat, ac S. Severum Episcopum benedictionem impertientem: in alia parte ejusdem altaris fabae florentes videntur, ipseque S. Emeterius, seu Martinus, ab hictoribus circumdatus. Nobis autem nequaquam probatur quod tradit Thomas de Trugilla, Emeterium a S. Severo in ipso itinere ad Christi fidem conversum. Aliud persuadent quae de eo jam retinimus.

ejus acta in
vetusto altari
loca:

non videtur
conversum a
S. Severo in
itinere.

10 In monasterio S. Cucuphatis inter Sanctorum reliquias, asseruntur fabae durae crassae et nigrae, quae existimantur ex iis esse, quas Sanctus seminavit: aut fortassis in ipsius agello multis postea temporibus satur, et ab illius memoriam reverenter asservata. Tradit Diagus ad agellum, ubi celebres ille fabae creverunt, fontem extare et adicula, antiqui mureculi memento.

fabae alibi
pro reliquiis
servantur:

font, ubi ex
satur.
f'

11 Quod autem quidam aiunt, cum isdem SS. Emeterio ac Severo Episcopo, quatuor Clericos martyrum subisse, censet Domenecus ex apocrypha quadam S. Severi historia depreumptum, nec ullis fide dignis monumentis probari. Cui scriptori accurato et Sancto libenter fidem habemus.

Cum eo et
S. Severo an
ecclia
& Clerici?

DE S. WINWALOE

ABBATE LANDEVENECI IN BRITANNIA ARMORICA,

Commentarius praevius.

§ I. Vita S. Winwaloei a pluribus scripta, ejus actus.

SECTIO VI
III MARTII.

Landevenecam sive Landevocum, vetustissimum in inferiore Britannia Armorica monasterium, videtur in interiore portu Brestia, quem portum nonnulli communissimum et capacissimum totius Europae existimant, et regione Brestia emporii versus Corisopitum, inque hujus diocesis illud monasterium continetur, ac celebri cultu veneratur suum fundatorem

S. Winwaloei
nomen varie
scriptum.

ac primum Abbatem S. Winwaloeum, qui alius Guinvaloeus, Winnavaloeus, Winwaloeus, Winnaloeus, Vinnavaloeus, Winaloeus, Winaloeus, Wynolatus, imo Winobaldus, et alio nomine, ut Molanus et Usserius tradunt, Galmutus appellatur.

2 Fata hujus Sancti varia extant et typis cusa, et e variis codicibus MSS. eruta. Laurentius Nurus ex vetustis MSS. sed notato stylo, et quidem aliquot locis paraphrasticos edidit. Fata valde illustrata, et passim ab aliis laudata et descripta. His simul sunt in anti-

Via triplex
excura; Sed
h. omnia

quo

A quo Breviario Corisopitensi, in norem Lectiones ad Matutinum recitari solitas distinctas, plurimum contractas, et tamen nonnullis aliunde insertis diversa. Tertia Acta legi possunt apud Joannem Capgrave in Nova Legenda Sanctorum Angliæ anno mxxvi Londini excusa. Quibus omissis, damus, hactenus inedita, ac primo loco ex codice MS. rernobii Canonorum Regularium Ruber-Vallis in Brabantia prope Bruxellas. Conveniunt hæc Acta maxime cum illis, quæ a Sarro jam diximus vulgata. Secundo loco citantur, quæ in codicibus vetustis monasterii Marchianensis ad Scurpam fluvium, et Monstroli in Abbatia S. Salvii adservantur, conscripta ut per modum exhortationis in salubritate S. Winwaloei legentur, quæ constituta minus omittit, sed quia satis brevia, et suas habent eruditioem propriam, nolimus ea lectorum fraudare. Tercio loco edimus nobis e Britannia Armorica submissa a Jacobo Bernardo Societatis Jesu Sacerdote, quem ante aliquandiu in Belgio commorantem norimus. Hæc a scriptoribus Britannia Armorica citantur, ac videntur in ipsa Landerneccia monasterio conscripta. Quæ hæc Acta additur Appendix, scriptoris impudentis commentum esse infra constabit. Quarto loco censeri possent, quæ curavimus describi ex codice MS. Ultrajectino S. Salvatoris, ex aliis et potissimum ex Capgrave contracta, quæ unatim. Ista erant in MSS. Officia propria monasterii Blaudunensis, in quibus Prologus est de Imitatione Sanctorum, ac tum arguitur pars Vitæ ex illis contractæ, quæ primo loco datus ex MS. codice Ruber-Vallis. Extant etiam aliqui Acta MSS. in monasterio Aquicinetio, uti et in Bibliotheca Cottoniana Londinensi, quæ Usserius de Britanniarum Ecclesiis Primordiis cap. 12 pag. 421 asserit a vetere scriptore Armorico composita : ex his nos aliqua dabimus. Mulebrancensis etiam lib. 2 de Moribus cap. 3 aliquos membranas de Vita ejus extare Monstroli asserit, de quibus S. sequenti agemus.

3 Quo autem tempore vixeret S. Winwaloeus, non levis controversia est. In Actis primo loco nos edendis, et a Sarro editis, duo saluberrima temporum characteres indicantur. Quorum primus etiam continetur in Vita II et in in Breviario Corisopitensi, scilicet cum S. Winwaloeus adhuc juvenis sub Magistro sive Abbate Budoco, ut in posterioribus Actis appellatur, meret, clauisse S. Patricium, Ecclesie Christi summum deus, et totius Hibernia splendulum lumen summisimo cultore sanctitatis ulquo resperso : et S. Winwaloeum cupivisse ad eum ire, ut moralia sua conversationi ex ejus sanctissimi sumeret institutione. Verum a S. Patricio sibi apparente electum fuisse, quæ sibi faciunda forent. Deinde S. Winwaloeum, acceptis XI discipulis, recessisse in insulam, ac post triennium moram venisse Landerneccum, ac cepisse fundamenta illius monasterii moliri. De eadem apparitione S. Patricii agit in hujus Vita Joellius. Mortuus est S. Patricius anno cccxxvi, et ubi anno cccxxvii maxime floruit, quo Ardubachanum Ecclesiam et metropolitim inchoavit : a cujus dedicatione annuatim Synodus habere incepit : ut hæc apparitio videtur post dictum tempus contigisse, et quidem circa annum cccxxv, uti infra ex sermone S. Winwaloei eruetur.

4 Alter character in prime Vita et apud Sarrum legitur hujusmodi sub finem. Obiit quinto Nonas Martii, hebdomada prima Quadragesimalis jejunii, quarta Sabbathi hora. Quo posito, ut dies tertius Martii in Sabbatum incidat, necessario requiritur littera Domini calis G. Secunda, ut dies tertius Martii cum Sabbato conveniat in primum hebdomadam Quadragesimæ, necesse est, ut initium Quadragesimæ, seu dies Cinerum, incidit in diem xxvii Februarii, ac Pascha in xv Aprilis : quod sæculo quinto contigit anno xxiii et xxiiii post ecc, non deinceps toto illo sæculo. Sed anno viii cyclo Solis xii, et Lunæ xiv, deinde anno dxxviii cy-

elo Solis xxiii et Lunæ vi, iterum anno dxxix cyclo D Solis xii, Lunæ iv. Hinc cum ex his, quæ mox dicemus, natus videtur S. Winwaloeus circa annum cccclv, obitus in aliquem ex dictis annis potuit incidisse ; ipseque quinquagenario aut sexagenario, aut septuagenario major e vita excessisse. In Vita II dicitur senex et plenus diem obiisse. In Vita III ex MS. Britannico, et illam quæ extat Bibliotheca Cottoniana, arbitramur errorem irrepsisse, cum dicitur obiisse v Nonas Martii, feri quarta hebdomadæ primæ Quadragesimalis jejunii, cum potius diceret primo die Quadragesimalis jejunii. Note tamen Usserius obitus ejus opinatur referendum ad annum dlv, quando Pascha incidit in xvi Aprilis. Sed isto feria quarta intelligatur post primum Dominicam Quadragesimæ, etiam anni mortis S. Winwaloei assignandi forent, aut dxx, aut dxxi, aut denique dxxxi, quibus Pascha celebratum est xi Aprilis, ac dies Cinerum xxiv Februarii.

5 Tertius character e discessu gentoris S. Winwaloei ex Britannia insula in Armoricos partes desumitur : nam cum factum esse ob pestis late grassantis litem, et via irruptionem hostium, legitur infra in Vita ex MS. Britannico, et Florins explicatur in Vita MS. quæ in Bibliotheca Cottoniana habetur veteris scriptoris Armorici, ex cujus præfatione Usserius ista edidit : Britannorum sibi ad istam devota est citra mare Britannicam terram, tempore, quo gens Barbara (dudum aspera in armis, moribus indisciplinata) Saxonum maternum possedit cespitem. Tunc se cura solutes in istam conclusit sinum, quo loro magis laboribus fessa ad horum consedit sine bello quæta : Hæc ibi. Gens illa barbara Saxonum circa annum cccclv cepit pervenire in Britanniam, camque sibi subigere ; et vix tum vel proximus certe post annis videntur Francicus consobrinus Catani Regis Britannici discessisse in Armoricam, et dein natus S. Winwaloeus, forsan circa annum cccclv. Egidardus in Annalibus de Gestis Caroli Magni occasione crevit, quem Carolus anno mclxxxvi in Britanniam Cismarinam mittere constituerat, ubi : Nam cum ab Angli et Saxonibus Britannia insula fuisset invasa, magna pars incolarum ejus mare trajiciens, in ultimis Gallia finibus Venetorum et Corsicitarum regionis occupavit. Est autem Corsicitarum, urbs Corisopitam, in cujus ducem jam diximus Landerneccum monasterium S. Winwaloei extitisse. Ipsos autem Britannos eam regionem a se occupantem Lotaviam appellasse tradit auctor antiquus cap. 3 Vita S. Gildæ Sapientis Abbatis, a nobis ad xxix Januarii illustrat : Est autem Lotavia dicta a Britannico Llyda, quod litus significat. Et postmodum a nominis incolis est Britannia dicta. Ita Poeta Saxonum dum ea, quæ ex Egidardo attulimus, explicasset, ista addidit :

Fluctibus Oceanum, quæ proxima viderat arva
Dotavit, quibus in terris hinc usque moratur,
Indicium patriæ solo datus nomine præcar.

In fragmento historico ex vetusta membrana Floriacensis canonici a Petro Pithoro edito dicuntur pag. 412 partes 2, Britanni a Britannica insula a Saxonibus pulsam eandem regionem, quam modo incolunt, sibi vindicantes, appellavisse a sua gente Britanniam, quæ prius Cornu-Gallia dicebatur. Ex hoc nomine Episcopus Corisopitanus etiam Episcopus Cornu-gallia, vulgo de Cornouille, dicitur. At quoniam in Britannia degent Catani Franci consobrinus, potuit esse ex majoribus aliquis : quoniam Regibus, ad quas scripsit S. Gildas librum de excidio Britannia : de his egimus § 1 ante Vitam S. Gildæ.

6 Alius character accedere deberet a Rege, quem S. Winwaloeus, ultra ad se venientem excepit, et pius munus intulit : si aliqua certa notitia de illo haberi posset. Acta priora nostra et quæ a Sarro edita sunt, nomen silent. In secunda Vita nominatur Gradlonus, nomen

post adventum
Patris in
Armoricam :

E

natus circa
an. 436.

u quo tempore
illa Britannia
dicta :

F

datur triplex
ex MSS.

alia MSS.
omissa.

S. Winwaloeus
a S. Patricio
apparente
edocetur,

not. 2.

circa an. 478.

mortuus
seculo 6

A in *Breviario Corisopitensi* Grallonus Rex Cornubiæ, in tertia vita ex MS. Britannico Grallonus Rex occiduorum Cornubiensium. In *Appudice ad hanc Vitam ista congesta sunt* : Mira Gralloni dona S. Guingaloeco recensentur, quæ in ipsum idem Rex contulit : infinitas enim tribus donavit et villas, tum pro anima sua, tum pro anima sui amantissimi filii Riveleni, post quem obivit, proque suis aliis. Hepunon filius Rivelen et Ruantis dedit ecclesiam S. Guingaloeco. Factum in castello Monsteriolo die Dominico in claustrum S. Guingaloeci. Tres filii Catnagli, olim raptores, per virtutem S. Guingaloeci conversi, nunc inter coelites vivunt, et ideo tradiderunt hereditatem suam Sancto in æternam hereditatem. Ego Grallonus Rex hoc affirmo. De his raptoribus conversis infra in *Vita* agitur num. 18. Sed pergit collector : Anno recte Incarnationis Domini Alanus Dux Britonum dedit monasterium S. Medardi Abbati Joanni S. Guingaloeci, et terram quatuor miliarium in longitudine, duorum in latitudine. Deinde sub novo titulo De his qui colloquio Sancti frui meruerunt, ista sic traduntur : Ego Grallonus Rex veni usque Lantequennec ad S. Guingaloecum anno Domini cccc Indictione x Concurrente vii, festique Paschalis viii Kalendas Aprilis... Et hæc excerpta ex donariis collatis S. Guingaloeco. At quo tandem serulo excerpta? Quingentis annis distat donatio Alani Ducis ab anno illo intruso cccc, cujus scribendi ratio a Christo nato trecentis ab inde annis solum in Gallis incipit. Dem anno cccc bisserituli, cyclo Lunæ ii, Solis xvii, litteris Dominicalibus AG, Pascha fuit celebratum ipsis Kalendis Aprilis. Quidni potius ve bene pensata scripsit annum ccccxc, quando Concurrente vii festum Paschale incidit in viii Kalend. Aprilis, cyclo Lunæ xvi, Solis xxiii, littera Dominicali G, Indictione xii, circa quod tempus Grallonus Regem Occiduorum Cornubiorum vixisse plane arbitrorur.

7 Interim similibus narratiunculis historiæ Britannicæ Arnoricæ Bertrandi Argentreus, Petrus Bandus, Albertus le Grand involvant omnem Chronotaxin. Albertus in *Catalogo Regum et Ducum Britannicæ* statuit Fracanum patrem S. Winwaloei fuisse Cancellarium Regis Conani Meriadeci, anno cccxxxviii vita functi, et constitutum Gubernatorem Leonensium. Sed quia Conanus ex Britannia venerat, quidni post annum ccccli, ut ex dictis patet? Conano Regi substituitur Grallonus, et sub eo Cancellarius memoratus ante

C S. Gildas Sapiens Abbas Rujensis : ac dicitur Grallonus anno ccccv martius, ac sepultus in monasterio Landeveneco a se fundato. At quid est ista rerum ac temporum perturbatio? Nam, ut clare demonstravimus ad *Vitam S. Gildæ* natus hic est annus cccxciii, et liberum de excidio Britannicæ scripsit anno dxiui, et socius fuit in studiis S. Sampsonis, quem etiam isto serculo sexto floruisse mox dicemus. Interim in *Breviario Ecclesiæ Nannetensis* dicitur Gralloni, qui tota provincia Armorice imperabat, monasterium in insula Rujensi ipsi Gildæ et suis extruxisse. Quasi plures præ duo fere secula Reges fuissent Grallones. Proferatur etiam epitaphium Regis Grallonis, quasi sepulchro ejus in abbacia Landevenecensi appensum : quod commentum esse Bertrandi Argentrei asserit Robertus Denyaldus, in *Itallæ Normannæ-Britannicæ* cap. 3, ubi Argentreum appellat imprudentem historicum, impostorem et coruptum mendaciorum. Sed mixtis contrariis, hoc sciens historiæ istorum Britonum in illa antiquitate temporum exiguum fidem promereri, ubi cum ceteris historiis non consentiant. Similia sunt, quæ de S. Martino Turonensi et S. Corentino Corisopitensi Episcopis apud alios leguntur, quasi hi cum S. Winwaloeo sub finem seculi vi vixissent : quorum cum in nullis Actis S. Winwaloei mentio fiat, ea ut mera commenta rejicimus.

§ II. Veneratio S. Winwaloei. Translatio reliquiarum Gandavum et Monstrolium. Alius junior Winwaloeus.

Cultus sacer S. Winwaloei ex dictis variis Actis satis constat, et licet in his omnibus dicatur quinto Nonas Martii obiisse, tamen pridie sive in die Martii inscriptus est Martyrologus MSS. satis antiquus, Ultrajectino Ecclesiæ S. Martini et Trevirensi S. Martini, his verbis : In Gandavo Winnvaloei, seu Winnowaloei, Confessoris, Gandavo adscribitur, quod ad monasterium Blandinum ejus corpus feratur delatum : ut mox dicitur. At in Martii, et melius, inscriptus est vetustissimo Martyrologio MS. Centulensi, sive S. Richarii, his verbis : In Britannia minore depositio S. Wingaloei Abbatis. Molanus in *Auctario Usuardi* : In Blandinio Winwaloei Abbatis, et pluribus idem Molanus in *Natalibus Sanctorum Belgii, Miræus in fastis Belgicis, Galesinius, Felix, Canisius et alii. Item auctor Martyrologii Anglicani, et pluribus Andreas Saussanus in Martyrologio Galliano. Ab Hermanno Greven in Auctario Usuardi ad hunc et præcedentem diem refertur.*

9 Infra in *Vita* in ex MS. Britannico lib. 2 num. 9 dicitur Ludovicus Imperator anno dcccxxviii in Britannicæ provincia castra fixisse, et mandata Matinoco Abbati monasterii Landewinchoch direxisse, ut nempe regulam S. Benedicti sequerentur, possibilem et laude dignam, deque tonsura pariter juxta taxatum modum cum Ecclesiâ concordarent. additurque : Hoc eodem anno prædicto excerpta est servari in eodem monasterio regula S. Benedicti. De Britannum Armorica dicto anno dcccxxviii a Ludovico Pio subiecta, agnat Eginhardus in *Annalibus*, et auctor *Fidei* hujus corvæ : qui ad annum præcedentem dcccxxv isti scribit : Constituit idem Imperator Benedictum Abbatem et cum eo monachos strenuæ vitæ per omnia, qui per omnia monasteria monachorum cunctis redeuntesque, uniformem traderent cunctis monasteriis tum viris quam sanctimonialibus feminis vivendi secundum regulam S. Benedicti incommutabilem morem. Hæc ibi, quæ latius exponimus in *Februarii ad Vitam S. Benedicti Abbatis Annæ et Indæ*, quem huic reformationi præposuit Ludovicus Imperator. Videtur autem hi monachi eo usque servasse antiquum vivendi rationem, quam ex Britannia attulerant. Interim Benedictini postquam monasteria illa sua Ordini acquisiverunt, videntur simul obligationem accepisse venerandi priores Sanctus, qui in illis monasteriis publicum habebant cultum. Hinc Hic in *Martyrologio monastico* ista hoc die tradit : Gandavi in conobio Blandiniensi S. Winwaloei Abbatis Britannici admirandæ sanctitatis. Secuti Menardus, Dorguinus et pluribus Bucelinus : qui iterum ex *Andrea Bambergensis* sub nomine S. Winolati Abbatis eum refert. Ita et *Kalendarium MS. Benedictinum* : Eodem die S. Winolati Abbatis et monachi Cluniacensis. An Tauracensis legimus, ubi junior Winwaloeus monachus, de quo infra? Acta apud viros in unum conflata esse max ostendimus. Winelaldus Abbas dicitur in *MS. Florario. Ghinius* eundem recenset in *Natalibus Sanctorum Canoniorum*.

10 In in *Vita* MS. Britannico dicitur Translatio ejus de minori adeo ad majorem ecclesiam facta iv Kalend. Maii : quo die celebratur ejus sollemnitas, ne Quadragesimæ tempus impediatur. Erat prior ecclesiæ hujus tab ipso Sancto fabricata : cujus nunc ursa, inquit auctor in *Vita*, cum magno honore deportata, in majori ecclesiâ continetur. Celebratis hujus Translationis indicatur xxviii Aprilis in memorato Martyrologio MS. Centulensi his verbis : Ipso die Translatio S. Wingaloei Abbatis. Agitur eodem die

D

Inscriptus
Martyrologiis
2 et 3 Martii.

E

Landeveneco
Benedictinus
trinito
anno 818.

F

ab his collitur.

Translatio ad
eodem novum
28 Aprilis.

circa annum
490.

Narratiuncula
scriptorum
aliquorum
relectæ.

ejus

A ejus memoria in antiquo MS. nostro sub nomine Bedæ. At postmodum, ut tradit Molanus in *Natilibus Sancto- rum Belgii*, ad in Martii occasione persecutionis Nordmannicæ, quæ etiam inter Britannos sævit, Reliquiæ corporis in Gallias sunt ævectæ, et postmodum translate Gaulavum, ad S. Petri monasterium, quod est in monte Blandino. Unde Kalendis Augusti annue legitur: In Blandino Translatio S. Winwalœi Abbatis. Hæc Molanus. Eodem modo Miræus in *Fæstis Belgicis*, Ejus ipsa, ait, servientibus per Britanniam Normannis, primum in Galliam, et inde Gandavum ad Blandinense S. Petri cœnobium sunt ævectæ: cujus Translationis ibidem quotannis fit commemoratio. Et Saussetius narrata ritæ ejus et morte, addit: Cujus sacrum corpus discipulorum ministerium honorifice sepultum, deinde ob miracula, quibus micabat, e terra levatum, atque ea, qua decebat, veneratione habitum: postea depredantibus Galliam Normannis, primum in internam Galliam, deinde in Belgium transvectum, Gandavi in Blandiniensi S. Petri cœnobio summo honore reconditum est: ubi ejusdem festiva est memoria Kalendis Augusti, quo die postrema hæc translatio contigit. Iterum 1° d^o Augusti celebratur hæc Translatio a Saussetio, Molano in *Ancientis Usoribus*, Canisio, et aliis: uti etiam supra Gandavum cum adscriptum vidimus in antiquis MSS. Martyrologiis Ulrojectino et Trevirensi. Ipse etiam monachus Blandiniensis officio duplici cum in *Lecturibus ad Matutinum* edant in Martii Winwalœum, quaque ad Kalendas Augusti commemorationem fuerint in *Fæstis* utriusque. Hinc novo titulo ad eandem Kalendas suis Martyrologiis inscripserunt Benedictini, Wion, Menardus, Dorganus, Bucerius. In *Monastio Angliano* pag. 6 dicitur de S. Winwalœo unum os de brachio ejusdem olim adservatum esse in *Plastini* usi cœnobio.

11 In hac locum referimus ea, quæ diximus a Jacobo Malebranco, citatis Surio et Membranis MSS. Monastriensibus, de S. Winwalœo profert: ac primum hunc Sanctum in Britannia majore vixisse, dum a S. Patruia उपपारेte instructus est, tum acceptis a Magistro quodam Hiberni discipulis, in mariæ Angliæ insula rebata anachoreticam egisse, ac tandem Oceanum vitam præbente in Britanniam Armorica venisse, ubi dein Ethelinus, magni Sampsonis Episcopi domus prius usus, et a S. Simlino Abbate monasterii indutus, se exivit in Tauraco monasterio, in quo S. Winwalœus atale in grave sententia inclamante obiit anno dcccxxxii, sepultus apud Tauracum, quod monasterium a Francis Britanniam minorem evasitibus, exersui, salvo Winwalœo tumulo. Ethelinus vero in *Natibus Hiberniæ* sicut dea vixisse ac mortuum esse. His aliisque rebus, de corpore utrinque Monastriolum translati, ita addit: Et si discreti mari fuerint utrinque aliquanto tempore domicilia; tamen cœteri, quibus una pœne men. ac pietas ierat, voluit Deus iterum eadesce pignora: dum enim Hiberniam explorant hostes, Ethelinus transmarino junctus est Winwalœo cœnobio, ut quo iterum Britannia minore Normannorum invadit conflagrante, Monastriolum translate est una domum sanctapla ut montum inscingeret in ripe oppidum ab hostium in aris tutam daret. Parstant illic eorum corpora in hibernum diem in ligna thea, argento divite obducta. Ostentant insuper ejusdem S. Winwalœi ensulum, altum, stolum, nec non templum ejus nomini dicatum religiose colitur. S. Waloy Gallicæ offerunt, Membrerit *Annales Flandriæ* Winwalœi in Blandino etiam aliquandiu adervati. Et hæc ad aciemulas peregrinantium annus data sint. Hæc Malebrancus, qui se peregrinantium ducem præbet. Est S. Winwalœus, de quo nos hic agimus, natus in Britannia Armorica, neque ex ea unquam exivisse sci-

tur: eique adhærere insula plurimæ in quarum aliqua D triennio vixit, ante sub Baduco exercitationibus sacris excultus, postmodum usque ad obitum in monasterio Landeveneco a se extracto Abbas vixit, cujus corpus Gandavum fuisse delatum ante ex variis dictum est.

12 Ob Malebranci confusionem inciderat scrupulus, num fortan dandus Winwalœus Monastriensibus, Wenialis Sacerdos, foret seu Guenodius in *Historiæ Franciæ* fragmento ab Francisco Duchesne relatæ, *tomo 3 Scriptorum Historiæ Franciæ*, edito ex MSS. *Calvibus Lonsleona*, et altero monasterii Parisini S. Mayorni, ad cujus ecclesiæ ob devastationem Normannorum hæc Sanctorum reliquiæ et Britannia et aliis locis exportata recentur pag. 344, et digno cum honore ibi collocatæ. Corpus videlicet B. Sampsonis Dolensis Archiepiscopi, Maglioni ejusdem Archiepiscopi, Machuti Episcopi, Senatoris Episcopi, Leonori Episcopi, Weniali Sacerdotis: Reliquiæ Crimagni et Corentini, Leutherni Episcopi, Leziani Episcopi, Ciferani Episcopi. Partes Corporum pœtiorum Melorii et Tremori, Wiugantoni Abbatis, Scophili Abbatis: Pars corporum Paterni et Scabihonis: Deus S. Badoci. Pace in tota Gallia et Normannia vigente et florente, quidam eorum, qui de Britannia Parisios advenierant, nuto, ut credimus, divino sumptis secum Sanctorum corporibus, quæ illuc secum detulerant, alii videlicet Sampsonis et B. Leonori nec non et S. Guenaili, aliorumque quorundam Sanctorum, quidam eorum patriam repedare, quidam ad alia Gallicæ loca migrare disposuerunt. Quod cum Duci nuntiatum fuisset, licet acre tulisset, vim tamen eis nolens inferre, retentis quibusdam membris Sanctorum, abire permisit. Qui recipientes alii Corboilum castrum, alii Bellum-montem expetierant, ubi et quieverunt: alii etiam ad alia Gallicæ loca alierunt. Sancti vero corporis Sampsonis procuratore, quia in Britanniam redire volebant, maximi parte ipsius corporis retenta, et alia cum capite concessa, remeare concessit. Hæc ibi. Est autem Dns memoratus Hugo Capelus, dein anno dcccxxxviii in Regem Francorum assumptus. His dictis conferantur, quæ a Malebranco narrantur lib. 6 de *Mormis* cap. 22. In *Mormis*, inquit, Monastriolum, seu Monastriolum, hujusmodi thesauris locuples admodum evasit. Jam pridem e Britannia Armorica corpora SS. Corentini Coriosopitensis Episcopi (de quodam annu ccccxxxvii regimus) et Corentini ibidem etiam ad annum dcccxxxvi Presulis, exceperat, nec non S. Machovi capsam, quatuor ossa maxima cum ejusdem capite continentem Ex iisdem etiam Armoriciæ prodiit alias sanctapla obducta argento, corpora SS. Winwalœi et Ethlini Presulium comploteis. En in utroque relatione memorantur reliquiæ SS. Corentini et Machuti, circ Machovi Episcoporum. Non tamen corpus S. Weniali, sive Guenaili potest censeri Monastriolum translate, cum illud habeatur in oppido Corboilo territorii Dansienensis in ecclesia illi dicata. Cæterum ibi in *Novembris* et S. Ethelinus xix *Octobris*, ad quem diem coavit Surius hujus Vitam, sed stylo passim eliminata, quam habemus et duobus MSS. tributam.

13 In hac 1^a dicitur patre mortuo, cum esset quindena annorum, a matre ductus ad S. Sampsonem Dolensem Episcopum, qui illum dati sacro relinquit, Deo dicavit, et filium Ethelinum, cum capitis rasa, in Clericum ascivit qui mansit cum B. Sampsonem aliquot diebus, mo, ut apud *Capitulum* legatur, aliquot annis: quem addit *Le Grand*, ab illo consecratum Ducorum. Dem, ut *Acta MSS* habent, cuncta reliquit, et ad S. Simlimum Abbatem pervenit, monachilonguo habitum de quo manu accepit in monasterio, qui Tauracus nuncupatur. Addit *Le Grand*, monastriolum hoc in die cœsi Dolensi situm fuisse. In Eodem monasterio (ut *Acta MSS* habent) habitabat Winwalœus

an in Wenialis, seu Guenailus?

hujus et aliorum reliquiæ Parisios debent:

E

et ablatæ:

F

Winwalœus natus S. Ethlini.

ad S. Simlimum Abbatem in Tauraco monasterio,

Winwalœus

et ab depræ-dationem Normannorum Gandurum.

1 Augusti

B

Acta a Malebranco citata altius Winwalœi,

cujus corpus est Monastrioli,

et ecclesiæ illi dicata:

A Winwaloeus Sacerdos et monachus, magnae sanctitatis vir, qui beatus ad se conjungens virum, vidit eminens eum superna gratia illustratum, ut paternum diligebat. Consuetudo autem erat B. Winwaloei ecclesiam, quae sita erat a monasterio milliario uno, visitare, et inibi hostias jussu Abbatis offerre. In hujus visitationis consuetudine secum sociavit Ethelinum, juvenem praeclarum, Diaconum magnum ut Sacerdos dignus Diacono sustentaretur justo. Quibus idem Christus in specie leprosi apparuit: quo relato additur: Dehinc ad monasterium revertentes nemini innotuerunt, sed in caepa orationis consuetudine usque ad vastationem ipsius templi perstiterunt. Supervenientes autem Franci vastaverunt ipsum templum et totam Britanniam. Tunc B. Ethelinus in Hiberniam fugiens, in silva, quae Noctensis dicitur, et pauper peregrinus tugurium fecit, et in honore S. Silvam Martyris ecclesiam fabricavit, in quo assidue ut bonus servus Domino suo militavit. *Hec ibi.* Nullo verbo addito, quo indicatur quid actum sit de Winwaloeo post vastationem monasterium Tauracum a Francis, qui saepius exercitus suos in hanc Britanniam eduixerunt. Albertus le Grand annum huius vastationi assignat dxcix, scilicet ducens annus serius, quam ipse constituerat S. Winwaloeum, qui hoc die colitur, incepisse monasterium Landevenecannum. Verum dicto anno dxcix non vivebat Chidelbertus II, sub quo illud bellum scribit gestum, triennio ante vita functus. Gregorius Turonensis, qui tum vivebat, scribit lib. 3 historiae Francorum cap. 3 anno III Chidelberti, et xiii Chidelberti et Gunthrami, qui est Christi dclxiv, bellum contra Britanos copiam, et cap. 30 asserit anno sequenti Doppolenum Ducem contra Britanos dejectum et loca aliqua Britannia ferro incendioque oppressisse. Fuit dein continuatum aut resumptum idem bellum, ut ad ista tempora videatur monasterium Tauracum vastatum. Congruit aetas S. Sulpicii Episcopi Dolensis, maxime si is anno dclvi subcepit Concilio in Parisiensi. Colitur is xxviii Julii, quomodo plurima de eo controversa erunt discutienda: nonnulla attingimus ix Februarii ad Vitam S. Teleri Episcopi Landavenensis.

14. Alius ergo si fides istis Actis detur hic S. Ethelinus socius a S. Winwaloeo Abbate, ut quo nunc agimus, distinctus scilicet tempore, quo vixit loco, uti etiam erat, Abbate etiam et socio, sub quo et quicum monachus fuit. Quibus non ponderatis tenere in unum congesti sunt apud Joannem Capgrave in *Legenda Sanctorum Angliae* et in *Vita MS. Ulrogetana*, dum apparitio Christi sub specie leprosi S. Winwaloeo Abbati Landevenecannum applicuit, una apud Capgrave etiam Tauraci dicitur obisse. Eadem in *Appendice Vitae ex MS. Britannico* usitata sunt, ubi tamen pars rerum gestarum S. Ethelini applicuit eundem S. Idmeto, ubi plura ignota. In *MS. Calendario Ordinis S. Benedicti* ad xxiii Novembri ista leguntur. S. Wingaloti monachi et discipuli S. Similiani Abbatis in monasterio Thauracensi. Quae de juniore Winwaloeo socio S. Ethelinum intelligentia sunt. De eodem agit Trithemius lib. 3 de *Vitis illustribus Ordinis S. Benedicti* cap. 43 his verbis: Wingalocus Sacerdos, monachus et discipulus B. Similiani Abbatis in monasterio Cantuariensi, de quo jam diximus, vir sanctissimae conversationis. Dominum Jesum in forma pauperis leprosi videre meruit, ejus dum naves ore suo contingeret, quem suscepisset, protinus agnovit, a quo audire dignus fuit. Non me erubescit, serve meus in miseris meis; nec ego te erubescam in regno patris mei. Hereditas tua mecum est. Claruit anno Domini mxxx. Dem cap. sequenti agit de S. Ethelino monacho, quem tradit praefati Wingaloci Sacerdotis ministrum fuisse et claruisse anno mxx. At cap. 44 et 42 ante egerat de S. Sulpicio Episcopo

et S. Similiano Abbate Cantuariensi monasterii. D additque utrumque claruisse anno m. Quae omnia indicant ibi actum de juniore Winwaloeo, socio S. Ethelini in monasterio Tauraci, quod Cantuarii, Thauracannum et Cantuarium appellatur. Colitur S. Similianus Abbas xvi Junii.

§ III. Alia monumenta de S. Winwaloeo transmissa Monstroliis.

His praeter paratis accepimus varia documenta Monstroliis nobis anno mclxv et sequente submissa a V. C. Jacobo de Bore, Ecclesiae Parochialis S. Winwaloei Monstrolii Pastore et ecclesiae collegiatae S. Firmini Martyris in eadem urbe Canonico: qui ad duo instrumenta de Translatione corporis S. Winwaloei adscripsit ea plena authentica esse, prompti ex libro immunitatum abbatis S. Solvi. Horum alterum continetur folio 200 his verbis: Quoniam saepe servit memoria rerum gestarum; et omnium recordatio preteritorum, labentibus longi temporis spatiis, a mentibus hominum, decedit; ideo ego Samuensis, ecclesiae B. Winwaloei de Monstrolo humilis minister, providens, ne quis forte pravo consilio seductus, quod suum non esset, sibi usurpare praesumeret, notitia futurorum, chartam istam legendum et audientium, declarare curavi, qualiter B. Winwaloei corpus a quodam Episcopo, nomine Clemente, et quodam Abbate, nomine Benedicto, et quibusdam aliis monachis, Clericis et laicis, pro terrarum Normannorum, terram minoris Britanniae vastantium, fugientibus, et in majorem Britanniam deferre volentibus; utpote qui ejus famulatu prorsus deliti erant, apud Monstrolium allatum est, quem Helgodus, qui tunc Comes erat, honorabiliter suscipiens honorabiliter detinuit etc. Actum est hoc in canobio S. Winwaloei apud castrum Monstrolium anno Domini incarnationis millesimo, Indictione viii (mo xli) regnante vero Rege Roberto anno m. Signum Aulici Comitis, qui hanc chartam fieri jussit, et manu propria signavit, Signum Ranerici Abbatis et multorum. In alio instrumento ista haec spectantia leguntur: In nomine sancte et individue Trinitatis. Ego Henricus Dei gratia Francorum Rex, cum primitiva virtutis, scilicet caritatis, fructus inter reliquas virtutes emineat, Inculcamus praeterea, corroborando ea, quae a primis fundatoribus loci sunt collata, scilicet ab Helgodo Comite, qui S. Winwaloeum, nuper a partibus Britanniae propter metum piratarum deportatum, hospitio cum liberalitate et munificentia, tempore Ludovici Imperatoris filii Caroli Calvi, suscipiens, dedit illi imprimis etc. Est hic Ludovicus Balbus Rex, non ut alii etiam appellant, Imperator, sed, ut videtur legendum, plus Imperatoris Caroli Calvi: cui anno mcccclxxvii mortuo, filius Ludovicus Rex coronatus, tertio ab obitu patris anno perit, Christi pecc lxxix. Unde de tempore acceptarum reliquiarum constat.

16. Ex archivio ejusdem monasterii submissum nobis sequens instrumentum de univoca capsula reliquiarum, his verbis: Universis praesentes litteras inspecturis Petrus Dei et sancte Sedis Apostolicae gratia Ambianensis Episcopus salutem in Domino sempiternam et presentibus dare fidem Notum facimus, quod nos in ecclesia monasterii S. Salvii de Monstrolo ordinis S. Benedicti nostre diocesis, visitationis officium exercentes, inter cetera vidimus et palpavimus corpus S. Winwaloei Confessoris et Abbatis ab antiquissimis temporibus repositum in quadam theca, quae propter antiquitatem multum demolebatur. Quare etiam ad supplicationem et requestam venerabilis Patris Gu. J. mi Abbatis et religionum dicti monasterii S. Salvii ac etiam in praesentia eorum, tam Cleri quam populi ejusdem villae, ob hoc

Corpus
S. Winwaloei.
Monstrolium
dictatum.
E

a quibus?

ab Helgodo
susceptum,

tempore
Ludovici
regis,
F

ad thecam
novam
translatum

A in multitudine copiosa coram nobis comparente, assistentique fere omni plebe dictae villae, solenniter et honorifice ac devote post celebrationem Missae per nos celebratae, idem corpus B. Winwaloei ad dicta veteri theca in novam thecam nemoseam, honestam et notabilem, sepositimus et includi fecimus realiter: in qua quidem vetere theca erant schedulae de antiqua scriptura scriptae, verba sequentia continentes: RELIQUIE S. WINWALOEI CONFESSORIS ET ABBATIS. Et his peractis venerabilis et religiosus vir Magister Petrus Legier, in sacra Puginia Professor, Ordinis Fratrum Eremitarum S. Augustini conventus Ambianensis, et nuper Provinciae dicti Ordinis provinciae Franciae, verbum Domini proposuit, vitam, virtutes et merita ipsius Sancti narrando et clamando ad laudem Dei et recommendationem ejusdem Sancti, totiusque curiae coelestis, quod omnibus et singulis, quorum interest, tenore praesentium certilem, et in hujus rei testimonium fecimus praesentes litteras fieri, ac sigillo nostro cum signo mundi Magistri Petri de Mas, nostrae Ambianensis Ecclesiae Canonici, nostri Secretarii subscripti roborari, datum et actum in loco praedicto, anno ab Incarnatione Domini mcccxcx, (anno mcccxcx) die xiv mensis Maii, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri, Domini Alexandri divina providentia Papae sexti anno iii. Praesentibus venerabilibus Patribus, Gailelmo de la Passure dicti monasterii S. Salvii, Adriano S. Juloei supra mare, nostro diaecesis, dicti ordinis S. Benedicti, Joanno de Alouquiller diaecesis Morinensis, Ordinis Cisterciensis Abbatibus, Jaque-lino de Parden monasterii S. Austroberti dicti loci de Monasterio, dicti Ordinis S. Benedicti Abbatissa, et multorum aliorum.

17 *Est et aliqua S. Winwaloei pars assum in ecclesia parochiali sub ejus nomine Monastrolidicta; ex qua parte, cum ea ex vetere theca esset retracta, ut in novum intreretur, aliqua inde a supra memorato Pastore D. Jacobo de Bayes excerpta est partrata, et Antwerpum ad nos transmissa. Aliud manuscriptum sacrum adjunxit Rev. Dominus P'locidus du Pre monasterii S. Salvii Sacerdos ac Thesaurarius seu Reliquiarum Custos, adiect partem rursus S. Winwaloei: cujus formam depictam adjunxerunt, secundum quam more antiquo instar tunicae rotunda dicitur: Et de qua illud indicatur mirandum, quod, quamvis per tot saecula et parum caute servata quodammodo in Marti toti mundo deusculanda proponatur, et frequentissime manibus contrectetur, monstranda adventantibus peregrinis; tamen virido et claro adhuc colore, qualis in unionibus apparet, persistat adeo nitida et integra, ut nullum contraxerit maculam, ne in ea quidem parte, in quam oscula defigi solent, et nullam passam sit scissuram, nisi unam atque alteram in parte anteriore, quae vix tamen percipi oculis queat. Cum rursus adesset Alba, ex limbo gossipiani contexta, qua in sacrificio Missae usus fuisse S. Winwaloei ex antiqua traditione creditur. Est ea Alba, qua parte sub arillis utriusque descendit, cingula sive striata: in qua et illud mirandum est, quod tot saecula totiesque palpata, monstrata, tractata, humida in loco cum casula custodita, nunquam mundata, honeste mundata percreverit et incrupta. Fuisse S. Winwaloei statura procerum, tum sacra ejus assa tum dicta Alba amplitudo ostendit: et hujus quidem Casulaeque longitudinem transmissa ad nos mensura demonstrat. Pictura et statura antiquissima S. Winwaloei representant pedum Abbaticale sinistra teneantem, dextera tintinnabulum, infraque hoc pasces, veluti ad illius sanctum ex aquis exsurgentes. Ea autem Campanula S. Winwaloei, ut passim appellatur, populus in veneratione est, quam cum magnitudinis, figura et ferreo colore ad nigredinem vergente, prout ibi habetur, depictam inde accepimus, ut*

et memoratum untra Casulam, et ipsius S. Winwaloei D effigiem.

18 Officium Ecclesiasticum tertio celebratur Monastrolidicta S. Winwaloei, primo hoc in Marti in depositione ejusdem, secundo die xxviii Aprilis in Translatione ad novam sedem Landreveneranum, de qua supra egimus, denique tertia Dominica mensis Julii in Respositione, quando sub ritu magni duplicis peragitur solenne officium, et sunt omnes antiphonae et responsoria propria in veteri membraneo Antiphonario, quae etiam inde descripta accepimus: uti et Lectiones octo, quae ad Mutatum in Octava ejusdem Sancti recitari solebant, ex veteribus MSS. ad nos transmissae sunt, cum aliis partibus ex variis Actis laevis collectae. Quae omnia fidem magnam conciliant, ut indicamus in illam opinionem, quod corpus S. Winwaloei sit olim translatum Monastrolidicta, ibique etiamnum adserretur, et aliqua hujus solum reliquia sint Gandacum deportata: quod infra ad xx Marti de S. Fulfranno Archiepiscopo Senonensi dicendum erat, Si tamen de secundo Winwaloei Vita S. Ethelmi accipi possit, alterutrum corpus Gandacum olim translatum fuisse tuto videtur dici posse.

fistum tertio celebratur:

quomodo sit cum Blandiniensis componenda.

VITA

EX MS. RUELE-VALLIS.

PROLOGUS.

Laudem Dei dicturi, Psalmistae exemplo labia nostra ab eo petimus aperiri: siquidem magnalia per B. Winwaloei magnifice patrata cupimus commendare: sed hoc non facultatis humanae, sed virtutis est divinae. Quae enim humanae scientiae explicare poterit urbanitas, quae per eum operata est divinitus? Nam infirmitas scientiae humanae tanta vincitur materie. Sed dum misera fragilitas et ignorantia humana desipit, quod Dei virtus et sapientia sapit; Spiritus sapientiae et intellectus exorandus est, ut, quod per Sanctum suum propria peregit virtus, per nos suis dignetur revelare fidelibus.

Auctor gratiam Spiritus sancti imploret.

CAPUT I.

Ortus, studia, miracula in adolescentia patrata.

Est regnum sub occiduo mundi climate valde opulentum, Britannia claro nomine nuncupatum. Hic a illis diebus emittit vir venerabilis, et celebri ubique gentium praeconio laudum merito extollendus, nomine Winwaloei: qui regia stirpe nobilitatis veniens trahens, justis ante Deum et Christicolae fidei parentibus claruit exortus: quem in tenera jam aetate mundi lenocinia declinantem, atque soli Deo spiritum trahentem, ad scholam divinae servitutis inflammaverat ardor desiderii coelestis: unde et carnis suae parentes assiduus urgeret precibus, ut sacrum litterarum studiis infermandus, cuidam Dei famulo destinari mereretur. Pater autem abnuit, et seculari cum dulcedine potius studuit armare. Tunc pie indolis puer Deo, cui totus semper anhelaebat, sese devovens, ejus super hoc auxilium erat attentius expetens: quem orantem Dominus exaudivit, et sanctae petitionis ejus affectum editer perduxit in effectum. Quadam igitur die illustri ejus genti libuit tendere, ubi seclat greges suos in pascuis vireta decerpere. Cumque eo perventum est, ecce super eum ibi manus Domini. Nam subito super eum horribili fragore caelum intonuit, subito nimis eorum sententium splendor ita eum circumfudit, ut terribili horrore et stupore percussus, terram appeteret semivivus. Tanta itaque conclusus angustia, intellecti a Deo illumi deponere, quem ipse mundi nexibus studuit arretiri, et subito exclamavit: Domine rex omnipotens, ejus justo arbitrio nemini bonum

S. Winwaloei Britannus, e regia stirpe,

divinis scientiis imbui petit:

territo minus exultantibus patre,

cum antiqua inscriptione,

anno 1405.

Reliquiae aliquae in ecclesia parochiali

particula ejus et caetera Antwerpum transmissa,

ulior Casula

et Alba

Campanula S. Winwaloei.

A bonum est resistere; scio quod pro filio, quem tibi devotum, mundo destinandum statui, huic subjaceo ultioni: ecce eum tibi devoteo, tuum tibi reconsigno, insuper et priores natu utrosque ejus germanos tuæ militiæ fideliter transcribo. Sicque factum est, ut quod prius de uno saltem non passus est fieri, hoc postmodum de tribus pariter agendum devoto ejus sederet pectori.

impetrat
facilitatem

precibus
tempestatem
sedat:

traditur
Magistro
erudiendus

facilis in
addiscendo

3 Evoluta deinde septem dierum spatio, divino imperio et caræ sololis satisfactorius arbitrio, ad quemdam Dei virum, qui fundamentum fidei et columnam tunc videbatur Ecclesiæ, cum filio cælestibus studiis informando ire perrexit. Quibus iter agentibus, de repente mundus ita tempestatum turbine permotus est, ut serenitatem diei nocturnis quodammodo tenebris mutata mirareris. Cumque senem super his queritantiem pavor nimis corripere, Winwaleus infans securo et exultanti animo dixit ei: Ne verearis, dulcissime pater. Num difficile est ei, qui cuncta de nihilo creavit, cælum sideribus depinxit, qui terram flore vestivit, et mari terminum posuit, hunc quoque aeris turbine in tranquillitatem deducere? Ergo quia omnia possibilia credenti, fideliter ab eo petamus, et lucebit nobis lux gratiæ ejus. Cumque oratum est, ita per Dei gratiam subitanea tempestas tranquillitate, ita nox horrida fugata est serenitate, ut nec aliqua nubecula cæli faciem obfuscaret. Quod videntes itineris comites, devotissime grates referrebant et laudes. Tandem igitur ad quem tendebant b virum sanctum, Deo comitante, perveniunt. Sermo inter senes oritur, et de bis quæ in via contigerant, tractatus prodicitur. Magnus ille Dei famulus admiratur, et dulcis infans in medium adduci jubetur: adductus autem totus terræ prosternitur, et Deus in tanto Patre regnans adoratur. Venerabilis ergo Pater per spiritum in puero Dei gratiam pollere tacitus contemplatus, patrem ejus alloquitur dicens: Hic filius tuus æternam moribus transcendens, quem plurimis ad æternam salutem profuturum Dei gratia portendit: hunc tu quidem ætate puerum, ego vero mente conspicio virum perfectum. His namque et hujusmodi a sancto viro in laudem pueri prolati, pater in Domino latitiam cordis transfudit: qui viri Dei benedictione roboratus, atque gratia Dei comitatus, relicto sub jugo Christi et magisterio sancti Spiritus filio, letus et exultans ad propria est reversus. Venerabilis autem puer pro carnali spiritualem amplectens parentem, sub eo non tantum litterarum, sed et scholam aggressus est virtutum: ubi Dei repletus gratia, scilicet unius diei radio, cunctas per ordinem alphabeti tam figuras quam voces vivaci ingenio et capaci cordis clausula comprehendit, factumque est, ut in ipsis adolescentiæ annis scriba doctus universum Ecclesiasticæ bibliothecæ penetraret arcana.

4 Eadem quoque tempestate eidem Patri spirituali cordi erat, quemdam orandi gratia visitare locum. Relinquitur in monasterio puer Domini Winwaleus cum discipulis a Magistro proficiscente Deo commissis, atque ob lubricæ ætatis naufragium pia admonitione in Christo, quasi in porto, stabilitis. Quibus, ut teneræ ætatis moris est, paternas penitus monitiones neglectui habentibus, et die quadam puerili ludo indulgendo per campestra discurrentibus, unus eorum casu accedente, crucifrago muletatus est. Oritur subinde in conventu metus morore permixtus: metus quidem pro neglecto Magistri absentis imperio, morore autem pro fraterni interitus periculo. Inter hæc adest pius Pater Winwaleus, manumque silentium indicens, ait: Mei fratres et patres, ne turbemini, sed toto corde ad Deum convertimini, ut scilicet, quam moror inutilis recensat, orationis virtus obtineat. Neque enim ambiguum, quod minus

Martin T. I.

membri fractura restaurari poterit ejus medela, cuius potestate intra matris viscera compaginata noscantur singula membra. Hac cunctis astantibus commotione compunctis, et fusa ad Deum oratione intontis, ipse solus levatis in cælum oculis et manibus, his divinam clementiam interpellat precibus: Domine Jesu Christe, qui fractum ligno concupiscentiæ mundum vitalis ligni remedio restaurasti, in quo etiam æternæ salutis gustum te esurientibus, propinasti; Domine, qui cæcis visum, claudis gressum, mancis manus, leprosis munditiam dedisti, ipsos quoque mortuos ad superos revocasti, miserere precum, quas fundimus, ut tua invisibili medela huic fratri nostro salus redonetur pristina. Dein signo Crucifixi filii Dei loco plagæ nudique consignato, dexteram ejus apprehendit, et clara voce dixit: In nomine Domini nostri Jesu Christi surge, et Deo gratias age. Ad hanc vocem ita mox incolumis surrexit, ut nec indicium alienius læsæ loci reliqueretur: cumque hoc signum humilitatis gratia occultari deprecaretur, Dei hoc majestas in sole posuit, et omnibus splendere concessit.

precibus et
signo Crucis
crus confractum sanat:

5 Erat autem huic Christi trunculo ingens compassio et animi dejectio super inopia pauperum, et stipem publicam mendicantium. Crebro enim ex intimis præcordiorum suspiriis super eos fletum cordis fundebat cum lacrymis: cumque deessent eulogiæ corporeo usui erogandæ, consolationem eis animarum, mellita cælestis oraculi impendebat dulcedine. Hoc autem solito ex more frequentante, quidam, inde proficere debuit, livoris peste contabuit, et Sanctum Dei conviciis lacerare non timuit. Ipse vero patientiæ virtute insignis, pro conviciis benedictionem dedit et gratias resolvit. Tunc ex inspiratione divina ex Actibus Apostolorum memoriæ occurrit, quando B. Petrus mendicantem claudum non auro, non argento, sed Dei virtute, et gressus soliditate lætificavit. Et securus de Deo, cæcum de medio languentium seorsum duxit, et Dominum sic exoravit: Jesu fili David, aperi, quæso, oculos hos tenebris obsitos, ut mendicus iste insignia magnalium tuorum intueas, te in creaturis tuis gloriosum magnificent gaudens: Tunc piis manibus utresque in fronte crines oculorum tangens, et spato oris iungens, clara voce dixit: Apostolica te sententia alloquor: Argentum et aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do: in nomine Domini nostri Jesu Christi aperiuntur oculi isti: qui dicto citius patuerunt, et lumen cæli clara luce viderant, non sine admiratione multorum, Deo Sanctum suum mirificanti pio affectu conjubilantium.

E

Act. 3

cæco visum
donat:

6 Accedant adhuc nova et stupenda miracula, ut Deo gratiarum actio et Sancto ejus crescent honor et gloria. Erat huic athletæ Dei soror unica adhuc in domo parentum virgo et puella tenerrima: hæc dio quadam puerili ludo cum coetaneis puellis insistentem unus domesticorum anserum invadens, gemineum virginalis oculi humorem nixa ex fronte abreptum, absorbuit: quam illico dirus dolor capiti vexare, et ad mortem inclementer fatigare. Parentes vero ejus nullam penitus consolationem admittentes, eam quasi extinctam, erant desolentes. Compassus super his piissimus Deus per Angelum suum Winwaleo per visum innotuit, et mororem parentum et sororis de amisso lumine periculum. Altem elegantis eminentiæ signo monstravit, oculum cælesi tutela incolumem visceribus ejus reconditum. Dixit insuper et modum medelæ diligenter instruxit. Ex divino edicto ire jubetur, et ut Virgini sanitas, et parentibus redonaretur jucunditas. Nec mora juxta imperium Domini nocte consurgens, Dei gratia comite, ad suos venit: quos, ut dictum est, tristes quidem reperit, sed lætos reliquit. Ergo domesticorum altum grege

so. ori suu
oculum
evulsam
restituit,

xx mss.

A in unum collecto, ex signo, quod accepit ab Angelo, reum, de quo sermo habetur, recognovit, et eum sibi seorsum elegit. Mox ferro adhibito divisus et evisceratus est : et apertis intestinis, ecce offert se oculus Dei virtute non solum illesus, sed totus gemma claritate perlucidus : quem famulus Dei cum gratiarum actione sumens loculo suo mirantibus cunctis, recondidit, et faciem sororis virginis pristino decori restituit : aliter vero ac si in nullo lesum gregi suo redonavit sanum. Quis illic ad laudem Dei non obstupuit ! Adimpletis tandem omnibus pro quibus, Deo per Angelum iubente, advenit, parentibus suis valedicens, ad locum dilecto habitationis angelico comitatu reversus est.

a Circa annum 455, ut supra dictum, ubi et de patre et familia regia actum b Hudocus infra in alia Vita dicitur.

CAPUT II.

Instructio aliorum Miracula Monita a S. Patricio apparente data. Vita in insula peracta.

Ceperat interea inclitus tiro discipulos habere, et eis sacramenta litterarum clausa aperire. Quodam autem die, quibusdam ex more questionibus enodatis, unus auditorum sese in parte seorsum collocato, quo explicata sunt a magistro vivaci sermone revolvere cupit ingenio. Interea habere victus, grato sopori solutus artus commendat, et fessam mentem omni vapore relevat, et ecce serpens proprio emersus fultulo, venensque moram dormientem in pedo percutit, et lethale virus, cubili receptus, in vulnere relinquit. Caput illic venenum per membra serpare, atque subitanam interitum membris tunc cunctis minitari. Cumque somno solutus, veneno autem ligatus, evigilet : intellexit, nisi celestis opitularetur medela, horam jam sibi instare ultimam. Quid ageret, qui tantae incommoditatis eventum penitus ignorabat ? Tandem salutare nactus consilium, plenus fide Winwalocum preceptorum suum adiit, sibi quoque a Domino vivere spatium plus quam precibus concedi cum magno ejulatu expectit. Quem solo emittente celestis medicus externa manu in pedes subrigens, ad locum, in quo serpentis morsum passus est, Christo duce, pervenit : ubi famulus Domini sese in oratione prosternens a Deo gratiam et virtutem promeruit, qui et percutientem peremerit et percussum sanaret. Tunc voce magna serpentem inclamans, suo cum conspectu adesso precepit : et ecce mox affuit squamis horridus, et trisulcis linguis ictum munitus torrens. Athleta autem Dei dexteram in eum porrecta, Cnem Domini levat, et signum vitale in eius interitum vibrat. Tali per manum viri Dei cuscula perfusus, illico crepuit, et alios ledendi fluxum fecit. Tunc S. Winwalocus aqua oleo sua benedictione consecrato permixta, confusam sibi agrum potavit, et tanquam vitali hamo in eo omne venenum extinxit. Videres membra extenuari, pristina specie decorari, et ampliori comoditate foveri. Idem vir sanctus a patre suo, ceterisque fidelibus exoratus, Deo oratione fusa, obtinere meruit, ut postea nil inquam serpentini generis in eadem regione visum sit. Etsi quando aliunde, vel ab experientiam eorum, que dicuntur, fuerit delatum, quasi tridente confusum fluxum exhalat postiferum. Pro his omnibus sit honor immortalis Deo, qui pro nobis mortales factus, seda operatur per mortales in salutem mortaliu.

8 Sequuntur Dei miracula divine laudi calamo assignanda. Quodam erat pastorem exentibus agens super gregem suum : quo intempestae noctis silentio subitaneo aeris turbine et caligine, tonitruum quoque et fulminum concussione pariter incumbente

propemodum examini effecto, oves passim disperguntur et lupi circa eum in modum coronae line et illinc conglobantur : qui redeunte jam serenitate in se reversus, circumstanti sibi hyorum agmen exhorruit, et magna voce exclamavit : Winwaloe famule Dei, in tanto periculo nunc adesto mihi. Necdum vox siluit, et ecce visus est adesse, nec non ad lucis usque crepusculum bestias in sanguinem panperis sitibundas, levi virga tanquam laccio, abigere : quibus sola Dei virtute latigatus, pastor grege, nulla passus dispendia, in unum collecto, et custodie signato, monasterium expetiit, in quo idem Winwaloe nocte eadem celeberrimis in laude Dei pernoctabat vigilis. Qui cum tanta beneficia enarraret, vir sanctus humanum cavens livorem, super hoc silentium ei indixit, et se in cellula abscondito reclusit. Pastor vero gratias omnipotenti Deo debitas persolvens, quae in se per Sanctum suum operari dignatus est, cunctis erat lucide pandens. In hoc miraculo valde est mirandum, et prudentium intelligentie relinquendam, quomodo idem et unus, et in agro et in monasterio una et eadem visus est hora. Sol itaque Deo, et cui ipse revelare voluerit, hoc notum credimus, qui quodcumque bonitati suae placerit, sicut omnipotentiae suae videtur, omnipotens est efficere.

9 Nec silentio pretereundum, quomodo ad superiores revocaverit defunctum. Moris est seculari pompe diversa ludorum genera spectacula proponere. Unde eisdem contigit diebus patrem S. Winwaloei cum Duce ejusdem regni diem statuisse aptum, in quo pro plausu mortalium, equi eorum campestri cursu emissi, in amensu sibi spatio se invicem certarent praecurrere. Itaque dies utrimque conditus venit, et ecce ac spectaculum tota civitas ruit. Produciuntur grandis equorum equitumque apparatus, in campis patentibus diligenter instructus. Clara pulvis equis saliendo invehitur, et signo dato freni laxantur : equi volant, et omnes licet plausu et favore prosequentes, de proventus victorie dubitant. Tandem equum patris B. Winwaloei, ceteros omnes praecedentem, prosper in prima fronte aleret successus, nisi juvenem, scilicet ascensorem ejus, aetatis flore et nobilitatis titulo gratissimum, subitanum ea u pertraheret interitus. Nam impetum discurrantis ferre non prevalens, inter acutissimas petras lapsus interit : et versum est gaudium in luctum ; iterum Deo ordinante, in gaudium commutandum. Flebant parentes, membra conpassata humeris tollentes, et ad exequias funereas preparantes : et ecce quasi a Deo missus ex improvviso adest B. Winwalocus ; compatiatur lugentibus, condescendit morientibus, sed de sua praesentia spem et consolationem concipientibus. Quorum fidem ut vidit, defunctum dextera tangens, dixit : Adolesceus, resuscitat te Dominus Jesus Christus, qui te non existentem creavit, et pro cruore redemit. Ad hanc vocem quasi de gravi somno excitatus, non solum rediviit, sed et ita molibus surrexit et validus, ut membra, compage sua ex casu asperissimo soluta, nulli penitus subiacerent dolori. Corporum omnes, qui aderant, magnas omnipotenti Deo laudes intonare, magnasque gratias referre, qui per S. Winwalocum tam celebri et stupendo miraculo gaudium suscitavit populo suo.

10 Claruit his diebus a S. Patricio, Ecclesiae Christi summum decus, et totius Hiberniae splendidi sidus : ejus suavissimo virtutum odore ubique resperse, famulus Domini Winwalocus admodum relictus, omni cum aviditate cupiebat adhuc, ut mirabilia suae conversationis ex ejus sanctissima sumeret institutione. Haec eo cogitante, ecce idem S. Patricius adest ei in visione, vultu Angelicus, caput aureo dimiduate coronatus, et eno nomine dixit.

Ecce

invocatus ab optime circumcincto lupis.

apparens local.

et eodem tempore fuit in monasterio

Decet alios.

Crucis signum serpentem et ethuli.

et oleo bene dicto polita venenum

meritum ad vitam revocat.

F

a
et S. Patricium proponens peregrinanti.

A Ecce ego Patricius, quem adire es cupidus : ne ergo mei gratia tot maria transmeares, tot terrarum spatia casso labore peragres, inisit me communis omnium Deus, ut voti tui compos, et meo satieris aspectu, et perfuaris affatu. Quem blando sermone consolans, et non se, sed Christum suis ubique præsentem, quasi præceptorem vitæ, amplecti persuadens, eum militiæ spiritualis ducem futurum prædixit, et quod ad hoc proficeret, salubri consilio comministros expetere, et cum eis alium manendi locum persuasit exquirere.

11 Sublata tandem cum somno tam jucunda visione, cellum mox adiit, in qua monasterii Pater divinæ meditationi atque contemplationi operam dabat. Cui cum visionis arcana humili panderet relatu, senex hilaris effectus, Divina, ait, visitatione et revelatione glorificatus es, fili. Nec quidquam moratus, ac si coëlitus mandatum suscepisset, undecim ei delegavit discipulos, in exercitio operis Dei promptissimos : quos deusculans, et inter amplexus lacrymas fundens, valedixit, et benedictionem dans super eis, dixit : Valetis filii carissimi, et Deum itineris vestri ducem habere mereamini : cumque participes eritis **B** regni Dei, mei precor coram Christo recordemini.

12 Reversus igitur B. Winwaleus gradiendi quidem itineris nescius, erigendæ autem ad Deum fideiæ non ignarus : cuius ductu appulsus insulæ, *b* Theopha nomine, triennio in ea cum sociis anachoritico rigore conversatus est. Sed quoniam eundem locum, tam pro atrocissimo tempestatum turbine, quam etiam sterilitatis suæ incommodu, humanæ inhabitationi indignum ducebat, pro aptiori Deo preces fundebat : et quia soli Deo spem suam commiserat, locus ei coëlitus provisos, Deo revelante, trans mare est designatus : ad quem eum subvecti navigii fragilis natura egeret, transvehi prohibebatur. Sed adest fiducia divine innixa pietati : unde et insigni veteris Testamenti miraculo, quo Deus diviso mari Rubro voluit glorificari, ipse quoque meruit a Deo honorari. Oratione ergo præmissa ait vir Dei Fratribus : Confortamini carissimi, et fidei firmitate fundati, sicut me videritis, sequentes me dexteram tenete, ita quisque vestrum præcedentis se dexteram teneat, et præceditis vestigium vestigium lambat. Cumque invocaret nomen Domini, pastoralis virga mare percussit, et peritum reddidit. Igitur juxta condictum viri dextris in invicem consertis, ipso in fronte grallente, mare siccis petransivisti pedibus, aquas hinc atque illinc servorum Christi imperio patentibus, et vice murorum in eorum se erigentibus. Gradientes vero per medium sicci maris Domino benedicebant, et hymnum trium puerorum devota mente decantabant : o laudabilem Deum in hac operatione virtutum !

a Circa annum 475, et supra probatum — *b* In altera Vita Topesigia huius præsent Landevennes, in tertia Topesigia dicitur, et sita circa Cornubiorum confinium.

CAPUT III.

Exercitio sarra : miracula : obitus.

Sanctos itaque Winwaleus hospitem terram salutando ingressus, pro invento preparato coëlitus salu loculo, magno delectabatur gaudio. Erat autem grata amenitate pectus, ibi cum varietate ulmarum, germinum et fructuum ubertate proflus : quæ castreis Dominicis debebant, egressa ab ore viri Dei auctoritas secundo sexu penitus mæcessum effecerat : ubi, cum pro aquarum laborarent penuria, vir sanctus erectis in eorum oculis et manibus, Deo preceem obtulit. Deinde virga, qua mare scindit, terre pulverem designavit, sique fontem patentibus venis limpidissimum produxit.

14 Eodem tempore nocte quadam oratorium ingressus, more sibi insigni, sanctis pervoluabat orationibus. At hostis callidus super ejus digna Deo devotione zelo ductus, ei æque pervigil studium esse infensus : unde in horrendum se monstrum transformans, quosdam ei minas atque horrores erat intentans. Erat enim totus quasi fuliginens, nunc volucrum, nunc serpentum, nunc vero bestiarum, marinorumque animalium in se figuris suscipiens : interdum ad nubes se erigens, interdum vero in pulverem sese dejiciens. Cernens vero militem Christi tot phantasias non cadere, sed amplius in proposito persistere, conviciis eum detestandis conatus est subvertere. Beato autem Winwaleo psallente, eique cum victoriosissimo Dominice agonie vexillo Scripturarum testimonia opponente, velut umbra temis disparuit, et indicem fortitatis suæ fetorem gravissimum reliquit. Sic sapius fraudes ejus delusit, et palmam victoriæ Christo Regi assignavit.

15 His ergo miraculis pauca de qualitate et austeritate conversationis ejus hic interserere, ut audientes adificationem habeant ex eorum consideratione. Erat namque hic venerabilis Pater aspectu angelicus, sermone nitidus, in opere Dei indeficiens, mente et corpore integer, ingenio clarus, consilio magnus, fide Catholicus, spe patientissimus, caritate Dei et proximi perfectus, orationibus die nocteque intentus. A vicesimo ætatis suæ anno nunquam in ecclesia usque ad diem obitus sui sedere visus est : nunquam vana lætitia solutus, aut tristitia dejectus : omnibus semper affabilis, in cunctis erga omnes benevolus : in terra quidem corpore, mente vero in cælestibus est conversatus. Quando psallebat, aut extensis in cælum manibus, aut flexis in terra genibus, aut uno in loco fixus atque immobilis psallebat. Dicto psalterio centena per diem, centena æque per noctem genuflexione Deo satisfariebat. Pro laneo, aut lineo indumento, capris usus est pelibus : pro vestitu, plumis aut lectistermiis, arboribus utebatur corticibus. Seles ejus molles erat arena, lapillis permixta. Pannis, quo vescebatur quotidie æqui ponderis, erat quidem hordeaceis cineribus permixtus, puberulum ex farinula hordeacea et molle oleum et fiebat. Sabbato et Dominico, pisces vescebatur et caseo. Quadragesimæ diebus his in septimana olebat : vinum vero et omne genus pueri membrantis venenum reputabat. Ergo de qualitate conversationis ejus sufficiam hæc pauca de pluribus.

16 Confluebant sane ad eum undique caeci, sardi, claudi, leprosi, paralytici, diversisque languoribus vexati : et omnes ad propria Deo medente, mecolimes sunt reversi. Jam nomen ejus in omni Britannorum imperio enituit : jam tanquam Angelus ab omnibus honorari capot, a Rex quoque provincia amlitis de eo tot miraculorum, tot puerorum meritorum insignibus, deposito diademate et purpura, eque so humili cultu presentavit obtulit, ad quem regali reverentia accedens ejus presentie totum prosternitur corpore, et ut precibus suis a Deo juvari moveretur, supplex deprecatur. Quem vir sanctus de terra levans, et familiari sibi colloquio congregans, cepit de contemptu mundi, de appetitu quoque cælestis regni valere, quomodo etiam tam se quam omne regnum suum Christi regno dedicaret, edocuit : quomodo temporali imperio æternam et cælestem mercaretur, diligenter instruxit. His atque hujusmodi vitalibus montis Rex exhilaratus, et sacerdos libenter hunc roboratus, qui totus in viam alium iustitias, palatio est receptus.

17 Loquamur adhuc magnalia Dei per B. Winwaleum patrati in digito Dei. Erat materfamilias in vicinia, gravi languore ad mortem usque latigata, ejus filius in monasterio ipsius viri Dei instituebatur magisterio

*ab eo apparente
te invisitur.*

*locetur,
qua sibi
facienda sunt.*

*accipit a
magistro suo
discipulos :*

*degit triennio
in Theopha
insula.*

*mare virga
percussit,
pedibus siccis
eum suis
transit.*

C

*D
EX 955.*

*daemonem
varis formis
apparentem
fugit.*

*omnibus
vortibus
exornatus,
erga seipsum,
proximos et
Deum :*

E

in oratione,

vestitu,

victu,

*F
plurimos
vires sanat :*

a

*Regem ultro
accidentem
exipit et pñs
montis
maruit.*

*Virga terram
designans,
fontem efficit :*

EX MSS.

acqua benedicta
discipulo tra-
dito defunctam
ad vitam
revocat.

A magisterio : qui materna compulsus pietate, sua eam relevare studuit visitatione. Iterna autem benedictam a Magistro aquam accepit, et fiducialiter quasi ad egrotam accessit. Sed ipsa jam mortua ad loca ponarum est deducta, sicut viro sancto orationibus intento, divina innotuit revelatio. Circumsteterunt autem cadaver exanimis amici flentes, et exequias funereas preparantes. Puer autem veniens et jam defunctam adhuc sperans viventem, aqua eam sanctificata aspersit, et clara voce dixit : Sancte te noster Dominus Jesus Christus, in cuius nomine Magister meus tot sanitatum remedia operatur circa languentes. Ad hanc vocem quasi de somno excitatus surrexit, et tranquillum de labore regressa, maximo sudore perfusa, in lectulo resedit. Mox omnes qui aderant, prout in faciem corruerunt, et Deum tanto miraculo Sanctum summi mirificamentum, magnifice laudaverunt. Interrogata autem a suis, quomodo sit reducta, dixit, se daemonum cuneo vallatam fuisse, manibus quoque ac pedibus ligatam ab eis usque ad loca ponarum perductam esse : inter haec S. Winwaloeum obvium venisse, et phylangem daemonum his increpasse verbis : Quoniam vobis tanta praesumptio, ut mei juris familiam vestro subjugaretis domino ! Mox ergo omnes consternati, et hac auctoritate perturbati, viro Dei non reliquerunt, per quem haec membra reviviscere me receperunt. Gloria victori mortis, in Winwaloeo suo talibus triumphanti signis et prodigiis.

B

tres fures,
horrea monas-
terii expleban-
tes,

oratione
ab instantibus
reduci,

C

corripit et
emendat.

visit exilium
aperit,
et Angelos.

Matronam
carcam,

pietatis et
elemosynarum
debitum,

B Tres eodem provinciae inerant latrones, omnem circumfreta regionem nocturna praeda ac furtis instantes, qui tanta delibacchati sunt dementia, ut etiam locum Saeptis suis a Deo mirifice praeservatum, magnitudinis actu ingressi sunt : ubi primo in tempeste mortis silentio venientes, horreum monasterii aperit, et tamquam solis luce offundunt perlucidum : unde et mutuo hortatu sese ad seculum volutantes, dixerunt : Forte placet Deo quod agimus : sin alias, quomodo hinc lux nobis valeret ? Quomodo clausa haec janua et soris munita sese aperiret ultropea ? Quod actum divinitus certum est, ut occasus crederetur miraculi, qui Deus per Sanctum summi glorificandus erat. Repleverunt sacra usque ad summum : ecce haec omnia divinitus B. Winwaloeo sunt revelata, et ab eo Fratribus donantia. Quibus orationibus, Dei mox adhesit vindicta miseris latronibus. Nam primus eorum sub fisco laboranti eosa dissolvitur, et pressus amore terrore prosternitur. Secundus instar immobilis simulacri, immotis haesit vestigiis. Tertium vero subitanea excitatione invasum, tenebris efflere vagandum. Mane autem facto exiit Fratres cum veneranda Patre, hostes publice quasi infirmos, aut carceri mancipatos visitare, quos B. Winwaloeus de tanti sacrilegii anathemate perterrens, sancta quoque interrogatione corripuens, et animas ab errore et corpora absolvit ab imminentis periculi anxietate.

C His idem quoque diebus eodem vidit apertum, ut Angelos descendentes et ascendentes super se : vidit quoque Angelum Dei immo splendore et odoris suavitate venientem ad se, et amantissima affabilitate de quorundam Fratrum conservarum suorum leticissima depositione, et veneranda assumptione alloquentem se. Magna equidem sunt haec et Christi magnilibus perpetui assignanda.

D Eodem quoque tempore inter familias quadam nobilissima repentina evertente est correpta : quae ut erat prudentissima, pro orbitate sua Deo erat gratus agens, biduani et triiduanis jejuniis, psalmis et orationibus, elemosynis quoque et bonis operibus indesinenter insistens. Nec fraudata est tanta devotio divina mercedis compendio : ecce enim in somnis cum magna luce assistit ei Angelus Domini, et dixit :

Eleemosynae et preces tuae divino conspectui astant, et propitiationem tibi conciliant : unde diluculo surgens Winwaloeo Patri te adhibe, et ab eo donaberis celi lumine. Nec distulit illustris matrona divino obaudire imperio. Nam reddita terris die, comitatu filiorum, et ampla familiae frequentia, ad Sanctum Dei pervenit. Cui cum divinum oraculum panderet, et lumen celi ab eo expeteret, ait vir sanctus : Fides, quae in te radiat, civitatem hanc depellat. Et tangens dextera geminorum oculorum orbem, dixit : Jesu benignissime, qui caelum ornasti lumine, oculis istis tuo irradia splendore. Exaudivit eum mox Divinitas, et sedenti in tenebris reddita est claritas.

E En gesta in digito Dei, ut dictum est, gloriose peracta, quibus et Deus in Winwaloeo suo, et Winwaloeus clarificatus est in Deo suo. Jam ergo et locus et tempus expostulat Sanctum ejus transitum auribus tradere fidelium. Ignotum nocte, quae praecesserat sacramentum diem transitus ejus, ecce Angelus Domini adest in visione, dicens : Ego Winwaloee serve Dei, quia jam concivem sibi te omnes expostulant celivolae, hodie namque ad Christum inigrabis, et emeritis collega nostro contubernio sociaberis. Evigilans autem vir sanctus, collecta in unum Fratrum caterva, oraculum caeleste innotuit, et horam exitus sui Deo dignis eorum intercessionibus commendavit. Cuique de successore ejus in sacro regimine lacrymosis questibus requirent, ex ipsis Pastorem eis statuit, cuique cum creditis ovibus summo Pastori designavit. Facta autem jam hora dei tertia, Sacerdotali relictum infula, caelestis sacrilegi vivam immolavit hostiam : ubi communito cum discipulis Dominico pacis osculo, et Agni Dei vivifici relictus convivio, sicut adhuc sacris altari- bus assistit, manum nullo carnis dolore tactus, in manus Creatoris efflavuit. Et corpus quidem discipulorum obsequio honorifice tumulum sumpsit, annua vero Angelico subvecta ministerio, aulam caelestis regni penetravit ubi corona a Christo collata perfruitur, et in conspectu Dei sine fine laetatur. Obiit sane h quinto Nonas Martii, hebdomada prima Quadragesimalis jejunii, quarta sabbati hora, qua Christus mundum redimens, affixus est cruci : cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, laus, et honor, virtus et potestas, in secula seculorum, Amen.

E

Angeli monitu
ad se missam,

illuminat :

ab Angelo
praemonitus de
hora mortis,

designat
successorem :

celebrata
Missa,

ad altare
moriatur,

3 Martii,
primo Sabbato
Quadragesimi-
nae.

a Gradibus Rex occidentiorum Cornubiorum, circa annum 490
Iude supra dicta. b Congruunt hi characteres in annis 507,
518, et 529, quorum aliquo videtur obisse De hoc supra ac-
tum est.

F

ALIA VITA

ex MSS. Marchianensi et Monstrolensi.

Ad exponendum vobis, dilectissimi Fratres, hujus diei celebritatem, quam vobis venerabilem sancti Winwaloei meritis attestantur, non minimum vobis non solum nostri ingenii parvitas, sed etiam ipsius negotii inusitato impedimentum exhibuit. Ardum quippe est paucis a pluribus excerpere, et maximo rudiores tam brevis oratione totum velle complecti, quod vix prolixiori opere a sapientioribus valuit expheari. Sed adjuvantibus vobis in orationibus ad Deum : qui linguarum infantum facit disertas, confidimus ab eo nos adjuvari, cuius nos facta studentibus explanare.

B Aggrebimur ergo, Deo duce, sermonis exordium, quomodo istius sanctissimi viri pater, nomine Fraternus, mater vero a Alba, cognomento Trimam- mus, quia tres h manillas habuit, cum jam duos filios, Guethnoe et Jacob nomine, natos haberet, etiam tertium sibi dari filium, qui rei familiaris haereditarius existeret, precibus assiduus exposcebat. Exaudivitque sunt a Domino, qui confidentium in se preces

a

b

S. Winwaloei
parentes ei
preces.

A preces numquam repellit. Nam mater se concepisse gaudens, indicat marito similiter gavisuro. Qui conceptionis tempore expleto, natum filium claro nomine appellaverunt c Winwaleum.

3 Qui mox Dei afflatus Spiritu, ut loqui potuit, divinis se instrui maluit disciplinis. Sed pater voluntati ejus repugnans, dum illum secum retinere cupiebat, divino territus tonitruo, duos alios cum eo in Dei servitio immolare coactus est filios. Nec mora: octava die post illius horrores visionem, ad quemdam itinerans Doctorem, nomine d Budocum, puerum ei commendavit edocendum. Qui et ipse tunc temporis omnium famosissimus non solum exemplis, sed etiam documentis esse videbatur. Qui cum puerum vultu conspicuum, formula egregium, moribus maturum vidisset, eum secum manere quasi filium adoptavit. Statimque infans descendit intepilus, sub unius diei articulo cunctas Latinæ lingue didicit litteras, futurus in reliquo sanctarum bibulus Scripturarum. Processu vero temporis, illo non tam annis quam meritis proficiente, primæva virtutum ejus hæc fuerunt insignia.

4 Nam cum quadam die præfatus Magister quemdam orationis gratia locum adisset, quidam puero-rum, dum senis mandatum contemneret, cruris perfracti afflictione cruciatur. Statim vero ludentium risus vertitur in luctum: et qui prius absente Magistro saltaverant, metu futurae correptionis torquentur. Quos cum S. Winwaleus contristatos videret, ut spem suam in Deo ponerent, exhortatur. Illi autem jussis obedientes, orationi se dederunt. Orationeque completa, S. Winwaleus signo Crucis locum plagæ consignat, tenensque manum pueri, Surge, inquit, in nomine Domini nostri Jesu Christi. Mox vero sic sanus efficitur puer, ac si nil mali habuisset.

5 Iterum dum quadam die pauperum doleat inopiam, et ipse inde eis daret, nihil nisi verbum consolationis haberet: quidam invidia percussus transiens subsumando, dixit: Quare non elemosynam egentibus tribuis? Sanctus vero Winwaleus, nihil ad hæc commotus, eorum quendam de medio trahens, ad secretiora loca perduxit. Cumque paululum orasset, ait: In nomine Domini Jesu Christi surge velociter videns. Ipse vero apertis cito oculis, qui prius trahente, ducebatur, semetipso gubernante, revertitur. His auditis senex et discipuli ejus gratias egerunt Deo, qui talem S. Winwaleo contulisset gratiam. Et ob hoc S. Patricii discipulis est appellatus.

6 Aliud quoque miraculum egisse perhibetur. Nam germana ejus soror, nomine Greimua, adhuc infantula, c oga tridente, fertur oculum perdidisse. Qui ab Angelo admonitus ut sororem suam sanando visitaret; mox ut donum intravit, agrum gregem in unum religii præcepit: sanctoque Spiritu monstrante, illam, quæ hoc damnum intulerat, nescientibus indicans, ventriculum ejus aperiens, suæ sororis oculum sanctissimis suis manibus accepit. Deinde mirum in modum, nullis senilis ante nec post auditum, oculum fronti, ventriculum aliti restituit. Ambos signo Crucis benedicens, pristina reddidit sanitati. Et ex hac una die factæ sunt virtutes.

7 Nec Tethgonum transierim, qui nuper a serpente in pede vulneratus, nisi divina virtus ei suppetere, morte statim imminente defunctus fuisset. Nam ut se inde habere agnovit, ad S. Winwaleum, ut sui miseretur, exclamavit. Nec mora: aqua cum oleo benedicta ab eo aspirans, veneno, quod per corpus diffusum fuerat, evomito, sanus efficitur: ne si nil mali pateretur. Serpens autem caverna sua, qua se latuerat, sancti viri adjura-

tione foras egressus, signo Crucis erecto concrepuit. D Nec postea in illo loco visum est tale genus viperarum.

8 Sub eo itidem tempore res maxima facta est. Nam cum Fracanus pater ejus et Rauvalus Dommonia Dux, equis suis in cursu laxatis, ut scirent quis eorum perniciosior fuisset, assisterent: puer quidam, nomine Mael, Conomaeli filius, qui Fracani caballum insidebat, casu mirabili inter acutissimas petras corruens, interiit. Membra vero ipsius passim dilaniata in unum sagum colligentes, juncturis propriis prout poterant, sepulchre tradenda locaverunt. Cunctis itaque qui ad spectaculum istud conveniant, hoc quod acciderat contristatis, Sanctus advenit Winwaleus. Tunc Fracanus pater ejus, omnesque qui adstant, lacrimosa voce clamabant: O S. Winwalee, si quid potes, adjuva nos, misertus nostri. At ille paululum eos e medio discedere jubens, tenensque defuncti dexteram, in conspectu omnium qui aderant, dixit ei: In nomine Domini nostri Jesu Christi surge. At ille statim ad hanc vocem, quasi de gravi somno evigilans, resuscitatus surrexit, intuens intuentes. Tunc commixta multitudinis clamor, una omnium vox fuit dicentium, S. Winwaleum apertissime, vereque Dei esse amicum.

9 His et aliis manifestis meritis, S. Patricium adire cupiebat. Sed ille per noctis visionem dulcissimo eum affatus alloquio, cuncta, quæ agere deberet, edocuit. Ille autem omnia per ordinem Magistro indicans, valedicensque ei et Fratribus, valde ejus discessionem contristatis, iter Dommonium carpens una cum undecim Fratribus sibi adjunctis, ad insulam Topepigiam delatus est, ibique triennio permansit. E regione vero illius insulæ valles quedam erat nemorosa, silvis, arboribus marique circumdata: sed mare intererat quasi duo milliaria habens in transversum. Triennio igitur ibidem expleto, una cum Fratribus nimis postulantis, ad ripam accedens, cuspidem baculi sui mare percussit. Statimque mirum in modum mare se dividens, iter præbuit per se gradientibus. Sanctus ergo Winwaleus siquæ simul Fratres mari hinc inde circumdati, per profundum siccis pedibus ambulantes, antiquum Moysi canticum decantabant.

10 Sed cum eos ibidem pervenientes, ille locus habitari delectaret, aqua omnino deerat. Sanctus vero Winwaleus videns eos propter aquæ penuriam laborasse, flexis genibus orans, baculi sui cuspidem terram feriens, aquam non modicam fecit emanare. At Fratres videntes fontem aquis bullientem, gratias egerunt Deo. Antiquus vero humani generis inimicus, totus bonitatis invidus, in omnigenum se transformans monstrum, terribiliter sancto viro oranti apparuit, sed ab eodem devictus, factorem suæ ignavie derelinquens, cum omni foeditate discessit.

11 Gradlonus et ipse tunc temporis Rex primom feroci animo regni negotia pertractans, hujus sanctissimi viri monitis petit edificari. Dehinc mitior factus, semina pro reatu impetrata, hujus viri benedictione ditatus, et terrenum piissime tenuit regnum, et servorum Dei meruit adipisci consortium.

12 Quædam matrona, unius ex discipulis ejus nomine f Hricci mater, fuerat infirmata. Ut hoc audivit filius, matrem suam visitare voluit, portansque secum aquam a Magistro benedictam, jam biduo defunctam invenit. Mox ergo, ut a filio suo ex aqua benedicta fuit aspersa, invocato S. Winwalei nomine, resuscitata est.

13 Alia quædam formida oculorum cecitatem perperam, omnem substantiam suam in medicos erogaverat. Sed hoc nil proficiente, ab Angelo præmo-

EX MSS.

morbum resuscitat:

E a S. Patricio apparente in arceus, in insula degit.

mare siccis pedibus transit:

fontem elicit.

F diabolum fugat:

Gradlonum Regem instruit;

f aqua benedicta mortuam resuscitat:

exam illuminat:

ita

studii incumbit.

d

sanat condiscipuli cruris fractum:

B

restituit cecum virum.

sorori oculum restituit:

C

a serpente latum sanat:

Anita, ut S. Winwaloeum inquireret, pristina est sanitate recuperata.

xi MS.

*tres latrones
convicti:*

14 Tres item Cathinaghi illi latrocinia passim exercentes, sancti viri horrenda invaserunt, sed hoc non sine vindicta. Nam unus eorum in navi relictus, sublato orbatum lumine; alter femore fracto sub onere pressus; tertius immobilis stans, a loco nequit moveri. Quos S. Winwalocus uno sermone sanavit, celestisque vineae operarios effecit.

*grammaticus
de morte suos
adhortatur:*

15 Sed cum evocationis ejus e corpore tempus appropinquaret, indicium est ei ab Angelo in illa nocte supremum, quod crastina die deberet a corpore dissolvi et cum Christo esse. Tunc ipse surgens a media nocte usque ad horam diei tertiam, non cessat suos Fratres divinis consolari eloquiis; tanto profundius celestis horrensus illuxit doctrinae, quanto vicinius Deum visurus in re. Tunc vero inoror et luctus, omnium, vox una dicentium: Quare nos Pater deseris, aut cui nos devotos commendas? Ecce minues tanquam leo rugiens, querit quem devoret. Quis pastorem absente, a luporum moribus oves defendet inbecilles? Illis ergo ejulantibus, misericordiae motus, lacrymasse perhibetur. Hora vero diei tertia appropinquante, sacris vestimentis se induit, celebratque Missa, data communione omnibus, erectis in eorum manibus dixit: Domine Jesu Christo, Pastor bone, ejus servitio a primæ ætate me nuncipavi, commendato illi oves, quas precioso tuo sanguine redemisti, mihiq; custodiendas usque nunc tradidisti, ut ab omnibus callidi hostis insidiis ereptas, adversus ejus machinamenta confortare digneris.

*celebrat
Missam:*

16 His dictis, stans ante altare duorum monachorum brachiis sustentatus, sanctissimum Jesu Christo tradidit animam. Nam in illa hora, dextera manus homini per summam ecclesiam immissa desuper pendere visa est. ejusdem videlicet spiritum acceptura. Angelica quoque turba eundem comitata, pro tali collega quasi margarita e stercore..... sublevata, Dominum collaudans, dulcissima voce personabat, tantoque minus audiebatur, quanto sublimius elevabatur ad eorum. Quinto ergo Nonas Martii obiit in pectus S. Winwalocus, cujus festivitatem antiquiores Patres usque in quartum Calendarum Martii differentes, ut Quadragesimali jejunium violaretur, inter Pascha festa celebrari summi consilio decreverunt. Sepultusque est in ecclesia lignea, quam ipse laudabili opere jussorat fabricari. Cujus nunc ossa cum magna honore deportata, in majori ecclesia continentur. Sanctus vero Winwalocus rex nos et plenus dierum, tam munus a dolore, quam integer a corruptione, miles Christi meritis, secundum eum sui sperantia triumphans, coronam glorio de manu Domini merari accepit.

*moritur 3
Martii:*

*anima a
Christo et
Angelis in
coelum ducitur*

*corpus trans-
fertur in ec-
clesiam majorem:*

17 Hic est S. Winwalocus, Virgo Dei electus, Sanctus aggregans, Confessor gloriozus, fide Catholicus, spe patientissimus, caritate dilatus, abstinentie rigore munusculorum ecclesie, candela ardens vite, amator ecclesie patriæ, et ultra omnium pene mensuram, qui modo et tunc communem ducebat vitam, Deo et proximi amore repletus; Pater eximius monachorum, Virgo inter electos Virginum. Quem g nos habemus patronum et defensorem, et inter nos et Deum mediatorum, ut per ejus exempli gradientes, ejus meritis sublevati, ad regna celestia pervenire valeamus, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per infinita secula seculorum. Amen.

Perpetuo.

9

a Alberto le Grand ut Guen dictum, quod latine Album interpretatur. A figurata descriptione, quia tres filii locuti sunt illud de tribus manibus monstrum et Britannum fabulam redidit. e idem interpretatur Album album d supra inter reliquias Patrum delatam memoratam dicit S. Rudolph, ferson hujus. e filia septuaginta, id est, ante præteritum silvestri,

ut dirimus in Vita S. Walstani ex Wilhelmo Malinesburiensi D 19 Januarii cap. 243 et alibi. Italis et Hispanis oca dicitur, Gallis oca, dicitur. — Alius lincus appellatur, cujus Acta dedimus 12 Februarii et hunc locum illustravimus. — g videntur hæc scripta pro Lankearcanis monachis ab aliquo ejusdem ecclesie.

TERTIA VITA

Auctore a Gurdestino monacho.

a

Ex MS. Armoric

LIBER I.

Ortus, educatio, ritu monastica sub Budoco Abbate. Miracula varia.

Britannia insula bonis omnibus large abundabat, quando serviebat Deo: sed ejus universæ regioni bonis male utenti pestis a Deo immissa est. Abundantia rerum causa fuit malorum: ex abundantia enim luxuria ceteraque odibilia Deo vita in ea enata, extrema crevere. Hæc vero divinis non multa diu quievit propter sua peccata flagellis: aut enim hostium irruptionibus, aut fame, peste, moribusque est infestata, vindicante Deo. Tandem ob pestis late grassantis luem atque etiam irruptionem hostium vino, coacti incola, ne præcipue quidam nobiles, alienas potivere terras.

*Ob pestem et
irruptionem
hostium,*

2 Vir in prædicta insula perillustis Fracanus, Catonii Regis Britannici consolidatus, secundum Alabre formam, per id tempus quo grassaretur pestis, exivit de terra et de cognatione sua, cum geminis suis nativis Guethenno et Jacobo, cum uxore sua, quæ Alba dicebatur. Consensa itaque rate contendit in Armericam, ubi tunc temporis aliqua quies vigere putabatur: tandemque transacto ponto Britannico, in portum, qui Braherus dicitur, fauste appulit hora quasi secunda cum suis. Fundum ibi quendam silvis dumisq; alte circumseptum reperit, qui ex inundatione fluvii: cui nomen Sangus, locuples est: hunc inhabitare cepit securus a morbis.

3 e Britannia in
Armericam
venit Fracanus:

3 Tertius formam exprimens sanctæ summæque Trinitatis affore Fracano exoptavit filius, quasi omnino parum esset duos tantum habere filios: Fennina sensit in utero fetum. Adfuit natalis dies, quæ cunctis lucidior diebus, oculis Armericis: natus puer appellatus est Thingabens: qui succedente tempore, mox ut effari cepit, ad Dei se tandem miræ assuefecit, et jam temerrimis affectavit esse inter cælibes. Petiit patrem, ut traderetur Magistro cuidam spirituali, a quo in sacris litteris plenius institueretur. Amavit pater, quia volebat illum florere in secundo. Quidam vero die Fracanus, cum pasceret gregem (erat enim id moris olim, etiam apud nobilissimos) terribili cæci conpensatione et fulgore territus est, conterritusque in terram semivivus: ubi Christo sibi in hæc apparenti orationem habuit, qua se totum, sicut Paulus Apostolus, suosque omnes offerret ex animo, et maxime suum Guineadocum.

*ibi nascitur
S. Winwalocus:*

*instrui petit
in sacris
litteris:*

4 Rement dominum Fracanus, et uxori cuncta refert. Nec mora: octo post dies cum puero suo Angelicum adit Magistrum, nomine Bulbecum: qui et pietate prohibeatque simul a litterarum cognitione insignis erat, cui illum suum restituendum committeret. Unum autem ment ad insulam, quæ Laureia dicitur, tempesta exorta est in mari. Pater concussus est metu, filius exultans dixit ad patrem: Pater, veneris? Tunc patri optavit orationem de firma in Deum fide, a qua statim dies, mirante Fracano, illuxit serenissimus.

*puerulus tem-
peratam
cedit.*

5 Pervenierunt igitur tibi et in insulam exoptatum, in qua mox poter prædictum Doctorem aggrediri, viæ causam exponens, ut ipsi traderet in manus puerum informandum piis bonisque scientiis. Parvulum acciri Doctor jubet, qui ad eum accessit, toto prostratus humilisque ad terram corpore. Hunc

*tenditur
Magistro:*

Doctor

A Doctor jam splendentem divino Spiritu cernens animo, sic patrem alloquitur : Puerum, quem mihi commendas, video moribus transcendere ætatem : puerili in forma grandævum aspicio virum : innocentia, castitate et puritate puerum ; ingenii tamen sagacitate, divina jam solerter sola eruditum sapientia. His peractis pater, accepta a viro Dei benedictione, abiit mane, domumque rediit, ejus abscessu non tristatus est puellulus, qui eo die Latinas omnes litteras legere perdidit : tum brevi tempore sanctarum eximius factus est sciolus persecutor Scripturarum.

addidit libe-
rit,

et pietatem

additus je-
junio.

6 Didicit hic primo bene conversandi rationem, cujus formam esse putavit viam querere regiam, qua itur ad Deum : quam formam reperire studuit effectam expressamque in Scripturis. Sed non auditor tantum legis factus est, sed et factor. Legebat vel orabat assidue; uno vix est adultus et biduano ac sæpe triduo corpus mactabat jejuniis.

7 Contigit vero ut Pater spiritualis abiret in quendam locum oraturus, discipulis in insula relictis, vetitisque ne ludum aliquem immoderationis incurrerent. Luserunt tamen contra Magistri præceptum, et cum per plana levius discorrerent, unus ex eis, Deo volente Gungaloet gloriam revelare, crus sibi ex lapsu fregit, quem prosecutus est omnium moror sociorum. Nescientibus autem quid agerent; sed solum quantum esset illud, spernere monita seniorum, suo experimento reputantibus : ecce mox Gungaloet, movente sancto Spiritu, socios aspiciens morore affectos, orationem, facto silentio, apud eos habet; qua ad Deum orandum exhortatur, et ad fidem in Deo habendam, qui ægroti pueruli membra reficere et instaurare posset. Dum orarent omnes, ipse oculos manuque tollebat ad caelum, statimque completa precatioe accessit ad puerum, locumque plage Christi Crucis signans, Surge ait, in nomine Jesu Christi : qui continuo audita servi Dei voce, sanus, quasi nihil mali sustinuisset, effectus, nihilus manente surrexit vestigio læsura. Tandem vero (ut veram humilitatem sectari ac in Domino Jesu imitari studebat) præcepit Fratribus suis, ne ulli virtutem istam, per Dei gratiam, non per se, patratam, revelarent : semper enim volebat occultari. Rescit tamen ipse senior reversus, et gavisus est hæc opera fieri per manum unius adolescentis, Deoque cum alumnis suis gratias agit.

oratione,

et signo
Crucis sanat :

acqui vil gra-
tiam orationis
mentalis :

C

8 Oratione mentali Pater ille spiritualis suos discipulos exercebat, et singulos seorsim orare docebat, sciens, quod alter alterius posset improbitate impediri; sciens item mentalem orationem, quæ fit in abscondito cordis, tacente sono vocis, esse veram ac germanam orationem. Hinc fuit B. Gungaloet principium, ex quo tandem ad summum singularis ac prope divine meditationis donum proventus est.

9 Præcurrente ævum in puero adhuc tenero sopha, et gliscento divini Spiritu gratia, pauperes, quos reperiebat, corporali cibo, etiam ultra possibilitatem et divina palatio nutrebat : erat enim memor illius : Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Statim enim ubi pauperes clamabant open posecentes; velox accurrebat puer open præstaturus; cumque non esset unde ipsemet inopiam et mendicitatem corporaliter sustentaret, uberrimis fletibus ipsorum indigentiam deplorabat : spe retributionis æternæ eorum animos sublebat, commemorans eis Evangelium. Beati eritis qui nunc fletis et esuritis. De illo cecinit Clemens Christi famulus, cum enim non haberet terrestres gazas, parabat celestes.

10 Mirari non debemus, si in tali ætate alius sit ausus Gungaloet confirmare sermone et informare : ponitur enim exemplum in Daniele puero, Spiritu

prophetiæ repleto, ut grandævus licet puer judicaret presbyteros : et in Hieremia, qui missus est a Reo puer, ut quæcumque mandaverat, loqueretur : et Timotheo dicitur : Nemo adolescentiam tuam contemnat. Sed tamen nullus præsumat sibi licere in infirmiori ætate publicas aliorum informationes et prædicationes, quia videt eas exercentem puellum. Est cum omnino aliud quod nos de doctrinæ usu et disciplinæ novimus, aliud quod de miraculo scimus. De hoc admonet nos Moyses Allegorice : Non arabis in primogenitis boyis. Aratio in primogenitis lovis est operatio bona in primis nostræ infirmæ ætatis temporibus circa proximum adhibita. Ab hac igitur nobis junioribus et tenerioribus cessandum est : non est arandum : et vomer lingue nostræ non audeat terram scindere cordis alicui.

11 Ad historiam redeamus et capta prosequamur. Quadam die cum pasceret pauperes Gungaloet, largisque lacrymis eos ad celestem erigeret, transitque prope quidam Frater ex scholasticis, qui invidiæ livore ductus, et in Sanctum Dei erat male animatus; quia talia, qualia faceret, facere ipse non posset : invidus enim unde bonus proficit, contabescit. Subsannavit igitur Sanctum micropans, quod tempus deperderet in tam ignobili vulgo pauperum, quos verbulorum pasceret fuma : quasi misericordiam simulans, cujus affectum non haberet in corde. Vocavit miserum, impotentem, vatum, superbum, pauperum delusorem, etc. cui Gungaloetis leticie ridente vultu pro convicio illato respondit : Benedictus sis, Frater amantissime, quia sicut decelbat, convenientia mihi protulisti testimonia : clausis omnium oculis calammum quassatum laudantium, tui solius bene vereque aperti sunt, quia hæc tam recte diducere potuisti. Hæc ad illum, qui furoris invidiæque plenior, et magis elatus abscessit. Tum Gungaloet arripens quendam languentem in secretiorem induxit locum, remotum ab arditis, et cum sic orasset : Domine qui sanasti claudicantes ad te, Fili David miserere nostri; sancta tu Domine Jesu Christe, oculos hujus in te confidentis Fratris. Apertis oculis ejus ipse manibus suis, et in eos spiciens, ait : Aurum et argentum non est mihi; quod habeo, hoc tibi do : In nomine Domini Jesu Christi surge videntis. Surrexit et vidit qui cæcus fuerat, et continuo nullo docente, recurrit latus ad portam : senex autem Magister Fratrum eo accurrens, publico jam rumore ductus, Quis, inquit ad hominem, tibi aperuit oculos? Membrum erant, ait ille, et cæcus, sperans in medio pauperum aliquid a transcurrentibus. Unus me non videntem attrahens, et putantem mox ab eo elemosynam accepturum, in secretum duxit : et cumque pecuniam hujus mundi non habere se exensisset, hoc mihi domini debuit melius, lumen oculorum. Senex ait : Quis ille est? Talem, inquit mendiculus, non video inter vos. At Senex : Posses eum agnoscere, si adesset inter ceteros? Etiam, inquit, Domine. Jussit igitur senex omnes mox adesse scholasticos. Cumque venit mendiculus ad S. Gungaloetum : Isti est, exclamat, qui me sanavit. Magister autem et discipuli pariter ad terram prout, divini Spiritu incitati, ad hujus fere metri similitudinem cecinere uno ore dicentes :

Cantemus Sancti, cantemus Gungaloet :

Doleis per tam humilis resonet Dominum.

Alme parens, Fratrum per tanto tempore custos,

Factor ubique tui semper adesto gregis.

Fac placitum propriis certum considere oculis,

Haerentem in montis collice, Sancte, tuis :

Letæa stagnantis patris flumina averni

Quæsumus ne famulos tangere dira tuos

O lux alma tuis, spes clara, et magna potestas

Abdis cur nobis velle tuum miseris?

discipulus

11
AUCTOR
GENESTINO,
EX MSS
1 Tim 4, 12

Deut 15, 19

invidio irrisori
B

modeste res-
pondet :

caicum illumina-
vit :

Luc 6 21
e

alios mart. ut :

Matth. 25, 40
misericors
ergo pauperes :

A virtutis et pietatis opera ut omnes studiose incum-
bant, admonet, quæ se docente didicerint : ut ne ho-
mines gyrovagos in suam admittant societatem, et
qui nihil operis boni nisi per hypocrisim exequan-
tur. Tum denuin carissimis sociis et alumnis vale
impartit extremum, multis cum lacrymis, precibus,
ut, cum regnare aliquis cum Christo coperit, sui re-
cordetur.

a Præparantur Præfatio metricæ, quam iudicavimus omit-
tendam : quæ sic incipit.

Quam precibus relego Fratrum communibus Aman,

Gurdestinus et aliis conor scribere libris etc.

b Distinguebantur singuli libri in parva capita, quorum loca
numeros nostro more, et loco titulorum, ne mutes exeresceret
inutiliter, marginales additiones posuimus. — c In hysano,
quæ de S. Winculone fecit, cujus Præfatio erat in Appendice,
seu lib. 3. hujus auctoris : quam, quia cetera desunt, omittimus.

LIBER II

Mora triennalis in insula. Landevenecum
monasterium extractum. Vita sancte pe-
ræcta. Miracula.

P osterâ igitur die cum sociis undecim, accepta sic
a Magistro benedictione, abiit Guingaloëus, ignarus
quo se verteret : Dei tamen fretus auxilio, ipsius
voluntati arbitrioque cuncta commisit. Ita Beatus per-
rexit : in itinere veroforebant sese mutuo et recrea-
bant piis de Deo colloquiis, imprimis Sanctus sociis
studiose commendabat, diaboli cavere nstias, seu
dum durus, seu dum mollis, asper aut lentus est, ut
in eum vigilantissime pugnent.

2 Dominicos per pagos ad Occidentem transiens,
et circa Cornubiormum confinium perlustrans, tandem
in insula Topspignæ cum comitibus suis hospitatus est.
Locus erat asperissimus, ad omnem ventum porrec-
tus, nulli humanæ aptus habitationi : illic casulis con-
structis cum oratorio, hortuloque ad ferenda olera
plantato, tribus manserunt annis. Postea vero ob
immanitatem procellarum ibi forentium, et vium ven-
torum omnia fere perturbantium, contristari cepe-
runt Fratres, quod hic manerent diutius. Ipse autem
S. Guingaloëus, ne vagandi vitio culparetur, Fra-
trum desiderium in alienum migrandi locum lenis-
sime continebat, donec Deo placeret migratio. Erat
id moris Sancti ejusque sociis illic cohabitantibus,
ut expletis omnibus uniuscujusque synaxeos horis,
ab ista misera vita eximeretur ; qui unus pro omni-
bus suis Fratribus esset apud Deum interpellator in
cælis : sed non annuit votis Deus.

3 Qualam die, cum in montem solitum orationi
destinatum, convenissent, unde prospiciebatur ipsis
C locus, qui esset primo longe ad habitationem com-
modior, in eorum corda necendit fortius desiderium et
studium illius : sed eum inter locum et ipsos intererat
pelagus, et superior fluxus in pelagus irrumpens :
quare flexis genibus solo provoluti, Christum rogave-
runt omnes, ut si ejus auctor consilii duxque viæ esse
dignaretur, signum ipsis demonstraret notissimum
sue voluntatis. Qua habita prece, ad litus per-
rexerunt, quod cum Sanctus Dei servus Guinga-
loëus bæuli cuspidem pulsasset, comprehenderunt
sese invicem, tenerunt manu, uno præcunte, et
aliis ordine consequentibus : quibus via, per fissum
atque hinc et inde recedens mare, sicca patuit li-
bera, fluxu superiore aquas continente, ut sicco
pede transirent. Tunc paret Moysi et filiis Israel
canticum Deo cecinere, dicentes ad metri similitu-
dinem.

Ore canore caramus summo cantica Christo,

Pontum qui magnum nos aperire facit.

Omnia nunc Domini Domino benedictæ facta,

Laudibus ex alto continuis canite, etc.

4 Hymno dicto intraverunt silviam quandam ad
oram littoris. Tum lastrantes vallonem, invenerunt
Mare T. I.

quemdam suadum in medio, armatis utrimque mon-
tibus et saltibus quasi intercisum : ex una parte
mari et fluvio terminatum. Locus erat amœnissimus,
ab omni vento intangibilis nisi ab orientali, velut
quidam paradisus ad ortum solis conspicuus. Pri-
mum per annos singulos in flores et germina pro-
rumpens, ultimo folia amittens, locus a Deo servis
suis destinatus et præparatus, hortus omnigeno florum
colore decoratus, sed longe postea illustrior futurus
ex paucantium corporum sanctorum dulci fragran-
tia, quæ præ multitudine numerari vix ab ullo pos-
sunt. Hujus loci hoc privilegium fuit, ut ex quo ten-
tus est primum a Sanctis Dei, lege a S. Guingaloëo
sanctita, femineus illum nunquam temerari introi-
tus. Hic ergo sedere cœperunt, ubi se continuo la-
bore dedere Fratres, dum in orationem Guingaloëus
eorum rector intentus incumberet.

5 Cum die quadam fatigarentur Fratres, de eo
quod aqua longe petenda esset : erat enim locus
siccior, quia arenosus. Eos itaque cum ad aquam
misisset omnes Guingaloëus, solusque mansisset,
sic oravit : Domine Jesu Christe, qui siccam rupem
sitienti populo tuo aquam producere in eremo jus-
sisti ; tu qui fons vite es, digneris huic parvo mona-
chorum gregi aperire fontem aque, unde in hoc
loco sitim possint extinguere. Tum cuspidem bæuli
fontis in circuli modum, vestigium definivit, unde
mox aqua effusa est largissime. Reversi Fratres,
Deo gratias agunt, mirantes vetera renovari mira-
cula.

6 Nocte oranti Guingaloëo apparuit monstrum
informe, horrendum, ingens ; imago quædam ferro
et fuligine horribiliter confecta, plumis tectis, alis
pernicissimis, pilosis membris, sed pilis ferreis :
modo oculos centum igneosolvebat, modo unicum
præ fronte ferebat ; modo nullum : collum ejus in mo-
dum longissimæ tilie protensum. Monstrum hoc
niris artibus nocendi instructum, Sanctum conaba-
tur a prece vel tantillum distrahere : sed illum tota
nocte neglexit Sanctus, nihil dicens : demumque in
ejus figura increpavit demonem, quod ad inferos
damnatus, æternumque detrusus esset ob super-
biam suam : qui tandem victus, abiens fœdum ex-
halavit in cubiculo odorem. Audiit hæc et partim
vidit Frater Thethgonus, ceterisque nuntiavit.

7 a Ab eo anno nunquam visus est in ecclesia
sedere ; tristitia nunquam dejectus, nec letitia so-
latus : nunquam irridens alios, non iratus ulli, non
turbulentus : nihil unquam arrogantia præ se tulit,
nihil superbiæ suis moribus usurpavit, licet exce-
deret alios omni gratiæ dono. Etiam in tali ætate
positus, affabilis erat et benevolus in omnes, aspe-
ctu angelicus, sermone nitidus, corpore purus et in-
teger, orationi intensissime adiectus. Ter quotidie
quingenos Psalmos psallebat, modo in Crucis fi-
guram, modo flexis genibus.

8 Ex qua die locum suum construere cepit, num-
quam indutus est lineo vel laneo indumento : capri-
nis tantum pellibus tegebatur : in lecto autem plu-
meo, aut vestibus paleisve strato, nunquam ex hæc
die decubuit : sed ad brevissimum somnum unicum
corticibus pro plumis uti consuevit. pro pictis ta-
petibus arenis cum lapillis delectabatur admixtis :
pro capitalibus seriis aut lyssinis, duobus subleva-
bat caput et pedes solidabat lapidibus, hinc et inde
suppositis. Quid plura ? indumentum noctis ipsi erat
idem semper quod fuerat et diei. Panem triticum
non comedit : modico vescabatur pane hordeaceo,
cum cinere mixto equali pondere : in Quadragesima
autem huius aut ternis ab esu diebus abstinuit ;
plusque in pane cineris quam hordei ponebat : me-
mor illius, qui cinerem tanquam panem manducabat
pulmentum ejus delicatum erat fœculum ex hordeo

(1)
VICTOR
GURDESTINO,
EX MSS

occupat locum
monasterio
aptum :

fontem produ-
cit :

E

diabolum ju-
gat :

a

condam in
exercitio
virtutum
F

et oratione.

in vestitu,
lecto,

pane cineribus
mixto,

et facultatem
discedendi.

Discedit cum
sociis :

B

in insula mo-
ratur triennio :

sicis pedibus
transit mare :

ACCURRE
GURDESTINO.
EX MSS.
et alius cibus,

A et oleribus : nulla pinguedine usus est, carneque non tetigit : modico etiam caseo sabbatho et Dominico die utebatur : panconque eadem die in memoriam gloriose Resurrectionis Christi, pisciculos sumebat. Nonne elucet in Sancto imago vera et germana D. Joannis Baptiste ?

b
et potus iste r.r.,

qui permansit
usque ad
annum 818

c
et acceptam
regulam
S. Benedicti :

d

3

e
recepit Grad
lonum Regem :

claret nutruci-
lis :

f
mortuum aqua
a se benedicti
per S. Bonum
renovavit

fores hordeum
oblatus,

9 Nullum uvæ liquorem, nec mellis, nec lactis, nec cervisie sumpsit. Potus ejus constabat ex aqua plurima et aliquibus malorum agrestium sueris. Nesciebant omnes usum vini, et hæc b lex diu in isto refulsit monasterio, a quo tempore Gradlonus appellatus Magnus Britannie scriptum tenebat ad annum Ludovici Imperatoris V, Dominica Incarnationis MCCXXVI. Propter infirmitates Fratrum, qui in tanta austeritate vivere vix possunt, idem Imperator, dum in eadem Britannie provincia castra fixisset super fluvium Elgium, juxta silvam que dicitur Brisiagi, hæc e propria manu direxit mandata Matinoco Abbati monasterii Landewinoch, ut nempe regulam S. Benedicti sequerentur, possibilem et laude dignam : deque consensu pariter juxta taxatum modum cum ecclesia concordarent, de quibus missam epistolam subsignavit. Hæc eodem anno predicta scripta est servari in eodem monasterio Regula S. Benedicti.

10 Pervenit Sancti fama ad Gradlonum Regem occidentum Cornubensium, gloriosum victorem e Normannorum, qui post devotas gentes inimicas, sibi dires subduxerat; captus est studio vivendi S. Guingaloeum, ad quem statim profectus est, moxque ut ad eum venit, adorans supplexque salutavit, et pronus in terram ac pavulus, et ipsi quidquid vellet de gazis et divitiis suis obtulit. Hinc sua manu ex terra sublevantem Sanctus allocutus est, et ad divitias hujus mundi contemnendas, celestesque querendas hortatus est, quod ipso pollicitus est prestaturum.

11 Dum illi laborarent Fratres, ipse solus orabat Psalmosque canebat : in illos autem cujusque psalterii centena per dies genuflexo faciebat, totidemque per noctes singulas. Multi tunc temporis ad eum cæci, surdi, leprosi, claudi, paralytici, demoniaci, et alia omnia genera infirmitatum ac debilitatum ad eum adhaebantur, et curabantur omnia : unde fama virtutum ejus per totum late diffusa est Britanniam.

12 Nuntiatum est S. Riecho S. Guingaloei discipulo, matrem suam agrotare; quod, ut scrivit ipse cum invisere cupivit; ejus rei recepit a Patre licentiam : qui tamen Deo revelante, noverat ipsam esse denartum. Perrexit illo tamen, aqua benedicta a Sancto recepta, et ad matrem accedens, putansque vivere eam, aspersit aqua illa, et dixit : Dominus Jesus Christus, in cujus nomine Magister meus multas fecit virtutes, te sanare dignetur. Deridulam autem eam omnes, scientes quia mortua esset. At illa surrexit quasi de somno gravi, tergens sudorem, superque lectum resedens. Ad hæc, qui Sanctum dixerant, prostrati in terram dixerunt : Vere proximus non est ille, per cujus invocationem discipulus ejus, licet absens, fecit hanc virtutem. Narravitque formam nigros quosdam hominibus ipsam ligatam per aspera traxisse itinera, ad asperiora tracturos, nisi Guingaloei voce territi, ejus imperio non volentes repugnare, ipsam dimisissent et hinc viro Dei reliquissent. Quo tandem in corpore collocata, vitam in melius mutavit.

13 Catungio eundem tres filii erant maligni alienorum raptores : hi putantes omnes thesauros lateri apud Sanctum, nocte navigio septimum monasterium invaserunt : ibi reperiunt nihil nisi hordeum in horreo, his ingreditibus afflusi lux quasi solis, unde apud se dixerunt : Si Deo displiceret quod agimus, non præberetur nobis ista lux. Statuerunt igitur hordeo implere sacculos suos, quia volebant vacui

reverti. Hora erat media noctis : pernoctabat cum D suis in basilica S. Guingaloeus, et eos admonuit, ut viderent, ne quid mali circa res monasterii ageretur. Aliqui enim, ait, horreum invaserunt : sed sinite illos facere, convertet enim Deus corda illorum, et sic eos jussit orare, dum miseri res monasterii depredarentur. Sed eos mox est insecuta Dei vindictæ manus : primus namque eorum exiens cum hordeo, in terram cecidit fracta coxa : secundus dixit pedibus, ut neque hinc neque inde moveri posset, hæsit in terra quasi lignum plantatum : tertius percussus est cecitate ad fores monasterii discurrens : quartus in scapha insans factus est repente, socios, ut venirent, inclamans : illi altum et triste silentium tenebant præ metu et dolore.

14 Hæc autem Spiritu prophetico narrabat suis Fratribus Sanctus Dei predictus post horam mediæ noctis primam, veruntamen illius memor : Ego percutiam et sanabo, quamvis penitentibus Fratribus, pro miseris furibus orabat, et volens ipsis in miserabili casu succurrere, festinare cum Fratribus ad eos cupit, facta oratione. Apparente autem per tenebras ipsis latronibus Sancto, et Fratribus ejus, corda dolor occupavit, mortem ipsis solum expectantibus. Sed præter eorum opinionem, causam periculi sciscitatus et increpans eos, quia melius conderuerat ex Fratrum labore aliquid petere, quam furari, liberavit eos dicens : Qui vos ligavit Jesus Christus, ab hac plaga vos liberet, statimque ab omni plaga corporali soluti sunt, dimissique cum omnibus suis oneribus, moniti, ut si quid velint, impostum petant : qui omnino sunt ad Deum conversi.

15 In eo, ubi erant loco, mori non poterant, licet fierent seniores. Rogato itaque super his S. Guingaloeo transierunt in alium locum ad ortum solis. Multoties a sanctis viris auditum est, se vidisse eandem apertum super illum priorem locum tantum quantum terræ spatium ille occuparet : visos ibi esse Angelos ascendentes et descendentes, auditumque mihi musicam eulextem. Nec solum vivente S. Guingaloeo, sed etiam diu post ejus mortem. In secundo itaque loco quadam nocte oranti S. Guingaloeo apparuit Angelus Domini, prædicans ipsi summum finem beatum adventare : suisque etiam post illum quos in plagas illas celestes, quas ipsi aperiebat, ducturus esset : quibus a Sancto lacte et cum gaudio perceptis nuntiis, avolvit in eum Angelus. Ex tunc vero inceperunt assumi a Domino e senioribus Fratribus qui primi erant; ita ut qui ætate præcellerent, primi semper assumerentur; nec minor ætate majorem nunquam præcelleret : qui ordinem servatus est, quousque permutatus est tandem volente Deo, ne in minori ætate positus Fratribus inde desidia nasceretur.

16 Mater quodam familias, Deo volente, subita cecitate percussa est, ex quo tamen, quasi numerum peculiari gratias Deo agebat : his se tribus consolabatur, jejuniis biduanis aut triduanis, oratione et elemosyna, suas eques in pauperes effundendo. Revertunt ipsi Deus : nocte eundem se superiori dedisset, post vigiliis multis, apparuit ei Angelus Domini splendens in luce magna, dicens : Jejunia, orationes et elemosynæ tuæ acceptabiles fuerunt coram Domino : exaudita est oratio tua : misericordiam es consenta. Age ergo, cum primum lux erit, surge ad S. Guingaloeum, et ab eo visum recipies. Surrexit igitur et ivit ad Sanctum primo diluculo, et ipsi narravit omnia que viderat et audierat ab Angelo Domini. Cui Sanctus respondit : Dominus Jesus Christus hoc tibi fide adhibita, prestare potest, tetigitque oculos ejus, dicens : Qui istos finxit, curare dignetur. Et aperti sunt oculi ejus, ibatque magnificans Deum in sancto ejus.

17 Imminebat

oratione reddi
inmobiles;

Deut. 32, 39

facta increpatione, prædictus
liberatus
R

dimittit cum
oneribus et
converunt;

ab Angelo
monitur de
vita suo et
suarum

F

exeam ab An-
gelo ad se mis-
sam, illumina-
vit

A 17 Imminebat B. Guingaleo extremus vitæ dies, cum apparuit illi Angelus in somnis eum humanissime compellans et suavissime dicens : Guingalee, frater venerande, concivem te exposcunt cælicolæ, dispone igitur domui tuæ, quia cito ex hoc agone et labore liberaberis. Aufugit et conspectu Angelus, qui splendidus sicut sol, roseoque vultu se præbuerat videndum. Retulit hæc Fratribus suis, gaudentibus simul ac fletibus, dicentibusque : Cui nos commendas, amande Pater ? Eum, inquit, vobis pastorem eligit, qui ita dulcis quasi mel, et quasi absinthium amarus fuerit, et dixit : Preparate vos hodie, quia post Missam quasi sexta diei hora abibo ad Jesum meum. Tunc exhortatus est illos novissimis monitis ad horæ terciæ signum. Quo audito : Surgite, inquit, oremus, ecce hora quietis serenissimæ seni jam deliranti, appropinquat : ecce panduntur cæli portæ, Christi Jesu mirant trophæa, rastra fulgent. Nolite ergo, Fratres mei, pacem in mundo quærere : sed pax, quæ Apostolorum corda adunavit et stabilivit in fidem, vos etiam ipsa consolidet. His dictis, sacris indutus vestibus celebrat Missam : quæ expleta, refectione corporis et Sanguinis Jesu Christi vegetatus, stans ante altare inter duos Fratres, sustentatus hinc et inde, una cum suis psalleis, adstantibus choris Angelicis, sanctam Deo reddidit animam v Nonas Martias, Fera iv in prima Quadragesimæ hebdomada, absque ullo dolore, Sepultus est cum reverentia a Fratribus cura hyonis et canticis. Translatio ejus de minori æde ad majorem ecclesiam facta iv Kal. Maii : quo die celebratur ejus solemnitas, ne Quadragesimæ tempus impediatur.

f 18 Inter ceteras virtutes tum sancti Patroni, tum beati Christi militis, illud est dictu mirabile : Puer quidam, cum testate patris sui gregem ageret per pasena, Deo volente, fuit horrenda tonitrua. Puer ad arborem fugit, quæ tamen percussa fulmine puerum ad terram refrusit. Misere mortuum reperiunt parentes : heu quanta miseria patris ! quantus matris dolor ! quantus fratrum ! Puerum sublevantes domum redeunt, ad S. Guingaleum clamant, vocantes Deo, ut, si per eum eos Dominus visitaret, ei filium in servum darent. Jam secundo die circa corpus jacuerant, junque lassatis membris, vix pe-

dibus consistere poterant : cum ecce tibi primo vena quædam sub gutture defuncti pueri moveri percipitur, quam attreant calidam. Fit clamor a parentibus, dicentibus : Pius adsit Guingaleus, nosque diu mæstos faciat medicamine ketos. Puer aperit oculos, et immemor suæ ad arctiorem oppressuræ et dormitionis, sanus reviviscit. Guillelmus Relven et sua conjux pro filii sui sanitate dederunt terram in Pengilli S. Guingaleo, omni liberam debitorum ; et de qualibet domo illustre unum douarium, in festivitate ejusdem Sancti. *g*

19 Atque hic finis eorum, quæ de Guingaleo collegimus breviter et compendiose, ex vetere quodam Manuscripto codice, qui de ejus Vita agit fusi-
9
Ende auctor hæc acceperit.

a In titulo præponitur isto : Vita ejus a 21 anno ad eam ætatem, qua rexit monachos. — b Post vitam secundam in MS. Monstrolensium adjuvatur : Regula data a S. Winwaleo per multa tempora refulsit in illo monasterio, id est ab illo tempore, quo Bradonus, quem appellant Magnum, Britannie tenebat scriptura, usque ad annum Ludovici Regis Primum Augusti Imperii quantum. Duminear autem incarnationis 818. — c Epistola Ludovici Imperatoris in MS. Monstrolensium integra continetur hæc verba. In nomine Domini, Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, Ludovici divina ordinante providentia, Imperator Augustus omnibus Episcopis et universo ordini Ecclesiastico Britannie consistenti Admuni sit, quia dum Macmonius Abbas ex monasterio Landownmoch nostrum adisset presentiam, et illum sive de conversatione monachorum illorum partium, sive de tonsione interrogassemus, et ad liquidum nobis, qualiter hæc forent, patefisset, cognovimus, quia ab eodem, sive de conversatione, sive de tonsione capitulum accepissent, dum ordo institutus sanctæ Apostolicæ atque Romanæ Ecclesiæ aliter se habere dignoscitur, placuit nobis, ut sive de vita sive etiam de tonsura, cum universali Ecclesia, Deo dispensante nobis commissa, conciperetur, et ideo jussimus, ut et juxta regulam S. Benedicti Patris viverent, quia possibilis et laude digna est, et de tonsura capituli juxta tam medicum cum sancta Romana Ecclesia, quia per orbem terrarum dilata est, concordent militem, et eundem vivendi morem, juxta quod in sancti atque eximii Patris Benedicti regula scriptum est, in hoc monasterio predicto tenuerunt, et in subjeclis etiam ceteris, qui nostrum plenissimum jussum exequi mauerunt. — d Apprehensum signum Ludovici Imperatoris ex litteris multis more illius ævi formatum, prout passim in libris curis estat. — e Videtur hæc dicta de translatione mortuum Macmonium prælatum. — f Sequenti ex Appendice desumpta sunt. — g Sequentibus præfatio, hymni a Clemente monacho compositi, tum nomina de S. Ethelno junioris Winwalei sacro, et illorum perpetua ab hoc distincta, deinde de donatis additis præcipue per Bradonum, deinde de monachis, qui ejus obsequio præstiti sunt, de quibus nomina supra in Commentario prælo diuina.

DE S. TITIANO

EPISCOPO BRIXIENSIS IN ITALIA.

C Inter Sanctos Brixiæ urbis Episcopos colitur S. Titianus, ad hunc in Marti, inscriptus Martyrologio Romano hæc verba : Brixiæ S. Titiani Episcopi et Confessoris. Quæ eadem in suo Martyrologio habet Galeusius. At Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ hoc cum elogio recitat : Titianus Germanus natione, doctrina sanctitateque conspicuus, ex Diacono Episcopus Brixiensis xv, Siricio Papa creatur, S. Vigilio subrogatus, humilitate et caritate ac pietate inter ceteras virtutes effulsit. Nam pauperibus, quorum viginti quatuor quotidie adebat, pedes abluerat propriis manibus hand dedignabatur : sacras aedes refecit, et muneribus exornavit. Miraculis vivens ac post mortem claruit. In quibus illud silendum non est, quod urbis Brixiensis Præfectum hydropicem sanavit. Cum nobilis femina ad ejus preces filium concepisset et peperisset, isque quod illa haud votum persolvisset, defunctus esset, sancti Episcopi intercessionem ad vitam revocatur. Diem sui obitus multo ante prædixit. Cum autem æ vita excessisset, eundem Abbatissæ apparens, quo loco honestiore recondi vellet, exposuit. Cujus corpus in ecclesia S. Cosmæ

quiescit. Hæc Ferrarius ex monumentis Ecclesiæ Brixiensis et Annalibus ejusdem urbis. In Martyrologio Ecclesiæ Brixiensis ista habentur : Brixiæ S. Titiani Episcopi et Confessoris, qui tante sanctitatis exhibit, ut omnes qui habebant infirmos, eos ad B. Titianum ducebant. At ille singulis manus imponens, eis Dei gratia, sanitatem tribuebat. Ejus corpus habetur in Ecclesia SS. Cosmæ et Damiani.

2 Decessit ejus S. Paulinus colitur xxvi Septembris, quem assertit Ferdinandus Ughellus tomo 4 Italiæ sacre in Episcopis Brixiensibus, fuisse hujus Ecclesiæ Episcopum xvii, et doctrina ac sanctitate floruisse anno lvi, et S. Titianum natione Germanum, Episcopum xvi, hanc Ecclesiam anno lxxvi administrasse. Consentiant tempora antecessorum et successorum, e quibus S. Paulinus proximus successor colitur iv Martii, et S. Gaudens II Episcopus xv, die vii ejusdem Martii : ad quæ dies ratio temporis stabilietur. At dicto anno dxxvi S. Joannes i Papa carceris maceratione sub Theodorico, Arvæ sæcæ Rege, vitam finivit : inter quem et memoratum a Ferrario Siricio, anno cccxviii ita functum, sederunt alii tredecim

Summi

D
AUTORE
C. ROBERTO,
EX MS.

E
Epistola Ludovici
P. I. Imper.

de regula
S. Benedicti.

ANIMADV.
P. 11

F

sedu circa
an. 826

ab Angelo mon-
nitas de morte,

adhortatur
suos :

Missam cele-
brat :

B
mortui absque
dolore

mortuum in-
voratus resur-
exit :

CIRCA ANNI
DCCVI.
III MARTII

S. Titianus
colitur
3 Martii.

miraculis
clarus :

A Summi Pontifices. Quod etiam Ughellus S. Titianum statuat xviii Episcopum, non continuo probamus, ob ea quae diximus xv Februarii ad Vitam SS. Faustini et Jovitis Martyrum pag. 808 num. 13 : non videri scilicet S. Titianum Episcopum, cujus corpus eo e Gallus tempore Normannorum delatum fuit, inter Episcopos Brizienses censendum esse, hert Sertus in Catalogo Ughelli collectur.

translatum anno 1302.

3 Joannes Franciscus Florentinus in Indice chronologico Antistitum Briziavorum, statuit anno lxi S. Titianum Germanum Episcopum. Quidam ad annum supra indicatum lxxxvi referunt? Sed pergit. Ejus reliquias Bernardus Episcopus ab antiquo templo S. Cosmae, quod Cathedrali erat adstructum, in novum anno saeculo transtulit, atque majori inclisit : eas inde anno miv Paulus Zane Episcopus in cellam, quae ad lavam est, nobilissime arca indidit. Celebratur v. Natus Martii, et ad annum xci in ista habet : Bernardus Madus... Eremitanus S. Augustini in urbem accepit, templum SS. Cosmae et Damiani cum monasterio construxit, translato eo S. Titiani corpore et sacris Virginitibus, quae ad ecclesiam majorem veni habitabant. Quae eadem in Berardo Madus, verbis

parum mutatis, descripsit Ughellus. Ast in elogio D. S. Titiani, priora ita immutavit : Ejus sacra ossa ex ecclesia S. Cosmae Bernardus Episcopus transtulit in novam Cathedrali anno mcccii. Paulusque deinde Zane in majori altari conclusit anno miv. Interim intheatrat ante Ecclesiam Cathedrali Deiparae Virginis in eodem assumptae sacram, antiquae architecturae esse, sed elegantiae venustatisque eximiae.

4 Agit de eodem S. Titiano Elias Cuypreolis lib. 3 Historiae Briziensis, in quo illud probari non potest, quod tradat eum a S. Philastrio Episcopo, qui circa annum cccxc et vixit excessit, educatum et Diaconum creatum. Unde Ferrarius hausit eum Siricio Papa Episcopum consecratum, quod refutatum est. Ranperius Episcopus in sermone de Translatione S. Philastri, a Surio ad xviii Julii edito, meminit S. Titiani, cumque a dicto Philastrio novum constituit. In additionibus Carthusianorum Bruxellensium ad xxix Maii legitur, S. Titiani Episcopi. Sed de quo intelligendum non videtur. Coluntur S. Titianus Episcopus Opiergin xvii Januarii et S. Titianus Episcopus Laudensis iv Maii.

non fuit S. Philastri columnus.

E

DE S. CALUPPANO PRESBYTERO RECLUSO IN GALLIA.

ANNO DLXXVI.
II MARTII.

S. Caluppani
Vita scripta,

Sanctus Gregorius Episcopus Turonensis in libro de Vitis Patrum cap. 11, et libro 5 Historiae Francorum cap. 91, quam habemus de rebus gestis S. Caluppani Reclusi notitiam, suggessit omnem : quam asserit se nactum esse aut propriis suis oculis, aut ex relatione, sive ipsius S. Caluppani, sive S. Aiti Episcopi Charvontani, qui hunc diaconum et presbyterum gradum contulit, atque in cujus domo apud Arvernus vitam solitarius egit. Est memoria dicti S. Aiti inscripta fuitis a eis ad diem xx Septembris.

tempus obitus,

et totius vitae :

2 Tempus vitae S. Caluppani videtur Gregorius in Historiis Francorum, his verbis : Eodem quoque anno (scilicet, ut ante dixerat, quo mortuo Siegharto Childbertus filius ejus regnare cepit) et Caluppa reclusus obiit. Hic autem id adulescentia sua semper religiosus fuit, et apud monasterium Melitense terminum Arverni conversus, in magna se humilitate Fratribus praebebat, sicut in libro Vitae ejus scripsimus. Jam annus primus regni Childberti Regis Austrasorum, sub quo erant Arverni, et tunc post mortem Chariberti Regis Parisiorum etiam Turonenses, convenit in annum 676 vulgaris mxxvi. Natus ergo est S. Caluppanus circa annum dxxvi, quem asserit Gregorius anno octoginta quingentesimo cursum vitam consummasse.

venientia :

3 Item obitus non expressit Gregorius, ex quo Vitam S. Caluppani ad hunc in Martii retulerunt Surus, et Gallus Renatus Benedictus, Hispanice Joannes Baschus Sancthorius, et ex his passim alii. Postis sacris ad eum diem inscripserunt Molanus in prima editione Usuardi a se aucti, Ferrarius in Catalogo SS. qui non sinit in Martyrologio Romano, et longissimo encomio Saussum in Martyrologio Gallicano.

monachatu.

4 Tante praeferat etiam Gregorius, cujus instituti fuerit monasterium Melitense apud Arvernos, cum juvenis in illa erat S. Caluppanus, circa annum forsan dxxvi, quo S. Benedictus ex hac vita migravit ante eum, ut sequis dixerimus. Tunc Turones ad sepulturam S. Martini anno dxxvii convertere ad duo milia monachorum testis est Severus illius discipulus in epistola ad Bosanum. Interim Chydus Benedictum Caluppanum adscribitur Non, Menardus, Dorgantus, Bueclunus, elogio ex Turonensi desumpto. quo etiam citato agit de eo Baroanus in Annalibus Ecclesiasticis ad annum

mxxix quando cum arbitratus est e vita excessisse. Benedictus Gononius Vitam eandem edidit lib. 2 de Vitis Patrum Occidentis pagina 73.

VITA

auctore S. Gregorio Turonensi.

Semper paupertas saeculi regna reserat caeli, atque utentes se non modo preparat pidi, verum etiam glorificatos mactentis, illustres esse declarat in mundo. Quo fit, ut dum illa ergastularis constrictio nis revinctio paradi si janua patefacit, anima Angelicis choris inserta, in requie sempiterna persultet : sicut nunc de B. Caluppano recluso, quod verum cognovimus, prorsus silere nequimus. Hic autem ab ineunte aetate semper religionis Ecclesiasticae bonum quaevisit et reperit, et apud monasterium Melitense terminum Arverni conversatus, in magna humilitate se Fratribus praebebat. Erat etiam summe abstinentiae, ita ut ab inedia nimium atteritus, quotidianam cum reliquis Fratribus operam explorare nequirit. Unde, ut mos est monachorum, magnam improperium inferebant, dicente sibi praesertim Praeposito. Qui non deliberat laborare, indigne postulat manducare.

S. Caluppanus degit in monasterio Melitensi, F

in humilitate et abstinentia

2 Dum autem ille assidue uteretur his exploratorum verba, vallem hanc praenit a monasterio conspiciatur : de cujus medio lapis, natura praebente, consurgens, provelitur in exedsum, quasi quingentis aut eo amplius pedibus, nullam penitus habens cum reliquis montibus circumpositis conjunctionem. Cujus vallis medium fluvius alluit, qui hunc montem placide contingens dilabatur. In hujus ergo lapidis scissuram, quod praesens quondam propter transitum hostium receptaculum fuit, eremita sanctos ingreditur, et excois lapide, habitacula statuit, in quae nunc per scalam valde difficilem scanditur. Locus etenim ille tam difficilis est ad incedendum, ut etiam feris bestis illic accedere sit labor.

passus opprobria secreti in lapidis scissuram,

3 In hoc loco oratorium parvulum fecit. cui viventi, ut ipse nobis cum herynus referro erat solutus, serpentes super caput ejus saepius decidebant, et involventes se circa collum ejus, non minimum ei inferebant

serpentes et 2 aranea su diabolica munuscula,

A inferebant horrorem. Sed quia diabolus ad speciem calidi serpentis habetur, non ambigitur ejus has fuisse inmissionis insidias. Nam cum ille ad hæc perstaret innobilitis, nec moveretur minorum anguim icibus, quodam die duo dracones immensæ magnitudinis ad eum ingressi, adstiterunt prope: quorum unus (ut arbitror) ipse dux tentationis validior altero erat, qui recto pectore os suum contra os beati quasi aliquid mussitaturus, erexit. At ille timore perterritus, tamquam æneus valde dirigit, nullumque penitus membrum movere poterat, neque manum elevare, ut signum beatæ Crucis opponeret.

oratione
Dominica et
signo Crucis
improperans
fugit.

4 Cumque ambo diutissime in silentio constitissent, venit in mentem Sancto per spiritum, ut orationem Dominicam, etsi labia movere non poterat, vel corde claret. Quam dum tacitus pronuntiavit, cæperunt paulatim membra ejus, quæ iniuncti fuerant arte revincta, dissolvi: et sentiens se manum dexteram habere jam liberam, ori signum beatæ Crucis imponit, rursusque conversus ad hydram, pingit iterum Crucem Christi adversus eam, dicens: Tunc ille es, qui protoplastum de paradisi habitaculo projecisti, qui germani dexteram parricidio cruentasti, qui Pharaonem, ut populum Dei persequeretur, armasti, qui ad extremum ipsum Hebræum populum, ut invidia succedente persequeretur Dominum, excitasti? Discede a servis Dei, a quibus sæpius superatus, discessisti confusus. Tu es enim in Cain projectus, in Esau supplantatus, in Golia prostratus, in Iuda traditore suspensus, et in ipsa illa Dominica virtutis Cruce cum potestatibus et dominationibus tuis triumphatus atque contritus es. Abde nunc, inimice, caput, et humiliare sub signaculo Crucis divine: quia non est tibi portio cum servis Dei, quorum est hereditas regnum Christi. Hæc et hujusmodi Sancto dicente, Crucemque per singula faciente, draco hujus vexilli virtute confusus, vicissim se humilians terræ soluitur. Sed dum hæc agerentur, ille alius circa pedes et tibias Sancti in insidiisolvebatur. Cumque hunc pedibus suis circumfusum sanctus Eremita videret, orationem faciens, vicissim se humilians terræ soluitur. Sed dum hæc agerentur, ille alius circa pedes et tibias Sancti in insidiisolvebatur. Cumque hunc pedibus suis circumfusum sanctus Eremita videret, orationem faciens, vicissim se humilians terræ soluitur. Sed dum hæc agerentur, ille alius circa pedes et tibias Sancti in insidiisolvebatur. Cumque hunc pedibus suis circumfusum sanctus Eremita videret, orationem faciens, vicissim se humilians terræ soluitur.

intra furore
reliquit

replevit, ut nihil aliud, quam diabolus credi posset: D nec ultra coram Sancto aut serpens aut draco comparuit.

5 Erat autem assiduus in opere Dei, nec vacabat ad aliud, nisi aut legeret, aut aliquid oraret. Etiam cum parumper cibi caperet, semper orabat. Sumebat interdum piscem de flumine, raro quidem: sed cum voluisset, opitulante Domino, confestim aderat. Cibum panis non aliunde sumebat, nisi qui de monasterio mittebatur. Si quis vero devotorum panes detulisset aut vinum, id in cibos deputabatur egentium: illorum tamen, qui ab eo aut signum salutæ susceperant, aut refectio foveri soliti essent, illud Domini recolens, quod in Evangelio de turbis, quas a diversorum morborum contagio sanaverat, dixit: Dimittere eos jejunos volo, ne deficiant in via.

semper aut
legit aut orat.

oblatus cibos
dulci pauperibus:

Matth. 15.

6 Sed nec illud beneficium oculi debere arbitror, quod ei in loco illo divina pietas est largita. Nam cum a profundo vallis illius, quasi stadia decem aqua deferretur, oravit Dominum, ut ei in ipso cellulas suæ habitaculo fontis venam ostenderet. Et non defuit virtus illa cælestis, quæ quondam sitientibus populis aquas produxit e silice. Statim igitur ad hujus orationem gutta laticis caute prorumpens, caput solum stillis frequentibus irrigare. At ille munere cælesti congaudens, concavum in lapide parvulum in modum cisternæ faciens, quod tenebat quasi condia dno, lymphas divinitus sibi indultas suscipiebat: de quibus tantum ei ministrabatur per dies singulos, quantum ipsi pueroque sufficeret, qui ei minister fuerat datus.

aquam divinitus
accipit:

E

7 Accessimus autem et nos ad locum cum B. Ayito Episcopo, et ex omnibus, quæ narravimus, quædam ab ipso relata cognovimus, quædam oculis propriis inspeximus. A memorato autem Pontifice diaconatus ac presbyterii sortitus est gradum, et multa populo, diversis vexato morbis, remedia contulit. Nulli tamen cellulam ingressus se præbuit contemplandum, sed tantum per fenestellam extendens manum, salutare signaculum imponebat. Et si a quoquam visitatus fuisset, ad hanc accedens speculam, orationem colloquimque præbebat. Denique in hac religione cursum vite consummans, quinquagesimo, ut opinor, ævi anno migravit ad Dominum.

diaconus et
sacerdos a
S. Ayito consecratus, morbos
petit

quædam puerum
cuius alii:

DE S. ARTHELLAIDE VIRGINE BENEVENTI IN ITALIA.

CIRCA
ANNUM DLXX.
III MARTII.

Nomen in-
scriptum fas-
ciis sacris

C B eneventum antiquissima Hyrpinorum civitas, Ducum olim Langobardorum Sede illustrata, nobilitatem suam natali variorum Sanctorum auget: ex his varios mensibus Januario et Februario delinans: et die in Marti traditur idem obisse diem extremum S. Arthellais Virgo: ejus nomen festumque inscriptum esse antiquo MS. Martyrologio bibliothecæ Beneventanæ signato numero 178 testatur Marius de Vipera Archiepiscopus Beneventanus in Chronologia Episcoporum Ecclesiæ suæ: reperimus et nos in bibliotheca Vaticana eodem caractere Langobardico, signatum num. 5949, eratque nostro judicio aliqua collectio Martyrologi ex Usuardo, Adhuc utique auctoribus pro Ecclesiâ Beneventana facta ante annos necdum quingentos, cum non solum S. Romualdi, sed etiam S. Thomæ Cantuariensis inventa fiat, ac Sancti Beneventani fere primo loco commemorantur. In illo codice ad in Marti ista leguntur: Beneventi S. Arthellais Virgins. In MSS. monasterii Cassinensis et Ducis Attempsiani Martyrologis antiquis, et in Auctario MS. Carthusiæ Braccollensis ad Usuardum et Hermannum Greven eadem traduntur: Arthellais Virgins in Benevento. Quæ citatis tabulis Beneventanis scribit

etiam Ferrarius in Catal. gener. SS. et in sua Topographia ad Martyrologium Romanum. Ferrarium describit Arturus a Monasterio in sacro Gynæceo.

P

2 Acta datus duplicia, utraque ab auctore anonymo conscripta: priora communicavit Antonius Alphertius Canonici Beneventani Joanni Baptista Maria Romano S. Angeli in foro piscium Canonico, qui ea nobis pro sua singulari humanitate describendi commisit: posteriora ediderunt Marius de Vipera in Catalogo Sanctorum Ecclesiæ Beneventanæ, et Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italie; hoc asserit en edi ex quodam vetere MS. Beneventano ad Jul. Ant. Cardinalem Sanseverinum, qui de Sanctis regni Neapolitani scribere cæperat, transmissis: Vipera annotat se habere ex codice MS. bibliothecæ Beneventanæ de Gestis Sanctorum par. 1 pag. 88 signato numero 168: et in fine de cultu S. Arthellais et Translatione corporis tradit aliqua, quæ desunt apud Ferrarium. Hinc sequitur Franciscus Luberus in magno menologio Virginum Gallice edito.

Vita scripta.

3 Idem Vipera in Chronologia Episcoporum Beneventanorum in S. Zenone, sive Zuvino, istud hujus S. Arthellais elogium habet: Justiniano mortuo, et assumpto

elogium ex
sacro Vipera,

EX MSS.

A assumpto ad Imperium Justino, Joanne Papa III. anno Domini DCXII. B. Arthellais Lucii Praeconsulis et Arthuse filia, Constantinopoli Beneventum ad Narsetem patrum se contulit. Fuit ipsa in magna sanctitatis opinione, vixit annos XVI, menses III, dies VIII, et obdormivit in Domino in ecclesia S. Luciae prope portam Ruffinam sita, accepto ibidem sanctissimo Eucharistiae Sacramento : ubi et sepulta fuit, ejus vitae et mortis sanctitatem multa, quae consequuta sunt, miracula comprobant : ex ejus corporis depositione transivit dicta ecclesia in cultum et nomen Virginis, ejusque festum die III Martii, Beneventi colitur. *Hae Viperæ : qualligat Martyrologium MS. supra citatum, ex quo nam omnia hæc descripsit, non assequimur. In eis nonnulla corrigenda sunt, ut de obitu Justiniani Imperatoris, qui tunc in mensem Novebrem anni DCXV, Indictione XIV jam currente, ut observat Thurophane. At supra assignata uana erat Justinus a Justiniano constitutus Caecephalates, sive palatii sui supremus Curator. In Actis eiussa diversus S. Arthellais Constantinopoli indicatur, quod eam sibi manderet mitti Justinianus, forsitan, ut aliam e regni domo in matrimonium collocaret, in quod ne consentire cogere, fugam arripuit. Floruit eisdem temporibus*

B Narsetes ejus patruus : qui Totila Rege Gothorum praefatus et occiso, Romanam recuperavit anno Christi MIII. Intravit enim vitam etiam in Actis, quinquagesimo sex, menses III et dies VII universam vixit, et iterum quasi totidem et annos et menses et dies Beneventi absolverit, ubi mendum amonendum est, aliquando ex alio codice MS. corrigendum.

discussum,

VITA

Ex MS. Beneventano.

I Imperante Justiniano Imperatore Narsus eunuchus et Cubicularius ordinatus est Patricius, et constitutus in Italia, cui praefatus temporibus Justiniani et Justinii nepotis ejus. In illis igitur temporibus, erat quidam homo in civitate Constantinopolitana Praeconsul, nomine Lucius, et uxore ejus nominabatur Arthusa. habebatque filiam pulcherrimam, nomine Arthelays, quam multi homines videntes, admirabantur pulchritudinem ejus. Videntes autem eam ministri Imperatoris, accusaverunt illam apud Imperatorem, dicentes : Numquam vidimus in tota terra talem puellam in pulchritudine et aspectu, qualem hodie vidimus in domo Lucii Praeconsulis. Audiens hoc Imperator, gaudio est repletus, et misit nuncium Lucio Praeconsuli occulte, ut manderet ei filiam suam. Ille autem Lucius noluit eam illi mittere : sed abiit, et vocavit uxorem suam et dixit ei : Quid facimus de filia nostra Arthelays? Venit enim mihi nuntius ex parte Justiniani Imperatoris, ut mitterem eam sibi. Audiens hoc mater ejus, cepit flere et dicere : Non me, filia mea dulcissima : quis te accusavit impio Imperatori Justiniano? Quid faciam de te, huius oculorum neorum? Cumque audivisset Imperator, quod nollet eam sibi dare, misit triginta armatos, ut comprehenderent eam. Lucius autem ut hoc audivit, abscondit filiam suam, ut nullus posset eam invenire.

2 Dixit autem B. Arthellais matri suae. Ego mater, de tibi consilium, quomodo faciamus. Sicut ego accepi a patre meo, habet in Beneventana civitate fratrem suum, qui ordinatus est Patricius, et ipse regnat in tota Italia : si pro dederit tibi tres eunuchos, videram ad illum : et sic potero conservare virginitatem meam. Audientes autem pater et mater hoc consilium, placuit eis, et misit servos suos, et fecit venire ad se tres eunuchos homines suos, quibus haec dixit : Audite, fratres et amici mei, volo ut per-

accepi eunuchis tribus,

gatis ad Beneventanam civitatem cum Arthelays filia mea ad Dominum meum Narsum Patricium, et ego honorabo vos magno honore. Cui respondentes dixerunt : Sicut iussisti, ita faciemus : fiat voluntas Dei et vestra. Et cum talem responsum fecissent eunuchis, gavisus est Lucius cum uxore sua, et dedit eis aurum et argentum quasi libras centum, et vestimenta, et dixit ad eos : Tollite et portate vobis munera, ut possitis vivere usque dum veneritis ad fratrem meum Narsum Patricium. Et pater et mater osculati sunt filiam suam Arthelays, et eunuchos, et dixerunt ad eos : Re in pace et Dominus sit vobiscum in itinere vestro, et Angelus Domini bonus comitetur vobiscum ad dirigendos pedes vestros in viam patris et salutis, ut cum gaudio perveniat ad linina sanctae Dei Genitricis Mariae. Et cum hoc dixissent, responderunt, Amen, et abierunt.

3 Perrexit autem pater cum ipsis media nocte, cum quadringentis armatis propter metum Justiniani Imperatoris, et venit cum eis usque ad civitatem a Baluanam, et reversus est pater ejus flendo in domum suam. Factum est autem in illis diebus, nuntiatus est Imperatori Justiniano, quod Lucius infingasset filiam suam. Tunc iussit militibus suis, ut, ulcinque invenissent Lucium, statim amputarent caput ejus. Audiens haec Lucius, fugit exinde, et abscondit se per triginta dies in domo Justinii, Imperatoris nepotis, et non invenit eum Imperator.

4 Cum autem venisset beata Arthelays juxta civitatem Baluanam, invenerunt illam ibi latrones, qui et interrogaverunt eam, dicentes : Unde es tu? Beata vero Arthelays non respondit eis verbum, et statim apprehendentes portaverunt eam ad domum suam, et miserunt eam in carcerem. Eunuchi vero videntes beatam Arthelays comprehensam, relictis ea omnes fugerunt, et venerunt ad ecclesiam B. Eulaliae, in qua vivebantur Dominum nostrum Jesum Christum, ut redderet eis Dominam suam. Veniente autem die Dominica, convenerunt plures pauperes ante januam ecclesiae, ei, claudi et debiles, quibus eunuchi dederunt de pretio Beatae Arthelays : inter quos apparuit in specie pauperis Dominus noster Jesus Christus, et ipse accipiens de pretio Beatae Arthelays, dixit Eunuchis : Quod uni ex minimis fratribus meis fecistis, mihi fecistis. Igitur post septimum diem latrones, qui miserant beatam Arthelays in carcerem, dixerunt intra se : Eamus ad eam, et comprehendentes illum dicamus ad lupanar, ut, quicumque eam invenerit, illudat ei, cumque egressi fuissent de domibus suis, ut praedictum scelus perficerent, arrepti a demonio, mortui sunt : et misit Dominus Angelum suum, et interfecit carcerarium cum omnibus suis, et dirupit portas carceris, et duxit eam foras.

5 Quo cum invenisset Eunuchos suos, osculata est eos : et cum gaudio magno profecti sunt per mare, et pervenerunt ad civitatem Sipontinam, bandantes et benedicentes Dominum. Interea erat quidam ibi, qui dixit beatae Virgini : Rogo te, Domina, ut facias mihi auxilium de pretio tuo : quoniam facturus sum quoddam opus in ecclesia S. Michaelis, quae sita est in monte Gargano. Cui dixit beata Virgo : Ego per meipsum illuc veniam. Cum igitur venisset ad eam B. Michaelis, prosternens se super terram, cum lacrymis oravit, et post orationem tulit de thesauro suo super altare S. Michaelis, et pro opere ipsius ecclesiae dedit triginta aureos, et exiens inde, reversa est Sipontinam.

6 Quadam autem nocte dum dormiret Narsus Patricius, apparuit ei senior quidam, et dixit ei : Surge Patricie, exi obviam filio fratris tui Lucii, qui fugit a facie Justiniani Imperatoris. Cumque evigilasset a somno et narrasset, quae in visione viderat

discedit Constantinopoli.

a

Baluanam delectatur a patre

E

detinetur a latronibus captiva;

apparuit Christo,

F et latronibus devotius interceptis,

ab Angelo liberatur :

b

Sipontinam venit :

c

offert dona S. Michaeli in monte Gargano;

a Narsete patruum invitatur :

derat

A derat, ecce nuntius a Beata Arthelays missus, dicens ei : Exi, Domine, obviam filiae fratris tui Lucii Proconsulis, quæ venit huc ad te. Hoc audiens Narsus Patricius gavisus est, et surgens cum multo comitatu equitum venit Sipontum, et invenit eam intra ecclesiam B. Marci Evangelistæ, et osculati sunt ambo in caritate Christi, et præparantes se venerunt gaudentes in civitatem d. Luceriam, et manserunt ibi tribus diebus : in qua Deus operatus et multa mirabilia meritis et orationibus Beatæ Arthelays. Inde discedentes appropinquaverunt Beneventum.

7 Cunque audiissent viri et mulieres civitatis adventum Beatæ Arthelays, cum hymnis et laudibus exierunt obviam ei, et sic honorifice suscepta est. Post hæc discalceatis pedibus intravit cum multo comitatu per portam, quæ dicitur Aurea, et venit orando Deum usque ad ecclesiam beatæ Virginis Mariæ per mediam civitatem. Cunque ibi venisset, fecerunt sonare omnes campanas ejusdem ecclesiæ : Clerici vero suscipientes eam cum hymnis et laudibus, ingressi sunt ecclesiam beatæ Virginis Mariæ : et prosternens se ante altare oravit, et post orationem obtulit super ipsum altare sexaginta aureos, et celebraverunt Missam in honorem Domini et S. Jacobi Apostoli (nam eo die solennitas ejus colebatur) et sancta Virgo et homines sui participati sunt Corpore et Sanguine Christi.

8 His ita transactis, redierunt ad propria, et multa miracula in prædicta civitate operatus est Deus meritis Beatæ Arthelays. Beata autem Arthelays ambulans de virtute in virtutem, cepit jejunare omni die, exceptis Dominicis diebus, et sine intermissione semper orare : ad horam vero refectionis comedebat quicquid ferebatur ei a Narso Patricio. Fuerunt anni vito ejus a natiuitate sua usque ad obitum suum sexdecim, et menses tres et dies octo. r

9 Post sexdecim autem annos, et menses tres, et dies octo, quibus degit Beneventi, correpta est a febre, et omnes mulieres civitatis a majori usque ad minorem lamentabantur eam, flentes super sanctitatem et pulchritudinem ejus, et fecit se portari juxta ecclesiam B. Lucæ, et Sacerdos obtulit sacrificium Deo : quo oblato, munivit se Corpore et Sanguine Christi, et obdormivit in Domino, et est sepelitus corpus ejus in eadem ecclesia juxta murum prædictæ ecclesiæ, quæ est ad portam Rufinam a parte Orientali.

a Bulona urbs Dalmatia maritima, Stephano de urbibus Beatis, Profero lib. 2 cap. 17 Bzovza, ubi annotatur alius

dicti Bullas et Bulas. nunc Budua vocatur, ditioni Venetæ subiecta. Est inde in Apuliam brevis per mare Adriaticum trajetio. — b Sipontum urbs olim Apulæ Dauniana maritima cui præfuit hæc 6. seculo S. Laurentius Episcopus, cujus varis Acta dedimus 7 Februarii. — c In quanta veneratione tunc fuerit hæc ecclesia, traditur in velis dicti S. Laurentii Episcopi Sipontini. — d Luceria in eadem Apulia Daunica, inter Sipontum et Beneventum. — e Mentum hic esse amantissimum supra notavimus.

ALIA VITA

Ex MSS. edita a Mario de Vipera et Ferrario.

Arthellais Virgo nobilis Constantinopolitana, Lucii Proconsulis et Arthasæ filia, a Justiniano Imperatore ob egregiam formam, contra parentum et suam ipsius Virginis, quæ Christo virginitatem voverat, voluntatem expetita; clam cum aliquot eunuchis in Italiam ad Narselem Patricium, qui tunc temporis Beneventi agebat, mittitur.

2 Sed in itinere in latrones incidit, qui illam carceri inclusam, ob ejus pulchritudinem prostituere decreverant. Sed ad ejus et eunuchorum preces Deo porrectas, ut e manibus illorum eriperetur, post elargitam pauperibus elemosynam, latrones a demone arrepti perierunt. Arthellais autem ab Angelo e carcere educta, cum eunuchis iter proseguunt, et Sipontum appolit, ubi templum Divi Michaelis Archangeli devota invisit, et dona dedit.

3 Interim Narseles de neptis adventu certior factus, Sipontum venit, illamque multo cum comitatu Luceriam primum (ubi mira aliquot deus meritis hujus sanctæ Virginis operatus est) deinde Beneventum, tota civitate occurrente, deduxit. Per portam, quæ Aurea dicitur, ingrediens, ad ecclesiam Dei Genitricis Arthellais primum pergens, multas illi pecunias elargita est : ac post sacra Missa mysteria, sancta communione refecta, in domum patris divertit.

4 Vixit autem Beneventi aliquot annos, multis virtutibus coruscans et miraculis, orationibus assidue et quotidianis jejniis intenta. Denum brevi febre correpta, ad caelestem sponsum, oculibus ejus mortem lugentibus, evolavit v. Nonas Martii a in arde S. Lucæ præque portam Rufinam sepulta. Ob ejus corporis depositionem transivit dicta ecclesia in nomen et cultum ejusdem Virginis. Denique ejus corpus b in Cathedrali translatum est.

a In MS. Ferraria concluditur hæc verba : in arde S. Lucæ sepulta, reliqua desunt. — b Vipera addit, officio Ecclesiastico sub ritu duplici ibidem colit

DE S. ANSELMO

ABBATE NONANTULANO IN ITALIA,

Synopsis historica.

Carolus Sigonius lib. 3 de Regno Italie ista in Aistulfo Rege Longobardorum scribit : Eodem anno, decem Anselmus Dux Forojulensis, Gisetrudæ uxoris Aistulfi frater, studio religionis incensus, monasterium cum Xenodochio apud Fananum, montium Mutinensis diocesis locum, extruxit, atque ibi multorum monachorum Abbas præfuit. Est Fananum exiguum oppidum provincie Fimianæ, Duci Mutinensi subiecte, a Mutina urbe versus Meridiam xx milibus passuum aut paullo amplius distans. At Sigonius ad annum decem ista adjungit : Anselmus Abbas Fanani alterum Mutinensibus in campis locum trans Scultennam amnem, nomine Nonantula, legit, eoque monachorum manibus, asperis sentibus perperatum, altero ibi condito monasterio decoravit. Inde ipsius Regis permissu, Romam profectus, sacram a Pontifice cucul-

lum baculumque accepit, et S. Silvestri corpus impetratum eo deportavit. Id monasterium magnum post Regum numeribus ac possessionibus auctum, monachorum supra mille multitudinem, prædiorum numero ac jurium amplitudine, inter omnia Italia fuit clarissimum. Ab eodem Anselmo hospitium in via Emilia est constructum, longe a monasterio, ad excipiendos eos, quibus ad se iter flectere non esset commodum, idque D. Ambrosii nomini consecratum. Hæc Sigonius, qui similis habet libro 1 de Episcopis Bononiensibus ad dictum annum decem, additque ossa S. Silvestri, permittente Stephano Pontifice, fuisse deportata. Sed Stephanus Papa III a xxx Marti dicti anni decem usque ad xxvi Aprilis anni decem. Est autem Nonantula hoc tempore multis firmissimis cincta, a Mutina urbe septem circiter milibus passuum distans, trans Scultennam fluvium, nunc Panarum

eductur Luceria et Beneventum.

ibi honorifice excipitur

sciam Enclitiam sumit.

claret miracula

e

sera sunt matutina

moritur repelitur

C

SSO DECEM. III MARTII.

S. Anselmus ex quo monasterium cum Xenodochio.

et Nonantula.

D

Amore virginitatis servanda fugit

e manibus latronum eripitur :

venit Sipontum : E

eductur Luceriam,

et Beneventum :

clara miracula moritur.

a

b

F

item Xenodochium S. Ambrosii.

A *Panarum dictum, in confinis ditionis Bononiensis, cujus subinde dominio fuit subdita.*

2 In *Chronico MS.* Nonantulum cornabit, continentur Abbates usque ad annum *xxxxv*, quos magna cum diligentia fuisse ab ipso scriptore annuatos tradit *Arnoldus Wion* in *Martyrologio monastico* ad hunc in diem Martii, et *Catalogum Abbatum* exhibet: ex quo duos priores transcribo, de quibus ista habet: Anno Christi *occlvi* S. Anselmus Abbas primus rexit annos quinquaginta, obiit v Nonas Martii anno *dcxlv*.

Petrus rexit annos *xvii*, obiit iv Kalend. Junii etc. Hinc hoc cum *elogio ejusdem Wion*: Nonantulum monasterio in agro Mutinensi, natalis S. Anselmi primi illius cenobii Abbate, cujus vita virtutibus plena refulsit, *Eundem sed contractus habent Darganius et Menardus. At Wion* annotat, cenobium ab ipso in honorem sanctissime Virginis Matris et S. Benedicti anno *mcxix* fundatum, in quo succedente tempore ob morum integritatem et vite sanctitatem Abbas electus, Pater fuit *mcxv* monachorum, exceptis parvulis, obitque eodem in cenobio anno Christi *occlvi*, regiminis fuit anno *l*, die Veneris sancto: cujus sacrum corpus in altari summo ejusdem Ecclesie quiescit. Hæc *Wion* ex *Vita*, quam asserit

B *ibidem* in sacristia asserviri. *Pecum* una obitus statuentibus videtur *mcxii*, quando *cyelo Luce vi* et *Solis xxvii*, ac littera *Dominicali A*, Pascha fuit celebratum *xvi* Aprilis, ac dies *Cinerum* ipso *Kalendis Martii*, adeoque primo die *Veneris* sancte *Quadragesima* v *ritu* discessisset S. Anselmus Abbas. *Buccelinus* ubique illa reflexione, asserit eum obiisse in Martii, anno *occlvi*, ipso die *Parasceves* sacro. An Pascha ergo celebratum die v Martii? Dein anno *hincexti* *occlvi*, *cyelo Luce vii*, *Solis l* litteris *Dominicalibus GP*, Pascha incidit in *xxxi* Martii, et die in ejusdem Martii in *iii* *Januarii* *Quadragesima*.

3 *Cornelius Baronius* in *Annalibus Ecclesiasticis* ad annum *occlvi*, xv ista scribit. Anselmus frater uxoris ejus, *Aistulphi* Regis, religione insignis est habitus, quippe qui hoc ipso anno Nonantulum nobile monasterium in agro Mutinensi construxit in honorem Apostolorum, quod et amplissimis relictibus auxit: quo etiam *Roma* acceptas S. *Silvestri* venerandas reliquias transtulit: ita *Sigebertus* hoc anno et alii. Ipsam autem monasticam vitam esse professum et in Abbatem promeritum ducentis monachis prefuisse *Rienbaldus* affirmat. En monasterium in honorem Apostolorum constructum, quod in honorem Virginis Matris et S. Benedicti fundatum asserit *Wion*: *Abbas* etiam dicitur ducentis monachis prefuisse, quos ad mille centum quadraginta quatuor enumerat *Wion* exceptis parvulis: hos *troies* sive novitios explicat *Buccelinus*. Quæ apud *Sigebertum* de reliquis S. *Silvestri* dicuntur legi, censet *Miræus* ab aliis adjecta: ea in antiquo *MS.* codice nostro, qui etiam fuit *Abrahami Oeteli*, eodem caractere, qui reliqua, ita leguntur: Anselmus vir illustris, cujus soror erat *Aistulphi* Regis uxor, transfert corpus S. *Silvestri* Papæ ad cenobium Nonantulum a se fundatum. Hæc ibi. At *Baronius* pro corpore acceptas sacras reliquias tradit, quod suo tempore erit commendandum.

C *Meminit* ejusdem *Ferrarius* in *Catalogo generali*, et in *Catalogo Sanctorum Italie*, ubi ex monumentis et chronico cenobii Nonantulani, hinc vite *epitomen* tradit: Anselmus *Foro-Julienensis* Dux, *Aistulphi* Regis *Longobardorum* propinquus, bello clams, eum diu et strenue, pro regno *Longobardico* laborasset: rerum humanarum peritissus, ac Deo servituti impulas, cenobium præclarum Nonantulum ab urbe Mutinensi V. M. P. distans adificavit, multis illi prædix attritu, in quo, habitum *seculari* deposito, vitam monasticam sic egit et professus est, ut Abbas ejusdem et

plurimorum monachorum Pater creatus fuerit: quo in regimine laudis minorem laudem, quam cum Dux esset, consecutus est. Erat in pauperes summa benignitate præditus: Xenodochium, in quo pauperes et peregrini hospitio exciperentur, factus Abbas construxit. Cum multis annos Nonantulum cenobio sancte præfuisse, agrotans brevi, cum monachis benedixisset, inter illorum manus ac inter de rebus divinis ad anime salutem spectantibus loquendum, expiravit, circa annum salutis *occlvi*. Hæc *Ferrarius*, qui in *Annotatione* novas sibi creant difficultates his verbis: Maxima circa tempus quo Anselmus Abbas vixit et defunctus est, inter *Benedictinos* scriptores est dissensio. Auctor enim *Ligni* vite illum anno *occcxcix* monachum electum et anno *mcxxv* migrasse scribit: Auctor vero *Historia* monasticæ circa annum *occlvi*, quod, si Anselmus *Aistulphi* Regis cognatus fuit, probabilius est. Nentrum admittimus, ac primo quis sit Auctor *Historiæ monasticæ* per *arrogantiam*, explicandum foret. Auctor *Ligni* vite est *Arnoldus Wion*, qui ipsemet ex tabulis monasterii Nonantulani, ea quæ tradit, se excerptisse asserit, neque ut *milliesimum* Christi annum confugit, sed Abbatem statim creatum anno *occlvi*, uti ejus verba supra allata inveniunt: eaque confirmat *lib. l* cap. 36 sub titulo de Ducibus *Foro-Julii* ita scribens. S. Anselmus Dux cenobii Nonantulani, in diocesi Mutinensi anno Christi *occlvi* pæni constructo, ibidem, Ducatu relicto, Abbas præfuit, Sanctorum alio adscriptus, cujus festività recolitur in Martii. Consentit supra allegatus *Sigebertus*.

3 Idem *Ferrarius* in *Catalogo generali* movet questionem de S. Anselmi Ducatu, nunc hic *Foro-Julienensis*, an *Foro-Livienensis* fuisse. Est *Forum-Livii* *Romandiols*, olim *Flaminus*, urbs celebris *Cæsennæ* inter et *Faventum*: cujus sepe meminit *Blondus* *Flavius* *Foro-Livienensis* in Italia illustrata, et in *Historia* ab *inclinato Romano Imperio*. Eddidit etiam nuper *Historiam* urbis *Foro-Livienensis* *Paulus Bonolius*: qua cum *Historia Ravennate Hieronymi Rubei* aliisque *historiis* collata, non apparet, quomodo potuerit *Foro-Livienensis* Dux fuisse, cum urbs illa et sub *Pentapoli* fuerit, et nunc ex septem civitatibus *Exarchatus* numeretur, quibus usque ad annum *occlvi* aut sequentem præfuit *Entgheius* *Exarchus*, qui tum in *Græciam* fugivente, *Exarchatum* occupavit *Aistulfus* Rex, sed jam tum *Panapanum* monasterium S. Anselmus extraxerat, et inde animam adiecit ad Nonantulum fundandum. Deinde nulli ab auctoribus notantur fuisse *Duces Foro-Livienenses*: ut *Foro-Julienenses* *Duces* sub *Regibus Longobardis* fuerint, quos enumerat *Leander Albertus* in *descriptiōe Italie*, in regione *xviii*, quæ est ipsum *Forum-Julii*, lata provincia, ditionis potissimum *Venetæ*, inter mare *Adriaticum* et *Carniolam* provinciarum *Germaniæ*, quæ cum *Comitatu Goritiæ* subest *Archiducibus Austriacis*. Ex his *Ducibus Foro-Julienensibus* *Pemmon*, ob *Callistum Patriarcham Aquileensem* in carcere conprelum, a *Luitprando* Rege ac patre *Aistulphi* Ducatu spoliatus est, in ejusque locum filius ejus *Rachinus* constitutus, quem e *Duce Foro-Julienensi* factum esse *Regem Longobardorum* anno *mcxvi* tradunt cum *Blondo* *passim* alii: cui arbitramur successisse S. Anselmum, et exemplo *Rachini* Regis (qui tradito *Aistulphi* fratri regno, *Cusinense* monasterium petiit) vitam monasticam suscepisse, cui tunc *Irprandus* in *Ducatu Foro-Julienensi* decemus est successisse.

6 *Leander Albertus* in *Regione* *xvi*, quæ est *Romandiola*, de S. Anselmo ista habet ab aliis non indicata: Anselmus post insignes maximasque præfectoris militares secundum dogmata, Ducem se mille centum et septem religioni devotis viris præbuit, domibus monachorum multis, inter quas Nonantulana, atque splendida illa D. *Justine* apud *Patavinos*, circa

factus Abbas
Nonantulani
anno 784.

mortuus
anno 803.

quibus Sanctis
dedicari
Nonantulum

quot monachos
sub se habue-
rit?

reliquias
S. Silvestri
Roma accepit.

fundatur a
Ferrario.

frustra de
tempore vite
mota questio-
ne:

fort Dux, non
Foro-Livien-
sis.

sed Foro-
Julienensis:

an fundavit
monasterium
patavium
S. Justine?

A circa annum DCCLXXXV Christo nato annum conditis, itemque maximis dotibus fundorum reddituumque locupletatis. Hæc Leander. Sed mirum est ista de S. Justinæ monasterio a scriptoribus Patavinis Bernardino Scardeonio, Sertorio, Ursatio, aliisque, qui de eo

monasterio agunt, non indicari. Multis litteris inquirimus Acta S. Anselmi, quæ apud Abbatem ibidem adservari, est nobis indicatum. Si adhuc obtineamus, in Appendicem hujus toni referemus.

NOT. 3.

DE S. CUNIGUNDE IMPERATRICE, VIRGINE, CONJUGE, VIDUA, DEMUM SANCTIMONIALI BENEDICTINA, CONFUGIÆ ET BAMBERGÆ IN GERMANIA, Commentarius prævius.

§ 1. Cultus sacer variis diebus assignatus.

Reliquiæ sacræ.

CIRCA ANNUM
MXX.
III MARTII.

Bamberga a
SS. Henrico et
Cunegunde
æternata;

Bamberga, prioribus seculis Balenberga, urbs Franconia illustris est, in medietate Germaniæ sita, u. S. Henrico Imperatore, ejusque conjuge S. Cunegunde (quibus, dum viverent, in deliciis erant) magnificis templis et monasteriis aucta, et Sede exornata Episcopali: quæ dein a Clemente II Pontifice Romano, qui ante secundus hujus urbis Episcopus existerat, ab omni jurisdictione Archiepiscopali exempta fuit, et Sedi Apostolica immediate subiecta. At nihil tantopere amplissima hujus urbis decora complevit, quam concessum dictorum Sanctorum patrocinium et facta sacratissimarum illorum excuriarum ibidem depositio: augent hos honores tum frequentia ad illas patrata miracula, tum cultus et veneratio sacra a Sede Apostolica indulta. Erunt illa putissimum ad diem XIV Julii explicanda, quo S. Henricus relictæ terræ Imperio, ad celeste regnum migravit. Aliqua interim, quæ sorsum ad S. Cunegundem spectant, hoc ut Martii, quo et ipsa ritum hanc mortalem cum æternæ et immortalitatis commutavit, exponi debent.

hujus natalis
fastus sacris
inscriptus
2 Martii.

2 Est Martyrologium Usuardi pro Ecclesiis Germanicis olim auctum, quales nobis missum MS. ante quingentos circiter annos exaratum, quod inter libros Nicolai Scheldii Hayenon adservatum fuit. In illo post SS. Marimum et Astricum ista leguntur. Eodem die Chunegundis Imperatricis: ac dein subijcitur natalis SS. Emeterii et Chelodoni Martyrum, de quibus jam egimus. In Florario MS. additur: et Virginis, quæ claruit anno salutis sui. De ejus ætate et anno mortis infra agemus. Floruit ante ducentos annos Hermannus Greven, anno MCCCCLXXX vita functus, qui in additionibus suis ad Usuardum ita scribit: Cunegundis Virginis et Imperatricis, filie Palatini Comitis Rheni. Hæc cum viro suo S. Henrico, hujus nominis Imperatore primo, in virginitate Christo serviens, plena operibus bonis, quievit in pace. In Martyrologio Colonensi anno MCCCXC excusa ista referuntur: Eodem die S. Kunegundis Imperatricis, quæ fuit filia Palatini Comitis Rheni, et copulata S. Henrico Imperatori, qui ambo Virgines fuerunt, et virginitatem usque ad finem vitæ servaverunt, et civitate Bamberburgensi pariter sepulti requiescunt. De patre ejus Siffrido Comite infra inquiremus. Martyrologium Ecclesiæ Basileensis hæc habet: Bambergæ S. Cunegundis Augustæ, quæ corporis integritate, caritate in pauperes, et monastica observantia fuit insignis. Hujus festum in diocesi Basileensi peragitur v Idus Septembris, uti infra dicitur. Eandem suis elogis exornant Felicius, Galesinus, qui magnitudinem miraculorum extollit, Molanus ad Usuardum, Camerus in Martyrologio Germanico, ac tandem Martyrologium Romanum hodiernum: cui illud ipsius elogium insertum est. Bambergæ S. Chunegundis Augustæ, quæ Henrico primo Imperatori nupta, cum virginitatem ipso annuente, servasset, bonorum operum meritis cu-

mulata, sancto fine quievit, et post mortem miraculis claruit. Fastis rum Colonensibus adscriptis Geleucus, Belgicis Miræus: hic patre Comite ad Mosellam natam trahit: ille ditiones Colonienues hujus præsentia assertit illustratas.

3 Mortua est S. Kunigundis in monasterio Confugia, ubi sanctimonialis facta, in habitu Ordinis S. Benedicti per annos XV vixit. Situm illud fuit apud Cassellas in Hassia, et pertinet ad diocesin Paderbornensem et inspectionem hujus Episcopi, uti Brouerus noster in scholis ad Vitam S. Meinweri num. 69 clare demonstrat. Hinc Joannes Trithemius recte illam Ordini suo adscripsit lib. 3 de viris illustribus Benedictinis cap. 239. Nomen etiam insertum Martyrologio MS. monasterii S. Salvatoris: Obitus S. Kunegundis Imperatricis et Virginis: hæc in Bamberga requiescit. Adscripserunt etiam Martyrologis Monasticis Hion, Menardus, Dorganus, Bæclinus, hic majore elogio e vita desumpto, priores Romanum Martyrologium describunt: cui male adjunxit hoc exordium Hion, Bambergæ in monasterio Confugiensi, quod extra diocesin Bambergensem situm dixerunt.

etiam monasticis,

4 Eundem venerationem confirmat antiquum Officium, quod olim ad diem III Martii in variis Ecclesiis recitari et decantari solebat: in quo non solum Lectiones sex ad Matutinum propriæ assignantur, sed antiphonæ etiam omnes, hymni et responsoria ejusdem gesta representant. Illud Officium ex antiquis Breviariis cum Vita ejusdem excusum est Bruxellis anno MCCCCLXXXIV. Simile reperitur in Breviario Passaviensi anni MUV, et Bambergensi anno MCLXXV recuso. At quæ hoc seculo excusa sunt Officia propria Ecclesiarum Ratisponensis, Salisburgensis, Frisingensis, Eistettensis, Viennensis, Passaviensis, aliarumque, præsertim omnia de communibus Virginum recitari oportere, præter illas aut tres Lectiones secundi Nocturni ex Vitæ incunptis. Oratio item in aliquibus ex Officio de Comuni Virginum præscripta est, in aliis propria præfixa.

et variis Breviariis

5 Alter dies venerationi ejusdem Imperatricis sacer est nonus Septembris: ad quem in Beila excuso, utpote a posteris sub ejus nomine vulgato, ista leguntur: Eodem die S. Kunegundis Virginis. Martyrologium Colonense supra relatum ita refert: In Bamberga civitate Translatio B. Cunegundis Virginis. A Greveno additur et Imperatricis. Similia habentur in Florario MS. et Martyrologio Germanico Canisii. In MS. Calendario Benedictina S. Salvatoris dicitur: postea fuisse Sanctimonialis Confugiensis monasterii. Hion requirit nomen in Calendario Saltzburgensi, insertumque suo Martyrologio his verbis: Saltzburgi S. Cuneburgis Virginis. At celebriorem cultum ejus apud Basileenses fuisse indicat hujus Ecclesiæ Martyrologium, quod ita incipit: Quinto Idus Septembris in diocesi Basileensi S. Kunegundis Virginis Augustæ, quæ Henrico primo Imperatori nupta, Christo serviens, virginalem castitatem perpetuo eduxit: cuius rei laude florens et honorum meritis cumulata, quievit in Domino, miraculis etiam post mortem

Translatio
9 Septemb.

A sanctitatem ejus testantibus clara. Bambergie ejus festum v Nonas Martii peragitur. Sed et illo ix die Septembris, Officio solenni cultus ejus Bombergæ peragitur. Lectionibus sex cum antiphonis et responsoriis ex ejusdem Vita efformatis. Ejusdem B. Kunegundis translatio ad xxii Martii assignatur in quibusdam MSS. additionibus ad Hermannum Greven.

et 22 Martii;

Canonizatio
22 Martii,

6 Tertia solennitas assignatur in Floratio MS ad diem xxii Martii his verbis: Canonizatio S. Cunegundis Imperatricis et Virginis. Refertur item in Breviario Bambergeni cum hac rubrica: In Canonizatione S. Kunegundis, in primis Vesperis post preces et orationem de feriis, dicitur Antiphona, versus et oratio, quæ assignantur, uti iterum in Matutinis, sive Laudibus. Si hoc festum in diem Palmarum aut in hebdomadam sanctam evenierit, anticipetur in feriis competentem ante Palmarum. Si in festo, hebdomada aut Octava Paschæ occurrerit, alia præscribuntur rubricæ. In Vita Bruxellis olim excusa dicitur festum Canonizationis celebrari ix Septembris, quod jam ostendimus Translationis esse. Nulla Canonizationis signata est in Nonas Aprilis, quifuit quintus dies post preacta cum solennitate. Quo die non reperimus memoriam ejus ulli Martyrologio insertam. Quarta so-

memoria
1 Augusti.

lennitas est Bambergæ Kalendis Augusti ob primum miraculum ab illa isto die patratum infra in Vitam 17 relatum: ob quod in Officio de S. Petri Apostolo ad Vincula, assignatur in Breviario Commemoratio de S. Kunegunde cum propria Antiphona et Oratione. Palantur etiam magnæ campanæ, et alia extraordinario munimento profertur. Quo die S. Kunegundis meminerunt Martyrologia et Eriensis, et utroque citata Wion, sed dubius, num vera sint quæ ab illis referuntur. Molanus etiam 2 Martii S. Cunigundis Virginis in Eusebio meminit, quam Ursulanum esse arbitratur Osmannius noster.

Reliquia
Bambergæ,

7 Imperatrix olim fuit catalogus Bambergenium Reliquiarum, in cuius classe prima est S. Cunigundis Imperatricis triplex pallium, toga et cingulum. In classe vi arceatur chirotheca scyphi inclusa (quam ratio solia adherisse infra num. 13. Acta habent) et annulus, quo fuit desponsata. In classe ix visantur ejus caput, brachium et manus. In classe x capsa est grandis exiguatate et obscurata cum epigrapho: In hac argenteo sarcophago sunt reliquia S. Cunigundis. Primus et ipse Bambergæ anno 1612, et thesaurum Ecclesiæ Cathedralis vidimus xix Septembris, in roque ex argento inaurato pulcherrimum statuum S. Cunigundis, representantem corporis partem dimidium, cuius pectori capta sancta Imperatricis erat inclusum. Inter reliquias quæ in Lusitaniam translatae sunt, et in ecclesiam Domus professæ Societatis Jesu Physionæ depositæ, aliquæ dicuntur esse S. Kunegundo Augustæ Virginis, ut dicimus ad xxv Januarii inter Sanctos prætermisso, et in aliis dies reverts pag. 226. At brachium S. Kunegundis adservari Viennæ in Austria indicent Lipsanographia adis Cathedralis inde nobis missa. Colonie Agrippinæ in thesauro sacrarum reliquiarum, quæ in sorello SS. Hilthardi et Bonifacii Collegii Batarici venerationi publicæ exponuntur, reperiuntur quædam S. Cunigundis Imperatricis, refert Gelenius in sua Colonia pag. 616. Monasterium item Andecense in sancta Monte apud Bararox reliquias Cunigundis habet: quarum catalogum edidit Beverlinck in Theatro orbis sub titulo Reliquiarum.

Elysiopore,

Viennæ,

Colonie,

Andeci.

§ II. Acta varia S. Cunigundis.

Cum a ducentis circiter annis ars typographica orbem universum inundasset, reperti varii, qui Vitæ Sanctorum ex antiquis codicibus MSS. extractas, aut seorsum vulgarent, aut in unum corpus collectas curarent excudi. Ita in Italia Boninus Mombrutius Mediolanensis

Vita edita
anno 1483
et 1488

duo ingentia volumina de Vitis Sanctorum edidit, non D subjecto anno inapressionis, quod postmodum e communi praxi observatum. Repertus etiam illis temporibus in Germania inferiore, qui Vitæ Sanctorum simili modo colligeret ederetque: quod opus primo Colonie anno MCCCXXXIII vulgatum est, ut biennio post Lovanii, appellatumque est Legenda nova, a Molano secunda pars legenda. In hac folio xxxv extat Vita S. Kunigundis Imperatricis: quam inde desumptam edidit, it postea a Surio: postea Laurentius Surus tomo 2 de Vitis Sanctorum ad hunc diem in Martii: asseritque eam Vitam graviter et fidehler conscriptam, tametsi auctor nomen suppresserit suum: aut fortassis librariorum incuria illud intercidit. Auctor num. 6 opere pretium duxit, ut illi S. Cunegundi, officium non subtraheret oris, cuius providentia quotidie alimenta perciperet corporis: inueniens se aut in aliqua ab eo extructo crucio monachum esse, aut in Ecclesia Bambergeni Canonico fortassis, aut certe Sacerdotem, alteriusve gradus Clericum. Tempus etiam, quo hæc sit scripta Vita, ibidem indicatur, scilicet, cum de vita et virtutibus S. Henrici, et mirabilis post transitum ipsius factis, satis ædigne scripta sancta receperisset Ecclesia, cum ab Eugenio Papa in esset idem Henricus anno MCLII Sanctorum Catalogo, solenni Canonizatione, adscriptus. Imo si ab eodem auctore fuerint miracula conscripta, quæ num. 17 referuntur, post annum MCLXXXIX, quo illa facta dicuntur, necessario floruisse eum constat: ac finis hujus Vitæ in dicta editione in illo numero constituitur. Inserta est eadem Vita Breviario Bambergeni, partim ad ix Septembris, partim ad hunc in Martii: ut nihil in us de istis miraculis profertur, sed cum funere et sepultura, finis imponitur, uti etiam in MS. Blabruensi: quæ tamen in MS. D. Bauuorh, de quo infra habetur, ex quibus varias Lectiones noster submisit Gammans noster.

a quo et quando
scripta?

E

8 Quemadmodum in Ecclesia Romana viget pia consuetudo, ut festis S. Petri Apostoli fiat commemoratio S. Pauli Apostoli, ne vicissim in hujus festis illius reculatur memoria; ita in Ecclesia Bambergeni non sperantur hi sanctissimi conjuges Henricus et Cunigundis, nec de uno eorum aliquod festum celebratur absque alterius imploratio suffragio. Hoc forsitan intuitu simul excusa sunt Acta SS. Henrici et Cunegundis, dein ex hisce Actis Lectiones in horum festis recitanda, postea reliquum officium cum propria Missa assignatur: doneque adduntur epitaphia, et epigrammata de hisce Sanctis, pro quarum inventione subduntur variæ orationes. Habemus ejusmodi libellum Bruxellis anno MCCCXXXIV excusum, ex quo, quæ istius auctoris mens fuerit, indicabant hæc translata verba prologi, qui sic incipit.

at hi edita
anno 1484

F

Quamloquidem Deum laudare jubemur in Sanctis suis, qui sat unquam a nobis laudari non sufficit; nempe magnus Dominus et laudabilis nimis, et magnitudo, ejus non est finis: Sanctorum autem merita virtutesque dilucidare, ad ipsos, utique Sancti Sanctorum, vergit tandem, honorem et gloriam. Hinc Confessorum deus gloriosum, Christianissimi Imperator S. Henricus, suæque conjux Virgo nobilissima S. Kunegundis, condignis licet laudum præconiis in antiqua quodam de vitis et gestis ipsorum olim edita Legenda sufficienter ellari videantur; quia tamen plerique modernis temporibus amore flagrantissimo et præconiorum suspensio desideris circa dictorum venerationem Sanctorum admodum officii consideravi; sedulis aliquorum impulsus sollicitudine assentens, prædictam Legendam stylo veraci ab antiquo congestam, non quidem ex integro permittare, sed in plerisque locis suis, ex illis dimittat, quæ sparsim in diversis Chronicis hinc operi accommoda reperire potui, hinc inde aliquid ei adicere: atque pro tantæ materie dignitate,

cum hoc prologo:

A dignitate, inculto licet sermone, veraci tamen sententia, parumper eam adaugere utile duxi. Verum quia non nova eudere, sed antiqua proposuerim confirmare, eisque nova adicere, congruum fuit hic brevem hunc prologum de novo præponere. Hæc ibi. Inserta hæc potissimum spectant ad Vitam S. Henrici, cuius primum caput proponit ejus genealogiam, deductam ab Ottone, Duce Saxonie patre Henrici Aucupis Regis Germanie, et hujus filii statuuntur Ottaprimus Imperator et Henricus, a quibus prognati Otto II Imperator et Henricus Dux Bavarie, inter se fratrueles: horum filii Otto III Imperator, et S. Henricus Dux Bavarie, post istius obitum Imperator. Quæ indicasse hic sufficit, exactius ad XIV Julii examinanda. At Vita S. Cunegundis eadem, quam in supra citata Legenda editam dicimus, potissimum hinc inde verbis immutatis, integra recusa est. Quæ item adjungantur, nos infra seorsum per medium Appendicis addere volumus.

10 Rebdorfium in diocesi Eistettensi hanc præcæ ab ipsa urbe, monasterium Canonorum Regularium S. Augustini fundatum est anno MCLXVI, in quo bibliotheca est antiquis monumentis repleta: ex quæ descriptam habemus Vitam S. Cunegundis, quam ex illa bibliotheca vulgavit Jacobus Gretserus in Divis Bambergensibus, Typis Sutorianis Ingolstadt anno MDCCI excusis. Eadem, priore rejecta, inserta est textui editioni Suriani. Eam etiam reperit Joannes Gamsius noster in monasterio Rudeensi Canonorum Regularium in Westphalia in MS. Passionali mensis Martii, et ex iis Lectiones varias transmisit. Desunt in hac collectione epistola S. Cunegundis ad Confugiuenses Sanctimonialles, et prologus ad miracula post ejus obitum patrata. At contra describuntur in ante citatis editionibus omnia miracula, quæ a usum. 18 usque ad finem enarrantur. Quis hunc Vitam conscripserit, an unus idemque, an potius priorem Vitam additis ultimis miraculis, ac nonnullis ut divinis, omisis, aliquis more suo ordinavit, nobis hanc liquet. Conscripsit Martians Hoffmannus Annales Bambergenses, eosque necesse editos habuit Gretserus, qui in illis hunc factum Nannosio monacho tribui ait. Mentio fit infra num. 26 Innocentii III Papæ, unde liquet auctorem istum post annum MCC floruisse.

11 Alius vetus codex MS. de Vita S. Cunegundis extat Bambergæ, ex quo ad dictum Gretserum apographum misit Fredericus Farnerus Vicarius Bambergensis, vir editis quam pluribus libris clarus. Fatetur Gretserus exemplar codicis Rebdorfensis ex hoc Bambergensi apographo a se auctum esse, et non uno loco suppletum: et in Notationibus suis edidit inde varia Miracula, quæ et nos alteri Vitæ subjungimus, collata cum MS. R. D. Joannis Bannach Decani ad S. Stephanum Bambergæ, ex quo suppleuntur nonnulla lucusæ Captrum maxime agi de sanctissimæ Chunigundis Canonisatione, apud Celestinum in Papam. Verum cum is anno MXXVII, nocte, quæ diem VI Idus Januarii præcessit, vita functus esset, successor ejus Innocentius III eam Catalogo Sanctorum adscripsit in Kalendis Aprilis, pontificatus sui anno III, Christi MCC. ac Bullam hujus Canonisationis signatam in Novas Aprilis, in Bambergensibus Annalibus MSS. reperiunt, edidit, Gretserus in suis Parvolumenis ad Vitam S. Henrici et S. Cunegundis, et nos ex illo eandem damus collatam cum MS. Bambergensi Fratrum Minorum.

12 Alium tractatum submisit nominatus ante Joannes Gamsius descriptum ex duplici codice Bambergensi, scilicet bibliothecæ Cathedralis et Domini Joannis Bannach: Continet i. sermonem de S. Cunegunde compositum a quodam Magno aut Magistro Conrado: quem omittimus, quia valde parca ad rem historicam confert. Sufficit hic ejus exordium adinvocasse: quod est ejusmodi: De throno procedebant fulgura et voces et tonitrua. Sicut scriptum est, os Sapientis est in corde ipsius,

cor autem stulti in ore ejus. Unde stultus verba multiplicat, et indecens est in ore stulti parabola. Sapiens autem in principio sermonis accusator est sui etc.

13 E recentioribus plures Vitam S. Cunegundis scripserunt, e quibus hoc breve elogium e Bavaria sancta Raderi nostri hic insero: Chunegundis Mosellana, Sigefridi Metensis Reguli filia, Henrici sancti conjunx, desponsum Deo florem virginitalis, apud virum per invidiam et artes impurissimi hostis caco-dæmonis in suspicionem adductum, gravissimo candentium igne conerum experimento judicioque exploratum, comprobavit. Verita enim est flamma lædere illam, quæ illesum Deo viroque torum et pudorem conservavit. Nec contenta hac pulcherrima virtute, quæ Pulcheriam Augustam Marchiani vel æquavit vel superavit; ab Imperatoris Henrici obitu, vitta sacra pro corona sumpta, solenni ceremonia sese rebus humanis omnibus abdicavit. Christoque celesti Imperatori in cenobio Virginum ab ipsa quondam extracto Babenbergæ, in S. Benedicti familia se totam emancipavit. Cælo adscripta, terris ejusmodi exemplum reliquit, quod omnis posteritas adhuc miratur, nemini in tanto fastigio imitatur. In notis subjunctis citat Arnoldum Wionem, quem errantem secutus, Bambergæ constituit sanctimonialem fuisse, quod factum esse Confugie prope Cassellas Hassiæ in S. Benedicti cenobio Virginum, supra dicimus. De Sigefrido mar agemus. Colitur S. Pulcheria Augusta x Septemb. Edidimus ad x Februarii de laudibus S. Scholasticæ Virginis enconium Hieronymi Dangersheimi, in ejus capite quinto proponuntur illustres S. Scholasticæ unitatrics, ac primo loco profertur S. Cunegundis Augustæ, et compendium vite satis prolixum inseritur.

14 Alium tractatum habemus descriptum ex MS. codicis bibliothecæ Bambergensis Patrum Carmelitarum, quam ibidem lastravimus. Continet is relationem inno-centiæ S. Cunegundis per ignem probatæ. Auctor anonymus est, qui videtur pro sua devotione illam epas innocentiam voluisse debitis laudibus exornare, desumpta materiæ ex Actis SS. Henrici et Cunegundis ab antiquioribus descriptis: quæ tamen non accurate legit, et sæpius a veritate deflectit: proinde hic cum relationem imitamus, et ejus loco damus, quæ Motus lib. 4 Chronici Germaniæ his verbis narrat: Henricus uxorem suam non attigerat: ipsa vicissim castitatem servare cupiens, consenserat sponso; ita ambo debebant vitam castilem. Satan, qui nunquam quiescit, neque quiescit ante consummationem, suspectum Imperatori reddidit Reginam Kunegundem nomine adulteri, etc. Henricus inculcat eam, cum simul castitatem eorum hominibus, gravius judicium eam manere, Dominum, qui corda et oculos fecit, omnia videre, etiam si fallat homines. Castissima Virgo publici et modesto vultu, constanter negat, et se gaudere, inquit, quod Dominum testem habent, ejus testimonio ipsæ contenta sit, etc. Ut autem Henrico hæc scripserit, quem Satan illi injece-rat, eximeretur, convenit inter eos, ut Regina ambularet super ferrum candens. Quæ postquam in-vocavit nomen Domini, ut propter gloriam suam, probaret innocentiam ancille suæ; letæ, sed modestissima fronte, nudis pedibus, ferrum igne jam jam extractum, et adhuc rubens cecidit toties, quoties voluerunt, qui aderant testes miraculi, quod Deus cum Virgine sua ancilla operatus est. Qui scribunt, ex impulsu Sathani hoc excogitatum ab Henrico, ut rogeret uxorem suam, quam nunquam cognoverat, nec rum illa consuetudinem se habiturum decreverat, non sequitur, quod illi inferunt (pæne dixerim calumniatores) esse satis indicii Henricum tyrannum prius fuisse, quam sanctum Regem. Cur non cogitant, quibus quantisque tentationibus San-

Florentia ex
Bavaria
sancta,

atque in Vita
S. Scholasticæ
editum.

relatio MS.
Innocentii
S. Cunegundis
omittitur,

Et ex
Chronica
relata

alia reperia
in MSS.

edita a Grete-
ro:

quo et quando
collecta?

miracula
addita:

Bulla Canon-
isationis.

Secundo MS. de
vita omittitur

Apoc. 9. 5
Ecclesi. 21. 20

A cti Dei a Satana sint tentati, et non raro inducti nonnihil?

Unde S. Henrico hæc de castissima conjugē auspicio subarta fuerit, tradit Auctor Compilationis Chronologica: Auctore diabolo, qui invidelatur ejus virginitati, de crimine adulterii vehementer infumata fuit. Callidus namque diabolus transfiguratus est in formam militis speciosi, tribus diebus continuis mane videbatur pluribus exire de thalamo S. Cunegundis. Martinus Hoffmannus in Annalibus Bambergensibus: Ad stabilendam hujus miraculi fidem, eo in loco sacellum edificatum, et duorum vomerum reliquit. D. Henrici sarcophago incluse ab Episcopo et Clero Babenbergensi, ea, qua decuit, reverentia in Ecclesia Cathedrali hactenus servato sunt.

§ III. Progenies Sigefridi patris S. Cunigundis: hujus fratres, consanguinei, affines.

Sanctissima conjuges Henricum et Cunigundem ex nobilissimis augustorum parentum sanguine procreatos fuisse Acta infra produunt. De S. Henrico ejusque majoribus Saxonibus inter auctores nos minus controversa est, ejusque majores supra pauca attingimus. Major est difficultas in familia S. Cunegundis, quam hic pauca explanamus. Pater ejus Sigefridus Comes fuit, qui anno MCCCLXXII, permutatione facta cum Hilero Abbate S. Maximini prope Trevirum, acquisivit sibi ac suis castellum Luzzilnburg, ab eo dem loco deonominatus primus Comes Luzzilnburgensis, seu Luxemburgensis. Chartam hanc permutationis ediderunt Miræus in Notitia Ecclesiarum Belgicæ cap. 61, et Andreas Chesnæus in Historia genealogica familiarum Ducum Saxiæ, Barrensis, Luxemburgensis, Limburgensis et Plessiacensis, cap. 4 in Probationibus, ubi deinceps posteros Sigefridi deducit. Fratres habuit Sigefridus Gislebertum et Godefridum, Comes in Arduenna, quorum in dicta charta nomina referuntur: ex Godefrido Comitæ prænati sunt Adalbero anno MCCCLXXII creatus Archiepiscopus Remensis, Henricus et Godefridus Comes, qui carne nobiles et genere potentes, de terra Lothariensis dicuntur, et Godefridus Heimolarius et Ardennensis aggregavit præbendam Warchi castelli Ita antiqui apud Chesnæum pag. 6. Ex dicta Comitæ Godefrido recta linea descendunt Duxes Lotharingæ inferioris et Marchiones Antuerpienses, Gothilo Magnus, Godefridus Magnus, Godefridus Gibbus, qui sine liberis mortuo, successit, ex Ida sorore ejus genitus, Godefridus Bultharus, dein expugnata Hieronymum idem Rex creatus.

16 Sed ad Sigefridum redeo, qui ducta Hadeswicha uxore, plures liberos genuit, ex quibus fuerunt filie, hæc Imperatrix S. Cunegundis, et altera Gerardo ex Comitibus Alsatiæ nupta. Ex Gerardo fratre Adalberto Comitæ Alsatiæ, per rectam lineam masculinam prænati sunt Theodericus et Philippus Alsatiæ Comites. Flaudix, item omnes illi, qui hic temporis sunt Duxes Lotharingæ in ramos varios distincti. Ex ejusdem Gerardi fratre Landelino Comite Attemburgensi et Vindobonensi prænati Habsburgi et Instriæ, usque ad hodiernos Imperatores et Reges Hispaniarum aliosque Archiduces Austria, de quibus consulat Lector Origines familiarum Austriæ, Lotharingæ et Austræ ab Hieronymo Vignero editas. Fuit denique dicti Gerardi filia Julia, prima Abbatissa Confugantis monasterii, quæ inter suas sanctimoniales habuit matrem suam S. Cunigundem: uti infra num. 12 in hujus Vita legitur.

17 At fratres ejusdem S. Cunigundis, et filii Sigefridi et Hadeswiche sæc statuuntur. Henricus Luxemburgensis anno MDCO S. Henrico creatus Dux Bavarie, qui in bona senectute anno MXXV defuncto, Conradus Im-

perator Ducatum filio ejus Henrico contulit: uti ea in D. Vita S. Meinweri Episcopi Poderbornensis ab auctore coram narratur cap. 14 et 97 apud Browerum uostrum, et utroque in loco Henricus dicitur frater Dominæ et Imperatricis Cunigundis. Secundus filius Sigefridi est Fredericus Comes Luxemburgensis, a quo successore procreati Gislebertus, Conradus I, Guillelmus et Conradus II Comites Luxemburgenses. Conradus successit Henricus Comes Namurcensis, filius Ermensonis dicti Guillelmi sororis: de quibus agunt memorati Chesnæus et Miræus. Tertius filius Sigefridi est Theodericus seu Theodericus Episcopus Metensis, quem Sigbertus in Chronico ad annum MIV et MIV appellat fratrem Cunigundis Imperatricis, et Dithmarus superius scribit fratrem fuisse Henrici tunc Ducis Bavarie, de quo jam egimus. Quartus est filius Sigefridi Adalbero, sive Athelbero, eodem Dithmaro frater Regine, Castellanus Ludolfi Archiepiscopi Trevirensis, quem istum Episcopatum petentem S. Henricus reperiit, et uxorem dilectam, ceterisque solimet familiares de Episcopatu eodem impetrando sollicitos sprevit. Quintus Gislebertus, eodem Dithmaro egregius juvenis, frater Regine, a Longobardis in seditione Papiensi vulneratus et mortuus. Demum profertur Sigefridus filius, cui Gebertus Archiepiscopus epistola 51 scripsit, quem in juventute ante patrem suum fuisse mortuum constat Chesnæus, uti alios plures: quia Sigefridus pater et Hadeswicha mater in charta donationis factæ anno MCCCLXXII monasterio S. Maximini, asserunt se illi tradere ob remedium animarum suarum, liberorumque suorum, superstitem videlicet seu defunctorum. Hæc de consanguinitate et affinitate S. Cunigundis satis certa sunt, et nobilissimum augustorum ejus parentum sanguinem in Actis indicatum explicant.

18 Crantzius lib. 4. Saxonicæ cap. 30, Cuspinianus in Historia Imperatorum, Hermannus Gieven et auctor Martyrologii Coloniensis supra citati, et auctor Relationis Innocentii S. Cunegundis appellant patrem Sigefridum Comitum Palatinum Rheni: nec multum abunt Andreas Chesnæus, quod Arduenna regio extenderetur ad Rhenum: mirum tamem appellari Palatinum ad Mosellam: et certissimum censet, si Comes Luxemburgensis fuerit. Atque proinde videtur hi scriptores, qui brevis et amplius annis ab illis temporibus abfuerunt, alium juvenem Sigbertum ab isto non satis distinctum. Est Laccæ, sive de Lacu, non longe ab Andernaco prope Rhenum opulentum monasterium, ab Henrico Comite Palatino Rheni, annente conjugē sua Adelheid, fundatum: de qua agit Marguardus Freherus parte 2 Originum Palatinorum cap. 9, ejus fundationis tenorem, a se in ipso monasterio descriptum, exhibet. Acta sunt illa anno Incarnationis Dominicæ MCCCLXXII, et constitutionis testes præferuntur Hilbertus Trevirorum Archiepiscopus, Sigefridus primogenitus, alique. Cum autem opericepta Henricus immortuus esset, primogenitus Sigefridus, itidem Palatinus Rheni ut absolveret, ejus scriptum truncatum illud exhibetur. Quam fundationem Henricus IV Imperator suis quoque privilegiis ornavit, in quibus inter alia hæc verba continentur: Post mortem prædicti Comitis Henrici, Sigefridus, qui in Comitatu Palatini successit, de patrimonio suo Mylen in Brabantia, Overhoyen et Guecheiden monasterio ad Lacum dedit. Monet autem Freherus, ut hujus Sigefridi, ejus conjugē Gertrudis fuit, destructio fuit ab alio quodam antiquiore Sigefrido Palatino, quem tradunt necem suam divitum non proci a monasterio Laccensi, quam Hohen-Summevrem appellant, inha-buisse, et anno MCCCLXXII mortuum fuisse, habuisseque in uxorem Duxissam Brabantie, nomine Genovefam, quam consilio et calumnia ejusdem equitis voluerit equi tradere: verum eam cum puerulo in ingenti silva expostam, et post aliquot menses sine omni humana ope saluam

Fredericus
Comes Lucem-
burgensis.

Theodericus
Ep. Metensis.

Adalbero,

ANIMADV.
PAP. 12

Gislebertus,

E
Sigefridus,

Cur pater
Sigefridus
vocalur a
recentioribus
Palatinus
Rheni.

min occasione
Sigefridi
junioris?
F

aut etiam
antiquioris

Reliquæ
vomerum.

S. Cunigundis
pater Sigefri-
dus,

I Comes
Luxemburgen-
sis factus
anno 1103,

frater Con-
stium in Ar-
denne,

e quibus
Duxes Lotha-
ringæ infe-
rioris;

mater Hades-
wicha,

soror nobi-
lissime nupta,

fratres
Henricus
Dux Bavarie,

A *salvā et incolumen repertam, et a Deo in signum innocentiae conservatam, cuiusdam struendae sedi ad honorem Dei parā Virginitatis dedisse, in qua id scriptum Freherus reperit. De hac Genovefa agendum erit ad 2 Aprilis, quo fastis aliquibus, ut Sancta, inscripta reperitur.*

19 *Hæc de Sigefridis istis Palatinis, occasione quarum potuit Sigefridus pater S. Cunegundis appellatus fuisse Palatinus Rhēni, quem Elias Rensnerus in Auctario Bazdawōv genealogici pag. 177, sacri Romani Imperii septemvirum primum inter Electores facit istis verbis: Sigefridus ex Lotharingia Mosellana oriundus, Conradi Sapientis Ducis Franciæ et Lotharingiæ filius, qui Luidgardum Othonis I Imperatoris filiam uxorem habuit, ex filio Othone nepos, primus Electoratum Palatinum tenuisse fertur. Liberi eis dantur D. Cunegunda uxor Henrici II Imp. vita defuncta III Martii anni MXXXIX. Henricus... a sororio Cesare Augusto Boioariæ Ducatu dotatus, patris in honore septemvirali successor, et Richsa uxor Mieslai II Regis Poloniæ. ac dein per dicti Henrici nepotem Iringardum ejusque filiam Elisabetham deducitur familia hodierna Comitum Palatinorum Rhēni et Ducum Bavariorum. Et hæc tamquam indubitata absque ulla probatione asseruntur. Otto I Imperator, pater dictæ Luidgardis, hortatu hujus Comitis Sigefridi restituit monachos in Epternacensi monasterio, ut infra patebit, et in suo diplomate vocat venerandum Comitem Sigefridum, fidelem nostrum, non nepotem, aut filium suum, non consanguineum, cognatum, aut simili nomine dignum, quod sine dubio fecisset. Similis farina sunt, quæ Bertelius mox proferendus assumit, dum Sigefridi genus a Raginero i Comite Hannovæ per Gislebertum filium Ducem Lotharingiæ universæ, hujusque filium Ricvium ducit. Non etiam admittendi absque probatione Paulus Laugius, et Glaber monachus Cluniacensis, quorum prior Henricum S. Cunegundis fratrem, facit pronepotem Caroli Magni, a quo plusquam ducentis annis distabat; posterior Sigefridum Ducem Saxonum pronuntiatur. Verum hæc non libet immorari, quia nullæ assertioni probanda adjuvantur argumenta. De dignitate Electorali diu postea instituta, dicentur aliqui XII Martii ad Vitam S. Heriberti Archiepiscopi Colonienensis.*

20 *Joannes Bertelius in historia Luxemburgensi pag. 24 ita pietatem parentum S. Cunegundis prædicat: Sigefridus iste Comitum Luxemburgensium primus, vir fuit prudentia ac virtute præstantissimus, belli item gerendi peritissimus, simulque Catholice religionis cultui singulari animo deditus. In cuius rei evidentiam statim atque in potestatem suam Luxemburgense Castellum accepit, sacellum quoddam sub intemeratæ Dei Genitricis Mariæ patrocinio (quod modo a S. Michaeli Archangelo titulum præfert) juxta idem castellum a fundamentis excitavit... Tempore deinde insequenti Sigefridus Comes, utpote rebus Ecclesiasticis tuendis, imo et adjuvendis, totus deditus, in Advocatum postulatus est vicini Imperialis monasterii Epternacensis, atque id munus magna cum laude et omnium applausu ad Ecclesiæ ipsius utilitatem est executus, et ut erit verè et avitæ religionis zelator maximus, advertens in Epternaco, non monasticæ vitæ professores, sed seculares Canonicos, eosque admodum dissolutis, imo et scandalosis moribus sub æque vitioso Abbatate degere, tanto malo remedium imprimis afferre studuit. At contra Gaspar Bruchius in Chronologia monasteriorum Germaniæ, ipsos advocatos Comites et Ducis loco Abbatum præfuisse memorat, et ex his ultimus Sigefridus Comes successit in Abbacie hujus administratione. Hujus, inquit, hortatu Otto Imperator anno XXXIV regni sui, Imperii vero XII, hoc est anno Domini MCCCXXII Canonicos ex hoc loco expulsi, et*

congregationem monachorum adunavit, Albatemque de eis Raginerum quemdam præfecit. Integrum diploma edidit Miræus in Notitia Ecclesiarum Belgii cap. 65. Id actum apud Magdeburgum in Saxonibus coram omnibus regni Principibus, cum fuissent in hoc loco Canonici annis CXXV. Hæc Bruchius. Ea pluribus a Bertho referuntur, qui addit partem antiquæ chartæ in archivio Epternacensis monasterii repertæ, quæ ita sonat: Hæc ego Sigefridus, licet indignus, honore tamen Comitis sublimatus, considerans quod ex regia donatione Abbatiam S. Willebrordi pro beneficio suscepimus, eamque per multos annos potestative direxi... Acta sunt hæc anno MCCCXXV. Reliqua desiderantur, in quibus forsitan illustres donationes continetur huic monasterio sub finem vitæ factæ. Suggest Bertelius ad Sigefridi Comitis commendationem spectare, quod confraternitatem Misellorum, quæ et hodie in Epternaco oppido perdurat, ipse instituerit, et ex propriis bonis liberaliter dotaverit.

21 *Præ reliquis locis sacris videtur omisse monasterium S. Maximini, ubi et sibi et uxori suæ elegit sepulcrum; et pluribus ante annis obtulit illi illustri donationem variorum bonorum, quæ post obtinuit suum in usum erogatarum pervenirent. Diploma hujus donationis valde amplum et passivorum animorum testimonium edulerunt Miræus lib. I Diplomatum Belgicorum cap. 25 et citatus supra Chesneus in Probationibus ad familiam Luxemburgicam pag. 7. Actum anno Dominicæ Incarnationis MCCCXXII, Indict. VI. Alia, quæ post suum decessum donata voluit Ecclesiæ Trevirensi S. Petri, habentur apud eundem Chesneum pag. 8.*

§ IV. Chronologia vitæ S. Cunigundæ. Varia benefacta.

Appissimis hisce parentibus nata, educata, et sanctissimis moribus est instructa S. Cunigunda, et forsitan etiam matrimonio cum S. Henrico, Duce tunc Bavariorum, conjuncta. Num quibus illi annis mortui sint, aut quo hæc nuptiæ isti dote, non liquet. Mortuo Ottone III Imperatore anno VII die XXII Junii, S. Henricus VII Idus Junii in Regem Moguntia eligitur, archiepiscopus, benedicatur et coronatur. Celebratis diebus ordinationis suæ, et quibusque venientibus in militiam susceptis, Rex Rhenum iterum transit cum maxima multitudo per Orientalem Franciam in Alemanniam, ut Herimannus capit, ut ceteri, regis Majestati subderet... Ab Alemannia in Franciam terram unico sibi dilectam, recessit, et non multis diebus in Franciam moratus, in Turingiam ivit: inde procedens, in Saxoniam pervenit... His strenue peractis Regi a Saxonia in regnum Lothariense properanti, Gronovæ occurrit uxor sua, Domina Cunigunda nomine, jam extans, sed re cito Regina futura. Inde enim Paderbornam veniens infesto S. Laurentii archiepiscopo, benedicatur et coronatur, et fit Cunigunda Kuninga, quod Latine interpretari potest Regina, Regna. Ita Adelboldus in Vita S. Henrici. Adde Kunigundam significare Regis favorem, nam Kuning, seu Kunie, a kunien posse, ductum nomen Rex est; gund, seu gunt, favor. De cujus coronatione in Vita S. Meinweri Episcopi Paderbornensis apud Browerum cap. 12 ita leguntur: Eodem anno, novo Rege Nativitatem Laurentii in civitate Paderbornensi celebrante, Domina Kunigunda, ipsius, ut putabatur, uxor, re autem vera castitatis amulatione soror, a prædicto Willigiso Maguntensi Archiepiscopo inibi regni consecrationis dominium advenit, quod eidem Ecclesiæ in augmentum honoris et profectura magni decoris Dei misericordia provenit.

23 *At Rethario Episcopo Paderbornensi anno mix pridie Novus Martii mortuo, denominante et procurante S. Henrico, Meinwericus ipse successorem Episcopum Goulart.*

Alia de Sigefrido a recensitoribus tripta, et minus probata.

Fuit virtuti et religioni Catholice addictus;

administrator Abbatæ Epternacensis,

curas illam rexit monachus Benedictinus,

fundatit confraternitatem Misellorum;

Contulit donationes monasterio S. Maximini,

E

et Ecclesiæ Trevirensi S. Petri.

S. Cunegunda nupta S. Henrico,

dem an. 1002 in Regem coronatus, 8 Junii,

F

coronatur Paderbornæ in Reginam 10 Augusti;

i stanti Regi-
na inter
posu. aones
conferuntur
Ecclesie
Paderbornensi
anno 1000

A Goslarie coram illo ordinatus est. Continue autem Regi insitens, ut Ecclesie sibi commissa, laimentabiliter incendina passae, secundum sponsonem, qua eam sibi commiserat, succurreret; Rex misericorditer annuit, et Ecclesia praefate miseratus paupertatem, multa ei bona, tam in praediis quam in facultatibus aliis, larga manu et plena caritate, pro Dei amore, dilectique sibi Episcopi assiduo et devotissimo obsequio, contulit. Saeptus autem in civitate Patherbrunnensi commoratus, operum et studiorum ejus adiutor et cooperator extitit, favente et instante per omnia venerabili Cunigunda Regina, cui non minor voluntas, quam facultas in Ecclesiis Dei amplificandis et meliorandis semper fuit. Quae in eadem Vita ann. 17 habetur, ut sequentia sunt. 24. Anno xiv expeditionem in Italiam Rex iturus, ut Caesaris consecrationem a Domino Apostolice perciperet, in castro, quod Gronden dicitur, convenire Principes mandavit. Episcopus autem Meinwerens cum Rege expeditionem iturus, Ecclesie suae penuriam, conquectus, itineris expensam labori suo rangnam instantem petiit, et interventu Cunigundae Reginae... Berneshus situm in pago Liega, in Comitatu Vedomis Comitibus, obtinuit... Eadem quoque die, loco et anno, interventu saepe numero dietae et cum omni merito dicenda Reginae Cunigundae... quondam regiam partem, Marunga dietam, in pago Marangano, in Comitatu Bernardi Comitibus sitam, obtinuit. Authmarus, qui tunc procurante etiam S. Henrico, Merseburgensis erat Episcopus constitutus, iter Romanum Regis et Reginae deserviturus, de donis suae Ecclesiae oblati (sive dubitamus, quin interventu S. Cunegundis) ita sub finem lib. 6. scribit: Henricus etenim Rex Ecclesiam adunxit nostram multis utilitatibus, impronix divinis apparatu, et de omnibus curiis, quas in Turingia et Saxonia habuit, duas nobis tradidit familias. Evangelium aure et tabula ornatum claustra, et ciborum auream atque gemmatam, cum patina et fistula: item Cruces duas et capulas ex argento factas, et ungulam eadem ex eodem metallo cum patina simul et fistula dedit. Quicquid in praediis ab antecessoribus meis neglectum erat, precepto renovavit. Scilicet pluribus aliis Ecclesiis praestita fuerunt beneficia.

Non excreantur
S. Henricus
et Imperator
S. Cunegundis
Imperatrix

C

24. Item Dithmarus inter lib. 7. ita exornationem utrumque Roma a Bonifacio viii Papa factam, describit: Ine Dominica vi Calenda Martii anni xxi, Henricus Dei gratia Rex inclitus, a Senatoribus duodecim villatis, quorum sex rasi barba, a'ij paxilla, mystice mendeabant eum baculis, cum dilecta suimet conjuge Cunigunda ad ecclesiam S. Petri, Papa exspectante, venit: et antequam introiret, ab eodem interrogatus, si fideles vellet Romanum Patronus esse et defensor Ecclesie, sibi autem suisque successoribus per omnia fidelis, devota praesentione respondit: et tunc ab eodem benedictionem et coronam cum Contatuli sua suscepit. Priorem autem suspendi praecipit. Eodem die Papa eis eam ad Lateranum fecit equosum. Hae ibi. Quae hoc in itinere variis in locis scribit, ut Casim. Clunnei et alibi gesta sunt, quae spectant ad vitam S. Henrici, neque particularia de S. Cunigunde memorantur, hic continemus. Proximis annis cum Caesar Otho periret; per equum noctri, inquit Dithmarus, Albi transierunt. Imperatrix et ego cum illa ad Merseburg pergentes, Caesaris adventum in his partibus expectavimus... Et pluribus interpositis, Imperator et Contatuli sui a Berone Archiepiscopo Magdeburgensi magnus honoratur muneribus: crastinoque indopergentes, tertia die, id est, Dominica, ad Halberstad perveniunt: quos ibi Arnolphus Praesul magnifice suscepit, et duas noctes secum habuit. Tertia

degnat in
saxonia:

nocte ad Quidilimburi profecti, ab Ethelheida venerabili Abbatissa, non minori gloria ornantur. Quarta die monasterium in occidentali monte, ubi sponso ecclesie Sanctimoniales monachico habituerviunt, ab Arnolpho Antistite, praesente Augusto, dedicatum est in Kalendas Martii... Regina Cunegundis Francoburgh a Caesare discedens, cum ad locum, qui Cupungin dicitur, veniret, infirmatur, et ibi tunc Domino promissit, se ad laudem ejus unum factorum monasterium. Fuit ea occasio fundati monasterii Confugensis in Hassa prope Cassellus ut supra dictum.

agrotat Regina
Confugie in
Hassa:

25. Hae ante annum xxi contigerunt. De Ecclesia Episcopali, hujusque dignitate urbi Bambergensi procurata, et duobus istis monasteriis extractis infra in Vita agitur: Addece placet, quae ipsi Bambergensi vultum in monte S. Michaelis in templo abbatiali, scilicet dietam, sive Morghengabam a S. Henrico Cunigundi dietam: Crucem auream operis Graeci antiquissimi, ut ex inscriptionibus atque imaginibus erat cognoscere: item cingulum S. Cunegundis, ejusdemque ex gemmis coronas duas. Ascendimus etiam ad S. Cunigundis palatium, annuo situ potius quam structura visendum, jamque ruitum totum: in hujus superiori parte lignea supererat adhuc cubiculum ipsius cum hypocausti loca: utrumque tale quod modestissimam de plebe virginem indicaret. Hinc prospectus erat in sacellum exiguum, in quo privatim sacris adesse consueverat: ubi et sedes altius lignea mixta simplicitatis monstrabatur. Ingressi etiam sumus templum S. Stephani, quod est Canoniceorum Regularium, ab eadem Imperatrice extractum et dietatum: quod tunc a fundamentis erigebatur elegantissimo opere. Supererat ex veteri structura solae alicuius brachii, ubi in ala dextra ad ingressum lateralem picta erat S. Cunegundis cum lance illa, quam Andreas Brunerus lib. 9. Annalium Boiorum ita describit: Adservata etiam, aut, usque ad servile Germanicum bellum crystallina lanx est inter cimelia Montis monachorum, quam argentei gravem eadem Diva in publico destituerit sine custode, unde operas manu pretium ex fide numerasse sibi fama fuit, castigata praesentibus exemplis avaritia, si vel unius assis auctarium malo ingui adhaesisset. Ornamentis praesulisque, quibus operis sui aeternitati consulit Henricus, etiam illud insigni indulgentia adjecto traditur, ut summo Imperii Proceres, quae Caesaribus adorandis honoraria impendunt obsequia, iisdem Babenbergensem Praesulem per Virarios praeseparentur, idque Augustalis praerogativa quoddam velut iustar esset, privilegium in sine dubio nullas exempli, quod posteritas admirata Filium sericum D. Cunegundis appellavit: sed urbi pro athenico muro futurum, et pignus perpetuae serenitatis: Hae Brunerus.

ejus Crux
aurea,

cingulum,
coronae dux.

cubiculum,

sacellum,

sedes,

pleta effigies,

lanx crystallina,

et filium se-
rum:

beneficia
S. Meinwerco
parata.

26. Ex Vita S. Meinweri hae ad S. Cunigundem referenda sunt: Die Kalendarum Martiarum anni xxi, interventu Benedicti Papae, Cunigunda Imperatricis Augustae... Comitum in Linmedeshusen nuptavit. Hae pluribus cap. 71. et cap. 77 et seqq. ita traduntur: Episcopus Meinwerens monasterium melioratum accelerans consummare, sanctuario testudinato Imperatorem in Nativitate Domini Patherbrunne invitavit... et ab Imperatore instantem curtem regalem de Ervete exegit... Qui diu multumque renisus, tandem Episcopi perseverantia, Imperatricis Primatumque coactus instantia, privilegium protulit, et accedens ad altare, Beatae Dei timentici et perpetuae Virginis Mariae, Sanctisque Kiliano et Liborio et astanti Meinwerco Episcopo suisque necessaribus curtem Ervete sitam in pago Westfalen legaliter obtulit. Et cap. 116 hoc de S. Meinwerco epiphonema datur: Tahur vir Dei spe celestium bonorum animatus, et consilio et auxilio Christa-

nissimi

A nissimi Regis Henrici ejusdem nominis secundi, Imperatoris primi, venerabilisque Cunigunde Imperatricis in omnibus adiutus et confortatus, monasterium hoc, ubi novissimam tubam expectare disposuit, monasticæ vitæ amore, maxima devotione inchoavit etc. Ipse etiam Imperator quamplurima Ecclesiis variis beneficia præstitit in finem salutis propriæ et S. Cunegundis. In collegium Aquisgranense Canonorum S. Adelberti anno **xxviii** fundans, asserit : Quoniam indubitanter scimus, in conspectu Dei placere Sanctorum loca instituere et sublimare, pro remedio animæ nostræ, conjugisque nostræ dilectæ Cunigundis Imperatricis Augustæ, nec non parentum nostrorum, tum etiam pro confirmando sub divina protectione regni nostri statu, Ecclesiam in honore S. Adelberti Martyris et Episcopi in monte contermino sedi nostræ Aquisi a nobis fundatam, omni libertate donamus etc.

27 Demum Sanctis similibus operibus intentus S. Henricus, ad percipiendam immarcescibilem coronam, ab ergastulo carnis a Domino est vocatus. Qui cum cerneret imminere sibi mortis diem, citatis ad se parentibus et cognatis beatissimæ Imperatricis Cunegundæ, nonnullis etiam regni Primoribus, manu eam apprehensam, illis commendavit huiusmodi verbis memoria dignis : Hanc ecco, inquit, mihi a vobis, imo per Christum, consignatam, ipso Christo Domino nostro et vobis reconsigno Virginem castam. Ita Acta S. Henrici varia tam manu exarata quam hæcenus typis edita, ad diem xiv Julii illustranda, quo virginis florem in calum extulit anno **xxxiv**, in Babenbergensi Ecclesia, quam cum episcopo ibi construxerat, sepulture traditus : quem Eugenius in Papæ in Sanctorum catalogo anno **mciii** colloravit : in ejus rescripto super ejus Canonizatione ista verba habentur : In thoro etiam legitimo positus (quod paucorum fuisse legitur) integritatem castimoniam usque in finem vitæ conservavit. Reliqua infra ad Acta S. Cunigundis caplicuntur. Hæc pro moriti S. Henrici æterna salute admodum sollicita, animum ejus aliorumque rationibus perrexit commendare, ac tandem elapso in lactu et viduitate integro anno, in ipso anniversario die transiit S. Henrici, deposita regali purpura, habitum monasticum assumpsit in monasterio Confugiensi, et quindecim in sancto proposito supervixit annos : ut infra num. 14 habetur, et conveniunt in iis annis quatuordecim omnia Acta tam manu exarata quam typis vulgata. Ergo necessarium erat ad annum usque **xxi**. Cum vero asseratur v Nonas Martii ex hac vita decessisse, si id dicto anno **xxi** contigit, defuerunt ad integritatem illius anni menses iv et dies xi. Si anno sequenti **xxii** statuatur obitus, supervixisset præter quindecim annos jam indicatos, menses vii, dies xx. Judicium lectoris permittimus.

28 Canisius in Martyrol. Germanico assignat solum annos xii in monasterio peractos, et annum mortis asserit **xxxviii**. Quo etiam anno tradit Trithemius in Chronico Hirsaugensi esse mortuam S. Cunegundem, quondam Imperatricem, quæ S. Henrico Imperatore mortuo, pro amore omnipotentis Dei mundum contempnat, et in monasterio Confugiensi sanctæ conversationis habitum suscipiens, cum sanctis Virginitus Christi monialis, et ipsa Virgo usque ad mortem permansit. Hæc ibi nullis assignatis vitæ monasticæ annis. Ad annum sequentem **xxxviii** ita Marianns Scotus scribit : Conningund Imperatrix obiit v Nonas Martii, et Spiræ sepelitur : ubi secundum mendum est, cum Bambergæ sit sepulta. Magis observat Lambertus Schafnaburgensis, dum obitum ad annum **xxxiii** refert. Petrus Cratopolus in libello de Sanctis Germaniæ S. Cunegundem noluit omittere, in cuius elogio scribit D. Henricum Imperatorem anno Domini **xxxi** mortuum esse, et S. Kunegundem in-

de, relicto mundo, monasterio Ordinis D. Benedicti, quod ipsa Bambergæ construxit, annis xii Domino Deo in omni pietate et humilitate servivisse, ubi plura menda conglomerantur. Hieronymus monachus Camaldulensis in Vita S. Romualdi, quem vidimus ad vii Februarii, hunc ad **ss**. Henricum et Cunigundem, cum Romam proficiscerentur, evocatum tradit cap. 8, et narrationem istam hoc epiphonemate concludit : Iste Imperator Henricus et uxor ejus Cunegundis ambo Virgines permanserunt, et celibem vitam in terra ducentes quadraginta annis, in pace quieverunt, scilicet a matrimonio inito usque ad obitum S. Cunigundis, quæ ultimo in pace quærit.

VITA

Ex variis MSS. et antiquis editionibus.

CAPUT I.

Acta S. Cunigundis in conjugio. Virginitas servata. Monasterium extracta.

Ex præclaro parentum sanguine, et augustæ nobilitatis gradu, duo immarcescibilis gloriæ flores mundo emiserunt, b Sanctus videlicet Henricus, cognomento Pius, gloriosissimus Romani imperii decus, ejusque dignissima et contestalis, piæ memorie, d Cunegundis Augusta et Imperatrix. Eadem vero beata et Deo dilecta Cunegundis terrena Imperatori et corporaliter, non carnaliter conjuncta, celesti Regi suam virginitatem consecravit, quam usque in finem, casti / conjugis consensu, Dei teste, conservavit. Quod postmodum divinitatis testimonium, ne lumen in tenebris lateret, ostendit : dum eam, ad confundendum virginitatis hostem, et obstruendum os mendacia contra Virginem Christiloquentium, super ignitos vomeres incedere, et illasunt procedere dedit.

2 g Qualiter autem id factum sit, ad communem edificationem prætereundum non est, ut et castimonie emulamus exemplis, et divinorum secretorum admiratione moveamur, intelligentes, quemadmodum diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Tantis namque ac talibus bonis tentatio deesse non potuit. Invidus enim omnium honorum diabolus, ubi totum immaculatum sancire non potuit, zelotypia livore fœdere cogitavit, et ejus salutem famam ledere, cui vulnus corruptionis infligere non valuit. h Facta est igitur, auctore diabolo, suspecta criminis, que non noverat manum corruptionis. Sed, quia crudelis est, qui famam suam negligit, expurgationis gratia, ad vomeres candentes illud sibi iudicium elegit, quod propter duritiam hominum institutum esse cognoscitur. Cumque dilecta Dei ad illud iudicium velut ovis ad occisionem, duceretur, ingenuit et ait : Domine, Deus creator eorum et terræ, qui probas renes et corda, iudica iudicium meum et eripe me. Tu enim testem et iudicem hodie invoco, quia nec hunc præsentem Henricum, nec ali præm virum carnali commistione unquam cognovi. k Hoc dicto, stupentibus, et flentibus universis, qui aderant, vomeres candentes nudo vestigio calcavit, et sine adustionis molestia, secunda pertransiit. l Ita Deus omnipotens vinculum castæ dilectionis servavit, innocentiam comprobavit, integritatem custodiam humilitatis adhibuit.

3 In facibus itaque constituta, continentie suæ gloriam sub terreni chlamide imperii atagebat abscondere, ut tanto propensius, quanto efficacius posterat, promoveret, quæ Deo inspirante, nec non adjuvante, ad ipsius laudem cogitabat perficere. Denique post novellam fovendissimæ plantationis suæ in Ecclesia Babenberc, quam cum illo studiosissimo suo cooperatore Henrico in loco Babenber-

at 40 anni
vixit ab
initio matri-
monii?

a
b
S. Cunegundis
uxor S. Hen-
rici Impera-
toris,
E

c
d
e
f

in virginitate
restitit :

g

in istam
demonem inci-
tatione infu-
sionem dedit,

h

i

i
illam calcas
ignitos vomer-
es

k

l

m

et collegio
Aquisgranen-
si

Virgo intacta
permansit
testimonio
ipsius S. Hen-
rici mortis

inducta facta
anno 1024.

sanctimoniam
1025.

mortitur
anno 1040,
aut sequente.

menda chroni-
ce aliorum :

A Propriæ adversitatis sarcinam (veluti testimo) facilius tolerarem, si vestras res salvas, incolumesque existere viderem. Quamvis enim mens procellosis curarum fluctibus undique quatiatur, vestrae tamen recordationis ancora a cordis profunditate non evellitur. Et licet longe remotâ ab oculis sitis, ab animo tamen nusquam receditis. Quis nos separabit a caritate Christi? Casus doloris, an longinquitas remotionis? Quin etiam si amissæ facultatis usus concederetur, voluntas hæc operis exhibitione comprobaretur. Ipsum tamen modicum, quod adhuc, Deo volente, reliquum tenemus, vestrae commotioni alienum esse nolumus, ut participatione parvitatæ reveletur magnitudo devotionis. Mater namque, si parum habuerit, parum filiis tribuit. Ecce hæc modici sumptus munuscula ad refectionem vobis mittuntur carnis, ut animam *d* Senioris, patris vestri, continua orationis alimonia refrigatis: quoniam tot justorum preces unanimiter continuatæ, apud Deum multum possunt proficere, Jacobo attestante: Multum valet deprecatio justî assidua. Ille etiam, atque etiam justus Dominus, qui justitias dilexit, æquitatem supplicationis exaudire non respuit: sed vobis indefessis intercessoribus, supradicti cari memoriam facientibus, salutis dabit præmium quod ipse promittit, dicens: Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Atque bonum opus in conspectu etiam Dei placitum esse cernitis, si non solum pro illis, qui in hac vita positi, multa vobis bona; sed, pro illis etiam, qui nulla fecerunt, oraveritis. Obsecro ergo, ut eum a cordibus vestris nunquam abiciatis, qui vos tamquam proprias amavit, atque hunc locum vestra servitute florere voluit. Estote quoque mee necessitatis memores, semper in hilaritate cordis misericordes, secundum illud Apostoli: Dilectio sine simulatione. Nec non vestrae mentes in quandam mutua caritatis soliditatem magis ac magis concreverunt, quatenus in die tribulationis clamorem vestrum ipsius aures exaudiant, qui dicit: Ubi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum. Quod vos omni modo promereri hortor, eodem præstante, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia secula seculorum, Amen.

9 Denique et Canrado sibi succedente in regno, ipsa curis secularibus, sicut jam diu desideraverat, exonerata, in ipso anniversario die transitus S. Henrici, Archiepiscopos cura Episcopis ad dedicationem Confusionis Ecclesiæ convocat: *f* ubi inter Missarum solennia, imperiali decentissime omni cultu ornata, ante principale altare, Virgo Deo devota processit, illuc thesaurum incomparabilem, ligni Domini Crucem, parvam quidem in materia, sed maximam in virtute, Deo obtulit. At ubi lecto Evangelii, *g* in qua supra arborem Crucis ascendens insipientem se Jesus suscipere, et ab eo benedictionem pusillus meruit accipere, lecta fuit; regale purpuram exuens, tunicam fusciorum, quam ipsa sibi manibus suis operata fuerat, vestem religionis, data sacerdotali benedictione, induit. Et multis pro se quidem flentibus, pro illa autem gaudentibus, quæ jam seculum damnasset in vestibus; capillis, qui huc usque in eodem monasterio pro ipsius servantur honore, præcis, imposito sibi ab Episcopis velo, munulo fidei subarrhata, gratulibunda nunciavit: Posuit signum in faciem meam, et annulo suo subarrhavit me Dominus meus Jesus Christus.

10 Ita Christo sponso ipsa sponsa consecrata, dum filiarum suarum se sanctissimo contubernio applicaret, non ut mater filiabus se præferbat; sed in omnibus servitiis servilem se personam ostendebat: ita tamen, ut, cum omnia faceret, ostentationem fugeret singulorum, ne in præsentem seculo

reciperet mercedem suam. Operabatur manibus suis, *h* (nulli enim in distinguendis auro gemmisque vestibus plurimum aut in stolis, aut in cingulis æstimabatur inferior) sciens scriptum esse: Qui non operatur, non manducet. Sponso aut orans loquebatur aut psallens. Ad ecclesie limina *i* plane invisita, properabat. Nihil severitate illius jucundius: nihil jucunditate severius. Tristis in risu, in tristitia suavis. Breve vitæ spatium æterna memoria compensabat. Idem illi locus orationis et quietis fuit: idem semper habitus: incultum corpus: dum sciret rejiciendas delicias corporis, quod paullo post verbis exarandum sit: semper eam legere, aut legentem audire videres. Multa illi circa contubernales devotio, frequens decubantium visitatio, sollicita pauperum solatio. Præterea plura eam miracula fecisse credimus; sed (quod *k* gratiam hominum, et oleum adulationis semper fugeret) esse suppressa: quod tamen inenarræ scriptorum, seu revolutioni temporum, non defectui deputandum est virtutum. Pauca tamen, quæ in scriptis reperimus, aut veridica sanctimonialium, ubi illa Christo militabat, relatione cognovimus, hic inserere dignum duximus.

a Videtur initio hunc incepisse Vata S. Cunegundis, cui dein Caput precedens annorum et fere ex Vata S. Henrici. — *b* Anno 1023, die 14 Julii. — *c* Hæc hæc epistolæ in MSS. Reddorsensi et Budeicensi. Est in utraque antiqua editio, et MSS. Habuensis et Baunachiano. — *d* Et Seniores etiam apud Li-rum pro Senatu aut Senatoribus capiuntur. Ita hic Senex et passim apud Dithmarum aliosque pro Dominum sumitur, et commendatur anima S. Henrici. — *e* Cunegundis saltem eodem anno 1023 factus est Rex Germaniæ. Imperator anno 1026. — *f* In MS. Reddors. ponebatur, ubi velata est, ubi inter Missarum etc. Quæ tria prout verbum melius abulat in utraque antiqua editio, et MSS. Bamberg. aliosque. — *g* De Zurchen et urbe Syonora ob dedicationem Ecclesiæ. — *h* Inclusa parenthesi desunt in utraque antiqua editio, et dicta MSS. — *i* Ita antiqua editio, et MS. Reddors. pene tardioribus oculibus approperabat. — *k* Eadem editio, etiam humanam.

CAPUT III.

Miracula in vitâ: mors, sepultura.

Cum post orationis frequentiam inter lectionis lassitudinem ancilla Christi in lecto, non pluvius exstructo, sed cilicio strato, membra sopore gravata remisisset; puella sacrata, quæ de more illi assidebat, sacros rodices legens, cum fere ad medium noctis lectionem extenderet, exstantibus oculis clausit, lumenque e manibus illius prolapsum paleas corripuens, sui fragore circumjacentes Sorores excitavit. Clamore ex consensu facto, Virgo Christi de somno excussa, dum collectantes inter se, et concrepantes flammæ circa se aspexit; ad orationis animæ convertit, et signo Crucis adustionem illam absque omni suarum læsione vestium averit. Tunc sunt hæc, Christe, opera, qui olim Babylonium Regem in suo furore confudisti, et Chaldaeos ignis, aut pueri tui liberarentur illesi, tua virtute extincti.

12 Aliud miraculum tam stupendum, quam mirandum hic placuit subscribere, in quo animi illius constantiam, et rigoris severitatem discernere poteris. Habuit secum sororis suæ filiam *a* Juttam nomine. Hanc a primis annis educatam, omni disciplina, secularium quoque litterarum sententia instruxerat. Hæc materteram non minus religionis, quam dilectionis amore servata, et consecrata fuit. Quam in omnibus plene instructam, ubi ejus in orationibus vigilantiam, in jejuniis perseverantiam, et ad omnia patientiam perspexit, omnium assensu et rogatu, primam in ipso conobio eam Abbatisam præferit. Tum Virgo mater filiam suscipiens, juxta commotionem sanctam dudum habitam, precedentium illi Patrum repetens alloquia, monet ob salutis affectum ut lia ac Deo placita sæpe dicere, frequenter audire, solitas religiosi itineris vias non deserere, magis magisque errorum devia et diabolicæ calcare figmenta, nullam luci ac tenebris, veritati atque mendacio, tur-

A tum corpus beate Virginis, sacris velatum vestibus, diademate Christi supposito, suo loco in dextero latere Ecclesie, maldi sui exuvils reverenter associatum, juxta ipsum simul et cum eo, in multo honore temporaliter hic quiescit interris: quorum utriusque spiritus Deo unitus, ejus ineffabili visionis dulcedine nunc et in ævum perfruatur in coelis. O felix Babenbergensis Ecclesia etc. *Vidua S. Severi, ejusque conjuga S. Vincentii, et filix S. Innocentii duplicem ordinem ad Kalendas Februarias, in qua hic reclusa teguntur — k Interponuntur in MS. Reddoffensi ista: Transitit autem anno Domini incarnationis viii, Indict. iii, v. Nonas Martii regnante in æternum, qui est corona Virginum. Christo Domino nostro. Qui melius abundat ab aliis antiquis editionibus, et sæpius citatis MSS. De anno obitus supra actum, et menda hæc correctæ.*

CAPUT IV.

Miracula varia. Tres suspensi liberati, totidem mortui resuscitati.

Christianæ religioni proficiens Ecclesia fidelis (quæ in Evangelio, voce Domini testante, Dei mater et filia per gratiam nominatur; mater, quia sanctæ operationis exemplo filios Domino generat: filia, quia Virginis filio, pro salute mundi incarnato, eruditione sanctorum Patrum quotidie generatur) salutem missam a Domino, celestis archiatri effectibus medicinæ plenam, tam mentis, quam corporis auribus animadvertat. Mundane machine Conditor humano generi per inobedientiam lapso condolens, ut æternæ vitæ fructus facientem novam plantationem, scilicet primitivam Ecclesiam insereret; Patriarchas et Prophetas in mundum mittere dignatus est: qui creditum sibi officium, quinque corporis sensibus, sextoque, qui est spiritus Prophetiæ, mysterium incarnationis Christi, et omnia quæ de ipso annuntianda erant prædicantes, alii asperitate vitæ, alii diversis poenarum mortibus, ipsi, quem prophetabant, famulatum summum fideliter impleverunt. Horum limes Christus, æterni Patris consilio pro liberandis hominibus de intemeratæ Virginis utero processit, ut jam inchoatæ plantationi, missis per orbem Apostolis, atque de suo corpore fuo cruore fabricatam, novellam superedificaret Ecclesiam; quæ S. Trinitatis fide imbata, et mundata Baptismi gratia, Martyres, Confessores, et infirmi sexus Virgines, animo tamen constantes, primitias obtulit. Inter quas B. Cunegundis, flos Babenbergensis Ecclesiæ, cum S. Henrico, qui Romanorum Imperium tenuit, sub conjugii specie, immortalis sponso castæ virginitatis honore deseruit. Unde jam ejus sanctitatis merita per orbem manifesta declaratione apparent: quæ in loco, ubi sanctum ejus corpus quiescit, infirmi, quæcumque laborantes ægritudine, sanitatem recipiunt. Ut autem ad omnia testes certissimi sinus, veritatis amatoribus, ætati nostræ succedentibus, de his quæ scribimus, curiose indagantibus, scilicet quo tempore opera curatio-nis præfata Imperatricis initium habuerint, largiente Domino, prout possumus, volumus explicare.

17 Anno Domini incarnationis mcccxxxix, Indictione ii, b. Triennio tercio decimo Babenbergensis Ecclesiæ Episcopo, quarto Pontificatus sui anno; ad Vincula S. Petri, ne de sanctitate præmemoratæ Virginis ambigeremus, signorum experientia certificati sumus. Nam dum solito more populus ad prædictum locum orationum et vigiliarum causa convenisset, affuit quidam daemoniacus de villa, quæ dicitur e Therrut; qui nec pietatem ignoscens, nec scelus abhorrens, filium summi igne cremaverat. Ille duris funibus adstrictus, ad sepulcrum sanctæ Cunegundis ita mansuere cepit, ut furiali morbo abductus, Deum omnipotentem laudaret, eiique, ejus patrocinantibus meritis hæc sibi accidisset cognovit, cum cæteris, quæ præsens adstiterat, debitas acclamabat laudes. Igitur dum hæc tam Cleri, quam populi solenni devotione agerentur, d. tres contracti, unus in suburbio de hospitali S. Agidi, qui magis reptando,

quam e scabellisolvebatur: alter de domo Chunradi Majoris Ecclesiæ Præpositi; tertius item de domo Ottonis in eadem Ecclesia Canonici; super sepulcrum beate Virginis positi, ab unius dolore passionis una erecti sunt manu divinæ curationis. f

18 Mulier paralytica, et altera sanctimonialis femina uno pede claudicans; et claudus de castro quod dicitur Giet, post momentaneam orationem vix completam, in ipsa nocte curati sunt. Puer, cui tanta membrorum molles inerat, ut pene ossibus carere putaretur; alter de Licendorf macie deformi consumptus; gressum et loquendi officium, quibus omnino caruere, receperunt. Puella sciatia de Gisenue, necdum tumbæ ingesta sacra, propter turbam; puer ex contractione nervorum carens officio pedum; puella de g Nuornbere planta pedis sursum recurva, geniculis contracto; item, de eodem pago puella manum aridam habens, inter orationes, et vigilas curati sunt.

19 Quidam pro equo furtim sublato apud Werram fluvium, in vico qui dicitur Wasegen, suspensio addictus est. Qui in tormento positus, voce qua poterat, B. Chunegundis Virginis aures appellavit: ejus etiam festinatam operi sibi adesse præsensit. Divina enim virtute, ubi populus absceserat, vincula manuum dissoluta sunt, et ipse laqueum sibi deprensus, in civitatem reversus, cunctis ereptionem suam, dans gloriam Deo, et suæ salvatrici exposuit. Quorum fideli testimonio ad nos usque delatus, ad censum quinque denariorum a suis parentibus, ut pridem, dum damnaretur, pro ipso devoverant, inscriptus est. Apud nos quoque non huic dissimile de servulo quodam, dum illaqueatus ab omnibus mortuus putaretur, signum apparuit. Nam post ejectionem urinae, quod signum mortis in talibus tormentis est, cunctis adstantibus insperatæ salutis ac vitæ restitutus est. Tali modo apud Rottenburg, Imperiale castrum, duo absoluti multorum attestazione usque ad nos pervenerunt.

20 Mira, (at nil Deo impossibile) et forsann nostræ ætati incredulitas dicturus sum, sed tota Babenbergensis civitas hujus facti experta non fuit. Mulier de proxima villa Elrin vagientem suum, infra quadraginta dies sine baptismo defunctam, supra tumbam beate Virginis, non sine spe resurrectionis posuit. Testor eum, qui est primogenitus mortuorum, qui mortuos suscitavit, ubi miserabilis ommibus mater extincti, sanctæ Virginis nomen Chunegundis ingeminando multos letus effudit; quem exanimem posuerat, de sepulchro vivum levavit. Quis se a lacrymis, quis a laudibus contineret? Una vox omnium, ut frequens turba sublato confluxerat. Quæ est hæc? quomodo sancta? quam Deo cara? quæ claudos currere, cæcos videre, mutos loqui, extincta quoque membra reviviscere facit? Beatus venter, qui hanc portavit; benedicta a Domino ubera, quæ hanc lactaverunt, de benedictione jam seculo pereunti tanta gratiarum munera effluerunt.

21 Aliud non huic dissimile signum, alio vero evento in trienni puero, in vico Grunbere celebratum est: qui a mane usque ad vespem in humo laevo suffocatus jacuit, ubi a mulieribus sub limbo fasciculis repertus et sublevatus, multo ejulantium comitatu, domum usque delatus est. Ille per noctem lugubres parentibus exequias celebrantibus, ubi mane Sacerdos delatum hominatus complere astitit; populos qui cederat, qui jam multa de signis B. Chunegundis viderat et audierat, præsentiam illius sila, ades e in multa spe exultationis regitabat. Mirum in modum puer annularem digitum movere cepit, et stupentibus omnibus, post spatium unius horæ, sanus surrexit. Hujus facti primum ipse Sacerdos sub stola, deinde talites octo sub sacramento, ipso puero in modum

D

c

f

paralytica,
2 claudi.

2 pueri:

ischiadica:

g
2 claudi:
aridam
manum
habens:

suspensi tres.

E

hesitantur
mortui,infans necdum
baptizatus.

F

puer in loco
suffocatus,

locatus

a
Post Patriarchas et Prophetas

venit Christus.

missi Apostolos
dem Martyres,
Confessores,
et Virgines,

et inter has
S. Cunegundem,

miracula a
morte clarum;

b
ejus intercessionem liberantur

energumenus,

c
3 contracti,
d

A locato, cum omni frequentia suæ plebis, testes ad nos venerunt.

22 Puella septennis in parochia Liuberstat, dum ad fontem incante hauriret, infelici casu subversa est. Quam, cum ad sua a Crucibus homines fuissent reversi, (nam dies Rogationum instabant) de fonte exstinctam levantes, post votum ad memoriam B. Cunegundis factum, quam dudum lamentabantur mortuam, non sine laudibus divinis viventem admirabantur. In hac trium resuscitatione mortuorum, cum et alia duo corpora ad invocationem sanctæ Imperatricis ejusdem, vitæ reddita verissima testimonio approbationis, ac ipsorum puerorum præsentatione cognoverimus; quis, nisi sancta Trinitas operata videtur, quæ secundum signa, quæ ipsa facit, hæc et his majora facere postmodum suis promisit?

a Deest hic prologus in MSS. Behndorffensi et Bodleensi, est in antiquis editionibus et apographis Hamburgensibus, et MS. Danubii, et in his quidem cum novo titulo: Incipit de miraculis S. Cunegundis. — b De Trinitate infra in Illa Communionis agitur. — c Editio Lovanensis Heyren, Brezeli et MS. Bonnach Dierckx, Greta in Marg. Belrol in Lectibus Heyren, d Hæc sequentia latius explicantur in antiquis editionibus et apographis Hamburgensibus, et quæ infra repetimus cum alio miraculo. — e Per scabellum intelligitur Greta repertum cum manu quibus contracti aut solent, sed aliquid etiam videntur peris probellus. — f Hic finit editio Lovanensis. In Brezeliensi adduntur quedam infra præsentando. — g Infra Nuremberg dicitur, et hæc miracula aliquando magis explicantur.

CAPUT V.

Alii miracula. Epilogus auctoris.

Illud quoque clarissimum, clarissimis regni Primoribus coram adstantibus, eisdem supermoto factam sub oculis omnium, memoria hominum tradere non indignum duximus. Nam rem gestam ita per famulum suam Christus clare operari voluit, quod pene nullam habere potuit. a Philippus Rex propter sui confirmationem, interim vero, quod magis favorem sibi præstare credebatur, propter translationem sanctæ Virginis, comitia mixturæ mutis quidam servulus in comitatu, probabilium virorum de Pogen convenerat: quorum vasa, quia et ipsi penitentes erant, portabant. Regina ad Ecclesiam processura, cum de more solemniter a Clero suscipitur, confusus interim popularum clamor exoritur, non frustra meritum dæmonium homini, sed laudes cum Christo suamque viventi proclamantium. Testor Christum et eius Apostolos, iste, qui prius nullam, utpote mutus, linguam novavit, singulis ad interrogata, propria lingua disertus respondebat.

23 Quid referam de bruto animali, ejus innata sibi rapacitatis ingluviem, dum prædam rapit, quasi nomen Cunegundis contra se invocatum sensisset, a suo furore quiescit? Non lupus dum circa raudas ovium vespertinus natura suo ingenio versatur, parvulum ante fores inepto relictum lastris suis intulit. Aliorum autem, qui territi fuerant per lapum, mater pueri clamore excitata, omnes cives suos, manibus complexus per tora tendens, multis oculatulas indolorum commovit. Omnibus læstiam insequi, quia nox instabat, incensum judicantibus, mater ad velosum confugiens, signis, velut mortui, terrore compulsa, pro conservatione filii mures. Virginis ille pernix appellare non desinens. Manifesto nutrienda illo silvio erumpens, parvulum, quem rapuerat, illiusum reportat, et in aleo, ubi boves prædicaraverant, in pellente sua diligenter involutum collocat; ipse propter sedens custodius observat. Ubi vero curio-las et coneres jam appropinquare sito videt, quasi de parvuli quiete securus, mansuetus discedit. Quem illi, ut mos est, clamore persequentes, servus, qui bovis stimulabat, pellos aspiens, ecce, ait, tegumenta pueri, quem lupus rapuit. Accurrentes, dormientem parvulum intantum, vultu splendidum repe-

riunt et non sine multa admiratione hæc considerantes, civibus et matri nuntiant. Illa advolans, et præ gaudio in lacrymas prorumpens, ubi, et quo modo fuisset, inquiri. Ille, juxta ætatem simpliciter; Canis, ait, ille, qui me asportavit, blande me perhings in sinu suo compositum, tota nocte dormire fecit.

25 Ista, quæ modo succincte miracula diximus, et alia plura, quæ vitio prolixitatis transimus, ne more hirudinis lectorem, quem hoc usque studiosum tenuimus, effluendo fastidiosum occidamus, signum in servulo quasi annorum sedecim divina operatione factum exponamus. Qui ceteris membris secundum ordinem naturæ bene dispositis, in principali, quod est caput, tanta passione agitabatur, ut sine intermissione parieti, si proximus esset, allideretur; pectus mento tunderet, scapulas tempore verberaret, nunquam in eodem statu, vel verba fundens, cibum aut potum vix aliquando sumens, permaneret. Si quando illi dormire contigisset, solo collapsus, modo caput terram, modo cœlum pulsare videres: et quod miserabile dictu, dum ab omnibus, propterea quod horribilis visu foret, fugeretur, a singulis videri optabatur. Iste ante sanam quam aspectu notus, dum ad nos pervenisset, stipem inter domos accipiens, aliquamdiu sustentatus est. Hunc Archisynagogus videns, Si vestra Cunegundis, ad Christianos ait, istum curaverit, me Christo ac fidei vestræ applicare poterit. Sed, quod dicit Apostolus: Judæi signa querunt; in hoc Judæo ostensum est. Nam patiens tertia Dominicæ Resurrectionis feria, dum super sepulcro salubere Virginis salubri premeretur sopolore, manu invisibili quadam tactus, inde sanatus, cum summa omnium admiratione ac laude abscessit. Judæus vero infelix a perfidia sua, æternos passurus ignes, non recessit.

26 Illud autem in ultimo, quod tamen signorum illius non ultimum fuit, subvertam. Quoniam terra circa sepulcrum ejus a fidelibus collecta, in speciem luridissimi thuris, aut etiam mundissimi grani fuit frequenter relecta. Super hoc Innocentius Papa in sermone ad populum in Lateranensi Palatio habito, vite illius merita et miraculorum insignia commemorando, subantit; b Recte, fratres carissimi, pulvis ille, quo gleba hujus sanctissime Virginis debito humanitatis sepulta tegitur, in thus atque granum religitur, quæ se sub sexu fragili, dum viveret, a licitis continens, ab illicitis abstinentis illibatam Domino holocaustum obtulit, et dives Christo, pauper sibi, pauperes Christi sub diversi ordinis atque sexus professione quotidie pascit. Merito ergo in catalogo Sanctorum oritur ascribenda, quæ vitam Sanctorum semper student imitari. Collectam itaque a nobis conscriptam cum officio totius Missæ hinc nostro sermoni apposimus, et Apostolicam auctoritate omnibus Ecclesis in honore tantæ Virginis decantari direximus.

27 Hæc paucissima de virtutibus et signis Cunegundis sanctissime Virginis, prudentissime caritati vestræ inter innumerabilia dixisse sufficiat; quæ si quis evolute perstringeret, prius ipsa pagina, quam materia deliceret. O beatum! o prædicandum! quæ regnum mundi et omnem ornatum sæculi pro cælesti ornatu despicit. Christum sibi sponsum regio sponso legatibus, non carnaliter copulata dedit: quæ virginitatem suam inter regales thalamos probando, ut infamiae malum sibi ab invidis obiectum expurgaret, ignes caleavit: quæ dum prolem mortuorum non expectavit, ejus casta generatio, nunquam passura successionis detrimentum durat; quando Ecclesia in filijs suis per eleemosynas ipsius divinarum laudis semper accipit incrementum: quam cum Christo suo, quem amavit, in quo credidit, quem dilexit, æterna post mortem vivere, signa crebra loquuntur. Ad memoriam

servulus
a: nus 16
intiere vera-
tus,

frustra Judæo
irridente,

E
1 Cor. 1. 22

sanatur.

terra sepulchri
in thus et
grana multa-
tur:

b

F

multa mira-
cula facta,

ejusdem

Sanatur mutus
in translatione
corporis.

a

puerulus
eripitur ex
sanctibus lupi.

A ejusdem cæci visum, extincti vitam, muti loquelam, aures obstructæ recipiunt auditum.

Quanta igitur illa fuisse credimus, quæ vivens, nullo teste, dum jactantium vitat, sola exercuit; cum tanta illam post mortem signa fecisse, sub oculis omnium viderimus? Ad nos ergo signa ista, quæ foris miramur, intus transferamus, vitam nostram et mores corrigamus, ut si Virginis consortium non meremur, post declivia vitiorum sit nobis præmium per Virginem tantum supplicium evasisse peccatorum.

28 Virginis iste docet Chune Gundis gesta libellus, Plura tamen dicenda tacet, dum flumine mergi Cynba timet: moritur quæ tangit bestia montem.

Sed, quæ lingua silet, pro Virgine signa loquuntur, Quæ famam laudis ejus tam crebra loquuntur.

Dum cæcis, mutis, claudis optata salutis

Cura venit; dum languor abit febrisque recedit,

Vita redit, recipitque cutis conspersa colorem.

Hoc potuit, qui cuncta potest, dare virginitati,

Qui montes transferre valet, dare credulitati.

Nupta viro sub lege viri vult Virgo latere,

Sponsa subarrhata, sponso tamen inviolata,

Et Christum sub corde virum sibi legit habere.

B Servat Virgo fidem; res claruit igne probata.

Discite conjugium cæles, ubi nulla voluptas:

Qui sine mistura servant legalia jura,

Cuncta nihil pensant, quæ mox fuerint ruitura:

Hic in spe fructus mittentes semina luctus,

Gaudia longa metuit, agnumque sequuntur in albis.

Oramus te, Virgo sanctissima, Imperatrix glorio-

sissima, quæ terras misericordiarum tuarum operi-

bis, cælos respersisti virtutum floribus; fluctuantibus

in mundo tuis assiste, procellas turbidas adven-

santium tuis orationibus propelle, cunctos tibi devo-

tos, vitis propulsis, perpetuo tuis fac gaudere bene-

ficiis et meritis, et omnes scribentes, sive fidelium

legentes laus textum lectionis, fructu non priventur

sue parte devotionis, Amen.

a Philippus Frederici Enobarth filius, fratri Henrico VI mortuo successit, Aquigrani anno 1198 Imperium auspicatus, vixit usque ad 23 Junii ann. 1208. — In Hæc Integre in Bulla Canonizationis referuntur.

MIRACULA VARIA

ex apographo Bambergensi a Gretsero edita, collata cum MS. Baunachiano.

Igitur, dum hæc cum sollemnitate Cleri et populi devotione agerentur; quidam contractus in suburbio de hospitali S. Egidii ad ductus, sanitatem postulabat; et misericorditer exauditus, quod postulavit, obtinuit. Dum signorum fama totum Babebergensem locum respersisset; contractus de domo Conradi Præpositi majoris Ecclesie, sanitatem affectus; et quavis natura in membris ejus aberrasset, tamen prout potuit, velocius reptans, venerabili sepulchro ingressus; ubi a Domino salutem optatam invenit. Audiens hoc etiam contractus de domo Othonis in eadem Ecclesia Canonici, venit quantocius ad locum sepulchri, sperans sibi ex beneficio gratiæ, sicut ceteris, subveniri; ubi sine mora subventum esse in Christo testatur. Iterum ut in prædicta Virgine virtus miræ sanctitatis elucesceret, alius, quismili morbo membrorum naturali sensu perdit, gressu carebat, adjutoria curationis expetens, celerem sanitatis effectum sentiebat.

2 Mox omni populo laudes Dei personante, quædam paralytica mulier, incolis prædicti loci haud incognita, vim superni medicaminis postulans cum lacrymis, optatum invenit auxilium. Audiens hæc alia femina, uno pede claudicans, quæ secularem habitum lugubri veste mutaverat, tarditate debilitatis

quavis impediretur, ingressa est, et spem sanationis, quam ardenti desiderio habebat animo infixavit, plenam salutis inveniens, concito cursu ambulabat. Porro dum hujus bonæ famæ odorem vicinia degustasset, atque ex diversis locis confluerent, claudus de castro, quod a lech dicitur, post momentaneam orationem vix completam, celerrime gratiam percepit.

3 Item in dioecesi nostra nobilis femina, de Castello, quod b Wikenfeld nuncupatur, immoderatum dolorem sustinens, quia nullo medicorum remedio curari poterat; se celesti medico commendans, pristinae sanitati restituitur. Ut autem curationis magnitudo diffusus Ecclesiis immotescat, quasdam ejus infirmitates, ex quibus omni physica ratione desperata fuit, pro ingenio nostro exponere satagimus; a principali corporis parte incipientes. Quia Cephalicam, id est, dolorem capitis, tam vehementer patiebatur, ut pro abjecto poplo, nec subtilissimum filum nec ipsam cæsariem sustinere posset. Igitur, quia tantus dolor caput ipsius sapissime tentavit, omnes regiones capitis, videlicet, os, labium, oculi, cilium et lingua, subversa sunt, ut unaquæque illarum stationem suam a natura locatam, contra ipsam naturam permutarit. Talis quoque singultus eam e contrinxit, ut putaretur mortis esse præsagium. Sospitatis inimica paralysis dextrum brachium ejus tam debile reddiderat, quod penitus naturali officio carebat: et matricis vitio contra omnem spem salutis torquebatur. De reliquis infirmitatibus ejus supersedemus, ne minor de dictis fides habeatur. Sed hoc minime sub silentio transeundum est, quod prædicta femina sine gratiarum actione tertia die post susceptam curam, ad domum suam redire disponens; recedente in brachium ejus paralyti, donec Deo ac Kunigundi pro beneficiis omnium curarum gratias rependeret, diutius per invisibilem febris catenam remanere cogeatur. Accidit autem tale miraculum, quod brachio ejus incomparabiliter vexato, et tumore superposito, nisi S. Henrici allibito capite, nulla requies comessa fuit, nec retrahendi manum fuerat sibi concessa facultas: donec accersito, et votis ejus annuente fratre ipsius potentissimus omnium Dominus, votivis precibus placatus, cum integra sanitate liberum ei permisit discessum.

4 Adfuerunt etiam duo pueri ibi, quorum una tanta membrorum mollescit merat, ut tere ossibus carere putaretur; qui subito consolidatos ambulavit. Alteri vero de Lyendorf tam mira macies corpusculum consumperat, ut gressu et loquendi usu a nativitate usque ad ætatem, quæ plantaria dentium dicitur, omnino careret: hic bene utriusque sanitatem recipiens, gressum recepit et loquebatur.

5 Puella scilicet de Giefeld dum pro gratia curationis ad visitandum sanctæ Virginis sepulchrum suspirans anhelaret, nec tamen se præ turba ingerere potuisset, subito celestis gratia medicinam recepit. In civitate nostra debilis puer, filius cujusdam vintoris, ex contractione nervorum carens officio pedum, etiam sanus ibidem efficitur. De Sezzelach quædam mulier ex infirmitate diutina inclinata, meritis beata Imperatricis erigitur. Quædam puella de Burgo, qui dicitur Nuremberg, plantæ pedis sursum recurva, et gomebi contracti, sanationem obtinuit. Alia quoque puella de eodem Burgo habens arulam manuum, ad sepulchrum S. Cunegundis orationibus et vigiliis insistent, nervorum, artionumque flexibilitate divinitus indulta, ut a pluribus curatis didicerat, tonsam cæsariem in testimonium sanationis legavit.

6 In Haldenstat puella visu carens, his illuminata est: et alia quædam gressum recepit. Mutus de Stetefeld: mutus de Liechtenfels, et muta de Meinguve

D
EX MS
BAMBERGENSI.
— claud. c. 1.

a

b

oppressa virgino
dolore capitis,

c

una paralyti
craha,

et vrlapsium
passa.

laborans
mollescit
membrorum,

F
claudus et
mutus:

luctuans
laborans,

claudus,

2 recurva,

laborans arti-
da manuum,

cra, clauda,

3 muti,

ierato
canuntur:

ORATIO.

Precatio
auctoris.

Philippus
Imper.

Sanantur tres
contracti.

paralytica,

EX MS
BAMBERGENSIcauda et
paralytica,
incauta.

A gouve, loquelam receperunt. Filia villici in Vorheim gressum recepit, et manibus paralytica debilitate arduis, aliquanto resumpto vigore, cibaria ori applicabat. Alia puella de eodem oppido curvitate nimis inclinata, divini numeris particeps, ut humanam naturam sequeretur, sursum aspiciens, sine mora erecta est.

Pulvis sequi-
chri vulnere
m datur.in frumentum
mutatur,

d

B

7 Hoc etiam opere pretium adicere dignum duximus: quod pulvis, qui causa curationis de sepulchro sanctissime Imperatricis egrorum manibus evellitur, cum receptione sanitatis, in parum frumentum convertitur. Eundem, ne hoc contra rerum naturam incredibile putemus, certae manifestationis iudicio et veritatem compertimus. Eiusvero quidam rusticus cancrenum vulnus ore patiens; tali pulvere pro unguento utebatur, et adepta sanitate, pulverem in frumenti speciem transmutatum, sub testimonio praedictam virginem ad ecclesiam reportavit. Est, ut iterum inde evidentius certi fieremus, quidam vir de b Heiersdorf; et plures alii de Nuremberg, idem sibi accidisse affirmantes cum juramento mutati terree naturam in veram speciem frumenti ostendentes, ad praenominatum locum detulerunt. Tale mirum adhuc non credentibus, ut dubietis amputaretur; mulier caliginosis oculis carens, spe sanationis, pulvere madidato utebatur: quae etiam verum in frumenti naturam, et parvum madorem, quem addiderat, cum augmento invenit: unde nimis iuxta, quid fieret; ad ultimum deliberavit, ut in venalibus rebz lucrativam gratiam haberet: quae divinitus quod factum fuerat, tam diu celavit, donec febrium molestiis occupata, inde sibi dolorum provenire conieceret. Porro cum populus ad adorandum in ecclesia convenisset, mulier inito consilio, memorabile signum, quod nuntiarent, ostendit: et quia diu celatum habuerat, indulgentiam peccatorum cum lacrymarum effusione quesivit.

Sanantur,
aridum
monna
habens,scidus, surdus
et claudus,

demoniaci,

stata passione
laborans,

2 claudi,

f

caeca,

claudus,

paralytica,

muta,

auxilium, ut sibi reserata lingua id in ipsa, quod D naturam in aliis operaretur: et statim cupitum donum impetravit.

10 De Stadellhofen quidam officio linguae privatus, videns in aliis salutis effectum, intentus corde orabat, ut et ipse in numero curatorum esse mereretur: quod eum crasse dubium non est, quoniam exauditus est. Quoniam autem in gratiarum actione obmutuit, iterum loquendi gratiam amisit. Mox parentes ejus et convivae stupefacti, mutum reducunt, et dum essent in itinere, apertum est os ejus, et loquebatur. De Michsendorf puer contractus, et femina de Hofeld eadem molestia turbata, dum ad curandum offeruntur, necessitatibus amborum a Domino et S. Cunigunda subvenitur. Mulier caeca de Ratelsdorf, et alia quaedam de Diebove, dolentes pro luminis defectu, prostratae in orationibus, sanctae simul Imperatricis patrocinio illuminabantur. Quidam mutus de Limpurch, dum in orationibus pernoctasset, factoque mane, domum redire disponeret, divina praeditus gratia, et factus infirmitatis alienus, recte loquebatur. De Bodenstein mulier insensata, et tremulum caput agitans, populi devotione pro ea supplicante, ab utraque mali penitus incommodo liberatur.

mutus secundo
sanatus,

2 contractus,

2 caeca,

mutus,

pro dolore
capitis,
f

11 Beata Cunigunda plures suae sanctitatis testes habere volens, mutam puellam de Alenberg cum misericordia respiciens, soluto linguae vinculo, loquendi officio restituit. De g Neunkirchen clauda puella propitiationis auctricem largis fletibus aggrediens, ut sui misereri dignaretur, intus flagitabat. et aperto sibi benignitatis ostio, preces, quas effuderat, non in vanum effundere sentiebat: quia infirmitatis notam prorsus amittens, firmato gressu, vestigia figere coepit. Ancilla quaedam de Voehendorf, ex inflatione manuum dolens, flexis genibus in oratione proculat: et laetum est, ut tumor decreveret, atque in singulos articulos sanitas citissime rediret. Servulus quidam de Biseh officio linguae privatus, non tardam operi inveniens, loquela usque est: unde etiam quos in presenti opere titulavit, cum merito socios habere volumus. De Wirzburgensi loco quaedam conversa debilitate manus molesta, resumpto vigore, laeta efficitur: et haec videtilis jucunditas augetur.

muta,

g

clauda,

laborans
inflatione
manuum,

mutus,

molesta
debilitate
manus,

12 Quidam puer auditu carens, cum sanitatis celeri effectu curatus non per signa, sive per magnum clamorem eloquentibus, uno ad bonam vocem responsum dedit. Alii duo pueretrum in aliis infirmitatibus per Virginem praenominatam curati sunt. Tam memorande rei signum, dum, sicut sol eorum pervolat, orbem implens ubique crebresceret; inter innumerales varis infirmitatibus oppressos, claudus pro auxiliatrix intervenit, celesti medicina erigitur. Quo audito, caecus illuminari exoptans, inter mille hominum catervas affluentes adventu, et sanctae Virginis patrocinio, in quo confidebat, amissa caecitate, lumen recipere dignus fuit. Siquidem hujus rei experientiam puella, quae nunc manum habebat, ostendere voluit, promissis affectibus se humiliabat: et cooperantibus votis popularum largiter adjuta, mirabilem sanctitatis efficaciam inulta sanitate sentiebat. Item claudus venerabile sepulcrum gloriose Imperatricis diligentius amplexans et lacrymis irrigans, S. Cunigunda auxilio sanitatem recuperavit. Item paralyticus consumptum naturae vigorem recipere gestiens, et vocem attollens, medullitus praedatur, ut sanati quo utebantur gaudia, et ipse uti mereretur: et continuo exauditus, incolumis effectus est.

surdus,

2 pueri,

F claudus,

caecus,

claudus,

paralyticus,

a Supra illud dicitur ubi priore hae miracula strictius examinantur. In MS. D. Bamnach Giesh. — d Idem MS. Wikertell. et correctum Wachenauell. — e Idem consuebat, ut praeco mortis

A mortis esse videretur. — d *Idem* Baiersdorf. — e *Idem* Gundel-
desheim. — f *Idem* Veldin. — g *Idem* Nuwenkirchen.

APPENDIX

Ex Vita Bruxellis anno MCCCCLXXXIV excusa.

Multi quoque alii a diversis cladibus ibidem sanati sunt : et usque hodie, si quando poscentium fides curationis medelam requirat, miraculorum suorum gloriam Dominus per Virginis suae merita nobis ostendere non cessat. Porro miraculum quoddam atque magnificentissimum beneficium, quod omnipotens et misericors Deus, adhuc hodiernis temporibus, ejusdem beatae Virginis precibus et meritis gloriosis, cunctis indigenti quotidie prestare dignatur, praesenti paginae breviter inseri aptissime congruit. Tunicam namque ejusdem S. Cunegundis Imperatricis reverenter reconditam praedicta Babenbergis servat Ecclesia. Haec autem tunica tantae fertur esse virtutis, ut cunctis mulieri praegnant, et in partus difficultate Virginis ejusdem patrocinium confidenter imploranti, reverenter applicita, vel induta, confestim conferat leniter pariendi prosperitatem, ab hujusmodi periculo perfectissime liberet atque teneat. Unde habet consuetudo civitatis illius, quod mulieres praegnautes, instante jam partus sui tempore, sicuti moris est, ecclesiam adeuntes ; post peccatorum confessionem, sacro se Christi corpore uniant, et demum ad Virginis sacrae reliquias accedentes, praedictam tunicam cum omni reverentia devotioneque contingant vel induant. Quae quidem tunica, nimirum ob reverentiam Virginis, geminis micantibus et perlis innumeris ornatissime constipata, nemini negatur, sed absque ulla personarum acceptione cunctis indigentibus exhibetur postulata.

2 Festum autem hujus beatissimae Virginis apud diversos diversis servatur temporibus. Quid in enim, uti in Basilea, festum natalis ejus servant tertia die mensis Martii : tunc namque, ut praediximus, ab ergastulo carnis hae Virgo ad Dominum transievit. Quidam vero, sicuti in civitate atque diocesi Babenbergensi, diem illum festive recolunt, cum eadem venerabilis Virgo canonizata fuit. Occurrit autem ista festivitas in crastino Nativitatis S. Mariae Virginis : tunc enim ab Ecclesia Romana catalogo Sanctorum apposita atque canonizata fuisse perhibetur. Postmodum autem ad majorem hujus sanctissimae Virginis venerationem, populisque ampliorem devotionem, corpus ejus simul cum corpore sui conjugis S. Henrici Imperatoris de terra levatum, et in altari sublimatum est : ibique in capsula aurea gemmis et lapidibus pretiosis adornatum, sicut haecenus a fidelibus honoratur et frequentatur, reconditum est ad laudem Domini nostri Jesu Christi, cui est honor et gloria in secula seculorum, Amen.

Oratio de S. Cunegunde.

Salve regalis proles dignissima, ingenua et nobilis Imperatrix, S. Cunegundis, Virgo immaculata. Tu es lampas praeclucida conjugatorum, speculum viduarum, decus Virginum, religiositatis norma, pietatis quoque, mansuetudinis, humilitatis ac totius utique honestatis ac disciplinae Magistra. Tu, denique in omni tua aetate, statu et ordine, pretiosorum more aromatum, totius virtutis et sanctitatis odore fragrantissime aromatizans, ipsi altissimo, qui fons bonitatis et Sanctus Sanctorum est, singulariter et ineffabiliter placuisti adhuc manens in terris. Unde et abjecta mole corporis, bis duplicibus sertis immarcescibilibus, pro nimirum quadruplicis status perfectione, conjugii scilicet, viduitatis, virginalis castitatis, et sanctae religionis coronata, ipsi aeterno Regi,

Dei filio Jesu Christo, sponso Virginum, indissolubili suavissima caritatis vinculo non immerito conjungi meruisti in caelis, ejusque ineffabili visionis dulcedine inebriata, novum illud canticum, solis Virginibus decantandum, in choro Virginum suavi melodia deprimere non cessas. Nostri ergo, qui in hac misera vita adhuc multiplici carnis molestia praegravamur, non obliviscaris in caelis, quae pauperum et orphanorum pia semper mater et consolatrix extitisti in terris. Quapropter, o dilectissima Patrona et Advocata, tuis piis precibus aures Dilecti tui, Domini nostri, iudicem pulsare non abnuas, ut in sua misericordia, tuis intercedentibus meritis gloriosis, per viam mandatorum suorum nos dirigat in hac via, et demum cum Sanctis et electis suis ad perfruendum specie claritatis ejus comet in patria, ubi ab omnibus caelestis curiae civibus collaudatur per aeternum, Amen. Vers. Specie tua et pollicitudine tua, intende prospere procede et regna. Collecta.

OREMUS.

Deus qui inter cetera mirabilia opera tua S. Chunegundem Virginem in omni statu praecellenter decore virtutum rehlmitam, in tantum sublimasti, ut E et in matrimonio florem virginem castitatis non amitteret, et in viduitate habitu religionis assumpto, per sanctimoniam vitae nobis exemplar totius sanctitatis reluceret; concede propitius, ut, quam digne laudare cupimus, suis intercedentibus meritis, ad imitandum vitae ejus exempla, pro nostra fragilitate roboreremur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

BULLA INNOCENTII III

DE CANONIZATIONE S. KUNEGUNDIS.

Ex MS. Bambergensi u Grefsero edita.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei, venerabili Fratri Theomoni Episcopo, et dilectis filiis Capitulo Babenbergensi, salutem et Apostolicam benedictionem.

1 Cum secundum Evangelicam veritatem nemo accendat lucernam et ponat illam sub molio, sed super candelabrum, ut omnes, qui in domo sunt, videant; pium pariter est et justum : ut, quos Deus merito sanctitatis coronat et honorat in caelis; nos venerationis officio laudemus et glorificemus in terris : cum ipse potius laudetur et glorificetur in illis, qui est laudabilis et gloriosus in Sanctis. Pietas enim promissionem habet vitae, quae nunc est, et futurae, dicente Domino per Prophetam. Dabo vos cunctis populis in laudem, gloriam et honorem : et per se pollicente, Fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum. Nam, ut suae virtutis potentiam mirabiliter manifestet, et nostrae salutis causam misericorditer operetur; fideles suos, quos semper coronat in caelo, frequenter etiam honorat in mundo, ad eorum memorias signa faciens et prodigia : per quae pravitas confundatur haeretica, et fides Catholica confirmetur. Nos ergo, Carissimi, quantas possumus, etsi non quantas debemus, omnipotenti Deo gratiarum referimus actiones : qui in diebus nostris, ad confirmationem Catholicae fidei et confusionem haereticae pravitatis, evidenter innovat signa, et miracula potenter immutat, faciens eos coruscare miraculis, qui fidem Catholicam tam corde, quam ore, nec non et opere tenebant.

2 Inter quos beatae memoriae Kunegundis, Romanorum Imperatrix Augusta, quae degens olim in mundo, magnis meritis praepollebat; nunc, vivens in caelo, multis coruscat miraculis, ut ejus sanctitas

EX MS.
BAMBERGENSI.

S. Cunegundis
tunica
Bambergi
adventus,

prodest partu-
rientibus,

ab his conducta
aut induta.

Festum cele-
bratur
3 Martii,

aut 9 Septem-
bris,

C
corpus in altari
positum.

Sancti a Deo
honorantur
miraculis.

certis indicis comprobetur. Licet enim ad hoc, ut aliquis Sanctus sit quod Deum in Ecclesia triumphante, sola sufficiat finalis perseverantia, testante Veritate, quae dicit: Quoniam qui perseveraverint usque in finem, hic salvus erit; Et iterum: Esto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam vitae; ad hoc tamen, ut ipse Sanctus apud homines habeatur in Ecclesia militante, duo sunt necessaria: virtus morum, et virtus signorum, videlicet merita et miracula, ut et haec, et illa sibi invicem contestentur. Non enim aut merita sine miraculis, aut miracula sine meritis posse sufficiunt ad perficiendum inter homines testimonium sanctitatis; cum interdum angelus saluare transfiguret se in Angelum lucis; et quidam opera sua faciant, ut ab hominibus videantur. Sed et magi Pharaonis olim signa fecerunt: et Antichristus tandem prodigia operabitur, ut, si fieri posset, in errores etiam inducantur electi. Verum, cum et merita sapienter procedunt, et clara succedunt miracula; certum praebet indicium sanctitatis; ut nos ad ipsius venerationem inducant, quoniam Deus et meritis praecedentibus, et miraculis subsequentibus exhibet venerationem. Quae duo ex verbis Evangelistae plenius colliguntur, qui de Apostolis loquens ait: Illi autem profecti praedicaverunt ubique, Domino circumferente, et sermonem confirmante sequentibus signis.

3. Sane cum ad audientium longe memoriam h. Constantini Papae, praedecessoris mei, merita et miracula praefate Imperatricis, vobis referentibus, pervenissemus, ut ipse de illis notitiam conciperet certiorum, inquisitionem eorum venerabilibus fratribus nostris Augustino et Eusebio, et hanc memoriam Wirtzburgensi Episcopo, et dilectis filiis et Eliaerensi, et Landheimensi, et Hallesheimensi Abbatibus per Apostolica scripta commisit; post cuius obitum usque adeo manifestari coeperunt, et multiplicari miracula, ut ex evidenti pariter et frequentia, sanctitas ejus ab omnibus, quasi notoria praedicetur: sicut ex multis testimoniis literis Episcoporum, Abbatum, Praepositorum et Principum, nec non aliorum multorum imper nostro extitit Apostolatus reservatum.

4. Venientes igitur ad Apostolicam Sedem ex parte vestra, dilecti filii D. Abbas Michaelveldensis, Gundelus Decanus Conradus Cantos, g. Marcus Archidiaconus, h. Hermannus Subdiaconus majoris Ecclesiae vestrae, Lupoldus Diaconus S. Stephani, Richardus Diaconus S. Marci, Henricus Presbyter S. Michaelis, Henricus Subdiaconus S. Marci, nos et fratribus nostris humiliter supplicarunt, ut ex plenitudine potestatis, quam Jesus Christus B. Petro concessit, praenominatam Imperatricem Sanctorum Catalogo dignemur adscribere, decernentes, ejus memoriam inter Sanctos ab universis fidelibus de cetero celebrandam: cum hoc sublimis iudicium, ad omnia tandem pertineat, qui est B. Petri successor et Vicarius Jesu Christi.

5. Nos itaque cognoscentes, quod hoc revera iudicium sublimius est inter cetera iudicia iudicandum, in ipsius examinatione plenarium volumus adhibere curam. Et ideo praenominatos iurisjurandi religione constrinximus, ut juram nobis super hoc dicerent veritatem. Qui jurati dixerunt, quod, sicut ex celebrata fama et solenni scriptura novimus, B. Cunegundis S. Henrico Imperatori fuit matrimonialiter copulata, sed ab eo non extitit carnaliter coepta. Unde, cum Dominus Imperator ageret in extremis, principibus et parentibus inquit de illa: Qualem mihi cum assignastis, talem vobis eam resi-

gno: Virginem eam dedistis, et Virginem reddo. Suam ergo virginitatem Domino consecravit, et servavit intactam: ita quod, cum aliquando, instigante humani generis inimico, suspicio quaedam contra ipsam fuisset exorta; ipsa, ut suam innocentiam demonstraret, super ignitos vomeres nudis plantis inesset et processit illaesa.

6. Item sanctus Imperator Henricus, et haec Imperatrix egregia Cunegundis de propriis facultatibus Babenbergensem fundaverunt Ecclesiam et dotaverunt: quam cum suis omnibus pertinentiis ex fervore devotionis, quam ad Apostolicam Sedem habebant, B. Petro Apostolorum Principi obtulerunt, annuum ei censum, ad inditum quod Juris sit Ecclesiae Romanae, solventes. Sed et alia plurima beneficia pns locis et venerabilibus Ecclesiis contulerunt, Christum sibi facientes haeredem.

7. Haec et alia retulere de meritis; de miraculis asserentes, quod eis praesentibus et videntibus, ad memoriam hujus Virginis, caeci visum, claudi gressum, multi verbum, et sorori recuperaverunt auditum, aliisque languoribus appetiti, frequenter et evidenter plenam consecuti sunt sanitatem: et quod est mirabile novitatis et novi miraculi, pulvis de tumulo ejus assumptus, saepe conversus est in frumentum.

8. Nos ergo de meritis et miraculis ejus multis et magnis non solum testimonis, sed et testibus certioribus effecti; cum secundum Prophetam, laudandum sit Deus in Sanctis suis; de Fratrum nostrorum consilio et Pontificum multorum apud Sedem Apostolicam existentium, ipsam beatam Virginem Cunegundam Catalogo Sanctorum adseripsimus, ejusque memoriam inter Sanctos decrevimus celebrandam. Quapropter universitatem vestram monemus et hortamur in Domino, per Apostolica scripta mandantes, quatenus, quod nos volumus et caute statimus, vos humiliter et devote servetis, ut meritis ejus et precibus apud misericordissimum iudicem indulgentiam consequamini.

Collectam autem et alias orationes in commemoratione ejus dicendas, edimus, quas in hac pagina duximus subscribendas. Oratio. Omnipotens et misericors Deus, qui a gloria tua nullum excipis sexum, nullamque conditionem excludis, te suppliciter exoramus, ut, sicut B. Cunegundi Virginitate, post terreni culmen Imperii, coelestis regni sedem contulisti: ita meritis ejus et precibus, nobis quoque famulis tuis aeterna felicitatis praemia largiaris. Per Dominum SECRETA. Sacrificium laudis tuae tibi, Domine Deus noster, offerimus, tuam clementiam implorantes, ut per hujus Sacramenti virtutem, intercedente B. Cunegunde Virgine tua, nos et a peccatis expedas, et a periculis tuaris. Per Dominum. COMPLENDA. Sacramentum redemptionis humane, quod in honore B. Cunegundis obtulimus, tibi nos, Domine, reddat acceptos, ut per hoc, quod et accepimus ipsi de tuo et suscepisti de nostro, in tui semper unione vivamus: Qui cum Patre, Datum Laterani, iii. Nonas Aprilis, Pontificatus nostri anno tertio.

a. Titimo et Thimo alius, creatus Episcopus anno 1192, mortuus anno 1201. — b. Celsinus in erroribus anno 1191, vita functus 1198, die 8 Junii. — c. Eliaerum, sive Eliaerum an. 1119 fundatum inducere Heibipulens, sed ubi Bambergensi vicinis. — d. Landheim inchois in diocesi Bambergensi versus Culmbachum, vltus captum anno 1132. — e. Heilbrunnen a S. Alfione Episcopo Bambergensi circa annum 1132 cum praedictis fundatum, medio diocesi inter Sarumbergam et Osnaburgum. — f. Michaelfelda, sive S. Michaelis campus, situm a S. Alfione et Hartgero Comite a Salsbach, constructum circa an. 1119. In Annalibus Bambergensibus appellatur hic Abbas Leopoldus. — g. M. Minorum Bambergensium Marquardus. — h. Titimo Henricus. — i. Titimo creatus in Actis Henrici legitur cap. 27.

beneficentia
Ecclesiae
collata,

et miraculis,

E

Psal. 130. 1
peragitur
canonizatio:

prescribuntur
orationes.

F

DE S. GERVINO

ABBATE CENTULENSI IN PONTIVO,

Commentarius prævius.

AN. MLXXIII.
11 MARTII.S. Gervini
Ab. Centu-
lensis.Vita ex
Chronica Io.
Capellæ:an aliqua ab
Arnulpho
scripta?idem Gervinus
ab aliis
scriptoribus
laudatus.Sanctus
appellatus.in scriptis
Martyrologis,
1 Martii.

17 April.

Centula oppidum est Pontini in Belgica secunda-
cis Simonam amnem, ubi nobile Ordinis Bene-
dictini monasterium edificatum a S. Richario,
ut in hujus Vita xxvi Aprilis dicitur, a quo et
nomen oppido factum, ut vulgo S. Richarii dicatur,
Gallice S. Riequier. De monasterio autem memorata
non prius xvi Februarii ad Vitam S. Angilberti,
Septimi illius Abbatis. Vicesimus tertius fuit S. Ger-
vinus, Henrici I ac Philippi videlicet Francie Re-
gum temporibus, seculo Christi undecimo. Vitam illius
ab Arnulpho ejusdem loci monacho scriptam tradit Igna-
tius Josephus a Jesu-Maria Cornuclita Discretarius
cap. 99 libri I historia Ecclesiasticæ urbis Abbatis-
villæ. Ea nam inspicim genuina et integra extet, hand
serimus: quam hic proferimus, excerpta est ex libro M.S.
quem Joannes de Capella Centulensis, anno mccccxii
contulit, inscripsitque Chronicam abbreviatam super
gestis et factis Dominorum et Sanctorum Albatum
hujus sacri canobii, sacratissime Ecclesie Patroni
nostri S. Richarii etc. uti plenius videmus in Commen-
tario prævius ad Vitam S. Angilberti § 7 num. 63 et
64. Insistit præcipue vulgari Chronicæ ejusdem loci, ut
eam crebro citat, quam reor ut plurimum Gallico ser-
mone conscriptam, ob rem quædam Gallia subinde
inserta: sed et alia pertraheret, quæ et tanto citat,
instrumenta publica, litteras, chartas, bullas Aposto-
licas etc. Fors et Arnulphi scripta: hanc admodum
tam accuratus est in temporum ordinanda ratione. De
Arnulpho ipso nescio quid suspicer: nec tamen dissimu-
labo. Fuit hic S. Gervino supplex alius in Flandria
Gervinus, primus in S. Wicci cænobio monachus,
dein secundus Abbas Aldenburgensis: cujus Vitam Ho-
rriulphus ejus successor scripsisse traditur, ut ad xvii
Aprilis in Melani Natalibus ac Miræ Fastis Belgicis
videre est. Sed potuerunt eodem tempore ut duo SS.
Gervini, ita et duo extitisse Arnulphi scriptores: nec
tamen plene asseveramus diversos fuisse.

2 Multa quoque de S. Gervino narrat Jacobus Mal-
brancus noster tom. 2 de Moribus, aliis quibusdam (ut
videtur) usus monumentis: et tunc Ignatius Josephus
historiæ Abbavillanæ jam citatæ cap. 82. Sammarthani
quoque tom. 4 Gallie Christianæ in S. Richarii mo-
nasterio meminerunt Gervini, et tom. 2 in Ambianensi
Episcopo Gervino, at et Adrianus Morlierius Anti-
quit. Ambian. lib. 2 qui Gallice Gervin dicitur, ac
virum sanctum vocat. Gervini meminerunt et alii mor-
citandi.

3 Eum absolute S. Gervinum appellant Ignatius
Josephus, Claudius Robertus in Gallia Christiana, Sam-
marthani, Andreas Sansonis in Martyrologio Gal-
licano Calendæ Martii, ubi hoc eum elogio celebrat:
Eodem die S. Gervini Abbatis Centulæ S. Richarii
in tractu Ambianensi, qui Ingeranno ipsius S. Ri-
charii digno encomiastæ subiectus, per dignum setot
sanctorum virorum, qui huic cænobio præfuerunt,
heredem exhibuit, Christoque fideliter militans, et
subditis omni pastorali vigilia in ejus obsequio
instruens, ad beatam, quando anhelaverat, illius
fruitionem, exuta mortalitate properavit. Idem postea
Sansonis ad xvii Aprilis, quo die in Martyrologio B.
Gervini Aldenburgensis natalem, nostrates Martyrologos
secutus, consignavit, in Supplemento Martyrologi Cen-
tulensem retulit, his verbis: In Centula S. Richarii
depositio S. Gervini Abbatis, quem tempore Quadra-
gesime specialibus virtutum exercitiis occupatum,
Martii T. I.

et omni puritate vitam suam custodientem, Christus
ante Pascha vocare ad gaudia cælestia dignatus est.
At Sammarthani Centulensem Gervinum tradunt ut
Martii obiisse, sive v. Novas; quod hic ratiocinatione
videtur posse firmari.

4 Die Cinerum suis significavit se habere licentiam
a B. Maria transire ad Dominum, usque spiritum
suum commendavit, peccata palam confessus. Prima
septimana Quadragesimæ privatus est usu linguæ.
Dein quotidie quidam religiosus coram eo Psalteri-
um decantabat. Postea extrema austerione munitus,
loqui denovo cepit, utque aliquo modo convalescit. Sed
cum rursus ingravescente languore, trudere ad extrema
videretur, ante majus altare, uti antea petierat, de-
portatus, ibi inter suorum preces sancte mortuus est.
Quæ necessitudines videntur spiritum non paucorum die-
rum postulare, atque illa præcipue verba: Quotidie
quidam religiosus coram eo Psalterium decantabat,
utque postquam prima septimana Quadragesimæ pri-
vatus esset usu linguæ, ut credibile videatur ut finem
secundæ septimanæ perrensisse, Malbrancus, nescio quo
auctore, ait secunda hebdomade Quadragesimæ decess-
sisse, et eisdem die Dominica: quod de Dominica Ro-
miniscere, quæ hebdomadam secundam æquatur, existi-
mamus æquandum.

5 Illa porro Dominica anno MLXXIII incidit in diem
iii Martii, Pascha in xxxi ejusdem mensis. Atque eo
anno idem Malbrancus in tabula Chronologica tomo 2
præfixa, obiisse Gervinum scribit, licet cap. 63 libri 8
videtur obitum ejus anno MLXXIV locum, uti et Sam-
marthani. At qui potuit, ut ex Vita jam relatam est,
minimè sultem ad finem primæ hebdomadæ Quadra-
gesimæ vixisse, aut etiam, ut nobis videtur, secundæ;
tamen ex ipsorum Sammarthianorum sententia v. Nonas
Martii obiisse, id est, feriæ post Dominicam Quinqua-
gesimæ, cum eo anno MLXXIV dies Cinerum fuerit v.
Martii, Pascha xx Aprilis? Minus etiam cum notis in
Vita expressis congruit, quod Claudius Robertus tradit
anno MLXXI obiisse, nisi ultra medium Martii mors ejus
differatur, cum dies Cinerum fuerit ix Martii, Pascha
xxiv Aprilis.

6 Si quis id contendat exponi debere secundum vete-
rem Gallie morem, quo anni initium a Paschate duce-
batur, ut prout Martius, qui secundum hodiernum
calendrum anni MLXXII fuisse diceretur, fuerit MLXXI; non
poterit is quidem ex positæ characteribus refelli, sed
multo magis debet ea ratione explari, quod cap. 5
ita habetur, Gervinum electum Abbatem x. Kalend.
Novembris anno MLXXI, anno vero sequenti mortuum esse
initio Quadragesimæ armenicum ejus S. Gervinum;
nam sequens annus secundum illam computandi ratio-
nem incipiens est primam die Paschæ sequenti qui erat
viii Aprilis: utque ita dies secundus Februarii anni
sequentis post illam xxiii Octobris, sive x. Kal. No-
vembris, erat anni nostri MLXXII, quod nitimur con-
ferre. nam qui quartus ab Octobri illo mensis occurre-
bat, erat adhuc ejusdem anni MLXXI, qui vero anni
MLXXII, tunc erat secundum hodiernum calendrum
MLXXIII.

7 Anno eodem videtur Joannes Capella constituere
initium suscepti a Gervino regiminis. Nam hanc ait,
cum Februii in Pont. Maj. sententia anno Mxcvi abba-
tiam hanc, quam cum Episcopatu Ambianensi detinebat,
junctus esset dimittere, rem tamen rursus ad annum ex-
traxisse, conatumque cum Ecclesie Ambianensi subjec-
tam

2 Martii,

qua obliisse
videtur,

12

Dominica
3 Quadrag.

anno 1073,

non 1074,

nec 1071:

F

quod probatur
ex Vita,et tempore
successoris.

A tam reddere, quam exemptam tenuerat xxiv annis, sicut et sui prædecessores, absque exactione. Recte autem computantur illi xxiv anni a Martino maximo ad militem xxviii, quando primum intellexere Centulenses latam in Gervinum sententiam, datamque sibi potestatem eligendi novum Abbatem.

VITA

ex MSS. Chronicis Centulensib.

Auctore Joanne Capella

CAPUT I.

S. Gervini vita monastica, praefectura Centulensis, praedicatio, reliquiae SS. Ornulphi, Ingeltrunni decessoris epitaphium.

Gervinus xiiii Abbas hujus sacri comitatus Centulensis, et primus hoc nomine, fuit oriundus ex patria Laudunensi, a Primo fuit Canonici Remensis, magnus orator, et bene litteratus: in juventute dimisit canonicatum, et fuit monachus Viriduni in Lotharingia: et antequam intraret religionem, possidebat munus subdiaconi patris et matris defunctorum: et habebat solam sororem, nomine Roselinam, quam quidam miles, nomine Raymondus, duxit in uxorem.

2 Et eo tempore c Richardus erat Abbas Viriduni, qui propter mores suos constituit eum d Capellannum suum, et secum duxit e peregrinante in Jerusalem: et in regressu electus est Abbas xiiii hujus comitatus, tempore f Guillelmi Regis Angliae et Ducis Normannie: et tempore g Leonis Papae x, qui fecit eum citari et evocari personaliter ad Curiam Romanam, eo quod praedicabat verbum Domini absque licentia et sine auctoritate Apostolica. Et ipso comparante, ab eodem Leone Papa fuit autorizatus praedicare verbum Domini ubilibet terrarum, quia affinis et vicinus erat dicti Papae, nati de Lotharinga.

3 Et in regressu rearsit capellam B. Mariae in crypta, et secum deportavit inditas reliquias Sanctorum et Sanctarum Dei, quorum et quarum nomina hic non deserviantur, quia declarantur in Chronica foliis lxxxvi et lxxxviii. Et super magnas alture incupavit ix sanctuaria, ibidem declarata. In dicta crypta versus meridiem incupavit ferit xx Sanctuaria, edificavitque in dicta crypta capellam S. Richardi, quod ornavit ex xvi Sanctuariis: et in praedicta crypta in parte Septentrionali xxviii sanctuaria. Et dedicavit ferit ibidem capellam h xiv Kalendar. Novembris. Item dedicavit ferit capellam B. Laurentii, juxta claustrum. Item dedicavit ferit capellam BB. i Magdelgesii, h Gaidori et Adriani Confessorum: et ex alio latere capellam B. Margaritae Virg. et Mart.

4 Item isto Gervinus describere fecit totam librariam, in qua composuit xxxvi volumina librorum sacre Theologiae, et aliorum: et cum hoc renovavit omnes libros Ecclesiae et Legendas Sanctorum et Sanctarum Dei. Et suo tempore i Guido Episcopus Ambianensis, qui prius fuerat Archidiaconus dictae Ecclesiae, et discipulus Ingerranni sui praedecessoris, descripsit super sequilibrum dicti Abbatis versus sequentes:

Quem tegit hic tumulus, sanctissimus Ingerrannus, Hujus comitis Pastor et Abbas fuit.

Dux gregis, Ecclesiae in mun. spes inelyta vitae; Vixit et in mundo mundus et in Domino.

Abba Ingerrannus homo huic non paucula nostro Contulit, hic... scriptis qui cernitur altius, Sancti Vincenti, nec non Sancti Benedicti Ecclesiam struxit, columnis firmisque paravit: A fundamentis instauravit Paradisum:

Altaris Petri tabulam componere fecit, Thuribula ex argento etiam confare gemella: Evangelii librum, Sancti Vitaeque Richardi Ipsius studia mire argento decoravit: Ipsius atque valix studio praclarus haberi Cernitur, ad instar sibimet cum laude decenti. Terras servavit, pervasas atque redemit. Sicut Noerias, Gapanas et Brogiacum: Dum falsos trahit ut paci contraria vincat, Detrahit multis, multa perpressus iniquis, Quae supra retuli, nec non quam plura pegegi. Actum sic ut sit Divina scientia movit.

Excedunt libri numerum, quos ipse novavit: Insuper excedunt numerum quos ipse refecit. Talibus atque aliis celestis premia regni, Et spes est, meruit, Lector, quos posse manemus. Ultimus ipsius fuit hic finis studiorum: Ecclesiam Sanctae refecit moriendo Mariae, Cujus apud Deum nobis suffragia proiunt. Et plurima alia descripsit in prosa idem Dominus Episcopus ex transitu sui magistri Dominum Ingerrannum.

a Guillelmo patre, matre Remilda, ingrat. Multumque lib. 3 cap. 38. — b Multumque Rotsebanus vocat. Haymum praenobili dynastia unquam attente vero sororem nato monachi idibus cum fuisse ad sanctimoniam velum a fratre perfectum, praecipuum ipse monachus fuit. — c Ubi dicitur fuit Richardus Abbas monasterii S. Vitae in suburbio Verdunensi olim, nunc arce) ne plurimum aliorum: quem Wassenburgus scribit praefuisse illi monasterio annos 32, obisse 13 Junii 1037, alii 1036. De eo fortissimè ad illum dum fuit agimus, cum sit quibundam recentiorum Fustis cum Beati Vitalis inscriptione. De S. Vitae autem agimus 9 Novembri. Non paucula de Richardo memorantur in Vita S. Poppo 25 Januarii cap. 3, 6, 7. — d Malte. Iromini Magistrum, Abbatem de eadem, et praedictum unum administrantem. — e Wassenburgus anno 1027 praeparationem cum latine Richardum scribit cum Everwino (quem Euthymum vocat) Abbatibus Fohrensi, ac finitibus post reverte, quoque in Europam secutus S. Simonem monachum, cuius vitam idem Everwino scripsit, in nobiscum dandum 1 Janu. Haverus in Annib. Trevicensi, circa annum 1018 illud iter ingressus scribit. Quo tempore ad solis simile vero sit, hervinum in Richardo vocum praeparationem nobiscum, hinc sen. Malbrancus non debetum in Palastrum ab Richardo Gervinum scribit, vel missum. Nam cum praeparationem datus archid. discedat exoptat, nec Richardo ut videret aperire, Deum hinc aperuisse, ut praeparat ut discipuli sui voto obsecraret. Accessisse igitur ultio ad Gervinum, praeparat tunc concantem, ne demittere, ut se ad Palastrum adendum accingeret. Auct. Treverens, anno 1026 Poppo 25 Januarii cap. 3, 6, 7. — e Richardus, ingrat. a Joanne Pont. Hic commemorat, eodem comite Simone, quippe tunc patre, cum primus e Clero ne nobilitate, longam vitam et dilectum viam religionis studium pervenisse: adeoque munda cura singula terae sanctae loca etiam atque etiam perstrasse: ut hinc in ea re bene totum posuerit, ut dandum sub finem anni 1028 Treveris rediret, Pont. hinc tunc praeparationem adunum in Richardo Gervinus, ipsius Praeparat, ut praeparat Simonem commendat. Veror tamen ut haec etiam Treveris Chronologia colubis sit. Nam cum Richardum atque Everwino, ad dandum, secutus in Europam Simon Rotsebanus vocat, Richardum Ducem Normannie jam multum invent, ut ipse in ejus Vita Everwino fateri: multum est autem, ut Wilhelmo Gemmabacensis lib. 5 cap. 17 scribit, anno 1026. Circa illud ego tempus viderunt e terra sancta duo illi Abbates, ne non multo post eorum profectus est Archiepiscopus Poppo, sed non ante autumnum, ut qui Bruno cum ipso Leona in dictum, cum Pontifex Martinus est creatus 9 Septemb. eodem anni Tullius Episcopus ordinat. Potuit ergo cum illis, vel cum hoc, vel certe cum alio postea, eo tempore Gervinus. — f Richardo 2, cuius jam memoramus, successit plus Richardus 3 anno. 1026. Hinc in 1028 mortuo Rogerio 2, frater, qui religionis causam Hierosolymum profectus, in villa S. a in Pithyri obiit 2 Julii 1035. Et suffectus est Wilhelms filius, sed mortuus, qui deinde ann. 1046 Rex Anglia factus est. — g Poppo 25 Jan. Annus tunc videtur fuisse Christi 1035, Beuchet 1x Papa. verumulus S. Leo ix anno primus 1039, die 12 Febuarii Pontifex creatus, ut ad Vitam ipsius 13 April. dicimus. An ab eo apostolicum illud praeparandum manum, ne memorat, ferit reliquias, S. Gervinus receperit, an ab aliquo successorum, invenit ed. f. formam non nisi post plures annos a Leone ix. — h Idem dum, necup 19 Octobris, in MS. Martyrologio Centulensi ista habetur: Centula monasterio, dedicat ibi trinitatis crypta, in honorem S. Mariae et S. Richardi Sacrosanctis gloriosis. — i De S. Magdelgesii, nec Mandegisii aut Magdelgesii, agimus 10 Men. Episcopus fuit Vita S. Richardi. — k De his agimus 1 Aprilis. Mentio eorum facta 10 Febuarii ad Vitam. Angiberti — l Vita Vindictae. Ambian. genere nobilitatis, inque veteris altaris et fundationibus magnificus, et, quod hoc fort. postea etiam studium dedit. Nam, ut testatur Gemmabacensis lib. 7 cap. 43, Edilid, de rebus gestis Wilhelmi Regis Anglia, ejus non commendatum, heronico metro exaratum. Et Treveris Vitalis sub lib. 3 finem. Guido Praesul Ambianensis metrum carmen edidit, quo Martini et Papam, gesta Heronum pangentes, imitatus. Sententiam librum descripsit, Bealodum viderant et commendant, tullemanum vero collaudant et magnificat. Praeterea illud inter Horaldum et Wilhelmu praed. 14 Octobr. 1064 commissum in loco scilicet dicto, Citat etiam hoc auctores lib. 2 Antiqu. Ambian. cap. 32 Adrenus Martellus. Quando epitaphium illud sanctissimo magistro suo Ingerranno

D

et adversa tolerata,

Richardus Ab. Verdun.

peregrinatus cum eo in terram S. Gervinus,

aut ab eo missus,

fuit cum Poppo Ep. Trevir.

F quo tempore illuc vii Poppo?

Guido Ep. Ambian.

poeta,

anno

*quo tempore
sederet?*

A ranno postereit Guido Episcopus, hinc colligi potest, quod Sam-
marthani preceptum esset Henrici Regis Gulic an. 1057 datum in
in gratum Pontificis, qui decessor fuit Gundonis. Mouet tamen
Mortimerius, maiore tempore autem quoniam e vita migravit Fulco, de-
signatum illi successorem Gundwinum, atque inde quodam ab hoc
aucloritate Episcopali curia reperiit, cum nondum Episcopus
esset. Hinc Lilius, et ex Sammarthani colligitur, anno 1076
aut prius. — in Apographum habet, ministrat. fors norma, etc.
Plura in sequenti inscriptione mendoze expressa.

CAPUT III.

Bona cœnobii Centulensis per S. Gerwinum recuperata. Reliquiæ S. Vigoris Ep. solenniter translatae, quædam aliis donatae.

a **E** a sicut prius dictum est, quod dictus Ingeranus, cujus merito et intercessione, Ecclesia de Seabellville nobis concessa est; et litteris et Chirographis obtinuit bene expressa; non obstantibus illis, Richardo Duce Normanniae mortuo, et derelictis liberis ejus Richardo et Roberto fratribus et Ducibus pro parvo tempore, et regnante Guillermo eorum fratre, sed defectum natalium habente et illegitimo, Rege Angliae et Duce Normanniae, ad instantiam Abbatisse de b Monsterviller suae progeniei, fuit pro eadem Ecclesia controversia mota, et impedimentum nobis datum, et in proprios usus dicti monasterii de Monsterviller, voluit vi et violentia dicta Abbatisa applicare in proprios usus suae Ecclesiae dictam Ecclesiam.

6 Quibus de causis dictus Gervinus in propriis portavit chirographum et literam hanc et amplam dicti Richardi, remonstrando donationem et donationem predictam. Ex quibus invenit gratiam dictus Gervinus, et erga ipsum et plurimos auctorizatus est. Et in villa de *c* Argenteuil juxta Sequanam ratificavit dictus Guillelmus eidem Domino Gervino predictum donum, et in perpetuum per suam chartam anno Domini *xlvi*, requirens aliquid habere de corpore *d* S. Vigoris : quod annuit et promisit dictus Gervinus, quia aliter non meruisset obtinere dictam confirmationem dicte Ecclesie de Scabelleville. Et secum asportavit gesta, acta, vitam, decesum S. Vigoris, et iterum statuit solemnizari die secunda mensis Novembris, *e* sicut et ejus predecessor Ingerannus.

Et in prima solemnitate quidam Prior, bonus
religiosus sanctissimæ vitæ, nomine Revenardus,
custos regule et ecclesiæ, nimia infirmitate detentus
tempore matutinalium jacebat supra grabatum op-
pressus : qui in somnis audivit, et vidit in spiritu
quemdam senem ornatum pontificalibus, qui ei dixit.
Cur hora hæc dormitas? Surge, propera, et inter-
veni meis solemnitatibus. Qui consurgens subitarius,
cum Fratribus hora duodecima in nocte intravit
Chorum sanus et hilaris, et hæc omnia narravit
Fratribus palam et publice, et cum aliis decantavit
offitium Ecclesiasticum dicti Sancti.

8 Et quid tempore praedicto quidam dives et nobilis, nomine Volusianus, fundaverat *f* ecclesiam de Chensi, Bajorensis diocesis; eo quod S. Vigor tunc temporis superaverat quemdam draconem venenum, et stola Ecclesiastica ligaverat et superaverat, sicut latius continetur in ejus sacra Legenda; dictus Rex Anglorum et Dux Normannie misit iterum penes dictum Gervinium Abbatem quemdam subitum praedonem, nomine Garium, ut a nobis impetraret ut principale dextri brachii dicti S. Vigoris: quod praetimore concessum est. Sed ausu temerario probaverunt religiosi dicti loci projiciendo dictum os in fornacem ignis ardentis: quod mustum, non maculatum, nec haecum igne remansit, et de presenti honorificatur inrapsum auro, et gemmis circumamictum. Et ex illa hora quidam possessus a daemonio, in dicta ecclesia factus est liber. Et inde reclamatur dictus Sanctus pro igne fortuito: quod bene mon-

travit anno MCCCCLXXV, die SS. Gervasii et Protasii,
sicut patebit inferius capitulo Domini Petri le Pres-
tre, Abbatis XLV hujus cœnobii.

9 De translatione corporis B. Vigoris est dicen-
dum, quod immediate post prædicta dictus Gervinus
devote congregavit quamplurimos Episcopos, Abba-
tes et Prælatos, viros religiosos, devotos et famatos
totius patriæ *g* xi Kalend. Aprilis, et corpus sanctis-
simi Confessoris Vigoris translavit palam et
publice, et paullatim demonstrando populo ossa dis-
tincta, et nominatim de quadam capsâ ad aliam
capsam argenteam et auream, gemmis et lapidibus
pretiosis adornatam, et ipse descripsit circa capsam
versus sequentes :

Mundi victorem lector cognosse Vigorem :

Qui vigor es victus aufert discriminis ictus,
Flammarum demitor, qui mundi comprimit ignes :
Ne nos exurant, flammis empesce gehennæ.

10 Et hæc omnia facta sunt tempore Henrici, filii Roberti : qui Henricus fundavit ecclesiam h. B. Martini de Campis Parisiensis. Et tunc regnavit Ingerannus primus Comes Pontivi, filius Hugonis de Abbeville, non Comitissæ, sed Advocati nostri, et ei erat honor et decus appellari Defensor noster, nomine Advocations. Iste auxilio nostrorum subsectorum et hominum feudalium interfecit Comitem Bulonizæ super mare, et duxit in uxorem relictam et viduam ejus. Et quia erat Comitissæ, ipse se nominavit Comitem : et ipse Comes genuit ex ea Hugonem Comitem Pontivi, qui vi et violentia rapuit nobis feodum de Portes et de Nijeres : genuit quatuor filios, quorum primus nominatus est Ingerannus Mirabilis-Fortis, qui die transitus sui patris restituit predicto Thierry Abbati dictas villas de Portes et de Nijeres, et fecit chirographum. Predictus Henricus Rex regnavit xxx annis, et mortuus est anno Domini Mxix, et dimisit Philippum filium suum Regem. *h*

a Ho cum scribit idem nunc in gestis Ingervm. Immediatè
infravit partes Normannie, seu Acausia, et innotuit Richardum
Ducem Normannie, et Ecclesie S. Richardi aliqui donavit. Quo
quidem lxx propria manu delit et quendam infulum purpuræ
remit, seu pueri coloris, anni et seriei concordem, et magnam
Decemam de Scabellville juxta Honnellum, vulgariter Hon
nelles et descendo et et scribendo et signando clarum et lile
ram authenticam, continentem donum perfectum, in alimen
tationem unius religiosi, et in remediis peccatorum præd
Richardi. ipis inors, suis patris et matris, et suorum filiorum
re. Populus Miximus Honnellum quique vocat oppidum illud
maximam et Levam etiam Sequani vocant, quod Gualter Hon
nellus monach. Hactenus Honnellum scribit ubi Honnellum.
— In eadem ora Sequana, e regione Hualliculi, Archidiaconus
est, Bartholæus, vulgo Harleux, juxta celeberrimum mu
nitionem Portus-gratie, Haurdegrate. Non puerat ab Archidia
con Monasterium villare, Bartho Monasterium Willeri, vel Mon
astii villaris vulgo Monher-villers, famulorum ortibus Berard
tus canonicus, insuaturum Geram nostru aule, a Richardo
2. Huc, et Roberto 2. ejus filio, regis etiam Sommarthalli di
plomata, datam sub Januarii 1035. Idipsum etiam circumannu
689 a S. Philiberto, et in ejus vita ad Chosibana Tertium
transmigratum Abbatem scriptis, ubi refector. Eodem tempore
Francipis Palatii, Warato nomine, in Gallum territorii oppidum
tradidit in monasterium Virginum construatum, Villare vo
candum, ubi usque hodie religiosus vulget norma in loco. Con
stitutum datus 21. Januarii — vbi habet opographum hanc
viam. necnon in recte. Et atqueque Argendulum, alius Argen
tulus, vulgo Argendul, eleva etiam eadem Sequanum, non pro
cul Parisiis, sed extra Normannie hodierna fines, ab Hajo
Christi pueri pectus asseverat auct. — S. Vigoris Ep. Hajo
censis vitam deditus 1. Novembri, quæret inventus Martyro
logis, huius posthære colitur, ut hic quidem dicitur, — v. Hifer
lar et in vulgari Chronica, et quæ ratione Hajois Festum
sit illius Sancti Vigoris notatum. — In vita S. Vigoris narra
tur fluxus huc miraculum, ac subditur. Tunc tradidit Vigor
in latissimum lucum, qui Gyriscens dicitur, qui eingeberit in
gyro fere xxx. viculis. Est nunc Gyriscens, vulgo Gyrin
monasterium, S. Vigoris nomen, in diocesi Sigeacensi, ordinis
Benedictini, conditum anno 1032 a Roberto Mogonici filio
Normanni, patre Wilhelmi Rothi, quod ex legitima acta pro
bat Summarthall, — g. In Martyrologio Festum ab eadem tem
poris 21. Martii, ista legimus. Censula translati
necnon 21. Martii, ista legimus. Censula translati
S. Vigoris Episcopi et Confessoris. — In id factum est, fuit
et ex charta Hajo ejusdem patris in illius monasterii historia
per Martinum Vanceri edita. — I. Quo hæc tradit capella
hodiequeque consuevitur vult in quo aliquando auctor
scraperet, de Comitibus Pontis, Abbatibus, Monachis ne
minum Mulleribus hæc ordine Iuxta quorum Capitula muni
munt, reerat Werlunus, gener Hugonis, sup. Abbatii illi
Comes — plus ingelramus Abbatibus, et Wido Wido
gebram 1. Hugo hujus filius ingelramus et Wido. hujus filius
Guido, cujus cap. 3. mentio fit — h. Philippi coconatus inter

D
S. Vigor
patronus con-
tra ignem :

9
ejus reliquias
solemniter a
S. Germino
translatæ
21 Martii.

*Bomalia
Cerulescens
vicia,
S. Gerardo
redita.*

k

Duch. Norm. an
max. liberalitas

Nonfluctum

[Download PDF](#)

Villare mona
terran firm.
Moultier villers

1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 26

Christocum
c. nob.
C. (181).

Compte.

finisce

A fuisse Gervinum Albateni, cum Guidone Comite Pontivi, allisque Praesulis et Principibus scribit Molitorius lib. 8 cap. 50.

CAPUT III.

S. Gervini pietas, zelus, honos ei a Pont. Max. et Regibus habitus, bona a Proceribus donata.

Est notandum, quod dictus Gervinus sepiissime visitabat loca sacra regni Angliae, et a villas et possessiones nostras. In eundo et redeundo recipiebatur honorifice a b Nithardo Rege Angliae. Accidit quod ipso ingrediente palatium regium, Regina venit in obviam ei, et more Angliano per modum salutationis voluit eum deosculari, sicut est mos patrie. Dictus Gervinus denegavit ei osculum pacis: ex quo turbata est, et reputavit pro maximo scandalo, et in mente concepit contra hominem Dei vindictam, plangendo se Regi et militibus de tali refutatione publica, et retardavit dona praesupposita et meditata, nec habuit gratiam. Quibus remonstratis, per Regem et Clericum pacificata est, cognoscendo quod religiosi, Episcopi, Abbates et Praedati mortui sunt mundo: et ei dedit Amietum lapidibus pretiosis ornatum, auro contextum, ita quod non est visum simile, et quod secum detulit, et in pontificalibus celebrando Missam, super caput suum posuit dictum Amietum, praesente Guidone Episcopo Ambianensi, discipulo Iugeranni. Et quia dictus Guido erat curiosus et ei placebant nova, requisivit instanter dictum Amietum a praedicto Gervino, qui ei non denegavit. Sed loco ejus donavit nobis duo altaria ex consensu Cleri sui, scilicet de Arguehe et Martenna, et dedit super his chartam. Sed apud nos illa ignorantur, sed sic scribuntur et notantur in Chronica. Iste Gervinus a Guidone Comite Pontivi annulavit nam malam consuetudinem super villam nostram de Major, videlicet quod annuatim dictis Comes, nomine Advocacionis, super nos acciperet xx porcos: et fecit nobis chartam.

12 Et tempore isto quidam Brito nobilis progeniei, nomine c Radulphus, dilectus a Rege Guillerimo Angliae, dedit nobis magnas possessiones in Anglia. Et dum pergeret dictus Gervinus ad querendas super his chartas, mare turbatum est ultra medium communem, siquidem totus non poterat accessus. Sed aus praecibus mare quiescit a ductu, et factum est in eo silentium a turbine, sicut patet latius fol. 92 Et confirmavit charta regia villas sequentes, c Esparlais, Acere, Hultuf, Achotez, Armecheham, Mortefort, Assamou, et Gervine. Et immediate Comes de Warenne dedit nobis villam de Pagrame, in qua sunt homines ligii, molendina, prata, pascua, et terra arabiles: et habemus chirographum suo sigillo confirmatum.

13 In ejus regressu instituit dictus Gervinus plura oratoria: et inter cetera Proratum de Veterivilla juxta Luilly Ambianensis diocesis: et in oratorio impugnat y sanctuaria corporis S. Luciani et sociorum ejus. Et in eodem Episcopatu, in loco secreto composuit munus oratorium in nomine h. B. Gratiani Martyris fundatum: et in silva Augi (Gallico Ecu) unum in nomine B. Martini, et Et horis, quibus divina decantantur in ecclesia S. Richarii, semper genibus flexis stabat in oratione, secum reliquias Sanctorum deferens, nisi prius et personaliter interfusus in sua dicta ecclesia, parum dormiendo, continuo jejunando, continuo Missam quolibet die celebrando in ortu solis. Et in noctibus Nativitatis Domini, in die Passionis, Pasche, in nocte Ascensionis, Pentecostes, Trinitatis, Joannis Baptiste, Petri et Pauli, Laurentii, Assumptionis B. Mariae, omnium Sanctorum, et Andrea Apostoli, antequam quidquam comederet aut haberet, in ecclesia absque

intermedio legebat Psalterium Davidicum. Aquam D puram bibebat, et super scamnum unum jacebat et dormiebat. Et non obstantibus illis, ab omnibus videbatur repletus vino et epulis splendidis, semper hilaris, ridens, et non tristis, sanguinei coloris, et complexionis in humanis bene dispositae.

14 Et cum affluentia apud eum procedebant peccatores, ab eo Sacramentum penitentiae et confessionis obtinentes. Et in ecclesia ista S. Richarii erat unus locus aptus, conveniens et determinatus, qui dicebatur Locus-Confessionis et misericordiae. Quibus de causis evocatus est personaliter, et k citatus ad Curiam Romanam: ad quam ad diem sibi assignatum comparuit: et in obviam venit ei Summus Pontifex, qui ei dedit osculum pacis, eum interrogando super suis predicationibus et confessionibus, et de causis moventibus. Qui responsum dedit sic: Eos qui ducuntur ad mortem, liberare non cesses. Et, Scienti bonum et non facienti, peccatum est illi. Et, Si quis fecerit converti peccatorem ab errore vitae suae, salvabit animam ejus a morte. Et, Caritas operit multitudinem peccatorum. Quibus auditis, Papa Leo gavisus est, et l sandalia Apostolorum ei dedit: quae renuit et refutavit, et se excusavit deportare. Dicitur Leo, qui antea vocabatur Brune, natus de m Lotharinga, et Episcopus n de Toul, et ex consequenti electus Summus Pontifex, confirmavit Abbatem et o Legatum in partibus Occidentalibus cum chirographo plumbeo. Dictus Papa Leo venit in partibus Occidentalibus, et dedit ecclesiam B. Remigii Remensis, et p ad portandum corpus dicti Confessoris postulavit et requisivit dictum Gervinum, cum aliis tribus sanctis Viris.

a Plura alia Belgii monasteria amplius in Anglia possessiones habuerunt, tum a Regibus ad Dei cultum promovendum donatas, tum a prelati collatas, ab ipsoque amplius Abbatibus. — b Ita habet chirographum nostrum, ab Eduardo scribi debuit. Nulla enim Anglia Rex illud dicit, quod sciam, fuit. S. Gervinus temporebus hi regnum illud tenuit. Ethelredo, s. Edwardi Magni fratre, anno 1016 mortuo, regnum occupavit Canutus, sive Canutus, dicitur ante an. 1035 mortuo successit Haraldus filius: et an. 1040 Haroldus Canutus: quem S. Edwardus Praefessor excepit regnumque a 3 Aprilis anni 1043 ad 5 Januarii 1066: ejus vitam ad eum dicitur eductum. Deo Haraldus Comes Godwini F. regnum invasit: quod occupavit, illa relict, Guillelmus Rufus: c Willhelmus Malbrancus dum l. 8 cap. 58 scribit Radulphum laur, nobilium Britannum, apud Edwardum Regem c primoribus fuisse Palatium. Eand. ex Britannia Armorum inter, ubi et castrum dicitur possidebat, veneratque cum Willhelmo Nolito in Angliam, et ab eo Ethelredus Comes erat constitutus. Sed circa annum 1075 contra eundem Willhelmum rebellavit. De eo possim Anglicanae res. Scriptores — d Item Malbrancus perpetua praedicta illa Centulensis a Radulpho donata scribit vivente adhuc S. Edmundo. Haraldum dicente, qui sibi pariter coronam, omnia distulisse. Willhelmo legem regnum adepti, edendum Gervino fuisse, qui se res haberet. Convenisse ad Wisentem partem facile centum, partem Abbatem, partem monachos, c Monachos utique Belgii regnum, multumque nobilitatem et meritum multitudine. Sed insolitis precibus impetravit auctori ad xx dies illic subsistere coactus. Tum quidam domum se recipere rogavit, et, coactis h. Gervinus, tali stem opem cumque impetrandum, ne postulare magis nulla pedibus ad S. Petri advenirent. Confecti quidem consilio reversi duo ingentes, singulis ex universa multitudine numerum nomina pendentes. Alter Michael Archangelus sanctoque Michaeli Ritsanti praedictis auctori. Alter S. Margareta, qui trans fretum in Britanniam hunc eadem. Accidit tunc solo tempore, quo in dictum Carolum honoris centum est Sacrum, a quoque revocato peris, et Gervinus praesentem Miram dicta. Illi sedula tempestas, consuevit miris, ac miris quoniamque horum quoniam, incolam cuncti ad Britanniam pervenerunt. Item illi ad D. Margareta, quae cum gratiam actione cretus ablatum. Radulphum Gervini meritis ac pauperibus mactatum. Haec memora tunc fieri verbum, sed postea etiam aliquando, Malbrancus — e Ita h. c. Villam nominam nem exspectat. Nostrem chirographum habebat. Esperais, Acere, Hultuf, Achotez, Armecheham, Mortefort, Assamou, et Gervine. Item chirographum correctum fuerit, non dicitur. — f Willhelmus Warenne Comes nobilissimus, et ipse Willhelmo Nolito in Angliam veniens, illic Comes Sarum ubi constitutus est. g Hoc ruer, et super altare, reliquias carumque thesauri radent Malbrancus dicitur in qua cella monachorum, ut prius immediate dicti oratorium struxit, B. Luciani Martyri et sociis, h. c. S. Richarii sacrum. Acta S. Luciani Ep. et Bellonaciani, dictum a Januaria. h. De hoc S. Gratiano M. agimus 23 October. Addit h. Malbrancus — ubi D. Gratiani Martyris corpus observatur. i. Addit idem: quod frequenter addit, corpus nulla deflagratione resurgatur, et psalmis operam daturus. — k Non alia h. c. videtur citari, quam qui cap. 1. num. 2 memoratur: et fortassis non Romanus evocatus est, sed in concilio Remensi, anno 1019, S. Leonis ix primo, h. c. gesta

benignus in peccatores patientes:

k

Prov. 24 11

Jac 4 17 et c

h. 20

cujus rei rationem reddit

S. Leonis ix,

1 Pet. 4. 8.

l

E

m

n quo honoratur:

n

o

gestat reliquias

S. Remigii.

p

Radulphus

Com. Essex.

h. r.

Reges Angliae

tempore

S. Gervini.

Radulphus

Com. Essex.

h. r.

Reges Angliae

tempore

S. Gervini.

Radulphus

Com. Essex.

h. r.

Reges Angliae

tempore

S. Gervini.

Radulphus

Com. Essex.

h. r.

Reges Angliae

tempore

S. Gervini.

Radulphus

Com. Essex.

h. r.

Reges Angliae

tempore

S. Gervini.

Radulphus

Com. Essex.

h. r.

Reges Angliae

tempore

S. Gervini.

Radulphus

Com. Essex.

h. r.

Reges Angliae

tempore

S. Gervini.

Radulphus

Com. Essex.

h. r.

Reges Angliae

tempore

S. Gervini.

Radulphus

Com. Essex.

h. r.

Reges Angliae

tempore

S. Gervini.

A sunt. Interfuit enim illi Concilio, ecclesiarque S. Remigii dedicationi, et reliquiarum ejus translationi S. Gervinus, ut ex actis concilii a Constantino conscriptis, atque a Baronio tom. II editis patet: nam inter Abbates, qui plurimum interfuerunt, septimus numeratur Gervinus S. Richarii. Joannes Capella in gestis Gervini ita scribit: Sciebat Episcopum Ambianensem Folcum (vulgo Fulconem) familiarem cum Abbate Ingeranno fuisse, et cum Gervino suo Avunculo: qui Gervinus suis precibus in Concilio generali Remensi conservavit dictum Folcum ab excommunicatione et privatione suae Episcopalis dignitatis per Leonem Papam. — I Cujusmodi ea fuerint, me nunc fugit. Universim alioquin, ut in Notitia vocabulorum Ecclesiasticorum ex Patribus aliisque sacris scriptoribus ducet Dominicus Magrius Melitensis, Sandalia, quibus Episcopi atque ministri Ecclesiarum induuntur, ad praedicationem Evangelii induendum, ejusque motum, pertinent. — in Ita Alutia, sive, ut Wibertus scriptor constantiensis de Leonis ipsius domesticus in ejus Vita testatur, in dulcis Elisatii libus procreatus. — u Tullensis, sive Lencorum, Episcopus fuit. — u Hujus rei penes hunc auctorem fides esto. — p In eiusdem Concilio Actis dicitur Leo ipse ante alios, cum praefatis Archiepiscopis et Abbatibus, suppositis humeris, ferebatur S. Remigii devote lacrymans exulisse etc. De hac translatione atque ecclesiae dedicatione, agitur ad Vitam S. Leonis 19 Aprilis, et plenius 1 Octobris ad S. Remigii Vitam.

CAPUT IV.

S. Gervini miracula, et S. Richarii ejus tempore: S. Angilberti ab eo facta translatio.

Vita ejus comite, roruscavit miraculis. Mulier quaedam paralytica postulavit et instanter requisivit a Radulpho ejus discipulo, ut ei daret aquam bibere, in qua lotum fuerat ejus pedum pastorale, et inde recepit sanitatem. Quidam infans de villa a Augi in Normannia, nomine Oderis, frequentans scholas, tenebatur magnis febris; et dum iret dictus Gervinus ad oratorium B. Martini, quod construxerat in silva ejusdem loci; bibit aquam, in qua mundaverat manus suas dictus Gervinus, et factus est sanus. *b*

16 c Dictus Gervinus cum pluribus suis religiosus vidit et audivit Angelos Dei descendentes de caelo, cantantes cantilenas dulces, melodiosas super naturam, sentiendo odorem suavem tamquam ex balsamo: et oculis suis carnes viderunt personas ecclesiarum igne succensas, super altare sancti Salvatoris, S. Richarii, S. Stephani, et in regressu dabant laudem Deo, et salutabant corpus S. Richarii, denotando ei imposterum signum immortalitatis.

17 Et tempore dicti Gervini, casu fortuito ecclesia succensa est igne accidentali, ita quod tectum plumbeum combustum est: et ex omnibus reliquiis non remansit quidquam, quod non fuisset deportatum, salvatum et extractum a religiosis, excepto corpore S. Vigoris, quod remansit in loco suo intactum et illesum, nec tactum ab igne. Et minus servus domesticus ascenderat super summam turrim, ut coarctaret et extingueret ignem, cadoens deorsum in medio ignis et flammæ perambulavit usque ad corpus S. Vigoris illesum, sanus et inustus.

18 Isto tempore quidam vir de Tornaco jacebat caecus in monasterio S. Petri Corbeiensis, et de nocte viit et in spiritu quemdam antiquum et veterem hominem dicentem sibi: Vade ad monasterium Centulense, et recuperabis lumen. Quod fecit, et venit in hunc locum, et de nocte iste antiquus eradica vit pilos superciliorum suorum, removendo ponderosum sanguinem: et exinde factus est sanus et videns. Sed fures in regressu suo d violaverunt ejus sororem: qua de causa hebetatus est, et intravit in eo phrenesis: et sui ministri iterum adduxerunt eum in hunc locum, in quo iterum factus est sanus.

19 c Quodam alius caecus vidit de nocte claritatem circumambientem corpus S. Richarii, et ex illa visione factus est videns, et abiecit sunt tenebrae ab oculis ejus pro aliquo tempore: et quia ingratus non reddendo gratiarum actiones remeabat, factus est caecus iterum. Confessus vidit praedictam visionem claritatis, ex qua iterum recepit virtutem visivam, et laudans Deum et suum sanctum Confessorem Richarium, egressus est sanus.

20 Una mulier de Bussu paralytica fandiit a vi-

cinis. quod religiosi cum processione portabant corpus S. Richarii in praesentia dicti Gervini, ad ecclesiam B. Mariae de Aliaco. Ipsa cum devotione vocit venire, et surgens sana venit cum aliis ad praedictam ecclesiam de Ailly.

21 Iste translavit corpora sancta SS. Caydoci, et Fricorii sive Adriani Confessorum, et S. Angilberti: quia in quadam ecclesia nominata g Gorze, in Lotharingia, dictus Gervinus repererat gesta S. h Angilberti, et in scriptis viderat, quod causa magnae humilitatis sepulturam elegerat in porta aut introitu ecclesiae, et sciebat ipsum motum a primo loco, fodere et inquirere fecit in introitu Chori hujus comitatus, et fodiendo et inquirendo repertum est corpus Domini Nitardi XII Abbatis et filii dicti Angilberti, sepulti in sepulchro memorio cum sole, et plane apparebat de vulnere et plaga in capite, quod receperat in bello contra Danos, quo ingruerat a seculo: et hoc viso reponi fecit, et in loco contiguo versus Occidentem fodere fecit: et ministri fodiendo sarculis repereunt super pavimentum quatuor nomina monosyllaba, Rex, Lex, Lux, Pax: et illa nomina erant prima et ultima sui primi epitaphii. Et hoc ex consilio ejusdem antiqui religiosi, nomine Teudewaldi, repereunt absque mora sanctissimum corpus: ex ejus sepulchri apertione exivit suavissimus odor, non solum praesentibus, sed in omni ambitu loci sparsus: inveneruntque omnia ossa in massa et confusione posita, et involuta in pallio sereno viridis coloris, non putrefacta, sed recondita et translata per Dominum Riboldum decimum Abbatem de loco ad locum. Et ex illa investigatione fuit certus dictus Gervinus: unde instituit secundam translationem solemnizari dicti S. Angilberti, quia per ipsum Abbatem, praeterea timore inimicorum Saracenorum et paganorum fuerat ibi repositum. Et quia dictus Riboldus in sepulchro plumbeo posuerat sedulum, in qua continebatur quod ibidem quiescebat corpus S. Angilberti: et in instanti elevavit corpora SS. Caydoci et Adriani, et ex imposuit in capsula seu feretro argenteo lapidibus pretiosis ornato.

a Est hoc oppidum in Normannia, non longe a Belgii finibus, Angli quidam dictum, Anguli et Auguste eorum in Vita S. Laurentii Dublincensis 14 Naraburgi, alibi Augustum — b Mol. francus ait hunc postea totius monachum esse factum, quo de monasterio super alio monasterio, ac praecipue 2 Januarii ad vitam S. Adalardi, atque huius nom 17. — c Paulo aliter hoc narrat Mathaeus cap. 64 in hunc modum: Monachus Centulensis, Hugo nomine, olim Eques celestis, vita tamen sanctimoniali celebrat, noctephagum praeverteret coenae suae ad nocturnas preces surrectus, inauditi symphoniarum humanas voces prorsus exuperantem, assurgit et adversi eam praetere e turri Richariae basilicae ad Occidentem sita, ubi saluti sancti Salvatoris ara videbatur, suprajace D. Richarii corpus, atque Divorum ipsam ab S. Angilberti Abbate illic deposita, quae dum veneratur, conspexit turrim, atque ipsam magno lumine circumfusam, simulque insignem chorum Angelorum, sanctorumque innocentium adhaerentem. Pariter Gervinus ad solitas preces ingreditus, inaudientis voces Angelicas, circumspexit omnem S. Richarii turrim, et omne templum sensim idem lumen exaspere, et exorato in hestem addito, auditus odor gratissimus, et celestium spirituum ad aras sancti Salvatoris, sanctorum innocentium et S. Richarii veneratio. d Mathaeus praedans ait suum et sororem, adeo benevolam et commotam ducem rapuisse, redire eam, oravisse ne beneficium benefactricis suae damna duplici pateretur. Monasterium. uti, inquit, revera non passus est. Invenimus haec dicta narrationes — e Hoc quoque miraculum aliter narratur a Mathaeo: c. Alius pariter caecus, inquit, dudum medicum invenit quam apud alios Cordes non poterat sibi conquirere. At absque gratiarum actione. . . domum reversus, in praedictam reversit caritatem, Cordulamque repetens, iterum illuminatus est. simulque vidit turrim candidis amictum velis magno honore ipsa prosequente. . . et nullius vir ingenui vel memorie. Ingratus iterum reversi, totaque jam reversi. . . unde iniquitatis amictus vocit, quodammodo eorum non memorem sui capite. . . tamque amictus stetit perenne. — f Ideam mirum ita amplificat, quae jam jam paralytica omnia membra, adeoque in praecordia grassante, expulsa videbatur. Sed et caecitatis motum, roto praeterea, ita amictum. . . Cum D. Richarii corpus in Arly Pontivense deportandum, dominum ipsius pertransiret, sublevisit in platum. — g De hoc monasterio ephorus 27 Februarii ad vitam B. Joannis ejus Abbatis — h Mol. semper Angilbertum vocat

1) paralytica rovens interrasse supplicanti, sanatur:

g h S. Gervinus invenit corpus S. Angilberti,

unde suavitissimus odor exivit,

ilque tra fert,

nti et aborum SS.

Angulm. Augulm. Eu.

Angelorum enim ad celum,

ce tamen celeste, et odor suavitissimus,

mansit ope S. Gervini recepta,

de ingratis ducem amictus.

CAPUT V

A

CAPUT V.

S. Gervini agritudo, obitus, sepultura.

S. Gervinus
lepra laborat
6 annis.

Hic tractabitur de morte ejus, quod ante dissolutionem sui corporis, Altissimus, qui cuncta praevidet, ad supplendos defectus dicti Gervini, permisit sua providentia, quod corpus ejus, prius splendens, a lepra tangeretur, et in extremis diebus suis patere- retur quatuor annis durantibus, ita quod labia et facies ejus maculabantur et vulnerabantur superna- turaliter et alumnatione, tali modo quod vox ejus fuit oppressa, et vix loquebatur, neque quiescebat, neque dormiebat, nec comede- bat.

obinet a
B. Gallio suc-
cessorem.

23 Accidit tamen quod Philippus Rex, filius Hen- rici Regis, et pater Ludovici Grossi Regis, pervenit ad Ducatum Pontivi : cum dictus Gervinus, sic pa- tiens, humillime et litteratorie requisivit, quod Gervinus ejus nepos et filius, religiosus monas- terii S. Remigii Remensis, regium pastorale hu- jus Ecclesiae recipere posset, credens ipsum sanctum virum, idoneum et aptum. Quod annuit ipse Rex, et electus est Abbas anno Domini mxxi a x Kal. No- vembriis.

a

2 Feb. 1073
ultimo cele-
brat :

24 Et anno sequenti, die secunda Februarii, que est dies Purificationis B. Mariæ Virginis, in capella B. Mariæ de Crypta, quam construxerat dictus Gervinus, cum devotione Missam cepit celebrare, et vix nimia infirmitate detentus, potuit consummare aut finire. Ipsa tamen finita, Fratres lacrymantes et dolentes super grabatum reportaverunt. Qui dixit eis : Nunc video et percipio, quod Frater Gervinus Missam de cetero non celebrabit. *b* Et crescente do- lore, die Mercurii in capite jejuni, que nunc dicitur dies Cinerum, congregavit e omnes Frates, et dixit : Nunc habeo licentiam a B. Maria transire ad Dominum. Et recubando super grabatum, dixit : Fratres, recomendo vobis spiritum meum. Et vo- luit confiteri particulariter. Quo facto, voluit confiteri generaliter, declarando se peccasse in octo casibus, et declaravit illos populo et publico. De quibus habue- runt admolari, et dixerunt : veraciter tu nunquam fuisti homicida, nec adulter. Quibus benignum dedit responsum : Fratres, si acta non perpetravi, tamen voluntate peccavi : fui causa illorum peccatorum, et non curavi ea, et illis modis assoro sic perpe- trasse.

b

veniam a
D. V. obtinet
mortendi :confiteatur
peccatum,dein publice
altem eximi-
am impulsi :

25 Et in prima septimana Quadragesimæ priva- tus est dno lingue, et ab omni vi naturali destitutus. Et quotidie quidam religiosus eorum eo Psalterium decantabat. Videruntque ab eo signum requisitionis extremæ unctionis. Quo facto, aliquo modo convale- vit, et locutus est. Et inter cetera presixerunt ab eo instanter, in quo loco volebat sepeliri. Super quo dilatavit, nec responsum dare volebat. Et quia Fra- tres super illo passu continuabant, dixit eis : Vos non fueretis que meum et quo cupio. Nec volebat

anagorae :

qualiter velit
sepeli :ANNO MCLXXV
HI BARTIIB. Frederici
Vitam scriptam
Sibrandus
Abbas VI.

Monasterium Horti B. Marini, vulgo Mario- gardum dictum prope pagum Hallimensem, duabus leucis versus Oceanum, a Leonardia Frisie Occidentalis metropoli, fundatum at- que constructum est anno MCLXXI a B. Frederico, ante Hallimensi parcho, dein primo hujus monasterii Abbate in quo cum multis viros religiosos collegisset, anno XII am regnantis, Christi MCLXXV sancte mortuus est, mul-

dicere, et pro- tadio declaravit et dixit : Post sepa- rationem animæ, accipite chordam seq suum, et pedibus cadaveris mei alligate, et iugo equi impo- nite, et super sterquilina hujus ambitus et villæ du- catur cadaver mei peccatoris, quia non sum dignus recipere sepulturam aliam authenticam. Ex quo omnes unanimiter planctum et ploratum emiserunt.

26 Requisivit eis, quod hora mortis corpus suum in facie Ecclesiæ portarent, et Crucem ponerent cum reliquiis Sanctorum et Sanctorum Dei. Quod fecerunt, et ipsum adhuc viventem ante majus altare deportaverunt, et Litanias decantare ceperunt. Et ipsis cantantibus Sancta Maria ora pro eo, quia non poterat loqui, *d* extraxit manum dexteram, et levavit in celum in signum devotionis. Et quando pinctus ille venit, S. Richari ora pro eo, ipse altius levavit manum, et sedendo et flendo, alta et intelli- gibili voce exclamavit : S. Richari ora pro me. Quibus Litanis factis et peractis, Fratres decanta- bant : Suscipiat te Christus, et ille tunc emisit spiritum.

mortuus ante
majus altare :

d

27 Et ipso ingresso viam universæ carnis, Fra- tres acceperunt aquam in pelvi, et expoliaverunt eum, et laverunt. Nec repertum est corpus ultra leprosum, sed purum et mundum, odorans et suave : specialiter membrum virile, secretum et naturale, in quo apparuit omnis puritas et castitas. Sed in geni- bus et cubitis erat quadam durities et conglutatio cutis, et carnis duræ ad mollem lapidis, quia super iis semper et continuo orationibus vacabat.

a morte lepræ
vestigio omni
vacuus appa-
ret,gritibus et cu-
bitis induratis,

28 Et dum fuit sepultus, erat presens in capella B. Mariæ, quam construxerat dictus Gervinus in crypta, Guido Comes Pontivi, qui repente, contavit nobis exa tones, quas capiebat super Novum-villam et super ejus tumbam, seu tumulum, alta voce dixit : Ego quito illas exactiones Ecclesiæ S. Richari : et inter quatuor pilaria marmorea describere fecit ver- sus sequentes :

in ejus fovere
donati qua-
dam Centulæ :epitaphium et
positum.

Inclutus iste Pater, e daemon per quem ruit ater,

c

Flos pius in populo, dormit in hac tumulo.

Ardua rectarum scandens qui rite viarum,

Corporis assiduus martyrisator erat

Regula virtutum, rectorum lux monachorum.

Extitit a puero e rpure virgineo.

Et isto tempore Guido Episcopus Ambianensis affi- nis hujus Ecclesiæ, et tempore quo Dominus Jesus precibus B. Honorati Episcopi Ambianensis corus- cavit miraculis, obdormivit et quievit in Christo. Et hæc brevia de vita et morte S. Gervini sufficiunt.

a *Mothranensis*, Kalendis Novembribus. b *Addit Muller*, Et vidit opulenta patriam prorsus Virgo. c *Idem* seniores so- lum habet. d *Idem* prope eum nihil unum efferre possit, bello fatu- erupit cum illis in his voces, sancta Maria ora pro me. *Ignatius Josephus et Summarthum* legunt : Si- milis qui vix fuit alter. *Apographum nostrum*, et vetus codex ab *Ignatio Josepho* citatus : demon per quem ruit ater. *Quis enim vera est alter demon?* *Summarthum* hoc epitaphium ab *Rariolus* compositum verbatim.

F

DE B. FREDERICO

ABBATE HORTI B. MARIE IN FRISIA ORD. PREMONSTRATENSIS,
Commentarius prævius.

tis virtutibus in vita et post obitum illustris. Vitam ejus conscripsit Sibrandus scitus dicti monasterii Abbas, anno MCLXXVIII vita functus : illum hic datus ex variis an- tiquis MSS. codicibus, qui plures adhuc extant, et ipsi etiam aliquem habemus. *Varia Vita* hujus compendia e- derunt Molanus in *Notitiis Sanctorum Belgii*, Havanus in *Compendio de Vitis SS. Saussanus in Martirol.* Gallicano, Ghannus in *SS. Canoniconum Nati-*

compendia
edita ad 7
Martii,

libus

A libus, Mirrus in Fastis Belgicis, Balinghemus in Calendario Mariano, et in quidem vi Martii, qui dies sepulture ejus, cum alioquin, ut in schedis Heriberti Roswerdy reperimus, ex monumentis, Horti Mariani constat die tertia mensis ejusdem e vita migrasse: quo die cum Premonstratensis officio Ecclesiastici venerantur, et quidem sub ritu duplici hic in Belgio, atque etiam in Hispania, uti ex Ordine recitandi divinum Officium superius Madriti recuso, perspicere licet.

2 Ceterum, ut ante citatus Molanus adnotat, locus iste Mariagardium derelictus est, quando Apostolicæ Sedi placuit plantationem Frederici ad novum Episcopatum Leovardiensem transferre, et in cathedrales Canonicos et Episcopos capitulationes transmutare.

Quod a Paulo IV Papa anno MDLX factum tradit Mirræus. Deinde concitati a factiosis tumultus plerisque Belgii provinciis perturbant, hæreticis incensoribus, præsertim Calvinistis, qui diabólicos quodam astro perciti, fideles antea et quiescentes populos ab Regis Catholici imperio abstraxerunt. Exturbata ergo e Frisiæ finibus orthodoxa religio, apud quosdam pios viros hucverunt sacre exuvie B. Frederici, quæ deinceps inde in Hammoniam, ad conobium B. Marie Bone-Spei, quod ordinis Premonstratensis prope Biachum oppidum est situm, translatae sunt anno MDLXVII, die vi Decembris, et ab

B Abbate Michaeli Chumarto solemnè pompa excepit, ne publicæ fidelium venerationi expositæ: postmodum ab Augustino de Felleris, tunc Abbate, ornatiori thecæ inclusæ, et in altari Reliquiarum, tunc recens extracto, in area supremæ ad cornu Epistolæ collocatæ. Festam translationis quotannis vi Decembris solemnè officio peragitur sub ritu triplici, ut ipsa vocant, sicut et dies depositionis hoc in Martii. Præterea singulis diebus Mercurii, festo alio non impeditis, Missa conventualis de dicto B. Frederico celebratur.

3 Hoc cum elogio celebrat in Martii Chrysostomus Vander Steere in Natalibus Sanctorum Ord. Premonstrat. In Frisia beati Patris Frederici, primi Abbatis et Fundatoris Horti Mariani, Ordinis Premonstratensis: qui præclarissimarum virtutum et miraculorum gloria longe lateque coruscans, post plurimos Deo collectos annuarum manipulos, letissime inter psalmos et hymnos beatissimam suam animam Creatori reddidit. Cujus sacrum defuncti corpus, suavissimo fragrans odore, sepulchrum plurimum postea claruit miraculis. At vi Decembris in Martyrologio apud Premonstratenses Canonicos conobii B. Marie Bone-Spei recitatur istud elogium: In conobio B. Marie Bone-Spei in Hamonia Translatio B. Frederici primi Abbatis et Fundatoris Horti Mariani in Frisia Ord. Premonstratensis, quando ipsius sacre reliquie, plurimis decoratæ miraculis, solemnè pompa in ecclesia dicti conobii collocatæ, et publicæ fidelium venerationi expositæ sunt anno Domini MDLXVII.

4 Agunt de eodem B. Frederico scriptores Ordinis, quorum præcipuus censeri potest Sibrandus Leo Leovardicus, qui in Lullumensi conobio apud Franekeram vitam religiosam professus, inde ab haribis eiectus, in Ditione Groningana exul vitam finivit anno MDLXXXVIII. Scripsit de fundatione conobii Horti B. Marie, et Vitæ Abbatum ejusdem monasterii, uti et Abbatum Lullumensium. Habemus hæc ejus opera hactenus necdum typis excussa, unde Vitam B. Frederici alteri subiungimus, cum varia habent in priori, non tam accurate narrata. Huc succedunt Joannes le Paige Theologus Parisiensis in Bibliotheca Premonstratensi lib. 2 pag. 513 et seqq. Sigismundus Kohel Lucensis prope Zuoyumum in Moravia Abbas, inter Vitæ sanctiorum Patrum Premonstratensis Ordinis a se collectas: et contrarius Petrus Fugelmarius libro de Personis Ordinis Premonstratensis sanctitate illustribus pag. 173. Mauricius du Pre in Annalibus beatorum Ordinis, et Trinitico sermone, Dionysius Mutzartius in Historia Ec-

clesiastica rerum Belgicarum, ad annum aterque MCLXXV, D ac passim alii. Nolo Frisiæ scriptores congerere, unus sufficiat Martinus Hamconius, qui de viris rebusque Frisiæ illustribus fol. 110 appellat S. Fredericum Horti B. Marie Abbatem, miraculis et rara vitæ ac Frisiæ Sanctimoniam celebrem, et carnis miracula describit pag. 79. quæ inde excerpta, apud Pagium extant.

VITA

Auctore Sibrando Abbate

ex variis MSS.

CAPUT I.

B. Frederici pui adolescentiæ. Sacerdotium. Curæ Pastoralis. Miracula.

Recolendæ memoriæ Fredericus, ortus in Frisia de villa a Hallua, viris nobilibus et inelytis tunc temporis inelyta et valde famosa. Hic itaque in primæva ætate patre Dodone orbatu, tenellus valde cum sorore parvula relictus est matri suæ: quæ erat mulier Deum timens, et satagebat parvulo notas facere vias vitæ, scilicet timere Deum, amare justitiam, frequentare ecclesias, orationibus vacare etc. quæ Suitburga vocabatur: quæ omnia puer haud seguitur adimplere conabatur. Aliis suis ecclesiis ludentibus, dum a matre pascendis quibusdam ovis esset deputatus, lascivientibus cum istis se nunquam miscuit: sed Dominicam Orationem vel solulus ruminavit, vel de argillosa terra basilicam erexit, altaria construxit, omnemque morem Ecclesiasticum juxta puerilem ætatem, quod potuit, pro modulo suo studuit imitari.

2 Tandem ex hortatu Optimatum parochiæ in Hallua studis liberalibus appositus est: et cum mater ob rei familiaris inopiam de sumptibus diffidere cœpisset, (dictum mirabile!) deprehendit in collo ejusmodi reptilis, tunc forte repentis, anulum argenteum, sed retortum: quem cum omnibus sui pagi in die Dominico exhibuisset, ne forte per negligentiam alicui exiisset, ut non esset agnitus; intellexit plena fide in sumptibus filii sui emendatæ destinatum, a quo die non defuerunt mulieri expensæ ad omne opus filii. Cum tunc scholis esset destinatus, cepit assiduè studiis tantis respondere profectibus, ut gratia Dei merito in eo vacua non videretur. Nam in brevi omnes collegas suos non solum scientia cepit antecellere, verum etiam omni virtutum schemate morumque probitate.

3 Postquam igitur metas pueritiæ excessisset, incitatus studio non solum artium liberalium, sed præcipue divinarum Scripturarum, matre patriaque relictis, in Monasterium (ubi tunc studia vigere intellexerat) concessit, et quamvis humilitate esset præcipuus, ob meritum tamen Virginis B. Mariæ castitatem summe amplexus est. B. Joannem Evangelistam præ ceteris Sanctis diligebat propter castitatis excellentiam, quia custos B. Mariæ adhuc adolescens, meruit deputari. Beatam quoque Mariam post Matrem Virginem præcipuo censuit honore dignissimam, ob illibatam castimoniam puritatem. Tanta fuit castitate præditus, ut eandem super austeritate vitæ suæ miranti, et præcipue continentiae, et querenti, si motus unquam in se illicitos sensisset, cum indignatione feratur respondisse: Nullum hominem unquam carnaliter propagatum non pleci hæc poena, quanto magis ipsum, qui esset caro et sanguis, nondum a lege peccati solutus. Quamobrem ciliem membra domabat, desuper indutus vestibus, quibus poterat melioribus.

4 Et cum neque noctibus neque diebus cessaret se commendare patrocinio B. Cecilie (cujus profes-

natatis 8 Martii,

conobio descripto,

hæresi apud Frisones ovantescente,

corpus ad conobium Bone-Spei translatum.

ejus illic solennis veneratio

regnum in fastis 3 Martii.

et 7 Decembris

Vitæ compendiosa scriptura Sibrandi in Leo,

et alii Premonstratenses,

ac Frisiæ scriptore.

Fredericus a pui ritum ad puerum in re formatum.

studet, sumptibus matris collatis.

excepit profectibus

F

Monasterium Westphalicum

ab castitatis amore Del-puram, præcipue colit, et SS. Joannem Evang. ac Ceciliam;

ethico indut-lur

*S. Caecilie
apparentis
hortatu,
in parvam
reversus,*

*studiosa pte-
tem doctrinae
jungendum
sundet*

*consecratur
Sacerdos:*

*h
fit collega
Pastoris:*

*verbo et exem-
plis paret:*

B

*Exmonem
signo Crucis
fugit.*

*terretur a
juvene pte-
nante,*

*ideo diabolicae
tribulationes
perpesso,*

C

*Eligitur Pas-
tor*

*addicta jeju-
nio, orationi,*

*venitatio
D. Mariae:*

*ars jejunii
diaboli vincit,*

*et in Quadra-
gesima,*

A sioni se totum devoverat) apparuit ei tandem B. Caecilie, et hortata est ipsum, ut non tantum suo, sed et aliorum intenderet profectui: quippe qui ad hoc jam praedestinatus esset a Deo. Hujus rei gratia domum rediens, volubat animo, cui rei potius operam daret, cui effectui. Cum itaque sacris Ordinibus nondum esset initiatus, et ob id praedicare non praesumebat, et messem tamen multam conspiceret, operarios vero paucos; multum circa studiosos, a se utrinque undique conservatos, pietatem et benignitatem exhibuit: et gratiam, quam gratis acceperat, iisdem gratis impartiri studebat. Neque enim in eis solum scientiae profectum requirebat, sed praecipue virtutis et honestatis. Si quem vero torpentem otio aut negligentem aspiceret, corripiebat acerrime. Privatis diebus eosdem divinis officiis raro abesse permisit, festisv numquam.

S Cum jam ad aetatem legitimam pervenisset, multorum rogatu ad sacerdotii ordinem pervenit. Ea tempore praeverat Ecclesiae in Hallow Sacerdos quidam ejusdem h nominis, quo ipse, senex et bonae conversationis: qui audita promotione Patris Frederici, cum sibi in collegam et successorem habere quosivisset: cui eum acceperat, populum doctrina et exemplo quotidie ad omnem pietatem hortabatur, arguebat, increpabat, instabat, opportune, importune et quaecumque boni sunt Pastoris, diligenter exequiebat. Et cum domus ejus aliquantulum distaret ab ecclesia, persaepe diabolus hora matutinali, ipso ad ecclesiam properante, ad terrendum eum, per diversa monstra ei apparuit: nunc in eum impetum facienda, nunc in eum jaculando convitia. Sed Christi athleta confidenter tum psallere solebat, Dominus illuminatio mea, et salus mea, quem timebo? ad quam vocem Crucis signo contra diabolum jaculato, protinus evanuit.

Contigit quendam juvenem a diabolo incitatum, hora matutinali sepulchre mulieris ejusdem, prope juxta civitatem viri Dei venientis sepultae, in habitu assistere muliebri, venientem quoque modo terrere. Cum itaque vir Dei pulsatim matutinis, ad ecclesiam properaret, et spectaculum tale videret: ratus spiritum nequam esse, sistit gradum, armatur Crucis figura. Ad juvenem subsistente, magis ac magis miratur et terretur, quippe spiritum nequam Crucis signum non horrere. Juvenis tandem timore correptus, a viro Dei insecutus est, et ab eo tempore ideam juvenis diabolicas tribulationes perpeti poena sui peccati debuit: qui tribus annis fere ante mortem suam, cum esset ex nobilioribus pagi

in Hallow, habitum nostrum recepit, eulamitatis sine miseria sequens cum lacrymis nobis exponens.

7 Defuncto itaque praedecessore suo unanimiter ab omnibus in Pastorem eligitur. Cum eum multum reluctaretur, instantium tandem importunitati cedere oportebat. Tum domum ad vocem Dominicum surgens, et succingens lumbos suos, calcatus pedes in preparationem Evangelii pacis, calcatus pedes coepit castigare corpus suum, orationibus jejunia, vigiliis continuando jejunia. In Beata Virgine singulariter devotus extitit, ita ut singulis septimanis, praeter privatas orationes, Missam de illa in privati ecclesiae celebraret. Unde mos enduxit, ut etiam sabbatis Quadagesimae, usque ad nostra tempora, Missa de Beata Virgine cum multa devotione cingeretur. Quo tempore tanta exercebatur abstinencia, ut omnibus feris sexus in pane et aqua abstinere, nisi solennitas aliqua vel hospitii idonei praesentia interveniret; in Quadagesima vero die tantum Dominica reficiebatur, et tertia quinta, reliquis sine cibo transisset.

8 Accidit ut quidam feria quinta in Quadagesima, mensa jam posita, nuntiant ei, quod puer cate-

chumenus ex proxima villa sine gratia baptismatis vitam finivisset. Moris tunc erat, parvulos infra Quadagesimam natos, catechumenos reservare, novis fontibus baptizandos. Ad quam vocem vir Dei multum consternatus, rejecit a se mensam, et ejusmodi negligentiam suis peccatis imputando, accedit ecclesiam, prosternitur coram altari B. Mariae, et cum multis lacrymis et precibus contendisset ab ea, adiecit se non comesturum nec famulaturum, nisi parvulus tandem restitueretur vitae, donec gratiam consequeretur Baptismi. Et cum ab oratione surrexisset, accedit domum pueri mortui: et secum deferens stolam et librum super corpus defuncti posuit, et invocata clementia Salvatoris et intemerata Virgine (nec mora) parvulus vitae restituitur: et statim parvulo gratiam Baptismi impertitus est, qui postridie vitam hanc tunc feliciter terminavit.

9 Neque caruit sanctus Pater spiritu prophetico. Cum enim urgente subinde frigoris molestia, domum ecclesiae vicinam intrare solebat: ejusdem domus domesticus praedixit, quod non post multos dies pro peccatis suis (scilicet enim vir Dei istam familiam informarat, ut super suis peccatis confererentur, et confiterentur, et de eis satisfacerent) dira esset poena puniunda, pro qua Dei misericordiam piis operibus consulere praeverit. Perpaucis igitur diebus evolutis, correpta est mulier languore validissimo, ita ut pro doloris magnitudine (jam enim gravida erat) pareret intempestive: peperit autem filium, quem post multos annos nostrae sociavit congregationi. His malis accessit, quod etiam lumine privata est oculorum. Quare misit ad virum Dei, ut rebus suis de consilio suo mortura disponderet. Tunc ille subrideus dicebat: Castigans castigavit te Dominus: sed hac vice morti te non tradet: visum quoque recipies oculorum, modo satagas vitam tuam in melius commutare. Processu vero temporis subsecuta est sanitas juxta viri Dei verbum, et visus oculorum restituitur: quae adhuc superest, et apud Sorores nostras manet. Solet etiam vir Dei in Natali et Pascha Domini, quicquid vitium et vestitum suo supererat, in usus pauperum liberaliter erogare.

a Hallow pagus 2 levis Leonardus, ut supra dictum, — h In altera Vita Pastor Fedo appellatur, et B. Fredericus cognominis Felcho.

CAUT II.

Oreasio vitae cenobiticae, Monasteria ejus cura extracta, Hortus B. Mariae viris, Bethlehem feminis.

Contigit virum Dei in morbum calculi incidisse: cum eum et quaedam mulier parvula, hiems tempore in via obvia facta fuisset, quae necessitate vadum transire debebat, nec poterat: ipse prior vadum ingreditur, et in alteriori ripa brachius suis eum attolens, statim in interioribus, ita ut figure interceptus, calculi morbo urgente, ad extrema pervenerit. Extra se tum raptus, vadit in spiritu totum genus humanum uni operi muniter operam dare: erant autem omnes plaustra minantes omnia lignis. Interrogante autem eo, qui sibi viduit ligna tanta? responsum accepit: Ad calefaciendum, inquit, furnum Babylonicum. Territum oraculi novitate, Beata Virgo solidae consolationis refecit antidoto: Fugite, inquit, de medio Babylonis. Ignorante autem eo, quomodo fugae consuleret, voce Principis Apostolorum edocetur: Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus Jesum: et repromissit centuplum. Vale ergo et tu fac similiter. Tunc ad se reversus vir Deo plenus, intellexit se divino nutu praedicto morbo correptum fuisse, ut vocatione Sanctorum dignus haberetur. Lacet itaque jaududum ejus propositi extitisset, ut de rebus sibi a Deo collatis hospitale construeret

D
*infantem mor-
tuum absque
baptismo,*

*implorata
ope S. Mariae,*

*resuscitat et
baptizat;*

*mulieri prae-
dictae ob pecca-
ta puniendam,*

E

*postea sanan-
dam.*

*liberalis in
pauperes.*

F

*Ex opere
caritatis morbo
calculi decum-
bit*

*visione caelesti
excitatur,*

A construeret, in quo Christi pauperes tractarentur benignius, et foverentur attentius: censuit tamen divinum voluntatem preferendam suae: ut videlicet secundum canonicam institutionem cum aliquibus viveret, quibus esset cor unum et anima una, et nihilominus pro posse suo deserviret pauperibus.

11 Interea diabolus huic sancto proposito viri Dei invidens, magnam simultatem concitavit inter optimates parochiae viri Dei, imo inter cognatos et notos, ita ut hinc inde acriter pugnatum sit, et utraque parte aliquam ecclesiae partem occupante, tandem pugnarunt, donec superjecto igni ecclesia flammis corripereetur, et aliqui flammis intercepti expirarent. Quocirca vir Dei ad componendam pacem et ecclesiam reformandam, multum temporis et laboris impendit, quae non parvum ei impedi- mentum ad suum propositum consummandum, praes- titerunt.

12 Contigit quoque annis aliquot decursis, quod juvenis quidam, qui dum esset desponsatus cuidam puellae nondum nubili, et in domo parentum tamdiu habitaret, quousque adolesceret puella, quod mater puellae plus aequo inciperet diligere juvenem, et relicto legitimo thoro, cum genero filiae desponsato consuetudinem haberet. Ut autem consuetudini libe- rius vacarent, convenit inter eos, quatenus viro nocte soporato, per peplum duplicatum collo dor- mientis insertum, et per foramen transmissum, ju- vene trahente suffocaretur. Factumque est ita. Cum itaque mane nuntiaretur, hominem subito expi- rasse; et juxta morem exequiarum fierent, post Missam dictam itum est ad sepulchrum, et inventum est sarcophagum sepulchro multo longius. Mirantur astantes, quod negaret terra hospitium homini, quem noverant patre suo ibidem olim recepto statura breviorum. Et post multam inquisitionem aliis hoc, aliis illud dicentibus, instinctu Spiritus Dei, vir san- ctus jussit velamenta funebria tolli, et inspicere cor- pus, ut corpore nudato, veritas simul nudaretur: quod ita factum est. Nam protinus apparuerunt suf- focationis signa tam evidentia, ut dissimulationi lo- cus non esset. Istis itaque in custodiam conjectis, sine mora corpus intra Mausoleum se recepit. Sed ad preces viri Dei, rei privati vita non sunt; sed mulier irremediabili exilio damnata est: adolescens vero truncato naso, et seetis genitalibus in quodam canolio Cisterciensis ordinis retrusus. Cum essen- puer novi eum, et quoties vidi, fateor, exhorui, et quamplurimi adhuc vivunt, qui huic spectaculo in- terfuissent.

C 13 Tandem vocante Domino, mater viri Dei in se- nepecte bona mortua est, quam sepeliendam curavit in ecclesia Hallum juxta corpus viri sui. Et cum plu- rimi cognati secundum carnem, sed plures ei con- juncti cognatione spirituali, cum corpus in tumulum deponeretur, adessent; Vos, inquit Sanctus, scitis, fratres et filii carissimi et filiae quod sine querela hactenus sim conversatus apud vos: si quem vestrum contristavi, nescio; nihil enim mihi conscius sum: et si aliter est, moveor contritione, ignosci mihi peto. Denique moris est apud vos, unumquem- que vestrum pro animabus eorum res suas lar- giri temporales, ut culpas, quas incurrerunt tempo- raliter, non luant aeternaliter. Ego vero sine praeju- dicio vestrae consuetudinis nihil horum, quae possibile, pro anima matris meae dignum oblatione censeo: propterea sacrificio meipsum, et offero Jesu Christo filio Dei et Beatae Virginis perpetuo servitutum, con- testans caelum et terram, vestramque praesentiam, ut a die ista et deinceps non secundum proprium ar- bitrium, sed secundum regulam B. Augustini velim vivere, ut anima ejus in pace requiescat.

14 Die itaque altera dispositis rebus sui domi, fes-

tinanter a Episcopum adiit Trajectensem, petens humiliter, ut habitu ipsum indueret canonico, et li- centiam monasterium Clericorum construendi daret. Episcopus viro annuit benignissime, omnemque ope- ram adhibiturum pollicetur. Gratiis itaque actis, et habitu suscepto cum benedictione Episcopi, profici- citur. Et prius ad b Insulam S. Mariae domum quam- dam Ordinis Praemonstratensis Trajecto vicinam di- vertit, ibi sanctos mores, et observantias honestas Dei placitas sithundo hausit pectore. Ibi etiam scribi fecit Ordinarium, et alia pauca, quae sibi ad praesens videbantur expedire. Dimissis itaque iis, tanquam novus tiro, lorica fidei indutus, reverteritur domum, et ad sui propositi executionem se accingit. Tunc incepit solito acrius se affligere, ciborum ari- ditate, vestium asperitate, ac gladio linguae contra vitia mentis et corporis. Obscrabat singulos, con- sulebat universis per nomen Domini, reconciliari Christo. Circuibat per vicos et plateas, si quempiam inveniret, quem lucrificeret. Et cum multis sibi con- fessis consilium dedisset, ut claustrum monachorum Griseorum, seu Cisterciensium, intrarent, quos no- vellam plantationem in Frisia fecisse confiterat (di- cebat enim ideo instituta esse claustra, ut in eis in- cluderentur peccatores ad tempus, ne postea a regno Dei excluderentur) et attendens vir Dei, divites et nobiles in illis solum recipi, pauperes vero remo- veri, imo vero sibi potius conservari conspiciens, pauperum voluit pater et patronus fieri.

15 Accidit autem natu Dei, cum vir sanctus ad colligendos pauperes intentus esset, ut secum habi- tarent, quod quidam vir nobilis et potens de villa sua, Godescalcum nomine, qui aliquando reatum in- currerat homicidii, vetros preveniendo, relictis uxore et liberis et armis, coram altari, coram Deo et multitudine, solenne votum in manus sancti viri emisit. Quo sermone multi commoti, de conver- sione videlicet talis hominis; conveniunt ad eum un- decimque tam pauperes quam divites, postulantes ab ipso se et sua suspici: quod ille annuit vultu pla- cidissimo, nil aliud quam honorem Dei, et salutem expetens animarum. Anno Dominico Incarnationis millesimo centesimo sexagesimo tertio, erecta est ab eo capella ad honorem Dei, Beatae Virginis, et S. Joannis Baptistae, in loco campestri et plano, mari magno vicino. Locus admodum frugifer est, et parentibus precoribus valde accommodus, appellavit- que nomen loci sui, cui jam circumdlexerat fossatam in agro, Horti S. Mariae. In ipsa erectione capellae magna orta est tempestas, ut quaedam ligna cor- ruerent: sed ad orationem viri Dei mitigata est. Et ipso die Exaltationis sanctae Crucis prima Mis- sarum solennia initiata sunt, ut omnes Dominus in hoc loco, in Cruce obedienter perseverantes ad se pertraheret.

16 Tunc venit ad eum nobilis mulier e Syroeris, filia Ulbrandi d Schulteti de e Reysum, multum se- cum allens substantiam. Tunc et Domina Gertru- dis de f Dreesum, Virgo devota, parentibus secundum saeculi dignitatem orta non infimis, post reditum a Terra sancta et visitatione liminum S. Jacobi Apo- stoli, ad eum venit, valedicens omnibus suis cognatis et amicis: quam ille benigne suscipiens post multi- cum temporis reliquis Virginibus, quas collegerat, eam praefecit, eo quod multum rerum haberet expe- rientiam, et multi nobiles filias suas parvulas jam tutela ejus commiserant.

17 Venerunt tum ad eum Clerici quidam Deum timeantes, Tadoco videlicet, Alardus, Meinoldus et Elardus, duo uterini fratres, et alii, quorum nomina novit Deus: e quibus Tadoco fuit vir admodum cla- rus eloquio, et gratia praedicationis insignis. Hinc factum est, ut tantam ad se attraheret multitudinem,

D

ab Episcopo habitu Canonico induitur:

b

divertit ad Praemonstra- tensis:

reversus, acrius se castigat:

alios juvat,

E

faciunt pater pauperum:

Godescalcum virum poten- tem,

aliosque con- gregat:

in Horto S. Marti- erigit sacel- lum:

F

c

d e

f

Gertrudem de Dreesum Virginibus devotis praefecit:

admittit Tu locum,

institutorum
duorum con-
gregationum :
g h i
k

fœminis
extruunt camo-
bium
Bethleem.

l

A ut novella plantatio eos non caperet : qui recedens a viro Dei per se congregationem instituit, quæ postmodum in se divisa, in duas est distincta : quarum una trans g Laviam in h Marne, altera i Doctingam ad s k Bonifacium translata est.

18 Per idem tempus tanta confluerat ad virum Dei utriusque sexus multitudo, ut vix caperent eam structure quas fecerat. Proinde visum est ei utile, viros a fœminis separare : quare locum quemdam, in quo nunc est conobium formatum, comparavit : ubi ædificavit ecclesiam competentem, et reliquas officinas, secundum quod facultas permittebat : et appellavit nomen loci illius l Bethleem pro Beate Virginis reverentia : in quo tanti semper beati Patris piis monitis fuit concordia, caritas mutua, paupertas voluntaria, præcipua humilitas, et devotio pura, ut primævæ Ecclesiæ te diceres rudimenta intueri.

a Episcopus Treveris inferioris, sive Ultrajecti, tunc erat Godfridus de Heven, qui Hermannus Huerenst anno 1158 defuncto subrogatus erat usque ad annum 1178. - b Insula B. Mariæ, vulgo Marienwerdt, in diocesi Ultrajectina, et Gelsei confusus circa Aemogum, monasterium funditum anno 1129 ab Hermannus de Ulm pro refugio suum Florentii, Conatili Hollandie a patre Ulm accepit. Fœderat religiosi Pœmonstratenses Paulana evocati, ne prius Abbas fuit Robertus cognatus Regis Angliæ. Consulendi Gerbrandus in Chronica Hollandiæ, Hermannus in Chronica Ultrajectina. Substitut fuisse Fredericum frequentius ad illud monachum occidere scribit Maurus in Chronica Pœmonstratensi. - c Subsidiis contulisse nobiles militem Sive-ram, Murelheim et Gertrudem Hammungam scribit Moys et ex p. Joannes Pagnus. - d Schultetus vulgo Prætor est, ad prebendam debitorem exator, aliter Scaldus, et Tenturico Schult debilius, et Horica exipre. Consulere Vossium lib. 2 de Vitæ acrimonia cap. 17. - e Hec sub pagis vicinis versis Ducembon. - f Hec sub pagis magis desitis in campis Collumecclia. - g Laviam fluvium separat prætoriam Groningam a Frisia. - h Abbat in Marne, vulgo Olde-clauster, antiquam claustram seu monasterium dictam, in Hunsingam Groningam dicitur ad nunc situm. Fuit postmodum sanctimonialium. - i Doctingam, vulgo Doctum, ubi Abbat in Montebus Maris fuit erecta. - k s. Amalfius Episcopus et Apostolicus Fidei fuit ibi vicarius, qui colitur s. Julia. - l Annales Frivæ apud Murem, hanc longe. M. E. Flavio.

CAPUT III.

Morbus, obitus, sepultura. Miracula ante et post mortem.

G descensus, qui ceteris erat operandi studiosior, et Ordinis professi ferventior a militator, cum in ædificio domus eujusdam opem ferret artificibus, subito collapsus erus confregit. Nuntiatum est hoc Patri Frederico : et intellecta causa, cum in terra volutaret, ait : In nomine Domini nostri Jesu Christi surge somne, et sta super pedes tuos. Nec mora : surgit, subitum mirum sanitatem. Sic Soror quodam Bethleemietum, quæ instinctu diaboli congregationem sanctam reliquerat, et subversionem proxima erat, ad invocationem viri Dei liberata est. Alia quoque cum ad lectum ejus in magna infirmitate decubentis vir sanctus venisset, post orationem aliquandiu ad Deum factam, restituta est sanitas.

20 Alio tempore facturus iter in glacie, solus tendebat in Bethleem. Venit ergo ad stagnum circa vesperam : in ejus medio ducebatur raptura, ut sine beneficio ligni transire nondum fieret : ad quam cum venisset, gressibus diu, si alientis transitus pateret, ut lucis obsequium subtraheret noctis operam. Denique post varias mentis cogitationes, incidit in ejus mentem, tendere cappam, qua indutus erat, quanto magis posset in longum. et ripæ alteriori, ubi strictior erat, injicere, ut glaciabibus crustis, vel saltem arundineto, teneretur. reliquam vero partem substernere pedibus, donec mactefacta duresceret in glaciem, et sic per eam pontis fingeretur officio. Aqua quippe decurrens erat propter rivum in vicinis, cui infundebat, et ideo gelu constringi non poterat. Moram autem faciente viro Dei, non intermittebat Salvatoris invocare elementum. Tandem Crucis signo munitus, intrepido descendit cappam, et tamquam foret

congelata, sicco pede transivit per eam : cumque D primo tolleretur eam, humida quidem fuit, sed post pusillum tota dirigit. Venienti ergo ad Fratres in Bethleem, qui igni adhuc assidebant, et frigescenti Patri locum dautes, interrogatus sanctus Pater, quomodo ad eos venisset, rem omnem, ut contigerat, retulit. Qui talia audientes magnificabant Deum, qui mirabilis esset in Sanctis suis, et prodigia faceret in celo sursum et in terra deorsum. Servus autem Dei videns illos nimis super illo facto admiratos, prohibebat, dicens, nihil admiratione dignum ab eo factum esse.

21 His itaque atque multis aliis a viro sancto gestis, et prospere sibi succedentibus universis foris et intus : contigit virum Dei apud Sorores in Bethleem positum, gravi percuti infirmitate. Videns itaque languorem suum fortissimum, convocatis ad se Sororibus, monuit eas de concordia servanda et dilectione mutua, simul et de obedientia, humilitate, patientia, et de omnibus aliis observantibus, dicens, se in hac vita amplius eas non visurum, et lacrymatum est. Lacrymæ sunt autem et ipsæ, et simul attontæ super ejus discessione. Dimissis autem eis cum multa benedictione, venit ad ecclesiam suam Hallum, ubi statim Divina celebravit de B. Maria Virgine. Præterea ordinatis quæ ibi erant ordinanda, et rebus rite compositis, consensu equo domum rediit, quamplurimis de propria parochia eum sequentibus. Et cum jam pergeret, quasi inspiratus convertit equum, et inclinato capite versus monasterium, quasi exultans cepit dicere : Gratias tibi ago, Beata Virgo, super omnibus tuis beneficiis mihi exhibitis, et maxime pro eo quod, sicut dedisti mihi in hac ecclesia ad honorem tuum primum celebrare Missarum, ita et hodie ultimam decantare fecisti : ideo fiducialius peto, ut gregem tuum custodias, et ab omni adversitate defendas, neque de instantibus periculis liberes, et in æterna beatitudine collocare digneris. Sic fatus, domum reliit, lectoque decubuit, morem gerens infirmitati : et quamquam multum langueret nunquam destitit orare, monitaque salutis ad se vehementius tradere.

22 Igitur invalescente morbo, cum jam resolutionem diem sibi munire videret, parochianos omnes a duodecim annis et supra ad se convocari fecit. Assistentibus autem lecto et flentibus, pie consolatus est eos, et petiit, ut ecclesiam in Hallum et favorem debitum nunquam domui suæ subtraherent, ad quod singulorum exegit juramentum. Subditos vero intolerabiliter de tanto Patre merito dolentes, paterne consolabatur dicens : se nunquam eos deserturum, si Ordinis mandata observarent. Unum tamen, inquit, peto, ut summopere mei memoria agatur, quia non benefici pauperibus, sicut debui, quod propter vestram indigentiam evenisse scitis : ceterum non deerunt vobis beneficia Dei, si boni amulatores extiteritis paternarum traditionum : orationibus quoque vestris meos supplete defectus. His dictis ad solitas orationes conversus, inter orandum et psallendum sanctam animam Creatori reddidit. Cum corpusculum ablueretur, patuit in carne, quomodo spiritui servierat, maxime in eo quod miri odoris fragrantia cunctorum qui adfuerant nates perfudit. Mortuus est autem anno Gratiæ millesimo centesimo septuagesimo quinto, a fundatione vero domus anno decimo tertio. Sepultus est quoque in capella, quam initio fundationis construxerat : confluentibus ad ejus exequias immensalibus utriusque sexus hominibus, cum fletu et ejulatu clamantibus, se Patrem patriæ amisisse.

23 Post mortem vero tantis claruit miraculis, ut variis a variis languoribus et cruciatibus ad invocationem nominis viri Dei fuerint liberati. Sic hydro-

factum exie
nuat :

rat in
Bethleem,
monita dat
submittentia-
bus :

instit suos
Balthamenses.
E

reversus in
Hortum
B. Mariæ,

disposit se ad
mortem :

consolatur pa-
rochianos :

et subditos.
F

postulat pro se
orari :

inter orandum
moritur :

anno 1175.

sepulchrum :

annantur hy-
dropia et aliis
agri :

pura

Crus fractum
sanat.

liberat aliam
a periculo
submersam,

alium ab infir-
mitate :

abiturus in
Bethleem,

super stagnum
cappam
ecandit.

et transit

A pica quædam in pago Medevect curata est, ita ut multi ex diversis partibus, audita hujus rei novitate, pro diversorum morborum curatione ad ipsius cœperunt concurrere memoriam, et ipsius implorare suffragia.

elevatur
corpus,
extruuntur
memoria,

24 Cum itaque propter humiditatem loci tumbam viri Dei aquis impleri contingeret, per revelationem divinam factum est, quod a quibusdam Fratribus lapis sepulchri sublatus sit, et aqua de tumba ejecta et corpus cum sarcophago in eminentiori loco posuerunt. Porro corpore composito, et sepulcro signato; ædificata est memoria, sicut nunc videtur. Circa quod tempus multi languentes a diversis partibus Frisie evocati, ad memoriam prædicti viri Dei confluentes, sanitatum implorabant suffragia. Non quo dicere genera sanitatum, quæ Dominus effecit per eum, maxime paralyticorum, aridorum, lunaticorum et similia: ita ut celebris factus per totam Frisiam, mortuus magis quam vivus ab omnibus erepti honorari. Sic puerum in pago a Medum resuscitavit. Item in pago b Merrum puer resuscitatus est.

sanantur pa-
ralitici, aridi,
lunatici:

2 mortui sus-
citantur.

a
b

a Medum pagus parva leuca Loovardia distat. — b Merrum, forsitan Morra ultra Dockingam versus Oceanum. — c Addit Meras ad sua usque tempora ad tumbam sancti viri multos vota persolvere, luminaria ponere et alia sanctitatis officia frequentare.

ALIA VITA

Auctore Sibrando Leonio.

Anno virginæ partus millesimo centesimo sexagesimo tertio monasterium Horti D. Virginis Mariæ fundatur a venerabili et Deo dilecto viri D. Fredrico Feykone, ecclesiae in Hallom Pastore. In pago prædicto honestis natus parentibus, patre Dodone, matre Sibrich: in ipsa adolescentia mortuo patre suorum presidio destituitur; a matre viduatahoneste educatus. prima Grammaticæ præcepta Hallom didicit: quibus edoctus Monasterium Westphaliæ studiorum gratia profectus, et pietati et litteris plurimum addictus fuit. Cœnobium Insule S. Mariæ frequentius accedens, cœnobitarum pietate, vitæque puritate motus, ipsam Ordinis Præmonstratensis disciplinam amplexus, mirum in modum studuit promoveri. Hallomium reliens, D. Feicho Pastor senio confectus, juvenis probitate motus, ipsum sacerdotio consecrari jubet. Sacerdotium adeptus, defuncto Feichone, communi suffragio successor Feichonis declaratur. Hac dignitate tametsi sublimitatus, necdum illi Ordinis pietati quæ seminaria olim in Insula recepta, exciderant. Igitur quo pacto id, quod mente ferebat, re tandem præstaret, cum necdum ob varia hominum tumultuantium bella, cædes et latrocinia, temporum inflammationes videret, homines tandem gravi æterni supplicii pœna denunciata, cœpit monere, instare, præterque modum hortari ad respicientiam; paratam omnibus salutem, dummodo post habitus carnis deliciis, fraude et invidia, belli fomite; actaque de prioribus penitentia ipsam Christi vestigia meditantem imitarentur.

Pie educatur,

studet,

At Sacerdos,
et Pastor:

C

adhortatur
suos ad peni-
tentiam, et
virtutes:

2 Hac verborum vi, sacro cooperante pneumate, hominum animos sic commovit, ut plures, etiam

genere nobiles factisque insignioribus clari, posthabito mundo, sumpto habitu candido, Monastice professi, ipsius subderentur Ordinis discipline. Horum præcipuus Goslichus ex Goslinganis nobilibus fuisse memoratur, relicta nimirum uxore et consensu, et liberis omniique substantia, se totum Christo, vero zelo incitatus, obtulit. Hujus factum Wibrandus animo ferox, gloria belli clarus, familiæ Camminganæ ex Blya, æmulatus, id ipsum præstat. Fredericus horum confluxu quotidianisque incrementis fervidior factus, secessum parat, locum inædificandi monasterii decernit. Quod dum per se, utpote opibus destitutus, efficere nequit, nobilissime matronæ Sin, matris Renicii cognomento Magni, nobilis de Marchela, præsidio et munificentia munitus est, cui et honesta matrona Gertrudis ex Dreson, Kempenis et Esgonis de Blya cognata (unde Cammingani) accessit, eandem in Conferendis opibus præstans gratiam, quam Sin prefata.

D
accipit socios
vix cœnobii-
ce:

a Matronis piis
subsidia im-
petrat:

3 His velut patronis stipatus vir Deo dilectus, anno millesimo centesimo sexagesimo tertio novam erigit ædificatam sacram D. Virgini, Sanctoque Joanni Evangelistæ consecrandam, primumque in ea, ipsa die Exaltationis sanctæ Crucis, Sacrum celebrat. Inter reliquos pietate præstantes, Ordinis amplectendi cupidos et initiatos, tres simul fratres germanos in suum recepit collegium, qui præter modum fidei ardore incensi valde proficiunt. Tacho horum major, impetrata a D. Fredrico venia, abiit, et ex proprio collegio a se creato duo alia instituuntur ejusdem Ordinis monasteria: unum in terra Translavicana Merua, alterum in Dockinad S. Bonifacium. Capella elaborata, adduntur et reliquæ domus receptui commode, sic ut plurimorum essent capaces. Hinc religionis sollicitudine magis accensus, assumpto secum Alardo Tachonis fratre, a Steinfeldiam Eyflunæ dittonis properat. Re cum b Præposito communicata, Ordinis instituta omnia impetrat. Adit præterea Comitum Hermannum Priorem, quo viso, gavisus relicta Colonia, domum revertit. Accrescente indies virorum ac seminarum multitudine, videns monasterium pro temporis ratione satis angustum; iunisque tutum iudicans, utrumque sexum unis habitare ædibus, et ne res tam pia et ardua, aut satine versutia, aut hominum pravorum calumnia, splendore suo frangeretur, locum exædificandi sacris Virgibus cœnobium impetrat in Bethleem, quo tandem erecto, e vestigio illas simul transfert, viris litteratura et cantus Ecclesiastici scientia claris conductis, illas omni et necessaria doctrina imbuatur. His piis operibus vir Deo dilectus semet exercens, anno præfecturæ derimo quarto in Bethleem gravi morbo correptus, vitæ finem certis iudiciis præsentiens, domum redit. Sacro in Hallom celebrato, in ipso suo, presentibus omnibus, monasterio diem clausit extremum, in ædificata sacra ab ipso fundata altiori sarcophago tumulatus quiescit, anno Domini millesimo centesimo septuagesimo quinto.

sacellum eri-
git:

E
socios demittit
ad alia cœno-
bia erigenda:

a
b

Steinfeldiam
adit.

cœnobium
cœnobium
libus erigit:

F

regit:

moritur,

a Steinfeldia Ordinis Præmonstratensis data fuit circa annum 1126. Consule Chronicon Herzi — b Halluit sub initium Præpositus, qui circa annum 1194 in Abbatem electus fuit.

DE B. PETRO IHEREMIA

ORDINIS PRÆDICATORUM PANORMI IN SICILA.

Vitam B. Petri Hieremæ ex antiquo codice edidit inter Fidos Sanctorum Siculorum Octavianus Cajetanus noster, sed ejus dictionem omnino mutari debuisse addit. Auctor fuit vir eruditus ac prudens, ejusdem cum B. Petro Ordinis

Prædicatorum alumnus, qui in eodem cœnobio Panormitano S. Zux cum illa vixit. De se apud Cajetanum notatione 7 Statim a B. Petri excessu Vitæ scriptor ait, ad Ordinis Præpositum Generalem eundem mihi fuit: etsi vero multa miracula ad sepulcrum audita

S. Petri Hieremæ
Vita a
Cajet. scripta:

3

A a me sint; ea tamen placitum memorie mandare, quorum spectator et testis ipse fuissem. *Quæ videtur Cajetanus in Prologo, quem non edidit, reperisse: et infra in Vita non. 26 eodem confirmantur his verbis: Duo hæc ex tam multis, quæ ipse viri, miracula narrare, fuit consilium. Eam nos Vitam more nostro distinctam et illustratam damus.*

veneratio, et
titulus
Beati:

2 Demortuo huic viro venerationem exhibitam cum Beati appellatione, in eadem Vita proditur: corpus etiam sublimi sepulchro marmoreo conditum esse, et supra illud effigiem ejus expressam: unde colligit Michael Pius lib. 3 Virorum illustrium Ordinis Prædicatorum cap. 18, faciem huic Beato fuisse hilari venustate plenam, et in ea frontem elevatam et rugosis hirs referant, mentum concavum, nasum, aliquantulum sinum cum ore satis parum. Cuppam eundem gestasse cum parvo copucio, et scupulare ipsa cuppa integro pulmo brevius: eorum inter Beatos istius insula illum haberi addit idem Pius. Eadem ante scripserat Mauritius de Gregorio Siculus in Beata Insula Sicilia Ordinis S. Dominici, ac primum præ reliquis hunc Beatum collocat. Cum Martyrologio sacri Ordinis Prædicatorum, edito anno MDCXVI jussu Seraphini Socii Ordinis Generalis Magistri, recensens est Index Beatorum aliquot Martyrum et Confessorum ejusdem Ordinis, et inter Beatos Confessores ista leguntur: F. Petrus Jeremie obiit Panormi post multa sanctitatis et miraculorum egregia monumenta.

libri ab eo
conscripsi:

3 Eundem inter Beatos haberi confirmat Antonius Senensis in Chronico Ordinis, et in Ordinis Bibliotheca ista addit: Frater Petrus Hieremie natione Siculus, vir ingenio clarus, eloquio facundus, vite probitate conspicuus, in concionibus ad populum suo tempore celebris et undequaque doctus, scripsit sermones de tempore per annum, de Sanctis et Dominicis, de Penitentia et Pœnitentia, de Fide, de Passione Domini et Sermones xxv super Orationem Dominicam absolutissimus et eruditissimo refertor.

epitaphium

4 Hanc sepulchro additam inscriptionem tradunt Mauritius de Gregorio Siculus: et Michael Pius: Spectatissimi Patriæ Fratris Petri Hieremie ossa in hoc sepulchro sita sunt: cui doctrina et sanctitas vite nomen æternum præbuit, et Prædicatorum Ordini laudem peperit gloriosam: a Jesu Christo mercedem, v Nonas Martii obiit mortem. Octavius Cajetanus notatione 8 ad hanc Vitam rejicit istam inscriptionem, negatque eam extare, forte jam olim summatam, eque substitutam elogium modo ibidem legimus: Beatus Petrus de Hieremie, Panormitanus, Ordinis Prædicatorum hic requiescit, doctrina et miraculorum gloria celebris: qui dum viveret Theologorum doctus extitit, nulli secundus, prout sui manuscriptorum et impressa demonstrant opera, et quanti meriti sit apud Deum, illa assidua testantur miracula que per eum Dominus operatur. In Domino feliciter obdormivit Nonis Martii MCCCLII. Iuxta v Nonas Martii scribendum arbitramur: cum ipse Cajetanus Vitam hanc ad hunc in diem Martii referendum addat, atque ex Chronico Ordinis et monumentis MSS. nobis adscripserit Martyrologio Siculo, his verbis: Panormi in monasterio S. Cito dormitio B. Petri Hieremie Ordinis Prædicatorum S. Dominici. Eodem quoque Cajetanus, habet Ferrarius in Catalogo generali SS.

nomen in
fastis sacris:

Zona ferrea

5 Denum ferrea Zona Panormi in eodem conubio cum veneratione servatur: eam admirantes (verba Cajetani sunt) vidimus ex circulis seu ferri virgis quinque circumdatus digiti crassitudine: quam o ferro zonam B. Petrus, dum vixit, continuo gestavit: semel enim inductam, exuere haud fas fuit: ejusmodi enim artificio contexta, colligatae, ut nec adstringi nec laxari potuerit. Quin excrecens adolescentis caro ferrum superinducta est: atque adeo cum desudaret una cum ferri rubigine sudor emanava-

ret. Nec defuncto demi potuit, nisi xxx post mortem dies exsiccat corpore. Unus ex eo cingulo ablatus orbis, atque a Paulo Constabili, totius Ordinis Generali Magistro, Bononiam delatus in conubium, in quo B. Petrus virtutum suarum fundamenta alte posuerat.

D
ejus unus cir-
culus Bono-
niam delatus.

VITA

CAPUT I.

B. Petri ortus, studium, religiosus status.

Petrus Hieremias Panormi nobili genere anno salutis millesimo trecentesimo octogesimo primo, patrem habuit a Arduinum, utriusque juris peritissimum, fisci que patronum, regnante b Alphonso utriusque Siciliae Rege: matrem primariam femnam, ex nobili e Nigrorum familia. Pietatem a primis annis coluit: pueritiæ tempus non in ludis jocosque, sed in Grammaticæ, ac Dialecticæ studiis transiit. Ubi duodevigesimum annum d attigit, Bononiam missus est, ut patris vestigiis ingressus, iisdem, quibus ille, artibus familiam illustraret. Integrum ibi annum commoratus, ob ingenii acumen, et multam quam litteris navabat animum d attigit, Bononiam missus est, ut patris vestigiis ingressus, iisdem, quibus ille, artibus familiam illustraret. Integrum ibi annum commoratus, ob ingenii acumen, et multam quam litteris navabat animum d attigit, Bononiam missus est, ut patris vestigiis ingressus, iisdem, quibus ille, artibus familiam illustraret.

B Petrus
genere nobilis:
a
b

c

d
varius studii
cruditus

E

2 Dum in his artibus tanta cum laude versatur, nec laborem in addiscendo remittit: ab iisdem animam ut avocer, divinitus monetur. Etenim cum nocte intempesta de more vigilaret, studioque esset intentus, fenestram repente pulsam ad molestiam sensit: ejus rei, ut fit, timore percussus, trepidare primum, nihil certi habere, suspicari omnia: post, ubi se ex timore collegit, Quis tandem es, inquit, qui tam moleste pulsas? Ad hæc respondentem audit. Consanguineus tuus sum, utriusque Legis non imperitus. Usi me patrono complures, sed non mihi ipse consului, quem alii consulebant: et, qui nonnullis etiam dolose cavebam, idem ab infestissimis humani generis hostibus, a quibus maxime oportebat, per summam dementia cavere mihi volui: quare non jam patronus, sed reus e vita dicessi, æternas male suscepti patrocinii pœnas daturus. Tu vero, si me audias, vel Deum potius ipsum, a quo missus hæc tibi nuntio, fluxe hujus gloriolæ ornamenta, ac doctoratus insignia fuge. Hæc ubi dixit, evanuit.

a consanguineo
damnato
apparente
monitis,

F

3 At Petrus jam exanimis simul ad se rediit, ut qui summi id loco beneficii haberet: statim divinis parendi monitis percupidus, de nova vite ratione cogitare cepit. Ergo in religiosam ingredi familiam statuit, pudicitiam, quam integram ad eum diem servavit, Deo volens dicat sacratque. Verum, ut promissis staret, non ignarus carnis insolentia adversus spiritum concupiscentis, ferream sibi zonam librarum fere quatuordecim fieri jussit, qua corpus edomaret, ejusque praves motus compesceret.

religiosam
vitam ample-
xurus:

zona ferrea
se præcingit:

Ordinem
S. Dominici
ingreditur:

ut

A ut filium alloqui liceat, cujus rei caussa tam longum, tam periculosum iter confecerat. Benigne auditis : re superiori nuntiata, fit potestas Petro patrem alloquendi. At Petrus, I, inquit, nuntia meo patri, me recte valere ; nihil esse, quod quaerat amplius : tantum mihi bene precetur. Inde e vestigio Superiore adit, rogat, patrem ipse conveniat, consoletur : domesticis se piisque exercitationibus implicitum, ei rei dare operam nec posse si vellet nec velle, si posset. Admiratus adolescentis virtutem atque constantiam, laudat ille consilium, inde bono animo esse jubet, facturum se ejus patri satis. Pater ubi sermonem cum filio, congressumque negatum videt, aestuare, furere, baccari : inde filio impietatem, Fratris rusticitatem objicere. Ille contra monere, ne nimium paterno amoris concederet : neve tam subito in contumelias verteretur : et quoniam tunc erat iratior, abiret, iraque deposita iterum ad se, antequam Bononia proficisceretur, accederet : futurum, ut nec infecta re, letusque in Siciliam reverteretur.

B Enimvero ea res non mediocrem attulit molestiam Petro, qui quindecim ipsos dies opem a Deo precibus, jejuniis, lacrymis poposcit, non minus de patris, quam de sua ipsius salute sollicitus. Sed Arduinum idem amor ad cenobium revocat, qui prius a Sicilia evocarat. Paucis ergo post diebus rem non confectam iterum tentat, ac gravissimis primum verbis de injuria questus, rogat etiam atque etiam, si minus alloqui filium, at videre certe liceat : darent hoc homini non male usquam de religiosis viris merito, darent patri, quod ignoto etiam viro negare non auderent. Aegre a Petro impetratum, ut videretur se procul e claustris angulo daret : in quem ille intuens, eam in adolescentis vultu nitere modestiam ac pietatem vidit, ut statim ab ira in lacrymas versus, sublatis in cœlum manibus, immortales Deo gratias ageret, beneque filio precaretur. Quem postea in Siciliam rediturus, tacta colloquendi potestate, non modo ab incepto non deterruit, sed multis etiam verbis ad virtutem ac pietatem adhortatus est.

a Regnante Maria filia Federici III et unica hærede, dein Martino Aragoni nupta. — b Alphonsus Rex Aragonia patri Ferdinando anno 1416, 4 Novus Aprilis successit, qui anno, ut infra num. 6 celebris concionator Bononiæ erat B. Petrus Hieremias, qui mortuus eodem Alphonsi regnante, qui vita et regno functus est Neapoli 10 Julii anno 1458. Erat ergo regnante, Fisci patronus Arduinus factus est. — Annotat Cujacius, hujus satis notam nobilitatem in Venetensi Republica, unde B. Hieremie mater oriunda fuit. — d Ergo anno Christi 1399.

C

CAPUT II.

Sacerdotium. Conciones. Reformationes
marum. Apparitiones.

Verum Petrus ubi liberum se ab his molestiis sensit, multo quam antea vigilantius demonum insidias cavere, precibus vacare, in proprium corpus, qua jejuniis, qua verberibus, animadvertere. Religionem professus anno millesimo quadringentesimo primo, voluptate omnium incredibili sacris initiatus, confectoque studiorum curricula, ut qui proximorum saluti maxime consultum vellet, sacras conciones habere crepit summa contentione, magnæque animorum motu : perique ejus opera in bonam frugem revocati, multorum confessiones statim ab eodem post concionem audite. Probavit Petri in eo genere studium a D. Vincentius Ferrerius anno millesimo quadringentesimo decimo sexto, qui biennio antequam e vivis excederet, Bononiam ad visendum B. Dominici corpus advenerat : ad quem, sacras viri Dei manus cum ille osculaturus cum ceteris Fratribus adiret ; D. Vincentius, de pia Petri Hieremie vita eductus, oculis in eum intentis, complexus, exosculatusque,

et cohortatus est, ne ab incepto desisteret. Tanti viri cum oratione firmatus, tum exemplo permotus, ille vebementius instare operi, et D. Vincentii Ferrerii vestigiis insistere ; adeo ut brevi totam fere Italianam fama sui nominis impleverit, docendoque et audiendi confessiones maximo cum fructu animorum. Missus anno millesimo quadringentesimo vicesimo septimo, a M. F. b Bartholomæo Texerio in Siciliam, qui lapsam paulatim in ea Insula disciplinam revocaret, nec e frustra. Paucis post 4 annis, ab Eugenio IV summo Pontifice, vocatur ad Concilium Florentinum ; cujus et morum integritatem, et in confutandis præsertim Græcorum erroribus eloquentiam, cum Pontifex multis honorum gradibus cohonestare vellet, his ut ornaretur, qua erat modestia vir, adduci non potuit.

7 Dimisso Concilio, Generalis auctoritate Apostolica Visitator in Siciliam rediit : quo munere modestè perfunctus, tandem Panormi e S. Cite cenobium, rerens a quibusdam Patribus Aragonensibus et Majoricensibus erectum, sedem sibi suam delegit. F. Petrum Majoricenseni, summi ingenii spectataque virtutis virum, socium sibi ascevit : nihil eo inconsulto tentare, arcana eidem omnia credere. Et quamquam novis identidem prædiis augeri poterat domus, eorum liberalitate, ad quos tanti viri fama pervenerat, ea tamen, post habitis paupertati divinis, constantissime respuit, asperioris vite studiosus.

8 Intermissum exinde variis de causis concionandi munus resumpsit. Mirum, quanti ad eum concursus ejusque ætatis aut ordinis hominum : sæpe ut populo satisfaceret, cum ejus ingentem vim ampliora templa non exaperent, in arce litoris, sive Palatii, vel præ templi maximi foribus conciones habuit. Ut enim ille prudens et ingenio solerti tuit : ita sermone facundus, maximeque in dicendo effluax : ad ejus conciones, miræ res secuta. Cum in platea ædis maxime concionaretur, multaque in eam sententiam diceret, Quasi a facie colubri luge precatum, ad iracundos homines oratione conversa, magna eos voce, bonisque lateribus ab ejusmodi vitio deterruit. Audiit, qui Palatii fores, ut inimico necem inferret, obsidebat absens : aberat enim a concionis loco ducentos circiter quinquaginta passus. Cuique se ante alius peti ea oratione cognosceret, illico mutato consilio, mimicitias cum ira deposuit : remque totam ut habuerat Petro, dimissa concione, narravit.

9 Illic illud non omnino dissimile. Erat Petrus in arce maritima verba futurus, eodem populus frequens primo mansuetilium auribus convenerat : illi vero, ex decursa humoris e cerebro loquendi prope facultas adeptus : sed quæ vox, eundem nec spes nec animus deseruerat. Complures hominem a proposito revocare nitabantur, ad quos Petrus : Confidite : Dominus dabit verbum evangelizantibus in virtute multa. Cuique suggestum ita ascendisset affectus, ut Salutationem Angelicam proferre vix potuerit ; vel in ipso tamen exordio, ejusmodi vire usus est, ut non a concione modo, quod ipsum quoque admiratione dignum fuisset, sed ab iis etiam auditus sit, qui passus circiter quingentos aberant : illic maxime Dei præconem e cælo missum audivisse confessi sunt.

10 Hæc ad Petri nomen famæque plurimum, nec minus ad conciliandum civium benevolentiam et gratiam. Neque ipsum modo per urbis vias incedentem venerabantur : sed cenobi S. Cite Fratres complures, imprimis qui meretriciam exercebant, aperto capite obviam ibant, benigneque omnia, quæ vel ad ipsius, vel ad suorum usum pertinerent, suppedibant : quibus officiis homo non ingratus, dandis

D

Italiana sua
concionibus
concluit :

b

cui

evocatur ad
Florentinum
Concilium :fit Visitator
Siciliæ
e

degit Panormi,

p
paupertatis
studiosus :concionatur
magna
accursu,

Ecclesiæ. 21, 2

et emendatio-
ne hominum :

F

enervata
subito libera-
tus,auditus a
procul distan-
tibus :magna pollet
auctoritatepatrem sibi
contrarium
non vult
alloqui :videndum se
ei præbet :

B

benevolam
faciunt allo-
quunt :Sacerdos
factus,concionatur
magna zelo :

a

S. Vincentii
Ferrerii verbis
et exemplo
roboratus,

A dis consiliis, inimicitis dirimendis, componendis lib-
tibus, respondebat.

animam sibi
apparentem

ex igne pur-
gatorii eripit :

11 Ex quibus laboribus cum maximo quiescere
oporteret, tamen ad matutinas horas surgere, reli-
quum tempus ad primam usque lucem in divinis
commentationibus precibusque in oculo consumere.
Accidit, dum illis nocte quadam operam dabat, ut e
tumulo egressum e suis Fratrem quendam, qui pri-
die ejus diei excesserat, lugubri veste indutum,
multoque labore fessum ad se venientem videret.
Roganti, ut rem divinam faceret, ac homini, maxi-
mis affecto cruciatibus ignis purgatorii, opem ferret ;
omnia ipsis se causa facturum recepit Petrus : qui
promissis exolutus, oblatoque pro ejus anima sacri-
ficio Missæ, eundem nocte consequenti vidit, gratias
sibi agentem, ejusque animam quasi e sepulchro
egredientem, et columbæ candidæ instar ad eorum
propterantem.

videt animas
ab Angelis
in celum
deferri :

B Petro eodem in loco paupers commorari : ubi a
procul surrexit, Angelos in quadam speluncam
delabi totosque in trans-ferendis ex ea in celum ani-
mis esse, per visum cognovit. Nactus ex ea re con-
cionis habendæ occasionem, mirifice auditores ad
virtutis honestatem inflammat : inde extrahi e spe-
lunca mulierem plerisque corpora jubet, ab latroni-
bus interferturam ob studium tuendæ virginitatis ;
cum potius illæ vitam amittere, ut ei revelatum fue-
rat, quam pudicitiam maluissent.

corpora curas
transferrî :

a 8. Vincentius mortuus dicitur in Italia Canonizationis feria
5 ante Pentecostem Paduam die 5 Aprilis, ætate annu 1119,
quo litteræ Dominicali A Pascha sunt celebratum 16 Aprilis,
Pascha dicitur obisse annu 1113, quod tum Franci annu a
Pascha inchoant. b Bartholomæus Trevesis e Gallia Nar-
bonensi creatus Magister Generalis anno 1426. — c Annotat
Cajetanus plura hujus Ordinis exempla reformata : præcipue
Panormitanum S. Cîte, Calanense, Manerthianum S. Benedicti,
Alcanense, Caccabense. si tamen ea tunc omnia extiterint
conobis, ut de Panormitano hinc liquet — d Anno 1439, ubi
fecit cum Lollardis in concilio redire quicquid in illentem
reverti, sint Heron in archidia relapsi. — e Pult 8 Zila, seu
Cîte, Hugo Lacerus sub ejus nomine fecit Panormi ante
extinctum Agudichum lacertum, quod tum in conobium
titulum Prædicatorum mutavit. Nec procul inde exstabat aliud
S. Damiani templum, ejusque Ordinis annexum monasterium.
De his agit Luchius deinde palme Heron. Siculorum lib. 8 in 3
parte ubi Panormitanus.

CAPUT III.

Præfectura conobii S. Zilæ, et novitiorum.
Miracula. Obitus.

extrema virtute
conobium
administrat :

C Prior conobii S. Cîte, incredibile memoratu,
quam prudenter submissequitur ejus administratione
se gesserit : item semper, qui antea fuerat, inven-
tus : nec quidquam in magno veluti occupationum
concurru, de pristino suo studio pisque exercitati-
onibus remisit. Nemini unquam iratus, benignus om-
nibus : impulis illa noctibus certum Fratrum coge-
bat : sed in reprehensionibus lenis, in novitiis erat
efflex, allocatione dulcis : neminem tudio afficere,
omnes ad divinum amorem inflammare. Omnino
ejusmodi fuit, quem omnes et amarent ut patrem, et
venerarentur ut Presulum.

in penuria
requirit
pauperes,

14 Sexta quadam feria cum nihil haberet domi,
quo Fratres rediret, ad Cetarius (Arenellum vulgo
vocant, quæ duobus passuum millibus ab urbe distat)
sepius vectus, ad eorum domum e thymis, quorum
magnum numerum erat occisurus, quidquam sibi
elemosynæ nomine, ut donaretur, petat. Almit
vir non urbanus, iratus ultro, multis male verbis
minorentem accipit, et insultantem, quemadmodum
sibi videbatur, religiosorum hominum cupiditatem
queritur. Tulit Petrus moderate responsum : tum

sublatis in cœli oculis opem a Deo efflagitat :
factum se officio suo, nec quidquam assecutum :
proinde subveniret ipse suis, qui posset. Auditæ
preces. Vix ex eo loco discesserat, cum pisces, suis
retibus ad nnum omnes (millenarium fere numerum
explebant) uli domini operam, aufugerant. Qua
ille ré accepta, cum de Petri sanctimonia cognovis-
set, statim parvulum navigium conscendit, homi-
nem sequitur, atque ad ejus genua provolutus,
enixe rogat, ut sibi tam gravis delicti licentiam con-
donet. Miratur vir modestus, idemque prudens : tum
ne mœrore afficiatur, nulla se, inquit, affectum in-
juria ; rerum quemque suarum esse dominum. At
ille rogare iterum, ut mare Cetariasque benediceret :
mos homini gestus. Revertenti gratulantes obviam
procedunt Cetarii, mœrorem abicere jubent, bene
omnia sperare, regressos pisces. Capti omnes, occisi-
que : ex eorum numero nonnulli ad Petrum missi :
cui ille, beneficii hancquamquam immemor, quotquot
ceperat, acceptos retulit.

D
Deo fidu :

ab homine an-
te punio,

precibus
adjuto,

accipit elemo-
synum :

ab eisdistan-
tem, submis-
que loquentem
nudat :

E

largus erga
pauperes :

a

15 Claustrum cum perambulare cogitabundus,
quæsissetque ex Patribus mercator quidam, num
quidpiam Petro deesset, tam submissa voce, vix ut
ab eis, quibuscum loquebatur, audiri potuerit ; sola
Dei gratia egere se, ex altera claustrum parte, res-
pondit Petrus, nihil sibi præterea opus esse : quod
sutura cum emini admiratione factum. Tantam
in se suosque aliorum liberalitatem expertus, natu-
raque imprimis vi ad misericordiam propensus, mi-
serorum inopie sublevandæ operam dabat. Sacro a
S. Cîte die, pauperes ad prandium vocare, iisdem-
que ipsemet ministrare consuevit : mendicis ad ja-
nuam præsto esse, panemque aliquando mensæ ac-
cumulens, sibi appositum mittere : quo rerum major
abundantia suppetebat.

injuriam
condonat, cum
miraculo :

16 Nec vero minor Petro animi lenitas in condo-
nandis injuriis, quam in donando liberalitas fuit.
Constat Lima, cum de scelere hominem objurgasset,
alapa percussam, tantam ignominiam æquo animo
tulisse. Mox brachium percussoris exaruit : quo is
prodigio ad se rediens, veniam ab sancto exposcit
viro, ejusque ad Deum preces. Petrus injuriam cum
illi condonasset, nomen exoratis, pristinum usum
munusque brachii precibus restituit suis.

17 Hæc ferme in Prioratu gesta, quo ubi se abdi-
cavit, creatus est Magister novitiorum : quos exem-
plo et sermone ad fluxum rerum contemptum amo-
remque æternæ excitabat. Verum concionandi
gratia Catanam profectus, hanc provinciam deponere
sibi ut liceret, in Capitulo rogavit, ut disseminando
Dei verbo, expeditiorem operam impenderet : ac fa-
cile impetratum.

novitiis dili-
git.

F

Catanæ subve-
nit in incendio
A. t. n. :

18 Hæc dum moratur anno millesimo quadrin-
gesimo quadagesimo quarto, cum ignis ex Ætna
erupisset Catanam versus defluens, exitum urbi
comminabatur ; delectus est Petrus pro sua insigni
religione, qui Divæ Martyris Agathæ velum, cum
cleri, populi que pompa adversum decurrens in ur-
bem incendium deferret ; quod cum Divæ Martyris
ingentia promerita reverentium tum Petri pietatem,
cursum alio vertit, ac vigesimo post die, penitus ex-
tinctum est.

puellam a
mortuis exci-
tat,

b
Joan. 11. 11

Mat. 5. 39

19 Panormum inde regressus, cum ad S. Cîte
conobium pervenisset, mulierem audit plorantem
ejulantemque : percontanti, quid esset rei, puellam
narrant in puteum cecidisse, extractam inde mor-
tuamque inventam. Ad hæc Petrus : Non est, inquit,
morta. Inde ad S. Cîte asportari eam jubet, seclu-
sisque arbitris unius hominis spatio in preces, b vitam
puellæ, puellam matri reddidit, subjiciens : Non erat
morta puella, sed dormiebat, id quod de Lazaro,
filiaque Arehisynagogi Christum Dominum, dixisse,
accepimus.

A 20 Nec vero publico urbis commodo deerat, qui de privato sollicitus. Premebatur inopia rei frumentariae civitas : cives omni spe destituti, cum neque per mare, ventis procellisque agitati, neque per fluxum fluminaque extra ripas diffuentia, asportari triticum posset, periculum Pratori ac Senatoribus exhibebant. Hi timore perculsi ad Petrum confugiunt, calamitatem patriae, civium commotionem, suum periculum exponunt. Ad quos ille : Maerorem abijcite, antequam sol occidat, provisum a Deo erit, tritico abunde in urbem invecto. His verbis homines consolatus dimisit, precibus se dedit : a quibus simul surrexit, hilariter vultu ad mare conversus, navim inspicit ventis adeo agitatam, ut omnium iudicio in terram collidenda, naufragiumque factura videretur. Iterum effusa ab eo preces : mox navis praeter spem in portum appulsa, magno omnium gaudio cives fame liberavit.

21 Inter orandum saepius e terra sublimior visus, splendorem e janua ruinis egredientem Superior notum cum vidisset, cellam comburi ratis, eam perfregit, Petrumque precibus instantem invenit, qui tanquam e somno excitatus, nec, quid loqueretur, habuit, nec de illata januae vi questus est.

22 Variis toto vitae cursu morbis, maximoque imprimis tibiari dolore vexatus, nullam praese molestiam tulit. Quia si quando dolor levabatur, flere visus est, ejusque rei causam seiscitanti, respondebat : Deum video manum a me suam subtrahentem. Rursus Catinam ad confectionis munus obsecundum, missus, tanquam homo e coelo delapsus, exceptus ab omnibus auditusque, sed cum adversa ibi valetudine uteretur, Panormum regredi ad suum conobium, invitis Catanensibus ejusque abscessum lacrymantibus, coactus est.

23 Ingravescente jam indies morbo, cum graviter ex diarrhoea laboraret, maximoque tibiari dolore cruciaretur, ut stare haud posset, antequam decumberet, rem divinam facere voluit. In Sarrarium cum descendisset; Patres, ad eos versus, ait, extremum, quod facturus sum, hoc est. Mensi ipsum, quo jacuit, multa dedit Christianae humilitatis ac patientiae argumenta : omnes in admirationem ut adduceret, qui ne querulam quidem vocem ab eo inquam, vel in gravissimis doloribus percepissent : in quibus illud saepius repetentem audiebant : Hic ure, hic sece, et nihil parcas, ut in aeternum parcas. Cum enobis Moderator sanctissimum Christi corporis vaticinium detulisset, sermone excepit religiosae praetatis pleno, adeoque inflammato, ut circumstantes Fratres per quadrantis horae spatium temperare a lacrymis non potuerint, sed laetitiae sensus lacrymis erat permix-

tes. Equidem tanti Patris jacturam deflebant, sed D certi salutis gaudabant. Ut Eucharistia relictus est, ad Praefectum versus, ut quamprimum Sacramento extremae unctionis praemunirotur, rogavit : Tempus, inquit, breve est. Quo peracto, Deo gratias agens, oculis in Crucifixi imagine defixis, pedesque exosculatus, submissa voce cum lacrymis, deprecabatur : tametsi ex quo in morbum incidit nunquam a sacris precibus, ut ex laborum motu conjecturam sumere licuit, cessare visus est.

24 Denique cum jam mors instaret, Psalmum illum, Levavi oculos meos in montes etc. ejusmodi voce, quae ab omnibus, qui aderant, exaudiri potuerit, recitare cepit. Cumque ad extrema illa verba pervenisset; Dominus custodiat introitum tuum, et exitum tuum ex hoc nunc, et usque in Saeculum, dixissetque ter, Dominus custodiat exitum meum; Psalmo simul ac vita, summa cum laude, magnoque omnibus sui desiderio relicto, finem imposuit anno aetatis suae sexagesimo, Christi Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo.

25 Fratres a lacrymis ad lavandum, ut moris est, sancti viri corpus vertuntur : hic ferream zonam, cujus supra memimus, lumbis adeo inherentem inveniunt, ut neque eam evellere, neque lima discindere potuerint : itaque terre mandant. Sed triginta ab illato diebus extrahi corpus ob miraculorum multitudinem populi que frequentiam oportuit : integrum inventum exsiccatumque, cingulum facile extractum : ejus salutarem vim aegri non pauci sensere.

26 Duo haec ex tam multis, quae ipse vidi, miracula narrare fuit consilium. Quidam fracta cervicis effluoque cerebro, quod e fenestra cecidisset, ut laterum et sancti viri corpus tetigit, pristinam sanitatem obtinuit. Mulier, quae inverso feto, doloribus parvis vehementer cruciatur, ut vel ipsa, vel fortis in vitae discrimen veniret, audita morte famaeque miraculorum Beati Patris, ejus opem imploravit, moxque incoctum vivum infantem enixa est.

27 Ceterum B. Petri corpus, in Sacello Rosarii, conditum sepulchro marmoreo, quod e terra adstrantes sex sublime est. Supra sepulchrum ejus effigies expressa, et pleraque circum miracula, quae dum viveret, patrarat. Demortuo viro veneratio, atque ex antiquo usu Beati appellatio, et ad sepulchrum collata in mortales beneficia. Per zonam ejus ferream ad agrotos deportatam, sive ad mulieres parturientes, plura miracula operatur Deus, qui mirabilis est in Sanctis suis.

a Die 27 Aprilis colitur S. Zita, quando ejus illustrata Acta et miracula sumus docturi. — b Michael Pius scribit hoc miraculum videri depictum supra hujus sepulchrum.

in publica
necessitate.

precibus impe-
trat annonam

orans elevatur:

In morbis
pateriens.

ultimum Sa-
crum celebrat

munitur
Fratres,

et extrema
unctione.

Psalmum 120
recitat.

sancti mori-
tur:

ferrea zona
cinctus sepe-
tur:

Et
elevatur

sanantur aeger
a lapsu.

et puerpera.

fit sepultura
illustris cum
effigie:

Oculus appella-
tur

in raculis
cinctus.

IV MARTII.

SANCTI QUI V NONAS MARTII COLUNTUR.

SANCTIS LUCIUS Papa et Martyr Romæ.
S. Arision, {
S. Lucinius, { Episcopi Martyres.

Sancti dcccxc, Martyres Romani.

S. Julius Episcopus, {
S. Rotus, { Martyres Romæ.
et xxvii socii,

S. Cudratus, {
S. Acacius, { ex carnificibus Martyres,
S. Stratoniceus, { Ptolemaide in Palesti-
na.

S. Caius Palatinus,

S. Asterius,

S. Uranus,

S. Sisinnius,

S. Paulus,

S. Philippus,

S. Heretilus,

S. Basilus,

S. Tepicerus, sive Cipericus,

S. Gregorius,

S. Euticus,

S. Victorius,

S. Victorinus,

S. Pectulus,

S. Quirinus,

S. Eutocus,

S. Marius,

S. Honoratus,

S. Asclepiadus,

S. Sisinnius n,

S. Felix,

S. Lucius,

S. Gaiusa,

S. Fortunatus,

S. Lucius n,

S. Pelvianus,

Martyres.

S. Rusticus,

S. Florianus,

S. Donatus,

S. Hilarianus,

S. Fortunatus n,

S. Caius n,

S. Julius,

S. Pylicus,

S. Antonius,

S. Fronimus,

S. Asclepiades,

S. Fortunio,

S. Castus,

S. Fortius,

alii xvi aut xix,

S. Herais,

S. Archelaus,

S. Cyrillus,

S. Photius,

alii cxi aut cxi,

S. Paulinus, Episcopus Brixiensis in Ita-
lia,

S. Owinus, Monachus, Lichfeldiæ in An-
glia.

S. Basinus, Archiepiscopus Trevirensis.

S. Apianus Monachus, Papiæ et Comacini in
Italia.

S. Adrianus Episc. S. Andreæ,

S. Stolbrandus Episcopus,

S. Golodianus,

S. Gaius,

et alii plurimi,

S. Petrus, Episcopus Policastrensis, et dein
Abbas Gervensis in Italia.

S. Casimirus Poloniæ Regis filius, in Regem
Hungariæ electus.

Martyres.

Martyres.

Martyres in
Mala insu-
la Scotiæ.

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sanctus Sathilus ex sacrificio idolorum con-
versus a Barsimæo Episcopo, in persecu-
tione Traiani martyrio coronatus, memora-
tur cum magno elogio in MSS. Menais Chi-
pleti. Nos cum Martyrologio Romano de eo egimus,
xxix Januarii.

B. Romanus, qui cum S. Avertano Ordinis Carmeli-
tani colitur Luce in Etruria, refertur hoc die in
Supplemento Martyrologii Gallicani Saussan. De
utroque simul egimus xxv Februarii.

Maturus inter alios Martyres adiungitur Phoeæ An-
tiochiæ passo in MS. Richenorensi. Verum idem
athleta refertur in MS. Labbeano, et loco Phoeæ,
Maturus legitur Phoeæ Martyris: ideo Maturum
omittimus. Dion aliunde nova lux accedat.

S. Pius Episcopus Hispanicus et Martyr, hoc die
memoratur in Martyrologio Hispanico Joannis Tu-
nni de Salazar, inque Antoni Quintanaduenensis
nostri libro de SS. Hispanensibus, sed ex supposito
Phoeæ Dextri Chronico. Non unus quidem inficus,
jam ante aliquot secula a Sempere Asturicensi Epi-
scopo (si nihil tamen ejus historia aspersum est falsi-
tatis) inter vii S. Jacobi Apostoli discipulos, qui su-

pra illius corpus ultare consecrarunt, Prum recenseri.
At non indicat ejus loci Episcopus fuisse, et nos cum
Muriana nostro de reb. Hisp. lib. 4 cap. 2 quoniam
rerum antiquitas certam scriptioni derogat fidem,
neque quid certi de Jacobi Apostoli discipulis af-
ferri potest, liberam lectori judicium de tota ea
relinquimus.

Marcus monachus tempore Decii Imperatoris, testis
oculatus et scriptor passionis SS. Alphii, phila-
delphi et Cyrii Martyrum Leontinorum (sed que
Acta igni cremata dicuntur) hoc die refertur in Mar-
tyrologio Siculo Octaviu Cajetani et Catalogo gene-
rali Ferrarii, et Beatus appellatur ex aliquo Leon-
tinorum traditione. Quod monuisse sufficit.

Albina, S. Marcellæ vulgo Romanæ mater, refertur
in Gynæceo sacro Arturi a Monstier et Sancta ap-
pellatur. Dedimus vitam S. Marcellæ per S. Hiero-
nymum xxi Januarii, in qua num. 2 matris Albina
mentio fit. Ubi in Commentario docuimus Albina, a
S. Hieronymo in præfatione epistolæ ad Galatas lau-
datam, a matre S. Marcellæ aliam esse: quod Artu-
rus nesciuit. Neutram Albina scimus Fastis sacris
inscriptam.

S. Molrinus

S. Molrinus Abbas inscriptus est *Floraria MS.* Sanctorum in fine, nobis hactenus incognitus.

Muccinus de Magliu, nominatus hoc die in *Tamlactensi et Gormani Martyrologiis*, in *MS. Florario Mokinus Abbas*; a *Colgano* idem esse creditur cum Mucna Episcopo de *Donnachmor* in *Tu-Amalgaidh*, extrema *Conacta* ad *Boreum* regione, qui locus *prænomina* ecclesie vicinus est: sed an Muccinus et Mucna ideo unus idemque? Non video quomodo et probari possit: nullo minus quomodo *Vita Patriciane* *Tripartite* testimonio *num. 167* Mucna ille Sanctus appellandus probetur: cum titulus iste ubi ro loco absit; et quavis uideret, additus personæ, dum ista scribentur, adhuc erant, aliam, quam quæ a nobis spectatur, habent notionem.

Philippus Episcopus gloriosi nominis de *Cluainbainbh* apud *Marianum Gormanum*: in *Tamlactensi Martyrologio*, *suppresso nomine*, vocatur Sanctus Episcopus de *Cluach-bainne*; u. *Colgan* refertur hoc die, quavis nec locum *Sedis*, vel cultum, nec tempus quo vixerit, nec *Acta* nota sibi esse fateatur.

Moggrido Episcopus et Confessor reperitur hoc die in *Florario Sanctorum MS.* itemque in *Martyrologio Usuardi* aucto per *Hermannum Greven* *Carthusinum*, et additur in *Hibernia*: in qua tamen *Colganus* testatur nullum hoc nomine nosse Sanctum, aut hoc aut alio ullo die: quare dum certiora proferuntur monumenta, ab eo inter Sanctos numerando abstinemus.

Rupertus Ordinis S. Benedicti, primo monachus rhenobis S. Laurentii prope *antem urbem Leodiensis*, ubi *Deipara* *Virginis* beneficio scientiam *Divinitus* accepit; postea Abbas *Tuticensis* monasterii trans *Rhenum* ex opposito *Coloniæ Agrippinæ*, ubi *libris editis clarissimus*, etiam sanctissime fuit anno *MDXXXV* hoc *iv Martii*, ut dicit *Bartholomæus Fisen* in *Floribus Ecclesie Leodiensis* anno *MDCLVII* editis, qui *Acta* ejus ex variis accuratissime collecta in *viii capita* distinxit. Sunt opera ejusdem *Ruperti Moguntii* ultimo excusa anno *MDCXXXI*, et præfixi *Acto duplici*, alia a *Joanne Trithemio*, alia u. *Matthæo Agrippio Withichio* conscripta, et usquam ab his titulus Beati illi tribuitur: *Geleimus* de *Coloniæ Agrippinensis magnitudine*, lib. 3 *Synagmate* 14 agit de *Tuticensi monasterio*, et § 2 de *urbis claris*, inter quas B. Rupertum Abbatem enumerat: et § 3 describit reliquias, nec *Ruperti* meminit, *Buellinus* audit plura, et *Sauetum* intitulat, et S. R. E. Doctorem, idque in *Martii*, quo die aliqui eum retulerunt, uti v. hujus *Menardus* et iterum *Buellinus*, quando *Beatum* appellat.

Grimo ordinis *Præmonstratensis*, secundus *Præpositus Ecclesie Uspersensis* in *Suevia*, meritis dives ad Christum evolasse hoc die ut *Beatus* prædicatur a *Chrysostomo Fander Sterren* in *Natalibus Sanct. Ord. Præmonst.*

Thomam e *Priore Benedictino Cantuariensis cænobii*, *Cisterciensem monachum*, *Henricus et Buellinus Menologus* suis ad hunc diem cum titulo Beati inscribere. Laudatur a *Nicolao Harpprechtio* in *hist. Angl. sæc. 13 cap. 11* et aliis; qui de *reuerentia* sicut. Omissus etiam in *Martyrologio Anglicano*.

Bessela, ex uxore *Fideolli Comitis de Berna* prope *Silvamdacis* *Brabantie* urlem, *Abbatissa Wertensis* ordinis *Præmonstratensis* inter *Mosam* et *Wahaliu fluvios*, *Beata* promunitur et inscribitur *Gynæceo* sacro ab *Arturo de Monstier*. Sicut *Chrysostomus Vander Sterren* in *Natalibus Sanctorum* et *Beatorum Ordinis Præmonstratensis*, et passim alii. *Hermannus conversus Aquarum* in *Brabantia*, *Ordinis Cisterciensis*, inscriptus cum titulo Beati *Menologus Henricus et Buellinus*, *Russus Auctario* ad *Martii T. I.*

Molanum ad *ix Martii*. Laudat ejus patientiam *Thomas Cantipratanus lib. 2 Apum cap. 7* ex qua reliqui, et abstinet a titulo Beati. Inter *pios viros* recenset eum *Saassains*.

Boso Presbyter et majoris *Carthusie* Prior *xvi*, qui ex *casu ædificii* collisum hominem et defunctum oratione resuscitavit. *Herba* etiam supra tumulum ejus *excrecentes*, iudis præstiterunt et præstant (*homino glorificante Sanctum suum*) opatæ sanitatis *medolan.* It *Hermannus Greven Auctario* ad *Usuardum* additum in *secunda editione*, ubi *Sanctæ memorie* appellatur. Secuti *Consilius*, et *Ferrarius* qui *Beata* appellat; *Saassains* *Pris* annumerat. Nos ipsi in *Carthusia* magna *dubitamus*, nullum et hactenus cultum aut *reuerentiam* adhiberi.

Franciscus,	Lautrici in	inscripti in Martyro-
Antonius,	Aquitania	logio Franciscano Ar-
Hieronymus,	nia ab	turi a Monasterio,
Alexius,	hæreti-	et ejus Gynæceodue
Rogerus,	cis oc-	Virgines: et omnes
Joannes,	cisi,	Beati ab ipso appel-
Silvester Assisi,		lantur, uti, citato
Franceschina Eugubii,		ejus Martyrologio,
Maria Lorienta Cesaraugustæ,		Sylvester u. Jaco-

bitto de *Sanctis Umbrie*. De hoc erit occasio agendi ad *viam S. Francisci*, ejus socius fuit.

Sandra, Virgo *xv* annorum, seculo præcedenti ob fidem orthodoxam in *Anglia* capta, ob carceris fastorem extincta, primo loco proferitur ab *Arturo de Monstier* in *Gynæceo* sacro, et *Beata* et *Martyr* appellatur: quod non solum admitti absque auctoritate et approbatione majore.

Anna de Jesu, socia S. Theresie, promouit ordinem *Virginum Discalceatarum* in *Galhia* et *Belgio* et præ *Bruxellis* hoc die anno *MDCXXI* obiit. Cujus memorarunt in *Festis Belgicis* *Marius*, *Russius* in *Auctario* ad *Natalis Sanctorum Belgarum* a *Molano* concinnatos, *Saassains* in *Martyrol*, *Gallicano* et *Arturus* a *Monstier* in *sacro Gynæceo*, qui etiam *Beatum* appellat.

S. Phocas Martyr in *MSS. Calendaris* hoc die refertur, in aliis

S. Marcus qui *Henric* visum restituit, et *sacram Eucharistiam* e *munus Angeli* accepit, refertur hoc die in *MS. Menologio Basilii Porphyrogeniti*, ab aliis *v Martii*.

S. Gerasimus Abbas solemnè officio *Ecclesiastico* colitur apud *Græcos* in *Magnis Menis*, et *Anthologia*: relatus etiam a *Molano*. At mortuus est sequenti die, quando et *Martyrologio Romano* inscriptus, *v Martii*.

Clandianus, conjuges *Nicomachie* in *carcere* extincti.

Bassa,	Guillelmus Gacet	in Calendario Histo-
	riali Matronarum.	Calantur potissimum cum pluri-
	bus aliis	vi Martii.

Helius inscriptus *Kalendario MS. Coptico* sive *Arabico*, videtur *Hesychius* esse *vi Martii*.

S. Gregorius Cyprius memoratur in *Menis*. Forsan est Episcopus *Constantie* in *Cypro* *vi Martii*.

S. Satyrus,	Martyres,	in Synaxario MS. Pori-
S. Perpetua,	sicens Collegii	Claromont. Societ.
et alii,	Jesu. Iudicatur illi esse qui colun-	vi Martii.

Eusebius,	Martyres,	Metellini,	in Lusitania sub
Palatinus,	Hadriano Imperatore,	inscripti Marty-	
Rusticus,	rologio Hispanico	Tamarii Salazar: ut	
Firminus,	duo priores cum ix sociis	Hagologio Lu-	
vi socii,	sitanico Francisci Carlos,	quod Dextri	
	Chronico inscripti legantur. Ignis de SS. Eusebio		
	Palatino, Rustico et ix sociis, sed in Africa pas-	v Martii.	

Adjunguntur ex *Robano* *Rusticus* et *Firminus*, qui hunc *Firminus* est, et colatur, ambo *x Martii*.

- S. Basilii, Episcopi, martyrio apud Cherso-
 S. Eugenius, ne-nia coronati, tabulis Martyro-
 S. Agathodorus, logi Romani additi hoc die a Card.
 S. Elpidius, Borom. Menologium; Soluti vi-
 S. Euthymius, tiuose excusum seculo, nec satis ac-
 S. Capito, curat; nam SS. Nestor et Arca-
 S. Ephrem, dius Trimethantus in Cypro Epi-
 S. Nestor, scopi fuerunt, neque videntur
 S. Arcadius, martyrium perperci. Hispani re-
 cecitantes hos novem simul ad Chersonesum Hispaniæ
 sub Nerone interfectos hoc die asserunt, ne diversa-
 rum in Hispania civitatum Episcopos extitisse, unius
 Pseudo-Dextri testimonio quod refellemus ad diem
 vii Martii.
- S. Pantus Episcopus Leonensis in Britannia mi-
 nore, memoratur in Calendario MS. Ordinis S. Be-
 nedicti. De eo agimus xii Martii.
- S. Ubaldi Episcopi Eugubini Canonizatio, a Celestino in Papa facta, memoratur hoc die a Ferrario
 in Catalogo generali Sanctorum. Vita ejus dabitur
 xvi Maii.
- S. Pontiani Papæ, Martyrum Translatio una et
 S. Primi, S. Cornelii ad urbem Etruriæ
 S. Feliciani, Tuscaniam, vulgo Tuscanellum
 inter Orvietum et Castrum situm, refertur in Cata-
 logo Generali Ferrarii, ex his coluntur SS. Primus,
 et Felicianus ix Junii.
- S. Pontianus Papa xix Novemb.
- S. Monulphi, Episcoporum inventio, Traiecti ad
 S. Gondulphi, Mosan hodie recollitur in Martyro-
 S. Valentini, logio Gallicano Samsani, ex his tres
 S. Gaudeli, perire coluntur xvi Julii.
 et S. Gaudelus, qui ibi Episcopatu munia exer-
 cuit, vii Junii.
- S. Paulus, Martyres Ptolemaide in Pa-
 S. Juliam ejus soror, lestina passi. Græci, in
 Menæis et apud Cytheram, et Menologia Basilii
 Porphyrogeniti. Item cum Menologio Camerici a
 Malana, Galeano et Martyrologio Romano xvii Au-
 gusti.
- S. Adrianus Martyr cum xxxiii sociis Nicomedice
 sub Diocletiano passus, memoratur in hodierno
 Martyrologio Romano, eorumque Natalem censet
 Baronius, ac Translationem corporis S. Adriani ce-
 lebrari vii Septembris; quo tamen die Natalem eo-
 rum celebrant Usuardus, Ado, Notkerus, Rubannus,
 et ante alios Bede, ut sincere et penitus duo MSS.
 Martyrologi ejus inducant. Consentiant antiquissima
 MSS. Martyrologia, ut monasterii S. Cyriaci, quo
 usus Baronius, duo Vaticana ecclesie S. Petri, Val-

licellani Patrum Oratorii Romæ, item Cardinalis
 Barberini, duo Regine Succie, item Prague, et
 Aquisgranensis, Colonienſis S. Marie ad Grailus,
 Tornacense S. Martini, Trevirensis duo S. Maxi-
 mini et S. Paulini, Ultrapectinum S. Marie, Le-
 tieuse, et aliud nostrum valde antiquum sub no-
 mine Bede. Omissis nomine Notitis Casimense, Al-
 tempsianum et Leodiense S. Lamberti. Cum solum
 et fere ex his sint quinque qui Natalem ad hunc
 iv Martii referant. Præterea in Breviario et Mis-
 soli Romano, et apud Sarum aliosque Hagingra-
 phos, quibus nos ac studia nostra accommodamus, so-
 lennitas ejus celebratur vii Septembris.

S. Cornelii Papæ et Martyris Translatio duplex an-
 notatur, alia Romæ in Gullum per Carolum Calvum
 Imperatorem ad curiam basilicam Campidani in
 Sursiournsi Presulatu, de qua agit Sansarius in
 Supplemento Martyrologi Gallicani; alia indicatur
 a Ferrario in Catalogo generali Sanctorum, qua re-
 liquæ delatæ sunt ad urbem Etruriæ Tuscaniam
 olimando Episcopalem, sed modo Piterbensi sub-
 jectam. Colitur S. Cornelius xiv Septemb.

S. Wenceslai Ducis Bohemæ et Martyris Translatio
 celebratur hoc die Prague Officio proprio, et memora-
 tur in MS. Martyrologio Prague, in Continenti
 excuso anno mcccxc, item a Grevæno, Camerici, Ter-
 rario et aliis. De ea agitur ad ejus Vitam xxviii
 Septemb.

S. Jacobus magnus Ascetes, sive Eremita, inscriptus
 est Synozaria Sanctitatis Jesu Collegii Parisiensis :
 difficile est indicium num alio die ab aliis referatur.
 Procopius de quodam Jacobo agit, qui sub Cabode
 Rege Persarum floruit et colitur vi Augusti, alius
 memoratur a Theodoro in Philotheo cap. 21 et in vo-
 dem Synozaria x Octob. in Ambrosiano xxv Octob.
 et in excusis Menæis et Menologiis xxvi Novemb.

S. Hesychius miles sub Maximiano Imperatore, de-
 posito cingulo militari, et saxo molari collo ejus
 alligato, in fluvium præcipitatus martyrii coro-
 nam adeptus, memoratur primo loco cum illustri
 Elogio in MS. Synozario Parisiensis Collegii Cla-
 romontani Societatis Jesu. Ejusdem fit mentio in
 MSS. Menæis Mazurini et Chiffleti : a Latinis
 ac præcipue in Martyrologio Romano celebratur
 xviii Novemb.

Natalia uxor S. Adriani Martyris cum marito in-
 scripta est hoc die Martyrologio MS. Tornacensi
 S. Martini. Agitur de illa in Vita S. Adriani viii
 Septembris, et sensim colitur i Decemb.

ANIMADV.
 PAP. 13

DE S. LUCIO PAPA ET MARTYRE,

Commentarius prævius.

§1 Cultus et veneratio S. Lucii Reliquiarum
 Translationes. Enumant ex Vitis Pontifi-
 cium.

Inter illustres sanctæ Romanæ Ecclesiæ Pontifi-
 ces, qui sanguine effusa fidem Christianam confir-
 mavit, colitur ix Martii S. Lucius Papa, anti-
 quæ passim et recentioribus Martyrologis inscrip-
 tus. Inter alios Martyres, quos nos referimus, duo
 etiam, nomine Lucii, notantur; ut difficile dicta sit, num
 in antiquo Martyrologio S. Hieronymi, Augustina-
 tum et Luberani hic Pontifex indicetur. Florus, aut
 quicumque supplet Bedam, in antiquo MS. ista ha-
 bet : S. Lucii Papa et Martyris. Casimense MS.
 characterem Longobardico præponit Natale, ejus loco
 in Ducheriana MS. legitur Romæ. MS. Vallicella-

num Congregationis Oratorii Romæ ista tradit : Romæ
 via Appia natale S. Lucii Papæ et Martyris. Quæ
 fere leguntur in altero MS. Casimense, Altempsiano,
 Trevirensi S. Paulini. In MS. Cardinalis Barberini
 additur : Qui fuit xxii a S. Petro. In MS. Regine
 Succie in Moguntina diocesi scripto : Romæ passio
 S. Lucii Papæ, qui a Valeriano capite truncatus
 est. quæ in MS. Trevirensi S. Martini parum mu-
 tatis verbis indicantur. Usuardus ista scribit : Romæ
 via Appia natalis B. Lucii Papæ et Martyris, qui
 persecutione Valeriani et Galliæ ob Christi fidem
 exilio relegatus, et postmodum divino nutu ad Ec-
 clesiam suam redire permissus, martyrium capitis
 obtruncatione complevit. Ad MS. hæc addit : Pos-
 situs est autem via Appia ad S. Sixtum. Sedit in
 Episcopatu annos tres, menses tres, atque dies tres.

Apud

ANNO ECLY,
 IV MARTII.

S. Lucii Papæ
 et cultus in-
 dicatus in
 Martyrologia
 & Martii.

A Apud Adonem editum a Rosweido interpolitur: hic præcepit, ut duo Presbyteri, et tres Diaconi in omni loco Episcopum non desererent, propter testimonium Ecclesiasticum. Quæ omnia etiam apud Natherum et Bedam excusum et plurima Martyrologia MSS. leguntur. Wundelhorius ista habet:

Lucius hinc Papa pretiosa morte quaternis, Martyrium et octingentorum turba optima fulget. De hisce Martyribus seorsim agimus. In hodierno Martyrologio Romano additur, eum plurimum adversus Novatianum laborasse, atque a S. Cypriano summis laudibus celebrari. Passant etiam videri Mauralyceus, Felicianus, Galesianus, Cunsinus, alique recentiores: inter quos Ghinius cum Canonibus Regularibus annumerat.

2 In Catalogo Romanorum Pontificum, quem ex antiquissimis membranis Palatins Bibliotheca Vaticana prelo paratum reliquit Lucas Holstenus, ista pauca habentur: Lucius natione Romanus, ex patre Porphyrio, sedit annos iii, menses iii, dies iii. Hic præcepit ut duo Presbyteri, et tres Diaconi Episcopum in omni loco non desererent. Hic ordinavit Episcopos vii, Presbyteros iv, Diaconos iv. In Catalogo Pontificum ad Liberum deducto, et cum Canone Paschali Uertori a Bucherio edito ex nostro apographo pag. 271 ista leguntur: Lucius annos tres, menses octo, dies decem. Fuit temporibus Galli et Volusiani usque Valeriano iii et Gallieno ii. Hic exul fuit, et postea nutu Dei incolumis ad Ecclesiam reversus est, tertio Nonas Martias Consulibus SS.

B forsau legendum Consulibus dictis decessit, aut martyrium passus. In libro de Romanis Pontificibus, qui Dumus nomine circumfertur, Vita S. Lucii ita exponitur: Lucius natione Romanus, ex patre Porphyrio, sedit annos tres, menses tres, dies tres: martyrio coronatur. Fuit autem temporibus Galli et Volusiani usque ad Valerianum tertium et Gallienum Coss. Hic in exilio fuit relegatus, postea nutu Dei incolumis ad Ecclesiam reversus est. Hic præcepit, ut duo Presbyteri et tres Diaconi in omni loco Episcopum non desererent propter testimonium Ecclesiasticum. Qui etiam a Valeriano capite truncatus est iv Nonas Martii. Hic omnem potestatem Ecclesie dedit Archidiacono suo Stephano. Hic fecit ordinationes tres, duas per mensem Decembris, Presbyteros quatuor, Diaconos quatuor, Episcopos per diversa loca numero septem. Hic etiam sepultus est in cimiterio Callisti via Appia, et cessavit Episcopatus dies triginta quinque. Hæc ibi, et sunt excusum totius Conciliorum: quæ etiam Romæ descripsimus ex antiquo codice MS. Regiæ Sacre usque ad Bonifacium ii, sive annum Christi dccc deducto. Eadem fere habemus in codice MS. de Gestis summorum Pontificum, quæ attribuitur Bernardo Guidonis ex Ordine Prædictorum Episcopo Lutecensi.

C 3 Anastasius Bibliothecarius de Vitis Pontificum asserit capite truncatum tertio Nonas Martii, ac sepultum vii Kalendas Septembris. Eandem tertium Nonas Martii, sive cum quatuor Martia, habet citatum apographum nostrum a Bucherio et item: idem legitur apud Abbonem Flumenensem de eisdem Pontificibus, et in vetusto codice MS. altero Basi in Actis S. Cæciliæ, de quibus infra agemus. Secuti sunt nomenclati in Martyrologiis, et ad iv Nonas Martii Balanus Maurus ista habet: Romæ Lucii Papæ et Martyris. Hic in exilium propter fidem Christi trusus est, et postea nutu Dei incolumis ad Ecclesiam reversus est, qui etiam a Valeriano Imperatore capite truncatus est, et sepultus in cimiterio Callisti via Appia. At plures retulerunt ad diem vii Kalendas Septembris. Balanus in Martyrologio secundum morem Romanæ Curie anno mcccxcviii excusum, et in edito Molanus in prima editione: Romæ S. Lucii Papæ et Martyris. Addit Mauralyceus, sub Valeriano, Longiora encomia

et præcedentibus similia habent pervevusta Martyrologia D MSS. Tornacense S. Martini et Lextense S. Lamberti. Alii ad eundem xxv Augusti quamdum ejus Translationem celebrant, ita auctor MS. Florarii: Translatio sanctorum Pontificum Lucii Papæ et Martyris, Adalberti Pragense Episcopi et Martyris, et S. Eleutheri primi Episcopi Tornacensis. De hoc egimus xx Februarii, de S. Adalberto acturi xxiii Aprilis. Martyrologium sub nomine Usuardi Coloniz et aliud Lubecæ cum Doctrinali Clericorum, anno mcccxc excusum, ista habent: In Dacia in Ecclesia Roskildensi translatio S. Lucii Papæ et Martyris: Hermannus Greven memorato superius anno Vita functus in suis ad Usuardum additionibus ista ita restringit: Translatio capitis S. Lucii Papæ et Martyris ab urbe Roma in Daciam ad ecclesiam Roschildeusum. Quæ eadem habet Canisius in Martyrologio Germanice edito. In Florario MS. iterum ad diem vii Martii refertur Translatio Lucii Papæ et Martyris. Est Roschilda urbs Dacie Episcopalis in insula Zebulica sita. Fuisse in hoc regno singularem venerationem S. Lucii Papæ et Martyris colligimus ex Brevario Slesvicensi anno mxxii excusum, in quo Officium Ecclesiasticum præscribitur ad hunc iv Martii de S. Lucio Papa et Martyre, et quidem cum vi Lectionibus ad Matutinum, quarum sex priores sunt desumptæ ex Actis vite et translationis factæ sub Paschale Papa: de qua Lectio E vi ista habet.

4 Deinde post multos annos Paschalis, Præsul piissimus urbis Romæ, simul cum B. Cæcilia et sociis ejus, videlicet S. Urbano, Maximo, Valeriano et Tiburtio, corpus ejus levavit, et in ecclesia B. Cæciliæ, quam ipse construxerat, sub altare sanctum collocavit, temporibus Lodwici Imperatoris, anno ab Incarnatione Domini mcccxxii, Indictione xv. Constitutus Paschalis Papa xxvii Januarii anno mcccxxvii, mortuus xiv Maii anni mcccxxviii. Scripsit epistolam de revelatione sibi facta a S. Cæcilia, cum stimulante, ut captum laborem in corpore ejus inquirendo perageret. Tunc, inquit, properantes in cimiterio S. Sixti foris portam Appiam, statim corpus inter collegas Episcopos in aureis indumentis cum venerabili spatio reperimus, et honeste infra muros hujus Romane urbis induximus. Pro ejus desiderabili dilectione Titulus, quem pie devotionis affectu sanctus Papa primus Gregorius, Doctor eximius dicaverat, et per ididit jam tempora defectu vetustatis et pene ruinaria confractio, dñi an iquitatis laceratum existendo, vel ammendo restaurari, et ad honorem omnipotentis Dei, ejusdem Virginis corpus cum carnis suo spoliis, atque Tiburtio et Maximo Martyribus, nec non Urbano et Lucio, utrique Pontificibus sub sacro altari dedicantes collocavimus: ibique ad laudem Creatoris monasterium in honorem B. Gregorii, atque sanctarum Virginum cum Martyrum Agathæ et Cæciliæ juxta ipse Ecclesiam, in locum, qui dicitur Coelestis, pariter, constituentes construximus. Hæc Paschalis Papa in sua epistola, quam videlicet Brunius ad annum mcccxxii, et ex melioribus edictis MSS. Antonius Bosius in sua tractata de Vitis horum Sacrorum et veneratione variæ Corporum dictorum Sacrorum. Quæ eadem narrat Anastasius Bibliothecarius de Vitis Pontificum in Vita Paschalis Papæ. Ne autem memoria rei geste præteriret, ante faciem altaris inferius in Confessione reliquit Paschalis Papa in marmore tabula hanc inscriptionem, quam e Baronia et Bero hic datus:

† Hanc fidei zelo Paschalis primus ab imo Ecclesie tamre iovan adum corpora sacra requirit, Elevat inventum venerandum Martyr s aliorum Cæciliæ corpus, hoc illud marmore condens. Lucius, Urbanus hunc Pontifices sociantur.

Vesque

forte ob Translationem reliquiarum,

aut capitis Roschiliani.

Translatio corporis solennis a Paschale Papa facta,

anno 822,

in Urbem,

* parte datur in re. Fuit etiam s. Cæciliæ non hujus et aliorum exarchia,

addita in scriptura

Encomia in suis Pontificum:

* secundum

* tres

editur: S. Martii,

et 28 Augusti,

- A Vosque Dei testes Tiburti, Valeriane,
Maxime, cum dictis consortia digna tenetis.
Hos edit egregius devote Roma Patronos.

nova inquisitio
facta anno
1899

5 De nova sanctorum corporum inventione, ac so-
lenni repositione edidit tractatum dictus Antonius Bo-
sius hoc exordio: Cum B. Cecilie Virginis, sancto-
rumque Martyrum Valeriani, Tiburtii et Maximi
sociorum ejus, Urbani et Lucii Pontificum sacra
corpora multis seculis, hoc est annorum spatio fere
octingentorum, prout a Paschali Papa primo in ade
S. Cecilie recondita fuerant, iam nota et mortalium
oculis invisibilia latuissent; tandem Christiane salutis
mixta, Clementis VIII Pontificatus anno viii, xiii
Kalendas Novembris iterum Urbi Romae revelata
fuerunt. Integrum historiam hujus inventionis, cum
potissimum ad S. Ceciliam spectet, hoc sequimur, et
solum pauca exerpimus Corpora inquit jussit Paulus
Sfondratus, neque Gregorii xiv, titulo S. Cecilie
Presbyter Cardinalis, qui ipsemet adfuit cum idoneo
fidei testibus, qui fuerant Paulus Sereniensis Episcopus,
summi Clementis VIII Vicarius Vicegerens, Jacobus
Butius Canonius Lateranensis, tam Petrus Alagona
et Petrus Morra e Societate Jesu, ac nonnulli ex
familia ejusdem Cardinalis. At repertis et elevatis
sacris corporibus S. Cecilie et sociorum ejus, recolens

auctore Paulo
Sfondrato
Cardinali,

inventa corpo-
ra 20 Octob.

reposita
22 Novemb.

inscriptio
tabellæ argen-
teæ incisa:

Illustrissimus Cardinalis Sfondratus, Paschalem,
præter supradicta, corpora etiam Beatorum Urbani
et Lucii Pontificum in eadem ecclesia collocasse;
ad ea perquirenda juxta locum superiorem fabros
altius fodere jussit: statimque subter aream mar-
moream, inde extractum fuerat S. Cecilie corpus,
similis alia area detecta est: in qua duorum Pon-
tificum Urbani et Lucii corpora condita erant, pro-
pria separatim vel circumvoluta: præpostere tamen
jacebant, ita ut primi caput ad dexteram, ut illud
B. Cecilie, alterius ad sinistram vergeret Arce ma-
joris... Cum mensem integrum in prospectu populi
honorable Sanctuarium mansisset, Pontifex Cle-
mens viii cum Cardinalibus, qui numero quadra-
ginta duo aderant, die xxii Novembris Missæ sacrifi-
cium celebravit, repositique corpora sacra, prout
inscriptio in tabella argentea incisa et intra B. Ceci-
lie capsam collocata docet, quoniam hoc domus.

6 Hic requiescit corpus S. Cecilie Virginis
et Martyris, quod a Paschali primo Pontifice
Maximo ipsa revelante repositum, et in hanc
ecclesiam translatum, et sub hoc altari una
cum corporibus SS. Martyrum Lucii et Ur-
bani Pontificum, nec non Valeriani, Tiburtii
et Maximi reconditum.

7 Hæc post annos fere pœa Clemente viii Pont.
Max. cum iisdem Sanctis lucem aspexit die xx
Octobris anno Dominice Incarnationis mdc. Cujus
S. Virginis corpus prædictus D. N. Papa Clemens,
veteri ligna capsa, in qua jacebat, argentea inclusa,
intactum immutatum ne hoc eodem loco, in quo
fuerat collocatum, post peracta Missarum solennia,
maximæ enim devotione et lacrymis, toto spectante
populo, repositus xxii Novembris, ipso festo Virginis
die mdc.

Ad ejus hucus in alia sacrosancta capsa prædicti
tres Martyres Valerianus, Tiburtius et Maximus re-
quiescent: nec non sub ipsa Virginis corpore in
alia similiter area prædicti duo Martyres ne Pontifi-
ces Lucius et Urbanus, prout a Paschali Pontifice
omnes in his conditi sunt

Ego Paulus Titulus Cecilie S. R. E. Presbyter
Cardinalis Sfondratus, cui, hæc miserrima peccatori,
prædicta corpora, quæ diuturnitate temporis fere in
tenebris jacebant, et invenire et videre et venerari
a Deo Opt. Max. datum est, memoriam hanc hisce

litteris consignavi. Anno Dominice Incarnationis D
mcc, die xxii Novembris, sedente Clemente viii
Summo Pontifice, ejusdem Pontificatus anno viii.
Demum epitaphium a Cardinali Sfondrato in par-
mento supra titulos Sanctorum positum erat aureis notis
in lapide nigro hæc verba:

SVB HOC ALTARI

REQUIESCUNT CORPORA SS. MARTYRUM CECILIE VIR-
GINIS, VALERIANI, TIBURTII, MAXIMI SOCIOR. URBANI
ET URBANI, PP. EISDEM SANCTIS MARTYRIBUS CON-
SECRATO.

7 Masius in Bononia perlustrata ad hunc iv Martii
recenset aliquas reliquias S. Lucii Papæ et Martyris
in ecclesia monasterii Sanctimonialis a Jesu Maria
cognominati, Ordinis S. Augustini hoc seculo extracti.
Interim tam his quam Roschilde, reverendum est, ne
sint reliquæ aliquæ Martyris Lucii, cum duos illius
nominis hoc etiam die celebremus, et sex aliorum in
Januario, ac totidem in Februario ex antiquis moni-
mentis natalem assignaverimus, oleum sapinus in hac
opere nostro futuri De cœmeteris sacris in via Appia
constructis late agit Aringus lib 3 Romæ subterraneæ
a capite x, et mox capite xi descendit celebre cœmeterium
Callisti, ejusque ante S. Callistum Papam nomencla-
tum, ac dein variam subiversionem, et sub illo con-
tinentur cœmeteria ad S. Ceciliam, ad S. Sixtum, et
aliud Prætextati cognominatum, quibus prima sepul-
tura a variis assignatur. De his agit dictus Aringus
capite xiv, xv et xvi.

Roschilde
Bononiæ et
Roschilde an-
tiquis S. Lucii

E Cœmeterio
Callisti alia
juncta.

§ II. Vita S. Lucii scripta. Patria. Tempus
Sedis. Epistolæ ejus, et ad illum S. Cy-
priani.

P præter encomia de S. Lucio hactenus illustrata, teste
Petro Diacono Bibliothecario Casinensi de viris illustri-
bus Casinensibus, scripsit passionem S. Lucii Papæ,
Benedictus, qui et Guafertius, Salernitanus, sancti-
tate et religione conspicuus, suavis eloquia, inge-
nitum magnus, sermone facundus. Claruit tempore
Desiderii Albari, secundo Christi xi. Ita Petrus, qui
reliquas ejus lucubraciones ibidem enumerat: inter quas
est Historia inventionis corporis S. Secundum Epi-
scopi, quam dedimus xi Februario, ubi alia encomio
Guaferti altissimum ex Leone Ostiensi et eodem Petro
Diacono Casinensi in libro de Ortu et Fina justorum
venerabili Casinensis. Joannes Baptista Marus Canon-
icus Romanus in suis ad Petrum Diaconum annotatio-
nibus scribit: opuscula Guaferti characterem Lango-
bardico in præcis membranis exarata haberi in
bibliotheca Casinensi sub numero 280, additque Pas-
sionis S. Lucii Papæ prima verba esse, Fortissima et
præclara virtutum studia. Firmus et ipsi in mona-
stio Casinensi, omni benevolentia et humanitate ex-
cepti: ac quæcumque habuit, curavimus describi, ac
reperimus omnia fere monumenta characterem Lan-
gobardico exarata. Sed jam ante descripta inde hæc
Acta habuerunt Abbas Cujetanus, Cardinalis Baro-
nius, et Antonius Grollonius, ex cujus codice vi nos
Romæ apud Patres Congregationis Oratorii ca ha-
bimus; sed quod dolemus, opus plane imperfectum est,
quia præcipua pars deest in ipso Codice Casinensi.
Ejus loci parvam appendicem adscripsimus ex Breviario
Slesvicensi, forsitan ex similibus contractam.

Vita S. Lucii
scripta per
Guafertium,

imperfecta,
ex MS. datur:

9 In patria et patria S. Lucii assignanda differunt
inter sese codices antiqui Anastasii Bibliothecarii de
Vitis Summorum Pontificum: et primo in duplici co-
dice MS. Marquardi Freheri, et alio Cardinalis Ma-
zorini legitur natio Romanus ex patre Porphyrio,
ut adductæ membranæ Palatina et Regina Succæ
cum libro Pontificali habent, et consentiunt Conciliorum
codices et Annales Baronii: Interim Anastasius ex bi-
bliotheca Marci Eliseri excusus discrete ista affirmat:

patria S. Lucii.

Lucius

A Lucius natione Tuscus, de civitate Lucu ex patre Lucino. Videntur eadem legi in codicibus Thmano et Regis Christianissimi, quod inter varias lectiones non fiat ullius discrepantia merito. Ob qua Franciscus Maria Florentinus ne Lucum patrum suam tanti Pontificis et Martyris debito fraudet honore, ad antiquum Martyrologium a se editum ista ad hunc iv Marti adjungit : Quid si ex longo incolatu patria diceretur Romanus, ex origine Lucensis, patre binomio Porphyrio Lucino? Conjecturam adjuvat Lucii nomen inter Lucenses prius notitum : quod docet Lucius ille Castrinus Petus, cujus meminit Cicer. epist. fam. 209, et Lucius Papa in sine ulla controversia Lucensis. Hunc Umbalium aut Allucinum vocatum, facile est a gentili suo Lucio Martyre Lucii nomen assumere voluisse.

tempus Sedis,

10 De tempore quo sedit, admodum differant auctores. In libro de Romanis Pontificibus, utisque gestis et Catalogis cum Anastasio Bibliothecario supra allatis, assignantur constanter anni tres, menses in plerisque etiam tres, in aliis duo aut octo, ac denique dies tres. Contra Eusebius auctor antiquus libro 7 historię Ecclesiasticę cap. 2 ista scribit : Interca Romę cum Cornelius tribus circiter annis Episcopatum tenuisset, Lucius in ejus locum substituitur : qui vix octo mensium spatio perfunctus eo numere, moriens Episcopale officium Stephano dereliquit, et Gręce tempus sic exprimitur : Μερί δ' αὐτοῦ ἔλας αὐτός ὁκτώ τῆς τετραποπλῆς διακοσμήσεως. Quę certe videntur puer, ac necessarij debent, de ejus apud Romanos presentia explicari, quasi reliquo tempore fuerit in exilio. Ac primo verum est S. Cornelium mortuum esse xiv Septemb. ac tradi passim ab omnibus Episcopatum cessasse xxxv diebus, ergo necessarij creatus esset S. Lucius xiv Kalendarum Novembribus, sive xix Octobris, a quo die ad hunc iv Marti intercedunt menses quatuor et dies sedecim, ejus Sedis dandi : quibus putamus cum Pannonio, Baronio, Petavio, aliisque exactioribus Chronologis addendum esse unum annum, ac sic potuisse mense Decembri duas ordinationes fecisse, primam tertio Pontificatus mense antequam esset in exilium relegatus, secundam ab hoc reversus tertio etiam ante obitum suum mense. Creatus est autem, temporibus Galli et Volusiani, anno Christi cccii, martyrio coronatus Valeriano in et Gallieno Coss. anno cclv. Dum ergo numerantur anni tres, videntur accepti tres. Erę Christianę diversi, in quorum duobus, parum ultra duos menses profuit Ecclesię.

anni 1, mensium 4, die rum 10

Epistolę ad eum S. Cyprianus,

posterior hic datur.

Gratulatus de reduci cum majore gloria.

C 11 Duas S. Cyprianus Africa scripsit S. Lucio epistolę, priorē, cum ad Apostolicę Cathedrę culmen assumptus esset quam dolemus perisse; posteriorem vero, cum ab exilio Romam reversus esset, ut ei cum collegis Africanis Episcopi reditum gratularetur; et in hac memini prioris epistolę, deitque nuper se gratulatus cum in Ecclesię administratione esset constitutus. Hinc passim colligunt alii, statim in ipso sui Pontificatus ingressu fuisse relegatum, nec diu mansisse in exilio; adeoque Eusebii errorem simpliciter agnoscent, neque posse per S. Lucu apud Romanos presentiam explicari: quod etiam per nos licet, si vox illa nuper occasione multorum annorum, quos ejus Pontificatus potuit optare, non possit explicari. Verum unicuique illam epistolam, quia ad res gestas S. Lucu multum confert, hic subiungimus, et est ejusmodi ordine LVIII.

12 Cyprianus cum collegis Lucio fratri salutem. Et nuper quidem tibi, frater carissime, gratulati sumus, cum te honore geminato in Ecclesię suę administratione Confessorem pariter et Sacerdotem constituit divina dignatio. Sed et nunc non minus tibi et comitibus tuis atque universę fraternitati gratulamur, quod cum eadem gloria et laudibus vestris reduces vos denuo ad nos fecerit benigna Do-

mini et larga protectio: ut pascendo gregi pastor, D et gubernanda navī gubernator, et plebi regende rector redderetur, et appareret relegationem vestram sic divinitus esse dispositam, non ut Episcopus relegatus et pulsus Ecclesię deesset, sed ut ad Ecclesiā major rediret. Neque enim in tribus pueris minor fuit martyrii dignitas, quia morte frustrata, de camino ignis incolumes exierunt, aut non consummatos Daniel exiit in suis laudibus, quia, qui leonibus missus fuerat ad prędam, protectus a Domino, vivit ad gloriam. In Confessoribus Christi dilata martyria non meritum Confessionis minuit, sed magalia divinę protectionis ostendunt. Repręsentatum videmus in vobis, quod apud Regem fortes et illustres pueri predicaverunt: ipsos quidem paratos esse ardere flammis, ne diis ejus servirent, aut imaginem, quam fecerat, adorarent: Denique tamen, quem colebant, quemque et nos colimus, potentem esse, ut eos de camino ignis eximeret, ac de Regis manibus ac preiis presentibus liberaret. Quod invenimus in Confessione vestre fidei et in Domini circa vos protectione nunc gestum: ut, cum parati fueritis et prompti omne subire supplicium; Dominus tamen vos penam subtraheret et Ecclesię reservaret. Regredientibus vobis abbreviata non est Episcopi Confessionis sue dignitas, sed magis crevit sacerdotalis auctoritas, ut altari Dei assistat Antistes, qui ad Confessionis arma succedenda et facienda martyria, non verbis plebem, sed factis, cohortetur: et imminente Antichristo parat ad prędam milites, non solum sermonis et vocis incitamento, sed fidei et virtutis exemplo.

exemplo Danielis et 3 puerorum,

divina protectio agnoscitur:

E

13 Intelligimus, frater carissime, et tota cordis nostri luce perspicimus divinę Majestatis salutaria et sancta consilia: unde illic repentina persecutio nuper exorta sit, inde contra Ecclesiā Christi et Episcopum Cornelium beatum Martyrem, vosque omnes secularis potestas subito porripuit, ut ad confundendos hæreticos et retundendos ostenderet Dominus, quę esset Ecclesiā: quis Episcopus ejus nomini divinę ordinatione electus: qui cum Episcopo Presbyteri Sacerdotali honore conjuncti: quis adnatus et verus Christi populus Dominici gregis caritate connexus: qui essent, quos minime læsaret: qui contra, quibus diaboli, ut suis, parceret. Neque enim persequitur et impugnat Christi adversarius, nisi castra et milites Christi. Hæreticos prostratos semel et suos factos contemnit et præterit: eos quærīt deicere, quos videt stare. Atque utinam nunc facultas daretur, frater carissime, ut interesse illic vobis regredientibus possemus, qui vos mutua caritate diligimus: ut adventus vestri lætissimum fructum presentes cum ceteris ipsi quoque caperemus. Quę illi exultatio omnium fratrum: qui concursus atque complexus occurrentium singulorum! Vix oculis adherentium potest satisfieri, vix vultus ipsi atque oculi plenas possunt videndo satiare. De adventus vestri gaudio cognoscere illic fraternitas cupit, qualis et quanta sit futura Christo veniente lætitia: cujus quę cito appropinquabat adventus, imago jam quędam præcessit in vobis: ut, quomodo Joannes præcursor ejus et prævius veniens prædicavit Christum venisse: sic nunc Episcopo Confessore Domini et Sacerdote colente, appareat et Dominum jam redire. Vicarias vero pro nobis ego, et collegę et fraternitas omnis has ad vos litteras mittimus, frater carissime, et repręsentantes vobis per epistolam gaudium nostrum, fida obsequia caritatis expronimus. hic quoque in Sacrificiis atque orationibus nostris non cessantes Deo Patri et Christo Filio ejus Domino nostro gratias agere, et orare pariter ac petere, ut, qui perfectus est atque perficiens, custodiat atque perficiat in vobis Confessionis vest-

persecutio verum ostendit Sacerdotem

F

littera subditum in ecclesia.

preces oblat.

træ

Atrie gloriosam coronam : qui et ad hoc vos fortasse revocavit, ne gloria esset occulta, si foris essent confessionis vestre consummata martyria. Nam victima, quæ fraternitati præbet exemplum virtutis et fidei, præsentibus debet Fratribus immolari. Optamus te, carissime, semper bene valere.

14 Hactenus epistola S. Cypriani suo et collegiarum Episcoporum ac populi nomine missa. Unum extaret aque pium ac divino Spiritu plenum, quantum colligere possumus, S. Lucii vesperum! Extat ejusdem Epistola Decretalis ad Episcopum Gallie et Hispanie, quæ variis circa illorum actibus et iudiciis præscribit: nonnulla etiam ex decretis ejusdem apud Gratianum leguntur, atque iterum inter excerpta in Tomis Conciliorum extant. Demum ejus contra Novatianos hæreticos assumptum laborem indicat S. Cyprianus epistola 67, agens de S. Cornelio et Lucio. Illi enim, inquit, pleni Spiritu Dei et glorioso Martyrio constituti, dandam esse laqueis pacem censuerunt, et penitentia acta fructum communicationis et pacis negandum non esse, litteris suis signaverunt. Sed quas hæc de re scripsit S. Lucius epistolas, ex modo non extant.

S. Lucii epistola et decreta.

VITA

anctore Guelferio monacho,
ex MS. Cusumensi.

CAPUT I.

Encomium martyrii. S. Lucii vetus, sancti juvenis.

Fortissima et preclara virtutum studia, quæ eruditibus ad commune compendium sacre fidei documento formata sunt, aliis cæclata et impressa in Martyrum maxime cernimus ardentia. Illic enim labore, illic constantia et in eam verticem animi magnitudine contulerunt: male facta eorum clarissima, ubique primum, ubique terrarum, præter oculos æternæ sempiternæ memoria presentantur. Ellicet hoc obstinata patientia exercitii, quæ non modo illis delicta et non fuisse non admovit, sed et hoc etiam lesandæ nominis credendum, et vincendi omnem vim totius hostilitatis indulsit. Hoc enim virtus Lei et sapientia Claretis in illud suum frequentes etiam et singulare faranditum aseruit. hoc lectum bellatorem genui novo iudicis sacramento inter præfatos sua Curia in lites consecravit: ut armati fortitudine animi, nudo corpore subiectum venirent, nihil digne extinguerent, nihil difficile ferirent, nihil int' herendum putarent: omnia humana deprecant, omni graviter, omni a comitantibus, omni splendide taciturnitas: orbem denique ipse non modo prælio, sed bello superarent. Pater hæc rousce atq. Imperatoris acervi, et ad ejus gloriam (non tamen ut: licet ego id) instituta est et ad humanæ reipublice pueri dñi comparat: ne velut novem solidam et durabili materia fabrica tantum, et a re compage solidatam, varisque coloribus atque detinetur, molib' clayo, finis rudentibus, modo excocto, carere non insigni, vides splendidi, potius etiam armamento: et ad armum idoneis et ad contemendum in hostis, si eam nulli præterentes regant, nulli remiges agant. facile enim lapsus dñi rumen is aut pelagus mergat aut in sequelas tendit: ita perpulchram et eximiam huiusmodi creaturam, deo tum animal Cælesti, tum et dei, similitudinem Receptoris, orbis speculum, æthere dignitatem, principatus et potestatis logos mundi, et spirituales nequitia in coelestibus, crebra, vehementi et usitata incurstone perditum irent: si pro ea plures Martyres divino magisterio minime dimicessent.

Martyres, gentis Dei foris, cæclatant.

2 Sed adversus huiusmodi acies earumque manus, in potentes tyrannos, per urbes universas toto terrarum orbe diffusos, non multitudine militum, non numerositate legionum, non fulgentibus armis, non pecuniis infinitis: sed a duodecim tantum primariis, qui simul Imperatoris et Militis officia gererent, obvium est: qui se copiis exponerent, qui receptui signa dare nescirent, qui pugnam noliante nus detrectarent: nulla materioli armatura, ne levi quidem, quibus etiam baculo interdictum erat, insignes. Ex quibus nempe primariis Simon ille, longe omnium excellentissimus, omnium Princeps, omnium Antesignanus, cui ex fidei soliditate et amoris affectu erga Dominum Salvatorem Petrus est nomen impositum: in Urbe, ubi thronus, ubi dignitas terreni rutilabat Imperii, suarum posuit castra virtutum: tantusque vir Deo plenus, in superando fuit, ut nemo post ipsum, vel sperare similem audeat, vel optare triumphum. Neque enim se digno negotio decerasset, si se cum aliis composuisset, qui vinci sine laude maxima et gloria potuissent. Ad ardua et difficilia Capitoline arvis ascendit, ut excusso Jove de sedio, reliquos facilius demones alibi civitatum eadem ruina sequebatur. Intentus igitur diligentissimo operi, disceptatores et arbitros ad summum arbitrium informavit, qui et ipsi monstra immania Crucifixi virtute sulgerent, sordibus orbem terre purgarent, malitiam perdomarent, qui iracundiam, invidiam; qui avaritiam, libidinem, omnesque pestes ab humanis mentibus cohiberent: nudi et ipsi, quibus nullum erat in re familiari præsidium, nullum sub celo commoalino divitiarum. Mutaturi equidem Pontificio consulatum, Præsulatu imperium, Sacerdotium magistratum: prætoram, præfecturam, ipsam denique senatoriam dignitatem et reliqua id genus officia in Ecclesiasticam dignitatem: eorumque concorscantibus signis sic mundum subverti, ut hodie omnes gentes, omnia regna, ipsum etiam imperium Romani Sacerdotis decretis iussionibusque videas familiari.

in primis Apostoli,

et inter hos S. Petrus,

exemplo suo alios excitante.

et in perium sacerdotio subiecti:

3 At contra eos Romana potentia illa sua victriem, non solidis tamen succedens, signis movet: ferocioribus adversus illos animis, quam in quælibet hoste, vim suam intendit: ut venedicos, ut patriæ proditores, ut in exitum publicum generatos, omni genere tormentorum aggredatur. Experiunt in Petro crucem, in Clemente exilium, in Marcello servitutem, et denum in Alexandro, gladium in Lucio. Et cum per totum orbem de familia Claretis: quædam velut rabida fera alligeret: quosdam ut arces et mansuetas occideret: in alios velut in aliquid morbidum ferrum dimitteret, alios ut portentuosos fortis exstingueret, alios ut monstruosos delibescere negaret, non a familiaribus, non a domesticis, ne a seipsa quidem manum avertere potuit crudelitatem. Ecce hic Porphyrides Lucius, civis Romanus, Pontifex Maximus, de cuius triumphi titulo dies hodierna gloriatur, illius famule pollens nominis dignitate: quæ, ut Roma superesset, Carthaginiensi et Numantino furi non toti orbi, modum et finem imposuit, propter suam opportunitatem in Romano populo operam, sub Valerio Cæciliæ capituli sententia necans est.

mutati Pontificis Romani,

et inter hos S. Lucius, claretis triumpho.

4 Sed videtur operæ pretium ad posteritatis compendium seriarni evolvere, quod homo totius integritatis et magno natu, Patrus ingenio prudenti acutus, oratione limatus, jurisprudentem eloquentissimus, eloquentum purpurissimus, cui majestas et amplitudo et dignitas Sacerdotum cæclum destinaverat, interdicturus sibi voluptatibus et vitis, ab incunabulo totum se sacris moribus adheque indulsit: quodque derelictos a pietate, a m' ericordia, ab humanitate, inveteratis etiam perfidie, libidinis

et in Patris,

et claretis er di noue exultat,

A libidinis et odii loris, non severitate austerâ, non remissione diffusa, non gravitate tristissima, sed machinatione orationis variâ et vehementi, plenâ animi, plenâ spiritus, plenâ dulcedinis, plenâ veritatis, in arcem pacis, quietis et religionis eduxerit. Nec illud quoque alacrum fore, quoniam modo in titulo Christianitatis cum Cæsare furibundo compositus, uti ancillari Romana et gentium jura videbantur, a litis intentione ad depulsi nem, a depulsi-
sione ad statum alacundo, prudenter et splendida ratione et concertatione verborum ea locutus, quæ versantur in societate civili, in sensu communi, in natura, in moribus semper superior fuerit. In campum enim patentem, ubi spectatores Christum, principatus et potestates haberet, proposita illum præmia et animi magnitudo susceperat : cui pro vallo et hostium statione dimicanti deprinâ, inclinari, nec moveri quidem contigit, ut triumphum ex virtute nascentem ad ecclesie imperium gratia maxima potitus, asportaret.

proposita
alei nuprimo
excitatur

temperantia
vitiâ tollit,

§ Ad hanc igitur gloriam et nobilitatem expectantiam exercitulum admodum ratus, quod perturbationum omnium fontem principumque persenserat : primum intemperantiæ monstro (quod scilicet est a recta mente, ab omni ratione defectio, ut hæc animus infectus, nec regi nec contineri potuerit) fores animi clausit admissa semel in mentis hospitium moderatrix virtutum et domina temperantia : appetitiones quidem, ut recte rationi pareant, effecerat, utque frangi homo iudicia sana servaret, omnia recte faceret, moderatâ, constanti et quieti animi esset ; ne tale ceret molestiis, ne frangeretur timore, ne inani claritate gestaret, ne denique nisi celesti desiderio arderet : quia cum se virtus in editissimo et eminentiori loco recepisset, unde vacare sibi totum, quod illustraverat, conspectum iret, bene usa viribus suis, pectus beati viri comitibus tantum liberum scilicet atque mirabile deheavit ararium : unde res bonæ, utiles et honestæ, iustitia, continentia, prudentia, magnitudo animi, liberalitas, pietas, amicitia, spes, fides, caritas, ceteraque contrariæ vitis virtutes expeti facile potuerunt. Ita quidem divina providentia ei, qui jura, qui cibum, qui vera sacra servaturus esset ; qui in forum, qui in rostra, qui in curiam de Christo dicturus præcederet, huiusmodi competere iussit sunt ornamenta. Humano igitur generi ut summæ divinitatis facturæ, non ut Dei similitudini intentus, circumspicit largam ubique et assiduam mali materiam : alios egestate laboriosos, alios ambitione sollicitos, alios torpentes desidia, alios sordidatos luxuria : hos impatientia concuti, illos sævitia inflari : quosdam iracundia, furor, crudelitate quodam insanire : adversus quos miserandos affectus vir bonus operam et robur pectoris experitur, et secundum Apostolum omnibus omnia tactus, quod referret omnino, iniquique omnium gerit : et modum præstat utrique, indulgentiam tanquam fratri, venerationem tanquam parenti, cultum tanquam superiori : huius miseretur, illi moderatur : huic succurrit, hunc instruit : omnibus autem inter tot errores illos noctes que male mentis laborantibus, ad hæc æternæque vivendum, tutissimum quoque et celeberrimum in hæc verba iter ostendit.

CAPUT II.

Adhortatio S. Luca de rerum terrenarum despectu et imitatione Christi et virtutum acquisitione.

Lubrica sunt et incerta omnia, nec dici possunt bona, quæ speriosa, sed fallaci voluptate, miseros mortales alliciunt : pecunia, dignitas, potentia, et

bona huius
mundi instabiles
sunt, et incerta.

alia id genus : ad quæ tot homines inducti, cæca cupiditate obstupescunt : ista cum labore possidentur, cum invidia conspiciuntur, neminem non sollicitum faciunt, neminem bene felicem, neminem bene securum. Nullus stabili consistit loco, jactantur omnes, pendunt, fluctuant, in alterutrum illiduntur : alii alios cadentes trahunt, alii aliis exitio sunt. Strages est ista, non vita, et conservatio aliorum super alios rudentium. Respondent sibi licet quisque ad votum, credatque voluptatem summam bonam gloriam et sæculi pompas et ultima vitia in summa felicitate ponat : omnia tamen humana brevitas et caduca sunt, nec procedentia in partem aliquam temporis longioris : cito transeunt, et immatura citra incrementum terminum concluduntur, ut nec illis diu stare contingerit. Etiam ad illa, quæ vetustate gloriantur, extendamus, si libet, ætatis nostre metam, cuius modum pauci computant in annum centesimum : inde doceatur animus ad longissima et infinita ævi spatia : hæc tempora, æternitati comparata, quam proportionem facerent etiam si nobis ætas annorum mille annis indulgeret ? Quæ cum huiusmodi sunt, exiguum istud et breve, quo cogimur ad morem aliorum vivere, ita totum negligentie desidiaque mandamus, ut ad ipsum plebs sit mori, quod vivimus. Humana enim per luxum et intemperantiæ a pueritia vita dissiluit, torpore iners, defatigata lascivis, ambitione suspensa, mercedi cupida, vaga et inconstans et sibi displicens : quæ in mulque vitia argens, undique circumstant : nec enim bene collocari, nec ulli hominæ rei suspendi, nec erigere vulum, nec attollere lumina in aspectum veritatis sinant. Cogit tandem se miseram, fabricatos digitis suis adorare deos : gaudet ante inepta simulacra, ante inepta signenta, ante nefandissima monstra corpus inclinare captivum : placetque statum sublimem ad cælum, et ad Deum summum vulum erectum, cum ceteris manubus prorsus ad terram situ vergente deprimeret.

D
AUCTION
GUALPERIO,
EX MSS.

« Nihil vult
vivere male
compenditur :
E

relicta idola,

7 Huic porro vite in tanta tempestate, in tam reciproco mari, in procelloso pelago naviganti, nulla salus nisi pæctura, nulla quies nisi parfragium, nullus portus nisi interitus est. Supercedendum ergo est omnibus illecebris sæculi et idolis errore humano adinventis : ad Deum eundem est, ad cælestia intendendum : illic intueri illic oculos erigo, illic suspensum pectus attollo : ne te ad pulvis via mortuorum hominum æternas, ne ante creaturam in tantum conditam famulitium eandem serva dignitatem, serva sublimitatem, serva Dei similitudinem : tantus quantus es, perspice : talis sis, qualis a Deo factus es : respice te, fac sis tecum, redi ad animam : ut cognoscere Deum possis, te prius agnosce. Ille in se credentibus eælum patriam facit, super solem et stellas mansionem ceditat, ubi honores æterni sunt, gaudia infinita, pax sempiterna, quies perpetua : adhuc inestimabili caritate adoptat in filios homines, et quod solus ipse est, participare eodem sicut divinitatis nomine et dignitatem. Ergo ab hoc exiguæ et caducæ temporis transitu, in illa toto nos demus animo, quæ immensa, quæ æterna sunt, quæ melioribus iachura : ad quæ immoram sola Christi caritate dehecur, ubi nobis nulla scemli diuturnitate interdicitur, ubi omnes adiutimur, ubi non constringimur, non asserimur : sed totî, sed liberi, sed æterni libero et aperto fruimur eadæ : ubi nos terror nullus invadet, non ira torquet, non metus alliget, non suspicio læcesset, non invidia insectabitur, non metus sollicitabit, non levitas inquietabit. An non, si bene æstimes, sola hæc nobis ipsa quodammodo æterni beneficii bona eripit, et ablata sortiantur ! Agendum, ex hodie magistratus, aut quæstionis aut tantum animi causa, dum juberet, ut

P
Deus colendus,

æterna præ-
mia ducamus

A ut primo virgīs cæsus, inde ligatus ad palm, securi ferendam cervicem lievori exponeres, sique propinquas et necessarias conjunge et liberis assistentibus execrabile populospectaculum idres, supplicationibus undique pro ereptione actis, parum succederet, quod inanis illius et ventosæ felicitatis in tanti terrore discriminis sceres pondera, et eam ad omne vite tempus recideres. Certe, si tui tibi possibile esset libere magnitudinem et illi fulgentia bona aestimare, lectis auræ, aure s mensas fulgentes vasis, suppellectilem grandem servorum turbam, unguenta, coronas, odores, conquisitissimas epulas, quæ fustidienti gulæ a Gadibus, ab aurore, et ab ultimo portantur Oceanum; sentires utique dispungendo et recensendo omnes vite tue dies, nullum memoria dignum, sed omnes æque perditos, æque exitiales apud te resedisse, magisque te miseram et infortunatum, quam Syracusanum illum, ejus impendere cervicibus, in illo tam desiderato apparatu, gladius a tacto demissus seta equina cernebatur.

8 An tu illos vivere putas, qui tetri, rabidi, et concitissimè sunt impetu doloris, armorum, sanguinis, suppliciorum; quorum est minax vultus, tristis frons, torva facies, citatis gradus, manus iniquæ, color versus, suspiria crebra; micant oculi, horrent capilli, stupet spiritus, quatuntur labra, comprimuntur dentes, qui pulsant humum pedibus, qui compellunt sapiens manus, qui totum concitant corpus, fœdi visu, horrendi facie, omni denique trarum affectione deformes, aut illis jure tuo vitam cedis, qui quorundam inhonorifico facto vel dicto moventur, si illor in sermonem aperbus aliquis aversatus est aut palmis igit; qui si enim alius ad cenam non admissi sunt, aut si admissi, non in medio, sed in ultimo forte locati, si illis salutatio autiam salutationem non de industria salutatis non reddit, serio ista fieri ad suam contumeliam credunt. Quid de invide censes, qui aliena felicitate tristantur, alienis malis delectantur, qui ut commodum aliquid consequantur, alios violunt, naturæ leges invertunt, ah humanitate exeunt, et hominem ex homine tollunt? Nonne hæc æterna miseria est, et inhumana voluptas? Nec illos mortuos puta, quibus longæ parate opes, et rerum abundantia, et magnifrentia adhuc regarum semper timori sunt, ne tuius eorum apparatus, aut Prætoris civitas, aut aliqua intercedens culpa depilet. Exiguitati etiam morbis doloribusque, quibus ferrum et ignis adhiævetur, quorum a se frangi et fœdi videntur, quorum venæ extrahuntur, membra angustantur, vivunt? Quid inconstantes illi, qui fluctuationem suam sistere nequeunt, qui tranquillitatem abhorrent, qui omni motu animi tumultuantur, quos penitentia capiti tunc, incipienti timor: infirmam ad omne tolerandum, nec laboris patientes, nec voluptatis, qui preposita sæpe mutant, et in eadem revolvuntur: qui quodammodo se fugiunt, qui nullam novitati locum relinquunt, quibus fastidio vita est et ipse mundus, timores profecto istos, in quos tam pestilentes affectus incurant, potius miseria mortuos, quam vivos, non immerito dixorim, præsertim enim ad vitam parum datur, corporis custodia relinquit, suis abuti voluptatibus, et ejectis super omne, quod dicitur miserum, miserabile, et irremediabile, sententia irrefragabilis sit illatura tormentum.

9 Revertendus est ergo in proclivi an mos, et adversus ardua impellendus, non est dubium, qui ascendens utatur, oblectari patientia, fortitudo, et perseverantia debent, ut ferentia periculum hominem vita solidior, utque tam clarum et notum neque uno genere formidum, nam fatiga eiel, transcendere creaturam inferi ad præcipit non condunt.

Eamus itaque perditum, quod melius et æquius est, D seculi voluptates: quibus vero, quæ verius occupationes sunt dicende, renunciemus. his enim admissis, bona omnia subvertuntur. Exigua porro sunt, quæ in tutelam hominis necessaria sunt, quæ desideris corporis satisfacere possunt: facili tegumento submovetur frigus, alimentis modicis fames sedatur et sitis: non est quod naturam accuses; passim quoque et omnibus locis jacent, quibus te intrare pates. Quid denique tua intererit, si exquisitis artibus ventri servatur et gula irritetur, stomachus impletur: non diu ista fient. Hospitabundi hic, imo hospites sumus; in alieno manemus. Vis probare? Expecta parum, et parte luxuriæ et dilecti penitus obliviscens hospitii. Corriganus errata, quibus satis indulsumus: redeamus ad limitem nostrum Christum, qui nos errare non patietur: in quo qui fortiter ambulat, non offendit; qui concitatus fertur, non labatur: in quo nullum velocitas patitur intervallum. Ecce militiæ supernæ adscriptos, ad donativa recipiendi nos citat: ingentia sunt, ut diximus, et æque divina, quæ pro tanta nobis expeditione promittit: nihil frustra tentabimus, nihil prehibebimur. Omnia cedent, omnia obsequentur: ita qualem famulatum imperio, servitum libertate, jam non mutandi mutabimus.

CAPUT III.

Gesta S. Lucii in Pontificatu. Cæpta in eum persecutio.

11 Nec cum ab Lucio dicta essent, populos frequens Christianum ad eorum religionem attollere, nomina dare, fidem poscere alii satagebant ante alios. Fideles vero non parva indolis desiderio accendebantur ad mandandum ei Pontificatum, quam primum Cornelio eorum obtingeret, eum successione aptissimum, qui Romanum Sacerdotium eam doctrina tum virtutibus etiam administrare posset, acclamantes. Cornelio interea dum Martyri laurea cælo candida exhibetur, Pontificem Maximi Lucius, omni Ecclesia annuente, potitur. Erat ei vetus opera, quæ alienum pro eo, qui solvendo non erat, solvere; factionem prætoriam: privatum etiam intercedere, ut oppressos iudicis liberaret: misereri pupillorum, consolari afflictos, egentibus providere inopia: adveniam viduamque defendere. Illum enim Patrum nostrorum et memoriam et exemplar, Job virum fortissimum affectabat, ejus hæc et alia liberissima verba de huiusmodi officiis eam Scriptura docuerat: Salvam pauperem de manu potentis, et adjuvabam pupillum, cui non erat adiutorium. Os vultus me benedixit, et indutus eram iudicium, et circumdatus æquitate: ego eram oculus cecorum et pes claudorum: ego impotentium pater, examinabam causas sine exceptione, et confringens iniquitatum nodas, auferbam rapinas de mediis dentibus eorum.

12 Cumque totus ad hæc votenus immigraret Officia, ut vix satis otii suppeditare aliis institutis pietatis ac religionis posse putaretur, ita tamen aurea idem statera summam rerum erat solitis examinare, ut æque in alteram partem magna cum admiratione omnium mentes et oculos fleteret. Septem namque Antistites, quasi artifices et vitæ humane custodes (sic enim decebat ut summi halitatorum Parachitus, donorum suorum re et numero potentem, ostenderet) lege magistrante, consecravit: quibus per-tusculum et separationis brachium dexterum obtingeret, ut Sacerdotes essent, ut ad Domineum altare ascenderent, ut sacrificium salutare offerrent: qui essent pleni scientia, pleni diligentia, pleni magnitudine, pleni fide, pleni omni divina intelligentia, imo pleni omnium virtutum Dei. Hos denique oportuissimum

et imitationem Christi.

B

S. Cornelio occiso.

consecratur Papa.

afflictos iuvat.

Job 15. F

exemplo Jobi.

7 consecrat Episcopo.

martyrium delictis mundi præferendum.

miseria tyrannorum.

superbiam.

claudorum.

multa passio nibus subiecto-rum.

Peroratio ad fugam secuti.

A portuissimum munere ad audiendum causas in iudicii ac defensionis possessionem constituit, ut in Ecclesia doctrine verbo, sollicitudine multa, vigiliarum labore peccantium benevolentiam sibi conciliarent; docturi eos potius illum sequi tramitem, per quem possent ad veri Dei notitiam, unde discessum fuerat, pervenire. Tales quippe Antistites, Præsul Præsulum, Pontificum Pontifex, Sacerdos Sacerdotum, Principum Princeps, Rex Regum, Dominus Dominorum ad ferenda vasa Dominica probat, nihil remissum, nihil dissolutum habentes, nullum animæ, nullum corporis lapsum extimescentes, ut sint sancti corpore et spiritu ut magni videntur in regno celorum. Neminem ergo ex his communem (essent enim multorum) sed solius Dei, ut separata pars Sacrificii ostendebat, esse Lucius voluit: nec hos equidem ab bellum ire, nec in hostem pugnare, sed cum Moyse elevatis manibus orare, ut, donec orationi vacarent, de invisibili hoste triumpharet populus, ut pessimus Amalecitas, demones scilicet, ab ipsa procul statione summovertet: ne, si desisterent, manusque dimitterent, fundi se victores a victis, redintegratis iterum legionibus, persentiret.

12 Servabatur præterea apud eos, in sacrosanctis Ministeriis singulari apparatu exequendis, constitutionis Ecclesiasticæ mos antiquus: nam et ministrorum constipabatur magna quidem et felici frequentia, cum esset ad divina Secreta sollemnis accessus; et legalibus indumentis, quæ possent inau-

a Pontifici obvelata facie huium exprobare a vel cornuam, etsi mentis habitu ornatiori insigniebatur. Advenit etiam vir studiosissimus vestem illis omnibus, ut oblectamento luminum et diligentia cresceret, meliorem, cui nomen b Dalmatica est: quæ cum per se, tum ex dignitate Sacerdotii, pretiosior toga picta, e palmata tunica, d purpureoque sagulo clavato fibulis aureis apparebat. Huiusmodi autem utendi Levitis etiam potestatem fecit. Ita vir singularis, non modo virtute, constantia, et gravitate, verum ornamentis insignibus præditus, cum illo stipatore suo senatu, ante res divinas et ceremoniarum Sacra, de sacris legibus, de tabulis Testa-

b mentis, de privilegio Evangelii sitientibus populis daturus vitæ fluentia prædebat: ut auctoritatem indumenta pontificalia, fidem sacri verbi copia faceret, dum civitatem fractam malis, abjectam metu, debilitatam luxuria, ad spem celestis dignitatis et libertatis certat erigere. Sic profecto, quod mirabile videri poterat, diuturno labore religio inter ipsa scelera valuit, ut legitimus verbis, sermonibus liberis, Christi nomen et fides vicalim tota Urbe celebraretur.

C 13 Ad hæc Pontifices Capitoli, greges damnorum, procella patriæ, turbo pacis, tempestas otii, omne ecclæ, omne nefas, omnem discordiarum impetum, omnes denique invulne faces et oili venenata tela nefaria temere turbulenti, per vim atque furorē in Præsulem Lucium intorquebant: qui derepente tota Urbe sui juris fanaticos, omnium delubrorum quisquilias, ad conjurandum in professores Christiani nominis impellebant: inde per forum et rostra populares quosque, ut ejus scelus homines, quanto valeret studii, convenirent, eosque vel acerrimis stimulatis odiis, vel datis apibus acceptos, ad hujusmodi questionis præsidium compararent. Ex his autem instructis testibus, et accusatoribus institutis, prorumpunt in Curiam, vierferante quidem multitudine, se venisse interpellatos Cæsarem ac Senatū: dicunt causam fere minuendam penitus Majestatis et tollendæ reipublice, nisi proximum extemplo fuerit: propterea supersedendum aliis omnibus oportere, et conjugibus et liberis, aris atque focis, maximeque diis immortalibus consulendum,

Maria T. I.

cavendumque, ne, cum improvisos ruina præceps involverit, frustra dii implorentur: qui quantum infesti sunt eorum sacra violantibus, tantum etiam ulcisci nolentibus. Hæc vox non modo Senatui et ceteris dignitatibus, sed Urbi et ipsi Cæsari, pavore inusso, animi fortitudinem expectavit: statimque illis, ut libere quæ vellent, dicerent in Jovis atrio, faciunt potestatem. Senatu dato, maximus ex his, et dignitate et natu; Utar (inquit) meo jure dicendi, Cæsar, pace quidem tua et magistratus, quod Jupiter Optumus Maximus hac in æde primo Pontificalis et Regibus, dein Consulibus, tandem vobis privato creditur auctoramento cessisse: neque enim sententia mea aliter contra vos, quam pro vobis dicta, fas est indignari, quos recenti beneficio in collegium nostrum admissos instituendi corrigendique auctoritas nobis vestra subegit. Sed liceat stomachari ferreque acerbe, dummodo tam miserabili jactura labefactari Rempublicam turriturnitate non patiar, dummodo ejus, recte si dici possunt, conservatores, desidia accusem: dummodo divinarum religionum interpretes non tantum voce, verum omni virtute animi et corporis, deorum immortalium fidem ab improbis atque furiosis hominibus oppressam, desertam, ac perditam tuear: quia talia negligentibus, ut inferentibus celo lucem, contra ignea jactura non erit posse diuturna impunitate muniri...

Reliqua in Manuscripto non habentur.

a Id est effecere, ut Papa Romanus sic indutus, nihil inficeret, quod omnium videretur Pontifex Maximo idolorum Pontifices autem profanos illos nomini, status atque ejusmodi antiquitatis Romanæ exhibere veluti capite per posteriorem toga partem sursum attractam: eadem huium, seu baculum argenteum, sape representant, Pontificum gestamen: item coronam quævis pro hac in MS. potius hui videtur eorum, cuius non vultu quis fuerit in sacris usus. b Ea tunica manicata est; cuius et nomen et usum voluit e Dalmatica fluxisse: hæc ut solum Perfunctorem Imperatorem scribit Domitius Magnus in notitia vocabulorum Ecclesiasticorum, Et primo quidem, inquit, Wulfstus Strabo apud Octavianum Tertium lib. 1. de re vestitura cap. 35, Sacerdotes Dalmaticos ante consularum usum inducebant. Postea vero cum casulis uti cepissent, Dalmaticos Diaconibus concesserunt: signum silvester ordinavit ut Diaconi Dalmaticis in ecclesia uterentur, ut ait idem: ut autem ubi posset Lucius induceret tantum nam hic dicitur eam vestem Sacerdotibus inducisse veterem hanc concessisse soli Romano Clero pictum ex S. Cæsarii Archiepiscopi Actis colligimus, cuius Diacones Symmachus Pontifex, præterea clericorum ejus dignitate communis, perinde ac Romana Ecclesiæ Diaconos Dalmaticis uti voluit. e Agit de his prædictis Ferrarius lib. 2. cap. 8. analoge triumphales vestes: et huius quidem picta, quæ nunc dicitur, vestis apud Sertium Pompeium Verum Flacum, purpurea antea virgata est, eaque erat sine pictura: hanc autem, ait Plinius, seu facere Phryges docuerunt: Phrygionis appellationi sunt: et quidem quædam hanc picturam fuisse jam ex aliis multis locis ostenda potest, tum ex illa Anonymi ad Gratianum longe christiane: Hæc est picta ut dicitur vestis, non tam aurum quam verbis suis. d Sic dictum Festus ait a flavorum angustulæ, quod nunc picta erat ut vult palmæ manus distinctæ esset: deinde a genere picturæ, quod palmis interfecti habent: Servius autem ad A. Enclid: quod eam mereretur, qui palmam de hostibus reportasset.

D AUCTORE GUILLERMO, EX MSS.

Pontificia ornamenta.

Dalmatica.

Toga picta.

Palmata tunica.

APPENDIX

Ex lectionibus Breviarii Slesvicensis.

Lucus Papa... quasi splendor solis clarissimum rutilans, omnes inimici insidias, omnesque tyrannorum fraudes et cuncta eorum minarum certamina atque tormenta potentissime superavit. Qui cum Ecclesiam fidelium doceret, et populum Christianum aduocaret, fideles in bono proposito corroboraret, damnaret impios, hæreticos increparet, et inobedias argueret: hostis humani generis id ferre non valens, cum satellitibus suis eum aggreditur. Ducitur beatus vir ad Iudices, et quasi sacrilegus accensatur: et interrogatus de fide, de doctrina, de religione (de genere autem eum interrogare necesse non erat, quem Romanum genere, natum ex Porphyryosso sciebant) respondit se credere in unum Deum, Patrem omnipotentem, et Filium ejus unicum, et Spiritum sanctum, qui fecit cælum et terram. Tante autem constantiæ et fidei firmitati hujus sanctissimi viri

inter proprium Ecclesiam,

capitur,

per se proficere,

A diabolus invilens, parvo tempore evoluto, canes suos movet, tyrannus suscitatur, spicilatores animat, totamque inferni militum armat. Ad sanctum Pontificem expugnandum undique conveniunt, tremunt et insaniunt : totusque ille luporum exercitus, relictis ovibus, in pastorem insurgit : quatenus necato

pastore, facilius ovium gregem diriperent. Tunc nobilis et venerabilis Pontifex Lucius, quasi agnus mansuetissimus, ad victimam ducitur. Qui tandem post multas tribulationes et tormenta, ab impiissimo Valeriano Præfecto capite truncatur.

DE SS. ARISTIONÈ ET LUCINIO EPISCOPIS MARTYRIBUS.

IV MARTII.

Relato martyrio S. Lucii Papæ, in variis Martyrologiis alii atque alii subnectuntur Martyres, in pluribus nongenti anonymi, de quibus nos acturi sumus. Aut duo hi, quos jam proponimus, referuntur in vetustissimo Martyrologio MS. quod ipsi in celeberrimo totius Ordinis Benedictini Archimona terio Casicensi reperiuntur, antiqui characteris Langubardici scripturæ, in quo ista solum leguntur : Quarto Nonas Martii Natale S. Lucii Papæ et Martyris, et Sanctorum Martyrum Aristionis et Lucinii Episcoporum. Fuit inter antiquos Christi discipulus Aristion, qui Salamine in Cypro requievit : de quo cum Martyrologio Romano cognatus xxii Februarii, sed nusquam illum aut Episcopum legimus aut martyrio cœmentum. Refertur uti ibidem dicimus,

S. Aristion,

B
alio die clippus Christi,

et in Septembris Aristion Episcopus, qui ipse probatus, migravit in celum, et forsitan Alexandria : sed eundem esse cum Aristione hic proposito, cur arbitremur, nullum occurrit argumentum, maxime cum hic alio die, et cum Lucinio etiam Episcopo dicatur passus : dem nulla hactenus reperiuntur Lucinium Episcopum Martyrem, Celeberrimus xii Februarii S. Lucinum, nonnullis Lucinum, Episcopum Andegavensem, sed Confessorem. Omnia consideranti occurrit forsitan hos duos Episcopos fuisse Duces et antesignanos nongentorum Martyrum, qui hoc die coluntur : verum cum illud incertum sit, scorsim de aliis agere statuimus. Erunt aliquando alii, qui lucem majorem ex aliis MSS. poterunt affundere, quibus lubet nostro more præcurrisse.

alio Episcopus Martyr.

Lucinus,

alio Episcopus confes or.

E

DE SANCTIS NONGENTIS ET DECEM MARTYRIBUS ROMANIS.

IV MARTII.

Martyres 1900.

alio 910,

C
alio pauciores,

Martyrologium S. Hieronymi Parisiensis recensum ita hunc diem auspiciat : iv Nonas Martii Natalis Martyrum nongentorum. Quæ eadem leguntur in altero Corbeicensi MS. num et prius ex illorum monasterio desumptum est. In veteri Romano Rogendi, indicata cultu Lucii Papæ et Martyris, additur : Et Martyrum meret qui sunt positi in cœmeterio ad S. Cæciliam. Ita post S. Lucium refertur in Martyrologio Usuardi, Adonis, Bedæ recens, Notkeri et plurimis aliis, uti et hodierno Romano, hoc ubique verbum : Item Romæ via Appia Martyrum nongentorum, qui positi sunt in cœmeterio ad S. Cæciliam.

2 Alii numerum horum Athletarum variant : In MS. codice monasterii S. Cyriaci, a Baronia plurimum commendata, celebratur Natalis Martyrum nongentorum decem. Consentiunt MSS. Casicensi et Altempsmanni. Atque ita quoque scribi debuisse videtur in antiquissimo MS. nostro S. Hieronymi, cum tamen vitio librarii maxima pars numeri intercessit sit solumque hæc remanserunt : iv Non. Mart. Romæ Martyrum decem. In MS. Vaticano archævi S. Petri solum octingenti decem indicantur : et missis decem, recensentur octingenti in MSS. S. Hieronymi, Lucensi et Romanæ, uti a Floro in supplemento Bedæ, (nam apud hunc dies is vocat) item in MSS. Augustano, Tornacensi, Laticensi, Labanæ, Trevirensi S. Martini ; quibus Wandtherius consentit hoc versa :

Lucius hunc Papæ prebuit morte quaternis, Martyrum et octingentorum turba optima fulget. In altero MS. Vaticano archævi S. Petri, uti et Aquincinctino, solum ducenti leguntur in Aquinagræpsi octingenti. Nos cum præcipuus censemur fuisse nongentos, una et decem, quod solum minor numerus facile omittit.

3 Ferrarius huc parva elogia eos caernat : Hi Romæ uno die pro fide Christi occisi sunt, ingenio fidei et Christianæ constantiæ exemplo. Quorum corpora a Christianis religiose in cœmeterio Callisti apud S. Cæciliam condita sunt, iv Nonas Martii, eosque

fideles digna devotione venerati sunt. Quæ fere leguntur apud Petrum de Natalibus in Catalogo lib. 3 cap. 178. In memorato MS. Trevirensi S. Martini dicuntur supposita horum corpora juxta corpus S. Cæciliæ. Paulus Aringhus lib. 3 Romæ subterraneæ cap. 14 agit de cœmeterio ad S. Cæciliam his verbis : Illa cœmeterii ejusdem, quod Callisti dicitur, pars, in qua sacrum nobilissimæ Virginis ac Martyris Cæciliæ corpus conditum est, ejusdemque memoria adhuc viget, nam alio titulo, quam cœmeterii ad S. Cæciliam innuncupata fuit : ac primo ex jam allatis Martyrologiis probat, dem ita confirmat : Acta quoque S. Urbani MS. Colicis Laterani, testantur, in quibus de quadraginta Martyribus ibidem conditis isthæc recitantur : Corpora vero eorum collegit Polychius Presbyter : et ubi Christi Martyr erat Cæcilia, illic eos sepelivit. Hæc ibi : ob quæ non parum miramur cum tam multa Sanctorum Martyrum corpora ad plurimas per orbem Ecclesias ex cœmeterio Callisti translata fuerint, hunc diem non fuisse eorum cultui sapienter assignatum.

4 Galesinus ad hos nongentos Martyres annotat, eorum martyrium cadere in annum Domini cccx Valeriano m et Gallieno Coss. quo in Consulatu S. Cyprianus item martyrio coronatus est. At contra Baronius observat, de tempore passionis nihil probris penes antiquos haberi. Si quis autem tempus describit, additque Consules, nil conjectura tantum sua facere videtur, quam etiam ejus conjecturam perstringit Ferrarius : et nos sæpe cogimur idem præstare, quod his non obstantibus, eundem Galesinum alia facile in suas trahunt partes, etiam in ipsis Consulibus assignandis sæpius aberrat. Ita cum Valerianus m et Gallienus essent Consules annis Christi erat cccx, et tribus annis postea Fusco et Basso Consulibus S. Cyprianus gloriosa martyrio vitam finit xvi Septemb. ad quem diem in Notationibus laudat Galesinus Vitam a Pontio Diacono descriptam ; apud quem hos Consules poterat reperire.

quo tempore passus ?

F

sepulti in cœmeterio ad S. Cæciliam

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS JULIO EPISC. ROTO ET ALIIS XXVII.

IV MARTII

Nomina et
numerus
horum Mar-
tyrum in
Martyrologis.

Martyrologia S. Hieronymi Lucense et Blumianum secundo loco ista habent : Romæ depositio Julii Episcopi, Roti et aliorum XXVII. In eisdem S. Hieronymi Martyrologio Parisiis impresso, ita subduntur : Romæ depositio Julii Episcopi, Roti et aliorum triginta novem. Quæ omisso Roto habentur in alio MS. Corbeusensi, ante octingentos annos exarata. MS. Augustanum : Romæ Julii, Roti et aliorum XXVII. MS. Felicianum archiepiscopi S. Petri : Romæ depositio Julii Episcopi et aliorum XXVII, quæ absque ullis sociis leguntur in MSS. Turinensi et Latiensi : nam qui subiungatur Caius et Sabinus, ad magnam classem Martyrum inferius recensendam spectant. Martyrologia Casinense et Altempsianum habent ordinem Martyrum confusum. Romæ via Appia Julii Episcopi, Lucii Episcopi, Martyrum decem, et aliorum viginti septem ; Ex his verbis via Appia ad Lucium Episcopum referenda ; Martyres decem ad alios novgentos Romæ passos : Et sic Julii Episcopi et aliorum viginti septem venerunt ad hanc classem seponenda est. In MS. Regine Suevicæ, etiam ab Hebsteno edito ita legitur : Romæ in cœmeterio via Appia depositio Julii Episcopi et aliorum XXVI. MS. Richenariense : Romæ in cœmeterio Calisti, Julii Episcopi, et natale octingentorum Martyrum et alibi Roti, Arcelai, Palatini. Potest iterum cœmeterium Calisti et via Appia attribui octingentis Martyribus, et Julio addi Rotusisque postponi Alibi Arcelai, Palatini. Eadem ratione in MS. Martyrologio nostro S. Hieronymi post dictos Martyres Romanos additur : Item Romæ Julii Episcopi et aliorum XXVI et alibi Fati, Arcelai etc. ubi Fatus videtur esse qui alius Rotus dicitur, ac dem separandum. Alibi Arcelai etc. Eodem modo Julio Episcopo, alii XXVI adiunguntur in

MS. Trevirensi S. Martini : At Julium Episcopum sive sociis habent MS. Ado S. Laurentii apud Leodunum et MS. Florarium Sanctorum. Denique MS. Laubanum plures coniungit his verbis : Romæ Natalis sanctorum Martyrum octingentorum, (de quibus ante actum) Julii, Roti (quorum hic fit mentio) Lucii, Gaii, Fortunianis, Gregorii, Adriani. Ex his Adrianus est Martyr Nicomediensis, reliqui sunt ex magna classe Martyrum. In Beda exarata alius, sed per errorem, iungitur sociis : Romæ depositio Julii Episcopi et Nicomedis et passio Sanctorum Adriani cum aliis numero triginta tribus, ubi legendum Et Nicomedis passio etc. uti illa apud Rabanum cum hac correctione habentur.

2 Quem hactenus ex diversis octadecim Martyrologiis dedimus Martyrem Julium Episcopum, in MS. Centulensi Confessoris titulo honoratur. In MS. monasterii S. Cyriaci Julianus appellatur hoc modo : Romæ via Appia S. Juliani Episcopi et viginti septem. In MS. Aquisgranensi ista habentur : Et depositio Julii Episcopi sive Lucii Papæ. Verum quod inter Episcopos seu Pontifices Romanos nullus reperiatur Martyr Julius aut Julianus, ex illis Martyrologis servandus foret : an S. Lucius Papa loco Julii substituentus, nam vero statuendus S. Julius Papa et Confessor, qui anno ecclesiæ nato functus est XI Aprilis. Verum cum illis non pugnantur jam dicti socii, videtur potius aliunde Romanum cum illis venisse. Ita Romæ occidere vari aliorum Ecclesiarum Episcopos, e quibus Calendis Februarii dedimus S. Ignatium Antiocheum, et XVI ejusdem mensis S. Onesimum Ephesium, uno et vii ejusdem Februarii S. Paulum incerta Ecclesiarum Episcopum. Quæ omnia accuratius radicamus, ut veritati ulterius indagandæ alius detur occasio.

per a scriptio,
et dubia nota.

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS

CODRATO, ACACIO, ET STRATONICO, PTOLEMAIDE IN PHOENICIA.

ANNO
CCCLXIII.
IV MARTII.

Sub Aureliano
Imp.

e carnificibus
conversis,

Martyres
obierunt :

Simeon Metaphrastes, aut quisquidem anctor Actonem SS. Pauli et Juliane fuerit, sic illi aspicitur : Aurelianus Imperator per totum orbem terrarum contra Christianos odium proposuit, ut omnes illis sacrificarent : qui vero id facere noluerunt, vita pessime privarentur. Ille igitur cum in Auriarum venisset, in urbem Ptolemaidem se contulit, ut omnes Christos cogeret idolis sacra facere. Tunc inter alios ab Imperatore constitutos quatuordecim Procidis, futores seu tortores, tres fuerunt supra in titulo indicati, qui visa Christianorum innocentia et in tormentis constantia, paulatim accensi in amorem Christi, et gratiæ Dei cooperantes, martyrium subierunt. Eorum memoria celebratur in antiquis Menæis MSS. quæ apud Petrum Franciscum Chiffletum Societatis Jesu Sacerdotem Divinæ adservantur : in quibus ad hunc IV Martii ista habentur : Ἡ ἐν τῇ ἡμέρᾳ οἱ ἅγιοι Μόρτουος Κόδρατος, καὶ Ἀκάσιος, καὶ Στρατόνικος, οἱ ἀπὸ ἀρχαίων πιστεύσαντες, ἔσφιεν τελειοῦνται.

Τρεῖς ἔσφιεν τὸ ἅμα πολλῶν ὡς ὕδωρ.

Σὺν ἅμα Χριστὲ ἔσφισσιν σοι ἔσφι.

Eodem die sancti Martyres Codratus et Acacius et Stratonice, qui ex carnificibus fidem amplexi, gladio occubuerunt. Tres effundebant in tar aquæ sanguinem multorum Christianorum, et suum sanguinem tibi, Christe, gladio effundunt.

2 Inter alios Martyres fuerunt ante indicati Paulus

et Juliana ejus soror, qui cum S. Stratonico in hunc diem inscripti sunt MS. Menologio jussu Basilii Porphyrogeniti Imperatoris collecta, ubi ista verba reperiuntur Καὶ ἐθάρσι; τῶν ἁγίων Μαρτύρων Ἡσίου καὶ Ἰουλιανῆς, τῆς ἐθάρσῃς αὐτοῦ, καὶ Στρατόνικου, ἐν Ἡσιόμηνι. Certamen sanctorum Martyrum Pauli et Juliane sororis ejus et Stratonice, in Ptolemaide, Referuntur etiam SS. Paulus et Juliana in Menæis exaratis, sed iterum in illis et in Menologio a Casimiro edito, et alius Latinis cum Martyrologio Romano ad XVI Augusti, ad quem diem utpote illorum natalem et Acta a Lijomano et Suria edita existat : ex quibus excerptimus, quæ ad S. Stratonicum spectant, cum verosimile sit simili aliquo occasione ante ipsum conversos ad fidem Christianam fuisse SS. Codratum et Acacium, qui primo loco memorantur. Ista ergo ibi leguntur

3 Unus vero e carnificibus, nomine Stratonice, cum statet ad sinistram Juliane latus, et tormenta in eam inferret; ejus pulchritudine captus, manus ab ea continebat. Cujus sensum atque animum cum beata et sancta Juliana cognosceret; sinistram pedem extendit, et calcæ illum verberans : Stratonice, inquit, fac quod jussus es a Tyranno Aureliano, neque manus a me contineas mihi parcens : ego enim habeo Regem meum Dominum Jesum Christum, Denique æternum, et animæ meæ curatorem, qui corporeis laboribus me sublevari, atque ita presentis cruciatus non sentio. Hæc cum Stratonice audisset,

F
In Actis
SS. Pauli et
Juliane

dicitur
S. Stratonice,

ex constantia
anym constantius,

Aurelianus
arguitur.

A set, statim ense, quem manu tenebat, abiecit. Cumque ad tribunal Aureliani eucurrisset, clamans, Aureliane, inquit, Tyranne et temerarie curiam hæc facinora contra Christianos patrare aude? Quidnam homines Deo servientes commiserunt ut, ita crudeliter et immaniter eis crucies? An quia Christum omnium Dominatorem venerantur? Ille cum audiret Aurelianus ita distipuit, ut hora una mutus remanserit. Tandem respondens, Tunc etiam, inquit, Stratonice, istorum stultitiæ atque insanitiæ particeps factus es? An Julianæ pulchritudo te decipit et ejus jucundis sermonibus affectus es? Stratonice cum in eorum oculos exisset, dein Paulum et Julianam in ligno suspensos circumspexisset, Crucis signum munitus, illorum aspectus tales vidit, quales Angelorum Dei facies esse solent. Mox occurrit, et deorum aram calcibus conculcavit, eamque evertens, ait: En et ego Christianus sum, facias licet quid-

aram deorum
evertisse:

quid libet. Furor accensus Aurelianus, jussit ejus caput abscindi. Cumque sententiam Imperator tulisset, venit ad eum locum, in quo martyrium obiturus erat: ubi, cum genua inclinas-et, ita oravit: Domine Jesu Christe, quem Paulus et Juliana confitentes invicti permanent, a divinitate tua servati, et Aureliani tyrannidem confundentes; Tu quæso, et animam meam accipe in celeste regnum tuum; meam, inquam, animam, qui brevissimæ horæ spatio nomen tuum confessus sum, præsentæ Aureliano tyranno. His dictis; ille caput extendit, et a carnifico obtruncatus est. Venerunt autem Christiani, et ejus reliquias collegerunt.

4 Annus martyri assignamus cclxxiii, quo tempore in Syria Aurelianus Imperatorem fuisse constat ex *Vopisco* in ejus gestis, et innovat anno præcedenti persecutionem in Christianos, quæ nona solet numerari. D capite plexus, verosimiliter anno 273.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

CAIO PALATINO, ASTERIO, URANIO, SISINNIO, PAULO, PHILIPPO, HEREFILO, RASILIO, TEPICERO, SIVE CIPERICO, GREGORIO, EUTICO, VICTURO, VICTORINO, PECCULO, QUBRINO, EUTOCO, MARIO, HONORATO, ASCLEPIDIANO, ITEM SISINNIO, FELICE, LUCIO, GAIOSA, FORTUNATO, ITEM LUCIO, PELVIANO, RUSTICO, FLORIANO, DONATO, HILARIANO, ITEM FORTUNATO, ITEM CAIO, JULIO, PYLICO, ANTONIO, FRONIMO, ASCLEPIADE, FORTUNIONE, CASTRO; FORTIO, ET ALIIS XVI VEL XIX.

IV MARTII.

Cohors hæc
Martyrum in
Martyrologia
S. Hieronymi.

Inclytam cohortem militum, qui pro fide Christiana sanguinem fuderunt, ex antiquis Martyrologis producimus. Illi in Hieronymiano Parisiensi edito hæc nominibus nullo addito loco enumerantur: Archelaï, Caii Palatini in mare mersi, Asterii, Uranii, Sisinnii, Pauli, Philippi, Herifili, Basilii, Tepicero, Gregorii, Euticii, Victorini, Victorini, Marii, Honorati, Asclepiadii, Sisinnii, Felices, Lucii, Gaiosæ, Fortunati, item Lucii, Pelviani Rustici, Floriani, Donati, Hebroni, item Fortunati, item Caii, Pyliei, Antonii, Fronimii, Asclepiadis, Fortunionis, Casti, Fortii, et aliorum novemdecim. En triginta septem Martyres suis nominibus indicatos: quos plerisque ita exhibent MSS. Blandianum et Lucense ejusdem S. Hieronymi: Arcillii, Gagi Palatini in mare mersi, Asterii, Uranii, Sisinnii, Pauli Philippi, Hieriphili, Basilii, Cipicini, Gregorii, Euticii, Victorini, Pecculi, Quirini, Marii, Honorati, Asclepiadis, Sisinnii, Felices, Lucii, Gaiore, Fortunati, item Lucii, Pelviani, Rustici, Floriani, Donati, Hilarii, Fortunati, item Gagi, Pyliei, Antonii, Fronimii, Asclepiadis, Fortunionis, Casti, Fortii, et aliorum novemdecim. *Deest* Victorinus, sed accesserunt Porculus et Quirinus. In nostro MS. etiam S. Hieronymi assignantur huic cohorti suis nominibus duo et quadraginta, ut ordine etiam sequi variato post Martyres Romanos ita profectur: Et alibi Fati, Arcellæ, Palatini, Asterii, Uranii, Sisinnii, Philippi, Herifili, Tepicini, Gregorii, Basilii, Euticii, Victorini, Pecculi, Quirini, Eutocii, Honorati, Asclepiadis, Sisinnii, Pauli, Lucii, Fortunati, Lucii, Gaiore, Felices, Pelviani, Gagi, Julii Rustici, Marii, Floriani, Donati, Hilarii,

* al. Hetteli.

* al. Galosæ.

* al. xiii

Fortunati, Gagi, Pilici, Antonini, Fronimii, Asclepiadis, Fortunonis, Casti, Fortii, et aliorum xvi. *Deest* iterum qui in primo Martyrologio erat, Victorinus, et de novo adsunt Fatus, Euticus et Julius.

2 Aliquorum nomina aliis Fastis adscripta sunt: MS. Richenensiæ relatis Martyribus Romanis, ita habet: Et alibi Rotæ, Arcellæ, Palatini: En qui ante Fatus dicebatur, hic Rotus appellatur, junctus ab aliis Julio Episcopo, de quo immèdiate ante actum erat. De Archelaio cum aliis sociis sociis agimus ex Martyrologio Græcorum. MSS. Augustanum et Labbeanum: Lucii, Gagi, Fortunionis, Gregorii. Si Lucius Papa intelligatur, a Caio ordiemur. In MSS. Tornacensi et Loteniensi celebrantur Sisinnius et Gagi: at Gains et Gregorius, in MS. Aquasgranensi. Usuardus, Ado, Notkerus, Bellonus ita habent: Eodem die S. Gagi Palatini in mare mersi. Eodem leguntur in Bedæ excusis: cum nulla horum fiat mentio in ejus legitima Martyrologia aut supplemento Flori. In Martyrologio hodierno Romano citatis Bedæ, Usuardo, Adone et aliis, hæc ita augentur: Eodem die S. Caii Palatini in mare demersi et aliorum viginti septem: quem sociorum numerum legerat Baronus adjunctum in Martyrologus Maurus et Galesus. Hujus verba sunt: Ronus item S. Caii Palatini et septem ac viginti sociorum, qui graviter primo exerceant, demum usdem fidei hostibus omnes in mare projecti ad celestem palmam pervenerunt. Annotantur passim anno Christi Domini cclxx, Maximo ii et Glabrio Cass. Eodem ut Romanos inscripsit Ferrarius Catalogo Sanctorum Italiae his verbis: Unus miles Palatinus (erant autem milites Palatini, qui Imperatorum ministerii deputantur) in persecutione Valeriani Imperatoris, Maximo

vera in aliis

F

et potissimum
Caus Palati-
nus.

A Maximo et Glabrione Coss. una cum aliis xxvii tentus ac graviter ex cruciatibus, tandem ob fidei Christianæ confessionem in mare projectus, martyrium consummavit. Hæc Ferrarius, immemor eorum quæ immunditie aut contra Galesium dixerat, scilicet quæ de tempore et Consulibus ab eo inscripta erant, ex conjectura dicta videri. Eum tamen placuit hic sequi, quod is solus Romæ eos passos addiderit. Hermannus Greven relatis verbis Usardi adiungit : Cum hoc B. Caio referuntur et alii xxvii, quos legerit in Martyrologio Coloniensi anno 1490 edito. MS. Vallicellianum : S. Gagi et aliorum xxvii, et absque socis S. Caius Martyr in Ducheriano MS. reperitur.

Varia lectio nominum.

3 Hæc tamen Martyrologia, satis ampla varietate, de qua pauca colligimus : ac primo SS. Lucio Papa, Fato et Archelao ad alias classes hujus diei amandatis, Dux et Antesignanus hujus cohortis est Caius, aliis Caius, Gagus, Gagus, et Agius dictus, cujus nominis alter Caius aliis immiscetur præpositi vocula Item, quæ illos cum reliquis interpositis ad eandem classem pertinere indicatur. Apponitur priori Caio Palatinus, qui ut distinctus Martyr interpositio commate scribitur in Martyrologio S. Hieronymi Parisiis excuso, ubi et Indici Palatinus ut proprii nominis Martyr a Ducherio insertus est : et in memorato MS. Richenoviensi Palati-

13

nus absque nomine Caii reperitur, sed quod scriptoris D incutia aut negligentia potuit omissum esse. Aliis videtur pro nomine appellativo sumi, atque ideo Baronius et Galesinius in Notationibus virum de Comitibus aut militibus Palatinus, et ordine militæ Palatinæ allegant. Uranius etiam Uranius scribitur, uti Herophilus, Hierophilus et Herifelus, et majore varietate Tepicerus, Tiperinus et Cipericus; Gregorius mendose Gregorius; ita Victorinus, Victurinus; et Peceulus, Peceulus. Asclepiodamus, Asclepiades, sed dem aliis Asclepiades constanti lectura reperitur. Gaiosa, Gaiora et Gaiora : Hilarianus et Helarianus, Pylicus et simplici nota Pilicus : Antoninus Antoninus, Froninus et Fruninus : Fortunio et Fortunio. Et ante Fortunatus, Fortunus. Calandrario Breviarium Rotomagensis plurimi Martyres ad hunc diem inscribuntur, quod de his potest intelligi.

4 Hoc item die colitur S. Basilus Martyr Bononiæ in ecclesia S. Mariæ cognomento della Vita, ubi ejus corpus requiescit, a Gregorio xv donatum. Ita Musinus in Bononia perlustrata. Non arbitramur eundem esse, qui inter hosce Martyres recensetur, occasione tamen illius hæc adjunximus. At S. Honorati Martyris brachium est Taurini in monasterio S. Catharinæ, coliturque v. Martii, de quo ibi inter Prætermis-

S. Basilii corpus Bononiæ S. Honorati brachium Taurini.

E

DE SS. HERAIDE, ARCHELAO, CYRILLO, PHOTIO et ALIIS CXL aut CL MART.

17 MARTII.

S. Heraïs,

Archelaus,
Cyrillus,
Photius,

A ntiqua Menæa sive Synaxaria MSS. monasterii Cryptæ Ferratæ, Cardinalis Mazarini, et Collegii Claromontani Societatis Jesu Parisiis, ad hunc diem hos Sanctos exhibent his verbis : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τῆς ἁγίας Μάρτυρος Ἡραΐδος, καὶ τῶν ἁγίων Μαρτύρων Ἀρχέλαου, Κυρίλλου καὶ Φωτίου. Quæ etiam habuit in suo Menologio Sirletus et in Latine reddidit : Sanctæ Martyris Heraïdis, et Sanctorum Martyrum Archelai, Cyrilli, Photii. Idem inscriptum sunt Martyrologio Gallicæ Leodii edito, sed viris præpositis, et loco Heraïdis, scribitur Aeraiidis : quæ omnia et citato dicto Menologio, ita habet Martyrologium Romanum : Item passio SS. Archelai, Cyrilli et Photii. In Martyrologio S. Hieronymi solus Archelaus est, etiam in alia codice Aniclaus scriptus, in MS. Richenoviensi Archelaus. De aliis Martyribus, quibus jungebatur, jam egimus.

2 Menæa excusa ad sequentem diem ita habent : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τῆς ἁγίας Μάρ-
C τος Ἡραΐδος, aut Γρω-

δος, ut Maximus Cytheræus habet ex Βίαις ἁγίων. Dem interpositis S. Eulogio Martyre in Palaestina et S. Eulampio Martyre, additur : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ἅγιος Μάρτυς Ἀρχέλαος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ραβδ Μάρτυρες ἕξιν τελευτοῦνται.

Θεὸς πρῶτος Ἀρχέλαος θυγίνα εἶπει.
Ἀρχὴ τὰς σοι, ἡεὶ Θεὸς κυρίου.

Eodem die sanctæ Martyris Heroidis, aut Hiroïdis. Dem Eodem die sanctus Martyr Archelaus et socii cxxii Martyres gladio interficiuntur.

Primum Archelaus supponens cervicem gladio Initium amputationis sit tibi popule divine Domini. Quia vero omittuntur SS. Cyrillus et Photius, in titulo solum centum et quadraginta aut quinquaginta socios notamus : In Clusfletino codice sunt socii ραβ, cxxii.

3 Musinus in Bononia perlustrata ad hunc diem tradit, ibidem in ecclesia S. Stephani adseruari aliquas reliquias SS. Archelai et Cyrilli Martyrum : sed an horum, quis divinat.

et socii 140

in eorum reliquiæ
P. monax.
17

DE S. PAULINO EPISCOPO BRIXIENSI IN ITALIA.

CIRCA ANNUM
DCL
IV MARTII.

S. Paulini
cultus :

B rixia, antiqua Gallie Transpadanæ apud Italos civitas, quatuordecim colit Cælestibus adscriptis Episcopus, e quibus proximo elapso die protulimus S. Titinum, quem illam Ecclesiam administrasse anno dxi, et adhuc dxxvi tum diximus. Huic successit S. Paulinus, cujus natalem celebrari iv Nonas Martii testis est Joannes Franciscus Florentinus in Index Chronologico Antistitum Brixiavorum annu mxciv Brixia excuso, et Marino Georgio ejus urbis Episcopo dicto. Idem citatis Calendario et monumentis Ecclesiæ Brixiensis, asserit Petrus Galesinus in Notationibus ad Martyrologium S. R. E. usui accommodatum, in quo ista habet : Brixia S. Paulini Episcopi et Confessoris. Ferrarius in Catal. Sanctorum Italia ex tabulis et monumentis Ecclesiæ Brixiensis ista tradit : Paulinus Episcopus Brixiensis xvii S. Titiano vita funeto subrogatur : qui Ecclesia Brixiensis aliquot annos pie sancteque administrata, Cypriano

successori Sede relicta, ad ecclesiam patriam multis cumulatus meritis iv Nonas Martii evolavit. Corpus in ade S. Petri in Oliveto conditum, ad hæc usque tempora asservatur. A Florentinus asserit ejus reliquias in S. Petri in Oliveto jacere, solemniter eo a Paulo Zano Episcopo ab antiquissimo S. Eusebii templo extra muros translatis anno mcccxcviii. Quæ inde contractus narrat Ferdinandus Ughellus anno iv Italia sacra, videns S. Paulinum ejusdem Sedis Antistitem fuisse anno dxi, ejusque successorem S. Cyprianum floruisse anno dclvi, hujusque festum celebrari xi Kalendas Maii. Memuerunt hujus sancti Episcopi Elias Capreolus lib. 3 Historiæ Brixiensis, et Rampertus in sermone de Translatione S. Plabisti a Surio ad xvii Julia edita, sed Paulino appellat. Est senior Episcopus Paulus, quem tradit Ughellus eam dignitatem adeptum esse anno ccccxxvii, et decessisse iii Kalendas Maii : qui vice-versa in Martyrologio Romano

reliquiæ
translatæ :

tempus Sedis

A mano Paulinus appellatur sub nomine Pauli. In Martyrologio sancte Brixienſis Eccleſie iv Martii hoc elegium de eo recitatur : Brixie S. Pauli Episcopi et Confessoris. Hic sanctus Episcopus quante sanctitatis et meriti extiterit, quod Deum numerabiles, qui optatam valetudinem sunt consecuti, testati sunt. In translatione hujus sancti Pontificis, quae facta fuit

circa annum Domini mcccxc a Paulo Episcopo D Brixienſi, cum exultatione et letitia magna totius civitatis, ejus sanctum corpus translatum est in ecclesia S. Petri in Oliveto; cum antea per multa secula jacuisset in ecclesia S. Eusebii Episcopi et Martyris vetustissima, quae erat sita ad collem Goletti contra arcem sive castrum Brixiae.

elogium ex
Martyrol
Brixienſi.

DE S. OWINO MONACHO

LICHFELDIE IN ANGLIA,

Commentarius historicus.

SUB FINEM
SECVLI VII.
IV MARTII.

Acta S. Etheldredae et S. Owini a S. Beda relictis.

Inter illustres sanctitate Regibus emittit in H. plarchia Anglo-Saxonica S. Etheldreda, una Orientalium Anglorum Regis filia, quae memorabile omni aevi pudicitiae exemplum reliquit. Nam his nupta est, et omnis tamen virilis amplexus expers, virginitatem Deo dicantem, servavit ultimatam. De hac Regina Virgine venerabilis Beda praefate scribit lib. 4 Historia Ecclesiarum, cap. 19 et sequenti, et latius in hoc opere agendum erat ad xxiii Junii diem ejus natalem. Hoc die iv Martii celebratur S. Owini dñi familiaris et donus epus praepositus, cujus virtutes praedicat idem Beda lib. 4 cap. 3. Ejusque eloquium insertum est Vita S. Cuthberti a nobis ad diem iv Martii illustrante. Nos hic praecipua repetimus quae ibidem cap. 2 pag. 146 plenius referuntur.

2 Erat ergo S. Owinus, primus ministrorum et princeps domus S. Etheldredae : cuiusque haec post obitum primi mariti data esset nuptia Egfrido Regi Northumborum, venit cum Regina de provincia Orientalium Anglorum Elboracum, sedem Regum Northumborum. Qui postmodum, ut idem scribit Beda, cum crescente fidei fervore, seculo abrenunciare disponeret, non hoc sequitur fecit : sed ad se invitiatus venit, ut relictis omnibus, quae habebat, simplici tantum habitus indutus, et secum et ase am in manu ferens, veniret ad monasterium reverendissimi Patris Ceaddae, quod vocatur Lestingen, situm in Ducatus Eboracensis parte Boreali, in confinis domus Regulae et Pecheburgae, et latitudine hujus ab Owino Germanica distans. At quare ad S. Ceaddam venerit cum secuti et secuti, ita exponit Beda : Non enim, inquit, ad otium, ut quidam, sed ad laborem se monasterium intrare signabat, quod ipsum etiam facto monasterio. Nam quo minus sufficiebat meditatione Scripturarum, eo amplius operi manu instigatum impendebat.

3 Cum dem S. Ceadda factus esset Episcopus Merciorum et Lindisfarorum, una et Midelanghorum, et in hanc urbem Lichfeldiam, quae Episcopalis erat, transferretur, fecerat, inquit Beda, sola mansione non longe ab ecclesia remota rem, in qua secretius cum paucis, id est, septem sive octo Fratribus, quoties a labore et ministerio verbi vacabat, orare ac legere solebat. Hoc S. Owinus octavus cum Episcopo in praefata mansione pro sua reverentia devotionis inter Fratres habitus, cum illi intus lectio vacabant, ipse foris, quae aqua esset videbat, operabatur. Erat autem Owinus magni meriti monachus et pura intentione supernae retributionis mundum derelinquens, digni quo per omnia, cui Dominus specialiter sua revelavit arcem : dignus cum fidem narranti accommodarent.

4 Contigit autem die quadam, ut in praefata mansione Ceadda Episcopus forte cum Fratre Owino tantum commoraretur, digressis pro causa opportuna ad ecclesiam ceteris sociis, et Episcopus solus in oratorio lecti lectio vel orationi operam daret; tunc audit Owinus repente, ut postea referebat,

vocem suavisissimam cantantium atque letantium de caelo ad terras usque descendere. Quam videlicet vocem ab Entro-auro, id est ab alta brumalis exortus, primo se audisse dicebat, ac deinde paulatim eam sibi appropinquare, donec ad tectum usque oratorii, in quo erat Episcopus, perveniret : quod ingressa, totum implevit, atque in gyro circumdedit. At ille, dum sollicitus in ea quae audiebat, animum intenderet, insilvit deum, transacto quasi dimidio horae spatio, ascendere de tecto ejusdem oratorii idem letitiae cantium, et ipsa quae venerat via ad caelos cum ineffabili dulcedine reverti.

5 Qui cum aliquantulum quasi attonitus maneret, et quid haec essent, solerti animo scrutaretur, aperit Episcopus fenestram oratorii, et sonitum manu faciens, ut sepius consuevit, si quis foris esset, ad se intrare praecepit. Introivit ille concitus, cui dixit Antistes : Vade cito ad ecclesiam, et hos septem Fratres huc venire facito, in quoque simul adesto. Qui cum venissent, primo admonuit eos, ut virtutem dilectionis et pacis ad invicem et ad omnes fideles servarent : instituta quoque discipline regularis, quae vel ab ipso didicissent, vel in ipso vidissent, vel in Patrum praecedentium factis sive dictis invenissent, indefessa instantia sequerentur. Deinde subiunxit diem sui obitus jam proxime instare. Namque hoc, inquit, ille amabilis, qui Fratres nostros visitare solebat, ad me quoque hodie venire, hodie de seculo exicare dignatus est : propter quod reverentes ad Ecclesiam, dicite Fratribus, ut meum exitum Domine precibus commendent : et suum quoque exitum, cujus hora incerta est, vigiliis, orationibus, bonis operibus praevenire meminerint.

6 Cuiusque haec et hujusmodi plura loqueretur, atque illi, percepta ejus benedictione, jam multum tristes existerent; reliquit ipse solus, qui carmen ecclesiae audierat; et prosternens se in terram, ait : Obsecro, Pater, hecne aliquid interrogare? Interroga, inquit, quae vis. At ille, Obsecro, inquit, dicas, quid erat canticum illud letantium, quod audivi, venientium de caelis super oratorium hoc, et post tempus redeuntium ad caelos? Respondit ille : si voces carminis audisti, et ecclestes supervenire carnis cognovisti, praecipio tibi in nomine Domini, ne hoc unquam ante meum obitum dicas. Revera autem Angelorum fuere spiritalis, qui me ad ecclesia, quae semper amaram ac desiderabilem, praemia vocare venerunt; et post dies septem se redituros, ac me secum adducturos esse promiserunt. Quod quidem, ut ei praedictum erat, opere completum est. Haecenus Beda.

7 Quae postmodum a S. Owino acta sunt, latent. Potuit cum aliis septem monachis, tempore successorum Winfridi et Sexulphi Episcoporum, Lichfeldiae permanisse : potuit recessisse ad monasterium Adbeurne, quod in provincia Lindsi, sive Lincolnensi, e donatione Wulferi Regis extruxisse S. Ceaddam testatur Beda, in quo, addit, usque hodie, circa annum

et iterum ad
vires ascen-
dens :

B

Accipit cum
aliis monachis
ultimum
S. Ceaddae
monita

monachus
Lestingen

strenue labo-
ravit :

Lichfeldiae sub
S. Ceadda
Epila degit.

audire celestem
canticum
descendens ad
S. Ceaddam,

tutellam hunc
ex Angelis
composuisse
diem obitus.

R. legia Acta
et locus mortis
laurent.

A CCCXXX instituta ab ipso regularis vite vestigia perm-
nent : Demum potuit in Northumbriam regressus,
in primo suo monasterio Lestigensi reliquam vitam
sancte peregrisse : ut quando mortuus sit, ritum igno-
ratur.

Laudatur a
Trithemio.

8 Trithemius de viris illustribus Ordinis S. Be-
nediti lib. 3 cap. 118 de illo hoc elogium habet, et
Osvinum appellat. Osvinus, inquit, monachus et dis-
cipulus B. Ceaddæ Pontificis, vir magni meriti, et
regularis institutionis zelosus amator, natione Angli-
cus Orientalis : cum apud Reginam Edilrudem Cle-
ricus esset, et magno haberetur in pretio, omnia
contemnens, venit ad S. Ceaddam in cenobio, cui
Lestingen vocabulum est, commorantem : in quo
multum proficiens, magis cepit fulgere virtutibus.
Claruit anno Domini 600 Imo legendum, 680 utcop.
precedenti dixerat de S. Cradla; quem mortuum esse
anno DCXXXI dicitur ad ejus Vitam. Viri S. Osvinus
non fuit Clericus S. Etheldredæ Reginae, sed, ut ex
Beon dicitur, primus ministrorum ac princeps do-
mus ejus. Græci Oeconomum, et Franci isto seculo
Majorum-domus appellaverunt.

Inscriptus
Martyrologio
29 Julii

B 9 Arnolds Wion, citato Trithemio, refert eum in
Appendice ad Martyrol. Benedictinum his verbis :
S. Osvinus monachus Lestingensis sub S. Ceadda
Abbate magnis virtutibus refulsit. Inscripta est Mar-

tyrolegio Anglicano primæ editionis ad diem XXIX Julii D
Commemoratio Beati Osvini Confessoris, Lichfeldiæ
in Staffordliensi Comitatu, cum majore elogio e Bedæ
desumpto, Ferrarius in Catal. generali ab auctoritatem
dicti Martyrologii ista habet : In Anglia B. Odoeni
Confessoris, asseritque in Notationibus vixisse circa
annum DCXXXIX. At die in Martii Commemoratione
nem B. Osvini monachi Lichfeldiæ in Anglia referunt
Edmundus Mathew in Tropæis Congregationis Angli-
cane Ordinis S. Benedicti, Menardus in Martyrol.
Benedictino, et Bucelinus in Menologio itidem Bene-
dictino, et tam Bucelinus quam Mathew plura ex Bedæ
describunt. Demum Hieronymus Porterus in Floribus
Fitarum magis illustrum Sanctorum Angliæ, Scotiæ
et Hiberniæ, ad diem iv Martii Vitam S. Osvini An-
gliee edidit. Quibus Floribus allegatis, in Martyrol.
Anglicano secundæ editionis Sanctus effertur ad eum-
dem iv Martii, additurque, ad honorem hujus Sancti
dicatum fuisse ejus nomini templum in urbe Glouces-
trenci, ad Sabrinum Fluvium, in regno Saxorum Occi-
dentalium sita. Ceterum non S. Cradla vixerit secun-
dum regulam S. Benedicti, et non potius retinuerit
modum veculi S. Antoni et regulam S. Columbæ Ab-
batibus, inquisimus ad illius Vitam § 2. que non est
necesse hic repetere.

3 et 4 Martii.

Habet templum
Gorestrie.

E

DE S. BASINO ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI, Commentarius prævius.

SUB FINEM
SECVLI VII
IN MARTII

R equi Insuperiorum longe lateque dispersi origi-
prima ac ditiones a nobis indicatæ sunt accu-
ratèque probatæ aliquot paragraphis ante Vi-
ctorem S. Sigiberti Regis Austrasorum, ad ipsas
Februarii Kalendas editum. Hujus regni præcipua
partio erat Belgica prima : ejus metropolis est Augusta
Trevirorum, sub qua continetur urbs Episcopalis, Dura-
dorum Mediomatricæ civitas, Metis vulgo dicta, ho-
rum Regum sedes, una cum illa in Mosellam fluvium
sitâ. Remm in hoc regno, seculo potissimum septimo,
acturam tanta fuit apud posteros scriptores usque, ut
Dagobertus et S. Sigiberti filius, iugiter mille prope
annorum oblatione conspiciatis, eque e regno catalo-
expunctus fuerit, ejus nomen ac decus regni nos illi
testimonis, edita dissertatione sine dubio de tribus
Dagobertis Francorum Regibus : cui adjungimus li-
brum quantum de Episcopis et Conciliis, quod tempore,
quibus illi sacros Ecclesiarum thesauri insedere aut Con-
ciliis interfuere, minus recte ordinata alibi forent : et
capite 3 regimus de Archiepiscopis Trevirensibus, et no-
minatim de S. Basino, qui hoc iv Martii Ecclesiastica
veneratione colitur, ejusque aliquot decessoribus ac suc-
cessoribus.

R & gesta
Regum Austras-
orum et
Episcoporum
Trevirensium
culti 7

C

2 Ex illis est S. Medoulus, qui Concilio Remensi
sub Neomatio interfuit anno DCXXIX aut sequente. Annos
huic tribuit XXX. Successit S. Namerianus, alius Ne-
morianus : ejus consilio usum fuisse Sigibertum Regem
anteur est Childericus Rex in diplomate donationum mo-
nasterii Stabulæ et Malmuidyæ factarum. Signavit
idem Namerianus tempore Childerici titulus S. Deo-
dati funditoris monasterii Vallis-Gutleæ. Mortuus est
S. Sigibertus anno DCXXIII, cui post depulsam Child-
berctum filium Grimoldi successit anno sequente Child-
ericus. Inscriptus est Namerianus Martyrologio Romano
ad diem v Julii. Huic successit S. Hildulphus tempore
Childerici et Ausgisi, magnum apud Regem auctoritate
pollens, qui privilegia immunitatesque a decessore suo
Nameriano et Pontifice Romano datas, S. Deo dato con-
firmavit, ac vetulo Episcopatu Mediomuni monasterium

catu.rit. Fecerunt temporibus Childerici, Theoderici et
Dagoberti summa inter se amicicia conjuncti SS. Hil-
dulphus, Deodatus, Arbogastus et Florentius, qui duo
fuerunt successore Episcopi Argentoratenses. De his late
egimus lib. 2 dicte Diatribæ cap. 3. S. Hildulphum
arbitrari mortuum esse anno DCXXI, licet in Vita in-
stratus legatur annus DCXXII. Hildulpho in exilium se-
cedenti successit S. Basinus, forsitan circa annum DCXX,
regnante adhuc Childerico, anno DCXXIX exisse : ac vide-
tur vixisse usque ad tempora Childerici, quo verum
potente, e vita decessisse conieciimus circa finem seculi
VII. Sedis ejus tempus a successoris annis comprobau-
dum. Fuit is S. Lutwinus, Basini ex sorore Gunza
nepos, qui : piscopus subscripsit. donationi S. Irminæ
Abbatissæ factæ Kalend. Decemb. anno iv regni
Childerici, Christi DCXI, idem detulit Mediolanensem
monasterium anno Childerici Regis XII, Christi
DCXX aut sequenti. Fuit S. Lutwinus ante Episcopatum
ex legitimo matrimonio notus filius, nomine Milo, qui
anno DCXXII, expulso S. Rigoberto Episcopo legitimo,
Remensem obtinuit Episcopatum : mox et S. Lutwinus
mortuo, ingressus etiam Episcopatum Trevirensium, quem
per quadraginta circiter annos illa episcopia persumi-
dedisse tradit Hincmarus in Praefatione ad Vitam
S. Remigii. Atque hæc paucis de hujus Episcopo Tre-
virensis sumus, relictis fusiorebus probationibus alibi
deductis.

Basinus,

Lutwinus

F

et inuor
ado.

3 Memoria sacra S. Basini in scripta est antiqua
Martyrologio S. Maximiani ad iv Martii his verbis :
Item S. Basini Trevirorum Archiepiscopi. In alia
MS. quod modo Colonie apud Patres Carmelitas ad-
scriptor, Francofurti cu delatum, ita leguntur Tre-
viris S. Basini Archiepiscopi : additur, et Confesso-
r s : in Martyrologio Colonienſi anno MDCXXI. excuso,
et in Antiquo Greco ad Ursardum. At Pre aliam
Trevirensium appellant Maurolycus et Felicius, Epi-
scop in Galesius, Camisus et Molanus. Que sic
experiuntur in MS. Florario Sanctorum. Apud Tre-
viri S. Basini Episcopo, hujus urbis et Confessoris.
Claruit

S. Basini
veneratio
sorta in
Martyrologis.

In h. l. p. p.
S. Medoulus,

S. Namerianus.

In. l. p. 1.

A Clauit anno salutis DCIIX. At *Glinas* in Natalibus Sanctorum Canoniorum de *atote* aliter scutit. Treviris, inquit, S. Basini Episcopi, qui eadem Sede optime administrata, hac die quiescit in pace anno Domini DCCL. Unusquisque calculus ex supra allatis refellitur. Cultus ecclesiasticus de eodem Sancto praescribitur in Breviario MS. Trevirensis diversos, quod penes nos habemus. In lectionario Trevirensi anno MDCLXX excuso, pro his qui Romanum Officium recitant, solum annotatur fieri de co debere Commemorationem.

Translatio corporis

fata anno 612

cum corporibus aliorum 4 Sanctorum

Acta dantur a Nizone Abbate collecta.

Bullam Gregorii Papae.

B In quodam libello de reliquis monasterii S. Maximini alia excuso dicuntur : iv Kalendas Junii a S. Hildulpho translata pretiosa corpora SS. Maximini, Agricii, Nicetii et Basini. Verum ea in Vita S. Agricii a nobis ad diem xii Januarii edita sum. 10 accuratius descripta sunt. omnia nomine S. Basini, et recte, ut qui in Sede Episcopali S. Hildulpho successerit. Verum post obitum in eadem Basilica S. Basinum sepultum fuisse consentiant omnes. Fuit postmodum anno DCCCXXXVII in ecclesia a flamma vorare fere consumpta, ac mox ab *Ogone* Abbatre de novo instaurata, ut perfecta anno MDCXXIII, et solenni pompa in Idus Octobris dedicata. Qua die, additur in praedicto libello, pretiosa corpora beatorum Archiepiscoporum Trevirensium Maximini, Agricii, Nicetii, Basini, Woomadi levata sunt, et translata in novam ecclesiam, repositaque sub signo altari in diversis sarcophagis, prout nunc videntur. Tres priores conjunctum : Maximinus quidem iudius : Agricius a dextris, Nicetius a sinistris : ad capita eorum ad dextram Basinus, ad levam Woomadus. Hae ibique ad eundem annum refert *Bimera* lib. 9 *Annalium Trevirensium* pag. 557 *Joannes Euen* in *Epitome Germanica* gestorum Trevirensium, a *Joanne Scheckmanno* Latine redita, libello 3, tractatu de *Ecclesia Imperiali monasterii S. Maximini*, titulo 2 ista scribit : Adornatur praecens Basilica pluribus sanctorum corporibus. In cryptella subtus summum altare requiescent quinguo sanctissimi Archiepiscopo Trevirensi. Retro altare illius cryptellae tres pausant : S. Maximinus (a quo locus nomen obtinuit propter multiplicia ejus miracula) iudius, ad dexteram ejus S. Agricius Patriarcha Autiochenus, ad levam autem B. Maximini S. Nicetius. Ante altare hujus cryptellae duo Archiepiscopi Trevirenses : in dextero latere S. Basinus, qui fuit Rex Lotharingiae et avunculus S. Lutwini Archiepiscopo Trevirensis : in sinistro S. Woomadus. Fuerunt hi duo Basinus et Woomadus ante Episcopatum Abbates hujus loci. Ex dictis Sanctis coluntur Maximinus xxix Maii, Agricius xii Januarii, ut jam diximus. Nicetius v Decembris, Martyrologio Romano inscriptus : S. Woomadus viii Novemb. fatis sacris S. Maximini et alius insertis.

C 5 Acta aliqua hactenus ex MS. Trevirensi nobis submissa tam S. Basini quam S. Lutwini nepotis, ab eodem auctore, ut infra ex num. 19 constat, conscripta. Est is Nizo Abbas Mediolanensis monasterii, ad monia Saravi fluenta, a dolo Lutwini aut primo extracti, aut certe restaurati. Inscriptus hujus sui Patroni Vrbani Clodii Archiepiscopo Trevirensi. Hic nonnullis Abo dicitur, ordinatus anno MXXI, atque post decennium Sidis Epi factus anno MXXVI. Pro Nizone in alio MS. Nithardus legitur. Conqueritur infra in *Prologo Acti antiqua* per Normannos perisse, neque ulla fuisse substituta, sine penuria, sine desidia, vel certe incuria scriptorum. Ut tamen aliqua de S. Basino haberetur notitia, ista corrasit, sed in pluribus hallucinatur : ac primo displicet Bulla, sive diploma cognatum Gregori Pontificis Romani ad quemdam S. Maximini Abbatem, nomine Basinum : cumque hunc Episcopum fuisse auctor interpretatur : quem interea constat non vixisse tempore illius Gregorii Papae. Mortuus est S. Gregorius Magnus anno MCV, quo necdum arbitra-

mur S. Basinum natum fuisse ; quumvis eodem adhuc D saeculo septimo Episcopum creatum ac vita functum ostenderimas. Interim dicit auctor Vitae eum nondum Episcopum, sed Abbatem fuisse S. Maximini, ac tum dictam Bullam impetrasse a S. Gregorio v Papa, cujus Acta diligenter excusamus ad xii Februarii, quo die ex hac vita decessit anno DCCXXX. electus xx Martii anni DCCXX, cum jam tum elapsi fuissent anni ut minimum quadraginta, postquam S. Basinus ad thronum Episcopalem Ecclesiae Trevirensis advenisset. Deinde non videntur antiqua monasteria, relictis suis primævis constitutionibus, Regulum S. Benedicti, cujus in illa Bulla mentio fit, accepisse ante tempora Ludovici Pii Imperatoris, ut colligitur ex Actis S. Benedicti Anianæ et Indæ Abbatis ad diem xii Februarii editis. Quo etiam impetrante Lundewicium monasterium in Britannia Armórica anno DCCCXIII Regulum S. Benedicti suscepit, ut in Vita S. Winwaloci hujus monasterii fundatoris dicitur in Martii. In re dubia nihil certi statui potest. Quid si Gregorius IV Papa anno DCCCXXXIV, Indictione XII, quæ hic indicatur, tempore Ludovici Pii Imperatoris, post assumptam Regulum S. Benedicti, misisset dictam Bullam Abbati hujus monasterii, Basino dicti, Ceteri Catalogi Abbatum adeo mutili sunt, ut ab initio extructi monasterii usque ad annum DCCCLXIII non nisi quatuor Abbates suis nominibus apud Summarthanos exprimentur. Patuit autem Basinus ille a priore S. Basino Episcopo nomen aut in baptismo aut subscriptione habuisse monasterii accepisse, aut etiam occasionem scriptoribus deluisse attribuenti Sancto monachatum et Abbatialem dignitatem monasterii S. Maximini, cujus in antiquioribus Martyrologiis aut scriptoribus non fit mentio. In Gestis MSS. Trevirensibus dicitur Abbas Colle S. Hilarii in territorio Trevirensi. Verum ea propinquius ulterioris veritatis indagantibus ; qui nobis dubia sunt et subobscura, ut si possint plus lucis affundant ac veritatem stabiliant : cui libentes munus daturi sumus.

E 6 Browerus noster lib. 7 *Annalium Trevirensium* pag. 428 de S. Basino agit, asseritque fuisse virum generosum et nobili stirpe, nec minore fama religionis ac sanctitatis : non duxisse, qui fratrem ejus fuisse tradunt B. Clodulphum, quibus ut non assentiri omnino, ac neque fidem se abrogare velle. Auctor infra num. 5 asserit nomen fratris ignorari, ac fuisse Ducem Lotharingiae, id est, Ducem aut virum potentem in illa Austrasie parte, quæ postea Lotharingia dicta fuit. Hinc videtur nomen isti Duci inditum Clodulphi : et forsitan prævit Franciscus de Rosieres auctor libri de Stemmatibus Lotharingie, cujus opus, ut commentis refertum, in consilio supremo Henrici in Regis Francorum anno MDCXXXIII condemnatum fuisse tradit Ludovicus Chanterellus Faber, in *Prefatione Considerationum historiarum Genealogiae Domus Lotharingiae*. Hæc ergo Rosieres tomo 3, histom. caputali 59, de Clodulphi filio S. Arnulphi agit, et inter ejus liberos numerat S. Basinum primo monachum, deinde Trevirensium Archiepiscopum, et Gunzani Gerwino desponsatum. Arnoldus Hym vitato hoc auctore, illud obliquum continuat in Martyrologio monastico : Treviris notatis S. Basini Episcopi Trevirensis et Confessoris, qui cum esset S. Clodulphi Ducis Austrasie, quæ nunc Lotharingia vocatur, filius : primo in eodem nobis S. Maximin Trevirensis monasticam vitam amplexus, deinde ad illum Sedem regendam assumptus, cum multis annis verbo et exemplo populum sibi commissum gubernasset, mirandis clarus migravit in caelum. Wicem describit Menardus, Dorganius, Sausmuis et Bucherus, ac filium S. Clodulphi statuunt. Annum mortis ejus DCCLX assignat Bucherus. At Trithemius dicto Roserio senior, de viris illustribus Ordinis lib. 3 cap. 159, et lib. 4 cap. 70 Basinum fratrem Ducis Lotharingie cum hæc Actis statuit, non indicato nomine

impetravit non S. Basinus

foras eam alibi dedit Gregorius IV.

At S. Clodulphus fuerit S. Basini frater ?

an pater ?

A nomine. Hinc Browerus scribere maluit B. Clodulphum fratrem ejus tradi. Quæ omnia subverso fundamento corruunt.

VITA

Auctore Nixone Abb. Mediolacensi,
Ex MS. Trevirensi.

PROLOGUS.

Multis divinarum Scripturarum testimoniis edocemur, quanta in scribendis Sanctorum gestis utilitas quantaque sit virtus. Inter præcipua non infimum extat illud Raphael Archangeli oraculum, quo Tobiam alloquitur, Sacramentum, iniquiens, Regis abscondere bonum est: opera autem Dei revelare et confiteri honorificum. David etiam ille noster Psalmographus opera Domini universa bona valde proclamatur, atque opera Dei, quæ sint, æque explanat: Opera, inquit, Domine, manuum tuarum sunt cæli. Cælorum autem nomine perspe in sacro eloquio Sancti accipiantur, eodem Psalmista personante. Cæli enarrant gloriam Dei. Itemque: Annuntiaverunt cæli justitiam ejus. Cæli vero dicti sunt ob præminentiam meritorum celsitudinemque. Quo fit, ut claret ad nos quoque celestis illa dignatio deitatis hoc Moysesitico: Inspice et fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est; ac si diceret: Sanctorum quæpiam oculis tuis proponito, ejusque exemplis præmonstratis innitere; suisque factis virtuosissimis, tuis responde. Montes esse quosque electos quis nesciat? Nempe in virtutum sublimitate positi, terrena quævis despectu mentis calcando, montes et dici et esse meruerunt, ab aliquo Propheta vociferante et dicente: Montes et colles cantabant coram Domino laudem. Quomodo montes? Quomodo colles? Montes sane, quia semper in virtutum arce perstiterunt: colles meritis, quia cum essent præcelsi, de se humilia sentiebant, celabantque omnem meritorum altitudinem. Hinc haud invenisse Sanctos quoslibet Cælos vocatos contulerim, præter suppositam interpretationem. Cælum denique a celare, quod abscondere est, tractum putant, eo quod æthera celando abscondant; sive quod terræ faciem obnubilet horizonte. Sancti ergo quique et cæli et montes rectissime appellari possunt. In his cælis parata est sedes tua, Deus, in seculum sæculi. Et cæminia Gelboe prætergrediens, hos dignaris montes inhabitare: hos nobis in exemplum viteque formam tribuisti: hos direxisti Ecclesie tuæ Doctores, quorum honestorum probitas morum et exacte vite sanctimonia magnum imitandi largitur vestigium.

2 Inter ceteros tibi a constitutione mundi prælectos Sanctos, non mediocriter tibi complacuit beatus Presul tuus Basinus almus, cujus vita virtutibus plena refulsit: sed (proh dolor!) gesta ejus præclarissima, tametsi mirifica erendantur et sint, ad nostram tamen quod dolentes referimus) notitiam cuncta delata sunt minime. Egit hoc, ut fallor, furibunda Nortmannorum rabies, a Ecclesias Dei undique igne devastans. Scitum namque habetur urbem Trevericam, una cum suis suburbanis et ecclesiis adjacentibus, per eosdem spurcissimos Nortmannos incendio concrematam. Quamobrem accidit, ut non modo hujus divi Basini Vita, verum etiam aliorum complurimum Sanctorum actus præfulgidi, posteritati scriptis mandati, irent se perditum. Tandem ab Imperatore Arnulpho, a profligatis impiis Nortmannici agminis satrapis, paceque concessa, de post plurimorum Sanctorum gesta denuo recuperata sunt. Basinus cum plerisque aliis, penuria scriptorum, an desidia, vel certe incuria agente, rehiquitur illi,

Mortui T. I.

qui singulorum merita in vite libro scripsit, silentio suppressus. Verumtamen ne beatissimi Basini meritorum schemata huic forsitan nostro ævo, licet serotino, reservata in antea omnino contingat ignorari, cum possint haud modicum ad bene beateque vivendum conferre presidium; placuit, imo Dei amor inclytusque Basini honor compulsi, vel ea quæ de celebri ejus vita ad nos emanarunt, styli officio designare. c Sed antequam narrandi seriem ordiamur, operæ pretium autumnavimus, propaginis ejus originem, vel satius originis vocabulum (ex Ducibus autem Lotharingæ orinndus perhibetur) ab initio recensere. Lotharingiam provinciam primum Austrasiam, vel Ansteriam, sive Austriam superiorem, Brabantiam vero Austrasiam, vel Austriam, sive Austriam inferiorem nuncupatum tradunt cosmographi; et d oconomistæ Austrasie vocabulum derivatum astruunt ab Austrasio Principe magnificentissimo, nepote Caroli Pulchri, ex Landone filio. Austrasie etiam precisis temporibus a Major-domus dicebatur: quum florentissime gubervasse Iuvum f Arnulphum Metensem Episcopum, et post eum g Pippinum senorem constat. Verum prius quam hac divisione secerneretur, ut superior et inferior Austrasia vocaretur, a Burgundia ad Frisiam usque cingebatur mari Britannico, Delinea Mosa fluvio ad Rhenum protendebatur, cum per Mosellæ alveum se extendebat: tandem partita in superiorem et inferiorem Austrasiam, sive Austriam, ut præhibavimus. Superiorem Austrasiam Lotharingiam postea denominatam dicitur a h Lothario primo Imperatore, filio Ludovici piissimi Imperatoris, filii Karoli Christianissimi et insuperabilis Imperatoris, quem Alexandro illi magno et Pompeio viro bellicosissimo coequantes, Magnam appellare non formidant. Is Lotharius, quoniam duos habuit germanos, post patris Ludovici Pii ex orbe terrarum demigrationem, terram ipsam dividentes, se contingente a nomine suo Lotharingam nuncupavit. Et licet Lotharingia pro tunc multa terrarum confinia includeret, partim tamen urbem Mediomatricam, quam et Metis appellant, et agrum circa ambientem Lotharingie nomen retinuisse, fidelis antiquitas ad posterum transmisit. Brabantia, quæ olim pariformi vocabulo nominabatur, hinc emerit; ex linea Brabantinorum Ducum exortos Lotharingie titulum merito sibi usurpavit. Satis superque de his actum est, nunc ad almi Basini Vitam perstringendum, cujus gratia hæc recitavimus, calaminum applicemus.

a Urbis et ditionis Trevericarum devastatio contigit anno 882, quando Nortmanni Nomus Aprilis, die sabbaturnæ Capite Annuntii, urbem occuparunt. Ita Regius Abbas Premonstratis in hæc ducem Trevericis. b Anno 891 de Nortmannia victoria justus est Arnulphus Rex, postmodum anno 896 Imperator declaratus. Ita idem Regius. — c Reliqui hujus prodigi miltenda potius forent, nisi scriptoris invidia inde videretur intendenda, cum hoc fabulosum putaret. De origine et terminis Austrasie regimus 2 ad vitam S. Sigeherti Regis Austrasiorum 1 Febru.

d Demonsitæ verbo non fabulatores intelligunt, qui Austrasios Principes, patrem Landonem et nevum Carolum putant præcursus? an anomalistæ vel chronistæ scribi debuerunt? — e Pii id legit hic scriptor? Pippinus certe ejusque filius Martellus Austrasiam, velut proprium fecit regnum gubernavit, titulo Majorum-domus. f Arnulphus 18 Julii. Instans 15 Augustum 1 Regem Austrasiam in juvenile fuerat ante Theoderici Regis constitutus. g B. Pippini res gestas late didicimus 21 Februarii, ubi et jam de superiore et inferiore Austrasiam, et Brabantia provinciæ est actum. h Imo putant a Lothario Rege, Lotharii Imperatoris filio, qui successit anno 840 dicitur junior fuit. — i Videtur verbum deesse, constabat, aut stuide

CAPUT I

S. Basini ortus, educatio, vita monastica.

Almifcus igitur Basinus, Belgicæ Gallie Metropolitæ, Trevericæ videlicet urbis editissimus Archiepiscopus gloriosus, Dux ex Ducibus Austrasie superioris, quam nunc Lotharingiam nominant, non

D
AUCTORE
NIXONE
ABBE.

hic nonnulla
proferuntur,

c

cum intulsa
Austrasie
origine,

e

f g

h

i

i

f

g

h

i

j

k

l

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

aa

ab

ac

ad

ae

af

ag

ah

ai

aj

ak

al

am

an

ao

ap

aq

ar

as

at

au

av

aw

ax

ay

az

ba

bb

bc

bd

be

bf

bg

bh

bi

bj

bk

bl

bm

bn

bo

bp

bq

br

bs

bt

bu

bv

bw

bx

by

bz

ca

cb

cc

cd

ce

cf

cg

ch

ci

cj

ck

cl

cm

cn

co

cp

cq

cr

cs

ct

cu

cv

cw

cx

cy

cz

da

db

dc

dd

de

df

dg

dh

di

dj

dk

dl

dm

dn

do

dp

dq

dr

ds

dt

du

dv

dw

dx

dy

dz

ea

eb

ec

ed

ee

ef

eg

eh

ei

ej

ek

el

em

en

eo

ep

eq

er

es

et

eu

ev

ew

ex

ey

ez

fa

fb

fc

fd

fe

ff

fg

fh

fi

fj

fk

fl

fm

fn

fo

fp

fq

fr

fs

ft

fu

fv

fw

fx

fy

fz

ga

gb

gc

gd

ge

gf

gg

gh

gi

gj

gk

gl

gm

gn

go

gp

gq

gr

gs

gt

gu

gv

gw

gx

gy

gz

ha

hb

hc

hd

he

hf

hg

hh

hi

hj

hk

hl

hm

hn

ho

hp

hq

hr

hs

ht

hu

hv

hw

hx

hy

hz

ia

ib

ic

id

ie

A tam nobilissimo quam felicissimo stemmate progenitus est. Verum, sicut illi parentes fuere generositate ac potentia magni, juxta nomen magnorum, qui sunt in terris: sic digni germinis dignissima proles ex ipsius emergens, deus, quod sumpsit ex genere, fidei vite meritis ampliavit. Hinc non temere, sed e re natum Basini nomen in regenerationis lavacro obtigisse crebulerim. A basi nempe deductum hujusce nominis vocabulum a ipsi congruenter inditum fore certa ratio docet. Quanta enim basis corporea mole, soliditate, sustentatione stabilimentoque, tantus hic fuit animi virtute, humanitate, fortitudine, dexteritate, prudentia.

4 Crevit puerus brevibus suorum natalium, vite dulcedo pariter et gloria. Tum infantie transiens oras, pueritiae litoribus appropriat, non minus virtutibus quam viribus exrescens. Iam adolescentiae fores pulans, ut aetate, ita crescebat sapientia et gratia apud Deum et homines. Hinc jam inde ab ineunte adolescentia, ejus cepit in proptulo apparere, quod in adultio bonae indolis adolescens praecebat. Superdum cernens industrius juvenis totum mundum in maligna positum, jam jamque virtutum hospes, voluptatum hostis effectus, pensabat illud Evangelicam: Quid prodest homini, si totum mundum haereat, animae vero suae detrimentum patiatur? Et item istud: Nisi quis renuntiaverit omnibus quae possidet, non potest meus esse discipulus.

5 Haec cordis in alveolo ubi frequenter revolveret, denum votis morem gessit, sciens alioque facto vanas esse cogitationes hominum. In ipso itaque actatis flore gloriam, voluptates, opes, parentes, tollit hereditarium, mundum denique et seipsum labem fugiens, ut se alium inveniret, totum ad conatibus vite studium se contulit. At illi quidem e seculo exeunti, divitiarum literarum disciplinis comitantibus, haud parva a Trevericis moribus ad S. Joannis Evangelicam monasterium, quod in praerubio late civitatis ad Aquilonarem plagam in Campo-Martio situm, et B. Maximiani nomine praetitulatum est, saltus fuit. ubi quod optabat et querebat invenit; fratri ejus luci Lutharingae, ejus tamen nominis vocabulum non accepimus, sororique ejus Cunera eademque patrii vestitus possessionem relinquens. Maluit enim subjectionem, quam dominationem terrae; Dei gratiam querebat quam hominum: gloriam intelligentis divitiarum et dominatus ambitionem laxam atque fragilem: religiositatis statum eorum aeternumque labori: unde et memoriam sui quam maxime longam effecit.

6 Introducitur in atria domus Domini, ubi juxta mysticum Psalmista elegit ibidem abjectus magis esse, quam habitare in tabernaculis peccatorum; deposita omni superbia, spem fiduciamque tenens, quod pro humilitate accederet sibi bona gratia; tanta animi bonalitate, Domino placitum se Patris spiritualis imperio subditi, ut salva morum honestate nihil sibi de ingenuitatis privilegio applauderet; ubi, quem origo liberum genuit, famulum voluntas abhixit, summum nec ex nobilitate quam servitus Christi approbant. Cervice igitur suavi Christi jugo summissa, nihil de se ipso fidere, illi uni credere, potissimum cui sponte se regendum tradendumque commiserat. Omnia autem potuit in eo qui ipsam confortabat, qui et dixit: Confidite, quoniam ego vici mundum.

7 Verum sicut insolentis et demissi animi semper habitum est, aliorum insultare moribus; ast gravis praedictaque, spectare quos innotetur probos viros; sic Basinus Delectus famulus, ut ad, ad quod venerat, accuratus exoqueretur, singulorum gratias

solenter intuebatur, et aliquid inde ad memoriae alvum nitebatur trajicere. Erudiebatur illius sapientia, accendebatur istius orandi constantia; alterius delectabatur obedientia, alterius castimonia; istius humilitatem, illius sectabatur sobrietatem; alterius sana doctrina, alterius bona vita instituebatur; admirabatur hunc reticendi cautum, illum loquendi peritum arbitrum; hujus strictum contemplabatur jejunium, istius edulum temperatum; in hoc activae vitae laborem, in illo contemplationis ardorem mirabatur. Fiebat proinde miro modo, ut, dum ipse de singulorum virtutibus aliquid pedetentim decerpit, quod sibi sit pro exemplo; ipse solus omnibus esset exemplum. Cumque ex hoc cunctis esset reverentiae et stupori; non inde (ut assidet) elatior inveniatur, sed magis quietus et subditus in omni mansuetudine et modestia; non impatiens magisterii, non fugiens disciplinam, non devotiois orationisque fastidians, non denique appetens laudis: quod vel maxime carnis nobilitas dulci ne familiare habere consuevit.

8 Circa hanc tempestatem d. Childeberto Rege monarchiam regni disponente, generosissima Ducissa Gunza, cujus supra meminimus, filii Basini germana, nupsit cuidam senatoriae dignitatis Primati, ex praepotenti filius Francorum Regibus lineam ducenti, nomine Gerwino, ex quo suscepit filium totius praesapie decus et ornamentum, quem in baptismatis unda, quodam oramine praesago, Lutwinum appellavit. At hujus vocabuli etymologizationem libet indagare, etsi fortasse jocosis tententis et lusisse putemur. Lutwin idiomate Tentonico e lucidum vinum resonat. Hierarcha quippe futurus, et divina sacramenta dispensaturus; ac memorabilis suavitatis, compunctionis vino sanctae Matris Ecclesiae populum inebriaturus, aptissime hoc nomen meruit insigniri.

a Non hinc petendum etymum nominis Basini, quod Tentoncum est seu Sicularicum: nam Bas etiamnum Dominum sive Heron significat atque olim teste apud Kellmann Tythemo Secundum supremum suum nomen ante Christi tempora Basanum dixit, quod Dominum patrem sui proutem, vocem ex Bas et anr componentes; quod rotem Kellmann teste Germanus, Sicularibus, et Sicularibus praetium significat. — b Quod sibi nulli hoc vocabulum? an pro cunctis suorum natalium, id est, pro cunctis rotem suorum? an a cunctis exemplum? ut sit idem quod decus seu ornamentum. — c Dubet hoc vox cum primis illius periodi conjungi. At illi. ad monasterium saltus fuit, sive transitus. — d Childebertus e Rege Austrasiorum Austrasico est factus anno 576. occidit anno 679. Verum illa tempore S. Lutwinus plane adultus erat, et forte conjungatur; natus ut videtur regnavit S. Sigebertus. — e Aequae hae nomines Lutwinus nobis probatur etymologia deducitur enim a voce lud sive luyd aut lud, quod populum significat, ut facile in compositione litterarum media in Lutwinum mutatur. Altera vox unde Lutwinum nomen ducitur est Win, quod amicum sive amorem significat. sic ut Lutwinus olim sit, quod populus amicus aut dilectus. sive ut plinius dicitur. In multis nominibus propriis illud Win reperitur, ut Lethwinus sive Lethwinus, id est, amicus dilectum seu dilectus amor Lethwinus, totus amabilis etc. In paronymis Lutwinus autem Lutwinus conficimus a Walerino ante annum circiter 400 elaborata plus centies Win vel Wion legitur, ubi Lutwinus est dilectus, amicus.

CAPUT II.

Vita S. Basini in Abbatem electi.

Porro philochristus Basinus cum in studio professionis monasticae indices magis magisque proficeret, cumque clarissimum evassisset in virum; accidit tandem aliquando ejus loci Abbatem Herwinum vitam cum morte mutare. Quodagerent Fratres? Consultare, mutuo conferre, quem potissime Herwino extincto subirent. Cum ecce spui sua anchoram transantunt in venerabilem Basium, virum Deo placitum, hominibus acceptum, in gymna sanctae religionis laudabiliter assumptum, lucendis annis intentissimum, exequendis rebus Ecclesiasticis per omnia idoneum. in hunc, inquam, et talem virum, utpote Patrem et intimum suum, conveniunt amplexibus, in eum vota sua transfundunt perquam familiariter,

D
omnium vtr-
tutes imitatur.omnium pse
exemplar
constituitur;E
natus dein ex
Gunza sorore
S. Lutwinus.

e

Dosenus
Deus Sicam-
brorum.Lutwin
etymon.
FMorino
Herwino
Abbate,igitur
Abbas.ACCITORE
VIZOSP
ABBATI.a
quasi basia
vorum
appellatus.

b

sancti educa-
tur.

Mar. 6. 36

Luc. 14. 33

ingreditur
monasterium
S. Maximiani.

c

C

Psalm. 83. 11.

obedi. Patri
spirituali.

Joan. 10. 33

A in eo, seu in reclinatorio animæ suæ, incumbunt fiducialiter : eique velle suum ex ordine aperientes, ei seipsos magis quam sibi credentes, pariem consilio Abbatem deligunt. Ille, tanquam fidelis et bonus pater-familias, honori tali simul et oneri subeundo, non dominandi libidine, sed profectus intuitu, colla submittit; resciscens eo pacto totius justitiæ summam fore adimplendam.

Eccli. 32. 1

vita declinat

perfectioni studet.

10 Crebro interim mente pertractat proverbium illud Sapientis : Principem te constituerunt, ne extollaris, sed esto quasi unus ex illis. Unde effectum est, ut, quo major, hoc submissius se gereret. Videres tunc militem emeritum, in luctamine virtutum aliquandiu exercitatum, novellum se thronem in victorum propulsione conflictu exhibere; atque ut jam primum crepisset Christo servire, exosum cunctis tumidæ mentis ambitum fugere, studere humilitati, amplecti parcimoniam, gastrimargiam declinare, continentia refricare luxuriam, cum tenacissima avaritia liberalitate munifica belligerare, noxia factionum commenta evitare, pacis mire fœdera, restringere iram modestiam, mansuetudine iracundiam, simultatum exhorrescere compendia, in veritate et corde perfecto coram Deo ambulare, ceterisque probis actibus totum intendere. His virtuositatum amictus floribus, non ultimæ generositatis, imo non ultimæ humilitatis, vir Deo plenus Basinus celebris festivoque jam corpit haberi, inter potentes existere potens, inter gloriosos hand inglorius, inter sublimes terræ sublimus.

11 Multis illud cœnobium, quod gubernandum susceperat, nedum regalibus, quin etiam imperialibus donariis, privilegiis, libertatibusque gauderebat : ejus signidem fundationem profectum constat a gloriose viraginis Diva Helena, Ligni Domini inventrice, nec non ab Imperatore Constantino Magno, patre Augustorum, filio ejus : enimvero horum jussu, opera et impensis a B. a Agrieio Trevirorum venerabili Archiepiscopo constructum consecratumque, honori B. Joannis Apostoli et Evangelistæ fuerat, et non jam a Constantino prefato, verum a succedentibus Imperatoribus et Regibus sub Imperatoria potestate et regie defensionis clypeo receptum provissumque affatum, maxime nuper a b Dagoberto hujus nominis primo Rege Francorum potentissimo. Ne ergo in aliquo hujuscemodi imperialia regaliaque statuta jacturam paterentur, præcavens in futurum Deo carus Basinus, dignum censuit et utile, Apostolicis quoque roboratum iri confirmationibus. Evi illius volubilitate præsedis Romanæ rei Ecclesiasticæ c Gregorius Papa secundus, Reipublice Leo d tertius Imperator. Pulsat ideoque precibus Gregorium illum Pontificem Maximum, quatenus etiam sua auctoritate Apostolica ejusmodi sanctionum decreta ratificet. Tunc Dei oculis summus Archiepiscopus hæc non modo confirmat, ratamque habet; sed et meritorum ejus fragrantissima fama percussus, eidem viro Dei Basino, postquam cum futuris Abbatibus utendi itra, dalmatica e et sandaliis potestatem privilegio confirmavit, monens, ut augmentum honoris esset virtutis incrementum. Cujus quidem bullæ litterarium exemplar huic nostræ intexere editiuncula, hand absoum fore rati sumus.

ejus privilegii formula :

12 Gregorius Servus Servorum Dei, Basino Abbati venerabili monasterii S. Joannis Apostoli et Evangelistæ atque sanctissimi Confessoris Christi Maximini, ejus corpus ibidem quiescit, tibi tuisque successoribus salutem et Apostolicam benedictionem. Si semper sunt concedenda, quæ piis desideriis congruant; tanto propensius ea, quæ pro divini cultus religione postulantur, alacri devotione et omni occasione remota, benevola intentione continuo sunt largienda. Petisti igitur nos, uti monasterio tuo,

quod in suburbio Treviris in honore S. Joannis Evangelistæ constructum esse dignoscitur : ubi prænominatus Christi Confessor corpore quiescit ob confirmandam Fratribus ibidem Deo deservientibus monasticæ tranquillitatis normam, sanctæ Apostolicæ nostræ (cui auctore Deo deservimus) Ecclesiæ privilegium concederemus. Nosque piæ petitioni tuæ assensum accommodare curavimus, decernentes Apostolicæ auctoritatis præcepto, uti congregatio Deo ibi religiose serviens, sicut per præcedentia tempora a Regibus eidem cœnobio concessum est, liberam deinceps babeant potestatem creandi inter se, quem secundum Deum elegerint, sibi Abbatem : nec aliqua cujuslibet dignitatis persona infra monasterium prædictum, nisi a te aliove Abbate aut aliquo ingenio subdatus, quidquam pro suo libitu ordinare, vel temere exercere præsumat. Præterea Apostolica nostra auctoritate omnimodis interdiximus, ne cui unquam Ecclesiæ vel Sedi concambio aut aliquo ingenio subdatur : sed tali immunitate et libertate, quali cetera regalia loca utuntur, inoffense et perpetuo gauderet. Ipse vero locus monasterii perenne sit sub f mundiburdio Regni permanent, nulloque unquam persone beneficiarius ac invadendus pateat : sed ad tranquillitatem monachorum, tibi sub regula S. Benedicti Deo militantium, quietus permanent. Constituimus etiam, et hac paterna dilectione tibi tuisque successoribus concedimus, ut ad mysteria sacra in præcipuis festivitatis mitra, dalmatica, sandaliis utaris : fraternitatem tuam commendantes, ut cum augmento honoris augeatur et in te divini virtus amoris. Prohibemus etiam, et ex auctoritate B. Petri, ejus vice licet indigni in hac apostolica Sede fungimur, funditus interdiximus, ut nullus Dux, nullus Comes, nulla prorsus persona, Ecclesiastica sive mundana, in possessione vel allodio S. Maximini montem sive rupem capere, vel munitionem in eis facere præsumat : nisi forte Abbas ejusdem monasterii, propter metum paganorum, vel propter incursum magnorum hominum, ad tempus, donec tranquillitas pacis redeat, se suosque ibi interim muniat. Ad cumulum quoque vel augmentum monasticæ tranquillitatis adjicimus, ne qua cujuslibet dignitatis persona magnum vel minimum alienare vel imminuere de rebus Ecclesiæ præsumat, tam de hisque portens do vel per alios eidem monasterio concessa sunt, quam ex his quæ ceteri fideles pro remedio animarum suarum deinde collaturi sunt. Si quis vero, quod absit, ausu nefario præsumperit, ea, quæ a nobis ad laudem Dei pro stabilitate jam dicti venerabilis monasterii statuta sunt, infringere aut in quocumque violare; sciat se sub divini iudicii testificatione per interventum B. Petri Apostoli anathematis vinculo inextricabiliter innodatum, et a regno Dei alienandum et cum diabolo et ejus sequacibus atrocissimis pœnis condemnandum. Qui vero pro intuitu et respectu divini timoris observator hujus nostræ præceptionis Apostolicæ extiterit, æternæ benedictionis gratiam a Christo Domino consequi mereatur. Scriptum per manum Benedicti Serenissimi Sanctæ Romanæ Ecclesiæ in mense Januario, Indictione duodecima, in Dei nomine.

13 Hæc papalis privilegii edicto vir Deo dignus Basinus superexaltatus et elevatus super cedros Libani, apud se vero humilatus et confusus, non altum sapit, sed ad sobrietatem. Hinc se arctius divini mancipavit obsequio : hinc per us et pernox in colloquiis divinis et orationibus extitit. Hinc insudantius exhortationis verbo invigilavit. Et quia virtutis omnis laus in actione consistit, quod monitis edocuit, prior ipse vitæ rectitudine approbavit. Interpetu temporis Lutwinus, de quo supra orationem teximus Divi Basini ex sorore nepos jam adultus, titulus parentum

D
AUCTORE
NIZONE
ABBATE.

E

F

cum gratia-
rum actione et
humilitate
suavitate.

ACTORE
NIZONE
ABBATE
S. Lutwinus
ducta uxore
gignit

g
Milonem :

Dux Franco-
rum constitui-
tur.

protector
inopum

promotus
instruitor
S. Basini.

jux Dalmatice
Abbati conue-
nitum

mundibur-
dium

a
Eligitur
Episcopus
Trevirensis :

A parentum insignem ac suæ progeniei parlem sortitur
conthoralem : ex qua genuit filium genealogia quidem
similem, sed degenerem moribus, nomine Milonem,
sum in Treverica Sede, non legitima electione, ve-
rum tyrannica invasione, successorem. Nempe
B. Lutwino viam universæ carnis ingresso, unanimi
consensu g. Cleodulphum Metensis urbis Episcopum,
Divi Arnulphi ejusdem Sedis Antistitis ex Doda con-
juge filium, cathedra Trevericæ intronizandum
doceverant. Quæ Doda, postquam maritus ejus,
beatissimus videlicet Arnulphus, ad eternum se con-
tulisset, Treveris inclusa Christo ancillabatur.

14 His Milonianis rebus per excessum dictis, eo
repedare necesse est, unde vagati sumus. Lutwinus
sciens vii suum possidere in sanctificatione, nihil
ludicrum, molle nihil agens, insuper contactalem
suam et familiam rectissimo gubernamine regens,
ceterarum substantiam rite dispensans, Domino ad
secularem omni promouente dignitatem, totius regni
Francorum adeptus est Ducatus honorem. Qui ita
inopum assidens fuit relevator, miserorum tris-
tinitate blandus solator, atque eleemosynarum dapi-
sulis largitor, omnisque postremo innoventis vitæ
effudit executor, ut si velimus vel sola pietatis ejus
opera pugillari exaranda traderet, paucitatem narra-
tionis operis eripositas transcendet. Operabatur an-
tem hujusmodi et similia bona, non tam actione
magistra, quam hortatu et instructione avunculi sui
Divi Basini, qui et abstrahatur a noxiis et ad sa-
lutaria dirigebatur.

a In Vita S. Agnelli a nobis edita nulla hujus funditionis
mentio fit. Puterunt hoc accuratus dicenti ad Vitam S. Marti-
niani 29. Moll. — In Eulidis Dagoberti diplomate S. Mar-
tini in inscriptione Abbatis Imperialis S. Marzini pag. 8 ad-
ditur, illud Subscriptum ut sigillatum per mille propemodum
annos conservatum, integrum illiusque haberi. Ex diplomate
nihil certi sciri potest nisi Dagobertum i. id. vera hujus nepos
Dagobertus ii filius S. Suppleti dedit, qui post mortem Chi-
drici tempore S. Basini Episcopi hanc regnavit, nisi forte de
Monachum Abbate aliquid certi haberi possit. c. Dubium
supra movimus, nam postea duo postea temporibus in hanc Ab-
batem deditur — d. Hic et Leo Pontifex, Leonochista, qui im-
peravit ab anno 717. ad 741. Sed illi omnino, varium Martellum
nec aliquem illi subiectum Regem Francorum scripserunt an-
tiqui. v. Sic, teste Dominico Magro in notitia Vocabulorum
retrahendorum, Lex ix. Abbat. Papiensis episcopus intercoribus
convenit anno 1039 jux Dalmaticam, in sacris actibus, non sim-
plices tunc enim intercoribus conceditur, concessaque pum olim
Dalmaticam, ut supra diximus ad vitam S. Lucii (Papa) sed
sub phanta, quomodo solus Episcopus compellit, ut et infra et
similiter, quo jure nunc multum pum Abbatum gaudet, quos
ideo intercoribus nominamus. (Vim enim Carolus Martellus
expleat in diplomate, quod in glossario citat Pithensis Ca-
pitularis quilibet Sanctus Episcopus nobis aggressi,
quod sub nostro mundiburdio vel defensione cum recipere de-
beamus. Vide Notam lib. 2. de Vitæ sermonis cap. 12, ubi
voci regum et originem explicat. Magis autem restricte et
proprie sanctis pro fulda pupillarum, unde etiam hodie tutor
mundus, infra mundiburdio Regis dicitur, integer autem moni-
bus videlicet quia pupilla tutor sua pro ore est, quasi ore
utitur, ore nec obsequium pum datus ei, qui pro se fundi in ju-
dicio vel contracta potestatem non habet sic oratione dicitur
percepit ubi — g. S. Cleodulphus S. Prudentem excepit
anno 641, et cum S. Numeriano Episcopo Trevirensi vixit adhuc
sub Rege Childerico, sub quo et mortuus est duo antequam
S. Lutwinus preet Episcopus. Colitur 8 Junii

CAPUT III.

S. Basini rex in Episcopatu gesta. Obitus.

Carrum Dei eo tempestatis articulo Treveris nuri-
gabat Duocentus Pontifex S. Numerianus, Ecclesie
sue inter predecessores suos satis commo-
dus : qui ubi pro meritorum numerositate Sanctorum numero
inserendus veniret, a psyche soma de-e-rente, ad
aeterni Regis faciem peremerit contemendam, tertio
Nomen Julii felix aethera scandit. Treveriani itaque
pastore privati, haud inutili curiositate emissam, quem
praescripto Numeriano h in Episcopali fastigio
subordinant succedantem. Convenit est, atque
Pontificem electuri conciliabula petunt : cum vota
emictorum beatissimum Basinum manent. Tum ut
commodatissimum utque moritissimum, thronopon-
tificio impendendum sanxerunt.

16 Numeriano igitur Beato Basinus suorum pas-

torali culmine subvectus est : c. Utilradus in abbati-
regimine inclito Basino. Is Utilradus usque ad tem-
pora Pippini felicissimi Regis, genitoris Karoli Magni
invictissimi et Christianissimi Imperatoris Augusti,
in humanis perstitit. Cui etiam Utilrado et subse-
quentibus Abbatibus idem Pippinus Rex clementis-
simus d. privilegium regali munificentia tradidit,
mandans ipsum monasterium cum thesauro et tota
Abbatia sub ejus loci Abbate constare debere : quia
et per antecedentia tempora a Regibus ita constitutum
fuisse compertum habebat : utque idem Utilradus et
omnes post eum futuri Abbates de eodem loco simul
cum monachis et abbatia sub Regum mundiburdio
in secula manerent, praecepit : quatenus ab omni
inquietudine expediti, Deo liberius servire valerent,
cum gaudio spirituali ; aliciens et regalis magnifi-
centiae auctoritate, ut habeant potestatem eligendi
quemcumque vel quocumque modo voluerint Abba-
tem : quæ omnia anno regni sui e. decimo quarto et
describi et annulo suo communiri jussit.

17 Præter sententiam digressi sumus : ad Basi-
num remeandum est. Basinus sacerrimus creatus
Antistes ostendit mox in opere, quod vox ejus sonat
in nomine. Etenim basim et munim ascendens, ex
adverso se posuit pro domo Israel. Neque amicam
ab ipsis infantiae crepundis monasticam disciplinam,
tametsi pastoralis cura sarcina premeretur, neglexit.
Ceteris quidem atoris pontificali excellentia præ-
fuit, profuit sibi abintus monachali exercitio. Et
quid referam ? Qualis interior ejus homo, talis exte-
rior : qualis exterior ejus homo, talis ejus sermo :
sermoni autem facta simillima, factis vita. Nempe
quod aliis faciendum venit, suis in facis non agen-
dum præmonstravit. Quædam modum de Christo Do-
mino nostro Salvatore ac omnium electorum capite
scriptum est : Carpit Jesus facere et docere. Verum

Act. 1. 1
nti curabat ut Verbi Dei panem esurientibus frango-
ret, egenos vagosque in domum induceret, pupillia
subveiret (nullos enim Episcopi magis quam illos,
debent tueri) sic præcipue cura pervigili sollicitus
erat pro almo Lutwino suo consanguineo, forinse-
cus militari ense, intrinsecus gladio Spiritus, quod
est Verbum Dei, accincta, actione externa negotiis
implicito mundialibus, interna cogitatione divinis
mandatis intento. Præmonstrabat avunculus piissimus
placidissimum nepotem, cedere Deo quæ Dei erant,
et quæ Regis erant Regi : cui in tantum acceptus
erat, ut omnes fere res per illum ageret ; coniungi
astrictum copulatione legitima monebat, uxorio divi-
num præferre amorem, et pluri pendere coelestia
quam terrestria. Amplectebatur ergo amoris privi-
legio virum Dei et virtutum omnium Basinum, carne
et natura sibi avunculum, charitate et benevolentia
amicum, cura et caritate patrem, Dei miseratione et
prælatura Antistitem : et per monita ejus salvifica
secundum interiorem hominem de die in diem reno-
vabatur. O jucundum, laudabilem, sanctamque ami-
citiam ! Profecto omnium societatum nulla præstan-
tior est, nulla firmitior, quam cum viri boni, moribus
æquales, sunt familiaritate conjuncti. Inprimis hor-
tatu sacratissimi Presulis, Sanctorum loca, maxime
Trevericæ urbis, amplissimis diat donariis : dein in
suo populo convivium adificare toto cordis nisu
anhelat.

18 Est autem locus super Suram Fluvium, qui f
Mediolaeus appellatur. Hic locus admodum sibi gra-
tissimus notissimusque fuit, eo quod cunctos illius
anfractus, antra, latibula ferarum rimando, ve-
nato assiduo peragraret. Una horum ex more hanc
veniosam solitudinem vivendi gratia offendens,
miraculi ejusdem indice, quantus ac qualis apud
Deum valeret Lutwinus, ostendit est. Denique cum
pulverea ejusdem soli præta, roseidosque florulenti
velleris

D
venerunt
approbatio
Abbatum a
Pippino Rege
facta.

d

e

E

per sui
exemplo :

Act. 1. 1

F
instruit
Lutwinum :

f

A velleris colles percurreret, sole jam diem medium coquente, lassī corporis artus quietem exostulabant. At arborei beneficium umbraculi, quo foliorum intertextu a torridis Phœbi radiis potuisset contegi, abnuens, proripiens sese in gramineam arvi humum, sub divo, deifica certe inspiratione, fessis membris refrigerium indulgebat. Demumque ut erat consequens, fatigato sopor irrepsit. Circumflua itaque ramorum opacitate despecta, est prælictus cœlesti tegmine: quippe avium regina aquila, oppansis alis in aere, faciem quiescentis ab arstantis ardore solis defendit. Adstat armiger ejus, novitateque prodigii consternatus, hæret stupens, cum attonitus rei finem præstolatur, tua vigilanti cuncta ex ordine recenset. Cui et e contra Lutwinus, ne tanti signi gloriam quoad viveret, propalaret, sub magna interminatione interdixit. Verum hujus indicium miraculi nec potuit latere suum præcordialem amicum et avunculum Basinum: præsertim cum his adolescat officiis amor, si alteri alterius pandatur secreta. Noverat insuper tam audacter cum amico quam secum loqui debere; et amicorum idem velle et nolle fore, quandoquidem ipsis constat fuisse cor unum et animam unam. In quibus autem eadem sunt studia et eadem voluntates: in his fit, ut quisque altero delectetur ac seipso: efficiturque, juxta illud Pythagoricum, in amicitia unum fieri e pluribus.

19 Aperit igitur B. Lutwinus beatissimo Basino rei omnis eventum. Tum ille, eia, inquit, fili dilectissime, perduxit te Deus in portum voluntatis tuæ: age, perficito opus, quod diu mente voluisti. Cum iste accersitis operariis Basilicam primum in bonore pretiosis Martyris Christi Dionysii construxit, atque per eundem venerandissimum Archiantistitem Basinum, ipsius athletæ Christi ceterorumque Martyrum reliquiis ibi reconditis, dedicari fecit. Et quidem satis juste B. Dionysii nomine ipsa basilica dedicata fuit. Enimvero sicut aquila, quæ ejusmodi structuræ locum, recubantis vultum a Titanico calore opaco suo corpore obumbrando, designavit, ceteris prævidueribus altius volare et solaribus radiis obtutus limpidius infingere consequit; sic Divinus Dionysius Areopagita (taliter enim cognominatur) præ ceteris militantis Ecclesiæ Doctoribus sublimis et acutius de triumphantis Ecclesiæ hierarchiis graphice ornatisimeque scripsit. Ex hinc monasterium Lutwinus fabricat. De post aggregatis monachorum ordinibus, oratorium nomini Principis Apostolorum Petri, basilicamque Theotoci Virginis Mariæ honorari, benedictione almi Basini, conservari præcepit: ubi et uxore, non virtute, viduatus, secularem deponens habitum, spretis negotiis publicis palatinisque curis, postea monachalem induit vestem: per prius tamen a Rege licentia petita, licet difficile obtenta. In quo sane loco tantus ac talis in virtutibus enituit, ut Basino de medio facto, successione dignus haberetur. Quid deinceps Lutwinus eperit, quanto animi fervore Deo serviverit, quisve cursus vite ejus fuerit, quam sancte, quam juste, quam pie vixerit, qui nosse desiderat, ad libellum sanctorum ejus gestorum recurrit, ibique cuncta luculenter descripta reperit. Hæc vero ex gestis ejus, quantulumcumque a nobis brevitate elucubrata, eapropter hinc nostro tractatulo inseruimus, quia ex una radice Basinus et Lutwinus prodierunt: et quia alterius sine altero vita explicari non potuit: unde et impar fuisset eos tractatus dividere, quos amore pari connexos dignovimus. Sicut ergo in vita sua dilexerunt se, ita et in nostra editumcula non sunt separati.

20 Præsul Dei Basinus, ubi sagena exhortaminis sui Lutwinum ex mari hujus mundi procelloso ac turbido optatum ad littus sacræ religionis deductum

conspiceret, quantis gaudimoniis repleveretur, et cogitatu incomprehensibile, et narratu minus explicabile est. Nam quotidie supplicabat Deo in orationibus suis; Jam, Domine, jam tutus, jam expeditus, jam latus ad te fruendum videndumque anhelus suspiro. Nunc scio et certus sum, quia potens es nepotem meum servare in illum diem exitus mei, mihi subrogandum. Tu Domine universorum, cuius voluntati nemo resistit, custodi hanc ejus voluntatem, qua se subiecit tuo suavi iugo et oneri levissimo, ut nullis a te separaretur tentationibus; quatenus ego securus et gaudens veniam ad te. Tu, a quo omnis potestas, quæ in cœlis et in terris est, nominatur; a quo omnis honor dependet effluitque; conserva hunc famulum tuum Lutwinum, per te populo tuo præficiendum. Da, quæso, sermonem rectum in os ejus, quo valeat tibi facere populum acquisitionis, sectatorem honorum operum; et gentem, quem nesciebas, adducere. Tardet enim me vite præsentis: non tamen pertæsus laboris, subito pro te quicquid operis injunxeris. At si saluti meæ consultis, imo quia salutem omnium vis, et vis omnia quæ ad humanam spectant salutem, jube me migrare ab calamitosa hac vita, quæ mors potius, quam vita dici deberet; quo vivere in illa æterna vita possim. Cupio profecto dissolvi, et esse tecum. Mundus mihi exilium est, carcer equilens: cælum mihi patriam est, libertas, delectatio. Quare cunctaris, piissime Domine? Num projecisti me a facie oculorum tuorum? Novi et firmiter teneo, quia non desoris sperantes in te. rumpe ergo moras, nexu dissolve, paratum cor meum Deus, paratum cor meum. Numquid projiciens abjecisti Basinum, aut eum abominata est anima tua? Scio quid faciam. Non desistam a petitione, quoadusque amotum a villicatione Præsulatus mei, recipias me in æterna tabernacula tua. Et quidam bonam causam habeo: ovibus tuis opportunum et aptum Pastorem relinquo. Nihil est quod jam imminet adversitatis, nihil exterminii quod interpetet. Probasti cor ejus Deus; Ego didici eum fore virum secundum cor tuum. Comedit, ne dicam aliens, sed senectus ipsa robur meum: Et in omnis administrationem adiutorumque peto neminem, nisi Lutwinum servum tuum, discipulum meum, qui dimidium imo totum substantiæ suæ dedit pauperibus. Qui etiam non a se fraudato, sed promoto, sed provento, reddidit quadruplum. Idemum te mediante, tuit, est, eritque vir in cunctis prospera agens. Quare dissolutionem meam proroges, fidenter inquirō. Sicut oculi ancille in manibus dominae suæ, ita et oculi mei ad te Dominum Deum meum, qui habitas in cœlis, donec miserearis mei, et absolveris me a vinculo mortis hujus.

21 Eo tempore q Childericus Rex Francorum regni gubernacula tenuit: cum interea eximie sanctitatis Basinus, basis templi Dei et sustentaculum, leonibus atque bobus mysticis mirifice anaglyphis insignitum, quarto Nonas Martii carnis solvit debitum: et qui diu super flumina Babylonis Sædus flovit, dum recordaretur Sion, venit cum laude in Sion, plenus dierum et sanctitate. Hic ergo in senectute bona appositus ad Patres suos, sepultus est in suburbio civitatis Trevericæ. Austrum versus, in basilica S. Joannis Evangelistæ, ut, quemadmodum eum locum quondam ante Episcopatum in abbatiâ gubernamine virtutum fulverat floribus; sic nunc corpore sanctissimum extincto, vivacibus illustraret virtutibus: ubi requiescit una cum reliquis sanctis Treverorum Pontificibus, Maximino, Agricola, Nicetio, atque Weomodo, nec non trecentis Thibierum Martyribus: quorum meritis et intercessionibus gloriosus Deus in Sanctis suis, ac mirabilis in maiestate sua, facit prodigia, ad laudem et gloriam nominis

D
AUCTORE
NIZONE
ABBATE.

cum ut
successorem
Deo nomen
dat;

E
anheluit ad
cælum:

P

moritur,

repletur in
monasterio
S. Maximini,

quem contra
ardorem solis
ab aquila
defensum
fuisse

gaudet:

delicat ab eo
constructas
ecclesias
S. Dionysii,

S. Petri, et
deiparæ
Virginis,

C

A nominis sui, quod est benedictum in secula seculorum, Amen.

78 MSS.

a *Affectibus Hellensimus* 2777 anima est, 2700 corpus. — b *Inter SS. Numerianum et Rosinum videtur S. Hildolphum supra diximus* — c *Ante tempora Pippini et hunc Episcopum plures*

fuisse Abbates ratio temporis intermedii requirit — d *Diploma illud editum est a studio Zylssio, 3 parte num. 3. — e Annus is erat 761. — f Germanus Mithlach, sex leuis Trevis distat. g En iterum Childebertus Rex, cuius tempore supra caput dicebatur adhuc monachus esse. Hic Childeberti nomen reponebimus.*

DE S. APIANO MONACHO

PAPIÆ ET COMACI IN ITALIA,

Commentarius prævius.

CIRCA ANNUM
DE GR
78 MARTII.

Papir.

corpus, sacellum et altare
S. Apiani,

1

Acta ex
MS. Card.
B. Barbet hic
edantur;

inter varia
monasterii
mutationes

obliuiscens.

1

S. Apianus
Papae Coma-
clum inveni,
et martiris

ut hoc
varis claudis
antid.

Papiae, ante Ticinum a flumine, quod illius altus murus, appellata, Insule clarissima civitas, est Regni olim Langobardorum Sedes, Ecclesia Cathedrali, aliisque decem et octo Parochialibus, et pluribus monasteriis circumata: inter hæc præcipuum est S. Petri in Cælo aureo, quod monachus Benedictus a Luitpando Rege extractum est, in quo corpus S. Augustini et Sardinia illic delatum quiescit, ante sacellum Rectorum Basilicæ et Florentiæ, quod nunc S. Apiani dicitur: est enim S. Apiani corpus ibidem in altari ipsi dicato positum. Verum quia hujus Sancti Acta hæcenus latuerunt, de eo varie conjecturæ opunt scripturæ sequuntur. Nos ea Acta Romæ reperimus in bibliotheca Eminentissimi Cardinalis Francisci Barberini, in pervelusto Legendario membranaceo, in quo quædamque Tituli Sanctorum continuantur. Codici hæc numerus MCCXXV præfixa est: et a folio CCXXII hoc Acta repetuntur, et quidem tripliciter, in quibus prima laudamus historicam relationem rerum in vitam gestarum, et miraculorum post mortem ad sacras reliquias patratarum, subiungimus eumdem sermonem de præcipuis ejusdem virtutibus: quæ carmine heronæ satis brevis etiam exornatur: uti ea omnia in dicto codice continentur. De monasterio S. Petri in Cælo aureo extractu legi possunt Paulus Diaconus lib. 6 de Gestis Langobardorum cap. 58, et Gabriel Præmattus lib. 4, Historiæ tripartitæ Clericorum Canoniarum cap. 60, et 61, qui cap. 62 docet sub Honorio Papa in dicta bulla Idibus Junii, anno Pontificatus vi, Christi MCCXXI, idem monasterium, deficientibus ibidem monachis, traditum fuisse Communi Mortariensibus ac tuncdem anno MCCXXI Canonibus Lateranensibus, quos ipsi Papæ advenimus et non haberent antiqua monumenta inquirimus: verum jam dictum et eorum Præmattum postulerunt, quasi in ea omnia contineretur. Agit is lib. 3 cap. 36 ann. 6 de reliquis Sanctis, qui in eadem ecclesia quiescant, et quæ jam de sacello et altari S. Apiani dicimus, et nos eorum insperamus, narrat. Verum quia Acta non habuit, nihil certi de eo potuit referre.

2 Vixerat S. Apianus ibidem monachus Benedictinus, ut monasterii æconomus Comacini traditur num. 3 a suo Abbate missus, in cujus ditione reclusus etiam finivit: prope ecclesiam S. Germani aut a sepultus, dein ad ecclesiam ipsi erectam translatus. Papienses interim corpus S. Apiani, ut sibi debitum, desiderarunt, et ut infra num. 10 legitur, etiam furio conati sunt auferre, sed non divinitus inamabili facta, reddiderunt: quod tum in ecclesia S. Mauri reconditum pluribus claris miraculis, quibus narratis. Fieri finit, cum corpus adhuc ibidem quiesceret, quod postmodum arbitramur Papiensibus donatum. Est Comiacum, alius Comacellum, Comiacum, Comiacum et Cymacellum, quasi a m. viciis undis, ex Græca voce κόμας derivatum, quia infra Ferrariam inter duas Podii fluminis abscissas ad mare Adriaticum in stagnis situm, vulgo Comacchia dictum. De bellis ad Comiacum, anno MCCXXI inter Nicephorum Imperatorem Orientis et Carolum Magnum gestis, agunt Regum in Chronico ad dictum annum, Timoni Charnuntor lib. 4 Rerum Francicarum cap. 97, Antonius Coccius Sabellius Enneade 8 lib. 9, et de-

eade i Rerum Venetarum lib. 2, qui dem lib. 3, tradit Comacellum a Venetis in ultionem Morini a fronte Duce Romam missi, e vulnere a Comaciensibus illato mortui, in expugnatum esse: ex qua clade urbs olim potens, viri surgere potuit. Quæ occasione belli corpus S. Apiani Papiam translatus fuisse arbitramur: de qua Officium Ecclesiasticum fuit, ut Confessore non Pontifice: postmodum, cum translatione monasterii S. Petri in Cælo aureo a Benedictinis ad Canonicos Mortarienses, perditis antiquis monumentis, ut de Confessore Pontifice caput Officium revocari, quem Episcopum et quidem, (ut Ferrarius conjectura ductus) crediderunt Africanum fuisse, ejusque corpus una cum corpore S. Augustini ex Africa in Sardiniam, et ex Sardinia Ticinum deportatum fuisse. Verum altum silentium est hujus S. Apiani in Historiæ Translationis S. Augustini, quam scripserunt Petrus Obladus Archiepiscopus Melitenensis ad Carolum Magnum, Paulus Diaconus et alii has sententiæ.

3 Martius infra in Actis dicitur octava Idus Novembris, quæ die nulla ejus in Martyrologiis memoria annotata est. Hermannus Gerren Curthianus Calontensis anno MCCCLXXX vita sanctus, in suis additionibus ad Usuardum iv Kalend. Octobris meminit Apiani Episcopi et Confessoris: sequuntur Consens in Martyrologio Germanico et Molanus in prior editione Auctarii ad Usuardum. Idem Gerren ad diem xv Kalendas Aprilis are xviii Martii ista scribit: Ipso die reconditio S. Apiani Episcopi et Confessoris. Quæ eadem habent Molanus et Consens. Ferrarius in Catalogo generali ad utrumque diem dicta de S. Apiano Papiensi explicat: quod non omnia certa est. Si de hoc Apiano monacho, non Episcopo, intelligenda ea loca fuerint, possemus dicere celebrari xxix Octobris solennem in ecclesia ipsi dicata depositionem, et xviii Martii reconditionem in ecclesia S. Mauri factam. Denum hæc xv Martii habent Canonici S. Petri in Cælo Aureo depositionem Papæ in basilica sua factam, uti etiam testatur Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae et Catal. generali, publicis in Ticinensi Academia Mathematicæ Professor. Quare Acta ista ad hunc diem damus, ut si forsan aberramus alibi, possumus ea de re moniti, alibi certiora præferre de eorum iuris aut plurimum hujus nominis Sanctorum cultu et veneratione. Scribitur autem Apianus, aut duplicata consonante Appianus, forsan etiam Apuanus, quia ortu Ligur infra in Actis dicitur: fuerant autem olim Apiani Ligures, et aliqua horum urbs Apua. Quo tempore vixerit, ignotum est. Suspensum primo post fundatum monasterium secundo, quando et ipsi ibi monachi in primæo rigore floruerunt, et urbs Comaciensis nullis attrita calamitatibus vigebat.

VITA

Ex pervelusto Codice Cardinalis Barberini.

CAPUT I.

Acta Papæ et Comaci, obitus.

Hic a autem S. Apianus natione b Ligur fuit, et in monasterio S. Petri in Cælo aureo monachus sanctissimus ordinatus, per longum tempus vixit, et super omnes, qui tunc temporis erant cœnobitas la-

videtur corpus
Papiani delatum:

nunc cum
corpore
S. Augustini
ex Sardinia.
E

Veneratio
S. Apiani
varis diebus:

depositio apud
Papianes
et Martii
colitur:

nomen varie
scriptum.

tempus vite
ejus.

a b

A tius fulsit et universis Italicis anachoretis illius temporis excellentius enituit. Se cante et pie custodiebat, et Fratrilus monasterii indagatorem diligentissimæ custodiæ nihilominus impendebat. Omnibus debitor largus extitit : monachos regularibus disciplinis instruxit et bonorum operum exemplis informavit : Clericos vero divinæ legis umbraculo fovit et Scripturarum minister fuit, et serenis promissionibus roboravit : laicorum autem periculosos vulneribus elidum ferramentum indesinenter adhibuit, levioribus veropluris mollissimæ superposuit emplastra : omnilus quidem, velut opus erat, divina eloquia temperavit. Disciplina enim vel misericordia multum destituitur, si una sine altera teneatur : sed circa sacri verbi auditores inesse prædicatoribus debet, et cum æquitate dulcis pietas, et cum lenitate exasperans iustitia : quoniam si solam asperitatem auditibus ostenderet et poculum doctrine cum nimia amaritudine sitientibus propinaret : hi, quia haberent intima præcordia amaricata, et nulla boni saporis dulcedine eandem sentirent refota, in odium horrendè promitterent, et prædicationem, velut vi-perie venenum, devitarent, et scandalizati discederent. Sed quoniam utriusque habens fructum sic sapienter temperavit, quod cursum a via recta non retorsit : sic terrorem supplicii minando ostentavit, quod mansuetudinem Dei semper inseruit : sic eos, quos debuit, vehementer percussit, quod post percussio-nem, quasi nil mali sentirent, verborum dulcedine sanavit : sic iste doctrinam Dei distribuit, quod om-nibus profuit, et universis congruam sanandi mede-lam largitus est. Verbo Dei pauperes recreavit, me-diocres plenter refecit, divites et potentes spiritali-bus epulis saturavit : ferrea corda domuit, mentes etiam perversorum ad misericordiam commutavit, devotionem humilium ad meliorem prædicando sta-tum provexit. Viduis et pupillis extitit piissimus adjutor et indefectus consolator, aliorum profectum suum esse putabat, alienam jacturam velut suam misericorditer delebat : debilius necessitatibus li-benter communicabat, et eorum laboribus gratanter subvenerat : alienis infirmitatibus quasi proprias in suo corpore dolendo portabat, exemplum sequens Apostoli, Quis infirmatur, et ego non infirmor ? Quis scandalizatur, et ego non moror ?

2 Occulte vero se mactabat, et clam se in divi-nis operibus æretius exercebat, ne videretur ab ho-minibus qualis et quantus erat. Et ne humani sibi subumperent favores æternam gratiam debebat susci-pere remunerationem, ipsius cœnobii fratribus arctam vitam persæpe etiam dissimulabat. Aliquando carbo vivus, aliquando clarissima lampas nitebat : carbo quidem sibiimet ipsi lucet, sed aliis denegat lumen ; accensa vero lampas circumquaque anhelabat diffundere flammam. Hic autem in hoc carbo solum sine luce ardebat, quando quasi per furtum carnem suam acerbis stimulis diversi cruciatus imperio perdomabat : lampas vero quandoque micabat, cum ad exemplum veterum lucem boni operis largiter effundebat, secundum Evangelium : Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est. Tunc vero, cum Abbati suo sic sanctus innotuit, to-tam sui fiduciam in eo post Deum constituit, et toto mentis eum caput venerari affectu ac immensi amoris illum sibi cepulavit desiderio. Universam rei monasticæ seriem sibi commisit et totam divinæ domus consilium sibi credidit, ut secundum quod sibi melius videretur, prudenter et pie ordinaret.

3 Tandem accidit, ut pro quadam cœnobii neces-sitate Abbas enim caritatis amore vocaret. Frater, inquit, carissime Apiane, scimus enim te verum Dei cultorem esse, et divinæ religionis providum

custodem ; quem prosperitas non erigit, adversitas non deiecit : aura humanae laudis non extollit, et mordax vituperatio non corrumpit : omnia vero ad-versa pro Christo sustinere paratus, et ad omne Dei servitium semper fuisti promptus. Nunc devotus suscipe onus fraternum, quod tibi imponimus. Vade Comiacellum, et fuga nostram necessitatem, et fatiga te in quantum vales pro acquirendo sale, quia scri-ptum est : Alter alterius onera portate, et sic ad im-plebitis legem Christi. Ad hæc sereno vultu B. Api-anus respondit : Legi equidem, dulcissime Pater, quia melior est obedientia quam sacrificium : et ideo ve-strum præceptum non recusavi, sed libens et sup-plex adimpleo : hoc non facio invitus, sed ultroneus : non coactus, sed spontaneus vestrarum jussioni devo-tissime obtempero, et fraternæ necessitati caritati-que deservio. Accepta itaque benedictione et resolu-tatis Fratribus, iter letius arripuit, et Comiacellum festinus perrexit. Tunc astute inchoavit obedientiæ laborem, et susceptæ jussionis obnixè caput opus perficere, qualiter Deo placeret, et Fratribus neces-sarium auxilium exhiberet.

4 In ætate quidem Comiacello degebat ad expellendam Patris sui obedientiam, nocte dieque divino fervelat obsequio : in hiemali vero tempore jejuniis et ora-tionibus vacans, morabatur in una e pago, quo vulgo vocatur Laeus, sed procul ab incolis hujus villæ se-gregatus in parva una cellula semper clausus erat, et solitariam ibi vitam dicens fixus manebat, et quamvis illa esset angustatus corpore, jam tota mente dilatatus discurrebat in cœlo : quem in terris despectum et angustum coerebat habitaculum, in coe-lesti apice circumdabat aureum et gemmatum pala-tium. De cella vero illa nunquam vivus exiit, sed immobilis in vita sua semper clausus extitit, et donec in ejus sancto corpore pius resplendit spiritus, divi-num non cessavit eructare eloquium et indefesse prædicationis imbrem spargere mellifluum. Oratio-nibus vero suis impendebat eis celeste suffragium, et tribuebat eis suæ protectionis adminiculum. Pes itaque Domini effectus est, et lotyrum latum re-splenduit, quoniam hujus prædicator extitit et quoti-dianis adjuvantibus fatigatus, auditorum suorum frequentibus obsequiis refectus mansit. Porro ille eor-um non curabat obsequia, sed magis diligebat ani-marum incrementa. Oculis fuit cæcus, et pes clau-do : quia cæcos prædicando illuminavit, claudos vero sustentando opitulavit : utrumque equidem egit infirmis corporibus sanandis et animalis in ima de-lap-sis vivificandis. Semper apud Deumque assiduum munus fuit veræ rectitudinis, cum ab æquitatis exordio eruperunt flores pietatis.

5 Ideo iste sanctus vir in tantum ad spiritalia dona profecit, quia mens ejus ab infirmis rebus nun-quam conculecata decrevit, dum in exterioribus repu-rit recta quæ facere potuit. Et quamvis illius Eccle-siæ regimen non habuit et Pastoris nomine caruit, tamen divina dispositione fretus et sancto Spiritu instigatus, in opportuno tempore Dominicæ familiae tritici impertivit mensuram, et celestium donorum sicut sapiens dispensator, esurientibus exhibuit cu-ram. Aurea itaque gleba fuit, qui rorare supernæ gratiæ iufusus, ex delato mortis se pulverem esso nullo modo ignoravit : et idcirco sic se humiliavit in carne, quod aurum resplenduit in operatione : sic se mactavit in corpore, quod opotuit jubar refulsit in mente. Hic namque astute serpentis servavit in-daginem, et simplicis columbæ non amisit mansue-tudinem : quia caput suum, Christum scilicet Dei fili-um diligendo custodivit, et custodiendo amavit : cum pro ejus dilectione veteres deposuit exuvias, et novum hominem cum suis actibus induit. Iste enim vetustatem pepulit culpe, et novitatem superne ad-
plus

S. Apianus
Papæ mon-
achus.

omnes jurat
ad salutem :

asperitatem
cum lenitate
miscet :

concionem
aplos pro sin-
gulis habet :

2 Cor 11, 20

carnem clau-
sionem :

Math. 5 16

concionem
humiliter
constituitur

D
EX MSS.
notatur
Comiacellum

Gal 6 2.

1, Reg 15, 22

ita commissas
pergit :

E

celle inclausa
degit

jurat proxi-
mos :

P

sercat jurta-
tem antm.

humilitatem,

prudentiam,

ex 958.
simplicitatem,

mansuetudi-
nem:

districte
acta sua
examinat:

mortui:

Ab Episcopo
et populo
Comiacensi

sepelitur juxta
ecclesiam
S. Gerardi.

Aptus est gratie. In columba vero factus est mansuetus et simplex, quia rapacitatis studio nunquam anxius anhelavit, et mundana cupiditati avidus oculos nunquam indixit, fallacibus seculi actibus non se applicuit, sed quotidie divini igne amoris succensus, solummodo celestibus inhians desideriis, et perpetuis æstuans lucris, æterna solummodo cogitabat, et se in divinis obsequiis vigilanter exercebat. Neminem unquam offendit, nulli vero, nisi in solis vitis, aliquando restitit: mentem ullius neque in verbo percussit, neque in facto unquam exasperavit: omnibus benignus, cunctis mansuetus, universis etiam devotissimus habebatur.

G. Felix terra Comiaciensis, in quam talis hospes descendit, quæ talem peregrinum suscepit, quæ talem Patronum sibi cultus destinatum assumpsit, in cuius ore non est inventum mendacium, nec in quantum se vivere potuit, in se permisit regnare concupiscentiam. Quare tanto se in excitatione subtilius constrinxit, quanto et superno Iudice districtius considerari consepit. mentem quippe suam semper discussit, invenire si qua deliquerit quæsit, ut tanto fieret irreprehensibilis Deo, quanto semetipsum quotidie et sine cessatione reprehendit. Nec tamen hac de re gaudia securitatis sumpsit, quia ab illo se videri consideravit, qui in eo et illa vidit, quæ videre ipse in semetipso non valuit. Tandem eodem Sancto sic incessanter agente, et in Dei opere ita perseverante, Divina pietas quæ eum a tanto labore quiescere voluit, et celesti brevio remunerare concepit, non illum in hac militia fatigari distulit, nec in tanta huius vite miseria amplius cruciari permisit: sed de ergastulo sui corporis ejus sanctissimam animam vocavit, et inter candidatos celestium cuneos collocari præcepit, et in Curiam supernorum civium sociari animabus fidelibus jussit. Sed iste Confessor nullo sciens intra cellulam est defunctus.

a. Fraponebatur in 918. verba et carmina, quæ ut manus necessaria postponuntur. — U. T. quia et alia ab insubena distinguuntur. Paulo finitur, et quæ non nisi nulli uno dicitur Papiæ. — c. In plaga legendum?

CAPUT II.

Sepultura S. Apiani Ecclesia illi sacra. Translatio. Miracula.

Cum postea notum fuit Comiaciensibus de sancti viri transitu, Presul advocato populo, ait eis: Filii et carissimi fratres, omnes ad lacum, quia Dominus Apianus Dei fidelissimus miles de hoc seculo migravit, et ad sedes æthereas, Deo gubernante, securus ascendit. Unde cito pergamus, et cum omni honore et nimia reverentia illius inestimabilem thesaurum in optima reponamus sepulcro. Tunc populus hæc audiens in nimis lacrymarum flatus devotus adeo coepit lugere ejus sanctissimum obitum, propter illius serenissimam benignitatem, et propter tantum auxilium, quod animarum et corporum ab eo solitus erat accipere, quod vix inter singulos verba posset exprimere. Tamen lacrymosus vocalis responsum concorditer dederunt Episcopo: Quinvis tam cito pro nostris peccatis nos desereret, et cum celestis fraternitas assumeret, vos autem præcedite, et quod ad ipsos honorem fieri pertinet, nobis vox sequentibus perficere fortunata. Statim Epi copis cum eis ivit ad cellam, ubi sanctum corpus exanime jacebat: cum debitis obsequiis illud lavit, et celebrato decenter Missæ officio, sepelivit in arca saxea juxta ecclesiam S. Gerardi Martyris, quæ est sita in confinio ejusdem Episcopatus. Sed illa ecclesia a patre tunc frequentabatur, quia ab Imitationibus hominum procul sejuncta erat.

8 Ibi pueri et puellæ frequenter conveniebant, non causa reverendi cultus, sed voluntate exercendi

lus, aut etiam pro colligendis herbis. Tunc vero D contigit, quod quadam puella, quæ cum ceteris puellis, suis scilicet sodalibus, advenerat, juxta arcam S. Apiani se ignoranter poneret, ut solutionis suæ necessitatem vel humane naturæ vellet explere, et cum cæptæ rei jam operam daret, subitum totum puerulæ corpusculum tantus dolor invasit, et sic eam per omnia membra contraxit, quod de loco miscellula se movere non potuit. Pueri autem et puellæ, qui cum ipsa venerant exanimis et stupefacti velut mortui, eam deserentes solam, fugiendo Comiacium reversi sunt, et Comiaciensibus intimaverunt, quæ puellulæ contigerant. Audito hoc Episcopus est valde attonitus, et Clerus ac populus nimis est commotus. Tunc disvalceatis pedibus se præparaverunt cum crucibus et lampadibus, atque thymianatibus, et cum reliquisacro apparatu, venientes ad Mausoleum S. Apiani, ut peterent auxilium ejus pro salute puellæ, et pro sui omnium incolumitate. Cumque illi ad sepulchrum S. Apiani diu persisteterent, et flebiles orando effunderent, mox infantula a paralysis morbo soluta est et pristina redditamantati: unde fit omnibus immensa lætitia, et multæ lacrymæ propter gaudium universis exuberant.

9 Illa quidem hora Episcopus a invenit cum populo consilium, ut in honore sancti Confessoris maiorem ædificarent ecclesiam. Tunc eadem causa universi gaudentes construxerunt ei modicum templum. postea omnes pariter pergentes adduxerunt sanctum corpus cum arca, et posuerunt illud cum magna veneratione in eadem ecclesia.

10 Transacto itaque multo tempore cives Papienses, venientes Comiacium causa emendi salis, nocturnis horis furum et latenter intraverunt in eandem capellam, rapientes It. Apiani corpus: quod ubi in navim gratanter miserant, ad propria seque, et licenter remeabant. Cumque jam vehementer insistenti navis ad Lacum pervenisset; predictus Confessor, bonæ fidei et pie constantie recordatus, noluit terram illam, videlicet Comiaciensem, suo frustrari patrocinio, et suo destituere gubernaculo. Tanto pondere sacrilegiam ibi fixit carinam, et onere sacri corporis tenaciter pressit, ut nullo modo de loco, ubi radicata erat, moveri potuisset. Omnes nautæ navi incumbentes cum remis et furcis, b atque aplaostis, et cum omnibus argumentis totomisu virium dromonem avellere non potuerunt, sed navis fixa et immobilis permanebat. Ille vero videntes remiges nimio labore fatigati, et grandipavore perculsi, obtriverunt: ignorabant quid eis foret agendum. Illico se cognoverunt immane scelus in ablato sancto corpore perpetrasse, et per hoc tantum eis infortunium contigisse. Ad ultimum terri et confusi, inter se statuerunt, ut navis viam commutarent, et iter navis per contrarium verterent: ut aliquis eorum, aut gubernator, vel nauta non contingerent remos; sed omnes manibus simul cum oculis levatis ad eorum Deum rogabant, ut illic duceretur navis quo inueneret voluntas Confessoris. Dueta est vero navis ad ripam, quæ sita est contra S. Mauri basilicam. Populus quidem cum omni supplicatione conveniens sustulit corpus ejus, et collocauit in predicta ecclesia S. Mauri.

11 Post aliquod vero tempus contigit, ut una domus subito casu arderet juxta murum S. Mauri: cumque ingens foens ita crederet, et jam per omnes fenestras ecclesiæ sic intraret, ut ecclesia in conspectu omnium sine dubio cremaretur; per virtutem S. Apiani omnes flammæ sunt extinctæ, et ecclesia ab incendio est defensa.

12 Post hæc vero quadam mulier arrepta a dæmone mortui, cujus parentes perduxerunt eam Romanum, ut ibi perderet dæmonium. Sed ibi a dæmone non

ob irreverentiam puellæ paralysimunita,

facta processione liberatur.

liberatur.

a. E. Transferitur corpus ad ecclesiam illi erectam:

furto a Papiensibus ablatum,

navi immobili lecta.

P.

reddatur,

d. ponitur in ecclesia S. Mauri.

incendium huius extinctum:

sanatur, energumena.

est

A est curata : quæ ferreis vincta catenis a parentibus Comiacellum est deducta, et per S. Apianum a dæmonē est liberata : et quando accepit salutem, fumum cum sanguine vomuit, et sic multis videntibus, per os dæmonem eiecit.

c
alia circulum
ferreum
gestans.

13 Alii autem quædam femina venit de Francia ad ecclesiam beatæ Virginis et Justinæ, quæ portabat in sinistro brachio circulum ferreum pro penitentia ab Episcopo sibi inditum, et caro brachii in tantum jam supererescerat, quod circulus pene totus carne erat coopertus, unde erat ei intolerabilis dolor et cruciabilis pœna. Prociit illa tremens ad ejusdem Virginis sacra limina, ut eam a tanto periculo liberaret : et cum orasset diutius somnos eam arripuit. Tunc vidit in somnis B. Justinam Virginem dicentem sibi : Filia, per me non eris sadii resituta; tamen si vis fieri sana, perge Comiacellum, et supplex obsecra S. Apianum : ab eo certissime invenies sanitatem. Cumque fuisset a somno expergefata, festina cucurrit, ad ecclesiam, ubi S. Apiani corpus jacebat, devota devenit et obnixæ sanctum Confessorem exoravit, ut tanto cruciatui necessariam misericorditer impenderet curam, et optatam afferret medelam. Statim ferreus contractus est circulus, et brachium ita sanatum, quod nunquam melius fuit : dehinc corpore et mente mulier salvata est.

energumenus,

14 Alius vero homo venit de villa, quæ vocatur Ustulatus, demoniacus, qui per eundem Confessorem a sævo dæmonio liberatus est.

alius,

15 Accessit postea alter a dæmonē possessus, qui vocabatur Petrus, a cujus male habitato corpore sanctus vir expulit perfidum hospitem, et effugavit teterrimum spiritum.

**incurvatus et
claudus,**

16 Postea venit unus pauper homo Pietaviensis, qui ita erat contractus toto corpore et sic incurvatus, quod vultum cernuum sursum nunquam valebat reducere, neque faciem, ut cælum cerneret, poterat relevare, et utroque pede miserime claudicabat. Acceptis itaque in manibus duobus baculis, accessit confidenter ad tumulum B. Apiani, clara voce ait : S. Apiane, optime Christi Confessor, qui in virtute Dei multas te rogantibus infirmitates depellis, et diversis languoribus diversa remedia adhibes, me ad tuum auxilium venientem clementer suscipe, et nodosa vincula contractionis meæ potenter dirripe, ut per tuam sanctissimam opem sadii sim reditus, et tibi valeam promissum adimplere obsequium. Hoc vero finito sermone, sanus statim est erectus, et per omnia membra plenter sanatus : sed antea, quam sospitem habere acceptam, promisit se S. Apiano omnibus diebus vite suæ deservire. Transcurso itaque non multo tempore post impetratam medelam, cum machinationibus et mendaciis locutus est Antistiti, sic dicens : Domine, Pater, volo vestram benedictionem et licentiam, ut vadam et videam parentes meos, eis autem visis, citius revertar. Cui Episcopus : Tu promissisti Sancto, qui te incolumitati restituit, de ejus servitio nunquam te exiturum esse. Cui iste ait : Verum est, Domine Præsul, quod recolis, nolo mutare votum, nec promissam cupio pervertere sententiam, tantum liceat mihi meos videre parentes : postea perficiam quod promisi, explebo quod vovi. Episcopus itaque importuno lædio ejus affectus, et multis pravitatibus quassatus, quasi coactus concessit ei eundi et redeundi licentiam. Tunc iste stultus cupiens violare promissum, intravit in ecclesiam, ut Missam audiret, et iter inciperet. Audita vero Missa, exiit de ecclesia ante januam, ibi correptus acrimis et durius est a paralyti, quam antea unquam fuisset : totus contractus manibus et pedibus, et dorso miserabiliter permansit. Populus autem, qui erat in ecclesia, apprehendens eum magno gemitu portavit eum in ecclesiam ante altare S. Apia-

**eorum
transgressu
rus,**

**eodem malo
punitur**

ni, ibique jacuit usque ad vesperum. Celebrantibus vero Clericis Vesperam, auditus est eis magnus illius contracti miserrimi stridor, quem recuperando salutem emisit. Omnes itaque ad eum festinantes venerunt, et repererunt illum sanum, et extenso sudore nimio repletum et utrisque manibus S. Apiani Confessoris arcam tenentem.

D
ex mss.
et postea
sanatur.

17 Præterea quædam mulier venit de Lacu, visu privata, quæ ab eo clarissime illuminata est. Plurimos ibi febreticos curavit, et innumera mirabilia fecit, et usque in hodiernum facere non desistit.

**cæca et
febricitantes
curantur :**

18 O Apiane verissime Confessor, anachorita egregie, gloriose miles, decus et salus patriæ, quanto nunc tripudio exultas : quam pulchris modo vestiris indumentis, et gemmato diademate coriscas ! olim in mundo renuisti gaudia carnis, nunc latus triumphas cum Angelis. Quondam vitasti terrena lucra, modo securus possides perpetuas et celestes divitias. Nunc nites infra anlam Imperatoris æterni, et júbilas inter Paradisi delicias : gaudium sortiris inter cæli cohortes, et inter æthereos milites aureus fulgens. Nempe non timuisti frigus dum viveres in seculo : quia si timeres, modo sine dubio mendicares : et non observasti ventum, neque considerasti nubem : quoniam si ventum metueres, non seminares, et si considerasses nubem, nunquam meteres. Certe si adimplesti jussum, accepisti promissum : Centuplum accipies et vitam æternam possidebis. Unde benignissime Christi serve, et Dei filiole amice, devotis precibus te obsecramus, ut tuis orationibus piis Deum nobis placabilem facias, propitium reddas, exorabilem restituas, ejusque clementissimas aures ad nostras necessitates supplicando inclines : ut nobis de præteritis pie indulgeat, de presentibus misericorditer parent, et de futuris omnino custodiat : qualiter sub tuis patrocinis munus, cælestis regni efficiamur municipes, et superiorum agnitionem mereamur esse consortes. Verum iterumque tuum postulamus devote supplicium, et necessarium valde adminiculum. Da quod petimus, impende quod rogamus : protege nos paterno affectu a maligni hostis repentino incursu : prosterne ejus crudeles insidias, ne nos invadat ejus sæva rapientia. Repelle itaque debitas plagas a nostris finibus, ut populus tua ope adjutus hic protegatur sub alarum tuarum umbraculo, et postea frui per te lactetur canticularum collegio. Obiit B. Apianus, pius Christi Confessor et sacratissimus monachus, Octavo Idus Novembris, regnante vero Domina nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum, Amen.

**Apostrophe
scriptoris**

E
Matth. 19. 20.

**open S. Apia-
ni imploran-
tis :**

F

a De Episcopo Comitiensibus apud Lythellus tomo 2. *Notæ sacre, sed Catalogus valde inutilis est.* b *Curæ hic ponit pro contis valentur, quod sæpe pars una ferrea in farcom desinit.* c *Aplastia vultu non nisi urgenti secchit. Quod aptor hic vult magno non promovenda miltatibus, aliud est.* d *Hæc est Justina Virgo et Martyr Patruana, quæ cecidit 7 Octobris, postea Patruana a Canacho ituræ fere triduo.*

SERMO ENCOMIASTICUS eodem Codice MS.

Cum divini prælii bellatores et æterni Regis gloriosi milites, tot victoris vigeant insigniti, et tantæ memoriæ titulis sint adornati; humanus affectus quo vinculo debet arctari, vel quali freno unquam potest coerceri, ut in laudes tantorum virorum inserte linguas non acuat, et promulgatos favores declamatorie non extollat? Digni sunt enim humanis laudibus prædicari, et terrenis præconiis alte censeri, quos certum est in cælesti arce supernis agnitionibus interesse, et cum eis sine fine gaudere. Pro amore quippe sui Redemptoris in hoc mundo nihil unquam amaverunt pompe vel honoris, nil terreni lucri aut secularis gloriæ unquam ambire desiderio : sed tota spe in Deo posita, et omni intentione animi ita se a

**Sancti london-
di**

<i>hujus mundi conscriptores.</i>	A mundo fecerunt exortes, quod fallacis gaudii renne- runt esse participes : et non solum carnales non ama- verunt luxus, verum etiam fugiendo et odiendo, quasi serpentinus morsus abhorrerunt. Sancti vero, dum in hac infelici incoelatus miseria vivunt, munia ter- rena postponunt, transitoria contemnunt, secularia ornamenta velut stercora computant, aeterna appe- tunt, coelestia concupiscunt, soli Deo placere contem- dunt, et de excelso virtutum gradu quotidie ad excel- siorem toto nisu ascendere conantur. Unde legitur : Ibunt justi de virtute in virtutem, et si tepidius pri- ma inchoant, ferventius extrema consummant : vide- licet semper inchoare se existimant : et idcirco infatigabiles in novitate perdurant. Hanc scilicet justorum constantiam Propheta intuens ait : Qui confidunt in Domino, mutant fortitudinem, as- sumunt pennas ut aquilae, current et non laborabunt, ambulabunt et non deficiunt : mutant quippe forti- tudinem, quia fortiores student esse in spiritali opere, quam dudum fuerant in carne : assumunt au- tem pennas ut aquilae, quia contemplando volant : current et non laborant, quia veloces magna vele- ritate praedicant : ambulabunt et non deficiunt, quia intellectus sui velocitatem retinent, ut tardioribus condescendant : et semper illic pergere desiderant, ubi eos sempiterna relevat satietas : ubi ire cupie- bat Propheta, cum diceret : Satiabor cum manifes- tabitur mihi gloria tua : illic ubi aeterna acquiritur felicitas et permanentis gaudii cumulat jucunditas, ubi lux absque nullo semper cernitur, et nunquam aliqua offuscatur caligine, omnia autem claritate vigent et fulgore aeternae majestatis universa res- plendent : ibi Angelorum chori faciem Patris semper vident, ibi Patriarcharum fulgida series rutilat et Prophetarum providus cuneus coruscat : ibi daode- nus apex Apostolorum perenniter jubilat, et Marty- rum candidatus exultat exercitus : illic liliatorum tripudiat Confessorum cunctas : ibi etiam candidum internitet agmen monachorum, qui cum Deo in se- cundo adventu iudices venient : ibi lucida turba Vir- ginum cum spensu suo ovanter procedit ad nuptias, et illic omnes justi aeterna remuneratione ditati, eandem gloriam sortiantur : ibi nullus nequam exci- pitur, et nullus bonus inde ejicitur.	luxuriam frangat : Angelus, qui in eo apparuit, in D pectore cinctus venit : quem bene zona aurea strin- git, quia quisquis supernae patriae civis est, non jam timore supplicii, sed amore claritatis immunditiam deserit. Malum ergo luxuriae aut cogitatione perpe- tratur aut opere, unde et serpenti a Domino dicitur : Pectore et ventre repes. Tunc serpens pectore repit ; cum eum, quem non valet superare per luxuriam in corpore, polluit in cogitatione : et illi in ventre repit, quem coquinat in operatione. Hic quippe noluit cum fatuis virginibus habere collegium, ne erubesc- eret cum eis ante januam ad tantum improprium ; sed cum prudentibus coelestis fereuli studuit sortiri convivium, et cum supernis civibus panem mandu- care Angelorum. Iste vero perspicacis acumen obtu- tus sic irreverberatum in solem indesinenter tenuit, quod illud in terram, nisi quantum humana fragili- tas coegit, nunquam inflexit : et in via Dei sic cau- tus et mitis incessit, quod in ea viator erraticus nunquam apparuit : et nullius delectationis requies sic eum prostravit in via, quod in die non perveniret in patriam.	Gen. 3. 14
Psal. 83. 8.			
Is. 40. 31. de virtute in virtutem pro- fecit.			
Psal. 10. 15			
nunc in caelo regnantes.		omnium cunctum servavit	
S. Apianus			
C			
En 72. 28			
monachus,			
omnia des- cendens,			
fortis in pugna contra diabolum :			
Apoc. 1. 13 sicut lucis nimbus,			
	3 Legitur in Salomone : Oculi sapientis in capite ejus. Iste itaque in capite oculos habuit, quia totam intentionem suam in illo constituit, cuius se mem- brum esse cognovit, et membra sua pro ejus caritate jugibus affectu cruciatibus, ut dignum Deo merere- tur fieri sacrificium, et se offerre posset holocaustum in odorem suavitatis. Abraham quoque cum jam ad occasum solis Deo victimas habere preparatas ecce immunda volucres veniunt, ut hostiam rape- rent, et victimam avidis morsibus devorarent : sed Abraham sic victimas custodivit, quod ab avibus il- las servavit, et rapaces volucres ictibus et minus procul abegit. Sic iste Sanctus cum se disposuit of- ferre vivam hostiam Deo, adsunt nequam spiritus, ronantes pervertere quicquid pie et sanctae devoti- onis in corde conceptum est : sed e-rum hic impetus repulit, et sacrificium se totum Deo libavit.	Eccle. 2. 14 E	
	4 Fortis namque Christi athleta, quia noluit saevi satellit gladiis perfodi, et ejus crebris sagittis acriter vulnerari, talibus se armis munivit, quae adver- sarii gladius nullus potuit penetrare. Septem signi- dem loricas sapientia connexuit, quas providus bel- lato viriliter induit, fidem scilicet, spem et carita- tem, et quatuor virtutes, ex quibus ceterae virtutes oriuntur, hoc est, prudentiam et fortitudinem, jus- titiam et temperantiam : quarum dum vixit, nullam se unquam exiit, sed ad se protegendum infractas quotidie portavit : et tandem contra invisibilem hos- tem infatigabiliter gessit, donec ad victorie palmam gloriosus triumphator perveniret. Fidem quidem habuit, quia hoc, quod perfecte credidit, operibus strenue complevit. Spem vero sibi copulavit, quia in igne divini amoris adeo viguit, quod ad coelestem patriam, et juste ageret, ascendere procul dubio cre- diderit, et praemium sibi pro labore promissum, in- cunctanter se accepturum speravit. Caritatem quippe gemmam habuit, cum Creatorem suum intantum dile- xit, quod mundum a vanabulis suis pro ejus amore contempsit, et omnibus praecipis ejus se devotissime subjugavit, illecebram carnis respuit, puritatem in mente integram servavit, se immundatum ab omni labe custodivit, et centesimum fructum de terra sua Deo studiosissime obtulit. Caritati proximi se totum impertivit, cum quicquid habuit, nil sibi retinuit, sed totum pauperibus erogavit. Prudentiae optime favit, quia, quod Dei est, strenue et prudenter exer- cuit. Fortitudine autem enituit, quia viriliter divi- num famulatum usque ad finem perduxit, et inimi- cum humani generis potenter superavit. Justitiae vero deservivit, cum ea qua egit cum rigore aequi- tatis libavit, et utramque lancem aequaliter tenuit.	armatus lorica septem- placi. F fide, spe, caritate erga seum et proximum, prudencia, fortitudine, justitia, temperantia :	

A Pietati studuit ministrare, cum misericorditer et clementer iustitiam temperavit. Quia igitur ab æstu secularis desiderii se quotidie abstraxit, vigilisque et assiduis orationibus se libentissime subdidit, flumina lacrymarum ab oculis suis semper caute manabant, anhelum pectus jugibus quatiebat pugnis, totus erat Deo plenus, gravitate modestus, colloquio affabilis, humilitate devotus, serenitate strenuus, caritate præcipuus, pietate præclarus. Corpori vero suo fuit sævus cruciator, alienis vero corporibus fidelissimus dispensator. Retinebat itaque illud evangelicum : Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Et, Date et dabitur vobis. O virum Deo timoratum, et diversa morum honestate conspicuum : qui divino amore successus sic extitit fervidus, quod ullius intervallo momenti nunquam otiosus tepuit, sed per omnia in Dei amore lixus, fortis agonista permansit.

Joan. 12. 13

Luc. 6. 38

carnem domat
ciliis,
disciplinis,

duro strato

lenius victis

quæ docet
ipse agit :miraculo
patrat :in amore Dei
eximius,

B Quid vero de vita tanti viri faciam, cum ejus palmata militia quanto plus prædicator, tanto ei latior laudis copia quotidie adhibetur? Membra vero sua asperis semper domabat ciliis, et cotem spinosis indesinenter cruentabat scopis : semper nudis pedibus trahebat vestigia, et in sarmentis vitium pro optimo cubabat strato : modico et vilissima pane cum crudis herbis et aqua contentus erat. Vix pellis macie confecta hærebat ossibus, cum tot laboribus afficiebat corpus. Omnis quippe carnis delectatio ab eo separatur, et solus corporis sibi cruciatus inferitur : negantur enim electis in hac vita bona terrena, quæ et agris, quibus spes vivendi est, nequaquam a medico cuncta, quæ appetunt, conceduntur. Dantur autem reprobis bona, quæ in hac vita appetunt, quia et desperatis agris omne quod desiderant, non negatur sua sponte. Fuit iste Confessor et verbere disciplinæ correctus, quia ad æternæ hereditatis patrimonium præparatus est. Quotidie laudabat Deum in tympano, et choro in cythara et organo : in tympano quippe carnem domat jejuniis; in choro vero concordiam sinceram exhibuit, in utroque susceptum adimplevit negotium, et cum moderamine operatus est officium, quia Deo unum non placet sine altero. His vero quatuor somis usus est, quia eorum spirituales melodias jugiter Domino cecinit, et pias laudes cum operibus Creatori suo semper lætus decantavit. Quoniam valde inutile putabat, ut suis sermo appareret, si ipse non ageret, quod proferret; et reprobis dehonestaretur a populo, si mores discordarent a verbis, et actus discreparet a loquelis. In hoc vero Sancto sic virtus abstinence splenduit, quod temperata optime claruit : sic jejunium exercuit, quod vitia carnis extinxit; et sic corpus aluit quod ceteros Dei famulatus nunquam deseruit. Decet igitur illum tam præclarum signiferum congruis prosis et consonis carminibus sublimari. Oportet in eum excelsas digni favoris pennas extolli, qui tot virtutibus fulsit et tantis miraculis coruscavit. Demones itaque expulit, infirmos plurimos curavit, hominem cæcitati lumen restituit, contractos sanæ erectioni reparavit, et variis languoribus salutem impendit. Nunquam voluit esse otiosus, quin corporibus et animabus necessariam opem afferret quia ideo tepidum nihil, nihil otiosum, nihil grave offeritur, quod sibi sit placitum : sed quod humane menti valde est amabile et nimis utile, Deo ardentem debet exhiberi. Quia amor Dei non est otiosus, si est : quoniam amor ejus magnus est et magna operatur.

C Hujus itaque viri beatissimi viscera divini amoris ardoris sic inflammata erant interius, quod splendorem latius spargebant exterius : sic ejus mens calebat intus, quod miraculorum scintillas eliciebat foras : sic erat Deo fervida, quod ignem tanti caloris ministrabat sanis et ægrotis : et ita utrimque amo-

ris in se fundavit anchoram; quod imminencia evasit pericula, et ad optatæ quietis devenit promontoria. Jam nunc in placito portu quietis et in amœna valle collocatus, sic lætatur de requie, quod nil restat, ut unquam doleat de labore. Jam non amplius undosi maris timebit naufragium, nec nocturnos pavebit incursus, vel prædonum effugiet gladios, non ferventis æquoris ultra metuet fluctus, aut fulgurantis cæli cogitabit evadere ictus. Posthac hujus mundi non vitabit ruinas, nec suspectas amplius formidabit jacturas, quia sic se fatigavit in jusso exercitio, quod modo secure gaudet de perenni merito : et quia per æstum herilis vineæ sustulit fatigium, lætus diurnum suscepit denarium. Ille enim sapiens bellator efficitur qui tali Regi militat et tanto ac tali Imperatore triumphat, qui vincitibus non dat fugitiva munera, vel falsas divitias, sed perpetuam vitam et celestis lætitiæ coronam : qui dat vincenti edere de ligno vite, et facit eum columnam splendere in templo suo : qui nunquam in illa celesti sede alieni aufert, quod semel tribuit, et non improprietat quod impertit, et non amplius fatigat, quos remunerat; et non solum suis victores illis de hunc laboribus non afficit, verum etiam bonis omnibus refect, et universa eis gaudia subministrat, celestique gloria eos circumdat, interlucentibus genibus illos vernantes honestat, et coruscantibus margaritis præfatos cives exornat : intantum eos ditat et exultat, quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quod præparat Deus diligentibus se. Hoc vero iste Sanctus cognovit, cum a primæ suæ tempore ætatis in militiam Dei sic fervidus tiro intravit, quod hostili gladio nunquam devictus succubuit, sed inimicum potenter devicit, et spolia victor optimus asportavit : et ideo eum tripudiantem celestis aula gratanter recepit, quia immanis draconis rabiem inclytus miles prostravit.

D
EX US
vultu
gloria in
accept :

quæ in semper
de hanc victor
in hac vita
militavit :

B

magister
juvat :

mente Sanctus
et corpore
rursus,

foris in
pugna contra
diabolum,

POEMA HISTORICUM

Ex eodem MS.

Membra terit Sanctus, ferventia verbera passus : *Corpus domat :*
Frigora multa tulit, gemitus de pectore fudit.
Assiduo vultum lachrymarum flumine curvus
Lavit, et exarsit fluminis extinguere carnis.
Vilis erat victus, modicus de fontibus haustus.
Sic erat indutus, medio quasi corpore nudus.
Famina mente tenet quæ sumpsit ab ore Prophetæ :
Si quis habet gemmas carnis pro tegmine vestes,
Vel similes escas ferat his quos turbat egestas,
Exhibeat victus miseris, dederat amictus.
Vir fuit iste pius, dulci sermone modestus,
Provalis et mitis, terror parebat iniquis.
Non fuit hic pareus, sed dando munera largus.
Hostia viva Deo placuit, dum mansit in ævo.
Mente fuit Sanctus, et toto corpore castus.
Crimina deiecit, luxur pedibusque subegit.
Respuat et pompas, confregit criminis ollas.
Noluit hic sævas interni cernere pomas.
Extinxit lites vitiorum : pectore Miles
Arma Dei sumpsit, dum Christi tegmine fulsit.
Exit in campum bellator nobilis amplum,
Obviat infestus, cumulate grandine sævus :
Æstuat et certat, vires movet ille superbas :
Occidit et surgit, gladios tenet improbus ulnis,
Ostentando nimas, torpes dedit ipse ruinas.
Vir bonus movit rabies et bella draconum :
Percutit in guttur, quo prodit inutile murmur,
Grande patet vulnus, patridum marcescit et ulcus,
Unde jacit virus sæva de tauce chelydrus.
Exit hinc fumus, qui fert in viscera funus.
Magnus fœtor erat, nares qui peste replebat :

Prævaluit

EX MSS
hujus arces nocendi,
conemuit :

A Prævaluit fortis, veteri cum restitit hosti :
 Apposuit telum, quo pelleret acre venenum.
 Improbus exercebat fraudes et prælia semper :
 Se parat ad Martem, studio an extruit artem.
 Hic levigat pœnas, prohibet comburere flammæ,
 Cordibus humanis infundit toxica fraudis.
 Gaudia promittit libitu succrescere carnis :
 Hos fore felices, quos læta semita vitæ
 Hic trahit et fallit, sed perpes tartarus angit :
 Pœna datur dignis, quos vivus devorat ignis.
 Noluit hic fraudes, vel falsas sumere laudes.
 Abiecit pompas, et carnis tollere curam :
 Sanctus ait secum, cupio prosternere sævum,
 Insidias dantem truculentis morsibus anguem.
 Non leo parebit mihi, sed formica patebit :
 Cornuet attritus coluber, grassator iniquus :

Cujus sterno dolum, simul ejus respuo ludum :
 Cujus rumpo caput, veteris pro fraude reatus.
 Non repet mihi per ventrem, nec pectore serpet,
 Sed cadet abjectus, nostroque mucrone percipitus.
 Offero me Regi præbenti munera cœli,
 Illi servo fidem, mea qui per viscera vires
 Sparsit, et incendit fidæ præcordia mentis.
 Quos nec castus amor, vel sanctus non movet ardor,
 Sensibus a nostris præjicit suspiria cordis,
 Provocat ad luctum, quos crimem vulnerat ullum :
 Quos commissæ necant pietatis tra-tat habena :
 Omnes ille vocat, quos vult sibi dare coronam :
 Quos amat, assumit præclaræ culmine lucis :
 Me velit adscribi, cœlestis margine libri.

D
 servat fidem
 Christo
 remuneratori.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

ADRIANO EPISC. S. ANDREÆ, STOLBRANDO EPISC.
 GLODIANO, CAIO, ET ALIIS PLURIMIS, IN MAIA
 INSULA SCOTIÆ.

Commentarius prævius.

**CIRCA ANNUM
 DCCCLXX
 IV MARTII.**

B Miniam scivitis Galliarum Britannique provincias,
 nono post Christum natum seculo, depopulati sunt
 Dani sive Northmanni. Et in Britannia quidem
 sive Anglia Scotique, crudelissime in promiscui
 sexus, ætatis, ordinis, sed præcipue sacerdotum Deo
 hominum eade hæceni sunt Hungar et Hubba Reguli
 seu Duces Danorum, de quibus II Aprilis ad S. Ebbæ
 Abbatissæ, ac XX Novembrijs ad S. Edmundi Regis ac
 Martyris Vitam, atque ubique agimus. De us Mithæus
 Westmonasteriensis ad annum 870, Anno Gratiano
 DCCCLXX, inquit, apprehenderunt in Scotia Danorum in-
 numeram multitudinem, quorum Duces fuerunt Hungar
 et Hubba, diræ perversitatis homines, et fortitudinis
 inauditæ. Qui totius fines Angliæ in exterminium
 adducere comites, pueros et senes quosque sibi
 obvios jugulabant, matronasque Sanctimoniales sive
 Virgines, ludibrio tradendas mandabant. *De paullo
 post de us ita ad suas monachos loquentem S. Ebbam
 inducit :* Advenerunt nuper ad partes nostras pagani
 nequissimi et totius humanitatis ignari, qui loca re-
 gionis hujus singula perstrantes, nec sexum mulie-
 bri, nec parvulorum quidem parentes ætati, Eccle-
 sias et personas Ecclesiasticas destruant, feminas
 Sanctimoniales prostituant, et obvia sibi quæque
 conferendo consumunt.

Danti reulo
 9 Angliam
 Scotiamque
 vastantibus,

ut pæneque in
 Ecclesiasticos
 descendit,

S. Adrianus
 Episc. cum
 multis in
 Maianum
 tam fugit :

Landoniam) ubi tum insigne erat monachorum cœ-
 nobium, ut instans periculum declinaret, fugiebat.
 Quidam autem, brevis pauci, caveris antrisque lati-
 tantes, parce et duriter sustentantes vitam, evade-
 bant occulionem.

3 Sed Danos nec reverentia loci, nec virorum in-
 nocentia retinuit, quin sanctissimum eum cætum,
 cœnobio incensu ; inauditis suppliciis interimerent.
 Hæc est veneranda Martyrium cohors, quam hac
 nostra tempestate, in Maia insula, Angliæ et Scotia,
 summa reverentia fidelissimum quique prosequuntur.
 Locum hominum frequentia eo confluentium, additis
 Dei benignitate indes pluribus miraculis, veneran-
 dum reddidit atque insignem. Supersunt tantæ mul-
 titudini panem hæc nomina : Adrianus venerandus
 Antistes, Glodians, Gaius, (ut alii dicunt) Mona-
 chus S. Andreæ Archidiaconus, Stolbrandus Episco-
 pus. Cetera (qua ratione hanc liquide constat) ad
 nostram non pervenerunt ætatem. Non desunt qui
 scribant sanctissimos Christi Martyres Hungaros
 fuisse genere, in Scotiam Ethnicorum feritate, quæ
 sub idem tempus in Germania delacclabatur, fu-
 gientes, servandæ religionis causa (trajecisse : alii
 ex Scotis Anglisque gregarie collectos. Sed unde-
 cumque fuerint, consuetudine Scotos fuisse, veram
 docuisse verbi et opere pietatem, constanter tan-
 dem pro Christi nomine martyrium passos, relatos
 in Divorum numerum, beneficiaque pæ postcentibus
 præstare quotidie, nulli, qui eam regionem novit,
 potest esse ignotum. Hactenus Hecior, Leskens quo-
 que coram meminit, sed brevis aliquanta, lib. 3 in Etho
 lxxii Rege ; ubi S. Monanum, quem i Marti Confes-
 sorem diximus haberi, Martyribus adjungi ; ut et Hec-
 tor, qui tamen ambigere videtur, an Martyr fuerit, aut
 idem sit acne qui Camus : Nisi forte scribere ita voluit :
 Camus, vel (ut alii voluit) Camus, Monanus etc.

E
 ubi occisi,
 mirantis
 nem clari :
 an intigenit

4 Quæ de S. Adriano narrantur in Breviario Aber-
 donensi, amplius nonnihil David Cameronius, forsan
 ex Scenensis monasterii Chronici quæ citat. Certe
 quod in Breviario dicitur Dani, Sanctiorum vivam
 predicationem et incessabilem confessionem glorio-
 sissimi nominis Christi non tulisse etc. Id ille sic
 exponit : Datis in Scotia sacra quæque eventibus
 occurrat Badramus, Christianique fidei excellen-
 tiam, sanctitatem, miraculorum vim et majestatem,
 dum enuntiaret; singularem famuli Dei oris modes-

tiam

A tiam, et survivissimam gravitatem summo opere admirantes barbare, sensim erga Christiana dogmata non modo affici, sed et eadem publice profiteri, ejurato idolorum cultu, aliqui coepere. Hadriani tamen sancti animarum sitis, et in predicando Christi Evangelio insignis fructus et emolumentum, invidiam apud Primores Danorum conciliavit haud mediocrem. Unde et eundem post sacrosancta mysteria jam peracta, Denique orantem (et dicentem, Domine Jesu, quem dilexi, quem cognovi, et pro quo lubens morior, suscipe me servum tuum) capite obruncarunt in Maia insula, quæ in æstuario Forthie cernitur.

5 Ac post pauca, Extat, inquit, in prædicta insula Maia, in honorem Christi, sanctorumque ejus Martyrum, monasterium amplissimum quadrato lapide: visitur et ecclesia, quæ a fidei populo, præsertim a mulieribus spe probris habende, magna religione frequentatur. Voluit opinor scribere: Extitit monasterium etc. Erat enim illud monasterium jam ante annos centum quinquaginta, cum Breviarium Aberdonense excusum est, destructum: ac si post illud tempus fuit (quod non arbitror) reedificatum, fuerit tamen deinde a Calvinistis denovo eversum, aut ad profanos usus accommodatum. Hætor quoque monasterium non meminit, quod eo tempore, quo et ipse scribebat, extiterit: id duntaxat testatur, locum frequentia illic concurrentium et miraculis celebrem fuisse. At quod idem Hætor scribit, nisi- que tunc in Maia fuisse monachorum cenobium, quando illuc sese Sancti receperunt, nullo adhuc firmitatem vetusti scriptoris testimonio reor: cum in citato Breviario dicantur Sancti in Maia insula celsissime commorari, ubi expulsa demonum et belluarum multitudine fieret locus orationis etc. Credibilis ergo est, quod illud affirmatur, in insula Maia ad honorem Dei omnipotentis sanctorumque ejus Martyrum fructum monasterium fuisse.

6 Hæc Martyres prædicat quoque Georgius Cananus lib. 1 de duplici statu religionis apud Scotos, his verbis: Iniquior videar, si dum alias recensco, Adriannum et Stollrandum Episcopos, egregiosque Christi Martyres silentio præterirem, qui una cum Caio Archidiacono, aliisque multis, quorum nomina in libro vite scripta sunt, a Danis ethnicis (qui tum Britanniam invaserant tanta feritate, ut nec ætati nec sexui parcerent) in Maia insula ad Fæthæ Fortis-freti sita, ob constantiam in profiteunda fide Christiana interempti, martyrio coronati sunt.

7 Est porro Martyrum horum anacarsaria commemoratio, non solum Breviario, quod dicitur ante centum quinquaginta annos typis esse mundatum, perspicua relictoria cultus argumenta, sed Fastis quoque nonnullorum recentiorum auctorum inscripta: videlicet Adami Regii Calendario, Philippi Ferrarii Catalogo novo Sanctorum, qui in Romano Martyrologio desiderantur: solus tamen S. Adriani nomen uterque expressit. Notios, nominibus (quæ jam ex historicis recensimus) prætermissis, adjunxit et Menologio Scotico Thomas Dempsterus in hæc modum: In Maia insula Adriani, maximus Scottorum Episcopus et Martyris, qui a Danis irruentibus, cum multis utriusque sexus mulieribus, et omnis ordinis, cænis in eolum migravit. Idem Historix Ecclesiast. gratia Scottar. lib. 1 cap. 18 ab nescio qua auctore litteris traditum scribit, his mille fuisse Martyres, cum S. Adriano palmam adeptis. Videtur Aberdonense Breviarium indicare, sex millia sexcentos fuisse.

8 Horum post S. Adriannum præcipuus fuisse videtur sanctus Episcopus Stollrandus, ut non Hætor Boethius, Joannes Lestrus, Thomas Dempsterus, David Camerarius, Georgius Cananus nominant: in egeographia nostra Breviarii Aberdonensis erat Stollrandus, mentis, ut opinor, amanensis. Hujus natalem Camerarius XX Augusti statuit, absque auctore: credo, ne

dies ille Sancto aliqua Scoto careret Dempsterus hæbris editis celebrem prædicat, uti et socius ejus omnes: scripsisse cum hæc, Commentarios in librum Job lib. 1. De casu regni Pietici lib. 1. Historiam Britannicæ lib. 1. Et hujus quidem extare in bibliotheca Christianissimi Regis fragmentum, ut ipse olim ex Isanco Causahona duxerit. S. Adriano hæc libros tribuit, De Constantia Christiana lib. 1. De Humilitate ad monachos lib. 1. Commentarium in Scripturas lib. 1.

9 S. Glodianus, Martyr, Breviario, Hætori, Dempstero nominatus, ab hoc traditur scripsisse Pictorum Chronicon lib. 1. S. Caius, (ut Cananus vocat, qui et Archidiaconum fuit) ceteris Caius est, et Martyr, sibi Breviario Confessor. Dubium est, ut ante dicimus, eundem esse Bortius antea citulus est, qui Monanus est, an scripsit, Caius vel Gaius, ut alii volunt, sed librarii incuria duæ voces extrixæ sunt. Camerarius xi Junii locat, nullo prologo auctore vel causâ. Dempsterus (Bortium citans, sed quæ is tradidit, liberius exaggerans) Concionum librum unum ait scripsisse, eoque a Kmario, nostra videlicet memoria, ferri incensio absumptus.

10 Sanctus denique Monanus S. Adriani socius, adeoque Archidiaconus fuit: utque inter Martyres censetur a Boethio, Lestro, Dempstero, quod i Martii refellimus, simulque Colgan maiorem conjecturam, qui Manianum quemdam, quod in Hibernicis quopiam Martyrologio pugil strenuus appellatur, vel idem S. Monanum esse suspicatur, eique in iisdem schædis additum Tixanum, sive Tixanum, cum esse quem Scoti Adriannum nunciant, et die iv Martii venerunt, cum ipse xxii Februarii utrumque referat: neutrum tamen primo Martii, neque quarto meminit.

11 Fuit autem S. Adriannus unus e primis Scottorum Pictorumque in S. Andree civitate Archiepiscopus. Subiunxit Pietos (ut i Martii, cum de S. Monano actum, retulimus) Kennethus Rex Scottorum, illudque regnum suo adiunxit sub annum Christi mcccxi. Jettur, ut ille lib. 10. Pontificiam Sedem dudum Pictorum, ab Abhernethi oppido, eo ferro et igni deleta, ad Terram Regum transiit. Exinde hæc oppido Sancti-Andree. Eius nomen est factum: eosque qui illic per phisenda inde tempora sacrum gessere magistratum, Maximos Scottorum Episcopos appellavit. Barlaamius Hætori ita subseribit lib. 6. G. eodem agens Kennetho Rege: Sedem Episcopalem, quam Pieti Abrenethi collocarant, ad Fæthæ-Regem transiit, quod posteritas Fæthæ-Andree dici voluit.

12 Agit de eodem Metropoli Guilielmus Cambdenus in Scotiæ descriptione, ubi de Fæthæ Comitatu ei est sermo, tendique antiquiorum loci appellationem, ut habent Schedæ antiquæ, fuisse Regumund, quod (ut ait) Montem S. Reguli significat. Traditur S. Regulus, eo reliquis aliquas S. Andree attulisse, quo tempore corpus reliquum ejusdem Apostoli ex Archia Constantinopolim est Constantii Cæsaris mandato advectum. De ipso S. Regulo et sociis alibi dicitur. Addit ex isdem antiquis Schedis ista Cambdenus: Oengus, sive Ungus, Rex Pictorum, Deo et S. Andree dedit, ut esset caput et mater omnium Ecclesiarum in regno Pictorum. Non ergo Kennethus Rex Scottorum, socius Oengi uxoris, eo Sedem Aberneithi transiit, quæ ante Oengum ita fuisse videtur, sed ab illo decretum, ut ejus Antistes inter reliquos Pictorum Episcopos primariam obtineret auctoritatem: etsi obliquum, ut Cambdenus item memorat, Andreopolitum æque ac ceteri Scottar Episcopi ab Archiepiscopo Floracensis sacrati deinceps fuerint, donec Jacobo iii intercedente, propter crebra inter Scotos et Anglos bella, Sixtus iv Pontifex Manum Episcopum S. Andree totius Scottar Primatem et Metropolitam constituit. Quod idem in Appendice ad Hætoris Boethii historiam fuisse narrat Joannes

D
an S Stoll-
randus
scripsit ?

aa S. Adria-
nus ?

un S Glodia-
nus ?

S Caius an
Martyr ?

E
an et S. Mo-
nanus, qui
scribit
i Martii ?

S. Adriannus
Ep. Andreopo-
litanus.

Aberneith an
transiit eo
Sedes a
Kennetho
Rege ?

uno ante fuit,
et primaria
Pictorum :

cujus Episco-
pus dein
primas
Scottar.

an S. Adria-
nus ibi Danos
aliquos
converterit ?

hic amplum
monasterium,

sed prædix
eversum,

nec nisi post
SS excusum
i additum.

etiam apud
plures scripto-
res laus,

omnesque
memoria
i Martii.

quod fuerit ?

A Joannes Ferreris Pedemontanus, qui Patricium Grahamum primum Archiepiscopum et totius regni Primatem tunc factum scribit.

VITA

Ex Breviario Aberdonensi.

In partibus Hungariae, regionis provinciae Pannoniae, egregius athleta Christi Hadrianus oriundus fuit : cujus quanta fides, quantaque apud Deum merita, tum divinae virtutis opera, tum gloriosus exitus fulenter approbarunt. Hic sanctus vir regia stirpe genitus in juvenilibus annis, quantum senectutem mentis habebat immensam, et ob praecelarae vitae ejusdem insignia, ad Episcopatus gradum sublimatur. Ubi divinis mancipatus obsequiis, quot facta egregia et gesta, quotque probitates exercuerit, quot annos Domino acquisierit, copiosa multitudo Clericorum, et secularis populi sermone profecti testatur. Iste siquidem Divus Pater post diuturnos sudores, laboresque suis in partibus circa divinam gregem impensus, volens et aliis prodesse populis, assumpto secum comitatu venerabili, peregre profectus est zelo Christianae religionis : ad Orientis Sotiae partes, quae tunc a Persis, occupabantur, navigio devenit, habens secum Confessorum, Clericorum, vulgarisque populi sex milia sexcentos : inter quos erant isti notabiles, Gladius inelytus martyrio coronatus, Gaius et Monanus Confessores candidi, Stobrandus, et alii summum sacerdotum infula decorati. Ceterorum nomina in libro vite sanguine purpureo scribuntur. Hi viri cum Praesule Adriano delati regno Pictorum, plurima signa fecere, populo incessanter verba salutis monitantes : et in multis profuerunt.

2 Sed postea in Maya insula virtutis operibus in-

tenti, solum habere mansionem desiderabant : ubi expulsa demonum et belluarum multitudine per gloriosos Dei servos fieret locus orationis omni plenus sanctitate. Ubi vigiliis et orationi vacantes aliquod tempus intente impendebant, et intenti postea saeviente truculenta Danorum rabie, qui totam fere Britanniam, quae nunc Anglia dicitur, diruerunt ; ubi sancti Dei Confessores armis spiritualis militiae adversus paganam gentem dimicabant. Quorum vivam praedicationem et incessabilem confessionem gloriosissimi nominis Christi Dani non ferentes, funestis arreptis armis, ensibus fremebundi irrumpere in hostium Dei Adrianum : quem cum suis pro lege Dei sui certantes usque ad mortem, glorioso martyrio coronarunt. Et, ut Prophetarum verba rursus de eisdem verificarentur, ubi inconsolata Rachel filios plorasse dicitur in tam coelestem, tam sanctam multitudinem, et in Christi confessione perseverantem, impetum ferere sceleratissimi crudelis-imique lictores, omnesudentium more, immanissimis gladiis in Maya insula ceciderunt. Ubi Dei Martyres, qui in hoc mundo dilexerunt se invicem in vita, et in morte non sunt separati : quoniam unus semper spiritus erat in eis, et una fides.

3 In praefata insula de Maya ad honorem Dei omnipotentis, sanctorumque ejus Martyrum egregio lapideo tabulatu antiquitus structum monasterium fuerat, quod ab Anglorum gente bellorum insula destructum est. Sed ibidem haecenus restat Ecclesia, saepe a fidei populo, propter tot virtutum prodigia, in dies frequentata : ubi mulieres spe prolem habendi venientes, non defraudantur. Restat insuper ibi cimiterium quam celebre, ubi illius, ut supercaelestis chorus, roseo sanguine candidatae legionis corpora requiescant.

DE S. PETRO EPISCOPO POLICASTRENSI, ET ABBATE CAVENSI IN ITALIA, Commentarius praevius.

ANNO DCCXIII.
15 MARTII.

S. Petrus
Sabert ex
nobili stirpe
prignatus.

Abbas Caven-
sis.

Sulernum urbs antiquorum Picentiorum in moderno Principatu situm ad mare Tyrrhenum celeberrima, inter alios, cujusque quomplurimos viros doctriina sanctitatisque illustres, produxit S. Alpherium ejusque ex fratre nepotem S. Petrum, clarissimis natalibus ortos, exspectabili scilicet Pappacarbonum familia, quae a Langobardorum sanguine trahelat originem; longo tamen clariores praestantia meritorum emittentes : ut ea legantur in Chronico sacri monasterii Cavenensis, ejus fundator extitit ac primus Abbas S. Alpherius, qui pridie Idus Aprilis anno xi. sanctitate ac miraculorum gloria insignis in caelis migravit, relicto in monasterio regimine S. Leonis successore : cui ob sacra merita dicitur est dies xii. Julii, quae ea decessit et vita anno DCCXIII, cum pridem ante S. Petrum constitisset successorem, tertium ducti Cavenensis monasterii Abbatem deum restauratorem, ac novum Congregationis Ordinis et regulae Cavenensis fundatorem. Est dictum monasterium fundatum in Metelliani Cusi juxta Cryptam, quam veteres Aratum appellabant, in valle amoenissima ad Selanum impudum fluvium, quanto circiter a Sulerno milliario. De eo monasterio nihil egimus x. Januarii ad Vitam B. Benigne, acturi illius Abbatis, et xvi. Februarii, quo die colitur quartus Abbas et S. Petri successor S. Constans.

2 Acta quatuor primorum Sanctorum Abbatum scripsit unus idemque auctor, illis coetaneus, ut qui B. Simeonem Abbatem quantum, infra num. 27. cum

Abbatem agnoscat : inter quem et S. Petrum ab hujus obitu vixit S. Constans solum mensis xi. et dies xiii. Idem auctor num. 31. asserit se ad Cavenis ad Venusinum monasterium venisse, ubi cum Abbatem, seu Patrem extitisse monachorum venerabili sancta Trinitatis, quod Cavenis Congregationi tunc suberat, traditur in MS. Chronico Cavenis, diciturque eruditione illustris has Vitas graphice luculenterque descripsisse. Consuli possunt a nobis dicta ad Vitam S. Constans. Dum miracula S. Petri descripturus est, indicat unde ea acceperit. Ita num. 11. ut sibi ea narrata a Petro Spolefino et Petro Trojano, sociis tunc itineris S. Petri Abbatibus : iterum num. 12. asserit se eodem Petro Trojano narrante cognovisse. Eodem modo referunt testes oculati, num. 14. Cuius monachus, num. 27. Sergius monachus, et quidem indiens, quae sibi contigerant : num. 28. Ursinus monachus, et num. 31. Joannes Romanus, qui secum ad Venusinum monasterium venerat. Denum ut num. 1. praefatur, quo sibi dicta sunt, narrat. Ceterum Acta haec extant in libro virorum illustrium dicti monasterii Cavenensis litteris Langobardicis exarata : quae et nos inde descripta habemus. Eadem edidit Laurentius Surinus ad hunc iv. Martii, et Ferdinandus Ughellus lib. 7. Italiae sacrae, agens de Episcopis Policastrensis ; eandem Vitam et prosa et versu scriptam, quae haecenus nequam credidit, etiam vulgavit. Quam versu scripserat edidit, etiam habemus manu exarata : verum quia nihil a priore Vita diversum habet, eam hic omittimus, cum apud Ughellum

in Mala insula
pictati vacat :

a Danis pirata
in adium
pictati occiditur,

cum suis :

Jerem. 31. 13

conditum dem
in monaste-
rium :

temulum spe
proles fre-
quentatum :

celebre come-
ritum,

Vita ejus
scripta ab
Abbate Venu-
sino,

F

ex certa
scientia
eorum qui
viderant :

edita ex MS.
Cavenis.

cum Historia
dedicationis
relictae

Policastrensis
Episcopus
ubi situs P

S. Petri cultus
sacer:

videt:

Congregatio
Cavensis,
cirque monas-
teria.

A Ughellum legi possit. Ejus loco domus Historiam Dedicationis Ecclesiae Cavensis a S. Petro extructae ex MS. Carenisi. Est dictum Policastrum in cuius Episcopatu administrando traditur num. 4 S. Petrus parum temporis expendisse, in ante citato Principatu citiore versus Basilicatum in ora maritima Lanciae. Habet ea civitas hoc tempore paucas domos, quod bis a Turcorum classe capta sit et solo aequata: hinc Episcopi fere resident in oppido Turre-Ursaca, aut altero Turre-Petrasia dicto, quorum jurisdictionem etiam temporalem detinent. Plura de illa Ecclesia et diocesi apud Ughellum legi possunt.

3 Agitur hoc iv Mortu festiva S. Petri solennitas sub duplici Officii ritu in monasterio Cavensi: ubi corpus in sacra crypta quiescit arcae marmoreae inclusum et publicae venerationi expositum. Eundem recutentes suis Martyrologiis inscripserunt, Arnoldus Hion his verbis: Cavæ S. Petri Abbatibus, sanctitate et doctrina admirabilis, tantaeque abstinentiae, ut toto sacrae Quadragesimae tempore quingue aut sex panum refectione contentus fuerit. Addit Hion in Notationibus auctorum Vitae esse Joannem monachum, et ante citati Chronici Cavensis Alexandrum Neapolitanum ac monachum Cavensem, quod alibi non legimus. Hionis elogium describit Meurdus, Doryanias, Ferrarius in Catal. generati; ac monachatu Cluniacensi addito Saussuvis in supplemento Martyrologi Gallicani. At Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae, neglecta Vita a Surio edita, Paulum Regium describit, qui parte secunda de Sanctis regni Neapolitani post Vitam S. Prisci Episcopi cap. 5 agit de quatuor Sanctis Abbatibus Cavensibus, ac sanctitatem B. Petri multis miraculis, in liberandis praesertim evergumenis, Deum comprobavisse assertit: de quibus evergumenis nulla alibi fit mentio. Addit eundem Concilio Claromontano sub Urbano ii habito interfuisse, ubi de expeditione in Terram sanctam actum est. At veremur ne illud Concilium loco Trojani in Apulia sub eodem Pontifice habiti, de quo infra in Actis num. 25 agitur, sit intrusum. Buechius more suo omnia conglomerat absque defectu, traditque interfuisse ex Wione Concilio Arvernensi, et ex marguoli annotatione Surii alteri Concilio Beneventano. Verum loco ejus Trojanum primum substitutendum esse constat ex Chronico MS. Cavensi.

4 De ejus aetate variant etiam auctores. Mortuum eum esse anno mccccxvii scribit dictus Buechius: Ferrarius, ab illo citatus, secutus Paulum Regium, refert obitum ejus in annum mcccciv. Interim Buechius tradit: S. Constabilem, quem hujus Petri successorem assertit, obuisse anno Christi mxxi aut sequente. Verum his rejectis, ex ipso Chronico MS. Cavensi haec certa damus, quae sic habentur: Cum S. Petrus senio fessus, die quadam ad mortis considerationem in extasi factus esset, adeo ut mortuus ipse putaretur; mox ad se rediens B. Constabilem Lucanum successorem instituit, eique labores suos commisit iv Idus Junii mxxviii. Ac deinde in anno mxxxiii, iv Nonas Martii ad aeterna caelorum gaudia translatus fuit, ejusque sanctum corpus juxta beatorum Patrum Alpherii et Leonis sacra pignora in arca marmorea translatum, creberrimis miraculis claruit. Haec ibi. Consentunt Acta S. Constabilis, mortui xvi Februarii anni sequentis mxxxiv, cui tunc B. Simon successit, sub quo Acta S. Petri et aliorum Abbatum scripta fuisse diximus.

5 Acta infra S. Petrum monasteriorum circumquaque visitatores tradunt fuisse, et ipse S. Petrus Ordinem Cavensem num. 17 inculcat: quare addo, quae de Congregatione Cavensi edidit Ughellus in Archiepiscopus Salernitanus pag. 315 his verbis: Fuerunt Ecclesiae Cavensi monasterio subjectae supra numerum trecentarum triginta trium diversis in locis, tam in re-

gno Neapolitano, quam in Sicilia, et in ipsa Urbe Roma positae, quae sub Congregatione Cavensi esse dicebantur: inter quas aderant monasteria conventualia centum viginti, e quibus viginti novem sub Abbatia titulo, reliqua vero nonaginta unum sub titulo Prioratus, seu Praepositurae, regebantur. Unde Prior monasterii Cavensis respective ad alios ejusdem Congregationis Priores (quorum nimirum omnium primus erat) Prior Magnus vocatus est. Ecclesiae autem remanentes usque ad praefatum numerum trecentarum triginta trium per monachos Cavenses etiam gubernari solite sub titulis Rectoriae vel Custodiae. In plerisque vero totum parochiale munus monachi exercebant. Quamobrem Cavense monasterium et Ecclesia sanctissimae Trinitatis Cavæ, Caput et Matrix Ecclesiae omnium earum Ecclesiarum dicebatur et erat. Et quia universae Ecclesiae ipsae sub Abbate Cavensi, uno omnium Capite, constitutae, Cavensis monasterii regulam profitentes, eumque unam vivendi normam sequentes, Christo Domino militabant; Congregationis Cavensis nomen merito sibi vindicarunt. Ita Petrus Archiepiscopus Beneventanus diplomate anno mclxvii signato Marinum vii Abbatem nuncupat Cavensis Congregationis ac totius Religionis Cavensis Abbatem. Plura ejusmodi congerit Ughellus, quae Lector apud illum reperiet, ubi etiam Catalogum errorum illustrum: quorum vari ante Comites ac nobiles Domini sub S. Petro vitam monasticam auspicati sunt, alii inde assumpti ad Episcopalem aut Cardinalitiam dignitatem.

VITA

Auctore Abbate Venusino

Ex MS. Cavensi et editione Ughelli ac Surii.

CAPUT I.

S. Petri Vita monasticum Cavæ et Cluniaci, Episcopatus Policastrensis dimissus. Abbatialis dignitas, monasterium amplissimum extractum.

Cavense coenobium ut aperte claresceret, quia profectus sui incrementa ex divina dispositione meruisset, hoc omnipotens Deus per viros venerabiles semper rexit, atque ad eandem administrationem accedere Pastores reprobos non permisit. Nam reverendissimo valde viro Alpherio virum acque venerabilem Leonem substituit: huic autem Petrum subrogavit, qui Patres eximio sanctitate redderet, luero superaret. Sed qui illorum quendam de virtutibus atque vita descripsimus, ordo exigit, ut ea etiam, quae de hoc venerabili Patre sunt nobis dicta, narremus. Illi quidem, B. Eliae typo, desideriorum igneo curru caelum penetrare meruerunt; isto dum ascendentes observare acriter studuit, habere illorum spiritum duplicem meruit: videlicet, ut caelestia fortiter amans, mirabiliter terrena disponens, eum dum dives intraret. Illi quidem rebus pauperes, virtutibus divites, ad aeterna gaudia pervenerunt; hic et laborum suorum meritis dives fuit, et velut alter Joseph, mundi hujus divitias ad Domini sui servitium sapienter traxit.

2 Fuit autem Salernitanus genere, viri venerabilis Alpherii nepos curiae, haeres consuetudine: ex qua nimirum sibi consuetudine accidit, ut adolescens illius conversationem memoraret, atque hunc totis affectibus imitari satageret. Ad virum itaque venerabilem Abbatem Leonem veniens, sanctae conversationis habitum suscepit: mox autem religiose vitae studium tam ferventer arripuit, ut rigoris propositi antiquis etiam Patribus aequari videretur. Nam tantae abstinentiae fuisse dicitur, ut quingue aut sex panum refectione, toto sanctae Quadragesimae tempore

inter Cavensia
Abbatibus
Sanctos.

F
tertius S. Petrus.

Salernitanus,
se dicit vix
monasticus:

A pore contentus esse videretur. Sed et remotioris vite studium gerens, ejusdem sacre Quadragesimæ dies in monte S. Elie, qui Cavensi monasterio altius præeminet, observare consueverat : ut tanto se arc-
in Quadrage-
simo solitudi-
nem petii

3 Per idem tempus, cum ex nobili Cluniacensis religionem celebrem comperisset : odore tantæ famæ illectus, quumquam longe positus, illius congregatio-
Cluniacum
discedit :

a b

anreum an-
 nulum invenit

in vaticum :

c

a S. Hugone
 Abbatem excep-
 tur :

B Abbatem intra caritate susceptus est, vel quia adoles-
 centis magnæ religionis ardore flagrabat, vel quia
 annulanda perfectionis causa de tam longinquis
 Italiæ partibus venerat. Seniores autem monasterii
 Abbatem suggererunt, ut cum in puerorum schola po-
 nere erudiendum debuisset, quibus Pater monasterii
 magnæ discretionis verba respondit, dicens : Ille
 nisi magna devotione ferveret, tam longe trahi opi-
 natione religionis nequaquam posset. Virile ergo opus
 devotionis a debilitate cum assumpsit ætatis. Ex
 illo autem jam die receptus in conventu Fratrum,
 tanta obedientiæ virtute cunctis, ut septem simul,
 sicut alii dicunt : ut alii vero asserunt, plura diver-
 sarum officinarum monasteria strenue et honeste per-
 ficeret.

redit Cavani :

d

ordinatur
 Episcopus
 Politiavensis

e

reversus Ca-
 sam,

constituitur
 Abbas :

secedit ad
 aliud monas-
 terium :

Patre Leone et Fratribus rogatus, rediit, atque D
 institutionem, quam prius velut gravem contempse-
 rant, cum magna devotione susceperunt. *revocatur :*

6 Cumque fama sanctitatis ejusdem se vehemen-
 ter extenderet, ceperunt multi viri nobiles, multi
 seculi divites ac potentes seculum deserere, atque
 ei se in superne conversationis magisterio subju-
 gare. Sed sapientium atque simplicium tanta ad eum
 multitudo convenit, ut ei promissio illa divina facta
 videretur, qua dicitur, Faciam te in gentem magnam.
 Nam ut quidam religiosus paterfamilias ab ejusdem
 ore se audisse testatur, quadam die cum venerabilis
 Pater esset hilarior, quadam dilectionis necessitate
 coartus, plusquam tribus millibus virorum habitum
 sanctæ conversationis se imposuisse testatus est,
 licet postea supervixerit, et plures in monasterio
 receperit. Tunc in hujus viri monasterio etiam pii
 Patris Alpherii prophetia claruit, qua dixerat, quia
 de eadem cella maxima ad æternam vitam converso-
 rum lucra essent colligenda.

7 Viri quoque seculi potentes coeperunt magna
 liberalitate, ad sustentandos Dei famulos, f prædia
 et possessiones abundanter offerre. Omnipotens enim
 Deus ita eorum corda ad opus pietatis aperuit, ut
 tanta munitione ferrent, ut non solum collecta il-
 lue Fratrum multitudo viveret, sed etiam ex eorum
 plenitudine effundi pauperibus multa potuissent,
 Quod et Pater venerabilis nobiliter exhibuit, quia ex
 datis sibi copiis non solum Fratres monasterii regu-
 lariter procuravit, sed etiam innumerabilem censum
 inopibus erogavit. Sed quid cum erogasse tantum
 divinus, cum etiam statuerit, unde semper eroge-
 tur? Nam nostris temporibus invenire difficile est,
 qui in cura egenorum ei similis aut æqualis habeat-
 or : quos nimirum catervatim pascere ac vestire
 consueverat, ac vestiendos et alendos tanto studio
 querere, ut etiam pro invenendis eis civitates ex-
 ploraret. Revera, ut Scripturæ eum laudibus prose-
 quantur, Pater orphanorum, et viduarum, non iudex,
 sed paterfamilias fuit : quorum curam ita sapienter
 disposuit, ut etiam eis unde sustentarentur transmit-
 teret : quatenus et illi sine rubore perciperent, et
 quod pro æterna vita impendebat, occultarent. Quare
 et divine misericordiæ largitatem ita promeruit, ut
 cum in sustentatione pauperum tanta efflueret,
 semper sibi suppetere, unde semper dare abundan-
 ter potuisset. Propositum namque sancti viri, licet
 omnino interiret, occultari non potuit : atque ut
 tanta gratiæ mereretur esse participes, non solum
 viri sed etiam mulieres, ut valebant manus, auxilium
 ministrabant.

8 Tunc vir Domini, ut se necessariis sumptibus
 ad perficiendum paratum vidit, idare monaste-
 rium, atque tanta multitudinis aptum habitaculum
 parare disposuit : quod nimirum, divina gratia co-
 operante, in quantum loci angustia passa est, tam de-
 center exploxit, ut mirari ejusdem operis dispositio
 possit, vere testimari non possit. Nam cum ex uno
 latere scrupea rupe, ex alio pendula fluminis ripa
 claudatur, intercluso illo medio parvo spatio, ædificia
 tanta fundata sunt, ut cum foris locus ceruitur, mi-
 rabile omnino sit perscrutantibus, quod tanta intus
 spatia continentur. In quo etiam opere si illud, quod
 ad Moysen dictum est, librare volumus, quodam-
 modo invenimus. Nam cum tabernaculum Deo con-
 struere vellet, audiit : Omnia fac, sicut ostensum
 est tibi in monte. Volebat quidem omnipotens Do-
 minus, ut terrena domus fieret, sed quam forma coe-
 lestium illustraret. Pater igitur venerandus omnem
 illam tabernaculi decorem, ad mentium discipulo-
 rum ornatum traxit. Perfecta enim forma coelestium
 illa est, de qua dicitur : Non nubent, neque nuben-
 tur, sed sunt sicut Angeli Dei in celo. Illa etiam
 forma

viris ultra
 3000 habitum
 monasticum
 dedit :

Gen. 12. 2

E
 incipit susten-
 tationem suffi-
 cientem

etiam ad pau-
 peres alendos :

anctius rediit
 monasterium,

Exod. 25. 40

in quo vita
 celestis pera-
 gitur

Matth. 22. 30.

A forma celestium est, quam nobis imprimit, ubi dicit: Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum celorum. Tanta quippe pudoris specie, tanto virtutum decore ibi illam divinitus collectam multitudinem omnipotenti Deo servire fecit, ut dubitare nemo posset, quin celesti conversatione fulgerent. Sed quia nunc de adificiis ordine agimus, illud ei, quod de aeterna civitate legitur, convenire videmus. Per omnes vias ejusdem Alleluia cantabitur. Nam celle illius cuncta vestibula ita disposita sunt, ut singula fere orationis, lectionis, psalmodiæ propriis officiis deputentur, et quocumque pergitur, orantes, psallentes, canentes aut legentes occurrunt.

largus in pauperes, tam dives in misericordia, tam studiosus et fervens ad lucrandas animas declaratur, ut quamdiu vixerit, nihil aliud egerit: et quamdiu mundus volvitur, quia in eo converti peccatores non desinunt ejusdem meritum semper augeatur?

11 Sed ejusdem studia quanto vigore ferbuerint, quam etiam fuerit pravis rigidus, quam mitibus humilitate subiectus, quia explicare longum est, omit- tentes, quam mirabilis ab omnipotente Deo potius ostensus sit, videamus. Senex namque venerabilis Petrus Spoletinus, et Petrus Trojanus, cujus religionis atque veritatis fuerint, nullus qui eorum tempore in monasterio mansit, ignoravit. Il mihi narrare consueverant, quia quadam die, dum monasteria circuirent, Teresinum cum eo venerunt. Ibi vero cum in ecclesia S. Joannis Missas celebraret, et quidam flabelli ministerium negligenter exhiberet, lampadem impulit, et oleum super altare fudit. cumque b brandeum sparsus liquor infudisset, vir homini valde contristari cepit, et hoc quod contigit, non negligentiae ministri adscribere, sed suis meritis imputare. Post aliquantos vero dies, cum ad sancti Archangeli ecclesiam venissent, predicti Fratres et ceteri, qui sancto viro ministrabant brandeum illud curaverunt producere, ut inde oleum educere lavando debuissent: sed, quod valde stupendum est, ita candidum et mundum inventum est, ac si oleum in eo nunquam cecidisset. Quod Fratres cognoscentes, omnipotenti Deo gratias retulerunt: qui quosdam electos suos tam tenere diligit, ut nec ad modicum patiatur contristari.

12 In eodem quoque monasterio res aeque mirabilis accidit sicut eodem viro bonae memoriae Petro e Trojanis narrante, cognovi. Nam cum d floccum Domini Abbatis a Capellanis negligenter fuisset repositum, mustela hoc juxta cavernulae suae foramen reperit, corrosit ac scidit. Cumque venerabili viro fuisset oblatum, ut corrosum videret, indignans reprobavit, atque ait: Ite, et ei quae scindere praesumpsit, projicite. Quod Fratres ita ut jusserat, unde tulerant, posuerunt. Alia vero die, cum per locum transirent, mustelam, quae illud vestimentum corrodierat, super illud jacentem mortuam invenerunt. Tunc nimis admirantes, quante virtutis Pater eorum esset, colligere ceperunt, quod contra ejus voluntatem vivere animalia bruta nequiverint.

13 Sed divinum affectum erga venerabilem Patrem eum in animalium brutorum interfectione adstruimus, cum cum saepe nec rationalibus pepercisse sentimus? Rogerius namque, castri S. Severini Dominus, cum rusticos monasterium frequenter affligeret, et venerabilis viri mentem ad iracundiam provocaret; quadam die pravitalis suae usum excessit, et hunc ultra quam consueverat, contristavit. Tunc quasi in praesentia summi illius iudicis assistente, dixit: Eia S. Michael Archangelo sic nos proteges? et haeculo terram percutiens, commotus ait: Recordumini, quia hic tanta ferre non possumus. Erat tunc Eclenti in praefato monasterio S. Michaelis Archangeli. Cujus mirum afflictionem ira et terribilis ultio divina secuta est: quia cum longe ab eodem monasterio praefatus Rogerius maneret, solarium domus ejusdem cecidit, atque ejusdem filium parvulum extinxit. Et fortassis talis ultio pro servorum Dei injuria ab interno Iudice indigi debuit, ut ille moreretur, qui patrem dolore puniret, atque ad reprobam ejusdem imitationem non cresceret. Extinctus quidem puer innocens, paradisi receptus est, sed peremptus compunxit patrem. Nam idem Rogerius his et huiusmodi plagis saepe percussus, tandem resipuit, et in fine conversus, in monasterio habitum Religionis accepit. Cui tamen adhuc servienti non nunc semper modo resutit, nam eum

Martii T. I.

42 quandoque

Math. 5 3

Jenua
urbis.S. Hugo Ab.
Cluniac.

11

CAPUT II.
Virtutes et miracula S. Petri.prae aliis
exemplo,in asperitate
vitar?

11

contemnit
mundi glo-
riam.

C

Joan 9 33

etiam absque
miraculis vir
summus.Joc 3 20
Matth. 10. 42Brandeum
ulco infectum
divinitus pur-
gatur

b

E

c

d

et b viciem
corrosummustela mor-
tua reperitur:affligens rusti-
cos monasterii,
Fvarie puniunt,
etiam morte
fuit,

fit monachus :

A quandoque terroribus impetiit, quandoque humilitate superavit.

14 Agrum namque monasterii quemdam uberem concupierat, atque suis usibus vendicare disponebat. Cumque ab ejusdem agri opere seminantes rusticos violenter expellere minaretur, venerando Patri innotuit. Sequenti vero die ad agrum operarios servitus, aliquantos Fratres secum duxit, cum quibus psallere instanter cepit. Ille etiam minas suas pravitate vincere gestiens, cum armatorum manu in locum venit, cogitans quia is, qui minas suas seminando contemneret, ad eundem agrum sine armatorum presidio non venisset. Sed cum propius accederet, contra se non mucrones ensium, sed missile orationum vidit. Tunc illud saxeum pectus a feritatis suae duritia mollium est: soli enim religionis contemplatione superatus, arma projecit, de caballo descendit, atque ad sancti viri vestigia projectus, suae temeritatis veniam postulavit. Quod utique non minus mirabile fuit, quam si ab ejusdem corpore magis languoris molestiam orando depulisset: qui cordis vulnera ad curandum valde sunt difficiliora, quam carnis. In quo mirum opere, psalmodyae dignitas exhibetur, quae malignorum spirituum feratatem potenter ellugare cognoscitur.

B

15 Et quia haec silenti facta fuisse comperimus, debemus alia, quae similiter illic sunt ostensa, narrare. Vir namque idem venerabilis, cum Calabres Fratres vellet visitare, ad ecclesiam beati Apostoli et Evangelistae et Matthiae, quae in Lucino litore circa vetus ejusdem sepulchrum sita est, declinare, et Missarum solennia celebrare proposuit. Cumque prope id navigandum venisset, videns optimum ad navigandum tempus, nautas praevalere jussit, et devotionis suae manus in reditu suo eodem Apostolo exhibere deliberavit: quod quidem ita factum est, non tam veritatis devotione, quam virtute Apostoli. Nam cum in reditu de fide maris dubitaret, et transire velut insalutata Apostolo voluisset, ubi ante ejusdem ecclesiam venit, subversa navicula, in mare cecidit, et quod promiserat, reddere compulsus est. Sed et mirabile spectandum in hac Apostoli coactione subsistentum est: quia Pater sanctus in mare dejectus, ad terram per aquas venit: sed vestimenta ejusdem ita sieri reperta sunt, ac si haec aqua nulla tetigisset. Quod miraculum Fratres plures noverunt, atque addere soliti sunt, quia capella mantica, libri et panni, atque omnia vasa altaris ita inventa sunt omni aquae humore libera, ac si non in mari natassent, sed delata per terram forent. Quo mirum facto, quoniam familiaris Apostolo esset, innotuit, quem ad sui ministerii usum tenens, et in mare lubi pertulit, et illesum quasi per terram traxit. Sicque factum est, ut vir sanctus, qui manere sponte in loco nollit, manere invitatus, et votum suum in memoria Apostoli tanto devotius redderet, quanto in se ejus voluntatem apertius habuisset.

16 Sed aquas praevaluisse quoties enim cum miramur, cum invocatione meritorum ejusdem, maris tumentes ac saevientes cumulos quaevisse coram secularibus hominibus teneamus? Nam quidam nobiliter viri Neapolis, cum per mare Caletani pergerent, ut nobilis ejusdem juvenis delatam illuc a parentibus sponsam dederent, vehementibus ventis turbato mari, nimium parere coeperunt. Cumque fluctus vehementer insurgerent, et evadendi spes jam defectis deflere cepit, quidam illorum nobilium, Abbatem familiaris, orationem ad Dominum fudit, atque se cum sociis illis et Fratribus ejusdem meritis de tanto periculo liberari postulavit. Post cujus mirum vocem, mirabiles elationes maris miranditer quieverunt, et quanta essent sancti viri merita,

ostendere visae sunt, cui exemplo Salvatoris se obediendo submiserunt.

a Urbanus II sedit ab anno 1088 ad 1099. — b Poeta: Cum liquor vestem fusus maculasset, etc. vox Brandei in vita S. Gregorii Magi 12 Martii scriptum nimitur pro velo, quo sacre reliquia teguntur. In Chronico palla appellatur: quae scilicet olim non distinguebatur ab eo quod nunc dicimus corporale. — c Apud Surinam perperam Arelano legitur, — d Poeta etiam floccum. Surinam froccum, dicitur etiam foccus et frocus, et sanatur fere pro exteriori veste monachali, quo caput operitur. — e De Translatione S. Matthaei Sinternum ageamus ad 21 Septembris.

Brandei

CAPUT III.

Varii monachi non absque miraculo emendati.
Mansuetudo S. Petri et humilitas.

E^t quia non solum extraneis et indoctis, verum etiam quibusdam negligentioribus monachis pro fervore Ordinis homo austerus visus est, illud narrando subsequar, unde quam acceptus Deo fuerit de omni illa sua districtione, apertius videatur: quos etsi sanctae Scripturae auctoritatibus facile refellere possumus, tamen splendore miraculorum ostenso, melius convincamus. Quidam namque Frater erat in a obedientia S. Fabiani Martyris: qui cum se negligeret, in somnis Dominum Abbatem vidit: a quo regulariter verberatus, de cetero studiosus fuit.

18 Hinc autem omnino simile aliquid in alio loco gestum, Fratres venerabiles retulerunt. Quodam namque tempore cum Frater quidam de cella quamdam Calabria ad monasterium veniret, cujusdam secularis hominis hospitio susceptus est. In eadem vero domo pro quadam solennitate convivium parabatur, et cum plures ad ejusdem convivii epulas vocarentur, Fratrem etiam illum rogare coeperunt, ut respectu caritatis eo die cibis communibus uteretur. Quod utique Frater ille primum renuit, dicens: Non possum, Fratres, quod dicitis, facere: quia reguli monasterii talis est, ut ei cibos carum nullus edere praesumat. Cumque secundo et tertio rogarent, et suis precibus vehementer insisterent: flexus est homo, et eorum cibos se sumere promisit. Sed dum prandium pararetur, monachus de labore itineris parum pansare volens, obdormivit: cum venerabilis Abbas Petrus in somnis apparuit, dicens: Quid est, Frater, quod seductori tuo tam cito assensum praebuisti? Tidissime est ordo Cavenis, ut in via directi Fratres caribus vescantur? Cumque ille culpam agnosceret, et veniam precaretur, corporali indusio spoliari jussus est, atque flagellatus evigilavit. Tunc instantibus invitatoribus: vis respondit, dicens: Ego, Fratres, cibos vestros nunc sumpsi, et flagella promerui: jam si comedero, quid mali erit? Cumque rei gestae ordinem audirent, ultra ei molesti pro prandio non fuerunt. Quibus nimirum indicis claret, quia affectum dilectionis, quem impendere praesentibus consueverat, absentibus spiritu impendere videbatur: ut aperte claresceret, quia omnis ille rigor disciplinae ex magne dilectionis fonte deflueret: et quod saepe videbatur a negligentium pace discedere, cum summe pacis bono conveniret. Quod melius ostendimus, si non solum correpta corpora, sed etiam purgata animarum indicia discipline illius vigore videamus.

19 Cioffus namque monachus nobilis referre solitus est, quia Fredericus quidam monachus fuit, b Anadiphtanus genere: qui extra monasterium in cella quamdam manere jussus, negligeret vixit, atque religionis splendorem, quem insequerat, infelicibus actibus deturpavit. Post aliquanta vero temporum spatia hic in monasterio languore gravi correptus est, atque ad extrema perductus. Cumque et mori se videret, et culpas suas confiteri coepisset, mirabili pietate actum cum eo est, ut magnis rueratibus hunc languore in mortem traheret, et tamen mori non

monacho nolenti confiteri peccata sua, moribus paucis in-
cipit.

possit

ante precibus
et humiliate
S. Petri victus:

a
hic ecclesiam
S. Matthaei
visitare differt.

c
dejectus in
mare (est
vestibus aliis-
que rebus
plane intactis).

d
eo invocato
tempus
maris sedatur:

Math. 14.

A posset : quatenus et pœnæ constringerent, et mors terreret, ut peccata sua vivendo exponere potuisset. Corpus etiam Dominicum, quo se indignum negligenter vivendo, atque indigniore valde culpas occultando fecerat, sæpe sibi oblatum sumere non volebat. Cumque eum Fratres sapius admonerent, et ille se excusando tegeret, tandem præfatus monachus consiliis acquievit, culpas confitendo aperuit, atque ex more monasterii, Domino Abbati, qualem se vidit, ostendit. Cui vir Dei nullum ad agendam penitentiam vitæ spatium superesse considerans, ne impurgatus abiret, faciem Domini prævenire disposuit. Nam prædictum Fratrem morientem corporali vindictæ subdi constituit, ut carnis compunctione purgaret, quem delectatione sordidum cognovisset. Sed et paternæ illius dilectionis verbera, mira divinæ clementiæ signa subsecuta sunt. Statim enim ut meritum suorum iudicium patienter excepit, oblatum sibi corpus Dominicum sumpsit, et tanta pace statim obiit, ut in eo non solum Patris sui affectus, sed etiam Domini promissio firmaretur. Quia hora, qua peccator convertitur, vita vivet, et non morietur.

20 Frater quoque alius erat in monasterio, qui Petrus, cognomento Pitantius, dicebatur : vir sane alias bonus, sed quodam nevalo avaritiæ infectus : qui cum jam ad exitum languore tentis appropinquaret, ejusdem vitii dæmonem sibi vidit assistere ; quem cum quid illic expeteret exprobrando inquiret, malignus spiritus respondit : Pro cetero illo, quem habes, mihi hodie tradendus es. Tunc monachus aliorum bonorum operum suorum labore confusus, cum dæmoni exprobraret, ac pro simplicitate eum percutere baculo minaretur, dæmon abscersit, et non modico terrore monachum turbatum reliquit. Forte tunc senior quidam ex more monasterii cum circa faceret, monachum illum a longe quasi cum alio loquentem, audivit, et solum inveniens, cum quo fuisset locutus, ab eo inquirere studuit. Cui signo ager monachus dixit : Mane dicam tibi. Diluculo igitur circa redeunti ille omnia per ordinem enarravit, veniamque sui delicti postulans, ut Domino Abbati suggereret, rogavit. Quod ut Pater venerabilis agnovit, eum, sicut alium, corporali vindicta expiatum solvit, atque eo die mori jam liberum dimisit. De quo mirum constat, quia vir bonus merito virtutis obtinuit, ut parvi, quod putabat, peccati meritum vivendo prænosceret ; ut ejus poenam post mortem sentire minime debuisset. Sed et cum locum clarus sit, quia maligni spiritus merita peccatorum nobis in hoc sæculo semper occulta esse vident, ne ea evadere poenitendo curemus ; dæmon, qui peccati meritum morienti exposuit, patet mirum, quia hoc non sponte, sed auctus dixit. Quod etiam Patris monasterii studii adscribi debet : quia illi est ad purgandum expositus, cujus erga filios pia correctio probabatur. Vidit ergo malignum spiritum, ne videret, et illius sævitiam studio reverendi Patris evaderet.

21 Sed fugare dæmonia in discipulorum transitu, ei novum non erat. Hugo etenim monachus, boni viri Raineri fabri filius, cum patre et fratre suo alio, Mauro nomine, in monasterio conversus est : quorum alter frater, velut eruditus et prudens, Prior monasterii fuit : hic autem in communi ordine simpliciter vivendo, usque ad mortem mansit. Cumque jam recipiendæ mercedis sine tempus venisset, agri-
tudinem corporeæ mortis incurrit. Ad quem Pater venerabilis jam transeuntem venit, eoque annuam omnipotenti Deo commendare studuit. Cui et moriens Frater dixit : In fenestra illa, Pater, duæ aves sunt, una valde pulcherrima, alia horribilis valde et nigra. Rogo igitur, ut horribilem illam ejicias. Tunc admirari Fratres, qui aderant, ceperunt, quod at-

tente monstraret, et quod monstrabat, ipsi videre non poterant. Pius autem Pater intelligens, quod moriens Frater videre aliud, quam viventes, posset : aquam exorcizatam sibi afferri jussit : qua profecto dum orando aspergens fenestram tangeret, nigram illam avem protinus discedere idem moriens vult : cumque Deo gratias ageret, sancta ejus anima carne soluta est. Tunc Fratres colligere ceperunt, quia ministerio venerandi Patris in horrida ave malus Angelus recessit, bonus in pulchra ad ducatum præbendum electæ animæ remansit : qui, alio recedente, eam statim, ut de corpore est egressa, ad æterna gaudia deducendam suscepit. Nam idem Frater post aliquantos dies in veste fulgenti euidam dormienti apparuit, et jam dubium non fuit, qualis a humo duce susceptus, ad æterna gaudia ad hoc exilio assumptus ascendit.

22 Sed neque illud silendum puto, quod quidam secularis, in cimiterio veteri juxta cameram venerabilis viri hujus sepultus, per noctes plurimas clamores atque ejulatus emisit. Cumque sæpius fieret, et venerando Patri non parum molestus esset, nocte quadam, cum idem clamor et ejulatus circa miseri hominis illius sepulcrum fieret, Pater ab oratione surrexit, foras exivit, non sine magna indignatione clamanti comminans : et ita ille obmutuit, ut penitus clamare desineret, et virum Dei molestare ulterius non auderet. Sicque aperte claruit, quia vir venerabilis, cum voluit, etiam mortuis imperavit. Quod si clamor ille non mortui hominis, sed maligni spiritus extitit, sancti viri auctoritas in hoc etiam magna fuit, quo jubente, malignus spiritus siluit.

23 Sed quia mira facta ejusdem ostendimus, quadam etiam vitæ ejusdem exempla producere debemus : quamquam de forma ministerii sui dictum sufficere credimus, quia leo superbis et irreligiis, religiosis et mitibus agnus fuit. Nemo enim unquam immites et continuas subditos fortius domavit, nemo humiles et subjectos benignius honoravit. In istis namque magisterii sui vigorem nesciebat, quos sæpe quasi minor Patronos suos, pro se ut Dominum rogarent, rogare consueverat. Illos vero et verbis et regularibus correctionibus compungebat, ut negligentiarum suarum torporem desererent, atque in celesti conversatione ferventes decemps esse debuissent. Obstinatis et improbis, post disciplinæ regularis morsus, mitigatori illa suæ consuetudinis iugere solebat, quibus et operis et intentionis suæ bonum luce clarus ostendebat : Cum catena, in-
quiens, nolentem te ducam ad eam. Quo verbo sapientibus satis indicabat, distractionis suæ severitatem, qua intentione sui, quo corrigendorum fructu, qua internæ pietatis dulcedine exultabat. Vere medicus animarum fuit, quarum lueris nulla præposuit. Sed hoc melius ostendimus, si velut in luce positum, quoddam ejus factum memorabile prædicetur.

24 Miles enim quidam, Gallus genere, in monasterio conversus est : qui cum plurimum temporis communi ordine religiose vixisset, tandem post trigum respiciens, mundi delectas, quas contemnendo fugerat, velut Ægyptii ollas carnum desideravit. Relicto igitur monasterio, se ad culinam religionis in præceptum dedit, arma resumpsit, et vivere seculariter cepit. Qui cum tam dementer erraret, et se dignum morte ferebat, quandoque divina gratia, Patris sui meritis, respectus ad monasterium rediit, et multa quæ commiserat, quasi gratissima munera secum portavit. Pater autem venerabilis cum hunc redisse cognosceret, cum magno gaudio recepit : ea vero omnia, quæ attulit, contempsit ; ingentem foveam fieri jussit, in qua delata omnia igne concrenavit. Quod mirum vir sanctus faciens, exemplum posteris dedit, ut Fratrum personas diligant, et ani-

pellit aqua benedicta :

ejulationem ad sepulcrum alienius de nocte excitari solitum compescit.

E

Erga inter et elatos ac superbos sapienter indicis animarum fuit :

Exod. 16

opodatum suorum humi resipiscen-tem suscipit.

Ezech. 18. 9

B

C
nem alteri enim dæmon crimen objecerat

C

dæmonem mordendo hosti e nigræ avis apparere

marum

A marum damna fieri nullius lucri dispensatione permittant.

d
ab Urbano 11
Papa infra
donatur:

25 In d Synodo ei more suo nudo capite residenti, sanctæ memoriæ Papa Urbanus Pontificalem infulam misit: quam utique vir Domini et pro summi Pontificis reverentia venerabiliter recepit, et officiosissime salutavit, et tamen ejusdem sacerdotalis mitre usum, etiam rogante Papa, contempsit. Quod non ob aliud fecisse creditur, nisi ut quorundam arrogantiam humilitatis exemplo damnavet, qui dum se inaniter extollunt, indebitos sibi sanctæ Ecclesiæ honores non metunt usurpare. Multa sunt præterea, quæ de hoc venerabili Patre monasterii senes narrare consueverant: sed nihil de his, quæ relata sunt, hæc retulisse sufficiat.

Tarent.

a Accipi videtur pro minori cenobio seu prioratu, Abbatia Cavena subjecto. b Amalphit urbs in eodem Principatu sita: ubi mare versus sitientem, ubi corpus S. Andrea Apostoli servatur. c Monachi genus ne fore Africani. d Non intelligitur Synodus Brevetana anno 1031 collecta, in qua Gilbertus Antiquipetrusque complices eius excommunicati, ut optinaretur Ravennas, Barchinas, Ebus, Siculis. sed concilium Trojanum primum, quod illo Pontificato in Apulia habuit, ubi in Concilio Cavena fregit. Mite, apud Pghellum Sulphitanum, apud alios Claramontanum.

B

CAPUT IV.

Pie mortuus, etiam post obitum delinquentes corripit.

U t autem ad ejusdem felix exitum veniamus, eodem anno, quo de hoc mundo erat profecturus ad Dominum, Joannes de Diano ejusdem Capellanus, hujusmodi visionem vidit. Volebat namque, quia de loco suo montes tres maxime movebantur, qui motu suo non parvam mundo collisionem minabantur: a quorum motu clamor tantus fiebat, ac si mundus destrui videretur. Cumque et ipse eodem terrore compulsum, ad ecclesiam vellet fugere, et quid esset quod videbat inquiret: audivit quia illi tres montes, tres Clumenses Abbates essent, videlicet a S. Odo, S. Majolo, et S. Odilo, qui Dominum Petrum Abbatem ut serum tollerent, venissent. Sed cum tempus, quo tollendus erat, inquireret, item audivit, qui juxta Principis Apostolorum festum venirent, et eum de monasterio tollerent. Evigilians autem Frater ille, de Abbatibus sui vicini obitu minus contristari cepit: quod tamen non eo facto accidit, quo putabat. Nam Pater sanctus vicinorum Apostolorum festum vivendo transit, sed circa festum, quod Cathedra B. Petri Apostoli dicitur, ad gaudia æterna migravit. Obiit ergo senex venerabilis, maturus ævo, sed proliato maturior, sepultusque est in speculaculo, quæ de rella venerandi Patris Alpherii in oratorium B. Michaelis Archangeli nunc ita est.

visus alteri a
Sanctis mona-
chi ad cælum.

a

mortuus:

sepellitur in
oratorio
S. Michaelis:

27 In quo loco quæ meritis ejusdem reverentia debeatur, sæpius demonstravit. Sergius namque monachus, et monasterii armarius, pro negligentis suis sepe a viro Dei argutus fuerat: quidam vero die, maligno spiritu instigante, eum non sua merita, sed correctionis sue amaritudinem memoraret, contra viri Dei sepulchrum expiit, et quem Fratres monasterii quasi viventem promissis cervicibus in eodem loco salutare consueverant, Judæorum more conspuere non expavit. Mos autem, cum adhuc viveret, viri venerabilis fuit, ut subditorum culpas puniret, ne future vindictæ eos negligendo servaret. Consuetudinis ergo sue dignitatem post mortem etiam servans, eundem monachum graviter percussit. Nam hic contra sepulchrum expiit, facies ejusdem intumuit, et os ita torsit, ut in maxilla depositum ex latere videretur. Percussus itaque tunc primum cognoscere Abbatem sui magnitudinem cepit, eum enim, cui quasi mortuo exprobravit, vivere melius

monachus,
consuetudinis
ejus
sepulchrum
puniret:

post mortem, et dignitatis sue vigorem tenere alius didicit. Sed cum magnis doloribus, ingratus pater-
nis beneficiis, torqueretur viventis facie, tumentibus
labiis, cinctus doloribus, ad venerabilem virum Ab-
batem meum b Simeonem venit, reatum suum confi-
tendo aperuit, et meriti sui dari sibi poenam tantæ
audaciæ dignam postulavit. Cui venerabilis Abbas
respondit: Si ab illo percussus es, curare te nullus
alius potest. Jussus ergo monachus rediit, et ante
sepulchrum venerabilis viri in oratione prostratus,
faciei et oris incolumitatem promeruit. Us namque
quod ad derogationem Sancti sputum elexit, percus-
sum doluit, atque eo verba proferente penitentia,
salutem recepit, ut Patris sui justitiam et pietatem
contra detractorum fallaciam probaret. Quia nimi-
rum ut magister bonus errantem percussit, et ut pius
pater, quem percussorat, sanavit. Felix utique, qui
utrumque potuit, videlicet et percutiendo corrigere,
et sanando mulcere. Hoc autem idem Sergius mona-
chus senex retulit, sed me petentem relationis suæ
miraculum, Domini Abbatis Simeonis testimonio
confirmavit.

eo invocato
sanatur:

28 Ursinus etiam monachus non valde huic dissi-
mile solet narrare miraculum. An enim, quod qua-
dam die Tusciam apud ecclesiam S. Michaelis Ar-
changelii plures monasterii Fratres convenerant: E
inter quos erat Leo Baisanus, et Ursus Ramarius. Tunc, ut fieri solet, confabulantibus sermo incidit, ut Abbatum monasterii opera et religio conferren-
tur. Sed cum ad Abbatem Petrum omnem monasterii
tam religionem, quam exteriorum rerum collationem
referrent, idem Ursinus monachus laudatoribus Pa-
tris sui resistere vehementer cepit: eumque jam
neo detractionibus parceret, Fratres eum monere
ceperunt, ut a talibus verbis silere delinqueret. Ille
autem silere noluit, sed quantum sibi placuit, nequi-
ter loquendo processit. Eadem vero nocte ille, quem
spreverat, ei in somnis apparuit, atque ab eo in-
quirere instanter cepit, dicens: Sic, Ursine, sic debet
monachus loqui de Abbate suo? Qui cum ea, quæ
vigilans dixerat, memoraret, et illum, cui quasi ab-
senti detraxerat, non solum presentem, sed etiam
præstina auctoritate præstantem cerneret, eum ma-
gno timore sui reatus sibi dari veniam precabatur.
Vir autem sanctus ei indulgere noluit, sed ante al-
tare oratori eum ducens, regulari disciplinæ subdi-
dit, atque tam acriter verberare cepit, ut inter
dolores exclamaret, et quid dormiens pateretur, pa-
tenter vocibus indicaret. Cumque Fratres accede-
rent, et clamantem excitarent, ordinem flagellorum
exposuit, atque ad eorum veritatem et ultoris præ-
sentiam confirmandam, scapularum fiores testes
produxit. Quod profecto miraculum mihi Ursinus
idem dixit: sed tertius rem scire volens, cum ab
Ursino Ramario quærerem, se clamantem inter ver-
bera Ursinum audisse dixit, et in evigilante verbe-
rum signa vidisse. Quibus minimè signis ostendi-
tur, quo vir sanctus æternæ dignitatis honore potia-
tur, qui eos, quos in hoc sæculo nutrierat, et corri-
gere docendo possit, et castigationibus emendare.

sibi obrectan-
tem oburgat
in somnis,

et virgis cordis:

F

29 Nam vir vite venerabilis Odo Vestasarius, quia magnæ veritatis et sanctitatis fuerit, nemo qui eum bene novit, ignorat. Hic sæpius narrare consueverat, quia frequenter sese appareret, et ejusdem, si in aliquo erraret, facta reprehenderet.

alterius errata
reprehendit:

30 Præterea memorato Sergio monacho ejusdem male consuetudinis usus inoleverat, ut in uno loco diu fixus permanere non posset. Quadam vero nocte venerabilis Pater ei apparuit, et de mobilitate sua terribiliter objurgans, se eum in proximo correcturum minatus est. Post non multos vero dies idem Sergius de solario cecidit, et costam trigintæ atque ex illa jam die monasterium circumcursare non po-
tuit

alterius cir-
cumscuratio-
nem.

A tuit. Hæc autem et hujusmodi, ut jam dixi, Pater venerabilis in discipulorum correctione fecisse cognoscitur, ut ad horam suæ vocationis eorum nullus imparatus inveniretur. Quorum profecto nonnullos sæpe præmonuit, et ut se ad vicinum exitum præpararent, imperavit.

c 31 Joannes quidam Romanus, monachus ejusdem nostri monasterii, qui etiam ad hoc c Venustum monasterium mecum venit, quantæ simplicitatis et religionis vir fuerit, a multis cognoscitur. Hic autem in castro S. Adjutoris cum ceteris Fratribus manere jussus fuerat. Quadam vero die ad monasterium veniens, id quod apud memoratum castrum noviter gestum noverat, retulit dicens: Domino Leoni Barensi, magistro ejusdem castri, hesternæ nocte Dominus Abbas Petrus in somnis apparuit, eique dixit: Frater Leo, quare tam negligenter agis; et debitam psalmodiam defunctis Fratribus nequaquam reddis? Festina et præpara te, quia sub magna eris celeritate moriturus. Evigilans autem, timore prænuntiati sibi obitus, pavere mirabiliter crepit. Cui etiam sequenti nocte venerabilis Abbas Constabilis apparuit, et eadem dixit. Ex qua nimirum geminata visione ita territus est, ut in ecclesiis psallens, his quotidie ex ordine Psalmum repeteret, et ab omni illa otiositate sua quiesceret. Post aliquantos vero dies idem Leo monachus languore correptus obit, atque quod veritatem vivendo dixerit, moriendo firmavit. Hæc autem mihi Joannes venerabilis monachus, adhuc vivente eo, qui visionem suæ mortis viderat, narravit. Quæ cum in ejusdem obitu impleta didici, credere ea etiam cepi, quæ per nemetipsum non vidi. d Hujus beatissimi viri Petri festa natalitia peraguntur iv Nonas Martias, Aven.

a *Fuerant hi decessores S. Hugonis ante memorati. Ex his vero Abbas 2 cohitur 18 Novemb. S. Majolus 1 Abbas mortuus est 11 Maii, et hujus successor idem ipse Calendaris Januarii. — b Praefat. B. Simeon ab anno 1121, ad 1131, quo obiit 16 Kalend Decemb. — c Venusta urbs olim Apuliae Penicetie, nunc Basilicate, patria Horatii. — d Sequenti desunt apud Savin.*

HISTORIA DEDICATIONIS ECCL. CAVENSIS

Ex MS. Chronico Cavensi.

u Tertius a beato viro Alferio, ejusque nepos carne, Cavensis hujus cenobii Abbas floruit B. Petrus, qui et rerum gestarum amplitudine, et gravitate morum et severitate disciplinæ, longe omnibus excelluit. De quo quidem (ne instituti nostri rationem abjiciamus) id modo dicendum est, quod presentis tantum diei sollemnitas postulare videtur. Anno a salutari Christi Domini Jesu orta millesimo nonagesimo secundo Pontifex Maximus, Christianique Jesu Vicarius præselebat, Urbanus ejus nominis secundus: qui natione Gallus, professione monachus, Oddo nomine, in Cluniacensi cenobio ejusdem B. Petri discipulus antea fuerat, et ad b Cavense monasterium revertentis individua comes ac vitæ socius: donec a sanctissimo Gregorio septimo Romano Pontifice Primorum Patrum collegio ascriptus, et c Ostiensis Episcopus effectus fuit; tandemque post Victoris Papæ tertii obitum, ad Apostolici ordinis culmen d ascitus, e Henrici Ecclesie hostis nequitiam veritus, et quoque minus Romanorum seditionibus esset obnoxius, apud f Normannos potius quam Romæ morari voluit.

2 Salernum itaque a Serenissimo Duce Rogerio, Roberti Gar-cardi filio, honorifice deductus, dum pietatis et grati animi ardore incensus, sacrum redde-
dere hunc locum cuperet, et sanctissimi Magistri sui votum explere; g Alfano Salerni Archiepiscopus ejus nominis secundus, qui jam ad loci hujus sub-

jectionem modis omnibus anhelabat, præsentiens tanta rei congruum ornatum parari, agre admodum tulit. Pontificique exposuit non licere in Cathedralis suæ Ecclesie abjectionem ac detrimentum, Cavense monasterium tanto munere decorari. Cui Pontifex actionis præscripsit diem, quo sua jura tueretur. Is autem cælitus (ut fama est) monitus, locique religione tactus ac territus, actionem ipsam prosequi præternisit.

3 Dei itaque nutu controversia sedata, Urbanus Pontifex consono omnium populorum plausu, assumptis secum Fratribus suis Reverendissimis Episcopis et Cardinalibus, h Ubaldo Sabiniensi, Oddone Albanensi, Berardo Prenestino, Joanne Tusculanensi, i Brunone Signino, k Rangerio Regitano, Gerardo Tropiano, Joanne Rappolano; et sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyteris et Cardinalibus, Hermannus tituli Sanctorum quatuor Coronatorum, Gregorio tituli S. Vitalis, Benedicto tit. S. Susanne; Gregorio ex Diaconia S. Mariæ in Vialata, Joanne ex Diaconia S. Mariæ in Schola-Græca, Petro ex Diaconia S. Adriani, Jacobo ex Diaconia S. Eustachii, et Teutone ex Diaconia S. Gregorii ad Velum-aureum, aliorumque Clericorum multitudine copiosa, ut Pontificem Maximum dederat, Salerno egressus, monasterium adiit, consecrationis ceremoniam acturus: ut cujus erat præstans monastica disciplina religio, ejusdem esset Pontificie liberalitatis excellens munus. Comitatusque est eum et serenissimus Dux Rogerius, cum innumera Ducum ac Principum, aliorumque Nobilium turba; in et Pontificem rerum gestarum gloria clarum honoraret, obsequiumque impenderet, et tantæ sollemnitatis caeremoniis adesset, easque suis numeribus adlangeret.

4 Cum autem sic pergens prope cenobium pervenisset (quo postea pro rei memoria sacellum constructum est) animo pro complexu loci sanctitatem, religionis singulare munus, monachorum ibidem degentium mores Angelicos, Magistri sui ingens meritum, itineraque ipsi Sanctorum pedibus contrita; ad Rogerium Ducem aliosque, qui aderant, Pontificia Majestate conversus, Indignum est (inquit) Filii, locum illum, quem Coelstium vitam agentes incolunt, quaque nudis plantis pergunt, nos peccatores aliter quam pedestres adire. His dictis in terram desiliens, ejusque exemplo veteri, pedes ad cenobium ire pergunt. Vixque per lapidis jaculum inde processerat, cum ei cantie grata rhemens, Fratrum corona stipatus, reverenter occurrit venerabilis Petrus, moxque cum suis omnibus coram Summo Pontifice genuit: qui eum illico a terra erigens, affectuose complectitur et osculatur; tum reliquos Fratres sereno vultu intuens benedicit, blandique salutat: admirandaque nascitur utramque contentio, dum illi in pedum oscula ruunt, hic vero Fratrum suorum benevolentia motus, medios cupit complecti: seque conspectu mutuo exilarati, mixtisque lacrymis gaudentes veniunt ad cenobium.

5 Aedes ingressus Pontifex, sacratissimo Eucharistie primum reddito cultu, ad specum postea se confert: ibique prostratus Alferii et Leonis deosculatur monumenta, lacrymis rigat, diu multumque precatur. Ac tandem erectus populo benedicens, parata monasterii tecta cum Duce Rogerio ceterisque subiit, ibique dies illius reliquum afflabiliter cum B. Petro Abbate, aliisque nonnullis monachis, quos in monastica conversatione degens antea noverat, in familiaribus colloquiis (Pontificem se oblitus) expendit. Sed et nocte ipsa cum ejusdem Fratribus, matutinam laudem sollemniter persolventibus, devotus interfuit. Soporanti vero mane, necessarius de more paratis, Pontifex ad altare solium pompa procedens, aedes istas tum quidem pretioso contec-

D et depulsa romana vestimenta,

h

i k comitatus Episcopos, Cardinales,

Clericis, E

Ductus et Principibus Cavam propiciatur:

pedes cum aliis ad monasterium pergit

benignè expleti occurrentes S. Petrus Abba et monachos:

videt sacrum Eucharistiam et sanctorum corpora, unda:

Matutinas laudes nocte peragat.

alterius negligentiam orandi pro defunctis.

Urbanus Papa 11 ante S. Petri discipulus atque individua socius,

Sacernum tenuit,

templum dedi-
cat SS. Trini-
tati

8 Septemb.
1

Dux Rogerius
donat quam-
plurima privi-
legia et redditus.

Atas serico, aureis basilis ornatas, florumque spirantium corona rehlmitas, propriis manibus, Pontificis caeremoniis ac ritibus deo sacro peruxit, singulosque delinivit parietes; egregieque sculptam Crucem in sacre rei signum ac monumentum adhibuit summæque Trinitati Deo Altissimo dedicavit, die videlicet 1 Nonarum Septembrum, Indictione quinta decima.

G Tam vero magnifica consecrationis pompa fuit, ut perpetuo suavissimi odores cremarentur, dulcissimi concentus exaudirentur, organorum, ac tibia-rum ad juvenillissimum numerum modulationes, non aures modo ornam, sed animos ad pietatem religionemque mira ratione accenderent, ac jam in cœli beatissimis oris versari se omnes putarent. Precipue vero Serenissimus Dux Rogerius his pietatis insignis excitatus, coram Pontifice et Cardinalibus, audientibus Principibus et populis, Caven-sium omnem ditionem, Imperium in universos Lucanos, a vertigalibus immunitatem, maris dominum donavit; Notarios publicos, ac Iudices vas-allosque creandi facultatem indulsit: morti destinatos eripiendi, duellorum rationem constituendi; causarum et civilium et criminalium controversias decidendi; appellationes prosequendi tribuit potestatem. Atque (ut verbo dicam) cum summo potestatis regali jure, redditus ac fructus, summam multorum millium aureorum facientes, religiosa liberalitate contulit.

7 Eo autem illustrior Pontificis magnificentia fuit, quo sunt celestes opes divinaque munera terrenis atque humanis illustriora. Etenim ad Duxem Rogerium, ceterosque Prædotes ac Principes, universamque populum obortis lacrymis conversus, Pontificia summa potestate utens, Christiane homini uberrimis thesauros proferens, indulsit, ut, quisquis divina opo in penitentia statim existens, sacrosanctas has iedes adherit, autem diem consecrationis, et die ipsa; hoc est, quartæ quinto die Septembris, nec non sacris diebus Corne dominica, et salutaris Passions; eam indulgentiam mereatur, quam mereretur, si pergeret ac rediret ad S. Iulianum Compostellanum. Ceteris vero anni diebus, qui istius accesserit devotionis causa, contulit quatuor annorum, et totidem quadragenarum indulgentiam. Efficit etiam, ut sacellum, quod Abbatibus dicitur, ab Amphissim Brunone Casimiro monacho et Episcopo Signum eodem die consecraretur, adiciens indulgentiam illud visitantibus his diebus festis septem annorum et totidem quadragenarum. Ecclesia vero in adjacenti conobio Casali posita, et eo tempore consecrata a Reverendissimo Rangero Regitano

Papa donat
portas indul-
gentias visi-
tationis hanc
reclama,

et abbatem
Abbatibus,

et tertium
conobium
Casali,

G

Episcopo, concessa est indulgentia illuc accedenti-
Dbus devote septem annorum et totidem quadrage-
narum, non modo dictis diebus, sed in qualibet Vir-
ginis m Matris solennitate. Ipsos vero monachos,
sacrumque cœnobium privilegiis suis ita munivit,
libertateque donavit, et prerogativis auxit, exten-
dit, ornavit; ut, que ipsi cœnobio conpares, pauca
reperias, anteponas autem nullum.

8 Tum vero pompa finita, ad claustrum se Pon-
tiffex et Cardinales, cum serenissimo Duce ac Prin-
cipibus, B Petro deducente, se conferunt. Cetera
ingens multitudo vallem totam occupat, frugalique
prandio expleto, monachis in eum coactis, tali ora-
tione Pontiffex usus dicitur: Agitate animo, Fra-
tres, quanta dignitas atque majestas sit Religiosi
monachi, quem Deus a seculi fluctibus emersum,
in pacatissimum Religionis sinum deduxit; ut mentis
oculo monastica disciplina purgato, quam sint hu-
mana omnia fluxa, angusta, mortalia, erroris et
iniquitatis plenissima, deprehendere facile possit;
ac licet in terris versetur; Cœlitum tamen jura tenet,
et jam quodammodo in Beatorum numerum col-
locatur. Hæc enim ornamenta sunt vera, hæc admi-
randa insignia. Nam quo ego uter aureo baculo, ut
magne sit dignitatis, est tamen integumentum mo-
lestissimarum curarum, fastidiosissimi stomachi.
Quamobrem quod habetis, teneat, ut coronam ves-
tram nemo accipiat. Et vultus nostrum, carissimi
Fratres, quia auctoritate non licet, precibus ves-
tris portate, pietatisque affectu vicem miram dolete.
His aliisque dictis, ac benedictione indulta, singu-
lisque proprio nomine appellatis, cum Duce Rogerio
aliisque, qui secum venerant, Salernum repetit. n

m
donat quam-
plurima
privilegia:

adhortationem
habet ad mo-
nachos,

de status illo-
rum felici-
tate:

E

data benedic-
tione discedit.
n

a. Extat eadem Historia, paucis immutatis aut omissis,
tomo 7. Hæc sacra in Ferdinando Iphello edita in Salernitanis
Archiepiscopis a pag. 512. — b. Cænobium monachum fuisse scribit — c.
Cænobium 1078. — d. 12. Martii 1088. — e. Constitutum
in Antipapam Gualterum de quo late in Vita S. Anselmi Ep.
Lucensis 18. Martii. — f. Anselmus egressus Græcia et Saracenis,
Apulia pulsi sunt, et ceteris deus provinciam, Duce polissimum
Robertus Guiscardus. — g. Sed et Alfons 2. ab anno 1085 ad an-
num usque 1121. — h. Consuevit Iphellum de his Episcopis, qui
adhuc ex hoc loco aliquos videtur catalogis suis inscripserit.
Pascent et Cardinales hactenus omnia nunci. — i. S. Bruno Si-
gnatus Episcopus, liber scriptus et sanctitate clarus, decessit
18. Julii anni 1121. — k. Falli hic ex monacho Caveni et disci-
pulo S. Petri factus Episcopus. — l. Inscriptio est dedicatio ad
dictam deum Matrem Virginis Wundis, Meinardi, Rucelini. — m.
Virginis deipara fuit hac ecclesia dicata — n. Idem Papa In-
telexit data Salerni 18. Kalend. Novemb. ejusdem anni 1092 con-
cessit B. Petro ejusque successoribus omnimodam jurisdictionem
Episcopalem, obdacta duntaxat potestate ab his, quæ sunt
Ordinis Episcopalis. a sacerdotum Ordinem collatione, basilica-
rum consecratione et choralis confessione. Verum agente
Alphano Episcopo placenti Papa Erto decrevit, litteris hanc
data anno 1098 mense Madi, quæ privilegia edidit Iphellum in
Alphano vi Episcopo Salernitano pag. 513. ut præcedentes lit-
teras insinuat pag. 513.

F

DE S. CASIMIRO

POLONIÆ REGIS FILIO, IN REGEM HUNGARIÆ ELECTO

Commentarius historicus prævius.

S. S. Casimiri genus illustre, parentes, fru-
tres vi, sorores xvi; utrorumque sigillatim
dignitas.

AN. MCCCLX.
XXIV.
IV. MARTII.

S. Casimiri
parentis:

Illustrabat ante annos omnino ex Polonia regnum,
maiusque Ducatum Lituanie, regiarum splen-
dore virtutum, sed præsertim Christiane pietatis,
Casimirus, Casimiri in filius, nepos Jagellonis
fortissimi Principis, qui primum et Lituanie Magnus
Ducibus, Christi religionem complexus, in Regem adop-
tatus est a Polonia, Wladislaus dictus, regis natus,
S. Casimiri mater, Elisabeth, Austriaca fuit, Alberti u

Imperatoris, et Hungaria Bohemique Regis, filii.
Hic, priusquam ex auctoribus et rebus supparibus elo-
qui illius proferamus, brevem Vitæ ejus periocham ex-
hibebimus e libello, quem Albertus Wuch Kojalowiez
Sacris Arse, S. Theologie Doctor, Almarque Uni-
versitatis Vindobensis Præcancellarius, anno cccm. vul-
gavit hoc titulo inscriptum; Miscellanea rerum ad
Statum Ecclesiasticum in Magno Lituanie Ducatu
pertinentium, In hoc altera statim pagina de Casimiro
ista scribit:

Vitæ periocha

2 S. Casimirus, Casimiri in Polonia Regis, Ma-
gno Lituanie Ducis filius, Jagellonis nepos; a puero
virtuti

A virtuti addictus, totum se Deo dedit, posteaquam Rex Hungariæ electus, ab eodem regno exclusus est. Fratre enim Vladislao in regnum illud succedente, ipse regnum cælum, quod semel querendum suscepit, vi occupare conatus volorum suorum apicem magnis passibus occupavit... Ad virtutis omni-que sanctimonie reditus cumulandos versus, pudicitiam integram conservavit : eruditionem ut B. Virginis laudibus consecraret, elegantissimis versibus illam celebravit ; quorum exemplum secum sepulchro inferri mandavit. Austeritate vitæ, et honoris Divini Zelo, inter vivos admirandus : a morte miraculorum gratia, multos Divorum superavit. Mortuus Villæ successivæ, die Martii iv. Relatus in Sanctorum numerum, a Leone X. anno mpxxi Instante deinde Sigismundo in Polonia Rege, a Clemente vii festum ejus majoribus caeremoniis celebrandum institutum est.. Anno cmlxxvi vulgatus est libellus continens miracula, quæ ad ejus sepulchrum contigerunt. Cum anno cmlxxiv sepulchrum ejus restauraretur, inventus est incorrupto corpore et vestibus : qua ipsa occasione repertus quoque est Hymnus de B. Virgine (incipit sic, OMNI DIE DE MARILINEA LAUDES ANIMA dextro ejus tempore subjectus. Anno cmlxxxvi, Augusti xiv, sub Vladislao iv Polonia Rege, præsentis ejus Majestate ipsa, cum sorore sua Serenissima Anna, corpus prædicti Sancti, sollemnissima supplicatione pro urbeni instituta, translatum est in magnificentissimum sacellum a Sigismundo in extractum. *Hæc ille. Sed quid excluso ab Hungariæ possessione S. Casimiro successisse Vladislavum fratrem tradit, hoc rigenti fere post annos, Matthia Corvino mortuo, ipsoque sex annis prius Casimiro, contigit, ut sigillatim post cognemur.*

3 *Henricus* ipse apertum fuerit, omnem *Casimirum* atque *Elisabetham* Austriacæ progeniem, Sancti, inquam, *Cosmæ* fratris suævesque recensere, ut claris ruerent, quæ de us fortassis infernas per transcursum ducenda erunt. Enumrat eos *Martianus Crumier* in laudatione funebri *Sigismundi* 1, et breviter *Jodocus Lucavicus* *Devius* libro 2 *Rerum Polonicarum* pag. 289, hoc ordine : 1 *Wladislaus* natus anno dcccxcvii. 2 *Hedvigis* anno sequenti. 3 *Casimirus* ejusdem scilicet lxi. 4 *Juanus Albertus* lx. 5 *Alexander* lxi. 6 *Sophia* lxiiv. 7 *Elisabeth* lxi. 8 *Sigismundus* lxxvii. 9 *Fridericus* lxxviii. 10 *Elisabeth* lxxix. 11 *Anna* lxxxvi. 12 *Barbara* lxxxviii. 13 *Elisabeth*. De his *Cramer* : *Filiorum* *Casimiri* duo immature mortuæ. *Hedvigis* *Georgio* *Duce* *Bavariorum*, *Sophia* *Friderico* *Marchioni* *Brandeburgensi*, *Anna* *Boguslao* *Pomeranorum*, *Barbara* *Georgio* *Saxonum*, *Elisabetha* vero (patre mortuo) *Frederico* *Legnicensium* et *Brogensium*, *Ducibus* matrimonio junctæ fuere : et omnem pene *Germaniam* affinitatibus et propinquitatibus illustrum virorum et mulierum, quas enumerare perlongum esset, nobis diximre.

4 *Filiorum autem natu maximus Wladislaus, anno
MDCCCLXXI, post mortem Georgii Podbradæ hæræti,
Bohemiar. Rex electus est; Matthia Hungariæ Rege ne-
quiquam eandem coronam ambiente; adversus quem
ipso anno conspirantes plerique Hungarici Proceres at-
que Antistites Casimirum ejusdem Hladislai fratrem,
missis Legatis, Regem sibi duci a Casimiro patre postu-
laverunt. Et datus na ille quævis, sed statim ab ipso re-
sertus, ut mox dicemus. Quia rursus fuit, ut cum anno
MDCCCLXXIII, idem Hungari per secretum legationem,
rursus a Matthia deferendum pollicerentur, nil quo-
quam certi illis Casimirus Rex responderet, jam antea,
ut lib. 20 scribit Cronevus, fidei gentis dubiam et
fluxam expertus. Anno MDCCCLXXXIV, ut infra dic-
emus, inde consumptus interit Dux Casimirus. Frederi-
cus frater ejus anno MDCCCLXXXIII Cracoviensis Epi-
scopus factus, patre obituro*

5 Anno MDCCCXC Matthias Ungariae Rex apoplexia
extinctus est, vir strenuus, sed ingenti iniquitate et versi-
pellis. Successorem Proceres alii Wladislaum Bohemiae
Regem elegerunt, alii Joannem Albertum fratrem ejus,
quem plures de hostibus reportaret. Casimiri patris an-
spiciis, victorie commendabant. Uterque cum exercitu
in Ungariam advenit. Sed brevi pax evasit. Et note-
bant quidem Ungari, ut Cronerus scribit, regnum du-
bie Martis aieo committere; sed Casimirus Joannem
Alberti evahendi studio incensus, ira etiam in alter-
um filium, velut nimio plus cupidum, et in se in-
gratum stimulante, alibi bellum adhibuit, cuius suorum
copias ac Turcarum quoque auxilium petebat. Sed ni-
miam tarda haec fuere. Joannes Albertus, etsi vix qua-
tuor millia bellatorum habebat, lapsis ceteris, cum
fratrem octodecim millium exercitu conflavit, fortius
quam scilicet; nam dubius equis in ardore pugnae
amissis, tertio quoque graviter sub ventrem saucio
vix tandem evasit. At Wladislaus de eventu pugnae
certior factus a suis, non obscure prae se tulit, magis
letari de salute fratris, quam de victoria sua: mis-
sisque ad eum Legatis, pacem cum eo fecit.

6 *Casimirus pater nunc cunctis Christianis sacrosanctis Christianae religionis mysteriis rite perceptis, mense Junio animam exhalavit, ut idem scriptur tradit. Aspiravit aut acceptum filii tres, Joannes, Albertus, Alexander, Sigismundus. Obtinuit Joannes Albertus, electus die xxvii Augusti ccccxcxi, qui anno sequenti, mortuo Sigisno Archiepiscopo Gnesnensi, ad fratru suu Fridericu, a quo potissimum indupescenda regni fuerat ndigatus, subrogaretur, relicto etiam Episcopatu Cracoviensi, ubi Alexandro vi Papa obtinuit, a quo et in Cardinalatum collegium cooptatus mense Septembris mcccxcxi. Mortuus est Joannes Albertus anno cxi, die xvii Junii, qui quamquam celebs erat, non tamen S. Casimiri fratris sui continentium imitator est. Successit illi Senatus assensu Alexander, quem sibi Lituaniam post Casimiri patris mortem Magnus Duxem ussnasparavit: fratre mortuo ad regni diadema postulatus, anno xxi, die xii Decembris, a Friderico fratre, solenni caeremonia Cracovie iunctus et coronatus est. Uxor ejus Helena, Muschorum Duxis filia, mensis Februarii sequente, et Lituaniam Cracoviam venit. nec tamen, inquit, Cromerus et alii, diadema de more Reginarum ipsi impositum est, propterea quod Cracoviam solennitati dedita, ab instituto Ecclesiae Romanae et Catholicae abhorreret. Subijt Jodocus Ludovici Decani hoc epiphonema: Tanto, inquit, ardore res fidei tunc a Polonis custodita fuit.*

7 *Fredericus Cardinalis* n. n. m. die xiv Martii obiit, moribus longe Casimiro fratri formidat. At mater Elisabetha Regina, insigni pietate famula, et misericordia in cultum divinum xxx Julii, cuius observantiam rite obtemperavit Cracoviae, ubi in templo sanctae Chrispinae, quod, ut Cracovenses ait, vivens a fundamentis edificaverat, omnique apparatu ad cultum divinum accommodato magnifice observavit, et censibus dominoque in octo Presbyteros et nonum ministrum collatis dotaverat. Anno sequenti, die xix Augusti, mortuus quoque est Henz Alexander, et Viduartha Casimirum fratrem tamulatus. Successit Sigismundus, natus anno mcccclxxvi, primo Januarii: in Regem electus mcccvi, vii Decembris, coronatus mcccvi, xxvi Januarii: mortuus cxi lxxviii, primo Aprilis.

S. Hadenus ac S. Casimiri parentibus, fratribusque
ac sororibus suorum imbutis, quae lucem afferre pariter
possint querunt. Atque illi Jagello Windislaus, Magnus
Lithuanae Dux et Poloniae Rex: patrui Windislaus
Poloniae et Ungariae Rex: et fratris Reges sunt qua-
tuor, Windislaus Bohemae et Ungariae, Poloniae Jo-
hannes Albertus, (electus etiam Ungariae, eodem fere quo
Cassimirus fuit) Alexander, Sigismundus.

D
Winda laus
etiam Ungarum
Rei, facit
1490.

victo competi-
tore Joan,
Alberto fratre:

q n Casimiro
pari an 1492
su l edd
E

June 1801
Alexander
Fraser,

cuius uxor,
 quæ hæret
 s. ut non
 uideat

anche il
comune
non si-

Eleutheria
number 45(2)
number, no
found.

northern
Alexander
1504,

negotiorum,
negotiorum 1548.

[illegible]

всего 100000
с. 100000.

inclos.

præsertim
erga Deipha-
ram ;

miraculo
a morte.

Enthorization,

* jmo 1004

corpus post
anno 120
multiplicatum,
transfuso
an. 1636.

11

5 fables, et
7 sonnets.

born
march 2

Whitst n.
franc Ror
Bohemia
electus,

per Ungarar,
1471, sed n.ox
derelicta.

1700-246 1481.

A § II. Vita et miracula S. Casimiri u quibus scripta? unde hic edita?

Zacharias
Ferrerius
Vitam
S. Casimiri
scripsit,

Vitam S. Casimiri scripsit Zacharias Ferrerius Vicentinus, Episcopus Gardiensis, Leonis x Populi Prælati domesticus et Rerendararius, ac per universum regnum Poloniae (ut ipsemet infra profitetur) et Magnum Ducatum Lituaniae et Moscoviae, omnesque et singulas terras eisdem regno et Ducatibus mediate vel immediate, aut alias quomodolibet, subjectas; cum omnimoda Legati de Latere, et Majoris Penitentiarii de Urbe potestate, Nuntius et Orator. Præcipuo causso Legationis fuit, ut inter Sigismundum i Polonice Regem et Magnum Prussiarum Magistrum Albertum Brandenburgicum, sororis ejus filium, pacem conciliaret: quæ tamen minime successit. Eadem tunc Antistes, atque ut ipse scribit, Servantissimis Patribus, Joanni Archiepiscopo Gnesnensi, Polonice Primate ac Legato nato, nec non Petro Præmishien: Pontifici, regnique Poloniae Cancellario, ad ipsius Ducis Casimiri gesta ac miracula perquirenda, provincia fuit demandata. Id vero numeris, inquit ipse,

postacuratum
et sumen cum
alio Episcopo,

B

auditis ocula-
tis et gravibus
testibus:

omni fidei opera, et sedulitate exquisitissima, ita obivimus et exegimus, ut inter innumera pene miracula, quæ jurjurando adhibita illi nobis recensere, qui et interfuerunt et conspexerunt, manibus con- tractare, ac in eometipsis experti sunt, quosque nobiliores ex aliis, ac fide digniores ad testimonium perhibendum delegimus; ea tantum, omnis is superfluis, quæ singularia, et ad ejus sanctitatem probandam sufficere visa sunt, describerimus, annotaverimus. Datum Vilna, ix Kalend. Decembris, anno salutis mxxx, Sanctissimi Domini nostri Leonis Divina providentia Episcopi x, anno octavo. Deinde adscripta hæc erant: Tres erant Episcopi ad latus Illustrissimi D. Zacharii Legati a latere, Joannes Vilnensis, Joannes Chroviensis, Jacobus Caffensis, Episcopi Latini. Examinata narranda et testes. Est Chionia, sive Kiava, Volkane ultimarum civitas ad Borysthenem, sub Archiepiscopatu Leopoldensi, ditionis Polonicae. Caffa vera, quæ et Theodosia, Taurica Chersonesus ad mare Euxinum, olim Genuesium colonia.

unde cum
accepimus,

C 10 Ea Vita Turoni anno mxxxi typis vulgata est, ac per plures annos a nobis perquisita, variorum e Polonia virorum docturum opera impetrata; et tandem, promissa nocti cum sumis benevolentia RR. PP. e Societate Jesu, Joannis Rywacki, qui secundum provincie Lituoniae Præpositus Provincialis fuit, et Pauli Francisci Parisii, cujus penes nos erat eruditus commentarius de S. Bonifacio, sive Balesleo Bualarquo, Regis Slavonicæ sive Polonici filio, Archiepiscopo et Apostolo Russorum ac Martyre, ad xix Junii, quo illius est Festus Romanis inscriptum nomen, referendus.

Scripti et de
eo Officium et
Hymnus,

et in his
Hymnis,

11 Hi quoque, Vita ab Zacharia edita exemplar tandem adepti, ut describi curarent, ac nobis transmiserunt; atque non Officium Ecclesiasticum et Sacrum, ab eodem Zacharia Episcopo compositioni, ut festo S. Casimiri recitaretur, in quo præter proprias ad singulos psalmos antiphonas, et Responsoria ad Lectiones, quaterni sunt hymni Sapientie, ad primas Vesperas, Matutina, Laudes, secundas Vesperas, et in Missa ante Evangelium sequentia, ut vocatur, versibus sombris directis contexta. Atque idem auctor plures fortassis ejusmodi Hymnos elaboravit: cum Passerinus noster in Apparatu sacro de ejusdem Zacharia Ferrerii scriptis nihil aliud tractat, quam componisse Hymnos, quorum usum Clemens vi Pont. Max. suo tempore approbavit, quique postea Romæ prodierunt an. 1549 apud Ludovicum Vicentinum. Est et liber, unde hæc Officium et Sacramentum S. Casimiri descriptum, in bibliotheca collegii Ruravensis Societatis Jesu in Polonia, antiquus libro, qui inscribitur, Compensiosa descriptio

urbis Hierusalem, excuso antiquo caractere in 4. D

12 Ea S. Casimiri Vita a Gregorio Sviiecico Cathedralis Ecclesiæ Vilnensis Canonico non inscite interpolata, iterum prælo commissa anno c15 dcliv, adjecta secunda parte, quæ miracula, aliæque Divi decora, continet, et duplo major est priore. Hanc S. Casimiri Vitam edidit cap. 10 lib. 3 de officio Principis Christiani Cardinalis Bellarminus, a Venerabili viro, uti proficitur, Gregorio Sviiecico Eccles. Cathed. Vilnen. Canonico, ex bonis Auctoribus cum fide descriptam. Sed postremam partem, quæ ad sola miracula pertinet, prætermisit; quæ tamen ab iis, inquit, qui ea cognoscere cupiunt, ab Auctore suo facile peti poterunt. Ea quoque Abrahamus Bzovius omisit, qui Vitam eandem totum Annalium suorum Ecclesiasticorum decima octavo ad annum mccccxxxiv num. xxvii inseruit ex Bellarmini vulgato de officio Christiani Principis, octo prius annis, libro, quem citavi, titulumque ac finem et Vitam totam ipsis ejus verbis expressit. Nos Sviiecici editionem a Friderico Schembek e Societate nostra viro erudito et pio, atque in primis Sanctorum cultus promovendi mirifice studioso, ante annos complures accepimus. Priorem tamen partem, sive Vitam ipsam S. Casimiri, uti a Zacharia Ferrerius scripta est, cum vix uspiam extet, dabimus; atque alteram deinde partem ex Sviiecico subjungemus.

Gregorius
Sviiecicus
enim Vitam
auxit, et mira-
cula addidit.

quam ex eo
edidit Bellar-
minus, sine
miraculis:

nos Miracula,
cum Vita e
Ferrerio
scripta.

E

13 Petrus Skarga e Societate Jesu Polonus, vir eximie eruditioris ac zeli animarum, quem ad extremam ætatem et habendus e suggestis sermonibus, et libris scribendis curavit, maximo auctorum bono; in Bibliotheca Philippi Alegambe nostri traditur S. Casimiri Vitam edidisse. Eam dum perestigo, didici non nisi Polonice extare, prima (ut reor) operum illius totius, qui Selectas Sanctorum Vitas continet in singulos anni dies digestas, additis Documentis ad mores formandos idoneis: qui totius ipso superstite octies recens traditur. Ex eo S. Casimiri Vita vir grovis Latine vertit, et ad nos misit, si cui ad nostram institutum esse usui posset. Eam, ut res fert, citabimus infra: nam tam dure, cum plenior et antiquior alia suppetat, nil attinet.

Alam Polo-
nice Petrus
Skarga.

14 Matthias de Michorin, medicus et astrologus, atque Ecclesie Cracoviensis Canonicus, in Chronicis Polono- rum, quæ usque ad annum Christi mdv perducit, lib. 4 cap. 64 Casimiri et Elisabethæ prolem enumerans, S. Casimiritam meminit: Kazimirus autem secundo genitus, phthisi prætoratus, in Vilna tumultus requiescit: et, ut fertur, pro sanctitate vite miraculis coruscavit. Cum porro Michoriniensis libros, quos diximus, multo labore absolvisset, eos Jodoco Ludovico Decio, quem ex affectu regno Polonia addictum jam ante cognoverat, tradidit: quos ille prius censoribus oblatos, libens suscepit, et suo ære, Sigismundi i Regis auctoritate, excudi jussit. Deinde tres a se compositos libros, in lucem dedit, quibus præcipue ea complexus est, quæ erant a Michoriniensi prætermissa, videbantur tamen scitu non nuganda: primo quidem libro, quæ a primordio regni ad Jagellonem usque gesta; altero quæ usque ad Sigismundum, postremo quæ ab hujus initio ad annum usque mxxvi. Ac de S. Casimiro ita lib. 2 scribit: Jam ad Kazimirum Ducem calamus pergit. Hic Princeps omnibus virtutibus redimitus nihil in vita plus quam justitiam, equitatem et continentiam coluit; virginum manus ad mortem usque custodivit. Ceterum ita se in omnibus rebus gessit, ut eo vivente appareret, quod sublato clarissimis miraculis comprobatum est. Obiit in Lituania apud Vilnam conditus, anno salutis mccccxxxiii in Febuario migrans ad Deum. (imo 1483 in Martio ut alii habent) in Beatorum numerum relatus est, clavit in hanc ætatem multis miraculis. Eximium profecto hujus melyte familie decus, cum Principum Heronumque copia alioqui sit aucta, etiam ex ea non desunt, qui

Sanctitatem
et miracula
tumidat Matth.
de Michorina

et plentius Jo-
docus Ludovi-
cus Decius,

apud

A apud Deum Opt. Max. vel ex officio fraternæ caritatis, vel patriæ studio res tueantur.

et Martinus
Cromerus
Ep. Varmien.

15 Martinus Cromerus, Stanislaus Hosii Cardinalis in Varmienis Episcopatus successor, in Laudatione funebri Sigismundi I. Poloniæ Regis, de hujus fratribus agens, ita scribit: Cazimirus quidem juvenis castissimus atque religiosissimus, in Lituania immaturam mortem obiit, non sine celebri sanctimonie fama, quam complura miracula ad sepulcrum ejus edita, confirmarunt. Idem scriptor lib. 29 de rebus Polonorum, mentione facta miraculorum, quæ ad sepulcrum Simonis Lipuensis ex Ordine Minorum, Bernardiniano vero sodalium, ut ipse loquitur, facta dicerentur, ista subjicit: Quod quidem de Cazimiro quoque, Cazimiri Regis filio, non modo constanti fama, sed etiam certis gravibusque testimoniis affirmatur: qui Simonem hunc intra vertentem annum consecutus est apud Vltam tabe consumptus, et in basilica ejus urbis a patre solenni pompa sepultus, et ipse sanctitatis opinione clarus. Fertur autem is tam castus et continenter vixisse, ut medicis concitulum suaderentibus, si sanus esse vellet, mortem optetere, quam legem pietatis Christianæ transgredi maluerit.

et Joannes
Herbertus a
Fulstein.

B 16 Joannes Herbertus a Fulstein, regni Poloniæ Senator, (idem opinor, quem Starovolscius ἐξαρτοῦντος Scriptorem Polonicorum § 21 Joannem Herbartum vocat, atque Castellum Sanocensem fuisse, et ad Senatoriam dignitatem ab Augusto Rege evectum) is igitur Herbertus Chronica edidit, sive compendiosam historiæ Poloniæ descriptionem, ut in Gesneri Bibliotheca dicitur, quæ Basileæ 1571 in 4 excusa in officina Oporina. Ea Chronica non vidi, sed ab erudito amico accepta, in us lib. 16 cap. 10 quod jam retulimus de S. Casimiro ex Cromeri lib. 29 testimonium, totidem verbis artare, illi quoque addi epiphonema: Ita ille ad æternam beatitudinem attentus fuit, vel ex uno bello Ungarico expertus, quam fallax sit et vana mundi istius felicitas.

§ III. Parentum S. Casimiri conjugium. Ejus ortus: honesta educatio: institutio a Jo. Dlugosso, sive Longino, viro pio et laudato.

Casimiri in e;
Elisabethæ
conjugium
sanctum nomen
1453, nunc e
Legatus Jo.
Longino.

Merito faustum fortunatumque Casimiri in Poloniæ Regis cum Elisabetha Austriacæ prædicationis matrimonium est, tum quod vehementer invicem et constanti amore conjuges dilexerunt, tum quod tam numerosa et egregia aucti prole sunt. Et vero sapienter ac Christiane contractum erat illud connubium, gravium ac sanctorum virorum opera; Zbignei Cracoviensis Episcopi et Cardinalis, atque auctoritate Legati de latere a Nicolao V. Pont. Max. ornati; tum Joannis Dlugossi sive Longini, ac demum B. Joannis de Capistrano. Ita Auctor Vitæ Longini: Collega etiam fuit, inquit, in Legatione quæ Wratislaviæ missa est a Rege, pro contrahendo matrimonio cum Illustrissima Helzabeth Serenissimi Alberti Romanorum, Hungariæ, et Bohemiæ Regis filia. In qua legatione cum plurima laude digna gesserit Longinus illud maxime commendandum fuit, quod precibus et suasionibus suis Joannem de Capistrano, virum religionis et sanctitatis venerandæ, in regnum Poloniæ induxit, egitque ut illius miraculis provincia illustraretur, Mathias de Michovitz lib. 4 cap. 59 id narrat in hunc modum: Anno cæcærat Kazimirus Poloniæ et Ladislaus Hungariæ Reges, per suos oratores matrimonium inter præfatum Serenissimum Dominum Kazimirem et Illustrissimam Elizabetham filiam Alberti, olim Hungariæ, Bohemiæ et Romanorum Regis, in civitate Wratislaviensi sanxerunt et litteris firmaverunt. Super quo Joannes de Capistrano, in prætorio Wratislaviensi, feria secunda post Assumptionis Mariæ,

præfatus B. Jo.
Capistrano,

et conversione.

Martin T. I.

disertam fecit orationem, cujus thema erat: Hæc dies, quam fecit Dominus; exultemus et lætemur in ea.

18 Idem deinde Auctor sub finem dicti cap. scribit, anno sequenti, x. Februarii, Die Dominica. S. Scholasticæ, cum iungi matrimonio deberent, et Elisabetha in Regnum iungi et coronari, ortam altercationem inter Barones, an Sbigneus Cardinalis et Episcopus Cracoviensis, vel Joannes Sprovski Archiepiscopus Gnezniensis desponsationem ac matrimonium conferret. Vocatus est Joannes de Capistrano Ordinis Minorum, tanquam Sedis Apostolicæ Legatus: qui cum magna humilitate prostratus cum licentiam desponsandi a Cardinali obtinisset, non rite desponsationem peragere potuit, quia ignarus idiomatis Polonici et Teutonici erat. Cardinalis ergo Sbigneus, qui utraque linguam noverat, matrimonium confecit: et Archiepiscopus Gnezniensis Missam de sancto Spiritu, cum festinatione, quoniam advesperascebat, peregit; præfatumque Elizabetham in Reginam inunxit et coronavit.

initium 1454
10 Febr.

a Cardinali
Sbigneo bene-
dictum, cele-
brauit
Archiep.
Gnezniens:

19 En porro Regina, ut § 1 ex Jodoco Ludovico Decio retulimus, tertio parta S. Casimiram in lucem effudit anno MCCCLVIII, die vi Octobris, Gregorius Sivecius scribit: Cracovia natum in Nonas Octobris sive die quinto mensis et isthæc addit: Qui dies, tum victoria, quam pater ejus Casimirus in Prussia de Cruigeris insignem reportavit, arcemque Papoviam vi oppugnando cepit; tum Georgii Poliebradi Bohemorum Regis legatione, jura amicitie ellagitantis, regni Bohemici insignia eidem Casimiro Regi Poloniæ ultro deferentis, fuit illustris. Quæ hic scriptor ad celebritatem illius diu refert, ea Zacharias Legatus ne verbo quidem attingit, sapienter profecto. Nam cum ad pacem inter Prussiarum Magistrum et Regem Sigismundum sancendam, ut § 2 dicimus, præcipue missus esset, non debebat id commemorare, quod ad excoherandos invicem illorum animos spectare videretur. Nec erat Casimiro Regi ita honorifica cum hæretico Bohemiarum tyranno, Girzik de Postelzbrunn ut cum Michovits vocat, amicitia, ut commendari hæc a Legato Apostolicæ Sedis quodammodo mereretur. De Casimiro autem fratrumque institutione ista tradit Cromerus in funebri Sigismundi laudatione: Atque is ab ineunte pueritia, una cum aliis fratribus, ab honestissima et religiosissima matre sanctæ ac temperanter educatus, et a præceptoribus, viris eruditis, bonis, gravibus et piis ad virtutem in primis et pietatem, cultumque divinum institutus. Horum Præceptorum præfatis regis præcipuus Joannes Longinus fuit, cujus antea meminimus. De eo Vita illius scriptor, quem Feliceum Herbartum fuisse indicat Starovolscus § 22, ista tradit. Cum jam omnino a curis rerum humanarum se abolvere, et in quiete reliquam ætatem agere, cultumque divinum intendere instituisset; accitus est per Regem ad curam et institutionem liberorum suorum. Quod negotium dum suscipere recusat: tandem instantibus, præter Regem, regni etiam Optimatibus, multisque rationibus ad eam rem ipsum cohortantibus, præsertim persuasionem illam, quod nihil Deo immortalis acceptius facere posset, quam eorum curam suscipere, quos ille ad imperandam gentibus nasci voluit; nihil opportunius, aut utilius Reip. quam illos bene instituere, qui in ea præcæsse debebant; coactus est sententia sua cedere, ac unus salire. Itaque præfatus illis aliquot annos, ea dextertate ingenii, ut contra rerum naturam, pueri non inviti et discerent libenter ea quæ ipsi tradebantur, et apud illum, spreto ludis puerilibus, assidue esse coperent. Ex quo factum est, ut brevi ita eos institueret, ut non minus propter indolem ac virtutes eorum, quam propter genus regium, cari ac venerabiles omnibus essent: non solum Poloniæ ac Lituaniæ, sed atque quoque exteris populis.

E
S. Casimirus
1458 3 Oct.
natus.

sanctæ a matre
educatus.

litteras doctus
nit et præfatus
Jo. Longino,

F

difficilius ad
inducto.

sed ita feliciter,
ut semper
illi adesse
vellet.

et late celebres
evaderent:

A 20 Nam, ut idem Auctor scribit, cum jam dudum fama apud omnes vicinos Principes percrebrisset, de indele admirabilique ingenio, ut etiam institutione inelyta proliis Regis Poloniae, Bohemi primogenitum, veluti legitimum haereditum, in Regem petierunt. Cromerus lib. 29 tradit Wladislaum anno ccccclxxi Regem a Bohemia renuntiatum: ac mox delectos e Primoribus Legatos, qui eum primo quoque tempore e Polonia accerent; quod Matthias Ungariae Rex, passus repulsi, omni crudelitatis genere Bohemos et Moravos duxerat. Ergo Wladislaus acceptis a patre septem milibus equitum et duobus pedestum, die xxv Julii Cracoviam discessit, comitantibus ahypnot Antistitibus ac Pultibus, et Joanne Mugosso praefectore: atque ab ipso patre bidui itinere deductus est.

B 21 Haud parum vero eadem patri negotii fuit, ut Dlugossium ad iter illud capestrandam induceret; quod ita miratur in ipsius Mugossi Vita: Bohemorum votis cum pater assensisset, nunquam adduci potuit, ut sine Longino ad suscipiendum regnum filium destinaret. Quod negotium plures ab causis Longinus suscipere renuabat: sed imprimis quod Bohemia esset interdicta omnibus Catholicis. Verum cum obortis lacrymis Rex tandem diceret, duos esse adolescentuli parentes, se primum qui genuisset, secundum ipsam, qui educasset, et instituisset; erudite admodum immanisque futurum, si eodem tempore ab utroque quasi raptus, ad gentes ignotas mitteretur: se quidem, si liceret cum filio ire paratum; sed cum id conditio regni non pateretur, dignum videri, quod utriusque parentis ipse vices impleat. atque tum maxime adolescentulo praesto esset, quando in novitate rerum erat instituendus. Victus itaque, tum genitoris prelate, tum filii necessitate, munus suscepit, eunteraque Pragae comitatus est, ibique tandem fuit, quoad corona illi et cetera Regis insignia exhibita fuissent. Deinde compositis rebus, ut tempus conditio ferebat, ad curam religionum remeavit.

C 22 Sed post reditum ex Bohemia, ut idem Auctor scribit, egrotudine afflictus est periculosissima cum propter aetatem iam infirmam, tum magnitudinem et gravitatem egrotudinis. Nam cum in Bohemia contraxisset noxam caluli, propter aquarum sulphurearum vim, et miserabiliter illic ab eo tortus fuisset, reversus, statim ab eadem enassa vexari cepit. Accessit etiam ad doloris caluli febris quotidianae existantia, usque ad desperationem medicorum et summe intensa. Quamobrem vite suae diffidens, testamentum non solum scripsit, sed etiam est executus, distractis ceteris rebus quas legabat, sed imprimis copiosissimam et egregiam librorum suppellectilem. Ac paulo post: Ceterum cum tam de morte quam de vita fama constantior esset, convenere frequentissime ad eum visendum boni homines, quibus Resp. cordi erat: lamentabantur passim, non sine maximo incommodo bonorum omnium, sed Reip. imprimis, talem virum de medio tolli. Sed praeter omnes in mentem Regis alius dolor descenderat, cum intelligeret se privari viro integerrimo, cujus consilio multa bono ordine gessisset; liberos vero suos veluti altero parente orbari. Et proinde de salute ipsius sollicitus, crebro ad eum visendum descendit, interduca etiam filios misit, ut saltem caritatis, qua illorum devotam indolem virtutesque prosopuebatur, aliquam supervivendi equalitatem adhuc in animis jam de morte solum cogitantem, inieceret. Ex quorum studio et pietate, Stanconis quoque, prestantissimi medici, cura et diligentia augebatur adeo, ut praeter spem omnium ipso sanaverit. Haec evenisse videtur ipso potissimum tempore, quo ad suscipiendam regni Ungariae gubernacula vocatus est S. Casimirus.

23 Cum autem, ut idem addit scriptor, omnis cogi-

tatio Longini esset, ut aliquando sibi ipsi viveret, D numquam aut dignitates aut officia ulla suscipere voluit, quae ipsi a proposito imminuere possent. Et propterea cum Rex ultro sibi Thesaurarii, interdum Vicerancellarii officium offerret, pertinaciter recusavit; quamvis plerique ex necessariis ipsum ad id hortarentur, ne aut pusillanimitas in ingratus Regi videretur. Nonnulli etiam parum Reip. affectum esse dicebant, quod ea negotia pro publica salute non susciperet, quae neminem alium aut castius aut utilius administratorem intelligerent. Renunt etiam Pragensem Episcopatum, cum illic esset cum rege coronando: ea tamen conditione ipsum suscepturum se asseveravit, ut Bohemi Ecclesiae Romanae unirentur. Sed Bohemii renitentibus, ipse quoque conditionem oblatam sprexit, asseverans satis sibi notum esse sarcinam Pontificis, cum quatuor et viginti annis apud Episcopum fuisset: nullaque ratione adduci potuit, ut alium quempiam Pontificatum susciperet: ad hoc consensisset ut Pragensem susciperet, non ut Episcopus fieret, sed ut Episcopatum illum mortuum suscitaret, Romanaeque Ecclesiae uniret et conciliaret: fuit enim tantae religionis, ut pro amplitudine illius facile posset et vitam impendere. Reversus autem in Polonia, ac mox, quem diximus, levatus, denuo se reliquis Casimiri liberis erudiendis impendit per octo circiter annos: nam decessit e vita anno mccccclxxx, iv Kal. Junii. Sed praecipue, ut reor, Casimirus juniorum ab Ungaria expeditione reversum consolatus est, et opportunis consiliis ad Christianam ac vere regiam philosophiam informavit.

24 Longini mortem cum succincta unncephalosis tum adversorum, quae perpassus est, tum talorum postea pro Rep. susceptorum, et fidei industriaeque suae praemiorum, quibus est a Rege ornatus, ita narrat lib. 29 ad annum mccccclxxx Cromerus: Neque memorat dignum quicquam tunc in Polonia, pace per circuitum parta, meruit, praeter quod Joannes Dlugossus Canonicus Cracoviensis, non multo ante designatus Archiepiscopus Leopoliensis, vivere pariter et annales Polonicos scribere desit, vir nobilis de genere Viena-via, virtute et constantia summa, eruditione et facundia (ut illis temporibus) non vulgari, et industria ac dexteritate in rebus gerendis singulari praeditus. Quas ab res, quamvis Casimirus Regem, Sbignei, ac deinde rursus Jacobi Senneniorum, ornamentis impensius studendo graviter offendisset, ita ut sacerdotiorum fructibus spoliaretur; Cracovia a Praefecti apparitoribus contumeliose ejiceretur, proscriptusque, de vita periclitaretur; postea tamen idem Rex plurimum ejus opera in obediendis legationibus maximi momenti atque dignitatis, et in erudiendis liberis usus est: inde ditatus, insignia reliquit benedictae suae pietatisque monumenta.

25 Oblatus post Longinum liberis Casimiri Regis praceptor Philippus Callimachus, de quo ista scribit lib. 30 Cromerus: Fuit in natione Tuscus, orator et poeta non inelegans, et acri ingenio praeditus, versatus aliquandiu in ministerio Pii a. Pontif. Max. Deinde vero cum successor Pii Paulus n. Pomponini Lactum, Platinum, et quosdam alios viros eruditos, amicos Callimachi, sive quod de religione male sentirent, sive quod in se conspirasse dicerentur, prehendi jussisset; Callimachus, Casimiro adhuc regnante, in Polonia profugit, et pro praefectore regis filius fuit. Obiit Pius n. Pontifex annum mccccclxiv, xix Kal. Septembris: ut paucis post diebus successit Paulus n. qui mccccclxxi, die xxvi Julii mortuus est, eique ix Augusti successit Sixtus iv. At non videtur Wladislaus praceptor fuisse Callimachus, cum illum in Bohemiam, duu multumque rogatus, ut jam relatum, velut alter pater, comitari coactus sit Longinus. Neque Casimirus remur Callimacho operam dis-

recusat prima-
ria in Rep.
officio,

et Episcopa-
tum:

Pragensem
qualenus, pa-
ratus admitte-
re.

E mortis 1480
29 Maii,

ante Archiep.
Leopoliensem
designatus:

in tali loco
natus,

adversis exer-
citiis,
et

a Rege hono-
ratus.

Post eum filios
Regis docet
Philip. Calli-
machus,
ex Italia pro-
fugus.

at non Wladi-
slaus, nec
Casimirus,

disso

e quibus
Wladislaus
Rex Bohemiae
electus:

quem comin-
tus Longinus,
pater pietatis
coactus.

incursum,
gravi morbo in
aerum vultu
periculum
adducitur:

a Rege merito
expe statuitur,

et ab ejus
filio:

comitatus,

A disse, qui Longini pietatem ac virtutes ceteras, non tam verbo sibi traditas quam ab exemplis ejus hausas, pulcherrime expressit: uti perspicies, qui vitam utriusque, magistri ac discipuli, comparavit. Quid autem Callimachus? Cum in familiaritatem Joannis Alberti, junioris fratris, sese insinuasset, inquit Cromerus, plurimum apud eum gratia et consilio valuit: usque adeo, ut cum is Rex factus esset, Callimachi arbitrio magistratus et honores mandarentur, et res plerumque omnes publicæ et privatæ Regis gererentur. Qua re ingentem sibi invidiam apud Polonos Callimachus couflavit. Obiit is tandem anno MCCCXCVI, cujus mors, inquit idem Toruniensis Episcopus Cromerus, non ingrata Polonis accidit. Quis vera sensus bonorum omnium in morte Longini? Quam dispar fratri, disciplina Callimachi formato, Casimirus!

§ IV. S. Casimirus ad regnum Hungariæ vocatus, eo expeditionem suscipit infelici successu.

Hæc, quæ Uladislao obtigerant, Bohemorum suffragis ad illud regnum erecto, ubi cognovere Proceres Ungari, qui pridem a Rege suo Matthæo Corvino, sive Hunnide, animis erant abalienati, respectare et ipsi ad Poloniam domum, et ab eodem Casimiro Jugellonis filio, Wladislao Regis sui, qui ad Varinam anno MCCCXIV perierat, fratre, rebus suis liberamen sperare cæperunt: præsertim cum prædicari Casimiri ejus secundo geniti filii, Wladislao Bohemis doto Rege rix xxx mensibus adolescentioris, præstantem et generosum indolem, et jam non modo Christiana disciplina, sed et Principe dignis artibus egregie excultum ingentium audirent, eum sibi Regem cõitione facta proposcerunt. Ut gesta res sit, brevier commemorat Cromerus. Miserrunt, inquit, et ipsi Legatos ad Casimirum, alterum ejus filium Casimirum, Regem sibi dari petentes, quod ferre diutius Matthiæ tyrannidem non possent. Quod ni faciat Casimirus vel a Turcis auxilium se petituros esse. Sumptus autem belli se præbituros pollicebantur. Nec sprevit eorum postulata Casimirus, Casimirumque filium, cum non contemnendo exercitu, Petro Dunino Duce, in Ungariam misit: nec non Palatinos aliquot ac Castellanos, quos numerat idem Cromerus, et alios quosdam præstantes viros, comites ipsi adjunxit: et Paulo Jasenio e Bohemia, quo Wladislao dederat, revertenti mandavit, ut e Moravia recta in Ungariam contenderet, et cum Casimiro copias conjungeret.

C 27 Verum mature de his Procerum suorum consiliis factus certior Matthias, quicumque habuit in Moravia Silesiaque copias, in Ungariam contraxit: Primores, nonnullos a se alienatos, partim terrore exercitus, partim ingentibus promissis ad se revocavit. Eos secuti ceteri, dum tardius molitur et venit Casimirus, vacillare et ipsi, ut est mos gentis, fide inque mutare: Itaque adveniens Casimirus, parte Ungariæ pertransita, apud Nitriam, quæ in ditione Strigoniensis Archiepiscopi erat, stativa habuit. Neque quisquam Ungarorum Procerum per omne id tempus ad eum venit, præter Quinqueeclesiensem Episcopum, qui et ipse statim Strigonium, unde venerat, se recepit. Matthias vero cum XVI milia hominum in exercitu haberet apud Budam, occurrens adventanti Casimiro, trium milliarium spatio ab eo castrametatus est. Nec tamen pugni copiam Polonis faciebat, propterea quod Ungarorum juxta ac Polonorum, quorum non parvus erat numerus in castris ejus, fidem suspectam haberet: in agrestibus vero, quæ maxima pars erat exercitus, exiguam fiduciam collocaret.

28 Dum sic utrimque tempus teritur, venit ad Casimirum Polonorum Regem Tilemannus Slechtus,

Canonicus Coloniensis, Cubicularius et Nuntius Sixti, ejus nominis Quarti Pont. Max. qui per illud tempus Paulo in vita defuncto successerat. Hortabatur autem Regem ad pacem cum Unguro faciendam. Id adeo, sive quod Matthiæ Pontifex consultum ire cupiebat, ne regno excideret; sive quod eum a Turcico bello averti moleste ferebat... Non difficilem autem in eo se Casimirus Rex Pontifici præbuit, et utriusque partis Proceribus paris arbitrium permittebat; non ignarus non respondere spei suæ, et pollicitationibus Ungarorum Procerum, filii sui res in Ungaria. Et cum hoc responso dimisit Tilemannum, in Ungariamque proficiscenti Joannem Vantropiam Canonicum Cracoviensem, cum iisdem mandatis ad filium et Ungaros Proceres, comitem adjunxit. Interim dum hæc fiunt, mercenarii milites, qui externi fere erant, e castris Casimiri junioris apud Nitriam positis, dilabi cupere ob non soluta stipendia. Quorum discessione moti primores exortibus, persuaserunt Casimiro, ut relicto ad præsidium Nitricæ Jasenio cum quatuor in filiis, ipse cum reliquis equis in totum se reciperet, priusquam ab hoste, qui auctus copiis adesce nuntiabatur, obsideretur. Qui quidem receptus effusæ fugæ fuit similissimus.

29 Tandem quibusdam integeris, ad initium anni MCCCXXXI ista scribit Casimirus junior... nusquam secure pedem figens, in Poloniam se recepit: jussusque a patre Dobiesie fortin a Cracovia milliarium subsistere, aliquantisper ibi quasi in secessu mansit, pudore acceptæ ignominia licent et conspectum hominum fugitans; et ne patris dolorum, quem ille peracerbum hauserat, aspectu suo exacerbaret, Jasenius vero nec ipse multum Nitricæ commoratus, per tempus induciarum, quas XV dierum cum Matthiæ pepigerat, trecentis modo militibus in arcis presidio relictis, inde excessit. Quem Matthias violata fide insecutus, adoriri tamen ausus non est caute incedentem, et ad prelii dimicationem paratum, obfirmato ad honeste moriendum animo prius, quam turpiter fugeret, aut sese dederet.

30 Antonius Bonifantius lib. 3 decad. 4 Rerum Ungaricarum, hunc B. Casimiri expeditionem paullo probabilius quam Cromerus narrat, et has ad Poloniam Regem a conjuratis perscriptas suæ a Matthiæ Rege defectionis causas: Ungaros temeraria quidam pietate corruptos, Corvinum Regem elegisse, non regio, sed humili genero natum: illum e regno in tyrannidem prorupisse; et quando e regio sanguine huiusmodi quam natus est, regiam Majestatem ac sanctitatem tueri non posse: non solum in alios sed in suos a principio seviræ ocepisse; avunculum, qui delatum sibi regnum recusarat, et nepotem Regem fecerat, in vincula coniecisse, quini et indixisse mortem: nunc autem in paternos amicos, qui cum tantopere excoluerant, et in nullis inquam periculis doseruerant, vim inferre cupisse: suam sibi censuram usurpasse, servire in Sacerdotes, Antistitem vestigia occupare, jus Divinum et humanum juxta miscere, pro ratione illudinem habere. Proinde regnum Ungariæ inique Matthiæ traditum, aqua auferri debere: ad Poloniam domum ex more recurrere oportere: deum orare, ut Casimirum filium, Regem nuper electum, mittat, et delatum sibi regnum accipiat. An hæc argumenta fundata veritate sint omnia, non disputo; verum an illa dire adversus Principem seditionis causam dare probabilem poterint.

31 Non arbitror tamen delictum ullum fuisse sancti adolescentis, quod ita debitum o rebellibus regnum suscepit, cum præsertim pater auctor fieret: ast hic non omnino absolvi temeritatis crimine putat, cum penitus perspexisse longo jam antea ingens Ungarorum debuerit: nisi certe et pater, et multo etiam major filius, ex animi sententia jactari ab illis insanas de advocanda in auxilium

D
Sævus IV pa-
echi suadet.

assentitur
A Polonus:

phus, dela-
bente milite,
redu in Polo-
niam, Ducem
consilio, relic-
tis Nitricæ 4000

E

pubetur Cra-
coviam non
venire:

Nitricæ rebelli,
abestit ducta
induciarum,

quæ infrangit
Matthias.

Quid de
Matthiæ quæst
sui antea sint?

F

sed præcipue
Jo. Albertum,
nimis sub eo
Rege potens,
mortuus
anno 1496

Ungari contra
Regem suum
Matthiam
conspiciunt,

et S. Casimi-
rum eligunt,

multa pollicen-

amunt Casi-
mirus pater,

Ungari fidem
violant;

Matthias
cum 16000
occurrit Casi-
mirus,

nec pugnare
audet.

non petavit
regno sic ad-
misso S. Casi-
mirus,

merito enim Regibus annumerante,
A loniorum Poloniae, Hungariae, Bohemiae Regum: inter quae merito etiam S. Casimiri reposuit, non solum quod ad sceptrum Hungariae vocatus, id repudiavit, uti censet; sed quod revera ab Hungaris invitatus, eo cum exercitu profectus, partem regni aliquam praesidiis occupavit; sed perfidia eorum qui erant, inde paullo post abscesserat. Meretur tamen elogii ejus elegantia ut hic integrum recitetur, cum alia illius Divi decora scite exequatur. Sic ergo habet: Divus Casimirus Quidni Regum Pastos exornet? quem et altior Majestas populis adorandum Caeli sedio recepit, et magnus animus quantum Regibus emineret, ostendit: cum sub coronarium aurum, quod ei Hungaria detulit, ire recusavit. Confusum vidisses ambitionis ordinem, dum peterent illi qui dabant; ille ad quem ambitus pertinebat, regnum abnueret; imo daret, cum non acciperet oblatum. Facile sublimem animum, qui sceptra calcare potuit, caelo admovit. Deliciis alii fovendis purpuram induunt, regio ille cultu arma in caeli expurgationem regebat. Manus, quas ambitioni subtraxit, pia in se crudelitate armavit. Templum, quod caeli armamentarium esse noverat, non diebus dumtaxat, sed noctibus pariter, solo tenebrarum horrore circumseptis adibat; ut quandoque vigilum

laudante quod contempla regno oblato,
caelum parentia
ei pietate occupavit,

B manus praeforibus excubias agentem, ex solius patientiae miraculo, agnosceret. Nihil in vultu ad Majestatis opinionem, nihil ad latitiae amenitatem defuit. Animus per omnia regius, et in caelestium meditatione, publicae salutis memor, emicabat. Ut firmissimo religionis nexu civium animos colligaret, legem a Patre impetravit, qua continuas dissidentis sectae spiritus lenta temporis mora exstingueret: dum fama semel vetustate collapsa ad errorum conspirationem consurgere prohiberet. Effluax tanto malo, promptum, et sine clementiae detrimento remedium. Ita in alios benignitatem severitate temperavit, ut totum in se asperae dimicationis impetum conferret. Morbus et mors (cum in medicis spes non esset) feverunt ut caelum, soli, naturae et mortis victor, intraret. Reperit et post mortem quod viveret, cum properantibus in obsequium elementis, nunc per invios hactenus fluvii vortices exercitum duceret, nunc enervi nube iuventus victoriam ex alto Lithuanis effudisse; ut cum victor animus aeternitatem ceperit, finem victoriae nesciant.

schismaticos convertere conatus,
de his victoriam mortuus largitus sit suis.

38 Brivius, seu haud minus elegans, eadem ligata oratione pangit elogium; in quo illud non ita ab coactis Divo Historicis aperte discipulis:

C Hungari frustra meritis minorem Deferunt magno capiti coronam: Magna te coeli petit aula Regem, et Celsior orbis.

impotenti enim idem Auctor contra hereticos Suecos,
 Atque inde ab eo, contra hereditarios Catholicae gentis Poloniae ac Lithuaniae hostes, praesidium operumque ita implorat:

Inde, seu fractas Aquilo procellas
 Suseitet rursum, vel iniqua Baltis
 Saeviat fluctu, revehatque vastis
 Bella carinis;

Moscas,
 Pacis aut semper dubius Gelonus
 Bella furtivo meditetur ansu,
 Aut ruat totis metuendus in nos
 Bosphorus armis;

Turcas,
 Dive non vanas jaculare nubes:
 Sentiant Lechis inimica Numen
 Pectora iratum, meritis et aequi
 Fulminis iras.

Putendum, vixisse in Ungaria;
 Sed disceptationem hanc aditi aut repudiati a S. Casimiro Hungariae regni ut finiamus, standum censemus Bartholomaei Patroci, nobiliterum Polonicorum scriptoris auctoritate. In librum Polonice editum inscriptaque Hortum Regalem, seu de moribus Heroum, ut ait

Simon Starovoleus, quo in libro fol. 1322 de S. Casimiro haec habet: Electus in Regem Hungariae, rediit rursus domum; mortuus in juventute, vitam sanctam duxit.

§ VI. S. Casimiri Hymnus, sepultura, magnifica Translatio CIOCCCXXXVI.

Qua magistro litteras didicerat, supra indicavimus. Quam in us progressum fecerit, in Vita, per Zachariam Ferrerium leges cop. 1 num. 4. Cum igitur, inquit, adhuc puer, praeclearis moribus bonisque litteris erudiendus, optimis praecceptoribus a parentibus traditus, in tenera illa aetate tantum profecisset, ut non mediocri omnibus esset admirationi; pueritiam ipsam, et adolescentiam virtutibus omnibus, ingeniarumque artium disciplinis ita exegit, ut semper et aetate et sapientia cresceret. Ac deinde cap. 2 num. 5 istud prae ejus eruditionis, seu potius eruditae pietatis, velut specimen offert: Incredibili etiam, ait, erga Dei Genitricem devotione flagrabat: quam pius adolescens, facta a se heptametris (ita legendum censeo, cujus rationem indicabo in Annotationibus ad Vitam) egregia oratione (quam vidimus, cum a pene Dominicae Incarnationis mysteria pulchro schemate claudenter) quotidie salutabat, assidueque laudabat praeconsis. Materiam praeterea huiusmodi carmini ab eo composita: Summa, inquit, voluptate ferebatur in contemplationem gestorum et excellentiarum Divinae Matris, et in tenebrarum erga eam pietatem: Rhythmos et carmina ejus honori conscripsit, et sapienti illa ac caelesti philosophia cor suum oblectabat.

40 Hunc Hymnum videtur voluisse Sanctus in eodem secum tumulo condi, et quidem sub capite suo. Certe enim (ut supra §1 num. 2 ex Alberto Kojalowiez retulimus) cum anno cccciv sepulchrum ejus instauraretur, inventus est incorrupto corpore et vestibus: qua ipsa occasione repertus quoque est hymnus de B. Virgine (qui sic incipit, Omni die die Mariae mea laudes anima) dextra ejus tempore subjectus. R. P. Joannes Ruwoki scripsit praefatus titulus, nobis ante annos aliquot scripsit, supra petrus Divi in tumba repertum, atque ita habent aliqui precatorii libelli, in quibus impressus erat. Cantitur etiam in templis, ut praeclearum pietatis erga Deiparam Virginem incentive. Atque ut in variis Germaniae Catholicae diatribis a Scholastica juventute, Sacrificii tempore concum precationibus aliquando adhibe solent, ad laudem Numinis sensumque pietatis in concenium et audientium animis excitandum accommodatur; ita in regno Poloniae hunc ut plurimum gentilis Divi ac Tutelarum sui hymnum decantant. Idem hymnus, sive oratio, etiam antequam aperto Divi tumulo ante LX annos reperiretur, versabatur tamen in puerum hominum manibus. Nam, ut scribit Svecicus, per quemdam Christophorum Zlotinkowski Fratrem, anno mcccxxxix, ex codicibus Divi Casimiri (ut idem Frater ibidem testatur) in publicam tabulam relata, ad sepulchrum reperta est.

41 Hic mihi venit in mentem scriptura illius sive tabellae, quam intra sepulchrum S. Agathae Virginis et Mariyris, ad caput ejus positam fuisse, illius Acta probabilissima narrant 4 Februarii, quae, 3 num. 13 Certe enim quae ea exhibebat inscripta, Mentem sanctam, spontaneum honorem Deo, et patriae liberationem; eodem Hymnus S. Casimiri vel capiti suppositus in sepulchro, vel superpositus pectori, ingerere quodammodo videtur illum pie recitantibus Mentem sanctam, decora Magnae Matris contemplantem, Spontaneum honore, Deo, virginitate tam sancte custoditam, oblatum; et Patriae liberationem, cum vastitatem quam

Traditionis S. Casimiri specimen Hymnus, Omni die.

B

Titulus hymni intra tumulum sub capite, aut supra pectus positus.

F

ut tabella sacra ad caput S. Agathae

impu

A vixit jam inferchant, Divi hujus ope invocata, propulsatam experto non semel Lithuania, ejus patria, est: quæ eodem sperare fas est eos omnes, qui Hymnum ab eo compositum puri religionis, omni die, aut quoties opportunum erit, revolvant.

42 Et vero quod intra sepulchrum Virginis Agathæ tubellam illam posuisse eximus quidam Angelus, cum numero aliorum comitatu sepulture ejus assistens, memoratur; quis scit, an non vel S. Casimiro eam melem afflueret Angelus, ut caritate illud canticum sibi intra tumulum apponi mandaret, aut ipsimet apposerint? Certe Cieszyński, Doctores Viliensis Cathedralis, antea a nobis laudatus, in Panegyrico, quem Divo Casimiro ecceit, Angelorum obsequium in funere Divo ejusdem agnoscit, ita scribens:

Procul planetus: dato cantus,
Et filia tumulo:
Casti flores et odores
Uno erunt cumulo.

qui funus
honorantur,

En cadens Angelicus
Ab alto exercitus,
Ad hoc funus gratum minus
Prosequendum exiit.
Aufer planetus, auli cantus,
Vide quantos tumulo
Spargunt flores, dant odores
Vero suo cumulo.

B

sepultus in
sacello regis
sepultus est:

43 Alia honoribus a Deo ne mortalibus quoque condecoratum est Sancti Principis sepulchrum. Albertus Kojalowicz enumerans loca Magni Dantis Lituanie gratia miraculorum celestium, primum Vilnæ ad Ecclesiam Cathedralis S. Stanislai, sepulchrum Divi Casimiri ponit. Ac mox ista habet: Sepultus fuit primo in sacello Regis sepulchra, ubi nunc est sacellum Wolowiczianum, non procul ab eo loco, in quo antefatos ecclesie humi projectus, nocte orans, a vigiliis deprehensus est, cum viveret. Inde translatus ad sacellum theatri Gassoldianum, seu Chodkiewiczianum; donec in alio loco extraheretur Regis sumptibus, magnificentissimis comparandum mausoleis, sacellum, e maiore pretioso constructum, a Sigismundo ut inchoatum et magno parte perfectum, a Vladislao IV absolutum. In quod Mausoleum, premissa per celebriores urbis plateas solenni supplicatione, Rege, Senatu utriusque Ordinis, Clero totius Lituanie, utriusque ritus Græci et Latini, et Nuntio Apostolico Mario Philonardo, comitantibus, est illatum mdcxxxvi, Augusti xiv. Miracula, quibus a morte sepulchrum ejus est redditum celebre, continet libellus vulgatus anno mxcvi. Hec purto gratia Mausolorum in hoc etiam tempus ducit ad sepulchrum, prout constat ex variis donariis, que in argumentum accepti beneficii appendi indices solent.

proprium dei
edificatum
per magnificum,

in quod 14
Aug. 1636
translatus.

C

Epitaphium in
priori sepulchro.

44 Quod prius illi sepulchro inscriptum fuit carmen, et apud Svecicum erat, a Zacharia Ferrerio compositum videtur. Nam in apographo quod e Lithuania accepimus, post Fictam ab anno mxxx scriptam, immutata sequitur Epitaphium, quod jam dabimus; ac mox, Ejusdem Zachariae Episcopi Gardiensis. Deinde Officium Ecclesiasticum, quod antediximus ab eo comminatum; plane ut manifestum sit, quod præcedit, quodque subsequitur, ab eodem esse elaboratum. Ita autem habet:

Regia progenies fuit hic Casimirus acuto
Stemmata, et excelso virtutum stemmate clarus.
Ille Deo, sportis opibus rebusque cunctis,
Se dedit, et gaudet semper victurus Olympo.
Cessit ab humanis in primo flore juvenis.
Quisquis ab adversa premitur valetudine, mox ut
Voti dedit tumulo, morbo sanatur ab omni.
Ultim duo versus ita effertur apud Svecicum:

Quisquis ab adversa premitur valetudine, vota
Det tumulo; subito a morbo sanabitur omni.

45 Qua ad novum illud amplamque e marmore sacellum in basilica Vilnensi edificatum, magnificentia translatus sit S. Casimiri corpus, hanc impuri styli maiestate exercutus est Johannes Rywocki nostro in eo libro cui hunc titulum fecit: Triumphus quem D. Casimiro Principi, Serenissimus ac Invictissimus Ulafislavus IV, Poloniae et Svecie Rex, magnifica ac pia in augustum Paternæ liberalitatis Mausoleum deductione, anno mdcxxxvi, Augusti xiv, Vilnæ exhibuit; Panegyrico representatus, et Serenissimis Poloniae ac Svecie Principibus, Joanni Casimiro, et Carolo Ferdinando, Prætribus, a P. Joanne Rywocki Societatis Jesu Eum ego Panegyricum dignissimum arbitraver, qui totus hic ad Sancti ejusdem augendam venerationem insereretur, nisi cavere deberemus ne in nimiam maiorem nostram exerescat. Captum tamen paucula delibabo, quæ ab Alberto Kojalowicio superius prætermissa.

Translatio a
Jo. Rywocki
panegyrico
celebrata.

46 Divus ergo Princeps pretioso inclusus loculo, dum succollante nobilissimo Clero, interhilares plausus, triumphalesque Academiæ voces, per longos platearum tractus duceretur, nihil desiderare potuit, quod pietas non contulisset ad venerationem, liberalitas ad maiestatem, et undique devotus splendor Arcus erectos ardesque insederat, ut nova urbis facies diem sibi ipsa ornatu inusitato augetet. Antea textili auro illustrata pro foribus... Diceret diversarum ornamenta terrarum una convenisse, et artis pretiique certamine cumularent oblectationem, et multiplex cultu præteremitem Divinum juvenem venerarentur.

Sancti locus
late circumla-
tus,

per plateas
pretiosis tape-
ribus ornata,
E

47 Sed quid ego hæc ædium prope gestientium gaudia commemoro? Erat alia longe pulchrior ad pompam mabries... ipsius D. Casimiri imago rebus gestis spectabilis. Quis enim et vultu gratum, et habitu modestum, et fortuna illustrem, ab operoso penicilli labore non accepit, ut pro animo domus vestibulo exponeret? Cujus palatium non occupavit elligies, quæ purpura Principem, filius Virginem, Divum radiis non lateretur? Jam ipsa quoque miracula multis vivebant in imaginibus, tam accommodata similitudine veritatis, ut ars affectibus uttemperaret, doctaque colorum positio tabulas piis quibusdam sensibus animaret. Compluribus miraculis enumeratis, quæ coloribus eleganter expressa spectabantur, isthæc Auctor subdit: Nec decuit aliter Divum Principem ornari, nisi ut ex ipsomet, velut ex ditissimo theatro, triumphum ariperetur celebritas. Inaniam est aliunde emendicatis frui honoribus: pleni de se porrigit sollemnem conspectum. Inde erat etiam, ut cum multis ubique et variis fieret plausus, nullæ voces gratius a repererent, quam quæ ipse Auguste Virgini conveniunt in honorem. Quidquamve dulcius esset carmine, quod an plus ex candidissimo pectore accepit suavitas, quam pietatis, in dubio est? Cui pulchrius anres accommodari queant, quam ubi verborum gratia per intervalla pari sibi occurrit gradu, quasi vocati imagine in exitu repereussa concineret? Ubi brevi interstitio eadendi aequalitatem suspendit, ut mora in similem modum jucundius conveniat? ubi erudita eloquentia alternis claudicat versibus, et variis pedum incessus, passu alibi diminuto, exaquo alibi, jucundorem facit precandi voluptatem? Dum quælibet sententia, velut torno excusso, limator veniret ad vocum concordiam, sæpiusque in orbem recurret piis sensibus delibata oratio, animus auscultatione colliquecebat.

et metris
ipsius Sancti,

et miraculo-
rum ejus:

ubique reso-
nante ipsius
hymno:

F

48 Inter Proceres, qui præcipue supplicationis splendorem addidere, præter Mariam Philonardum, Avenionensem Archiepiscopum, Nuntium Apostolicum, a Kojalowicz quoque relictum; hic Abrahamum Woynam Vilnensem Antistitem nominatum recenset, et Casimiro Sapieham Magni Ducatus Lituanie Notarium.

comitantibus
illustribus
curi.

Nec

A Nec omittit insectam noctem inter faces lætissimæque immemorem tenebrarum : nec ignium in altum exprossorum sub coelo lusus. Illud denum Uladislai iv prius ac generosum factum merito exaggetat, quod qui triumphalem illum haberi S. Casimiri supplicationem sanxerut, et esse quam frequentissimam ac splendilissimum cupiebat, ne tamen ei ipse interesset fortuito morbo pedum omnino impediri videbatur : sed modum reperit, ut victu sua fortitudine, qua contra hostes nus toties strenne fuerat, ea contra se sancte interetur; et subrectus curra triumphum illum Sancti et vere maximi Arunculi sui committitur; et jam prout omnium Ordinum in illius venerationem studia, ipse exempla suo vere Regis, valens inflammaret. Ipsum deinde Regem ita Auctor compellat : Comitem Te licet feceris sacræ actionis; Principem Te, et quidem geminata auctoritate agnovimus. Paterna enim pietas prima operis huius excitatione nobilis in Te simul effulsit, atque ita antiquis desiliis sufficit, ut nemo abesse crederet jam redditum coelo Patrem, qui te intuebatur. Acceluit sociam laboris in tanta spectaculi copia quisquam desideraret. Apparere enim voluisti in eodem spectabiliu virtutum theatro Augustam sororem tuam Annam Catharinam Constantiam, que Matrem ad superos receptam constanti probitatis miraculo redderet. Et vero ample satis illa in tantum nomen sonnit, efficitque ut in florescente indole verecunda honestatis maturitas crederetur. Augmentum denum quam rim huius regiarum personarum virtus sit habitura : Ne quis, inquit, suorum malis custos laborum, opes cupiditate obseret, malitque collectas ad avaritiæ hereditatem tueri, quam ad divini Numinis gloriam explicare; occurreret ei Sigismundi in munificentia. Ne se subducit sacris obsequiis præsumptio alicujus dignitatis, Uladislai iv potenti ac pietatem corporis debilitate vincet. Ut vero in eum locum perpetuo accursu omnis se recipiat necessitas, aurea lampas, splendidiu Constantiæ Regniæ munus, virginali Filie manu ante aram suspensum, allucebit.

49 *Ista Rywocki Panegyricus de S. Casimiri translatione ad suum illud Mausoleum, cujus (ut idem scriptor ait) omnis ætas mirabitur pretium et splendorem. Bartholomæus Leiszyński de sepulchro ita scribit :*

Sumptuosum, pretiosum,
Sacellum extruitur;
Et sepulchrum, (o quam pulchrum !)
Ex auro conspicitur.

Ipsa solennis illius Translationis die Latine apud Uladislai Regem, in maxima hominum conflatu peroravit Matthias Casimirus Savhievus noster, eumque orationem typis mandavit. Editus quoque in lucem tunc fuit totus præcessus apparatus. Sed neque hunc, neque illam videre nobis adhuc licuit.

50 *Eæ porro Sancti Principis Reliquiæ, postea e magnifico illa Mausoleo translatae sunt, ut Moschorum fuoris subtraherentur, qui Vilnam civitatem occupant. Restituta nec ne sint in sedem suam, nondum nobis auditum. Id solum accepimus etiam recepta de Moschis urbe, non continuo produtum sacrum illud thesaurum. Illinc ante biennium scribentur, neque Vilnensem Antistitem Sedem suam; neque Pulavinum ac militum Lituanicæ Generalissimum Sapicham, Urbem solenniter ingressos, quod necdum S. Casimiri induiti lipsana essent.*

§ VII. S. Casimiro dicatu templa. Ad quid potissimum ejus patronatum invocetur?

A Aliud habet civitas Vilnensis templum S. Casimiri nomini dicatum ac nonnullis ejus Reliquiis ornatum.

Est quippe illic, ut scriptor Miscellaneorum sacrorum Lithuaniae sæpius citatus narrat, Domus professa Societatis Jesu, variorum benefactorum munificentia inchoata, foundatione Caroli Ferdinandi Principis Poloniæ, Episcopi Plocensis et Uratislaviensis consummata. Ea Domus templum sub nomine S. Casimiri erectum habet, cui illius Reliquias nonnullas Vilnensis Antistes, genere et pietate illustrissimus, Georgius Tytskiewiczus contulit, eximium sane munus. Dein cum eum Neapolitana quædam nobilium juvenum Sodalitas quæ sibi Sanctum hunc Principem in profusa purpura Patronum elegerat, summo studio aliquid illius ædificiorum ut impertiretur orasset; et nullas jam ipse haberet ad manum, ex iis quas nobis donavit, particulam recedit, articulum videlicet digiti, et Neapolim misit, una cum testimonio in membrana exarato. Est ea Sodalitas erecta, in S. Georgii Majoris (ut vocant) ecclesia, antiquissima illa quidem, et ut habet vetus civitatis traditio, Constantinii Magni auctoritate et impensis edificata; sed tempore Pauli v Pont. Max ac Deca Carrafæ Archiepiscopi Neapolitani ac S. R. E. Cardinalis, commissa Congregationi Sacrorum seculanarum, qui Pii operarii doctrinæ Christianæ appelluntur. In illorum ecclesia instituta est Sodalitas, quæ sacellum habet satis amplum et elegans S. Casimiro dedicatum, cui et statua e ligno haud parva grandem, sed contine munitam posuerunt, cujus pectori quod diximus acceptum Vilna pignus inseruerunt.

52 *Curia, quæ urbs est Lithuaniae ad Nomenis Vitiæque fluviorum confluentes in Palatinatu Trocenis, ad Conventum PP. Prædicatorum Ecclesia est S. Casimiri. Sacellum est eodem Divo dedicatum, et Indulgentiæ ornatum Rozanæ, quod oppidum est Palatinatus Vilnensis. Uno circiter milliari Polocia distat locus, ut scribit Keyulowicz, in quo exercitus Polonorum ac Lituanorum, Ducibus Gastoldo et Joanne Boratinio, ad annum auxvni, duobus tantum millibus constanti, et a ix millibus Moschorum obsesso, D. Casimirus apparuit, atque periclitantem militem, ostenso per Dunam vado, ipse eques signa præcedens, traduxit. Beneficii ejus memoria a Patribus Societatis Jesu collegii Polocensis anno mdcxli renovata est, exstructo isthæ templo, conservaturque in annos, institutis per stata tempora solennibus ex civitate ad illud templum supplicationibus. Est illud Societati fundatum a Stephano Battorio glorioso Rege collegium. At quod copius Lithuaniae exparte sunt ab Divo auxiliu, non id obsessis a numero Moschorum exercitu, jamque periclitantibus, latum, ostensa per Dunam vado, vult ad fugam; sed cum trujicere fluvium, ut Moscos arces Polocensis oppugnationi intentos ultro aggredierentur, non possent; Divus ab iis invocatus radum ostendit, primusque id transit, sterio hortatus ut sequerentur. Illi amne intrepide superato, in hostes tanto viribus superiores impetum fecerunt, illosque terga vertere, et obsidionem solvere coegerunt, multosque interfectioni dederunt, neque pauciores in servitutem abduxerunt; ut scribit Gregorius Svecicus. Shvign quoque Polonis et Lituanis gloriosam ad civitatem Polociam de Moschis victoriam porrexerit e Casimiro scribit. modica enim manu numero uno exercitum fuscum ac prodigatum, cum se Sanctus spectabilem dedisset, et vadum per Dunam fluvium magnarum navium patientem monstraret, et in hostem duceret. Huius ecclesiæ luculenta fit inferius mentio in tertia S. Casimiri Apparitione. Warsavia, quæ primaria Moschorum Ducatus apud Polonos cretus est, Dunam profusam Societatis Jesu habet, in cujus templa altare marmoreum S. Casimiro dedicatum. Visuntur plurimæ in oppidis ac vicis per totam regnum aræ ejus nomini dicatæ.*

53 *In variis Belgii urbibus existit Divi effigies affabre picta ad ornatum Ecclesiarum, et pietatis excitamentum. Congregationes etiam quædam seu sodalitates, quænam particulata missa Neapolim, ad quendam sodalitatem nobilium:*

templum item Curia;

Rozae sacellum cum indulgentiis;

templum ad Dunam flux.

ubi vado Polocia ostendit;

vicus Mosch Polociam obsidentis.

Warsaviæ Divi altare,

et plura possum.

ipsoque Rege, licet pedibus xgro,

et sorore Annæ Constantiæ,

quæ auream lampadem obtulit, munus a matre paratum.

de ea translatione alia tunc scripsi

Sancti corpus alio avertum inibi Moschorum,

A sibi eum Patronum adsciverunt. Unam profero e vicinia : Mechlinia in collegio Societatis Jesu ex pluribus cœtibz Sodalium **B** Mariæ Virginis, per diversos gradus atatesque distinctis, unus est sub titulo Nativitatis ejusdem Desporæ erectus, cui inscripti juvenes maturioris ætatis : qui secundum sibi Patronum legerrunt **S. Casimirum**, quod celibem ita ætatem egerit, ut eam angulari erga Beatissimam Virginem, et Christi Passionem religione, et aliis quæ id vitæ genus cumprius decet, virtutibus exornavit. Præter insignem ejus picturam in aula Scholasticæ suspensum, ante quam, quoties conventus habentur, cœtus ardet affabre facto candelabro impositus. Cuius principio numismata fuerunt, Dicit effigie insignitus ; ut alias emulat ejus imago. Ari incisus, inque puppyro et membrana expressas. Anniversariam solennitatem celebrant Dominum, quæ ejusdem Sancti festum sequitur, in quem diem plenaria impetrata a Pontifice Maximo Indulgentia est.

Cultus in Belgio.

Invocatur S. Casimirus ad presidium castitatis.

B

contra pestem.

34 Tres autem potissimum videntur esse causas, cur et privati et congregationes integræ, adeoque et urbes sibi **S. Casimirum** Tutelarem adsciscunt. Primum est ut presidio sit ad tuendam castitatem, qui ne virginitatem non recusat illibatam mori maluit, et Regium Virginum Deiparam quoties inflammato studio veneratus est, dulcissimam illa ade heptametra, Omni die die Mariæ mea laudes omnia. Altera, quod gravante mortalitate, multi illius ope a pestilentia homines evadere. De se id profatur Bartholomæus Cieszyński in Pannegyrice, quem hinc Casimiro Principi Tutelari Lithuanie, ob beneficium vite a proxima contagione anno MDCCXX conservatæ obtulit. Cui hæc subnectit Tetra-stichon. VOTUM SUPPLEX DIVO CASIMIRO.

Itanium equaliter tristi ferrugine calum,
Lethalesque jecit mors inimica faces.
Quid sit non quantus mortalia pectora luctus!
Pendet ut in rarus vita caduca senex!
Crebrescent obitus patriis et funera terris,
Cum numerat densas quælibet hora neces,
Ad medicas Casimiro tuas emeuntibus aras :
In tumulo vernat nam nova vita tuo.

Ejus enim corpus a putredine et vermine intectum est, et suffragium pestilentie contra contagia acat. Georgius Tiskiewiczus tunc Methoniensis Episcopus, Custos Suffraganeus et Administrator Episcopatus Viliensis. dein anno MDCCXXIV ad Episcopatum Samogitiae electus, ac demum MDCCXXIX ad Viliensem, in Approbatione illius Pannegyrici, ix Januarii MDCCXXXI data, vocat pium et venustum opusculum, ex voto compositum; et ob devotionem populi, ut prelo mandetur, concessit.

C Cur in præfatis, præsertim contra hostes orthodoxæ religionis invenitur, satis liquet ex his quæ partim antea dicta sunt, partim ex Ferreria ac Sierotico inferius dicentur. Ac præter ista, quod nostra memoria ad Chotimni gestam est bellum contra superbissimum Turearum tyrannum Osmanum, ope celsæ, **S. Casimiri** patrocinio, feliciter consummatum esse narrat Cieszyński in parte tertia Pannegyrici, his versibus :

Et tumidi, mox tumidi,
Tureæ in nos involant.
Nos illasi, illi evasi
Rucem Orco immodant.
Tutelarum stat pro aris,
Plus efficit precibus,
Quant eruentis instrumentis
Nos, cum nostris Ducibus.

Ad marginem ita hæc explevit : Tureæ a finibus regni repulsi, et Imperator eorum Osmanus ob rem male gestam a suis strangulatus. At Jacobus Sobieski vir illustris, in illius belli historia nusquam aperte imploratum **S. Casimirum** auxilium in Polonia exercitu, namque obtentum testatur : licet quæ ad Christianam pietatem moneantur pertineant non prætermittat. Ita sub finem libri primi, cum retulisset datum ab Usunio superbum

responsum, pacem nimirum, quam Poloni peterent, **D** sitam in armis esse ; in impendens totius Reipubl. cervicibus in expertum hactenus periculum, tuba etiam per castra deuultuatum ; animabantur, inquit, in familiaribus colloquiis a Ducibus milites, unicam vigere spem, cerlamque sperari salutem in Divina ope et Polona virtute. Deinde lib. 3 memorat, maximum Turearum insultum contigisse, die sacro in honorem D. Venceslai Bohemice Regis, natione olim et lingua Polonis conjuncti, vetustique Patroni, ac in extremo hoc discrimine, Tutelarum, ut pie credimus, Divi. Haud possum facile mihi persuadere, non etiam Casimirum, domesticum Tutelarem, fuisse a piis Polonis ac Lituanis invocatum. Ac demum, ut intelligatur quanti ea momenti victoria fuerit, Gregorius xv Pont. Max. inquit, vi Idus Octobris, quibus Osmanus opprobrio suo satius recessit, festum hunc et publicis supplicationibus sacrum diem toti Polonia regno indixit.

36 Evenerit a x circiter annis alia quedam circa Poloniam prodigia, terar videlicet **S. Casimiri** Apparitiones oblat. Sierotico exercitus Moscovitici Duci Generalissimo, cum anno MDCLIV in Magnam Ducatum Lituanie infestis agnis irrupisset. Ea vir nobilis Paulus Volejsa, ætate et morum gravitate conspicuus, coram Reverendissimo et Illustrissimo Georgio Tiskievicio Episcopo Viliensi iurejurando adductus, affirmavit se ex ipso Sierotico audisse, multis aliis adstantibus, qui Polonice etiamnum cumarentur. Episcopus ea juridice probatu, typis excudi sermone Polonice et publicari mandavit. Scripti ejus exemplar Polonicum, Vilnæ typis Academicis excusum habemus : quod nobis tamen Latine restitit **R. P. Joannes Rybnicki**. Idem scriptum de Polonico Latine reddidit Romæ anno MDCCXXI, x Junii **P. Elias Domoniewicz** Societatis Jesu Sacerdos, testatus se tunc Vilnæ fuisse Philosophiæ in ea Academia Professorem, cum nobilis ille Lituanus sacramento rogatus ea retulit.

1654 ter apparuit Moschos concurrens.

E

§ VIII. **S. Casimiro** decreta ab Apostolica Sede veneratio.

Relinquum est ut quos Sacrosancta Sedes Apostolica, Divo Casimiro honores decreverit, indicemus ; et publicis tabulis, quæ de ejus corpore, post annos a sepultura cxx, et quod excurrit, invento omnis corruptionis experte, confecta fuerunt, recitemus. Primum ergo Leo x Pont. Max. anno MDCCCX in Acta illius et miracula, per Zacharium Ferrerium Episcopum Garitensem, suum ad Sigismundum a Regem Polonia Apostolicum Nuntium, et aliquot Polonos Antistites inquiri legitime curavit, ut in ipsius Ferreri narratione, et Gregorio Sierotico perspicere licet. Quibus, ut hic scribit, sequenti anno in angustissimo Purpuratorum Patrum consensu diligenter revisis, examinatis, tandemque approbatis, Divina Casimirum in munerum Sanctorum ad eripuit. Quod eleganter suo more Rybnicki ita explicat : Miraculo vite operumque attonitus Leo xi divina auctoritate dignum proclamavit, ejus Sanctitati orbis terrarum assurgeret : cui ab omnibus fas esset vota reddi : a quo pericula, immunitatem ; anceps belli alea, successum ; tota deterioris fortune tempestas, serenata precaretur.

Postea Clemens vii (qui inter **Hippolytum** Cardinalem, **Adrobrandum** tunc dictus a Sixto v in Poloniam Legatus a latere missus fuerat) per totum Polonice regnum, et magnam Lituanie Ducatum, aliasque omnes provincias ipsorum ditioni subjectas ; duplicis Officii ritu, ab omnibus publice privatimque coli et celebrari, anno MDCC concessit, et testatur Sierotico, qui et Breve Apostolicum de ea die festi celebratione recitat, quod ita habet :

CLEMENS PAPA VII. Ad perpetuam rei memoriam.

Quæ

in bello lit contra christianos Moravitas,

et contra Turcas in bello Chotimni.

17 S. Casimiri canonizatio an. 1821 facta,

anno 1802 Officium et Missa concessa pro Polonice regno ;

A Quæ ad Sanctorum in quibus Deus laudabilis est, venerationem augendam pertinent, ea nos libenter concedimus, cum præsertim Regum piorum et aliorum Christi fidelium vota id exposcant, ac alias in Domino salubriter conspiciamus expedire. Supplicationibus igitur pro parte carissimi in Christo filii nostri Sigismundi in Poloniae et Sueciæ Regis illustris, nobis super hoc humiliter porrectis, inclinati, ac ex voto Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium, super sacris ritibus et caeremoniis deputatorum: Ut in universo Poloniae Regno et Magno Ducatu Lituaniæ, ac omnibus Provinciis illis subjectis, dies festus S. Casimiri Confessoris, ex Regia Jagelloniadum Poloniae Regum stirpe, qui a fel. rec. Leone Papa decimo, prædecessore nostro, in Sanctorum numerum adscriptus fuit, ab universo tam seculari quam regulari Clero, ac tam publice, in ecclesiis, quam privarim, sub duplici ritu, juxta Rubricas Breviarii Romani, cum infra scriptis orationibus et lectionibus propriis, ab eisdem Cardinalibus Congregationis sacerorum Rituum examinatis et approbatis, celebrari possit, auctoritate Apostolica, tenore presentium concedimus et indulgemus. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, quodque dies festus hujusmodi in Calendario et Breviario Romano adscriptus non sit, ceterisque contrariis quibuscumque.

B *39 Secutus est deinde Triumphus S. Casimiri, quem superius exp. 3 idem narrat Svecicus mense Maio MDXV celebratum. Ac demum mense Augusto, anno eodem inventum est sancti Confessoris corpus incorruptum. In quod amene et pie ita lusi in suo heptametrio poemate Cieszyński parte 3, strophis pluribus, quorum in una eum memoria felicit, scribentem. Duci corpus post tot lapsa secula, nulla macula læsum; cum a prima sepultura, quæ contigit anno MDCCLXXXIV, ad MDXV, non nisi CXX anni, menses VII, dies aliquot, intercurrerint.*

C *60 Porro corporis ab omni corruptione immunis reperi, Testimonium authenticum hoc recitat Svecicus: Ex commissione et mandato Illustrissimi et Reverendissimi Domini D. Benedicti Woyna, Dei et Apostolicæ Sedis gratia, Episcopi Viliensis. In mea Notarii publici, testumque infrascriptorum præsentia, Reverendus Dominus Gregorius Svecicki, Artium et Philosophiæ Magister, Ecclesiæ Cathedralis Viliensis Canonicus, monumentum S. Casimiri Confessoris, Magni Ducatus Lituaniæ Patroni, in præfata Cathedrali Ecclesiâ situm aperit. Corpus sancti Confessoris, post centum viginti duos annos, ex quo conditum constat, una cum veste rasi serici rubra, quæ contextum et involutum est, integrum et solidum repertum, odore miræ suavitatis, per totam ecclesiâ fragrantem, omnes tam Presbyteros, quam seculares interea temporis in præfata ecclesiâ Divinis vacantes abunde retecit. In quo Divina potentia admiranda elucet, quæ in humido loco (ita quod præ nimia humiditate, testudo monumenti corrupta, fere nudis manibus operatorum dissolveretur), per tot annorum seriem, in odore suavissimo, Sanctum suum conservare dignata est. Triduo, quo sepulchrum sancti Confessoris, ob debitum honorem, et majorem reverentiam sacramum Reliquiarum accommodabatur, et demum sequentibus eundem odorem perique mortuorum, sacrum odorem devotionis ergo frequentantium, sensere. Tres adolescentes de nomine, Joannes Pauli, Stanislaus Breywid, uterque Viliensis, et Jacobus Gregorii Gudiensis, studiosi Scholæ Cathedralis Viliensis, tacto pectore, bona fide et conscientia, recognoverunt, quod media nocte ejus diei, quo Divi sepulchrum apertum fuit, magnam et insoletam claritatem, ad sepulchrum B. Casimiri resplendentem, et per fenestras sacelli sese effun-*

dentem, attoniti conspexerint; ita quod etiam prædicta lacrymabaudi. Dominicam orationem flexis genibus recitaverint, eundem splendorem etiam nocte subsequenti se vidisse asseruerunt. Eadem fide et conscientia honesti, Petrus Peregrinus, ex Lombardiæ civitate Sovaria oriundus et Stephanus Simonis, de bonis Regalibus Rakoneciszki, ambo munitores, quibus negotium reserationis sepulchri commissum erat, recognoverunt se eundem penitus odorem circa hanc posteriorem reserationem sensisse, quem ante sexagesimo annos, in aperiendo ex mandato Illustrissimi et Reverendissimi Dominici loci Ordinarii sepulchro perceperant. Acta sunt hæc Viliæ, die Lunæ, decima sexta mensis Augusti, anno Domini millesimo sexcentissimo quarto, Indictione secunda, Pontificatus SS. D. N. Clementis Divina providentia Papæ VIII anno decimo tertio: Presentibus eorum circa ejusmodi actum, admodum Reverendis Dominis Joanne Ryszkowski Archidiacono, et Nicolao Jasienski Cantore, præfata Ecclesiæ Cathedralis Prælati, nec non Honorabilibus viris, Nicolao Korzeniewski Parocho in Niemenczyna, sacra Apostolica auctoritate publico Notario, atque Alberto Pniewski, ejusdem Cathedralis Ecclesiæ Vice custode, testibus idè dignis, auditi, percipi, et ipsemet inspexi; ideo præsens hoc publicum instrumentum exinde confeci, ejusque exemplar hoc extradidi, scripsi, subscripsi, et Notarius meus solito symbolo consignavi, rogatus et requisitus.

E *61 Quod autem pro regno Poloniae annexisque provinciis Clementis VIII auctoritate institutum erat S. Casimiri Offitium, id demum a Paulo v ad usum communem totius Ecclesiæ approbatum, Sacra Rituum Congregatio sub ritu semiduplici inserendum Breviario censuit. Ita Garantus Comment, in Rubr. Breviarii sect. 7 cap. 3 num. 4 et Barbosa Apostolicar. decisionum Collect. 135. Testatur item Abrahamus Brevius Annal. Eccles. tom. 18 ad an. 1484 num. 26 Paulum v intercedente Sigismundo in Rege, nec non Eustachio Volovicio Episcopo Viliensi, Romæ presente et curante, indulsisse, ut Missæ et Offici divini formulæ, Missali et Breviario Romano insererentur, et ab omnibus in universali Ecclesiâ recitarentur; propter admiranda tam in vita quam in morte et post mortem gesta.*

62 Denique Georgius Tishierensis Episcopus Viliensis a Pontifice Maximo, ut nullo Varavia avaro gravi et rerum periculo, anno 1806, scriptum fuit, impetravit, ut festum S. Casimiri per totum regnum cum Octava celebraretur: quæ tamn solennitas in Lituania tantum et Russia viget, nam alii Antistites, regni indulta facultate non utuntur.

VITA S. CASIMIRI

auctore Zacharia Ferrerio

Ep. Gardiensi, Nuntio Apostolico.

CAPUT I.

S. Casimiri genus, fratres, studium litterarum.

In nomine Sanctæ et individuae Trinitatis, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, Amen.

Zacharius, Dei et Apostolicæ Sedis gratia, Episcopus Gardiensis, sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri Domini Leonis Divina Providentia

rogante Sigismundo 3.

Triumphus an. 1004.

Corporis in corrupti inventio 1604 16 Aug.

Inventionis authenticum instrumentum

Corpus et vestis integra reperta

humido loco,

odore suavitatis et optum triduo perfusus

ut ad hunc locum

Paulus v ritu semiduplici cult ubique fuisse

in Litvania et Russia collitur cum octava.

A Papæ decimi, Prælati domesticus, et Referendarius, ac per universum Regnum Poloniæ, et magnam Ducatum Lituaniæ, et Moscoviæ, omnesque et singulas terras ejusdem regni et Ducatus, mediate vel immediate, aut alias quomodolibet subjectas, cum omnimoda Legati de latere et Majoris pœnitentiarii de urbe potestate, Nuntius et Orator, atque ad infra scripta commissarius specialis, universis et singulis, Christianæ religionis Professoribus salutem et æternam felicitatem.

a 2a Immensa et incomprehensibilis Dei sapientia, habitans in consilio et eruditis presidens cogitationibus, cujus est acuitas, cujus est prudentia ac fortitudo; per quam Reges regnant, Principes imperant, et legum conditores justa decernunt, sic sua inerrabili providentia omnia temperat, omnia moderatur, ut nulli ætati, nulli nationi, nulli ordini opportuna ope ac largitate ullo usquam tempore desit: quasi trames aquæ immenæ, et quasi fluvius Daneyx, rigans hortum plantationum, et penetrans omnes inferiores partes terre. Ipsa est, quæ priori seculo ante legem scriptam, Patriarchas; post legem et ante gratiam, Prophetas; post vero gratiam, nascenti Ecclesiæ Apostolos et Evangelistas; adolescenti Martyres; crescenti in fortis ætate Pontifices, Doctores et interpretes sanctissimos; in fines autem seculorum determinati, ut plurimum Confessores, viros insignes, qui variis in locis, et mundi regionibus, ad bene beatique vivendum perpetuumque felicitatem expessendam, quasi Tutelares patroni humano generi optularentur; sua indeficienti bonitate providit.

3a Quam enim Lituania, seu potius Litaliana, Sarmatia amplæ et nobilis apud Bastarnas provincia; quam ex Italibus quondam plurimi, in Magni Pompeii partes declinantes, longe antea colonis, et nominis illustrant: sub e Urbano vi Pontifice Maximo, et Vladislao Jagellone Lituaniarum seu Litalianorum, Magni Duce anno salutis millesimo trecentesimo octingentesimo sexto, Christi fidem suscepisset, eodemque Vladislao sarro baptizato, ac in Sarmatiam sive Poloniæ Regem coronato; et Vitobolus, alias Alexander, et deinde Sigismundus, ejus germani, titulum Christianitatis adepti, Lituaniæ successive imperarent: omnipotens Pater misericordiarum et Deus totius resolutionis, quo novella hæc veræ religionis plantatio, ex altius cresceret, et tanquam lignum plantatum secus decursus aquarum, uberiori fructum afferret in tempore suo, celestis illi gratia mabe, in servo suo Casimiro, ex Regibus Poloniæ et Ducibus Lituaniæ spectabili, visitare et perambulare dignatus est. Nam Vladislao ipso Jagello, ex Sophia tertia uxore, duos genuit filios, Vladislauum et Casimiro, ipsius Casimiri patrem, Vladislauus Hungariæ et Poloniæ regis positus est, Casimirus autem post Vladislai fratris suum obitum, ad Poloniæ regnum sublimatus, tanquam Casa mira, seu mirabilis, juxta sui nominis Latinam etymologiam, de Helisabet Alberti ex Austria Duce Hungariæ et Boemiæ, deumque Romanorum Regis filia, conjugalit, veluti ex arbore optima optimos fructus procreavit, Vladislauum Buemie et deinde Hungariæ; Casimiro, de quo agimus; Joannem Albertum, Alexandrum, et Sigismundum Poloniæ Reges; nec non Federicum, S. Lucie in septem solis h. S. R. E. Ducemque Cardinalem, postea Gnesnensem Archiepiscopum, liberos sex, Christiana pietate conspicuos; sicuti calamos aureos sex (si dicere licet) ex tabernaculi Domini, Catholicam Ecclesiam præsignantis, aureo illo candelabro prodentes.

4a Verum Casimirus, secundus inter eos, ac si inter gemmas speciesissimas carbunculus, quadam,

divino amore afflatus, civitatem hic permanentem se non habere conspicatus, futuram quiesivit, non manu factam in cælo, thesaurizansque sibi thesauros, ubi nec ærogo, nec tinea demolitur; furesque non effodiunt, aut auferunt; labentis hujus seculi gloriam contempsit, atque post aurum non abiens, nec sperans in pecuniæ thesauris, quam inter divites dives, ac potentes principes, et ipse Princeps transgredi potuerit; non est tamen transgressus, nec mala gessit. Quam igitur adhuc i puer, præclaris moribus, bonisque literis erudiendus optimis præceptoribus a parentibus traditus, in tenera illa ætate tantum profecisset, ut non mediocri omnibus esset admirationi; pueritiam ipsam, et adolescentiam virtutibus omnibus, ingenuarumque artium discipulis ita exegit, ut semper et ætate et sapientia cresceret, ac spiritus Domini esset in illo. Inerat ei timor Domini tantus, verè sapientiæ initium, ut minimum etiam reatum, flagitium maximum; nec tantum declinare a malo, sed et facere bonum, necessarium fore arbitraretur.

5a Hinc orditur Selecticius, stylo æpe elegantior Ferrerio, — h. ignota gratum vixisse æpe utis fabula ornatur a scriptoribus: nec opus de his Polonicorum scriptorum recensere arduitas. — e Urbano b Pontifice coronatus est 13 Aprilis, 1378, obiit 1 Novemb. 1389. — d Eodem anno 1386 baptizatum scribit Mathias de Michovis lib. 3 cap. 38, qui tamen addit continetur, die Jovis, quartæ decimæ Februarii, quæ fuit S. Valentini; unde colligitur idem Polonus tunc eodem modo, quo et Helius et Gallus ceteros atque alias quosdam gentes annam a Paschate auspiciatus, atque d. præcedenti anno octuaginta octuaginta annis 1387, quo dies 11 Februarii in die Jovis incidit, littera Invenituri f. Atque ita ibidem Auctor ille duodecimam Februarii diem Martis fuisse ait, quæ Cracoviam ingressus est Jagello, argumentum vero d. in solis decimam septimam Februarii fuisse hominem hominigenam. — e Eodem h. ut Cracovis lib. 14 scribit, filia Keistali, qui Olgerdi frater, Jagellonis patruus fuit — sic ut rex germanus hic patrem suumque videtur Michovensis duos alios memorat Jagellonis fratres, cum quo et Vitobolo baptizatus, Corigallouem qui Kazimiri in baptismo nomen accepit, et Switrigellouem, qui Boleslaus — f Iam quarta illa Jagellonis Vladislai uxor fuit, prius ut Michovensis lib. 3 cap. 38 habet, Sconza dicta; ut Cracovis sub prelo lib. 18, Zonca, ut Severinus, Sconza filia Andreæ, filia Leonis duci hominis, Vladislaus ex uxore nepotis: quoniam Severinus postea Mariam appellatam scribit, alii, uti etiam hic Ferrerius, Sophiam. — g Iam tres: sed, qui secundo loco natus Casimirus multo rectorem omnium multans est, ut Cracovis lib. 19 scribit, cujus nomen tertio genito impositum, quæ deus S. Casimiri potest fuit. — h Hic factus est Cardinalis ubi Alexandrus 6, secunda creatione Cardinalium, 20 Sept. 1393 Ecclesiæ S. Lucie in Septemsolis, ut hic dicitur, atque in Septisolio. — i Selecticius, sexennus

utris et bonis moribus recte imbutus

ac timore Dei

E Janus Polonis a Paschate.

CAPUT II.

S. Casimiri mortificatio, pietas, abstinencia, Fidei zelus, Spes, Caritas erga Deum et homines.

Porro dum cum adolescentiæ florem, quo potissimum illud hominum genus voluptati indulgere consuevit, attigisset; tanto sensus vires, animumque ac corpus ipsum continentie freno ab omni labe compescent; ut non modo adolescentibus, sed et gravioribus viris, totius munditiæ et castitatis speculum haberetur. Quamquam in domibus Regum esset, nobilibus tamen non vestiebatur: sed secretiori super eam cithra nonnumquam utens, lectique molliem, tanquam peccandi fomentum, quantum cantus poterat, furtim effugiens, super nodam humum saepenumero quiescebat: et licet innocens et omnis peccati expertus esset, tanto tamen compunctionis ardore, et in Salvatoris nostri Jesu Christi pro humani generis salute, enseptam servi formam, agonemque ac mortem, assidua compassionis meditatione afficiebatur; ut lavaret per singulas noctes lectum suum et lacrymis suis stratum suum rigaret. Incredibili etiam erga Dei genitricem devotione flagrabat: quam pius adolescens facta a se a heptametris egregia oratione (quam vidimus, et omnia pene incarnationis mysteria pulchro schemate claudentem) quotidie salutabat, assiduisque laudabat precibus.

F Castitatem sedulo curat

cithra induitur:

humo cubat:

Christi passionem meditat:

a D. Virg. pie colit.

A 6 Quid referam, quanta sedulitate divinis orationibus, divinisque laudibus, et caeremoniis Ecclesiasticis intentus erat : cuius vita magis in ecclesia, quam in aula Regia semper acta est? Consueverat sane silentis noctis medio, sancta frequenter loca et sacras aedes, nullo sæpius comitatus homine, *b* clam visere : et quarum nocturno tempore (ut fieri solet) januae non patebant, limina saltem venerabatur, osculabatur valvas : apud quas vigiles civitatis, et excubantes nocturni exploratores, eundem diutius orantem sæpenumero offenderunt. *c* Mane diei templa quotidie ingrediens, Divinis sacrificiis omnibus, quousque occluderentur fani januae, ita sedulus, ita devotus, et supra seipsum mirum in modum elevatus, ac mente in Deum erectus, intererat : ut *d* quasi sui ipsius solitus, et in Divinum amorem penitus raptus esse videretur. Præteribatur frequentissime sumendi cibi, et reficiendi corporis hora; quum parentum repetitis nuntiis ac mandatis, ad prandium e templo vix adduceretur. Cibi potusque parcissimus, jejuniisque et abstinentie assidue vacans, Apostolicum illud sibi proposuerat : Quoniam regnum Dei non est esca et potus.

B 7 In sermone rarus, mitis et modestus; nihil aliud quam Deum, quam Divina præcepta, quam virtutes egregias, quam salutaria monita et documenta eloquebatur. Quis unquam eum detrahentem secreto proximo suo, aut otiosum seu vanum proferentem verbum audivit? Peccantes anice corripiebat, emendatos mira complectebatur humanitate. Inexorabiles autem et obstinati animi homines acri severitate objurgabat : quorum plures cum ex sua clientela diuinoque eliminari præcepit, tum ex Regia aula pelli, summam operam effecit.

C 8 Religio erga Deum, erga Christum fides, erga Sanctam Romanam Ecclesiam, orbis Magistratam, veneratio tanta in eo fuit; ut Ruthenos, qui variis erroribus impliciti, facto in nostri Redemptoris incensibilem tunicam schismate, sanctæ Apostolicæ Sedi minime parent, et quorum per Litalianam ipsam maxime sedes, eo sancto insectaretur odio; ut Regi Polonæ parenti suo eorum antiqua fana seu venustate corrumpentes ecclesias, ad quas superstitiosi conveniunt, quam Catholicæ adversentur unitati, instaurari publice et ædico prohiberetur, modo opportuno modo importune persaderet : quod et aliquando sua solertia impetravit. Spes in eo futurorum bonorum ac æternæ felicitatis perpetua : quare existimabat non esse condignus passionibus hujus temporis *f* ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. Quamobrem voluptatibus corporis a se prorsus abdicatis, castigabat cum Apostolo corpus suum, et in servitutum redigebat; ne insurgeret aliquando caro contra spiritum.

D 9 Caritas autem pene incredibilis, non ficta quidem, sed sincera; quæ erga omnipotentem Deum, illo Spiritu divino fervebat, tam diffusa erat in corde ejus, tam exundabat, ex intimoque pectore ita exterius effluebat in proximum; ut nihil ipsi jucundius, nihil optatius esset, quam non solum propria erogare, verum et seipsum totum Christi pauperibus, peregrinisque, valetudinariis, captivis et afflictis hominibus dedere et elargiri. Viduis, pupillis, oppressis, non modo tutor, non modo curator, sed et pater filiusque ac frater erat. Hic profecto longam texere historiam opus esset, si singula dilectionis et amoris summi opera, quæ in eo erga Deum et homines viguere, essent recensenda. Hæc succincta narratione et breviori compendio percurramus, quæ ab insignibus et fide omni dignis hominibus, qui cum eo diuturnam assiduamque habuere conversationem, longa oratione percepimus : quorum pars magna circa ejus a nobis collecta miracula facile perspic

potest. Sicuti vero caritas est vinculum perfectionis, finisque præcepti Divini; ex qua et leges pendent et prophetæ; sic Casimirus Regius et sanctus adolescens, quum præclaras virtutes omnes, sicuti Christi bonus odor, redoleret; caritatem tamen, veluti omnium odoramentorum thecam, mirabili quadam suavitate undique spirabat, undique exhalabat. Eam uti virtutum ceterarum principem Reginamque præstantissimam, quam unice adamaret, sibi delegerat : quæ Dei filium pro humani generis salute de summo caelo descendere, seipsum exinanire, carnem nostram sumere, et mortem subire sola efficere potuit. Sic enim Deum dilexisse mundum, ut Filium unigenitum promundo daret, die noctuque ardentissimo cogitabat affectu.

a Ita legendum videtur Apographum habebat, exametris, Neque hexametris dies possunt : sunt potius heptametris hypercatalecti, ut trochei; non tamen regulari, observata syllabarum quantitate. Sivecicus habet, cum metris a se singulari artificio elaboratis, solitum quodlibet in terram fuisse gentibus, *b* Mariam Dei Parentem puerilem salutare. *c* h. id est idem, pedes diligebat. *d* Cum præcedentibus hoc ita connectit Sivecicus : Quotum ad valvas nempe templorum sæpius sub auroram a nocturnis custodibus atque vigilibus, humiliter corpore prostratus, precibusque intentus est repletus. *e* At sensus principalis scripti esse videtur, cum noctis medio frequenter templis; et sæpius inque ita hoc mirum, cum intra æceram vel S. Stanislaus Ep. *f* ecclesiæ Cathedralis quum præcipue tunc adibat, ut crepusculum et alia tradunt; nulla comula, vivere solitum, humanam venerari, osculabatur valvas, apud quas diutius orantem sæpenumero offenderunt vigiles. *g* At inane dici, non modo frequenter, sed quotidie, templis ingrediendi divinis sacrificiis omnibus, quousque occluderentur janue, interesse solitum. Vischit ergo templis nocturnis, non quotidie, sed itaque, ac crebris ad cubile suum, curas prius manu quodlibet ea ingrediebatur etc. *h* id est sic Sivecicus exponit : Quo tempore sæpenumero a sensibus abalienatus atque extra se positus etc. *i* Idem : Quorum rerum habentibus etiam hodie in Cathedrali ecclesia Viliensi luculentum testimonium, diploma, inquam illud ipsum habemus, quo, locus missæ, hinc severissime cæverat, ne qui e gentibus Russica, ab ordine Catholicæ et hominum religionis desisterant, templis vel missæ erigere, vel velut collapsa restaurare possent. *j* Illustratur prædictum sancti adolescentis studium multiflorationis, in qua Sivecicus acerbis. Equidem in respondendo et contemnendo blandissimas domnas cupiditates constantissimius, in reframendo omnes illicitæ voluptatis illecebras vigilantissimius, in abstinentia a rebus et potu religiosissimius, in summe exterioris ætatis ejusmodi, atque carnis commoditatibus parcissimius fuit. adeo ut in aula regia non audirent aut stirpem regiam degere, verum in claustris religiosæ disciplinae assumtum Christi ablatum etiam instituisse ardueretur. Ac de hoc rigore vitar, etiam dum mundus vix cum lecto aliquando adivisset, nihil omnino remittebat. Quodam viro dam a Medicis haberetur diutius interdictis ab Ecclesia, facto et similibus vesari, adhibui nullo pacto potuit, ut obsequeretur eorum consilio, et recuperande sanitatis gratia, vel latum uigorem, a sanctissimæ Matris Ecclesiæ placitis desisteret. Quam tam raram nobilissimam juvenis atque singulari erga sacratissimum Christi spiritum observantiam, et est ratione divinae unitas remunerata, ut nihil neque locus imbecillitas animi avaritiam atque perfectæ vite studium retardaret. Quippe qui Nominæ revelante jam dilectat neque infirmitatem ipsis oculis nocuerant, et humana remedia si que essent, nec quidquam profutura Ad hæc ejus eximia virtutes summa quoque ægritudine tempore patientia, et dolorum omnium contemptus accedebat.

CAPUT III.

S Casimiri studium Justitiæ, Prudentiæ, Temperantiæ, Fortitudinis, Virginitatis sanitati et vitæ præhabita : sancti maris.

Quantum autem justitiam coheret, quantum amplexatus temperantiam fuit; quanta prudentia præditus, quantæ animi fortitudine atque constantia fulciebatur, in ea potissimum artate liberiori, quæ præcipes et in malum sapientia natura homines promi esse consuevit, vix dici, vix excogitari potest. Justitiam in regno ut subjectis populis gubernandis Patri quotidie suadebat. Et si quandoque per injuriam (uti evenire assolet) aut humanam imbecillitatem, aliquid in regimine negligebatur, Regem modestè arguere nequaquam omisit. Impium et miserabilem hominum causam, æque ac suas turbatur, amplietebatur; propter quod pauperum defensor a populo nuncupabatur. Nec etsi Regis filius, et sanguinis magnitudine sublimis esset, eumquam se quantumvis humili et infimo homini, tam conversando, quam loquendo difficilem exhibebat. Sed animo

D AUCTORE ZACCHARIA VERRERIO.

Act in nos caritatem recordans :

E

F

Justitiam patri inculcat

auditi defensor pauperum,

sedulo sacra frequentat,

b etiam noctu ad fores templorum diu orat :

c

d cibi oblitus et potus.

Rom. 14 17

B moderatus in verbis :

severus in continuacis :

Schismatici ne fana restituerent, impetrat a Rege :

e

f voluptates abdicat, 1 Cor. 9. 27

misericordie subvenit afflictis,

AUCTORE
ZACCHARIA
PERRIERO.
erga hunc ille
facinus.

potentiam ter-
renam refugit.

Virginitatem
semper cu lo-
davit.

et mort maluit,
quam eam
violari;

hanc inviden-
tibus quid re-
sponderet?

a
b c
Sacramenta
minuta per
morum

d
6 Martii 1464
in oppido
Grodno,
e
sepelitur
Vilna.

A animo volvens, Deum qui in altis habitat, humilia respicere in celo et in terra, suscitareque de terra inopem, et de limo erigere pauperem; inter mites, et pauperes spiritu, quorum est regnum celorum, potius quam inter claros et potentes hujus seculi, haberi semper voluit. Nam quamquam perpicacissimi iudicii ac prudentissimus esset, sententiaque sua Reipublice plurimum consulere; humani tamen fastigii dominatum nec ambivit, nec oblatum a patre unquam accipere voluit: metuens, ne divitiarum aculeis, quas Dominus noster Jesus Christus spinas appellavit, vulneraretur animus; aut terrenarum rerum contagio coinquinaretur.

11 Temperantiam in omnibus exercuit, qua nec minis lachatur prosperis, nec nimis tristabatur adversis. De constantia autem et fortitudine animi sui, orationibus plurimis, id tantum recensito, quod majora ex se profert experimenta virtutis. Plures enim percipit carnis pugnæ, prostrantur incentiva libidinis; quos supplicia corporis et tormenta atrocia frangere aut flectere nequivit. Casimirum autem preclarum adolescentem, cujus animo adeo erat desponsata virginitas, ut carnales nuptiæ, sive a parentibus sive ab amicis, et nunquam persuaderi potuerint; nec caro, nec sanguis, nec blanditiæ, nec titillationes ullæ venerant inficere, aut ab arrepto pudicitia instituto dimovere aliquando valere. Virgineum enim ad finem usque vixisse, virginemque postremum diem claustris amnes et a cubiculo, et a secretis ejus, viri maximi et optimi, quorum adhuc nonnulli supersunt; quibusve intus et in cute agnita illius conversatio fuerat, asseverant et attestantur.

12 Quod quum ex pluribus evidentibus argumētis satis superque liquet, ex eo potissimum, quod potius mori elegit, quam fedari, manifestissime conperitur habemus. Quia enim medio florentissimæ juventutis in morbum quendam chronicum incidisset; cui modica alia nulla occurrere posse, quam puellari concubitu medici judicabant; illiusque parentes necessarii plurimi, ut virginem speciosissimam, quam a multis delegerant, una in lecto cubare, et pro servanda vita in amplexus et copulam ire permitteret, anxiosissime suaderent, rogarant, efflagitarent; ille sapientissimæ (ut semper solebat) respondit, se temporalem hanc et momentaneam vitam nullo amittere, quam æterna et immarcescibilis in celo carere: objurgabatque eos omnes quod rem sibi suggerere illicitam non crederent. Quinque adhuc, ut floridæ juventuti vitæque ac saluti consuleret, magis ac magis adhortarentur, et importunis etiam precibus obtestarentur domestici; respondit ille, salutem vitamque aliam se nascere, quum Christum Dominum: eam quo ut esset, cupiebat dissolvi, et ad quem jam se ex ea voluntate brevi profecturum esse perspiciebat: quod et ita factum est.

13 Nam ingravescente morbo, quum naturali robore destitui corpusset, Ecclesiasticis Sacramentis, veluti spiritibus quibusdam contra aeræ potestates et temerarium harum rectorum, munitus armis, inter assiduas orationes a et sanctæ colloquia, adstantibus Sacerdotibus et viris religiosis, animam illam b emulissimam et Christo amabilem (ut e prædixerat) perendit carnis vinculo solutam, omnipotenti Deo restituit. Obiit autem apud Vellam, sive Vilnam Lituanie, seu Litaliæ, primariam civitatem, d in Grodno oppido, anno ab Virginis et salutifero parvi millesimo quadragesimo octavo quarto, e die quarta Martii, illaevalescente aurore; annoque ultimo Nysti Quarti Pontificis Maximi. Vixit annos f viginti tres menses sex: sepultusque est, collacrymantibus cunctis, apud arcem ubi sedes Pontificis Vilnensis sita est, in Divi Stanisli Martyris ac Pontificis ade, sub sacello almar Goni-

trici Dei Mariæ, g cui et mentem omnem et pudicissimum corpus addixerat.

a Christi effigiem, ait Selecius, manu tenens, incalculis oculis intuens, dum solennia illa Regii Vatis sæpius iteraret verba, in manus tuas, Domine, commendo spiritum meum; dum in extrema illa vita et mortis luce precibus lacrymas misceret, voce pariter ac vita deficiente... æquissimo animo obdormivit in Domino. — b Selecius. Cujus eodem tempore ab omni immuni peccati labe animam, compluribus ille dignissimi homines, a beatis mentibus in celum, clarissima circumspatam luce, deportari conspexerunt. — c Idem: postquam diem obitus sui præcessisset, eumque coram asstantibus prædixisset. Natus quoque f. Petrus Skarga, denuntiasset cum suæ mortis diem his, qui coram morbo habebant. d Est Grodno, viret Grodno, Præfatus Polonus oppidum, quod (ut habet Alexander Gungulius) Nemen, sive Gronon, fluvius præterfluit. Kowalovicz pag. 21 ait Vilna defunctum. Selecius scribit in Vilnensi arce mortuum fuisse in ultione Mattheum Michorovsem, qui ut f. 2 retulimus, ista dicit habet phthisi prælocutus, in Vilna tumulatus requiescit. Cromerus tamen, ut videtur retulimus, ait, apud Vilnam tale consumptum, et in basilica ejus urbis... sepultum. An forte quia Casimirus pater ut Michorovsem lib. 4 cap. 64 refert, in castro brodorum mortuus est, id Zachariam impulit, ut filium istuc quoque, octo ante Patrem annis, obitus crederet? Certe f. Skarga ita loquitur: Cum gravis coque suprema agnatio Divinam juvenem Vilna afflixisset etc. — f Falli Jodocus Ludovicus Decius, ceterorum testimonio auctorem convincitur, dum lib. 2 paulo ante finem ita scribit: Illud in Lithuania, apud Vilnam conditus, anno salutis 1464 in Februario, migrans ad Deum, ut f. 2 retulimus. — g Petri scriptura habet, vixisse annos xvii, menses 5. — h Selecius, quem ipse sibi vivus sepultura locum designavit.

Grodno mor-
tuus?

CAPUT IV.

S. Casimiri forma. Post mortem miracula. E

Erat autem pius adolescens et famulus Dei Casimirus, mediocris stature, casariem rustellini vel sub nigri coloris habens, subnigris oculis et naso aequali ac temperati ruboris, facie eleganti, formosa et venerabili; ut qualis intrinsecus esset, ex ipsa elligie existimari posset. Aspectu profecto pulcher, sed longe pulchrior religione Divina, utpote moribus ornatus Angelicis: cujus mentem atque regium prectus, nihil fidei, nihil turpis, nihil obsceni unquam tetigerat. Quod post ejus obitum luculenter assensum est.

Que rivi spe-
ries fuerit?

15 Nam manifestans Auctor, ut indicaret quanta meritorum celsitudine virtutumque sublimitate, apud se Casimirus magnus extiterit, mox ex ejus sepulchro tot tantæque signa ac miracula patefacere dignatus est, indiesque magis ostendit; ut hæsitare nemo debeat, quin æterna cum Christo felicitate in celo fruantur. Hi enim, qui sine spe humani auxilii morbis incurabilibus gravissimisque valetudinibus laborant surdi, muti, claudi, aridi ceterique, ut primum ejus mausoleo se deoverint, auditum, loquelam, incessum, visum, pristinamque incolumitatem recuperant (quodque longe admirabilis ac pene incredulius est) reviviscunt mortui, aliæque quotidie obstupescenda sunt miracula.

plurima ad
ejus tumulum
fuerunt miracula.

16 Inter quæ illud prioribus seculis rarissimum, nostræque ætate inauditum superiori anno accidit. Nam quum Dux Moschorum Basilus, Ruthenorum erroribus implicatus, a maximo schismaticorum ad circiter sexaginta equitum nullis comparato exercitu; ex insperato Lituanie finis aggressus esset, improvisi Polonorum et Lituanorum Duces, quibus cognis hosti occurrerent, quum nullæ suppeditarent; qui militari manu freti resisterent, quin longe abesset, penitus ignorabant. Caras tum conjuges, dulcia pignora, paternas aedes, oppida, prædiæque juvenilissima, veluti amissa, Lituaniamque omnem tanquam depopulationem expositam, deflere ceperunt. Nulli enim se, suaque tutandi spes supererat: una vel mors, vel morte crudelior miseranda captivitas exportabatur. Quid facerent? Quorsum se verterent, tanta metu percussis? Egit gennina magnanimitate nobilitas, qua clarissimi Duces illi prædiderant, ut, etsi non modo vinci, verum absorberi se ab hoste posse conspicerentur, hosti tamen non cederent; nec se in fugam darent; sed collectis, quos potuere, ad

irruente in
Lituaniam
60000 Moscho-
rum exercitu.

*Litani rati id
accidisse, ob
non curam
S. Casimiri
canonizatio-
nem,*

A ad duo vel circiter millia ex domesticis vernaculisque et inquilinis, fortes in bello persisterent. Enimvero ut pii et Christo devoti perspexerunt, quoniam Deus noster refugium et virtus adiutorque in tribulationibus, si ex corde invocaretur, sibi in opportunitate deesse non posset; eamque calamitatem, quia Divum Casimirum innumeris conrescens miraculis (ut sæpius una decreverant) in Sanctorum catalogum ab Apostolica Sede referri, pollicitam operam non impenderant, eis accidisse arbitrati sunt.

*eum invocant,
et se illum
curaturos
rescui:*

17 Quamobrem auxilium de alto supplices implorant, ad ipsosque B. Casimiri suffragia confugiunt, uno animo, uno ore, ita precati sunt. Dive casimire, quem tutelam præcipuam generis nostri, et hujus patriæ Patronum apud omnipotentem Deum esse confidimus; respice afflictionem et mororem hunc nostrum: ne dominentur nobis inimici nostri immundi, schismatici, et a vero Sanctæ Matris Ecclesiæ ritu ac gremio alieni. Tu spes nostra, tu præsidium nostrum. Miserere igitur patria opem tuam implorantis, in qua et natus et educatus es. Miserere gentis, ex qua originem ducis, et quam tuis sanctissimis ossibus ac reliquiis nitidissimis condonasti. Ne deseras nos omni humana spe, omni solatio destitutos. Potens enim est, per quem tot tantaque quotidie mirabilia operatur Altissimus. Et si juxta fidem observantiamque summam, quam erga te gerimus, votis tuorum faveris; ut pro Christianæ religionis splendore et tue nationis exaltatione, te in Sanctos referat Pontifex Maximus, omni studio laborabimus et jure efficiemus.

*moz celitus
corroborati,*

18 His dictis, quidam sensibilis animi vigor, quedam mentis alacritas ita eos divinitus cepit, ut quamquam supra sexaginta millia equestrium numerum Moschos excedere ab Scythiis exploratoribus didicissent, ex apricisque locis, quibus iidem incedant Moschi et castrametati erant, ita esse, procul appareret et cerneretur; duoque tantum hominum millia (ut diximus) Litvani Principes una conflare tunc potuissent: nihil tamen veriti, in hostes insilire statuerunt. Deo igitur, et Divi Casimiri patrocinio fusi, animo volutantes Davidicum illud; Quia hi in curribus, et hi in equis; nos autem in nomine Dei nostri invocabimus: uno animo, et uno impetu in Moschos, quo una contingerent, prorupere. (Res mira!) tantus pavor, tantus denique tremor, et horror eas Moschorum numerosas et cataphractas equitum copias invasit; ut nec innumerabilem validissimumque exercitum post terga irruentem formidarent, sese in fugam precipites converterint. Eos vero fidei lorica armati Litvani insequuntur, trucidant, spoliant, captivant: adimpletumque est illud Deuteronomio: Persequebatur unus mille, et duo fugabant decem millia; quia Dominus Deus vendidit eos, et Dominus conclusit illos. At quum hoc admirandum sit, (utpote non casu aliquo, sed divinitus factum) longe tamen mirabilis est, quod plurimis Moschorum a Litvanorum ruco admodum parvo, ut diximus, parta opima præda, fosis, desideratis ac in captivitate ductis; vix unus ex Litvanis aut captus aut interemptus est. Ostendit enim Servator et Deus noster Christus, quod suis tironibus in Evangelio pollicitus erat, stabili veritate fulciri; Quod nec capillus, de eorum capite periret.

32. 20

*eoque profi-
gunt,*

C 19 Divino igitur hoc beneficio perciti Litvaniæ Duces ac Domini, Serenissimum Polonia Regem Sigismundum, Divo quidem Casimiro germanum superstitem, qui et ipsorum magnus Dux est, emixe deprecati sunt, ut apud sanctam Apostolicam Sedem; quod idem Casimirus sanctorum Confessorum numero abque prolixiori mora adscriberetur, intercederet, instaret. Quod et dum crebris epistolis, ac in-

*um ipsi
Sigismundus
B. Casimiri
frater Papam
rogat, ut eum
canonizet:*

signibus oratoribus Rex ille religiosissimus a Beatissimo Leone x Pontifice Maximo impetrasset, servatissimis Patribus Joanni Archiepiscopo Gnezensi, Polonia Primate ac Legato nato: nec non Petro, tunc Premisliensi, nunc vero Posnaniensi Pontifici, Regique Polonia Vicecancellario; postremo vero nobis in Poloniam et Prusiam ad eundem Regem mandato Apostolico ex Urbe proficiscentibus, ad ipsius Divi Casimiri gesta ac miracula perquirenda, inter cetera ardua negotia, provincia est demandata. Id vero munus omni fidei opera et sedulitate exquisitissima ita olivimus atque exegimus; ut inter innumera pene miracula, que jurejurando adhibito illi nobis recensuere, qui et interfuerunt et conspexerunt, manibus contrectare ac in semetipsos experti sunt; quosve nobiles ex aliis et fide digniores, ad testimonium perhibendam delegimus, ea tantum, omissis superfluis, que singularia et ad ejus sanctitatem probandam sufficere visa sunt, descriperimus, annotaverimus.

*n quo iussus
huius Antio-
chus Epp.,
miracula tra-
minare;*

20 Datum Vilnæ ix Kalendas Decembris, anno salutis cxxx, ejusdem vero Sanctissimi Domini nostri Leonis Divina Providentia Papæ x, anno octavo. Tres erant Episcopi ad latus Illustrissimi Domini Zachariæ Episcopi Legati a Latere, Joannes Vithensis, Joannes Chioviensis, Jacobus Cullensis Episcopi Latini. Examinata miracula et testes.

E

a Cuius hic narratur victoria de Moschis schismaticis, ope S. Casimiri reportata: duplex a Gregorio Svecicio suffen; prior quando ab oblatione Publicæ magnæ cum clade depulsi hostes; altera qua hic narratur, cum videtur Lithuaniam anno sequenti pervasantes rursus a peregrina manu profugit sunt

MIRACULA S. CASIMIRI

auctore Gregorio Svecicio.

CAPUT I.

Polonorum duplex de Moschis victoria ope
S. Casimiri: hujus canizatio.

Etsi quidem nemo fuit, cui etiam tempore, quo hujus liris usura fruebatur Casimirus, qui de ejus vitæ integritate, innocentia ac sanctitate dubitaret; eo defuncto tamen incredibile dictum est, quantis ejus virtus est et vitæ sanctimonia, ab ipsa porum omnium fidelissimo Agonothete et remuneratore Deo, illustrata prodigiis. Aden ut difficulter almodum eorum numerus iniri possit, qui rerum admirandarum fama excitati, se ad ipsius sacratissimum tumulum recuperande sanitatis causa contulerint, ac que voluerant recuperari. Videre hic enim sapienter fuit non solum cæcis oculorum usum, sed et mirabilis est, nonnullis, quos malorum extremum mors vita et sensu privaverat, et vitæ et sensus bonum, quasi postliminio, Divi Casimiri ope fuisse restitutum.

*S. Casimiri
post mortem
plurima mira-
cula*

2 Nam erat puella Vilnæ, Ursula nomine, quæ superstitionibus adhuc parentibus, diem obit superum. His mors filie adeo molesta accidit et gravis, ut a sensibus pene ipsi alienati, præter communem mortalium consuetudinem, magis de vitæ filie restituenda, quam de justis mortue solvendis cogitarent. Quo in negotio quid agerent? quo se vortere? Cum hanc ad rem nulla humana vis aut industria sufficeret, ad Divinam se converterunt; atque ubi primum Divi Casimiri memoria mentem subit, visi sunt ambo nonnihil respirare. Quid multa? Vitam faciunt; sacrosancta alyta, ubi quiescebat Casimirus, adeunt; luctu et lacrymis omnia complent; clamore et precibus sidera feriunt: Casimiri nomen et nomen ingeminant, opem implorant; spiritum defunctæ filie restitui flagitant. Audit Casimirus precantes, lacrymas porum parentum ac fidem respexit, puellamque

*ejus ope mor-
tua suscitata.*

A puellamque mortuam vitæ simul ac mortis parentibus divinitus restituit.

3 Adde hoc loco et alterum, quod, etsi isto inferioris admiratione, ad Casimiri sanctitatem demonstrandum nihilo tamen minus. Etenim anno millesimo quingentesimo decimo octavo, Moschorum Dux, nostris nihil cogitantibus atque ex improviso, arcem a Polonoensem non parvis copiis oppugnare aggreditur. Quo tempore b Sigismundo i nelyto Poloniæ Regi, aliis multis gravibusque rebus intento, miles in promptu exigens admandum erat. Rex igitur optimus hinc solum millia, doctoribus Castaldo et c Joanne Boratynski adversus hostes, narium tumultuam potius quam exercitum, expedit. Abiunt illi divinis magis quam humanis iuxi viribus, præcipue Divo Casimiro (quoniam miraculorum fama celebratum effluerat) sua vota postulationesque dicando. Post, multis fuscis ad eum precibus, numerillius benignum experiantur. Quippe in illa expeditione, confecto multorum dierum itinere, ad Danam fluxum perveniunt, vadique irreperito, universi in littore subsistunt : doneque nimium de transitu sunt solliciti ; ecce tibi juvenis quispian albis amictus, forma decorus et spectabilis, candido vinctus equo, iis se spectandum objicit ; benigne omnes esse amico jubet, neque ducem sequantur, imperat. Quæ ubi dixisset, confestim subditis equo, cui insidebat, calcariibus, prius in flumen insiliit, vadumque demonstrans, superatoque nullo negotio amne, ad ripam alteram salvis ceteris insperantibus pervenit. Quod viso Poloni milites, rei novitate attoniti, iisdem in vestigiis diu hæserunt ; neque quousque ille iterato, ut se ducem intrepidi sequerentur, commoveret, loco moverunt. Tandemque rem divinitus agi animadvertentes, pleni fide et fiducia, se cateratim rapidissimi fluminis, qua parte ille non-terebat, discedunt committunt, atque incolentes transiunt. Quod cum Dux c, Regisque equitibus conspexisset, juvenisque interea oculis eorum sese subduxisset, Casimirus, Casimirus omnes clamant, emendatque, quem itineris ducem, etiam prælii imminentis, supplicibus pro se quisque votis, promolorem et factorem exoptant. Neque in vanum militum precum recidere process. Nam cum primo signo dato, in hostes tanto viribus superiores impetum fecissent, illos terga vertere, et disitionem etiam invitos solvere cogerunt, multosque interfectioni dederunt, neque pauciores in servitutem Moschos abduxerunt.

Victoria parta Poloni, divinum opem agnoscere, solemnem hymnum, Te Deum laudamus, canere, Casimiri virtutem extollere, venique Regi, simul cum captivis Moschis, divinitus gestum conscriptumque transmittere. Quæ aulea Regem commovit, ut non solum ad redem sacram agendum Deo et Casimiro gratiarum causa se subito conferret, verum etiam sacram se de Casimiro in Divorum numerum referendo rogitationem suscepturum promitteret.

¶ Verum quid eventus isthæc minus subito fortasse agente, en tibi anno insipienti, Moschus superiore clade humanior ferociorque effectus, ingentem in ipsam Lithuaniam exercitum inducit, omni-que, nulla ante indito bello, flammis et ferro hæc vastat. Quo tam periculoso turbine, ac insperata tempestate percussis Lithuanis, neque consilium, neque auxilium suppeditabat. Cum alios hostilis gladius e medio tollerent, alios vorax flamma anima et spiritum privaret, alios denique in inserrimam servitutem, crudelis hostium barbaries et barbara crudelitas, male prius maledictos, abduceret. Hisce rebus animadversis, e Lithuanica nobilitate nonnulli patrie cladem miserati, quotumque eo tempore tam difficili poterant, conveniunt, seque ad arma su-

menda, patriosque lares et facies etiam cum vitæ discrimine tutandos invicem incitant. Atque paucitas quidem sanorum, et hostium multitudo nonnihil quoddam initio est reinvocata : at ubi memoria repeterent, quod anno superiori, Divo Casimiro duce, subsidium divinitus sub Polocia experti fuerant, ejusdem patrocinio freti, ejus opem omnes implorare : quod segnius honorem ipsius curassent, agnoscere, culpam deprecari : se si us hoc tempore auxilio futurus esset, ejus cultum, celestemque honorem apud Sedem Apostolicam diligenter procuraturos, spondere. Nec irrita recidere voto : nam tantus subito animos omnium ad pugnam incessit ardor, ut nemo esset, qui temerarium putaret, duo millia (tot enim ex Lithuanis nobilibus convenerant) adversus sexaginta millia hostium objicere. Itaque signum certamini editur : Lithuani Dei Divini Casimiri numine sepius ingeminato, pugnam ineunt. Nec mora : ut prima in hostes nostri irruerunt, adest Casimirus, suisque dux factus et archistrategus, in aere, eodem, quo anno superiore, et oris et corporis habitu, sublimis conspicitur. Læti tali duce Lithuani, acriterque cadendo hostes urgent instantque. Neque dum adversa pars divina Indigetis Lithuani vim et nomen sustinuit : sed cum ingens adversarios pavor invasisset, in fugam conversi, victoribus Lithuanis terga dederunt : ex suis amissis pluribus nullibus ; e nostris, Dei beneficio, desiderato nullo.

¶ Quæ cum Rex piemissimus intellexisset, eamque tam prodigiosam victoriam uni post Deum Casimiro, ab omnibus, qui rei intererant, adscribi vidisset, ceteras etiam, quas aliis diversis in locis, eodem tempore, exiguo ubique milite, victorias reportasset, favori et patrocinio ejusdem S. Casimiri acceptas referre minime dubitavit. Quare in gratiarum actionem, re divina in templo solenni ritu procurata, Rex optimus, nulla interjecta mora, ad Romanum Pontif. legationem destinavit : curam ut de Casimiro in Divorum numerum asserendo suadeat, omnibus modis contendi. Pontifex requisitis Regis Catholiceissimi postulatibus non invitis annuit, remque Nuntio Apostolico in Poloniam misso, ipsique Archiepiscopo Gnesnensi Joanni, et Petro Posnaniensi Antistiti, Regni Procuratori, demandavit. Qui mira omnia opera, Divo Casimiro aut patra, diligenter inquisierunt, inquisiti fide dignis testibus stabiliverunt, atque sic stabilita, Pontifici Maximo Leonix, anno millesimo quingentesimo vigesimo transmissere. Quibus Pontifex sequenti anno in augustissima purpatorum Patrum concessu, diligenter revisis, examinis tandemque approbatis, Divo Casimiro in numerum Sanctorum adscripsit. Quem postea Clemens Papa viii, per totum Poloniæ regnum et magnam Lithuaniam Ducatum, aliasque omnes provincias ipsorum ditioni subiectas, duplicis Officii ritu, ab omnibus publice privatimque coli et celebrari anno millesimo sexcentesimo secundo concessit ; ut latius in Brevi Apostolica de hac re authentice confecto licet videre. Sed antequam illud ponamus, in miraculorum serio altius est progrediendum, quo, ex plurimi enumeratione, mirabilis prorsus in Divo Casimiro Dominus appareat.

a Poloczko, sive Poloczka, aut Polonia, sive Polotia, a Polota fluvio, qui illic fluit, sive fluvio, nascitur, nomen adeptus, ut Alexander Guagninus observat, verò est Lithuanus, cum dece immortissimus. In Fratre u fuit S. Casimirus, qui illi ut a Pontif. Max. honores cultum decreverunt, curavit. — e Hic ille copiarum militarium ductus esse videtur, et eodem forte expeditionis, eagus ita meminit Camerarius in laudatione sancti Sigismundi i Regis, cujus ea auspici gesta. Apud Polocum, dum quidem septem millia hostium a Joanne Boratynio, viro acri et animoso, interfecta.

Lithuani nobis 2000,

S. Casimiro invocato,

coque ducem,

illos cadunt,

ne uno suo eum amisso.

Sigismundus i pro ejus canonizatione Pontifici supplicat :

omnibus legatione communit,

an. 1521 canonizatur :

an. 1602 officio duplici a Polonis coli permittitur,

Polocia urbs,

CAPUT II.

Virii morbi, S. Casimiro invocato, sanati.

Praenobilis Domina Anna Teciynska, Comitissae a Teciyn filia, Ducis vero Slacensis conjux, cum Janu vidua, anno vertente millesimo quingentesimo octogesimo, gravissimo dolore capitis, unius fere anni spatio, divexaretur; nec auxilium multis medicinis quaesitum, experiretur; medicum ei Divium Casimirum pia quaedam femina suggestit. Paruit illa tam salutare consilio, moxque opem implorans, argentum caput ejus quantitas, cujus erat illius graviter tunc afflicta, tumulo Divi devovit. Vix vota verbis compleverat, et Divus omnes procul dolores jam abegerat: corporis quoque et animi serenitatem, omnium admiratione, brevissimo tempore reduxerat. Memor vero tanti beneficii Domina omnem suam operam in eo posuit, ut quam optime, quamque liberalissime votum exsolveret.

7 Eadem Domina, cum aliquot elapsis annis, ad secundas nuptias Palatini Viliensis transisset, atque ex illo filiam Elizabetham suscepisset; morbo correpta est puella: quo ingravescente, extremam diem, ac pene animam agere deplorabatur: sed votum ad B. Casimiri reliquias exsolvendum, filiam jamjam morituram, pristinae valetudini restituit, quae etiam nunc incolunt, eidem Sancto mire devota perdurat. Obtulit vero tumulo pietissima mater, gratitudinis et memoriae ergo, statnam ceream, cujus erat filia quantitas.

8 Cum autem eos, quorum opem et benevolentiam in arduis perspeximus, amore majori complectamur nec ab illis animam quoquam detorqueri possumus, adeo nobilissimam hanc Domnam Divi Casimiri merita devinxerant, ut cum singulare suis calamitatibus concessum perfugium arbitraretur. Nec in opinione delusa est: nam aliquando iterum, longe graviore dolore quam capitis unquam fuerat, intra ubera discruciabatur, adeo ut pene emarcuisse viderentur: cum illa solitum Medici benigni opem voto facto imploravit, atque cruciati omni liberata, se pristinae sanitati restitutum magna letitia animadvertit. Extat ejus rei monumentum argenteae tabulae incisum, atque Divi Casimiri sepulchro appensum.

9 Saepius etiam Nobilis Domina Barbara Leonis N. filia, hujus Divi auxilia sensit. Anno moxevi gravi et diuturno capitis dolore multum afflicta, tandem et ratione destituta est. Haec ergo Nobilis Christophorus Wolski, conjugii amore victus, ad sacrum Divi Casimiri tumulum (hoc enim voverat) supplex adduxit, precibus institit, si quod optaret, et e re conjugis carissimae foret, obtinere mereretur. Advertit autem Divus ad preces aures, eademque hora, rationis usu restituto, dolore dispulit. Hujus meritis se sanitatem recepisse, et nunc superstes laudibus summis praedicat.

10 Praedicat eadem et alterum miraculum, anno moctu, Divi opera praestitum in praedio Boeki illustris Domini Andreae Sapiehae. cum enim lignea domus maxima, ubi tum commorabantur, forte fortuam ignem concepisset, atque flamma undequaque e vestigio tectum involvisset, nec humanis viribus, aditu omni pracluso, iuliberi posset; Divum his verbis deprecata est: Sancte Casimire, magne Patronae, et periculorum meorum depulsor, adjuva nos. Mox qui ignem libidinum in corpore vivus extinxerat, flammam etiam globos exatus corpore compressit, ignique frenas injectis, domus integra remanet.

11 Iter quoque facientem aliquando, equus carissimus, quia insignior, repente morbo correptus cecidit, penitusque emortuus jacebat. Verum Divi ope

implorata, quasi calcaribus stimulatus, sese proripit, atque curriculum sine ulla molestia agilis et salvus exegit. Plurima similium beneficiorum divinorum, ad invocationem ejusdem Sancti, sibi collatorum exempla, eadem referebat, quae brevis refugit.

12 Praeclarum etiam in hac re est illud, quod Dominus Nicolaus Jasinski, Praeclatus Viliensis, Regius Secretarius, anno hoc obtinuit. Correptus hic Warsoviae calida et vehementissima febris, omni quoque consilio medicorum destitutus, Divi Casimiri auxilium imploravit: quo annuente citius pristinam salutem recepit. Extollit hoc beneficium et nunc tabula cum Sancti imagine ad tumulum collocata.

13 Atque aliud quoque est, quod ab eodem in se profectum idem Praeclatus celebravit. Contagio anno aucti adeo pestilens grassabatur, ut et pecora pestilentiali morbo passim evocarantur: et quidem in praedio ejusdem Domini, Reple nuncupato, de octoginta vix decem numero supererant, eaque jamjam moritura prostrata jacebant. Qui graviter tunc damno permotus, in ea verba prorupit: S. Casimire, fac tua intercessione, ut hoc residuum conservetur: ex his quod erit optimum, honori tuo cede. Gratum Divo votum accidisce eventus comprobavit: nam continuo contagione depulsa, deinceps conservavit. Praeclatus vero fidem voto obstrictam, argentea lampade sepulchro oblata, liberavit.

14 Et quia in eo praedio versamur, quam eodem anno, mense Octobri, Matthias quidam idem ex domesticis famulis dicti Praelati, gratiam meruerit consequi, aperiemus. Is a nativitate sua ad annum aetatis circiter quinquagesimum mensibus singulis morbo epileptico vexabatur: et tum quidem, quopiam Presbytero praesente, morbo correptus, gravissime allidebatur terrae, dique quassas spumante ore jacebat. Cujus ille misera motus, Divo Casimiro pro afflicto supplicabat: tantumque sua fide alteri obtinuit, ut continuo sanus surgeret, nec amplius, etiam nunc superstes, tantum malum patiatur.

CAPUT III.

In periculis itinerum praesens S. Casimiri auxilium.

Accedit ad haec tria quartum aliquanto majus, quod sibi Romanis eunti accidisse narrat. Chronus fluvius ex hibernis nivibus auctior, juxta praedium Bolecia nominatum, transmittendus erat. Dum autem portitores lembos adverso flumine impellerent, uni praeter reliquis in opere strenuo, et impetu fluvii rapidissimi vel maximi obsistenti, contus frangitur. At ille mole corporis inclumante in praecipitum fertur, atque in profunda miser demergitur: quo casu socii exterriti, cum viribus destituti, attoniti haerent, navibus medio et secundo flumine sine manero periculosissime delabentibus. Tum praefatus H. Nicolaus Jasinski quasi voce adhortantis excitatus, exclamavit: S. Casimire, succure naufragantibus: reddito vivum, qui versus aquis suffocatur. Itaque post longum intervallum et temporis et loci, quasi manu ductus, incoluissis applicatur navigis, quem invenisse plurimum dolebant. Quod miraculum a Divo Casimiro perfectum ejusdem narratio ostendit: nam a quodam se et ab aquis defensum, et ad naves per dextram pertractum aiebat. Adfueraut vero Dominus Gregorius Swieciens Canonicus Viliensis, et alii duo nobiles adolescentes, inde Praelatis ab obsequiis, qui commune beneficium omnibus pro te praedicant.

16 Quin ipsi quoque Domino Gregorio Swieciensi quilibet ejusmodi experiri contigit. Nam inter caetera

Dolor capitis
gravis et
diuturnus,
1010 et finio,
saltem sana-
tur:

item lethalis
xyridio,

B

visum iterum
dolor ingens,

usu rationis
restituto
capite
sanatus,

C

incensum
restitutum,

Equa subito
morbo solutus,

D
AUCTOR
GREGORIO
SVIECICIO.

febris sanata,

pestis amonia-
tum depulsa,

B

epilepsia
curata

Aquis suffo-
catus ultra
restitutus,
P

ACCIORE
GREG.
SVIZICIO.

Curus in
praecepta rupe,
rota una ei
haeruit,
pendulus,

S. Casimiro
invocato,

mirabiliter
in vitam resti-
tuitur ab
ignoto juvene,

qui deum repe-
rit non
potuit.

Sanctum
credimus.

A tera plurima, hoc etiam beneficium sibi a Deo Opt. Max. ad intercessionem Divi Casimiri collatum prolixè testatus est. Anno MDCM cum ex animi sententia Divi Apollonii confecta, ex Urbe in patriam reverteretur; primis diebus mensis Junii Wencronam inter et Pontevam civitates Venetiarum, accidit agasione inestulationem (antevertentibus iter illico Canonico, Domino Joanne Rudomina, et Domino Nicolao Lubomierski nobilibus) copia rerum satis onustum currum ex rupe altissima evertere, supra fluvium subter labentem: ubi spatio unius penè horae, una tantum rotarum anteriorum detentus, quasi miraculose pendulus haerebat, nec viribus humanis, accessu nullo existente, sublevari poterat. Continebantur autem vehiculo Vexillum benedictum, Officium Romae impressum Divi Casimiri, et aliae plurimae imagines, ejusdem Sancti Authenticon, atque adeo totius expeditionis negotia. Et quamvis graviter Canonici casum ferret, graviusque exterritus esset, aurigam tamen ipsum Joannem Baptistam Paduanum cum pocio, adeo rerum minimi ex praesentissimo periculo amissio perterritus et exagitavit, ut diei natalitatis suae malebaerent, homineque projecti praegemitu eeu lapsi ulularent. Sed Divina providentia ea accidisse, ut honorem suum curae sibi esse Divus auxilium ferendo declararet, non obscure colligi potest. Etenim totus de tanto thesauro anxius Canonicus cum soris, quod certius occurrat et offerebatur, auxilium arripuit. Quare conversus ad Divum Casimirum, sic tacite orabat: Sancte Casimire, tuum ego saepius in laboribus, angustiis, dolentibus, tentationibus et afflictionibus auxilium expertus, te ergo Patronum, fideliem defensorem, singularem conservatorum complexus sum et veneror: succurre nunc afflictis, remove periculum, honoris tui pendulum: memento tibi Vexilli inaugurati. An honorem tuum inter rupest et flumina evanescere facies? Affligetur suavissima patria, dolabit Vilna, exercuebitur ille honoris tui auctor et factor Sigismundus in Monarchia Poloniae. Succurre afflicto, remove periculum, prospera iter. Sic orabat et auxilium prestabatur. Ecce autem juvenis habitu Italico, albis vestitus, in altissimis illis montibus et saxis, quasi illic iter institueret, comparuit: tum simul haerentes contigit, nec requisitus nec a quopiam rogatus, ultra currum, verbo nullo obstantibus facto, subit, eumque (hunc postea in equo spatio eversum difficile octo viri elevaverunt) arte mirabili, quo praeruptae adherens rupe, erectum omnibus rebus salvis, terrae restituit. ne iterum tacitus, omnibus attentionis, iter prosequitur. Post multum vero stadium ad eos conversus, haec Italico idiomate dixit: Bene valete: gratiae me vestrae commenda. Refert autem idem Canonicus ante ea verba, ita mentem suam admiratione quadam perentiam fuisse, ut nec conjectari de illo quidquam, nec loqui illi valuerit: omnes quoque qui aderant, mente recepta, non hominem, sed ecelitus quempiam socium venissemur locutus. Profundo oculus gradu conerto ad eum properandum esse, et gratias illi maximas habendas. Sed frustra: etiam diligentissimum quassitus, non est visus amplius: et timidus Canonici Christophorus Wiclowseki, qui duobus stadiis et amplius praecesserat, nec ei periculo interit, angustissimo illo itinere neminem praetergressum constantissime affirmavit: nec alia via aut semita, qua elaboretur, inveniebatur; a sinistris, praecipitium altissimum in fluvium rapidissimum immaebatur, a dextris eminentissima petra ascensum omnem praeceludat. Quis hic non crediderit illos, ut reterunt, gravissimo dolore afflicto? Grave fuit tanto benefactori loqui non potuisse, qui solati ac felicitatis messum uberiores attulerat. Sed ut oculi discipulorum in Emaus euntium, ne Dominum cognoscerent,

tenebantur: sic horum mentes ligatae, quae praesentem intuebantur, non cogitabant.

CAPUT IV.

Multa valetudinis incommoda per S. Casimirum depulsa.

Maximum vero monumentum ad illius gloriae incrementum addit, quod jam dicemus. Anno MDCM quidam Presbyter, Ecclesiae Parochialis Vilmensis benedictarius, homo frugi et religiosus, gravior in famulum propter delictum quoddam animadvertibat: itaque cingulo curiace eum castigans, forte fortuna in oculi pupillam fibula impulsam eam eruit, ac sensim copia humoris extillante, intra biduum totus exaruit. Graviter eo caso perterritus est Sacerdos, et diligentia quidem in chirurgorum operis conquirendis nihil desiderabatur, sed longe gravius malum erat, quam quod arte emendari posset. Ultimum ergo praesidium inclyti Confessoris opem constituit, atque voto facto adolescentem oculo cassum aere admovent, Deoque ipse sacrificans, eundem epulo caelesti communit: vix ter sacrificium ex voto obtulit, et adolescens visum perfectissime recepit.

Visus cuidam restitutus.

18 Eodem quoque anno MDCM Vilnae, peste (cujus supra meminimus) vehementius ad Nonas Novemb. grassante, cum in claustrum Fratrum Minorum de Observantia Regulae S. Francisci ejus calamitatis flamma incedisset, atque octodecim ejus Ordinis Professos, praeter alios novena, qui eidem monasterio famulando suum navabant operam, absumpsisset; non prius ex extincta est, quam Divi Casimiri spe ac votis praesidium imploratum sit. Superior ergo monasterii, post multas lacrymas, vigiliis, et preces, se saepeque curae commissos omnes S. Casimiro penitus devovit. A quo tempore lues atrox, omni deposita savitia, ex illo conventu nec morti quicquam dedit, nec ad aegritudinem perduxit. Quare ad majorem Dei gloriam, et ad emulatiorem Patroni Sancti Casimiri honorem, idem Superior, eximii in se suosque collati beneficii gratias, vota sua suorumque ad ejusdem Sancti sacras reliquias exolvens, laminam eum rei geste inciso testimonio appendit, anno salutis MDCC die Januarii vii.

a peste quidam liberati.

19 Et quia intra hosce quatuor annos alia plurima, ex relatione fide dignissimorum hominum, Divi hujus accepimus miracula, ne prolixitas fastidium pariat, quaedam tantum breviter sunt perstringenda. Horum igitur hic tantum mentionem faciemus, qui aegritudinum suarum Divum Casimirum depulsorem suorum ore confessi sunt, et grati animi ergo tabellae argenteae vel picturae, miraculorum argumenta, ad ejus sepulchrum appendimus. Anno quidem MDCC Reverendissimus Dominus Nicolaus Pac Suffraganeus Vilmensis, gravissimo dolore capitis est levatus. Magnifici D. Alberti Rakowski Castellani Vilmensis filius, qui diuturno athletatus morbo, jacebat morti proximus, periculo est exemptus, et pristinae sanitati restitutus. D. Gaspar Ostrowski a febre, Dominus Paulus Malyssewici Parochus Widsensis, gravis pectoris morbo liberatus.

F cephalaea, febris, aegritudine lethali etc. liberati.

20 Ejusdem, sed longe gravioris febris (cui nulle medicorum artes quae ferre valebant) Divi Casimiri suffragiis meruerunt curationem Generosus et Nobilis Dominus Petrus Pac Capitaneus Mieslawiensis, et Hieronymus Jablq Civis Vilmensis anno MDCC.

item alii gravissima febris.

21 Anno MDCC Dominus Albertus Jarciewski a paralyti, D. Sophia Wlodinska, Katharina, Kierinowska, Elizabetha Karwacka et Anna Gudziejewska, a contagiosis ac peno incurabilibus febribus sunt liberati.

alios morbis.

Ostrowski,

A Ostrowska, Antonius Maffo, cum liberos suos doloribus confectos Divi Casimiri tutelæ commendassent, per ejus intercessionem, vitam illis et perfectam sanitatem a Deo obtinuerunt.

23 Quo in genere, memorabile in sanato suo filio Nobilis Domina Piasecka, Capitanea Gieranonensis, Divi Casimiri prædicat beneficium. Jam enim filius omnibus destitutus sensibus agebat animam. Hunc mater quia unice diligebat, dolore ardens, in genua procubuit, et ubertim manantibus lacrymis, Divi Casimiri opem imploravit : supplicationi votum addidit, plurimum in beati Confessoris benignitate spei repouens. Et spes nequaquam eam fefellit : mira res, repente æger ille quasi reviviscens, apertis oculis liberius jam meante spiritu, valetudinis impetratæ signa dedit. Nec mater illius in persolvenda fide moram fecit, votivam peregrinationem cum filio instituit, gratisque Deo et Divo Casimiro ad ipsius sepulcrum avide et impense actis, vota alacres gaudio solverunt.

24 Petrus quidam Sutor Vilmensis, quinto decimo abhinc anno, lumine primum dextro, deinde elapsis octo annis, etiam sinistro orbatus erat : tribus autem his lustris, sedulo tum orationibus tum oblationibus, sepulcrum Divi Casimiri frequentabat, cujus meritis unum sibi restituendum confidebat. Verum diu dilatam gratiam tandem Deus præpotens protulit : ipso enim die, quo benedictum illius labarum solenni pompa ad Divi tumulum est deportatum, senio jam pene confectus, in dextro oculo visum recepit : quod miraculum apud multos fide dignissimos viros est confessus.

25 Illam quoque idem Sanctus Laureolam Beatorum, Christi bonos odor sumus, ut in vita, sic hisce temporibus, sibi a Deo concessam declaravit. Mense enim Augusto, qui quartus ab ejusdem Triumpho numerabatur, die decima sexta, cum sacrum illius corpus, per R. D. Gregorium Swiecicium Vilmensem Canonicum, summa in novam tumbam reverentia deponeretur; novo miraculo hospitium novum consecravit : leni imprimis, sed suavissima aura adstantes afflati; mox latius mira odoris fragrantia est diffusa, tridnoque deinceps perduravit. Sed et nocte ejusdem diei fulgore insolito, per fenestras visa est locum Divo sacrum ingredi, eundemque cum tumulo totum convestivisse; unde Sanctorum illum gloria esse circumdatum, manifeste est comprobatum. Sed hæc infra in Authenticis tabulis latius enarrata reperies.

C 26 Ceterum hic quoque non sunt omittenda tria insigniora miracula, quæ eo ipso tempore, quo hæc typis mandabantur, acciderent. Tenebatur gravissima febri Nobilis Domina Tryznina, conjux Succamerarii Slonimensis, soror Magnifici Domini Pauli Sapiehe; quæ brevi tempore adeo corpus illius debilitarat, ut ægre spiritum et vitam traheret, multique de ejus salute conclamatum dicerent. Gravis proinde moror omnes pervaserat, animisque collapsi mortura lectulo circumfusi stabant, ut præsentia ægre anhelantem recrearent. Interea deficiente natura, divinum auxilium quidam exposcendum inclamant : commemorant Divi Casimiri merita, hortantur se illi voto obstringat. At illa compertam abas Divi Casimiri opem habens, illum invocat, precibusque votum addit, si corpus sanitatis fiat, se sacras ejus reliquias invisurum. Concepto voto, dolores subsidunt, relit vigor membris, somnus cum placida quiete succedit : illucescente autem luce, majori admiratione omnium et gaudio, salva et incolumis Divi beneficium prædicabat, votumque primo quoque tempore complevit.

27 Alterum est, sed multo admirabilius. Mulier quædam, a viginti duobus annis incubum miseranda

Martin T. I.

servitute passa, frustra omnia tum humana tum divina remedia adhibuit; nec enim precum, jejuniorum, voluntarie vexationis corporis, denique Sacramentorum usu, a maligno spiritu poterat liberari. Verum cum eam calamitatem Sacerdoti cuidam de Societate Jesu aperuisset, is ut ad Divi Casimiri auxilium et patrocinium confugeret, suavit. Res mira : cum de more hostis humani generis ad solitam suæ nequitie palestram rediret, inclamante muliere Divum Casimirum, magno ille cum furore et januæ strepitu profugit, nec deinceps molestus ei exitit.

28 Sequitur tertium genere dispar, evidentia par. Fœmina quædam igne sacro (ut vocant) adeo graviter in pede conflictabatur, ut per se incedere haudquaquam valeret. Igitur ut ne latius malum serpenteret, ex chirurgorum sententia, pedis sectione occurrendum erat. Commodum autem accidit, ut expiandis confessione peccatis, idem Sacerdos Societatis Jesu adduceretur, qui consolatus ægram, et multa de S. Casimiri numine ac ope præfatus, auctor illi extitit, ut voti religione S. Casimiro sese obstringat; fore ut rectius omnia quam speraret, evenirent. Nec fefellit prædictio, simul ut votum nuncupavit, dolore pedis est levata.

CAPUT V.

S. Casimiri Triumphus anno MDCCIV. Præsidium contra hæreticos.

Hic deum mihi : lector benevole, colophonis loco nonnulla addenda videntur, quæ nimirum relatu dignissima sunt, et quibus Divi apothecosi facta est illustrior. Primum autem offert se illud admiratione dignissimum. Cum vi Idus Mias Labarum, sanctitatis Divi Casimiri insigne, ex Urbe allatum, præter infinitam vulgi multitudinem, magna Cleri, Religiosorum, Magnatum, hominum opinione ac fama celebrissimorum frequentia, ad tumulum ejusdem, præclaro apparatu et triumpho deportaretur; Ciconia (ea enim avis post varia indicia et conjecturas cognita est) nulla prædæ nidique virmitate detenta, leniter pennis auras verberans, urbe toto fere tempore, quasi gratulabunda impendebat. Movit ea res non parum homines, cumque frequentibus ac diutinis circumvolantis avis gyris oculi eorum tenerentur; spiritu quasi fatidico sic interpretabantur : Hæresim inquit, (avem ab officio notantes) exstirpabit. Ut enim colubris est in insidiis ciconia, F bortesque et prata ab his expurgat, sic Divi Casimiri ope hydras hæresum ex hac provincia expurgatum iri ominabantur. Fuere etiam alii qui interpretari sunt, elinguem aveni notare, elingues in criminando Divo Casimiro obstreperos hæreticos esse oportere. Verum hoc illud significari non contentimus, sed tam insolitum spectaculum nihil portendisse, omnino veremur affirmare.

30 Sequitur alterum, sed quanto magis optatum, tanto evidentius et apertius miraculum. Induerant tristem et gravem mortalibus globi celestes vultum; induerant, nec multis diebus exuerant, sive natura sic volente, sive mortalium culpa sic exigente; nec tam inlirium vehementia et copia, quam temporis diuturnitas admirationi erat, quo pene totos Oceanus defluxisse videbatur. Dies interea Divi Casimiri triumpho dicatus instabat, dolor vero gravis Primates exercebat, qui quanta maxime verebantur, quod eum, quem tantopere procurrassent Divo honorem, toto ferme Ducatu, Clero et Magnatibus evocatis, trophæis erigendis, eculi inclementia disturbatura esset. Verum tam pios conatus et indigentum et advenarum promovendi Divi clementia : voluit siquidem adesse communi gaudio, quæ sua causa

D
AUCTORE
GREG.
SWIECICIO.

alia ab incubo
de more
liberata,

alia ab igne
sacro sanata.

E

Aspicimus
extorpende
hæresis ope
S. Casimiri.

F

Die triumph
S. Casimiri
inopia Vilna
serenitas.

AUCTORE
GREGORIO
WIECICIO.

non alibi:

Gladio ad
aram S. Casi-
miri benedictio,
reputat hostes
hae relict.

Paralip. 15 10

a

b
alia de in-
victoria.

A noverat advenisse. Nox diem excipit, diurnam nocturna pluvia consequitur; spes labant, consilia humana deficiunt. At Divus Casimirus auroram placatam ostendit, excitat collapsos animos, inclarescit clarum mane, roseum jubar sol aureis mundo exhibet, nubes rumpit, dissipat, fugat: itaque tota die, tanta cuncti elementa una Vilna (nam extra aliquot stadia in alibi replebantur omnia) ad vespertinum usa est, ut vel solam illam aeris benignitatem colitis concessam, satis esse posse arbitrarentur ad Divum omni laude commendandum.

31 Inter hos magnos et excellentes viros, qui Triumphum Divo Casimiro egere, connumeratur etiam Illustris et Magnificus Dominus Joannes Carolus Chodkiewicz, Comes in Sikiow et Miss et Bychow, Regni Poloniae Senator, Samogitiae Capitaneus, qui contra Carolum Sudermanum praefectum, feliciter Praefecturam militarem ab invocatione Dei Opt. Max. impetravit, et deinde Divi Casimiri auspicatus, non nisi triumpham ad aram ejus consecrata, ad castra descendit. Rompam quidem illam Illustrissimus ac Reverendissimus in Christo Pater et Dominus Benedictus Woyna Praesul Vilnensis, verbis rite conceptis inauguravit. Et quoniam Divina tunc res peragebatur, post augustissimi Corporis Dominici sumptionem, gladium Dei munus Praesul ipse obortus lacrymis, ad altaris erepidum provoculo Dynastae in manus tradidit, illud identidem incutens, ut Divi Casimiri ope ac patrocinio fretus, in aciem securus descenderet, ut Optimi Regis perduelles, patriae inimicos, proligaret. Ea res animum in hostem maxime inflammavit, et circumfusa universae multitudinis dulces lacrymas excussit. Itaque accidit, ut certamini signum dato, ad arcam a Kokenhansensem, plus Divi Casimiri auxilio quam loricae fideus, ferrato atque unietu, dextro praeterea ad cubitum demodata brachio, primus in hostem prorurreret. Nec defuit interim acerrime dimicanti Divi praesidium: gladio enim illo hostiles omnes ictus a se avertit, et magna hostium edita strage, sospes a suis est receptus.

32 Is etiam hoc anno multo eadem felicitate usus, cum non magna militum manu, de cesis rebellium, in Lavonia ad d. Alloum-Lapidem tribus et amplius millibus, captis vexillis xxi, tormentis vi, et una petarda, insignem victoriam reportavit: quem sua praelia prestantem Homines exercituum porro felicitet, omnes boni comprehendant.

a Est Kokenhusium nunc Urbs in Rigensi Episcopatu. - b Livonibus et Germanis Wittensteln dicitur, Poloni Wiatykonien.

C APPARITIONES S. CASIMIRI

factae anno 1544.

auctoritate Ep. Vilnensis excusae.

a
Apparitiones
hae testatur.

racusa.

b

Nobilis a Wodeysza, vir gravis, quinquagenario nuper, eorum Illustrissimo ac Reverendissimo D. Georgio Tyszkiewicz Episcopo Vilnensi, juratus asseruit haec, quae subjunguntur, a se audita fuisse: cum a Szeremet Moscovitici exercitus Ductore ac Palatino Polocensi, multis presentibus, narrarentur. Tanta autem auctoritatis haec fuisse existimavit Reverendissimus Antistes, ut ea typis Academicis engraverit Vilnae exprimi Anno 1544, clausulamque his verbis adjecit. Ita juratum esse testor ex mandato Illustrissimi huius Ordinarum, Martinus Wcisinski S. Theol. et J. V. D. Protomofarius Apostolicus, Cancellarius et Auditor Universalis in Diocesi Vilnensi. Titulus scripti huius praefert visiones has juramento plurimum fuisse confirmatas.

Prima APPARITIO. Praenominatus Szeremet b ingentes Moscorum Copias sub Polociam (quae amplius

sima civitas Palatinatui Polocensi nomen fecit) ducebat: non sine metu, ne forte subita aliqua incolarum excursio progredienti arma opponeret. Cohortibus ergo in ordinem distributis, ante civitatis Pomeria aliquantum substitit, exploraturus, quantum securitatis in aggressionem, quantum animi ac virium in civibus esset. Cum eximiae formae juvenis, candido invecus, equo, alias et ipse indutus vestes, toti spectanti exercitui adequitavit proximus: dataque Szeremeto salute, his eum est allocutus: Quae haec Magni Vestri Ducis ac omnium Vestrum est recordia, ut nulla habita pactionum sacramentique ratione, nostras bello infestetis ditiones, et juratam fidem violetis? Noveris, Vestro Duci ac Vobis ipsis mersionem in proprio sanguine, similem huic impendere, quam modo fugientis plebis in Duna fluvio oculis tuis intueris. Arlustratus Szeremet generosus hos spiritus audaculi ejuspium e Polocensibus esse, julet comprehendi juvenem: sed ille stupentibus universis, disparuit. Visione hac attonitus: quid facto opus esset, diu haerebat hostis, donec tandem edoctus, neminem esse, qui obsisteret, civitatem c est ingressus.

ALTERA APPARITIO. Occupata Polocia et arce, praetorium Szeremet in collegio Patrum Societatis Jesu fixit, dato mandato, ut templum in propugnaculorum structuram statim dirueretur. Jam miles, deposito lecto, solvendis parietibus impigre instabat, cum Szeremet sub meridie audiret se acri voce excitari commonerique: Licetne, Szeremete, sacras divino cultui erectas aedes abolere? Nisi destiteris, te et domum tuam Deus confestim destruet. Exterritus proripit se ad fenestram, visoque eodem, quem antea conspexerat, in candidis vestimentis juvenem, custodes corporis interrogat, quoniam coram se stare munitandum viderent? Illi neminem esse asserunt. Vocat deinde eives, et de Thaumaturgis Poloniae ac Lithuaniae Divis Tutelaribus inquiri. Responsum est, Sanctum d. Josaphat Martyrem ac Pontificem coli Polociae praecipuum Patronum. Subdit Szeremet, non ignorari hoc a se: alterius tamen opus esse, quod contigit. Interea, postquam ab aliis didicit, singularem Lithuaniae Protectorem esse Divum Casimirum Principem, facile consensit: Nostri quoque, inquiens, Scriptores referunt, gravem nobis semper fuisse, quoties periclitabatur Lithuania, nec dubito nunc quoque a me fuisse conspectum. Milites nihilominus cum a templi demolitione revocaret, monuit, se a Divo e Nicolao Pontifice, qui Moysaei in Moschovia exquisito honore colitur, prohiberi.

TERTIA. Cum Mosci jam secure agerent Polociam, pars equos ad ripam Dunae in pasena deduxit. Locum hunc una et dimidia leuca a civitate sepositum, jam antea Divus Casimirus celebri miraculo illustraverat, quando Gastoldium et Boratinium: qui in exercitu suo tantum duo milia recensebant militem, contra numerosissimas Moscorum Copias, vado ostento praevit. Ne facti huius, et f secute victoriae intereideret memoria, Patres Societatis Jesu eo in loco posuerunt q ecclesiam et anniversariis supplicationibus recolbat populus beneficium. Visa tunc fuit, tum equis contra aestum solis defendendis, tum conciliando sub meridiem somno custodibus, opportuna. Sed suerata sibi sedis injuriam non tulit D. Casimirus. Simili enim forma conspectus, non solum equos male abegit, sed etiam custodes torto fune castigatos, cum verberum signis ad Szeremetum remisit, et hac admonitione instruxit: Deus peccatis nostrae gentis offensus, placari se tandem putietur: at vobis impendet exterminium, et ultra h Volgan usque quarende securitatis necessitas.

a Bownarowicz Paulum Wodeczam appellat, ut supra diximus.

S. Casimirus
Moscorum
perfidiam
arguit:

ultionem
minatur:

c

gravis
minatur
templum
Societatis
destruendi
ad propugna-
culum munitio-
nem:

intelligit
Szeremet
S. Casimirum
esse,

e
et destitit
f

g

idem Sanctus
equos e tem-
plo eiecit.

et custodes
verberatos.

h

A mus. — b Idem addit 1654. — c Idem, cum timore. — d B. Josaphat Concepcionis Archiep. Polonensis Graeci ritus an. 1623, 12. Norembr. Vithaci a schismaticis crudeliter interfectus, ab Urbano viii catalogo Martirum inscriptus. — e Habet S. Nicolaus mirinum apud Moscorias venerationem. — f De hac victoria scriptus actum supra, ac nominatim in Miraculis per Gregorium Seleucum cap. 4. num. 3. — g Hoc item de ecclesia memoramus supra. — h Volga, sive Wolga, olim Rha dictus creditur, Sarmatia Asiatice maximus fluvius, qui plurimis ostiis in mare Caspium evadit.

S. CASIMIRI

ad Beatam Virginem Mariam

hymnus seu oratio quotidiana, in ejus sepulcro reperta.

Omni die Maria mea, laudes, anima :
Ejus festa, ejus gesta cunctis splendidißima.
Contemplare et mirare ejus celsitudinem :
Die felicem genitricem, die beatam virginem.
Ipsam cunctis, ut de mole criminum te liberet :
Hanc appella, ne procella vitiorum superet.
Hæc persona nobis dona contulit cunctis :
Hæc Regina nos divina illustravit gratia.
Lingua mea, die trophæa virginis puerpera :
Que infirmitum maledictum miro transfert genere.
Sine tunc die Iugine mundi laudum cantica :
Ejus bona semper dona, semper illam prædica.
Omnes mei sensus et personæ gloriam,
Frequentate tam leatæ Virginis memoriam.
Nullus certe tam discretæ exalt eloquentiæ,
Qui condignus promat hymnos ejus excellentiæ.
Omnes laudent, unde gaudent, Matrem Dei Virginem :
Nullus dicat, quod attingat ejus celsitudinem.
Nemo dicet, quantum licet, laudans ejus merita :
Ejus cuncta sunt creata ditioni subdita.
Sed necesse, quod prodesse piis constat mentibus,
Et intendam, quod impendam me ipsius laudibus.
Quamvis sciam, quod Mariam nemo digne prædicet ;
Tamen vanus et insanus est, qui eam relinquit.
Cujus vita erudita, disciplina cunctis.
Argumenta et fumenta destruxit hæretica.
Illic mores tanquam flores exornat Ecclesiam ;
Actuque et sermones intram præstant gratiam.
Eva crimen nobis limen paradisi clauserat :
Hæc, dum credit et obedit, cæci elantra reserat.
Propter Evam homo sævina accepit sententiam :
Per Mariam habet viam que ducit ad patriam.
Hæc amanda et laudanda cunctis specialiter :
Venerari et precari decet illam jugiter.
Ipsam posce, quam cognosco posse prorsus omnia,
Ut evellat et repellat quæ sunt nobis noxia.
Ipsa docet, ut quod monet natus ejus, faciam ;
Et finis carnis vita, lætus tunc aspiciam.
O enutiatum foeminarum decus atque gloria,
Quam probatam et elatam seminus super omnia.
Clientis anili, tuæ laudi quos instantes conspicias,
Munda reos et fac eos bonis dignos cunctis.
Virga Jesse, spes oppressæ mentis, et refrigerium ;
Decus mundi, lux profundæ, Domini Sacramentum.
Vite forma, morum norma, plenitudo gratiæ,
Dei templum, et exemplum totius justitiæ.
Virgo salve, per quam valvæ cæli patent miseris :
Quam non flexit nec afflicxit fraus serpentis veleris.
Gloriosa et formosa David Regis filia,
Quam elegit Rex, qui regit et creavit omnia.
Gemma decens, rosa recens, castitatis lilium,
Castius chorum ad potiorum quam perducis gaudium.
Actionis et sermonis facultatem tribue,
Ut tuorum meritorum laudes promam strenue.

Opto nimis, ut imprimis des mihi memoriam,
Et decenter et frequenter tuam cantem gloriam.
Quamvis multa et polluta mea sciam labia,
Presumendum, non silendum est de tua gloria.
Virgo gaude, quia laude digna es et premio :
Quæ damnatis libertatis facta es occasio.
Semper munda et foecunda Virgo tu puerpera,
Mater alma, velut palma, virens et fructifera.
Cujus flore vel odore recreari cupimus.
Ejus fructu nos a luctu liberari credimus.
Pulchra tota sine macula eumseuque macula,
Fac nos mundos et juvenidos te laudare sedule
O leata, per quam data nova mundo gaudia,
Et aperiæ fide certa regna sunt cælestia.
Per quam mundos latitantes vero fulget lumine,
Antiquorum tenebrarum offusus caligine.
Nunc potentes sunt regentes, sicut olim divæ,
Et egeni sunt pleni, ut in prophetaveras.
Per te morum nunc pravorum reliquuntur devia,
Doctrinarum perversarum pulsa sunt vestigia.
Mundi lux atque fluxus decusque spernere ;
Deum queri, carnem teri, vitis resistere.
Mentis cursum tendi sursum pietatis studio ;
Corpus angî, motus frangi pro cælesti premio.
Tu portasti intra casti ventris claustra hominum
Redemptorem, ad honorem nos reformes pristinum.
Mater facta, sed intacta, genuisti filium,
Regem Regum, atque rerum creatorem omnium.
Benedicta, per quam victa mors est versuta,
Destitutis spe salutis datur indulgentia.
Benedictus Rex invictus, cujus nunc credideris ;
Qui creator ex te natus nostri salus generis.
Reparatrix, consolatrix desperantis anime ;
A pressura, quæ ventura natis est, nos redime.
Pro me pete, ut quiete sempiterna perfruar,
Ne tormentis comburentis singi nider oluar.
Quod requiro, quod suspiro mea sana vulnera ;
Et da menti te poscenti gratiarum munera.
Ut sim castus et modestus, dulcis, blandus, sobrius,
Pius, rectus, circumspicius, simulans nescius,
Eruditus, et multis divinis elapsus,
Et beatus, et ornatus sacris exercitiis.
Constant, gravis, et suavis, benignus, amabilis,
Simplex, purus et maturus, cunctis et affabilis,
Corde prudens, ure studens veritatem dicere ;
Malum nolens, Deum colens pio semper opere.
EstoATRIX et adjuvix christiani populi.
Pacem præsta, ne molestia nos perturbent sæculi
Salutaris stella maris solve, digna laudibus,
Quæ precibus multis stellis atque luminaribus.
Tua dulci prece fulget supplices et refue.
Quicquid gravat et depravat mentes nostras, remove.
Virgo gaude, quod de fraude demonis nos liberas.
Dum in vera et sincera carne Deum generas.
Munda et dilata cælesti progenie.
Gravidata, nec privata flore pudicitie.
Nunc, quod eras perseveras, dum intacta generas :
Illum tractans atque luctans per quem facta fueras.
Mibi mæsto nunc ades, dans pæne gaudium :
Dum quæsi nimis læsi optatum remedium.
Commendato me beato Christo tuo filio.
Ut non cadam, sed evadam de mundi naufragio.
Fac me mitem, pelle litum, compesce lasciviam ;
Contra crimen da munimen, et mentis constantiam.
Nec me liget nec fallget sæculi engulitas,
Quæ obscurat et indurat mentes sibi subditas.
Nunquam ira, nunquam dira me vincat elatio,
Quæ multorum filii malorum frequenter occasio.
Ora Deum, ut cor meum sua servet gratia,
Ne antiquus hamus seminet Zizania.
Da levamen et tutamen tuum illis jugiter,
Tua festa sive gesta qui edunt aliciter Amen.

V MARTII.

SANCTI QUI III NONAS MARTII COLUNTUR.

S	ANCTUS Conon, Martyr Bidane in Isauria.	S. Octavius,	}	Martyres in Africa.
	S. Eulogius, Martyr in Palestina.	S. Petrus,		
	S. Eulampius Martyr.	S. Eusebius Palatinus,		
	S. Oliva, Virgo Martyr, Brixie et Salodii in Italia.	S. Rusticus,		
	S. Theophilus, Episcopus Martyr, Cæsareæ in Palestina.	S. Herabus,		
	S. Conon Hortulanus, Martyr in Pamphylia.	S. Mares Palatinus, et vii Socii,		
	S. Victor,	S. Phocas, Martyr Antiochiæ in Syria.		
	S. Adrianus,	S. Marcus, monachus in Ægypto.		
	S. Pamphilus,	S. Gregorius, Episcopus Constantiæ in Cypro.		
	S. Martus,	S. Eusebius Cremonensis, Bethleemi in Palestina.		
	S. Saturninus,	S. Gerasimus, Abbas prope Jordanem in Palestina.		
	S. Justus,	S. Kieranus, Episcopi et Abbates Sagiren-		
	S. Lucosa,	S. Carthacus, ses in Hibernia.		
	S. Saturninus alter,	S. Virgilius, Archiepiscopus Arelatensis in Gallia.		
	S. Martinus,	S. Drausius, sive Drauseio, Episcopus Sues-		
	S. Petrus,	sionensis in Gallia.		
	S. Chariatton,	S. Clemens, Abbas Syracusanus in Sicilia.		
	S. Marcius,	B. Petrus de Castro-Novo, monachus Fontis-		
	et xxi Socii,	Frigidi Ordinis Cisterciensis et Martyr in Gallia.		
	S. Adrianus, Martyr Cæsareæ in Palestina.	B. Rogerius Ordinis S. Francisci, Tuderti in Umbria.		
	S. Adrianus,			
	S. Evodus,			
	S. Eusebius,			
	S. Julianus.			

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

S	ancti Timothei reliquiarum adventus in urbem Mundam ad Visurgum, recolitur hoc die in Breviario Mündensi. Vitam illius dedimus xxiij Januarii.	tyrologia MSS. sed is est Phocas Martyr Antiochenus, de quo hoc die agimus.
	B. Raimundi, Abbatis Filorii Ordinis Cisterciensis, et Fundatoris Ordinis Calatravo, corporis Translatio, ex auctoritate Pauli a Papæ facta, recolitur hoc die in Menologio Henrquez et Buchui, Vitam illius dedimus i Februarii.	Auna, Virgo et conjux S. Cononis Martyris, de quo infra hoc die agimus, inscripta est cum titulo Beatæ a Francisco Laherio nostro magno Menologio Virgini.
	S. Herais, Martyres gladio interfecti. Menæa et S. Archelaus, Maximus Cytheræus. De his agimus Socii xlii iv Martii.	Theotimus, Episcopus Cæsareæ in Palestina, memoratur a Ferrario in Catal. generali, citato Menologio Græcorum, in quo non reperimus. Agitur de eo in Martii in Vita S. Asterii Martyris.
	Rupertus Abbas Tuitiensis refertur a Menardo et Buchui, equinus de eo inter Omissos iv Martii.	Isidora, Virgo in Thebaide sancte vixisse traditur apud Pelagium et Palladium in Vita Patrum, cumque ideo ut Sanctam inscripsit Gynæcei sacro Arturus de Monaster.
	Lucius Papa Martyr celebratur in Martyrologio Rubani, In aliis verni iv Martii.	Theophilus Episcopus Alexandrinus memoratur a Wilsfordo in Martyrologio Anglice edito, et Ghyno in Natalibus Sanctorum Canoniceorum, seculus Petrum de Natalibus, et adjungitur S. Theophilo Episcopo Cæsareæ in Palestina; imo substituitur hujus loco in inscriptione epistolæ S. Victoris Papæ, quem errarem infra in Actis S. Theophili Cæsareensis indicamus.
	S. Honoratus Martyr Officia Ecclesiastico honoratur Taurini in monasterio sanctumamali S. Catharinæ Martyris, occasione brachii ejus, quod ibi requisivit, olim ab Archiepiscopo Taurinensi dono acceptum. Plures occurrunt Martyres Honorati, ex utroque dedimus in Januario, et tres in Februario, at proximus huic potest censeari, quem inter alios Martyres cum aliqua memoria hujus brachii retulimus iv Martii.	Colmanus in Tuntactensi et Gormani martyrologiis nominatur: eumque hoc die Colmanus refert, credens illum esse, qui, juxta Vita Patricianæ Trispartitæ num. 304, a siti, quam obedientie studio ad mortem usque pertulit, Indach, ut est, sitiens appellatus, primus sacri corporis depositio Ardmachanæ ecclesiæ humum consecravit: neque enim, inquit, inter centum et viginti vel plures Colmanos, festis aliisque argumentis diversos, quorum memoria in domes-
	S. Chionius, inscripti Kalendario MS. Coptico sive S. Paulus, Arabico. Verum quoniam sunt, ex nudis nominibus nescimus designare.	
	Welandus, inter Martyres Antiochenos memorantur. Barbulahia Quare autem eos omitamus, infra, dum de his Antiochenis Martyribus agimus, indicatur.	
	Forie, seu Phocæ Virginis, memoria fit in tribus Mar-	

ticis celebratur Fastis, hujus Sancti viri memoriam silentio pertransitam arbitramur; nec alius occurrit dies, a quo circumstantiæ minus excludunt ejus memoriam: *Legat cui vacat, quæ xvii Martii ad citatum ex Vita S. Patricii locum dicuntur.*

Claudius Episcopus Altissiodorensis, Academiæ Parisiensis fundator Sauctus, impositus est hoc die *Menologio* Scotorum a Davide Camerario, et xx Martii a Colgano, xx et xxx a Thoma Dempstero. Finguntur in fundanda illa Academia socii Scoti Alcuinus, Rabanus et Joannes. Eam nos fabulam late excussimus iv Februarii ad Vitam B. Rabani § 2. Deinde Claudius Episcopus Altissiodorensis non floruit seculo 9 cum B. Rabano, sed seculo 8 antequam hic unsceretur. Præterea nullus cultus Claudio Episcopo Altissiodorensi adhibetur. Neque est cur Scotum existimemus. Rabanum ostendimus in Germania natum: alibi Alcuinum ostendimus Anglum fuisse, non Scotum. Denique Claudius Scotus creditur Taurinensis in Subalpinis Episcopus, de quo consule Philippum Labbe de Scripturis Ecclesiasticis, et Ferdinandum Ughellum tomo 4 Italiæ sacræ, ubi tres successive Claudios fuisse Taurini Episcopos docet.

Terentianæ et v Filiorum conversio memoratur ab Hermanno Greven in additionibus ad Usuardum; necdum alibi de his aliquid legimus.

Hincmarus, ex monacho S. Dionysii Archiepiscopus Remensis, cum titulo Sancti referitur in Calendario MS. Sanctorum Ord. S. Benedicti. Mortuus is est xxi Decemb. sed hactenus neque isto neque alio die ullis fastis sacris reperimus inscriptum.

Theophania, Abbatissa Essendiæ in diocesi Colonien- si, filia Erenfridi Comitis Palatini Bawilerensis ex Mechtulde sorore Ottonis in Imperatoris, quæ illud monasterium restauravit et ampliavit: ejus ob vitæ sanctimoniam memoria ibi in benedictione est. Ita Gelenius in Fastis Colonien- sibus, qui Beatæ titulo honorat.

Gerardus discipulus S. Bernardi et monachus in Clara-valle inscriptus *Menologiis*, Cisterciensi ab Henricus, et Benedictino u. Buchlin, Beatus appellatur. At Pise memoriæ venerabilis in Martyrologio Gallicano Saussani. Est etiam in Calendario Cisterciensi Divione excuso.

Margarita, { sorores Virgines } referuntur sancte Anna, { vixisse; priores } Anonyma Ordinis Prædictorum { ex Formicario Joannis Nider, posterior ex Contipratano, et Beatæ appellantur in Gynæceo sacro Arturi du Monstier.

Radulphus ex Abbate Claræ-vallis Episcopus Agen- nensis, post Archiepiscopus Lugdunensis, hoc die anno mcccxxvi cum magna devotione ad meliorem vitam transiit, ut de eo testatur Albericus. Inscriptus hoc die *Menologiis* Henricus et Buchlin, qui more suo Beatum appellant. Apud Saussanum inter Pios collocatur cum beate memoriæ encomio. Silet de eo Rainandus in Indiculo Sanctorum Lugdunen- sium, et in Mantissa ad illum de Pius non vindicatis.

Tobias memoratur quidam, seculo .Fric Christianæ de- cimoquinto Comi in Italia natus, ac Vercellis postea institutum Canonicorum Regularium Interamensium amplexus; deinde vero, cum insigni doctrinæ ac re- ligionis fama floreret, in Tremitanam insulam, pos- tulante ejus loci Abbate, missus: ubi sanctissime acta vita, anno Christi mmi ætatis sue lxxiii, v die Martii, feria vi, feliciter obiit: miraculis, et dum viveret, et post mortem illustratus, ut traditur in perbrevis ejus Vita quam ad nos anno mcccxxviii Neapoli misit Antonius Brattius, Societatis nostræ Sacerdos reli- giosissimus, et propagandæ Sanctorum gloriæ stu- diosissimus. In ea Vita dicitur Venerabilis Tobie

corpus integrum et incorruptum, honorifice, etsi non intra altare, asservari. Quia tamen neque Beati ti- tulo a Summo Pontifice adhuc ornatus est, neque a suismet Canonicis ullus ei hoc die religiosus cultus impenditur, tantisper hic prætermittendum cen- semus.

Paulus Tonnelerius, { ab hæreticis occisi in Tussanus Fortinus, { ditione Lingonensi } Laurentius Archiepiscopus Upsalensis, { Ordinis Hugo a Pancera in Oriente, { Mino- Polydorus Scarlini in Etruria, { rum S. Joannes a Fano Capucinus in Piceno, { Fran- Christophorus Viglevanus in Insubria, { cisci. Petrus de Naularez Compostellæ, { Isabella Losa vidua, {

ab Arturo du Monstier Beati appellantur in Mar- tyrol. Franciscano, uti et in Gynæceo Isabella.

Kineburga, { sorores filiæ Pendæ Regis Merciorum Kineswida, { referuntur a Menardo et Buchino. Acta illarum damus vi Martii

S. Besychius ascetes in MSS. Menais et *Menologio* Basilii Imperatoris: de eo agemus vi Martii

S. Paulus Episcopus Prusiade in Bithynia. Ferrar- rius in Catalogo generali, citato *Menologio* Græco- rum, in quo tamen et Menais colitur vii Martii

S. Adriani Martyris, { Inventio et eleva- tio Trajecti ad

B. Juliani discipuli S. Landualdi, { Mosam memoratur in Martyrologio Gallicano, una et S. Landradæ Virginis, de qua infra ex pluribus: ut de duobus illis Molanus et alii xix Martii

S. Quiriacus Episcopus, dictus Judas, qui adfuit S. Helenæ in Inventionem sanctæ Crucis, referitur hoc die a Richardo Wifordo in Martyrologio olim An- glie excuso. Alii de eo agunt iv Maii

Gurthelmus a S. Lazaro Episcopus Niverneusis, vir eximius in pauperes caritatis, mortuus est anno 1221 die 21 Maii: cujus cenotaphium incensatur festis sollemnibus, et quotannis ejus commemoratio celebratur cum obituario a se fundato. Interim in Sanctum inscriptis suo Martyrologio Galesini ad v Martii, citatis Martyrologio MS. et Vernerio Carthusiensi, cognomento Rolewinck qui de eo agit, sed absque titulo Sancti aut Beati, aut mentione diei obitus: Neque nos in ullo MS. Martyrologio ejus nomen reperimus. Describit Galesinum Causius in secunda editione Martyrologii Germanici, ex ipso potissimum aucti. Utroque citato habet Ferrarius: adscripsit etiam supplemento Martyrologii Gallicani Saussanus, asserens in Figlia Ascensionis xxi Maii mortuum esse. Omittimus cum hoc die, daturum quod certius suggeratur, ad dictum xxi Maii

Therasia, uxor S. Paulini, ubi hic ad Episcopatum Nolanum promotus est, ipsa monasticam vitam amplexa, referitur hoc die in Gynæceo sacro Arturi du Monstier cum Sanctæ titulo. Necdum reperimus in ullis aliis fastis. De ea agendum erit in Vita S. Paulini xxii Junii

S. Landradæ Virginis Translatio, sive Inventio et Elevatio celebratur in MS. Florario, Greveni Auc- tario ad Usuardum, *Menologio* Virginum Laheri, Martyrol. Gallicano Saussani, Gynæceo Virginum Arturi: et citatur Indiculus Sanctorum Belgii a Molano editus. Verum ab eo in Indiculo et Natalibus Sanctorum Belgii, dicitur elevatum corpus Nonis Martii. Plenius de ea agemus vii Julii

Hilda Abbatissa in Anglia. Florarium MS. et Her- mannus Greven in Auctario Usuardi. Colitur xxv Augusti

S. Aderiti, { Episcoporum Raviennatum Translatio S. Caloceri, { hoc die facta in ædem Ursianam, ut S. Probi, { diximus ad Vitam S. Caloceri xi Feb. S. Aderitis colitur xxvii Septemb. et S. Probus x Novemb. S. Vulgusius

A S. Vulgus pator S. Willebrordi Episcopi Ultrajectini, ac Frisise Apostoli, hoc die inscriptus est Martyrologio Anglicano in prima editione a Joanne Wilsono, quem secutus Ferrarius : est in Wilsoni se-

cunda editione translatus est ad xxxi Januarii : ab Edouardo Mathew ad v Nov. ab auctore Kalendarii M.S. Ord. S. Benedicti vi Nov. a Molano et Menardo vii Nov.

ANIMADV.
PAG. 15

DE S. CONONE MARTYRE BIDANÆ IN ISAURIA,

Commentarius historicus.

VIDE SYNAXA-
RIUM.
PAG. 865.

V MARTII.

In Isauria

S. Conon relati

13

colitur K
Martii:

Isauria in antiquis Notitiis Ecclesiasticis lata sub Patriarchatu Antiocheno provincia est, ad mare Mediterraneum inter Pamphyliam et Cileciam. Cui portem illius maritimum adscripsit Ptolemæus, Sedes illic metropolitana Seleucia sub se duos et viginti Episcopatus continebat : inter quos urbs Bida erat : cuius Episcopus Conon subscripsit actioni sextæ Concilii Chalcedonensis. At Græci infra cōστα Βιδανος appellabant : additur in MS. Synaxario Parisiensi, octodecim stadiis ab urbe Isauria distare. Hic et mundo natus, et postquam in plurima pro Christiana religione certamina descendisset, ubi Martyr renatus est S. Conon : cui Græci quatuor Marti solenni veneratione dicantur, atque inter varios hymnos et odas ita elogium verum ab eo gestorum auqueantur : Τῇ αὐτῇ μέν, πύμπερ, Μάρτε, τοῦ ἁγίου ὁσίου ὁσίου Κωνόνος τοῦ ἐν Ἐσσυρίῃ. Eiusdem mensis Martii die quinto, memoria sancti et innocentis Martyris Cononis in Isauria passi, et hi adijciuntur versus :

Ἦχος πρῶτος, αὐτὸν τὸν θεὸν ὁρᾷ θέσσι,

Εἰς γῆν σπεί' σου τὴν εἰρήν, Κῶνον πόσι.

Pater Conon, repositis in terram sordibus tuis,

Ad ipsum Deum venis auctoritate et virtute quasi Deus

Fuit allusio ad nomen, et auctoritatem seu potestatem in demones, qui divinitus preditus erat. Ea in hoc eucumio induitur.

2 Vixit hic temporibus sanctorum Apostolorum, ex villa Bidana oriundus, Nestoris et Nade filius : cui cum parentes sponsam in matrimonium dedissent, cum illa precelegit vitam in virginitate transigere. Perit hunc a Michaele celestium legumum Principe edoctum, et Christi fidem amplecti, et Eapismum in nomine vite nutricis Trinitatis suscipere, et incontaminata Sacramenta percipere; imo et stupenda miracula perpetrare. Hinc uxori sue Annæ (hoc enim illi nomen erat) persuasit sibi in omnibus assentiri, et una secum in virginitate servanda persistere. Ipsos etiam suos parentes ad fidem Christi et sacrum baptismum jam ante perduxerat, et patri Nestori auctor fuerat, ut pro Christo martyrii palium susciperet.

3 Idololatras vero, cum diis sacrificia pararent, temerario et tartarico damoni in nutro quodam tradidit : eorgitque Deum universorum agnoscere, ipso damone se Deum non esse palam affirmante. Unde et infinita multitudo exclamavit : Unus est Deus Cononis. Quo vocis hodieque apud Isaurios in

illius Sancti celebritate magnifice prædicantur. Tantam porro virtutem, et potestatem in demones accepit, ut aliis agriculturam committeret, et frugum exortarum custodes proneret : alius testis obsignatis sigillo includeret, et in fundamentis domus suæ extruenda collocaret.

4 Ad martyrium vero hoc modo pervenit. Cum Præses, nomine Magnus, locum illum secundum edicta Imperatorum gubernaret, comprehensus S. Conon, et ad illum adductus, cum Christum verum Deum palam prædicaret, atrociter verberatur. Sed populo ad eum eripiendum accurrente, Præses eo cognito subdixit se et aufugit. Populus vero S. Cononem solvit, ejus vulnera abstersit, et in suam ipsius domum deduxit : ubi transacto biennio ad Domini migravit.

5 Ajunt aules ejus post ipsius discessum in ecclesiam versas, testasque illas, quibus malos genios incluserat, repertas : quarum unum cum resignasset, quod aurum in ea ob pondus contineri arbitrantur : confinio in specie ignis demones eruperunt, ut omnes in terram collaberentur, et quidquid instauratum erat premereretur, ac nemo omnino post solis occasum auderet ad locum illum accedere. Sed non diuturna fuit hæc tyrannis, qua liberati sunt S. Conone precibus intercedente, cum se precibus, vigiliis et jeuniis dedissent.

6 Hactenus excusa Menæa : quibus plane consentiunt MSS. Mediolanensis bibliothecæ Ambrosianæ, et Duranense Chiffletii et quæ a Marino Episcopo Cythereæ edita. Quo die pater ejus Nestor Martyr obiit, necum assequi potuimus. Dedimus ex eisdem Menæis in hujus Marti obitum Martyrem Nestorem, sed Pergæ in Pamphylia et sub Dero Imperatore passam, qui tempora sanctorum Apostolorum non est censendus attingisse. Ita in eadem Decem persecutione Attalia in Pamphylia alius Conon martyra palmam cum aliis assecutus est, de quibus et alio Nestore Episcopo Magydensi, sed Pergæ ob fidem Christi cruci affixo, egimus xxvi Februarii. Cononis uxor Anna, quæ cum illo in virginitate vixit, refertur hoc die in magno Menologio Virginum Francisci Laheri.

7 Sequenti Die, sive vi Martii refertur ipse Conon primo loco MS. Synaxario Parisiensi Collegii Claremontani Societatis Jesu, et phrasi hinc inde abundanter : ut contractiore eadem ad illam ætem trahantur in MS. Menologio juxta Basilæ Porphyrogeniti conscripta.

includit eos
testis :

captus verberatur,

E
liberatur,
moritur :

cuius precibus
coercentur
dæmones,

S. Nestor
Martyr 2
Martii au-
allus ab Cono-
nis patre ?

F

S. Conon
6 Martii.

S. Enlogius
in scriptis
vultus mentis :

VIDE SYNAXA-
RIUM
PAG. 865.

V MARTII

Perestatum Synaxarium Græcum, quod Parisiis erat manu exaratum in collegii Claremontano Societatis Jesu, celebrat hunc Sanctum istis versibus : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁλοῦσε τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Εὐλογίου τοῦ ἐν Παλαιστίνῃ. Eodem die certamen S. Enlogii Martyris in Palæstina. Quæ in excusis Menæis et apud Maximam Cytheream ita referuntur : Καὶ μνήμη τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Εὐλογίου τοῦ ἐν Παλαι-

στίν. Et memoria sancti Martyris Enlogii in Palæstina passi. Et hi adduntur versus :

Τὸν Εὐλόγιον εὐλόγητι πᾶσι, εἰσις :

Κοίστεν χάριν σου τὴν καρπὸν τεμνομένου.

Eulogium benedictat omnis creatura :

Qui propter Creatorem tuum capite plectus est. Eiusdem veneratio præcipitur in Menæis MSS. Bibliothecæ Mazarmi. Rerum a S. Eulogio præclare gestarum

A tarum encomium extat in MS. Martyrologio jussu Imperatoris Basili Prophyrogeniti conscripto, quod est ejusmodi :

2 Eulogius Christi Martyr, erat ex regione Palæstinae oriundus, parentum divitum, sed cultui deorum addictorum, filius : qui tamen fidem Christi amplexus est, et baptismo regeneratus. Mortuis vero parentibus, divitias sibi quam plurimas relictas in pauperes distribuit, et libenter propter Christum mendicando victitans, circumibat per omnem civitatem et regionem, docebat infideles verbum Christi,

et multos ex iis convertebat, baptizabatque in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Quod cum faceret, ab idolorum cultoribus proditus est apud Principem regionis, ac vinculis constrictus eidem oblitus. Interrogatus vero, cum fiducia ac libertate Christum confessus est. Quare vestibus exutus ac crudeliter siccis bonis nervis verberatus est, ut tormentis illis adactus cogeretur Christum abnegare, et idolis sacrificia offerre. Verum cum obsequi nollet, e Principis mandato sacra illi caput est abscissum, ac dein cum corpore in eodem loco sepultum.

D multo conver-
titur :

idre verbera-
tus :

capite plecti-
tur,

DE S. EULAMPIO MARTYRE.

V MARTII.

S. Eulampius

capite plexus.

ab Eulampio
Martyres.

Celebratur hic Martyr a Grecis in Magnis Menais et apud Maximam Cythercum v Martii his verbis : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Εὐλαμπίου. Genus mortis indicatur in adjunctis versibus hoc modo :

Τρόχιον Εὐλάμπιος ἐκταχθεὶς ξίφει
Τραχὺ λῶσαν δυσσείδειαν ἀγύνην.

Cervice gladio abscissa mortuus Eulampius,
Cervices attolentem impietatem confundit.

B Colitur alius Eulampius Martyr in eisdem Menais ut Julia, sed socii junguntur Theodotus, Theodote, Asclepiodotes, et Golinduch. Tertius Eulampius cum so-

rare Eulampia et decem alius sub Maximiano Imperatore Nicomedæ, post alia tormenta, capite plexus, colitur x Octobris in eisdem in Menais et Martyrologus Latinus : sed ab utroque diversus videtur, qui hoc die solus refertur.

2 In MSS. Menais bibliothecæ Ambrosianæ apud Mediolanenses littera O num. 148, et alius Petri Francisci Chiffletii, additur ἡ ἡμέρα τῆς ἑορτῆς. Verum quia S Eulogii non fit in eis mentio, veremur, ne ab hoc Martyre illud huc translatus fuerit. Potuit uterque in Palæstina passus fuisse.

an hic in
Palæstina
passus
E

DE S. OLIVA VIRGINE MARTYRE BRIXIÆ IN ITALIA.

V MARTII.

S. Olive 7.
martyrium.

reliquæ
Brixie,

I nter alia beneficia, quæ Romæ nobis præstitit Ferdinandus Ughellus Abbas SS. Vincentii et Anastasii ad Aquas Salinas, ab Italiam sacram octo voluminibus illustratam orbi notissimus, agnoscimus ejus benevolentia nos obtinuisse Martyrologium sanctæ Ecclesiæ Brixienis, in quo ista leguntur : Tertio Nonas Martii Brixie Natalis S. Olive Virginitatis et Martyris, quæ sub Adriano Imperatore et Aureliano Comite pro Christi nomine per diversa tormenta martyrii coronam invenit. Ejus sanctum corpus habetur in ecclesia S. Afræ. Ac dein ista adduntur : Memoria ipsius S. Olive Virginitatis et Martyris hoc modo recensita est. Hinc sanctas Virgini anno salutis mxcviii quidam Sacerdos, cum beneficium

Ecclesiasticum de pure sibi debitum, propter potentiam adversariorum habere non posset, et ob id quasi totum patrimonium dissipasset; pretiosum donum ex voto, si beneficium adipisceretur, pollicitus fuit. Quapropter beneficium facile recuperato, penam aureum olive cum bacis ejus Virginis reliquiis, jacentibus in ecclesia Capitecorum Ordinis Minorum apud Salodium, omni reverentia et devotione obtulit. Hæc ibi. Est autem Salodium, aliter Salona longa, vulgo Salo, oppidum agri Brixienis unquam, elegans et merimonio clarum, ad Benaci lacus ripam occidentalem, unde vicinæ reginulæ est nomen inditum.

beneficia in
clerico,

reliquæ item
Salodii.

DE S. THEOPHILO EPISCOPO CÆSARÆ IN PALESTINA,

Commentarius historicus.

CIRCA ANNUM
cc
V MARTII.

Nomen
S Theophili
in Martyrolo-
gus :

Cæsarea primas Christi seculi metropolis Palæstinae habita est, ubi ex conversione Cornelii Centurionis primum apertum est Gentibus ostium fidei : est ea dein nobilitate plurimorum Martyrum tropæis, et variorum Antistitum eruditione et sanctitate. Et quidem hoc v Martii in tabulis Martyrologii Romani referuntur Hadrianus Martyr, de quo infra acturi sumus, et Theophilus Episcopus, de quo istud elogium profertur. Cæsareæ in Palæstina S. Theophyli Episcopi, qui sub Severo Principe, sapientia et vitæ integritate conspicuus emicuit. Inscriptus jam ante erat Catalogo Petri de Natalibus lib. 3 cap. 177, et Addimento Usardi ab Hermanno Greven Carthusiano Coloniensi anno mcccxxxviii ritu sancto, item Martyrologio editis a Francisco Martolico Abbate Messanensi, Petro Galeano apud Mediolanenses Protomartiro Apostolico, Petro Cassio Germanice, Constantio Felicio Italice, Richardo Wilfordo Anglice,

quorum verba, quia re idem indicant, omittimus. Secutus Ghinus in Natalibus Sanctorum Canonicorum et passim alii.

2 Eusebius Pamphilus lib. 5 Ecclesiasticæ Historiæ de dicto Theophilo sæpius agit, ac primum cap. 22 ista habet : Interea Commodo decimum annum Imperii agente, cum Eleutherus tredecim annis Episcopatum (Romæ scilicet) administrasset, Victor in ejus locum successit. Eodemque anno cum Julianus decimum annum expresset, Ecclesiarum Alexandria administrationem suscepit Demetrius. Per idem tempus, Cæsareæ in Palæstina præerat Theophilus Nareissus, item... Hierosolymitanæ Ecclesiæ Sacerdotio fungebatur... Sed et alii innumerabiles... iisdem temporibus emicuerunt. Verum nos, ut par erat, eorum dimittam nomina recensimus, qui recte fidei doctrinam scriptis suis præditam nobis reliquerunt. Dein capite sequenti exponitur questio, quæ tunc tem-

peru ex
Eusebio :

poru

A poris super Pascha agitata est, et in qua plurimum S. Theophilus laboravit, ut vel idcirco hic sit maxima ex parte repetendum. Ita ergo incipit :

3 Iisdem temporibus gravi controversia exorta, eo quod omnes per Asiam Ecclesiae, vetusta quadam traditione mixte, quarta decima luna salutaris Paschæ festum diem celebrandum esse censebant, quo die præscriptum erat Judæis ut agnum immolarent : eaque omnino luna in quemcumque demum diem septimane incidisset, finem jejuniis imponendum esse statuebant : cum tamen reliquæ totius orbis Ecclesiæ alio more uterentur, qui ex traditione Apostolorum profectus, etiamnum servatur, ut scilicet non alio, quam Resurrectionis Dominicæ die jejunia solvi liceat. Synodi ob id cœtusque Episcoporum convenire : atque omnes uno consensu Ecclesiasticam regulam universis fidelibus per epistolas tradiderunt, ne videlicet ullo alio quam Dominico die mysterium Resurrectionis Domini unquam celebraretur : atque eo dumtaxat die Paschali jejuniis terminum observemus. Extat etiamnum epistola Sacrosancti, qui tunc in Palestina congregati sunt : quibus præsidebant Theophilus Cæsareæ Palæstinæ et Narcissus Hierosolymorum Episcopus. Alia item extat epistola Synodi Romanæ, cui Victoris Episcopi nomen præfixum est, aliorumque plurimum epistolæ extant. Qui omnes eandem fidem eandemque doctrinam præferentes, unam collidere sententiam. Et hæc quidem, ut dixi, fuit illorum definitio.

4 Proponit dem Eusebius cap. 24 disensionem Ecclesiarum Asiæ, quæ explicata cap. 25, asserit cunctos in unam sententiam de die Paschæ convenisse, et sic reponit : Episcopi Palæstinæ, quos paulo supra memoravimus, Narcissus scilicet et Theophilus, et cum illis Cassius Tyri et clarus Ptolemaidis Episcopi, et qui simul cum illis convenerant, postquam de traditione diei Paschalis, quæ jam inde ab Apostolis ad ipsos continua successione manaverat, multa in suis litteris disseruerant ; tandem ad finem epistolæ his utuntur verbis : Date operam, ut epistolæ nostræ exemplaria per omnes Ecclesias mittantur, ne nobis crimen imputent, qui animas suas a recto veritatis tramite facile abducunt. Illud etiam vobis significamus, eodem, quo apud nos die, Pascha Alexandria celebrari. A nobis ad illos, et vicissim ab illis ad nos litteræ perferuntur, ita ut uno consensu et simul sacrosanctum peragamus diem. Hæc enim Eusebius, qui in Chronico S. Eleutherii Papa assignat annos quindecim, et ad finem usque Imperii Commodi, illius Pontificatum producit, imo ante narrat

nece Commodi et Pertinacis successoris, quam initium Pontificatus S. Victoris constituit, cui Imperium Severi subiungit. Unde hunc locum corrigi debere arbitramur. Coluntur S. Eleutherius xxvi Maii, et S. Victor xxviii Julii. Hujus Sedis initium convenit in annum Christi cxciii. Sub hoc Pontifice Victore et Imperio Severi habita Concilia sunt de Paschali observatione, scilicet Romanum, Palæstinum, Lugdunense et alia, quæ ex libris nonnullorum referuntur ad iv annum Severi, qui Christi foret cxcvii. Quam diu postmodum S. Theophilus vivit non liquet.

5 Fragmentum Synodi Cæsareensis extat apud Bedam in libro de Verbuli quinquagesimo : quod aliqui illegitimum et spurium habent ; Baronius, Binius aliique pro genuino scripto admittunt : cujus hoc est initium : Papa Victor Romanæ urbis Episcopus direxit auctoritatem ad Theophilum Cæsareensem Palæstinæque Antistitem, ut quo modo Pascha recto jure a cunctis Catholicis celebraretur Ecclesiis, imbi fieret ordinatio, ubi Dominus et Salvator mundi fuerat in carne versatus. Precepta itaque auctoritate, prædictus Episcopus non solum de sua provincia, sed etiam de diversis regionibus omnes Episcopos evocavit. Ubi cum illa multitudo convenit, tunc Theophilus Episcopus protulit auctoritatem ad se missam Victoris Papæ, et quid sibi operis fuisset injunctum, ostendit etc. Eisdem Victori due tribuuntur epistolæ, quarum prior est inscripta S. Theophilo Episcopo Cæsareensi, licet per errorem dicatur missa ad Theophilum Alexandriæ Episcopum, ducentis annis et amplius S. Victore juniorem. Ex hac fuisse errore Petrus de Natalibus cum lib. 3 Catalog. cap. 177 dedisset elogium S. Theophili Cæsareensis, mox capite sequenti Theophilum Alexandrinum profert, ac Sancti titulo honorat. Petrum secuti sunt Wiffordus in Martyrologio Angliæ edito et Ghinius in Natalibus Sanctorum Canonicorum : interium ad diem xviii Octobris, quo mortuus est Theophilus Alexandrinus anno cxcxiii, non reperimus ullis fastis sacris adscriptum ejus nomen. De excommunicatione a S. Innocentio Papa tunc inflicta actum est viii Januarii in Vita S. Attici Episcopi Constantinopolitani § 3.

6 S. Hieronymus de Scripturis Ecclesiasticis cap. 43 ista tradit : Theophilus Cæsareæ Palæstinæ (quæ olim Turris Stratonis vocabatur) Episcopus, sub Severo Principe adversus eos, qui decima quarta cum Judæis Pascha faciebant, cum ceteris Episcopis synodiviam et valde utilem composuit epistolam. S. Hieronymus describit Honorius Augustodunensis cap. 44. Ita etiam quæ ex Eusebio dedimus, eadem passim recenset Nicephorus Callistus lib. 4 cap. 19 et 36.

Synodus coacta ut Pascha celebraretur die Dominica :

circa annum 197.

Cura hujus rei a S. Victore Papa et commissa :

Litteræ encyclicæ de cæte missæ,

hujus epistolæ perperam Theophilo Alexandrino dicitur missa.

Laudatur a S. Hieronymo et aliis.

VIDERINTAXA-
RIUM PAG. 805.

DE S. CONONE HORTULANO

MARTYRE IN PAMPHYLIA,

Commentarius historiens.

CIRCA ANNUM
CCII.
V MARTII.

Alter hic Conon proponitur die quinto Martii in magna Menæis Græcorum, et apud Maximum Cytheræum ex βίαις ἔργων, et solus in Anthologia nova, approbante Clemente viii Romæ typis Vaticanis excusso. In Menologio Græcorum per Henricum Canisium edito, aliqui dierum transposito est : nam post diem iv referitur in titulis his repetitis dies viii, omisissæ v, vi, et vii, qui reponendi sunt, et ad v referendus S. Conon : de quo ista referuntur : Sancti Cononis Martyris τοῦ κρυπτοῦ ex Nazareth Galilee. Hic sub Decio Imperatore propter Christianæ fidei confessionem, ferreis clavibus confixis pedibus, ante curiam jussus currere, in genua prostratus et orans, spiritum Christo Domino tradidit. Interpretes animadverso errore in verbo τοῦ κρυπτοῦ noluit

Latine transferre, qui si Menæa excusa inspicisset, facilem mentionem sustulisset : in his ista leguntur : Τῇ δυνή ταύτῃ τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Κόνωνος τοῦ κρυπτοῦ. Consentit Siquarium MS. At Maximus Cytheræus τοῦ κρυπτοῦ, in Anthologia et Menologio Basilii Imperatoris τοῦ κρυπτοῦ. Quæ idem significant : Eodem ergo die sancti Martyris Cononis Hortulani. Et in in Menæis junguntur reversus :

Ἦλθον, τῶν τοῦ γερῶντι κυρία Κόνων
Ἦλθον τῶν τοῦ προσηγῶντι ἰνὰ πόδας γερῶν,
Ὁ ἔσταταις Κόνων ἐλθόντι πάρος πόδε περπατῶν.
Christo Domino clavos ex ictu ferenti Conon
Accedit in pedibus portans clavorum characteres.
Adsis pedibus Conon cum acutissimis clavibus hac
quinta,

scilicet

S. Conon
colitur
8 Martii.

A scilicet Martii, quo colitur. Dein illud additur in Menæis, Anthologio, et apud Cytheræum elogium, et dicto Synaxario Parisiensi, uti et Menæis variis MSS

Nazarethi
natus:

in Pamphylia
hortulanus:

sincerus et
simplex:

constans in
fide,

pedibus clavis
confixis,

interfectus:

2 S. Conon Nazaretho Galilææ oriundus. floruit tempore Decii Imperatoris. Inde vero profectus in Pamphylia ad regionem Mandorum, in loco, Carmela dicto, hortum quemdam præclare excolebat, ex eoque sibi victum parabat. Erat autem moribus sincerus et simplex, adeo ut cum adesset ad comprehendendum et quærere eum ac cum ludibrio salutarent, ipse eosdem ex animo resalutaret; et cum caussam, ob quam comparuissent, indicassent esse, quod Publius Præses vocasset eum, respondit: Quid enim opus est illi opera mea, præsertim quia Christianus sum? Vocet potius illos, qui idem, quod ipse, sentiunt, eademque religione obstringuntur. Cum vero victus et ad Præsidentem adductus impelleretur ut idolis sacrificaret, altum ingemuit, et Præsidentem minore visus est decore afficere: atque ita seipsum in fide Christi confirmavit, ne quid omnino patereetur, in quo fluctuaret. Ergo clavis ferreis per pedes adactis tamdiu ante curram cogitur currere, quoad vires deficerent, quando in genua procubuit, et oratione fusa, Deo spiritum reddidit.

3 Hactenus Acta Græca, in quibus cum Menologio Basilii Imperatoris et Maximo Cytheræum regionem Mandorum scripsimus, habent eum ἐν χωρᾷ Μάνδων τῆς Παμφυλίας, pro quibus, in Menæis et Synaxario legitur, ἐν τῷ Μάνδων τῆς Παμφυλίας. Ita ad xxvi Februarii, S. Nestor in Latinis Actis num. 2 dicitur Episcopus fuisse apud Mandis, Martyr apud Pergen. An ergo ejusmodi urbs ibi Episcopalis censenda extitisse? Ejus

cum nulla uspiam in Notitiis Ecclesiarum mentio reperitur, judicavimus Magydis legendum esse, quæ urbs Pamphyliae maritima est, ex qua facillimo errore Mandis scribi potuerit. In Anthologio nominibus Mandon et Carmela omissis, dicitur venisse in regionem Pamphyliae, et cum parvum locum accepisset, inde hortum præparasse, et ex oleribus plantatis, sibi et hospitibus ac pauperibus victum parasse: quæ eadem de horto leguntur in Menologio citato Basilii Imperatoris.

4 Omittitur in eodem Menologio et Anthologio nomen Præsidis, qui alius Publius dicitur. Ita ante memoratus Nestor, qui in eadem Pamphylia sub Decio etiam Imperatore passus est, dicitur quidem in Actis Latinis oblatum Præsidi Polioni, sed in Menologio Græcorum Præsidi Publio, ejusque jussu in crucem actus. Ita etiam Galesinius ad eundem xxvi Februarii transit Papiam, Diodorum et Claudianum, videlicet et alium Cononem, Attaliam in eadem Pamphylia sub Præsidi Publio secuti percussos, qui in Actis S. Nestoris iterum Pollio dicitur, ut forsitan brevius Præses Publius Pollio appellatus fuerit, aut certe pro Pollione Græci Publium appellarint.

5 Adscriptus etiam est hodierno Romano Martyrologio, sed ad sequentem diem, his verbis: In Cypro S. Cononis Martyris, qui sub Decio Imperatore, pedibus clavis confixis, ante curram jussus currere, in genua procumbens, in oratione reddidit spiritum. Citatur in notis Menologium Græcorum: verum diximus in eo neque v, neque vi, aut vii diem præfigi, sed per errorem præponi diem viii, pro quo dies v sit restituendus. Item pro verbo τοῦ ζοφίου legendum esse τοῦ ζηνόπου, aut ζηνόπου, quo hortulanus fuisse indicatur.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ANTIOCHENIS

VICTORE, ADRIANO, PAMPHILO, PALATO, MARTO, SATURNINO, JUSTO, LUCOSA, ITEM SATURNINO, MARTINO, PETRO, CHARIATONE, MARCIO, ET ALIIS XXII.

V MARTII.

Martyres Antiochie
passi
s. Martirol. S. Hieronymi,

Illustrem hanc Martyrum Antiochenarum turmam antiquissima S. Hieronymi Martyrologia præferunt, et Lucense his verbis: Item Antiochiæ Victoris, Adriani, Pamphili, Palamarti, Saturnini, Sathyri, Marcii et aliorum xxii et Barbalabie. Quæ ita leguntur in nostro MS. Item Antiochiæ Victoris, Arriani, Pamphili, Eusebi, Antiochi, Syriæ, Saturnini, Justi, Cari, Attonis, Petri, Saturnini, Alibi Martini, Marcii et aliorum numero xxii. Barbalabie. In tertio S. Hieronymi Martyrologio Parisiensi excuso ista sic leguntur: Antiochi, Victoris, Adriani, Pamphili, Palati, Marti. In Antiochia Saturnini, Justi, Lucosa, Syriæ, Saturnini, Martini, Petri, Chariatoni. Item Saturnini, Martii et aliorum xii Martyrum, et Barbalabie. MS. Bhumannum ista habet: Antiochi, Victoris, Adriani, Pamphili, Palamarti: In Antiochia Saturnini, Martini, Petri, Chariatoni, Saturnini, Martii, et aliorum xii, et Barbalabie. Hactenus quatuor S. Hieronymi Martyrologia aliquantulum rito amanuensis discrepantia. Ac primum loco Antiochi melius in aliis legitur: Item Antiochiæ, quia de S. Phoca Martyre Antiocheno ante actum erat, sed interpositis Martyribus passis in Africa Petro, Eusebio, Rustico, Herebo, Mare, Palatino et aliis novem. Hinc non est subijcendum nomen Antiochi quasi Martyris, sed Item Antiochiæ, ac defenda quæ deinde Antiochia repetuntur, et desunt in Lucensi codice.

2 Dux igitur hunc Athletarum fuit Victor, relatus etiam in MSS. codicibus Richenoviensi, Turicensi, Martii T. I.

Latiensi, Augustano, Labbeano, cum excuso Galesinio, sed aliis Martyribus innixtas. In MS. Aquisgranensi horum mentio fit commilitum: Antiochiæ passio S. Foci, (de quo seorsum agi diximus) Victoris, Adriani, Pamphili, Syri, Saturnini, Welandi, Hermannus Græven in additionibus Usuardi ita habet: Item Victoris, Pamphili, Syri, Saturnini, Petri. Notherus omissis prioribus, aliquos ita signat. Item in Antiochia Saturnini, Casti, Syriæ. Item Saturnini, Martini, Petri, et aliorum non paucorum. MS. Regine Saceræ, et ex eo Halstemus: Antiochiæ, Syriæ, Saturnini, Justi, Petri. Memnerunt etiam Saturnini, Marcii, Martini, MSS. Richenoviense, Augustanum, Labbeanum: In MS. S. Maximiani, excuso Saturnino, mentio fit Marcii, Petri, Martini: ut seorsum Saturninus memoratur in MS. Florant Sanctorum et MS. Adour monasterii S. Laurentii apud Leodanum. In MS. Aquidunensi et Leodunensi S. Lamberti. Item SS. Eusebii et Saturnini. Sed Eusebium hic non spectare arbitramur, etsi unicum MS. Hieronymianum supra inscriptus sit: sed abest in illo uterque Eusebius, inter Martyres Afros utriusque classis ab aliis numeratus.

3 Varia aliquorum lectio est, et loco Victoris in unico MS. Victoris est. Qui in tribus codicibus Adriani est, in alio Arriani, in altero Adriani scribitur. Pamphilus etiam Pamphilus appellatur. At loco unius Palamarti diversa duorum est, et Palati, Marti, legitur. Saturnini tres nominantur in Hieronymiano Parisiensi excuso, in Lucensi loco duorum Saturnini, et Sathyri legitur, sed secundus Saturninus retinendus est,

et plurimi eorum in variis aliis.

Nomina varie scripta.

A quia vocula illa Item Saturninus indicat repeti nomen, uti etiam in tribus aliis legitur. Inter Saturninum et Syriam, Justus in Hieronymianis interponitur, apposita uni Lucosa. At Notkerus loco Justi edidit Casti. At quæ Syria in quatuor legitur, duobus Syrus est, Martinus et Petrus septies eodem ratione repetuntur. At loco Cariothonis, est exaratum Chariattonis, et nomine diviso Cari, Attonis. Denum legitur Marci, Martii et Marci. Numerus adjunctus Martyrum xxi, alibi xii, alibi xvii, in Galesinio ccc est.

4 Welandus ex MS. Aquisgranensi additur. Sed D major scrupulus est ab nomen Barbalabia, seu Barbalibea, in quatuor Hieronymianis repertum. Barbalabia repetitur etiam in Indice Sanctorum ad Martyrologium Dacheri; sed an ad Antiochenos Martyres spectet, etiam dubitari potest. Sufficit hæc lectori indicasse: utriusque nomen in titulo omisimus, dum certius aliquid munusculum nautiscamur. Nom Welandus Germanicum nomen est, et Barbalabia videtur vox depravata, post xii unongmos extra ordinem adjecta.

D Welandus et Barbalabia omitti.

DE S. ADRIANO MARTYRE CÆSARÆE IN PALÆSTINA.

ANNO CCXVIII.
V. MARTII.

Inter varios
Cæsareenses
Martyres apud
Eusebium,

S. Adriani.

Eusebius Pamphili in Historia Ecclesiastica pluribus agit de Martyribus Palæstinae, ac nominatum de eis, qui in sua urbe Cæsarea in persecutione Maximini cæsi fuerunt. Passio ubique Martyrum describitur lib. 8 cap. 21 prout ea divisa soletur exendi; quæ in nova editione Henrici Valesii continetur cap. 11 supplementi ad librum 8 sub titulo de Martyribus Palæstinae. Qui vero indicantur Martyres, quique diversis diebus inscripti sunt Martyrologio Romano, Pamphilus Presbyter, Valens Diaconus et Paulus ad Kalendas Junii: tum Martyres Egypti Elias, Jeronimus, Esaias, Samuel et Daniel, item Porphyrius famulus S. Pamphili et Seleucus Cappadox ad xvi diem Februarii, et proximo die xvii Felamurii Julianus Cappadox et Theodulus senex ex familia Præsidis, sub qua hos ac præcedentes septem martyres coronatos narrat Eusebius, or deum ista adiungit:

Hoc die passus:

2 Cum motus ac furor Præsidis adversus supradictos Martyres adhuc in ore omnium versaretur; Adrianus et Eubolus ex regione Manganea Cæsaream ad reliquos Confessores profecti, in ipso civitatis introitu perinde ac ceteri interrogati sunt, cuius rei gratia admissi essent: confessique id, quod res erat, Firmiliano exhibentur. Qui rursus ita ut erat, nulla dilatione usus, post cerebra ingularum verbera, quibus latera eorum solaverat, eos ad bestias damnavit. Biduo igitur interfecto, Adrianus quidem quinto die mensis Dystri, id est ante diem tertium Nonas Martius (quo die natalitia Fortune, ut Gentiles existimant, apud Cæsaream celebrantur) leoni objectus, ac deinde gladio transfixus, martyrium consummavit. Eubolus vero periculo ipsis Nonis Martius... Cæsareensium Martyrum certamina ultimus obiit. Uti ad ultimum diem dicitur.

inscrip-
Martyrologis
Latinis.

3 De S. Adriano ista leguntur in Martyrologio Romano: Cæsareæ in Palæstina S. Adriani Martyris, qui primo in persecutione Diocletiani, jussu Firmiliani Præsidis, ab Christianis leoni objectus, deinde gladio jugulatus, martyrii eorum accipit. Molanus in Additionibus ad Usuardum hoc eum elogio exornat: Cæsareæ Palæstinae S. Adriani Martyris, qui die festo, quo natalitia Fortune Cæsareensium (sic enim putabatur) celebrari solent, leoni primum ad discerpendum proptus fuit, deinde gladio est jugulatus. Similia habent Galesinus et Cuvsius in secunda editione.

4 Græci ejus memoria ducunt in et iv diem Februarii. In Menologio Græcorum jussu Basilii junioris

Imperatoris conscripto, ad priorem diem istu leguntur: Eodem die certamen sanctorum Martyrum Adriani et Euboli Cæsareæ, Adrianus et Eubolus Christi Martyres in Vanea nati, fidei Christianæ tuende studio profecti Cæsaream, Christianis in vinculis vel quaestione acceptis præsto esse, consolari, hortari, animum addere; Gentilibus autem verbum Christi dissonare, complures baptizare non desinebant: quo factum est, ut facile cogniti et comprehensi Firmiliano Præfecto traderentur, qui verberibus male affectos Martyres, et facibus circa latera exustos, ad leones damnavit: sed cum tantum abessent leones ab inferenda Sanctis injuria, ut flexis etiam poplitibus pedes eorum lambrent, vehementi incitatus ira Præfectus, Martyres capite multavit. Agunt de eisdem Græci in Magnis Menais excisis et apud Maximam Cytheræam ἐν βίαις ἔργων, sed aliquanto contrarius de S. Adriano: quæ eadem leguntur in vetusto codice MS. Parisiensis collegii Clavonontani Societatis Jesu, in MSS. collegiis etiam Medice Regis Galliar, et alia Cardinalis Mazarini. Illud infra vii hujus ad Vitam S. Euboli edemus. In Menologio Græco Cardinalis Sireti ab Henrico Canisio edito ad diem iv Februarii ita traditur: Natalis S. Hadriani, qui apud Cæsaream Decio Imperatore martyrium passus est.

5 De tempore cædis ut agamus, primatellendus error, quo Iecius Imperator perperam in ultimo Menologio nominatur: et admittendum cum Martyrologio Romano illos passos esse in persecutione Diocletiani, quæ postquam in deposito imperiali cultu, privatum habitum induit, sub successariis continuata est, et potissimum in Oriente et Cæsareæ in Palæstina sub Maximino, cui ea provincia data est anno cccx aut sequente: et sub eo Martyres passos in Palæstina recenset Eusebius cap. 4 dicti Supplementi, et cap. 6 tradit S. Agapium presente tyranno Maximino passum anno iv persecutionis, ac dein v et vi annum persecutionis enumerat, scilicet a Diocletiano copte, atque ideo prioribus Martyribus mense Februarii interemptis assignavimus annum cccxi, quod etiam de hisce asserimus. Erant hi oriundi ex Manganea regione, pro qua in Menologis et Menais legitur Βαζέζ sive Vanea aut Ganea, ex priore nomine contracta, ac datio aliqua hand procul distita videtur intelligi.

6 An SS. Adrianus et Evolus Africæ adscripti, et in multis Martyrologis ad hunc diem velati ab his diversis sint, an prorsus idem censendi, non audemus definire: sed aliorum iudicio relinquimus, et Martyrologia de singulis accurate proponimus.

at Græci

3 et 4 Februarii.

E

passus anno
308.

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS ADRIANO, EVOLO, EUSEBIO, JULIANO, OCTAVIO.

V MARTII.

In Africa

SS. Adrianus.

Evolus.

Eusebius.

Julianus.

Octavius.

adjuncti alius
Sanctis.

Duas ad hunc quintum Martii classes damus Martyrum, quos terra Africa in column misit : quorum dum elogia desunt vel multa nomina recte colligere ex antiquissimis variarum Ecclesiarum Martyrologiis conamur. Ex his manu exaratum monasterii S. Cyriaci, quo plurimum usus est Baronius in recognoscendo Martyrologio Romano, Antesignanum et Dacem aliorum proponit his verbis : in Nonas Martii. In Africa S. Adriani. Quæ eadem habent Martyrologio MSS. Casinense, et Altempsianum, cum Calendario Vallicellensi. At proximus socius adjungitur in MS. Martyrologio S. Hieronymi, qui hactenus usi sumus. in Nonas Martii. In Græcia Adriani, Evoli. Quo errore emendato, illis refert Hermannus Grevin in additionibus ad Usuardum : In Africa Adriani, Evoli. Tertius socius legitur in Martyrologiis S. Hieronymi, Lucensi et Blumiano. In Africa Adriani, Evoli, Eusebii. Idem in MS. Coloniensi S. Marix ad gradus omisso loco leguntur. At MS. Aquisgranense ista habet. In Africa Natalis Adriani, Eusebii, Eusepi. Ubi loco ultimi Eusepi aut legendum est Evoli, aut alter Eusebius intelligitur, de quo ejusque novem socii in altera classe Martyrum Afrorum agitur. MS. Corbeïense, quod ante octingentos annos scriptum creditur, quartum Athletam adjungit : In Africa Adriani, Evoci, Eusebii, Juliani; nomen Evoci, loco Evoli scripto. Denique vices recensei Parisius excusum, Martyrologium S. Hieronymi : in Nonas Martii. In Africa, Adriani, Evoli, Eusebii, Juliani, Octavii.

Referantur ex hæc eorum in aliis Martyrologis, sed alius athletis, qui hoc etiam die coluntur, immisti. Ita nullo loco assignato S. Rusticus, socius S. Adriano jungitur in MS. Clunienensi, quos cum SS. Victore et Eusebio refert antiqua etiam MSS. Turonense S. Martini et Laticense; at Pragense, omisso Victore, addit alius his verbis. In Africa Petri, Eusebii, Rustici, Adriani, Evoli. Qui ultimus Eobolus scribitur in

MS. Richeaungensi, et Eobolus in MS. Parisiensi : et Africa martyri polestra etiam statuitur : at loco omisso Evolus, dicitur in MS. Augustano. Adrianus etiam Africæ subscriptus refertur in parvo, sed antiquiore, MS. S. Maximini : in quibus alii socii adjunguntur, ut ex classibus Martyrum sequentibus constabit. De Adriano Cæsare in Palæstina sub Diocletiano passum egimus, et dubi hæsimus, num Adrianus et Evolus alii sint statuendi ab illo Martyre Adriano ejusque socio Eubulo.

3 Galesinus ista habet : In Africa Sanctorum Martyrum Evoli, Petri, Victoris et sociorum trecentorum. In Notationibus addit : Anno Domini cclv Decio ii et Rustico Consulibus, quo anno beatissimus Laurentius tertio Idus Augusti martyrio coronatus dicitur. De iis Martyribus scriptum est in libro, qui manu exarato usi sumus. Hæc Galesinus; cujus MS. Codicem ubi auctore non satis perito scriptum fuisse agnoscimus. Ad hos Afros Martyres spectat Evolinus, sive Evolus. Duo Petri nomine hoc die Martyres coluntur, alter in Africa Dur et Antesignanus aliorum, alter cum Victore Antiochia passus; addunturque socii xii, in aliquibus xxii, qui hic trecenti dicuntur. At quæ ex Notationibus protulimus, vix negligenter in chartam congesta sunt. Non fuit Decius ii Consul cum Rustico, sed cum Quinto Etrusco Decio Cæsare; et ambo perierunt sub exitum anni cclv, quo fuerant Consules : non anno cclv : neque etiam hoc anno S. Laurentius martyrio coronatus est, sed sub Valeriano anno cclv : neque tertio Idus Augusti, sed quarto Idus, quando a Galesino et aliis Martyrologis refertur. Hæc ergo omnia de tempore, quo Martyres coronati sunt, gratis assumpta, non libenter admittimus. Has ejus conjecturas perstringi in Baronio et Ferrario, monimus iv Martii ad nongentos Martyres Romanos.

quo tempore
dicantur passus?

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

PETRO, EUSEBIO, PALATINO, RUSTICO, HEREBE, MARE PALATINO, ET ALIIS IX.

V MARTII.

In Africa

SS. Petrus,
Eusebius,

Rusticus,

Herbeus,
Mares Palati-
ni, et ix alii

En altera classis Martyrum in Africa passorum, qui ad hunc quintum Martii etiam spectant. Ex his duo priores assignantur in illustri Calendario seu Martyrologio MS. Vallicellano Congregationis Oratorum Romæ : In Africa Petri et Eusebio : quibus tertius adjungitur in MS. Martyrologio Pragensi. In Africa Petri, et Eusebi, Rustici, addibatur Adriani, Evoli. Sed hi ad priorem classem Martyrum Afrorum pertinent. MS. Casinense : Sanctorum Martyrum Rustici et Petri. Phurs hæc conjungunt in Martyrologio MS. Richeaungensi : In Africa Eoboli, Petri, Focæ, Maturii, Victoris, Eusebii : Eadem sunt in MS. Parisiensi Labbei, omisso Maturio, et Foca Martyre substituto : quæ etiam omisso loco referuntur in MS. Augustano. Ex his Phocas Antiochia passus scorsim datur, et cum sacris Victor. MS. Turonense : Natale SS. Adriani, Rustici, Victoris et Eusebi. In Antiochia passio S. Focæ Virg. In MS. Latiensi nulla Phocæ mentione facta, verba illa in Antiochia perperam ante quatuor memoratos Martyres translata sunt. Martyrologium MS. S. Hieronymi ista habet : Antiochia Sancti Focatus. In Africa Petri, Rustici, Heribi, Maris Palatini, et aliorum xiii. In Corbeïensi Parisiis edito etiam S. Hieronymi, vitio amanuensis omisissis his verbis, In Africa

Petri, reliqui ita proferuntur : Antiochiæ passio Sanctæ Focæ, Rustici, Heribi, Maris Palatini, et aliorum novem. At correctionem dictam stabilunt Martyrol. Lucense et Blumianum, etiam S. Hieronymi. In Antiochia passio S. Focæ. In Africa Petri, Eusebi, Rustici, Heribi, Maris Palatini, et aliorum viii.

2 Hactenus antiquiora Martyrologia dedimus, e quibus hæc controversia exoritur, num alius sit statuendus Eusebius Palatinus cum aliis novem Martyribus. De his Usuardus, Ado, Beda excusum, Bellinus Maurylensis et MSS. Trevirensis duo cum aliis duobus sub Bedæ nomine his fere verbis : Item ipso die passio Sancti Eusebii Palatini et aliorum novem Martyrum. Quæ eadem fere leguntur in Martyrologio hodierno Romano. At solum octo referuntur in Martyrologio Roswerthi, Nothæ, et Flori, nam Beda nullos ad hunc diem retulit Sanctos. In MSS. Casinensi et Altempsiano, Eusebio adduntur socii duodecim. in MS. Ultragecino undecim, et cum Nothæ ibidem alius ab Eusebio constituitur Palatinus : ut vel hac ratione possint censei Eusebius et Palatinus in Africa passi cum SS. Petro Rustico, Heribo et Mare, quibus etiam novem adduntur commilitones. In MS. S. Cyriaci omisso nomine Eusebii, post S. Phocam adijciuntur xii

scorsim retulit
Eusebius Pala-
tinus et socii
atque loco
martyri.

socii

A socii, qui huc spectant. In MS. Corbiciensi S. Rustici additur Hieronimus, quem Hierolum aut Heribum ab aliis appellari opinamur. Nomen Palatini ut appellativum adiungimus Eusebio et Mari.

In Chronico
Dextri adscri-
pti Metellino,

adjunctique
Firmanus et
Rustici,

3 Novam auctor Chronici Dextri movet controversiam, dum more sibi consueti, quos reperit in variis Martyrologis nulli assignatos loco, ad aliquod oppidum Hispanie transferre præsunt. Ejus ad annum 134 unum, & hæc verba sunt: Metellini in Lusitania sancti Martyres Eusebius, Palatinus, et alii novem pro Christi fide constanter passi. Annotat ad hunc locum Franciscus Birarius et Rudericus Carus hos coli v. Martii: quæ diem ab his Sanctis ita auspicatur Martyrologium Hispanicum Joannis Tamus Salazar: Apud Columniam Metellinensem in Lusitania SS. Eusebius et Palatinus cum Firmiano et Rustico et septem sociis, qui cum pro Christi amore ob fidei confessionem sese Judici offerrent, in carceris ergastulo diu tenti, tandem Hadriani Imperatoris sævitia torti, per varios agonum cruciatus ad interna Martyres premia pervenerunt strenui. Adferuntur dem aliqua horum Acta similibus exornata encomiis, et præter Chronicon et a nobis allegata, citantur Robanus et Galesinius, quorum primus huc die non meminit ullius ex memoratis Martyribus: et tamen hæc tamquam ejus verba protruduntur: Rodericus SS. Palatini, Firmiani, Rustici et aliorum Martyrum. Porro ex die x Martii Tamagus huc extrahit, ubi ita leguntur: In Nicomedia Palatini, Firmiani et Rustici. Neque ullus Firmianus aut Firmanus Martyrologio Robani insertus est, nisi hic Nicomedis puerus. Galesinius S. Eusebium Palatinum et novem socios scribit in Trajaniana persecutione passos, allegatque in Notationibus Usuardi, Bedam et MS. Alorum verba delinimus absque mentione Antiochiae et Trajani. De auctoritate hujus nunci exarati Martyrologii supra ad priores Martyres Afros actum est. Sed quomodo et Robani et Galesinii auctoritate citati Martyres Nicomedis passi, aut Antiochæ et Trajana temporis, licet perperam, adscripti, transferuntur in Lusitaniam, et quidem duo, quorum non fit mentio in Chronico Dextri? Georgius Cardanus in Hagiologio Lusitano, omissis Firmiano et Rustico, celebrat Eusebium Palatinum et novem socios Metellini in Lusitania martyrio coronatos: quos eandem referunt Martinus Carthus in Chronico Hispanico ad assignatum in Chronico Dextri annum 134, et Barnabas Morenus de Varyis libro 3 Historie Emeritensis cap. 3, quod Metellinum oppidum, vulgo Metellin, hanc procul Emerita, in hujus diocesi sit situm, ubi

C

hos Martyres jam nunc coli, ut Patronos primæ classis. D indicat memoratus Cardanus. Interim omnia unius Chronici Dextri nituntur auctoritate, cui quam parum possumus fidere, sæpius diximus.

4 Platippus Ferrarius in nova Topographia in Martyrologium Romanum dictos Martyres adscribit Casarea: Palæstinæ, v. Martii, inquit. Hadrianus miles Martyr sub Diocletiano. Item Eusebius Palatinus cum aliis novem Martyribus, Item Theophilus Episcopus doctissimus Martyr sub Severo. Qui omnes eodem ordine inserti sunt Martyrologio Romano, et tam Hadrianus quam Theophilus Casarea Palæstinæ, ut suo loco dicitur, attribuantur; inter quos cum Eusebius Palatinus et socii absque mentione ullius loci interponerentur, etiam Casarea Palæstinæ martyrium complevisse credit. Eadem plane ratione S. Phocæ Martyri Antiocheno sæpe Eusebius cum sociis substituit. Ita MS. Vaticanum S. Petri: Apud Antiochiam natale B. Foces Mart. Ipso die passio S. Eusebii Palatini ac aliorum novem Martyrum. Similia habentur in MSS. Cusicensi, Altempsiano, Columnensi S. Marci ad Gradus, Dacheriano, et aliis, uti etiam illo quo Florus Lacinus Bæde supplere. Hac occasione deceptus Galesinius cum S. Phoca etiam Eusebium sociosque Antiochiæ adscripsit, et ex Actis alterius Phocæ Episcopi Synopes in Ponto longiora illis encomia contulit, addens coronam martyrii in persecutione Trajani illis concessam. Quæ omnia non sine amplificatione oratoria transtulit Tamarus Salazar ad suos Metellinenses, asserens illos exorta Trajani Imperatoris persecutionis procella, aut pro fide comprehensos, aut cognito de non querendis Christianis ipsius decreto, sese sponte Judici offerentes in carcerem trusus, ibidemque variis factoris et famis affectos ærumnis, diem, quo erant pro Christi Domini confessione ad martyrii meritum perventuri, numerasse, ac dem Trajano e vivis sublato, tempore Adriani passos fuisse. Gaudet dem hac sua inventione optime salvari opinionem et Dextri eorum agonem tempore Hadriani consignantis, et Galesinii seculo Trajani. Quæ quam solida sint, ex dictis colligi potest.

5 Masinus in Bononia pertrahata, Eusebii Martyris meminit ad hunc diem, eisque assertit aliquas reliquias esse in ecclesia S. Francisci, aliquas etiam in templo SS. Fabiani et Sebastiani: sed quæ huc potius quam ullis ejusdem nominis Sanctis videntur attributa, quod hic primus occurrerit Martyrologio Romano adscriptus et nulli certa loco assignatus.

alibi adscripti
Casarea Palæstinæ

et Antiochiæ
E

reliquiæ
cujusdam
Eusebii Bononiæ.

F

DE S. PHOCA MARTYRE ANTIOCHIÆ IN SYRIA.

V MARTII.

S. Phocas
adscriptus
fastis Latini
S. Martii,

Omnia fere Martyrologia Latina meminerunt hujus Martyris et antiquiora eisdem passum verbum. Antiochia passio Sancti Foces, subinde Foces, aut Focatis Martyris: in Patristicam Hieronymum Sancto Foco, additurque in MS. Tornacensi, Virginis errore ex terminatione vocis in casu genitivo exorta. Inter duas classes Martyrum Afrorum refertur in tribus Martyrologis sub nomine S. Hieronymi, huc nullo distinctione illis immixtus legitur in MS. Richenoniensi: In Africa Boboli, Patri, Foces, Maturii, Victoris, Eusebi. Loco Maturii adjuncti, in MS. Labeano legitur Foces Martyris, quod ullis codicibus congruit. De Martyribus appositis agimus in utroque classe Martyrum Afrorum ob quam conjunctionem passio S. Foces per errorem African adscripta est in MS. Regiæ Sæcia: in alio Codice ejusdem Regiæ ita legitur: In Antiochia passio S. Phocæ Episcopi et Martyris. In MS. Centulensi

additur, sub Judice Africano. In Martyrologio MS. Card. Barberini elogium idem, quod habet Usuardus, legitur, addito etiam titulo Episcopi.

2 Verba Usuardi sunt: Apud Antiochiam natalis B. Foces Martyris, qui post multas, quas pro novum Redemptoris est passus injurias, qualiter de antiquo illo serpente triumphaverit, hodieque populis declaratur. Additur apud Adonem. Denique si in quampium in his locis coluber morsum stringens venena diffuderit, extemplo qui percussus est, ut jamam basilicæ Martyris credens attigerit, evacuata virtute veneni, salvatur. Quæ omnia etiam in hodierno Martyrologio Romano leguntur, desumpta totidem verbis ex tractatu S. Gregorii Turonensis de Gloria Martyrum lib. I cap. 99, ubi et Martyrem hunc apud Syriam suo tempore requievisse tradit: et dicta miracula ita ulterius confirmans: Nonnulli, inquit, ut celebrè vulgatum est, jam timidi malæ bestię ictu, jam toto corpore

contra serpen-
tim morsum
invocatur.

A corpore incrassante veneno, in hoc perflati ut Spiritum exhalarent, inter manus delati et in atrio positi, sunt sanati, nec unquam ob hoc virus obire hominem fas est, si sacrum limen fide plenus adtigerit. Ad ea allusit Wandelbertus hoc disticho.

Ternas Martyr habet meritum nomine Phocas :
Sanguine qui mortem vicit, virtute draconem.

3 Galesinius opponit, S. Phocam Martyrem Trajano Imperatore coronam gloriæ accepisse, et quidem, ut in Notationibus observat, anno Christo Domini cxi. Nigro et Aproniano Coss. quo anno Trajanus Armeniam, Assyriam et Mesopotamiam provincias fecit, et pro sua probatione addit : De B. Phoca ab Usuardo, Beda, Adone, S. Antonino, Gregorio Turonensi cap. 99 de Gloria Martyrum ceterisque scriptum est. Quidni addit Vincentium Bellocensem, ab S. Antonino passum descriptum, qui lib. 10 Speculi Historialis cap. 62 late de S. Phoca, et eius altercatione cum Africano agit : sed quæ ad S. Phocam Synopensem Episcopum spectant : quem Galesinius ad x Julii assertit, Trajano Imperatore pro Christo necatum, annotatque de illo extare concionem Asterii Episcopi Amasæ apud Metaphrasten.

an sub Trajano passus ?

4 Sed, ut ea oratio est de Hortulano Phoca, capite plezo juxta urbem Synopensem, non de Episcopo in Balneis suffocato ; ita Trajani persecutio, in qua passum esse Episcopum omnes consentiunt, ei fortassis soli convenit. Ab utroque autem omnino diversus est is, qui Antiochiæ passus hoc die colitur, et celebre in Syria

alius ab Hortulano, et Episcopo Synopensis in Pontis.

templum habuit, teste Gregorio Turonensi : an autem et Romæ ? Ita sane existimo : quoniam Asterius suo id Phocæ tribuat his verbis : In dominatrice urbe, Italiæ capite, orbis regina, illustris ei erecta ædes, egregieque ornata visitur, in qua honor ei ab omni populo, et devota munusculum defertur illatio : neque enim minus colunt Phocam Romani, quam Apostolorum Principes Petrum et Paulum ; quoniam (ut fando accepimus) ipsum Martyris caput religiose possident : ulco autem Antiocheno Phocæ potius quam Synopensi alterutri existimamus ista convenire ; quod magis probabile videatur, Antiochenos, qui S. Ignatii Episcopi sui Reliquias Roma acceperant, non difficiles fuisse, ut a Romanis rogati, hanc eis rependerent gratiam.

5 Baronius in notis ad xiv Julii monet distinguere a Græcis Phocas duos ; Hortulanum unum, Episcopum alterum quorum iste hoc die colatur, distinguunt illi sane : sed, ut ad istam diem et xxii Septembris videbimus, utrumque faciunt Synopensem : Antiochiæ nusquam meminerunt : nec Asterius qui ad Hortulani cultum videtur trahere nonnulla ad Episcopum pertinentia, et capitis Romæ honorifice collocati mermittit, ullam facit Syriæ vel Antiochiæ mentionem : ita ut Antiochenus, de quo hodie, Græcis Menologus penitus videtur esse ignotus : nisi sit is, de quo u. Augusti in excensis ac MSS. Taurinensi et Claromontano legimus commemorationem ; nullo alio adjuncto, unde colligi possit cujus illi sit.

an notus in Græcorum Fastis ?

E

DE S. MARCO MONACHO IN ÆGYPTO, Synopsis historica.

Græci in Magnis Menais hoc elogio celebrant S. Marcum monachum die quinto Martii. Eodem die S. P. N. Marci, monachi thaurmurgi. Laboris hic in omnibus amantissimus erat, simulque totum se divinarum Scripturarum meditationi dabat : quibus studiis ad summum virtutis et vitæ religiosæ culmen pervenit. Utrumque testantur tum libri eruditionis et utilitatis pleni ab ipso conscripti, tum gratia miraculorum eidem a Christo Salvatore impertita : a quibus omnibus unum proferre necesse est.

2 Cum aliquando Sanctus in sua casa moraretur, sibi que attenderet, accessit hyæna apportans catulum suum cæcum, supplicique gestu Sanctum rogavit, ut miseretur ipsius, et a partu suo cæcitatem tolleretur. Sanctus vero cum oculos hoc malo affectos conspuisset, fuscis precibus sanos efferit. Hyæna postmodum ingentem arietis pellem in sanitatis collata remunerationem attulit : quam Sanctus non prius accipere voluit, quam fera promitteret se nunquam pauperum ovibus insidiaturam. Quod si erga bruta animalia tantum ostendit affectum, qualem censendus est habuisse erga homines, quibus misericordiam, upote sui similibus, exhiberi una atque eadem omnibus natura expetit ?

3 Tanta autem erat huic viro cordis mundities, ut Presbyter sancte juraret, se nunquam Marco monacho præhuisse sanctissimæ Eucharistiæ sacramentum, sed cum ad eum accederet, ab Angelo ei fuisse porrectum : cujus ipse manum solum extra cubitum extensam viderit detinentem cochlearium, per quod Sanctus sacre Eucharistiæ fieret particeps.

4 Abdicavit se omnibus mundi hujus curis et turbis, cum annum ætatis ageret quadragesimum : et postquam sexaginta in religiosa palestra transegit

annos, migravit ad Dominum. Erat statura corporis parva, nec multum barba habebat : caput vero ex Spiritus sancti gratia intus effulgebat. Huicenus Menas Græca : quæ eadem leguntur in MS. Synaxario Collegii Chlomoniani Societatis Jesu Parisiis, et apud Maximum Cytheræum ἐν πλοῖς ἀπὸ τοῦ. In his omnibus Angelus detinet τὴν λαδίδα, cochlearium : cujus formam et usum præclare explicat Jacobus Goar in Eucharologio Græcorum notatione 179 ad Divinam Missam S. Joannis Chrysostomi. Præter sive iv Martii celebratur in Menologio Basilii Porphyrogeniti, elogio aliquantulum contracto.

porrigentem in cochleari :

5 Sozomenus lib. 6 Histor. Eccl. cap. 29 de S. Marco ista tradit : Eodem tempore Marcus ille multorum sermone celebratus, Apollonius juvenis, et Moyses Æthiops in Societatem egere. Ferunt Marcum cum adhuc adolescens esset, mansuetum inprimis et temperantem fuisse, ac sacras litteras memoria tenuisse : adeo etiam Deo carum, ut Macarius constanter affirmaret, cum ipse esset Presbyter Collinorum, eum nunquam a se ea mysteria accepisse, quæ fas est a Sacerdotibus in sacra mensa conferri hominibus Deo saceratis : sed Angelum ei illa dedisse, cujus manum ad brachii usque juncturam solum visisse se assererat. Hæc Sozomenus, quæ plane eadem habet Nicephorus lib. 3 hist. Eccl. cap. 33.

6 Vitam S. Moysis Æthiops dedimus vii Februarii, et xxv Januarii egrinus de S. Apollone sive Apollonio Abbate in Thebaida, respectu cujus supra citatus Apollonius junior appellatur : cujus nomen necdum in sacris fastis legimus. At res gestas S. Macarii late deduximus ad iv Nonas Januarii : cui Palladius cap. 20 Historiæ Lausiacæ attribuit relatam. 2 miraculum catuli hyæne illuminati : reque dantur anni quadraginta ante baptismum, ac post illum susceptum sexaginta : diciturque habuisse staturam corporis minutam, ac barbam

F
mixt cum Apollonio, S. Moyses Æthiops et S. Macario Sacerdote :

hinc ab illis tribuitur miraculum catuli illuminati :

VIDE SYNAXARIUM
NOM 863.

CIRCA AN.
CCCC
V MARTII.

S. Marcus
vir sanctus
et doctus :

tradit catulo
hyæne cæco
visum dedisse :

C

Eucharistiam
ab Angelo
accipit,

A lam rororem. In Paradiso Heraclidis, ultima applicatur S. Macario, priora de catulo hyacynthi illuminato S. Marco, utroqueque Paphnutia discipulo introducta, qui illa narravit. At de S. Marco hæc apud Palladium referuntur sub fine capitis 20 et capite 21.

7 Hic Macarius nobis narravit, (erat enim Presbyter) se observasse tempore communionis Christi Sacramentorum, se Marco exercitatori nunquam dedisse oblationem, sed ei Angelum dedisse ex ora: solum autem se vidisse digitum manus ejus qui dabat. Cum esset autem hic Marcus junior, dicebat memoriter vetus et novum Testamentum, eratque insigniter intus, summe temperans.

8 Quodam ergo die cum satis otii haberem in cella mea, in extrema jam ejus senectute ad eum venio, et ostio ejus cellæ assideo. Quem ego, utpote qui essem adhuc rudis, existimabam esse supra hominem, sicut orat: et auscultabam quidnam diceret vel faceret. Is autem intus solus, cum jam centum annos transgisset, et dentes amisisset, secum pugnat et cum diabolo, et dicebat: Quid vis deinceps, *παλιόγεγε*, id est, male senex? Ecce jam et vinum bibasti, et oleum tetigisti. Quid vis deinceps *παλιόγεγε*, id est, vorax in canicie, et *κοιλώδους*, id est, ventri serviens, probro et contumelia se ipsum afficiens? Et diabolo dicens: Recede a me, diabole, consentisti mecum in dissensionibus, injeristi mihi inherillitatem corporis, fecisti me bibere vinum, et sumere oleum, me reddens voluptarium. Adhuc tibi aliquid debet? Apud me nihil invenis, quod velis diripere. Recede a me deinceps, inimice hominum. Ac veluti so provocans et irritans, secum loquebatur, dicendo: Adesum, o negator, in canicie vorator, et hellum in senectute. Quamdiu ero tecum? Hæc ibi.

9 Hic Marcus inter anachoretas Ægyptus natus Silem Abbatia discipulus, qui noctem suam prævidens, ne ille ante triduum alio obiret, impetravit, et interea mortuus est, uti dicitur lib. 3 de Vita Patrum interprete Pelagio, libel. 18 num. 15. Hic Marcus summe obediens litterarum imperfectionem reliquit, et clausis oculis matrem solavit. uti refertur apud eundem Pelagium libel. 14 cap. 5 et 6 et Rufinum lib. 3 de Vita Pa-

trum cap. 143. Hic scriptor erat, imo scriptor antiquius appellatur: ut illius potius elucubrationes censeri possent scripti, quæ sub nomine Marci eventitæ circumferuntur: nisi alterius aut Marci et utroque jam recensito junioris, ut qui cum S. Nilo et Theodoro conjungitur apud Nicephorum lib. 14 cap. 34 ubi aliqua ejus scripta enumerat. Nonnulla extant tomo 1 bibliothecæ Patrum, sed an genuina et non interpolata aut corrupta ubi inquirentum.

10 Petrus de Natalibus lib. 9 Catalogi cum cap. 33 egisset de S. Marco Papa pridie Nonas Octobris vita functo, et adjuvasset cap. 34 Marcum Papam secundum, agit c. 35 de S. Marco scriptore et Confessore, addito hoc elogio: Marcus eremi cultor, cognomine scriptor, sic dictus est, quia plurima sanctorum Anachoretarum in deserto Ægypti commemorantium gesta scribebat. Qui dum ad communionem accederet, Angelus ei Sacramenta perrexit, cujus manum tantum usque ad juncturam brachii vidit. Requisitus autem a matre ut ad se visendam accederet, vestibus sacco scisso et reconso: facieque fuligine tincta ad eum oculis clausis ingressus est, visus ab ea, sed ipsam minime conspiciens statim egressus est. Hæc Heraclides. Hactenus Petrus de Natalibus qui fallitur dum Heraclidi illa omnia tribuit, in cujus Paradiso cap. 6 solum ex citatis attribuitur miraculum Eucharistie manibus Angelicis S. Marco collata. Reliqua ut supra diximus referuntur apud Rufinum et Pelagium de Marco discipulo Silvani Abbatis et scriptore antiquario, de quo isthæc leguntur in quibusdam Additionibus MSS. ad Usuardum ad vii Octob. Item Marci scriptoris, de quo in Vita Patrum et Heraclide, miræ obedientie viri, qui fuit discipulus Abbatis Silvani, quem senex propter obedientiam diligebat supra ceteros discipulos suos. Ferrarius eodem die:

In Ægypto S. Marci anachoretæ: addunt Maurolycus et Canisius: qui anachoretarum Vitas scribebat. At xvi Octobris in Martyrologio Bellini Parisiensis anno 1321 excusa ista habentur: Eodem die B. Marci clarissimi doctoris. At de S. Marco, qui ludie colitur, certius agit Ferrarius iv Nonas Februarii his verbis: Apud Scythum SS. Macarii et Marci Anachoretarum.

DE S. GREGORIO

EPISCOPO CONSTANTIÆ IN CYPRO.

V MARTII.

C onstantina metropolis Cypri, Salaminorum antiqua civitas, magis Epiphaniæ Episcopatu celebris. Inter alios ejus Episcopos, quos arbitramur multis sanctitatis et doctrinæ eximies floruisse, recensetur S. Gregorius, cujus mentio fit in quatuor antiquis Græcis codicibus manu scriptis ad hunc diem v Martii: ac sunt Synagarium Parisiense collegii Clarimontani Societatis Jesu, Menæa bibliothecæ Ambrosianæ apud Mediolanenses, Cardinalis Mozarii ac Petri Francisci Chiffletii Societatis Jesu: nec habuit plura, quæ Thaurum, Romæ et alibi sunt, perscrutari. In his ista fere verba sunt: *Καὶ τὸ ὅτι τοῦ Πατρὸς ἡμεῶν Γρηγορίου Ἐπισκόπου Κωνσταντίας, τοῦ Κόπρου*. Et sancti Patris nostri Gregorii Episcopi Constantiæ in Cyprio, in Menologio Basilii Porphyrogeniti habentur plane eadem præposita voce *πρώτη* memoria.

2 Menæa excusa pridie, sive iv Martii, cum referunt his verbis: Eodem die S. Gregorius Cyprius in pace obdormivit et adduntur hæc versu:

Ὁ ἁγὸς ὁπάρις καὶ βρόχου ὁπάρις: βλεῖν ἂν τοῖς ὑπὸ ὁπλίαις: ἡ δὲ τὸν ὁπάρις.

S. Gregorius Episcopus Constantinensis in Cyprio.

an cu Menæis 6 Martii referatur?

Instar cervi ex laqueo vite liberati, Ascendit Gregorius, hic aqua vietitans.

Innotuit his verbis magna ejus in victa abstinentia, et singularis in cultu divino alacritas. Quæ omnia de uno eodemque viro, atque Ecclesiæ Constantinensis Episcopo arbitramur occurrere posse.

3 Si quis in Menæis excusis arlatretur alium non Episcopum intelligi Gregorium, non possumus oblectari. Apud Pelagium lib. 4 de Vita Patrum libello 1 num. 3, Dixit S. Gregorius: Quia hæc tria exigit Deus ab omni homine, qui est baptismum consecutus: id est fidem rectam ex tota anima et virtute, lingue continentiam et castitatem. Et Theodoretus in Philothro cap. 3 novit Gregorium in summa senectute laborantem, perinde ac si fuisset in florenti ætate: perstitisse vitis fructum perpetuo recusantem, et nec acerbo quidam, vel avis passis vescentem, non lacte, neque recentis neque concreto. Certe aliquis horum aut similis hinc posset esse, qui in Menæis excusis assignetur.

an anachoretæ Gregorius.

DE S.EUSEBIO CREMONENSI BETHLEHEMI IN PALESTINA.

CIRCA
AN. CCCCLXXXIII
V. MARTII.

S. Eusebii
Vita a Franc.
Ferrario
scripta.

Vita a Petro de
Notabilibus.

relata ad
14 Aug.

memoria
19 Octob.

Bethlehemi
veneratio

et Cremonæ
8 Martii.

Vitam S. Eusebii Cremonensis, ex S. Hieronymi aliorumque scriptis collegit, digessit ac vulgavit Franciscus Ferrarius sacre Theologie Doctor, Canonicus Cremonensis, et S. Ambrosii Mediolani Oblatus: quam Cremonæ decreto et expensis civitatis anno MDCLXII impressam, hic denno damus more nostro in capita et numeros distinctam, atque additionibus marginalibus aliisque annotationibus illustratam: ac præmonemus ex epistola dedicatoria ab auctore certa pro certis, probabilia pro probabilibus, dubia pro dubiis ante oculos poni: annotamus insuper nonnulla ad S. Eusebium non videri pertinere. Aliquam hujus Sancti Vitam edidit olim Petrus de Notabilibus lib. 7 Catalogi Sanctorum cap. 64, adjuncta memoria ejus ad XIV Augusti, quo die celebratur natalis S. Eusebii Presbyteri, qui Romæ a Constantio Imperatore Anno ob Catholice fidei defensionem inclusus cubiculo obdormivit. Eodem XIV Augusti suis Additionibus ad Usuardum inseruit Hermannus Greven, anno MDCCLXXX in Carthusia Coloniensi vita suetus: Eusebii Confessoris, inquit, discipuli B. Hieronymi, natione Cremonensis, qui post obitum Hieronymi, cum monasterio illius laudabiliter præfuisse, et jam sepulture traderetur: monachus quidam, qui lumen oculorum amiserat, osculatus corpus ejus, visum recepit. Eadem aliquanto latius referuntur in Martyrologio Germanico Petri Canisi, brevis apud Munrolycum et Felicium, a quo perperam Geunensis (qui Cremonensis erat) appellatur. Ast XIX Octobris S. Eusebii Confessor, discipulus S. Hieronymi inscriptus est MS. Florario Sanctorum.

2 De celebri ejus veneratione apud Bethlehemitas agitur infra in Vita num. 39. Quibus addi possunt, quæ Franciscus Quaresmus lib. 6 Elucidationis Terræ sanctæ cap. 20 scribit de sepulchro S. Eusebii Abbatis Cremonensis, quod decimo tertio invisitur loco, in secunda peregrinatione, scilicet reverti pios fideles ad S. Eusebii Abbatis tumulum, vacuum etiam sacro pignore, ubi Deum et Sanctum, ut in aliis, venerantur... Super hoc sepulchro et aliis SS. Hieronymi, Paulæ et Eustochii Missa celebratur, et Officium ad eadem solemniter decantatur in diebus solennibus horum Sanctorum, confluentibus etiam ad festivitates Fratibus ex Hierosolymis. Insertur ibidem ichnographia ecclesiæ Bethlehemiticæ, ævæ loninæ incisa, in qua numero XIV altare hujus S. Eusebii exhibetur.

3 Cremonæ S. Eusebii cultus auctus et innovatus traditur infra in Actis num. 42. In Diario urbis Cremonensis a Josepho Brescino anno MDCXXXVIII excuso, additur festum S. Eusebii celebrari v. Martii in ecclesia S. Mariæ Stellæ, quæ infra dicitur manibus ipsius civitatis munita: ibidemque omnia administrari a congregatione ad honorem S. Eusebii erecta: eodemque die vire publico civitatis offerri duas fures sine ladas, ac deputari duos, qui solenni Missa sacrificio intersint, ac his de rebus decretum anno MDCVI factum fuisse. Eodem v. Martii ista apud Galesinum in Martyrologio habentur. Hoc ipso die S. Eusebii Abbatis, hic civis Cremonensis, B. Hieronymi discipulus, in sacris doctrinis et in vitæ religiose officii pie versatus, sancte factorum laude cumulatè quævit in Domino. De eodem agit hoc die Ferrarius in Catalogo generali, uti etiam in Catalogo Sanctorum Italie, cum elogio ex Petro de Notabilibus potissimum concinnato, et a memorato ante Quaresmio descripto. Eundem cultu Ecclesiastico honorari Bononiæ in ecclesia S. Barbatiani,

et passim a monachis Hieronymianis tradit ad hunc diem Maximus in Bononia perlustrata.

4 His ad prælum missis, accepimus litteras a Francisco Ghiringello Rectore collegii Cremonensis Societatis Jesu cum libro Italice excuso a Peregrino Merula, Rectore Ecclesiæ Parochialis S. Nicolai et S. Michaelis, nobis Cremonensis, de viris Cremonensibus sanctitate illustratis, quorum primus statuitur S. Eusebius, ejusque vitæ elogium exhibetur ex Francisco Ferrario, ac nonnulli alii citantur auctores, apud quos S. Eusebii mentio habetur. At præcedentibus litteris indicant nobis idem Rector Ghiringellus Vitam a Francisco Ferrario scriptam Cremonæ magni fieri, et cui quid addi possit nesciri.

aliud vitæ
compendium,

VITA

auctore Francisco Ferrario.

EPISTOLA DEDICATORIA

Perillustri et Reverendissimo Domino D. Barthasari Sudato Mediolanensi, ordinis monachorum Eremitarum S. Hieronymi Prefecto Generali Franciscus Ferrarius F.

Sancti Eusebii civis Cremonensis, monachi et Abbatis vita, alteri etiam monacho, et ejusdem Religionis Abbati jure optime debebatur. Feci libenter; an vero id tibi gratum futurum sit, viro magui et præstantis ingenii, affirmare non audeo. Aquile de summis montibus ad mea convallium ad pastum quandoque convolvant: tu sublimia tractans, et divinis epulis fruens, nec descensu nec pasto indiges. Verum si descensus ad mea non probatur, non negligatur ascensus ad altiora, ubi Eusebius commoratur. Ab historice legitus mo quandoque deflectere rigidi censores forte asseverabunt: at ab aliis difficultate rerum, quibus enodandis studere delui, non inepto defendar. Quod si adhuc insistant, idem dicam ego: periculum etiam ipsi subleant, ut de suis judicium ferri possit. Quod Latine scripserim multos erit minus earum. Quid ad me? Paucis, et Sanctorum amantissimis scribo. Hic libellus Latine exaratus in Religiosorum virorum amplexum veniet: alter a me in Italicam versus linguam, ceteris obviam ibit. Amabant procul dubio fere omnes duplex idioma a duplici hominum genere perlegendum, quædam in lingua vernacula silere oportuit, quæ in Latina doctis tantum patebant. De quibusdam hæresibus hæc in historia loquimur: has nisi Latine ponere neque audeam neque liceret. Si quis minus credibilia et a multis omnia me narrare affirmet; alios ego, et quidem gravissimos viros habeo, quos opponam. Apud veteres, et inter S. Hieronymi libros hoc reperta, et idcirco vera etiam judicari possunt, et digna quæ ad posterorum memoriam typis mandentur. Tempora dives et nomina confunduntur: fortassis verum: sed res gestæ ordinate, et sine errore recensentur. De gestis Sanctorum dicturis ab omnibus et scribentibus mutare opus est, quod aliorum commendetur rationibus et exemplis: certa tamen pro certis, probabilia pro probabilibus, et pro dubiis dubia ante oculos ponam: quamobrem de me conqueretur nemo. Quidquid sit, a Divo Hieronymo multa, ab ipso et Eusebio nonnulla, ab aliis vero admodum pauca excerpta. Sed esto unus aut alter de aliqua narrationis parte sit anceps: ego, et tu monone. Ego inquam, qui de Eusebio bene mereri studio: tu autem

distinguit
certa, probabilia,
dubia.

tem

A tem jam bene meritis : sed age, obsecro, ut et ego propter Eusebium de te bene merear. Vale.

PRÆFATIO.

Scriptura vitam, et præclare gesta S. Eusebii Cremonensis, et monachi Bethleemite, qui fuit indiv-
duus S. Hieronymi amicus, ac peregrinationis Hierosolymitanæ comes, ejusdem Hieronymi lingua mihi opus esse nullus prudens ignorat. Quis enim, vel vocationis exordia, vel corporis afflictiones, vel sanctitatem admirabilem, vel actiones sempiterno ævo dignas, vel totius antea vite cursum elegantiori oratione explicaret? Maximus fuit inter eos animorum consensus, morum similitudo, assidueque ad eandem rem sanctam cum voluntate occupatio, communisque vite et officiorum ratio, et ideoque Eusebii historiam aptius, et facilius texeret nemo. Hujus præstantissimi Doctoris auditor Eusebius extitit, et sub ejus disciplina, singulari amore, benevolentia ac sollicitudine educatus : propterea de ingenii subtilitate, memoriæ viribus, studio sacrarum litterarum, judicii maturitate, dicendi peritia, deque mirascentiarum orationum cognitione ælogia tanto viro digna enuntiare possent. Imo si ex multis quispian eligendus esset, qui gravi ac concinna oratione illius vitam laudibus exornaret; unus eligi D. Hieronymus, et communis plausus conchamari deberet : qui doctioribus illius auri seculi Rhetoribus usus est : Victorino scriberet, Gregorio Nazianzeno, Didymo Alexandrino, et a Apollinario Episcopo Laodiceo, et in hac facultate tantum profecit, ut orationibus universis sui temporis remota discrepante, longe antecelleret. Ad hoc significandum, veteres pulcherrimum laus hieroglyphicum adhibuerunt, ut declararetur ejus ingenui hæretices omnes, heresumque monstra procul fugasse atque avertisse. Ad Divum igitur Hieronymum eloquentissimum de rarissimo eloquentiæ suo parti, ad filium Eusebii de amico Eusebio, de discipulo ad præceptorem, de Abbate ad alterum Abbatem sermonem instituisse pertineret. Atque utinam nobis hodierna die liceret aliquem de S. Eusebio librum manu S. Hieronymi exaratum oculis perstruere : non esset profecto aliquid, quod in hoc genere scribendi desideravimus. Illi enim tantus vir nonnum apponit, nihil elegantius dici scribere posse non est qui dubitet. Quod si præstasset, non esset nobis heresse rerum a S. Eusebio gestarum equam hinc inde colligere, que temporum vetustate fore de hominum memoria exciderunt. Ex hac vita deressit Nepotianus, magni illius b Heliodori Episcopi nepos, qui ordinatus Sacerdos tot tantisque virtutibus eluxit : et quis in ejus obitu patrum divina propemodum eloquentia est consolatus S. Hieronymus. Defuncta est S. Marcella, mulier sanctitate illustris ex Romanorum gente, emetarma illius ætatis mulierum decus et ornamentum : et quis singulares ejus laudes ad Virgineam Principiam, etiam Romanam feminam, scribens diligentissime cumulavit S. Hieronymus. Quis S. Leo Abbatissæ monasterii Bethleem pietatem et religionem cum asperitate vite coniunctam, copiose explicavit S. Hieronymus. Idem fecit in decessa Blasilla, S. Paulæ filia, de qua epitaphium præclarum composuit. Pauline quoque, uxoris Pamphili (qui in Romano portu Xenodochium peregrinorum, qui ad limina Apostolorum Romam veniebant, erexit) illustra virtutum ornamenta posteris descriptis, atque ante oculos posuit. Idem denique egit in morte præstantissimæ femine, Paulæ Romanæ, quæ ob Deo consecratam castitatem, paupertatem, jejunia, orationes, penitentiam, admiratione digna semper extitit : nihil quod ad tantam mulierem lan-

dibus offerendam facere posse videbatur, omittens. Sibi, ac Eustochio filie dolorem lenire studens. Quapropter, si Eusebio ante diem S. Hieronymi vitam cum morte commutare contigisset, eundem virtutum suarum præconem habuisset, et quidem majorem, quam fuerit Homerus Achillis, Æneæ Virgilius, Alexandri Curtius, et multorum Imperatorum Cheronæus Plutarchus. Et quidem, si hoc evenisset, felicissimi nos quoque essemus : non enim aliunde mendicare cogeremur, quæ de ejusdem rerum præstantia commemoranda erunt : quæ tot seculorum curiculis ab edacissimo tempore consumpta docti omnes non obscure intelligunt. Verum cum hujus sanctissimi, et eruditissimi Doctoris lingua in sublimioribus laudibus cum ipomet Eusebio in cælis felicissima exerceatur, et mihi balbutienti hujus Sancti historiam currenti calamo conficere opus sit; testor Deum, me nulla alia de eo fere scripturum, quam ea, quæ testimonio S. Hieronymi dici possunt : ex ejusdem enim libris flores S. Eusebii vitæ quasi apes ita legi, ut quæ sub aspectum vestrum ponam, ex eodem excepta esse unanimiti consensu comprobetis, nihilque mea voluntate scriptum julicetis : nam ceteri scriptores ita sunt pauci in describendis Eusebii gestis, ut vix nomen ipsum indicent, et ad alia statim transeant.

a De Apollinario isto auctore hæreticum Apollinaristarum vocat S. Hieronymus de Script. Eccles. cap. 103. Posset forte ejus loco substitui Donatus Grammaticus. — b Cohitur ex infra scriptis Heliodorus Episcopus Atticus 3 Julii. S. Marcella 31 Januarii. S. Lea 22 Martii. S. Blasilla 22 Januarii. S. Paula 26 ejusdem Januarii (et hæc quatuor videtur fuerunt) S. Pamphilius 30 Augusti. S. Eustochium 1 iugo 30 Septemb.

CAPUT I.

Vitæ Eusebii. Hujus patriæ, amicitia cum S. Hieronymo. Utriusque peregrinatio in Palestinam et Ægyptum.

Multi fuerunt a Eusebio, qui eodem plane seculo cum S. Eusebio Cremonensi vixerunt : atque in primis extitit Eusebius Papa, qui Pontificatum tenuit tempore Constantini Magni, cui successit Melchisedes, et deinde Silvester, vir certe sanctus, et dignus qui Pontificis munus obiret. Sequitur Eusebius Pamphili seu Casariensis, Cesareæ Palestinæ Episcopus, qui martyrum gesta et Constantini Magni descripsit, vir tam in Græcis quam Latinis litteris eruditus, sed incautus incidit in Ariana hæresim, et ideoque in Nicæna Synodo secunda ut Arianus, condemnatus fuit. Huic succedunt alii Eusebii, nimirum Eusebius Verreleus Pontifex et Martyr, qui propter fidem Catholicam apud Alexandriam exulavit, et sacrosanctum Evangelium in orientali, sicut fecerat in occidentali, Ecclesia prædicavit; tegula ex alto projecta a muliere Ariana occisus, unde testimonium fidei suæ clarissimum sanguine proprio, Christo reddidit Salvatori. Eusebius Emisenus Ariænorum fautor fuit, quorum ope Magni Athanasii Sedem Alexandria invasis, de quo S. Hieronymus in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum mentionem facit. Eusebius Episcopus Samosati vir animi invicti, et de fide Catholica bene meritus, martyrioque coronatus : cui cum Imperator Constantinus nuntium misisset imperans, ut statim restitueret quoddam de retum ad favorem Ariænorum conscriptum, et in mandatis haberet, ut pensam sectionis manus, si dedisset, comminaretur, intrepide respondit : Secundas, non enim decretum restitui. Hanc enim inexpugnabilis significationem ita demeruit esse Imperator, ut ejus facti eorum præstantissimis viris meminisse per multos dies non desmeret. Ita suspiciuntur sapientum recte dicta, vel fortiter facta, ut etiam hostes ea laudibus extollere coguntur. Eusebius Nicomediensis Arianus, et tot mendaciorum adversus

D et fecisset si ipse superius fuisset.

Hæc ex ejus scriptis seorsim colligitur.

a Inter plures Eusebios,

F

AUCTORE
FRANC.
FERRARIO.

Auctor optat
viam S. Eusebii a S. Hieronymo scriptam suam.

a

B

C

b equat 30.

ut iudeo aliorum scriptum

epist. 10.

epist. 24.

epist. 21.

epist. 20.

epist. 27.

A adversus Athanasium conscriptorum inventor, de quibus cum Julio Papæ litteras dedisset, eam fuit consecutus victoriam, ut iusto Dei iudicio, antequam ad Urbem calamitior Athanasii accederet, hac luce orbatus fuerit. Eusebius cubicularius Imperatoris Constantii scelestissimus fuit eunuchus, qui mortuo Constantio, sub Juliano sceleroſum pœnas luens, merito vita privatus fuit. Eusebius Bononiensis Episcopus, qui S. Ambrosium de Virginitate concionantem Mediolani audivit, cui successit b Felix S. Ambrosii Diaconus, vir incomparabilis virtutis. Eusebius Inclitus vocatus, eo quod a Constantio Ariano inter duos angustos parietes reconditus, post sex menses carceris angustis et ceteris incommoditatibus confectus, ad martyrii gloriam evolavit in celum: de quo plura scripsit Venerabilis Beda, et Romæ ejus nomine Ecclesia dedicata est, cujus titulum obtinet Illustris Cardinalis Taberna. Eusebius Episcopus Valentianopolis acerrimus defensor Joannes Chrysostomi, a Syodo Constantinopolitana missus Romanum adversus Antonium Episcopum Ephesi, de quo meminit Baronius tom. 15, quem alter Eusebius Diaconus Ecclesie Constantinopolitane secutus est, ut eorum Innocentio ejusdem Chrysostomi causam tueretur. Eusebius Scholasticus, qui Gaius mortem quatuor libellis heroico carmine decantavit, et discipulus Troili Sophistæ. Eusebius monachus Origenista, qui ut hutores Origeni quæreret, navigavit Constantinopolim. Eusebius Praefectus Mediolanensis civitatis tempore S. Ambrosii, qui dum Imperator ferarum Lulyearum spectaculum populo exhiberet, violavit Ecclesie immunitatem, mittens milites ad rapiendum Cresconium de altari, quod Episcopus cum Clericis circumdederat, et raptum ad amphitheatrum perduxerunt: sed, o rem admirandam, dimissi leopardi, ad selem, ubi Eusebius et alii iudices conmorabantur in eminentiori parte, celeri saltu accurrentes, eos dilaniaverunt. Quare Comes Stilico penitentia ductus, per multos dies satisfacit S. Ambrosio, et reus, qui multorum erat complex delictorum, exilio multatur, non multo post indulgentia prosequente, et Stiliconis servus statim a domone arripitur, ut auctor est c S. Paulinus urbis Nolapæ Episcopus in Vita S. Ambrosii.

4 Postremo loco prodeat in medium noster Eusebius, Cremonensis dictus a civitate clarissima ejus patriæ, quæ inter antiquissimas Italæ urbes semper floruit. Conlita enim fuit hæc urbs, seu potius munita, (multo enim ante, Cremona jam fundata erat,) ingruente in Italiam Annibale, ut testis est Tacitus, propugnaculum adversus Gallos, ubere agri annexu quidem insignis: sed insignior S. Eusebio natali. Ab hac florentissima urbe, quæ fortissimorum atque doctissimorum virorum seminarium semper extitit, febrissimum duxit Eusebius initium, non ex quavis gente, sed ex nobili, honestaque familia, ut docet S. Hieronymus, qui ad Pamachium scribens de S. Eusebio, sic inquit: Erat in monasterio nostro vir apud suos haud ignobilis, Eusebius Cremonensis: patria et genere quidem clarus, sed virtutibus clarior; sanguinis enim splendore, avorumque et proavorum sobolem morum honestate, vitæ asperitate, mundi contemptu et celestium desiderio ita illustravit, ut nihil clarius conspici possit. Et hæc est vera nobilitas, quæ nullo temporis cursu nullaque annorum celeritate conficitur: sed canescentibus senectis adolescit, majoremque vim indies acquirit. Nobilis erat civis noster Eusebius, et ob hanc causam, quæ potissima erat, sublimiores virtutum actus nobilitati suæ consonos exercere satagebat, Deo Opt. Max. sedulo et fideliter serviens: quod est præcipuum Christianæ nobilitatis argumentum, ut B. Agatha dixit Quantiano: Summa ingenuitas est,

Martini T. I.

in qua servitus Christi comprobatur. Hæc non modo nos reddit nobiles, verum etiam admirabiles: quia Domino servire non possumus, nisi eum timeamus, et ejusdem mandatis pareamus: et qui id præstare diligentissime studet, ita perfectus est, ut a Salomone omnis homo nuncupetur: Time Deum, et mandata ejus serva, hoc est omnis homo. Ad hoc studium, tamquam ad summam laudem gloriamque, omnibus animi sui viribus et nervis contendeat S. Eusebius, de nobilitate sua se demereri existimans, si seens egisset: et hoc modo proprii nominis significationi se optime accommodabat; Eusebius enim est vox Græca, quæ bonum cultorem significat.

5 Quare ne bonus hic Dei cultor otio patriæ, quod est omnium malorum radix, turpiter labi videretur, quæ ut plurimum capti adolescentes, in veræ laudis comparatione minus versantur, caput maximo almæ Urbis desiderio teneri: tum ut limina sanctorum Apostolorum Petri et Pauli inviaerent; tum etiam, ut sanctum Doctorem Hieronymum conveniret: cujus fama virtutum toto orbe diffusa magnam illi adhaerendi in multis clarissimis viris cupiditatem excitabat. Itaque valedicens patriæ, consanguineis, domesticisque suis, iter tanta animi alacritate in aggressus, ut ea, quæ mente gerebat, paucis diebus divina ope compleverit; et nihil amplius quod desideraret relictum fuerit. Quapropter sanctissimis Romæ templis religiose cultis, amicitie sancti Doctoris Hieronymi brevi se insinuavit, illicque tam ardenti amoris vinculo est copulatus, ut mira facilitate, propter similitudinem morum, eorundemque studiorum rationem, amicissimi facti sint: hæc enim maximam vim habent ad voluntates in amore conjungendas.

6 Præparabat eo tempore sese S. Hieronymus ad longissimam navigationem post mortem d Damasi Papæ, cui erat a secretis, cupiebat enim sanctam civitatem Hierusalem, et omnia Palæstinæ loca Christi Domini mysteriis insignita, et præsertim divina ejusdem inenabula Bethleem propriis oculis circumspicere, et Dominum tanquam præsentem religiose adorare, nilque ad rem ad finem perducendam deerat: solum temporis opportunitas, et secundi ventorum flatus expectabantur, quo se tuto mari committere posset. Eodem sanctæ civitatis desiderio aestuabat noster Eusebius: idcirco tanquam alter Eliseus sese comitem Hieronymo adjunxit. Flantibus igitur ventis, accensaque navi ex ostiis Tiberinis solventes, plenissimis velis venerunt Cyprum, ubi S. e Epiphanius Hieronymi amantissimus Episcopus Salamina eo tempore morabatur, a quo humanissimo fuerint excepti, et a diuturnæ navigationis labore paululum recreati. Inde discedentes ad optatissimum portum felicissimo cursu tandem Antiochiam sunt delati, et suscepti a S. f Paulino Episcopo, media hyeme Hierosolymam venerunt, omnibusque fore locis Christi sanguine, vel miraculis decoratis perquisitis, ibi persistere tandem decreverunt, ubi Salvator noster editus fuit in lucem, et in præsepio positus, quia non erat ei locus in diversorio, et a Magis donatus, et adoratus fuit. Si quis discere velit itinera illius rationem, et quibus sociis, legat Apostologiam postremam S. Hieronymi adversus Rufinum, ubi sic habetur: Vis nosse perfectionis meæ de Urbe ordinem? narraſe breviter. Mensis Augusto flantibus Etesis, cum S. Vincentio Presbytero, et adolescente fratre, et aliis monachis, qui nunc Hierosolymæ commorantur (De Eusebio intelligit) navim in Romana portu securus ascendendi, maxima me Sanctorum frequentia prosequente. Veni Rhegnum: in Scyllaro litore paululum steti: et paulo post malui per Maleas, et Cycladas Cyprum pergere: ubi susceptus a venerabili Episcopo Epiphanio, cujus in testimonio gloriaris, veni Antiochiam, ubi fruiſ

D
AUCTORE
FRANC.
FERRARIO.
Eccles. 12. 13

Roman proficitur:

E

amicitiæ
S. Hieronymi
se insinuat:

d

ambo navigant
in Orientem:

f

excipiuntur a
S. Epiphanio,

g

et Paulino
Antiocheno:

in vanti loca
sancta in Pa-
læstina.

AUCTORE
FRANC.
FERRARIO
et in Agypto
monasteria
Nilivæ.

A sum communione Pontificis Confessorisque Paulini, et deductus ab eo media hyeme, et frigore gravissimo intravi Hierosolymam: vidi multa miracula: ea quæ prius ad me fama pertulerat, oculorum iudicio comprobavi. Inde contendi Ægyptum, lustravi monasteria Nitricæ, et inter Sanctorum chorus aspidem latere prospexi. Protinus concito gradu Bethleheim meam reversus sum, ubi adoravi præsepe et incombula Salvatoris. Mirum dictu esset, si ea commemorare vellem, quæ in eorum sanctorum locorum visitatione, credibile est passim viris contigisse, unico argumento persuasum, quod si viri ad religionem non admodum propensi, per ea loca vagantes, lacrymas continere nequeunt; sed mirum in modum, vel amore, vel desiderio patendi, vel lætitiæ, vel pietate ita afficiuntur, ut eorum animi religionis ardore liquefieri velle videantur, quid de Hieronymo et Eusebio dicendum est, qui insigni religione præditi erant? Quis facile enarrare queat vim lacrymarum, quas profuderunt, affectus animi, quos exsultant, quas peregrinerunt meditationes, quas portexerunt preces, quibus erga Christum Dominum igniculis inflammant, iter illud confecerunt? Ubi eorum sub privatis vestibus inducant, verberibusque corpora attingebant, ut digni Passionis Domini imitatores ellicerentur. Pedibus ibant, ab altissimis montibus ad ima vallium descendentes, persequens ad eucammina montium properabant; ut, si quid mysterii illie operationis fuisset, diligentissime pervestigarent. Testes erant mons Olivarum, Calvarius, Tabor, Hermon, vallis Getssemani et Josephat, castellum Emmaus, ubi relictis pane celesti Luca et Cleopha, ante eorum oculos Dominus exivit, Cana-Galilee, ubi hortatu sanctissime Matris aquam in vinum convertit, admiratione sui excitata, et alia denique loca, quæ longum nimis esset recensere: in quibus quandoque gaudebant, quandoque moriebant, et quandoque grati animi erga Christum significatione, se ejusdem veros discipulos protulerant.

7 Tandem electa civitate Bethlehem, circum-
quidem parva, sed Christi nativitate insigni et pra-
celsissima, eo in loco reliquum vitae suae consum-
mavit in monasterio, peregrum. In illa via per
multi desiderio vitae monasticae recepti, sub regulis
a S. Hieronymo praescriptis, in sancto proposito us-
que ad extremum diem Deo servientes, perseverave-
runt. Hic igitur Eusebius S. Hieronymi comes,
juvenis, orationibus, paupertati, et studio sacrarum
litterarum addictus, toto ea tempore quo vixit, com-
munitus est, oculisque praecceptoris suo demum elan-
satus, et post biennium ad eundem in caelum commi-
gravit. Ex hac mutua peregrinatione, communisquo
vitae institutione tantum Hieronymus et Eusebius
amicitiam interunt, et usque ad ultimum vitae spiri-
tum se recipere diligenter. Quod clarissime ex scrip-
tis H. Hieronymi quilibet intelligere potest. Euso-
bium enim domesticum, familiarem, amicum, et ut
plurimum fratrem appellat. Frater quippe erat
Eusebius, non natura, sed eadem voluntate, eis-
dem studiis, eisdem legibus, et praecipient eadem
precepto, juxta hominum sententiam. Quicumque fe-
cerit voluntatem Patris mei, ille meus frater, et su-
per, et mater est.

[illegible]

illo simul fuit Episcopus, eoque mortuo anno 381, vixit usque
ad annum 389. S. Hieronymus in Vita S. Marcelli sanctos
Pontifices Paulinum et Epiphanium appellat. Ac necdum repe-
rimus Paulinum Martyrologius inscriptum.

CAPUT II.

Her in Dalmatiam et Italiam. Defensio contra injurias Ruffini.

Aedificato igitur monasterio, Eusebius præceptor
suo, sub cuius militatibz institutus, morem gerens in
sancto proposito Deo serviebat : sed fama ubique
locorum evulgata adventus S. Hieronymi in Beth-
leem, ex toto orbe terrarum ad visenda inconvulsa
Salvatoris Domini fiebat conatus. Verum cum plu-
rimis concurrentium egestate laboraret ; delibera-
rant S. Hieronymus, et Eusebius hospitium pro
pauperibus advenientibus ædificare, quod magna ce-
leritate præstituerunt. Verum tanta erat peregrino-
rum confluentium multitudo, ut locus minus capax
ad tantum peregrinorum numerum excipiendum ju-
dicatus fuerit. Ideo S. Hieronymus rogavit Pauli-
nium ejus fratrem, et S. Eusebium Cremonensem
in Dalmatiam mittere, ut reliquum proprii patrimonii,
quod Stridone supererat post Gothorum incur-
sus, qui totam illam provinciam devastarant, dis-
traheret pro ejusdem hospitalii augmento : deinde
in Italiam se recipere, et fortassis etiam Eusebius
ea sibi oblata occasione Cremonam venit, ut facul-
tates suas similiter venderet, et pecuniam in illud
pium opus juxta præceptoris exemplum conferret :
qui postea Romam se contulit, ut aliquos ejus amicos
a periculo capitis liberaret. Et hæc sunt causæ, pro-
pter quas S. Hieronymus Eusebium et Paulinimum
in Italiam miserit, ut ipsemet testatur adversus Kuf-
linum, omnes missos esse, vel pro re familiari, vel
periculo capitis alieni. Quod Paulinus et Eusebius
simul perfecti fuerint, habes apologia ultima adver-
sus Rustinum, ubi sic habetur : Paulinus et Euse-
bius postquam animi vestra navigationis perfecti sunt.
Et forte accedere potuit altera ratio illius discessus,
nimirum propter negotia S. Paulæ Romanæ, quæ
adhuc multa Roma habebat. Hæc nobilissima mulier
relictis Romæ filiis, patria et opulentissimo patrimo-
nio, ex clarissima Græcorum et Sæpionum gente,
spem divinam et posthabitis omnibus, seipsam Chri-
sto Domino perpetuo consecravit, et D. Hieronymi
exemplum sequuta, Bethleem se contulit : ubi Vir-
ginium extracto monasterio, cum filia Eustochia de-
morsuans, felicissimum vitæ cursum consummavit,
et ad gloriam æternam convolvit. Hæc mihi videri
possunt rationes Eusebiana et Pauliniana protectionis.
Itaque anno Domini trecentesimo nonagesimo
octavo, ad Kalendas Aprilis, si Cardinali Barono
erofimus, quo tempore Siricius Papa dem suum
obierat, qui post Damasum tredecim annos Pontifi-
catum tenuit, eidem successit Anastasius, ex parte
Hierosolymitano discesserunt, et flantibus felicitate
ventis cursum in Dalmatiam direxerunt : ubi eo toto
tempore percurserunt, quo opus fuit ad distrahen-
dam rem familiarem S. Hieronymi, quæ in oppido
Stralonensi, ex quo etiam duxerat, reliqua erat ex
Gothorum ruinis : et forte pecunias congestas,
quam celeritate potuerunt, ad subsidium xenodochii
peregrinorum Bethleem ad S. Hieronymum remisse-
runt. Quibus sedulo peractis, per sinum Adriaticum
transfretantes, Aquileam Forquihensis provincie
metropolim pervenerunt, hospitiumque sua re Chronatio
Episcopo, Hieronymi amantissimo sibi recepti. Hic
est ille Chronatus, cujus hortatu S. Hieronymus li-
brum Tobie de Hebræo in Latinum transiit, ut
apparet ex præfatione in eundem librum, qui etiam
intulit Sancto solatia sumptuum, ut notarios et li-
brarios suos sustentare posset, ut patet intuenti
Præfationem

El peregrinus
succurritur.

ab aliis uer-
latur pericu-
lum capitis.

*et forsā ut
S. Pauli ne-
gotia peragan-
tur,*

F
marigold cream
banjantano

zu Demokratisieren,

et Aquileiam
ad S. Chroma-
tum Episco-
pum

13

magna ordine
directione

nonalcrum
Bethlehem
etiam,

Answer and
a bit conjecture

Math. 7, 21

A Praefationem in Proverbia, Ecclesiasten, et Canticum Canticorum Salomonis.

9 Ex quo loco non post multos dies abeuntes, et per Italiam iter facientes, tandem Romam se contulerunt, et salutato Anastasio, quod forte Eusebius in mandatis habuerat, eidemque re Bethleemica commendata, ceteris rebus, propter quas Romam accesserant, naviter operam dabant. Erat tunc Romae Rufinus Presbyter Aquileiensis, qui traduxerat librum Periarchon Origenis Adamantii, qui plurimis scatebat mendis. Origenes vir fuit eruditissimus acutissimique ingenii; sed propter nimiam ejus subtilitatem incidit in multos errorum scopulos: quamvis, ut testatur S. Hieronymus, ubi bene scripsit, nihil melius; ubi vero male, nihil pejus scribi potuerit. Verterat igitur Rufinus eum librum de Graeco in Latinum, plenum diversis sensibus fidei Catholicae adversantibus: ejus libri jam traditi copiae per multorum manus volitabant, quae a Pam-machio, et Oceano D. Hieronymi amicis ad eundem missae fuerant, ut colligeret ex Epistola lxxv ad Pammachium. Visis itaque a sancto Doctore schedulis multa haeresum caligine conspersis, Zelo fidei armatus, seipsum laud continere potuit, quin Rufinum redargueret. Primum, quod tam audacter affirmaret, Origenem haereticum non esse; deinde quod ejus librum Periarchon haeresibus plenum vertisset: qui cum ab omnibus passim legeretur, evidens incurrebatur a legentibus fidei amittendae periculum. De eo autem, quod scripserat S. Hieronymus, certior factus Rufinus, adventumque videns S. Eusebii Cremonensis in Italiam; ejus animus, qui in incertum pugnaverat, ejusnam opera liber ejus ad S. Hieronymi manus devenisset, post multas hinc inde excogitatas rationes, tandem temere judicavit S. Eusebii industria id esse factum, notatariunque eum ab eodem Eusebio anno redemptum, ut copias habere posset, praeceptori suo in Palaestinum transmittendas, et propterea Hieronymum arripuisse sibi occasionem famae suae dilacerandae, nimirum, quod haereticus esset et haereticorum fautor. Quare jacula maledicentiae in S. Eusebium intorquet Rufinus, de eo parum modeste, imo licentiose loquens in haec sententiam: Hoc si in foro positus vel negotius secularibus commisisset iste, qui de monasterio Romani quasi calumniandi peritissimus venit; norunt omnes quid consequeretur ex legibus publicis ejusmodi criminis reus. Nunc vero, quia secularem vitam reliquit, et a tergiversatione illa actuam publicorum ad monasterium conversus est, et adhaesit magistro nobili, ab ipso edocetur iterum pro modestia furere et insurre, pro quiete seditiones movere, pro pace movere bella, pro concordia movere dissidia, perfidus esse pro fide, pro veritate falsarius. Crede mihi, quod sui sceleris nequitia etiam vivum tuisset exemplar, nisi Jezabel illa occurrisset: S. Marcellam intelligit, ejus anxio chartas suas Eusebium habuisse existimabat a notario suo pecunia oblata, et quae Rufini conatum impedit. Et paulo post eundem Eusebium accusat, quod cum esset Romae, et posset coram se agere, furore quodam animi percitus, non zelo emendandi erroris, ejus schedulas in publicum protulisset, et laceraret absentem, quem putasset emendare praesentem. Istam, inquit, quia falsi conscientia deterrebat, ad ne quidem, cujus erant scripta, quae volebat criminari, non detulit: sed per domos, per monasteria, per singulos quosque fratrum circumfert, quo solo possit contrariare auditum, et hoc fecit ipso tempore, quo confestim ex Urbe discederet, ne vel comprehensus facti sui redderet causas. Etiam inde, ut intelligi datur, secundum praeceptum Magistri per totam Italiam ne criminari, instigare turbas, con-

turbare Ecclesias, aures quoque polluere Sacerdotum, et in his omnibus modestia nostra, tamquam conscientia abuti. Haec Discipuli: ipse vero Orientalis Magister etc. quae sequuntur.

10 Redarguit haec deliramenta S. Hieronymus. Non enim permisit Deus, qui est justorum defensor, quod tanta falsitas Sanctis ascripta, diutius crederetur: et recte sciens S. Hieronymus, quanta esset in Eusebio suo animi integritas, de hoc in Apologia prima adversus eundem Rufinum maxime conqueritur, et multis rationibus probat nullam in hac re Eusebii culpam fuisse. Inprimis quia antequam Eusebius in Italiam veniret, Atterbius coram S. Epiphania Episcopo Constantie Cypri, qui tunc Hierosolymae erat, translationis suae librum lectitabat, et multis adversus eum verbis latrabat, et idcirco cogitare desinere se ad eum finem Eusebium Romam misisse. Et haec sunt S. Hieronymi verba: Si Eusebium ego ad latrandum miseram; quis Atterbii contra te, et ceterorum rabiem cunctavit? et Eusebium defendere prosequens, ita scribit: Sicut accusationem etiam veram reprehendo: sic falsitatem schedularum in sancto virò non suscipio (in hoc enim carpebat Rufinus Eusebium, quod chartas suas inemendatas propria manu haeresum veneno conspersisset) Quid enim homo Latinus de interpretatione Graeca potuit immutare? vel quid subtraheret, vel adderet in libris Periarchon, ubi sic contexta sunt omnia, ut quicquid addere vel tollere volueris, quasi pannus in vestimento statim appareat. Et paulo post, Si Eusebius, inquit, auro redemit inemendatas schedulas, quas falsaret; tu profer tuas, quae falsatae non sint: et si probaveris nihil in eis haereticum; tunc ille crimine tenebitur falsitatis. Quamvis mutes, quamvis corrigas, Catholicas non probabis. Et paucis interpositis, sequitur probare nullum crimen in Eusebio esse potuisse: Quia, inquit, inemendatae erant nondum ad purum digestae erant schedulae: idcirco ab Eusebio facilius falsatae sunt. Aut ego tardior sum, aut mihi satis fatuum et obtusum videretur. Si nondum emendatae et ad purum digestae erant schedulae; error earum non Eusebio imputabitur, sed morae et tarditati tuae, qui emendare cessasti, et in eo solo erit ille culpabilis, qui scripta tuarum disseminavit in vulgus, quae tu paullatim emendare decreveras. Sin autem, ut tu vis, eas falsavit Eusebius; quid emissaris atque praetendis inemendatas neque ad purum digestas in publicum promissae? et emendatae enim, et inemendatae similiter recipiunt falsitatem. Nullus, inquit, eos habebat libros, aut admodum pauci. In uno sermone quanta diversitas: Si nullus habebat, quomodo apud paucos erant? Si pauci habebant, quomodo nullum latuisse mentiris? Cum autem dicas apud paucos fuisse, et totum confitente subversum sit, quod nullus habuerit; ubi est illud quod queris auro redemptum notarium tuum? Dic nomen notarii: quantum auri datum sit, ubi, per quem, aut cui datum. Vide ne magis illud verum sit ab illis paucis amicis tuis, et Eusebio, et ceteris data exemplaria, quae ita inter se congruunt et consentiunt, ut ne quidem puncto alterum ab altero differat. Deinde cujus prudentiae est dare exemplaria aliis, quae nondum emendatas? Scriptae ad purum nondum erant schedulae, et emendandos errores tuos jam alii possidebant. Sentisne non habere inter se mendaciam Haec et alia multa ad sancti Eusebii defensionem adversus Rufinum protulit amicus Hieronymus, quae nos consulo omitimus, ne superflua et inania ad augmentum historiae in unum congestissae videantur.

11 Verum ad alia longe majora progredimur. Rufinus iratus propter ea, quae haecenus enarravimus, quoddam figmentum de S. Hieronymo ab eo

B
ACTORE
FRANC.
FERRARIO.

propugnatur
a S. Hieronymo:

E

P

agnitus a
Ruffino,

B

lib. 1. Inrect.

contumeliose
proinducitur:

C

Ruffini figmentum
delegit:

vulgre

AUCTORE
FRANC.
FERRARIO.

Apol 2 adver-
sus Rufinum.

A vafre inventum, disseminandum curavit. Composuit enim nomine S. Hieronymi epistolam, in qua videbatur agere penitentiam, eo quod diceret se in adolescentia ab Hebraeis inductum fuisse, ut Hebraea volumina in Latinum converteret, in quibus nulla esset veritas. Hanc epistolam S. Eusebius Cremonensis apud Episcopos Afros, qui ad Comitatum venerant propter Ecclesiasticas causas, inventam, ut beneficium beneficio compensaret, celeriter ad Doctorem suum Hierosolimam direxit, ut tantam injuriam scriptis propulsaret. Ea erat horum Sanctorum amoris conjunctio, ut si quis Eusebium, etiam Hieronymum; si Hieronymum, statim etiam Eusebium offenderet. Epistola perlecta, obstupuit S. Hieronymus hominis audaciam, qui talia de eo fingere et scribere ausus esset, et arripito statim calamo, ne ejus fama in fide diminueretur, in Apologia adversus Rufinum egregie se defendit. Ejus enim fortitudo fuit vir sanctus, ut injurias privatas mira humilitate facile contemneret; eas autem, in quibus posset dei parum Catholicus, ita retundeat, ut quantum fidei esset et in fide lauda constans, ex ejus scriptis, errores sibi impactos confutantibus, clarissime intelligatur.

13 a S. Chronothus in scriptis est Martyrologio Romano ad Kalendas Decembris

CAPUT III.

Doctrina S. Eusebii: libri ab eo scripti, alii a S. Hieronymo illi dicunt.

Sob disciplina S. Hieronymi S. Eusebius militans ea doctrina humana hausit, ut doctissimus fieret: studia tamen, quae vera huius Doctoris Christiani esse videtur, cum pietate et religione coniunxit, et quamvis ab ineunte aetate diversarum sectarum Magistros audivit (ut ipsemet se tatur in epistola, quam de obitu S. Hieronymi scripsit, quam Eusebii esse nemo in hystoris mediocriter versatus indicatur) et poetarum fabulas ambus tragediarumque memas, et diversorum Philosophorum sententias antecultaverit; tamen postquam S. Hieronymo adhaesit, omnesque inexplicabili amoris vinculo conjunctus fuit, ita illas nugae ex animi sui seculo eliminavit, ut sanam tantum doctrinam aufereretur, et hoc ipsum affirmant his verbis: Eramus enim tanquam oves errantes erroris et superstitionis fidialis, non audientes sanam doctrinam, sed concervantes nobis pseudo-prophetas, qui surgentes in populo, magister mendaces introducebant sectas variae perditionis: donec iste illucesceret dies, qui tanquam sol refulgens, quinquaginta annis et ex mensibus, multis laboribus et acriminis, in hortibus et vigiliis, ut nobis frangeret panem doctrinae desudans, tenebras errorum profugans, et cunctos a perditione liberans, effulsit in tempore Dni; inquitque ab Oriente usque in Occidentem, auferens bella haereticorum eorumque arcum conferens, arcum et senta eorum combussit igni. Hinc de progressu suo Eusebius modesto loquitur duce S. Hieronymo: qui talis tantusque extitit, ut in divinis literis fuerit valde eruditus, et dignissimus S. Hieronymi discipulus ab omnibus iudicatus. Scripsit suo tempore, ut a Genimilius est auctor, de Crucis mysterio, ostendens constantiam Petri et Apostolorum ex ipsoque Cruce et integra fide vim et efficaciam habuisse. Stylus S. Eusebi, quamvis valentur penina facit durus; tamen recte meditantibus facilis et magno suavitatis, graviusque sententis ex sanctis Scripturis depromptis, tanquam gemmis exornatis, suaviter labitur ad imitationem sancti Doctoris, ut videre est in historia, quam de ejus morte scripsit, in qua res gestas ita ante oculos ponit, ut nihil magis deside-

rari posse videatur. Linguae Graecae cognitionem non habuit, quemadmodum nec S. Ambrosius, nec Gregorius, et alii permulti Latini Patres; in Latina nihilominus ita doctus fuit, ut de quacumque re proposita, in divinis humanisque litteris satis exaltus, mira facilitate dicere et scribere posset.

13 Quamobrem eidem S. Eusebio discipulo suo, tanquam viro doctissimo, S. Hieronymus commentarios in sacrosanctum Evangelium Matthaei non modica amoris significatione dedicavit, quod instantissime ab eo petierat, antequam ex Palaestina decederet, et in Italiam navigaret, atque iustante jam discessu suo. Cupiebat Sanctus hunc laborem tanquam nimis necessarium evitare, et eo magis eum intelligeret interpretationem illius Evangelii esse opus immensum, et impossibile esse tam exiguo temporis cursu ad finem perducere. Verum, ne amico et necessario suo minus gratus videretur si negasset; id tanta celeritate et diligentia est aggressus, ut paucis diebus etiam perfecisset atque compleverit. Enim autem librum non alteri, quam Eusebio suo, ut ex provinciali epistola clarissime constat, consecravit. nam post praemissas aliquas regulas, quae ad rectum Evangelii intellectum maxime facere videbantur, sermonem ad Eusebium convertens, ita effatur.

14 Satis miror, Eusebi dilectissime, cur Romam subito navigaturus, haec a me quasi *συμπληρωμα* dari volueris, ut Matthaeum breviter exponens verbis stringerem, sensibus dilatarem. Si meminisses responsionis meae, nunquam paucis diebus rem annorum peteres. Primum enim difficile est legere omnes, qui in Evangelia scripserunt; deinde multo difficilius, adhibito iudicio, quae optima sunt excerpere. Legisse me fateor ante annos plurimos Origenis in Matthaeum vigintiquinque volumina, et totidem ejus homilias, commentariorumque interpretandi genus; et Theopuli Antiochena urbis Episcopi commentarios, Hippolyti quoque Martyris, et Theodori Heracleotae, Appollinariique Laodiceae, ac Didymi Alexandrini, et Iulianorum Hilarii, Fortunatianique opuscula: ex quibus, etiam si pauca, dignum aliquid memoria scriberetur. At tu in dualibus hebdomadibus imminente jam Pascha, et spirantibus ventis dictare me rogas, ut (non sit) quando notarii excipiant, quando scribantur schedulae, quando emendentur, quo spatio digerantur ad purum; maxime cum scias me ita tribus mensibus languisse, ut vix nunc ingredi incipiam, nec possum laboris magnitudinem brevitate temporis compensare. Igitur omnia auctoritate veterum, quos nec legendi, nec sequendi mihi facultas data est; historicam interpretationem, quam maxime postulasti, digessi breviter, et interdum spiritualis intelligentiae flores misui, perfectum opus reservans in posterum. Si autem mihi vita largior fuerit, aut tu in redeundo tua promissa compleveris, tunc nitam implere, quod reliquum est: imo iustis fundamentis, et ex parte constructis parietibus pulcherrimum culmen imponam; ut scias quantum intersit inter subitum dictandi audaciam, et accuratam scribendi diligentiam. Certe nosti (et mendacii mei erubescerem te testem vocare) quod praesens opusculum tanta celebritate dictaverim, ut aliena magis legere, quam mea condere putares. Nec hoc de arrogancia et fiducia ingenui dictum putes: sed quod ostendere tibi cupiam quantum apud me valeas, qui periclitari magis apud doctos maluerim, quam tibi solo postulanti quidquam negare. Unde obsecro, ut si incompertus sermo est et non solito lapsu fortior oratio, destinationi hoc tribuas, non imperitiae, et des exemplarum cum Roman veneris Virgini Principi, quae me rogavit, ut in Canticum Canticorum scriberem, a quo opere exclusus agrotatione ductum, spem in futurum distuli, hac te lege constrin-

incitat
S. Hierony-
num ut
commentarios
in Matthaeum
scribat.

E
quos illi
epistola dedi-
catorum in-
scripsit.

F

Juvenis in
poetis exco-
clitatus,

postea sacra
scientia
turbatus,

a
scriptis de
crucia
mysterio;

stilo bono,

A gens, ut si tu ei ad te scripta subtraxeris, illa quoque armariolo sibi postea scribenda concludat. Hæc S. Hieronymus ad Eusebium, quæ hic de verbo ad verbum inserere volui, ut non solum clare dignoscatur, quanti valeret apud S. Hieronymum Eusebii sui preces; quandoquidem, ut rem gratam illi faceret, laborem tam magnum non recusaverit: sed etiam, ut quantus vir et quam purgati ingenii esset Eusebius, liquido pateret: cum idem Sanctus in toto terrarum orbe conspicuus, qui tot libros composuerat, et tam studiose sacras paginas interpretatus fuerat, rogat S. Eusebium, ut sibi pareat, si stylus minus comptus et elegans fuerit, excusans id sibi temporis brevitate evenisse.

et comment.
in Hierem. et
Threnos.

13 Eidem etiam Eusebio, tamquam viro de sacris litteris bene merito, commentarios in Hieremiam prophetam et ejus Lamentationes, ordinem Alphabeti Hebraici docens, non obscura benevolentia declaratione dicavit. Et cum sex commentariorum libros in Hieremiam S. Hieronymus confecisset, eorum singulis præfationem præposuit, in qua dulcius sibi melle miscuit Eusebii nomen. In præfatione enim primi libri hæc de Eusebio dicit: Tibi, frater Eusebi, ejusdem commentariolos dedicantes: ut B Evangelicum virum Matthæo Evangelistæ equales, quem ante annos plurimos strictis sensibus, te hortante, dissecuri. In secunda præfatione. Secundum, Frater Eusebi, in Hieremiam librum celeri sermone dictans, avertentes parumper aures, ne audiamus, judicium sanguinis: in tertia sic: In Hieremiam tertium aggrediar librum, in quo conabor, Frater Eusebi, latissimos explanationis campos angusta Commentariorum senata coarctare. In quarta reddit eidem rationem, cur ab illis verbis accipiat exordium: Semper diabolus bono operi imminet. Cur hoc principio, Frater Eusebi, usus sim, sequens sermo monstrabit. In quinta ita habet: Quintus commentariorum liber in Hieremiam a duobus, Frater Eusebi, calathis habebit exordium. In calce autem sextæ præfationis postulat a S. Eusebio, ut pro se oret, ut ad optatum finem rem inceptam possit perducere. Ora, Frater Eusebi, Dominum Jesum Christum, ut eodem labore et spiritus gratia, quo aliorum Prophetarum, et præcipue Esaiæ repositiones interpretati sumus, etiam hujus Prophetæ explanare valeamus: qui quantum in verbis simplex videtur et facilis, tantum in maiestate sensuum profundissimus est.

C a Gratianus solum nomen Eusebii ponit, sed ex tempore videtur posse colligi de hoc viri

CAPUT IV.

Oppugnati Vigilantius et Valerianus hæretici.
Innocentius S. Eusebii defensor.

Ad Vigilantium mittitur.

Næque parva doctrinæ ejus indicia, præter supradicta, existunt, quod Eusebius apud Vigilantium hæreticum digna et gravi pro S. Hieronymo legatione functus fuerit, ut virum illum ad fidem Catholicam iterum reduceret. Istæ Vigilantius, sive, ut verius cum eodem Hieronymo dicam, Dormitantiæ, primam hæresis monstrum, quod peperit Gallia, cum ante eum abundaret viris fortissimis doctissimis, ab invente infatigabile fuit in Ægypto, et in eodem deserto commoratus, ubi erat S. Hieronymus. Quare propter ejusdem loci incolatum non parva se illi obtulit occasio cum Sancto amicitiam ineundi: quod recedit Hieronymus in epistola lxxv ad eundem. Sed factus Sacerdos obtinuit parochiam in civitate Barcinonensi in Hispania, homo lingua politus, non sensu Scripturarum exercitatus: sed lectus humana laude, et supra vires suas præsumens, in hæresim eorum incidit, qui negantes imaginum cultum, propterea

Iconomachum,

Iconomachi appellantur: ut persæpe facere consueverunt hi, qui superbi et elati animi cum sint, in seipsis nimium confidentes, non solum sibi, sed etiam aliis ruinam parant: propterea ab omnibus ponitur in Catalogo hæreticorum. Ille igitur hæreticus factus, involi cepit in S. Hieronymum, et ejus famæ apud omnes detrudere, eidemque ascribere, quod Origenista esset, et errores Origenis defenderet. Hoc erat apertissimum mendacium: nemo enim Origenem acrius ac vehementius confutavit, quam S. Hieronymus: qui cum in ceteris calamitatibus patientissimus esset; in hoc solum, ut antea diximus, maxime opere irascitur, quod hæreticus et fidei Catholice contrarius vocaretur. Neque his contentus erat Vigilantius, sed mirabatur se velle in lucem libros edere adversus S. Hieronymum. Præparabat se defensionem Catholicus Doctor: verum antequam rem ipsam aggrediretur, cogitare cepit, an aliquo modo posset lucram fratem suum illumque ab erroribus dimovere, antequam scriberet et scripta libris manderet: manent enim postea ad æternam memoriam, ex quo maxime laeditur famæ eorum adversus quos exarantur. Voluit igitur imprimis juxta præceptum Evangelicum præmittere fraternam correptionem, ex qua si emendaretur, dicere quidquam non oportebat. Si autem in sua opinione pertinax inveniretur, tunc, ne dissimularentur errores, Vigilantio necessitate compulsus responderet. Hæc res difficilis et ardua admodum videbatur, et indigebat prudentissimis et sapientissimis viris, qui scirent ex fratre lucram, non iacturam, reportare. Quare post diuturnas cogitationes, re in consilium vocata, ut in ore duorum vel trium staret omne verbum, tres viros elegit juxta opinionem suam maxime probatos, qui Vigilantium convenirent, et ita agerent, ut ejusdem animum ab erroneis sensibus revocarent et fidei Catholice restituerent. Hi fuerunt Vincentius, Pambulianus, et Eusebius Cæmonensis, ex quibus S. Basilius doctissimus ita exorsus est.

D
AUCTORE
FRANC.
FERRARIO.

detrahentem
Innocentium S. Hiero-
nymum:

E

17 Amicus tuus Hieronymus, qui ex eo tempore quo te ex facie, dum esses in eadem Ægypti solitudine, cognoscere cepit, magna te benevolentia est prosecutus, non modico animi sui dolore ex multorum litteris intellexit, te de eo male sentire, et quod coram omnibus latere non desinas, eundem arguens quod sit errorum Origenis fautor; et, quod caput est, te debitam Sanctis venerationem prohibere et iconomachum esse. Hæc si vera sunt, emxe rogas, ut a tanto malo caveas, et rediens ad cor de tam nefandis erroribus poenitentiam agas. Quia si in poenitente adhuc fides non labefacta integra perseverat, spes non exigua reuinet recuperanda salutis: sed si illa deperdatur, universa etiam eorum iustificationis fundamenta, necesse est Errares, de quibus accusaris, sunt hi præcipua: Quod neges sacris reliquiis Sanctorum venerationem, assensum frustra adorari, cum sint pulviscula et ossa inanimata: ad Martyrum sepulchra lumina accendi prohibere, genua flecti et preces effundi: et, quod omnium malorum seminarium est, neges multi debere suffragia pauperibus commorantibus Hierosolymis. Hæc ab initio a Patre meo Hieronymo haudquaquam credebantur: sed accedente plurimorum testimonio, et undequaque confluentibus litteris, coactus est aliqua ex parte oporari te ita credere: tamen ne jura amicitiae violare videatur, in mandatis nobis dedit, ut coram te de his ageremus. Atque, quod ad Sanctorum honorem attinet, revoca, obsecro, in mentem ea, quæ ab augustissimo Rege et Propheta David de illis enuntiantur: Pretiosam conspectu Domini mors Sanctorum ejus: et si coram Deo pretiosa conspiciatur, eritne a mortalibus contemnenda? Exaltabit in illa coelesti

exponit et re-
sulat ejus
hæresis:

AUCTORE
FRANC.
PERRARIO.

Luc. 10. 10.

Deut. 34 5 et 6

4 Reg. 12 20

Gen. 50.

Exod. 13

ostendit ele-
mosynas
Hierosolymam
tulit posse,

Dom. 13

2 Cor. 8

1. Cor. 16

Act. 34 17

A coelesti patria Deus amicos suos, et in terrestri mundo nullam de eis rationem haberi patietur, quorum animae aeterna felicitate perficiuntur? An ignoras Salvatorem nostrum apud S. Luc in Apostolis dixisse: Qui vos suscipit, me suscipit, et qui vos spernit, me spernit? Suscipere dicitur Sanctos, qui Deum in Sanctis veneratur, Despicit Sanctos, qui Deum in eisdem non suscipit, neque desunt sacramentum Scripturarum plurimae auctoritate, quae non modo adumbrant, sed etiam hanc dilucide expriment et ante oculos ponunt veritatem. Lege, si placeat, Deuteronomium, ubi reperies Deum Opt. Max. non dedignatum fuisse corpus magis Sacerdotis et Hebraeorum Duris manibus propriis sepelire: Mortuus est, inquit, Moyses iubente Domino, et sepelivit eum in valle terrae Moab, et non cognovit homo repulserunt ejus. Lege librum quartum Regum, quo in loco habetur resurrectio mortui in virtute contactus ossium Eliae Prophetae. Quidam latrunculi, (sic legitur in textu) propeverunt cadaver in sepulchrum Eliae Prophetae, quod statim ac tetigit ossa Eliae Prophetae, revixit homo, et stetit super pedes suos. Lege sacrum Genesim, et videbis quanto honore tractatum fuerit corpus Jacobi Patriarchae, aromatizatum in unguento, et de Aegypto in Palaestina solenni pompa translatum. Idem Joseph filius impetravit populo, ut si cuncta ejus morte, cum ex Aegypto discederent, secum ejus ossa etiam comportarent: quod juxta ejus mentem executioni demandatum fuit, ut fusius in Exodo legitur. Quae auctoritates convincunt reliquias Sanctorum colendas esse. At, quod erat alterum disputationis caput, non minus elucet Christiana pietas in illis, qui pauperibus existentibus Hierosolymis elemosynas mittunt ad eorum sustentationem; quod legitur etiam Apostolos fecisse, elemosynas fidelibus colligentes, ut eas in subsidium egerent Hierosolymam intenderent: quod deducitur ex epistola ad Romanos et ad Corinthios; imo in Actis Apostolorum ad Felixem Praefectum verba faciens Paulus, sic locutus est: Post annos plurimos viam Hierosolymam elemosynam facturis in gentem meam. Noli igitur, Vigilanti curassime, permittere honorem tui nominis hae fœdissima labe deturpari, neque patiaris animum tuum ab hac eorum fulgine delinestari. Desine, desine, in teipsum et veteres omnes crudellem esse, Sanctorum auxilio et intercessionem temetipsum et alios exiens, quod quidem nec erat impetate, audiam. Tunc is denegans venerationem cum jure debitam, et toti mundo necessariam. Haec et alia ejus modi Eusebius Cremonensis ad Vigilantium locutus est, quae fusius leguntur in epistola S. Hieronymi ad eundem postea data, ut hominem in pristinam salutis viam revocaret, prosequens optimis rationibus demonstrare S. Hieronymum nunquam cum Origene censisse, sed ejus errores pluribus reprobasse. Haec S. Eusebius rationes aptissime ad quolibet intellectum ad erroribus amovendum, tantum abest, quod in Vigilantio prodicerent, ut etiam ex his peritiam fieret hereticus. Quapropter cogitata ejusdem destinatione, et ejus vulnus ex S. Eusebio relatione factum esse insanabile, pluribus hominis superfluentia retundit audaciam, adversus eundem ex professo scribens, ut valere est in epistola ad Vigilantium, quae in ordine est tunc ubi inter cetera maxima conqueritur, quod sibi ab Eusebio, et aliis duobus legatis suis persuaderi non fuerit passus, nimum sibi trilionis, ac stresset Cato Romanus generis disertissimus. Tili, inquit, Presbyterorum, Vincenti, et Pauliniani, ac Frater Eusebius judicium dicit, solus es Cato Romanus generis disertissimus.

18 Verum haec non fuit prima occasio, quam ha-

buit S. Eusebius Cremonensis, adversus haereticos D
dimicandi, sed quandoque etiam eosdem epistolis egregie persequens impugnavit, ut patet ex epistola, quam Cyrillo, Patriarchae Alexandrino ob Catholicae veritatis defensionem adversus Valerianum haereticum et discipulum Pelagii, tempore Innocentii Papae scripsit, superstite adhuc D. Hieronymo; cum ante annum pro eadem re alteram epistolam eidem misisset, quam inventam ab eruditissimo Cardinali Baronio in Bibliotheca Cardinalis Sirleti ad futurorum temporum memoriam in suis descriptis Annalibus. Erat iste Valerianus impiissimus haereticus, qui ex Occidente migravit Alexandriam, ut ibi securius degens, insinuaret se Cyrilli Alexandrini Episcopi amicitiae, ejus rei causa S. Eusebius Cremonensis ita Cyrillo Alexandrino scripsit, Domino Sancto omnique honore colendo, et Beatissimo Papae Cyrillo, Eusebius in Christo frater. Gratias egi Deo meo, quod Beatitudinis tuae dulciora melle epistolaris officii eloquia promerui: quia percutienti retinere dignatus es, Domine sancte omni- que honore colende, Beatissime Papa. Unde, quæso, ut libenter meae parvitatatis suscipere sermonem digneris, et libertatem, quam in fide Christi habere videmur, superbia non reputes. Alexandrina Sedes, ex quo Christi nomen universo orbi innotuit, praeteritis provinciis semper Italiae, Christi glorio, cohesisse cognoscitur. Quo modo nunc, cum beatae memoriae Innocentius, Pelagium Caesatumque cum suis capitibus condemnarit, cunctis eis abjicientibus Orientalibus, Alexandrina Ecclesia in communionem recepit, quae sola et prima inter comprovinciales suos tales refutare debuerat? Sed ille est pestifer, de quo Sanctitati tuae ante annum scripseram, signifer et confederatus eorum, Valerianus ventiloquus, qui gulae operam praebens, quicquid otiosum suae abulationis inveniret, ibi sanctos et fidelissimos nuntiavit. Sed non illum liberum putet Beatitudo tua: servus est Ariminensis professionis Illustrissimi Valeri Comitis, quem propter reverentiam tui amoris reputandum a te, interim fieri solumus. Magis orare pro nobis dignare, et tales a consilio abigere, scriptum recordatus Prophetae sancti: carnes ligatus in pallo. Sacerdos cum pollutum non sanctificet, a polluto ipse contaminatur: quae lex est praebito Sacerdotum. Sed dare veniam dignaberis meae audaciae et parvitati, ut supra ante rogavi. Incolumem Beatitudinem tuam, meique memorem invidialis Trinitas tueri dignetur, sancte Papa.

19 Haecenus Eusebius noster. Ex quibus conjicere quilibet non obscure poterit, quantum pro fide F
Catholica zelum habuerit, et quibus in rebus operam suam impenderit, doctrina et sermone potens. Quamobrem maximo perfundaris gaudio necesse est civitas Cremonensis, non modo quia a primæva fere fundatione, sed etiam quia omni orate praestantissimis viris abundaveris, ut constat ex longissima annorum serie; ut eos omittam, qui hodierna die maximo patrie splendore sunt, quos enumerare non pingeret: nisi illis blandiri atque assentari velle viderer. Jacobus enim Maiorolus, Senatus Mediolanensis excellentissimus Praeses, et alii clarissimi Senatores, Gallabatus, Madus, Cattaneus, Trussus, omnes de civitate bene meriti, alique permulti, qui hanc nobilissimum patrium propriarum virtutum radiis illustant, menti me nullo modo sinerent, si adulationis vitium vitare me posse confiderem. Gratias igitur agas optimo rerum omnium Parenti, talium fecundissima parens ingenuum, tot felicissimorum productrix atque alitrix ingeniorum, totque doctissimorum virorum mater: sed praecipue exulta, cum tempore S. Hieronymi civis tuus Eusebius fue-

contra Vale-
rianum Pela-
gii discipulum
scribit,

anno 417. 15

ad Cyrillum
Episcopum
Alexand.

bene de pa-
tria ac Catho-
lica religione
meritis,

rit

Arit hæreticorum malleus, et fidei Catholicæ firmissimum propugnaculum: cuius vestigia sequi tamquam religiosissimi Antesignani teneris, parata potius milles mori, quam ne minimum unguem de recto fidei tramite deflectere, ob cuius defensionem Eusebius hæreticos Pelagianos nullo loco consistere patiebatur.

20 Sed unde digressi sumus ad eundem Eusebium revertamur, cui, S. Hieronymi instituta in monasterio Bethlehem prosequenti, quoddam notatu dignum evenit, quo et calumnietus fuit ipsemet, et non modicum læsus S. Hieronymus, et ignorantie nomine accusatus. S. Epiphanius Episcopus Salaminæ Cypri scripserat ad Joannem Episcopum Hierosolymitanum quendam epistolam, in qua primo loco se expungebat a crimine impacto, quod ordinasset in Sacerdotem Paulinianum S. Hieronymi fratrem, non sibi subdolum contra canonicas sanctiones, a quo crimine se breviter liberabat Epiphanius, ostendens illi sibi lenisse, quia Paulinians debebat in quodam Cypri monasterio, ubi domicilium contraxerat, et ideo ab-que legum Ecclesiasticarum violatione jure ad Sacerdotium promoverat. Deinde secundo loco redarguebat eundem Episcopum, quod enim

13 Origene sentiret in quibusdam perversis erroribus, ut videre est in epistola ad eundem scripta, quæ reperitur in secundo tomo operum S. Hieronymi, ubi ostendit pluribus de causis non posse defendi errores Origenis, eo quod sint manifestæ hæreses. Hæc epistola Græce scripta passim ab omnibus in Palestina legebatur, et laudibus ellerebatur; non modo propter doctrinam, quam continebat, sed etiam propter puritatem sermonis a doctis pariter et indoctis. S. Eusebius Cremonensis cum illius Græcum handquaquam intelligeret, cepit enixe rogare S. Hieronymum, ut eam de Græco in Latinum sui gratia transferre dignaretur: de quo S. Hieronymus ad Pamachium scribens de optimo genere interpretandi, ut verba ejusdem referam, sic ait: Ante hoc ferme biennium miserat Joanni Episcopo supradictus Papa Epiphanius litteras, arguens eum in quibusdam dogmatibus, et postea elementer ad penitentiam provocans. Harum exemplarum certum Palestinæ rapiebantur, vel ob auctoris meritum, vel ob elegantiam scriptioms. Erat in monasterio nostro Eusebius Cremonensis, qui, cum epistola per multarum ora volitaret, et mirarentur eam pro doctrina et puritate sermonis, docti pariter et indocti: cepit

C a me obixe petere, ut sibi eam in Latinum vertere, et propter intelligendi facilitatem apertius explicarem: Græci enim elapsum penitus ignarus erat. Feci quod voluit, acceoque notario raptim cebriterque dictavi, ex latere in pagina læviter annotans, quem intrinsecus sensum singula capita continerent. Siquidem et hoc, ut ipsi soli facerem, oppido flagitaret: postulavique vicissim ab eo, ut haberet domi exemplar, nec facile in vulgus proderet. Res ita anno et sex mensibus transit donec supradicta interpretatione nova præstigio de sermone ejus Hierosolymam commigravit: nam quidam, pseudomonachus, vel accepta pecunia, ut perspicue intelligi datur, vel graduata malitia, ut incassum corruptor nitatur persuadere (Ruffinum intelligit, qui occasionem sibi arripuit latrandi contra S. Hieronymum) complatis chartis ejus et sumptibus, Judas factus est proditor, deditque adversarius latrandi contra me occasionem, ut inter imperitos concionentur me falsarium: me verbum non expressisse de verbo: et pro honorabili dixisse carissimum, et indigna interpretatione, quod nefas dicta est, *ῥεῖς τῶν ὁσίων ἀνδρῶν* reverendum auctoribus omnium noluisse trans-ferre. De hac epistola ita loquitur Sanctus in Apologia, adversus Ruffinum: Ista est epistola, quam de cubiculo Fra-

tris Eusebii nummis aureis produxisti, ut calumniareris interpretem, et me apertissimi teneres criminis reum, et quæ sequuntur. Excusat se S. Hieronymus, non ad verba, sed ad verborum sensum respexisse, uti fideles facere solent interpretes, juxta regulam ab Horatio Flacco tractam, et ab omnibus receptam:

Nec verbum verbo curabis reddere fidus
Interpres.

21 Egrege se defendit Sanctus in Apologia adversus Ruffinum olitrectatorem, ostendens illius epistole calumniam ortum habuisse ab ignorantia malitiæ conjuncta. Verum non tam animo angebatur S. Hieronymus propter ea, quæ adversarius opponeret; ipsemet enim non attendisse ad verba, sed ad intimum verborum sensum asseverabat: sed id argere ferebat, quod totam culpam in S. Eusebium conjiciebat, aut quod ille pluribus mendis epistolam conspersisset: aut quod propriis manibus a D. Hieronymo furto sustulisset, et mandato ejus non obstante, in vulgus prodidisset. Cui objectioni respondet dupliciter sanctus Doctor: Primo quia Eusebius erit Græcæ loquutionis ignarus, et nihil de descriptione Græcæ potuit innotare. Secundo, quia jam per plures annos ob probatam fidem satis erat notus sibi Eusebius; seque male credere aliquem monachum, vel propria malitia factum proditorum, vel auro a Ruffino oblato corruptum, furto de Eusebii cubiculo eam sustulisse: his verbis Ruffinum alloquens: Quis de cubiculo fratris Eusebii furatus est epistolam laudatricem tuam? et multa alia addit ad sui Eusebii famam tuendam, quæ nimis prolixum esset recensere, quæ copiose legi possunt in tertia adversus Ruffinum apologia. Ex quibus salum deduci potest, quam S. Hieronymo coram esset S. Eusebii Cremonensis dignitas.

CAPUT V.

S. Eusebii probata sanctitas et Sacerdotium.
Familiaritas cum viris sanctis.

V erum his ommissis, quæ ut plurimum ad Eusebii doctrinam facere videbantur, ad alia longe majora, et diviniore nostra progrediamur oratio: Sacre enim doctrine et artium liberalium disciplinæ, nisi vitæ sanctitati conjuncte sint, nullam vel certe exiguam laudem sibi possunt vindicare: et de vitæ puritate, atque sanctitate aliquid dicere incipiamus. Hominum sanctitas ex multis, sed præsertim ex tribus discernitur: ex vocatione, electione, et perseverantia. Ex vocatione magnus in sanctitate celebratur Joannes Baptista, Christi Domini Servatoris nostri Precursor, de quo dictum est: Antequam exires de vulva, sanctificavi te, et Prophetam in gentibus dedi te. Hic erit magnus coram Domino. Ex eodem capite etiam sanctitate conspicui habentur Apostoli, ab eodem Servatore nostro a pascutione ad sui sequelam vocati. Ex electione vitæ asperioris et durioris sanctissimi prædicantur Antonius, Hilarion, Arsenius et alii permulti monachi et eremiti. Ex perseverantia vero sanctitate clari sunt idem Hilarion, Antonius, Paulusque eremitarum princeps, qui per inmensa annorum spatia Deo fideliter et integerrime servierunt. Ex his omnibus vult elucere S. Eusebii Cremonensis sanctitas. Primum ex vocatione, si quidem per intimas animi inspirationes a Christo Domino vocatus, non modo non renuit, sed statim vocantem secutus est: neque illi impedimento fore divitæ, quæ Cremonæ possidebat, et credi potest satis a pijs fuisse, neque adlines, neque concupiscentias herbarum, neque alia pernicia, quibus Satanas plurimum adulescentes irretire et a bono opere retrahere consuevit: sed omnibus contemptis et renuntiatis, maxima

D *
AUCTORE
FRANC.
FERRARIO

Eusebius ideo
notatus,
defenditur;

E

Eum alia
precepta
sancti
F

Jer. 1 3

et ipse
Sanctus
habendus ab
vocationem.

epistolam
S. Epiphani
ad Joannem
Episc. Hieroso
lymitanum.

petit a S. Hiero
nymo Latine
transferri:

qua et surrep
ta.

terrorum

A terrarum et marium spatia transmeavit, vite suae ducem et moderatorem eligens S. Hieronymum, sanctitate praestantissimum, cuius disciplinae se tradidit, et in ea maxima cum laude et fidelium aedificatione semper perseveravit usque ad extremam diem.

23 Deinde addamus illud vite genus Eusebium elegisse, quod omnium iudicio asperius erat : quis enim esset illorum monachorum vivendi modus, non solum ex regulis a S. Hieronymo praescriptis longe lateque patet; sed etiam ex epistola ad Rusticum clarissime deducitur. Monachus, inquit, debet vivere sub disciplina unus Abbatis in communione multorum, ut ab uno humilitatem, ab altero obedientiam, et ab aliis patientiam, silentium, mansuetudinem, atque alios virtutes ediscat. Et ex his quae sequuntur apparet, monachos S. Hieronymi non id, quod gratissimum esset sensibus, sed quod illis plane adversaretur, facere consuevisse. Parcissime comendabant, id quod apponebatur sine querela et murmuratione : illas vero vestes inducebant, quae tribuebantur ab Abbate cum caritate gratias agentes, et si minus apte viderentur, nihilominus, amore proprio postposito, morem gerebant. Toti ea diei parte, quae orationibus supererat et psalmodiae, manibus laborabant : neque laborem intermittebant, donec praevium corporis defatigatione parum sonni capere egerentur, ut naturae satisfacerent. Cumque dormire vix cepissent, iterum excitabantur, et ad eborum liliari vultu atque alacri cordo revertebantur. ubi cum divinis laudibus essent intenti, Hymnus, Psalmus, et Cantica omnia personabant. At vero, quod attinet ad universum genus virtutum, quae in actione positae sunt, honore invicem seipsos praeveniebant, quilibet fratri suo deservire, injurias patienter ferre, humilitatis exempla praesumere, omnia caritatis officia praestare, contendebat. Haec exercitationes erant et eorum studia : in quibus cum occuparentur nec minima quidem tentandi opportunitas diabolo relinquabatur : cumque exiguum temporis spatium cogitandi de terrenis rebus, quae mentem avolare faciunt a divinis ad humana, praeberebatur. Quomodo autem indigerent, innuit S. Hieronymus adversus Jovinianum, ita scribens : Nudo erant pede, pexa tunica, et submeula nigra, sordidati et pallidi, callosaque opere gestantes manum : et arguens Jovinianum, eo quod antea fuisset monachus in monasterio S. Ambrosii Mediolani, et ab eo ad seculum cum multorum rumma defecisset. Namque de eo (et eius discipulis S. Ambrosius ita loquitur : Fuerunt nobiscum, sed non fuerunt ex nobis, etc.) declarat, quoniam esset forma vestitus, et virtus monachorum sui temporis. Certo victus erat tam tenuis, ut a carnibus, et vino penitus abstinerent : nisi forte medicos in gravissimis morbis aliter pro tuenda vita faciendum esse consideret. Et de hac mira abstinencia ita loquitur Sanctus : Luxuriosa res vinum, tumultuosa ebrietas, unguis, qui cum his miscetur, non erit sapiens. Ne tales accipiamus eiles, quos aut diffacile laborare, debemus : eborum, pomorum, et leguminum facilius apparatus, et arte impendisque equorum non indiget, et sine cura sustentat humanum corpus. Et in Vita S. Pauli asserit suos monachos consuevisse habere aquam frigidam, ita ut nec linguentes monachi aqua cocta uterentur : euctum enim aliquid comedis luxuriam existimabatur. Et secundo libro arguens eundem Jovinianum, quod a religione ad mundum, tamquam canis ad vomitum revertisset, illecebris praesentis saeculi irretitus; describit, qualem sui monachi susceperunt, in proprio corpore mortificationem : Tibi, inquit, saveni crassi,

nitidi, dealbati : adde, si vis, juxta Socraticam irrisionem, omnes sues et canes, et quia carnem amas, vulvures quoque, aquilas, accipitres, et buhones. Numquam nos Aristippi multitudo terrebit, quoscumque formosos, quoscumque edamistratos, quos crine composito, quos rubentibus buccis videre, de tuo armento sunt : imo inter tuos sues grunniunt. (Aludat ad Grunium discipulum Joviniani.) De nostro grege tristes, pallidi, sordidati, et quasi peregrini hujus saeculi, licet sermone taceant, habitu loquuntur et gestu. De asperissima vita S. Hieronymi et monachorum suorum S. Augustinus Serm. xxiv ad Fratres in eremo, ita loquitur : Asperissimam vitam sanctus Pater Hieronymus duxit, tantum ut neminem legere audiam fidelium moderiorum austeriorum fuisse. Sub his tam duris legibus progredi cupiens, Christi Domini styjendiis militabat magno animi ardore S. Eusebius Cremonensis; quibus si addamus sacrorum studiorum occupationes, quibus assiduam operam impendebat, concludi potest ejus vitam fuisse perpetuam quandam corporis oppugnationem.

24 Verum quid dicemus de ejus perseverantia in habitu monastico : testis sit ipsemet in epistola, quam de obitu S. Hieronymi scripsit, in qua fatetur quinquaginta annos, et sex menses in sancto proposito complexisse : at si in hoc numero includere velimus omnes annos, initium sumendo ab eo tempore, quo in agris et solitudinibus fuit S. Hieronymi comes, usque ad postremum annum, quo diem suum obit, multo plures absque dubio erunt : nam S. Eusebius vixit post obitum S. Hieronymi adhuc annos duos, et sic intercessissent circiter anni sexaginta tres, quibus Christo Domino inservivit. Quare et ex electione parioris vitae, et ex perseverantia diuturna in eo statu, satis in sanctitate commendandus videtur Eusebius noster.

25 At vero respondeamus quorundam objectioni, qui negantes Eusebium Sacerdotem fuisse, reliquos in suam sententiam trahere nituntur, hac sola ratione persuasi, quia plurimis in locis a S. Hieronymo appellatur Frater, quo nomine nuncupari solebant hi, qui nullo Ordinis characterem erant insigniti. Verum qui diligenter accuratissime voluerit, reperiet a S. Hieronymo non uno in loco Sacerdotem vocari. In apologia prima adversus Rufinum, ita habet : Vincentius, Paulinianus, Eusebius, Rufinus, Presbyteri : et in epistola, quam ad S. Augustinum, et Aliprium scribit, in qua se excusat tardissime reperiisse libellos per manus S. Eusebii missos, etiam Sacerdotem vocat. Scitis, inquit, me libros in schedulis missos a sancto Fratre Eusebio Presbytero non ante multum temporis accepisse. Et hujus sententiae fuit Marianus Victorius vir doctissimus et Episcopus Reatinus, scholis in epistolam ad Pammachium de optimo genere interpretandi : nam postquam affirmavit Cremonam esse urbem insignem Italiae, cum incidere sermo de S. Eusebio, subiecit haec verba : De hoc autem Eusebio, qui Presbyter erat, ubi superius D. Hieronymus docuit. Et licet quandoque ab eodem Frater vocetur, id non est ob aliam causam, quam propter singularem amorem, quo invicem neciebantur. Et certe hoc unum in Eusebio deesse non debebat sanctitatis argumentum, quod Sacerdos esset, quotidie in altari offerens hostiam immaculatam pro vivis et defunctis. Quod vero hoc sit illustre sanctitatis indicium, ex eo patet, quod eo tempore non passim homines, ut pedes currebant, ut inquit S. Bernardus, ad Ordines suscipiendos : sed ordinandi, a Deo tanquam alter Aaron vocabantur. Nullus erat qui contenderet in altari ministrare : verum etiam vite integritate puriores, tanti ministerii se indignos judicabant. Ne-

ob perseverantiam ultra annos 60 :
14

ad Sacerdotium promotus :

F

ob vitae sanctitatem :

A mo se offerebat. sed mira animi demissione retrahebat ab hoc gravissimo et valde formidabili munere. Quare cum aliquis promovendus erat ad sacerdotium, testimonio Fratrum prius approbatur; deinde Episcopo proponebatur, qui eo accersito, et tento ore, ne reclamare posset, quasi invitus sacerdotii dignitate ornabatur: et hoc modo a S. Epiphania ordinatus fuit Paulinianus S. Hieronymi frater. O Felix aureumque seculum, in quo Sacerdotes aurei erant, quamvis ligneis calicibus uterentur: nam hodierna die lignei Sacerdotes vasa tractant aurea. Cum igitur S. Eusebius fuerit ea felicissima ætate Sacerdos; quis infirmum audebit eundem fuisse integerrimum atque sanctissimum virum, et a S. Hieronymo omnibusque monachis tanto munere dignum iudicatum?

familiaris
SS. Augustino,

Epiphania,
Paulino,

B

a
Ep. 103.

C

et maxime
S. Hieronymo.

26 Verum cum S. Eusebius sanctitate clarissimus esset, et omne simile appetat sibi simile, sanctorum etiam virorum societatem, qui tunc vivebant, contraxit: nam S. Augustinus ad eum litteras dedit, ejus utens opera, dum esset Romæ, cum aliquid ad S. Hieronymum mittendum erat, quod testimonio ejusdem Hieronymi comprobatur in epistola ad Augustinum et Alipium. S. Epiphani et S. Paulini familiaritate potius est: a quorum altero non semel fuit hospitio receptus; ad eorum vero altero Hierosolymam ductus, sanctissima illa loca maximo cum gaudio et uberrimo fructu nixit. Romæ autem dum moram traheret, S. Paulini, qui postea Nolæ Episcopus factus est, contubernio est usus. Hic ille Paulinus est, natione Gallus, vir consularis, qui habebat paratas aedes pro peregrinis, qui Hierosolyma Romanam confluebat, a S. Ambrosio Mediolani a Diaconus et Sacerdos ordinatus, transeunte Tharsia ejus uxore ad vitam monasticam: ad quem scribens S. Hieronymus, inquit: Tu hic habes Fratrem Eusebium, tui amantissimum: qui litterarum tuarum mihi gratiam duplicavit, referens honestatem morum tuorum, contemptum seculi, filium amicitie, amorem Christi: nam prudentiam, et eloqui venustatem epistola ipsa præferebat. Omitto S. Marcellam, et Principiam ejus filiam, S. Paulam, Eustochium, et alias Domino servientes, et in sanctitate illustres feminas, cum quibus caritate jungebatur et benevolentia. Horum autem Sanctorum amicitiam Eusebius sibi coneliharat, non utilitate rei familiaris, non adulatione subdola, non præsentia corporum; sed eam Dei timore, divinarum Scripturarum studio, et Christi Domini Servatoris glutino comparaverat. Cum Sanctis igitur viris consuetudinem Eusebius noster retinens, sanctus pariter erat: sed in eodem genere sanctitatis illustrior reddebatur S. Hieronymus necessitudine et benevolentia singulari. Nam quod ex tot innumeris monachis, qui secum vitam tradebant, S. Hieronymus eligeret in amicum et Sodalium carissimum Eusebium Cremonensem; quod ejusdem opera in rebus arduis et difficillimis uteretur, quod ejus patrocinium adversus omnes susceperet, et dignitatem nuntice defenderet; signum est admirabili in Eusebio sanctitatis radios eluxisse, ob quam merito a sancto Doctore omnibus sui monasterii monachis anteponebatur videretur.

a S. Paulinus epistola 15 ad Alipium ait. Etsi a Delphino Burdegala baptizatus, a Lampio apud Barcelonam in Hispania per vim infamatus, subito plebis sacerdos sum, jamen Ambrosio semper et dilectione ad idem institutum sum, et nunc in Sacerdotii ordine confabor. Epistola 6 ad Severum avertit se in Barcinonensi civitate Presbyteratu inhabitum fuisse.

CAPUT VI.

*Gesta S. Eusebii in obitu S. Hieronymi.
Electio in Abbatem.*

Verum hucusque, o Eusebi, res enarravimus ple-nus amoris et officii inter te et S. Hieronymum, Martini T. I.

ventis secundis navigamus, Scyllas et Charibdes D
evitavimus: sed modo carina nostra scopulos præ-
ceps offendet, cui erit necesse tumescentes fluctuum
undas experiri, quibus agitate non modicum immi-
net periculum, ne feratur in Syrtes. Historia et-
enim nostra ad eum usque locum devenit, quo Pa-
ter tuus, Abbas et moderator Hieronymus ex hoc
vitæ ergastulo discessurus est: relicturus mundum,
etiam ea rehuquet, quæ sunt in mundo: quare et tibi
et monachis omnibus valehæcet. Tu vero quomodo
hanc profectionem patienter feres? quomodo solus
relictus sine tanto duce et magistro reliquum vite
ages? quam merore tuo consolationem adhibebis?
quam in tanta hac ruina reparationem? Jam advenit
hora fatalis dum ab eo concepta, in qua vigiliantia
omnium et laborum præmium consequatur: quam
cum ipsemet Sanctus cognovisset, et correptus maldi-
gna febre in lectulo decumberet, jussit omnes mo-
nasterii sui monachos in cellulam suam accersiri:
inter quos aderat S. Eusebius, qui ab ejus latere
numquam discedebat; illi enim assidere, diligenter
deservire, et omnium officia prævenire satagebat,
orationi intentus et obsecrans D. Jesum Christum,
ne tanto Patre privaretur: quod si certus adesset
obitus sui dies, ipse quoque eodem feretro portaretur,
qui eodem contubernio potius fuerit. Quid
plura? Cum omnes filii Patri amantissimo lu-
gentes astarent, et pro tanta imminente jectura
quam maxime dolerent; S. Eusebius conceptum
in imo pectore dolorem continere non valens, to-
tus in lacrymas se effundebat, in ea fortassis
verba erumpens, quæ olim S. Martini discipuli in
ejusdem obitu præferebant. Cur nos Pater deseris,
aut cui nos desolatos relinquis? invadent enim gre-
gem tuum lupi rapaces. Tunc S. Hieronymus oculos
aliquantisper elevans, et amantissimum sui Euse-
bium conspiciens nimis dolentem, eum, quem ex in-
tuitu visceribus diligebat, voce non adeo demissa,
quin ab omnibus audiretur, allocutus est, et emixe
rogavit, ne ob ejus ex hac vita discessum contrista-
retur. Quod ipsemet Eusebius eleganter describit his
verbis:

S. Hieronymo
infirmo minis-
trat:
E

contristatur.

28 Quem cum extrema ejus hora egredi de cor-
pore urgeret, jam completis nonaginta et sex annis,
febre æstuans valida, suos circa se voluit esse in
unum filios, quos sicut novellas plantationes stabili-
vit a juventute sua. Quorum lecti vultus graves
intuens, ut pius et misericors his paulisper motus
fletibus, infrenuit spiritu, et lacrymas in me ali-
quantulum elevans oculos, plura vocis, inquit? Fili
Eusebi, cur istas inutiles fundis lacrymas? Quid vi-
vens non videbit hujus corporis dissolutionem?
Quod semel locutus est Deus, et audisti, audeas con-
tradidit? et nostri nullum posse resistere voluntati
ejus. Jam, Fili, rogo non secundum carnem ambu-
les; flere desine: certe nostræ militiæ arma carna-
lia non sunt. Deinde vultu hilari et jucundo, atque
alacri voce ceteros alloquens filios, exclamavit:
Cesset moror, luctus atqueat, sit omnium una vox
gaudentium: Quoniam ecce nunc tempus accepta-
bile, ecce dies jubilationis et lætitiæ præ diebus om-
nibus vite meæ, in quo fidelis Dominus in omnibus
verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis,
aperit manum suam, ut meo exulem animam o
carcere mortis hujus ob reatum gentoris mei Ad-
rievocet ad supernam patriam, recuperatam sanguine
Filii sui pretioso. Nolite, Fili dilectissimi, quos
semper habui in visceribus caritatis, impellere gau-
dium meum, ne prohibeatis reddere terræ quod sum
est: corpus meum statim exiit, terræ date, ex qua
factum est, ut redeat unde venit. Quibus finitis ver-
bis, omnes Fratres lacrymis madefacti, denudantes
suum sacratissimum corpus, ita squalidum et de-

a S. Hierony-
mo exellatur:
F

ut et alti

AUTORE
FRANC.
FERRARIO.

A forme abstinentiis, quod quidem terribile cunctorum visui vernebatur : nam tanta erat affectum morie, ut ossa ejus possent per artienlos maneri, sic verberibus cruciatum, ut leprosi potius corpus crederetur : nudo humo protinus traliderunt, et ipsum sacco lino operuerunt. Ast ubi vir Domini terrae sensit asperitatem, nimium jucundatus, conversusque ad Fratres, præ dolore et angustia lacrymarum fontibus mandantes, inquit : Hortor vos, carissimi mei et dilectissimi filii, quos genui in visceribus Jesu Christi, et cetera quæ sequuntur. Prosequitur enim S. Eusebius narrare paternas admonitiones et salutaria consilia, quæ S. Hieronymus suis monachis custodienda post mortem, et saepius in memoriam revocanda, reliquit.

29 Postea vero cum suos milites hortatus fuisset, ut confortarentur et essent robusti, et in operibus caritatis, paupertate, obedientia, et aliis sanctis virtutibus, quæ religiosorum virorum propriæ sunt, se assidue exercerent, ut ad altiores perfectionis gradus pervenire possent, quibus præmia vite æternæ tandem consequerentur; paulo post eum a Sacerdote eidem delatum esset sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum; a S. Eusebio, qui in ea infirmitate maxima diligentia et amore Patri carissimo inservivit, a terra aliquantisper elevatus, illud multo animi ardore, lacrymis, pietate, spiritu, et cordis compunctione suscepit. Quibus peractis, gregi suo prospiciens, et in futurum cavens, ne familia illa in sancto amoris vinculo tandem colligata, discordia laceretur et in diversas distraheretur partes; sed in angustissimo pacis fœdere perseveraret, neminemque ex his perderet, quos eodem Spiritus sanctus custodiendos traliderat, et denique pro bono pacis eligendus esset unus, qui eos amanter regeret et tanquam filios dilectissimos foveret; non ignorans, quantum regimine, prudentia, auctoritate, et rebus virtutibus, quæ maxime necessario sunt ad optimum animarum regimen, S. Eusebius videret; eum eligens, et propria voce nominans in Abbatem monasterii post ejus obitum, hortatus est omnes monachos, ut eundem morem gererent, et in custodiendis legibus fideles essent, et ab ejus consiliis et paternis monitis minime discederent. Sermonem igitur ad eos vertens, multa præservanda disciplina monasterii in memoriam revocavit, quæ S. Eusebius narrare prosequitur his verbis.

30 Nam cum hortationibus sanctissimi viri tantum instantium crevisset moror et tristitia, nec quisquam se a lacrymis posset temperare; sed omnium esset una vox plangentium, et decenterum; quid sine tu faciemus, Pater? quo pergemus? Vincum istum de Ægypto transtulisti, et plantasti eum, ut quid avertis faciem tuam ab ea? In lumine vultus tui ambulabamus, gloria virtutis nostræ tu eras. Heu quid sine te amplius faciemus? tu Pater, tu Doctor et reliquum, tu exemplar innocentie, vitam nobis tecum mori heeret. Jam ad nihilum devenimus. Sicut oves erimus sine pastore, non erit qui consideret nos. Erent filii tui orphani, et fœnem patientur, ut canes; circumcumbentes undique, te non inveniunt. Heu quantus super nos cecidit ignis. Non te demereps videbimus solem. Congregati quid faciet fidelium sine te? tu dispersio hæreticorum eras, tu interfectior eorum gladio oris tui, tu eorum malleus et securis, contorrens eorum dentes in oro ipsorum, molus leonum confringens, et delatans eos in puteum inferitus. Gaudemus nunc et exultamus et undubitanter populum tuum et hereditatem tuam vexabunt: capiebunt in animam justi, et sanguinem innocentem condemnabunt, incendunt igni sanctuarium Dei et veritatem Fidei lacerabunt. His ille vehementer commotus aliquantulum lacrymatus est, ut totus

semper in Domino misericordie visceribus affluebat, conversusque ad eos, hac eis flentibus voce respondit : Eia boni milites Christi, confidatis in Domino et in potentia virtutis ejus. Nolite timere, consequemini a Domino misericordiam, si sperabitis in eum : est enim pius et misericors, et neminem deserit sperantium in se. Quis confusus est in Domino, et dereliquit eum? Si autem nunc vos derelinquo, Dominus nonne vos recipiet? Ipse enim legem vobis constituet in vita sua, diriget vos in sententiam rectam, et non tradet vos in animam persequentium vos. Viriliter agite, et confortetur cor vestrum, et sustinete Dominum : est enim Deus in cælo pius et misericors, qui suos mille modis potest juvare famulos. Non turbetur cor vestrum, neque formidet, sperate in Domino, et effundite coram illo corda vestra, quia ipse adiutor vester erit. Si enim nunc abeo, iterum me videbitis, et gaudebimus insimul : quia non post multos hos dies, quo ego vado, et vos poteritis venire; et ubi ego ero, et vos eritis in gaudio, quod nemo tollet a vobis. Memento, Fratres et filiarissimi, quemodo post mortem Moyses Deus elegit Josue in Duce[m] et protectorem populo suo, et elevato Elia per turbinem in cælum curru igneo, fecit Eliæum in populo esse Prophetam, in quo duplex requievit spiritus Eliæ (Hæc verba præambula sunt electioni S. Eusebii in Abbatem) Nonquid nunc exanimata est manus Domini? an oblitus est misereri Deus, aut contumbit in ira misericordiam suam? Dominus erit pars hereditatis vestræ, et calicis vestri, et ipse restituet vobis hereditatem vestram. Suscipiet enim ex vobis alium Pastorem, cui dabit verbum evangelizandi, et ingredietur sine macula, et operabitur justitiam. Et rogo Dominum mentis, qui duxit et redixit me secundum voluntatem suam, ut si quis in me fuit Spiritus ejus ad obediendum præceptis suis, quod in isto, quem mittet vobis, Prædicto et Pastore fiat duplex. En Eusebium filium meum dilectissimum habebitis vobiscum, et ipsam tanquam me audietis : ipse erit vobis in Patrem, et obedietis tanquam filii in caritate, cum omni humilitate et mansuetudine et cum omni patientia. Si quid vobis fuerit necessitatis, referetis alicui. Obsecro vos ut solliciti sitis servare unitatem spiritus in vinculo pacis : unum corpus et unus spiritus sitis, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ. Unus est Deus et Pater omnium Jesus Christus, cui soli in una simul viventes fraternitatem placere cupiatis. Ergo ejus estote imitatores, sicut filii carissimi, et ambulate in dilectione, sicut ipse dilexit vos, et tradidit semetipsum pro vobis, ut vos redimeret et faceret vos sibi acceptabiles, sectatores bonorum operum. Unicuique vestrum det gratiam secundum gratiam donationis suæ : det vobis de rore Spiritus sancti abunde, ut habeatis eum ad colendum eum. Adaperint cor vestrum in Lege sua et præceptis suis, ut cognoscatis eum et faciatis ejus voluntatem, nec vos unquam deserat. Hæc sine injuria electionis S. Eusebii, quamvis prolixa, omitti non poterant : et quamvis aliqua eorum pars ad rem facere minime videatur; tamen cum referatur ad electionem S. Eusebii, a nobis eo, quo hæc gesta fuerunt ordine, recenseri debuerunt.

31 His igitur a S. Hieronymo ad universam monachorum congregationem prolatis, quibus eorum animi preparabantur ad recipiendum S. Eusebium Cremonensem in Pastorem et Prædictum, ad eundem Eusebium sermonem dirigens, ita eum suaviter est adhortatus : Tu autem, fili mi Eusebi, consurge, consurge, indure fortitudinem, semper subditus esto Domino, nec annuabis eum, ut nequiter facias, Salus tua Deus in sempiternum erit, ut justitia tua non deficiat. Humilior sis omnibus, leva in cælum

facta ab hoc
adhortatione,

et præpara-
tione,

E

eligitur in
Abbatem.

F

ultima mona-
accipit,

oculos

ab eo post
acceptum
sacrum ordi-
nem

in Abbatem
constituitur;

deplorat enim
aut discessum
e vita S. Hieronymi,

A oculis tuos, et quæ sequuntur. Deinde boni regimini præcepta tradens, hæc adnectere placuit: Lex Dei sit in corde tuo. Noli timere opprobria hominum, et blasphemias eorum ne metuas: si sperabis in Domino, assumes fortitudinem, et venient tibi pennæ, ut aquilæ, et volabis et non deficiēs. Universa Legis Domini secure loqueris omnibus, ne timeas a facie hominum, quia semper Dominus est cum illis, cum quibus est veritas, descenditque cum illis in foveam, et in vinculis non derelinquit eos: sed in seductoribus tutatur eos, et est illis adiutor et protector in tempore tribulationis. Certe nec facile timet mortem hanc, imo et plus dicās, odit hanc vitam, qui se bene agere cernit. Ecce constituo te super societatem istam, ut evellas et destruas, et dissipēs et disperdas, et ædificēs et plantes. Oportet enim te esse irreprensibilem. Potest alios male corrigere, cui potest is, quem corrigit dicere: Et tu similiter facis. Tibi amodo maior erit labor: sed majus erit præmium. Esto sobrius, prudens et pudicus, et hospitalis et doctor. Nemini violentiam facito sed omnes aequaliter dilige; et tanto plus, quanto meliores: non sis persecutor, sed modestus; non litigiosus, nec cupidus. Tu autem prædica opportune verbum Dei. Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum. Acquire verba quæ prædicas orationibus. Valet enim huiusmodi prædicatio et doctrina ad illuminandum et arguendum, ad corripiendum et erudiendum in iustitia, ut perfectus sit audiens, et in omni opere bono instructus. Est enim Jesus Christus in cunctis ad dexteram virtutis Dei, revelans mysteria et docens omnem scientiam. In omnibus, fili dilectissime, præbe teipsum exemplum bonorum operum in omni sanctitate et bonitate: nam capite patiente, totum debilitatur corpus. Et ergo breviter te doceam, facies bona, si timeris Deum.

32 Illis dictis multa eidem faciendā imperavit, et præsertim ut de ejus obitu S. Augustinus certiorē redderet eidemque scriberet, quod latius ex hac vita decedebat: optine enim se nosse illum esse firmissimum fidei adversus hæreticos presidium, et adversus inimicos Crucis Christi propugnaculum. Jussit quoque, ut alios amicos salutaret et ad illos de discessu suo litteras daret. Deinde Eusebium, et singulos quosque Fratrum complectens, osculum pacis, ut verus Christi discipulus, impressit omnibus ob merorem conceptum collacrymantibus. Hæc fuerunt S. Hieronymi ad Eusebium Cremonensem postrema verba, hæc tanti Patris admonitiones, hæc divina et singularia præcepta, quibus nihil potuit fieri amantius. Ex his concludi potest S. Eusebium a D. Hieronymo agniti et habitum pro sancto viro, nunquam eligente ex multis in Abbatem monasterii ab eo maxime dilecti; cujus ipse prius fundator extiterat, et cui tot annis præfuerat. Vivebat Vincentius monachus, qui non uno in loco sanctus a Hieronymo appellatus fuit. Vivebat Paulinianus ejus frater, Sacerdos egregie sanctus, et ut talis a S. Epiphanio non semel approbatus, et nihilominus summa rerum ad S. Eusebium deferretur. Tandem animam beatissimam efflavit S. Hieronymus, et Eusebius Cremonensis eidem oculis clausit; ita enim decebat filium erga Patrem, discipulum erga præceptorem, et amicum monachumque obsequentissimum erga alterum amicum et Abbatem, donis spiritus Sancti et omnibus virtutibus cumulatisimum. Ejusdem exequiis celebravit planctu magno, et supremum illum diem moestus et dolens multis laudibus exornavit. Fuit autem ejusdem cadaver juxta id, quod S. Hieronymus mandaverat, terræ traditum non longe a præsepio Salvatoris nostri, ubi tot annis oraverat. Et prope eundem locum sepultus jam fuit S. Eusebius,

qui remansit Patre carissimo orbatus, et tamquam D alter Eliseus hæres virtutum et sanctitatis præceptoris sui; cujus radiis effulsit illi congregationi monachorum toto eo tempore, quo fuit superstes, quos magna rexit quiete et tranquillitate, saltem per biennium, ut deducitur ex antiquissima scriptura, quæ reperitur inter S. Hieronymi libros sub nomine Cyrilli Hierosolymitani.

a Narratio hæc de obitu S. Hieronymi passim supposititia creditur, infra ann. 33 defenditur ab hoc auctore. Ne eo plenius agendum erit die 29 Septemb. Inferius quæ hic citantur cum Ms. codice collata sunt.

CAPUT VII.

Res gestæ in obitu S. Eusebii ex historia Dubiæ fidei. Cultus suæ Bethlechemi.

D evenimus modo ad eam Historiæ partem, quæ ab aliquibus falsa, ab aliis vero magis moderate loquentibus incerta et ambigua vocatur, eo quia, quæ narrantur, excerpta sunt ex quadam epistola Cyrilli Hierosolymitani ad S. Augustinum, qui, cum diem suum jam a obisset, non potuit eam epistolam scribere, et ex altera S. Augustini ad Cyrillum, quam non esse S. Augustini patet sensu, a stylo namque ejus longissime abest. Imo cum epistola Cyrilli contineat hæresim Monothelitæ, qui unam tantum in Christo Domino voluntatem admittebant, quam hæresim tribuit S. Hieronymo, qui nec quidem eam somniavit; sed multis vivens impugnavit, ostendens vere et realiter in eo duas voluntates fuisse, divinam unam, alteram vero humanam; deducunt ex hoc illius epistolæ calumniatores, ab homine hæretico potius, quam a Cyrillo confictam fuisse. Quare ex his colligunt, vel nullam, vel certe valde exiguum illi fidem adhibendam esse. Verum dicant quid velint, ego cum probatis scriptoribus ita sentio: Quid attinet ad epistolam S. Eusebii de obitu D. Hieronymi; illam existimo vere esse S. Eusebii Cremonensis indivisi ejusdem socii, quamvis falsis circumdantur nominibus: nam est scripta ad Damasum, qui quidem, si de eo, qui fuit Summus Pontifex intelligere velimus, longe ante diem S. Hieronymi obierat: si autem de alio Damaso, qui fuit Episcopus Portuensis dictum putemus, forte non coherent ea, quæ in epistola de ipso scribuntur. Quæ autem nomine Cyrilli ad Augustinum, et Augustini ad Cyrillum conspiciuntur, ejusdemque alterius magis esse videtur, ut ante me doctissimus Marianus Victorinus, et S. Antoninus annotaverunt. Verum, num propterea omnia, quæ in illa produntur, falsa et commentitia esse credendum est? quanta falsis auctorum nominibus circumferuntur, ut vel carius veniuntur, vel avidius lætitentur, quæ tamen non falsa, sed verissima sunt? Quis ignorat multa fuisse scripta S. Hieronymo, S. Ambrosio, S. Augustino, D. Thome, Joanni Chrysostomo, et aliis sanctis Doctoribus: quæ non modo docta et vera sunt; sed digna, quæ ab omnibus perlegantur. Commentaria in Proverbia Salomonis D. Hieronymo tributa, et in tres libros distincta, Venerabilis Bede existunt, ut optime notavit Trithemius. Commentaria in Threnos, post præfationem ad Eusebium Cremonensem, coæcervavit Rabanus Maurus, et inter opera ejusdem ponuntur, sed typographi, ut plausibilis viderentur, operibus S. Hieronymi inseruerunt. Annotationes vero in Acta Apostolorum collegit Venerabilis Beda. Commentaria in Apocalypsim, sub nomine S. Ambrosii, illius non esse, sed alterius convenit explanatio capitis xvii, in quo auctor fatetur se scripsisse post Romanum Imperium a Longobardis occupatum; et sic aliis tribus sanctis Patribus, ut brevitati consulari, multa fuerunt ascripta, quæ libens prætermitto: quæ tamen gravia et verissima cum sint, nullus

Epistolæ sub nomine S. Cyrilli Hierosol. et S. Augustini,

a

E

* Consura in tom. D.
* In Chronico.
P

ut alii plures tractatus sub aliorum nominibus edidi,

et mandatum de suo obitu scribendi ad S. Augustinum et alios;

a S. Hieronymo vir sanctus habitus,

et morienti oculis claudis;

caequias procurat:

AUCTORE
FRANC.
FERRARIO.
aliqui vera
possunt
continere :

est, epistola
Cyrilli *heresi*
Monothitarum
conspicua sit,

Judicium de
in Cardinalis
Hieronymi.

A nullus improbare ausus fuit. Hæc paucæ solum in medium proferre placeant, ut omnes intelligant, mentitum titulum falsam haud reddere historiam: neque enim falsa erit interpretatio aliqua, quia aliud nomen quam proprii præfendat auctoris: ipsa namque re, non scriptoris nomine, veritas aut probatur aut improbat. At quod pertinet ad miracula, quæ narrantur in illa epistola sub Cyrilli nomine, non repugnant omnipotentia Dei, qui seculis omnibus Sanctorum suorum precibus mortuos suscitavit, et cæcos illuminavit: præcipue enim dicit Scriptura divina, voluntatem timentium se faciet: et ex illis multi his etiam majora impetrarunt, ita ut etiam montes gravi mude constitutos, solo verbo et imperio transtulerint. Neque vero, quia epistola illa sparsa est fulgine hæresis Monothitarum, propterea falsitate laborare credendum est, cum multæ aliæ Sanctorum scripture ab hæreticis adulteratæ fuerint, quæ postmodum purgatæ, magnam Ecclesiæ utilitatem attulerint, quas hæc loco enumerare non est necesse, quia id apud viros doctos nullam habet dubitationem. Imo apparuit S. Hieronymi Eusebio Cremonensi facta, ab aliis probatis viris in suis scriptis intertextæ legitur, ut probent definetorum animas vivis apparuisse, et multa docuisse, ut inferius dicemus.

B Adde, piissime lector, quod, cum ego litteras dedissem ad Illustrissimum Cardinalem Baronium paulo ante ejus mortem, quibus auxio rogabam, ut causam afferre dignaretur, cur de his, quæ in illa epistola leguntur, scilicet de morte et miraculis S. Eusebii in suis Annalibus mentionem non fecisset: ita respondit, ut ea esse vera non improbat, sed esse ab eo omissa, quia aliquali incertitudine laborabant in historia enim gravi, qualis erat illa Annalium, res tantummodo graves, et quæ vicorum illustriam narrationi nitentur, describende erant. Quare, non quia hæc vera non sint, prætermisit: sed ne minus suo iudicio gravia in historia gravissima intextere videretur. Ne vero quisquam putet me proprio capite confecta narrare, hæc epistola ipsius tenorem apponere placuit. Admodum Reverendo Francisco Ferrario Canonico, Theologo Cathedralis Cremonæ. Satis me litteræ tuæ oblectarunt, quamvis in gravissimis Ecclesiæ causis occupatum: me enim in primis delectat investigatio eorum, quæ divinitus Sancti primævi gesserunt: tamen ab auxio sollicitudine illius questionis, quam agitant vulgata S. Eusebii Cremonensis monumenta, eruditæ me redimisse antea existimavi: ubi gravitate historie contentus, quæ S. Eusebio Cremonensi severior paratio tribueret pariter vindicavi: nec enim vel utilis est, vel etiam delectat ea historia, quæ tanta incertitudine laborat. Ideoque miracula illa, quæ vel ex epistola illa Cyrilli S. Eusebii tribuntur, nec non obitus illius viros eventus, aliquo plura scilicet: et qui gravem historiam ab origine distinxerunt potuit a quibusvis, seu apocryphis, seu ambiguis absolvere. Titulus vero S. Eusebii Romæ, illius Eusebii nomen refert, qui in eodem loco a Constantino incarcerationis obitus traditione dicitur, de quo Eusebio Presbytero fusa Bedæ, Ado, aliique recentiores scripserunt. Vale. Tunc Dominationis admodum Reverendæ uti Frater amantissimus, Cæsar Cardinalis Baronius. Quo quidem præstantissimum Cardinalis rationes in nostra narratione haudquaquam validæ sunt, imo nullius roboris et momenti recte consideranti videbuntur: omnia etenim a nobis ponenda erunt, quæ de S. Eusebio a veteribus tradebantur, nec lectores in aliqua historie parte, quæ ad ejus vitam attinet, defraudasse videremur, et aliquid quod addi merito posset, desideraretur.

35 In illa igitur epistola hæc de verbo ad verbum

describantur: Vir utique reverendus, et oblivioni non tradendus Eusebius, nobilis Cremonensis, ejus discipulus, in quo magistri refulsit sanctitas et doctrina, ejus sapientiam, probitatem et excellentiam non ignoras, qui post biennium a nostræ mortalitatis miseria ereptus, prædilectissimum magistrum Hieronymum in cæli patriam est secutus, ut ejus indicant crebra miracula, de quibus etiam inferius aliquantulum pertractabo. Et paucis interpositis, inquit: Et primo ab Eusebio viro sanctissimo ejusdem Hieronymi discipulo oratio nostra sumat initium. Post obitum gloriosissimi Hieronymi, quedam hæresis inter Græcos, id est, secta, surrexit: quæ usque ad Latinos devenit, quæ suis ineptis rationibus probare nitelatur, quod anima beatorum usque ad universalem judicii diem, in quo eorum corporibus erunt conjungende, visione et cognitione divina, in qua tota consistit beatitudo Sanctorum, privabuntur: et anime damnatorum similiter usque ad diem illum nullis cruciabuntur penis. Quorum ratio talis erat: Sicut anima cum corpore meruit, vel peccavit: ita etiam cum corpore præmia recipiat sive penas. Asserebant etiam illius sectæ nequissimi, nullum esse Purgatorii locum, in quo anime, quæ nondum in corpore de suis peccatis plenam egissent poenitentiam, purgarentur. Quæ quidem secta pestifera percrebescere, tantus in nos dolor irruit, ut non amplius pigeret vivere. Quare meis cunctis suffraganeis Episcopis et aliis viris Catholicis convocatis, eis jejunia et orationes indixi, ut sciam sic agitari fidem divinam non permetteret bonitas. Mira res et forte huic similis nunquam visa. Tribus expletis diebus jejuniorum et orationum, subsequenti nocte gloriosus Hieronymus suo prædilectissimo filio Eusebio orationibus incombenti manifeste apparens, benignaque cum allocutione confortans, ei dixit: in hac secta pestifera minime esse formidandum, cum sibi finis jam ponendas esset. Quem Eusebius nimio fulgentem splendore, ita ut eum oculus humanus aspicere non valeret, intuitus, quasi de gravi somno exiguus, dulces per oculos fundens lacrymas, ita ut pene vocem formare non posset, quantum poterat, clamare coepit: Pater meus Hieronymus es? quare meam societatem spernisti? Certe tenebatur, nec dimittam, nec sine tuo, quem dilexisti filio, gradiaris. Ad quem gloriosus Hieronymus. Non te, fili dilectissime, deseram. Confortare, vicissim namque die me sequeris, et simul in gaudio permanebimus sine fine. Sed Cyrillus ceterisque Fratribus nuntia, ut crastina die juxta Præsepe Domini, ubi meum requiescit corpus, omnes in unum conveniant tam Catholici quam illius recte viri, et tuorum hominum, qui in hac urbe hac nocte defuncti, eandem inhumati in locum, in quo meum est inhumatum corpus, facies deportari: super quibus sacrum meum, quo utebar, ponens, statim vitæ pristinae redditi, hanc radicis hæresim extripabunt. Cui vale dicens gloriosus Hieronymus, disparuit. Mane autem facto, ad me, filii Bethleem, clamare coepit: venerabilis Eusebius veniens, cuncta, quæ viderat enarravit: qui immensus Creatori gratias agens et glorioso Hieronymo, annulis in prædicto loco, in quo pro nobis de intemerata Virgine Salvator natus est, et ubi etiam sacratissimum Hieronymi cadaver inhumatum est, congregatis, prædictorum eandem defunctorum deferri fecit. O mira Dei erga homines misericordia et dispensatio! Quot modis in se sperantes scit juvare! quantis et quot honoribus suos exaltat Sanctos! Fiebat interea ab illius sectæ cultoribus irrisio, credentibus quod foret exanimata manus Domini.

36 Letetur itaque omnis fidelium cætos et Deo in voce exultationis psallant, quando suscepimus misericordiam in medio templi tui. Accedens nam-

D
Secundum
excerpta ex
epistola sub
Cyrilli nomi-
ne,

hæresi exci-
tata,

de animabus
expectantibus
ad extremam
judicii diem,

E

a S. Hierony-
mo apparen-

addideri diem
mortis eius

F

et mortuos a
se suscitandos :

quos facta
ratione,

que

A que vir venerabilis Eusebius ad singulorum cada- vera, flexis genibus manibusque in eodum extensis, cunctis audientibus, sic oravit : Deus, cui nihil est impossibile, nihil grave, invictæ fortitudinis et vir- tutis, qui facis mirabilia magna solus, et nullum in te sperantium spernis; nunc tuorum fidei precibus exaudi : et ut tua, quam dedisti, fides intemerata in- violataque per secula maneat, atque etiam, ut horum error appareat et per merita et intercessionem glo- riosi Hieronymi dilecti tui, introducat in hanc cadavera animas, quas de ipsis egredi voluisti. Qua quidem oratione finita, singula sacco, quos supra carnem gloriosus Hieronymus intehatur, tangens cadavera, prout in ea vitæ spiritum introduxit. Qui homi- nes apertis oculis omnibusque vite signis ostensis, sunt perfecte resuscitati, et beatorum animarum glo- riam, et peccatorum po-nas, tam purgatorii quam inferni, clara voce omnibus intimare coeperunt. Nam ut mihi postmodum interroganti dixerunt, B. Hiero- nymus eos conduxerat servum in Paradisum, Purga- torium et infernum : ut, quæ illi agebantur, patefa- cerent universis, sibi inpererat, ut ad corpora redirent et de perpetratis peccatis ibidem punientiam agerent : quia ea die et hora, qua venerabilis Eusebius migraturus erat, et ipsi morituri erant, ac etiam, si bene agerent poenitentiam, cum eo gloriam adepturi : quod et factum est, ut inferius declarabo. His igitur peractis, multitudo magna populorum tam fidelium quam illius sectæ defensorum, qui ad tam grande concurrerant spectaculum, tam certum indi- cium et veritatis experimentum : nec non B. Hiero- nymi merita cernentes, magnis vocibus gratias im- mensas referunt Creatori, qui suos in se sperantes non deserit.

37 Et paulo post veniens ad obitum S. Eusebii, illum hoc modo contigisse describit : Sed ne nimis devius, inquit, a proposito modo gradiar, ad incepta redibo, et venerabilis Eusebii obitum explens primo, et virorum illorum trium similiter, quod resuscita- tos nosti, migrationem scribens : quia eadem hora sunt et die, qua Eusebius, de huius mundi et miserie valle exempti : aliqua miracula S. Hieronymi de multis introduceam. Adveniente die et hora, qua venerabilis Eusebius a B. Hieronymo in visione, de qua supra fatus sum, se migraturum sciverat, die tertia præcente, languore febrium concussus valide, se super terram, magistri non meminer, nudum deferri fecit a Fratribus, et singulos benigna consola- tione compellens, confortavit : atque ut in sancto manerent proposito, amantissime admonuit. Deinde sacum, quo gloriosus induebatur Hieronymus, de- ferri fecit, et supra se poni jussit, ordinavitque se nudum instar gloriosi magistri, extra ecclesiam, in qua jacebat sanctum Hieronymi cadaver, sepeliri. Post hæc communione sacratissimi Corporis Jesu Christi munitus, Domino se et B. Hieronymo com- mendavit, et sic per triduum locutione corporalique visione privatus, circumstantibus Fratribus, alter- natim Psalterium, Passionem Domini, et alia sacra continne legentibus, jacuit. Durum quippe, et cunctis recte in hoc mundo degentibus formidabile hoc, quod narro. Die etenim, quo moriturus erat, per duas horas ante anime locatæ exitum, venerabilis Eusebius tam terribiles actus cepit peragere, quod circumstantes monachi nimio pavore perterriti, velut amentes, in terra jacerent. Nam quandoque transversis oculis, manibus junctis, facie terribili, voceque dira, quasi sævienti clamabat : Non faciam, non faciam : mentiris, mentiris. Post hæc ad terram rediens, faciemque in terram firmans, quantum po- terat, clamabat : Adjuvate me Fratres, ne peream. Quod monachi videntes, lacrymantes et trementes, cum interrogaverunt : Quid habes, Pater? Ad quos

ille : Non videtis dæmonum agmina, quæ me delu- lare cupiunt? Et illi : Quid te facturum volebant, cum dicebas, Non faciam? Et ille : Conantur nam- que, ut divini nominis blasphemus inveniar, et ideo hoc me non facturum clamabam. Et illi : Quare Pater faciem tuam abscondebas in terram? Et ille : Ne ejus aspectum cernerem, qui tam turpis et terri- bilis est, quod omnes pene formidines, quæ in mundo sunt, respectu ejus, nihil sunt. Inter hæc verba, actus priores iterans, sic ad extremam horam usque devenit. Fratres autem, qui astabant, dolore et pa- vore perterriti, erant velut mortui, nescientes quid facerent. Gloriosus Deus in Sanctis suis, et mirabilis in majestate sua, benignus et amantibus misericors, Sanctos suos non dereliquit in tempore necessitatis. Ad extremam namque horam venerabili Eusebio perveniente, gloriosus Hieronymus apparuit, cum benigne confortans : cujus aspectu omnis illa dæmo- num turba, quasi infinita, ejus timore perterrita, ab eo velut fumus evanuit, ut plures testantur monachi, qui propriis oculis dispensatione divina se hoc vi- disse dicunt : sed hoc magis approbatur. Nam om- nes circumstantes has audierunt ab Eusebio voces. Unde venis Pater? Quare tantum moratus es? Quæso, ne filium tuum derelinquas. Cui statim, cunctis an- dientibus, alia vox respondit : Expecta, fili, ne for- mides, quia te non deseram, quem tantum diligo. Qua audita voce, brevi inde decursa morula, vene- rabilis Eusebius expiravit. Cur sancto viro prodita virtutis permiserit Deus illos terribiles eventus, qui- bus omnes illi monachi consternati sunt? Forte fuit, ut post mortem tanti Patris timore mortis magis in officio continerentur. Eadem hora etiam illi tres, qui resuscitati sunt migravere, et, ut puto, cum Eusebio ad æterna gaudia pervenerunt. Nam per illos viginti dies, quibus, postquam, ut nosti, resuscitati sunt, de peccatis præteritis ita doluerunt et poenitentiam egerunt, ut sine dubio æterna beatitudine potiantur atque perfruantur.

38 Mortuo S. Eusebio Cremonensi, monachi om- nes, tamquam liberi patre beneficentissimo destituti, ejus mortem multis lacrymis sunt prosecuti, et ex- quas funeris solenniter quidem, sed maximo cum dolore peregerunt. Verum dum ejus gloriosum cor- pus humeris Fratrum in fœdore ad ecclesiam porta- retur; Deus, qui mirabilis est in Sanctis suis, faciens prodigia in celo sursum et in terra deorsum, ani- mam ad celestia evocans, corpus in terrestribus multis miraculis illustravit, quæ ab auctore illius epistolæ prætermittuntur : duo tamen de multis de- scribit, ne oblivioni præterea traderentur, quorum primum illud est. Monachus quidam ejus- dam conobii, præ lacrymis et vigiliis corporali men- lorum lumine privatus, statim, ut corpus veneran- dum in facie tetigit, pristina lucis gratiam est adeptus. Eorum vero alterum quod narratur, est de areptio, cui dum sacrum corpus ad ecclesiam de- ferretur, eodem obvians, profusus est a dæmone libe- ratus. Juxta ecclesiam, in qua gloriosi Hieronymi cadaver sanctissimum est humatum, venerabilis quoque Eusebii corpus est sepultum, honore debito neceterio hominum illorum trium, qui eodem sunt hora mortui, fuerunt corpora tumulata.

39 Hæc ab auctore illius epistolæ, sub nomine Cyrilli Hierosolymitani debite describuntur, que cum fidei Catholice non repugnent, hæc omnipotenti impossibilia non sint, et ad intercessionem Sancto- rum sanctorum eadem quotidie operetur, vera esse credi possunt. Nam qui unquam talia de morte S. Eusebii fingere ausus esset et de ejus miraculis componere; cum præsertim usque ad hodiernum diem a peregrinis visitetur ejusdem sepulchrum, eo- dem

et S. Hierony- ni sacco ap- plicato resus- citat :

D. AUCTOR FRANS. FERRARIO.

a S. Hierony- mo apparente liberatus

E

moritur

cum 3 resusci- tatis :

deferretur ad sepulturam,

F

crecum illumina- tum

cremonensem liberat :

arguitur prope S. Hierony- mum :

ipse ager,

C sacco S. Hiero- nymi operitur :

erretur visione dæmo- num apparenti- um,

AUCTORE
FRANC.
FERRARIO.

Sanctus ad-
scriptus;

honoratur
altari erecto

A deum in loco, ubi superius diximus, positum? Adde quod apparitio illa S. Hieronymi Eusebio facta, ab aliis viris piis et doctis adducitur, et praesertim a Reverendo Patre Martino Delrio Societatis Jesu ad probandas apparitiones Sanctorum, ut videre est in suis libris Magicarum disquisitionum. Deinde quis ignorat S. Eusebium Cremonensem positum fuisse ab Ecclesia in diptycha Sanctorum, et ejus memoriam renovari quotannis, die quinta Martii, et pro tali semper fuisse habitum, et a fidelibus adoratum adoratione dulci, ut reliqua Sanctorum imagines? Quod certe non fuisset permissum, nisi vera essent miracula, quae de eo leguntur. In eo vero in loco, ubi fuit sepultum ejus cadaver, erectum fuit altare marmoreum, in quo offertur quotidie ad ejus honorem Missae sacrificium, et celebrantur divinae laudes, et eidem a fidelibus, qui in locis illis commorantur, offeruntur vota et supplicationes porriguntur, et idem praestatur ab omnibus peregrinis, qui Hierosolymam confluentes, ea loca venerari non desinunt, ut patet ex relatione ille digna Reverendi P. Victorii Cardinalis Ordinis Minorum Observantium, qui in monasterio Bethleem Fratrum ibidem degentium praefecturam fuit, quae fuit Reverendissimo quondam Genari Speciani, Episcopo Cremonensi consignata. Attestatur itaque idem Frater Victorius, quotidie ad ejus sepulchrum has a Fratribus laudes decantari.

Hymnus.

Antiphona.

Iste confessor Domini saceratus.
Similabo eum viro sapienti, etc.
y. Ora pro nobis Beate Eusebi.
r. Et digni essemus promissis bonis Christi. Oremus.
Intercessio nos quesumus Domine B. Eusebi Abbat-
tis commendat, ut quod nostris meritis non valeamus,
ejus patrocinio assequamur. Per Christum Domi-
num. Affirmatque, Fratres et omnes peregrinos vi-
sitantes ejus sepulchrum consequi indulgentiam
quinque annorum, et totidem Quadragesimarum, et so-
lemnis ibidem praefecturam per quinque annos,
cum de mandato M. Reverendi P. Francisci Salandri
provinciae Basilicis tota Oriente Commissarii Apo-
stolici, Bethleem v. contulisset de anno mxcv die
ix Julii. Hinc potest addi altera relatio R. Patris
Aloysii Viduari a Palula Ordinis pariter Minorum
Observantium, qui Terrae sanctae loca invisit, et
omnia notatu digna descripsit, et ad aeternam memo-
riam impressit. Nam facta commemoratione Capella
Sanctorum Innocentium a crudeli signo rege Herode
interfectorum, haec subiecit verba: Versus occu-
pata est altera speculena, et in ejus ingressu ad latus
dexterum invenimus altare, intra quod est sepultura
S. Eusebii, gloriosis tui Ecclesiae doctores Hiero-
nymum discipuli, et ad dextrum latus est aliud altare
intra quod est sepulchrum S. Paulae Romanae, et ejus
filiae Eustochii, et e regione illius est locus, ubi ju-
cebat S. Hieronymi corpus, Romam postea, ut dicitur,
translatum: quo omnia sepelera tabulis marmo-
reis aperta, alterum in far conspiciuntur, et ante
eorum singula ardet vitrea lanquis, et praedicta spe-
lunca non longe distat ab Ecclesia S. Sepulchri. Haec
aperte indicant ea, quae de S. Eusebio in illa epi-
stola narrantur esse illa, quibus sine aliqua hesi-
tatione fides adhiberi possit, quamvis falso Cyrilli
nomine circumferantur.

vitrea lanquide
ardens.

CAPUT VIII.

An Ordo S. Hieronymi in Hispania a S. Eusebio creptus. Ejus veneratio Cremonae.

Narrat Reverendus Pater Paulus Morigia Medio-
lanensis, vir in historiis admodum versatus, in libro
quem de Origine omnium Religionum diligentissime
conscripsit, S. Eusebium Cremonensem fuisse insti-
tutorem monachorum sui ordinis in Hispania, et
praecipue crevisse monasterium monachorum Gua-
dalupensium. Et certe haec fama non caret auctoritate:
nam S. Eusebii fuit in Africa, ut habetur ex
S. Hieronymo apologia secunda adversus Rufinum.
Ita enim inquit: Scribit Frater Eusebius, se apud
Episcopos Afros, qui propter Ecclesiasticas causas
ad Conitatum venerant, epistolam, quasi meo
scriptam notitiae, reperisse. Ex his verbis deduci
potest evidenter S. Eusebium fuisse in Africa, quo-
modo enim scriberet se apud Afros epistolam
invenisse, nisi ibidem fuisset? et forte id contingere
potuerit, cum ad Vigilantium haereticum Barcino-
ensem parochum missus fuit, et a occasione Hispania
potuit videre, et erigere monasterium b
Guadalupense, quod profecto antiquissimum est.
Sed quia Morigia natione Italus de re in Hispania
peracta cupiam videri posset testis minus verus,
legatur quæso F. Emmanuel Rodericus Lusitanus in
libro, quem inscripsit Quaestiones regulares. quaest.
3. art. 4 ubi quaerens a quo habuerit originem con-
gregatio Eremitarum S. Hieronymi Hispaniarum,
cum retulisset aliquos existimasse habuisse originem
a Lupo de Oliveto; rejicit hanc opinionem, probans
praedictum Lupum fuisse tantum reformatorem, et
subiit haec verba: Alii volunt, quod congregatio
ista habuerit principium ab Eusebio Cremonensi,
gloriosissimi Hieronymi discipulo, ejus creduntur
vestigia sequi monachi de Guadalupe in Hispania:
et quavis referat alteram opinionem P. Hieronymi
a Roma Hispani lib. de Repub. Christiana, qui
censuit habuisse originem a quodam Fratre et Thoma;
tamen id verum esse non potest, cum Frater Thomas
fuerit anno millesimo tercentesimo septuagesimo;
monachi autem de Guadalupe antiquiores sint.
Quare verior sententia remanet illa, quod habuerint
originem a S. d Eusebio Cremonensi. At cum hi
monachi, ad latiores S. Augustini regulas transis-
sent, Frater et Lupus de Oliveto Hispanus eisdem cum
aliis quaque monasteriis ejusdem regionis reformavit,
et ab ea de novo in Italia instituit, et praesertim mona-
sterium Romanum S. Alexii, qui etiam diligentissime
collegit Regulas ex scriptis S. Hieronymi, quibus
antiqui illi monachi regerantur, et obtinuit rescrip-
tum a Martino v. Summo Pontifice, quo obligabatur
monachi illis legibus morem gerere, (sine
tamen periculo incurrere letalis culpe) quas ipse
ex variis locis librorum S. Hieronymi cumulerat,
cum antea obediunt praeceptis a S. Augustino
Fratribus suis praescriptis: ad quae postmodum
idem monachi, cum non tam aspera et rigida sint,
Fratrum communi saluti consulentes transierunt. In
quo certe maximam laudem consequutus est Lupus,
et de hoc maxime laudatur a Mariano Victoria
Episcopo Reatino his verbis: Hanc Regulam
monachorum ex veris Divi Hieronymi sententiis
collectam fuisse, nemo qui in ejus lectione versatus
est, infirmari potest: ita autem apposite et congruen-
ter in munus eas Lupus de Oliveto contulit, ut
non alter quam hic legis, fuisse eas Hieronymum
existimare possit. Itaque si veteres Homero-centones,
et Virgilio-centones, quos prola Falconia mulier
non imperita consuit, tot laudibus dignos ducunt;
cur non quivis has Hieronymo-centones laudibus
extollat?

Institor mo-
nasterium
Guadalupen-
sium in Hispania
dicitur a
Morigia

a

b

et alius apud
Emmanuel
Rodericum,

c

d

e

a Fr. Lupo de
Oliveto regula
colleget.

f

g

a Martini est S. Cyrellus Hierosolymitanus anno 382, die
18 Martii. Quae hic sub nomine ejus dicuntur, habemus ex di-
ptycho MS. et veteri Mazarinensi. Hieronymus a Petro Valo descriptus
A qui ante hunc fastidium memorat Cyrellus tempore abbas
S. Hieronymi, qui in epistola sua de solis orationibus variis, sur-
sum regibus in spiritu, eundem animum ejus deferri in carum, et
auctoritate in sepulchro ejus intrinseca facta, vultu interea
mirabilem addito dignitate Episcopalis. quod postea fit, ubi de
obitu S. Eusebii agitur. Quibus regibus hunc potuerit esse
monachum Cyrellus, quoniam postea corruptores unum eundemque
cum Episcopo confuderunt, aut multos recipiant

A extollat? præsertim cum illæ de futilibus et a religione nostra absonantibus materiis; hæc vero non nisi de Christiana professione præcipueque illius virtutibus, et quæ perfectionis statum respiciunt, conscriptasint? Multis igitur libris, inquit, dignus est Lupus, qui ad hominum vitam recte sancteque instituendam, et monachorum professionem servandam, hæc ipsa ex Hieronymo (quem monachum fuisse nemo est qui ignorat) docte appositeque collegit. Hæc in gratiam hominis Hispani, erga suam religionem bene affecti, qui professionem fecerat in monasterio Guadalupensi, fundato, ut creditur a S. Eusebio Cremonensi, a nobis fuerunt enarrata.

41. Et certe, ut Lupum prætermittamus, apud Hispanos magna semper in honore extitit Religio monachorum S. Hieronymi, et q S. Eusebii Cremonensis, de quare multa, et quidem gravissima testantur. In primis quod Carolus Quintus, vir in hoc genere vite præstantissimus, singulari religionis Christianæ propagandæ desiderio, rerum bellicarum gloria, ferocissimorum Ducum maximoque exercituum victoris insignis; sed insignior mundi contemptu, incredibili antique pietatis et orthodoxæ fidei studio, digna hominis sensati ad mortem præparatione, regnorumque omnium abdicatione, ut se totum divinis obsequiis, parvo stipendio contentus, munciparet; dedit in monasterio sub disciplina plane monachali: animadvertensque horam mortis instare, viresque corporis deficere, ultima voluntatis suæ testimonia scribi mandavit, inter quæ illud est eximium, quo singularis animi pietas erga S. Hieronymum et Eusebium, eorumque monachos fuit optime declarata, imperans, ut ejus cadaver vestibus illorum monachorum indueretur, et ita sepulture traderetur: quod quidem, ut jussum fuerat, executioni fidelissime fuit demandatum. Idem Philippus ejus filius, qui sicut omnes totius orbis familias vi, potentia, atque maximarum rerum amplitudine antecessit; ita pietatis et fidei amplificandæ studio longe superavit, vir pace et bello maxime suspiciendus, patris amantissimi exemplum secutus, plurima pietatis argumenta erga eosdem monachos reliquit: quorum primum illud est, quod dum hujus lucis usura frueretur, sapissime a gravissimis curis, quibus imperia maxima sunt vallata, se eximens, cum eisdem monachis, se aliquantulum colligens, versabatur, ut ad rerum divinarum desiderium excitaretur. Deinde cum in lecto decumbens postremam horam expectaret, jussit, ut ejus corpus eodem habitu monachali, quo ejus pater, indueretur et honoraretur. Tertium vero pietatis erga istos monachos monumentum est monasterium, dictum Escorialæ, munificentia regis ad honorem S. Laurentii conditum, et eisdem monachis ad commorandum religiosissime traditum. Hæc suæ religionis signa S. Eusebius in Hispania reliquit, si tanto viro, ut est Morga, credere dignum est.

42. Cremonæ vero extra moenia civitatis unicum extat monachorum S. Eusebii monasterium a Francisco Sfortia Mediolani Duce a fundamentis erectum, cum basilica ad honorem S. Sigismundi Regis consecrata. In suburbanis autem parva quoque conspiciuntur ecclesia sub invocatione S. Eusebii, quæ ad monachos Olivetanos pertinet: in qua præter S. Eusebii nomen, nihil prope extat memoria dignum. Verum non permisit Deus, quod memoria hujus Sancti, quæ mille et ducentis annis dehtuerat, penitus extincta crederetur: sed post tot annorum curricula novam obtulit Cremonensibus religionis et pietatis erga eorum Sanctum materiam: anno enim sexcentesimo quinto supra millesimum, quidam pms vir, Paulinus

de Peperariis nudupatus, ut Sanctorum Cremonensium numerum colligeret, et in catalogum ad posterorum memoriam referret, cum Veronam ivisset, et S. Eusebii Cremonensis imaginem casu comperisset; eam accersito picture a prototypo exceptam, Cremonam animo gaudenti asportavit. Quam cum multis civibus ostendisset, eorum ope et opibus simulacrum S. Eusebii, exemplaris instar incidendum, et vestibus sacerdotilibus, ut erat illud, decorandum curavit, eidemque altare in ecclesia S. Mariæ Stellæ, moenibus ipsius civitatis annexa, erigendum studuit. Hoc simulacrum Cesar Specimus, veneranda monachiarum Episcopus, quem honoris causa recolo, in ecclesiam Cathedralē comportatum, publice et solemniter benedixit: deinde statum diem maluit, qua omnis Clerus tam secularis quam regularis, et discipulorum scholæ frequenter in ecclesia Cathedrali adessent, ut eo majori, qua posset solemnitate, sacra illa imago in locum constitutum transferretur. Quæ cum jam advenisset, omnibus convocatis et congregatis, processio ordinari cepit cum interim sex viri nobilissimi sacris induti, mulo pede, capiteque, ne ad inaniem gloriam id facere viderentur, aperto, propriis humeris Sancti imaginem honorifice gestantes, mira pietate psallentium chorus atque agmina cantantium prosequerentur: dum omnia campanarum sono, tubarum clangore, et benedictionum vocibus consonarent. In tanto universorum plausu, in tam ingenti populi letitia, mirum est quantum humani generis invidus hostis excitavit atque agitarit aeris commotionem, sese civitati opponens, ne jucunda Patris recordatione frueretur, ejus auxilio jam videbat multos ex ipsius laucibus eripiendos. Exemplo etenim omnes excitat ventos, sievisimos commovet turbines, et subita tempestate omnia evertere velle videbatur: tanta enim erat ventorum rabies, ut aedificia ipsa tremarent, et a fundamentis aere concuterentur. Plantibus igitur maximo impetu ventis, parum defuit, quin processio ipsa disperderetur, et qui simulacrum portabant, re infecta discederent, cum progredi minime possent. Verum tandem aeris perstreptentis furorem vicit quidam condans et inconcussa mentis deliberatio cum religione conjuncta. Pupulas enim vehementem illum impulsu, atque terribilem aere sibilum a demone comitatum minime extimescens, et patientissime iter prosequens, ad desideratum tandem locum pervenit, et elligio super altare collocata, laudes debitas S. Eusebio persolvit, et immortalī Deo gratias egit. O rem admirandam! statim seruta est aeris tanta tranquillitas, ut præteritis commotionis nullum penitus remaneret vestigium. Sancto, ut credibile est, divinitus nequitiæ spirituales ab aere compellente. Satisfecit populus ardenti desiderio, quo tenebatur, et sui amantissimi civis imaginem in vita terrena mortali hoste est veneratus. Ex quibus clare intelligitur, quantum sibi ob hujus Sancti intercessionem tueretur, usque ipso non ignorans Sanctus patrios civibus suis maximam opem ferre, sese Deo nato propter maxima scelera supplices opposentes. Quare ad eum quotidie pro impetrandis beneficiis accedere, vota offerre, cereos accendere, appendere simulacra cessare non debemus.

43. Unum licet nobis simulacrum de multis ante oculos vestros, cives optimi, ponere, et etiam causam, cur oblatum sit, diligenter exquirere: illud est lamina argentea lateris formæ, quam S. Hieronymi confraternitas obtulit de anno mxcv, ut congruentes pluvias impetraret. In ea civitas Cremonæ, et nubes ab æthere pluviam effludentes, et in superiori parte imagines SS. Hieronymi et Eusebii, ad Deum supplices conspiciuntur, his verbus ex auro in extremitate ornatus tabellæ appositus: D. Hieronymi Confratres

D
M CTORD
FRANC.
FERRARIO,
imago sculpta,

abire ecc-
statum:

solentis pro
cessio institu-
tur: E

ne quid in ob-
temperatam
intermissa:

F

vota oblato
impetratur
pluvie.

q
Apud mona-
chos SS. Hier-
onymi et
Eusebii

B

Carolus V
Imperator
vixit et sepul-
tus,

Philippus II
Rex

C

vi sepul-
tus

recto monas-
terio Escorialæ

Cremonæ
S. Eusebii
monasterium,

extincta,

Cremonæ
monasterium

APUD
FRANC.
FERRARIO.

A tres, ob impetratam pluviam diu publice expetitam. Fuit hoc votum ejusdam magnae siccitatis occasione ob defectum nubium effectum, qua languentes herbe humiliter destitute, spem colligendorum fructuum eripiebant, et cœlum quoque ipsum maximam rei frumentariæ penuriam, et annonæ caritatem protendebat : Deus enim ob peccata nostra dederat eolum et terram arenam, neque alia miseris spes relinquebatur, quam ad Deum intercessionem alicujus Sancti confugere, ejusque justissimam iram avertere. Quare cum ipsa Contraherentis hoc fecisset, et Advocatum apud Deum S. Eusebium delegisset, eidem argentea illa effigie promissa, statim nubibus eolum obducunt, ingentem pluvie copiam ab alto profudit, qua agri abunde irrigati, uberem eo anno fructuum collectionem pepererunt. Voluit Deus hoc tanto beneficio omnibus notum esse, quam sibi S. Eusebii preces percarere essent, qui ingentibus occurreret necessitatibus, et preces apud maiestatem suam supplices offerret.

44 Hæc de vita morte, et miraculis S. Eusebii Cremonensis breviter dicta sint, quæ hinc inde ex diversis S. Hieronymi libris, aliisque scriptoribus collecta descripsimus, et in hunc parvum libellum ad futurorum seculorum memoriam retulimus, quæ si minus diligenter et eleganter, quam par erat, et hujus Sancti dignitas postulabat, enarravimus; veniam tanti erroris a Deo Opt. Max. impetrare cura-

binus. A te vero, Reverendissime Pater, enixe peto, D ut parvas, si stylus minus comptus, et periodus sua carens gratia insulsus labi videatur. Aliquid curæ non dedigneris : te monuit interea esse cupiens, hæc quidem elegantius, sed non amantius ab aliquo recenseri potuisse, meque interim ac mea auctoritatis tue clypeo defendas; nec a quoquam calumniari patiaris. Et in sempiternum ævum cum S. Eusebio vale.

a Supra num. 11 de his Episcopis Africæ apti, quasi Romæ antecesse in Italia eos repererit S. Eusebius, cum in ad Constantinum venisset, et discrete videret S. Hieronymum antea citatus. Est autem Constantinus, quia Imperatoris, ad quem si negotiorum causa venerant. In Extrinsecis Hispanica civitas Guadalquivir, nobilis triplice Virginis miraculosa imagine, ad eam veneratorem promerendam invitati Religiosi Ordinis S. Hieronymi, intererant 22 Octob. anni 1389, ut late deducit Josephus Segundinus, vire de Sigüenza lib. 1 Historix Ordinis S. Hieronymi, cap. 17 et 18. c. Felix Josephus Segundinus lib. 1 cap. 2 originem Ordinis in Hispaniam attribuit huius Fratris Thomæ, cognomento Sarra, acta Senensis in Italia, addidit ordinem institutum circa annum 1350, ac demum 1353 confirmatum. d. Idem Segundinus lib. 1 cap. 1 agit de Eusebio Cremonensi, et cunctis non illam, sed Paulinianum post obitum S. Hieronymi propositum fuisse monasterio Bethleemico, quod frater ejus evert, tantum abest, ut velit agnoscere eum in Hispaniam traditum intransisse. c. Segundinus lib. 3 cap. 5 et sequentibus appellatur Lujus de Olmeda, qui anno 1425 præcedit ut Generalis in capitulo 3 generat. c. Segundinus lib. 3 cap. 6 asserit ordinem lapsum restituisse anno 1428 in capitulo sexto generat. in annos Provinciales Romanæ ad Martinum Papam misisse, ubi reliqui ejus gradus narrantur. — g. Nullus ejus cultus aut veneratus est apud Hispanos in ordine S. Hieronymi.

Epilogus auc-
toris.

11

E

DE S. GERASIMO

ABBATE IN PALÆSTINA PROPE JORDANEM,

Commentarius prævius.

CAPIT. I.

S. Gerasimi cultus sacer, ætas, monasterium.

Martius est die quinto Marti S. Gerasimus, et inscriptus tabulis Martyrologii Romani, his verbis. Item in Palestina ad ripam Jordanis S. Gerasimus anachoretæ, qui tempore Zenonis Imperatoris floruit. Eadem die apud Constantinum Felix ista leguntur: Gerasimus illustrissimus fundator ac scriptor regulæ anachoretarum, mortuus est primo anno Zenonis Imperatoris. Græci quæ v. Marti sollemnibus Odis celebrant S. Commem Martiæm Isauricam, imo et aliam Canonem ex hortulano Martiæm; ut v. Marti sollemnibus item Odis et hymnis celebrant S. Gerasimum, et Acta ejusdem, sed contracta, habent in magnis Menais et apud Maximum Episcopum Cytheræm in Græcis, et in Anthologia assensu Clementis vii edito, cum hoc titulo. Quarto die ejusdem mensis Martii memoriam sancti Patris nostri Gerasimi. Additur in Menologio, ad Jordanem versantis, cum Gera ipsa sorvixit. Cum Græci eadem diem recitit die Molani. Et xx Marti iterum cum celebrant Græci in eadem Menais, et apud Cytheræm his verbis: Eadem die sancti Patris nostri Gerasimi; et de eodem Gerasimo ibidem agi videtur ad hunc usque:

Υπερταύτη ὁρῶ τῇ Ἐπισκοπῇ γρηγοῦ,
Θρησ; παθὺν ἀνιστάρι, πρὶς τοῦτο βίον.
Αἰνῶσι σερβίτ σοὶ Gerasimo βίον,
Αὐτὸν ὀλοῦν τὸν παθὺν πᾶσι νοσῶντι.

2 Rex parvulus a S. Gerasimo gratus lactentis non reperimus singulari tractatu conscriptus, sed aliquas colligimus ex Vita S. Euthymii Abbatis a nobis ad xx Januarii illustrato, et paucos conjungimus ex Vita S. Quiriaci ad xxix Septembris data. Illustre exemplum S. Gerasimi de familiari comitatu Leonis tradit Joannes Moschus in Prælo spiritali cap. 107 quod ad-

divinus. Exsercam historiam u nonnullis afflictam S. Hieronymo bene videtur rejectique Baronius in notis Martyrologii ad hunc diem, et xxx Septemb. uti etiam in Annalibus ad annum 420 num. 49. Eandem ex Moscho historiam tradunt Menais et Anthologia, sed nonni errore præponunt imperante Constantino Pogonato, Heraclii nepote, S. Gerasimum a pueritia timore Domini imbutum, monasticum habitum indutum in interiorum Thebaidis solitudinem recessisse. Infra ex Actis S. Euthymii constat eum a Lycia oriundum, et in patria diu monasticum institutum fuisse amplexum, indeque in Palestinam venisse et ad obitum usque crasse. Potuit a Lycia aut Palestinam in Thebaidem profectus, et aliquandiu ibidem moratus, ad Jordanem reversus esse. At qui tam imperasse dicitur Constantinus Pogonatus, Heraclii pronepos, successit patri Constantino anno dcxxxv Syriacus in balneis interfecto, vita et imperio defunctus. Era Christianæ anno dclxxxv.

3 Substituendus est in locum hujus Constantini Theodosius junior, Magni Theodosii nepos, sub ejus imperio ultimus annus S. Gerasimi in Palestinam profectus est. Martius Theodosius anno cccvi successit Marciano, sub quo anno sequente, mense Octobri, habitus est Synodus Chalcedonensis, cum jam Gerasimus prope Jordanem in vita anachoretica excelleret. Martius Marciano anno cccviii, creatus est Imperator Leo; ejus imperii anno ix, Christi ccccxv, venit Hierosolimam S. Quiriacus, ac hinc ibidem peracta, adit S. Euthymium, atque monasterio habitu indutus, ad S. Gerasimum ablegatus est. E' viris dem exessit S. Euthymius anno cccclxxiii. Post ejus decessum (verba sunt Cyrilli monachi in Vita S. Sabæ Abbatis v. Decembris) cum monasterium otio et sociordie paulatim se dedidisset, longo tempore aufugit B. Sabas, et habitabat in solitudine, cum Gerasimus eam, quæ est circa Jordanem, solitudinem non secus atque stella, illum-

et ex Joanne
Moscho:

vita monastica
in Lucia pa-
tri,

et Palæstina:

F

sub Theodosio
juniore imp.

Marciano,

Lione.

Res ejus genti
domine ex
Vita S. Euthy-
mii et S. Quir-
iaci,

VIDE SYNAXA-
RIUM.
PAG. 805

ANNO EPISC-
LXXV.
V MARTII.

Notatis
S. Gerasim
v Martii,

alibi 4

C

et 20 Martii.

A minaret. Mortuo Leoni Imperatori successit Leo junior ex sorore nepos; huic, cum haud diu vixisset, pater Zeno, ante a filio Augustus coronatus. Mortuus dein S. Gerasimus quinto mensis Martii Indictione xii, in consulatu Zenonis Augusti secundo. Annus is erat cccclxxxv.

4 Cyrillus scriptor in monasterio S. Euthymii habitum sumpsit anno dclxi, et anno dclxi in Lauram novam migravit, ac biennium in scribendis *Vitis SS. Euthymii et Sabae*. Praeerat tum monasterio S. Euthymii Gerontius Medabensis, de quo sibi optimè noto, ejusque patre et avo agit Cyrillus in *Vita S. Sabae*. At quæ Gerontius narravit Joanni Moscho et Sophronio Sophistæ, referantur in *Prælo spirituali* cap. 21. Quibus adventibus in monasterium S. Gerasimi, senes narrarunt, quæ de ipso Moschas scripsit. Ad illa etiam circiter tempora vixerat S. Quiriacus, utpote centum et septem annos ætatis natus.

CAPUT II.

Epitome rerum gestarum S. Gerasimi : ex *Vita S. Euthymii*, auctore Cyrillo monacho.

B Septuagesimo autem et quinto anno ætatis magni Euthymii, congregata fuit a Synodus Chalcedone, in quam omnes fere totius orbis terrarum undique convenierant b Pontifices. Eos enim ad conveniendum vocabant, quæ Ephosi scilicet innovata fuerant, a c Dioscoro, inquam, Alexandrino : quem simul cum iis, qui illius tuebantur dogmata, e sacris ejiciunt catalogis, et accuratum tibi decretum exposuerunt. Ei autem Synodo insignis quoque Euthymii discipuli intererant... Postquam autem ille legisset, et quæ scripta erant, recte se habere invenisset, et concinere rectæ regulæ veritatis, pervasit repente fama totam solitudinem, quod magnus quoque Euthymius sequatur Synodum Chalcedonensem.

6 Hoc autem omnes propemodum monachos ad eam attraxisset, nisi quidam d Theodosius, habitu quidem monachus; moribus vero præstigiator importunissimus, et mente corruptissimus, veniens in Palestinam, cum de dicta Synodo quidam improbe confinxisset, quod everteret quidem dogma rectæ fidei, introduceret autem vel potius revocaret dogmata Nestoris, cepisset e Eulociam, quæ tunc versabatur in Palestina. Per ipsam autem induxit omnes monachos : et deinde etiam Sedem Hierosolymitanam invectivando, (a justitia) et impudenter invadit, et cum ex potestate accepisset facultatem, bellum gerit adversus divinos Canones.

7 Erat autem illic quidam magnus Anachoreta, qui nuper quidem venerat e Lycia, vocabatur vero Gerasimus : qui cum omne vitæ institutum, quod monachos decet, in patria ostendisset, multos quoque passus erat sudores adversus spiritus nequitie. Is ergo cum pulchre exerceret in ea, quæ est ad Jordaniem, solitudine, et sæpe demones percuteret, pulsatur ipse quoque, vel potius supplantatur ab eorum improbitate et abducitur ab hæreticis. Cum autem ab omnibus fere anachoretis audiret de Euthymio, iisque, quæ de eo sermoni celebrantur, antea haberet optatas, aliquando ad eum venit in f Ruban : cumque cum eo diu esset conversatus, et illius lingua bilasset fluentem suavisimum, veluti quendam morbum evomit hæresim et ad sanam fidem revertitur, quod deceptus esset, magna ductus penitentia ; et cor vana corruptum sermonibus, doloris stimulo castigans et peniens. Hunc autem ipsum alii quoque consecuti sunt anachoretæ, Petrus cognomine Gionnitus, et Marcus, et Julon, et Silvanus : et ipsi quoque Theodosii noxiam sectabantur communionem.

Martii T. I.

8 Hæc quoque mihi cum aliis g Joannes Sidentiarus et Episcopus, et h Thalelaeus Presbyter narrauerunt. Dicebant enim, quod versantibus aliquando ipsis in solitudine, in eos incidens B. Saba colloquebatur, dicens, quod cum adhuc esset in crenobio, ascendisset post mortem i Theoctisti simul cum k Longino Præfeto ad magnam Euthymium. Cum autem aliquot dies morati essent circa Ruban cum l Martyrio et m Elia, et una cum eis adesset S. Gerasimus ; Quoniam inquit, prompto et alacri animo videt magnus Euthymius me et n Domitianum, utroque assumpto, transibat per interiorem solitudinem. Cibus autem nobis erant radices melagriorum.

9 Cum ergo apud Deum tantam haberet Euthymius fiduciam, et tantam Spiritus gratiam e superis attraxisset, ne communis quidem mortis ei tempus est celatum. Cum tres postea dies mansisset in diaconico, sabbatho noctu dormit in pace, et ad eum, quæ illic est, transit beatitudinem, re vera senex et plenus dierum, vicesimo die mensis Januarii. Cum autem fama celeriter per omnem sparsa esset regionem, monachorum et laicorum congregata est multitudo, quæ non poterat facile numerari. Quin etiam o Anastasius Patriarcha Hierosolymitanus, cum simul assumpsisset examen Clericorum et militum, accessit. Cum eo autem aderat p Chrysippus et q Gabrielius, et Diaconus quoque r Theobulus. Anachoretæ quoque, qui erant in solitudinibus, undique conveniunt, quorum erat unus quoque Gerasimus. Omnes autem in stuporem adducebat contumatio miraculorum. Cum ergo convenisset multitudo prope innumerabilis, prohibebatur sacrum illud corpus a sepultura, cum jam esset hora nona, donec milites, ut eis jussum fuerat a Patriarcha, repellunt multitudinem : et sic vix tandem datur altus divinis Patribus, ut corpori illi, quod tam strenne decesserant, et multa passum fuerat, iusta peragerent ; et cum iis, quos decet, hymnus in locupletis loculo deponerent.

10 Oportet autem etiam de magno tractare Gerasimo, et quales ipse dederit regulas et formas iis, qui sub ipso exercebantur, et veluti condimentum attexere narrationem, quæ magnam utique habet utilitatem. Hic ergo magnus Gerasimus, qui Jordanis solitudinis civis fuit simul et patronus, cum maxumam illie Lauram, quæ non pauciores quam septuaginta anachoretas habebat, construxisset, et prioreta crenobium in medio ejus optime collocasset ; curabat ut, qui introdebantur quidam monachi, manerent in crenobio, et vitam monasticam exercebant : qui autem crebris et longis se laboribus exercuerant ; et ad perfectionis mensuras jam pervenerant, eos in iis, quæ vocantur, cellis collocans, sub hac jubebat vivere regula, ut quinque dies hebdomada unusquisque in sua cella videret, nihil gustans quod esset esculentum, nisi panem et aquam et dactylos ; sabbatho autem et Dominica venientes in ecclesiam, cum participarint sanctificata, coeto uterentur in crenobio, et sumerent parum vini. In cella vero nulli permittabatur aut ignem accendere, aut coctum gustare. Pauperes autem tante erat eis curæ, quantæ nihil aliud : et humilitate maxime ornabantur.

11 Unusquisque vero laborem suarum manuum, qui per hebdomadam ab eis factus fuerat, sabbatho ferens in crenobium, circa vespertinam Dominicæ, hebdomadæ sumptus rursus accipiens, panes, inquam, et dactylos et aquam in vase aliquo et palmas, rursus redibat in cellam. Erant autem adeo remoti ab omni sollicitudine, et a negotiis humanis ita disjecti, ut nihil haberent præter ea, quibus induebantur, adeo ut non esset secundum amictus. Stratum autem

D
ACCTONE
CYRILLO
MONACHO.
cap. 18
g
h
degit cum
SS. Saba,
Joanne Sidentiaro,
Theoctisto etc.
i k
l
m
n

Cap 10
S. Euthymium
mortuum.

B
o
cum Patriarcha Hierosolymitano et aliis sepeliri
p q
r

cap. 13

r
S. Gerasimus
Lauram et crenobium :

anachoretæ
rma victus et
disciplina ratione :

labor manuum,

amictus,

stratum autem

49 quid

Cyrillus scriptor
et Joannis
Boichti a las.

Cap. 12
a
Contra Synodum Chalcedonensem,
b
c

d
abducit hæretico
Theodosio
synagoga,

c

abducit
S. Gerasimus,

f

reducitur ad
orthodoxam
fidem a S. Euthymio,

A quid erat aliud, quam storea, et quae solent appellare s centonium et embryum, et vas fictile ad aquam, quod quidem simul sufficebat ad potum et ad palmas irrigandas.

cellae aperit,

Acta 4 32.

regulae obser-
vantia:

ab Hierichun-
tinsibus erbi,
b

recusantur:

S. Gerasimus
sola Eucharis-
tia vivit

moritur.
m

Embryum.

12 Haec lex autem eis est optime tradita a Gerasimo, ut exvultes collas dimitterent apertas, ut liceret ei, qui vellet, ingredi, et quod vellet, accipere ex illis vilibus et ad usum necessariis, nemine prohibente: quin etiam ipsi quoque cernerentur viventes Apostolice, et esset eorum quoque, qui habitabant in solitudine, eis consimiliter ror et anima una: quandoquidem nemo ex iis, quae habebat, iudicabat esse aliquid proprium, sed omnia eis ex aequo esse communia. Porro autem hoc quoque dicitur de anachoretis, cum quidam ad eum accessissent, et peterent ut sibi liceret aquam calefacere, et coctum sumere et ad lavandum legere, magnum respondentem Gerasinum dixisse: Si sic vultis vivere, multo magis expedit, ut vos vivatis in convalio. Ego enim nequaquam permitto tibi meae vitae tempore hoc fieri apud anachoritas.

13 Cum Hierichuntini audirent eorum, qui erant apud Gerasinum, esse adeo arctum et omnis solatii experti vitae institutum, esseque admodum asperum et violentum, hanc sibi legem tulerunt, ut salubrio et duo Dominici ad eum abirent, et eis non modicam afferrent consolationem. Sed hoc quidem est laus Hierichuntinorum, et evidens argumentum animarum virtutis amantium. Cum autem multi ex iis, qui sub hoc magno Gerasimo erant, devertatoribus viderent multos mundanos cum hoc proposito et scopo ad se venientes, tantum abest, ut eis gratus et jucundus esset eorum adventus; ut nec eos quidem in regione omnino videre aut tolerare possent: sed potius ut valde lesuros eos fingerent et declinarent. Illi enim pulchro sciebant, perfectae temperantiae matrem esse abstinentiam, ut quae possit et turpes expellere cogitationes, et summi levare gravitatem, ut qui non solum verbis, sed etiam factis hoc a Patre optime didicissent.

14 Illi enim illum dicebant tanti fecisse abstinentiam, ut quadraginta jejunii dies jejuniis transigeret, contentus sola Sacramentorum participatione. Cum sic vixisset Gerasimus, et iis, qui sub eo erant fuisset exemplar virtutis et occasio salutis, communis adventus tunc quinto mensis Martii, Indictione tertia decima, in consulatu Zenonis Augusti secundo.

a Anno 351. Quandoquidem anni S. Euthymii ordinatur, dicitur ad eum vitam, ubi abierat. Solus dicitur. - h. Sexcenti et triginta. - e. De Moscho plurimum dicitur ante 18 Februarium ad vitam S. Plurimum Patriarcha Constantinopolitani, et 28 Februarium ad vitam S. Proterii Patriarcha Hierosolymitani, et ubi. - d. De Theodosio hoc agitur I. cap. lib. 2 cap. 5. Nephosus lib. 1 cap. 9. et pluribus et gestis, in hoc Vita. - e. Eut. Eudoxius bene videtur Theodosii Augusti Imperatoris, de quo etiam regimus 8. Januarii ad vitam S. Atque, et ad vitam S. Euthymii. - f. Collitur S. Januarii 13. Martii. - h. De hoc Theodosio agit Moschus cap. 59. - i. Collitur S. Theodosius 3. Septemb. mortuus an. 357, successerunt Hegumeni Mothi, tum Longinus an. 359 constitutus, hinc Paulus, ubi quatuor Theodosii successores. - k. Longinus frequenter mentio fit in Vita S. Euthymii, ubi et Quiriaci. - l. Martyrus ecclesiae dei an. 377 Patriarcha Hierosolymitanae. - m. Illius mortuus S. Euthymius, ecclesiae Hegumenus. - n. S. Basilianus 11. communis collitur 27. Januarii, mortuus cum S. Euthymio an. 373. - o. Indictionis Anastasius an. 378, mortuus an. 377. - p. Chrysostomus contra Iamam 11. communis, tum Cyprianus contra Cyprianum Hierosolymitani. - q. S. Calixtus fundatur novi monasterii, videtur eod. 26. Januarii, ut ibi dicitur. - r. Euthymii. - s. Euthymius ex diversis parvis consuevit. - t. Embryum pro rebus et ex gestis parvis consuevit. De quo Cyprianus collitur. I. cap. 23. - u. Ergo anno Christi 475.

CAPUT III.

Fragmentum ex vita S. Quiriaci.

a

Cum Quiriacus accessit et ad Lauram mirabilis Euthymii, hospiti excipitur a quodam a Anatolio Presbytero et Olympio monacho, fratribus quidem genere, patria autem Corinthiis. et cum multos dies

apud eos degisset, deinde etiam magnum adspexit Euthymium: et beate illae manus sacrum ejus caput tetigerunt, simul quidem eum monastico induentes habitu, et in eum vocantes uberiorem Spiritus operationem. Eum tamen hoc in loco manere non sivit Euthymius propter aetatem. Valde enim cavebat imberbium et adolescentum in sua Laura conversationes, ne aliquam offensionem afferrent reliquis Fratribus ad turpes cogitationes. Sed cum magnus jam Theocistus excessisset ad Jesum, quem desiderabat, ipse emittit b Quiriacum ad S. Gerasimum ad Jordanem.

16 Cum ergo revera praeclarum munus accepisset Quiriacum, et eum vidisset ea aetate, statuit ut ipse ministraret in conobio. Sic autem in eo debebat ille admirabilis, ligna scindeus, aquam et alimentum parans Fratribus, et coeli fungens officio. Sed quamvis ita se haberet, et in tantis laboribus totum diem transigeret, in colloquendo cum Deo tamen et precatione totas noctes consumebat, et serventius rursus et acris post opus manuum sacros hymnos incipiebat. et, ut paucis dicam, vitam anachoreticam in conobio, et tam multis negotiis per omnia ostendebat, ut qui pane et aqua solum, idque secundo quoque die aleretur. Illis inductus est Gerasimus, ut eum valde diligeret: et sic vita delectabatur junioris, et de illius moribus et amore in res spirituales adeo factus erat certior, ut eum assumeret in diebus jejuniarum ad solitudinem Ruba, et eum haberet socium eorum, qui illis suscipiebantur, laborum et spiritualis ascensus. Ille dicebatur etiam magnus versari Euthymius, et eos divinis impertire Sacramentis singulis Dominicis, donec venisset dies Palmarum.

17 Cum breve autem tempus effluxisset, abijt quidem pulchro illo ad Deum itinere magnus Euthymius: videt autem sacrum illius animam Gerasimus deduci ab Angelis, et praeclare ad coelos ascendere, unde fuerat vocatus. Cum ergo statim assumpsisset Quiriacum, ascendit in ejus Lauram, et sacrum ejus corpus gratis manibus sepebat cum ea, qua par est, reverentia: et cum omnia fecisset, quae de more habebant, reversus est. Nono autem anno postquam Quiriacus venit in Palestinam, admirabilis etiam moritur Gerasimus, et migravit ipse quoque ad communem Dominum, quinto mensis Martii.

a Anatolii susceptio inter monachos facta a S. Euthymio dicitur num. 31 in Regis Vita. - b Anno 367.

CAPUT IV.

S. Gerasimo servit Leo. Ex prout spirituali Joannis Moschi.

Uno fere miliario distat a Jordane monasterium, quod Abbatibus Gerasimi dicitur. In hoc monasterium adventibus nobis narraverunt, qui illis morabantur, senes de Abbate Gerasimo, quod die quadam ambulans super Jordanis ripam, obvium habuit leonem valde rugientem, suspensum pede, cui infusus erat ex calamo aenleus, adeo ut ex hoc pes ipse innupisset, et sanie plenus effectus esset. Cum igitur vidisset leo senem, ostendebat illi vulneratum ex infuso aculeo pedem, illeus quodammodo et obsecrans ut illi curam adhiberet. Cum ergo vidisset eum senem tali necessitate constrictum, sedens apprehendit ejus pedem, aperiensque vulnus eduxit aenleum infixum cum magna putredinis copia, diligenterque depurgato vulnere, et panno alligato, dimisit eum. Leo autem cum se curatum vidisset, noluit senem decedere, sed ut carus discipulus, quocumque peragoret, magistrum sequebatur, ita ut admiraretur omnia tantam fere gratitudinem. Igitur ex tunc senex nutriebat eum, mittens ante illum panem et infusa legumina.

19 Habebat

D
S. Quiriacum
a S. Euthymio
ad se missum,

benigne exci-
pit S. Gerasi-
mus.

ob virtutes
dignit;

E
comitem suum
et sacris exer-
citiis habet:

videt animam
S. Euthymii
deduci ab
Angelis:

moritur.
S. Martii

cap 107

S. Gerasimus
ex leonis pede
aenleum ex-
trahit:

cum ex grati-
tudine assi-
dum comitem
nutrit:

A 19 Habebat autem ipsum monasterium asinum unum, ad ferendam aquam pro necessitate Fratrum de Jordane. Consuetudinem autem fecerat senex, ut curam pascendi asini leo haberet. Itaque abiens cum illo juxta Jordanis ripas, pascentem observabat. Quadam autem die dum pascetur asinus, leo se ab illo longiuscule avertit : cum ecce camelarius ex Arabia veniens, inventum asinum accepit, et secum duxit. Leo vero, amisso asino, rediit in monasterium tristis valde, et dejecta facie ac cervice ad Abbatem suum. Abbas igitur Gerasimus putavit, quod asinum comedisset leo, et ait illi : Ubi est asinus ? Ille vero quasi homo stabat tacens, et deorsum aspiciens. Dicit ei senex : Comedisti eum : benedictus Dominus. Quidquid faciebat asinus, amodo facies tu. Ex tunc igitur leo, jubente sene, portabat a canthelium capientem amphoras quatuor, ferebatque aquam in monasterium.

20 Die vero quadam venit miles quidam ad senem benedictionis gratia. Qui cum videret leonem bajulantem aquam, didicissetque causam, misertus est ejus, proferensque tria numismata dedit senibus, ut emerent asinum ad ipsius aquæ ministerium, et liberarent ea necessitate leonem. Brevi autem transacto tempore, postquam liberatus a labore fuerat, camelarius ille, qui asinum abstulerat, veniebat ferens triticum, ut venundaret illud in sancta civitate, habens et asinum secum. Et cum transisset Jordanem, accidit ut occurreret leoni : quo viso, dimisit camelos et fugit. Leo, autem, cognito asino, ecurrit ad eum, et cre, ut solebat, ejus capistrum mordens, traxit eum tribus camelis, et gaudens simul et rugiens, quod perditum asellum reperisset, venit ad senem. Senex vero, qui prius putabat, quod asinum leo comedisset : tunc vere didicit, quia insidias passus fuisset leo. Imposuit autem nomen leoni Jordanem. Egredietur itaque leo in monasterio cum Fratribus plus quam quinque annos, nunquam recedens a sene.

B 21 Cum autem migrasset ad Dominum Abbas Gerasimus, et a Patribus sepultus esset, per dispensationem Dei leo tunc in monasterio inventus non erat. Post modicum vero venit leo in monasterium, et querebat senem suum. Abbas autem Sabbatius Cilix, qui et discipulus fuerat Abbatis Gerasimi, viso illo, dixit ei : Jordane, senex noster dimisit nos orphanos, et migravit ad Dominum ; sed accipe, et comede. Leo autem comedere nolebat, sed jugiter huc atque illuc se vertens circumspiciebat, querens videre senem suum, ac rugitu magno ipsius absentiam se ferre non posse significans. Abbas autem Sabbatius, et senes reliqui fricantes ejus cervicem, dicebant ei : Migravit senex ad Dominum, et dimisit nos. Sed ista dicentes non poterant tamen illius voces et ejulatus mitigare, sed quanto amplius ipsum magis ejulabat, majorique rugitu utebatur, et lamenta adjiciebat, ostendens ex voce, facie, et oculis mororem, quem habebat non videns senem. Tunc ait illi Abbas Sabbatius : Veni mecum, ex quo non credis nobis, et ostendam tibi, ubi positus est senex noster. Sumensque eum duxit, ubi illum sepelierant. Distabat autem ab ecclesia quasi passibus quinque. Et stans Abbas Sabbatius supra sepulchrum Abbatis Gerasimi, dixit leoni : Ecce hic senex noster sepultus est, et inclinavit genua sua Abbas Sabbatius supra sepulchrum senis. Cum ergo id leo audisset, et vidisset prostratum super tumulum Abbatem Sabbatium, et flentem, tunc et ipse prostravit se, percutiens in terram caput suum vehementer, et rugiens ; atque ita continuo defunctus est super sepulchrum senis.

22 Hoc autem totum factum est, non quia animam rationalem habuisse leo putandus sit, sed quod Deus voluerit glorificantes se glorificare, non solum in vita hac, sed etiam post mortem : et monstrare nobis qualem primo homini habuerint subjectionem bestie, priusquam inobediens esset mandato, et antequam excederet e Paradiso deliciarum.

a Canthelium, Græce *καθελίον*, onus asiaticum imponi solitum, aut pulvis sporta seu stitellus asino ad onus apte ferendum habitus.

D deploratur a leone, non admittente solutum, E dem morientem super sepulchrum ejus.

Becce homini ante peccatum obedientes.

Canthelium.

DE S. KIERANO ET S. CARTACHO EJUS DISCIPULO, EPISCOPIS ET ABBATIBUS SAGIRIENSIBUS IN OSSORIA HIBERNIE PROVINCIA, Commentarius prævius.

C § I. S. Kieranus sedes, et ætus.

Quæ inter Bladuv montes Senanunquæ fluvium interfuerit regio, pro temporis diversitate nunc Mumoniis, nunc Lageniis adjuncta, ita totius Hiberniæ medium occupat locum, ut Septentrionales Hibernos ab Australibus dividens, Australem tamen ipsa pars sit, longius a Borrah quam Meridionali distans littore, intra quinquagesimum quartum et quantum altitudinis gradum, decimum et undecimum latitudinis. Hunc Ossoriam superiorem Cambdenus appellat respectu alterius inferioris, quæ Kilkenniensis Comitatus nomine appellata, et Ossorienis, sive Camkennensis Episcopatus, Dublinensis Archiepiscopo subjecti, titulo venit in retento Provinciali Romano; cum alterius Ossoria Episcopalis titulus Roscrea sit, sub Archiepiscopo Osselenensi. Roscreensi porro civitati ad Boream illustri duo monasteria sunt; Byrrhanum unum, Sagriense alterum : illud magis Brandoni sanctitate famosum; hoc Episcopali etiam dignitate gaudens, donec ex Roscream translata Sedes : utroque noster Codex Dublinensis S. Kieranum etiam sic finit : Explicit Vita

F B. Kieranus Episcopi Saigerensis, juxta Rosera, distans ad tria miliaria, et olim Ecclesia Ossorienis.

2 Hujus Ecclesie initia in S. Kieranum Vita, citata ab Usserio pag. 791, a Colmano ex Kilkenniensis codice prima loco producta, hæc fuisse leguntur. Et deinde missus est in Hiberniam patriam suam (S. Kieranus encheiret, Romæ Episcopus consecratus) et occurrit ei in via in Italia S. Patricius Archiepiscopus totius Hiberniæ. Et videntes se invicem Sancti Dei gavisus sunt. Tunc S. Patricius non erat Episcopus, sed postea a Celestino Papa ordinatus Archiepiscopus, et missus est ad predicandum in Hiberniam : cui jam, quamvis alii Sancti erant in Hibernia, Dominus constituit magisterium et omnem Archiepiscopatum Hiberniæ : quia per neminem Reges vel Duces Hiberniæ ante S. Patricium Deo crediderunt. Et ait S. Patricius ad S. Kieranum ; Vade ad Hiberniam ante me, et ad fontem in medio Hiberniæ, in confinio Australium et Aquilonalium Hibernensium, qui vocatur Fuaran, et constitue ibi monasterium : quia illic honor tuus, et resurrectio tua erit. Cum S. Kieranus dixit : Locus, in quo ille fons constit

monasterium et civitas Sagriæ,

ex S. Patricii traditione,

A pum, magistrum S. Patricii : atqui ante annum ccccxxviii nec factus Episcopus Germanus est, nec Patricii magister esse potuit, ut suo ostendemus loco. Patricius autem postquam S. Germanus se adiunxit, non venit in Italiam ante annum xxx illius seculi.

8 Quid autem Kieranus venisset in mentem consulere Patricium, nullam Hiberniæ notitiam habentem, æqua in parte silu legeret eremitorii locum? qui convenit, ut perducendis ad fidem Hibernis consecratus Episcopus, eremiticam apud eos vitam et solitudinem sectaretur? At si Kieranum iurem Clericum, Patricium Episcopum facimus ætate profectum, et Episcopis, Monachis, Eremitis plenam Hiberniam cum eo rediit Kieranus, utrumque bellissime habet : nec est a nimis longa scæcitate, et quæ fidem superet, metuendum. Nam si seculo sexto fere dimidiato, vigesimo ætatis anno propinquus fuerit Kieranus : nihil prohibet quo minus S. Finiani, initio septimi seculi docere incipientis, extrema in senectute auditor factus, raræ humilitatis exemplum Hibernis dederit. Nihil item obest, quia minus S. Kierano juniore, tum necdum Cluaniensi Abbate, sed per anticipationem sic nuncupato in Actis, et ejusdem Finiani discipulo, in sua necessitate succurrerit : nec tamen centesimum annum vivendo excesserit.

§ II. Reditus S. Kierani : Scripturæ studium sub S. Finniuno : mors in patria.

Annus viginti Romæ commoratum Kieranum habent Acta. Quem numerum, etsi ei non multum fidamus, et multo pauciores anni potuerint egregiæ doctrinæ comparandæ sufficere, volumus tamen, nulla cogente necessitate, rejicere : cogit autem omnino nulla, cum satis sit si Patricio adhuc in visis degente patriam suam Kieranus reverterent : illum autem ostensuri sumus anno dimittat cccclxxvi ex hac vita excessisse. Sancti tamen Kennani Acta, quæ Usserius ad annum 450 citat, et nos ad xxiv Novembriis proferemus, vir plures quam decem unius studentis Romæ Kierani relinquerent, in nostro calculo : si recte istæ diceretur Kieranus apud Regem Leogarium intercessisse pro Kimana, mortemque deprecatus, cui erat cum obsidibus aliis propter parentum perfidiam puer ille addictus : martius est enim Leogarius anno, ut ferunt, cccclviii. Verum Leogarii nomen pro Lugadio, qui annis viginti quatuor parenti suo supervixit, hoc loco irrepsisse, eadem Acta movent, quando Sancti illius Kimani matrem faciant nepotem Eugeni Principis, qui fuit Leogarii prædicti frater.

10 Major difficultas est, ut anni triginta reperiantur inter SS. Patricii et Kierani in Italia occursum, ad annum quatuor seculi xxvii nobis relatum, et tempus quod idem se in Hibernia reverterant : quod oportuisset, in nostra sententia ipsum illum annum fuisse, quo mortuus S. Patricius est, propinquitum centesimæ : quia ætate hunc in Ossoria fuisse huius facile crediderim. Scrupulum hunc abunde tollent, quæ sumus in Commentariis prævi dissertatione observaturi : ut ostendamus fallacissimum esse annum xxx vel lx numerum in prophetis Patricianis . eo quod omnibus fere tribuatur alteruter eorum : quod satis per se absolum est, et plerumque cum recta chronologia pugnare deprehenditur. Itaque annos aliquot ex hoc numero demus licet, Sanctosque post annos circiter viginti tres convenisse dicat : aut etiam multo pauciores : si placeat credere, quod Kieranus, vel ante Albicum alique Declanum reverent in patriam, vel simulcum illis sub S. Hilari Pontificatu anno ccccxxii, post duodecim vel quindecim annos studiorum. Redisse autem eum gradu Episcopali, dicentibus id Actis, nec ulla in contrarium ratione obstante, non habeo cur reprehendas velim. Rediit, eo quem descripsimus loco, eremiticam aliquamdiu vitam duxit : donec eximie sanctitatis fama affecti Ossorii coperant undique ad eum

confluere : numerosumque sub ipso cœnobium primum, dein civitas non contemnenda facta Sagria est, ad quam post annum ætatis sue nonagesimum potuit ex promisso venisse Patricius, potuit etiam multo citius suam implevisse prophetiam : modo citius in patriam rediisse Kieranus dicatur.

11 Quæ apud Colganum extant Kierani ex Codice Kilkenniensis Acta : consentaneæ ad ea, quæ in S. Finiani Actis xxiii Februarii ab eodem Colganum prolatis leguntur, narrat de extrema ejus ætate sequentia. Iste S. Kieranus valde erat humilis in omnibus, qui multum diligebat divinam Scripturam audire et discere, usque ad decrepitam ætatem. Fertur enim de eo, quod ipse cum ceteris Sanctis Hiberniæ illius temporis, ad virum sanctum Finianum, Abbatem sapientissimum monasterii Cluani-Kaird exivit in sua senectute, et in divinis Scripturis in sancta schola ejus legebat. Inde vero Beatissimus Kieranus, alumnus S. Finiani, sicut alii Sancti Hiberniæ, dicitur. Cum enim ipse senex sapiens et benedictus Pontifex esset, dignatus est discere sub genu alterius, propter humilitatem suam et amorem sapientiam. Quæ si vera sunt, potuit vere, quod est apud Paetam dicere Kieranus, Τριῶσκα ἢ πῶλ' ἢ δεδωσκόμην; Senesco discens plurimum quovis die. Quam autem vera sint, quod substantiam rei, nulla chronologica ratio vetat : ut enim ad xii Decembriis videbimus circa annum ccccl natus Finianus, trigesimo ætatis sue anno (sicut est in Officio) Tyroneum missus est. Annis deinde aliquot in Gallias studuit, revertensque apud S. Davidem, postea Mercensem Episcopum annis hirsit octo, ut est in Actis : nam triginta annis in Britannia commoratum esse nescimus unde hâserit Usserius, et quamvis ulsciremus, non tamen verum esse crederemus.

12 Regressum igitur in patriam Finianum statutus annis non multis, post, cccxc, quo primum ex Hibernia egressum Usserius censet, gratis supponens Fortchernum Roscrenem Episcopum, ad quem baptizandus ante annos 30 fuerat delatus Finianus, eundem esse cum Athruniensi : quod ad xxv Februarii sequi malimus, quum rebus Hibernicis necdum plene discussis, revocare in dubium : nunc vero omnino credimus falsum esse : et ut verum foret, non necessaria eum, quum habet Usserius, annum inferre peregrinationis iactantæ alias ostendemus. Nunc sufficit si ante finem v seculi reverteri Finianus, et sæculi vi initio cepit discipulos erudiendos admittere : sic enim uterque Kieranus potuit eum audire docentem, quamvis non in Cluani-cœnobio : huius enim a discipulo suo juniore Kierano tum demum acceptam possessionem, cum is auctoritate et auctoritate spectabilis Abbas, si non in Cluaniensi, saltem in Augiensis cœnobio suo, tantam liberalitate Principum proferisset, ut de eo, quod sibi abundabat, tum amplius fundos passet magistræ suæ, velut pro intervalli, rependere. Quod si non est factum post Regis Thualati mortem, Permittit jam regnante circa annum lxi, cum jam nonagenarius esset Finianus : non id tamen multo citius factum esse potuit : nisi dicere velimus contra Usseri mentem et producta ab eo testimonia, Kierani Sagriensis, non Cluaniensis liberalitate fundos eos fuisse Finiano donatos : sed cum hic ad annum lxxv superfuerit, ut ex S. Columbae Actis constat, annum centesimum decimum et amplius supergressus, nihil nos cogit alienæ sententiæ nonnulla nuxæ auctoritate contraire.

13 Annum, quo mortuus Kieranus Sagriensis est, nulli, quod fere in aliis salent Sanctis, Annales Hibernorum definiunt : nec est qui Reliquos dicat in aliqua ejus ecclesia requiescere, nisi levioris notæ vita quædam Hibernica : quapropter Colganum concedendum Cornubiensibus putat, quod S. Kieranus hic apud eos sepulturam habeat, mutato leviter nomine Piranus : sub quo nomine hujus Kierani Acta, simpliciori stylo, et forte antiquiori

Joannes

Senex et decrepitus : ut dicitur sub S. Finiano dicitur :

quod verum esse potest,

si Finianum circa an. d. dicitur cepisse docere,

antequam esset Abbas Cluaniensis.

in Britannia mortuum,

et cum ratione.

NOT. 4.

Rediit in Hiberniam S. Kieranus circa annum 466.

aut 460 vel citius,

et a S. Patricio convenitur.

A *Joannes Tinnemuthensis, ex eoque Copgrarius referunt, hic exordium Pirani, qui a quibusdam Keramus vocatur, in Cornubia, ubi quiescit. Pirani appellatur: in progressu vero Patricii prophetiam narrat hoc modo: Festina ante me, fili dilecte, et in medio Insulae, supra ripam fluminis Waran, tibi locum construe: placet enim Deo et praevidit, quod in eo loco honor sanctitatis tuae declaretur: in Britannia tamen deum perveniens, et usque ad finem vitae Deo serviens, communis resurrectionis et vitae aeternae beatitudinem expectabis.*

14 *Concludit autem deum convocatis filiis suis, quos Deo genuit, et populo, ait: Fratres mei et filii carissimi, oportet me dispositione divina ab Hibernia peregre proficisci, et Cornubiam petere, et finem vitae meae ibidem expectare. Voluntati Dei resistere non possum. Moneo vos, Fratres, adificare locum in hominis operibus et exemplis. Venient etiam mortalitas et praedia, ecclesiae destructae erunt et deserta, et veritas in iniquitatem vertetur: fides hominis operibus non lucebit. Pastores plus sibi intendunt quam ovibus, plus seipso quam gregem pascentes. Domine, quae, Fratres, rogo, ne tenebrarum sit iter meum, et Dominum iratum post obitum inveniam, sed mitem et placabilem et facilem et letum, quando ante faciem ejus apparebo. His et aliis prolixius peroratis, in Cornubiam navigans, mansionem sibi fecit, et multa miracula ad honorem Dei in populo ostendit. Deum cum infirmitate correptos languesceret; convalescit Fratribus, multis sermonibus de regno Dei eos instruxit, sepulcrum parari jussit, et in foveam descendens tertio Nonas Martii, cum magna claritate anima ejus caelos penetravit. Quiescit autem in Cornubia supra mare Salernum a Petrickowe nullaribus quindecim, et a Monebole viginti quinque.*

15 *His Umbelens consenti pag. 140 eundem tractum ab S. Itho portu usque in Padstowe describens, cum dicit: Nec aliud antiquae notae tota via habet, quam in salulo positum S. Pirano sacellum, qui Sanctus etiam Hibernicus hic requiescit. Et ut dubitari possit quem designet, ad Acta, ut sunt apud Copgrarium, alludens addit: cuius etiam sanctitati inscripta iam scriptoris affluxit, quod decem Hiberniae Reges eorumque exercitus tribus variis suis octo diebus illucit. Similiter et Richardus Hithfordus in suis Anglicanis additionibus ad Usnardum: In Cornubia festina S. Pirani, appellati etiam Kierani, qui fuit ex nobilibus parentibus in Hibernia ortus tempore S. Patricii, homo eximia vitae perfectione, miraculorum multitudine, Anglicanis visionibus clarus: vixitque mira vite longevitate absque ulla infirmitate.*

C *Idem sentiant alii, et eundem cum S. Pirano faciunt: quod non videtur ausu secutum.*

16 *Quibus tamen non puto firmiter stari posse: nam quemadmodum facies fuerunt Hiberni, ut, si quem e suis in Britannum nominari audirent, et locum cuiusque nomen dedisse sui deposito corporis, eundem esse dicerent cum aliquo sibi noto ejusdem nominis Sancto: ita et Britanni, cum nulla haberent Acta eorum, quos ex antiqua traditione majorum pro merito sanctitatis venerabantur Bivorum; ea capissimum sunt ab Hibernis mutilata. Haec personas temporibus diversissimas confulerunt, quod hic quoque non accidisse, quis praestare poterit? Certe major inter Kieranum et Piranum affinitas est, quam inter eundem et S. Senai, in Armaicis parochia de Gwesezmi Patrum: hinc tamen haec ipsa, quae profertur, Kierani Acta tota ab initio ad finem applicata invenimus in illius Praefate legendarii, quae Galliae transiit Albertus le Grand: et ex eo Latine Colganus reddidit ad vi Martii: quem mirum est non observasse unius solius sibi interpretis eandem Acta, sed sub diversis nominibus, a se his dari. Nec forte de nihilo est quod in prima Martyrologi Anglicani editione Wilsonus dixit in Mari Piranum Padstowe colui: etsi deinde in edi-*

tione postrema: Acta ipsa Pirano quomodocumque attributa scrutus, et Hibernica Calendaria, persuasusque eundem esse hunc Cornubiae eremita et Sagirix fundatorem, memoriam S. Pirani Confessoris ad v Martii diem retulerit: cum tamen hic in Britannia, iste in Hibernia sit defunctus: id enim supponunt Acta ex Killemensi MS., quae nulla facti migrationis mentione, hac clausula terminantur: Cum ipse jam esset infirmatus Senio et dolore, sciens diem obitus sui, vocavit ad se populum suum, et benedicens eum, mandavit ei divina mandata. Et accepto divino sacrificio inter choros Sanctorum, tertio Nonas Martii in pace Christi suum emisit felicem spiritum.

NOT. 5.

§ III. SS. Kierani et Cartachi cultus et Acta.

P *raeter Hibernica Hagiology, quae omnia ad hunc diem S. Kierani Sagiriensis cultum referunt, et Anglicana notae recentioris; optimae notae codex MS. Altempsianus, Usnardum continens Brittonicorum insularum Patronis aetnum, hoc ipso die S. Kyrianum habet, corrupto umine a librariis nomine: quod eodem modo scribitur in MS. Floruria Sanctorum. Et Usnardi Martyrologium Colubiae impressum 1490, et per Hermannum Greven ante eundem recensumque anno 1521, Keranum Episcopum et Confessorem in Hibernia habet. Dicerem non intra Hiberniam solam ejus cultum concludi: si liceret aliquid Dempstero credere: ita enim scribit num. 774 Historiae Ecclesiae, gentis Scottorum, S. Kieranus Episcopus sanctissimus, ut plurimum insulas Scotiae occiduas incolebat, ac tandem longo virtutum cursu peracto, martyrium a latronibus jugulatus, consummavit. Nec plura ejus acta supersunt, ita et scripta interiere. Floruit anno dclxxv, colitur v Martii juxta Breviarium Dunblanense, in regione Keutyre memoria ejus celebris: ibi enim laevis incolatu ejus, ac miraculis frequentatur, Loch-Kil-Keran, id est, laevis-cella-Kierani. Dicerem, inquam, ex discipulis ejus aliquos, S. Columbae secutus vestigia, sacellum ejus nomini in Scotia-Britannia erexisse: sed cum eo adiungat de martyrio atque habitationis loco, qui in hunc nostrum eulere haudquaquam possunt, melior nobis auctor expectandus et veracior est: ut statimam vere eundem nomine aliquem a priori diversum in Scotia vixisse, qui loco nomen reliquerit, et cui ejusmodi elogium conveniat. Miramur interim, quomodo dicantur interuisse scripta, de quibus, quod aliquando ita rerum natura extiterint, nullum proferret indicium.*

Cultus ejus inter Hibernos:

an etiam apud Scotos?

18 *Calendarium Casselense genealogium S. Kierani refert: sed ab ea diversissimum ex parte utriusque parentis profert Cathaldus Magur in suis ad Festilogium Angussii additionibus: quam deinde rejicit, et priorem ut verosimiliorem, amplectitur, postquam longum ejus tenuisset elogium, cuius hic partem hbet ex Colgano atterere. Profertur Kieranus de S. Conallo, et S. Paethano de Ros-abthie, dicens: Nascetur filius in Tulachtraun, qui nobis fido amicitiae fodere junctus erit: et post eum multos monachos, et iniquastoria reges Conallus. Praedixit etiam familiam Heteroschedonam dominum et principatum in sua regione continuo obtenturam: et Principem de Coren laigthe habiturum publicum potestatem jus dicens et multas exigendi in sua provincia, modo fidem Christi amplectatur, et suam colat clientelam. Fuit Kieranus Princierius Sanctorum Hiberniae. Fuit etiam vir valde laeplex in armentorum possessionibus. Domus ejus armentaria, sive bovine, decem habebat portas, et decem particularia reclusoria: in singulis erant decem vituli: et singulos decem vitulos decem alebant vaccae: Kieranus de eorum fructu et lacte melle nihil gustabat, quamdiu vixit: sed omnia inter Christi pauperes et egenos distribuebat.*

elogium ex Cathaldo Magur:

F

A distribuebat. Habebat etiam equos jugales quinquaginta pro aratro et agricultura : nec tamen de eorum fructu vel unum tota vita comedebat panem. Cibus ejus quotidianus, quem vesperi tantum sumebat, erat una lincella panis bordeaci cum crudarum herbarum obsonio, et frigidi fontis haustu. Ejus vestis erat ex cervinis pellibus, quas humido stragulo superindutus obducebat. Quando aliquantulum pausabat, saxum erat ipsi pulvinaris loco. Carnechus cognomento Muel, est qui Kierani mirabilia miro et eleganti metro conscripsit, ejusque opus Sagiræ adhuc asservatur : et quicumque illud legerit, animam Carnechi scriptoris Deo recommendet.

miracula a
Carnecho
scripta

Acta unde
edita ?

19 Refertur S. Fichtnani supra nominatus a Kalendario Casselensi ad xiv Augusti, in eoque dicitur monasterium ejus in Occidentali Munnonia esse : de Conalthe autem illius successore nihil hactenus reperimus. Posset aliquis suspicari, hunc unum esse e quatuor Sanctis, a quibus una Aranarum insularum Ecclesia nomen habet. Tempus an clementi Alvinu, id est, quatuor pulchrorum, qui sunt (ut ait Colganus in Appendice ad Vitam S. Eadæ xxi Marti cap. 7) Sancti Furseus, Brendanus Birrensus, Conalthe et Birchannus, quorum corpora feruntur in eodem sepulchro condita in cimiterio ejusdem ecclesiæ. Carnechi

B Hibernicum forma si quis preferret, aliquid fortasse solidius antiquisque haberebus de predictis Sanctis. Fortassis, inquam ; nam si Magni elogium ex Carnecho desumpsit, non magis ex eo sincera veritas quam ex Actis haberi potest : cum et in elogia et in Actis eadem aut parva menda inveniantur. Acta autem cum inquirimus, quid vellemus, habere ; dedimus quæ judicamus meliora ex Sublanticensi nostro Codice, quæ ex numero deficientium et alibi reperiatarum miraculorum contracta quidem esse apparet, ante annos tamen quadringentos compositis, ex ipsa rudis vetustate liquet : alia proleptora Colganus ex MS. Kilkennicensi edidit, quæ cum Copugrovianis collata magis convenire, quod rem ipsam deprehendimus, et ex eisdem transumpta fueritibus ; sed ornatu et amplificatione quadam rhetorica, et antiquariarum glossarum interpositione multum immutata : propter quæ minoris auctoritatis nobis visæ sunt esse.

an ab auctore
eodem sit MS.
Kilkennicensis,

20 Neque enim eo moveamur quod de Kierano S. Coecham vivente loquens auctor utatur his verbis : Nos autem latet, quomodo ibat aut redibat : quia nemini ex nostris hoc indicavit : ex quibus discipulum Sancti atque eorum Colganus credit. Tales quoque formulas ex antiquis auctoribus transumptis sæpe in Actis Patricianis videmus : dum integros ex eis paragraphos, recentiores isti compilatores transcriberent.

C Nam quis non rideat eum qui videnti mendacio Kierannu dicit nimis fere trecentis vixisse ; et tamquam de re pridem præterita ne pœnent extra memoriam positi loquens ; Fertur, inquit, de eo quod ipse cum ceteris Hiberniæ Sanctis illius temporis ad S. Finnianum... exivit in sua senectute et in divinis Scripturis in sancta ejus schola legebat : quas, inquam, non videat enim qui ista dicit, nequaquam supportis ævi scriptorem esse ? qualis etsi in primæ pueritiæ temporibus digereudis fuisse hallucinatus, non tamen potuisset vel in ætate magistri errasse tam enormiter, vel de re tam sibi vicina tam ambiguo loqui : uno nec de odrenta in Hiberniam ante Patricium tam contraria scribere veritati :

non uno loco
fabulo sum ?

21 His adjuuge fabulam, quæ dictus auctor suam scripturam concludit (nam eas a quibus recordatur dissimulo) Tringita sancti Episcopi, inquit, quos ipse S. Kieranus ordinavit, providentia Dei cum eo in una nocte secundum voluntatem suam migraverunt ad Christi regnum, ubi fruuntur visione sanctissimæ Trinitatis, cui est honor et gloria in secula seculorum, Amen. Fabulam amatori duo : nec enim divina providentia permittet unquam, certe nunquam setu

permisisse, ut omnibus simul Pastoribus eodem temporis momenta sublatis regio aliqua remaneret orbata. Quid ? quod in diocesi Sagirensi sive Ossorie superioris, ultra quam Kierani jurisdictio nequaquam videtur extendenda, rix tot parochiæ nunc sint, quot hic dicuntur a Kierano consecrati Episcopi ; nec ullum sit fundamentum astruendi Sancto eadem jus et potestatem Metropolitæ. Minuit quidem huic numerum, Engussius in suo Litaneico opusculo, his verbis : Quindeci, qui cum S. Kierano Sagirensi migraverunt per Jesum Christum invoco in auxilium meum ; sed ita minuit, ut omissio Episcoporum titulo (qui hoc loco omnino monstratus foret) de totidem Kierani discipulis monachis id scripsisse ex prioribus antiquioribusque Actis, et cum veritate scribere potuisse videatur.

22 Ita ad diem xi Januarii ex S. Gregorii lib. i Dialogorum cap. 8 retulimus, quomodo acto Fratres Suppetonizæ cum suo Abbate S. Anastasio fuerint ad celestem patriam evocati. Plures alibi alias legisse meminimus simul vita sancto singulari quadam Dei beneficio : sed monachi isti erant, qui sive simul, sive separatim singuli successu temporis longioris morerentur, publicæ rei nihil intereat. Fatetur Colganus ne quindecim quidem tales Hibernorum Sanctorum hæc de ab ulla Martyrologio exhiberi : sed puto his cum Kierano mortuis nec venerationem unquam fuisse publicam, nec nominatum expriri debuisse, quos nullum, nisi obitu simul cum sancto Magistro mors, singularis sanctitatis argumentum reddidit venerabiles : adcoque frustra eis in Martyrologis queri. Interim satis est animalveruisse quom parum fidei Kilkennicensis MS. auctor meretur in us, quæ supra Capgraviu addit, et quam merito inderetur non fuisse Sancti discipulus, ut presertat.

18 Kierani
discipuli simul
cum eo de-
functi.

an sint
querendi in
Martyrologis ?

23 S. Carthachi sive Kartagi, quem successorem sibi Kieranus in Vita Hibernica legitur designasse, Acta in hunc diem nulla propria reperimus. communem tamen cum Magistro cultum eodem hoc v die ab Hibernis delatum, testatur ex Martyrologio patris Colganus ; atque imprimis apud Engussium hæc inguntur in Festi-
F
ludio : Profectus est vir celebris ad partes transmarinas Carthachus regius et Romanus. Regium dicitur, quia, ut Acta magister habent, Engussii Momonia Regis nepos ; ut Casselense Calendarium, Gornannus et Magnir, filius ejusdem extitit : Romanum vero, sunt in Actis Patricianis sæpe alii, quod Romanus fuerit peregrinatus. Martyrologium quoque Tamlactense ; S. Kieranus Sagirensis et S. Carthachus in uno die, et Carthachus de Droini Ferdnainh fuit filius Engussii : est autem hæc Ecclesia juxta Marianum Gormanum in Carthra Hua Kiarulha, quam Medonsen Calendarium Casselensis auctor nominat. Alium præterea dedicatum esse eadem ecclesiam in Ins-vachtu in hunc Silemhu, (quæ Mercurio et Spelu in tabulis Longhsylla est) idem auctores tribuant ; nec non tertiam apud Lisimorum, de Ins-Carthach nuncupatam, quam credibile est magistri memorie dedicatum a S. Moeluda sive Carthacho juniori, Episcopo demum Lisimorcensi consecrato : neque enim credibile est tandem vixisse seniore, ut suum discipulum eo sequi potuere, et locum sua habitatione consecrare.

S. Carthachi
cultus,

et ecclesiæ

24 Hujus tamen quanta apud optatum magistrum fuerit existimatio, et simul quæ profunda ejusdem magistri humilitas existerit, ex S. Moeludæ Actis xiv Maii proferendis habemus. Quotiam autem die postquam Sacerdotum S. Moeluda accepit, sanctus socius Carthachu institutor suos ivit cum eo ad supradictum Ducem in loco, qui dicitur Feorann, juxta littus Leamlha, a quo Duxes Kiarraighe nominantur. Et dixit Episcopus Carthagus Duci. Hic est, Domine Dux, optatus meus filius, quem a te suscepit ; bene legat, et bene didicit in diversis scripturis, et sacerdotum gradum a me suscepit, et Dei gratia in eo multis prodigis apparet. Tunc dixit Dux

ejus humilitat,

A Dux Episcopo : Quid dabitur tibi in mercedem? Respondit Episcopus : Volo ut offeras teipsum cum generatione tua post te semper. Huic adolescenti famulo Christi, Hoc primo Dux propter juvenilem aetatem S. Mochudae facere recusavit. Tunc Episcopus inclinavit se, et genua flexit coram S. Mochuda, dicens ei : Ecce offero me ipsum et Ecclesiam meam cum mea parochia Domino, et tibi, fili mi, in sempiternum. Hoc videns Dux involvit se ad pedes S. Mochudae, et corpus et animam suam cum prole sua post se Deo et S. Mochudae in aeternum obtulit.

et proliendi
assiduitas.

B Est quoque memoratu digna ejusdem S. Carthachii, etiam dum in itinere constitutus esset, psallendi religionis iam consuetudo : cui tantum exterioris quoque gratia merat, ut S. Mochuda adhuc puerum, ut se sequeretur, pertraxerit. Quodam namque die quando venit sanctus senior Episcopus Carthagus per saltus amnis Maunne, vir sanctus Mochuda porcos pascebat, et canebat Episcopus cum suis comitibus psalmos invicem per viam. Cum autem S. Mochuda psalmodiam florum audisset, inspiratus Spiritu sancto reliquit gregem suum, et secutus est Episcopum usque ad monasterium, quod dicitur Thunain : et cum sederet Episcopus cum suis in hospitio, sed

S. Mochuda,
pater Carthachii
junior, ab
eodem instructus.

B. Mochudus sub tecto foris, nesciente Episcopo et habitatoribus domus : illa scilicet nocte stupebat Dux Moeltuli, quod B. Mochuda ad se non venit, nesciens quid factum est de eo : et misit nuntios per regionem adquirendum puerum, et invenit unus ex ipsis S. Mochudum sub tecto sedentem, et increpavit eum multis verbis, et duxit eum secum invitum ad Duceum ; interrogavitque eum Dux dicens : Quare fili in nocte precedenti non venisti? Respondit ei sanctus puer, idcirco non veni ad te, Domine mi, quia delectavit me divinum carmen, quod audiavi a sanctis Clericis, et nusquam audiivi simile huic carmini, et illud indesinenter per viam et in domo usque ad tempus dormiendi cantabant ; et solus Episcopus post omnes longe in nocte decantabat ; utinam ego, Domine Dux, essem cum eis, ut illud carmen discerem : tunc misit Dux ad Episcopum, ut ad se eum veniret. Et infra. Et postea S. Carthagus Episcopus vocatus venit ad Duceum, et commendavit ei Dux puerum juvenem Mochuda, ut legeret et disceret apud eum. Suscepitque eum Episcopus letus, sciens eum sancto Spiritu plenum esse : mansitque S. Mochuda, sub disciplina S. Carthagi Episcopi, usque dum gradum Sacerdotalem ab eo accepit.

C Circa eundem S. Carthachii notat Colganus, quod ejusdem mori, errasse videatur post annum DCL, idque ex Vita Carthachii Junioris probat, in qua is legitur ab hoc seniore educatus a pueritia, deinde Sacerdos ordinatus, ac paulo post venisse ad S. Congellum in monasterio Bencho-rensi tunc agentem : quod monasterium circa medium saeculi fuisse fundatum, ipsa ex Vita sit ostensurus. Verum quod si illa Cartacho junioris Vita, ut ceterae ferme nomen post Anglorum adventum sit compulsa, in eoque confusis temporibus creditus ab auctore fuerit ad istud venisse cecolam Carthagus junior, qui venit ad S. Congellum illius postea canonici fundatorem? quemadmodum tum abhi passim, tum in his Akeram Supriensis. Actis Kieranus Clunensis venit e Clunensi monasterio ad Kieranum istum dicitur, eoque redire : cum, antequam illud monasterium civitasque cederetur, mortuum fuisse Sagyraxem probabissimum sit : hujusmodi enim errores post tantum temporis intervallum acerbentibus multis obrepere facilissimum est, eoque dignissimum. Quicquid igitur sit de eo, an usque ad istum annum vixerit Carthachius senior, dico, difficile potest illius vitam ultra actum terminum proferri, nisi ad paucissimos annos : quia cum cardes Angusti Regis, qui Carthachii, vel pater vel avus fuit, dicitur spectare ad annum DCCCLXXXIX ; et notabili ante eam tempore Carthachius videntur disci-

non diu ultra
antequam DCL
differre da.

pulus S. Kieram esse capisse ; fuerit ut minimum circa D annum DCCCL, aut LX natus, adeoque sequentis saeculi anno XL nonagenario vel octogenario aut major aut proximus : quae iusta et magna homini, etiam Hiberno, senectus videri debet.

VITA

Ex MS Codice nostro olim Collegii Hibernici Societatis Jesu Salmanticae.

CAPUT I.

S. Kierani pueritia, peregrinatio, reditus. Miracula impuri sacrilegi occasione putata.

Beatissimus Pontifex Keranus Hybernorum primogenitus, natione a Offrigensis, pater Lugneo, b matre Lidania, de Munonia extitit progenitus. Mater vero ejus antequam hoc sacram pondus utero portaret, factum est ut quandam stellam in os suum introire somnaret. Turbata est mulier, cogitans quale esset istud, vel quid de futuro portenderet : et quod per se nequivit intelligere, sciscitatur a magis. Cui respondentes dixerunt : Concipies equidem et paries filium, cujus nomen, velut nomen caelitus datum, in saeculum non delebitur. Et ecce veritas sequitur umbram : nam mulier concepit et demum peperit parvulum, in quo beneplacitum erat Deo habitare. Puer igitur, electus a Deo et dilectus hominibus, enutritur, virtutibus repletur, et velut sol oriens mundo, radiis exemplorum tenebras mentium fugat, et quantum in mente sedet sanctitas, tantum in carne regnat castitas : unde mirabantur omnes, qui eum noverant, eundem animum in parvo, et virtutem virilem in juvene, et angelicam sapientiam in humano pectore. Nec mirum : quia Deus aeternus sanctificavit tabernaculum suum, ut habitaret inter homines ; et quia vas electionis erat ei, ut portaret nomen suum inter gentes, et gentiliter viventes : gentilis enim tunc erat ejus omnis gens.

S. Kierani
genus,
a
b

et matri in
summo praei-
gnata claritas :

E

ejus sancta
pueritia.

2 Hic cum puer in dono parentum e moraretur, et acceptem quandam avienam sapientem conspiceret, portate commotus, Deum devote deprecatus est, ut de ingubus illius praedam illam auferendo restituit. Exaudivit Dominus deprecationem sui dilecti. Nam protinus praeda rediit, et captam avienam coram viro Dei restituit : quam pater filius per aera secure ire permisit. Per annos autem Keranus adhuc multos catechizans, dinnocens tamen mambis, et mundo corde perseverans, fuit in Hybernia commoratus. Audiens vero celebre nomen Apostolice Sedis, et caput esse mundi, et culmen Cathedrae fidei, illuc, tanquam cervus ad fontes aquarum, properare desiderat : cuique desiderium suum perveniendo Romam compleret, ac baptismi fonte lavari devotissime exposceret, hoc meruit, quod concupivit. Permanisit itaque ibidem per annos viginti studiosus lector, ac voluminum divinarum curiosus collector.

c.

avem ab

accipere

captam,

liberat.

d

Romam

profectus,

e

e

3 Quia ergo recte judicantibus, pollere virtutibus et coruscare miraculis visus est, ad Pontificem accersitur, ut ad Episcopalem dignitatem sublimaretur f. Factus itaque Praesul, ad suam patriam, tanquam ad terram sterilem, nondum Evangelii seminis expertam, redire jubetur : quatenus vepres peccatorum eradicaret, et frumentum bonorum operum ac fidei seminaret. Ad quam cum prosperitate itineris pervenit, et divino mitu praemonitus, in loco, qui dicitur Sagyr g habitavit. Valens Pater familias aeternus, quod messis erat multa, et pauci operarii ; faciem sub modio non permisit amplius coarctari. Habitantibus in regionibus umbrae mortis lux orta est eis. Nec mora : conflavit ad ipsum atque se-

consecratur
Episcopus.

f

g

inde reversus
Sagyr condu-

EX MS. SAL-
MANT.Mora in
Autumno
jubet legi,Impura
Regina desideris
remedium
affatura:cut deinde
tuum et
mariti eadem
prædicti.g
Regina Tenor-
ia et Cassioth
conflictum
impedit,
hfluvialis
sybaritur
obscure,

i h

et exiguu
cuniculu
exercitum
viam refert;Latrones
arripimus

A peccavit, per septem dies carens usu loquendi tor-
quebatur: cum vero multiplicatae sunt infirmitates
suar, postea ad petendum veniam acceleravit: quam
cum humiliter postularet, misericorditer obtinuit.

9 Hic inter cetera dona a Deo sibi collata pro-
phetia spiritu ditatus, multa de futuris, tanquam
de presentibus, certissime prædicebat. Uno enim
dierum autumnalium, vespem quandam mora pul-
cherrima forentem conspiciens, mundo velamine
lini circumligavit, et taliter sub custodia diligenti
reservavit: parvo Rex Osrigenium, Coneraidhus e
nomine, vir potens ac nominatus, grande convivium
Principibus atque majoribus terre parari fecit: ad
quod convivium profatus Rex Engussus cum uxore
sua, Ethnea Vachach nomine, est invitatus. Con-
siderans vero Regina Ethnea egregiam illius Con-
eraidhi pulchritudinem, speculo inordinati amoris
vulneratur, atque vulneris medelam apud Coneraid-
dum esse fatetur: qui nolens regalem violare tho-
rum, negavit quod effronter petebatur. Quia ergo
sensit se ab amato esse spreto, finxit se esse in-
firmum: nec aliter posse sanari nisi per comestio-
nem morarum, quorum gusta nisi potiretur, mortem
vicinam esse confitetur. Fuit autem tunc mensis

B Aprilis, nec mora tunc reperiri conseruavit.

10 Auditis mulieris desideris, licet inordinatis,
ipse Coneraidh, qui Regem invitaverat et uxorem
ejus, nimium in se super his anxius, ad S. Kerani
patrocinium se penitus convertens, eum rogabat, ut
pro servitio ejus perpetui, concipiscen-tie muliebri
satisficeret. Motus precibus obsecrantis vir Dei;
mora illa ab autumno, per providentiam divinam
reservata, ipsi traduntur: euniquè mora illa miri-
fica prodono pretioso accepisset, ad Reginam re-
portavit, atque ex eis gustans, dolore concepti anio-
ris fugato, mox sanitatem recuperavit. Non inme-
mor beneficii accepti Regni, ad Patrem venerandum
pervenit, atque dolorem et dolorem humiliter est con-
fessus. Cui vir Dei prophetando ait: Dolendum tibi
potius est de morte tua immatura, et mariti tui,
quam de incasto amore alieni viri. Neque dies ve-
niunt, quando Illandus, Rex Aquilonalium Laguen-
sium, prælia dira contra tuum maritum Engussum
et suos committet, ubi facta Munmoniensium strage
magna, tu ipsa cum marito pariter perieris. Hæc
Keranus dixit, et facta sunt ut dixit. g

11 Factum est alio tempore, ut Rex Tenoria h
et Rex Munmonia eorum sibi bellum juxta Sagri-
ensis civitatem S. Kerani, ante diem prælia castra
metarentur, ad quos sator pacis et sedator solitionis

C perveniens, quæ pæces sunt rogat, et quæ discorpiæ
dissuadet: eujus pæces in oculis superbiorum Re-
gum tanquam deliramenta reputate sunt. Cumque
sperito Dei servo eadem suam mutuum sitirent, Deus
orationem servi sui exaudiens aspexit, et gentes a
conatu suo dissolvit sic: cum solito silva propinqua
illis obsistens rubeus eruitur, atque pervius ster-
nuntur: i ne flammis interpercutis impetus, super
ripas intumescent, ita ut arborum densitas et aqua
inimicis pugnare volentibus denegaret congressum.
Et tunc flammis impetus lætificant justos, ter-
rifficant hostes invicem terga sibi reddentes. Prepe-
rantibus vero cederis ad sua, Rex Munmonia sua
castra apud Keranum tetendit: quem vir iustificus
cum suo exercitu sufficienter ex non vacca cum
porco subivit in virtute illius, qui de quinque pa-
nibus quinque nulla hominum satiat: fragmenta
quoque hie plurima, sicut illa remanserant: omnes
quoque, qui aderant, hancdem Deo dederunt, et Sancti-
tatem suam honore debito extulerunt.

12 Quodam alio tempore, cum quidam Comes de
terra prosequeretur quandam latronum turbam:
qui cum se de manibus persequentium evadere de-

sperarent, ad patrocinium S. Kerani, cujus fama D
tunc celebris erat in terra, confugiunt, et se sibi de
cetero servituros, si de mortis faucibus dignaretur
eripere, conclamant, pariter dicentes:

Asser opem nobis, Pater o Kerane, miseris.

Et ecce subito pater misericordiarum et Deus to-
tius consolationis in honore Sancti sui dedit colum-
nam igneam, quæ persequentes prohibet et fugientes
protegit. Non inmemores vero hi beneficii accepti,
ad virum Dei gratiarum actiones exhibendi accele-
rant, et genibus ejus prostrati, singuli, quæ gesta
sunt, enarrant: atque novum hominem secundum
Christum induentes, et votum ac vitam monasticam
proficientes, Satanae pompis penitus abrenuntiant.
Alius quoque laico, prædictis nomine l similis, sed
sorte dissimilis, de hujus Sancti vaccario vaccam
quandam abstulit, sed non impune ei cessit. Mox
item in quodam fluvio m submergitur, et vaccam
et vitam simul perdidit: vacca enim ad sua pecora
reversa est, ipse vero ad tartara.

a Copprarius ipsius S. Kerani famulum fuisse scribit: Kil-
kennense MS. fuit filium Erci de nepolibus Duach de terra
Osrige. — b Albertus ex MSS. Armoricana, libertatem captivum
impetratum dicit, ergo in vitam restituit: tacet omnino quæ
hic habetur de Carthago. — c sicut ea quæ superius de Bruneha:
cetera miracula rudem, quæ in Copprario, narrat pleneque. —
d Copprarius Vita privatum scribit, eique deinde restitutum. —
e Fuit hæc Regis Engussi frater, inquit Colganus; et quævis
in MS. Kilkennienso vocetur Rex Cassella, non tamen aut ipse
aut ullus alius illud, a prædicto Illandus fidei, inter Reges
Munmonia numeratur: vocatur ergo Rex, quia filius Regis. —
f Coneraidum MS. Kilkennienso, Copprarius Cotaorem nomi-
nat, et Engussum Regem semper Colligum. — f ut post Regem,
inquit alia Vita, in castello Ducis Bissoriensis remaneret. Al-
bertus idem miraculum narrans, tacet impuram Regis immo-
nem, quam Illandus nominat, et agnam a S. Szmo visitatam,
atque hoc suum desiderium expressisse. Copprarius nomen silet.

— g MS. Kilkennienso ab aliquo Antiquario interpolatum, hæc
præterea adjungit. Ipse enim Rex Anglus in bello, quod com-
missum est in campo Fen, in prævinum Laguenensium, juxta
grandem villam Ceall Osnadhi, cum sua uxore Regina occisus
est a Rege Aquilonalium Laguenensium Illando filio Dunlough,
octavo Idus Octobris. Et hæc cædes maxima aliois erat. et ipsa
Regina, Ethnea Vachach vocabatur, quæ erat filia Cryndiani,
filii Endri Kinselaigh, qui Cryndian multum subjugavit Aquio-
nolones Laguenenses, accepto Rege magno Illernia, postquam
ille in gravi bello Ulia, in regione Media, occidit Alfidum Moll
Regem Illernia, ad quæ Colganus observat in tertio Vita
S. Brigide a se edita lib. I cap. 11 similiter referre Crimthun-
num Alfidum Moll interfecit fuisse, atque errorem eius, quæ
hunc Crimthunnum an. 865 annis occubuisse. — h Copprarius
Laguarium hunc fuisse dicit: alterum MS. Kilkennienso Alfidum
nominat Cassella Regem, utrobique erratum: monitus
enim prælia videtur Leoguis; Alfidus autem unusquisque Rex
fuisse. — i Albertus in S. Szmo: inter utramque aciem, dicit,
longum crassumque lignum, quod volentem transire, con-
spicuum fuisse. — k MS. Kilkennienso Bromnachum fluvium
fuisse dicit: qui hinc est inter Austriam Medium Fræmonium-
que, nec nisi multo non ultra vultus abesse a Sagria.

l Carthago nomen fuisse dicitur in dicto MS. grævis ex La-
genia. Illidem præter latro nominabatur Lomnus. — m Iuxta
montem Sion, alias Blathna inquit idem MS. Blathna Gualdo,
Merratori Slew Dlemy et Blaine.

CAPUT III.

S. Carthagi lapsus et penitentia: et S. Kierani
pia mors.

C Carthacus S. Kerani discipulus gravi tentatione
pulsatus, quandam de Virginibus S. Lulanæ a ada-
mavit, atque ad locum sceleris perpetrandi pari voto
eum coconvit. Hoc spiritu Dei revelante sanctus
Pontifex dicit: et ad iracundiam concitatus est,
quia provocaverunt eum filius et filia. Sed qui in
tentatione facit proventum, alioit, atque flammam
ignis desuper mittens ab invicem separavit, quæ
virginem irreperabili caritate percussit, ac do-
minum reversa penitentiam egit: juvenis vero cordis
dolore tactus, suam viri Dei humiliter confessus est
culpam, qui ei pro penitentia injunxit peregre pro-
ficisci.

13 Post multum vero temporis sanctus senex Ke-
ranus cum uno sero comite quoddam flumen noctu
auratus intravit: et cum diu orando in aqua fri-
gidissima permansisset, Frater se ab aquis vicini
patetecit pro Patri: qui mox aquas in nomine illius,
qui produxit de petra flumina, benedixit, ac statim
frigoris

utrinque
hominis
salutem impe-
trant eo
invocato.

l
alius sceleris
instigatur.

m

Alfidus Regis
Munmonia
frater
E

Carthagi Regis
crdes.

F

S. Kieranus
S. Carthagi
cum sacra
virgine pecca-
tum impedit?

a

ipsum a
penitentia
peracta reduci

A frigoris qualitatem amittentes, tepefactæ sunt. Cumque Frater in utroque homine de miraculi novitate refocillaretur, ait ad eum S. Keranus : Germane frater, (sic enim vocabatur) manum tuam submite, atque piscem, qui subter te natat, apprehende, et ad opus cari discipuli mei Carthaci, cujus crastinus adventus adimplebit me lætitia, tecum defer. Tunc Germanus in auditu auris obediens, manum in aquam misit, ac grandem piscem inde extulit : crastina vero die Carthacus advenit, ac magnum gaudium patri-familias ejus presentia attulit.

B Fuit quidam Regulus in terra, Furbicius nomine, multum locuples, qui thesaurum suum per manus S. b Kerani Abbatis Cluacensis diligentius custodiri comisit. Cum vero fidelis servus Keranus thesaurum distribueret in usus pauperum, atque hoc Rex perpenderet, ac Keranum Abbatem ad se vincitum adduci suis præciperet, ironice Kerano insultando ait : Bone Albus, si vis, ut a vinculis solvaris, septem vaccas, cornua non habentes, corpore rubreas, capite albas mihi adducas : si vero has invenire nequibis, pœnas pro thesauris dispersis sustinebis. Ad quem vir Dei fiducialiter agens in Domino, ait : Omnia possibilia sunt perfecte credenti, quia non est impossibile omne verbum apud Deum, in quem credit : et quia omnis creatura naturali cursu obedit suo Creatori, ego credo, eo præstante qui potens est de lapidibus facere filios Israel, (non ut tua vincula, quæ mihi sunt meritoria, evadam ; sed ut Dei mei magnificentiam ostendam) tales mihi, ut desideras, invenire.

C Cumque sic liber abire permetteretur, ut tamen se reversurum fide media affirmaret ; ad sanctum senem Keranum accelerat, ut quod firmiter promiserat, facilius obtineret. Eo tempore duo sanctissimi viri, c Brandani scilicet, ibidem aderant : causam vero sui itineris coram sanctis viris exposuit, atque remedium contra avaritiam Regis exposulavit. Sed cum ad horam corporalis refectionis pervenirent, dispensator ad senem Keranum accelerat, se nihil dignum refectioni talium virorum habere asseverat, et quod habuit, modicum scilicet de lardo porcino, coram ipsos apposuit. Tunc vir Dei confidens in Domini bonitate, illud benedixit, ac sic discumbentibus distribuit. Mirum in modum carnes ille porcina tamquam manna æterni in dulcedinem desolatorum versæ sunt, atque in saporem ciborum, quibus libentius quisque discumbentium refecti solebat. Insuper atque aquam in cyathis Fratrum positum benedixit, in vni dulcedinem versam firmiter attestantur. Erat autem inter eos quidam conversus d habita, sed per-versus animo ; qui cibum hunc tamquam immundum refutabat, quem de lardo porcorum esse sciebat. Cui sanctus senex, non vindicando, sed prophetando ait : Habeas, inquit, pro constanti hunc habitum te depositurum, et in Quadragesima carnes e conesturum, eodemque tempore imputato capite, te tartara ingressurum. Hæc Sanctus prophetando asseruit, nec iota unum, aut unus apex ex iis, quæ dixit, defecit.

17 Sequenti die post hæc viri Dei, scilicet duo Kerani, et duo Brandani, foedus perpetuæ fraternitatis inter se ineuntes, S. Keranus junior valefaciens Fratribus, in pace recessit. Cumque, ut moris est, S. Keranus senior aliquantulum eum deduceret, ambo pro vaccis Regi promissis Omnipotentem rogant. Oratione vero finita, vere septem vaccæ corpore rubræ, et capitibus albis, secundum quod ipse Rex desideravit, apparuerunt : quæ Pater Abbas Keranus ad tyrannum adduxit, ac deinde ad propria recessit. Quo recedente, vaccæ miraculose factæ nusquam apparere. Hic is et multis aliis miraculis coruscans, septem domesticas conformatrices semper secum habebat, fuit enim ipsi humilitas amatrix,

discretio dispensatrix, largitas ministra, castitas conjux, fides foltrix, spes roboratrix, perfecta caritas imperatrix : unde de ipso congrue potest exponi illud verbum Esaiæ. Ecce inquit Dominus, dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.

18 Vixit vero in hac vita Keranus, pauper munda, Deo dives, libra legis, arca juris, doctor juvenum, ductor senum, et communiter omnium inimitabile spectaculum, annis ferme f^o trecentis. Et de-mum in senecta uberi, populo suo benedixit, dicens : Manda Deus virtuti tue, hos et omnes quos operatus es in nobis. Procuravit etiam a Deo omnipotente, ut Deus benediceret y quicunque diem natalem ejus celebraret. Denique tertio Nonas Martii introduxit eum Dominus in cellam vinariam suæ hereditatis, et plantavit in monte hereditatis suæ, scilicet in Hierusalem celesti, hæc est mater nostra. h Eia ergo, Fratres, constituite diem solennem sanctissimi Kerani et resonet vox laudis in tabernaculis justorum : quia dextera Domini fecit virtutem in hoc viro, quam Jesus Christus per merita famuli sui Kerani dignetur operari in nobis in presenti, quatenus eo Duce ingredi mereamur aulam æternæ hereditatis. Amen.

a S. Polæ, seu poltus Cocker, quæ Kerani nostræ fuisse legitur, hanc fuisse alumnam scribit Cyprianus : ipso vero Cocker suum quoque monasterium Virginum habuisse invenitur in MS. Kilkennensi. h Cyprianus Germanum vocat, qui Regi cuiusdam tyranno et infideli serviens, nec habens quid pauperibus erogaret, largitus est ei concavum Regis. Albertus Germanum nobilissimum legit : et vero cum Cluacense monasterium annu nisi circa annum 1144 condidisset, quo tempore credimus hunc Keranum annis jam aliquot vita functum fuisse, admittendus hoc loco antichronismus est, si velimus sustinere ejus singulorum revera hæc accidisse. Idem Cyprianus ejusdem, vel alterius Germani mentem, præbiteri S. Colæ, mortui in itinere et S. Kerani lupæ præcessit, quæ Cluacensis tenentis vii Martii, Hieronymus xvi Novembri solitur : qui si facti Valgani refert in cultu mortui solitur : qui si facti Valgani refert in cultu mortui solitur, cum hæc reverentur, et eorum sactem jure nulla adhuc Ecclesiastico dignitate conspicuus - h Eadem vox in MS. Kilkennensi est, clareque indicat hunc Atanum auctorem post adventum Anglorum in Hiberniam scripturæ indicat eum scripturæ ex aliqua ordine fuisse coram, qui sunt ad monasteria. Alia reformationem ad iudem infantiam, et Conversi nomen pro Fratre laico, ad domum obsequium destinata, significando usurpant. h Eodem in prædicta MS. dicitur fuisse illud Cyprianus. — i Carnem de asina, inquit Cyprianus. — i Plurimum juvenis habet Cyprianus. Albertus ex istodem textu ad suo S. Scani centum viginti septem. notas forme centum sufficiunt. — g Kilkennensis MS. alios duas promissiones refert duntaxat factas in gentium coram, qui essent in ipsius monasterio sepelendi, et gentis Osvicæ, cujus est patrum : quales cum in unitibus fere Sanctorum Hiberniarum vitis leguntur, notamus eos universum regere. sed nec possumus syllabam adducere. cum dubium sit utrum esse possit, quia ubi alibi ad alios Sanctos ista translata sunt. ne unius gentis Patrum minus videtur pro suo populo officium fuisse, quam altera pro suo. — h Adit Cyprianus, quod S. Keranus erat unus ex studiorum primis Episcopis, quos ille sanctus Magnus Patricius, qui primus fletum in Hibernia prædicavit, ad prædicandum Evangelium in Hibernia constituit. Itaque subvertit quod in principio scripturæ videbatur, quod in eo munere S. Patricium perreisset.

APPENDIX

Alia miracula ex MS. Kilkennensi apud Colganum.

Quadam die Præpositus monasterii S. Kieriani venit ad eum dicens : Domine suæ desunt nobis, et debemus eas emere. Tui Sanctus ait : Dominus, qui dedit nobis alia necessaria, dabit et suæ. Crastina autem die visa est serapha præclara, et duodecim suriceæ cum ea, a Domino missa juxta verbum viri Dei, et de semine ejus multi greges porcorum creverunt ibi.

Item alia die Præpositus suus dixit S. Kierano : Oves modo non habemus, Pater, et oportet nos eas emere. Respondit ei vir sanctus : Qui nobis dedit suæ, ipse dabit et oves. Et egressus Præpositus extra januam curiæ, vidit ibi similiter a Domino missas viginti septem oves albas carpentes herbas : quæ similiter ibi in greges creverunt.

20 Hano

D
EX MS.
SALMANT.
ISA 49. 6

et felix mors.

f
lege centum

g

h

E
S Ldanla

SS Brandani
duo.

Conversi
nomen in Hibernia

Promissiones
sancto factæ.

An prior Pa-
tricio Kierani-
nus?

F

Monasterii
nec cessat
prospici
gentio mira-
cula.

grandium
præparat
pius pater.

S. Keranus
Cluacensis
b

ob divisa
in pauperes
domini opes
invenit.

postulatum a
se lytrum
quæsiturus

c

Sagittæ exerci-
puit.

miraculose
reficitur.

d

et constituta
cum Brandani
et alique hæc
Sancto s. cu-
late ejusdem
prædictum
volum enim
consequitur.

S. Kerani
virtutes.

EX MS.
SALMANI.
mortuum vixit
r. Sicut.

S. Coccheæ
boves ad ara-
rium submit-
titi.

eidem intracu-
losæ Eucharis-
tiam manu-
trah.

a

b

c

d

Ignis sacri
extinctorem
puerum

e

morte punien-
dum prædicti.

et alto igne
cellius tempo-
rato.

A 20 Homo quidam potens, nomine Fintanus, adduxit secum mortuum filium, nomine Leogarinn, ad S. Kieranum, petens ut in Christi nomine resuscitaret illum. Vir itaque sanctus confidens in Christo, accessit ad illum, et resuscitans eum a morte, assignavit eum patri suo vivum; qui postea longe vixit, et ille obtulit S. Kierano villam, quæ dicitur Rathferta, cum agris suis.

21 Beatissimus Pontifex Kieranus boves ad S. Coccheam intricem suam sine ullo inicante misit: et pervenerunt recta via ad Sanctam Dei: et ipsa cognovit, quod egregius alumnus suus S. Kieranus misit eas ad eum, causa arandi. Longa autem valle via est inter civitatem S. Kierani Sagiriam et monasterium S. Coccheæ, quod dicitur Ross-Bennehoir, et est positum iuxta mare Occidentale Hiberniæ. Et boves singulis annis apud S. Coccheam arabant, et completo arandi tempore, ad S. Kieranum per singulos annos revertebantur.

22 Conservat siquidem S. Kieranus in nocte Nativitatis Domini, postquam populus suus in suo monasterio Sayghir sacrificium de manu ejus acciperet, ire ad monasterium S. Coccheæ, prædictum scilicet Ross-Bennehoir, per longissimam terrarum spatia, a corpore Christi offerret, in ipsa sanctissima nocte ante S. Coccheam: et postquam Sancta Dei cum aliis communionem Dominicam de manu ejus sumeret, nocte eadem ante diluculum b ad suum monasterium Sagiriense, in medio Hiberniæ positum, veniebat. Nos autem latet quomodo ibat aut redibat, quia nemini ex nostris c hoc indicavit. Scimus autem quoniam Deus, qui Abacue de Judæa in Chaldeam modico diei spatio duci et reduci fecit, sic cum famulo suo, quodcumque et quomodocumque voluit, fecit.

23 Quidam lapis magnus, qui nunc dicitur Petra S. Coccheæ, in qua petra Dominum frequenter orabat, in maris littore haud procul a loco S. Coccheæ constat inter undas. Aliquando ipse S. Kieranus in ipsa petra per mare intravit, et feliciter ad locum suum super eum reversus est, d. Scriptum quippe est, Mirabilis Deus in Sanctis suis.

24 Puer quidam, qui vocabatur Criebridus-Clonæ venit aliquando ad monasterium Sayghir, et ibi aliquot diebus apud sanctum Episcopum Kieranum mansit, et sanctus senex Kieranus Episcopus statuit, ut in suo monasterio ignis paschalis consecratus, per annum non exstingeretur. Instigante autem diabolo, ignem illum in monasterio extinxit e puer iste Criebridus. Tunc sanctus senex Kieranus Fratribus dixit: Ecce ignis noster consecratus a maledicto puero Criebridus extinctus est sponte, sicut solet semper nocere. Ignis autem usque ad Pascha in hoc loco non erit, nisi a Domino missus fuerit. Ille autem puer Criebridus, qui extinxit ignem, cras occidetur. Et ille crastino die in agro occisus est a lupis, et mortuus jacebat. Hoc autem videns sanctus Abbas Kieranus junior, ad quem pertinebat ille puer, venit ad monasterium sancti senioris Kierani Sayghir, et ibi receptus est honorifice a S. Kierano Episcopo: sed in monasterio tunc ignis non erat, quia de igne consecrato per totum locum quotidie ignis accendebatur: et promisit sanctus Episcopus, quod non esset alius ignis ibi usque ad Pascha, nisi Dominus mitteret ipsum ignem. Et agebant hospites in die illa nivati. Hoc videns sanctus senex Episcopus Kieranus, surrexit et expandit manus suas in oratione ad Deum: globus ignis illico in sinum ejus desuper cecidit, quem sanctus Episcopus in casula ad hospites prius portavit. Et calefactis hospitibus coram appositæ est ad mensam: et cum sederet ad mensam, sanctus Abbas Kieranus junior eorum omnibus ait: Ego jam in hoc loco non comedam, donec puer meus, qui hic

occisus est, vivus ad me venerit. Cui senex Kieranus D Episcopus ait: Scimus, quia idea venisti, et pro nobis Dominus vivificabit illum. Vos comedite, ecce enim puer vester huc properat. Deinde citius puer venit, et cum Fratribus comedit. Tunc omnium clamor in Dei laudem extollitur, magnificantes Sanctos ejus. Postea junior S. Kieranus Abbas, cum suo puero resuscitato, accepta benedictione sancti senioris Kierani senioris, ad sua reversus est.

25 Alio tempore unus de Fratribus, nomine Baythenus, figinem incaute extinxit mane; et multum inde dolens petivit indulgentiam. Illo jam die S. Ruadhanus g Abbas Lothriæ ad S. Kieranum visendum venit: sed in monasterio Sayghir ignis non erat, quo caleficerent se hospites, aut quo convivium eis pararetur. Hoc sciens S. Kieranus Episcopus, benedixit quemdam lapidem sibi præsentem, et illico flammis ignis lapis ardebat, et vir Dei lapidem accepit ardentem in manibus, et ita portavit usque ad S. Ruadhanum. Hoc Ruadhanus cum suis videns, multum in Deo ædificatus, gavisus sunt. Supradictus quoque Baithenus, iterum vas plenum lactis incaute super terram effudit. Sed sanctus senex Kieranus benedixit sancto signo illud vas, et ibi coram omnibus repletum est optimo ignoto lacte. Tunc ille Frater, qui effudit, et alii Fratres timentes sanctissimum magistrum, in Dei amore firmati sunt.

26 Duo carnales fratres de terra h Muscrygiæ Thire, volebant peregrini esse in alia Provincia, id est, in regione Connachtorum juxta Tulach-rauidh. Illi jam nominabantur Medranus i et Odhranus: villa autem eorum Lettir vocabatur. Et cum venissent ad Sayghir, scilicet ad S. Kieranum, voluit Medranus ibi manere: cum frater suus Odhranus dixit. Non hoc promisisti mihi, Frater. Et ait ad S. Kieranum: Noli, Pater, fratrem meum retinere hic. Respondit ei S. Kieranus: Deus Omnipotens judicet inter vos, si debet ipse hic manere, vel tecum ire. Teneat ipse in judicium lucernam modo in manu sua, et si ipsa fuerit accensa statu oris sui, hic debet manere; sin autem, vadat tecum. Et ille statim accendit lucernam statu suo, mansitque ibi apud S. Kieranum usque ad obitum suum in magna sanctitate. Dixitque S. Kieranus B. Odhrano: Audi me, Frater Odhrane, dico tibi in veritate, etsi quatuor mundi plagas circumveris, tamen in villa tua Lettreus morieris: ideo revertere, et mane illic, quia ex nomine tuo ipsa villa nominabitur in seculum. Sic jam factum est. Nam S. Odhranus secundum verbum S. Kierani reversus ad prædictum locum, ibi clarum monasterium ædificavit. Et erat ipse vir magnæ virtutis et sanctitatis, et post multa miracula, quæ in vita sua de eo leguntur, Abbas ipsius loci ad regnum eorum feliciter migravit: et sicut prædictum est, illi locus vocatur nomine suo Lettir Odhrani.

26 Matrona quedam, nomine Eathylla, cadens incante in terram, h fracto corpore suo multum mortua est; quam B. Kieranus post tres dies resuscitavit: et obtulit ipsa matrona S. Kierano vicem, qui dicitur a nomine ejus Saltus Eathyllæ, et illa cum suis gratias egit Deo. Quidam Præpositus Regis Mumoniensis, nomine Keandfoylus, occidit Cronanum amicum S. Kierani, quem sanctissimus senex Kieranus post septem dies in Christi nomine resuscitavit. l

27 Ipse Rex Mumonie Engussius cytharistas habuit optimos, qui delebant coram eo acta heroum in carminum cytharizantes canebant; qui aliquando ambulantes in plebe, quæ dicitur Muserya Thire, quæ est in regione Mumoniæ, occisi sunt ab inimicis suis, et corpora eorum abscondita sunt in quodam stagno in deserto: (quia pax firma erat in Mumonia

domino suo
redivivum
reddidit

alios extin-
ctum
ignem,
g

i hoc effusum
miraculo ver-
tutis.

E

h

i
S. Medranum
in discipulum
recipit.

ejus fratri
Odhrano mor-
tem in suo
carnobio præ-
dicti.

f

resuscitavit tri-
duanum mor-
tuam: k

unum item
post dies 7.

l

o. eundem
7 cytharisto-
rum eadem

A Mumonia in regno Engussii, et suspensæ sunt cytharæ eorum in quadam arbore super ripam stagni, et Rex Engussius contristatus est, nesciens quid illis accidit. Et sciens S. Kieranum esse plenum spiritu prophetiæ, venit ad eum ut sciret, quid suis cytharistis accidisset: factus enim Christianus noluit interrogare magos sive auspices, et ait S. Kieranus Regi: Cytharistæ tui, Domine Rex, occisi sunt occulte, et occulta sunt corpora eorum in stagno, et cytharæ eorum suspenduntur in arbore imminente stagno. Vir autem sanctus rogatus a Rege venit cum eo ad stagnum, et jejunavit ibi uno die; expletoque jejuniu, aqua in stagno arefacto non apparuit, et videntes corpora in profundo siccæ luti, pervenit S. Kieranus ad ea coram Rege et omnibus; rogans scilicet in virtute Patris et Filii et Spiritus sancti, quasi de gravi somno illico suscitavit eos: et illi scilicet numero septem erant, et per totum mensem occisi nersi erant sub aqua; et resurgentes statim cytharas suas acceperunt, et cecinerunt dulcissima carmina turbis coram Rege et Episcopo: stagnum autem, in quo submersi sunt, vacuum est ab illo die usque hodie sine aqua; sed tamen adhuc nomen stagni vocatur, loch-na-emittireauli, quod Latine sonat stagnum cytharæ eorum. Deinde accepta benedictione Regis et populi S. Kieranus ad civitatem suam reversus est. *m*

28 Quidam de Præpositis prædicti Regis Mumoniae ambulans cum comitibus suis in eadem regione, quæ dicitur Ossoria, vidit porcos ejusdem sancti viri, et jussit militibus suis, ut occiderent unum ex illis: et cum ibi in sylva statim porcum assare cepissent, inimici sui irruerunt super eos, et occiderunt illum Præpositum, et viginti milites secum super ripam rivuli Brosnach. Et cum hoc nuntiatum esset S. Kierano, suavit ei Carthagus prædictus, id est, alumnus S. Kierani, nepos ipsius Regis Engussii, cum cæteris ut pergeret ipse Sanctus ad corpora deducenda, ne a bestiis devorarentur. Et videns S. Kieranus pauca vehicula ad tot corpora portanda, alta voce vocavit omnibus, qui ibi erant, occisis, ait: In nomine Domini nostri Jesu Christi surgite occisi, et venite mecum. Ad hanc vocem illico ille Præpositus et viginti comites sui, sani surrexerunt, et cum ipsis surrexit porcus, quem ipsi occiderunt; et reversus est ad Sanctum dominum suum, qui vocababatur o Eriannus. Viri autem illi, qui resuscitati fuerant, monachi usque ad mortem suam apud S. Kieranum omnes religiose vixerunt.

29 Beatissimus Kieranus a juventute sua usque ad obitum, mollibus vestimentis, carnibus et potibus inebriantibus, somno ceterisque carnalibus deliciis

incredibiliter carebat. Ipse suam gentem, id est Ossoriam, et plurimos alios de errore gentilitatis ad Christi fidem convertit: et crebris jam ipse visitationibus Angelorum in signis præclaris frequentabatur: Innumerabilem multitudinem Epi-coporum, Presbyterorum, ceterorumque graduum Ecclesiasticorum ipse ordinavit. Ipse sanctus Patronus noster Kieranus in quodam loco postulavit fontem, quem Angelus Domini sibi depinxit, et multi morbi per aquam ipsius fontis adhuc gratia viri Dei sanantur; et dicitur fons Kierani.

a Abest a mari occiduo Sagria itinere tridui, ad octoginta passuum nullum. — b Ante Malulinos, inquit Cappravius, ad Cluaniam civitatem, id est Cluainfeitrusum, qua in Senoniis ripa occidua, itinere inter oceanum Boreicum directo, abest a Sagria multaribus 30, a sinu vero Gallicensi (in quo fuisse videtur S. Cotheca petri et in littore monasterium multaribus ibi et amplius. — c Hæc verba auctorem eorum et ipsius Sancti discipulum indicant, nisi frans subesset, ut ostendimus in Commentario. — d Melus Cappravius: ad illam autem Petram Sanctus sepe sine navi sicis pedibus super mare ambulavit. — subjungit autem apud eandem Cappravius parvas Kieranum ungentos quadraginta viros, ex ea humeris suis facta simili miraculo, quare superius nunc. — b est mirabile. Quia et alia quædam miracula idem auctor habet quæ nec in Salmonstensi, nec Kilkennensi MS. occurrunt; nec tamen rari sunt digno, quæ huc transcriberentur. — nisi unum ad prædictam Sanctam pertinet huc tenore: In domo S. Colæ ligatum in pariete positum ignis incaute apprehendens, dominum incendit; videns autem Piranus globum ignis de domo in altum conscendere, elevata manu signum Crucis igni opposuit, et statim ignis vehementer cessavit, et domus integra et illæsa permansit. — e Cappravius Gerani æreum fuit: tacet autem de igne sacro etiamque solius meminit, qui soli liquore pulvis monachorum in heretoria offensa ardebat: Albertus breviter, et paulo altius. Vir quidam nobilissimus, cui nomen terram, ad mensam suam cum invitaret. venit ipse et illius famulum, a lupo pridie strangulatum in vicina sylva, viro restituit. — f Colganus credit eum esse, qui VII. Muii editur in occidentali parte Lagena, et in insula de Ius-luthan, juxta Kilmantain in Orientali Lagena; cum tempus et locus fuerant. floruit enim, inquit, circa annum m. — g Rhodunum Albertus nominat: citum ejus dabimus xv. Apr. interea fortassis certius dicemus an monasterium ejus sit in Mumonia quod in Indice Topologico Colganus ait; et hinc loco satis est confirmari, an verum in septentrionali comitatu seu Corbiri majori, quod videtur ipsius Acta innuere. — h Est Mumonia mediterranea regio, et juxta Colganum Frumonia pars. — i Medardum, sed propterea, Cappravius scribit, cum huc sit alterius Angli quum liberaret. Medranus minus colunt. Albertus dicitur curia, et incertum si un hic inter illos, quia fratris nomen in Hagiologis diversum exprimitur ab eorum, qui voluit in die et loco, quo abest, juxta Quintum-Magistrum annales m. viii, videlicet. H. Artohris in ecclesia Lathrechena, alius Lettercum illius autem frater vi. vel vii. Julii ut dicit Colganus cap. 3. Appendici ad Acta S. Senani xvi. Martii. — k De eorum lapsum scribit Cappravius. — l Adhuc Cappravius et dicit: vir qui jugulavit Cronanum et ipse jugulatus mala morte interibit. — et factum est ita. Venit ergo Rex ad Piranum, ut summi præfectum peteret ab eo. quem R. Piranus resuscitatus serum retinuit. Cumque Rex ille verbis asperis offendisset Piranum, statim mulus effluvis est. Tunc Rex ad pedes ejus prostratus fuit quod ei placuit, et lingua ejus subita est. — m Albertus pariter hæc habet. Alio tempore septem viros a prædicationis Irrevellos, et in stagnum conjecit, revocavit ad vitam. — n Viginti fuisse trigint apud Cappravius: addit præterea, quod alio tempore eundem Regis præfectum, a quodam occisum, prece uxoris suæ S. Pirani ad vitam suis meritis revocavit. — o Fuit Episcopus Clonsifodensis in media antithesi de qua xi. Februarii regimus: temporum veru ratio et locorum rursus permittit, ut idem videret possit cum eo, de quo hic sermo.

D
EX MS.
SALMAST
fontem salu-
tem dicit.

Clainferia.

Miracula
suspecta ex
Cappravius.

E

S. Balihenau

S. Ruodbanus

S. Medranus.

Rex Mumoniae
pauca.

S. Celanus
f

DE S. VIRGILIO ARCHIEPISCOPO ARELATENSI IN GALLIA, Commentarius prævius.

SECULO VII
V MARTII.

S. Virgilius
Ab Archiepi-
scopus
anno 588.

Obscura admodum est et intricata successio Archiepiscoporum aliquot Arelatensium, maxime sexto et septimo Christi seculo, quo vixit S. Virgilius: ejus initium certissimum reddit S. Gregorius, qui tum Archiepiscopus Turmensis florebat, dum ante S. Virgilium ita functus. Hic libro ix. Historiæ Francorum cap. xxiii. scribit ista: Obiit autem et Licorius Arelatensis Episcopus, in ejus Ecclesiam Virgilius Abba Angustolunensis, vpitulante Singrio Episcopo, substitutus est. Describuntur duplem res geste anno xli. Childeberti Regis Austrasiorum, qui est Ætæ Christianæ annus dxxxviii. S. Singrius colitur xvii. Augusti.

2 Panteus post unum, adhuc nunc vix creatus est S. Gregorius Magnus Pontifex Romanus, qui S. Virgilium multis laudibus et privilegiis ornavit, ac complures illi scripsit epistolas, quibus virum sanctum atque singularum omnium virtutum habentem compellat: Pullum usum in Ecclesia ad Missarum solennia concedit, necesse Sedis Apostolicæ in regno Childeberti Regis demundat, præscripta alius Episcopus lege, ut ei obediant, et vocati ad Synodum veniant, et ne quis eorum ad longinqua loca sine illius auctoritate proficiatur. Præcipit etiam, ut simoniacos ordinatos funditus eradicet, et commendat S. Augustinum ejusque socios in Angliam proficiences. Imposuerunt hi anno dxcvi SS. Virgilium, Singrium aliosque

u S. Gregorio
Magno com-
mendatus.

A aliosque Gallie Episcopos : uti et deinde S. Laurentius unus e S. Augustini sociis anno lxi, acceptis etiam S. Gregorii epistolis, quod late ad Vitum S. Laurentia, postea Archiepiscopi Cantuariensis, scriimus in Februario.

3 Andreas Sousasius in Martyrologio Gallicano de gestis S. Virgii in iuventute, ejusque auctoritate in

ante Abbas
Augustoduni.

Archiepiscopatu Arelatensi ista tradit ad v. Martii : Arelata: S. Virgilli Episcopi ejusdem civitatis et Confessoris : qui primum in S. Symphoriani Aduensis canobio monachus, deinde Abbas multis virtutum tribus gloriosus, inde ad primariam tum Gallie Cathedralam assumptus, procurante Siagrio ipsius urbis Aduensis Antistite, susceptam Ecclesiam pii-sime ac sapientissime rexit : cumque summa erga subditos meretur benignitate ac misericordia, tanta in se austeritate ac victus abstinencia usus est, ut ob ejusdem rigorem naturae portentum crederetur. Sancto Gregorio Magno ob nota sanctitatis insignia fuit adeo carus et venerabilis, ut frequenti epistolarum commercio ab ipso honoraretur, a quo et Palliu cum summa fere potestatis concessione decoratus est. Quo cum et honestatus B. Augustinus,

B Galliam uti vellet : Sedis propriam et Gallicanam, cujus vertex erat, Ecclesie dignitatem tutatus, strenue obstitit Virgilius : rescriptaque querenti hac de re ipsius Augustino B. Gregorius, recte illum omnium esse nihil enim Augustino nec cupiam in Gallia licere, inconsulto Arelatensi Presule ab antiquo. Porro sanctus Antistes Ecclesie suae jura non solum juste propugnauit, sed et summo studio ejusdem etiam anxie decora. Templum enim SS. Trophimi et Honorati extra muros construxit, Cleri muros reformauit, censum illius amplauit, populo assiduam praestitit opem. Denique vita sanctissime uita, clarus etiam mirabilis, hac ex vita discedens, digne exactae vilibrationis a Domino uberem percepit mercedem Huetus Sausasius.

4 Vita S. Virgilia Archiepiscopi conscripta fuit post longinqua spatia temporum ab ejus obitu, ut infra num. 7 dicitur. Eam ex perantiqua membrana codicis Francisci Clavetti Archiepiscopi Arelatensis Ecclesie exhibuit Vincentius Barreus Salernus in Chronologia Saeculorum et virorum illustrium monasterii Lerinensis : quam et nos hac damus iure nostrae additionibus marginalibus et annotationibus illustratam : circa quam Vitam illud mirabile est, quod nulla in ea fiat mentio neque urbis Libuenis sive Augustodunensis, neque epistolarum aut nomine S. Gregorii Magni : quasi duo assignandi forent Episcopi Virgii : quorum alter ex Abbate Augustodunensi, alter ex Abbate Lerinensi promotus esset ad Ecclesiam Arelatensem Cathedralam. Omnia dum Bucelinus in Martyrologio Benedictino conatur conferre, textum illi affingit abbatum cum hoc commento : Arelati in Gallia S. Virgilli ejusdem civitatis Episcopi, pietate et doctrina clari. Ille Lerinensis primum sanctissimi canobii monachus, beatissimi Mauro S. P. N. discipulo Galliarum canobii, et Lerinense imprimis reformante, promerito ordinis flori respondens fructu sanctitatis, pro meritis ad honores varios proventus, Lerinensis primum, dein Augustodunensis, postea S. Symphoriani Aduensis erentis Abbas, ad Arelatensem denique in Provincia Archiepiscopalis Cathedralae sublimitatem, e canobio extractus, non solum verba, sed vito maximo exemplo, subjectis sibi populis vitam superne felicitatis ostendens, inter meritissimos celeberrimi et amplissimi Archiepiscopatus huius Tutelares eoli promeruit etc. Hinc ergo Bucelinus culti primo corrigi Acta S. Virgilli infra danda, in quibus ex Abbate Lerinensi traditur factus Archiepiscopus : secundo arguit S. Gregorium Episcopum Turonensem, qui ip-

Vult Abbas
et a hinc etino
designantur.

C

D aus Virgili tempore, et ipse in dignitate Archiepiscopali constitutus, testatur eum ex Abbate Augustodunensi, opitulante Siagrio Episcopo, creatum Areliepiscopum Arelatensem, si inde avocatus ad abbatum S. Symphoriani Aduensem prius fuerit. Verum ignoravit Bucelinus. Eadem ut Augustodunum unum eandemque urbem esse, quam ejusque populos Aduos, sive Heduos tantopere laudant Julius Caesar, Cicero, Tacitus, Plutarchus, Mela, Ausonius, ac posteriores scriptores. Hinc idem indicant Gregorius Turonensis et Sausasius dum ille Augustodunensem Abbatem, iste Aduensem S. Symphoriani appellat. Ceditur S. Symphorianus xxii Augusti, in cuius Actis antiquis Augustodunum civitas Hednorum vocatur. Erelat etiamnum canobium sub titulo S. Symphoriani Martyris, in quo Canonici Regulares Ordinis S. Augustini degere scribit Bartholomaeus a Chassanaro in Catalogo Gloriar mundi par. 12. consider. 60. Est ibidem Ordinis Benedictini monasterium a Brunehilde Regina fundatum, et S. Martino sacrum ubi primus Abbas, Lupus nomine, constitutus a S. Gregorio Papa, ut videtur potest libro 11 epistola 24. De insula Lerino, jam S. Honorati, late egimus xvi Januarii ad Vitum ipsius S. Honorati fundatoris et Abbatis, qui inde ad Arelatensem Cathedralam assumptus est anno ccccxxvi. Huic ut praecursori suo successisse S. Virgilius traditur in Vita num. 3. Quod autem reformante S. Mauro, relictis prioribus institutis, introducta sit regula S. Benedicti, necdum apud antiquos auctores legimus.

5 Arnaldus Nion lib. 2 Ligni Vite cap. 18 aliter rellè videtur conciliare dissidentes auctores, dum ista pronuntiat : S. Virgilius Gallus, monachus Lerinensis et Abbas Augustodunensis in locum Licerii Archiepiscopi Arelatensis creatur Ipse etiam Vincentius Barrats in huc suae Chronologiae adjungit Indicem nominum propriorum Lerinensium, de quibus in hoc opere sit descriptio, inter quos non recensetur S. Virgilius. Citato etiam Vincentio, recensent in Gallia Christiana Abbates Lerinenses Claudius Robertus et Sammarthani, amisso utroqueque Virgilio. Interim asserit Vincentius dum ejus natalem tertio Nonas Martii recoli a Lerinensibus, ut videatur cum Nione dum posse eum inter monachos Lerinenses juvenem instructum, migrasse Augustodunum, ibique Abbatem fuisse creatum monasterii S. Symphoriani, in eoque viguisse antiquum Lerinensium institutum Eandem referunt hoc die Menardus et Dargantius Benedictini, et Constantianus Ghinius in Natalibus sanctorum Canonico-rum.

an monachus
Lerinensis.

Cultus
S. Martii.

F 6 Ecclesia Arelatensis colit S. Virgilium x Octobris : ac Lectiones et Nocturni sic incipiunt : Virgilius Aquitanicus, primum monachus, postmodum Abbas Lerinensis in locum Etherii Episcopi Arelatensis (qui jussu S. Gregorii Magni Augustinum Anglorum ordinaverat) ad regimen ejusdem Ecclesiae adscitus est. Verum Etherium hunc non Arelatensem, sed Lugdunensem fuisse Episcopum ostendimus ad indicatam supra Vitam S. Laurentii Archiepiscopi postmodum Cantuariensis 2 Februarii. Meminit ejusdem S. Virgili ad x Octobris Hermannus Greven in Auctario Usuardi : Ferrarius in Catalogo generali ad utramque diem retulit.

quamdiu
vixerit.

7 S. Virgilium hae v. Martii animam Salvatori reddidisse circa annum dccc tradit ante memoratus Ghinius. Verum anno pcc adhuc vixisse ex litteris S. Gregorii Magni manifestum est. In Actis infra num. 15 dicitur ad coelestia migrasse anno a-tatis suae cxxvii ubi forsitan legendum anno lxxvii, cum facilitate culpa amanuensium littera c in locum litterae l substituitur. Si de successoribus aliquid certi statui posset, plurimum de aetate lucis adferretur. Inter hunc et Theodosium collocat Claudius Robertus Germanum, alii alios : nullum Sammarthani. Adversus Theodosium et indecentem vitam ejus actum est anno lxxi in Concilio Cabilonensi.

Ipud

A Apud Sanmarthanos anno DCLXVIII Provinciam Metropolitico jure instravit. At nihil ad illum annum ab anno nra de ullo Archiepiscopo Arelatensi extat, ut medio aliquo tempore ea vita excessisse dicendus sit.

VITA

a Vincentio Barali ex MSS. edita.

CAPUT I.

Acta in juventute. Vita monastica.

Igitur beatissimi Virgillii, Arelatensis urbis Antistitis, hodie dies sancte sollemnitate excolitur: cujus nos gesta pandere devoto fidelis admonet et mos praeceps constringit: quia, nisi evidens comperta relatio tenacibus litteris custodita servetur, variatur actio vetus per novos saepius relatores. Nam (ut de ejus mysticae actionis insigni nihil sit dubium nihilque laetis vulgaris assertio fabulosum) quae ab ipso facta sunt et probata, veridico sunt sermone narranda: unde tamen, ne audientibus faceret prolixitas inepta fastidium, studuimus silere plurima, pauca disserere.

2 Hic igitur in vico proprio, cui vocabulum est Samon, qui est in partibus Aquitaniae, vitae sumpsit exordium, Christianis parentibus editus, factus illico Christianus, qui ab ipsis infantiae rudimentis erecta semper humilitate crescebat; ita teneros aetatis annos morum maturitate castigans, ut proprietatem sui nominis impleat gratia sanctitatis. Postquam vero adolescentiae ritu, corporeo cepit robore pubescere, blandimenta luxuria animo incidente castrabat, ut pollictae virginitatis palman pro incorrupta integritate perciperet, et in regnis coelestibus triumpharet. Fuit itaque bonorum omnium praeditus ornatus, et dignis suffragis preferendus: speciosus vultu, blandus aspectu, ore placidus, mente serenus, patientia fortis, magnanimitate laudabilis, amicus pacis, largus inimicis: polvereum fastidians solum, accensus in amore colorum, de temporalius aeterna comparans, contemnens temporalia pro aeternis: qui ut interiorum divinae legis praecepta agnosceret, ita naturali capax acumine litterarum est studius eruditus, ut pastum animae legendi aviditate colligeret, et more apum, aeternae dulcedinis nectar hauriret. Sed, quumlibet cuncta a se vitiorum carnalium incrementa succidens, omni in parte digna meritorum conversatione fulgeret; virtutem tamen sui corporis abstinentiae assiduitate frangebat in se, naturam debet, antequam nasceretur, ulciscens: cui tantum percussor dignoscitur defuisse martyrio, nam ipse se procul dubio Martyrem et cruciatu fecit et merito.

3 Cuncta quin etiam facultatum suarum copiam derelinquens, monasterium sacrae insulae Leruensis expetit, ubi aeternas justas divitias inveniret. Evangelica in omnibus miles Christi praecepta sequutus: quod, nisi cunctis operibus redderetur extraneus, non posset esse perfectus; nec aliter regni coelestis praemia compareret, nisi universa contemneret. In qua congregatione, dum cunctos caritate perfecta diligeret, diligebatur a cunctis, quatenus raptim novi amoris studio antiquam est regulam consecutus, vel mystica apparuit conversatione praecipuus, ut a S. Honorato praecessori suo summis virtutibus preferendo, qui in eodem loco Abbatis monachum digne gesserat, et honorifice succederet, et meritis coequaretur.

4 Ubi dum commisso gregem custodiret solertia pastoralis, et solus ex more singulis noctibus, cum genus humanum deposita soporis imago comprimeret, monasterii septa instraret; ab insolito contigit, ut illum quidam sollicitudine monachus, in an-

nis puerilibus constitutus, e vestigio sequeretur. D Tunc beatissimi viri conspectibus forma ingenti atque terribili diabolus insidiator apparuit: sed, sicut Christi athletam spiritualibus armis indutum non valuit terrere, ita inopinantem monachum metu formidinis sauciavit: qui ad cellulam illico vix gressu trepidante confugiens, igneis est febribus violenter accensus. Rursus tamen pertinax ille deceptor existimans se posse Sanctum Dei Virgilium vel in aliquo perturbare, igneo se dracone formatum ostendit: sed raptim, territus Crucis armis, evanuit: quoniam invictus athleta hostem, quem sapius vicerat, non timebat. Qui cum totius insulae ambitum peragrasset, concitus ad stratum monachi rediit agrotantis, ubi dum orationum preces intra arena pectoris sui claustra diffunderet; mox et pristinae incolumitati redditur languidus, et praeda caruit keto deceptus; ac proinde obtinuit geminam virtus invicta victoriam. Quoniam dum vires agrote reddidit, adversarium superavit; deflet inimicus, quod perdidit, gaudet monachus, quod recepit.

5 Dum singulis similiter noctibus paster egregius, ne aliquid adversi contingeret, ovile dominicum circumiret; ad litus aequoris, quod vocatur Mohs, accessit: ubi insidiator ille, quasi navem oneratam advenisset, fallacis speciem iningens ante oculos ausus est confingere Sacerdotis, ostendens nautas solito ritu fervere, vel navis instrumenta colligere: a quibus duo ad ipsius Sancti latera pervenire, dicentes: In his quidem partibus negotiandi nos causa perduxit, quibus te ingens compendium rei eventus exhibuit: Virgilium te esse novimus non minus sanctitate quam nomine: quem universitas in transmarinis partibus tanta aviditate videre desiderat, ut si hoc obtinere possit, nihil pretiosius esse censeret. Nullum nobis ergo utile luctum quocumque labore praestabitur, nisi ut te Hierosolymam impositum navi ducamus, quem successu prospero impugnantem invenimus: quod et tibi procul dubio ad culmen nimodum pertinebit, si felici cursu ibidem adveharis, quo votis omnium expectaris. Vir itaque Dei insidias inuanti cognoscens, sanctae Crucis armatus auxilio praesidia superna invocans, spirituali hac auctoritate respondit: Deripere non potest Christi milites nequiti deceptoris, nec fraudibus valetis illudere, quos adversa Deus admonet praevolare: quoniam ita praesentem insulam beatissimum Honoratum munivit oratio, per quem ex ea dracone est habitator ejectus, ut nullum hinc ulterius nocendi aditum possit habere diabolus. Evanuit inter haec navis fictilis ab oculis pernoctantis: vir autem sanctus protinus festinans, ad oratorium remeavit, et ut ad vigilias surgerent, admonuit: ubi cum omni sancta congregatione ipsi celeberrimas studuit reddere laudes, per quem illi successerat victoria triumphalis.

a Videtur S. Honorati a S. Martino successore in Episcopatu dedimus 16 Januarii. Factus is est Episcopus, relicto monachatu, anno 323. Quomodo ergo hinc, ut praecessori suo honorifice successit? Quidam non solum dantur a fatis anni 127, sed 227. Eum fuisse Abbatem Augustodunensem supra diximus, forsan ex monasterio Leruensi ductum, cui tunc reliqua contigisse dicendum.

CAPUT II.

Archiepiscopus Arelatensis. Templi extracta. Mortui resuscitati.

Quem dum tantis virtutum mysticis esse praecipuum per universum orbem velox fama vulgaret, ad Pontificium Arelatensis urbis, amore omnium Sacerdotum vel civium non minus captus quam electus, adducitur: et relictis protinus a consecratur. Qui licet jam Virgilius ubi amplius cresceret non haberet, attamen nihil de nominis sui proprietate innovans, dum vigil permanens in opere, claruit in honore.

Crucis signo pellit:

ab eo lesim precibus sanati:

navem commentitiam ad quam a diabolo involvitur, E

Crucis signo facit evanescente.

F

Creatus Archiepiscopus Arelatensis:

a

prologus auctoris.

Natus Samoni, pie educatur, B

virtutis exornatur:

ab mortificationem martyris:

C

fit monachus Leruensis,

a dem Abbas

diabolum toria sub forma insidiatorem,

A more. Inter cetera igitur, qui in eodem fulgebant bonorum actuum ornamenta, monstrabat illum patientia fortem, benevolentia patientem, libertas alacrem, liberalitas abundantem, magnanimitas liberalem, pietas mitem, redolitas diligentem, caritas dulcem, largitas generalem, doctrina laudabilem, æquitas singularem, humilitas pauperem, dignitas affluentem. Qui cum esset omnibus virtutibus adornatus, Scripturis quoque divinis nulli priorum infimus, basilicam in honore b S. Stephani Protomartyris Christi intra urbem Arelatensem fidei, qua poterat devotione construxit.

7 Sed nec hoc ad confortanda corda Arelatensium esse censuimus omitendum quod, dum beatissimus Antistes ad ipsius basilicæ templum, quod cum magna devotione construxerat, cum ceteris Episcopis, qui ad dedicationem templi convenerant, psallendo sacras cum honore maximo reliquias B. Stephani vel aliorum Sanctorum solveret, in ipsius urbis porta improvise cersus iste ex ordine sic venit: Hæc porta Domini, iusti intrabunt per eam. Quod procul dubio intelligendum est, urbis memoratæ portam sic ejus orationibus munivit, ut, sicut hætenus per d

B quam esse comprobatur irrepta: ita nec in posterum posse irrumpi divinitate propitia censeatur. Quoniam facillime Pastor ille præcipuus, quem viventem monstravit gesta, post transitum apud Dominum obtinere potuit, ut gloriosum ejus meritis urbem hanc, in qua Pontificum emeruit, perpetuis temporibus defensaret aforis per virtutem sui corporis, et intra per templum sacratissimum quod construxit, undique per beneficia multa, quæ meruit. Omnes ergo divinitate propitia noverunt, sicut psallentium turba perhibuit, urbem Arelatensem per defensorem Virgilium in omnibus esse munivit, nec permitti potest, ut locum illum hostiles cunei valeant irrumper, ubi ille Christo dignoscitur militasse: unde nec reliqui Antistes præcessoris illius, qui in omnibus ejus sequantur meritis, censendi sunt esse minores.

8 Dum in basilica igitur ipsa, quam ad effectum perduxerat, instantia pastorali Virgilius celebraret, et inter reliqua ex hoc Deo gratias ageret quiasuum desiderium impleisset, quod miraculum dignoscitur contigisse, non putamus silentio præterire. Aurelianus itaque quidam Arelatensis Diaconus, fratris filium, quem e parvulum parentum transitus dereliquerat, nutriendum exiciens, plusquam filium diligebat: qui dum per murum ejusdem urbis cum reliquis infantibus vespere Sabbathi luderet, interveniente casu lapsus corruit, et spiritum cervicibus fractis amisit. A quo nunc Diaconus ille percussus, nimio dolore percutiens, corpus examine vestimentis suis coopertum rapuit, et ad sacrum Pontificem, ubi celebrabat vigiliis, secretis deportavit: tractans qualiter cum publice pedibus ipse prosterneret, et ut ipsi vitam debere, reddere, supplicaret. Sed cum probatissimum Christi militem omnino jactantiam fugere moverat, ad cubiculum ipsius cum student deportare, vel in lectulo prostratum ejusdem lectatibus operire: scilicet et tota mente confidens quod illum vivificare poterat spiritualis medicus, qui convenerat suscitare defunctos. Unde cum multo morore (spem tamen de confidentia capientem) ad vigiliis renoverat, et in loco ubi stare conasverat, indubitanter accessit. Qui viro, elementissimus Pontifex silentium psallentibus, quæ gesta fuerant ropheaturus, indicavit et cum consueto devotionis studio orationem impleret, Diaconum illum ex hoc, quod fecerat, fortiter increpavit: quem non solum removere nequivit torritum, sed etiam amplius studuit incitare compunctum. Tunc ad ipsius prostratus

pedes clamare cepit, quod nisi vitam defuncto redderet, ejus vestigia non laxaret: addens etiam quia facillime illum poterat suscitare, de quo merverat quæ fuerant acta, nuntio nullo indicante, cognoscere. Qua improbitate compulsus, et ratione constrictus, ipso tamen comitante qui precabatur, ad lectulum suum secretis decrevit accedere: sed turbam populi nec vitare quivit, quin ad ipsius miraculum conveniret. Ad quod corpusculum cum fuisset ingressus, auxilia divina tota mentis aviditate deposcens, manum ejus qui functus fuerat, fiducialiter apprehendit, et pristinae sanitati restituit. Tunc omnis constipatio populi circumsepta clamat: Gloria tibi Deus, nec ullatenus removeri poterant singuli, quin viderent motum, et audirent eloquium suscitati: de qua seditione vix ad fideles, Clericorum suorum auxilio ereptus, revocari poterat, quem concursus fidelium obsidebat. In hoc miraculo, paulo minor apparuit confidentis Diaconi fides, quam virtus sancta Pontificis. Interea ut de plurimis pauca videamus dinumerare, ad superiora, quæ prætermisimus, stylo scribendi redeamus.

9 Quadam itaque die, dum vir beatissimus Basilicam extra muros urbis miro opere conderet, visum est, ut columnæ marmoreæ, quæ ibidem nunc videntur assistere in altum delictæ, erigi deberent. Contigit autem, ut viro Domini absente, omnes nimio labore fatigaretur, et nolem lapidum movere non possent: sed in nullo gravabatur tanti onus ponderis, quod ejus præcedebant auxilia sanctitatis: dum ille tamen ad templi illius septa operarius indesinenter insisteret; ita eodem absente diabolice artis obviante nequitia, universam multitudinem virorum occulta præggravavit objectio. Cuique nullis rebus accedere potuissent, alios quamplures juvencos etiam adjunxerunt, quibus vir major esse poterat, et robur validius imminebat: sed nihil proficere poterant, quibus spiritualis adversitas resistebat: et tamquam si totam urbem illam, quod impossibile esse dignoscitur, trahere niterentur, ita pondus mobile, fraus nimica restens, fecerat non posse moveri. Cujus rei gestum beatissimo Antistiti anhelans illico nuntius perturbatus exhibuit: ille vero ad locum indubitanter accessit, nec terrore trepidus, nec morore confusus: ejus tantum aspectibus insidiator ille latere non potuit, qui populo universo latebat. Tunc clausa voce dicere cepit: Frustra per ignorantiam laboratis, dum videre inimici hostis obstacula non potestis: nam ego conspicio Ethiopeum parvulum, in quo diabolice virtutis consistit immanitas, juvenilis certitudines obviante. Tunc genu flexo devotus adorans, ut insidiatoris adversitatem vinceat, auxilia divina poposcit, et conversus ad funebrem dixit: O omnis dolor, et inimice humani generis, quomodo ausus es opus Dei insidiari? Ad hanc vocem terribis adversarius, illico (quia amplius sub presentia sacri Pontificis morere non venit) cum nimio furore discessit, et remotis columnis, quæ ab ejus insidus præggravatæ fuerant, ad dispositum locum, ubi videbantur opponi, absque ulla difficultate erectæ sunt: quoniam nihil illi insidiator adversari poterat, cum Dei arbitrio damnosa subjecta esse videbantur.

10 Dehinc autem idem beatus Antistes basilicam, quam construxit, in honore Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, et B. Honorati Confessoris, atque ibidem Ordinem constituit monachorum cœvitiarum Deo. Cumque a beato Pontifice sacra Missarum solemnia celebrarentur, contigit ut ejusdam viduæ mœnia filia, in annis adolescentie constituta, a maligno spiritu raperetur: quam comitissimam genitrix infelici caso decepta, non minus miserranda quam misera, ex usu gestandam feretro collocasset

D
facta oratione,
resuscitatus;

diabolum in
sua absentia
redientem
columnas
immotas,
E

reversus videt
insiar parvum
Ethiopes,
F

et pellit:

f
dedicat Eccle-
siam in hono-
rem Salvatoris
et S. Honorati,

ecclesiam
S. Stephani
condidit,

C
et dedicat,
illam reliquias
ejus et alio-
rum.

protector per-
petua c. vltus
Arelatensis,

puerum
mortuum

A

C
D Diaconus in
lectulo prostratus,

per revelatio-
nem novit

A collocasset : ad sacrum trepida concurret Antistitem, cum lacrymis potius quam verbis causam improbi doloris assignans, ut supra corpus exanime orationem funderet, supplicavit. Quod vir Dei pietate victus, nec differre potuit nec negare : sed ad feretrum confidenter accessit, ibique pronus adorans, vel in sublime geminas manuum suarum palmas attollens, precibus beatis obtinuit, ut mortuum suscitarer. Quæ raptim tanquam post nimium soporem evigilans, oculos rediviva prægravatos apernit, et advocata surrexit. Longum itaque est gaudia materna disserere, et stuporem admirantis populi replicare. Post quæ tamen miracula, quia mortis iura virtus meritis armata resolverat, dum iactantiam Pontifex ille fugaret, concitus remeavit : sed devotio populi, quæ suffragia in divinis laudibus inloubat, tanta cum aviditate præcinxerat, ut maximam partem indumenti sui in reliquiarum patrocinia civili violentia rapuisset : unde pro ejus virtutibus declarandis, quod vix circa scapulas remanere potuit, hodierna devotio reservavit.

a Anno 588, ut supra ex Toroneus dictum. — b In Lectio-
nibus propriis. Ecclesiam, quæ nunc est Archiepiscopalis, in honorem
Ss. Stephani et Trophimi construxit et consecravit. — c In eisdem
Lectioibus additur : nec hominum manibus exaratas. — d Hinc
constat auctorem hujus Vita: diu post Arletum s. Virgilii exisse.
E — e Ita substitutus, paulum erat. — f Saussurus super
Ss. Trophimi et Honorati appellat

CAPUT III.

Alia miracula. Mors, sepultura.

Erat itaque in eadem urbe inmanissimus serpens, qui multos e populo lanaverat. Dum quidam adole-
bescens morsu ejus suffocatus, fuisset extinctus, tur-
bam populi, quam præsentem contigerat, supplican-
tem obtinuit : ut ad locum, quo jacebat corpus exa-
nime, perveniret. Ille vero sacratissimus Pastor
incipiti reddebatur cogitatione suspensus : dum hinc
fletibus, quæ posebant, negare non poterat : inde,
ne iactantiam incurreret, metuebat. Ast tamen pie-
tate victus et multorum obsequiis, ut ad locum
accederet, vota populi supplicantis implevit : ubi
manus suas ad eolum elevavit pariterque oculos la-
crymis distillantibus, defuncto salutem pristinam
reddidit, quem teste populo suscitavit. Sed ita eum
parentes proprii pugnis pectora concisa timentes,
ululatus et fletibus obsidebant, ut consurgere non
valeret, quamlibet salutem pristinam recepisset :
unam tamen manum ad genitorem, aliam ad genitricem
attollens, membris inter utrumque titubantibus
elevatur, et populo Deo gratias acclamante, ad hos-
pitiū revertitur proprium, cuiam coperant parere
sepulcrum. Unde piissimi genitores arbitrandum est
quale gaudium potuerint habere post factum, dum
hinc exultabant præsentia rediviva soboles : inde,
quod ad integrum viveret, vix credebant. Perrexit
itaque sacratissimus Pontifex ad locum, ubi latebat
ille saxissimus coluber, qui multos jam ex populo
peremerat : et viso eo, animi indignatione commo-
tus, projecto laculo, quem in manu gerebat, erectis
sursum manibus celestem actorem invocans, extin-
ctum calor vitæ deseruit, atque per medium crepuit :
congregata denique equosa lignorum strue, ignem
supponi jussit. Nec mirum est, quod spiritalis
atleta, dum gregem humani generis defenderet,
hostem ejus ictu letifero perculisset : qui, quod expe-
dire gladio manus armata consueverat, dicto ope-
rante supplebat : et forsitan ferientis ictum fallere
potuit, qui obtutum Pontificis non fefellit. Inlata
vero vulnera, ita orationis medicamento et Crucis
sanavit auxilio, ut subito pariter et horem abster-
geret et dolorem : nec quidem, quod dirus serpens
rabidis dentibus et aviditate insana corruerat, ap-
parebat.

Martii T. I.

12 Alia vero die bos quemdam petulcus cornu
ferienti jugulaverat, vel extrinsecus intranea ejus
expulerat : quem dum illico ad eundem medicum
famularis devotio deduxisset, licet in omnibus vir-
tutibus incurrere se iactantiam formidaret, elementer
tamen vulneratum exiecit, cujus manus diligenter
attractans fomentis salutaribus oblectavit, et per vul-
nus intromisit : quod ipse superposita spongia leni-
ter alligans, ne aliquis solvere præter illum au-
deret, instanter admonuit. Quod cum die septima
laxasset, ita in integrum fuisse sanatum apparuit, ut
vix ibidem vel cicatricis vestigium remansisset.

13 Ejus vero semper artus teneros cilicii edoma-
bat asperitas, unde interiorem tunicam induebatur,
quam de corpore suo crucis studio nunquam abstulit :
sed etiam cum eadem se sepeliri præcepit : nec
unquam nisi voluit lavacris, ne forte amorum suo-
rum constantia, quam calcatis carnalibus vitis mon-
strabat sustinere, etiam martyrio mollior reddere-
tur.

14 Quidam igitur cæcus, dum per quindecim annos
naturali lumine captus, vel æspita cecitate damna-
tus, jugi tenebrarum caligine tenebatur obnoxius,
sanctissimum indesinenter precabatur Antistitem,
ut ipsi lumen amissum suis intercessionibus rede-
ret et videndi aciem restitueret. Quidum hoc, arro-
gantiam vitando, differret, Fulgentium quemdam
Subdiaconum, qui ei obsequi consueverat, studuit
deprecari, ut, quando nocturnis horis beatissimus
Pontifex solus basilicis circuibat, eum pro morecula
sua secretus traheret, et ad templi vestibulum, quo
egredi consueverat, deportaret. Quod quadam nocte,
dum mane mysticum ad altare S. Stephani ex more
vir Dei psallendo sacris exubias celebraret, præfatus
Subdiaconus implere non distulit : ubi dum cæcus
ille, solo prostratus, expectans Sacerdotis adventum
quiesceret, medicus, quem desiderabat, advenit : in
quo dum improvise molliter gradiendo pedem impu-
lisset, veneranda ejus vestigia supplex amplectitur,
et ut visum illi redderet, deprecatur. Qui orationem
confidenter facta, signaculum Crucis super ejus oculos
imposuit, et diu clausa lumina subito reseravit :
quem osculans contestatus est ei ut nulli panderet,
quod ipsi per illum Deus visum restituisset. Et licet
hoc sponte dedit, pro magnitudine gaudii non potuit
occultare. Sed quamlibet operatio secreta fuisset,
opus tamen supplicum nequit esse secretum : et qui
visum per tot annorum curricula non habuerat, non
latere potuit, quod videbat, sed etiam fugata tene-
brarum caligine splendebat actor redditus luminis,
et gratia fulgebat notoris. Et licet divina largitas in
amorem Sanctorum vota audientium semper ampli-
ficet, non tamen ad integrum cunctarum miracula
expleri possunt, quamlibet in longum protenta lætio
perducatur, aut quando inter tanta operam Sancto-
rum insignia invenienda est finis ejus operis, in quo
celestis gratia præfudit actoris, et cui facillime con-
stitit illuminare cæcos, sanare claudos, suscitare de-
functos : quicquid amplius dicitur, invenitur. Quid
plura? Invenietur omnia implere poterat, in quo
Spiritus sanctus præfulgebat.

15 Cuius verum, quandoquidem inter hæc immensa
mysteria diem sui obtutus esse vicinam sacratissima
revelatione cognoscere, tunc palam omnibus humi-
litate sancti summa indicare, quod de hac luce migra-
torus esset : unde omnes subito more turbati in
hoc, quod se jam migraturos esse prædixerat, intuitu
proprio quid ageret, prætolati fuerunt. Tunc cum in
stratu proprio tanquam soporem capiens, recubasset,
et divinum impleverit Officium et hymnos vel cantica
psalleret, emittens spiritum ad celestia migravit,
anno a centesimo vigesimo septimo ætatis sue. In
quo loco eadem hora tan suavissimus odor fragravit,

31 veluti

D
enliterationum
sanat :semper usus
ethico :crecum illumi-
nat,predicte
obtinuit :

a

A serpente
extinctum,ad vitam
revocat
defunctum :interimit
serpentem,

A veluti si universos verni temporis flores in unum divina provisio congregasset. Unde quid aliud censendum est, nisi amentitatem Paradisi ad cultum ipsius funeris respirasse? Nec mirum: transitus sui nuntium, non solum ad privata mœnia velox fama provexit, sed et per universum seculi ambitum divulgavit. Occurrunt undique per diversos viarum accessus fideles cunei populorum, optantes singuli vel vehiculi velamenta contingere pro munimine salutari.

ad feretrum,

16 Tunc quidam adolescentula in vico, qui vocatur Gallica, funus naturæ reddiderat, ejus corpusculum asserens dilectio propinquorum, deportavit ad tumulum, in quem jam ipsius sepultura arca deposita, necdum tamen, ut tumulandi mos est, tegmine cooperta, saluto illis psallentium turba insonuit, a quibus sacrum corpus efferebatur: sub quo momento amatores ipsius puellæ, quæ ad sepeliendum evecta fuerat, animam Rhodani fluvii transmeantes a Clero vel populo fosis precibus vel lacrymis poposcerunt, ut deponentes feretrum, quod gestabant, subitus puellæ corpus exanimæ traheretur. Cunctis igitur fidei ardor inhaesit, ac de effectu non dubi: tam sanctæ petitioni nihilominus denegaverant, et submittentis defunctæ corpus proiecerunt, colloquentes adinvicem, quod vir ille Apostolicus, cui nunquam divina defuisset gratia, quoniam naturæ debitum reddidisset, virtutibus tamen ac meritis viveret. Illico igitur universus populus devotione fidelissima sese in diutina oratione prosternit, atque consurgens, dum unanimiter Kyrie eleison septies proclamassent, mortua puella surrexit. Omnes subito terror invasit, et amentium more, gaudium cum stupore miscens, uno morabantur aspectu. Jam quidem luctum exultatio oblata compresserat: cuncti tamen super tam in-

puellum ad sepeliendum delatum,

B

cruciatui

genti mysterio obstupescabant. Quid plura? Ad integrum tunc, qui puellam detulerant, convenerunt, ipsaque cultum funebrem cum gratulatione respuens, vitalibus est rursus indumentis induta, et præcedentibus sequentibusque populis velox adjungitur, dese in Sancti præconium testimonium salutis publicatione proclamans. O sanctissima merita Sacerdotis, o beatum meritum, vitamque Pontificis, qui ut se remuneratione divina in æternum viventem ostenderet, post mortem mortuum suscitavit. Quas tamen terras vix amor populi Arelatensis exuberans arces... ad ecclesiam S. Salvatoris detulerunt habentes de funere haerum, gaudium de virtute. Tunc in ipsa basilica supra nominata, quam ipse construxerat, tumulum cum solennitate percipit: ubi auxiliante Christo, quidquid confidenter petitur, invenitur: ubi procul dubio si fides non sit dubia, virtus permanet infinita.

sepeliitur in ecclesia S. Salvatoris,

17 Non post longa igitur spatia temporis, dum in hujus commemoratione Pastoris multa narrarentur a multis. Sublucanus quidam, nomine Aristarchus, conversatione sanctissimus, circumstantibus palam vergente tenorem exposuit, dicens: Nullus nostrum dubitet, beatissimum Virgilium, de ejus tantis virtutibus, velut ipsa Veritas suggerit, replicatis, dum in hujus seculi mansit spatiis, non minus cum Angelis quam cum hominibus habitasse, quem nobiscum humana condito tenebat assiduam, eum Sanctis [jungebat] dignitas meritorum. Contigit autem quadam nocte, ut in hac urbe, ubi illi Pontificem provisio superna commiserat, sancti Stephani celeberrima inventio, quæ est tertio nonas Augusti, immineret, quo ad celebrandas exequias admonitor fuerat deputatus, b

E

a Supra diximus videtur ex LXXVII, factum CXXVII aut hi anni additi, ut possit statui successor S. Honorati, ad supra monumentum, — hæc reliqua hactenus desiderantur

b

DE S. DRAUSIO, SIVE DRAUSCIONE EPISCOPO SUESSIONENSI IN GALLIA,

Commentarius prævius.

PONT ANNI II
DCLXXV.
MARIIII.

Civilis Augusti SueSSIONUM in BELGICA n. ad sinistram Arona fluvii ripam, Sedes olim regni fuit Sanguis pro Romanis, postea sub Francis Regum aliquot Metropoli regni archiepiscopatus divisione, nunc Comitatus titulus signis. Antiqua etiam istæ Sedes Episcopalis fuit sub Metropoli Remensi, cui præfuit seculo Christi XII S. Drausius, hujus natalis invenit in videri Marti, inscriptus Usuardi MS. Aqueductum monasterium, et Ecclesia Brugellensis S. Guduli, item Adami MS. canobis Lobensis, et MS. Florum, hæc fore verba SueSSIONIS S. Drausii Episcopi et Confessoris. Quæ aut hæc similia sunt in Additionibus Malani ad Usuardum, et apud Galeatum, Camerum, Ferrarium. In antiquo MS. Tornacensi S. Martini sub nomine Bædæ ita habentur. Eodem de in Gallia, civitate SueSSIONIS, depositio S. Drauticoms Episcopi Ræ Drauseio appellatur et subscribit Privilegio Corbeensis.

S. Drausii
cultus sacer:

C

2 Acta S. Drausii dantur ex codice MS. Rubicavallis prope Brugellus, quæ eadem habent. Andreas du Chesne, atque ex illis tunc primo Scriptorum historia Francorum edidit fragmentum pagina 679 et sequente. Corpus hæc Acta conferre cum codice MS. Nicolai Belforti. Sed quod ex prioribus contracta hæc fuerit, et sensu magis quam verbis contententur, desitimus. Auctor miranda vultu se perpetrare testatur nam 13, ut qui SueSSIONE scripserit. Andreas Sausaurex in Martyrologio Gallicano satis longum ex hisce. Acta edidit encommen: inquam illud corpus mirandis editis refulsisse, quæ perenni excitare fidelium ad tumulum ejus concursum. Ad quem et S. Thomas Archiepiscopus

Vna scripta

Cantuariensis martyrium sitiens, jamque extremam adspiciens pro assertionem libertatis Ecclesiæ pugnam, legitur accessisse orationis causa, ut suum ei agnomen commendaret: morem secutus eorum, qui pugnam ad tanti epulularis patrocini confugebant, docente experientia eos, qui ad memoriam ejus devote permorarent, victores semper evadere. Cujus præfiducie optatum eorumque egregium Christi athletam recipisse ostendit gloriosus, quem exinde revexit sive certamine triumphus. Colitur S. Thomas XXIX Decembris, ejus Acta quam plurima habemus. Hæc solum referimus verba Joannis Sarisburiensis episcopi 139 de hac S. Thomæ peregrinatione, quæ sunt ejusmodi: Archiepiscopus noster in prociectu sententia ferenda constitutus, iter arripit ad urbem SueSSIONUM orationis enussa, ut Beate Virgini, ejus in memoria celebris est, et B. Drausio, ad quem confugit pugnatori, et B. Gregorio Anglicane Ecclesiæ fundatori, qui in eadem urbe requiescit, agoniam suam precibus commendaret. Est autem B. Drausius gloriosissimus Confessor, qui, sicut Franci et Lotharingi credunt, pugiles, qui ad memoriam ejus pernoctant, reddit invictus, ut et de Burgundia et Italia in tali necessitate confugiatur ad ipsum: nam et Robertus de Munfort ibi pernoctavit adversus Henricum dimicatoris. Hæc aut antiquam S. Drausii venerationem confirmandam inserendum judicamus: quam et Auctor Vitæ sæpius commendat.

peregrinatio
S. Thomæ
Cantuariensis
ad reliquias
S. Drausii.

F

3 De salute monachum ex conjectura proferuntur Sausaurex asserit tempore Dagoberti Regis natum. Quidam sub

NOT 5

A sub Chlothario hujus patre ante annum dcccxxviii, quo hic vita functus est, maxime si anno dcliv sit Episcopus creatus, quod tradunt Sannarthanii, ut tunc xxx annos ætatis aut complerit aut fere attigerit. Editum est a Sirmundo tomo 1 Conciliorum Gallic Privilegium libertatis monasterio Corbejensi concessum a Bertefrido Episcopo Ambianensi, factum anno vi regnante Chlothario Rege, id est Christi dcccxxiii, aut sequente. Ubi inter plurimos Episcopos penultimus subscribit: Drausio, ac si peccatur, hoc privilegium consensi et subscripsi. In eo ipsum privilegium per modum epistolæ inscriptum est, Dominis sanctis et summi culminis apice, Pontificalis Cathedræ specula presidentibus in Christo Fratribus Nivoni, Genesio et post alios novem ultimo loco Drausioni, ut videatur ceteris junior in Episcopatu fuisse.

4 Subjungimus Privilegium a S. Drausio concessum monasterio Suessionensi B. Marie, et editum a Melchioro Reginaldo in compendio historię Suessionensis, inter Probationes pagina 2, his verbis: Domini sacris et Apostolicis Fratribus Suessionensis civitatis Comprovincialibus, Nomoni Episcopo et Audeberto, Clemente, Bertefredo, Audomaro, Drausius ac si indignus Episcopus, supplex in Domino mittit salutem. Licet antiquæ regulæ constituta nos convenit et oportet

B custodire per omnia; tamen illud ammittit conservandum, ut quod orthodoxiam definitionis non maculat, ad religionis quietem servetur; et quia bonæ memoriæ illustris vir Ebromus, Major-domus Franciæ, ejusque illustris matrona Lentrudis, et eorum unicus dilectus filius Bevo, religiosa postulatione eorum, aurium nostrarum forenses pulsante auditus, intima etiam cordis penetraverunt arcana, quatenus ad visceralem pietatis affectum, ita cor intrinsecus caritatis eorum petitio invitet, ut petita non concedere, aut certe libentissime, quæ petuntur, non excludere nostræ animæ irreligiosum fore putarent. Sancto igitur ardore succensi intra circobii septa basilicas in honore S. Mariæ, genitricis Domini Jesu Christi, et S. Petri et S. Genovefæ vel ceterorum Sanctorum, in loco nuncupato infra muros civitatis Suessionensis construxerunt, ubi puellæ, Virginis ac Deo sacratæ Ethericæ Abbatissæ, relicta pompa sæculi, sub regulâ beatissimorum Patrum, ad laudes Christi die noctuque canendas, pro æterna retributione sunt collocatæ: et nostræ vilitatis extremitatem, supplere deprecationis petitione deposcerunt, ut et nos fratresque nostri cum Abbatibus, Presbyteris, imo et Diaconibus, sed et cum omni Clero

C Suessionensis Ecclesiæ, quorum subscriptiones infra tenentur... quod non tractantes in caritate, domesticæ fidei benevolenti, deliberatione hoc privilegium in Dei nomine ad monasterium prædictum, infra urbem Suessionis civitatis constructum, tribuendum indulgimus: quo potius, juxta sexum prædictarum Deo sacratarum Virginum, munus sancta institutio habeat, ut infra monasterium Virgines et castæ debeant Domino militare, secundum votum sæpe dictorum Deum timentium, qui construxerunt regulam S. Benedicti, catenus et postquam in ipso monasterio introierint Domino militare, foras de ipso monasterio exire licentiam non habeant, et ad modum Luxoviensis monasterii, quod B. Columbanus tenuit, regulam ad profectum animarum earum studeant in omnibus custodire. Actum Augustæ Suessionum, sub data sexti Calend. Julii, anno dcccimo quarto regni Domini nostri Clotarii gloriosissimi Regis.

§ Hactenus Privilegium, sed tam obscuris verbis et manifeste depravatis exaratum, ut nisi benigna aliqua correctione usi, ea in commodum sensum reduxissemus, apices hinc inde aliquos litterasque commutando, nihil fere certi putasset ex eo sic scripto intelligi; quamvis etiam sic nonnulla subreptitia et intrusa videntur. In eo autem quaecumque, Episcopi, excepto Clemente, ha-

beantur idem, qui in Privilegio citato Bertefridi Episcopi, sed istis Nivoni scribitur, qui hic Nomoni. Deinde cum Actis infra dandis non convenit, quod monasterium dicatur infra muros civitatis Suessionensis constructum, et dein infra urbem Suessionis civitatis constructum; nam Acta numer. 11 habent fundatum esse extra Suessionicæ civitatis murum supra ipsam Axoniæ alveum, at post mortem S. Drausii dicitur infra muros civitatis fundatum. Quod si Privilegio huic fides adhibenda, vivente adhuc S. Drausio factum fuisse necesse est, et tempore Clotarii III Regis, cujus anno xiv sive ultimo regni hoc Privilegium signatum est, qui fuit annus Christi dcccxxv. Quamvis postea vixerit S. Drausius, plane ignoratur. Sannarthanii mortuum circa annum dcccxxx tradunt, sed non aliquot annis citius aut serius, plane latet. Circa eundem annum assignat obitum ejus Claudius Doctus lib. 3 Historiæ Suessionensis cap. 43, ubi Compendium Vitæ editum citata Vita MS. quam hic damus.

VITA

Auctore anonymo Suessionensi ex MSS. et Andrea Du Chesne.

CAPUT I.

S. Drausii parentes, educatio, electio in Archidiaconum et Episcopum Suessionensem.

Beatissimus igitur Drausius, Dei disponente gratia Suessorum ordinatus Episcopus, commissum sibi gregem strenue rexit: et cui pastoralis cura præfuit, vitæ pabula sedulo ministravit. Quibus vero vice patris adhesit, paternæ regimine sollicite tutavit. Quo autem pacto, vel quo ordine, quaque occasione, tanto sit dignitatis prælati apicem, non est modo ponendum in fronte sine aliquanta dilatione, quod subsequenter plenius exarabunt in ipsa vitæ serie. Notandum vero in primis quod tantam gemmam pene omnibus spectabilem populus; pagus Suessionis in conspectum fere totius orbis protulit, quod vix ac raro ante hac unquam promereri potuit. Unde cum exultatione nimia Suessionenses sese attollunt cives: et hoc nominativum sibi obtingit ovantes, quia scilicet caeleste illis margaritum est exortum infra Sueconicas partes. Non solum itaque hic sanctis superbo satis sanguine, satis spectabilem lineam generositatis traxit de parentum nobilitate: verum etiam ipsam ingenuitatem, in servilem redactam conditionem, Deo subdidit sponte. Maluit namque Deo se subicere quam in favorem populi attolli ventosa nobilitatis loquacitate. Dicebat etiam forsitan ipse sibi in cordis cogitatione, Tunc ero liberior in animo, si pro Dei nomine exterius examinatus fuero, et auctori omnium honorum servierim Deo. Qui etiam propositum patris, ac votum religiosæ voluntatis, sicut prius Deo libavit in ara cordis, ad culmen usque duxit perfectionis, ut postmodum in propatulo claruit bonæ voluntatis viris. Verum quia hujus viri sancti generositatem hactenus ad tantum extollendo dignitatis eveximus culmen; jam nunc ejus parentum libet in medium proferre cognitionem, ut fiat etiam fidelibus notum, quibus a parentibus tantum duxerit nobilitatis propaginem. Pater siquidem jam prælibati sancti viri Drausii Leudomari, est nuncupatus, vir sagax et industrius; genitrix vero est voentatua Kachildis matrona admodum nobilis, et Deo in omnibus amabilis, qui ad recompensandum amborum meritum, utrumque parentem iniguavit privilegio tantæ sobolis. Ubi vera felicitas utrumque parentem, qui talem Domino meruerunt gignere prolem. Nihilominus etiam felix, imo vero felicior pater, cujus probatissimum vitam inter exemplum vivendi spirituali morum probitate composuit decenter: gesta etiam corporis incedendo humiliter, necnon et vilissimo

NOT. 6.
Privilegium
datum sancti-
mentalibus
monasterii
S. Mariæ:

an illud mo-
nasterium sub
S. Drausio sit
exercitum in
urbe.

S. Drausius ex
ditione Suessio-
nensis:

nobilitas pa-
rentibus na-
tus,

Leudomaro et
Kachilde,

a

A vilissimo cultu vestium tunicati regulariter pater cum genitrice, prae-signabant figuratim . . . His ergo talibus et similibus ambo insigniti virtutibus, in bonis perseverando operibus, diutius proficiebant in melius, ne quid filii sui mox futuri deesse posset profectibus.

*EX M^o.
deditis pietati,*

*mater a con-
cepto filio
abstinet vino,*

elemosinis

*et aliis modis
inopes fuit,*

B

b

*collaborat
pater*

C

2 Praeterea praefata genitrix, quasi superexcellentis meriti virtute, licet videretur, ut erat, indurioris sexus esse, ut agnovit se gravidatam salubri partus onere; praeter solitum abstinentiae suae modum praevitit sibi competere, ut a die conceptionis filii sui vini potu penitus deberet abstinere, quasi dedicatura ortum sobolis genuinae. Quae, utique voto semper in melius crescente, a filii sui natiuitate vitam suam cum sobrietate asserit duxisse, et in posterum conservasse. Praeter haec non solum avaritiae non studuit, verum etiam inopiam inopiae, et miseriam querimoniae, sociorum quoque et affinium indigentia satagebat subvenire, et misereri pro posse. Annadvertebat siquidem in hoc faciendo praemia quanta bonos maneat in sublimi Angelorum curia, qui sua praedia et sumptus, et pene cuncta humanae fragilitati necessaria in opus simile consumpserant, nihil sibi praeter quotidianum victum retinentes, et tota spe ad superna tendentes. Ceterum non est necesse famulari in ea ceterarum virtutum insignia, in quibus ita vivebat, ac si illi essent absque labore naturaliter accidentia. Namque sub ejus nubra culminis, peregrini capiebant *b* somnum quietis, ab ea pauperes necessaria sibi potentes nunquam redibant inermes. Si quando venirent moesti, minime repedabant inconsolati; advenientes famelici, nunquam revertebantur inebriati; accedentes nudi, redibant palliati. Quid plura? Nunquam apparuit manus ejus a munere vel pauperum elemosinis vacua. Aegri consolationibus ejus refocillabantur; carcerati crebra visitatione consolabantur. Sieque peregrinis, hospitibus, nullis, infirmis, viduis, advenis, divitiisque et egenis blanda affabilitate conformando se aptabat, ut omnes aesi matrem, pio venerentur affectu. Atque ita in omnibus actibus suis mediocris et sobria apparebat, ut nisi jugalis societas et materius erga illum prodiret affectus; virginem potius quam jugentem putares.

3 At vero dicendum est, praefataram virtutum promethum Landonarum fuisse expertem? Absit; sed secundum iudicium nostrum potius in omnibus his extitisse participem: videlicet nostris temporibus ut videmus quoscunque viros potentes foris vel intus necessaria familia sua preparare, et stipendia domini sine suppeditare; ita etiam antiquandum est de praedicto viro, qui scilicet universa in domo congehebat, et cuncta munus hominis conjugis suae et pauperibus fideliter eroganda et sibi in posterum reservanda tradebat. Unde etiam omnium, quae fiebant uxoris manibus, hereditario jure se posse fieri participem confidebat et exolebat. Ergo uterque parens in his et similibus sancturarum virtutum operibus ardebat sanctitati vitae futurae filii, et quasi Spiritu prophético vaticinati sunt honestate moerum simili exemplo omni victurum, quippe qui erant vere praesagi futuri. Tandem de parentum ejus probitate et honestate sufficiat hic haecenus commemorasse. Dehinc vero ad actus ejus et vitam, de quo sermo scilicet, stylii vertamus. Sed numquid ejus actibus fuerunt rite inserenda titulum parentum facta, quorum vitae exempla fuerunt filii vitae figura? Fuerunt utique imitanda, et maximo usui oportebat talia, quae postmodum viri Dei forent in exemplar. Discant itaque parentes quoque filii suis in futurum providere, et huius exemplo nummati, talia studeant in se opera exercere quae successores liberi valeant sine errore subsequenter perficere. Insudent a re-

gione generosi etiam filii honorum parentum vitam **D** ducere, ac istius sancti viri studio provocati, procurant in exequendis antecessorum fideliter factis patrizare, et per omnia commorigerari. Namque hic Sanctus, ne quis eum divere posset degenerem, non modo nunquam a quoquam imitabili patrum opere declinare voluit, nec pedem reflexit; sed, si quid minus sectandum invenit, supplere studuit; et taliter tautae nobilitatis lineam sanctis actibus inaltavit, et omni probitatis honestate venustavit.

4 Hunc siquidem praenominati parentes ut unicum diligentes, dum corde praesago viderent, eum velle cordis voto Deo potius militare quam terrenis honoribus per tirocinia se implicare; jam concessu ei per aetatem libertate, qua more suo vellet ex tunc vivere, diligenter litteris imbuendum donare. Mirum vero in modum, in eo e vicino accidit quasi divinitus a Deo factum miraculum: quia scilicet, dum inter scholares degere, litteras percipere meruit pleniter, quasi per modicum temporum momentum, quod alios videmus vix posse capere per longissimum vitae suae curriculum. Etenim mirum hoc adeo mortalibus videtur, ut in percipiendo perfectum sophiae modum manus Domini cum illo fuisse crederetur. Itaque sapienter vitam suam instituit in hoc tempore, cui recto vivere tale ars dedit, et veri specimen dignoscere. Quid enim sanctae virtutis tanto puero deesse poterat, quem larga manus Dei bonitatis regebat? Studuit praeterea perferre et pati omnes, cum quibus erat vera humilitatis gratia pollens. Aversus nemini erat; nunquam se cuiquam praeferebat. Affabilem et vultu placido mansuetum se et mitem omnibus exhibebat. Et hoc faciendo sine invidia laudem inveniebat, et amicos pares sibi pariebat.

5 Quid multis morer? Igitur parentes ejus videntes eum tam viris morum virtutibus excellere, et adhuc excellentiorem beatitudinis viam vellet tenere, decrevere eum inclyto viro et Patri memorando c Anserico SueSSIONENSIS quondam civitatis Episcopo ad educandum tradere, ut si quid minus sibi esset ex primo suppleri in secundo posset magistro. Unde factum est eum non plus vixisse in scientia spirituali quam edortus est a pueritia, quam astutus etiam postmodum apparuit in seculari doctrina. Quod institutum Dei actum esse credimus, videlicet ne quid deesset viro Dei mox futuro Pontifici, et sciret unde nova et vetera proferret, et spiritualia ac secularia discernere. Praestitit namque ei Dominus tantam gratiam et benedictionis copiam, coram praedicto venerabili Patre Anserico, ut non minori dilectionis affectu amplecteretur ab eo, quam unicus filius diligitur a patre suo. Nec mirum: tanta enim humilitatis et humanitatis gratia, ut diximus, se aptabat pene omnibus, ut cunctis fieret admodum gratus, et diligendis universis haberetur ut filius. At si aliis ita existeret intus, maxime tamen huic inharebat potius, ejus se moverat regimine tueri diligentius, ejus moderamine educabatur dulcius, ejus sollicitudine moribus divinae legis et humane erudiebatur studiosius.

6 Nec sine divino intuitu credendus est talis patroni traditus esse studium, ejus paullo post Dei disponente elementa, sublimanda erat honore. Nam non multo post excursu dierum suorum numero, vocante se ad remunerationem Deo, honorum repletus fructu operum, hominem exiit, et extremum vitae diem clausit. Ne autem tantus populus datus esset sine rectore, quod indecens erat, ejus in loco Pontificatus digne quidem quodammodo successit Bettolensis vir religiosus, indignus tamen ab aliquibus ferebatur, quod tanti omnis honoris nefande sibi arripuerit ut incautus. Digne itaque eum dixerim Episcopatus prola-

D
*S. Drausius
eos imitatur,*

*in studiis lite-
rarum proficit,*

E

*ab placidis
moribus gratus
omnibus;*

*c
instruitur a
S. Anserico
Episcopo,*

*deliquit ut
filius,
id*

*sub hujus
successore
Bettoleno,*

tum

A tum honore, pro tanta religiositate vite qua legitur vixisse : indignum vero hoc idem secundum iudicium quorundam præposui fore propter datum thesaurum pecunie pro adipiscenda eadem dignitate. Non autem hoc dicimus temere, quod et ipse post adjudicavit importunum esse, ut in sequentibus placuit ponere. Ne forte vero B. Drausius videretur quidquam agere, aliquando sine Pontificali testimonio, huic supponitur in gradu dignitatis vicario, videlicet Archidiaconatus officio.

At Archidiaconus :

7 Igitur Beatus Bettolenus evoluta aliquanto tempore, sub hac Episcopii prælatione, postquam plebi sibi commissæ omni sollicitudine, pastoralis more, pro posse curam exhibuit : ipse quoque, quis et qualis esset aperuit et vitam suam sub hac nodositatis infidelitate finire noluit, sed quasi sacrilegium commiserit, reum se penitus fore acclamavit, quod quasi pretio oves Domini emere præsumpserit : hoc autem fecit non minarum alicujus timore perterritus ; quia tunc temporis, qui tale commissum fideliter corrigere, deerat penitus : sed magis circa aliorum tam præseutium, quam etiam futurorum salutem erat sollicitus, videlicet ne quis aulacia simili a deteriori, quod absit, deceptus in idem gravius decideret facinus. O virum per omnia benevolentem, et aliorum salutis prævidum, qui seipsum condemnavit ut reum, ne alii quasi ignari, in similem ruerent cupidinis laqueum. Convocat ergo seniores, et plebiscitos, quorum consilio et astu solitus erat de majoribus aliquid agere, vel judicare omnium rebus. Qui etiam propositum mentis suæ illis intimans, se indicat velle deponi a tanto dignitatis culmine, et pro supradictis causis non posse se ulterius fidem domini dei dispensatorem esse, in ejus ovile non ut pastor per ostium introierit, sed sicut fur et latro aliunde ascenderit. Cujus voluntatem propositi postquam agnoverunt Proceres populi, quidam ægre ferebant, quidam vero licet parerent furibundi, levius affeabant. Tristabantur nempe illi, qui suæ timebant parti. Gratulabantur e contrario, quorum murmur erat in populo dicentium, eum indigne esse sublimatum in Episcopio, vel quod verius esse creditur, illi, qui B. Drausium ardentius optabant sibi præferri pastoralis officio. Itaque videntes in tali voto perseverantem Dei servum, unanimis vocibus exclamant et expetunt sibi dari et ordinari Episcopum Sanctum Dei Drausium. Non autem hæc vox solummodo Procerum erat nobilium ac potentum Principum ; sed etiam medicorum et pauperum, atque pene omnium diversi sexus et ætatis. At quoniam secundum crebram vocem unanimis populi aliquando credimus fieri voluntatem Dei, non tantum hoc desiderium fuit discreti vulgi, imo etiam antecessoris Episcopi voluntas affuit cum consensu totius plebis. Audiens ergo Bettolenus manimentum precem tantarum vocum, non distulit, sed magis implere studuit multorum votum. Suavit inique Majestati Regi hoc exco fieri debere, cujus vite et morum se testem asservit fore : cujus etiam vitam probatissimam novarat esse ex multo tempore. Denique procul dubio ibi creditur adhibisse Dei velle, ubi sibi consentiant Majestas Regia, Pontificalis dignitas, potentum ac pauperum con-sens in tali opere voluntas. Quid plura ? Exhibetur itaque B. Drausius tanto cultus honore, præfector plebi Suessionica, ordinatus in Pontificali Sede pro voto, ut dictum est, omnium et voluntate. Quo ordinato, vir Dei Bettolenus ad d comedium, in quo prius sub regulari tramite degenerat, est regressus, atque ibidem egregie vitam fortiter duxisse, et ibi usque ad vite terminum perseverasse. Non est vero æstimandus quidquam rancoris in corde retinuisse pro amisso sponte tanto dignitatis honore. Dum etiam ipse sibi dignum heredem præfecerit :

et cuncta, ut prælibatum est, pro velle ordinate disposuerit.

a Richildis in Vita edita a du Chesne et in MS. Belfortiano. at in MS. Ruber-vallis Richildis. — h Belfortius solamen — c MS. Ruber-vallis Ansaricus interfecti Conserio Remensis sub Son-nato, habito anno 623 aut sequente, ut alibi diximus. SS. Crispin et Crispiniani translationem fecit, anno 647 aut sequente, defunctus circa annum 652. He Saumarthani : quod ad 1 Septembris examinandum ; quo mortuus est et colitur — d Caus-sacense ære Casacense appellant Saumarthani, et quia in Brevariario Suessionensi ista leguntur, S. Adelbertus Episcopus Suessionensis S. Drausii prædecessor se abdicavit, monachum postea professus, arbitrantur monachum fuisse.

S Ansaricus.

CAPUT II.

Virtutum exercitia in Episcopatu. Duo monasteria constructa : Obitus, sepultura.

C onfirmato interea loci et stabilito Sancto Dei Drausio in Sedis suæ Episcopio, applaudentibus sibi prosperis, et per omnia ardentibus sibi cunctis, capit paulatim gregem sibi commissum monere, et monitis celestibus ad alta provocare. Cui pene omnes acsi patri obsequi studebant, et monitis ejus obtemperare : quia quod præcipiebat eis agere, ipse primitus procurabat opere implere. Proponebat enim sibi in animo illud Apostolicum, ne forte cum aliis prædicaret, et prædicationis verba opere non im-pleret, ipse reprobos inveniretur et esset. Et item aliud : Non auditores legis justi sunt apud Deum ; sed factores legis justificabuntur. Non igitur hoc tantum tenaci memorie studebat tidentium, sed et memori pectore tractandum illud, quod dicitur alias : Cujus vita despicitur, restat ut et ejus prædicatione contem-natur. Quis igitur tanti viri prædicamenta respiceret, cujus vitam omni probitate decoram, honestate morum venustum, sanctitate autem et gratia plenam videret ? Itaque exhortabatur sedulo, sicut dictum est, omnes quotquot reperiebat desides atque a bono opere torpentes, ut potius aliis virtutum alta certarent petere, quam in infimis ibitus jacere. Certe ipsis aliis, quibus ipse idem solitus erat celsa scendere, eisdem et alios hortabatur sedulo ad poli fastigia evolare. Quas vero gemmas alias virtutum dixerim, nisi dilectionem Dei et proximi ? Sicut enim qualibet avis in gemmarum extensione alarum elevatur celsa petendo : sic etiam iste Sanctus Dei in caritate geminarum dilectionis perseverando evehebatur ad usque astra. Dilectionem quippe Dei multitudinis observabat, maxime tamen in his, quos in exequendis præceptis Dei segnes, et ad aliquid utilitatis agendum videbat tepidos : dum scilicet pro talium recreatione spargere per populos divini semina verbi non cessabat. Dilectionem vero proximi se asserebat custodire, pauperibus videlicet elemosinis subveniendo, hospitalitatē peregrinis exhibendo, vestimento nudos tegendo, cibo esurientes et famelicos reficien-do, sitientes hauritu quolibet potando visitatione siti-ant et consolatione infirmos, et ergastulo carceris transos relevando, fratrum infirmitati acsi soles, con-dolendo : ac præterea varie diversorum ege-statibus ac in ortuum larga miseratione succurrendo. Sibi inter hæc peculiariter aggregabat ista : videlicet perseverantem in Dei laudibus servitorem, et in vigiliis noctis continuationem : in prosperis humilitatem, in adversis patientissimam tolerantiam fortitudinem, pariterque gratiarum actionem, in potu sobrietatis parcitatem, in cibo licet rarissimo nimiam abstinentiæ frugalitatem.

Præstavit suis exemplo

1 Cor. 9. 27

Rom. 2. 13

15

excolit in actione Dei

1^a et proximi

torquetur gravi dolore capitis,

valuisse

ro ultro relin-quente Episco-potum,

B

eligitur ipse in Episcopum :

C

consecratur

d

A valuisse in capite, cum ejus vigore et validitate cetera membra credantur vigere et valere, sicut e
EX MSS. contra ipsius languore penitus cuncta noscuntur languere. Inter has ergo corporis injurias Deo semper agebat gratias, et omnia equanimiter sufferebat, sciens scriptum: Corripit Dominus quem diligit; flagellat autem omnem filium quem recipit. Pro hac autem invaliditudine corporis nimia non solum non retraherebat sibi quidquam ex consueta abstinentie mole, sed etiam acius incumberebat jejuniis, pro possibilitate corporis diutissime jejuniis macerati morem solitum impens variis modis nimium se affligendo. At supposita sibi exhortatione prophetica, qua dicitur: Bonum est homini per diem affligere animum suum. Afflictioni maxime satagebat succumbere, dicens etiam cum Apostolo: Quando infirmior, tunc fortior sum et potens. Unde etiam congratulabatur infirmitatibus suis.

10 Ceterum inter predictas corporis injurias, et crebra cordis suspiria, longa vite decans discrimina, remittebant sibi a Deo collati bonellii; et quasi ingeminando quod debitum Deo votum non redderet, sic ait: Quid retribuam Domino pro omnibus que retribuit mihi? Ergo nihil acceptabilius credidit fore, quod posset Domino retribuere, quam si

B satageret monasterium aliquod construere, quod esset idoneum religiosorum virorum, sive sacrarum Virginum moribus pudicis et castae vite. Quod etiam devovit se facturum sponte, si secundum suum velle annueret utique Deus et posset. Cujus voluntati creditur Deus fuisse, dum votis ejus nascitur satisfacere. Namque erat quidam locus secus Axonae fluvium litus, distans, ut fertur, a Suessonica urbe versus Occidentem centum quadraginta quatuor stadiis, cui vocabulum *a* Rotundas est inditum antiquitus;

quem etiam *a* Bettoleno, *b* Curriacensi quondam Abbate, tradito congruenti pretio emisse fertur vir Dei Drausius. Quo in loco rurali et satis decenti jure edificium nobilis aedis votiva mente construxit, religiosorum quoque virorum congregationem ibi idem sub sanctae vitae norma degentem aggregavit. Postmodum vero locum in tantum exultit, sumptibusque ditavit, ut paulatim crebrescente fama sacrae religionis, omnium undique honorum affluentia illuc congereretur, et omnis necessitatis penuria procul pelleretur. Unde etiam diversis a partibus in praedicto loco fidelium multiplicatus est Ordo, non magis numero quam merito. Erat praeterea locus ipse cum fertilitate circumscriptus, videlicet amenitate nemorum, et omni copia fructuum et ceterum, ne nihil omnino ibi deesset necessarium vitae monachorum.

C Por imperfectum siquidem hoc est referendum, quia in hac vita nihil reperitur stabile et penitus incommutabile et perfectum. Quia de re non quasi certum debet referri auctoritas futurorum, quicquid est ambiguum utrum sic sit in posterum futurum, sicut videtur in conspectu praesentium: ne forte postea, si fuerit aliter quam dicitur immutatum et a priori statu frustratum, videatur audientibus falsitatis potius relatio quam veritatis assertio. Interca cura praefati loci Fratres jam dictus vir Dei in tantum erat sollicitus, ut nomine illorum sustinere pateretur quidquam indigentiae victus sive vestitus: quibus non tantum ut pastor praeparat, sed etiam ut pater proderat. Ut autem sita praetitulati cenobii partim manifestaretur, hoc tantum supponimus, quia ipse locus ab uno latere se pandit aperte hominum visibus: est vero densissimis salibus atrinsecus stipatus. Licet vero, sit silvis inditus, est autem usque hinc ad sidera notus, qui videtur in salibus, tota videlicet et Lascia, quasi occultatus hominum obtutibus.

11 Hoc igitur monasterio, ut praedictum est, ordinato, et regulariter stabilito, non immemor pro-

positi bonae voluntatis, conatus est etiam aliud conficere, si posset: si vero non suppetere vires, alteri conficiendum suadere. Igitur ea tempestate, quae Ebromus in regio palatio habebatur praecipuus, et consilii Regis intimus, necnon et inter Primates regiae dignitatis nobilissimus, saepe dictus Episcopus provide delegit prius votum suum revelare in alicuiam nobilissimae matronae d. Leutrudis, praedicti Principis, Ebromi conjugis. Petiit siquidem ab ea, et humili prece depoposcit, ut pro Dei timore simul et amore dignaretur voto suo satisfacere: scilicet quo suaderet viro suo, ut aut licenter daret sibi facultatem construendi locum vitae Virginum, in quolibet locorum vicinarum partium, aut ipsa cum vir inieperent ipsam diligenter perficiendum pro salute animarum suarum. Cujus petitionibus pia conjux favens, viro suo hoc ipsum faciendum, aut sibi facere permittendum sedulo suavit, ac precibus suis aurem ejus inclinavit. Qui tam suae conjugis quam Sancti Dei piis exhortationibus et votivis precibus victus, quod petebant, se facturum se permissurum fieri spopondit. Claruit etiam in hoc facto viri Dei meritum, qui cum ad hoc opus instituendum se sciret idoneum, maluit alterius laudi attrituendum, quam a sua se mercede vano favore populi frustrandum, cuius utique meritis penitus est adscribendum, quidquid ejus petitionibus est obtentum. Fundatum est itaque monasterium extra Suessonicae civitatis murum supra ipsum Axonae alveum, in quo vir Dei Drausius cum praedicta matrona statuit et chorus Virginum sacrarum, illidem Deo digne simulantium. Circa quarum mores et vitam omni solitudine curam gerebat idem Sanctus, ne aliquam ancillarum Dei driperet in aliquo sibi hostis antiquos. Tuebatur namque eas sicut pastor, vitae spiritualis alimenta conferendo; corripiebat vero eas ut pater filias, modo per mollia blandiendo, modo per aspera deterrendo, taliterque sibi eas moribus sanctis aptabat, scilicet arguendo, increpando, obsecrando.

12 Tandem igitur ordinatis omnibus ad monasticam vitam pertinentibus, tam in praedicto cenobio monachorum, quam etiam in hoc, de quo direximus, monasterio sanctimonialium, quasi securus pro tanto sanctitatis ordine constituto, in fidelium utriusque sexus multitudine sanctam animam nobis diutius tegi carnis velamine, quam exui petiit a Domino hoc mortali corpore. Namque tempus instabat congruum quo jam hic Sanctus quiescere deberet, fatigatus praenimietate laborum, et quo remunerandum esset ejus vitae premium. Constituit itaque tempore, quo lucem praesentis saeculi sibi vellet intercludere, nimis dolorum cruciatus, sine quibus nunquam eum diximus vixisse, ex omnium membrorum vicinitate subito ad vitam redire. Immorescit illico tantum infortunium omni pene civitati, fit undique populorum concursus, clamor confusus, tumultus magnus, varioque officio occurrit omne hominum genus. Affuit mirum ibi grex monachorum, et multitudo maxima diversi generis Clericorum, nobilium quoque et pauperum conventus laicorum, sacrarum etiam chorus virginum, necnon plebs viduarum, imo etiam concio jugalarum, et ut ita dicam, penitus numerata convenit commixtio diversorum. His itaque congregatis et simul in unum conglobatis, gementibusque ac flentibus enectis pro vicino discessu spiritualis Patris, sicut bonus pastor oves sibi commissas ad tempus Omnipotentis Deo recomsignat in perpetuum custodiendas. Deinde eis ultimum vale faciendo, sancta illa anima viri Dei corpore exuta, exultans et letabunda, choros obviam ei decurrentes sanctis Angelis, celsa caelorum ovanter spexit astra: ubi etiam cum Christo, cui servavit in vita, procul dubio perpetuo regnit.

13 Dehinc arripens pretiosum Sancti corpusculum

D
altus pro
Virginibus
curat ab
Ebroino
construi, ju-
venit Leutrudis
ejus uxore:
d

E

e

sancte mori-
tur:
F

f

sepelitur in
basilica sancti-
monialium:

Alum supradicta plebs devota fidelium, cum honore debito et reverentia sibi condigna, in eadem sanctimonialium basilica, quæ erat præfata: urbi contigua sepeliendo perfecterunt honorifice tanti funeris exequiarum obsequia. Quæ etiam virginum basilica, per hujus beati Patris merita, post diutissime vegetata, singulis horis vel momentis sic crescere videbatur virtutum gratia. Celebratur vero sæpe inenclati S. Drausii depositio, et a vita præsentis ad futuram transmigratio die tertio Nonarum Martiarum, die prætitulato. Cujus felix transgressio ad cælum fidelibus debet esse in monumentum, dum tantus vir spiritu erectus ad cæli fastigium, fideliter reconditum ibi reperisse creditur thesaurum, Dominum nostrum videlicet Christum. Præterea licet justis, præsens mutantes seculum, mori videantur oculis insipientium; tamen secundum nostrum judicium, tunc magis nasci incipiunt, quibus vivere Christus est et mori lucrum. Unde etiam ipse ipsos, quibus in hujus lucis pervenitur ærumnani, quasi necandos mortique addictos a memoria penitus eradicamus; quibus vero de corruptione ad incorruptionem, de morte ad vitam, de mœrore ad gaudium transitur, tanquam meritoria dignos, natales dicimus. Nunc ergo hunc Patrum nostrum predicabimus mortuum, cujus post obitum nobis suarum panditur magnitudo virtutum. Sed, ut verius fateamur, et defunctum et viventem asseramus: defunctus enim seculo, vivit Deo; mortuus carne, vivit spiritu. Hæc namque duo elementa quibus vivens substitit, diversa a parte sumpsit. Unde olivæ cælo spiritum reddidit; corporis vero glebam terræ: æsi depositum, commisit; utrumque tempore præfinito resumpturus.

a Belfort. Helunde dedit antiquitas. Sausanna, filioptendense via Compendiensi. — b MS. Babar-Vallis Auciensis. — c Ebroinus fuit Mayor-Domus seu Praefectus Palatii Chlodovei 2 sub quem vite sua Chlodovei in annis 15. nate cujus ultimum annum, qui est 673, monasterium extractum fuisse constat ex proprio S. Drausii Privilegio supra dicto. — d Sausanna Lentrudes, in Privilegio Lentrudis ubi et Nomo eorum undeas illius rursusnam præbet. — e Sub Ethieria Abbatissa, cujus infra sit mentio. — f Post annum 675.

CAPUT III.

Corporis translatio, Miracula.

Ad monaste-
rium sancti-
monialium

Igitur ut ad insignia virtutum ejus, de quo sermo habetur, describenda pervenire liberior valeamus, dicendum est paucis: quia post ipsius Sancti transitum de carnis ergastulo ad regnum, grex sacrarum Virginum ab ipso diligenter educatarum, numero meritoque refulgens, in sacra devotione religionis intantum cupit pollere, et ipsa a pluralitate personarum excrescere, ut terra ipsa quodammodo videretur clamare, vix se omnes posse continere. Non enim poterat sinum suum vel in brevi gyro protendere, tam præ vicini muri oppositione, quam etiam fluvii Axonæ crebra inundatione. Nam pene singulis annis, dum fluvius ipse more solito supergrederetur alveum suum, intantum se exerebat, ut prope ipsas fores domorum impingere videretur, ruinamque ipsarum ædium sæpe minaretur. Quid autem facerent famule Dei, quibus non erat, ut dictum est, locus declinandi? Quod cernens nobilis matrona Lentrudis quia b pietose erat, mentis, animo indoluit, corde ingemuit, quod tam negligenter tractarentur ancillæ Dei. Accedens igitur ad præfatam Ebroinam et virum suum, longaque ab intimo cordis suspiria trahens; Heu, mi Domine, inquit, quid facere volumus, ut tanto augere et detrimento fideles Dei afficeremus? Nam non solum hoc morbi est quod præsentibus malis et infortuniis subjacent; sed quod deterius est, si quando il hostilis impetus dorepente supervenerit, aut improvisa calamitas, peccatis nostris exigenti-

bus, super nos ingruerit, quod absit; istæ tamquam **D** oves innocentes et insontes gladiis animadvertentur, et velut nullum habentes tutelæ propugnaculum, primum intercipiuntur. Quæ pro re non bona fortuna versa vice, quod debuit nobis provenire ad animarum subsidium fiet utriusque in futuro exitium: Et unde nobis debemus Dei mercari gratiam, inde, nisi actu caveatur, ejus incurremus iram. Hujus rei gratia jubet elementa vestra præparari æylum intra civitatis ambitum, ad quod confugere, in quo consistere, et ubi ab hostium incurso liberæ, secum ibi mente Deo valeant servire. His et similibus alloquiis demulcens viri sui animam, blanditiisque multis fovens, ad votum suum tandem ejus inclinavit mentem. Post hæc Ebroinus Comes Palatinus, tantis precibus suasionibusque conjugis suæ devotus, præcanti cessit, roganti acquievit, monasteriumque puellarum infra muros civitatis construi præcepit, dicendum nomini sanctæ et intemeratæ Mariæ Matris Domini; ut ipsa scilicet mater castitatis sibi subditas castis semper tueretur obsequiis. Quo non multo post ita fundato et decenti satis jure dotato ac ornato, maximam ibi sanctimonialium catervam aggregavit, eisque Abbatissam præfecit, nomine Ethieriam, ducentem vitam moribus ætheream, quam ex religioso et Jotrensi conobio sibi asciverat, ut ipsi tamquam rudibus et adhuc immaturis viam recte vivendi sub norma sanctæ institutionis ostenderet. At vero ipsius basilicæ absidam foras civitatis muros ullare protraxit, pulchra tamen satis significatione, videlicet ut ipsam conspiciens ecclesiam, quasi ipsos urbis muros ab utroque latere suo eminentem; videres ipsam tamquam matrem utraque civitatis tueri partem. Quamquam vero id referri liceat pro arbitrio nostro per similitudinem rei, credi tamen sine errore oportet sanctæ Dei Genitricis meritis hoc sine cessatione in veritate fieri, scilicet ejus patrocinii civitatem hanc foveri. Ceterum ordinatis omnibus ad præfatum locum pertinentibus, religiosorum concilio monachorum, pudicissimarumque choros Virginum; simul autem et conflua turba virorum ac mulierum circumquaque degentium convenientes devote ad S. Drausii tumulum tamquam ad tantum spectaculum, tulerunt ejus sanctissimum corpusculum, et cum honore debito et veneratione celeberrima, in absidi præfate basilicæ deposuerunt: ut oves Christi imbi commanentes, presentis pastoralis se fiderent, ac tanti Patroni fulta subsidis, equis Dei sine aliqua hesitatione instanter perficerent.

15 Quo in loco ad laudem nominis sui, tantam gratiam conferre dignatur Christus servo suo Drausio, ut quicumque languidorum fide recta ad virtutiferum ejus corpus gratia capessende sanitatis accesserit, sine dilatione aliqua inveniat quod quaerit, moxque recipiat, quod nimia agritudo violenter abstulit: hoc namque oculis nostris crebro perspicimus, mente conspiciamus, corde id cõlitus fieri credimus. Primordia igitur meritum ejus indicia penna pereurrente representant memoria; quod corpus ipsius Sancti defessum, et ad præfatum locum honorifice deportatum, hæc videretur habere monumento jam expletum quadriennium, tamen cum omni integritate membrorum ita compaginatum a circumstantibus est reperiunt; ut non sine violenta discussione aut eruenta incisione facile posset evelli digitus, aut aliquis ejus artum. Ad cunulum etiam laudabilis et in viro Dei conservata castitatis addere placuit insigne mirabilis facti. Itaque dum quidam circumstantium sancto corpori aliquid reliquiarum ex ejus busto avide implorarent sibi impartiri, unus ipsorum obtinuit precibus, pretio quod non quirit ullus: qui suppliciter flexis poplitibus, gratia sumendi reliquias, ad Sancti accedens corpus, unum sibi exulit

intra urbem
translatum:

defuncti corpus
S. Drausii.

Miraculis
clarum,

integrum post
4 annos:

dent evulso
copiosum sanguinem
emittit,

A evulsit e dentibus. Res adeo mira, et nostris temporibus inaudita : dempto namque ex ore ejus dentulo, illico subsequuta est sanguinis inundatio. Quanquam enim credatur sanguis emori in corpore morientis, et penitus non subsistere in cadavere mortui (ut legitur de aliquo). Vitam cum sanguine fudit. Et sic ait quidam de quodam : Sanguineum vomit ille animam) hæc tamen ad confirmandas fidelium mentes reservare voluit Dominus in Sancto suo per ceteris penè mortuibus, ut dum corpus ejus examine quidam cernerent, sed indicia viventis in eo viderent, talem non ambigerent vere vivere Deo, pro quo animam suam non renuit perdere in presenti sæculo, ut eam salvam foret in futuro. Super prædicta igitur re stupentibus cunctis, qui aderant, et maxime ipso timore perculso, cujus temeritate, sed non irreligiosa, ut creditur, hoc accidit actum, cessaverunt ultra sibi expetere quidquam ejus membrorum, timentes, ne divina in eos ultio grassaretur, si hinc simile temerario ausu quis eorum ulterius tentare aggrederetur. Qua occasione sodati ceperunt humiliter reclamare, sibi sufficere, si aliquo modo impetrate possent permissu et voluntate Sancti ipsius aliquid capillorum, aut summitatum unguinum ejus, dum nihil mali perpetuerunt, quod extitissent consentientes presumptioni minus. Tandem vero dum optatis multa prece obtentis, ad sua incolomes rediere cum suis, gaudentes se evasisse omne incommodum corporis, dum prius gravi nimium viderentur terrore percelli. Noluit enim vir Dei quidquam severitatis exercere in eos, qui sui causa recte illar convenierant : nec passus est poni tale presumptivum, nec ideo tulit indignum, quod ex voto pie religionis accidisse constat manifestum. Non denique fidelibus admodum debet esse mirum, si mirabilis Deus tam mirabiliter miraretur Sanctum suum; cujus mentem qui non momordit in vita lascivia turpis cupido, nec ejus quoque membra deturpavit post mortem carnis putredo. Et quia noluit compitrescere in stercore suo, inventus est post tot annorum curricula in decore tanto. Vere Dominus noster, qui in virtute potentie sue ad vitam quadragesimum mortuum tempore praece misericorditer revocavit; memor quoque nunc divinitatis, magnificentie suae nostri temporis defunctum hunc pro quadragenarii, incorruptum nobis protulit, stabilissemque omni populo reddidit. Laus illi, qui innovat signa, et mirabilis in suis inmutat mirabilia. Quam desideranda et amanda sancta et inviolabilis virginitas, quae sui amatores infantum excipit, ut Agni immaculati comites faciat, cantantes cunctum novum, sequentesque eum quocumque ierit! Quam amplectenda, et toto nisu ambienda perni celsi-petens pie caritas, quae se sequentes infultat et provehit in tantum, ut supra jus mortuorum eos et vivos faciat mente incorruptos, et defunctos carnis conservet, ne eis insidiat aliqua corruptela contagio : quod liquido patet in hoc Sancto celebratum, cujus honore nunc colimus festum.

16 Ad hunc quoque spectat inimitabilem triumphum, quod per divinum mysterium constat gestum. Nam cum quadam die aliqua Sororum ad concinnandum properaret lucernam ante Sancti exequias, summa quæ erat hoc agere, ut accepit oliferale, quod alio nomine vocatur et candelum, ante ipsum pendens fundam, cum non tam graviter ab alto cecidit in terram, ut penitus contritum et conpassatum putares ipsum vasculum, quod erat vitreum, liquoremque olei non dubitares effusum per omne pavementum. Mirum vero in modum ita vas ipsum sanum est repertum, ut in eo nullum reperiri posset fracture vestigium. Oleum quoque sine aliqua effusionis diminutione inventum est intactum, et quasi ab omni casus excitatione alienum : utrumque autem in sua incolu-

mitate est mirandum, scilicet, ut vas vitreum, cum sit fragilis naturæ et invalida, impatiens quoque casus, in ruina duruisse cernatur : oleum etiam, quod liquidi juris, nescium quoque immobilitatis, per vexum ruens aeris hebetasse, et liquoris sui cursus oblitum esse videatur. Hoc autem incredibile et multis ambiguum esset, si non virtus Dei tanta, taliter ostensa nobis per significationem aliquid inueneret. Dicimus vero per similitudinem rei gestæ, pro nostri intellectus capacitate; vas vitreum significare corpus Sancti carneum, oleique liquorem bonorum ipsius actuum operationem. Refertur autem vas ipsum in præceptis cecidisse; quia Sanctus ipse non ambigit vivere in aliquo deliquisse; quod omni mortali est impossibile, sicut legitur : Nemo mundus a sorde, nec infans cujus est unius diei vita super terram. Delapsum vero permansit incorruptum nec quidquam olei amisit, quia licet in aliquo deliquerit, tamen in peccati concupiscentia non se emolli permissit : neque ei consentiens acquievit, sed magis in casu ipso induruit, temptationemque devicit, et a se fortiter eliminavit. Sicque oleum sanctæ actionis intra mentis ambitum sine damno retinuit. Sunt autem plerique, qui dum publice labuntur in aliquod commissum, si quid olei intra se habent, e vestigio emittunt, ut per illud possint oculis hominum depingere et quasi dealbare, quod prius tenere commiserunt. Maluit itaque hic vir Dei prudenter in tempore oleum boni operis in cordis lampade conservare, quam favoribus vanis vendere, et seipsum a mercede boni operis vacuare, ne veniente sponso, lampas ejus ab oleo frustrata extingueretur : sicque oleum ad vendentes frustra redimeret, dum otium vendundum vel emendi non inveniret. Quid plura? Nam ut paucis istud solvam, nec corruptus incorruptelam possidebat, nec incorruptus corruptelam pati poterit.

17 Nec est silentio prætereundum divinitus a Deo factum miraculum; nec minus præscripto est mirandum, imò fideliter fidelibus adscribendum. Quadam igitur nocte, Deo juvante, Matutinorum laudibus expletis, quibusdam sanctorumialium cubitum releantibus, alius vero in ecclesiæ vigiliis et orationibus ac psalmodiæ insistentibus, candelum, quod erat ante Sancti inausuleum, dum prius a sacrista fuisset extinctum, divinitus intuentur rekinditum. Quod dum rediens cerneret ipsa, nondum agnosceens mysterium, putavit se prius reliquisse semivivum, quod videbat quasi a se redivivum, primoque illud privavit lumine, iterumque. Quod videntes ancillæ Dei mirabantur in mysterio tanti miraculi. Quo enim sæpius a sacrista extinguebatur, eo frequentius ipsis cernentibus rekindebatur. Et quicquid olei videbatur consumere vis cremandi, id cernebant iterum ab invisibili visibiliter superfundi. Mirabile dictu et relatu, si non mirabile quid continere dicatur. Creditur nempe Deus per servos suos nos alloqui, dum per eos aliqua nobis miracula pandit. Dum ergo vir Domini meritis suis in virtute Dei talia facit, procul dubio nobis loquitur et dicit : Quamvis dudum carne obdormi, tamen non in me erga vos caritas ardere cessavit. Unde Apostolica præceptione, sancta vos moneo caritate, vigilate, inquit, et orate, stete in fide, viriditer agite et confortamini; et omnia vestra in caritate fiant, oleumque caritatis in vasis cordis semper recendite, et venienti sponso multa fulgentes lampade cum palma virginitatis occurrere. Perpendite itaque viri Dei monitum, et quod similitudinem caritatis teneat oleum, advertite exemplum. Videtur enim omnes, quibus immixtum fuerit superexcellere liquores, sicut et caritas cunctas humani cordis supergreditur virtutes. Qui igitur cum caritate graditur, quem habet socium et cohabitorem? Audi Apo-

stolum

Lampas scriptus
extincta, ultro
accenditur.

et uis

cum timore
adstantium;

incorruptum
ab servitium
pudicitiam;

vas vitreum in
lapsum vice-
gram, oleo
non effuso.

1 Joan. 4. 16

A stolus dicentem. Qui manet in caritate in Deo manet et Deus in eo.

lux super locum visum,

et vapor fumi odoriferi ascendens:

18 Cum quo ergo hic Pater venerandus mansit seu manet, claritas incredibilis lucis monet, quæ pridie post hæc descendisse super ejus locum visa est. Nam pluribus qui aderant videntibus, tanta lux super eum, ut diximus, emissa est, ut nemo plene ipsi intendere præ nimio fulgore posset; reverberantibus radiis ipsius sole clarioribus, intuentium acies. Quæ res innotuit, uimurum, quod per caritatem mentes multorum illuminaverit hominum, per quam et hinc lucens est ante Dominum. Quod autem caritatis in eo semper fuerit et est fervor, indicat fumi odoriferi nimis vapor, qui dudum visus est ascendisse de sepulcro ejus, nube densior, myrrhæ et thuris odore fragrantior. Hoc autem perceptum est tali ordine, ut fallor: subsistente namque olim prædicta spiritali Abbatissa Etheria in ecclesia cum aliquantula Sororum suarum turba, devotionis causa, visa est ei versus Sancti vestigia consurgere quasi noviter extinctæ candelæ, parva fumi virgula. Super qua re aliquantulum animo commota, redarguit sacramentum, quasi hoc factum esset ejus negligentia. At illa demirans tristisque sibi tale inferri, dum non esset conscia sibi, tamen ad locum ipsum pro Abbatisse satisfactione concilio gradu properans, nihil reperit reatus sibi illati. Abbatissa autem hoc ipsam asserendo repente, ac ipsa ipsum et contra denegante, paulatim fumus ipse caput densescere, et totum locum respergere, presentesque omnes suavissimi odoris fragrantia replere, et taliter sibi cessat utraque, agnita rei veritate.

cæcus illuminatur.

19 Huic tandem opusculo indere volumus brevissimo curriculo, quod quidam Remensium partium homo, amisso luminis oculorum adnunculo, percepit sibi somnii oraculo, quod illuminandus esset

B. Drausii miraculo. Qui licet per multa temporum spatia cæcus esset oculis, non incredulus divine revelationi, adiens limina Sancti, dum oculis lumine orbatis signum Crucis cum ipsis impositum fuit, mox lucem diu amissam, tandem vero agnitam et receptam, receperunt oculi.

20 His præterea ita rescriptis, et sicut in principio premisimus, paucis de plurimis sub epilogo recitatis; tandem finem imponimus dictis, non quod non supersint ad enarranda nobis adhuc gesta, sed quia res ipsa brevitati studens, hoc ipsum exposulat. Namque tanta ac talia hodie tenus circa agros ejus videntur meritis fieri, quæ merito deberent sacris chartis mandari, si scriptorum inopia non cogeret intermittere. Unde hujus imploremus aliquid benignitatem, ut qui infirmantibus conferi corporum sanitatem, nobis quoque impetret a Domino animarum salutem. Cujus ergo piis interventibus, morbidis infirmorum corporibus Dominus miseretur, hujus quoque meritis et precibus nostris propitietur iniquitatibus, et animarum nostrarum mederi dignetur languoribus. Amen.

in vocandus S. Drausius.

a Sub Carolo Calvo anno 858 erant sanctimoniales familia 216 in monasterio clausula consistentes, ut ex dicti Caroli Calvi diplomate constat apud Melchiorem Reynoldum in compendiosa historia Saxonica fol. 3 inter Probationes. b Pillous, id est compatiens. Hinc Gallie piæ commiseratio, et pilleus miseris videtur in parte dictum. c Hæc cum Privilegio S. Drausii non convenire supra diximus, aliter postquam Ebrachius sub Theoderico Rege restitutus anno 1880 fuisse, dicendum fuerit hæc contigisse. — d Imo gloriatur bellum, quod inter Theodericum Regem et Dagobertum filium S. Sigberti, Regem Austrasiorum gestum expressimus in Notitia nostra de Dagoberto. — e Idem monasterium ad Melaniam fluvium in diocesi Meldensi ab Adone feute S. Andæni a nonnullis annis destructum fuerat. — f Aliqua saltem elevata corpora post quadriduanum ab ubi elapsum facta est, si ab initio in monasterio in urbe existeret fuerit sepultum. — g Cœciliam videtur Lampis, de hujus coeli via formatione egimus 5 Febr. in Vita Vobis Benedicti, qui e regione hujus monasterii vixit, cap. 3 tit. C.

E

F

circa annum 1010.

ANIMADV. PAR. 10

DE S. CLEMENTE

ABBATE SYRACUSANO IN SICILIA.

V MARTII.

Cultus sacer,

O ctavius Capetanus in Martyrologio Seculo ex MSS. Culicibus et Tabulis Syracusanis ista scribit ad diem v Martii: Syracusis S. Clementis Abbat et Confessoris, ejus corpus a Georgio Maniace Constantinopolim delatum est. Eundem auctoritate Capetani reducti, inscripserunt Ferrarius Catalogo generali, Menardus et Bueclius Martyrologio Benedictinis.

Corpus Constantinopolim delatum,

2 Idem Capetanus in Vita Sanctorum Siculorum tomo 2 pag. 41 aliquanto plura indicat his verbis: Clemens monasterii S. Lucie Prefectus haud longe Syracusis. Sacrum ejus corpus magna olim veneratione in eadem ecclesia conditum, una cum S. Eutychii Episcopi colebatur: inde ablata Georgius Maniace, Dux bello Clarus, Constantinopolim cum sanctæ Virginis ac Martyris Lucie corpore depor-

tavit: Additur ut haberi ex Tabulis Ecclesie Syracusanæ. At quo tempore B. Clemens vixerit, ac proin ejus Ordinis fuerit, sciri non potuit. Interim Ferrarius, quod Capetanus referat circa annum 1000, scribit eam vixisse circa annum Salutis 1000. Auctorem Menardus et Bueclius suo Ordini adscribere. Coluntur S. Lucia xii Decembris, et S. Eutychius Episcopus Syracusanus xv Novembris, ejus membra ex illius Actis celebrior est, quod peribitum Christi Domini corpus conamincavit.

3 Translato hujus trium corporum Syracusis Constantinopolim facta est sub anno Christi Mxi, quando a Michale Paphlagum Imperatore Orientis, missus cum instructa classe in Siciliam Georgius Maniace Patricius, Syracenas debellavit, et Syracenas aliasque civitates recuperavit.

DE B. PETRO A CASTRO-NOVO

LEGATO APOSTOLICO, PRIMO INQUISITORE FIDEI, MARTYRE ORD. CISTERCIEN. IN GALLIA,

Commentarius historicus.

§ I. Res geste B. Petri contra Albigenes usque ad annum mccc.

ANNO MCCVIII. V MARTII.

L udovicus a Parano l. b. 2 Origines ac progressus Officii sacre Inquisitionis tit. 2 Cap. 1 asserit, sanctissimæ Inquisitionis officium eo tempore umpisse exordium, quo impiis erroribus et

Martii T. I.

blasphemus execrabilibus Albigenis, Comitatus Tolosanus infectus et pene extinctus erat. Tunc enim gloriosus Deus Innocentio in Summo Pontifici eam mentem iniecit, ut Petrum monachum de Castro-Novo virtutis et religionis gloria florentem, crearet Legatum, et ad illam provinciam ad Christum Servatorem nostrum reducendam, mitteret. Hæc ibi

B. Petrus legatus Apostolicus contra Albigenes.

32 Verum

A Verum B. Petrus appellabatur cognomento de Castro-Novo, et monachus erat in monasterio Fontis-Frigidi dicto, quod fundatum est in diocesi Narbonensi anno MCXLV. Angelus Marriq.º: tomo 3 Annalium Cisterciensium an. 1204 cap. 2 num. 1 deducit ex Epistolis dicti Innocenti Pontificis, eum ante ingressum in Ordinem fuisse Archidiaconum Ecclesie Cathedralis Magalonensis, quæ postmodum ad Montem-Præsulorum translatæ est, ac tunc ad gravia negotia perficienda ab eodem Pontifice delegatum fuisse, ac post ingressum in Ordinem. Legatum ad Albigenensium destinatum. Est Historia Albigenensis edita tomo 3 Scriptorum Historie Francorum, olim descripta a Petro monacho canobii Follium-Cernoi ejusdem Ordinis Cisterciensis; cujus historice capit primum de legatione B. Petri ita incipit:

2 In provincia Narbonensi, ubi quondam fides floruerat, cepit inimicus fidei superseminare zizania: desipuit populus, Christi Sacramenta, qui est Dei sp̃s et sapientia, profanans, factus insipiens, et a vera desipiens theologia, vagus et vagans per errores in una, factus in invio et non in via. Monachi duo Cistercienses zelo fidei succensi, Frater Petrus scilicet de Castro-Novo et Frater Radulphus, auctoritate Summi Pontificis contra pestem infidelitatis instituti Legati, negligentiam omnem relegantes, legatione sibi imposita officiose fungentes, urbeo Tolosanum ingressi sunt et aggressi: a qua venenum principaliter emanabat, phlebis inficiens, sicque defecore faciens a Christi cognitione, a veridico splendore, a deifica caritate. Radix amaritudinis sursum germinans, profundius in corlibus hominum convolverat, nec sine multa difficultate potuit explantari. Suasum est Tolosanis sæpe et multum, ut hæresim alijarent, ut hæreticos relegarent. Suasum fuit eis a viris Apostolicis, sed minimo persuasum: adeo æquidem morti inhæserant, qui recesserant a vita, affecti et infecti nequam sapientia animalis, terrena, diabolica, experte illius sapientie, quæ de sursum est, suadilibus est, bonis consentiens. Tandem illis duo divo, illa duo candidabra lucētia ante Dominum, servis servilem mercentes timorem, minantes eis verum depredationem, Regum ac Principum deliquitum intonantes: hæresim alijurationem, hæreticorum expulsiōem eis persuaserunt. Hæc aliique dictus auctor. Quomodo autem procurarunt imbecillam hæresim alijurationem, præclare explicantur in forma juramenti ad utramque instantiam a Tolosanum præstiti. Edidit formam illam juramenti Gulielmus Catellus lib. 2 Historie Comitum Tolosanorum cap. 6 pag. 236, cujus partem hic inserimus, et est ejusmodi.

3 Notum sit cunctis presentibus et quoque futuris, quod Frater Petrus de Castro-Novo et Magister Radulphus, Legati Domini Apostolici Innocenti, in presentia Tolosanorum Consulum, ac multorum aliorum virorum et proborum hominum, (tantum Tolosanum Consules, nec populus nec alii prohi homines, Tolosæ communiter pro fide Catholica Romana facerent sacramentum, et priusquam sacramentum ab ipsis Consulibus emissæ Dei et amoris religionis eis fuit satisfactum, et similiter ab omnibus aliis hominibus Tolosæ concessum pro ipsis Consulibus, scilicet quod unusquisque Romanam fidem Catholicam enarraret) præfati Legati sua sponte concesserunt, atque in perpetuum propter illud posse, quod Summus Pontifex eis dederat, confirmaverunt omnes illas libertates, usages et omnes illos mores, qui in Tolosa erant, vel constitui habebantur illo modo, antequam illa eis facta essent sacramenta, et ne propter hæc sacramenta libertates vel consuetudines sive usages Tolosæ in aliquo illo tempore laederentur vel numerentur: et hoc idem pro se et pro omnibus habitatoribus Tolosæ, pro presentibus et futuris

Consules sacramentum facientes, predictorum Legatorum assensu et voluntate integre sibi retinuerunt. Præterea præfati Legati mandando Consulibus concesserunt et statuerunt, ut omnes, quicumque facerent sacramentum pro fide Catholica Romana, pro fidelibus Christianis habeantur: et si forte aliquis vel aliqui de jurantibus, priusquam facerent sacramentum, de hæresi fuerint accusati in aliquo rebus vel personis eorum officere non possit. Quo omnia præfati Legati promiserunt a Summo Pontifice confirmari. Verumtamen si qui fuerint rebelles et sacramento resistentes, similiter in illos et non alios sententiam excommunicationis ponere debuerunt. Nam ita præscripti Legati hæc omnia superius determinata sub pactione Consulibus mandaverunt ac confirmaverunt, in presentia Raimundi Tolosani Episcopi, et Wilhelmi de Cantesio Abbatis Ecclesie S. Saturnini... decima tertio die introitus mensis Decembris Sabbato. Qui omnes præscripti prohi homines de mandamento et confirmatione et laudatione facta a præscriptis Legatis, sunt testes. Item sunt de his omnibus, quæ prædicta sunt, testes iidem Consules, scilicet Wilhelmus de Posano et Pontius Berengarius... Qui omnes pro seipsis et pro omnibus eorum sociis, qui tunc erant de Capitulo, et pro universis hominibus et famulis Tolosæ presentibus et futuris, hæc mandatum, confirmationem et laudationem a præfatis Legatis receperunt. Ad hæc omnia fuit præsens Petrus Sancius, qui est de toto testis, scripsit chartam istam undecimo die exitus mensis Martii, regnante Philippo Rege Francorum, et Raimundo Tolosano Comite, et Raimundo Episcopo, anno MCCII ab incarnatione Domini. Hæc ibi. Annus more Gallico tunc usitato incipit a Paschate, eratque mense MCCII, ut modo numeramus, tunc sequens annus MCCII, a Januario ineptus. Id patet ex indicato die XII Decembris incidente in Sabbatum, quod contigit anno MCCII, cyclo solis VII, littera E Dominicali: quando post labores aliquot forsitan annorum, seclum hunc verum gestarum sperabant successurum.

4 Postea anno Pontificatus sui VII, IV Kalendas Junii, qui est annus Christi MCCII, Innocentius in ad hoc opus specialiter destituit Arnaldum Abbatem Cisterciensem et dictos Petrum ac Radulphum monachos Fontis-Frigidi, eisque dicto anno, urise ut die misit litteras Pontificias, quibus hæc exordium: Etsi vestra navis ula piscatoris interdum jactetur. In his omnimodam et plenam potestatem eis concessam, ad expulsiōem: Ut autem injunctis vobis, non tam hostie quam divine legationis imperio, officium possitis iustius et liberius exercere, plenam vobis in Aquis, Arelatensi et Narbonensi provinciis, et vicinis etiam diocesis, si quæ sunt hæreticorum labe polluta, concedimus facultatem destruendi, disperdendi et evellendi, quæ destruenda, disperdenda et evellenda noveritis: et edificandi et plantandi, quæ edificanda fuerint et plantanda, illos qui contra prohibitionem vestram venire presumpserint, canonice puniri: si quis vero pro violenta maxime impositione in late sententia canonem inviderit, auctoritate nostra suffulti, ei absolutionis beneficium impendatis, injungentes eidem, ut contra hæreticos accingat. Hæc ibi. Eadem die data est epistola ad Philippum Augustum Francorum Regem, qua, ut nunc postmodum dicta, hinc suis Legatis regnum auxilium imploravit. Alias etiam tunc misit eidem Legatis litteras Apostolicas, quibus amplam concedit potestatem inquirendi in crimina et excessus Archiepiscopi Narbonensis et de eorum iudicandi. At litteras ad eundem Archiepiscopum datas VI Kalend. Julii, Pontificatus sui anno VIII, Christi MCCII, ita auspicatur Pontifex: Cum super his, quæ contra te nobis denuntiata fuere

obedientes habendos Christianos,

rebelles excommunicandos;

13 Decemb

E

anno 1204

Eodem anno

plenam facultatem a Pontifice accipi.

F adjuncta sociæ Abbate Cisterciensi:

cum Radulpho socio

Tolosam ingressus,

hæresim alijurationem prædicat:

proponit formam juramenti,

ejusque omnimodum;

A fuere, Legati nostri diligenter inquirerent veritatem, sicut accepimus, ad nostram audientiam appellasti etc.

a Summo pontifice excitatur.

B. Petrus de Castro-Novo litteris ad Summum Pontificem scriptis missionem petit. Cui hic rescripsit hisce verbis : Fratri Petro de Castro-Novo. Apostolicæ Sedis Legato. Debitum caritatis, quod non quæ sua sunt querit, exposcit, ut is, qui Rachelem amplectitur, contemplationis speculam ascendendo, in necessitatis articulo Liæ, quamvis lippæ, non refuset amplexus, actionis onera subeundo... Cum igitur exigente necessitate, te a contemplationis otio, quod elegeras, ad tempus duximus evocandum, ut in ministerium missus, pro nobis, imo pro Christo, legatione fungaris, quatenus obsecres eos reconciliari Domino, quorum intellectum Angelus fenelrarum excæcans reddidit alienos: non debes recusare laborem, licet gens, ad quam missus es, dura et incorrigibilis videatur. Quia potens est Dominus ex lapidibus Abrahæ filios suscitare. Licet autem adhuc in gentem illam secundum tuam non perfeceris voluntatem; non tamen minorem potes expectare mercedem, quia Deus non profectum remunerat, sed laborem... Quia igitur firmiter speramus in Domino, cuius est incrementum dare, quod labori tuo dabit profectum; devotionem tuam monemus et exhortamur in Domino, per hæc Apostolica scripta mandantes, quatenus opportune, importune instans, arguens et obsecrans, in operando in omni patientia et doctrina, ipse Evangelistæ ac ministerium tibi commissum studeas adimplere: firmiter sperans in Domino Jesu Christo, quod ipse, qui affectum tibi præstitit laborandi, ne tuus labor inutilis habeatur, effectum tribuet et affectum. Datum Romæ apud S. Petrum vi Kalend. Februarii.

spe mercedis æternæ.

13

et felici successu:

deponit Episcopum Vivariensem:

arguit Narbonensem:

Biterrensem inobedientem excommunicantem:

6 Hæc Pontifex, qui eodem mense duas epistolas misit, priorum Roma xii Kalend. Februarii, scriptam Capitulo Vivariensi, qua indicat visitationem Ecclesie Vivariensis commissam Petro de Castro-novo et Radulpho monachis Fontis-frigidi, et quid ab eisdem gestum fuerit usque ad Episcopi depositionem: quam Pontifex approbat, ac novam Capitulo electionem concedit. Altera Anagninæ scripta est iv Kalendas Februarii Narbonensi Archiepiscopo, quem severe reprehendit ob animum dictis Legatis derogatum. Tercia Anagninæ scripta est proximo mense, scilicet xii Kalend. Martii, Episcopo Agathensi et Abbati S. Ponti hæc exordio: Sicut ex tenore litterarum dilectorum filiorum Petri de Castro-novo et Radulphi monachorum Fontis-frigidi nobis innotuit, cum de mandato nostro ad extirpandos hæreticos de provincia Narbonensi, sicut viri discreti et zelum Dei habentes, et pro fide Christiani nominis apprehendentes arma et scutum, diligenter et sollicitè laborarent; Biterrensis Episcopus requisitus ab illis, cum eis ire noluit ad commonendum super hoc negotio nostra auctoritate Comitum Tolosanum Deinde rogatus ab eisdem, ut Consules civitatis Biterrensis ad hæresim abjurandam, et ob defendendum contra hæreticos Ecclesiam Dei, cum eis pariter admoneret, non solum non acquievit eorum monitionibus, sed id fieri penitus impedivit, Christi se constituens inimicum, cum ipse ad hoc per se pro delicto sui officii teneretur. Et cum auctoritate nostra convocato Clero injunxissent eidem, ut nisi usque ad diem præfixum hæresim dicti Consules abjurasset, ipsos non differret excommunicationis vinculo innodare, et licet hoc promiserit se facturum, id tamen effectui minime mancipavit. Propter quod dicti Petrus et Radulphus ipsum ab administratione, nec non et Episcopali officio suspenderunt, donec se nostro conspectui præsentaret: Clero Biterrensi, ne interim sibi obedirent in aliquo,

in virtute obedientiæ et sub excommunicationis poena districtius inhibentes. Committit ergo Pontifex Agathensi Episcopo, ut contra Biterrensem procedat ob denegatam Legatis obedientiam, atque eorum per omnia exequi mandata faciat.

Tolosanum curat deponi:

7 Alia est epistola Innocenti Papæ, ii Nonas Julii scripta Abbati Cisterciensi et Radulpho et Petro monachis Fontis-frigidi, Apostolicæ Sedis Inquisitoribus: qua indicat se de inquisitione ab eis facta super statu Episcopi Tolosani perspicaciter intellexisse, electionemque ejus reprobare: quia ab initio festinavit vitio simoniæ, benedictione caruit in fine, ab Episcopatu per Sedem Apostolicam ad depositionem condemnatus: uti tradit Guilelmus de Potho-Laurentii in Chronico super historia Albigenium cap. 6, qui dein cap. 7 ista scribit: Cum igitur terra ista quod Sede Apostolica tam super hæretica pravitate, quam rapina mirabili et miserabili infamia laboraret: iisdem temporibus missus est Legatus a Summo Pontifice Frater Petrus de Castro-Novo Ordinis Cisterciensis, vir providus et discretus: cui et Magister Radulphus, persona litterata et multum honesta, additus est collega: qui Comitum Tolosanum ad expellendos hæreticos ac ruptarios de terra sua, et pacem conservandam, monuerunt et adstrinxerunt, etiam juramento. Factumque est eodem tempore, quod Deo inspirante, venerabilis ac religiosus vir, Dominus Fulco Abbas Florenæ, sive Torundeti, Ordinis Cisterciensis elegitur in Episcopum Tolosanum. Cujus promotionem cum audisset dictus Legatus, qui optime eum noverat, ut iacebat in lecto infirmus, elevatis manibus in cælum gratias egit Deo, quod detali persona providisset Ecclesiam Tolosanæ: qui ingressus est prius Ecclesiam suam in festo S. Agathæ, quæ dies Dominica erat in Sexagesima, et cum orasset vertit se ad populum, sermonem inchoans de Evangelio, quod legitur ipsa die: Exiit qui seminat seminare semen suum: cum quo optime suo principio congruebat, quod missum ad Episcopatum mortuum suscitandum velut alterum Eliseum, jam nemo debebat dubitare. Agebatur autem quando intravit Tolosam, annus gratiæ æcæ. Mors scilicet tunc in Francia usitata, qui nobis est annus sequens mcccvi, quando cyclo Solis xi, et littera Dominicali A festum S. Agathæ convenit in diem Quadragesimæ, et quidem Sexagesimæ, qua Cyclo Lxxvix Pascha celebratum est die ii Aprilis.

grandis Fulconem hunc substitutum:

§ II. Cooperatores adjuvati Episcopus Oxoniensis et S. Dominicus, ac xii Abbates Cistercienses, Apud Comitum Tolosanum et alios acta. Mors nonnullorum, Martyrium B. Petri.

Accedunt Didaco Oxoniensis Episcopo et S. Dominico,

Jam memoratus Guilelmus de Potho-Laurentii ita auspiciatur caput viii. In ipsis quoque diebus Dominus Deus, ipse qui sagittas electas in providentiæ sua conservat pharetra, duos de Hispania ad hoc opus produxit electos pugiles, Dominum Didacum Episcopum Oxoniensem, et religiosum virum, Sanctum postea declaratum, socium ejus Dominicum, Canonicum suæ Ecclesie regularem, Petrus monachus Vallis-Cernay in citato Chronico de his agit cap. 3 istis verbis: Anno Verbi incarnati mcccvi Oxoniensis Episcopus, Diegnus nomine, vir magnus et magnifice extollendus, ad curiam Romanam accessit... Factum est igitur dum rediret a curia et esset apud Montem-Pessulanum, invenit ibi venerabilem virum Arnaldum Abbatem Cisterciensem, et F. Petrum de Castro-Novo, et F. Radulphum monachos Cistercienses, Apostolicæ Sedis Legatos, ingentem sibi legationi præfatio renuntiare volentes, eo quod nihil aut parum hæreticis predicando prodicere potuis-

sent

A sent. Quotiescumque enim vellent ipsis hæreticis prædicare, objiciebant eis hæretici conversationem possinam Clericorum: et ita, nisi vellent Clericorum vitam corrigere, oporteret eos a prædicatione desistere. Memoratus autem Episcopus adversus hujusmodi perplexitatem salubre dedit consilium, monens et consulens, ut ceteris omissis, prædicationi ardentius insudarent, et ut possent ora obstruere malignorum, in humilitate præcedentes, exemplo pii Magistri facerent et docerent: irent pedites sine suro et argento, per omnia formam Apostolicam imitantes. Dicti vero Legati hæc omnia, quasi quamdam novitatem per se arripere non volentes dixerunt, quod si quis favorabilis auctoritatis eos sub hac forma vellet præcedere, ipsam libentissime sequerentur. Quid plura? Obtulit se vir Deus plenus, moxque familiam suam Oxoniensem transmittens, uno comite contentus (is erat S. Dominicus) eum duobus sepe dictis monachis, Petro videlicet et Radulpho, Montem ingreditur Pessulanum. Abbas autem Cisterciensis Cistercium perrexit, tum quia in proximo celebrandum erat Cisterciense Capitulum, tum quia post celebratum Capitulum, quosdam de Abbatibus suis volebat secum adducere, qui eum in exequendo iungendo sibi prædicationis officio adjuvarent. *B. Jordanus proximus a S. Dominico Magister Generalis, in Vita S. Dominici hæreticus incedit, arbitratus est autem xii Abbates Ordinis Cisterciensis, cum uno legato, contra hæreticos Albigenorum ad prædicandam fidem directos, quam advenit Didacus Oxoniensis Episcopus, ne relato colloquio, et dimissione familie adit: Detinuit et secum prædictum Dominicum Supporem quem magni vestinabat, magneque complectens animi caritatis affectu. Hic est Dominicus primus Prædicatorum Ordinis institutor et fundator, qui ex eo deinceps tempore coepit, non Supprior, sed Frater Dominicus appellari. Ad cuius vitam reliqua examinandæ erant. Sed ad Petrum Vallis Cernay revertamur, cuius accurata hæc in re narratio nobis maxime probatur: ita autem pergit: Exeuntes a Monte-Pessulano Oxoniensis Episcopus et prefati monachi, venerunt ad eorum quoddam Carmonam, ac relato disputatione cum hæresarcha Baldino habita, exeuntes a Castro, inquit, recto itinere procedentes, Biterrensem aggressi sunt civitatem... Venerabilis autem Episcopus Oxoniensis et Frater Radulphus consulerunt Fratri Petro de Castro-Novo, ut ad tempus ab eis recederet: timabant siquidem, ne occideretur.*

B Jordanus proximus a S. Dominico Magister Generalis, in Vita S. Dominici hæreticus incedit, arbitratus est autem xii Abbates Ordinis Cisterciensis, cum uno legato, contra hæreticos Albigenorum ad prædicandam fidem directos, quam advenit Didacus Oxoniensis Episcopus, ne relato colloquio, et dimissione familie adit: Detinuit et secum prædictum Dominicum Supporem quem magni vestinabat, magneque complectens animi caritatis affectu. Hic est Dominicus primus Prædicatorum Ordinis institutor et fundator, qui ex eo deinceps tempore coepit, non Supprior, sed Frater Dominicus appellari. Ad cuius vitam reliqua examinandæ erant. Sed ad Petrum Vallis Cernay revertamur, cuius accurata hæc in re narratio nobis maxime probatur: ita autem pergit: Exeuntes a Monte-Pessulano Oxoniensis Episcopus et prefati monachi, venerunt ad eorum quoddam Carmonam, ac relato disputatione cum hæresarcha Baldino habita, exeuntes a Castro, inquit, recto itinere procedentes, Biterrensem aggressi sunt civitatem... Venerabilis autem Episcopus Oxoniensis et Frater Radulphus consulerunt Fratri Petro de Castro-Novo, ut ad tempus ab eis recederet: timabant siquidem, ne occideretur.

C Frater Petrus, eo quod ipsum olim haberent hæretici super omnes, recessit igitur Frater Petrus ab Episcopo et Fratre Radulpho tempore aliquanto. Ipsi a Biterri egressi, Carcassonam gressu prospero deveniunt... Quodam die conveniunt omnes hæresarchæ apud quoddam castrum in Carcassonensi diocesi, quod dicitur Mons-Regalis, disputaturi unanimiter adversus viros memoratos. Ad hanc disputationem rediit Frater Petrus de Castro-Novo... Disputantibus autem dicti fuerunt Iudices de ipsis credentibus hæreticorum. Proelata autem fuit disputatio per quindecim dies, et redacta fuerunt in scriptum hinc inde proposita et tradita Iudicibus, ut didictivam sententiam promulgarent. Valentes autem ipsi Iudices hæreticos suos manifestissime superatos, noluerunt dare sententiam, sed et scripta, quæ a nostris acceperant, non venient in publicum, noluerunt reddere, sed tradiderunt hæreticis. Nilum habet Guilielmus a Podio-Laurentia, et interponit disputationem apud Virtute-solum habitam. Sed hæc omnia, ad B. Petrum, de quo agimus, redeamus, de quo Petrus Vallis-Cernay ista adit.

9 His peractis, recessit Frater Petrus de Castro-Novo a sociis suis et ivit in Provinciam, et laboravit, ut componeret nobiles Provincie: hæc autem

intentione, ut auxilio eorum, qui pacem juraverant, D posset hæreticos de Narbonensi Provincia extirpare. Sed Comes Tolosanus, Raimundus nomine, inimicus pacis, noluit acquiescere dictæ paci, donec tam per guerras, quas movebant ei nobiles Provincie, mediante industria viri Dei, quam per excommunicationem ab eodem in ipsum Comitem promulgatam, jurare compulsus est pacem illam. Sed qui fidem negaverat, et erat infideli deterior, nunquam deferens iuramenta, juravit pluries, pluries perjuravit. Quem vir sanctissimus Frater Petrus magna animi virtute corripuit, tyrannum intrepidus aggrediens eique in facie resistens, quia reprehensibilis, imo damnabilis erat valde: confundebatque eum vir magnæ constantiæ, vir conscientie illibate, adeo ut exprobraret ei, quod erat per omnia perjurus, et vere sic erat. Adit demum auctor ejusdem Comitis mores et vitam corruptam integro capite iv, asserens se plerumque ab Episcopo Tolosano acceperisse.

10 Idem auctor alio in loco, sicut ab illis audivi, qui ab ore B. Petri de Castro-Novo sæpius audierant, refert illud hujus dictum: Negotium Jesu Christi in partibus istis nunquam prosperum sortietur effectum, donec aliquis de nobis Prædicatoribus pro defensione fidei moriatur: et utinam ego prior persequens exirperem gladium. Interim collega ejus Frater Radulphus, vir bonæ memoriæ, in quadam abbata Ordinis Cisterciensis prope S. Ægidium, que dicitur Francia-valis in fata decessit. Perrexit ad eum Episcopatum Oxoniensis Episcopus, firmum habens propositum redeundi quam citius posset ad peragendum negotium fidei in provincia Narbonensi. Peractis vero in Episcopatu paucis diebus, dum redire disquireret, morte præventus in senectute sua feliciter obdormivit. Subtraxit igitur his duobus luminaribus, Episcopo videlicet Oxoniensi, et Fratre Radulpho, venerabilis Guido Abbas Vallium-Sarnay in diocesi Parisiensi, qui cum aliis Abbatibus causa prædicationis in Narbonensem provinciam venerat, vir nobilis genere, sed scientia longe nobilior et virtute, qui etiam postea Episcopus factus est Carcassonensis, Prior inter Prædicatorum constitutus est et Magister. Hæc memoratus Petrus cap. 6, qui dein cap. 7 relato miraculo de schedula B. Dominici manu scripta, que ter flammis injecta illarsa resiliit: capite 8 agit de martyrio Fratris Petri de Castro-Novo, qui gladius impiorum occuluit; quod sic exorditur: His de Prædicatoribus verbi Dei breviter prædibatis, ad martyrium viri venerabilis et athletæ fortissimi Fratris Petri de Castro-Novo, juvante Deo veniamus: quod nullo modo melius vel magis authentice credimus nos facturos, quam ut litteras Domini Papæ narrationi nostre inseramus, quas Christi fidelibus destinavit, ipsum martyrium plenius continentes. Forma litterarum hæc est.

§ III. Epistola Innocentii in Papæ de nece B. Petri de Castro-Novo.

Innocentius Episcopus, servus servorum Dei, dilectis, et nobilibus viris Comitibus, Baronibus, et universis Militibus per Narbonensem, Arelatensem, Ebredunensem, Aquensem, et Viennensem provinciam constitutis, salutem et Apostolicam benedictionem.

Rem credulam audivimus, et in communem luctum generalis Ecclesiæ deducendam. Quod enim sanctæ memoriæ Fr. Petrus de Castro-Novo, monachus et Sacerdos, vir inter viros utique virtuosus, vita, scientia et fama præclarus, ad evangelizandum pacem et confirmandam fidem in provincia Occitana cum aliis destinatus, in commissio sibi ministe-

Comitem Tolosanum arguit:

optat martyrium:

E

martyris Radulphi socio

et Didaco Episcopo,

post accessum 12 Abbatum,

et miraculum S. Dominici

ipse occidit

Vir Apostolicus

rio

A rio laudabiliter profecisset, et proficere non cessaret; (quippe qui plene in schola Christi didicerat, quod doceret; et eum, qui secundum doctrinam est fidelem obtinendo sermonem, in sana poterat exhortari doctrina, et contradicentes revincere: paratus omni poscenti reddere rationem, ut poterat, vir in fide Catholicus, in lege peritus, in sermone facundus) concitavit adversus ipsum diabolus ministrum suum Comitem Tolosanum Raymundum; qui cum pro multis et magnis excessibus, quos in Ecclesiam commiserat et in Deum, saepe censuram Ecclesiasticam incurrisset: et saepe, sicut homo versipellis et callidus, lubricus et inconstans, pœnitentia simulata fuerat absolutus; tandem odium continere non prævalens, quod cœperat contra ipsam: eo quod noverat in ore ejus verbum veritatis, ad faciendam vindictam in nationibus, et increpationes in populis; ac eo fortius in eodem Comite, quo magis pro majoribus erat ipse facinoribus increpandus; tam eum quam collegam suum, Apostolicæ Sedis Legatos ad villam S. Egidii convocavit, promittens super cunctis, quibus impetebatur capitulis, satisfactionem plenariam exhibere.

B 12 Cum autem convenientibus illis in villam prædictam præfatus Comes salutaria monita sibi facta, modo velut verax et facili promitteret se facturum, et modo velut fallax et durus ea prorsus facere recusaret; volentibus illis deum ab eadem villa recedere, mortem esse publice comminatus, dicens, quod quocumque, vel per terram divertant vel per aquam, diligenter eorum observare egressum. Et confestim dictis facta compensans, complices suos ad exquisitas insidias destinavit. Cumque vero, nec præribus dilecti Filii Abbatis S. Egidii, nec instantia Consulum et Burgensium, furoris sui mitigari insania potuisset: ipsi eos, invito Comite, minimeque dolente, cum armato manus præsidio prope ripam Rhodani fluvii deluxerunt: ubi nocte quieverunt instante, quibusdam ejusdem Comitis satellitibus ipsis prorsus ignotis, hospitantibus cum eisdem: qui, sicut apparuit in effectu, sanguinem querebant eorum.

C 13. In crastino itaque mane facta, et Missa celebrata de more, cum innocenti Christi milites ad transitum se fluminis præpararent, unus de prædictis saturne satellitibus lanceam suam vibrans, prænominatum Petrum, supra Christum petram immobili firmitate funditum, tantæ proditoris incantum, inter costas inferius vulneravit. Qui prius ipsum respiciens percussorem, et Christi Magistri sui, cum B. Stephano secutus exemplum, dixit ad ipsum: Deus tibi dimittat, quia ego dimitto: pietatis et patientiæ verbum sapias repetendo. Deinde sic transiit, ne acerbitatem quidem illati vulneris spe celestium est oblitus, et instanti suæ prenosæ mortis articulo, cum ministerii sui sociis, qui fidem promoverent et pacem non desinens ordinare, post justas orationes in Christo feliciter obdormivit. Qui profecto cum ob fidem, et pacem, quibus nulla est prorsus causa laudabilior ad Martyrium, sanguinem suum fuderit, claris jam, ut credimus, in caelis caruisset, nisi hoc morum incredulitas inopidiret. De quorum similibus in Evangelio legitur, quia ibi virtutes Jesus non faciebat multas propter incredulitatem eorum: quia quamquam linguae non fidelibus, sed infidelibus sint in signum; Salvator tamen præsentatus Herodi, qui teste Luca, valde gavisus est viso ipso, pro eo quod signum aliquod ab eo fieri sperabat; et facere indignatus est signum, et redlere interroganti responsum: sciens quia in credulitate eorum non credulitatis inductio, sed vanitatis illum admiratio delectabat.

14 Licet autem ipsa prava generatio, et perversa

Provincialium non sit digna, ut tam cito, sicut **D** forsitan ipse querit, de suo sibi Martyre signum detur: expellisse tamen credimus, ut unus ipse pro ipsa. Ne tota pereat, moreretur: quia: contagio hereticæ pravitatis infecta, per interpellantem occisi sanguinem, a suo melius revocetur errore.

Hoc est enim vetus sacrificium Jesu Christi: hoc miraculosum ingenium Salvatoris, ut cum in suis esset victus putatur, tunc vincat potius in eisdem: et ea virtute, qua ipse mortem moriendo destruxit: a superatis interdum famulis suis, superatores eorum faciat superari. Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, plurimum fructum affert. Sperantes igitur, quod de morte hujus fecundissimi grani sit fructus in Christi Ecclesia proventurus; cum profecto sit ille culpabilis et culpabiter durus, cujus animam ipsius gladius non pertransit; nec unquam penitus desperantes, cum utilitas tam debeat in sanguine suo esse, quod sua prædicationis nuntiis circa memoratam Provinciam, pro qua ipse in corruptionem descendit, optata Deus tribuat incrementa: Venerabiles Fratres nostros

Archiepiscopos, eorumque Suffraganeos monendos duximus attentius, et hortandos per Spiritum sanctum, in virtute obedientiæ districte præcipiendo, ut verbum pacis et fidei seminum ab eo, sua prædicationis unctionis, convalescere facientes, et ad expugnandam hereticam pravitatem, ac Fidem Catholicam confirmandam, ad extirpanda vitia, et plantandas virtutes, indefesso studio sedulitatis instantes: jam dictum Dei famuli occisorem, et universos, quorum opo vel opere, consilio vel favore tantum facinus perpetravit: receptatores quoque, vel defensores illius, ex parte omnipotentis Dei Patris, et Filii, et Spiritus sancti, auctoritate quoque beatorum Apostolorum Petri et Pauli, et Nostra, excommunicamus et anathematizamus per suas dioceses denuntiant universis; et omnia loca prorsus, ad quæ ipse, vel aliquis ipsorum devenerint, presentibus eis, interdicto faciant Ecclesiastico subiacere. Singulis diebus Dominicis, et festivis, pulsatis campanis, et candelis accensis, (hic ad Sedem Apostolicam accedentes, per satisfactionem condignam mereantur absolveri) sententiam hujusmodi solenniter innovantes.

15. In autem, qui Orthodoxæ Fidei zelo succensi, ad vindicandum sanguinem justum, quide terra clamare non cessat ad cælum, donec ad confundendum subversos et subversores de cælo descendat ad terram Deus ultimus, viriliter se accinxerint adversus hos pestilentes, suorum remissionem peccatorum a Deo, ejusque Vicario secure promittant indultam, ut eis labor hujusmodi ad operis satisfactionem sufficiat similiter pro illis obsequis, pro quibus cordis contritionem et veram confessionem oris obtulerint vero Deo. Hujusmodi siquidem pestilentes Provinciales non tam nostra diripere, sed nos perimere moliantur: nec solum ad perimendas animas linguas acunt, verum etiam ad perdenda corpora manus extendunt, proditores annuarum effecti, et corporum peremptores.

16. Licet autem præfatus Comes pro multis et magnis flagitiis, quæ longum esset per omnia enarrare, jam dudum sit anathematis munerone percussus; quia tamen certis indicibus mortis sancti viri præsumatur esse reus, non solum ex eo, quod publice comminatus est ei mortem, et insidias paravit eidem; verum etiam ex eo, quod occisorem ipsius in multam familiaritatem admisit, et magnis donis remuneravit eundem, ut de ceteris præsumptionibus taceamus, quæ plenius innotescunt multis: ob hanc quoque causam iidem Archiepiscopi, et Episcopi

Joan. 11

ut sanguine interpellante heretici tollantur:

Joan. c. 13.

Enthema in vasis auctore fertur.

Gen. 4.

Pileus ad vindictam trahitur.

F

proscribitur Comes Tolosanus,

A Episcopi publice nuntiant anathematizatum eundem. Et cum, juxta sanctorum Patrum canonicas sanctiones ei, qui fidem Deo non servat, fides servanda non sit, a communione fidelium segregato, utpote qui vitandus est potius quam fovendus; omnes, qui dicto Comiti fidelitatis seu societatis, aut fœderis hujusmodi juramento tenentur adstricti, auctoritate Apostolica denuntiant interim absolutos; et cuilibet Catholico viro licere, salvo jure Homini Principali, non solum persequi personam ejusdem; præsertim obtentu, quod ab hæresi per suam prudentiam fortiter expietur, quæ per ipsius nequitiam fuit hæcens turpiter sancta et maculata: quia dignum est, ut manus omnium contra ipsum consurgant, cujus manus exstiterunt contra omnes. Quod si nec sic vexatio dederit intellectum, manus nostras in eo curavimus aggravare. Si quo modo vero satisfactionem promiserit exhibere, ipsam penitentiis sue hæc signa præmittere oportebit, ut de toto posse suo depellat pravitatis hæreticæ sectatores, et se paci satagat conciliare fraternæ: cum principaliter propter culpam, quam in utroque noscitur commississe, in eum Ecclesiastica fuerit prolata censura. Quamquam si in suis iniquitatibus Deus voluerit observare, vix posset congrue satisfacere, non tantummodo pro se ipso, sed pro ipsa multitudo, quam in laqueum damnationis induxit.

17. Quia vero secundum sententiam Veritatis, timendi non sunt, qui corpus occidunt, sed ille qui potest interficere corpus et animam in gehennam; confidimus et speramus in eo, qui ut a fidelibus suis timorem mortis auferret, mortuus die tertia resurrexit, quod præfati hominis Dei mors venerabili Fratri nostro Consoracensi Episcopo, et dilecto filio A. Abbati Cisterciensi, Apostolicæ Sedis Legatis, aliisque Orthodoxæ Fidei sectatoribus, non solum timorem non incutit, sed amorem accendit, ut ejus exemplo, qui vitam æternam temporali morte feliciter est meritus, animas suas in tam glorioso certamine, si necesse fuerit, pro Christo ponere non formident. Unde Archiepiscopis et Episcopis consulendum duximus, adjuvenda præces præcepit, præcedenda prædixit incitantes; ut Legatorum ipsorum salubribus monitis et mandatis efficaciter intendentes, tamquam strenuissimi Commilitones assistant eisdem in omnibus, quæ propter hæc, ipsis duxerunt imponenda: scientes, quod continentiam, quam ipsi non solum in rebelles, sed etiam in desides promulgaverunt, nos ratum haberi præcipimus et invidabiliter observari.

18. Eia igitur Christi milites: eia strenui militie Christianæ! Omnes, moveat vos generalis Ecclesiæ gemitus, succedat vos ad tantum Dei vindicandum injuriam pius zelus. Mementote, qui Creator noster nostri non indiget, cunctos fecit: qui, quamquam nostræ servituti non indigeat, ut quasi per illud minus in agendo quidquid voluerit, fatigetur; et sua omnipotentia minor sit, absque nostro carere; occasione tamen in hoc articulo nobis tribuit acceptabiliter servandi. Cum igitur post interfectionem præfati justæ Ecclesiæ, quæ in partibus illis est, absque consolatore in tristitia et dolore sedente, fides evanuisse, perisse pax, hæretica pestis et hostilis rabies factus invaluisse dicatur; ac si potenter in ejus novitate procellæ non saecurratur eidem, puto penitus videtur navis Ecclesiæ naufragari; Universitatem vestram monemus attentius, et propensius exhortamur, ac in tantæ necessitatis articulo in virtute Christi confidenter ingruamus, et in remissionem peccatorum indulgemus, quatenus tantis malis occurrere non tardemus, et ad pacificandam gentes illas in eo, qui est Deus pater et dilectus, intendere procuremus: et quibuscunque

modis revelaverit vobis Deus, hæreticam ibi studens perfidiam abolere: sectatores ipsius eo quam Saracenos securius, quo peiores sunt illis, in manu forti et extenso brachio impugnando. Prænominatum etiam Comitem, qui, quasi sedus percussisset eum eadem morte, propria non recogitat (si forte vexatio sibi tribuat intellectum, et impleta facies ejus ignominia incipiat inquirere nomen Dei ad satisfaciendum nobis et Ecclesiæ, imo Deo) pondere non desinatis inductæ super eum oppressionis argere, ipsum et sanctores ejusdem de castris Domini depellendo, et auferendo terras eorum: in quibus relegatis hæreticis, habitatores Catholici subrogentur qui juxta Orthodoxæ Fidei nostre disciplinam in sanctitate et justitia servantur eorum Deo. Datum Laterani vii Idus Martii, Pontificatus nostri anno XI.

19. *Aliam postmodum epistolam scripsit idem Pontifex Uticensi Episcopo et Narbonensi electo, Apostolicæ Sedis Legatis, se non posse adhuc terram Comitis alteri concedere, cum de hæresi et homicidio convictus non sit. Exat illa epistola inter illas, quas 4 libris edidit Franciscus Bosquetus, lib. 3. reposita 13. num. 100, hoc roratio: Licet Raymundus Tolosanus Comes in multis contra Dominum et Ecclesiam culpabiliter sit inventus, et pro eo quod Legatis inobediens extitit et rebellis, sit excommunicatus ab ipsis et exposita terra ejus, si forte vel sic ei vexatio tribueret intellectum; nunc jam ex parte non modica terram amisit. Quia tamen nondum est damnatus de hæresi, vel de nece sanctæ memoriæ Petri de Castro-Novo, etsi de illis sit valde suspectus; quare mandavimus, ut, si contra eum infra certum tempus appareret legitimus accusator, indiceretur illi purgatio secundum formam in litteris nostris expressam, definitiva nobis sententia reservata.*

§ IV. Veneratio B. Petri, et corporis translatio.

Memoratus ante Petrus monachus Vallium-Cernay capite 9, et duobus sequentibus, narrat legationem Tolosani et Consoracensis Episcoporum ad Romanum Pontificem, ut statum Ecclesiæ in Narbonensi provincia exponeret; quæ facta, missum ab illa Milonem Clericum, a latere Legatum et postea concilium apud Montilium celebratum, ubi quædam Comiti Tolosano præfata sustendi se apud Valentiam. His omnibus rite peractis, inquit auctor cap. 12, descendit Legatus ad Villam - S. Egidii reconciliaturus ibi Comitem Tolosanum. Quæ reconciliatione narrata, subiungit: Comes Tolosæ, disponente Deo, nullatenus de ecclesiâ potuit exire præ turba per viam, quæ intraverat: sed oportuit eum descendere in inferiora ecclesiæ et per ante sepulcrum Beati Martyris F. Petri de Castro-Novo, quem occidi fecerat, nudum transire. O justum Dei iudicium, quem enim contempserat vivum ei reverentiam compulsus est exhibere et defuncto. Illud etiam notandum puto, quod cum corpus prædicti Martyris, quod in claustrum monachorum S. Egidii prius fuerat translatum, post longum tempus in ecclesiâ transferretur ita sanum inventum est et illesum, acsi ipsa die fuisset translatum: miri etiam odoris fragrantia de corpore Sancti et vestibus emanavit. *Hæc ibi. Assignatum longum tempus arbitratur Godefridus monachus S. Pantaleonis fuisse unius anni, et anno 1208 profert ejus eadem sed perperam Caritalem fuisse opinatus est, additque ista verba: Transacto anno cum ex jussione Summi Pontificis sepulchrum aperiretur, ut corpus Martyris in ecclesiâ translatum, in loco decentiori juxta tumulum S. Egidii poneretur, ita recens carne et sanguine sine aliqua corruptione inventum est, acsi eodem die*

D
ad hæreticam
pravitatem
abdicandam:

ad expellendū
Comitem
et sectatores,

quem postea
Pontifex asse-
rit suspectum,
non convictum
de homicidio,
E

Corpus B. Pe-
tri honoratum
a Comite Tolo-
sano,

F

in Transla-
tione integrum
cum odoris
fragrantia.

anno ab obitu
elapso.

ibi

usque ad
penitentiam

Math 10

B Petri innot
uit addun-
tur substatu
Legati,

ab Episcopis
adjuvandi:

ten. omnes
ad hostiæ
conferuntur

A ibi positum fuisset. Tanta etiam illie fragrantia suavisissimi odoris emanavit, ut qui presentes aderant, totam ecclesiam plenam aromatibus esse putarent. *Hæc auctor in dictis Annalibus, quos Marquardus Freherus anno 1 Scriptorum rerum Germanicarum vulgavit.*

21 Dies et mensis, quo B. Petrus ob fidem Martyr crebuit, nusquam indicatur. *Epistola Innocenti Papæ supra relata scripta est vi Idus Martii anno Pontificatus xi, Christi MCCCIII, quo passim anno alii eum martyri palmam asserunt arbitratur: sed necesse est, ut mense ut Januario aut Februario contigerit, ut Pontifex habitu totius rei geste informatione potuerit eam epistolam scribere. Interim nescio qua de causa, inscriptus est Martyrologis et hoc die v Martii et iterum xiv ejusdem mensis Martii. Hugo Menardus in Martyrologio Benedictino ad dictum v Martii ista habet: In Villa S. Egidii passio S. Petri Abbatis et Martyris Ordinis Cisterciensis. Et lib. 2 observationum ejus passionem describit verbis Roberti Audistodorensis in Chronico: Anno scilicet Domini MCCVII in partibus Provincie accidit res dolenda. Nam cum in eadem regione nimis increvissent plantaria vitiorum, Dominus Papa viros illos destinaverat strenuos et prudentes, qui de vinea Domini Sabaoth avellerent inutilia, et utilia propagarent. Inter quos Legatum statuerat contra hæreticos Albigenes Petrum de Castro-Novo Sacerdotem et monachum, virum inter viros utique virtuosos vita, scientia, fama præclarum. Qui cum in commissio sibi ministerio proficere non cessaret, Comitem Tolosanum sæpius arguebat, eo quod ad favendum hæreticis videretur proclivior, et pro multis et magnis excessibus in eorum sententiam excommunicationis intorsit. Tandem apud Villam S. Egidii Legatum Comes convenit, plenarie se de omnibus, quibus impetabatur capitulis, satisfactionem promittens. Loco et die confecto conveniunt. Comes juri parere detrectat, tantoque furore invehitur in Legatum, ut mortem ei publice comminetur. Legatus a Burgensibus invito Comite Rhodanum usque deducitur: eique*

duo satellites Comitæ se adiungunt, et nocte instanti pariter hospitantur. In crastinum mane facto, Missa celebrata de more, dum ipse cum sociis ad transitum fluminis pararet, unus ex satellitibus Satane lanceam manu vibrans, ipsum inter costas posterius vulnerat. Percussus in percussorem respiciens et sapius repetens verbum istud: Dimittat tibi Deus, quia ego dimitto, post multas denum orationes obdormivit in Christo. Corpus ejus relatum in ecclesia S. Egidii honorifice tumulatur. *Saussains et Bucerellus cum et hoc die et xiv Martii longis satis elogijs celebrant, quæ apud eos videri possunt.*

22 Quæ insinuantur post obitum patrata miracula, sunt quæ in Translatione animadversa dicimus circa corruptionem corporis et odoris fragrantiam: quibus addi possunt quæ a memorato Petro Tullio Cerny cap. 64 narrantur istis verbis: Ecce miser ille Comes Tolosanus, cum mortem huic sanctissimo viro intulisset, eo quod ipsum de perpetratis nequitias publice et in facie redargueret vir bonus, post hæc se evasisse putavit, post hæc recuperare se credidit terram suam: sed Domino retribuente vindictam, sanguinemque sui Martyris vindicantem, unde speravit se habere lucrum, inde dispendium gravissimum, inde damnum irreparabile reportavit. Diligenter etiam est notandum, quod dictus Comes miser ille occisorem viri Dei in maximo amore et familiaritate receperat, adeo quod per civitates et castella ipsum ducens, quasi prospectaculo omnibus, dicebat: Iste solus me diligit: iste solus concordat maxime votis meis: iste eripuit me ab inimico. Licet autem crudelissimum homicidam illum Comes prædictus ita extolleret, ipsum mutæ animalia abhorrebant. Sicut enim multorum et prohorum virorum, Canonicorum Tolosana Ecclesie veridica relatione audivimus, ab illa die, quo prædictus homicida memoratum virum Dei occidit, in detestationem tanti sceleris nunquam canis dignatus accipere de manu ejus. O res miranda! O res inaudita! Hoc indeo inseruimus, ut quam juste Comes Tolosæ exheredatus sit, ostendamus.

Comes Tolosanus punitus,

E

homicidam B. Petri nimirum amavit,

quem comes ipsi ablor e-bant.

DE B. ROGERIO

DISCIPULO S. FRANCISCI, TUDERTI IN UMBRIA.

Tuder Umbriae mbs antiqua, plerumque Tudertum, Italis Todi, complurum Sanctorum inquilinorum ferus celebrat, ne illustratur tropæis: ut alibi dicimus: quibus ut B. Rogerius, Ordini Minorum ab ipso Patriarcha Francisco adscriptus, et circa annum MCCXXXVI vita sanctus jungeretur, sanxisset traditur, qui viventem noverat, conscribere miraculis mortuum uphærat, Gregorius ix Pontifex Maximus. Ita Molanus in Auctario ad Ursardum, Tuderti Tuscie, inquit, S. Rogeri Confessoris, ordinis Minorum, cujus memoria ibidem celebratur consensu Gregorii ix. Eadem fere recitant Galeanus et Ferrarius, qui Sanctum appellat: ut et Joannes Baptista Posservinus in Vitis SS. et BB. Tudertium. At Ludovicus Jacobellus tom. 1 de SS. Umbriae, Beatum solum nuncupat: licet fateatur Sanctum appellatum a Gregorio ix, qui et Tuderti celebrari ejus festum concesserit, et in vitam ejus ac miracula inquiri auctoritate Apostolica mandavit, quod cogitaret cum in Sanctorum album referre: sed quia prius e vita decessit Pontifex, quomodo processus esset absoluti, dilata quidem canonizatio est, festum tamen adhuc Tuderti celebratur. Cui Officium proprium et tabulas Sanctorum Tudertium idem Jacobellus, et Ferrarius in utroque Catal. et SS. Inter et generali, Posservinus non in urbe solum Tuderto, sed

et per diocesam, ut illius festum celebratur, constitutum a Gregorio ix scribit.

2 Tradit Galeanus in Notis ad ix Junium, Litteras ea de re a Gregorio ix datas Tuderti asservari. Citat eas Ferrarius in Topographia, Galeanum auctorem, ut eorum Idem tamen in Catal. SS. Ital. ista annotat: Diploma Confessionis Gregorii ix, ut B. Rogerius Officio Ecclesiastico coli posset, (forte injuria temporum, ut multa alia) ferunt non extare. At duodecim post annis in gener. Catal. SS. vel oblitus ejus, quod antea scripserat, vel certas edoctus, id vulitur in Notis retractare. Ferunt, inquit, extare Pontificem diploma, quo illum Officio Ecclesiastico coli permittitur.

3 Idem in Catal. SS. Ital. scribit, quamvis Gregorius ix illum uti Sanctum ab Ecclesia Tudertina, ubi decessit, coli concesserat: id tamen sub Angelo Casio Ep. Tudertino fieri primum coepisse, et addit, his prope temporibus. Nam cum hæc inde unum mæm scriberet, observat secutus prius laudatissimum ille Antistes anno MCCC, adit Episcopatus xi. Si autem Officia Ecclesie Tudertinae (quæ non vidimus) illud etiam B. Rogeri extat, ut jam ante auctorem fide citavimus, ad hoc etiam pertinet, quod Ferdinandus Ughellus tom. 1 Italia sacra ex MS. Catalogo Tudertinorum Præsulum

F

sed an hujus diploma e-let, nobis incertum.

qui cultus non nuper introductus,

Nomen Martyrologis inscriptum v Martii a Menardus cum titulo Martyria,

URCIBER AN MCCXXXVI V MARTII

Tudi in Umbria,

colitur B. Rogerius Confessor,

U. G. P. IX Pont. pe. = 1233.

A *Præsulum Bibliothecæ Barberinæ, in Casu encomio recitat: Vetustas Ecclesiæ constitutiones et novas Synodales additas imprimi fecit, una cum Officio Sanctorum Tudertinorum, Apostolica auctoritate approbato. His fortasse verbis inductus est Wadingus loco citato, ut fateretur renovatum B. Rogerii cultum ab Angelo Casio, non primum introductum. Ac de diplomate Gregorii ix, quod olim ita affirmant, ut non promunt in litem, sic ipse pronuntiavit: Non indixit Pontifex ejus cultum ritusolenni, neque publico dato uti egi judicaverim, diplomate, ejus nullum reperi in Pontificio Regesto vestigium. Quid in cassa fuit, ut paulatim negligenter; donec nostris prope temporibus Angelus Casius, Tudertinus Episc. illum renovavit, non eripit, ut habet Ferrarius; jam enim celebrabatur ejus memoria sub tempore Bernardi de Bessa socii S. Bonaventuræ; et sane non nisi ex antiquis Tabulis Joannes Molanus accepit, quæ addidit ad Martyrologium Usuardi. Ea nimirum, quæ nos supra retulimus.*

sed cum paulatim negligenter,

ab Angelo Casio Ep. renovatus,

cum tempore ex vulgari:

B

B. Rogerius a S. Bonaventura in ord. Minor. admissus,

a quo cartula ejus commendata;

C

spe in Hispaniam missus,

Tuderti jacet. *Miror autem, quem Gonzaga Patrem appellavit, qui titulus non nisi Sacerdotibus in eo ordine tribuitur, eum a Wadingo Latium dici. Ita enim tom. 2 Annalium ad annum 1285, num. 13 scribit, de hoc ipso agrum Ville-francæ Conventu: Asservatur reverenter in Sacratio medium caput B. Rogerii laici Itali et S. Francisci discipuli, quem cum primis a se missis in Hispaniam destinavit. In tabula vetusta memoria conspicitur singularis prodigii; quo Christus Dominus (rejus infantum et nuditatem in presepio recumbens ille summo colebat affectu) summa dignatione se ejus brachium in specie infantuli commendavit. Miraculis claruisse scribunt vetusti nostri scriptores. Ita ille, qui ad marginem erat nimirum Bernardi de Bessa, Chronic. antiq. quæ et nos ex ipso supra, ut mox vides, citat et Pisanum lib. 1 tractu 8 ubi fol. 73 verso, ad titulum Locus Tuderti, hæc habetur: In dicto etiam loco Tuderti sepultus est sanctus Frater Rogerius, qui tam evidenti enicuit sanctitate, quod Dominus Papa Gregorius ix vere Sanctum appellavit, et ejus memoriam apud Tudertum concessit celebrari. Hic igitur est Rogerius, cujus pars est vel quarum Villam-francam translata. Laicus autem fuerit, ut multo Wadingus, an Sacerdos, ut insinuat Gonzaga, nobis non liquet.*

ubi aliquæ ejus reliquæ Ville-francæ,

inre infantem Jesum brachiis excipit:

Tuderti in Umbria sepultus:

E non recte de Marchia dicitur.

diversus a Rogeria de Marchia:

f. festum ejus 3 Martii,

olus diebus apud alios:

admissus in Ordinem an. 1216,

in vita miraculis clarus,

4 *Floruit autem Bernardus de Bessa, ut idem in Scripturis Ordinis Minorum tradit Wadingus, sub annum MCCLXXIII, fuitque Sancta Bonaventura a secretis, cum hic esset Ordinis Minorum Moas et Generalis. Scripsit autem inter alia Libellum de triplici statu religionis Minorum, in quo Vita et multa miracula S. Francisci, et Civium Ministrorum Genualium usque ad decimum. At uoque hos neque alios ejus libros vidimus. Ex Chronis ejus vita de B. Rogerio profert Wadingus: Rogerius sub ipso institutore Franciscum Ordinem ingressus est: quo magistro, tam perfecte spiritum induit paupertatis, ut nihil prorsus submitteret, præter habitum et ferioralia. Spiritu prophetico multa clare prædixit: præclaras quoque in secretis virtutes; propter quas statim ab obitu non dubitavit Pontifex eum vere Sanctum proclamare, et concedere, ut in civitate Tudertina, ubi requiescit, ejusdem festum celebraretur.*

5 *Quid de hujus Rogerio veritate sentiat S. Franciscus, perspicit potest ex Rodolpho Tuscanensis Appendice libri prima Historiarum Seraphica religionis, ubi hæc scribit: Præter hos xii, quos modo enumeravimus, habuit quoque beatus noster Pater Franciscus, Christi exemplo, lxxii discipulos, viros integros vite, et omni sanctitate perfectos, quorum vitas et instituta alphabeti ordine distributorum, inferius explicabimus. De quibus dicere solebat B. Franciscus, quod ille est vero Frater Minor, qui habet fidem F. Bernardi, simplicitatem et puritatem F. Leonis, benignitatem F. Angeli, gratiosum aspectum F. Massæ, patientiam F. Juniperi, caritatem F. Rogerii, sollicitudinem F. Lucæ. Hos itaque misit B. Franciscus per universum orbem ad prædicandum, et seminandum bonum semen Christianæ fidei. Idem, quod ad caritatem, et prophetie gratiam B. Rogerii, sive Rogerii, hujus scribit Tudertum, attinet, tradit in ejus Vita Jacobillus: sed et plures alios S. Francisci discipulos numerat, quorum eximii aliqua a S. Patriarcha commendata sunt vitas.*

6 *Idem hic Rogerius dicitur a S. Francisco in Hispaniam missus, quod ita refert Franciscus Gonzaga par. 3 Seraphica religionis, agrus de Conventu Ville-francæ qui est xi provincia S. Jacobi in Asturienensi diocesi: Triginta Fratres, inquit, hujus loci incolæ, debita cum reverentia medium caput B. P. Rogerii partem in Sacratio asservant. Fuit hic Pater nationis Italus, atque ex Seraphici Patris Francisci adhuc superstitis mandato, ad has regiones traiecit. Hunc esse Tudertinum, de quo hic agimus, Rogerium, ex hoc patet, quod idem Gonzaga prima parte inter Beatos Ordinis Seraphici nuncius refert B. Rogerium, quem Gregorius ix vere Sanctum appellavit, et ejus memoriam apud Tudertum celebrari præcepit, qui et*

7 *Illud hand satis assequimur, cur Wadingus ad annum 1236 num. 1 Rogerium de Marchia hunc nuncupet, cum nihil ejusmodi Pisanus atque Ordinis veteres scriptores, quosquidem videmus, de eo trahant. Hinc Ludovicus Jacobillus tom. 1 de Vita SS. Umbrie inserit Tudertina fuisse vit. Idem Wadingus tom. 1 ad an. 1220 num. 8 scribit: Rogerium confundit Marianus cum Rogerio viro sancto, qui jacet Tuderti clavis miraculis, quem Sanctum vocavit Gregorius ix, et ejus memoriam ibi celebrari præcepit. Certe Bartholomæus Pisanus lib. 1 Conformitatum fructu 8, parte 2, utrumque egregie distinguit, ac de Tudertino quidem Rogerio, quæ scripserit, jam retulimus. Rogerium vero (quem Rizerium de Mucia vocat, Gonzaga Rizerium a Mutina, Tuscanensis Rogerium a Mutia, quodam etiam Rogerium) potius laudat idem Pisanus et Ministrum provincie Marchie Anconitanæ fuisse scribit. Jacobillus Rogerium, cognomento Ricciarii appellat, utque Muccia in Marchia oroniam: idque credibile, quam quod Wadingus compit inter Insuheres mutum, ubi in Lombardia Transpadana Mutia ingens rivus est, et Mutianum oppidum rivo vicinum non obscurum: e quasi is ortus, Mutianensis dici debuit, non, ut ipse eum vocat, Mutianus. Et vero Pisanus Rizerium de Mucia, nobilem de Marchia appellat.*

8 *Tudertino autem Rogerio non eundem omnes nati talem sive festum carn, aut, ut Wadingus vocat tom. 2 ad an. 1253 num. 47, teras solemnes, assignant. Nam Molanus et Galesinus ad xv Januarii statuunt, ad v ejusdem mensis Arturus da Monster in Martyrol. Franciscano. At Joannes Baptista Posservius in Vitis SS. et B. B. Tudertum ad in Martii eloquium illius reponit: alii denique, quod et Arturus fatetur, ad v Martii. Ita Philippus Ferrarius in Catal. SS. Italæ, ex Offic. Perl. Tudert. ut erat. Locumque in generali Catal. SS. ad eundem diem, erat in Notis Tabulas Eccl. Tudertine hæc die de eo Officium recitantis. Ludovicus Jacobillus tom. 1 de Vita SS. Umbria testatur v Martii coli, citatque Officium proprium et tabellam testorum Tudertine civitatis: etsi alii aliis diebus eum referant.*

9 *Idem Jacobillus hunc Rogerium circa annum 1216 exivit in Ordine Minorum a S. Francisco ductum fuisse trahit: dein tum abis Dei domus, tum Spiritu prophetia ornatum, quo multa præmonstravit, quæ postea evenerant; multa quoque, dum viveret, patrasse miracula. Plura tamen post obitum cuncta, quæ opud Wadingum ita narrat Bernardus Bessa:*

10 Mulier

A 10 Mulier quædam paralyti dissoluta, sub ejus
ue magis post mortem.
quando sanatu paralytica;
clauda, deformis.
claudus:
 morte ad tumultum perlata, brevi oratione misericor-
 diam a Deo per merita sui servi Rogerii deprecata
 in conspectu Fratris Conservi, sancti viri socii, alio-
 rumque plurimorum virorum, repente evasit inco-
 lumis. Eodem die mulier altera, Sonina nomine,
 retortis pedibus clauda, aliisque membris deformata
 vigilias ad tumultum sancti viri protrahens, perfec-
 tam consecuta est salutem. Testatus est Fr. Simeon
 Narniensis præstito juramento, se aliisque præsen-
 tibus puerum in nativitate claudum, sanum repente
 ad eundem tumultum exillisse. Valentinus puer si-

nistri oculi visum, Maria de Castro Megii phrene-
 tica passione in varias mutata figuras, vestes discer-
 pens, aliquando latrans ut canis, alius ut bos mugiens,
 integri evasit judicii. Sabina de Sorgola uxor Petri
 Bonfilii annos duos gravissima infirmitate laborans,
 atque in insaniam collapsa, pristina restituta est
 integritati. Terracellus Tuderinus offensam habens
 oculorum albuginem, nihilque videns, ad tumultum
 sancti viri constitutus, per ejus merita desideratum
 cœli lumen aspexit. *Eadem hæc miracula Jacobillus
 et alii referunt.*

VI MARTII.

SANCTI QUI PRIDIE NONAS MARTII COLUNTUR.

Sanctus Marcianus Martyr, Episcopus Dertouensis in Liguria.

S. Victor,
S. Victorinus, } Martyres Nicomedie
S. Claudianus, sive } et Apamie in Bithy-
Claudius, } nia.

S. Bassa uxor,
S. Papias,
S. Alexander,
S. Claudianus,
S. Carisius, } Martyres Nicopoli.

S. Claudianus n,
S. Mercurius,
S. Jovundus,
S. Saturninus, sive }
Saturnus, } Martyres Nicomedie in
S. Cassius, sive Car- } Bithynia.
sus,

S. Victor,
S. Papias,
S. Nicephorus,
S. Filagonia,
S. Victorinus,
S. Lamulus, sive Hia- }
nulus, }

S. Silvanus,
S. Permia,
S. Plamifagonus, } Martyres in Italia.
S. Petronius,
S. Diodorus,
S. Nicorus,
S. Charistus,

S. Donatus,
S. Vibianus,
S. Euphrosynus Martyr.
S. Quiricus Presbyter Auguste Treviro-
rum.

S. Basilus Episcopus Bononiensis in Italia.

S. Julianus }
Medicus, } Martyres, }
S. Eulalius, } in Oriente.
S. Arcadius }
Cyprius }
eorum Magister,

S. Evagrius Confessor, Episcopus Constanti-
nopolitanus.

S. Claudianus Confessor, frater S. Vigili
Episcopi Tridentini.

S. Victor Diaconus Placentie ad Padum in
Italia.

S. Seznius Abbas in Britannia Armorica.

S. Fridolinus Abbas Seckingae in Germania.

S. Kineburga, filie Pendke Re- }
S. Kineswitha, } gis Merciorum, } Virgines Pe-
S. Tibba, sive Tilba earum con- } troburgi in
sanguinea. } Anglia.

S. Balthernus Presbyter, } in Scotia et An-
S. Bilfridus aurifaber, } glia.

S. Godegrandus, seu Chrodegangus Episco-
pus Metensis.

S. Hesychius Thaumaturgus in Bithynia.

S. Theodorus Craterus Pro-
topatarius,

S. Constantinus Drungarius,

S. Gallistus Turmarcha, } Martyres, Amo-
S. Actius, } Duces } rii capti, in
S. Melissenus, } Syria accisi.

S. Theophilus Patricius.

S. Bassoe,
Alii xxxv Proceres agmi-
num.

S. Corprens, seu Cabreus, Episcopus in Hi-
bernica.

S. Cadroe Abbas Metis ad Mosellam.

B. Oldegarius Archiepiscopus Tarraconen-
sis et Episcopus Barcinonensis in Hispania.

B. Sollicitus Ordinis Crucigerorum in Pi-
ceno.

S. Cyrillus in Generalis Ordinis B. Mariæ
Virginis de monte Carmelo in Terra
sancta.

B. Agnes de Bohemia Ordinis S. Clare Pra-
gæ.

B. Colleta reformatrix Ordinis S. Clare Gan-
davi in Belgio.

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sanctorum Volusiani et Hilidolphi Episcoporum
Trevirensium et Confessorum memoria ad-
notata est in Auctario MS. Carlhusianorum
Bruxellensium ad Hermannum Greven. For-
san est aliqua reliquiarum susceptio. Fuit autem
Volusianus non Trevirensis, sed Thironensis Episcopus;
de quo egimus xviii Januarii.
de S. Hilidolpho Trevirensi egimus xii Julii.

S. Victor Martyr Mosoni in Gallia Belgica memoratur
in MS. Florario, et Hermann Greven additio-
nibus ad Usuardum. Vitam ejus dedimus. ix Febr.

S. Juliana Virginis et Martyris aliqua reliquiarum
Translatio recollitur hoc die Santillana in Asturiis,
uti diximus ad ejus Vitam xvi Februarii.

S. Conon Martyr in Cypre, in Martyrologio Romano
refertur ex Græcis, qui eum colunt x Martii.

S. Tyrannus Episcopus Antiochenus memoratur in

MS. Florarii Sanctorum, Theodorici Pauli Gor-
comiensis in MS. Chronico universali de Patriar-
chis Antiochie, scribit eum sub Maximiano martyrio
diro affectum claruisse miraculis, et eoli vi die Mar-
tiæ. Igitur de eo Eusebius lib. 7 Historie Eccl. cap.
32, et in Chronico, nulla facta mentione martiris:
neque omisisset si tum diversa tormenta, aliqne Theo-
doreus novit, sustinisset. uno etiam alius fastis
saceris jam pridem inscriptus fuisset.

Filice Lenini de Cella Fulurani in Martyrologus Hi-
lenini, bernicus Tamlac-

Mundanus seu Modanus Ep. de }
Caruturbaidhe, } tensi ne Mariani
Germani eunme-

Mohannus de Bruim-ratha, }
Moldubus filius Berrani, } rantur, an ut san-
Odranus, } cti? nihil de is

Colanus hoc die;
Muadann ad 4 Febr. Sanctum et Abbatem de kil-
mundam

mudain facit, quod ad *Vitam S. Columbæ* per Odonellum l. 2 cap. 6. de eo agens, sub dubio reliquerat: et merito, quia nihil est istic quod vel sanctitatem sopiat: vel eundem, qui hic *Episcopus* dicitur, etiam Abbatem fuisse persuadeat.

Odo primus Abbas cœnobii Aquæ-curtensis B. Mariae, Canonicorum Regularium in confinibus Franciæ, cum titulo Beati refertur ob Arnaldo Raissio in Auctario ad Natalis Sanctorum Belgii, additque ob bellorum incursionem nihil de vita et eximius ejus virtutibus haberi, a nonnullis tamen Beatum nuncupari; sed hos auctores non indicat.

Kunegunda, vulgo Cunissa, Conrado Comite (Enin-gensi ad lacum Acronianum, nepote Othonis Magni Imperatoris ex filia Richalta, oriunda; a morte mariti, *Friderici II* Andegensis Comitis, facta secunda fundatrix Diessensis cœnobii ad S. Stephanum, ii Novas Martii anno xxx cum magna opinione sanctitatis obiit: nri videri potest in Bavario Pio Matthæi Baderi pag. 28, qui etiam Beatam appellat, et plura de ejus virtutibus enarrat.

Gradulfus, Abbas Fontanellensis, pie e vita decessit pridie Nonas Martii, anno 1047. uti legitur in *Chronici Fontanellensis*, a *Dachero* tomo 3 *Spicilegii* editi, *Appendix* cap. 8. Ejus memoria ad hunc diem unnotatur in *Kalendario* seu magno *Cartulario Fontanellensi*. *Arturus du Monstier* in *Neustria pia* Sanctum compellat, quod ante ipsum fecerant, *Claudius Robertus* et *Sonmarthani* in *Gallia Christiana*. Interim in nullo prorsus *Martyrologio* ejus reperimus memoriam. Ipsi etiam *Fontanellensi* in cœnobio fuimus, ac vidimus illum aliosque viros sanctitate eximios circum ambitum chori depictos; et quærentibus nobis de veneratione responderunt, nullam habere præter nudam illam memoriam. *Alas Vitam* ex *Chronico Fontanellensi* libentissime subijcerimus.

Pontius Episc. Claromontanus, pie defunctus an. 1189, ut talis nominatur a *Saussaio*: *Chrysostomus Henriquez* Beatum fecit, quem servus est *Buerlinus*. *Godescalcus* de *Bolmoustein* monachus in *Valle S. Petri. Kalendarium Cisterciense Divone* excusum anno 1617. Alii sequente die.

Anna Virgo Ordinis Cisterciensis, Abbatissa in Suevia, pie requievit anno 1244 in monasterio *Paindensi*: ubi ad venerationem Beatæ habet, nobis non constat; ut talem in suis *Hagiologis* collocant *Henriquez* et *Buerlinus*, *Laherius* item et *Arturus* in *Gynæceo*.

Joannes Cuyper in Brabantia in vico Loo ab hæreticis cruciatus, Petrus de Assisio, Andreas de Tuderto Florentie, Petrus Joannes Olivus Narbonæ, Theodoricus de Osemlurch, Joannes Fassatus Capucinus Mediolani, Beati nominati ab *Arturina* Monasterio in Franciscano *Martyrologio*: quem consulat *Lector*.

Anna, Catharina, Leonora, } Virgines beatæ ex Ordine S. Francisci in Hispania. Ita *Laherius* in *Menologio Virginum*, nullo auctore citato, de quibus *Arturus* a *Monasterio* nihil hoc die.

S. Saturninus, Martyres in nonnullis *Martyrol.* S. Satyrus, } MSS. leguntur, sunt cum SS. Perpetua et Felicitate occisi vii Martii. S. Revocatus, } S. Julianus Episcopus Toletanus ab *Usuardo*, et ceteris enim sequentis *Martyrologii*, hoc die refertur ex *elogio per Felicem* successorem scripto: sed apud hunc pridie Nonas Martii irrepsisse pro *Postridie* probabile facit constans usus *Ecclesiæ Toletanæ*, quæ Sanctum hunc colit vii Mart.

S. Dometius inscriptus hoc die nonnullis *Græcorum Menais*, alii sequenti die: in excusis vii Martii.

S. Gaudentius M. hodie *Fabiani* in *ecclesia S. Blasii* ab Ordine *Camaldulensi* colitur propter majorem partem corporis eo delatam: de quo et de aliis eodem similiter allatis SS. Sabina et Constantia, si monumenta a nobis petita mature submittantur, ægemus vii aut xiv Martii.

Zachariæ Papæ memoria fit in 3 et 4 *Kalendario Capuano* apud *Michaelem* monachum. Colitur xv Martii.

S. Cyrillus Hierosolymorum Episcopus memoratur in *MS. Florario*, et in *Kalendario Sanctorum*, qui in particularibus *Ecclesiis* Genus celebrantur, quasi ab Ordine *Carmelitano* coelebatur: sed is alius est, etiam *Cyrillus* dictus, non tamen Episcopus *Hierosolymitanus*. De Episcopo cum *Martyrologio Romano* ægemus xvi Martii.

Crucis et clavorum Christi inventio celebratur in *Menais Græcorum*, at non cum *Latinis* in *Muit*.

Maximus Martyr lapidibus obrutus memoratur hoc die habet in *Græcorum Menais*: plenior vii *Muit*.

Marcianus Episcopus *Ravennatum* martyrum hoc die passus dicitur a nonnullis apud *Rubem* in *Historia Ravennatum*: qui asserit colit xxii *Mait*.

S. Augustini, *Ecclesiæ* Doctoris, solennis hac die commemoratio habetur in *Officio Canonicorum Lateranensium*. Colitur xxviii Augusti.

SS. Crispini et Crispiniani Martyrum Inventio Successione ex divina revelatione facta, memoratur in *Martyrologio Gallicano Saussaii*. De ea agendum erit ad illorum *Vitam* xxv Octobris.

Ricardus Ordinis Minorum S. Francisci, in *Calatigoronis* apud *Siculos*, multis post mortem miraculis claruit. Ita octavius *Capetanus* in *Martyrologio Siculo*. In *Martyrologio Franciscano* de eo agitur vii Dec.

S. Judicard Rex Britannie Armoricae hodie memoratur a *Buerlino*: colitur autem in monasterio S. *Majani*, teste *Alberto le Grand*, xvi Decemb.

ANIMAB.
PAG. 17.

DE S. MARCIANO EPISCOPO ET MARTYRE, DERTONÆ IN LIGURIA, Commentarius historicus.

Dertona, urbs antiqua *Liguria*, prope *Ivram* fluvium Episcopalis, sub *Archiepiscopatu* et *Ducatu* hodierno *Mediolanensis Metropolis*, ab hac et *Genus* fere æqualiter distita, Patronum suum primum venerat S. Marcianum, primum suum Episcopum et Martyrem: quem antiquiora *Martyrologia* MSS. referunt ad diem vi *Kalendas Aprilis*; utpote dno diversa sacratissimi monasterii *Casiniensis*, characterem *Longobardica* exarata; dno item *Romana*,

alterum *Vaticani* ecclesiæ S. Petri, alterum *Ducis Altempsini*; quibus addi potest *Trevisense* ecclesiæ S. Martini, paucis aliisque verbus, et fere appellatur Natalis S. Marciani Episcopi et Martyris. In *MS. Ulrojectino ecclesiæ S. Marci*, et quarto *Kalendario Capuano*, a *Michaele* monacho in hujus urbis *Sanctuarium* edito, scribitur *Martinianus*. Accedunt *Martyrologia* excusa *Maurolgeri* et *Canisi*, uti *Hermannus Greven* et *Molani* in additionibus ad *Usuardum*. *Ferrarius*

CIRCA
AN. CXX.
VI MARTII.

Cultus vocer
xxvii Martii

A rarius etiam in Catalogo generali et alio de Sanctis Italiae; qui assertit Natalem ejus ab Ecclesia Dertonensi ad istum diem celebrari. Consentunt Acta S. Marciani et S. Secundi Martyris Astensis, de quibus mox agimus: in quibus passim dicitur, corpus S. Marciani a S. Secundo sub die vi Kalendas Aprilis sepultum.

2 Interim alii referunt S. Marcianum ad vi diem Martii, quibus praeit Petrus de Natalibus in Cataloga lib. 3 cap. 179, asserens eum a Sappirio capitalem sententiam accepisse, et secundum corpus ejus rapientem sepelivisse secundo Nonas Martii. Secuti Maurolytus et Felicius his verbis: Apud Terdonam passio B. Marciani Episcopi sub Adriano Imperatore et Supplicio Praefecto. Atque plura ex Petro de Natalibus descripserunt Hermannus Greven, Conisius et Hufordus. Galestinus ad xxvii Martii ista solum habuit: Terdonae S. Marciani Episcopi de quo pridie Nonas. Et hoc die ita scribit: Terdonae S. Marciani Episcopi et Martyris, qui Imperatore Caesare Trajano pro Christi gloria occisus coronatur, annuitque Dertonam primum Episcopum habuisse S. Marcianum anno Domini cxx, Evaristo Pontifice Maximo, Trajano Imperatore, Claro et Alexandro Consulibus.

B Regerat eo anno Ecclesiam Dei S. Evaristus: et Trajana iv Idus Augusti, anno cxxviii in Cilicia vita functo, praeerat Aelius Hadrianus Imperio Romano, sub quo Acta antiqua testantur martyrio coronatum. At qui citantur Conules, in Fastis concurrentibus non habentur. Verum quia persecutio a Trajano contra Christianos commota, ab Hadriano aliquandiu continuata est, etiam SS. Pankratius et Jorda dicuntur, sive ipse Trajanus persecutionis vincit in Lectionibus Officii Ecclesiastici, cum tamen sub Hadriano comprehensi sint, et carceri inclusi: ut clarum est ex illorum Actis variis, quae illustravimus ad diem xv Februarii. Ista ergo mole Galestinus explicari potest, ut et Tabulae hodierni Martyrologii Romani, in quibus ista ex Galestinis fere descripta leguntur. Terdonae S. Marciani Episcopi et Martyris qui sub Trajano pro Christi gloria occisus coronatur.

3 Nos in itinere nostro Romano Genum Mediolanum profecturi, Dertonae fumus, inde Papam profecti, viximus cum Illustrissimo Domino Carolo Septimo Episcopo Dertonensi, qui tunc ibi ex delegatione Apostolica pro causa Beatificationis Bernardini de Felice degebat, et per sua humanitate et in Divis Tabularum pietate, curavit postmodum reuti antiqua monumenta Dertonensia per extimam viam D. Joannem Baptistam Chapuis, Canonicum Theologum Cathedralis Dertonae, et ad nos principia documenta submitti. Ex his manifestum est S. Martiani diem natalem aliquando habitum et celebratum die xxv Martii: at modo celebrari vi Martii, prout in Martyrologio Romano enuntiat. In tabella Episcoporum sanctae Dertonensis Ecclesiae, quae habetur in fine Synodi Dertonensis anno mclxx habita, ista prima loco habetur.

4 S. Martinus primus Dertonensis Ecclesiae Episcopus, sanctimoniam laude et martyrii corona apud omnium posteritatem claruit: a S. Barnaba autem vero fidei lucem tractatum cum fuisse atque a B. Syro, primo Ticinensi Antistite mealem confirmatum, haud levis est conjectura. Sub Hadriano Imperatore et Sappirio Mediolanensis provinciae Praefecto, cum Dertonae Christi Evangelium disseminaret, multosque discipulos ad se traheret: cum nec blanditiis nec minis ab optimi Praesulis officio removeri posset, humina ignita in pectore tentatur. Verum ab eo igne nihil laesus, tyranni crudelitatem incerpere coepit. Ad haec exanduit Sappirius, et Martiano caput amputari jussit. Dum igitur o gemit ad reportandum de tyranno triumphum se pugni accingebat, caelestem hanc vocem audivit. Martiane, veni ad praeparatum

tibi beatitudinem. Igitur anno vigesimo supra centesimum, pridie Nonas Martii, coronam martyrii pretiosa morte suscepit. Funus duxit corpusque cum sanguine sepelivit Secundus: qui non multo post pro Christi confessione martyrii palmam promeruit. Sed in episcopatu circiter annos quadraginta quatuor. Ejus corpus, quod diu latuit, invenit non absque prodigio S. Innocentius, qui ei in Dertonensi Cathedra successit. Porro sanguis adhuc recens erat: corpus itidem integrum atque incorruptum aderat. Ecclesia S. Martiani nomine, Benedictinis monachis commendata, modo templum extat, in quo Divi Dominici alumni Sacra procurant. Singulis annis, recurrente ejus obitus die, cum universo Clero solemni pompa Episcopus supplicationem ad idem templum obit, deferretque sacra pignora, quae in ecclesia principe, magna cum reverentia ac cultu asservantur. Haec ibi. Ex memoratis Sanctis coluntur Barnabas xi Junii, Syrus ix Decembris, S. Secundus xxx Martii, Innocentius xvii Aprilis. Censetur hic xi Episcopus Dertonensis, et Ducentus et amplius post necem S. Martiani annis vixit. Ceterum vita jam per compendium relatae probatione adfertur ex veteri MS. Antiphonario chori Cathedralis, in quo sequentes Antiphonae referuntur, quas hic subijcimus.

5 I. Dum ingrederetur Secundus civitatem Dertonensem cum Sappirio, occurrit ei B. Martinus, et dixit, intra, Secunde, viam veritatis et accipies palinam fidei. II. Respondit Sappirius: Quis est iste homo, qui talia loquitur? Et videns ejus fidem et constantiam posuit eum in custodia, et erat ibi benedicens Dominum. III. Altera die ductus est B. Marcianus ante Sappirium, et dixit ad eum: Quis est iste Deus, quem colis? Qui respondens, ait. Ego ab infantia Deum, qui in caelis est, adoro. IV. Stabat B. Marcianus illatus in conspectu populi, et inspiciens in caelum, dicebat: Domine, libera animam meam a labiis iniquis et a lingua dolosa. V. Marcianus Episcopus dixit ad Sappirium: Ego sacrifico Deo meo hostiam laudis cum omnibus Sanctis, qui servant ei. Ad Evangelium. Ductus est B. Marcianus extra civitatem, et hilari vultu Dominum deprecabatur, dicens: Tu, Domine, servabis me et custodies animam meam ab inimicis meis. Et facta est vox de caelo, dicens: Veni, Marciane, ad praeparatum tibi habitationem. Similia in Responsoriis contineri etiam indicatum est.

6 Quotquot modo extant Acta passionis S. Marciani sive apud Mombritum, sive Pirum de Natalibus aut alios, desumpta sunt ex Actis S. Secundi Martyris Astensis, quae infra hoc mense datus: e quibus quae ad S. Marcianum spectant, jam fere relata sunt: unde etiam omittimus quae a Philippo Molabyla, Visitatore Generali Congregationis Bernardinorum reformatorum in Italia, submissa erant. Addimus solum Historiam inventionis corporis ejus ex veteri codice MS. cenobii S. Martiani, editam a Ferdinando Ughello tomo 4 Italiae sacrae in Dertonensibus Episcopis. Solemnitas inventionis inscripta est Ferroni Catalogo generali ad xx Octobris, quem citavit.

7 Brilum aliquod Dertonensibus videtur Tamaris Salazar, qui Martyrologium Hispanicum ad vi Martii ita inspicitur: Dertosa in Hereaonibus anterioris Hispaniae S. Martinus Episcopus, qui in persecutione Trajani varie tortus, deum Martyris lauro invictum spiritum ad coelos emisit. Sagittam unicam extrahit Tamaris ex nuper excoigato Chronico, sub nomine Juliani Petri Archiepiscopi Tolotani, in quo cum ista traduntur: Asta in Hispania Bética S. Secundus Christi Martyr. Eodem anno (clvi ante indicato) Dertosa in Hereaonibus S. Martinus Episcopus ibi et Martyr. Dum opus hoc reculetur, etiam Mediolanum et Braxia in Hispania, saltem tortis nominibus

et vi Martii

etiam in Martyrologio Romano.

et ex hodierno usu Ecclesiae Dertonensis:

Vix optine ex Actis Synodi Dertonensis:

E ulia ex MS. Antiphonario

alia Acta Passionis et Inventionis corporis.

SS. Secundus et Marcianus Hispanis perperam adscripti.

A nominibus collocari deberent, ubi SS. Faustinus et Jovita fratres (de quibus mox in Actis) martyres occubuerunt. De S. Secundo suo tempore agemus. At quomodo S. Marcianus anno Christi clvi occisus in persecutione Trajani, dicitur? Tandem arbitramur Tamaus Codicem Juliani corrigendum ita esse: Eodem die, Dertonie in Liguria S. Marcianus, Episcopus ibi (supra in Hispania dixerat) et Martyr colitur: quia in variarum Ecclesiarum Hispania Brethariis veneratio ejus reperitur, lectione ex Petro de Natalibus desumpta. De martyrio S. Marciani Episcopi Dertonensis, et aliquibus ejus gestis S. Marciano Episcopo Ravennati attributis, supra inter Pretermissos actum, et latius agendum die xii Martii, quo is colitur.

HISTORIA INVENTIONIS

Ex MS. Dertonensi edita ab Ughello.

Veneranda et summa devotione celebranda nobis est dies, in qua sancti Confessoris et Martyris Marciani corpus, Angelo revelante, repertum est. Igitur tempore Adriani Imperatoris eum passum fuisse, corpus autem ejus sub Constantino Magno Augusto, a B. Innocentio Confessore inventum, narrat historia. Sed, sicut in Annalibus multorum Chronicorum reperitur, a tempore Adriani usque ad Constantini tempora anni centum septuaginta duo reperiuntur, scilicet Imperii illius usque ad initia istius. Praefatus itaque Confessor Innocentius, a Dertonensi urbe Paganorum persecutionem fugiens, Romam adit, et primo Melchiodem Episcopum; dehinc cum S. Silvestro moratus est, donec Constantinus Caesar, relictis idolorum cultura, Christianus effectus est. Itaque S. Silvestro suggerente, Dertonensem Ecclesiam a S. Constantino Cesare ad regendum, et ab eodem Papa Episcopalem benedictionem suscepit; reversusque Dertonam, dum Sancti Martyris Marciani Acta et certamina legeret, crebro Dominum precibus exorabat, ut ei sepulcrum ejus dignaretur ostendere.

2 Sed dum quodam tempore B. Jacobus Presbyter vicem suam in ecclesia B. Mariae Virginis observaret, per visum ei ab Angelo dictum est: Veni ostendam tibi Confessoris et Martyris Marciani sepulcrum. Duxitque eum extra portam civitatis, et ostendit ei locum, dicens: Vade et dic Innocentio Episcopo: Ecce locus, ubi positum est corpus Marciani Episcopi. Exerit autem sanctus Sacerdos a somno, confestim ivit ad S. Innocentium, ut cuncta, quae viderat in somnis, intimaret. Dehinc peracto matutinali Officio, B. Innocentius ea, quae a venerabili Presbytero dicta fuerant, Sacerdotibus, cunctoque Clero nuntiavit et populo. Convenientesque in unum psallentes venerunt ad locum, quem Angelus Sacerdoti ostenderat. Et super sepulcrum arctorem sambuci condensam nimis invenerunt. Tunc B. Innocentius accessit Celso et Gaudenio Diaconibus, pervenerunt ad lateres, quibus tegebatur sepulchrum, quo pretiosa gemma in sterquilino latebat. Insuper et haec verba in uno latere scripta repererunt: Hic requiescit corpus Marciani Episcopi

et Martyris. Tunc convocatis Sacerdotibus, Clero simul et populo, cum psalmis et hymnis venerunt ad locum et aperientes sepulcrum invenerunt corpus ejus, simulque vas vitreum ejus sanguine plenum: nec non et spongiam, qua B. Secundus, Martyr inclytus ejus sanguinem collegit, et juxta corpus collocavit. Ipse enim, quando passus est, martyrio ejus interfuit, ejusque corpus sepelivit: et ob hanc causam per martyrii agonem, tertia die palmam adeptus est sempiternam. Inventus est itaque sanguis praefati Martyris adhuc recens, acsi eodem tempore caput abscissum fuisset. Carnem, cuncta ossa, nervosque compagem membrorum tenentes, cuncti adstantes viderunt. Quod nulli Christiano incredibile videatur, si Dominus Sanctorum suorum corpora per tot annorum curricula integra manere permisit, donec a fidelibus invenirentur. Hoc etenim Dominum fecisse credimus, ut corda hominum, quae nondum in Christum credobant, et quae jam ad fidem erant conversa, et nondum in fide firma manebant, hoc viso miraculo arcuis converterentur, et conversa firmissime in fide sanctae Trinitatis perseverarent. Dominus itaque, cum discipulis aspera de afflictione mortis praediceret, mox de gaudio resurrectionis consolationem intulit, cum subjunxit: Capillus de capite vestro non peribit. Si enim in Sanctis, quod minimum est, perire non posset, non est mirum, id quod magnum est, per multum tempus posse durare. Et quoniam vita sine squalore extitit delictorum, cur corpora in sepulcro duratura sine consumptione putredinis manere posse quis ambigat? Aperto itaque sepulcro tantus odor per omnium nares effusus est, qui balsami, omniumque aromatum fragrantiam vinceret.

3 Tunc sanctus Innocentius vas vitreum cum sanguine, et spongiam, qua collectus fuerat, tulit, et corpus S. Martyris in eodem, quo primum collocatum fuerat, sepulcro reliquit. Clausoque sepulcro eadem verba, quae fuerunt in latere, scripserunt in lapide. Quicumque vero caeci, claudi, aut daemonio obsessi, vel quacumque infirmitate detenti adfuerant, operante sancto Spiritu, per orationes et merita sancti Martyris, plenum illico sunt adepti sanitatem. Tunc S. Innocentius cepit supra sepulcrum aedificare basilicam, et totum ipsius anni spatium in aedificatione consumpsit basilicam: et ipsa die Inventionis ejus, quod est xii Kal. Novemb, sanctus Pontifex dedicavit ecclesiam, in quo loco eadem die multi infirmi salvi facti sunt; et sunt quotidie merito sanctitatis ejus: adeoque inventio, et dedicatio una die celebratur. Quapropter sinceris mentibus, et pura devotione Sanctorum incessanter frequentamus ecclesias, Omnipotenti Deo debitis exhibentes laudes, totisque suppliciter exoramus precordis, ut sicut sanctis Martyribus pro labore certaminum tribuit vitae coronam; ita nobis veniam delictorum omnium conferre dignetur atque societatem claustrum exhibeat civium supernorum Jesus Christus Dominus noster: cui est honor, et gloria, et potestas in Trinitate perfecta, per infinita saeculorum secula. Amen.

S. Innocentius
Episcopus
Dertonensis,

opertat septu-
crum S. Mar-
ciam invenire:

revelatione
facta Presby-
ro,

cum sanguine,
carne recens,
in corruptum;

E
Luc. 21. 18.

suavem exha-
lans odorem:

reponitur
miraculis
clarum;

ecclesia con-
struitur.

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS

VICTORE, VICTORINO, CLAUDIANO, SIVE CLAUDIO, ET
BASSA UXORE,

NICOMEDIÆ ET APAMIÆ IN BITHYNNIA.

VI MARTII.

Victoris et Victorini Martyrum Nicomediensium, absque ulteriori elogio et aliis sociis, memoria celebratur in plurimis MSS. Martyrologiis Latinis; uti et in apographis Martyrologii S. Hieronymi Parisiis et Lucæ excusis, et MS. Blumiano, quæ sic incipiunt: Pridie Nonas Martii. Nicomediæ Victoris, Victorini seu Victorini; præ hac subinde Victori legitur. Vocat hæc dies in genuino Martyrologio Bedæ, in cuius supplemento Florus, aut quisquis id fecit, ista tradit: Nicomediæ Victoris et Victorini, qui in carcere mortui sunt. Victor solus refertur in MSS. Augustini et Parisiensis Labbei nostri. Richenovense MS. In Nicomediæ Victorini et in Pamphiliæ Victoris. Sed forsau alius ibi Victor martyrum subit. Certe quum maxime distant Nicomediæ nra Bithyniæ, sedes sæpe Imperatorum, et Pamphilia provinciam ad mare versus Cyprium insulam. Interim auctorum consensu attribuntur Nicomediæ: adjungitur tamen subinde Apamia altera Bithyniæ civitas. Ita Martyrologium MS. S. Cyrilli: Nicomediæ Victoris, Victorini, qui per triennium in persecutione apud Apamiam, civitatem Bithyniæ exhibiti, cum Claudio et Bassa uxore ejus, qui ex laicis tenti, atque tormentis multis afflicti, et retrusi in carcerem ibidem vite suæ cursum impleverunt. In

Cultus et
elogium ex
Fustis auctoris

MS. Vaticano Ecclesiæ S. Petri, non Claudius sed Claudianus dicitur; reliqua consentiunt, quæ in MS. Casinensi et Romano Dacis Altempsii ita brevius referuntur. Nicomediæ Victoris, Victorini, qui per triennium cum Claudiano et Bassa uxore ejus apud Apamiam civitatem in persecutione vitam finierunt. Videntur ergo prima exhibiti et obliti persecutoribus in civitate Apamia, una et tormentis multis afflicti, ac tandem Nicomediæ retrusi in carcerem, arumnis hujus extincti, atque ideo solius Nicomediæ mentionem alii auctores faciunt. Usuardus, Ado, Beda excusis, Bellinus aliique eisdem verbis describunt obitum illorum, quæ ibi etiam in Martyrologio Romano leguntur: Nicomediæ sanctorum Martyrum Victoris et Victorini, qui per triennium cum Claudiano et Bassa uxore ejus, tormentis multis afflicti et retrusi in carcerem, ibidem vite suæ cursum impleverunt. In nonnullis MSS. pro Claudiano etiam Claudius scribitur. In per vetusto Martyrologio S. Hieronymi, quod apud nos extat, ita legitur. In Nicomediæ Victoris, Victorini, Claudiani Bassæ. Petrus de Natalibus lib. 3 Catalogi cap. 180 ex Adone suum eucommium confecit. Hændelbertus hoc disticho certamen complectitur:

Victorinus ovat pridie Victorque, retrusi
Carcere, qui celso penetrarunt astra volatu.

DE SANCTIS MARTYRIBUS NICOPOLITANIS

PAPIA, ALEXANDRO, DIODORO, CLAUDIANO, CARISIO,
ITEM CLAUDIANO, MERCURIO, JOCONDO.

VI MARTII

Natherus in suo Martyrologio relatæ Martyribus Nicomediensibus, ita subdit: Nicopoli Papiæ, Alexandri, et Diodori Martyrum. Hermannus Greven in Angelario Usuardi, aliter ista refert. In Nicopoli SS. Papiæ, Alexandri et Joconuli. Eadem leguntur in MS. Pragensi, sed omisso loco, MS. Richenovense ita habet: Et alibi Papiæ, Alexandri. Quibus additur in MS. Augustini et Parisiensis Labbei nostri: Diodori, Perpetuæ, Felicitatis, Silvani. In MS. Tornacensi S. Martini celebratur memoria Claudiani Diodori et Mercurii: uti dionysii ultimarum in MS. Lactiani MS. Floriani, et Adæ MS. monasterii S. Laurentii apud Leodium: Eodem die S. Alexandri Martyris. Quæ ita pluribus additis habeantur in Martyrologio S. Hieronymi Parisiensis excusis: Et Neocepholi Papiæ, Alexandri, Diodori, Claudiani, Carisii. Item Claudiani, Mercurii, Perpetuæ, Felicitatis, Jocondi, Saturi. Idem, omisso Saturo, referuntur in Lucensi, Blumiano, et nostro martyrol. ejusdem S. Hieronymi. Hoc tamen ita incipit: Et ubi Nicapoli Papiæ, Alexandri. In Africa Diodori etc. In MS. Aquilegraniensis sunt nomina: Alexan-

Martyres
per. in Basilica
interunt.

dri, Jocondi, Diodori, Claudiani, Carisi. Tres ultimi sensim a Greveno memorantur. Hoetenus Martyrologiorum tabulæ. Ex Martyribus omnisim in titulo SS. Perpetuam et Felicitatem, quæ referuntur sequenti die in Africa passæ, ut vel ideo in unicum eodem S. Hieronymi videantur etiam intrusa ista verba, In Africa. Omnisim etiam Saturum, cum illis formis interceptum: ac demum Silvani, quia in codicibus S. Hieronymi, inter sequentes Martyres continetur. Major difficultas est de voce præposita Neocepholi, Nicapoli, et Nicopoli. Locum aliquem indicari arbitratus est Doehertius, cum in Indice Sanctorum ad Martyrologium S. Hieronymi nihil de Neocepholo habeat. Idem et nos opinamur, et cum Nothero et Greveno Nicopoli martyrio coronatos, quia Neocepholis et Nicapolis sunt loca ignota. Tres urbes Nicopolis dictas refert Stephanus, scilicet in Epiro, Bithynia et Armenia minore sitas. Sunt et aliæ ab auctoribus memoratæ, in Mysia, Thracia, et Palestina, ubi Nicopolis postea dicta, quæ in Evangelio Emaus appellatur: uti scribit S. Hieronymus in Vita S. Pauli videtur, a nobis ad diem xxvi Januarii edita num. 9.

F
ubi fuerint
coronati.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

SATURNINO, SIVE SATURNO, CASSIO SIVE CARSO,
VICTORE, PAPIA, NICEPHORO, NICOMEDIÆ IN BITHYNNIA.

VI MARTII.

Martyrologium S. Hieronymi, Lucæ in Italia editum ex codice pergameno, Martyribus præcedentibus relatæ, nullo apposito loco, ista adjungit: Saturnini, Carsi, Nicephori,

Victoris. At retustum MS. S. Hieronymi, quod apud nos extat, et locum, et quantum Martyrem adhibet istis verbis: Nicomediæ Saturni, Carsi, Victoris, Papiæ, Nicephori. Quæ in Martyrologio S. Hieronymi Parisiensis

suis

A suis excuso, ita scribuntur : Nicomediae Saturni, Cassii, Victoris, cum aliis duobus Martyribus, Papiae, Nicephori. Eodem leguntur in Blumiano S. Hieronymi Martyrol. sed loco Victoris legitur Victorii. Hermannus Greven in Auctario Usuardi ita expressit: Nicomediae SS. Saturnini, Cassi, Victoris cum aliis

duobus Papia et Niciphoro. Eorundem quinque, D. omisso loco, veneratio inscripta est MS. Martyrologio Pragensi: uti etiam, excepto Victore, MS. Colonienſi, S. Mariae ad Gradus. In Aquisgranensi memorantur, Saturninus, Victor et Victorinus, sed ultimus spectat ad sequentes Martyres.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ITALIS

FILAGONIA, VICTORINO, LANULO, SIVE HIANULO, SILVANO, PERMIA, PLAMFAGONO, PETRONIO, DIO-DORO, NIGORO, CHARISTO, DONATO, VIBIANO.

VI MARTII.

Blumianus codex MS. S. Hieronymi ultimum clussem Martyrum ita proponit. In Italia Filagonia, Victorinae, Bienduli, Surani, Perminiae. Item Saturi, Saturnini, Revocati, Plamfagonii, Italicae, Petroni, Nigroni, et Aecisti. Quibus ita relatis, Lucense Martyrol. S. Hieronymi hunc diem finit. In Italia Filagoniae, Victorini, Hianuli, Silvani, Perminiae, Satiri, Saturnini, Revocati, Plamfagoni, Petroni, Diodori, Nigori et Charisti. In eodem Martyrologio Porissus excenso ita nomina exprimuntur : In Italia Filagoniae, Victorini, Hianuli, Silvani, Perminiae. Item Saturi, Saturnini, Revocati, Plamfagoni, Italicae, Petroni, Diodori, Nigori et Caristi, Donati, Vibiani. Ex his vocem

Italiae in medio repetitam rejicimus. In per vetusto MS. nostro, omisso Italia in antio, reliqua ita traduntur : Plamfagoni, Victorini, Januli, Silvani et Perminiae. Item in Africa abibi Satiri, Revocati. Item Plamfagoni. Item aliae, Petri, Diodori, Nicolari, Charisti. Netherus paucos habet : In Italia villa Fagoniae, Victorini et Silvani. In Aquisgranensi mentio est Murgori supra Nigori, et Victorini. Omittimus in titulo Saturnum, Saturninum et Revocatum forsitan comites in martyrio SS. Perpetuae et Felicitatis, et ideo in MS. nostro interpositum arbitramur. In Africa. De us cryn agimus vi Martii. Si hisce adjungendos alii arbitrantur, per nos licet. Certe in per vetusto MS. Richenoviensi seorsim leguntur Africa adscripti.

B

E

DE S. EUPHROSYN0 MVRTYRE

VI MARTII.

Dno solum de hac Martyre narrantur, nomen et genus martyri : imo haec hunc solum, nomine Euphrosynum, in sacris Fastis reperimus Martyrem : de quo Graeci in multis Menais et apud Maximam Cytheraeum ἐν βίαις ἔχοντες ista commemorant : Eodem sexto die S. Euphrosynus aquam bullientem jussus bibere, extinctus est. In Menais adduntur hi versus :

Ζῆλον πατωδὲς εἰδὼ καὶ τὴν πόμα

Ὁ Μάρτυς Εὐφρόσυνος ἐπὶ βόθρῳ μύλων.

Potionem bullientem cum concava patra ebibisset Martyr Euphrosynus, ad maximam oblectationem pervenit.

Reliqua cum loco et tempore martyri desunt.

DE S. QUIRIACO

PRESBYTERO, AUGUSTÆ TREVIRORUM,

Commentarius historicus.

SEculo IV.
VI MARTIICelebris cultus
in antiquis
Martyrologiis

Rabbinus Maurus Archiepiscopus Moguntinus, anno DCCCLVI defunctus, cujus Vitam dedimus iv Februarii, inter illustra doctrinae suae monumenta reliquit posteris Martyrologium, in quo ad vi diem Martii meminit solius Quiriaci his verbis : ii Nonas Martii depositio S. Quiriaci Presbyteri. Quae eadem leguntur in Bevo excenso. Antiquum Martyrologium MS. Treverense ista habet : Trevis B. Cyriaci Presbyteri. MS. Reginae Sueciae. Natalis S. Quiriaci Presbyteri. Similia habent MSS. monasteriorum S. Maximini, et Carneli Coloniacensis. MS. Florarium et Martyrologium Coloniae excensum anno MCCCXC Item Hermannus Greven et Molanus in additionibus ad Usuardum, uti etiam Mamvolgens, Felicens, Galesinius, Causius alique. In nonnullis additur, et Confessoris. Pro quo in MS. Richebergensi perperum Martyris scriptum, uti etiam loco Presbyteri, in MSS. Romano Cardinalis Barlerii et Bavarico monasterii Subensis legitur Episcopi. Ghimus in Natalibus Sanctorum Canonicozum ista habet : Trevis S. Quiriaci Presbyteri et Confessoris, qui post huius seculi labores migravit ad vitae gaudia. Celebris est cultus veneratio S. Quiriaci Presbyteri ac Confessoris apud ipsos Treverenses, uti constat ex Breviariis antiquis MSS. et Lectionario anno MDLXI in-

presso, itemque ex Breviario secundum usum monasteriorum SS. Maximini, Willibrordi et Naboris anno MDC excenso : in quo Lectiones octo de Vita eius recitantur.

2 Christophorus Brouerus notat lib. 4 Amalium Treverensium in Maximo u Episcopum, cum egisset de S. Castore Presbytero, cujus Vitam dedimus xii Februarii, ista addit : Ab hoc Sacrophatum collegio Quiriacus Presbyter, (cujus extat in basilica S. Maximini et Tabernae apud Sarum memoria) minime comparandus, et publicis in fastis titulum gerat sanctimoniae. De illo Trevericus Poeta ad vi Martii.

Sexta dies augeat Quiriaci nomen ad aras :

Deseruit fortes cognati Pictones arvis,

Assecla Maximini, donis praestantibus ingens.

Hic doctus feram eventus, surgentia fata

Ante scien. nemiuit, nec eadem longe abloro dixit :

Arbitra quippe filium dedit experientia rerum.

3 Eiusdem ego cum S. Maximino patriae fuit S. Quiriacus, abique S. Maximinus, ut Lupus in huius Vita ad xxix. Mon. scribit, urbis Aquitanicae Potavonum indigena, divino instinctu gentilibus solum relinqueret, atque in Belgicam Galliam emigrans, in Treverorum urbe substitit, et spectati Prasulis Agri-cultu. gisterio se informandus subit sit. In alia Vita MS.

et apud Poetam
Treverum em.

Pictavensis
sanctus S. Ma-
ximini.

et Breviariis

A *MS. a nobis Parisiis reperta, dicitur Maximinus duxisse originem Aquitaniae provinciae, et natus in ipsa Pictavensi provincia, perrexisse in Galliam, quia audierat opinionem B. Agrii Episcopi, ut ibi Clericatus acciperet onus, quod et factum est. Postea S. Quiriacus nocturna perrexit vigilia ad S. Eucharium, vigilas custodiens noctis, ibique veniens Angelus Domini ad eum, denuntiavit ei, dicens: Vade et die Maximino: ipse erit Pontifex post obitum B. Agrii. Qui pergens, sicut praeceperat ei Angelus, denuntiavit ei. Hae in aliis Actis MSS. ita effertur: Cum S. Maximino augmenta virtutum incrementa pariter consequentium dignitatum; Quiriacus quidam, mira sanctitatis praeclara, B. Eucharium ecclesiam nocturno tempore oratum de nocte ingressus; observantem sibi Angelum, non per quietem, sed vigilando intueri promeruit, ejusque vocem corporeis hausit auribus, praecepitis, ut Maximinum ex divina passione redderet certiore, quod Agrii Episcopo ad superna gaudia intronissus, mox ipse esset pastoralis ministerium subiturnus. Id Quiriacus prope eum complevisset, B. Maximinus huic honoris modis omnibus se imparem fatebatur.*

B *mini Actis, referuntur in citato trium monasteriorum Breverii his verbis: Tempore, quo vixit B. Maximinus in corpore, sanctus etiam extitit Quiriacus; vir fide ac virtutibus clarus, piis ac prolis actibus totus intentus. Cui inter alia bona, cum id quoque moris esset, omnia scilicet hujus urbis monasteria et oratoria creberrime visitare, et assidua oratione divinam sibi propitiationem conciliare: induit tamen vir sanctus jactantiam vitans, ac tandem humanam fugiens, tanto studio, nocturno potius quam diurno tempore exerceri. Interea aliqui ex Clericis Sancti virtutibus invidentes, qui nomen tantum ac famam sanctitatis ejus, non etiam opera appetebant, inter se missili ceperunt, et opinionem viri turpitudinis infamia occulte fodare: paulatimque in aperta se attollentes vitia, nocturnos illos labores non jam virtuti, sed vitio reputare. Nec cunctati ad ipsum Episcopum Maximinum tandem intellexi temeritate sinistris suspicionibus agendum prosiliunt, super crimine fornicationis innoxium Quiracum inveniunt. His auditis sanctus Episcopus, (nupte qui autem criminatibus adhibuisset unitus) idem quidem integram delatoribus fertur mantio accionum dasse: Quiracum tamen cum maxima modestia, a sua interim communione ac familiari contubernio aliquamdiu secessisse, secumque interea egisse, ut orando tanti a Deo notitiam consequi potuisset ambigam. Erat autem Quiriacus ante hoc ad sacras manus Antistitis oblationes quotidianas offerre consuevit, quibus ille Sacramenta Christi conficiens, propriumque ac Quiriaci spiritum spirituali vegetamine ad sacra ac caelestia assidue roboravit. Quidam vero die Maximini Missarum solennia celebraturus, ex more procedit: interest et Quiriacus divinis officiis, ex gravi, ut ratus est, tanti Patriae offensa trepidus et anxius, totusque dolore confectus. Et quia ipsum sacri Antistitis conspectum pro humilitate et reverentia vitaverat, eunus se pudibunde propinquans prope ipsas ecclesiae fores, anguli cujusdam receptus sinu, secretus stetit: cum esse Angelus Domini subito ulfuit, blande super anxietate concepta sanctum consolatus virum, pariterque monens, offerendo ex more hostiarum oblationes preparare: nihil minus Episcopum quam aliquis mali suspicionem de se cogitare: illam officium propemodum simulatum, totum jam demutatam fuisse in gratiam.*

C *Alia relato rerum gestarum et miraculorum S. Quiriaci continetur in libello de reliquis sacris monasterii S. Maximini olim sub milium seculi XVI excuso,*

et ea est hujusmodi: Quiriacus Confessor Domini pretiosus praesens Dei templum suorum artuum habet conservatorium. Hunc una cum B. Maximino atque Paulino, B. Agrii fama duce, ad Treverim commigrasse supra descripsimus. Erat ei per familiariter crebro Sanctorum domicilia invisere orandi gratia: quapropter sibi Angelorum amicam collocationem conciliavit. Oranti aliquando noctu in Divi Eucharium oratorio, Angelus Domini apparuit dicens: Maximinum redderet certiore, B. Agrii fore subrogandum: quod et prope devotus implevit. Maximino ergo a vicinis Praesulibus in Pontificem consecrato, Quiriacus in orationibus indies magis ac magis ardentior efficitur, quas et nocturno potius tempore quam diurno, jactantiam fugians, exercere solebat. Invident ideo quidam ex Clericis Quiriacum, unde confingunt ipsum non orandi studio, sed ut licentius vitis vacet, noctu circuire. Tametsi Maximinus querulosis fidem integram praestaret minime, Quiriacum tamen a communione invitum repellit. Contigit tamen aliquando B. Maximinum solennia Missarum celebraturum ad altare properare, et Quiriacum in ecclesiae angulo se occultare, cum ecce Angelus Domini adstat, dicitque ejus orationes exauditas, Episcopum reconciliatum. Maximino quoque apprensus Angelus, Quiriacum injuste accusatum contestatur pariter et commonet. Quiriacus ex more hostias ad altarium ferat. Tunc Maximinus, oraculum Angelicum conctis innotescens, jubet Quiriacum in angulo ecclesiae latitantem evocari, et hostias preparare. Confusi tunc criminatores, non zelo Dei, sed invidia stimulante, beatum virum se incusasse professi sunt. Missa finita Maximinus et Quiriacus in oscula ruunt; flent praegaudium, pristinum sibi conciliantes amicitiam. Demum Quiriacus pridie Nonas Martii trabecarnis exutus, in praesenti basilica reconditus est, clarus virtutibus et miraculis coruscans. Cuiusque miracula ingeminaret, januas hujus ecclesiae non contingebant claudi nocturno tempore, ne diurno dixerimus: sed semper integri, non adulti modo, verum et infantes huc deferebantur sanandi. Illorum strepitu, horum ululatu Fratres in divinis peragendis praepediti, in comuni statuere, Quiriacum transferendum in quoddam sui juris seu domini praedium, super Sororum fluvium situm, Thabena vocabulo; quo vel sic ab hujusmodi inquietatione liberarentur. Translatus tum est B. Quiriacus de hoc loco, aliquibus tamen reliquis hic reservatis, ad Thabenam duodecimo Kalendas Octobris, ubi in virtutibus potens, miracula miracula addit. Porro languentium infantum Quiriacus promptissimus Salvator, nescios eorum ploratus elementi percipit aure, et qui loqui non norunt infantuli, eulatu Sanctum Dei ad remediandum interpellant. Tumulus S. Quiriaci, ubi ante corpus, nunc sacratae ejus reliquiae clauduntur, a dextra hujus ecclesiae chori parte situs est. Hae ibi, et pagina fere interposita nonis isto titulus ponitur: Reliquiae de Patronis nostre ecclesiae, et inter alia leguntur ista: De S. Quiriaci Confessore Capellano S. Maximini plures reliquiae.

D *Ex aut epistole sive Medulla Gestorum Trevirensium, auctore Joanne Enen, ac traductore ex Teutonico sermone Joanne Scheckmanno, in ejus libro III, tractatu de Ecclesia Imperiali monasterio S. Maximini, titulo secundum originem de Sanctis, qui in hujus monasterii basilica requiescant, et ista inde transcribimus: Ad dexteram chori latus cernitur tumba, in qua sepultus fuit S. Quiriacus S. Maximini sacellanus et discipulus, abhinc Thabenam translatus, aliquibus tamen reliquis in eadem tumba relictis. Memoria hujus Translationis, fide XII Kalendas Septembris, inscripta est MS. Florario, antiquo Martyrologio Coloniae anno MCCCXCV excuso, et Auctario Usardi per Hermannum Greven his*

videtur ab Angulo monito reconciliatur: 15

in morte clarus miraculis:

transfertur Thabenam.

17 languentes infantes potissimum sanat.

Memoria Translatae 20 Septembris.

verbis

ubi Angulo eductus, hunc praedicti Episcopatum:

** at observantem,*

oratoria urbis frequent, etiam noctu,

preparat de hujusmodi consuetudine accionum,

arceat ab alibi:

ab Angulo jubetur ad S. Maximinum accedere,

A verbis : Ipso die Translatio S. Quiriaci Presbyteri et Confessoris. Inscriptum etiam nomen S. Quiriaci Confessoris MS. Martyrologio Brunzellensi ecclesie S. Gudula, quod de eodem Sancto accipiendum arbitramur. Celebratur itidem Commemoratio in antiquo MS. Breviario Trevirensi, et in dicto Breviario monasteriorum

SS. Maximini, Willibrordi et Naboris : in quo ad hunc diem ista legitur Oratio : Plebem nomini tuo subjectam, Domine, propitius intueere, et intercedente B. Quiriaco Confessore tuo, consolationes tuas iugiter per caelestem gratiam dignanter operare. Per Dominum etc.

DE S. BASILIO EPISCOPO BONONIE IN ITALIA.

ANIMADV
PAP. 8

ECULO IV
VI MARTII.

Cultus sacer

basilica
SS. Petri et
Pauli constructa:

Tabulae Martyrologii Romani cultum hujus Sancti indicant hoc vi Martii istis verbis : Bononiae S. Basilii Episcopi, qui a S. Silvestro ordinatus, verbo et exemplo creditam sibi Ecclesiam sanctissime gubernavit. In Notis allegantur Tabulae Ecclesie Bononiensis et Sigonius libro de Ecclesia Bononiensi. Est is liber de Episcopis Bononiensibus, in gratiam Cardinalis Palaeoti elaboratus, in quo relata memoria S. Faustini, de quo egiimus xxvi Februarii, ista subiunguntur : Sanctus inde Basilus celebratur, quem conjicere possumus circa annua tercentissimum quinquagesimum Episcopatum inisse. Hoc potuit interquadringentos Catholicos Occidentalis Ecclesie Episcopos Ariminensi Concilio interesse anno tercentesimo quinquagesimo nono, qui ab Arianiis illusi sunt. Idem etiam basilicam aut inchoavit, aut certe a Faustiniano inchoatam perfecit, ac SS. Petri et Pauli Apostolis, Constantinum imitatus, dixit in campo extra urbem, qui nunc Platea S. Stephani nominatur; atque ibi fortasse conditus fuit, neque enim alibi memoratur. Item ejus Ecclesia celebrat vi Idus Martias. In Archiepiscopi Bononiensi, auctore dicto Cardinale Palaeoti, sub finem annectitur Catalogus Episcoporum Bononiensium, et ista ex Sigonio repetuntur. S. Basilus Episcopus circa annum ccc. Hic aut inchoavit aut inchoatam perfecit basilicam SS. Petri et Pauli extra urbem in platea, quae nunc S. Stephani dicitur: mortuus vi Idus Martias. In Catalogo Sanctorum Bononiensium denique, inter Confessores ponitur ad annum ccc. S. Basilus Episcopus Bononiensis. Ferdinandus Ughellus tomo 2 Italiae sacrae, post S. Faustinum, alius Faustinianum, constituit Domitianum et Joannem a Sigonio omissos, ac dein ista habet : S. Basilum S.

Silvester Bononiensem evexit ad Sedem. Hic Ariminensi conciliabulo interfuit, atque ad viginti annos sibi creditam Ecclesiam administravit. SS. Petri et Pauli templum vel a fundamentis substruxit vel absolvit. Tradunt enim plures S. Faustinum illius fundamenta jecisse. Ibi ergo decedens sepulchrum accepit anno ccc. ubi fertur vixisse; ejusque festum celebratur die vi mensis Martii. Ferum quomodo potuit Ariminensi conciliabulo interfuisse, quod anno ccc. habuit, si ix annis ante mortuus sit. Mule etiam conjicit Sigonius circa annum ccc. creatum Episcopum, si a S. Silvestro Papa, qui anno ccc. obiit, ordinatus fuerit. Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae in locum S. Silvestri substituit S. Julium Papam, qui anno ccc. sedit. Sed quidam dicatur ab anno ccc. usque ad annum usque ccc. et ccc. Episcopus vixisse : quia nihil certi de tempore decessorum scitur, et S. Eusebius successor cum S. Ambrosio, cui familiaris erat, interfuit anno ccc. Synodo Aquileiensi. Observat praeterea Ferrarius errare Sigonium circa diem obitus S. Basilii, quem statuit vi Idus Martii, cum pridie Nonis Martii, quo die ejus natalis celebratur, obierit. Ferum potuit minus animadvertens, ex vi Martii statuisse vi Idus, uti in octo mensibus debet fieri. Brantius Episcopus Sarsinae in Martyrologio Pactione hoc cum disticho rorat :

Basilus multis positus, plerisque relictis

Basilis, meritis plenus ad astra migrat.

Mosinus in Bononia perhystata tradit corpus S. Basilii adseruari in ecclesia SS. Naboris et Felix, quam ab anno mccc incoluerunt monachi Benedictini; sed ab eis ad sanctimoniales conventuales S. Clarae anno mxx translatam addit.

Ariminensis
Synodus.

E

temus Solis.

Corpus adser-
vatum.

F

VIDE SYNAXA-
RIUM
PAG. 866.

SCB JULIANO.
VI MARTII

DE SS. JULIANO MEDICO ET EUBULO, MARTYRIBUS. ET S. ARCADIO CYPRIO EORUM MAGISTRO.

Quamprimum hoc opere nostro proferimus Julianus Martyres, e quibus mense Januario octo celebravimus, et Februario tredecim, alii hoc mense Martii et sequentibus occurrunt, sed nullum hactenus socium S. Eubuli reperimus. Celebrantur xxvii Februarii S. Julianus podagricus et Ennus famulus, sed hi flagris caesi, dein in ignem conjeci Martyrium consummarunt. Dein celebrem illi solennitatem apud Graecos habent xxx Octobris, ut silvam aliud nomen Eani, aliud Eubuli esse. Eubulus et Nymphas, quorum mentio fit in epistolis S. Pauli, suum cultum habent, etiam in Menais Graecorum xxviii Februarii, uti in ejusdem mensis SS. Adrianus et Eubulus Martyres. Et his Martyrologia Romano adscriptus est Adrianus ad v diem Martii, et Eubulus ad vii eisdem mensis; inter quas hoc d e interponuntur hi duo Martyres, de quibus Graeci in Menais exensis et MSS. apud Chiffletium nostrum, et in Vita Sanctorum apud Maximam Cytheream ista habent : Eodem die Julianus et Eubulus gladio Martyrium consummant. In Menais adduntur hi versus :

Martii T. I.

Δύο, ἕτεροι θάνατον, Εὐβούλου ἕτεροι
Ιουλιανὸς ὑπερβίων τοῦ Εὐβουλίου.

Age, gladio moriamur, Eubulo dicit
Julianus, salutare consilium adferens.

2 In Menologia jussa Basilii Porphyrogenetae Imperatoris collecta, ista leguntur : Καὶ ὁ ἄλλος τῶν ἑπτῶν Εὐβούλου καὶ Ποδωγῆτος ἁγῶν. Et certamen SS. Eubuli et Juliani Medici. Quae eadem leguntur ad diem sequentem xvi Martii in Synaxario perretusto Parisiensis Collegii Claramontani Societatis Jesu, et in MSS. Menais bibliotheca Ambrosiana in codice 148 littera G.

3 In dicto Menologio Basilii Imperatoris iterum vii Martii horum Martyrum et S. Arcadii eorum instructoris fit mentio his verbis. Memoria S. Arcadii Cyprii et certamen Eubuli et Juliani. S. Arcadius erat ex insula Cypro oriundus, monasticam vitam a parentis amplexus et ob rectam vivendi methodum Deo gratissimus, sub Constantino Magno Imperatore hanc palaestram auspicatus. Multis profuit non solum exemplo vitae suae et virtutum, sed etiam doctrina et adhortationibus. Ex his erant Eubulus et Julianus,

S. Julianus
Medicus.

ambo a
S. Arcadio
Cyprianus in-
struc-
ti.

SS. Julianus et
Eubulus veneran-
dum :

A qui frequentius ad eum venerunt, sermonibusque ejus confortati, in via virtutis processerunt. Postea vero, regnante tempore apostata Juliano, ab idololatriis, qui ab Imperatore potestatem acceperant, contra Christianos palam insurgendi, capti fuerunt, et tandem post varia tormenta fortiter tolerata, capti plexi sunt. Quae ubi S. Arcadius intellexit, contristatus quidem est; sed deo, qui omnia ita ordinavit, gratias egit. Perseverans autem in eodem loco, ubi hactenus vixerat, inter orationes lacrynis plurimis

perfusus, vitam finivit. *Græci in Menæis excensis ad vi Martii istus versus de S. Arcadio recitant :*
Ὁσσην ὡς τὸν ἀπὸ τῆς ἐλπίδος
ἐλπίδος Ἀρχαίου πρὸς πῶς τῆς
ἑλπίδος ἰντελλεκτος virtutibus præcinctus,
Bene cinctus, Arcadi ad eodum curris.
Memoria etiam sancti Patris nostri Arcadii celebratur vi Martii in Menæis MSS. Chifletianis, et in βίῳ; ὡς ἔστιν ὑπὸν Μαρτυρίου Κυθηρεζίου.

sub Juliano caput plectuntur.

S. Evagrius

30 Episcopus.

electus anno 470.

SECVLO V VI MARTII

Cultus sacer S. Claudiani :

nomen Martini, hispanica inceptum.

DE S. EVAGRIO CONFESSORE EPISCOPO CONSTANTINOPOLITANO.

Tabula Martyrologii Romani hunc Sanctum ito extollunt elogio : Constantinopoli S. Evagrii Episcopi, qui tempore Valentis a Catholicis electus Episcopus, ab eodem Imperatore in exilium missus, migravit ad Hominum : Annotatur a Baronio, *Græcos inde de eo agere* : non tamen in suis *Menæis aut Menologiis* ullis, quæ hactenus vidimus. Adscribitur triplex Episcopus Constantinopolitanus a Neeophoro Episcopo in *Chronica* his verbis : Evagrius manibus impositis factus ab Eustathio Antiochie, et statim exterminatus a Valente. *Item gestam plenius enarrat Socrates lib. 4 Historiæ Eccles. cap. 13.* Imperator Valens, inquit, denno Antiochiam ire maturans, Constantinopoli decedit. Qui cum venisset Nicomediam Bithyniæ, ibi ad tempus commoratus est ob hanc causam. Eudoxius Ecclesiæ Armini Episcopus statim post Imperatoris discessum, cum Ecclesiæ Constantinopolitane Sedem ad decem et novem annos occupasset, abiit e vita, Valentiniano jam et Valente tertium Consulibus (*Id est annus Christi cccxx*) Quinobrem Armini in locum ejus Demophilum suffecerunt : sed qui fidei consubstantiali favebant, se tempus opportunum nactus arcebat, Evagrium quemdam, sine ipsorum fidei fautorem designant. Quem quidam Episcopum creat Eustathius ille, qui olim

Antiochiæ fuerat, quique et jam dudum a Joviano ab exilio esset revocatus, et tum forte Constantinopoli versaretur, fidei Consubstantialis fautores confirmandi gratia, ibique in occulto delitesceret. Quo facto, alia arrepta occasione, Ariani illos de integro acerbè persequi cœperunt : quæ res ad aures Imperatoris celerissime pervenit. Ille igitur admodum veritus, ne ex populi contentione seditio conflata civitatem labefactaret, copias militares ex Nicomedia Constantinopolim misit, præcepitque ut uterque tum qui creaverat, tum qui creatus fuerat, alter in alterum locum relegeretur. Quocirca Eustathius Byzam Thracie urbem amandatus est : Evagrius alio abductus. His rebus ita confectis, Ariani majores spiritus sumere, et eos, qui de Ecclesia erant, verberando, contumeliis afficiendo, in carcerem conjiciendo, pecunia mulctando, omnia denique incommodorum genera, quæ erant plane intolerabilia, illis imponendo gravissime divexare cœperunt. *Hæc Socrates, in cujus relatione nonnulla obscura, ambigua, aut falsa esse contendit Baronius ad annum cccxx numero xxix. Maxime quod arbitretur Eustathium tum diu non vixisse, quod ad xvi Julii, diem ejus natalem, discutiendum erit. Quamvis S. Evagrius in exilio vixerit, nullus prodidit.*

Arcadius tumultuans,

E in exilium pellitur,

DE S. CLAUDIANO CONFESSORE FRATRE S. VIGILII EPISC. TRIDENTI IN DITIONE SUBALPINA, Commentarius historicus.

Sanctum Claudianum Confessorem ritu Officii duplici eui vi Martii in civitate et vavestri Tridentina manifestum est ex Proprio Sanctorum, quod Cirulus Mediceus, S. R. E. Curia malis et Episcopis Tridentinis, curavit typis publicari anno mdcxxviii. Verum quod omnia præscribantur decem de lege ex communi Officio Confessorum non Pontificum, nihil inde de rebus ejus gestis addiscimus. Eundem S. Claudianum inscripsit Ferrarius Catalogo Sanctorum qui non sicut in Martyrologio Romano, et iterum in Catalogo Sanctorum Italiae cum aliquo elogio, descripto ex Actis S. Iuliani Episcopi Tridentini. Memoratur etiam a Tomaso Salazar in Martyrologio Hispanico his verbis. In Italia S. Claudianus B. Maxentia filius, et Ss. Vigili Episcopi Tridentini et Magoriani frater, qui omnes ex Castra urbe Vettonum in Hispania orti, eorum vi virtutibus et mirabilibus interpellantibus, et honorabilibus coluntur et officio proprio celebrantur. Acta aserit se appingere ex Ferrario, sed mutatis primis verbis. Nam Ferrarius ita inquit : Claudianus Romanus etc. et Tomaso ista habet : Claudianus natione Hispanus, ex antiqua Vettonum urbe Castra originem traxit etc. Et hujus rei prælatio assumpta ex Pseudo-B. alio in Chronico ad annum cccxix ista obrundente : S. Maxentia Hispana Castrensis Tri-

denti floret. Adit Tamaius, a fortiori S. Claudianum Hispanum ex matre erudendum Sed fidem non facile apud viros eruditos reperiet.

2 Acta S. Vigili alia MSS. habemus descripta ante quingentos circiter annos a Bartholomæo Tridentino Ordinis Prædicatorum; quibus satis consentiunt alia MSS. Carthusiæ Colonensis, et alia monasterii S. Maximiani, et quæ Janus Pyrrhus Pinus de Vitis Pontificum Tridentinorum edidit anno mdcxvi; et nuper Fridiandus Ughellus tom 3 Italiae sacræ, sed hic obiter et de solo S. Vigilio : quem patria Romanum asserit. Ex Bartholomæo Tridentino ista decepto Imperantibus Gratiano, Valentiniano ac Magno Theodosio, matrona quadam nobilis, Maxentia nomine, Romanorum genere præclara, cum filiis suis Vigilio, Claudiano et Magoriani in prædictam civitatem Tridentinam pervenit, ibique cives affecti devotissime Deo deservebant. Martino Astero, decimo septimo Tridentinae Ecclesiæ Episcopo, Vigilius uti omnibus multum reuerens eligitur, et a Patriarcha Aquilegeni consecratur. Omnes ergo qui gentili ritu adhuc in civitate detinebantur, convertit, et ecclesiam fovit : in qua plurima miracula per ignem sanctæ Crucis in caris, surdis, mutis, demoniacis et aliis operabatur. Adhuc minus in sua diocesi B. Vigilio

F

patria Romanus,

index S. Vigilio frater et Episcopo Tridentino.

testabat

A restabat locus in montanis, nomine Randina, per quem defluit fluvius Sarca. Illic cum Juliano Presbytero et Fratribus Magoriano et Claudiano... pervenit. Cuncti fideles ei occurrunt et Eucharistiam ab eo sumentes, cum gaudio ipsum recipiunt. Tanti-
quam fortis miles, Saturni idolum, in ejusdem divitis praedio collocatum, confregit, et in Sarcam con-
iecit... Confluit vulgus; lapidibus obruitur, et gratias agens inigrat ad caelos. Germani et alii sui comites lapidibus exerciti Confessorum gloriam meruerunt.

Hæc aliæque Bartholomæus.

3 Pyrrhus Pincius copiosius libro primogesta. S. Vigili prosequitur: ex quo, quæ ad S. Claudianum etiam spectant, hæc pauca delibamus: Vigilius patria Romanus matrem habuit Maxentiam, mulierem præclaram, nobili familia Romæ natam; fratres duos Claudianum et Magorianum habuit. Maxentia, ut sacri testantur annales, Gratiano, Valentiniano et Magno Theodosio Imperatoribus, seu casu, seu divinitus monita, relicta patria, superatis Apennini jugis, longo et inolesto itinere defatigata, cum filiis Tridentum tandem pervenit: ubi benigne suscepti, omnes jure civitatis donati sunt... Mortuo Asterio, Vigilius ab Aquileensi Patriarcha, quo vocatus se contulerat, de more consecratur, et Ecclesiæ Tridentinæ invitatus præficitur: qui Dei pleus, et flagrans spiritu, suum esse cognovit navare operam, ut publicæ animarum salutis consultum esset. Quamobrem multos, qui reliqui erant ex vanis idolorum aris, ad Christianum ritum suadendo compulit: qui ut veræ religionis cultu firmiter tenerentur, templum in urbe apud forum erexit, Divis Gervasio et Protasio dictum, in quo cæcos, surdos, mutos et omnium generum ægros manus imposuit, et more Apostolorum signum Crucis impresso, liberavit...

B Restabat ad supremam Vigili felicitatem Rhendena, provincia quidem asperissima, nec sine gravi labore subigenda... Vigilius igitur se ad difficilem expeditionem parat, in quo multum laboris, sed plus sanguinis impendendum esse animal verterat. Quamobrem velut in aciem progressurus, Juliano Presbytero et fratribus suis Claudiano Magorianoque et aliis probis civibus secum in discrimen adjunctis, tamquam valido præsidio munitus, invita tamen civitate, se I volente Dei numine, ad nobilitandam suam elade Rhendensium vallem, portu egreditur... Erat in agro præcipuæ magnitudinis simulacrum ex ære multoque opere laboratum, communi omnium nomine Saturno positum, cui ex vetusto et patrum more consueverant Alpini rem divitiis facere. Qui Vigili secuti fuerant, rem præclaram et memorabilem adornant, vi urgent statum, et innixi humeris propellunt: tum vero eam ab hinc evulsam, Pontifex tam egregii fauoris auctor, adjuvantibus viris Christianis, magno impetu exturbat comminuitque: et ut ejus idoli memoriam penitus deleteretur, in Sarcam propinquum amnem devolvit... Interea simulacrum

dejecti nuntio excitum vulgus decurrit, et ex omnibus partibus sit concursus... fremebundi vociferant omnes, perendum esse hominem, qui Saturni numen violaverit... et ferarum more ululantes, quæ pro tempore ministrat furor, tela, rupe, rastra rapiunt... in corpore vibrant spicula, spargunt saxa, ictus dirigunt, cequant ferire, stantem prosternere... Unde licet detestanda feritate Rhendenses suum Episcopum labe-
factarint, nunquam tamen a gradu dejectum viderunt: quem tandem telorum jactu diminutum, et per ora oculosque fluente sanguine deformatum, lapidum cumulo obrunt.

S. Vigilius occiditur.

5 Claudianus vero Magorianisque Vigili fratres atque alii, qui ejus auspicio Saturni simulacrum everterant, vulgi insanientis rabie exterri Confessorum gloriam meruere. Quæ ubi in urbem allata sunt, Episcopum collisum inter saxa animam emis-
sisse, ejus socios, tantæ cladis reliquias, in summo discrimine trepidare, ad nuntium tam funestum clamatum est et in forum concursum. Totam civitatem invasit novus luctus: ut per omnes familias comploraretur et obstreperet clamor... militem conscribendum, cives enim delecti juvenum mittendos, qui corpus liberent, et humeris in urbem deferant, sociosque ab injuriis tueantur. Dum in his occupati sunt Patres, insperato allate sunt litteræ, post eodem Episcopi in Rhendena cessatum esse, nec ultra trepidandum, ex quo, quæ ante commota erat civitas, hoc nuntio paulisper deferbuit. Interea Pontificis comites, quibus vulgi furor pepercerat, ejus corpus errore repletum, per valles Tridentini re-
portant... Civitas Tridentina, Romani viri et sui Episcopi factis illustrata, nihil sane omisit in tanta trepidatione, quod ad ejus commendationem attine-
ret... sumus per urbem Sacrodotum humeris elatum, ac pro rostris de more laudatum tumulo imposuerunt... Quod vero Divis Gervasio et Protasio prius dictum fuerat, mutato nomine Divi Vigili templum consecratur. Hæc Pyrrhus Pincius. In MS. S. Maximini dicuntur: comites gaudio lapidum multitudinem ætuum suscepisse: sed nemo eorum livorem alienus plagæ perpersus, tamen præmio Confessoris non caruisse.

S. Claudianus cum aliis est in periculo.

corpus S. Vigili, Tridentum deferunt.

6 Hæc ex Actis S. Vigili, quæ plenus danda erunt ad diem XXI Junii; quando scriptis exactius erunt exarandi, potissimum quæ ad tempora debite ordinanda requiruntur. Calitur S. Magorianus ultor frater XV Martii, et mater horum S. Marienta vidua XXX Aprilis. Cum Ferrario libet hæc concludere, qui de S. Claudiano ista colit: Cum autem post S. Vigili novem aliquandiu Tridenti in pietatis operibus occupatus visisset, denique ex hac vita mortali ad celestem evocatus, pridie Nonas Martii obdormivit in Domino. Nicodanus Brentius Episcopus Sarcæ in Martyrologio Poetico hoc cum disticho celebrat:

Matre satius sancta, fratrem procedere vidit
Martyro clarum, se superesse dolet.

DE S. VICTORE DIACONO PLACENTINÆ IN ITALIA.

ANIMAB.
PAR. 10.

CIRCA ANNUM
CXXXIV.
VI MARTII.

In Moxis
prope Placentiam

Placentinus ager, qua parte Orientem Narumque fluvium respicit, locum habet tribus ab urbe pus-
sum nullibus distans; quem a lucius, humili pulstrique in soli frequentibus, le Mosie vul-
gus, superiora sæcula Moxias vocaverit, ut ex ea constat scripta, quod hæcenus incertum circa annum 1253 Ruffinus, monachus canonicus S. Sarcæ, de adificatione et restauratione monasterii sui conscripsit. Rationem uo-
minis facile intelliget, qui discere voluerit antiquam Gal-
lorum, sive trans sive eis Alpes commorantium linguam,

antequam in Latinam converteretur, communis hominibus cum Tarentica lingua radices seu primitivas voces ple-
rasque; quarum nonnullæ temporis cuncti mutantes effugere vires, et adhuc in hibernis linguis conservate supersunt, harum namque istam unam esse ex eo patet, quod Mosæ paludem majoribus nostris significavit, ut testatur in etymologico suo Cornelius Kihannus. Sane etranum lutum nobis eadem vox significat; unde illa quotidiana vana composita Mos-gat foramen per quod lutum e platen domibusque in cloacas publicas derivatur,
Mos-mey er

A Mos-meyer tuto colligendo praefectus etc. Mos-karre cor-
rus quo ejusmodi sordes ardeantur.

S. Sabini
ecclesia,

2 Hoc in loco ecclesiam Moxiarum Constantinus et
Opinianus aedificaverunt, qui de Roma fuerunt (in-
quit apud Ughellum Tomo 2 Italia sacra supra nomi-
natus Ruffinus) ad honorem duodecim Apostolorum,
quam consecravit beatissimus Sabinus; a cujus cor-
pore, eodem per S. Maurum Episcopum Placentinum
translatum, S. Sabini monasterium dici coepit: de qua
translatione ceterisque Sanctorum corporibus partim eo-
dem translatis, partim primum ibi sepultis, legatur
apud Ruffinum ex aliquo antiquo vel saxo vel pecu-
men haece verba: Ego Maurus ultimus Episcopus, de
Lutherio Regno et propter angelicam visionem veni
ad propriam civitatem, et sepelivi corpus S. Sabini
Episcopi xvi Kal. Februarii, istud altare ego conse-
cravi in suum honorem, et S. Antonini Martyris.
Pridie Nonas Februarii S. Gelasium sepelivi. Pridie
Nonas Martii sepelivi corpus S. Victoris Diaconi.
Idibus Maii recondivi corpus S. Domini. x Kalen-
das Januarii migravit de hoc seculo S. Victoria. Post
iditum eorum vixit Maurus Episcopus annos sex:
Idibus Septembris migravit. Ego Abbas Eilrem se-
pelivi corpus ejus juxta corpus S. Sabini in sinis-
tram partem, et scripsi manu mea, et condidi hic.

Sanctorum
corporibus
diata,

B 3 Cum igitur S. Maurus memoratus a Petro Maria
Campi, historiæ Placentinae auctore, cuiusque sequito
Ferdinando Ughello in Episcopus Placentinus, excesse-
rit e vicis anno Christi ccccxlx; S. Victoris mors ad
annum quinti seculi xlii pertinebit: de cujus cultu, et
quidem sub ritu semiduplex Romae approbato, ut nobis
ex illius Ecclesia Officiis propriis, Philippo Ferrario,
citatisque jam auctoribus abunde constat: ita de vita,
virtutibus, atque miraculis, quibus illum promeruit,
nichil usquam comperiri fuitentur omnes: quomvis lectio-
nes proprias aliquis in Ecclesia S. Sabini de eo solitas
recitari, ante Breviarium reformati inductum usum, sig-
nificet Ferrarius; ex quibus eloquium concinnari in Ca-
talogum Sanctorum Italiae ad hunc diem.

in his S. Vic-
toris Diaconus,

4 Victor honestis parentibus Placentiae natus, ab
ineunte aetate pietatem coluit, ac factus Clericus,

ol ejus probatissimos mores, a S. Mauro Episcopo
Placentino Diaconus ordinatur: quo in munere tanto
fidei zelo incensus erat, tantoque se studio exerce-
bat, ut omnibus admirandus omnium in se oculos
converteret. Quoniam autem vitam innocentissimam
ducebat, propterea illum Dominus de medio iniquita-
tum properavit educere. Cum itaque vita hac exces-
sisset, corpus in Moxiis extra urbem condigno honore
sepultum est: quod Everardus Episcopus, una cum
aliorum Sanctorum corporibus, in Basilicam S. Sa-
vini transtulit, anno dcccxi a se prope muros urbis
extructam, omisso seclit consilio, quod autra Synodo
ad id convocare proposuerat, de monasterio ad antiquam
Moxiarum ecclesiam adjuvendo: quia supervenit mi-
sera horrendaque gens inflicium paganorum, qui
hostili gladio corpora trucidantes, igneque furoris
ecclesias Dei concremantes, concremaverunt pariter
praefatam B. Savini ecclesiam: ut ait in instrumento
fundationis a se condito Henricus in anno Berengarii
Regis xxi.

1)
elogium a
Ferrario

translato
an. 903

5 Ex quo atisque pluribus instrumentis publicis, nul-
lum anno dcccxxxiii vel xxxiii Conradum Episco-
pum agnoscuntur, sed Guidonem, Bosonemque, convu-
latur erroris ea inscriptio, quæ, nescio an et quando
meisa, refertur rescripturque ab Ughello, quasi talis no-
minis temporisque Episcopus in uno tumulo recondidisset
corpora SS. Victoris, Domini, Gelasii et Peregrini:
rescriptur eisdem argumentis Locutus, quem Petrus Ma-
ria Campi ad annum dcccxxvii. Ughellus ad dcccxi
dicunt hujus translationis meminisse. Eadem porro cor-
porum anno mcccxxxiii recognita, atque in decentiorem
locum esse translata, subiungit Ferrarius, per Fabritium
Marlionum a Tortouensi Episcopatu ad Placenti-
nam Cathedralam ante annos quinque erectum: in quo
per annos triginta duos ita se gessit, Ughello teste, ut
re-aedificato Episcopali palatio; recuperatis quampluri-
mus, quæ erant abacta, fortunis; celebratis decem
Synodis pro ecclesiasticæ disciplina instauracione, cum
magna decesserit fama virtutum, quam inter illa in
Sanctos pietas etiam merito numerari poterit.

an nova trans-
latio facta
an. 933?

E

recognitu
an. 1481.

DE S. SEZNIO ABBATE

PATRONO PAROECIE DE GUIC-SEZNI DIOECESIS LEONENSIS IN BRITANNIA ARMORICA.

REG. VI.

S. Seznii
cultus vi Mar-
ti, et xlii Sept.

Dioecesis Leonensis natus est in Britannia Armo-
rica tractu, qui extremæ Cornuwalliæ cuspidi
adhaeret, qui a Patrono nomine sortitus, Guic-
Sezni, eodem festum magna cum solemnitate
diem vi Martii agit: ut in suo de Sanctis Armoricae
opere testis est Fr. Albertus le Grand: quomvis eun-
dem ipse referat inter Sanctos xix Septembris colen-
dos, propterea quod in antiquis Leonensis et Cornuwal-
lensis Ecclesiarum Breviariis memoriam ejus signatam
reperiunt ad istum diem, cum uorem lectionum Officio,
quibus in ecclesiis suscipitur Colganus translationis
sive elevationis obitusque festivitatem vocant diem veri
natalem in eodem cum potius esse, quo propria in eccle-
sia hoc vi Martii colitur hoc Sanctus: ipsi quidem, Col-
ganus scilicet et Albertus, Hibernus; sed ex eorum Acto-
rum fide, quibus, quatenus hanc applicentur Sancto,
fides aut nulla aut exigua est. Quia pergit Colganus, et
characteribus temporum, quomvis vitiostissime signatis,
mens, audet asserere, hanc esse e primis S. Patricii suc-
cessoribus, quem magis illi us Apostoli Acta varia modo Sere-
num, modo Esserminum nominant: titulus vero Synodi
Patricianæ apud Spelmannum Isserminum. Mirum
quidem est hanc sive Serenum, sive Isserminum in nul-
lis Hibernicis Hagiologis legi; in quibus tamen pene

omnes invenias, quicumque aliquod in Hibernicorum
Sanctorum Actis, potissimum Patricianis, nomen habent
rariis aut ecclesiasticæ dignitatis: ex eoque fortissis
non improbabilis conjectura colligitur, eum qui in Hi-
bernia cultum habet nullum, extra eandem deposuisse
sive exieris mortalitatis: hoc ipsum tamen dubium fa-
ciunt Annales Ultonienses apud Esserminum in Chronolo-
gico indice, quatenus cccclxix mortuum indicant: quod
de mortuis procul ab Hibernia Sanctis facere non con-
sueverunt. Telle quidem hanc locum Colganus non de
morte sive migratione e corpore; sed de migratione in
Galhas intelligi, ne Albertus contradicat, extremum
S. Seznio unum statuenti eum, qui est a parta mundo
salute post quingentesimum vigesimum nonus: rerum
prius et demonstrandum mirum Seznium et Serenum
Patricii socium certe eundem esse.

2 Solam igitur Sancti hujus cultum certum habe-
mus: quis, unde, et qualis fuerit omnino incertum. Acta
quæ Gallie Albertus compilavit ex antiquis Cathedra-
lis Ecclesiæ Leonensis, alteriusque colligatis D. Vir-
gini du Folcoat sacra legendarius, nec non ex veteri
quodam MS. ipsius Guic-Seznicius paracæ, aliena
sunt, et ex Actis S. Kierani Sagruicæ desumpta, ut
utraque inter se confervit apud Colganum videre est,
satisque

F

cujus mor-
talisque sus-
certus.

Colganus cum
Isserminum
eundem facit,

A in cum
Actis S. Kie-
rani Sagruicæ
ita confusa

A *satisque liquet ex nostris ad S. Kieranum annotationibus die v hujus inensis Martii. Pag. 390 et sequenti : juxta tamen extremos tres paragraphos, qui de S. Seznio proprie esse videntur, hoc loco utterere, ex Colgani interpretatione. Ceterum S. Sezninus, cum, firmatis in fide et doctrina Christiana Hibernis, inopertum ad quietem conferre se vellet, admonuit illum Deus, ut mare transfretaret et in Britanniam Armoricam se transferret, secumque religiosorum suorum plures deduceret. Paruit ipse confestim, et assumptis septuaginta discipulis suis prospero vento ad tractum Leonensem, ique portum Polluhelum (qui in Parochia Keriouana est) appulit anno quadringentesimo septingentesimo septimo, quo tempore Franci transmissi Rheu, in Galliam contendebant, circa ultimos annos, quibus rex Hoelus Magnus Britanniae imperabat. Et juxta hunc portum sedem eligens, ibidem velut in eremo, pro se suisque domum extruicuravit, quae etiamnum visitur, et vulgari idiomate, Peneti San-Sezni, nuncupatur.*

In Leonensem aduectus diocesim.

condita ibidem monasterio immunit.

3 Inde profectus ad eum pervenit locum, ubi hoc tempore Parochiale templum est Guic Sezni, ibique Monasterium aedificavit, in quo cum religiosis suis sanctissimae ad annum usque aetatis suae centesimum vigesimum septimum vixit, ac tandem senio confectus, anno parte salutis quingentesimo vigesimo nono, magno sui Leonensis relicto desiderio, in caelum migravit. Sepultus fuit in eodem monasterio sub altari summo, ubi adhuc caeva quadam, sepulchri locus, visitur. Post ejus obitum tot Deus ad ejus intercessionem miracula patravit, ut eorum fama commoti Hiberni, instructa classe Polluhelum portum ingressi, sacrum ejus corpus vi quadam abstulerint, et in Sedem Episcopalem ab illo antea occupatam asportaverint : neque Leonenses, nisi magno labore sollicitationeque, quasdam ejus corporis reliquias, obtinuerint, quae in Parochiali ecclesia de Guic Sezni reverenter asservantur. In quibus nihil est quod magno opere displicat, praeter annum transitu Franci Rheu, cum *Æra Christianæ* cccc.lxxvii anno comparatum : errore manifesto : certum enim est ex his, quæ de Francorum initis demonstravimus 1 Februarii in Commentario prævio ad Actu S. Sigeberti, Childe-rici in Gallia regnantis annum primum ab anno Christi cccclvi esse auspicandum : multisque ante eum annis Sanctis (qui Francorum primi Ammonio dicuntur) a Saxonibus pulsos in Batavia Rheu insula condesse, ac porro actos quietam tenuisse in nostra Tazan-

Reliquiæ transferuntur.

Franci quando Rheu transierint?

dria commorationem ; donec valescente imperii Romani D majestate exurgens Rex Clodius, qui anno ccccxxviii regnare cepit, Cameracum invasit, et ad Samoniam usque unam suæ cuncta ditioni subiecit : neque à tantum Franci, qui soli Gallias invaserant, pridem ante annum ab Alberto notatum, transierant Rheum : sed etiam Ripuarii anno Christi ccccxxviii, amissis trans Rheum ditionibus, in Cisterneanas partes à Romanis admissi sunt. Plures gravioresque errores in ipso *Vita* hujus exordio apud Albertum lector eruditus deprehendet, quibus nihil attinet resellendis immorari : cum citius ostensuri ea Acta usque ad ultimos tres paragraphos totos esse S. Kierani Sagriensis, licet contracta, et multis hinc inde aspersa mendis.

4 Terum quid causæ esse potuit, ut ista suo Sancto Guic-Sezninenses applicarent potius quam alia quævis? Omnia circumspectanti in vicinia Normannia circa annum Christi dlix Serenicus Sagriensis Abbas occurrit, qui Sedem eam tenente S. Milcardo (ut est apud Claudium Robertum ex Orderico Vitali) in monasterio a se condita posuit centum quadraginta monachos, et a Saussago in Martyrologio Galliarum refertur xii de Maii : ejus cultus, vel ipso in Armoricos cum aliquot discipulis migrante, vel Reliquiæ eodem translatis, vel alia imaginibus ex causa potuit his in locis obtinuisse : oblitterata deinde rerum ab eo gestorum memoria, quærentibus, quis ille S. Serui sive Sezni esset (nam Rethones duarum liquidarum concursum libenter dechnant, altera earum in z commutata, ideoque qui S. Arnellus est alius, xvi Augusti recolendus, ipse est S. Arzol) eum audirent Episcopum vel Abbatem Sagriensem fuisse, et inter Hibernos Sanctos Sagriensis Abbatis Acta reperirent, pronius nihil fuit quam ut homines imperiti utrosque confunderent, et patrum suum, de quo alius nihil distincte meminerant, crederent ex Hibernia venisse : ut eumque portum appulisse conceperant navi, quo terra fortassis niverent, in celeberrimum tum temporis litteris æque ac sanctitate insulam trigecturus : sed qui vel divino admonitu vel morte præpeditus ab ulteriori itinere, cum locum sui corporis depositu sanctificavit, non ubi Hibernis Sagriensibus, sed a Sagriensibus Gallis deinde repetito, eoque ipso die relato ad suos, quo ipsam coli dicit Saussagus. Quibus tamen omnibus, cum merere sicut conjecturæ, non magno opere nec fidemus ipsi, nec alios imiti volumus. Hæc interim volumus indicare, libenter si quæ certior suggerantur, daturus xix Septembris, aut vi Maii.

S. Serenicus Abbas Sagriensis.

E

posset cum Serenio idem videri.

DE S. FRIDOLINO ABBATE SECKINGÆ IN GERMANIA, Commentarius prævius.

§ I. Seckinga situs. *Vitæ S. Fridolini scriptores : cultus sacer.*

CIRCA ANNUM
DIL
VI MARTII.

A *pud Rauricos, antiquis ad Rhenum fluvium populos, Helvetius vicinos, sunt hoc tempore Basilea urbs illustris, ac supra eam destructa Augusta Rauricorum, vulgo Augst vicus : cui in ascensu fluvii vicinæ sunt quatuor urbes, Domui Austriacæ subjectæ, Nivestres seu Forstariae dicitur, Rhinofeldia Comitatus titulo illustris, Seckinga, Laufsenberga et Walslutta. Ex his urbs Seckinga, Secanis, alia Secanica insula, Sineio et Sacconum dicta, colit Patronum et Funditorem suum S. Fridolinum, Presbyterum, ejusque nomini dicatam habet præcipuam ecclesiam, in qua etiamnum sacrum ejus corpus adser- vatur. Appellatur et ager S. Fridolini parva e regione insula : nam et Seckinga in majore insula Rheu est sita*

Seckinga situs.
Ecclesia et ager S. Fridolini

2 *Res geste ultimæ descriptæ habebantur apud Seckinganos, sed in Paganorum quadam incursione deperditæ, in altam fuissent oblivionem delatæ : nisi eadem fuissent ad alterum monasterium in ripa Mosellæ a S. Fridolino constructum transmissæ. Illus ergo damus a Balthero monacho ibi repertus et memorie mandatas, atque Nathero, suorum in monasterio S. Galli Magistro, inscriptas. Est hic B. Natherus Balthus, a quo conscriptum Martyrologium sapimus in hoc opere nostro allegamus. Fuit is temporibus Ottonis Magni et Ottonis Imperatorum, quibus erat consanguinitate conjunctus : floruit ergo et tunc seculo Christi decimo Baltherus monachus, rerum a S. Fridolino gestarum scriptor. Natherus a recentioribus etiam traditur Fritam S. Fridolini composuisse, quod per errorem ob idcirco illi hoc opus contigisse arbitramur. Exstat hæc Vita apud Sanguinenses in antiquis membranis exarata : quam Colganus in Actis Sanctorum Hiberniæ edidit ad hunc vi Martii*

Vita antiqua,

a Balthero non in hoc seculo v recripta, et recripta :

not 7

A *Martii, sed multis mendis sive amanuensium, sive typothetarum negligentia fœdatis. Eam igitur Seckingiana misimus, uti opera R. P. Ernesti Bidermanni, qui Offiiponte debebat Serenissimo Sigismundo Archiduci a concionibus: cui vii Octobris anni MDCLXV illam remisit Franciscus Carolus Brandenhergus, Ecclesie collegiatae Canonicus et Custos, abhito responso, Vitam S. Fridolini ita contineri et exprimi, prout ex antiqua traditione aliisque auctoribus acceperant nihilque quod veritati contraveniat, apparere. Ceterum remissa est Vita, nullis ex postulis mendis sublati, quæ ipsi vanoti sumus tollere, ne lectoribus tedium inde nasceretur crearetur.*

ejus parte edita
a D. Petro
Boni anni,

B *Cur hujus parva edidit B. Petrus Damouus, Episcopus Osiensis, Carlsruhiensis anno MDCXVI, in sermone quem habuit de Translatione corporis S. Hilarii Episcopi Pictaviensis a S. Fridolino procurata: quem sermonem nobis illustratum, edidimus XLI Januarii, post Vitam ejusdem S. Hilarii. Assevit tamen hic auctor, Vitam B. Fridolini, in qua hæc referri historia perhibetur, ad suas manus non pervenisse, sed quod a se scriptum esse, indicio fraternæ relationis sibi immittisse, scilicet descripta ex hæc Acta ea parte, quæ ad illam Translationem spectabat. Compendium ex hac Vita descripta extant varia; horum aliquod accepimus ex eodem MS. Boderensis canobii in Westphalia, aliud in unguis cuilibet repertum edidit Melchior Goldastus tom. I Rerum Alamannicarum parte 2, aliud excusum est anno MDLXI in Breviario Constantiensis Ecclesie et diocesis, aliud in Breviario Baderensi et in Basilea sacra nuper recusum. A multis seculis in Breviario diocesis Pictaviensis eandem Sancti vitam abhinc testatur Custanavi Patavorum Episcopus, in Nubis ad Lituanos Pictaviensis anno MDCCXII et illis illustre vitam ediderunt eademque Franciscus Gualtherus lib. 3 Rerum Helvetiarum cap. 6, Gaspar Bruchius in Monasterio Germanicus, Jobinus Cœvus in Dagoberto Rege cap. 6 et alii.*

Vita Germanice edita a
Petro Cantalo

C *Vitam S. Fridolini sermone Germanico vari ediderunt, inter quo præcipuus est censendus Petrus Cameracensis Societatis Jesu, vir eruditior et vite sanctitate eximia: hæc ex Germanico Latine fecit Hermannus Crumacher et ipse et litis libris clarus. Testatur Cameracensis in Proemio se usum vetustis quamplurimis libris de rebus ejus gestis consignatis, quos ei non Claronenses tantum et Seckingenses, sed varis et loculis videres ejus anni transmissorant. Derivatur hoc opus in triginta et unum capitula, quorum singula instar hominum, exornantur abbatibus quamplurimis sententiis e sacra Scriptura et sanctis Patribus, inseritis etiam exemplis ex aliis Sanctorum Actis, quibus omnibus et contra hæreticos venerat delecta Sanctorum et veritas horum Testorum comprobatur, aut evertitur præcipuum virtutum ad imitandam orthodoxis Catholicis proponitur. Sunt ea præla dignissima, sed præter institutionem nostram: quare pauca, quæ in Vita a Balthero non indicantur, infra referimus. Abbat in Helvetias sancta edidit Germanice Vitam Henricus Murerus, Carthusii Altingensis Professor, ex qua subjungimus ammiranda ultimis post obitum Baltheri sculis patrata: reliqua ex Actis L. Annis aut Cameracensi transcripta sunt. Varietatem de rebus gestis S. Fridolini attigerant scriptores Historiarum Germanice editarum, ut Christianus Ursinus lib. 1. Historie Baderensis cap. 21, Joannes Stumpsius in magna rerum Helveticarum Canonico lib. 12, qui de Rostaco agit cap. 9. Meminerunt denique S. Fridolini Eginus Tschudus de Rhetia Alpina cap. 12, Fortunatus Sprecherus in Chronico Rhetico lib. 23 et 8, Martinus Cramus par. 1 Annalium Suevicorum lib. 8 cap. 9, Mathæus Mercurius in Topographia Alsatice pag. 36; ubi et urbem Seckingiam ætatis sum repræsentat: uti etiam in Topographia Helveticæ Glaronum, in ejus descriptione pag. 37 mentionem S. Fridolini*

et Henrico
Mureri

multo etiam
apud alios
historicos

honorificam facit. Citantur etiam a Maxero Joannes D. Jacobus Grasserus et Joannes Gulerus de Rebus Helveticis, quos non vidimus.

D *Beatissimo obiit hujus lucis metam pridie Natalis Martii S. Fridolinum finivisse, et duravisse in Domino testantur Acta lib. 2 mun. 7 et 8. Ad quem diem ejus festum celebrant ante allegata Brevioria, et confirmant Martyrologia varia, uti MS. Trevirensis S. Martini, Coloniense excusum anno. 490, Doctrinale Clericorum, eodem anno Lubecæ impressum, Hermannus Greven et Molanus in Auctario Usuardi, Camsius in Martyrologio Germanico, Felicius, Ferrarius, et alii. Verba Molani sunt Seckingi depositio Fridolini Abbatibus et Confessorio Adhuc Galesinus: cuius et sancte et mirabiliter gesta leguntur. Eundem celebrant Angli in suo Martyrologio, Hiberni in Catalogo præcipuorum Sanctorum Leodii anno 1619 recens, et in Actis Sanctorum Hibernicæ per Colanum; Scoti etiam hodierni apud Cameracum et Dimpsterum in Menologio Scotico, Denham, quia Abbas fuit, Bruchius suis fastis inseripserunt, Wion, Dorganius, Menardus, et cum longissimo eundem Bucelinus. Iterum sequenti die seu vii Martii Dimpsterum consignat Elevationem S. Fridolini.*

E *S. V. Etas, monachus, patrii, scripta S. Fridolini.*

F *Unicum temporis caracterem indicant Acta: scilicet tempore Chlodovei Regis Francorum Abbatem monasterii Pictaviensis S. Hilarii extitisse S. Fridolinum: et hunc Regem fuisse Chlodoveum primum omnes unico consensu affirmant: sed quod velint id factum anno nonagesimo aut nonagesimo quinto supra quadringentesimum, nullo modo arbitramur probabile esse. Regnavit Chlodoveus secundum Chronologiam abbi a nobis stabilitam, ab anno DCCCXXXIX saltem sub finem creatus: et fidem Christiimplexus est anno DCCCXCIV. Verum tunc urbs Pictaviensis cum reliquis Aquitania suberat Gothicis, quorum Regem Athalaricum in regione Pictavensis urbis deceret Chlodoveus anno DCCVI, et Aquitanum sibi subjugavit: quare accessus S. Fridolini Abbatis ad Regem Chlodoveum ad hunc aut proximis duos annos, quibus hic solam vixit, necessario referendus est: et quæ deinceps de Rege narrantur, posteris Chlodovei assignanda sunt. Restauravit ecclesiam S. Hilarii, et hujus reliquias magnificenter collocavit. Discessit inde versus Germaniam: et primo habitavit apud Mosellam, deinde in Vosago monte, postea Argentorati, et tres istis in locis crexit S. Hilario ecclesias cum monasteriis, tandem, dum perforebatur, ibidem moratus. Profectus deinde per regnum Burgundionum, invenit erecta in ea monasteria: ut pervenit in urbem Glaronam Helveticorum et Curiam Rhetorum seu Grisonum: et iterum S. Hilario constravit ecclesias. His omnibus peractis, quæ plures requirant annos, venit in insulam Sicanicam, unde flagellis eliminatus, Regem adiit, ejusque donatione nanciscitur insule possessionem. Nomen Regis non exprimitur, quem Theodoricum Chlodovei filium, Regem Austriacorum fuisse, arbitramur absque ulla dubietate usæri posse et debere. Ita per multos annos vixit, et quam baptizavit hospitis filiam, postmodum fertur primum sanctimonialium constituisse, cum in ea insula Canonicam sanctimonialium congregationem erigeret. Interea memoratur mortuus esse Rex prædictus, quem Theodoricum diximus, anno DCCXXXVIII functum: cui tunc filius Theodericus successit, in regno usque ad annum DCCXLIII superstes: quo tempore videtur S. Fridolinus migrasse ad Christum.*

G *Et dictam Congregationem sanctimonialium cui Ordinis subiecerit, posset inquiri. Buccelinus par. 2 Germanicæ sacræ ista habet pag. 81. Seckingen, nobilissimum olim Virginitum Benedictinarum ad Rheni fluenta*

S. Fridolinus
sub Chlodoveo

post annum
DCC factus
Abbas Pictavi,

F
protra variis
locis degit

ut illi Theodericum Regem;

sub Theoderico
Rege moratus.

A fluenta cenobium, conditum a S. Remigii et S. Benedicti discipulo S. Fridolino, quod deinceps in collegium Canonicarum conversum est. Sed magis triumphat in sua Monachio ad vi Martii, ubi in longo suo elogio asserti S. Fridolini S. Remigii primum discipulis ascensum, postea ipsius magnam monachorum Archiducem Benedictum secutum, utrobique maximis progressus fecisse. Ut tempus hinc conjectura furens reperiatur, nihil de S. Fridolani habitatione in Pictaviensi S. Hilari monasterio traditur, neque indicatur eum ante illi Abbatem fuisse monachorum, qui ipso etiam S. Benedicto seniores erant. Ceterum nullum vestigium est ullius aut cum S. Remigio aut S. Benedicto facta communicationis; quinimo hinc constat tum praecl in Italia apud Sublaconenses vitam monasticam solum fuisse auspiciatum. Quod item Wion, Bucerius atque Lestrum secuti, statuunt Conradi Regis Scotiae hactenus filium, plane aberrant: cum Acta in Hibernia, quae inferior Scotia appellatur, natum clarissime referant; et nihil de ejus origine, aut rebus gestis sciatur praeterquam ex his Actis, et pueris sub Seckingensium aut Glaronensium traditionibus, de quibus mox agemus. Interim Dempsterus libro 6 Historiae Ecclesiasticae gentis Scotorum cap. 315 illustrem scripturam facit Fridolinum, et hos ab eo relictos libros enumerat, Exhortationes quasdam lib. 1. Praecepta ad monachos lib. 1. ad Augustanos lib. 1. Acta D. Hilarii lib. 1. Memuerunt et alia adhortationum. At quo fundamento, ipsi viderent. Suspecta passim in scriptis est fides Dempsteri, qui, quae a Sanctis fieri potuisse somniavit, profectus solet enarrare: Ita etiam monasterii Richemundensis sive Augia-divitis fundatorem facit eundem Fridolinum: quod saeculo Christi octavo constructum S. Pyrmus, ut ex hujus Vita in Novembris constat. Aliud statuit in Burgundia extraxisse monasterium, arripit scilicet fundamentum, quod Acta habent eum per monasteria regni Burgundionum suum iter direxisse Cratepotus etiam in libello de Sanctis Germaniae asserti, S. Fridolinum anno Christi mcccxv Anguste praedicasse Evangelium, et multos homines ad filium Christi convertisse. Quae uti in tempore assignato plena falsa sunt; ita circa reliquum relationem in silentio antiquorum sunt suspecta.

§ III. Excerpta ex Actis a Petro Canisio editis. Alia a Canonico Brandeburgio submissa.

Ex antiquis Seckingensium et Glaronensium traditionibus ista habet Canisius cap. 26. Collegium sanctimonialium in insula Seckingensi a S. Fridolino fundatum, etsi initio magnis calamitatibus jactatum fuerit, tamen tantis quoque temporalibus, qua spiritualibus auctum est incrementis, ut summam obtinuerit eminentiam dignitatis: non tantum a maximis viris et Principibus, a Regibus et Imperatoribus regia munificentia donatum, sed magnis etiam privilegiis decoratum: ita ut Seckingensi Abbatissae civitas Seckingensis, Glaronensis regio et Lauffenburgum subjecta fuerint, eamque ut Principem agnoverint: unde Excellentissima Comes Halsburgenses, deinde Archiduces Austriaci, civitatem Seckingensem ac Lauffenburgum cum aliis dynastiis et bonis ab illa velut beneficiarii ejus clientes acceperunt. More etiam receptum fuit, ut Glaronensium accola quotannis legatos Seckingam ablegarent, et Abbatissae velut Domine, munus deferrent honorarium, qui saccolatores olim foretro S. Fridolini deportando circa ecclesiam affluebantur. Praeterea etiam talia vetustissima signata et authenticis potest, olim Antistitam quadriennio quovis Glaronam profectum esse, et tractus illius Decemviros, honestissimos quosque et integerrimos delegatos, qui patriam gubernarent, consiliis et judicis praesiderent. Quae, si infirmitate

prohiberetur eo pergere, per Legatos res agebatur. D Quod si nec isti designarentur, interim Glaronenses tributis et pensionibus solvendis liberabantur. Quae administratio quiesca diu viguit, ita ut solus Imperator protector cerneretur, nec alteri Praetori vires suas delegaret. Postea Comes Hohenbergenses et Conradi Sueviae Ducis soror amplas possessiones cenobio donavit: quando fuerunt et municipia loco obligata, quae S. Fridolini verne dicebantur. Fuerunt ea loca sub Romano Imperio ad tempora Frederici Augusti, qui ea Palatino Comiti Ottoni a Burgundia donavit, inde Comites Halsburgi et Austriaci acceperunt: tandem anno mccc. Glaronenses cum Praetore regionis confederatis Helvetiis se junxerunt. Hic ibi. Stumphius citat instrumenta Austriacorum, quibus se fatentur Fridolani Abbatissae Seckingensis, sunt ea data anno mccc. et lxx.

9 Canisius iterum cap. 29 ostendit Seckingenses saepius S. Fridolini patrocinio fuisse expertas, quorum Annales multas et illustres victorias memorant, quas ejus patrocinio reportarunt. Anno mccc. xv tribus septimanis Basileenses Seckingam obsederunt, magnam moribus urbis et hominibus civium ruinae continuis ejaculationibus intulerunt, et paullo post majoribus viribus ad obsidionem redierunt: sed iterum compelli sunt re infecta discedere. Alius vetustus codex narrat, quoties vexillo expulso ad pugnam exierunt (ut saepius factum est) toties sine sanguine, nullo civium desiderio, victoriam obtinuerunt: quam semper S. Fridolini patrocinio acceptam retulerunt, quem adeo Dominum, hospitem et Advocatum praecipuum appellare consueverunt. Eadem leguntur apud Murorum, et plurima ex praecedentibus apud Stumphium.

10 Canisius denique cap. 30 et 31 asserti Matricem Glaronensem parochiam a S. Fridolino a fundamentis fuisse erectam, eique S. Hilarii Patronum totius regionis datum. Quocirca veteres Glaronenses S. Hilario adhaeruerunt S. Fridolino, et in grati animi significationem ejus imaginem tam extra quam intra civitatem magno in honore conservarunt, et labaris, vexillis, clypeis et sigillo urbis impresserunt. Quotannis memoriam ejus anniversaria festis gaudis soliti sunt recolere, Seckingam alire, et sacris ejus cineres venerari. Praeterea aliam mense Aprilis supplicationem maximam frequentia Ecclesiastici et seculares volebant honestare, ut Deo gratiae refoerantur pro ingenti victoria oblata eo anni tempore, quando trecenti quinquaginta ejus regionis incolae quindecim hostium milibus prodigantur. Prolixae etiam rei gestae series populo praestatur, in qua saepius SS. Fridolinus et Hilarius Patroni et Advocati nominantur. Insignis urbis Glaronensis cum imagine S. Fridolini repraesentat Cistitius pag. 67.

11 Canonici Brandeburgici in ante memoratis litteris ista indicunt. Reliquias S. Hilarii, nomenclaturam pollicem, S. Fridolinus Seckingae reliquit. ibi et ea, ubi, cultus, baculus et alia praeter corpus ipsius S. Fridolini praestant. Anno circiter mccc. xxi ingenti incendio templum et monasterium D. Fridolini Seckingae conflagravit. Sequentibus annis, Albertus Romanorum Rex Austrius, cum pluribus Imperii Principibus Ecclesiasticis et secularibus, praesertim Episcopis Argentoratensis, Basileiensi, Constantiensi, Seckingam venerat, cladem membra arblasturum, et maxime corpus S. Fridolini, ingenti miraculo a flammis illarum divinitus conservatum, veneraturus: ubi sarcophagum, eum potius sculpturam sacri corporis sub altari depositum, superiori parte aditum, reperiunt: sed de reliquo potius cum reliquis integram. Ergo in perpetuum mirum ubi in mari in eandem ipsam tunc bonum, quantumvis superiori parte crematum, cum reliquis undique ferreis armis et

Seckingam
victorias
obtinuit:

E

Glaronenses
venerant
S. Fridolinum,

parochia po
liticalur,

F

Corpus in in
creduis serva
tum:

e p. incli
u n.

ligmentis

An Benedicti
monachos?

ex Hibernia
originatus.

ANIMADV.
PAP. 20.

B

an libros a
scriptos reli
quit?

non sunt uti
Augustinus
tem:

an Burgundis
et Augustanis
praedicari?

Eminentia a
Abbatissae
Seckingae.

Imperium in
Glaronenses:

- A. ligamentis, ac frequenti clavorum nexura posteritati reliquerunt. Cum vero eadem sacra tomba in tantis Suecici belli turbulibus perquam difficulte, ob gravitatem ponderis asserunt et ferramentorum, transferretur, nec minori periculo, ob subitam hostium irruptionem domi relinqueretur; inter Principem Abbatissam et Collegas tam Canonicos quam Canonissas, sapiens consultabatur, quo pacto sacrum pignus in compendiosam aliquam arenam compingi posset, quo facilius ac tutius in eventum necessitatis clanculum auferri ac transferri in saluum posset. Hoc tamen identidem obstabat, quod metus omnes teneret, ne, si forte adminiculo fabricorum ferramentorum (sine quibus impossibile videbatur aperiri posse) ligaturae solverentur, publicaretur sacrum corpus non amplius adesse, quod suspicabantur integrum, sed in cineres redactum. Verum cum anno MCCCXXVII Iux Winnariensis partibus Rheanis infestus, cum Wordio frequentius collectaretur, conandum nonnihil operae pretium duximus, experturi nunc privati viribus et industria sacrum pignus aperire, lustrare, ac in commodius promptuarium componere possemus. Igitur annuente Principissa, moleni sarcophagi in sublimi, seu medio summi altaris locati, tantummodo duo Sacerdotes, senior Canonicus et ego, amovere et in tabulam seu mensam altaris demittere conitumur; viribus profecto tanto nobis impares, minime prope dependentes; sed ecce iussu quo facto, quia et facilitate sarcophagum haud difficile negotio in altare deponimus, ac inde ab altari in pavimento demittere adititibus feliciter res succedit, cum seniore Canonico in pavimento anteriorem sarcophagi partem apprehendente, ego adhuc super altare exstans, posteriorem partem, quae potius majori vi retinere, ne impetuose in pavimento illideretur, contabam; cum ecce subito resolutis clavis et ligamentis; remanentibus in manibus meis laminae, sarcophagum delabatur: quando extemplo apparuit ostium, per quod manus introitui potuit, et sacre Reliquiae contigi. Reperimus ergo sacrum corpus duplici involuero compactum: superius erat peristroma babilonense elegans auro intextum, aliquot exornatum sadostrum, quippe superior pars sarcophagi prae tota incarbonata est; inferius erat pannus e gossipio, sacris his adiacebat scheda, non latior manu; qua praefatus Serenissimus Rex contestabatur lustrationis seriem, in praesentia Praesulum et Principum facta: et quod illa tomba a nonnatis annis nunquam fuerit aperta, nisi per illam quoniam eussam et occasionem, et quod sacrum illud tumulum fortuitis timetis erantem, circumdediderit et posteriori in mirabili memoriam sic reliquerit. Certe et eadem tomba ab illo tempore, nempe a trecentis annis nunquam deum aperta fuerat: nisi ob necessitatem illam et pericula Suecici belli anno MCCCXXVII, *De memorato iacendo et adventu Alberti Imperatoris agit etiam Simphius.*

VITA

auctore Balthero monacho Seckingano.

Ex MS. Sangallensi.

LIBER I.

Prologus auctoris

Notkeri Doctrinae Sophiae, meritumque sanctitatis Beatissimo, Baltherus infimus servorum Dei servulus.

Jan dudum vero, (ut vos optime nostis) dum in monasterio S. Galli juxta vestros exterorumque pedes Magistrorum, scholastica vacare disciplina de-

sisterem; et cum hoc multo magis cogente miseria. D quam copia magistratus deficiente, mihi contigisset in danum (nam inde fons inferebatur sapientiae per cunctas totius Europae provincias derivatus, et omnibus hoc usque, Dei nutu suavissimo, se potabilem dulcorabat guttu) bonum mihi visum est, ut hujusmodi, cum dictum est, felici sedatio destitutus, Occidentalis Italiae Magistros, licet socius gyrovagorum in mendicando, verecundia penitus posthac, aggredere. Sperans autem anxius et debilis in utriusque modestia fanis aliquantulum ibi refectio-nem me inventurum: minus scilicet earum caro paullum ad tempus afflicta, dum iterum affluentia divitiarum sufficienter utitur, cito fit, ut de his fastidium trahit, quibus paulo ante nimis inhucbat; alterius vero quia mens sitibunda, quanto plus intervariarum suavitate deliciarum fruitur, tanto magis ad earumdem dulcedinem non fastidio, sed amore coarctatur. Hanc rem ego taliter aggressus, cum peregrinando fines Galliae per longum etiam cursum ad usque continia Hispaniae, ob amorem circumsissem disciplinae, licet parum in hac proferrem, et ibi per quatuor menses annos, tunc demum decernerem patriam patrique familiaritatem revisere; con igit ut in redeundo quoddam monasterium, a Helera nuncupatum, juxta Mosellae ejusdem litus situm, caussa orationis adirem; quod et S. Fridolinum ibidem in honorem S. Hilarii construxisse per ejusdem loci Fratrum relationem didiceram. Ibi vero huius rei ordine comperit, aliquantulum letior effectus sum intantum, ut me prorsus obvisceret illuc exulans venissem; quia, non ut advena, eorumdem Fratrum pio solatio congratulabar, sed cum quilibet bonae qualitatis indigena, qui in domo sui domini sedula inter alios familiaritate utitur.

2 Tunc Pater et provisor ejusdem monasterii, ut per me certitudinem professionis compererat, haereditarium esse me servum horum Sanctorum, de quibus supradictum est, videbat Hilarii et Fridolini, attulit meum in praesentiam utriusque virtutes proprio separatim volumini inscriptas: quas ubi videns gavisus sum, et adhuc cautus apertis voluminibus inspicerebam, recordabar in Seckanis, ad quod ego servili jure me pertinere non erubescio, minus, scilicet S. Hilarii virtutes in quodam volumine scriptas adesse; alterius vero, nempe S. Fridolini, Vitam deesse: nam inde liber ipse, in quo ejusdem Sancti Vita habebatur scripta, alidus fuit, dum praefatum monasterium a Paginorum jam olim incursione vastatum est. Adhuc etiam supersunt multi, qui eundem librum, antequam ita, cum dixi, periretur, non solum viderunt, sed saepius legerunt: sique verum esse profiterentur, veluti jam per me narratur. Postquam unus ex his praenominatis libellulis, quem in praedicto deesse non dubitabam, meae petitioni ad meum deportandum omnino denegatus est, et h incassum seu membrata non adfuit, quatenus per me scriberetur; cito sedens recepti, et hoc quod agebam, memoriter retinui, partim verba cum materia, partim materia absque verborum contrivione, ut mea versione peracta, eadem, quae mihi legeram gesta, per me commendarentur aliorum memorie scripta. Hunc vero praefatum diligenter inchoans legere, inveniebam titulum S. Fridoldi inscriptum; indeque praenit dubio mihi incertum erat, anrum de nostro Patrono haec scripta essent, an de alio quodam, qui Fridoldus, non Fridolinus, nuncuparetur, nisi quod postea mihi in altera monstratum est paginula, quod idem Sanctus de quadam Galliae civitate, Pietavis nominata, reliquias S. Hilarii in parva capsella in Alemanniae quamdam insulam, undeque Lyophilis circumdatam, deportasset; ibique populi se fidei commendans, quoddam

per Gallias peregrinatur;

E in Helera monasterio a S. Fridolino cum tracto, hincque accipitur;

reperit ibi vitam S. Fridolini;

apud Seckingenenses deperditum, F

memoria mandati,

et ob nomen grate formatum,

ex reliquiis S. Hilarii agnoscit ejus esse.

anno 1637 corpus in ea repertum.

Baltherus in monasterio S. Galli eruditus

A quoddam monasterium sub honore S. Hilarii in eadem insula Rheni fluminis construxisset: in quo adhuc ipsa predicta (ut vos nostis) pendet capsella.

3 Quoniam vero totum (sicut tibi per has literas, o Pater, est manifestum) testimonio aut alicujus bonæ qualitatis viri auctoritate certa, cui credendum esset, a me tantummodo dictum et scriptum esse videatur, qui me totius auctorem falsitatis esse denegare non valeo; licet in hujus opusculi rescriptione de materia gestæ rei nil fallaciter addam vel demam, præter solam verborum constructionem, (quam rustico nimis stylo scripsisse me profiteor; malens in hoc meam rusticitatem blasphemari, quam rei veritatem nesciri) reor quod quilibet veritatis amator, meæ qualitatem brevitatis intendens, objiciendo dicet esse apocryphum, et Magistrorum damnatione hoc exemplar refutandum; quia nullius aliunde fulciatur imperio, sed tantum veluti libero scriptitetur arbitrio: insuper et alium injustis fœcibus, tanta quasi fuligine obfuscatum, minime dubito dicturum, me nullatenus esse veritatis auctorem, sed ejusdam excogitæ rei falsum compilatorem. Quocirca, o piissime Pater et Doctor, me tuæ commendans invidia: fidei, precor, quatenus tuo certissimo indagante comprobetur arbitrio, utrum iste præsens libellus una cum cantilena, quam per musicam artem in Fridolini laudem canendo composui, flammarum incendio sit delendus, an ad Dei servitium posthac reservandus. Mihi namque melius placet tua mitissima redargui correctione quam aliorum invidiosa confundi stomachatione. Perpetuum tibi opto vale.

a Decusio hujus monasterii extracti infra cap. 3 indicatur, ubi de illo agemus. — c Incastrum, id est atramentum, Italis, Inebrostris, Francis Enece.

LIBER PRIMUS

CAPUT I.

S. Fridolini Vita in Hibernia, ex eaque discessus.

Beatissimus Fridolinus ab extremis partibus inferioris Scotie oriundus esse non ambigitur; quæ videlicet apud ipsos Scotigenas Hibernia nuncupata, ad usque Oceanum protendit suæ amplitudinis confina. Parentum etiam generositate adeo eminebat præclarus, quatenus quique potentiores ejusdem regni gratularentur in talis cognati affinitate ammunerari. Nam et hoc eis haud immerito magni videbatur honoris fuisse, dum se sub ejus meritis totius boni proventus non dubitarent promereri posse: hujusque generositatis solennitatem non inerti honorum operum studio, ob hoc præcipue solers studiosius in se curabat ornare; ne illud Psalmographi ipse sive dicendo, sive mentaliter eructando deprimeret: Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendero in corruptionem: quia nec tantum gloriabatur de hujusmodi pompatrice cognationis parentela, quantum de illa adoptiva celestique electorum genealogia, de qua in Evangelio legitur: Quicumque fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, et soror, et mater est.

5 Opum vero divitiarumque secularium abundantia fere præcunctis in eodem regno degentibus famosus affluerebat, et tam nimie largitatis exhibitione se hilarem atque lætum in omnibus ostendebat, ut non solum ditiores suis pretiosis numeribus semper arriderent; sed pauperes quoque gratulabunda fronte suis quotidie elemosynas applauderent. Nam utrasque quædam poterat, largus singulis; et congruenter erogabat: illorum quidem omnium cupiditatem, quam suæ facultates minime possent, extinguere studebat, vel pretiosa dando, ne supra modum exastringeret, aliquantulum placabiliorem reddere, is-

Martii T. I.

torum autem laudandam pauperiem, qua ad mundanæ prosperitatis beatitudinem adeo inhiante ardebant, ne in adversitatum querimoniis omnino deficerent, misericorditer sustentabat. Et ita se hilarem datorem, quem secundum Scripturam Deus diligit, præferens; omnibus omnia factus est, ut omnes lucrificeretur.

6 Studiis litterarum delectabilibus archivis, postquam ab uberibus amata nutricis et a cunabulis flebilibus more infantium sejunctus est, sic acute inhierebat, ut non tam materno lacte teneræ fragilitatis ætate fulciret, quam ad sophiæ mamillas suspensus, superno rore mentis vivacitatem obdulcaret. Quia sui laudabilis sensus tenorem captiosis argumentosisque sophisticorum et syllogisticorum proloquiorum affectionibus implicare prorsus spernebat: ne dum in aliquo Pythagorice Platoniceque sapientiæ posthumus hæres inconvenienter videtur, summæ Sapientiæ sibi contubernalem amicitiam non ostendisse probaretur: sicut scriptum est: Omnis sapientia a Domino Deo est.

7 Tunc sancti Spiritus gratia cælitus allatus, so totum maluit sub officio Clericatus Deo fidem famulum exhibere, quam sub hujus sæculi negotiis constitutus, diabolo per luciale jus inservire; et hujusmodi aciem mentis de terrenis ad celestia suspendens, sibi hunc præponit versiculum in exemplum, Amicus hujus sæculi, inimicus Dei constituitur. Sic ergo cum ob amorem celestis vite secularium incedit incedit postponeret, et spreta totius mundi flore, rem sedulus minister, vacaret officio Dei; aggressus est omnes fere civitates suæ patriæ et multa circumquaque loca circumire, et scilicet ratione, ut fidem Catholicam, in his partibus a Gentilitatis ritu segregatum, suæ predicationis officio firmiter stabiliret Deo. Et hoc utique non credendum est, quod hujusmodi ministri sacramentum aliquo præsumptuosa illicite audacitate prætervitiis sibi usurpasset; sed illud multo magis, quod sub Pontificum testimonio omnisque Cleri attestatione, nec non totius circumjectæ plebis acclamatione per Dei gratiam electus, sibi a Domino commendata duplicavit talenta. Nam ille procul duldo de fidelibus illis servis, qui a proprio Domino peregre proficiscentes pecuniam sub lucro reportandam acceperunt, satis fidelis servus extitit; dum a Domino suo, scilicet Christo, potius optandas cum usura gratiarum nationes vellet audire, quam indecentem et horrendam nequam illius servi abjectionem sustinere, qui sine lucro præsumebat reportare pecuniam Domini sui.

8 Tunc cum desiderabili Clericatus honore pro suo libitu sublimatus, et hujusmodi predicationis eum superius dictum est, officio tantum glorificatus, ut inter omnes Sæculorum Principes non solummodo velut aliquis honorabilis Clericus et Sacerdos diligerebatur, sed eum Pontifex summo honore Episcopali et dulcis haberetur; visum est ei bonum et utile, ut totius sæculi florem omnino ob Dei nominis amorem sperneret, illud oblivioni minime tradens, quod in Evangelio scriptum est: Nisi quis renuntiaverit omnibus, qui possidet, non potest meus esse discipulus. Ergo unaquaque propria facultatis bona possessionesque, non tantum proximis sed cognatis ordinatum et sapienter distribuens, sed multis aliis ratiis paupertate duriter afflictiis erogans, videlicet orphanis, Ecclesiasticis humilibus sub omniujusque ordinis honore degentibus, ceterisque quorum infinitis protenditur numerus, impendebat hoc quod per Psalmographum dictum est: Dispertit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in seculum seculi.

9 Hoc totum cum ita per ordinem, ut dictum est, perageretur, instructus est tante dignitatis vir mis-

55 satis

D

2 Cor. 9. 7

audis litterarum et ceteris incunabilis

Ecclesi. 1. 1

E magis Clericalem amplexus, Jac. 4. 4

predicationi insistit.

P

videtur se honorari,

Luce 14. 33

ita omnia distribuunt pauperibus.

Psalm. 111. 9

contra obsecratores se defendit.

et patrocinium Kotkeri implorat:

13

S. Fridolinus in Hibernia nobis præcipue exoritur,

Ps. 29. 10

Præter ceterum nobilitatem Nat. 12. 30

de illis liberis in alios expectant:

AUCTORE
BALTHERO
MONACHO

statuit patriam
et amicos de-
recere:

videt magnam
omnium
lucum:

A satio, quatenus mente perseverabili paternitatis affinitatem et familiaritatem cognationis, patriaque nativam voluptuosamque dulcedinem, pro Dei nomine non pigresceret postponere. Et hæc non aliter ei accidisse probatur, nisi velut quondam Alrahe indictum est, ut exiret de terra sua et cognatione. Nunc igitur tantæ fidelitatis miles, constans immobilisque sub hac celesti iussione perseverabat, nil remoratus, quin hoc filialiter implendum, omnibus derelictis, insisteret, quod summa Celastudo sibi coniunxisset; licet, in quas partes huius mundi suum iter a Deo profectum disponeretur, prorsus ignoraret. Sed tamen ex ita inopinate sui itineris cursum arripiente, qualis ibi vel quantus audiretur fletum strepitum, nec lingua motu nec styli acumine valet quis alteri referre. Nam ibi diversitas plebis plangebant se amisisse impensorem diversi muneris: Ecclesiastici vero ordinis in eodem regno ingens universitas, non tantum suæ conversationis flebat absentiam, quantum desiderande suæ predicationis debebat abesse instantiam; quia sancta Ecclesia in istis partibus ad Dei servitium stabilita, ab eo veluti a quadam firmissima regelatur tunc temporis columna. Clerus vero Episcopatus quantum qualique honorem vel facultatem ei suppeditaret, non est necesse loquendum; dum ipsi Pontifices vix totis viribus sufficerent, ut ejus vitæ transitum vel in minimis attingerent. Ipse Primatus etiam totius Scotiae ejus præcipue desiderabat consilium salubre, ne sine suo consulta in iis, quæ seculariter sub judiciali jure eveniebant corrigenda, offonderetur majestas Divina.

10 Quis doluit, quomodo aut qualiter, a diligendis in Deo pauperibus, scilicet orphanis, viduis, et a ceteris utriusque sexus plebibus frustra rogatus fuerit, nempe quando suis amplectendis parentibus suum caput iter tardando, differri doluit: nam hæc multitudo nempe pauperum, cum eum diutius flendo sequeretur, interdum fixo in terram sustentationis haubu, isque desuper univus, et cæstanti animo, ne propter hortumina vel illorum blandimentum reverteretur, corrodatus, non cessavit blandis mitibusque verbis eos consolari, et semina celestis vite sparsim adhibenterque largiri; interdum arrepto sui itineris tramite suadebat eis, ne suum iter, quod in Dei nomine inchoaverat, amplius impedirent, dicens: et amicum meum, non solum consanguinem, sed concives dulcesque nutricii, nomen vobis jam, ut vobis, notum est, quia me nulla secularis vite pompa retinere permittitur ab illo peregrinandi exilio, quod

C. proficiscendum mihi coactus est commissum? Quare me impeditis, quoniam totus mundus, si solus Deus non resistit, impedire non sufficit.

11 Ita vicarium alterne necessitudinis amorem dando, pervenerunt ad mare quoddam, quod spatiaitur inter continia inferioris Scotiae, de qua superius mentio facta est, et superioris, de qua modo loquendum non est. Illic eisdem, rem dictum est, perveniuntibus, et incepta tam longi itineris lassitudine fatigatis, semetque aliquantulum requiescendo sublevari desiderantibus, placuit ut causa caritatis cum eo saltem pernoctando sequentis diei spatium obtinerent, et tunc ad ultimum, si fieri posset, salubrius omnes quodummodo illum ad propria revocandum se expectasse, gratularentur. Nam hoc solummodo ipsis suis comitibus ad hujusmodi fidei fiduciam remansit, ut quem antea totius mundi voluptuosam blandities inquivorat sibi subdere, cum maris periculositas egeret eedere. In his vero momentis spatium noctis tali spe perducens, vix pro duobus ad sequentis diei optandam perveniebant auroram; hæc nempe dolentes, quod totius suæ gentis universalitas cum quasi posthuma superstiti adeo plangeret,

ut nullum post suam abcessionem suæ qualitatis D consimilem speraret se posse promereri.

12 Interim autem cum jam ab Orientali plaga solis clarior ortus nocturnæ caliginis tenebrositatem propelleret, et sui radii splendore totum mundum illustrando, mortalibus undique solitum lumen effusum ministraret, hoc solummodo deprecabantur, ut aut cito in patriam remeandi regressum acceperet; aut si hoc nullatenus fieri posset, saltem eis revertentibus gratiam suæ benedictionis non denegaret. Illis vero talia efflagitantibus, ab oratione, cui totius transactæ jam noctis spatium vacaverat, surgebat: et evangelicæ profunditatem disputationis ingressus, quomodo Filius Dei videlicet ex Maria Virgine natus incarnaretur, et quare laboriosam huius mundi voraginem intraret, scilicet propter nostra peccata, seu quod pro nobis pateretur, utique turpissimam mortem, in crucis patibulo suspensus, tertia die sine corruptione resurrecturus, narrabat. Tunc illi accepta sua largiflue benedictionis gratia, suæque salubris licentiæ impetrato comitatu, carpebant lugubre in patriam redeundi iter.

13 Sed tamen ab hujusmodi cepto itineris tramite aliquantulum substerunt, quatenus procellosum sui navigii negotium per investigabiles undosi pelagi seintas, vel procul insipientes, probarent: atque hunc tandem intueri desiderabant, donec instantina prædictus vir ab eorum oculis proficiscens elongaretur, et aereos tractus marinosque subles ab illis protenderet, ut inde ipsorum intuitus quodammodo quasi obstrusus ulterius eum prospiciendo, sequi non sufficeret. Et ita utrique iste de mari, illi de ipsius maris littore sursum elevatis dextris, ultimum vale mutuo dantes, ab invicem separantur: illi dolentes ob patriæ familiaritatem, iste gaudens ad exilii fatigationem.

CAPUT II.

Apud Pictavos S. Hilarii reliquias transfert: ecclesiam restaurat.

Inter ea vero cum per Dei gratiam, posthabito maris periculo, desiderabili portu littoreæ securitatis jam letalundis frueretur; receptus est digne in ejusmodi bonæ qualitatis viri hospitium, ibique paucis diebus, suis lassitudinis artibus concessa relaxatione, demorabatur: ac de ipsius gentis conversatione soletur inquirebat, quo statu vel quali morum consuetudine se contineret, aut si spreto Gentilitatis ritu Deum cæli coleret. Tunc vero ut ipsius hospitis aliorumque quorundam relatu compere rat, quosdam eorum Deum cæli rite adorare ac colere; quosdam etiam idololatris paganico cultu nefandissime inservire, eligebat timore nudus et imperterritus, caritate vestitus, eligebat timore nudus et imperterritus, caritate vestitus, plebi spargere semina fidei.

15 Inde suum beatum arripens iter, postquam Gallie fines circumnavigando intraverat, et sanctæ Trinitatis Catholicam fidem in credentium cordibus plantaverat; accidit eum inter alia loca a Pictaviensium urbem aggressum esse, ibique per longum tempus in castris S. Hilarii demoratum fuisse, non ob aliam causam, nisi ut Deo concedente, ipsiusque S. Hilarii suffragantibus meritis, aliquantulum sui corporis portunculam ad suæ consolationem peregrinationis acciperet, non meritorum diminutione, sed diminuta corporeæ quantitatis abscissione.

16 Dum ergo in per multarum assiduitates vigiliarum in sua sancta oratione, una cum casta parcimoniam vacaret, ut hoc, quod ardentius desiderabat, accederet sibi a Deo, generaliter revelatum est ei quadam nocte per visionem, quasi ipse S. Hilarius sibi visibiliter appareret, dicens: in præterita est oratio tua; et ego, inquantum facultas mihi sup-

adhortatur et benedicit:

E illis dicit ad-
sistentibus,
mare transit.

et blandi
consolatur:

ad mare con-
sultantes
spe reductionis,

In Galliam
appellat:

perducit ver-
bum Dei:

a

b

Pictavi manet
in monasterio
S. Hilarii:

petit

a quo apparen-
te numerus ul
suum transfe-
rat corpus et
relinquet
servitium :

A petit, per merita et suffragia Beatæ Mariæ Dei geni-
tricis semper Virginis, omniumque Sanctorum in-
terventionem, tuam in conspectu Divinæ majestatis
orationem adjuvare non desisto: quia ipse Deus ele-
git te, ut suum in hoc loco restaurares servitium, et
mei corpusculi artus in hujus ecclesiæ sanctiori
parte collocare non tardares: hoc tibi ad magnum
servatum est a Deo præmium. Tunc vero hujus feli-
citate revelationis consolatus, salubriter a dulci
sonno evigilans, nimiumque gratulibundus de lec-
tuli stramine surgens, ecclesiæ intrabat, et gratia-
rum actiones, ut dignum fuit, Deo Sanctoque Hilario
non destitit die nocteque per longum tempus agere.
Nam quod antea per indefessam precaminum, jeju-
niorumque instantiam supplex curavit postulare;
tunc id ipsum sibi a Deo concessum gavisus est
impetrasse; non hoc suis deputans meritis, sed Dei
gratiæ omnipotentis.

17 Ergo cum in hujusmodi laudibus, ut dictum
est, non parvum per spatium ad Deum contempla-
tiva tantummodo vacatione plus solito intentus im-
mineret, ac per afflictionem incredibilis abstinentiæ
carnem ultra mensuram macerando consumeret;
quidam ejusdem loci Fratres, bonæ qualitatis viri
suamque nimis dilectionis amore fraternitatem ve-
nerantes, interrogaverunt eum, quid causæ hoc
esset, quod ultra, quam humana sustinere posset
natura, se affligendo mortificaret? Illis caute scisci-
tantibus talia, dum nollet, nec posset etiam rem
prædictam celare, indicavit eis per omnia, quid ibi
desideraverit, quidque ei inde coelitus acciderit. Illi
vero nullo modo ejus resistentes precibus, minimeque
renitentes, quod divinitus ei promissum et conces-
sum est, inquirebant quomodo, seu quando hoc fieri
post Dei nutum deberet. Ille e contra respondens
dixit, se nihil, sive de restauratione Ecclesiæ, sive
de sacratissimi translatione corporis, facturum abs-
que consultu licentiaque Pontificis atque Regis ad-
jutorio, scilicet c. Chlovei, qui tum temporis longe
lateque imperialem obtinebat potestatem.

18 Inde post paululum occasione ad d. Episcopum
eundi recepta, congregavit in unum suos familiaris-
simos sibi que amantissimos, ut una cum eorum ma-
nini consilio illuc porgeret, ibique quid ei loquen-
dum aut consiliandum esset, communiter cum eis
hoc totum perageret. Illuc vero ubi perventum est,
ipse Episcopus totiusque Clerus eum digne recep-
tum, uti Fratrem virumque sanctum, sponte merito
que diligebat. Nam ab eodem Episcopo ceterisque
C. Pictaviensis urbis habitatoribus intantum ejus sancta
amabatur oratio, ut eundem locum, scilicet e mo-
nasterium S. Hilarii, in quo morabatur, pro suæ
predicationis amore non cessarent frequentare.

19 Hæc igitur, quæ paulo superius habentur
scripta, cum a prædicto viro ceterisque suis famili-
arissimis amicis Episcopo intimarentur, ejusque com-
pertum esset, qualiter per revelationem huic Dei
electo contigisset, coadunatis de totius Cleri ordine
majoribus natu, senioribusque quamplurimis in ea-
dem urbe degentibus, pergebat ad illum prædictum
locum, ubi S. Hilarius corporaliter requiescebat,
ibique sancto eidem viro ab omnibus in Abbatem
electo, cuncta, quæ ad illum locum pertinere vide-
bantur, commendabat, hujusmodi dicens: Frater et
Domine, omnia, quæ tibi per divinam revelationem
injuncta jussaque sunt agenda, sive in f. restaurando
Sanctorum ecclesiis, sive in transferendo sacrum
nostri Patrum corpusculum, differre seu tardare
diutius noli: nam me totamque meam, si placet, pos-
sessionem promptus tibi sum in adjutorium dare.

20 Interea dum sanctus vir potestatem illum re-
gendi locum diutissime reluctaretur accipere, mul-
tisque excusationibus, quod longum nimis est enar-

rare, se tentaret inde substrahere, atque hoc illi D
nullo modo concederetur; rogavit Pontificem, ut
cum eo pariter Regis clementiam adiret, ne talis res
absque illius inchoaretur auxilio. In hoc autem ut
consequeretur Episcopus suæ sanctæ petitioni, deposuit
baculum peregrinationis, accipiens, licet coactus, vir-
gam correctionis; non ad sui tantum honoris augmen-
tationem, sed multo magis ad aliorum, Deo conce-
dente, meliorationem. Tunc vero pariter Episcopus
et Abbas, conducto itinere arcepto, pervenerunt ad
prædictum Regem Chlooveum. Episcopus, ut decuit,
equester, Abbas autem, ut ejus mos fuit, pedester.
Quod ut statim nuntiatum est Regi, videlicet eun-
dem Præsulem una cum prædicto Abbate illuc ve-
nisse; tunc Rex de Pontificis adventu lætus, nimis-
que letior effectus, quia talis viri faciem, ejus
sanctitas in ejus præsentia tam sæpe divulgabatur,
promeruit videre; et citius ab imperiali surgens
throno, cum ei obviam nimia stipatus multitudi-
ne, cursum accelerasset, ipsum amplexu, ut convenit,
honorabili, et digno simul cum Episcopo recepit ho-
nore; statimque, cum per aliquantulum moram simul
familiari fruerentur colloquio, prandii deliciis vacare
decreverunt. Ibi ergo, cum regalis est consuetudo,
quamplurimis Principibus ad mensam sedentibus,
accidit per hujus viri merita quoddam miraculum, E
quod modo non est prætereundum.

21 Rex enim cum inter prandendum quoddam
vas lapideum vitrei coloris, auro gemmisque mirabi-
liter ornatum, juberet afferri plenum mero; contigit
ut ipse prior idem vasculum acciperet, postea huic
sancto Abbati, licet vinum bibere nollet, præberet
ab bibendum; et suis manibus, nescio quo casu, ca-
deret in mensam, de mense quoque scamno per qua-
tuor divideretur partes. Hoc facto, unus de pincernis,
quantocius potuit, istuc currens, collegit in unum par-
ticulas, delitque Regi. Rex autem inde aliquantulum
contristatus, magis propter recumbentium inpec-
tionem, quam vasculi perditionem, letabunda tamen
fronte dixit ad Abbatem; Domine, causæ tui amoris
ad nihilum redactum est hoc vas: quia nisi tibi per
me adhiberetur, nullo modo de meis manibus eadens
perderetur. Scias ergo, quid Deus inde per te faciat
ad sui nominis laudem et honorem: et ut quidam
de istis recumbentibus, qui adhuc sprete sanctæ
Trinitatis fide, paganeo ritu idololatris inserviunt,
hoc cernentes in Deum omnipotentem nobiscum ere-
dere non tardent. Taliter ille sanctus vir cautus est
admonitus, atque suspiria pro eorum carnis fragilitate
cordatenus extorquens, sed nimium in Dei miseri-
cordia more solito confidens, recepit easdem qua-
tuor portunculæ, et sicut ipsa docuit fractura, con-
juxit in priorem statum fragmenta, atque vas idem
ita junctum manibus amplectens, parvum ad mo-
mentum innixus cernuo vultu brachiis super men-
sam, orabat ad Deum: completque citius oratione,
reddidit Regi vas ita perfectum et reintegratum, ut
ab aliquo nec ipsius signum sive lineamentum frac-
tura agnosci posset. Qualis laus a cunctis hoc vi-
dentibus, non solum a Christianis, sed etiam ab ip-
sis Paganis (quorum magna cohors inibi aderat) Deo
persolveretur, non est necesse loquendum. In eadem
vero hora Rege ceterisque de prandio surgentibus,
Deoque gratias, ut dignum erat, reddentibus, om-
nes, qui Gentili errore decepti ille adesse cognos-
cebantur, sanctæ Trinitatis fidem contentes, sacra
baptismatis unda ab Episcopo baptizantur.

22 His ita, ut dictum est, peractis, Rex lætus et
ovans ad cubiculum, Episcopus Abbasque Deum lau-
dantes pergebant ad hospitium. Illi vero cum illic
percunctantes sequentis inducias expectarent divi,
oblationesque Missarum Rege astante celebrassent;
petebat idem Abbas Regem, ut sibi una cum Epi-
scopo

revelationem
sibi factam
communicat :

c

adit Episco-
pum :

honoratur ab
eo et cunctis
Pictaviensi-
bus.

e

Elegetur Abbas
monasterii
S. Hilarii :

f

accidit Regem
Chlooveum.

honorifice ex-
cipitur :

E

vas contra-
ctum oratione
reintegrat :

p

scopo

AUCTORE
BALTIHERO
MONACHO,
accipis expen-
sas pro restau-
randa ecclesia
S. Hilarii :

A scopo locus familiariter secum loquendi designare-
tur. Hoc postquam a Rege sibi, prout petebat, cun-
cessum est; per totum indicavit ei, quomodo seu
qualiter sibi divinitus revelatum est de prædicti res-
tauratione loci, et de sanctissimi translatione corpo-
ris S. Hilarii. Hoc totum intenta mente Rex, ob
huius viri locutionem celesti sale illam intelli-
gens, nec non Episcopi bona voluntate in hoc præ-
cognita, reddebat ab intimis Deo gratias præcordis;
insuper promittens, quatenus sibi spontanea volun-
tate concederet, quicquid in auro vel argento, seu
pretiosis rebus aliis, ad hoc peragendum desidera-
ret. Huiusmodi autem herantia, divino nato præor-
dinante, beneficatus, nimis denariis pecunie, ad
prædictam rem perficiendum, ab eodem Rege suis-
que fidelibus honeste ditatus, repelavit simul cum
Pontifice, illam maxime curam gerens, ut præfinitum
quis peragere quantocius, Deo opitulante, valeret.

transfert
reliquas
S. Hilarii :

B 23 Igitur cum, Episcopo post divinam concessio-
nem ultra vires auxiliante, nec non et ceteris in
eadem urbe morantibus, ipsius restauratio ecclesie
una cum sanctissimi translatione corpusculi pera-
geretur; ac sibi reliquias ejusdem S. Hilarii, quas
antea nimium arduiter optabat, separatim idem
sanctus vir Fridolinus eligeret, in unam caute reli-
gandas capsellam; accidit ut hoc toto peracto, duo
Presbyteri de ultra marinis partibus, videlicet sui
cognati, ad Episcopum venirent ejusdem civitatis.
Qui ab eo interrogati, unde et quare venissent, cu-
jusque professionis essent, responderunt se de Nor-
dumbria Anglorum quadalun regione venire, summique
proximum cognatum, nomine Fridolinum, querere,
atque se, hoc indignos, Sacerdotali frui ministerio.
Quos demum honorifice susceptos per suam transmi-
sit nuntium ad sui, quem querebant, affinis hospiti-
um. Quem ut optabili visu cernentes agnoverunt,
præ ingubri gaudio minime appellare potuerunt.
Nam hoc fieri solet sæpe, quando amicis quilibet
amabiles et diu quæsitum ultimum sub extrema
desperatione vix invenitur; ut de pectore læto me-
ritabilis extorpeatur luctus præ gaudio. Ille autem
cum eos dum inspicere agnovit suos esse cognatos,
et a certo illorum relato reperit sui amoris causam
eos illuc venisse, ita paternis, ut decuit, amplexi-
bus eosdem diligens, suum recepit in mansionem,
cunctoque per omnia interrogavit, quod seu quale
negotium inter sue regionis principes haberetur.
Inter hoc autem et alia multa, quæ narrabuntur, dum
suero invicem utebantur colloquio.

videtur u
duobus
Presbyteris
cognatis.

C a S. Hilario Episcopus Pictaviensis & vita hoc decessit
anno 367 die 13 Januarii, uti tunc ad ejus vitam dictum
est. In hoc est monasterium parit, dum caeteri contra insolitos hostes
munia, et in qua hospites recipiebantur. c. Chlodoveus
cepit regnare ab anno 479, sed tunc sub finem, Christi fidem
amplexus anno 504, ut legi Gothorum Historiam in regione Pre-
tensens ubi anno 507 delecto, Aquitaniam subjugavit, ut
alibi probatum est. Subscripsit anno 508 aut sequenti Constantino
Aurelianus Adelfus Episcopus ex civitate Pictavis, alia de
civitate Batavia, aut de Batavia, dictus a Bataviensi tractu
pagi Pictavis, de quo tunc Evagranus cap. 53 de illius Con-
fessionum. Ille ergo Adelfus consensus tunc fuisse Episcopum
Pictaviensis. Batavensis voluit legi Bataviensis Episcopum,
et suum faciat. c. B. Petrus Dominicus sermone de Trans-
latione S. Hilarii esset monasterium in suburbium fuisse, tunc
inter alia mura inclusum est, vulgo basilica S. Hilarii major
dicta, quia alia est, quæ vulgo S. Hilarii de villa appellatur.
In hac creditur S. Hilarius præfuisse et obisse, in illa apud no-
stem et S. Agniti plura scriptura, ut pluribus ad hunc vitam
dictum est. c. De eversione huius loci circa annum 1099 dum
Randolf, Moni et Suet per Aquitaniam in Hispaniam ingressi
sunt, divinus Hilarii ad S. Hilarii acti. Quia et dicit sub
Gothis fuisse Pictaviensia, quando non potuerunt restitui.

CAPUT III

In Germaniam abire jussus variis in S. Hilarii honorem struit ecclesias.

Postquam vero idem vir sanctus cum eis latus
convenerat, somno lecto se in eadem nocte commen-

daverat, signaculo sanctæ Crucis munitus, apparuit
ei S. Hilarius altera jam vice eum sic alloquens :
Frater Fridoline, cur tardas implere, quod Deo mi-
hiq; promisisti, quando corporis mei partem quan-
dam tecum ad deportandam separare promeristi.
Ergo noli diutius deinceps hic morari, quia tuis
nepotibus a Deo conceditur, quatenus post tuam
abcessionem hunc locum ad Dei non cessent procu-
rare servitium. Tunc cum idem vir Dei Fridolinus
soliter, prout er licitum erat, interrogaret, ubi eum
ire juberet; responsum est ei datum, ut ad quam-
dam a insulam Alamanniæ, Rheni cujusdam fluminis
undique lymphis circumdatam, sui cursum itineris
accelerare non differret, illicque suorum fidei se
commendaret.

25 Interim dum ab hac sacra visione stupefactus
evigilasset, venit nuntius Episcopi, dicens eum irre-
mediabili per omnia membra percussum esse paraly-
si, illuc vero sumptis suis secum nepotibus citius
adveniens, invenit eum cunctis artubus corporis ita
debilitatum, ut nullus in eo sentiretur motus præter-
vitalem flatum, quem adhuc a præcordiis aliquantulum
traheret. Tunc sanctus Abbas Fridolinus, solito
confidens medicamine, scilicet in Dei elementia,
prostravit se ad orationem peractaque oratione,
cum anxia sudoris effusione mirabilique fletuum
lacrymatione humefactus surgeret, erigebat se cum
eo pariter Episcopus, in nullo se dicens membro
aliquid mali sentire vel habere. Ergo cum talis ibi
Dei gratia tam patenter visibiliterque ostenderetur,
uterque eorum, Episcopus et Abbas, una cum ceteris,
qui ad funus præparandum illic aderant, Deum
laudabant.

26 Tunc mane facto cum eodem Episcopo per om-
nia patefaceret, qualiter in eadem nocte per visio-
nem revelatus est ei S. Hilarius, præcipiens, ut ad
insinuatum locum, nihil remoratus, suum acceleraret
gressum. Instantum prædictus Pontifex de tali stu-
pefactus visione doluit, ut nec vitam post ejus
abcessionem obtinere curaret. Nam non solum ille, sed
et totus Clerus totiusque regni principatus suam
instantum paternitatem abesse plangebant, ut nec
sue propriæ regionis incolæ tantum deluissent,
quando talem Patronum ab eis discedere viderent.
Quid plura? Quem proprii dulcedo regni, seu jucun-
dissima parentum affinitas, vel delectabilis pater-
nis hereditatis possessio substrahere non valebat,
nisi hoc perageret quod per divinam sibi majestatem
injunctum est; quomodo quibus blanditiis ille locus,
locum ejusdem halitatores, inter quos exul mora-
batur, obtinere valeret, quin hoc adimpleret, quod
minime dubitabat, Deo jubente, peragendum fore?
Ille vero per orationis sanctitatem apud Deum et
S. Hilarium herentia commentuque proficiendi
sumpto, eum parvis oscula daret Pontifici, ceteris
suis amicis in eorum certam, sibiq; promissam
commendavit fidem suos dilectissimos, de quibus su-
perius dictum est, nepotes; quos divina coactus jus-
tione, non solum exules, sed sua carentes paterni-
tate, relinquebat orphanos; itaque totius urbis Pre-
taviensis plebe circumdatus est, ut eorum clamori
compassionique renitens, vix ab eis eluctaretur, ut
arriperet gressum inde pergendi.

27 Taliter etiam arrepto itinere, portans secum
reliquas S. Hilarii, primum aggressus prædictam
Regem, omnia, quæ divinitus sibi acciderant, propa-
lavit ei; ab eoque potestatem accepit, quatenus,
ubiennique prenominationem inveniret insulam, adhuc
tamen sibi proptus inseram, cuncta, quæ vellet, in
Dei nomine illic licenter ageret. Huiusmodi potes-
tate accepta, nimisque gratia consolationis impe-
trat, latus a Rege discessit; indeque pergens, ve-
nit ad quoddam flumen, Mosella nuncupatum, ibi-
que

a S. Hilario
apparuit,
monetur in
Alamanniam
se conferre :

a

infirmum
Episcopum
restitui sani-
tati,
13

infecti
Pictaviensis-
bus, et eis
venientibus
pergit in
Germaniam,
17

ad regem.

A que in ipsius *b* ripa fluvii quodam monasterio sub honore S. Hilarii constructo, diutius, quam ut hoc monasterium, de quo in proœmio hujus libelli supra dictum est, perficeretur, voluit morari. Indeque progrediens inter quædam concava montium convallia, in quodam monte, Vosago nuncupato, construxit ecclesiam similiter in ejusdem Sancti honore. Qua illic perfecta, quamdam adit urbem, quæ apud Latinos c Argentina vocitatur, in qua etiam sub ejusdem Sancti honore ædificavit ecclesiam.

28 Ab eadem autem dum pergeret civitate, per d monasterium regni Burgundionum suum direxit iter in quamdam regionem, Rhetiam vocatam, causa e Curensem Episcopum adeundi. Ibidem vero in illa urbe, Curia dicta, cum interim moraretur, donec f ille feclesiam S. Hilarii construxisset in servitium, et ab ipsis urbis habitatoribus inquireret, si alicubi scirent aliquam insulam alveo Rheni circumfussam, et ab humanis habitatoribus adhuc inusitatum et incultam; responderunt, aliam se nescire, absque cultura scilicet humane visitationis, præter unam solummodo, quam sibi adhuc non bene notam profitebantur esse. Sed tamen, ubi esset eadem insula, et per quam viam illic venire deberet, insinabant.

Illuc postquam per innumerabiles tam longi itineris fatigationes, ad ultimum vix errabundus pervenit, intantum latus effectus est, ut omnino oblivisceretur, se antea quidquam molestiæ perpessum fuisse.

29 Statim igitur incaptibilis citius ingressus dum ingreditur eandem insulam absque circumjectæ plebis interrogatione, causa id tantum investigandi, si locus illic ad ecclesiam ædificandam opportunus inveniretur; cives absque mora, et ejusdem loci incolæ circumquaque conmanentes, dum eum viderent in eodem loco, quasi otiosum, huc illicque vagantem, currebant illuc nimia ira commoti, seiscitantes ab eo, cur tam inconsulte eandem insulam esset ausus ingredi, illicque quasi insidiator perorum, luporum more vagari; illumque præter illius impensionis excusationem duriter flagellis cæsum, expulerunt.

30 Illis taliter contra præfatum sanctum virum magna infestatione non semel, sed sæpiissime reluctantibus, nullamque spera sibi illic requiescendi promittentibus, iterum adit g Regem, ab eoque eundem locum, a quo paullo ante fugitivus emite vita vix evasit, in propriam domum, per chartam suæ manus obstipatione firmatam, accepit in perpetuum sibi suisque posteris possidendam. Nam ad regalem potestatem ab antiquis temporibus ipse locus pertinere non ambigebatur. Cum tali dono, nec non alterius gloria honoris, ab Imperatore predicto, qui enim multum diligebat, fulciretur; fœnt enim per suos missos ad eandem redire insulam, ea ratione, ut si aliquis contra hanc Imperialem vellet quidquam traditionem, aut huc S. Fridolino eundem præsumeret contradicere hominem, capite sane illius excusationis dilatione plecteretur.

31 Hucusque, o lector solers, scias hunc libellum non me fallaciter excogitasse, sed tantum rescripsisse, nec de meo aliquid additum esse, præter rusticam solummodo verborum constructionem: quem me profiteor non ob aliam causam construxisse, nisi quia idem liber, in quo hujus Sancti gesta habebantur, jam olim Paganorum incursione in eadem insula perditus, mihi, dum in Gallia peregrinus essem, manifestabatur aut idem, aut ejusdem exemplar. Hoc autem præ certo mihi minime notum est, si idem esset. Sed hoc procul dubio me scire affirmo, quod, dum mihi denegaretur ad inde merum deportandum ille liber, nec instrumenta scribendi haberem, quatenus per me scriberentur omnia: memoriarum mandarin materiae inventiæ assertionem, sicut

in proœmio hujus libri vel libelluli dictum est. Cetera vero, quæ hic sequuntur, scias, quorundam in eadem predicta insula degentium, veridica me compèrisse relatione. Nam ita, dum inde cantius inquirerem, profitebantur, ut quædam de istis sequentibus miraculis, quæ in illo præfato non inventi libro (nam pars ejus quædam in fine deficit oculis) an vera essent dubitarent; quædam autem affirmarent per antecedentium certam narrationem Patrum veraciter se scire.

a Apud Petrum Dummannum additam Gallinariam, quod cor-
retinus, ac censurus legendum, Secaniam, ut ex sequentibus
constat. — b Supra nunc, Ciletra nuncupatum, et c Hilariacum,
inquit Bruchius, idque S. Naboris convallium esse existimatur.
Sanmarthani ultra ad ducentos annos aberrant, dum dudum
Sieboldo Episcopo Metensi a S. Fridolino conditum aiunt, et
dedicatum anno 714. Ad Miraculum de Episcopo Metensibus
pag. 151 tradit Hilariacum a Sieboldo ex fundamentis condi-
tum in honorem S. Pauli dictum, proventum et privilegium
cumulatum anno 731, ita haberi in MS. antiquo membrano
hujus monasterii. Aut ergo Metera, et Hilariacum fuerunt
diversa loca, aut præter monasterio destructo, reconditum est a
Sieboldo seu Sieboldo Episcopo Metensi — e Argentina, anti-
quioribus Argentoratium, posterioribus Strateburgum, vulgo
Strasburgum; quod tunc suus Episcopus habuisse creditus in
Dietrich de 3 Hugoberis lib. 4 cap. 4. d Emuebant illa,
que v SS. Romano et Lupicino fratribus seculo quinto in Jura
novæ crepta erant extra, et ab eorum discipulis in vicinis
locis. Consulenda Acta S. Romani 28 Februarii, et Lupicini
21 Martii. e Bruchius in Catalogo Episcoporum Curien-
sum appellat Paricum seu Præcium. — f Idem Bruchius aut illam
ecclesiam nunc S. Martini dictam esse. Sprecherus in Chro-
nico Rhaſia pag. 223 asserit ecclesiam et cellam coniugis ve-
stigia adhuc videri. — g Theodericum Regem Francorum Ju-
stratorum, Aluum Chlodovicum, ut supra probatum

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Monasterium Seckinger constructum, et miracula patrati.

Postquam vero predictus vir S. Fridolinus hanc superius memoratam a Rege, ut jam dictum est, in propriam domum acceperet insulam, et illam, ut semper optabat, securus intraverat; accidit, ut quamdam capsellam, reliquis S. Hilarii plenam, quam suis humeris omni tempore pendentem solitus erat gestare, suspenderet in enjusdam arboris ramum, donec aliquantulum suis lassitudinis artibus concederet inevitabilem soporis requiem; antea longi itineris lassitudine, ut eundem circumcundo foram causa hoc tantum experiendi, ubi decenter ecclesiam ædificare posset, nimis fatigatus. Interim cum parum relocitatis, præter humanam tantum indiguit naturam, membris, assurgeret ad summæ dignitatis solitam orationem, nimis stupefactus aliquantulum retrorsit gressum; quod nimiam molem ejusdem arboris, in qua predicta suspendebatur capsella, videbat terratis inclinatum, omnesque ramos ab uno stipite usque ad summum admirabatur quasi conglomeratos dense humilissimæ ipsa tamen arbore non emendicata, sed lentis more viminis deorsum flexa... Nonne miranda res quod vir sanctus, nulla carnis fortitudine fultus, tandem id gestaverat, quod ipsius arboris magnam robur nullo modo sustinere valebat? Hoc ut ille electus Dei vidit, indubitanter se sciebat ibi permansurum: Deoque gratias agens, eadem accepta capsella, letus inde, hospitium querendo, discessit. Adhuc supersunt multa, quæ eundem illius arboris stipitem viderant surprisum.

2 Inde dum egens hospitio, cura discipulis suis intraret domum enjusdam bonæ qualitatis viri, Wacheri nuncupati, obviam ei venit ipsius humanis prædicti uxor, non solum interrogans, quid vellet, sed furibunda nimium mente eum interpellando, sic alloquuta. Miror, Frater, cur ceteris in huc villaniam sionibus prætermisissis, me tantummodo aggredieris, dum videas nostra ædificia prorsus igne consumpta, præter nam domunculam, in qua ego et senior meus vix habitando requiescimus; nec in hoc contentus es, ut solus pergas: sed aliorum (inde tu vel illi sunt

D
AUCTORE
BALTHERO
MONACHO.

E

Reliquia
S. Hilarii
Seckinger
erectum in
arbores

F
Max in terram
inclinata.

Inde distinctus
locum ubi
designatum
intelligit.

Hospitium
querit

dure terrepre-
tue

tria templa
S. Hilario
exstitit.

in insulam
venit Sec-
kingensem.

pro fure
habitus,

flagellis cæsum,
eliminator.

g
Regis donatio-
ne accipit
possessionem
insule.

Unde hæc
historia
acceperit.

A sunt nescio) congregata multitudine vagaris circum-
 quaque, minime sciens, quæ famis angustia nos hoc
 anno constrinxit. Illa huiusmodi dicente, ipsoque
 patienter hoc auscultante, venit ejus prædictus mari-
 tus, et aliquid levigata suæ uxoris inavundia, pio
 eum recepit amore, quia minime dignitatem sanctitatis
 in eo florere cognoverat: atque intantum eum statim
 dñexit, quatenus suam filiam, quam eadem nocte sua
 conjux peperit, in crastinum rigaret baptizare, et de
 ejusdem sacri baptismatis fonte levare. Hoc facto
 cum conjux multum irasceretur, eo quod talis vir
 peregrinus et famosus, sibi in compatrem eligeretur,
 ampliavit adhuc ei iracundiam vir suus condonans
 huic sancto viro magnam hereditatis possessionisque
 partem. Sed tamen postea, ut eidem prædictæ for-
 tunæ hujus viri laudanda præta innoverat, com-
 mendavit ei etiam ipsam suam, quam de sacro levaverat
 fonte, filiam: ut sanctis studiis litterarum ab eo
 imbuta, divinoque sacra velamine, deinceps in
 prædicta insula in Dei permaneret servitio. Hæc, ut
 fertur, prima in eadem locosænetimonia habebatur,
 cujus pater et mater ceterique parentes magnam
 eidem sancto viro præstiterunt caritatem.

3 Inde vero pergens, dum quandam balneis uten-
 tem adiret, ea causa, ut aliquid in adiutorium sibi
 impenderet ad Dei servitium, et hoc omnino se actu-
 rum denegaret; contigit, illo jam abscedente, ut de
 eisdem balneis prædictus vir exire non posset, ante-
 quam revocaret Sanctum, eique quandam suæ par-
 tem hereditatis donaret, insuper eum interrogans,
 quid adhuc vellet, ut ei donaret.

4 Interea post aliquantulum temporis spatium,
 prædicto Rege defuncto, cum idem sanctus vir Fri-
 dolinus præfatus adhuc memoratam insulam ad plani-
 titiem redigeret, radicibus abscissa arboræ densi-
 tatis sylva, nec non spinarum incepta spissitudine,
 prout ei congruum fuit, exposita; contigit, ut idem
 sibi rebelles existerent, a quibus antea talem ardan-
 tam injuriam, ut superius dictum est, in Regis præ-
 sentis plauverat ac sustinere non posse. Nam hoc
 præcui dubio se acturus promiserant, ut nullo modo
 amicus: sed talis vir peregrinus et exul in eandem
 locum ingredi, quem hereditario affirmaverant jure
 ad se pertinere. Tunc huiusmodi nimis infestationi-
 busque sæpius illi ingestis, relictum est inter eo-
 rum inimicos amicos, uti in unum utrisque conve-
 nientibus, inde quod bonum esset et utile, dijudica-
 retur: utpoteque iudicium fieri præfinitum est in

C illa ripa, ubi modo major eja. dem fluminis inundatio,
 eandem adit insulam. Nam tunc temporis totum
 id flumen, videbatur Rheinus nuncupatum, non ibi, sed
 de altera parte sui cursum alveo contineret: nec
 ulla pars ejus inde, nisi raro derivabatur illuc; tunc
 scilicet quando de Alpibus jugis nives effusiones
 per fervide calorem restatis liquecentes, per en-
 cava montium convalla in eundem intrassent flu-
 vium. Sed tamen non in tantum exereverat inunda-
 tionem unquam eo tempore, ut diu necesse esset ibi
 navigio fieri.

5 Taliter quidem Dei electus, ne tali spe privaretur,
 angustatus, nullam, præterquam in Deum,
 fiduciam habens, diu nocteque non destitit Divinum
 sibi placare Majestatem: quatenus in conducto die,
 cunctis ad tale iudicium confluentibus, suæ magni-
 tudinis potentia ostenderetur invicta et gloriosa. Tunc
 vespere quodam, quia subsequenti die crastina illud
 prædictum iudicium futurum erat... solus tandem
 egressus est insulam, hec enim tristis, tamen in
 Dei misericordia confidens, in loco memorato....
 superius, ubi illud prædictum flumen aliquantulum
 latius liberiorque quodam fluxu insinuatam, contra
 amulæ spatium locum, immersit eandem aquæ per
 adiutorium sui ejusdam amici quosdam abietes,

sicuti adhuc ibi apparent, ita dicens: Ipse Deus, qui
 cuncta creavit bona in celo et in terra, convertat
 hæc aquam contra inimicos suos, ne deinceps tam
 prorsus, ut ante fecerunt, possint ad hunc locum
 destruendum transire. Hoc facto reversus, totam
 illam noctem pervigil orando perducebat. Mane au-
 tem facto jam alveum in alteram vidit conversum
 ripam: quæ priori die intantum apparebat, ut nec
 alienus pes transeuntis humectaretur. Insuper suos
 inimicos audivit de altera parte non solum Deum
 laudantes, sed etiam ad se clamantes, ut pro eis
 oraret, ne in divinam incurrerent vindictam.

6 Inde vero laudes Deo omnipotenti persolvens,
 cum absque ullius contradictione ecclesiam in eodem
 construeret loco sub honore S. Hilarii, illicque Ca-
 nonicam sanctimonialium vitam construeret: habuit
 secum quendam magnæ ferocitatis discipulum, quem
 ipse de sacra baptismatis unda levaverat: qui post-
 quam eidem congregationi disposuit carceralem con-
 struere anxietatem, hoc totum, quod per diem opæ-
 rabatur, id ipsum per noctem coctus destruebatur.
 Sed tamen suus Magister tantæ mansuetudinis erat,
 ut quando pueri, sicut nos est parvulorum, conscen-
 derent arborum ramos, cussa colligendi poma, juxta
 stipitem stans observaret eorum descensum, quatenus
 suo blandius impositi dursio, nullatenus ruinam time-
 rent, eisque tunc prædictum suum fugientibus disci-
 pulum dixit: Fugite, o miseri, fugite ne ille veniat,
 qui vos absque misericordia damnet.

7 Iste vero tantæ sanctitatis vir, cum feliciter in
 Deo per multos annos vixisset, et in eadem insula,
 eademat sanctimonialium congregatione, multæ
 per eum, divina largiente gratia, ostenderentur vir-
 tutes, hujus lucis metam cunctis mortalibus commu-
 nem sub conditione inevitabili transeundi, beatissimo
 pridie Nonas Martii finivit obitu, in perpetuum cum
 Christo victurus in caelis, qui semper in hac degens
 luce, summo totius desiderii nisi non cessabat, de
 virtute proficiens in virtutem, anhelare.

8 Beatus igitur Fridolinus cum construeret clau-
 strum sanctimonialium in Secanis, erant duo fratres
 germani, qui nobilitate et divitiis in b Claronæ præ-
 pollebant, unus nominatus Urso, alter vero Landol-
 phus: e quibus e Urso videns S. Fridolini sanctita-
 tem partem illarum possessionum, quæ sibi erant,
 cum pleno consensu fratris sui, clastro Secanis
 donavit, et donationem suam instrumentis debito modo
 vallatis confirmavit. Hæc illi elemosyna promissa,
 Urso diem clausit extremum: post cujus obitum
 frater ejus Landolphus possessiones singulas, a fratre
 donatas cenobio præfato, sibi contra iustitiam usur-
 pavit. Cum autem S. Fridolinus multo tempore co-
 ram iudicibus resisteret, nec ad plenum jus conse-
 quendum proficeret; dictum est ei, quod, si finem
 suæ litis habere cuperet, donatorem possessionum
 illarum iudicio litis præsentaret, ut sic veritas testis
 illius donationem factam rite et legitimam appro-
 baret. Quam sententiam beatissimus Fridolinus ac-
 ceptavit, rogavitque Landgravium, cui nomen erat

d Baldeberch, ut diem certum super præmissis, sibi
 et adversario, et hanc iudicii assignaret. Quibus
 obtentis, venit B. Fridolinus in Claronam, et stans
 supra sepulcrum Ursonis, et aperto sepulcro, ipsum
 ex nomine vocans, confusus de Christi potentia, sus-
 citavit, et apprehendens eum per manum suam;
 duxit eum inde ad sex miliaria in villam, quæ dici-
 tur Ranckweil, ubi prædictum Landgravium iudicio
 præsentem, et adversarium præsentem et magnam
 hostium multitudinem invenit. Ibi Urso suscitatus
 dixit fratri suo Landolpho coram omnibus: Frater,
 cur animam meam spoliasti rapiendo possessionem,
 quæ ad me pertinebat? Respondit: Frater optime,
 tuam partem tibi restitui, insuper meam partem ad
 idem

D oratione trans-
 fertur in
 flumine in
 adversam
 partem:

monasterium
 sanctimoniali-
 um extruit:

vir plane
 mansuetus,

6

miraculis
 clarus n. ori-
 tur 6. Martii:

b

c accipit posses-
 siones ab
 Ursonis,

F

post ejus obi-
 tum a fratre
 occupatus:

l

illum suscitavit
 mortuum et
 suscitavit unum
 ad testimonium
 perhibendum:

ACCUR-
 BACU-
 MONACHO.
 potenter
 amaret:

baptizati hos-
 piti filiam:

primam tibi
 præsentem
 in unam:

adiutorium
 accipit a viro
 medicum, e
 adu. v. v.

nona pueri
 infestationes
 insularum,

d. iudicium
 in ripa tenuis
 alveo,

accipit dupli-
catis postervin-
des.

A idem cornobium Secanis superaddo. Hoc peracto, S. Fridolinus defunctum illum ad sepulcrum, unde eum duxerat, reduxit. In testimonium rei gestæ conscripti sunt ibidem versus isti :

Predia pro Domino dant fratres hic Fridolino :

Tempore post multo, negat alter fratre sepulto.

Soscitatur hunc dignus testem, ducitque benignus :

Turba timore tremit, Sanctus sua jura redemit.

Beatus autem Fridolinus post multa virtutum insignia ac præclara gesta dormavit in Domino e pridie Nonas Martii. Modo venimus ad alia quædam sua miracula, quæ post sacratissimum acciderunt obitum.

a *Frant hic sequentia absque sensu bono interposita : quæque ut quilibet nimio fasce gravatus succumbit, ad ultimum diem gravatus. — b Clarona, seu Clarona, vulgo Clariz, ex tredecim pugis seu cantonibus Helvetiarum prope supra indicatam Rhatium, et hinc urbem Curiam. Claronensis quondam religionem hoc tempore viri degunt ex Catholicis et Protestantibus. — c Verso, inquit Canisius cap. 24, major nam, capitis consuetudine viri Dei, Christianus ab eo est rudimentis intusus. — d Alis Babelrecht. — e ibi repetitum diem mortis videtur jam dictum miraculum postea additum, et forsan ab eodem auctore, cum id ab aliis edocuius esset.*

CAPUT II.

Miracula post mortem ad sepulchrum facta.

Quoniam homo irremediabili miserabiliter debilitatus paralyti a primis infantie annis, vitam absque vitæ
J) officiis per multos durebat annos. Cui semper in adjacenti extincti corporis funere solitanti superstes anima, cum vix palpitation, vigeat, et in præmortui tota massa cadaveris quasi soli vivere cognoscebantur oculi, ac velut vigiles mortuorum probabantur artium esse custodes. Lingua namque primum nullius volubilitate motus excussa, vocem nullatenus ictu aereo proferre valebat. Nam ab ima pectorali fistula vox sui tractum sonitus palato ad verba denegabat profereunda. Manuum digitalis annexio per naturam vitiatam marida flaccens, corpori delutim non præbebat servitium : neque languidam membrorum structuram pes pelali carens incessu, sustentabat : dum ita totius massa filivice torperet, ut nullus quasi in ea motus vigeret. Interea misero se debilitato, affuit S. Fridolini festivitas. Ergo ad suam basilicam undique accurrente, ut sapiens, innumerablem populorum caterva pro sua impetranda clementia, allatus est idem paralyticus a suis parentibus in eandem ecclesiam. Ibi vero omnibus ad sacra Missarum solennia astantibus, idem prædictus vir, cum supra sepulcrum ejusdem Sancti prostratus jaceret, ita Deo concedente suffragantibusque S. Fridolini meritis, diu optate reditus est sanitati, ut ministerio, manuum tactu, pedum gressu, totiusque statu corporis in eadem hora frueretur. Hoc inclyto multiplicique miraculo ita, ut dictum est, peracto, quæ lams Cleri totiusque plebis illius esset, non eget narratione.

10 Aliud insuper quoddam miraculum, quod ab eo fatum scimus, præterire non audent. Nam quidam tempore, cum Abbatissa quædam ejusdem a Regis filia, in eodem una cum suo patre maneret loco, contigit, ut regule, in quo erant, palatium incenderetur : ipseque Rex collectis illuc vernaculis ceteraque plebe vulgari, ejusdem ignis incendium festinaret extinguere, ne ecclesia, quæ prope illic erat, cineremaretur. Tunc ipsa ejus prædicta filia ejusdem loci rectrix currens ad ecclesiam, prostravit se super sepulcrum S. Fridolini, hoc precand dubio ostentans et firmans, ne inde abscederet, licet omnino in cinerem consummata, vitam finiret. Cum ipsa ecclesia pene tota incensa esset, ita ut omnes inde fugiendo abscederent, prorsus desperantes eam extinguere posse : visus est Regi ceterisque, ipse S. Fridolinus cum sacerdotali infula venisse, omnemque totius inflammationem incendii de toto basilicæ sic abstersisse, ut nec aliqua fuliginis obfus-

catio ibi appareret. Talibus ergo ac multis aliis miraculis per sua merita cœlitus ostensis, videlicet in cæcis, surdis, mutis, claudis, languorum varietate oppressis, possumus et aliud miraculum narrare, quod sæpiissime citamus evenisse.

11 Igitur quidam b Paganorum incensus, ut sæpe, eundem iuxit locum, omnibusque indo fugientibus S. Fridolini sarcophagum una cum suo sanctissimo corpusculo solum remansisse dimiserunt. Ac postquam paullulum, dum spatium respirandi viridis resumptis eis concederetur, suis quidam propriis servulus, nomine Wenlo, quoad vivus esset, mortis periculo se ipsum pro Domini sui amore non dubitavit proponere, tale verbum, non rusticorum more, sed alienigenæ hominæ qualitatæ viri fiducia roboratus, proferens : Diutius vivere non curro, si nemini Seniore a Paganis cremari videro. Hac spe confortatus, recurrens intravit ecclesiam, osculansque sepulcrum ejus, terra tenus prostratus, sic alloquitur eum : Domine, Domine Fridoline, per Omnipotentem te deprecor, ut aut meum servum disponas a superveniens Paganis statim interfici, aut concedas te necum hinc deportari. Hoc dicto sustulit inde quendam lapidem prægrandem, tantæ scilicet quantitatæ, ut sex hominibus sufficeret inde levare tantum pondus. Tuncque eodem detecto mausoleo, suis imposuit humeris illud, in quo tunc sacrum pignus jacuit, feretrum, atque tan sacro onustus fasce pervenit ad ceteros, minime sentiens oneris pondus, quia ab illo quem portabat, præcul dubio portabatur. Tunc Clerici simul cum sanctimonialibus illuc obviam ei properantes, receperunt eum nimis gratulandi, Deum, suæque sanctæ merita laudantes. Inde dum cum quamplures de Clericis nobilibusque laicis ad quoddam castellum portare tentarent, tanti ponderis effectus est, ut nec vel unius pedis passum transire possent. Hoc diutissime cum vicissim multis accedentibus tentassent, ad ultimum perpauci ex suis Clericis, suisque sanctimonialibus accedentes portabant eum ita leviter, quatenus eis videretur se quasi nihil gravolus sentire, et hoc non solum tunc semel accidisse probatur, sed adhuc etiam quodcumque Paganis in hoc regnum adventantibus foras de ecclesia portatur, contingit ut ipse suis victoribus interdum se tantum levem faciat, ut nihil ponderis se profiteantur sentire, interdum se tam gravem reddat, ut ulterius cum eo pondere nequeant abire.

a *Vicinus aliquis Dynasta seu Regulus, intelligitur. — b Stephanus tradit anno 938 Hungaros invasore hanc insulam. et repulso a quodam agricola, Heremico ducto, ad quæ tempora forsan hic relato referri possunt.*

MIRACULA

Ex Vita Germanica Henrici Murreri.

12 Honoratus vir Jacobus Wyssius, civis Brengartensis in Argovia, æ legitima sua uxore Margareta Seggna genuerat filium, qui postmodum tam debili corpore fuit, ut infra sesquiannum nec stare neque incedere potuerit : idque cum dolore et gemitu soliditorem, et cari parentes nullis volebant sumptibus parcere. Cum vero ex consilio proborum hominum eundem filium Seckingam ad sepulcrum S. Fridolini allerent, et pias sires Christianasque preces effunderent : ecce mira Dei operatio per S. Fridolinum patrociniū puer iste, qui in equo ligatus eo venerat, mox se pedes itineri dedit, jam diu optata sanitas potitus, cum magna parentum letitia et gratitudine erga Deum et S. Fridolinum exhibita.

2 Hinc simile miraculum contigit anno mcccxxi puero decenni, filio ejusdem hospitiæ urbis Badenæ ad insigne Angeli, nomine Salome Hofmannæ. Hic puer tempore viginti hebdomadarum gravi simo morbo vexatus, et duobus mensibus non nisi manibus aliorum

D
ARTORE
OALTHEHO
MONACHO

b

in incerta
Paganorum

varius e sepul-
cro miraculo e
acerio aufer-
tur.

B

in suis, in de
transp. in de,
abus fundas-
bile.

F

Simul puer
e magna debi-
tudo,

ita e magna
morbo.

Paralyticus
currens :

C

u

incendium
extinguitur :

AUCTORE
BALTERO
MONACHO.

A aliorum potuerat de loco in locum moveri : nec poterat ullo humano remedio juvari. Cum jam indices morbus ingravesceret, et e consilio prohorum hominum votum factum esset de eo cum annua oblatione portando Seckingham ad S. Fridolinum; puer de nocte ex improvise surrexit, et Seckingham profectus, in templum venit : quando Sacerdos, petente

matre, sacris vestibus, quibus S. Fridolinus solebat D Missam facere (nam ex adhuc ibi adservantur) ejusque pedo Abbatiali eum tetigit et fricavit, adjunctis sacris precibus cum invocatione S. Fridolini : et peracto Missæ sacrificio, erexit se puer, petitique ut permitteretur solus ire ad hospitium : et sanus eo perrexit cum magna omnium admiratione.

DE SANCTIS VIRGINIBUS

KINEBURGA ET KINESWITHA FILIABUS PENDÆ MERCIORUM REGIS ET HARUM CONSANGUINEA TIBBA SIVE TILBA, PETROBURGI IN ANGLIA.

Commentarius historicus.

§. I. Controversia proposita. Sanctarum Virginum progenies. Petroburgum monasterium fundatum. Harum ibi sepultura.

ACH. PINCH
REC. VII
SI MARTII

Rea gesta sanctarum harum Virginum evidentes satis forent et perspicue, nisi variis fuissent circumstantiis tenebris, in quas posterius auctoritatis suæ robore induxit Guithelmus Somersetus, vulgo Malmesburiensis dictus, qui fuit apud Occiduum Sarum in canobio Malmesburiense in Comitatu Wiltontensi monachus, prætor et bibliothecarius; et gesta Regum et Pontificum Anglorum deduxit ad annum usque MCCLII, qui precebat, ut est annis circiter quingentis, postquam Penda Rex Merciorum, et Oswardus inter Rex Northanhymbrorum, de quibus infra agendum, requiescent, Malmesburiensem partem alii descriperunt, quique mendis novis errores addiderunt, ac novissime nomen elusit Michael Alfordus, alius Griffith, Societatis nostre Theologus, ac vir exime eruditus ac nobis, dum viveret, amicitia conjunctus. Hic anno MCCLII ex vita hac mortali ereptus, *Annales Ecclesiarum Anglicanarum a se conscriptos reliquit, nuper Leodi quatuor voluminibus excussos. In his Annalibus filie Pendæ Regis ac filia Oswari Regis, pluribus in eandem personam conflato, magnam rerum confusione proferantur, statuiturque S. Kineburga, de qua hic agimus, nupta duobus filius Oswari Regis, licet unicus fingatur; et ultimo peperisse Osredum Regem et heredem Northanhymbrorum, natum anno DCCXXVII, cum certo constet S. Kineburgam ante annum DCCXXX ad immortalem vitam transisse. Quare ut clare et dilucide in hac controversia procedamus, paucis lectori proponimus, quid intendamus circa has reginas famulus probare.*

Errores
scriptorum.

2 Statuimus ergo quatuor Oswari Regis filios, primum ac seniores in legitimum conjugium natum, Alfridum nomine, cuiusque ante annum DCCII conjugatam, ducta in uxorem Cymburga, alius etiam Kineburga dicta, filia Pendæ Regis Merciorum, qui parte regni a patre accepta, Rex constitutus fuit, forsam regionis Northanhymbrorum Vita hunc functionem arctatam ante annum DCCXXVI, sive ante reditum S. Wulfridi e Gallis, cum esset Episcopus consecratus. At postea Oswari Regi anno DCCXXVII mortuo, successit, qui tunc primogenitus in viis erat Egbertus, inter quem et Ethelbertum Regem Merciorum cum bellum esset anno DCCXXIX cecidit. Elfwinus fratres, juvenis XVII annorum et utriusque provincie, teste Beda, multum amabiles, conserto gravi puello certans est. Egbertus vero apud Poles anno DCCXXX interempto, in Regem assumptus est, qui totum superaret, Alfridus notus, juvenis XVII circiter aut XX annorum, qui relicto regi herede Osredo, filio sui minorum, mortuus est. Uoces tribus his Regibus fuerunt hæc sequentes Alfrido seniori ante memorata maritum mortua, mater forsam Kineboldi pueruli, quam miraculis clarum et Sanctum aspericiunt Backinga-

menses. *Terminca controversia ubi erit examinanda. Erat hæc Cymburga soror SS. Kineburgæ et Kineswithæ Virginum, quæ a prima ætate Dea dicatæ erant. Imo S. Kineburga vivente sorore, forsam Kinesweda dicta, quod ei a multis nomen datur. Egbertus nupta fuit S. Etheldreda Anna Regis Orientalis Angliæ filia : rerum ea, quod Dea virginitatem adhaesisset, dimissa, ultra in matrimonio successit, cuius nomen licet ab antiquis non sit expressum, celebris tamen ejus mentio fit apud Bedam in Vita S. Guthberti xx Marti, diciturque post mortem mariti in monasterio Lugubatiensi ab hac sancta Episcopo habitam sanctæ conversationis accepisse. Denique, quod ad controversiam magis spectat, Alfrido notus fuit ab S. Ina Occidentum Saxonum Rege nuptus tradita hujus soror S. Cuthurga. Extat Chronologia Anglo-Saxonica cum Historia Bedæ excussis ab auctore anonymo, sed valde antiquo circa annum millesimum conscripta, in qua dicitur Cuthurga nupta Northanhymbrorum Regi Alfrido, sed ab illo adhuc vivente, vita monasterii studio, sejuncta : circa annum DCC, ac tum primo in monasterio Berkingensi in Comitatu Essexiæ erat aliquandiu sub S. Hildelitha Abbatisa, dein monasterio Hinhurnensis in agro Dorsetensi, a S. Ina Rege extracta, facta prima Abbatisa : quam ibi perfrasse anno DCCV testatur S. Adeldunus Episcopus Shirlburnensis in epistola tunc in illo monasterio scripta, quam erant Alfordus, utque ad illum annum inseruit suis Annalibus. Terminca scriptiois memoror, quia Alfridum notum a seniore Alfrido non distinxit, eique S. Kineburgam nuptam voluit sexagenariam Osredum genuisse, asserit S. Cuthurgam fuisse nuptam Osredo Regi Alfridi et suo filio, rejecta auctoritate Vitæ S. Cuthurgæ, item Wigorniensis et Malmesburiensis, coactus nullo prævio auctore sibi ipsi contradicere. Habet illa Alfordus ad annum DCCXII, quasi tunc S. Cuthurga ab Osredo juvene XVI annorum dirortum fecisset. Colitur S. Cuthurga XXXI Augusti, de ea egius VI Februarii ad Vitam S. Inæ Regis ac fratris, utque iterum acturi sumus XXV Martii ad Vitam S. Hildelithæ Abbatisæ, sub qua cum vixisse diximus.*

Egbertus
S. Etheldreda,

E
dem alia;

Alfrido
S. Cuthurga.

P

3 Floruit circa annum MC Gascelinus monachus Bertinensis apud Audomaropolim, inde ob doctrinam et pietatem in Angliam a S. Anselmo Archiepiscopo Cantuariensi aliusque vocatus, teste Malmesburiensi lib. 4 de Gestis Regum Anglorum cap. I, numerosis Sanctorum Vitæ stylo extulit, vel informiter editos compitius emendavit, post Bedam secundus in laudibus Sanctorum curandis. Hujus etiam descriptam Vitam S. Kineburgæ Virginis dedimus in Februarii, in qua harum Sanctarum, quæ Guthberti patris illius sorores erant, et etiam illius testimonium num. 2 his verbis Abundat quæ Werburgæ generositatem ac sanctimoniam promixte exornant sanctissime amicitie sue, Pendæ Regis filie, Kineburga et Kineswida, quæ cum propinqua sua beatissima Tibba Burgensem superius jamtoris Petri illustrant ecclesiam. Suus

Laudatur a
Gascelino,

SS. Kineburga
et Kineswitha,

vero

Quæ Regis
4 filii

nupta Alfrido
seniori Cym-
burga soror
SS. Kineburgæ
et Kineswithæ

A vero genitor prænominatus Wulfherus ac patrii Reges, id est, Penda, Æthelredus ac Merwala prædicatorum sororum fratres, Christiane institutionis non solum cultores, verum etiam primi atque intensissimi fieri propagatores, et sicut Æthelricus Dorovernia, ita Wulfherus in Mercis Christianitatem primus dilatavit. *Hæc Goseelinus fide dignus auctor.*

4 Regnavit Penda horum omnium genitor ab anno DCCXVI ad annum DCLV, qui licet teste Bedæ lib. 3 *Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum cap. 21* non probuierit, quin etiam in sua, hæc est, Merciorum natione verbum Dei prædicaretur; quin potius odio haberet et despiceret eos, quos fide Christi imbutos opera fidei deprehendit non habere; tamen cordes idolatriæ non abrenunciavit, neque fidei est fonte ablatus. Patre vero Penda senior filius imperavit *Middlesex, sive Mediterraneis Anglis, in hodiernis Comitatus Staffordiæ, Derby, Cestræ, ac partibus Warræcensis usque et Solopæ, quantum ex antiquis diocesis Lichfeldensis limitibus erui potest.* Altera pars Solomæ cum Comitatu Herefordensi ex forsan Monumethensi constituit regnum Orcuntalium Merciorum, quod habuit alter filiorum Merwala, pater sanctarum Virginum Milburgæ, Mildredæ et Milwincæ, ut latius dictum est ad *Vitam S. Milburgæ xxiii Februarii.* Amplecti sunt ambo hi fratres fidem Christianam Penda biennio ante obitum patris, scribit anno DCLIII, et Merwala circa annum DCLX. At Penda Rege occiso Oswius Rex Northymbrore Christianissimus Merciorum regnum occupavit, sed Penda, ab ductum Ælfredum filium, genero suo donavit regnum Australium Merciorum, circa fluvium Trentem, discretum ab Aquilonaribus Mercis, quorum regnum retinuit. At Penda anno DCLVII intercepto, cum Oswius Mercis iterum imperaret, rebellaverunt Meren, et Wulfherum adhuc adolescentem in Regem levaverunt; cui anno DCLXXX defuncto, successit S. Æthelredus et regnum Borealiū Merciorum recuperavit, ac tandem tradito regno Wulfheri filio Cœnredo vitam monasticam aspiratus, postmodum sancte mortuus colitur in *Mari.*

5 Hæc paucis de regia familia intranda fuisse, quod illi suam originem debeat memorata a Goseelino Burgensis S. Petri ecclesia, sive Petroburgense monasterium et oppidum, olim Medeshamsteda dictum, ad fluvium Nenum, Romanis Ansonum in confinis Huntingdonensis et Lincolnensis Comitatum. Porro Rex Penda Christianam religionem amplexus, perhibuit hoc anni DCLVI motus est; cui accessit cooperatores Saxulphus rex præpotens et seculo et religione, Reipue et Ecclesie acceptissimus, primus dein aggregato monachorum contubernio Abbas factus, ac postmodum in Episcopum Merciorum ac Mediterraneorum Anglorum assumptus. Penda socer Oswius, post illius potissimum eadem pramonit opus ceptum, uti vel maxime Wulfherus et S. Æthelredus Reges, quorum diplomata extant in Monasterio Anglicano; ac Wulfherus inter alia sic loquitur: Quia propter illum S. Petrum Divinæ fidei et Ecclesiarum Principem regniue Dei clavigerum, per quem admittitur in paradysum Domini, reconciliari mihi gestio per privilegium domus sue, que in Medeshamstede studio venerabilis Abbatis Saxulphi gloriose est condita, et divina monachorum familia bene disposita. Cui quicquid antecessor germanis meus Penda vel Oswius Christi una fide confrater et conregnator concesserunt; non solum mea auctoritate cupio stabilire, verum etiam de meo aliquid addere. Ego itaque inventibus fratribus meis Æthelredo ac Merwala cum beatissimis sororibus meis Kynburga et Kynesswida... trado B. Petro ad prefatum Medeshamstede monasterium hæc stagna et paludes et heni et piscaturas cum terris et omnibus infraiacentibus. Quibus late enumeratis, Hæc addit, Ecclesia ista possidet tanquam Regina, non tanquam famula.

Martin T. I.

Hæc nobis B. Petro principante, principalis in sua regione et specialius Romana sic Ecclesia, hic quarimus ipsum Patronum, qui Romæ non possumus... Tu mi frater Æthelrede et vos sorores piissime Kynburga et Kynesswida pro mutua animarum nostrarum redemptione huic testamentum vestro testes optum, ut præmiis subscribite. Quod his verbis factum traditur: Ego Æthelredus frater Regis cum eadem consensu, Ego Kynburga, soror Regis amplector, Ego quoque soror Regis Kynesswida favo... Sanctum est hoc privilegium anno Domini DCLXIV, Wulfheri Regis VII. Alia circa hoc diploma infra inquiremus.

6 Anno item DCLXXX regnante Æthelredo, missa est Roma decretalis epistola Agathonis Pape directæ dicto Æthelredo Regi, Theodoro Archiepiscopo Cantuariensi, et Sarnulpho Episcopo ceterisque Consuecrotibus directæ: qua constituitur Abbas Medeshamstede Legatus Apustolicus per totam Angliam, et monasterium ipsum instat finium Apostolorum pro absolvendis votis, quæ de peregrinando Romam concepta fuissent. Extat hæc epistola Decretalis ex MS. Saxonicæ Latine redita ab Henrico Spelmano in antiquis Conciliis Britannicis a pagina 163. Lecta en in Concilio Hætheldensi dicitur Rex Æthelredus: Omnia, quæ frater meus Penda, et frater meus Wulfherus, sorores etiam mee Kynburgh et Kynesswida dederunt et legaverunt S. Petro et Abbati huic, rata sunt volo et immutabilia. Præmonuit Spelmanus parum integra videri ea acta, quæ postea in Monasterio Anglicano sunt uberius casu, ubi pag. 67 Æthelredus Rex asserit: Confirmit, ut monasterium B. Petri in Medeshamstede per industriam spiritualis Patris nostri Saxulphi, alienigena carnis genitore præeunte, benignissimæ memorie fratres mei Penda regaliter instituit, Wulfherus regali opulentia et privilegio principaliter mobilitavit, ego quoque tam pro meæ animæ, quam ipsorum sententiam salutem, nec non et pro sanctissimis sororibus meis, beatissimæ scilicet memorie Kynburga, et quæ adhuc sacra Christi virginitate deservit, Kynesswida, et rebus augere et divina auctoritate munire curavi.

7 Ex dictis constat præclarissimi huius Medeshamstedani sive Petroburgensis monasterii fuisse has sanctas sorores cum tribus fratribus suis Regibus haberi confuendatrices, aut multorum possessionum collatrices: eas ecclesia post S. Petrum Apostolum fuisse sunt præcipue Patronæ: imo quantum ex sequentibus videtur fuisse colligi, ubi initio et ex proprio testamento ibi fuerint sepultæ. Elegerant namque sibi domicilium satis vicinum, duobus milliaribus distans, Henrico Huntingdonensi Castrum, et Dornecaster dictum Cambeden in Iccus et Huntingdonensi Comitatu, contracto Caster vocatum: dictarumque Danico hore solo adiacentium. Hoc ergo in loco regne hæ Virgines, accepta a Medeshamstedanis menachis instructione Christiana, vitam in magna sanctitate duxerunt: quarum Acta in illa Danorum depopulatione sanæ cum vicinis monasteriis, ut mox videtur, igne fuisse deleta arbitramur.

§ II. Petroburgensis monasterii destructio et restauratio. Translatio corporum harum Sanctarum et Tibbæ in Ankaryri reductio. Cultus saver.

Chronicon Petroburgense observatur manu exaratum in Bibliotheca Cottoniana, in quo videtur monasterium destructum fuisse, solum ex apographo illorum, qui tunc erant: aliqua in Monasterio Anglicano recensæ sunt: quorum unanimitas ad SS. Kynburgam et Kynesswida spectant, hic necessario dando. Ita ergo illi narratio pag. 68 incipit: Anno Domini MCCXXX Pagani Ethraceni reliquos, in Landesæ navigio applicant, ubi patriam depopulantes, etiam monasterium

subscribitur ut donatum:

hanc approbat S. Æthelredus anno 680 E

monia S. Kynburga cuparale S. Kynesswida;

postea huius monasterii Patronæ ibi sepultæ:

p in vicino loco habitavit,

Dant anno 870 occidunt monachos et comburunt monasterium, Aldredum,

A de Bardney, monachis omnibus absque ulla misericordia interfectis, ignibus tradiderunt, pertransiuntque in Kestiven, omnia conserunt, perimunt et incendunt... Contra quos collecti Christiani in festo S. Mauricii Martyris bellum cum Pagano commiserunt, largiente Domino victoriam... Dani vero pro caede suorum magis effertur... tamquam leones in paucos ovienlas pro libito debacchantur... Ibi Christiani pro viribus sanguinem suum vindicantes, tandem innumeris confossi vulneribus, super fratrum suorum cadavera corruerunt: pauci juvenes, projectis armis, in vicinam silvam vix evadentes, proxima nocte sequenti Croyland ingressi, stragem Christianorum astantibus. Abbas Theodorus retentis secum senioribus monachis et paucis infantibus, aliis assumptis sacris reliquiis monasterii, aliis etiam jocalibus, chartis et monumentis dimisit... Barbari indignati quod speratos thesauros non invenissent, universa Sanctorum corpora de tumulis extractis, miserabiliter contracta, immisso igne die tertio more suo cum ecclesia et omnibus monasterii officinis et aedificiis vi Kalendas Octobris combusserunt. Quarto die versus Medeshamstede transigraverunt, ubi Hubba Comes supra modum ira aetatus et maxime in monachos effertus omnes sanctae religionis schemata vestitos, manu sua interfecit, ceteri in celeros grassabantur. Nemo de toto monasterio salvatus est, tam venerabilis Pater Henda senex valde, quam monachi sui universi cum omnibus. Altaria omnia suffossa, monumenta universa confecta, Sanctorum librorum ingens bibliotheca combusta, chartarum monasteriorum immensa copia discepta, sanctorum Virginum Kynelburge, Kyneswithe ac Tibbe pretiosa pignora pedibus conculcata, muri funditus aversi, ipsa ecclesia cum omnibus ceteris aedificiis concussa, per totam quindenam sequentem jugi incendio conflagravit. Quae de Sanctis Virginitas eadem velut ut plerumque alia, apud Ingulfum postea citandum, leguntur. Sed pergit iter.

9 Frater Turgarus per fugam elapsus in proxima parochia, perque totam noctem ambulans, summo diluculo Croyland ingressus est. Invenit ergo Fratres suos cum monachis de Ankarig pridie relixis, et ad extinguendum ignes, adhuc in multis monasterii locis durantes, fortissime mundare: quem cum sanum et inebriatum viderent, aliquantulum confutati; sed ambores ab eodem, quibus in locis tam Abbas eorum, quam ceteri confratres et seniores eorum occisi jacuerant... egerentes ruminasti ecclesiae suae, erant magna altare corpora venerabilis Patris Theodori Abbatis reppererunt... celebratique electione venerabilis Pater Godricus Abbas est effectus: ad quem veniens venerabilis senex Prior de Ankarig Toretus, ac eius Superior Dominus Tisa, ambo anachoretae sum tissum, devotissime supplicabant, quatenus, assumptis secum Fratribus aliquibus, dignaretur Medeshamstede adire, et Abbatis sui et aliorum contrarium suorum corpora, feris avibusque amare obnoxii et insupplis, Christianae sepulturae charitatis intuitu commendare. Obsecrans itaque precibus illorum venerabilis Abbas Godricus cum multis Fratribus, inter quos Frater Turgarus aderat, occurrentibus eis omnibus Fratribus de Ankarig, Medeshamsted adit, et multo iudare omnia monachorum dicti monasterii corpora numero LXXXIV in medio cimiterio, in uno latissimo tumulo ad hoc aptato, in festo S. Ceciliae Virginitatis sepelivit... Tunc etiam Dominus Toretus, Prior de Ankarig, per Fratrem Turgarum electus, quomodo et in quo angulo ecclesiae sanctissima pignora beatorum Virginitum Kynelburge, Kyneswithe ac Tibbe per Paganos projecta et conculcata, sed per praedictum Fratrem Turgarum, prout potuit, reverenter recollecta fu-

runt et imposita, de communi via praedictas Reliquias secum assumpsit, et cum Fratribus suis ad Ankarig rediens, honorificentius, quam potuit, in suo oratorio collocavit. *Hactenus Chronicon Petroburchense. Est autem Ancharig monasterium cum eremiticis cellulis in honore Dei Genitricis a Saxulpho primo Medeshamsteduno Abbate, tempore et favore Wulphi Regis in subjacente eremo constructum, quatenus ibi vel eremobitis pro anachoretis vel anachoretis pro cenotatis divina pace possint conversari: uti fere his verbis in supra citato donatione Wulphi Regis legitur. Ingulfus silvam de Ancharig vicinam insula: ad Austrum respectu Croylandae statuit.*

10 Permansit per annos centum Petroburchense canobium sub cineribus delitescens ac quasi sepultum, ad tempora usque Edgari Regis, cognomento Vincifex, qui Merciorum ac Nordanhymbrorum Rex constitutus est anno DCCCLIIII ac hinc post monarchia totius Angliae, fuit usque ad annum MCCCLXXV. Quo regnante, anno DCCCLXXIIII S. Ethelwoldus episcopus Wintoniensis Ecclesiae suscepit, post namquam egregie operam in restaurando splendore ecclesiarum Anglorum, a seculo hoc miravit anno DCCCLXXV. In cuius Vita ad Kalendas Augusti edenda, dicitur ecclesiarum ac diversorum operum aedificator eximius: atque inter alia, emisse a Rege loco Medeshamstede modo Burgh vocatum, basilicamque congruis aedificiis ornatum in honore S. Petri consecrasse: monachos congregasse, eisque Eadulphum instituisse Abbatem, qui post S. Oswaldum Eboracensi Ecclesiae Cathedrali in honore praesedit. In eadem citato Chronico Petroburchensi traditur dictus Episcopus S. Adewoldus anno DCCCLXXIIII monasterium de Medeshamstede curasse restaurare, et Burgum S. Petri appellavisse, anno desolationis suae equaliter centesimo. Ad Sancti huius Episcopi petitionem concessit eidem monasterio Edgarius Rex quam plurima privilegia, ac prius donavit possessiones, quorum omnium diplomata extant in Monumento Anglicano pag. 68. In eo Athelwoldus Pontifex vocatur infatigabilis ecclesiarum constructor, maximeque laudatur super antiqui monasterii restitutione ac libertate: quod primitus Medeshamstede, modo Dei adiutorio, ac sua ac nostra, inquit Rex, instantia restauratum, Burch appellatur.

11 In Martyrologio Anglicano ad hunc VI diem Martii legitur monasterium Petroburchense a S. Ethelwoldo ad honorem SS. Kynelburge et Kyneswithe extractione, et sacris eorum reliquiis ab eodem ad hanc ecclesiam anno DCCCLXXXIII fuisse honorifice cum solennitate deportatas, non ex Dordmandunum, sive Kineburgecastro, ut ibi dicitur: sed ex vicino monasterio Ankarig pro eremitis extracto: ad quod post combustum a Danis Petroburchum, delatus diximus. Non fuit requies ulnundum longa, ob infestationes novis Danicorum, priusquam quando cum classe Rex Swamus venit, et recenti exercitu omnia depopulatus est... Tunc monasterium Burgh villaeque vicine ac maneria sua (verba sunt Ingulphi Abbatis Croylandensis) direpta et fluminis tradita sunt. Abbas vero cum maiore parte conventus sui, assumptis secum sacris reliquiis sanctorum Virginitum Kineburge, Kyneswithe ac Tibbe, Thorneum adit Prior autem cum nonnullis Fratribus, assumpto sermone brachio S. Oswaldi Regis, ad insulam de Hely antigit. Sublepti vero cum X. Fratribus ad Croylandiam veni feliciter. Hac ibi, additurque annus 1018, sed vitio typographico loco anni 1013 expressus, qui scilicet Rex Swamus mense Julii cum valida classe intermisit legibus apud Stranmon Deutlensem, iterum anno sequente post innumerabiles et crudelia mala, quae gesserat, in Ni nas Feburru a S. Edmundo Rege appropinquante confusus, miserabili morte vitam finivit. Quae etiam a Joanne Sax-

D
ferantur in
Ankarig

eremitorium
illi subjectum.

Sub Edgari
Rege

13
a S. Ethelw
Ep. Winton
ratur Petro
bur, ann.

reperitur in
sua corpora
in templi in
et ad eam
anno 980.
F

iterum ad
Thorneum
monasterium
deferantur

anno 1013.

reber eust

Croylandum.

et Petroburchum

13

conculcant
corpora
SS. Kynelburge
Kyneswithe et
Tibbe.

a Turgaro
monasterio Croylandensi

Abbas Petroburchum restituit.

post sepultu-
rum 84 in co-
muni monachorum

perducuntur
sua corpora.

A risheriensis lib. 8 *Polyeraticon* cap. 21 referuntur. *Huntindunensis* lib. 3 *Historiarum* collocat Abbatiā Thornei, prope illam, quæ est apud Burch, in mediis paludibus, loco tamen amenissimo. Ex quo loco reliquius, cessante ea persecutione et restituito monasterio *Petroburchensi*, relatus arbitramur. *Harpfeldius* seculo 7 *Histor. Eccl. Angl.* cap. 23 asserit, reliquias harum Virginum, *Chineswidæ*, *Chinesburgæ* et *Tibbæ*, ut eas vocat, Henrico primo regnante, ad monasterium *Petriburgense* magna pompa perductas esse atque ibidem repositas. Verum, quia *Joannes Capgravius* margini adscriptus est, videtur loco anni xv apud hunc expressi, legisse annum mxx, quo *Henricus I* Anglis imperabat. At quoniam illa potuerit esse *Translatio* apud *Capgravius* imitata, non liquet: forsan, quam *Martyrologium Anglicanum* statuit anno mccccxxx factam, ad illud unum xv refertur.

12 Cum Acta harum Sanctarum, uti etiam in *Nova Legendo* jam citata indicatur, aut scriptorum negligentia non fuerit exarata, aut si scripta sint, in *Danorum* depopulatione igne deleta perierint; paucula ex aliis scriptoribus relicta spectlegia proponimus: ac primo nunciatum *Infulfus*, sub *Guilhelmo Conquestore* *Abbas* monasterii *Croylandensis*, quod *Petroburchi* paucis milliariis distat, in sua *Descriptio*ne compilata sub initium enumerat *Pendæ* sancti *Regis* filios, Christianæ religionis cultores devotissimos, ac dein addit fuisse illi filius *Kineburgam* et *Kineswidam*, ambas sancta continentia præcellentes, et sæpius postea nominat sanctas Virgines *Kineburgam*, *Kineswidam* ac *Tillam*. *Ranulphus Cestrensis* in *Historia Polyhistorica*, quæ manu exarata habemus, lib. 3 cap. 18 tradit *Wiferum Regem* habuisse duas sorores sanctas, *Kenedridam* et *Kenewidam*, Deo dicatas, quæ ambæ sepultæ apud *Medehamstede*, *Mattheus Hestunasteriensis* eadem, quæ ab his duabus dicta sunt, aliquot copiosius explicat in *Floribus historiæ* sua ad annum mccc, ubi relato *S. Ethelredi Regis* obitu, addit: Habuit Rex duas sorores, Virgines sanctissimas, *Kinedridam* et *Kineswitham*, ambas ab infantia Deo dicatas, quæ nobile virginitatis propositum nobiliter perduxerunt ad finem. Harum sanctarum Virginum Reliquiæ apud *Medehamstede*, quæ villa modo *Burgum S. Petri* dicitur, a populo feliciter venerantur. In *Martyrologio Anglicano* primæ editionis plurima ex hisce *Floribus* transcripta sunt nam cum nomine *Kinesdridæ*, verum in posteriore editione, ut omissis, nomen *Kineburgæ* est restitutum. Lausant eodem Virgines *Polydorus Vergilius*, et passim posteriores.

13 Qui dies harum sororum natales sint, non satis liquet. In *MS. Florario Sanctorum* xxxi Januarii refertur *S. Kineswitha* Abbatisa. Additur in *Anglia* in additamentis ad *Usuardum* collectis ab *Hermann* Greco, qui ante annos ducentos floruit *Corthianus Culmenensis*. Ille idem ad hanc vi Martii colit *S. Kineburgam* Virginem: cui ut seniori adjunctæ forsan sunt *S. Kineswitha* soror et *Tilla* sive *Tibba* consanguinea, mortua, ut max constabit, ex *Nova Legenda Capgravi*, xiii die *Decembris*. Festivitas vero, ut ibidem additur, SS. *Kineswidæ*, *Kineburgæ* et *Tibbæ* in monasterio *Burgi-S. Petri* præte Nonis Martii festivo recolitur. In *MS. Martyrologio Usuardi* in *Anglia* acta, quod *Rome* in *Bibliotheca Ducis Attempiani* extat, ista eodem antiqua manu inserta leguntur: *Bargo monasterio* SS. *Kineburgæ*, *Kineswithæ* et *Tibbæ*. Earumdem memoria celebratur in *Martyrologio Richardi* *Hatfordi* anno mxxxvi *Londini* exarata, item in *Floribus Viarum præcipuorum Sanctorum Angliæ*, *Sotus et Hiberniæ* ab *Hieronymo Porteri* *Anglicæ* editis, et in *Trophæis Congregationis Anglicanæ* *Ordinis S. Benedicti* ab *Edmundo Mathew* erectis, *Ferrarius* in *Catalogo generali* ista scribit: In *Angliæ* sanctarum Virginum *Chinisdredæ* et *Chinisuvidæ* sororum. Citatur

Martyrologium Anglicanum, in ejus priore editione *Kinesdridam* legi diximus. In secunda ejus editione *Translatio reliquiarum* traditur hoc die peragi. At maxime improbas in eodem *Martyrologio* prioris editionis et ex eo apud *Ferrarium* legi, has sanctas sorores migrasse ad *Dominum* circa annum mccccxiv, quo necdum arbitramur aut progentas, aut primam adolescentiam superasse.

14 At tertio *Nonas Martii* inscripse sunt *Martyrologio* monastico *Menardi* his verbis: In *Angliæ* monasterio *Petroburchensi* SS. *Kineburgæ* et *Kineswidæ* sororum, filiarum *Pendæ* *Merciorum* *Regis*. *Benedictus* etiam longa encomia prosequitur, citatque nam *Menardum*, sed *Capgravius* et *Harpfeldius*, apud quos potuit legere earum memoriam quodammodo solenniter agi pridie *Nonas Martii* uti et *S. Tibbæ*, quam ambo seorsim celebrant die xiii *Decembris*, qua mortua est: quoniam nos alius ut in cultu adjunctum reperimus ita et relinquimus: de qua ista apud *Capgravius* habentur. Erat *B. Tibba* sanctarum Virginum prædictarum consanguinea, quæ multis annis in magna sanctitate solitario vivens, Deo spiritum commendavit. Quicquidam beato viro apparens, inter cetera dixit: Ego ex superna festivitatis nostra descendi, diem transmigrationis meæ tibi nuntiare veni. Ista enim nox et dies *B. Lucie Virginis* est, in qua animam meam *Dominio Jesu Christo* libavi.

§ III. *Kineburga* *Alfrido Regi* nupta, est alia a *S. Kineburga* *Virgine*. An *S. Kineswitha* desponsata *Offic. Regi*?

Diximus super verbis *Goscelini*, præbissimi auctoris, fratres *Reges* prædictarum sororum, Sanctarum, namquam *Kineburgæ* et *Kineswithæ*, Christianas institutionis fuisse primos atque intensissimos propagatores: et potissimum sicut *S. Ethelbertus* Rex fuit *Doroverne*, ubi *S. Augustinum* easque socios a *S. Gregorio* missos recepit, ita *Wulfherum* in *Mereis* Christianitatem primum dilatasse. Cui interm malevola posteritas vel maxime abominandum calumniam impexit, quasi in *Deorum* suorum idololatram adeo fuisse obducatus, ut etiam proprias suas filias in cultum Christianæ religionis barbaram inamantate transdasset. Calumniam hæc a sancta fuita magnis et aliis eruditissimis, et præ vera historiæ libris inserta. Nos ad *Vitam S. Ermenberti* *Regina*, ejus nomen, ad diem xiii *Februarii*, qui colitur, totam hanc fabulosam calumniam excussimus, et ex *Historia* *Anglicana* venerabilis *Beda* abruimusque præcipuorum scriptorum ostendimus, perverissimum figmentum esse, ac *Wulfherum* *Regem* fuisse ejusmodi, qualem *Goscelinus* describit. Leguntur ibidem dicta § II et III, quæ hic repeti, non est opportunitas. Eodem *Goscelino* attestante in citata *Vita S. Werburgæ*, beata et regis *Danneve*, regis *Wlteri* germani *Merwale* conjugata, ad summæ *Trinitatis* gratiam triplicem Virginitatis protulit lauream, sanctissimas scilicet sorores *Milburgam*, *Mildrydam* ac *Mildgydam*. Fuit *Danneve* procreta propro *S. Ethelberto*, avo *Eadbaldo*, *Cantuarum* *Regibus*, patre *Ermenberti* fratris *Ermenberti*, *Regis* itidem *Cantuarum*: quæ postea in monasterio in *Thaucto* insula *Cantuarum* a se extracta, cum *S. Mildreda* filia rixit, uti nos ad *Vitam S. Milburgæ* xxiii *Februarii* deduximus, et confirmatur in *Monastico Anglicano* paginu 83 et sequente. Interim *Malmesburicensis* lib. 1 de *Gestis Regum Anglorum* cap. 4, in locum *Danneve* substituit *S. Ermenbertum* quoniam illius sororem, *Abbatissam* *Pastre* in *Antio* *Orientali*, quæ ea nupta *Merwale* genuisset tres ante nominatas filias. At major insecta, aut etiam sociordia *Malmesburicensis* apparet in *Regibus Northambriæ*, quorum xii omisit et inter illos *Eadulfum*, a quo *S. Alchmundus* interfectus

atque 3 *Marta* sanctæ sorores

et S. Tibbe 13 Decemb.

Afflicto cedes 2 filiarum Wulfheri Regis

F

in locum Danneve hæc M. eruditè perperit in antiquitate S. Regis

12 Reges omnes

A interfectus est, ad cuius vitam XIX Martii ista clarius indicantur.

De S. Kinebur-
ga apud Mal-
mesburiensem
multa ubi
opposita refe-
runtur:

16 Hæc prefari placuit ubi alios errores, quos idem Malmesburiensis capite supra memorato subiungit, dum ita scribit: Kineburgam Pendæ filiam Alfridus Rex Northanhymbrorum dedit uxorem, quæ postmodum, carnali copula fastidita, sanctimonialem habitum suscepit in monasterio, quod fratres sui Wipherus et Ethelredus construxerant. Verum Malmesburiensis non tota sui memor, quæ repererat verba apud Ingulfum, paullo ante repetierat, dum enumerans liberos Pendæ Regis tradit eam habuisse filias duas Kineburgam et Kineswitham, ambas sancta continentia præcellentes. Idem lib. 4 de Gestis Pontificum Anglorum & de Episcopis Dorcestrensis sive Lincolnensis ista scribit: In Huntingdonensi pago sunt Burch et Ramsey et Oroland. Burch olim Medeshamstede dicebatur, sed postquam Kenulfus Abbas locum murum rinxit, a similitudine urbis Burch vocatus est. Hic beatissimus Æthelwoldus monasterium construxit, adeo elaboratis sumptibus et ampliatis possessionibus, ut penè tota circa regio illi subiaceret. Colunt et foveant ibi Reliquias corporum suorum Virgines eximie Kinedreda et Kineswida Pendæ Regis filie. Ambæ ab infantia Deo dicatæ nobile propositum tenebant ad senium. Sed junior non solius sui contenta salute, etiam Offii sponsam casibam consecravit. Is fuit Rex Orientalium Anglorum paucis annis, ephodius jucundi vultus et animi, ætatis floridæ, maximè apud cives amorus; Kineswida, cuius nuptias speraverat, monita edocuit amores mutare in melius. Romani cum Kenredo Rege Meriorum et Egwino Wiciorum Antistite ivit, ubi attensus in monachum, torrens, suo tempore valescit. Ornat sodalitatem Virginum (ut prædicant) Rex S. Oswaldus, cuius ibi brachium habere dicunt. Hæc Malmesburiensis non satis, ut dixi, sui memor: primo dum hic Kinedredam appellat, quam ante has Kineburgam vocat. Deum hic dicit ab infantia Deo dicatam, nobile propositum tenuisse ad senium. At supra nuptiam Alfrido Regi, ac postmodum carnali copula fastidita, sanctimonialem habitum suscepisse. Interim ipsa et soror eximie Virgines vocantur, imò et ambæ sancta continentia præcellentes, ac soliditas Virginitatis.

Tres Pendæ
filie, senior
Kineburga
Alfrido Regi
nupta.

C

dixit uxore Deo
dicatæ:

S. Kineburga
forsum ante
Kinedreda
dicta

alibi ejusdem
nomina tra-
ces et sorores.

17 Arbitramur igitur tres Pendæ statui filias debere, quarum primam etiam fratribus suis senior, Cynburga, Cynburga Chineburga, sive Kineburga, dicta, ante annum nuptiarum Alfrido Regi, Christianissimi Oswaldi Regis Northanhymbrorum filio, et quantum colligere possumus, aliquot ante annis in illud regnum missa, ut Christiane fidei mysterium ambiretur, fonte baptismatis ablueretur, ac tandem nuptias Christiano ritu contraheret. Illa autem absente, aut forsam nuptia, videtur secunda filia prognata, etiam Kineburga appellata, uti postmodum tertiam Kineswitia: in quarum infantia mortua Pendæ patre, potuerant Deo dicatæ fuisse, aut a matre Cynrice Regina rudia ad religionem Christianam conversa, aut a pietissimis fratribus Regibus. Quia si hæc secunda Kineburga fuerit ab initio Kinedreda et Kineswida appellata, ac post mortem prioris Kineburga a matre ob singularem affectum, ejus nomine appellata, atque ita, sicut tres harum sanctæ nepotæ, Merca, fratres filie, erant Milburga, Mildreda et Mildreda, etiam harum antea fuissent Kineburga, Kinedreda, Kineswida. Verum etiam ab initio fuerit secunda etiam Kineburga appellata, non ideo debuerunt ambæ in unum conflari. Nomen et Oswaldi Regi fuerant nomina ejusdem due filie, et duo filiarum altera Alfheda, Ramphocet Harpsfelda Ellida, Prædæ Regi, dicto anno DCXIII, nupta: altera est S. Ellida ab Oswaldi patre oblata Deo sancta virginitate dicenda, si vector existeret: cuius Vitam dedimus vii Febuarii,

ubi et nos a Malmesburiensi in errorem abducti. Alfridum maritum Cynburgæ sive Kineburgæ ab Alfrido nullo non distinguimus, quod jam aliter edocti facimus.

18 Sed et plura in superiore narratione Malmesburiensis menda sunt: ac primo in pago Huntingdonensi est Ramsey, non autem Petruburgum aut Croglunda: cum illud monasterium sit in Northamptonensi Comitatu, istud in Lincolnensi, ejusque patre Hollaulia. Deum Petruburgense cœnobium ita tradit a S. Ethelwoldo Episcopo constructum, ut videtur ignorasse ejus originem, quæ debetur Prædæ Wiphero et S. Æthelredæ, earumque sanctis sororibus Kineburgæ et Kineswithe. Præterea asservit Offii Regem Orientalium Anglorum a S. Kineswida edoctum spretis nuptiis, Romanum cum Kenredo Rege Meriorum et Egwino Wiciorum Antistite visse. Vitam S. Egrini Episcopi Wigornensis dedimus xi Januarii: e quo constat illos tres Romanos venisse tempore Constantini Papæ, qui scribit ab anno DCXXII ad annum DCXXV. Chronologus Anglo-Saxonicus iter Kenredi et Offæ attribuit anno MCX. Verum omnia tempora illa distant ab obitu Pendæ Regis anno DCXV interfecti, ut S. Kineswida quinquaginta quatuor aut quinque annos ut minimum aata debuerit ad nuptias exire ab ephodio jucundi vultus et animi atque ætatis floridæ, ut supra relatum. Interim est hæc fabula mirabiliter adornata apud Capgraviam, ubi S. Kineswida dicitur Offæ Regi desponsata, ad al minus et prouissimibus fratribus suorum coacta: sed ab apparente gloriosa Tanyne Marini, cuius opem implorarat, confortata, rescussisse fœdus et perstitisse in sua castitatis proposito: quando et Rex Offa Romam profectus est, et in monachum consecratus. Verum omnibus fratribus defunctis, Kenredus filius Wiffæ tunc regno relictus, socius itineris factus est. Eodem modo, quæ apud Malmesburiensem de carnali copula fastidita legimus, non solum apud Capgraviam mirum in modum sunt amplificata, sed etiam translata ad donationem Wipheri: ut qua a posteris intrusa videtur, verba quæ parentesi inclusimus: Ego itaque, inquit, faventibus fratribus meis Athelredo ac Merwala cum (beatissimis) sororibus meis Kineburga et Kineswida (quarum prior Regina multum imperium in Christi ecclesiâ, præsidens monasterium Kineburgense, quod suo nomine decoratur, mater sacrarum Virginum: altera illibata virginitate in divinum flagrat tholamam. His, inquam consecratibus) traio B. Petro ad prælatum Medeshamstede monasterium etc. Quorsum hæc laudes potius sororum quam fratrum, quæ videntur? Deum subscriptiones multa videtur intrusæ. Num Atha-
mar Episcopus Rossensis non diu post consecratum Archiepiscopum Deusedit mortuus est circa annum DCXVI, et ejus loco Damianus sedebat. Sed ea aliis reliquo etiamanda.

alibi apud
Malmesbu-
riensem
incepit.

maxime de
S. Kineswita

E

apud Capgra-
vium amplifi-
cata.

nti et S. Kine-
burga matri-
monium.

19 Merent non magis, quod S. Kineburga in descriptione monasterii destructi rudè exacta, Virgo, quæ ac soror habeatur: quod idem præstiterint Ingulfus, Westmonasteriensis, et, uti notavimus, Malmesburiensis, easque Offio I virginum solitas Petruburgensibus honorari scribit Edouardus Mathew: idcirco exogitavit eam in matrimonio virginitatem servasse, quod apud antiquos non legimus, nec fœde arbitramur concedendum in silentio antiquorum scriptorum, et potissimum Venerabilis Bedæ, qui matrimonium huius meminit lib. 3 Historiæ Anglicanæ cap. 21, et de cap. 25 scribit Alfrido fuisse Magistrum eruditissimum Christianæ Wilfridum, illum, inquam, beato memorie Wilfridum, quem lib. 4 cap. 19 virginitatis S. Etheldredæ, nuptæ Egrido fratri Alfridi, adducit testem certissimum, qui, inquit, minime id sciebat, cum hoc, an ita esset, quibusdam venisset in dubium, referat. Quam ergo, si vel aliquis huius rei sermo aut rumor fuisset, id indagasset Bedæ, maxime si relicto matrimonio vitam monasticam

A monasticam fuisset auspiciata: quam etiam mutationem status non neglexerisset indicare, passim in commendationem Ordinis monasterii diligentissimus indagatur Regum et Reginarum, qui objectis sceptris regis in monasteriis maluerunt delitescere.

§ IV *Alfredi duo Reges filii Oswii; seniori nupta Kineburga, juniori S. Colburga. Monachatus huic perperam affectus.*

Unum hoc loco inquirendum supra statuimus, num memoratus Rex Alfredus filius Oswii, cui Cymburga sive Kineburga ante annum DCLIII nupsit, unus idemque censendus sit cum Alfredo filio notho ejusdem Oswii, qui mortuo anno DCLXXXV Egfrido alteri fratri in regno Nordanhumbroreum successit. *Malmesburiensis lib. 1 de Gestis Regum Anglorum cap. 3* unum eundemque fuisse arbitratur. Oswin, inquit, cujus duo erant filii, minor Egfridus legitime susceptus, reprobo notha, successit, et nonnullis interpositis, Egfridi necem cum insignior fama ubique loqueretur, etiam ad fratris Alfredi aures anxia praecepiti evenit epistola penna. Is, quia nothus, ut dixi, erat, factione optimatum, quamvis senior, regno indigenus aestimatus, in Hi-

B ab odio germani tutus, et magno otio litteris imbutus, omni philosophia composuerat animum. Quocirca imperii habenis habiliorem aestimantes, qui quondam exuperant, ultro expeliverunt: necessitas medelam ad preces refudit. Nec eos ille sua spe frustratus est: nam per decem et novem annos summa pace et gaudio provinciae praefuit. Habuit successorem filium Osredum viii annorum puerum. *Hæc Malmesburiensis, quum plurimi sequantur: at non præviæ Bedæ, ex quo potissimum hæc illa est decidenda.*

21 Bedæ ergo senorem Alfredum legitimum Oswii filium agnovit, neque usquam nothum aut spurium aut illegitimum appellavit. Ac primo meminit illius lib. 3 *Historiar. Angliarum cap. 21*, ubi Penda, filius Penda Regis Merciorum, dicitur persuasus maxime ad percipiendam fidem a filio Regis Oswii, nomine Alfredo: qui erit cognatus et amicus ejus, habens sororem ipsius conjugem, vocabulo Cyniburgam, filiam Penda Regis: qui cum spurio non dedisset. Et narrato illius baptismo, et conversione *Middleburgorum*, subditur: Crepta sunt hæc biennio ante mortem Penda Regis, ergo anno DCLIII. Deinde cap. 24 narrans conflictum initum inter Reges Oswium et Pendam, ita asserit: Oswi Rex cum Alfredo filio parvum habens exercitum, sed Christo duce confusus occurrit. Nam

C alius filius ejus Egfrid eo tempore in provincia Merciorum apud Reginam Cinnise obses tenebatur. Cæso ergo Penda Rege, hoc bellum Rex Oswi confectus anno regni sui xiii, Christi DCLV. Postea cum sollemnis illa controversia de celebrando Paschatis festo agitur anno DCLXIV, de qua agit Beda cap. 25 ejusdem libri 3, pervenit et ad ipsos Principum aures, Oswi videlicet Regis et filii ejus Alfredi. Porro Alfredus Magistrum habuit eruditionis Christianarum Wilfridum. Venerat eo tempore Agilbertus Occidentium Saxorum Episcopus, amicus Alfredi Regis et Wilfridi Abbatis, ad provinciam Nordanhumbroreum, qui etiam Wilfridum rogatu Alfredi Presbyterum fecit. Mota ibi questione de Pascha vel tempore vel aliis rebus Ecclesiasticis, dispositum est, ut in monasterio Streameshalæ synodus fieret, et hæc questio terminari deberet. Veneruntque illo Reges ambo, pater et filius. Nec diu post, ut inquit idem Beda cap. 28, Rex Alfredus misit Wilfridum Presbyterum ad Regem Galliarum, qui eum sibi suisque creare faceret Episcopum. *Præterea lib. 5, cap. 20*, Wilfridus Britanniam veniens, conjunctus est amicitia Alfredi Regis, qui Catholicas Ecclesie

regulas sequi semper et amare didicerat. Unde et illi, quia Catholicum cum esse comperit, mox donavit terram decem familiarum, in loco, qui dicitur Stanford, et non multo post monasterium decem familiarum, in loco, qui vocatur Iorhlypum. Quem videlicet locum dederat pridem ad construendum inibi monasterium his, qui Scottos sequebantur. Quos vero per Scottos intellegit, explicat idem Beda in Vita S. Cuthberti Episcopi Lindisfarnensis xx hujus mensis Martii data, ubi num. 13 ista habet: Cum Regi Alfredo placeret pro redemptione animæ suæ, locum quemdam regni sui, qui vocatur Iorhlypum, ad construendum ibidem monasterium Eata Abbati donare: tollens idem Abbas quosdam e Fratribus secum, in quibus et Cuthbertum, confidit ibi, quod petebatur, monasterium, atque eisdem, quibus antea Maltros, institutis discipline regularis induit.

22 Hæc omnia Beda de Alfredo, primo filio Oswii Regis, etiam Rege benevolentis patris consuetudo, data regni sui aliqua parte: at quanta, non explicat Beda, sed nominat duo loca regni ejus, scilicet Stanford, et Iorhlypum: illud situm in limine Lincolnensis agri ad Vellandum fluvium, ubi via militum Romanorum clarum, multo adhuc oppidum frequens et munitum Iorhlypum, Beda in poemate de S. Cuthberto Hyppense monasterium, inter Skellum et Uram fluvium in confinis Occidentalis et Borealis partis Ducatus Elboracensis. Si licet conjecturam addere, dicem: cum Alfredus tantum post victoriam de Penda obtento Rex appellatur, ridet, illum ditonem Merciorum, qui circa Trentam fluvium usque ad tempora S. Ethelredi Regis unquam mansit a regno Merciorum, non cecisse Alfredo, cumque fuisse Regem Suthumbroreum, a quibus postea Ostenta soror Alfredi, sed uxor S. Ethelredi, fuit occisa: ita hujus nominatur Suthumbroreum, cujus meminissent Wigorniensis, Histonast, raris et alia, opportuna ratio datur, ex regione eis Hambrum versus Austrum ex partibus regnorum Merciorum et Northumbroreum coalescente. Denique rogo, ut dignetur Lector advertere, i nullo usquam alienigena nobilitatis, quasi nothus, spurius, aut illegitimus thura notus foret, calumnia notari Alfredum: sed omnium passim, Episcoporum et Regum, etiam Chlotarium in Francia regnantis, amicitia fore. De obitu ejus sicut Beda, sed suo videtur silentio innuere cum ante Oswium patrem, et forsitan integro quinquennio vita functum esse, scilicet ante reditum S. Wilfridi e Gallia in Angliam: adeoque cum Oswius regnum filii Alfredi recepisset, et usquam illi Sedes Episcopatus assignata foret, debuisse Iorhlypum se recipere, et Abbatem inter suos monachos degere.

F 23 Reliqua magis innotescunt relatione eorum, quæ idem Beda de Alfredo notho, et Egfrido Rege successore scribit. ac primo quidem lib. 4 cap. 26, Successit, inquit, Egfrido in regnum Alfredus, vir in scripturis doctissimus, qui frater ejus et filius Oswii Regis esse dicebatur: destrueturque regni statum, quamvis intra fines angustiores, nobiliter recuperavit. Clarus ea explicat Beda in Vita S. Cuthberti, qui a S. Elfreda horum Regum sorore interrogatus, ut num. 39 dicitur: Quamvis Egfridus victuros et regnum gubernaturus esset, prædixit, annis solum anni vitam superesse. Tum illa petuit, Quem habiturus esset regni heredem, cum filius careret et fratribus. Qui parum silens, Ne dicas, inquit, quia caret. Habebis enim successorem, quem germanum, ut ipsum Egfridum, dilectione complectaris. At illa, Obsecro inquit, dicas qualem in locis sit ille. Qui ait: Cernis hoc mare magnum et spatiosum quot abundet insulis. Intellexit ergo, quia de Alfredo diceret, qui ferebatur filius fuisse patris illius, et tunc in insulis Scottorum ob studium litterarum exulabat ac dein num. 40 Egfridus post annum Pictorum gladio trucidatur, et Alfredus in regnum frater ejus nothus substituitur

præfuit
S. Wilfridum
abbate a Ripen-
si monasterio.

ante donati
Maltrosensi-
bus:

Alfredi
regnum
R

amicitia cum
Regibus.

an obierit anno
patre Oswio.

F

Alfredus postea
nothus.

nam satis
agnitus pro
filio Oswii

Egfrido suc-
cessit

Malmesburiensis
Alfredum
maritum
Kineburgæ, et
Alfredum
nothum unum
eundemque
perperam
censet.

Alfredus senior ante
annum 653
conjugatus,

anno 653
præfuit.

anno 664 Syn-
odus ob con-
troversiam
Pasche.

A *Descriptis de Hordreans ex Historia Simonis Dunelmensis de Gestis Regum Anglorum, cujus ista verba sunt: Eodem anno Balthere anachorita viam sanctorum Patrum est secutus, migrando ad omni, qui se reformavit ad imaginem filii sui. Ast his sentor Thargotus, qui circa annum sc Prior Ecclesie Dunelmensis floruit, et una Christianitatis eorum per totam Episcopatum egit, postmodum in Episcopum Sanctaundrenum in Scotia assumptus, conscripsit Historiam de Ecclesia Dunelmensi, quam sub nomine dicti Sanctonis monachi et Precentoris Dunelmensis perperam prodisse demonstravimus in Commentarii prævio ad Translationem corporis S. Cuthberti Lindisfarviensis illustrandam cum Vita ejusdem ad diem xx Martii. Hec ergo Thargotus, quia ad istam suam Dunelmensem Ecclesiam vidit Reliquias S. Baltheri translatas et summa cum veneratione adscendas, uti infra dicitur; aliquam vitæ illius voluit indicare notitiam, et capiti secundo libri secundæ sue Historiæ hanc præfixit titulum: Qualiter quidam de regio genere ad pacem B. Cuthberti confugerit, et inde abstractus sit, et quomodo Cynevull Episcopus pro eo in carcere trusus sit, et de morte S. Baltheri.*

2 *Deum in fine capitis hujus ista attingitur historia:* Regnante post Cordulfum Eadberto, Cyneculf Episcopatum Ecclesiæ Lindisfarnensis suscepit, quem non parvo quidem tempore, sed multis rerum adversantium molestiis vexatus, tenuit. Denique (fla de genere regio, persequentibus inimicis, ad corpus S. Cuthberti confugerat: inique post vi abstrusus, nefanda est necem peremptus). Unde offensus Rex Eadbertus, Episcopum ecapit, eapum in Bebbanburgh teneri præcepit, Frithubertho Hagulstadensi Episcopo Lindisfarnensem Episcopatum administrante, donec plicata Rege, de captione relaxatus Cyneculf, ad suam rediret Ecclesiam. Hujus Pontificatus anno xvii, regni vero Eadberti xx, vir Dominici et Presbyteri Baltherus, qui vitam anachoreticam in Thungabam duxerat, viam sanctiorum Patrum ingressus est, migrando ad eum, qui se reformavit ad imaginem Filii sui, pridie Nonas Martias, *Heobri*, ex quibus verum est et dicit obitus convenire in sextum Martii, et *annum* tunc fuisse ante *decem* supra *al* *Hordeum* indicatum, aut saltem sequentem *decem*. Nam S. Cordulfo Rege apud Lindisfarnenses monacho facta anno *decem* *successit* Eadbertus pater illius filius, et S. Ethelwold Episcopo Lindisfarnensi, ejus infra crebrior mentio fit, anno *decem*, eia facta, memoratus ante Cyneculfus est subrogatus. Frithuberthum jam ante erat Episcopus Hagulstadensis, die vi Idus N-petembriis anno *decem* *ordinatus*: ut ista omnia ad prefatos annos legatur apud Saxonem Dmetumensem in Historia de gestis Regum Anglorum: In MS. *Usuardi* Ducis Attempiani Romæ, sed in Anglia aucto, ista sequitur ad vi Martii. In Britanna depositio S. Balteri Presbyteri et Conjugis.

3 *Inter memoratos historicos, et Torgii de Dunelmensi Ecclesia, et Simeonis de gestis Regnum Anglorum, erat columna 67 et sequentibus sub hoc titulo Historia de S. Cuthberto, et de commemoratione locorum regionumque ejus prisce possessionis a primordio usque nunc temporis : quod titulum non indicatur, uti neque auctoris nomen, qui dum post Torgium et Simeonem videretur rursus. In hac historia terminus terre diversis Linsaisiensis describitur, ut primo pars illa indicatur, quæ eis Thoredam fluvium in huncve Comitatu Nordbuddrie usque ad diversam Hugelstadensem continetur : deinde illa, quæ ultra Thoredam in haderens. Scotie parte vicina adjuget, et postea additur, tota terra, quæ pertinet ad monasterium S. Bahliare, quod vocatur Tyn gabari, a Lombardie usque ad Eecemulre. Sunt hæc divites modo in Scotia, ubi nomen de Derman et Marcha cu Mer-*

sa provincia : cujus aliqua pars mediterranea versus
Lodovicum etiamnum appellatur Lamy-moore. Deu
Lodovicum, quæ Landom et Lathium provinciæ etiam
dictæ, perfluit Tina fluvius, et antiquæ in more
Germanicæ illabitur, memoratæ ante monasterium
S. Balthari et oppidum Tiansgaham ultra, Alter et
aliquando major dicti Lodovicii fluvius Esca dicitur,
terminus borealis diœceseos Lindisfarnensis, ubi Esce-
mthe supra collocatur. Et hæc tota terra dicitur per-
tinuisse ad monasterium S. Balthari.

§ II *Idem sub nomine Baldredi honoratus.
An recte Episcopus habitus.*

Bar die vi Martii, quo S. Baltherus mortuus est, referitur in antiquo Martyrologio Coloniæ anno mcccxcv. excuso S. Baltherus Confessor, quem a S. Balthero non arbitramur diversum, De Balhedro ista scribit Hector Boethius lib. 9 Historiæ Scandinav. pag. 171. Vivere ea tempestate his, qui dicti sunt, viris sanctis forme contineri: Livus Balhedros Sedus genere, Pietorum Doctor: qui ubi Pietos recta fide pio instituit sud-re, in Bassa (piris est nomen in Londonia loci natura omnium multissimum, scopulo altissimo amplius dudus passuum milibus a continenti, undique mari cuncto, sicut) vita defungitur. Cunque etiam parochiarum vicis Aldhamæ, Tim-gamæ trien pro offerendo funere decortarant, omnibus ut tum sancto pignore honestarentur contendentibus, spectareque res proprio ad injuriam: placuit omnium consensus septuaginta noctem prius assistentes precatibus sacras agere vigilas. Postride quod loci Pontifex (is tum forte illic, ut s-ere supplicationi adesset, venerat) in re facundum diceret, absque lite exsequerentur. Exacta nocte tres capuli tribus cum corporibus, vestimentis sacris dolo-ore ornati, nulli inter se magnitudine aut colore aut alio quovis discrimine, a sacerdotibus sub do-riam lucerna inventi, jubente Episcopo, prius ac laetis populi æclamantibus ad tria vicina templa sunt delati: ubi idem fumus divina opera tribus in locis celebri pompa, honestisque sarcophagis condita, huc nostra æva a religioso populo prius votis honoratur. Hæc Boethius, quem sequitur Joannes Leffens lib. 4 de Rebus gestis Sæcularum in Alano max Rege, ubi præcisè acta comprehendit his verbis. Eodem tem-pore Balheus floruit, qui amplificando religionis cupiditate mirabiliter meritis, ad Pietos divergit, eosque præcepit ad rectam Christi viam benedicti format. De hujus post obitum corpore tribus in locis simul reperto, mira nostris historiis aspersa repe-runtur. Re ille et verum non amnes dubios reliquias de triplicato corpore S. Balhedri sive Baltheri. Neque obsit, quod referunt ad secundum Christum septuaginta quem nos sequens floruisse diximus, cum in ipsa Christianæ religionis origine sciimus eos circa unam secundam jamjam collectos esse, cum eadem enim pagani adjuvantur opul-
Lestum Boethius, ubi Boethius et Baltherus, qui sub
fium sacris sacri Abbas sanctus nomen dera Hæmus
mortuus ex, et relatus in Martyrologio Angliano et
Catalogo Ferrarii ad xi diem Septembris, in Menologio
Sæculæ Cæsarum ad xij diem, et apud B-m, de mna
v et vii Junii.

8. Interim major controverſa exoritur, quod etiam in Episcopatu
etiam Hecker Bothen doctor Fendredus Episcopum a
Hempſtera ad vi Martii, cuius uia uera ſunt a Pres-
bitero Baldredi Episcopi, ejuſ corpus divina viſſitudo
ad diſſidia ad bellum ſequenda trepiditum reperitur.
Eſt ipſum Prebiterum annuere et tribus hinc, in quibus
corpus S. Baldre etiam divina viſſitudo, hinc prout
mori Germanum, inter exultantibus facies Tuncum et
Pſom, qui uicinus ubi et. Inſtituta a etiam Septo cor-
porum uicinant, Hieronymus etiam in a Germanibus ad
Ungarum

Ali's Bahredu.
dictus.

der Landes-
 Rente ver-
 merkt,
 E

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԷԿԵԿԵՍԻԱԿԱԿ
ՈՍԿԵՐՈՒՄ

٤٧

*Im. Exuviae et
habitus.*

sub Edderio
Rege et Cuius
iussu Episcopus
Lindisfar.
non i,

G. Martin

num. 756 and
frequente

[Faint handwritten notes]

A Unardum, et qui eodem tempore vixit auctor MS Florarii Sanctorum, Causius in Martyrologio Germanico et Ferrarius in Catalogo Generali. Quibus omnibus apponi sufficere posse videtur Mattheus Westmonasteriensis in Floribus Historiarum his verbis usus: Anno gratiae nonagesima Anahelis Rex imper creatus, dum vastaret ecclesiam S. Baltheri et Tinningham igne cremaret, mox Dei iudicio correptus, vitam miserabiliter terminavit: et Rex Eadmundus Northanhumbrian petens, hostiliter Anahelum filium Sithrici et Reginaldum filium Cutbredi Regis inde potenter expellens, monarchiam totius Angliae iterum subjugavit: quorum ultima ad annum nonagesimae facta traduntur apud Chronologum Anglo-Saxonicum. At perperam mala chronologia decem annorum citatis Floribus Westmonasteriensis referuntur ista in Annalibus Baronum ad annum nonagesimae.

et quidem
urbis Glas-
cuenae.

6 Denum relata est aliqua Vita S. Baldredi in Brevario Aberdonensi, et traditur Episcopus Glasguensis sub Rege Aidano anno octavi et successor S. Kentigerni, cuius etiam in Notitiis debite custoditam destinatus ad xii Januaria. Hanc ergo Vitae epomen, sed a nobis non satis probatam, subijcimus, et Lectoris iudicia relinquimus. *Hu ergo legitur.*

S. Kentigerni
discipulus et
Suffraganeus.

7 Anno nostrae salutis et gratiae quingentesimo tertio, Iulius Januaria, reverendissimo Patre et Antistite S. Kentigerni apud Glasguensem civitatem, cui praesidebat aetatis saepe anno tertio supra centesimum et octogesimum, post varia et quodammodo mirandorum per eundem divinitus concessa, ad superiorem angelicam societatem ibi ipsius summi Dei virtute translatus, B. Baldredus ipsius B. Kentigerni, dum mundo viveret, suffraganeus, virtutibus et claris miraculis in Laudonia floruit: vir sane devotissimus, omnium seculi populum et ejusdem curam vnam relinquens, ac divinam, quantum valuit, insociatam est Joannem, solitariae deserti et sequestrae percontabat loca, et ad marinas insulas se transtulit. Inter quas marinas insulas ad unam, nomine Blas, applicuit, ubi vitam indubie contemplativam duxit et in qua: in qua per longa temporis curricula beatissimum Kentigernum, praeseptorem suum, suae vitae sanctitatem jugi meditatione contemplan- do, commendabat memoria: Christi tamen passionem mirrissimam, prae ceteris suis meditationibus in- junio, fleu et planctu, in cordis sui arcano, vigiliis et orationibus assidue imprimere non desinebat. Intentum quod ipsi Deo et hominibus ubique per orbem placentem et acceptabilem se reddidit. Etenim vero parochiales Ecclesias de Aldhame, Tinningham et Prestoun, quae dicto eximiosissimo Patre Kentigerno gubernandas acceperat, cui etiam Deo operante animarum cura committebatur, suis parochianis Christi fidem praedicandam oblivioni minime tradebat: sed eosdem cum humilitate et devotione, ut decebat Dei ministrum, instruxit et informavit, ne languidos, si quos reperit, divina virtute verbo tantum, sed et interveniente signaculo, curavit et sanitati restituit. Atque inter alia miraculorum suorum insignia unum satis memoratu dignum venit recitandum. Scipulus ingens et per naturam grandis, qui inter dictam insulam et viciniorum terram medio in itinere fixus permansit et immobilis, marinis fluctibus pro praehens aqualem, navibus et reliquis mix- tantibus pro maximo praehens impedito, qui interdum naufragio cum navibus dari consueverat. pro quibus B. Baldredus prelo actus, super eum- dem scipulum sese collocari coarsuit. Quo facto, ejus mita scipulus ille illico desursum erigitur, et volut maxilla prospera agitata vento, ad proximum litus accessit: qui hactenus dudum in hujus mira- culi memoria permansit, et usque hodie tomba seu scapha B. Baldredi nuncupatur.

in insula
Bla-
dona de-
gre-
natis.

et parochias
tres Laudonia
regere.

miracula
clariora.

scipulum
transiit ad
litus trans-
ire creditur.

8 Sed tandem laboribus et hujus vitae miserrimae aerumnis usque decrepatus perveniens, ut illos satius, quos ad gubernandum habuerat, instrueret; ad ecclesiam de Aldhame praescritpam attendendum disposuit apud quam non longe posthac in domuncula quadam sui Clerici parochialis, pridie Nonas Martii, cum omni patientia et alacritate ac cordis compunc- tione, cunctis plangentibus de tam excellentis pasto- ris a grege de fragili mundo recessu, oratione fusa valedicens, animam Domino commendavit. Audito, inquam, per praedictos trium ecclesiarum parochia- nos pastorem suum mitissimum et mansuetissimum de hac vita ad caelos ascendisse, in tribus turmis ad locum corporis Baldredi suavissimi accesserunt, qui hinc ultro citroque invicem ad eorundem ecclesias maximo desiderio corpus postularunt, et instanter petierunt: ut, quem in terris habuerunt Doctorem, eidem reverentiam exhibendo condignam, in caelis haberent primum interressorem. Quod cum invicem concordare nequiverant, ejusdem senis mita consilio, per noctem corpus inhumatum reliquerunt, et orationibus sese omnes separatim contulerunt, ut ipse ex sua gratia gloriosus Deus signum aliquod emitteret, cui ecclesiae corpus sancti viri esset con- ferendum. Mane autem facto, res nec frequentius au- dita comparatur: convenientes, sicuti prius, cum suis turmis discessi, tria corpora aequalia simili exe- quiarum pompa preparata invenerunt. De quo mi- raculo gratias Omnipotenti Deo et B. Baldredo cum summo gaudio retulerunt: cantantesque et psallentes, quilibet parochia unum corpusculum cum tumulo levantes, ad suas ecclesias cum omni reverentia as- portarunt et honorifice collocaverunt: quae usque in hodiernam diem in maximo honore et reverentia ha- bentur et venerantur.

et mortuus
Aldhamae
6 Martii.

et corpore
dimittitur
triplicato.

E
sepultus in
tribus templis.

9 Hactenus optulimus Vitae, in cujus initio dicitur S. Kentigernus anno quingentesimo tertio ad superiorem translatus, vitam hanc mortalem reliquisse, quem du post illam annum arbitramur natum. Nam, uti antiquus Vita illius auctor apud Jacobum Vsserum de Britannicarum Ecclesiarum primordis cap. 13 pag. 684 asserit, vir Dei septies Romanus adiens, S. Gre- gorio, speciali Anglorum Apostolo, totam vitam suam, electionem et consecrationem et omnes casus, qui ei acciderant, retulit et enodavit. Sanctus vero Papa, illius virum Dei et Spiritus sancti gratia ple- nius intelligens, consecrationem ejus, quam a Deo moverat provenisse, confirmavit: ipsoque multoties petente et vix impetrante, quae deessent consecra- tionis ejus supplens, in opus ministerii a Spiritu sancto illi injuncti, destinavit. Sub eodem Gregorio anno lxxvii mortem obiit S. Columba Abbas, cum quo

Error Scalo-
rum an aetate
S. Kentigerni

F

habitu colloquar S. Kentigerni refertur cap. vi Vita hujus, a nobis xii Januaria edita. De morte S. Columbae sic doluisse Aidanum Scotorum Regem, ut parum supervixerit, tradit Joannes Major lib. 2 de Gestis Scotorum cap. 7, et Aidano Regi floruisse S. Kentigernum cum hoc auctore et Adamo King in Calendario titulus hanc lectionem nunciat, indicato obiit S. Baldredus ad annum lxxvii. Ipse etiam Major dicta capite 7 ista refert. Sub idem tempus S. Baldredus exiit: cujus corpus integrum in tribus templis non longe distantibus locatum esse dicitur, scilicet Allumani, Tyngamni et Praeston: quorum duo primum vici a Tylegornio mille passibus distant, tertius una lena, S. Baldredus in his tribus locis docuit populum verbo et exemplo. Ita Major. Quae omnia de S. Baldredo volumus proferre: quem, ut non obsta- tibus, non cernimus a S. Balthero alium, eumque dicta loca Laudoniae provincia excoluisse: quae tam specta- bant ad regnum Northanhumbroreum, et subijcebantur Episcopis Lindisfarneensibus: quorum cum minorum no- titum haberent Scotorum rerum scriptores, potuerunt

et S. Baldredus
sive Baltheri.

facillime

A facillime aberrare ad unum alteramve seculum, quos in aetate et obitu S. Kentigerni Episcopi sui tam fide habuimus ostendimus.

§ III Notitia S. Bilfridi, aurifabri. Codex Evangeliorum auro gemmisque exornatus.

Bilfridi anachoresin in Lindisfarnensi diocesi peractam colligimus ex mox dicendis, verum certo alicui loco attributam necdum potuimus reperire. Fuisse insignem aurifabrum indicat memoratus ante Turgotus in eodem libro in *Historia Dunelmensis*, occasione sacri corporis S. Cuthberti, quod tempore devastationis Danorum in Hiberniam fuisset delatum, nisi exorta in mari tempestate debuisset referri. Qua tempestate, inquit Turgotus cap. XI, dum navis verteretur in latera, cadens ex ea textus Evangeliorum auro gemmisque perornatus in maris ferebatur profunda. Veram, uti capite sequente dicitur, monita divini pergentes triduo post ad mare, multo quam consueverat longius recessisse conspiciunt, et tribus vel eo amplius milliariis gradientes, ipsum sanctum Evangeliorum codicem reperiunt, qui ita forinsecus gemmis et auro sui decorem, ita intrinsecus litteris et foliis priorum quae ferebat pulchritudinem, ac si ab aqua minime tactus fuisset. . . . Quod plane et ipsius S. Cuthberti et ipsorum quoque meritis, qui ipsius libri auctores extiterant, gestum creditur, Eadfridi videlicet venerandae memorie Episcopi, qui hunc in honorem B. Cuthberti manu propria scripserat, successoris quoque ejusdem venerabilis Ethelwoldi, qui auro gemmisque perornari jusserat. Sancti etiam Bilfridi anachoritis, qui vota jubentis manu artificis prosecutus, egregium opus composuerat : erat enim aurificii arte praecipuus. Hi pariter amore dilecti Deo Confessoris et Pontificis ferventes, suam erga ipsum devotionem posteris omnibus innotescendam, hoc opere reliquerunt. Porro, ut testatur dictus Turgotus, liber memoratus in hac ecclesia Dunelmensi, quae corpus ipsius sancti Patris Cuthberti habere meruit, usque hodie (et quidem cum anno MIV corpus S. Cuthberti ostenditur, ad hujus caput inventus) servatur : in quo nullum omnino, ut diximus, per aquam laesionis signum monstratur.

II Joannes Seldeus in suo de auctore *Historiae Dunelmensis* et aliis adjunctis scriptoribus praefixo judicio pagina XXV de hoc codice in mari ita demerso ait, asseritque jam relata totidem fore syllabas tradi in historia Dunelmensi MS. observari in bibliotheca Cottoniana fol. 18, arbitratus memoratum Eadfridum Episcopum Lindisfarnensem, qui in honorem Cuthberti manu propria scripserat, et Ethelwoldum hujus successorem, qui auro gemmisque perornari jusserat, et demum S. Bilfridum anachoritam, qui vota jubentis manu artificis prosecutus egregium opus composuerat, peractam colligimus ex mox dicendis, verum certo alicui loco attributam necdum potuimus reperire. Fuisse insignem aurifabrum indicat memoratus ante Turgotus in eodem libro in *Historia Dunelmensis*, occasione sacri corporis S. Cuthberti, quod tempore devastationis Danorum in Hiberniam fuisset delatum, nisi exorta in mari tempestate debuisset referri. Qua tempestate, inquit Turgotus cap. XI, dum navis verteretur in latera, cadens ex ea textus Evangeliorum auro gemmisque perornatus in maris ferebatur profunda. Veram, uti capite sequente dicitur, monita divini pergentes triduo post ad mare, multo quam consueverat longius recessisse conspiciunt, et tribus vel eo amplius milliariis gradientes, ipsum sanctum Evangeliorum codicem reperiunt, qui ita forinsecus gemmis et auro sui decorem, ita intrinsecus litteris et foliis priorum quae ferebat pulchritudinem, ac si ab aqua minime tactus fuisset. . . . Quod plane et ipsius S. Cuthberti et ipsorum quoque meritis, qui ipsius libri auctores extiterant, gestum creditur, Eadfridi videlicet venerandae memorie Episcopi, qui hunc in honorem B. Cuthberti manu propria scripserat, successoris quoque ejusdem venerabilis Ethelwoldi, qui auro gemmisque perornari jusserat. Sancti etiam Bilfridi anachoritis, qui vota jubentis manu artificis prosecutus, egregium opus composuerat : erat enim aurificii arte praecipuus. Hi pariter amore dilecti Deo Confessoris et Pontificis ferventes, suam erga ipsum devotionem posteris omnibus innotescendam, hoc opere reliquerunt. Porro, ut testatur dictus Turgotus, liber memoratus in hac ecclesia Dunelmensi, quae corpus ipsius sancti Patris Cuthberti habere meruit, usque hodie (et quidem cum anno MIV corpus S. Cuthberti ostenditur, ad hujus caput inventus) servatur : in quo nullum omnino, ut diximus, per aquam laesionis signum monstratur.

III Joannes Seldeus in suo de auctore *Historiae Dunelmensis* et aliis adjunctis scriptoribus praefixo judicio pagina XXV de hoc codice in mari ita demerso ait, asseritque jam relata totidem fore syllabas tradi in historia Dunelmensi MS. observari in bibliotheca Cottoniana fol. 18, arbitratus memoratum Eadfridum Episcopum Lindisfarnensem, qui in honorem Cuthberti manu propria scripserat, et Ethelwoldum hujus successorem, qui auro gemmisque perornari jusserat, et demum S. Bilfridum anachoritam, qui vota jubentis manu artificis prosecutus egregium opus composuerat, peractam colligimus ex mox dicendis, verum certo alicui loco attributam necdum potuimus reperire. Fuisse insignem aurifabrum indicat memoratus ante Turgotus in eodem libro in *Historia Dunelmensis*, occasione sacri corporis S. Cuthberti, quod tempore devastationis Danorum in Hiberniam fuisset delatum, nisi exorta in mari tempestate debuisset referri. Qua tempestate, inquit Turgotus cap. XI, dum navis verteretur in latera, cadens ex ea textus Evangeliorum auro gemmisque perornatus in maris ferebatur profunda. Veram, uti capite sequente dicitur, monita divini pergentes triduo post ad mare, multo quam consueverat longius recessisse conspiciunt, et tribus vel eo amplius milliariis gradientes, ipsum sanctum Evangeliorum codicem reperiunt, qui ita forinsecus gemmis et auro sui decorem, ita intrinsecus litteris et foliis priorum quae ferebat pulchritudinem, ac si ab aqua minime tactus fuisset. . . . Quod plane et ipsius S. Cuthberti et ipsorum quoque meritis, qui ipsius libri auctores extiterant, gestum creditur, Eadfridi videlicet venerandae memorie Episcopi, qui hunc in honorem B. Cuthberti manu propria scripserat, successoris quoque ejusdem venerabilis Ethelwoldi, qui auro gemmisque perornari jusserat. Sancti etiam Bilfridi anachoritis, qui vota jubentis manu artificis prosecutus, egregium opus composuerat : erat enim aurificii arte praecipuus. Hi pariter amore dilecti Deo Confessoris et Pontificis ferventes, suam erga ipsum devotionem posteris omnibus innotescendam, hoc opere reliquerunt. Porro, ut testatur dictus Turgotus, liber memoratus in hac ecclesia Dunelmensi, quae corpus ipsius sancti Patris Cuthberti habere meruit, usque hodie (et quidem cum anno MIV corpus S. Cuthberti ostenditur, ad hujus caput inventus) servatur : in quo nullum omnino, ut diximus, per aquam laesionis signum monstratur.

Martin T. I.

constat eodem tempore floruisse S. Bilfridum anachoretam et aurificii arte, ut supra dictum, praecipuum. Ad quam dem xtotem pervenerit, et qua etiam anno aut die obierit, nondum legimus.

12 Addimus vero, quae Seldeus monuisse visum est, codicem hunc ipsum tam vetustum, tantique semper ibi pretii habitum, procul dubio etiamnum inter bibliothecae Cottonianae cimelia esse visendum. Nempe habetur illi perpulcherrimus Evangeliorum illius seculi codex, splendidissime scriptus ornatusque, cui Eusebii et Hieronymi praefationes, et canones praefiguntur, interserta etiam Saxonica inter lineas versione Aldredi Presbyteri, et nonnullis ex calce codicis relatis, sequitur ibi, inquit, scriptum Saxonice in quo expressa opera jam dicta Eadfridi, Ethelwoldi et Bilfridi in codice illo scribendo ornamentoque, juxta quae Turgotus narrat, mentio; uti et Aldredi Presbyteri, tum versionis, tum scripti Saxonici, reliquorumque conjunctorum : sed post Cuthberti et Eadfridi obitum auctoris : ac transcriptus Saxonice hae ex illo codice subdit : † Eadfridi, Ethelwald, Bilfrith, Aldred hae Evangelium Deo et Cuthberto construxerunt et ornaverunt. Ac tandem concludit Seldeus, hunc eundem esse ipsam Cuthberti codicem a Turgoto et Simeone sic memoratum : quod monumentum adeo venerandum quisquis intropexerit, facile satis, ut concedat, necesse est. Et haec solum, quae hactenus de gestis horum Sanctorum licuit nancisci, quorum Vitam et miracula olim conscripta fuisse non dubitamus.

§ IV Corpora SS. Baltheri et Bilfridi elevata. Aliquot Ossa Dunelmum translata.

E lapsis post obitum SS. Baltheri et Bilfridi anachoretarum duabus et amplius seculis, corpus S. Cuthberti Dunelmum una cum Sede Episcopali translatum est, ac prius Episcopus Aldinus sive Alduinus constitutus, Quo vita functo anno MXXVI, cum Ecclesia illa tricunfere abaque Pastore fuisset, ordinatus est Eadmundus : sub hoc Antistite, inquit Turgotus lib. 3 *Historiae Dunelmensis* cap. 7, in ipsa Ecclesia claruit quidam Presbyter, qui piis et religiosis operibus magna apud S. Cuthbertum familiaritatis existerat, vocabulo Eilfredus, filius Vneston. Ubi, late ejus virtutibus indicatis, additur : In pueris in Dei servitium educandis multum erat studiosus, quos quotidie cantu et lectione instrueret et Ecclesiasticis officiis curabat informare. Unde colligi potest eum versionem Saxonice in dicto Evangelio auctorem fuisse : quae etiam ex sequentibus confirmatur. Nam hic jussus per visionem, per antiqua monasteriorum et ecclesiarum loca in provincia Northambrorum discurrens, ossa Sanctorum, quae in illis sepulta moverat, de terra levavit, ac declaranda populis ac veneranda supra humum locata reliquit : ossa videlicet Baltheri et Bilfridi anachoretarum, Accae quoque et Alemmundi Episcoporum Hagulstadenium et Regis Oswini, nec non etiam Abbatissarum Elbbae et Ethelgithae. De quorum omnium reliquiis aliquam partem in Dunelmum asportavit, et cum Patris Cuthberti corpore locavit. Eodem rite ulla mutata verbis narratur in *Historia Translationis corporis S. Cuthberti ex insulo Lindisfarnensi Dunelmum, quam ex MS. codice edimus ad xx Martii*. Quae paullo contractius et omissa Ethelgitha Abbatissa, etiam referantur in Actis S. Cuthberti a Capgrave in *Nova Legenda Sanctorum Angliae* olim editis.

14 In elevatione Corporis S. Cuthberti a dicto Turgoto, tunc Priore Dunelmensi anno MXXVI facta, accedentes ad loculum apertum, conspiciunt ibidem tot Sanctorum reliquias, ut eas illius loculi angustia minime capere posset, nisi sanctum Patris Cuthberti corpus

Codex Evangeliorum adhuc extat in bibliotheca Cottoniana,

cum antiqua notitia S. Bilfridi

Eilfredus Presb. collat. Evangeliorum versionem Saxonice adhibet :

ossu SS. Baltheri et Bilfridi extant ad translationem,

in quatuor humeris collocat cum corpore S. Cuthberti,

S. Bilfridus anachoreta et aurifaber,

codicem Evangeliorum, triduo in mari illum,

auro gemmisque exornatus

Dunelmum athenae anno 1600 adferuntur :

non erit secundo 7 sub S. Cuthberti,

sed secundo 8 sub S. Ethelwoldo,

A corpus in latius incumbens, largius eis una secum quiescendi spatium hinc et inde permitteret... Voluerunt ergo corpus sanctum resupinare, quod erat ex latere versum; sed quia hoc propter circumpositarum multitudinem reliquiarum commodum non poterant, placuit ut amoto inde paullulum sancto corpore, Sanctorum reliquias pariter congregarent, eisque seorsim repositis, suam deinceps quietis sedem corpus incorruptum servaret... Cum ergo venerabile corpus de loco sine dormitionis levarent, illud substratis tapetiis ac palliis reverenter in pavementum deponunt, ne reliquiis Sanctorum ablatis, suam in thecam reponunt... Porro ex omnibus reliquiis, quae ibi repertae fuerant, solum caput beati Regis Oswaldi juxta corpus gloriosi Pontificis, sicut et antea fuerat, locaverunt. Nam ceterae reliquiae, sicut jam dictum est, inde elatae, aliter sollemniter compositae in loco ecclesiae celebri reservantur. *Quae omnia his verbis narrantur in Historia praedictae Elevationis seu Translationis, quam ex pluribus MSS. daturimus ad scriptum dictum xx Martii, et una Historiam Ecclesiae Dunelmensis dicto Turgothi vindicabimus. Deduxit illam usque ad annum MXXVI sine obitu et sepulturam Wilfridum, Dunelmensis Episcopi, vita sancti iv Nonas Januarii, ac xvi Kalendas Februarii sepulit.*

B *15 Historia hinc Turgothi adjuncta appendix est a pagina 59, et verosimiliter a Saeculo Praecentore Dunelmensi, de quatuor Episcopis Dunelmensibus, qui dicto Wilfrido successerunt, et una Kunulphus, Gaufridus, Willielmus ii et Hugo, xi Kalendas Februarii anno MXXVI electi, qui, praeter plurima in urbe et diocesi erecta aedificia, ecclesiam, in qua corpus S. Cuthberti requiescit, insigni opere produxit, et tam longiorem, quam clariorem reddidit, addito de longinqua marmore, quo totius decoraretur aedificium, multiplicatis circa altarium insigni pictura fenestris vitreis. Praeterea vero feretrum nimis pretiosum, auripurissimo et argento mundissimum optime fabricatum, lapidibusque pretiosis opere mirifico adornatum construxit, in quo viri venerabilis Bedae Presbyteri et Gervensis monachi ossa, cum multorum aliorum Sanctorum reliquiis collocavit. Referuntur denique reliquiae in Ecclesia Dunelmensi deservisse hoc ordine. Corpus sancti Patris Cuthberti cum carnibus et ossibus totum integro, quum adhuc esset vivus. Caput S. Oswaldi Regis et Martyris, quod locatum est in serinio cum corpore S. Cuthberti. Ossa sancti Aidani, Edheri, Edfridi, Ethelwoldi Episcoporum, Balteri et Bilfridi anachoritarum. Corpus venerabilis Bedae Presbyteri et Doctoris: Ossa sanctarum feminarum Ebbae et Elfgithae: Corpus et vestimenta S. Pissili, qui fuerat Magister S. Cuthberti: Ossa et capilli S. Ethelwoldi Presbyteri, qui successit S. Cuthberto in anachoresi: caput Ceolwulfi Regis et postea monachi in Lindisfarrensi Ecclesia. *Hae ibi. Ex dictis Sanctis calatur Oswaldu Rex v Augusti. Aidanu xxxi ejusdem mensis, Eadbertu vi Martii, Ethelwaldus xii Februarii, Beda xxv Martii, Ebba ii Aprilis et xxv Augusti, Bonifaciu xxv Januarii, Ethelwoldus Presb. xxiii Martii, Ceolwulfus Rex xv Januarii. Aliquorum dierum natalia non occurrunt, uti supra de S. Bilfrido monimus quem S. Balthero conjungimus, quod ambo eodem tempore et in eadem provincia vixerint anachoretae, et ob sacra eorum ossa conjuncta simul referantur ubi jam dicta auctoribus. Eodem modo Eadfridus Episcopus Lindisfarrensis interit ad vi Martii (nisi interim alius dies occurrat) cum S. Eadberto decessore suo conjungi. Porro Turgothi lib. 1 Historia Dunelmensis cap. 11 ita de us agit: Eadbertus per decem annos, post quem Eadfridus per viginti dies, duo sancti ac digni Praesules Ecclesiae praefuerunt. Eodem modo S. Ethel-**

githa, sive Elfgita Abbatisa una cum S. Ebba Abbatisa, ob conjuncta ossa, simul venerationi proponi poterit, nisi cum S. Editha potius referenda videatur.

16 Translata etiam ab Elfrido Presbytero Dunelmum ossa aliqua SS. Accae et Almundi Episcoporum Hagulstudenium fuisse, supra indicavimus: ex his S. Almundus colitur ix Septemb. S. Acca xx Octobris, quo etiam die mortuus est. Ast Edwardus Mathew in Trophæis Anglicanis Ordinis S. Benedicti S. Accam retulit ad xxx Novembris: cumque ex Vita S. Cuthberti a Capgravo edita cognosceret cum reliquis S. Accae etiam ossa SS. Baltheri et Bilfridi anachoretarum Dunelmum translata fuisse, et horum ignoraret natalem, ne periret memoria eorum, suis Trophæis ad commodum sibi diem inserere voluit: et quia a die xxiv Novembris ad xxx ejusdem quaque interpositos dies vacuos habuit, elegit horum medium xxvii Novembris, ad quem diem eos refert sub hoc titulo: De SS. Balthero et Bilfrido anachoretis, et de Translatione corporum ipsorum et aliorum Sanctorum. Allegat denique verba Capgravi in Vita S. Cuthberti descripta, additque, cum inter hos omnes Sanctos, quos supra accurate descripsimus, Baltherus et Bilfridus prime loco nominentur, iudicium esse, eos inter praecipuos habendus. De S. Balthero adducit etiam verba Hovedeni supra relata. Monet denique se arbitrari ipsos monachos fuisse, cum illis seculis ad vitam anachoreticam nisi a monastica homines vix unquam processerunt: et continuo plane securus est, quod Ordini Benedictino sint adscribendi. Neutri parti conclusionis aut violenter contraire, aut facile subscribere statumus, quare in Scotia et Northumbria fuisse regulam et statuta S. Columbae Abbatis, et S. Cuthberti Episcopi observata: uti ad hujus Filium erit dicendum.

17 Hugo Menardus, etiam si alibi Edwardum Mathew solus sit describere, hic non ausus fidere relationi Capgravi, omittit Bilfridum, et ad xxvii Novembris inscripsit suo Martyrologio Benedictino S. Baltherum anachoretam in Anglia, allegata in Observationibus auctoritate Hovedeni, sed qui Sanctum non appellat. At Gabriel Bucelinus in Menologio Benedictino ad eundem xxvii Novembris ista scribit: In Anglia S. Baltherii monachi et eremita, qui anno Christi MCLVI eximia vite sanctitate conspicuus refulsit. Dein probatissimis causis ista adiungit: Mart. Bened. Gall. Menard. Roger. Hoveden. tom. 2 Sanct. Ord. etc. Haec videntur a signatara, forsitan ita explicanda: Martyrologium Benedictinum Menardi Galli, aut in Gallia editum, denique Rogerius Hovedenus. *De denique tomus 2 Sanctorum Ordinis, sed a quo et quando excusus, nos latet. Colganus etiam memoratum ante Vitam S. Cuthberti, a Capgravo relatum, inseruit suis Actis Sanctorum Hiberniae, et annotatione 32 observat, Baltherum a Menardo referri ad xxvii Novemb. at non satis sui memor. quem recte ex Capgravo ediderit Bilfridum, in dicta annotatione appellat Wilfridum, ac multam de eo sollicitus, una sit S. Wilfridus Episcopus Eboracensis, seu primus, seu secundus illius nominis, dein magis in secundum inclinat, ut tamen is fuerit anachoreta: de qua sollicitudine illum, et alios istam annotationem legentes liberamus.*

18 Denum S. Bulfredum recolunt xxix Martii David Camerarius in Menologio Scotico, Joannes Wilsonus in Martyrologio Anglicano tam prima quam secunda editionis, roque citato, Ferrarius in Catalogo generalis his verbis: In Scotia S. Balredi Confessoris, et in Notationibus distinguit a Bulfredo vi Martii relato, quem Episcopum crediderat. Verum et Camerarius et Wilsonus eundem fuerunt citatis locis Joannis Majoris, Hectoris Borthni, et Joannis Lestri: quos nos supra produximus.

ad 27 Novemb. relati a Mathew.

qua de coussa,

E tanquam monachi Benedicti;

S. Baltherus etiam a Menardo.

Bucelino.

F et Colganus.

qui perperam Wilfridum adiungit.

adhibendus 29 Martii.

DE S. GODEGRANDO, SEU CHRODEGRANGO, EPISCOPO METENSI AD MOSELLAM,

Commentarius historicus.

§ I. Vitæ epitome a Paulo Diacono descripta.

ANNO DCCCLXVI.
VI MARTII.

Vitæ epitome
scripta a Paulo
Diacono.

Paulus Horuelfridi Langobardi filius, Diaconus Furo juliensis lib. 6 de Gestis Langobardorum cap. 16 asserit, se librum de Episcopis Metensis civitatis, flagitante Angilramno viro mitissimo et sanctitate præcipuo, præfatæ Ecclesiæ Archiepiscopo, conscripsisse. Cumque dictus Angilramnus fuerit proximus S. Godegrandi successor, potuit Paulus Diaconus aptime ab illo atisque hujus Godegrandi res gestas intelligere, quas hic describimus. Narratis igitur Sigivaldi decessoris Actis, ita progreditur.

S. Godegrandus
ius ex illustri
prosapia, Referendarius
Episcopus.

1.

2 Jam hinc vir egregius, et omnibus præconiis efferendus Chrodegangus Antistes eligitur, ex pago Hasbaniensi oriundus, patre Sigramno, matre Landrada Francorum ex genere primæ nobilitatis progenitus. Hic in palatio Majoris Caroli ab ipso enutritus, ejusdemque Referendarius extitit : ac demum Pippini Regis temporibus Pontificale decus promeruit. Fuit autem omnino clarissimus, omnique nobilitate coruscus, forma decorus, eloquio farundissimus, tam patrio quam etiam Latino sermone imbutus, servorum Dei nutritor, orphanorum viduarumque non solum altor, sed et elementissimus tutor. Cumque esset in omnibus loquax, a Pippino Rege omnique Francorum cunctis singulariter electus, Romanus directus est, Stephanumque venerabilem Papam, ut cunctorum vota anhelabant, ad Gallias evocavit. Hic Clerum adunavit, et adinstar cœnobii intra claustrorum septa conversari fecit, normamque eis instituit, qualiter in Ecclesia militare deberent : quibus annuas vitæ subsidia sufficienter largitus est, ut perituris vacare negotiis non indigentes, divinis solummodo officiis excolerent : ipsamque Clerum abundanter lege divina, Romanæ Ecclesiæ servare præcepit : quod usque ad id tempus in Metensi Ecclesia factum minime fuit. Hic fabricare jussit una cum adjutorio Pippini Regis sedem S. Stephani Protomartyris et altare ipsius et cancellos, presbyterium arcusque per gyrum : similiter et in ecclesia B. Petri majore presbyterium fieri jussit. Construxit etiam ambonem auro argentoque decoratum, et arcus per gyrum throni ante ipsum altare. Edificavit præterea monasterium in parochia B. Stephani in pago Mosellensi in honore beatissimi Petri Apostoli, et dedit illud opibus magnis, monachosque ibi constituit, atque sub regula sancti Patris Benedicti in una caritate conjunxit. Construxit etiam alterum monasterium, quod Gorzia vocatur, ubi pari modo non modicam multitudinem adunavit monachorum. Expetiit denique a Paulo Romano Pontifice tria corpora sanctorum Martyrum, id est, B. Gorgonii, quod in Gorzia requiescit, et B. Naboris, quod in Hilariaco monasterio conditum est, et B. Nazarii, quod ultra fluvium Rhenum in monasterio, quod vocatur Lorschheim, ædificata in honorem ipsius Martyris miri decoris basilica, collocavit. Hoc siquidem prædium Chillisundis quondam religiosa femina, et Canero ejus filius eidem Chrodegango Antistiti ad partem B. Stephani tradiderant. Fuit siquidem beatus iste vir in elemosynis largus, in caritate purissimus, susceptor hospitum atque peregrinorum. Sed, quoniam longum est bona quæ gessit ex ordine retexere, satis sit hæc pauca præli-

Stephanum
Papam in
Gallias adduci.

Clerici regu-
lam præscribit.

ecclesiam
Cathedralem
exornat.

C

ædificat mona-
stera S. Ste-
phani et Gor-
zianæ.

Corpora 3
Sanctorum
accipit.

basæ de plurimis. Hic consecravit Episcopos quam plurimos per diversas civitates, Presbyteros nihilominus ac Diaconos, ceterosque Ecclesiasticos Ordines, sicut moris est Romanæ Ecclesiæ, in diebus Sabbatorum quaternis temporibus anni, Rexit Ecclesiā Metensem annis viginti tribus, mensibus quinque, diebus quinque. Obiit pridie Nonas Martias in diebus Pippini Regis. Requiescit in Gorzia monasterio, quod ipse a fundamentis extruxit. Hæc Paulus Diaconus, qui mox suum de Episcopis Metensibus tractatum ita concludit : Illic jam, Pater sanctissime, narrationis series vestram beatitudinem expectat. Sed ego meæ tenuitatis non inmemor attentare minus idonee non audeo, quæ de vestra vitæ cursu laudabili majori stylo promenda sunt.

vitæ 23 annis
Episcopus,
mortuus
6 Martii.

§ II. S. Chrodegandi nomen, patria, officium Referendarii. Prosapia illustris. Opiniones aliquorum rejectæ.

E

Quæ de S. Chrodegango certa atque indubitata sunt in epitome vitæ jam data, continentur : cui nonnulla majoris claritatis causa sunt addenda : præcipuo nomen ejus mirum in modum varie scribi, ut qui passim dicitur Chrodegandus sive Grodegandus, apud jam relictum Paulum Diaconum scribitur Grodegangus, alius Chrodegangus, Khrodegangus, Crothgangus, imo etiam Roudgangus, Rutgangus, Ruggandus et forte Droetegangus. Deinde oriundus dicitur ex Hasbaniensi pago. In divisione regni Lotharii inter patres ejus Ludovicum Germanum et Carolum Calvum Francorum Reges facta anno DCCCLXX, in Hasbanio Comitatus quatuor regno Caroli fuerit adjuncti. Fuit Hasbanium sive Hasbania olim regio satis ampla, per eam Brabantia hodiernæ partem, quæ circa Lovanium olim suberat in Ecclesiastica jurisdictione Episcopo Leodivensi, cum vicinis hujus diocesis magna parte. Fuit autem haud parva Themas in præfectura Getensi sub oppido Landi duplex Hasbanium, superius et inferius, unde ea regio nomen suum videtur sortita. Fuit dicta Landi oppidum B. Pippini Ducis et Majoris Domus Regum Austrasiar, ubi etiam templatus fuit, sed inde postmodum Novellus translatus, uti ad ejus Vitam XXI Februarii diximus, ac nonnulla ad Vitam S. Gertrudis filie ejus XVII Martii dicuntur. Fuit altera B. Pippini filia S. Begga, cui dies XVI Decembris sacer est : quæ nupta Ansigiso, eidem peperit Pippinum Grossum sive Herstattum, patrem Caroli Martelli, in cuius palatio S. Godegrandus enutritus, ejus Referendarius extitit : certe diplomate, quo Carolus Ultrapiacum donavit monasterio S. Dionysii, ita subscripsit : Crotgangus jussus hanc epistolam donationis recognovi. Actum XVII Septembris anno quinto post defunctum Theodericum Regem. Is est annus Christi DCCXXXVII aut proxime secutus.

Nomen varie
scriptum.

Hasbania
patria.

affectum Referendarii,
anno 737.

4. At de familia aliquanto majore controversa est. Dicitur a Paulo Diacono patre Sigramno, matre Landrada, Francorum ex genere primæ nobilitatis progenitus. Gorzianæ monachi, ut sancto suo fundatori faverent, videntur voluisse deducere ex dicto Caroli Martelli prosapia, quasi mater S. Godegrandi Landrada fuisset filia Caroli ex prima ejus conjuge Rotrude progenita. Verum id non sibi esset dictus Paulus Diaconus : deinde obstat anni ipsius Caroli et S. Godegrandi. Nam, uti historia jussu Childebrandi scripta et Fredegario annexa habet cap. 103 et 104 Pippinus ex

Landrada
mater non fuit
filia Caroli
Martelli.

Alphinda

A Alpheida genuit Carolum, crevitque puer elegans, atque egregius factus est. Mortuus est his diebus Childebertus Rex, anno scilicet CCCXI. Deinde moriente patre Pippino Herstallii XVI Decemb. annu MCCXIV Carolus adhuc juvenis erat, a Plectrade sub custodia detentus, e qua liberatus est, quo tempore Dagobertus III Rex obiit, et Chilpericus, ante Clericus et Daniel dictus, Rex creatus est, qua contigit anno MCCXV. Deinde anno sequente bella gesta inter Chilpericum et Carolum Martellum clade utrumque recepta: verum anno MCCXVII Chilperico Vinciori XXI Martii victo et fuga in Aquitaniam lapsa, victor Carolus videtur in usorem Rotrudem accepisse, qua traditur mortua anno MCCXXV in Annalibus Francis brevibus monasterii S. Nazarii, ac primum a Frehero, deinde ab Andrea du Chesne tomo 2 Scriptorum historiae Francorum pag. 3 vulgato. Sed eadem dicitur etiam ante Carolomanum et Pippinum nato Landrada et quidem anno MCCXXIII, ac postmodum Sigrauntio nupta genuisse unum filium scilicet XVI Godegrandum, quomodo potuit hoc anno MCCXXIII vir triennis, Referendarius Caroli Martelli recognovisse epistolam donativam.

B Interim Gorziensis charta apud Menrissium de Episcopis Metensibus pag. 168 profertur hoc cardo: Ego Godegrangus una cum voluntate Illustrissimi Pippini, inelyti Francorum Regis avunculus sive, et cum consensu omnium Parium nostrorum etc. Verum in Chartulario Gorziensi MS. eodem exordio exhibetur, quo idem Menrissius pagina precedente aliam chartam donationis cum hac meliore formula edidit: Ego Chrodegangus ac si indignus, si non opere, vel nomine gratia Dei Metensis Episcopus una cum consensu et voluntate Illustrissimi viri Pippini inelyti Regis Senioris nostri et cum consensu omnium Parium nostrorum etc. Et hic, Senior noster, id est, Dominus, pro quo incepte supra intrinsecum nomen avunculi. Porro ipse Pippinus in alia charta foundationis pagina 166 narrat se donare precibus venerabilis Chrodegandi Archiepiscopi adiuvatum, nulla alius consanguinitatis, ut solet fieri, mentione adjuncta. Interim eadem pagina 166 editur hoc testimonium ex antiqua membrana: Chrodegangus Regis Karolovingorum familiaris Heros clarissimus, Pippini ex Landrada sorore nepos, primum Referendarius seu Cancellarius regni Femicie sub Regibus.... Auguste deinde Mohimaterum Basilice Presul etc. Buchetus in prohibitionibus ad secundam stirpem familiam Regum Francie, que forsitan omnia, quod ob vetustatem non possent legi, supplevit, ac scripsit sub Rege Pippino, cum tamen etiam dictum manifestum sit, illum Caroli Martelli Referendarium extitisse. Preterea motus ille scribendi Regie Karolovingorum familie, non est adeo antiquus, et solum sub tertia stirpe Capetavorum ad maiorem distinctionem scriptis introductus. Deinde Carolus et Pippinus ante susceptum a S. Chrodegando Episcopatum non fuerunt reges. Denique extat pagina 164 Dotatum, quo Pippinus Rex dotavit ecclesiam Gorziensem in die, qua dedicata est: sed valde inerte interpolatum, quod sic incepti Completo ergo dicto monasterio, ordinatisque et provisio necessariis ad vitam duodecim una cum Abbate religiosorum, urgente Ecclesiastica necessitate, idem Presul Chrodegangus Romam potuit, et ut primum, ad ungendam Pippinum Regem, beatum Stephanum Papam in Franciam, sic etiam tunc Ecclesiastica utilitate sumptum Joannem Apostolicum in Alamanniam adduxit: et in Maguntia Concilium cum multis Episcopis celebrare fecit. Peractis ergo omnibus, quorum gratia Apostolicus prefatus monasterium prefatus adduxit. At quis tunc Pontifex Romanus Joannes dictus, cum elapsis quinquaginta annis, imo nec

subsecutis centum annis nullus sederit Pontifex, Joannes nomine. Mortuo Stephano in anno MCCLVII, successit hujus frater germanus Paulus I, mortuus anno MCCLVII, adeoque vixit anno MCCXII, quando Ecclesia Gorziensis statuitur dedicata. Nullum etiam vestigium itineris a dicto Paulo versus Germaniam instituti, aut ullius tunc apud Moguntinos habiti Concilii. Quam omnium cum avunculo Rege possunt censeri absque fundamento intrusa, et quidem ante tempora Sigeberti monachi Gemblacensis, qui futeitur se in prima etate ad instruendos pueros Metis in ecclesia S. Vincentii vixisse: unde quae ibi tunc descriptis, postea inseruit Chronico ad annum MCCLVII his verbis: Walpertus Abbas in Italia, et Chrodegangus Mettensium Episcopus, Pippini Regis ex Landrada sorore nepos clarent in Gallia, qui Gorziam cenobium fundavit in Mettensi parochia. Sigebertum descripsit Vincentius Bellocarensis lib. 23 Speculi Historialis cap. 138. et secuti passim alii, maxime Regiae familiae scriptores, Sammurthani, Buchetus et similes.

C Franciscus Lanovius de Sanctis Francie Cancellarius in notis ad Vitam S. Godegrandi, arbitratur Landradam fuisse sororem Pippini Crassi sive Herstalli, adeoque filiam Antegisti et S. Begga: Verum ex nuda conjectura ea non audeamus asserere. Conveniunt quidem tempora, ut tunc in pulita Caroli Martelli potuerit Referendarius esse. Sed plures potuerunt viris ex genere primo nobilitatis Francorum, quod solum dixit Paulus Diaconus. Idem Lanovius addit ex eadem domo S. Landradam Virginem et Abbatissam extitisse, ejus Vitam auctore Theodorico Abbate descripsit Surius ad viri Julii: nec improbabile videri sororem illam fuisse S. Godegrandi, cum Pippini etiam neptis esse dicatur, adeoque nomen matris retulisse credi possit. Unde et Buchetus Landradam Virginem constituit sororem S. Godegrandi, filiam Sigrauntii et Landradae. Verum S. Landrada neptis dicitur B. Pippini Landensis et S. Arnulphi, Majorum domus Chlotharii II, deinde avensis virtutibus S.S. Remaci et Trudonis, patriam deseruisse, ac demum tempore S. Lamberti Episcopi ex hac vita decessisse circa annum MCCXXX aut MCCXI, adeoque censenda foret potius amita aut matertera alterius Landradam quam filia. Preter S. Godegrandi, sive Rutgangi videtur fuisse Gundelandus prius monasterii Laurishamensis Abbas, in ejus Chronico a Marquardo Frehero edito, dicitur profecisse Rutgangu Gundelandum germanum suum, fratrem per omnia similem, et Gundelandus traditum sibi a fratre locum suam industriam et religionis observantiam gubernasse, et Gundelandus jure possidere quod sibi fuerat a fratre sine contradictione collatum, et Carolus Magnus anno regni sui VIII, Christi MCCXXVI agnosce Gundelandum presentem adstitisse ac dixisse, quod Willisinda vel Cuncor GERMANO suo Domino Rutgango Archiepiscopo tradidisset vel conbrinasset. Ac postea anno MCCXXIX Gundelandus traditur deposito carnis onere, ad coelestia commigrasse. De alterius fratris S. Godegrandi posteris ista scribit Thiermann in Gestis Ludovici IV Imperatoris num. 4. Suprafatus vero Ludovicus postquam ad aetatem pervenit, desponsavit sibi filiam nobilissimam Ducis Ingorram, qui erat filius Fratris Rutgangi sancti Pontificis. Supradicta vero virgo, Irmingarda vocabatur, quam consilio et consensu patris Regiam constituit, atque ex ea tres filios habuit adhuc patre vivente, quarum unus vocabatur Lotharius, alter Pippinus, tertius aequivocus ejus Ludovicus. Qui ex his progeniti Imperatores, Reges, Principes, passim noti sunt. Immo horum soror creditur Adela, ex ejus secundo matrimonio cum Roberto Forti, natus est Robertus pater Hugonis Magni, ex quo progenitus Hugo Capetus Rex Francorum ac reliqui ad hunc tempore Reges.

temere secuti
Sigebertus et
alii.

Landrada an
soror Pippini
Herstalli.

E
non mater
S. Landradæ.

Frater S. Godegrandi
Gundelindus
Abbas Laurishamensis.

F

et pater Ingorrami
socii Ludovici P.I.

non permittit
se male viris-
que.

Pippinus Rex
avunculus
S. Godegrandi
in corruptis
chartis Gorziensibus.

nil et confictus
Joannes Pijet.

A § III. S. Godegrandi Legatio ad Stephanum in Papam. Acti pro restitutione Ravennæ et aliarum civitatum. A Paulo impetrata corpora Sanctorum. Monasteria extracta.

Browerus noster lib. vii *Annalium Trevirensium* in *Hildalpo Archiepiscopo* ista scribit : Chrodegandus vel Chrodegangus, per hosce dies Metensis Episcopus, et magnus in Austrasia rebus gerendis et Ecclesiastico cultu monasteriisque, liberalitatis into secum ipso quodam certamine, mirabiliter amplificandis ordinandisque præclarum metropoli suæ decus addidit : nomen in Ecclesia Metensi propter meritorum amplitudinem reliquit immortalī laude dignissimum. Quo majori studio fuit adjuvendum, ne tanta virtus diutius in tenebris jaceret. Et exteris quidem hujus vix cognitum observo nomen, et Anastasius Bibliothecarius in Stephano sanctissimum eum Episcopum distorto tamen nomine, salutat. *Creatus est Episcopus Metensis circa Kalendas Octobris anno dccxlii, cum Pippinus cum fratre Carolomanno absque alio Rege præisset regno Francorum, ut vel ideo Pippini Regis temporibus Pontificale decus promeruisse dicatur a*

B *Paulo Diacono. Reliqua infra, dum de obitu ejus agemus, latius constabunt.*

8 *De ejus ad Stephanum Papam itinere ista leguntur in Chronico Laurishamensi : Inter cetera valde memorabilia Stephanum Papam ad Gallias evocans, et Pippinum cum totis Francorum viribus contra Longobardorum tyrannidem accingens, exarchatum Ravennatensem, pluraque B. Petri patrimonialia Romanæ Sedi restitui jure studium et operam impendit. Anastasius bibliothecarius in Stephano Papa nonnulla attingit. Missus est, inquit, Romanus a Pippino Rege Rodigangus Abbas (is est S. Chrodegandus) per quem promisit se omni voluntate ac petitione prædicti Regis adimpleturum... Cumque a Longobardis urbs Romana et vicina illi castra vehementius opprimerentur, adfuerunt extemplo Pippini Regis Missi, Rodigangus Episcopus et Autcharius Dux, quatenus prædictum sanctissimum Papam, juxta quod petendum miserat, ad suum Francie Regem deducerent. Tunc egressus est idem beatissimus Papa ab hac Romana urbe ad B. Petrum Apostolum xiv die mensis Octobris Indictione vii. Postquam vero Papiam civitatem Pontifex ingressus est, Regique Aistulfo præsentatus, plura illi tribuit munera, obsecrans cum lacrymis, ut Dominicas, quas abstulerat, redderet oves, et propria propriis restitueret : sed nullo modo impetrare valuit. Prædicti porro Francorum Missi imminabant apud eundem Aistulfum, ut Papam in Franciam pergere relaxaret... Ad hæc præsentem Rodigandum Episcopum interrogavit eundem, an vellet in Franciam proficisci. Cui Papa, si tua, inquit, voluntas est relaxandi, meo omnino est ambulandi. Tunc... xv die mensis Novemb. prædictæ vii Indictionis a civitate Papiæ digressus, in Franciam profectus est... usque ad palatium cum Rege, vi Januarii mensis die, in Apparitionis Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi sacratissima solennitate : ibique intus oratorum pariter consulentes, mox Christianissimum Regem Papa lacrymaliter deprecatus est, ut per pacis fœdera causam B. Petri et Reipublice Romanorum disponeret. Qui de præsentem jurejurando eidem Papæ satisfecit... apud venerabile monasterium B. Dionysii ad hibernandum pergere curavit... Post aliquantos dies idem Pippinus Rex ab eodem sanctissimo Papa, Christi gratia, cum duobus filiis suis Reges nati sunt Francorum...*

9 Porro Pippinus, ut vere B. Petri fidelis, et Papæ obtemperans monitis, direxit Missos suos Aistulfo Regi, atque his et tertio deprecatus est, et plura ei

pollicitus munera, ut tantummodo propria restitueret propriis : sed ille obedire distulit. Quare idem eximius Francorum Rex vernens, quod ejus saxum molire cor non valeret, generalem contra eum decrevit facere motionem. Et dom jam fere medium itineris spatium Francorum exercitum graderentur cunei, rursum ipse sanctissimus vir præfatum benignissimum deprecatus est Pippinum Regem, denovo sævissimo Aistulfo dirigi Longobardorum Regi, si quo modo potuisset vel sic tandem ejus sedare seditiam, et propria propriis saluberrime suaderet reddere, absque humani effusione sanguinis. Et ita factum est, atque denno ipse benignissimus Francorum Rex suos eidem Aistulfo misit Missos... Potius autem e contrario minas et indignationes præfato Pontifici et Excellentissimo Pippino Regi vel cunctis Francis direxit *Hæc illo, quæ gesta fuere anno dcclii et sequente. Tunc, ut inquit Eginhardus in Annalibus, Pippinus Rex Italiam manu valida ingressus, Aistulfum Regem Langobardorum in civitate Papiæ obsedit, et pro restituendis, quæ Romanæ Ecclesie ablata fuerant, obsides recepit. Quibus datis, ut Annales Bertiniani atque tradunt, Stephanus Papa reductus est ad sanctum Sedium per Missos Romani Regis Pippini, Fulradum et reliquos qui cum eo erant. Iterum Aistulfo Rege rebellante anno dccclv, obsessa iterum Papiæ fuit, et Sedi Apostolicæ restituta fuit Ravenna cum aliis viginti civitatibus, ut dictum est xvi Februarii S. n. ad vitam S. Fulradi Abbatis, qui summa cum potestate huc restitutioni fuit præfectus : impendit etiam jure studium et operam S. Godegrandus, uti jam ex Chronico Laurishamensi dictum est, et ex mox dicendis confirmatur.*

10 Idem Chronicon Laurishamense ita cum S. Godegrando incipit : Anno Domini Incarnationis dccxlii... Canero illustris Rheimensis jurgi Comes, cum matre sua religiosa et Deo acceptabili Williswinda, vidua Rupertii Comitis, monasterium Lauresham, in insula quæ nunc appellatur Aldenmunster, intuentes, venerabili Rutgango Metensis Ecclesiæ Archiepiscopo ad initiandum ibi monasticæ professionis militiam, nullius quidem episcopi seu ejuslibet juri aut dominio sulcipientes : sed quia minus id per se poterant, tamquam consanguineo et tum in Dei rebus viro spectatissimo purificandum gubernandumque sub traditionis titulo commendantes... Reverendus itaque Pontifex Rutganguis votum ac petitionem venerabilis Williswindæ filique ejus Caceronis gratauter amplexus, cum ipsius monasterii eorum gubernationemque per se exequi non possent (utpote et Ecclesiasticis et Regalibus negotiis jugiter occupatus) Gudelandum germanum suum, prudentem admodum et sanctæ conversationis virum, fratrique per omnia similem, eadem loco præfecit, ipsumque cum omnibus pertinentiis suis eo tenore, quo sibi tradita fuerant, suæ dispensationi commendavit. Fratres quoque mature ætatis et consilii, Dominique timentes Reginfridum et Ulvimum cum aliis xiv a Gorziensi monasterio (quod ipse pridem construxerat) cum ipso direxit, cuncta eis necessaria tam in alimentis quam in ceteris subsidiis impartiens.

11 Interim missi ad Apostolicam Sedium Legatis, pro ejus liberatione ab oppressione Aistulfi Regis Longobardorum multa instantia laboraverat, expectavit a Paulo Papa corpora sanctorum Martyrum, in quorum honore constructas a se monasteriorum consecraret ecclesias. Cujus devotionem ac meritum erga Romanam Ecclesiam Apostolicus Pontifex debito favore prosequens, transmisit ei SS. Nazarium, Naborem et Gorgonium, per Williharium Sedunensem Episcopum delatos ad Gorziense monasterium. Evoluta dehinc anni circulo, in Ecclesia Gorziensi S. Gorgonium, in Ecclesia Hibriacensi S. Naborem collocavit

D *an missus scriptus ad Aistulfum, fuerit S. Godegrandus,*

E *pro restitutione urbium collatæ*

suscipit gubernationem Laureshamensis monasterii,

F *eum transferri in fratrem;*

accipit a Paulo Pontifice

Creatus Metensis Episcopus

circa an. 742

Missus Romam ad Stephanum Papam,

hunc educti ad Aistulfum Regem,

inde in Franciam,

A collocavit; Reatum vero Nazarium ad Laure-shamense monasterium destinavit. In ejus occursum tota simul provincia, plebsque utriusque sexus, juvenes et virgines, senes cum junioribus usque ad saltum, qui Vosagus dicitur, catervatim ruunt, Comitesque nobilissimi Cancor et Varius, ceterique id locorum illustres et spectabiles viri thesaurum beati corporis sibi divinitus destinatum, propriis humeris excipiunt; et cum hymnis canticisque spiritualibus, prosequente infinita populi multitudine, usque ad locum caelitus provectum, deferunt. Verum quia sinus insulae illius, brevis admodum et constrictus, tante multitudinis receptui et quotidianae frequentiae non sufficiebat, et sinus ipse huius monasterii, tanti nominis et dignitatis per merita sui Martyris postmodum futuro, non adeo competebat; eadem omnium vota, eadem sententia fuit, ut in editiorem locum ubi nunc cerni datur, tam monasterium quam ecclesiae fabrica multo amplianda transferretur. Cujus rei exequia Godefrido Abbati per venerandum Pontificem arcibus in-juncta est, et ab ipso strenue satis et magnifice effectum mancipata. Nam multo post Pontifex humanis rebus exemptus, migravit ad Dominum, vir egregius meritis incomparabilis et omnibus efferendus eunuchus.

B 12 De Translatione horum Martyrum agunt Lambertus Schaffnaburgensis, Marianus Scotus, Auctor Annalium Fuldensium alique ad annum mxcxv, et Sigebertus Gemblacensis ad annum precedentem mxcxiv his verbis: Chrodegangus Episcopus corpora Martyrum Gorgonii, Naboris et Nazarii Roma ad Gallias transtulit; et Gorgonium quidem in Gorzia, Naborium vero in Hilarico ranothio, Nazarium autem reposuit in cenobio Lorishani, quod Canthuyr Comes illustris se fundatum Mettensi Ecclesiae priori anno tradiderat. Colitur xii Junii Nabor et Nazarius, Romae via Appia uno cum SS. Basilide et Cyrino in persecutione Diocletiani et Maximiani martyrium passi. De monasterio Hilarico sive Helera, nunc ob has res debitor reliquias cenobium S. Naboris, eginus super ad Vitam S. Fridolum, quem suum primum fundatorem monachi agnoscunt. De Gorziensi monasterio a S. Chrodegango fundato, late egimus ad Vitam B. Joannis Abbatis Gorziensis xxvii Februarii § 4, quae non sunt hic repetenda. Colitur S. Gorgonius, ejusque ibi corpus conservatur, ix Septembris. Corpus autem advexit S. Godefridus ad Gorziam anno ab Incarnatione Domini mxcxv Indictione tertia, quarto Idus Martii, ut habent ipsa antiqua Gorziensi monumenta, et est ipsa Translationis solennitas ad istum diem nonnullis sacris fustis inscripta.

C § IV. Tempus Sedis. Obitus. Cultus sacer. Minutlecta.

Rexit S. Godefridus, teste Paulo Diacono, Ecclesiam Metensem annis viginti tribus, mensibus quinque, diebus quinque: a Kalendis scilicet Octobris, ut supra diximus, anni mxcxii ad Idus vi Martii anni mxcxvi. Ita, noni multo post translata jam indiciorum Sanctorum, migrasse eum ad Dominum Chronicon Laure-shamense indicat. Imo in Chronico MS. Sigeberti, quod in Bibliotheca Regiae Sacciae adseritur, post relatam dictorum corporum Translationem, additur: Chrodegangus Episcopus Metensis obiit: scilicet eum post translationem S. Gorgonii, commoda opportunitate eodem anno mxcxv sunt translata corpora S. Naboris Hilaricum, et S. Nazarii ad cenobium Laure-shamense; illi, qui annum a Paschate solebant incipere, vi Martii diem ad precedentem annum necessariu referebant, qui nobis est anni mxcxvi.

14 In Martyrologio Ecclesiae Cathedralis Metensis ad vi Martii memoriam ejus ita celebratur: Metis de-

positio S. Godegangi Archiepiscopi et Confessoris. D Eadem habet Molanus in Auctario Usuardi. Asi Hermannus Greer, Consiliarius, Ferrarius, solum Episcopum appellant. In MS. Florario ista habentur: Metis civitate S. Godegandi ejusdem urbis Episcopi et Confessoris. Hic corpora sanctorum Martyrum Gorgonii, Naboris et Nazarii a Roma ad Gallias transtulit, anno salutis mxcxv. Anno sequenti hic beatus Pontifex obiit. Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii elogium concinnavit ex libro de Vitalijs, quem tamen se non legisse asserit, sed multa inde citari centuria octava capite decimo. In eo elogio Landradam matrem S. Godegrandi tradit sororem fuisse Pipini Regis, quod supra rejecimus. Dein S. Godegrandum litteris et pietati operam navasse primum in monasterio S. Trudonis, deinde Metis: quae inde describunt Mirus in Fastis Belgis, Fisen in Floribus Leodensibus, et Sanssons in Gallia Christiana. Nihil de ea re invenimus in Chronico MS. S. Trudonis, in cujus libro 2 cap. 9 dicitur Godegrandus Metensis Episcopus quadam vice pro utilitate suae Ecclesiae ad ipsam Sarcinam venisse: ex ejus servientibus puer unus pro excessu quodam poenam correctionis dederat, qui veritus acriminis verberibus disciplinari, ad monasterium S. Trudonis confugit, quem familiares Episcopi temerario ausu insequentes, vi extrahere cupientes, fores ecclesiae irrumpebant: quibus continuo dextera Excelsi obstitens, delapsus caelitus igneo fulmine cerreos sacris altaribus adstantes accendit, praesumptoresque tanta violentia metu consternatos, manus in delinquentem extendere nequaquam sustinuit. Devotus ergo sanctus Episcopus in testimonium tanti miraculi, puero illi culpam remittens, satellites suos de irruptione tam celebris cenobii castigat, seque sub tam defensionis tutela in orationibus suis sancto Patrono Trudoni commendans, veniamque implorans, ad urbem Metensem repedavit.

15 Tradit praeterea Molanus, pallam, Archiepiscopi insignem, et potestatem per totas Gallias Episcopis ordinandi, a Stephano Papa accepisse, quae ex Codice Gorziensi leguntur apud Meurssium pag. 166 quae itidem Sanssons, Mirus, Fisen, alique describunt. Et inde nomen illi Archiepiscopi adhaerisse arbitrantur, quod Lanovius censet propter natalium dignitatem collatum.

16 Franciscus Roserus tomo 3 Stemmatum Lotharingae Historiae capituli 53 fol. 153 sub fine ista habet: Godegrannus Pontifex Metensis chorum et sacrarium ecclesiae Metensis struxit, eadem S. Petri stravit: ibidem stallos distinxit auro et argento, dotavit monasterium, Fratresque in eo constituit, in quo postmodum moniales Deo cultum exhibuerunt. Ita sub fine paginae sequentis. Virdunensis, inquit, ecclesia cum documentis et Ecclesiastica gaza exarsit, ad ejus restorationem Godegrannus Metensis et Jacob Tullensis Antistites ingentem numerum copiarum impenderunt. Hic Episcopus Jacob subscripsit anno mxcvi donationi a S. Godegardo factae monasterio Gorziensi. De hoc ecclesiae Virdunensis incendio, et a dictis Episcopis praestito adiutorio, agit etiam Richardus Hasselburgus in Magdabeo xiiii Episcopo Virdunensi.

17 Eundem Sanctis Canonibus adscripsit Ghinius, sed hallucinatorum loco Hasnam scribit Hispaniam, in qua illustri genere natus foret. Quam Paulus Diaconus supra indicat ab eodem Episcopo Clericis regulam, cum lxxvi capitulis distinctum edidit Lucas Dachernus tomo 1 Spiritu, et Regulam Canonicorum appellat: in cujus Praefatione S. Godegrandus asserit, se voluisse necessitate compulsu parvum decretulum facere, per quod se Clerus ab illicitis coerceat, vitiosa depomat, mala diu longeque usurpata derelinquat, ut dum

S. Nazarii
vestimentum Lau-
reshamum,

in alium locum
transferti
curat mona-
stium.

corpus S. Na-
boris donat
Hilarico,

et S. Gorgo-
nium Gorziam,

Inscriptio
martyrologica
ad 6 Martii,

an juvenis in
monasterio
S. Trudonis
studuerit?

E

ob miraculum
ibi putatum,

S. Trudoni
addictus,

unde Archie-
piscopus
dictus

Metensi eccle-
siae, et monas-
terio benefacti,

F

et Virdunensi
ecclesiae incendio destructi

regulam Cle-
ricorum
scripsit.

Mortuus
anno 710

A dum mens ab assuetis vitiis vacnatur, facilius bona et optima quæque inserantur. Additque: Scripturis sacris intenti decernimus, ut omnes sint unanimis Officii divinis, lectionibusque sacris assidui, atque ad obedientiam Episcopi sui Præpositique, ut ordo canonicus deprecatur, parati, caritate connexi, zelo bono ferventissimoque amore conjuncti, a litibus vel scandalis seu odiis se moti etc. Advertit Dacherius

in sua hujus Specilegi ad Lectorem præfatione, Patres D Concilii Aquisgranensis, sub Ludovico Pio habiti, tanti fecisse hanc Godegrandi regulam, ut quicquid ad Clericorum mores Canonicè efformandos conducere, ad sua, suppresso licet nomine, decreta transulerint. Uti annotatiunculis marginalibus passim indicat ipse Dacherius, qui etiam observat plurimum e regula S. Benedicti ibidem reperiri excerpta.

DE S. HESYCHIO THAUMATURGO IN GALATIA VEL BITHYNIA.

VIDE ACTA
GRÆCA
PAG. 888.

CIRCA ANNUM
DECEC.
VI MARTII

Memoria in
Festis.

Memoria sacra S. Hesychii Thaumaturgi inscripta est ad diem VI Martii Mensis Iuguis Græcorum, et Festis Sanctorum indidem collectis a Maximo Episcopo Cytheræ. Eundem cum titulo τοῦ θαυματοῦ μνήμης v. Maii in Menais MSS. Bibliothecæ Ambrosianæ Mediolani et Mazarinianæ Parisiis, itemque in Menologio Basilii Porphyrogenitæ, quod est in monasterio Cryptic-Ferrate. Quia et in Calendario Syriaco seu Chaldaico nobis Roma transmissa, et in Martyrologio Coptico Collegii Maronitarum Romæ, ejusdem commemoratio fit ad diem IV; sed in his omnibus præter nudum nomen nihil reperitur, nisi quod impressa et MSS. quædam hos insuper habeant de eo versus:

Δού; σύγω; ἐαυτῶν Ἡσύχιε βίω
Τέλου; φθάσαντος; ἡσυχάζει; ἐκ βίου.
Quia dedisti teipsum, Hesychi, quietæ vitæ,
Fine accedente, quietus abis e vita.

nomen Thau-
maturgi;

patria Andra-
pæus;

Porta Domini-
ca ad quam
repositus;

Adrania urbs,
juxta quam
comemoratur.

2 Non inane fuisse Thaumaturgi cognomentum persuaident miracula, quorum aliqua narrantur in elogio, quæ huc datus ad leniendum desiderium prolixioris Vitæ, quam aliquando exstitisse, et forte etiamnum alicubi latere, existimamus. Eæ quoque cognoscimus patriam Hesychii fuisse Andrapenam, Ponti Galatici regionem, nomen sortitum ab Andrapa sive Antrapa Ptolemæi (Neoclaudiopolim Ortelius in Thesaurò vocat) pari fere intervallo dissita ad Ancyræ, Galatiæ urbe, atque Amasæ; cujus Episcopus, Theophylactus nomine successit illius Danielis, qui synodo œcumenicæ vi nomen suum aliquoties subscripsisse legitur suum, Hesychii corpus iuxta altare decentius collocavit anno Christianæ æræ DECECVM; au in Amasena civitate sua, au vero in Adranensi, circa quam vixit: vel ipsa Regia Constantinopoli, unde fere accepta Menais, quis dixerit? Tacet enim mortis sepulture locum elogium; tantumque dicit corpus ejus a presentibus involutum, atque in orca lapidea collocatum, depositum fuisse πλεσιὸν τῆς δεσποτικῆς πόλεως.

3 Πύλη δεσποτικῆς nihil significat com portam, quæ in ecclesiis Græcorum ab utroque latere cancellos habens e sacrario, sive aditis soli sacrificio destinatis, in solem atque anteriorem templi partem ducebat, dicto communiori vocabulo ἁγία, Sancta, eo quod per eam τὸ ἅγιον efferebantur populo, ad Eucharistice communionem accipiendam ad solæ gradum ordiunt disposito: quandoque vero δεσποτικῆς, inquit ad Eucharologium Gour, quidni et δεσποτικῆς ob eandem causam? quia per illam sedet transitum habet Rex regum et Dominus dominantium. Ab hoc autem loco, ad quem promiscui sexus populo saltem communicatio fas erat ingredi, ad sacratorem hunc, laicis omnibus et feminis etiam sacris interdictum, transiit Theophylactus sacrum pignus, et ad ipsius altaris dexteram partem collocavit, non intra Tribunal sive cunctam altari circumductam (ut existimo) sed ad murum intra illam et εὐαγγελιστήριον

4 Ceterum Adrania, juxta quam oratorium suum Hesychius habuit, Bithyniæ est civitas hanc procul a Prusæ, inquit apud Ortelium Leunclavius, Turcis Edrenos dicta: quam tu cave cum Adranæ Thraciæ civitate

confundas: utraque enim in Concilio supra citato accurate distinguitur, et utriusque Episcopi, hujus Nicephorus, illius Sisinnius variis ejusdem sessionibus invenitur subscripsisse: qui autem huic civitati propinquus fuisse dicitur mons Maïo, et S. Hesychio optata solitudine ne quietis præbuit commoditatem, extruendoque oratorio locum idoneam, ejus usque nomen ubi non legimus: cujus proinde notitiam ceteraque ad S. Hesychium spectantia omnia debemus, unde elogium accepimus, MS. scæ mensium synaxario, sane accuratissimo et infinitas Menæorum Magnorum lacunas, tam in versibus quam in elogio supplevit: quæ in magis thesauri loco duximus Divione apud Petrum Franciscum Chiffletium nostrum reperisse, postquam disjunctis ab invicem qua lievit paginis, datum est cognoscere cujus illud meriti ac notæ esset.

5 Nam quod sapientissimo dolo in Apollinariis libris S. Ephrem fecisse laudatur, conglutinantis ad invicem paginas inutiles eos reddens, id eodem huic infelicitissimo casu acciderat, ut non tam liber tractantibus, quam firmiter conglutinatorum inter se foliorum massa esset: aqua namque, quæ totum aliquando librum madefecerat, gummeam spissæ ac perretustæ chartæ consistentiam dissolvens, postquam exsiccata evanuit, ita fixas inter se paginas reliquerat, ut ex his, ægre cum multiplici laceratione ac lesione sejunctis, mirum fuerit potuisse sanum aliquem contextum haberi. Illud vero prodigio præparum, et Sanctorum honori suo furentium hand dubie adscribendum; quod eo consilio transcriptionem exorsi, ut ea sola excerptemus, quæ ex his Menais desse videbantur, invenimus vel omnino sana, vel prudenti conjectura sanabilia omnia, quæ alibi non repertiendi Sancti nomen vel elogium continebant. Divisses folia non fuisse raptim indiscriminatimque divulsæ, sed his contum partiumque studiosius, quæ aliquid utile occultabant: cetera enim etsi legi usquequam integre poterant, tantum tamen exhibebant sui, ut collatione ad alia exemplaria facta, clare dignosceretur, quid de quo scriptum continerent. Quod ad commendationem aliquam hujus Sancti, quem primum ex isto codice duximus, hic non inepte referri posse judicavimus.

VITA

Ex MS. Græco Synaxario Petri Franc. Chiffletii Soc. Jesu.

Celebris hic magnusque Dei famulus Hesychius, ab ipsis inenarrabilis probe institutus, atque exosus terrenas commoditates, affectus est Spiritus sancti habitaculum, ad supernæ Sionis fructum aspirans, quapropter voluntarius exul a patria, solitudines consecutus est. Ex Andrapenorum namque regione procreatus, ad mare, quod Adraniam alluit, contulit sese juxta imperium vocantis Dei, ubi in montem Majoris dictum cum ascendisset, inhabitantes locum demones, summi hanc fore exterminum suspicati, per fraudem comati sunt ex istis dubus alio traducere Sanctum. Joanne enim atque Hilarione, valut instrumentis ad opus idobeis, ut sunt: per ipsos

elogium ex MS

mirabili modo acceptum.

F

Hesychius
patria Andra-
pæus,

mont. ad mo-
nibus,

ex

IX MS

in Mayne
monte eodem
figit:

rius horio
infestis aves
mirulo ex-
tinctis vel
revertit.

S. Andreæ
oratorium
et cruci

emergentiam
sunt

VIII. ACTA
GRÆCA
PAG. 887 et
BYZ. CALENDRIUM
PAG. 8 B.
ANIMADV.
PAG. 21

CIRCA ANNUM
DCCCXIII
XI MARTII.

A ex illo quæsierunt, ejus loci desiderio tra-
tus ad-
venisset. Eundem autem incunanter demonstranti
malevoli illi contradicentes: Utiq; ignorans, in-
quint, infiducia loci statum, o homo, in presentem
tendis mortem. ferarum enim atque latronum di-
versum est, quo quicumque accedere ausus est
hactenus, de unius quidem diei spatio hujus usura
lucis perfruitur.

2 Collegit ad hæc animum meditabundus Pater,
auremque signans Spiritu mterius docente cognovit,
non esse naturalem eam, sed demonum per
ora ipsorum loquentium vocem: virtuteque Crucis
Christi ex corporibus illis incorporeos expulit inquit-
litos. Tum vero diem sequutus Deum, in quandam
montis partem recessit, et rectam vivendi instituens
rationem, ipsius terre cultui caput vacare pro vi-
ribus, nec minus naturæ impetus violentos coer-
cenda repellere. Accidit aliquando, ut in illum lo-
rum irruentes aves escam sibi a satis illic herbis
quærent: statimque præsens ultro affuit; ut primum
enimvas degustare, ac si venenum sumpsisset,
prostrata videri fuit in terram volatili: itaque cum
aliam quandam vicem pari modo videret Pater alias
aves eidem sese obijcientes discerni, certum no-
tatum præcognoscens exitum, oculos in cælum
sustulit, ac veluti infrenavit intra semetipsum: et
Abile, inquit, Monachorum deinceps libere reve-
ritæ. At illæ, Patris voce quodammodo delinitæ,
penitusque sublata in aerem, recesserunt a loco;
neque deinceps inquam in eundem involare præ-
sumpserunt.

3 Ceterum cum in modica quadam declivitate
aquam reperisset, succellum illie Andreæ Apostolo
venerandum excitavit: in quo cum Deo suo quiete
conversantem necesserunt quidam vexatam ab im-
puro demone puellam ducentes, rogantesque, ut li-
beram eam ne sanam esse juberet: quibus ille, nihil
cunctatus et Apostolorum eoryphæi adjutus virtute,
mali omnis expertem illam continuo reddidit, atque
utrumque parentem in hunc modum est affatus:
Hæc mihi inquit, Spiritus sanctus dicit, futurum
ut post mortem meam domus hæc sacrarum Deo mu-
lierum ascesterium fiat: quarum efficiencia preter
omnes hinc demonum phalanges effugabit, prædic-
tionemque sequutus non multa post id tempore even-
tus est.

4 Item S. P. N. Hesy chius, divina quadam pro-
videntia egressus aliquando a cella, vidit rusticum

quemdam minantem boves, onus super plaustrum
trahentes: quorum unum, nescio quomodo pedibus
impeditum, contigit miserabili casu corrui in ter-
ram: advolat e vestigio rusticus, magnoque conatus
nisi sublevare jumentum, non plus proficit, quam
si in lapidem illud esset conversum. Ergo exhaustis
nimio labore viribus et bovis sui immobilitate supra
molam afflicto, totus perfuncti lacrymis rusticus,
infelicem se queritans: moveri ad spectaculum in-
timæ commiserationis sensu Hesy chius, simulque
ad prolapsum bovem accurrere, illiusque cervicem
manu perfurans observare: ad quem, Surge, in-
quit, desidese, et reliquum itineris confice: ne te
inutilem hostis instrumentum faciat nequitie sue:
ac super eum signum Crucis efformans exurgere fe-
cit, plaustrumque trahere perquam mansuete atque
velociter. Obstupuit supra quam dici potest ad ista
rusticus, et gratias Sancto agens, viam domum ver-
sus hilaris tenuit.

5 Ad anteriora porro semper sese extendens hic
Sanctus, partemque deteriori meliori subiciens,
dignus etiam inventus est, qui Angelico fruere-
tur alloquio: suus enim ex hac vita discessus ante trige-
simum diem ab Angelo Domini manifestatus ipsi est.
Quem ille nuntium ingenti cum animi sui excipiens
gaudio, eos, qui secum commorabantur, advo-
cat, extremaque eis mandata inculcat: inter quæ præ-
oculis gehennam statuens, veluti formidabilem illam
ferventemque fornacem tunc ipse innotueret, eos qui
converant omnes exterruit: sed ad mediam usque
noctem exhortationem protrahenti lux cælitus al-
lapsa refulsit, extremumque, In manus tuas Domine
commendo spiritum meum, proliquantos, ad ecles-
tes transit mansiones. Cujus venerandum ipsisque
Angelis honorabile corpus ii, qui presentes ade-
rant, obvolventes in lapideam arcem deposuerunt,
et proxime ad principalem portam collocarunt: Im-
peri sceptra Constantino cum matre Irene a ob-
tinente. Anno vero sexies millesimo trecentesimo b
Theophylactus Amasie Episcopatum gubernans,
beatissimum Hesy chin sacerdotem pignus ad dexterum la-
tus altaris transtulit, ubi usque in presentem diem
omnibus ostenditur religiose honorandum.

a Adeoque intra DCCCXXX et DCCCXVII, quando redacto in
ordinem filio, sola absolute regnare cepit Irene. — b Juxta
Alexandrinum calculum; quo omnes illius æri sacri scriptores
utuntur, hic notum a: nus anno Christi DCCC secundum Alexan-
drinos respondet. anno vero in CCXIII secundum vulgatam Æram,
quam sequimur. De qua differentia vide plura ad Acta Marty-
rum Sabitarum XX Martii

D
depressum a
dæmone bo-
vem erigit:

pie moritur,

E

tumultuat,

transfertur.

a

b

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS

THEODORO CRATERO PROTOSPATARIO, CONSTANTINO,
DRUNGARIO, CALLISTO TURMARCHA, AETIO, ET
MELISSENO DUCIBUS, ET THEOPHILO PATRICIS,
BASSOE ET ALIIS PROCERIBUS AGMINUM, AMORII
CAPTIS, ET IN SYRIA OCCISIS.

Commentarius historicus.

1. Horum Martyrum veneratio sarra. Vdu.
Tempus et locus Martyrii.

A mortum urbs antiqua, et Sede Episcopum hono-
rata, in Phrygia Salutaris, Galatiae vicinis,
cui postea adscripta, et novæ trinitatis metro-
polis est facta. In hac urbe capti fuerunt gloriosi
Martyres: quos Græci vi Martii præcipuo cultu cele-
brant in ecclesiis. Menæxi et MSS. Marzianians, Chri-
stianis, aliisque et MS. Synozario Collegii Clavo-

montani Societatis Jesu Parisiis, et apud Marianum
Cytheræum his verbis: Die sexto mensis Martii me-
moriam sanctorum quadraginta duorum Martyrum,
Theodori, Constantini, Callisti, Theophili, Bassoe
et sanctorum, qui Amorii decertarunt. Erant hi ex
primariis urbis Amantiae, qui, ea imperante Theo-
philo ab Agarens intercepiti, captivi abluuntur,
quod essent Trilum ac Duces exercituum, et ex
nobilissima apud Romanos prosapia exorti. Hi ne-
que metu, neque vitæ amore, neque animi molli-
tie,

Coluntur hi
Martyres a
Græcis
6 Martii.

A neque diuturna calamitate afflicti, quam erga Christum habebant fidem, deposuerunt: sed virili proposito constantia et generosa animi virtute, tyrannis obstitere. Non enim corporum afflictionibus, veluti inveteratis salsamentis, animas infecerunt: sed heroice omnes decertarunt, ne fidem Christo datam fallerent. Itaque letitia perfusi cervices ferro secundas præbuerunt. Eadem leguntur in *Anthologio* novo indicato solum numero Quadraginta duorum, nullo eorum nomine expresso. In *Menæis* inter alas et hymnos sæpius idem numerus exprimitur, ac quinque in elugio expressi suis nominibus subinde compellantur, et Theodorus inclutus, Constantinus pius, et instar agni ad martyrium ductus, Callistus divinis meditationibus excellens, Theophilus magnus et fortis cognominuntur. Denique tam harum, quam aliorum omnium invictus animus inter carceris diuturni squalores prædicatur.

2 In *Menologio* Græco MS. quod jussu Basilii Imperatoris Porphyrogenetæ appellati, est conscriptum, ad diem sequentem elugium illud habetur: Certamen sanctorum Martyrum, qui in Amorio comprehensi, in Syria vero sunt interempti. Regnante Theophilo Iconomacho patre Michaelis (cujus mater Theodora restitutis imaginibus orthodoxiam celebravit) fuerunt

B hi sancti Duces et Tribuni, viri opulenti et nobiles: qui illo tempore, quo venit ex Syria Amyras cum infinito populo in partes Orientales Imperii Romani, missi sunt ab Imperatore ad urbem Amorii propugnationem. At videntes multitudinem Saracenum infinitam, ingressi intra castrum, illud fortiter defenderunt. Sed permittente Deo, ut delinquentes castigarentur, castrum vi interceptum est, et multitudo aliqua civium mactata. Ipsi autem Duces comprehensi, in Syriam abducti, et in carcere sunt conclusi, ac plurimus squalores atque miseriae perpassi, e carcere educti, et vi, ut præstigiæ eorum amplecterentur, coacti. Verum constanter id recusantes acceperunt sententiam, qua capite deberent plecti. Cumque Constantinus magnopere socios animasset, cum eis capite est plexus. In *Menologio* a Siceto translato, ad diem vii Martii referuntur, sed ob aliquam rerum transpositionem, quam inter istos dies factam alibi monuimus, forsitan ad diem vi aut vii remitti debent. In illo ita scribitur: Eodem die sanctorum Martyrum, qui sunt in Amorio detenti, et in Syria martyrium perpassi. Theodori, Constantini, Theophili, Bassonis et sociorum numero quadraginta duorum. *Menologium* illud describit ad vii Martii, Ferrarius in *Catologo* generatim. Omittitur in utroque C Callistus: ut Basson sive Bassion vocatur, qui supra in *Menæis* Βασσιων, sive Βασσιων, nuncupatur.

3 Latini antiqui eorum non meminerunt in sacris Fastis. Molanus in *Anuario Usuardi* ad vi Martii ista scribit: Sanctorum xlii Martyrum recentem inventionem intellegi rehit, non explicat. Eius die vi Martii occisos esse infra constat. Galesinius ista habet: In Græcia sanctorum xlii Martyrum, Theodori, Constantini, Calixti, Theophili, et reliquorum, qui in Amorio divinitus inventi, jam pro fide propugnatores fortissimi, egregio confecto certamine, stolis sanguineis decorati, in caelis æterna perferruntur gloria. Qui inde in posteriorem editionem *Martyrologii Germanici* transcripti sunt. Nulla fit mentio Bassoni, pro Callisto, Calixtus scribitur, et martyrium Amorio attribuitur, quod in Syria peractum melius traditur in hodierno *Martyrologio Romano* his verbis: Item passio sanctorum quadraginta duorum Martyrum, qui in Amorio comprehensi, et in Syriam perducti, illic egregio peracto certamine, victores palmam martyrii perceperunt.

4 Vitam et certamen horum Martyrum olim Constantinus T. I.

scriptum et hactenus ineditum reperimus Romæ in tribus antiquis MSS. codicibus Græcis, scilicet bibliothecæ Vaticanæ, Vallicellianæ Patrum Congregationis Oratori, et Cardinalis Sfortæ, ne Latine translatum infra damus. Meminit horum Actorem Leo Allatius in sua de Simeonum scriptis Diatriba pag. 113, his verbis: Φαύρα μὲν τῆς παρούσης ἱστορίας ὑπόθεσις. Evodii, Ματύριον τῶν ἁγίων καὶ εὐδοκῶν τοῦ χριστοῦ τεσσαράκοντα δύο Ματύριων. Evodius esse horum Actorem auctorem ipsi etiam reperimus in codice Sfortiani, et ex ipsa contextu colligimus scriptorem eorum esse, qui sub S. Theodori Imperatoris et hujus filio Michaelis floruisse videtur, cum fides orthodoxa esset restituta, ut xi Februarii dictum est in Vita S. Theodori. In Actis infra ann. 26 locus martyrii ita describitur: ὅτι οὖν πλείονος ἄλθον τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου, περὶ αὐτοῦ γὰρ τὸ Σάμαρα ἡ μεγάλη πόλις αὐτῶν κατοικεῖται. Jamque ad Euphratem fluvium accesserant propius, circa ipsum enim magna eorum civitas Samara est collocata. Forsan ubi antiquus fuit Samosatha, nec procul inde Taurus mons est, cujus aliquod promontorium Samara dicitur ab Orasio apud Ortelium in *Thesouro geographico*: nisi Zamara intelligatur Armeniarum urbs ad Euphratem, et omnis ea regio tunc Syriæ nomine, quæ Saracenis ante data fuerat, intelligatur.

5 Michael Ballus Amoriorundus, Leone Armeno die Natalis Domini inter sacra trucidato, Imperium anno dcccxxix arripuit, cujus anno dcccxxix viro sancto successit filius Theophilus, mortuus anno dcccxlii exente antinitia sequentis, uti ad vitam S. Theodori uxoris latius deductum est. Georgius Elnacinus in *Historia Saracenicæ Arabicè scripta*, et Latine reddita a Thoma Erenio libro 2 cap. 9 meminit beth Theophili Imperatoris cum Caliphi Mutasima gesta, anno Arabico xxxiii, id est. Eræ Christianæ dcccxxxiii, quo assensit captivum a Theophilo Zabathram, alius infra Sozopetrum et Zopotrum, et dein a Mutasima apprehensum et catapultis et balistis occupatum Ammorium, sive Amorium, quod proximo aliquo anno potius factum. Barinus ad annum dcccxlii agit de cæde Theophili, capto Amorio, et certamine horum Martyrum. Perum illos septennio integri carceri inclusos fuisse Acta habent infra num. 27, et confirmant alii scriptores. Caplus ergo arbitramur circa annum dcccxlii, et postea anno dcccxxvii martyrium consummasse.

6 Varia Theophili Imperatoris cum Saracenis bella fuerunt, quæ referuntur a Georgio Cedreno, Joanne Scylitzâ Curpalata et Joanne Zonara, uti etiam a Leone Grammatico cum Theophanis Chronographia typis Lupreus edita, ad quem in Annotationibus sæpe allegat Franciscus Combesis quemdam Continuatorem, e quo nobis submisit, quæ sub Theophilo gesta sunt: assertisque huic auctorem Constantium Porphyrogenetæ Leonis filio Imperatore scripsisse, illicque inseruisse unius fere septuaginta post horum Martyrum quidem, Continuatorem Vaticanum appellat Combesis, quod ea monumenta in bibliotheca Vaticana adservantur. Rex Saracenum apud Cedrenum atque memoratus jam scriptores appellatur Amerunnes, Ameramunnes et Ameramunnes, ab Elnaceno Caliphas Mutasimus, et sub eo vari Duces erant et Principes, Νοταριῶδες δὲ dicti: ita num. 12 in Actis solum Alucan' attribuitur, in *Menologio* Basilii Imperatoris Amyras, qui a Cedreno atque Amyras dicitur, Melitense in Armeniæ gubernator. In Chronico Saracenicæ Logothetæ, (quæ ipsum esse celeberrimum illum Melitaphrostem testis est eisdem Synhorum Thibanni Hippolytus, et ipse Chronici unctur, in bibliotheca Vaticana, ut ait Giesnerus, adhuc extantibus) Undes Dux Agarenorum præcipuum habetur. Ita etiam in prioribus bellis Imperatoris Arabum Dux præfuit. Si tamen in his alia significatio subest, libenter reliqua adducemus: interim fragmentum ex prædicto Logothetæ Chronico, ab eodem Combesis sub-

D
Vita Græce ab
Evodio scripta.

Locus martyrii.

E
tempus comprehensum
et martyrii

Res gesta in
actis historicis
et MSS.

F

v. rti Saracenum
Principes.

v. rti 7 et forsitan
8 Martii.

a. v. rti
6 Martii.

A ministratum, domus de Sanctorum corporum translatione.

Martyres 7
suis dignita-
bus expressi.

7 Illustriores Martyres in Actis solum duo nomen-
rantur, S. Theodorus e Sacerdote miles, Eunuchus,
cognomento Craterus, seu Fortis, dignitate Protospa-
tharius, et S. Constantinus Drungarius, qui solus in
Menologio Basilii Imperatoris nominatur. Drungus
vox barbara apud Vepiscum globum hominum signifi-
cat. Apud Leonem Imperatorem in Tactica, Celoci-
bus per themata divisim praeficiuntur Drungarii et
Turmarcae, ita tertius Martyr est Callistus Turmar-
cha, qui cum aliis duobus Patricius fuit, ita etiam
Theophilus quartus Martyr a Leone Grammatico, et
Lophotha Patricius dicitur. Addunt hi duos Duces
Melissenum et Aetium, quorum ultimus etiam Patri-
cius et Dux Orientalium habetur: denique Basso-
esive Bassion aut Basson est, qui Cedreno Babutzi-
cus, Schitze Bohurticus forsan dicitur, et Cursorum
Praefectus infra habetur.

§ II. Res gestae ex Cedreno, Leone Grammatico aliisque narratae.

Bella varia
fortuna gela:

* Continuator
viginti septem,

Saraceni
duplex ha-
pugnantem,

species S. Theo-
dori,

et congregans
percipiens de-
fuit.

B Cum Imperator Arabum Dux, expeditiones contra
Romanos suscepisset, Theophilus quoque adversus
eum copias suas eduxit, fretus Manuele Protostra-
tore, et Theophobo Persa... Commisso praelio cum
utrimque multi cecidissent, tandem cohortes Theo-
phili inclinatae cesserunt Agarensi, quos arte
deludente Theophobus, fuga salutem Imperator
quaesivit... Anno sequente Theophilus rursus in
Saracenos copias eduxit, cum iisque apud Charsia-
num congressus, eos fudit et ad viginti quinque
millia captivos abduxit, domumque illustri potitus vic-
toriarediit. Interemptivos Saracenos quidam fuit manu
promptus, et manuum agilitate celebris, Domestico
reliorum motus, apudque testimonio commendatus,
quod reque proclarus esset, et interequitandum dua-
lusatus hastis acie admodum adversarios dejiceret.
Cum ergo Domestici in Circo triumphum victoriae
ejus agere jussus, ante reliquos homines istum
ducorum, Imperator laudationibus ejus inductus,
equum descendere, duabusque acceptis hastis artis
suae ac praestantiae specimen coram universis edere
cum jussit. Id cum foret et imperatores spectaculo
delectarentur, Theodorus cognomento Craterus, is,
qui non multo post sanctorum Quadraginta duorum

C Martyrum cohortis factus est Princeps, propius
Regi adstans, sublimare Agarenum istum et affir-
mare nihil ab eo forte aut terribile agi. Imperator
agro id forte, Craterumque efflaminatum et evira-
tum inerepari, qui tale praestare nihil posset. Contra
Craterus duabus hastis se nescire uti: neque enim
huc didicisse, quod his iugis in bello nihil opus
foret: se Du nullo fretum unica hasta istum equo
dehauriturum. Imperator his verbus irritatus, per
suum ipsius caput jurare, Craterum se vitam erepta-
rum, nisi impleret facto, quod verbis jactasset. Et
Theodorus statim consensu equo, hastaque sumpta
rum Saraceno manu conseruit, citoque cum equo
praecipitum deiecit. Pudore quidem affectus est
Imperator, ab omni dejectione cornu Saraceni,
tamen et virtute hominis veneratus, et suos rever-
tus, unica compellatam Craterum vestibus honoris
causam domxit. Eadem habent Joannes Scylitza
Curupalata et Joannes Zonaras, sed priora interpretes
Joannes Baptista Gabius Theodorum appellat cognom-
mento Fortem, qui paulo post praefectus fuit Phalangii
sanctorum Quadraginta duorum Martyrum. At
Zonarae interprete dicitur Craterus Theodorus, qui
paulo post corona martyrii est ornatus, unus u
Quadraginta duorum Martyrum numero, ubi Graece

Κράτης Θεόδωρος legitur, uti etiam habet Continuator. D
Sed ex Cedreno reliqua prosequamur.

9 Vere inito, Theophilus rursus contractis copiis
in Saracenos movit... Commissa pugna Ismaelitica
res superior fuit. Imperatorque circumventus, pene
in manus hostium venit... Vere ineunte, Agareni
et Theophilus ad bellum inter se gerendum facta
expeditione, alter alterius metu domum nulla re
gesta redierunt... Sequentis anni Vere appetente,
Theophilus magnis cum copiis adversus Agarenos
profectus, vastando ac depradando obvia quaeque,
longe est in Syriam progressus, duabus etiam urbibus
expugnatis, hominibus inde captivis abductis.
Expugnavit ipsam quoque Sozopetram Amerinnianae
patriam, frustra illo per litteras multum deprecato,
ut suae patriae parceret. His gestis Imperator Con-
stantinopolin rediit. Haec ibi, quae ita a Leone
Grammatico narrantur: Imperator abiit cum Manuele
et Senatu adversus Agarenos et occupatis Zapetro
Samositoque, civitatibus divitiarum copia muroque
valido ab Amerumne munitis, praefata potitus
victoriispoliisque inclutus, regressus est. Continua-
tor Theophilus, Ipsa etiam, inquit, Sozopetra, quae
Amerannus patria erat, expugnata: pro qua
contigit ab eo per litteras rogari Theophilum, ut inde
recederet.

10 Amerinnus igitur, inquit Cedrenus, excidio
patriae animum ingenti dolore saucius, undique ex
Babylonia, Phoenicia, Palestina, Coesylria, ulterio-
reque etiam Africa copias conduxit: militibus man-
dato, ut quivis scuto suo Amorium inscriberet: quo
innuebat se Amorium aggredi velle. Apud Tarsum
omnes ejus copiae convenerunt. Theophilus quoque
expeditione facta ad Dorykeum pervenit, quod tridui
itinere abest ab Amorio. Fuere tum multi, qui suade-
rent Imperatori, ut Saracenorum, majori quam
quam inhiberi possit vi rumentum, impetum decli-
naret, incolasque Amorii alio transferret. Sed id
infame, ac parum virile ratus Theophilus, praefata
rimque ac forte statuens urbem communire et
strenui Ducis consilio servare, Aetium Patricium
Orientalium Ducem cum manu ad profligandos
hostes idonea eo mitti, multitudinem quoque praeficit
eos, qui paulo post Martyres facti sunt, Theodorum
Craterum, et Theophilum et Babutziem et reli-
quos, qui non modo tunc Missi exercitus, sed et
roboris Quadraginta duorum Martyrum fuerunt
Principes. Saracenorum vero Princeps postquam
Tarsum toto cum exercitu venit, cum suis quid facto
opus sit, deliberat: divinaque non recta ad Amo-
rium esse pergendum, sed mittendum rum parte
exercitus filium, qui exercitum Romanum tentet.
Sic enim ratiocinabatur: Si quidem filius Imperato-
rem visisset, patrem quoque haud dubia potiturum
victoria, si res suus caderet, praestare quietem.
Mittit ergo filium suum et cum eo Amerum, qui eotem-
pore Mehtenam gubernabat, et Tarcorum ad decem
millia, omnemque Armeniorum exercitum et Ducem
Ducem qui castra ad Dazynium posuit.

11 Contra hunc profectus Theophilus exercitu
ex Persis atque Occidentalibus Orientalibusque com-
posito, eoque nequaquam contemnendo, ut ad locum
venit, cum nomen Anzin, statuit ante conflictum
multitudinem adversariorum contemplari. Haec
a Manuele Scholarum Domestico in sublimissimam
eductus speculam, indeque hostiles continuis copiis,
eas suisesse numerosiores conjectit: movente interim
Manuele, ne multitudinem, sed hastarum utrinque
partis segetem consideraret. Postquam hostium
exercitum robustorem suo judicavit Theophilus,
deliberatum est, quomodo cum dolo aggredi posset.
Id cum noctu faciendum Manuel ac Theophobus
censerent, reliqui Duces interdum conflegendum
suasere

Theophilus
expugnat
Sozopetram
Amerinnianae
patriam.

E

cujus iram et
fretus verius,

Amorio praefi-
cit SS. Aetium,
Theodorum,
altosque deum
Martyres.

* Scylitz et Bo-
Bohurticum.

F

* Scyl. Diazi-
mon.

c specula hos-
tiles copias
considerat:

A suasere, quibus et Imperator assensit. Hac ergo sententia praelata, prima luce praelium acerrimum est initum. Quo in praelio cum Imperatoriae cohortes fortiter pugnarent, Ismaelitæ fugæ se dederunt. Turcis autem assiduo sagittarum usu instantibus, Romanosque ab insecutione hostium repellentibus, mutata est pugnae fortuna. Nam Romanae legiones vim Turcicarum sagittarum non sustinentes, deserto Imperatore, fugerunt: Ducibus legionum et Persis nihil in se tale admittentibus, sed Imperatorem cingentibus, ac pro eo summa vi decertantibus. Et quidem tunc Imperator cum suis occisione casus fuisset, nisi et nox ingroisset, et pluvia exigua delata nervos arcuum Turcorum relaxasset: quo factum, ut Romani sagittarum liberati metu, salutis parandæ occasionem haberent....

12 Amermummas suorum cognita victoria, nihil jam cunctari, sed Amorium petere statuit. Collecto igitur suo exercitu, et filio ut idem laceret monito, iter iniiit. Cumque copias conjunxissent, castris vallo munitis, Amorium profunda fossa circumvenit, omnique vi oppugnare cepit; Turcis continenter sagittas jaculantibus et Saracenis machinas ad oppugnandum factas admoventibus: Romanis autem qui intus erant animose urbem defendentibus, machinasque prompte amolientibus. Durante ita obsidione, nullamque intercapedinem oppugnandi faciente hoste, interim Theophilus ægre ex fuga elapsus Dorylaum pervenit, ibique exitum operitur. Et animum Amermummae tentandum sibi ratus, legatos cum muneribus pretiosis multisque pollicitationibus mittit, petens ut obsidionem solvat. Illi ut in castra Saracenorum pervenerunt, et in conspectu Amermummae venerunt, ea quæ Imperator mandaverat exponunt. Verum ira ob excidium patriæ implacibili ardens, Imperatori timiditatem exprubrare, legationem deridere ac pro ludibrio habere, legatos in vinculis detinere, et finem rei præstolari, oppugnationem porro impensius urgere: divisoque in multas partes exercitu, per vias urbem adoriri, sperare fore, ut subinde aliis aliisque recentibus et integris viribus oppugnationi subeuntibus, qui intus erant laboribus defatigati sese dedant. Sed oppidum fortiter se tuebantur, neque oppugnationibus quidquam efficiebatur, omninoque capta urbs non fuisset, nisi proditio ejusdem Amoriensis intercessisset. Is Baditzes nomine, muneribus corruptus, ejurata ob contentiorem quandam Christiana religione, eo prolapsus est temeritatis, ut patriam proderet: et occulte cum Saracenis collocutus, monuit ut ab ea porte urbem oppugnarent, qua facilius in muros evadi posse norat.

13 Expugnata urbe, quantæ credes editæ sint, et quot captivi facti, dicendo exprimi non potest. Nam Saraceni irati, quod durante obsidione multos suorum amisissent, nulla eorum, in quo incidebant misecatione moti, viros obtruncabant, mulieres cum infantibus et pueris rapiebant, pulcherrima quoque ædificia incendebant. Denique arbs Orientalium pulcherrima exiguo temporis spatio ita periit, ut nihil præter rudera esset reliquum. Captivi abducebantur cohortium ductores, Callistus, Constantinus, Theodorus Craterus Prætricii, cumque his alii plurimi, præteritis bellicis aliisque summis dignitatibus illustres. Capto ad hunc modum Amorio, Princeps Saracenorum veluti insolens rebus gestis, inque iis superbe comessans, Legatos Imperatoris omnia inspicere jussos, quæ acta essent, cladis nuntios ad Dominum reamittit. Quos ille rursus ad Amermumnam misit, petens sibi captos in urbis expugnatione illustres viros, sibi quæ genere propinquos et reliquos captivos reddi, promittensque pro eorum redemptione xxiv centenaria. Hos quoque ignominiose remisit

barbarus, stolidum se fore fatuus, si captos tot centenariis redderet, cum ipse cis centenaria in comparandas copias impendisset. Legatis re infecta domum reversis, Theophilus mole calamitatis oppressus, omnem pene cibum ac potum aversatus, tantumque aquam ex nive expressam admittens, in dysenteriam incidit.... Secundum hæc morbo plane consumptus, paullo post debitum naturæ persolvit, cum Imperium annos xii et menses iii gessisset. *Hactenus Cedrenus, quæ eadem leguntur apud Scylitzam: uti etiam, sed passim abbreviata, apud Zonaram. Qui his antiquior est Leo Grammaticus in sua Chronologia ultimam pugnam et Martyrum eadem ita narrat.*

14 Imperatori ad Bryæ palatium cum comitatu procedenti nuntiatum est ab Orientalium Duce, Protosymbolum Saracenorum cum exercitu prædandum versus Amorium proficisci. Ille, consuetæ exercitui Proceribusque largitione facta, brevi tempore versus Cappadociam contendit. Amermumnes selectis militum octo millibus, Sudem, inter Agarenos virtute prudentiaque nominatissimum, Ducem instituens, adversus Imperatorem submisit. Manibus consertis prodigatus Imperator fugit, et cum dedecore rediit, vixque salutem nactus est. Amermumnes vero virtute multa stupatus abiit, et Amorium obsedit: variisque certaminibus editis obtinere non potuit, fortiter et generose civibus in adversum præstantibus. Philosophi vero Leonis discipulis quidam in castro habitans, Amermumni recedere volenti ejusdem ope sen Astrologia peritus significavit: Siles tantum ad duos ad castrum stationem habueris, obtinebis nos. Quod et contigit. Nam quodam Boiditæ et Manicoplago vocato proditum est. Capti sunt etiam virorum nominatorum et non ignobilium plurimi, et in Syriam abducti captivi: Theophilus Patricius, et Duces isti, Melissenus et Aetius, et Theodorus Craterus Protospatarius, et Callistus Turmurcha, et Cyrillus Drungarius, et Bassoes, et quidam agnatum Proceres, qui a Protosymbolo tormentis adacti ut fidem negarent, ipsi morem non gerentes, gladio capitis præcisi sunt, vite temporalis vice æternam consecuti.

ACTA MARTYRII

auctore Evadio synchrono,
Ex III MSS. Græcis.

PROLOGUS.

Quoniam speciosum præsentis panegyris argumentum Martyrum Christi certamen, victoriam, atque remunerationem magnificè introducit, consequens est, ut funestam quoque complectatur tragediam: neque enim nisi per illam transeantes nos possibile est ad Martyrum subsellia inspicenda pertingere. Nemo tamen tristi hac denuntiatione audita cadat animo: primum quidem quia nihil indecorum, incongruum nihil de proposito occurrentem audietur agone: deinde vero quia, ut sacre loquuntur litteræ: Si extra disciplinam essemus, adulteri essemus, non illi. Si tamen disciplinam convenit nominare excidium frequentissimæ civitatis, innumerorum exercituum stragem, templorumque et sacrarum rerum, Sacerdotum simul et virginum commune exterminium. Quid quod nequaquam finis hic sit interim dum comminationes illæ: Inebriabo sagittas meas sanguine etc. hactenus heu me! aversæ ab impiis protractæque in longum exitum nullum habent.

2 Nisi forte quispiam prudenter distinguat dilationis penam, et eorum qui probantur diversa diversis generibus partiendo trihout: sic ut unis quidem

*Martyres
42 captivi ab-
ducuntur.*

*per Legatos
frustra obni-
tente Impera-
tore.*

D

E

*capite plectun-
tur.*

*atque Constans
illos.*

Hebr. 12. 8.

*facile et cala-
mitatis*

Deut. 32. 42.

A quidem paterna inveniat correatio (quis enim filius quem non castiget pater?) vel retributio dura sublevans gravitatem acerbitatemque eorum tormentorum, quae illuc manent omnes, quibus benefica mansuetudo ad instructionem non sufficit: aliis vero, nisi gravis sit factori, aversionis demonstratio et signum reprobationis manifestum; qui neque paternis correptionibus, neque multiplicibus beneficiis indulgentiaque moventur, ut sentiant eligantque condonabilia sibi.

B Sed licet cogitationibus istis vel maxime nos ipsos muniamus, ne ignorantiae, ingratitudeque imprudentia implicemur erroribus: melius tamen est incomprehensibilis Dei iudicii adscribere talia: qui et discipulo Hieremiae super ruina Ierosolymae lamentanti per Prophetam imposuit silentium, dicens: Ecce quos edificavi, ego destruo: et quos plantavi, ego evella: et tu quæris tibi gaudia? Ceterum ea, quae martyrum praecessere certamen, quam possimus brevissimum, uti consuevimus, referamus, ut recta nobis via sermonis series progrediat.

CAPUT I.

Imperium a Saracenis verutum, captum Anturum, Ordinum doctores cæsi omniaque uti in captivitate abductis.

Fuit enim Romanum Imperium orthodoxa doctrina, rectaque vivendi ratione juxta Apostolicas traditiones institutum, Divus, Magistrosque gentium ei subiectos habuit, qui ipsos protectionem suscipiens, manifeste edixit: Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra, Jesu, inquam, Christo unigenito filio Dei. Postea vero mores isti, in sacrorum dogmatum rationem pervertunt: Imperator quidem ipse quomodoque Ozias ille sanctioribus Ecclesiae Dei rationibus et Theologorum professorum pedibus non admodum seipsum immiscuit, in Theandrica Jesu Christi substantia naturas atque voluntates confundens: qui nec hoc permittens, ut eorum alterutra id, quod creatum est, populi diceretur; indulgere aliisque aditum divinum essentium, neque omni egotato amplius aliquid sublimiusque habere: Sacerdotes vero ut plurimum atque Episcopi pene omnes, quæ huic placerent, sensu susceperunt.

B Tunc ergo cum ipse Imperii propugnator, ut polo singulari afflictus ingruere, ab eo recedere dereliquisset, desilisseque succurrere, ut ne protervius suum imberceret insensum in ipsum blasphemando, aut etiam pectus adderet aliquid: adiunctio hinc quasdam et perditionis occasio talis deum inebant, et Ismaelitarum videlicet genus, eorum in solitudinis fere interiora religatum, et vinculo divino vocis compellitum, continuo solum liberumque dimissum, devastavit primum quæ trans Mesopotamiam sunt regiones; deinde Palaestina, Egyptum, et Africam; et Romanos exercitus pullos delotosque barbarico consumpsit gladio.

C Verumtamen sapientissima ejus, et in hominum salutem intenta providentia non secundum peccata nostra, ut cum Propheta loquar, fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis: non tulit excelsi penitus, atque exitio supremo Imperium trahi; sed terminis quosdam intra Cilem Syriamque inclusit gentem Ismaelitarum. Vix domum recta sentire circa Incarnationis ipsius divinae neonum in animam induxerant nostri, quando ceterarum, quæ post praedictos fines sunt, regionum gloriam sunt excelsi, æquum ut reor testimante Deo non vocari absolutos Dominos eos, quæ verum Dominum suum ludibrio habuissent.

7 Atque ita quidem per tempus aliquot res sese

habuerunt publicæ, donec alia subinde exorta hæresis ne dicam insaniam, adversus Christi gloriam irrationaliter insurrexit, imo ipsum penitus ejuravit Christum, Incarnationis ipsius imaginem e medio auferendo, idola quidem Incarnationis (ut pretebatur) rebus inanitis assimilata videri cupiens eliminare; revera autem animatam Verbi divini carnem iisdem annumerans, ita ut (siquidem vere propter hanc causam istud faciebat) simili plane ratione procederet, quæ illi qui docebant non esse legitimum matrimonium contrahendum, propterea quod unus idemque esset conjugii et fornicationis actus.

8 Hanc viperam ferina nomine congrue appellatam d' Isaurie plaga nobis adduxit: sed enim ante pedes (ut sic loquar) divinae ultionis versabantur indicia; coelestium astrorum in terram revolutiones ac lapsus, terramotus continui, regnatricis civitatis pulcherrima quæque robustissimaque sublata: quibus accedebant cædes numerosæ ac propemodum infinitæ, nec non immatura: mortes toto grassantes Imperio. Cum vero in regiam potissimum civitatem luculentiores plagæ inducerentur, utpote adversus mali totius radicem et causam inibi existentem; nullus uspiam eorum apparebat sensus, sed blasphemiae novæ cernebantur incrementa: totis enim viribus illa Christi odio restans anima, ipsum quoque Hoiparæ nomen e medio tollere satagebat.

9 Sed quæ huic tandem retributio obigit? sublata sunt, qui Romanos atque Ismaelitas dirimebant, terminii, et rursum pulsus atque exartus per Ciliciam totam universis praesidiis militie nostræ, ad usque Cappadociam ipsam occupata omnia. Ad hæc ipsa Regia obsidione cineta est, non ab Ismaelitis tantum, sed etiam ab Avaribus, ceterisque diversarum linguarum nationibus, Propontidem totam et quidquid intra Abydi fauces est regionum implentibus, et septennio integro Constantinopolis oppugnata.

10 Verum enimvero neque post tales tantasque transgressionem nominata vel tantillum est invicta numinis tolerantia: exemptus quippe a passionibus revera Deus solus est: sed longanimiter eodem servos nequam sustinente, iterum sacre ipsius Incarnationis simulacrum per pios et Antistites atque Imperatores Synodice est restitutum decreto. Atque ut indubitante cognoscere, qui rerum ea tempestate potiebantur, quod propter illatum ipsi contumeliam major potiorque orbis terrarum portio fuerat devastata, et ex adverso exhibita in ipsum pietatis gratia totus sustineretur ramulus, quamvis Romani Imperii septem cum puero mulier obtinerent, pacis tamen conditiones cum Romanis iniit prævalida illa barbarorum dynastia, nullo alio id procurante quam filio Dei, secundum veram Deoque placitam religionis formam honorato: ut vel inde homines magis ad pietatem incitarentur.

11 At qui finipium illum moribus æque ac nomine referebat, ad illius reversus vomitum, et ejusdem hære eos cruce implicatus, in exilium quidem orthodoxos omnes Episcopos relegavit: sacras vero vestes divinaque emella reducta in cineres, per publicas spargi vix jussit. Adversus hunc igitur continua subornata tyranni illius Thoma: rebellio est, civilique bello Romane potentie robur contritum. Et ille quidem acerbo exitu infelicem ipso in solio animam expuens suam Christo exosam vesaniam in Christiana Republica dereliquit, donec imperium tenuit alius non vero nomine dictus q Theophilus, qui prædecessorum suorum amentiam nihil quam ipsi levius satagit non tueri modo, sed augere atque ac prouovere. Quantas autem et ipse in bello clades ab Ismaelitis retulerit, quod regiones, urbes atque insule penitus fuerint desolatae, propter eam quæ imagini Christi erogabatur injuriam, impossibile nobis est enarrare.

D donec Iconomachi invalescerent,

sub Leone Isaurico,

E etiam Theodosii nomen impugnant;

propterea victi Romani, obsessa Constantinopolis.

Restituitur imaginibus pax constituitur,

12

f iterumque turlatur sub Leone Armeno.

9 et Theophilo.

ad occulta Dei iudicia referenda.

Jer. 45, 4

Matth. 28, 18

Hereticus Eutychiana et Monothelita

2 Par. 20, 10

b

Saracenorum irruptionem puniuntur;

G

c

Itidem repressis repressis et ipsi

Pa. 102, 10,

A enarrare. Unius ergo in qua Sancti comprehensi sunt civitatis, et quomodo eversa fuerit, sufficere meminisse.

h
Amoriorum in-
tercipitur.

militis cum
plebe trucidan-
tur, duces
Ordinum car-
ceri manci-
pantur,

in quo durissi-
me habentur.

12 Post hæc igitur Abesac, ille gentis Ismaeliticæ Protosymbolus, (ita enim nationis suæ appellant Principes) magna cum potentia adversus celebrem h Amorio urbem veniens, atque intra tredecim omnino dies obsidionalibus machinis muros dejiciens, illam quidem obtinuit, in vivis autem conservans septem Ordinum duces, easque quæ sub ipsis erant legiones interfici, et quicquid virorum inibi vel domum habebat vel refugium jugulari præcepit. Ubi vero in suam reversus est ditionem, custodia quidem obscuræ atque fetenti mancipari mandavit prædictos militie duces, duplicatis triplicatisque compedi- bus, et lignorum compressione constrictos: modico vero pane et præbita parcius etiam aqua eos præripiens cruciari verius quam sustentari, custodes eis observatoresque imposuit, ne quis, exceptis carcerariis, cum ipsis colloqueretur.

13 Quis lacrymarum illarum, Rex Christe, quis inconsolabilium gemituum multitudinem eorum qui propter te talia perpetiebantur, præter te solum poterit accurate cognoscere? neque enim tantum eis suppetebat aqua, quantum ex oculis profundebant lacrymarum: non tantum panis accipiebant ii, qui multos quandoque nutriverunt pauperes, quantum pediculi muresque et quæcumque sunt alia sub terra reptilia, ex eorum carnibus auferrebant. Pro lecto terra, pro lectisterniis cinis erat minutus ac fuscus: si quando vero vilis aliquis contemptusque pannus eisdem injiceretur, cruciatum eorum augebant perniciose animalcula in illo nidificantes.

14 Huc accedebant tenebræ tam densæ, ut ne in ipsa quidem meridie mutuos vultus recte valerent agnoscere, nisi forte ignario aliquo quandoque uterentur. Non eis aut balnei concedebatur usus, aut unguium criniumque superflua rescandi facultas. Ad solis vero radios tantum abest ut eis apicari liceret, ut ne intueri quidem illos omnino sineretur. Interprecabantur custodes suos, ut indulgentibus ipsis, eorum aliqui ad eleemosynam corrogandam procederent: qui si annuerent aliquando postulatis, unum e victis decem subsequebantur milites: eo autem reverso, discindebatur explorabaturque miserrimus ille panis, et vilissimum exutiebatur vasculum, ne forte insidiosum aliquid scriptum isidem occultaretur.

a Intelligitur potest Heraclius Imperator Monothelita, aut certe ejus nepos Constantius filius Constantii cum monothelita, quem S. Martinus Papa cum Monothelitarum errore damnavit in Synodo Romana anno 645. b Certe Patriarchæ Constantinopolitani, Sergius, Pyrrhus, Paulus, uti Antiochenus Macarius, Alexandrinus Cyrus et Petrus alique fuerunt Monothelitæ. — c Mahomet anno Christi 628 in Imperio locum ad habitandum ab Heraclio impetravit, mortuus anno 634: ejus successores paulatim regiones Orientis et Africa occuparunt. Consule Theophanem, et alios temporum istorum scriptores. — d Leo Thauricus anno 730 fecit edictum contra venerationem imaginum proposuit, secuti sunt filius ejus Constantinus Copronymus, et Leo hujus filius eodem veneno infecti. — e 16 anno Christi 780 Constantinus ultimus Leonis filius, ejusque uxor Irene imperarunt, sub quibus pietas pristina cum imaginum cultu restituta, S. Tarasius anno 785 creato Patriarcha Constantinopolitano: sub quo Nicæna 2 Synodus habita, uti ea omnia ad S. Tarasium filium xxx. Februarii relata sunt. — f Leo Armenus Imperium cepit anno 813, de quo plura dicuntur. A Martia ad filium S. Nephori Patriarchæ Constantinopolitani ab eo in exilium missi Leonis successit Michael Balbus, ejusdem facinus humo adversus quem Theodosius rebellavit, ut præclare Leo Grammaticus et alii tractant. — g Theophilus cepit regnare anno 829. — h Circa annum 840, ut supra diximus.

CAPUT II.

Ad defectionem varie sollicitantur.

Quamdiu nobilissimis viris pristinum corporis sui robur constabat, nullum ad eos de religione sermonem habuere barbari: ubi vero attenuatos eos ac veluti maceratos conspexerunt, quidam ex his, qui inter ipsos falsorum dogmatum habebantur peritiores,

submittuntur a
Protosymbolo,
qui specie so-
landi captivos

et humanitatis aliquid præferre simulabant, impulsu Principis accedebant ad carcerem, ac veluti multa deprecatione inductis custodum Præfectis, eundem reseratum nacti, ad colloquendum captivis residebant, argentoque donatis aliquoties nonnulla etiam præbebant indumenta: deinde vero ad ejurandam Christi fidem eos non dubitabant adiuvare: non enim tanti aestimabat violentus ille Princeps totam civitatem illam quamvis magnam, quamvis opulentissimam, in suam redegissee potestatem: quam si hosce Sanctos ad suam religionem traduceret: quippe qui diceret, tanto esse grandius de animis quam de corporibus reportare victoriam, quanto his illi dignitate præcellunt. Corpora namque dejicere, ad animum vero non attingere, etiam feris belluis facillimum est.

16 Cumque impressionem eorum Sancti exciperent generose, et propositionem sibi factam respicerent veluti farinus abominandam: Non vos, inquit, fastus et superbia decet: animum prius iis, quæ a nobis dicuntur, advertite, et, nisi utilia vobis atque conducentia consulerimus, nolite assentiri. An forte carissimos filios vestros, dulcissimos parentes conjugisque negligitis? an exuistis illum penitus a natura insitum ac necessarium amorem, quem ipsæ etiam feræ venerantur? an suavissimam honorum vestrorum fructum, consanguineorum et amicorum convictum, obsequentissimorum familiarium ingenuam servitutem, honorem a principibus, gloriam a subditis deferendam vobis, an patrias in quibus adolevistis mores contemnitis? quis tali in casu, tantorumque honorum deficientia non rationem salutis excogitet aliquam; et, si una solum suppetat, hanc ipsam judicet amplectendam?

17 Si vobis omnia ex voto fluere, nihil foret, quapropter vestram ipsorum salutem abdicaretis? neque enim sane id mentis opus videri alieni possit, qui quidem humano polleat intellectu: nunc vero cum nullum aliud consilium suppetat, quo tanta recuperare bona possitis, humanitatis præfecto quod suggeremus plenissimum est, ut dissimulantes tantisper circumcidi vos patiamini, et una cum Protosymbolo adorantes infinitis ab ipsa cummuni hominibus: rursus vero per belli occasionem habeat ad religionem gentemque vestram fugitivis redire, aut victores post victoriam omnibus admirationi futuri revertimini. Ad quæ generosi Christi servi: si in eadem, in quibus nunc comprehendimur, mala incidissetis ipsi, an, quæ suadetis nobis, ipsi facere sustinissetis? Imo vero reponunt illi: nam quid magis necessarium esse credamus vobis, eamque libera atque quietam? suamque in id conventionem etiam iuramento confirmant. Nos vero, subjungunt illico amatores Christi, non committimus, ut eorum, qui sua in fide sese profitentur instabiles, adhortationem circa fidem suscipiamus. Ita ipsis ad invicem colloentis, isti confusi et infecta ad eum, a quo emissi fuerant redierunt, passi potius quam operati quod intenderant.

18 Post aliquantos vero dies subsequentes alii eodem, quem priores tenebant, modo, velut ad impertendam captivis eleemosynam ingressi custodiam sunt, simulatisque lacrymis ipsos lugere coeperunt, quod scilicet propter ignorantiam atque incredulitatem in eas penas incurrisset. Quantum, inquit, malorum causa est in inagnum Prophetam Mahometum non credere, omnibus ignorantibus eum? numquid enim non isti, quos gravibus circumdatis vinctis intuemur, eximii sunt omnes, cognati Imperatorum, et bellici experientia etiam aliorum magistris? numquid non ingenio corporis respondet robur? numquid non solo armorum apparatu eos quoque qui arma ignorant, suscitavit ad bellum?

a Christo de-
fectionem sua-
danti,

E

saltem simul-
tatum.

sed reficiantur.

F

Alti uocem
misceantur,

numquid

A numquid non ingens eis propugnatorum aderat numerus? etiam supra septuaginta millia armatorum, ex his tantum qui convenerant Romanis, traditi sunt in manu fidelissimi Protosymboli nostri. E quid cagnem illam enervavit potentiam nisi Propheta il-
 in quam locu-
 di runt

19 Verum nihil mirum accidit, si quod sibi expe-
 dum facilem
 Mahomet
 legem contem-
 nunt

B Recedite ab illa ignorantium hominum incre-
 quasi nequeat
 deus et hic et in
 futuris oculupla-
 tes dare

C Tota cum sapientes isti viri deliramenta au-
 quoniam de-
 ventionem
 Sancti refel-
 lunt,
 Ps. 118, 85,
 Ps. 43 22

quæ est in Christo Jesu, neque instantia, neque D
 futura. Quibus auditis et ipsi ad Principes repre-
 hensi reverterunt, nihilo magis edocti meliora sa-
 pere.

22 Temporis inter hæc aliquantum præterit, cum
 parem prioribus simulationem præferentes advene-
 runt alii, quos Gymnosophistas appellant : hi quo-
 que eleemosynæ distributione in captivos facta, os-
 culati omnes cum resedissent : Quid, inquit : o
 vineti impossibile apud Deum? illi vero : Nihil : quod
 maxime divinam naturam concedet. Si igitur,
 inquit, Deo possible sunt omnia, videamus qui-
 busnam potentiam suam indulget hoc tempore, Ro-
 manis an Ismaelitis? quibusnam pinguissimas et
 celeberrimas terrarum in possessionem dederit, vo-
 bisne an nobis? quorum exercitus ipse amplifcet, et
 quorum veluti femini, phalanges demetuntur? Noni-
 quid iustus est Deus? Nisi nos mandata sua adira-
 plentes reperisset, non adeo magnifice profecto benefi-
 centiam suam in nos demonstraret : ex adverso vero
 nisi sciret vos in infidelitatem circa Prophetam a se
 missum prolapsos, non utique vos nobis subjugandos
 præbuisset.

Gymno-sophis-
 ta a progressu
 Saracénorum
 arguuntur.

23 Sancti vero responderunt : Si quidem sancto-
 rum Prophetarum persuaderi possetis documentis,
 facile foret utique vestram hanc ratiocinationem fal-
 sitatis convincere : et vero eorum vos possetis loqui
 per Scripturam a Deo inspiratum adducere : quan-
 doquidem ad hanc quidem non acceditis : vestro vero
 magistro dumtaxat inhæretis : et nobis, quod prop-
 ter incredulitatem circa eum alligamur, impropera-
 tis? Agite interrogantibus nobis vos quoque respon-
 dete. Duobus super agri unus possessionem litigan-
 tilus, si hic quidem absque testibus vociferetur
 contendens, agrum huic sibi adjudicari debere : ille
 vero citra contentiorem multos eosque spectabiles
 testes adducat, qui dicunt ipsi potius quam alteri
 deferendum agrum : ejus existimatis, a Saraceni,
 agrum illum accessurum possessioni? Ejus, inquit,
 manifeste, qui fide dignissimos testes adduxerit.
 Recte, aiunt Sancti : et nos ergo Saracénorum ma-
 gistrum interet unigenitum Dei filium Dominum nos-
 trum Jesum Christum ex requo dyadicamus. Venit
 Dominus noster Jesus Christus homo factus ex Vir-
 gine (prout vos ipsos quoque audivimus sæpe nume-
 ro asserentes) antiquos omnes et indubitata fidei
 Prophetas adventum suum dominationemque præ-
 nuntiantes secum habens : missus est insuper, ut
 vos doceret, a Deo magnus Mahomet, tertium vobis
 legem apportans, numquid oportebat et ipsum duos
 aut unum saltem Prophetarum sibi suffragantem
 habere, ut ostenderet divinitus sese ablegatum?

13
 Sancti, quod
 Mahometi lex
 citaret Prophe-
 tarum testimo-
 nio,

F Hanc evidentem convictionem cum Christi
 amatores produxissent, unus quidam eorum cogno-
 miento Basoes admodum gratiose respondit : Habet
 etiam Saracénorum Prophetæ celeberrimum ac vera-
 cissimum Isaiam prænuntiantem de se, et nisi grave
 foret erudit. hisce viris, ipsum quoque ejus etatum
 adducerem. Minime vero inquit, novimus enim
 veniam indulgere non aliter quam ex ignorantia de-
 linquentibus, licet fortassis cum Prophetæ injuria.
 Ad quos illo, Nunc vos docitis Prophetarum omnium
 novissimum ac veluti sigillum esse Mahometum?
 Vero, inquit, ipse solus verax et primus Prophetæ
 est. Quibus amator Christi respondit : Atqui Isaias,
 quem et vos Dei Prophetam agnoscitis, alicubi in-
 quit, Desperdet Dominus ab Israel caput et caudam,
 quod interpretans non nemo : caput quidem, inquit,
 Principem dixit acceptorem personarum; alterum
 vero Prophetam docentem iniqua : hic scilicet est
 cauda. Ne conturbemini quæso : an non iniquum is-
 tud nobis sit, quod vester ille præcepto cavet, nequis,
 qui uxorem propter odium algercit, egrediatur de-
 nuo

esse,
 rity dignum

Is 9. 14.

et quam abur-
 da in eo præ-
 scripiantur
 ostendunt :

A nuo recipere eam, nisi alteri prius fuerit conjugata? dimittamus enim cætera prophetiæ ipsius atque legis absurda: mihi certe hoc esse videtur, quod verax ille Propheta Isaias caudam dixit.

25 Novimus et nos inquit philosophari: verum, si ita placuerit Deo, quinam sumus nos, ut ipsi repugnemus? non eget Mahomed testimonio hominum; quandoquidem a Deo est constitutus propheta ab eoque ejusmodi leges accepit. Christianus vero: Fortassis etiam frequentata conjugia aut, ut verius loquar, furiosam erga mulieres insaniam jejuniorum vestrorum tempore perpeti, continuandamque ad auroram usque totis illis noctibus lasciviam et voracitatem a Deo vobis offerens ipse præcepit? Maxime vero, inquit.

26 At Sancti: Superest una e rationibus vestris dissolvenda ex triumphis bellicis desumpta: quoniam multis religionem militaribus profectibus definire. An fortasse non meministis præteritis Persarum victorias, quibus totum pene mundum subjugarunt? Græcorum deinde, a quibus quoque superati sunt Persæ, atque post hos veterum Romanorum successit imperium, universum orbem terrarum complectens. Quid ergo? An veræ religionis illi fuisse cultores? nonne idololatricam Deorum multitudinem omnes, et quidem ad insaniam usque sectati sunt? Unde igitur illis tanta victoria atque potentia? Igitur et vere piis a Deo obtingit subinde victoriam reportare: contingit et superari facillime, quando per ingratitude offendunt victoriæ datorem Deum, absque poenitentia delinquentes: ipse vero, ad eorum, quæ commiserunt, facinorum exigendam vindictam, non probis utique, sed maxime improbis hominibus utitur. Atque hoc est, quod vos latet, facitque ut pius vos, quamvis minime sitis, esse existimetis. Verum ista hactenus dicta sufficiant: nos enim, qui Christiani sumus, consensu ac testimonio sanctorum Prophetarum destitutum magistrum, ut ne dicamus eorum adversarium, nequaquam recipimus. His diebus, hi quidem ad suum Principem redire, constantem virorum istorum in sua religione animorum eidem renuntiantes: Sancti vero pariter perfusi lacrymis gratias referebant Deo, quod omnino Christiani essent, atque hæc molestias pro ejus veritate sustinerent: eosque, qui impij Mahometi retinebantur erroribus, cum magna supplicabant obtestabanturque instantia erui a tam stulta atque irrationabili devotione.

CAPUT III.

Extremum Sanctorum pro fide certamen.

In hunc modum septem integris annis conclusi, cum animam propter molestias carceris deficientem circumferrent, non desistebant nocte ac die Davidicos hymnos meditari, aut orationum vel in communi vel privatim continuandarum remittebant curam: sed perpetuam pro omnibus gratiarum actionem dirigebant ad Deum; singulariter vero propter salutem suam, quam multiplex ab ipso providentia ordinata non poterant dubitare. Nam per tribulationem a voluptatum præteritarum maculis expurgati, animique illustrati per orationis et solitariae quietis instantiam, talia ad invicem loquebantur: Quid retribuamus Domino usque adeo diligenti nos, dignosque censenti quibus ea obtingat felicitas, ut pro ipso patiamur: ecce enim sustinendos pro virtute labores, a quibus longe alieni in seculo, ne mentionem quidem eorum libenter suscipiebamus, septimum nunc annum citra noxam toleramus, ipso omnino nos corroborante: atque utinam hoc quoque liceat ex Testamento dicere: Calicem salutaris accipiam et notam Domini invocabo.

28 Igitur in ejusmodi exercitatione ac meditatione perseverantibus Sanctis, quinta Martii mensis die, vergente jam ad occasum sole, adest quidam in carcere exercitus quondam nostri Ductor, et Sanctis apprimè notus, quem dicunt magna illius civitatis proflitorem fuisse, a Christiana fide apostata, et Saracenorum Mystes, a Boudes cognominatus, atque ante custodiæ fores consistens, quemdam b Constantinum nomine inlramat, virum doctum, omnino virtute ornatum, Constantini Patricij notarium atque concipiivum: præcipit autem per foramen quoddam solus ut accederet; arcana eum quidam asserelat eidem se denuntianda habere. Cumque vir religiosissimus solus eidem insularet: Nosti, inquit Boudes, sapientissime Domine, quantam a multo tempore ad hunc diem dilectionem habuerim versus Dominum tuum Patricium Constantinum: cum igitur certo didicerim, quia consilium Protosymbolus iniiit de eo in crastinum interficiendo, nisi forte cum eo simul orare consenserit, accurri ut sententiam meam, qua positis ab ejusmodi morte salvari, volis exponerem. Tu igitur ei suade Saracenorum ut intersit sacris: sed et tu idem facito: animo vero a Christianorum fide nequaquam desciscite, et proutius vobis erit Dominus propter instantem necessitatem.

29 At ille verus Christi amator, rucem manu efformans contra os istius impij: Descende a nobis, inquit, operator iniquitatis. Intrañtem autem in custodiam interiorem dilectus Deo Patricius requisivit, quis enim et qua de causa vocasset? Cui reducto in partem secreto vir religiosus mortis ipsius sententiam renuntiavit: impium vero consilium alterius silentio pressit: veritus ne quem forte adversus ipsam diaboli locum haberet, eumque supplantaret cogitationibus formidolosis, quasi soli circumcisioni esset adjudicatus. Christi vero Martyr continuo gratiarum referens actiones Deo: Domini, inquit, voluntas fiat. Deinde per manum sanctissimi Constantini testamentum de iis, quæ ad se spectarent scripto condens, adhortatus est omnes compativos suos, ut assisterent sibi ad hymnos Deo tota nocte decantandos.

30 Quod cum illi fecissent, summo mane advenit Dux aliquis, cum apparatu terribili et armatorum virorum frequenti ministerio, a Protosymbolo missus: qui jubens fores carceris resecari, exirent e vinculis Principes imperat. Proderunt igitur a custodia duo et quadraginta viri, ostiumque de mandato ejus illico oclusum fuit. Sanctis autem coram se stantibus inquit: Quot annos creditis decurrisse vobis hic inclusis? Rem notam, respondent illi, cur interrogas? Septimus hic annus omnino est: Ex tam diuturna, subiungit alter, tot annorum captivitate didicistis utique, quantos erga vos fidelissimi Protosymboli humanitatis atque commiserationis affectus fuerit: neque enim abripuit illum adversus hostes semper armatus furor, ut vos a multo, quod poterat, tempore juberet interdi: sed neque eum, qui quasi in dignitate successit. Oportebat igitur expertos vos mansuetudinem et longanimitatem illius, easque erga captivos demonstrante ipso, orare pro eodem, ipsumque ex toto corde diligere. Cui Sancti, enimvero cum lege nostra præscriptum sit pro persequentibus orare, istud facimus: diligere vero ipsum, eo quo dixisti modo, non permittit is, qui secundum nos Propheta est, dicens ad Deum: Quia qui oderunt te lumine, odierunt.

31 At Princeps: Quomodo, inquit, possibile est, odientes aliquem pro ipso orare? Erratis profecto quando vos pro ipso orare dixistis. Vere, aunt Sancti, istud diximus: orabamus enim pro ipso apud Deum, ut veram sui cognitionem ipsi infunderet, pro ea quam nunc falso putat se veram habere: quod

Roodes apostata,

a

b

diu etiam mortuus nuntiat et Constantium non arianum sollicitum ad defectionem,

E

qui se ut mortem animose disponit,

Posthille mane producti et carceres:

Illorum sollicitantur:

Ps. 138 21

denique ad prius obiecta respondent,

Post 7 annos carceris patienter tolerant,

P. 115. 13.

Pe 138 17.

A quod si factum fuisset, non solum diligere, sed et honorare ipsum summopere studissemus, juxta magistri nostri sententiam dicentis. Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus. Aut ad illos Princeps: Vester hic sermo ad universam nostram gentem pertinet. Usque adeo ergo Romanam Principes amentes sunt, ut existent multitudinem tantam, potentiamque nationis tam grandis tamque robustae absque divina congregari providentia posse? hoc enim, si nos odibiles Deo, necessario sequitur.

ostenduntque Deum dici non posse autorem mali;

32 Non istud dicimus, inquit, Sancti: etenim novimus, quia nemo a providentia divina destitutus subsistit, quamvis Dei nunquam appellationem audivit, quin etiam eundem jura contumelia impudenter afficiat: sed quod erronea sit vestra de Deo opinio: Dei namque nomen et quae eidem adesse conveniunt magnalia confluentes, puta quod omnium rerum creator sit visibilium simul et invisibilium, eidem illuditis autorem eum mali simul bonique asserentes, veritatis et mendacii creatorem, aequitatis et iniquitatis, justitiae et injustitiae, modestiae et arrogantiae, mansuetudinis et proceritatis, sapientiae et luxuriae, et quotquot sunt aliae ejusmodi contrariae virtutes atque actiones, ne omnes hic enumerare necesse sit. Siquidem ergo ea, quae de ipso a vobis dicuntur, I. possibile esset vera inveniri atque subsistere, recte diceremus utique veram vos Dei cognitionem reperisse, si vero quantum distat a sole profundissime tenebrae, tantum eoque amplius causa mali abest ab illa beata essentia, et quod minime existit, apparere eum cu nequit cui soli principaliter existere competit, quomodo non reprehenderemini, existimantes vos habere, repositi autem nequaquam habentes, veram Dei notitiam, quibus consequens est odio haberi Deum, qualis reposita existit?

ne tamen duos Deos credita Christianis

33 Quod ergo reponit Princeps, absumme vos Deum esse dictis mali peccatique effectorem, quae toti passim mundo innata verimus? Ita duo erunt Dei, bonus unus, malus alter, qui autem fieri ratione poterit ut subsistat mundus, istis inter se so pugnantis? Responderunt Sancti: Non diversum dicimus ab eo qui bonus est, Deum autorem mali, absit istud: sed Angelorum quempiam inventum fuisse, qui spontanea voluntate libere electione circa sibi minime utilia et bonis contraria satigeret, hominibus amare ad Dei primum, deinde et hominum adum procederet, atque ita demum permissum sit liberi arbitrii nostri probationem exerceere, tentareque num illud verum Deum inclinamus, an vero suggestionibus ejus obsequimur. Vos igitur ab ipso in errorem protinets, maleficia ipsius obnoxio nullis passionibus Deo atque incommutabili affluxistis. 34 tamen subinde Princeps, Propheta Mahomed omnis humanae actionis male aequae ac bonae omnipotentem Deum dicit esse autorem. Sancti vero dixerunt: Alium igitur, ut videtur, Deum ipse intra se finxit, qualem Graeci Agathodaimonem, eumque volus adorandum tradidit, qui neque est, neque erit unquam. Nos autem verum Deum novimus et confitemur, in veteri lego a sanctis Prophetis, in evangelica ab Apostolis Christi praedicantem, bonorum duntaxat autorem scilicet: alium vero Deum nullum agnoscimus.

Christum constanter confutatur,

35 Aut ad eos Princeps: Non vultis igitur hocdeum fidelissimo Proo symbolo adhaere? haec enim de causa ad vos nunc us sum: scio autem aliquos esse inter vos, qui eam consequi felicitatem desiderant, quos cum viderint ut qui recensant propterea illicet gloriolatos, infidelitatem suam inconsultamque delibant postumam. Cum Sancti unanimum omnes respondere consensu: Oramus unum verumque Deum, ut non Protosynbulus tantum, sed et tu, et universa natio Saracenorum ab impio Mahomedi errore

recedat, Deoque, per Prophetas et Apostolos Christi D praedicato, soli cultum et adorationem impendat: neque contingat nos dimisso lumine ad tenebras propria voluntate transire.

35 Videte, inquit Princeps, quid dicatis, ne vos poeniteat: non enim absque magnis suppliciis istaec vestra quasi per negligentiam, dimittetur pertinacia. Sancti vero Deo, inquit, immortalis atque veraci animas nostras commendamus, in eoque confidimus ad extremum usque spiritum nostrum, quam in eum habemus fidem, a nobis non esse negandam. Ad quos ille rursum: Exprobrabitur vobis in judicii die orbatas liberorum vestrorum, et conjugum viduitas: quia vobis omnibus privantur hodie, propterea quod juxta Principis voluntatem recusatis adorare. Poterat enim maximus Protosynbulus puero Imperatori vestro praecipere, ut omnes illos salvos huc dimitteret: sed et nunc quoque, si converti volueritis, susceperitisque et confessi fueritis Prophetam Mahomed, omnes, ut dixi, Familiares vestro brevi videbitis, quos recognoscere vobis jucundissimum erit. Romanis enim vivunt hodie tempore imperat, quae non poterit contradicere magni Protosynbuli jussioni. De opibus vero atque possessionibus ne solliciti sitis: Aegypti enim tributa, quae vobis per annum unum amecorum suorum studiosissimus Protosynbulus praebiturus est, posteris vestris in decimam usque generationem locupletandis sufficient. Tunc volut ex uno ore exclamaverunt Sancti: Anathema Mahomed et omnibus eum Prophetam confidentibus.

et promissa sibi facta rejiciunt;

E

36 Statim igitur ab amicis militibus comprehendit eos Princeps jubet, manusque eorum religari post terga, atque agnorum instar ad occisionem locum raptari. Quo viso, concurrere cepit infinita multitudo Saracenorum Christianorumque ad futurae caedis spectaculum. Jamque ad Baphratem fluvium accesserant propius (circa ipsum enim magna eorum civitas Samara est collocata) cum Princeps unum e Sanctis Theodorum quidem ex nomine, sed Craterum, id est, robustum ex cognomento appellatum advocans, ait ad illum: Tu qui Clericus fuisti aliquando, Ordinisque quem Sacerdotalem Christiani dicunt; postquam tantum abjecisti gradum, hastamque et militaria indolisti arma factus humani sanguinis reus, equid nunc dissimulando rotendis Christianis videri, consensu tibi juratiae jam pridem religionis Christianae? Numquid te magis oportet ad Prophetam et Apostoli Mahometi doctrinam transfugere, atque ab eo auxilium et salutem consequi? Te nunquam, qui nullus fiduciae spem apud Christum habes, spontanea per te desertione prius abnegatum. Imo vero respondit Christi generosus Martyr, vel propter hoc ipsum magis deleo pro ipsius fide atque amore meum nunc effundere sanguinem, ut bonus ille mihi veniam concedat verum, quae adversus ipsum deliqui. Numquid non tuus aliquando fugitivus servus, reversusque deinde, et tui causa ad mortem usque decertans remissionem consequitur prioris desertionis atque ingratitude propter fidem posteriorem? Tua ergo, reponit Princeps, impletur voluntas: ego, quod tibi expediebat, proposui.

itaque rapti sunt ad necem,

Theodorus e sacerdote miles

F apostatae crimen martyrio cluturus,

37 Cum vero carnifices Aethiopes exacerrent gladios, et alii alibi illos in altum jacerent, residerentque, iste carissimus Deo Craterus de Patricio sollicitus, ne forte pusillanimitatis affectus ei obreperet, praevoculis habenti antecoram eadem; cum proximus ipse staret. Ago, inquit, Domine mi, in eum nobis omnibus et dignitatis excellentia et virtutum ornatu antecessas, primus quoque sis omnium nostrum necesse est, et coronam martyrii ab aeterni Regi Christo Jesu primus recipias: quemadmodum et a terreno Imperatore collatis ante omnes innumeris et honoratus

Constantianum animal,

A honoratus. Quo ille tam sancto argumento ab eodem audito, ait ad ipsum: Quia tu potius primus illud magna cum animi fortitudine faciens, et me, et qui mecum sunt omnes subsequentes habebis.

et ceteris ad mortem prælii.

38 Pluribus opus non fuit ad coronam properanti. Facta ergo oratione, animam Deo commendans ad hactorem accessit, promptoque animo gloriosam mortem subit. Post quem ceteri quoque ex ordine Sancti, secundum pristinam quique dignitatem, velut si ad regiam mensam honore debito invicem prævenirent, vitam generosa morte concluderunt. nemine eorum aut formidinis aut hæsitationis speciem præferente; adeo ut ipse Princeps obstupesceret eorumdem accessum ad mortem cum singulari fiducia conjunctum.

a Supra apud Cædrenum aliosque uti et infra Haduzes appellatur. — b Cu Constantinus Notarius Martyribus adjunctas facit, de quibus agimus, non possumus revocare. Virtus ejus et constantia laudatur.

EPILOGUS

Triplix corona redimitis Martyribus,

B Hæc Sanctis ratio certandi pro Christo; talis pro ejus dilectione finis eorum beatissimus fuit: cui principium dedere expeditiones militares, ac millenæ earundem occasionum calamitates, pugnantium adversus impios, et Dei Ecclesiam defendentium suasque animas juxta Evangelii præscriptum pro fratribus exponendum morti. Hi autem eorum, quos diximus, beatorum principum fuere, triplicis victoriae redimti corona: quippe qui neque ab Imperatoria hæresi, Christum per eliminationem imaginis suæ oppugnant, fuerunt a recta via abducti; animaque pro patriæ salute sumpserunt, et necem pro Christo hilariter susceperunt.

XL Sebastienorum amulæ,

40 Hi nempe nobilissimo enique aliquando pares, et quoad carnem aque ac spiritum fuere gloriosi: hi magnorum illorum præcorumque quadraginta Christi Martyrum et numero et honore consimiles, per ipsumque, quo superabant humanum, mystice declararunt, hunc ipsis similem parem, atque secundum futurum quadragenarium sacrum: cum et ipsi iisdem Quadragesimalis jejunii diebus extincti sint: ut communia cum illis haberent omnia, et tempus et fidem et mortem et coronas. Horum inconcussa fides multos in Christo corroboravit: ex quibus alios quidem jam aberrantes revocavit, alios vero confirmavit labefactatos; sed et integros etiamnum præservavit a noxa. Non illos voluptatum rapere blanditiæ; non dissolvit contentiorem amoris, quo ferebantur in Christum, diuturna in carcere miserarum tolerantia; non perterruit virilem ipsorum animum barbarica feritas atque insolentia.

de diabolo victoriam,

C 41 Sed nec supplantare eos animarum hostis atque deceptor potuit, quamvis omnem adversus eos movisset deceptionis modum, divitias et potentiam promittendo: proponendo possessionum, famulorum, et mille rerum corpori commodarum stillentiam: timores, minus, angustias, probra, persuasibilem illocubras verborum accumulanda. Idque non aggrediendo tunc quidem athletas Christi, alias ab iisdem recedendo, sed ita ut nunquam desisteret toto illo pene integri septenni tempore persequi atque infestare ipsos, ut ab amore Christi descenderent: sed in omnibus et per omnia victum fractumque viribus Christi Martyres retulerunt, corpori nequaquam parentes suo; quia pro animæ solus decertabant salutem.

de captivitate liberum,

42 Ipsi difficillimæ captivitatis molestias in occasionem lucrosæ negotiationis regniq; colorum acquirendi converterunt: et qua plurimum in perditionem decuntur via, ea ipsis ad salutem imperiique ducentis semita fuit ingressus. Possunt et ipsi cum Apostolo dicere: Donum certamen certavimus,

Martii T. I.

cursum consummavimus, fidem servavimus: repositæ sunt nobis denique coronæ justitiæ, quas nobis dabit in illa die justus iudex: nec nobis solum, sed et omnibus certantibus pro eo, atque aliquid ei, quod pro nobis obtulit, sacrificio conantibus superaddere.

43 O Sacrificium purum atque perfectum! o victimas electas! o hostias acceptabiles Deo! rationabilis oblatio, holocaustum odoris suavissimi, sacrificium laudis, veram Christo gloriam adferens! Per vos prostrata barbarorum superbia manifeste cognovit, quanto validiores sint pauci milites Christi infinita multitudine impiorum: quodque nec potentia aut pietatis abundantia hæc eis contra Christianes fiduciam fecerit, sed nostrorum copia peccatorum; quandoquidem pauci Deo placentes ipsos facillime triumpharunt, relictæ victoriam, quoniam ipsi majorem ea, quæ de corporibus refertur, arbitrati, bonorum genera omnia velut machinas admovent, ut vos circumvenirent, sed nullatenus potuerunt prævalere.

de barbaris triumphum

44 Per vos exornatur Imperialis civitas. De vobis gloriatur quotquot in dignitate constituti aut in Senatum sunt electi. Vobis suas in bellis orationes cum offerunt Christiani, auxiliares quoque expirant. Vos nostris olim passionibus participantibus quæritur quam miseram atque incertam decemus vitam, quanta in eadem confusio, quanta asperitas invenitur: estote etiam eximii pro nobis intercessores apud Christum, propter quem decertastis; salutem nobis animarum simul exorantes et corporum, in ipso Christo Domino nostro, cum quo sit Patri, et Spiritui sancto gloria, honor, et adoratio nunc, et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

gratuitatur.

E et postulat coram intercessionem.

APPENDIX PRIMA.

Horum Sanctorum martyrium.

Ex Chronico MS. Continuatoris Theophanis.

P rocessu vero temporis, cum multi utrimque expugnantibus aque ac defendentibus recidissent: neculum proficientes Agareni multum de suo supercilio remisissent, tandem universa populi multitudo ad septuaginta hominum millia post exedidum numerata, ferro cecidit: neque enim possibile erat evadere exterminatorium divina vindictæ gladium, propter peccata, quibus divinum læcesserant majestatem, hæreseos crimine cumulata: res autem in hunc modum acta est. Fuit inter eos quibus animas fidesque defecerat, infelix quidam Baditæ nomine: hic junctum abituris barbaris et cum pudore reversoribus ad propria, per litteras cum sagitta missas: Quid, inquit, tantumne perpessi hæcenus vnum receditis, et frustraneo fatigati labore? Agito, ad eas turres accedite in quibus superne quidem lapideum palmulam, exterius vero leonem marmoreum prostare videtis; i hæc me convenite res vestras penitus cognoscantem, iisdemque optime prospecturum. Ibi cum infirmiora propugnacula sint, eis facile, qui intus sunt, in vestram redigatis potestatem, et me multo honore jobebatis dignum. Venerunt igitur, ut jussi fuerant, et per insidias subingressi eadem mactareque cœperunt in quoscunque incidissent. Hæc fuit, qui mortem evaderet, nullus: ceciderunt universi, rivis sanguinum oblique fluentibus.

Amorum fortiter defensam,

F prodente Buildæ,

occupatur et excluditur.

Sic agitur exercitus Amorum est, et impiorum crudelibus manibus proditi rives crudelissime perempti sunt, solis in vita relictis, qui ad Bagdad transmissi sunt, Doctores ordinum virisque fortioribus, quibus et quadraginta novem Martyres annuerandi: alii vero omnes hostili gladio sunt consumpti. Neque enim vel secunda legatione obtinere Theophilus potuit

A fluentem abjectum una cum Sanctis præfatis, extra eorum acervum inventum est: longeque ab eo caput, nequaquam unitum corpori, prout factum Sanctis fuerat pariter in fluvium devolutis: quorum omnium

corpora cum populo inspectante in alteram ripam D recta deferrentur, hujus unius corpus Crocodilli dis- cerpentes lacerarunt comederuntque.

DE S. CORPREO, SEU CORBREO, EPISCOPO CLUAN-MIC-NOSLE IN HIBERNIA.

AN. DCCCXCIX.
VI MARTII

S. Corbreo
Episc.

In Occidentalis Mediæ finibus Cluanmuc-nosla fuit, Colgano teste; in eaque extrema sanctitatis laude celebratus Corpreus, sive Corbreus cognomento Crom, suffretus in locum Moelarn Antistitis anno, ut Hibernici annales tradunt, DCCCLXXXVI vita functi. Ejus acta aliqua Vitamque exstare hodie immorto Colgano arbitrat: ut enim persuadent illustra de eo testimonia ab ipso prolata ex domesticis Hagiolo- gis, quæ ex ipsa transcribere non gravabimur. Primum desumitur ex Martyrologio Dunghallensi, ut nominat: quæ in Dunghallensi conventu recens compilata a Mi- noritis Hibernis, de quo multa ipse in præfatione ad tom. 1 de Sanctis Hiberniæ. Hujus autem Martyrolo- gi talia sunt verba, ad hunc vi diem Martii.

apparens Ma-
lachie Regis
anima,

B Corpreus cognomento curvus, Episcopus de Cluan- munc-nois, caput religionis totius fere Hiberniæ suo tempore. Est is, cui apparuit spiritus Malachie filii Moelruanacii Regis Hiberniæ. Dum enim die quidam post Vesperas solus vacaret orationi in sua ecclesia, apparuit ei quidam in humana et ætterna specie, et ante ipsum constitit. Petiit ab eo Episcopus, et in virtute Dei mandavit, ut quis esset enarraret. Res- pondit se Regem esse Malachiam, Moelruanacii filium; et exposuit ei quanta pateretur pœnarum tormenta, et ob quas causas ipse cum suo Confessario talia pateretur in Purgatorio tormenta. Episcopus convertit se ad alios sue Ecclesiæ Presbyteros, et inter eos conventum est, ut induto jejunio, Episcopus pro Rege, Presbyteri pro Sacerdote ejus Con- fessario liberandis a pœnis divinarum iræstatiem inter- pellent. Fecerunt ita juxta conventionem per me- dium annum in precibus consistentes.

sibi et suo
Confessario e
purgatorio
liberandis
unius anni
preces deposcit,

C Post medium vero annum Episcopo ferventer oranti Rex apparuit, fulgentem media ex parte, ex altera atram, ut prius, præferens speciem: egique Episcopi gratias, cuius meritis fuerit in tantum liberatus; rogavitque, ut per alteram anni partem preces continuaret, ex toto enim sic liberaturus. An- nuit Episcopus; et anno expleto, denuo apparuit ei Rex in specie decora et præfulgida. et egit Episcopo sancto graves debitas pro præstitis beneficiis; narra- vitque se mox eodem die ad celos evoluturum, Presbyterumque die sequenti sequitur. Interro- gante autem Episcopo quare non ascenderet simul; respondit causam suæ antequam liberationis fuisse excellentiam orationis et meritum sui intercessor- is pro meritis et orationibus duodecim Presby- terorum, qui pro ejus Confessario intercedebant. Hæc ibi, quæ fidem in magna apud nos merentur, quod fœsus exactusque referantur a veteri Scholiaste Festi- logi Aengusiani, sive auctore Antarii ad idem Festi- logium: ex quo Colgano descriptis sequentia.

atra in specie,

4 Fuit Cluan-muc-nosla: egregius Epi-copus, qui Corpreus curvus appellabatur; fuitque caput Religio- nis inter omnes prope Hibernos suo tempore. Contin- git, cum hic in sua ecclesia post Vesperas orationi vacaret, ut videret quendam in ætterna specie comparentem et ante se consistentem, et in tali forma, ut fulgidus circulus ejus collum vinceret, et solo indusio altera earente manica, esset amictus. Cui dixit vir sanctus: Quis es tu? te non cognosco. Respondit ille: Spiritus sum ego. Quid te, inquit Epi- scopus, ita denigravit. Multitudo, inquit, meorum

peccatorum et pœnarum gravitas. Erantne, inquit Episcopus, orationes pro te effusæ? et an habueras amicos spirituales ex Clero dum viveres? Plus, in- quit, mihi profuit, quod fuero Cluan-muc-nosla se- pulchus, quam quod illi mihi præstiterunt: compa- rebo enim in die judicii juxta intercessionem S. Kie- rani.

5 Miserum est, inquit Episcopus, si non habueris aliquem synedrum sive spiritualem directorem, ejus- que ad arbitrium bona opera non fueris operatus. Habui, inquit spiritus, quendam synedrum, Pres- byterum nempe de Clero Cluanensi: nec tamen multa ei præstiti obsequia, nisi quod curaverim fieri annu- lum aureum, quem ei donavi. Sed quid hoc profuit, cum nunc magnis crucier tormentis? Vir homini, qui carnem induit, et spiritualem non habet direc- torem, operaque in vita non facit bona. Ad quid hæc, inquit Episcopus? An tibi erant facultates, quibus opera præstares bona? O! vir, vir militi, in- quit, Domine Episcope? Ego sum Malachias, ex Moelruanacii filio, Donchadi nepos, Rex Hiberniæ; cui non deerant facultates ad benefaciendum. O mi- serias! inquit Episcopus, quid agitur cum Presby- tero, qui fuit tibi a confessionibus, et an aliquid pro- fuerint factæ elemosynæ? Ipse, inquit Rex, ingenti- bus torquetur tormentis, et annulis, quem ego ei donavi, tamquam unus circulus igneus cingit collum ejus: mihi, prohi dolor! non potest succurrere; sed et ipse in peiori est statu.

et habitu pau-
corum cle-
v. oxynarium
induce,

E

6 Quare ergo et tu, inquit Episcopus, habes præfulgidum illum circulum circa collum tuum? Hæc, inquit, est merces et pignus annuli, quem Pres- bytero dedi. Sed quid tali, inquit, indusio vestiris? Respondit Rex: quidam vice quidam scholares hujus Ecclesiæ ad me accesserunt, supplicantes quatenus eundem pauperi et seminudo studioso, quem presentabant, de nuditatis tegumento provi- derem. Ego autem (quia ad munus non habebam unde alias succurrerem) mandavi Regine, ut eum prætiosum quoddam indusium ex meis ei porrigi: et hæc est causa talis mei indusiarum velaminis. Sed quæ fuit causa hujus tunc apparitionis, inquit vir sanctus? Respondit Rex: quando paulo ante in aere inter demones cruciabar hinc inde me flagellantes, auditus est sonus psalmodiæ vestrarum Dominatio- num, Dominum laudantium, quo territi, et hinc inde per aerem dispersi et fugati sunt demones. Nec enim maligni spiritus in aliquo loco, sive in terra sive in aere sint, consistere possunt, ubi vestras audiunt psalmodias.

annuli scilicet
et indusii
natus,

P

7 Post hæc colloquia ait Rex: n. vir vir mihi, jam debeat ad eosdem cruciatores reverti: tibi autem pro tantilla refocillatione aliquam requiemem mer- cedem, si placeret eam acceptare, Quomodo, inquit vir sanctus? Quadam, inquit, vice, cum ego Publi- nam aggressus fuisset cum Northmannis hostilibus congressurus, inter spolia accipere aurum contum, et argenti mille uncias; quas in quodam loco subtus terram reconditas abscondi, præsentem uno ex meis servo, quem ne thesaurum istum alius revelaret vel inde auferret, postea trucidari feci. Ille autem pecunie nemine superstitie reserente, jacent ibidem usque in hunc diem; locum autem tibi indicabo, et

oblatus ab eo
thesaurum
reversus San-
ctus,

do

A de pecuniis dispone, prout placebit. Protestor, inquit vir sanctus, me amplius ab eo non recepturum, cui minor elemosyna, quam in vita largitus est, non profuerit; ideoque tuis gazis absolute abrenuntio. Tunc spiritus ille exibat egulans, dicensque: Vir, vir ei, qui bona non operatur, dum tempus bene operandi conceditur.

8 Post hæc vir sanctus congregavit Ecclesie sue Presbyteros, qui erant numero duodecim, eisque deplorandi istius casus enarravit seriem, petitque an velint precibus et intercessione cooperari, quatenus Rex eisque Confessarius a tantis liberarentur tormentis. Responderunt illi, Episcopo committendum, ut Regem; et Presbyteris, ut compresbyterum satagent a poenis liberare. Conclisum est itaque in eumque florem preces et jejunia ab eis indicta sunt. Postquam in his per medium annum perseveraverant, Rex denique Episcopo apparuit, ex media parte caudam et intercedendum ei usque ad arboris, supra subjectæ abyssus horrendum fastigium, sine quidem et intermissione inter ventorum flabra et algones cruciaretur; mirumque esse quicquam e se inter eos, qui ad poenis in altera vita sustinendas deputati sunt, quantumcumque sint exigui, qui non potest se torquere in inferno; hisque dictis desperavit.

B

qui suo benefactori apparet liberatus.

9 Vir vero sanctus usque ad anni florem in indicatis jejuniis et orationibus perseveravit; anno autem sic transacto, dum esset solitarius et orationi vacans in eodem loco, apparuit ei jam tertio idem spiritus in fulgida et decora specie: et ratus esse jam memoratum Regem, qui sic apparuit; petiit ab eo, quo in statu tunc versaretur. Respondit ille se in optimo esse statu; et mox in caudam et fulgenti forma ad eos ascendit; Presbyterumque Confessarium suum die proximo sequenti, cum equitum. Et cum vir Dei peteret, quare non potius comitaretur; respondit excellentium meritorum et orationum ipsius præmeritis et orationibus Presbyterum suum die proximo sequenti, cum equitum. Et cum vir Dei peteret, quare non potius comitaretur; respondit excellentium meritorum et orationum ipsius præmeritis et orationibus Presbyterum suum die proximo sequenti, cum equitum.

Connachi ob illam eadem injuriam,

C

10 Revertunt etiam Annales nostri, inquit Colganus ista prosecutus, quamvis ultionem divinitus singulam de exercitu Connachorum, tunc non infirmitate loco sacro, cui hic sanctus Antistes præfue-

rat; quæ et ipsius et S. Kierani pariter meritis merito tribuenda censetur: Connachi enim anno octingentesimo nonagesimo quarto, forti manu invaserunt fines Occidentalis Medie: nec milites perpece- runt prædis et rapinis, donec tandem invaserint Insulam quandam lacus Kiensis, Inis angin appellatam, in qua cum S. Kierani sacris scriiniis, tunc erant S. Corporeus Episcopus et Clerus Cluanensis Ecclesie: in quorum conspectu nonnullos trucidarunt, nulla habita S. Episcopi sacrarumque reliquiarum reverentia. Sed Deo suorum injuriam patrumque sacrilegium ulciscente, idem exercitus eodem die ad oppidum Athlunense magnam cladem passus et fugatus est.

gravi clade periti.

11 Vir autem Dei meritis et virtutibus clarus, anno reparatæ salutis octingentesimo nonagesimo nono spiritum cælo reddidit die sexto Martii, quo ejus natalem in ecclesia Cluanensi celebrari domestica memoraunt Festilogia: videlicet (nam hæcenus Colganus) *Tamlaetense Martyrologium*, in quo nullus S. Corbreo junior nominatus reperitur; unde de ejus vetustate constat, atque adeo magna in re præstanti auctoritate; cum credi possit non nullis post S. Corbrei mortem annis, aut saltem seculi x. conscriptum. Item *Martyrologia Mariani Gorman et Cathaldi Maguir*: ex quibus atque ex elogis relictis satis certum videtur, cum, in ejus vita res tam illustres tradebantur, non fuisse sine publico cultu relictum apud gentem satis liberalem in eo decernendo.

entus ex Fastis probatus,

E

12 Quod autem ad Regem Malachium attinet: obit ille anno dccc. x. juxta *Quatuor-Magistros*, in *Annalibus ad eundem annum*, et in *Catalogo Regum Hiberniæ*, ubi de ipso sic scribunt: Malachias primus filius Modruanæ, filii Dunchadi etc. postquam regnasset annis sedecim, decessit anno dccc. x. *Hiberniæ patris sermone vocatur Moelachluim, et Giraldus Cambrensis in Topographia Hiberniæ distinct. 3. cap. 40. membra O Machluchelium Regemque Medensem appellat. Fuit enim Rex dñi Turgesii dum Turgesium, Ducem Norwegorum, et Hiberniæ Ecclesie et Reipublice primam turbatorem, curaret e medio tolli, antequam anno dccc. xlv. capesseret regnum Hiberniæ. Necem enim Turgesii in annum dccc. xlv. referunt Quatuor-Magistri in Annalibus, quem non cultellis per quosdam adolescentes cesum, ut Giraldus refert, sed captum, et in tara Turensi suffocatum referunt, ut mirum sceleratissimus tyrannus, pacis publicæ subversor, centenarum ecclesiarum incensor, aliquot milium Presbyterorum Clericorumque necator, ac Christiani sanguinis hellus insatiabilis.*

Malachius Regis vias

Turgesii Norwegi cedes.

F

DE S. CADROE

ABBATE, METIS IN LOTHARINGIA,

Commentarius prævius.

S. S. Cadroe Acta, et Waltrudensis Prælatu ante susceptum S. Clementis monasterium

AN. DCCC. LXXXIII. VI MARTII.

Albero Meten. Episc. an. 657.

Duisburgensem Siquidem novimus ex *Flodoardo* congregatum anno nonagesimo vigesimo septimo, adveniens eos, qui Remonem Episcopum suum ex insidiis appetitum, sacrilega manu- nitate evaserant exacerantque, quo omnis idoneus esset gerendo Pontificatum; quem ante biennium fuerat reatus sumptu, relictis Alpibus, in quibus erant comitum vitam duceret: cuius tam execranda facinoris auctores omnes, postquam merito excommunicationis fulmine perstrinxisset Synodus, pro Remone Episcopum instituit Alberonem Nobilem, inquit *Flodoardus*, ad sequentem annum ejus intra referens. Et fuit ille sanc-

teque stemmatis ingenuitate nobilis, utque Frederici Lotharingensi Ducis feator sed dignis eo gradu virtutibus nobilior multo, quorum specimen egregium dedit, ipso primo sui regiminis anno veteris disciplina et monasterii observationis rigorem reducens in monasterium Garsion e tota diuersa celeberrimum: de ejus reformatione ex *Fido S. Gauberti* fuisse egimus ad xxvii Februarii, § 2 ante Acta B. Joannis, eodem loco post Agendolium Abbatem. Neque minus alibi deinde præstitit, atque imprimis in ipsius urbis conspectu, unde viz diudivo ultharo distabat, alterum monasterium, ejus administratio S. Cadroe commissa legitur, et exordia in hunc modum referuntur a *Sauvartianis Fratribus tom. 4. Gallia Christiana pag. 267.*

tura ubi monasterium,

2 Traditio est S. Clementem, Metensium Antistitem et Apostolum, oratorium ibi sub invocatione Apostolorum

tum antiquissimum S. Clementis,

A Apostolorum Principis exstruxisse, quod lapsu temporis adeo celebre evasit, ut ibi primorum Pontificum ejusdem Cathedre inauscultum fuerit : et Urbicij Metensis angustiore Basilicam erexit sub patrocinio S. Felicis : quo fit, ut in veteribus documentis Abbatie nomen fuerit multiplex : nam et monasterium Basilicarum, et ab oratorio S. Clementis, temploque S. Felicis superstructo appellabatur nonnumquam S. Felicis et S. Clementis : absolute autem nunc S. Clementis inscribitur : (postquam scilicet novum intra urbem surrexit Joannis Gerardum opera circa finem seculi superioris, quo vix ultra dimidium producto, obsidente Metas Carolus Imperator, prius illud monasterium destructum fuerat, monachique consti intra civitatem domitium querebant.) Cum vero diu Canonici seculares in ea deservissent, propter intemperantes mores ab eo sanctuario ejeti sunt, et Episcopus Adalbero i, rerum gestarum claritudine insignis, S. Clementis instaurator, adiectis ex Luxoviensi Abbatia monachis, circa annum decemxxxviii, basilica, elaustris, ceterisque locis regularibus vetustate consumptis, ad amplius rem structuram immutatis et adornatis, novae congregationis cenobitas in hunc locum introduxit.

B Hæc illi : catalogum deinde Abbatum subiungunt, a quodam illius cenobii usque ex chartis et membranis accurante confectum, communicatumque a Petro de Crochets Priore S. Arnulphi : a quo eodem, nunc S. Clementis Priore, aut certe ab ejusdem cognominis et familiaris alio, ex documentis nobis curatis sunt, hoc nono post impressam Galliam Christianam anno, reparata salutis mclxv, quæ infra proferemus. In hoc catalogo primus Abbas constituitur, Cadroe seu Cadroetus, natione Scotus, Luxovio evocatus tibi pietatem ; et ipsius Vita haberi dicitur in Legenda, quæ docet floruisse apud Luxovium cum Oberto et Maximino sociis ad annum decemccxxxix. Habemus nos beneficio D. Riminaldi Hancourt, Prioris monasterii Andanensis S. Huberti in Ardennis, ex ipsius loci MSS. membranæ, illius Socii Vitam, primis viginti ab obitu Sancti annis ab Reinmanno, sive Osmannio monacho (variant enim egraphia) scriptam venerabili in Christo Patri Immani, proximis, inquam, ab obitu annis viginti : prefatur enim se de actibus felici viri Kadroe aliquid describere jussum, quasi viro illi familiaris fuerit, qui tamen gestorum ejus nihil sciat præter audita : quibus verbis satis indicasse videretur, totum esse ætatem suam, quæ potuerit beato viro familiaris fuisse ; nisi quæ idem evidenter ex Abbatibus Immonis Prælatum constaret : siue enim is fuit Gorzeensis Abbas Immo, qui ad annum xvi cum hoc titulo nominatur in tabula Henrici Imperatoris, apud Sanmarthanos ; siue alius ejusdem nominis Walciodorensis, qui ab anno decemccxc Prælatum scribitur tenuisse, uterque ad annum S. Cadroe mortualem maxime accessisse cognoscitur : hac autem maxime, S. Forannoni, ut dicemus, immediatus successor.

C 4 Forannoni quoque Actorum initium ex ipsa S. Clementis monasterii Metis transmissum habemus, in novem (quæ legi solebant die festo) lectiones distinctum : ut omnino concipere nequeamus, quam illa Legenda sit, quæ ex Luxovio Cadroem deducit, Oberto et Maximino socium, et quidem circa annum decimi seculi trigessimum : quo tempore necdum de patria deserenda Cadroe cogitabat. Nam nulla Luxoviensis monasterii totis his Actis sit mentio, sed max in Galliam transiit Cadroe, de loco, in quo Deo serviret, consulturus Perronem ad S. Fursi sepulcrum dicitur adisse, ubi eoque ad Hesselind matronam directus, quæ ei locum in sylva Thorasensi ostenderit S. Michaeli sacrum : ubi cum sociis vixerit sub Macallano, qui unus ex ipsis erat, obedientia, donec monasticæ religionis desiderio tacti ; Macallanus quidem Gortiam

ad Agenaldum, Cadroe vero Floriacum ad Erkenbaldum sunt missi : quorum institutione formati, atque ab Hesselinde revocati ; Macallanus quidem Abbas et Michaelitani et Walciodorensis cenobis præses communiter jussus est, Cadroe vero Præpositi munus Walciodori sustinere sub Abbate prædicto ; qui germanam curam minus sibi convenire expertus, ubi obedientiam sua absolvere Cadroem, coegitque plena cum potestate Walciodorenses regere : quod fecit, donec Metis retentus ab Adalberone, S. Clementis Abbatiam admisit, alio pro se Prælate Walciodori substituto.

§ II. S. Cadroe ætas An S. Forannoni Walciodori successerit?

Hactenus collecta in compendium Acta, quæ ut ad veram chronologiam ordiantur, prædixit definire, quo anno Cadroe ex hac vita decesserit. Hanc autem statuere possumus vulgaris. Eræ decemccclxxxviii. Etiam eo anno Otto II Imperator, Dithmarum sub finem libri 3 sic attestante, Principum Ratorum conventum Veronæ habuit, indeque paucos post dies Romam proficiscens, relictâ matre sua venerabili in civitate Papia, graviter infirmatus, morte sublatus est, vii Idus Decembris : ut credibile sit, quod hujus ipsius anni Februario mense in fili comitatu, Adelleidis Augusta Italiam petens, in ripa Rheni fluminis in Neherstein advenit, unde legatos Metim dirigens, virum Dei Kadroe ad se venire caritatis gratia exoravit. Venit ille : quadri-duum ei biduum cum Imperatrice mansit, atque in reditu morbo correptus, emeritis senex post septuagesimum vitam ac tricesimum peregrinationis sue annum (Sanmarthani nobiscum in anno Christi conventientes .lxxxix rita, requiritis xxxii perperam fuisse dicunt) hominem exiit, postquam decemum integri supervixisset socio et Abbati suo S. Macallano ; in cuius morte finitur duodeni annorum appendix ad Frodoardi chronicon quæra ab eo, qui tum vivebat, his verbis : Anno decemccclxxxviii vir Domini Macallanus, natione Hibernicus, in vigilia S. Vincenti Levitis et Martyris, vitam transitoriam, quam habebat exosam, deseruit, et cum Domino, cui indesinenter, dum adhuc viveret, serviverat, vivere feliciter inchoavit : qui prefatus Abbas in corpore humatus quiescit in ecclesia B. Michaelis Archangelii, cuius Abbatiam, dum corporaliter in hoc seculo maneret, pio moderamine rexit.

6 Egidius de S. Mocallano seu Macallano xxi Januario ; et quoniam in Walciodorensium Abbatum catalogis S. Forannoni successisse Cadroe, tum Macallanus scribebantur, indecimum reliquimus, hujus tam antiqui scriptori fides adhibenda esset contra Walciodorensis Chronicum, seculo xii ultra annum 1. perducto, compitum ; in quo mortuus scribitur anno Incarnationis Dominicæ nongentesimo nonagesimo idemque et Cadroe dicuntur fuisse ex duodenario sociorum S. Forannoni numerâ, qui annis ab Incarnatione Domini nongentesimo sexagesimo tertio de terra sua exiens, in istius habitationis ingressus est monasterium ; ut ibidem legitur : et multo ante, cum arripitum fuisset : anno nongentesimo quadragesimo quarto, Ottomus prius nomen, jacta fundamenta templi, et in spatio trium annorum venusto opere consummata omnia, paulo post subiungitur : In illo tempore, transacto viginti trium annorum curriculo, ex Scotia partibus Angelica jussione admonitus Forannanus advent

7 Quæ dum nunc iterum consideramus, nec inducere in animum possumus, fictitum esse illud viginti trium annorum intervallum inter Forannani adventum, et monasterium exordia ; neque Cildgum credere, cum se ad xxx Aprilis ostentarium promittit, ejus expeditionis, quæ Cadroe et Macallanus venerunt in Lotharingiam, ducem

ad regularem
observantiam
reducti an.
838

huic S. Cadroe
præfatur,

ejus Vitam
paulo post
mortem
scriptam da-
mus,

ex qua con-
stat Walciodo-
ri accessum,

et anno 883
mortuum,

decemto po 1
S. Macallano,

centrum
successisse
S. Forannoni,

anno 933, post
fundatum
Walciodorum
23 priorem
inducto,

Unde contra-
rius error in
chronico
Walciodorensi

A *ducem fuisse Forannanum, anno, ut ipse statuit, DCCCXLVI. Quid igitur? Walciodorensi chronico, in eo quod monasterii originem præcipuumque illius patronum ac veluti primum Abbatem spectat, adhibemus fidem: errorem autem circa Cadroe ac Maccallanum ex eo ortum fuisse dicemus, quod ex antiqua traditione habereat, Sanctus quoque prædictus monasterii sui aliquando fuisse Abbatem; quorum cum satis explorata non haberent aut Acta aut tempora, nec de iis, qui ante Forannanum venerant quidquam distincte noscent, successores Forannani omnes et peregrinationis comites fuisse crediderunt. et de præcisi quidem tempore ita scripserunt: Constituta autem ecclesia sub Romanæ Majestatis imperio, ab eodem Romano Rege donum investituræ ipsius loci et Abbatium præfatus Comes (Eilbertus) recepit, et... per viginti tres annos sustinuit. Deinde vero post B. Forannanum transitum hæc de B. Cadroe subiacuerunt.*

8 Beatus ergo Forannanus, qui regularis consue-
normam prius in eadem Walciodorensi monaste-
rio gubernando cum suis comitibus applicaverat; post
ejus transitum, ex eodem dudum numero comitum
ejusdem, rector justitiam et sanctæ conversationis
amator B. Cadroe eidem Walciodorensi Ecclesie
preclitit. Hic autem cupiens sequi per omnia do-

B cumenta ejusdem felix memoria sui præcessoris,
meditatur in lege divina exereitationis. Propterea
illudem sublimitas obtinuit regimen rigoris et recti-
tudinis, anno ab Incarnatione Domini nongentesimo
octogesimo (in recentiori MS. additur secundo et sic
etiam habet Vita Forannani post annos centum septua-
genta ab excessu scripta) Ipse autem ob sanctitatis suæ
auctoritatem, et moderatam conversationis exor-
dentiam, et prudentis et secretis moderationem (ne
lumen ejus sub medio tegetetur; sed ex radiis sui
splendoris Ecclesiam illustrati amplificatione suæ
doctrina dilataretur) B. Felici Motensi Ecclesie
regulariter Abbas præfuit, et ascensu omnium
illidem pertinentium Dominus domus illius legitime
constituit. Hic ergo capulis fuerit monstrat gratia
superior largitionis, quæ multiplicibus insignis ita
eum, misericordiam suam infundendo largiter, re-
plevit, ut ex magnis prodigiis beneficiis, quæ per
eum ejusdem Domini pietas operando manifestavit,
volumen non modicum in ecclesia B. Felici et apud
Walciodorenses conservetur. Ibi namque in eccle-
sia B. Felici ob dignitatis suæ venerationem a
majore altare constructum continetur, quo sin-
gulis annis dies depositionis ejus solenniter cele-
bratur.

C 9 Itaque in exordio suæ conditionis vel constitu-
tionis tales Walciodorensis Ecclesia rectores ani-
marum habuisse cognoscitur, de quorum patrocinio
non solum presentes, verum etiam succedens poste-
ritas misericorditer illuminatur; et intercessione
eorum spes miserorum assidue refovetur, remissio
peccatorum tribuitur, consolatio quoque languen-
tium, debulium restitutio, inoffragantium portus apud
confidit et reformatoris elementum reperitur. Ergo
vir per omnia sanctitate insignis, recepturus pro-
mum domi celestis, carnis sarcina deposita, homi-
nem exiit et anno ab Incarnatione Domini nongen-
tesimo nonagesimo octavo (octogesima octava ædere
videtur) ad Christum transiit; ubi, sicuti pro
credimus, trinitate vitam perennam cum beatissimis spi-
ritibus curio celestis. Surrexit deinde ex eodem
confuternio nobilium comitum B. Forannani vir vite
laudabilis nomine Maccallanus, et quia testimonio
suæ vite hoc commoverit, etiam in basilica B. Michaelis
sub eodem tempore regimen animarum et
curam omnium illidem pertinentium suscepit, Abba-
tisque nomine decoratur. et anno nongentesimo
nongesimo ex hoc mundo in basilica B. Michaelis

transiit... Interea ex Walciodorensis Ecclesiæ D
conventu subrogatur, ac eisdem ecclesiis præficitur
Dominus Immo... qui carnis deposito pondere, ex
hoc mundo migravit feliciter, anno Dominicæ incar-
nationis nongentesimo nonagesimo quinto, et sui
regiminis quarto.

10 Hactenus Chronicon: tacet deinde quibus annis, Successores
Forannani,
expulso Godofredo, subrogatus fuerit Theodoricus, et
vix exemplis locum dedit Eernberto, sub annum
MXXXIII mortalitatis communi lege sublato: quod nobis
evidens est argumentum, diffusum suæ chronologicæ auc-
torem, propter intrusus Cadroe et Maccallanum, quot
annis posteriores tres sederint de industria reticuisse:
unde vir dubitamus, quam B. Forannano immediate suc-
cesserit Immo, eique non quatuor, sed quatuordecim
annus regiminis sunt tribuendi: an autem huic aliquid
juris fuerit in S. Michaelis canobium merito ambigi-
mus. Nulla certe huius, ut cum Walciodorensi conjuncti,
mentio fit toto illo chronico, cum fere frequenterque tan-
gantur subnata cum Hasteriensibus ex simili conjunc-
tione difficultates: imo diversos semper habuisse Abba-
tes, (nisi modico illa quo utrique communiter Maccallanus
præfuit, et quidem longo ante Forannanum tempore)
colligimus ex Gallia Christiana libro 2 et 4: ubi ex
cartulario S. Petri Viri Semonensis Leathericus Lau-
duensis Episcopus, anno MLI denotatur, Amalricus Ab-
bati S. Michaelis in Therasia legasse invenitur quinque
altaria: ut quartum quintumve post Maccallanum locum
debuerit tenuisse Amalricus hic; ejus deinde successores
Abbatibus usque ad annum MCCLXXXVI libro 1 prædicto
seriatim enumerantur. Ibi etiam ex veteri MS. cartu-
lario Rodulfus Episcopus Laudunensis legitur, anno
DCCCXIX publico instrumento laudasse institutionem
capellæ, quam in sæcra de Therasia S. Michaeli Ar-
changelo dedicatam, sed injuria temporum eversam,
liberalitas Herendis Matronæ extirpavit.

11 Conferatur hic annus cum anno trigesimo secundo
ante annum MCCCLXXXVI, quo mortuus est Cadroe,
Anno 048 ad-
recti Maccalla-
nus et Cadroe,
(nam cum auctor vite numero pleno rotundoque conten-
tus excessum inferioris numeri lateat, possumus eum ex
Sanmarthanis accipere, et quos illi requirit fuisse scri-
bunt, peregrinationi universim dare et invenimus eod-
dem tempore directum ad Hersendem fuisse S. Cadroe
cum auctore, quo capellam dictam Hersendis refecit,
quam fundationem viderem anno secunda Walciodorensis
fundatio est per ejus maritum Eilbertum, quem nequa-
quam credibile est in seculari (quem ad mortem usque
tenam) habitu, et conjugali vita (quam nusquam legitur
dimisisse) Abbatem sibi auctoritatem in collectos Walci-
odori monachos urragasse, aut id significatum voluisse
auctorem Chronici: sed tantum eorum habuisse curam
vel patronum ac fundatorem: sicut et eorum, quos in
aliis sex a se suaque conjuge cretis dotatisque canobis
constituit. Si tamen stolim a principio monachi isthie
sunt introducti, non clerici, aut pauci viri, alia ratione
servientia Deo: quemadmodum in primo præcipioque
monasteriorum dictorum, Sancti, inquam, Michaelis
civibus, S. Maccallanus ejusque socii constituti fuere:
quos merito iudices Clericus catenis dominat fuisse
olimque laud ita fuisse S. Columbræ Abbatis regulam
cum Benedictina commutatos) et aliquandiu ibi sic
enumeratos, donec eis monachalis perfectionis desule-
rium subit, quomodo dandi Gorzium Maccallanus, Flo-
ruiam missus est Cadroe; hic ad Erchemboldum, ille
ad Agenobium: quem utrumque constat vir ad annum
MCCCLXII revenda pretigisse. Atque tum necesse Foran-
nanus advenit, et lumen prædictæ Cadroe erat Metas
translatum; quippe quem anno DCCCXIX ex originali in-
strumento Sanmarthani præbuit, ecclesiam S. Andree
sua cum paribus dono accepisse: imo vir illo advenit
Forannanus qui mortalem hanc vitam cerneret Adal-
bero, post annos a sua promotione triginta quinque, ut
habent hæc Acta, et signantius Chronicon S. Trudani,
in

Sancti elogium
ex eodem,

et cultus Metis,

et tempora re-
abintus Wal-
ciodori confu-
sa.

an ad hos
perimuerit
S. Michaelis
Abbat?

B

Anno 048 ad-
recti Maccalla-
nus et Cadroe,

F

Walciodori an-
te Foranna-
num presi-
dere.

A in cujus conubio mortuus ac sepultus memoratur anno illius seculi LXIV, die XXIII Februarii; cujus proinde nulla fit in uestis S. Forannani mentio, sed Theodorici duntaxat: cum e contra præcipua pars Actorum S. Cadroe ad Adelberonis spectet Pontificatum.

§ III. S. Cadroe Prælaturo Metensis, et cultus.

Igitur viventi ad S. Michaelē Cadroeti, postquam eo advenerat, tres quatuorve annos concedimus: monastico autem tyrocinio unum offerimus, sic ut anno sexu il-
lius quinque igitur caperint ipse et Maccallanus utrique monasterio, ea quam didicerant disciplinam informando, attendere: et Waleidorensē quidem Maccallanus eodem ipso aut proxime sequente anno integrè transtulerit in Cadroelem, qui inde anno quinquagesimo quarto vel quinto Metus vocatus, quosdam secum e Waleidoro adduxit, ut habes num. 20, et hīs, qui remanserant secundum voluntatem illorum Patrem præfecit: qui licet postea a via rectitudinis exorbitaverit non multum ad illum pertinuit. Nempe B. Forannano divinitus purbatur hīs foris, regularis censuræ uorum eidem applicitoro, unde (dissimulatis aliis, qui oho transientes nihil ad perpetuitatem durabile instituerant) mereretur primus loci fundator appellari: sicut Cadroe primus censetur inter Abbates S. Clementis, quamvis aliquis eo monachas Luxovio jam antea evocasset Adalbero, fortassis et Abbatem, si verum est, quod Adalbero monasterium hoc, ut aiunt Saumotham, anno MCCCLXXXVIII restituit: annis ante Cadrochis conventum seclerem aut amplius: illud tamen non facile credemus, donec firmiori probetur testimonio, Actis nostris e contra testantibus, quod locum multorum SS. Corporibus et Reliquiis inelytum, sed tunc jam ad nihilum redactum, victus postulantium precibus Kadroe suscepit commendatum.

I3 De Corporibus sanctorum Episcoporum Victoris, utriusque Loguntii, et Spei istæ sepultis, et anno MCXLII repertis, ex antiquissima et autographa, quæ una cum Reliquiis asservatur, membrana, ægens ad XVI Junii, quo die S. Aprenia rotitur, simul cum prædictis refosa et rotida inclusa scribit: cujus plenioris cygraphum nobis transmisit P. Alexander Wiltheminus, Metas profectus Luxemburgo, ut promoveret sperniti de S. Cadroe documenta: cujus se caput integrum ibidem recuratim scripsit; quod quidem in ibulo separato per vitrum transparentius conspectui accurrentium exhibetur: ceteræ ejus Reliquiæ in communi cum aliis ipsanoticea servantur, et cupro inaurato et metallis pigmentis veteris in modum iuncta: ejus plenioris descriptionem data Junii die habemus. Nullum autem nunc in uera ecclesia est S. Cadroe dedicatum altare: scribunt tamen in ea festum ejus quotannis solemnitè celebrari VI Martii: quod in lectione Martyrologi ad Primum hīs verbis indicitur: Metis ad basilicam natalis S. Cadroe Abbatis: unde in Hagologium suum Belgicum ipsam transtulit Baldunus Walhot, non absque mendis: quorum hoc præcipuum; quod a S. Friderici Abbatis gradum fecisse dicat ad Waleidorensē regendum. Aliam tamen diem Fata compendium, visis citiusque hīs, quæ profirmitus Actis, habet Bartholomæus Fisen inter Floris Ecclesiarum Leodiensis: sic tamen ut Waleidorensi in-
hærens chronico S. Forannani faciat successorem: quem errorem nec in Maccallani eloyio ad XXX Aprilis andrè corrigere; quamvis fateatur, aliud diserte asserere Kadroenis vitam, et cum ea stare rerum ac temporum rationem. Superest ejusdem Sancti memoria in duobus instrumentis inter chartas monasterii repertis, altero Ottonis III, sub annum DCCCLXXI, hīs verbis: Talemque defen-
tioni donatum, qualem noster bonæ memoriæ Pater Otto invictissimus Cesar, tempore sanctæ memoriæ Cadrochis Abbat, jam dicto monasterio concedere dignatus fuit. Ca-

luti Papæ II altera, sub annum MCXXXII, qui rogatu D. Adelonis Abbatis, monasterium sub Apostolicæ Sedis tuitionem et defensionem suscepit, et in eadem libertate, qua tempore Ottonis Imperatoris ab Episcopo Adalberone primo, petitione Cadroe Abbatis, statutum est, permanere decernit.

I4 Hujus monasterii præfecturam, Cadroele mortuo, Abbas excepit Fingenius, patriæ Hibernus, inquit Saumotham; quem ritum religiosum ac magnæ apud Principes auctoritatis fuisse, triam simul monasteriorum commissam eodem cura declarat. Anno enim MCCCLXXII Adalbero, ejus nominis II Episcopus, S. Symphoriani monasterium, quod a fundamentis juxta civitatis mœnia in amonissima colle ad metropolim excitat, Fingenio commisit, et hinc circa extremum seculi ejusdem annum S. Fiti in Viridunensi suburbio Abbatia accessit. Prioris autem monasterii sub S. Symphoriani invocatione erigendi causa fuisse Altherum videtur, non tantum vetus celebris loci, quatuor Metensium Episcoporum Papuli, Gervici, Gadamis et Felicis II sepultura nobilitati, antequam barbarorum incursu everberetur: sed etiam studium quietis pacisquæ monasticæ, cui separato advenarum Scotorum seu Hibernicorum ab indigenis Lothariensibus, qui hætenus in S. Friderici permixti fuerant, non parum profutura credi poterit: hæc enim videtur esse unica ratio, propter quam in diplomate Ottonis III, quo hæc fundatio confirmatur, tam expressis verbis curatur: ut Abbas primus, nomine Fingenius Hiberniensis natione, quem ipse præbatus Episcopus nunc temporis ibi constituit, sui successoris, Hibernienses monachos habeant, quamdiu sic esse poterit. Fingenium autem non sic primum S. Symphoriani institutum Abbatem, ut priorem locum alteri cederet, ex eo patet, quod ibidem honorificè sepultus sit, non sine opinione sanctitatis anno VII mortuus, et in S. Clementis necrologia ad XV Octobris relictus. Post ejus vero obitum hos uterque locus diversos Abbates habuit, quos recensent Saumotham: inter quos non immerito fortasse miraberis nullum demeruisse nomen occurrere, quod Hibernicum sit: unde suspicaris, hanc diu post ejus mortem discessisse Hibernienses, diversi o Benedictino instituti imbutos, eodem confluisse.

§ IV. Quæ fuerit S. Cadroe patria: quis Vitr uitor?

Hæc vero, quoniam Hibernicus Maccallanus, Hibernicus Fingenius, Hibernienses dicuntur monachi, ingens se campus aperit Hibernis adriæus hodiernus Scotos insurgendi: quibus quidem contra Demetrii riqe simulum uictorum deliria ita fuimus, ut tamen certatim amemus per ipsorum alterentibus: nec videmus, quid vado memorato loquendi forma alterutri parti, Cadroem sibi rapere volentium, præiudicet: ut enim hæc tempore, quo Scoticam in Britannia regnum extinctis Pictis prævaluit, quætes Scoticam aut Scoticum nomen auditur, nemo Hibernum aut Hibernum animo concepit, nisi versatus in historicis temporibus assuerit appellacionesque distinguere: sic nec alium Franci, Germani, Itali, quibus in principio sola nota fuerat Scoticam eadem, quæ Hibernum (prout XVII Martii ad Acta S. Patricii ducimus) Albanenses Scotos satis ab Hibernienses distinguabant: maxime cum Hibernum originem, etiam tam Albanenses gloriarentur; necdum antiquam patriam præ nova, in qua Picti potiora adhuc tenebant partem, fastidire vellet.

I6 De Maccallano tamen Scoticæ an Hibernus fuerit, nullo pro Scotis argumento apparente, voluimus per conjecturas altercori: multoque minus de Fingenio, quem una cum S. Cadroe hæc transisse per peregrinationis verum gratis dixit Colignus: potuit enim ducentorum Scotorum eam a ex Hibernia cum Cadroe eam de Maccallanus, potuit ubi quocumque tempore patriam des-

successor Fingenius,

Abbas etiam S. Symphoriani Hiberniensis.

15

Sub quo nomen etiam Albanenses Scoti

17

S. Cadroe non probatur fuisse Hibernus:

Evocatur ad Abbatem Metensem,

ubi ejus atque Reliquiæ,

festum si Martii

memoria in charta tunc,

A ruisae Fingenius. Ad Cadroem quod attinet, nihil aufert Colganus, quo revincat evidentem curam, quae hic dicuntur, auctoritatem : inter quae tamen haberi volumus, quod ad sepulcrum S. Columbanus (quo nomine celeberrimus est S. Columbanus sive Columba Abbas instituti monastici inter utroque Scotas, per eoque in Gallia quoque, Germania et Italia propinquius auctor, sepultus in Jona insula) quod ad hujus, inquam, sepulcrum Cadroe parentum precibus impetratus, atque Brano sibi ad prima pibitus et litterarum rudimenta docendo traditus dicitur, quodque non longe inde nutrices suos ipsosque habuisse parentes, probari possit ex num. 6. vite. Nulanius, inquam, hæc minui pro Scotis accipere : quia præter hunc Columbanum in Hibernia fuisse culti, et hujus ipsius usui jam tunc fortassis Danum translata erant, evidentem cum SS. Patricio ac Brigida tumula caudita : quamvis non propterea peregrinantium devotio desinereet Jannum inculam in ejus nomine veneranda adire. Verum hoc re, ut dixi, in medio relicta, cogimur Hiberniæ abjungere S. Cadroem ; eo quod num. 8 tradatur, adolescens in Hiberniam missus et apud Ardmacham in pistrino disciplinarum reclusus ab eo, sub cujus instructione adolescerat : undeque reversus emenso aquire, ad eundem suum instructorem Bonum rediisse, quæ vera esse non possunt nisi Hiberniam aut interjecto aquire divisum concipias ab eo, quæ Cadroe patria fuit, regitur ; aut aliqua a seipsa finis.

B

17 Quid autem, quod sequitur? Et per totam Scotiam conservis suis tritum sapientie sibi creditum fideliter eragavit. Hiberniam satior ex usu perorum scolorum Scotar nomine intelligere, nisi patet ex contextu auctorem ubiqueque Scoti essent Scotiam concepiisse, prout tunc fieri a plerisque incipiat : licet enim Scoti, inquit, multa millia paedagogorum habeant, sed non multos Patres ; in disciplinis enim artium hic illos gerunt. valente hac, quamvis exagavantur dictum satiorum, de Hibernia sua Hiberni intelligit ejus quot erant monasterio tot numerabantur scientiarum litterarumque gymnasia, ad quæ passim ex Anglia, Cambria, Athania, confluebant discipuli : adeo ut eo tempore videretur Hibernia publicum Britannicarum insularum gymnasium. Plus autem dicit auctor noster, cum rationari dat, cur inverte ad Scotos eruditio etiam profana laudem Cadrochi tribuat : nam, inquit, a tempore, adest, ante tempus adventus sui nullus sapientium mare transierat, sed adhuc Hiberniam incolabant. Supra veritatem hoc quidem, sed tamen eo valet, ut laudandus ex eo feratur Cadroe, quod ex Hibernia, ubi studuerat, mare transierit Scotis traditura sapientiam, quæ hactenus videbatur in Hibernia sola habitasse. Fuit igitur Cadroe patrii aut novi Scoti, aut ex proxima Jona insula S. Columba, Scotiarum Athenium Apostoli, sedes : spatium autem campusque explicanda doctrinae suæ, atque unde transitum ad nos fecit, eo potissimum regio, quam in Britannia Scoti trahunt ex Hibernia orti, ideoque Hibernicorum et Hibernicissimum nomen nunquam regerentes ; maxime apud extraneas nationes, apud quas nomen istud erat in maxiam estimatione sapientie et sanctitatis ; Scotiarum autem, ut ab his distinctorum, in origina

C

18 Cum autem sub eo nomine novum us concessum juxta Metas monasterium esset, et tota forent diocesis unita Scoti undecumque advechi, opera pretriam credidit auctor Vite hujus, gentis originem antiquatissime ab aliquo, qui se Hibernicæ antiquitatis peritum diceret, mutari ; et totum illum fabularum contextum (quem pro vera historia quidam confuenter magis quam erudite obtulerat) Actis hæc permittit : quod quam infeliciter ei cesserit, argumento erant tot fere menda quæ nomini propria, gravissimæque non modo contra historice veritatem, sed et contra typographum errores ; propter quæ admixtasque fabulas totum istud pariter expungere malimus, ne Jansoni lectori nostro noveret ; et

meliori vita hujus parti crearet præjudicium, quam alias D omni credimus acceptione dignissimam : satis est hæc apud Colganum impressa legi, operose conatum excusare deficientio, explicare obscura, errata corrigere.

19 Qui Colganus cum argumenta colligeret omnia, quibus Albenses Scoti Cadroem videbantur vel apud se notum, vel saltem a se huc transgressum posse probare ; potuisset non sinitisse unum in hanc rem valde efficax ex ipsa itineris descriptione num. 13 et 14 : ubi Rex Scotus evidens nihil se dissuadendo deprecamloque proficere, persuasit subditis, ut vestium et equorum adiutoria impendentos Sanctum dimitterent ; qui Regis ipsius ducamine venit usque ad terram Cambrorum ubi Donovanus Rex ei præerat plebi, propinquus viri. Inde perductus Eboracum, ac postea Lundunam, Winccesteram accessit ad Regem Eymundum ; et per Cantuariensem Antistitem deductus ad portum, ex quo erat solitarius, qui hactenus terra iter fuerat ; et quidem e Scotia hiberna (nam ex præse navi faciendum iter fuisset) in Cambriam equis a populo ac Rege subministratus. Cum autem hæc omnia sic cohærent, ut, quantum est ex utroque, eadem regio unde digressus est Cadroe, parentum quoque ipsius fuerit commemoratio, qui et ipsi dicuntur ad deprecandum abutim accessisse ad filium : cumque non tantum in Jona insula, sed in pluribus aliis hodieque Scotie locis templi suo nomini dicatu Sanctus habuerit Columbanus. facillime accidere potuit, ut auctor noster inter peregrinationis terminum Sancti tumulum fuerit interpretatus ex ingenio suo, non autem ex fidei eorum, qui rem exortus nuerant, relatione ; vel ut impetratus ad tumultum in insula Jona, ad templum vel canonum ob eundem Sancto cognominatum intra Scotiam fuerit perductus a parentibus suis, in proximo commemorantibus.

20 Neque nullum, ut Colganus existimat, in Constantino Scotiarum Rege hujus nominis in, sed longe maius momentum est : in Constantino autem Onello (ejus filius Aidus, futurus Rex de Chieach anno mix necisus fertur in Annalibus Hibernicis) est pro adversa sententia præsidii parum. Nam hic nec regnavit in Ultonia, et an notus esset hoc de quo agitur tempore quæri posset : iste vero quæmus a Malmesburiensi lib. 12. cap. 6 credidisse dicitur in eo prædicti, quod Westmonasteriensis et alii unum gratis MCCCLXXXVII ab Æthelstano Anglorum Rege pugnatam dicitur contra Anlafum Danum : aliud tamen nihil hinc sequeretur, quam quod auctor Lotharingus non ita perspicuum habuerit Regum Scotorum Chronologiam, aut potius is, qui hæc auctori dictaret, et Constantinum acceperit pro Malmolmo. Verum cum hujus Malmolmi ante annum MCCCLX nulla apud scriptores Anglos inventio fiat : et præter Malmesburiensem, in Northumbriæ rebz tam nuperitum, ut duodecim ejus gentis Reges ab eo prætermisus hoc die probaverimus pag. 445. de caso in certamine Constantino taceant antiqui omnes : Scoti autem secuti Majorem, Historia Britannicæ lib. 3 cap. 2. dicunt quod Constantinus periculo victus, amissis turpiter Cambriæ terris, quas Scoti a diebus Gregorii, anno MCCCLXII juxta Lestrum defuncti, per annos tenuerant LIV, postea ad Scotiam redierit, quatuor annos regni septem rexerit ; et decessit in S. Andree religiosus effectus, ille quinquennio usque ad mortem steterit. Hæc, inquam, cum Scoti dicant, neque negat Colganus ; apparet eum negligenter nimis subduxisse calculos, quibus Constantinum anno Christi MCCCLXII mortuum statuit, qui hoc ratione usque ad XLV. vivit : et posito regno Rex tamen dici ab extero scribere potuit

21 Certe longe verosimilius est ab Rege jam monacho deductum Cadroem usque in Cambriam, quam ab eo, qui tunc juvenis regnum obtinebat, Malmolmo. Donovanus autem Rex illi tunc præerat plebi, propinquus Cadroe. Ecce aliud pro Scotis argumentum non inobservatum

a quibus terris tri itinere in Cambriam transiit,

relictis apud illos parentibus suis,

12

sub Malmolmo Rege,

et Constantino tunc verosimiliter adhuc vivente.

F

ANIMADV. PAP. 22 tempore Domini nulli Regis Cambrie.

sed litterarum causa in Hiberniam missus,

quas inde reverteretur, Scotos docuit,

ex Hibernia gentis suam ducentes ;

D
AUCTORE
REIMANNO.

A inobseruatum Colgano; sed qui illud conatur obscurare per frequentia quæ fingit Scotobritannos inter et Hibernos connubia, eo magis quod nullus ea tempore Rex Cambrie inueniatur hoc nonane. Sed si eum Colgannus non inuenit, inuenimus nos eum apud Westmonasteriensium, ita scribentem ad annum DCCCXLI: eodem anno Eadmundus Conhria totam opibus spoliavit, ac duobus filiis Dummalli ejusdem provincie regis oculorum luce privatis, regnum illud Maleolmo Scotorum Regide se tenendum concessit. notum autem est, vel solum Colganum legentibus, Dovenaldi et Donnaldi ac Donnali nomen unum idemque esse Hiberni ac Scotis.

22 Restat ut de auctore Vite mox dandæ dicamus aliquid. Ac primo certum videtur compellendum eum esse nomine Reimanni, ut habet egraphum nostrum, vel Ousmanni: sic enim in suo Colganus legit, descripto nona proprii ipsius Abbatis D. Nicolai Fasonii. Nam licet in prologo sic legatur Immoni Rei-vel-Ousmanno, ut videatur quasi cognomentum esse: qui tamen cognominum usus eo seculo nullus vel exiguus fuit (ut patet in omnibus Albatum Episcoporumque catalogis, unde nec hodie in suis publicis scriptis ea adhibent) et quia usitata tunc temporis epistularum formula, post ejus cui scribitur nomen, nomen scribentis exhibet: non dubitamus quin librarium oscitantia factum sit, ut pro recto casu obliquus scriberetur. Porro initio Tronici nominis cognoscitur auctor neque Scotus neque Hibernus fuisse; sed indigenarum monachorum utriusque: idque non ex monasteriis Sanctorum Clementis vel Symphoriani; sic enim non debuisse excusare, se parum familiarem viro Sancto auditu duntaxat posse commemorare. Ex hac ipsa tamen excusatione colligimus, non tantum Sancto fuisse synchronum (quod satis probat Immonis cui inscribitur Vita) sed tali loco commoratum, ubi vel familiaris unius Sancti putabatur, vel ex propinquo habere possit documenta necessaria ad opus ejusmodi conscribendum.

23 Quare putamus eum vixisse in alterutro monasteriorum duorum, Sanctorum scilicet Vincentii vel Arnulphi, Urbis Metensi atque adeo ipsi S. Clementis conuobio proximis, in his enim Theodorici et Adalberonis Episcoporum cura virtutis pariter et litterarum florebat studia, ut ex eo patet, quod Joannes S. Arnulphi Abbas hoc eodem tempore S. Glodesindis vitam conscripserit, et cognominis sibi B. Joannis Gorziensis Abbatis Vita, si non absoluit, tribus saltem primis partibus perfectam reliquerit morte preventus. Quamvis vero, ut diximus, Immonis hoc tempore genum fuerint, Gorziensis alter, alter Walsiodorensis Abbas; et magna Cadroe cum B. Joanne Gorziensi, ut constat ex Vita hac num. 21, familiaritas intercesserit: Walsiodorensi tamen potius credimus curæ fuisse, ut hæc Vita conscriberetur; tum quia nonnullis auctoribus Walsiodore præfuit Cadroe, antequam eo crearet Fortunianus (cujus tamen nomen est nullam unquam fieri mentionem) tum etiam quia hoc probabile fuit Walsiodorensis Chronicon, ubi ut de prodigiis, quæ per B. Cadroe dignatus est Dominus operari, non modicum in Ecclesia B. Felcis, et apud Walsiodorenses volumina conservari; quod volumina vel hæc ipsa est, quam proferimus, Vita: vel potius miraculorum ab illius morte factorum compilatio: cujus si exemplum habere Walsiodorenses curarunt, multo magis dedebunt solliciti, ut vitam haberent sui aliquando Abbatis.

VITA

auctore Reimanno, sive Ousmanno

Ex MS. Hubertino.

DEDICATIO OPERIS

Venerabili in Christo Patri Immoni

... Omne bonum in summo bono

Cum me tibi, Pater, obedire spondere in tale quid Martii T. I.

inposuisti, quod nisi ad ultima quæque promissem, digne recusarem: jussisti enim, ut aliquid de actibus felicis viri Kaddroe describerem, quasi aut disciplinarum quippiam consecutus sim, aut ita viro illi familiaris fuero; cum neque ingenium suppetat, neque gestorum ejus aliquid sciam præter audita. Huc accessit, quod me rusticum inter rhetores, verba cogis facere: materia aliquibus profutura, styli grossitudine multos offendet. Verum quoniam inter nos schedulam te comprimere promisisti, parui, ut potui. Si autem incurrerit manus aliquorum, styli excusabit materia, quæ licet inter seniles, sicuti forte fuerint, omni carebit invidia, cum et ipse bono animo acceperim, si quis eam in melius commutatam augmentaverit. Ceterum in sita insularum et nomine regionum minus nos reprehendat, ne inertiam alterius monstrando, suam insipientiam ostendat, legat potius historias, ut nos vera dixisse cognoscat b. Hic et in æternum Pater beate vale.

a Colganus, Immonio Ousmanno. — b Næpæ descripturum Scotorum origines fabulosas hæc sibi præfanda credidit: nos eam facinoram hinc rescidimus, quam apud Colganum legit, qui vult.

PROLOGUS.

E

Pietas omnipotentis Dei, sciens humanam naturam assidue iuliare caducis, ut tandem valeret aspirare mansuris, ex incomprehensibilis et æterni jure consilii ordinato tempore apparuit cum gratia erudiens nos: ut abnegantes impietatem et secularia desideria, sobrie et juste et pie vivamus, et tersa caligine vetusti erroris, portas vite cum exultatione intremus. Ne vero in eremo hujus exilatis, quis patriam petens, deficeret, Venite, inquit, ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego vos reficiam. Et ne ignotum queratis iter, ego, ait, sum via. Quid autem præmii eandem inaneat, ostendit. Per me, inquit, si quis introierit, salvabitur. Hujus ergo pactionis promissum, quo ad spem vite animaret, consortes fragilitatis mortalitatisque nostre ad iter salutis excitos, delibitatis intimorum speculum exempli assidue proponere voluit: quorum multi ad justitiam verba erudientes plurimos, jam fulgent ut stelle in perpetuas æternitates: plurimi exemplo suorum actuum, ad portum beatitudinis alios appulere, atque in domo Dei, qui ubique pro se laborantibus hilaris remunerator accerit, ut eorum quisque potuit, in sudavere.

3 Verum quia nostri jam ævi inertia, quibus ex iniquitatis abundantia refrigerii caritas, usque adeo detorquet, ut non modo non collaboret aut laborantes attendat, sed nec olim in vinea nostri patrisfamilias laborantium actus, qui nobis solatio conscripti sunt, perscrutari curet; indeficiens largitas Dei semper invenit quos proferat: ut, si priorum negligimus lectionem, presentium excitamur visione. Quorum videlicet monumentum bonorum operum, etsi rari imitatores habet, deorum est habeat scriptores: quia manus Domini non erit invalida, ut per id aliquando aliquos sine servituti adjuvat, in hoc insistentibus mercede æternæ remunerationis salva: quam multi appetentes, ad profectum nostrum, in quos fines secularium deverterunt, non tantum visa, sed audita transmittentes, in domo Dei aurum, argentum, lapides preciosos obtulerunt: et nos, qui pilos caprarum vix consecuti sumus, ad hoc applicuerunt, ut, si imitandos sequi tardi sumus, tamquam si cæcis iter monstrare velit, aliquem, qui imitari debeat et possit, describere audeamus, et si dignæ non valeamus, olim volentibus et valentibus styli materiam præbeamus.

60 CAPUT I

Acta scripsit
monachus
synchronus.et viximus
loco,C
rogatu Immo
nis Walsiodo
rensis.Dei pietas
humanibus
tum se,

Tit. 2 12

Matth. 11. 28

Jo 10. 9

tum Sancto
anos in exem
plum propo
nit,F
centulæ tem
porum succed
it novæ.

A

AUCTORE
KRIMANSO.

CAPUT I.

Natales et educatio S. Cadroe.

a
In quibus Ca-
droe ex nobili
progenie

Regii igitur sanguinis, opibus eximii vir quidam nomine a Forbertark fuit, qui divitiis et nobilitate similem sibi sortitus est conjugem, nomine Raniam, quæ in flore juventutis suæ ex priore viro filius suscepserat, sed post hunc conjuncta, sterilis permanebat : unde post multa Sanctorum suffragia, quæ ad piissimas omnipotentis Dei aures admoverat, b B. Columbanum cum viro suo adivit meritis ; nec suo voto est frustrata. Namque cum ad sepulchrum ejus cum jejuniis et orationibus pernoctassent, vix obdormierant, et singulas se tenere candelas cum lumine indissimiliter videbant. Quas cum letantes attenderent, subito in unum lumen compactas mirabantur : et vere vir præclari habitus apparuit : Tunc, inquit, mulier, meam insecerunt stolam larymæ, et in conspectu Dei astiterunt preces, et qui oranti Annæ concessit Samuellem, petentique Jacob conceptum dedit Rebecce, jussit, ut concipias et parias filium nomine Kadroe, futurum lumen Ecclesiæ, qui juxta nominis sui virtutem bellator c in castris Domini invictus ascendet, ex adverso opponens murum, paratus stare in prælio pro domo Israel. Somno itaque exiit, cum gratiarum actione congratulabantur visioni, nec incerti de promissa misericordia, domum cum exultatione redeunt, quod talem suscepturi essent prolem, fit commune gaudium.

d S. Columba-
no promissa,

c

B

d
indicti doli-
nitia per mon-
strata traditur

5 Interem concepit mulier et peperit filium, cui juxta Domini mandatum Kadroe imposuit vocabulum. Fama nati pueri finitimas repleverat nationes ; ut moris est patriæ, occurrit vulgus nobile, diversum æxu et ætate, unusquisque avidus puerum educare. d Mater ergo tantorum nobilium, petentium scilicet cavens inimitias, cui Deus juberet dari, respondit se subtrahere non posse. Forte strato decubuerat, cum illi inter tantas hominum obrepit, vixque leniter per membra diffusos, videre fecit quasi domum circumvolasse acceperat, et amuldas senectis, matronæ ejusdem vertici insedisse. Expergefacti deline circumstantibus, quid viderit narrat. Tunc vero communium omnium consilio, matronæ nutriendus traditur : qui sublati in domum mulieris, atque ablati estatus est. Cujus pater jam in terra indole futuram præsentans industriam, secularibus rebus inuitare tentabat.

e

G
Romæ detulit
putrum patenti,

6 Erat autem puero patruelis e Beannus nomine, ab ineunte ætate Christi gaudens servitute, puerigil in orationibus, elemosinis intentus, servator sui : qui si fieri posset, omnes ad Christum trahere velens, conversus ad Deum pro pueri salute totis incubuit precibus. Mox elementissima divinitas affuit atque in visis senem (alloquens) a patre, puerum ad scholas reposci jussit. Paruit senex, et virum super negotio convenit, alacritate ille, et senem quasi errantem risit. Domino veri rem repetere jussus, patrem pueri repetivit, mandati pendit, atque puer ei qui dederat reddi debent insistit. Tunc homo negro ferro se a viro importune infestari, quæ noluit reposci, senem errare judicio, non posse se amittere filium sibi per repositionem in senectute matris generatum, lucendum senectutis parentum, quem tanta familia expectabat Dominum.

f

et innotuit pu-
trum ad hoc
competenti,

7 Itaque senem recedente sine effectu visitavit Dominus matrem pueri, conceptu quo iterum et genuit filium nomine f Matradanum : adjectaque Dominus admonere senem. Vale, inquit, die patri pueri : Age, homo, repeto abs te puerum jussus a Deo, qui tibi substituit alterum illius loco : qui si noluerit, die illi immittere iram divinæ immolationis. Nec mora, virum adiit pro re allocutus ; cui rementi .

Acquiesce, inquit, ne contradicentem te invadat districtio supernæ ultionis. Quod si me non jussum ex meo dicere adscribis ; imminet tibi iræ indicio, equus, qui tibi melior est, moritur. Mira velocitas : adhuc volebantur in ore senis verba, cum puer stabularius equi interitum nuntiat. Quo audito, irruit viro terror dirigitque, et calor ossa reliquit : tandem vero illacrymans, hec invitatus, cum matre pergens ad tumulum B. Columbanum, infantem, Deo, qui petebat, offerens, seni prædicto nutriendum tradidit. Susceptum igitur puerum senex curavit, atque in Divina lege, ut potuit, erudit. Jam infantia emerserat, et adolescentiæ proximis, acris ingenii acie corevos præibat.

crudiendus
committitur.Ullurustillatam
nutritis atque
tuncad arma
prostitit :
12visit eum Bea-
nus,

F

et exhibitio
Evangelio co-
erretLuc. 6. 30
Matth. 26 32
Matth. 18. 22atque in visu
admonitus,

Pr. 8 12

8 Interem quidam pestifero spiritu agitati nutritores olim infantes devastabant ; qui virum resistendi inhables, adolescentulum adeunt, suæ miseriæ querimoniam pandunt : moris namque est patriæ, ut si quis nobilium infantem nutriet, deinceps, non minus genitoribus, ejus in omnibus auxilium exquirat. Ut autem juvenem in sui adiutorio incederent : tunc te, inquit, nutritivinus si oves vel equos levassentus, harum lacte pasti, equorum veliculis melius hostium rabiem declinarem ; qui te præsentem prædæ et vastitati succumbimus. Forte Beannus alerat, cum juvenis commotus arma corripuit, et socios inclamans, hostes in equi deliberavit. Jamque ripe fluminis inundantes, trans quem hostes erant, astiterant, et navium usus exquirebatur : et unus ex numero comitem ordine Clericus, custos juveni deputatus, seni reverso renuntiat. Tum vero complusis manibus in lacrymas resolutus : Bonum te, ait, custodem juvenis dereliqui.

9 Cumque ille non potuisse se respicere satisfaceret : Moras, ait Beannus, rumpe ; et ut me præstetur, coge. At ille cum adolescentem captis non destitutum omnino diceret ; senex proferens, quo solebat uti, Evangelium : Hoc, inquit, defer ; et me ut operietur contestare. Præcedit Clericus mandata senis cum signo deferens, et hec lacrymantem et contradicentem in ripa stare compulsi. Sequitur Beannus, et causam ire adolescentis exquirat : ille vero retulit, nec sibi videbat esse posse integrum, ut dolorem nutritorum patretur manere nullum. At senex ejus efflens animos mitigabat : illi autem non acquiescenti ait senex : Super hoc ergo exquire ejus voluntatem, cui promissisti fidem : et, ut scire valeas, aperit librum, quem ab eo receperat, et versum, quem primum invenit, arripuit. Erat autem : Si quis quod tuum est tulerit, ne repetas. Hoc autem cum ei non satisfaceret, denique revolvit sententiam et incurrit juveni contrariam, quæ erat : Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. Tertioque revolvit occurrit : Serve nequam omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me, nonne ergo oportuit et te miserem conservi tui, sicut et ego tui miserem sum. Cumque his contradicere non posset, in pace cum viro Dei reversus, lectioni et orationi vacabat attentus.

10 Quadam autem die, fessa senex membra strato collocaverat, et Kadroe cum sociis laud procul quiescebat, cum homini Dei Virgo apparuit fulgore vulnus fulgoris solis vincens ; adeo annosa, ut non putares eam nostri temporis ; hec videretur juvenis, septiformi veste induta, cui quidquid dici et cogitari potest, intextum erat : quam senex miratus, quæ et unde esset inquit. Tum illa ; Ego, ait, sum sapientia, quæ habito in consiliis, eterditis intersum cogitationibus et hunc veni mihi assumere juvenem. Visio evanuerat ab oculis intuitis, et juvenis amore corripitur discendi : quem nisi secularibus tradatur studiis moriturum putares. Intellexit vir Dei quod viderat, et paratis quæ viro et scholis erant necessa-

ria

Aria, adolescentem Hiberniam *g* mittit, qui apud Artmacham in pistrino disciplinarum se reclusit, non veritus post dogmata divina mundanas literas querere, ut his lucidius eliminatus, quæ olim didicerat melius posset examinata proferre; cum legeret Platonem gentium Philosophum, fama Jeremiæ accitum Ægyptum petiisse, atque cum eodem Propheta collatis verbis, unum super omnia Deum, quem antea ignorabat, reperisse.

h Instruitur itaque et corevos contubernalesque suos longe præcedens, gymnasium sapientiæ ipsa duce trice angulatim percurrerebat. *h* Quid ultra? Quod Poeta cecinit et orator dixit, quidquid Philosophus cogitavit, expertus est: nihil illi fuit: quidquid numero, mensura et pondere, tactu et auditu a quoquam vestigatum est ebibit; ad ultimum astrorum occultos tractus et cursus radio doctus Egiuo, quo nescio an aliquis in corli Hierarchia probatur sit, designavit: taliterque edoctus, æquore reuenso, ad Beannum rediit; et per totam Scotiam conservis suis triticum sapientiæ sibi erolitum, fideliter erogavit: licet enim Scoti multa milia pædagogorum habeant, sed non multos Patres: in discipulis enim artium hic illos genuit. Unde quia labia ejus erudierunt plurimos, non soritabatur et afflictio: Nam a tempore adventus sui nullus sapientium mare transierat, sed adhuc Hiberniam incolabant. Lætatur senex juvenem proficere, et ad cuncta, quæ tentabat, neminem similem habere.

B *a* In Colganit egrapho Fithleachi, in nostra Fochereach: rectius MS. Remense: ostendit enim Colganus, quomodo illud non videtur, sic verumque nomen esse famulare antiquis Scotis, adeoque sic verbi debuisse. — *b* Præcipuus hujus nominis scotorum Factorumque Apostolus est in tota sua Hæna sepultus insula, cui corpus ejus eodem relictum atque occultatum S. Blinmæus, anno MCXXXIII Martij subit: quomodo autem corpus sibi dedit, ut accipit Walafidus Strabo, oblitum invenit, necesse est, Colganus putat prius quam Padoe conceperet. Numquam esse translationem quid tam non impediret, quæ nimis in reneratione significum fuerit: aut etiam Reliquiarum particula vel saltem cultus in aliquo Scotic. Abbat. templo, ad quod mater orationis confugeret, quodque hic parum accurate vocetur sepulchrum. — *c* Galli pædum Hibernus, tunc, certaminis locum significat, sicut Colganus, et nullus Calvoer quod bellatorem sonat Calvoem recipit titulum in, Calvoem utique: in his Actis semper Kaddroe. — *d* Qui Hibernorum mores apud Cambdenum deseribit i. Gault, etiam hodie inter eos oblatere dicitur, ut probum et proprium plus cultus. Aliterum vero curam, per seclum nobiliorum, relictum et e laugiqua venientes ambunt: etque rei tanto studio se impendant, ut aliam diuide miteret nostritiosque suos plura quam parentes faciant qui autem hodie egiat in Hibernia mores, eos omnes utrum inter Althenses Scotos et Hibernos dicitur necesse est diu quique requirere. — *e* Fochereach patris: fuit enim multo atale prærector, unde venter dicitur pado inferius non potuit tanta summi et atas fuisse, quippe qui adhuc esset in curis, cum antiquum Calroe quodvisimum exessisset. Scipem autem vel octo Brannus Hibernus fustis obscriptus ut Colganus et obitus se ad i Juniarum nec verbum quidem scripsit de Romano, qui tempore Patrici clivus celebis etiam nunc cultu in Ullonu honoratur, et fustem præcipuum habere videtur XVI Decembri, ut ipse dicit x. Feb. in notis ad Vilum S. Canock: lectorem remittit ad Calendarium Januarii, quoniam illic de ceteris ejus nominis Sanctis fuisse egiat. Sed unde sibi vult Romanum Padoe intrinsecum inter Sanctos reatum, aut Hibernum fuisse? — *f* Ullonæ nobilitas, unde Althenses Scoti genus ducunt, frequens hoc nomen fuisse probant ea, quæ ad hunc locum Colganus concepat sed ad intentionem ejus parum admodum faciunt, cum utriusque Scotis ut li qua et origo, ut et nomina communia illa fuerint.

C *g* Nisi aliquam Hiberniam extra Hiberniam nobis Colganus ostendat, non expedit se ab hoc loco: uti nec a sequenti, quo dicitur litterarum studio trado rixæ in Scotum, remisso a quare, quæ lucet in Hibernia in Scotum se continuant. Est autem Artmachia Hiberniæ metropolis a S. Patricio instituta. — *h* Multum his amplificum rhetoricæ in sequentibus autem ubi Scotos, velut omni lucet in litterarum in Althensi cultu destitutus, describit eriggenturum quoque hyperbolicum lector agnoscat et ignoscat.

CAPUT II.

Divinum oraculum monitus patriam deserit, et Artmachum induit Floriaci.

Interea præteribat tempus, utque Dominus adolescentem in viam salutis dirigeret, homo Dei deprecabatur, nec longinquæ Dei miseratio fuit, quæ se in veritate invocantes semper audit. Cumque natus nocturni vigiliis fatigatus, post hymnos membra lectulo collocasset, ut sepe mane inceptus et lætus est,

somnus subierat sedem: neque pleniter obdormierat nec plene vigilabat, sed quamdam in extasim raptus, vidit magnorum virorum fieri conventum; quos admirans, aliquid magui acturos sperabat. Tum illorum unus ceteris reverentior, Militiam, inquit, Regis æterni a seculis ordinatum augere expedit, vosque, ait ad reliquos, ut ex his qui hic quiescunt juvenibus quosdam ascribatis, qui in conspectu Imperatoris cultus dare debeant, ille, qui venit saliens in montibus transiens colles, direxit: hincque, qui nos aspicit, quid transilire debeant, ostendere præcipit: Ducitur itaque Beannus, et videt tres terræ defossos specus, quorum primus et secundus non parvæ erant quantitatis, tertius altitudine nimii horroris, immensæ latitudinis: hujus ulterior ripa plena splendoris erat et gaudii.

13 Quid sibi hæc vellent, non tunc tatur senex inquirere; responsumque est, hos debere juvenes transilire, si gratiam Imperatoris vellent habere. At vero seni periculum Kaddroe timent, Na, inquit magnificus vir ille, paveas: transilient enim, licet dispariliter; sed iste felicius præcedet, cui magis times, Et ne cassam jussionem existimes, quid specus significent attende. Primus itaque rerum est spontanea amissio, secundus patriæ relictio, tertius monastice vitæ exercitatio. Porro ripa illius exultationis vitæ perennis perceptio. Disparuit ergo visio, et senex excitatur lecto. Non multi post fluxerant dies, et ipsi a Domino dicitur Kaddroe. Exi de terra tua et de cognatione tua, et de domo patris tui, et veni in terram quam mon-travero tibi et constituam te Ducei populi mei, atque sustollam super altitudinem nubium et cithabo hereditate Jacob, patris tui.

14 Expergefactus juvenis, amore corripitur peregrinationis, et relictis omnibus, viam peregrinandi ingreditur. Fama rem vulgaverat, et cunctis divites et pauperes meror et luctus invasit. Accurrit omnis ætas et omnis conditio, et velox exitum et vastitas totius Scotiæ appropinquaret, sit omnium lacrymabilis acclamatio. Cur nos Pater a deseris, aut emi laboris tui fructum dereliquis? Quare tibi peregrinare placuit, cum omnes advenæ apud Deum sinus, et habitatione Cedar incolatum nostrum (te durente) plangamus prolongari. Asper, quæsumus, fructum quem tantos decendo facere potes, et quibus necesse est opem scientiæ impertire. Numquid in Joannis visione non attendis patris æterni verbum quid te monent? Qui audit, inquit, dicit veni. Motus ergo his fleatibus, alipantisque ibidem moratus, in semetipsum ipse insurrexit. Propter mandati annis cursus valdidissimi, juxta quem, ut crebro contingit, supererat moles ejusdam arboris. Noctibus itaque solo Deo teste illuc accedens, exiit vestibus, in maximi horrore frigoris se mittebat in flumen, et ne vi fluctus in præceps rueret, manu tenebat quem arbori circumligaverat funem; et tandiu ibi stabat quomdiu completeret a centesimo octavo decimo centesimum tricesimum tertium psalmum. *b*

15 Interea ruente hyeme aquora detumebant, et proposita peregrinationis denovo aggreditur viam. Tunc vero meror et luctus iterum totam occupavit regionem; atque accurrentibus omnibus, Rex qui præerat patriæ, Constantinus nomine, hominem reventurum accurrit. Parte itineris jam remensa, B. Brigide d. Kaddroe oraturus subintraverat ardenti, cum e diversis partibus accitum vulgus nobili et rusticum complexit ecclesiam: unum omnes petunt ne deserat patriam. Ad quos ille conversus, Regi et omnibus hoc tantum respondit: Vos, inquit, non deseram, dum ubicumque fuerit, vestram habelo memoriam. Tunc clamor populi attollitur, et Sanctorum reliquias ante eum positæ, earum oblationum ut acquiesceret, rogabant. Illo vero et ad hoc, ait, Sanctorum

D
AUCTORE
REIMANNO.

Cadren reli-
gionis mili-
tar

peregre tra-
cande destina-
tum,

E

qui in suscepto
peregrinationis
proportio-
ni

a

Apoc. 22. 17

F
post multas
preces obfirmi-
tas,

b

c

d
et nulli eorum
quam deprecia-
tioni cedens,

Brannus ecclesiæ
visione do-
retur,

A Sanctorum reliquias attulistis, ut me a voluntate proposita compesceretis, necum eorum suffragia petite, ut utrum viam salutis aggressus sim, dignentur ostendere : Christus enim cum relinquentibus patrem et matrem, fratres et sorores, sua praeamia proponeret, nihil consilii vestri subintulit. Abraham quoque quia obediens Deo exivit de terra sua, et de domo patris sui, reputatum est ad justitiam. Frustra itaque Regum plebe laboranti, et maxima quaeque promittenti dum non acquiesceret; parentes ejus moti, timentesque cum jurgio : Si, inquam, precibus non valemus, ferreis vinculis et carcere cohibebimus. Hoc, ait, vestra est potestatis; verum quandiu in vinculis ero, nullo modo bibam vel manducabo.

16 Forte cum Rege Abbas quidam, nomine Mailledarius e advenerat; qui, ut erat sequus consilio, Si, ait, virum hunc a voluntate proposita non valemus avertere, prout quisque potest auxilium viro impendamus; ut remunerationis ejus laborum consortes esse valeamus. Tunc omnes certant auri et argenti, vestium et feporum adjutoria impendentes, cum benedictione Dei dimiserunt, et Regis ipsius ducumine, venit usque terram Cumbriorum Dovenildas Rex illi praeerat plebi, et quia erat propinquus viri, cum omni gaudio occurrit, et secum aliquandiu retinens conduxit usque Loidam *q* civitatem, quae est confinium Normannorum *h* atque Cumbriorum, illique excipitur a quodam viro nobili Gandrico, a quo perhibetur ad Regem Erichum in i Eboracum urbem : qui scilicet Rex habebat conjugem, ipsius Domini Kaddroe propinquam. Unde agrosus, Langlinam *k* civitatem expetiit, atque a quodam sene, Hefrido nomine, susceptus mansit.

17 Noctu itaque per incuriam urbs ipsa incenditur, et maxima jam parte consumpta, quod supererat vitrix flamma lambebat. Tunc vero Deus, quid Kaddroe apud se habere meriti, declarare voluit. A senio igitur rogatur, ut orando peremiti urbi succurreret, qui confusus in Domino, inter ignem, et quod residuum erat currens, convexus ad Dominum, dixit : Tibi, Domine, omnis quod est famulatur : Inbe ergo terrores testantium cessare flammaram. Haec breviter dixit, elevatque manum retro abire jussit incendium. Videntes flammam, velut vi venti retortum paulatim defleciendo cecidi. Sic luctantibus omnibus civitas liberata est. Tunc sunt haec opera Deus qui gloriosus in virtutibus tuis, ad gloriam tui nominis, qui olim in populum murmurantem exortum incondum, orante Moyse, absorberi jussisti : nunc per famulum tuum Kaddroe flammis urbem liberasti.

18 Fama tunc transvolans, et totam replens Regionem, ad Regem usque, qui in i Wode castra civitate erat, Hognmundum nomine, devenit. Qui continuo aceretiam hominem ad se venire petit, et aliquandiu secum esse regens, quos colloquiis delectatus per Archiepiscopum ejusdem urbis, Othoneum nomine, in portum usque, quo Lamen *m* dicitur, deduxit. Illi igitur concessis navibus cum in altum vent, vento exerto littori revolvuntur : iterumque mare tentantes pone eum naufragio, littori sunt restituti. Putans Lector et Auditor Deum nolle, ut homo ista mare non transiret? Nonne Paulus ad eorum Romam navigans, naufragium, hyemem et famem vix evasit?

19 Turbatus omnibus, Kaddroe mare invasit; iterumque nox elanserit diem, et ipso mare et jejuniocomfectum mactum compulit. Assistens ergo vir cum ita adlat : Illi, inquit, omnes, qui tecum sunt, mare transire non poterunt, ne tibi in via Dei quum intrasti, molestiam inferant. Nepotem itaque tuum et aliquos secum redire mudo; et tunc mari emenso, ulterior te laetum ripa excipiet. Exir-

gens igitur, visionem socii retulit, et juvenem dictum, dato vehiculo et sumptibus, redire praecipit : sique solventes navim plenam velis portum Bologniensem appulsi sunt, et per terram iter agentes Parronam in Monasterium advenērunt : ibique Dominus Kaddroe Bonini clementiam et B. Fursei merita implorat, ut sibi conformationis locum ostendat. Nocte autem veniente adest ei in visu D. Furseus. Quem cum ille quis esset inquireret; nomen edicit : se ab eo invocatum venisse pandit, et, ut locum mutare debeat, praecipit. Non longe erat Matrona Hensendis a nomine, nobilitate et opibus inclita, sanctae devotionis ardore plena. Et quia erat sterilis, si quos inveniret sanctae peregrinationis viros, suscipere cogitabat, usque benefacere propter nomen Domini Salvatoris.

20 Audito itaque peregrinorum adventu, mox adest exorans et suadens, ut ad se dignetur venire. Qui cum se locum a senio eis paratum dixissent quaerere, ubi labore manuum suarum viventes Domino possent servire; gavisus illa ostendit eis locum insula Theorascense sacrum B. Michaelis *p*, ex nomine. Quem cum habilem suae voluntati dilexissent, et a Matrona Ecclesia ampliata domibusque constructis manerent, communi consilio, erant enim trederim, statuere, ut Dominum Kaddroe sibi Dominum et Patrem eligerent. Ad quod cum nullo modo cogi posset, conjunctis secum aliis, Machalanum *q* virum summae bonitatis, et suae socium peregrinationis, ut sibi imperare debeat, efficiunt. Illique ihu sic habitantes, Matronae praedictae beneficiis aliti sunt. Interea devotionis desiderio crescente, monasticae Religionis cuperunt aspirare. Unde cum voluntate Dei, domini illa Machalanum Gorziam, scilicet disciplinatum venerabilis Agenabli, Kaddroe vero Floriacum, ubi Erkenboldus vir magnae Religionis praerat, direxit. Ambo ergo quod cupierant assecuti, Machalanus apud Patrem Agendaldum monachum professus est : Kaddroe vero die conversionis Pauli Apostoli apud Floriacum eorum Domino Erchenbaldo habitum et animum monachalem induit.

a Annus nempe 40 aetatis suae transcenderat. *b* De hac paulatim in aquis frigidis consuevit eade die circa xvi Martii ad Aetla S. Patricii. — *c* Hunc in S. Andrea monachum factum anno 931 scribit Major quinquennio ibidem vixisse : non igitur ipse, sed Malcolmus pater praerat; quod peregrino scriptori huncendum. — *d* Non istius, quam Hiberni apud se natam septuagintaque venerant S. Patricii, cum foretalis : sed ejus, quae prius multo junior Gennardi Pictorum Regis coniugium sub finem saeculi septimi rixit, sepulchre est, et colitur in Scotia Abernethi; unde et quinquaginta passibus auctorepulis abest, ubi Constantinus monachus fuisse dicitur. Vide, quae diximus 17 ad Aetla prioris Regis 1. Februarii. — *e* Colganus duos Malcolmos invenit, quorum unus xvi Julii, alter xvi Octobris nominatur in Hibernicae Metrollogia. — *f* alterum hic signum, ut ipse asserere audet, neque nos asserenti auderemus credere. — *g* Hovenabius, Hovenabius sive Bonnabius unus idemque nomen meminit Augustus Regis ad an. 936 Westminsterensis, et Hovenabius vocat. — *h* Cumbria in Northumbriae fluvius trans marem Pictum, ad Triptuli fluvium Borealem ripam, signat sylvam ingentem, the forest of Loxes, quod Lydr sylvam videtur posse interpretari, et credere, nomen ab urbe, olim tribus, nunc autem certum a loco remanere. *i* Non est cui suspicetur Northumbriae scripta de hunc; quoniam illa scribi solent. — *j* consilium cum eo temperate bonus (quoniam passim Normanni vocant Hiberni scriptura) Northumbriae transire. — *k* quibus Angli Reges multa et frequentia gerere bella : sic conflum Normannorum atque Britanniae Malcolmus scribit. — *l* Kestus Eboracum, seu Eboracum, agnominis Angli Archiepiscopus sedes Eboracum autem Malcolmus invenit Eboracum local lib. 2 cap. 7. quoniam Northumbria Regem stultum vult Colganus post expulsum ab Edmundo anno 934, duos eorum Reges Anulsum atque Reginaldum, pro quo testem citat Rogerium de Hoveden; sed ille hunc tributionem sub Edmundo Edmundo successore mutam scribit, inter annos 947 et 953, quod tamen nihil impedit quo minus Rex per antecessorem ducatur, qui potuit suorum decessorum imperio, in principum regum domicilium et jurisdictionem Eboracum habuisse. Regum deinde Northumbriae ultimus. — *k* Alus Longinus nunc Londinum urbs regni ad Fomesit ripam longe se extendens tendit. — *m* unde et nomen factum; quia ibi longa urbs nunc dum, olim, hunc hodie urbs est, et in compositis fere huius, qui terminantur ut illa est in Anglia frequentior. — *n* Hic Winchester alius Windham non Wagornia ut perperam Colganus hic eum est Winchester. Itaque autem Londino ad vicum est, verum Boream quidem delinendo Worcester; interduo multumum ferme septuaginta; verum Andrum vero Worcester, multumum circiter quinquaginta remota; ultra quum

D transvectus adit sepulchrum S. Fursei;

n

ab Hirsande suscipitur in S. Michaelis;

p

socio S. Machalano se subivit;

E

q

monachum induit Floriaci.

S. Brigida Abernethi.

F

Erius Northumbriae Rex

habent Nepotem a se dimittere;

A quam ad millia possum viginti quatuor, Wilcestris seu Wiltonia est, a cuius urbis, non autem a Wincerstria Episcopatu promatus est ad Archiepiscopatum Cantuariensem Odo ille : qui hic S. Cadroem dicitur ad mare deduxit, Regis fortassis aulam constituit, quæ causa esse videtur cur auctor hic hujus urbis Archiepiscopum Ottanem scripserit, quæ alius suam habebat Episcopum non Odum diversum. Hic nō Ethelstano circa annum 937 Archiepiscopus dictus, in illa Sede per annos 20 mira cunctis Sanctitate, ut constat ex vita IV Julii danda : interim videri potest Milnesbur. lib. I de gestis Pontificum, donec arena, quas mare vomit, destruxissent : Mptissimum milibus Londino aduandus, Doroverna vero seu Cantuaria orto duntaxat. Ptolomeo 424 est, Antonino et auctori Notitie imperii Portus Lemani : cuius opportunitati olim Westley incrementum suum debuit : deinde eo destructo Ilyth, honestum etiam nunc oppidum : hinc autem commodissimus erat trajectus in Galliam Hylicam — in Hadie Peroni urbs huiusmodi Picardis, ad Somana fluvium, distans a portu Bononiensi milibus passuum circiter quinquaginta : adu ut, si excursionem Wincerstriam ad Regem excipis, vetustissimum e Scotia ad Hunonix fluxus iter Sanctus teneat, et informationes hac etiam parte accuratissimas sequitur scriptor inveniat : colitur nomen S. Eusebii 16 Jan ubi vult, quæ distans, — o In Chronico Walciodorensi passum Hertmundi, Elberti Comitis uxor, cum roque multorum in Thracia reclusarum fundatrix — p In Thracia Laudonensis, ad Estur fluvium ripam, supra Hertmundi, Diploma loci hujus nō Herasde restantur etiam Sammarthani ad annum 935 : ut opportune omnino adveniat peregrini, quos hoc vel procedenti anno credimus e Scotia esse egressos, — q Macculinus dicitur Frodoardo, et colitur XXI Januarii. ubi de eo.

Limen portus.

a
Walciodori fac-
tus Præpositus;b
mor Abbas,c
multos in mo-
nasterium sus-
cipit :C
miraculose san-
guineatam
manum :d
In Buccellensi
paritione
susceptus,

CAPUT III.

Walciodorensis et Metensis præfectura : mi-
racula varia.

B Emenso itaque tempore saepe dicta Matrona Gorgium a misit, omni affectu Domnum Agenaldum orans, ut Machalanus ad locum olim electum posset regredi : reversusque locum, quem susceperat, gubernabat. Erat autem locus supra Mosam fluvium Prisco vocabulo Walciodorus b nominatus. Huc illum advocans, Monasticum ordinem instituit, Domnumque Kaddroe a Floriaco reductum, omni conamine renitentem, Præpositum ordinavit. Multi non fluxerant dies, cum videret Machalanus utriusque loci curam vires suas excedere, salubri consilio sanctorum petitionem sibi jungens, Domnum orabat Kaddroe, ut nomen Patris in loco Walciodoro non recusaret suscipere. Expavit homo stupore vehementi, et ultra quam credi potest relictus abiit. Illis autem insistentibus, ne pro humilitate scandalum fratribus faceret, Rege tunc, post Augusto, Ottone c cogente, vix acquievit, ut suscipere nomen Abbat.

22 Præterea igitur sanctæ conversationis nomen ejus longe lateque crebescens, multos ad agendum sanctæ Regule advocabat. Gaudabant multi ex mansuetudine seculi portum monasterii contingere : inter quos ad Christum Nobilis, Girerus nomine, confugiens, militie cingulum solverat, et monachum professus in monasterio militabat. Moris est monachorum sibi sub caritate devote invicem servire : unde iste cum socio suo equum officio jussus fuerat insudare. Quod cum libenter exciperet, ut aliquid operis ageret, cultrum, qui propter jacebat, arripuit, inoque spiritu nequitia se adinsecente, manum suam feriens, gravi vulnere cruciavit. Currrens ergo et ad Patris Kaddroe vestigia provolutus, damnum, quod fecerat, manum cruciatam ostendens, indicavit. Cui Pater compassus, super locum vulneris signo Crucis edito, ad officium injunctum abire præcepit. At ille cum benedictione discedens, re adente dolore, manum subito miratus est pristinae redditam sanitati : reversusque pro adeptæ sanitatis gratia s referrebat : sed vanæ gloriæ inimicus, ne cui diceret, impervavit.

23 Prædicta præterea Matrona sancto ardore desiderio, exceptis his, quæ commemoravimus locis, locum quendam, Buccellum d nomine, a fundamentis in honore B. Petri exerebat, atque ad Deo serviendum, Virginum chorum ibidem aggregaverat : inter quas spiritus erroris unam præsumptit, et agitabat. Ut fera igitur corripitur et in vincula con-

jectur. Causa extitit, qua Pater Kaddroe locum visitaret : occurrunt cum gaudio, et susceptum Patrem venerantur, atque inter cetera Sororis infortunium pandunt, utque captive subveniret precantur. At ille audiens, graviter doluit, et contra antiquum hostem fidei scutum arripuit. Interea sole ruente, dies clauditur, et ei stratus, in quo quiesceret, in Domo juxta ecclesiam ab ancellis Dei præparatur. Sane itaque quiescente, sano consilio misera adducitur, et in domo illa ponitur. Spiritus autem nequam, se poni, quo nolebat dolens, cellam clamore per os puellæ complexerat : cum pater Kaddroe excisus, et inquietudine commotus, increpansque spiritum : Discede, inquit, funeste, discede, et plasma Dei agitare desiste. Mirum dicit. Vix vir Dei verba complexerat, et spiritus impurus dato rugitu per fendas corporis partes fluxu ventris expulsus, fletore intolerabili cellam replevit. Quid est, maledicte diabole, tu super astra celi tuum exaltares solium, qui super terram loquentem ferre hominem non audes, vermem et cinerem futurum? Bene tibi configit, ut qui gloriaberis tuo consilio hominem deceptum a patria exulare, peregrinorum a pervasis sedibus verbi ejicere potestate.

24 Rumor igitur ubique nomen ejus detulerat, et de virtutibus viri omnes gentes narrabant. Adalbero Præsul nobilis nobiliter Metensium nobiliter gubernabat Cathedram : cumque a diversis partibus multa ad eum perferret fama, hujus quoque viri nomen dedit : et ut erat annator religiosorum, venerabiles viros Agenaldum * et Anstemi ad se advocatos, do viro interrogavit, et quomodo ad eum perveniat, inquit. Venerabiles jam igitur dicti viri, desiderio Domni Pontificis rescito, sæpe virum Dei super eo alloquuntur. Solemnis erat dies, qua B. Martyris Gorgonii agebatur festiva memoria, et undique confluentibus populis, ipse quoque homo Dei Kaddroe advenerat. Nacti itaque locum, ei Præsulis voluntatem exponunt, et suas preces ante eum prosternentes, ut secum dignaretur manere, exposcunt. Sed quis eorum non diligeret in terris societatem, qui in celestibus castris jam meruerant æternam dignitatem. Precibus ergo supplicantiu evictis consentit, et locum non longe ab urbe Metensi positum, et multorum Sanctorum corporibus et reliquiis impletum, sed tunc jam ad nihilum reductum, suscepit commendatum.

25 Et quia, ut jam diximus, curam susceperat animarum : quosdam secum a Walciodoro adduxit, et his, qui remanserant secundum voluntatem illorum Patrem præfecit : qui licet postea a via rectitudinis exorbitaverit, f non multum ad illum pertinuit : nam Dominus, cum per Ezechielum de non conversis impiis loqueretur, ait : Fili hominis speculatoreni dedi te domui Israel, audies ergo ex ore meo verbum : et annuntiabis eis ex ore. Si autem tu annuntiaveris impio, et ille non fuerit conversus a via sua impia, ille quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti. Suscepti igitur loci curam agebat [quem ut ex] nimis emeritisque elevaret, ut poterat, satagebat. Visitabatur indies a civibus, accurrebant viri cum mulieribus : quibus ille, ut erat Domino diffusis caritate, verba vite, consilium animarum studebat impertiri. Quis enim ad eum inestus venit, et letus non rediit? Quis equi bonitatis suavitate non usus est? Clericorum, Monachorum, Virginumque chori hunc, ut Patrem colebant, venerabantur, amabant. Quo cum illorum in via salutis scandalizante, dolore compassionis non ustus est? Sollicitudo illi quanta erat pro periclitantibus, et infirmantibus curas? Damno alterius illum attici putares, cum gaudio alieno velot proprio tripharet

D
Auctor
RHEMANO.sanctimoniam
eurgu-
menam liberat.E
Ab Adelberone
Episc.præfatur mo-
nasterio Meten-
si.

Czech. 3 17

et hunc rei-
taurat.

A 26 Interea contigit, ut Waleiodorum visitaret, et lateante tempore B. Gorgonii & Martyris annua remeabat dies, utque ipse occurrere posset cum Wltmaro h Gandensis cœnobii, cumque Aledrando i Gemblacensis monasterii Albatibus repedabat. Jamque Briem castrum præteribat, et maturius quam senex soletet, ad epulum suadebant: quibus cum vir Dei non consentiret forte locum amœnum herbis aquisque irriguum peragrabant. Si inquit hinc jejuni eximus, aquæ penuria diutius jejunabimus. Ad quos Dei homo conversus, fratres ait scriptum est. Vir terræ, ejus Rex est puer, et ejus Principes mane comedunt. Aquæ hic et ibique in manu Dei sunt, qui timentibus se, nihil promisit, defuturum. Consentunt inviti et aliquantisper eunt jejuni.

ad levandam
sociorum vitam
fontem elicit

B 27 Hora refectionis aderat, et partem ejusdani præti subintraverant: tunc vir sanctus, ut erat vul- tus hilaris. Ecce, inquit, Domini et Fratres, locus nostris usibus habilis. Cumque se aquæ usus non habere quærentur, sciens homo filare: Nolite, ait, desperare; potens est manus Domini servis suis aquam dare, qui quærentiosæ plebi in solitudine iniquosam repem siccam aquam jussit manare. Propter præbat scirposos coepes, quem vir Domini alienis circumfossam jussit levare. Parentibus itaque, qui aderant, et cœpitent eripientibus, aqua serena est. Sed cum prædicti viri inferius sedentes, Sanctum Domini expectarent, et quod fecerat ignorarent; jamque in hoc essent, ut manus, et quæcumque neces- sario erant, vino diluerent, murmurare delabentes ad se rivi commoti, aquæ abundantiam sunt mirati. Qui fons usque hodie permanens, testatur quid Kad- droe quid Deum meriti habeat. Ad socios ergo re- versos, cum mirantes factum laudarent. Dei, ait, Omnipotens clementia hanc vestre caritati misit aquam, ut invenimus Christanum paupertatem sem- per esse divitem. Sumptis igitur epulis, iter receptum expedit.

h l
vatum nam
relinat ad so-
lus caulum.

C 28 Præterea loci commissi causam exigebat, ut Comitatum h adiret, ac Fredericum tunc Ducem alloqui deberet: qui cum a viro Dei in designato loco quesitus et inventus esset, venienti cum omni humilitate exurgens, ut servo Dei, occurreret. Viro autem sancto se officiosissimo resubstante, cum in mutus implexus inveni, putans homi Dei se ali- quem suorum sequi, baculum, quem manu gerebat, retro premit. quem cum nullas esset, qui suscipe- ret, per fenestram lucebat, ut solet contingere, radius solis m, qui videlicet rudentem baculum, voluit ele- mentum aliquod solidum suscepit et sustinuit, ut videret elementa ipsa, Kadroaville famulari. Quid vero mirum si amico Dei creatura serviant, cum ejus invidios, terræ semina pascunt, quæ culis veniens pluvia nutriat. A sapientetrium loco Waleiodora scilicet Metin u pergebat, et eorum juvenem, quem ipse nutrierat, comitari jussorat. Qui, cum fore in medio itineris ventum graviter dolere coepisset, ali- cu signu crucis super se edito, dolorem mox sanus effugisse latatus est.

feritum pellit:

D 29 Idem quoque juvenis febribus quatuoratur, et fore emenso anno, vi adversæ validitudo toto jam corpore efflata, laborabat. Nihil misero solari præter appetitum hominis reliquerat; consumptis carnibus, ossibus cutis adhaerent. Interea vir sanctus, ut in Domino totus semper misericordie visceribus affluebat compassus juvenem, forte silo illum considero jussorat, et manu paternam cum potu tenebat, ex qua cum hausi set quippiam, reliquum juvenem porrigit, et, ut in nomine Domini securus labat, præcipit: moxque ut infirmus ille potum hausit, febribus fuga- tis, redditus sanitati est, atque adhuc testis est factum in se clementie. Lazarus o quoque Scitigema mona-

chus, cum viro Dei in monasterio habitabat. Hic infortunio gravissimo tactus ad extrema tendebat: quando autem die, cum nimio febris æstu uretetur, dolore ad præcordia redeunte, in ultimo spiritu pos- situs, non jam vicinitatem, sed præsentiam mortis se evadere desperabat. Cum sanctus vir accurret; terre cubantem reperit: quid ageret, inquisivit. At ille virtute, quæ potuit, semorti proximum respondit; quem Sanctus manibus contrectans, et signo Crucis muniens, ut lectulo parum quiesceret, imperavit. Nec mora, æger convalluit, et robore recepto, in pedes ante mirantium ora incohimis assurgit, et quam pro- pinque longinissimi Jesus aures precibus Kadro- essent, ostendit. Nam, ut Scriptura ait, voluntatem timeantem se faciet, et deprecationem eorum exau- diet. Quid enim vir iste nisi voluntatem Dei faceret: cum tantum Christus in ore, pax semper in corde erat.

D
mor'bundo vi-
tani prorogal.

Ps 144. 19

a Vite qua de hoc loco diximus xxvii Febr. ad ritum B. Joannis Gorgonensis. cui fuit iuxta Cadroe familiars. — In Vulgo Wassor ad Mosam, uno millia Belgio supra Dionan- tum. a Sancti vero Michaelis monasterii Belgis septem, seu passum millibus 20 distans, justo minus dici staret. c Al- tho pletius, signigenti Rex coronatus 931, Imperator vero Romæ a Joanne XII 962, mortuus 973. d De hujus monasterii

E

Busseliacum
monast.

S. Gorgonius

crederetur multis agitur in Chronica Waleiodorica, et in spatio duorum millium distare a S. Michaelis dicitur, est autem ad ripam florentem fluminis, Lila fluvium portum ad meridem, ripæ se inter Vermonum et Caputium miscens. — e Aymaldum anno Christi 962 aut immo die præcedenti mortuum esse testan- dum ad vita B. Joannis Gorgonensis num. 26. Anselm ex mo- nasterio Gorgonensi eventum Abbatem S. Aymaldum anno 931, de- cessisse 960 ostendunt Sammartiani tom. 3. f In Chronico Waleiodorica recensetur post Immonem Godefridus, ex Re- mensi Ecclesia B. Remigii assumptus, utque ob insolentiam a suis monachis tandem exclusus, nec refector quondam Abbatem tenuit: suspectari posset aliquis hanc quæque peccatam inter Furannum successores locutum, cum quædam aliquis Cadroe successerit vel Abbas vel abbas: nobis non libet conjecturas immutare nisi præcipuum dixit. g Calixtus 9 Septemb. Roma passus cum S. Doctro, tunc egerus ejus Gorgonem transtulit S. theodogungus Metensis Episcopus, anno 964, ut scribit Epi- scopus Aldo in opere de pœnitate, translatione et miraculis S. Gorgonii, ad Immonem Abbatem Gorgonensem, quod suo tem- pore dabatur. Vnde quoque hoc die diximus de S. Chredogungo. — h In 985, Abbatem Gorgonensem, seu S. Ratonis Chronicon Wilmars scribitur. Itaque Abbatem anno 955 succedere mortuus dicitur anno 982, vi Kal. Sept. — i Vulgo Gemblours: Gomme- lous in diplomate titulus anno 936, apud Metin in Soluta reversionum Belgii cap. 56. que confirmatur ea, quæ S. Wal- bertus seu Walbertus fentibus idem a se adunatis chronoval anno 922, titulum Abbatem constituit de hoc Sigebertus indi- dem monachus in Chronico ad an. 958 Erlinius prius Abbas Gemblourensis hunc monachum privavit. Orinde ad an. 987 longo in longa cavitate Martyrio exaltatus mortui. unde Col- garius nam eundemque cultus Aledrandum et Erliniam cultig- lit hoc nre annum 908 contigisse, ac quod probabile non ut huiusmodi eorum iter pedestre fieret vulgare, verum si cogi- taret nec ergendo cœnobium idem esse potuisset, et memoratum a n. 15 in præcipuo Bononis exemplum, monachumque nihil inter se affare hiebatum d. cœnobiumque, contrarium potius latuisset, dixisset Aledrandum Erliniam ultra se adducere suf- fertum. — de quo ne dubitare possumus, fœt Abbatem apud Sam- martianus memorat hujus monasterii Abbatem et Lubensis reformationem, anno 986, villa sanctus, cum adhuc in viæ esset Erliniam, quem eundem Sammartianus monachum est prætermis- sisse, et epus loco pœnitate Godefridum, fundatorem quidem, non tamen Abbatem, sed in Godefrido monasterium monachum. ubi anno 962 mortuus, calixtus xxvii Kal. Aprilis successit ejus frater Herwardus usque ad an. 969. — k In finibus Namonia- Waliodorica est: Metæ propius adjacent Lutemburgensi Dun- elat, tum adhuc Comitatus. Burresium tamen p. a fert Colgarius populi sequentem. — l Fredericum Pontem, quem Lutembur- gibus ad obsequium, evocavit Archiepiscopus Colanensis Bruno, titulus magni fœderis anno 959 eor. sua præfere: qui et vide- tur a dictis, Burthum in Lutensium distans exstiterit. Verum me- rito dubitamus, an cum hoc archiepiscopus, Comitatus titulus ei esset, adjuvaret: nullumque magis iam faceret jam tunc ita cele- bria, ut simpliciter Comitatus nomine posset intelligi, cum forte nec nomen Burresense adhuc esset, quippe dictum a Castro, quod circa annum 950 ceptum est. m Episcopo stral tam- quam loca seu repugulum contra Finavos. Episcopo autem Fredericus, ex titulus magna sententia, pro illius pervasione prædi mutua vielsitudinis emendatione dicit Aldobus. — contra- dictum, ut posset pariter possidere, quod præsumptum sibi: ita libellus de successuibus S. Aldobus in simile micro- tum a rita S. Delais dicitur xviij Januarii ann. 90. — n Ex hac frequenti Walcedorum itine cognoscimus, hujus loci cau- sam non fuisse depositam a S. Cadroe, usque ad S. Forannum adductam: maxime cum is, quem uno loco præferebat, a re- volutione eturbaret. hoc enim non dicit præcessisse Forannum adductum, probat Alas Comitatus a Sancto comiti, postquam scilicet Floriaci redit: quod facile dudum ad quadrem annorum convicium indicat. — o Pulgano Lasatus, nomen Scotia familie et frequens, etiam inter Sanctus illius gentis

Burresius Co-
stantius titulus.

A

CAPUT IV.

Alia miracula, mors, sepultura.

Humilitatem in eo laudare necesse non est, pro qua jam Dei consuetus est gratiam. Quantæ sobrietatis fuerit, nulli mandamus sermone, quia stylus materię victus succubuit. Parcitas ejus frugalitatis, raros forte imitatores habebit. Patientia ei ultra humanum modum fuit. Ceterum caritas, quæ est juxta Apostolum vinculum perfectionis, tanta in eo resplenduit, ut nisi videris non credas. Ut autem ex hac aliquod sub exemplo dicamus, Joannes Abbas Gorziensis cœnobii, columna in templo Dei (cujus mortem, sicut nescio quis ait, Pinos genuisse leones, montesque feræ silvæque loquuntur) gravi inæqualitate corporis correptus lectulo decubabat: et quæ vir inenarrabilis abstinentiæ, aridis cibis, ut solebat, sanus, imbecillus artus, cogente morbo, exercebat: Pater Kaddroe hoc audito, caritate ducente Gorzianum pervenerat, et nesciente homine, quoniam eum Ecclesiæ filiis reddere posset, carnum scilicet edulium parari jussorat, et veniente hora refectiois, posita est coram eis mensula. Cumque illatos cibos Joannes horreret attingere, sciens Kaddroe quia charitas non querit quæ sua sunt, quia jam olim parcitatis amore saltem ovum non contingere statuerat, carnes suscipiens comedeat. Quod cum vir Dei Joannes vidisset, jam non valens ejus jussu contraire, infirma membra, quoad convalesceret, refecit. Quid ergo? Nomen caritati Christi in hoc quoque Kaddroe deservivit? Inde ad monasterium reversus rigore abstinentiæ contra spirituales nequitias scutum recepit.

31 Est locus Metis sacer nomine B. Petri *a*, in quo multitudo Virginum Domino pro posse suo servit. His præerat Mater, nomine Helvidis *b* omni actu et conversatione ab ipis emulabulis pene incomparabilis. Sub hujus beata cura, quædam erat Domina occulta demonis infestatione vexata, quæ, ulcimenque eam apprehendebat, in terram elisa, stridens dentibus et spumans arecebat. Contra hanc igitur nequam spiritus infestationem, jam dicta illarum Sororum Mater auxilium B. Kaddroe invitat. Qui paratus omni petenti se tribuere, cum Domino Udone, qui ad se tunc venerat, ad locum vadit. Cum vero in Virgine erroris spiritus non posset coluberi, medicus ille in Deo fides, ad lectum patientis cum illo familiaris suo, in Crucis nomine accessit. Et quia idgenus inimici non nisi in jejunio et orationibus armatum vidit, ab ancilla Dei exiens ingemuit, et eam ultra repetere non tentavit.

32 Adeltheroopinatisimæ sanctitatis Præsent, cum post triginta *c* quinque annorum curricula, cursu suæ administrationis expleto, caribus recessisset ad sedes, Theodoricus *d* vir Imperatorii generis, ingenii singularis, ad Episcopatus Cathedram, ut erat jam a Deo *e* ex nomine vocatus, communi omnium acclamatione accessit: qui ut Nobilitatem sanguinis morum honestate vinceat, licet occupatus sæculi negotiis (neque enim aliter poterat tantæ consulere urbi) intentionem sui animi circa Sanctorum memorias, locosque construendos et restaurandos verterat: quare undecunque poterat, Sanctorum corpora et reliquias in suam diocesim transferebat: Servorum Dei amabat colloquia, consortia diligebat. Unde amore Dei, Domnique Kaddroe, qui cum puce dilexerat, locum B. Felicis *f*, his, quibus hodie usque in eo Christo militantes utuntur, beneficiis auxit et prædiis, ipsumque beatum virum, ac si Patrem venerabatur, atque ad se erebro vocatum, quia spiritum consilii virum sciebat habere, amabat, et ejus caritatis ora-

tionibus se attentius committebat, quas Deo placere, tantarum virtutum testimonio comprobavit.

33 Ex quibus jam multis satisfecisse putarem, nisi curiosorum, qui sanctitatem in virtutum estimatione ponunt, scandalum vitarem. Neque vero deesset de viro hoc unde eis satisfieri posset, sed pauca de pluribus ideo loquimur, ne Lectoris fastidio arguamur. Caritas compulit hunc virum Dei, ut jam dictam Virginum Matrem apud locum, qui Corruptala dicitur, morantem visitaret: qui cum improvisus advenisset, et Dei jam nominata ancilla se usibus hominum qui cum tanto viro venerant, minus in promptu carnes habere diceret; virque Dei eam super hoc angustari comperisset, ad se vocat; Confortare, inquit, in Domino, et in potentia virtutis ejus; eique confitere, qui aperit manum suam, et replet omne animal benedictione: potest namque dare, quod deest nobis in se silentibus, qui olim quervulosam Domum Jacobi in deserto coturnicum saturavit carnibus. Cum verbis viri sancti canis cervam insequens rupe, quæ contigua est monasterio, deturbavit, sique fractis cruribus, usibus viri Dei servitium exhibuit, et ancillam Dei præsentis angustia liberavit.

34 His itaque et talibus refulgens virtutibus, et quotidie dissolvi et cum Christo esse cupiens, non longe sui obitus diem fore a Domino audivit. Interea Adeleidis Augusta, *g* invidiæ Ottonis Augusti genitrix, sancto accensa desiderio; ut omnes, quos Religionis amicos noverat, hunc quoque beatum virum sincero amore diligebat. Italiam igitur petens ad locum in ripa Rheni fluminis situm et *h* Nehoristeim appellatum, advenerat. Unde Legatos Metim dirigens, virum Dei Kaddroe ad se venire caritatis gratia exorabat. Conventus sapius a Legatis, atque a Domino Deoderico Priesule coactus; licet finem diem suum non ignoraret, ob caritatem, quæ scilicet omnia suffert, proficisci non recusavit; hominum vite suæ finem se consequi aestimans, si caritati inveniretur deservire. In via vero positus fratres quosdam secum comitantes advocat, et sui resolutionem innuere denuntiat: quos cum gravis moror invaderet, quia omne consilium perderent, consolans ait: Magni consilii Angelus vos, Fratres, non deseret, nisi eum forte vos relinquantis. Mandata Dei omni aviditate suscipite, opere explete, et ille vos diriget in viam salutis æternæ. Ceterum corpusculum meum, si quis apud vos est locus mearum precum, ad monasterium referre, ibique sepulture mandate: si autem Augusta me aliquantisper retinere tentaverit, vos quæso, ne fiat adversate: nam si contigerit illa præsentem me de vinculis carnis exire, jam sciat caritas vestra, corpusculum meum monasterii sepultura privari. De cetero post excessum meum, si quid cum consilio agere vultis, sunt apud vos viri boni consilii, quos semper consulite: et matrem Helvidem ne obliviscimini quia juxta sensus mei parvitatem, in sexu illononquam ei similem reperi. Dominum Pontificem, et ceteros amicos ex mea salute pro caritate Christi, ut apud Deum pauperi anime mee succurrant, exorate.

35 Venit interea ad Augustam: quæ cum virum advenire audisset, cum ingenti læticia occurrit, et susceptum officio salutavit. Vir autem Dei cum Augustam impireret dicens: Nosti Dominum, quare huc venerim? Illaque responderet: Pater, caritatis amore advenisti: homo Dei, ut erat juvenis vultus, subtulit: Caritas quidem eum melius compelleret, ipsa quoque necessitas, ut licentiam veniens peterem, imperavit: quæ videlicet licentia quid vellet, ille quidem noverat, sed Augusta minime advertit. Cum vero quædāmodum vel amplius eum Imperatrix fecisset, et formia sancte devotionis eum diutius non let, sed ut secum aliquandiu maneret suis et Episcoporum

D
AUCTORE
REIMANNO.Hospitali su-
am curandæ
omni sollicitu-
dine liberat.E
Adelidem
Augustam exor-
catas,
g

h

mortem suam
predicit:

F

redire festinat

B. Joannet Gor-
ziensi ægro,carminum esum
suo exemplo
persuadet

B

a

b

demonem sig-
no crucis ex-
pellit:

C

c

d

e

Episcopo The-
odorico caris,

f

multa suo mo-
nasterio impe-
rat

A rum precibus presentium exigeret, conversus ad Fratres : Eia, inquit, Fratres, agite, et quia corpusculi mei resolutio prope est, exire satagite : nolite acquiescere precibus, si meum ad monasterium vultis referre corpus. Jam quadriduum fluxerat, et Augusta, ut secum adhuc biduo maneret, insistebat. Consentit igitur invitus heri, utque petitus fuerat, biduum explet. Fit ingens gaudium, quod ad hoc usque Dei compulissent virum. Prædixi venerat hora e regni Proceres cum Imperatrice ad epulas discumbant. Cum inter prandendum ibi ignis accenditur plurimus, ne quid forte discernimus fieret incendio, multi lectum et laquearia subierant domus.

hominem ex
alto lapsum
eruit.

36 Ecce autem unus incute tabulato innixus, lapide pede ad terram ruit, ubi tanta erat fabrica altitudo, ut non modo crura frangere, sed toto corpore dissipari potuisset. Exortum itaque tumultum Augusta comperit, atque homo in domum, in qua Kaddroe hospitalabatur, portanter imperavit. Illatus itaque et a viro Dei signatus, ut potius ab eo meruit, integerrime est redditus sanitati. Percrebruit apud Palatinos sermo, et viri Dei nomen per ora solitur omnium. Quod homo Dei comperiens, molesteque ferens, ne inde quisquam amplius loqueretur, vix ultroire potuit. Et expleto biduo, cum ad monasterium regredi vellet, jamque Augusta herentia longe aliquantulum discessisset, repente febre corripitur, et mox viribus corporis desinitur. Convocantque Fratres, iter accelerare imperat, ut si fieri possit, i monasterium vivens repetat. Sed Deo jubente, qui constituit terminum hominis, qui nullo modo praeteriri poterit, jam senex emeritis post septuagesimam vitam, et tricesimum annum peregrinationis suae, coeleste Capitulum, hominem exiens, a remuneratore laborum suorum perpetuo coronandas, intravit.

supra et post
modum.

37 Componitur, ut moris est, in lectulo; et nescio quam credam quid corpus verberat in latus: propter Frater quidam fossus crebuerat, cui apparetur. Frater, ait, cur me, quam negligenter in lectulo positus sum, non attendis? Expergetactus ille cum perquireret, ut diximus, ita pectus corpus reperit, ut positus fuerat, emendavit. Fratres, comites seilicet eius itinera, morore pleni, ad urbem lamentabilem munitione dirigunt. Crediditne potest quis major totam urbem corripuit: precebat certatim et obvium corpori; humera multitudine ex urbe, oppidis et vicis et agris ruit: una vox moerentium pariterque plangentium. Et licet seirent virum illum non esse ligendum, qui post longa huius vite certamina in gaudium Domini sui introbat, tamen memoria ejus bonitatis effectum extorquebat lamentationis. Ah, ego autem heu, qui transierat vir beatus, exanimibus, qui corpus portabant, Fratribus, vir quidam diuturna febre laborans accessit; moxque, ut lectulum cecidit, non

pulo teste, sauis abscessit. Advehitur interea Met-
titi, et ab inmensa, quoniam morienti, Clerico-
rum, monachorum, virginumque et populi promiscua
multitudine, qui ex vicinis undique convenerat locis,
excipitur, et ad locum usque sepulcri cum maximo,
non dico funeris, sed triumphi apparatu perductus,
sepultus in B. Felicis ecclesia, vivit cum Christo in
eterna secula Amen.

a Sreco VII fundatum a S. Baldeico, cui prima soror ejus S. Bona profuit, cum S. Jodis lupis nepotis, de quibus ad XXIV Aprilis. 16 Adalberum, Metena Episcopo cum Regina S. Benedicti restauratum dicitur Samaritanum — h Abbatissimum Dodo secularium hominem, an ea quae profuerunt, scire aspicim collecta interitum Samaritanum dubitamus — videtur illius non diversae judicii, addito vultus dei, prout in necrologio huc reperiuntur. Inter has Helicis vid. 17 Januarii mortua, in ordine Samaritanorum XIII, et anno 1168 adscripta: sed ordinem et unum militem oportet; si ipse est, de quo hic agitur, quod omnino existimamus. — Anno 1163, ut desimus in comment. nom. 11. ubique in Gallia Christiana scribit Helicis Robertus, unde typographica menda impudendum videtur, quod apud cum legitur Adalbero solius annis 32. — d Filius Frederici Ducis et Beatrice Hugonis Capeli sororis ant. Claudius Robertus ex Roseau cor. 36. hoc certum, quod ant. 1163 Nigellertus, fuisse Consummum Iulianum Imperatorem, Avena dicitur. — e Ille, ut legitur, aspicimus primas litteras nominum omnium Melensium Episcoporum, quas Angelus Domini dicitur abbas S. Cleopetri, et notans alias auro, alias viliori metallo prius multorum quod qualitate esse annotatas, cum videtur etiam differam sui nominis argento esse praeparatum, dixisse forte se in Episcopatu tanta bona fore fecerim, ut ipsa nominis sui littera merito deberet auro amolari, cuius bene intentionis omnino ostendit in capitulo S. Martyris et Leodevic Vincentii, fundum in ipso urbis incolis. Huc Symbertus: et quibus apparet eam a. huc dicitur vocata. et nomen. Sed quomodo 20

Helvetic Abba-
tissa S. Petri
Nien.

Theodorus Ep.
Met: * an me-
ritorum?
E

S. Felix Ep.
Melen.

Adelthoidis
AUGUSTE genus

Edgata prima
Oithonis. M. 107.

5

AVIMADV.
PAP 73

DE B. OLDEGARIO

ARCHIEP. TARRACONENSI ET EPISC. BARCINONENSI IN HISPANIA.

ANNIS
MCMLXVIE VI
MARTII.

Sand
appell.

Ollegarium sive Ollegarium, Episcopum quondam suum, insigni cultu venerit Barcino, et omnia sibi cognomina in Hispania curare cepit; et passim religiosi Sancti compellente persequitur: eademque nomina reperimus Romanum Pontificem Clementem xiii (cum ipso videlicet, qui nimum facultatem quorundam in usurpando Reati aut Sancti titulo nisi constitutione repositi) in concedendo quidam Beneficia, in epistola S. Ollegarii in archiepiscopum Barcinonensem constructa instituta et fundata, die ix Februarii, anno 1688. Nemp. declaraverat idem Pontifex, non esse mentis sue quidquam innovare circa Rea, qui ab immemore, ut dicit, tempore Sancti aut Rea,

nominantur. Plura sane de Sanctis hujus seu Beati-
culi nobis necessario praefanda essent, nisi ea de re
ageremus explicatius in ipso contextu Vitae, quoniam ex
publicis urbis et ecclesiae Barchinensis monumentis
computata exhibemus. gerat ea nobis suggeruntur a
Fr. Francisco Diego, in historia Comitum Barchinensium
anno 1603 typis Hispaniae vulgata, et Fr. Jacobo
Rebulla, in hujus beati Præsulis Vita, similiter His-
pano ultimote concinnata impressaque anno 1609;
utroque Ordinis Praedicatorum scriptore. Sub idem an-
tem quo isti scribebant tempus, Historiam generalem
Sanctorum Catalanae in lucem dedit Fr. Antonius Do-
meneggs, Ordinis similiter Praedicatorum, anno eide-

hect

Vier auctores
varii

A licet 1602; in eaque habet ejusdem Beati Vitam a se compositam; quam quibusdam resectis aut mutatis, Latine reddidit D. Joannes Tamayus Salazar in suo Hispanico Martyrologio. Philippus Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, cum hujus Sancti viri ad sextam Marti diem meminisset, hæc deinde subiungit in notis: Vitam Antonius Joannes Garcia Canonicus Barcinonensis edidit, anno mdcxvii, in qua innumera miracula enarrantur, et licet officio Ecclesiastico non colatur, Sanctus appellatur eique ara dicata est. Eam vitam hucusque nobis videre non contigit, miracula credimus recentiora esse, quælia anno 1602 publica auctoritate collecta esse per Michochem Boldo, Ecclesie Cathedralis Canonicum, infra videbimus: de quibus rite examinatis Commentarum confectum, ut Romana in Curia ad promovendam Canonizationem offerretur, putamus quidem superesse adhuc; sed nec ipsum ad manus nostras contigit devenire; nec antequam *Fitz* ac miraculorum summarum, quod ante annos, ut videtur, ferme quadringentos Antonius quidam Gerundensis anonymus Latine conscripsit, extatque, *Diago* et *Rebulla* testibus, in Archivo Capituli Barcinonensis in Legendario antiquo MS. ejus etiam videtur Domeneccus inveni-

B

VITA

Ex Publicis civitatis et ecclesie Barcinonensis monumentis collecta.

CAPUT I.

Natales B. Oldegarii, primum Canonici Barcinon. deinde Prioris S. Adriani.

Quo tempore Maurorum Hispaniensium terror Raymundus Berengarius, primus eo nomine Barcinonensis Comes, armorum suorum gloria eas illustrabat regiones, quas Ptolomæus Lucetanis, Leretanis, Castellanis tribuit, et posteriorum seculorum usus Catalonia insignivit nomine, non a Gothis vel Catts Alanisque (ut communiscuntur Volterranis atque Beatus Rhenanus) sed a modo dictis Castellanis relictis: ingens eidem Provincie decus accessit a natalibus B. Oldegarii, ejus hic Vitam damus. Paterei simili nomine Oldegarius, mater Gnilla fuit, Gothici uterque sanguinis, nisi Gothica nominum forma decipit. Et patrem quidem Dominis suis Comitibus Barcinonensibus a secretis fuisse, atque adeo præcipuè in republica auctoritatis virum, auctores colligunt et formula juramenti, per vetusta membrana inscripti, servatque in Provincie totius generali Archivo a, ejus hic est tenor: Juro ego Ollegarius, filius, qui fui Guidendelis fœmine b, vobis Domino meo Raymundo Comiti, filio qui, fuisti c Sanctæ Comitissæ, et Domine Alaudi d Comitissæ filia, quæ fuisti Amelie Comitissæ, quod de ista hora in e antea fidelis ero vobis sine ullo fœnganno et malo ingenio et deceptione de vestra vita et de omnibus membris, quæ tenetis in vestris corporibus; et de illo honore, quem hodie habetis, et in antea acquisieritis, Deo volente et non dicam illas g parabolas, quas vos dixeritis ad me, et mandaveritis mihi, ut eadem eas, nulli homini vel fœmine me sciente, si vos non absolventis me libenti animo. Per Dominum et hæc sancta.

2 Quæ jurandi formula ex innumeris, quas se vidisse asserit Diago, sola secreti servandi promissionem continens, si ad Beati viri genitorem pertinet (de quo ipse aliique non ambigunt) non solum hanc illius dignitatem cum titulo Cancellarii vel Secretarii probat; sed insuper contra Rebullasam convincit Oldegarii nomen esse proprium, non gentilitium a dominio vel possessione aliqui desumptum: quis enim in præstando fidelitatis Sacramento, alio quam pro-

Martini T. I.

prio nomine uteretur, aut usus est unquam? Quare D locum illum in parochia S. Eulalie de Prohencana territorii Barcinonensis, Olleguer (quod Catalanis Oldegarium sonat) nuncupatum, non Domino suo dedisse notum, sed illud ab eo accepisse credimus; nec Bernardi Oldegarii nomen alibi repertum h quidquam probat in contrarium: cum vel ex sola Barcinonensium Comitum serie manifeste constet, secundum istud nomen aut patris esse, aut (si eodem cum patre nomine filius diceretur) avi; nec consuesse temporibus iis per modum gentilitii transire ad posterum. Sic Comitum prenominati successor synonymus Raymundus ab avo cognomen habet Berengarii cum addito junioris, frater vero illius Berengarius, in quo repetitum avi nomen reviviscebatur ut proprium, a patre simpliciter Raymundus cognominatur.

3 Annum, quo in lucem hanc B. Oldegarius prodit, fatetur Diago nusquam expressum legi; verum, si firmis nititur fundamentis quod ait, anno ætatis sue septuagesimo sexto, æræ vero Christianæ millesimo centesimo trigesima septimo ipsum excessisse e vivis: evidenter sequitur annum a Christi natalitate millesimum sexagesimum primum Berto natalem fuisse. Nunc autem cum de ætate ista nullus antiqui scripti laudatur testimonium, vehementer suspicor, auctorem istum, id quod sibi probabile videbatur secutum, ita definisse, postquam constituisset, decimum quintum annum fuisse exactum Oldegarii, quando ejus parentes ipsum Deo ac S. Eulalie obtulerunt, una cum fundis, de quibus i hæc extat instrumentum anni millesimi septuagesimi sexti.

In Christi nomine, ego Ollegarius et conjux mea Gnilla donatores sumus Domino Deo et Canonice Sanctæ Crucis Sanctæque Eulalie, et donamus k petiam unam terræ cum vinea sita in Comitatu l Ausonensi in termino castri Menresuna m et de Villalonga in loco vocato Sanctus Ermengandus. Terminatur autem prædicta terra cum vinea ab Oriente in strata; a parte vero meridiei et Occiduo in alodio Gutardi Mironis et Berengarii Bonfilii; a parte vero Circæa in alodio Argemundi: quantum istæ prædictæ affrontationes a includunt atque terminant, sic donamus Domino Deo atque prædictæ Canonice solide atque deliberate, Quod est actum ix Kal. Junii, anno xvi regni Regis Philippi.

4 Et sane fundos hos una cum ipso adhuc puero oblatos ecclesie, a nupera Saracenorum invasione graviter afflictæ indigentique (quomodo in Sanctimonialium quarundam pauperioribus cœnobiiis nulla adiungitur, nisi constituta per parentes dote) probabilissimum facit tum similibus donationis instrumentum anno Philippo secundi vigesimo o, quarto Idus Junii conditum; quo Petrum de Gentellas parentes sui eidem obtulerunt ecclesie, post quadraginta tres annos Canonatus sui ejusdem Ecclesie futuram Episcopum: tum, quod oblato ætatem, ea constitutio, quæ demum anno millesimo trecentesimo quinquagesimo quarto, Episcopi Petri de Planella totiusque Capituli consensu cautum est, ne octodecim annis minores ad Canonatum deinceps admitterentur.

Non tamen ita fuisse puerum, qui pubertatis annos esset ingressus, eique quam Diago statuit ætati proximus, probat Præpositi dignitas, quæ cum fuisse ornatum anno Philippo Regis trigesimo quarto p, constat ex donatione ejusdem prædii q die decimo septimo Julii in hæc verba signata: Signum Ollegarii Præpositi, qui hanc donationem et traditionem a donatrice accepit, et præcepto ejus scripsi et firmavi, die et anno quo supra. Quæ dignitas quanta esset, qualesque habere soleret viros, declarat Raymundi decessoris electio, anno millesimo centesimo

61 septimo

circa annum 1601.

Ecclesiæ S. Eulalie offeruntur in Canoniam

km date l m

et una illius temporis.

F

o

factusque Præpositus

p

q

In Catalaniam natus,

pater Comitum Barcinon. Secretarius:

1

C

b

c

d

e

f

g

et ipso patris nomen Oldegarii dictus:

DE VARIO.

Sacerdos
ordinatur.

r

s

t

B

Bertrandus
Episcopus
Barcinon.

u

an ex Abate
S. Rufi?Canonici
regulares
fuerunt in
S. Adriani.

m

A septimo e Præposito in Episcopum Barcinonensem assumpti; ut satis mirum videatur, si S. Oldegarius eum tenuerit annis vix quatuor tricenario maior.

5 Nec minus mirum est quod eum honoris gradum tenuerit æquum Sacerdos; hoc enim videtur colligi ex altera subscriptione sequentis anni, r qua se scribit Sacerdotem et Præpositum; quomodo ante initam Præposituram, anno vigesimo nono s Philippi Regis, duntaxat apposerat; Signum Ollegarii Diaconi. Nempe temporibus iis rarus inter Beneficiatos erat, qui junctum huic gradui onus perpetuæ continentie non formidaret, aut etiam uxorem legitime ductam sub certis quibusdam conditionibus non haberet; ita Guislabertum postea Barenonensem Episcopum, dum Canonici esset, in conjugio vixisse Diagus censet; certe uxorem Guilium filiumque Mironem vixisse constat, postquam esset ad Episcopatum erectus, ex constitutione ejusdem feudi t de eorundem et Capituli consensu instituti. Qualem a parentibus optimam institutionem hauserit Ollegarius, quam attentam bonarum artium virtutumque principis pueritiam duxerit, quibus in utrisque progressus habuerit adolescens Collegio adscriptus Canoniorum, satis est ex reliqua vite sanctimonia æstimandum lectori relinquere, quam nullo antiquo præficiente testimonio propriis veritas, usque generalibus prosequi velle: singularem in juvene castimoniam commendat Canonici Girmonensis, qui Vitam ejus jam olim Latine breviterque descripsit, ex qua Rebullosa hæc de eo transcripsit: In juveni utate aretam et sanctam sanctus juvenis elegit vitam; sub Regula B. Augustini regularem habitum et vitam; quod ea, quam narrare exordior, occasione videtur contigisse.

6 Berongario Barcinonensi Episcopo e vivis erepto suffectus Bertrandus fuerat; ejus evocandi e S. Rufi, principio Canonici Ordinis in Provincia monasterii, vel soli vel magna causa esse potuit speculata viri virtus, et zelus Barcinonensium Unitum, cupientium canonice discipline vigorem (qua seculo illo nudum tam feliciter per omnes orbis Christiani Provincias reforescebat, sub peculiari Lateranensis congregationis instituto et Augustiniane Regule professione) suis quoque in ditioribus resuscitatum videre per ipsiusmodi Pastoris electionem; quam oportet nata annum millesimum octogesimum nonum factam statuere; quandoquidem vigesimo nono

C Philippi Regis anno Kalendis Februarii acceptat signavitque donationem Bernardi Gudielmi Archidiconi sui, Ecclesie Barcinonensi transcribens tertiam partem castri de Montanida cum decennis suis; cui Beatus noster nomen subscribens, solum sibi Diaconi titulum arrogat, quod etiam paulo superius observavimus. Fuisse Bertrandum, antequam Episcopatu regendo admoventur, S. Rufi Abbatem auctores nostri dicunt; quod si verum est (neque enim antiquum illum testimonium adferunt) habuit in in illum monasterii regimine successorem Arberium, cum ad quem, (apud Summarthius tomo 4 Gallie Christiane) primum in ordine notorum Abbatum, extat Breve Urbani II, datum Tricastri anno millesimo nonagesimo sexto; quo varia ei monasterio concessunt indulgentia, ad immunitatem hominumque regimen pertinentia. Porro non sequitur æquequitas jam dictus Bertrandus est, quod ab eo potest desiderari; nam inter Ecclesie sue Canonicos, quos plerosque sacerdotum Ordinum expertes eruditos est cum repositis, Sacerdotum suscipiendi auctoritas stultum excitare; idque ut obtineret facilius, præterita ceteris exemplo Præpositum hand-agre induxit quo volebat. Locum etiam circumspexit, in quo religiosioris vite sectatores colligeret, hisque,

quibus in Gallia ipse inhæserat, institutis informaret; et invenit proposito suo idoneum; S. Adriani scilicet antiquissimam ecclesiam, per Episcopum Adeodatum una cum primitis decimis jam inde ab anno millesimo decimo tertio Cathedralis Barcinonensis possessionibus annexam, ab urbe versus Euboream duarum leucarum distantem intervallo, trans fluvium Besos Badalonam secundum maris litus euntibus. In eam igitur ecclesiam Canonicos Regulares introduxit; Capitulum quidem Barcinonensi ratione acceptæ ab eo possessionibus subordinatos, quoad Ordinis vero monastici disciplinam Abbati S. Rufi subjectos; quibus brevi se se adjunxisse B. Oldegarium dicamus necesse est, de quo antiquus Vite auctor scribit: quod per multos annos obtinuit Prioratum S. Adriani; et inde ad Ecclesiam S. Rufi veniens, in Abbatem sit electus.

ubi Oldegarius
Priorem agit

7 Quod postremum quæ consensu unanimi auctores statuunt anno millesimo centesimo octavo esse factum, quæritur quam multis annis oporteat in Prioratu relinquere, ut veritatem suam teneant antiqui illius textus verba; non sufficere decem, vix duodecim. Rebullosa existimat; eoque propendet ut sustineat eodem anno Sacerdotem consecratum, (qui fuit undecimi seculi nonagesimus sextus, ipsi Bertrando Episcopo vite ultimus) iisdem, quibus Sacerdos fuerat inunctis, manibus, monastico quoque indutum habitu; exiguoque post tempore religiosa professum vota, novello grægi cum titulo Prioris præfectum; quæ omnia satis ne congrue ante Bertrandi mortem modico illo tempore facta esse concepiantur, prudens lector judicabit; nobis novum non est in auctoribus pene cæcis levia ejusmodi errata quedam circa primam obscurioremque eorum Sanctorum, quorum Vitas scribunt, ætatem deprehendere, et deprehensis ignorare; satisque videretur, si ultimis illius seculi annis doceretur Ollegarius sacro illi eorum esse præpositus; id enim, ut minimum, conficitur ex conscriptione contractus ejusdem censuarius. cæmbræ anno Philippi Regis trigesimo nono x xiii Kal. Decembris, quæ est talis: signum Ollegarii Presbyteri et servi S. Adriani; quam deinde formulam in pluribus hujusmodi scripturis videre est.

E

per annos
aliquot.

F

a Sæculo C non. 295, inquit, qui insperat, Diagus. b Catalana nobilitate usitatum fuisse patris, aut si ejusdem is nominis esset, qui est abbat nomen secundo loco nascere, infra videmus. unde autem nunc factus sit in publicis instrumentis exprimentis nomen nostris omnino patet, alteri divinum rebusignimus: ejus usus ex capitulum aliud vide sit apud Diagum lib. 2, cap. 56, ubi Berengarius Barcinonensis Episcopus se scribit filium Isabellæ Comitissæ. c Filia Sancti Castelle Comitis, et prima uxoris Comitis Berengarii, secundus deinde nuptus pueri Guisla. d Fuit hæc secunda, post Isabellam videlicet, Romanæ uxoris, Curassensis Comitissæ; Guiselmi Comitis Tolosani ex priori conjugio natus. — e Idemque est, pro eo quod Latine loquar dicimus; respondetur syllabam illi hodie inter Francos usitato, d'ors-en-avant. f Id est Italici, Varado Franci, Hispanici, Palatini. h In Historia Comitum Barcinon. lib. 3 cap. 70 fol. 134 inquit cap. 2. Rebullum; atque adeo videtur diversum ab eo, quam eundem titulum habemus antequam Diago, ejusque liber tertius et ultimus capitulum dantur 26 constat, et tamen folio numerat 318. — i Lib. 4 Antiquitat. Cathedralis Barcinon fol. 99. k Id est partem, Francus pueri, Itali pueri, Hispanici pueri. l Hæc die Osona, ejusque urbs capitulum est Nici unde Latine Ausonius Episcopus dicuntur, in Montesa hodie dicitur, superius abbas licentia hoc tempore. m Montesa hodie dicitur, superius abbas licentia Montesa, super Italici filium, vulgo Lobrega, ubi inclyta, 80 milibus passuum Barcinonam distat. n P. A. Ignatius pueri, qui auctorque ex cæcitate postea illustrata. — o In oppellabant terrarum confinia, qui veluti frontem fronti conjungunt, nunc ea est viciniam nomen, et Gallici Afronier, Hisp. Afronier, Ital. Afronier, significat injurias incurre. — p Lra vulgaris xxviii. q Christi xxviii. — r In Parochia S. Petri de Villa-majori, facta Capitulum per quamdam Traditum, qui donatio extat in lib. 3 Antiquit. fol. 97. s Qui fuit Philippi Regis 35 quando in Id Julia videtur quod donatio, qui fuit Paulus cum suo conjugio in Capitulum parva transcribit quodam suo campo, in parochia de Badalona; ut est in lib. 2 Antiquit. fol. 131. t Christi 1089, 15 Junii in ea instrumento, quo Comes Berengarius Raymondus Gerardo Alemanni de Cerreola oppugnavit pro seipso mille ducatos Valentini castrum S. Petri de Penides, quod ipsum instrumentum originaliter extat in Archiepiscopi Barcinonensis. — u Tur-

Aris scilicet de Miralpez in favorem Arnaldi Arlunini, ut ex Tarasac Episcopologio refert *Diagus* lib. 2 cap. 36, ubi etiam meminit donationis, qua idem Episcopus anno 1058 in ipsam suam Ermesendam, Raymundo Arnaldi nuptam, transtulit dimidium partem Castellæ de Cabrera, vixit a se in Archivo regio lib. 1 Feudorum fol. 348. — a Christi MCCCXIX, extatque in lib. 3 Antiquitat. fol. 92, inquit *Diagus*. — x Christi MCCCX, ipsum originale in Archivo Capituli se vidisse idem testatur; censum autem illum constituit Raymundus, Oldegurni in Præpositura successor, decessor in Episcopatu, de consensu Episcopi Folci et Capituli.

CAPUT II.

Fit Abbas S. Rufi in Gallia, deinde Episcopus Barcinonensis.

Proficiebat S. Adriani nova domus spiritualibus indies incrementis, facile sequentibus animatas vitæ exemplo adhortationes Prioris sui religionis cunctis; nec minus temporalium locupletabatur accessione humorum; quamvis illius monasterii sola nunc Ecclesia in parochiam conversa supersit. Præcipua autem Raymundi Comitis, eo nomine Tertii, liberalitas existit, qui in Nonas Augusti, Philippi Regis anno quadragesimo quarto a donavit S. Adriani Canonicis decimas omnium fructuum sibi provenientium ex cujuscumque generis navibus majoribus minoribusque. Eodemque meritis Sancti viri favente factum credimus, ut in S. Rufi Abbatem proveheretur: quam enim Rebullosa commisitur causam Concilii a Paschali et Trevis celebrati anno millesimo centesimo septimo, unde missos quaquaversum visitatores Apostolicos dicit, ex iisque credi vult S. Oldegarium unum fuisse, pro istius Abbatie reformatione, eum, inquam, causam omni auctoritate nudam admittere non possumus: Raymundo autem magna tunc erat in Provincia auctoritas; quippe qui tunc temporis, mortua Alnodi, de cujus vita usque ad annum seculi duodecimi sextum dumtaxat constat, b tertium duxerat conjugem Dulciam, Gilberti Provinciae comitis filiam et haeredem, in cujus ditione prædictum S. Rufi monasterium erat.

9 Monasterium hoc *Diagus* et Rebullosa inter Magalloum et Montem pessulanum, vulgo Montpellier, esse fingunt, in veteri quidem Romanorum Provincia seu Gallia Narbonensi: sed ea parte quæ nunc, relictæ eis Rhodanus Province nomine, Languedocia sive Otaccia dicitur: fingunt, inquam: nam quod in Monte Pessulano, aut juxta eum aliquando fuit S. Rufi monasterium, circa medium seculi decimi quarti primum constituta est ab Angelico Grimaldi de Brisco, Episcopo Avenionensi ac deinde Cardinali: qui hoc et nomen dedit, et simul dictis auctoribus errandi occasionem, a congregationis totius capite antiquissimoque S. Rufi monasterio, quod in primis Ordinis Canonici reforescentis principis XI seculo, ex initio hætenus obscuro in maximam subito evasit claritatem, ut palmites a mari usque ad mare extensens, plurima non solum per Galliam, sed per Hispaniam quoque Italiamque ex eo monasteria sint procreata: per Priorem Abbati S. Rufi subjectum administranda: quorum multa interire ut S. Adriani supra dictum, alia in illustres evasere Abbates. Ex gemino autem Uelani inrescripto constat archiepiobium illud fuisse extra muros Avenionensium, ubi primam exigua colubansque S. Rufi Apostolorum discipuli ecclesia fuerat, sacris corporis ejus exuvias venerabilis; ibique ad Alligensium usque perstitit tempora; tunc vero eorumdem furore eversum Valentiam transiit, anno MCCX; iterumque ab Hugonotis dirutum, e suburbio commigravit in urbem, anno MCCCXII. Hujus monasterii an Abbas aliquando Bertrandus fuerit, is de quo supra, Barcinonensis Episcopus, vehementer dubito: si tamen ex Provincia adventit, facile credendum e dicta S. Rufi congregatione fuisse; et forte

illum ipsum, qui anno MCCCXII ad Cathedram promotus Magallonensem, biennio post tamquam simoniace intrusus, exactoratus est, succedente sibi Gothofredo: qui curavit confestim ut Canonici sui voto se religionis obstringerent, quibus antea predecessor ejus Arnaldus, ab investis nuptiis ut abstinerent, persuaserat, c

10 Porro post Alberium S. Rufi Abbatem supra memoratum, vivis etiam erepto circa hoc tempus Adelberto (Lebertum nominat Joannes Coluab, in Noctibus Blaucalandanis San Rufensium Canoniorum initia scrutatis) ad quem Urbani II duplex rescriptum extat; aut, si tandem ille non vixerit, mortuo Adelberto hujus vel Leberti successore nobis ignoto, quæri non debet quæ causa fuerit Priori S. Adriani eo se conferendi: cum S. Adriani domus S. Rufi monasterio immediate subjecta esset, adeoque jus haberet suffragii ad Abbatis electionem conferendi. Electus autem canonice tunc est B. Oldegarius, sive (ut secundum dialecti varietatem idem nomen diversimode scribi potest) Aldegerius: quoniam in Gallia Christianæ tomo I Adelgerium perperam existimo nominari, nec enim ab Oldegario diversus esse potest is, ad quem Paschalis II diploma extat, privilegiorum ac possessionum confirmativum, interque eis enumerans Ecclesias S. Petri, et S. Marie Egarensis, S. Juliani de Terracia cum possessionibus, subditis, et ecclesiis per eas constitutis, quas Barcinonensis Episcopus Raymundus concessit, cum patrimonio quondam suo et ceteris possessionibus, quæ Tibi, inquit Paschalis, et Clericis tecum viventibus collatæ sunt, cum S. Adriani prædis et ecclesiis, excepta dominicatura Barcinonensis Episcopi. Confirmamus etiam vobis possessionem, quam Raymundus nobilis memoria Comes vobis dedit in Tripolitana regione, cum ecclesia S. Rufi, quam ibidem construxit. Quæ IV. Id. Januarii anni MCCX scripta (quando haud dubie Oldegarius adhuc erat S. Rufi Abbas) ideo adducere fasus placuit, ut constaret quæ Barcinonensium esset cum monasterio S. Rufi conjunctio: et quantum Ollegario suo debeant, cujus haud dubie apud prædictum Raymundum auctoritate factum, ut S. Adriani domus, in ipsaque S. Rufi canobium, tant amplius, quam ibi reformantur, possessionibus augeretur. Existimant Sannarhiani Abbatem eum, ad quem dicta Paschalis bulla dirigitur, anno quoque MCCX apud Brinoliam in Provincia testem interfuisse compositioni factæ pro castro de Soderis inter monachos Massilienses: quod sane admodum verisimile est: non tamen omnino certum. Nam si epistola Paschalis ad Oldegarium, adhuc S. Rufi Abbatem, eodem anno data die XXII Maii, eadem ætate vel autumno fuit executioni mandata: posset quis suspicari quod composita prædicta post abductum Barcinonam Oldegarium facta sit, atque adeo ad Abbatem ejus loci noviter electum pertineat, cui si Adelgerio nomen fuisse conijcias, est unde iudices datum occasionem illius mendi, quo Adelgerius pro Oldegario in transumptionem ejus, de quo egimus, diplomatis potuerit irrepssisse.

11 Interim dum SS. Adriani ac Rufi canobius hunc in modum prospicit Ollegarius: Bertrando Episcopo, ut vidimus, principio anni millesimi nonagesimi sexti ad plures abeunt, Poles eodem anno d. suffectus est, ex Vicecomite secundum aliquos Cardonensi, certe ex familia Vicecomitum, Polem Berengarius Abbas S. Cupuphiatus ætate grandævus sequutus est, annoque millesimo centesimo, Episcopatus sui secundo, ad sublevandum Ecclesie sue noxiam, terrarum fructuumque decimas a Barcinonensibus in perpetuum impetravit: qui cum septimo ejusdem Episcopatus anno moreretur, electorum suffragia in Raymundum Guillelmum consenserunt;

D
EX VARIIS.c
successor
Adelberti

12

lona et privilegia monasterii curat Roma confirmari.

An Adelgerius et tractatus Brinoliensis?
PEpiscoporum
Barcinon. electi.

d

eum

Rem monasterii augel

a

et eligitur
Abbas S. Rufi.

b

non in Occidentia,

c

ad in Provincia
Avenionem;

EX VARIIS.

d
Raymundo
Guilleno a
Mauris in Ma-
jorica occiso.

A eum ipsum videlicet, in quem B. Ollegarius Præposituræ dignitatem monachus futurus rejecerat, et ad quem ante biennium supra nominatus Paschalis Papa, secundo Pontificatus sui anno e bullam eam direxerat, qua Capitulo Barchinonensi confirmavit quasunque Episcoporum et Christi fidelium oblationes; cavitque ne ultra quadragenariam numerum Canonici multiplicarentur. Hunc ego. Raymundum suspicor Bernardi Gilleni Besoldunensis Comitis fratrem fuisse, paterni nominis ac temporis convenientia inductus; virum certe generosum fuisse oportet, qui Raymundo adversus Mauros Balearium possessores proficiscenti cum magna Ecclesiasticorum manu belli sacri antoretora comitumque se præbuit, oppugnatis ea de causa nonnullis sui juris bonis, in qua et vitam gloriose posuit casus a Mauris, strenue sese defendentibus in Majorica insula, anno millesimo centesimo decimo quarto. Mortem Episcopi sequuta Barchinonensis urbis obsidio est: quam rediit ab inita expeditione Comes non tantum solvit, tertio, quo fuerat coepit, die, sed maxima etiam clade Mauros attrivit, eaque non contentus victoria, et Pisanorum atque Genuensium suffultus auxiliis, rursus sequenti anno ad Baleares trajecit, urbeque potitus Majorica, ingenti cum præda atque gloria remeavit, innumerus Christianis ab immani servitute liberatis.

Oldegarius eligitur.

et jussu Pontificis Archiepiscopus a fuga.

12 Re bellica ex voto gesta, Raymundus Ecclesiasticæ quoque curæ prospicere per B. Ollegarium, tum ensu aliquo Barchinone præsentis, promotionem; quod ubi ille factum cognovit, ut erat singulari vi humilitate, corpus de fuga incunda cogitare; et cogitata mox effectui mancipans, sub primum galli cantum navim ingressus est cum comitibus paucis, propereque in Provinciam navigavit, in sinum S. Rufi conodium velut azylium tutissimum se recipiens. Sensit, ut debuit, graviter Clerus populusque; sensit, ut par est credere, gravissime fugam illam pontificissimum Comes: itaque cum zelo defendendo religionis motus, petendorum auxiliorum causa, trajecisset in Italian, ad Paschalis in Pontificis pedes accedens per Legatos suos, quorum præcipui Nivensis et Antipolitani Antistites, ab eodem speciali Brevi, prægregio in rem Christianam studio collaudatus est, in fidemque receptus Bosonem Cardinalem Legatum accepit, tum alia ex Comitis desiderio ordinatum, tum Pontificii mandati auctoritate prospecturum Barchinonensi Ecclesie, ne Pastore optato diu caveret. Pontificium Breve, ejus mentionem fecimus, exhibent Diogenes ac Rebullosa; sed in eo neque de Bozone neque de B. Ollegario verbum ullum reperimus. Eo igitur prætermisso, tamquam parum ad rem nostram faciente, venio ad litteras ipsi B. Ollegario directas: quæ ppe, quæ instigant commendationem continent, tum virtutum ejus vitæque anteceta, tum ipse electionis, per quam a Divini regnum Barchinonensis Ecclesie fuit a Clero assumptus, eas notum ex Tamayo desumimus, qui in suo Hispanico Martyrologio primus protulit ex Codice MS. pervetusto, continente leges antiquas Catalaniæ.

Litteræ Paschalis

13 Paschalis Episcopus, Servus Servorum Dei, dilecto fratri Oldegario, Abbati S. Rufi, electo Barchinonensi, salutem et Apostolicam benedictionem.

Cum Pastoralis officii cura expositolet, et vigor æquatis orloque exigat rationes, ut ea, quæ a nobis petuntur, si josta et honesta sunt, ad debitum perducantur et electum. Ea propter noveris, quatenus ex litteris carissimi tui nostri Raymundi Comitis Barchinonensis, acrimque Ecclesie et populi propositionibus accepimus, te, qui scientie domum tibi a Patre fundas, quasi talentum negotiaturo

commissum, nequaquam in terra cum servo inutili defolens, in sollicitudinem Pastoralis assumptus, sic secundum Apostolum opus implens Rectoris, tuum honorificare ministerium et præesse in sollicitudine Abbati studisti; ut, sicut credimus, veri possis dicere cum Propheta. Super speculam Domini ego sum stans jugiter per diem, et super custodiam meam ego sum stans totis noctibus, ita te fidelem exhibens super pauca, ut merearis constitui super multa: quod dilecti filii Canonici Barchinonensis Ecclesie provide attendentes, cum bonæ memoriæ eorum Episcopo ab hac luce subtracto, de substitutione Pontificis tractatum dudum habuissent, tandem, operante illo, qui facit utraque unum, Cleri et populi desideriis concurrentibus, in suum Episcopum et Pastorem unanimi elegere consensu. Quo per te cognito, in tuam diligens Abbatiam, omnium expectationes fefellisti, ita ut Spiritui sancto resistere videaris, et inanum ad aratrum ponere recuses. Quare nobis humiliter supplicari fecerunt et instanter, quatenus te, per cujus circumspectionem sollicitam et solitudinem circumspectam multa credunt Ecclesie suæ comoda proventura, ad hujusmodi oneris munus Apostolica cohortatione suscipiendum compellere dignemur.

Isa. 21. 8
Personam ejus,

E
et electionem
probanis,

14 Nos igitur, qui ipsos in electione et postulatione jam dicta nunc unanimis esse cognovimus et concordēs, eandem ipsorum inclinati precibus admittendam, teque a regimine Ruffensis Monasterii absolventes, ipsorum electionem duximus approbandam. Ideoque fraternitati tuæ per Apostolicæ scripta mandamus atque præcipimus, quatenus vocationem recipiens de te factam, ne divinæ dispositioni resistere videaris, ad præfatam Ecclesiam Barchinonensem accedas; eidem ita sollicitè curam studens impendere Pastoralis, ut ejusdem status, juxta ipsius expectationem et nostram, per tuæ sollicitudinis providentiam temporaliter et spiritualiter augeatur: ut tu sicut de gradu in gradum, ita de virtute in virtutem proficere videaris. Quod si, quod absit, hinc nostræ præceptionis pagina obedientiam impartiri renueris, Venerabili fratri nostro Bosono S. R. E. Presbytero Cardinali, quem in Hispania partibus Legatum dirigimus Apostolicum, per Apostolicæ scripta præcipientes mandamus, quatenus te, ut Barchinonensis Ecclesie prælate, ad quam te electum dignoscimus, gubernacula sumas (monitione præmissa, appellatione remota, nullisve litteris a Sede Apostolica impetratis, veritati et rationi præjudicantibus) per censuram Ecclesiasticam, donec pareas, cogere non desistas; juxta formam, quam eodem tui mandato nostro dedimus interclusam. Capitulo, Clero, et populo Barchinonensi mandantes, quatenus tibi, sicut Episcopo suo, humiliter intendant, obedientiamque et reverentiam tibi exhibeant tam debitam quam devotionem. Dat. apud Trans-tyberim, per manum Joannis S. R. E. Diaconi Cardinalis ac Bibliothecarii, x Kal. Junii, Indictione nona, Incarnationis Dominiæ mxxvi. Pontificatus autem Domini Paschalis anno xvi. Ego Paschalis Catholica Ecclesie Episcopus.

ac parere ju-
venis:

F

15 Hasce per Bosonem Legatum cum Comes accepisset Pisis (ubi substituerat metu Henrici IV Imperatoris, infestis contra Pontificem armis per Italian grassantis, ipsique Comiti pervicaciter inimici, propterea quod suo assensu nimis requisito Provinciam pergeret uxorio jure possidere) ex Italia cum Legato mature solvit, et S. Rufi Abbatem conveniens, cum de Pontifici admonet voluntate, minimeque repugnare post hæc audientem Episcopum curat consecrandum. Factum id Magellonæ recentiores omnes auctores dicunt: an quia istuc credebant S. Rufi monasterium esse, cujus Abbas erat Oldegarius?

qui sua obedi-
entia Oldegarii

consecratur.
an Magellonæ

A garius? Est Magellona insula civitasque objecta Occitano littori in conspectu Montis-pessulani, in quam Arnaldus Episcopus, post restauratam ecclesiam, quæ fuerat octavo seculo a Saracenis possessoribus eversa, Cathedram Sustantione ablatam restituit circa annum millesimum sexagesimum: manseruntque in ea Magalonenses Episcopi, usque dum prioris seculi anno trigesimo sexto opportunior eos salubriorque locus Mons-pelium excepit. Verum an Magalonia post tempora Romanorum unquam ad Provinciam pertinnerit, prout Hispani scriptores presumunt, vehementer dubitamus. Nam, qui amplissima ditione Provinciam tenuit Gilbertus Comes, post mortem ejus continuo in duas divisam partes, quamvis occidentiam quoque Rhodani ripam obtinebat, nusquam tamen legitur Occitano littori fuisse dominatus: sed ea Vicecomitum Narbonensium jurisdictione erat, e quibus Aymericus in tunc rerum potebatur: Magalona vero soli Episcopo erat in temporalibus æque ac spiritualibus subjecta: Mons-pelium g dominum habebat Guilielmum, qui deinde contra Mauros profecturus, condito testamento illud universum Ecclesiæ cessit, cujus erat antiquum allodium. Quare si juxta Magaloniam inventus est a Comite Legatoque Oldegarius, ibique, ut præfatur, consecratus: suspicari ego beatum virum in S. Rufi monasterio non satis securum se credidisse: ideoque ad Canonicos Magellonenses fugisse, eadem instituta regularia amplexos, atque extra Comitatus ditionem ita positos, ut tamen lateus apud eos, a suo S. Rufi grege, quam minimo posset, sejungere-tur intervallo. Erat autem jam inde ab anno seculi duodecimi octavo Magallonensis Episcopus Galterus, Sederique, ut est apud Sanmarthanos, totis viginti annis tenuit, et Canonicis Regularibus Ecclesiam S. Briceii cessit: quapropter ex communi opinione sequeretur, eum consecrandum Oldegario ministerium suum contulisse.

16 Porro Barcinonem, ut advenit Oldegarius, statim ille quam invitatus susceperat Episcopale ianuum tam illud strenue fortiterque cepit administrare: cumque S. Cucuphatis Abbatem (monasterium ille sub ipsa Barcinonensi porta S. Eulalie sacra habebat, multarum ecclesiarum possessionibus auctum) inaudi-set nonnulla sibi suisque arrogare, Episcopali juri et disciplinæ religiosæ contraria; item ei indicxit et sententiam ferentibus Berengario Gerundensi Episcopo, atque Episcopo Vicensi Raymundo, in claustrum Gerundensis ecclesiæ eorum Cardinali et Legato Apostolico Bozono, restitutus est in possessionem Castellariensis ecclesiæ, cautumque, ut ne in ecclesia S. Cucuphatis fons baptismalis esset in posterum, neque Clericos absque consensu Episcopi in ecclesiis suis constitueret Abbas, vel cum eo constitutus moveret loco; utque ad monasterium revocarentur, qui solitarii dietis in ecclesiis vivebant monachi. A Reliquas B. Ollegarii virtutes paucis verbis complexus Gerundensis Canonice Vitus auctor: Fuit autem, inquit, perpetue castitatis custos et magister: item Verbum Domini erat clavis oris ejus: in verbo namque Domini aperiebat os suum et claudiebat.

a Christi scilicet, cæstus etiamnum privilegium istud in Archivio monasterii S. Martini de Terracina, Ordinis ejusdem, latine conscriptum, quod Hispanice Diagus et Ribet, ex eoque Romanis notis in Marium Rodriguez Comissum nominant, docet errare eos, qui, hæc prima prætestis, deus tantum Raymundi nomen agnoscat, Almodin et Dulcinem aliam etiam cupere potest ex contracta matrimoniali inter Bernardum Guillermi fructibus natus Comitem et filium Raymundi ejusdemque Marti Radefari, de quo videt Diagus lib. 2 cap. 87. b Hæc Diagus cap. 85, ex dominione eadem episcopi futuris liberis (quos nullus habuit) facta a Marto Comite 1. Novembris, de qua rap. 86. Diagus ex hoc autem errare evincuntque Historici Provinciales, cum abique alio certo fundamento conprehendant, nuptias Raymundi tertius anno MCCXXX, v. l. x. aut determinatus xxi. fuisse contractus et celebratas. c Vide de his Gallia Christiana Tomum 3. — d Et constat ex consecratione ecclesiæ S. Martini de

Sorber, diocesis Egareensis, per hunc Folclem facta xv Kal. Maii, de qua vide Diagus cap. 84, lib. 2. — e 27 Jan. agit de ea Diagus cap. 83, multumque aberrat, cum annum arcundum Paschalis Papa. Eræ nostræ vult esse MCCX, qui fuit tantum MCC, est enim Pontifex creatus Paschalis xi an. MCCX, xii Augusti. — f Ann. anno 1077 Beroldianense Concilium legitur celebratum, sub favore dicti Bernardi et Auspicii Gregorii xii, ut est apud Diagus cap. 74, lib. 2. Viri autem Bernardus usque ad annum 1111, quando nulli prole relicto mortuus, ex vi pacti ante biennium iuncti, socerum Raymundum comitem Barcinonensem reliquit sui Comitatus hæredem. Atque hæc observa, Catalanis passim Guillen scribi, qui alius Guilielmus vel Goldermus, nobis Wilhelmus. Diagus Guillen nomen semper utitur, Guillelmus vero Rebulosa. — g Hæc autem legi debet, si uspiam, in partibus hæreditatis a Gilberco relicto: de qua vide dicenda inferius num. 33. — h Instrumentum istud tunc sententia servari Diagus affirmat in archivio Capituli lib. 1. antiquitatum, fol. 204.

CAPUT III.

Constituitur Archiepiscopus Tarraconensis, dein Legatus Apostolicus.

A dhuc primum in suscepto recens Episcopatu annum agebat Oldegarius Beatus, quando Ansonensis sive, ut vulgo auctores, Vicensis Ecclesiæ pastorem Berengarium contigit ex hoc seculo emigrare. Hic Metropolitæ dignitatem cum titulo Archiepiscopi Tarraconensis obtinuerat, jam inde a temporibus Joannis Papæ et Borelli Comitis, annexam Ansonensi Episcopatu, in persona Otthonis tunc Episcopi, desperata Tarraconensis urbis, pridem a Mauris interceptæ, recuperatione: cupis nionis bullam Diagus habet a lib. 2 cap. 19, datam Januario mense Indictione xiv: quæ cum æque in Joannis xii et xv Pontificatum incidat, antiquum manet, an ea ad annum nongentesimum septuagesimum primum, an ad octogesimum sextum spectet, et suos utraque pars habet auctores. Restauranda nihilominus Tarraconæ speram aliquam Urbanus ii suscitaverat, quando Bernardo Archiepiscopo Toletano præcepit ab Hierosolymitana peregrinatione desistere, atque in patriam a Maurorum incursum periclitantem reverti, volo ejus in reparatione Tarraconensis urbis et imperii communito h: em fundamento Castellani scriptores item superstruunt, quam Catalanis movent: quasi non tantum perficere conatus fuisset Bernardus, quod fuerat commendatum: sed revera urbe restituta, Synodum ibi celebrasset: ut est in Juliani Chronico ad annum mxc.

18 Verum istius, seu veri seu falsi, Juliani auctoritate cur nihil moveamus, rationem dedimus in Prologomenis ad Februarium nostrum cap. 4, et ex producendis jam mox monumentis patebit lucem meridiana clarius, restituta Tarraconæ gloriam in soludum debere Ollegario nostro, nihilque verosimilitudinis habere, quod Domeneccus, et post eum Tamayus ad diem in Aprilis commisit: Tarraconem, intra paucos a prima restauratione per Bernardum annos, denno a Mauris captam desolatamque fuisse. Quo anno et quibus prædictis, pulsus prociat Mauris, non jam urbem, sed urbis ruinas Raymundus Comes recuperavit, nulla quidem indicant monumenta; probabiliter tamen suspicamus, factum id post solutam cum ingenti barbarorum clade Barcinonensem obsidionem: ea enim victoria animatus statim de Tortosa obsidenda cogitare cepit, ut Paschalis ii in suo Brevis commemorat: ad Tortosam autem nisi vindicta Tarracona, quæ molio inter illam et Barcinonem itinere est, transitus totus esse nullatenus poterat. Adde, quod non aliter ad Civitatem spectare poterat jus Archiepiscopi denominandi, nisi quatenus sui jam juris erat locus, qui proprium posset Antistitem habere, nec aliter extra Ansonensis Episcopi in priam potuisset Gelisius, in bulla mox producenda contra expressam Constitutionem Joannis, potestatem et primatum Tarraconensis Ecclesiæ ab Otthonis prædicti successoribus in Episcopum Barcinonensem transferre. Quæ porro ratione Urbis et territorii

Tarraconensis
Archiepiscopa-
tus,

Episcopatus
Ansonensis uni-
tus,

a

Bernardo To-
letano con-
mendatus,

b

urbe de Mauris
recepta,

c

extra ditiones
Comitis?

g

B

Barcinon. Ec-
clesiam feliciter
regit,

C

h

F

EX VARIIS

A territorium jus omne, civile atque ecclesiasticum, Raymundus Comes in Oldegarium, futurosque post eum Archiepiscopos Tarraconenses transtulerit, ut clarius intelligatur; ipsum donationis instrumentum, quod nunc Diagoni desideratur, ex Rebullosa subijungemus, in gratiam antiquitatum istiusmodi studiosi lectoris.

a Raymundo Comite

19 Raymundus Dei gratia Barcinonensis et Hispaniarum Marchio, Bisuldunensium et Provincie Comes, Dilecto Venerabili Barcinonensi Episcopo Oldegario ejusque successoribus in perpetuum.

d
B. Oldegarii traditur,

Quoniam divina clementia secundum beneplacitum suum me honorare et exaltare dignata est, ad honorem ipsius et Ecclesie sanctae et Apostolorum Principis Petri, dono et per hanc scripturam donationis trade Ecclesiae Sedis Tarrachonensis, quae in honorem B. Theclae Virginis a olim fundata fuit, et Tibi Oldegario Episcopo tuique successoribus Pontificali, qui eandem ecclesiam sub obedientia Sedis Apostolicae rexerint, ipsam civitatem Tarrachonensem, quae diu per multos annos sub destructione et cinere absque cultore et incolitu mansit e. Trade autem tibi cum terminis et pertinentis suis ad restaurandum, ad habendum, et libere possidendum: ut praefata Tarrachonensis Ecclesia et rectores suos habeant, et possideat haec omnia in perpetuum, et abique inquietudine alienius hominis.

pleno jure possidendus;

20 Libertatem etiam dono tibi tuique successoribus congregandi undecunque poteris homines, ejusdemque dignitatis et mediocritatis, ad incolendam terram illam, et regendi et iudicandi eos ad honorem Dei et utilitatem ipsius civitatis; et construendi et disponendi secundum quod vobis melius videri fuerit; quicunque autem eorum quicunque officii sunt, sive mari sive terra illuc convenerint vel habitaverint, libere vivant, et habeant et possideant sua; et iudicentur et distringantur, ubi opus fuerit, secundum leges et mores et constitutiones, quas vos illi constitueritis. Alter non a nemine hominum distringatur sive iudicentur. Dominaturam f quoque et palatium, secundum consuetum et dispositionem vestram, nulli nulli habendam reservo, et Tarrachonenses meos, sicut opportunitatem fuerit sine detrimento ipsius civitatis, adjuvem me tenere pacem meam, et facere guerram g; ut et ego adjuvem illos sicut fideles et amicos meos.

21 Terminantur haec omnia a parte Orientis in termino de Tamarit h et de Montesdivo, sicut descenditur ad mare, et ascenditur per aquam de Ajano usque ad montes i, et transit a Septentrionali plaga per cubem montium usque ad Engolador de Cabra et pervenit usque ad ipsum Embocum, et ascendit per ipsam caennam montium de Carbonaria, sicut ipsae aquae k incipiunt vergere ad Austrum et ab Occidentali parte transeunt ipsi fines per montem Rubem et per collem Balagari usque ad mare a plaga Meridionali est terminus ipsius maris, quod commune est ipsius terrae habitatoribus ad utendum et expiscandum. Quidquid his terminationibus concluditur, ipsi Ecclesiae Tarrachonensi et vobis cum omni libertate trade habendum et possidendum cum omni augmentatione et melioratione, quam Deo dominante vos et successoribus vestris vel aliquis sub dispositione vestra iudi fecerit. Si qua autem ejusdemque sexus vel conditionis persona contra hanc nostrae libertatis donationem et institutionem venire tentaverit, in nullo praevaldeat, sed omnium rerum suarum prois amissionem patiar, et segregatus ab Ecclesiae corpore, justus iudex Dei iram mereatur. Acta sunt haec anno Incarnationis Domini millesimo centesimo decimo septimo, decimo Kalendas Februarii.

22 His rite transactis, Ecclesiasticae dignitatis

restituendae, non augendae suae studiosus Beatus, Romanam iter instituit, atque a Gelasio II (qui turbatissimis illis Ecclesiae temporibus duodecimi seculi anno decimo octavo, mense Januario fuerat Pontifex creatus in locum Paschalis II, ante triduum, id est, XII Januarii ex hac vita ad aliam evocati) confirmatus Archiepiscopus, Pallioque donatus est XXI die mensis Martii, Caieta: quo Henrici Imperatoris, in urbem violenter ingressi, arma fugiens, sese receperat Papa. Hujus confirmationis Bulla extat in archivo regali Barcinonae l, unde eam verbotenus Rebullosa descripsit. Est autem haec:

D
Profectio in Italiam Odegario

23 Gelasius Episcopus Servus Servorum Dei, Venerabili Fratri Oldegario Barcinon. Episcopo salutem et Apostolicam benedictionem.

Gelastus II confirmat Archiepiscopatum,

Tarrachonensis civitatis Ecclesiae insignem olim fuisse metropolim, et scripturarum veterum et divitionum provincialium monumenta declarant; ad cuius profecto restitutionem praedecessores nostri plurimum laborasse noscuntur, unde etiam temporibus nostris Berengario Ausonensi Episcopo a praedecessore nostro sanctae memoriae Urbani Papae Pallium datum fuit. Et nos ergo ad ejusdem civitatis restorationem penitus intendentes, te, carissime Frater Oldegarii, Barcinon. Episcopum ipsius Ecclesiae Antistitem constituimus, et Pallium ipsum tibi ex Apostolicae Sedis liberalitate concedimus; ea nimirum provisione et ea fiducia, ut pro data tibi a Domino facultate, civitatem ipsam et Ecclesiam studeas omnimodis ad Domini Dei nostri honorem et gloriam restaurare. Sane Bertosa m si divina clementia populo Christiano reddiderit, in suburbana parochiam metropoli Tarrachonensi concedimus; donec praefate Deo, Tarrachonensis Ecclesia robur status sui recipiat, mox Bertosa ipsa proprium pastorem obtineat. Porro Tarrachonensem civitatem cum terminis suis, sicut ab illustri Barcinonensi Comite Raymundo per manus tuas Tarrachonensi Ecclesiae tradita et scripti sui libertate firmata est, praesentis decreti pagina tibi tuique successoribus, ejusdem Sedis Metropolitanis, in perpetuum confirmamus. Tibi ergo, tuique legitimis successoribus in eadem Cathedra constituendis, et per te Tarrachonensi Ecclesiae refinamus ipsam Tarrachonensem provinciam; ut in ea debeatis deinceps et suffraganeis Episcopos ordinare, et Concilia solemnum formam Canonice celebrare, et omnia juxta Metropolitanam curiam largiente Domino providere; salva in omnibus Apostolicae Sedis auctoritate ac reverentia.

adjecta diocesi Bertosana, m

24 Pallii vero usum Fraternitas tua infra Ecclesiam tantum ad sacra Missarum solennia se noverit obtinere, his videlicet diebus, Nativitate Domini, Circumcisione, Epiphania, Cena Domini, Sabbato sancto, Resurrectione Domini, Ascensione, Pentecoste; in solennitatibus Beatae Dei genitricis Virginis Mariae, in Natalibus B. Joannis Baptistae atque Apostolorum omnium; in Festivitate B. Theclae et B. Fructuosi n Martyris, in consecrat omnibus ecclesiarum et Episcoporum, seu ordinationibus Clericorum, et anniversarii tui die, cuius nimirum Pallii volumus, te per omnia genium vindicare: hujus siquidem indumenti hominis humilitas atque iustitia est. Tota ergo mente Fraternitas tua se exhibere testnet in proximis humilem in adversis, si quando eveniant, cum iustitia erectum; nullius unquam faciem contra veritatem suspiciens, nullius unquam faciem pro veritate loquentis promens, infirmis compatiens, benevolentibus congaudens, aliena damna tua deprensus, vitis pro saeculis, in fovendis virtutibus animas auditorum demulcens, in ira iudicium sine ira tenens, in tranquillitate severitatis iusta censuram non deiciens. Haec est, Frater carissime

F
et Pallium concedit ejus usum

et significatio.

A rissime, Pallii accepti dignitas; quam si sollicite servaveris, quod foris accepisse ostenderis, intus habebis. Sancta Trinitas Fratritatem tuam per tempora longa conservet incolumem.

Ego Gelasius Ecclesie catholice Episcopus. Sig. + num manus mere o (Deus in loco sancto suo.)

Ego Crescentius p Sabinensis Episcopus etc....

Cajeta per manum q Chrysogoni R. E. Cardinalis xu Kal. Aprilis. Indictione xi, anno Dominicæ Incarnationis MCMVIII, Pontificatus autem Domni Gelasii Papæ ii anno i.

25 Redux ad Ecclesiam suam vir beatus non distulit bene cogita in opus deducere: sed ne longa ei esset in Hispania mora, Lateranensis (Ecumenici concilii) indictio effecit; cuius præcipuus finis cum esset Terræ sancte possessio communibus Christianorum Principum armis adversus Saracenos tuenda; nonnihil valituras credidit Barcinonensis Comes B. Oldegarii auctoritatem, ut sibi quoque, adversus eosdem hostes in Hispania pugnanti, opportunis per Sedem Apostolicam præsidii prospiceretur; quod negotium, quam felici successu ille peregerit, ex subjunctis tenore bullæ r videre est.

26 Calixtus Episcopus, Servus Servorum Dei.

18 Omnibus Episcopis, Regibus, Comitibus, Principibus, ceterisque Dei fidelibus, salutem et Apostolicam benedictionem Pastoralis officii nobis a Deo commissi sollicitudo exposcit, ut omni vigilantia et circumspectione gregem Dominicum pascamus: Hispaniarum siquidem Ecclesia quantis calamitatibus, quantisque filiorum Dei mortibus per Pagano-rum oppressionem assidue conteritur, neminem vestrum latere credimus. Ea propter dilectionem vestram, tamquam Deo, cujus legatione fungimur, exhortante per Nos, admonemus, et tamquam carissimos precibus, quibus possumus, incitamus, quatenus ad fratrum defensionem, et Ecclesiarum liberationem nullatenus desistatis. Omnibus enim in hac expeditione constanter militantibus, eundem peccatorum remissionem, quam Orientalis Ecclesie defensoribus fecimus, auctoritate Apostolica et concessa nobis divinitus potestate benigne concedimus. Illos autem, qui signum Crucis suis vestibus hæc de cruce imposuerunt, si ab hoc Paschate usque ad alid votum suum persolvere non saterint, a græmio deinceps sancte Ecclesie, donec satisfecerint, summovemus. Verum quoniam exercitum vestrum per Nos, ut desideramus, visitare nequimus, carissimum fratrem nostrum Oldegarium, Tarracensem Archiepiscopum, ad idem ex Latere nostro delegare curavimus, nostras ei vices in hoc specialiter committentes, ut ipsius consilio et dispositione corrigenda corrigantur, et confirmanda rogerentur Domino confirmetur; si quæ vero dubia in exercitu eodem emeruerint, ipsius experientia terminentur. Ipsum itaque dilectioni vestræ attentius commendamus: rogantes, ut illam in vobis inveniat caritatem, quæ nos ad eum vobis committendum compellit. Omnipotens Dominus Beatorum suorum Apostolorum meritis, sua Nos miseratione custodiat, et ad gloriosam de inimicis Christianorum victoriam et felivem consummationem pervenire concedat. Dat. Lateran. iv. Non. Aprilis.

27 Non irritam fuisse faustam communis Christianorum omnium parentis preorationem, belli exitus declaravit: Bertosa, adversus quam Legato revertente copus suas ducebat Comes, in manus victoris concessit: eamque sequuta mox Herda est, decimo quarto die Novembris, delicta iis conditionibus, quas apud Diagum s videre est: quæ omnia gesta esse constat anno Ludovici Crassi decimo tertio, qui Christianæ Aere millesimus centesimus vigesimus fuit: quo eodem anno presentem Barci-

none fuisse Beatum, patet ex pacificatione quadam per ipsum x Kal. Septembris conclusa inter Canonicos Barcinonenses et Berangarium Guilielmi, cuius scripti originale in archivio Ecclesie vidisse se Diagus asseverat. Parum erat viro sancto iussisse bis Iherusa Apostolorum, nisi et sacravisset Palestinæ loca, Christianorum armis non ita pridem ceptæ a Saracenorum tyrannide liberari; atque trans mare quæreret pietati suæ virtutisque fomentum. Quanto enim letitias sensu Hierosolymitanus Patriarcha Guarimundus exceperit, quanto Bernardus Antiochenus, nec non et Tripolitani Antistites, ex sua nobis imaginatione verius, quam antiqui ullius scriptoris admonitio Diagus et Rebullosa commemorant; quibus accedit Domenecus: qui una cum Diago hanc ejus peregrinationem differt post reditum a Claremontano concilio. Rebullosa decennio citius statuit, ante annum scilicet millesimum centesimum vigesimum tertium: nullo utriusque fundamento, quod alterutri sententiæ aliquod probabilitatis momentum adferat.

a Ex archivio, inquit regio, armario Tarracena inscriptum num 134 fol 26. — b Ita habemus ex epistola Paschalis II ad Clericos et laicos in regno Castellæ, datæ viii kal. Aprilis, quæ queritur, quid Apostolica Sedes passus inobediens, Hierosolymitanus peregrinatus occasione, partes suas desererent. Enim epistolam, vide apud Tannegum iii April. — c Eginus de vita Heri superius num 12. — d Jacobus II Aragonum Rex, cuius datæ anno MCCXV, ad Regem Armeniarum litteris aliquam ex corpore sanctæ Virginis partem metropolitana Ecclesia petierat, scribit ultra mille ducentos floratos annos, quid Ecclesia Tarracena sub hujus insignis Martiris invocationem fundata sit; in qui transitio Rectoris hunc obtulit xix die Maii sollemniter celebratur, quo die ipsas litteras Tannegus habet. — e Si fuisset ante annos circiter viginti Tarracena a Bernardo restaurata, non potuit ad ignominiam Comes aut recentis destructionis non accivisse. — f Ea quo Calixtus, assumpto Dominiano, Pædres Domini, res eorum ceptæ sunt Dominare dici, ut patet ex Codice hinc Dominicalium nomen in Hispania mansit, pro ceteris quibusdam partibus, quæ sub supremis regionis Dominus revertere solent in terras, quarum ceterarum dominium utile transferant ad alios. — g Hispania, Italia, Gallia communis erat, a Gothis, Lombardis, Franci, ejusdem radicibus lingua communiione utentibus, interea Italia autem Warren (quod est, eam re repellere) indicit gratibus illis placuisse res atrocitatem mitigare toti appellatione, quæ arma graves commensuraret, non alio, quam justæ defensionis iussu ea esse tractanda. Aut sic Tentonia nostra, sed postea, quid bellum ceptæ sit, quia quid esse debent considerantes, a Kryghen ræpæ, capere, Krygh nominaverunt. — h Ihu hi rici, quorum Tannaril marit proximus, quaque ceteris passim milibus Tarracena ad citium illius fluminis ripam, quod urbi ad decem flumina Cayæ vulgo dicitur, hic autem aqua de Ayano, pium fortasse litora apud Rebullasam deperdit. — i Ihu ego montes in esse pulo, qui viginti ferme passuum milibus distantes a Tarracena notantur in Geographicis tabulis; in quibus vestigium præterea nullum ceteris nominum dilucet signum. — k quibus Engolarii, et Emburam, iuxta eundem etymologum, videntur esse loca alterius fluvii ostio insinua. — l Enim intellegit, quæ versus Iberum amnem fluit; a quarum confluentia recta in meridiem res descendentes ad mare, requincula occurrat, Coll-de-Balaguer vulgo nuncupata, viginti quaque passuum milibus distans Tarracena. — m Armario Tarracena num. 133 fol. 39. — n Iulio Tortosa, in quibusdam instrumentis etiam Tortosa, ad Iberi fluminis orientalem ripam sexaginta passuum milibus a Tarracena, — o Calixtus xvi Januaria, Julique ipsius Tarracena Episcopus ex Martyr illustris. — p Apud Ompheum Pandum, quod nullum hujus Pontificis diplomata originale colat, dicit hoc signum. — q Paschalis II electus ad Callistum et usque tempora repetitur diplomatis subscriptis, inquit Eghellus Halli, nec non tom I dilatatque junior respectu decessoris sui; inter quæ ipsiusque interdum passim statuitur Cynthius, sed merito suspicatur Eghellus eundem esse cum junior Crescentius: modo enim Crescentius, modo Cynthius reperitur, sed cum illa adjectione alius Crescentius. Subscripserunt præterea hinc diplomata. Scanes Archiepiscopus Capuanus, hoc ipso anno xiii kal. Berembri defunctus. Interfuit Castellani Concilio, uti et prædictus Cynthius, de quo ceteri possunt apud Eghellum plura. Ipse se in diplomate quadam anni 1113 Legatum Apostolicæ Sedis et Papæ Iacobi in Principatu Capuano scribit. Lambertus Illustris Episcopus postea Honorius Papa II, Romanensis, et familia de Fagnano. Petrus Portuensis Episcopus Pæd. Papa in Urbe Vicarius. Augus tempore Calixtus II Portuensis Episcopus pæd Episcopatum S. Rufini Hugo Card. Presbyter III. Apostolorum, Vicesimus Pisanus, inquit Pædrius, patrum et familiarum designans, ubi ipsam convenit inter eos qui erant in Urbem interfuerunt Petrus Card. Presbyter III S. Susanna. — r fortasse, quem cognomento Rufum Gelatus tractat sua loco Cardinalem creavit, ut testis est Circonius, sed talum retinet. — s Presbyter III S. Cyntia in thermalis, affecti quique ipsam dem Papa Iulio datæ Arcem anno 1118 subscripta, apud Circonium. — t Eam se descriptur florenti edit. — u Archæio Cathedralis Barcinon lib I Catalogi fol 22. — v Lib. 2, cap. 104.

Ollegarius Hierosolymitanus profectus.

Reliquæ S. Theod.

Dominicalium.

Guerra fedum

P

A

EX VARIIS.

CAPUT IV.

Ecclesiæ Barcinonensis jura tuetur : Principem pro se Tarracone instituit.

*Ecclesiæ suæ
jura tuetur*

*contra Petrum
Raymundum,*

a

*Sacchetum et
Humbertum,*

b

*Arnaldum
Gullicianum,*

c

*Pleccomitem
Cardonem,*

d

*Arnaldum
Bernardum,*

e

*ipsumque
Comitem
Raymundum*

f

g

C

*qui ante
mortem Tem-
plarii :*

h

*Oldegarii
mortis tri-
bunum iusti-*

i

k

Qui in ipso Episcopatus sui initio Ecclesie jura defensurus, non dubitavit gravissimam S. Cucuphatii Abbati item intentare, satis declaravit nullius reverentiarum personam, si aliquid contra eum attentasset. Quam animi in eo fortitudinem declarant subsequentium auctorum Acta, publicis consignata instrumentis. Et primum quidem Petrum Raymundum hominem in sua diocesi potentem, multisque modis Ecclesie injuriam, qui etiam e Presbyteris Canonice in eam pridem injusto carcere inclusam macebat, tandem sic perdomuit, longanimitate patientie rigorem justitiam adiungens, ut facti penitens non solum restituerit vinculum, sed ad compensationem injurie addiderit transcripseritque Ecclesie Prætorum (vulgo Bulliviam vocant) Molleti a, instrumento super ea re condito xvi Kal. Januarii anni millesimo centesimo vigesimo tertio.

29 Ita Sacchetum Humbertumque germanos fratres, qui decimas Ecclesie S. Joannis à Senatensis, Capituli Barcinonensis debitas, inique usurpabant, Ecclesiasticis censuris ad eorum restitutionem compulsi, in Nonas Julii anni sequentis. Ita e manibus Arnaldi Guiberni, novum ejusdem seculi vigesimo quinto, vi Idus Novembris, recuperavit decimas Ecclesie S. Saturni et Colsabadellensis. Quin etiam illustriora, cum res foret, capita aggredi nihil metuens, Vicecomitem Cardonensem Bernardum tandem ab Ecclesiastica arcuit communione, donec compleret extremam voluntatem sui avi, tres ecclesias juris sui Capituli Barcinonensi legantis; prout tandem fecit xiv Kal. Februarii anni mxxxiv. d Eodem rigore Arnaldum Bernardum, patrem Berengarii Comitis vellani, cohibuit ne pergeret quædam Ecclesie pacem et iustam usurpatione detinere, et contra illius filium, ne paria presumeret evexit Capitulum vi Nonas Julii anno mxxx, electo cause arbitro iudice Petro Casarugustano Episcopo f. Quid mirum? quando ab ipso Comite Raymundo impetravit, ut decimas penitus Barcinone eundem, munusque adveniret uni (quas ecclesie usui donavit Ludovicus Rex, Caroli Calvi Imperatoris g filius, in gratiam Episcopi Fridolini) desideret usurpare, quantumvis honesto titulo maximarum expensarum in bellum sacrum contra Mauros factarum, ac porro faciendarum, ut liquet ex instrumento confecto vi Idus Julii anni mxxx.

30 Non erat videlicet difficile, quod æquum esset, pietissimo Comiti persuadere; qui hoc ipso anno letali correptus infirmitate Templariorum Religioni sese obtulit, cum urbe et castris de h Granema, votis in manus Hugonis Rigaldi, dictum Ordinem professi, solenniter emisisset. Cumque se mori intellexisset, voluit ad hospitale S. Cruces, ut ibi expiraret, deferri. Quomodo supremo actu quam fidele obsequium ei præstiterit B. Oldegarius, colligere licet ex sententia, quam defuncti filius successore Raymundus, proximo post mortem patris anno, xi Kal. Junii tulit adveniens Venerabili Terracini, in favorem postremo exequari postulanti tributo, quod a venali tritico redigendum Raymundus tertius constituerat, et Vicario illi addiderat; cuius ista sunt verba; i Non videri sibi esse iustum ut eas (mensuras frumenti) illi redderet. Cum quia pater suus Raymundus Berengarius noviter per violentiam eas imposuerat predictis Plebanis, et in infirmitate qua obit sub gravi interminatione, quam Archiepiscopus ei super hoc fecit, pœnituit se de hac violentia, et præcepit, ne ulter-

rius hæc exactio in ipsa civitate fieret: tum quia D ipse Vicarius bene noverat hanc violentiam, quando eas accepit pro commendatione ipsius fevde l Terracia.

31 Fortem igitur atque constantem justitiam defensorum ubique se præbuit Oldegarius: longe tamen ei gratus fuit, lites, quas vitare omnes non poterat, amice componere: quod re ipsa ostendit quando controversiam, Barcinonense Capitulum inter atque illius Capituli Decanum Arnaldum Hermengaudi diu agitam, super capellania S. Mariæ de la Mar (quam suam esse ac Decanatui annexam aiebat Decanus, Capitulum pernegabat) ita composuit, ut eam, dum viveret, Decanus possideret, deinde Capitulum liberum esset de ea pro arbitrata disponere. Signavit sententiam Berengarius Gerundensis Antistes, seque Episcopum de more scripsit: at vero Archiepiscopus suæ obsequium humilitati non aliud expressit quam: Oldegarius indignus Terraconensis Ecclesie minister m.

32 Cujus quidem Ecclesie humanitati quietique publice ut consuleret efficacius minister fidelis, cum statui politico ordinando otium locumque concederent sopita utentique bella (Raymundo namque Comiti submisserant sese Agaren Dynastæ urbium u Dertosa, Herde, Gallicæ-Flaviæ et Casarugustæ) invitavit Comitem, ut Comitibus indiceret Barcinone, in quibus Republicæ status reformaretur, et secularium adversus Ecclesiasticos jura, emendarentur expressus. Annuit Comes propositioni Præsulis, et Comitibus convocatis adfuerit Raymundus Ansonensis, et Bernardus Gerundensis Episcopi, Abbates, Comites, Nobiles, et urbium Principatus Commissarii, quibus omnibus præfuit Oldegarius: ubi post varia contentioforum argumenta, die x Martii, Anno Domini mxxxvi conclusum: Quod nemo in posterum Ecclesias intra trigenta passuum ambitum violare præsumat. Quod Ecclesiasticarum personarum corpora, vel bona nequaquam divexet. Quod Comes, ejusque filius de consensu Baronum, Archiepiscopo, et Episcopis Principatus, omnes ecclesias cum juribus earum, cum metris, et possessionibus libere et sine lite restituat. Item forma adsignata est, qua Ecclesie sine earum fraude, et absque contriuentium periculo decimas capiant.

33 Hæc istæ et alia multa publice utilia constituta sunt Oldegario Beato aditente, anno, ut diximus, currentis seculi vigesimo sexto: quamvis enim in Antiquitatum Barcinonensium volumine, quod penes Capitulum est, atque omnia supradicta continet, annis decimus quintus expressus legatur: librarii tamen cum esse errorem, numerum unum prætermittentis, constat ex Archiepiscopi Tarraconensis titulo, illo xv anno necdum in B. Oldegarium collato, in Actis tamen Comitiarum expresso, ut Diag observavit: quem autem negligens scriptor, secundum usum seculi sui annum a Paschate ad Pascha istis in partibus numerantis, vigesimum quintum peno exactum scribere debuit, is vigesimus sextus est volentibus a Kalendis Januarii annum aspirari.

34 Quantum in hæc rebus momentum fuerit ad communem tranquillitatem stabilendam, facile est æstimare prudentibus: nescio tamen an plaris non fuerit pax inter Alphonsum Tuletanum et Raymundum Barcinonensem Comites per divisionem Provincie constituta. Uxores habebant illi, hic Dulciam, iste Faydidam Gilberti Provincie Comitis, si non filias, certe heredes (filium fuisse Dulciam probant compura publica instrumenta, que vidisse se ait Antonius de Roli, etsi merito dubitet an ex Tiburga: coluerem et quocumque ex capite Faydidam agnoscere res ipsa cogit) mortuo itaque Gilberto circa annum Christi millesimo centesimo duodecimo, communem hereditatem communiter aliquandiu obtinu-

*Conciliati
Decanus et
Capitulum*

*Comiti indic-
ta*

E

*in quibus
ecclesiasticæ
communitati
consulitur,*

anno 1123.

o

F

*Pax inter
Alphonsum
Tuletanum et
Raymundum
Barcinon.
constituta:*

ere

A ere predicti Comites ; subnatisque (ut fieri assolet) ob indiscreta utrinque jura discordiis, res ad arma et bellum creantem spectabat, nisi pacis angeli intervenissent, quibus agentibus conventum est, ut nomine Comitatus Provincia, Raymundus obtineret quicquid ab Alpibus ad extremum usque Rhodanum, a Durantio flumine ad mare mediterraneum est terrarum, una cum dimidia Avenione aliisque nonnullis ultra Durantium oppidis pro parte dimidia, cetera ad utramque Rhodani ripam Toletano manerent. Conventionis instrumentum exhibet Guilielmus Catal in historia Comitum Tolosanorum, eique subscribentem secundo a Comitibus loco Raymundus Sacristan ; quem quia solus invenio Clericum ex parte Barcinonensis Comitatus, dubitare vix possum quin Archiepiscopi ille sui eo in conventu personam sustinuerit, magnamque curarum partem hoc in negotio habuerit Ollegarius. Anno certe ejusdem seculi trigesimo quarto Cesar-augustinus ipse, Zurita teste, profectus est ; compositurus, si fieri posset, controversiam inter Alphonsum Castellae Regem, et Ramirum Monachum exortam pro jure succedendi in regnum Aragonie, mortuo sine liberis Alfonso Ramiri fratre. Quod autem domi alienae conatus non statim potuit obtinere ; id sua in patria cito feliciter expedierat anno millesimo centesimo vigesimo septimo, solutis offensionibus, ob quas Raymundus Catalanis Provincialibusque interdixerat omne commercium Genuensibus, ut ex eo tractatu liquet, cujus instrumentum in archivio regio etiamnum servatur, p decimo octavo die Novembris signatum.

33 Porro decimum jam annum Tarracone restituende curam sanctus Praesul fovebat, urgebatque (quantum per facultates et publica, quae vidimus, negotia licebat) inchoatum opus : sed omnium ipsiusque imprimis votis tardius procedebat tanta rei moles, infestantibus, qui vicinas terras tenebant, barbaris, neque securum aliquid toto Tarraconensi agro relinquentibus. Omnia circumspectanti Archiepiscopo consultissimum visum, Ecclesiae de Patrono, ubi de Domino providere, qui armis utramque virilisque defenderet, et temporalia illius commoda tamquam sua curaret. Hinc oculos in Robertum Aquilonium, alias Berdetum conjecit, Militem generosum et opulentum, quicum in hanc, quae sequitur, q formam convenit.

36 Ollegarius Dei dignatione Tarraconensis metropolis dispensator omnibus in Christo fidelibus. C Notitiae emittorum muntescere desideramus ; qualiter illustri Comes et Marchio Barcinonae et Provincia Raymundus ob amorem Dei dedit et tradidit, per scripturam suae libertatis, Deo et Ecclesiae Tarraconensi, quae caput est Ecclesiarum totius citerioris Hispaniae, et nobis et successoribus nostris civitatem Tarracone ad restaurandam, et libere habendam, et possidendam, et disponendam in beneficito nostro ; sicut in scriptura, quam nobis fecit, plenius cognoscere potest. Sicut quoque hunc memorie Gelasius, et Calixtus Romani Pontifices benignitate sua metropolitani dignitatem nobis concedendo, eandem Comitatus concessionem suis nihilominus scripturis confirmarunt. Ea propter nos divina clementia confisi, ipsius civitatis restorationi operam dando, ad honorem Dei et Ecclesiae ejus, consilio et favore predicti Raymundi Comitatus, et suffraganeorum Episcoporum et nobilium nostrorum, ad instantiam praecipue Domini Raymundi Ausonensis Episcopi, [te] Reverend. virum et strenuum Militem, ipsius Ecclesiae hominum et sacramento fidelem, carissimae Roberte, ipsius civitatis Principem constituimus. Te, inquam, ad hanc, omnia exposuisti, ut Deo et Ecclesiae ejus semper ibi servias, et tuam in defensionem Christianitatis militum exerceas ; unde, ad honorem Dei et Tarraco-

Marti T. I.

nensis Ecclesiae [et] nostram nostrorumque successorum fideitatem, donamus et tradimus tibi ipsam civitatem cum territorio suo, sicut in charta praefati Comitatus terminatur, ad restaurandam, habendam et possidendam ; tuisque successoribus, ut disponas et regas et iudices homines, qui illuc convenerint, cum timore Dei et justitia, secundum leges et bonas consuetudines, quas ibi communi consilio constituerimus. Donamus etiam tibi et chilonens et Ieddas et usaticos, quae ad Principem pertinent, tam de terra quam de mari.

37 Tibi autem et successoribus tuis, quibus post te hunc honorem habendum concesserimus, nulla erit licentia alicui extraneae potestati donare vel alienare hanc ; nec alicui nisi illi, qui ita sit fidelis et solidus homo Ecclesiae nostrae, sicut tu. Retinemus vero ad portionem nostram et Dominicaturam nostram omnes Ecclesias et Ecclesiastica jura et Ecclesiasticas personas et familias nostras, et Clericorum sive monachorum, et omnes, qui Ecclesiastica praedia incoluerint, et omnes, qui in domibus vel possessionibus Ecclesiasticis habitaverint. Ita ut his omnibus nullus Princeps vel inferior persona laica praesumat aliquid judicare, exigere vel distringere, seu dispo- nere ullo tempore absque nostro jussu. In omnibus quoque, quae tibi Principi concedimus, retinemus omnes decimas tam de terra quam de mari, hominum videlicet et villarum, castrorum et s fortiarum, quae ibi sunt aut erunt, ceterarumque possessionum ; decimas quoque fructuum terrae et animalium et piscium, et de praedis et t cavalcatis et de omnibus proventibus, quae ad te Principem per nostram donationem ipsis Principibus accesserint.

38 Propter haec omnia beneficia, quae mihi concedit liberalitas vestra, ego quoque Robertus, vester fidelis homo, convenio Deo et Ecclesiae Tarraconae et vobis Domino Ollegario Archiepiscopo, ut ab hac die et domi eps sim vester fidelis homo, sine aliquo dolo de corpore vestro et de omni honore, quem hodie habet ipsa Ecclesia, et vos habere debetis, et nominatum, quae in dono, quod mihi facitis, retinetis ; et de omnibus Ecclesiasticis justitiis et directis, quae ad vos pertinent vel pertinere debent. Convenio quoque vobis, ut secundum meum posse et sensum contendam restaurare ipsam civitatem, et defendere illam et omnem vestrum honorem ; et a guerrigiaro omnes homines, qui justitias et jura Ecclesiae et vestra vel ipsius civitatis tollere vel minuire tentaverint ; et observare justitiam, sicut superius constitutis. Si qua igitur in crastinum persona Ecclesiastica vel secularis contra hanc vestre donationis et nostrae conventionis paginam venire praesumpserit, componat alteri parti, cui injuriam inferre tentaverit, libras auri triginta, et postmodum hanc paginam robur suum obtineat. Actum est hoc anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo vigesimo octavo, pridie Idus Martii.

Ollegarius Tarrachon. Archiepiscopus ff.

Sigfridus Roberti Princeps ff.

Raymundus Dei gratia Ausonensis Episcopus.

S. q. Arnaldus Sacerdos atque Decanus.

39 Juro ego Robertus Tarrachon. Princeps, tibi Domino meo Ollegario, ejusdem civitatis Archiepiscopo, quod ab hac die et deinceps fidelis homo x et solidus ero tibi et Ecclesiae tuae, et faciam et attendam tibi omnes convenientias, quas tibi conveni, sicut scriptae sunt inter me et te, per fidem sine enganno. Et si forsan, quod absit, in his per incuriam deliqueris, infra triginta dies, ex quo monitus fuero, vobis satisfaciam. Per haec sancta quatuor Evangelia.

Hac auctoritate nixus Robertus, inquit ex Domineo Tamayus, protinus reparare moenia, corroborare

62 rare

Is de Arago
nia regno,

et Genuensium
cum Raymundus
do composita
conversae,

Ollegarius
Robertum
Aquilonium

Tarracona,
ubi olim
data

Principem
constituit

D
EX VARIO.

r

servato
supremajure :

E

6

t

pro quo
fidelitatem
jurat
Robertus :

u

F

x

ex variis.
et urbis instauracionem promouet.

y
z

A rare cives, distribuere campos, hostes propulsare, tueri terminos : cuius successio ad Guilielmum de Agnillon ejus filium tantum pervenit : quia cum iste sacrilega manu sanctissimum Hugonem de Cervellon, Archiepiscopum Tarraconensem occidisset y, ab Alexandro in Pontifice Maximo excommunicatus z, et urbis Principatu privatus, postmodum miserabiliter occubuit.

a Invenitur in archivo Cathedrali lib. 4 Antiquitat fol. 135. Est autem ea Pectura in Vallera, quidam passuum milibus a Barroque versus Boreum. b Vnde ubi esse ad austrum intervalla quinque millium distans. c Sabadel in Tabulis Geographorum. etque civitati ad septentrionem, a qua abest viginti passuum milibus. d Constat hoc ex lib. 3 Antiquitatum dictarum fol. 26. e Vnde datus a Geriberto Ricardo ut est in lib. 1 Antiquit fol. 209. f Avariculus Bernardo Morenz et Petro Sacerdote Avonensis qui in sua sententia idlygrium, clapsis dimicant fecerunt a morte vivis, Beatum religiosum compellunt. g Quidam imperite Ludovicum Prum, Caroli Magni filium, credunt istum et alium privilegium nectorem, quia refutat Hugus lib. 2 cap. 10. h Sita in colle quodam paucis ab Ibera flumine passuum milibus Declos versus Eusebiam. Ipsius Professores donationem insinuanturam ex Archiepiscopo Regis vide sis apud Rebolunum cap. 23. l l r lib. 1 Eudorum f. 388 in Archiva Regia. k Hugus lib. 2 cap. 114 maura pateribus imperata genus Megiras vocat. l Ichna est in Valleis dimidia fecer inter Barroque et Monoverum fluere. m l r Hugus lib. 2 cap. 106. n l r b valde maura, hinc Tortosa, Lerida, Fraga, Saragosa : ex quibus prima atque ultima super flumen fluvium, duas alios ad Sicorum Cingone in Iberum influentes, pertinent. o l r b fol. 105. p l r auctori, quod Hispania invenitur, auctore Lium. 390. inquit Hugus lib. 2 cap. 100, ubi contravenit illius et parat. b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z

Clonilla
Lectio, una
lica,

Fortia,
Cavalcato.

B c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z
a Invenitur in archivo Cathedrali lib. 4 Antiquitat fol. 135. Est autem ea Pectura in Vallera, quidam passuum milibus a Barroque versus Boreum. b Vnde ubi esse ad austrum intervalla quinque millium distans. c Sabadel in Tabulis Geographorum. etque civitati ad septentrionem, a qua abest viginti passuum milibus. d Constat hoc ex lib. 3 Antiquitatum dictarum fol. 26. e Vnde datus a Geriberto Ricardo ut est in lib. 1 Antiquit fol. 209. f Avariculus Bernardo Morenz et Petro Sacerdote Avonensis qui in sua sententia idlygrium, clapsis dimicant fecerunt a morte vivis, Beatum religiosum compellunt. g Quidam imperite Ludovicum Prum, Caroli Magni filium, credunt istum et alium privilegium nectorem, quia refutat Hugus lib. 2 cap. 10. h Sita in colle quodam paucis ab Ibera flumine passuum milibus Declos versus Eusebiam. Ipsius Professores donationem insinuanturam ex Archiepiscopo Regis vide sis apud Rebolunum cap. 23. l l r lib. 1 Eudorum f. 388 in Archiva Regia. k Hugus lib. 2 cap. 114 maura pateribus imperata genus Megiras vocat. l Ichna est in Valleis dimidia fecer inter Barroque et Monoverum fluere. m l r Hugus lib. 2 cap. 106. n l r b valde maura, hinc Tortosa, Lerida, Fraga, Saragosa : ex quibus prima atque ultima super flumen fluvium, duas alios ad Sicorum Cingone in Iberum influentes, pertinent. o l r b fol. 105. p l r auctori, quod Hispania invenitur, auctore Lium. 390. inquit Hugus lib. 2 cap. 100, ubi contravenit illius et parat. b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z

CAPUT IV.

C Zelus B. Oldegarii, mors Sancta, miracula
eum sequuta.

Reduc a Consilio Claramontano.

a Interd. i. res.
impugnati. Res.
elect. i. i. i. i.
p. l. i. i. i. i.

Oldegarius a tuenda instaurandisque urbis curis liber, vacare commodius potuit extruendo magnifico illi templo, quod hodieque Tarracona habet S. Theobaldi Protomartyri Urbisquo Patrono primarie sacrum : in quo deinde ad summum splendorem exornando, successorum Antistitum studia opusque impenderunt. Et quoniam suae solius facultates tanto operi perficiendo pares esse non poterant, anno millesimo centesimo trigesimo in Gallias ad Concilium Claromontanum ab Innocentio indictum, profectus, geminas inde Gallias replevit ad suos omnes Suffraganeos directas, quibus constaret ex Pontificis voluntate certam annuam munusculisque Episcopatus redituque partem in illum flumem reservandam, praeter eas elemosynas, quas constituit eam in rem quæstiones a tota Provincia interrogavit a.

Et ceterum observatione imprimis dignum est ex tota Hispania praeter Oldegarum Episcopum mentum inter fuisse ei, da quo modo facta est mentio

Claromontano Concilio : cujus hactenus inediti sum- D mam in utroque archivio, Regio scilicet et Capitulari, visam a se testatur Hugus lib. 2 cap. 118. Neque Hispania universa Petri Leonis, filio nomine Analeti in inhaerebat schismati, ejusque partibus eo impensis favisse Raymundum Comitem, pronum est credere, quo propinquiore sanguinis vinculo attingebat Rugerium, Sicilie Regem ab Antipapa creatum, utpote Roberti Guiscard ex Rogerio fratre nepotem : cujus Roberti nepos Raymundus erat ex filia Mahala : tanta tamen in Episcopo constantia, tanta in Comite fuit Episcopi sui reverentia : ut ceteris domi manentibus non dubitaverit solus ille, legitimum Pontificem agnitus, transire in Gallias : nec illo signo declarasse Comes invenitur eam libertatem sibi ingratam accidisse.

42 Reversum a Concilio Archiepiscopum multam operam posuisse in restitutione non tantum Tarraconensis metropolitanae, sed variarum etiam tota Provincia ecclesiarum, quas Mauri partim destruxerant partim profanarant, scriptores Hispani aunt : et quidem de consecratis ab eo ecclesiis S. Andreae de Palomar, S. Cypriani de Aqua-longa atque Col-sabadellensi, publica se vidisse et legisse acta scribit Domenecus. Hoc certum tam operose caritatis Presulum nimirum fuisse desident, sienti omnia terret aut necessitas exigeret : nec potuerunt omnia vel in Acta referri, vel relata ad posterorum notitiam conservari. Quod tamen in favorem publici nosocomii, anno millesimo centesimo trigesimo tertio ab eo decretum invenimus circa suppellectilem mortuorum Clericorum in usum pauperum transferendum, non est equum praeteriri : ita ergo edixit : b Notitia omnium patet, quod ego Oldegarius, Dei gratia Tarraconensis Archiepiscopus et Barchinonensis Episcopus, cum omni conventu ejusdem Sedis, dono Deo et Hospitali pauperum, quod est juxta sedem, omnes lectos cum paucis Clericorum mortuorum, quicumque sint, exceptis sericis jamis, qui ibi fuerint : tali modo ut nec ego nec aliqua persona hoc ullo modo requirere audeat. Si quis hoc nostrae munificentiae donum disrumpere audeat, tanquam necator pauperum excommunicetur. Actum est hoc vi Kal. Aprilis, anno xvi Regis Ludovici.

45 Cognoscens praeterea, quantum Christiane rei adversus hostium barbarorum ferocem praesidium esset in nova Templarum religione collocatum : non satis habuit propensum erga eam animum eo usque in Raymundo tertio extimulasse, ut in eam ipse ante mortem se transcribi liceret : sed parem in filio affectum fovere curavit. Qui ne differret simile sibi praesidium fovere curavit. Qui ne differret simile sibi praesidium contra Mauros comparare, munum continuo applicuit monasterio is fundando, ad quod decem ut annuum Religiosos sibi concedi a Magistro e Ordinis postulavit, amque millesimo centesimo trigesimo quarto, in Non. Januarii, Barberanum d, minutissimum in barbarorum confinis castrum, tradidit Arnaldo Bedoz et Hugoni Rigaldo : ipse ex consensu praecipuorum procerum : quorum nomina recenset Dragus. Rem vero tam felicitate inchoatam, ut porro Archiepiscopus promoveret, ex utroque ordine viros primarios convocavit, cum quibus super hoc negotio agens, xvi Kal. Maii ejusdem anni constitutionem praecelaram edidit, in eorum favorem qui sacra hunc militie auctorati, nec proprii quidquam possidentes, Dei servitio ac fidei propugnandae vitam suam consecrarent, multis censuris abjectis in eos, qui molestiam ipsis aliquam inferre praesumerent. cui constitutioni e suum ipse nomen primo loco sub-scriptum, deinde Comes : qui etiam omnem suum apparatus militarem post mortem suam ex tunc legavit Templariis, neque obstruxit ad certam quotannis pecuniae summam isdem dependendam

ultra unquam

nosocomio
Barchinon.
propriet :
E

b

templariorum
ordinem intu
at

F

c

d

A dam f. Fuere hæc principia, quibus successit Ordinis amplitudo maxima per Arragoniam Catalaniamque; postquam idem Ordo Raymundo cessisset Arragoniæ regnum, sibi ab Alphonso moriente legatum: de quibus videri potest Diagus. lib. 2 cap. 144 et sequentibus.

46 Placuit tandem supremo agonothetæ Deo, innumeris continuisque Prasulis beati laboribus, pro Christianæ plebis quiete, et fidei defensione exaltatis, coronidem imponere ejus virtutis, quæ Jacobo Apostolo teste, opus habet perfectum: patientiæ, inquam, cujus exercendæ multam copiosamque materiam præbuit gravissima creberrimamque (ita antiquus Vitæ auctor) infirmitas, qua licet corporis vires deficerent: nihil tamen de animi constantia remisit: sed Synodum diocesanam, Novembri mense de more habendam, voluit congregari; in qua cum miro spiritus fervore toto, quo Synodus tenuit, triduo, multa disseruisset de statu Ecclesiæ, de cura pastoralis; de religione, fide, operibus Christianis; de officio Sacerdotali, de obedientia et Spiritu sancto (quibus fere verbis Acta Synodi Canonicus Gerundensis complectitur) idem cum postremam hanc se præsentem habendam constanter prædixisset; omnium, qui convenerant, orationes in propinquum exitus sui tempus cum lacrymis depoposcit: qua denuntiatione percussus, Sanctum Prasulem, dimissa Synodo, in suum regredientem palatium, multo cum gemitu sunt persecuti: ubi eum in lectulo composuerant et paterna benedictione muniti, ad suas quique Ecclesias rediere.

47 Exinde gravis graviusque indies invalescere morbus, eumque ad extrema vitæ paulatim deducere: quare de temporalibus, si quæ sibi adhuc speressent, rebus naturæ disponens, Ecclesiæ Barcinonensis Capitulo duas fecit donationes quorundam prædiorum; quorum alteram in parochia Mollet sita erat: de qua instrumentum exstat *g* anno vigesimo nono Regis Ludovici, duodecimo die Februarii conditum; cui in hæc verba subscripsit: Signum Ollegarii Archiepiscopi, qui gravissima ægitudine detentus, hoc donum in præsentia Canonicorum punctatim confirmo et laudo. Alterum in Gramiola, cujus abdicationem *h* signans decimo tertio Februarii, eundem ægitudinem nimiam appellat. Moris Sancto Archiepiscopo erat gemmam quotannis Synodum ex universa diocesi Barcinonensi convocare: primam sub initium Quadragesimæ, secundam mense Novembri: quam cum anno habuisset superiori, eaque de propinquo vitæ suæ termino, quæ audivimus, prænuñtasset, sequenti prædictionem fides hoc anno est: qui enim prima Quadragesimæ hebdomade convenerant Abbates, Presbyteri, Clericique, suos absque Antistite habnere conventus; iisdemque presentibus Ollegarius, postquam extremis Ecclesiæ Sacramentis ad decretalem agonem esset rite instructus, et suam omnibus impertisset benedictionem, inter lacrymas suspiriaque filiorum beatorum Deo reddidit spiritum, pridie Nonas Martii, sole pariter cum illius vita temporali occidente.

48 Annum, cum ista fierent, duodecimi seculi trigessimum septimum fuisse, in cursu Diagus asserit, instrumentaque a Sancto postremo in morbo signata, testantur: Item nihilominus Diago Rebullosa indicit, fidenterque pronuntiat annum eum duataxat trigessimum sextum fuisse: asserens a Diago perperam numeratos Ludovici Regis annos: verum erroneo calculo deceptus ipse, Tamayum quoque in fraudem induxit: quod minime alteratri accidisset, si ad primam Quadragesimæ hebdomadam, qua interque mortuum Beatum statuit, annum attendissent. Anno enim trigesimo septimo, quo Pascha in diem xi Aprilis incidit, dies Cinerum occupat xiv Fe-

bruarii: atque adeo vi Martii coincidit cum sabbatho primæ in Quadragesima Hebdomadæ; cum anno præcedenti Bissextili, quo Pascha xxii Martii diem consecrabit. Cineres fuerint benedicendi quinto die Februarii, ac proinde Martii dies sextus in feriam sextam caderet post quartam Dominicam Quadragesimalis jejunii. De annis Ludovici Regis similiter constat, eos a celebratis i Augusti patris Philippi exequiis, anno seculi duodecimi octavo, numerandos; a quo vigesimus nonus est iste, quem dicimus trigessimum septimum. Nec video quid potuerit spectasse Rebullosa, cum hujus Regis annos subluxit: nisi forte incidit in diplomata quedam inter Januarii initium et Paschalem (unde annos suos ordiebantur Franci, Francosque sequentes Catalani) festivitatem confecta, proindeque annum Ludovici vigesimum nonum, exempli causa, cum ære Christianæ anno millesimo centesimo trigesimo sexto componentia.

49 Sed ad B. Oldegarium redeo, cujus mortali hæc vita defuncti corpus, dum spiritus celestis gloriæ possessionem audit, in tumultu honorifici collocato, in clauastro Barcinone (auctoris antiqui verba hæc sunt) cum maximo Cleri populique sensu est humatum: humatum, inquam (ne quis marmoream arcam suspicetur putrefaciendi corpori cinis idoneam) ita enim expresse asserit MS. antiquissimum de rebus Ecclesiæ Barcinonensem concernentibus, circa initium hujus seculi decimi septimi a Barcinonensi Episcopo, Joanne Dima Lorisio, repertum, ut Diagus scribit. Idem verosimillimum facit illorum temporum usus, quo etiam ea corpora, quæ ex voluntate morientium in extractis, dum viverent, magnifice monumentis erant collocanda: prius humo infodiebantur, donec dissoluta carne, ossa nuda superessent: ut ex plurimorum veterum testamentorum originalibus compertum sibi esse ait supra dictus Diagus, nec non ex ipsa arcam istiusmodi exigua dimensione, integro corpori recipienda nequaquam proportionata.

50 Non diu benignissimus Deus, qui glorificantes se copiose glorificat, distulit Sancti sui gloriam hominibus manifestare: sed mox a peractis solenniter exequiis, miracula quamplurima cepit mentorem ipsius interventu patrare: ex quibus quodque in codicibus ac scriptis authenticis reperiri, hic annumerabo, inquit Domeneccus, Mulier una lingue destituta presens aderat, cum sanctus Episcopus sepeliretur: quæ ante tumulum illius constituta, cum gemitu cordis atque oculorum lacrymis rogare eum exorsa est, ut iste sibi redderetur: idem pro ea postulabant circumstantes alii, tantaque precum efficacia fuit, ut continuo in verba proruperit, quorum prima tuere: S. Ollegarii ora pro me.

51 Rostrata quedam Barcinonensis Hispaniorum Maurorum maritimis appulsa partibus, gravia isdem damna intulerat, expulsa redibus, occisis multis, nec paucis in servitutem abductis; jamque onusta spoliis remeabat triumphabunda. Exiit tante calamitatis fama i Almerienses, h. Dinenses ac Valentini piratæ classem expeditam numerosam, qua celerrimo cursu subsequuti recalescentes, non die non noctu persequi destitero. Aliquando igitur sero vespere, labore fessi et aque dulcis penuria coacti, portum, *l* qui proximus erat, capiont; locatisque ad præram puppiæque vigilis obdormiscunt, securi periculi ab hoste imminenti: quippe, qui in eundem portum paulo post inferendus erat, meantos oppresurus. Sed adfuit fidelis Barcinonensium Patronus, navarchoque in somnis apparens, inde continuo, ut discedant, imperat; abesse non procul Maurorum naves. Ille experrētus, nec quonquam intutus, inane somnum credidit, rursusque obdormivit. Ergo cum jam jam proximi adessent barbari, adest iterum

D EXARHIS.
vi Martii.

Ludovici
R. 29.

et juxta locum
capituli septem-
latur:

E

ac intraculis
clarere
incipit,

reddita mutæ
loquela,

F

et Barcinonen-
siam rostrata
navi,

l *h*

l

ab hostibus
liberata.

iterum

Collectæ in
Novembri Syn-
odo

Juc. 1. 6

mortem suam
predixit:

infernus legata
quedam pia
fuit,

g

h

moritur finita
Synodo Qua-
dragesimali.

anno 1137

XX VARIIS.

A iterum Ollegarius, atque a prora ad puppim, ubi jacebat navarchus, concito delatus cursu, vianes excitavit a somno : Fugite, exclamans, discedite illico : ecce irruentes supra vos Mauros. Nec tantum navarchus talia monentem audit ; sed ipsum rochetto indutum albo, virgini, ut solitus erat, manu complexum vidit. Surgunt omnes, discendiut anchora retinacula, retroque legentes iter, hostibus navigiis obsessas portus illius fauces reperiunt. Restabat ut auxilium Dei ac B. Oldegarii implerent : implorant, viresque sibi ad remigandum crescere, decedere hostibus experiuntur : quo tam pernici volatu potius quam cursu atomi Mauri, vacui revertuntur ad suos, narrante passim (ut ex captivis Christianis auditum deinde) Dei atque B. Oldegarii, quem invocabant, ope tutos evasisse Barcinonenses, qui in suam patriam regressi salvis apoliis incolumes, eere navis simulacrum liberatoris sui sepulcro appenderunt.

m
Capituli tres
vincula
exempti.

52 Christiani tres ex ea, quae Panados in dicitur regnumcula, captivi Valentiam abducti a Mauris, diro in carcere diversis macerabantur aerumnis, ac fame potissimum. horum unus Sacerdos erat ab ipso B. Oldegario ordinatus, cuius hortatu cum se omnes Sancti Praesulis meritis commendassent, ipsum sibi videre praerentem, dirrigentemque eas, quibus vineti tenebantur, catenas : nec mora eodem doce egressi ex ergastulo, monstratum sibi ab ipso disparente fugae viam institere, ac mox repertam in litore, quae Barcinonem solvebat, conscendere navim : confectoquo curriculo ad Beati monumentum compedes ipsos appendere, quos in carcere mirabiliter solutos attulerant.

Infirma
curata.

53 Nobilis ex eodem territorio Matrona multis annis infirma, post multam pecuniam frustra in Medicos et medicinas insumptam, patrociniū invenit B. Oldegarii : et qua noctu cubitum agrotans concesserat, stupentibus oculibus sua postero die surrexit, atque in illorum suorum plurimisque militum comitatu sepulchrum Sancti visitavit, gratias Deo ac famulo illius agens, atque tapetem pretiosum adferens, sacris illius Reliquiis inserendum.

et duo
illuminati :

54 Pauper quidam idemque caecus noctu diuque ad Sancti perastebat sepulchrum, integritatem efflagitans eorum : quod cum Sabb. thimo aliquo die faceret, videri sibi visus est venerabilem senem rochetto indutum, qui manica sua vultus ejus perfregit, e catino discessit : simulque exclamare caecus praegusto caput, se, quae Dei et Sancti ejus beneficentia esset, omnino videro. Eodem die caecus alius : Miserum me, inquit, qui tanto jam tempore sperans Oldegarii interventione salutem, nullum luctatus refero, quo meo istud ego peccato communi? Audiat quid tantum Clericorum aliquis : et quoniam potius Deo confidis, inquit, munusque expias sincera confessione : paref caecus, et visum nocte sequenti recipit.

mortua in
vilitate revoca-
ta :

55 Alia ex Panadensi districtu mulier tam intenso viscerum torquedatur dolore, ut omnem vite spem abjiceret, imo amissa loquendi facultate, desiderat arteriae micantis pulsu vita ipsa moriendo sentiri. Itaque cum ab omnibus pro mortua haberetur : Quis, inquit aliquis, Deum ac B. Oldegarium rogatus, ut ei sua peccata confessura loquutum restitueret? Senex ad modum respondit alii, omnino exanimem esse : fecere nihilominus, quod moriebantur, proximoque mane, multis lecto demortuae, ut potabant, adstantibus, nec quidquam minus expectantibus, quam quod factum est, sermo redditur infirmae. Illi collecto ex admiratione spiritu, Nequid accidisset ei, cequid vidisset, interrogant : tum vero narrare ipsa, quomodo ad avertissumum deducta locum, S. Oldegarium fuisset intuta, eorum

formosissimo quodam viro provolutum in genua, D deprecantemque, ut ipsam dignaretur revocare ad vitam, pro qua tam multi supplicarent : ejus postulatis cum vir ille benigne annuisset, ad vitam se, ut conspiciebant, revertisse. Moxque stupentibus cunctis convulsi mulier, et Barcinonem advenit, gratias pro accepto tam insigni beneficio relatara.

Eques a Vallesio quidam, prout ipsa beati viri narrat historia, Barrinonem advenerat B. Oldegarii tumultum visitaturus : hic dum orationi incumbit attentius, domesticum ejus mancipium, absentiam Domini suam existimans libertatem, fugam init : fugitivo sanctus Praesul apparet, ac domum reverti nequidquam imperans, pertinaci in suscepta semel mente visum admittit : spondet miser redditum, si visum recipiat : recipit et redit. Verum paulo post facti poenitens iterato profugit, iterumque simili ratione retrahitur. Adest interim ab urbe Dominus, et fugitivum qua requiri juberet via, videbat animo : sed ipse mox adfuit lignorum onustus fascis, et quid sibi jam altera accidisset vice, ex ordine retulit.

m
mancipium
fugitivum
reductum.

56 Erat juxta Barcinonem paupercula vidua, quae suam filiorumque vitam minus, quod possidebat mancipii, mercedes merentis opera utcumque sustentabat : hinc, dum prope sepulchrum Beati suas fundit orationes, praedictum mancipium subduxit sese. Rediit mulier, mancipium suum sentit abesse, nec invenit quamvis diligenter requisitum. Ergo consilio inops, unde venerat, rediit : ibique pie animi dolore obdormiens, ipsum sibi Beatum intuetur adstantem, monentemque in pistrino Comitis fugitivum, ut quaereret. Abiit, quaerit, invenit eum altero fugae socio inter lignorum strues abditum : Deoque et Sancto illius gratias dicit pro reperto rerum suarum praesidio unico.

aliud simile.

E

57 Pauperculus quidam, et inferiori praeterea corporis parte paralyticus, pedum penitus usu destitutus jacebat : hic cum in eo claustro, in quo Beati corpus humatum diximus, pervigilaret, pro Capituli foribus senem conspexit venerabilem, albis amictum, virgaque instructum longiore : qui sibi, ut assurgeret, senel ac lus inclamabat. Et negavit ille quidem se posse : intra medium tamen horum surrexit sanus, firidisque se gradi vestigia animadvertens, abbat in sila visionem, et quae sequuta eam fuerat gratiam, admiranti populo letus enarravit. Eodem adductus a parentibus caecus aliquis post multam orationum instantiam restitutum : la per S. Oldegarii merita videndi facilitatem est gratulatus. Haec cum fusius exponis et Relatos, deum sic concludit capit 42 : Sola ista tremendensis Panonicus nobis suo in scripto ad memoriam reliquit : prolietetur tamen multa praeterea esse alia, quae Deum per huius sui servi merces omnem constet mirabiliter suis operatum : Multa quidem, inquit, (ut est apud Dignum) et alia signa fecit Deus per meritum S. Oldegarii.

Paralyticus,

et caecus
sanus,

F

a In Relatosa cap. 25 Sed ubi ex hulle inveniri possint, usquequid indicat : Pauper curam omnino non merent, quia propter pauperem non estare. In lib. 1 Antiquitat. folio 285. c. 100 et 115 fol. antioque. Barcinonensis. d. In mappa Nos de Barbaras, pariter deca nullum intermillo distans a Barcinon et Centa unum, Valentia regnum a Valubina distans. Item castro in loco nullo eodem distans qui sui parte distans. Barcinonensis comes Erythraeus, consentientibus re praecantibus, qui idem Magnus creant. a Repertum in Archivis Hispaniae in libro Exemplorum fol. 88. f. Cada anno virgido Morabitos, inquit Magnus. Exigunt sane summa hunc tempore, cum fructu quodam Maravellum ad vocanti Hispania, assiduum fieri dicit solido. Francus quique constituant, ut est unum in lib. 3 Antiquit. fol. 37, est autem grandis oppidum sex bel, de quo supra, in mappa grandis dictum, ad fluvium vulgo Besos nuncupatum, quem Betulicentem antiqui, Besulam vocat auctor Siphonius Phalarcho adscripti : Fluvium autem Besos, varietate Besonis nuncupatur, inquit in Fluvio Ortelius. — i Almeria, Platomio Portus Magnus dicta, Hispaniae foeta et prima ad orientem portus circa Charidemi promontorium, Capo de

A de Gates vulgo, in regno Graunensi. — Denia prius : ea nunc nomen promontorio fecit, quod Dianum sive Acimium veteres, quidam etiam Ferrariam dicunt; hinc vero temporibus incolae Cabo-Martii vocantur, in regno Valentino; cuius caput Valentia, ad Duris fluminis occidentem ripam hodie Guadalupe nuncupatur. Denia porro jam ante Ptolomæum nota, et Contestans in Hispania Tarracensis attribuitur. A. Aescu, ante Tanagrus, Domenecci textum non optima fide Latine reddens, ita dixerat, multis locis nuntiationem substituit, Anconem hic sonant, quam in hoc Hispanæ littere nullum nominis, at nec in Italia longe celebratam. — In Est Barcinonensis diocesis trans Rubricatum amper regnante. — U Altera ejusdem diocesis portio Boream spectans.

CAPUT VI.

Corporis translatio varia, et Barcinonensium studia pro Canonizatione B. Oldegarii.

Corpus e terra levatur : Talibus prodigiis Cleri populique Barcinonensis aucta erga Beatum veneratio, non diu potuit tolerare, ut venerabile illius corpus communi cum vulgo sepultura delitesceret : decretum igitur est sacras Reliquias terra eximendas esse, cumque in finem marmorea confecta est arca, eadem quæ hodieque visitur, etsi non eodem occlusa operculo; quæ una cum sancto cadavere omnis omnino corruptionis experte (unde non levis exitit in populo admiratio lætitiæ mixta) collocata est circa Capituli locum, ut credimus; moxque designatio facta est sacelli in illius honorem extruendi : ad quod molendum cum largis cives Clerique elemosynis certarent, unius Bertrandi de Castellet equitis primarii, Mancipia duo Mauricia ex Dertosana a præda sibi obvenientia donantis, liberalitas ad nostram pervenit notitiam : quia legitimis proprii testamenti tabulis comprehensa, quod ille testamentum anno junioris Ludovici septimo b conderat viii Kal. Maii.

59 Studio deinde B. Oldegarii honorandi novis semper incrementis prædicente, anno derimo nono c atque vigesimo ejusdem Ludovici vii Franciæ Regis, perennes census constituti sunt fovendis, quæ ad tumulum Sancti arderent, lampadibus; eoque ex largitione Episcopi Barcinonensis Domini Guillermi de Torroja d, consentiente Capitulo, deputata est diuidia pars decimarum, recipi solitarum ex quodam prædio, adito ei viæ, quæ Mulheri dicitur e : Petrus autem de Sentmenat addidit partem quartam decimarum ejusdem prædii, quam propria jure possidebat. Eodemque tempore Berengarius de Lobregat testamento legavit centenarium olei ad honorem beati Pontificis impendendum. Et vero jam tum dictum ei sacellum custodiæ suæ specialiter deputatum habebat adilem, eumque e Beneficiis aut Canonici aliquem ad annum usque ducentesimum qualragesimum primum supra millesimum, quando ad Hebdomadarios sive Domeros ea cura translata est, penes quos mansit per e ætatem et septem annos. Nam anno decimi quarti seculi qualragesimo octavo res in item deducta est, amboque generales Vicarii Domini Michaelis de Ricoma, tunc Episcopi f, Guillernus Turrella g et Raymundus Romanus administrationem sacristiæ illius cum titulo Procuratoris eundem Canonico tradiderunt. Ita ad Petrum de Bramona devolutum munus illud est, qui in fata concessit anno jam ibi seculi octagesimo primo. Tunc Episcopus Dominus Petrus de Planella h, omnesque Capitulares ad sonum campanæ congregati in palatium Episcopale, ut olim consuetudo forebat, magis congruere judicant, ut qui minoris sacristiæ illius ecclesiæ curam gerunt, idem hunc quoque sacratio præessent : quod in hunc diem observatum.

60 Facta fuerat anno immediate præcedenti, millesimo scilicet centesimo atque octogesimo, secunda corporis sacri translatio in novum Ecclesiæ Cathedralis sacellum in Nonas Novembris, in Dominicam diem incidente : quemadmodum Barcinonensis Curie Notarius et Archigrammatens, Michael

Paulus Faldellus, in ejusdem Curie Diario scriptum d) reliquit : facta est autem, ut ait, cum processione solenni, quæ per aream fræmiorum egressa, per plateam tunc a pharmacopæis seu aromatariis, modo a bibliopoliis nuncupatam, atque aream S. Jacobi progressa, secundum novas thermas iter flexit; atque ita per aream, quæ novam vulgus vocat, eo unde prodierat est regressa, cum ingenti frequentia præluentium cereorum.

61 Non pauci post hæc fluxere anni usque ad tertiam translationem factam occasione alterius, qua S. Episcopi et Martyris Severi i corpus per Regem Martinum et Episcopum Domnum Joannem Hermengaudum translatum est ab ecclesia S. Cucuphatu in Vallesio ad Cathedralē Barcinonensem, in Nonas Augusti anni millesimi quadringentesimi quinti. Tunc enim iterum ceptum est de nova B. Oldegarii translatione cogitari; quod consilium usque eo promotum anno sequenti est, ut fuerit raro quodam præcipuoque artificio elaboratus lapis e candidissimo marmore, effigiem Sancti expressam exhibens : quo lapide usque hodie tegitur marmorea arca, de cujus innovatione nihil actum invenio; nec vero erat, quod ageretur, cum haberetur eo tempore, et etiam nunc sit speciosa satis : quam innovationem quinquaginta forensi k stetit reperio (inquit Diagus, ex quo totum hoc caput transcribimus) in libris dati acceptique sacristiæ minoris : quo eodem in libro scriptum reperitur a Martino Rege tapetum viridem, alterumque nigrum a Barcinonensi civitate donatos hinc translationi condecoranda : quæ etiam relatum ibidem est, quanti steterit collocatio campanula, qua signum datur ad sacrificium matutinum in honorem Sancti celebrandum xvi Kal. Augusti, anno MCCCV.

62 Hæc postrema translatione, qua extra ecclesiasticum Corpus sacrum edactum non est, ad proximam sacello S. Severi capellam delatum illud fuisse constat; ubi hodieque supra tumulum ejus crucifixi imago eruntur; locum occupans alterius tabulae, quæ S. Onuphrii Eremitæ et Confessoris imaginem refoverat. Est autem tumulus evertens supra altare, aliquantulo spatio remotum a pariete; quod spatium conclave exiguum occupat, intra quod admittuntur, qui religiosa curiositate ducti perfrui desiderant conspectu corporis ad hoc usque tempus integerrimi, nisi quod a facie modico raro deluxit : quod, ut certius exploratiusque scriberem, inquit idem, qui cetera, Diagus : data mihi facultas est nullo intermedio velo craticulæ inspicendi atque tandem ipsas carnes, quas in una coarctum attingens laud aliter, quam recentis cadaveris tractabiles reperi : F illud insuper miratus, omnes illius partes a capite ad pedes usque ita inter se firmas connexasque perseverare, ut ad minus modum totius corporis motus sequatur : quod etiam anno, hunc quo scribo præcedenti, secundo scribit seculi derimi septimi, experimento proprio comperit Dominus Alphonsus Calumna Episcopus l, cum novis magisque pretiosis vestibus pignus venerabile superinduit, prioribus (in quibus ne minimum quidem corruptionis vestigium apparet hætenus) nequaquam spoliatum : dum enim nutram imposituras Pontificalem erant sanctum attolleret, moveri pariter sensit reliquum cadaver.

63 Anni a beatissimi Antistitis morte centum et quadraginta quatuor effluxerant, quibus Barcinonensis Ecclesia Patrem suum sanctissimum privato, ut sic loquar, cultu prosequi contenta, nihil cogitabat de augustiori quadam veneratione, quæ Sanctis per Romanam Pontificem, examinata rite ac severe caussa, in Sanctorum Album relatis solent accedere, eosque toti Christiano orbi publice reddere honorabiles

EX VARIIS

i altera anni 1105.

k

tumuli ornatulus

corpora incorrupta miraculosa.

l

Anno 1281

Translatio anni 1180.

EXCERPTIS.

Petrus Arrago-
nus Rex,

in

a Martino
Papa

n

B. Oldegarii
canonizatio-
nem petiti.

non 1280.

Alia ejusdem
argumenti epi-
stola.

A biles. Verum cum pro obtinenda B. Raymundi de Peima-forti Canonizatione, quarto post felicem ejus transitum anno, tantis studiis esset allaboratum, ut super eo negotio Rex Arragonie, Petrus ejus nominis tertius, curaverit Provinciale Concilium Tarraconense celebrandum; subit animos omnium justa religio atque formido, ne ingrati viderentur in suum Archiepiscopum, centum triginta octo annis ante Raymundum ad coelestem translatum gloriam, et intercessionis efficaciam tam multis prodigiis ac beneficiis declarantem a morte, quam magnus variis-que beneficiis diocesani suam vivens cumularat. Itaque Rex idem Petrus geminum ad Martinum Papam direxit epistolam, indicem ingentis zeli, quo negotium istud complectebatur: quarum prima sic habet m.

64 Sanctissimo Patri ac Domino prae ceteris Reverendo, Martino divina providentia S. R. E. Summo Pontifici, Petrus per eandem Rex Aragonum, recommendationem et reverentiam debitam et devotam. Si de gratiarum exhibitione, ac beneficiorum largitione Nobis et Genti nostrae collata vestram sanctam non certificaremus Paternitatem, timeamus, quod Dominus Jesus Christus (a quo cuncta bona procedant) Nos, tanquam beneficiorum suorum immemores, de sua sancta ac pia memoria repelleret, ut ingratos. Quare Sanctitatem Vestram volumus non latere, quod fuit Vir quidam, nomine Oldegarius, de terra nostrae jurisdictionis subiecta n indigena, qui quondam Barcinonae civitati praefuit Episcopus, et Tarraconensi Ecclesiae Metropolitanus, qui sic inter sibi subiectos devoto vixit et eos rexit et docuit in utroque, quod firmiter credimus Dominum Jesum Christum, secundum quod per evidentia signa apparet, desuper Sanctos suos suis dignis meritis misericorditer collocasse. Nam ad ejus invocationem et devotum populi proclamationem, variis et diversis infirmitatibus agrotantes totaliter liberantur, secundum quod apparet per varia miraculorum genera, testibus a publicis Notariis juxta juris ordinem rubricata. Supplicamus igitur Vestrae Sanctitati humiliter et devoto, quatenus de solita vestra benigna elementa dignemini dictum B. Oldegarium in terris in Sanctorum numerum collocare, cum nostra sit firma fides, ut praediximus, B. Jesum Christum cum in coelesti solio inter Sanctorum agmina ordinasse. Ad haec autem et alia proponenda ex parte nostra ad pedes Vestrae Sanctitatis mittimus dilectionis nostrum Bernardum de Gloria Decretorum Doctorem, qui pro Nobis multa ad hoc negotium facientia Vestrae Sanctitati verbotenus exhibebit. Datum Barcinonae Kalendis Martii, Anno Domini mcccxxx. Qui annus ne vitii suspectus sit consideranti, qui d. Martinus Papa hujus nominis secundus anno dimisit mcccxxxi, xxii Februario, fuerit in S. Petri Sede collocatus; necesse est reverere in memoriam id, quod mox superius docere memini. Franciscus Catalani quoque tunc temporis annuuntium non a Kalendis Januarii, sed a Paschate duci fuisse solitum, quod cum eo, quo Martinus consecratus est, anni in ipsas Idus Aprilis caderet, Kalende Martii praecedentes, ex supputandi ratione, ad annum decem tertii seculi octogesimum adhuc pertinebant ut prompto eodem, quo prior epistola, anno data etiam sequens sit, solo novem mensium ac dimidii spatio interjecto.

65 Sanctissimo Patri ac Domino prae ceteris Reverendo, Martino divina providentia S. R. E. Summo Pontifici, Petrus per eandem Rex Aragonum, recommendationem et reverentiam debitam ac devotam. Inter eas, quas pro republica gerimus, curas, eam Nobis extitit divinarum rerum semper ampliare debita devotione culturam, in his praecipue,

quae gloriam Dei, decus Regni, ac Nobis accumulant D gaudia subditorum. Sane Reverendi Patris felices recordationis B. Oldegarii materia copiosior diem lauds et gratiarum actionis o accrescit in caelis, et in terris Mater Ecclesia suis pastum et p augmentum uberibus alumnorum gratissimum, et devotissimum sponsam de sinu suo ad Patrem omnium verum Deum assumptione gloriosa translatum, eo feliciter, quo jucundius gloriatur. Nempe Vir iste Venerabilis Tarraconensi, et Barcinonensi Ecclesiis uno praesidens tempore; mandato Apostolico, tamquam obedientiae filius, ipsas ab antiquo inter barbaras nationes positas gubernando mirifice discretionem perutili; lucis arma circumferens devotius, et viro virtutum coruscans fulgore, fide praevia, justitia comite, perseverantia subsequente, Christi militans in acie, cujus ducatu potius et gratia fretus, se totum divinis dedicans obsequiis, usque ad sui dissolutionem corporis illustravit, eas in statu prospero relinquendo: cujus meritis Sanctitatis mirabilis in altis Dominus, et in terris mirabilium operator, Sanctuum suum dignatus est immensis signorum mirifice prodigiis et virtutes ejus ostendere praerariis universis. Quot siquidem imagines humanarum personarum pedum ac manuum ceterarumque homini corporis partium, expressis similitudinibus de cera, coram venerando ejus sepulcro per fideles apponantur quotidie; et quantum possit ejus privilegiata sanctitas apud Deum super his, qui tam in terra quam in mari gravibus et diversis infirmitatibus et periculis aliisque necessitatibus detinentur; quantaque et quidam per eum sint facta miracula, ni per singula explicare tenemur, utique vincimur: cum copiosam narrationis affluentiam excedat et superet rerum laudabilium altitudo, quod rerum evidentia protestatur. Exultamus insuper uberius de tanti Patroni meritis, et letanti Romanae q congratulamur Ecclesiae, loca nobis subiecta tanto praeminere Patrono, cujus pro interveniente suffragio, succedant in temporalibus prospera, et adveniant in celestibus gaudia reprovissa. Tantis itaque fidei documentis edocti, tantisque virtutum exemplis affecti (de vita, et miraculis inquisitione praemissa) Beatitudinem Vestram doctissime deprecandam, quatenus ad Sancti hujus sacram canonizationem, diu innumerosa multitudo Cleri, et Populi affectatam (si placuerit) tam ferventer quam efficaciter Apostolica procedere dignetur auctoritas, cum Sanctorum catalogo adscribendo; ut eundem verum fidei zelatorem fideles colant communiter et venerentur in terris, quem Dominus virtutibus plenum, gratia praeditum, miraculis clarum, spectabilem et imitabilem praebuit universis. Dat. Xatv'e xvii Kal. Januarii, Ann. Domi. mcccxxxi.

66 Hisce praevis Petri supplicationibus ad Martinum, proculdubio S. Oldegarii canonizatio brevi a Barcinonensibus sperabatur, quod fuit in causa, ut fideles illiusurbis passim in eorum ultimis voluntatibus Capellas extruere, Anniversaria constituit, et officia Ecclesiastica designare, in tempus canonizationis specialiter decreverint. Emmit in his Jacobus de S. Eugenia, Barcinonensis Canonici et Sacristie Majoricensis, suprema pietas; qui suo in testamento, quod per manum Nicolai de Samares Notarii publici condidit pridie Idus Julii, anni mcccxxxi, post institutam perpetuam in Cathedrali ecclesia Sacellum, quam administraturus Presbyter pro sua parentumque suorum animabus jugiter sacrificium Missae offerret, huiusque Canonici in ecclesia illa decantandis assisteret, expressis verbis ita cavet: Volo et jubeo, ut, si quando contigerit in Cathedrali Barcinonensi altare erigi B. Oldegario, dictus Presbyter in eo perpetuo sacrificet: in-

o
pOldegarii me-
rita.A miracula
explicans.

E

q

f

Hinc ingens
proximae cano-
nizationis
expectatio.Sua anniver-
saria et decre-
ta.

terum

A terim vero dum id fiat in aliquo alio id facit, juxta mandatum Episcopi Capituliq[ue] Barcinonensis. Deinde subjungit : Instino præterea quatuor anniversaria in dicta modo ecclesia perenniter celebranda, quorum unum sit in honorem B. Olegarii, ipso die felix illius transitus : quod si ei altare aliquod consecratur, transferatur dictum anniversarium in diem ejus festum : eodemque die distribuatur unicuique Canonico et Clerico beneficiato quatuor nummi ratione istius festivitatis r. Ex quibus manifestum liquet, quam certo Barcinonæ speraretur ejus proxime futura Canonizatio. Verum ista tam bene inclinata, si non evertenter omnino graves irarum motus inter Regem Pontificemq[ue], averterint saltem alio animos, ut bellicis curis potius, quam sacris ordinandis liberè vacaretque attendere. Etiam Arragonie Rex anno mcccxxxii, post casus Siculorum conspiratione tota insula Francos, in eandem cum classe invecus, et tanquam regni legitimos heredes propter Constantiam Manfredi filiam uxorem suam Rex salutatus, gravissimum incurerat Martini Papæ indignationem ; quippe, qui natione Francus Carolum, S. Ludovici Francie Regem fratrem, a decessoribus Urbano iv et Clemente pariter iv utriusque Siciliæ Regem institutum, impense foveret, omninoque cuperet restitutum s.

B Itaque cum Petrus ab eo excommunicationis vinculo teneretur innodatus, a negotio Canonizationis promovendo cessatum est quidem, at non a cultu et invocatione beati Antistitis, quam una cum miraculis incrementum sumpsisse colligo ex dati acceptique talulis sacristia Barcinonensis annorum millesimi trecentissimi octogesimi septimi, octavi et noni, in quibus fit mentio quatuor signorum ad eum finem coemptorum, ut centum quinquaginta paxillis ornatis in ea infixis sustinerent dependentia et cera aliave materia anathematata, petiti acceptive beneficii significativa. Quin ab immemorabili tempore ingens Barcinonensis populi erga suum hunc Episcopum veneratio duobus etiam aliis probatur argumentis : primo quod non tantum ab omnibus, quocumq[ue] in sermone Sanctus passim indigitetur, sed etiam in litaneis precibus invocetur, ut Sanctus : S. Olegarii ora pro nobis, quem admodum in antiquis Litaneis formulis tam manu exaratis in pergameno quam prælo excusis in charta videre licet : altero, quod in his festis, quo ritu duplici Ecclesia recolit, Sacerdos post incensum oblatum ante principem aram, in qua Venerabilis Eucharistiæ Sacramentum servatur reconditum, ad sacellum sepulchrumque sancti Presulis progreditur, illud quoque incensi thuris fumo veneraturus.

a Anno 1159, 31 Decembris, Raynaldus Herrugarius eps nominis is, Comes Barcinonensis, utique per Templariorumcessionem Arragoniæ Rex, Bertosum redegit in potestatem. — In Christi mcccc — e Vulgaris era mccc, et ccc. — d Hec tunc hic anno mcccc, anno diuile lxi ad Archiepiscopatum Tarracensem, morte Rayonis de Cervellon vacante promotus ; successorem in Sede Barcinonensi accepit Bernardum de Rerig. — e Pa habemus ex lib. Antiquitat fol 129 apud Mayum. — f Ante hunc annu assumpti ex Innocentii Cathedra, mortui anno 1361. — g Hic deinde Michael prædicti successor fuisse dicitur a Mayo, ex Prepositi Barcinonensi et Vicensi Episcopo, ab Innocentio xi assumptus. anno indit 1369, ad Bertosensem translatus Silem, Barcinone successorem habuit Herrugarium de Erit. — h Successor Herrugarii, post Henricum Episcopum defuncti, mortuus anno 1385. — i Primi Episcopi Barcinonensis : scilicet xi Novemb. apud de hac translatione Mayus lib. 3 cap. 20. — k Inquis temporibus illis penuriam summa. — l Designatus a Philippo ii Hispaniarum Rege anno 1599. — m Ex Archivum regio, regitrobijus Regis, et anni 1281, fol. 102. — n Hinc refertur antior catalogi Episcoporum Tarracensium præfati collectio, constitutum Tarracensem edita anno 1593, ubi scribitur fuisse Olegarium, notum Gallis. — o Id est, auct. — p Id est auctum, auct. notum forte augmentatum legendum. — q Id est, cum gaudio significamus. — r Continetur testamentum illud in verbis Capituli loco 16. testam. dorum, nam. 22, et in libro Bulatium Ecclesiæ Cathedralis folio 199. — s Erruit Augustus, cumq[ue] tenere sequitur Tomagus, cum scripuit Carolus a Martino veratium Regni Sacri domum. — camque discordiarum causam cum Petro

fuisse : Regnum enim utrius Siciliæ contra Manfredum tyrannum Urbanus Carolus obtulit anno 1263, tradidit vero Clemens Roma in Lateranensi ecclesia 1265, ix Kal. Julii.

13
EX XVIII

CAPUT VII.

Resumitur negotium Canonizationis, et miracula recentiora colliguntur.

I Interim sopita penitus, et quasi ex omnium animis oblitterata exciderat cura sepositi semel negotii ; donec demum secundum decimo septimo feliciter inclinato per solennem S. Raymundi Pennafortii relationem inter Divos a ; denno ad idem studium urgendum Barcinonensium inclinare animi : sic ut insolito concurrentium numero frequentaretur sepulchrum, cerei et anathemata multiplicarentur in sacello quæ nova cultus beneficia devocare. Itaque secundo seculi presentis anno, in Idus Januarii. Considerantes Domini Capitulum et Canonici (verba ipsius decreti sunt apud Rebullosam cap. 17) quod corpus B. Olegarii Archiepiscopi Sanctæ Tarracensis Ecclesiæ, et simul Episcopi præsentis Ecclesiæ Barcinonensis, sincerum et integrum cum magna reverentia et decencia remanet custoditum et conservatum in quadam tumba, de lapide marmoreo mirabili arte confecta, intus dictam presentem ecclesiam et in capella sub ejusdem invocatione constructa : ad quam siquidem capellam maximus Christi fidelium numerus tam videlicet masculini quam femini sexus habet recursum, propter magna miracula et prodigia, quæ in singulos dies ad preces et devotionem Christi fidelium, in suis laboribus, necessitatibus et indigentibus ad eum recurrentium, divina faciente clementia, veniunt et exeunt in lucem : et quod mirabile est, quod illius devotio in singulos dies semper crescit et augetur, non solum inter cives et habitantes presentis civitatis Barcinonæ, verum etiam inter quam plures alios extraneos, seu extra dictam presentem civitatem Barcinonæ degentes. Capientes propterea dicti Domini Capitulum et Canonici ne tam magnus thesaurus remanet in abscondito, et quod de prædictis miraculis et rebus tam prodigiosis constet, et proinde recipiatur de illis vera informatio, ut prædicta omnia æterna memorie commendentur : adeo ut Canonizatio illius apud Sanctam Sedem Apostolicam majore devotione, fervore et affectu instari, et suum debitum et optatum finem et effectum sortiri valeat : quam siquidem Canonizationem tam cives et habitantes dicte presentis civitatis quam plures ab Christi fideles cum magna devotione et animi affectu fieri exoptant. Propterea et alius dicti Domini Capitulum et Canonici de certa scientia et gratis constituerunt et ordinarunt procuratorem, syndicum et autorem eorum, seu veris dicti admodum Reverendi et insignis Capituli, Reverendum Domini Michaelum Joannem Baldo eorum Canonicum etc.

69 Sic inpositum munus ingenti animi alacritate, aggressus Michael, intra paucos dies Episcopo supplicem libellum obtulit viginti quatuor capita complexum ; circa quæ legitime procedi testibatur ; continuoque citandis atque audiendis testibus, et singulis rite examinandis deputatus ab Episcopo est Petrus Pla, ejusdem Episcopi Vicarius generalis ad quæ Officialis et in utroque Jure doctor, Ecclesiæ sequædictæ Canonici, atque ita quarto die Februarii incensis datum processui informativo initium est, disensusq[ue] legitime sunt reventia B. Olegarii miracula, quæ prædictis viginti quatuor capitulis continelantur : ex quibus pauca quadam Rebullosa refert, eo quo probata sunt ordine, necq[ue] ex ipso Latine reddunt.

Denno de Canonizatione cognatur,

et decreto Capituli,

E

procurator constituitur,

F

qui recentiora miracula colligit :

A totius urbis ac territorii pro suo Praesule vota perducere. An autem et quid ulterius actum sit usquam reperi: nec enim ad nunc est vita, cujus meminimus in principio, anno millesimo sexcen-

tesimo decimo septimo Barcinonae impressa, D

a Facta haec est per Clementem VIII, de qua vide dicta ad VII Januarii, quo die colitur

DE B. SOLLICITO ORDINIS CRUCIGERORUM IN PICENO.

VI MARTII.

Matibica oppidum antiqui nominis, Frontino in Colonia memoratum, situm est in Piceno supra Esim fluvium in Apennini radicibus, inter Fabriannum et Septempedum, quam nunc Sanseverinum appellant. Plinius ab hoc oppido lib. 3 cap. 14 acrolas nominat Matilicatas. Apud hanc urbem, inquit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae, B. Sollicitus, qui apud Crucigeros vitae Sanctitate floruit, venerationem habet. Cujus nomine sacra aedes apud Matelicas extructa est, cujusque hac die Franciscus Maurolycus meminit. Ita Ferrarius ex Tabulis Fratrum Crucigerorum. Annuatque, quo tempore vixerit, quae illi patria fuerit; licet a praedictis Religiosis non semel perquisierit, nihil aliud tamen, nisi quod Matelicae et in suis conobis colitur, referre potuisse. Idem Ferrarius in Catalogo generali: Matelicae in Piceno, inquit, B. Solliciti Con-

fessoris Ordinis Crucigerorum. Citatque in Notis Maurolycum et Felicianum, ac Tabulas Fratrum Crucigerorum, qui illum Officio Ecclesiastico in propria ecclesia venerantur. Habemus duplicem Maurolyci editionem Tinetiam, et Felici Urbanam, sed utrobique absque mentione B. Solliciti. Interam Silvester Maurulus sive Maurolycus lib. 1 Occasi Religionum pag. 51 asserit ista in Martyrologio Francisci Maurolyci legi verba: Eodem die S. Solliciti Confessoris Ordinis Crucigerorum. De Ordinis Crucigerorum antiquissima origine, progressibus, reformatione agit Paulus Morignus historiae Religionum cap. 31. Episcopus Brantius in Martyrologio Poetico hoc distichon de B. Sollicito edidit:

Sollicitus portare Crucem, portavit in altum,
Et super exaltans alleviavit onus.

E

DE S. CYRILLO III PRIORE GENERALI ORDINIS B. MARIE DE MONTE CARMELO IN TERRA SANCTA,

Commentarius historicus.

CIRCA ANNUM
MCCXXIV
VI MARTII.Multis Ordine
Corinthiano
Sancti.tres primi Ge-
nerales,
ANIMADV.
PAP 26S. Cyrillus ho-
rum tertius,officio Ecce-
siastico hono-
ratus anno
1399* Tres pridie
Nonas.

Multi Ordinis B. Mariae de Monte Carmelo occurrunt rari illustres Sanctis adscripti, quibus studium nostrum libentissime addicimus, optamusque Acta illorum quam diligentissime illustrare. Unum interea docemus, nos non posse omnium Acta olim conscripta nancisci, neque industriam nostram satis secure impendere: uti licuit praestare circa Vitam S. Petri Thomasti, quam primo inserimus operi nostro de Actis Sanctorum ad XXIX Januarii, ne postea secundis curis eliminata edidimus spersam, ac Reverendis Patribus Ordinis Beatissimae Regionis Mariae de Monte Carmelo, in Comitibus Provincialibus anno MDCLXX Mechliniae congregatis, dicimus: imo et alia Acta ejusdem S. Petri ab altero eorum scriptore exarata postmodum asserenti sumus, et dictis Patribus elidenda obtinimus. Cum Ordo hic, post Terram Sanctam a Christianis recuperatam, saeculo XII et XIII in dicta regione floreret, accepit suos Priores Generales, quorum tres primi Caetibus adscripti, Ecclesiastico cultu honorantur, primus Bertholdus XXIX Martii, secundus Brocardus II Septembris, tertius Cyrillus huc VI Martii, de quo modo agimus; atque uti XXV Februarii ad Vitam S. Avertam ejusdem Ordinis Conversi fecimus, et placuisse scimus; ita modo antiquiora et certiora testimonia primum proferimus.

2 Festissima mentio S. Cyrilli extat circa Officium Ecclesiasticum de eo ordinatum in Capitulo generali in Conventu S. Ivarum Provinciae Thuseiae anno MCCXCIX habito, cujus decretum proferitur a Joanne Baptista de Lezani in Annalibus Carmelitarum ad annum MCCXXIV qui censet S. Cyrillum e vita decessisse, et est ejusmodi: Item ordinatur, quod eodem modo fiat omni anno, Officium de S. Cyrillo, Doctore Montis Carmeli et Confessore, cujus festum celebratur septimo Idus Martii, scilicet die sexta ejusdem mensis, mandantes Prioribus Provinciali-

bus quantumvis dicta festa (scilicet SS. Eliae et Cyrilli) faciant inseri in Calendariis suarum Provinciarum. Idem Lezani idem ordinatum fuisse in Capitulo generali Bononiae anno MCCXXI, et consequenter in perantiquo Ordinis Breviario in membranis exarato, et in Bibliotheca Transpontina reservato, festum ejusdem S. Cyrilli haberi. Imo in similibus Missalibus, Breviariis et Calendariis Ordinis Carmelitarum tum manuscriptis tum excusis ista fere ad diem VI Martii praeferunt, ab ipsis Patribus hujus Ordinis didicimus: S. Cyrilli, Presbyteri Montis Carmeli, tertii Generalis Ordinis.

3 Quo tempore dicta Capitula generalia habita sunt, florebat Joannes Grossus anno MCCXXXIX in Generalem ab ea parte Ordo, qui Clementem Septimum Antipapam sequebatur, electus: ac postmodum anno MCCCL, saeculo schismate, Prior Generalis totius Ordinis unanimo consensu constitutus, in eo officio perstitit usque ad annum MCCCLXXX, ac dein post illud resignatum aliquot adhuc annis vixit. Hujus industria extat conscriptum Viridorum Ordinis B. V. Mariae de Monte Carmelo in duas distinctum partes, prima est de Origine, Progressu et Prioribus Generalibus dicti Ordinis; secunda de Sanctis Patribus et devotis et scriptoribus aliquot illustrioribus. In hac secunda parte inter Sanctos Ordinis est elogium ejusmodi: Fuit S. Cyrillus Presbyter Montis Carmeli, natione Graecus, Prior Generalis Ordinis tertius. Hic dum pro reverenda celebritate B. Hilarii Abbatis Missarum Solemnia meliorasset, cum Fratre Eusebio Conite sibi curissimo, et ad illam locum Canonis pervenisset, ubi dicitur: Hanc tibi oblationem etc. melula condensa sibi adstetit. Ipso igitur stupescente, Angelus virginis aspectus, distans binis cubitis et semisse ab altari, in ipsa nebula visus est capillis flavis et crispis, geminis alis ornatus, ab

F
Elogium a
Joanne Grosso
Generale
scriptum ante
annum 1430Orantiam
dictam ab
Angelo
oblatum

Martii T. I.

63 11111

A imis usque ad talos amictus sandaleis aureis, rubrisque pedibus calceatus, afferens virgam liliatam et duas tabellas argenteas, litteris Græcis descriptas, dixitque: Cum Sacramenta compleveris, has scripturas transcribes in membrana, et conflans tabellas formabis in calicem et thuribulum, ad libanda et adolenda in ara sacrificii matutini. Mansit autem in ara Angelus usque ad gratias postmissas. Descendens autem ad mensum posterioris pavimenti, tabellas deposuit, et in ictu disparuit.

Ad libum scandens, fuit Angelus hæc sibi pandens:

Septenis stellis, binis coronare tabellis.

B Dum igitur Sanctus iste eas tabellas transcripsisset et conflasset, hujusmodi transcriptum per Telesphorum monachum Abbati Joachimi, viro Sancto et illuminato transmisit, instantius supplicando, ut ratione sua magne obscuritatis super eo commentariolum quoddam conficeret, quo abscondita perdurerentur in lucem, et nubes umbrosa profundissimi affatus converteretur in solem splendens clarissimi intellectus. Quod Abbas Joachimi ad instantiam S. Cyrilli facere minime desistebat, rescribens ei epistolam: in qua inter cetera nominat ipsum S. Cyrillum stellam manentem in ordine sanctitatis, in formula honestatis, in nidulo paucitatis, atque orbem opacum, deformem et squalidum virtutibus illustrantem, moribus informantem, et exemplis ornantem. Nec mirum, ipsa suis virtutibus orbis opacitatem illustravit, suis moribus deformitatem informavit, et suis exemplis orbis squaliditatem ornavit. Sexta die Marti in Monte Carmelo, monte Sancto, monte uberrimo S. Cyrillus, pauper superfluis opibus hujus mundi, quod bonum est, sed dives gratia Domini nostri Jesu Christi, quod optimum est, ab hac luce ingravavit: ejus gloriosum corpus in prædicto monte, multis claris miraculis, requiescit ad laudem Omnipotentis Dei, cui est honor in secula seculorum. *Haec tenus Grossus in secunda parte Viridarii de Sanctis Ordinis sui. Hujus duplex nacti sumus apographum, utrumque ex vetusto codice MS. descriptum, alterum Coarventus Francofurtensis, alterum Mechliniensis anno MCCCCLXXXIV exaratum: ubi per librum in disticho indicatur librum et sacerdotium Missæ, De miraculis infra agemus.*

C *Quam oraculi ad S. Cyrillum allati duo exemplum MSS. reperit Lezana in bibliotheca Vaticana, eaque descripta transmisit Philippo a Sanctissima Trinitate Carmeliter Discalceato, qui duo alia exemplum nactus est, alterum a Gilberto Anglico erumit e bibliotheca Cluniacensi, alterum ipse vidit Parisiis in illustri Abbati S. Victoris, et Lugduni in lucem edidit anno MDCCLXII, præposita epistola S. Cyrilli ad Abbatem Joachimi, in qua ipse exponit modum apparitionis Angelicæ, a Joanne Grosso in jam dato eodem eisdem penè verbis descriptæ. Ipsi dein Oraculo subiungitur responsio Abbatis Joachimi ad S. Cyrillum cum interpretatione compendiosa Angelici Oraculi. Utrumque epistolam edidit etiam Lezana ad annum MDCCLXII et sequentem. Edidit postea Abbas Joachimi commentarium sive interpretationem hujus Oraculi paullo fustorem, quam Lezana non audeat transcribere, quia reperit aliquæ contineri, quæ aliquibus, pusillis saltem, scandali occasione inferro possent. Assert autem contineri in bibliotheca Vaticana et Transpontina, Interpretati etiam illud Oraculum sunt Gilbertus monachus Cisterciensis, et Joannes de Rupescissa Franciscanus. At Joannes Erythron Anglus Eremita Augustinianus in unum corpus cum aliis collegit et Compilationes Veterum in libro de Magnis tribulationibus et statu Ecclesiarum multa de illo refert, uti et Bartholomæus Pisanus in libro conformationum Viri S. Francisci: quos auctores allegat dictus Philippus a Sanctissima Trinitate, additque*

Commentarium suum valde amplum, quem curiosus Dilector consulat. Nos ad antiqua testimonia scriptorum redimus.

5 Inter alios libros manu exaratos de Actis Sanctorum habuimus codicem Ultrajectinum Ecclesie S. Salvatoris, in quo Vitæ Sanctorum, sed passim contractæ, continentur collectore anonymo, quem post Joannis Grossi ætatem seculo decimo quinta vixisse existimus. Ex illo hæc sequentia duximus, ante ex eodem MS. transmissa Joanni de Lezana et ab ea edita ad annum MCLXXIV num. IX. Fuit vir doctus, scientiis sacrarum litterarum eruditus, Deo multum devotus, nonne Cyrillus, in Terra sancta, tunc a Christianis possessa, sancte et pie conversatus, in ordine Presbyterii constitutus. Qui quidem ob contemplationem miræ sanctitatis et vitæ puritatis, Fratrum in Monte Carmeli commorantium et omnipotenti Deo ejusdem gloriæ genitrici Virgini Mariæ gratum famulatum die nocturne in penitentia austeritate et proprietatis abdicacione præstantium, eundem Montem affectuosus adiit. Mons enim iste utique est amœnissimus germinosis pascuis, uberrimus fonte scaturienti vertiginis, quem olim Sanctus Pater Helias et Helizæus et alii quamplures filii Prophetarum dicuntur inhabitasse. Ibidem S. Cyrillus devotis Fratribus in cara fraternitate et dulci convivio juxta modum eorum vivendi erat sociatus, vitam cœlestem ducens, Angelico aspectu sæpius consolatus, divinis revelationibus crebro illustratus. Reliqua sunt de Oraculo divino supra ex Grosso relato: quod hic aliquanto amplius verbis hinc inde describitur. Subjungebantur varia de rebus gestis virorum illustrium Ordinis Carmelitani: ex quibus verosimile fit auctorem ex eodem Ordine aliquem fuisse.

6 *Lezana ad annum 1224 num. 3 et 6 plurimum tribuit Petro de Natalibus: qui si aliqua scripsisset de S. Cyrillo, necessario hactenus relatis auctoribus præponendus foret, utpote qui anno MCCCXXIX inchoavit Catalogum Sanctorum die S. Barnabæ, et absolvit anno MCCCXXXI die XVI. Mortuus erat Episcopus Equitinus: cujus archetypum ipsiusmet auctoris manu conscriptum nactus Antonius Verlus Vicentinus curavit anno MCCCXCIV Vicentiæ imprimi, eque sine composito ac registro filiorum enumerato, ista subnectit. Postquam ad libri calicem, Deo annuente pervenimus, nobis visum est fore haud inutile, quorundam Sanctorum gesta subnectere, quæ ex eorum historiis, quam compendiose potuimus, auctorem hujus imitati decerpimus etc. Quibus ommissis substituta sunt in posterioribus editionibus ista verba. De Sanctis inquam Canonizatis. In capite 3 de S. Cyrillo Confessore ista habentur: Cyrillus Confessor, olim Presbyter, Fratrum eremitarum consors factus, adeo corde devoto, mente puro, contemplationi vacabat, ut sæpius Angelico loqueretur aspectu, et divinis revelationibus illustraretur, ac pueris relato divino Oraculo de quo jam egimus, addit: Ex tunc sanctis quibus excellentior occuluit. Ejus festivitas pridie Nonas Marti colitur.*

7 *Ante hoc supplementum Petri de Natalibus aliqua Martyrologia celebrarunt S. Cyrillum. Ex his præferendum antiquum Martyrologium Ordinis, quod in membrana habemus excusum his verbis: Pridie Nonas Marti, in Monte Carmelo B. Cyrilli Presbyteri, melliflui et aurei Carmeli Eremiticæ prædevoti: cui Deus tanquam fidei ac familiari amico de futuro mundi statu complura revelavit in ore eumeris mandito. Eodem leguntur in Martyrologio sive Hagiologio Joannis Gualtheri Canonici Regularis in Ruben-Valle prope Bruzellos, anno MCCCCLXXXVII vita puncti, et aliquanto contractius apud Hermannum Green Carthusianum Colonia anno MCCCCLXXX mortuum, in additionibus Usuardi, Seculi seculo sequenti Molanus et*

Vita compendium ex MSS.

Nihil de eo scripsit Petrus de Natalibus.

ab alio elogium adjunctum anno 1494

memoria in sacris fastis.

in MSS. repertum.

et variorum commentariorum illustratum.

Continuus

A *Canisius. In Martyrologio adjuncto Legenda aurea* Coloniz anno MCCCXC excusa, uti eodem anno Lubecæ, sed cum *Doctrinuli Clericorum*, ista solam lubentur : Eodem die S. Cyrilli Presbyteri et Confessoris Ordinis Carmelitarum. In MS. Florario Sanctorum ista continentur : In monte Carmelo B. Cyrilli Presbyteri, melliflui Carmeli Prioris tertii. Hic multa describit posteris profutura seculis, et gloriosis miraculis Deo procurat gloriam, mundoque stuporem. Obiit anno MCCV. Eodem fere habet Wernerus Rolewinck in Fascicula temporum, sed ad annum MCCCXIV. Franciscus Maurolygens Abbas Messaneusis, eumque secutus Constantius Felicius ista commemorant : Item S. Cyrilli Carmelitis, cui in duabus tabellis argenteis Græce scriptis multa divinitus sunt revelata. In hodierno Martyrologio Ordinis Carmelitæ inserto Ordinali sive Ceremoniali anno MDCXXI excuso, nonnulla traduntur ex Palæomydoro sive Bostio, de quibus infra agemus.

8 Profertur a nonnullis testimonium Jacobi Philipp Bergonatis in Supplemento Chronicorum lib. 12 ad an. 1199. Verum illud deest in impressione Briziensi anni MCCCCLXXX insertum a posteris in editione Parisiensi anni MXXXV, ubi lector monetur additos esse nonnullos antiquiorum memoria celebratos, et de Cyrillo hujusmodi leguntur : Cyrillus natione Græcus, ejusdem Ordinis montis Carmeli Generalis Prior, et ipse huc tempestate et doctrina ac prophetico Spiritu illustratus, insignis multum fuit, qui cum esset admodum doctus, scripsit quadam ingenii sui opuscula ad Abbatem Joachim de Oraculo Angelico librum unum, qui incipit : Tempore annorum Christi. Item de processu sui Ordinis librum unum et epistolas plures ad diversos. Verum hæc opuscula jam ante a

elogium
Bergonati
inseritur
anno 1835.

B

alud Trithemio
1011

liber de
Processu
Ordinis ab
anno 1145
MSS.

C

Trithemio enarrati erant libro de laudibus Carmelitarum et de Scriptoribus Ecclesiasticis cum hoc elogio : Cyrillus Presbyter et monachus Montis Carmeli et ejusdem tertius Prior Generalis, natione, ut ferunt, Græcus, vir sanctus et prophetico spiritu illustratus, cui omnipotens Deus suam voluntatem Angelico ministerio aperuisse dicitur, duæ argenteis tabulis digito Dei scriptis honoratur. Trithemium subtilitate describit Possevinus in Apparatu sacro. Si, inquit, ei hac in re credendum. Edidit librum de processu Ordinis in Vinca Carmeli Daniel a Virgine Maria jam altera vice Patrum Carmelitarum in Behia Provincialis, vir religiosissimus et diligentissimus, asseritque haberi in vetustis exemplaribus MSS. inter quæ ceteris accuratius, scriptum esse Parisiis in collegio Navarre anno MCCCXVI per Joannem Simonis de Terranova, et adversari in Conventu Gandavensi. Ergo saltem XVI annis, antequam summi librum de Scriptoribus Ecclesiasticis ederet Trithemius. Reliqua de hisce scriptis discutiant alii.

9 Trithemio famulantes fuerunt, saltem ob litterarum communicationem, duo Ordinis Carmelitici scriptores Belgæ, scilicet Arnoldus Bastius Gandensis, anno MCCCXCIX ita functus, et Joannes Palæomydorus Hollandus, ex oppido Oude-water, quod Græce παλαιόμυδος sonat, oriundus, quem Trithemius ait obuisse an. MDVII, ætatis LXXIV. Ab hoc typis Moguntinis editus est anno MCCCXCVII liber trimereus anaphoricus et panegyricus, de Principio et processu Ordinis Carmelitici. Qui liber sub titulo Antiquitatis et sanctimonie Eremitarum Montis Carmeli recens est Venetis anno MDLXX ex dispositione Joannis Baptistæ Rubi, Prioris et Magistri Generalis. Ex hujus libri 3 capite 4 damus Vitam S. Cyrilli, quam eandem Bostius libro 7 Sprechi historialis hactenus inediti fere conscripsit, imo et eisdem sæpe verbis, ut unus ab altero videatur accepisse, aut ambo collato studio composuisse. Effluerant tunc circiter trecenti anni a temporibus illis, quibus gesta fuerunt, quæ de S. Cyrillo ab illis narrantur tam

præclara et illustra, ut mererentur antiquorum scriptis confirmari. Proximus ad istos accessit Baptista Mantuanus, mortuus anno MXXXI. Hic tertio libro Fastorum Vitam ejusdem carmine heroico edidit, ubi in fine ejus peregrinationem ad Medos, Parthos et Armenos celebrat, uti in Notis infra observamus. Reliqua plura similia sunt istis, quæ hactenus edidimus.

10 Qui postmodum secuti sunt scriptores Carmelitici ac res Ordinis deducunt, ut historiam certam, quæ Palæomydorus et Bostius tradunt, ipsi transcribunt : procurant etiam Lectionibus sacris, quæ ad secundum Nocturnum in Officio Ecclesiastico leguntur, ad hunc vi Marti inseri. Scorsim Vitam S. Cyrilli scripserunt Petrus Thomas Saracenus in Menologio Carmelitarum, Alegrazus in Paradiso Carmelitico, Philippus a Sanctissima Trinitate ante Oraculum a se Commentarius illustratum, Egidius Leo Indelicatus in Horto Carmelitico Italice edito, et Manuel Ferrera inter Vitas Sanctorum longius Ordinis Lusitanice scriptas, Segerus Pauli in tractatu particulari necdum edito. Eandem inseruit Annalibus Carmelitarum Joannes de Lerana, varia allegat in Vinca Carmeli Daniel a Virgine Maria, ad quos novarum narrationum curiosum lectorem remittimus.

D
et carmine
a Mantuano.

recentiores
Vitas scriptores.

VITÆ EPIITOME

Auctore Joanne Palæomydoro.

E

Cyrillus a Constantinopoli claris ortus parentibus, omnibus divinarum humanarumque litteris eruditus, dum audisset b Soldanum Iconii sacros Christiane religionis libros optare, sumptis codicibus, quorum lectione ejus animum facilius extenuavit imbuendum, Iconium venit. Igitur in brevi adeo ipsam monendo per-suadendoque peroravit, ut Catechumenum factum, in Paschali solemnitate baptismi lavacro infunditur, in Christo generaret. Interea Cyrillum coquebat Emanuel Imperator Constantinopolitanus ad Alexandrum Tertium Romanæ urbis Pontificem d Legatio, pro Imperio Romano ante diviso, in unum corpus religendo. Missi sunt simul cum Cyrillo Oratores, qui magna pollicerentur, si Pontifex in sententiam ejus descenderet. Quibus respondit Pontifex, non esse facile in unum jungere, quod prædecessoris sui de industria disjunctum. Cum vero Soldani desiderium ex beati Cyrilli relatione cognovisset, scripsit illi diem : Alexander Episcopus Servus Servorum Dei, Soldano Iconii salutem, Veritatem agnoscere, et agnitam custodire etc. His litteris acceptis, et Legatione fideliter peracta, Cyrillus rediit Constantinopolim. Post hæc inter Cyrillum et Constantinopolitanum Patriarcham resuscitata de Spiritu sancti missione et controversia, a Græcis, injuriis vincere cupientibus quod ratione non poterant, Cyrillus de Constantinopoli exturbatus, cessit malitia. Revolvit enim animo in unam Catholicam sententiam, Græcos et Latinos vix posse convenire, cum cerneret Græcorum codices schismatizantium astutia vitiatos, ac statuit eos ex toto deserere.

a

b

c

Gesta apud
Soldanum.

d

et Alexandrum
3 Papam

F

g

et schismaticum
Patriarcham

Vita scripta
a Bostio et
Palæomydoro
anno 1497.

Focatto ad
statum religio-
sum :

navigavit

SECTOR
PALEON-
DORO.

in Monte Carmelo
habitus
assumpsit :

f
Verbum dei
Armenis præ-
dicatum

g

h

i

Oraculum ab
Angelo utta-
tum :

k

l

m

n

Patriarchatus
Hierosolymita-
nus oblatus :

A navigavit. Tandem ad Sanctam Terram devenit, et in Hierusalem, Deo ordinante, prædictum Brocardum obvium habuit : qui Cyrillo, Græco et philosophico collobio induto, dixit : Salve vir bone. Quid habes negotii ? Gavisus Cyrillus, Græcam Atticamque linguam audiens, respondit : Nihil negotii habeo, nisi prompta voluntate Deo me totum offerre. Quapropter Brocardus sibi talem Doctorem divinitus missum existimans, ipso in Montem Carmeli secum sumpto, ait, Ex hoc Monte omnis religio primordialiter effluxit. Qui ceteris ejusqueque habitus formam, vendi præstitit normam, statuta et regulam, ac omnia, quæ a quocunque institutore noscuntur approbata. In hoc sancto Monte semper benignissima Dei Genitrix Virgo Maria traditur a Patribus, frequenter cum Sodalibus fuisse, et Eremitas tunc hic degentes, fratres suos appellasse. Cum vero Cyrillus corporalem captasset requiem, apparuit illi sacratissima Virgo Maria, dicens : Ille tutus eris. Altera die sacri Ordinis habitus investitus a Brocardo quoddam de Scripturis sacris, et Vita Sanctorum Prophetarum Helias, et Helisai, ac eorumdem successorum invicem colloquebantur.

3 Deinceps puro corde et humilitate Cyrillus Deo inherens, divina tum gratia, tum revelatione dignus habitus est. Nam alienius temporis intervallo vidit per quamdam noctem virum aspectu eximio venerandum, juxta se stantem, capite infulatum, et dicentem : Ne timeas Cyrille, sum enim Basilus, quondam montis Carmeli f Eremita, Caesariensis Pastor, veniens hæc tibi denuntiare a Deo, quatenus in Armeniam pergens, Verbum Dei illic prædices, et hærenam Christi accendas. Quia visioe Priori manifestata, de illius licentia, cum Fratre Eusebio in g Armenia Dei semen spargens, Deo cooperante, sequentibus signis totum Armeniam ad fidem Christi convertit. h Lucio Tertio Papæ se subiecit. Hinc Cyrillus post r x annos ex Armeniam ad montem Carmeli reverens, Angelico tum aspectu, tum ablatu, crebrisque divinis revelationibus consolationem habuit. In veneranda enim commemoratione k S. Hilarii eremite Carmeliticæ religionis Missarum solennia celebravit, Angelus Virginis aspectus in nebula sibi apparuit, virginem libatam habens in manu, et duas tabulas argenteas, Græcis literis inscriptas, et dixit : l Has tabulas misit tibi omnipotens Deus, tanquam familiari amico. In his erat scriptum quoddam compendium, undecim capitulis distinctum, quod Abbatibus Joachimi Ordinis divi Patris Benedicti tradidit excludendum. Initium tale est : Tempore annorum Christi n sexcenti,

vidit. Tunc et mente illuminatus, recipi ad Religionem postulavit. Cyrillus vero propter absentiam Patris Brocardi, acceptare illum distulit. Et factum est post triduum, quod sic illuminatus spiritum exhalaret. Cum autem die quarta Brocardus advenisset, Fratribus occupatis obsequiis funeralibus, surrexit vivus, et ait : Per Cyrillum a morte sum resuscitatus, ejus meritis pridem fui a cæcitate mentis et corporis liberatus. Certificatus divina revelatione Cyrillus, ob Christianorum scelera Carmeli Religionem a Terra sancta eradicandam, piissimam Virginem Mariam, ut Carmeli gregem conservaret, sedulus precibus rogavit. Nec defuit zeloso Dei Maris amatori divina consolatio. Divinitus enim edoctus est, quod diversarum regionum viri Mariæ religionem profiterentur, qui eam in suis regionibus copiosissime transplantarent.

6 Denum universarum virtutum ornaumento repletus, post tres annos assumptæ curæ sui officii, morbo ingravescens, cunctis monasterii Carmeli et Ordinis rebus ordinatis, et Sacramentis Ecclesiæ devote susceptis, anno Domini o mcc, migravit ad Christum. Est vero sepultus juxta Corpora SS. Bertholdi, atque Brocardi, ubi sanctam Trinitatem, tres miraculis prædicantes, diem resurrectionis præstolantur in pace. p Eodem mense obitus S. Cyrilli, nautis de Cypro navigantibus, quidam in navi defunctus, ad litus Montis Carmeli projectus est. Corpus autem a Fratribus collectum, dum ad sepulturam portaretur, super tumulum S. Cyrilli erat collocatum, quousque fovea pararetur. Statim vero mortuus surrexit, dicens, se a B. Cyrillo vitæ meliori reservatum. Ob id habitu Ordinis sumpto x annis supervivens, laudabiliter dormivit in Domino.

a Græci et Mantuani natione Græcus dicitur, addit Testimonium, ut ferunt, sed in civile Constantinopolitana natum. Inopiosissimis parentibus natus fuit. b Speculi historici cap. 3 ubi reliqua fere eadem narrantur. c h Lezana in referi ad annum 1168 et sequentem. Boninus ex Matthæo Parisiensi scribit conversionem Saldani eodem anno 1168, num. 42 et ad eum epistolam Alexandri Papæ, a Joanne Barro nostro una cum litteris Petri Alexensis editæ, partem intercessit num. 43 et postea num. 44 ubi illa incompletum, an Alexander, quos promissum, misit ad Saldaniam viros Calvistos, et quos misit ad venditorum Palangidorum, licet Veneris recentius, aut non legisset, aut ejus mortuam non solus admittat. In linea Carmeli num. 70 ex Segria Paulo dicitur factum anno 1181, quia Robertus de Monte in Supplemento Supplenti referi Saldaniam se voluntate multis moribus creatus. c Ironium Lyricorum metropolis solus nota. d Refert Lezana cum legationem ad annum 1170, quoniam tunc Iuan Barro cum legationem Alexandri Papæ de legatione vultu, obsequio alla S. Cyrilli miratur. e Lezana ex Palangidoro et Saldani hæc et sequentia habet ad an. 1178 et sequentem, quando Palangidoro erat Michael Auchenius, fuitur tunc Lezana, an cum hoc ea euerit talis fuit, nihil erit constare. Agit de Michael Intratus anno 1186 numero 41. — f Coluit S. Basilus 14 Jani, ex ejus 34to ad Scriptis hæc ejus habitatio in monte Carmelo erat commendanda. g Otto Frisingensis lib. 7 c. 10 cap. 32, agit de Armariorum Legatione ad Eugenium vii, facta anno 1145, quoniam etiam ubi hactenus ad dictum annum num. 23 Saracenis in Vita S. Cyrilli utramque legationem conjungit, Lezana distinguit. h Lucas iii creatus est 24 Augusti, citati hic anni 1181. — i Mantuanus tum 3 Fastorum in Vita S. Cyrilli aliquos hujusmodi labores ita celebrat.

Tu vero venerabile Pater, per Mediam cum jam Iugum, per Armenias urbes, Partusque per omnes, Endique sparsissis divini semini verbum, Affribus gravitate veri, gravitate verborum, Ad stata perpetue migrasti gaudia vita.

k Græcus supra h Hilariis Abbatibus. l h de hoc Oraculo latius agitur. m Matus Græcus ex epistola S. Cyrilli ad Abbatem Joachim, verbo Angeli descriptum. n Lezana viginti quatuor annis sexus collocat obitum Brocardi ad annum 1224, asseritque Palangidoro errare in temporum Chronologia. Contra in Vita Angeli scribit Philippus a SS. Trinitate creatum Generalem anno 1173. o h Lezana, ut vero accipit ad annum 1191 num. 7. p Hic hic membra Chronologicum est : et propius accedit Saldani, dum obitum anno 1203 tradit. Lezana quoniam mortis ejus assignat 1123. — q Salmagrati Saldani apud Lezana. Tum quidam claudius corpus ejus tangere, sanitatem integram consecutus est.

D
cæcus illumina-
tus :

mortuus re-
suscitatus :

obitus

o

E

p

mortuus resus-
citatus :

Saldani con-
versio.

F

DE B. AGNETE DE BOHEMIA

VIRGINE ORD. S. CLARÆ PRAGÆ,

Commentarius prævius.

§ I. B. Agnetis ætus, vitu monastica.

ANNO
MCCCLXXXII
VI MARTII.

B. Agnes et B.
Coleta ejusdem
Ordinis hoc die
mortuæ.

Duas damus hoc sexto Martii Deo in Ordine
Seraphico sacratas Virgines, vitæ sanctimo-
nia, ac miraculorum virtute eximias : harum
altera est B. Agnes, Regis Bohemiar filia,
Pragæ et nata in terra, et in caelo renata; altera est
B. Coleta, Corbeix in Picardia pulve fabro lignario
progenita, et Gaudavi vita mortali exuta. Prior, acceptis
e monasterio S. Damiani a S. Clara submissis quinque
sanctimonialibus, prima incepit in transmontanis et bo-
realibus regionibus arctissimum vivendi rationem, quam
etsi in arduis nonnullis difficultatibus adaptari nationi
Bohemiar per Summus Pontifex petierit, impetravit-
que; nihil tamen ipsa, utpote paupertatis amantissima,
pro necessitatibus contingentibus, oblata etiam facultate,
detinere sibi voluit. Posterior ob paupertatem etiam Ur-
bani Papæ auctoritate relaxatam, eundem Ordinem ad
primam S. Claræ vivendi normam reduxit, habitu illius
piscine reformatrix. Plurima utriusque exemplo insti-
tuta monasteria Virginum Clarissarum, quæ harum
imitatione sanctissime vixerunt : De B. Coleta infra
agemus, nunc de B. Agnete, quæ duobus fere sæculis
ante illam floruit, agendum est.

B. Agnes nata
anno 1205,

patre mortuo,

e patrimonio
monasteria
fundat

2 Nata traditur B. Agnes annu Christi MCCV, ac
piissimis moribus adulescentula in monasterium inabuta,
nec deinceps a sanctissima vitæ methodo deflexit.
Patre Przemislo Ottocaro Rege mortuo, ac fratre Wen-
ceslao regnum administrante, nuptias a patre addictas
Frederico II Imperatori impetrato Summi Pontificis pa-
trocinio, obijt, hortatque Patrum Muorum, qui
Pragæ sub Rege Przemislo domicilium fixerant, ani-
mum ad vitum monasticum secundum B. Claræ institu-
tionem adjecit, ac patrimonium sibi a patre relictum, in
pios usus distribuit. Edes sacris Patribus Franciscanis
ipsum Fundatricem ingentibus sumptibus absoluisse infra
Acta num. 25 habent. Præterea pietatis ac compas-
sionis intuitu (verba sunt Gregarii IX, qui tunc Ec-
clesiæ præerat) ad opus infirmorum et pauperum
hospitale fecit et dotavit. Demum pro se et aliis sancti-
monialibus monasterium extruxit : pro utroque Wen-
ceslaus Rex Bohemiar fundum concessit, et Episcopus
Pragensis cum Capitulo Ecclesiæ plenam libertatem
adjuvit. Confirmantur ea litteris Apostolicis Gregorii
IX, quos a Wadingo tomo 1. Annalium Minorum ad an.
1234 num. 3 editos hic repetimus.

mundi blandi-
titi rejectis,

3 Gregorius... Carissimæ in Christo filie Agneti,
sorori carissimæ in Christo filii nostri, illustris Regis
Bohemie etc. Sincerum animi tui fervorem, tuæ-
que devotionis fragrantiam nuper cum gaudio senti-
entes, in hoc sumus, velut in odore agri pleni, cui
benedixit Dominus, delectati; attendentes in Agnete
altera caritatem, quam aquæ mulæ extinguere ne-
quiverunt : super quo in laudes et gratias aurgimus
honorum omnium largitori, qui tibi hunc affectum
misericorditer inspiravit, ut prudentibus juncta puel-
lis, improvisum ejus adventum secuta cum lumine
præstoleris. Agnes enim Agnetem imitata, te nul-
latenus, quamvis delectata et juvenis, permissisti se-
culi decipi blandimentis, aut potentia vel gloria tem-
porali seduci : sed pro nihilo duces mundi favores
et rerum affluentiam terrenarum, carnem coegisti
spiritui deservire, ut abdicatis transitoris universis
cælesti sponso in religione pauperum inclusarum
elegeris in munditia cordis et corporis famulari :

illi voto solenni te dedicans, et ejus ancilla fieri cu-
piens ex Regina, qui celsitudinem divinitatis humi-
lians, et formam servi suscipiens, exaltat humiles
in salutem. Unde clarissimus in Christo filius noster,
illustris Rex Bohemiar, germanus tuus, pie con-
siderans te ex alto virtute spiritus roboratam, et ca-
ritatis ardore in Christo succensam, tuoque propo-
sito divinitus inspirato, colubitis germanæ dilectionis
affectibus, grato benignitate concurrens, fundum ad
construendum monasterium cum hospitali apud Pra-
gam in honorem B. Francisci, in quo te cum aliis
Sororibus claudere statuisti, Ecclesiæ Romanæ con-
cessit, et ipse ac Ven. frater noster Pragensis Epi-
scopus loci Diocesanus de consensu Capituli sui
utrumque locum pietatis intuitu, plenæ libertati do-
narunt : sicut in eorum litteris ad nos transmissis,
plenus continetur. Quia igitur devotæ mentis est
affectio amplectenda, et circa sacra religionis no-
vella plantaria humanæ sollicitudinis cura debet pro-
pensor adhiberi, ut ulceres flores et fructus profe-
rent honestatis; nos eorumdem Regis, Episcopi et
Capituli precibus inclinati, præfatum monasterium
et hospitale in jus et proprietatem ac tutelam Apo-
stolicæ Sedis suscipimus... Statuimus insuper, ut
juxta morem Ecclesiæ Romanæ ibi divinum Offi-
cium celebretur, excepto Psalterio, quod juxta con-
suetudinem possitis dicere Gallicanæ... Datum Spo-
leti in Kalend. Septemb. Pontificatus nostri anno
viii. Hæc ibi. At quadragesima serius missis ad Episcopum
Pragensis litteris commendat, ut non permittat dictum
monasterium a quoquam molestari. Litteris eas exhibet
dictus Wadingus in Regesto Pontificio num. 23. Annus
octavus Gregorii IX convenit in annum MCCXXIV, quia
creatus fuit die xx Martii anni MCCXXVII.

Cicero adli-
ret.

E

4 Interim quod statuerat B. Agnes, monasterium ut-
cunque extructo adimplevit. Albertus Stadenus in Chro-
nico annum assignat MCCXXVI his verbis : Eodem an-
no in die Pentecostes soror Regis Bohemie, Do-
mina Agnes, hortatu Minorum se reddidit Ordini pa-
uperum Dominarum de Regula B. Francisci in Praga,
aperto propter Christum Imperatore Friderico, qui
cum in conjugem antea postulaverat. Florebat tunc
dictus Albertus, anno MCCXXVII creatus Abbas Stadenus :
qui relicta dignitate Abbatiali, anno MCCXL Ordinem
S. Francisci ingressus, reliquam vitam inter Minores
Fratres transegit. Ita B. Agnetem aliquot annis citi-
us et in festo Annuntiationis B. Mariæ ingressam tra-
dunt. Mandavit autem Pontifex litteris missis Joanni
Monacho Saxoniæ, et Fratri Thomæ Custodi Bohe-
miæ, ut Agnetem Apostolicæ auctoritate in Abbatissam
illius monasterii præficerent, et has scripsit ei cum hoc
titulo. Gregorius... Abbatissam monasterii S. Fran-
cisci Pragensis Ordinis S. Damiani. Cum seculi va-
nitate relicta, fragilitatem humanam in stabilitatem
perpetuam commutaris, et ex Regina facta volun-
tarie Dei Omnipotentis ancilla, perfectionis vinum in
sanctæ religionis, vite devotissime perpetuo, sis ingressa,
omne gaudium tuum et solamen reputans in divinis
obsequiis, maxime cum in altari offeratur sanctissi-
mum corpus Christi : tuis supplicationibus inclinati,
devotioni tue auctoritate præsentium indulgemus,
ut quinquies in anno in choro monasterii audire
possis Missarum solennia et inspicere Presbyterum
celebrantem. Datum 11 Nonas Aprilis, anno xi, id est
Christi MCCXXVII. At litteris v Idus Aprilis ad Mo-
niales

habitu Chi-
ris arum
suscipit,
anno 1230.
p

Joann Grego-
rii IX,
Abbatissa
creatur

A moles ejusdem monasterii datus, præbet potestatem, abhæ-
reant moderati-
onem adhi-
beri regulæ :

uisse, ut propter nimium frigus illius regionis et aeris
intemperiei, super eo, quod certis diebus juxta
Regulam in pane et aqua erat jejunandum, et super
usum calefactorum et pellium de Visitoris con-
silio valeat, prout expedire viderit dispensare. *It-*
erum anno sequente in Nonas Mai concessit, ut per
Quadragesimalis diebus Dominicis et quinta feria bis
comedere et lacticiis refici valeant. In omni vero
Pascha et solennitatibus B. Mariæ Virginis, ac etiam
Apostolorum sive in festo Nativitatis Domini, nec
non tempore manifestæ necessitatis, utpote infir-
mitate, nulla ad jejunium teneatur. Præterea quando
secundum Regulam in pane et aqua teneantur je-
junare, refectionem in omnibus sicut in aliis diebus
Quadragesimalibus habeant. Denum impertitur li-
centiam habendi duas tunicas, scapularia et man-
tellum cum pellibus, et subulares, et utendi discumbis
plenis feno vel palea, nec non cervicalibus.

B Interim paupertatis immunitatem nullis a fratre
Rege oblatos redditus admisit, nulla ad aliquas posses-
siones jura, aut dominia propria Sororibus permanere
valuit : quod vel maxime constat ex ejusdem Gregorii
Pape litteris ad Magistrum et Fratres hospitalis Pru-
genus S. Francisci, quas hic addimus. Carissima in
Christo, inquit, filia nostra Agnes, germana illus-
tris Regis Bohemici, et Conventus inclusarum ancil-
larum Christi monasterii S. Francisci Pragensis
Ordinis S. Damiani, nobis humiliter supplicavit,
ut hospitalis S. Francisci loci ejusdem, quod olim
cum jure et pertinentiis cesserat eis, et per ip-
sas Sedes Apostolica monasterio memorato conces-
sit, liberam resignationem recipere curaremus. Nos
igitur hujusmodi resignationem recepta, hospitale ip-
sum, quod B. Petri juris et proprietatis existens,
vobis et successoribus vestris concedimus in perpe-
tuum libere possidendam, sub Apostolicæ Sedis
protectione sancimus perpetuis permanere temporibus
etc. Datum Laterani. v. Kalendas Maii anno xii,
id est Christi m. ccc. xxxviii. In litteris ad Agnetem ejusque
conventum xvii. Kalend. Maii, præterea concecit, ut
littere egi ad revocandum possessiones non pos-
sint.

C Duo fuerant successu temporis, quæ B. Agnetem
tenere perplexum, alteram quod præceptum obedienti-
æ in principio formulæ vitæ regularis exprimitur,
alteram, quod in eadem formula litteris Apostolicis Re-
gula B. Benedicti observanda illis tradita deat. *Re-*
quirit igitur Summus Pontifex, ut duæ illæ clau-
sulæ tollantur. Respondit Innocentius iv. cum primo
Pontificatus, Christi m. ccc. xxi, oblongo ad illam missa
epistola, quod Regula ipsa Sorores sui Dedimus non
liget ad aliud, nisi ad obedientiam, abdicacionem pa-
uperii, ac perpetuam castitatem. Præterea quod adje-
ctum sit de B. Benedicti regula, ut per ipsum, quasi
præceptum de regulis approbatis religio authentica
redderetur : nulla tamen propter hoc necessitate
inducta, ut ipsa teneantur observare. Omittimus
alias epistolas illi a Gregorio ix. missas : in aliqua
cum petisset quondam requirere formam a se contrac-
tum confirmari, Papa miti et benigna adulatione dis-
suasit, additque alteram, qui ad sanctum vitæ genus
et excolas virtutes curat. Præterea exhibet Wading-
us, num. 12 et 13 ann. 1238

§ II. Acta ad impetrandam Canonizationem.
Vita scripta. Nomen fastis sacris inser-
tum.

Vixisse B. Agnetem ad annum usque m. ccc. xxxii in-
fra ad vitam astruimus, et tum obisse vi Martii,
die xvi. Quadragesimæ ac feria sexta hebdomadæ. Eam
a morte plurimus clarusque miraculis petiti ejus Cano-

D nizatio indicat : de hac ista habet Franciscus Haroldus
in epitome Annalium Minorum ad an. 1328 ann. 16.
Laudabilem causam suscepit hoc anno Elisabetha
Bohemie et Polonie regina, ut instanter ageret
apud Joannem Pontificem pro canonizanda B. Ag-
nete Virgine Clarissa, Ottogari Bohemie Regis fi-
lia et avia sua, hoc tempore multis miraculis peri-
latri, in sui Ordinis a se constructo Pragæ mona-
sterio condita : cujus causæ promovendæ interces-
siones etiam adhibuit præcipuas e Clero populoque
personas : ex quarum litteris ad Pontificem de hac
re destinatis, auctor meus Wadingus hic producit
eas, quas Pragensis, Clutnensis, Czeslaviensis, Cu-
liniensis civitatum Judices et Universitates con-
scripserunt. *Heri ibi, in quibus B. Agnes avia dici-*
tur, quod magna amita esset Regina Elizabethæ : cu-
jus proavis erat Henricus Rex, frater B. Agnetis.
Fuerat hujus patrue filia puerpera in periculo mor-
tis liberata ut etiam filius ejus parvulus, deus
Imperator Romanus Carolus iv. Quæ infra in Actis
hujus Virginis leguntur.

E Ceterum ex us, quæ olim ad obtinendam ejusdem
B. Agnetis Canonizationem peracta sunt, dumus se-
quentia ad nos transmissa ex libro, cui titulus, Chro-
nica aulæ Regiæ, ex bibliotheca C. V. Marquardi
Freheri Consilarii Palatini. *Ibi pagina lxxii ad an-*
num Domini m. ccc. xxxv. ita habetur : Hoc anno cir-
ca festum B. Martini Elisabeth Bohemice Regina,
spirito devotionis inflata, propter plurima virtutum
opera, quæ Dominus circa corpus et sepulcrum ve-
nerabilis Virginis Agnetis, ad S. Franciscum in sua
propria scilicet fundatione Pragæ sepulcræ, diversis
dignatus est temporibus ostendere, totum Clerum
Pragensium et majores populi convocavit, ibique de-
votionem et intentionem suam de canonizatione jam
dictæ Virginis exposuit. Litteras quoque interces-
sorias ad D. Joannem Papam pro eodem negotio tam
Prelatorum quam civium obtinuit, quas cum suis
propriis apostolis Domino Apostolice destinavit. Te-
nor litterarum civium iste erat.

F Sanctissimo in Christo Patri ac Domino, Do-
mino Joanni, Sacrosanctæ Romanæ ac Universalis
Ecclesiæ Summo Pontifici Nicolao Pragensis, Her-
mannus Kutnensis, Henslinus Czeslaviensis, et
Gutthaus Culinensis civitatum Judices ac Universi-
tates et Communia civitatum eorumdem, cum debita
subjectionis reverentia, pedum oscula Beatorum.
MAGNUM salutis gaudium, magnum divinæ pietatis
mysterium, in regno Bohemice, de cujus incolatu
nos sumus, Deus Beatorum Dominus hactenus decla-
ravit. Nam hanc nonnullis Regibus et regnis ac qui-
busdam aliis regni ejusdem filijs, incolas et alumnis
devotionem et gratiam inspiravit, quod ad perfectio-
nis summam virtutum gradibus ascendentes, ad
tantam sanctitatis excellentiam sunt provecti, quod
ipsi coram exigentibus meritis ad eminentiam cœ-
lestis exercitus Clericali, scriptis eorum in cœlis no-
minibus, Sanctorum catalogo sunt adscripti : quo-
rum dignis et Deo gratis suffragiis, regni ejusdem
incola senserunt et sentiunt pium et efficax optu-
lationis presidium, et in tribulationibus et necessi-
tationibus remedium opportunum. Verum quia Divinæ
largitatis immensitas mundicie sue mensuram
non ponit, nec collata semel liberalitas fastidium ei
præstat, illis, quos eidem regno Patres contulit et
Patronos, dedit adhuc et Virginem innocentiam agnam,
et nominis appellatione Agnetem, quæ felicis memo-
riæ Domini Przemislai, sive Ottakari Boemice
quondam Regis filia, ex utroque parente stirpe re-
gali progenita, sic juventutis suæ florem virtutum
decore vestivit, quod ab incunilis ætatis suæ pri-
mordiis ad patriam visa sit festinare cœlestem. In
Ordine tandem S. Claræ conversatione degendo sanc-

tissima

urgetur
Canonizatio.Pro Canoniza-
tione instit
Elisabeth
Regina anno
1328.Litteræ civium
Pragensium
ad Pontificem
Romanum :

A tissima, vitæ suæ terminum sic explevit, quod hoc, quod feliciter inchoaverat, feliciter consummavit. Cui perfectioni vitæ laudabilis tantum Dominus contulit gratiam et virtutem, quod in vita et in morte et post mortem tanta miraculorum claritate refulsit, quod evidenter patuerunt et patent quotidie suæ indicia sanctitatis. Quæ quidem hæcna pro Dominorum varietate, qui in regno Bohemiæ post felices memorie Domini Wenceslai Bohemiæ et Poloniæ Regis obitum in ipso regno Bohemiæ successerunt, sic occultata, fuit sub modio, quod Virginis vita et sanctitas ad Apostolicæ Sedis et Vestram notitiam non pervenit. Sed nunc in regno ipso stabilitate domini divina miseratione concessa, Illustris Domine, Domine nostræ Elisabeth Bohemiæ et Poloniæ Regina Pater misericordiarum Dominus spiritum suscitavit, ejusque cor in amorem et honorem ipsius Virginis, quæ quidem Virgo ipsius Domine Reginae fuit avia, sic accendit, ut ac Sanctitatis Vestræ pedes, memoratæ Virginis sanctitate deducta, supplicaret et peteret, ut illum venerabilem, sanctum et Deo gratum thesaurum jam diu lucentem in cœlis, super publicæ ac universalis agnitionis candlelabrum Vestræ Sanctitatis benignitas ponere dignaretur in terris, Virginem ipsam Sanctorum catalogo describendo. Quod et nos Sanctitatis Vestræ advoluti genibus, humilitatis nostræ instantia supplicamus. *Hæcibi. Erant tunc Pontifex Joannes xxi, dictus xxii, qui sedit ab anno mcccxxvi ad annum mcccxxxiv.*

B 10 Ut jam dicta supplicatio felicem exitum sortiretur, videntur mandante Elisabetha Regina nullequamque conquesta illustriora Acta et miracula, atque ex eis duplex Vita B. Agnetis confecta, cujus altera servavit Lutina, altera Bohemico fuit exarata: prior datur ex vetusta codice Ecclesiæ Pragensis eruta, cujus aliquod apographum extat in collegio Clementino Societatis Jesu apud P. Joannem Tannern: et hunc statueramus solam dare, vitissimam postea quam ex duobus etiam vetustis codicibus descriptam Latinitate donavit vir eruditus et Societate etiam Jesu Georgius Crugerus. Verum dum utramque inter se contulimus, deprehendimus illustres rerum circumstantias cum variis minutis addi, et quia hactenus etiam inedita est, judicavimus ipsam quoque prælo dignam esse, et priori addi debere. Codicum horum MSS. quibus Crugerus usus est, alter appellatur Crugeriensis, alter Velestavius: imo unus auctor creditur B. Agneti coævus extitisse, et de eo accipienda esse ista verba infra num. 18 relata: Hæc habui et veteri manuscripto coævi auctoris, quæ de insolita virginis regie ante sacrum

C parthenonem virtute paucis annotarem. Ceterum ut ex dictis patet, ut explicarentur obscura, hinc inde interposuit paucæ jam memoratus Crugerus. De eadem B. Agnetis agunt passim, qui de rebus et personis Ordinis Minorum, aut gestis Regum et Sanctorum Bohemiæ agunt: quorum plurimos allegat Arturus du Montier in Martyrologio Franciscano, ubi hoc cum elegio exorat, adhuc vi Martii. Pragæ in Bohemiâ B. Agnetis Virginis, Regis Bohemiarum filie, quæ spretis regalibus oblectamentis, monasticam professæ est, et paupertate, pulchritudine ac signis emicans ecurrit ad Christum sponsam. Similia habet idem auctor in Gynæceo sacro et Laherius in Menologio Virginum. Duo hic compendia subiicimus, Bartholomæi Pisanii lib. 1 Conformitatum, fructu 8 par. 2, et Georgii Hartholdi Pontani lib. 4 Bohemiæ præ: quos duos reliqui fere describunt aut paucæ etiam clugia decerpunt. In Pisano referimus Marcum Physipontensem Lusitanice, Hispanice, Italice, Gallice editum, et Valerium Leactum Capuvinum in suo Italia tractatu de S. Clara et illustribus Clarissis, quærentem typographicum, quo civitas Pragensis loco Pragæ apud Pisumum legatur, retinuit, et citâ di Plagensis transcripsit. Hæc

præporimus quatuor epistolas S. Clara ad B. Agnetem, D quas a se Latine redditus transmisit Joannes Tannerus, Societatis nostræ Sacerdos.

§ III. Monasterium Clarissurum extractum, abalienatum, restitutum. Ossa anno MD. XLII reperta an B. Agnetis? Miracula recentiora.

Cum Acta hæc prælo apparassem cum adjunctis annotationibus et parte Commentarii prævi hactenus traditi, et tamen mihi metipso non plane satisfecissem, litteras in Bohemiam misi ad R. P. Joannem Possamurum ante Bohemicæ Societatis nostræ supremum Præpositum Provinciale, tunc Pragæ ad S. Clementem Rectorem Collegii Academicæ: cujus etiam benevolentiam Romæ anno MDCCLX expertus fueram. Hæc enim hanc omnem commisit industriis sui collegii viris, RR. PP. Joanni Tannero et Tobie Hlawito, qui de ipso monasterio Clarissurum ejusque mutationibus, de Reliquis effossis et miraculis, deinde cura ad impetrandum Canonizationem impensa aliisque nonnullis ista indicant.

12 Prima harum sanctimonialium monasterium extractum est in angulo urbis veteris Pragensis prope Moldavam fluvium, a Juliarum habitatione diutius circiter plateis remotum. Habet autem extrinsecum illud Veteris Pragæ territorium a reliqua Urbe vetere diversum magistratum suæque jura: totumque ætænum subest jurisdictioni Abbatis ejus monasterii. Acta utraque infra danda indicant templum sub nomine Salvatoris a B. Agnete fuisse ædificatum. Accedit, teste Tannero, auctoritas Danielis Heleslawini, quæ in rebus Bohemicis magno in pretio habetur. Ideam vidi in Calendario Historico Bohemico suggerit Hlawitus: hinc per posteros in summa altiori superiorem imaginem collocatam representare ipsum Salvatorem. Interim sæpe nomine S. Francisci solitum est indicari. Verum his nominibus quasi abolitis ob memoriam B. Agnetis titulus est a populo impositus, et templum Dicitur Sanctæ aut Beate Agnetis passim appellatur. Extat modo in eadem Vetere Pragæ ab alio latere hand procul a Juxta templum Salvatoris, opus recentissimum circa annum MDCXXI aut requentes inchoatum, quod huc non spectat, nisi ut Lectæ moneatur ab antiquo Salvatoris templo, etiam situ loci plane esse distinctum.

13 Sanctimonialium hujus, Salvatoris sive B. Agnetis monasterii, quam reliquæ omnes, prævalentibus Hussitis, vi extractæ fuerant et in unum S. Anne monasterium, quod erat Virginum secundum institutionem et regulam S. Domini Deo sancte servantium, simul numero, ut minimum quadringentis compactæ rivere debuerunt: quod factum tradunt circa annum MDCXX, cum bella Zischiana feverent, quando et monasterium harum Clarissarum magna ex parte destructum dicitur, et vacuum præmansisse, nullis ad illud redentibus sanctimonialibus. Postea centum et pluribus annis elapsis, Ferdinandus Imperator, et Rex Bohemiarum anno MDCXXIII donavit Reverendis Patribus Ordinis Prædicatorum pro cuius ænobis S. Clementis ad Pontem, quas dedit Societati nostræ, ubi nunc illud est Collegium Academicum: in quo humane divineque scientiæ tum nostris tum externis magno regi universi utilitate traduntur. Postea tamen sub Ferdinando II post victoriam in Albo-Monte obtentam, datum est Reverendis Patribus Ordinis Prædicatorum egregium parochiale S. Agnetis templum, ac monasterium B. Agnetis Patribus Franciscanis restitutum, a quibus fuerant sanctimonialibus eo reducte: verum cum hoc anno MDCXXVII peste perussent omnes, illis aliæ eidem Clarissæ substitutæ sunt, quæ in Tiquereus oppido, Pragæ per millibus distata, quod Virgines illæ inter bellorum tempestates, fors servare non degerent, relictæ vacuo illo monasterio huc migrarunt, atque in hodiernum diem in summa

Acta Praga transmissa.

Monasterii situs et jurisdictionis

templum olim sub nomine Salvatoris,

dein S. Francisci,

post B. Agnetis notum:

sanctimonialibus expulsi sub Hussitis,

fructu 8 par. 2.

monasterium datum R. P. th. mactantibus,

restitutum Virginitas et laetitia

Memoria in Martyrologis

Compendia 2 V. lxx.

A lis, et D. Adamus Raab a Camera deputatus, Hi ergo accurrerunt se operi die XIV Octobris dicti anni MDCXLIII. sed nequa isto die, neque sequenti aliquid patratum est, quod huic historię inseri necesse est. Dein XVI Octobris inventum est sepulcrum ex quadratis lapidibus albis confectum : cujus longitudo erat trium ulnarum et trium quadrantium, latitudo ulnæ unius cum quadrante : quod propter profunditatem et angustiam fossę per partes, uti etiam erat confectum, est extractum. Quo facto altare capellę media ex parte dejectum, et alia ex parte exportatum est, et quęsitum, quidnam appareret in marmore albo sub altari per modum sepulcri eminere. Erat autem illud marmor album, ipsa forma sua aptatum sepulcrum, longitudinis ulnarum trium cum tribus quadrantibus, latitudinis duarum ulnarum cum quadrante, profunditatis unius ulnæ cum dimidia absque lapide superiore, in quo inter terram plus quam unius horę spatio ejiciendo feliciter ista subnotata invenit. Cranium, os brachii, os cruris, Mandibulas duas cum quatuor dentibus, Particulam de spina dorsi et nonnullas alias particulas. Quę omnia diligenter cum partibus ciste putridis et fermentis nonnullis in cista sacraria sub duorum Commissariorum sigillis deposita sunt in diem sequentem XVII Octobris ; quando post auditum sacrum dicti Domini Commissarii, quę prulie invenerant, instruxerunt et consignarunt, ac tandem in cista reponi et hanc obsignari curarunt. Huc usque ex Actis venerabilis Consistorii præcipua, et fere verbis illorum contracta. P. Joannes Temernus corpus hoc secundum, mense Octobri inventum, suspicatur esse alicujus Imperatricis aut Reginę in eo templo sepulta ut etiam defunctę : cum plures tales ibi habitarent. At certissimam veritatem deprehendi non posse addit, nisi Deus manifesto aliquo miraculo revelaret.

19 Interim excitata fuit major populi Pragensis erga B. Agnetem devotio, quam etiam nonnulla miracula confirmarunt : inter quę nobis hæc terra indicata fuerunt, quorum prius contigit anno MDCXLII, et ante dictam inventionem non solum anno. Decumbent in monasterio Soror quædam paralytica, quę omni manuum et pedum usu privata erat. Ea interne stimulata, petiit ad locum sepulcri B. Agnetis deferri : Delata est, ac in modum Crucis auxilio Sororum sese projecit in terram, expetens solatium quoque suarum precis auxiliare. Obsequantur illę, et pro sanitate afflictę deprecantur. Vix aliqua mora interjecta, surrexit Virgo luxata firmissima, et quę antea pedibus consistere non valuit, acsi infirma non fuisset, reprædavit.

20 Virgo Lubavilla Catharina Kozlimeska, dein Mater Abbatissa anno MDCXLII a medicis in infirmitate deposita fuit. Ubi vero cereum donum et virginum præces beatę Virginis Agnetis obtulerat, continuo melius habuit.

21 Anno MDCXLIII (quo ista Praga ad nos missa fuit) die XXI Septembris Elizabeth Rossleriana Crvis Neo-Pragensis tulit ad monasterium S. Agnetis filiolam desperata disenteria laborantem expetitque eam habitu monastica induit, B. Agneti prolem devotens. Annuerunt petenti Virgines, et filiola sequenti die convalescit.

§ III. EPIST. IV S. CLARÆ AD B. AGNETEM.

I. Inclytę, et Venerabili Virgini Agneti, Fihę præpotentis semperque invicti Boemię Regis, Clara indigna ancilla Jesu Christi, et famula virginum Deo dicarum in monasterio S. Damiiani, obsequia sua deferat spiritualia, et cum demississima reverentia æternę felicitatis gloriam apprecatur.

Famam sanctę tuę conversationis, et vitę irre-

Martii T. I.

preheussibilis, quę non modo ad nos pervenit, sed universum pene orbem jam pervagata est, gloriam audiens, vehementer in Domino gaudeo et exulto ; neque solum ego, sed et omnes ii, qui faciunt, et facere desiderant voluntatem, ac obsequium exhibere Jesu Christo. Notum enim est, quomodo cum super omnes honore et gloria mundi hujus nti, Augustissimo etiam Cæsari, prout tuam et ejus Majestatem decebat, nubere potuisses ; toto cordis affectu et inimo desiderio magis sanctam paupertatem et carnis mortificationem elegeris ; electo etiam in matrimonium longe nobiliore Sponso ipso Domino Jesu Christo. Hic incorruptam, et intaminatam virginittatem tuam semper inviolatam custodiet, quem cum amaveris, semper casta permanebis, cum tetigeris evades castior ; cum sumpseris, virgo permansisti. Ejus potentia omni potentia est fortior, gratia gratiosior, aspectus omni alio pulchrior, amor singularis, omnes delicias excedens. Ad hujus Sponsi amplexum tu electa es, qui ubera tua lapide pretioso et aures inestimabilis pretii unioibus exornavit, totanque te circumdedit chrysolitho, et coronavit corona aurea, expressa signo sanctitatis. Quare Soror dilectissima, imo Domina Venerabilis, nam et Sponsa et Mater et soror es Domini mei Jesu Christi, incorrupte virginittatis et sanctę paupertatis vexillo gloriose exornata, confortaro in sancto servitio, quod exemplo pauperis Jesu Crucifixi ferventi desiderio inchoasti ; qui pro nobis omnibus dira tormenta in cruce perpassus, eripuit nos e potestate Principis tenebrarum, a quo ob peccatum primi parentis captivi tenebamur, reconcilians nos Deo Patri. O beatam paupertatem, quę amantibus, et amplexu suaviautibus se bona largitur æterna ! o sanctam paupertatem, quam habentibus regnum colorum promittitur æterna gloria, et vita beata absque dubitate donatur ! o amabilem paupertatem, quam Dominus Jesus Christus, qui cælum, et terram gubernavit et gubernat, qui dixit et facta sunt omnia, singulariter complexus est ! ipso enim dicit : Vulpes foveas habent, et volucres cœli nidos, filius autem hominis, id est Christus, non habet, ubi caput reclinet ; inclinato capite in cruce emisit spiritum. Quare talis et tantus Dominus ulerrum purissimę Virginis ingrediens, undique indigus et pauper in hunc mundum venire voluit, ut homines, qui pauperes et indigi cœlestis cœli erant, in eo fierent divites, et dominatores regni cœlestis. Gaude igitur et exulta vehementer ac spiritum replere letitia ; quandoquidem elegisti magis contemptum mundi hujus quam honorem, paupertatem, quam temporales divitias, et præ terrenis thesauris in cœlis, quia digna es habita ut esses soror, sponsa et mater altissimi Dei Filii, et gloriose Marię Virginis. Certa sum te fide firmissima credere et scire, quod regnum colorum non nisi pauperibus sit promissum, nec ullis aliis quam pauperibus a Domino conferatur ; dum enim res mundi hujus amantur, fructus amoris perditur. Deo et mammonę servire non possumus ; aut enim unum diligemus, et alterum odio habebimus, aut uni inservimus et alterum contemnimus. Scis quoque quod vestibus indutus cum nudo nequeat convenire, nec vestibus ornatus pugnare valeat cum mundo ; siquidem prius terra albiditur, qui habet in se quo arripiatur. Splendide in hoc seculo vivere, et in altero cum Christo regnare, difficile est : facilius enim transibit camelus per foramen acus, quam dives in regnum colorum. Propter quod abieceris vestimenta, id est divitias mundi, ut luctata cum ejus fallacis fortiter vinceris, et per viam angustam regnum cœlestis ingredieris. Felix certe, et omni laude digna mercatura, dimittere terrena pro æternis, mereri cœlestia per

D
Laudat quod
pro Cæsare
sponso
Christum,

E
ejusque extre
mam pauper
tatem,

que certissima
est salutis
consequendę
via

et animos
addit ad
perseveran-
tiam,

A mundana, centum accipere pro uno, et beatam vitam sine fine possidere. Quapropter Celsitudinem et Sanctitatem tuam humillimis precibus in visceribus Jesu Christi obsecrare constitui, ut conforteris in sancto ejus servitio, et crescas semper de bono in melius, de virtute in virtutem: ut ille, cui toto cordis affectu famularis, cumulatissima sua gratia te exornare dignetur. Rogo etiam te in Domino, quantum maxime possum, ut me ancillam tuam, licet indignissimam, aliasque devotas Sorores, quæ mecum in monasterio sunt, in sanctis precibus tuis Dominum commendare digneris, ut tuis precibus adjunctæ possimus mereri misericordiam Jesu Christi, ut una tecum dignæ simus frui visione æterna. Vale in Domino, et pro me ora. Alleluia.

II. Filie Regis Regum, Virgini Virginum, sponse dignissime Jesu Christi, et ideo Regine Agneti, Clara pauperum virginum inuifilis et indigna ancilla salutem, et semper vivere in magna paupertate.

Gratulatur et
egregium pro-
fectum,

Gratias ego danti gratiam, a quo omne datum optimum, et omne donum perfectum credimus provenire, qui te tantis virtutibus exornavit, atque ad eam perfectionem adduxit, ut perfecti Patris facta imitatrix, digna fueris fieri perfecta, ne oculi ejus imperfectum quidpiam in te viderent. Hæc est illa perfectio, quæ te sibi in æternis gaudiis celestis Rex conjunget, ubi residet in solio stellato gloriosus. Tu, quæ regni terreni altitudine contempta, deliciisque conjugii Casarei spreto, amatrix facta es sanctæ paupertatis, ne in spirita lingue humilitatis et fervoris amoris vestigiis Jesu adhesisti, digna, quæ ei connubio jungereris, inventa es.

Et quia novi te virtutibus omnibus repletissimam, nolo verbis multis onerare te, quamvis forsitan nihil superfluum in his rebus, e quibus solutum aliquod provenire potest, tibi videatur. Unum tantum, quia necessarium, insinuo, et exhortor te obtulisti, ut memineris vocationis tuæ, ut altera Rachel, principium semper respiciens: quod jam tenes, tene, quod agis, age; nec unquam subsiste, sed cursu veloci, imitatione mansueta, pede celeri, ne incessans tuus de pulvere aliquid contrahat, secunda et laeta in via tantæ beatitudinis progredere: nulli credens, nulli consentiens, qui te ab hoc proposito avellere, et currenti in via obstaculum ponere vellet: curro in eam perfectione, ad quam te vocavit Spiritus Dei, ut in ea reclusa vota tua altissima, et securius ambulas viam mandatorum Dei, sequarisque consilia Reverendi Patris nostri, Fratris Eliæ Ministri Generalis totius Ordinis, eaque super omnibus consilia alia tibi sequenda propono, et pretiosiora æstima super omne aliud donum. Si quis autem aliud quid tibi dixerit aut insinnavit, quod perfectioni tuæ contrarium sit, quod vocationi Dei obstat, etsi posses exaltari et honorari super omnes homines, hujus tamen consilia ne sequere: pauperem autem Christum virgo pauper amplectere, intueri factum tui cæssa contemplabilem, cumque sequere, facta et tu contemptibilis propter eum in hoc mundo.

Sponsum tuum speciosum formæ præ illis hominibus, pro salute tua factum inter homines deformissimum, toto corpore flagellis dilaceratum, et in summis doloribus in cruce expirantem intueri, o Regina inelyta, et exardece toto affectu in ejus imitationem: si compateris, etiam congratulareris; si condoles, congaudebis; si in cruce commoraris, in lumine Sanctorum cum eo habitationes obtinebis celestes: nomen tuum scribitur in libro vite, futu-

et Christi pati-
entis imitatio-
nem.

rum gloriosum in secula seculorum: pro transitoriis mundi hujus bona capies æterna, et vives beata sine fine. Vale dilectissima Soror et virgo, benedicta propter Sponsum tuum, meque cum Sororibus meis (quæ de bonis a Deo tibi communicatis gaudemus vehementer) in sanctis tuis precibus, una cum tuis Sororibus Domino Deo diligenter digneris commendare.

III. In Christo Jesu mihi præ omnibus alijs honorande Virgini, et præ omnibus mortalibus dilectæ Sorori Agneti, serenissimi Regis Boemæ Filie, et nunc summi Regis eulorum Sorori et Sponse, Clara humilis et indigna ancilla Dei, et pauperum virginum famula, salutare gaudium in auctore salutis, et quicquid optimum est desiderabile.

De valetudine tua felici, statu et progressu in bene coeptis constanti, in quo te ad adipiscendam celestem mercedem alacriter perseverare intelligo, vehementi in Domino repleor gaudio: quia agnosco te, dum pauperem et humilem Jesum Christum imitaris, et meos et aliarum Sororum mearum in hac pretiosa imitatione supplere defectus. Vere gaudere possum, nec illus est, qui me tanto gaudio possit spoliare: nam quod sub celo desiderabam, jam possides: quandoquidem astutum hostem, superbiam et vanitatem, quæ perdunt ac in insipientiam inducunt corda hominum, mira prudentia et gratia Dei circumdatam te video superare, et thesaurum in agro mundi hujus ac humanis cordibus absconditum, quo talia emuntur ab eo, a quo omnia ex nihilo creata sunt, humilitatem virtutis, fidei, et paupertatis amplecti conspicio; atque ut verbis utar Apostoli, ipsius Dei te assero adjutricem, ineffabilisque ipsius corporis cadentium membrorum sustentatricem et erectricem. Quare quis me de tantis bonis gaudere prohibeat? gaude et tu dilectissima semper in Domino, neque comprehendat te amaritudo aliqua.

O in Christo dilectissima virgo, Angelorum gaudium, et corona Sororum! pone mentem tuam in speculo æternitatis, pone animam tuam in splendore gloriæ, pone cor tuum in figura substantiæ divinæ, et transforma per Dei contemplationem temetipsam totam in imaginem Deitatis ejus: ut sentias, quæ sentiunt amici, gustans secreta dulcedinis quam omnipotens Deus dilectis suis abscondit ab initio, et omnibus his, qui in hoc fallaci mundo, qui cæcos sui amatores seducit, existentes eum deserunt: eum ex toto ama, qui ex toto pro tui amore se obtulit, cujus pulchritudinem sol et luna admirantur, ejus mercedis magnitudo, et multitudo est absque fine; hunc aio altissimum filium Dei, quem Virgo peperit, et post partum Virgo permansit: ejus dulcissimæ Matri adhære, quæ talem genuit Filium, quem cæli capere non poterant, ipsa vero in parvulo corporeculi sui utero portavit, et sinu virgineo reclinavit. Cui non indignationem movet fallacia hostis generis humani, qui per res cito transitorias et vanam gloriam in nihilum convertere nititur id, quod majus est ipso cælo?

Mihi jam gratia Dei constat certo, quod dignissima creatura fidelis hominis anima major sit cælo; siquidem ipsum eum alius creatoris capere non potuit creatorem: una vero anima fidelis ejus est habitatio et sedes, idque per caritatem, quam non habent impij, dicente veritate: Qui diligit me, diligitur a Patre meo et ego diligam eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus: quemadmodum enim gloriosa Virgo Virginum Deum et hominem

Gaudium suum
de ejus profec-
tu testatur

E

horitur ad
Dei amorem

F

super omnia
estimabilem.

A verum in utero virgineo portavit, ita et tu imitando eam in humilitate et paupertate, semper eundem Dominum spiritualiter portare potes, eum continens, a quo omnia continentur : quem dein tu et aliae, quae divitias mundi hujus sperant, plenius continebunt. Falluntur in hoc aliqui mundi hujus Reges et Reginae, quorum superbia etsi ad caelum usque ascenderit, et capite suo tetigerit firmamentum, in fine tamen ut stercus peribunt.

Venio nunc ad ea, quae a me tibi significari petisti, quae nimirum essent ea festa, in quibus liceret nobis ciborum varietate uti. Ea ego dilectioni tuae, prout S. Pater noster Franciscus ea nos celebrare singulariter admonuit, tibi transcribo. Sic igitur habet : Præter debiles et infirmos (quibus quoscunque cibos cum omni sollicitudine dari admonuit, ac imperavit) nemini licet ex nobis, quæ corpore sana ac fortis est, aliis cibis, quam quadragesimalibus uti, tum feriato, tum festo die; sed jejunandum quotidie omnino, Dominicis tantum diebus exceptis, sicut et Nativitatis Domini, in quibus bis in die comedendum est, similiter feria quatuor consuetis temporibus, prout cui libuerit, ita ut cui videtur non jejunandum, ad id non cogatur. Nos autem bene valentes

B jejunamus quotidie, exceptis Dominicis, Nativitatis et omnibus Resurrectionis diebus, sicut Regula S. P. nostri Francisci nos edocet. Diebus etiam B. Virginis Mariæ et SS. Apostolorum jejunare non tenemur, nisi forte in feriam sextam inciderent; et ut supra dixi, quæ bene valeamus ac fortes sumus, semper quadragesimalibus cibus utimur; quia tamen corpus nostrum æreum non est, neque fortitudo nostra fortitudo lapidis; sed debiles et corporis infirmitatibus subiecti sumus, a nimio abstinentiæ rigore, quem te sectari cognovi, abstinere te vehementer in Domino rogo : ut vivens et sperans in Domino, rationabile obsequium exhibeas ei, et holocaustum tuum sane prudentiæ sit conditum. Vale in Domino prout ipsa desideras: meque et meas Sorores tuis sanctis Sororibus commenda.

IV. Dividio anime meae, et præcordialis amoris adyto singulari, Serenissima Regine Agneti, Matri meae dilectissima, et Filiae præ omnibus specialiter dilectæ, Clara indigna ancilla Christi, et ancilla inutilis ancillarum ejus, quæ deguit in monasterio S. Damiani, salutem, et cum aliis Sanctis Virginibus ante thronum Dei et Agni novum cantare canticum, et quocunque ierit Agnus, cum sequi.

C O Mater et Filia, sponsa Regis omnium seculorum, quod non scripserim tibi ea frequentia, quam anima mea, et tua exoptasset, mirari noli, neque persuade tibi ullo modo incendium amoris, quo erga te flagro aliquomodo imminutum esse, sicut enim diligebant te viscera matris tuæ, ita ego diligo te : id unum intercessit : paucitas nuntiorum, et magna in viis pericula. Nunc autem occasionem caritati tuæ scribendi nacta, coexulto tecum, tibi que in gaudio Spiritus sancti congaudeo, o sponsa Christi : quia quemadmodum prima illa S. Agnes Agno immaculato, qui tollit peccata mundi, conjuncta fuit, ita et tibi, o felix! datum est frui unione cælesti illius conjunctionis, quam stupent caelorum exercitus : cujus desiderium omnes ad se rapit, memoria satiat, bonitas omni dulcedine replet, odor mortuos resuscitat : cujus gloriosa visio beatos facit omnes cives supercælestis Hierusalem, quæ est splendor gloriæ, lumen æterni luminis, et speculum sine ma-

cula : hoc speculum inspicere quotidie o Regina, et sponsa Jesu Christi, in eoque faciem tuam sæpius contemplare, ut foris et intus ita te exornes diversissimorum florum virtutibus, iisque vestimentis induaris, quibus indui decet filiam et sponsam supremi Regis. O dilectissima in hoc speculo inspicendo licebit tibi cum divina gratia deliciarì. Accede et vide primum in hoc speculo reclinatum Jesum in præsepio, in maxima paupertate, villibusque panniculis obvolutum. O admirandam humilitatem! et stupendam paupertatem! Rex angelorum, Dominus coeli et terræ in præsepio positus est. In medio hujus speculi intueri sanctæ humilitatis beatam paupertatem, cujus gratia plurima incommoda pro redemptione generis humani pertulit. In fine tandem speculi intueri ineffabilem amorem, quo pati voluit in ligno crucis, in eoque etiam morte infami obire. Hoc speculum in ligno crucis positum admonet transientes, dicens : O vos omnes, qui transitis per viam, attendite et videte, si est dolor, sicut dolor meus : respondeamus nos ei vocanti et gementi, una voce et spiritu : memoria memorabor tui, et anxietur in me spiritus meus. Hoc fervore amoris exardescere o Regina, simulque memineris cælestis Regis ineffabiles delicias, divitias et honores æternos, suspiransque ingenti desiderio ex præcordiali amore exclama : Trahe me post te, curram in odorem unguentorum tuorum, o Sponse cælestis : curram, nec cessabo, donec introducas me in cellam vinariam, donec lava tua sit sub capite meo, et dextera tua feliciter amplectetur me : osculare me osculo oris tui.

In hac consideratione posita memineris pauperem Matrem tuam, et scito quod ego felicem tui memoriam inseparabiliter in tabulis cordis mei scriperim, habens te ex omnibus dilectissimam. Quid plura! taceat lingua corporis in amando te, et loquatur lingua spiritus, o Filia benedicta : amorem enim, quem erga te habeo, corporalibus lingua nequit exprimere. Quare hæc, quæ scripsi insufficienter, benevole ac benigne suscipe, et maternum saltem amorem adverte, quo erga te et filias tuas quotidie exardesco. Filiabus tuis me, et filias meas, dignissima nostra Soror Agnes, diligenter commenda in Domino. Vale o dilectissima cum filiabus tuis usque ad thronum gloriæ magni Dei, eumque pro nobis exora. Nuntios hos a nobis missos fratres nostros dilectissimos, Fratrem Amatium dilectum Deo et hominibus, et Fratrem Bonagratum dilectioni tuæ quanto maxime possum, commendo.

COMPENDIUM VITÆ a Pisano scriptum.

Fuit alia in hoc Ordine insignissima genere et sanctitate, scilicet S. Agnes de Bohemia, filia a Orechi Regis Bohemæ, b nupta Imperatori Frederico II, etsi non fuerit ab eo traducta. Hæc siquidem Agnes audita fama S. Clara, quæ adhuc vivebat, et hoc e ab illis, qui veniebant de Roma et Assisio, cælesti afflata spiritu, d patrem dulciter alloquens, deprecata est, ut ipsam sponso cælesti et non terreno permitteret famulari. Sed patre differente propter timorem Imperatoris, cui erat in sponsam promissa, dare assensum, Dei famula patri promisit quod secure daret assensum, quia Jesus Christus in hoc ipsum javaret. Tandem habito consensu patris, virgo Dei Agnes, pro Fratribus Minoribus, qui jam in Moguntia erant, misit, qui ad ipsam accedentes, eam cum multis aliis Principissis et insignibus Dominabus Domino consecrantes, habitum religionis imposuerunt, et juxta Regulam a Sede Apostolica S. Clara

D
In enim, ut
speculum in-
spicere debeat,

et amorem ex-
citare :

E

ac mi memo-
riam commen-
dat.

F

Quomodo con-
juncta Christo

a
b
D. Agnes re-
jectis impera-
toris nuptiis,
c
d

assumit habi-
tum Claris-
simum :

A S. Clarae et suis datam degere instruxerunt. Et cum pater ejus Rex Orecbus vellet sibi et Sororibus magnos redditus depantare, noluit: sed de elemosynis, quas Fratres pro ipsis acquirebant, voluit, quamdiu vixit, victitare: et sic usque e hodie in civitate Pragensi, ubi dicta Agnes fuit monialis, sorores illae, etsi nobilissimae sint et multae in numero, non possessiones seu redditus habent, sed sola elemosynas vivunt, eis per Fratres acquisita. Mundi abhincationem factam ab ipsa S. Agnete, sponsa Fredericus Imperator diu audivit, paupers turbator, sed ipsam agnoscentis Christo deponstat, consolatus est dicens: Quod ex quo non terrene homini sed Domino Deo erat nupta, sibi erat placitum et acceptum, quia ab ea non erat contemptus propter hominem, sed propter Deum. Hujus B. Agnetis fama B. Clara cum audisset per nuncios, quos ipsa S. Clara direxerat, Dominum Deum suum laudavit, et dictis S. Agneti aliqua misit, videlicet Pater noster, velum, scutellam, in qua S. Clara comedeat, et scyphum et nonnulla alia: quae cum summa devotione ab ipsa S. Agnete sunt suscepta, per quae Deus multa signa fecit meritis B. Clarae. Quae omnia auri et gemmis ornata in dicto monasterio reservantur. Hu-

neretur a Cardinale Joanne, Legato Gregorii x, ut
sibi de propriis quid servet pro necessitatibus con-
tingentibus, respondit se omnia reliquisse seculo ;
tamen Ecclesiam unam partem, alteram Sororibus ;
tertiam donavit infirmis. Indigenti pro Sororibus
quadam feria sexta panem Deus mirabiliter submi-
nistravit, sicut et alia vice fundulos. Alias ipsa mul-
tum jejunio et carnis macerationi dedita flagellisque,
item indumentis asperioribus et precibus frequen-
tioribus, quam solebant Sorores. Filiam fratris Regis
a morte precibus suis revocavit, quæ tamen tardio
vitæ humanæ paulatim rediit, unde vocata fuit. Hinc
passionem Christi mire meditata et venerata est, et
communione sacram seorsim accepit, visitavit
infirmas Sorores, necessaria subministravit. *b* Pri-
mislaus contra Rudolphum Cæsarem obtinuit precibus
victoriam. Vilit et divinitus Angelos et thuris flam-
mam circum Brigitam S. Clara: Orlinis, cum vellet
moriri : et ipsa mensis Martii die sexta, hora, quæ
Christi fuit mortis, obiit cum magna claritate, odore
et omnium lacrymis, et in templo beatissimæ Mariæ
virginis, ubi frequens oravit, sepulta est, præclara
ultra infirmis et mortuis exhibens miracula.

a hic est Cardinalis Joannes Caelanus Ursinus, nobilis Romanus, vir morum majestate clarus, qui Pontifex creatus vixit
Kufelenus Decembris anno 1277, in S. Nicolai (cujus basilicæ
Ducum in Ardunibus fuerit) venerationem nomen suscepit, ea
apportione fertilis. b Est aliquot occupis auctoris scriben-
dum Wenceslao fratri contra Fredericum Ducem Austrie pre-
cedibus ostendit victoriam, quam eadem produxit. At Præmissus
hujus filius in pugna infecti contra Rudolphum occisus fuit.

VITA

Ex codice MS. Pragensi.

CAPUT I.

Ortus, educatio, et vita in seculo peracta.

Scripturus D. Agnetis, Pragensis Domine et rivis
neæ florentissimæ, ejusdemque sponsæ Christi Op-
timi Maximi integerrimæ res gestas, priusquam in-
de, unde necesse est, exordium petam, hæc parthe-
niacum epithalamium pure illi expromo.

Candidæ vitam recolamus omnes
Virginis, nostræ patræ Patronæ,
Cantibus, sistris, cytharis, lyrisque
Cum decachordis.

Illa terrenum fugiens cubile,
 Nupsit æterno pulibunda Sponso,
 Nuptias coram celebrans frequenti

2 a Agnes inclita virgo Pragensis, Filia Primissimæ Ottagaræ felicissimæ Regis Bohemorum, et Constantiæ Sororis Andrææ Regis Ungariæ, Genitoris S. Elizabethæ, filia; anno a partu Virginis millesimo ducentesimo quinto Præge in lucem edita. Singularem vivendi splendorem, quem matrem facta inderat, præcurrentibus ostentis in ipso vitæ limine declaravit. Ettenim mater ejus uterum ferens, vidit sopori dedita inter sinus auro illitas vestes leucophaeam quandam nudis operæ cum stupeis funiculis læceriam, admiransque voce ad se prolata dulciter, quem parturiret hoc genere habitus nsumum. Næ multo post Agnetem peperit, quam in cunis non semel conformatis in Crucis modum pedibus et manibus exultantem offundens, Crucis famulam non vane futuram conjectabat. Triennem deinde, et jam præcipuo cuidam Polonia Duci desponsam, parentes eum magistra morum et non indecenti comitatu in Poloniam amandant. Quæ Trebniconse cenobium inter sacras virgines trienni incolas, ut ætate ita præpetate maturescebat. Hos ejus religiosus conatus religiosissima Princeps Polonorum Hedvigis institutis suis potenter eo usque amplificabat, quous-

ALIUD COMPENDIUM

a Bartholdo Pontano scriptum.

Bonta Agnes, Primisslai Regis Bohemii filia, quam parens in somnis intellexit futuram sanctam, ex habitu ostendit S. Clarae, eamque sepe in eum in Crucis modum complicate brachiola, similiter et pedes: illa in Trebimonsii monasterio assueta piis exercitiis jejuniis, elemosynis, orationibus et pietatis Christianum officis, repudiavit Frederici Caesaris et Anglii Regis nuptias, quod Legatus Caesaris in somnis edoctus, dum eam coram vultu desponere, altarem gloriosam magis sibi imponere. A Pontifice Gregorio nono obtinuit habitum S. Francisci, et multa privilegia tum ab eodem quam a Claresse. Conditque monasterium in honorem S. Francisci, quod Ordini Crucigerarum cum rubra stilla dedicavit, ut illi pauperes alerentur conjunctimque generis. Postea et chorum pro monialibus S. Clarae liberaliter instituit, ubi servavit, ut famula Martha, cui S. Clara audita summa illius gratulata, mittens ab Innocentio iv regulas confirmatas, quas et haec ab Alexandro iv confirmari denuo petiit. Cuiusque mo-

nihil sibi
cupit retinere;

divinitus
panem et
pisciculos
accepit :

implem
resuscitat a
morte :

三

Angelos videl.

moritur
miraculis
clara.

E

ANIMADV.
PAP. 25

Proœmium.

F
B. Agnes &
regia stirpe
anno 1215

præſagio
præſidio.

in cœnobio
de illi

que

A que sponsus vitæ hærebat. Eo namque humana perfunctione excludo. ipsa quoque futuri matrimonii jugo expedita, in Bohemiam jam sexennis revolavit, atque in cœnobio Doxanensi, inter lectissimas Virgines, Christi obsequiis mancipatas, vitam et intellectum, partim earum exemplo partim Scripturarum lûna, iter per anni orbem formavit, ut parentum Regiæ aulæ reddita, candore animi et vitæ innocentia omnibus se magnopere commendaret. Jamque Bohemia eam non capiebat, quæ nominis fulgore Bercinios saltus transgressa, in palatio quoque Cæsaris Friderici tantum insplenduerat, ut filio ejus, ne forte ab alio nupta, non nubilis præriperetur, ambitiosa legatione quaereretur. Et admiserunt Reges Bohemi tanti supplicis preces. Protinus ergo Virgo Regia sponsahus fœderibus coercita, filio Cæsaris devincitur : in qua maritali actione illud non usitatum accidisse memorant, nullum neque ex paranymporum neque pronuborum cœtu nomen Virginis edere potuisse, ut testatum esset Agnetem excellentiori alicui sponso depactam conservari.

B Jam Cæsaris filii sponsa appellata, in Austriam ad Ducem ejus loci, virginum exactarum agmine ambita, ut ab eo et poliretur : et oblectamentis teneriori vitæ accomodis mulceretur, provehitur. Illa vero omnem frivolarum voluptatum illecebram longe ab animo suo proscribens, totum illius temporis curriculum, quo adventum Domini in carnem memoramus, non in carne nec in dapalibus escis (ut mos ejus gentis ferebat) sed in pane solo et vino, novennalis virgo exegit. Quadragesimum paulo post jejunium invadens, cum filii filique Ducis Austriæ lactariis vincerentur, ipsa eadem, quam supra retuli, dura lege confecit : ardentissime interim a Matre Dei contendens, ut se virginitatis suæ imitatricem efficere dignaretur : quam ob causam festum ejusdem, quo salutarem Angeli voce nuntium accepit, præcipua veneratione et animi in mysteria ejus pernoscentia intentione recolebat. Omnia tamen hæc divinum amorem respicientia opera, una cum copiosis in egenos largitionibus, ita recte peragebat, ut sola magistra conscia, paucisque fidissimis virginibus facta ejus noscentibus, nulli studia sua, rescandæ humanæ laudis ergo, aperiret. Hinc factum, ut nuptiæ ad certum diem indicte, in incertum prorogarentur, et Agneti in Bohemiam regrediendi idonea facultas hac dilatazione offerretur.

C Sed neque domi Agneti a nuptialibus curis diu tranquilla fuisse omnia. Non magno namque interjecto tempore, et Cæsarei et Britannorum Regis Legati Pragiæ aderant, Agnetem Dominis suis conjugem flagitantes. Sed Christus eam sibi servari sponsam uni ex Cæsarianis tali (licet perperam interpretanti) per noctem viso declaravit. Coronam ille gemmis splendidissimis distinctam Agnetis capiti inferri, eamque brevi post demi, atque aliam inexplicabilis decoris imponi videre videbatur : quod omen ad se suosque collegas referens, victoriam sibi de competitoribus Britannis spe certa usurpat. Sed revera eo mysterium visi spectabat, Agnetem non fluxam et momentaneam, sed cœlestem æternamque gloriam manere. Et sane eo cogitationes omnes conatusque regiæ virginis inclinabant, ut majorem humanam vitam diligere posset. Quapropter mortuo patre, cum Bohemiæ rebus præesset Wenceslaus, germanus Agnetis, his se illa legibus sepebat, ut mutato habitu, fidissimis stipata asseclis, diluculo templa plurima peragraret, Divorumque exuvias religiose veneraretur, quantumvis pedes ejus frigoris immanitate adusti, sanguine rorarent. Donum reversa, ubi primum calore se refovisset, in proximam eadem sacram, omni virgineo comitatu prosequente et de Deo tantum loquente, descendebat, numerosisque

sacrificiis intendens, nunc pro erroribus suis preces, nunc pro vita functis decretos Psalmos Christo offerebat. Extra concubiliato cultu fulgebat, intra cilicii asperitate urgebatur : lectus pretiosis stragulis et peripetasinatibus ad speciem ornabatur, quem illa nunquam, duriori abscondite effulta, ingravit.

D Annus jam b decimus quintus vitæ ejus currebat, cum Cæsar insigni fama pietatis ejus experrectus, maturare pollicitas filio suo cum Agnete nuptias, ablegato ad Wenceslaum fratrem ejus præstanti Orationum collegio, aggressus est. Nec Wenceslaus patris Ottogari decreto quidquam suis negantiis derogare præsumpsit : quin potius, ne nomen Bohemum promissorum tenax, macula inconstantiæ intingeretur, sorori, ne moras in tali negotio strueret, auctorem se futurum dixit. Hic Agnes, cum æternæ virginitatis suæ proposito iterum laqueos jaci videret, secretos Roman tabellarios ad Gregorium nonnum dirigens, orat, ut Christi potius quam hominum causæ favere velit, matrimonium illud oraculo vocis suæ ratum non pronunciet, quod consensu auctoris ipsius nunquam coaluisset : consuli sibi conjugium ab affinibus posse, cogi se ad illud invitum ex lege Christiana non posse, nec dehere, Pontifex perfectæ et sapientis virginis oratione commotus, voto ejus pronus subscripsit, et litteris suis eam ad perseverantem studium in hoc vitæ freto cohortatus est : quin et tanquam verus pater filiam plurimis secundum animam laxamentis cumulavit. Hac benignitate Summi Sacerdotis munifice gestiens virgo, Regem Wenceslaum fratrem libertatis suæ certiores facit, Pontificumque diploma, quo omnes qualiumcumque procorum preces, velut ariete, deturbaret, lætabunda proponit. Conturbatus Rex expedite Cæsari, quæ privato consilio soror patrarat, omnem a se imprudenti culpam in scientem illum derivari significare festinat. Frendere primo Cæsar, et ad vindictam ira bulliente concitari : mox tempestate animi discussa, serenior factus, hanc Cæsare Christiano dignam pro Agnete sententiam tulit : Si Agnes quæcipiam hominum excellentium filio suo prietulisset, tum vero se ultrius armis tantam contumeliam depulsurum fuisse : at cum Dei filium, cujus illo se famulum esse in protio poneret, suo filio prærogarit, nullam sibi iustam causam stomachi præberi. Quare Virginem bono animo esse, et sacrum Christi thalamum integre et firmiter colere per litteras commonefecit : sibi pergratum hunc pertinacem ejus virginitatis ardorem esse. Caperet proinde Divorum, quæ sibi mittebat ossa, quibus, tanquam obsidibus benevoli erga se favoris sui, frueretur.

a Quæ hic annotari deberent, pleræque ut aliam vitam dæmus. — *b* Imo moriente patre unius virginis quinque jam ferme expleat. — *c* Non filio suo, sed sibi tam viduæ præbebat illum Cæsar. Nam filius anno 1223 duxerat uxorem Agnetem filiam Ducis Austriæ.

CAPUT II.

Vita B. Agnetis monastica.

Jam debellata aliquot conflictionibus carne Agnetis, protinus sic mundo gravis invenit. Accessitis quippe discalceatis hominibus, ad normam Divi Francisci viventibus, dulciter ab his fastigium melioris vitæ, quam B. Clara soror ejusdem Sancti studioso sectabatur, in egestate voluntarie suscepta, et corporis voluptatum contumpeptione, judicii quæ aliterius phœcis subjectione constare. Quamobrem nihil morata pretiosum illum muliebrem mundum inter pauperes distrahit : nosocomium ad imitationem S. Elisabethæ cognate suæ, perpetuis redditibus fruens, sub nomine D. Francisci prope Pontem constituit : alias deinde ardes sacras intra complexum muri veteris Pragiæ eidem Sancto attolli jus-

D cilio indut-

tur :

duce cubi :

b

ne admittere nuptias Cæsareas cogatur,

confugit ad Gregorium Pontificem :

E

inducit fratri Regi, mentem suam :

laudatur a Frederico.

F

Adducit institutum S. Clarae :

erigit nosocomium,

des sacras,

sit

novennis desponsatur filio Friderici Cæsaris.

in Austriam abducta,

strictè jejunat in Adventu et Quadragesima :

virginitatem Deiparæ commendat :

in Bohemiam redit :

a Rege Angliæ expellitur :

cœlitus coronata cincta in omnino visa :

mortuo patre,

mutato habitu templa adit :

EX MSS. LATINIS	A sit. Virginibus quoque D. Clara, se perdespicientiam rerum omnium confirmare volentibus, peratplum aedificium sub Servatoris nomine, omni templi ornatu exaggeratum, consecravit : eoque quinque Virgines, B. Clara socias, Pontificis Summi auctoritate ex Italia sibi missas, introduxit. Ipsa non multo post, cum septem virginum Bohemarum nobilitate illustrum choro, praesentibus septem Episcopos et fratre Rege et Regina, innumerabilique prope omnis aetatis et dignitatis hominum spectante turba, auream vestem cana, eam prius coma, permixta, et Christo sacra est. Qua re cognita, permixta in Polonia maxime note puella, caleato ad exemplum Agnetis mundo, a Semina parare, et certatim in ea ruere coeperunt	10 Præter consuetas communesque suae familiae supplicationes, in privato oratorio tanto fervore ad Deum corde et ore nitebatur, ut et lacrymis facies ejus humeret et fulgore illo, quo orans infundebatur, oculos conversarum in se Sororum perstringeret. Inventa est in eo loco a Benigna Virgine nube fulgida circumfusa, major humana conditione. Excepta est vox virilis, quæ oranti responsa dabat. Eo die, quo Ascensum Domini in caelos Ecclesia solemnem agit, cum in horto inter Benignam et Priscam Virgines psalleret, raptâ ex medio illarum, vix in hora illis reddita fuit, nihilque de absentia requisita, præter decorum et blandum risum significavit. Ad cadaver recens obite minoris germanæ, illum versum oranti : Qui Lazarum suscitasti etc. mira res ! vitam recipere, corpus moveri, et cur se gaudis ejicere tentasset Sororem castigare. Cessavit Virgo precari, et rediviva illa festinavit mori. His visis, ringere invidentia deum, et laqueos malitiae suae explicare. Quocirca egredientem illum oratorium, in gradibus ita evertit, ut ruenti artum humero expulerit, atrocemque dolorem illi creavit. Quam injuriam tam æquo animo tulit, ut celans dolorem, clancularis fomentis sibi medicata sit.
et illi d. cum 7 aliis ingreditur :	7 Qualis porro quamque absoluta Agnetis vivendi ratio per omnes annos in cenobio texta fuerit, enumerare magis quam explicare licet. Sic enim sibi vix apparebat, ut omnibus semper suaves, sic alias se prætantiores reputabat, ut quancumque sibi processu acquissimum judicaret. Ille ex radice non novum si in Deo grati fructus provenirent, quod Agnes omnino perfectiorum excellentiam semper defugerit, quod Sororibus ejusdem instituti hypocrita calefecerit, quod in cultu minimis laboribus accurate desudaret, quod delicatiores cibos per se coxerit, ut morbo prolapsa per cenobii viros eos dispartiret, quod cubile nocturnum sordibus expurgaret, quod foras et sane turpitas leprosum aliorumque sordidas aegritudine pressorum hominum vestes, suo jure allatas et consuerit, et adeo frequenter ipsa eherit, ut grassante in manus ejus illuxerit acrimonia, et emicis et exertutas eas circumferre cometa sit. Quibus auditis D. Clara eximio letata, et Deo, tantorum operum in Agnete effectori, gratias egit, et Agnetem, ut in aggressu ad celos processu duraret, litteris cohortata est. Reges quoque vivendi suas Innocentii Quarti potestate ratas, ab Assisio illi transiit. Eas Agnes alacris suscepit, et ut in concussis commendabilioresque suis redderet, Alexandri Quarti, Vicarii Christi, cubulo reboravit.	in oratione fervens nube fulgida circumdatur : in extasi rapitur : sororem suam resuscitat :
præ humilitate,	B quod in cultu minimis laboribus accurate desudaret, quod delicatiores cibos per se coxerit, ut morbo prolapsa per cenobii viros eos dispartiret, quod cubile nocturnum sordibus expurgaret, quod foras et sane turpitas leprosum aliorumque sordidas aegritudine pressorum hominum vestes, suo jure allatas et consuerit, et adeo frequenter ipsa eherit, ut grassante in manus ejus illuxerit acrimonia, et emicis et exertutas eas circumferre cometa sit. Quibus auditis D. Clara eximio letata, et Deo, tantorum operum in Agnete effectori, gratias egit, et Agnetem, ut in aggressu ad celos processu duraret, litteris cohortata est. Reges quoque vivendi suas Innocentii Quarti potestate ratas, ab Assisio illi transiit. Eas Agnes alacris suscepit, et ut in concussis commendabilioresque suis redderet, Alexandri Quarti, Vicarii Christi, cubulo reboravit.	E e revelatione discit se ex consanguineis ultimam morituram : sanat ægram pomis,
ut illi d. cum 7 aliis ingreditur :	8 Paupertatis autem sponte ascite adeo amantem accipiens, ut nullis Capetani Cardinalis, Tutoris Contubernii sui, contumacibus adigi potuerit, quo ab difficultatem temporum, certis propriisque possessionibus se illicaret. Pretiosissima patris sui et Principum dona, partim Christo ad ornatum templorum, partim sibi, partim pauperum morbis eversum commendo assignabat. Fratre defuncto, ad extremum rerum omnium inopiam bis devoluta, aliis mendicantibus, ipsa, licet incommoda valens, summa animi voluptate efferebatur, gratias Deo agens, quod se dignum experimento optato paupertatis effecerit. Quam tamen brevi et panibus mundissimis et fundulis, quibus ægra vesci gaudebat, ad limina ejus depositis, atque per ostiorum repertis, Christus mitigavit.	signo Crucis procurato : dolorem capitis tollit :
præ humilitate,	9 Corpori suo prius conversionis suae temporibus usque adeo infensa extitit, ut nullis illud coctis edulis, uno tantum crudo coque, vel aliquot aliis, interdum panis fructibus sustentaret. Omnibus ab Ecclesia indictis jejuniis, omnibusque quartis et sextis feriis, cum quatuor beatae Virginis festis, praeter diem, et toto illo a D. Martino usque ad Natalem Domini nostri temporis defluxu, per omnem ætatem panis et aqua vitam tolerabat. Jungebat his panis horculum ex setis equinis consertum cilicium, quo veluti lorica defensa carnis letus sapiret. Hoc vero adeo arte corpori suo innectebat, ut funiculis ejus quasi serolem sibi quamdam in carne ipsius, quo se immergeret, eraserit. Sed et flagris persæpe loro compositis in seipsam crudeliter bacchabatur.	signo Crucis fugat : diabolum signo Crucis fugat :
et illi d. cum 7 aliis ingreditur :	C Quodam die, Agneti in agmine Virginum praevia Cruce supplicanti, exhibitus est Rex Ottogarus pater ejus, duobus hinc inde athletis quasi saucius fulciri : quod cum iisdem Virginibus enarrasset, et ludificationem diemini opinaretur, conperit tandem re vera visum illud Dei significationem fuisse. Eodem quippe die pater ejus, qui contra Rudolphum Caesarem acie decertaverat, proditione quorundam occubuit. Erigende Virgini, secretissimis juxta ac ferventissimis vocibus, ut quippiam Deus concederet	comis erga alios, etiam delinquentes :
præ humilitate,	instanti	b in visione intelligit Regem Ottogarium mortuum,

A horribili specie linguam ejectaret, exsucto vino, quo ossa Agnetis tinxerant, incommodo illo exemptus est.

EX MSS.
BOHEMICIS

aposthemate
in faucibus.

febril,

debilitate
cubili.

aposthemate in
lateri.

profluvio
sanguinis.

in ignem
lapsa,

in aquas
lapsa.

Sanguis ex
anguine pro-
flans morbus
sanat.

Epiologus.

Wenceslaus, Equitis cujusdam ammannensis, sic meatus omnes gutturus prepeditos lentis humoribus forebat, ut vix habitum, ne dum cibum glutiret. Atque is, ubi aqua erinibus Agnetis intinctus et inunctus fuisset, primo balatum, ovis sono similem, deinde purgatum vocem Deumque laudantem, expressit. Certum est Constantiam, quae Divae Agneti in officio regendi Parthenotrophii successerat, oblata ad sepulchrum ejus oratione, et ferventi et diuturna febril ereptam fuisse. Agnes Gizica virgo cœnobii ejusdem, applicita per adminiculum alterius Sororis Agnetis sarcophago, in impotenti et rigente cubito suo proflans rubor pristinum recepit. Domina Scholastica Zerotina, insanabili aposthemate secundum latus onerata, cum inter amplexum, quo B. Agnetem mortuam stringebat, latus suum ægrum lateri ejus applicuisset, festine revaluit.

21 De Maldata viri nobilis uxore Lithomiliensi res omnibus vulgata est, eam profluvio sanguinis, voto Agneti facto, levatum esse. Dumca virgo sacra unco caldarum appensura, in flammam foci precidit, et inter cœndum naphorata Agnete, integra ab igne surrexit. Hoc quoque miraculi loco fuit, sedem Agnetis delagante domo, in qua asservabatur, non fuisse allatam, tantum ignibus ab una parte notatum. Cum exundans Muldava, delubrum, quo D. Agnes reposita est, irrupisset, Elizabetha virgo, ossa sacre virginis tollere properabat, et tropide rem gerens, in aquas altiores se decidit. Erepta autem a Zalinea virgine, sicca prorsus beneficio Agnetis apparuit.

22 Juditha virgo ingenti amore Agnetis exorta, unguem pedi ejus detraxerat, ut monumentum aliquod amato a se virginis, quo se solaretur, haberet. Sed ingens copia sanguinis ex plaga illa erumpens, velum virginis, quo illum siccare laborabat, ita imbutit, ut non illi preberet non posset. Tum virgo humo affixa veniam delicti postulavit, et sanguis repressus est.

23 Eo postea multis adempta valetudo largiter recuperabatur. Et nuda o virgo, qui te in oculis ferimus, et hunc laborum nostrum tibi sacravimus, equit erit pretium, acis quid petimus, scis quo plurimum indigamus: accipe a Sponsa et da: ni dederis; ne tu exterminum quam tuorum civium amantior.

a Anno 1282, ut supra dictum. — b In altera Vita, novum parva et inditur.

ALIA VITA

Ex MSS. Bohemicis concinnata a Georgio Crugerio Societatis Jesu.

§ I. Nativitatis annus, et dies, parentes et consanguinei B. Agnetis.

Annus millesimus ducentesimus quintus vertebatur, cum primum lucem coelestem Agnes, regia infans Prage videret; ne alius Coelis nomine signaretur quam Agnetis, insequens nativitas lux effudit. Cum enim prodio ejus festi in terras prodisset, justitia de emissa infantem regiam episcopus a Daniel Agnetem sub sacrum lavacrum nominavit. Parentes vero natura ei indulserat b Premislum u (qui et c Ottogorus i, Boemia Rex iii) et d Constantiam Regi in Regis Ungarie filiam, sed utrumque, quantumvis scripto regio insignem, modesto regulum contemptu virgo sanctissima superavit, dum in religiosa B. Clare lucerna postmodum magis emittit, quam si in purpura et gemmis Princeps Berolina effulisset.

2 Fratres præterea ex eisdem genitoribus uti et

sorores Agnetis obvenire; quibus scilicet fortuna non omnino adversa peculiare favores exhibuit. Nam c Wenceslaus inter Reges primus, Boemia Regem egit iv, qua pietate in sacra, qua etiam bellica felicitate plane singularis: f Premislum iii, fratrem alterum, Moravia Marchionatus satis honeste aliquamdiu Principem aluit, donec corlibem mors ad sepulchrum primis virilitatis annis induxit.

3 Sororem primam g Borissavam, Udalricus primus Carentanorum Dux in thori consortem adscivit; quo conjugio ultimi styriae et h Portus-Naonis Domini Udalricus ii et Philippus i generati sunt. Hic primo i Wislehradensium Prage Præpositus, iude k Salisburgensium Archiepiscopus, ac denique l Aquilegia Patriarcha vixit; at Udalricus ii, quantumvis uxorem duxisset, cum heredem nullum haberet, hereditarius terras m Ottogaro iii, Boemia Regi v, suo nimirum acitino, partim pretio partim liberali donatione, transcripsit. n Anna sororum secundum Henrico ii, a probitate celebri Wratislaviensium Duci, uxor auspit; sed hunc, post aliquot tamen liberos, ad p Lehniciam amisit, cum Tartarus memorabili clade Christianos isthic sub annum Domini mcccc afflixit: i ipsa commune humanitati vulnus ultimum Wratislaviae anno Domini mccccv accepit. Itaque inibi ad D. Clare in Parthenione sacerarum virginum ejusdem instituti quævit, quem a fundamentis ipsa quondam erexit.

4 Neque per hæc fratrum regalia aut sororum connubia solummodo inclaruit Agnes, sed etiam prima inter decora accensuit consanguineas sive affines sanctimoniam fama clarissimas. q Hedvigis Henrici Probi, Anna sororis mariti parens, qua virtute fuerit Dux, etiamnum Silesia recordatur, r Elisabetham item Constantiam Agnetis nostræ genitricis, germani Andreae filiam, quæ non prodigia nolititavit in Hassia? Et hinc fortasse mirum videri non debet a tam vicino Divarum feminarum sanguine, virtutis etiam guttas aliquot in Agnetem defluxisse, itaque consanguinearum exempla ad raram ejus sanctimoniam plurimum contulisse.

a Henrico Episcopo simul et Duci anno 1197 mortuo successit Daniel ejus nomen assumens, et exivit inque ad annum 1213, quando illi defuncto electus est Andreas, ante ejusdem Ecclesie Præpositus. — b Henricus Dux et Episcopus mortuus, Ducatum obtinuit frater ejus, quoniam Premislum Vladislavus Regis secundi filius armis depreit, et terra hec inter Reges Bohemæ a Duce Probo Episcopo anno 1204 coronatus est. — c Ottogorus sive Ottokarus dictus traditur, quod mltavere Ottom Dm Saxonia in Imperatorem electus, contra Philippum filium Frederici primi Ludovici, post obtinui fuitis Henrici vi ab aliis assumptum: et se Regina Germanica Ottogoris, est quoniam Ottom totus deditus. — d Premislum Adela, Moraviae Mariti filius, anno 1202 dedit Constantiam filiam Belæ, Regis Hungarie. Ha Hedvigis, qui dicitur primus sanctitate Pontificis legitime factum addidit. Udalricus lib. 15. Cum Constantia Belæ Regis Pannonie illa contraxit Romani Pontificis assensu. In altera Vita, dicitur Constantiam mortuam Andrea Regis Ungarie, sed hunc regnum, post patrem Belam Ludovicum fuisse anno 1200, et Ladislav filio anno sequente vita cum regno functis. Marum est a Thoma Jordano ad Dubraviam, Wandys ad an. 1233 num. 4 Artus in Martylol Franciscano, dubium moveri et confugi ad Constantiam, Lmici Regis viduam, dñm nuptam Imperatoris, vide infra litteram r. — e Natum esse Wratislaviannum anno 1206, tradit Hungaricus quoniam e voluntate Patris in Regem electum confirmavit Fredericus ii Imperator, diplomate signato anno 1216 die 7 Kalend. Augusti Indict. 3, anno Romani Imperii 4. Vide Goldastius in Appendix Documentorum Bohemæ pag. 33. Anno dein 1228 illustrati sunt Ottogorus et Wenceslaus Reges Bohemæ, quod debent consecrari et coronari a Moguntina Archiepiscopo. Ibidem pag. 26. — f Hic Morchia Moravæ Premislum cum matre Constantia Regina Bohemæ fundavit monasterium Cisterciense sanctimoniam in Moravia, cui antea Porta-corti, vulgo Tismen, in diocesi thomacensi: ubi ad altare magis sepulcrum mirumque dicta Regina Constantia apparuit. Diplomata fundationis editum est a Jurepote Jongheus in Actis Abbatum Ordinis Cisterciensis in Warchonia Moravæ pag. 37. signatum in Zvzem anno 1234 pridie kal. Novemb. Martius et Constantia anno 1240, ad quem annum meminit fundationis hujus et alterius monasterii extructi Ottogoris. Hæc confirmanda fuerunt contra errores Dubravii et Lmici. Solvi et aliorum, dum hunc Premislum fuisse et Wenceslaus Regis filium, qui in diplomate frater ejus dicitur, aut certe dicitur vixisse post obtinui Wenceslaus et factus ejus in regno successor. — g Natum omnium liberorum arbor in lucem progenit est anno 1203. — h Portus-Naonis, urbs Fois-Julia. ejus se postmodum Dominus scripsisse Archiduces Austria, monumini 14 Januarii ad Vitam B. Gidrici de Portus-Naonis, etiam Ordinis Minorum pag. 983. — i Wuchehada

D

e

f

fratres habuit
Regem et
Marchionem,

g

h

sorores i Bor-
islavam
nuptam Duci
Carinthie

i

k

l

m

n

o

p

et Annam
nuptam Duci
Wratislaviae:
E

q

consanguineas
B Hedvigem
et S. Eliza-
betham,

r

Daniel. Ep.
Pragen

Premislum
Rex Bohemæ

Ottogorus
dictus.

Constantia
Regina

F

Premislum
Dux Moravie.

Portus-Naonis

A Wischerhoda est arx regia in huc Sova-Praga, ubi Moldava ad urbem accedit, extracta traditur anno 683, et tredecim postmodum temporibus exornata ad primariorum ecclesiarum Praepositi a iurisdictione Episcoporum exemptus fuit. — **k** Handus in Metropoli Salsburgensi Philippum statuit 35 Archiepiscopum, creatum anno 1249, ubi assensit patrem ejus (sed Bernardum appellat) Carinthiae Ducem anno 1256 mortuum esse, eique filium Vidaticum successisse. — **l** Gregorio de Monte-longa Patriarcha Aquilensi anno 1259 defuncto, Sedem occupavit Philippus et iustas difficultates tam in hac quam praecedenti Sede perpassus est. — **m** Wenceslaus patri 23 Octobris anno 1253 defuncto, successit Primislans Ottogarus Rex Bohemiae, cui erat Edalecius Dux Carinthiae amicus, cum mater hujus Borislava esset Wenceslaus soror. — **n** Natus est Anna iardia inter Borislavum et **B** Agnetem, anno 1204. — **o** Henricus hic infra Probus cognominatur, Henrici Barbetti Ducis anno 1238 mortui, et **S** Hedwigis filius et haeres. — **p** Legnicum, alius Agnecum, ubi Ducatus Silesiae inferioris. De clade Christiani ibi a Tartari dicta anno 1241, 9 Aprilis in hebdomade post Octavam Paschae illata, et generosi animo Henrici Ducis ad ultimum usque spiritum dimicantis, legendus Mathias de Michovia lib. 1 Chronica regni Poloniarum cap. 39. Parpas ejus ab Anna uxore sepultum est in templo **S** Jacobi, quod is cum conventu obijuncta Fratrum Minorum circa annum 1236 extruxerat. — **q** *Haec non tantum fuit Anna sororis **B** Agnetis: sed et ipsius Agnetis destinata uxor; ut inferi dicuntur.* — **r** *S. Elizabetha erat consobrina et potius amicum **B** Agnetis. Gregorius 3 Papa in epistola encomiastica de laudibus **S** Elizabethae ad Beatricem Reginam Castelle, ita alloquitur **S** Elizabetham aut de **B** Agnete: Inebriasti quoque poculo vasis huius Agnelem, ancillam Christi, virginem, natam Regis Bohemiae, Sororem tuam in ejus aetate tenera rebus asperis experiri valescebas conversationalis insignia, illi ut Imperialis culminis oblata fastigia fugiens sicut reptilia venenata, et nuda vexillum triumphale Crucis arripies, jam procedit obvium Sponsi sui aereis lampadibus, chori sacrarum Virginum comitata. Integram Epistolam exhibet Wadingus ad an. 1235. num. 11. Verum quia Sororem videat legi, cum tantum ejus exel consolatoria aut amicum, arbitratu est Constantium **B** Agnetis matrem non fuisse sororem, sed filiam Andree, patris **S** Elizabethae; ac tum haec amita fuisse **B** Agnetis. Verum quia haec Virgo dubius unius ante **B** Elizabetham nato est, fasces et propria matre senior constituendi foret, cum Andree post Gertrudem **S** Elizabethae matrem, alias adhuc duas prioribus mortuis habuisset uxores.*

S Elizabetha,
ancilla
B Agnetis.

B Triennis desponsa Principi Poloniarum, **b**

§ II. Indicia futurae sanctitatis **B** Agnetis ante natalitatem aut in ipsa infantia.

Non temere neque indequaque magnas animas celum sibi seligit, nam, antequam corporibus inclinantur, cui destinentur, praedant superi, ne quis in deliciis impudentem manum, nominis prelo, extendat, et subinde etiam innocente aut saltem imprudente divorticulo longius a Deo id generis cupedias abluat. Conspiciat ergo lege, paria circa Agnetem necdum natam aut in emnis non nisi infantem acciderunt. Vidit in primis inter soporem Constantia mater, dum utero sanctum omnis gestabat, in regio suo vestitum inter purpuram et auro gemmaeque distinctas vestes, griseum quondam opere omnino nudis cum stupens funiculis lacernam immasceri, locoque primo, velut angustum vestimentum sererm.

C Ea insensitata habitus cum suspensa haeret, et per omnia formam coloremque in vestitu novo demittitur: illapsa celo vox sermone claro mysterium explicant, dum hoc genere vestis factum, quem ipsa jam utero ferret, aliquando usurum solemniter praedixit. Visum, et ejus vocalem et celo explanationem eventus ipso postmodum sub annu Domini MCCXXIV firmavit, cum Agnes Constantiae filia purpuram ornata diuque regias et plane caesareas vestes, infra Divae Clarae a habitum gloriose abiecit, et in illa lacerna mundum moliebrem, aurea minorum gemm: aequae polchritudinis fimbriae collegia, vestibus virgo quantumvis modeste, sollemniter tamen triumphavit.

Ubi Natam autem, et pro more in emnis infans deposita, haec necdum secret quid ageret, ipso tamen situ, et manuum pedumque compositione, ejus Sponsa esse vellet, et quo duce vitae orbitum deorsura esset, pulcherrime signalat. Etiam cum liberae et manus, et illigatos pedunculos vel mater vel nutrices sinerent, plerumque regia infans decussatis manibus et inflexis pedunculis, membra virginea in modum Crucis formabat, itaque suavissime, quasi jam tum crucifixi amore soporata esset, quiescebat. Vertit is situs in omen plerorumque piam suspensionem: neque foellit Agnes sacra auguria, quando,

Martin T. I.

quoad vixit, nihil magis egit; quam ut ad Jesum, **D** nostri amore per omnia in crucis supplicio probatum, suam ipsa in adversis fortitudinem et injuriarum contemptum eximie ac ad virtutis insolentiam probaret.

a **S** Clara attensa in Virginem sacram est a **S** Francisco, anno 1212, ut est annis septem et amplius serius, quam haec civitas Constantia ostensa sit. Ceterum visionem hanc, et quae de decussatis manibus et pedibus traduntur, etiam in Bohemia pia Pontanus et passim alii annotarunt.

§ III. Sancta **B** Agnetis in Trebnicensi et Doxanensi monasterio educatio.

Sollicite Principum amor haeredes etiam in infantibus ambit: hinc in id generis uniones in tempore comparandos, aut tempora apta connubiis, tantopere anxie exercentur inquisitiones: nullae prope potiores curae Regum sunt, quam ut ante maturam aetatem liberorum concilietur cum futuris conjugibus paritas, inducatur amor; quo utraque sollemniter deinde stabilita hymenaeo pro aeterna quasi coronae et sceptri possessione, laborent partu, roborentur frequenti foru. Quis igitur miretur in regiam puellam intentos similes venatores, in tempore quamquam non pro connubiis, in Boemiam advenisse, et pro a Principum Silesiae filio minorem pulcherrimum Agnetulum ambivisse? Non erat uata amplius annos tres regia puella, cum desponsata **b** Boleslao Silesiae Principi parentes regi cum magistra norum, et in illustri virginum nobilium comitiva, reliquoque famulatio ad sponsi parentes agnatosque ablegant in Silesiam. Hanc illi pro sancta temporum illorum consuetudine inter sacras virgines Trebnicii in parthenone celebri, duobus Wratislavia lapidibus, incindunt. Interim nihil omnino veriti, ne ab Hymenaeo Principe, virgo regia, quantumvis ab ejus facibus remotissima, ad vicinos Christi amores divertiretur. Aut cum subinde pissini Principes, plerasque optabant e liberis virginibus citra posteritatem Christi servitio innori, aut non aliunde Christianas conjugas expetebant pro thoro, quam quae virginum florem servassent in cornubio. In Trebnicensi ergo parthenone virginula Agnes, sacras inter virgines lae Christi suavisime singebat, quo nimirum aliquando et ipsa sacra centum sororas ad Salvatoris lactaret: et illam pietatem inter virtutis exercitia continua lacrimarum condiscelat, cujus exemplo non tantum moniales annis **lxx**, sed et cives, subditosque omnes annis omnino **lxx**, et aliquot in Dei Divorumque amorem palmariter inflammaret. Trebnicum porro tenuit haec educatio, in qua et illud ad Agnetis felicitatem feliciter convenit, quod nimirum Hedwigis religiosissima Princeps, et quamquam regis vidua, sacrarum tamen virginum virtute eeryphaea, hanc alumnulam curaret accuratius, quae sancta studia sancte sine feminae provocabant duo maxime, quod Agnetis parentibus propter Henrici filii cum sorore Anna connubium proximum diligenter miter, et ipsa sua sponte in Christianam pietatem dignaque celo virtutes mirifice Hedwigis progenideret.

Sed cum Agnetem sponsam sibi ab interm Christum selegerat, hinc ad preconceptum spe amorem nunquam Boleslaus Princeps pervenit. Triennio quippe Trebnicii transacto, ne sponsus aliquando non satis innocens fortasse delicias Dei ad se diverteret, ante tempora et tamen in tempore a morte semotis est e numero vivorum ad immortales. Ea propter Agnes virgo jam e sextennis a parentibus in Bohemiam revocata est; neque tamen in patria alibi virtutis cepit incrementa, quam ubi ejusdem jecerat fundamenta. E cornubio Cisterciensium Trebnicensium virginum emigravit quidem, cum

63 Silesiam

Prævio necdum nata fuera Clara su indicatur:

u

infans degen-
tata manibus
et pedibus
jacet.

in Trebnicensi
cornubio degit.

P
quod **B** Hed-
wigem:

mortuo
anno
reversu,

c

A Silesiam excessit; sed reversa in Bohemiam, parthenonem iterum, sed Norbertinum d. Doxanæ intraivit, inibi quoque inter lectissimas e nobilitate Boemia Christi heroinas, qua sacrarum Scripturarum lectione, qua exemplis præcipue beatissimarum virtutum, ita a septennio ad novennium profecit, ut inde in aulam parentum inducta, rara vite innocentia Præmislao et Constantie, majoribus suis magnopere se ubique probaret; inferiores etiam in venerationem raperet, non tam titulo regie dignitatis, quam Christianæ præter consuetudinem eximie virtutis prærogativa.

EX MSS
BOHEMICIS.
d.
habitat in
Doxanensi
cænobio:

Boleslaus
addictus
apocryphus
B. Agneti.

Trebitium
monast.

B

Doxanen. e
monast.

a Henricus Barbatas et S. Hedwigis Silesia et Cracoviensis Duxes adierunt, quibus erant 3 filii Conradus, Henricus et Boleslaus. Conradus, cui desponsata erat filia Marci Saroni, anno 1213 in venatione ex lapso equo cecidit. Ante hanc tertium Boleslaus fata fuertur esse tradit Ingolensis lib. 6 Historiæ Poloniæ pag. 350. Henrico nuptum Annam, sororem R. Agnetis jam duximus Agnetem de his tribus filijs Joachimum 11. Agnetis parte 1. Silesia pag. 374. et Jacobus Schleissinus lib. 2 Principum Silesia cap. 4. et Boleslaus juvenem adhuc civilem exercant mortuum esse. De eadem agitur in Actis S. Hedwigis 15 Octob. b Trebitium vulgo Trebitz, vicinis et intercedens fundatum anno 1203 ab Henrico Barbatas et S. Hedwigis, cujus fundationem fuisse sufficientem pro cætu presens altitudo tradit Michalensis lib. 3 cap. 30, ubi pluribus possessionibus donatus descriptis, videlicet nobilibus ex Bubenberga monasterio acerbis esse, primamque Abbatissem virginem Petrusam Alamanam, secundam Gertrudem Henrici et S. Hedwigis filiam. Hæc post obitum mariti reliqua vita S. Hedwigis peregit, et post ne bonis operibus plenus obit 15 Octobris, anno 1243. — c Eadem annis 1213, quo Boleslaus futurus ipseus extinctus est. d Doxanæ castrum cederet sibi pro repultura Henrici Episcopi Pragæ, anno 1197 Egro mortuus, qui ibidem ante matrem suam sepeliri fecerat anno 1278 videlicet Rogerius. Est ipsum oppidum Doxanæ situm in ecclesiastica Altmoravia, ubi Egro fluvius se exonerat in Albam

§ IV. B. Agnes a Frederico n. Cesare pro filii Henrici sponsa expetitur, sed irrita conata.

Hæc tam rara et insolita in regia virgine, ut diximus, virtus, non tantum inaccessos Hercynia nostræ recessus intus illustravit, sed fulgidi ejus radii ipsam etiam a Frederico n. Cesaris aulam Imperatoriam penetrarunt. Hinc ille pro filio suo Agnetem ambitiosus expetit, sed omni omnino legatione, profectus Pragæ apud Præmislam Bohemiam Regem reperiri delictis, quibus majestas Romanæ posset unico in terris honorari. Quia propter, ut par erat, agnovere eam lechitatem Agnetis parentes, neque quidquam uterque curat, quo filio etiam mortali sponsi efficacissime persuaderet. Quam autem ageret Agnes serminalis, et in parentis eximie semper officiosa Nulli restitit, verbo nullo spes proci infregit, in omnibus comatus suorum consensu prudenti solidavit: itaque magni Cesaris magno filio solenni caeremonia passa est inform per sponsalia voluntatem utrimque in amores futuros obligari. Illud tamen subinde non citra admirationem evenit, ut, cum paronymia et pronum Cesaris pro Frederico filio nuptialem actum celebrarent, nemo eorum loci suo Agnetis nomen insereret; ut, cum maxime ejus esset, ejusdem aut Henrici sponsi posset renunciei. mutua ergo et manca tam insigni actione clare apparuit, quod eventum sortitura esset solennitas, quisque sponsam Agnetem pro Henrico ambiret, et obnoxiosissimis amoribus humanis, a celo amissis virginem custodiam deperiret.

III Peractis vero solenniis, Agnes Cesaris filii sponsa designata, in Austriam, Frederico Cesari propter magnas prerogativas ejusdem provincie Principibus indubius magnopere obligatam, selectarum e nobilitate virginum auditu agnomodum ducitur, ut inibi modis internis Germanicis instruatur, et accommodis a latu teneriori oblectamentis demulceretur. Sed frustra fuere omnes ille adolescentie cupidie nihil minus virginem regni, quam id generis carnis illam fecit, totum illud tempus in primis, quod celebri nomine Adventum Domini nisi-

gnimus, memorabili abstinencia, cui in parthenonibus assueverat, non amplius quam novennis Agnes, non nisi modico pane intra diem dimenso et exigua vini mensura extra et citra omnia alia quæcumque famis et sitis lenimenta, traduxit. Subsequente post paullo Quadragesima, quantumvis Austriæ Duxes, liberi Principes, lacticiis ex concessio rite vescerentur, illa tamen memor rigida apud Boemos pietatis (quam non tantum in cænobiis, sed et in paterna aula viderat fuisse in vigore) quadraginta illos esuriales dies, non tantum citra licitiam, imo etiam subinde adolescentie necessarium indulgentiam, solenniter continuavit; sed rursus cibum omnem insolenter excludens, præterquam panem et modicum quid de vino, nihil admisit.

II Ante autem ferias celebrioribus, quibus Incarnati Nominis beneficium et admirabilis Matris unaque Virginis designationem quotannis celebramus, prius scilicet festi vel maxime inarsit Agnes desiderio conservanda virginitas: itaque sub ipsam solennitatem, huc, quæ paullo ante coelitus aborta erat, magis ac magis castissimum animum illustrante, certa ultimo, quantumvis jam desponsa, nulli omnino viro mulere, Mariam, id generis heroinam Duxem et votæ castitatis principiam, suæ inter ardentissime implorat rogatque celo suppetias, quo nimirum miscerentur omnia, ne humanus amor tantum thesaurum præderetur. Id votum ut subinde omnino secundarent Superi, quæ precibus ipsa in dies singulos, quæ copiosis in egenos largitionibus, partim per se, partim etiam per alios, afflictum laborabat. Conservanda porro virginis molimina, nemo nisi aule Præfecta et aliquot secebant virgines: quarum illa egregia in Deum pietate, hæc simili etiam vite decreto Agnetem Dominam mirifice in proposito animabant. Neque spe sua etiam excidit Agnes, quam de suppetis celo immittendis serio conceperat. Adfuit enim in tempore advocata Virginitas Princeps Maria, ceterique Coelites, qui celebritatem nuptiarum favore in auditu impediverunt: unde jam ante hymenæus, quibus de causis pueri, dilatus est. Hinc tristissima eo super diverticulo virgini regrediendi in Bohemiam facultas ingesta est.

a Fredericus n. contra titulum Saxonum Imperatorem c. Siedeln evocatus anno 1210, collectis ab avore filio Regis Aragonensis, et parvulo filio Henrico, Romam venit. Ita Conradus anno 1213 electus Abbas Urspergensis. b Henricus a patre Frederico in consortem Imperii assumptus, et anno 1221 Aquilegeni coronatur, et anno 1224 Agnetem, filiam Leopoldi Ducis Austria in uxorem accepit. Ita Urspergensis. Hæc ego conaso, quod refecta B. Agnes Bohemæ, nisi dicatur ab Agnete Austriacæ non satis distincto, et quæ ad patrem Casorem spectant, ut mox dicetur, partem ad filium transferri de hoc solo perperam in altitudo vult agitur.

§ V. Beata Agnes Frederico ipsi Cesari, præ Angliæ Rege Henrico desponsatur.

Accesserunt loco minus duo longe potentiores rationum regis oppugnatores, pro a Cesare partim, partim pro Britannia b Rege allegati, et Pragæ Bohemiam metropolim insigni utriusque nationis Procerum comitiva solenniter honorarunt. Horum rationes et regia omnino dona potentissime apud Præmislam et Constantiam Agnetis parentes in pudorem expugnandum regie virginis pugnaverunt. Britannus aversum Cesaris filii animam in suam potissimum vertebat felicitatem; quod hæc regia sponsa non Cesari, sed Regi Henrico, e celo plane destinetur: neque se vano solum nomine, aut electiva majestate amorem Agnetis litari, Regem potentissimum Angliæ, nota nimirum Regniæ, sceptrum et coronam Britannicæ, dotes hereditarias ultro et de suo liberaliter deferre. Arrham enim vero Regium imperatoria Majestate, ut sibi videbatur, facile elebat. Cesar Fredericus: addebatque insuper, si superet

D
stricte jejuniat
in Adventu

et Quadragesima.

et Virginitatem servat.

E
epem Delpar
implorat.

reversa in
Bohemiam

h

liberatur.

Fredericus
2 Imp.

Henricus
filius.

F

a

b

Expetitur a
Cesari ipso
et filio Regis
Angliæ.

Cesari
adducitur.

Responsatur
Henrico
Frederico n.
Imp. filio.

non tunc in
tabula nuptia-
libus non
scripto.

adducitur in
Austriam

A saperet sponsa et cum ea parentes, præ Britannia Europæ unica portione, non difficulter credo terrarum Imperium, et orbis diadema præfecturam. Sed enim cum his quantumvis speciosis parum moveretur in utramque partem Agnes; moti certe plurimum parentes in Cæsarem generum inclinabant: cui etiam viso per scoporem celesti, unus ex ablegatis sponsam regiam, divino quasi consulto, sed perperam, præ Britanno designavit. Coronam ille per somnium viderat, certante inter genas et aurum cum arte pretio haud vulgarem, aut etiam subinde Regumque Cæsariumque capitibus frequentatum: hæc cælo delapsa Agnetis caput decora in sessione occupavit. Verum modica omnino, et prope momentanea hæc coronatio fuit: exinde submota priore, alia supra omnem æmulationem magis eximia caput idem et tempore omnino longiore explicata maiestate augustavit. Hinc vanus augur et somnio, tamen non vano, pro Friderico n. priore Henrico III. fallax omen extraxit. Signari scilicet prima illa corona anhelum Britannorum, qui postquam egerint omnia, arte denique nulla, nullo pretio Agnetem sponso suo Principi sint conciliaturi. Augustior porro et ultimo etiam diutius capiti regio immorans, quem indicaret, nisi Cæsarem Augustum? Itaque se ad Fridericum brevi felicissimis nuntiis cum tabulis sponsalitiis beatum promissum reversurum.

13 Jactata hæc ita insomnia, et additi insuper Legatorum Cæsaris ea de re commentarii, tandem sperato successu hymenæum confecerunt: sed meliore eventu temeritas ista cælo postmodum correctæ, non Cæsari, sed Deo virginem favit. Illa quippe prima corona sive Henrici III. sive Friderici n. nuptias regno et imperio significavit, quas augustior altera, Christi nimirum Sponsi, citra ullam oppositionem confudit: cum virginis sacræ caput, humano omni decori eximit, et solius divini diadematis honoramento in perpetuum reservavit. Et sane Agnes, cum eam parentes pro potestate sua cogèrent ad promittendos amores mortali homini, memor scilicet sui etiam voti aut propositi, nihil donis sponsalitiis aut futuri thalami illicis permovebatur. Sponsum insuper, licet etiam Cæsarem, ut rivalem nominis horrebat non obscuro, quia iam volebat placere alteri, quam pulcherrimo et filiis hominum Christo.

14 Interim pater et Præmislæ sub annum Domini MCCCX submotus est et vita, fato subditus etiam vulgari: et ejus abitu fatali, doloreque cæperit filia, an potius lætitiæ Christi sponsa, non facile dixerim, ad mororem haud dubie, quantumvis intra virtutem, natura Agnetem modice cogerat: sed gaudis plenam affluderat memoria remoti obstaculi, præterite in conciliandis nuptiis paternæ auctoritatis. Neque fortasse, imo sine dubio non facile, nunquam Præmislæ filie laxasset potestatem, circa connubium servandæ virginitatis, ni ei, in iusto quamvis sensu, vitam mors solita paritate infans, arctavisset.

¶ Fridericus Cæsar mortuo ore Aragoniæ, duxit secundam, totum sive totantem dictam, filiam Regis Hierosolymitani, anno 1222 aut sequenti. Hæc postmodum puercum intra 44 menses mortua est, unum aliqui assignant 1227. Cæsar usque ad annum 1235 viduus mansit, tum duxit Isabellam sororem Henrici III. Regis Angliæ, desponsatione facta die Pentecostes 11 Kalend. Junii. Ita Westminsteriensis. — Ille real Henricus III. Rex Angliæ, qui eodem anno 1235 contraxit nuptiarum 23. Novemb. cum Almaria filia Comitis Provençæ. Et usque has nuptias ab Agnete repudiata, Cæsar et Regi scripsit etiam Pontifici in Bohemiam Pæ, Wladislaus et alii. — e Præmislæ Rex in Bohemiam, 10. Decemb. mortuum esse legitur in inscriptione sepulchrali. Hæc in Chronico statuit annum 1230. Verum quia Wenceslaus filius annum Christi 1234 cum inductione 7 numerat in suis litteris annum regni sextum, et quidem 21. Kalend. Aprilis, videtur patet annum 1228 successisse. Litteras integras edidit Wladislaus ad tom. I. Annalium Minorum in Regis Pontificis tom. 25. Ast Inscr. Regni concessa ei est a Friderico Imperatore, anno 1231, Indict. 4. Diploma extat apud citatum Goldastum pag. 23. An in litteris Wenceslaus sit annus quartus loco sexti, inquirent Bohemi.

§ VI. Virtutes B. Agnetis usque ad annum ætatis fere xxxi in statu seculari.

A Morte Præmislæ, filius jam ante coronatus Wenceslaus primus sceptro regio: apud Boemos Rex IV. manus feliciter adinovit: ejus Soror prædicta Agnes designatæ a se vite pulcherrimæ subinde præludia faciebat, itaque sacris exercitiis magno opere virgineo Christiana solitudini sese assuefaciebat. Fulgebat illa quidem Regis filia, et jam etiam Soror: auro et gemmis undequaque, eoque splendido illicio curiosos spectatores, imo et Regiæ venatores, cum in publicum prodibat, ut plurimum detinebat: sed sub purpura (quis crederet) ferrei uncini horridique pili latebant. Itaque cum extrinsece vestitu oculis recrearet alienos, ipsa tectum corpusculum, virgineum inter regias delicias educata nobilissime, ex insidiis intrinsece cruciabat. Lectus item pretiosis stragulis et aliunde etiam allatis peripetasmatis, ad speciem magnificentia omnino digna, quotidie adornabatur: jacebant pulvilli cygneæ molliæ compti, syndon mundissima candorem niveum præferebat, stragula denique tegumento serico intacta, et aureo argenteoque filo ut plurimum intexta, nihil non preti, nihil non artium Phrygiæ ostentabant: verum sub his exaggerate incurritibus in oculis regie commoditatis deliciis, ex arte et in oculis delitescant molestæ voluptatis diverticula: hinc cuspidatis lapidibus, inde durissimis fragminibus, citra ejusquam scientiam, insecta omnino nocte tota Agnes molestatatur.

16 Quæ autem sic totum corpus et quidem dexterrime tractabat, quomodo ei per cibum aut potum quidquam indulgeret? Inter regales epulas facebat plerumque, et inter exquisita vina stitabat, etiam enim bibisset: adeo modice aquam in necessitate ipsa extrema admittebat. Feria porro sexta, qua Christus Servator noster inter supplicia pro nobis expiravit, ac in die septima a Dei Genitricis cultu celebri, aliisque Vigiliis nihil prope Agnes sumere, quasi cibo et potu sibi interdiceret, denique inceptum in infantia Trebucii et Duxam inter sacras virgines abstinentiam continuare. Neque hæc tam antea, virtutis in aula modestæ, studia modeste ferebat frater Wenceslaus, quia soror virgineæ, in id unum quotidie intenta, ut pie folletet homines, quantumvis inter opiparas dapes non nisi spectabat edulia, quinimo, etiam cum ederet, vix gustabat: adeo fideliter temerarios fortasse oculos, aut plerumque non intentos, pulcherrimo virtutis artificio, quasi prandisset aut cenasset lautissime, eludebat.

17 Sed tam minica corpori, quanta cum Deo ipsi erat amicitia. Horas illa integras in genua descendere: hinc et illinc, ubi eam ambui ardor depressisset, Deo suppliciter fieri, nunc prece suisque erroribus utique et non erratis, clementiam divinam deprecari: abas fratri Regi, agnatisque Principibus, ac toti regno beneficia omnia exposcere, et Coditis singulis singulis proptius efflagitare, mortuis insuper vel maxime bene velle: itaque in bonum animarum non tantum per se preces et Psalmos ab Ecclesia decretos frequentius deorare, sed et per alios et præcipue sacros homines eadem officia, et palmarum sacrificia accurare. Hæc autem tam pia cum celesti Sponso commercia non solum Agnes domi suæ, et intra privatos sue regie parietes habuit: verum præcipue in ipsi sacris ædibus, et ad Divorum lipsana pietatis exercuit: quo mirum homine exemplo sublimi ipsi ad id generis studia facilius et efficacius publice pellicerentur. Hinc illa quot diebus in numerosa nobilium virginum communita moria, plerumque mansa templi complura pedes adibat, et ea quidem vultus totiusque

Cælestis bis corona cincta in somnis visa.

Cæsari desponsatur invitæ:

C orbalur patre.

Fridericus sponsus B. Agnetis

Henricus Rex Angliæ

Præmislæ Rex moritur.

Inductur cinctio, et ferreis uncinis.

duræ cubat:

E

jejunia desiderant:

F

preces precibus fuit:

EX MŌ.
BOHEMICIS.
sacra audit :

A totiusque corporis molestia, qua sacras virgines incedentes cum videremus, suavi virtutis spectaculo suspenderemur. Si quid inter eundem sermonis incidisset, id totum in laudes Dei rerumque celestium memoriam assiduebatur: exinde non uni aut alteri Sacerdoti ad aram facienti assistebat, sed ut plurimum a diluculo ad meridiem usque, inter continua sacra, gradum etiam in media humo, sine regis pulvis, magno exemplo sustinebat; eademque devotione a meridie rursum, Vesperas, et id generis sacros ritus piissime ad noctem continuabat.

mutato habitu
templa adit :

B

18 Sedenim hæc tam exaggerata pietatis studia non sola Agnes aut prima obiit: multæ regi sanguinis Heroïnæ simili virtutis prerogativa inclauerunt, et etiamnum posteræ multæ parem famam sacris exercitiis promeruerunt. Illud porro, quod jam subnectam, non nisi a Venceslao Martyre in Boemia frequentatum ante Agnetem; post eam vero needum a quoquam salutari imitatione expressum scimus. Id ætatis Regina Boemina nata, quin etiam Friderico jam desponsata Cæsari supradicto, et orbis futura brevi Imperatrix, posita purpura, et non nisi civem vestibus induta, paucisque fidissimis aliquot stipata virginibus, dubia adhuc luce et ante solem plene exortum, caelo caligante, templa plerique peragrabat, et ad Divorum pulvinaria passim prociua, posteaquam eorum sacras reliquias cæta superque venerata fuisset, tandem alhescente jam ille, in regium ex occulto, insoliti facinoris famam die adhuc utcumque obscura et insolito supprimente vestitu, divertebat. Quanti autem putamus ei stetit hæc mutatinam per sacras aedes et ad Cœlitum Lipsana peregrinationem? Huncetati sæpe sæpius regio sanguine lapides, nudo pede, asperissima hyeme deambulanti Agneti magno utique stetit profitebantur: sed illa nihil hac immuni frigidis adustione, aut lapidum acuta vulneratione deterrita pressit scilicet dolorem heroico animo. Cum autem domum revertisset, detero in occulto sanguine, ubi calore medico sese refecit, denovo in proximam idem sacram, sed jam vestitu et comitatu Regina descendebat, caquo, quo superius prædixi, non occultata sed publicè pietati iterabat. Hæc habui e veteri manuscripto conavi scriptoris, que de insolita virginum rege ante sacrum Parthenonem virtute paucis annuicarem; non erit, credo, prout mirum, si que: miora post hæc præcluda, in maturiore et sacra quidem ætate consequentur. Talibus enim mitis respondent ut plurimum extrema divina gratiæ, qui in virtute qua prodigiis, indulta: utrisque Agnetem, ut videbimus, eodem faciet eximium, et nos combinatur: cum subinde partem in utramque paragraphis præpo decem, sive vitam heroicam, sive illustra carlo privilegia, stylo, qui possumus, commemorabimus.

S VII Repudiato Cæsare Friderico a B Agnes Christo sponso se dicat in Ordine S Francisci.

Contra lega-
tionem
Cæsaris,

Aunus jam denum ætatis Agnetis xxviii, Christi viro mccccxiii vertebatur, cum Cæsar Fridericus ii, jam nubilem et maturam tandem connubio virginem in se adduci perciperet; aspectum porro expetita toties sponsa, vel maxime properabat virtutis raræ fumæ, per Germaniam late et oximo dispersa. Itaque egregiè quique ex Imperio Proceres soliguntur, qui Cæsaris Romani Majestatem, Praga apud Venceslao Regem, Agnetis fratrem, pro abducenda o Boemia uxore, solebuntur tuerentur Nec mora, expelluntur magna pompa et nobilium virorum formamque comitatu insignes Friderici ablegati. It ut Pragam attigerunt, præmissa Romani Cæsaris

salute, nihil non agunt, ut pactam juxta Præmislai D parentis promissa Agnetem, in Imperium abducant: ita sponsum scilicet velle, ita jura otionia pro Cæsare imperare. Excepta, ut par erat, honorifice legatione, Venceslaus Rex nihil omnino minus egit, quam ut pactas nuptias impediret: quin eo etiam ursit amplius, quod abhinc Cæsaris quasi socer, aut minimum affinis magna gloria audiret. Sed exburruit jam Dei rivalem virgo, a quo propter impudicam vitam poterat alias castissima Agnes, abhorrere. Fridericus quippe cum gravi jactura virtutis Christianæ amorem sibi fecerat in viduitate plane promiscuum; et cum non unam domi haberet prostitutricem pudoris, passim tamen adhuc infamiter peregrinabatur. Verum qua via tam potentem et jam in ipsa Praga sibi inherentem venatorem fugiens effugeret præda, et vero maxime cum frater etiam in conjugii retia impelleret sororem? Sed ubi destituebatur humana industria, ibi succurrit divina providentia. Nam illi ipsi ablegati Friderici Cæsaris, cum omnia ad iter accurate parant, ut scilicet sponsa Cæsaris magnifice abducatur, Agneti suggererant occasionem, non nihil abtutum ex occulto differendi. Admonuit ergo sapiens virgo interim per suos herouci consili a Gregorium ix, Summum per ea tempora Pontificem, rogavitque modis omnibus, ut prope confectum matrimonium sua ultimo impediret auctoritate: se enim, quantumcumque parentum vota Cæsarem generum maluissent, hactenus semper Sponsum Deum præ homine prælegisse: urgeret porro frater Venceslaus, et honestatem nescio quam in paternis pactis approbaret, se invita, adeoque etiam coacta, pudorem quidem opprimi posse, in hymenæum tamen nunquam secundo consensuram, que jam semel nuptias Deo spopondisset.

et assensum
fratris Regis,

a
E
implorat opem
Gregorii ix
Pape.

20 Heroicam carissimæ virginis indolem, tantum abdit, ut Pontifex optimus subterfugio quopiam debilitaret, sed potius dilaudatam mirificis gratiis indolisque paternis, contra omnia carnis molimina roboraret. Quapropter Gregorius ix extra Ordinem Nuntium Pontificium in Boemiam ablegat, eique in mandatis apprime committit, ut in tempore, declinata tamen Cæsaris Regumque prudenter indignatione, si fieri possit, modis omnibus Agnetem a connubio Friderici divertat; quo nimirum virginis invita et solum Christum præoptantis, itaque a parentibus hac in parte, quod poterat, libere dissentientis, virginitati præclare caveatur.

misso Nuntio
Apostolico,

Hæc ubi in Boemiam pervenit, aditaque Regina, omnia ex ordine et pro Agnetæ gesta exposuit, fuit scilicet animus, ut fratrem denique soror supplex audiret, ostensaque Pontificis diplomate, nihil aliud per omnem sanguinem rogaret, quam ne se cum Cæsare per connubium oppugnaret: sibi quippe jam abhinc pridem stetit nulli nisi Christo nubere, et ita carnem non aliam nisi omnino virginem, serio jam cogitasse in sepulcrum inferre. Caveret ergo, ne, si sororem cogere pergeret, præterquam quod Romanum Pontificem, angustiorum etiam, appropriatis caelo pudoris vindictis, offenderet corrivalem. Hac tam seria denuntiatione Agnetis vehementer exasperato commotus hæsit Venceslaus, nesciensque prout, qua ratione et sororem servaret Virginem, et illigatum jam solennibus promissis Cæsarem expediret connubio, ultimo denique, ut res erat Fridericum per suos in tempore admonet, a seque omnem innocens omnino nuptiarum intercessionem sapienter amolitur.

et denuntia-
tione (fratris
F

21 Frangere primo b Cæsar, et suas sibi delicias surripere vehementius indignari, atque ita acris inquirere omnia, et nescio quas vindictas, ferro etiam in obstantes animo, præcipere et plane facto designare. Sed cum undequaque pro Venceslao Agnetis fratre

litteratur,

b
a Cæsare
primum irato,

A fratre pugnaret innocentia, neque aliunde Caesaris infringeretur victoria, quam a virgine, quæ hoc solo, si rea sceleris ageretur, quod Deum homini, ut æquum erat, præferret, in Fridericum peccabat: tandem subsidente ira et remittente sese ad tantam cum Numine corivalitatem amore, digna omnino Christiano Principe sententia, quantumvis contra se lata, Agnetem ultimo a firmato tabulis etiam solennibus hymenæo absolvit liberaliter, et ad virginitatem, quam tantopere iret servatum virgo; Cæsar ipse magnifico damnavit, si dammare fuit, quam tantopere litteris Cæsareis dilaudavit. Erat porro Imperatorii decreti ejusmodi formula: Si Agnes, spero Cæsare, hominis alius præpotere ambivisset amores, arsissetque maritum, præterquam se Fridericum, quemcunque mortaliū; tum vero palmarum contumeliam armis ultricibus contra utrumque depulsurum laud immerito fuisset: sed enim cum illa non tam suas delicias aversetur, quam Christo desponsa immortales præmalit, nullam denique sibi superesse ex justo optimis conatibus succensendi occasionem. Quapropter, pergeret, ut cœpit, Christi amore ardere, neque alterius flammis tanti animæ flammam inquinaret: se, qui hactenus ex pactis

B paternis fuisset molestus, deinceps sacratæ Numini virginitatis fore etiam propugnatorum

22 Verba tam solennia, dona insuper magnifica, sed præcipue e Sanctorum Lipsanis, firmaverunt: caperet nimirum, addebat Fridericus, sacra jam prope virgo, de sacro reliquiarum thesauro, præoptata haud dubie auro et gemmis honoraria, iisque tamquam obsidibus, quibus Cæsar suæ olim, sed nunc melius Christi sponsæ, vellet quam optime, frueretur. Expedita hoc ultimo et quidem molestissimo carnis laqueo, libera jam omnino a mundo Agnes, cepit exinde serio de Parthenone sacro statuere; ubi nimirum Christo unice delicias faceret, vicissimque a pulcherrimo hominum castissimæ unaretur.

a Gregorius IX electus est 20 Martii anni 1227, sedit annos 14, mortuus 22 Aug. 1241 b Spretum propter Christum Imperatorem Fredericum, qui eam in conjugem postulaverat, scribit Albertus Stadenus supra relatus. Enim oblata Imperiali fastighi culmina Ingisse, scriptum esse a Gregorio IX supra retulimus. Idem scribitur Dubravius, Bartholomæus Pisanus et juxta alii

§ VIII. Expedita curis mortalibus B. Agnes Christo se sponsam dicat, legibus S. Clare auctoralæ.

P Percommode plane accidit, ut subinde Clara, illustris Francisci partus, siquæ sexus unicum miraculum, ea facere molles virgunculas Assisii in Umbria suo exemplo doceret, quæ multi in viris miramur pauci autem omnino innotantur. Hæc asperitudo vite ratio, atque aliqua, quam in Ordinem suum inveniit, paupertas, cum maxime regium virginitatem a Clare instituto divertere potuisset, singulari Dei solentis sibi hanc sponsam evocatione, precipue ad idem ab omnibus mundi deliciis et solita ad generis personarum molliæ suavissime advertit. Ergo partim a Boemis Proceribus, qui religionis causa Romam aliquando itaverant, et subinde ex occasione Franciscum Claramque Assisii inviserant, partim etiam et intus ex ipsis sacris instituti Franciscani hominibus, postquam omnia apprime dignovisset, matura secum deliberatione præmissa, tandem ultimo eadem asperitate (Rege fratre nihil omnino conatibus sanctissimis intercedente, imo etiam cum Sororibus agnatisque, nepotibus et neptibus facti insolentia vehementer dilaudate) vitam rari profecto exempli magnopere exorditur. Præterea, ne non reliquisset omnia et juxta Christi præceptum inter pauperes distribuere videretur, pretiosum suum et regium vere muliebrem mundum,

quo hactenus invitam et gementem non tam ornaverat quam cruciaverat humana majestas, passim inter victis vestitusque egenos distrahit.

24 Sed hæc diurna cum quasi liberalitas esset, ut nimirum duraret in secula, magnificum ad a pedes pontis Pragæ, urbe Veteri-Pragæ erigit b nosocomium: in quo perpetuis redditibus adempta præcipue agris sanitas, aut etiam quocunque maleficio sublata fortunarum valetudo, dimidiato infortunio per alimoniam quotidianam ex integro quasi redderetur, aut minimum parte aliqua juvaretur. Id loci jam inde sive valetudinario, sive item templo, Divi Francisci agnomen obvenit, quod Franciscani instituti femina principibus impendis sacrum ædificium extruxisset: c signati autem Cruce ab ipsa Fundatrix homines, et alii quidem, qui operis præfecturam, alii ægrotorum curam adherunt: eximie primo in Boemia suam probant operam, et post paullo Wratislaviæ ad D. Matthiam secundum hospitale, pari pro egenis opulenta ab Anna Henrici Probi d uxore et Agnetis sorore extractum, simili plane laudo administraverunt: indeque e loco e utroque diffusi per regiones circumfusas, non tantum in Boemia et Silesia, sed etiam Polonia Moraviaque magna misericordiæ commendatione afflictis inservierunt. Pragense vero Nosocomium, uti Ordinis sacri extiterat principium, ita pariter sibi præfecto, dignitatis magisterii retinuit principatum f. Perfectum porro pro ægrotis nobile illud valetudinarium aut pauperum opulentum receptaculum sub annum Domini mccccxvi est.

25 Subinde sacras sedes alias, annis duobus aut tribus ante inchoatas, pro Franciscanis sexus utriusque inquilinis, excurrante in ripam ipsam Mohlavæ, intra tamen complexum muri Pragæ-veteris ædificio magnifico, sumptibus ingentibus, sacra Fundatrix molitur. Ad g D. Francisci viri, ejusdem Auctoris legibus auctorati, posteaquam Moguntia advenissent, primi omnino sanctimonie fama et vestium horrore, pedumque nuditate relebres in Bohemia inclamare. Juxta plane ad Salvatoris sacrum ardem, contigua Franciscanis sacris hominibus Clarissime virginis, pariasperitate vite et haud impari sanctimonie fama conspicue, post paullo cum Agnete principia conderunt. Edimvero hec virile asceritum regia magnificentia undequaque appararetur, Parthenonem ubilominus Venceslaus frater, in societatem piissimi operis sua sponte adscitus, præterea mirifice exornaverat ædificiis, et distinxerat hortis: ut sollicitæ nobiles virgines, extreme alias pro Christo pauperes, haberent ubi commodò habitarent, et exercitia sacra hortensii diverticulo non nihil interrumpere: no plane sexus mollior rigore insolito subito citius enervaretur. Sacrum insuper Salvatoris eadem sacris donariis apparatusque pro altaribus ecclesiastico, Agnes Fundatrix ad miraculum eximie opulentaverat: tantum nimirum filia Regis adorat hereditatis, et his consequenter sponsi, iisque aut Reges aut omnino Cæsares, in regiam Virginem congresserant aureæ gemmeque liberalitatis divitias. Valuit ad generis Principum exemplum mire ad permovendos annuosculdorum: itaque quisque fabricam utramque, sive e Proceribus sive e civibus, suis impendiis parabat adjuvare: sed Principes avidi præterquam in suæ Dei maxime gloriæ, vix tandem severo obiecto ad generis liberalitati, quasi regum præjudicarat magnificentia, satis superque apud utroque caverunt. Quis autem quotidianas operas, sine quibus Principes esse omnino non poterant, si illæ liberales esse pergerent, deturbaret ab ædificiis? Hæc minime postquam fecerunt omnia, nihil omnino mercedis voluerunt accipere: et cum a Præfectis vel ideo molestiam pertinescerent, adeoque ad receptionem

D
EX MSS.
BOHEMICIS

a

b

c
erigit nosocomium.

c

d

e
uti ejus
exemplo
Wratislaviæ
soror.

e

E

f

g
extruxit
monasteria
Franciscana.

g

h
et Clarissimæ,i
adjuvante
fratre Rege.

i

j
et operarii
incremendi
reminerunt.

prelii

dein reconciliatio,

scripta formula absoluta.

Reliquiis sacris donatur.

Balthussemus
S. Clare
inquit:sua res in
pauperes
distribuit.

EX VSS. NOHE
VHS.

A pretii cogerentur etiam, appropriato scilicet prescripto opere, sub vespere principium dexterrime fuga solutionem declinabant. Hinc Wenceslao et Agneti facile fuit, moles etiam ingentes, ac brevi tempore, talibus operis ad perfectionem eximiam addicere, centenisque hominibus sacerrimas ades tam pio subditorum labore apparare.

Ingréditur
monasterium,

26 Absolvit porro utraque Franciscana Religio- nis ædificia annus a Christi obitu celebris supra millesimum et ducentesimum quinquagesimum. Sed jam ante sub mcccxxv inde et inde sacri incohe- nere, Ascesterium virile adsciti Moguntia viri Fran- ciscani incederunt, Parthenonem vero quince ex Italia sacre virgines, Beate Clare primæ sociæ, Summi Pontificis auctoritate submissæ, prius inhi- biterunt. Has Agnes non multo post cum septem Boemæ virginibus illustri sanguine omnibus veteri- que Procerum stirpe prognatis, magnifice inauxit : qui numerus exinde et quidem merarum nobilium virginum, quantumvis in tanta vite asperitate et in- solito opum voluptatisque contemptu, adeo tamen excrevit, ut prout regius aliquot filias aut neptes, centesimum omnino, superstitæ adhuc Agnete annis aliquot, vel attingeret vel etiam superaret. Adeo erat efficax vel ad molles virgines, ad asperissima quoque permovendas regie virginis tam insolito ordine præxima exemplum, et nescio, quod debitum sequere putabant se incurere nobiles subjectæ, cum eorum Domina tanta virtute præiret ad Reli- gionem.

arcenti centum
nobilibus vir-
ginibus,

B

Inducta coram
Rege, Regina et
Proceribus,

h

f

27 Vertebatur autem subinde annus Christi mcccxxv, quando Agnes cum septem illis illustri- stis virginibus exemplo magno, insolentem vitam opere solenni ardebat. Pulcherrimo spectaculo (nisi fallunt veteres memorie) dies xxv Marti ab h amandata Numinus incarnatione nobilis incedat : ut eo nimirum, quo Maria cum Cælesti Sponsa, omnino felicissimo, sacre nuptiæ celebrantur, de- sponderentur. Vix, pompo ordinem et apparatus? Aderat Rex feater et Regina Cunegundis, Cæsaris Philippi filia, regno throno sublimis et raræ specta- culo ipsa Boemæ corona coronata. Una cum Regi- bus usque nobilibus agnati Principes et affines e Carin- thia Silesiæque Ducis, ultimam lucum, sed stantes ad latera utique thronos regios et sub-sella Prin- cipum, magno numero Proceres, et ii maxime, qui publica erant in regno dignitate conspicui, occupa- bant. Inde primo Barones alii, inde Equites num- meri, vetus et omnia per ea tempora purus Zech- rum sanguis; genus denique omne satellitum supra et infra latera utique nobilium stipabant; tum vero circumfusa cives, ac ultimo plebs multa omnino et inde quoque infusa sacrum templi locum ad Salvato- ris angustabat.

28 Hora jam nona ante meridiem sonnerat, cum Agnetem aureum et gemmeum totam, regi di purpura indutum, qui sit sponsum (et erat, quia Christo des- pondebatur) Duces aliquot affines aut alia consan- guine, deinde vi illustres Heronæ, vicini e familia aut Proceribus primum ad principem aram, inter- resonantem tubarum et agorem et suavi sumæ mu- sice symphoniam, deducunt. Inibi Summo Apo- stolico, hinc in eadem Pro pontifici, circumstantibus Ecclesiarum Episcopis, eodem ipsa prima incenden- dam de genu offert, exinde vestem auream exuit, ac denique lacrimam græcam regio corpori injectam, et adaptat, et lacrymans suavi sumæ deosculatur, ve- luptate sacra a Pro-pontifice cooperat, miris incedit gaudiis; quod tandem post tot infeliter attentatas cum mundo nuptias, hæc ultima cum Christo feliciter successissent. Simi omnino ritu atque ordine vir- gines alio omnia exolvere; neque in letitias quid-

quam Domine singulare relictum, adeo easdem ab D annis jam multæ carnis odium coeperat, et pridem cum Regina ad pares nuptias cum castissimo Agno anhelabant. Collaudata mirifice cum socialis Agnete, plenariam, ut fieri solet, pro potestate Cajetanus, ad complementum operis, sacris jam virginibus In- dulgentiam publice indulget. Joannes etiam Pragen- sium Præsul pulcherrimi facti brevem sed elegan- tem, lingua Bohemica adiecit commendationem : qua Regem Reginamque, agnatos cognatosque Prin- cipes, inter solennes letitias, (quis putaret?) ad uheres omnia lacrymas permovit. Inde ad aram, magnifica pompa assistentibus septem illi Episco- pis, fœcit Pro-pontifex : a cujus communionem post paullo Agnes illeque septem virgines sacro Christi Corpore pro more, resectæ sunt : tenuitque hæc in- solita festivitas generis omnis spectatores ad heram omnino secundam infra meridiem, quæ denique in- ter gratulationes et festos applausus, tubarum stre- pitus et musicæ concentus solemniter est absoluta. A templo porro itum ad epulas in Parthenone, qua hæc instructas : quas Rex et Regina parte una cum agnatis cognatisque Ducibus Agnetis, consanguineis insuper Proceribus septem illarum virginum; alia vero Legatus Pontificum, Episcopi octo præter Agne- tem et desponsas reverent Christo heroínas cohone- stantur. Secundas tertiasque mensas exteri domesti- que Prelati, inde Proceres ac Equitum Primores, vel publicis munis in regno conspicui vel stirpe il- lustra Momalibus vicini, singulari utique honoris prerogativa admissi, occupant. Inde alii supra aut infra alios, numero innumero, prout nobilitas aut ætas cujusque erat, comederunt : neque ab hila- riis exclusi sunt, qui maxime his egebant, pauperes. Strata ergo passim in arca monasterii mensæ; pas- sta non tantum centuriæ, sed numerus omnino ta- lis, qualem hæc decies iterumque toties repetita so- lent condensare.

« concione

sub sacro com-
municat.cunctis regio
cum alius ex-
act-

E

29 Neque vero hæc actus tum heroicis Agnetis, diem unum aut alterum vel etiam septimanam aut mensem suspendit admiratione auditores spectato- resque; sed in annua unum alterumque celebravit facinoris insolentiam, nulla re alia in ore mortalium frequentiore, quam quod Regina nata et subinde regnantis Wenceslai Soror, paulloque ante Cæsaris sponsa, et jam prope uxor, hæc omnia, quæ tanti sunt ab hominibus, potuerit tantopere suscipere de- cimo ferere, et Christi minus in extrema pauperie sacros amores, tot sponsorum amirulos unico præ- optare. Sed supra famum, quæ tanti non est, fuere exempla Principum viraginum, quæ nimirum ex ec- catione tam gloriosæ Agnetis, cum Deo desponsa- tionis suscepserunt principia : dispersa enim per Germaniam et potissimum Poloniam, atque vicina et remota regna pulcherrimæ facinoris serie, exinde numero magno regni sanguinis Heronæ, eundem vite quantumvis asperæ defectum concupiscere, pa- riter ardore in contemptum mundi carnisque trium- phos inardescere, ac ultimo in insolentia hæc id ge- neris perquis D. Francisci instituto, præcurrentem Agnetem seria exprimere imitatione : quapropter plerique Clarissarum conobis nobis terrarum Boe- mæ exemplo non tantum sacris ædificiis, sed vel maxime virtutis raræ eximio studio insurrexerunt. Tantum possunt minus etiam hominis molimina, si scilicet magno animo suscipiantur, et cum ars audi- quo destituit, humanæque industria nihil habet am- plius, Deus reborat laborantes, et suscitât ad æmu- lationem operis gloriosi corrivales.

exemplum
alios attrahit
ad eandem re-
ligionem.Il ospitale Pra-
græ.a Summo Apo-
stolico et Epis-
copo exultat,
cum 7 alii
P. J. obitu,

h

a VSS. monumenta Ordinis Crucigerorum cum rubra stella,
quæ nobis Theodorus Mæretus Societatis nostræ Sacerdos Vra-
tislavica transmisit, habent, in frontispicio pontis - b Monaste-
rium et hospitale, pro quo B. Agnes a fratre suo Wenceslao
lege et kmageum ejus uxore fundum cum opulentis posses-
sionibus

A sionibus obtinuit. *Haec dicta MSS. monumenta.* — *r* *Hi Cruce signati seu Crucigeri e Palestina in Europam venerant, et assumpta S. Augustini Regula in diversis locis multa Hospitalia fundaverant, atque inter alia in Bohemia in pago Píseck hanc proci Praga praedium compararunt, hospitale pro pauperibus construxerunt, et templum D. Petri sacrum edificarunt. Et hoc S. Petri hospitale B. Agnes adduxit in Pragam curavit, utque hi, ab aliis diversa generis, qui tunc vagabantur, Crucigeri distinguerentur, ad pectus B. Agnetis haerentibus ex Cruce stellam addidit, ita pluribus dicta MSS. monumenta. Etiam adhuc templum illud cum pulchra turri Sora-Praga inclusum prope portam Porzarnensem, sub jurisdictione illorum Crucigerorum, qui munia parochialis ibidem ibidem administrant. Ita Hlavinus et Tomanus in suis ad nos litteris — *ii* *Ita etiam post casum anno 1241 a Tartaris devastatum, hac reclamatione S. Elzabethae, et hospitale S. Mothae Vratislaviae magnus adjectis redditibus una cum illius suis construxit, et cum consensu Thomae Episcopi, Vratislaviae Crucigeris tradidit, Innocentius in diplomate Apostolice auctoritate confirmavit, alio mandavit Episcopus Pragensem et blumenensem, ut Arcetum et Fratres Hospitalis S. Elzabethae Crucigerorum Stetitorem Vratislaviensem non permittant indebitum molestari. Ita tunc dicta MSS. Imo Ordinem Crucigerorum ab eodem Innocentio fuisse confirmatum anno 1 Pontificatus Christi 1241, post alius observavit etiam Innocentius Al. Gregorius in a re Vratislaviae Canonum secundum B. Augustini Regulam in Pragensem hospitale institutum esse, assertum in Regesto diei anni 38. — *e* *Georgii Magistri Pragensis obediuntiam praestant Hospitalia postea in civitatibus Bohemiae extracta, videlicet Slatova, Agava, Píseck, Lysomerst, Avela, Lagrauque Znojmo in Poltitzburg. Al. Magistro S. Mothae Vratislaviensis obediuntiam reddunt Hospitalia cuncta Cruciberga, Siedlitz, Lipulitz, Bielestyn et Maastherga utique locis, sicut in Polonia et Lithuania. Ita dicta MSS. — *f* *Observavit Crucigerus Verhigepropus Penegens supremam ibidem ab aliquo tempore Praefecturam gerere. g. Indurans lib. 15 Historiae Bohemicae scribit, Regem Premislam duo Prage civitates creasse, alteram Divi Clementis, alteram Divi Francisci titulo, atque in utroque sodales transiit, quos ipse Franciscus sive Dominicus plantavit. Fadum habet Martinus Baregh in Chronico Bohemico pag. 201. Al. Conventum Fratrum Praedicatorum in honorem S. Clementis anno 1222, incepisse B. Giesmann a S. Hyacintho Pragae moxum tradunt ex antiquis monumentis Molendinus in Annalibus Praedicatorum, et Bazaris ad illam annum. — *quod plenius ad illam Etiam 15 Julia et hujus 16 Augusta et cunctis. Eodem ergo fere tempore advenisse Fratres Moiores Pragae videntur, quorum horum Dominum Agnetem se reddidisse Ordini pauperum Dominarum de Regula B. Francisci tituli in Chronico Albrechtus ex Abbate Stodensis anno 1240 factus Minorita. — *h* *Idem Albrechtus diem assignat Pentecostes et annum 1236. — i* *Joannes cognamine Scholasticus ab Hagro et Pontano traditus a putate et delevatione, praefuisse ab anno 1228 ad 1236 dicitur. — k* *Mandat auctor huc ab usu communem remotum i voco, cum intelligi, quoniam Romana Curia Legatum a latere nominavit, ipsius Pontificis personam apud extrus Principes sustinere jussim.******

§ IX. B. Agnetis inter Clarissas viventis, rarè heroicæque virtutes.

In carnalio porro D. Salvatoris ab anno MCCXXXV usque ad annum MCLXXXI vitam religiosam per annos omnino XLVI, magna virtute et citra affectatam famam, insigni tamen diffinitione tradidit Agnes: itaque demps ab ingressu usque ad mortem vitam, ut nobilissimis illis superioribus praedictis subsecuta omnia pulcherrime responderent: laetitiaeque illa **C** instar fundamenti, quibus haec exempli maximi insoliteque virtutes postmodum intuerentur. Sed in rerum optimarum tanta copia incredibile multi negotium expant: s. Agnetis virtute, veteraque ejus multiplicem generosam indelem et religiosam stylo singulari amplecti velint? Satis ergo nobis erit aliquarum dumtaxat syllabarum texuisse, et quas illa prolixè habuit, multo hic angustius denarrare. Familiam ducat animi submissio, qua rariis miraculo Agnetem extulit, quo ipsa inter mortales fortunæ beneficio major, despiciere pro more illas ipsas potuisset, quibus se tantopere submisit aut etiam posthabuit. Magnum imprimis laudis autem argumentum fuit, quod tantopere, toties, tanque serio perguaverit, ne Parthenon praeficeretur. Sacri subinde Ordinis Superiore, cum ad deferendum carnalio praefecturam indole regia et tanti beneficiis Agnetis moverentur, Sorores nihil nisi virtutem respicerent, itaque nulla contradicente submissionem et subjectionem omnem ultro promitterent; nunquam tamen eo negotium deducere poterunt, ut Agnes ea etiam singularitate emberet. Quippe illa modis omnibus contrarie et pugnare, hic tantum interessore conquirere, alias in omnibus liberaliter obsequi. Regere atque obsequi affligi denique animo, ac

ipso corpore egrescere, neque ante valetudinem recuperare, et sibi animo ex integro constare quam homines ab his intemperis desinerent, de Praefectura cogitationem omittent, et Agnetis rationem penitus nullam haberent a.

31 Ab hac praeterea virtute profectum est, ut Regina nata et ad connubia Regum Caesarumque tanto opere expetita infra omnes sacras Sorores, suas etiam (inquam) subtilitas deieceret sese, nulli unquam se verbo aut facto anteponeret, in omnibus prudentiam majorem ceterasque animi dotes ac virtutes suspiceret: in se autem nihil horum omnino, quibus aliis compararetur, ne dicam praefertur, plane inveniret. Quid fecisses hac humili Christi ancilla? De ipsa benignius eorum loquereris? repente colligebat animum, et oris ruborem, harynis etiam confundi videbatur. Familiarem quampiam, aut ultimam de Sororum numero contulisses? comparata illa ad, quavis vehementius erubescerebat, singulas etiam minimas documento sibi esse ad virtutem fastebatur. Verbo et fortasse restitisses? et quod illa iudicasset alio serio divertisses? tum vero auctoritatem illa intempestivam nullatenus ostendere, cum ad objecta vel siliere vel pauca loqui, sua quasi damnare, manibus et pelibus in sententiam contrariam levissimo vultu tota ire et immigrare. Convitiis ludibrisque humillimam virginem vel imprudens vel per iram abreptus conspersisses? tum denique delirata fecisses affectant undeque contemptum, ac letitias scilicet egregiis animam modestam, neque ulli ad generis injuriæ confusam, perfudisses.

32 Hæc tali demissione, quod mirum si operam ponebat in abjectionibus officiis. Vidisses illam, Praemistam in Regis Boemae filiam, mane summo faeces pro Sororibus parantem; illam Wenceslai Boemae Regis in Sororem, cordes cubilium emundantem; illam Frederici II. Caesaris sponsam, instar despectu ancillæ in culina coquina insalantem. Et hæc quidem omnia cum faciebat, non vultu subustero ac facie confusa damnabat, sed gaudis diffusa, pro quo tantopere Christi servu laboravit, coelesti delictis servitate novi exempli spectatoribus satis superque ostendebat. Neque hæc molestia usque adeo insolens in sanos tantum sese extendit, tentatis diversa valetudine vel maxime liliens volens praedicta beneficia impendebat: hic illa lectulos molliore sternere, omne quod oculos aut nares in cubili offendere, laboriose amovere, cibos ipsa suis manibus conficere, et ut gustui servirent, qua arte qua industria congerere, omnia denique agere et in id recte vires contrahere, ut morborum molestis levatis, diuturnisque doloribus, pulsa ultimo aegritudine, sua rediret pristina cunctis valetudo. Hæc submissi autem in proprio parthenone exercitia fieri: sed neque muris obsepta sacra virgo praepediri potuit, quam caritatem in aegros, maxime sacros homines, egregie tota Praga exercebat. His illa, quod unum poterat, ne tantopere molesto ferret in valetudinem, paupertas rursus cupiditas, et exquisita a se apparatus ciborum edulibus, quatinus absens, liberaliter providebat. Illud autem paucis Cohibitis ab hac virtute commendatis, singulare omnino fuit, quod Agnes nostra non semel atque iterum, sed plerumque annum delictis regis assuetum, praclarissima Elizabethae cognate imitatione exivit; feda illuvie et leproso sanie infectas vestes undique per urbis nosocomia et valetudinaria conquiri jubebat, delataeque ad se in Parthenonem, nullus alius admissio adiutorio, sola Agnes aggrum elucebat, tersasque omni indu tria emundabat ex integro, ac denique, si qua egeret etiam refectione, ultimo sivebat, et parte omni egregies arciebat. Hinc illa sanctæ sanies illa subdere non usquequaque suaviter, hunc

D
EX MSS. BOHE-
MICIS

omnibus se
inferiorem
admittit:

E

contemptum
typo animo
fert:

extrema mis-
teria obit:

etiam apud
aegros domos
licet

F

et extrinsecus.

vestes illorum
eluit et replet.

Crucigera cum
rubra stalla.

Hospitalia
Vratislaviae.

Hospitalia in
subjecta.

Conventus
Pragæ Ord.
Praedicatorum
et Minorum

Præ humilitate

præ se
monasterium
remit:

PA. MS.
BOHEMICIS.

A hunc tamen factorem Agnes odoribus omnibus pre-ferre : hinc sacras ejus manus, illuviei fœdæ acrimonia corruptæ : exosæque albis horrorem incutere, soli tamen Agneti delicias facere : dolorem quidem circumferre, sed de eo nulli conqueri, et quantum fas esset tringere, nobilissimæ facinoris laudem nullam apud homines aucupari : verum unice in Numinis gratiam (agerent divergentque quid vellent homines) naturam in ea victoria herouæ triumphare.

b
Miseria S. Clara
re animatur.

33 His tam egregiis Agnetianæ virtutis exercitiis, una optima Assisium ad b superstitem adhuc et inter vivos morantem Claram delatis, exiit ser-licet gaudio novæ asperitatis prima Auctrix, incessitque lætitiis, postquam regiam virginem tantopere intellexit virtutis appositæ tenacem. Quare humanissimas insuper litteras ad Agnetem conscripsit, quibus eam in arrepto itinere eulami versus mirifice animabat, et ut appropinquata via, declinatisque periculis compendio quodam feliciter decurreret, leges etiam c Innocenti IV Pontificis potestate ratas transmissit. Ad hos Antistitis suæ impulsus, velox cetera virgo, quidni vehementius adhuc in inchoato cursum impelleretur? præscripta autem vitæ sanctionis documenta, quo gaudio non exceperit? Verum ut magis inconvulsa essent leges illæ, eoque intumens a Sororibus et tenacius servarentur, missis ad d Alexandrum IV Legatis, prænomminatas leges denovo ipsa expetiit, modeste licet, summe tamen ac enixe, Pontificis auctoritate roborari, et gratas indultisque exornari.

c
regulas ab In-
nocentio IV ap-
probatas

d
curat iterum
ab Alexandro
IV confirmari :

34 Sed omni præter illam principem virtutem, qua nisi quis exinie inelarescat, plerumque reliquis imponit mortalibus fœta sanctimonia : alie etiam magis heræqueq; dotes Agnetem inter Clarissas virgines mirifice illustrant. Isterum post annu submissionem facile corypheam paupertatem dixeris. Hinc illius regie illæ, sororis, atque deinde Regni materboræ vestitus, quamvis mundi, extrema vilitas : lætulus pauper ne deinde pro hoc nota etiam hominis : cibi simplices, et leviter parati : verbo quamvis super ceteris esset, omnibus tamen in Parthenone æquibat se, imo plerumque inter infimas vici et vestiti reliquie necessitate, non simulata munusculorum, sed maximo studio affectata paupertate, ac ducere solebat. Wenceslaus n, Boemia

strictæ pau-
peratati dedita

redditis fratre
li ge oblatos
non admittit :

e

Rex iv, Agnetis frater, extrinseco utroque vinculo, id nimis intendebat, ut præter sacrum adificium ipsæque ades Salvatori et S. Francisco deitas, in Sororem etiam reliquasque virgines miro liberalis, redditibus æternis sibi conficeret memoriam æternam. Sed Agnes pugnavit contra vehementius, evit denique ne qua munificentia ejus generis, alias cedere et usitata, frater officeret Clarissarum paupertati : neque insuper e Cælestis Cardinalis, eo nobis recenter erecti ab ipso Pontifice de ignotis Tutor et Protector, sua aut auctoritate aut facilitate persolvere potuit, ut, difficillimis saltem temporibus, jura ad certas possessiones aut dominiola propria quædam Sororibus remanerent. Unde memorabili cognomine ad ipsam uque exorbium consolidatum, asseverant illud sacram vrginum, ad Salvatore, monasterium pauperum Dominarum celebrabatur. Dominas quippe nominabant, quod omnes tamulus illustris preguatus erant : sed titulum splendidum altoo paupertatis adjectivo diminuebant, quod insolita quon certatimque fortunarum interiectione easdem virgines ab aliis monialibus discretas vide-rent.

monilla in res
sacras impen-
du

35 Neque Agnes suis aut sibi proprium quidquam voluit : sed nec usum quidem concessa permittasque pauperibus diu retinuit : quare pretiosissima patris fratrisque donaria, qui et arillas tot rivalium Principum et convivorum emptrices geramas, tam-

quam virtuti huic inimicas, a se quam longissime in Deum vel pauperes semovit. Partem magnam Christo in sede sua ad aras, vel in calices et cruces, vel ipsa altarium tegumenta et Sacerdotum vestes magnifice impendit, aut certe de reliquo pecuniam confecit, qua plurimorum invadentem aut extremam pauperiem primarie correxit.

D
aut usum pau-
perum :

36 Sed hanc liberalitatem amplius aliquando probavit Christus, cum fratre mortuo, nepos f Ottogarus m, Rex Boemæ v, amitte non jam dicam virtu-tem, sed nec sanguinem tanti fecit, ut modicis subsidiis ultimam indigentiam precario sublevaret. Totus nimirum erat Præmislus in bellis, quibus subinde gloriose confectis, complura trophæa orbe toto suspenderat : itaque aris avidior, non tam dispergebat, quam undequaque id generis auxilia juste an injuste f) ut fieri solet, corradebant. Hinc Agnes extrema insuper ægritudine tentata et ad parem inopiam devoluta, nihil opis in humanis omnino reperiebat. Flebant interim Domine vicem pleraque solatit aut Sorores : neque tamen calamitatem, nisi malice, morte illo elevabant Sed virgo indecoris lamentis susque deque factis, nihil minus egit, quam ut temporis incommoda, suorumque desertionem dolore aliquo dignaretur. Itaque cum alii casus humanos plorabant, aut anxius suppetias requirebant, tota in Deum effusa Agnes, si qua vellet succurrere, sperabat : sin minus, pro oblata tam nobili opportunitate tentande virtutis, gratias sæpe sepius ite-rabat.

f
sub Præmislo
3 summam
inopiam pati-
enter fert :

37 Hunc porro tam egregium rerum humanarum et fortunarum despectum comitabantur insignes quoque corporis proprii immutatio : propter quas illa nihil omnino carni indigebat, sed uli poterat modis omnibus commode ejus disturbabat. Quis crederet? Prius annis, quibus ex integro ad Christum diver-terat, virginitatid generis et regis assueta deliciis, nullam edulium coctum nec carnes edebat, unum tantum eradium pomum vel aliquot alios fructus, et modicam panis crustulam interdum haud saepius se-mel, cum fontana capella, et aque potus cibique austeritate, præsei erum rutiloribus quondam consueta, vitæ vix sustentabat. Jejuna deinde non tantum supra nominata abstinentia, sed longe ampliori, et ne dicam fœmine, sed et enique homini impotenti ciborum potusque carentia traducebat. Neque solitis esurialibus insolitum tenuit edomandi corporis modum : sed insuper etiam feria iv iterumque vi, atque exinde prævis quatuor diebus ante festa beatissime Virginis, ultimo denique a D. Martino ad Natale Domini, vitam non nisi pane et aqua tolerabat. Inter tam stupendam corporis oppressionem accedebat alia quoque sacræ virginis servata, qua scilicet car-nem omnino expugnauerat : horridum e setis equinis cilicium, tota sibi superinduit, quo demum veluti lorica carnem, contra omnem indecentem motum præservavit. Hoc autem adeo arcte corpori annecebat, ut funiculi ejus, quasi serobes in carne ejus eras-serint, quo se immergeret. Sacraque hæc carni-ficina ultimo ossa etiam singulari eruccummenti genere singulariter cruciarentur. Sed insolens corporis nimia Agnes dolorem dissimulabat, spiritusque om-nibus lemmens, solo Confessario fuoris conscio, nobilem victoriam fortiter, dum viveret, continua-bat. Præter hanc insolentem armaturam, alia adhuc habebat arma, quibus insolentem contra hostem virgo depugnaret : noctes plerasque vigiliis lary-musque vincebat, horas senas septenasve flexa inter preces ducebat, subinde plagis etiam corpus necesse-bat : neque tamen gravissimum flagrorum animadver-sione peracta, quidquam, quod eo supplicio dignum fuisset, inveniebat.

E

affligit se jeju-
nus et absti-
nentiæ

F

extremo horrido,

vigiliis, genu-
flexione, lary-
mibus

38 Per hæc tam pertinacis penitentiae studia, brevi

A brevi ita se maceravit, ut virgini robustissime nuper, forma omnis gratique defluerint, neque vires nisi annue retinende necessaræ, ei vix supersent; ergo in hunc fere modum attrito pessundatoque corpore, non potuit, quin ultimi morbi pericula accesserent, et semel iterumque palmaria Sororum obsequia certantium, medicorumque extremam industriam vix non falleret morte prope subsecuta. Sed stetit illa tunc temporis Superiorum consilii, eamque omnia, quæ jubebatur, ut solebat alias, exactissime perferit. Verum ut primum : bægitudine se collegit, ocyus rejocavit apud animum, qui rediret in consuetudinem, pergeretque in corpore rursus exercendo pericula vilia habere. Itaque aliquoties datis quasi per invaliditatem inducis pœnitentiæ periculosæ, jam cum corpore jam cum morte, semper victrix dimicavit : donec sub annum MCCLXXI, post tot infelices conflictus, ut postea dicebatur, semel tandem mors ex Agnete, sed extreme jam tenuatum corporis spoliis in glorie detraxit.

39 Ab hac autem tam acri cum carne propria inimicitia, vehemens inter Deum et Agnetem familiaritas crebatur, quam illa præter consuetas et communes sue religionis supplicationes, in privato etiam oratorio sæpe sæpius precibus humillimis interfusisque lacrymis renovabat. Et erant subinde tempora, maxime sub ultimam ætatem jam sacræ virginis, quibus id generis, Moyse egebat Boemia : et nisi fortasse extensum Numinis in vindictum brachium hæc virgo stitisset, propter innumerabiles illas elades, quæ Ottogari mortem subsequente sunt, fortasse num qui Boemi fuerint, quæreretur ; adeo elementa omnia in exitum cum hominibus conspicerant Boemorum. Maxima autem familiaritatis cum Deo fructum illi Agnes prodebat, ubi maxima quoque ejus amore, vel in contrarium facere, vel sibi illata pati fortiter debebat : quippe illam præter varias ægritudines, et iniquæ bis terve insolite incommoda solita, Sorores etiam per imprudentiam, aut ipsi sacri Superiores ex conducto egregie exercere. Sed hæc omnia experimenta, intra virtutem semper pulcherrime steterunt. Nihil lamentorum adversa ista, nisi Dei gratias, expresserunt ; nullæ injuriæ, quantumvis etiam impudenter illatæ, ad justam querelam, præterquam de suis culpis ante Crucifixi imaginem compulerunt : quam quis plurimis cum maleficus appetiit, tam maxime beneficiis de eo Agnes heroica Christi imitatione sese gloriose vindicabat.

C

a Gregorius IX. Papa, litteris missis Joanni Monacho Frentham Monasterii in Saxonia et Thoma Custodi eorundem in Bohemia, jussit, ut Apostolicæ auctoritate in Abbatum monasterii præficerent Agnetem. Wadringus ex illis litteris ad an. 1243 num. 6, et Pontifex la sua ad eum litteris Abbatissam appellat. — b Mortua est S. Clara anno 1253. Ejus regula edilta est a Wadringo ad an. 1241 num. 1. — c Sedit Innocentius IV. ab an. 1243 ad 1254. Sicut ab illo nunc indulta Clarissis anno 1256, ut regulam S. Clara anno 1253 tribus ante obitum diebus confirmavit. d Innocentius successit Alexander IV. et quam plurimum ab eo concessa Minoribus et Clarissis videri possunt apud Wadringum libro 2. Mortua est anno 1261. — e Joannes Cæcilius Erasmus creatus Cardinalis Lugduni anno 1274 in Concilio generali. In Bohemia pui Bartholdi Pontius dicitur, Joannes Cardinales, Gregorius IX. Legatus monuisse, ut sibi de propriis quod servet pro necessitatibus contingentibus, al respondit Agnes se omni relapsisse seculo tamen Ecclesie suam partem, alteram Sororibus, tertiam doluisse pauperibus. Cæcilius postea Pontifex creatus, et Nicolaus in appellatus est. Gonzaga per 1 constituit inter Protectores Ordinis, quartum Joannem Cæcilium Cardinalem. f Primogenitum in, Ottogarus etiam dictus, in concilio patri successit anno 1254.

§ X. Visiones Cælitum, Inferorumque II. Agnetis.

His tam egregiis virtutibus, quæ cælum sanctissima virgo pellexit, ut secretissima quoque sibi concederetur, quæ etiam dæmone extreme afflixit, inde nihil non egerunt, quo Agneti incommodarent : sed illa his susque deque contemptis, unico quoad

Marta T. I.

vixit ad cælestia, vel per umbram inspecta eminens, vehementissime anhelavit. Dæmoniorum autem imbellia terriçulamenta, quasi felium aut canum molimina despexit. Jucundissimorum porro spectaculorum, quantumvis loca pleraque exiliarent cælestem scenam, nullibi tamen amplius Deum, beati-simamque Matrem aliosque Cælestes oculis exterioribus habuit intueri, quam cum in oratorio privato a reliquis mortalibus secreta, tota inter preces et lacrymas in cælestibus suavisime absorbebatur. Tunc enim vero Agnes destitit sensibus, et magno tempore nihil a sepulta diversa, quam quod leviuscula quedam cordis palpitatio vivam proderet, nihil omnino circumcursationes Sororum aliosque id generis motus persentire : sed facie maxime insolenti hæc irradiari, eoque fulgore apud spectatrices sacras virgines divinum quendam horrorem incutere, et sibi venerationem eximiam maximo opere conciliare. Inter ostenta, licet prope quotidiana, singulare fuit illud, quod sacra alia virgo subinde vidit, cum cæssa, quæ nescio, sacrum adeum pro sua confidentia sub horum orationis audacter inroivit. Hærebant Agnes inter preces sublimis omnino a terra, atque tres amplius aut quatuor dedrantes ab humo elata, in aera ferebatur : neque jam pro more sola facies cornescebat, sed ipsum insuper conclave plenum lumine ex circumfusa nube fulgida habebatur : vox insuper humana major, velut olim de tabernaculo, oranti virgini responsa dabat : sed quæ, quantumvis clare non caperet, sub dubia tamen eorum adversione, tota ad presentis Dei majestatem tremore iusolito concuteretur.

II Sub diem autem Ascensionis Domini longe fuit nobilior illa : stensio cuius conscias Priscam et Vratislavam sacris ibidem virginis manu scripti codices profitentur. Psallebant nimirum cum Agnete in horto cenobii predicatæ Sororas, agebantque ferias solennes pro privata devotione eo amplius, quo magis cælestis Servatoris in eos precibus gratitudinem subinde provocabat. Neque locus pietati aut tempus olerat, a praelio paullo ante surrexerant, et, ut dixi, inter arborum frequentia florumque areolas accurate castigatas et mira olentes inter psalmodiam divinam obambulabant : cum Agnes extemplo a terra in altum tolli, nullique aspectabili sed oculo subsidio etiam ad nubes offerri, atque ultimo oculos omnes effugere, et in celos ipsos immigrare. Priscæ interim et Vratislavæ, abruptis insolito spectaculo Psalmis, hærrere, neque cum maxime vellent, quidquam hiscere, sed non tantum corpore aut facie, sed ipsa etiam mente confuse torpere, et inter continuam admirationem quasi suspensa, oculos assidue intueri, et Agnetem solis lacrymis redicem devocare. Horum integram desiderium tenuit anxias : exinde media iterum apparuit Agnes : in cuius absentiam cum sacræ virginis accuratius inquirerent, nihil omnino extorserunt, præterquam decorum et blandum risum, quo reliquæ deliciarum cælestium notabantur. Nimirum pulcherrimi hominum pulcherrima sponsa viderat quæ nulli hominum tuto poterat concedere : audiverat arcana Dei, quorum notitiam nemini licebat prægare : hinc modestissima virgo, et ne sui etiam ratio aliqua haberetur, tantopere prohibita hæc, tamen cælestia ostenta maximo opere celabat.

42 Nec illud minus est memorabile, quod Agneti inter sacram supplicationem in æde Salvatoris anno MCCLXXVI VI Cal. Septembris evenit. Prævia pro more Cruce obibat psallentes Clarissæ sacram adem : Deoque supplices, Ottogari Regis v. Boemice infelicem in a Rudolphum Habsburgium expeditionem anxie commendabant : cum Agnes colore immutato impallescere cepit, et tota facie timorem

ægitudine
quiritur :

convalescens
remittit pœni-
tentis :

oratione fer-
venti.

11

Boemiam cum
serunt :

injuriæ omni-
nistruct.

D Agnes Abba-
issa.

Joannes Cæci-
lius Cardinalis.

SA MSS BOHE-
MIS

In extasi ra-
pitur.

elevatur in
aere.

12

nube et voce
honoratur :

In Ascensione
Domini in hor-
to colloquens,

In celum
elevatur :

F

post horum
revertitur :

a
In processione

EX MSB. BOHE-
MICIS.videt et narrat
cladem Pri-
mistai 3.

b

c

d
animum
mortentis
videt ab
Angelis in
caelis ferri.

A insolitum prodere, hæc vestigiis, ac denique sub-
dubiis lacrymis humectari. Ignaræ relique virgines,
quid causæ foret repentinæ mutationis, subsistere
eque super re Agnetem interpellare, ac ultimo
etiam rogare, quid id velit ne se calet, sed omnia
ordine rectaque serie enarret. Non distulit modes-
tissima virgo preces Sororum, sed quod viderat,
paucis intinnavit. Ottogaram Regem corpore toto
laniatum duobus hunc athletis succubentibus, misera-
bili spectaculo pallorem primo induxisse, inde stu-
porem insecutum, atque ultimo lacrymas expressas;
itaque notarent diem et horam: id generis ostento
non nisi ferale quid et luctuosum (utinam ipsa falle-
ret) præsignari. Dixit, et verba fidem post paullo
repererunt: eadem quippe die, et hora nominatus
Rex, unico ille infelici ad b Lavam prælio, tot tro-
phæa præcedentia corruerat, et quamvis non inul-
tus, suorum tamen prodicione ultimo etiam cecide-
rat. Qui in jugulum Ottogari ferrum adegerit, certa
fama nondum designatur c.

43 Jam illud spectaculum, quo animas e corpori-
bus abeuntes eorum toties petere inspexit, quam
illustre est? d Brigitta e submissis septem virginibus
ex Italia, sanctimonia quoad vixit haud vulgari Cla-
rissarum ad Salvatoris principia, posteaquam mor-
bis egregie virtutem magnam Sororibus maxime pro-
didisset, animum ultimo inter ardentia in eorum
suspicia creatori reddiderat; una abeuntem cum So-
roribus piis suffragiis Agnes pro solita in morituros
pietate prosequelatur, cumque aliæ desiderium op-
timæ virginis non ferrent, itaque lacrymis etiam do-
lorem exprimerent; sola Agnes damnato omni me-
more laetitia incedebat. Intempestivi gaudii rationem
reddere coacta, id quod erat, modeste tandem propa-
lavit, visum scilicet a se Brigittam inter Angelorum
agmina eorum inscendere, pleneque luminis, lu-
cem alias inaccessiblei immigrare: quare hortata
Sorores est, ut posito inutili luctu, Deo singulæ po-
tius gratias redderent, Sororibus in tam eximium
locum receptæ votis omnibus gratularentur. Neque
difficile fuit hoc tam insolita monilibus de Brigitta
persuadere, quia fidem etiam in extremis, prima et
media egregie, ut dixi, virtutis exempla facile omni-
bus persuaserunt.

44 Sed tamen humani generis hostis, his omnibus
hucusque narratis, non potuit inhiberi, quin in Agne-
tem olim exprimeret, cujus vano terrore inter-
dam, subinde etiam verbere inmani immineret citra
omnem virtutis jacturam. En unum alterumque
terribilissimi superstiti speciem. Ab ageritudine
surrexerat Agnes, necdumque collectis viribus, a
Dominica, sacra virgine inter eundem sustentabatur,
incurrit subito in utrumque dæmon, aliis atque aliis
formis informiter vestitus: quem cum Dominica vel
lovis tetra facie ligno mixtum inspexisset, agnus
clamore sublato, vocem quamvis jam fracta timore exa-
nimis suppetus clamavit. At Agnes nihil hac infer-
nali larva exterrita, neque Ethiope atroce horri-
bilem diabolum formidare, neque eam felumque
habitus oneratum quidquam curare, sed ejusvis
belluæ facilitatem representantem Crucis micæ si-
gna ab oculis laxissime summovere. Pari omnino ra-
tione facilitatis alias, cum ante oratorium notitia
lulidioris deformis oppido et fastidissimi spectri ungi-
nis inloaret atque ultimo lubenem tetrum mentretur,
et eandem horribili aditum omnem præclodere,
virgo Agnes inbellum hostem cruce abegit. Semel
tamen, Dei permissu impudentior, non jam eam in
albana specie alligere conatus est; sed ultra horro-
rem illam inferentem machietur, involavit etiam in
virginem egredientem ex oratorio, itaque eam ve-
hementer terræ illisit, ut ruenti artum humero
expulserit: quem disordinem membrorum atrox con-

secutus dolor, extreme Agnetem cruciavit. Sed enim
nequidquam hæc rabies in virginem deservit: illa
quidem, præter injuriam, dolorem etiam nemini
prodidit, egitque Deo gratias quod tam clementer
errata sua plecteret, cum ipsa dignam se ejusdem
administri supplicii præterea extremis judicaret.
Correcto ex occulto humeri vitio, cum dæmon non
esset laedendo neque etiam feriendo virtutem, absti-
nit deinceps ab his pessimis intemperis: ut tamen
de odio in Agnetem non obscure confiteretur, sæpe
eminus imberillitatem suam schemate vario, sed
citra terrorem, ostentavit.

45 Præter Cœlites autem aut infernales larvas,
subinde etiam e lustralibus ignibus implorantes
suppetias aut jam adjuvas animas, suavissimum pieta-
tis sensu delibuta Agnes spectavit. Inter similes vi-
siones non postrema fuit Sororis cujusdam ibidem
Clarissæ. Hæc cum viveret, malo utique genio au-
ctore, omnia Agnetis ferebat gravius, factaque
etiam secundum virtutem divertebat plerumque ad
confinia vitii, aut tamquam in leges delicta præpo-
stera instituti observantia et austeritate damnabat.
Audiebat hæc subinde Agnes, tanta tamen nato virgo
abjecte virginis injurias nec verbo reprimere: imo
interdum, cum aliæ vindictas pararent, interverte-
bat etiam; rata eam maxime nosse qui tractari de-
beret, et quasi pro beneficiis mire ubique gratitudi-
nem maleficæ redhibebat. Verum aliud cœlo fuit
super actis modestissimæ Agnetis iudicium, neque
tam facile tulit impudens monialis atque dixerat aut
fecerat in vivis. Exempta enim ex humanis, sensit
quam toties lingua indiscreta offenderet: Delata
quippe ad ignes purgatorios, extrema supplicia in-
currit, quod Agnetis dicta factave sinisterius tractas-
set: neque ante ab illis cruciatibus potuit fieri exi-
mia quam inter preces Agneti aspectabilis, id
generis delictorum veniam ab ea impetrasset. Non
tulit optimæ alias Sororis miserabilem vicem mitis-
sima Agnes, sed beneficia vivæ olim collata duplica-
vit, facile indulta erratorum vena: quam ubi
obtinuit, demortuæ animæ continuo ignes deseruit,
appropriataque ad eundem viam, Agnetis opera ad per-
petua gaudia et immortales delicias felix, ipsa spe-
ctante, penetravit.

a Rudolphus Romanum Imperium, accepit anno 1273, ante
Præfatus audi, seu Maritimus Regis Primistai, Siffridus
Presbyter Episcopi Mendensis, qui floruit tempore Alberti Im-
peratoris, filii Rudolphi, asserit solentis multos et multum
precium et munera ad Gregorium Papam misit ab Rege Bohe-
mia, eo quod ipse aspiraret ad Imperium occuparet Austriam,
Styriam et Carinthiam, et alio loco, quæ Rudolphus armis ce-
perat. In Lova seu Labu oppidum Austrie in confinis Mo-
ravorum. — c Observat Frugerus ab Historicis Bohemis designari
proditorem Molotum Moravum. — d Mirum est nomen hujus
Brigitte non inscriptum Martyrologio Franciscano aut Gynæco
sacro. Verum a Monasterio.

§ XI. Prophetiæ spiritus in B. Agnete et fu- turatorum predicationes.

Hæc et id genus alia possent commemorari multa,
nisi nos paucis decerptis, plerisque supersedere de-
crevissemus: ne prolixitate fastidium incurreremus.
Et vero his ipsa etiam Agnes adeo nihil tribuebat, ut
quamvis circumfunderet his cœli delictis aut honorare-
tur annuarum beatarum ostentis, inter sanctitatis
tamen testimonia ea nunquam numeravit: sed e
contrario memorabili animi modestia atque despe-
tione, tum precandi studio et sui dominandi soler-
tia, veram et genuinam in se aliisque virtutem metie-
batur. Quamquam negari non possit, cum his ultimis
eximio Agnes inclamaverit; illis etiam, quæ in homi-
num ore illustra sunt, magnopere a Deo fuisse
hominibus commendatum: sed hæc illa modestia
sua, scilicet cum tam crebra, et potentia circa illam
essent, elevabat. Vaticinis in super clara præsensit
aut prædixitque res multas quam fierent. Caesaris

Frederici

D
etiam abris
lata.autum appa-
rentis e pur-
gatorio juvat:

E

F

signo Crucis
pellit dæmones
sub viridis
figuræ rictus:Prædicti Regi
fratri victu-
ria in bellis.

A Friderici nanspicilis contra Fridericum, item Austriae Ducem, collecto exercitu movebat, sub annum Domini mccccxxvi Wenceslaus frater: pauci felicem exitum expeditioni bellice promittebant, sed plerique nescio quid lectissimae Boemorum iuventuti non usquequaque bene, augures timidi ominabantur. Agnes una hortari Regem publice, et animos caelo etiam addere: iret porro, signaque inferret Imperii rebelli Principi, indeque ipse victoriam certam a Deo, spolia milites, subjectionem Caesar denique expectarent: neque ex his ullum tam magnifica fessellit promissio. Damno suo tandem sapiens Fridericus Dux, Casarem agnovit, praeda ingenti ex Austria relata militibus onusti, domum cum gloria rediere a. Wenceslaus ultimo praeter solemnem victoriam Viennam etiam cepit: quam tum demum restituit, cum eam propius Dux non ferro, sed multo omnino auro inglorie redemit.

47 Anno deinde mcccix circiter, cum agra Agnes periculose decumberet, jamque praeter Sorores sacras ipsi etiam medici artem omnem frustra fatigari circa ejus invaletudinem corrigendam dicerent, quantumvis ab hominibus deserta, posteaquam tamen pro more viatico ultimo ad extremam mortalitatis iter sese apparasset, non tantum extemplo cepit melius habere, sed et insuper clara voce a praesente Domino didicit, non ante se excessuram ex humanis rebus, quam reliqui omnes Agneti cognati Principes via humanitati communi ad sepulcrum praecessissent. Hoc secretum unice tum concredidit homini sacro, qui ei a confessionibus praecerat, annus demum mcccxxxi cum veritate solenniter propalavit, quando e Priemislaea stirpe unicus tantum superstes b Wenceslaus iii, Rex Boemiae vi, Agneti supervixit, alii omnes sexus utriusque Principes diverso tempore ante elati, tumulos mortuales inhabitantur.

48 Quae autem circa se suosque tam abdita penetraverat, ut, longe antea quam evenirent, certo praediceret, quomodo non etiam minutura in Parthenone sacro previleret? Erat ad Salvatoris virgo, quam Erigandam appellabant: haec dies aliquot imo et noctes templum obire, praeter communes preces alias etiam continuare, lacrymis denique Deum fatigare: nemini tamen interum quid fieri vellet conerelebat, aut cujusquam communicata opera consulebat insolita pietas. Displient praeposteri secreti tenacitas Agneti, edoctaque insuper a Numine, nihil se dignum tot votis et tantis genitibus postulari ab indiscreta virgine, hic ad severitatem non nihil coacto vultu, Quia tu, inquit, a precibus desinis: quibus ad iram Deum prius commoveas, quam indigna, quae tantopere expetis, ad tuum extorpeas dispendium, et Numinis fortasse contemptum? Non tulit objurgantis modestissime alius Agnetis insolitam severitatem Eriganda, sed quod unum potuit, deprehensa scilicet, erubuit; projectaque ad pedes, admissa imprudentiae veniam tum demum obtinuit, dum interapativum illud desiderium salutari abstinencia a se amovit.

49 Alias vestalis alia, cujus nomen fasti veteres tacere, commisso furto, quantum absens Agnes videret, suo dedit documento. Jacebant in conclavi majorum permissu poma aliquot, specie exteriore et bonitate intrinseca mire eximia, quae Illustres matronae subinde suae Agneti cum alia nulla admitteret, leviuscula et pauperrima dona transmittabant. Eorum pulchritudine quidni alliceretur Virgo? Unum ergo ad se avertit, cum foret commodum, eo famem aut sitim pulsura: mox tamen recurrente violatae paupertatis memoria, cum saepe et acriter quidem vulneraretur animo, sublatum pomum denuo redlabet, expletoque numero

quasi furtum, inscia Agnete ex integro insepelit et abscondit. Sed enim hanc Agnes alia quasi e causa vocatam cum satis superque longo tempore detinisset, ultimo duo ex pomis praestantia offert, vultuque subridenti factum nequidquam dissimulans, Satius est, inquit, decem etiam manduces secundum leges, quam contempto spontaneae inopiae voto, contra praescripta intervertas. Advertit rea virgo, quid sibi velit ista donorum additio, deprecataque facinus deinceps hac etiam in parva cupiditate majores animos paupertati obligavit. Agnes rubore et ingenua confessione satis superque contenta, facilissima venia insuper eandem absolvit. Talia praesensit porro, ut diximus, complura praedixitque, ita ut in futuris Agnes nunquam falleretur. Sed expeditis vaticiniis priusquam ad mortem decurramus, pauca quaedam supra vires etiam humanas ab ea patrata e plurimis subnectamus.

a De hac expeditione et copia Viennam agunt Dubravicus lib. 16. et Hagecius ad annum hic relatum 1236. — b Adolescens tum, dein anno Christi 1286 duxit in uxorem Judithum filiam Rudolphi Caesaris de quibus infra agitur num. 61.

§ XII. Miracula a B. Agnete in vita patrata.

Eximius Agnes post mortem, ut paullo inferius videbimus, inclaruit miraculis: verum neque minora, neque etiam pauciora fieri, quibus ejus vitam insignivit e caelo Deus: pleraque tamen negligentia veterum non annotavit, aut Ziskiana disturbia everterunt. Itaque trium quatuorve necessaria tantum erit mentio: quorum volentes fasti expresse meminere. Alia porro inelyta illa quidem, sed non nisi rumore incerto hucusque dispersa, quoad codex aliquis aut cenobii adversaria firmant, interia penes traditionem veterem sua fide remanente, omittamus. Principio magnopere ejus imperium in genios infelices emittunt, qui qua virtutibus qua aliis celestibus ostentis non potuere inibleri, quin in Agnetem odium exprimerent saepe sapient. Verum quantum Agneti contra inferos licuerit, hactenus attigimus; nunc de ejus minori iniquo in morbos ne ipsam denique mortem unum alterumque documentum propalemus.

51 Elisabetha virgo eadem vite ratione cum Agnete, de Francisci instituto in extrema pauperie illigata, egregiae virtutis religiosa conversatione specimina ediderat, habebaturque inter sacras Sorores exempli omnino primi. Sed haec praecleara exercitia reliquamque instituti virtutem, ut plurimum dolor acutissimus in capite optime virginis extreme turbaverat, cui amovendo, quantumvis mudaret humana industria; parum tamen amplius quam nihil herbis omnibus aliisque medicaminibus in corrigenda invaletudine aliquoties profecit. Desperatis humanis, subiit denique sperare in divinis subsidis: itum ergo ad preces, fatigataque pro more Coelites, citra tamen nulli solitam diminutionem. Cum Agnes misorata sortem afflictissimae Sororis et in Deum plena fiducia, detracto e proprio capite sacro velamine, caput hactenus misere tractatum leniter olambit, et dolorem tandiu quasi angustat, invocato Dei super Elisabetha nomine, quoad omnis morbus ab afflicta tandem excessisset. Magni exinde concursus fieri ad liberatam monalem, gratulantium morbi annotationem; Agneti etiam sospitatrici passim gratiae institui, ejusque opera salus redintegrata virginis una voce proclamari. Sed modestissima virgo erubescere scilicet, quod ea sibi imputarent, quorum nihil ad virtutem propriam sua sententia attineret: suaderet tamen, Deum laudarent unice, qui memorabili documento, quanti faceret sacrum religionis velamen, restituta supra naturam valetudine ostendisset.

52 Neque

periculose
agra reliquos
consanguineos
ante mortem
ros:

cognoscit
alteram mul-
gna a Deo
precibus
postulare

aliam absu-
am,

D
EX MSS.
BOHEMICIS.

E

inter alia
intracala

dolorem
compesuit

dolorem
capitis tollit
F

velo capitis
sui:

EX MSS.
BOHEMIS

perperam e
periculo
morita liberat

A 52 Neque intra solum Parthenonem magna id generis beneficiis Agnes habebatur: in ipso etiam exteris eadem deprecante, vincebantur dolores, et omnis generis tēgitudines corporibus ad miraculum desperatē naturā interdicebantur. Inter reliquos autem illustrior fuit Sophia Curadi Equitis uxor, quæ a partu, cum proximam mortem omnibus medicamentis nequidquam avertere conaretur, itaque conclamata salute, horam ultimam cum maestissimo conjugē expectaret; ultimo tamen ne sola humana tentasse crederetur, ad Agnetis suppetias, quasi ex insidiis, ne modestam demississimæ virginis, si palam imploraret, offenderet, supplex per maritum accurrit. Ille vero, quasi aliud ageret, Agneti primo Sophiæ suæ conjugis invalētudinē magno pere denarrare, deinde naturam insuper atque industriam frustra esse adijcere, ac tandem nisi Deus vim morbi unice vinceret, post paulo uxorem non jam uxorem, sed cadaver lacrymis deplorare. Ingenuit inter hæc Agnes, et, si quæ posset arte extremam sortem dīvertēre, partem in omnem conversā, denique, Deum, inquit, amplius nuporemus; neque enim eodē uxor tua desecta est, unde ad vitam nequeat revocari. Quia tu, subjicit Curadus, si tamen potes, uxori ponā avidā extremum id generis cupidīs gratificaberis! Hoc quippe Sophia ab Agnetē impetrandum, viro, cum abiret, imperaverat solite; rata eo edulio, quod manus Sanctæ contigissent, fortasse mali omnem vehementiam feliciter absumendam. Neque Agnes tamēve domū abivit, sed domestica pomaria liberaliter alias virginē, quantumcumque per Parthenonem in pœnna anxia inquireret, ultimo fēfelle. Incurret nilominus in vicinū cognobis arborētum, et alia anni quam æstatis aut autumnī parte, tempore scilicet hyemis, sicca etiam arbore triacque lectis in pomæ Cruce Christi exierat. Horum unum cum Sophia edisset, interpositis denique meritis

procuratis
signo Crucis
pauca;

B Agnetis, vim omnem mali dispulit, serioque tandem postliminio valetudinē veterem recepit, cui paulo ante medicamenta omnia, quantumvis seria, serā tamen extiterē. Ab accepto tū insigni beneficio non diu supervixit maritus, quare soluta matrimonio Sophia, quo parte aliqua referret Deo et Agneti gratiam, spreto mundo, distraxit fortunæ etiam amplius inter egenos, auctoritatēque inter Clarissas, magno exemplo viritēque eximia annis compluribus extremā pauperem egregio honoravit. Nemo autem pœnialiter miretur Agneti ad miram Crucis aram deformationem arboris infundendo truncum, poma illa tria edidisse, quia id generis signaculo non tantum arbores, sed alia omnia in corporibus humanis membra, prodigiose eum expediret, corrigebat; quam illa vi a suo sponso Christo Jesu, vel inde extorsisse credebat, quod præter alia erga Crucem sanctam devotionis exercitia, feriis quod sextis mane summo ad horam usque nonam decimave interdum a sensibus plane alienaretur, et ita plerumque doloribus Servatoris absorpta, inter lacrymas et singultus persisteret. Ille porro portentose membrorum curationes satis superque imperium Agnetis in omnem egritudinē declaravit. Superest unicū in mortem etiam triumphantem prodigiosum omnino documentum.

53 Excesserat ex hominis minuatā Præmissa tertium ante defuncti filia, Wenceslæi Ottogari Regis in Bohemio et Agnetis Clarissæ a soror, annos nata creiter x quam luētens ad Salvatoris sacro virginis incertum adhuc erigi statum, solita olim regna infantibus educatione in Parthenone ad omnia erudiverant egregie virtutum; dabatque puella regia iudicia huius dubia, si modo frater exterique Agneti faverent, non alibi quam in asceterio cum Agnetē Sorore annos virginis, usque dum plane vixisset, transacturam. Et hoc fortasse desiderium movit Sa-

Ludmillam
suam Sororem
moriam

peros, ut approperearent beatum Ludmillæ excessum. **D** cum aliunde haud immerito longior vita in sacro Parthenone, quod ita fratri adisque consanguineis expediret, certo certius desperaretur. Ne ergo ad terrestres nuptias nubilis jam virgo, sed invita, traheretur, præter omnem spem, verum non citra dolorem ingentem agnatorum omnium, nescio quo morbo, distracta a mortalibus sub annum MCCXLV, in æde Salvatoris inhumanda prostrabat in sandapila, humanæ vicissitudinis spectatoribus egregium, quia regium, exemplum: Jamque etiam pro more sacræ virginis, mortuales ut vocant, exequias solenni defunctorum apprecatione exequiebantur; cum Agnes desiderium suæ Ludmillæ non ferens et vicem agnatorum ingemiscent, gratiam hanc palmarem magnis votis a Deo tacita expetebat; sineret scilicet tantisper jura humanitatis contra consuetudinem infringi, et accensam jam inter imortales Sororem, si ita tamen expelliret, denuo in numerum mortalium, *precibus resuscitasti*: privilegio Boemiæ Regibus hacenus inaudito, referret. Nemine porro hujus tam extimii indulti conscio, postquam Agnes inter orandum ad illum versiculum, Qui Lazarum resuscitasti etc. pervenisset, cœperunt preces haud irritæ apparere: illud enim, quod hactenus cadaver jacuerat, Ludmilla corpusculum, ex templo vitam recipere, sensuque membris omnibus **E** commoveri; atque inde puella regia, non jam mortua, sed tota viva, in cubitus sese erigere, atque ultimo in sandapila decore subsidere et circumquaque præ-sentes oculis numerare.

54 Interim sanctæ virginis timore concuti, preces abrupte, fugam denique omnes propter spectrum effuso jam passu circumspectare; sed Agnes pavidis intercessit, bonoque jussus esse animo nihil docuit ab ea timendum virgine, quam ante tantopere vel coluissent infantem regiam, vel prius sacrum vestalem modis omnibus dilexissent. Vivere quippe Ludmillam citra oculorum periculum, reversamque ad mortales, suas virginis amice consalutare. Sed tū interrupit revocata soror: Quam perperam mea gaudia tuis precibus interruperis, vide sis, Agnes. Admiserat virginem jam virgo Christus sponsam, et numerum illius, quem inviolato corpore vix aliqui integrant, pars omnino non postrema esse cœperam; cum tu molesta Numini obtinuisti quidem quod volebas, sed mihi (pro quantā injuria!) delicias imprudens et nimis felicitatem omnem eripuisti. Quin tu hæc potius desideria missa facis; et non, quod tibi ad modicum tempus, sed mihi æternum proficiat, attendis? Age reddo immortalis denuo mortalem, et quæ gaudia indulsit eodum abruptis intempestivis precibus, sine fruar imperturbata. Erit olim cum similem quietem nec tu velis quibuscumque aliis commutare. Dixerat Ludmilla, avideque, quid se fieri vellet, Agnes expectabat: sed hæc deprehensam se coram omnibus advertere, itaque vehementius solito erubescere, et quasi suam nihil interesset, quod Ludmilla ad vivos redisset, superstitis beneficium (an maleficium) serio excusare; ultimo etiam tamen hæc superflua omittēre; suasque preces, postquam tū iustas revocata virginis audivit querimonas, damnare; totamque illam vitam, quam Ludmilla tantopere horrebat, etiam nolle, et ex animo penitus horrere. Quapropter, cum Agnes dixisset, Rediret, quo eam Deus vellet, impetrata aliunde a mortalibus ad imortales venia, denuo se, attonitis sacro horrore rebus virginibus, Ludmilla in tunicam composuit, et erectum hactenus corpus modestissime per sandapilam, quasi somno oppressa, supinavit. Ab hoc motu sensus omnis excessit, iterumque cadaver fuit, quod hucusque grandi prodigio secundo corpus vivere, moveri ac sentire videbatur. Exinde residue preces (quod Ludmillam corlo receptam sua confes-

precibus
resuscitasti

sed conque-
rentem se e
coelesti gaudio
revocari.

F

permittit
e tunc mori

sione

A sione constaret) tamquam superflue inhibita, et sacre reliquiae beatae illius animae, magna veneratione, certo loco haud procul ab ara principe in ipso Salvatoris templo tumulata. Agnes etiam quantumvis tegeret aut occluderet omnino, ah hoc tempore supra hominem major testimonia est: ejus modestia annis consequentibus nequaquam potuit inhibere, quo minus caelum ejusdem sanctimoniam gratus insignibus contra opinionem propriam illustraret.

a In Bohemia pia Pontani dicitur filia Wenceslai Regis, fratris B. Agnetis

§ XIII. Obitus B. Agnetis et singularia quaedam ipsum antecedentia.

ANNU MCLXXXI vertebatur, et recte magis parte ab acta huc verum primum se aperiebat, cum Agnes magna utique natu virgo, annos quippe LXXVI nata, et in sacro S. Francisci instituto XI et VI insigni virtutis et sanctimoniae fama diversata, cepit tandem, utatis vitaeque satietate humanas ex animo odisse, et ad immortalia continentis desideria anhelare. Dolebat nimirum optimae virgini, quod corpusculum quantumvis partim asperitate religiosa, partim etiam invaletudinis continue tenuatum inclementia, liberum nihilominus et ad celestia continue aspirantem animum instar carceris illiberaliter coarctaret; itaque, tenue licet, suis tamen deliciis magnum indies et intolerabile repagulum obstaret. Maxime autem imminente quadraginta dierum solenni in Ecclesia jejuniis, solito amplius subit Agneti caelos inhiare, et ad speratas sancto tempore et tot laboribus insuper emptas virginis Agni nuptias, precibus omnibus quin et suspiriis et animi lamentis apud caelestem Sponsam magnopere insinuare. Hinc illa, quantumcumque in contrarium aetatem decrepitam invaletudinemque continuam sacrae opponerent virgines, nihilo secius quam olim, solita austeritate insolitaque alimenterum interdictione vix quidquam quotidie sumebat; modicum quid panis et fontanae subinde admissa hominem arguebat, cum alias toto die a mane usque ad vesperam citra haec necessaria carnem, non jam carnem sed mera ossa, inedia extrema cruciaret. Interea cum ita corpus solitis alimentis sua sponte caret, non carere oculi insolitis lacrymarum imbribus, regiae virginis terga servilibus flagris: his scilicet Agnes avulsa a mortalibus, et in ultimum angulum sacri Parthenonis abdita, quo magis cor suum Christo exprimeret, in dies singulos ubertim: tatem totam; et in ea, cum vitia non posset, nescio quae errata, gravissima deplorabat. Sed hanc solitudinem quidni ferret Agnes levius, cum eam haud dubie frequentarent Angeli? Oculorum jacturam pene faceret, cum eos caelestibus hilaris plorantibus sarcirent Superi? Aetatem denique, nescio cujus culpae flactibus etiam incusaret, cum hanc cunctis totiesque reprimis gaudis aspectabilis absolveret Christus.

b 36 b D media porro jam Quadragesima et ultra aliquid effluxerat, a quo Agnes singulariter corpori faciebat pessime; cum vires tanti rigori obmutuere, et non jam sensim, sed ex abrupta precipitare aetas id. innocum, et in tanta religione hoc generis austeritatem ferre omnino gravius, ac plane succumbere. Vita denique magnis pendulis tenuari, et mors passibilis ultimis, id vitae virgini non improvisa quidem et praeter aetatem, sed tamen solito amplius propter haec aspera appropinquare. Medici insuper, ubi virtus tam male conveniret corpori, nihil opus promittere, pietatem etiam quidem non satis pie incusare, imprudenter prodentiam requirere, ac denique haec praepostera in Agnete corporis odia conelamata salute frustra serio condemnare. Quid ageret san-

ctissima virgo inter desperatae humanitatis tam extrema molimina? Tum tandem cepit ex animo felicitatem aeternam sperare, cum humanam scilicet omnis destituerat natura. Quare incrementa magnis incrementis corporis invaletudine, tota ad propitiandum Numen se convertit. Advocato autem subinde sacro humine, qui eia confessionibus profuerat, cum vitam omnem non sine lacrymis, acriter peccatorum detestatione virgo innocens retexisset, divino Christi Corpore, tamquam ultimo viatico, ad immortalitatis iter postremum rite et securo decurrendum, juxta morem Ecclesiae sese apparavit: voluitque insuper oleo etiam sacro pie et Christiane solitis caeremoniis praemuniri; quo nimirum fortius et feliciter cum hoste ultimo, quem hactenus despicitui etiam habuerat, pro inaccessibili corona decerneret.

57 Interim exoritur clamor toto Parthenone, accuratis omnibus, nihil jam mortalia curare Agnetem: itaque fugientibus sensim sine sensu viribus e corpore, animo totum in caelos properare: ea propter Sorores sacrae vicem suam ingemiscientes, plorare aliae, aliae tardare jam currentem ad horam postremam, qua precibus, qua votis ultimis; omnes denique nihil omittere, quo vel ope divina vel humano industria suae Agneti vita longior protraheretur. Eodem plane tempore Catharina sacra virgo, ab annis decem pedum uno morbi malevolentia destituta, vivanone perieret, quaerit: an ut adhuc semel consularet, an etiam ut ab ea salutem reciperet? Itaque valetudinariam obsecrat, ut se, quae praecursum imbecillitate pedibus nequibat insistere, ad Agnetem perferat in cubiculum. Huc ubi delata est, nihil non egit, ut ab Agnete gratiam exprimeret, qua se ultimo sacrae Crucis signo pro sua consuetudine signaret, eaque caeremonia vetos morbi malicium expugnaret: sed demissionis studiosissima semper virgo tam magnifica petitione nonnihil attenta, solennia scilicet vota Sororis etiam in mortali facie rubore extremo damnavit, rogavitque unice, ne se mortaliū omnium infamam, id generis prerogativa, quae ad se nihil omnino attineret, praepostere honoraret. Verum Catharina hac tam humili declinatione non potuit aut voluit submoveri. Haec iterato institit benedictum precario exigere, et ab Agnete in extremo jam vitae posita, nihil nisi Crucem unice pro solatio postremo avide expectabat. Reluctari tamen Agnes nunquam se vilitate defendere, ac ultimo ingravata magis valetudine, nihil omnino respondere. Quapropter nequa altera, ne se fortasse haec, non tantum virtute, sed jam etiam morte praeteriret, plena in Deum fiducia, dextram Agnetis manum per vim arripit, eaque pedes, qua maxime laborabant sacro Crucis signo consignat. Ab hac pia vi dentia extemplo depulsus e pedibus morbus abscessit ex integro. Catharina, quo hactenus ne subsistere quidem iis poterat, debine etiam firmiter ambulavit. Ita Deus Agnetis modestiam extulit, et quam illa tantopere calavit virtutem, solenni etiam prodigio horis ultimis proqualavit.

58 Sed enim postquam Catharina, ut diximus, ab hac tactu corpus, non jam meliuscule, sed plane optime habere; Agneti e contrario pessime omnia esse, ubique naturae succumbere, et dissolutionem ultimam horror quidam et membrorum defectus praenuntiare. Haec inter doliqua hilaris agra, quod semper vicinior caelo tenebat, aut plerumque ardentissimis suspiriis ad Sponsam suam aspirabat, aut etiam subinde, quamquam carnis, circumfusus Sorores alloquebatur. Brevis autem illi qui summa haec erat: Jactarent copitatum in Dominum, spem caelo agerent, certa inde auxilia in tempore semper afflatura. studerent virtutibus, sed nulli magis unice quam caritati fluxa et caduca esse omnia praeter Deum: hunc amarent super omnia; nervos et ossa religio-

D
EX MSS
BOHEMICIS

extremis
Sacramentis
munitur:

E

signo Crucis
manu ejus
formato,

F
moribunda

claudam va-
nat -

ultima monita
m's dat:

Anno 1281
aetatis 76

anhelat ad
caelum:

in Quadrage-
sima jejunat:

errata
deplorat

b

periculose
aegra

EX PSS.
BOHEMICIS.huc castrum
illustraremoritur.
CB. Agnes mor-
itur anno
1282.

B

§ XIV. Demortuae Beatae Agnetis sacra ad
Salvatoris in sacello B. Mariæ Virginis in-
humatio; et subinde quaedam ultra vires
humanae gesta.

Corpus specie
illustriorerubrice osten-
sum.C
cum venera-
tione accen-
dendum.

A nis suae crederent pauperiem, itaque hanc extreme
coherere et conservare: Soli denique Romanae
subjectionem infamam, venerationem priuam omnes
et singula deferrent. Jamque dies ultima tandem
aderat, hoc etiam Agneti gratior quod ipse generis
humani Servator, ante secula aliquot in monte Gol-
gotharo expressisset: hora insuper nona conuerat, cum
Agnes delibere omnino ultimo, et cum morte extre-
me luctari. Sed immutationem mira! eodem plane
tempore celestis quaedam lux faciem corporis illustrio-
rem reddere, quique decreverat ortu magis, eo
amplius splendor circumferire incresecebat, radiisque
fulgibilissimis cubiculum totum et vicina quaque, hor-
rore sacro concussis virginibus, occupavit. Emisit
denique animam sanctissima virgo hora diei decima,
et subincheati sacrificii initium, tempore nimirum
eodem, quo Christum in cruce expirasse sacra elo-
quia profitentur: ut constaret, credo, quam Agnes
cruci allixo vixisset similis, quae etiam e die huius
hora eadem cum ipso felicissime expirasset.

In Annis 1281 et a Pascha initium tumatur, qui erat se-
quentis 1282, ut constat ex sequentibus. — b Scilicet die 23 Qui-
nagesimae, a die obitus signatur. — c Die Veneti ante Domi-
nicum Letare, ut etiam Ecclesiastico legimus. Nam anno dicto
1282 cyclo Solis 3, Luna 10, Aetate Dominicali B Pascha in-
cidit in diem 29 Martii. Quae non conueniunt in annis 1281,
aut 1283 quia designantur Waddingus, Arturus et alii.

ingentibus actis optime merita, Heroïna, Ierotima, D
cui nomen in baptismo Scholasticae obvenerat: pro
quo depellendo in vanum omnia ceciderant auxilia: solennes ipsa effuderat expensas, nullo plane sub-
secuto remedio aut etiam gravissimi morbi lenimen-
to. Recte ergo cum Agnetis sacrum cadaver ita
adhuc expositum jaceret, ut commode inanibus de-
votis tractari posset, plena in Deum fiducia Scholas-
tica, accessum sibi per suorum obsequia ad locum
facit, inibique, postquam de genu supples divinum
implorasset misericordiam, interpositis beate virgi-
nis apud Deum meritis, irruit veneranda in sa-
crum cadaver, et inter piissimum amplexum latus
agrum demortuae Agnetis lateri stricte et intus
appropinquit. Neque Deus ad interventionem Agnetis
distulit speratam in desperatissimo morbo operam:
protinus ab tactu sacri corporis ruptum apostema
imminentem mortem dispuat, et devota ad sepulchrum
heroinae annos complures vitae insigni miraculo pro-
longavit.

apostema cu-
ratur.

61 Sed hanc adeo numerose accurrentium pieta-
tem, cui hoc miraculum maximo fuerat incitamento,
(cum insolesceret nimium et sua sponte quasi ad vim
aliquam spectaret) sacra rursus virginis indis-
creta e sacro corpore unius unguis avulsio distraxit,
atque deinceps currentem quantuncumque, solito
opposito ocluste tumbae, quasi sullaminavit. Rem
autem sic accidisse manu scripta eorum scriptoris
adversaria adiutarunt. Jacebat in paupere sponda
pro more sacrarum virginum, D. Clarae pauperiem
profuturum, sacrum B. Agnetis corpus, ut nimirum
domesticarum Sororum, et vero exterarum etiam
parthenonis benefactricum piam curiositatem ali-
quamdiu pasceret, solareturque desiderium, quod ex
abitu sanctae adeo animae conceperant: cum ecce
una e sacris Sororibus lacinus audet, Judithae virgini
nomen fuit, audet inquam, quod nisi amor nimius in
Agnetem excusaret, poena omnino vindicandum
fuisset. Unguem e dextro pelis pollice, manu tenera
detrahit, rata se monumentum aliquid habituram
amata a se virginis, quo absentiam solaretur. Sed
ingens copia sanguinis ex plaga illa erumpens, at-
tentatam perperam pietatem exemplo damnavit:
cum tamen jam dies aliquot cadaver sacrum sine
anima jaceret, et vetero qui exsurca jejunio alisque
corporis afflictationibus Agnes, tantumdem vix san-
guinis tota haberet, quantum ex eo vulnere post mor-
tem effluxisset. Exterrita hoc ostento virgo Judi-
thae, ne scilicet proderetur, sacrum velum capite
suo deripit, cruoremque siccit; verum eo ita imbuto,
ut magis praeterea inibi non posset, cum nihil pro-
ficere, in genua coram sacro cadavere provolvitur,
et pio in speciem temeritatis precibus et lacrymis
veniam rogat. Repressus exinde sanguis mitissimam
alias Agnetem Judithae placatum fuisse prodidit: ne-
que e temerario vulnere tunc eruo velum
amplius humectavit: ne tamen in incertum fusus
vulneretur, certa sanitate plurimorum tentatam aut
labefactatam valetudinem in posterum refecit.

E

ob unguem
avulsamcopiosus san-
guis effluit:

F

et in cruce tol-
lit.lignum sarco-
phagi lami-
nis ferreis mu-
nium

60 Docubuerat, viva adhuc Agnate, agra admo-
dum ex insaniabili apostemate secundum latus, il-
lustri omnino apud Bohemos fama, et in patriam

62 Ab hac porro tam celebri violentia, ne scilicet
graviora quis ansus, profanam fortasse manum ad
sacra spolia exereret sub praetextu pietatis, cor-
pus B. Agnetis, quod hucusque libere prostituerat ad
venerationem expositum, exinde in ligneum sarco-
phagum Virgines sacrae coegerunt: cuiusque nec sic
satis indemnitati provideretur, solidis etiam e ferro
laminis, clavisque trabalibus temeritatem omnem
fortissimo praecaverunt. Ita inclusa in ligneam tum-
ham, et ferro insuper inarata Agnate, supervenit
ceteris solito serius perillustri apud Bohemos genere
famina, quae vehementer equidem sacri corporis
adhuc semel inspicendi avida; sed tamen beneficii
impetrandi

A impetrandi caute subdubia, prudenter omnino et in tempore, antequam accederet, a Pontificio Legato diploma impetraverat, quo liberaliter aspectus amatrici et veneratricis B. Agnetis, citra cuiusquam difficultatem indulgebatur. Sed illa hoc non nisi ultimo usura, et quidem si proterve removeretur, orat in primis demisse sacras Virgines, uti tantillum molestiæ subeant, et sarcophago reserato, Agnetis ultimo tantum aspectu se dignentur. Non posse eas nimirum nescire, quæ se intime noscant, id generis sibi gratiam aliquantum præ omnibus aliis deheri, ut quæ vivam Agnetem coluerit obsequentius, et vicissim ab ea honorata sit præ aliis; darent id beneficii igitur sibi et maxime Agneti. Verum sacre Virgines hic vix quidquam molte, religionem nescio quam obtendebant, quæ se asserebant constanter a sacri corporis apertione prohiberi. Hic Scholastica Steinbergia Heroïna, id ei nomen fuerat, diploma Pontificium præferre, auctoritate suprema religionem avertere omnem, non iam beneficium rogare, sed debitum plane vehementius etiam urgere. Cumque hæc atque illæ, dubiæ tamen adhuc, discurrentes Virgines, et iam tandem in apertionem non nihil difficulter consentirent; inexpectato earum indulto eactam liberalitatem præcepit Deus, cuius opera, nemine ad eam accedente, compages ferata ita dissolutæ sunt sua sponte, ut Scholastica libere desideratum thesaurum oculis posset venerari. Suppedit tum vero sacras Virgines tarditatis et subrepticiæ religionis, quæ tam illustrem Boemæ heroinam ab aspectu amantæ virginis tantopere prohibuissent; sed illa eo magis iam Vestalibus agere gratias quarum pia difficultas causam celo dedisset, ut tam insigni ostento Agnetis sacer vultus postliminio sibi proderetur.

63 The autem decima Martii, cum a Tobias Pragensium Episcopus xxi, nescio quo, absentiam excusaret, et proximi ab infulsi dignitate Sacerdotes, quamvis et ipsi in sua Ecclesia infulares, delatum ininus sacra gestationis a se differrent, fortasse quod feminam a Prælati offerri indecorum reputarent, aut etiam funebribus exequiis, causis non censis, interesse recusarent; tandem humillima virgo, ut ipsa prædixerat, id generis ultimam gratiam a vulgari religioso, quamvis inter Franciscanos suos non vulgaris sanctimonie viro, concessa est: neque profecto ille temere videbatur hactenus Bonæ-gratiæ nomen circumtulisse, *h* cum e celo tam bona gratia ei indulgeretur, ut Agnetis inferiis unus omnino præ Episcopo, cetera sancto, reliquisque Prælati, Indice Deo et volente ipsa Cœlito, sufficeretur. Quantumvis vero sacre Virgines ita accurate, ut supra diximus, abdiderint ligno et terro, quin et insuper ipsa terra, in sacello beate Virginis ante aram Marianam B. Agnetis corpus; nūc hominis post paullo consumpta carne (quæ etiam vix sub mortem aliqua fuerat) ossa demique arida, hæc omnia obstacula per-ruperunt; neque seniel, sed sæpe sæpius celesti odore, eoque (quid mirum) suavissimo, nas venerantium nares, divino beneficio honorarunt. Ad insolentiam fragrantie suspensis interitum rei prodigii Sororilins, ultimo Agnes aspectabilis per quamdam earundem, dum indormit inter preces ad sepulcrum, dubium omne sustulit, cum ea odoris prærogativa a levis spiritibus, corpus suum invisentibus, solemniter locum honestari edixit. Neque isthæ Cœlitum dignatio latentia sub terra in sepulcro ossa tantum exornavit, sed exinde aliquoties etiam, cum terra eruta in altari prostarent, magno miraculo in honorem B. Agnetis alternavit.

a Tobias creatus Episcopus anno 1279, vita functus 1290. — b Erat tunc Generalis Minorum Bonæ-gratiæ, qui eodem anno 1282 capitulum generale Argentina celebravit. Num de eo an alio hic agatur, inquirant alii

§ XV. Ab Agnete nata Bohemæ Regina, celo iam recepta, in Reges Reginasque ejusdem regni beneficia.

Cum Reges Regineque principem locum inter mortales occupent, quidni in eisdem exercentiam celo liberalitatem primo loco commemoremus? Margaretha regina infans, olim Boleslai Vratislaviæ et Lehmii Ducis futura uxor, Wenceslai III, Regis Boemæ VI et Judithæ Habsburgicæ filiola, pro deposita a medicis habebatur. Nam quantumcumque sponderent omnia parentes, malum omnem vicerat artem; itaque sandapilam respectabant, et inter mausolea regia loculum pro tantillo corpusculo designabant. Mater unica, cum e terra nihil spei affligeret, vertit ad cælum oculos, factaque supplex imper Divis apposite agnatæ Agneti, desperatum plane ab omnibus prolem magnis gratis servavit in vita. Posteaquam enim Margaretham Clarissano habitu indutam, sepulcro B. Agnetis imposuisset Regina, precataque enixe fuisset, uti vellet juberetque propria matertera proneptem salvam et incolumem; continuo infans regia eodem tempore ad se redire, melius habere, ac denique ex integro nullas morbi reliquias sentire. Grati sospitatrici celesti parentes, ex voto anathemia fixerunt. Servata a morte regia proles, præter parentes auloni universam gaudio replevit, urbem et Boemiam fama presentis patrocinii mire etiam in honorem et affectum erga Agnetem allexit.

64 Illud porro longe unguis obligavit Boemos magne Virgini, quod ejus deprecatione servatus Carolus IV, imminenti mortem effugerit. Quo sublato omnia illa regia decora, per quæ maxime in Europa inclaruit Boemia, fuissent amissa. Quod ergo primum tum Cæsarem in Boemia viderimus; quod Academia Carolina constituta sit; quod Boemæ Reges coronam habeant, quæ solemniter redimantur; quod denique tot sacra Divorum Lipsana, et iisdem Cœlitibus magnifice erectæ basilicæ augustam signent pietatem; id totum Caroli Sospitatrici Agneti debet Boemia, et utinam digno aliquo cultu agnosceret, et se debere publica etiam profiteretur veneratione. Sed tam palmare beneficium paullo explicitius advertamus. a Cubili in arce regia b Carolus IV, in baptismo Wenceslaus nominatus, annum non nisi alterum natus, ut sit ea ætas morbis omnibus indequaque pervia, parum omnino abfuit, quin annum Domini mcccxxviii vitæ ultimam numeraret; a leo noxius quidam humor terriberrimum corpusculum regi infantis dissolverat, ut nullo pharmaco et quocumque pretio adscito calore posset sicari an dissipari. Interera tamen regi administri et infantis curatores viam omnem intercluserant, ne qua rumor modestus ad nares c Regine penetraret, itaque feminam, cetera etiam propter dissidia maritalia afflicta, vehementius cœnaret, aut plane deiceret: unde postmodum Boemia alieno maxime tempore duo simul funera ploraret, et hærede, si tamen ex integro lamentabili iteratione, sed et spe etiam omnimoda e sanguine Boemo posteritatis orbaretur.

66 Cum fidem falleret terra, servavit cælum, et quantumvis Cubitenses ministri celarent filii morbum, Superi tamen, sed subdubio, certi infertum prodiderunt periculum. Sequæ enim subinde, et in Regis thalamo quiescenti Elizabethæ, clara celo insonnit vox, surgeret strato, et imminenti calamitatem averteret, et quam ipsa non posset, precibus Agnetis suæ civis, in tempore declinaret: moram omnem plenam esse periculi, erat ergo festina, et quæ juberetur suffragia impleretur. Parat, ut par erat, Regina cœlesti matori, et inter spem metumque fluctuans, quis ea us ea voce signaretur, de-

D
EX MSS. BOHE
MICIS.

Servatæ Mar-
garætæ præp-
tiss.

E

Carolus IV Im-
perator.

a b

athuc infans
F

c

B. Agnete ap-
parente matri
B. q. n. e.

ultra aperitur:

a

sepelitur in sa-
cello B. Mariæ.

b

odore suavi
affluat

De agnatione

EX MSS. BOHE-
MICIS

A scendit ad sacrum B. Salvatoris Parthenonem; inibi enim noverat inter sacras virgines, unam etiam esse Agnetem: quam propter celeberrimam virtutis opinio- nem sibi perfugium crediderat e caelo praemonstratum. Haec cum adveatam praeforibus candelis pre- tolaret Elizabetha, priusquam Monialis Regnam accederet, adest Agnes e caelo praedicta, specie su- pra humanam cultiore, et luce insuper circumfusa, ut mortali altiori sacer horror venerationem persua- deret: verum loqui non audentem suavissime Diva ipsa affatur, quarens quid id loci agat, et in quem finem suas supplicias deponat. Regina cum incerto calculantis tantum admonita fuisset, nihil nisi pre- cibus sibi opus esse respondit. Tum indignanti quasi similis Agnes, quod non signata calamitate solam precum fecisset mentionem, quasi ipsa aliquid plus hominis non posset, ab aspectu Reginae se subduce- bat. Sed Elizabetha subito amplius territa, et nisi hanc inflexisset, de se actum rata, protinus in genua procumbit, aversamque Agnetem supplex humili de- precatioe orator. Quae tandem post multa suspi- ria et inmixtis precibus lacrymas, quasi jam emol- lita Elizabetha Regina supplicis, ultimo tandem in se recipit, quidquid Elizabetha haecenus anxie a se poposcisset, futura omnia, quae in rem ejus caderent, dimisso Deo sibi, neque de eventu pacto ullo dubitaret. Neque magnifico plus dixit, quam fecit Agnes; eodem temporis prope puncto, mens Reginae filiolus supra omnium iudicium revixit, itaque Eli- zabetha una eodemque hora liberas Cubito accepit, quibus significabatur, Carolus morti destinatus, et supra viros hominum eidem ereptus. Hic non tan- tum ad tumulum Agnetis, sed in ipsam etiam sacrum adom Parthenonemque Clarissarum, Regina am- pliorum extendit numerum liberalitatem d.

d

et ipsa regina
a morte libera-
tur

67 Haec autem grati animi in Coelites testificatione Elizabetha non tantum pro filio fecit satis, sed in- super Agnetem in sua etiam propria beneficia provo- cavit. Cum enim a patre Judithae filiae, quae postea Joanni Vadosia, Galliarum Regi uxor obvenit, ex- tremo defectu virgini postremam horam expectaret, nimisque sensu, juxta medicorum sententiam, hu- manitus nulla remedia suppetere, quibus ab inter- ritu vindicaretur; adfuit impudens denu Agnes, et sine pronupti tum feliciter suspendit mortale cym- balum, ut ei hora extrema non nisi primum post annos duodecim sonaret. Rediit igitur ad se Elizabetha, receptisque paulatim viribus, omnium timorem ver- tit in spem, adhibitoque medico auxilio, ex integro sana, iterum coelestis agnate munificentium regia et ipsa gaza iterato prosens est, continuavitque, quod vixit, magno Patronae cultu solenni, domus- que regis venerationem e.

a Cubitus Bohemus Lohel, Germani Ellbogen ad Lgram fla-
vium Carolus IX natus anno 1216, die 13 Mart. — e Eli-
zabetha filia Wenceslai et Juditha, et uxor Margaretha, de qua
Betha jam actum, et ultima haecis antiqua fundit regis, nupta
Joanni filio Henrico VII. Luxemburgensi Imperatoris Coronatus
habet hic Henricus 2. Primum anno 1311. — d. observat Trage-
ria, Hussarum Infirmitas, destructa exequio, spoliisque
virginitatem liberalitatem humaniter prodigisse. — e. ubi hoc
beneficium Elizabetha, mater Caroli IX, praestitit formam Ha-
dingi in 1281 n. m. 1. et in 1378 ipso Carolus est mortuus
nam. 11 scripsit hic cum a mortis laudibus liberulum. Baul-
gum dicitur hunc, p. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

§ XVI. Domestica seu in sacras Virgines ejusdem candelis patrocinia.

Nemo inter mortales infrior Agneti fuit, quam illa virgines, quae S. Francisci legibus auctoritate, mundum suscipe deque fecerant, quare quid mirum, si in eadem amplius etiam solito munifica de caelo extiterit consodalis. Earum una, quam Dominicam appellabant, postquam vivere desisset, ad con- tactum pallii, quo, cum viveret, Agnes uti assueve-

Sacramentali
a morte reu-
tella.

rat, vitam recepit. Quippe cum cadaveri illud sa- crum tegmen, Soror alia desiderio Dominice appo- suisset, ocyus haec pallorem mortualem mutare, co- lorem vividum inde induere, torpida haecenus et stupida membra movere, oculos denique haecenus elinguem levare, et se vivam, vixulum credentibus prae novi- tate rei, serio tandem persuadere. Aiebat autem Dominica a suprema illa hora sibi incubuisse conge- riem tenebrarum; at ubi sacrum Agnetis pallium contexisset cadaver, protinus lucem novam sibi obortam, cujus adminiculo dolor omnis abscesserat, et mentem vicaria gaudiorum et laetitiae successio occupavit.

69 Varacia deinde, haud vulgari virtute virgini, inibi etiam Prage ad Salvatoris inter Clarissas ad- scriptae, quantumvis citra fons, paullo tamen ante mortem, par beneficium servate vite ab Agnete exhibitum. Jacebat sacra Virgo in mortuali lecto, medicorum arte nec quidquam fatigata, desperata; et jam etiam imminente mortalitatis postrema hora, reliquum virgini, quod fecerat morbi, ubi fatalem luctum sensim sine sensu amittebat. Interim circa spem pro more sacre Virgines circumfusae, quod unum poterant, precibus annuam laborantis adjuva- bant: cum illa necesse certa mori, ubi paululum ad se redisset, elevatis in caelum oculis, Agnes, in- quit, nostri quondam candelis principia et nunc inter Coelites gloriosa, si faxit ut vivam per te, ego Deum ter sub sacrum Missae sacrificium honorabo. Vix dixerat, cum rato omnino voto, conservata sanitas ex integro in stuporem erit circumfusae Sorores, quae tandem, ubi penum constitisset, cum Varacia ad tumulum sospitatis praecidit, hilari professione Dominatricem mortis publice salutarunt. Sed enim Sacerdos, qui pro servata moniali ter facere debe- rat, cum illaudabili dilutione terminum Sacrificii sus- pendisset, parum adfuit quin coeleste beneficium re- vocata morte penitus corrumpere. Hinc ergo Vara- cia in lethalem morbum relapsa, iisdem angustiis imminentis funeris arctata, per sacra profanaque Mystam ore, et denique etiam per Agnetem obta- ri, ne se per hanc sacordiani perditum iret, itaque beneficium Coelitis moraretur. Persuaso his Sacer- dote, et nisi protinus faceret celestibus etiam vindi- cis exterrito, postquam ad aram ter Sacrum fe- cisset, duplicato miraculo agra resurrexit, et secundo jam mortem minantem ultima feliciter elusit.

70 Ludmilla Virgo, in eodem ascetico religio- nem D. Francisci professu, quodiduna febris eaque non simpliciter expugnata, propinqui funeris, jam lin- gua increpente, recedentibus ac turbidis oculis aliis- que omnibus praesagia fuerat. Hic tandem suae Agnetis Sorores reminisci, et sacra ossa, quod jam aliquoties salutare senserant, vino abluere, eoque moribundum conspergere, uno etiam potare, jubere- que bene sperare: Agnetem, quae toties exteris bene fecisset, demortuae Sorori non defuturam. Mi- rum ingens! ipso illo temporis puncto febris exar- mata, mens et vox Ludmilla ab exilio reversa, et oculi in pristinum hilaritatem correcti, tristitia fune- ris omnia mutaverunt. Surrexit ergo e lectulo sacra Virgo, nullo febris vestigio notata, et pro qua paullo ante hora dimidium sudapilum jam apparabant, vixit annos adhuc aliquot post tam celeberrimam coele- stis medicatrix curam, virtutum Agnetis celestis praedicatrix.

71 Eadem de familia Virgo, cui nomen erat Con- stantia, et in officio regendi Parthenotrophu ab ipsa diva Agnete etuortua secunda Praeses, febriebat periculose, tempore haud medico; et quod aggrava- bat morbi malignitatem, in eo periculo agram om- nis medicorum res operaque deseruere. Non deseruit tamen

sanatur mori-
bunda:

E

delata execu-
tione voti re-
lapsa iterum
sanatur:

e febris mori-
bunda:
F

ad mortem
agra:

A tamen suam Sororem et quasi pro se Antistitem ac ceteri Agnes, paulo ante inter Divos assumpta; itaque cum Constantia ad ejus sepulcrum semel tandem ex voto frequentius oraret, cœlesti manu omnem illum febrilem calorem dispulit: unde consecuta sanitas medicis oppido admirantibus, persuasit facile, plus virium inesse in unica deprecatione apud Cœlestes, quam illis in omni arte ex tota furragine herbarum.

72 Agnes Gysica, sacra item ejusdem instituti Virgo, non quidem pestilenti aliquo calore laborabat, sed non minore dolore rigidum cubitum morbi vis induraverat: quare brachium unum, quasi inutilem truncum, misero spectaculo circumferebat. Multa omnino humana industria tentaverat, ut lentum cubitum afflictæ Virginis excitaret: sed nullo artificio segnitias illa diverti aut moveri potuit. Hinc tandem ultimo, postquam humana nihil possent, ad divina auxilia per deprecationem B. Agnetis, communi omnium Sociarum decreto, diversum. Adducunt ergo Gysicam ad locum, ubi sacrum corpus quiescebat, fuscis ad Divam, et Sororem toties jam sospitatricem, humili et plena fiduciæ oratione, jubent, ut ma enrum, quæ proxima egre astabat, ei adminicularetur, rigentemque cubitum Sororis sarcophago admoveat: Gysica interim Agnetem votis omnibus ad impetrandam brachii facilitatem, si ita expediret, nihil hesitans fatigaret. Vix ille suaserant et hæc fecerant cum defectus ille e capite cœlo corrigi, Emollito igitur supra humanam virtutem cubito, brachium exinde facile fuit ad omnem motus necessitatem.

73 Christiana porro, quantumvis necdum inter sacras Virgines allecta, pari tamen illis beneficio ab Agnete servata, occasione habuit, qua arrepta, mundo profugit, et infra Christum sacra illidem Virgo communia deiecit. Servatæ autem Christianæ hæc est brevis memoria. Apostematene an pleuritide infectam, sed gravi tamen periculosoque morbo ad extrema virginem deduxerat caluitas: consulti rogatique homines nequiquam proferere, omnem scilicet operam morbi malignitas superabat. Cœlestia tandem subiit pia necessitas experiri, quando humana omnia nihil minino possent: et ut magis obsequenter haberet Agnetem nostram, anathema vocit: quo minime sciebat sacræ Virgini nihil fore neque exoptatum: deserto calcatque mundo, si ex integro rediret valetudo corporis, eam integram Christi servitio ad Salvatoris impensuram. Plavisse vel maxime ab ipso statim voto Christiana sensit. Quippe vis illa immedicabilis ante morbum sua sponte citra ulla medicamenta, extemplo remisit, sanæque ex integro virginis copiam fecit eximium animum a reatu solennis voti Christo absolventi. Itaque Christiana allecta in Parthenonem, de duobus, quod vixit, præcipue fuit sollicita: ut Agneti vitam plurimum sese debere meminisset, et eandem non nisi Christo, imitatione Servatricis, heroica virtute continuaret. Neque vero maleficia tantum morborum correxit in corporibus suarum Sororum Agnes, sed easdem inter temeraria et casualia infortunia, ne perirent, conservavit.

74 Dominica, una e sacro Parthenone, addicta subinde culinæ officii, unoque caldarium appensura, vel divertente manum onere, vel fallente vestigium pede, in medium ardentis loci et aggestas magna congerie ignitas prunas prolabitur: sensissetque ab imprudente elemento innocens virgo haud exigue nocentem calamitatem, nisi in ipso casu flammarum scilicet, implorata Agnetis potentiam apposuisset. Enimvero quantumvis focus undequaque arderet, et Domnica non statim, postquam recidisset, a flammis se expediret: nullus tamen maleficus, non tantum in corpore, sed nec in crinibus aut vestitu vestigium

notatum est. Surrexit ergo integra omnibus citra ullam unctionem, igne ad imperium Agnetis naturam suam penitus immutante.

75 Addo ejus potentiam etiam in aquas. Ruptis aliunde piscium receptaculis, tanta aquæ vis sese congesserat in Moldavam, ut ripæ, quantumvis satis alte, non essent arcuando flumini, itaque quaque versum Pragam maxime veterem per vicos et plateas excurrit. Interim una e sacris Virginibus, quam Elizabeth dicebant, cum una etiam in sacrum delubrum, quo B. Agnetis corpus inhumatum requiescit, effrensæ Moldava periruperet, sollicita mirum de sacris ossibus, festina occurrit, et nisi fallor, exposita illa D. Agnetis lipsana aut in aliqua tumbula conclusa, in tutum adducit: sed fallente vestigio circa ipsas reliquias, provolvitur in aquas, corpori suo etiam ulna altera superstantes. Quid ageret? Illam ipsam Agnetem, quam tanto dispendio viderat salvatam, in ipso fatali prolapsu inclamant attentius, ne se in aperto discrimine deserat, sed inter aquarum vortices indeanimum conservet. Neque Agnes sollicita de se Virginis periculum neglexit: extracta est in tempore Elizabetha, et quidem prorsus sicca, quasi nunquam in aqua fuisset. Post cœlestes autem suppetias administra miraculi Zdinica virgo fuit: hæc prolapsam et in profundo ruitantem, implorata Agnete, nulla difficultate e tanta voragine sævientis elementi, et citra quidem madorem, ut dixi, extravit. Quin et illud annectendum hic etiam, inaniina, quæ B. Agnes, cum viveret, in usu habuisset, a maleficus id generis innoxia perstitisse. Fortuito incendio domus integra in cineres subsederat, neque tamen sedile, quo aliquando Diva sese reclinaverat, aut communi calamitate conflagravit aut etiam vitium notabile traxit: afflatum tantum modice ab ignibus parte una signa retinuit, ex quibus vindicæ divinæ in se factæ notarentur. Sed jam a domesticis ad exteriorum patrocinia divertamus calamum: paria enim, subinde majora portenta circa hos acculerunt.

§ XVII. In externos qua Pragæ qua per Bohemiam B. Agnetis cœlestia auxilia.

Ne temere et sine ordine inter hæc prodigia fides sese amittat, loco primo morti ereptos, inde ab invaletudine variis curatos, morbisque immedicabilibus vendicatos, tandem post hæc e celo patrata centuria jam secunda annorum elapsa, et fortasse decem etiam tertia aut quarta, ut poterimus, e vetustis testimoniis producemus. Puero Martine, Margaretha civis Pragensis filio, annum vixitum unum natura vite concesserat, cum valetudo adversa longiorem ætatem vi morbi omnino interrupit, itaque parentes eo amplius jactura cruciabat, quod tam breve debere habuissent, cum in eo longævum habredem sibi signassent. Sed cum obstetrix, non omnimode deposita spe vitæ, rogaret interim suspendi supremos luctus, quoad ipsa, vel cum vivo vel demique cadavere, ab Agnetis redeat sepulcro. Parent moerissimum parentes, et interim dum proferat Martinum, suspendant ultimum luctum, suaque sponte nimium properantes lacrymas, ut possunt subinde, retinent in potestate. Obstetrix autem plena in Deum fiducia, exanime illud frustillum carnis in tumulo B. Agnetis deponit, et qua prembis qua lacrymis, sospitricis toties jam virginis opem ultimam sollicitat, et suam parentumque patientiam voti ream ad omnia interponit. Horum fortasse dimidium aut quid amplius fatigaverat Agnetem formidina, tum puerulus, de quo hactenus dubium erat viveretne an mortuus esset, indubio motu prodidit se cœlesti auxilio tantisper ad annos aliquot a sepulchro arceri. Itaque

67 plena

D
EX MSS. BOHE-
MICIS.

et a submersio-
ne.

E

sedes ejus ab
igne illata.

A morte liber-
runtur puer,
f

puer

servantur illæ.
et Virgines in
incendio,

A plena gaudii obstetrix non jam tantum vivum, sed ab omni illa etiam morbi malignitate indemnem Martinulum ad parentes, hactenus suspensos rei eventum, hilarissima spectantium comitiva deportat. Illi, ut par erat, rursus tumulum adeunt, actisque gratis, testem divini facinoris, a cetera statuam miraculi monumentum appendunt.

77 Secundum locum inter erptos morti tenet Pribico, servilis, sed tamen libera conditionis vir, qui, quo morbo incertum, in ipsa Salvatoris sacra sede exanimi similis, magno impetu in terram conciderat, neque post multa tentata restabat aliud ultimum, quam ut inde ad proximum cimiterium efferretur. Jamque non nemo vespillonem agere aggressus, auxilium a vicinis pro deportatione funeris implorabat: cum sacra Virgines inhibent tantisper feralem actionem, allataque aqua, qua aliquot capillos B. Agnetis humectaverant, posteaquam omnis illa multitudo, quae circumfusa calaver rei eventum praestolabatur, in preces sese affudisset, Pribiconem illum conspergunt, imploratque B. Agnetis ope, eandem etiam in os deportui infundunt. Ocyus ab hac humectatione et infusione, qui multo jam tempore rignerat, emollitur, diffusoque frigore, insuper incalescit, ac denique, receptis viribus, assurgit etiam, et super haec omnia, quasi nunquam quid humanitus ei accidisset, longe valentior roboratur. Laudata Dei ab omnibus misericordia, Pribico, quod unum potuit, in vicem anathematis, gratias ad tumuli virginis repositus: quotquot prodigio aderant, reversi a sepulchro, mire illud fando inter cives, intra tamen verum, nuxerunt.

78 Tertia mortis victima fuisset puella, cui Parvae cognomen a futura diminutione notabili indiderant, nisi invocata sub ipsam submersionem Agnes in tempore adfuisset. Agebat haec apud parentes, et causa nescio qua, Albini flumen, certis locis ob profunditatem periculosum, lentre domestico transibat: cum motu impendente prae intentionem ita deprimit lignum, ut illa temeraria jactatione, ipsa denique in aquas excutitur. Hic vero cum nec artem calleret, qua se a profundo ad proximam ripam natatu expediret; nec ququam vel eninus conspicerentur, qui periculi tanti in tempore extremam opem adferrent, et moleque halitum onem minime aquae interchamberet; quin et submersae arena involute proximum interitum intricarent, desperatis scilicet humanis auxiliis, ad divina conversa, voce ultima lamentabilique ejulatu, notum jam sibi de fama Agnetem implorat. Et vero dabant animos crines aliquot a sacro Agnetis capite non ita pridem decerpti, quos puella, cum virginibus Prage inserviret, dono acceperat: itaque eo intensius supplicat etiam expebat, quod hos instar pignoris futurum salutis, si quando vindictis egeret, plena in Deum fiducia hactenus circumtulisset. Neque irrita accidit, quantumvis prope jam emortuae, preces: sustentata aliquantulum citra ullam spem, nequidquam impetratos rituum vectores tandem praeter spem omnem advenit; horum subsidio adjuncta, vix tandem aquis emergit, artisque extemplo de genu sospitatriae gratis, post paulo etiam Praga ad Agnetis sepulchrum, per sacra obsequia voti ream sese puella pia gratitudine absolvit.

79 Expeditis his, quos morti a vicino subtraxerat Agnes, nunc eos suo ordine recensemus, qui, quantumvis remotione calumitate semoverunt proximum sepulchri periculum, modesta tamen et inecerrigibili ut plurimum corporis invaletudine agre almodum dispendia vitae afflicto tolerabant. Horum omnium, uti dignitate praestabat Hinc, ita etiam egit in morbi malignitate antesignanum. Erat is porro praeiergum sacro instituto, celebri etiam An-

distitio monachorum Abbas; sed cujus loci, veteris D manuscripte historiae, filius quidem sed negligens, compiler damnaibili oblivione praetermisit. Huic morbi vehementia emoverat mentem: quare cum cetera egregie capiens, ageret omnia insipienter, facile omnes non tantum domesticos sed et externos spectatores miserabili stultitia subigebat meminisse cum sensu tenero humane calamitatis. Illud vero ultra commiserationem etiam terrorem adstantium excitabat, quod linguam ipsam longiore ejactatione specie horribili inter absonos rugitus ostentaret, itaque quasi nescio cujus divinae vindictae, juxta teneros id generis gestum iudices, exemplum praeberet. Interim sui, qui poterant, spem omnem implorabant; medicorum ingenia, tum auctoritate tanti viri tum expensarum magnificentia, fatigabant. Sed frustra fuere omnia. Desperatis ergo natura subsidio, in mentem venit Agnetem, cujus subinde liberalitas in id generis calamitatibus maxime probabatur, votis ultimis sollicitare. Hujus igitur honori cum alii ad sacrum tumulum preces fundunt, alii etiam ad aram faciunt, ubi tot viri et cum illis tota humanitas nihil omnino poterat, una virgo, sed jam caelo recepta, plurimum effecit. Epoto quippe vino, quo sacra ossa Agnetis Clarisse tuxerant, et linguam retraxit, suoque loco patientem habuit; et mentem recepit, unaque ali cuius morbo liberum corpus sensit Abbas. Digna tanto beneficio exinde actae gratiae sospitatri, fixumque ad illa ossa, a quibus tanta profluxerat incolumitas, rei gestae et gratiae memoriae diuturnum monumentum.

80 Nunc a sacra dignitate proximum locum occupet nobilitas prodigiose adjuncta. Tase, viro illustri genere viderique apud Boemos stirpe Equiti, pestilens apostema intra guttur eruperat; obsidebatque ita arcte faucium meatus, ut non tantum viho aut potu, sed et ipsi aeri difficilis omnino aditus pateret. Et hoc periculosus vitae imminuebat spiritus sic interceptus, quod nulla vi medicamentorum aut ex insidiis herbarum posset a sua statione alio dinoveri: neglectis ergo hominum subsidiis, statuit exinde vir nobilis non nisi divinis pugnare. Quapropter votis se ream facit Nummi, si se molesto apostemate ad deprecationem B. Agnetis liberet, tum se in sacrum tumulum et in egenos largitiones, quae a suis fortunis sperari poterunt, liberaliter facturum. Fidem habuit serio promittenti Deus sperantique, et in tempore approperata apostematis sensatione mire Agnetis, cetera jam a prodigii famose, famam auxit. Nam cum aquam, quae crines Agnetis proluerat, ebibisset, eademque unde poterat afflecta membra clusset, continuo illa gutturis pestilens obsidio soluta est, et tota quanta apostematis malignitas dissipata nihil omnino habuit virum, quo corpori amplius noceret. Recepta tam insigni prodigio sanitas, nihil magis egit incolumis Equitis gratitudo quam ut in tumulum et egenos non tam videretur quam vere esset eximie liberalis.

81 Simili omnino malo, quantumvis dissimili genere, Wenceslaus, Equitis cujusdam amantissimi laborabat; ita enim guttur spissi quidam noxique humores male affecerant, ut angustiae cibum non transmitterent, halitus vix tenuis et ille admodum asper modice vitam servaret. Pari modo par medicina profuit: aquam crinibus sacris Vestales Virgines honorarunt, haec ubi, guttur perhibuit Wenceslaus, primo quidem halitum, ovis sono similem, sed inde purgatam vocem Deumque laudantem, ex toto sanus expressit. Haec viris exhibita, sed etiam in suum sexum liberalis tantopere Agnes beneficium nanum extendit.

82 Laborabat in partu (nomen negligentia scriptoris excidit) inter Pragenses non pestrema mulier

Eques apostemate gutturis,

item alius:

puerpera adjuncta:

A lter, et multis diebus infelicem nixum continuabat. Tentanti inde omnia, neque tamen partus, neque proles subsequi, sed ultra illum cruciatum mens tandem etiam dimoveri, atque ita misera femina cepit admodum aegrescere, ac ultima ultimo experiri. Ubi ergo infelicem humana omnis virtus destituit, ibi divina eam per merita Agnetis ab interitu vindicavit. Posteaquam corpus zona, quæ Agnetem, cum mortalis viveret, contigerat, intinuis astrinxisset, continuo turbatam mentem recolligit et infantem mater incolunem enixa est; familia effuse gestiente, et Divæ interim gratias inchoante, quas salva exinde mulier, veluti ad quam potissimum spectaret gratitudo, plurimum cum prole ad tumulum verbis et donis continuavit.

83 Neque Praga solum in una urbe, quantumvis Metropoli regni, exercebat liberalitatem insolitam Agnes, verum etiam in aliis intra tamen Boemiam, beneficia celestia magna sui commendatione frequentabat. Dobroslavam matronam Slanensem sacercerius, licet impie, tamen afflixit ignis, et femur

alterum maligna peste populatus, jam haud diu a vita petenda non temperaturus credebatur. At illa Pragæ delata, ad Agnetis sepulcrum se abjicit, et aliquamdiu opem precuta, brevi præstitam post tam diuturnos dolores sensit. Nam epoto insuper vino, quo ejus ossa immaduerant, extemplo nulla hominum manu fenu Dobroslavæ correctum est, et pestilens exinde incendium extinctum.

84 Maladata denique nobilis femina, et viri item illustris uxor Lithomischlii, prodigam Agnetis maura solenni memoria includat. Hæc sanguinis profluvium cum neque fortunarum expensis neque tanti viri adiutorio posset sistere, stitit ultimo Agnetis patrocino, cum enim decimo ab urbe lapide constituta, unius visitationis aliorumque donorum ad ipsa lipsana suspendendorum promissionem fecisset, statim a voto emisso melius habuit, votumque Praga magna pietate post paullo exolvit.

a Sana urbs Bohemica ejus territorium ad sudetiam ripam Muldæ fluvii extenditur Pragæ usque. b Lithomeritia urbs cum maximo territorio ad utrumque ripam Albis contiguo Maslæ.

D
EX MSS.
BOHEMICIS.

et fluxus
sanguinis.

DE B. COLETA VIRGINE,

REFORMATRICE ORDINIS S. CLARÆ, GANDAVI IN FLANDRIA, Commentarius prævius.

§ I. *Ætas B. Coletæ. Vitæ Scriptores. Monasteria extracta.*

Gandavum Flandrorum metropolis, uti amplissima intra sui mania civitas est, ita quamplurima continet eoque illustria templa et monasteria tam virorum quam faminarum: unum ex hisce extractum est pro sanctimonialibus degentibus secundum strictam observantiam Regule S. Claræ, cum eam secundum novam suam Reformationem variis in locis stabiliret B. Cultra. Nam cum hinc erigendi aliquod monasterium in Belgio, intra Dioceses Morinensem, Cameracensem aut Tarnacensem, concessu a Martino v Pontifice Romano fuisset facultas, litteris xxvi Junii, anno mcnxxvi signatis, et harum executor esset designatus Abbas Bergenis ad S. Winocum; ea felicitas obligit urbi Gandavensi, quæ tunc suberat Tornacensi Episcopo. Fundum monasterio extruendo in Parocia S. Jacobi obtulit dives ac nobilis matrona, nomine Helena Sclopperi, vidua Joannis Vorhoviani, quæ possidebat locum in Minestrata parochia S. Jacobi. Adjuutores præcipui nominantur Joannes Holus, Joannes Kerbergius, Daniel Harenwetus, Joannes Werenus, Jacobus Busseneldius, Joannes Onicus: a quibus aliisque xii aut xx civibus, ubi ceptum extrui monasterium, magnam pecuniarum summam fuisse collatam, ipsi Gandavi ex chivitis antiquis excerptimus.

2 Non defuerunt, quæ rei bene coeptæ obessent impellimenta, inquit Abbatullus in Vita Gallicæ, ob quæ anni quatuordecim aut quindecim traduntur effluxisse, antequam ad debitam perfectionem deduceretur hujus monasterii ædificium: ad quod plurimum adjuverunt Philippus Bonus, Belgarum et Burgundionum Princeps, et ipsius urbis supremus Senatus. Monasterio extracto nomen impositum Brithlehem: ad quod ut sacratæ Virgines inducerentur, bellum Anglo-Francicum, quod atrocissimum ardebat, aliquamdiu impedit. Adduxit tandem illas B. Coleta, anno mcnxlii, die iii Augusti, feria sexta et postmodum anno mcnxlii, ut videret reversa est vi Decembris, ipso S. Nicolai festo. Dumque ibidem ea hinc permaneret, in morbum letalem incidit, ac tandem anno sequente mcnxlii die vi Martii, feria secunda post

Dominicam secundam Quadragesimæ, hora octava matutina, ex hac vita mortali ad celestem felicissimumque migravit: uti et infra in Vita num. 193 annotantur: et recte. Nam in dictum annum conveniunt cyclos solis xxviii, et lune iv quo Altera Dominicali, Pascha incidit in diem ix Aprilis, et dies Cinerum sive initium Quadragesimæ in diem xxi Februarii. Pervenerat ad complementum ætatis sexaginta sex annorum, uti infra num. 190 scribitur: in antiquis monumentis Gandensibus et apud Andream Chlichthopenum in Legenda brevi dicitur nata anno mccccxxxi, in die Octavarum Epiphaniæ die Dominica. Adeoque moriens ultra annos sexaginta sex vixisset dies illos et quinquaginta. Wadingus cum Jacobo Fodere refert ejus natalitalem ad annum mccccxxx, ubi num. 12 de illo pluribus agit: magis autem exerravit, quando ad annum mccccxix agens de monasterio pauperum Clarissarum, in quo corpus B. Coletæ requiescit, illud collocavit prope Gandavum in Belgio: nam quæ ibi habitavit, sunt divites Clarissæ, ob maiorem Regulam ab Urbani iv dispensatione acceptam, Urbaniste dicte: quæ per turbas civiles deinde ad urbem venerunt, in platea S. Leoni monasterio extracto.

3 Nusquam in Belgio de ullo Sancto tam varia atque illustrum reperiri monumenta, quam Gandavi de B. Coleta assuit Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii: nos ibidem in conventu istarum sanctimonialium omnia illa iustravimus, et quæcumque nostro instituto apta reperimus, ibi excerpta hic edimus. De B. Coletæ unitate ac vita Corbeæ in patria aliquamdiu transacta, est Instrumentum authenticum Corbeæ factum cui subjungimus facultatem Cardinalis Chalanti Nunti Apostolici, qui licet vi egredie reclusorio Corbeensi: ejus rei executionem præstitit Episcopus Ambianensis. Servantur ibidem quinque epistolæ B. Coletæ scriptæ ad varios: in harum majori agitur de Hesdinensi conventu recentè extracto. Sunt etiam ad ipsam Coletam epistolæ duæ, altera R. P. Henrici de Balbau Confessarii, altera B. Joannis de Capistrano Commissarii constituti, quam solum hic damus. Vitam B. Coletæ Petrus a Fallibus, passim Petrus de Remis appellatus, pluribus annis ejusdem Confessarius, Gallico idiomate composuit: ejus exemplar in membranis curiosissime describendum

nota anno
1381.

F

Instrumenta
circa Vitam
ejus,

et epistolæ.

Vita Gallicæ
scripta a Petro
a Fallibus
Confessario

sublatus
iuris facer.

ANNO
MCDXLVII.
VI MARTII.

Gandavi constructum monasterium S. Claræ secundum Reformationem B. Coletæ.

auxilio
parum
personarum,

et Philippi
Bonii Burgundiarum Ducis.

anno 1442

in co B. Coletæ
nuntius
anno 1447

A describendum et artificiosissimis ad singula capita picturis seu miniaturis exornandum curavit Margarita Eboracensis, Eduardi Regis Angliæ Soror, Vidua Caroli Palam Burgundix Ducis; et Conventui Gandensi S. Claræ donavit, eadem propria manu Gallier in hæc verba subscribens: Vestra fidelis filia Margarita Anglica; orate pro ea et ipsius salute; mortui anno milii, et in choro Fratrum Minorum Mechliniæ sepulta. Quam hæc Vita sit facienda, § 6 proponendum authenticum instrumentum docebit, quod ipsi Gandam etiam descripsimus; quando et memoratis in eo MSS. codices ibidem vidimus.

Latine a Stephanu Jullico,

À l'égard de la Vie de S. Claire, traduite du latin de S. François, par le Docteur Théologus Sorbonnais Parisien. Hanc Laurentius Sarus mutato stylo in compendium redegit, passim ab Luca Wadingu Annalibus Minorum insertum, et a Marco Ulysipponensi in Chronico Minorum aliisque descriptum aut abbreviatum. Dictum autem Surti compendium in Gallicum idiomam transtulit Michael Notel, Fidemienis ad Sambra fontes monasterii Religiosus, eaque translatio Gandavi extat MSS. ex cuius prologo quædam ad corporis elevationem anno MDXXXVI factam inferius dabimus. Idem compendium

reperit in 6 MSS.

B acutus videtur Fr. Valerius Venetus Capucinus, Italice illud reddens post Vitam SS. Claræ Assisii et Catharinæ Bonaventuræ editam Venetiis anno MDCX. Nos hic integram Vitam domus primigenio stylo, repertam in quatuor MSS. codicibus, scilicet Ultrajectino S. Salvatoris, Rubra-Vallis prope Bruzellas in secunda parte Novitii Sanctorum, Caracundano prope Turnhortum in quarta parte diversarum Legendarum, et Loricensi S. Martini; quorum tria ultima lura spectant ad Canonicos Regulares. Eandem etiam temporibus a Latino Stephano Julici in linguam Belgicam seu Flandricam transtulit prædictam Vitam venerabilis vir, Magister Oliverus de Langhe, Prior monasterii S. Baronis thidinis S. Benedicti, cui B. Coleta apparens gratias egit; uti ea in authentico Instrumento, quod Vitam illam approbavi dicimus, infra pluribus continetur. Exemplar hujus Vitæ originale dicti Oliverii manu scriptum, quod apud sanctimoniales Gandenses vidimus; aliquod ejus apographum est Gandavi in Bibliotheca Societatis Jesu. Hæc translatio fuit completa, examinata et correctæ anno secretæ, prout inter Gandensia monumenta nos meminimus expresse signatum reperisse. Aliquod inde compendium postmodum confectum fuit, quod a lingua Belgica in Latinam transtulit et dilucide Parisius Judocus Clithoveus Neoplatonicus, in Gallia

Belgicæ ab Oliverio de Langhe.

hujus compendium Latine redditum a Judico Clithoveo.

C Doctore Sorbonico Canonico Carmitenis; ex cuius Legenda brevi asserit Molanus se desumpsisse præcipuam partem elugii a se editi in Natalibus Sanctorum Belgii. Sed hæc indicasse sufficit: Vixit a Stephano Julico Latine scripta subnectimus varia miracula, primo ea, quæ a B. Coleta adhuc vivente patrata esse, testatus est Abbas Gandavensis monasterii S. Petri, dem quæ post obitum B. Coletæ obtulerant tum Gandavi apud ipsas sanctimoniales, ubi corpus illius sepultum erat; tum Atrecht et Hesdani; ubi Ordinis ejusdem fuerant conventus extructi.

varia miracula

et historia elevationis.

ultima omnium, quæ notæ de Beata, declarat

Soror Petrina de Balma;

primi in reclusorio Confessarii mortem, eidem a confessionibus fuit. Hujus commentarii sive attestations, fortasse immediate antequam Vita conscriberetur, ad ipsius auctoris instructionem formatæ, authenticum exemplar Gandavi extat sub hoc titulo le cahier de Sœur Perrine, ul est, Charta seu scriptum Sororis Petrinæ: quod rogatu nostro admodum R. P. Franciscus van Huel, Minister Provincialis per Flandriam sive provinciam S. Josephi Ordinis Minorum, Latine reddendum curavit a R. P. Anselmo de Beyl, ejusdem Ordinis Sacerdote ac concionatore. Hæc autem interpretatione perfecta et cum prædictæ Vitæ textu collata, reperimus plurima, quæ Petrus a Vallibus præterierat vel contraxerat et a circumstantiis minime contemnendis multa minus explicite tradiderat. Itaque dignum censuimus, quam velut præcipue Vitæ confirmationem egregiam (quippe quæ suis singula auctoribus testibusque stabilizat) eidem subjungeremus. Sed quoniam fidelis observationis simplicissima ratio, ad singulas peridos articulus fastidiosè iterans has aut similes formulas; Testor ego Soror Petrina de Balma, Item audi vi ego Soror Petrina ex Patre Henrico etc. nostram lecturi peperisset ingratis; congruum duximus illis omissis articulos omnes inter se (quantum salva substantia atque ordine licuit) per modum magis continuæ narrationis colligare. Quod dum facimus, neque in transcribendo conservanda interpretis phrasi, verbum verbo reddentis, nos scrupulose adstringimus; accessit fortasse venustas aliqua purioris sermonis, sed nihil de verum veritate decessit.

hæc Latine reddita domus

E

6 Præmittimus autem varia circa corporis elevationem, et Reliquias peracta anno MCCCXXI et seq. Coronidis porro loco subnectimus nonnulla recentioris memoriæ beneficia Beatum invocantibus concessa, quæ partim descriptissimus ex memorato sanctimonialium Gandavensium archivo; partim ex Vita per F. S. Abbavillanum Capucinum novissime Gallico idiomate compilata, et Parisiis edita anno MDCXXXVIII; qui auctor in tres partes opus suum partiens (quarum primam vitam in seculo actam, secundam clausuram Corbeticensem, tertiam religiosæ professionis cursum prosequitur in sex divisa libros) servavit accuratè temporum rationem, et totum progressum reformationis, et conventus a B. Coleta erectos descripsit, præcipue secutus R. P. Jacobum Faudere, qui præter Vitam Beate, quam breviter Gallicè descripsit impressitque inter Vitas Sanctarum Virginiæ Martyræque Ludgini editas 1609; videtur aliam Coletinæ vel Vitæ vel Reformationis scriptissimè historiam, quæ ad nostras hæcenus manus non pervenerit, continentem Conventum a B. Coleta vel reformatorem vel recess erectarum descriptiones. Hanc autem si videre potuissimus, et simul monumenta donationum atque documenta publica, ex quibus singuli erui et stabiliri debuit, de hac quoque re particularem paragraphum texere potuissimus; nunc in tanta rerum maxime authenticarum copia, non lubet ad alia eragari, minus auctoris, et quidem apud alium legendi testimonio nitendo eam periculo erroris, si qui forte in numeri typographorum culpa subreperunt vel aliunde obveniant, postmodum forte ex monumentis certioribus refellendi. Interim ne hoc omittamus, quod prædictum Fauderum B. Coletæ devotissimum filium fuisse indicat, jurat ex Abbavillæ pag. 374 meminisse, quod aliquando iter faciens ita fuerit in quodam flumine occupatus, ut ab eo, cui insidebat, equo ter quaterque in dorsum rejectus, nunquam salvis inde evasisset, nisi invocato humiliter Beata adfuisse perasidio; prout ipse conventum Polinacensem Visitator lustrans Sororibus istæ tum repertis narravit, et illæ in commentarios retulerunt.

post Acta elevationis an. 1491; deinde recentiora miracula.

Vita per Abbavillanum compilata

ex monumentis præfatis, et Jacobo Fudere

F

B. Coletæ ope servato,

7 Lucas Wadingus relato in annalibus Minorum obitu B. Coletæ, addit ejus reformationem longe lateque propagatam; enumeratque monasteria Gandensia in regno Valentino, Ulysipponense et Scabalen-

A lense in Lusitania, Bisuntinum et Poligniacense in Burgundia, Gaudense ac Brugense in Flandria, Atrebatense et Hesdinense in Artesia, Cameracense in provincia ejusdem nominis, Ambianense et Peronense in Picardia, Rotomagensis in Normannia, Mussipontanum in Lotharingia, Nannetense in Britannia minore, Diense, Dauronense, et Surrense in Delphinatu, Chamberiense et Anessiacense in Sabaudia. Hæc Hadungus, qui exceptis tribus monasteriis, quæ ex Marco Ulyssipponensi retulit, reliqua descripsit ex Fastis Belgicis et Burgundicis Auberti Miræi, nulla tamen facta eorum mentione. Abbavillanus Cappucinus in Vita B. Coletæ Gallicæ edita reprehendit in dicto catalogo misceri ante et post obitum ejus extracta monasteria, horum quamplurima omissa, alia intrudi, quorum nullum alibi potest vestigium reperiri: et sunt Diense, Dauronense et Surrense in Delphinatu: pro quibus arbitramur substitui debere Decesense in territorio Nivernensi, Aussonense in Ducatu Burgundiæ (quorum in Artis fit mentio) et Surregiense ad Ararim sub Cabilonensi jurisdictione; ubi nunc oppidum Surregium, vulgo Bellogardia dictum. Quo in loco ut B. Coletum vellet conventum suscipere, venit ad illam, cum Aussona moraretur. Jacobus Burgus, futurus hujus conventus fundator: in quem Ducissa Burgundia transtulit facultatem a Martino Papa sibi multum, extruendi aliquod hujus reformationis monasterium: cujus executio commissa erat Theobaldo Archiepiscopo Vesuntionensi. Eadem modo e recensitis a Hadungo monasteriis post obitum B. Coletæ intercepta sunt Brugense, Atrebatense, Cameracense, Peronense, Rotomagensis, Nannetense, Chamberiense, Anessiacense, et vel maxime tria priora in regno Valentino et Lusitania extructa: in quibus adhuc possunt alia quamplurima in Hispaniis, et Gallis et Brigiis hactenus ædificata.

monasteria a Hadungo relata:

aliqua correctius indicata:

alia post obitum condita:

in Vita universi 18.

utrumque monasterium.

§ II. Cultus sacer. Constitutiones scriptæ.

Cum pluribus post mortem claret miracula captum est cogitari de promovenda ejus apud summos Pontifices canonizatione, et missi sunt Romam a Carolo Andæce, Duce Burgundiarum et Belgarum Principe, Oratores ad Sixtum IV. ex Ordine Minorum ad Pontificatum assumptum, rogaturi, ut Virginem Coletam a viginti annis defunctam, tunc ob vitæ sanctitatem tum ob illustria miracula ad ejus invocationem a Deo patrata, dignaretur Albo Sanctorum adscribere. Verum quod Pontifex Bonaventuram Ecclesiæ Doctorem ex eodem Seraphico Ordine jam tum stitisset in Catalogum Sanctorum referre, Beatissimæ postpositum negotium est, et in registrum Consistoriale relatum, summo Pontifici affectum suum his verbis professus: Ego habere pro magna gratia, si possem canonizare talem ac tantam virginem, quam vos dicitis esse Divam; ego dico esse Beatam ac Sanctam, ut est ad cultum oblatæ tunc supplicationis annotatum. Resumptum postea fuit idem negotium sub Alexandro VI. anno MCCXCIV. et sub Julio II. anno MDV. rursum mirum studium postulata est eadem canonizatio. Terrum propter bellorum tumultus et temporum iniquitates nihil est perfectum: si quis autem plenius nosse desiderat, quibus et quot personis utriusque sexus et supremæ dignitatis postulantis, quantaque diligentia et instantia utraque vice actum Romæ sit; Abbavillæ legat a pag. 510 ad 521 accuratissime ista prosecutum. Tandem Gecius celeberrimus Theologus et Ecclesiastes, ut tradit ante citatus Molanus, dum Belgica quidam Ordinis sui negotia Romæ oliret, a Pio V. iterato pro omnibus Coletanis, ut festum ejus celebrarent, expetiit, multa virginis proferebat encomia. Cui Pius optimus Pontifex respondit: Habeam aliqua eorum, quæ deis, documenta, et libenter tuo virginumque sacrarum desiderio hac in parte satisfaciam. Itaque documenta multa collecta sunt et a Corneho Jansenio Episcopo Gandavensi suo sigillo et secretarii manu consignata et Romam transmissa; quæ tamen post mortem demum Pii Pontificis eo pervenerunt. Unde res non est transacta.

Actum pro canonizatione apud Sixtum IV.

Alexandrum VI. Julium II. Pium V.

Officium et Vota concessa a Clemente VII.

Gandensibus

et aliis in Belgio.

aliquibus in Lotharingia et Burgundia, Audunensis hujus.

particularibus

Ordini Minorum.

10 Clemens denique VIII. diplomate anno MDLV. dato ad Abbatisam Gandensem monasterii S. Clare indulgentiam, ut officium in honorem ejusdem B. Coletæ de communi unius Virginis anniversaria die obitus ejus singulis annis recitari et eodem die Missam in propria ecclesia in illius honorem pariter de communi unius Virginis celebrari facere libera et licite valeant: ut illa verba allatis in dicto diplomate continentur. Quæ repetit et confirmavit Paulus V. Pontifex diplomate anno suæ signatæ. et dictam licentiam extendit ad omnia monasteria monialium reformationis Ordinis S. Francisci in omnibus provinciis Belgii: ubi sunt monasteria ejusdem Ordinis S. Clare existentia. Integria diplomata exhibent Mirus in Fastis et Hadungus ad citatum annum 1447. num. 60. et 61. Addit Abbavillæ eandem licentiam concessam juxta fuisse pro monasteriis extractis Mussiponti, Vesuntione, Polignis et Aussonæ, sed quo id anno contigerit, non præfert. At diplomate dato xx. Septemb. anni quæcxxx. eandem facultatem a Gregorio XV. obtinuisse sanctimoniales Ambianenses inducit: quod demum Parisiensibus in monasterio Passionis degentibus concessit Kalendis Octobris anni quæcxxxv. Urbanus VIII. quæ anno sequente ad instantiam Regine matris Franciæ idem concessisset toti Ordini Minorum et universo regno Francorum tradit Arturus a Monasterio in Martyrologio Franciscano. In communi Ordinis Breviario festum ejus pro Clarissis celebrandum, insertum est sub ritu semiduplici, et Offitio de communi unius Virginis. Ita Haroldus in Epitome Annalium ad an. 1447. num. 18.

A *VI Fastis sacris variis nomen B. Coletæ inscriptum est : uti MS. Florario Sanctorum ad hunc vi diem Martii his verbis : In Flandria apud Gandavum depositio Coletæ Virginis de Ordine S. Francisci et reformatricis Clarissimarum, anno salutis mdcxviii. Hermannus Greven, qui mortuus est Colonie anno mdcxxx, in suis additionibus ad Usuardum ista scribit : In Gandavo sancte memoria Coletæ monialis, Clarissarum reformatricis primo. Secuti deinde ibi, inter quos eminet Molanus, qui item in additionibus ad Usuardum, ita cum celebrat Gandavi obitus sancte memorie Coletæ de Corbeia anno millesimo quadringentesimo quadragesimo septimo, que instituit Claris as Celestans. Idem in Notabilibus Sanctorum Belgii pluribus in laudem ejus eceurrit, et inter alia. Non hic refero, inquit, quod mortuus suscitavit, et quibus aliis elucuerit miraculis, sed Ordinis disciplina commendanda est, quam cum Sororibus suis in prima domo Bisontinensi et sequentibus servavit, Erant viventes in rigida austeritate Regularis discipline, in vera paupertate, nullo redditu aut certa bona possidentes in particulari neque in communem. Toto itidem anni spatio perpetuum servantes jejunium, nunquam carnibus vescuntur, castitate et hujusmodi nudis pedibus incedentes, arctissima clausura ab hominum turba separata. Multas superavit tribulationes tum hominum tum animalium, spirituum. Inter visitandum autem monasteria sua ultimam hyemem Gandavi transegit, ubi sexta deinde die Martii Deo spiritum suum cum summa devotione tradidit. Post obitum, etsi multa admiranda contigerint; corpus tamen, prout poterat, in cimiterio suo exequiarum apparatu est sepultum.*

B *Hæc Molanus, qui aliquanto Senor Marcus Farnovius testatur lib. I Historie Belgicæ cap. 39 hæc Clarissarum monasterium severitate discipline cetera, que Gandavi extant, antequam. Nomen B. Coletæ ad eandem vi Martii inscripserunt Martyrologus, Petrus Canisius Germanico, Gallicano Saussanus, Belgico Willotus et Mirvus, Calendario Generati Frerovius, Calendario Mariano Balinghemius, Menologio Virginius Laherius, et Ariarius a monasterio in sacro Gyneceio et Martyrologio Franciscum, ubi in suis Notationibus habet ejus reformationem, qua monasteria sua, prodigata ab eis quicunque rerum proprietate, pristino more et paupertati juxta SS. Francisci et Claræ mentem restituit, sanctissimas constitutionibus instruxit communivique quas omnes simul cum pluribus aliis accepit, Reverendissimus P. Guillelmus de Casali totius Ordinis Minorum Generalis Minister in sedesim capita redactas, prefatis Sororibus reformatis tanquam inviolabiles a se servandas leges præscripsit. Eas Hadungus edidit in Annalibus Minorum ad an. 1435 num. 23 et sequentibus, quibus præfigitur epistola Generalis Ministri, inscripti religiosæ in Christo Sorori Coletæ, Fundatrici monasteriorum quoniamplurimum Dominarum Ordinis S. Clare et Minorissarum moderni temporis, in Galliarum partibus constructorum, et soli eodem modo in forma construendorum, Abbatissis quoque, Sororibus et universis carissimorum presentibus et futuris. Addit Hadungus, eas constitutiones prius discussas et approbatas a Nicolao sancto Crucis et Juliano S. Angeli Cardinalibus, aliisque Patribus in Concilio Basiliensi, dum adhuc Eugenio obtinuerat.*

C *13 Celestinus Tebrea in Historia sacra virorum sanctitate illustrium Congregationis Celestinarum Italicæ idemque Bononiæ anno mdcxviii edita, recenset Vitam B. Joannis Bassandi in viginti capita distinctam, et cap. 16 narrat hujus apud Aquilana obitum revelatum fuisse B. Coletæ : que tam Ambiani in suo monasterio inter orandum in extasi raptâ, vidit ut rem*

sibi præsentem, dicti Joannis Bassandi felicem transitum ad celestem triumphum, quem hujus occasione intuitu est majore sollemnitate peractum. Unde gaudio exultans, ab oratione ad suos Sorores reversa, eis dixit : Scitote, dilectissimum meum Patrem, Joannem Bassandum, Ordinis Celestinarum, ejus opera dignatus est Deus me ad suum servitum vocare, hodie in urbe Aquilana exultum mortui hoc corpore abuisse in celum, fructurum æterna gloria, ejusque exequias a civibus, qui eum ut virum sanctum reverentur, apparari. Observatus dies ille est, quo vita functum mortui Bassandum postea intellexerunt. Fuit is dies xxvi Augusti, anni mdcxlv. Quæ eodem ex prædicta Vita tunc needum recens edidit Abbatissæ pag. 683. Est Aquila urbs illustris in regno Neapolitano, et ulterioris Aprutii primaria : in ea custoditur summa cum veneratione corpus B. Bernardini Senensis, qui ex Ordine Minorum eodem tempore, exemplo B. Coletæ, quoniam plurima monasteria Clarissarum in Italia reformati, Mortuus est mdcxix die xx Maii. Legi ea de re potest caput primum vitæ B. Coletæ, quoniam xxx capitibus distinctum Italice conscripsit Valerius Venetus Capuccinus, ediditque Venetiis post Vitam et Regulam S. Claræ, Meminerunt ejusdem Italicæ reformationis Abbatissæ pag. 431, et ab eo citatus Gonzaga, et Marcus Ulysipontensis, quem dicitur Valerius potissimum descripsit. Ad fontem omnium adducimus lectores, ad Stephanum Jaluvium, inquam, unctorem corviam, ejus stylium huculcum excebat a nobis exhiberi, quisquis sinceræ veritatis solidus existit amator. Cui hoc quoque fortassis non erit ingratum intelligere, quod Coletæ nomen Gallie scribentibus ac loquentibus (Colette est) diminutivum sit pro Nicolaa; ordinaria Gallis diminutivum hujusmodi femininorum terminatur; ut Mariette Henriette etc. nec minus usitata primæ syllabæ truncatione, quomodo pro Nicolao Colas dicunt, quod Belgis Tentobium, adhibita insuper contractione, nostra syllaba Clavis effertur.

§ III. Instrumētum Corbiense de rebus gestis B. Coletæ, potissimum in juventute.

In nomine Domini. Amen. Per hoc præsens publicum instrumentum cunctis pateat et sit notum, quod ab Incarnatione ejusdem Domini mcccclxxi, Indictione i, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris et D. N. Sixti divina Providentia Papæ iv, anno i, mensis Martii die vi, in mei Notarii publici subscripti et testium infrascriptorum presentia presentes et personaliter constituti discretæ et honestæ personæ inferius nominatæ Jacobus Guiot Clericus Curie spiritualis Corbiensis, juratus Notarius, ætatis lxxvi annorum, et Agnes de Vaudemont uxor defuncti Joannis de Vaudemont ætatis lxxiv, et Guillelmus de Baisieu ætatis lxxviii annorum, et Roberta de Baisieu ætatis lxxviii annorum, Corbeie commorantes, ad petitionem et requestam Fratrum Balduini Christiani et Anselmi Regis, in hac parte Patris Visitatoris pauperum Sororum S. Claræ, per bonæ memoriæ Sororem Coletam reformatarum, Commissariorum seu Procuratorum, dixerunt, recognoverunt, deposuerunt, et asseruerunt, temporibus suæ infantie seu juventutis, visu, nomine et notitia exterioribus novisse hominem memorie defunctam Sororem Coletam Ordinis S. Claræ Professam expressæ.

15 Quæ Soror Coleta, ut dixerunt et sciunt veraciter, traxit et snupsit originem in Corbeia in vico Calceye : ex utroque parente in et de legitimo matrimonio procreata existit ; ejus pater Robertus et mater Margareta nuncupabantur. In quorum domo, sua infantia durante, bonæ indolis extitit, devote pueritiæ suæ primordia consecrans, eisdem parentibus humiliter obediens, ac maternis exhortationibus et exemplis in passione D. N. Jesu Christi jugiter

Reformatio Clarissarum per S. Bernardinum.

E

Coletæ nomen diminutivum pro Nicolaa.

Testes Corbiei i.c.a. F

B. Coleta Corbeia nata

pic educata,

A Jugiter meditando : ob ejus amorem carnis illerebras mundique fallacem lætitiā contempsit, et se divino servitio sanctis que meditationibus et orationibus continuis, quantum ætas illa patiebatur, totaliter dedicavit. Deinde cum ad annos proximos pubertati attingisset, ad frugem melioris vite cupiens devenire, mundique hujus inquinamenta devitare, ad habitationem Beginarum se transtulit, ibique vitam et conversationem laudabiliter ducendo, ecclesias et pia loca religiosaque visitando, Missas et divina servitia quotidie audiendo, unius anni durante spatio moram traxit. Quo tempore pendente, famam ejus celeberrimam conversationem plures burgenses et alie devotæ personæ diligenter attendentes, ejusque sanctis desideriis annuentes, maxime Domicella Guillerma Gamelina, uxor quondam defuncti Joannis le Seneschal, dum vixit Praepositi ville Corbeiensis, una cum quibusdam aliis habitatoribus, de licentia et permissione Domini Corbeiensis, domunculam quandam in loco sacro seu benedicto, inter cœmeteria B. Marie Virginis, et B. Joannis-Evangelistæ ecclesiarum parochialium in Corbeia, erigere fecerunt : quam quidem domum seu reclusorium de licentia et consensu dicti Domini Corbeiensis, sui tunc Prælati, intravit, et spatio triennii durante stetit et habitavit, ibique cum omni devotione perseveravit.

16 In quo quidem reclusorio dictus Jacobus Guiot eam frequenter visitans, ex jussu Domini Joannis Guidothoni memorie Curati S. Martini, fratris sui et Confessoris dictæ Sororis Coletæ, ut ejus sanctis monitis et exemplis ad virtutes alliceretur, sibi psalterium docuit; ac ibidem Fr. Joannes Pinet, Ordinis Minorum ac Custos Fratrum eorundem in Custodia Picardiae, eam frequenter visitavit, ac de Regulari vita diligenter informavit, ejusque Confessor primus ac præcipuus exstitit, et in ejus absentia præfatus Joannes Guiot anime suæ laudabilem curam gessit : et in eodem loco in tanta morum exquisitate profecit, quod in odore virtutum funisque celebris, per totam villam diversaque alia circumquaque loca se promulgante, multi tam cives quam forenses, Regulares et seculares utriusque sexus, ad divinum amorem allecti, ad eam confluebant, ut ejus sancta monita diligenter audirent, et suis exhortationibus in fide et caritate divinoque cultu ferventiores existerent : quos humilis ancilla Christi in visceribus caritatis consolabatur, et ad divinorum mandatorum observantiam verbo pariter et exemplo ferventer hortabatur.

C 27 Tribus igitur annis in eodem loco divino cultui mancipatur, multis revelationibus præventa : instigante se Spiritu, generosi Regis et pauperis Christi Jesu Salvatoris nostri memoreffecta, quamque tum mentis quam corporis virginitatem ei dedicans, ut ejus voluntati pareret, et consilio pariter et assensu venerabilium Fratrum Joannis Pinet et Henrici de la Balme, Ordinis Minorum Professorum, in moribus et in scientia probatorum, habita licentia dicti Domini Corbeiensis sui Prælati, præfatum reclusorium regressa, assistente sibi præcendio generosæ præpotenti que Domine de Brisay, de Burgundia oriundæ, quæ ad hujusmodi presidium præfata Sorori Coletæ præstantium divino nutu Corbeiam venerat, summi Pontificis præsentium adiit : peractisque negotiis, pro quibus iter arripuerat, comitante semper eam præfata Domina de Brisay, ad partes Burgundiae remeavit : ibique et in partibus Franciæ, Picardiæ et Flandriæ quæ et quanta gesserit virtutum insignia, testantur mores et exempla sanctissima famaque celeberrima. De et super quibus omnibus et singulis supradictis dicti Fratres Commissarii seu Procuratores petierunt a nro Notario publico sibi fieri et

tradi unum seu plura publicum vel publica, instrumentum seu instrumenta. Acta fuerunt hæc in villa Corbeiensis Diocesis Ambianensis anno, Indictione, Mense, die et Pontifice predictis, præsentibus ad hoc venerabilibus et providis viris Joanne Sonacho juniore locum tenente Balivii Comitatus Corbeiensis, et Joanne Sonacho seniore civibus et burgensibus, ac Petro Guiot in decretis Baccalareo, Corbeie degentibus, testibus ad hoc vocatis specialiter et rogatis, approbante rasuras et correctiones interlineares in hoc præsentis publico instrumento existentes. † Gerardus Guiot Notarius.

§ IV. Facultas data B Coletæ ut egredi possit e reclusorio.

Joannes miseratione divina Ambianensis Episcopus auctoritate Apostolica ad infrascripta specialiter deputatus, universis etc.... Litteras Reverendissimi in Christo Patris et Domini, D. Antonii S. Marie in Via lata Diaconi Cardinalis, de Chalant vulgariter nuncupati, Apostolicæ sedis Nuntii, cum plena Legati a latere ad regnum Franciæ potestate concessa, specialiter destinati, pro parte devotæ Coletæ Boilette nobis presentatas, nos recepisse noverritis, formam, quæ sequitur, continentes.

Antonius miseratione divina S. Marie in Via lata Diaconus Cardinalis, de Chalant vulgariter nuncupatus.... Reverendo in Christo Patri Episcopo Ambianensi salutem in Domino sempiternam. Exhilarata nobis pro parte dilectæ nobis in Christo Coletæ Boilette petitio continebat, quod ipsa dudum zelo devotionis accensa, in manibus venerabilis Patris, Abbatissæ monasterii S. Petri antiquæ Corbeie, Ordinis S. Benedicti, vestræ Ambianensis diocesis, ad Romanam Ecclesiam nullo modo pertinentis, vovit se perpetuo solitariam vitam ducere, et inclusam remanere in certo loco, sito prope ecclesiam parochialem B. Marie de Corbeia, ad hoc per eam ordinato et electo : in quo quidem loco per quadriennium vel circa solitarie vivendo permansit. Cum autem, sicut eadem petitio subiungebat, præfata Coleta propter certas et rationabiles causas non possit amplius in dicto loco cum sui quiete animi et sana conscientia remanere, cupiatque cum mulieribus et religiosis Deo dicatis, inclusis vel non inclusis, ac Ordinis per sedem Apostolicam approbati, virtutum Domino famulari, et mansionem suam eligere ibidem pro suæ animæ salutem : ideo pro parte ipsius Coletæ nobis exstitit humiliter supplicatum, quatenus anime suæ salutem providere misericorditer dignaremur. Nos itaque, qui quietem et pacem animarum, civitatumque Christi fidelium salutem, quantum cum Deo possumus, ardenti desiderio affectamus, circumspectioni vestræ, cum de præmissis certam notitiam non habeamus, per scripta nostra committimus et mandamus, quatenus super præmissis omnibus faciatis et etiam dispensetis, prout saluti animæ ipsius Coletæ videritis expedire. Datum Parisiis x Kal. Augusti, Pontificatu D. N. Benedicti Papæ xii anno xii sic signatur. Joannes de Previo.

19 Post quarum presentationem pro parte ipsius Coletæ instanter fuimus requisiti, quatenus ad ipsarum debitam executionem procedere curaremus. Nos igitur mandatum sic nobis directum, volentes exequi diligenter, ut tenemur : cum præsentiam dictæ Coletæ commode habere non possemus, ad ipsam Vicarium nostrum destinavimus, pro certiori informatione habenda super causis et motivis hujusmodi litterarum petitæ executionis : ac ipsius ac multorum fide dignorum aliorum relatione audita, propositum et intentionem dictæ Coletæ sanctum et iustum æstimantes, et reputantes causas ac causas sufficientes

11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

reclusus et triennium quod degit :

Confessoris Fr. Joanne Pinet et D. Joanne Guiot utens

inde egressa Romanam.

tertia monita sua condidit.

Episcopus Ambianensis

E

Abbatissam Cardinalem Chalant Nuntium Apostolicum

F

re plene discussa,

periet facultatem egru-
dendi e loco
concluso,

et vivendi in
monasterio.

A sufficientes et legitimas ad dispensandum cum ea juxta dicti mandati tenorem subesse; pronuntiamus et declaramus, quatenus nobis vigore dicti mandati conceditur, et auctoritate qua fungimur, ut volo et promissione in manibus Venerabilis Patris, Domini Abbatis monasterii S. Petri antiquæ Corberæ, nostræ diocesis, deducendo vitam solitariam perpetuo, et inclusam remanere in certo loco prope Parochialem ecclesiam de Corberia per eam ordinato et electo, factis et causis aliisque non obstantibus, ab eodem loco et villa libere exire, et Religionem sanctarum monialium Ordinis S. Benedicti, aut Ordinis S. Francisci Minoritarum appellati, in aliquo monasterio sive domo alterius predictarum Religionum et Ordinum Provincie Remensis vel Bituricensis intrare, et Ordinem illum profiteri libere possit et valeat; difficultate quacunque alia remota, cum eadem dispensavimus, et per præsentem dispensamus, volumus et promissionem predictam ad finem hujusmodi relaxamus, ac ipsam ab eisdem et quolibet ipsorum absolvimus. Datum Ambiani sub sigillo nostro rotundo, die primo mensis Augusti anno mcccxi.

Sic signatum: M. Bonnaert.

B § V Epistola B. Joannis de Capistrano ad B. Coletam.

Christo Deo devotæ Sorori Colete Ordinis S. Claræ, in Sponsa Virginum nostræ carissime filie, Fr. Joannes de Capistrano, Ordinis Minorum, a Sede Apostolica et a Reverendissimo P. Vicario Generali in Provinciis Cismontanis Commissarius, salutem et pacem in Domino sempiternam.

Cupiens paterno affectu te in Domino consolari, omnes gratias a Reverendissimis Patribus Ministris Generalibus tibi et Confessori tuo Fr. Petro de Avallibus nec non et Confessoribus Conventuum Sororum per te adhibitentium et etiam edificandorum concessis et approbatas, per præsentem ratifico et confirmo ne ratificationis et confirmationis præsentium tenore decerni. Insuper tibi et tuo dicto Confessori eodem tenore concedo, quod unum nostri Ordinis Fratrum probatæ vite et boni testimonii vel plures nominare possitis, pro officio Visitationis exercendo tam super Sorores dictorum conventuum quam super Fratres in dictis conventibus degentes. Cui vel quibus sic nominato vel nominatis præsentium tenore eandem facultatem et potestatem concedo; et per præsentem concessam demitto, quoniam præfati Generales Ministri Visitationibus predictorum conventuum alias concesserunt, mandans per obedientiam salutarem Fratri vel Fratribus sic nominato vel nominatis, ut officium visitationis reverenter suscipiant, et susceptum diligenter ac devote exerceant. Vale in Christo Jesu et omni pro me. Datum Bizuntii die viii mensis Novembris, anno Domini mcccxi.

§ VI. Vita B. Colete conscripta, testimonio curis approbata.

Idem Actorem hujus *Beate* comprobant authentica testimonia, publicis Instrumentis inserta; in quibus tam plene tanque accurate ad omnem judiciorum rigorem observata est juris ac legum forma, ut hoc quoque respectu citari possit Molanus dixisse, et vere dicere potuisse, de nullo Sancto tam illustra reperiri monumenta, quoniam *Gaudari de B. Coleta*. Ad primæ ac præcipuæ Vite veritatem legitime attestandum, faciunt duo, quorum hic est tenor:

Guillelmus, permissione divina Abbas monasterii B. Marie Trunchimonsis Ordinis Premonstratensis, et Cornelius Voet, Decanus ecclesiæ Collegiæ S. Pharahildis Gandensis, Tornacensis Diocesis, uni-

versis præsentem litteras nostras inspecturis, visu-
ris, et audituris, salutem in Domino.

22 Notum facimus quod Venerabilis et discretus religiosus H. Ricardus de Zudeleere, monachus Professus monasterii S. Bavonis, juxta Gandavum, Ordinis S. Benedicti; et Soror Joanna de la Vent, ac Aleydis de Sanchines Ordinis S. Claræ, reformationis Deo dilectæ ancillæ salubris memoriæ Sororis Colete, conventus seu monasterii siti intra limites Parochialis ecclesiæ S. Jacobi Gandensis; et Joannes Plouvier senior, Clericus conjugatus dictæ Tornacensis Diocesis, coram nobis in ecclesiâ dicti conventus ante clausuram seu cratem ferream, publice et solemniter attestati sunt, et in verbo veritatis modo, forma et ordine, præcæ alie nostræ littere sive Instrumenta desuper confecta plenius et diffusius explicant, asseruerunt; quod omnia et singula in eorum et novendecim sedis immediate sequentibus contenta secundum puram et meram veritatem sunt conscripta, et nusquam ab ipsa veritate deviantia. In cujus rei testimonium præsentem litteras exinde fieri et hic inscribi mandavimus, sigillorumque nostrorum in cordulis corietis viridis coloris, præsentibus libro transfixis, jussimus et fecimus appensione muniri. Datum et actum Gandavi in conventu et loco predictis, anno Domini mcccxi, mensis Maii die xv, præsentibus ibidem Venerabilibus et circum-

Veritas Legenda
B. Colete,
probata,

12

Ita est Joannes de Fine Notarius ad præmissa regatus.

Ita est Hubertus de Critsche Notarius.

23 Littere autem super predictæ veritatis attestatone confectæ in modum Instrumenti publici, et sigillis duorum Prælatorum ac signis duorum Notariorum corroboratæ, pro verificatione Vite seu *Legende B. Colete*, quoad aliam distinctam Sorores Majorem vocant, hujus sunt tenoris, qui sequitur: nisi quod proficitatis vitandæ causa longiores formulas, nihil ad rei substantiam facientes, substitutis punctis rescuerimus. Guillelmus etc. ut supra... Notum facimus quod Ven. P. Fr. Jacobus de S. Quintino Ord. S. Francisci, Confessor pauperum Dominiarum S. Claræ Gandensis; et Ven. Sr. Barbara Boens, ejusdem Ordinis et conventus Mater Abbatisa, nobis insinuarunt... qualiter... P. Fr. Jacobus Bernardi dicti Ordinis de Observantia... in Provincia Franciæ Visitor... principaliora opera et miracula... que Dominus per... Virginem Coletam operari dignatus est... in authentice formam redigi requisivit. Quapropter dicti Confessor et Abbatisa... petierunt, quatenus nos ad eamdem Conventum declinando... attestationem supra morantem... audire et recipere dignemur....

authenticis
litteris.

F

24 Quorum prædictis... ad dictum conventum accedentes... præfata Abbatisa duas venerandæ re-
nectutis Sorores... super præmissis examinandas produxit, Sororem scilicet Joannem de Laveur, alias de Saheres, et Sororem Aleydem de Sanchines, utranque ex partibus Burgundiæ; quæ annis plurimis et in locis atque provinciis variis, ac diversis cum eadem Christi famula Coleta vivebant... quarum attestationis tenor sonat in hunc modum. Ego Soror Joanna de Laveur, ætatis meæ circiter lxxxii annorum, et in Ordine S. Claræ... fere sexagesimum nonum annum agens... temporibus præfate Matris
Colete

hæc sanctimo-
niales quæ
in B. Coleta
20 annis
vixerant,

Extendantur
facultates pro
Visitationibus
eligendis.

A Coletæ sui in Ordine annis circiter xxii : et ego Soror Aleyde de Sanchines lxxvii annorum habens ætatem et ultra, Ordinis vero annos fere lxxvi, et annis quasi xx temporibus præfata Matris fui dictum Ordinem professæ, attestamur... Legendam dictæ ancillæ Christi Coletæ integraliter et in omnibus suis partibus sanam, bonam et securam fore, et nusquam a veritate esse deviantem, prout nos audivimus, vidimus et veraci experientia comperimus : ut etiam diversorum Fratrum ac Sororum hoc idem affirmantium veraci relatione intelleximus... et quibus nonnulli ab istius Reformationis primordio secum moram traxerunt.

25 Attestamur insuper etiam varia alia perfectionis opera insignia et proclia fecisse, quæ in hac Legenda nec inseruntur, nec scripto commemorantur. Verum ne... suspiciosus ab variorum copiam librorum credatur præsentis attestationis processus, sed in libris certis et nobis notis veritatem præferentibus fundetur, ideoque horum librorum registrationem huic scripto insertam habuimus. Quorum alter... Gallicum prodit idioma... alter vero recens est... ex originali predicto jam scriptus, correctus et per Notarium et testes collationatus.... Isto articulo perfectæ Sorores predictæ binos hos libros nobis examinandos... tradiderunt... Et quoniam multiplicatis testibus corroboratur testimonium, eapropter notum facimus, quod Fr. Jacobus Confessor et Abbatissa predicti coram nobis... produxerunt alias attestaciones venerandæ senectutis Sororum Hesdinensis et Atrebatensis conventuum, quæ prænominationem articuli una cum supra narrata registratione attestatæ sunt...

26 Attestantur insuper... sub eadem forma, quæ supra Soror Joanna et Adelheydis predictæ, quod Fr. Petrus a Vallibus, quem communiter venerabilis Patrem de Remis appellarunt, proventus in ætate annorum lxxvi, et in Ordine S. Francisci quinquagenarius, primum Gallico idiomate predictam confecit Legendam, et annis plurimis hujus antedictæ Domini ancillæ Confessor extitit : qui Fr. Petrus predictus, dum adhuc viveret in humanis, solennem attestationem omnium illorum, quæ de hac prænominata Dei famula conscripserat, faciens, Deum in testem vocavit, juramentum in verbo Sacerdotis præstans, quod hanc Legendam et ejus prodigia atque miracula non aliter scripserat, quam prout veraciter ipse in persona propria in illa viderat et de ipsa audiverat, experientie sic esse compererat et invenerat, ac prout per veraces et sufficientes testes ad ejus notitiam venerat. Quod præterea de ea nihil scripto mandaverat, quod non potum et meram veritatem sentiret, asserendo insuper varia alia perfectionis opera per eandem Sororem Coletam gesta esse, de quibus nihil commemorat Legenda predicta. Actum est per eundem Fr. Petrum in hunc modum hujus attestationis genus Gandavi, in monasterio S. Bavonis Ordinis S. Benedicti, coram venerabili viro bonæ memoriæ Magistro Oliverio de Langhe, ejusdem monasterii, dum viveret, Priore, presentibus quibusdam aliis Religiosis.

27 Quam attestationem quia primum præfatus Prior audiverat sollicite ad hoc intendens, curam adhibuit et diligentiā fecit, attestationi dicti Fr. Petri fidem adhibendo, et quam prius hæsitando transferre voluerat, Legendam prædictam transferre voluit. Et de facto in vulgari Flandrico ex Latino transtulit, prout aperte constare potest, dictam Legendam inspicendo; quam idem Prior propria manu conscripsit correxit et exaravit, quæ usque in hodiernum diem ad honorem Dei et antedicti Prioris reverentiam firmè custodiæ est mancipata, et diligenti conservata.... Præscriptam vero Fr. Petri

attestationem predictæ Sorores ex ejusdem relatu D testificaverunt, qui cum in prædicto S. Bavonis monasterio attestationem ejusmodi fecisset, ad earumdem Sororum conventum, in quo aliquos dies morabatur, rediens, eandem... coram illis denno reiteravit. Præterea... D. Riquardus de Zadeleere, Presbyter ac præscripti monasterii S. Bavonis monachus Professor, ac... Joannes Plouvier senior... asseruerunt... relatu ejusdem Magistri Oliverii se audivisse, ut predictum est. Idem etiam Magister Oliverius eandem attestationem, prout eo præsenso contigerat... in præmio suæ Triniticæ Legendæ ad longum inseruit... quam esse veracem eundem Magistri Oliverii protractionem Domini Riquardus et Joannes testes, deponentes se eam optime cognovisse et adhuc cognoscere, affirmaverunt.

28 Et continuando dictæ Sorores Joanna et Aleydis predictam suam attestationem consequenter dixerunt. Et cum sæpeditus Presbyter Magister Oliverius hanc translationem complesset... præsentialiter easdem Sorores et Conventum predictum adiit, asserens hanc præscriptam Domini ancillæ ac Virginem Coletam sibi in cella dormitorio ejusdem monasterii S. Bavonis apparuisse, eique super curis multis et occupationibus variis ob Dei honorem et ejus amorem in transferendo Legendam prædictam habitis, immensas gratias egisse : quæ Venerabilis Soror Coletæ promisit et dixit, quod pro eo oraret, quia nequaquam in vanum laborasset, cujus præmium esset magnum. Ex qua apparitione idem Prior jubilo plenus atque exhilaratus, præteritorum laborum miseriarum immemor electus est. Qui etiam Prior priusquam ad finem translationis ejusdem perveniret, penas multas et tentationes varias sustinuerat, atque in morbos graves incidit. Hanc etiam eandem apparitionem hujus ancillæ humilis Dominæ Coletæ, in persona Venerabilis ac devoti Magistri Oliverii factam, attestatus est D. Riquardus prænomatus... qui præsenso erat, cum antedictus Presbyter D. Joanni Broeghemont, tunc temporis Suppriori ejusdem monasterii, totius apparitionis seriem narraret : quomodo videlicet hanc præscriptam Domini Ancillam, officio matutinali persoluto, sibi apparuisse dicebat, gratias agentem et præmia promittentem.

29 De quibus omnibus Fr. Jacobus de S. Quintino, et Soror Barbara Abbatissa predictæ... petierunt sibi confici... Instrumenta publica. Nos igitur Guibelmus Abbas et Cornelius Decanus... Acta fuerunt hæc Gandavi in dicto Religiosorum Conventu, vulgareter nuncupato ad S. Claram, ante cratem ferream, cortinis seu velis juxta hujusmodi publicæ attestatōis exigentiā patenter apertis, ubi intus cum suarum subditorum consoriorum et Religiosarum et conventus communitate præsenso aderat præfata Mater Abbatissa, Soror Barbara Boops, et locis cratem eorundem Sororum Confessor Fr. Jacobus de S. Quintino, associato sibi ejusdem Ordinis et Observantiæ Religioso, Fr. Rogero de Fraxino, sub anno a nativitate Domini mcccxcix.... presentibus ibidem... Michaelæ Dullaert et ceteris superioribus nominatis.

30 Ad alteram de virtutibus ac miraculis B. Coletæ commentariam, quæ charta Sororis Petriæ inscribitur, parti fulcrum auctoritate, similis formæ Instrumentum fuit, quod Hesdin confectum est, et Gandavum transmissum, simul cum authentica Commentarii prædicti copia, per duos Notarios publicos coalenque Presbyteros, Reginaldum Lemm et Jacobum Gargum ad ipsam arquiunde scriptum collata, et eorum signis munita anno mdcxviii, mensis Aprilis die xvi. Verba porro Hesdineus Instrumenti, in pergamina, quam vocant

cui B. Coletæ
apparuit
gratias egit :
B

Instrumentum
de his confectum
fuit

Commentarium de Vita
ac miraculis
B. Coletæ,

A *charta exarata, ejusdem qui supra Reginaldi Levrin moni, ista sunt :*

Universis presentes litteras inspecturis Balduinus Thorel, Decretorum Licentiatius, Cantor et Canonicus Collegialis Ecclesie S. Martini Hesdinensis, Morinensis diocesis, salutem in Domino.

31 Cum ex parte devoti et religiosi viri Fr. Oliverii Testoris, Ordinis S. Francisci, Confessoris conventus S. Claræ Hesdinensis, nobis fuerit expositum; se a suis Superioribus in mandatis accepisse, ut in modum particularis informationis preparatorio de vita virtutibus et miraculis felicis memorie Deo devotæ Sororis Coletæ in dicto oppido Hesdinensi et circum inquireret; supplicando quatenus hujusmodi negotium cum ipso dirigere et ad effectum perducere dignarentur et vellemus. Cui quidem supplicationi cum non minus avide quam libenter annuerimus, notum facimus, quod anni mcccxciv die xvi Septembris, Pontificatus Alexandri vi anno n, coram nobis (assistentibus præfato Fr. Oliverio, Confessore dicti conventus, Notarioque publico, et testibus infra nominatis) personaliter constituta Venerabilis Mater Guillelma Chrestienne, Sororum Ordinis S. Claræ Abbatissa, una cum tribus Sororibus, ejus Religiosis: scilicet Maria Maguier, Matthea Parmentier, et Matthea Naye attestatae sunt; et sub iurjurando votisque Religiosis, omnia et singula gestorum in presenti eorum contenta sive scripta sinceram et puram veritatem in se continere, firmiter se credere affirmarunt. Quarum affirmationem et declarationem in propria forma et idioma materno (Gallico scilicet; quod idem, qui cetera Latine nobis fecit Fr. Aurelius de Beyl) hic subscribi petierunt in hunc modum

32 Ad testimonium veritatis omnium contentorum in hoc libro seu copia, collationata ad librum conscriptum Fr. Francisco des Marex, loci Confessario, ad supplementationem Sororis Guillelmæ Chrestienne Abbatisse et aliorum dicti Conventus Sororum; etiam epe et subsidio Sororis Petrinæ de Balma, neptis P. Henrici de Balma, qui primus fuit et præcipuus Confessorius huius Matris Coletæ ab incæpta reformatione; adscriptantibus Sororibus, Agneta Tinghiere, Maria Estoquette, et alius Sororibus, quæ in dicta Reformatione dumtaxat cum dicta Sorore Coleta vixerunt in variis Provinciis et Conventibus, hic post obtinuit inhumatis. Dum complerentur originalia, quibus hæc copia est extracta, testatio sunt predictæ Sorores in verbo veritatis, eorum tota communitate, et in præsentia Visitoris P. Andreæ, et loci Confessarii, tutum, quod hic exaratum est, esse verissimum, et ab omni dubitatione prorsus alienum; scientes se non retulisse vel esse testatas, quin plura essent in rei veritate.

33 Hæc ego Soror Guillelma, quæ supra, Abbatisa, annorum circiter lxxv nata, quorum iam in Ordine S. Claræ peregi sub reformatione gloriose Christi ancilla Coletæ; et ego Soror Maria Maguier iam annorum, et Soror Matthea Naye xxxvii annorum, testamur omnes eorum Deo et mundo annorum, sub testimonio veritatis et voto Religiosis, tutum esse verum in hoc libro manuscripto contentum; quorum aliquid vidimus, aliquid audivimus tum ab senioribus Sororibus tum a Confessoris aliisque externis illo dignissimis. Immo presentibus nobis omnibus horum veritatem confirmavit Soror Petrina de Balma in articulo mortis. habemusque certissimam omnium memoriarum adque dubitatione. unde fortis inclamatur ad hæc testandum, ne diutius veritas coelestis. Hinc ad maiorem certitudinem, huic copiam continenti paginas sexaginta novem, collationate per Notarium Magistrum Jacobum Gargan in

præsentia plurium testium et aliorum notatorum, D ultima hujus copie pagina, hujusmodi attestationem adjunximus. De et super quibus præmissis omnibus et singulis præfata Mater Abbatisa, nomine suæ Communitatis, omniumque, quorum interest, intererit, aut interesse poterit, a nobis petiti Instrumentum publicum, quod hic adjunximus.

34 Acta fuerunt hæc Hesdini. Morinensis diocesis, in dicto Conventu, ante cratem ferream, coram testibus ibidem presentibus, die, Pontificatu præfatis; presentibus ibidem providis et discretis viris et Dominis Nicolao Bouqueri, Canonico S. Martini in Hesdini, Joanne Bernars Vices-gerente parochialis ecclesie dicte S. Martini, Salomone Jumel Notario curiali Morinensi, Philippo de Blangui Presbytero, et Jacobo d'Arques Clerico, burgensibus Hesdinensis, Morinensis, et Ambianensis respective diocesis, testibus ad præmissa vocatis pariter et rogatis.

Et ego Reginaldus Levrin, Presbyter, Ambianensis diocesis, auctoritate Apostolica publicus venerabilisque Curie Morinensis Notarius juratus, quia præscriptæ attestationi, narrationi, presentis copie presentationi, ostensioni, foliorum inspectioni, ceterisque præmissis omnibus et singulis, dum sic, ut supra scribuntur, agerentur, dicerentur et fierent una cum præfatis Domino Cantore, et Patre Confessore, ac testibus prænomminatis, præsens fui; eoque sic fieri vidi, scivi et audivi: idcirco presentibus litteris, in hanc publicam formam confectis, una cum sigillo Capituli Collegialis S. Martini in Hesdini signum mei Notariatus apposui, hic ne subscribendo, in testimonium omnium et singulorum præmissorum requisitus et rogatus.

Signatum erat

LEVRI.

VITA

ex Gallico Petri a Vallibus sive a Remis, Confessarii ipsius Beate, Latine reddita a Stephano Juliano, Doctore Sorbonico Ordinis S. Francisci. Ex iv Codicibus MSS.

PROLOGUS.

Alissimum Conditoris Unigenitus, cum eodem spirator, ut unicuique principium superni Pneumatis, a summis colorum de regalibus solum intuitivo prospectans hæc infima, miserabiliter in præcipitum abyssale turpiter jam dilapsa, suas multiformiter mirificando misericordias; inastutabili dulcedine pietatis, sermone quod disposuerat ab æterno, visitare dignatus est mundum. Et ibidem nempe vocatos, ab æterno predestinatos et electos, infallibilis ejusdem providentia sic justificandos miramodis disposuit: ut quosdam Prophetas, alios Apostolos seu Evangelistas, quosdam vero Martyres, nonnullos Confessores, aut legis Doctores efficeret; non absque Virginum sacramentalibus, sponsæ suæ sacratissime, videlicet sacrosanctæ Matris Ecclesie, corpus mirificæ venustando. Sed per omnimodam ineffabilemque virtutem et gratiarum redundantiam unam electam ex millibus, ac super omnes, et præ omnibus præelectam in Matrem foecundissimam et in Sponsam dilectissimam, filii quoque fidelissimum, omni puritate rutilantem, sibi miro modo copulavit is, qui candor est lucis æternæ, et speculum sine macula divine majestatis. Tandem vero quibusdam interjectis annorum circulis, utriusque sexus statu finestis discriminibus turpiter implicato, per ejusdem complices pugilesque fortissimos ipsum præclare rectificans, ac plene irradians noscitur renovasse. Sed ad extremum nihilominus præbitorum

in ordine ad
informatio-
nem prapara-
torium,

testantur
Abbatissa
et tres Sorores
Hesdinenses

B

dictantibus
B. Coletæ
eorum scrip-
tum

venient esse,

C

et totalitatis
testimonium
roborationem

Itaque ed-
itione in-
transcripta

coram testibus

et Notario,

E

ANIMADA
PAP. 26

Mira Dei
providentia
variis in
Ecclesia
gradus pro-
rum et mulie-
rum

A prælicatorum attenuato vigore, nova surrexit militans, quæ manu quadam gladium tenens, ad hostes debellandum, alteram extendit ad sarcolum, pro vinea summi Patris-familias jugiter excolenda. Quod totum factum esse, et completum patenter dignoscitur in Matre fecundissima cultura virtutis omnimodæ, morumque venustatis, et meritorum indicibilium inauditorumque a sæculis, nomine Coleta, summi Regis ancilla devotissima pariter et Reformatrice totius perfectionis Evangelicæ, velut ad hoc educta divinitus ab utroque cælorum supremo polo, quatenus cum sancta Judith dicere valeat undecimo sui libri capitulo. **Ego ancilla tua Deum colo.** In quibus quatuor Prærogativas excellentiæ prænominate, matris et ancillæ Christi prædictissimæ valemus contemplari: videlicet in primo spiritualis ejus virtutis præeminentiam singulariter demonstratam, cum dicitur **Ego**: secundo cordialis humilitatis condescendentium officialiter oblatam, cum subditur **Ancilla tua**: tertio integralis fidelitatis conservantiam radicaliter solidatam, cum dicitur **Deum**: quarto visceralis pietatis affluentiam indesinenter dilatatam, cum concluditur **Colo**.

B Primum deducit, ejus mirifica sanctitas ceteros supergrediens, propter quod dicitur **Ego**. Secundum adducit ejus mystica parvitas animo se subjiciens, quare subit **Ancilla tua**. Tertium inducit ejus pura salvifica firmitas errores abiciens, unde subjungit **Deum**. Quartum producit ejus pacifica liberalitas utrobique circumspiciens, unde concludit **Colo**. Propter primum sibi congruit illud Canticorum vii: **Ego dilecto meo et dilectus meus mihi**. Propter secundum dicere potuit illud Ruth iii: **Ego sum ancilla tua**. Cui respondetur: **Benedicta es a Domino filia**. Propter tertium audire meruit illud Apocli. xxi: **Qui vicerit possidebit hæc: et ego ero illi Deus**. Propter quartum virtuose studuit, sic quod Deum colere cepit, et constituit inter servos suos sacra et sacrificia. Sapientia xiii.

2 Et quamquam hujus gloriosissime Matris tam præclara tamque refulgentia, tot et tanta peracta mirabilia, laude quacumque magis digna, quam imitari possibilia (quæ pluribus incredibilia viderentur penitus, si non ea firmiter et indubie comprobaret multiplex et evidentissimus effectus) meus sermo pauperculus, stylus rudis hebetus ingenium multo magis obnubilare, quam elucere dignoscatur certissime: verumtamen requisitus ab insignibus personis, quibus me negare nullatenus fas esse decrevi, quæ de prædicatorum Matris laudibus inexhaustis, expertorum in hac materia fide dignissimo testimonio aperi, sub articulorum seu capitulorum certo, scilicet vicenario numero perstringere conabor. Quorum primum Caputulum erit de statu sue mirabilis infantie, signanter dotato Dei cognitione, variisque donis charismatum et gratiarum suis a Deo parentibus gratanter collatis. Secundum Caputulum de sue profunditate virtutis et præcellentis humilitatis. Tertium Caputulum de promptitudine sue subjectionis et obedientie, vocationeque ad statum perfectionis. Quartum Caputulum de sua diligenti passiva, nec non activa divinorum præceptorum observantia, et in speciali de cultura Festorum secundum ordinationem Ecclesie sanctæ Dei. Quintum Caputulum de quadam ostensione terribilis visionis prætendentis ipsam fore datam, licet vitam, ad Reformationem ordinis S. Claræ. Sextum Caputulum de accessu ejus ad præsentiam summi Pontificis, et qualiter ab eodem recepta fuit ad Religionem pariter et ad professionem, et instituta simul in Abbatissam. Septimum Caputulum de invectione Reformationis ordinis S. Claræ et de persecutionibus sibi factis. Octavum Caputulum de sua cordiali dilectione sanc-

tissimæ paupertati. Nonum Caputulum de sua perfecta castitate, et pura virginitate. Decimum Caputulum de studio sanctæ orationis Deo multum acceptabilis, et creaturis quam plurimum utilis. Undecimum Caputulum de ferventi ejus amore, et reverentia similiter et devotione erga Passionem Domini nostri Jesu Christi; adjunctis miraculis ejusdem meritis factis, et completis per medium signi salutiferi sanctæ Crucis. Duodecimum Caputulum de ingenti devotione, dignaque reverentia, quam gerebat ad pretiosissimum Sacramentum Eucharistia, receptioneque non parum admiranda sacratissimi Corporis Domini nostri Jesu Christi. Tredecimum Caputulum de sua austeritate erga seipsam, et debilitate et dulcedine per compassionem ad ceteros. Quartum decimum Caputulum de gravibus pœnis et tormentis per ipsam patientissime toleratis. Decimum quintum Caputulum de dono prophetiæ, cum plena laudeque cognitione sibi mirabiliter a Deo collatis. Decimum sextum Caputulum de malignorum spirituum gravi persecutione. Decimum septimum Caputulum de gratiarum spiritualium Sanctorum et Dei amicorum in ipsa renovatione. Decimum octavum Caputulum de virtute sue veræ patientiæ, quam in cunctis suis persecutionibus servavit indilate. Decimum nonum Caputulum de suorum consummatione dierum et obdormitione mortis corporalis. Vigessimum Caputulum de miraculis ejus, tam in vita quam post mortem rutilantibus.

3 Incipit extractio brevis, et succinta perfectissimæ vite sanctissimæque, Venerabilis ac devotissime Religiosæ, bonæ memoriæ, nomine Sororis Coletæ, Ordinis S. Claræ primæ Reformatricis, et reparatricis inferius in terris; et sicut indubie credendum est, in cælis gloriöse Christi coregnatricis. In qua quidem extractione, minus sufficienter sue sanctæ vite facta mirabilia continente, propter ejus excellentiam, meique permaximam imbecillitatem hoc advertendum, quod illi dicta Mater sæpe vocatur **Ancilla**, id est, ancilla parva Domini nostri Jesu Christi, pro tanto, quia constat certitudinaliter eam Deo pluries sic esse nominatam.

a Deerat hoc nunc simile verbum, a nobis suppletum. *b* Ita infra in titulo præfixum, alius MSS. gratissime et gratissimis scilicet parentibus.

CAPUT I.

De statu sue mirabilis infantie, signanter dotato Dei cognitione, variisque donis gratiarum et charismatum suis a Deo parentibus gratanter collatis.

Majestatis interminæ supremæque Deitatis ad cultum non parum pertinere convincitur domum a cognitionis et potissime summi boni, quod est primum rerum principum finisque ultimus, et hujus influentium et eminentissimum pariter exemplar omnium refulgentium, a quo, per quod, et in quo subsistunt et relientur et ordinantur omnia, purissimum, incommutabile, simplex, et æternum. De quo merito. Doctor egregius Aurelius Augustinus libro primo de Trinitate fatetur: **Sannaum**, inquit, bonum non nisi mentibus purgatissimis invenitur. Mentis enim humana acies invalida in tam eccellente luce non figitur, nisi per justitiam a fidei nutrita vegetetur. Ratione ejus in Soliloquiis a gratiarum supremo collatore Deo sibi postulat humiliter elargiri, dicens: **Domine da mihi gratiam cognoscendi te**. Hanc autem gratiam limpide cognitionis, et potissime de se, non mediocriter conferre dignatus est ipse largitor liberalissimus, sua infinita bonitate sue gloriöse ancillæ Coletæ, dignæ memoriæ merito recolendæ; ne-

D
AUCTORE
STEPHANO
JULIACO.
EX MDC.

E

S. Coletæ
appellatur
ancilla
Christi.

cognitionem
Dei accipit.

inter has
electa S. Cole-
ta.

ejus sunt
4 prærogati-
væ

Auctor Vitam
scribit,
a fide dignis
litteris
acceptam.

b
in 20 Capitula
distinctam.

A dum in ætate completa, quin etiam in ætate tenera sive puerili, quæ communiter infantia nuncupatur. Præcise nempe quadriennus existens vel circa, quod satis extraneum est ab usu communi sive naturali, cepit ita mentem elevatam habere jugiter ad Dei notitiam, quod nullus expertus de veritate facti dubitare posset aliquatenus, hoc esse sibi supernaturaliter et divinitus inspiratum. Sicut enim legimus de Præ-

cursoris Christi Joanne Baptista, quod post multas sibi divinitus impressas notitias de Deo, teneri sub annis mundi civium turmas fugiens et contemnens, antra deserti petiit, solitudinem eligendo: pariformiter ancilla Christi gloriosa, de qua nunc agitur, precepta divinitus gratia multiplici divine cognitionis, adhuc in annis puerilibus, ut præfertur, fugere cepit omnes ludos juveniles, et infantias curiosas ac dissolutas, et despicere vanitates et applusus mundiales: et quamvis non accesserit personaliter ad locum deserti sive solitudinis, prætextu sexus feminei sibi contradicentis, nihilominus tamen elegit pro posse ipsa voluntate solidarium in propria domo parentum suorum. In eadem namque domo penitus instinctu proprio, seu potius divino, elegit sibi locellum quemdam parvulum, sequestratum a ceteris, ad modum oratorii, ubi se diligenter occu-

B paret in bonis meditationibus, in divino amore pariter et amore suique sancto servit, cum frequentibus et devotis orationibus, nunquam ab illo, nisi raro, nec tunc nisi coacta et invita, recedebat.

C Erat insuper veneranda nimis et extranea coram secularibus et mundanis, nedum in ætate juvenili, sed etiam per totum temporis spatium, quo vitam duxit in humanis. Unde quotiescumque cogebatur egredi pro necessitatibus Religionis seu alia quavis de causa, seu extra claustrum, seu extra sua privata oratoria constituta, eorum etiam quancumque vel quantumcumque privata persona rutiliora perlusa verecundia, semper sibi videbatur vituperabilis, reprehensibilis et confusa; nec unquam secundum propriam æstimationem se tantumaliquid dicens huius vel faciens in publico seu coram hominibus, quantum se profecisse confidebat solitarie coram Deo permanens in secreto. Interdum puellis sive juveniculis sibi coævis illam visitantibus, et sic cum ad ludos et spatimenta mundana ducere nitentibus diligentissime, non solum penitus consentire renebat, quin etiam pluries in suo spiritu presentibus illas fore venturas, se possitens absentabat, et abscondebatur per latibula domus, utpote auctas lectum vel alius, quousque sibi constaret de recessu prædictarum.

D Erat autem parva corpore, et juvenis ætate; sed erat grandævæ ferventi desiderio perfecte diligendi Deum Creatorem suum, illumque tenendi pariter et ei serviendi fideliter, et seduliter obsequentiæ, optans ut cognosceretur ab omnibus et timeretur, et super omnia similiter ab omnibus amaretur. Erat autem ætate juvenis, sed antiqua bonis moribus; honesta conversatio cum sensualitatis omnimoda mortificatione, clausaque sensibus penitus et restrictis a quolibet exteriori purissima conscientia lesivo. Sua conversatio plus apparabat celestis quam terrena; plus Angelica quam humana; sic composita gestibus et ordinata modestia cunctisque virtuosior moribus mansueta, quod nulla percipi poterat in ipsa vanitas vel levitas indecunquæ. Cuncti cogitatus ejusdem, dicta sive facta consistebant in puritate et fidelitate conscientia, penitus ad nihil aliud intendendū quam ad implendum pro viribus divinum beneficium, et ad audiscendum, ut potuit, proximum per exemplum.

E Videbatur nonnullis talia cernentibus personis in Dei amore pariterque fraternitatis dilectione,

quod hæc esset quidam novus et pretiosus thesaurus virtutis et gratiæ, quem Deus pro certis causis, licet ignotis, noviter transmissera dignatus fide in mundum, secundum æstimationem plurimum fide dignarum personarum, non paucis devotionibus præditarum; adinstar prædicti Christi Jesu dignissimi Præcursoris, sanctissimi videlicet Joannis Baptiste, cælitus ante primum ejusdem Salvatoris adventum, ad annuntiandum illum de proximo venturum et ad predicandum poenitentiam, destinati. Pariformiter hæc ancilla Domini nostri sanctissima proculdubio censetur fore præmissa, pro pauperibus peccatoribus exhortandis jugiter et admonendis ad præparationem cordium et conscientias expurgandas, pro comparando securus ante conspectum supremi Judicis in extremo districtissimo quoque iudicio, quod erit secundus et ultimus adventus ejusdem. Et sicut idem Joannes adhuc in ætate juvenili, vitam duxerat asperam per rigidam poenitentiam et jugem abstinentiam in deserto; sic pro modo sue parvæ capacitatis, hæc in suo solitario locello præfato suum continuo macerabat et mortificabat tenerrimum et juvenile corpusculum, sobrie videlicet et stricte nutriendo, dure super asseres lignos et aspere dormiendo, cum sola unica cooptura de il matris, ac juxta carnem tenerrimam rudes cordulas ac nodosas deferendo.

F Cum hæc insuper, quod acceperat abundantiam gratiarum et virtutum ab intus in spiritu, placuit Altissimo pariter illi conferre multas condecens gratias exterius in corpore, utpote venustatem seu pulchritudinem corporalem, gratiositatem complacibilem et gratissimam diligibilitatem. Erat nempe venusta facie, bene composita corpore, in cunctis placentissima pulcherrimæque filia cernebatur; quamvis tota vite sue tempore seipsam judicaret ac reputaret tam interius quam exterius esse quamdam vilissimam et turpissimam creaturam. Intuebatur vero facialiter duobus decorata coloribus, albedine scilicet et rubedine, quorum prioris sue consentientie nitorem congruentissime significare poterit, et munditiæ puritatem; secundus, scilicet rubedo, fervorem perfectissimum, quo ferebatur ad Deum; unde constat ipsam semper fuisse inflammamam. Hinc autem corporalem pulchritudinem longo tempore detulit ignocenter, nec arbitratur quovis modo se talinitore splendere, donec sibi extrinsecus manifestatum extitit: unde tristis ac dolens effecta, se convertit ad Deum pro remedio conveniente facilius obtinendo. Et statim completa oratione, color ille rubens discessit, et sola albedo remansit in ea, tam in facie quam in manibus et toto corpore per totum tempus vite sue. Erat tamen grata cunctorum oculis, et a cunctis videri desiderabilis, et audiri dulcis et amabilis, tam bonis quam malis indifferenter accepta, multis insignibus personis præ magnitudine stuporis admirantibus de visitatione gratia divina, cum tanta magnitudine vite virtuosæ, relictis in tam exiguo juvenique corpore tam parvæ puellæ.

G In speciali e, pater et mater ejus, honestate vite virtuosæ polentes, præcepta Dei possitens observantes, in pietatis operibus et misericordiis se jugiter exercentes, cum attentius perciperent filiam suam unicam meliorem tam sanctam ducere vitam, et continuare tam excellentem et perfectam morum gravitate; cum stupore non minime gravi sunt valde, grandissimæque repleti consolatione: sed nec ingrati Deo reperi sunt de tanta gratia sibi liberaliter ab ipso collata, tanquam de nobili thesauro sibi ab eo communicato; quinimo grates et multiplices gratias, et dignæ laudes multifarias ex cordibus summo Optici fligantes, sumpserunt in sancta vi a puellæ, verbis et bonis operibus, inestimabilem

comparat
D. Joanni
Baptistæ,

in admonendis
peccatoribus,

in mortifica-
tione, et pau-
tutem:

d

E

præclaris
donis animæ et
corporis dota-
ta.

alba et rubi
cunda,

precibus impe-
travit illi sibi
colorem
rubrum;

F

minet æque
gratiosa.

et

Ejus parentes
piæ,

gaudent ob
filiæ suæ vi-
tæ sanctam.

AUCTOR
STEPHANUS
JULIACO.
EX MSS.
quadriennus,

instar S. Joann-
nis Baptiste

mundum con-
temnit:

oratorium sibi
statuit.

quæ hominum
conversatibus,

etiam puella-
rum ejusdem
ætatæ

studet amor
Dei,

c

puritati ex-
cellens,
modestia,

adimpletioni
mandatorum
Dei;

A mabilem complacentiam, cum spe firmissima, quod per ejus medium suaque virtuosa opera meritoria possent acquirere facilius divine gratiæ largitorem. Et tandem in effectum virtute sacrorum dogmatum et frequentum exhortationum suæ tam devotæ, prædulcis et dilectæ filiæ disposuerunt unanimiter de melius agenda quam alias sibi contigerat in vivendo, ut puta, cavendo diligenter ab offensione divina, conservando conscientias et animas in puritate et munditia, continuantes perseveranter et continue de virtute in virtutem progredientes.

10 Non autem permisit divina bonitas, prænominatos lujus ancillæ suæ devotissime parentes a sua spe sive desiderio sanctissimis defraudari; quin etiam ostendere voluit illis singulare signum amoris, utrisque videlicet singulares gratias conferendo. Inter quas ipsi patri, qui de se dulcis erat et amicalis persona, concessit largitor benignissimus gratiam pacificandi sive reuniendi discordes et divisos: quam gratiam sic diligenter et efficaciter exercere meruit, quod statim, percepta veritate certitudinaliter de discordia sive divisione vel litigio quorumcumque, ubicumque foret, ceteris negotiis prætermisissis, illic laboraturus instanter et incessanter pergeret, quousque sic discordes ac divisos plene reduceret ad perfectam et integram unionem. Ulterius eidem patri collata fuit gratia dulcedinis et viscerosæ pietatis, quoad affectum compatiendi pauperibus membris Jesu Christi, nec non adjuvandi sive fovendi pauperculas mulieres dissolutas et deviatas a via puritatis et honestatis: pro quibus jam reductis et conversis, meritis seu admonitionibus filiæ suæ ancillæ domini Dei nostri, idem pater disposuerat et libere concesserat unam de suis domibus pro illis mulieribus reductis, presignatis pauperibus Christi membris recipiendis, confortandis et in cunctis necessitatibus providendis. Nec minus ejusdem humilis ancillæ Christi carnali matri collata referuntur indubie quamplurima charismatum donasingularia: erat namque mulier magnæ devotionis, amans et timens Deum perfectissime, vitam suam dicens in stricta parcimonia, se multis et variis penitentibus exercendo. Semel enim ad minus, vel pluribus confitendo qualibet hebdomada, devotissime recipiebat sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, etambo simul, velut a Deo inspirati, dulciter permittebant, quod parvula Christi dulcis et humilis ancilla libere faceret quidquid sibi cœlatus foret inspiratum. Quapropter quamplurimi divine bonitatis ingrati beneficiis, visa juventute cum puritate puelle, instigatione diabolica sinistre loquentes, judicabant a decretis parentibus in tam parva puella nullatenus esse tolerandum. Quibus auditis, pater ejus pluries constanter respondit, dicens: Credo quod filia mea nihil operabitur nisi homini.

C Puella vero considerans, quæ patri suo frequenter impingebantur occasione parvutatis suæ, doluit. Unde semel in congregatione quadam ex devotione consistens in ecclesia quorundam Sanctorum, orationi dedita coram Deo, Sanctorum non immemor, inter alia dixit humiliter et devote: Heu Domine Deus, placeat vobis remanere me semper in tam parvuli statura! Et statim oratione facta, seipsam recognovit in molis quantitate crevisse, majorumque fore, quando regressa fuit, quam extiterat in accessu divine peregrinationis. Nec solum hoc sibi profuit ad augmentum corporis, quin etiam illo percepto crevit animo, constanter deliberans viriliter exequi gratiam divine cognitionis a Deo sibi collatam intantum quod plures bonæ indolis puelle seu virgines et notabiles mulieres ex suo consensu visitare pariter illam et frequentare coeperunt, cum quibus, abjectis senrilitatibus aut stultiloquiis seu

verbis otiosis, conferebat incessanter de pertinentibus ad doctrinam salutarem, utpote de perfectissima dilectione Dei, de profundissima benignissimi Salvatoris humilitate, nec non de gravissima passionis et mortis ejusdem acerbitate; exhortando diligenter et efficaciter, servire Deo devote, fideliter ejus observando mandata, cavere penitus ab offensa culpe mortalis, fugere mundana gaudia, carnales abhorrere delicias, et abstinere quaslibet corporeas delectationes. In quibus virtuosis dogmatibus, valde profecerunt quamplurimæ, veluti nonnullæ solitæ sunt testari virgines et viduæ, quæ relictis omnibus habitis et habendis, seipsas mancipaverunt divini servitio per ingressum sacre Religionis. Aliæ vero jam ligatæ matrimonio, vitam suam dextera Excelsi mutatione reparantes, stratam suam fideliter et salutifere servaverunt.

a *Altrajet* Ms. conjunctionis — b *Idem* Dei. — c *In* MSS. plerumque quod quia. — d *Nulla* de his *Novæ* in *onomatopoeia* ad *hunc* *Patrum* 2 *editionis* — *quibus* *addo*, *ecce* *eam* *pro* *testatur* *juvenem* *etiam* *hodie* *visitatum* *esse* *in* *Testamentum* *lingua* — e *In* *nuum* 253 *appellatur* *Robertus* *Boileau*, *et* *opulento* *carpentarii*, *seu* *carpentarii*, *quo* *nomine*, *licet* *a* *facilius* *carpentarii* *accepto*, *quæ* *vis* *ignotus* *fuit* *Franci* *appellat* — f *Mater* *Margaretam* *nomen* *patrum* *asserit* *in* *instrumento* *Catharici* *Abbatris* *cognomento* *Moyon* *appellatum*, *habuit*

CAPUT II.

De profunditate suæ virtutis et præcellentis humilitatis.

Egregio testante Doctore, Beato videlicet Augustino, humilitas est radix omnium aliarum virtutum eo quia, sicut de radice procehit vita, virtus et pulchritudo totius arboris, sic quod nisi per illam permanere non valet; pariformiter hominis virtutiosa vita pullulat a radice virtutis humilitatis, sic quod absque illa virtutes ceteræ virtutis nomen amittant, nec dignificent animam coram Deo. Sed tota excellentia et perseverantia personæ virtuosæ procehit a radice humilitatis. Unde Gregorius: Qui alias virtutes sine humilitate congregat, facit quasi qui pulverem ad ventum portat. Si quis autem profunditatem radicationis hujus sacre virtutis humilitatis in corde gloriosissime nostri Salvatoris ancillæ, Sororis Colete, et relectantiam ejusdem virtutis in suis dictis et factis per totum vite decursum diligenter inspexerit, apparebit evidenter ipsam in præsentī vita Deo fuisse gratam et plæabilem, et nunc in cœlis beatam, felicem, excelsum et gloriosam. Inquit enim Bernardus: Qui verus humilis est, non querit humilis prædicari, sed ab omnibus vitiis reputari. Quamvis hæc Virgo purissima fuerit ab infantia statim præsever, pollens intore mirabili consentientie virtuosæ; nihilominus tamen per totam vitam suæ spatium se proprio iudicio reputavit vilem, sordidam et abominabilem coram Deo et mundo, se pejorem a-serens cunctis peccatoribus hujus mundi.

Interdum sibi veritatis excessivis offensis quorundam peccatorum, quæ pro tempore fuerant perpetrata, respondebat, tales offensas nihil esse per comparationem ad suas proprias: pro quibus sufficienter puniendis arbitrabatur et a-serbat, quod infernus non esset satis magnus. Sed nec propter talem defectum occasionem estimabat se fore veram Reliquosam, nec dignam esse in Religione. Amore tamen Domini Dei nostri, qui per suam humilitatem nimiam se fecit servum nostrum, ferventer desiderabat se mancipare servitio seu administratum quorundam Dominarum bonarum et devotarum, Deo fideliter et pure famulantium. Pro cuius executione seu complemento, consistens adhuc in habita oculari, se personaliter transtulit ad quoddam monasterium Dominarum Religiosarum, quas estimabat esse coram Deo juxta optatum suum, earundem obsequiis

11
VICTOR
STEPHANO
JULIANO
EX MSS

etiam discolor
pellos et
viduas.

ut ei conju-
galis.

Malta.

E

Et virtute
sanctæ humi-
latis

In explic
3 Psalms
facient

F

se cunctis
peccatoribus
vilem
estimabat

maximas
inferorum
penas prop-
riam

capit acceperit
devotis famu-
lis

et ipsa sancte
vivere
sistuntur

inter polles
gratia compo-
nendi pacem,

et ad frugem
reducendi
inhonestas
mulieres

inter addita
virtutibus,

singulis
hebdomadis
conspicitur et
communicat.

Augmentum
corporis
precibus
impetrat
Coleta

piscis colloquia
ad virtutem
trahit alias
feminas.

A obsequiis seduleiter ac humiliter, offerendo. Sed ille, cujus providentia in sui dispositione non fallitur, quia ipsam præordinaverat ad statum majoris perfectionis, eidem ostendere dignatus est, moram hujusmodi nullatenus esse juxta suum beneplacitum in dicto monasterio, compellens ipsam exire propere, ulteriori ei ingressu denegato.

13 Non tamen propter hoc extinctum fuit neque diminutum summi fervoris humiliter obsequendi desiderium, sicut prædictum est, sed potius augmentatum, tantum quod licet ipsa non ignoraret, se fore postulatam a Deo per gloriosum Patrem sanctissimum Franciscum pro reformatione suorum Ordinum, similiter et concessam, prius inferius declarabitur; cum hoc tamen firmiter deliberavit in corde suo pro indignitate et insufficientia, quam in se reperiebat, se nullo modo prelaturam assensum, sed magis e contra in mente decrevit, se accessuram personaliter ad Summi Pontificis presentiam, suam Sanctitatem humiliter implorando, quatenus intendere dignaretur ad reformationem et reparationem Ordinum prædictorum, et quod ab eodem Summo Patre posset obtinere licentiam, obsequium exhibendi Religiosis reformati Ordinis S. Clare, qui est secundus inter Ordines prænominati Patris, videlicet sanctissimi Francisci, et quo ad hoc plenius et liberior esset intentio, quod de dicti Domini Papæ consensu posset habere parvam cameram juxta aliquod ex prædictis monasteriis reformatis, pro diligenter vacando dictarum Dominiarum Religiosarum obsequiis utilibus, convenientibus et honestis. Veritatem quantum ad hoc, finaliter et in effectum divina voluntas, cui nemo resistere valet, nec immerito, fuit completa. Nam in conspectu ejus humilis ancilla præfata, tam re quam nomine, in Bulla Apostolica fuit intitulata Domina, Mater et Abbatissa præfate reformationis, et in tali gradu seu titulo præfatus Summus Pontifex illam instituit et ordinavit: hoc idem tamen ipsa penitus ignorante, sicut in sequentibus plenius apparebit. Non tamen ob hoc permittit eandem sanctam Virgine humilitatis, ancillam humilem a tanta virtuosius desiderio meritis et effectu defendari: immo toto tempore vite sue, tam dicto quam facto, se reputavit servitricem, et se nominavit ancillam et subjectam totius Ordinis. Et hoc multiforme multisque modis, sicut infra patebit, et primum in litteris, quas scribebat, quibus tali titulo semper se subscribens uti consueverat: matris servitrix, et indigna contrix. Item legimus in ordinationibus ab ipsa compilatis pro Sororibus, ad securiorem observantiam puritatis seu Regulari, quod semper se nominabat Sororem Coletam parvam, et ancillam, et indignam servitricem Domini nostri, pauperem et humilem Religiosam Ordinis S. Clare: nec nunquam in debitis vite sue permisit aliquid dici vel scribi, quod eederet in sui laudem vel commendationem. In principio namque reformationis Ordinum prædictorum tam Fratres quam Sorores in quibusdam orationibus, quas pro ipsa Domine fudebant juxta condignum et licitum, sub nomine Matris eam appellare consueverant. Quod ancilla Christi percipiens, nullatenus permittere voluit, sed simpliciter sub nomine Sororis se nominari mandavit.

14 Inter ceteros virtuosos evadentes, quos elementa Creatoris misit et concessit ancillæ suæ prædictæ circa principium dictæ reformationis, habuit quendam venerabilem Patrem, dictum Fratrem Franciscum de Palma, magne religionis et honeste vite virum, per omnia virtuosum, qui multa scivit præ ceteris de domis secretis et charismatibus et gratiis specialibus sæpe nominatæ Matris, de quibus secreto, ne forte demandarentur oblivioni, libellum quendam composuit, quem factum juxta scriptoris

arbitrium, soli Deo sibi que notum, ipsam, de cujus actibus laudibusque agebatur, minime latuit: sed in spiritu cuncta quæ fiebant clare videns, accessit prænominato Patri, quibuscumque contentis in præfato libello veridice relatis, ipsum de tali scriptura suæ commendationis aspersæ redarguit, affirmans se præcise fore reputarique debere magnam peccatricem, tantum defectuosam, quolibet opprobrio seu confusione dignam; et tandem dictum libellum sibi fecit, apportari: quem mox in ignem projiciens, penitus comburi fecit, ne forte remaneret quantulumcumque memoria de contentis ibidem. Multas insuper revelationes et notitias de secretis sibi pluribus presentavit Veritas suprema, quæ Deus est, quas ipsa plene refutans, ex humilitate dicebat: Domine Deus, mihi sufficit, nec amplius requiro, nisi vos simpliciter cognoscere cum notitia de meis defectibus, debetis et peccatis. Et si vestra benigna clementia deereverit donum aliquod amplius mihi conferre, postulo de illis defectibus indulgentiam et remissionem.

15 Semel Reverendissimus Pater et Generalis, Caput utriusque Ordinis prænominati, quasdam composuit ordinationes ad sui requisitionem, pulchras et utiles pro tota Religione: in quibus aliqua miscuit ad ejus commendationem, ad hoc ut melius et diutius servarentur. Et licet essent pro tunc, et sint multum utiles et valde necessarie toti Religioni, nunquam tamen in illis compellat: etiam cum necesse fuit dictas ordinationes legi vel recitari pro bono communi totius Religionis in sua presentia, cum tamen perveniretur ad passum illum, in quo de prædicta commendatione fiebat mentio, pro tanto quod nominabatur ibidem Mater aliarum, moleste ferebat, nec poterat absque desolatione tale quid audire. In hoc autem perfectissima probatur imitatrix Domini Salvatoris, qui, peracto miraculo de leproso mandato, dixit: Vide nemini dixeris. Et alibi spiritibus immundis prohibens non sinebat eos loqui, quia scilicet ipsum esse Christum: sed erat domesticus et familiaris pauperibus peccatoribus, ipsos recipiens, confortans et adjuvans. Pariformiter ejus humilis ancilla, quamvis abhorreret summe peccata seu offensas commissas contra Deum; immoquæ tamen horruit nec abominata est personas peccatrices, sive Religiosas sive status alterius cujuscunque, diligenter advertens et pie recedens, qualiter Salvator noster benignissimus propter peccatores descendit de caelis: de quorum numero semetipsam reputabat, se tenens de parte ipsorum; tales humiliter tractans et semper in Domino confortans et adjuvans doleat et humiliter cum magna caritate. Cujus rei gratia multi pauperes peccatores confiderent ad sui presentiam accedebant, quamplurimos enormes excessus peccatorum illi pendentes, nunquam alias alieni propalatos: quos illa receptis humillimæ dulciterque audiebat, et sic admonerat efficaciter et benigne, quod perducere eos ad Dei notitiam, suique proprii reatus agnitionem, et tandem ad veram penitentiam: laborare non cessans, donec educeret illos, de viciis peccatorum et rebus dialodi, et perduceret ad Dei misericordiam et gratiam salutarem.

16 Cum vero constitit sibi de beneplacito Summi Pontificis, quia juxta suam constitutionem ipsa deberet exercere officium Abbatissæ, licet primum non haberet conventus, et postquam habuit deficeret delicta clausura cum pluribus aliis defectibus, occasionem præbentibus ad labendum in transgressionem facilliter, quam non repererunt in principio: His tamen non obstantibus ipsa, Domino cooperante, sic diligenter et sagaciter exercuit dictum officium, ad Dei laudem et animarum salutem et profectum Religionis, quod absque confusione seu inordinatione cuncta

ALIOTRE
STIPENDIO
JULIACO.
EX MSS
prohibetur a
Deo ingredi
aliquid mo-
nasterium.

Summi
Pontificis
adit

Abbatissa
et Domina
reformationis
Ordinis
S. Clare
curam gerit

vocal se
ancillam
servitricem,
indignam
contritorem etc.

Mater appella-
re non vult:

in spiritu
viam suam
conscriptam
intelligit;

eam comburit;

Deum et
peccata sua
non deinde
ratis.

C

E

moleste fuit
se Matrem
aliarum
nominari.

Matth 8 4

Mar. 1 34

benigna erga
peccatores,

F

eas ad veram
penitentiam
ducit.

Abbatissa a
Papa constitu-
ta,

A cuncta laudabiliter et prospere successerunt. Cum hoc tamen pro tunc et quotidie subsequenter asserbat, nunquam se boni quidquam fecisse, sed magis consumpsisse et dissipasse bonum Religionis, quæ cuncta suæ profundæ humilitatis indicium prætendebant.

17 Ubicumque vero præsidere debebat, ut in capitulo seu refectorio vel alibi, tam valida timoris et tremoris absorbebat abyssus, quasi propriis oculis supremum cerneret Judicem; cujus non arbitratur se dignam potiri præsentia, nec in ejus absentia fungi quicumque presidentia, sed in omni loco, tam in communitate cum ceteris quam in privatis et sequestratis locis, semper elegit sibi d stallum infimum et extremum; et cum erat sola, lere semper manebat genibus flexis, vel sedens in terra et vix aut numquam in altum, nisi coacta, interdum compulsa, sumere volebat refectionem, licet tunc et pauperulam. Si sequestrata foret, ut in pluribus, illam sumebat in terra sedens cum tantis fletibus et gemitibus, quod tam citius quam ipsa rorari lacrymis omnino cernerentur. Aliquoties prætextu debilitatis seu infirmitatis sibi supervenientis, adsumebat juvenem alicujus Religiosæ, pro divino Officio seu aliis devotionibus persolvendis; et tunc ex humilitatis profunditate se reputans omnibus infimam, minorem, et minus dignam, potius eligebat novitiam quam professam, et simpliciorē quam magis doctam, nec præsumebat se fore dignam inchoare Officium vel dicere orationes; sed bene et libenter recitabat versiculos vel lectiones in Matutinis, aut alia similia, quæ prætendunt humilitatem. Conducentem vero Religiosam, quantumcumque pauperulam, simplicem vel novitiam, coquebat inchoare divinum Officium et tandem terminare. Hæc autem ancilla Dei ex humilitatis profunditate, priusquam habitum Religiosis adsumeret, humillime conferebat egenis subilium, et leprosis consolationem, diligenter eis propriis manibus varias elemosynas communicando. Nam adhuc existens in domo paternâ, etiamsi sederet cum parentibus ad mensam, mox illis auditis surgebat, et de melioribus cibariis eisdem familiariter et caritative propinqua, libenter edebat et bibebat cum ipsis, horrore quolibet seu fastidio penitus abiecto. Insuper cum opportunitas aderat, libenter eis lavabat pedes, et abstergebat seu mundificabat ulcera, maxime si cum talibus sola foret et ab aliorum tumultu segregata, credens fimiter obsequium se Christo præstare, ministrando humiliter pauperibus ac miserabilibus et abiectis personis.

a *Uti quæ MSS. Bullam.* b *MSS. Cordæ et Rati. vel compulsi.* c *Guicciardus de Casale, ut supra dictum, mortuus Florentie 2 Febr. an. 1512.* — d *Stallus propriæ lucis in choro est seu statio singulis assignata, hinc installare in possessionem inducere: a. Feudumque stallum ponere: qui in lingua etiam stallu annuntium stalli dicuntur.*

CAPUT III.

De promptitudine suæ subjectionis et obedientie, vocationeque ad statum perfectionis.

Obedientia, secundum quod ait Augustinus libro quarto de civitate Dei, mater est quodammodo et custos omnium virtutum, et addit in libro de opere Monachorum: Quia ritus exauditur una obedientis oratio, quam decem millia contemptorum. Hæc autem, ut inquit beatus Gregorius in Moralibus, non servili metu, sed caritatis affectu servanda est; non timore pæne, sed amore justitiæ. Unde quidam sanctus Pater: Obedientia est pretio us thesaurus, per quam æqui fitur regnum celorum. Hoc thesauro ditata mirabiliter extitit hæc ancilla gloriosa Pomini Dei nostri Coleta. adiuvari enim sanctiorum Aposto-

lorum, ex ore Christi vocatorum ad ipsum insequendum, hæc ab eodem mentaliter et in spiritu vocata ad statum sanctissimum Evangelicæ perfectionis: et sicut illi ad unius vocis auditum prompti erant et veloces ad Christum insequendum; ita hæc ad primam inspirationem menti suæ divinitus illapsam, præsto fuit assentire, pro assumendo dictum Evangelicum statum. Et quoniam quidam illorum, ut E. Andreas, trina vocatione fuerunt incitati, primo ad Christi notitiam, secundo ad familiaritatem, tandem ad perfectam sequelam et veram imitationem; sic proportionaliter et ista: primo fuit a Deo mentaliter electa per collationem gratiæ cognoscendi Deum, persistens adhuc in infantia, ut dictum est supra. secundo ad divinam familiaritatem, per inductionem interiorem ad Evangelicæ consilia: postremo per ostentationem evidentissimi signi de divino beneplacito circa eam, videlicet, quod assumeret statum Regularem et Evangelicum per ingressum Religionis.

19 Et quia dictus status Evangelicus duo principaliter continere dignoscitur, videlicet præcepta, quorum obedientiam et plenam observantiam emetis animæ salutem expectantibus, si simpetant ætas et discretio, fore necessariam nullus sanæ mentis ignorat; secundo consilia, quæ voluntarie feruntur, pro eo quod seclusa quacumque compulsionē sive coactione, libere nos obligamus ad illa per votum et promissionem: ad hæc fuit Mater hæc divinitus inspirata et vocata, quæ quamvis ante votum libera sint et voluntaria, verumtamen post votum sunt obligatoria vel necessaria, sicut præcepta. Et hæc consilia sunt in numero duodecim, sed reduuntur ad tria: quæ sunt, obedientia, paupertas, et castitas: et hæc sunt fundamenta totius vitæ religiosæ, ad quæ simul cum clausura se libenter adstrinxit prænominata Mater, adsumens tertium Ordinem beatissimi Patris nostri Francisci, semetipsam primitus includens et restringens in quadam habitatione parvula, seu a reclusagio juxta quandam ecclesiam, in qua poterat audire Missas et recipere sacramentum Eucharistiæ Sacramentum.

20 Verum quod pro huiusmodi convenientiori executione peragenda, missus sibi a Deo fuit Religiosus b quidam Ordinis Fratrum Minorum, vir utique bonus et honeste vitæ, magna prudentia dotatus, et præclarus in scientia et cognitione Dei, suæ verus observator Regulæ, hæc pauci vel forte nulli tales suo tempore reperirentur in illa terra: quia nec tunc erant in illa provincia, videlicet Franciæ, conventus Ordinis Fratrum Minorum reformati, sicut postmodum fuisse dignoscuntur. Ille siquidem vir religiosus prædictam ancillam Christi cum solemnī ministerio primitus introduxit sive introduci fecit in prælibatam reclusagium, cui dudum contulerat virtuosum adiutorem, pluries per consolationem multiplicem, consilia quam plurima et multum utilia, discreta pariter et secunda, in omnibus negotiis ab ipsa peragenda, cum pulcherrimis dogmatibus, quæ de sua memoria speciali nunquam per totum tempus vitæ suæ recesserunt. Nec prætermittendum aratro, quod prænominato viro bonitas Altissimi manifestare voluit graves pœnas gravesque luctus cum excessivis doloribus, quos ejus humilis ancilla pro suo timere atque animarum salute tolerabat; demonstrando sibi quandam Virginem pulcherrimam et placibilem, quæ penatibus et dolorose se occupabat colendo quandam vineam, extirpans indecentia et convenientia reparando. Et tandem extitit eidem viro significatum, quod præfata vinea designabat statum Religionis, ejus reparatio dicta ancilla Christi efficaciter et virtuose toto tempore vitæ suæ sanctip a occupare per continuum exercitium non

D
A CTOR
STEPHANO
JULIACO.
EX MSS
in-lar Aposto-
lorum:

impleri
vocatione
extrema:

E
consilia
Evangelica
implexat,

assumpsit
tertiu ordinē
S. Francisci
a
degit habitū,

dirigitur a
pro prudentia.

divinitus
electa labori-
bus in refor-
matione
ardente

A cessavit, prout ejus opera testantur et evidenter demonstrant. Et puriforiter ipsa praecegnovit atque praedixit, in dicto reclusagio perquamens, illius Patris e decessum. Saepe dictus Pater anno quolibet, eidem Christi ancillae per Dei gratiam, in quocumque foret loco, semel apparebat, eadem ancillae se manifestando pulcherrimum et valde gloriosum; unde reddebatur et efflicebatur ipsa letissima et in Domino confortata.

21 Et finaliter mansit ancilla praedicta in eodem reclusagio per 4 quadriennium, virtuose proficiens et utiliter fructificans, tam pro se quam pro ceteris libenter intendentibus circa divinum amorem et salutem animarum. Qualiter autem vitam ancilla Dei Colela in illo carcere strictissimo duxerit, non absque admiratione puto revolvendum: ubi vivendo sobrio in asperitate nimia degens, induebatur rudicilio penitus inhumano, cingens tenerum corpus tribus catenis ferreis crudelibus valde, lacerantibus dolentose carni suam puram et innocentissimam: dormiendo pro tempore super nudam terram, solum habens frustum seu stipitem ligneum pro cervicali praesepe. Tanta siquidem austeritate poenitentiae corpus macerabat, quatenus iudicari digne posset, quasilibet concupiscentiam vitiosam cum perversis inclinationibus in ea fore quasi penitus extinctas, vel omnino mortificatas; ex ea quod corpus ejus cum omnibus sensibus exterioribus, absque rebellionem quacumque, obediens spiritui praesto cerneretur, necdum in praecipitis sensibilibus externis expressis, quin etiam in notis mentalibus et inspirationibus interioribus, a Deo coramhatur impressis.

22 Et ultra praedicta, veris horis completis in orationibus et meditationibus, vacare solebat in caritativis operationibus et occupationibus erga pauperes, defectuosos et peccatores, indigentes consilio vel subsidio salutari: laborans efficaciter per exhortationes et salubres admonitiones, pro talibus educendis de deterimento carceris vitiorum, et de laqueis et de vinculis hostis antiqui demonis infernalis, pro ipsisque reducentibus ad supremam veritatis notitiam et infinitae bonitatis dilectionem perfectam: ostendens evidenter nihil in hoc mundo contineri, quodcumque dignum vel pretiosum extiterit, quod possit comparari thesauro caritatis vel amoris divini, ex eo quia mundus transitorius sit cum suis concupiscentiis et pertinentiis omnibus, nihil habens praeter vanitatem et afflictionem spiritus juxta dictum Sapientis. In omnibus autem suis exhortationibus primus agebat de divinis praecipitis et sanctae Matris Ecclesiae diligenter et firmiter observandis: et hic motus radicatus existit a primaevo juvenutis ejus cordi, qui semper pullulus cum fructu glorioso, perseveravit indefectibiliter usque in finem.

23 Purforioriter ante religionis ingressum, praecipua Superiorum tam verbis quam factis firmiter et distracte servanda fore praeferebat. In cunctis hinc obediendo suadens, et exemplo rectificans; et etiam post ingressum Religionis, Praeceptis Ordinis firmiter obediendum esse, tanquam Dei locum tenentibus, monerat obedere. Et hoc aperte patet intuenti diligenter ordinationes ab ea factas super Regulam, ipsam jam existente Religiosa, signi inter super his verba: Sublegeti vero recorderentur, quod propter Deum abnegaverunt proprias voluntates. Ubi sic ait: Sorores meae, multum diligenter advertere debetis, quatenus, quodcumque per Superiores vobis aliquod mandatum seu prohibitum fuerit, nullatenus intemum pro vestro proprio sensu, seu propria voluntate, nec propriis consiliis, sed magis prompto et voluntarie pro amore Domini nostri Jesu Christi, qui permanens inter nos inferius in terra cuncta fecit conformiter ad voluntatem Patris coelestis. De-

betis igitur obedire, vosque submittere voluntati et determinationi vestre Praesidentis. Nam melius est proprios sensus, et propriam voluntatem, ac propria consilia pro Dei amore relinquere, quam omnes mundi divitias acquirere, sensu proprio cum sua voluntate retentis: nec credo aliquam viam fore latiorum, nec quae facilius ducat in aeternam damnationem, quam sit propria voluntas; nec aliquam ex opposito breviorum ad vitam sempiternam, quam sponte remittare illi. Quapropter exhortor, et monito vos ob reverentiam Domini nostri Jesu Christi, qui in hac valle miseriae, a principio vitae suae usque ad finem suae amarissimae, dolorosae atque acerbissimae passionis obedire voluit indesinenter Patri suo caelesti, quatenus vestris Superioribus prompte et libere velitis obedire, praetermissa qualibet ostensione displicentiae, rebellionis, contradictionis, seu excusationis capisumque.

a Reclusagium etiam similis forma dicitur, et persona, quae in eo degit reclusa vni reclusa, Gregorius Turonensis lib. 1 de Morali S. Martini. Nam usquequaque reclusus erat, id est non excedebatur e cellula Reclusagium hoc Corbensi R. Colela exiretibus esse Guilermo Cambina vidua sumptibus tradidit a locustis ex instrumentis Corbensi quod et alios addit pro operis adiutores. Petrus solus Abbatem meminit: praeterea dicente factum est, in eoque expressa imago R. Colela, ad quod claustrum traditur concubus fieri peregrinorum: idque probant miracula et beneficia inferius proferenda. — In Joannes Pinet, Puerilem Ludum, ut vult Abbatem: de illo agitur in Corbensi instrumentis: distinctum tamen Petrum ait, Abbatem defunctum, Joannem cunctationis officium functum: c Moritua traditur anno 1405. d Anni hi censentur ab 1402 ad 1406, et dicitur medio anno post obitum Confessorum Joannis Pinet reliquias hanc vitam solitorum.

CAPUT IV.

De sua diligenti passiva, nec non activa seu virtuali praeeptorum divinarum observantia: et de spiritali cultura Festorum, secundum ordinationem Ecclesiae sanctae Dei.

Summi Doctoris Jesu Christi testimonium insequens ejus humilis ancilla, qui dicit in Evangelio: Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Inter omnia, de quibus instructas esse voluit quascumque volentes ingredi Religionem, principaliter nitelatur, quatenus de Dominicis praeeptis essent plenus informatae, tanquam de magis necessariis ad salutem, et ut plenius observarentur. Inter alia summe desiderabat, et pro posse dabat operam, quod dies Dominicales, et alia Festa solemnia, necdum a suis Sororibus, quin etiam a cunctis vere Catholicis, plene celebrarentur absque lesura.

25 Respectu vero suorum conventuum vel monasteriorum, nunquam suo tempore consentire voluit, quod pro sustentatione vitae Fratrum vel Sororum, Dominici vel etiam festivi diebus ab Ecclesia mandatis, necessaria cibaria aliquatenus emerentur. Et licet libere consentiret, quo talibus diebus elemosynae pro Beatamore ad dictam sustentationem humiliter peterentur vel oblatas reciperentur, cum hoc tamen non poterat pati, quod talibus diebus bona sic quesita, vel libenter oblata, de loco ad locum quovis modo deferrentur aut ducerentur. Et quicquid interdictum jus et consuetudo permittant, quod pro pauperum, ecclesiarum, monasteriorum, vel hospitalium seu aliorum similium aedificiorum vel reparationibus faciendis, a fidelibus Catholicis per modum elemosynae subsidium vel adiutorium conferatur (etiam diebus festis, non tamen solemnibus) ligna, vel lapides, vel alia necessaria pro praedictis deferendo vel ducendo, ipsa zelo praefato nunquam permittere voluit, quod pro suis conventibus, monasteriis, seu aliis aedificiis construendis vel reparandis, quatenuscumque talibus subsidium indigerent, aliquid modo praedicto deferretur vel duceretur. Semel autem contigit, quod

Reclusagium.

E

Incent observationem mandatorum Dei,

Mat. 19 71

et cultum dei Dominici et Festorum:

F in us non per mitti cibos emi,

dono oblata alio transferri,

liqua et lapides pro elemosynis adferri.

A quod pro cuiusdam conventus ecclesie reparatione, quodam festo, non tamen solenni, per inadventitiam vel indiscretionem eorum, qui negotium gubernabant, de quibusdam necessariis illi reparationi, pro Deo tamen et caritative, fuit provisum. Quod factum postquam ad ejus pervenit notitiam, sic dolore fuit et tristitia vehementi turbata, quod pene credebatur locus destruendus, vel motu fulguris subvertendus, in signum zeli sui mirabilis. Ad hoc, scilicet quod festa solennia devotissime celebrarentur, volebat, quod in Sabbato Vigiliisque Sanctorum solennium fieret provisio de necessariis sustentationi vite, tam pro diebus Dominicis quam pro solennibus predictis.

26 In pluribus autem civitatibus et notabilibus villis deductum erat in consuetudinem et usum, vel verius in abusum, teneri nundinas sive ferias, et fora seu mercato, Dominicis diebus ac solennitatibus Virginis gloriose nec non et sanctorum Apostolorum. Quo percepto, moleste tulit, et graviter dolens in corde suo, sic efficaciter laboravit, tum per predicationes, quas fieri procuravit, tum per humiles requestus et supplicationes, per se ipsam personaliter presentatus Dominis et Rectoribus earundem villarum vel civitatum, quod dicte nundine seu fora transmutata fierent ad feriales dies et licitos. Item aliquos mercatores divites et potentes, qui destinare consueverant servos et factores ad nundinas famosas seu ferias diversarum regionum, suis salutiferis exhortationibus ad hoc similiter tam ferventer induxit, quod occurrentibus diebus Dominicis seu aliis magnis festivitibus, pergentes in via vel in itinere jam inceptis gradum fugebant, et in eisdem locis a progressu cessabant, et predicta festa solennia vel Dominicalia devote celebrabant, annuuntius quiescentibus, universaque familia similiter faciente.

27 Ipsa vero personaliter quotiescumque Sorores suas ducebat ad conventus noviter constructos, vel quos visitare disposuerat dudum adificatos, in quocumque foret patria vel quocumque tempore, videlicet hyemis vel æstatis, pacis vel guerre, diebus predictis Dominicis vel festis supervenientibus, ibidem remanebat, quantumcumque locus esset tenuis sive modica villa : et hoc fecit pro dictis solennitatibus devotius celebrandis. Et pluries tres vel quatuor Missas auditis, etiam aliquoties cum h nota faciebat celebrari, devote cum Sororibus aliquando recipiens sacramentum Eucharistia Sacramentum. Ut autem unum ex pluribus referam. Contigit namque semel, ipsa redeunte de visitatione cuiusdam ex suis conventibus in longinquis partibus situati, ut ipsa applicaret in quadam villa parvula, vix duodecim mansiones seu habitacula continente, quodam die Sabbati, per biduum ibidem permanens, propter diem Dominicam videlicet et propter quandam solennitatem in secunda subsequenti feria continuo celebrandam. In quo quidem biduo, quamvis illa patria tota foret propter dissidium et guerras illius regionis gentibus armorum plene repleta, circumcurrentibus et continuo molestantibus dictam villulam, nullus omnino hoc intervallo propius accessit, nec quaquam modesta villulae penitus intulit, quamvis continuo viderentur euntes et redeuntes undique et circumquaque, tamquam desuper protecta fieri, ancilla Christi ibidem remanente.

28 Nihilominus quibusdam mercatoribus notabilibus omnino decretum in se firmantibus, et firmatum diligenter exequentibus, ut totum hierum, quod diebus festis vel Dominicis de suis mercimoniis, illis evenire contingeret, integre pro Deo pauperibus erogarent. Et hec ancilla Christi multa de talibus tam sibi quam etiam suis valde necessaria per modum elemosine pluries presentata forent nullo

Martin T. I.

modo consentire voluit ad talia percipiendum, sed omnia tali adepta lucro constanter recusavit, asserens illa non esse iuste nec rationabiliter acquisita.

a Alias Mercader, Marvatus et Marchatus, vide Vossium lib. 3 de Vita sermonis cap. 25, Lombardorum Leges et Offitium in literas producentem — b Id est, cum cantu.

CAPUT V.

De quadam ostensione terribilis visionis, prætendentis ipsam fore datam ad reformationem Ordinis S. Clare, licet invitam.

In dulcissima confessionis Salvatoris benignissimi Christi Jesu testimonio, qui ait : Confitebor tibi Pater Domine celi et terre, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis, efficaciam multimoda nullo modo privanda est. Quædam mirabilis simul et terribilis visio ostensa divinitus et revelata fuit ancillæ suæ Coletæ : in qua quidem de omnibus statibus et conditionibus hominum, qualescumque sint, et in quacumque mundi parte consistant evidentem habuit notitiam, nec non de regiminibus et gubernationibus eorum : consequenter vero, et quod fortius est nec parum a cunctis fidelibus admirandum, quod ibidem de omnibus defectibus, peccatis, et offensis commissis a supradictis statibus, tum majoribus quam minoribus, contra divinam majestatem et ejus sanctissimum beneplacitum, extitit evidenter et plene certificata ; nec non de primis horribilibus et gravioribus tormentis, quibus illorum quilibet punitus erat vel puniri debebat, juxta suum demeritum vel quantitatem delicti. Unde nec immerito visis tot tormentis et penis, incurrit in tam vehementissimum fremitum et terrorem, quod semper aestimabat et continuo per octo dierum spatium, se fore casuram præcipitem in eisdem tormentis immanissimis et atrocibus penis. Finita dicta visione, et tandem ad se reversa, reperit stipitem vel obicem ferreum, seu virgulam in medio fenestrellæ parvule suæ mansionis, quam ex vehementia prælibati terroris firmiter adstringens sic arripuit præ timore dicti casus horribilis quod vix ab illo manum post longum temporis spatium potuit amovere. Sed nec minus in ejus mente rubrica firmiter extitit et et impressa dicte visionis memoria, nunquam inde per ejus vitæ spatium abolenda, cum recordaretur de dictis statibus, offensis atque penis et tormentis : ratione quorum omnium ibidem provisorum, et maxime defectuum seu offensarum commissarum in magnam præjudicium divine Majestatis, concepit in corde suo per longa tempora tristitiam quandam vehementissimam et excessivam dolorem : propter quod die noctique ferventer et humiliter Deo preces et orationes speciales jugiter fundebat, pro conversione pauperum delinquentium et peccatorum : in quibus devotis orationibus et precibus summa Dei bonitate, gratia, et misericordia finaliter ab eo meruit exaudiri.

30 Fuit enim sibi revelatum corditus, quod peroptata correctio peccatorum juxta suum desiderium tandem adimpleretur per Reformationem Ordinum a Patre S. Francisco prius institutorum : pro qua quidem reformatione jam dictorum Ordinum executioni debite demandanda, refertur, quod in ipsorum primordio nonnullis devotis personis ostensum fuit in spirituali visione : Virginem gloriosam coram Nato suo dignissimo Domino nostro Jeau Christo dulciter et humiliter assistisse, cum præ nimia peccatorum multitudine diebus illis enormiter et sine mensura regnantium, signanter superbia, carnalitatibus et avaritia, tres lanceas fortiter vibrans, emittere disponebat ad totius mundi machinam penitus abolendam. Cui dicta Mater dulcissima Christi suavissime per-

ACUTIO
STEPHANO
DI LIAO.
EX MSS.
Marchatus.

Luc. 10 21

In visione

intelligit peccata quicunque status,
E

et penas illas debitas :

præ timore
manuum obici
ferreo adstringit :

summa terribilitate afflicta,

F

orat pro conversione peccatorum

a S. Francisco, cum S. Dominico

pergrine fert
simile factum :

prædicta necessa-
ria procurari
mandat,

a

nundinas
festis diebus
habitas, ferias
seu fieri procura-
rai :

B

mercatores ad
festos dies
colendas exci-
tat :

diebus Domini-
cis et festis in
itinere
subsistit

b

etiam villulam
divinitus
proleget

Elemosynas
ex lucro festo
die acquisitas,
recusat.

AUCTORE
STEPHANO
JELLIACO
EX MSS

in correctio-
nem peccato-
rum electo,

apud Berpa-
ram Virgi-
nem impetra-
tur in refor-
mationem
Ordinis.

non aucti
avensum
præbuit :

visus docti
et sancti
consulit

efficitur muta
ei circa,

dante consen-
tit :

arborem
pulchram in
cella exoriam,

regina illu-
minem, refuit

plures substi-
tutas videns,

A suaso, præsentavit dictum Patrem beatissimum Fran-
ciscum, cum suo fidei comite, beato videlicet Domi-
nico, velut duos bonos campi-ductores, et virtuosos
bellatores, prædicatores efficaces contra prædicta
vitia pro correctione seu conversione peccatorum.
Pariformiter idem gloriosus sanctissimus Francis-
cus, præsentavit dictam gloriosissimam Virginem Mariam,
cum beatis Angelis eidem Christo præsentavit an-
cillam humilem Coletam, requirens ipsam humiliter
ab eodem sibi dari pro reformatione suorum Ordinum
facienda, et ulterius supradictorum pauperum pec-
catorum et delinquentium, quos ipsa viderat de cunc-
tis statibus in priori visione : et quod ipsa foret pri-
ma et principalis in prædictis omnibus peragendis.
Quæ quidem presentatio Deo non parum placibilis
existit et grata, qui benigne condescendens requi-
sitioni petitionique Francisci sanctissimi, cuncta
postulata sibi libere concessit et grater. De qui-
bus omnibus ancilla Dei per revelationem plene ver-
tificata, beata nimis efficitur pro reformatione cor-
rectioneque futuris jam prævisis : sed non parum
tristis ex eo, quod ipsa principalis et primaria tam a
Deo quam a Virgine gloriosa et B. Francisco peni-
tos censebatur, et ad hoc insufficientem et indignam
se reputans, nunquam omnino sibi placere potuit,
nec plene cor suum voluit applicare pleno consensui
de dicta primitate : licet de divino beneplacito, super
hoc in suis devotis orationibus sibi fuerit intimatum :
interdum excusans se propter grandem ignorantiam,
qua se simplicem asserbat filiam et penitus igna-
ram : aliquando vero ratione voti jam emissi de non
excedendo reclusagium : et plurimum etiam dubitans,
illusionem demonis vel deceptionem in præfatis os-
tensionibus latitare.

31 Quibus de causis non parum perplexa, recur-
rens decessit ad suffragium orationum et perfecti
consilii sanctarum personarum, quas noverat, fama
referente, devotione perfectas, scientia verique con-
scientia polientes, Deum timentes pariter et aman-
tes : quarum omnium habere studebat consilium super
prædictis et eorum deliberationem : qui per Dei gra-
tiam omnes uniformiter dixerunt, et judicaverunt
ipsam debere libere consentire. Et ad majorem se-
curitatem divini beneplaciti super hoc, quod dicta
reformationi pariter et correctio per ejus medium
consummari deberet, Altissimi bonitas signum exi-
dentissimum, et sensibile multiplex, per modum qui
sequitur, adiecit : Nam primo per triduum, ad in-
star Zachariæ, patris S. Joannis Baptistæ, loquela
privata proposita et muta remansit : consequenter per
aliud triduum cæca fuit, et nihil videns omnino,
quousque concessioni divine prædictæ de se facto
consensum præberet : quo vero dato, visum recupera-
vit perditum, similiter et loquelam.

32 Ulterius non minoris admirationis signum
præcolentibus subsequutum est. Nam in suo parvo
strictoque reclusagio, divina peragente gratia, subito
venit et in promptu crevit arbor quondam valde phi-
cabilis et mirabilis pulchritudinis : ejus folia bene
composita vivebant florebant, fulvi flores aureo
splendore splendebant, odor vero delectabilis et
confortabilis valde eximie resplendebat : sub qua pullu-
bant multæ parvule arbores pulchre ac multum pla-
cibiles, majori tamen inæquales. Quibus visis sic
placuit et gratissimis, dubitare cepit, quod esset
illudis demonis infernalis, impedimenta sibi quam-
plurimum conferentis, et multiplex molestare non
desinens : quapropter dictam arborem cum sibi
coluerentibus funditus eradicavit, et extra reclusa-
gium viriliter eiecit. Post paucos autem dies volun-
tate divina similes arbores per omnem, cum aliis
millarentibus, a primis non differentibus, renato
fuerunt, et in forma simili sibi primitus demon-

stratæ, et ultra prædictæ arbores de loco in locum
sibi videbantur apparenter transferri. Et tribus si-
gnis prædictis experimentaliter perceptis, cognovit
evidenter, quod esset opus Dei : et ampliori conse-
quenter dilucidatione plenius intellexit, quod arbor
principalis suam designaret personam, ceteræ vero
ceteros vel ceteras, viros vel mulieres, qui vel quæ
per ejus medium pertingere debebant ad reformatio-
nis et perfectionis apicem peroptatum. Sed translatio
multiplex dictarum arborum localis prætendebat
ejus excessum varium, virtuosum adificium, et uti-
lem profectum in plures regiones.

33 Et tunc vires mentis recolligens, mirabilem
visionem et terrificam sibi ostensam considerando,
nec non et requisitionem de se factam per Francis-
cum sanctissimum a Deo liberaliter concedente,
cum consilio notabilium personarum, sibi virtuose
collato : revolvens animo diligenter insuper et signa
de perditione, cum subsequenti recuperatione tam
visus quam loquelæ, nec non arboris eradicatæ sub-
bitoque renatæ; dubitare cepit, ne Dei reverentiam
offenderet, si juxta sui beneplacitum amplius con-
sentire differret, et humiliter Deo se recommendans
in suis sacris orationibus, assensum præbuit, deli-
berans toto corde possetenus operam dare juxta
gratiam a Deo sibi collatam, vel conferendam dictæ
reformationi : reservato tamen, quod in hoc facto
nullatenus foret libenter principalis. Et statim post
prædictum consensum ad adimplendum divinum be-
neplacitum, infusa sibi cœlitus existit perfecta co-
gnitio de cunctis necessariis et necessario requisitis
pro fine debito plenius assequendo : de quibus, in-
quam, necessariis a rotulam quendam parvum sta-
tim composuit et sic breviter scripsit, quod b pro
quolibet materia præcise signabatur unum solum
memoriale seu brevis clausula. Denum satis cito,
divina providente clementia, supervenire sibi plures
e hujusmodi gentium, multumque conventionum
pro conferendo dignum adiutorium. Inter quos pro
regimine sue conscientie pariter et animæ salute a
Deo sibi missus existit venerabilis Pater, de quo su-
pra dictum est, Frater d. Henricus de Balma, præ-
nominatæ Religionis et Ordinis S. Francisci Profe-
sor : vir utique magnæ perfectionis, anans et timens
Deum ab infantia, penitus ignarus in transitoriis
rebus et temporalibus, sed discretus et prudens in
spiritualibus et divinis, pius insuper et misericors
erga pauperes et peccatores. Cujus rei gratia ancilla
Dei gloriosa de illo sapiens testimonium perhibebat,
nuncquam peccatorem, quantumcumque elongatum a
Deo, sine remedio consolationis a sua presentia re-
cessisse. Quantos autem et quot peccatores et pec-
catrices ipse converterit ad viam salutis, et reduxit
ad mundi repudium et sacrae religionis ingressum,
a solo Deo creditur numerandum. Os nempe suum
fero semper divinis verbis affluebat. Quamplurimos
etiam infirmis diversarum passionum solo signo
Crucis plenam sanitatem nescitum contulisse, si-
militer ab aliquibus obsessis spiritum malignum
eiecisse. Quid plura? Ejus enim in terris conver-
satio plus cunctis videbatur celestis quam terrena,
et divina quam humana : ut de se cum Apostolo fa-
teri posset quod scriptum est : Nostra conversatio
in cœlis est.

a Rotulus, alia Rotula, Germanus rodele, Bergis et Anglis
facta contradictione, nullo collectus, catalogus, quia veteres
arborum sua scripta convolvere quod in rotulis, et potissimum
leges et constitutiones publicas — b MS. Consend, pro quolibet.
c Est Gulliamorus plusieurs des tels gens, id est, plures tales
personæ. Ita inferius num. 42 dicitur omnes modi gentium,
Gallice toutes sortes des gens. quolibet genera hominum, seu
homines quolibet conditionis, et item 44 de cunctis statibus gen-
tium : et num. 53 gentes armorum, id est, milites, gens d'ar-
mes. d Fuit per 31 annos Confessorius B. Coletæ, ab anno
1408, ad 1439, quo traditur 23 Februarii mortuus Venatione,
et in capella S. Anne in presentia B. Coletæ sepultus, et ad
eum

D
se designari
per arborem
principalem
intelligit :

omnibus
nature
perpetuis

præbet consen-
sum

B

daratur
cœlitus
cognitione
omnium ad
reformatio-
nem neces-
sarium

a

b

c

d

adjuvatur ab
Henrico de
Balma
Ministro,

F

homine
sancto

Capit. 3. 20

Rotulus

Henricus de
Balma.

A eum diem Martyrologio Franciscano inscriptus : de quo Abbatissus narrat, quod Avenione transiens et visitans Sororem Mariam Amentiam, celebrem eo loci Reclusam, monitus fuerit Hierosolymitam peregrinationis consilium (quod animo agitata) convertere in obsequium Reclusæ Corbrensis, ad multa et magna cum ejus auxilio efficienda a Deo destituta. Plurima ab hoc Confessario, Patruo suo sibi aliisque narrata, de virtutibus et miraculis B. Coletæ, Savor Petrum de Balma, Henrici nephis referri, ut infra videbimus

CAPUT VI.

De accessu ejus ad presentiam Summi Pontificis : et qualiter ab eodem recepta fuit ad Religionem pariter et professionem, et qualiter instituta sit Abbatisa.

Q uia Doctore teste egregio, beato videlicet Ambrosio, Nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia ; ejus opus in hac ancilla sua Coleta dubitari nequit jugiter adfuisse : cujus ope mirabiliter provisa, prædicto venerabili Patri proposuit, quod in corde pro dicte reformationis executione se transferre personaliter ad præsentiam sanctissimi Patris Domini nostri Papæ cogitabat. Illo tamen exterius adjuvante, qui mentem ejus interius illustrabat ; ad majorem securitatem et honorabiliorem successum in cunctis, immisit Altissimus notitiam de prædictis, scilicet ejus vita sen desiderio sancto, in corde ejusdem potentis a Domina Militissa et Baronissa, relicte pro tempore nobilis et potentis viri, Domini de Brisatio, filie ejusdem non minus nobilis Domini de Rupe Coherdi. Quæ quidem Domina divino instinctu permota, sua dulci bonitate personaliter venit ad reclusagium prænominatæ ancillæ Christi, situatum in loco de Corboya : unde receptis multis colloctionibus devotis, divinum amorem animæque salutem cum ædificatione multa pariter et consolatione tangentibus, ab ea animata viriliter extitit Domina prædicta, pro totoque posse suo deliberata, præbere favorem, subsidium et adjutorium eidem, pro suo proposito sanctoque desiderio finaliter adimplendo : et incontinenti sic efficaciter ad hoc laborare cepit, cum conjutoribus a Deo sibi transmissis, quod in brevi tempore, tam ex dispensatione Papali quam ex aliis remediis convenientibus et opportunis, plene procuravit liberum egressum illius a dicta reclusagio : non obstantibus impedimentis tot et tantis ab hoste maligno procuratis, vel propriis viribus illatis. Percipiens autem dicta Domina manu Dei peragi circa præfatum negotium, attentis variis conditionibus et oppositionibus jam subactis, quæ viribus humanis insuperabiles apparebant, cum omnibus impedimentis tot et tantis excludens et evacuatis, humiliter et caritative se presentavit personaliter accessuram cum suis tam familiaribus et servitoribus, quam juvenentis, et temporibus bonis, pro conductu salvo pariter et reducto usque ad presentiam h Summi Pontificis Domini nostri Papæ. Quam benignam et caritativam oblationem cognoscens ancilla Domini prædicta, tamquam procedentem a divino beneplacito, libenter acceptavit et humiliter assensit. Quæ de re dicta nobilis Domina concepit in corde suo grandem lætitiâ, per hoc æstimans, et merito, gratiam singularissimam a Deo sibi collatam. Et tandem suprema Dei bonitate cooperante, consolabiliter et salubriter illam duxit ad prædicti Pontificis præsentiam, et consequenter reduxit, illi conferendo cum ceteris de sua conitiva grandissimæ caritatis et humanitatis obsequia cum multa devotione : et in præfato conductu comites universi sic a Deo confortati, conservati, nec non et consolati fuerunt, quod lætabantur esse præsentem ancillæ prænominatæ, tamquam exemplatrici totius sanctitatis, relucenti planissima doctrina, pro cordibus illorum inflammandis ad Dei dilectionem perfectissimam, timore in-

verissimum, et ejus humillimum servitium ; ad fugam peccati finaliter, et ad observantiam divinarum præceptorum ; cum gestibus honestis et conversatione cœlica, ut videretur magis Angelus quam persona terrestris.

33 Interdum pro pia compassione suæ teneræ juventutis, illam equitare compellebant : ubi quasi nunquam otiosa, sed in bonis indesinenter semperque occupari consuevit, statim post ascensum super bestiam serventer et vivaciter dedicabat se divine meditationi, quoad penitus rapta in spiritu menteque transformata, sic elevabatur in Deum, quod omnino nesciret, quæ vocetenus dicebantur vel opere fiebant circa eam, acsi penitus mortua fuisset, nec propter hoc vacillare videbatur ad dextram vel ad sinistram, sed constanter et firmiter ac immobiliter se tenebat, acsi foret ab Angelis (sicut fuisse creditur indubie) sustentata. Aliquoties vero peditando per viam fortem, difficilem et asperam, videbatur aspicientibus non tangere terram, sed magis volans in aere vel in aere elevata, longum pertransire spatium parva temporis mora, vix ab aliis fortiter ambulantibus adipiscenda.

36 Per plures etiam dies, antequam pervenirent ad presentiam prædicti summi Pontificis, præcedere fecit quandam notabilem et discretam feminam, ad intimandum eidem Patri sanctissimo causam et intentionem sui progressus ad illum. Quæ tamen præcedens femina sic horribiliter infestata seu persecuta fuit a crudelibus et invidis super interrepto laudabili bono, demonibus videlicet infernalibus quod sensu perduto stulta facta est ; ne penitus ad optatum posset terminum pervenire, nec audientiam capere, nec per consequens verbis ejus dictus Pater sanctissimus fidem posset adhibere : et ad majus impelmentum confusibiliorumque repudiationem totius boni peracti seu incepti sanctissimi negotii præhibati, demones suis illusionibus eam cogebant ad gestus inordinatos et inhonestos et horribiles, sic quod nemo audebat ei appropinquare. Incedebat namque insensata, et penitus expoliata, et sic afflicta direque persecuta, cum difficultate nimia et vehementi dolore non sine cordis amaritudine, pervenit ad civitatem e Nicannam, ubi præfatus Dominus Papa pro tunc residebat. Ad ejus aures satis cito rumores pervenerunt de adventu ejusdem mulieris in eandem civitatem, quæ sensu perduto ferventer requirebat ad summi Pontificis venire presentiam, pro certis sibi commissis negotiis eidem intimandis. Placuit autem Altissimo cordi sui Vicarii sic efficaciter inspirare, quatenus subito feminam supradictam, prius vestibus decentibus communitam et ornatam, ad sui presentiam venire mandaret, quod et factum est. Mirabile dictum ! Statim nempe, postquam adducta fuit ad dicti Patris presentiam, recuperato sensu plenarie, nullo signo de ejusdem amissione remanente, valde prudenter et discrete declarare cepit causam adventus sui, nec non et ancillæ Domini subsequenti et in brevi venturæ : quam idem Pater sanctissimus libenter audiens, cuncta, quæ sibi de materia prædicta disposuerat explicare, gratanter accepit. Quæ siquidem materia plenius examinata, concepit in corde non modicam consolationem ; aperte cognoscens illud mysterium opus esse divinum signanter ex mutatione subita mulieris præbata, quæ sensu privata, confestim incipiens recitare factum ancillæ Domini, sic erat prosperata, et sic hostis antiqui fallacia mirabiliter defraudata. Nam quod fraudulenter composuerat ad sancti negotii perturbationem, finaliter evenerat ad laudem, adjutorium et commendationem.

37 Postquam vero præfatus Dominus Papa anificioenter extitit informatus, tam vivæ vocis oraculo quam

D

AUCTORE
STEPHANO
JULIANO.
6X MSS.

equo insidens
meditationi
vacat

ab Angelis in
via sustentata
creditur :

E
permittit
feminam ad
Pontificem,

a demonibus
usu rationis
privatam,

c

F

sed vbi
Pontifice
sanatam :

Ad Papam
pergere con-
stituit,

adjuta a
Baronissa de
Brisatio
a

eaque Comite,

b

inter aggre-
ditur

A quam evidenti signo de causa, propter quam ancilla Dei sæpiedicta venire festinabat ad sui præsentiam, paucis interjectis diebus, ipsa cum suis applicuit ad dictam civitatem. Quo facto, Summus Pontifex locum congruum et tempus conveniens disponere curavit, quo posset ejus adire præsentiam pro audientia favorabiliter obtinenda. Tunc ipsa juxta morem ad sacrificium orationis recurrens, se factaque sua totis viribus Domino recommendans, iter arripuit cum simplicitate cordis et confidentia, demissis oculis humiliter grandi, sed elevato corde totaliter ad Deum, cum dicto Patre nobilique Domina prædicta, pluribus etiam aliis notabilibus personis de sui comitiva. Postquam vero venit ad Sanctissimum Patris præsentiam, ipso dulciter oculos levante, dictam ancillam pie respicere benigneque salutare volente, Divina providentia signum admirationis non modice rebriter interjevit. Nam dictus Christi Vicarius in alta cathedra residens, ad primum adspectum humilis ancillæ prenominate, subito cecidit in terram, et nihilominus in prædicto casu divinitus percepit in instanti, quæ esset, et quid quæreret ancilla prædicta: non parum inde perterritus, licet ipse foret mentaliter in spiritu consolatus. Et confestim surgens, motu proprio ad puellam accessit, sumens propria manu quamdam d. hirsellulam, pendente ad ejus corrigiam, rotulam continentem, in quo scripserat materias negotii peragendi, per memorialia brevissima, prout a Fratribus est notatum. Et a discipulo dicto rotulo, legens per singula memorialia, Deo docente, clare cognovit cuncta necessaria pro Religione vel ejus reformatione. Consequenter adepta gratia cum benevolentia summi Patris gratanter est exorsa, soli cor aperiens, et causam manifestans, pro qua venerat, licet eam non lateret, et cuncta, quæ dispuerant, explicavit humiliter.

38 Inter quæ duo principaliter exposuit. Primo, quod placeret suæ Sanctitati, quod ad vitam Evangelicam, videlicet ad secundum Ordinem per beatissimum Patrem Franciscum institutum, qui dicitur communiter Ordo pauperum Dominorum, ejus Virgo gloriosissima Clara fuisse fortiter promissa, de sua scilicet Domini Papæ benedicta, posset assumi. Cujus Ordinis Regula dicitur Evangelica, sicut Regula Fratrum Minorum. Quæ duæ Regule dictorum Ordinum, scilicet Fratrum Minorum et pauperum Dominorum, a dicto Patre sanctissimo Francisco primitus institutæ, et a Spiritu sancto conformiter inspiratæ, et ad similem et æqualem statum perfectionis ordinatæ, scilicet Apostolicum et Evangelicum, similiter incipiunt, per hunc modum: Regula, et Vita Minorum Fratrum hæc est: et forma vitæ Sororum hæc est, scilicet Domini nostri Jesu Christi sanctum Evangelium observare etc. Secunda poposuit reparationem Ordinum prædictorum, a dicto beato Patre Francisco prius institutorum. Quæ quidem postulationes, quamvis rationabiles appicerent, et juste secundum prædicti Domini sui Pontificis arbitrium, nihilominus tamen propter diversitatem judiciorum et opinionum, aliquantulum differre debere assensum; quia majori parti consilii sive assistentium videbatur juvenis et tenera filia, statusque postulatus austerus, fortis et difficilis, et magna perfectionis. Quapropter non erat ei faciliter juxta prædictorum arbitrium a Summo Pontifice concedendum, quod nec fecit in promptu, saltem apparenter: quamvis in corde foret sibi internam grata et factibilis seu facilis, et existimabat veridice, quod esset opus Dei juxta secretum sibi a Deo revelationem ostensam. Et quamvis prolongaret, Deo permittente, pro majori notitia sancti desiderii virtuosæ puellæ perquirenda, plures illam interrogans et de pluribus secretis, de suis responsionibus prudenti-

bus et discretis valde contentus et edificatus, semper tamen determinatus erat ad gratum condescensum.

39 Intra cujus prolongationis spatium, quo expectabatur Sancti Patris assensus, supervenit in dicta civitate valde gravis et terribilis pestis, nonnullos de principioribus contradicentibus sic letaliter inficiens, ut rapiti expirarent: unde boni consilii capaces æstimare compulsi sunt, tales fuisse punitos propter impedimentum præstitum ancillæ Dei prædictæ. Et postmodum satis cito prædictus Pater Sanctissimus, considerans mirabilia, quæ quotidie demonstrabantur tamquam opera Dei, decrevit amplius materiam non prolongare. Quinimo sibi liberrime concessit illa duo supradicta, pro quibus illa supplicaverat humiliter suæ Sanctitati: cognoscens certissime divinum beneplacitum super hoc peniulatenus obviare dignum existimabat; cum esset Christi Vicarius in terra. Ideo et ancilla Dei veniens personaliter ad sui præsentiam cum ejus comitiva, nec non et aliis plurimis personis, tam Ecclesiasticis quam secularibus, premisso solenni sermone pro commendatione status Evangelici seu Apostolici per ipsam assumendi, cum humilitate dignaque reverentia ipsemet Summus Pontifex personaliter eam recepit ad Religionem et supra dictum Ordinem S. Claræ, et nullum admittens interstitium neque dilationem, admisit eandem ad dictæ Religionis sanctam professionem, super caput ejus velum imponens, et cordam illi cingens juxta morem Ordinis, commendans sibi plene servandam Regulam beatissimæ Claræ, et consequenter ibidem illam benedicens et consecrans, eandem in Matrem et Abbatisam instituit cunctarum Religiosarum, exinde reformandarum vel ingredituram seu ingressuram in Ordine prædicto. Et hæc cuncta peregit sic humiliter, devote et reverenter et ferventer, quod plurimis admirantibus Angelus Dei esse videbatur: intantum quod plures Cardinales et Domini seculares, cum Patre Generali præfate Religionis S. Francisci, qui præsentibus aderant, testimonium ferebant, nunquam se vidisse dictum Patrem Sanctissimum aliquem ejus actum vel officium sollemnius, nec forsitan æque sollemniter celebrasse.

40 Quibus omnibus finitis et terminatis, dictus Pater locutus est Ancillæ præfate cum affectione multa, diligenter exhortans eam prudenter agere cum discretione, et vere, perfecte et fideliter custodire Regulam atque vota promissa, continuando perseveranter de bono in melius usque in finem. Ulterius multum caritative semitipsum obtulit in ejus adiutorium et confortationem, liberalemque communicationem cunctorum necessariorum pro suis negotiis honestis et opportunis, ipsam affectuose requirens, quatenus ad ejus patriam nativam vellet se transferre, per ipsam ibidem caritative et dulciter tractanda, recipienda et providenda. Post hæc insuper ad suum confessorem, qui secum venerat, illam curissime recommissit, indicens illi, ne quovis modo dimitteret illam. Deum præfatum Dominam ejus ductorem fidelem instanter rogavit, ut eam securam reduceret ad patriam nativam. Et exin respiciens ceteros, alta voce, cunctis intelligibili, dixit: Utinam ego pro nunc dignis essem quærere vel procurare panem pro victu seu alimento præsentis Religiosæ. Et sancta benedictione recepta, a dicti Patris præsentia recesserat.

41 Nec multo post ipsa percepit majorem a quibusdam solito honorem, ex eo potissime, quod Mater appellabatur: ex quo scire cupivit, quid hoc significaret, et unde procedebat. Et facto responso, scilicet quod Sanctissimus Papa benedixerat eam, et instituerat Matrem et Abbatisam; dolenter susti-

contradicentibus peste sublati,

impetrat utrumque petitionem

in Ordinem S. Claræ recipitur: et professionem facit

Abbatisam consecratur:

accepta adhuc voluntate ad constantiam

et benedictione, dimittitur

dilect de honore sibi delato

ACTORUM
STEPHANUS
JULIANO
EX MSS

promissis
precibus,

accedit ad
Pontificem,

ad conspectum
ejus in terram
collapsam:

d

e

exponit
causas sui
adventus:

petit admitti
ad Ordinem
S. Claræ,

C

et utrumque
Ordinem
S. Francisci
reformari

A nuit, et desolata nimis extitit: nunquam inclinare valens cordis assensum ad huiusmodi præminetiam, quantuncunque super hoc a suis persuaderetur: sed solum se credebatur simplicem Religiosam, non habentem Officium Abbatissæ. Sed Deo placuit, quod ipsa penitus ignoraret se fieri Abbatissam, quousque talem se factam reperiret. Postquam autem certificata fuit de veritate, pro viribus intendit ad dictum Patrem Sanctissimum Dominum Papam remittere legatos vel internumeros, humiliter supplicando affectuque vehementi requirendo, quod vellet ipsam a tali dignitate vel officio penitus absolutam reddere. Quibus ille respondit: Quod factum est factum sit, et factum erit et factum remanebit.

titulo Abbatissæ liberari penit.

Benedictus
13 Antipapa.

Nicæa urbs.

a Isabella natione Burgunda — h. Erit hic Benedictus XII, dictus XII, in longo schismate Antipapa successor Clementis Antipape: quoniam S. Innocentius Ferrerius, cujus infra n. 85 fit mentio, doctrina, sanctitate et miraculis illustris defendebat. De schismate illo passim Theologi et Historici agunt. r. Nicæa urbs maritima ab anno 1388 regionem Pedemontana adjecta, ad Ducem Sabaudia spectat. Charli conventionis exorta est a Gatchevone in Probationibus ad Historiam genealogicam familiar Sabaudie pag. 223 et seqq. — d. MS. Ultr. Lucellum, a Lucellula est parva burca seu crumena e Gallicius est, quo Franci deploxyt dicunt explicare, exprimere, sic nam. 30 implicare accipitur pro exprimere, quod employer a Francis vertitur. — f. Testatur Abbatissus, ex quadam epistola Sororis Catharine Ruffini haberi, quod hic confusus humilitatis et ueracitatis duravit a feto Conceptionis Virginæ, 8 Dec. usque ad diem S. Lucæ 18 Octobris. Sororem autem predictam h. Colletæ concum facit.

CAPUT VII.

De inchoatione reformationis Ordinis S. Clare, et de persecutionibus sibi factis.

Et quoniam, ut ait Apostolus ad Timotheum. Omnes, qui pie volunt vivere, persecutionem patientur. Et Sapiens: Fili, accedens ad servitum Dei, prepara animum tuum ad tentationem. Humilis ancilla Jesu Christi coleta, postquam regressa fuit de presentia Domini nostri Summi Pontificis, ab eodem, licet ignorans, instituta in officium Matris et Abbatissæ dictæ reformationis, cepit diligenter et sollicitè cogitare, ac dare ferventer operam executioni tam virtuosæ negotii, sue presentitæ commisi. Sed malignus satanas, adversarius omnium bonorum, et tantum fractum ferre non sustinens, quantum per ejus medium clementiam Salvatoris inchoare cernebat pro salute pauperum animarum; tam per sequam per suos complices illi persecutiones terribiles et importabiles inferre conatus est, intantum quod omnes moles gentium, et omnes status, etiam noti sive cogniti, qui prius erant amici, totis viribus impugnare nitentur illum, impropetantes eidem, quod esset sortilega vel incantatrix aut demonum invocatrix. Et pluribus opprobriis execrabilibus multipliciter affectam, in infamiam tam vituperabilem impellere conabantur, quod nullus eam hospitio proprio penitus recipere audebat, et sic tandem atroci persecutione multimoda compulsi sunt eam natale solum egredi celeriter, ac in extraneam atque a alienam proficisci regionem et patriam longinquam: in qua sibi consolabiliter et consolatorie providit Altissimus de quadam nobilissima puissimaque Homina Blancha, b tunc Comitissa Gubernatrix, Quæ multum leta sive congratulans illam advenisse, cum caritate nimia benigne eam requiens in domo propria, suis meritis et doctrinis valde profecit in Dei cognitione, suæque propriæ conscientie alleviatione; intantum quod de post eum sibi attentibus cunctis vix vel nunquam aliena voluit separari. Et inde concessit eidem tam pro se quam pro sua comitiva mediam partem castri, dicti de e Balma, in quo dicta Domina moram trahebat. Et ibidem humilis ancilla Christi suum primum corpus officium exercere, diligenter observans et observare faciens Ordinem et Regulam S. Clare.

2 Tim. 3. 12
Eccl. 2. 1

Instinctu
diabolico,

convitia
invidiarum
patitur:

a
a patria exul,

b
benigne excipitur a Blincha Comitissa Gubernatrix

c
in castro de
Balma nulli
securum
Regulam
S. Clare,

43 Et in eodem loco permansit, quousque d. a Sede Apostolica de conventu r Bisontinensi vel potius eidem conventui de sua persona notabiliter extitit provisum. Ad quem quidem conventum dicta Domina Comitissa cum sapientia sua, quæ postmodum extitit g Ducissa Bavarie, et Comitissa Palatina Rheni, cum honorifice cum solenni comitiva juxta decentiam, devote perduxerunt, et ibidem cum ea per longum satis spatium permanserunt. In dicta vero comitiva ducentum illam ad dictum conventum Bizontinensem, erat quidam vir nobilis, sanctifæ dictæ Comitissæ, virtuosus, amans et timens Deum, qui certitudinaliter asseruit se videris quendam mirabilem claritatem seu luminosum splendorem circa præ fatam ancillam, nedum semel, sed quotiescumque vertebat oculos ad intuentum ipsam. Deum vero nobilis Domina predicta secundum quod debita ratio poscebat, ad eadem se decrevit corporaliter absentare, recepta possessione dicti conventus et personali collocatione; quamvis mentaliter et ex affectione nunquam esset separanda, quin per totum vitæ suæ spatium esset sibi conjuncta per vinculum perfecti amoris et dilectionis. Cujus rei gratia ordinavit in suo testamento, quatenus ubicumque migraret ab hoc seculo per mortem naturalem, corpus seu cada-ver deferretur in aliquem conventum Ancillæ prelatæ: quod et factum est. Nam post decessum ejus honorifice sepulta dignoscitur in Conventu S. Clare de h Polignaro, in quadam capella per dictam ejus nepotem Ducissam Bavarie constructa funditus et edificata.

44 Postquam vero præfata nobilis Domina cum ejus comitiva recessisset ab ancillæ Christi contubernio, non parum virtuosè, pacata dolente ipsa cum sponso Christo cepit viriliter continuare sanctam Observantiam Evangelicæ Regulæ, videlicet S. Clare, jam inchoatam in castro, de quo supradictum est, Domine prelatæ. Et quia nondum habebat Religiosas nisi paucas vel in parvo numero, contestim quamplurimum nobiles perfectæ et devote mulieres undique [confluxerunt] ad illam, suppliciter deprecantes, Spiritu sancto agente, sanctæ Religionis habitum cum humilitate. Quibus diligenter examinatis, recepti ipsa gratantur quas reperit idoneas; sique tempore brevi magnam exerevit in numerum sua sancta comitiva. Et quoniam absque Religiosis, et Sororibus prius fuisset Abbatissa, consequenter propter abundantiam multitudinem personarum, ingressum Ordinis affectuosè requirentium, necesse fuit multiplicare conventus et monasteria tam Sororum quam Fratrum. Sicut enim in illa visione terribili sibi oculis ostensa noverat, divinum clementiam graviter a quolibet statu minus offensam, ad eandem cunctis statibus reconciliandam, viri et mulieres, Ecclesiastici et seculares, in prædicta reformatione seu correctione per ejus medium, nedum in uno Ordine, sed etiam in tribus per B. Franciscum instituta, incessanter efflagabant [admitti] prout apparet in conventibus et monasteriis, per ejus medium constructis seu reformatis, tam Fratrum quam Sororum, et in diversis nationibus et in terris sive locis, n. p. in Francia, i Alemannia, Bar undia, Sabaudia et in k Linguæ Occitana. Et posito, quod dictorum conventuum reformationum tam virorum quam mulierum, Fratrum vel Sororum, satis parvus sit numerus, respectu tantorum statuum et tot Ecclesiasticorum et secularium; verumtamen de cunctis fore talibus statibus seu conditionibus gentium ad hanc modicam congregationem aliqui pervenerunt. Nam quidam ingressi sunt, personaliter et de facto sumentes habitum; alii vero juxta de causa legitime impediti quoad talem ingressum, affectu tamen, corde volenti

h
AVCTOR
STI PHANS
JULIACO
IN 958
d
c
ab hinc extitit
tur Venetio
nem
f
y
splen. lore
up odam illu
trina apparet

arellitur a
Blancha
Comitissa,
E

dris in con
ventu S. Clare
sepulta

h

reformatione
admitti plures
sanctimoniali
tes

f

videt plura
monasteria
reformati aut
extincta,

i
k
l

A **lenti non minus sunt illi animo conjuncti** Cujusmodi sunt omnes, qui favorem et adiutorium dictæ reformationi cum efficacia non modica, contulerunt, et adhuc conferre non cessant: veluti plures Reges et Regine, Duces, Comites et Barones, Milites et Burgenses, in utroque statu sive sexu, Mercatores et ceteri Domini, Domine pariter et Domicelle, nobilesque personæ quamplurimæ, qui vel quæ singulari devotione cum affectione cordiali ad ipsam ancillam Christi pro dicta reformatione pervenerunt: quidam Christi edificari faciendo partialiter vel in toto: alii fundando Conventus notabiles juxta sui vocationem: alia multipliciter adjuvando intuitu pura caritatis, ad misericordiam Dei facilius obtinendam. Plures vero nobiles tam Domine quam Domicelle, per orationem accesserunt, nobilitati cum honoribus et divitiis plene remittentes, viam Religionis amplecti cupientes, defectus proprios corrigentes: et quod plus est, de cunctis Religionibus aliis nonnulli istam amplectentes, ut puta S. Benedicti, S. Augustini, S. Bernardi, Carthusiensium, Cælestinorum et Canoniorum seu Canonisaurum, et plures ex similibus statu proprio resignantes, cum licentia et dispensatione debitis, ad hunc statum pretextu majoris perfectionis se transtulerunt in dicta reformationem.

45 **Quæ, inquam, reformatio** quam assumuntibus utilis, Deo vero grata sit et acceptabilis, ostendere dignatus est ancilla suæ quodam evidenti signo. Nam cum venisset cum quodam Patre suo Confessore conferreret de necessariis, congruis et opportunis pro dicta reformatione, vidente Patre qui præsens erat, exultans emissa fuit inter ejus brachia descendens in cubula quamdam, artificialiter et miro modo comparsa sive facta, velutnix alba, visibiliter et subtili dilapsa: quam reverenter et humiliter receptam confestim duplicavit, nihil tamen verbo neque signo eundem manifestans. In quo potest notari, per eundem [significari] statum reformationis, cordas gentium in utroque sexu, scilicet Fratrū et Sororū, et per albedinem munditiam seu puritatem cordis et corporis et nitidam conscientiam, quæ relucere debet in illis. Sed per descensum a cubis convenienter designatur acceptatio divina tam reformationis quam Reformationum: sed potissime Reformationis, per ejus medium omnia juste, sancte et pie peraguntur.

46 **Nec pratermittendum est,** quod omnes tam Fratres quam Sorores, qui vel quæ personam ad gratiam dictæ reformationis fuerant admissi, quandoque vocabantur a Domino de hoc presenti seculo, in quacunque regione forent, longinqua sive propinqua, semper in suo a decessu Reformationis se manifesto representabant, quandoque vitam duxit in seculo, nec minus credendum, quod nunc eidem se presentent in celo. Quibus tamen quamplurimum subsidia pro tunc conferebat pro remedio salutis et allevatione animarum. Quamobrem et ultimus, quod non parum admirandum, quandoque quæ pro delitione Religiosarum seu Religiosorum, conventuum multiplicatione, seu monasteriorum in aedificis construendis, aliquid facultatis vel prout necessarii nimis suppetebat, vel quovis modo o dellectere videbatur, quod humana fragilitate adipisci non poterat, Divina bonitas mirabiliter providebat, mittendo sibi plenarie totam quantitatem pecunie, necessarium pro complemento negotii jam intercepti, et hoc in auro purissimo pluries, videlicet summum quingentorum auroreum, perfectorum in quantitate, pondere et pulchritudine singulari. Ex quibus et bihus conservaret expedire negotia, quam facere posset ex alia quantitate similive pecunia humanitas acquisita vel procurata: quamvis etiam foret in

quantitate dupla. Et quoad denarii prefati divinitus emissi seorsim a ceteris sequestrati permanebant, in sua conservabantur pulchritudine nec non et bonitate: cum vero aliis jungebantur seu permiscebantur, tunc illis per omnia similes effecti sunt.

a **Educta fuit a memorato Henrico de Balma** Confessario extra regnum Francie ad castrum Balma, et recepti in adibus Alardi de la Roche fratris dicti Henrici, cujus filia Odilia institutum B. Coletæ suscepit. Ita Jacobus Fodereus et ex eo Abbotillus. — h Gebenna seu Gebenna istius aut scriptoribus est, quæ antiquis Geneva, urbi orbi nota ad lacum Lemannum, aliquod antiquorum Regum Burgundorum sedes, proprios etiam Conventus quam plerumque habuit, ex ultimis fuit Amicena ix, quæ ex Mathilda de Balma plures genuit filios, in quibus penitus defuit mascula proles tam antiquæ Familie Gebennensis, ultimam fuit Robertus, quæ Petrus fuit obique prole mortuus anno 1307 cui sequente excessit, jam tunc Antipapa Clemens xii dictus, quæ anno 1393 et rursus abbat, successit ex homini uxore nepos. Imbertus de Villarum, quæ iterum anno 1309 cito defuncto, exstitit ad de Villarum ejus patris, anno sequente hunc Conventum Gebennensem tradidit amodo xii Duci Sabaudie: deinde sub Sa laudis, quæ vultu fuit ante dictum Alardis supercessit, Marcus Hispanensis Conventum appellat Vesontionensem: sed se postmodum corripit cap. 28. — h Balma nomine plura loca fuerunt in illis partibus, aliqua in monte Jurata inter rupes et cavernas, alia S. Romanus Abbas Juratus, ubi ad hunc usque 28 Pro. dictum est, ubi sunt atque Sanctimonialibus monasterium extraxit. alia duo loca Balma nomine indicimus 13 Jougget ad Vilam S. Lucien Abbatis, ex quibus celebris Balma ad Balma fuit Vesontionem inter et Montem-Belcarum, ab antiquo Lugiano, vulgo Bonne les Nonnains dicta: alia quæ hic videtur intelligi, ob septentia de sepultura in conventu Polignienensi, est Balma vicorum, in territorio Polignienensi non procul Geneva, et infra nra. 88 dicitur ita in patria gebennensis. — d Balma Pontifex signata fuit 26 Juniarum anno 1308 hoc exordio, Item attenta meditatione pensatus. Abbotillus pag. 131. — e Conventus erat Ebrausiarum, quæ consueverunt in hac reformationem exceptis duobus, quibus per dictam Balma Pontifex permissum fuit in antiqua consuetudine vivere assignatis necessariis. E redditibus Ebrausiarum auctoritate Legati Apostolice, et Theobaldi Archiepiscopi Vesontionensis aluntur duo Sacerdotes, quæ Missam celebrant apud Cuthonem. — f Mathilda filia Alardi Principis Achaie et Peloponnesi, et Catharina filia Alardi Comitis Genevensis, illas Alancha materem erat. — g Nipia Ludovico III Electori Palatino Rheno, Herbato cognominata, cujus contractum matrimonialium, signatum 30 Novemb. anni 1417, edidit etiam tutehrum in dictis Probationibus pag. 128. — h Polignium civitas liberti Comitatus Burgundie, ubi conventus tertius extructus anno 1415, sumptus confertur Margarita Navarra, Ducissa Burgundie, uxore Joannis Intrepidi a quibus Philippus bonus puerulus. — i Almannia more Franco pro Germania vocatur, et intelligitur polissimum Conventus Haidelbergensis a Mathilde Ducessa doctus. — k Lingua Occitana, quæ patrum Langue docetur, quod idem annuerent per punctulum Os, ut Franci per Dux Separantur autem a Francia, quod hinc tantum sub S. Ludovico et posterioribus Regibus esset adperta. — l Erant vicine B. Coletæ multum conventus 18, supra a nobis enumerati. — m Cordula, quasi parva corda, ex voce chorda. Unde et Religiosi Ordines S. Francisci Cordularum vocati in locis appellatur. — n Ex his fuerunt Socor Joannæ de Jov, quæ Arzina mortua apparuit ei Vesontione, Frater Guillelmus Tuceat, et aliam Abbatissam per 7 annos uncta carnis, multo calidius concepit. Abbotillus pag. 180. et seqq. — o MSS. Concord et Ruber-cathis sufficere forsan legendum, non delictore.

CAPUT VIII.

De sua cordiali dilectione sanctissime pauperatis.

P **re ceteris virtutibus,** quas Altissimi Dei filius Dominus noster Jesus Christus de secreto mysterio suæ benedictissimæ Deitatis in hanc contulit vallem miserie, machina scilicet mundialis, elegisse tam verbo quam facto cognoscitur amorem et observantiam altissimæ paupertatis: de paupere Matre nasci, pauperes discipulos eligere voluit; exordium sermonis in presentia cunctorum assumere decrevit, dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum, et in eadem, tanquam fundamento primo totius perfectionis, Pater noster gloriosissimus S. Franciscus fundare primum et secundum Ordines, quos Apostolicos et Evangelicos nominamus, ratione conformitatis, quam gerunt ad vitam Salvatoris et sanctorum Apostolorum, omnino decrevit. et in hoc differant a ceteris Ordinibus per quanda supereminentiam singularis et virtuosæ strictissime paupertatis. Hanc siquidem paupertatem sanctissimam, velut apicem religiositatis, Virgo prudentissima

AL TONK
STEFANO
JERIANO
EX MSS.

Reges et Principes alioque
conferre necessarii,

habitu assumunt
et reverentis
illustribus,

etiam aliorum
ordinum.

formam
albino et solo
dilectum
auspici,

um ne septimo

et reformatione
habet omnes
nobis in sua
monasterio
necessarios

habetur
et non a his
improbat;

et im petu
et in multis
venit alia,

Genevæ sub
propriis
Comitibus,

deinde sub Sa
laudis,

E

Balma

Mathilda
Sabauda,
nupta Ludo
vico Palatino.

Lingua Occi
tana

cordula.

F

Paupertatem
ad imitatio
nem Christi

Matth. 3. 8
et S. Francisci

amplexu
strictè obser
vat,

A prudentissima Coleta prædilexit semper, et a principio usque ad finem stricte servavit. Pro qua patrem matremque derelinquens, facultatibus cunctis plene pauperibus distributis, nunquam post ejus vocationem ad Evangelica consilia, usque ad ultimum vite terminum, nec pro qualicunque frigiditatis algore, pro tegumento sui corporis habere voluit, nisi præcise quemdam habitum pauperem et a repetitiu, et unicam *b* tunirellam simplicem, nec duplicatam, simplicique *c* mantello contenta. Nec dictum habitum deferbat unquam integraliter novum, sed in parte vel in totum de veteri panno consutum, et pluries ab aliis delatum, et ex parte consumptum vel disruptum. Semel autem contigit propter excessivam frigiditatem temporis, quod Sorores pietate permotæ, tunicellæ suæ manicas, ipsa penitus ignorante, duplicarunt. Quo percepto, post primam resurrectionem tunicellæ prædictæ, factum abhorruit, tunicellam deponens, ampliusque recusans illum assumere, donec illa duplicata fuit penitus abscissa.

48 Calceamentis autem nullo tempore, sive hyemis sive æstatis, nec qualicunque loco, intus vel extra, sana neque infirma, utebatur : sed semper et ubique nudis pedibus incedebat, et, quod mirabilius videbatur, nunquam ad ignem se applicabat pro quacunque frigoris asperitate, neque videre ignem seu sentire poterat, excepta candela. Velis et *d* capitegiis utebatur humilibus, simplicibus et pauperibus, plus gaudens, præ ceteris in magis repetitiis. Modico stramine pro lecto utebatur, desuper quodam simplici coopertorio cooperto, cum sacculo paleis pleno pro suo cervicali. Istis præcise lectisterniis uti solebat : quamvis tamen ibidem nihil vel modicum quiescere videretur. Qualicumque vero necessitate seu gravi infirmitate molestaretur, seu incessanter vexaretur; nunquam uti voluit lecto, nec pulvinari de pluma : quin potius in ultima decumbens infirmitate, qua Deo spiritum reddidit, pro sublevamine laboris importabilis, quo vehementius agebatur, appositum fuit capiti suo quoddam pulvinar parvulum de pluma : quæ, quamvis oculos totaliter elancos haberet, præsensit in spiritu : signo patenter inuens, quod inde amoveretur.

49 Oratoria vero, quibus per diem communiter utebatur, Missas audita et sacramentissimum Eucharistiæ Sacramentum receptura, volebat esse parva, pauperrima, strictissima et submissa, quæ si aliter se haberent, nunquam erat ibi consolata. In pluribus autem conventibus oratoria jam prædicta sic constructa fuerant, quod vix se poterat in eis erigere seu elevare, magisque videbantur *e* turtreges vel turgia altitum vel auserum, quam habitationes rationabilium personarum, in quibus libentius morabatur, et consolationibus amplexibus jurandabatur. Et juxta conscientiam appropriatæ sententiam constructura grandis edificiorum et copiosa sibi multum displicebat : de parvitate enim nusquam fuit conquesta, quin potius judicaret talium esse nimis pulchram et solennem. Et dicebat exhortando, quod adinstar benignissimi Salvatoris, qui non habuit ubi caput reclinaret, Sorores deberent contentari pauperibus et simplicibus habitaculis pro necessitate tantum, curiositate qualibet abjecta : libentiusque manebat in parvis conventibus, et in parvis villis sive locis, quam in magnis, amplis et spatiosis. In itinere constituta non libenter hospitabatur in alta vel spatiosa camera, sed magis ibidem perterrita vel timida, vix audebat oculos in altum levare. Applicans autem ad conventum aliquem noviter constructum, si quod ibidem conspiceret contrarium paupertati, non poterat pati nec sustinere, nisi omnino destrueretur.

50 Dominus Deus ab infantia contulerat ancillæ

sua virtutem nobilissimam miserationis et liberalitatis erga pauperes indigentes, quæ secum crescens ab infantia duravit usque ad mortem. Nam in ætate juvenili scholas frequentans, quæ sibi pro jentaculo presentabantur a parentibus, libere ceteris parvulis distribuebat. Similiter faciens de rebus mandibilibus in domo secrete repertis, communicavit pauperibus et egentibus, in quantum fieri poterat sine reprehensione. Distributis vero facultatibus sibi competentibus, et jure paterno vel materno satis amplis et fertilibus, nunquam exinde quidquam retinere voluit per se, nec pro usu proprio, nisi tantum necessaria pro stricto cooperto, vel pro divino Officio devote recitando. Si quando vero Fratres aut Sorores conspiceret necessitates patientes de aliquo bono sibi collato, multum caritative concedebat illud eisdem, sive foret habitus sive tunica vel mantellus, aut breviarium, aut *f* collectarium, et sic de similibus, intantum quod sæpe manicas habitus sui dissuebat, et indigenti porrigebat, et aliquando de panno, differenti satis a tunica vel habitu, resuendo vel renniendo, sique districtæ necessitati providebat : diligenter satagens præsens esse, cum seinderetur habitus tunica vel mantelli Fratrum vel Sororum, tum amore caritatis, qua desiderabat eisdem provideri, tum zelo paupertatis, quam formidabat longitundine vel latitudine dictarum vestium aliquatenus ladi. Parvas autem petiolas panni, quæ remanebant, instanter colligebat vel recolligi faciebat, in necessitatibus occurrentibus implicandas : de quibus habitum suum repetiebat, sic quod interdum ferre centum de talibus petioliis apparebant in eodem : sicut patuit in illo habitu, quem in ultimo decessu deferrebat.

51 Et cum super omnia desideraret, et placibiliter acceptaret habere libros necesarios pro servitio divino, propter quod in diversis regionibus eos perquiri faciebat, et deponebat ad cultum divinum perfectius adimplendum : verumtamen cum ad manus ejus pervenerunt, pro usu suo proprio personali, quod multoties accidebat ex parte potentum Dominorum et aliarum notabilium personarum, tales libros etiam valde necesarios liberaliter communicabat, et plene confonabat : et exinde compellebatur necessario mutuo recipere aliunde, pro servitio divino persolvendo. Quod contigisse probatum est in extremo termino vite suæ. Plures etiam persone notabiles statuum diversorum, attentis magnis et arduis negotiis ejusdem, pro Dei reverentia saluteque suarum animarum, pro conventibus edificandis, plurima conferebat secundum majus et minus, juxta facultatem majorem et minorem : alii aurum, alii argentum, alii pannos vel *g* jocalia, et iis similia : de quibus nunquam pro persona sua retinuit, usque ad valorem æcus, sive magnæ quantitatis fuerint donaria sive parva : malisset enim mori, quam elemosynas pro Deo gratis concessas alter implicari seu dispensari permisisset, quam in hoc pro quo fuerant collata. Quæ vero concessæ fuerant in favorem suæ propriæ personæ, exponebat venitioni, convertens omnia generaliter in reparationem et ornatum Ecclesiæ sanctæ Dei, ut perfectæ sanctissimæ paupertatis amatrix nihil sibi retinens. Hujus enim pretiosissimæ margaritæ, adinstar S. Francisci, magis cupida fuit, quam aliquis homo mundi exitit divitiarum.

52 Et aliquando cunctis expositis, nihilque sibi retento, Altissimus illi compatiens, piusque provisor pro tunc Ecclesiæ suæ, penurias tran misit suæ necessitati concedentes, summam videbatur, ut parvum est, quingentorum scutorum auri pretiosi, et optimi valoris, ponderisque sufficientissimi, quam summam juxta se reperire consueverat regrediens ab

D
AUTORE
STEPHANO
ITALICO.
EX MSS.
MUSEORUM
ERGA PAUPERES,
IN DOMO P.
TINUM SOLITA
NIS HARE JENIA-
CULUM SUUM,
ALIOVE CUIQUE

in monasterio
de suo alio
ne e caria
procurat

f

E
in vestibus
altorum unde
et caritatis et
paupertatis

libros pro
Officio divino
suis conquirat

sibi datos ultra
communicat

E
nihil sibi de
elemosynis
retinuit
9

perantem
mora dei
prævidentia
accipit

oratum

contenta simplici
tunicella
et palliolo

a

b

c

e veteri
panno

nudis pedibus
incedit

B

ad ignem non
venit

d

dormit in
stramine

moribundæ
recusat pulvi-
nar e pluma

adinstar oratoria
submissa

C

et pauperrima
edificia et
loca

AUCTORE
STEFANO
JULIANO
EX MSS.
non nisi fuisse
expenit

A oratione, et illam diligenter et stricte custodiens, cavebat omnino, quod nisi iustis et legitimis negotiis expendere. Etsi de ceteris antedictis bonis nihil sibi penitus appropriare volebat, nec eo amplius de talibus aliquid sumere pro se quovis modo, quantumlibet etiam minimum, presumebat; sed tamquam nihil habens, hoc ipsum nihil habere pro magno domino reputans ac digna potestate, nihilque præterquam commissionem, fatigationem, dispensationem, sollicitudinem, et conservandi penam vel administrandi, secundum quod in ea Spiritus sanctus dictabat, sibi adscribere voluit. Nec unquam in extrema paupertate et penuria constituta, in aliquo distilla est de divina bonitate, quæ provideret sibi et suis aliunde de necessariis, et hoc, si fideliter observarent vota suæ sanctæ Professionis, quod pluries accidit experientia certa firmatum et probatum.

in necessitate
fidit Deo :

B Evenit semel in partibus Occidentis multitudinem non modicam gentium armorum, ibidem gravamina et discrimina ultra modum enormiter inferentia adventasse, sic quod nullus egredi poterat vel andebat h. forrestas, villas, civitates, vel castra. Propter quod Fratres administratores pauperum Sororum Ordinis S. Clare in conventibus ibidem situatis, quoniam indigerent omnino necessariis pro sustentatione vite communis utroqueque, terrore predictarum gentium accedere non poterant nec andebant prope tendis elemosynas. Confidebant tamen utrique tam Fratres quam Sorores, iuxta doctrinam Christi ancilla, de divina misericordia nusquam defutura statum suum et votum plene pro posse suum observantibus, quæ quidem tunc doctrina desperaverunt verificari. Nam confectum venit vir albus indutus, omnibus ignotus, portans sacrum pamilus pulcherrimus et albisimis unguine repletum, qui boni mirabiliter erant et sapidi : de quibus sufficienter provisi sunt toti conventui, donec suprema miseratio remedium aliud adiecit opportunum. Et sicut de viro præfato nesciebatur unde venerat, sic neque sciri poterat, neque sentum est, quo abscessit : nam statim evanuit ab oculis eorum.

h

in illibus circum
conven-
tum gravan-
tibus cibus
panes adferuntur

C Alio quoque tempore, ancilla Christi moram trahente in territorio i Niverneusi, tanta ibidem vigebat grani seu k bladi penuria, quod, cum secum habuere Sorores ad sufficientiam pro duorum conventuum provisione, præcæ omnia multitudine personarum in illo conventu tum totus quam extra residentium, tanta necessitate subiectæ fuerunt, quod farina pro eorum necessitate et sustentatione consumpta penitus, compulsi sunt panem facere de rudimentis panis impertiente, sed et indecente comestione ejusvis personæ seu creature rationalis, puta de furtivo, de quibus panibus omnes refecti consolabatur et cum dolore et sapore fuerant, tantum quod plus quam de pane frutico se noverant plene refecti. Et ulterius quendam Religiosos colligebant grana bladi, quæ ceciderant sub arcibus seu sermibus, de quibus, in poterant, escens componere solebant. Quibus mixtis cum aqua et modico salis, exinde coctis, utebantur pro cibo simul et i pitantia, cum grandi stupore mirantes, quia tantum in eis superem et consolatoriam refectionem experire ut viderentur nunquam similiter vel majorem in quibusdamque cibis, etiam hunc paratis et exquisitis, gustus dulcedinem reperire. Et quod plus est quodam ex illis in mundo valde deliciose nutritæ firmiter asserabant, se nunquam in seculo sapidius epulum seu dulcius degustasse.

m

D Vice quadam dispensatrix conventus, nomine Soror Joanna m Richardola, pro quibusdam indigentibus accesserat questum aliquantulum de vino. Qua

dictum vinum hauriente, contigit Matrem Coletam dictam dispensatricem sono campanelle festinanter ad se vocare. Ipsa vero dispensatrix audito sonitu festina cucurrit, clausorium vasis aut spinam ex oblivione secum in manibus deferendo : quapropter vinum totum effusum est per pavimentum domus. Quæ quidem dum Matrem allocuta est, dictum clausorium in manu sua cernens, mox stupefacta ad cellarium cucurrit, dolium quoque illud unicum totum evanatum reperit et effusum. Quæ de re non parum tristis, corde desolato Matrem adiit, culpamque suam humiliter recognovit, Cujus dum cordiale Christi ancilla cerneret dolorem, eam pie quietans ait : Vade secure ; ne dubites, Filia, hauri mihi vinum. Quæ respondente, quia nihil de vino remanserat ; iterum replicando dixit : Vade in nomine Jesu Christi : vade confidenter. Quæ statim obediens, vas plenum et superfluum vino advenit. Mirabile utique, quia tam optimum et perfectum erat, quod juxta bibentium dictum omnia ab eo hominum vinum, quod unquam biberunt, gustu excedebat.

E Pariformiter ad majorem evidentiam et securitatem Providentiæ Divinæ, nunquam deficientis fideliter sua vota servantibus ; vice quadam humilis ancilla predicta facere dispo-uerat sendi pro Fratre quodam novum habitum, quo satis indigebat. Et ad hoc vocavit alium Fratrem Andream in arte sartoria expertum, pannum illi præstans, quem arbitrabatur posse sufficere pro habitu compiendo. Qui Frater sartor, quantitate panni considerata, reperit pannum multatius posse sufficere pro tali habitu, etiamsi superaddideretur adhuc ulna completa. Reversus igitur ad parvam ancillam Domini nostri Jesu Christi, demonstrare cepit evidenter illius panni districturam, et impossibilitatem efficiendi talem habitum, qualem ipsa poscebat. Quæ tunc quasi subridens ; confidenter respondit : Vade Frater, et ora Deum : et postmodum reveni : tu trahes ex uno latere pannum, ego autem ex alio latere, providendo si poterit elongari. Revenit Frater, scinditur pannus in præsentia Matris, ejus meritis comperante Domino, ne dum sufficit, sed superabundavit panni quantitas habitu completo, non solum juxta mensuram congruam, sed excedentem, sic quod necesse fuit illum habitum recindere, propter excessum longitudinis, et latitudinis ultra morem debitum et communem, in quo disconveniebat sanctæ paupertati.

Vas, e quo
omne vinum
effluerat,
divinitus
repletum :

panni defectus
ad habitum
conficiendum,
divinitus sup-
pletur.

in annum e
castitate,

panis e nulli
materiam opti-
mè sapit.

F a Lupulium Gallie capere a vocabulo piceæ, quæ pars ab
tato dicitur intelligitur, hinc infra nunc tunc pella, et nunc, 50
parva petula pro parte similis abaxum, et petulare et petellare,
quando ex pluribus componitur partibus. b Tunicella hic pro
tunicata sumitur. Utitur episcopus in solenni sacrificio tuni-
cella et dalmatica, cucullus et tunicella, dalmatica minor sub-
diaconi. c Mandellus pro pallido sumitur. Arnobius adversus
gentes lib. 2 mandele dicit, et apud Maltheum Parisium Hil-
chordus i. h. c. Anglia indulus mande dicitur. Entholcon To-
gilla, parva toga. Togilla mande. Julius et Anglia Mandel,
quod caput tegit. — d Turlegates. Turlegates, an
quæ turrimus, seu carolum legetes, seu stipes, sive ut ex-
plicatur, turris avium in turribus et cuculis habitantium. f
Collectarium, ex quo orationes, quæ Collectæ dicuntur, sole-
bant recitari. g Localia, moniti et gemma. Ita Pius IV. Papa
edicti habebat contra delinquentes paralia, et postea dicuntur pre-
dicta localia ablata. — h Foresta et forestis pro ulva, et Fo-
restæ et Childeverci leguntur pag. 235. Forestum legitur in Legibus
Longobardorum et aliis. — i Sicut in conventu extructio De-
cessio ad confluentiam Tiberis et Tigris a Philippo Arlesio, vidua
legitur perperam in territorio Murveusi. k Bladium pro fru-
mento accipi, sicut monimus. — l Pitantia, absinthium, aut
quælibet adferuntur panni esset. Hu. rivam Carvatus lib. 8. Viru-
culorum cap. 11, agens de pice ab abbate moxo uti, omnes
pitantias appulas reculas. Gallie pitantæ dicitur. — m 17-
tojeet. MS. Richardola, Marcus Cyprip. Radella.

Petia et repe-
tate.

Tunicella.

Mandellus.

Capitegium.
Turlegates.

Collectarium
Localia.

F. resta.

Decessio.

Bladium.
Pitandis.

CAPUT IX.

De sua perfecta castitate et pura Virginitate.

Castitas est virtus amabilis, plena gaudio, reddens
animum Deo proximum, amica sanctitatis, et subsi-
dium

A dium caritatis, sine qua dona gratiarum, sive sapientiae sive scientiae, prophetiae vel eloquentiae, nec gratia sanctorum, aut faciendi miracula, parum prosunt. Nam, ut ait Gregorius: Bonum opus nihil est sine castitate. Qua decenter ornata non mediocriter extitit, mente pariter et corpore vernans et splendido, dulcis ancilla Christi per totum temporis spatium, quo vixit in humanis. Haec enim fugiens et magno ferens odio cuncta genera vitiorum; in speciali tamen abhorrebat et abominabatur carnalia peccata: contra quae diligentem ponebat custodiam sensibus corporis exterioribus, tamquam januas vel fenestras, per quas ingreditur faciliter pestis iniqua mortis: propter quod illos strictissime claudens observabat, sic quod nunquam, a prima cognitione usque in finem, ullus consensus vanae delectationis vel carnalis concupiscentiae animam ejus laesit: quin potius ab infantia cor suum ex toto dedicavit amoris castitatis et pretioso thesauro virginitatis, sic quod nunquam exterius ab aliquo percipi potuit signum alienius vilis vel turpis cogitationis. Sed nec ab ejus ore verbum aliquod exivit leve vel inhonestum. Nec mirum: nam quidquid abundabat ex corde, totum relegebat munditia et puritatis nitore: et per consequens ab ore non procedebat nisi verba totius honestatis, et sanctitatis, celestis conversationis et salubris aedificationis. Pro qua puritate sive munditia, semper ab ipsa mentaliter et corporaliter diligenter observata et ferventer dilecta et fideliter custodita, merito dici potest templum dignum Salvatoris Christi Jesu consecrata, nec non sacrarium et complacens habitaculum Spiritus sancti: cum interior puritas evidenter per exteriorem notaretur. Et si fas esset dicere, post Virginem gloriosissimam Matrem Salvatoris haec erat una illarum de purioribus et mundioribus creaturis in sexu femineo, compensatis omnibus, quae possunt reperiri. Corpus namque suum pretiosum, sic erat ex pura materia confectum, carens omni macula seu deformitate, pulchrum et clarum exterius toto vite suae decursu, quia virginialis puritas verissime relegebat in illa cum innocentia sive simplicitate puerili. Et quamvis esset prudentissimum respectu cunctorum tangentium divinum honorem et animarum salutem; nihilominus erat simplex et innocens adiutor parvulorum infantium respectu carnalium et mundanorum.

B Cujus rei gratia praefatos innocentes et parvulos imitabatur in gratiis et donis virtuosis, quae sunt puritas et munditia: et quod sunt sine peccato, multo se libenter vident, sunt inter se familiares, suntque dubitantes et timidi, non solum creaturam rationalium et magne quantitatis, sed etiam irrationalium et modice staturae. Pariformiter ex conformitate, quam gerebat ad dictos parvulos in puritate corporis et munditia mentis, libenter eos videbat, seque familiarem ostendebat in dulcibus colloquiis et jocosis. Reddebaturque similis eisdem in formidine pavidoque timore, principaliter in cunctis actibus et arduis negotiis, divinum praefrens timorem, nihil agens penitus spirituale vel temporale sine praevia examinatione, primum coram Deo, consequenter in corde proprio, finaliter ex consilio multorum in communis reputatione: et quod majus est, in ostentis sive inspiratis a Deo pro majori securitate consilium et votum multorum requirebat.

C Nec solum timorem debitum exhibebat, respectu grandium et magnorum: sed etiam respectu debiliu et minimorum animarum, quae praetendunt aliquam impuritatem vel immunditiam, ut nunciae, hnaees, formicae, quibus aspectus terrebatur, et abhorrebat valde cum abominazione multa. Respectu vero mundorum, et quae praetendunt castitatem, ejusmodi sunt agnuculi, turtures et his similes, sum-

me delectabatur, libenter videns, diligens et amplectens: in cujus signum semel allata sibi fuit parva quaedam alaunda, cui pretexto puritatis et munditiae devote afficiebatur, propter hoc quia a laude Dei dicta, quia garrit laudans Deum: nec non propter victum absque providentia, condecentem Evangelicae paupertati, summe complacuit, libenter eam videns et ad convivium illam acceptans. Quapropter eadem avicula sibi refectinuculam assumens mirabiliter coludebat, nugibus illam accipiens, secum comedens et bibens, private, familiariter et secure, veluti fecisset cum avibus ejusdem speciei: et plures aviculae similes pulchrae seu placabiles ad suum accesserunt oratorium, dulciter et melodiose garrientes, sumendo familiariter et secure suam refectionem, magis quam fecissent cum similibus ejusdem naturae. Propter vero dictam convenientiam ejus cum praefatis animalibus in puritate et munditia, pro sui vero solamine, plus tales a Deo sibi mittebantur.

60 Semel quidam parvus agnuculus prae devotione sibi fuit oblatus et presentatus, quem tam ex causa munditiae quam significatione agni dulcissimi, carentis macula sive labe peccati, libenter acceptavit. A quo multipliciter extitit consolatio, pro tanto quia quotiescunque agnuculus ille praesens erat elevationi Corporis pretiosissimi Jesu, nulla prorsus aliena inductus seu perniciosus industria, genna flebat humiliter pernarum anteriorum sive tibarum, usque post completum dictam Elevationem, qua finita surgebat.

61 Alio quoque tempore pro sua consolatione, quaedam parvula bestia, velut nix alba, pulchra nimis, imperceptibiliter ad dictam ancillam extitit mirabiliter destinata: quae nullis similis, et alias penitus invisae, non continuo, velut agnuculus, cum ipsa residebat; sed alternando vires, interdum se illi visibiliter ostendebat vel offerebat, sicut in mane vel vespere seu similibus horis; interdum vero disparebat. Erat autem multum placibilis et delectabilis ad videndum: propter quod plures Religiosae ferventer optabant, eam contrectare seu manu tangere vel tenere, quod nequaquam obtinuerunt, quamvis concurrerunt post illam. Nam antequam adipiscerentur evanescebat, vel alibi latitans se ab illis abscondebant. Semel accidit Matrem cum filiabus concurrere, a pecorellam praefatum insequendo, ubi praecurrens dicta Mater cum praedicta pecorella, simul evanuit ab oculis earundem filiarum, penitus ignorantium in quem finem utraque devenisset. Nulli dubium, quin bestia praefata praesignaret aliquid secretum divinum, representativum suae nitidae puritatis exterioris, et interioris, in albedine sive pulchritudine praemonstratis quem quidem morem spirituales Divina bonitas quam speciei gratia manifestare voluit, huiusmodi visibili dictarum bestiarum, sed magis exteriori corporis redundante nitore, qui sic mirabiliter apparebat, quod pretiosum corpus ejus redolentissime fragrabat: odorem suavissimum, velut consuetum diversis floribus, emittendo. Cibis insuper, ab ea pro sustentatione corporis susceptus, pluries exibat aquo inmundus et pulcher, sicut fuerat ingressus alioque malo odore. Et ulterius excellentior gratia nec alias audita, quod ab infirmitate naturali, communi cunctis mulieribus, fuit semper et integrè preservata, nec non a pluribus aliis immunditiis penitus aliena. Et quamvis aliorum tactores et immunditiae ipsam propter suam munditiam mirabiliter aggravarent; nihilominus tamen propter illam, qui libenter sustinuit tactores peccatorum nostrorum, dulciter et benigno forebat talis odorem.

62 Duabus namque specialibus gratiis, attestantibus suae puritati, praeter ceteris noscitur extitisse dotata. Primo in quocumque statu, videlicet infirmitate

D
AUCTORE
STEPHANO
JULIANO.
EX MSS.
maxime
alaunda.

cum qua
aliique come-
dit et bibit:

agni agnuculi
in Missa
tempore ele-
vationis gen-
flectentem:

E

habet quam-
dam bestiolam
sive familia-
rem, quae, cum
aliis eam tan-
gere vellent,
evanescebat.

F

immunda a
multis
infirmis et

e corpore
non emitit
multum
odorem,

Martin T. I.

A tis et sanitatis, sive prosperitatis aut adversitatis, nullus factor vel alius malus odor ex corpore suo sentiri potuit ab aliquo, quantumcumque curioso sive fastidioso, aliquatenus emanasse, nec de loco suae mansionis nec aliis circumstantiis ejusdem : sed potius a sua nitida persona, sive de loco suae residentiae, continue dilatabatur suavissimus et dulcissimus odor, confortativus singulorum applicantium ad illam. Unde vix quadam ipsi lavanti manus suas ministrabat Soror quaedam, nomine Margareta de Belhoue, quae reservans ignorante Matre loturam in quodam vasculo, per septennium illa clarissima mundissimaque reperta fuit, in testimonium praefatae puritatis : de qua lotura dicta conservatrix ejusdem saepe bibens, invenit remedia multiplicia contra suas infirmitates, tam spirituales quam corporales, exinde sibi provenire. Similiter quodam Religiosa novitia graviter patiebatur in stomacho, formicans ne propter hoc impediatur a Professione peroptata. Cujus rei gratia ministrans semel aquam pro manibus lavandis dictae Matri, pie devoteque cogitavit aquam illam reservatam bibere spe salutis adipiscendae : sicut et fecit, secrete tamen : unde fuit penitus alleviata, perfecteque sanitati restituta.

B 63 Secunda vero gratia non minor priore sibi concessa, in testimonium praetendens suae mundissimae puritatis fuisse fertur : nam licet frequentaretur a multimodis gentibus, parvis et magnis, bonis et malis, et cum esset venerabilis et praecleara facie, dulcis aspectu, placabilis et delectabilis ad videndum ; verumtamen, sicut nullum alium indecenter concupivit, sic nec ab aliquo sciri potuit vel audiri, fuisse vitiosum vel in malo concupitum : et quod majus est, visitantes eam, prius inflammati damnaabiliter igne carnalis concupiscentiae, post aspectum suae munditiae sive nitidae praesentiae, reddebantur frigidi pariter et casti. Ad majorem vero dictae puritatis confirmationem et manifestationem, virginitatis status et tempora, quibus illae virtutes manu tenebantur et conservabantur, speculi reverentia judicabat honorari.

64 Similiter et personas, dictas virtutes vocantes et post volum observantes, amore magno censebat amplexandas et honore reverendas. Qui de re temporis et status veteris Testamenti, quibus non viguit exercitium praefatae virtutis, minus reverendum existimabat tempore vel statu novi Testamenti, quo Princeps virginitatis cum sua Matre gloriosissima, ne pluribus aliis nunciis suis specialissimis, praefatas virtutes approbavit, exultavit, honoravit, et multipliciter laudavit. Et consequenter inter ceteros unicuique Christi praedilectum Joannem Evangelistam, quem praerogativa virginitatis ampliore dilectione fuerat dignum, devotione speciali dulcius diligebat, et pro intercessore coram Deo singulariter habere volebat, ad tutiorem custodiam thesauri pretiosi virginitatis in vaso fictili corporis humani.

65 Pro qua quidem thesauro fideliter conservando suae primariae juventutis in exordio cum deliberatione decrevit, se morum tracturam cum virginibus puris et innocensibus, ad evitanda quaecumque sollicitudina, vel turpia vel inhonesta, sed etiam matrimonialia vel conjugalia propter impunitates admixta. Propter quae peragenda obtinuit a Domino Papa, de sua desiderii plene certificato, bullam plurimam, inter cetera continentem prohibitionem, ne volens aliqui mulier, ejusdemque foret status, Religionem Ordinis S. Clarae per ipsam reformatam deberet ingredi, nisi puella sen virgo. Quae consequenter executioni demandata fuerunt : sic quod nulla vidua, nec alias sinistra fama laborans, aliquatenus recipiebatur nec recipi permittebatur, Et quavis Deo pro meliori dispensante meritis talium,

quod quaedam nobiles ac virtuosae mulieres, quae prius fuerant matrimonio ligatae tunc vero relictas seu viduas, recipiebantur ad dictum Ordinem ; nunquam tamen eidem sic privatae erant et familiares, sicut illae quae virginitate pollebant : nec ad receptionem illarum conjugatarum ita prompte et gaudenter se poterat inclinare, sicut ad receptionem virginum sive puellarum.

66 Et finaliter in attestationem mundissimae puritatis et excellentissimae virginitatis, quas eadem gloriosa virgo, nobilis ancilla Christi Coleta decenter ornata praecellenterque decorata, meruit fideliter conservare, velut thesaurum pretiosissimum Deo placitum et delectabilem : dignatus est ipse Deus summe bonus, et incomprehensibilis, et virtutis remunerator liberalissimus, ipsam praemunire dono quodam singularis amoris et inaudite gratiae ; b[desponsando eam sibi] tamquam veram et fidelissimam Sponsam, sibi conjunctam vinculo dilectionis perfectissimae, votoque virginitatis voluntariae sibi promisso, saepe, libenter et devotissime, signanter in manu vices gerentis ejusdem in terra, modo qui sequitur admiratione quamplurima digno. Nam missus a Deo dulcissimus ille Joannes Evangelista sanctissimus Apostolus, in eadem praerogativa virginitatis conformis, detulit eidem anulum quemdam aureum, ex parte summi Regis, illum sibi praesentans, et imponens digito tamquam ejusdem Sponsae, qui Princeps est virginitatis et munditiae, ipsam puram Virginem sibi computando velut Sponsam inseparabilem et ceteris praedilectam. Quae anulum humiliter cum grandi timore recepit, diligenter conservans et reverenter honorans. Pro cuius digniori custodia disposuit auro munire vel argento : sed quem manus aurificum, et argentariorum prius non confecerant nec fabricate fuerant ; nullatenus valuerant comminure, nec auri vel argenti metallum per manus eorum ad illud quovis modo potuit apprehendi. Hunc anulum plures Patres et Fratres, Confessores et aliae personae quamplurimae viderunt oculis, et manibus contrectaverunt, unde multipliciter consulti permanserunt. Cum Fratres praedictos propter Deum vel propter sua negotia recenter expedienda mittere decreverat ad partes remotas per vias iterumnotas, pro periculis evitandis confidenter et secrete dictum anulum super se portandum eidem conferebat, cum quo nullum impedimentum juxta suam affectionem pati potuerant, quin libere complerent totum iter inceptum tam in accessu quam in regressu.

67 Insuper propter excellentiam suae mundissimae puritatis, sicut magis affliciebatur novo Testamento quam veteri, propter dictam causam etiam in eodem Testamento majore forebatur affectione, et majore reverentia vere dilectis et amicus Dei, qui fideliter dictam virtutem manu tenere sive observare voluerunt, quam ceteris non observantibus ejusdem : et ulterius magis complacebat inter conjugatos in illis, qui fuerant unico conjugio cupitui, quam in eis qui duobus vel pluribus extiterant conjuncti. Et quod plus est, matri propria carnali, quae bigamiam contraxerat, in signum alienius disphemiae cum bona simplicitate, quadam vice ita fertur dixisse. Mater iara mallem vos semel fuisse tantum conjugatam. Cum dulciter sic respondenti, Filia tunc non fuisses in mundo nata, si ego non fuisset secundo maritata : replicat : Deus omnipotens me filiam alienius de proximis nostris nasci permisisset, si pater meus vobis in secundo matrimonio conjunctus non extitisset.

68 In principio reformationis, de qua saepe dictum est supra, recurrebat in arduis sibi occurrentibus negotiis in suis orationibus devotis ad Sanctos Dei, singulariter

ARCTOR
STEPHANO
IULIANO,
EX MSS.

sed potius
suavem

morbos peliti
aqua, qua
loti manibus,

aspectu ad
contumeliam
alluit :

honorat
virginitatis
ita uni et
tempora ;

et eos qui
cardinalem
voluerunt .

ut post
Christum
et beatorum,
potestatem
S. Joannem
Evangel.

Bullam petiti
a Papa, ut
admittatur
ad Ordinem
sola Virgines

a S. Joanne
Evangelista
accipit annu-
lum,
E

cui nequii
optari
custodia

cum concedi
suis, ut secure
perficerent
iter .

potius amat
Sanctos, qui
carnalem
coluerunt :

A singulariter qui virginitatem observaverant. Propter quod minus recurrebat vel nihil, pro subsidio postulando, ad B. Annam S. Mariæ genitricem. Propter quod in oratione ferventi coram Deo, semel apparuit ei Anna sanctissima predicta, cum ornatu glorioso, sermone decens honorifice suam totam progeniem nobilem et gloriosam, videlicet tres dignissimas et filias suas, cum filiis suis valde generosis: Quarum prima fuit, Excellentissima Sacratissimaque Mater Christi Virgo Maria, Regina colorum et terræ Domina, cunctorum Angelorum et omnium creaturarum, sua manu tenens carissimum et valde gloriosum infantem Dominum Jesum, piissimum nostrum Redemptorem et gloriosissimum Salvatorem. Secunda subsequens filia, S. Maria Jacobi, tenens manibus quatuor filios gloriosos, videlicet Jacobum minorem, Simonem et Judam, et Joseph Justum. Tertia vero fuit Maria Salome, manu tenens similiter suos genitos gloriosos, scilicet S. Jacobum majorem et Joannem Evangelistam. Et in hac apparitione, dicta gloriosa videlicet Anna sanctissima, manifestavit ei, quod quamvis pluries existerit matrimonio copulata, nihilominus tamen universalis Ecclesia, militans et triumphans, per suam insignem progeniem adornata fuit, et celebriter honorata. De qua quidem manifestatione fuit ancilla Christi dulcissima mirabiliter consolata, se reputans indicibiliter obligatam prædilatæ videlicet Annæ gloriosissimæ, Mariæ genitrici, conripiens ad illam devotionem specialissimam, et humillime supplicans eidem, quatenus ex sua superexcellenti gratia placeret eidem intercedere pro se apud suam dignissimam progeniem, cum omnibus Sanctis, quatenus sibi dignarentur compati sueque pauperule familie, salubriter ad terminum reformationis a Deo sibi commissæ debiti condicendo: finaliter autem recognoscendo gratanter gratiam specialem, qua Domina sanctissima, videlicet Anna, mater Genitricis Domini Salvatoris se sibi deventer sic ostenderat, in aliquibus de suis monasteriis, devotione prægrandi fecit in honorem et reverentiam prænominatæ Sanctæ fundari principaliter Ecclesiam pariter et consecrari. Modo tamen singulari fecisse comprobatur in suo primitivo conventu, scilicet Disimintensi, per Dominum Summum Pontificem suo regimini collato, appellari: clemem ibidem construens et consecrans in honorem et reverentiam ejusdem: in qua tumulati requiescent quamplures de suis speculabilibus amicis in Domino Jesu Christo, cui honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

C a. *Italis hæc vox significat orientem: eundem Franciæ quoque usurpatam superius secundo fuisse et hinc loca colligitur. — h. De sancti hæc vel similia verba. — c. S. Annam non fuisse nisi aut viro S. Joachimo uxorem, et solum post longam sterilitatem peperisse immaculatam ab omni labe originali Deiparam Virginem Mariam, communis omnium pene auctorum et certissima sententia est, utique et h. alia. Multi, ut de ejus parentela, et matrimonio conjuncta, videntur simul apparuisse: quæ auctor Vita non satis distinctat. Ea talis explicanda ad vitam S. Annæ 26. Julii. Hæc genealogia a Marco Vlysiopœnsi omisa est. — d. Ex his est conversus Lavinatus, cujus infra nam 205 fit mentio, vocatur S. Anna, ubi templum ibidem ad hujus honorem consecratum, Censule Gonzagæ de Origine Scripturæ religionis parte 3 in Provincia S. Embrici.*

CAPUT X.

De studio sanctæ orationis Deo multum acceptabilis, et creaturis multum utilis.

Testatur B. Augustinus, quod oratio est animæ refugium, bonis Angelis solatium, tormentum inimicis, Deo gratum servitium, perfectæ religionis gloria, laus integra, spes certa, et sanitas absque corruptione. Ideo principalis occupatio gloriosæ Matris et humilis ancillæ Domine Coletæ per totum ejus vite spatium maxime versabatur circa Dei laudem et honorificationem ferventem et devotam ora-

tionem. Nam ubicumque foret, intus vel extra, stans et sedens, ambulans et quiescens, vigilans et dormiens, semper ejus meditatio elevabatur in Deum: mentaliter aut vocaliter orans sine intermissione vel saltem aliquid operans boni, quod communiter dicitur oratio realis.

Inter ceteras gratias ejus cordi radicaliter impressas, erat fervens ejus desiderium, quod Deo diligenter serviretur, et idem servitium humiliter persolveretur cum cordis munditia, timore pariter et digna reverentia. A quo quidem divino servitio nullas videbat eximi Religiosas, quin ante principium ejusdem servitii vel Officii divini, convenirent omnes ad ecclesiam, suas preparaturæ conscientias, quatenus exhibere possint servitium Altissimi beneplacitum et gratum. Sed si qua foret de predictis aliquid generis in corde contra Sororem suam aliquam, prius quam sacrificium sanctæ orationis offerret, volebat eam et mandabat prius reconciliari cum eadem per humilem indulgentiæ postulationem.

70 Et quamvis esset debilis et gravata nimis propter penas, quas Deo permittente continue sustinebat, quibus licite poterat a communi servitio divino se irreprehensibiliter abstinere; nihilominus summum desiderium et beneplacitum erat ibidem intervenire die noctueque, prima veniens et ultima recedens, quoniam divina dispensatione compulsa fuit aliter se habere. Et, si Deo permittente subtraheretur a præsenti importabilibus, statim gaudenter et prompto festinabat ad dictum commune servitium, ac si nunquam talibus penis gravissimis fuisset afflicta. Pluries [cum] accessura [esset] ad Officium multitudinem per prius a Religiosis sive Sororibus videbatur in sedili, quo residere consueverat, expectans quidam pulchre et placidus agniculus. Et specialiter corde, corpore, totisque viribus satagebat, eidem humiliter et alacriter offerre officium acceptabile, vocem exaltantem cum cordis jubilo, sic quod super ceteras voces resonans dulciter et mirabiliter audiebatur. Et mirum certe fuit, quod in principio reformationis ipsa cum ceteris divinum Officium persolvens, reffertur audita fuisse speciali gratia divina per spatium annis magnæ leucæ.

71 In eodem quoque tempore, non parum perplexa fuit de modo absolvendi divinum dictum Officium in communi, pro tanto quod forma vite sive Regula continelat, quod Sorores facerent divinum Officium sine cantu, legendo: propter quod a consuetudine decrevit Patrem suum Confessorem, Fratrem Henricum de Palma. Quo accessito post plures edificationes, decreverunt ambo recurrere simul ad sacrificium orationis. Quibus orantibus implorando gratiam cognoscendi modum, quo digne persolvere possent dictum Officium ad Dei laudem et salutem animarum et edificationem proximorum, audita subito fuit in medio ipsorum duorum vox quasdam placabilis et melodiosa, quasi pennis Angelicæ, præferens modum debitum et congruum ipsis Sororibus condecens, ad divinum Officium persolvendum. Quam quidem vocem libenter audientes, et modum diligenter attendentes, ita dulcorem illius et protractionem dulcissimam ordinaverunt divinum Officium a Sororibus esse persolvendum.

72 Semel accidit in conventu, quo moram traheret propter pestem gravissimam ibidem vigentem; quod multe Religiosæ penitus decederunt; alie vero infirmæ diu manserunt. Inter quas ipsa gloriosa Mater non modica fuit infirmitate gravata. Verumtamen non propter hoc ab Officio se voluit absentare, nec propter Sororum paucitatem aliquid ab eodem Officio diminueret: quin imo cum duabus vel tribus ipsa præcise omnes Horas Canonicas integre, sollemniter, et devote persolvebat. Et verisimiliter vi-

D
AUCTORE
STEPHANO
JULIACO
EX MSS
Frequentest
in oratione

altis cum
muculati,

cum digna ad
eam prepara-
tione:

interest
cunctis
precibus,

E
etiam cum
magis corpo-
ris doloribus:

ab agniculo
agnoscitur:

audire ad
leucam usque:

et

dictum
velut metho-
dum celebrandi
divinum
officium:

nullis impedi-
mentis oblati
Officium divi-
num inter-
mittit.

a S. Anna
cum omni ejus
progenie
indulgetur:

c

in honorem
ejus templum
erigat jubet:

d

Pecorello,
S. Anna

ANCTOR
STEPHANO
DI DIACO
EX MSS

in oratione
nunquam
pauit
et dnm -

facie splen
dente apparuit

arguit ad
Matutinum
intraam sanai

recitat quotidie
varias preces
pro eo dnm
officium

oppe sua dolo
ribus ex ul
factu gramo
runt horum
sanitatur

Inter preces
paucis mola
tis dnm
num:

A debatur sanctos Angelos de caelis descendisse pro conferendo sibi subsidium, adiutorium et solamen in augmentum devotionis et admirationis cunctorum audientium. Et quod mirabilius est, nunquam prædicta Mater gloriosa divinum persolvens Officium, concepit aliquid tedium vel laborem. Et quando plus longum erat vel prolixum, tunc magis complacbat; et si foret interdum prius aliquatenus desolata, tunc statim inchoato officio confortabatur et reddebatur parata, possiens in fervore spiritus dulciter, ac si semper videret præsentialiter faciem summi Regis. Et tunc apparebat emanantem facie speciosa rutilans, claresque resplendens, sic quod sapius obfascabat intuitum Sororum oculos, ne præclaritate nimis in faciem ejus intendere possent. Cum vero penitus exessisset, frequenter illam molestantibus, interdum impediretur a frequentatione divini Officii, per supernas, dulciter exclamabat dicens: Hen me, quam beate sum, que valent indesinenter præsentem esse divini laudibus, plus consolens de absentatione prædicta quam de penis et laboribus et molestiis exinde toleratis.

73 Cum itaque semel in visitatione cujusdam conventus reperisset unam Religiosam, quæ gravi induritate prægravata, per spatium annorum octo se penitus abstraxerat ab Officio divino, propterea quod propter dictam induritatem deficiente voce, in dicto Officio nihil dicere aut facere valebat, quamvis non parum ex hoc affligeretur et desolaretur: cum vocatam dulciter ancilla Domini sic alloquebatur: Quare, Filia dulcissima, tandem sic absentaris ab Officio divino? Cui petitioni respondens illa, totum impedimentum interposuit in excusationem, videlicet impossibilitatem aliquid ibidem faciendo vel dicendi, Cui Mater gloriosa sic adpauit: Vade in oratione Domini, et sis in Matutinis hæc nocte sequenti, et fac idem diligenter secundum gratiam a Domino tibi datam sive donandam. Quo facto, Religiosa prædicta vocem reperit aptam et dispositam melius quam unquam præhabuerat. Tunc ex consequenti inquit bone vel melius dictum persolvit Officium, sicut una de ceteris semper sanis. Ipsa vero Mater præter Horas Canonicas et obligatorias, infatigabiliter et quotidie recitabat Officium de Pater noster juxta formam Sororum Laciarum, et Horas de Genoa cum duplicibus Vigiliis mortuorum, quodam videlicet novem lætationum, et alias trium tantum, et hoc pro minori. Signacula de Pater noster habebat emississima, deferens illa secum nocte quoque, recitans de illis absque numero sive mensura. Phryes autem propter penitus gravissimas vexata, sic quod ignoraret totaliter ubi esset, contingens eadem signacula de Pater noster revertebatur ad se, respuens de se cognitionem. Signanter autem inter orationes vocales et mentales singularem gerens devotionem ad Psalterium et ad septem Psalmos Penitentiales cum Letaniis, et nunquam a juventute perentrens usque ad antiquitatem, occupationibus quovismodo non obstantibus, omisit illa dicere. Cum vero pervenerat ad finem Psalterii, genua flexit humiliter et reverenter coram Deo presentabat illud munus exiguum, supplicans instanter, quatenus illud reciperet, ut gratum et acceptum.

74 Et tunc inter ceteras orationes consueverat hostis antiquis inferre sibi quamplurima virtutis impedimenta, quando Psalterium recitabat. Nam de nocte proferenti sepius extinguabat candelam, & crucibulum et idem effundebat. Vice quadam inter alias frequenter extincta lucerna, et per oppositum per eandem reincessit pro inchoato Psalterio perficiendo, præfatus hostis intendens suæ perturbationi, præfatum crucibulum oleo plenum everit, et super eodem, in quo legebat, penitus effudit: unde non

parum molestam eam reddidit, tam pro libri perditione quam pro incompleta oratione. In crastinum vero pie conquesta Patri Confessori suo de desolatione prædicta, librum, quem consumptam et perditum existimabat, illi tradidit, si quovismodo reparari poterat requirens. Quem dictus Pater reperit superna gratia penitus illesum; unde fuit mirabiliter ipsa consolata.

75 Altera vice, postquam occupata fuerat ad devote recitandum dictum Psalterium, duo terribiles et errenti demones in figuris horribilibus apparuerunt sibi, timorem et impedimentum irrefragabiliter ingerentes, ne posset oblationem consuetam devote deprecationis Domino presentare. Quibus visis, signo sancte Crucis se secure, confidenter humiliter et reverenter munivit, et obtulit oblationem suam modo consuetam: et illi confestim totaliter evanuerunt.

76 In cunctis etiam adversitatibus et arduis rebus occurrentibus, ac præcognitis tribulationibus vel afflictionibus supervenientibus, recurrendum esse decreverat ad refugium humilis orationis, dicendo vel dici faciendo per suas Religiosas sanctas Letanias: quibus filium grandem adhibebat, et singularem gerebat devotionem. Nam tempore quo per Francie regnum tanta vigebat discrimina e guerrearum crudelium et mortiferarum, quod nulli vel pauci audebant exire fortaltia vel munitas villas; quamvis dicta Mater esset quamplurimum timida juxta conditionem et sexum status sui: nihilominus tamen intercepit et decrevit pro Dei amore simul et animarum salute progredi per diversas et longinquas regiones, et in progressu multiplici pro securiori salvo conductu quotidie ante disgressum ab Officio, decrevit devote audire Missam Epiphaniæ Domini. Et statim post inceptum iter inchoabat sanctas Letanias, et consequenter per Dei gratiam et meritis Sanctorum ibidem invocatorum, evalebat secure cuncta pericula, quantumcunque terribilia, et vite perditione digna sæpius arbitrata, quorum aliqua annectentur.

77 Exemta namque gloriosa Matre prædicta cum pluribus suis religiosis Sororibus in quadam extranea regione, cujus idiomata penitus ignorabat, et transitum facientibus eisdem per quemdam passum valde periculosum fama durante factoque probante, in quodam nemore supervenerunt illis obviam feroces homines sagittis muniti, et balistis protensis armati: qui deliberatis animis paraverunt insidias, optantes deprædari sanctissimam illam et simplicem comitivam. Et quamvis contestaretur eas ex pauperibus de mendicantibus viventibus pauperulas esse, cum hoc tamen propter itinera prolixitatem et viarum asperitatem, formineamque debilitatem necesse erat, easdem in curribus circumvehi cum apparentia satis magna. Qui terribiles viri subito venerunt sue perversæ voluntatis malitiam ostendentes, ad omne malum parati, eperuntque loqui ruditer, terribiliter et penitus indecenter. Tunc humilis ancilla Domini nostri Jesu Christi devote persolverat sanctas Letanias, et Apostolico more per Dei gratiam præcepbat idiomata cuncta, atque benigne, dulciter et discrete respondere cepit eisdem. Qui subito mirabiliter ejus audita voce, mutati sunt a voluntate crudeli suæ malignitatis in pleni amorem, dulcorem, et caritatem, non solum illi parendo cum comitiva sua de malitia, quam exercere decreverant, sed etiam offerendo caritative saluum et securum conductum, ad quamcunque partem vel locum voluissent declinare: de qua quidem oblatione referens ipsa prædictis armigeris grates humillimas, absque violentia quamcunque mutuo decesserant.

78 Abba siquidem vice cum ipsa personaliter ducceret

D
ab his librum
oleo effuso
corruptum.

calitus reperit
integrum:

demones duos
signo Crucis
fugit:

multum fudit
Letanias reci
tans in afflic
tione:

per vias hosti
bus infestas
Letanias lectis
secure pro
ficeretur

latrones in
silva aggre
dientes,

lectis Letanias,

et dimittit
militia in
qui extraneis.

suam alloquio
in melius com
mutat

A ceret cohortem quandam humilem Religiosarum ad unum conventum seu monasterium novum constructum, transeundo per quemdam passum silvestrem et extraneum, praesentibus in spiritu periculum aliquod imminere, mandavit Sororibus sanctas Letanias Deo devote praesentari. Quidam autem vir, nobilis quidem genere, sed horribilis corde, suggestione diabolica sanctis ejusdem Matris operibus obex et fortis adversarius, per aliquos ex suis servitoribus explorari diu persequendo malitiose praecipit et mandavit. Qui maligni satellites de mandato praedicto dictam Matrem cum ejus comitiva fecerunt ibidem arrestari, donec praefatus nobilis cum ejusdem complicibus ad locum illum pervenisset. Qui tandem applicans fustinanter ad eundem locum, manifestavit exterius cordis sui malitiam, proferendo verba carnalia et penitus inhonestata. Quibus verbis indecentibus postquam ipsa humiliter et decenter respondit; equi praedictorum malignorum satellitum permauerunt immobiles, ad cursum nullatenus appropinquare valentes, acsi ligati forent pedibus ad terram, quamvis ad retrocedendum leves essent et ad eundem apti.

79 Altera quidem vice Matre gloriosa praebata revertente de collocando Religiosis in nonnullis conventibus noviter constructis, ipsa arbitrate cum suis per viam progredi securiorem pro periculis et discriminibus hujusmodi plenius evitandis, accidit, ut inter peiores et crudeliores multo in numero deveniret, saltem ita prope, quod faciliiter eorum, quo volebatur, inspicere possent: qui mente delibenterant ipsam penitus depradari. Propter quod aliqui de peioribus ipsorum a ceteris discesserunt, pro dictae malitiae complemento citius assequendo ad ipsam accedentes. Quae confestim haec percipiens in spiritu, Deo se recommendavit, Letaniis inchoatis festinavit. Quo facto maligni pugiles tanto fuerunt terrore percussis, quod velut ab adversariis vehementissime fugati retrocesserunt, aciei ceterorum se hinc inde adiungentes, nunquam ad eam de cetero reversuri.

80 Ilterius a simili cum semel pro certis necessitatibus accederet visitatum aliquos de suis conventibus essetque compulsa transire vel fines vel extremitates patriarum diversarum, in quibus multitudo numerosa, terribilis et fortis armigerorum circummetabatur: in monte recognoscens sibi cum suis perturbationem allaturam, se Deo recommendans, recitari mandavit dictas Letanias. Et paulo post obviavit terribilibus et magis perversis hominibus de praedictis, qui nimis provociter loquebantur eidem cum suis Fratribus et familiaribus, comminantes aliquos se interfecuturos, aliis auriculas abscissuros, aliis equos vel alia depradaturos. Quibus auditis, humilis ancilla Christi plene confidens de Divina misericordia meritisque Sanctorum, quae quasi pia, dulcis, et caritativa malebat non quam Fratres suos et familiares discrimen aliquod vituperabile pati (adinstar Salvatoris Domini dicentis persecutoribus suis. Si me queritis, sinite hos alere) ipsa fecit omnes procedere Fratres et familiares, et remansit cum Sororibus, parata mori sola pro omnibus. Et tunc Deus eam mirabiliter conservavit, conferens ei tantum vigorem et audaciam in corde suo, quod nihil dubitabat affuturum; et tam ferventem eloquentiam in oris, quod nullum malum neque vituperium intulerant sibi neque Sororibus suis Religiosis: sed tandem veniam postulantes, equos et alia penitus ablata restituerunt. Quamvis Dominus, qui vindex illorum est, qui persequuntur suos fideles amicos, talem inde vindictam recepit, quod infra terminum octo dierum, pro aliis demeritis seu flagitiis perpetratis, fuerant in patibulo suspensi, pu-

blice confitentes et recognoscentes, quod de quibusdam malis commissis nullum sic gravabat conscientias ipsorum, nec tantum displicebat eisdem, sicut perturbatio, quam fecerant ancilla Christi Jesu, arbitantes insuper illam praecise fore causam, propter quam Index supremus voluit eos tal morte puniri.

81 Adhuc super eadem materia non est praetermittendum, quod tempore magni dissidii sive guerra regni Franciae, ipsa moram trahebat in conventu Sororum in quadam parva villa, quae multum gravabatur occasione praedicta, semper in periculo captivitas et destructionis, nisi Deus meritis ancilla suae remedium apposuisset. Nam pluries viri bellicosissimi manu valida secreta venerunt, pacto firmato capiendi ante sive dolose dictam villulam, sed statim ipsa praesentiebatur in spiritu factum propositum vel accessum praedictum, et incontinenti stans Letanias inchoabat vel inchoari faciebat. Quibus inceptis, praedicti malefeci, tamquam majorem fortunam gentium oppositarum sibi vel adversantium arbitantes contra venire pro resistente facienda, festinanter redierunt, et sic praedicta villa suis sanctis meritis exstitit preservata. Cujus rei gratia memoria communisque fama perseverat italem, quod prosperitas et conservatio praefatae villae ab ejusdem meritis procedit et penditur. Nam, sicut dictum est, oratione finita vocali, subsequiebatur mentalis, et sic orando semper complacebat et consolabatur, asserens quod absque oratione nemo proficere potest, et sic exhortabatur Sorores se semper occupare in sacrificio sanctae orationis.

82 In praedictis autem orationibus mentalibus, quibus frequenter occupabatur, omnes curas sive sollicitudines inutiles extra se repellebat, omnesque vires sensuales ac corporeas, et virtutes naturales recolligebat, exponens illas ad perfecte cogitandum de Deo, nec non ad ferventer orandum cum affectione vehementissima, sic quod tota rapiebatur et elevabatur in illum, nihil sentiens nec percipiens corporaliter, velut pura mortua, de cunctis exterioribus, quae circa se tunc agebantur. Et interdum in tali statu permanebat per sex horarum spatium, aliquando per decem vel duodecim, nihil sentiens de foris, ut dictum est: sed tandem ad se reversa, se parvo spatio credebat vel ardebat illudem fuisse, licet reperti fuerit aliquoties in tali raptu perdurasse per unam totam diem, sapientissime pro majori parte noctis, et sic mentaliter orabat, nec dormiebat somno corporali, nisi valde parum, sic quod aliquoties in octo diebus vix dormiebat per unam horam. Nam Praedicta vocaliter recitata cum canonicis Horis, residuum temporis sive intus sive foris occupabatur in oratione mentali. Veniens ad hospitium de via, ceteris requiescentibus, pro recreatione corporali vigilabat plerumque et gemenis, et Deum ferventer exorans absque dormitione.

83 Quante vero virtutis et efficaciae ferventes et eos penetrantes extiterint orationes praedictae audio, placuit Altissimo per specialem gratiam quibusdam ex Sororibus suis ostendere mirabiles et evidentes signis. Nam videbatur eidem, quod realiter viderent quandam faciem igneam, ex ejus ore procedentem, lucidam et re plendentem, sic in altum adscendentem, quod oculos tangere videbatur. In signum quod orationes proficere, tamquam acceptatione digni simae, pervenire merebantur aule conspectum Divinae maiestatis. Et interdum apparbat eandem, quod tempore suae ferventissime deprecationis ejus accensum velut igne succensum penitus arderet: et si quis appropinquaret ad extinguendum ignem illum subito apparentem, subito disparebat. Semel tamen est reperta velum ejus combustum, cum

D
AUCTORE
STEPHANUS
HILARIO
EX MSS.
prædicatione
paulo post
suspensa;

terram legens
Letanias con-
servat locum a
di prædicatione;

E

vires omnes
colligit ante
orationem:
in extasi rap-
tū

per plures
horas,

aut in integrum
diem:

I

parum dormit,

etiam inter
proficiscen-
dum:
ex ore proce-
dere ignea fax
aque ad
caelum,

orationum
conflagrare i

rum

lectis Letaniis.

evitat pericula
insidiantes,
etiam equis
immoventes
redditis.

alias prædones
vident,

inchoat Leta-
nias,

eosque fugat

terram lectis
Letaniis,

C

præmissa
aliis,
Jo. 18, 8
se salvum
non oris expo-
nent,

eripitur,

A cum tamen ibi nullo ignis adfuisset. Quadam similiter ex Religiosis prædictis, quadam vice per inadvertentiam intravit locum oratorii, cum ipsa ferventer oraret coram Domino, subitoque vidit illam tanta pulchritudine tantoque splendore nitescentem, quod statim cecidit in terram, velut examinis efficta. Quam ancilla Christi videns in tanta necessitate, pervenit ad illam, de accessu reprehendens eam, postmodum duleiter confortans ipsam, etiam vires resumpsit. Quadam etiam Religiosa, dicta Savor e Coleta de Plano-Cabito, vidit semel, existente nocte in orationis fervore, quendam solem magnum et resplendentem, oratorium totum illustrantem, ab ejus ore procedentem. Et insuper cum elevatione cordis et spiritus in ejus ferventissimis orationibus ad Deum, pluries visa fuit a prædictis Religiosis corporaliter elevata sic in altum in aera, quod ipsarum penitus frustrabatur intuitus, ab earum oculis evanescens : unde pro certis causis extitit a Deo compulsa a revelare, quod sic etiam in arbitrio proprio fuerit pluries in dictis orationibus elevata, quod sibi videbatur, si profundisset brachia, valuisse manibus tangere eundem.

84 Inter ceteras vero requestas et supplicationes, quas Deo faciebat, principaliter exorabat pro pauperibus peccatoribus et delinquentibus, ut converterentur. Et similiter inter plures revelationes, quas Deus personam purissimam gratiam patefacere dignatus est egregio Doctori, præcellenti quæ tam verbo quam

facto ex Urbine Prædicatore Magistro Vincentio recolende memorie, fuit notitia prænominate Matris : quam vidit in spiritu genua flectentem humiliter in conspectu suprenæ majestatis et Divinæ bonitatis, supplicando ferventer et devote pro peccatis et defectibus suæ pauperissime plebis. Cui misericors Pater repondere videbatur : Filia quid vis me lacere? Nam ductum ab illis injurias et vituperia patitur, et sustinere ab illis non esset. Quotidie me lantant, et insidiantur lacere minationem, velut carnes in macello, me blasphemantes et abnegantes neque præcepta transgredientes. Et propter istam visionem et prædictam ostensionem, quam Deus, præfatus Doctorem voluit intimare, se transiit de partibus Aragonum ad regionem Gallieanam, et signanter ad Duxatum Burgundiarum, personaliter ipsam visitando. In qua quidem visitatione multas habuerunt inter se colloquutiones utiles, et receperunt a divina bonitate plures spirituales consolationes. Alio quidem

tempore Matrem prædictam ferventer deprecanti Virgine gloriosissimam Matrem Domini Salvatoris, quatenus intercedere dignaretur apud suum carissimum filium, ut ipse misericorditer parceret suo populo pauperissime, præsentatus eidem sibi fuit quidam discus, parvis petis carnium, quasi forent minus instructis parvuli, repletus, cum repositione per modum, qui sequitur : Quomodo requiram ego filium carissimum pro talibus, qui quotidie per offensas, injurias et horrenda peccata commissa, quantum in ipsis est, ipsam minutis dilaniant, quam hæc carnes, quas in hoc vasculo conspers, fuerant dilaniate : propter quod longo tempore pertulit in corde suo grandem tristitiam et dolorem.

85 Inter Suffragia et Commemorationes, quas præ devotione singulariter agebat, hæerant : scilicet de Passione Domini Salvatoris, de Annuntiatione ejusdem, et de omnibus Sanctis. Unde suæ defectu quotidie post Officium divinum dicebat, et dici faciebat per omnes conventus pro Commemoratione dicte Passionis Antiphonam : Christus factus est pro nobis obediens etc. et Orationem : Respice quesumus, Domine etc. et pro Commemoratione dicte Annuntiationis Antiphonam : Gabriel Angelus, et Orationem : Gratiam tuam quesumus. Et pro om-

nibus Sanctis Antiphonam Angeli Archangeli. D Orationem : Omnipotens sempiterna Deus, qui nos omnium Sanctorum. Et cum prædictis Commemorationibus, per longum temporis spatium, recitabat ultra canonicum Officium divinum, quod est obligatorium, Horas ordinarias solenniter omnium Sanctorum. Quando vero morabatur in conventu Bisuntinensi post Completorium, in cappella sanctissimæ Annæ per Fratres devotari faciebat prædictam Commemorationem omnium Sanctorum. Et causa, propter quam libentius flagitabat Officium et Commemorationes prædictas, quam alias, talis erat. Nam postquam Anna sanctissima apparuit eidem in propria persona, cum ejus nobilissima progenie, cui se cordialiter cunctaque sua negotia recommendavit, in quodam suo raptu divina cooperante gratia, fuit sibi patefactum de sollicitudine diligenti, quam eidem Sancta gerebat pro suis expeditionibus exequendis. Et ultra fuit sibi ostensa prædicta Domina sanctissima, letanter et gloriosa, superinduta quodam habitu lucidissimo splendide renitenti, secum ferens vasculum sive discum plenum auro purissimo : in quo quidem vasculo mencebat, et continue procurabat apud Sanctos gloriosos et Sanctas Paradisi suffragia caritatis et piæ orationes ad ipsum Altissimum, quatenus propitius dignaretur auxilium suum, ut ejus sanctum desiderium impleretur, et commissio sibi divinitus facta, nec non per eam incepta, fructuosum sortiretur effectum.

86 Quomodo vero ferventes et ejus humiles orationes pluribus creaturis profuerint, patet ex sequentibus. Nam in villa g Aquæ Spersæ territorii Aver-nensis, vir quidam et uxor ejus abominabilis et execrabilis vitæ fuerunt, pro suis demeritis per manum justitiæ sententialiter ad mortem condemnati : pro ejus executione ducebantur ad furem. Et quamvis diceretur commaniter benemereri se eos ; nihilominus tamen multi compatiebantur eisdem, nedum pro perditione vitæ corporalis, verum etiam pro dispensatione damnationis eternæ, pro tanto quia se nullam habere de Deo cogitationem neque de suis defectibus demonstrabant, nec pro exhortationibus seu admonitionibus, quæ sibi fieri possent, habere videbant : quinimo proferebant verba detestabilia, diaboliæ desperationi sive perpetuæ damnationi penitus obnoxia. Et cum inter aspicientes factum satis horribile esset quidam sanctus eremita, qui prætextu devotionis gloriosam Matrem visitaverat, attenta perditione corporali spiritualique horum miserabilium, statim genuflexit coram justitiæ ministris, humiliter supplicans : quatenus expectare vellent, differendo prædictam executionem, donec ipse revernere posset de peroptata recommendatione. Qua facta, confestim ipsa levavit eor et manus ad Deum, devote cum lacrymis et fleu dixit Psalmum, Miserere mei Deus etc. Antequam vero prædictum Psalmum perficeret, illi malefactores mirabilem conceperunt de Deo notitiam et de suis enormibus peccatis, super quibus displicentes vehementer doluerunt, et cognoverunt se meruisse mortem, propter quod illum perreperunt in patientia perfecta, cunctique, qui præsentibus erant, fuerunt multum edificati, magnam exinde spem habentes de sua propria salute.

87 Alio tempore quadam Domina, Religiosa utique bonæ vitæ sancta quæ conversationis, desiderium ex corde confitenti nonnulla peccata satis enormia, quæ vivens in hoc seculo commiserat, et ad hoc pervenire non poterat. Nam quotiescunque perveniebat ad præsentiam Sacerdotis pro confitendo, pravehebatur ab hoste maligno, grandissimam verberandam cordis ejus oculis ingerente, sic quod nec audebat dicere de prædictis, sed qualis venerat, talis revertebatur et ita permansit per spatium s x

et omnibus Sanctis, aut Officium de omnibus Sanctis.

e visitata ad visionem S. Annæ

per occasionem Sanctorum implorantia.

8

9

Conjugibus ob gravia delicta in furem interueniens.

et in mala obduratis,

8

post præces exivit

legens Psal- mum 80,

conversat a loco obli- tum :

all. et per- ore pulch. 1674 m. v. c. 17074

A annorum non parum tristes et multum desolata. Finaliter autem proposuit se recommendari ferventer et humiliter sacris orationibus humilis ancillae Christi. Quo peracto, statim accedens ad Sacramentum Confessionis, deposito rubore verecundiae, sine difficultate plene confessa est et integraliter universa peccata sua: propter quod se in conscientia multum alleviatam reperit, et in spiritu consolatum.

impetrat
gratiam bene
confitendi:

familiam sibi
maioris
beneficentiam,

in hostibus
magnis
opprobrium,

in oratione

propterea videt
ab Angelis,

per sanctam
des. eundem;

et Deo preces ei
elemosinas
offerentibus

et procurat
videri ab alio
sanctimoniali:

in conventu
super,

proximis
procurat,

eam impetrat:

h

mulierem in
delictum
aquam,

sicerat deordinata, quod publice nuda sine verecundia penitus incedebat, utens idiomate sic detestabili quod ad cuncta verba sibi prolata, nunquam nisi per hostes infernales aliquid respondebat. Accidit autem, quod quidam vir Ecclesiasticus, Presbyter utique bonus et venerabilis, Matri gloriose notus, et de sanctis virtutibus ejus notitiam habens, pietate compassiva permotus erga pauperculam infirmam, post paululum sacris orationibus ejusdem Matris, existentis in longinqua regione, recommendavit humiliter et obnixè, et post dictam recommendationem secundario reversus de ejusdem Matris praesentia, dictam patientem infirmam, ut prius, caritative visitavit, tangens caput infirmæ quodam capitegio seu velo Matris praenominatæ. Quo facto, satis cito locuta est rationabiliter, postulans prae ceteris Sacramentum sanctæ Confessionis, et brevissime promeruit consequi salutem, ac si prius nihil mali sensisset.

D
uctore
ste phano
ji liaco
ra mss.

procurat

et afflicta veli
vanat:

91 Item alio tempore quidam famosus mercator, de quo facta est mentio superius, per discrimen terrarum et pericula varia propter inundantium nivium et aquarum ambulaturus, necessario rogentibus negotiis, tangentibus facta sanarum incrementorum, praemissa recommendatione, cordialissime tam suæ personæ quam totius expeditionis sacris precibus et dignis deprecationibus humilis ancillæ Dei, statim disposuit accipere viam. Et ambulans per campos plenos, aquis et nivibus cooperientibus terram, ut factum est, sic laboravit incessanter, quod penitus ignorabat ubi esset. Et nocte pervenit ad quendam passum valde periculosum, scilicet quod quantumcumque parum amplius pertransisset, evadere non poterat absque periculo mortis. Nam cecidisset nequaquam in quendam profundissimam abyssum, aquis et nivibus omnino repletam. Verumtamen in puncto tam mortiferae necessitatis recordatus est gloriosissimam Matris, iterum suis sanctis precibus cum devota recommittens. Quo facto, statim vidit Matrem praedictam passum illum periculosum custodientem, manumque signum illi facientem, ne procederet amplius, sed retrocederet: quod et fecit indubitate. Propter quod evidenter cognovit ejusdem Matris meritis et precibus se periculum mortis evasisse.

mercatori
pergere ahiu-
rum precibus
suis commenda-
tum,

R

in periculo
apparet,

a lapsu in
praecipitium
praeservat

92 Insuper homo quidam magni nominis et famae, videri Matri notus et familiaris, filium habebat carissime dilectam, et legitime procreantem: quam proponebat sancto Dei servitio mancipare, videlicet in statu Religionis. Propter quod illam praeventavit et donavit praenominatæ Matri, quam illa libenter recepit, tanquam bene dispositam ad diem statum Religionis observandum. Et paulo post vir praedictus dolens de sua filia, quam perditam reputabat, et displicentiam habens de hoc, quod fecerat, requisivit eam instanter et rigore. Propter quod humilis ancilla Christi non parva tristis molestia sibi reddidit, et postmodum se convertit ad refugium sanctæ orationis, coram Deo gemens, et plorans de puella sic amissa. Mira res! Pater ille sic tunc fuit induratus, quod ad illum finem, ut filia sua perderet memoriam Religionis omnino, nec posset unquam ad illam reverti, jam ducebat eam ad patriam longinquam. Qui perducta, dum venit ad medium terminum viae vel circa, ter cecidit penitus equus, super quem equitabat praedicta puella, et in ultimo ea u prolatus equus penitus excecatus est: sicque nunquam legimus aridum, ad nihil de post factus utilis, nec alienus pretii nec valoris. Quo precepto, pater dictæ puellæ manum Dei contra se recognoscens, et opera Dei meritis ancillæ suæ mirabiliter concordare videns, reversus est ad illam, veniam postulando suppliciter, et instantanter requirens, quatenus sibi placeret illum ejus resumere ad statum Religionis. Cum supplicationi libenter et benigne condescendit

F

puellam ad
ordinem
admisit,

et a patre
ductam,
praeservat fuisse,

equo cecidit,
reservat,

A 93 Finaliter alia nobilis, et præpotens Domina, Countissa Valentiniensis, diuturno desiderio multaque devotione cupiebat ingredi sacram Religionem sæpe nominatam: pro quo faciendo seipsum probare voluit, longo tempore dure et in asperitate vivendo, seire volens an portare posset onus dicte Religionis. Et consequenter humiliter requisivit Matrem gloriosam, quatenus dignaretur suo desiderio condescendere cum effectu. Cujus fervorem et devotionem sanctumque desiderium cum perseverantia percipiens Mater, concessit quod illa postulabat, assignando diem præfixam pro receptione faciendâ. Sed hostis antiquus, adversarius omnium bonorum, diem illum approximari præsentem, tanti boni subsequendi, pro posse procuravit evidens impedimentum. Nam omnes equi subito reperti sunt sic debiles et infirmi, quod videbantur nullo modo posse de terra surgere. Quibus auditis, Domina tristis et desolata penitus ignorabat, quomodo provideret de remedio opportuno. Tunc autem decrevit se recommendare devote cum toto facto suo dignis precibus ejusdem Matris. Quo facto disponens se, ante progressum statim fuit consolata. Nam omnes equi præfati reperti sunt sani, robusti, leves ad omnia parati. De quo jam dicta Domina gaudenter et læte arripuit viam, et ad finem optatum pervenit: quam humilis ancilla Christi cum affectu visceroso recepit ad Religionem cum letitia spirituali: in qua quidem prædicta Domina religiose vixit cum magna perfectione usque ad mortem, colendo Deum virtuose, quo nunc fruitur gloriose. Ipsi honor et gloria in secula seculorum. Amen.

B

a MS. Christend. et Rubric. catholico de matulare, usitato Galliciano, dicit et scribitur pro officio divini, simili idololatrio paullo ante dixit per prius, pro, antea, Francie, par-avant, et infra nom. 12 de post, depuis. b Crucibulum, lucerna, nocturnum. Ita Catholici crucibulum nostrum eae diminutivum ab antiquo Graeco, quod *crucibulum* et *Francis* *crucibulum*, cricche una fictio significat. c Inter bellum Anglorum, qui receptione facta anno 1415, et eade Francis, tunc viatores denuciabantur, assumptis in Societate belli Burgundis, qui anno 1435 reconciliati sunt Enrico VI. Francorum Regi, qui deinceps, postis pacis Angliæ, capiti præcedere. — d Marco Tullio, dicitur Coleta de Apollonio. e Abbessissa de Haglin-vorste et inserit colligisse Belgiam, et tunc vel supplicatio Francie requesta a regimine dicitur. Item libellus supplex. Francie vel Augustatini abbas. Hinc in Ista studium vi Regesorum Angliæ, qui illis et recipiendis fructibusque destinantur. f Iste S. Vincentii Fervens, et in his multisque revolutionibus datus h. Apollonio. Mortuus est anno 1439. — g Anguipersa, vulgo Anguipersa appellatur. Traversum in latitudine prope Mompensartum, ubi conventus a Duce Burgundie captus est anno 1433. — h Abbas et Abbessissa illi in dictam superiorem ad Turmam fluvium.

CAPUT XI.

De ferventi ejus amore, reverentia et devotione erga Passionem Domini nostri Jesu Christi, adiunctis miraculis de ejusdem meritis factis et completis per medium signi salutiferi sancte Crucis.

Testo nobilissimo Doctore S. Bernardo super Cantica sermone XLIX, Nil tam efficax ad emendanda conscientie vulnera, nec non ad purgandam mentis aciem, quam Christi vulnerum sedula meditatio. Devotionem ferventem et amorem, quem gerebat ad sacram Christi passionem humilis ancilla Christi Coleta, satis adhuc in ætate juvenendi consistens, inchoavit, hauriens primam impressionem ab ore matris naturalis, mulieris utique Deum amantis et timentis. Quo quidem omni die plorans et gemoens, orationem faciebat de dicta passione, condolens injuriis, percussuris et tormentis toleratis ab ipso Christo pro redemptione generis humani. Quam orationem, cum dolore cordis et amaritudine prolata, ancilla Christi parvula diligenter attendens, per singula verba sic impressit memorie, quod nunquam, dum vixit, potuit ex hinc deleri per oblivionem. Propter

quod singulis diebus hora meridiana, qua Salvator crucifixus est, ipsa sentiebat anxietatem vehementissimam et dolorem cordis intensum amarissimæ passionis Domini benignissimi Salvatoris: pro quibus secretus et devotius supportandis, hora prædicta se libenter sequestrabat ab aliis personis, et tunc sic in privato persistens, omnes vires mentis implacare conabatur ad meditando injurias, persecutiones, convitia vel opprobria, terribilem et confusibilem mortem, quam duleiter et patienter digatus est pati præ desiderio nostræ salutis. Et sæpiissime post illum devotam meditationem alienabatur ab usu sensuum exteriorum, nihil penitus sentiens de rebus forensibus seu exterioribus: sed omnino rapiebat et transformabatur in Deum, per ardentissimum desiderium et incendium amoris. Singulariter tamen in sexta feria, ab hora sexta post Matutinum, audita sancta Missa, ad sextam horam post Meridiem, non manducans neque bibens, sic vivaciter et ferventer vacabat cordiali meditationi tenaciter recordationi circa mysterium sacratissimum Dominiæ Passionis, quod tam corde quam opere, vehementissimæ doloris aculeo sic se reputabat vulneratum: quod pluries in manibus et pedibus et laere sibi videbatur clavus et lancea se fore glacialiter perforatum. Quis, inquam, posset sufficienter exprimere lacrymarum abundantiam, piissimos fletus, anxios gemitus, quos ipsa perferebat per totam sanctissimam hebdomadam majorem, recolendo tolerantiam excessivam, nec non dolores amarissimos, quos ipse sufferebat.

95 Fervat namque sibi circa prælibatum mysterium collata quædam gratia specialis tempore virtuosæ juventutis: quia semel post quamdam profundam et ferventem meditationem de dolorosa Passione prædicta, Salvator ipse Jesus Christus apparere dignatus est ancillæ suæ, modum et formam, quibus passus est, illi familiariter ostendens. Uterius eidem patefaciens, qualiter in singulis suis sanctissimis membris singulas penas spectales injuste passus est amore nostræ salutis, et exinde concepit ipsa vehementissimum dolorem et anxietatem in corde suo. Et nihilominus extitit incensa devotionis et amoris ardore quodam ad dictam Passionem, sic quod pluries et post recordationem præfate visionis et pænarum crudelium et horribilium, quas viderat in pretiosissimo corpore nostri Salvatoris, tota remanebat exhausta viribus, insensibilis omnino, et in statum alterum transformata. Propter quæ, sicut jam tactum est, in illa majori et sancta hebdomada multis gratus memoria dignis potiebat. Nam cum legerentur Passiones in Missis coram ipsa, ut moris est, omnes dolores et tormenta, quæ passus est Dominus Jesus in suo sanctissimo corpore, sic renovabantur in corde pariter et in corpore suæ dulcis et humilis ancillæ, quod apparenter a nunquam mulier aliqua tantum laboravit parturiendo, quantum ipsa condolendo. Et in signum hujus horis prædictis lamentabatur, et sic anxiosissime lacrymis irremediabilibus et gemitibus memorabilibus, quod nullum eorum quantocumque durum talia perreptens abstinere poterat, quin moliretur ad pietatem et compas-sionem. Unde per longum tempus sic permansit inflammata caritatis ardore et anxia cordialissimo dolore circa Christi Passiorem et mortem: et quicumque modo sive legendo sive alias sibi reddebatur ad memoriam Passio prælibata, totum intellectum et omnes vires sic occupabat circa idem mysterium, quod interdum sex horis vel plus nihil aliud omnino cogitabat, nec intelligebat, nec exterius sentiebat. Semel residens in conventu Bisontinensi in prædicta majori hebdomada, sic vivaciter applicuit cor suum meditationi dolorosæ Passionis Christi, quod per tria dierum spatium et continuam nocturnam raptam

D
in meridie de
ea cogitatura,

se a consortio
aliorum
abstrahit;

sæpe in extasi
raptur;

feris vexis
cruciatibus
Salvatoris
interna ante
sextam pomeri-
dianam non
comedit.

sensit corporis
inter dolores,
E

maxime in
hebdomade
rancia.

a Christo
apparente
dicit omnia,
quæ passus
est:

F
dum in Missa
legebatur
Passio Christi

a
tormenta omnia
in corde
sensit renovata;

AUCTORE
STEPHANO
JULIANO.
EX MSS
aliis Comi-
tali. nam petri-
tem ingrederemur
in iudicem,

equis oratione
sunt,

admittit.

Crucibulum,

Bellum
Anglo-Galli-
cum.

Requæta.

Angli peria,

A propria
matre haurit
prelibata
affectum ergo
Passionem
Christi,

A fuit in Deum. Neque illo spatio fuit ad se reversa, nec locuta quidquam fuit, nec bibit, nec ruanducavit.

96 Alia vero vice, die sancta Parasceve, ab hora matutina usque ad illam, qua Sorores de Capitulo revertebantur, sic occupata fuit in meditatione gravissimæ penæ, quam idem Christus pertulit in corpore suo, quod ibidem passa fuit tam asperum tormentum, quod Sorores egredientes de Capitulo, obliantes eidem, pro miraculo respicerent in illam. Nam videbatur, quod facies ejus pretiosa sic vehementer extitisset percussa baculis, quod nihil penitus remansisset, nisi pellis et ossa contracta et commota, cum naso torto vel complicato. Verumtamen illis Sororibus videntibus, paulatim species faciei reveniebat, et nasus rectificabatur, donec reduceretur ad pristinum statum. Et post dictam colloquutionem habitam cum Sororibus, pertimescens, quod signum aliquod percepissent de facto, subito reversa fuit ad oratorium, et statim rapta fuit usque ad noctem.

97 Item in die Ramorum existens cum humilitate magna devotione cum ceteris Religiosis in processione sancta, quæ representat adventum Domini Salvatoris in sanctam civitatem Jerusalem, protulerat mortem et passionem; ibidem ramum sanctum portans juxta morem cum aliis, sic profundavit cor ad cogitandum de adventu præfato, quod sibi videbatur sic se fore proximam et conjunctam eidem Domino, quasi corporaliter tangeret illum pariter et asinum, cui humiliter insidebat. Quæ quidem asina rami virorem presentiens, quem manibus ipsa ferebat, sic appropinquavit eidem ramo, dentibusque illum ad ejusdem manibus auferbat. Et exinde dictus ramus evanuit, acsi foret comestus ab asina, nec unquam amplius fuit visus neque repertus.

98 Loca vero sacra ultramarina, dotata mirabiliter et sacrata sive benedicta sanctissima presentia Domini Salvatoris, gerebat in corde cum devotione pariter et reverentia multa; specialiter tamen locum et civitatem suæ passionis et mortis. Quin licet debilis esset et tenera, periculaque sive transitus maris essent non parum difficilia; nihilominus tamen ipsa erat desiderantissima libenter arripienti viam, devotique visitandi et offerendi seu sacrificandi Deo vitam suam, et illic moriendi vel vitam finiendi propter Deum: et de facto dedisset operam, si reperisset consilium sibi condescendens et licentiam ad hoc sufficientem. Inter ceteras autem Reliquias, quas Ecclesia sancta Dei, Mater nostra, Digne veneratur, honore singularissimo dignaque reverentia ferebatur ad lignum sanctæ Crucis, in qua Christus Jesus Salvator benignissimus crucifigi dignatus est et mori: propter quod et affectuosissime expressat portionem aliquantulam sibi communicari. Nec fuit coram deo conderens, Matrem prædictam a suo desiderio defraudari. Nam colitis emissa fuit sibi quedam crux aurea, parvula, infra quam beneassata sive conclusa fuit portio quedam veræ sanctissimæque Crucis Christi: quam ipsa devote custodivit et reverenter, pluresque persone viderunt illam et tenuerunt. Asserebat insuper et pro certo dicebat, prædictam Crucem non manibus humanis fuisse fabricatam. Et pariformiter sicut affectuose reverebatur et honorabat Crucem Christi verissimam: ita pro modo singulariter afficiebatur ad signum sanctæ Crucis. Per ejus signi virtutem meritis humilis ancille sue Dominus dignatus est, quam plurima miracula manifestare: quorum hic aliqua subscribuntur.

99 Nam in exordio superius nominatæ reformationis quam plurimi parvuli ducti sive presentati sibi fuerunt, diversis infirmitatibus prægravati, mo-

Marta T. J.

doque subtili et obscuro sibi que non manifestato conabantur amici vel parentes illorum ipsam inducere, ut eosdem contreraret manibus, et signo muniret sanctissimæ Crucis. Quo facto, penitus sospites redebantur. In conventu quodam ejusdem Matris, una Religiosa quædam ex ejusdem signi Crucis sanas pueros infirmos, Religiosam a vehementissimo et multis dolore:

100 Cum semel ancilla Christi redderet se quibusdam explendis negotiis pro sua sancta Religione, pervenit cum sua simplici comitiva juxta ripam cujusdam profundi fluminis: ubi nulla reperita navi neque navigatoribus ad transueandum, homilis ancilla prædicta de Divina bonitate confidens, signum Crucis præmisit, et per Confessorium suum idem fieri rogavit: et sic secure transitum periculosum et profundum attentavit, et attentatum confidenter et sine difficultate euenit cum omnibus de comitiva prædicta: quorum aliqui Pedites aliqui autem Equites facilliter evaserunt. Et paulo post acies multorum in equis validis et fortibus in dicto passu pertransire presumentes et pauperes simplices minus honeste deridentes sub talibus verbis: Sic Bigardi et Hypocrite transierunt secure, quare nos transire dubitamus? Finaliter intrantes iidem fluvium, ibidem submersi remanserunt.

101 Alia vice, transeunte Matre gloriosa de uno conventu ad alterum, curritus ejus cecidit in quandam profundam foveam repletam aquis: et tunc una Sororum ejus consorcio quandam petiam unicomis, prædictæ Matris satis caram, habebat in custodia reconvissam. Quæ quidem petia casu lapsa fuit in prædictam foveam et in profundum aquarum. Unde non parum Soror illa tristis effecta et desolata, confidenter se recomisit in corde suo sneris orationibus sapissime nominatæ Matris: factoque signo Crucis, confidens in eandem foveam repletam aquis intravit, et secluso quolibet adminiculo ejuscuque creaturæ, præter quemdam ramusculum adinstar rami vitis sive palmitis, quesivit, reperit et reportavit dictam petiam unicomis, natantem in aquarum medio: neque fuit malefacta, nisi valde parum, et hoc in planta pedis præfate.

102 Aliud miraculum non minoris admirationis subsecutum est. Erat enim in quodam monasterio Dominicanarum Religiosarum quedam ex illis, fama laudabilis et honeste vite: quæ Deo permittente tam horribilem incurrit infirmitatem per spatium quinque annorum, quod omni die semel ad minus graviter cadebat in terram, per os expunans indigeste, velut aper silvestris persectus a venatoribus, et hoc abundanter. Et postmodum remanebat tamquam rabida, perditosensu, velut a dæmone obsessa. Et quamvis a multis personis fortibus fortiter et stricte ligaretur, et ligata teneretur: non tamen propter hoc stabat, quin illis invitis turpiter elevaretur, et saliret usque ad trabes, ab ore vomens, calorein terribilium ad medium fornacis, atque etiam ventum validum adinstar fulguris emittebat, et in statu tali per longum spatium perseverabat. Unde ceteræ Religiosæ prædicti monasterii multum gravabantur, et pluribus modis affligebantur, penitus ignorantes quid agere deberent pro remedio opportuno. Sed tandem recordantes de virtutibus humilis ancille Dei Coletæ, suis illam sacris precibus affectuose recommendaverunt. Quæ quidem pietate

71 permota

D
AUCIONE
STEPHANO
JULICO.
EX MSS.
signi Crucis
sanas pueros
infirmos,
Religiosam a
vehementissi-
mo et multis
dolore:

fluvium
transit cum
suis,

E

C
allia eos irri-
dentibus sub-
mersi:

ut sanctio-
nibus sua ejus
meritis scriba-
tur:

F

Religiosam
rabie quadam
agitantam,

liberat missa
confortio,

AUCTORE
STEPHANO
JULIACO.
EX MSS
et signo Crucis
facto.

sanctam altam
agrum, manus
atinctu :

altam comesto
pane signo
Crucis bene
dicto :

d
vinum partem
et infes-
tum signo
Crucis reddidit
bene oleum

e
fructum intrinsecum
de passionem
Pomibit

recepti intrinsecum
signo
Crucis.

hincassate,
Bigardi.

A permota, caritative misit illam visitari per unum de suis Patribus Confessoribus. Et ille tamquam fidelis nuntius de meritis ejusdem Matris confidens, infirmam illam devoto munivit signaculo sanctæ Crucis; et statim infirmam liberata fuit a tanta infirmitate, nullipentis signo remanente nec ulterius apparente talis infirmitatis.

103 Semel quædam Religiosa de filiabus ejusdem Matris, dicta Soror Johanna de Lazarre, gravi dolore torquebatur in manu, nesciens quid agere deberet. Tandem cogitavit ad eandem Matrem accedere, pro postulando duleter et humiliter, quatenus vellet signum Crucis imprimere super manum infirmam. Et cum sibi præsentaretur pro prædicta benedictione assequenda; humilis ancilla, tristis et dolens, et quasi designata, manum infirmam expellens, retro tetigit sua manu propria: ex quo contactu, per indignationem facto, plene fuit sospituti subito restituta.

104 Quodam similiter Religiosa de suis infirmata, graviter anxiebat, tribus diebus fere nil manducans neque bibens. Cujus recordata pia Mater, interrogavit, qualiter se haberet. Responsum est, quod graviter vexaretur, et quod æstimeretur in brevi mortura. Tunc ipsa sumpto quodam globo grossi panis, ibique facto signo Crucis, misit infirmam, mandans ut statim comederet illum. Quo peracto, se sanam agnovit, et taliter quod in cruciatum exivit infirmam.

105 Cum ancilla Christi semel resideret in quodam conventu in patria penuriosa, maxime quantum ad granum et vinum, non erat ibidem pro sanis et infirmis, nisi porra portio vini, quod sic erat infectum, quod causabat fastidium omnibus d sentientibus. De qua dicta Mater in quodam vasculo parvo sibi mandavit aliquantulum apportari: et facto signo Crucis super illo, statim perdidit totam infectionem et foetorem; nequid illud quod erat in vase sibi delato, sed etiam totum vinum in vase principali contentum, tali modo quod quæcumque vinum forebatur pro refectione Sororum, cum benedictionem mense vinum erat fædens et insipidum, post illam vero, virtute signi sanctæ Crucis duleter fragrabat, et erat hominum vinum sapidum et deliciosum.

106 Semel data fuit ancille Christi quædam elurica porra pulcherrime tabula, quam specialiter diligebat, propter quasdam picturas devotas de Passione Salvatoris in illam e protractas, quæ magno indignante spiritu seu procurante fracta fuit. Quapropter dolens ipsa conquirebatur Patri suo Confessori, qui confortabat eam, promittens se facturum dictam tabulam reintegrari. Et de facto recipiens illam, iter arripuit pro portando magistro, qui sciebat reparare. Cum autem in via voluit curioso respicere dictam tabulam, quam signavit signo Crucis, aperiendo reperit illam integram sine fractione, quasi semper stetisset illa.

107 Idem huius loci veritatem insigni miraculo comprobatur, in anallectis miraculorum recentiorum infra annu 16. In compassu, a Gallico et Belgico Casse formatum, qui fuerat induratus, et capsa, elata cui includere est, hincassate, seu Regardi aut Regardi, qui in Concilio generali e censura anno 1313 cum Regardis fuerant damnati hincassate vitam profectuarum monasticam, sed eius excommunicationis erat, unde per contemptum alii Religiosi Regardi appellati d Sentire Franchi tum obliuere signum, tum obliuere, quomodo hic paullo inferius accipitur e Idem possitraliter protrahere. Idem est, quod pueri e unde effugit ad eum expressum, possitraliter quod protrahit illi dicitur.

CAPUT XII.

De ingenti devotione dignaque reverentia quam gerbat ad pretiosissimum Sacramentum Eucharistiae, receptioneque non parca admiranda corporis Domini.

Ad sanctissimum Eucharistiae Sacramentum ad-

iebat mirabili devotione et maxima reverentia D dulcis Christi ancilla Coleta. Nec mirum, quia juxta sententiam Augustini, exinde hauritur omnis Contemplatio: in eodem reperitur spiritualis consolatio: nec non ibi duleter sapit fervens meditatio: per illud condonatur æterna beatitudo. Quibus attentis, ubicumque foret, Missam sanctissimam, in qua pretiosum Corpus Domini nostri consecratur, devotissime cum inundantia lacrymarum quotidie audiebat: pro qua devotius audienda sæpius conscientiam per humilem Confessionem studebat præparare. Quas quidem Missas cum pro causis necessariis compelleretur extra conventum audire cum ceteris publicæ, audiebat eas secrete, ne aliquem secum illo tempore permitteat, præter celebrantem et illum qui sibi ministrabat, ne forte panderent gratias spirituales sibi tunc divinitus inmissas. Et quamvis in publico devotissime audiebat eas, multo magis tamen dum in suo secreto esset.

108 Dum autem perveniebatur ad elevationem pretiosissimi Corporis Domini nostri Jesu Christi, cum humilitate profundissima, tremore vehemente, adorabat illud, seipsum deprinendo, vilificando et annillando, plorans et gemitus taliter, quod tota liquefacta videbatur in flitibus et lacrymis: sic alie vociferans in anxietate cordis quod cunctos audientes et percipientes mirabiliter attrahere ad compassionem et ingentem admirationem. Et nihilominus de dicti Sacramenti altitudine, virtute, magnitudine pariter et excellentia, conliga gloriosaque presentia, sic mirabiliter sentiebat et evidenter cognoscebat mysteria gloriosa, ut presentes arbitrabantur veridice, quod Salvator Jesus Christus se per specialem gratiam manifestaret eidem in aliqua forma sibi soli nota juxta sui beneplacitum, interdum gloriosa, interdum vero pia seu dolorosa. Et post dictam adorationem sapissime remanebat divini amoris igne succensa, et in spiritu plenius elevata. Deoque perfecte coniuncta, sic quod sibi videbatur, quod tota foret in Deum transformata, et super naturam omnino rayta: taliter quod omnes sensus naturales penitus cessabant ab usu suorum officiorum. Et mirabile certe; nam sæpius in elevatione prædicta Corporis Jesu Christi clare cogniebat statim conscientie Missam celebrantis, an scilicet foret in bono vel malo statu. Sed ne panderentur gratie sibi specialiter a Deo collate, pro bono conscientie celebrantis et ut providerebatur de remedio opportuno; prudenter et secrete ipsa deducebat in notitiam sui defectus talem celebrantem, nihil tamen pandendo de suo modo seu via, qua devenerat in notitiam prædictam.

109 Et respectu dicti Sacramenti de gratia singulari nunquam potuit hesitare neque formidare, quantumcumque parvo spatio sibi ostenderetur, quin esset verum Corpus Christi cum perfecta notitia de ejusdem magnitudine, magnificentia, dignaque presentia, nequid intellectuali sed etiam sensuali. Nec tunc subito sibi poterat ostendi, sicut communiter fit in communicatione seu receptione Fratrum laicorum vel secularium devotorum, quæ fiebat interdum in sui presentia, quin statim ipsum adorans in flitibus et gemitibus subito mutaretur. Ad cuius rei majorem evidentiam cum semel esset in conventu situato in quadam patria, in qua celebratur et conficitur communis in alio vino quam in rubeo, cum ministrans aquam esse vinum portaret, de facto obtulit Sacerdoti aquam loco vini, quo Sacerdos in presentia Matris erat celebraturus. Peracto autem ad adorationem Corporis Domini, adoravit ipsum cum humilitate, reverentia, flitibus et gemitibus consuetis, sed postquam perveni ad adorationem sanguinis, sentiens in spiritu non esse

Ad majorem
pro Missa au-
dienda præpa-
rationem sæpius
confitebatur :

maxime devo-
ta tempore
elevationis

E

credidit
Christum
sæpius vidisse :

ita ex-
treme
rapitur :

cognovit
atrum cele-
brans Missam,
ut in uno
statu :

F

cognovit in
spiritu præ-
sentiam
Christi

et cum eo
oblatam esse
lo vinctam.

ibi

A ibi verum Sanguinem Christi, non adoravit calicem juxta solitum morem.

scilicet in calice non esse Sanguinem Christi :

110 Plures in super Religiosæ vel seculares personarum multoties desideraverunt, et de facto laborarunt esse personaliter prope vel intra oratorium, de quo Missam audiebat, pro notitia experimentalis captanda de ferventi et humillima devotaque pretiosissimi Corporis Domini adoratione per ipsam exequenda, necnon pro audiendis gemitibus, doloris piisque clamoribus quos faciebat in Christi præsentia gloriosa : quod tamen ipsa nullatenus permittere voluit, maxime nisi forent multum spirituales vel sibi singulariter familiares. Et si forsitan aliqui tales non valentes palam appropinquare seu intrare, clanculo litabant in locis secretis et proximis oratorio ejus pro signis hujusmodi experiendis; non hoc latebat spiritum ejus : nam quod creatura celare conabatur, hoc Creator eidem Virgini propalavit. Et tantam habebat notitiam de latentibus et absentibus, quantum de astantibus et clare visis presentibus; et ideo de talibus desolata, pie conquirebatur suis Patribus et Fratribus, eo quod non poterat juxta consolationem suam adorare Deum suum, sentiens apud se tales insidias, arcana sui pectoris experiri cupientes. Interrogata vero, quare sic alta voce fletus et gemitus dabat in elevatione prædicta, dulciter respondit : Quod aliquoties aliud facere non poterat, etiamsi totus mundus tunc præsens esset. Nam sentiebat magnitudinem et potentiam Regis Regni, respectu cujus nihil est totus mundus. Verumtamen dum audiret Missam in publico, vel intus vel extra, licet æqualiter sentiret; nihilominus pro divino beneplacito, mirabiliter in hoc secum dispensante, non ostendebat sic pietatem exterius, sicut facere consueverat in privato seu secreto.

devotione in adorando Christo astrahit omnes in admirationem :

B non poterat non alia voce ingerere sub Elevationem :

non poterat non alia voce ingerere sub Elevationem :

111 De receptione vero pretiosissimi Corporis Domini nostri Jesu Christi, quanta devotione se gerebat ad ipsum, indicibilis admirationis reputandum arbitror, cum illi, qui proprie sibi ministrare consueverant, vix possent explicare sufficienter. Quamvis enim conscientie puræ immunditia gratiaque plenitudine cum virtutibus quamplurimis reniteret; nihilominus tamen in præsentia sanctissimi Sacramenti clamans alta voce, seipsam deprimebat indicibiliter, et reputabat vilem, immundam et abominabilem, indignam vita conversationeque cum ceteris, etsi quantumcumque malis, et hoc propter offensiones innumeras, quas confitebatur se commisisse coram bonitate et majestate divina. Unde summe tristabatur cum tanto dolore et displicentia, fletus irremediabiliter, quod cor ejus scindi videbatur, et duo oculi ejus cernebantur esse fontes continuo fluentes et vivaciter, propter lacrymas, non guttatum sed ad modum rivulorum emanantes : unde tota rigata penitusque maledicta remanebat, gemens, dolens, et anxia valde, velut mulier in partu seu quævis persona morti adjudicata. Propter quod administrantes sæpe et audientes mirabiliter stupebant, et in se confusi valde terrebantur. Statim vero post humilem et devotum receptionem Corporis Domini nostri Jesu Christi, tota rapabatur in ipsum, et permanebat immobilis et quasi mortua per duodecim horas, aliquando per decem, ad minus vero per sex, in quibus nil extrinsecum sentiebat. Cum autem ad se reverterebatur, faciem ostendebat totam Angelicam, pulchram et laetam, gratam et placibilem ad videndum, quasi celestem et ab omnibus terrenis alienam. Verba vero sua erant dulcia, profunda et efficacia, perfectissima Dei dilectionem commendantia, cui nil et ad ejus perfectam notitiam inducentia, nec : omni fervore desiderium bonorum spiritualium et æternorum, et cranle et ad contemptum et despectum vite transitorio, variabilis et multum instabi-

susceptura sacram Eucharistiam;

præmittit actus humilitatis,

et contritionis :

post Communionem plures horas rapitur in extasim :

deum facie clara et turbida appareat :

verbis inflammat alios :

bilis instigantia, cum vanitatibus ejusdem et concupiscentiis inordinatis.

112 In arduis autem negotiis, magnis, difficilibus et obscuris, quæ sæpius occurrebant, totum suum recursum habebat ad prædictum sanctissimum Sacramentum : cujus receptionem modis supradictis continuabat indefectibiliter, aliquando per annum integrum, aliquando vero per quadraginta dies continuos, interdum vero per triginta : nihil tamen omittens de conditionibus supra expressis. Quando vero Divina Clementia decreverat aliquid arduum, sive magna commendatione dignum, per ejus medium ad effectum vel finem perducere : cum ipsa per profundam humilitatem reclusisset operam dare talibus laude dignis, ne forte de ipsa posset arstinari quidquam virtutis vel gratie spiritualis Dei quomodolibet latitare; Divina tamen operante gratia, per medium hujus Sacramenti compellebatur ut exacta ad talia proseguenda, et hoc tali forma, quia hujus Sacramenti species per se transglutire nullatenus poterat, donec inspirationi liberum daret assensum, quia alias in ore ejus integrum permanebat. Unde interdum contigit ex hujusmodi necessitate ipsam taliter impediri, quia assensum dare timuit, ut Corpus Domini transglutire non valens, adire suum Confessorem pro salubri consilio fuerit adstricta : cujus consilio dum assentiret negotio, statim deglutivit sine impedimento.

D AUCTORE STEPHANO JULIACO. EX MSS. in rebus difficultibus confugit ad Eucharistiam :

non patiens rebus inspira- tils assensum,

nequit sacram Hostiam deglutire :

Sacerdote quiritente Hostiam consecrare,

in Christo autem pri Communionem,

P

113 Semel accidit, quod in quadam solemnitate desiderans cum devotione magna sanctissimum illud Vnticum assumere, dixit suo Confessori, quod vellet ministrare seu consecrare Hostiam unam pro ipsa in Missa. Quod ille non intelligens vel minus diligenter advertens, hoc penitus omisit. Et licet dubitaret de prædicto mandato, non tamen ad eam recurrere audebat pro certificatione, ne forte perturbaret ipsam a suis devotis orationibus. Cum vero perventum est ad horam receptionis, juxta morem solitum, dictus Confessor percipit fletus et grandes gemitus, quos dicta Mater exprimere consueverat in tali hora receptionis. Unde non parum admiratus Confessor, cum non consecrasset pro ea, mox judicavit non sine magno mysterio illi hoc accidisse. Post completum vero officium, et post speciales orationes Confessor ab ea petiit, unde hoc proveniret, quod ipse audierat. At illa humiliter respondit, quod Dominus noster Jesus Christus se propriis membris communicavit, suum Corpus pretiosissimum eidem ministrando. Quibus auditis, dignus ipse Confessor permansit consolatus, cognito veridice, quod summus Sacerdos, una secum ancilla sue tam excellentem gratiam confiterat, quod scilicet per semetipsum sacramentaliter se illi donaverat.

CAPUT XIII.

De auctoritate erga seipsam et de humilitate ac dulcedine per compassionem ad ceteros.

Quoniam austeritas vite cum carnis mortificatione sensus et corda custodit, corpus in omni puritate conservat, ea propter ancilla prænominata Christi Coleta semper, a primævo flore juventutis usque ad ultimum vite terminum, redigere studuit corpus suum in spiritus sanitatem, austeram dicens mirabiliter et asperam vitam, continuo jejunans, a puritate carni nullatenus gustans : quomodo nec pro quavis corporis infirmitate seu debilitate jejunium aliquo modo solvens, neque ob hoc substantiam alimenti vite corporali necessariam aliquatenus amplians vel relaxans. Accedens autem ad scholas in ætate puerili, ne forte a parentibus compelleretur solvere

A pueritia jejunio lecta carnes non gustat :

AUCTORE
STEPHANO
JULIANO
EX USS.
ad vesperam
jejunat.

aut integris
quadragesima
diebus, aliquo-
ties pane et
aqua :

A solvere jejunium; tempore prandii, hora videlicet meridiana, nunquam aut raro edebat, donec post vesperam redibat domum. Si quis per civitatem, qua orta est, de esu sobriorque ejus victu percipere voluerit, ipsam magis divinam vel angelicam dixisse vitam, quam humanam certissime comprobabit. Quod enim fateor, ipse stupeco. Nam instar, ut ita dicam, Domini Salvatoris quadragesima diebus totidieque noctibus continuis absque cibi cupiditate vel potus susceptione certitudinaliter, Dei favente gratia, compta est jejunasse. Pluries insuper sanctam Quadragesimam in pane et aqua jejunans effectu compevit, licet nimium corporis debilitate inde gravaretur. Et si aliquando pro refocillanda natura aliquantulum vini in aqua ponebat, non tamen in tantum imposuit, quin vinum in aquam potius, quam econtra, transsubstantiaretur. Quando vero per dispositionem divinam aliquam gravem posuim, ut sequens contigit, sustinere debebat, tunc illa durante, nec panem nec vinum nec quidquam aliud sumebat ipsa, quia in nullo creato plus quam in terra tunc gustum habebat. Quod si interdum contigebatur pro recreanda natura aliquid accipere, tunc vix ad similitudinem pastus avicolæ esum sumebat. Et aliquoties absque sumptione cibi et potus sustentabatur aliorum cibo, quos in sua presentia cernebat epulari.

B Postquam autem medico supremo disponente, dictas potius exonerat, pro tota sua refectione solum requiebat unum frustum panis, coloris medianis inter album et nigrum : de quo in prandio tam summiter reficiebatur et consolati erat, quod erat delectabile etiam intuenti. Et apparuit evidenter, quod nunquam illi hinc manna de celo tam deliciose gustaverunt, sicut illa fariabat panem prælibatum. Et tunc verbis dulcibus contemnendis dicebat cibos carum et magnorum piscium et similes, asserens illos non sic esse manducandos, quoniam modum panis. De caribus autem, sicut dictum est, nunquam a præritum gustavit. Parvos pisciculos libenter videbat; de quibus sibi gratis abbas pro sua consolatione contigebatur interdum concedere precibus offerentium, quibus condescendens, licet invita, caput et randam amputare faciebat ab eis et sic modicum sumebat a. Semel autem cum a die Ramorum usque ad Cornam Domini, nullum penitus cibum manducasset, nec summiter dicta die Cornæ Domini usque ad solennitatem Paschalem, in qua a Deo sibi missa fuit, ut procrederetur, quendam parva gallina, que parvum ovum statim posuit juxta ipsam, de quo dicta die solennitatis fuit sic fertiliter repleta et abundanter, quod de post consequitur per tres dies continuos nihil omnino comedit.

C Et quamvis ita foret austera sibi ipse, cum hoc tamen erat liberalis et caritativa exteriori affectuose, desiderans et volens, quod Sororibus suis et Fratribus eisdem administrantibus provideretur competenter et rationabiliter, juxta modum sancte paupertatis sine superfluitate, nunquam de divina bonitate et misericordia diffidens quod provideret illis de necessariis, si libenter observarent vota sive promissa. In multis autem civitatibus et notabilibus villis, in quibus erant sua monasteria situata : caritative propter Deum et respectu suæ reverendæ præsentie nonnulli sibi mittebant panem vel vinum specialem, seu alia cibaria magis pretiosa : de quibus nunquam tangere voluit, nec quidquam gustare per se, quin statim illa destinaret infirmis vel aliis indigentibus, vel omnibus in communi. Si tamen aliquando propter debilitatem miniam adstringebatur aliquid speciale pro confortatione sumere, quod ita modicum erat, quod aliis in communi dividi non poterat, hoc cum tristitia cordis et lacrymis dolens,

invita sumebat. Omnia enim communiter, que ei D presentabantur mandibula, ita largissime et abundanter Religiosis distribuerebat, quod aperte in ejus videbantur crescere manibus, et multiplicari, sic quod modica recepta et per eam distributa pluribus abundabant. Fratribus insuper forensibus seu ministratoribus monasteriorum, præ devotione visitantibus eam, sive revertentibus de questu vel elemosyna, vel aliis etiam personis ad ipsam declinantibus, quibus inesse videbatur indigentia vel necessitas alienius refectionis vel consolationis, tam dulciter et caritative presentabat cibum vel potum, illis implendo vascula, sic quod interdum aliqui de suis pulchris virginalibus digitis liquorem contingebant : de quo contactu plus satiebantur illi quam de vini poculo.

I 17 Si vero perciperet aliquem indigentem et egenum, nec haberet unde sibi succurreret, tristabatur et dolabat eum desiderio facultatis supplendi tali necessitati. Cujus affectum intuens Altissimus, sæpius alienius devota personæ cor excitabat, ut deferret Matri elemosynam, ut et ipsa indigenti consequenter subvenire posset. Nam vice quadam in conventu quodam residens, sitiato pro tunc in patria famelica, in qua blada et alia comestibilia non nisi cum magna difficultate reperiebantur, et erant carissima : unde et pauper populus valde erat afflicto, ipsa quoque Christi ancilla, tam pro suis quam pro aliis, minium anxiebatur pro compassione. Subito autem et velut ex insperato sola Dei gratia sibi providit de quodam pulchro sacro, repleto frumento, purissimo, delectabili ad videndum : fecitque illud secrete distribui pauperibus et egenis ac necessitatem patientibus : unde refocillavit multorum inopias, et diutius credito percuravit. De prædictis autem bonis, sibi a Deo transmissis vel collatis, distributione congrua facta pauperibus et indigentibus, nihil sibi penitus retinebat, etiam si aliquid superesset; quin illud potius conservaret pro supervenientibus egenis et necessitatem patientibus. Et pluries experimento patuit absque diminutione bona præfata sæpius erogata, toto tempore perdurasse. Nam semel ois Dei reverentiam et amorem sibi donata fuit quadam quantitas ovorum, in patria scilicet ubi pauca reperiebantur, de quibus libenter receptis, et in quadam arca reclusis, liberaliter omnibus postulantiibus, tam pro sanis quam infirmis, communicabat, nec tamen decrescebant : quod ipsa clare percipit, nec tamen os suum aperuit. Similiter vinum, quod sibi aliquando propter Deum conferebatur, diu custodiebat pauperibus erogandum, et aliquoties per longa temporis spatia sine diminutione, nec non absque bonitatis vel sapientis amissione. Altera namque vice duobus Fratribus, pro negotiis Religiosis transmissis, aspero tempore per viam discriminosam libere tradidit quandam b botucellam vini pro recreatione spirituum in via desolabili. Qui quidem esi sunt vino temporibus opportunis, repentes illud singulariter bonum, confortativum, et sufficiens pro complendo totum cursum itineris absque diminutione.

I 18 Et licet in regionibus, in quibus est vinearum fertilitas, sibi vinum presentaretur affluenter; in illis vero in quibus est vini penuria vel commoda sterilitas, competenter et gratoque ipsa tamen, ubi abundanter vini erat, non amplius pro se sumebat, et dum sumeret, sic aquam miscibat, ut vinum in aquam transsubstantiatum dici posset : in illis autem, ubi penuria, nihil omnino, nisi infirmitate conata, sumere volebat; et plenum ejus refrigerium erat in aquarum poculo. Et voluit boni potatores ad eognoenda vina ponere sua studia : sic in aquis discernendis erat ipsa magistra : de quibus tamen siepe, ne juxta sui libitum gustaret, sese refrœnabat

omnino

erga hospites
et pauperes
benigna :

inexpectato
excepti distri-
buenda :

et saccum
frumenti
diutius solito
durantis.

Ovis sibi data
in pauperes
distribuit
numero non
decrecente :

E
minum sibi
edatum ero-
gut absque
diminutione :

b

libit fere
aquam aut
parum vini
admiscet :

solo pane pro
magna delecta-
tione refectur.

4
in hebdomada
sancta solum
tu Ceræ Domini
ad comedit :

liberaliter erga
Religiosas,

que ipse ab
externis mit-
tuntur, in
commune
distribuit :

A omnino. Et si quando forte contingebat in locis ubi aquæ sunt parum distillare et grossæ, tunc in phialis vitreis ipsas bulliri faciebant sanitatis causa. Hostis vero antiquus de perfectione et austeritate vitæ ipsius offensus, et ægre ferens, fructumque, quem Christo afferebat, despiciens: tunc cum semel virgo Christi siti afficeretur intima, aqua vero ejus ad ignem in phiala bulliret, nec alia haberetur, percussit imperceptibiliter phialam illam cum grosso laculo, intantum ut eam ultra quam in centum fragmenta disrupit: ipsa vero patientissime Deum laudando sustinuit, unde res miranda non modicum evenit. Sicut enim de S. Donato legimus, quod ipse, collectis fragmentis calicis conquassati, calicem integrans in formam pristinam reduxit, nullo signo remanente; similiter fragmentis amputata diligenter a Christi ancilla collectis, et elevatis oculis et corde ad Deum, subito reintegrata fuit omnino et pulchra, ut prius. Et sic bina vice fracta per hostis malitiam, bina vice reparata est per ancilla Christi humilem et piani sanctamque orationem.

119 Item alia vice quidam Religiosa ex suis Filiabus, vadens pro aqua pro dicta Matre, secum detulit librum Matris usui deputatum: quem inadvertens apertum, in aquam cadere permisit: qui taliter madefactus et taliter destructus est, ut nullius valoris ultra reputari potuerit. Ipsa Filia vero multum tristis et dolens, ac desolationem Matris contemiscens, quid actura sit ignorat: tandem tonore pallida, humilis, prostrata, Matri factum narrans, librum ostendit: quam pia Mater sic stupefactum cernens et timidam, affectu dulci compatiens, ait illi: Noli timere, Filia, quia liber non perditur. Et mox accepit illum in suis sacris manibus totum consumptum et madidum: de cujus immediate contractu liber ille totus mundus et pulcher effectus est et illæsus omnino, præter quamdam tracturam, quæ remansit in latere libri pro signo tanti miraculi memorie commendandi.

120 Altera similiter vice quidam Frater pro necessitate sibi referebat aquam in uno fictili vasculo, cujus longitudo fenestrellæ, per quam intro-mittendum erat, excedebat quantitatem, nec ab aliquo latere poterat aliquatenus inclinari. Mox certe! mox vasculum illud fenestree applicatum, taliter fenestree proportionatum et abbreviatum reperit, quod vix festuca straminis inter ipsam et vas horari potuisset.

a Contigisse ad Polignu tradit ex Legenda Gaudensi et alibi Abbavillensis pag. 225. — b Bulicella parva capoda aut pyxis aut vasculum vulgare Gallice bulicelle, a voce Gallica bulle. Italia, cista — c S. Gregorius lib. 4. Dialogorum cap. 7 refert illud miraculum de S. Donato Episcopo Aricino — cui 7 dies Augusti sacre est.

CAPUT XIV.

De gravibus penis atque tormentis per ipsam patientissime toleratis.

Quoniam, ut ait Apostolorum Princeps, Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus, constat quod nihil in presenti vitæ repertum potest Deo placabilius, nec creaturæ salubrius, quam pro ejus amore libenter pati, sustinereque patienter penas atque tormenta. Per hoc enim summe redditur cum suis veris amicis similis et conformis. Ipse enim Deus et Salvator Jesus Christus, per totum vitæ spatium usque ad mortem inclusive, penas graves et labores sustinere voluit pro nostra dilectione. Per quam quidem tolerantiam ejus humilis ancilla, juxta sue capacitatis modulum, non parum eidem esse meruit similis et conformis. Nam per totam vitæ suæ decursum graves penas continuas sibi que intus subsequentes, et multoties duplicatas patientissime sustinebat. Præter varias

autem penas, quas illi Deus frequenter infligebat (quasi enim continuo patiebatur) unam sibi pro quadam exercitio contulit cum augmento virtutum, videlicet inflaturationem continuo incessanter crescentem vel decrecentem, ipsam non modiciter aggravantem: quam tamen patienter et valde dulciter tolerabat. Præter istam vero continuam infirmitatem alias multipliciter vexabatur seu affligebatur: et hoc erat interdum in corpore tantum: interdum vero in anima, et interdum simul in ambobus, anxiebatur gravissimis penis. Infirmitates autem, quæ proveniebant ex causis et principijs naturalibus, patienter et benigne ferebat: sed illas, quæ præter naturam eorum a Deo sibi specialiter immittebantur, juxta suum beneplacitum astringebatur necessario sustinere, nec erat in ejus arbitrio rem abiter se habere. Cum illa siquidem infirmitate communi quasi continue laborabat aliqua alia particulari, quæ sic aliquoties asperè diuque molestabatur, quod vix in octiduum spatio per unam horam integram respirare valebat.

122 Et erat ejus consuetudo mirabilis et compassionis digna, quia locis et temporibus, in quibus ceteri recreantur et quiescunt, ipsa per oppositum agebatur labore sive penatitate. Nam in lecto, ubi cuncti modi gentium, infirmi sive sani, communiter requiescunt, ipsa validius affligebatur. Licet enim propter diuturnos labores aliquoties optaret cubile nocturnam requiem, nunquam tamen ibidem requiem ullam invenire potuit: quin imo statim post ingressum strati sive lectuli, novis agitabatur laboribus, et dolorosis cruciabatur angustiis, per totam noctem durantibus usque mane, et interdum usque ad meridiem inclusive et incessanter. Nec solum talis anxietas erat illi semel aut bis in hebdomada, sed in omnibus noctibus nulla exempta. Pariformiter in diebus Dominicis et festivis et in magnis solennitatibus, in quibus omnes status, virorum et mulierum, secularium et regularium, licet occurrentur in spiritualibus, requiescant tamen a laboribus corporalibus, incomparabiliter ipsa majora penarum gravamina sufferebat, quam in ceteris ferialibus diebus. Et quanto dies erant solemniores, tanto plus erant penas graviore: quæ communiter incipiebant pro Dominica in hora vespertina Sabbati, et durabant usque post Completorium Domini diei, et aliquoties usque ad Matutinum diei sequentis. Et similiter in festivitatis penas speciales incipiebant in Vespere Vigilæ, et terminabantur post Completorium eandem festivitatis: sed in magnis solennitatibus, utpote Nativitate Domini, Resurrectione ejusdem, et Pentecoste, et aliis similibus per totum annum, intus dictarum penarum erat in meridie Vigiliarum, et prolongabantur usque ad finem dictarum solennitatum, et erant asperiores et plus dolorosæ ceteris, quanto festivitates erant sollemniores: et sic agebantur intensive et extensive, sicut solennitates.

123 Quando vero, præter jam dictas vexationes, et penas, Altissimo complerebat aliquas superaddere, multo plus excessivas et magis aggravantes ceteris, quas necessario cogebatur sufferre, quod et actu faciebat: si superveniebat aliqua persona, cui non hec erat ejus negare presentiam, cum deliberabat se presentare vel loqui talibus, mox terminabantur prædicti dolores, et cessabant omnino durantibus verbis, nec pro tunc sentiebat aliquod gravamen, sed non propter hoc imminebat laborum tolerantia. Nam statim post recessum talium personarum agebatur prædictus dolor in duplum vel plus pro tanto temporis spatio, pro quanto cessaverat ex causa jam dicta. Et tunc ita vehementer torquebatur tanta penatitate, quod sæpiissime per os sanguinem evomebat.

mortificat se in aqua bibenda:

phialam aquæ bis fraciā precibus reparat:

C

librum in aquam delapsum,

contactu immundum reddit.

accepit vasculum aquæ per fenestram diminutum.

C

1 Pet. 2, 21.

Exemplo Christi

tota vita patienter fert graves penas,

D AUCTOR STEPHANO JULIANO LX MSS.

inflaturam continuam,

infirmitates corporis et animæ.

E

maxime in lecto,

et diebus Dominicis et festis sollemnioribus:

F

alloquens alius per unam non sentit dolores, sed postea patitur duplici color,

A mebat propter quod merito persone predictæ si factum et conditionem ejus scivissent, sibi compati debuisse. Et est sciendum pro maiori testificatione de hoc, quod dictæ pœne non essent naturales, nec a cussis naturalibus aut humanis, sed potius supernaturaliter aut divinitus inflictæ, pro tanto quia subito semper inciebantur et etiam in instanti terminabantur. Et insuper compensata delibitate suæ persone cum gravitate poenarum, si naturales essent, impossibile videtur, quod ita raptim et in instanti cessarent omnino, sic quod nihil de illis remaneret poenitus; in signum evidentissimum divinæ virtutis, dolorem intelligentis ad exercitium, et patientiam conferentis ad meritum, et subito edram perfectam adicientis ad easolat onem et remedium, nec reliquias aliquas languoris, mortis vel infirmitatis vestigium, acsi nunquam aliquid mali sensisset. Quapropter aliquando dicebat: Ignoro ne quandoquam mali pertulisse, quamvis paullo ante tota curva seu inclinata fuisset ex violenti dolore, et eisdem lingua penitus perforata: rapit autem tunc quendam oïla fervens super ignem accensum esse videbatur, vel mox dolore cessante, plene restituebatur cum integra lingua, capite temperato, cum ceteris membris. Et mirabile certe, nam si quis afficeretur calore, tantum incendebatur, quod per totum aquam seu rem aliam quantumcumque frigidam, nullatenus poterat refrigerari. Si vero frigeretur, ita frigus similiter erat intensum; quod per omnes mundi calores non poterat incendi seu calidari.

124 Quid plura? Nam si persona quæcumque reperiri potuit in presentis valle miserie, per tolerantiam horribilium poenarum et gravium tormentorum imitatrix vera fuisse Domini nostri Jesu Christi, tanquam et certe similis et conformis; de hac inter ceteras (salvo præjudicio) potest affirmari. Proit namque peregrini pœclara fide dignorum et in talibus experientum testimonio, cuncta sanctorum Martyrum tormenta crudelia, quæ singuli singillatim in suis corporibus pro Christo pertulerunt, ipsa sola pertulit simul et successive; quorum anxietatem et dolorem angelat in ipsa longeva morte protrahit; quæ ceterorum duratio tormentorum vix portendebatur ultra decem vel ultra viginti aut triginta, sive ad plus quadraginta annorum spatium, sed hæc talia plusquam per quingenta continuos annos viriliter toleravit. Cujus reigraia Patribus suis Confessis Martyribus, qui in regio Dei possident gloriam immensam, confitit Altissimus gratiam, et a bonum formam. Cum brevissimo tempore festi vel lulliti, seu capibus amputatis aut iis similibus ad celos migraverunt. Et erat quiddam valde mirabile, cum nulla peccata viseret hebdomada in qua non expiaretur unum vel duo martyria veraciter in seipsam, videretur, quod aliquando torquatur in igne, sicut B. Laurentius. Et licet ignis non esset ita realiter et formaliter quod substantiam, erat tamen ibi divina dispensatione virtualiter, prout ad operationem et effluencia. Sicut enim causa primaria, quæ hinc est, summi cooperationem subtrahente ignis, qui est causa secundaria, sua privatur operativa virtute; sicut patet in tribus pueris in medio Bannorum minime lassis; sic primaria supplet vicem secundarie. Per se ergo potest, quidquid illa poterat mediante et illud martyrium communiter per spatium unius integre noctis prolongabatur. Interdum vero crucigebatur, aliquando autem excohibebatur ut S. Bartholomæus, iniquis immutatione afflictabatur, nonnunquam vero lulliebatur. Nihil minus interdum ibi videbatur, quod cor ignis aperiretur, se

consequenter sale perfusum recluderetur. Aliquando D sibi videbatur, et sensibilibus experiebatur, quod infra ventrem haberet ignem ardentem, ipsam totaliter incendendam; altera vice quod in orolonia radiatus haberet carbonem ignitum illos inflammantem, et penitus consumentem; alias autem quod ferramentis acutissimis, per medium totius corporis et omnium membrorum de extremo in extremum transpungeretur.

125 Et similiter de veteris atrocissimis tormentis, quibus gloriosi Martyres examinati fuerunt singillatim et singulariter, ipsa conjunctum et universaliter, aut successive torquatur; etsi non ab exteriori persequentore manualiter illatis, a Deo tamen mirabiliter intromissis et inflicis, et ab eadem experientialiter et realiter toleratis; et interdum vehementius et asperius in ea quam in ceteris; pro tanto, quia sine dolore et refrigerio, quod sanctis Martyribus præfatis a Deo vel a sanctis Angelis conferebatur in eisdem poenis; sibi vero non: deumto solum, quod in infinitis poenis seu doloribus præfatis (cum nocturne quietis occasione recedentibus Somnibus, quæ communiter seu familiariter eam visitare seu frequentare consueverant, remanebat ab omnibus sequestrata) tunc celestes Angeli visitabant illam dulciter administrantes sibi, cooperientes et adjuvantes eam, et obsequia reliqua conferentes, quæ servi fideles exhibere possunt ancille vel sponsæ summi Regis.

126 Et ultra præter jam dicta patiebatur in singulis membris singula gravamina vel singulares passionem consequenter per ordinem. Inter quæ principaliter in oculis suis pulcherrimis et placatilibus quondam experiebatur infirmitatem, quam arbitrabatur naturaliter evenisse, propter quod providere disponebat pro remedio opportuno per adjectionem medicaminum tantæ vivacitatis et asperitatis, quod nedum ad quolibet humanam virtutem visivam delicatam penitus extinguendum, sed etiam ad ralem animam et equanim sufficere possent. Et ideo pro providebat: peccaliter magis oculis quam ceteris sensibus aut membris, qui malebat usum ceterorum nutrire membrorum, quam vnum oculorum quo valeret intueri pretiosum unum Corpus Christi in altaris Sacramento, et etiam sacras litteras in libris pro divino servitio devotum peragendum. Nec propter dictam provisionem cessabat ex toto labor et vexatio suorum oculorum, quæ ita se affligebatur in eisdem incurabiliter, permittente Deo, quod ubicumque reciperet, ut utroque latere sila pendere videbantur due reboentes h. napherelle, vel due prave stelle, quæ quicumque se verteret et ille similiter vertebantur, non tamen ita magna vexatione sui: nec propter hoc continebat quidquam de suis orationibus, nec respicere libros ex hoc pertinebat.

127 Et ultra hoc maxima sibi poenarum adjecta fuit: semel enim accedens ad visitandum munus de suis conventibus, propter graves poenas, quas sustulerat, sic videbatur ejus lingua retrahi; quo ex toto descendebat ad medium gutturis, intantum quod nullatenus orare vel loqui vocaliter poterat, sed neque nisi vix respirare valebat. Cumque gravi languore sic actualiter angereetur, occurrat illi quædam juvenis et dulcissima filia, pulchra line spectabilis, et præclara benignitatis, latenter salutans humilem ancillam Christi, et tandem eam sic appropinquans familiariter quod amplexibus pronusis eam dulciter osculata est. Propter quod osculum miram linguam pure sanata est, et ad locum proprium, unde descendebat plene restituta, et mox prædicta juvenula tantæ pulchritudinis, dulcedinis et benignitatis evanuit: de qua testificabatur supra nomen Patris, ejusdem ancille Christi Confessæ, Præter

Henricus

aut etiam
a ajores, ob
volatium rub
tractu n. 2

Angelos sibi
ministrantes
accepti.

E

gravi oculor
um dolore
torquetur:

medicam
adhabet, ut
sueram hos
tam mueri,

et libros sacros
legere possit.

F

b

lingua ad
guttur re
tracta, immet
quasi mura

sanatur osculo
cujusdam
puellæ, de a
varietate n. 2

credula De
votæ Virginit.

AVCTORE
STIPENDIO
JULIANO.
EX MSS.
C. supra natu
ram habitus.

et a heo inflig
tos

scuti se exp.
pône pferum,

deus sub
scutum in
calore vel
frigus:

Martyrum do
lores et cru
ciantia in co
pore suo possi
turi,

C

a

in coe rube
da r. p. n. 2.

ut ipse S. Lau
rentius,

Invenitis
SS. Vincenti
na tholma i
etc.

A Henricus de Balua, sibi conscius familiaris et cretus, qui hæc erat gloriosissima Virgo Maria.

a Id est, indulset gratuito ut exigno pretio emercent, quod Franci dicunt a bono marche. Itali bono mercato. — b Diminutum ab ampliori Franco id est otioso factum pro ballia.

CAPUT XV.

De dono prophetiæ cum plena lucidaque cognitione sibi mirabiliter a Deo collatis.

Juxta prædictam Domini Salvatoris sententiam alta mysteria, secreta divinæque, pluries latent sapientes hujus seculi, et a mundanis prudentibus absconduntur; revelantur autem simplicibus et parvulis, ac manifestantur servulis humilibus Jesu Christi. Quapropter hæc ejus ancilla Coleta simplex erat et ignara satis respectu mundanorum; sed valde sagax et discreta, peritaque nimium in notitia supernorum. Modica vel tere nulla vigebat doctrina, quæ foret humanitas acquisita; sed superabundabat scientia supernaturaliter et divinitus infusa, quæ præcellens esse dignoscitur Spiritus sancti gradu; quæ radiante, clarissime cognoscebat occulta præterita, similiter et secreta præsentia, nec non et futura contingentia. Pro cuius certificatione majore notandum, quod quidam Religiosus extitit Ordinis S. Francisci sacre Paginæ Professor, sollemniter litteratus et Parisiis a magistratus: qui pro devotione multum afficiebatur ad eam a principio reformationis Ordinis S. Clare, quam per ejus manus dignabatur operari elementia Salvatoris: cui accidit gravis et letalis infirmitas eo tempore, quo dicta Mater disposerat nonnullos de suis conventibus visitare, transcendit prope locum, in quo prænominatus Magister jacebat infirmus. Que præsentens in suo spiritu talem infirmitatem esse periculosam, neque ad mortem proximam, quin etiam ad secundam; pro benigno succursu favorabiliter in tante difficultate necessitatis impertiendo, derexit intrare conventum illum, et visitare dictum ægrotantem sua venerabili præsentia: quem in faucibus mortis reperit, plantis jam frigidis tanquam examinatum, et prout ipse postmodum retulit, in via perditionis. Et vocans illum nomine proprio, et facto signo Crucis humiliter et reverenter super eum, ait: Resumite bonum cor, firmiter sperans in infinita bonitate divina: cum aliquibus aliis brevibus exhortationibus et statim recessit. Et dictus infirmus intellexit attendere verba, plenèque cognovit eam, et per Dei gratiam remansit multum confortatus, et per sua merita postmodum satis cito surrexit sanus et sospes de prima infirmitate, cognoscens acceptum beneficium: et deprecans antidotum de secunda nihilominus ægitudine, videlicet spirituali, pervenit b ad ejus præsentiam, gratanter effrensus se permanens in ejus servitio per totum vitam suæ spatium quam per ejus medium obtinere se dicebat. Cum oblationi ipsa libenter condescendebat, non pro servitio, quod ab illa peraret, sed pro sola spe salutis anime dicti Fratris, quam ipsa ferventer optabat, et quam non minus ipse penitus indigebat. Et ad hoc obtinendum illum debitor exhortabatur ad integre putique confitendum pro sua plena conscientie purificatione, nihil omnino celando vel retinendo, et ad hoc solò Confessorem idoneum et consolabilem assignavit. Cui confessus abqualiter, ex oblivione seu ex reverentia retinuit aliqua de peccatoribus, peccatis et relaxavit: et tandem revertens ad ipsam, asseruit se penitus et integre confesum fuisse. Cum respondit ipsa, dicens, quod non sic erat, et recitavit ei plura grandia peccata commissa retroactis temporibus, et multatè confessis. Unde et tunc dumtaxat valde miratus est, rei veritatem agnoscens, quam sibi soli postea cum notam arbitrabatur esse. Et reversus ad

Sacramentum Confessionis, et revertens ad ejus præsentiam, assererat se plene confessum: quod illa negavit, explicans ei aliqua non minus enormia reteris, quibus adhuc remanerat irretitus. Sicque trina vice misit illum ad dictum Sacramentum, priusquam integraliter esset liberatus. Propter quod exinde cognovit, et assererat publice, quod per ejus c medium, corporis et anime vitam obtinebat, valde crescens in ejus affectionem et amorem, et nihilominus in tantum timorem et dubitationem circa eam, quod nihil sciebat, nec dicebat, sive cogitabat, quin semper existimaret, ipsam esse præsentem et omnia videre.

129 Vice quadam duo nobilissimi præpeditesque Principes, prætexin caritatis et devotionis, visitaverunt ancillam Domini nostri Jesu Christi: quibus illa post multa degmata per patrem suum Confessorem legi fecit in eorum præsentia nonnullas notabiles scripturas: quibus minus attendens unus illorum, cor suum applicuit quibusdam inhonestis et carnalibus meditationibus, quibus cogitando, licet exterior nihil de iis ostenderet quovismodo: sed dictæ turpi cogitationi superaddens, accumulare jam incipiebat debetationem damnablem, in eadem materia perseverans. Et tunc ancilla Christi illa cognoscens, vertit faciem suam venerabilem ad Principem illum, emittens clamorem vehementissimum cum voce mirabili super illum: qui quidem clamor sic cor illius Principis valde penetravit, quod sibi videbatur, et adhuc videtur, quod ipsa videret et claret cognosceret, quidquid ipse gerebat in corde, meditationes videlicet et turpes cogitationes, æque bene sicut ipsomet vel melius: quibus incontinenti remittiavit exterior expellens eas omnimode meritis ancille Christi, reducens intellectum suum ad percipiendum attente sacra verba, quæ recitabantur.

130 Item alia vice quadam alius notabilis Prædictus, vir prudens et discretus, Episcopus civitatis d Custrensis in patria Albensi, descendens in eandem civitatem, ex humilitate visitavit dictam ancillam Christi, quæ pro tunc ibidem moram traheret, cum illa simul conferens de multis bonis, honorem Dei laugentibus et salutem animarum. Quem finaliter ipsa de duobus in eo præcognitis veraciter instruendo, ipsam tetigit Trimum, quod ipse non contentabatur de sibi collato beneficio, sed anhela ad majus et altius in dignitate, et quod attenderet diligenter et sagaciter, ne pro transitoris dignitatis amitteret dignitatem æternam. Secundum exitit de brevitate vite sue, simulendo quod semper esset paratus et præsto quandoque Dei beneficium esset illam vocare. De primo valde miratus est pro manifestatione, quæ secundo laudabat ut florid Cardinalis: et quod ipse clam apud se tenebat, Spiritus sanctus illi palam esse monstrat. Et post paululum iter arripuit ad curiam Romam intendens propositum optatum adimpleri, sed in brevi præventus, finivit dies suos juxta Matris præcognitionem.

131 Item vice quadam inter alios, Princeps quadam nobilissimus et potentesimè: Comes M. reclus, ad eandem ancillam Christi gerens singularem amorem et devotionem, misit ad visitandum eam quemdam Sacerdotem suum, nominatum Dominum Johannem de Mohs: qui quidem Sacerdos antequam ab ejus præsentia recederet, præmonitus extitit alio, quatenus fideliter et sincere confiteretur et disponeret conscientiam ad securitatem minime, potius nimium in periculis exhorris sibi in brevi, videlicet in proximis quo regressu sequenti. Quo peracto, post ejus decessum a præsentia dictæ ancillæ, infra tres vel quatuor dies, ad unum juvenem et senem a civitate Antiochiam reversi, obvenerunt ei et ad eos et terribiles

D
AUTORE
STEPHANO
DI LIACO.
EX MSS.
quoniam iterato
foculi
agnoscitur
conversus
corpi et
animæ
et
lineatur ut
omnia videtur

duobus Prin-
cipibus dat et
curat legi-
monia nula-
tis:

B
offert videtur
hunc cogita-
tionem,

et emulat:

d
Episcopo
inducti præ-
sentem iocum
autem ad
alio curiam
gradum

et mortem
hunc com-
mentum
p

e

f

Suæ eruditioni
ut confutetur
autem ab in-
muni per-
culum

scientia su-
pernaturali
prædicta,

G
a

accidit ad
agrum et
amiam et cor-
pore,

mundi signo
Crucis, et
adhuc in;

liberat primo
ab infirmitate
corpore,

b

admittit ad
mum ob-
sequium

mittit ad Con-
fessionem

indulget gra-
tiam ob-
sequium

A homines armorum, qui perforarunt sibi sinistrum latus cum una lancea, caputque sauciaverunt, sic eum crudeliter vulnerantes diversis ictibus ensium, quod nec barbitonores, nec chirurgi præfata civitatis, ad quam fuerat delatus, mittere manus in eum penitus audebant: sed omnino iudicabant impossibile fore, quod unquam sanaretur. Qui tunc se videns adstrictum in tam discriminiosa necessitate recurrere dignum duxit ad refugium ancille Christi, se recommittens humiliter ejus sanctis orationibus et precibus devotis. Quo facto, constanter et secure dixit præfatis chirurgis quod indubitanter appouerent manus. Et intra quadraginta dierum spatium meritis et intercessionibus ancille Christi prædictæ restitutus exivit integre sospitatus.

132 In civitate bisuntinensi vir quidam nobilis nominatus Joannes de Colonia, burgensis et civis ejusdem civitatis, et iuratore honorabilis et famosus ac fervida caritatis, qui arbitrabatur se fore sospitem et in tanta prosperitate, sicut unquam fuerat, de gloriosa Matre præsevit brevitate vite finisque propinquitatem; et illo dulciter et amicebilitate vocato, post salutare admonitiones inter cetera specialiter dixit de securitate suæ conscientie ac de certitudine mortis, animam ipsam finaliter ad præparandum consentiam; et ad ordinandum de bonis suis finaliter et discretè. Quo prompte consentiente, nec non et consensum debitæ exercitationi demandante, postposita quæcunque retardatione, lecta decubans, incontineti gravatus infirmitate, juxta prognosticationem Matris diem clausit extremum.

133 Pariterum in partibus Burgundie quidam fuit nobilis et potens Dominus, graduatus in scientia, nec non in iustitia commendatus: qui cum pluribus suis attinentibus, de factis ancilla Christi præclaram notitiam habuerunt, et amorem singularem magnanisque confidentiam ad eam in suis negotiis gerentes, plurima sibi subsidia, similiter et solamina varia caritative præstiterunt. Qui Dominus arbitrans se fore sospitem et incolumem corpore, parum de Deo sollicitabatur. Et cum ipsa moraretur in quadam regione longinqua, plenus innotuit sibi de brevitate vite dicti Domini, cum aliquibus impedimentis periculosis eorum Deo, quæ in ejus conscientia latere cognovit. Pro quibus abdicandis ipsa destinavit ad eum aliquos de suis Religiosis, secretum credendum deferentes, et rei veritatem intimantes. Quibus ille fidem adhibuit, dictis impedimentis providens de remedio salutari, sicque monitus utili consilio, diem clausit extremum.

134 Alio quoque tempore quadam nobilis burgensis de civitate Babuloniensi super Sagonam, familiariter sibi nota, præ devotione visitavit eam in conventu suo de Poligneco. Cujus ipsa præcognoscens propinquum decessum, pro magis securitate conscientie dictæ Domine, præmonuit illam ibidem plene confiteri. Quo peracto, recedens ab ancilla Christi, se recommisit humiliter eidem tam in vita quam in morte. Regressaque mox ad civitatem prædictam, infirmitate gravata, juxta Matris præcognitionem vitam terminabat.

135 Etque nempe clare cognoscebat in absentia sua peracta, volut presentialiter visa vel experta; maxime quando pro bono aliquo scire talia peroptavit. Semel enim quidam ex suis Fratribus pronominis ejusdem expeditionibus accesserat Romam, ubi tractavit et peregit aliqua secreta, quæ soli Deo sibi quoque credidit esse nota, sperans tamen bene facere: verumtamen incontineti post regressum ad ejus presentium totum sibi retulit, quod fecerat et totalem modum dicendi. Quare sic et sic tale quid fecistis? Unde prædictus Fraternalium verecundus

certissime cognovit, quod nil poterat ab ea penitus delari.

136 De regimine vero suorum monasteriorum vel conventuum cum sibi videbatur fore congruum aliquid specialiter scire, de illis æque faciliter certificabatur de longinquis et multum distantibus, sicut de illis, in quibus residebat. Defectus ibidem commissos intimabat secreta personis deficientibus vel publice visitantibus, ut de remedio videretur opportuno. Unde mirabile valde, nunquam aliquod inconveniens accedere debuit in aliquo dictorum conventuum, cum ipsa aliquid præsentiret; licet non specialiter sciret quid vel quale vel ubi esset venturum. Quapropter habita præcognitione jam dicta, non parum tristabatur, sed dolebat in corde nimium, et ideo postquam ille casus evenerat, ejus dolor et tristitia mitigabatur. Multæ gentes, tam magni status quam exigui, pluries ad eam accesserunt, tum ex devotione, tum pro consiliis salutaribus obtinendis, tum etiam pro perfectis adhortationibus reportandis: de quibus omnibus, pro majori parte saltem illorum, qui veniebant causa proficiendi, priusquam ingrederentur oratorium suum, notum erat sibi qui erant et quid querebant, et quæ vel qualis responsio esset illis reddenda. Insuper Patres ejus Confessores et Fratres plene certificati de huiusmodi cognitione divinitus et mirabiliter sibi collata, tantum illam timebant, ubicunque forent et quantumcumque distantes, sicut in ejus presentia personaliter constituti: pro tanto quia si committerent aliquid reprehensione dignum, statim, postquam pervenerant ad ejus presentiam, dulciter et benigne demonstrabat eisdem. Item pluries quando Sorores in corde sustinebant aliquam secretam desolationem, vocabat eas ad se, dulciter tingens easdem aliquid de materia vel causa, propter quam sic erant desolatæ; benigne confortans illas super eadem materia sive causa. Quamobrem clarius experiebantur ipsam certum habere notitiam de secretis eorum et meditationibus illarum: quidam enim vice una novitia tentabatur in corde suo de recessu extra monasterium, nec audebat alicui pandere suam voluntatem: quam Mater ad se vocari fecit, patefaciens illi quod cogitaverat et ipsa præcognoverat, intantum quod prædicta novitia, statim recognovit culpam suam coram Deo pariter et coram Matre. Et exinde concepit grandem devotionem, et decrevit omnino profiteri Religionem.

137 Altera vice, Religiosa quadam secum residens in eodem conventu, summe desolabatur ex gravamine conscientie, fere easura penitus in desperationem. At ancilla Christi cognovit in spiritu suo, vocavitque illam et tam dulciter allocuta fuit, utiliter et vivaciter illi demonstrando periculum suæ tentationis, et inducens eam ad fortitudinem et constantiam contra præfata tentationem, sic quod nunquam deest incidit illam, neque fuit reconciliata præ maxima dulcedine et caritate sibi exhibita per eam, quantum esset in spiritu consolata. Item iterum hostis infernalis pronavit divisionem et discordiam inter duas Religiosas, quam utraque servabat in corde suo, nec exterius manifestabat: quas ambas Mater singulatim vocatas tam pulchriter admonuit, quod illæ plene pacificate clare perceperunt ipsam Matrem habuisse notitiam ejusdem conjunctæ illarum: unde valde perterritæ, de cetero conceperunt erga ipsam magnam timorem. Item alias ipsa persistente cum ceteris Sororibus in choro in extremo alterius chori, quadam Religiosa tempore divini Officii vagis occupabatur et alienis meditationibus. Quod cognoscens ancilla Christi, per quendam aliam Religiosam sibi mandavit, quod cessaret usque post Officium: quæ correctæ decrevit postponere quæcumque

cognoscit
eventura
in suis con-
ventibus:

et causas se
visitantium,

E
defectus
suorum, etiam
Confessario-
rum,

interiores
desolationes
Sororum,

tentationem
novitiæ contra
vocationem,

R
periculum
desperationis
eiusdem
in hydrops,

discordiam
inter duas
Religiosas
distractiones
in oratione
variarum:

que

ALFONSO
STEPHANO
B. LIACO,
EX MSS.
graviter
vulneratum,

precibus petitis
sanat:

in rectori
prosperè va-
lent:

prædicti
mortis
imminentem:

alterius
mortem
monumentem
provenit obiens
cognoscit,

et missis
B. hydrops
præmonuit:

nobilis famini
modicè confiteri
peccata,

periculis
eius obitum:

Religiosa suo
Romæ secreta
peracta
indicat,

A que tales cogitationes. Insuper alia vice in quodam de suis conventibus ipsi præsente in Officio Dei, quendam Soror tenens sibi librum, meditabatur in malis rebus et vanis : quæ cognoscens ancilla Christi clare, pluries inuivit illi, quatenus a talibus cessaret meditationibus. Quod illa non percipiente, reiecit eam post tergum, auferens sibi librum satis rude. Quare adverteus Soror illa, quod Mater videbat et cognoscebat quidquid ipsa cogitabat, cepit in corde suo cogitare de Deo : tunc autem ancilla Salvatoris ad illam se convertens, benigne subridendo restituit ei librum.

soluit sublimes
Theologicas
quæstiones :

138 Aliquoties multi Clerici et in Theologia Magistri, pariter et alii sapientes mundani, plures ab ea difficiles quæstiones seiscitabantur, et de subtilibus materiis. De quibus, licet invita propter humilitatem, nihilominus tamen quando sentiebat in spiritu rem non fieri per curiositatem, sic profunde respondebat et clare dilucidabat, quod omnes admirabantur et magis edificabantur, asserentes quod alta mysteria secretaque divina a Spiritu sancto sibi revelabantur.

conflictum
prudens
periculosum

B 139 Item in illis diebus, in quibus prae grande videbatur dissidium in regno Franciæ, duabus partibus ad invicem e regione congregatis cum armata militia, velut castrorum acies ordinate parabantur ad ingressum duelli : præcognovit ancilla Christi, conflictum futurum ex utroque latere fore perniciosum ad mortem, et per maximam effusionem sanguinis, et obnoxiæ, quod pejus erat, ad multarum perpetuam damnationem animarum. Unde concepit in corde grandem tristitiam et dolorem : propter quod recommendans Deo humiliter totum factum, cum inundantia lacrymarum dedit operam, mittendo litteras principalibus Rectoribus utriusque partis exhortatorias ne bellum attentarent, et consequenter ad utrosque misit aliquos de suis Fratribus, declarando pericula tam corporum quam animarum exinde provenitura. Quibus exhortationibus et declarationibus salutaribus decretum interruptum fuit et interruptum, et sic evaserunt periculum perditionis corporum.

precibus,
litteris et
missis Religio-
sis impedit

140 Alia vice præcognovit futurum esse quoddam discrimina-uræ ignis incendium in quodam villa, in qua erat Sororum suarum conventus : quibus significavit, quod essent diligentes, et bene custodirent ignem. Statinus evenit illud horrendum et flagitiosum incendium sic appropinquans dicto conventui, quod Religiosæ valde timerent comburi, sed meritis ancillæ Christi præservatæ fuerunt.

præcognoscit
ignem incen-
dium :

C 141 Alius quidam præpositus et magnus Dominus officiebatur devote prænominatæ Matri, cupiens sibi edificare conventum in terra seu dominio suo : propter quod misit ad eam virum quendam Ecclesiasticum, pro manifestando sibi votum suum, et etiam captando ejus benevolam assensum : quod et obtinuit propter divinum amorem, et ejusdem Domini reverentiam. Sed mox illa die peracta, præcognovit aliud ingrumum inconvenientem eventurum esse in eodem territorio sive dominio, sed specialiter in villa, in qua scilicet dictus conventus edificari debebat. Quapropter misit ad prædictum Dominum, rogans et requirens ipsum, quatenus aliquantulum sibi differre placeret ædificationem prædictam. Et post paullulum tota patria repleta fuit hominibus armatis, innumera mala committentibus : inter quæ villam præfatam, in qua conventus edificari debebat, penitus destruxerunt.

differit extruc-
tionem, pro
vileas devas-
tationem :

142 Item in principio constructionis conventus de Poliniaco, novitia quædam ibidem infirmabatur ad mortem, propter quod ancilla Christi præcepit cuidam ex Sororibus, quatenus sic diligentem curam adhiberet circa illam, ne sola moreretur, et quod vocaret eam in decessu novitiæ prælibatæ, cui volebat pe-

supra advocari
ad novitiam in
articulo
mortis :

nitus interesse. Et post hoc tandem accidit, quod Soror illa custodiens novitiam infirmam propter gravamen laboris seu propter negligentiam aliquantulum obdormivit, et in hoc intervallo decessit infirma novitia : de quo decessu ancilla Christi fuit multum desolata, prius quod non fuerat præsens dicto decessui, juxta desiderium cordis sui. Idcirco Sororem illam, quæ negligens extiterat, de significando sibi juxta præceptum ab ea sibi datum, redarguens, præcognovit et prædixit ei finalem terminum suum sibi propinquum, ita dicens : Quia transgredi præsumpsisti mandatum, quod injunxeram tibi, certum tibi sit, quod sola morieris et nulla præsentem. Et post paullulum tempus accidit ei prægrandis infirmitas, in qua loquelam amisit per spatium sex horarum, nec de ipsa sperabatur amplius posse loqui, nec adhuc receperat Ecclesiastica Sacramenta. Tunc ancilla Christi more solito visitavit eam, cui sic dispositæ pie compassa, recurrit ad sacrum orationis sacrificium, obsecrans devotissime divinam misericordiam, quatenus sibi dignaretur restituere loquelam, qua mediante recipere posset sanctissima Sacramenta. Mix autem oratione finita, subito locuta est et plene confessa, et devote recepit omnia Sacramenta : licet prophetia Matris non fuerit evacuata, quia tandem, nulla præsentem, sola vitam finivit.

D
AUCTORE
STEPHANO
POLIACO,
EX MSS.

negligenti
advocare
prædixit
mortem pro-
pinquam et
finalem :

ut extrema
Sacramenta
suscipiat,
impetrat ei
uxum sen-
suum :

E

143 Semel existens in monasterio de y Vinario præcognovit certitudinaliter finalem terminum vite ejusdem nobilis et devotæ Homicellæ, residentis in villa Poliniaci, quæ vocabatur Joanna de Vannato, et credebatur esse sospes in plena prosperitate. Et significavit ei Mater, quod hilenter vidisset eam, et quod nunquam ex hoc in hac sæculo foret eam visura, nec sibi locutura. Quod sic evenit : nam breviter post hoc infirmitatem incurrit, unde mortua est.

præcognoscit
grandem
Matrimonium
breve moritu-
ram :

144 Semel alia vice, quidam honestus Religiosus, de numero Fratrum deputatorum ad subsidium sanctæ paupertatis in conventibus ejusdem ancillæ, Presbyter, qui pro negotiis Religiosis ad longinquam accesserat regionem : ex quo transire cogebatur necessarius per patriam, in qua pestis asperè vigeat : quapropter infectus, velociter subripiebatur ad mortem, priusquam posset accipere Viaticum Sacramentum cum debita dispositione. Et tunc ancilla Christi præcognovit veritatem, quamvis ageret in remotis, et decrevit omnino fore succurrendum, potissimum in tanta necessitate : nam ante finalem exitum illius, ipsa vocato Confessore preparavit et disposuit conscientiam, et pro illo decedente recepit sanctissimum altaris Sacramentum, ne transiret absque munitione tanti solaminis contra periculosas insidias hostium malignorum cum illo stricto passu : quod, per Dei gratiam et ancillæ suæ digna merita, crech potest utilissimum fuisse decedenti.

cognoscit
Presbyterum
in remotis
partibus morti
vitium, non
posse Viaticum
accipere,

145 Quidam alius Sacerdos Religiosus, qui multum utiliter et caritative laboraverat in principia, cum ingressus fuisset in Religionem, pro conventibus ejusdem Matris gloriose : tandem suggestione diabolica permotus, absque licentia recessit. Accedens autem ad partes remotas, pro faciendo residentiam ibidem cum quibusdam aliis Religiosis : ibi parum predicans cecidit in gravem et mortalem aegritudinem : quam præcognoscens ancilla Christi, licet ab eo locutur multum distans, recurrit ad orationis sanctæ subsidium, humiliter deprecans totis viribus Dominum, ut per suam possimam misericordiam compati dignaretur illi : Fratris animæ pauperrime in tanta necessitate. Et incontinenti Religiosus ille concepit tantam contritionem, tristitiam et displicentiam de peccatis suis, et in speciali de servitio præfatorum conventuum, a quibus discesserat per suggestionem diabolicam deceptus (sicut per

F
quid ipsa
pro eo accipit :

Sacerdoti a
suo servitio
dipresso,

moribunda
abieci procu-
rat contri-
tionem,

AUCTORE
STEFANO
JULIANO
EX MSS
ET A MORTE
VIDETI AIT
APPARENTEM :
NUM. 48

A illos postmodum probatum extitit, qui præsentes erant) quod post ejus decessum se præsenterat Matri prædictæ: sicut ceteri de sua familia facere consueverant, sicut tactum est super septimo Capitulo. Propter quam representationem pie credendum est, quod precibus et meritis ancillæ Christi præfata: sit Frater ille reductus ad viam salutis æternæ.

146 Ancilla vero Christi sapissime dicta per dominum Prophetiæ noverat cogitatus et secreta cordium, nedum personarum sibi præsentium, verum etiam absentium: et interdum noverat quando, quomodo, et qualiter dies suos terminare debebant. Unde pluribus personis, secularibus et Religiosis, agentibus in remotis, juxta i sentimentum suorum negotiorum sibi notificatum a Deo, procurabat vel procurari faciebat solamen et adiutorium secundum contentum desolationis, adversitatis, et contrarietatis ipsorum. Et etiam fines dierum multorum cognovit et prædixit: et inter cetera quædam nobilis et potens Dominus, magnam diligentiam de maritandis neptem suam in altis honoribus et multis divitiis fovebat, et cum hoc sibi videbatur, quod ageret nimis negligenter circa salutem animæ, et propter hoc expresse dixit eidem ancillæ Christi præfata: Domina mea, vos magnam diligentiam adhibetis pro matrimonio generosæ neptis vestræ, verumtamen magis deberetis sollicito cogitare de vobis: et ita faciatis, quia nunquam diebus vite vestræ videbitis eam matrimonio copulatam. Quod tandem extitit verificatum: quia priusquam neptis nuberet, fuit morte præventa.

147 Qualiter autem seculares personæ vel Religiosæ deberent finire dies suos, an scilicet in odio vel amore Dei, sæpius præcognovit, et inter ceteros simul præsens in decessu ejusdem personæ Religiosæ, quæ pro dolore mortis anxiebat vehementer, inquit illi: Vnde confidenter ad Dominum, et ne timeas, Quo dicto, mox fuit anima separata. At Mater confestim instantibus ita dixit: Multa patitur, sed finiditer non privabitur æterna felicitate.

148 Quædam juvencula pulchræ representationis et dulcissime modestiæ, perpetuè disposita secundum appareniam pro Religione, venit ad amicum Christi ad hoc ut susciperetur ad Religionem, supplicans et requirens hoc humiliter et devoto: ad quod ipsa nullatenus voluit consentire prætextu ejusdem ipsius secreti, quod in illa cognoscebat. Cum vero Pater ejusdem et Confessor et plures alii videntes illam sic dispositam apparenter et ita decenter, rogaerent prædictam Matrem instantissime, quod eam recipere vellet, ita respondit: Vos me cogitis per preces et rogamina vestra, quod ego recipiam eam: verumtamen scitote, quia nunquam in Religione recipietur ad Professionem. Quod consequenter extitit verificatum: nam anno primo completo suæ probationis, propter ignorantiam divini Officii non potuit nec debuit admitti: sed in secundo tot et tantas incurrit tentationes et signanter de recessu, quod incidit in quandam dependentiam, penitus asserens, quod nullatenus observare posset talem Religionem. Et ad instar prævisionis seu prognosticationis ancillæ Christi pervenire non meruit ad Professionem, sed fuit ejecta penitus extra Religionem.

149 Alia siquidem vice, novitia quædam se tenebat in Missa prope dictam ancillam Christi, cogitans in corde suo, instinctu permota diabolo, dicens orationes suas, quod Mater astinaret de ipsa, quod esset bona pariter et devota Filia. Ipsa vero Mater post Missam vocavit Magistrum prædictæ novitiæ, cui dixit: Arbitraris quod hæc novitia bona foret et devota filia, sed ipsa nullam continet devotionem: quibus auditis, dicta novitia remansit tota verecunda, cognito quod Mater sciebat suam stul-

tissimam cogitationem. Item Soror quædam altera vice grandi astuabat desiderio postulandi quamdam imaginem a Matre sæpe dicta: cujus rei gratia pervenit ad ejus præsentiam, sed præ verecundia non fuit ausa dicere quidquam juxta desiderium suum. Quod videns ancilla Christi, præcognovit totum ejus optatum, et subridens ait illi: Vale, vale: post cujus recessum statim misit illi quandam pulcherrimam imaginem, mandans illi quatenus mitteret matri suæ illam, sicut ipsa facere decreverat et optabat.

150 Altera vice prædicta Religiosa vehementem in corde suo portaverat desolationem, credens se fore nullo modo Deo gratam, nec aliquo modo posse salvari, sed quod deberet damnari. Qua desolatione multum afflicta, decrevit accedere ad ancillam Christi: et si ostenderet sibi gratum vultum et signum amoris, apparebat sibi, quod ipsa non esset in adiuvum et indignationem Dei, et quod ipsa speraret de salute. Quæ quidem cogitante præfata Sorore, Mater vocavit eam, et dulciter et amicaliter locuta est illi, dicens: Se tantum illam diligere quantum aliquam Sororum, quæ sit in tota Religione. Tandem in ejus præsentia commendavit eam Matri Abbatissæ conventus: asserens quod illa foret ejus filia prædicta. Propter quæ prædicta Religiosa remansit consolata in Domino, existans certitudinaliter, quod ancilla Christi plene cognosceret secreta cordium cum aliis forensibus et extraneis rebus.

151 Quædam Religiosa de suis conventibus pro certo intellexit, quod Christi ancilla cognosceret corda hominum, et secreta cogitationum rimaretur, quod nondum credidit illa. Accidit de post, cum Christi ancilla loqueretur eidem Religiosæ, ipsa ancilla propalavit ei, quod atque noverat cogitationes ejus, cum illa confereas et præcise tangens aliquam secretam valde, quæ ejus cordi fuerant infixæ. Accidit alio tempore cum esset in alio conventu Soror Coleta, notificavit eidem Religiosæ prædictæ quædam arcana, quæ in conscientia sua recondidit ita secrete, ut Deo excepto et ea illa nulli in mundo constarent: super quo stupescit Soror illa valde, atque in se taliter experta, cognovit nil penitus dictæ Matri abscondi posse sive celari.

152 In quorundam Dominorum potentum et magnatum terris et locis plurimis fama vel relatio nichil tacitosa divulgata fuit, et maxime hujusmodi nova principibus amicis et officialibus dictorum Dominorum, tam etiam specialiter in spirituali et etiam in temporalis statu, non sine ipsorum tedio relata finire: videlicet quod Domini prædicti in manus inimicorum suorum incidere, a quibus, ut aiebant pro certissimo, tenti et captivi fuerant et prædati, nec non ut se redimerent adstricti: unde et merito, tota eorum patria mesta erat et dolens. Accidit quod fortuito quidam de principalioribus officialibus et numeris armis illorum Dominorum transitum facerent per quandam villam, in qua pro tunc debebat in suo conventu Christi ancilla Coleta, quam statim illi visitantes cum reverentia, sed cum dolore omnia nova prædicta sibi indicaverunt: quapropter sæpe eorum Dominum, et totam illam patriam omni affectu cordialissime, quantum poterant, eidem recommiserunt. At ancilla Christi humilis præcedens eos compassivo oculo tam tristes, et exterritos, eos confortando, dixit: Domini mei, nolite fidem dare hujusmodi novis: quia revera non sic est, ut putatis. Responderunt illi: Nos scimus utique ista fore vera, et super inde a fide dignis personis et notabilibus ad plenum informati sumus, quæ viderunt eum captivum. Tunc illa magis certificavit eos, sic dicens eis: Pro vero securos vos reddo, quia Dominus vester nunc est in tali loco suo et in terra sua, in qua jecundatur vultu hilari sue adi-

alterius desiderium accipiendi imaginem:

remedium adferri eidem admodum anxie an in statu gratiæ esset:

ulleri intima secreta cordis revelat:

Dominum quendam ab hostibus captum credentibus auditis,

inducit illi certo liberum loco esse.

sollicitam de matrimonio neptis primo nulli ante mortem:

cognosci de aliquibus, utrum moriantur in statu gratiæ:

puellum rogatum admittere novitiam,

præcedens non preventuram ad Professionem:

k

cognovit quandam devotæ exterioris orare, ut pro tali habetur:

A quo periculo, tædio vel malo : insuper scitote, quoniam ante sex dies nova certissime de eo habebitis. Et sic evenit per omnia, ut ipsa prognosticavit eis : unde ipsi officiales et tota patria maxima jucunditate repleti et stupore non modico perfusi sunt.

Magistrare.

a Petrus Psalmi nomine *Magister in Theologia*, nunc Doctorem dictum : cum autem titulum seu gradum, qui suscipiunt, dantur Magistri : magistrare autem est magistra manus obire : quod non tantum postremis hinc sculis, sed etiam apud Spartanum legas ; et in eod. magistratorem. — b Orbem ad cognominem sibi sursum hand longe a lacu Neocomensi, de qua infra agitur. Abbarillans pag. 339. — c Utrajet. MS. meritum. — d Castra, vel Castrum aut Castrena, urbs ad fluvium Agulhum, detracta parte ex Episcopatu Aligensi ejusque reditibus, dignitate Episcopi a Joanne XXII exornata est anno 1317. — e An Raimundus Majoranus ex Trecentensi Episcopus Castrensis, et a Martino v. creatus Cardinalis anno 1326, Romæ anno sequenti mortuus. — f Hic est Bernardus Armanacus, Comes Marchie et Castrensis et fundator conventus Castrensis. — g Viviacum, Gallie Viviers aut Vevay, adsitum Lemano lacui ad latus Helvetiorum, a quibus urbs ea cum vicinis locis Sabaulo crepta est. Conventum ibidem H. Coletæ constructum esse ab Amédéo Pacifico, concessa facultate a Martino v. Pontifice 13 Novemb. 1425, tradit post alios Guichenon in Historia Sabaudica ad dictam annu. Dignit. modo Clariss. Aquiani. — i Il est, cognomen decretus sibi infusum : nunc autem ea vox a Francis ferme occipitur pro judicio, seu opinione. — k 1 Prognosticus vgnis Franci deducunt prognosticare, ex signo aliquo futura prædicere. — l Sequenti ad finem capitis damus ex solo MS Corsenduncanu, et leguntur etiam in MS. Gallico codice.

Castra urbs.

Fiviacum.

CAPUT XVI.

B De malignorum spirituum gravi persecutione.

Hostis antiquus talis est proprietatis, quod quanto plus videt aliquem appropinquare Deo, et magis proficere ; tanto magis illum persequi conatur seu infestare et impedire, poenas illi graves indigere, nec non afflictiones multiplicare. Illos autem, quos pacifice possidet, parum vel nihil curat impedire. Propter quod attente percipiens, quod illa ancilla Christi per dilectionem perfectissimam erat conjuncta Deo penitus et inseparabiliter unita, ducens vitam cœlihem in alia perfectione : conabatur possetenus, et quantum scire poterat, illam impedire, persecutionem omnimodam et molestias inferendo, nedum a juventute, sed per totum vitæ suæ spatium perseveranter usque in finem, tam in statu seculari quam in Regulari, nec non in cunctis locis et regionibus, ad quas ibat pro Dei amore vel pro salute animarum. Quando nempe juvenis existens derexit in corde suo Deum affectuose diligere, servivisse diligenter eidem. Cunctis motibus per plures annos, cum incipiebat orationes suas, quidam malignus spiritus ad ipsam veniebat, et stans in loco proximo, mirabilem emittebat vocem et piam conquestionem ; quatenus illam impediret a suis sanctis orationibus. Sed quavis ipsa esset juvenis aetate, cum hoc erat tamen in perfectis moribus et in fide proposita : sic enim valde confidebat in Domino, quod nihil omnino forinsecum dubitabat. Quapropter illi spiritui nec signum aliquod ostendebat, nec verbum aliquod proferebat, et sic tædio victus recedebat. Sed cum pervenit ad medioerem aetatem in statu Religionis, sæpius invadebant eam, percutientes asperè cum rudibus et grossis baculis crudeliter et longevè, quod ejus tenerima debiliaque membra penitus fracta erant sive comminuta, livoresque nigri remanebant per longum tempus. Nam semel inter alia tam crudeliter percuterunt eam et tam diu, quod ejus tibiæ sic fuerunt inflatæ, quod in grossitiem mellis corporis aequabantur.

Perfectissime Deo servire conatur :

a diaboli nequit impediri,

etiam percussa faculis,

non terretur apparentibus illis in figuris vulpium,

nahantur, et sic hostes illi confusi recesserunt, et ipsa remansit victoriosa : et post dictum duellum reperta fuit a Sororibus valde fatigata. Percipientes enim maligni spiritus, quod ejus orationes multum utiles essent creaturis, et Deo summe placibiles ; videbantur inter seipsos in multitudine magna consilium iniisse decretumque firmasse, ad inveniendum subtiles malitias et cautelas multimodas, pro sibi cunctis impediendis possetenus inferendis in omnibus virtuosis actibus per ipsam interceptis a vel intercipiendis : et ad hoc conabantur eidem incutere timorem et terrorem. Quod tamen per Dei gratiam nullatenus obtinere valuerant. Imo potius in omnibus loris et temporibus, sive soli sive cum aliis, semper fortis et animata remansit, nec dubitans inter illos. Propter quod diversimode semetipsos presentabant eidem, et in diversis figuris terribilibus apparentes illi ; interdum videlicet in figuris hominum penitus rubeorum, et aliquando similiter in figura cujusdam statuar terribilis et turpissimæ, tantæque statuar, quod cœlum aequaliter tangere videbatur. Quadam vero vice sibi apparuit [dæmon] in figura cujusdam maligni et horribilis draconis, qui post apparitionem illam recessit, transiens super muros conventus. Inter ceteras bestias, quas moleste videbat, plus designabatur aspicere reptilia venenosa, velut serpentes, bufones, araneas, et similia : et propter hoc maligni spiritus, talis displicente non ignari, in illorum formis seu figuris cum suis complicitibus se sibi monstrabant. Nam in principio sæpe nominatæ reformationis, quæ fuit in conventu Bisuntinensi, pluries, cum decreverat orationi vacare vel inceperat orare, videbatur locus vel cellula suæ residentie fore repleti bufonibus turpissimis : et ipsa satis rito cognoscebat instans adversarii bonorum, et recurtebat ad Dominum Deum suum, et tunc subito cuncta delusoria penitus evanescebant.

D AUCTORE STEPHANO JULIACO. EX MSS.

a

hominum rubeorum,

statuaræ tangentes cœlum.

draconis.

serpentina,

bufonum :

cadavera suspensorum in dimbolis in oratorio delata, mandata ab eisdem auferri.

F

h

cum S. Francisco invita videt formicas :

sub harum figuraræ vixatur a diaboli.

155 Item quedam abominabilis et horribilis perturbatio sibi inferebatur ab eisdem scilicet malignis hostibus, qui pluries intra suum oratorium deferbant cadavera mortuorum suspensorum infecta. Quibus confestim ipsa præcipiebat, quatenus illa cadavera reportarent ad locum, unde acceperant : et mox (non tamen absque magna displicentia) jussis ejus obtemperabant. Semel namque loquens enidam ex suis Religiosis inexplacabiliter formidanti præfatas illusiones, interrogavit eam, si multum timeret tales hostes, si videret illos. Qua respondente quod sic, intantum quod penitus moreretur, illa subiunxit quod si videret omnes inimicos inferni, nihil omnino timeret : pro tanto quia maligni spiritus nullum habent posse super creaturas, nisi quantum a Deo sibi confertur : et sic mirabiliter confortavit eam.

156 In eodem vero conventu Bisuntinensi multiformiter eam persecuti fuerunt in ætate postrema. Et primo sicut legimus de sancto Patre nostro Francisco, qui non libenter videbat fornicas, quia de provisione vivunt contra paupertatem Evangelicam ; et pariformiter ad ejusdem Patris exemplar, ancilla Christi etiam illas videbat invita sive coerta : quod attendentes hostes immundi in figuris illarum, scilicet fornicarum, eam persequi frequenter conabantur, et multoties ab ea in rebus prædictis, sicut in libris vel in locis specialibus, et in oratorio suo in tanta numerositate confluebant, quod videbantur ibi esse plusquam millia. In quorum aspectu presentiali vehementer in corde tristabatur, et tam mirabilem inde concipiebat displicentiam, quod erat valde mirum : et subito post prædictam manifestationem penitus evanescebant. Interdum ad hoc, quod excitationes a Deo sibi missæ vel permissæ forent secrete vel non manifeste, prætendebat quod talia accidebant

A cidebant ratione locorum, in quibus habitabat, propter quod illa loca mundari faciebat, sequendo quæcumque dare poterant occasionem adventui similitudinum bestiarum. Sed nihil inde proficiebat : nam statim una comparente simul aderant centum millia vel plures, et simul omnes evanescebant.

157 In patria Lingua-Occitane persequabatur eam in forma muscarum, confluentium ad ejus oratorium in tam grandi multitudine tamque copiosa, quod erat inestimabiliter ei desolatorium et onerosum, tam de punctura quam de volatu celerrimo super libros et super manus, et de tumultu tristabili pro conferendis sibi validissimis impedimentis. Et ex hoc tantum vexabatur et afflictebatur tardio, quod aliquoties faciebat eas fugari sive de jecti foras, et incontinenti revolabant ut prius. Et quadam vice extitit una, præ cæteris grossior omnibus et asperior, inferens sibi grandissimum terrorem in suis orationibus, et ducit propter impurissimum perturbationem exinde sibi vehementer illatam, non audebat per se mandare illi seu præcipere, sed decessit in virtute sanctæ obedientie salutaris, in qua sanctissimus Pater Franciscus mandare consueverat, illi præcipere quod divederit : quod et fecit, et statim abscessit ab ea, sed accessit ad inferendum impedimentum unde Confessoribus ejusdem Matris. Et illo statim venit ad eam, quæ lepenoverat totum factum.

158 In partibus Picardie se demonstrabant hostes prænominati ancilla Christi in forma limacum seu testudinum, quæ confluebant ad oratorium ejus et super cubiculum, et quanto plus illas inde amoveri faciebat, tanto plus angabantur : et quando penitus floctere disponebat ad orationem, offerebant se conspectui suo quinque vel sex vel plures numero. Quotiam vero præ cæteris, et inter cetera saltem, tales hostias ubiherabat, frequentius confluebant. Interdum circa cubiculum, ubi Deum instanter orabat, impedimentum allaturi fuissent, nisi divina bonitas illas obstitisset : nequid hoc : sed etiam in figuris plurimorum aliorum reptilium horribilium et abominabilium bestiarum illam comati sunt persequi viriliter, et plus excessive quam personam aliquam aliam, quantumcumque sanctam sive perfectam, saltem ex auditu vel lectura librorum : nec ex Vitis Patrum sive Legenda ejusdemque Sancti vel electi Dei vult comprehendere, tantam persecutionem a demonibus exhibuit fuisse cuiusvis alteri persone, quem admodum hunc ancilla Christi. Ex quibus evidenter apparet excellentissima vita sanctitatis et altitudinis perfectionis, inter omnes filios et filias adoptionis summi Patris æterni, nec non inter perfectos amicos et dilectas sponsas ne amicus Dei : perspecto diligenter et viso, quod cunctæ persecutiones, quas ingerunt maligni spiritus voris amicis Dei, a Divina permissione procedunt : et quanto perfectiores extiterint et in dilectione Dei magis radicati, tanto plus illas sapius et asperius vult et percutit examinari seu vehementius approbati.

159 Inter prædictas vero graves ejus persecutiones una horribilior fuit et desolabilior, per septem annos ante summi gloriosum decessum : quando nempe volebat orationi vocali sive mentali vacare, statim occurrebat illi multitudo demonum ad multitudinem rursus in acce volantium, et dictorum munitum numero figurarum numerus æquabatur : et apparebant diverse species crudelium bestiarum, videlicet lupi, leopardi, sive leones et huiusmodi, nec non figuræ vilissimarum et turpium reptantium, ut colubrum serpentium, et huiusmodi : et plures figuræ seu species horribilium bestiarum, et diversarum staturarum, et pariformiter variae formæ sive figuræ rationabilium creaturarum, ut puta virorum sive fas-

minarum, quæ videbantur turpiores et atrociores aliis. Et inter eos apparebant aliquæ parvæ satis decentes et pulchræ, et in formis virorum vel mulierum satis pulchris, cum capillis longis et magnis et bene pectinatis. Et omnes prædictæ figuræ se simul representabant eidem : nec paulisper oculos levare poterat, quin illas videret. Quibus visis tantam in corde suo tristitiam statim concipiebat et anxium dolorem, quod majorem vel intensiorem nullatenus tolerare potuisset : et taliter affligebatur et desolabatur exinde, quod ad se nullo modo redire poterat per spatium decem vel duodecim horarum.

160 Erat autem valde mirabile, quia, quando juxta divinum beneplacitum figuræ videbantur ab aliis personis, nulli penitus ingerebant dolorem, tristitiam et terrorem, præterquam ancilla Christi : nec videbantur ab omnibus qui principaliter aderant, quando videbantur ab ea, sed tantum ab illis, quibus ostendere dignabatur Altissimus. Nec minus tamen propter hoc sic videntes arbitrabantur certitudinaliter in ejus presentia : quod si similiter viderent in ejus absentia, tantum timorem et terrorem incurrisset, quod extra sensum et omnino rabidi fuissent.

161 Plures ex suis Religiosis illas figuras viderunt, signanter tamen una familiaris et secretaria dictæ Matri, tum de ipsa quam de factis suis multam experta : quæ pluries viderat et certissime cognoverat excessivum dolorem et tristitiam, quem tolerabat post visionem prædictam. Propter quod ex pietate compassionis cordialiter affectabant in seipsa posse sustinere totum dolorem et pœnam, quam ancilla Christi sustinebat. Et ideo talibus horribilibus figuris apparentibus se interponebant diligenter inter ipsam et Matrem, ne ipsa Mater illas videre posset, et totus dolor exin caussatus et pœna similiter in eam converterentur, dicendo : Venite ad me, venite ad me : relinquite Matrem meam. Et cum essent in multitudine nimis copiosa sumebat ramusculum, eum quo trahebat figuras illas, et retrocedere faciebat post tergum ancilla Christi. Quæ quidem nullatenus ausa fuisset attentare, nisi propter præsentiam suæ virtuosissimæ Matris.

162 Interdum ex certis causis, soli Deo sibi quæ notis, decrevit nonnullis de suis Confessoribus prædictas horribiles figuras ostendere, quod et fecit. Quibus visis, nullum timorem nec dolorem conceperunt propter suæ presentie securitatem : sed post prædictam visionem et extensionem arbitrabantur se fuisse deprehensos in magno periculo perendi sensum, si talia vidissent in absentia Matris. Primum vice, quæ prædictas figuras ostendit uni de prædictis Confessoribus, vidit quendam leunculum ex toto nigrum, prius tacitum sine motu, postmodum ambulantiem. In secunda vero vidit unum magnum serpentem, terrorem et horribilem, inter Matrem et ipsam Confessoriem existentem. Et iterum ipse serpens mutatus est in figuram ejusdem candelæ sulphuræ.

163 Et sciendum, quod prædictæ figuræ demonum terribiles sibi primitus apparebant in parietibus oratorii vel camerulæ suæ habitationis absque desensu, sicque diu fecerunt : et postmodum ad infima prædictæ cellulæ vel oratorii descenderunt, sibi tamen non appropinquantes : et ad ultimum totum oratorium, in altum et infimum, in parietibus et in aere, penitus repleverunt : et appropinquantes ad eam venerunt super habitum et super librum et super manus nec non super omnes partes corporis, pervenientes usque ad oculum, quem inter cetera membra diligebat propter visum, quo singulariter confortabatur in orationibus vocalibus, et in visione pretiosissimi Corporis Domini nostri Jesu Christi : quem graviter laceraverunt, ut dictum est, taliter quod se judicabat illum amisisse vel amittendum de proximo,

D

etiam hominum turpium, aut pulchre comptorum

sua præsencia a terrore liberat alios videntes,

potissimum Religiosam sibi a secretis,

E

conantem impedire ne molestia ei crearetur.

procurat a Confessoribus videri :

figuras leunculi,

F

et magis serpentes mutati in candelam sulphuræam minore paulatim accessu patitur has demones lenire,

ARCTORE STEPHANO APULICO. EX MSS. auferentibus millia, mox evanescentia

muscarum multitudine infestatur,

unt majorem diacessum præcipi in virtute obedientie S. Francisci

et obigit :

exagitantur a diabolis in forma testudinum seu limacum,

et aliorum reptilium,

magis quam nisi sancto factum legitur,

et tumultus majoris perfectionis subire :

ultima septem annorum moratus existeret, apparitione omnia generis bestiarum,

A sentiens in posterum diu gravamen dolorum. Quamplures etiam alias persecutiones intulere ancillæ Christi maligni spiritus, quas nimis longum esset enarrare. Sed inter ceteras in principio reformationis, quæ Deus per illam faciebat, in oratoriis suis, ubi orabat Deum continue, salubriter ac devote, sæpiissime veniebant ad perturbandum eam in suis devotis precibus, validum tumultum et impetuosum sive tempestuosum inducentes, et percutientes eam grossis baculis super oratoria jam dicta, et interdum super eam; aliquoties elevantes oratoria penitus in altum et in æra. Veruntamen nec propter tempestatem, nec propter percussuram inflictam, aliquatenus movebatur a suis orationibus sedulis et devotis. Et similiter in ultimis diebus suis multoties veniebant ad dictum ejus oratorium in multitudine copiosa, inferentes terribile nocumentum cum grandi tumultu, percutientes ut supra cum grossis baculis per circuitum oratorii, et incutientes illud ad modum fulguris, intantum quod paucæ Religiosæ pro socianda Matre ibidem audebant remanere, tantum excepta Religiosa supradicta : quæ sæpe confidens in meritis et virtutibus prælibatæ Matris, accedebat ad videndum quid esset : nihil tamen reperiens præter baculos, malignis spiritibus tunc evanescentibus virtute divina, dictosque baculos pro signo relinquentibus super terram.

a Suscipere aliquid agendum Francis comprehendere dicitur, quod hoc barbarismo expressit interpretes — li Simili idiotismo Franci dicunt : pont tant que, eo quod.

CAPUT XVII.

De gratiarum specialium Sanctorum et Dei amicorum in ipsa renovatione.

Deus, cujus misericordiae non est numerus, per suam summam et infinitam bonitatem, omni tempore dignatus est in hanc vallem miserie, destinare ex suis Sanctis et electis, in sexu masculino potissimum, pro conversione salubri pauperum peccatorum : sed in diebus nostris, qui pro fine seu complemento judicari possunt posterioris ætatis, dignum duxit in femineo sexu mittere quamdam ex filiabus suis dilectissimis et præelectis, suam valeret ancillam Sororem Coletam, tamquam veram illuminatricem et perfectam directricem ambulantium in tenebris vitiarum et in umbra mortis, ad reducendum illos in viam salutarem mandatorum Dei, nec non ad præhendum cunctis generibus hominum in quocunque statu lumen et exemplum perfectionis et sanctitatis, devotionisque totius et mortificationis, et omnimodæ virtuositatis. Pro ejus executione reali cum effectu, decrevit excellentiam vite cum eminentia gratiarum et virtutum suorum Sanctorum et amicorum specialium electorum in ipsa revocare : et si non in toto, tamen in magna parte, videlicet in solitudine cum abstinentia, pluribusque aliis gratis Patrum antiquorum, in claris cognitionibus Prophetarum, in paupertate voluntaria Martyrum, in ferventi caritate Confessorum, in nitida puritate Virginum.

Cum sanctis Patribus, qui specialiter in illa commendantur, talem vel similem seu æqualem observaverunt, velut ipsa : quæ per spatium quinquaginta annorum inclusa continue permansit et firmata, nequam infra reclusagium seu infra conventum, in quibus possunt contineri lata spatia seu vicidaria cum aliis pertinentiis, sed tantum in quadam stricta cellula, quæ continebatur in qualibet illorum conventuum : cui magis competebat nomen carceris vel sepulcri, quam cujuslibet alterius habitationis. Erant enim præfate cellulae, taliter strictæ, parvæ seu dimissæ, quod vix

se poterat erigere, vertere seu levare : prout evidenter apparet in pluribus conventibus, signanter Viviaci, ubi cella sua non continebat plus quam sex pedes in longitudine, nec plus quam quatuor in latitudine. Et præterhor insuper, quod prædicti Patres habebant multo longiores et latiores prædictis, poterant nihilominus spatium per eremum et recreari post orationes, labores et pœnas, et ita peragebant de facto. Ipsa enim nunquam exivit statutum oratorium ad recreationem sui pro quacunque dolorosa seu horribili piena. Et ultra hoc quando præfata cella situata fuisset juxta virgultum, quod non erat nisi passus intermedium, exire nullatenus volebat. Cum vero necessitabatur exire conventus pro visitatione facienda vel aliis, applicans ad aliquod hospitium, prædictam solitudinem servabat et clausuram, se tenens in aliquo parvo angulo, clauso pannis vel coopertoris aeri foret immolus : nec inde penitus movebatur, donec tempus esset recedendi.

166 Plures etiam ex prædictis Patribus habitantes in rupibus et in cavernis, varias abstinentias faciebant et longas vigihæ, vacantes orationibus devotis et prolixis. Sed ancilla Christi tam admirabilis extitit abstinentiæ, quod adinstar sacratissimi Domini Salvatoris jejunii, per quadraginta dies totidemque noctes nihil penitus manducavit neque bibit : quod tamen humanitas erat impossibile seu contranaturam, sed tantum divinitus et supernaturaliter nihil impossibile apud Deum. De ceteris autem ejus abstinentiis in superioribus satis patet. (Quis enim expertus est similem vigiliam? cum ipsa vigilando perseveraverit absque dormitione somni, per totum unius anni spatium continuum, ex speciali gratia cœlestis ei collata.

167 Insuper inter singulares prerogativas, quæ leguntur commaniter a Deo eligitis suis Sanctis et electis et fidelibus amicis, per ostensionem exteriori dignæ commendationis, fuit, quando sibi placuit prolongare diem, et arrestare cursum solis, prout habetur in veteri Testamento de Josue, bellanta contra Gabaonitas, et legitur in novo Testamento de sancto a Cuquerrio, volente venire ad festum suum infirmum ante solis occasum, ad cujus preces sol prolongavit cursum suum. Sed non minus commendationis fuisse videtur abbreviare diem, et anteponeere seu festinare cursum solis ad preces aliorum specialis et dilectissime sponse sue : quam ostendere voluit Altissimus ad instantiam ancillæ suæ Coletæ : quæ multumode ad honorem Dei, et salutem animarum vitam exposuit temporalem perditionem pluribus, et honorem confusioni, nisi Deus eam præservasset de mera gratia. Nam sicut dictum est, tempore quo guerre mortales et dissidia seu divisiones vigeant, intantum quod pauci reperiebantur, qui audent exire fortalitia sive castra munita, deliberravit, et de facto coepit visitare seu frequentare partes sic divisas indifferenter, non obstantibus periculis discretionibus interjectis. Quando siquidem erat in una de partibus divisis, sic ex adverso suspiciebatur vehementer de ipsa, tanquam de favorabili pro parte altera, procurante maligno spiritu. Similiter agente parte altera cum ibidem applicaret : Deo solo cognoscente, quali desiderio ferebatur in bonum ejuslibet partis, salvo primitus honore divino : quantasque preces devotas emisit et emit fecerit per omnes suos conventus, et quantas lacrymas effuderit et effundi fecerit similiter in eisdem.

168 Vice quadam, venit noviter in quadam villam, satis gravatum occasione prædicta, et diligenter custoditam, in qua conventum Sororum habebat. In qua statim postquam applicuit, murmurare coeperunt seculares, quod esset pro reliqua parte favorabilis. Et statim post inimico procurante fuit subsecuta

D
VICTORR
STEPHANO
JULIACO.
EX MSS.

e qua non
exreditur ad
recreandum,

in hospitii
sibi similem
cellam concepit.

arctissime
jejuniæ, per
Quadragesimam
absque
ullo cibo :

E

per integrum
annum non
dormit

u

precibus diem
solis breviter
rem facit :

F

expositæ
periculis
varia :

b

et tumultus ab
illis excitatos,

potissimum
et tumidus
vitæ diebus.

Resplendet
dolata virtutibus
aliorum
Sanctorum,

cum sanctis
Patribus, in
solitudinem,

80 annis
inclusa cella
arctissime,

A subsecula dispositio ejusdam inconvenientis per-
auxilium per talem modum. Nam Sacristaria conven-
tus, quæ pulsare pro Matutino debebat circa noctis
medium, excitata fuit inter novam et decimam ho-
ram, et existimans quod esset media nox, pulsavit
de facto pro dicto Matutino. Pervigiles autem et
custodes villæ, campanarum audientes ante debitam
horam pulsari, suspecti sunt de prodicione, præfa-
tanque pulsam sive tractum judicantes signum esse
contrariis, ex adverso veniendi pro raptione dicte
villæ. Propter quod commoti fuerunt, et non parum
turbati, nec non et deliberati pro inferendo dictis
Religiosis maximum et indubitabile malum, videlicet
ipsas interficere vel penitus destituere. Propter quod
omnes armati conveniunt, volentes attentare, atque
juxta deliberationem exequi conceptum malum. Sed
appropinquantibus conventui Pater misericordiarum
sua mora gratia, meritis exigentibus humilis ancille
sue, providere dignatus est de remedio opportuno,
abbreviando videlicet noctem illam et tempus con-
formando, similiter horam illam et horologium juxta
mentem et intentionem illius, quæ pulsare credebatur
hora media noctis pro matutino. Sic illam abbrevia-
tionem manifestando, publicoque horologium, quod
suis denotavit, circa vocem sonare consueverat,
dum pro decima pulsare debebat hora, tunc alto
sive clare, eumets audire valentibus de villa, pul-
savit tantum pro una; quam pulsationem signanter
audientes foras arripi, concurrentes ad dictum
conventum, recognoverunt multitudine suam et potissi-
mè discretiores inter eos representantes seipsos cum
illis dicendo sic: Nos sumus male gentes, quia
male et injuste suspicamur contra istas pauperes
Religiosas, bonas et devotas, quæ cum obedientia et
diligentia nituntur Deo servire, nosque custodire
melius per suas sanctas orationes, quam nosipsimet
per nostros vigilas et armaturas. Et ita reversi sunt
dolentes et tristes de malo, quod interceperant vis-
dem facere injuste. Et sciendum est quod abbreviatio
predicta temporis et noctis facta sit non solum
quantum ad horologium pulsans horam nocturnam et
diurnam, sed etiam de facto quantum ad tempus:
nam aurora divi visa fuit æque cito post pulsationem
nocti pulsasset in media nocte: ex quo, nec immerito,
Religiosæ valde fuerunt admiratæ, dum perciperunt
factum.

169 Quantum ad notitiam et spiritum prophetiæ,
sicut supra dictum est, ipsa clare cognoscebat præ-
terita, et absentia tanquam presentia pariter et fu-
tura. Nam sæpe desolata fuit de super abundantanti no-
titia, quam habebat a Deo, potissime de factis alie-
nis. Deresum etiam ab hoc seculo, tempus et horam
mortis sanctissimi Domini Pape et Martini Quinti,
tunc moram trahens in Lingua-Oreana quæ in
Terra bassa cognovit, seivit et manifestavit: et de
divisionem Ecclesiæ sanctæ, Matris nostræ, finem-
que Concilio Basiliensis, et electi non Antipape
cognovit et prædixit plus quatuor per tres annos an-
tequam accideret, unde graviter in corde suo dolebat
et tribulabatur.

170 In speciali complacuit in parvuli propter
confirmatum ad ipsam in mundicia et puritate, quæ
præsentatur in eis. Semel fuit quidam sibi præsen-
tatus parvulus nobilis et pulcher, et a notabilibus
parentibus procuratus: cuius ipsa cognovit finem
et perditionem, quoniam libenter videret eum prius
et dixit. Ex quo puer iste, si diu viveret, commis-
surus est aliquid, propter quod privari debet visione
divina, præcor Altissimum humiliter, quatenus ipsum
in brevi vocare dignetur ab hoc seculo. Quo repor-
tato eum aliqui sospitate, sicut venerat, statim
post regressum satis cito infernari cepit, et mortuus
est. Propter quod parentes pueri desolati sunt mi-

rabiliter, et venerunt perquirentes ad conventum D
Religiosarum an scirent aliquid de casu præfato:
quibus manifestatum est de verbis prolatis ab an-
cilla Christi, propter quæ remanserunt multum con-
solati, suas conformando fructuosas voluntates ad
illam, quæ nullatenus defecere potest.

171 Quædam valde nobilis et potens Domina, le-
gitimos habens parvulos, et fundatrix aliquorum
conventuum hujus Matris, erat vidua: cujus patriam
et totum patrimonium prædones consumeabant, non
verentes illam, quia mulier: nec pueros ejus, quia
parvuli erant. Requirit vero pro nobili matrimonio
contrahendo consentire disposuit, tum pro defen-
sione dicti patrimonii, tum etiam pro spe, quam ha-
bebat de prole legitime procreanda. Pro quo tum
se serius peragendo consulere decrevit ancillam
Christi: cui tale fertur dedisse responsum. Domina
inquit, mea, faciat sibi beneplacitum vestrum:
verumtamen scitote, quod nunquam a Domino ma-
rito vestro reportabitis prolem. Et tandem satis cito
post completum matrimonium migravit, nulla
progenie subsecula, juxta quod sibi prædictum fuerat
ab ea.

172 Item alia vice quedam de suis Religiosis
Sororibus anxiebat sollicitè, quomodo plene con-
fiteri posset: quam Mater vocavit, dicens illi dulci-
ter per hunc modum: Filia, te oportet confiteri
valde seure et nihil dubitans: quia Deus misericors
est et benignus et pius: et dicens sic et sic. Unde
pauperula filia verecunda remansit, attendens quod
Mater noverat suam meditationem et peccatum.
Item semel sedens in mensa pro refectione corporali
sumenda cum pluribus aliis Religiosis de suis,
ita subrepta fuit per aliquam spirituales et coele-
stem recreationem, quod oportuit eam a mensa sur-
gere: quæ statim accessit ad oratorium, pro se re-
colligendo sive meditando circa meditationem præ-
dictam. Et tunc eundem Religiosæ sociantem, sic
ait: Quid diceratis vos, si videretis novem Abbatissas
in mensa? Præcognoverat quod novem ex illis,
quæ sibi consederant in mensa, futuræ forent Albatissas
consequenter in aliquibus suorum conventuum.
Quod postmodum verificatum extitit et completum,
sicut ipsa præcognoverat.

173 De perfectione nihilominus Apostolorum, qua-
liter in ea completa fuerit, satis apparet. Nam Apo-
stoli dicuntur a Deo electi et missi: et ipsa singula-
riter fuit electa pariter et missa in hunc mundum
miserabilem, pro pauperibus peccatoribus reducentis
a tenebris ad lumen, et a perditione ad salutem: et
in signum talis missionis concepta fuit per Dei gra-
tiam, et specialiter supra cursum naturæ, pro tanto
quia concepta de matre, quæ tempus pertransierat
aptum communiter ad concipiendum prolem. Item
Apostoli gloriosi diviserunt se circumdando diversas
regiones, ad exaltandum Dei nomen, et pro prædi-
canda fidei Catholicæ. Pariformiter per quadra-
ginta annorum spatium ipsa non cessavit currere
per diversas regiones et terras, edificando seu ad-
ficari faciendo conventus, ad commendationem et
exaltationem nominis Dei sanctissimi et ad salutem
animarum, per calorem et frigoris, per aquas et per
terras, per divisiones et guerras, se cum suis ex-
ponendo persecutionibus et omnimodis afflictionibus,
pro relevando pauperes animas de faucibus hostis
infernalis, et pro reducentis illis in manu Homini
Dei Salvatoris et piissimi Redemptoris illarum.

174 Apostoli perfecti fuerunt in vita, et abunda-
verunt in gratiis plusquam ceteri. In qua quidem
perfectione vite, cum singularis Domini Salvatoris
imitatione, fuit vera mulier Evangelica seu Aposto-
lica, vivenda secundum sanctum Evangelium: et
sicut vere Apostolica remittens omnibus, nihil per-
nitens

videtur eun-
dæ nuptiæ,
quod prolem
non sit habitu-
ra:

anxiæ Religio-
sæ indicat
modum confi-
tendi peccata:

Præcognoscit
novam ex suis
futuras
Abbatissas

cum Apostolis
confertur et
in conversio-
nem anima-
rum electa a
Deo, F

diversas
regiones obit:

perfectionem
Evangelicam
asseruit, ad
cuius suam
adhortatur:

AUCTORE
STEPHANO
JULIACO.
ET MSS.
de morte aliquot
horæ casu pul-
sata citius
conspicuum ad
Matutinum:

re Religiosæ,
ut e in hanc
conspicuum,
occidit utur,

inpetrat
et eadem divini-
tus abbreviavit:

cum Prophetia
quod absentia
et futura.

Prædicta mor-
tem Pape
Martini
quod et
divisionem
Ecclesiæ:

aptat parvulo,
ut ante mortu-
lar, quam
brevis graviter
visideret

A nitus sibi retinendo, nec in proprio nec in communi. Quapropter cum semel in magno fervore spiritus loqueretur Sororibus suis, in communi congregatis, de perfectissima vita benignissimi Salvatoris nostri Domini Jesu Christi, nec non sua profundissima humilitate, magnaque paupertate, quis ipse cum sua gloriosa matre Virgine servare voluit, et cum suis sanctis electis Apostolis, quam diu vixerant in presenti secundo; exhortans illas, et docens illas imitari vel insequi recto tramite per viam perfectionis jam dicta; ipsa sic loquente, subito voluntate Divina peragente principaliter, adfuerunt duodecim Apostoli, se manifeste demonstrantes eisdem, et sedentes juxta eam humiliter super terram, et videbantur etiam a pluribus Religiosis in specie duodecim personarum magnifice et reverenter præcellentis honoris; in quibus refulgebat simplicitas, humilitas, paupertas; et erant omnes uniformiter induti vestibus albis, in signum sanctitatis et perfectionis vite, nec non ad ostendendum conformitatem, quam ipsa gerebat ad illos et ad suam sanctissimam vitam, et tam diu permanserunt in ejus præsentia, quandiu doctrina præfate verba durarunt: quibus completis, a pluribus de dictis Religiosis visi fuerunt advenientes in aera, donec pervenirent ad celos: et ipsa pariter cum eisdem visa fuit a Religiosis illis in aere elevata, sic in altum et diu, quod de illa sicut de ceteris visum perdidit.

173 Plures insuper alia gratia, ut sanctis Apostolis, ita mirabiliter a Deo collatae sibi fuerunt; sicut gratia sanitatis de universis infirmitatibus, et resuscitatio mortuorum, prout inferius patebit. Similiter Apostoli sancti demones a creaturis expellebant, et ejiciebant in nomine Domini nostri Jesu Christi, quod et ipsa faciebat. Nam plures rabidos, et ex sensu omnino positos vel demoniacos restituit perfecte sanitati per virtutem nominis Jesu. Fuit enim in suo tempore Religiosa quædam in uno monasterio multarum Dominarum rabida penitus et extra sensum, quæ multum torquebatur et vexabatur ab ipsis demonibus, et ultra hoc patiebatur mortuum radicem tam horribiliter, quod ceteræ Religiosæ dicti monasterii valde fatigabantur, et indicibiliter gravabantur nocte dieque. Nam oportebat multoties quod a sex vel a pluribus teneretur, et interdum ab omnibus: nam alias magnum clamorem et irreparabile tam sibi ipsi quam ceteris intulisset. Et erat mirum, quia per unum integrum annum semper illum furorem teterrimum mœnerebat tempore divini Officii vel tempore Missarum, unde multum ceteræ Religiosæ desolabantur: nam si forte quiescisset a tempore Completorii usque ad Matutinum, tunc se discernebat sic horribiliter quod cogebatur plures a divino officio remanere, pro tenendo vel restringendo dictam infirmam. Similiter a prima pulsatione Primæ usque ad finem Missæ, nec non ad omnes Horas Canonicas, quamvis esset ligata, necesse erat eam teneri: et aliquoties per duos vel tres dies remanebat tacita super lectum, tota rigida per cuncta membra, quasi sicus baculus; ita quod citius fuissent ejus fracta brachia quam plicata: cujus os sic horribiliter manebat apertum, quod in illa faciliter intrasset integra f torta panis: oculi ejus turpiter aperti magnique monstrabantur, sique manebat absque loquela sive cognitione, nihil manducans neque bibens, nec aliquid signum faciens, præter flebilem planctum et luctum, in quo duobus vocibus uti videbatur, quod nullatenus ligari et teneri poterat; comedens et bibens quicquid reperire poterat, ova videlicet integri, magna frusta lignorum et lapidum, et testas nucleorum, prunorum sive corosorum, et aliorum similibus ad plenos manipulos. Plicabat fer-

rum ad modum virgulæ viridis arboris, alte claudens vocem non apparenter humanam, nec per aspersionem aquæ benedictæ, nec per impressionem sacratissimi signi Crucis, nec per orationem aliquam super sedictam, quovis modo tacere poterat. Aliquando vero furor ille sic illam torquebat, quod ultra prædicta, quasi sine sensu, velut quedam irrationalis bestia, sanguinem mittebat per oculos et per genas, per aures et per testudinem capitis, et per omnia membra corporis; sic breviter quod erat horrendum videre. Tandem placuit Altissimo, quod Religiosæ sibi consociæ recordate fuerint ancilla Domini nostri Jesu, in longinquis partibus pro tunc moram trahentis; et initio consilio significaverunt sibi scriptotenus totum factum, rogantes humiliter quatenus dignaretur pie compati sua dulcissima benignitate pauperem Religiosæ taliter patienti; videlicet quod haberet eam in suis sacris orationibus recommissam. Mirum certe: nam statim missis illis litteris, ipsa horribilis et terribilis infirmitas decreverit eum, et consequenter a Matre eisdem litteris receptis multo magis extitit diminuta; sed postmodum fuis ab ea ad Deum precibus, per processum de honore in melius satis cito post hoc plene fuit liberata, et ad plenam sospitalem suam meritis et precibus restituta.

176 Apostoli variis linguis loquebantur et omnia idiomata percipiebant. Pariformiter ipsa cuncta percipiebat idiomata, videlicet Latinum et Alamannicum et reliqua. Gloriosis etiam Apostolis Christi talis collata fertur fuisse gratia, quod, si venenum mortiferum biberent, non eis nocebat. Ad idem ancilla Christi de facto hinc vice sumpsit potum intoxicatum mortifero veneno, quam in nomine Domini sustulit absque læsione; tandem autem certificata de personis talia propinquantibus, libenter indulsit et favorabiliter.

177 Tolerantia vero Martyrum non minus dignoscitur in ea revocata; quam si non per effusionem sanguinis pertulerit, pertulit tamen penam et aqualem dolorem, nedum minus tantum, sed etiam plurimum, grandia videbatur et immanissima tormenta: nam si centies intraducta fuisset in dolium ferventis aquæ vel olei, non totidem vicibus combusta vel tota vel excocta fuisset, ac capite truncata; non propter hoc sustinisset tam penalem seu dolorosum martirium, ut de facto portavit, non solum per trimo aut quatuor annorum spatium, sed continue per quinquaginta. Et præter hoc extitit vera Martyr per fervens desiderium offerendi suum corpusculum in oblationem et hostiam in mortem propter amorem Domini nostri Jesu Christi passimi Redemptoris, qui mortem amarissimam pro nobis sustinuit in ara crucis. Et ulterius opere seu facto Martyr dici potest: nam ambulando seu circumcundo diversas regiones propter honorem Domini et exaltationem sanctissimi sui nominis, tantam tolerantiam plagarum sustinuit et portavit, sanguinem spargens affluenter, quia habuit brachium fractum non absque magno dolore, de quo facta fuit impotens perpetuo vite sue tempore: nec non etiam habuit caput compressatum et contritum, tantum quod quando se vertebat, audiebat ossa se mutuo collidentia.

178 De ferventi caritate Confessorum, quæ cum fide sincera notitiaque lucida ferebantur in Deum, se penitus absentantes a mundo, nec non et sequestrantes seipsum a quibuscunque mundanis et secularibus rebus, se plenius occupantes in iis, quæ contingunt perfectissimam dilectionem Dei; ejus ancilla fuit ita inflammata sique ferventer ignita, quod per aliquod tempus, propter excellentissimum quem ad ipsam gerebat amorem, quotiescumque sibi dicebatur vel audire poterat aliquid de divino glorio-o, melliduo nomine, statim sensus ejus oculos perde-

D
VICTORE
STEPHANO
JULIANO
EX MISS.

litteris rogatus.

sua precibus
liberata:

E

varias linguas
nocti

venenum bibit
illusa:

comparatur
Martyribus,

parta tormenta
poca

50 annis.

exoptans pro
Christo mori.

F

habuit
brachium
fractum,

et caput con-
quassatum:

comparatur
Confessoribus,

apparuit
12 Apostolis et
assidentibus,

cum illis in
aere elevata
conspicitur.

dotata illo
miraculorum,

energumenam
misit in unum,

C
mira morbis
afflictum,

f

A bant usum operum suorum intellectus cum ceteris potentius animar, et sic perfectissime conjungebatur ad illum, quod ipsa tota rapiebatur in Deum. Propter quod volentes sibi loqui, necessitatem habebant se custodire diligenter, ne tangerent aliquid pertinentis ad excellentiam et perfectum amorem Dei. nota subit rapiebatur tota, nec poterat aliquis secum loqui per magnam spatium temporis. Cum illo tamen amore perfectissimo, quo ferebatur in Deum, afflictebatur mirabiliter ad proximum viscerosa caritate : erat enim sic fervens et sollicita circa bonum spirituale cujuslibet personae, quod nullatenus quiescere valebat cum tranquillitate spiritus sui, nisi succurreret et adjuvaret aut provideret indigentibus talium, juxta vocationem et possibilitatem suam. Nam libenter seipsam obligasset pro succurrendo necessitati pauperum proximorum, sicut et aliquando fecisse comprobatur. Nam quaedam persona nobilis per infortunium devenerat in opprobrium et necessitatem, sic quod non poterat homo mori cum suis creditoribus convenire, nec illis satisfacere sine discrimine magno : ipsa vero sua ferventi caritate sic disposuit negotium, quod per medium aliquorum bonorum, quae sibi fuerunt commendata, sine iactura fuit illi persona penitus expedita.

B 179 Et si caritate fervida ferebatur erga viventes in hac vita mortali, multo magis incomparabiliter affectabat defunctos pia benignitate succurrere. Erat nempe curam eius desiderium adjuvandi seu allevandi poenas gravissimas, quibus affliguntur animae pauperes in purgatorio, quarum affectione compassiva diebat, quod libenter ipsa personaliter vellet sufferre pro illis penas praedictas. Quapropter ultra spirituales ordines dabat operam, quod omni die praeter triduum ante Pascha Sorores in conventibus dicerent Officium mortuorum in communitate. Erat autem Religiosa quidam dignitatis non modica, nobilis nationis, sed satis luxurie conscientiae, pariter et exigui in devotione, qui singulariter confidebat in eius orationibus super omnes creaturas totius universi, agens in eisdem principalem spem salutis animae suae. Nec fuit inde fraudatus : nam ipsa persistens in partibus remotis, praesensit in spiritu futurum propinquum illius viri Religiosi discessum ; nec non et horribiles poenas et dura tormenta, quae passurus erat juxta demerita sua. Novit insuper, quod, quamvis sic graviter esset puniendus, verumtamen ex hoc non amitteret gloriam regni caelestis : pro quibus poenis abbreviandis incessanter et diu pro illo preces fundere non cessavit, donec plenè certificata fuit de sui complemento deliberationis et poenae glorificationis.

C 180 Et cum aredebat in conventibus, ubi morabatur, aliquam Sororum seu aliquem Fratrem appropinquare morti corporaliter : si talis esset Soror, personaliter accedebat ad eam in infirmary, si vero Frater, mandabat ipsum deferri ad oratoriam Ecclesiae eorum ipsi, quatenus praesens esse posset in eius transitu, periculo necessitatis extremae sui finis, in quo totis viribus, per orationes gratiam a Deo sibi collatam, exposcebat se pro succursu vel solamine talium sic decedentium ; nunc per ferventes et cordulos orationes, suppliciter invocando benignissimam Dei misericordiam et piissimam gratiam ; nunc autem exhortando talium decedentem ad firmam fidei constantiam, per totam spem illum fortificando contra cunctas illusiones, et fraudulentas sive malas representationes illi possibiles induci vel procurari per hostes indignos, in illo ultimo instanti et hora novissima ; et interdum tugando vel praecipiendo talibus minis quod discederent : quibus adminiculis ipse mortuus, pauper et indigens, multo facilius poterat acquirere gratiam coram Deo, et cum eo si-

militer pacificari et evadere supplicia sempiterna. **D**

181 Munditia nihilominus et puritas sacrarum Virginum specialiter extitit in ancilla Christi renovata. Virginitas enim est virtus altissima conversationis caelestis et attinentiae sanctorum Angelorum : per cujus medium plures sanctae personae Deo fuerunt placabiles et gratiae : de quarum numero principis et priorica esse meruit Virgo Maria, Mater Christi Jesu, quam eligere dignatus est super omnes Dei Filius, ut exinde sumeret vestem virgineam de sui pretiosissima corporis portione. Quae quidem virtus nobilissime renovata probatur in ancilla Christi Coleta, propter excellentem munditiam, et puritatem cordis et corporis, quam designanter manu tenere voluit et servare, per votum castitatis solemniter emisit in manu Vicarii Domini Jesu Christi : eandem fideliter observatam, in amicam et predilectam Sponsam adoptare dignatus est ipse filius Dei, sicut supra satis patet in Capitulo de castitate. Cujus virtutis amor sic radicatus et impressus erat in corde suo, quod nunquam verbum leve seu inhonestum dicere potuit, nec audire quovis modo sine tristitia et desolatione.

182 Semel enim accidit quod vir quidam dissolutus et carnalis, exterius patefaciens quod interius continebat, puram et mundam ancillam Christi, degentem adhuc in habitu seculari, reperit in quodam monasterio vacantem orationi. Quam proacriter impetuit verbis indecentibus, vilibus et inhonestis, tanquam a diabolo suggestis, Cui dolenter ipsa respondit : Quod utinam dignaretur Altissimus illi conferre meritum illorum, quae dicebat. Nec longa mora : quin sibi clare patuit, quid mali fecerat, invadendi sic turpiter electam ancillam Christi, mox futuram Sponsam et amicam. Nam volens et credens exire dictum monasterium per majorem portam, quae cunctis patens erat, nullo modo potuit ulterius pertransire, plusquam si dicta porta muris foret obstructa. Quamobrem, nec immerito, subito stupefactus et territus, quotiescumque satagebat egredi, semper retrocedere compellebatur : nec sciebat quid acturus esset, nisi perdere sensum : quousque quodammodo recidit se protulisse verba vilissima penitus et inhonesta contra puram et mundam ancillam Christi : quibus incurrisse eam tam ferocem et insolitum et fremendum se judicans, festinanter accessit ad ejus praesentiam, culpam recognoscens, et veniam postulans humiliter et devoto. Cui dulester sic illa respondit : Deus, inquit, per suam sanctam misericordiam dignetur vobis indulgere. Quibus peractis, absque difficultate foras egressus est.

183 Sua vero puritas tantae virtutis erat, quod multi frequentantes ejus contubernium, per prius inclinati nimis ad levitatem vel ad aliquam immunditiam, post ejus mundam praesentiam remanebant omnino liberati, nec non et fortificati, ad observandum constantem puram castitatem. Inter quos fuerant aliqui Religiosi, qui familiariter manifestaverunt et aliquas tentationes valde periculosas, humiliter ei recommendando totum factum suum : et fuit bene mirum : nam confestim amiserunt facultates exequendi tentationem praedictam, ut si voluissent non potuissent ; et consequenter tam a voluntate quam a facultate liberati fuerunt. Item in Francia erat quidam Princeps nobilissimus et generosus et praepotens : qui priusquam videret praedictam ancillam Christi, mandatus erat, carnalis, g pomposus et debeatissimus. Cujus quidem Principis per ejusdem ancillae medium et adiutorium, mundantia conversa fuit in Religiositatem, pompositas in profundam humilitatem, carnalitas in spiritualitatem, et deliriositas in duram et austeram asperitatem. Et idem Dominus post receptionem pretiosissimi Corporis Christi

cum Sanctis
Virginibus,

et Deipara,

castissime
viri :

E inhonesta
loquentem

modeste
redarguit,

punitum a
Deo,

praeterea
adjuvat :

F

sua praesentia
alios reddit
castos :

et inter illos
Principem
vultu addic-
tum :

A Christi pluries, multis notabilibus personis audientibus, asseruit, se nunquam post aspectum facialem ejusdem ancillæ Christi tentationem carnalem incurrisse.

184 Similiter in eodem regno Franciæ quædam extitit præpotens et nobilissima Domina, laudabilis et bonæ vitæ, magni nominis et famæ, virtuosæ pietatis, et misericordiæ virtute valde commendata, plures habens nobiles infantes in utroque sexu. quorum unus, qui fere continuo residebat in domo, tantam familiaritatem, instigante maligno spiritu, contraxit cum quadam juvencula, fideus in illam cor suum et affectionem per inordinatum amorem, quod post multa peccata commissa tam in vanis colloquiis quam in aspectibus et tactibus illicitis et inhonestis, deliberatè mutuo consenserunt ad complendum peccatum. Nec retinebat eos, nisi quia non erat opportunitas loci nec temporis, quibus secrete nefas illud committere possent. Quibus perseverantibus in illo damnabili proposito, venit quidam Religiosus, quem nobilis Domina miserat ad visitandum prædictam ancillam Christi, quam singulari devotione venerabatur, et amore cordiali diligebat, per quem ipsa transmittit dictæ Domine quendam zonam, quam videlicet cordulam, quam ipsa consueverat portare super habitum: quam idem Religiosus dictæ Domine præsentavit in præsentia dicti filii sui, tentatione, de qua supra, vexati. Unde valde mirabile certe: nam postquam vixit illam cordulam, subito fuit integre mutatus a mali voluntate, quam habebat, in tantum quod egebatur necessario fugere penitus et relinquere locum, in quo præfata juvencula præsens erat. Et si necessario constringeretur juvenculam adspicere, ut puta cum erat in societate prædictæ matris suæ, tristabatur multum et abominabatur eam adspicere, et moleste ferebat. Sicque prævisum est a Deo meritis ancillæ suæ, quod juvencula illa de-voti matrimonio conjuncta fuit integra corpore; duoque simul tentati liberati fuerunt a damnabili perditione, totaque domus illa nobilis preservata similiter remansit ab improperio sive confusione.

a In Vita Patrum libro 2 auctore Rufino cap. 9 agitur de Copreie Presb. et Paternitatis: ex his ultimis, ut poctu umbulari, miratur solem stetit, quod perperam priore Copreii, hic Copreio dicto, attribuitur. Alii ab his SS. Paternitatis et Copreæ Alexandrie sub Juliano Martyrum passi 9 Julii. — b Decemum in agro Nivernensi nominat Petrus in sua relatione, qui eodem anno venit Decemum. — c Mortuus est Martinus Papa, 21 Februarii anno 1531, cui successor datus 3 Martii Gabriel Condemernus, dictus Eugenius IX. — d Eugenius Papa, ut Basiliense Concilium abrogaret, aliud Ferraciam vocavit, et inde ob pestem grassantem Florentiam, vltra Basilienses in Eugenum sententiam dixerunt et Anacletum Subauditum ducem (quem Aviani existens H. volebat, ad se evocant, et ne acceptaret, diu ante præmonerat) Fiduciam appellatum, elegerunt anno 1533, sed qui post Eugenium Martem quædam se abdicavit, a Nicolao v. Lingens successor in Cardinalium sedem adiecit. — e Clara Labour de 7 novitis in conventu Polignacensi Ita Abbateus pag. 218, ubi ex relatione Petri nominat personarum et conventum assignat. — f Torta panis Gallicæ linte, atropyræ panis linte. — g Pomposus, vanus. — h Augustinus in Psalmum 33. Qualis mors esse potuit in purpura et hyssopum quam sumptuosa? quam pomposa? Coquias Arretinensis hominis 14 scribit residuum pomposum. Arator lib. 2 in Actis apostolorum pomposum cultum. Sidonius lib. 3 epist. 9 pomposum incedendi et lib. 9 epist. 3 plura pomposæ scripta. Legitur et pompositas apud Petrus Illensem epist. 18.

CAPUT XVIII.

De virtute suæ vere patientiæ, quam in persecutionibus suis servavit inulitate.

Patientiæ virtus radix et custos est omnium virtutum. nam sicut radix portat plantam, ramos, folia pariter et fructus; sic omnes contrarietates, adversitates, tribulationes et afflictiones per patientiam utiliter et fructuose tolerantur. Exacerbationes autem, quas in virtute patientiæ sustinemus, aut proveniunt a Creatore vel a creatura, vel ab inimico seu adversario. Nam, sicut inquit B. Gregorius, alia sunt, quæ sustinemus a Deo, alia quæ perferimus a

proximo, alia quæ nobis inferuntur ab adversariis. Nam flagellationes a Deo, persecutiones a creaturis, tentationes habemus ab adversariis. Quantum ad afflictiones et flagellationes, quas Deus inmisit ancillæ suæ, clarum est, quod a principio seu a prima devotione multum illas absentes desideravit et præsentem amavit. Propter quod magis confortabatur et assimilabatur Salvatori suo, qui nunquam habuit in hac valle miseriæ nisi pœnas et afflictiones propter divinum amorem. Nam honor et gloria sponsæ dicitur similitudo ad sponsum: quantas enim et quales infirmitates et pœnas dolorosas, anxietates spirituales et corporales, quanta martyria crudelia lætenter et patienter sustinere voluerit pro nomine Domini, prolixum foret referre: pro quibus tamen nunquam ostendit signum perturbationis vel impatientiæ. Interdum percipientibus gravem anxietatem ejus, et dolorem intrinsecum et extrinsecum, pique compatiens eidem, dicendo sic, Heu Mater, quantas pœnas portastis! respondebat: Ego consuevi me plangere de molico. Et cunctis inferentibus sibi seu procurantibus persecutionem vel diuinum aut tribulationem, cujusunque status aut conditionis existerent, secundum vocationem voluit pro posse, bonum reddere pro malo, se libenter offerens pro eisdem, aliquando caritatem providere de omnibus necessitatibus per totam vitam suam.

185 De persecutionibus illatis a creaturis vel ab inimicis infernalibus sciendum, quod creaturarum persecutio procedit ab hoste maligno: quam procurabat per notos et familiares, aliquando per extraneos, aliquando per divites, aliquando per Clericos, et aliquando per nobiles. Nam per illos, qui debebant sibi esse familiares et amici, multa sibi discrimina contulerunt: pro quibus extrahendis de vitio ingrati-tudinis, pie ad se vocavit illos, collocaque fecit in suis conventibus, et tantam exhibuit diligentiam circa salutem animarum suarum, quod suis sanctis precibus aliqui sunt extracti de multis inconveni-entibus sibi præparatis, scilicet de via perditionis corporis et animæ per tentationem diabolicam illis præparatæ: cum hoc etiam illis conferendo cuncta solamina corporalia sive spiritualia juxta possibilitatem, humiliter et caritative. Licet autem ab eis illata sibi fuerint multa a disturbia afflictionum; majora tamen fecissent, nisi Deus illam præservasset: plus tamen illa tristabatur de Dei offensa damnoque conscientiarum, tamen malitiose se inferentium; quam de cunctis persecutionibus sibi fieri possibilibus: finitèr tamen tales revehebant ad notitiam ejus meritis, et tristabantur de malitia præmonstrata.

187 Et inter ceteros fuit quidam sibi familiaris, qui diabolica procuratore per aliquod tempus sic desolabiliter persequabatur eam, quod totum amorem pristinum pervertit in odium: sic quod nec de illa bonum audire, nec illi approxinari poterat: et de foris aliquando veniens et appropinquans finibus conventus, in quo morabatur ipsa, tantum concepit tristitiam quod sape revertebatur furas, delinquens ad suam venerabilem præsentiam pervenire: et ita fuit exacerbatus per tentationem, quod asserbat gratiam Spiritus sancti, nullatenus habitare in ea, sed bonum, quod Deus facere disposuerat, per aliam personam debere fieri, quam ipse reputabat esse magni meriti coram Deo: quæ quidem realiter erat ignara persona tam sensu quam intellectu. Et cum hoc etiam faciebat eam crudeliter et rude tractari cum disciplinis, interdum usque ad effusionem sanguinis, et inhumaniter persequi. Quam persecutionem, licet sibi valde gravem, signanter per compassionem ad illatores malorum, dulciter et patienter supportabat absque resonantia rursusque vocis, quantulacumque pretendens impatientiam. Multo

D
AUCTORE
STEPHANO
JULIANO.
RX MSS.
Afflictiones
a Deo inmisit
petit:

inmisit fert
patienter:

molefacientibus
benefacit,

E

familiares
sibi adversarios
suaviter
emendat,

a

de Dei offensa
maxime
afflicta:
F

ab amico in
hostem muta-
to,

gravia tolerat

cum summa
patientia,

73 plus

juvenem
illecebris
carnis irrita-
tum,

missa zona
sua emendat,

Felix 8
Andipapa.

Turia.

pomposus.

pompositus.

* Homil 33
super Evang.

Martii T. I.

AUCTORE
STEPHANO
JULIANO.
EX MSS
precibus eum
ad parva en-
tiam adducti :

A plus enim tristabatur et dolebat de læsione conscientiarum et damnis animarum [ista sibi mala] inferentium, quam de dolore vel penis sue corpori continuatis. Et sicut Salvator benignissimus orans pro persecutoribus, exanditus est pro sua reverentia; pariformiter pro modo suo sic humiliter et effaciter ipsa pro predictis est deprecata, quod ad votum exaudiri promeruit. Et cognoverunt evidenter tentationem diabolicam, et execrationem suam, per ejus astutiam et perditionem animarum quam incurrerant : et exin per totum vite sue spatium conceperunt contritionem et grandem displicentiam.

passur exter-
nos, graviter
nocentes,

B

hereticos acci-
antur a duobus
Clericis.

b

moris in
B. a punitis :

C

detrahatur ut
aurum et di-
vinitas possi-
dens,

et iambula tri-
tana :

in domo
aut in nullo
periculo,

divinitas adju-
vante, in no-
ribus moris a,

189 Nonnulli etiam mandam divites, virtutem sue sanctitatis et Evangelice paupertatis ignorantes, visi sunt aliquoties ipsam diffamare, multipliciter ejus famam denigrando, verbis injuriis dicentes, quod erat mulier ditissima, auro, divitis et argento plensissima, mitius ad usuram, et manu tenens tria vel quatuor cambia, scilicet Parisius, Brugis, et Gandavi : mentientes false de ipsa et injure, quia cor suum sic fixum erat et fervens in amore sancto paupertatis, quod facilius se vivam permisisset excoriari, quam consensum præbere tali meditationi. Multi etiam nobiles et potentes, ad instantiam aliquorum minus bene conditionatorum, comati sunt sibi inferre vexationem et importabilem tribulationem, ratione ejusdem habitations, quam ipsi volebant ad alios usus applicari, quam fieri deberet. Cujus rei causa multa commoverunt contra parvulum ancillam Christi Jesu Domini nostri, qui taliter in suis providere dignatus est, de remedio convenienti ad laudem et honorem et gloriam nominis sui, quod principales auctores in brevi tempore defuncti sunt. Quas quidem persecutiones et alias quasi innumerabiles, velut agne: qui ducitur ad ces-

cisionem, dulciter et patienter sustinuit atque portavit, amore illius agni simplicis et innocentis absque macula peccati, qui plura pro nobis sustinuit in una die, quam nos pro ea ferre possemus cunctis diebus vite nostræ : ipsi bonor et gloria in secula seculorum. Amen.

a talice destombers : impedimenta et remora velut agenda sapient. — b florentium, et in ea regium urbem Paganam occupant infeceruntque ea tempore heretici fluxit.

CAPUT XIX.

De suorum consummatione dierum, et oblatione corporis mortis.

Postquam ad complementum ætatis sexaginta sex annorum pervenit humilis ancilla Christi Coleta, quatenus ad perfectissimæ perseverantiæ coronam pertingere mereretur, quamvis multum esset debilis et tenuis corpore, tum propter antiquitatem et infirmitatem, tum propter graves penus, quas passa fuerat et quotidie patiebatur juxta divinum beneplacitum; nihilominus tamen præsto penitus incipere denno bene facere, tamquam si fortis et potens esset, et tamquam si nihil unquam aliquid perfectionis egisset, nunquam recusavit aliquid facere, nec quantumcumque fatigata laboribus et penis diversis, desivit esse parva recolligere vires, et se totam exponere pro factis, tangentibus divinum amorem et salutem animarum. Multoties enim dispo-neret ab aliquo conventu discedere, pro complementis vel agendis operibus Dei, tam debilis apparebat, quod vix se poterat sustinere : nec videbatur transducibilis ad quartam partem leuca, quin spiritum exhalaret : nec tamen minus propter hoc desinebat assumere penus et labores ob divinum amorem; asserens se omnino paratam mori juxta divinam voluntatem, sive in campis sive in viliis indifferenter. Cum autem sui comites itineris sic fatigantur præ nimietate laboris, quod cum difficultate vix respirare valebant; ipsa sola persisterat vivax, vigilans et constans, et infatigabiliter laborans propter Deum, velut omnia recens : et per totum vite sue spatium edere non cessavit vinum Domini, id est, Belesiam militantem : in cujus plateæ medio situata est sancta Religio, quasi quedam plantula valde fructuosa.

191 Certe quam diligenter et perseveranter laboravit ipsa, donec pervenit ad finem nobilissimum et ultimum decessum : quem, inquam, decessum ipsa per prius nuntiavit et prædixit. Nam primus dixit se non victuram per biennium, quod nec fecit : consequenter alias dixit, quod vita sua non esset longa : et fere per spatium trium hebdomadarum ante dictum decessum, dixit determinate, quod ipsa tenderet ad Dominum Deum suum : et convocavit Sorores, exhortans et admonens eas multum cordialiter et affectuose, quod essent vere et perfecte Religiosæ, Deum timentes et amantes super omnia, Regulam observantes et declarationes ejusdem, fideliter redditores et quicquid voverunt, cum pluribus aliis salutaribus admonitionibus. Quibus completæ, prædixit illis modum sue diffinitivæ consummationis, sic inquam : Non attendatis me dicturam aliquid vobis in transitu meo, quia nec aliquid dicam nec vobis loquar.

192 Post hæc Patri suo dixit inter cetera, nimis sibi alias per ipsam patefactum, videlicet de reformatione Religionis nostræ Patris Francisci, quod videlicet ad hoc constrinxerat eam Dominus, ut supra patet quinto Capitulo. Cujus fuerunt hæc verba : Pater mi, inquit, quicquid ego feci, ex parte Dei feci : et hec ego sum una magna peccatrix et tota doctissima, si jam essem adhuc factura, nescio quomodo

Suex, fractis
omibus.

conatur instar
puellæ libe-
rare
E

præcili mor-
tum,

F

adhortatur
alias.

confessa
arcepit sacram
Euch. ristianni
28 Februarii :

A modo aliter facerem quam feci. Die vero xxvi mensis Februarii, quæ fuit dies Dominica, mane fuit confessa et recepit in Missa cum devotione permaxima pretiosissimum Corpus Domini nostri Jesu Christi. Tandem nocte sequenti fuit ab eodem Domino specialissime visitata : post quam visitationem redacta fuit in statu infantie et quasi innocentie, nec sollicitabatur de quibuscumque mundanis, præterquam de Deo, vocaliter ipsum orando sive mentaliter. Et postmodum accidit sibi quædam debilitas insolita, pro qua dictus Confessor pertimuit, quod migraret ad Dominum : et propter hoc ministravit sibi Sacramentum extremæ Unionis. Postmodum vero legit sibi sanctas Passiones, in quarum fine percepit, quod nondum venerat finis, et ideo recessit ab ejus presentia.

visitatur a
Christo :

magis infirma
inngitur :

sex proximis
diebus quotidie
audiri Missam :

I:

193 In crastinum secunda feria dictus Confessor ad ejus oratorium accessit, Missam celebraturus more solito coram ipsa, quam optime reperit dispositam ad audiendam illam, juxta consuetudinem tempore suscipitis : satis admirans quomodo sic in brevi tempore fuerat restaurata (quod fieri non poterat sine speculi gratia Dei) dicta Missa celebrata, per eamque devote et multum reverenter audita, nec non Corpore Christi pretiosissimo cum mundantia lacrymarum adorato. Similiter etiam per totam hebdomadam usque ad Missam diei Sabbati quam devotius cum majori abundantia lacrymarum auscultavit : et illa fuit ultima, quam audivit, die videlicet quarta mensis Martii, Sabbato quatuor Temporum Quadragesimæ. Et est sciendum, quod post præfatam visitationem quatuor habuit specialiter memoria digna : primo quamdam penam gravem et insolitam, quæ sibi duravit usque ad ultimum suspirium ; secundo, quod totum tempus volebat occupari circa sacrificium orationis, nec ad aliquid aliud interdere volebat ; tertio, quod omnibus diebus illis audivit indesinenter Missam sanctissimam cum devotione et reverentia magna : quarto quia, quamvis non exiret oratorium, plane tamen omnia noscebat, quæ fiebant in toto conventu, sicut fecisset si cunctis adfuisset. Nam prædictus Confessor et ejus socius, nolentes quovis modo, quod ipsa redderet spiritum in eorum absentia, intraverunt monasterium nec venerunt in illud ad ejus presentiam : sed ipsa mox cognovit, et plane dixit, quod ipsi erant intus. In vespere feriæ sextæ, dulciter et consolabiliter Fratres allocuta est. In Sabbato post Missam ab ipsis humiliter accepit licentiam : et oratione completa satis cito accessit ad cubile, signans se signo sancte Crucis, quam ita care dilexerat, et dixit : Ecce extremum cubile, ponens se desuper sic induta, sicut consueverat, per seipsum tegens caput velo nigro : quod a Sancto Domino nostro Papa recepit in ejusdem capitis velamine, cum ab eodem induta professusque fuit, ac in Abbatissam instituta. Modo, quo prædixerat, ita complevit, mox clausit os suum et oculos ultra non aperendos : verumtamen omnia, quæ fiebant, plane cognoscebat, ut dictum est. Nam pro consolatione attulerunt ei quoddam auriculare de plumâ, quod statim cognovit, et illud recepit.

cognovit Con-
fessorem et
socium adven-
tante :

C

accepta licentia
ultimo lectum
ingreditur :

a
innata 48
horis,

moritur
anno 1447
6 Martii feriæ
2 hora 8 mi-
nutuna,

oris cum ejus socio, terminavit dies suos humiliter et virtuose. Cujus anima sanctissima dulciter a suo pretioso corpore abcessit, tendens recto tramite ad Deum Creatorem suum, recolligenda cælestis per Angelorum cuneos, et sicut indubitanter credimus, corona gloriæ cælestis in perpetuo laureanda.

195 Mansit autem in colore, quo discessit, post transitum per duodecim horas. Postmodum vero subito corpus illud transmutatum fuit in admirabilem pulchritudinem. Erat enim albidissimum, sicut nix, et venæ apparebant per medium albedinis, sicut purum basurium, et omnia membra pulcherrima, nimidia similiter et ductibilia, pro libitu tractibilia, redolentia mirabiliter et diffundentia suavitatis odorem, tamquam plene representantia statum innocentie, totalis vere munditiæ sive puritatis. Propter quæ plusquam triginta millia personarum visitaverunt eam, quidam ex devotione, alii ex admiratione. Tertia die post transitum ejus, corpus illud pulcherrimum et virginem traditum fuit Ecclesiasticæ sepulture, modo quo manlaverat absque mutatione. Volebat enim quod adinstar Domini Salvatoris, qui velut pauper in aere pro nobis mori dignatus est absque tegumento, sic pariformiter sepeliretur pauperime, simpliciter sine cooperto, nec non absque feretro, sed solum in aere, videlicet in prato claustrii, reddereturque corpus terræ matri ejus, unde primo processit, nihil amplius addendo.

196 In nonnullis autem conventibus ab ea specialiter dilectis, propter specialem prerogativam sanctæ paupertatis, in illis singulariter relucens, in hora sui transitus audita fuit Angelorum multitudo dulciter resonantium cum inaudita melodia. Inter quos singulariter una vox Angelica fuit a quibusdam audita, dicens : Venerabilis Religiosa Soror Coleta migravit ad Dominum. Item in quodam alio de conventibus suis, erat inter ceteras quedam devota Religiosa, quæ præ ceteris affliciebatur ad eam : cui tempore sui decessus in regione persistenti longinqua, ante noctis medium dicenti videlicet centum Pater noster, apparuit sibi tria vice multum gloriosæ, demonstrans ei totam personam suam visibiliter valde pulchram et splendidam ; verumtamen faciem videre non potuit propter excessivam claritatem, ad modum solis in sui capitis vertice splendide raduantes. Quæ quidem visio fiebat per hunc modum : nam præfata Religiosa persistebat in dormitorio prope quandam fenestram, quam faciliter aperire valebat. Per quam fenestram vidit ancillam Christi se sibi demonstrantem in loco sui quondam oratorii, cum luminosa claritate jam dicta, recitante prædicta Religiosa dicta centum Pater noster.

197 Pariformiter in quodam alio conventu, satis distante a loco sui transitus, quedam Religiosa ferventer optabat illam videre, pro quo fudebat continue preces ad Virginem gloriosam, quatenus ejus cordi dignaretur imprimere voluntatem visitandi conventum illum, in quo dicta Religiosa moram traherebat continue : et inter ceteras orationes presentavit sibi sex millia Ave Maria, pro eo quod nunquam viderat Matrem. Et apparebat sibi, quod si vidisset eam per spatium undis hanc, semper sibi prodesset : et per divinam bonitatem, intercessione mediante gloriosissime Virginis Matris, non fuit a suo devoto desiderio defraudata : nam nocte, qua ancilla Christi decessit, post Matutinum ter audivit perenti ad oratorium dicte ancillule, taliter quod fuit penitus excitata audivitque octum oratori recitari aperiri, atque iterum claudi : et post hæc ad speciem quandam pulcherrimam et venerabilem Dominicanam Religiosam, decenti summe statura (tamque placabilis pulchritudinis quod nesciret recitare, quam mirabiliter et clare lucebat : et erat facies sua tota lucida,

D
AUCTORE
STEPHANO
JULIACO.
EX MSS.

b

corpus post
mortem pul-
chritudinis reddi-
tum,

a 30 millibus
hominum
visum,

sepeliunt :

E

mons ab Ange-
lis conceniti-
bis nuntiata :

apparet tertio
Religiosa
recitant
100 Pater nos-
ter,

F

alter, recitant
1.000 Ave Ma-
ria,

apparet in
oratorio
primum,

ACCIONE
STEPHANO
JULIANO.
XX MSS.
cum infante
pulcherrimo.

A lucida, velut quædam crystalli claritas contra solem: quæ Religiosa venerabilis ter deambulans per oratorium se manifestavit eidem. Et postmodum videbat post ipsam unum pulcherrimum infantem parvulum, similiter in facie penitentem, qui sic dicebat et dictum replicabat: Ecce Soror Coleta: Ecce Soror Coleta.

198 Postquam vero Religiosa sic expergefata talem vocem audivit, et vidit illam, quoniam sic optabat videre, læta nimis effecta mente consolata, clamare cupiebat ceteris Sororibus dicendo: Respicite: Respicite. Et nequivit os suum aperire. Propter quod tunc cogitare coepit, quod Mater sua Coleta conventum illum pro tunc visitare decreverat, sicut audiverat alius dici de ipsa, cum adhuc esset novitia: quia licet non visitaret conventus corporaliter, visitabat tamen spiritaliter: propter quod arbitrabatur, quod faceret visitationem. et postquam ipsa venit ad portam dormitorii, ipsa penitus evanuit. In crastinum autem Religiosa prædicta, cui monstrata fuerat visio circa horam Tertiarum, quæ quidem erat propria decessus ancille Christi gloriosæ, sola decreverat ecclesiam introire, pro presentando precibus devotissimum Domino. Et statim, postquam genuflexit, audivit in grandi multitudine voces altas et claras, quæ magis videbantur Angelicæ quam humanæ: et cum hoc erant dulces et placabiles et perfectissimæ, delectabiles ad audiendum, sic quod videbatur sibi quod dulciores in mundo voces audiri non possent: et elevans in altum faciem, et dirigens oculos in eorum, vidit faciem lucidam et splendorem venerabilis Religiosæ, quam viderat post Matutinum, quæ facies, ut sibi videbatur, stabat in medio sic melodiosæ cantantium. Et quamvis pro tunc de prædictis nihil cognosceret, perpendit tamen et pie credidit quod illa foret venerabilis Religiosa Sororis Coletæ utilans animam, quam Angeli sancti lætantes deferrebant ad regnum Paradisi.

199 Item in quodam de suis conventibus erat una Religiosa, quæ tempore, quo dicta ancilla decessit, vivebat orationibus, et vidit in spiritu quendam venerabilem, plurimum et devotum præ se sonum: ubi cum persona Domini nostri Jesu Christi, suæque gloriosæ Virginis Matris, erat multitudo mirabilis Angelorum, Patrumque et Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, atque Virginum, et abundantia magna Fratrum Minorum et Sororum sancto Clara, multum composite ordinatorum, et diffusissima similiter orantium: qui simul omnes cantabant gaudenter et ita melodiosæ, quod nunquam

C ad ejus arbitrium talis nec similis melodia fuerat audita. In ejus processione medio videbatur anima dulcis et lucida ancille Christi præcellenter, clara et pulcherrima, multo lucidior et splendidior sole: quam omnes prædicti cum inenarrabili lætitia et indicibili reverentia perducebant ad gaudium Paradisi. Et satis cito post prædictam processionem sequebatur multitudo quidam alia virorum et mulierum de cunctis statibus, qui videbantur fuisse detenti vel captivi seu incarcerati, junctis manibus et caputibus inclinatis humiliter incedentes: inter quos dicta Religiosa vidit matrem suam carnalem lætam et juvenum, a qua requisivit quid esset illi. Cui respondit mater, quod valde bene: recitando qualiter prima processio flebat propter animam ancille Christi, quam sic juvando reverenter perducebant ad regnum colorum. secunda similiter erat animarum hæcenus detentorum in penis purgatorii, quæ fuerant expeditæ meritis et intercessionibus ejusdem ancille Christi. De quarum numero fuerat ipsa, quæ loquebatur, quæ omnes sequebantur eam ad gaudium sempiternum.

200 Insuper quædam alia devotissima persona,

magnæ penitentiæ et austeritatis, nec non et laudabilis perfectionis, in suo raptu vidit unam grandem multitudinem Angelorum gaudenter, et melodiosæ suam gloriosam animam velociter deportare ad regnum Paradisi. Cujus nos participes meritis et intercessionibus ancillæ suæ gloriosæ dignetur efficere benedictus Jesus Dei filius, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et imperat in Trinitate perfectissima Deus unus, verus, æternus, omnipotens, altissimus Dominus per infinita secula seculorum. Amen.

a S. Bernardus Ep. 39 hac voce utitur pro modo loquendi, de qua vide Vossium de Vitis serm. lib. 3, cap. 23. — b Asurium, carulorum, e voce Gallica asur formatum.

D a quarta videtur ab Angelis in celum deportari.

Asurium.

CAPUT XX. De miraculis.

Ad laudem et gloriam omnipotentis Dei gloriosæque Virginis Matris Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, subsequenter hic recitanda sunt aliqua de miraculis, quæ dignatus est Altissimus operari per medium ancillæ suæ Sororis Coletæ, dum adhuc viveret in præsentem seculo: primo de mortuis per ejus merita suscitatis, secundo de mortis periculo liberatis, tertio de incarceratis pene expeditis vel in carcere confortatis, quarto de mulieribus a partu periculo liberatis, quinto de oculis infirmantibus pristina sanitati restitutis, sexto de rabidis et demoniacis ab hoste maligno vexatis ad plenam sospitatem reductis, septimo de diversis infirmitatibus rejectis et fugatis.

In vita viritæ claret miraculis: E

§ I. De mortuis per ejus merita suscitatis.

Juxta Doctorem egregium Augustinum, e. tentiam majus est animas a morte culpe liberare, quam corpus a morte naturali suscitare. Utrumque tamen in sola Dei virtute consistit, sine qua nil tale potest aliquo modo fieri: qui sua benignissima misericordia pluribus utrobique modorum prædictorum dignatus est suam gratiam impartiri, precibus et meritis suorum Sanctorum et electorum sive Sanctarum electarum.

Inter quos et quas condescendere dignatus est ad devotas orationes et observationes sanctissimas humilis ancillæ suæ Sororis Coletæ, suscitando plures animas a morte culpe sive peccati, reducens eas ad vitam spirituum gratiam, quæ major est quam vita naturalis. Et quamvis principalis et major ex illis, suscitatio videbatur a morte culpe vela labe criminis,

A morte animæ suscitatis plures:

F ad vitam spirituales Deo gratam, per ejus medium facta fuisse probari possit in multis notabilibus et diversis personis, minor tamen, scilicet corporalis, exhibita pro nunc per ejus merita receditur in quantum præcise. Quarum prima extitit filia de civitate Bisuntinensi, quæ nata primitus mortua, cum quadam filicula quod revivisceret, fuit per parentes ad ecclesiam deportata. Comperto vero quod fuit penitus mortua juxta fontes baptismales, indilate reportata fuit absque baptismo: quæ sic extincta, cordialiter precibus et meritis humilis ancille Christo recommissa, quodamque velo sive capitegioso diligenter et acquisite procurato, subtiliter involuta, confidenter ad ecclesiam delata, ac vivens reperta, atque per Dei gratiam et ejus ancillæ merita sacro fonte baptismi regenerata est, et suo nomine, videbatur Coleta, similiter nuncupata. Consequenter autem in ætate condecens suæ matrine conspectui pro Religionis ingressu suppliciter et devote præsentata, et favorabiliter recepta postmodum, atque professæ, perseveravit in vita laudabili, precibus ac meritis et dogmatibus prænominate matris usque in præsentem diem, et vocatur Soror Coleta de Præceto.

F a morte corporis quatuor.

I puella ante baptismum mortua

educta ad Ordinem recepta,

dum Vita veridetur, speries,

feritæ apparet in comitatu Christi Deiparæ et Sanctuarum,

sequentibus utrimodis

per ipsam ex purgatorio liberatis.

A 203 Secunda similiter persona, quæ suis sanctis intercessionibus suscitari meruit, fuit quidam juvenis, nominatus Joannes Burseti de eadem civitate Bisuntinensi, nunc superstes burgensis et civis notabilis ibidem. Qui recognovit et asseruit eum sibi attentibus et notis, quod per merita sanctisque preces ancillule Domini fuit resuscitatus. Et est notorium Fratribus et Sororibus, licet de modo non sit ita notum mihi, propter quod scribere non valeo secure. Tertius vero resuscitatus fuit infans mortuus antequam baptizatus, sicque sepultus absque baptismo: de quo non parum doluit ancilla Christi, et fecit tantum, quod dictus infans in terra profana sepultus, fuit exhumatus, et ad ejus præsentiam delatus, et suis sanctissimis precibus vivificatus, et consequenter fonte sacri baptismatis renatus, vixit exin per medium annum. Qua de causa nobilis quædam Domina Militissa ipsum nutrire decrevit in signum tanti miraculi jam dicti.

204 Quartus fuit quidam Frater Minor, dictus Frater a Francisus Clareti, qui per triginta annos et ultra mansit cum ea, conferendo cordialiter et caritative quamplurima subsidia, consolationes spirituales, et adjutoria seu utilia servitia tam sibi quam

B conventibus suis. Qui quidem incidit in unam gravem infirmitatem in quadam villa b Lugdunum-Salverii, tantum quod æstimabatur mortuus omnino, pro taliq; de post se penitus reputabat. Postquam mortem juxta judicium conscientie suæ sibi videbatur, quod diceretur ante judicium Dei pro captando gratiam et misericordiam, consequenter ducebatur ante Virginem gloriosam, ulterius coram Sanctis Apostolis, tandem coram Martyribus, postea coram sanctis Confessoribus, deum coram sanctis Virginitibus. Et omnes uniformiter adjudicaverunt ipsum fore reddendum ancillulæ Domini Sorori Coletæ: prætexunt ejus humilitatis, supplicationis et acceptabilis intercessionis animæ dicti Fratris revenit ad corpus et resurrexit. Satis etiam post hæc fuit plene sospitati restitutus. De quibus inquam quatuor a morte suscitatis, tres adhuc supersunt incoluines et attestantes se meritis ancillæ Christi sui se resuscitatos.

a Ex hujus testimonio plurima hausit Petrina, ut infra patet. — b Lugdunum Salverii in Vita Gallica MS appellatur Lyon-le-Sauvieu, et situs non indicatur

§ II. De liberatis a mortis periculo.

C Quamplurimi per ejusdem ancillæ Christi merita seu intercessionem, Deo placabiles et gratas, a mortis fuerunt periculo liberati. De quorum numero reverendus a Pater, de quo tactum fuit supra quinto capitulo: qui existens in conventu Castrensi patriæ Albiensis gravissimam incurrit infirmitatem mortalem. De qua quidem infirmitate, nec non et de fine dierum suorum, nisi Deus apposuisset remedium, ipsa manens in conventu b Lisiani, qui situatus est in Terra bassa, non parum distans ab alio, plenam in spiritu notitiam habuit. Unde valde tristis effecta, dolens et allicta, facta primo diligentia sibi possibili de provisione necessariorum pro salute dicti Patris, quamvis tempus importunum vigeret, festinanter se transferre fecit ad dictum conventum Castrensem, ubi jacebat infirmus, pro sibi succurrendo facilius in tam extrema necessitate: quem reperit in puncto depositionis reddendi ultimatæ spiritum. Et statim recurrit ad supremum medicum per devotis et efficaces orationes, applicando vires usque ad ultimum de potentia, tantum quod prima die Pater prædictus convalescere cepit, sicque continuando per secundam et tertiam de bono in melius, sic incoluinis effectus est, quod ipsum suis sacris meritis

oratum, secum reduxit ad conventum Liziani prædictum.

206 Item quidam Religiosus deputatus ad servitium prædictæ Matris, propter pestem gravem tunc temporis vigentem, incidit in infectionem et infirmitatem mortiferam, sic quod nulla de ipso confidentia remanebat, quod aliquatenus posset evadere mortem. Et ulterius duo notabiles Doctores in scientia medicinæ peritissimi, quorum alter erat Decanus ejusdem facultatis in studio Montispezzulani, pergentes visitatum quemdam præpotentem et excellentem Dominum in illa regione, pro tunc multum ægotantem, devotione permoti transitum fecerunt per locum, in quo residebat ancilla Christi, ejus obtentu visitaverunt prælibatum sic infirmum et infectum. Disquisito diligenter per omnes vias posibles secundum artem et scientiam prædictam, de facto judicaverunt impossibile, quod evaderet, assignando sibi præfixum terminum, infra quem illum mori juxta cursum naturæ necessariū erat. Quibus ipsa respondente, quod Deus est supra naturam, dixerunt quod verum est, sed nisi Deus ipse specialiter operaretur, impossibile est ipsum ægotantem ultra præassignatum terminum pertransire. Mirabile dictum! Nam præfixus infirmus satis cito, mortis et precibus ancillæ Christi, licet a medicis adjudicatus morti, plene convaleuit. Ipsi vero medici gravi sunt infirmitate detenti, sic quod unus etiam decessit: alter autem diu languens postmodum evasit, magnanque devotionem ad ipsam ancillam Christi concepit.

a Henricus de Balma, epus Confessorius. — b Lisianum, alius Lesignium in Occidentia inferiore, quæ hic Terra-bassa dicitur, in diocesi Narbonensi, ubi conventum a Jacobo Bourbonno anno 1484 erectum, ejusque ecclesiam S. Annæ dicantem supra dicitur

§ III. De liberatis a periculo aquarum.

Nobilis et præpotentissima Domina supradicta Comitissa Gebennarum, quæ valde caritative receperat ancillam Christi in suis persecutionibus, semel transitum faciens per quemdam passum valde periculosum et inevitabilem propter inundantiam aquarum, propter indiscretum conductum assumpsit dictum transitum a loco minus decenti: sic quod equus, cui insidebat, transportavit eam in unam tam profundam et fortem atque periculosam aquam, quod a visu comitantium penitus abrepta, totaliter evanuit, et cum equo reputabatur simul submersa, nihil de utroque visibiliter apparens. Sed humilis ancilla Christi, quæ nullatenus in tali necessitate sibi deficere poterat, pia benignitate commota, suum cor elevavit ad Dominum per fervorem orationis, recommendans naufragantem misericordia Dei: ejus beneficio meritis Matris gloriose, dicta Domina pervenit ad ripam ab-que dummo pariter et lesione.

208 Altera quadam vice, cum ipsa pergeret ad unum de suis conventibus, aquæ sic mirabiliter inundaverant, signanter fluvius dictus Dubius, qui transit per Bisuntium et Dolam; per quem quidam honorabilis vir unam Religiosam traducens super equum suum, ita profundatus est in quadam passu periculosissimo, quod propter violentum aquæ conglomerati deducebantur volutanda per aquam, et reputabantur ab intuentibus omnino submersi. Tunc ancilla Domini clamabat alta voce suppliciter, deprecans adjutorium divinum, sic dolens et ejulans quod a Deo meruit exaudiri. Nam aqua ambrososipes perduxit ad ripam, et suis precibus liberati sunt a periculo submergendi.

209 Ulterius quadam vice Doctor ille Theologus, de quo mentio fuit facta in capitulo de dono Prophetiæ, intravit quamdam a ripariam, et tantum processit, quod venit in unam profundam abyssalem foveam

D AUCTOR STEPHANO JULIANO, EX MSS altius Religiosus.

a duobus Medicis depositus, termino vite indicato.

E

Lesignium.

Aperculo sub merionis liberatur Comitissa Gebennarum.

vir in equo cum Religiosa:

Doctor Theologus.

2 Joannes Burseti, filium superstes civis Vesuntinensis:

3 infans sine baptismo sepultus.

ad medium annum revixit:

a 6 Panctus Claretii Minorita.

b attractus, ad judicium coram Sanctis.

cum 2 alius supersites.

A mortis periculo liberati,

a num. 83 Prestyger in conventu Castrensi,

b

inde Delianum missus;

2. foveam simul cum equo suo. Qui dum plus conabatur egredi, plus profundabatur, tahter quod nullum apparebat sibi remedium opportunum, nisi quod reduxit ad memoriam merita bonæ Matris, ejus confidenter suffragium et adiutorium et iam Domino suppliciter implorare cepit in tali necessitate mortali, quæ non defuit: nam statim per Dei misericordiam tam ipse quam equus salvæ liberi venerunt ad ripam.

nobilis Burgundus:

210 Quidam nobilis vir, de patria Burgundie natus, et devotus ancille Christi Coletæ, nunquam transeundo ripariam, ex improvisa cecidit in quandam profundam foveam non cum equo suo, tahter quod arbitrabatur omnino fore submersum: qui se recommendans affectuose Deo, meritisque et precibus sue humilis ancille, statim similiter se reperit omnino liberatum, et posuim extra aquam, unde nec immerito majorem ad eam exinde concepit devotionem.

211 b Aliud miraculum ad ideam propositum accidit post ejus decessum. Nam post transitum ejusdem Matris ad Deum suum, quidam nobilissimus, et præpotentissimus Princeps, videlicet Dominus Comes c. Marchio, destinabat ad villam Gandensem quemdam Sacerdotem suum, qui vocabatur Dominus Joannes Moulines, qui sæpè ex parte dicti Domini viventem ipsam visitaverat: et pervenit ad quandam villam, Gallice vocatam d. Moneton sur Chier: ubi ripari sic erat alta quod superfluebat penitus extra ripam, nec quiquam audet ibidem pertransire sine vehementi formidine discriminis eventuri. Quorum ignaro prædictus Sacerdos, attentavit ingredi, facilliter aestimans se perventurum ad pontem: sed

Salvatus a Comite Marchio aut cum iam mortuum intravit.

preventus nupeti superfluentis aque, transiectus quo violentè ad brachium principale dieti fluminis. Quo plene recogito, luxabat ludens, qui statim cum equo, tunica et mantello, calcibus, ense similiter et oreis, se reperit in profundum: qui confestim invocare coepit gloriosum an illam Domini, promissum in hoc verbi: O gloriosa Mater mea, cum ego nunc necesse iam visitatum vos post decessum vestrum, oportetne quod hic moriar? Unde casus mirabilis. Nam verbus predictis incontinentè reperit sub pedibus suis nudi terre monticulum, qui nunquam ibidem inventus fuerat, competentè magnam et sufficientem pro sustinendo pariter et conservando per eum suum cum omnibus rebus a submersione, super quo montiendo se tenit, quiesque nuda quidam cum navi venit ad ipsam: qui firmiter assererat, quod nunquam ille parvus mons ibidem fuerat repetitus.

cap. 10.

Moneton sur Chier.

u. hanc via repetitur nunc seq. et solus inducitur non intelligit ipsam foveam, qui plene altera profundus videtur, quem quidam hactenus recula tuleram etiam dicere: sed Minuimus inter ejus tentum, qui aqua nunc abundante nunc deficiente et l. appletus vel d. stituitur, plerumque huiusmodi transire compendit. cunctis volentibus, et ejus adquevalens opportunum. lo. Sequens nunciatum hic erat in MS. P. Præterea, quod in MSS. Rubra. Vallis et Farcendoparia habebatur in fine capituli 19 post numerum 100. e. Est Marchi talis districtus agro Lemovicino pueris, cui vultum tunc præfuisse Bernardum Aemulium dicimus supra. d. Ha. MS. Elvages, relique vicus in Alitica super Carum amnem, qui Francus Elv, et Lemovico vicus, inter Villam-Francum et Chastres oppida: cetera MSS. proprium habebat quædam huiusmodi.

§ IV. De incircersis plene expeditis vel confortatis.

I. der ceteros n. currere liberatos vel confortatos ibidem per ancillam Christi Coletæ, fuit quidam nobilis a Religiosis ordinis Fratrum Minorum, summo desiderans exaltare sanctam fidem Catholicam, propter quod ferventer optabat seipsum in sacerdotium Deo offerre per martyrium, si reperiret opportunitatem eandem. Pro eum executionem diligenter accessit ad partes infidelium Saraceno-

Moneton sur Chier.

rum: a quibus tandem captus extitit, et ligatus crudeliter, ac duro carceri mancipatus. In quo quidem terribili carcere, prout ipse postmodum assererat, ancilla Christi prædicta consolabiliter et benigne visitavit eum et miraculose, manifestans ei quod in brevi liberaretur ab illo carcere salvus et incolomis, nec non quod Deus preservabat eum ad aliud opus, et majus illi quod ipse percipiebat.

213 Aliud miraculum. In quadam villa prope conventum quemdam Sororum S. Clare, et filiarum ancille Domini S. Coletæ, quidam erat carcer terribilis et horribilis, inhabitatus et frequentatus a daemonibus infernalibus, irrefragabiliter affligentibus pauperes captivos, incarcerationes ibidem, et illis desolationem importabilem inferentibus, specialiter a crepusculo noctis usque ad illam horam, qua trahebatur campana dieti conventus pro Matutino. Sed incontinenti postquam Religiose præfatæ campanam illam pulsabant pro divino officio persolvendo, daemones territi fugabantur, cessabantque pauperes vexari in carcere detentos. Propter quod captivi nationis alienæ requirebant, quæ campana foret, quæ tantum eis refrigerium conferebat et consolationem: et habito responso, quod erat campana Religiosarum ancille Domini Coletæ, Deum laudantes nuncupaverunt illam campanam benedictionis.

a. Abbeville lib. 3 cap. 6 addit hanc postea Polygott habuisse, et fuisse potius aut amicum Petri Osmari, Visitatoris reformationis conventuum, cujus infra fit mentio num. 230 et 239.

§ V. De mulieribus liberatis a periculo partus.

I. n civitate Bismuntensi quædam nobilis mulier multum anxiebat, præ nimio dolore laborans in puerperio, nec erat spes, quod vita salva parere posset, quin tam ipsa quam fetus omnino periret. Siquæ vehementer et intolerabiliter afflicta mulier illa, recommitta fuit affectuose precibus ancille Christi Coletæ, quæ tam ferventer se totis viribus applicuit ad orandum Altissimum, quod per Dei gratiam et ejus preces et merita, mater incolomis infantem vivum peperit et ille sacro fonte baptismatis regeneratus, ulterius supervixit.

215 In quadam alia notabili villa patrie Burgundie fuit una nobilis Domina burgensis, quæ pluries conceperat fetus, quorum nullum ratione ejusdem specialis infirmitatis perduxerat ad debitum terminum, et mors præbat natiuitatem: unde nimis dolens et tristis pervenit ad noticiam ancille Christi Coletæ, et venit ad eam intimans sibi factum, cordialiter se recommendans suis sanctis orationibus: quorum virtute promeruit obtinere gratiam Dei, tahter quod exinde fetus ejus debitum compleverunt tempus, et viventes nati sacrum baptismum suscepunt, unde concepit ad eam grandem amorem et devotionem sæpeque visitabat eam. Imposuit insuper um de filiis suis nomen sanctissimi Patris nostri Francisci.

216 In Arvernensi patria, locoque de Aqua-Spersa quadam erat juvenula valde laborans in parturitione, nullatenus valens expediti, securior de morte quam de vita, juxta proprium et etiam alienum arbitrium, tum pro matre quam pro puero. Quæ, inquam, parturiens et laborans habebat fratrem Sacerdotem honeste conversationis et bonæ vite, qui cum magna fiducia recommendavit eam Domino Ieshu, suæque gloriosissimæ matri Virgini Mariæ, humiliter et supplicans et obsecrans quatenus per virtuosam meritam suam gloriosæ sponsæ, Sororis Coletæ, ejus pericula soror a tanto periculo liberaretur: quæ mox salubriter fuit expedita.

217 Item quadam mulier, nomine Stephana, uxor Joannis Cordide villa Polinac, quadam vice parturiens

D a. n. Coletæ impiente mitegit se liberandam.

d. mones infestantes captivos

fugantur ad conventum campanæ conventus B. Coletæ: E

In periculo partus l. beantur nobilis Fecundior enim,

nobilis Burgunda, ut partum perfectum ederet:

F

Arvernensis femina,

fratre Sacerdote confugiente ad Mariam B. Coletæ

alia Polymachi.

marito uero
remit ad B. Co-
letam.

A turicens dolecebat : cuius vir supradictus, accessit ad præsentiam sanctissimæ Matris Sororis Coletæ, pro tunc illud desideritis : supplicans affectuose, quatenus efflunderet preces ad Dominum pro suæ parturientis uxoris expeditione : quo sic proloquente, pervenit unctus illum respirans, et festinanter veniret. Nam puer nascendus sic erat ex transverso dispositus, quod, inde caput deberet egredi, brachium apparebat. Propter quod iudicabatur fore necessarium, quod mater scinderetur ne partus periclitaretur, et ad hoc fuit accessit chirurgus de facto. Postquam prædictus Joannes regressus est ad domum, expertus est de calamitate facti, spem suam figens in orationibus prædictæ Matris Coletæ, iterum reversus est ad illam non absque mœrore, explicans ei omnia. Quæ dulciter illum confortavit, dicens : quod accederet ad uxorem suam, et quod remitteret sibi personam aliquam, confidens in Domino : quod et factum est. Et interim ipsa preces devotè obtulit ad Dominum pro deliberatione jam dicta, moxque vocavit mulierem a dicto Joanne sibi missam, et de parentela sua, dicens illi per hunc modum : Amica mea, recedatis, quia jam fecit Deus misericordiam suam cum uxore Joannis Coralh, quæ peperit unum pulchrum filium, et ita fuit. Nam baptizatus per quinque menses et ultra supervixit.

218 Alia quidam vice dicta Stephana gravem inenit capitis infirmitatem, ad hoc deducta, quod tota stibida, quin imo penitus rabida, monstrabatur. Quod videns dictus Joannes maritus ejus, perducit eam ad præsentiam gloriosæ Matris Virginis Coletæ, quam ipsa visam increpare cepit asserens quod ileo, quia non fuerat confessa, deciderat in illam infirmitatem : et fecit vocari Fratrem Henricum de Balma, disponens quod sibi confiteretur, ipsa nihil minus simul orante devotissime pro illa, Quo peracto, plene restituta fuit sanitati.

§ VI. De oculis infirmis perfecte sanatis.

Sicut patet in præcedentibus inter omnia corporis membra, mater gloriosa plus diligebat oculos, propter adspectum Eucharistiæ sacratissime et sacramentum Scripturarum, in quibus dolores innumeros passa fuit et graves lesiones, intantum quod vespere quodam unus oculorum suorum perditus omnino videbatur, et impossibile quod unquam per illum inspicere posset. Unde Fratres et Sorores hoc intuentes, valde tristes erant et desolati. Mirabile dictum ! Nam sequenti mane dictus oculus, qui zero sic erat infirmus, ita pulcher, mundus et integer est repertus, sicut fuerat unquam. Deinde qui prius tristabantur, valde gavisi sunt.

220 Quidam puer nobilis ex quadam levitate percussus, et latus exitit quodam calamo ferro acuto, sic intus per ejus oculum profundato, quod totus malitias sanguine judicabatur nunquam ex illo viurus. Qui tandem deportatus ad Matris præsentiam, facto signo Crucis ab ea supra dictum oculum, statim fuit sanatus.

§ VII. De rabidis et demoniacis ab hoste maligno vexatis, ad plenam sanitatem reductis.

Alia nobilis mulier, quam ancilla Christi præmittit ad præsentiam Domini Pontificis, ad annuntiandum adventum suum, sicut patet in præcedentibus, taliter vexata fuit ab hostibus malignis, duris persecutionibus, quod tota rabida in test et extra sensum : et in regre su venit ad am ancilla Christi, summe tristi de casu tam horribili ut familiaris amica per dilectæ, quæ in tali statu videns, illum pro

recommendarit Deo, et statim sospes ac sana remansit.

222 Pariformiter quidam nobilis Dominus de principalibus civitatis Bisuntii rabem incurerat, et perdidit sensum : cui valde compatiebatur humilis ancilla Christi Coleta. Quapropter eam recommendavit multum affectuose coram Deo, quæ finaliter per ejus preces et merita fuit integre sanitati restituta.

223 Item quedam alia juvenula patriæ Sabaudensis, sic erat a demonibus obessa tamquam laborans rabie quod vix tenere poterat, quinimmoque ligata, quin omnino disrumpere fortissima vincula : sed tandem per ejus devotissimas preces et dignissima merita perfecte sanata fuit.

224 In quadam monasterio Dominarum Religiosarum quedam erat inter alias, quam demones sic horribiliter vexabant interius et exterius, quod ab intra talem illi tentationem induxerunt, quod aestimabat se omni reverentia dignam, et omni præcæmentia præ ceteris omnibus et audientia : propter quod velut major volebat honorari et timeri, seu dubitari. Cum hoc illius inaginatione stibida, quæ vexabatur interius, interdum veniebat inhiens ad eam imperceptibiliter, loquens sic vocaliter exterius, dans sibi intelligere, quod sic erat, sicut ipsa e gitabat, et quod omnes alie tenebantur obedire sibi pariter, et eam revereri : quod auditum fuit a pluribus Religiosis, quæ multum ab inde terrete fuerunt. Ad ultimum dum ipsa percepit, quod non impendebatur sibi talis honor, qualem ipsa querebat, tantum ipsa concepit ex hoc dolorem et exee sivam tristitiam, quod omnino perdidit sensum, et incidit in extremam rabiem, sic quod necesse erat ipsam mancipari compedibus ferreis et constringi vinculis fortissimis. Quo non obstante vix tenere poterat, et nominabat hostes infernales suis propriis nominibus, et aliquoties irrationaliter et inhoneste valde loquebatur : aliquando vero sic profunde loquebatur de sancta Trinitate, quod videbatur esse Doctrinæ quadam peritissima in sacra Theologia. Interdum autem videbatur, quod secret omnia revelata, unde ceteræ Religiosæ summe desolabantur et tristabantur velut semimortuæ. Sed ad extremum recordate fuerunt humilis ancille Domini nostri Jesu Christi : cui scriptotenus significaverunt dolendum et miserabilem statum præfate Religiosæ, valde caritative cum affectione vehementissima recommendando suis sanctis orationibus, juxta casus exigentiam totum factum. Et mox pauperula patiens sic apparuit, et de facto fuit integre liberata, quod dicebat Olliennum divinum eam ceteris Religiosis devotè, tanquam si nonquam infirmata fuisset.

§ VIII. De diversis aegritudinibus rejectis

Item quadam nobilis mulier de villa, quæ dicitur a Orba, familiaris et affectuosa gloriosæ Matri Coletæ, suisque monasteris et Sororibus, filium quemdam habebat infirmum graviter de morbo calulo, qui terribiliter et saepe cadebat in terram, expirans horribiliter et inhoneste, laborans penatiter, et vexans irremediabiliter corpus suum : unde pauperula Mater indicialiter afflicta, desolabatur in immensum, ignorans penitus quid agere deberet. Transientibus autem quibusdam Fratribus illæ, atque Bisuntinum pergentibus ad Matrem gloriosam, precibus sanctissimis eisdem humiliter recommendavit, per mediam illorum Fratrum, factum dolentissimum sui pauperis edantis. Quo facta, in spiritu suo remansit conolata mirabiliter, condicens in Domino firmiter, quod in brevi per eam salvaretur. Cujus fiducia non multo post per Deum gratiam et ipsam ancilla

D
et comp
STEPHANO
JULIANO.
IX. 188.
alia Personita-
neans,

alia demonia-
ca Sabaudi.

Religiosa præ
mentia exis
timans se
diuotem
alios.

E

et rabida
facta.

F

a
Morbo calulo
liberatur
filius nobilis
mulieris,

quæ et gravis-
simo capitis
dolore liberata

4 Levione
oculi liberatur
B. Coletæ.

et puer nobilis
facto ab ea
signo Crucis

Liberatur
rabida, nobilis
mulier,

A ancillæ merita salubrem et completum effectum fuit consecuta. puero penitus ab illa ægritudine liberato.

226 Vir quidam nobilissimus in Burgundiæ partibus, honeste conversationis et vitæ, graviter infirmabatur de morbo caduco prædicto, sic horribiliter afflictus, et diu, videlicet per spatium decem annorum, quod nullum remedium conveniens poterat recipere : propter quod nedum ipse, sed etiam omnes de parentela sua, nec immerito, valde tristabantur : tandem fuit affectuosissime recommendatus ancillæ Christi Coletæ : qua ferventissime coram Deo in suis orationibus decrevit illum habere, pro recommendato. Et prout asserunt sibi attinentes, nunquam post dictam recommendationem amplius in morbo cecidit, sed remansit incolumis in omni sospitate.

b

alia religiosa
rabida :

227 *b* Quædam devota Religiosa Divina permissione tuo gravi fuit infirmitate vexata, quod sensu perditum, rabida permansit : propter quod oportuit ipsam fortiter ligari, diligenterque custodiri. Qua de re cetera Religiosæ commemorantes secum in eodem monasterio, valde tristes et desolatas, significaverunt ancillæ Christi, recommendantes eam suis sanctis orationibus humiliter et devote. Nocte vero sequenti post dictam recommendationem ipsa apparuit dictæ Religiosæ sic infirmæ, præsentando sibi quoddam pulcherrimum parvum pomum, persuadens eam ex illo comedere. Quo gustato cum mirabili sapore, statim incolumis effecta est. In crastinum vero quando custodes viderunt eam, repperunt ipsam in bono sensu cum plena sospitate, primaque facie sic requirentem ab eis dicendo : Mater nostra Soror Coletæ venitne ad conventum ?

Quibus sibi respondentibus, quod non, sed erat Bisuntinæ, recitavit qualiter dicta Mater eam visitaverat, atque quoddam pulcherrimum pomum sibi præsentaverat, quo gustato quantocius receperat sanitatem.

228 Tempore quodam cum ancilla Christi Coletæ duceret aliquas Religiosas suas ad unum conventum noviter edificatum, plures Religiosæ Religionis altissimi ex devotione venerunt obviam sibi : quas ipsa gratanter recepit, benigne salutavit, et digne gratulata fuit. Inter quas erat una bene notabilis sed leprosa : propter quod habebat faciem turpem, consumptam, et oleo revelatur appropriare sibi, nec per consequens illam cum ceteris audebat osculari. Quod attendens lingua Mater Coletæ, digne illam tenuit in se, humiliter osculando : virtute cuius humilitatis satis cito sanata fuit ab illo morbo contagioso.

C 229 Item semel in conventu, in quo morabatur ancilla Christi Coletæ, Religiosa quædam incurreret gravissimum infirmitatem, videlicet inflatam valde fœtidam a planta pedis ad verticem capitis usque. Propter quod facies ejus rotunda erat et etiam caput inflatum ad modum pile, sic quod nihil videbat unquam. De dicta similiter inflatura procedebant humores fœdoris intolerabilis et ceteris Religiosis importabiles. Propterea medici judicaverunt dictam inflaturam esse lepram : cui benigne compatiens bona Mater, cepit eam frequenter visitare. Quam licet infirma non videret, sentiebat tamen ipsam ingredi infirmariam, quia quavis tam ipsa quam infirmaria plene forent illis fœtoribus : in ejus tamen ingressu perfundebantur suavissimis odoribus. Velut enim aromatatum cella vel quasi myrrha electa dabat suavitudinem odoris : ejus dolorem sentiens prædicta infirma consolabatur in immensum, et per continuationem illius omnino fuit in brevi tempore liberata, sospitque plene restituta, fœtoribus et inflatura lepraque fogata, ut ipsa postmodum scripsit assereret.

230 Frater Petrus Goleru, residentiam faciens in

monasterio S. Clare Bisuntinensi, graviter ægrotabat et funeste, sic quod nullatenus sperabatur de possibilitate evadendi, nisi per mortem, quam infra mane sequens expectabat. Habebat enim apostema quoddam turgidum circa guttur, cujus impetuositas eum passim strangulare videbatur : cum juxta divinum beneplacitum supervenit Frater Petrus de Osiaco, Visitator monasteriorum hujusmodi, qui reperiens dictum Fratrem patientem, in tam propinqua dispositione mortis pene desolatum et gliscens illi subvenire, recolit se deferre secum aliquantulam portionem de capillis bonæ Matris Sororis Coletæ, quos assumens una cum Regula B. Francisce, quam etiam portabat secum, cum illis signavit dictum infirmum signo sanctæ Crucis, imponens illa super eum et statim apostema illud crepuit, et evomito illo apostemate, sanus remansit.

231 Alia vice quædam Religiosa de suis multum anxietatur propter vehementem ægritudinem in infirmaria, quam pia Mater, aliis Sororibus retractis et sequestratis, secreta visitavit, consolatorie dicens illi : quod non dubitaret, sed speraret in Deo : quia ipse nolebat, quod adhuc moreretur. Et ita sicut secreta venerat, similiter fuit reversa, et in instanti sana remansit. Et egressa infirmariam, transivit ad communiatem cum ceteris Religiosis Sororibus fuit.

232 Aliæ duæ Religiosæ similiter infirmabantur letaliter, sic quod nullum reperiri poterat remedium : quarum una dicebatur Soror Adelina, alia vero Soror Jacoba, nihil penitus gustantes, nec se præ debilitate sustinere valentes. Ancilla vero Christi Coletæ superveniens, quemadmodum nutrices pascere solent parvulos, sic et ipsa sumebat micam panis, et masticans illam propriis dentibus, humaniter propinabat in os utriusque prædictarum ægroantium : quæ deglutita, statim restitutas sunt mirabiliter sanitati.

233 Quædam alia Religiosa valde gravabatur quodam morbo contagioso in una de faucibus suis : nequidquam exinde gustare poterat ad corporis sustentationem, nec sibi subveniri poterat quovis modo. Sed ancilla Christi Coletæ pro tunc visitabat conventum illum, in quo morabatur dicta Religiosa taliter infirma : quæ tunc sumpsit vasculum, in quo Mater bibeat, et imposuit super genam suam sive faucem infirmam cum fiducia, et statim experta fuit perfecte se fuisse sanam.

234 Una Religiosa de familia prædictæ gloriosæ Matris Sororis Coletæ multum affligebatur dolore capitis, et specialiter passione e guttæ malogranatæ, taliter quod vi doloris affligebatur quasi furibunda, nec poterat se quovis modo juvare. Sed ex confidenti devotione sumpsit secreta quoddam ploratorium ejusdem Matris totum madidum lacrymis, et imposuit illud super caput infirmum, et subito se sensit medocum et sanam.

235 Alia similiter Religiosa de suis, sic patiebatur quod quicquid sumebat pro sustentatione corporis iterum emettebat per os in forma sanguinis, acsi ceteri conductus essent clausi. Quod ancilla Christi percipiens compatiendo dixit per hunc modum : Heu quid est hoc quod tu facis ! ego nolo quod tu de cetero facias talia. Tunc in illa hora sic ex integro sanata fuit, quod nullum remansit vestigium præjacentis infirmitatis.

236 Quidam nobilis vir, qui erat d. Balvus villæ Aquæ-spersæ, cum ancilla Christi Coletæ veniret ad fundum ibidem conventum Sororum S. Clare, venit obviam sibi, tam pro honore quam pro devotione, debitam et devotam reverentiam exhibendo. Quo peracto ipse, qui per annum integrum fuerat febriçtans quartanarius, se reperit omnino sanatum

D
apostema
moribundi,

capillis B.
Coletæ appo-
sitis :

gravis ægritu-
da ejus visita-
tione :

duæ aliæ
E

neccepit
buccella panis
ab illa masti-
cati :

maum fau-
cium,

apposito vas-
culo ex quo
illa biberat :

dolor capitis,
F

apposito sudario
ejus :

postius
continuus,

ejus præcepto :

d
febris
quartana.

et

ALITORE
STEPHANO
JULIACO
EX MSS.
et nobilit
Burgundis,

curantur
lepra,

oculo B.
Coletæ :

inflatura
valde fœtida

suavi odore
volatilis :

A et liberatum ab infirmitate prædicta. Item cum semel propter excessivam infirmitatem, quam pertulerat, compulsa fuisset se permittere lavari, ejusdem lotionis aqua reservata fuit secreta, de qua bibentes multe persone diversis infirmitatibus infectæ, plenam exin sospitatem obtinuerunt.

237 Quaedam nobilis et potentissima Domina, de qua facta fuit mentio supra, graviter affligebatur dolore laterum, nec remedium aliquod valebat reperire, donec recoluit se quandam babere cordulam, quam cinctam pertrulerat ancilla Christi super habitum, et cum devotione decrevit illam cingere, quotiescumque praesentiebat dictam infirmitatem. Sed statim quando dicta cordula cingebatur, dolor omnino cessabat: quod tali modo continuavit, donec illa cordula penitus disrupta fuit: nec aliquem amplius sensit in dictis lateribus dolorem.

238 Inter familiares Fratres ancilla Christi Colete fuit quidam notabilis Pater, dictus Frater Petrus de Osiaço, Visitator conventuum Sororum ejusdem Matris, de quo supra dictum est, qui per integrum annum et semis agebatur dolore capitis, passione scilicet, quæ gutta malignata vulgariter nuncupatur, quod nullo modo refici poterat corporaliter absque doloris horribilis et indicibilis afflictione. Nam sæpe surgebat de mensa, ambulans per hortum, ejulans et clamans lamentabiliter, sibi loqui volentibus intendere non valens præ nimia doloris afflictione; quæ nocte superveniente duplicabatur, et compellebatur passim a lecto surgere, discurrere per domum, per virgultum vel alieubi, nullibi tamen complacens, et ubique territus et vexatus inexplicabiliter : sed per Dei gratiam omnia tolerans patienter, ferventer imploravit divinum adiutorium et Virginis gloriose, quatenus per ancillule suæ Colete merita, dignaretur sibi sublevamen aliquod impartiri : nam aliter officium suum exereere non posset. Accidit autem nocte qualiam, cum esset in conventu Bisuntinensi, quod vidit visi-veni, in qua sibi videbatur, quod erat in capella conventus oratorii Gandensis, ubi celebravit alias Messam, coram dicta Matre, dum adhuc viveret ; quod ipsa dulciter vocaret eum in voce, figura pariter et habitu consueti, et cum hoc erat pulcherrima, luminosa nec non precandissima, consolans eam benigne, dulciter et caritative ; taliter quod excitatus a somno, reperit se penitus sanum, sospitem, et jucundum : nec amplius dictum dolorem passus est, nec multum nec parum.

239 Item in quadam conventu de suis, quædam erat mulier satis bene composita sive morigerata, secundum exteriorem apparentiam, administratrix sive familiaris dicti conventus; quæ incidit in unam et sic gravissimam infirmitatem et fortem, quod ab omnibus intentibus judicabatur et reputabatur velut mortua. Et quod plus erat, plus infirmabatur in anima, quam in corpore. latebat enim in conscientia sua nonnullæ crudeles vitiorum læsiones, quæ nunquam fuerant per medicamen sanctæ Confessionis expiata. De quibus omnis ancilla Christi Coleta clarum habebat notitiam, sed non minus concepit exim vehementissimum dolorem et tristitiam; propter quod recurrit ad sacrificium orationis devotæ, ferventer deprecando sine intermissione, donec utrique vitam, tam corporis quam animæ, pauperculæ patientis a Deo sibi fuit concessa. Nam per ejus preces corporalem obtinuit sanitatem, et incontinenti per veram contributionem et sacramentalem Confessionem purgata, residuum vitæ suæ diligenter exposuit in sanctis et virtuosis laboribus et dignis occupationibus, honestaque conversatione et vitæ perfectæ, Deum intus diligendo, fugiens omne malum, et omnia bona diligenter amplectens.

Martin T. I.

propter quæ terminavit dies suos laudabiliter et
gloriosè. Qualiter autem pro quodam Fratre, et peste
et morbo prævento, confessa fuit, et recepit Sacra-
mentum, quamvis multum distaret, vide supra. Si-
militer pro quodam Fratre, qui recesserat ab ejus
societate, in eam mortis oravit ferventer; et dedu-
ctus fuit ad compunctionem et pœnitentiam, quare
supra.

250. Quondam devota Religiosa, vocata Soror Anna, sic graviter infirmabatur de gutta, quod a planta pedis usque ad caput vexata, non poterat sedere, nec stare, nec se vertere quovis modo. Semel in die sancto Pentecostes post receptionem Eucharistiae multum afflicta, iudicans se nullum posse facere fructum in Religione, recurrit ad Matrem, iugans humiliter quatenus sibi misericorditer compati dignaretur. Et fuit mirabile valde : quia mox facta recommendatione predicta, Soror agrotans se sensit penitus alleviatam, nullo signo praesentis infirmitatis permanente.

241 Post decessum glorioſæ Matris Coletæ quidam nobilis, civis Trecenſis civitatis in Campania, puerum habebat juvenem, qui cadebat ex infirmitate, quæ vulgariter dicitur morbus caducus. Ei exinde ſenel cadens ex toto fregit ſibi brachium : propter quod parentes remaſerunt valde triſtes et deſolati : ſed pro ſolamine recordati ſunt glorioſo Matris ejusdem, quam alias præ devotione receperant in domo ſua, cum accederet viſitationi aliquem de conventibus ſuis. Idcirco recurrerunt ad eam humiliter implorantes clementiam Dei, ſuæque benediſſimæ Virginis Matris, quatenus pro merita ſua prædilectæ et humilis ancillæ Coletæ, ſibi dignaretur impertiri gratiam ſanctius, pro pauperulo puero ſic vehementer afflicto. Completa vero ſupplicatione jam dicta, montinenti mirabiliter extitit ſumtus. Poſtmodum aſcendit, quod domus ſatis propinqua domui prædicti riſis igne comburebatur : propter quod ille de ſua pertimescens, nec immerito, quia agebatur de perſitione totali bonorum ſuorum temporalium, feſtinanter recurrit ad ancillam Chriſti Cœſtām, ſic eam alloquendo dicens : Glorioſa Domina Soror Coletæ, quæ dedisti operam ſaluti mei nati, rogo vos humiliter quatenus mihi ſuccurrere velitis in hac neceſſitate. Quibus dictis, ſtatim ignis ceſſit minut, et ſatis cito poſt extinctus fuit abſque ſui domino.

242 Quaedam Religiosa subito praecipitata fuit
ab aliqua febre cum excessivo calore, sic quod sibi
videbatur, quod in toto corpore comburi deberet et
consumi, nec expectabat nisi mortem: et propter
hoc se commendavit meritis bonae Matris, aliquid
de rebus, quae tetigerant eam, super se mittens ex
devotione: quo facto, mox extitit refrigerata, san-
tissime identissime restituta.

213 Alia similiter Religiosa de suis per spatium quatuor annorum fuerat afflicta, sic quod de nocte ante Matutinum, dum quiescere volebat, excubabat ob aliquod, de quo nescibat unde veniret vel quis esset, sed dubitabat de malignis hostilibus. Nam interdum manum sumebat, quasi vellet eam strangulare. Post hoc autem recursum habuit ad subsidium sancte orationis, obsecrans Alissimum, quatenus per preces et merita sue dulcis et humilis ancille Coleta dignaretur sibi ostendere, quid hoc esset, et in tali forma vel effigie, ne deberet post hoc amittere sensum. Nocte vero sequenti dictus hostis apparuit ante cubiculum dicte Religiosae, videlicet in specie canis, igne succens, flammam ignis per os horribiliter emittentis. Unde non parum ipsa timore concussa, signavit se signo sancte Crucis et consequenter animose dixit per hunc modum : Vade eruenta bestia : conjuro te per merita gloriose Vir-

D
VICTORE
STEPHANO
JULIACO.
EX MSS.

17401115

commendatione facia ei :

morbus cadu-
cus et bra-
chium fractum
E

implorata opē
B. Colet: tunc
mortuē:

ali periculum
maendū sub-
sequūm."

F
febris, attacku
altrujus vel
cnydem

et per noctem
a diabolo
exaltatus.

apicalis (juv)
verilla

A ginis meæ Sororis Coletæ, ne venias de cetero me vexatum : qui confestim evanuit, nec amplius visus est, nec molestie quidquam intulit dietæ Religiosæ.

244 Alia vice quædam Religiosa, Sacrista ejusdam conventus, ambulabat in nocte per ecclesiam disponens pulsare pro Mututinis, et audivit multitudinem demonum clamantium et ululantium turpiter et terribilissime, sic quod fere cogebatur perdere sensum : quæ facto signo sanctæ Crucis invocatoque sanctissimo nomine Domini, devote requirebat ab ipso Domino Jesu Christo, quatenus per benedictissima merita suæ humilissimæ ancillæ Sororis Coletæ dignaretur adjutorium impendere sibi. Quæ requesta præmissa, statim illæ monstruosæ voces cessaverunt, et hostes maligni tanquam fugati penitus evanuerunt.

245 Quædam nobilis burgensis de villa c. Breviate parere solita factus suos cum excessivo dolore, sonei propinqua partui cepit anxius, sicque tristis et vehementer dolens humilissime se recommendavit Mariæ Virgini gloriosæ Matri Christi, ac ancillulæ suæ Sorori Coletæ. Quo facto, statim peperit fortum geminatum, unum videlicet filium et unam filiam, quorum alter, scilicet filius, vivebat; altera vero, scilicet filia, mortua volebatur, et talis erat : propter quod tam ipsa quam vir ejus tristabantur; et erant desolati. Tandem vero finaliter convenerunt simul, recommendantes affectuosissime prælibatum fortum mortuum sanctissimis meritis et precibus devotissimæ ancillæ Christi prædictæ. Satis cito post factum recommendationem ostendit se viventem : quæ de re versa est tristitia doloris in gaudium et lætitiâ, et puella regenerata fuit in fonte sacro baptismatis, imposito sibi nomine Matris, videlicet Coletæ, quæ supervivit adhuc, cum hæc primo scribuntur.

246 Quidam honestus vir de Vicecomitatu (Carladensi), de loco, qui dicitur Superior, sic graviter et incurabiliter aegrotabat, quod a medicis judicabatur pro impossibili quod convalescere posset per viam naturalem, et de facto pluries candela benedicta fuit sibi data in munus, præsumendo quod deberet mori, quia velut hydropicus, inflatus erat per ventrem, tibusque graves et succis habebat, et fere perdiderat sensum naturalem : cum hoc autem habebat ventrem turgidum, acsi stipitem grossum haberet, vel obicem dispositum ex transverso. Per ejus consensum ejus uxor, quæ mater erat aliquorum infantum nobilissimi præpotentissimique Domini Comitis Marchionis, cum nobili voto dignæ promissionis, remisit eum et recommendavit eam ancillæ Christi gloriosæ Coletæ suisque sanctis precibus et devotis, et satis cito post ejusdem meritis restitutus est plena sospitati.

247 Quædam honorabilis mulier de dicto Vicecomitatu Carladensi parturiens, laboraverat in anxietate nimia per sex vel septem dies, nec poterat expirari; quæ uno judicabatur ab obstetricibus pro impossibili, quod vita comite parare videret. Quidam vero nobilissimus Princeps de veritate rei certificatus, et pietate permotus, per aliquem virum Ecclesiasticum ex compassione fecit eam visitari, secum deferentem aliquas sanctas Reliquias, inter quas erat aliquod de reliquiis ancillæ Christi Coletæ, cui devotissime fuit commissum cum notabili voto : quæ mulier laborans postquam tenuit ex devotione Reliquias prædictas, incontinenti peperit duos infantes sospites et viros, qui consequenter sacro fonte baptismatis regenerati fuerunt, moritis et intercessionibus nostræ gloriosissimæ Matris sanctissimæ Coletæ, nobilis ancillæ Domini nostri Jesu Christi. 9 Cui cum Patre et sancto Spiritu honor et gloria in secula seculorum. Amen.

a Orba sic Urba in Helvetia sita, cujus præfectura subiecta est Bernatibus et Friburgis. Extructus ibi conventus a Joannâ Montbellata, uxore Ludovici Chaloni Principis Auriaci, cui tunc suberat Orba. Nulla approbationis Martini signata est Roma anno 1427, die 15 Junii. Monasterium Orlens et videtur ab hæreticis destructis ignem migravit solent moniales. — b Haec merita in Gallico MS. cum alijs rabulis ponuntur, verum uti in MSS. Latinis reperimus, relinquenda duximus. — c Gallica malograna iterum relata num. 239 pro dolore capitis : est homi-
crane ipseus, quæ etiam Gallicæ appellatur Pomme grenade. In Vita MS. Gallica dicitur la goute migraine. — d Balivus, seu Balivus Gallicus Bailif, supremus rei judicariæ Partor est. De varia ejus significatione apud Francos pluribus agit Henricus Sprimannus in suo Glossario. — e Breviate, alius Brevote civitas Arvernorum, de qua agendum erit potissimum 28 Augusti ad vitam S. Juliani Martyris, socii S. Ferreoli. Abbatilens aut puerperam, de qua hic agitur, fuisse uxorem Joannis Haudon. — f In MS. Corvillancano Carleslesii, uti iterum numero sequenti in Vita Gallica dicitur Viscontes de Carlesdes. — g Omissa hæc clausula arguuntur in MSS. duobus sequentibus meritis a nom. 250 ad finem : videretur dum innotuit extra locum intrastrati erant post num. 200 — quæ vivit per modum appendicis dumtaxat quia ex Gaudenii MSS. sensum ejusdem, cujus cetera, esse auctoris.

ALIA QUÆDAM MIRACULA.

Ex MSS. Rubæ-cullis, et Corsendoncano.

In civitate a Putei b Avernensis fuit quidam infans sex annorum, qui præ nimia oculorum infirmitate visum amiserat, nec ultra quidquam videre potuit, et de recuperatione visus desperavit. Mater vero dicti infantis inest inanis et afflicta, ipsum ad conventum S. Clare ibidem adduxit, ut eam Sororum precibus recommendaret. Mirum certe : omnes illæ Religiosæ distincte et singillatim cogitare ceperunt, quod bonum esset et expellens de reliquiis ancillæ Christi tangere ibi existentibus. Quod dum una viva voce in communi referret, omnes aliæ se hoc idem evenitasse fatebantur. Altabus igitur Reliquiis tacti sunt oculi infantis prædicti : a quo in tangendo interrogatum est, si firmiter confideret, sese sanari posse. Qui respondit : Utique non! Non enim spero unquam me videre posse, et sic diffidens, qualis accessit, talis et recessit insanus. Non multum post autem mater prædicta ipsum secundario Sororibus remisit dolens et desolata, qui a Reliquiis illis sanctis iterato tactus et interrogatus, si confideret meritis ancillæ Christi sanari se posse, respondit : Confido utique, et credo me videre posse. Et statim eadem die videre cepit : paulo post perfecte sanatus est, et clarissime vidit, et oculos intantum pulchros et decoros habuit, quod melius viderentur supernaturaliter fuisse largiti quam alius.

249 Quædam nobilis et devota Religiosa in tam gravissimam infirmitatem inciderat, quod a vigore et viribus omnium membrorum suorum destituta fuit, intantum quod se reputaret inutilem ad tolerantiam arboritatis Religiosis sacre per totum spatium vitæ suæ : et propter hujusmodi nimis se affligebat in corda, tantumque mortua fuit involuta, quod sensum penitus amittere dubitaret. Sic tandem auxilium humiliter imploravit Matris Coletæ, ut sibi in tanto periculo et tam extrema necessitate subvenire dignaretur; et valde confisa aliquid in manu arripuit, quod Christi ancillulam jam dudum tetigerat, et capiti proprio applicuit, moxque et in instanti ibidem penitus liberata fuit, et corporis viribus restituta perfectissime, nec non intellectum et sensum omnium usum integre recuperavit per merita ancillæ Christi.

250 c Quædam vice pergente Christi ancilla cum pluribus et tibibus suis ad faciendum novos conventus noviter edificatos, una ex illis, nomine Soror Francisca, cum periculoso impetu cecidit sub curru, intantum quod fere omnes putarent eam vulneratam lethaliter. Ancilla vero Christi pietate permotâ, mox ut casus event, cor suum humiliter ad Deum elevans, pro ea instantiter oravit : taliterque fuit exaudita, quod Soror illa de sub curru et rotis sorrexit illæsa.

251 Alia vice, dum Christi ancilla esset in conventu

D Orba.

Gulla malograna.

Balivus.

Breviate.

a b

Visus puero

E attactu reli-
quiarum
B. Coletæ.

dum vis fidu-
cia adhibetur,

conceditur.

viros ægræ
Religiosæ, et
quasi despera-
te.

p

re aliqua al-
tactu B. Coletæ
sacroto,

restituntur :

c

periculum in-
lupis sub cui-
rum,

ejus precibus
accutitur.

ACTORE
STEPHANO
JULIANO
EX MSS.
item alius :

puella mortua
nata,

B

ejus meritis
reviviscit

sublata letalia
inflatio ven-
tris,

implorata ejus
ope :

C

partus diffi-
duorum infan-
tium,

Reliquiis
B. Coletæ.

9

- infirmus periculosa.*
A ventu Viviani una cum suis Religiosis, quædam patiebatur gravissimam infirmitatem et valde periculosam, quæ toties et intantum ei molesta fuit, ut se putaret omnino in ea deficere, vitamque finire debere. Accidit ut dicta Christi ancilla campanellam suam pulsaret, qui ad se Filius suas vocare consueverat. Quod audiens dicta infirma, et quod a nulla alia, tunc forte præsentem, Matri subventum esset, ipsa, quamvis cum maximis doloribus et præna, Matrem adivit : quam pia Mater pio intuens oculo sic adlietam, dulciter confortavit, dicens : Filia, habes cor bonum et firmum in Domino Jesu, et omnem spem tuam in ipso reconde : ipse utique te liberabit, nec amplius gravaberis hac infirmitate. Quo statim verbo dicto, mox restaurata est pristinae sanitati.
- ejus admonitione :*
252 Item quædam alia ex Filiabus suis Religiosa et sibi familiaris multum, de fortuito cecidit super patellam prunis plenam, quæ una in manu unoque pede multum exinde laniata fuit et combusta : et ad præsentiam Matris accedens, plagique et cocturis ostensis, ancilla Christi intima compatiens ei, pio oculo respexit super eam, et ipsam interrogans, quid hoc esset, dicto verbo illo, statim sanam se reperit, manu pariter et pede, et ab omni arsura seu combustione liberam.
- manus et pes adurii.*
253 Cum Christi ancilla adhuc esset in ætate juvenili et tenera habituque seculari, per inadvertentiam sibi ipsi abscedit tibiam in securi patris sui, qui *il* Carpentator erat, nomine Robertus Boigletti : et ipsa, sicut pluries narravit, intantum abscedit eam, quod in osse tibiae ex transverso sola modica pelvis integra remansit, quod tamen parentibus revelare ducta timore noluit, et ipsam tibiam melius quo poterat stringendo ligavit, Deoque Omnipotenti eam recommisit.
- ejus aspectu*
propria tibia fere abscessu
254 Quodam tempore aere morbo pestis corrupto, multi exinde moriebantur infecti : ejus ob causam quædam Religiosa pestem illam graviter abhorrens, et timens inde mori, notificari fecit gloriose Matri tunc absenti, ejusque sanctis precibus intima se recomisit : responditque Mater, illam nequaquam tali morte morituram. Paulo autem post contigit dictam Religiosam per totum corpus suum fore infectam pestis contagione, quam medici et chirurgi ob dictam infectionem morti adjudicaverunt. Ipse vero se migraturam sentiens, Viaticum salutiferum accepit cum reliquis Sacramentis : attamen plene recoleus et confidens in verbis Matris, denno litteras transmisit, pie flagitans ut Dominum pro ea orare dignaretur : quo facto, mox sanata fuit.
- pestis :*
255 Quædam Religiosa dictæ Matris, dum adhuc in statu et habitu esset humano, gravem capitis patiebatur aggritudinem, quæ ipsam intantum vexabat, quod parentes ejus non audelant Christi ancillulam deprecari, ut filiam suam in Religione susceperet. Accidit quod dicta Mater una cum plerisque Sororibus, pro quodam conventu moxiter fulcendo per civitatem illam, in qua predicta filia morabatur, transitum faceret : quod filia percipiens, mox obviam illi venit, eam officiose salutans ac humiliter et benigne, et manum ejus osculata fuit. Post cujus osculum primo temporis intervallo perfectæ sanitati reddita, fuit demum Christi ancillule ad Dei servitium præsentata et accepta.
- litteræ ejus :*
256 Alia vice dum sæpe dicta Mater ad conventum e Anxonia applicaret visitationis causa, septem Religiosæ in dicto conventu infirmæ, ad ejus introitum omnes pariter fuerunt liberatæ.
- osculo ejus :*
257 In conventu Polinico quædam Religiosa multum infirma exstitit : quam ancilla Christi post Matutinas visitavit et modicum herbarie absinthii illi tribuit ad gustandum, jocularique confortans eam,
- e*
septem infirmæ, quæ introitu
ait : Habeas bonum cor, quia pro certo adhuc non morieris. Quod Deus confirmans, sequenti die liberam omnino precibus Matris reddidit et sanam.
- post ternas precas b. Coletræ,*
258 In eodem conventu alia fuit Religiosa, nomine Clara, quæ per viginti annos et ultra exstitit Abbâtissa conventus Viviani, quæ tantum languorem capitis est perpessa, ut oculi ejus præ nimio dolore in capite starent aversi : quod et subito Matri nuntiatum fuit, quod illa Soror jaceret moritura. At Virgo Christi ancilla festina ipsam visitavit, tanquæ deifica ac daleisona verba retulit illi, quod mox ex eis fuit penitus sanata.
- ipsa retrogrado, 16*
259 In civitate quadam fuit mulier notabilis et maritata, nomine Margareta, quæ plures patiebatur ægitudines, ipsam per triennium graviter molestantes : quæ propter bonam famam nomenque hujus humilis Christi ancillæ Coleta undique divulgatum, a parentibus et amicis, una cum quodam solenni sacre Theologiæ Magistro Ordinis Fratrum Minorum, perducta est sic infirma ad ancillam Christi. Prima ejus infirmitas fuit, quod quidquid sumpsit, rejecit per vomitum : secunda quod interdum quater vel quinquies infra unius diei et noctis spatium, dimisteret erecta, cecidit retrograde dorso in terram prostrata, et ibidem per medium horum terribiliter et inhumaniter se deducebat, gestus horrendos et pavendos, plurimos et varios peragendo : tertia infirmitas, quod communiter a quatuor in quatuor diebus per duas horas ante meridiam vel circa infliciebatur ethica seu guttosa, ita ut omnes nervi ejus viderentur retracti, præcipue tamen brachiorum. Et hanc infirmitatem plerumque sufferebat ad tres aut ad quatuor horas : in qua quædam fortis mulier brachiis eam amplectens strictissime, super lectum eam tenebat : prout per medium corporis fortissima fascia cincta erat, ejus fasciæ seu mappæ *g* canos seu terminos duæ mulieres trahabant, una hinc, altera illinc : et ante hujus infirmitatis totalem adiutum quatuor mulieres, hinc et hinc, fortiter apprehenderant brachia ejus nuda : quæ per pausas et impetus totis viribus eam trahabant, duæ ab ante et duæ a retro, sicut ipsis fuerat constitutum. Quæ quidem femine plerisque vicibus intantum fesse erant, quod viros vocare, qui eis succurrerent, fuerit necessarium. Dum autem dicta Margareta sic stare ante ancillam Christi, Magister ille Theologiæ cepit eidem declarare varias infirmitates dictæ Margarete quæ quidem ancilla Christi talibus auditis remansit stupescens, tamen ne accidentium ejus aliquod in sui præsentiam invaderet. Quodere intrare fecit eam ad se cum matre ac fratre ac duobus sororibus suis : quam mox, ut introivit, infirmitas illa, quæ reversa cadere consuevit, dire infestavit. Ancilla vero Christi tam dictæ Margarete quam illis, qui cum ea erant, intime compatiens, statim eas consolando ait : Confide in Domino, Filia : spero nempe per ejus gratiam te fore sanandam, et exiens cameram, introivit oratoriam, et oratione finita, reversa est ad cameram flebili facie ac tristi vultu, moxque interrogans ægrotam quomodo valeret, respondit illa : Sentio quod infirmitas denno apprehendit me. At illa dixit : Si recto confidere volueris, spero quod sanaberis. Quo dicto, abiit secundo orans, ut prius, et rediit tristior quam prius. *h* Abiit quoque tertio et oravit breviori spatio quam prius, et festina rediit ad dictam infirmam fere jocunda et leta, atque illi : Amica mea, per medium tibi tuæ dignus est Dominus te pristinae sanitati restituere. Cave ergo ne hoc dixeris : quia sanata es ex fide, quam habuisti in Domino. Cernens ergo ancilla Christi, quod sibi et suis meritis hoc attribuere vellet, statim interrogavit : si in patria illa nulla haberetur ecclesia, in qua *18*. Lupus venerari solebat. Responsum accepit,
- Mulier laborans vomitu,*
et nervorum contractione,
et addictam, sanantem,
missa ad S. Lupum,

AUCTORE
STEPHANO
DULIAO
EX MSS.

in hujus
cœmeterio
plene sanatur

h

Podium.

Carpentarii.

Autum.

Cunei.

A pit, quod sic: per sex scilicet leucas a dicta civitate: innoxque ancilla Christi ordinavit, ut illa Margareta infra quindecim visitaret dictam ecclesiam peregrinando: quod illa humiliter accepit. Et ait ancilla Christi: Et currum habeas, quo ducaris, omnino expedit: quia quam cito intrabis in confinio S. Lupi, omnes infirmitates subito te invadent, et ut tunc habeas mulieres fortes et plurimas, que te teneant, necessarium est. Et ultra dixit ei: Oportet ut currus velociter gradiatur, nec arrestari permittas, donec intret in civitatem et cœmeterium præfati S. Lupi, quia dicto in cœmeterio omnes infirmitates tue cessabunt, nec amplius revertentur. Quo omnia, sicut ancilla Christi ordinaverat, pro suo modo adimplere studuit, et tandem in cœmeterio illo perfecte sanata fuit, nec unquam de post inde sensit per totam vitam suam. Prædictum autem miraculum fuit subito notum per civitatem et per patriam circumjacentem: unde venerunt ad eam plures personæ infirmæ diversis infirmitatibus, tam de civitate quam de patria. Inter quos plures diemoniaci et alii rabidi meritis et precibus ancillæ Christi Coletæ sani et incolumes ad propria redierunt, auxiliante Deo.

B a Podium intelligitur: Gallie le Puy, quod, utrumvis significans, interpretem sua ambiguitate induxit, ut magis subtilem significativum proprium sequeretur: olim Ancium dicebatur: et unde passim a monte, cui insidet, ob ecclesiam in eo veneratam dicitur. Mons virginis, ubi ex permissione Martini Pape conventus extructus anno 1175. b Est Podium in confinio inferioris Arverni, cuius inscribitur: et Velavum, cuius ubi præcipua est. c Hic in dictis MSS. nunciebatur intravit, quod supra cum 211 refertur. d Hic quocumque hinc inde subiecta Franci appellunt clarebunt. fuit electus significat eam a solis carpentis faciemus degeat. e Ausonia, Antiochia, hic Axiom Thoma ubi fuerat Burgundus ad Arvernum fuit. conventus ubi caplus est in anno 1174, et est arvensis, unde Veroniam ducta. Virginis octidit, facultate facta a Joanne Pape XII. 25 Septemb. f Multum dixerunt morbi. archidia eam, quam gultum vulgo dicunt, necesse accipit et punctum: beata felix, qui laborantes vulgo dicuntur. h huiusmodi vici habitantibus agitantibus. g Gallie les cunies quod propriis eorum significat: accipitur autem communiter pro angulo, et universa pro cuiusque rei quodam angulo extructum. h Fortasse plumbum. i Sicut tres hujus nominis illos habet hystoria sancti in Galia, etiam Martyrologio Romanum observat, S. Lupus Trecentis 21 Julii, S. Lupus Septuagesimo 1 Septemb. et S. Lupus Lugdunensis 25 Septemb. — k Abacillaus appellat Vesontinensium, in qua ante dixerat tunc monasterium fuisse B. Coletam. l ubi quodam S. Lupi cœteris ver fecit, ut supra dictum, Vesontinensium cœteris veris occurrunt.

MIRACULA IN VITA PATRATA.

Instrumenta Abbatissæ S. Petri Gandensis firmata, an. 1171.

B Universis presentes litteras inspecturis Philippus Conraut, filius quondam Joannis Conraut, burgensis oppidi Poligniaci, Comitatibus Burgundie, Bizantie diocesis olim a Abbat monasterii S. Petri juxta Gandavum, sanctæ Sedi Apostolicæ immediate subiecti, Ordinis S. Benedicti Tornacensis Diocesis: nunc vero Domino Deo volis meis amicum, et a cura et sollicitudine ejusdem monasterii liber et exoneratus, salutem in Domino sempiternam.

Cum secundum sententiam S. Raphaelis Angeli, opera Dei revocare et confiteri honorabile sit: ideoque memor sanctimonie vite et laudabilium gestorum, a quo meis temporibus in tribulis Deus omnipotens per suam electam Virginem Sororem Coletam Ordinis S. Clare in hoc seculo mirabiliter operatus est, et in scriptis veridice duxi redigenda, tam que de magnificis opus gestis et operibus seivi et vidi quam que a fide dignis personis accepi. Est enim communiter notorium, quod prædicta Soror Ordinem memoratum permaximo, adjuvante Deo, in

multis et variis hujus mundi partibus ampliavit, D et conventus construxit et ædificavit: plures mulieres, virginesque sub arcta observantia et vita Regulari Deo devotissime servientes ibidem induxit, quod non sine divino ac singulari Dei munere fieri potuit: et a sua infantia usque ad finem vite sue in vera paupertate et rerum temporalium vilipendio voluntario vixit et perseveravit.

2 Quibus præmissis ad notitiam mei præfati quondam genitoris deductis (qui, antequam notitiam et familiaritatem cum prædicta Sorore Coleta haberet, vir erat satis in rerum temporalium facultate opulentus, non solum in propriis suorum reddituum proventibus secundum statum suum sufficientes vivere potens, sed etiam negotiationibus et aliquibus practictis secularibus, ut amplius abundare satis existit intentus) proposuit animo ad ipsam Sororem Coletam accedere, et eam visitare gratia devotionis vel aliquis salutaris eruditionis ab ipsa obtinenda, prout fecit et obtinuit. Tandem vero ex sanctis hujus Sororis Coletæ colloquiis et salutaribus monitis quodammodo mutatis in alterum virum, omnem a se abiecit negotiationem et mundanæ practicæ, contentus solis reddituum suorum proventibus: de et ex quibus etiam amplius solito in elemosynarum largitionibus et pietatis operibus distribuit. Et licet indigentibus fuerit largus, sibi ipsi tamen parvus, et quodammodo austerus erat, multis abstinentiis, jejuniis et devotis orationibus intentus, ecclesiam assidue frequentans, a consuetis juramentis cavet, et veritatis et sobrietatis verbis usus est. Quapropter ipse genitor sentiens se meritis et orationibus hujus Sororis Coletæ visitatum a Deo, eam magis magisque visitavit, et præsertim in monasterio dicti oppidi Poligniaci commorantem, quod, cooperante genitore meo, construxerat in observantia arcta.

3 Deinde idem meus genitor adire disposuit singulos, cum quibus in diversis locis communicationes et tractatus sive conventiones antea habuerat: ut cum iis finem debitum de pristinis eorum communibus negotiis imponens, liberius et devotius Deo serviret. Contigit autem eidem genitori meo, quod quidam fluvius, per quem cum famulo suo transurus erat, ex inundantia pluviarum ita creverat, quod videretur torrens impetuosus. Ingressus itaque prædictus meus genitor cum equo fluvium eundem, mox corruit in profundum: sicque tam ipse quam equus cooperti erant, intantum quod ejus famulus utriusque visionem et aspectum perdidit, de forma evasione omnino desperans. Genitore ipso fideliter, ut potuit, in hac necessitate se commendante meritis et subsidio dictæ Sororis Coletæ tunc vivens, ejus precibus et meritis, opitulante Deo, liberatus est: quod postea multis per eum cum gratiarum actione relatam fuit.

4 Item aliud recorder, quod, me Philippo adhuc existente juvene, in dono parentum contigit: quod quondam mea mater Stephana incurrit tam gravem infirmitatem et languorem, quod non expectabatur aliud ex ipsa vehementi infirmitate nisi proximus exitus mortis. Quare genitor meus, valde dolens et afflictus super tam gravi infirmitate et periculo mortis suæ conjugis, recursum habuit ad eandem Sororem Coletam: in qua specialiter habebat confidentiam, eam exponens periculum et languorem suæ prædictæ conjugis, rogans suppliciter, ut ipsa ad Deum preces funderet pro auxilio ipsius conjugis. Dicta autem Soror Coleta benigne consolans, ipsum remisit ad domum suam: ubi dum post eum mitteret quendam Religiosum, nomine Fr. Henricum de Balna Ordinis S. Francisci, ejusdem Coletæ Patrem spiritalem, et ipso Fr. Henrico me vidente cameram domus

in tot monasteriis extractis et sanctimonialibus oppidis:

parens Abbatissæ ob monita B. Coletæ

relinqui negotiationem,

E

et sanctum vixit:

a periculo submersioni liberatur:

F

sanatur mater Abbatissæ a morbo et periculo mortis.

Job 12, 7

Miracula Dei operum

A domus ingresso, in qua jacebat multum regrotans ipsa Mater, et appropinquans lecto ipse Frater, et ibi aliquamdiu moram faciens, et antequam exiret, meo patre meque presentibus, supradicta mater mox plene convaleuit, hoc precibus et meritis ipsius Sororis Coletae adscribens.

3 Item aliud recolo, quod me existente adhuc in juvenili aetate, competentis tamen capace sensus et intellectus, sæpedita quondam mater mea incurrit gravissimum sui capitis languorem et dolorem, tantum quod videbatur et putabatur quasi a sensu alienata. Quod percipiens ejus maritus meus pater, fecit eam duci ad supra memoratam Sororem Coletam, tunc in sua conventu Poligniaci morantem, quam prædicta Soror Coleta aliquantulum salubriter increpans, jussit statim eam confiteri superius nominato Fratri Henrico de Bahna, quæ quidem mater post sanctam Sacramentalem Confessionem, prædicta Sorore Coleta pro salute matris prædictæ apud Deum devote preces fundente, fuit mox plenarie sanata et a languore sui capitis perfecte liberata.

6 Item aliud testificor, quod me existente in domo parentum meorum superius memoratorum, aetate circiter annorum, ut testimo, duodecim, contigit genitricem meam, ut supra memoratum est, nomine Stephanam, tunc prænantem in partu tantum laborare, et ultra modum consuetum vehementer affligi dolore et difficultate pariendi. Nam ex utero infans non poterat egredi, ut moris est, iudicio obstetricum tunc assistantium; quia non in directum sed in transversum infans ab utero nasciturus exibat, et unum ex brachiis suis de ventris ostio tantummodo externus apparebat, toto corpore infantis residua in materno utero residente. Unde in hoc tam grandi periculo tam morientis matris, quam periclitantis prolis ipsiusque spiritualis regenerationis conceptu, et adhuc corporaliter viventis, vocatus et adductus est artis chirurgicæ magister peritus, ut si mater sine partu moreretur, ejus corpus velociter scinderetur et aperiretur, ut infans baptizaretur. Porro sæpe dictus meus genitor plurimum angustians, personaliter accessit ad Sororem Coletam supradictam, tunc in monasterio, per eam Domino largiente, in oppido Poligniaci constructo, existentem: ubi iuridice erant parentes mei sæpe dicti. Veniens itaque ad dictam Sororem Coletam meus pater, valde confidens de meritis et orationibus ejus, et ex multa experientia comperiens ejus

C suffragia magna et singularia esse apud Deum, necessitate et periculo suæ conjugis et prolis pereuntis, ac prædictum lamentabile casum exposuit eidem; ipsam Sororem suppliciter exorans, ut apud Divinam clementiam intercedere dignaretur pro sublevatione tum uxoris quam prolis, in tanta necessitate et periculo extremo constitutæ: ubi nulla humana provisione videbatur posse subveniri. Ipsa Soror tunc benigne consolando, monuit eundem patrem aliquantulum recedere ad domum, et ad ipsam postmodum reverti: quod et fecit. Cum itaque ad eam cito regressus, instaret pro divino auxilio per eam obtinendo; ipsa eidem patri dixit, quatenus lectus ad propriam domum reverteretur, et ibi suam uxorem prolem peperisse, et eam ab omni periculo et angustia liberatam esse reperiret. Rursum prædictus meus pater verbis ejusdem Sororis Coletae confidens, ad domum propriam rediens, percepit ita factum fuisse, sicut ipsa Soror asseruerat. Invenit enim suam prædictam uxorem perfecte liberatam et sanatam, fuitque puer baptizatus, et postea longo tempore vixit, similiterque mater. Hoc autem tam grande miraculum adivi seriose cum gratiarum actione a prædictis progenitoribus meis, patre scilicet et matre, recitari.

7 Item ulterius testificor, quod, dum essem ætatis circiter annorum tredecim, quadam die, ut adivi a memorato quondam meo patre, ipse personaliter Poligniaci visitavit hanc Sororem Coletam in matrimonio suo, quæ ipsum tunc interrogavit de numero suorum filiorum et filiarum: cui ipse pater ad suam petitionem veritatem respondit, et numerum prolium declaravit. Cui Coleta subiunxit, quatenus volebat omnes videre. Quo audito præfatus pater omnes ad ipsius Coletæ presentiam venire fecit, excepto me, qui testificor, quod eram primogenitus. Et ipsis prolium ad ejus presentiam adductis, associavit Coleta genitori non omnes ejus liberos adesse presentes. Cui genitor respondit adhuc unum ex suis liberis superesse in domo sua, qui erat ejus primogenitus, excusando se quod eum non adduxerat ad suam presentiam: quia eum sibi servabat tanquam primogenitum, futurum hæculeum senectutis suæ. Ipsa tamen Coleta omnino voluit, quod ego adducerer ad ipsius presentiam: unde illi pater misit ad me ut accederem ad eam, quod et feci. Mox igitur coram illa constitutus fui simul cum aliis fratribus et sororibus meis, et ipsa dirigens verbum suum ad patrem, me viso, dixit ei: quod de primis suis fructibus Deo dare debebat. Audito hoc verbo, prædictus pater meus intrinsecus tactus fuit, quod non solummodo suum primogenitum, sed et omnes suos alios liberos eidem Coletæ et ejus dispositioni committeret, ut de eis, ut sibi placeret, diserneret: et disposuit, quod ego Religiosus monasterii S. Stephani Divionensis essem, et alius meus frater germanus, nomine Petrus, Religiosus esset monasterii Cluniacensis, quod et factum est. Ipsa namque devota Soror me ad monasterium Canonorum Regularium S. Stephani Divionensis misit, et mihi ductorem assignavit quemdam devotum et sibi notum et familiarem Religiosum, qui Fr. Joannes Foucault vocabatur, et Domino Deo dirigente, ibidem receptus ad Religionem fui: alius autem meus frater Germanus, juxta dictamen ejusdem Coletæ, intraivit monasterium Cluniacense. Tunc etiam quandam sororem meam, juvenem quidem, duxit ad suum S. Clare Orilem, quæ magno tempore in ipsa Religione devote perseveravit, et laudabiliter ab hoc sæculo migravit.

8 Item testificor, quod quodam tempore, me Parisius existente cum Domino meo et Abbate memorati monasterii S. Stephani Divionensis, ipse Abbas me misit ad prædictum monasterium pro suis et ejusdem monasterii negotiis. Quibus expeditis, transivi usque ad oppidum Poligniacum, distans per unam diectam a Divione: et hunc transitum feci, tum ad videndum parentes, tum ad visitandum Sororem Coletam, ibi tunc in suo monasterio residentem, et me suis orationibus commendandam, et signanter quia gravis guerra et periculosa multum tunc in Francia et circa Parisius vigebat, tantum quod vix quis poterat transire sine periculo captivitatis, gravis redemptionis ac incarcerationis vel corporalis mortis. Cumque ex mandato dicti Domini mei ad eum me Parisius illico reverti oportebat, consideravi propter mentem securiorem transitum non solummodo me committere precibus Coletæ: sed ulterius aliquam litteram de sua manu scriptam obtinere, et eam mecum quasi pro salvo conductu deferre. Rogavi insuper eam, ut mihi concedere vellet aliquam litteram recommendatoriam, sua manu scriptam ad quasdam notabiles personas, quod ipsa mox annuit. Suscepta igitur sua littera, viam Parisius arripni, confidens me a periculis imminentibus preservari, quod evidenter et mirabiliter factum fuit et contigit. Nam accessi ad quendam portum, a quo fit navigio introitus in fluvium, qui usque Parisius fluit; in quo

D
EX ACTIS
PUBLICIS MSS

visis omnibus
liberis,

ex ejus dispo
tione

Philippus

h

b
At Canonici
Regularis.

frater Cluniacensis mona
chus,

soror sancti
nialis S. Clare.

c

f

d

Philippus a
centis ejus
litteris

a gravi dolore
capitis:

usum in par
tu a periculo
mortis.

orante B. Cole
ta,

successum par
tus induante
patri,

EX ACTIS
PI. BEUCHE MSS.

ab his tabua
capitis liberata
fuit.

et inter predi-
cas immobilis

per equule
reclusa, retris
morteis.

et ab omni
fectu a di-
abolis elatu,
mundato huius
qñ eodem im-
bita.

capta B. Coleta
in extasis.

secl. clatua
in. nunciat. cas.

a diabolis in
fenestram
compuncta
liberatur.

A portu appellato e Crevent, erant aliquæ naviculae di-
versis onustæ mercantibus, et signanter vasis vini Pa-
risiensis duci dispositæ, quarum unam ingressus cum
multis aliis ibidem resoli, intras Parisius cum eis.
Navigando igitur per prædictum fluvium contigit
appropinquare cuidam sylvæ, fluvio propinqua, circa
nam fortalium, nuncupatum vulgariter Males her-
bes: in quo quidem loco fuimus invasi ab adversariis
et inimicis, et omnes ibidem captivati. Tunc ego
recordatus litterarum Sororis Coletæ supradictæ, quam
eiusdem manu scriptam penes me habebam, incepti
mox eam in meum adiutorium invocare: et indilate,
qui jam ligatus eram, fui solutus et penitus liberatus
et per Capitaneum, nomine Use, mihi fuerunt omnia,
quæ a me jam ablata erant per prædones, resti-
tuta. Ipse quidem Capitaneus mihi promisit solum
conductum concedere, quo mediante possem securius
pergere Parisius, quo tendebam. Cum autem pro
prædicto salvo conductu habendo, ipsum Capitaneum
non sine magna pena sequeretur; cum ipse equestris
erat, ego vero pedestris, ad locum, in quo stabant
prædictæ naviculae, reverti coactus extiti: in qua
reverti tunc me obviare contigit duobus ex prædibus
adversariis satis sibi invicem propinquis, per quorum
mediam transivi liber et absque impedimento,
neque me perciperunt: et sic Parisius applicui, gratias
agens Deo et ejus abbatæ Coletæ, mox, ut firmiter
credo, liberatæ.

9 Item aliud testificor, quod prædicta Soror
Coletæ sollicita de salute animæ meæ, frequenter
per suum Patrem Confessorem, virum Religio-
sum et discretum, qui Fr. Petrus de Reims voca-
batur, mihi subdubiter dici et revelari fecit
quædam, quæ putabam soli Deo cognita: et per
hujusmodi revelationem veridicam fui subdubiter
munitus et instructus, multa bona circa salutem animæ
meæ operari.

10 Item audivi a prædicto Patre ipsius Sororis
Coletæ Confessore, quod diabolus multis et diversis
tentationibus ipsum molestans, frequenter in ejus-
dem Virginis cellula seu oratorio, ponebat cor-
pora seu cadavera hominum mortuorum et suspen-
sorum: et aliquando ipse tentator bestias vene-
nosas, sicut basiliscos, serpentes, et alia hujusmodi
diversarum specierum inferebat in ipsa cellula, quæ
ipse diabolus cogebatur, eis jubente, tollere et aspor-
tare.

11 Item audivi a patre meo prædicto, quod dum
semel cum ipsa Sorore Coletæ ad monasterium, quæ
ad fluvium fecerat, pergeret, et in eam ipsa ve-
heretur, adeo fuit in spiritu magno temporis spatio
raptæ a sensibus exterioribus, quod a tunc præ-
sentibus mortua putaretur: tandem vero ad se re-
verti aspectum et faciem dirigens ad prædictum
Patrem dixit hæc verba, in Latium ex Gallicæ
translata. O Jannes, quam decora res est Deum
amare et ipsi servire.

12 Item mihi etiam retulit Pater spiritualis ejus-
dem Sororis Coletæ, Fr. Petrus de Reims, vir ma-
gnæ litteraturæ et devotionis, quod prædicta Coletæ
semper servit obitum suarum spiritualium Filiarum
et Sororum et similiter fratrum eius ministrantia;
quomodo in reclusis partibus in conventibus, quos
con truxerat, residerent, et ipsi Fr. Petro moni-
tium referebat, dicebatque ipse Fr. Petrus, quod sæpe
animæ mortuorum post obitum eadem Coletæ appa-
rebant, et ante eam pertabant.

13 Item nec est silendum quod Confessor idem
eodem suffragavit, quatenus spiritu maligno dictam
Sororem Coletam semel in quadam fenestra stri-
ctissima trinit, et eam sic firmavit et pressit in
eodem, quod possit non erat, eam quoque modo
inde remove, nisi fenestra rupta quam reput qui-

dam Frater Petrus Durran Hot-chier, et sic ipsa D
Soror Coletæ liberata est. Benedictus Deus in seculo-
rum secula. Amen.

14 In cuius rei testimonium omnium et singulo-
rum præmissorum, ego Philippus prænominatus
præsentis litteras sive præsens publicum Instru-
mentum, desuper fieri, et per Notarium publicum
infrascriptum subscribi et publicari petivi: meique
sigilli appensione una cum signo meo manuali robo-
ravi, datum et actum in dicto monasterio S. Petri
juxta Gandavum prælatæ Tornacensis diocesis, sub
anno Domini MCCCLXXI / secundum modum scri-
bendi Ecclesiæ Gallicanæ, Indictione vi, die vero
xxiv mensis Martii, Pontificatus sanctissimi in
Christo Patris Domini nostri D. Sixti, divina provi-
dentia Papæ iv anno i, præsentibus dictis testibus
ad præmissa vocatis specialiter et rogatis.

Philippus olim Abbas monasterii S. Petri juxta Gan-
davum.

+ signum Joannis Schulen Notarii.

a Trecolus circa annum 1331, anno 1351 onus transiit in
nepotem, nomine et cognomine similem, rescripto sibi castro
Zunardo cum unum CCC lib. b. pensionem, et primo loco in choro
de monasterio mortuus 1375. Ita Sandevis in suo Gandavo.

b Est Conventus Regularium Abbatia: unde, fuitre Phi-
lippos flori, Burgundia Ducis et Flandria Comitibus, translatus
hic Gandavum est ad illanducense S. Petri monasterium, quam-
vis Benedictini Ordinis, cum potestate Abbatia regendum. — c

Qui tempore Philippus pntul in dicta Abbatia crasse, cum
pntul Summariorum tuncrat Abbatibus Joannes Soudi, pntul
tunc ab anno 1318 ex Martini v. privilegio notus, mortuusque
an 1327. et Alexandri de Ponte-sasso, cui anno 1354. Ne-
bulus v. jms mthca, luculi nuntipue concessit. Penar vir magna
litteraturæ dicitur: secundum magis nobilitatis: qua ejus no-
bilitas, et major Philippus ab eo stus atque nobilitas, proba-
bile faciunt, ipsum huc tempore Parisius commorantem, nam
esse illo comite, et rerum agendarum ministro. — d Audientur
bella quibus, divini in factibus Francie et ingustissimum pa-
tris Caroli Castem, abbasente Philippo Anglis pntul, pntul totus
floruitissimus regni status comitad: qua usque ad pntul
Alcedatracem anno 1335 firmatum duracere: post qua sequenti
anno Parisius evanque huc de togia recepta sunt. — e Paucis
supra Alcedatracem tenens oppidum ad Franciam sive Junam
fluvium, Summariorum territorio decano Sequane sese immisce-
tem, atque ita Parisius decanem navigacione telidul Nobili-
tati hoc oppidum anno 1323 insignis Burgundorum atque
Anglorum de Francis Sotivene titul obsidentibus victoria:
quam Meyerus describit. — f Id est, vulgaris Lex, antiqua a
Kalendis Januariis videlicet, 1372 cum v. Indictione coinciden-
tis: qua, jam inde ab Octobri prioris anni capta numerari,
neciam integrat autum anni Gallicani 1372 a Paschate duntaxat,
tunc in diem 29 Martii cadente, inchoant: qui usus
adhuc superiori seculo viguit etiam in Belgio Gallicano: in Pen-
tonica non item.

Cervantium eq.

MIRACULA POST MORTEM

Gandavi juridice excerpta,

Ex F.S. Abbavilleo Parte 3 Vñ libro 5. cap. 14.

Eodem anno MCCCLXXI, quo hæc miracula publica In-
strumento describendi curant prædictus S. Petri Gan-
daviensis Ex-abbas, Episcopus quoque Tornacensis Gan-
delmus Fillatre, ex monacho S. Petri Catalannensis
et Abbate S. Theodorici Reuensis, indeque Episcopo
Verdunensi atque Tullensi, nec non Abbate S. Bertini
Automarensis, ad hæc Sedem promotas anno MCCCLXXI,
rolat in miracula, quæ ad invocationem B. Coletæ
Gandavi patrati dicebantur, juridice inquiri: deputatis
in eam rem P. Nichola Jacquereus Thureire Theologus ex
Ordine S. Dominici, et Decano Burgenis, per quos
confectum sanctiter Instrumentum est; quod licet ad
nostros annos non pervenerit, ex Abbavillæ tamen
epitome Gallicæ accipere licet, quæ s.c. testata inven-
iuntur.

2 In ea pestilentia, quæ tot mortalibus Gandavi
vitam abstulit, biennio prius quam hæc informatio
sumeretur, mulier quædam, nomine Joanna Noi-
guez, se quoque mortali huc contractam sentiens, ad
intercessionem B. Coletæ recurrit, cui viventi fue-
rat familiarissima: et custodem suam Stephanettum
rogavit, daret sibi de aqua, Reliquiarum suarum advo-
cato intinctione consecrata: eaque sumpta, conti-
nuo sanata est: sed eodem anno ad finem vergente,
in aliud morbi genus incidit tanto cum vite discri-
mine,

In Episcopi
Borne Gand-
avi inquiri-
tur in inter-
cal. an. 1474

mulier hanc
aquam Coletæ
a peste
et febribus
morta sanabat.

A mine, ut accersendum curaverit Sacerdotem, a quo extrema unctione muniretur ad agonem. Hic dum advenit, recordatur ipsa illius aqua, ejus contra pestilentiam fuerat experta virtutem, et reliquias adhuc aliquas asservabat : eoque similiter sumpta, tam subito reddita est sanitati ut mittendus fuerit, qui Sacerdoti nuntiaret, ne frustra veniendo fatigaretur.

pulsus sepulchri
incurabiles
dolores tollit :

3 Convulsionibus et intestinorum doloribus, toto sex annorum spatio protractis, cruciatus fuerat Guilielmus Bier, quibus trium medicorum solers experientia nihil potuerat remedi invenire ; tumor præterea enatus in tibia integro biennio magnum egerat poris copiam per ulcera decem in quibus curamque chirurgi quatuor frustra laborarant, adeo ut incurabile iudicatum sit malum, atque crispelati lacerare proximum. Utrique infirmitati medicina efficacior fuit ad B. Coletæ sepulchrum qualitercumque adrepere opportunitate inventa, et ex illius sarcorūque circa pulverem contactu sanitatem sperare.

crimes constan-
tiam in tortura
prestant.

4 Quidam in Conventum S. Clare beneficis, adversariorum machinationibus nuncupatus carceri, atque ad mortem postulatus, cum a duobus Fratribus Minoribus quodam Beate crines accepisset, tantam ex eo pignore fiduciam hausit, ut tolerato constanter tormentorum rigore, quo urgebatur ad confitendum crimen, ejus innocens erat, plene justificatus atque in libertatem, honoremque priorem restitutus, discesserit e iudicio.

proles sterili
conjugio im-
petrata :

5 Duo conjuges, quorum alteri Juris, ut vocant, Licentio Germino nomen erat, alteri Catharinæ, viginti annis sterili in matrimonio vixerant : igitur quod humanitus sperare non poterant, B. Coletæ precibus impetratori ad ecclesiam Conventus S. Clare B. Michaeli Archangelo sacram venerè consulendi : ubi exaudita eorum precatio est, postquam mulier feminam concepit peperitque : cui Coletæ nomen gratitudinis ergo, impositum ad sacros fontes mansit.

incedentem
repressam

6 Testata est Margarita Mondette sibi Tornaci commoranti, cubiculum eurtanque in eo suppellectilem illesam mansisse ab igne, qui vicinorum domus depascens, eas etiam corripuerat aedes, quarum ipsa partem incolebat : idque quia se tutele commemoraverat Beate Corbemensis, cui fuerat viventi nonnulla familiaritate conjuncta.

vel parvula
curati heu mo-
2

7 Guilielmi Boucher et Elisabethæ conjugum filio persanata est hernia, particula veli, quo fuerat usa licita, eidem applicata, sumptaque in putum aqua, ejus superius facta mentio est : similique remedio ab non dissimili infirmitate liberatus est filius Judei Fabri.

et rabitu-
um

8 Petrus Leace in amentiam rabiemque actus, constructis detinebatur in cubiculo, usque dum contactus velo B. Coletæ et pulvere ad sepulchrum collecto aspersus, obdormivit in somno, quem totis sex hebdomadis prorsus nullum ceperat : soluto autem somno, simul et solutum se a priori infirmitate reperit, et sano exinde cerebro usus est.

energumena e
scypho bitens
liberatur :

9 Possidebat Joannis Cretach uxorem tartareus hospes : sed loco eedere compulsus, est postquam illa de consilio Fr. Daniels adducta ad conventum Clarissarum est, et B. Coletæ commendata ex scypho, qui sanctæ Reformatrici dum viveret in usu fuerat, bibit pulverem a sepulchro acceptum, nec ullas ab invasore molestas denique est perpe-
a

errantes in
vinum reducti :

10 Ex Ordine Minorum Fratrum Religiosi duo, Petrus Rosse et Guilielmus Connotel, intra Arduennam sylvam eberrantes metuebant, ne viarum ignavis sibi nox ea subdita esset aut patule arboris terro agenda : crescentibus igitur tenebris, B. Coletæ implorant auxilium : quæ immo invocantium frus-

trata fiduciam est. Adfuit enim vir eis ignotus, atque ex formidabili illo eductos nemore in viam, unde aberrarant, securam deduxit. Hominem eruditissimè, nisi ita subito disparuisset ex oculis, ut alium non possent testinare, quam missum coditus viri duci, qualis olim Tobie peregrinatio obtigerat.

D

EX ACTIS
PUBLICIS MSS

11 His aliud jungamus ex monumentis Gandensibus excerptum miraculum. Anno MDXII in Monialium S. Clare ecclesiam venit civis Brugensis quidam, Joannes Moyart nuncupatus, molestiam magnam ab hernia sustinens. Hic autem Confessarium loci vidit proferre pallium B. Coletæ prægnanti mulieri, secundum pium Urbis Gandensis usum, cum fausta appreciatione et inventione Beate imponendum. Accessit igitur, et ut sibi quoque illud imponeretur, flagitavit in remedium ejusdem sue infirmitatis : atque obtinuit tandem, quod postulat, victo preceantis instantia Confessario, qui primum id facere detrectabat. Ut autem sacrum vestem excepit in humeros, sensit profuens intestinum reduci in ventrem : non quidem absque dolore, sed non absque perfecta sanitate consequente : ejus rei fidem manu sua signatam reliquit Sororibus, domus illius, Bethleem dictæ, inquilinis.

hæc una injecta
pallio subla. :

ALIA

in Conventu Gandavensi. Publico Instrumento stabilita.

In nomine Domini, Amen a... Post transitum ab hoc seculo Sororis Virginis Coletæ circa annum Domini millesimum quadringentesimum quadragessimum octavum, quadam juvencula, Dionysia Bricelle nuncupata, ex partibus Hannonie orimula, conventui Gandavensi, ubi requiescit corpus ejusdem Virginis Coletæ, ut recipitur ad Ordinem, fuit oblata : et quia in eodem loco non recipiuntur ad habitum Religionis puellæ, nisi sint dunderum annorum ; interrogati parentes ejusdem puellæ super ætate, asseruerunt puellam eorum filiam esse et duodecim annorum, eam tamen postmodum computum fuit eandem tunc non fuisse ætatis sue nisi undecim annorum. Cum autem prædicta puella fuisset ad Ordinem suscepta, lapsa aliquanto temporis spatio computum est quod quandoque habebat terribilem passionem corporalem, et cum ipsa passio eam arriperet, subito efficiebatur corpore rigida, sicut imago carens usu sensuum externorum, habens oculos fixos sine motu, non audiens ac loquens : ac postquam aliquandiu stetisset, quandoque cadobat in terram. Illa autem passione crescente, non solum continuatis vicibus sed etiam acerbitate, tandem contigit quadam die, quod hac passio acris solito ipsam invaserit, tantum quod ex vehementi passione vultus ejus valde deformis efficiebatur : nam oculi supra modum effecti sunt grossiores, quod videbantur extra caput exire : os ejus apertum et ad partem unam cum spuma conversum, faciebat insipientibus horribilem aspectum : et quia diutius tunc hanc passionem sustinebat immobilis, Sorores timebant de propinqua morte ejusdem, quæ eam transportaverunt ad locum intimariæ ejusdem conventus : ubi cum prædictæ puellæ passio augetur, quadam ex Sororibus compassionem mota, recordata meritum ancillæ Christi Virginis Coletæ, velociter et confidenter accessit locum, ubi quoddam linum pulviculari, quo ancilla Christi Coletæ in superponendis filis satuti solebat, servabatur conperimentum : quod adherens et capiti prædictæ puellæ sic vexante superponens, eo capiti superposito, mox puella convalescit, et ex terribili passione, quam patiebatur, penitus extitit liberata, nec postea ipsam passa est

E

a

Sanctimonialis
corpora usu
vixit, et
maximo delo-
re oppressa,
P

lecta opus-
culo B. Co-
letæ convales-
cit :

A 2 Item aliud. In eodem monasterio post depositionem Deo dilectæ Virginis Sororis Coletæ, cum Soror Catharina Sumenchi, oriunda ex oppido Gandensi, una ex Sororibus ibidem, ad claudendum quandam fenestram ascendisset scalam in magna altitudine, ex inadvertentia et improvise decidit deorsum : quo ex casu adeo graviter læsa fuit, ut pro lesione sensuum et membrorum usum prorsus amiseric. Cum vero reperissent eandem ut præmittitur delapsam et sensuum usu carentem; Sorores ejusdem conventus deportaverunt ipsam ad infirmariam, timentes verisimiliter exinde mortem dictæ Sorori Catharinæ imminuere, vel membrorum suorum ad longa tempora privationem. Quo in loco post aliquot temporis spatium cum sensuum debilitate adeo vehementi, ut si igne lectisternium, in quo recubabat, flagrasset, removere non potuisset, sine cibo et potu integro die perseveraret; ex meritis gloriosæ Virginis Coletæ confortata est. Cum hora, qua Matutine per Sorores pulsari consueverunt, ad suam necessitatem et confortationem putaret se erigere, et viribus omnibus corporis se destitutam comperisset; in fine Matutinalis Officii, non somnis delusa vel sonno oppressa, sed in perfecta et plena cognitione existens, ancillam Christi Coletam, in habitu et mantello, quali solebat tempore vite sue uti, et persona multum venerabili, ingenti claritate resplendentem (ut eadem hora, quæ fuit hiemali tempore crederet secundam vel tertiam horam noctis, in dicta infirmaria claritas meridiei appareret) vidit lectum versum, in quo jacebat, accedere; et circiter eam sollicitam valde atque occupatam, quam intus inspiciebat, maximum exinde atque inexprimibilem consecuta est letitiam, refoecillationem et consolationem, quas etiam in spiritu longo post tempore retinuit. Non erat ei necessarium, ut asseruit, interrogare dictam ancillam Christi Virginem Coletam, quæ esset : quam apertissime et verissime cognovit, quam etiam venerat, et cum qua in vita ejusdem et in morte fuerat conversata. Quo in loco infirmariæ permansit eadem ancilla Christi Coletæ a dicta hora sui adventus, et usque horam quintam ante officium Primarum, qua hora disparuit. Post quæ reperit prædicta Soror Catharina perfecte se sanantem, et dolore pariter, et inconvenienti ex toto curatam, cicatricibus tantum ridulis nigri et viri, festibus gravissimum casum et læsionem, sine dolore remanentibus. Et licet hujusmodi similitudo recuperata gratia, quam omnipotentis Dei gratia per merita ancillæ suæ Virginis Coletæ prædictæ Soror Catharina obtinuit, sit maxima; plures tamen et alias gratias, unde Altissimo laudes reddidit gratiarum actiones, confessi est se recepisse per merita ejusdem ancillæ prædictæ Coletæ ad laudem, gloriam et honorem ejusdem, qui vivit in secula.

C 3 Item aliud. Soror Elisabetha de Bavaria, soror Comitis Palatini, cum haberet infirmitatem et dolorem gravissimum in medio capitis, prævenientem ex frigiditye pedum, ad eum ex levissimo frigore pedum invaderet cum dictis gravissimus capitis dolor, vehementem intantum quod cerebrum volebatur ei dissipari, et circa capitis pars se extendere ad aures, ut sibi videretur surda et auditu carens : videretur etiam ei posse ferre et pati ex doloris magnitudine, si ea pars capitis igitur ferro posset perforari ad quem dolorem sollevandum tribus vel quatuor vicibus singulis diebus linteam calcfactum necesse habebat parti disceptis superponere. At cum res et passio prædicta indies augmentaretur, necessitata fuit sororem deprecari et deprecari; ut contra aliarum Sororum et Religiosarum dictæ Religiosæ domus et Ordinis consuetudinem et observantiam calefacta incedere posset : quod cum vehementi cor-

dis dolore et tristitia fere per trium annorum spatium obtinuit et fecit. Tandem conversa et recurrens ad merita ejusdem dilectæ Deo Sororis Coletæ, humilibus precibus ejus subsidium et sollevamen interpellans, die Exaltationis sanctæ Crucis sub meritorum ipsius Virginis Coletæ confidentia, se discalceavit, processionem per monasterii circuitum cum precibus fecit : post quam diem nulla amplius dispensatione eguit, dolorem capitis non sensit, lintea calefacta capiti non apposuit, et deinceps more ceterarum Sororum pedibus discalceatis incescit, et frigus sine passionis prædictæ difficultate pertulit, adjuncta, sana, atque liberata Dei gratia et meritis dilectæ ancillæ Virginis Coletæ.

E 4 Item aliud. Soror Cornelia vanden Walle, oriunda ex territorio Brugensi, parte Comitatus Flandriæ, quatuor annis gravissimam patiens ægritudinem in membris suis, continuam et maximam motionem, ut in ecclesia loco suo sive stallo sedens, proxima quæque suorum membrorum motione faceret moveri : accedens ante clausuram sive cancellos ferreus ad confitendum, ipsos cancellos faceret moveri : in mensa existens, mensam; in lecto, lectisternium, et propinqua quacumque compellens sua motione ad motum. Quæ infirmitas et motio visa fuit eidem procedere ex commotione etiam levissima cordis, ut ex timore, compassione, dolore aut alia quacumque : nec se erectam sustinere præ gravitate hujus passionis poterat, aut mantellum, quo utuntur portare; sed in terram sæpe cadebat. Hæc etiam passio eidem Sorori Corneliæ postmodum augmentata est, ut non facile crederi posset ab eis, qui non viderunt, motionem adeo vehementem in corpore posse naturaliter perpeti : totum corpus ex motu elevabatur, fibris saltabant, et adeo elevabantur et deprimebantur ex hoc motu, ut lectisternium videretur infringi; et cum putaret quidam ex fortioribus Sororibus dicti conventus eandem in hujusmodi motione sollevare, tibus ejusdem seipsum superposuit; nec tamen motionem impedire vel retinere potuit, sed cum violentia ad motus suppressionem et detentionem heret, plus gravabatur. Postquam vero via naturali Medicorum consilio et arte adhibitis ac medicis quibuscumque non poterat curari, sed ingravesceret ægritudo, finabatur ex consilio Matris Abbatissæ et plurium Sororum ejusdem conventus, maximo cum desiderio et plena confidentia se convertit dicta Soror Cornelia ad Deum amabilem Virginem Sororem Coletam, et ejus auxilio se commisit : accedensque locum sepulture ejusdem, terra ac lana Reliquiarum ejusdem Virginis membra sua confrebat, et eadem die per gratiam omnipotentis Dei et Domini nostri Jesu Christi ac merita dilectæ suæ Coletæ plenam sanitatem obtinuit et recuperavit : alias etiam consolationes, et spiritualiter has habens graves afflictiones et tristitiam in spiritu, ab eadem Virgine Coletæ subito, cum accederet sepulchrum ejusdem, obtinuit, non obstante quod una vice sine spe et confidentia consolationis obtinenda, sed tamquam persona desolata, ignorans quid agere deberet, dictum locum accessit : in quo tamen antequam perficere incepisset orare, sollevamen et perfectam gratiam recepit meritis ejusdem Virginis Deo amabilis Coletæ.

F 5 Item aliud. Cum circa festum Nativitatis Domini nostri Jesu Christi tempore Hiemali Soror, Blancha d'Haut, una ex Sororibus ejusdem conventus, oriunda ex partibus Normanniæ, deterreret lignum magnum igne succensum sive faciem ardentem; lubricitate glaciæ impellente, dicta Soror cecidit, et lignum eadens sive fax pedem ejus gravissime læsit atque contrivit, ut in ipso pede se sustinere non posset. Deducta est igitur ad locum infirmariæ, ubi

alia maxima
in membrorum
palpitatione
laborans,

alia ex 1560
in lapsu pede
de umbens,

EX ACTIS
PUBLICIS MSS.
non ex lapsu
gravissime
læsa,

apparente
B Coletæ
ancilla :

alia soror
Blancha
Palatini,
oppressa dolore
capitis,

A sex hebdomadibus decubans ægrota ex dicta læsione, pes graviter inflatus est; accersiti chirurgici, quibus commissa est cura dicti pedis, qui multis medicamentis adhibitis pedi in nullo profuerunt, sed læsio deteriorata est, et pes factus tumens et rubicundus adeo, ut vix credi posset. Videns autem dicta Soror læsionis augmentationem et peiorationem, ubi chirurgicorum opera expectabat remedium et sanitatem; statuit ad Dominum nostrum Jesum Christum et ad merita virginis et ancillæ suæ Coletæ pro medela et sanitate recurrere, firmiter proponens, rejectis medicorum et chirurgicorum artibus, curam dicti pedis læsi sibi soli committere, miltens ad sepulcrum ejusdem Virginis pro terra sepulcri ejusdem, quam panno involvens et pedis superponens, immediate post ejusdem terræ superpositionem pedis sui perfectam et integerrimam recepit sanitatem; sine impedimento, ut ante læsionem ambulavit, et postea nunquam sensit in eodem pede dolorem.

alia intolerabili dolore capitis vexata

6 Item aliud. Postquam Soror Elisabetha la Bue oriunda ex partibus Brabantie, ingressa Ordinem S. Clare in domo præfata, incepisset annum probationis per tres menses vel circiter; advenit eidem infirmitas gravissima et dolor capitis intolerabilis et inexprimibilis, continuus et durans tribus vel quatuor diebus, et eundem patiens venit sibi in mentem magno desiderio velle requirere dilectæ ancillæ Christi Sororis Coletæ auxilium et juvamen. Ad quod exequendum, sepulcrum ejusdem accessit, precesque affectuosissimas effudit pro remedio et sanitate impetranda; et ne impediretur, de quo vehementissime timebat, perficere annum dictæ suæ probationis. Postquam preces cum intenderet a dicto loco sepulchri, nullam sentiens allevationem vel remedium, ad collationem recedere; cogitavit intra se, quod, si de reliquis ejusdem Sororis Coletæ capiti suo superponeret, plenam sanitatem recuperaret; et in eadem spe perseverans per tempus collationis et Completorii, post dictum Completorium facta oratione, peplum sive linetum capitis conperimentum, et de crinibus ejusdem Virginis Coletæ accipiens, et capiti suo superponens, absque ulla temporis mora sive intervallo, a dicti capitis ægritudine sive vehementi dolore, penitus extitit liberata. Quem dolorem post hoc tempus nunquam sensit: sed cum sequenti die dictas reliquias a capite suo auferre et deponere vellet, maximus eam tumor invasit, de recidivando et rediendo in pristinam infirmitatem et dolorem. Quare dictas reliquias sequentibus diebus quatuor vel quinque capiti suo superpositas dimisit: quas postea deponendo recidivare, ut prius, formidavit, sed timore non adeo vehementi: nihilominus nihil unquam doloris penæ vel ægritudinis minimum exinde postea sensit sed permansit perfecte sanata atque liberata.

alia, ut ipsa testata est.

laboravit febris.

hæc nequivit.

7 Item aliud, quod in personam suam dicta Soror Aleydis actum esse deposuit, et pro veritate, ut præmissum est, solenniter est attestata. Post obitum ancillæ Christi Coletæ fere per annum, Soror Aleydis Chanchina prædicta, ex tunc in conventu prædicto Gandensi commorans et Professa, incidit in longam quandam et gravissimam infirmitatem, quam fere decem tredecim annorum spatio: et incepit dicta infirmitas ad modum fortissime atque continue febris, cum magno dolore atque ingenti penæ omnium membrorum suorum; et eo modo languerebat fere per annum. Postea vero decedit in graviolem debilitatem, per quam perdidit potentiam et usum gradiendi: et factum est corpus ejus veluti mortuum ex toto, a medio corporis et umbilico descendendo usque ad plantam pedis: extititque adeo impotens, ut, si ignis unam lecti sui partem combussisset, in aliam partem lecti se retrahere

Martii T. I.

nequivisset. Erat quoque taliter attenuata ex invalescente ægritudine, quod non supererant sibi in corpore, nisi pellis sola et ossa: tibiæ erant exsiccate ad modum baculi, et pellis circumjacens ita pendebat, quod ea potuissent ossa circumvolvi, veluti in quodam linteo: sanguis venarum sic erat exsiccat, quod longo tempore non videbatur habere guttam sanguinis in tibiis: sed et locus venarum apparuit vacuus et cavatus, ejus rei adhuc apparent relicta vestigia: videbaturque venter ejus, quasi dorso adhuc. Qua ex causa Sorores ejusdem conventus volentes ei succurrere, posuerunt eam sub manibus medicorum peritorum, qui erant numero octo: et omnes judicaverunt uniformiter ejus infirmitatem esse incurabilem, et quod per viam naturalem non posset a dicta infirmitate relevari: quod etiam multitudo morborum tam varia esset, ut vix credi posset.

8 Inter alios autem morbos, primus erat magnus et continuus dolor capitis: propter quem visum est ei frequenter, quod cervix sui capitis bulliebat ad modum b. potii igni suppositi; et ex magna angustia ei videbatur, quod oculi exierant e capite, repleti igne; et quod non posset usum sensuum retinere, nisi gratia Dei supernaturaliter auxiliante. Secundus morbus eam coarctabat terribiliter in costas, ut ei esset impossibile verbo vel scripto enarrare, ut posset ab aliquo ad plenum intelligi. Alius vero morbus eam detinebat aliquoties cum tam grandi dolore in corde suo, quod ei videbatur cor ita comprimi, sicut pomum inter manus comprimitur, ut succus exprimeretur; et judicabant medici quod erant humores una cum sanguine ascendentes ad cor: et mirabile esse dixerunt, quod non moreretur: et in isto tam gravi dolore sæpe manebat per spatium quatuor aut quinque horarum, et illa durante angustia ille adeo clamabat, ut videretur vitam debere finire. Una autem vice propter nimios dolores facta est debilis adeo, ut videretur sine aspiratione et respiratione, nec poterat in ea percipi pulsus neque anhelitus: et in tali statu jacens erat aliquando frigida, acsi fuisset corpus mortuum, aliquando rigida per omnia membra, quæ etiam videbantur posse frangi quam curvari vel plicari, aliquando erat in excessivo calore et ardore, et aliquando plicabilis adeo atque mollis, ut prorsus nulla ossa habere videretur, et quod totum corpus suum plicari posset, usque in rotundum. Et propter nimiam suam debilitatem aliquando per spatium quindecim dierum vel trium septimanarum, a loco suo moveri non poterat: nec poterant mutari ejus vestes, quibus die noctuque secundum consuetum morem Ordinis erat vestita: non obstante quod propter infectionem ægritudinis totus panno involvens suum corpus, et tunice et amittibus quantumcumque essent novæ duplicata, triplicata aut quadruplicata, quindecim diebus aut tribus septimanis ex toto putrescebant, et rumpebantur, acsi fuissent a bestis curiosa et contrita: quo putrefactio procedebat ex infectione ægritudinis suæ, maxime ab umbilico sursum circa cor et supra caput: et non obstante quod hoc ipsum erat in penâ intolerabilis, remediari tamen non potuit, quantumcumque: pisse vestes superponebantur. Alia penâ ejus erat in comedendo cum ingenti dolore et adeo paucum, ut vix aliquis ederet nisi vidisset. Aliquando erat per spatium unius mensis vel sex septimanarum non comedendo guttam potagii, et aliquando in tribus septimanis non intrabat corpus suum sola mica panis absque aliqua re alia, nisi fortassis modicum sumpsisset de fructu in minima quantitate. Omnes dictæ suæ ægritudines una cum labore comedendi duraverunt ei tredecim annis.

9 Et cum dicta Soror Aleydis ex ipso principio

73

infirmitatis

D
EX ACTIS
PUBLICIS M^{SS}

luta macientia,

ab octo Medicis
incurabilis
judicata:

b
ob dolorem
intensum
capitis,
E

costarum
coarctationem,

cordis angustiam,

frigida,
rigida,

calida
a olis:

c

cum vestium
putrefactione

et aliquot
comedit:

adque 13
annis,

EX ACTIS
PUBLICIS MSS
ob affec. inu-
rgu B. Cole-
tam.

aquam Reli-
quiarum bibit !

ex odore cor-
roboratur,

In somno ab eo
apparente
spem sanitatis
accipit.

per traxit,

antra surgit,
movent ut
eclatam ;

ter auduit
B. Coletam
loquentem :

A infirmitatis suæ semper habuit fiduciam inquam in precibus et meritis glorioſæ ancillæ Christi Coletæ, visum est ei quod si eam dormire contigisset in oratorio ejus, quod sanaretur : se ad locum pervenire non potuit, quæcumque penam apponeret, quousque tempus illud appropinquavit, in quo Dominus gratiam suam in eam extendere volebat. Decimo tertio namque anno appropinquante, eodem die, quo ancilla Christi Coleta ab hoc seculo migraverat, dicta ægrotans ex tunc proposuit per certos dies potare de aqua Reliquiarum Virginis Coletæ : et cum ipsa aqua, quæ tetigerat dictas Reliquias, fuisset præparata et ei apportata, non obstante quod Soror, quæ dictam aquam afferbat, adhuc longe ab ea distaret, ipsa nihilominus sentiebat adeo magnam suamque odorem spirantem ex dicta aqua, quod visum est ei, quod odor ille repleret omnia interiora sua quidam dulcedine confortativa : quam ob causam perfectam fidem recepit in animo suo, quod ancilla Christi Soror Coleta eam adjuvaret, et cum magna spe salutis potavit pluries de aqua supradicta. In illis quique diebus, quibus suam inceptam devotionem continuabat potando de aqua, quæ Reliquias Virginis tetigerat, contigit quidam vice emisset jacens ante tumbam dictæ Virginis, putans in eo loco dicere aliquas orationes, quas proposuerat illud fundere ad honorem Virginis Coletæ quod ipsa Soror Aleydis gravaretur gravi somno : et non obstante quod resisteret, etiam ipsa volente et fortiter repugnante, coacta est dormire, quod prius ei evenire nunquam potuit, ut supradictum est : in quo somno vel sopore vidit Deo dilectam Virginem Coletam, quæ, ut sibi videbatur, ei ostendebat vultum jocundum et totum modum suæ sanationis et plenæ restitutionis, et quod portaret singula onera suæ communis et assumptæ Religionis, qualiter nec ad Officium et adimpleret singulas penitencias suæ Religionis : viditque illam magnam consolationem, quam haberent Sorores de sanitate sua recuperata : viditque locum, in quo deberet dormire in dormitorio prope ipsam fenestram, per quam posset etiam tempore nocturno, oratorium videre, in quo corpus Virginis Coletæ extat huiusmodi.

Hic Evigilans de somno suo, reperit se ex toto immutatum, sic quod quidam temporis spatio loqui non potuit nec sciebat, et breviter post hoc tempus, in ipsa Domini die, qua Sorores recipere consueverant pretiosum Corpus Domini nostri Jesu Christi in Missa conventus, visum est ei intra se, quod compelleretur se levare, et ad gnomam ponere, Missaque finita illa hora, qua Sorores communicant et recipiunt sacramentum Sacramentum Eucharistie, iterato impulsus est et compulsa in spiritu, se levare atque accedere sola ad Sacramentum Eucharistie percipiendum. Quod et fecit magno cum tremore, tota tremelanda et tremula pro immo timore cadenti : nihilominus confidens accessit et rexit absque illo adiutorio humano, Missaque completis recessit de Ecclesia, descendens sola de gradibus dormitori absque illo iuvamine corporandi : sicque venit in oratorio ad orandum coram tumba Matris Coletæ, prehendendo instantius Dominum, quatenus dignaretur honorare et exaltare ancillam suam, et manifestaret quanti meriti esset in Domini corpore, et ostenderet quam ea miranda, quæ fecerat in vitasua, forent approbata et quasi Deo cooperante completa, sicut Virgo præfata prædixerat absque aliqua subtractione vel additione. Et nondum oratione finita, præfata Soror Aleydis auribus suis corporalibus audivit vocem desuper, multum reverentem et altam ancillæ Christi Coletæ, talem et solitam, qualem habebat eundem dum viveret, quæ sibi dicebat : Deus vestras orationes exaudivit. Quam quidem vocem cum audis-

set præfata Soror Aleydis, intantum extitit stupefacta B et attonita, quod dubitabat an ea, quæ adhuc orare proponebat, consequi posset. Quapropter altercabatur in seipsa per aliquod temporis spatium, si orationem inceptam perficeret, aut iterato repeteret : et propter stuporem animi sui ex voce audita, nescit an eam perfecit vel non. Bene tamen scit, quod dictam orationem secunda vice repetivit : et dum venit in eandem partem, in quo dictam vocem audiverat, iterato eandem vocem audivit : Deus vestras orationes exaudivit. Et hac vice orationem complevit : et tertia vice similiter eodem sermone oravit et eodem loco, quo prius, dictam vocem audivit tali forma et modo quoprius : quo facto, dicta Religiosa remansit jocunda multumque consolata in firma spe de sua sanitate. Altera vero sequenti die, quæ fuit feria secunda in Passione et Vigilia Annuntiationis nostræ Domine, inceptit jejunare et ab illo tempore usque in presens partavit jejunia, penitencias, labores, ceterasque Religionis austeritates adeo faciliter, ut fecerat prius in juventute.

II Item aliud de eadem. Contigit insuper aliquo temporis spatio peracto, quid Dominus noster misit præfate Sorori Aleydi quendam febrem : quod, ut credit, actum est ad maximum ejus profectum ad majorem approbationem gratias sanitatis, quam receperat, ut prædictum est : quia non obstante, quod jam dictæ febres fuissent proluxæ et fortes, nunquam tamen propter eas fregit jejunium neque separatam est a communione Sororum. Abbatissa tamen celebræque Sorores ei compatiabantur, volebantque eam compellere ad intrandum locum infirmorum. Unde eadem Religiosa plurimum tristabatur in corde suo, tunc ne propter hoc aliquibus generaretur occasio cogitandi de prædicta sanatione, quod non fuisset vera et integra, ejus oppositum ipsa cognoverat : ex alia tamen parte mentium eam timuit contradicere, et obedientiam fugiendo ; sicque in animo perplexa convertit se toto corde orando Christi ancillam, quod si esset placitum in oculis ejus, quod infirmariam non ingrederetur, et dignaretur inspirare Matri Abbatissæ talem voluntatem, ut ei amplius de hoc minime loqueretur : et nunquam postea de intrando locuta est ei ullum verbum, non obstante quod Sorores Religiosæ frequenter super eo Abbatissam sollicitabant, sed omnipotens Deus aliter ordinaverat evenire. Post dicta tempora Reverendus Pater Visitator venit, conventum intravit : ubi dictum Patrem Sorores, pietate atque compassione motæ, rogabant quatenus vellet præcipere dictæ Sorori Aleydi, quod infirmariam ingrederetur, si eam contingeret, amplius incidere in similes febres. Et de hoc bene dubitans dicta Soror Aleydis, ad oratorium Matris Coletæ pro auxilio confugit, eam deprecans pro consolatione in facto isto, quod ad eam pertinebat exaltationem et honorem, et dignaretur adesse in auxilium ejus, si Pater Visitator eam juberet coram se accessum et vocari : et illa eadem hora, oratione sic finita, magnum et mirabilem sensit odorem, qui crevit continuo magis ac magis. Hora appropinquante, qua vocata est ad huc Reverendum Patrem Visitatorem, sic levans se de oratorio recessit cum dicto odore, sperans consolari : licet modum ignoraret. Sic quoque veniens ante ostium ecclesiæ, vidit oculis suis corporales Christi ancillam Coletam ingredi antea in ea forma et statura reverenda ac venerabili, atque habita, quali erat in vita : post quam dicta Soror Aleydis intrans in dictam ecclesiam, in uno momento vidit eam ex tunc ante cratrem ferream sive cancellos in ipsa præsentia Visitatoris et Sororum stantem toto corpore directo, habentemque faciem conversam ad eam, taliter quod videbat clare et integre venerandam atque pulcherrimam ejus faciem, claram et albam,

sanam.

et febrem lapsa,

E

putrocina
B. Coleta non
cogit vale-
infirmarium
ingredi :

F

vidit B. Coletam :

consipie

A ejusque pulchros, dulces piosque oculos insipientes ipsam Religiosam dulciter nimum, et permansit stando quoad usque prædicta Soror venisset ab ostio ecclesie ante dictam ferream cratem vel cancellos, ibidemque quievisset posita adgenua. Ex tunc quoque illam vidit inclinatam, per talem tamen modum, quod eam semper habebat in facie, et duravit hæc visio toto illo temporis spatio, quo dictus Reverendus Pater Visitator suam dolcem ac devotam exhortationem faceret, que fuit satis longa : in fine cujus dixit Sorori Aleydi ad Sororum instantiam, quod infirmariam acceleret, si talis febris eam invaderet : de quodicta Soror tristitiam magnam concepit in animo, propter causam superius expressam, videlicet quod miraculum, quod Deus fecerat per merita sue ancillæ Coletæ, posset annihilari, et pro non facto haberi vel quasi non facto reputari. Et tunc levavit se ancilla Christi Coleta, eique dixit alta voce : Noli timere, neque dubites, quia Deus adjutor tuus erit. Et subito tristitia et dolores cordis sui evanuerunt, recesseruntque ab ea; siquæ disponens regitari ei, subito disparuit : et ex illa hora perdidit febres et omnem infectionem, ex qua generabantur. Quale ei tunc fuerit gaudium ipse scrutator cordium novit, quia ei esset difficile narrare. Verum tamen de iis, quæ viderat et audierat, nullam omnino fecit mentionem, credens et æstimans firmiter, quod Visitator et Sorores eadem vidissent atque audivissent, et perseverarat in hac opinione per spatium unius anni : et stupebat ex eo, quia Sorores sic silebant, nec verbum eilenti faciebant, cogitabatque Sorores idcirco ante eam siluisse, quod res tangebat personam ejus : nec etiam ipsa audebat verbum facere. Finaliter tamen dixit Præposito suo conscientiam dictante, qui ei præcepit id ipsam manifestare ad honorem ancillæ Christi Matris Coletæ.

audiam
loquentem :

sanatur a
febris :

B

d
l. p. in aqua
bullientem,

sanatur

12 Item post prædicta una vice contigit supradictæ Sorori Aleydi, per aliquam inadvertentiam quod cecidit in caldarium aque bullientis : eximilique habuit ambos pedes totaliter combustos cum una parte tibie, quæ videbatur quasi tota decorta : fuerantque plurima medicamenta apposita, sed dolor non minus semper prævaluit, ut præ dolore videretur deficere. Finaliter apposita est aqua Reliquiarum Virginis Coletæ, et subito totus ille dolor, ardor ac hec cessavit et recessit, non obstante quod prius nervi fuissent contracti, quod nec ire, nec stare poterat super pedes suos, totaque debilitas cordis abcessit et subito restituta est pristina sanitati.

C
iterum resper
sa aqua calida,

13 Item eadem Aleydis alia quadam vice usa est trahere extra caballariam bullientem vasa coquina, quæ de manibus suis in caldarium deciderant cum tanto impetu quod aqua bulliens saltavit, et respersa est in ejus faciem et intrinsecos, ut putaret se oculos perdidisse et faciem deturpatam : et statim confugit ad sepulcrum Virginis, orando quatenus eam custodire dignaretur, ut oculos non perderet, et accepit de aqua Reliquiarum imponendo eam oculis et supra faciem, et subito liberata fuit a dolore et arsura, ut nulla remanerent vestigia, excepta quadam parva vesica, pro signo derelicta.

alia de e
testata,

14 Item aliud miraculum, quod Elisabetha de Chamergi, Soror ejusdem domus sive monasterii, ætatis sue anno quadagesimo secundo, Professionis verè emissæ in dicto monasterio anno vigesimo vel circiter, in persona sua super hoc examinata deposuit, utrum esse et contigisse, et pro veritate, ut præmissum est, et quemadmodum aliæ deponentes priores, affirmavit et solemniter est attestata, et est quod sequitur. Elisabetha de Chamergi oriunda ex partibus Burgundiæ, Religiosa professa in dicto monasterio jam viginti annis, antequam ad hujusmodi Religionem se disponeret, et eandem intraret vel

acceptaret, commorans ac familiaris continua et commensalis nobilissimæ Domine, D. Margaretæ sororis Regis Angliæ, relicte atque viduæ Illustrissimi Principis bonæ memoriæ Domini Caroli Ducis Burgundiæ, Brabantia etc. ad minus semel in mense pati consuevit gravem et acerbam valde capitis aegritudinem cum ejusdem maximo dolore, quam medici hemigraniam vocant : a qua nulla medicorum arte potuerat liberari : qua etiam aegritudine omnis suorum progenitorum parentela vexata est, vexaturque et afficitur. Cum vero ad Ordinem præfatum recipi deprecaretur, interrogata a Matre Abbatissa et aliis ejusdem domus secundum ipsius Religionis consuetudinem, cum non consueverunt ob Religionis austeritatem recipere morbosos, agrotantes vel defectuosos, an nullo laboraret verbo aliquem patere defectum, confessæ est eandem Soror Elisabetha, se dictam aegritudinem semper consuevisse pati : nihilominus sperare atque confidere, quod omnipotentis Dei gratia, meritisque et intercessionem Deo dilectæ Sororis Coletæ, Matris Reformatricis ejusdem Ordinis, posset liberari ab eadem infirmitate : quia etiam spe et confidentia, non obstante defectu et infirmitate prædicta, animata dicta Abbatissa et conventus ejusdem domus dictam Elisabetham ad Religionem admisserunt, et in Sororem receperunt, atque humiles preces ad omnipotentem Deum et dictam Virginem Coletam fuderunt : et dicta Elisabetha a passione, aegritudine, et vehementi dolore capitis, quam, ut præmittitur semper semel in mense pati consueverat, post hoc tempus penitus extitit liberata : quam deinceps usque in presentem diem non sustinuit etc.

se hemigraniam
laborasse,

usque ad
admissionem
in Ordinem.

B

15 De et super quibus omnibus et singulis præmissis, præfatus Frater Jacobus Confessor nomine dicti venerabilis Patris Visitatoris omniumque, quorum interest, intererit vel interesse poterit quomodolibet in futurum, petiit et requisivit, sibi confici, fieri atque tradi per me Notarium publicum subscriptum Instrumentum publicum minus vel plura, assentum personarum testimonium invocando. Acta fuerunt hæc antequam ferream sive cancellos ejusdem monasterii S. Clare dicti oppidi Gandavensis, Tornacensis diocesis anno, indictione, mense, die et Pontificatu, præscriptis, presentibus ibidem honorabilibus et discretis viris et dominis, Domino Gulielmo vanden Cante Vicecuratore, et Magistro Martino Florvier Presbyteris, Capellanis Ecclesiæ Collegiæ S. Pharahibis Gandavensis dictæ Tornacensis diocesis, testibus fide dignis ad præmissa vocatis specialiter et rogatis, et a sinistris erat appositum signum magis : Notarius dicti Notarii : in cujus signi pede erat signatum et subscriptum Cryptiche cum signatura seu signo ejus minoris, ibidem appposito, et alterius versus summum solatus dextrum erant scripta sequentia.

F

Et ego Hubertus etc.

a longum, secundum juris formulas, prologum breviter et cunctis omnibus : cumque in ea est, quod anno Domini MCCXXXIII, 11 Octubris, die Mercurii coram Antiquo et testibus constituit Conventus Condensis Confessoribus Fr. Jacobus de S. Quintino cum socio Fr. Angerio de Frano, exposuerit qualiter Ven. P. Fr. Jacobus Bernardi sororum S. Clare a B. Coleta reformatarum per Franciam Visitator, per intercessionem ejusdem B. Coletæ Gandavensis facti asseruntur : quapropter monasterii Abbatissa, Soror Barbara Buona coram eodem Notario audientis et examinandis produxerit Sor. Aleydis de Chamergi Burgundiam, quondam domus Abbatissam, anno statibus 73, Professionis 61. Sor. Joannam de la Valtrem Burgundiam statibus 80, Professionis 68. Sor. Joannam de Brugghebatle Flandriam statibus 72, Professionis 58. quæ jurata affirmaverunt se vidisse, cognovisse, et relationes eorum personarum, quibus in incerto cogitarent, audire ne credere, ut requirebatur. — Iste Helys ac Francis lehrs vel alio dicitur, ex terra, are, vel ferro confectus, substatum autem in ea coctum ex herbis, ducte aut alia juramentum, pollagium : quod infra in fine hujus quæstionis habetur. — Et a multis Franci, Wallones plurimi a multis dicunt quod Lethi dimidia ex parte hinc factum asseruntur, ut quatuordecim ista vel interulas lineas, dimidium corpus fere ad genua usque

Pollas,
Pollagium.

Am viliæ.

usque

A usque legentes, amissas dixerunt: vel telam stamine laneo, sublimine, lino textam, quam in xpo-lanum Itali dicunt. ex hac enim sunt interlucæ, quas Franciscani mystica stamineas dicunt, a materia Belgis vulgo stamya nuncupata. ejusmodi interlucæ, quarum Coletana reformatus respuit, adeo tamen agra Sorori nihil vixit concessas credi, aut saltem testatur ejusmodi paucos, quibus taliter lucæ cum minori certum detrimento recipitur: quosque illius scribimus inter vultures amissas nominaverit, quod parte dimittitur dimidia essent lauri luvie. d. Gallie Chaubert, Calhera Hispania, Italia Calabria. utitur ea voce Casarius lib. 3 cap. 65 et Gregorius Tarentensis de gloria Confess. cap. 98: ubi miraculi magni loca narrat, quod cremita quidam lignea, tanquam vinea, interitur; et aqua bullente in ea legumina coqueret. quo loco Fossus lib. 2 de vitili serm. cap. 3 Caldariam cum Caldariu seu bipedem confudit, cum Caldaris cucubus ut et tenui aris bractea formatum. rubrum ceru aut cuculum hypocausto instructum, aut lignum supradictum cuppositi ignis ad super eriditatem transmittens. Videlicet subignitia Solari Huberti de Crysische, in amplissima forma fidei fuculus de modo ac forma hujus aut scripti et verisimili Notariatus dicti Notarii; agnato a Vicario Episcopi Tarentensis D. Antoniotto S. R. I. Cardinalis Palatini, Episcopi Praenestini

MIRACULA ATREBATI PATRATA

Instrumento publico firmata.

In nomine sanctæ et individuae Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen. Per hoc presens publicum Instrumentum cunctis patent evidenter et sit notum, quod annu ab Incarnatione ejusdem Domini mox Gallicano computando mccccxxxi, Indictione XII, mensis vero Octobris die xxiv. Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri D. Alexandri divina providentia Papæ vi, anno ii: in mei Notarii publici subscripti ac testium infrascriptorum ad hoc vocatorum specialiter et rogatorum presentia personaliter constitutus, venerabilis ac Religiosus vir Fr. Joannes de la Croix, Presbyter Religiosus expressæ professus Ordinis S. Francisci, ut Pater Confessor venerabilium Religiosorum seu Sororum venerabilis conventus S. Clare civitatis Atrebatensis de parte Venerabilis Patris Fr. Jacobi de Bernard in sacra Pagina bene dicti, ac omnium et singulorum conventuum Sororum S. Clare dicti Ordinis in Provincia Francie existentium Generalis Visitatoris, exposuit: qualiter nonnulli Principes ac Magnates seu Domini temporales, devotione et affectu moti ob honorem D. N. Jesu Christi, et ad laudem etiam et exaltationem gloriose Sororis Coletæ ejusdem Ordinis S. Francisci ac S. Clare Religiosæ Professæ, intendunt cum Dei auxilio suis sumptibus et expensis per præfatum sanctissimum Dominum nostrum Papam seu Curiam Romanam Commendari facere, et procurare corpus prædictæ gloriose Sororis Coletæ ad causam magnæ multitudinis miraculorum, per eandem gloriosam Coletam tam tempore suo vitæ quam post illius decessum per universum orbem diversis in locis elucidatorum et factorum: et quoniam ad tale meritum ejus impetrandum seu perficiendum, est necesse præfatum S. D. N. Papam seu Curiam Romanam, instruere et edoceri clavis testimoniis, adoratque præfatus Dominus Joannes de la Croix de parte prædicti venerabilis Patris Visitatoris, informare præfatum D. N. Papam seu Curiam Romanam, de quodam miraculo a sexdecim annis citra in præfato Conventu S. Clare civitatis Atrebatensis in persona Sororis Catharinæ de la Verdure, dicti Ordinis in prædicto Conventu tunc Religiosæ Professæ, facto et demonstrato, per assertionem Reverendæ Matris Abbatissæ et aliquarum dicti Conventus Religiosarum seu Sororum infrascriptarum, in dicto conventu tempore dicti miraculi resistentium: petitque et requisivit in caritate Christi, quatenus ad dictum conventum mo transferrem, et infrascriptas Religiosas seu Sororas de prædicto miraculo examinare, nec non eorum assertiones in forma authentica redigere. Petitum seu requeste cupis, tanquam justæ et rationi seu equitati consonæ, volens annuere: die dati

præsentis Instrumenti in præsentia mei Notarii ac D. testium infrascriptorum, in præfata ecclesia seu conventu S. Clare civitatis Atrebatensis comparuerunt personaliter venerabilis et Religiosa Mater, Soror Laurentia du Mouchel, Mater Abbatissa dicti conventus LXII annorum, quæ fuit spatio XLIV annorum dicti Ordinis Religiosa, Soror Joanna de la Vits-ville, Vicaria LXXII annorum, quæ fuit etiam spatio XLVII annorum dicti Ordinis Religiosa. Soror Joanna le Vasseur sexagenaria, quæ etiam fuit spatio XI annorum dicti Ordinis Religiosa, Catharina Sino LIV annorum, quæ fuit per xxx annos dicti Ordinis Religiosa, Margareta Chapelle quinquagenaria, quæ fuit per XXIV annos continuos dicti Ordinis Religiosa, et Maria de Bruay XLVIII annorum ætatis, quæ similiter fuit per XXIV annos ante dicti Ordinis Religiosa.

2 Quæ quidem mater Abbatissa et omnes prænominate Religiosæ sub voto et professione dicti Ordinis adjurate dixerunt, recitaverunt, ac pro veritate testificanda asseruerunt, et eam quolibet dixit, asseruit et affirmavit, se vidisse præfatam Catharinam de la Verdure, dum viveret, Religiosam Professam dicti conventus S. Clare hujusmodi civitatis Atrebatensis, ibidem tunc degentem, in ætate quinquaginta annorum vel circa existentem, quæ fuit spatio quinque annorum continuorum tanta infirmitate detenta seu oppressa, stans in grabato totis suis membris taliter debilitata, quod non potuit ecclesiam adire sine auxilio et sustentatione duarum dicti conventus Sororum. Et insuper quia præfatæ Sorores habent in usu commemorari seu memoriam facere de die decessus seu obitus hujusmodi gloriose Sororis Coletæ, etiam per Octavas in mense Martii, quo decem sit ipsa gloriosa Soror Coleta, asseruerunt præfata Mater Abbatissa et alie prædictæ Sorores, circa finem hujusmodi spatii quinque annorum vidisse eandem Sororem Catharinam de la Verdure, indictæ ecclesie S. Clare, in Octavis Commemorationis hujus gloriose Sororis Coletæ, cum ipsis de mane Hora Primæ in bona sanitate, absque ullo auxilio alienius Religiosæ, accedere ad officium divinum cum aliis decantandum; indeque per longum temporis spatium in bona sanitate vixisse in dicto conventu, sustinendo omnia et singula onera dicti Ordinis usque ad diem obitus sui seu decessus, qui fuit jam sunt quindecim anni vel circa. Quo quidem Abbatissa et alie Sorores prædictæ dum tandem Sororem Catharinam de la Verdure viderunt sic sine adjutorio seu sustentatione inter eas gressu concito accedere, et sanam inter eas stare et deambulare; admirantes de tanta re seu convalescentia, petierunt ab ea, quidnam esset hoc, quod sero a grabato non poterat absque adjutorio moveri, et in mane tanta sanitas sibi processerat, quod sine auxilio sic inter eas sana advenerat? Respondit ad hæc et confessa est, quod hoc sibi contigerat meritis gloriose Sororis Coletæ quam in morte præcedente, postquam Matutinas et Officium suum stans in grabato legisset, et tandem gloriosam Sororem Coletam devotissime, ut sanitatem apud D. N. Jesum pro se dignaretur impetrare, postulasset seu supplicasset; subito se totaliter sanam invenit etc.

3 Omnis clausula hic minime repetenda, et ex præambulo prolixo utilis intelligenda addamus hic alia indidit submissa ex Abbaville lib. 3 cap. 15. Fuit ista Religiosa, cui dedentes ex cerebro humores continui non tantum magnos pariebant dolores; sed faciem totam fæde inflatam tetra etiam livore inficiebant: nec poterant ullis remedijs cohiberi. Cum autem majorem solito cruciatum aliquando ei catarrhus faceret, venit in memoriam B. Coletæ, et parti affecte imposuit ossiculum ex beatæ Matris corpore acceptum

audita testimo-
nia Abbatissæ
et 5 sancitimo-
nium:

12
Sanctimonialis
cumque animis
morbus verat.

in Octava
obitus
B. Coletæ

subito sanata
est

innocentio ejus
patrocinio

re-cessit
calharri
faciem de for-
mantes.

EX ACTIS
PUBLICIS MSS.
Stamnicæ.

Caldariæ.

Atrebat

institutum
legitima
impetitione

A acceptum. Nec mora subriter obdormivit : et cum somno deinde omnis a facie tumor, livorque recessit nec enim deinceps locum repetere molestus ille defluxus est visus. Alia tibiam plagis multis exulceratam longo tempore dolens habuerat : quæ sanata sunt omnes, postquam eis imposuit salubre epithema, particulam scilicet flocci serici, quo in abluendis sacris ossibus usi fuerant refossi cadaveris curatores. *Ossum autem mentionem cum audis, intelligis quique post annum mcccxcxi, ad quem eorum refossio pertinet, utrumque miraculum accidisse.*

4 Hæc cum Atrebato perscriberentur submissa pariter copia est processus, ut dicere consuevimus, verbalis Corbeie formati coram Domino Officiali Adriano Turbain, xvm Junii anno mxxlv, quo Matthæus le Cat, ex pago Caulis, haud longe a Compendio oriundus, sub iurisdictionis fide testatus est, improsum se, taleque declaratum a Daniele Noel, Bellouvacensi Medico, audivisse multa de adiecula Corbeiensi, intra quam B Coleta reclusa vixerat, et fidelium ad eam peregrinationibus erebris : unde et ipse, recuperande sanitatis spe concepta, votum vivit eodem proficiscendi : quod non sine summa difficultate reddidit, propter pedes male affectos atque tumentes. Fructus autem votivæ peregrinationis is fuit : ut ulcera, pustulæque multis in partibus disparuerint : a quibus post iteratam eodem perfectionem ex toto immunis ac mundatus rediit. Hujus miraculi veritatem simili jurjurando testatus est Philippus de Estaves, qui dictum Matthæum optime se novisse aiebat : subscribere autem velut testes D. Fremin de Re Vicesgerens in ecclesia B. Virginis Corbeiensi, Eustachius le Clerc et Simon Blec Presbyteri, Antonius Soullart, Petrus Bonaux et plures alii fide digni.

MIRACULA HESDINIENSIA

Instrumento Sororum S. Clare stabilita.

Universis præsentibus litteris inspecturis, Balthians Thorel Decretorum Licentiatu, Cantor et Canonicus collegii Ecclesie S. Martini Hisdiniensis salutem in Domino. Cum ex parte devoti ac Religiosi viri Fratris Oliverii Textoris Ordinis S. Francisci, Confessoris conventus Clare Hisdiniensis, nobis fuerit expositum, se a suis Superioribus in mandatis accepisse, ut in modum particularis informationis præparatoriæ de vita, virtutibus et miraculis felicitis memorie Deo devote Virginis Sororis Coleta, in dicto oppido Hisdinensi et circum inquireret, supplicando optatus hujusmodi negotium cum ipso dirigere et ad effectum perducere dignaremur et vellemus. Cui quidem supplicationi cum non minus avide quam libenter annuerimus : notum facimus, quod die datæ presentium coram nobis, assistente præfato Fr. Oliverio Confessore prædicti conventus S. Clare, Notarioque publico et testibus infra nominatis a pluribus fide dignis personis circa prædictam materiam et eam tangentia dicta, recitata, declarata et affirmata sunt plurima memoratu digna, quæ in scriptis fideliter redegimus et redigi fecimus ut inferius sequitur.

2 Quidam Joannes filius Joannis de Henneven, cum esset infantulus quasi quatuor annorum, tenebat in manu sua subulam acutam, et indolis pueriliter, casu iniegit in oculum sinistram ad extremum orbem pupillæ : adeoque, crepante albugine, læsus est oculus, ut nihil amplius videret. Pater inde nimium anxius, filium detulit Hisdinum remedium petiturus : quo cum pervenit, non solum amicorum consilio, sed propria animi devotione permotus ad conventum Sororum S. Clare accessit, et casum dolenter exposuit. Quem cum audissent, monuerunt,

ut ad venerandam Virginem Coletam devotionem converteret ejus auxilium implorando, quod et ipse devota mente effecit. Dederuntque ei de reliquiis ipsius Virginis, ut lavamenta inde faceret, quibus oculum nati (ut putabatur) extinctum cum firma fide lavaret. Quod cum ipse et ejus uxor pari fide et devotione facerent, et per octo fere dies continuassent : apparuit oculus filii purus et integer, dextroque similis in lumine, vix ullo cicatricis vestigio remanente. Hæc recitaverunt, et in verbo veritatis affirmaverunt pater et filius : pater quidem jam grandævus : filius quasi annorum viginti, firmiter credentes se meritis venerande Virginis Coleta gratiam et medicinam invenisse.

3 Quedam Petrina uxor Petri le Hardy, nunc parochiana de Caveron, juxta Hisdinum circa annum Domini mcccxxx oculis habebat debiles, lippos, ægros, rubicundos, stilkantes, caliginosos : quæ audito superiori miraculo ad venerabilem Virginem Coletam devotionem convertit : cui cum Joannes ille Pater, de quo in superiori capitulo, tradidisset Reliquias, quas Hisdinii obtinuerat, et inde lavamenta fecisset, et oculos abluisset : non multa post tempore ab omni oculorum aegritudine mundata est hæc, ut supra recitavit et affirmavit præfatus Joannes de Henneven præsentibus nobis infrascriptis Notario atque discretis viris, Magistro Jacobo Gargan Artium Graduito, Dominis Joanne Destrees, et Laurentio Part Presbyteris et aliis multis.

4 Mulier quædam, Philippa nomine, uxor dum vixit Joannis de Lemme, sapie et quidem cum reverentia recitare solebat, quod jam pridem ipsa tunc Hisdinii commorans, audita fama sanctitatis Deo devote Virginis Coleta, voluit ei dare quædam die pannem vestimentum : habebat enim tunc pannem ad hoc satis aptum : sed nimis brevem et angustum. Consulto ergo sutori cum ipse responderet, magnam vestem ex tam parvo panno fieri non posse, cepit mulier illa dolere : tandem tamen ex quadam irruente confidentia de potenti virtute Sororis Coleta, jussit sutorem scindere et consuere et ficere quod posset. Qui cum invitis inciperet scidit tamen, et consuit : et tanquam pannus sub acu et forcipe crevisset, vestem integerrime compexit, adeo amplam, latam, et dillatam ut ex multo majore panno similem incipere non auderet : non sine admiratione multorum, qui totam hujus rei seriem tunc viderunt et virtute venerande Virginis Coleta ita accendisse crediderunt. Hæc recitavit in verbo veritatis et affirmavit Joannes d'Aureoing Clericus conjugatus, scriba scabinatus Hisdiniensis, qui a præfata Philippa ejus avia hoc pluries audierat.

5 Quidam Joannes Fauleon, Burgensis Hisdiniensis, cum circa annum Domini mcccxxx diutina et acri febre langueret : venit tandem ejus uxor Joanna ad præfatum conventum Sororum S. Clare Hisdiniensis, in quo audierat prænominatam venerabilem Virginem Coletam aliquanto tempore resedisse : ibique a Sororibus ipsius conventus lavamenta de Reliquiis ejusdem Virginis seu de fonticulo, quem ibidem effodisse ferebatur, obtinuit, atque ad maritum detulit : qui cum bis vel ter inde bibisset, sanus et incolumis ab omni febre liber effectus est. Octo fere annis post vidit eadem Joanna in foro Hisdiniensi servum ejusdem a censarii, cujus nominis non meminit, graviter aegritatem, pallentem, tremantem et accerrime febricitantem : quem ipsa misericorditer intuens, in domum suam introduxit, et aliquandiu curam ejus egit, recitavitque quid de febre mariti sui contigerat, et persuasit ut de supra dictis lavamentis obtineret, imo ipsa pro eo obtinuit, sibi in potum dedit : et statim relicta febre sanitatem pristinam integre recepit. Hæc duo in verbo

1) EX ACTIS PUBLICIS MSS.

item alterius oculis pressime affectis :

pannis pro veste B Coleta sub sartoris manu accrescit.

febris curatur :

a herum,

sanata tibia exulcerata.

item lepra

adeundo adieculam Corbeiensem.

Restituitur visus oculis (1710).

periculum
submersionis
evitatur

A in dicto Hisdiniensi conventu jam diuina professa, coram prefatis Matre et Sororibus nobis quoque supranominatis et infranominandis recitavit et affirmavit : quod cum in oppido Insulensi in domo paterni ipsius decem et octo annorum juvenula moraretur, quadam die cum aquam Laurire vellet, in fonte, cui S. Martini vocabulum est, cecidit; terque ab imo sursum elata, et a summo aquæ deorsum relapsa, et tandem fundo tenus prostrata est. Est autem latus fons ille fere octodecim pedum, profundus vero fere decem. Tandiu itaque in hac mersione perstitit, ut interim tres mulieres ibi lavantes, ter ascenderint decem et octo gradus, quibus ad ipsum fontem descenditur, auxilium mergenti magno clamore præstiti allaturæ. Ter quoque descenderunt an ipsa omnino mergeretur inspecturæ. Ipsa autem, ut ait, vere mergebatur : cum in ejus mentem incidit hæc meditatio : Gloriosa Virgo, quæ, facto super unda Crucis signaculo, periculum mersionis cum tuis in Christo filiabus evasisti, libera me, quæso, de hoc instanti mortis periculo; ut bonas illos Sorores, quæ te oculis viderunt, et sub te Domino nostro servierunt, vitæque et virtutes tuas cognoverunt, videre merear; et ad earum sanctum consortium, Domino Deo servituri, et tibi gratias redditura, pervenire. Hæc eni meditante subito turbata est aqua vehementer, eamque sursum rexit ad latus, ubi erant tres predictæ mulieres, et elevans mammas, statim ab eis extracta est, vidente copiosa plebis multitudine, cum de vita ejus jam pridem desperarent, dicentes : Actum est : perit : impossibile est eam vivam evadere. Ipsa tamen sic extracta firmis gressibus ad paternam domum remeavit, nullumque de tanto periculo postea sensit incommodum. Se igitur tam miraculose liberatam meritis invocatæ Virginis credidit, et recognovit : non enim pro tunc nomen B. Coletæ sciebat; sepe tamen audierat a quodam ejus patruo Germano des Mestres, nunc quoque Religio S. Francisci in prefato conventu S. Clare, de vita et virtutibus Virginis Coletæ : sed nomen ejus proprium tunc ignorans eam vocabat, et invocabat Dominam illam beatam, quæ fluctantes aquas signo Crucis pacaverat. Cui quidem et voti memor promissum Religionis persolvit, et usque in hodiernum diem in prefato conventu devota perseverat. Recitata sunt hæc et affirmata coram nobis et Notario infrascriptis, presentibus prefata Matre et Sororibus atque discretis viris et Dominis Nicolao Bourqueri, Petro Vincentii, Laurentio Part Presbyteris, testibus ad præmissa vocatis pariter et rogatis : in ejus rei testimonium sigillum nostre Cantorie, saltem accommodatum in absentia, propriis presentibus litteris appendimus. Datum Hisdini anno Domini MCCXCII, Indictione XI, Mensis vero Februarii die X.

Partus infans
nati felicitate
procuratur.

12 Quædam Petrina le Blond, uxor ad præsens Petri le Guy, Parochiani S. Martini Hisdiniensis, videns et considerans se cum dicto suo marito conjugaliter sex annis et jam fere diu perseverasse, nullam prolem inde suscepisse saltem vivam; sed tantum abortivam et quidem quaternam, ac proinde moriens atque dolens, audita fama de meritis et virtutibus beate Christi famule Coletæ Virginis, ad eam magna devotione versa est; sentiensque se gravidam fere septem mensem, imaginem eæream instar infantis ante representationem prefatæ Virginis obtulit; incipiens devotionem, quæ vulgo dicitur Novenaria, et per singulos dies orationem effundens. Tandem cum in ecclesia S. Clare ante prædictam representationem oraret, ultimo die Februarii hujus anni, sensit dolores quasi parturienti, et majore Missa ibidem per eam jam pene audita, domum discessit (quæ parturit), interim autem ora-

bat ejus maritus in prefata ecclesia. Cum autem peperisset, petierunt assistrices inter se, qualiter se res haberet : videbant enim mæstam obstetricem, e quibus una respondens : Peperit, inquit, ut ceteros, scilicet abortum. Ad quam obstetrix : Sile, inquit : inveniemus gratiam apud Deum : reclinavitque infantem in medio straminis ad prunas; quem mater in Domino et meritis B. Coletæ confidens intuita, vidit eum moveri, et pectusculum palpitare, deinde os aperire et spirare. Et statim venit quadam ex eis ad Matrem Abbatissam et Sorores S. Clare hæc nuntiare : quæ in orationem omnes se præstraverunt, et lapsa quasi diu diu horæ spatio coepit infantulus more vagientis vociferari : cujus audito ejulatu, detulerunt eum assistrices ad sanctæ regenerationis lavacrum, Baptizatus autem vixit diebus multis et adhuc vivit; meritis, ut firmiter credunt, prefatæ Virginis gloriosæ. Hæc in verbo veritatis deponunt et asserunt Joanna uxor Joannis le Blond, Margareta uxor Henrici Bruchet, Jacquetta Bellarmet, et Joanna Levrin, quæ presentes fuerunt. Acta sunt hæc Hisdini et affirmata coram nobis prefatis : et presentes fuerunt Magister Joannes de Honnignœul Artium Graduat, Guillelmus Malart, et Laurentius Part Presbyteri Morinensis Diocesis, testes ad præmissa vocati specialiter et rogati. Datum Hisdini vii die mensis Martii anno et Indictione prædictis, sub sigillis scabinatus et Capituli S. Martini Hisdini † et ego Reginaldus Levrin Presbyter Ambianensis Diocesis, auctoritate Apostolica publicis venerabilisque curiæ Normensis Notarius juratus : quia superscriptis omnibus, cum narrarentur recitarentur et in verbo veritatis affirmarentur, una cum prefatis Domino Cantore et Patre Confessore testibusque superius nominatis præsens interfui; eaque omnia et singula sic ut præmittitur narrari vidi, scivi et audiui : ideoque presentibus litteris in publicam formam inde confectis, una cum sigillo prefati D. Cantoris signum meum notariatus subscripsi in testimonium veritatis requisitus et rogatus.

morbus ibi-
tutus sub-
tus

13 Soror Anna de Piennes, S. Clare Religiosa, confitetur se circa diem Epiphaniæ Domini presentis anni xxi gravi morbo indies ingravescenti laborasse : eoque ab illa die usque ad finem sequentis mensis Septembris hujusmodi morbo laborasset, tuncque audisset Matrem suam Abbatissam de virtutibus B. Coletæ disserentem, ad ipsam B. Virginem vota precesque duxit; nec multo post, cum in oratorio B. Coletæ, quod est in conventu Hisdiniensi, preces tunderet, finiens Collectam et dicens, Per Christum Dominum nostrum, precidit facie in terram, et post paululum sensit a prefato morbo perfecte liberatam se, neque postea ulla vestigia sensit. Hæc ipsa et attestata est, imitantibus et approbantibus Maria Crestienne, nunc quoque Abbatissa dicti conventus, Maria Mangnet, Maria Parmentier et Maria Nay, Sororibus dicti conventus, adstantibus ibidem prefatis Dominis Cantore, Patre Confessore, ac Nicolao Bouquerni, Petro Vincentii, et Laurentio Part Presbyteris Morinensis diocesis. Actum Hisdini anno Domini MCCXCII, Indictione XI, mensis Februarii die X.

† Et ego Reginaldus Levrin, quia prædictæ attestationem (quæ debuit superius inseri post Capitulum Sororis Clare de Hestins ante attestationem Sororis Joanne des Mestres) una cum prefatis . . . interfui; ideoque presentibus litteris secundo signum meum una cum etc. . . apposi.

14 In nomine Domini, Amen. Presenti publico Instrumento patet ac notum sit omnibus, quod die XXIX, Januarii, anni ab Incarnatione Domini MCCXCII, Indictione II, Pontificatus S. D. N. Alexan-

dri

EX ACTIS
PUBLICIS MSS.

b

Ex gravi in-
firmitate :

mortuus per
singulum
diem creditus,

B

d

vitæ et sancti-
tatis restituitur

publica fama
de civitate
B. Coletæ.

e

Genoa, Genoa-
1.185.

A dri divina providentia Papæ VI, anno II, coram me Notario publico et testibus infra nominatis, ad hoc specialiter requisitis et vocatis, personaliter comparuit Joannes de Parenti habitans in b Desurene, suo ordine Scalonus, Auditor et Procurator Regis Domini nostri in Bahagio predicti loci, ætatis circiter quinquaginta annorum, qui juravit et solenniter testatus est, quod ante annos circiter viginti octo vel triginta (neque enim præcise recordatur temporis) dum commoraretur tamquam Clericus et domesticus famulus in domo et familia Joannis de Gargan bonæ memoriæ, Quæstoris tunc Hesdinensis urbis et territorii : meminisse prædictam bonæ memoriæ Joannem afflictum fuisse gravi infirmitate, orta ex sensu injuriarum ei factorum per quemdam Petrum Herri, qui se dicebat affluem uxoris ejus Agnetis de Rolle. Cujus infirmitatis longo tempore durantis causa tam equosum sanguinem per secessum emisit, ut quadam vice per integrum diem mortuus crederetur ab omnibus : ideoque a personis fide dignissimis facies ei coarctata est sudario; et ipse velut mortuus, alius accedentibus monstratus. Quæ res cum esset uxori illius, tunc lecto humi strato in quodam vicino cubiculo, decubentibus nuntiata; illa sollicitam pro animâ mariti sui curam gerens, confestim misit, qui mortem prædictam nuntiaret Matri Abbatisse bonarum Sororum et devotarum Religiosarum S. Clare in prædicta urbe Hesdinensi, Sorori scilicet d. Guilhelma Christianæ. Convocavit hæc Religiosas omnes, easque admonuit, ut Deum pro anima prædicti Joannis de Gargan deprecarentur : quibus, quod jussu erant, facientibus, et auxilium invocantibus bonæ Matris suæ Coletæ, quondam reformatricis Ordinis sui et plurimum Conventuum fundatricis, ante annos circiter quadringenta septem ex hoc mundo substracta (quam Sororem Coletam tum propter eximiam vitam, quam duxit, sanctitatem tum propter plurima ante et post mortem facta ab eadem miracula, gloriosam in cælis vivere æstimat prædictus Joannes de Parenti) certo novit, quod supernominatus Joannes Gargan precibus et intercessionibus Sororis Coletæ restitutus sit ab ejusmodi morbo; et pristina redditus sanitati, ad plurimum annorum (decem videlicet vel duodecim) spatium supervixerit, atque cum ipso testis postmodum plures egerit. Certum item fuit atque testatur idem, qui supra Joannes de Parenti, quod eo tempore, quo passim mortuus credebatur Joannes Gargan, plures ejusdem civitatis persone spectabiles cum seculo viderint, quos inter nominatim cognoverit Petrum de Ruit, et Jacobum de Helon : quorum iste, videlicet Petrus de Ruit, soror erat Petri Herri superioris nominati, cumque in finem adveniens spectatum, ut certum nuntium de morte Joannis Gargan mitteret genero, paulo ante Bruxellis profecto ad Ducem Philippum Burgundum, cum spe obtinendi Officium quæstoris Hesdinensi : quam obductus administravit. Confirmat item idem qui supra Joannes Parenti, quod eo tempore, quo apud prædictos Joannem Gargan ejusque uxorem Agnetem de Rolle commorabatur, communiter dicebatur, quod prædicta bona Mater Soror Coletæ vitam plane sanctam, antequam ac solitariam duxerit : eaque fuerit publica per urbem Hesdinensem fama. Quibus de rebus idem Joannes de Parenti me Notarium publicum requisivit atque rogavit, ut publicum confiteor Instrumentum. Actum in ipso loco Desurene, præsentibus Joanne Musart juniore, et Petro Marschal die, anno, et Pontificatu, quibus supra e.

† Signum Nicolaus Musart.

a Thannia preciosa pensio ad quam obligeat vellet emphyteosis, pluri ad emphyteusim traditi Cense vocantur Francie, et quorum conditione obtinuit Consilii : quos deinde Cense unus extendit ad quosvis agros iuncti cum vicere clericato, et

entum locataris. — h Pagus medio inter Bononiam et Teroanam situm, quatuor utrinque Francis leuca distans. — c Communi Belgarum usu Clericus dicitur, quisque scribæ vel publici vel privati, aut etiam amanuensis officium præstat : quia nempe litterarum peritia olim fere præceps solus Clericos, Ecclesiarum obsequiis destinatus, erat : hinc toties superius, reperitur Clericus conjugatus. — d Eadem, anno 1138 ad iradnem admissa, post mortem Beate Abbatisse, circa annum 1174, curavit scribendum chartam, Sororis Petrinæ vulgo dictum : ejusque veritatem testata fuit anno 1191, ut vidimus in Prologom. annos tunc nota 67. — e Hæc Instrumentum eorum in pergameno Gallica lingua descriptum ex originali suis sigillis manu transscriptum, et Latine redditum missis Hesdinio Instrumentis credidimus adjungendum.

SUMMARIUM

VIRTUTUM ET MIRACULORUM

Ex Gallico Sor. Petrinæ de Balma ejusdem sociæ et coætaneæ.

In nomine Patris et Filii et Spiritus S. Amen. Sequitur declaratio eorum, quæ ego Soror Petrina de Balma, ætatis annos numerans sexaginta sex, Ordinis reformati S. Clare Religiosa, tum vidi tum audivi a venerabili ejusdem Ordinis Religiosa, nunc in cælis gloriosa Christi ancilla Coleta quæ sunt tenoris hujusmodi.

a Codex MS. Gallicus passim nuncupatur le cahier de Sœur Petrine charta sive scriptum Sororis Petrinæ, cui cognomen d. la Herbe a putre; a patria communis de Basme, Latine de Balma adhuc abbatissæ Matrem Verinam vocat : quod Abbatisam fuisse significaret : certe inter primas fuit Hesdinensis conventus, circa annum MCCCLXXII fundati, plantas.

B Soror Petrina
de Balma.

CAPUT I.

Sancta B. Coletæ pueritia, et insigne studium humilitatis.

In primis ego Soror Petrina, quæ supra, pro nunc habitans in monasterio Hesdinensi ejusdem Ordinis, testor amvisse a Matre nostra gloriosa Coleta, quod annorum dumtaxat fuerit quatuor, quando mirabilem cepit habere notitiam cælestis sui Spousi Christi : unde contigit ut ab eo tempore non solum massa faceret omnia, quibus ætas capitur infantilis; sed omnem quoque hujus mundi vanitatem atque delicias per secula stulenter sollicitudine declinare. Erat quippe solitudinis avantisima, eoque etiam in paternis laribus constituta, locum, ab omni humano commercio remotum requisierat, ubi ante constructam pie arulam, velut in oratorio, frequenter commorabatur : anxie pervolens quomodo Christo sponso suo placere, eique reverentem et amorem posset quam perfectissimum exhibere. Vuli ego, quod in omnibus negotiis, quoties cum proximo agendum foret, sanctam quandam verecundiam cum totius vultus compositione decentissima præferret.

Quadragesimus
magna Dei
notitia dona-
tur.

et solitudinis
amans.

2 Requirita frequenter a puellis coævis ut jocis, ludis, tripudiis, aliisque ejus ætatis oblectamentis interesse vellet, non modo non acquievit nunquam; sed etiam quodvisque earum præsentiebat adventum, abdebat ipsa studiosius sese, donec recessisse eas cognovisset. Adeo ut verissimum sit, quod ab ejus Confessario P. Henrico, a Fr. Petro de Reims, et Fr. Petro de Lyon sæpius audivi affirmari : conversationem illius in tenella ætate cælestem potius quam terrestrem fuisse. Nulla etenim in ejus verbis moribusque vanitas, nulla levitas notabatur : sed cogitationes, verba et opera, rectissima semper intentione, in conscientie puritate ad Deum dirigens, illius oculis more placere contendebat : unde liebat ut jam tum foras emicantæ gratiæ internæ splendore, astaretur ab omnibus ipsam attentius thesaurus virtutum et gratiarum : missus divinitus in hunc mundum ad commune salutum et exemplum fidelium.

F
coronarum
fugit consortia,

modeste ipso-
na.

3 Audivi etiam a P. Henrico, et pia quadam vetula, a quam ipsa Coleta Magistrum suum vocare consueverat, quod in ætate tam exigua tenellum corpusculum

d

A pusculum jejuniis aliisque afflictionibus sponte susceptis macerabat, ut poterat : semper aut humi cubans aut supra nulos asseres, et juncea domtaxat aperta stragula, rejecta molli e plumis culeitra, quam ei sui parentes paraverant. Nodosis etiam firmitatibus cingebat indusium, tum rudi ex stamine plerumque confectum, ut ea de causa sæpe increparetur a matre, exnere illud jubente, ac metuente ne labori nimio corpus puerile succumberet. Erat Corbeia honestus civis, Adam *b* nomine, qui vicinus aedibus illius habitans, et singulari amoris pii affectu puellam diligens, magno ei presidio erat et adjuvamento, ut posset explere opere quidquid sanctum piique animo faciendum conceperat. Itaque cum eam pater suus, ne noctu consurgens ad persolvendas Deo Matutinas laudes domo egrederetur, in summam aedium partem relegasset; adstrictam funibus Christi ancillam prædictus Adam dimittebat per fenestras. Qua filie constantia permotus genitor, eidem suæ in domo oratorium erexit, ubi pro arbitrio ac temporis commoditate pio religionis affectui posset indulgere.

B Audivi præterea quod inter ejusmodi exercitia pietatis de seipsa abjectissime semper ac demississime et sentiret et loqueretur : et quamvis corporeæ pulchritudinis decore excelleret, raram vultus venustatem, omniumque membrorum elegantiam præferens singularem (cujus mirabiliter in tanta vitæ asperitate constantis spectatrix per annos ferme triginta et admiratrix fui) nescivit tamen hoc ipsa de se longissimo tempore. Quadam vero vice, cum aliquo casu sua ei forma fuisset ostensa, sic indoluit, ut eam a se removeri multis apud Deum supplicaverit precibus. Et fuit ex parte voti compos reddita. mansit enim, sublimi rubore roseo, solus in vultu ac membris calor, eumque colorem reliqua deinceps vita retinuit, toto semper corpore pallida. Tam piæ tam constantis filie erga res divinas et virtutis Christianæ exercitationem voluntas miro parentibus, qui et ipsi erant pietati addicti, gaudio fuit et voluptati : prout agere eam sinebant, ut vellet, aut potius ut a Spiritu sancto eam interius commovente, agebatur : firmiter persuasi, ingens sibi salutis et perfectionis adquisendo præsidium in ejus orationibus atque salubribus monitis constitutum esse; ut et suorum remississimam peccantium a Deo obtineret facilius, et viam mandatorum divinarum expeditus ambularent, atque ad sincerum Dei amorem perfingerent.

C Et sane ab ipsa Beata narratum mihi fuisse meminiquod pater suus vir mitis et placidus, gratiam habuerit singularem ad tollenda dissidia, componendas lites, iurgia amovenda; vicinis atque amicis colligans in vinculis caritatis per mutuum offensarum, si quæ extitissent, remissionem. Erga pauperes quoque fuisse pro status sui conditione effuse misericordem : erga mulieres præsertim, quas a vitæ minus pudicæ sordibus intra honestatis limites filie Coletæ adhortationibus revocatas, in domum quandam suam excipiebat sustentabatque, quancunque earum necessitatem studiose sublevans atque consolans. Par erat in matre virtutis amor, quæ et variis penitentiae modis in seipsam saeviebat, et quot hebdomadis animum expiabat Confessionis Sacramento, et aliis quibuscunque Religionis nostræ exercitiis libens atque frequenter occupabatur : quibus etiam impetrasse videbatur, ut hanc filiam in extrema sexaginta annorum senecta conciperet pareretque, ad illud usque tempus sterilis, prout ex ipsa sæpe Beata audivi.

G His igitur ambo cum essent moribus, deductus ad extremam vitæ metam pater, fuit ab Abbate Corbeiensis honoris atque amoris ergo visitatus : cum moribundus Coletam filiam quam potuit tenerrimo

Martini T. I.

commendavit affectu. Susciperet curam ipse novellæ hujus plantulæ, quæ in hoc primo ætatis flore tantam de se spem facere videbatur jucundissimi Deo et hominibus utilissimi fructus. Appromisit quod rogabatur, benevolus Abbas, et quod viveret tantæ sibi curæ futuram spondidit, quantam ejus haberi Deus et sua sibi dictaret conscientia : neque minus quam receperat facturum, reapse præstitit, vitæ ejus innocentia et morum amabilitate delectatus; quavis non aequè semper ex voto Virginis. Dixit enim mihi, quod sæpe tentaverit eam præcipuis quibusdam oppidi Corbeiensis civibus in matrimonium dare, nisi ipsa ejusmodi consilii constanter perpetuo restitisset, cupiens celesti sponso soli servire, eique et animam et corpus suum mundam atque immaculatam hostiam consecrare. Et prima igitur post patris obitum cura eidem fuit conobium querere, in quo securæ a periculis atque a terrenis negotiis expedita, Deo suo famularetur : jamque eo deducta res erat, ut admitteretur inter Domicellas S. Benedicti Regulam professas, quibus nunc probaverat suum erga virtutem affectum, zelo minime vulgari animatum : sed cum forte ad altare accedens, in eo S. Francisci imaginem infulsa esset, visibili signo admonita didicit : nullum istic pro ea locum esse, ideoque recessit.

7 Ego Soror Petrina de Balma testor, tam profundam fuisse gloriosæ Matris nostræ Coletæ humilitatem, ut nisi eam proprio cognovissem experimento, nunquam crederem ad tam sublimis in ea perfectionis gradum posse hominem pervenire. Experta autem eandem sum in septem diversis monasteriis, ad quæ vel edificandis vel reformandis causis longiori tempore commoratura, et necum ibidem victura divertit. Vidi itaque et audivi quomodo seipsam despiceret in omnibus, vilem sese et coram Deo abominabilem reputans, atque præ peccatoribus omnibus maximam peccatricem. Quod si quandoque enormia horum hominum narrarentur flagitia, quæ eo tempore designabantur in mundo, pene nullis illa faciebat præ suis (ut ipsa arstimabat) gravissimis delictis, quibus expiandis omnes inferorum penas nequaquam sufficerent. Hinc nunquam sibi ipsi vera videbatur esse Religiosa : summopere autem ambabat Sororibus, quas tales esse ex animo arbitrabatur, omnibus subjei, eisque, ut multo quam ipsa esset dignioribus, ministrare. Ino cum habitum adhuc secularem circumferret, ad monasterium Clarissarum se contulit, quod prope S. Maximi pontem extractum est. placebat enim vehementer locus et abjectio sui, quam istic posset in vilibus ministeriis exercere. Verum inspirante homine, ut ne diutius istic moraretur, ipsa quidem deseruit locum, desiderium tamen serviendi omnibus nunquam dimisit : atque illud demum Religiosa effecta, reipsa in opus effectumque deduxit.

8 Etiam Polignaci in Burgundia Abbatissam agens ita demittebat sese, ut e subditis unam quilibet invecasset, qui lavantem sordida coquinae vasa, ollas purgantem, et infusa quæque conventus ministeria vidisset obeuntem. Inter quæ ne mens ab oratione vacaret, modo septem penitenciales Psalmos, modo Litanias aliasque vocales præces memoriter recitando decurrebat in novitiarum vero instructione hoc ejus primum eratæ præcipuum monitum : servirent Deo eumque timerent cum omni humilitate corporisque et animi puritate perfecti. Nullas ejus unquam epistolas legi, quas non illius humilitas suo quodam peculiari characterem signasset; cum se indignam ancillam, mutilum scriberet deprecatricem, Quotquot statuta vel regulas monasteriis a se erectis reformativè prescribebat ad commodam eorumque gubernationem, haud aliter ipsa se compellat

76

labat

D PER PETRINAM
EX MS. GAL.,
a monacho
patre communi-
dula Abbati
Corbeienſi.

prepositum
servandæ vir-
ginitatis fovet.

e

E De se abjecti-
me sentiens,

vilibus mini-
steriis se addi-
cit,

F

etiam Abba-
tissa :

nullas suas
laudes poluit.

PLB PETRINAM
EX MS. GAL.

A labat in illis, quam Sororem Coletam, parvulam et humilem ancillam, atque indignam Christi famulam, pauperem et inutilem S. Cliræ Religiosam. Ut autem aliquis quidpiam scriberet diceretve, quod in ejus laudem honoremque quomodocumque verti posset, omnino nolebat : itaque cum sub initium Reformationis eam titulo Matris compellarent Religiose, in quadam oratione sub ejus nomine composita, vetuit ne aliter quam Soror Coleta nuncuparetur.

Confessoris de
cui vitiis
scriptum con-
tinetur :

9 Fuit ei sub idem reformationis principium Confessarius, magna scientia atque prudentia nec minori vitæ sanctitate præditus, Fr. Henricus de Balma patris meus : huic cum notæ essent præclaræ virtutes atque insignes gratiarum prærogative, quibus elementissimus Deus ancillam suam prævenerat, et indes magis magisque locupletabat : hællum de his secreto conscripsit, sibi ad memoriam et exemplum, aliis vero similiter servitutum, quando ipsa ex hac vita migrasset. Quod illa, Deo revelante, cognoscens tulit æprimè, gratissime oburgatum cœgit in medium proferre, quæ scripserat, magnoque spiritus fervore incensa mox omnia flammis tradidit abulenda : dicens nihil in se laude dignum reperiri, quæ esset peccatis inquinatissima. Configit etiam ut totius Ordinis Minister Generalis, ad instantium supplicationemque Coletæ, ordinationes quasdam utilissimas concederet toti Religioni observandas : quibus ut majus robur ac pondus accederet auctoritatis, Coletam cum Matris titulo compellat honorifice. Ergo cum eæ Sororibus prælegerentur, atque ad eam locum perventum esset, videre eam erat mirum in modum desolatam afflictamque exigua illa commendatione sui, qua se proptius indignam judicans, intimi confundebarat præ verecundæ sensu.

confunditur
Mater appel-
lari :

11

10 Efecerat eidem Romanus Pontifex facultatem quibuscumque secularibus viris feminisque loquendi, qui ex omni ætate ac conditione plurimi ad eam confluebant, consolandi confortandique in spiritu : nunquam tamen ad eos præsumpsit accedere, nisi oblenta colloquii facultate a Matre Abbatissa illius conventus, in quo tunc forte commorabatur. Hæc autem impetrata, summa utebatur verbum modestè pariter et efflactu, sive consolandi forent moesti, seu dubii in illo aut virtute roborandi : quin etiam obduratorum hominum obstinatissimos animos emolhebat ad penitentiam, atque ad meliorem vitæ frugem sanctis piisque adhortationibus perducebat. Fuit ut Polignini eques esset totis triginta annis nunquam sua Sacerdoti peccata confessus : id ubi intellexit, ipsam tantum apud Deum precando effecit, ut ejus sibi iuxta revelaretur. Ex quibus cum præsentissimum animæ illi periculi videret imminere exitum, nota periculi magnitudine, suum ipsa Confessarium accessit, coram eo peccata, quæ cognoverat vultu sub Sacramento exponit, congruam penitentiam suscipit atque adimplet : nec mora, deposuit pertinemens priorem eques ille, magnæque cum animi puritudine, multis suspiriis lacrymisque testata, ipso quoque sua vite delicta fassus, penam impositam habens persolvit : ut mihi communis utriusque Confessarius, Pater videlicet Henricus, retulit.

miræ verbo-
rum efficaciam
vale :

ab annis 30
non confes-
sum,

C

adducti ad
penitentiam

Nihil sibi
vultur egere

pro sibi aliis
veraciter

tia constitutam omnes clare evidenterque cognosce-
rent : eo autem munere velut onere absoluta, ad
ultimum continuo locum referebat sese, postrema
omnium haberi desiderans. Cibum autem si sume-
bat solitaria, nunquam eum nisi de terra sumebat :
in manibus vero ita exercebat profundissimam hu-
militatem, ut totius conventus minima obiectissima-
que videretur : solita dicere, cum officia humilitatis
et caritatis negligentius quandoque tractari videret,
his adeo affici se affectumque fuisse semper, etiam
antequam fieret Religiosa ; ut libenter totam se im-
pendisset curandis agris, paralyticis, debilibus,
prompta paratæque in eo ministerio vitam absolvere :
prout ipsa ex Fr. Francisco Claræ plus vice sim-
plici intellexi.

exercitia hu-
militatis con-
mendat.

Eius Petinæ.

a infra num. 13 testem ritans piam Matrem Agnetem de
Vaulx, quam suam in spiritu magistratam solebat Coleta nuncu-
pare : an ea P. Petri a Vallibus dicit a Benis ultimæ Confessorii
Coletæ Soror, et quidem ætate præteritoria : infra num. 92
Auzanensis Abbatissa est. — h Cognomento Maximæ puzia
Abbatissæ, qui scribit Beatam ubi eadem accepisse nodosum fa-
nena, cingendo infra pedum corpus, in locum ulterius a Matre
Abbatissæ — e Victor est Abbatissæ Mariani de la Roche, qui
primum Beatam advecit, Coltriam hospitio dicitur excepisse,
pax hospitalitatis mercedem accepisse facile uroris, tum forte
parturitibus, perperamque : quo nata sit anno circiter 1308 Pe-
trinæ, hujus scripti delatari : ex quo duo consequuntur : pri-
mum hanc 30 annorum juniorem notitiam, hanc pax habere
debet in anno 1337, quo mortui est Beata, incipienda esse a
prima annis discretionis, id est, ætate vel nono Petrinæ. —
ultimum ipsam agentem annum statim 66 cum hæc delatari, ad fecisse
anno Christi circiter 1373. — d Radulfus de Noye, ut habens
San-Morthani, ex Abbatissæ S. Luciani Beatonensis assumptus
anno 1391, cum septimus circiter esset Coleta : et mortuus
anno 1318. — e Abbatissas ex vetra quodam MS. addit, ip-
sam valde defectu solibus colloquii pax invenit cum Do-
mino Joanne Bassanda, primo Palcum Cathedralium Ambiani
Priori, qui ei pro Confessione fuerit, et regulatam servare
persuaserit. Agitur de eo, ut Beata, in Prolegom. num. 13. — f
In Corbeienis instrumentis dicitur ad habitandum Reginarum
se transulisse, itaque anni unius spatium morum transisse : Abba-
tissas a Reginis dicit ad S. Marcenti possum, ubi Urbanista-
rum quos vocant, conventus erat, transisse.

CAPUT II.

Clausura Corbeiensis ; festorum observantia ;
reformationis initium, Pontifice et Deo ap-
probantibus.

Narrantem quoque audi vi Coletam, quod existens
in seculo, super omnia vitam Religiosam adamavit :
sed aptum propositum suo ac spiritui locum nusquam
reperiens, nihil certi potuerit circa vitæ institutandæ
conditionem definire, usque dum in Confessarium
ex conventu S. Francisci Hilduicensi incidit : cui
confessa, et crebris piisque monitis ab eodem in-
structa, consilium accepit, in quod ipsa per se tum
etiam propendebat magis, ut se strictissimæ clausuræ
mancipians, unice Deo rebusque divinis meditandis
vacaret. Hunc in finem cum Corbeiensem Abbatem,
cujus erat tutelæ commissæ a patre, sollicite depre-
cata esset, id ut sibi cum bona ejus venia heeret,
repulsamque veniel esset atque iterum passa ; credi-
dit fortiores adhibendas machinas, et temporis op-
portunitate captata, qua inter magnam conviviarum
multitudinem hilarior Abbas videbatur esse exorati
facilior, summa denique desiderium quam ardentissimo
potest affectu exponit, accumulati preces, Sanguinis
ac Passionis Dominicæ reverentiam interponit, præ-
sentium implorat conviviarum suffragia : quibus
omnibus effectum demum est, ut certus antea ne-
gare Præsul quod petebatur, vel invitus concederet,
et manus daret tantæ precantis instantiæ, tam mul-
torum pro eadem intercedentium gratiæ et auctorita-
ti a.

Persuasa ut
Deo inclusa
serviret,

f
facultatem
impetrat ab
Abbate

13 Parvulum igitur reclusorum quamprimum
Abbas fabricandum b locavit, in quo permanentes di-
vini e vicino posset interesse officii, Christianique
inter Missarum solennia oblatum Patri, intueri, ac
divina Eucharistiæ epulo retici, deliciosissimis
Sponsi sui amplexibus fructura. Quod ubi construc-
tum

b
et reclusorum
ingreditur.

A tum habitaculum fuit sacrae aedi contiguum, habuit de contemptu mundi incontentam ad praesentes orationem ex Ordine Minorum celebris concionator Fr. Joannes Pinet, eaque absoluta, suscepit Coleta habitum et Regulam tertii Ordinis S. Francisci, sub voto paupertatis, obedientiae et castitatis atque clausurae perpetuae: itaque ipsam aetatis suae anno octavo et decimo induxerunt in reclusorium Abbas cum monachis, et Pater cum insigni plurium honoratarum personarum comitatu: *il* praedicti autem Patris obitum B. Coletae fuisse revelatum, ex Patre Henrico ac pia Matre Agnete de Vaulx audire me recorder. Erat ipsa tum in suo reclusorio Corbeiae, Pater autem Hisdini agebat animam, cum Coleta piis quibusdam mulieribus suae cellae proximis suspirans dixit: Elheu! bonus Pater meus Fr. Joannes Pinet obiit hac hora, et animam ejus vidi in caelos gloriosam ascendere. Quin ipsammet asserentem audivi, quod dictus Pater quotannis sibi solitus fuerit apparere recurrente transitu sui beati die, ubiqueque demum esset locorum: atque inter alia semel dixisse: Coleta, Coleta: ubi nunc fervor ille, quem principio tuae clausurae habuisti? Porro nominata superius Agnes de Vaulx, quam suam in spiritu magistram solebat Coleta nuncupare, testata mihi praeterea est, solitam fuisse Coletam gestare catenam, in crucis modum ad pectus circumductam, unde non leves ei creabantur molestiae.

14 Praecipua ei semper cura fuit, ut Dei mandata observaret ipsa et alios doreret observare: hoc primum ultimumque inculcabat novitiis: hoc secularibus viris feminisque studiosissima suadebat. Ex hac autem cura nascebatur ingens illa sollicitudo circa celebrationem festorum sub Ecclesiastico praeepto colendorum: ut nec cibaria quidem inferri Sororibus pateretur, quae festivo die vel empta vel quovis modo essent comparata: ac ne ligna quidem vel ferramenta, aliaque ad aedificationem conventus vel necessaria vel opportuna talibus diebus volebat admittere, quae essent diebus ejusmodi apportata, quamvis elemosinae nomine. Unde cum vice quadam ad conventum Poligniacensem, in quo tum cum ipsa morabar, novae fabrice materia per ignorantiam adveleretur in Paschahbus festis; tanto oppressa dolore est, ut aedificium in penam facti subvertendum Sorores formidarent: quin etiam saepius imperabat, ut in Vigiliis majorum festorum diebusque Sabliathinis coquerentur edulia, quibus postridie opus futurum erat: et quoscumque divini verbi praecones exhortabatur, ut ad religiosam festorum observationem populum Christianum incitarent, demonstrando obligationem eorum ad id maximum, et periculum damnationis, quod incurrunt dati hac de re praeepti violatores.

15 Cum autem in variis oppidis et civitatibus plurimum regionum consuetudine prava inductum inveniret, ut publice munditiae Dominicis festisque diebus celebrarentur; egit non semel cum ejusmodi locorum magistratibus, et per Dei amorem obtestata est, ut tam gravem abusum e medio tollerent, atque ita Dei iram a commissa sibi plebe averterent, ea transgressione non leviter concitatum. Quod si ex uno conventu ipsi foret in alium emigrandum cura Sororibus suis, nolebat diebus istis iter suum instituere vel prosequi institutum. Neque inhonorata apud Deum mansit ejusmodi Religio: cum enim aliquando, ob conjunctam diem Dominicam cum sequenti festiva feria reverentiam, biduo integro remaneret in exiguo quodam, neque arte vel natura munito oppido, cui undique circumfusa erat ingens militum multitudo, negotiorum spurum causa egredientium ingredientiumque perpetuo: observatum est, neminem e tanto fuisse numero, qui duobus

diebus illis egressum ingressumve tentaret, quamvis e monialibus frequentes conspicerentur.

16 In eandem rem narrauit mihi Mater Albatissa Conventus Bizontini, quem tunc molebam, de quodam e mercatore illius civitatis, Hannequin nomine, (quod et ipsius mercatoris filia mihi confirmavit) persuasum ipsi, quantumvis negotioso, fuisse a B. Coleta nostra, ut a faciendo sacris diebus itinere abstineret: accidisse autem, ut cum sociis mercatoribus quatuordecim ad mundinas proficiscentem, itinere in medio deprehenderent Dominicus simul et festivus dies. Itaque ceteris, audito cum prima luce Missae sacrificio, sese in viam claustribus, remansit ipse cum quatuor aliis, quos in suam sententiam exemplo pertraxerat. Gratum id sibi fuisse Deus ostendit: nam qui abierant octo a latronibus deprehensi in via, spoliati mercibus pecuniisque, affectu plagis, et in vincula abrepti sunt, fassi etiam, metu mortis cogente, alios praeterea nonnullos subsequi e suo comitatu, qui istac essent peractis festis transiituri: quod et factum est. Contulerunt enim sese pariter mercatores in viam, latrones ad locum insidiarum: quem cum ipsi nequirent declinare, Deo freti suheunt: audiantque voces, ad mortem, ad mortem, clamantium: mox et latrones conspiciunt insidentes equis: sed si quantumcumque calcitrare vigerent, moveri loco non poterunt. Itaque salvi et incolumes mercatores praedicti ad eum, quo tendebant, locum pervenere, divinam erga se protectionem cum gratiarum actione commemorantes.

17 Audivi ego Soror Petrina in conventu Clarissarum Poligniaci degens ex Fr. Henrico, terribilem aliquando visionem B. Coletae divinitus oblatam fuisse, qua, conspecto totius mundi universo statu, tanta Ecclesiastico quam Politico, simul ei representata sunt peccata omnia minora et maxima, quae tunc temporis committebantur, nec non et supplicia iisdem preparata. Ex quo spectaculo tantus eam invasit horror, ut vix dimittere e manu potuerit ferream virgam, quam ne in terram rueret, tremebunda apprehenderat: voluit autem ex eo, ut post recitatum Officium in choro, a singulis tertio repeteretur Angelica salutiatio, contra tria, quae tum maxime regnabant peccata, nec non in recordationem trium votorum iisdem e diametro oppositorum. Eadem narrantes audivi Fr. Petrum f. de Romis, et Fr. Franciscum Claret: qui etiam mihi asseruerunt, quod et Fr. Henriens alias, B. Matrem Coletam fuisse a S. P. N. Francisco oblatam Deo ad Ordinis S. Clarae monasteria reformanda: imo F. Joannes Tourseam mihi dixit, Christum eidem visibiliter apparentem declarasse, quod illam ad eundem finem elegisset. Confessaque mihi est aliquando ipsa, quod sensibiliter indicatum sibi fuerit, vocari sese e reclusorio ad bonum hujus Religionis et plurimarum animarum salutem. Qua in re cum metueret diabolica deripi illusionem, commendavit ipsa se fidelibus animabus, sperans per eorum intercessionem illuminari a Deo, ut virorum eruditum atque prudentium judiciis obsequens, scire posset, quid in tanti momenti negotio tam arduo agendum sibi foret.

18 Auribus insuper meis ex ipsa B. Coleta audivi ego Petrina, quomodo, cum certum jam deliberatumque haberet ad Pontificium se conferre praesentiam, pro demandata sibi divinitus reformationis negotio: ultro ac nemine invitante ad se accesserit nobilis Domina Baronissa, vidua Homini de Brisay, filia quondam Domini de Roche-couart, praeceptum paratamque se offerens, solo divini amoris intuitu, ad ipsam sequendam deducendamque, et necessariis omnibus subsidis adjuvandam, donec sanctorum votorum compos evaderet. Objiciebant se quidem

D
PER PETRINAM
EX MS. CAL.

idem illius
sensu faciens
mercator,

sociis spoliatis,

miraculo
mundi
latronum
evadit.

Omnia totius
mundi peccata
in visione
cognoscit:

scilicet ad reformandum
Clarissarum
destinavit:

litterae ad
Papam sociam
se jungit
contra de
Brisay:

in habitu
ordinis
S. Franc.

il

Confessari
sui mortem
absens cognovit:

ab eaque
scribitur
quasi
analis.

Festorum
observantiam
ma,

omne opus
servile im-
pedit.

suadet ne
munditia
celebratur,

in itinere
cupio subsistit:

A huic e reclusorio discessui impedimenta gravissima, atque imprinis Corbeiensis Abbas requisitam egrediendi facultatem omni ratione negabat : exivit tamen omnia Dei elementa, relietque loco, ingressa est iter, praedicta Domina Baronissa, pio Fr. Henrico, et aliis pluribus comitantibus. Plurimum illud dierum fuit : post quos cum ei, in quo Pontifex erat loco, appropinquare coepissent, praemisit Beata e suo comitatu mulierem prudentem, quae aditum sibi praepararet, et veniendi causam Sanctissimo Domino declararet : quod sane utrique ex voto cessit. Niveam enim ingressa, et ad Pontificem introducta, rem ei totam accurate exposuit.

19 Admiratus est Papa annuum in muliere nequam quam mulierem, et rei propositae magnitudinem simul atque utilitatem perpendens, avide expectabat ipsam consilii tam ardui auctorem : quae coram ut venit, hursulam Pontifex pendere ex ejus cingulo vidit in eaque aperta clanculum reperit summa capita continentem eorum, quae suae Sanctitati proponere constituerat. Ille autem ea perfecta gavisum se magnopere declaravit tam praeclearo virginis sanctae molimine. Ceterum duo potissimum postulationisfuisse capita, ipsa didici referante : primum, ut liceret sibi ingredi in Ordinem S. Francisci, quem vulgo Pauperum Dominarum appellant, victura in eadem sub Evangelice perfectionis instituto, cujus normam suae S. Clara quondam praecipisset : alterum, ut istud sibi liceret in aliquo nobilio reformato. Quae duo quamvis sancta iustaque viderentur, noluit tamen continuasse cum suo firmare Pontifex : tunc quia Cardinalium pars non modica inprobabat consilium, tum quia res nimis ardua videbatur, et humane infirmitati nequaquam tolerabilis tanta, qualem praecipit Regula, vitae austeritas.

20 Verum, quemadmodum P. Henricus retulit, et me omnibusque Sororibus audientibus ante crates ferreas Polignaci exposuit, Cardinalis quidam e senioribus libellum supplicem Pontifici obtulit, eaque ostendit non facile rejiciendam esse tam justam sanctaeque petitionem, quae aliud nihil contineret, quam ut Apostolicam atque Evangelicam vitae ad normam sequi liceret. Quibus permoti tam Papa quam Cardinales ceteri, benigne annuerunt eis, quae fuerant postulata : et ipsam Coletam, eorum omnibus, qui aderant, Cardinalibus scilicet ministrisque suis, et ipsius Beatae in hac actione comitibus, admisit Pontifex ad statum Evangelicae perfectionis : ejusque in Ordine S. Clarae Professionem suscepit, benedictum capiti velamen imponens, et sacro eodem tunc cingens : postquam magna cum effluvia verborum Apostolicam vitam, illiusque sequendo propositum in Coleta comitibus collaudasset. Quae dum gerebantur, tanta cum reverentia et devotione adstabat Coleta, ut secundum P. Henrici testimonium non formidini, sed Angelus esse videretur. Cunctis autem rite peractis, multa cum benedictione abeuntem Coletam prosequutus est Pontifex, serio commoneans atque adhortans, ut Virginem sapientem se atque prudentem exhibens, fideliter constanterque impleat, quae modo promiserat : favorem quoque et auxilium obtulit, ut Christo sponso addicta tam solemnibus ceremoniis ancilla, in patriam tuta indomitusque rediret.

21 Dixit etiam mihi P. Henricus, multa cum sollicitudine illi commendasse Pontificem, ut curam sanctae virginis ageret neque eam ulla ratione aut necessitate desereret, sed sua semper prudentia et protectione tueretur : eodemque titulo Apostolicam ipsi benedictionem impertiens, addidit complexum, humerosque deosculatus Patris : Benedi, inquit, humeri, qui portabunt panem, unde tam raro sanctimonio persona vescetur. Tum lacrymis suffusus :

Itinam, adjecit, dignus inveniar, qui panem ipsi devotum emendicem. Sed et ad Dominam de Brisay conversus, eandem etiam sua benedictione munivit, commendans enixe, ut Coletam, quam posset quietissime, in suum g natale solum reduceret. Interim Coleta, cui nihil poterat accidere gravius quam ab hominibus laudari et honorari, festinabat huic se consensui subducere. Ubi vero intellexit Pontificem inter benedicendum, Abbatissae titulum sibi contulisse : tantus illius animus dolor invasit, ut nullam videretur consolationem admittere, aut ulla ratione induci posse ad manus impositum suscipiendum : quippe quae ministrare mallet quam ministrari. Cum igitur certam eam esse mentem Pontificis intelligens, nullum non moveret lapidem, ut istud onus auoliretur : necesse habuit summus Sacerdos scripto declarare : nihil in hac sua voluntate mutandum : acciperet interim paterni sui affectus monumentum, Breviarium perpulchrum, ad Horarum Canoniarum pensum rite persolvendum. Quod ego Breviarium, alicique post me Sorores servandum acceperem.

22 Reversa ex Curia Romana Coleta ad Balmense oppidum iter instituit, ubi a Domina Blanca Gebennensi Comitissa, mire ejus adventu exultata, perbenigne et perquam benevole excipitur. Haec enim virtutem Coletae perspectam habens, suae ipsi conscientiae regimen permiserat, atque ut ne a loco illo recederet, dimidiam Castrici Balmensis partem ipsi et sororis inhabitandam resserat. Hic ipsa perfectius sub Regula S. Clarae vitam instituens, coepit omni virtutum exercitio vacare sollicitis, et integrum instituti praeclearissimi observantiam profiteri, ibidem permanens, donec Bzontinense monasterium sibi a Pontifice per bullam specialem concederetur : quo ipsam praedicta Comitissa ejusque nepti posthac Bavariae Ducissa et Comitissa Palatina ad Rhenum, perquam honorifice deduxere. Tanto enim affectu Domina Blanca erga Coletam ferebatur, ut agerrime divelleretur, ac ne per mortem quidem penitus cuperet ab ea recedere : et ideo corpus suum mandavit inferendum in proximum novae reformationis conventum, ubicumque deum se mori contingeret : prout re ipsa factum est, parato eidem sepulturae loco apud Poligniacenses Sorores, in Sacello, quod digno natalibus suis sumptu, Ducissa Bavariae, neptis defunctae, erigendum curavit.

23 Etiam a P. Henrico audiui, quod vice quadam cum gloriosa Christi ancilla colloquens de iis, quae profectum suae Religionis spectabant, viderit de caelo lapsam cordam speciosam et nive candidiorem : quam summa cum animi deumissione manibus suis Coleta exceperit. Unde ipsa sapiens, me quoque audiente, consueverat dicere ad Sorores, et iterare haec verba, quibus omnium animos ad perfectam votorum observationem nitabatur extimulare : Sorores meae, Sorores meae, pro certo habetote Religionem hanc nec Sororis Coletae, nec Fratris Henrici esse : sed Jesu Christi, qui de caelo descendens ipsam per se reformavit. Et vero manifeste id in conventuum erectione patebat, de quibus saepius Fr. Franciscum Claret pie Matri Agneti de Vaulx asserentem audiui, quod quatuor aliquid Coletam detinebat ad promovendam fabricam necessariam, totos illud absque omni lauro subsidio subministraretur divinitus : benigno numine ad omnia liberaliter providente iis donibus, ad quas ut magnus indies nobilium puellarum conflueret numerus, Apostolicam vitam sectari cupientium, ipsa corda permovens officiebat.

a Addit Abbatissae vidisse se consensum istius scriptum et in quoque anno 1302, 17 Septembris apud B. Vrayel, Curatum Corbeiensem. — b Non tamen suis sed plorum citium sumptibus : ut constet

accusatus
impeitatur.

Rendque
excepit Coleta.

et contra sibi
adversantes

ab uno Caroli
natum adjuva

a laudante
rem Pontifice

infirmatio
in proposita ;

P. Henrico,

PER PETRUM
EX MS. GAL.
et Dominus de
Brisay com.
mendatur :

g

judicatur esse
Abbatissae.

a Comitissa
Gebenn.
excipitur
Balm :
E

reformationem
ducitur :

cordam caelo
lapsam accepit.
F

instituit reformationem
dei
opus esse.

PER PETRINASI
EX MS. GAL.

constat ex Instrumento Corbeici. — c Ex MSS. memoria Sororum Vitevensium scribit Abbatelem, quod laqueia (quam ipse la Grande cognominat) quae fuerat Sodalis sancta in loco solitudinis (reclusorum Corbeisense ipse intelligit) cum illa conventura Vitevensium venit, et ibidem abiit annis pluribus, funeta Paritiae officio : manavit, et certe hanc schedam interpretatur Abbatissas, nimirum Petram hujus Locyrtis, intermisit. — d Infra num. 25 Stephanella nomen ei dictum a Coletu dicitur, et patris natus et ritus fuisse tam bonis principibus nequaquam respondens. — e Quae et in Viteu reperiuntur. 29. — f Ipsum Benedicti Patrum Arrogantem idem Abbatissas intelligit, ubi scilicet multum illi poterat. quasi optasset istae cum reformationis principia ponere : quod non admittimus. Addit etiam ibidem obfusce allatum v. Generalissimus Ordinis Monachum, qui Coletum instituerit Acuriam suam, proinde quae reformationem admittunt, idque ex Sororum Vitevensium memoria haberi. — g Romae hic et infra num. 23 habetur textus, scilicet vari interpretis : sed jam ante dixerat conveniendum Nece Confiterem fuisse nec de Romano fuisse quidquam alibi habemus. Sed mirum non fieri in his distinctionibus huiusmodi esse mulierem cum viri status etiam viros pro Romano Curia, i. Urbis existente, Romam ponere in Vita H. Ambrosii Varisundum 20 Martii.

CAPUT III.

Exercitium extremæ paupertatis, et attentæ orationis, ac pia pro peccatoribus sollicitudo.

aupertatis
amanissima

Ad eximiam sanctæ Matris paupertatem quod attinet, audiui imprimis ego Soror Petrina de Balma, ipsam referente, quod utroque suo parente defuncto nihil ex eorum bonis reservavit sibi: sed omnia in pauperes distribuerit. Imo cum ad Romanam Curiam esset profecta, tam plene se rebus omnibus expoliavit, ut nec obolum sibi fecerit reliquum ad itineris tanti necessariis usus. Ego sane quam divream in Religione cognovi, semper amantissimam paupertatis, ejusque studiosissimam in omnibus et per omnia deprehendi. Hinc ferebat ut oratoria, fundendis ad Deum precibus et sacra synaxi suscipiende destinata, vellet exigua, paupertina et humilia esse: usque adeo ut pluribus in locis vix erecti hominis staturam æquarent, et anserum cortes potius viderentur quam virginum Religiosarum habitacula. Hinc nullus poterat conventus extrui, quin oculis ipsius formosior et pretiosior justo appareret: prout vidisse me et audivisse nemini quandiu ipsi convixi. Hinc in cenobis egentioribus potius quam bene instructis: in exiguis opidis libentius quam magnis civitatibus commorabatur: si quando autem ipsam ad promovenda Religionis negotia iter agentem splendida magnatum palatia exciperent, vix sursum attolere oculos sustinebat, pompam omnem in ædificis sumptuumque exosa.

eam sectatur
in extruendis
conventibus.

liberalis ergo
pauperes

24. Erat interim erga pauperes non tantum misericors; sed etiam, si habebat ad manum quod largiretur, effuse liberalis jam inde a prima adolescentia, mo et pueritia. Nam, ut propria ipsius confessione compertum habeo, cum adhuc alphabetarius scholae adibat juvenula, distribuere egerat quidquid in cretulo datum efferebat domo. Domi autem a nulla re, qua posset esse pauperibus usui et in suam venire utilitatem, abstinebat manus; laud plus sibi reservans, quam quod esset nuditati operiende satis. Ergo cum Religiosa cum erat, sicut nihil in conventibus scribebatur dilicite contrarium paupertati; ita ne videre poterat Sorores aut Fratres aliquos rei necessitate patientes, quin prompte succurreret laborantibus; sic tamen ut iterum hic paupertatis meminisset, potissimum in vestibus aut laceris resarciendis aut novis conficiendis. Itaque summo studio conservabat panni, ad ejusmodi usus dissecti, frustilla; nec eorum quidquam credebatur perire. In suis vens undecumque missum reservabat nihil, ne Breviaria undem; sed us in Sorores prodiga beneficentia dispersis, cogebatur plerumque curamodate accipere, ex quo divinum Officium recitaret. Et tamen erat in eis conquirendis, magnoque studio ex Germania petendis sollicita admodum et curiosa; dum scilicet

et al.

nihil unius quo
 reservat
 3

hoc intendit, ut Dei laudes ubique et ab omnibus suis D
summa cum reverentia diu nocturne citra desertum
ullum celebrarentur.

23 Cum multi omnis generis et conditionis homines, expensis laboribus quos in Dei causa ad ejectionem et annuam salutem promouendam suscipiebant, magnaliberalitate offerrent munera, aurum, argentum, monilia pretiosa; ea sic admittebat, et admittenti suis pia Mater volebat, ut plane ex dantiu voluntate impenderentur; pro se privatim rem nullam admittetet. In iis vero quae suorum spectabant necessitates, ingenti nitentur fiducia in Deum, a quo se sinisque paterne fovendis esse sciebat, modo sua omnes vota ei, cui voverant, sollicitè redlerent.

ultima jubet ex
dantis voluntate
ascendit.

Hujus fiducia in Deum inculeatum habuit experimentum conventus Hissliniensis, ubi B. Coletanovum habuit P. Petro de Reims curatura, cum ab accessito ad se laico Fr. Andrea sartore audivisset, ut minimum vnius ulnae longitudinem deesse panno, qui sciendus offerebatur: Rogemus, inquit, Domina Deum, et utrumque eundem tendamus fortiter: longior forsitan ex eo fiet. Paruit sartor: et ecce rem miram: brevior antea pannus, et minime suffecturus decreta vesti, longior etiam quam opus erat effectus, superfuitque pars notabilis, quam multo exinde temnore ad rei memoriam religiosi servavi.

breuiori panno
incrementum
impeirat:
h

26 Quam esset in rebus omnibus fomite peccati, ex eo patuit, quod absque consilio tui Fratrum tui Sororum, etiam novitatum, peragere solita fuerit omnino nihil: nequid imprudens in Deum recteque conscientie rationem peccaret. Innocentissima porro ipsa iis maxime delectabatur rebus, quæ expressiore virtutis hujus imagine repræsentabant. Hinc (ut ex Sorore Marietta didici) allatum quodam vice agnellum dilexit tenerissime, maxime ex eo tempore, quo advertit, sub consecratione Domini Corporis geniculorum curvantem poplites, eductumque a nemine Deum creatorem suum hæc quatenusque adorationis similitudinis venerari.

E
allena e regala
calcio

agnello deter-
burr.

27. Præcipuum B. Coletæ exercitium, et in quacunque afflictione refugium, oratio fuit, sive ea, quæ concipitur mente, sive quæ laborum motu dirigatur ad Deum. Cum certe ex præstantioribus divinis munificentiæ donis, in ipsam gratanter collatis censei debet desiderium, quod in suo pectore fovat maximum ut debitus summi numinis ingratissimus cultus a se suisque fideliter exhiberetur, cum profundissima humilitate, timore casto et sincera cordis puritate. Quare nec a divinis laudibus unquam liberat ipsa, nec aliam illam patiebatur inopem habesse, citra gravissimam evidentsissimamque necessitatem. Eadem ex causa suadebat volebatque, ut Sorores omnes ad ecclesiam properarent aliquantulum, quoniam esset Officium inchoandum, corda sua preparatura Domino ad offerendum et sacrificium pulvis, in ejus conspectu acceptabilis. Et quavis infirma Christi debilis animulorum, laborumque esset, et ætenuumque modestus multiplicibus afflictis attenuatum, delicias tamen illius erant cum Sororibus interesse Officio aliquæ orationibus. Inter quas una spiritus ejus versabatur alacritate, ut foras erumpens interior suavitas, etiam redundaret in membra, sed penes aggravatam aliquam molestiam reddidisset: quo spectaculo intentes in se Sororum oculos animosque mirifice recreabat, excitabatque et corde toto ferebantur in Deum, ejus laudes ore perorabant, sequi in holocaustum perfectum Christo sponte suo presentarent.

Oratio
in primis
addita,

28 Quomodo autem persolvendum Deo esset
 horarum Canoniarum pensum, piam Matrem anxio
 tenuit sollicitudo: propterea quod sua Regula
 priores adstringeret ad divinas laudes, sine cantu
 unidem

redundante
etiam in cor-
poris affectu.

modum Officii
excusandi

A
PER CURIAM
EX MS. GALL.

caute, i voce
e locuto.

quanta cum
reverentia

B

et assistente
illi intercenti

d
alter ejus vo-
catus preces

quam honoro

C

et Psalteria
afflicto

et quanta cum
tuncare volu-
it

quidem, distincta tamen claraque voce enuntiandas. Vocavit igitur Confessarium suum P. Henricum, cujus relato hæc accepi, ex consilio illius definitura, quid esset sibi hæc in parte statuendum: quod dum expendunt utrinque maturius, et pia, ut res ferebat, colloquia miscent, visum est ad Deum per orationem recurrere. Faciebat hoc uterque attente, postulantes a Deo, indicaret sibi, quid in tanti momenti negotio gratius sibi acceptiusque foret. Et ecce, orantium aures vox gracilis pulsavit, perneunda eadem e ac plane angelica: præmens pium atque humilem pronuntiandi modum, qui tenendos omnibus præscriberetur: prout factum est, et in hunc usque diem servatur.

29 De compositione externa corporis, quam ubique semper, sed inter divinas laudes præcipuo studio delectissimam servabat pia Mater, quid attinet scribere? Nunquam cum vel parietibus innixam vidi, vel somnolentam, vel tedii alienius indicia præferentem, quantumvis prolixum esset Officium: quin potius ipsa majori proximitate gratius illud, eique recitatu jucundius esse videbatur. Si qua forte molestia animi pulsans tristiores videri ante Officium fecerat, serenabatur ei continuo vultus, mox ut initium dandum erat psallendi: tantoque devotionis ardore, et delictis in hanc unam rem mentis attentione prima sacrorum carminum verba intonando proferebat, ut nulli Sororum ambiguum esset, quin præsentem sibi Deum vivensimam consideratione præfixisset. Unde paulatim tanta claritate illius implebatur facies, ut eum agere sustinerent intuentium oculi, quas super ea spectaculo admirabundas sæpe admirans ipsa vidi atque indivi. At si casus aliquis vel morbi gravissimi vel negotii moram nullam patientis, abesse Coletam ab Officio cogeret: tunc vero ingemiscere illa, atque suspirans: Eheu, inquebat, quam felices sunt illi, quibus ea obtingere felicitas putest, ut diu nocturne choro intersint, divinis laudibus concinendis occupati! Conceptus autem ex ejusmodi cuncta absentia dolor magis eam plerumque exacerbat, quam alius quicunque exterior interiorve cunctatus.

30 Horarum Canonicarum penso quotidiano nequaquam contenta, Officium d præterea Sororum laucarum indices persolvebat: tum alterum quod Sanctæ Crucis dicitur et quod Defunctorum Vigiliis dicimus; atque illas geminas, alteras novem lectionum, trium vero ut minimum alteras. Inter hæc noctu dumque Recarum deferens, illudque dum vacaret ab aliis orando pervolvens, tantum ex illius usu capiebat fructum, ut subinde diceret, ubi non raro deliquit animi ex dolorum, quos circumferrebat, magnitudine patienti, nullum præsentis esse remedium ad deficientes vires fulciendas et spiritus revocandos, quin sacrorum istorum globulorum contactum. Præcipuum tamen ex omnibus, quas recitare conveniebat, precibus gaudium eidem pariebant Davidis Psalmi, et Litaniarum formula, Sanctis ex ordine invocandis præscripta: quas cum absolvisset, capite, inspectante me, ipsam se prosternebat in genua, Deo supplicans, ut eas preces habere acceptas dignaretur.

31 Ex his nemini mirum videri potest, si (quod reverentibus P. Henrico et P. Francisco Claret laudum) inter psallendum vel maxime adversantem perturbaret demonem, multisque modis importunum; præterque quando accensam per tenebras lampadem identidem extinguere præsumebat. Quidam autem vico, ut idem dicebant, cum me hoc quidem satis ipsi ex voto successisset ad perturbandum Coletæ minimum; toties frustra extinctam lampadem, et ab ipsa citra orationis aut patientie damnum identidem reaccensam, sublimem utraque facere demens, ac

supra librum psallentis effudit: itaque ad lacrymas D et ejolatus adegit morientem, quod et a suæ orationis cursu esset per violentiam iniquissimam prohibita, et dilectum sibi codicem penitus deformatum corruptumque videret. Quod cum illa sequenti die Confessario queritur, quasi super amisso psalterio anxia: librum ille videre expetit. Adfertur, ut erat, perunctus oleo: mox apertus, sanus et integer reperitur, velut si recens evidisset ab officina libraria. Alias iidem narraverunt mihi, quod, cum psalterium devote recitaret aliquando, immensa duo spectra eidem apparuerint, tam horrenda visu tantumque terrorem animo incutientia, ut ei omnino impossibile fuerit inchoatam absolvere orationem, aut quoquo modo sustinere eorundem spectaculum: quorum a dextris unus, alter a sinistris psallendi adstiterat: verum obarmavit ipsa se Crucis signo, severoque increpitos demones animose jussit praecei favessere.

32 Orationis subsidium ad omnia advocabat negotia, maxime cum adversum aliquid incidisset aut gravior tentatio instebatur: in quibus dilata suis, etiam preces Sororum adhibebat auxiliares, impetrata Litaniarum recitatione. Et in hac conjuncta plurimum deprecatione tantum reponebat spei, ut cum tota bellis arderet Francia et militari omnia terrore conciterentur, nihil de sua conventus visitandi assuetudine remitteret: sed viam, utcumque res ferebat, aggrediretur. Audito enim prius devotissime Sacro, et septem penitentialibus Psalmis cum Litanis recitatis, maximis et evidenter visis periculis elapsa est, hujusmodi comprecatione adjuncta: quod juvat exemplo confirmare. Fuit cum ego aliæque complures ab eo duceremur per regionem peregrinam, cujus nulla nostrum noverat idioma: hic per locum formidicis plenum sylvosumque transeuntibus obviam se dat subito militum ac latronum globus, qui latuerat in insidiis; et currum stipans (cujus commoditas ut quæreretur, Matris filiarumque imbecillitas coegerat) magna cum violentia et inordinata vociferatione in nos impetum facit. Recitaverat de more Litanias Coleta: igitur velut Apostolicum linguarum sortita donum, sua invasores lingua alloquitur, et invitos quoque blandissimis verbis vocat ad mansuetudinem, usque adeo ut comites se in viam reliquam defensoresque offerrent, qui spoliaturi accurerant: tanta erat morum in diversa mutatio! Ut autem nullum habebat quam iuge orationis exercitum carius, sic frequentius nihil inculcabat novitius ad vitam Religiosam informandis: sæpius admonens, quod mortalium nemo notabilem nullam facis et in Religione progressum, qui non esset addictus faciende jugiter orationi. Ei autem ipsa incumbebat tam ferventer, ut oranti nullius alterius rei occurreret cogitatio, quemadmodum fatebatur ipsa: imo, ut experti sunt alii, sæpe in mentis rapiebat excessum, ad horas subinde senas, duodeimas nonnunquam; addo, per diem totum naturalem quandoque usque sensum destituta; maxime cum per nocturna silentia quietior mentali orationi crepisset insistere, ad quam largum sibi sumebat spatium, non nisi perexiguo somno indulgens, quamdiu in ejus convictu fui. Et autem tempus nullum ducebat ab oratione vacuum, ita nullæ locorum varietates illius ipsi impediabant usum, sive per campos sive per medias iret aut velaretur civitates; nunquam otiosa minus quam cum nihil agere videbatur. Quanta assiduitate orandi mirari non possumus, si debilitate supra modum vires adliectæ faciant: potissimum si consideremus quanta ad orationem suspiria, gemitus lacrymarumque accederent, ipsæ etiam perennes propemodum, quibus Dei misericordiam tum sibi tum peccatoribus nitetur conciliare.

33 Sed nec minus ei videbatur absque oratione duci

et per multos
cunctatus:

cranko multa
et vadi periculi

E

et latronum
globum redit
mansuetum:

crandi stu-
dium meretur
Sortis:

F

frequentes
ejus casus,

*caelestia super
orantem por-
tentu visa.*

A duci : audiui enim a Matre Abbatissa conventus Sor-
regiensis, quod super os Coletæ aliquantulum a la-
boribus requiescentis rosam pulchram vernantemque
conspexerit. Multæ etiam in conventu Bizontinæ So-
rores narraverunt mihi, quod illidem viderint beatos
Angelos super dormientem Coletam expandisse ve-
lum seu linteum pulcherrimum, Magistræ deinde ab
eadem monstratum. Fervorem quoque orantis Co-
letæ indicarunt flammæ per os erumpentes, quas sibi
ex insidiis Matrem observanti conspectas testata est,
ipsi cognominis Soror Coleta de Haspelain-court ;
sic ut totum oratorium prodigioso lumine colluceret :
quod idem alix nultæ et vidisse se et testari promp-
tas professæ sunt. Nec pauciores reperirentur, quæ
sursum raptam sublataque vidisse possent affir-
mare ; nisi solius Agnetis de Vault abunde suf-
ficeret testimonium, et ipsa quandoque coacta fuis-
set, certis de causis ingenue coram multis hoc de se
fateri.

*pro peccatori-
bus sollicitus
orans*

34 Solebat autem dicere, nihil gratius posse acci-
dere Deo, quam si frequenter illius misericordiam
peccatoribus nitamur conciliare deprecando. Nam
purgatoris ignibus expiandas animas, etsi quovis
auxilio dignissimas, minus tamen illius egere, quia
extra omnem bene vel male merendi opportunitatem
constitutæ, de sua salute usquequaque sunt certæ.
Ita S. Vincentio (ut mihi Poligniaci retulit P. Hen-
ricus) Ordinis Prædicatorum Doctori dum viveret
eximio, et maximi nominis concinatori, in Aragonia
constituto, demonstrata per visum Coleta est, eorum
divina majestate provoluta in genua, cum summa de-
missione maximeque precum instantia supplicans
pro peccatorum salvatione : cui responderit Christus
Dominus : Quid vis ut eis faciam, Filia ? Ecce quoti-
dianis per eos injuriis appetor, blasphemis ferior, et
quasi trusatim disceper ab omnibus diversorum
multiplicitate peccaminum. Fuit hæc sanctissimo
viro occasio, ut B. Coletæ visende capidas ex Ara-
gonia ut Burgundiam hac nua de causa se conferret,
ubi cum ea, in conventu Polignacensi tunc exis-
tente, multos de rebus celestibus sermones miscuit,
et proprio experimento edoctus agnovit, quantus
spirituum donorum thesaurus illius animam locu-
pletaret. Narravit etiam mihi, qui supra, P. Henri-
cus, oranti aliquando ferventer Coletæ, et pro impe-
tranda peccatoribus gratia Beatissimæ Matris in-
terponenti merita, ipsamque ut apud filium pro ipsis
vellet deprecatrix existere deprecanti, oblatam esse
paropsidem grandem, concisis tenelli infantis carni-
bus suoque errori innatibus plenam, cum hoc
responso : Qui vis ut intercedam pro illis, qui
unguentum meum horrendis sceleribus concidunt
quotidie in plura frusta, quam cruenta hæc tibi pa-
ropsis exhibeat ? Quod humilis Christi ancilla intelli-
gens, ingentem animo dolorem concepit, in omnem
vitam duraturum.

*vidam Sorores
inferiorum
confutens.*

35 Quanta fuerit pientissimarum Coletæ oratio-
num efficacia, sequentia, quæ subjiciam, demonstra-
bunt exempla. Est in conventu Bizontinensi notum
omnibus, quod audiui ibidem, fuisse scilicet inter So-
rores nunc, honestam moribus, conversatione reli-
giosam ; quæ cum vehementer desideraret exponere
Confessario graviora quamdam vitæ in seculo tra-
ductæ peccata, nescio quo scrupulo adhuc animum
remorlentia ; eloqui tamen eorum nihil poterat : sed
irrito semper conatu, peracta exomologæ i ordinaria,
redibat a Sacerdote. Duravit hæc ei lucta per sexen-
nium : donec desolata atque afflicta nimis Beat. de-
mum Coletæ precibus se commendavit, a quibus
tantum retulit animum, ut perturbationis suæ
cum suis cunctis Confessario aperiens, integram acce-
perit tranquillitatem.

36 Etiam ego in Polignacensi conventu, quando

propter aquarum penuriam misere exercebantur So-
rores, iisdem procul haustis in cœnobium deferendis
solitæ fatigari : et vanus artificum lacteus cadebat
labor, ei incommodo per canales studentium obviare.
Ergo feria ante Dominicam Lactare sexta, quæ Evan-
gelium recitatur de Samaritana, aquam a Christo
meliolem postulante, Coleta ferventi orationi insis-
tens, eam suæ familiæ necessitatibus commendat
Christo, atque operarios jubet designato loco terram
effodere ; ubi mox pulcherrima clarissimaque et gus-
tatu gratissima reperta est aqua, qualem nec locus
iste, nec tota circumquaque vicinia habet : quæ res
non minori utilitati quam solatio Sororibus fuit ibi-
dem Deo servientibus.

37 Bizontinensis conventus Sorores atque im-
pimis Soror Joanna Fancresse, et ipsius B. Coletæ
cognata narraverunt mihi, fuisse ibidem in extasi
Matrem per totos quindecim dies continuos, non sine
sollicito Fratrum ac Sororum metu, ut satis certo
rediret ad se, quam velut mortuam intuebantur :
ergo Confessarins ejus P. Henrius obedientiæ præ-
cepto ad eam usas, imperavit ut ad suos sensus re-
dired : cui ipsa stupentibus omnibus paruit, tamquam
si libera pollens sensuum facultate, nihil divinitus
esset perpessa.

D
PER PETRINAM
EX MS. GAL.
conventui
Polignac.
aquam preci-
bus ministrat :

ut extasi vesti
ad nutum obe-
diunt.

E

a Est in Germania circa extremos B. Coletæ annos inventa
ars typographica, nec dubium quin ad Reverentia primam stanti-
busque usus quotidiani codices curata sit adhiberi : sui de Mu-
nicipibus quoque intelligi locus potest, quæ ex frequentibus
ducent monasteriis, et scriptis multum vacantes, copiose
diffunduntur. b Hæc ipsorum tacto nomine sui in Vil-
num, 56. — c Sicut tunc tunc modulat et musico : quod
exterior fuisse : cum certum sit simile nihil a S. Coleta in-
stitutum.

CAPUT IV.

Pie erga Christi Passionem affectu, multa
Crucis signo prodigia patrat : variis eru-
ses patitur : laborantibus miraculose suc-
currit.

Fassa mihi quandoque est ipsa, ab ineunte ætate
crevisse secum tenere affectum commiserationis
erga Christi patientis memoriam : hunc enim a pia
Matre suserat, Dominicæ passioni devotissime ad-
dicta, eumque assueta rummare animo, verbis reco-
lere. Ergo quocumque versabatur in opere, seu pan-
nos lavaret seu consuendo sarcinet, reibat hæc illi
cogitatio, et alios sepe genitus a pectore, ex oculis
plernumque uberissimas lacrymas exprimebat. Multo-
tie vero sequestrabat ab aliarum consortio sese, et
sola conclusa in oratorio indulgebat heulibus planeti-
busque, dilectissimi sponsi sui tormenta recolens,
maxime diebus Veneris, quando ab hora sexta matu-
tina ad horam illidem post meridiem sextam hinc
sanctæ meditationi insistebat. Ita testis oculata af-
firmo : verbis autem nequeo explicare, quanta cum
abundantia lacrymarum et vehementia suspiriorum
aeris majoris hebdomadæ ferias transigeret, atten-
tius recolens Christi sui vulnera. Qua occasione
ipsam in conventu Bizontino triduanum in extasim
raptam vidi, cibi omnis potusque expertam, ac nec
voce quidam illas preferentem. Accidit ibidem, ut
quadam sexta feria redeuntes post Matutinum a Ca-
pitulo Sorores, faciem illius, acerbissimam Christi
passionem vivaciori mentis apprehensione tractantis,
viderint squalidam, ac velut a fastidio impactorun-
que colaphorum tumsonibus lividam, sed paulatim
ad ipsarum alloquium pristino colori restitutam :
quæ metuens ne in hujus arcani conscientiam veni-
rent filiae, eandem oculi, se subduxit, rursus re-
cedens in oratorium, ubi iterum extra se raptam ita
ad vespertinam usque permansisse vidit.

In vestitanda
Christi passio-
ne as idua,

F

passionem
feris sextis et
hebdomadæ
sancta

39 Multas etiam indicis exasperari beatam Matrem
multum amare transmarinam illi loca, quæ suis vesti-
giis

Agiis, sudoribus, sanguine suavissimis hominum salvator signavit : præcipue autem Hierosolymitanam urbem et Calvarie montem, in quo mortem pertulit crucifixus. Hinc quavis debilis et infirma foret, multaque et magna pericula se offerrent eis adeunda, qui ejusmodi peregrinationem susceperant ; desiderabat tamen ardentissimis votis illuc prodire, et singula reverenter lustrando, istic suam Deo consecrare vitam, ubi Deus ipse pro salute hominum vitam tanto digniorem posuerat. Neque intra vota stelsisset amor, si modo, ut ipsa nihil dixit, vel facultatem ad huc peragendum sperare a superioribus petisset, vel viam aliquam ancille suæ revelasset Deus ad ejusmodi cogitata effectui mancipanda.

40 Eodem ex affectu procedebat ingens præ aliis omnibus Reliquis astinatio particularum, quas, velut ex ipso sanctæ Crucis ligno acceptas, pia fidelium devoto veneratur : has igitur et adipisci optabat vehementer, et adeptas mirabili complectebatur æusu, liquidissimæ consolationis plenissima : cujus maximam exceperit copiam, quando ad ipsam crucem delata est aurea, a vera Crucis portinunculam continens, quam mira sollicitudine conservavit semper et profundissima venerabatur reverentia. Viderunt eam Cruxem pluri, nec humanis sed Angelicis manibus fabricatam censere : P. Henricus e celo lapsam testatus est. Pari reverentia, fiducia, et amore sanctæ Crucis signaculum dexterae manus motu efformandum, usurpabat Coleta, exterminum super nomenlorum patatrix vivifici hujus signi virtute : inter que sub initium reformationis frequentissima fuisse comperi ab us, qui presentes adstiterant, beneficia sanctorum, pueris ad eam adductis ac multipliciter agrotantibus solo Crucis signo colatarum. Hinc plusquam centum infantes ante mortuos quam natos hoc modo ad vitam resuscitados ab ea fuisse, Sororibus conventus Poligniacensis asseveravit bonis Pater Fr. Petrus de Lendresse, ejusdem conventus postmodum Confessarius : prout mihi narrarunt Soror Maria Dominica aliæque Sorores.

41 Similis formate a B. Coleta Crucis virtus se exhibuit super devotum quendam et vitæ sanctissimum Fratrem, Theobaldum nomine : qui annorum quindecim spatio nimio laterum dolore angustatus, nec erigere se commode nec vertere potuit, usque dum beata Mater (quæ multum utebatur illius opera et ad dissitum procul locum mitti eum decreverat, promovendo reformationis causam) signavit eum, et viva fide plena dixit : Vade, et proficiscere nihil hæsitans : ex nunc enim plene sanus eris. Qui suo nobis ore confessus est, quod ex illo momento temporis nullum prorsus dolorem senserit. Eadem, cum aliquando a negotiis pro Religione susceptis rediens ad conventum, flavio cuidam appropinquasset, et nullam illius transcendendi facultatem aut ponte aut navigio invenisset ; fiduciam suam erexit in Deum, ipsaque aquas Crucis signante, adhortanteque et præcedente, transiverunt omnes, qui erant in comitatu, flumen prædictum pedes equitescere. Quod intui ubi, qui pone sequebantur equites. Quod intui accedentes locum, quia B. Coleta cum suis transierat, ad invicem ludibundum dixerunt : si hypocrito illi adeo feliciter huc transivere, quidni nos quoque transuros speremus? Equo dicto, laxant frenaque, et pariter omnes aquas lausti petere, præsertim ipsius B. Coleta cognata, a qua rem hanc narrari et confirmari audivi. Ipsa ego aliquando interfectum, cum similiter ab uno ad alium conventum itor faceret Coleta, et eam in foveam a puis plenam provoluta, Sororum una amisit e cornu mone-retos frustum, quod magni faciebat Beata, ipsique diligenter asservandum commiserat : sed illa præ Ma-

tris confisa meritis et Crucis efformatione signata, D foveam audacter ingressa est ; nec minus feliciter recuperavit amissum, lactaque remeavit ad currum, toto sicca corpore, nisi quod extremæ pedum plantæ modicissime maderent.

42 Revertor ad beatæ Matris nostræ raptus, quos tam frequenter ego Soror Petrina vidi, ut numerum eorum aut rationem inire nequeam : meminî autem, quod eam ita alienatam a sensibus, cum eadem uno curru vecta per campos, sinu meo exceperim sustinuerique toto, quo raptus ipse duravit, tempore : qui ei fere toties recurtebat, quoties ad Corporis Sanguinisque Domini mysteria participantia accessisset ; erga quæ incredibili amore astuantem in eorumdem receptione, audivi nec gemitus nec clamores habuisse in potestate, ipsaque ossium ac nervorum compages tamquam dissilientes concerpere audiens, deinde vidi extaticum remanere a Laubibus post Matutinum recitatis usque in primam diem. Etenim propter occupationes, quibus distinebatur innumeras statim a decantato Matutino Officio ad sacrum epulum accedebat : quod aliquando per integrum annum quotidie ipsam scio fecisse, idque cum omni interna animi et externa corporis reverentia, quam testabatur tertio in terram prosternens sese, et sicut ex P. Henrico audivi sapius, E samma mentis dimissione dicens : Deus meus et creator meus, et index meus.

43 Aliquando hæculas delictorum suorum aperiebat confitens Sacerdoti in Surregtensi conventu, cum subito extra se rapta destituit Confessarium, sic ut mortuum ratus, ad valvas monasterii properaret, mortem bone Matris annuntiaturus. Convolvant Sorores acceitæ undique, et earum una consilii inops unum pedis digitum vehementius admordit, immobili semper et nihil sentiente Coleta ; licet vestigia dentium diu in carne hærent, distincteque viderentur. Alias cum successuro S. Petri ad Vincula festo consuetas Vigiliis præmitteret Ecclesiæ, a primo campanæ ad Vesperas vocantis pulsū, ad dimidium usque hebdomadem extra se rapta perduravit, tandemque ad se reversa dixit : Hæc est hora, qua reclusorium meum egressa sum. Hac in extasi mutabatur pluries color ejus : ad se vero revertens gemit, plorabat plangebatque : nec tunc tantum, sed quoties mente ad superiores rapta reddebatur sibi : postquam scilicet manus ei pedesque frigida abluissent Sorores, singulis prope vicibus eam pro mortua reputantes. Hinc vix quædam eodem Sorores in suo errore persistentes, expertum advocarunt medicum, D. Henricum Picotel, qui eam sic extaticam contemplatus admiransque in genua concidit, et O vos felices, inquit, Sorores, quæ talem inter vos habetis Matrem ! nec plura : rediit illa post paulum ad se, et sicut divino amore tota atque ingenti zelo succensa aestuabat, cepit continuo nonnulla, quæ viderat senseratque enarrare (velut nescia quid diceret) atque hoc imprimis, quod B. Annam cum dilectissima filia conspexisset per omnia celestis curiæ subsellia discurrere, atque ab omnibus Sanctis emendicare favores, sui Ordinis Suetimouilibus impertiendis : quo eodem in fervore ipsam sic Sorores eorum singulas alloquentem audivi : Tu Soror N. hanc virtutem a Deo postulas ; tu N. istam : vos NN, illas et illas : ecce vobis accipite, quæ postulatis. Et hæc præsertim avunculo meo P. Henrico, Confessario Beate.

44 Adfuit idem illius Confessarius, quando ad inchoatum Aussonense monasterium proficiscens B. Coleta, in nonnullarum Sororum et conventu Bizontiensium assumptarum comitatu (ut mihi retulit carum una Mater nostra Agnes de Vault) insidebat asello, extraque se rapta videbatur omnibus, erecta

Crucis raptus patitur,

maxime post Communionem ;

alias inter confitendum,

et festo Vinculorum S. Petri,

medico admirante,

F

quando B. Annam vidit.

item in itinere Anzouam versus,

in

PERPETRINAM
EX MS. CAL.
upat sicca
palestræ
loca intere.

Crucis post
facit ;

a

et Crucis signo
inter patrul,

plus quam 100
pueros suet
tius a morte ;

laterum dolor
rem inferens,

transitum
faciens per
invidabilem
Aurum,

reia in aqua
nonsitam recu-
perans.

A in cœlum facie mirabiliter refulgere : uti et qui justa gradebatur P. Henricus, erectis etiam ipse in cœlos luminibus. Fuit autem res ex maximo omnibus intuitibus solatio, et passim ex campis accurrebant rustici, ac summa animi devotione prostrati in terram magnæ felicitatis loco ducebant, si vel extremam vestimentorum oram potuissent attingere. Vehementer interea ipsa omnia que gerebantur ignara, usque dum ad Dolensem urbem appropinquantes, hospitium acceperunt in exigua domo, ante conventum Fratrum Minorum constituta : qui scientes adventum ejus adeo sunt letati, ut processionaliter egressi obviam, cum canticis et hymnis eam exceperint, deduxerintque in ecclesiam : in qua dum celestibus illius colloquiis fructuosos se existimant, rapitur Coleta rursus in extasim, unde ad se reversam, ac divino penitus amore incensam instantius rogant, ut secum ad Capitulum veht accedere. Paret illa obsequaturque rogantibus, et Capituli locum ingressa, cum eodem, quo sociata advenerat, Sororum ac P. Henrici comitatu, assedit in medio, et dicere exorsa ita ferventer de status Religiosi nobilitate, Evangelica paupertate, omninoque perfectione verba fecit : ut cum omnium corda in Dei amorem accensa raperet, effatu ipsa abriperetur a sensibus. Post quæ restituta sibi valedixit Fratribus, et eorum precibus se suisque commendans, hospitium repetit. Resumitur postero die iter, iterumque Matrem Filie exalticam contemplantur, donec Auxonam adventum est, ubi conventus struebatur. Hic vero ad presentiam illius multe persone conditione et pietate spectabiles, ut Soror Agnes prædicta referebat, testata sunt : visos a se demones figura horribiles, iracundia rabidos, seque invicem discerpentes, dum e loco illo se pulsos fugere unanimi clamore vociferarentur. Quæ omnia ut essent testatiora, etiam alie subscribere in hunc modum.

Ego Soror Guilielma, Abbatissa indigna Conventus S. Clare Hisdinii, testor audivisse a Sorore Agnete de Vaulx, quæ modo relata sunt : idemque mecum faciunt Soror, h Maria Estocquette, Soror Agnes Tinghiere, Soror Margareta etc.

45 Fuit insuper in extasim rapta Coleta in Hisdinensi Conventu, quodam die Veneris sancto a Vesperis usque ad Matutinum, ad quod post redditus sibi sensus festinans, tam suavem, tam gratum a se emittebat odorem, ut qui expertus non sit, animo capere possit nemo, nedum verbis explicare. Et implebat hæc odoris gratissimæ fragrantia non modo ipsam, ad quem venerat chorum, sed conventum quoque universum ; interim dum inter matutinale Officium miro effervescens devotionis incendio tota resolvebatur in lacrymas. Absoluto Officio ad oratorium sese recepit, ubi usque ad Vesperas diei subsequenti reclusa, in contemplatione Passionis Christi defixa perseveravit : quæ autem tunc passa sit, et quanta divinarum mysteriorum cognitione donata divinitus a Sponso, cum nos studio celare voluerit ipsa, non possumus enarrare. Alias in festo sanctissimæ Trinitatis, eodem in conventu similem passa raptum, tribulationes nonnullas pusillo gregi suo superventuras cognovit ; unde incredibilem dolorem hauriens toto triduo vacavit lacrymis, afflictaque ad festum usque Corporis Christi remansit ; quando denuo erepta sensibus eam accepit consolationem, quæ exterius etiam ipsa se prodebat, toto ejus vultu atque in omni ejus actione notabilis.

46 Admisit aliquando ad Religionem puellam, Sororibus omnibus, quæ minus idoneam existimabant, improbantibus factum : cognoverat enim quod virgo illa, si remeasset ad seculum, certissime adiret salutis æternæ amittende periculum. Cum igitur illa suæ Professionis vota nuncupasset, Deum soli-

cite rogavit Coleta, ut sibi dignanter revelaret, D quanto tempore Religiosa hæc nova esset in ejus gratia permansura : et voce sibi respondentis audiuit, tandiu perseveraturam in gratia, quamdiu per inobedientiam non deliquisset. Multi post hæc labuntur anni : incidit in morbum letalem misella, et loquendi subito destituitur facultate. Accurrit Confessarius : sed velut in re desperata recedens, multum angebatur, quod nullam panperculæ ferre opem valeret. Ergo recurrit ad B. Coletam, tum in eo conventu presentem, quæ festina advolans ad infirmariam, ter nomine suo appellatæ, Maria, inquit, mihi loquere. Et ecce convertitur ad Christi ancillam moribunda, fari expedite incipit, omnem suam vitam enarrat, salutiferam de peccatis instituit Confessionem, eaque peracta ad agonem reducitur ; B. Coleta super ipsam prostrata, oranteque cum lacrymis, ac Dei auxilium invocante, usque dum animam reddens exspirasset. Tum vero in Domino exhilarata Coleta eorum omnibus assurgens : Eia, inquit, Soror nostra magnis erepta cruciatibus, salutis semitas secuta permambulat.

47 Aderunt et ego in conventu quodam, cum alia Soror ibidem infirma et a medicis iudicata esset contagioso morbo laborare, ideoque a convincti et communi Sororum habitatione segregata, jussa fuisset in vicinam conventui domunculam curationis causâ migrare. Mansit ibi spatium anni unius : quo evoluta, accedens eodem B. Coleta, et de infirma publice verba faciens, intellexit extra conventum a ceteris sequestratam vivere propter contagionis periculum. Sensit moveri pietatis viscera piensissima Mater : igitur ad domunculam festina abiit, effusanteque in lacrymas, et Matri ad genua procurrentem, ut ego ac plures alie mecum conspeximus, bono esse jubet animo, et acceptam aquæ ligunculam ori infirmæ admovens, non prius removit quam exhausta foret. Mox integra sanitas misere rediit, ad quam Coleta conversa, dixit : Tolle grabatum tuum, atque ad conventum revertere : quod illa Deum laudans atque magnificans fecit, nobis omnibus simili cum affectu subsequentialibus.

48 Hisdinum veniebat B. Coleta, conventum istæ fundaturæ ; quando ex curru prolapsa six afflixit brachium, ut ossa sede sua emota, nulli usui habile relinquerent, et magnos Beate cruciatūs adferrent. Interim eidem se spectabilem offert piæ memoriæ P. Joannes Pinet, qui olim reclusus a Confessionibus fuerat, in conventu Hisdinensi religiose defunctus : et quid tandiu, inquit, ad me cessas converti ? Sanassens utique jam pridem te : atque eo dicto persanatum reliquit. Mirabantur Sorores factum insperatum, pia Mater videlicet Agnes de Vaulx, Soror Maria Lorian, et ego Soror Petrina de Bahna ; et filiali affectu motæ, instanter postulavimus edoceri, unde tam subita mutatio esset, aut quis loco suo restituisset brachium : quibus illa : Bonus meus Pater Joannes Pinet suæ me visitatione dignatus simul mihi reddidit sanitatem, simul et inerequit desidia meam, quæ tanto tempore obliviosa distuli illius auxilium implorare.

49 Ad Vivariensem conventum in Sabaudia profectæ Sorores, quarum una ego Soror Petrina, comitabamur B. Coletam, et qui ei adhaerebat fideliter P. Henricum ; quando transendum fuit haud procul a claustris Virgatum ex Ordine S. Dominici Religiosarum, quæ nostro adventu cognito, cum obviam processissent, et omnibus sancta Mater pium pacis osculum impertiretur, longius restitit earum una propter verecundiam lepræ, quæ erat inquinata ; invitat nihilominus ad se Coleta, instat Confessarius hortaturque ut adest nihil reverita : quod illa dum facit, et osculum suscipit, plenam recipit sanitatem,

77 penitusque

quodam prope
Dulam excepta
a Fratribus,

verba ad eos
habuit,

et demones
adventum ejus
horrevunt :

alias exaltica
miro omnes
odore perfundit,

et impendens
adversam
cognoscit,

Admisit
puellam quam
norat in seculo
damnandam,

PER PETRINAM
EX MS. GAL.

et morituræ
constanter
assistit,

E
contagio
morbo laborantem suam,

Innotuit Beate
brachium,

restitu
apparens et
Confessarius
eius :

leprosa osculo
Coleta mandatur,

A penitusque mundata revertitur cum Sororibus, divinam in Sancta sua potestatem collaudans. Hæc meis ipsa oculis vidi : nec tamen minori fide credo ac testor verum esse, quod alia scivi ratione : videlicet Abbatem Corbeensem, ejus superius facta mentio est, eidem apparuisse septimo post obitum suum anno, multa cum veneratione et horrendo strepitu catenarum : quem totis artibus contremiscens Coleta, abscedere a se jussit. Item quod omnes Sorores ubicunque morientes, eidem consueverint apparere, ut ipsa ex P. Henrico audivi sæpiissime.

*Cruz B. Coleta
e carlo allata.*

*Gustulima
Abbatissa
Beslunensis.*

a. Hanc describit Abbatissa in hunc modum ex litteris Clarae Puyet Abbatissæ Vezontianensis anno 1624 datis. Antea est, atque ex una parte fortiusque Christum habet quatuor clavibus firmum, oritur enim ad quatuor angulos gemine quatuor, et in singulis ejus extremitatibus singuli lapides preloso, quidam vero geminam habet inferius pendulum : servaturque in bursula ludæicaa vincta auro plecta. Scribit autem Soror Elisabetha Baraca, cum in Vezontione apulas venerat, et osculatum, idemque reliquiss, cum inde intraret. — h. Eadem scribit quibus cognatis libellus hic primum conscriptus dicitur, in Instrumento authenticum in Prolatum nunc B. Abbatissam credit. Insistentem primum Beslun Abbatissam institutam : pervererat igitur in eo munere, aut illud interpolatis verbis transmissit, ab anno circiter 1513 usque 1591, qui annus natus est, prædictum Instrumentum excoit, et sic fuisse conculcat regenda præfecto anno statim B. : quod nemo dixerit. — c. Jamnulum tamen ne hinc iudicetur : potius videtur alumnar sua suffragia inaccessibili illa specie exoritur permissus.

CAPUT V.

B Oratōnis et Penitentia fervor : cognitio absentium : et beneficium variis impensa.

Interim tam profunda ejus humilitas erat, ut fidem cogitationum humani transcendat, quomodo autem potuerit feminæ aliqua pervenire, cui tam singulares commendantur divini favoris prerogative. Fidem etiam superabat inexhausta illius caritas, præterquam apud nos, quæ oramus experte. His virtutibus jure orandi studium accendebat, cui angelico potius quam humano vacabat fervore. Ipsa ego diebus noctibus deprecantibus audivi, et misericordiam precoribus, purgantibus animabus, ac suæ Religionis postulamentis. Audivi sæpius per noctes integras lacrymantem ejulantemque ante pedes Crucifixi, hanc ei commotibatem indulgente somno, quem vel nullum vel exiguum capiebat. Eundem sæpe cum illa ex uno in alium conventum profecta sum : frequenter autem accidebat, ut me aliisque ab itinere fossas cubitum dimitteret ad quietem : ipsa autem totas pervigilans noctes, orationes cum lacrymis funderet ad Deum : quas inter aliquando multa flentem gementemque audivi dicere ad Crucifixum : Quis es tu, Domine, et quæ sum ego ? Tales autem cum ejus essent orationes, efficaces quoque necesse est eas apud Deum fuisse, quod siquanter in conventu Lasignoniensi patuit : ubi cum panis dederet, ad P. Fr. Petrum d'Aisi dixit Coleta : Vale, teque ad manducandum panem accinge. At bonus Frater : Dies, inquit, festus est Mater : ergo tu hinc, nos inde oremus, ut alia nobis via prospiciat Deus. Acquiescit Mater : orationi incumbitur, successus tam bonus, ut mox into conventum appareret curus omnibus in omni rebus, quæ necessitati auxillarum Dei conducere, et ne dubitari posset a quo mitteretur, mox ut sublata fuere onera, disparuit curus, sicut ipsa mihi Coleta narravit.

*B. Coletæ
pirineas
exhibet.*

*et orationis
fervor.*

*qua necessaria
victu subsidio
impetrat.*

rarius in velle

Bi Eadem ego Soror Petrina testor, beatam Matrem Coletam miro et magnæ fuisse per omnem vitam austeritatis, adeoque parce comedere solitam, ut multum videretur absorbuisse, cum panis assumpti quantitas omnis ovi magnitudinem æquaret. Alimentum vero vix gustabat ullum, sed appositum sibi, pro insigni sua erga pauperem caritate, plerumque jubebat in illos distilari. Et erga seipsam rigida, sic facilis in Sorores, desiderabat eas liberatior haberi, et semel in die permittebat plenam sumere

refectionem ; ne continuis jejuniis adeo corpus extenuaretur, ut spiritus nequiret noctu diuque divino servitio incessanter vacare, justa nostræ vocationis et Religionis modum. Ad locum pellendi frigoris causa vix est Coleta accedere nunquam : lectulus et stramineus saccus in angulum oratorii reclusus, jacebat, nulla alia suppellectile instructus, quam stragula unica pauperrimaque. Habitus porro obsoletus semper, et ab aliis Sororibus prægestatus. Scio præterea B. Coletam circulo ferreo tamdiu usam, donec virginali ejus carne super eundem accrescente, bonus P. Henricus, periculo gravi quod incurrebat commotus, deponere illum obedientie præcepto adactam coegit. Hunc autem cum illa, mandato Confessarii morem gestura, conatur exuere ; tanta vi opus fuit, ut adhaerentis carnis pars non modica ferrum sequeretur, sicut crebro mihi P. Henricus narravit : ego vero circum ipsam et vidi sæpius et meis manibus contractavi.

*D
et vestitus
rigor.*

*circulo ferreo
utitur.*

Bi Idem testari possum de annulo, quo S. Joannes Evangelista ipsam desponsavit Christo, prout tum ego alia plures Sorores intelleximus ex P. Henrico ejus Confessario, et P. Petro de Kemis, qui eundem annulum Romam pertulerat. Adhuc etiam B. Coleta, cum Fr. Francisco Claret, uni ex Confessariis suis, narraret de arboribus, quæ Corbeia ante reclusorium suum subito exereverant ; et de loco in locum pro arbitrio transferantur : ac nominatio de ea, ejus folia malogranatorum foliis erant similia. Similiter asseruit mihi bona Soror Maria Dorman Abbatissa, dixisse sibi Dominam Marchionissam de Brisay, quod oculis suis conspexisset arborem super nudo lapide in fenestra reclusorii prædicti enatam.

*Annulo per
S. Joannem
Evangelistam
desponsatus.
B.*

*Arbores ante
cellam enatæ.*

Bi Dixit etiam mihi Soror Agnes de Vise-melle, accessisse se in Conventu Viviacensi quando gloriosa Mater allocuta est Sabaudia Ducem, et fratrem Excellentissimi Domini Marchiae, in Antipapam electum, presentibus solis P. Henrico et P. Petro de Kemis : a : modus autem, quo Deus ipsam coegit hoc facere et Duci suadere, ut oblatum contra leges Pontificatum recusaret, hic fuit ; quod quando divina detrectavit obedire voluntati, excusans prædictis Patribus vilitatem suam, et conditionem minime idoneam ad alloquium tanti Principis in re tam gravi, non potuit Domini Corporis communiōne, ea, quæ solebat, ratione perfiri : quare, animantibus ipsam jam dictis Patribus, consensit tandem impellenti se interim muniri, et mox commodissime potuit sacram Hostiam sumere atque transmittere, ut illas solebat. Ergo manifeste intelligens, a Deo esse quod facere compellebatur, intrepide ipsum de voluntate Dei, Ecclesiam suam scindi nolentis, admoovit : frustra tamen ; admisit enim antipapatum in consilio pertinax, eumque triennio usurpavit ; ac tandem melioribus consiliis parens, deposuit. Cum autem eum admitteret, rem totam in spiritu elocta Coleta, presentibus tum forte Sororibus dixit. Hæc hora in electionem suam Antipapa consensit cum gravi Ecclesie sanctæ præjudicio.

*Engitur
divinitus.*

a

*Ad sedem
Sabaudia
miseri, ut
captivitatem
adjuvant :
F*

Bi Vivebam ego in Bizontinensi conventu quando recepta ibidem a B. Coleta ad Ordinem nostrum fuit Commissa Valentiniensis, cum egregio fervoris et devotionis exemplo. Dum illa seipsam ante ingressum probaverat : cum autem ad nos ventura esset, eaque res pessime haberet demonem, hujus artibus effectum est, ut Commissæ equi omnes soluta correpti torpedine, nec pedem quidem promovere possent ad iter. Mutit igitur desolata, qui rem B. Coleta nuntiet, aborsusque precibus poscat remedium. Redente nuntio, sanitas et motus epais redit, et Vezontionem iter instituit Commissa, ubi in numerum Religiosarum admissa eximius fecit in virtute progres-

*Commissæ
Valentiniæ ad
Oratorem
receptæ.*

legit et curat

A sus; insipido plerumque pane ad victum et pauperrimo vestitu ad indumentum utens cum ingenti animi sui gaudio, velut presentiens non diuturnum futurum suum inter mortales incolatum; exiguo enim superstes tempore, ab his ad immortales abiit; de ejus felici transitu me audiente loquens omnibus P. Henricus edixit, nemo pro ejus anima preces funderet, quam receptam in colis divina revelatione aiebat se didicisse.

35 Testor insuper ibidem me fuisse quando filiam ejusdam, Hannequin dicti, B. Coleta adsevit in numerum Filiarum suarum: sed Pater immoderato filie victus amore, red li eam sibi paulo post voluit, quod non sine doloris sensu magno, barbarum vitandarum causa, pia Mater fecit. Accinxit tamen ad orationem se, lugens coram Deo amissam filiam; quoniam pertinacia Patris eo devenerat, ut fixum haberet deliberatumque, impositam equo extra natale solum deportare, ne qua spes eidem superesset unquam ad conobium remeandi. Sed ecce ingressa iter cum filia Patri equus, alias robustus ac fortis, tertio corruit alius ad terram: ac demum, nihil ipso de mala voluntate remittente, velut exarescens ad omnem deinceps usum factus est inidoneus. Hic errorem suum Pater agnoscere, ad Coletam redire, offerre cum lacrimis filiam suam: cui benigne receptæ Stephanette nomen pia Mater imposuit. Patrem autem multis variisque phantasmatis delirare a demone ultor Deus permisit, cui cum videretur sibi Crucifixum loqui, venit is ad B. Coletam, dictum sibi ab eodem affirmans, Fratres Sororesque omnes gravissimis tentationibus inquietari. Vehementer ea denuntiatio affligere potuisset bonam Matrem, nisi ad remedium orationis conversa, intellexisset omnes omnino in Dei amicitia gratique consistere, hisque Dominum quibuscunque in periculis auxilium tuitionemque spernere. Obiit post hæc dictis Hannequinus, et beata Matri horribili forma apparuit, immanem ululatum fragoremque ciens, cum ingenti Coletæ omniumque Sororum presentium consternatione: sicut anilivi ex Sororibus multis, quæ ex Vivaciensi conventu ad Bizantiinum transierant.

36 Saepè ego curiosius intuens, et fixis oculis vultum B. Coletæ considerans, observavi illius dentes velut combustos videri, ob ingentes quos patiebatur dolores: similiter et pedes crebra deprehendi cum habere colorem, quem tosti haberent. Et vere tantos in eis sustinebat ardores, ut refrigerandis frequenter gelidam aquam posceret. Fr. Joannes Croquoison, diu Hisdini commoratus, narravit mihi, quod sibi, ad B. Coletam in Burgundiæ partibus agentem profecto, ipsa dixerit, Sororem Catharinam Annette Gandensem Hisdini obiisse, sibi quæ apparendo schedulam porrexisset his verbis notatam. Ora pro me, Mater, quia mortua sum: quod verum fuisse postea conperitum est. Festum erat Conversionis S. Pauli et sedebat in cella Christi ancilla; quando diabolus ejus successibus invidens, ipsum terræ affixit subducta sede: quam et precul adiecit, et uno e pedibus confracto corripuit. Ita assidente in humi Matrem, dum admirabunda conspicio, audio ab illa mihi dici. Viden, Soror, quid mihi diabolus fecerit? Sarpinus in hunc modum molestus mihi est.

37 Eodem mihi narrando retulit accidisse sibi, ut in Ansonensi conventu nolulam pulsaret alienius obsequii necessarii causa: accurrit ad sonitum, tum forte vino haurienda intenta Soror Joanna Rabardelle, oblita vini decurrerentis fluxum sistere, epistomio, quod manu tenebat, in syphonem immisso. Itaque vacuum deinceps vas totum inveniens, recurrit ad Matrem, ploratque ob culpam pariter et jacturam: sed, Revertere, inquit morienti Mater,

et denuo vide quomodo se habeat. Dieta mirabile! Vas funditus vacuum, plenum vino sapidissimo reperit obediens Soror: cujus proinde virtuti miraculum Coleta, ipsa beate Matris meritis tribuebat. Quo tempore Mussiponti in Lotharingia extruebatur S. Claræ monasterium, parietes duo collabentes oppresserunt P. Joannem Deschaux, spectando intentum operi: sed illæsus ille inter ruinas permansit, precibus B. Coletæ trem totam in Hisdiniensi conventu, eo, quo gerebatur modo temporeque, videntis) feliciter protectus: quem si ibidem fuisset extinctus, in certissimo salutis æternæ periculo fuisse deprehendendum, ipsamet postmodum Fr. Francisco Claret affirmavit.

38 Invaserat me in conventu Poligniacensi constitutam gravissimus brachii unius dolor, summum omnem, et sumendi cibi eripiens facultatem; cujus causa brachium obvolvitur pannis atque ex fascia pendulum per quindecim omnino dies circumtuli: donec doloris acuitate victa, ad beatam Matrem festinanter accurri, tota forte istuc introgressam. Huic dum pedes ablui, non sine acutissimi doloris sensu, illa ex vultu intelligens male mihi esse, quærit equid mihi molestum sit. Brachium, respondi ego, pessime affectum. Tum Mater: Depone isthæc oryx omnia, et sana eris. Deposui, et ecce momento sana, nullum prorsus cruciatum sensi. Alias in conventu Hisdiniensi gravi laborans infirmitate, simili beneficio ab ea sanitatem recepi, ut enim me infirmam videret: Vade, inquit, Petrina, decumbe in loco ubi ego decubui. Ivi, decubui: subsequitur mox ipsa, atque ut ad mea redeam jubet, munusque obam Secretaria, et lectum mihi sternam in dormitorio. Nec pluribus opus fuit: ad ea verba continuo sana valensque surrexi.

39 Fungebatur Abbatisa munere in Poligniacensi conventu, quando a mensa surgens et ad Sororem Claram Labeur conversam: Quid diceres, inquit, si nobiscum ad mensam assidentes novem Abbatissas habuissemus? Eam interrogationem huiusce divinitus scienter mixtam fuisse declaravit eventus, quamvis plures accumbentium tum ad hunc novitæ essent: omnes enim novem successum temporis ad Prælatum assumptæ fuerunt, et prima quidem Soror Clara Abbatissa Vivaciensis in Sabaudia obiit; secunda, Soror Joanna Leon-Sanguier conventum rexit Annoniensem; tertia, Soror Maria Dorman Hisdini præfuit; quarta Soror Agnes Wise-melle Surregiensium Abbatissa est constituta; quinta Soror Stephana du Tarte, Vivaciensi præfecta est conobio; sexta Soror Maria du Pois, trium successively conventuum moderatrix fuit; septima Soror Joanna de Corbeia, Gueppanum monasterium gubernavit; octava Soror Maria Brenguier Molmensibus in Borhomo Sororibus præfuit; nona denique Huguetta du Tarte monasterium rexit Hisdiniense.

40 Miserat nos sollicita Mater, ut e conventu Annoniensi, ad Bizantiinum, in quo tunc morabatur ipsa, quinque vel sex Sorores adduceremus: dux parant discessum illæ, moritur una, Soror Joanna de Jon nominata: reliquæ nobiscum veniunt ad Matrem, una cum P. Henrico, eique præfate Sororis obitum nuntiamus, defunctæ animam illius precibus commendantes. At Coleta: Novi, inquit, et prius novi, quam mihi mortuam nuntiares: æterna ad me veniens tertioque compellens: Mater, ait, Mater, Mater: ecce venio ad imperium tuum. Ego vero aliam esse rata silentium imposui, sed converssa perfectissime quamvis esset cognovi, quamvis supra nivem candida appareret. Amabat summoque pia Mater tabellam eburneam, in qua Dominicæ Passionis erant depicta mysteria: hanc casu lapsum ruptamque per medium moriens Coleta P. Henricum commendavit

PER PETRINAM
EX MS GAL-
vernat ruina
oppressum,

Pen in e male
affectum
brachium,

E
in aliam
cunct infirm-
tatem:

h
e simulacrum
beatus novem
Abbatissa:
juravit
prædict.

h

Accersit
Soror, B. Cole-
ta apparet
mortuam.

Tabellam
fractam inte-
gram et Deus
restituit:

Ufus sancti
et via.

Abducatam a
monasterio
filiam,

Malto conatus
Pater restituit.

ipsa omnes
suos et gratia
Dei esse
intelligit,

miras dolores
patitur:

obitum Sororis
nuntius cogni-
cit.

venatur a
demone:

effusum dolio
vinum resti-
tuit.

A commendavit, ut curaret reficiendam. Suscepit ille, quod petierat Beata curaturum se, disruptamque secum tabellam auroreus, cum forte rupturæ modum vellet inspicere curiosius, et tabellam eo fine relexisset, solidam illam et integerrimam reperit, nullo rupturæ ejusquam apparuit vestigio: prout mihi sancte affirmavisti, inter ejus manus miraculum accidit, P. Henricus. Dixit mihi Soror Joanna la Serree, quod cum ex altera manuum male affecta ingentes et continuos pateretur cruciatus, qui eam quietis omnis faciebant expertem, remediis aliis frustra adhibitis, Christi ancillam Coletam rogaverit, ut vel signum Crucis super partem agram efformaret: at illa tam magnificam Sororis de se opinionem non sustinens, velut indignabunda supplicatorem repulit, manu in alterius manum injecta: quæ eo attractu subito se esse sanata merito est admirata.

A igit de hoc re Petrus ipse in Vita ann. 112: sed dissimulata agullo, cui suscipiendi concessum extorquere intendebat Deus, impotens de ante eam potestatem suam hostium posse trahere. — B Quibus modis iste de huiusmodi infatuavit ex MSS. memoria Abbatis huiusmodi fol. 207. In his erat, ut in oratione mentali solitudine non recederetur, sed modeste vita ac Passioni Dominice et soli obsequio insisterent. Verba ingerunt illis: res divinas reverenter tractarent. Nam cum infantis Jesu inaginem sororum non habundantia esset, quodam manu inceptum adhibuit ad magistrum Coletam, jubeas ut ei iningeret prestantiam disciplinæ laudanda. Hanc autem magnificam Sorores deinde posterius supra ostium huius exteriorum colloquia destituit, ut ejus aspectus admitteret ingredientes, parce et circumspice veritas etc. — C Huiusmodi prædictis occasione refert Abbatis huiusmodi fol. 120, quod eundem laicæ ex familia huius Burgundie, exhortationis Coletæ ad amplectendam S. Francisci regulam tabella prædixit, quantumvis interebat pilæ veli corpus quamprimum efflari, non tamen nullo septennium illud consentaneum qui deinde per annos 25 Sororibus ministrans, hoc testatus sit.

CAPUT VI.

Devotio erga Eucharistiam, morbi graves, rerum occultarum scientia.

Quod gloriosa Christi ancilla Coleta erga angustissimum Eucharistiae Sacramentum semper fuerit devotissima, vidi ego et audi vi multos — certe sacrificio Missæ intererat nunquam absque copiosa effusione lacrymarum profundisque suspiriis: amidebat autem Missam quolibet, sive in conventibus esset sive extra eos iter faceret: idque ut majori faceret animi puritate, minimas quasque labellas humi et frequenti expurgabat Confessione. Latitabat autem tum vel maxime, cum absque arbitris solitaria divinis poterat interesse mysteriis, et Sacrosanctum ad aras facientem spectare: cupiebat enim Sorores suas non pervenire in eorum gratiarum notitiam, quæ eo tempore recipiebant a Deo, potissimum sub elevatione sanctissimi Corporis sanguinisque hominibus: quando tanti erant gemitus ejus lacrymarumque tam atheres, ut intuentibus cunctis sanctorum moverent commiserationis affectum. Nec mirum, quandoquidem (ut testes mihi nunquam fuere P. Henricus ac Fr. Franciscus Claret) Sponsam unam sub Sacramentalibus speciebus odorans, eundem sapientissimæ corporis oculis propria in specie intuebatur visibilem, unde spertus tanto ardore ferebatur in Deum, ut identidem in extasim raptus, sensu motuque privatum corpus inceditum relinquere.

62 Quam etiam ex P. Petro de Osimo, et Fr. Theobaldo intellexi, quod ad elevationem sacratissimæ Hostiæ conscientiam celebrantem cognitas haberet Coleta: quæ si forte gravius culpe reatu tenebatur obstricta, ejusmodi modis utebatur illa, ut et reus unum caperet corrigendi sui, et adstantes agi aliquam arcanum cognoscerent: mentis tamen intelligeret, unde ejusmodi sententiam ipsa acciperet. Scio autem, quod omnes conditionis homines accedere cuperent, ut cum in hoc adorandi Jesu sui actu intuerentur, et gementem suspirantemque audi-

rent: sed nolebat ipsa hoc permittere nisi personis admodum spiritualibus et familiaribus sibi. Quare qui desiderii sui effectum consequi a volente non poterant, occupabant latebras, unde etiam nolentem pie cariosi observarent: quæ tamen latebra ipsimet, divini luminis arcam quolibet cognoscenti, minime erant occultæ. Quare sapientissime declaravit Fr. Francisco Claret et Fr. Joanni Millon, displicere sibi quod aliqui se absconderent, ut furtim et curiose ipsam viderent lacrymantem. Aiebat enim, non esse in sua potestate lacrymas, seu sola sive in aliorum presentia esset, quoties cælestis Regis considerabat maiestatem. Quis autem illius esset affectus, quam stupenda signa in ipsa notarentur, cum divini epuli fiebat particeps, illa sufficit oratio explicare, extra se rapti eam ordinariæ erat: et durabat raptus usque ad prandii tempus, plerumque sæpe ad vespertinam usque, et diutius quandoque.

63 Quod attinet ad morbos et cruciatus gravissimos, quos patientissime pertulit quando cum ipsa versata sum, quosque mihi omnes familiariter retuli: eorum unus, nec minimus erat, infatio quedam totius corporis, quæ modo accrescens decrescensque, modo eodem in statu consistens, dolorem ei causabat non modicum: gratum tamen et amabilem sibi respectu illius, qui tam dura tam inhumana pro nobis innocens passus est: ejus etiam indulgentia factum est, ut quandoque a morbis suis miraculo relevaretur. Audi vi enim a P. Henrico, quod ab alloquio Summi Pontificis revertens Coleta, per iter in gravissimum iniecerit morbum, sic ut letalem rata, ad mortem pie obveniens se præpararet: quippe caloris nimii vehementia retracta in fauces lingua, formidæ vocis amiserat facultatem, ipsique pene respirationi omnem præcluserat viam. Adstabant ad lectum itineris comites, cum P. Henrico et nobili Domina de Brisay, et proximum ejus et vita operientes excessum morborum lacrymis testabantur: quando egregia specie Domine adiut, eximio præter solitum candore spectabilis, et virginis caste præferens vultum: ea geminum postulat ovum, oblaturumque una accipiens manum, altera os Coletæ aperiens, contractam linguam digitis retrahit in statum suum; roque facto, infirmam amplexa et osculata despiruit, et una cum ipsa omnia tam periculose infirmitatis symptomata. Neque dubitavit ipsa vel P. Henricus (ex cuius utriusque ore rem habui) quin B. Virgo Maria fuisset subite illius sanitatis largitrix.

64 Similiter ad mortem alius tendere videbatur Vezuntionensi in conventu agra decumbens: itaque exitum suum commendare Deo sollicite incipit: vidit autem subdita in extasim autem Dominum suo in throno consistentem, provolutam ad pedes sanctissimam Virginem una cum sancta Maria Magdalena sanctaque Clara suppliciter postulare, suo ut consortio tandem jungeretur Coleta, et laboribus ejus finis per mortem imponeretur: sed flexis ex altera parte genibus S. Franciscus, id ne fieret divinam precabatur maiestatem. Ah Domine mi, inquebat ille, an ex conditane ipsam mihi dedisti, ut ex mundo educeres tam repente? Supersit illa, obsecro, etiamnum in vivis, ejus presentiam usque adeo necessarium esse nosti ad reformationem meorum Ordinum. Et visus est Francisci supplicationem admisisse Deos: convalescit enim et sana surrexit cum gemitu exclamans: Eleni vir bonus Franciscus sanctissimus non vult ut moriar, et ad Deum meum moriens profleiscer: heu me! quantis hinc mihi accedit cruciatibus! Ita narravit mihi, qui adstant, P. Henricus, Fr. Petrus Lyon et Fr. Franciscus Claret. Quod porro ejusmodi revelationes ac visiones ipsamet aliis patefecerit non ex aliqua fidei vanitate

D Queritur se observari a curiosis.

E Perpetua corporis inflatione laborat.

F In letali febre a Desperato sanatur.

G Contra Sanctos ejus consortium optantes.

H Innotescit et in laudem imperat S. Franciscus.

I Innotescit sub visionibus innotescit.

PER PETRINAM

manus agra
ejus altitudo
curata.

Hocet omnes
humilitatem,
et rerum sa-
crarum rece-
rentium.

moram pro
consilio d'ji-
ciendum præ-
dicti.

Maxima sentit
plebs Mta-
sina audit.

Christum expe-
riente
tutata

etiam elevatio-
nem conscientia
celebrantem.

A vanitate : sed quia divinarum influxu gratiarum repleta nec linguam nec ceteras facultates corporis animive habebat in potestate, atque ita ignorabat quid diceret vel aliis enarraret, usque dum sensibus plene restituta animadvertibat, adstantes in aliquam divinarum secretorum, quæ in se agebantur, venisse notitiam : quo cognito, vituperare seipsam ac vilipendere incipiebat, quam aliectionissime poterat de se loquens ac sentiens.

*Absentia et
futura cognos-
cens*

65 Scientiam industria studioque acquisitam vel exiguum Coleta vel nullam habebat : sed infusa cœlitus cognitione plurima noverat tam præterita quam futura, nullo creato magistro usa : cujus rei varia possent proferri exempla, quorum certis auctoribus compertorum distincte memini. Ita Sorore Maria de Pois referente didici ego Petrina de Balna, fuisse ex S. Francisci Ordine Religiosam, eundemque in Theologia Doctorem, et Magistrum titulo ornatum Parisiis, Magistrum Petrum Psalmion dictum, qui ab initio reformationis multum B. Coleta addictus, in morbum medicorum judicio lethiferum incidit. Profectiscebatur tum forte Beata ad quosdam conventus visitandus, nec procul transibat a monasterio, in quo prædictus decumbebat aegrotus. Quæ certo cognoscens, instantem ei mortem, non solum corporis sed etiam anime iacturam trahere : adivi infirmum, et reperit extremum in agone constitutum. Itaque nomine suo eum invocavit, dicens : Confortare in Domino, Petre, et esto robustus. Rem dictu mirabilem : auditus verba loquentis iacubundus, adeoque confortatus est, ut mox coram omnibus sanus surrexerit secundum corpus qui ut a lepra quoque spirituali mundaretur, protinus se ad Beate pedes aliecit, humiliter se offerens ad ipsius Sororumque ejus obsequium quomodo vita deinceps comite iteretur. Non egebat illa tum ministerii talis, admisit tamen oblatum libenter, ut sic laboranti anime medicinam faceret : itaque secreto advocatum monuit, expiaret animum Confessione perbetta, quali se cognoscebat egere : simul Confessarium ei nominat, virum gravem ac probum. Perit quidem eatenus ille ut Confessarium aliret : ne tamen integre confiteretur, vel importuna ei verecundia obfuit vel peccatorum commissorum oblivio. Ergo reuertenti mandatum ex ejus præscripto se esse : Minime, inquit, Coleta : et enormia quedam peccata enumerat, quæ ille tacitis prætermiserat. Obstupuit ille, et sibi plane, sicut illa dicebat, conscius. Confessarium repetit atque Confessionem, revertensque ad piam Matrem : Nunc saltem, inquit, confessus sum omnia. Sed docuit eum, aliis demum enuntiatis delictis, Dei famula Coleta non tam purum illum esse quam ferebat, tertioque eodem remisit infelicem, donec omnem peccatorum sententiam evanesceret.

*Religiosum
aliquid mori-
dum sanari,*

E

*deinde non
ritore con-
fessum*

*senect utrum-
que remittit ad
Confessarium :*

C

*vir et mulier
ejus moniti ad
vicinam mor-
tem se parant :*

66 Vexatione item vir honestus ac prudens Joannes de Colonia fuit, civis ibidem et mercator ditissimus, pariterque in pauperes liberalis ac pius et ideo apud omnes egregie commendatus. Hunc intra breve temporis spatium e vita excessurum Beata cognovit : quare illum ad se advocatum, impendentis mortis certiores fecit, ac simul de anime sue statu jussit esse securum : si tamen rem Deo gratiam facere ante mortem vellet, disponderet provide domui suæ, certis propinque migrationis. Parec ille, testamentum condidit, et rebus cunctis bene ordinatis, in morbum incidit, moriturque. Hoc me audisse frustra hic dixerō : cum res sit omnibus passim nota. Sic Polignaci eundem ex urbe Cabilonensi matrona, quæ suæ visitationis gratia, devote venerat Polignacum, propinque mortis viciniam indicavit : itaque præmonita illa, neque dubia de veritate prædictionis, animum expiat Confessione :

post quam, modico interjecto tempore, in morbum prolapsa vivere desiit.

67 Iuxit mihi P. Petrus de Renis, a sibi ob quoddam B. Coleta negotia Romam profecto evenisse, ut ageret aliquid, quod præter Heum nemini credebatur esse notum : redit interitum, et coram beata Matre consistens post duram increpationem secreto intelligit quid commisisset in via : ex quo cognovit bonus Pater nihil ipsam latere, quod ad spirituales suorum Fratrum ac Sororum statum spectaret. Et sane enuntiabat Visitationibus non tantum præsentium, sed absentium quoque defectus occultos, ut iis opportune prospicerent. Dicentem insuper ipsam ego audiui : Edico vobis Sorores meæ, quod singulari munere mihi divinitus concessa, tam claram certanique notitiam habuerim Ordinis S. Francisci nono ætatis meæ anno, atque habui trigesimo vel quadragesimo. Fassa mihi etiam quandoque est raro ad se adire aliquem, ejusmodi sit conditionis ille, sive consilii sen solati causa vel alterius cujuslibet necessitatis pretextu veniret : quin venientis adventum, rationem, intentionem aliique præciperet, ut ne imparata responderet. Ergo a Patribus et Sororibus omnibus, ipsique adeo Confessariis suis mira observabatur reverentia, probe cognoscentibus quam raræ scientiæ dono polleret : neque absentium minus quam presentium reverebantur, ejus rei mihi testes fuere prædictus P. Petrus de Renis et Fr. Franciscus Claret, jam sæpe nominatus.

68 Erat in conventu Bizantino Novitia, quæ diabolice succumbens tentationi egressum ex monasterio serio meditabatur, nemini vulnus summi detegens. Hanc ad se divinitus edocta advocavit Coleta, expressæque culpe confessione sic amnavit, ut mutata in melius voluntate, majore deinde quam ceperat fervore in suscepto Religiose vitæ proposito sit progressa. Hædem cum divino interesset Offitio, Sororum una vanis atque periculosis mentis evagationibus distrahebatur ab orandi attentione : aberat longius in claustrum Mater, cognovit tamen quid animo voveret, et Religiosam submisit, quæ pilaret, nugas istas missas faceret, sibi que ali insidante caveret damone, quod et fecit nulla interposita mora. Tantum valet opportuna monitio ex caritate procedens : sicut in majoris momenti rebus etiam patuit. Et enim cum totis Galliis bella arderent, et copiosius utrinque exercitus ad prælium stato die incedendum convenisset, admonita in spiritu Coleta fuit, copiosum sanguinem effundendum eo prælio, plures autem animas immo damoni cecissuras in prælium. Mota igitur, et utramque partem studens componere, misit Fr. Joannem Milon cum monitoriis ad utriusque exercitus Duces epistolis, quibus quid sibi esset revelatum declarans, tantum effecit, ut mutatis animis et deposita pugne cura, ipso loco capta sint conciliande pacis tractatus iuri.

69 Item in conventu Polignacensi Novitia quoddam ad mortem laborantis curam commiserat alteri Religiosæ, sidiere admonens ut ad agonizantem se quam citissime adveneret. Ne faceret quod jussa erat bona Soror somnis prohibuit, in oculis, longiori vigilia et præcedentis diei laboribus fatigata, surrepens, interim dum animam agit Novitia. Expectata igitur mortuata reperit : et mox increpantem graviter Matrem audit : quæ vehementer dolens absente se mortuam Filiam suam, negligentem Sori prædixit futuram, ut nemo morienti præsens adesset. Nec levius quam prædixerat evenit, affuit tamen in eodem conventu pia Mater, cum illa aliquamdiu post ultimam corrupta infirmitate, necdum perceptis Christianis Sacramentis, elinguis jaceret : advolat igitur lacrymans, et lacrymis fervidas orationes miscens, impetravit a Deo, ut sensibus

D
PER PETRINAM
EX MS. GALL.
a
admonuit
Confessarium
rei clam gesta :

naveans plene
cognovit
S. Francisci
institutum :

pleraque suo-
rura oculata
novit,

E

corripit medi-
tationem defectio-
nem,

evagationem
mentis volun-
tariam :

impedit
prælium com-
muniendum.

P

Negligentem
in curanda
moribunda

nemine præ-
sente mortua-
ram prædicit.

7. suis restituta misera et loquendi reciperet facultatem et Sacramentorum opportune communicaretur presidio, post quæ mortua est, ut predictum fuerat, nulla prorsus e Sororibus presente.

PERPETUAM
EX MS. GAL.

aliam quodque
mortis cur
admonet?

aliam dicit
non quæ secun-
dum.

B

In hoc mo-
nasterio cur
Fratribus de-
derit.

70 In conventu Vivianensi Beata commemorans, instantem Domicellæ ejusdem Polignensis exitum in spiritu cognovit: ejusque præsentia extremum frui cupiens, absentem ad se evocavit per litteras, ac deinde monuit morituram: quod vere prædixisse ipsam secula in brevi mors probavit. Simili modo scrivit prædixitque alia, æque ab hominum cognitione remota, quam ignota cuilibet est mortis suæ hora. Petebat in Ordinem admitti adolescentula quidam, cui ad formæ gratiam mira morum amabilitas addita favorem omnium conciliabat, Sororum, inquam et Confessari: quæ rara naturæ ac gratiæ doni in illa demirati, opportune impetrare ad illius admissionem impellebant restituentem Coletam, propterea quod spirituali oculo arcantur omni vulnus inspicisset: Victa igitur deprecandis votis: Ugitis, inquit, me ut hanc recipiam: verumtamen scitote futurum nunquam ut usque ad Professionem perseveret. Ita evenit: tot tanquæ gravibus tentationibus oblata fuit misera, ut observatu impossibilis visa ei sit Regula, atque ad seculum vomitumque relict.

71 Audivi quod gloriosa Mater Coleta Fr. Joanni Foucault loquens, eadem dixerit in principio reformationis Ordinis S. Clare datum sibi a Summo Pontifice fuisse conventum Fratrum Minorum Italie in Burgundia, ut ea reformato, istis pro arbitrio suo vel Fratres vel Sorores constitueret: ipsa autem videns nulla in provinciis istis esse sue reformationis monasteria, et multos undique currere Fratres, in novitate spiritus vivere cupientes, nec parum ad commune bonum Sororum posse conferre: et constitueretur alibi vel seminarium Fratrum prohibita, prudentia, doctrina ac Religione præstantium, qui inde per conventus distulati præsent, mire ejusmodi virorum agentes: hæc, inquam, considerans, aggregavit istis loci modi homines, qui magnis istis proferibus aucti, optimis deinde virtutum exemplis monasteria omnia impleverunt.

72 Instabant illi loci eodem Ordine Minorum alii, spiritualis hujus ædificii subsidio nequaquam a Deo destinati, ut sibi a loci magistratibus addiceretur conventus, quem sue reformationis Fratribus Coleta destinaverat. Sorores autem cum repulsam suis paratam viderent, nec tunc preces ad Deum convertunt, quas promptæ fuit ex auditu eventus docuit: nam quidam e Magistratu, Magister Stephanus a Magna valle, vir prudens ac hominis magisque in Parlamento auctoritatis, plerosque senatores videns in Fratrum tam vehementer instantium partes propendere, ne cogeretur conventum Sororibus abjudicatum cernere, in iter sese contristatus dedit, beate Christi ancilla desperatum negotii illius statum mutaturus. Ecce autem ex improvviso apparet in iudicio, obviam in læta Mater gloriosa, et manibus innuens ut ne pergeret, clara et intelligibili voce adjecit: Regredere, Magister Stephane, regredere, viisti etenim. Cui ille mandato obtemperans (proat super ipse aliis, mihi ex ejus ore P. Henricus dixit) reversus in Parlamentum est: ubi equalibus utrimque suffragiis pendebat sententia, sed impulsu adveniantis opportune Stephani eadem, in favorem Sororum dato, eisdem conventum expetiti addixit.

remisso in
sententiam
positum, effi-
ci.

Fr. Jo. Foucault
an Coleta aucto
verissimus.

a Petrus hæc ipse de se scribit num. 135. — b De Doleensi conventu actum fuisse, non satis clare quidem Petrus hic exprimit, sed clare probat Abbatis. — quod tamen inter jo. et alios Coletanorum adherentium nominat dictum Fr. Joannem Foucault, in eo non satis certum seculum conjecturam liquet ex Instrumento Abbat. Doleensis, in quo num. 7 dicitur ipse beata

devotus, notus, et familiaris Religiosus — ut ex ipsa Coletanorum reformatione pulvis quam observantium Beata adversantiam minus facile videatur.

CAPUT VII.

Infestationes a dæmone, datum Prophetiæ, obitus et eam seculæ visiones.

Veno ad invidentium virtuti ejus machinationes dæmonum, quas illa jam inde a suæ conversationis principio multas passa, gloriose triumphavit: nam cum adhuc in suo reclusorio Corbeie existeret, venit aliquando per caminum diabolus, (quemadmodum Soror Agnes de Vault et P. Henricus mihi narravit) et in muro tantum foramen fecit, quantum transituro illac homini sufficere poterat: sed B. Coleta foramini opponens deipare genitricis effigiem, coloribus expressam in tabula, paulo post aurum sic invenit redintegratum, quasi nullo maleficio fuisset violatus. Varias quoque formas inducebant dæmones, ut piis ejus orationibus impedirent, et præproposita sanctasque intentiones subverterent: quibus cum parum proficeretur aut nihil, venerunt ad verbera invidiosissimi spiritus, et fustibus aliquando sic contederunt ut toto corpore viventem, et tetro ingrore deformem viderit aliquando Soror Agnes predicta, ut mihi P. Petrus de Remis et P. Henricus ac Soror Jacoba le Grand affirmarunt.

Reclusorio
perforatione,

et spectris in-
fests dæmones

ad verbera ve-
niant:

E

74 Ipsa quoque mihi dixit aliquando nocte quandam se persolvendis Deo precibus intentam in oratorio, dirissime exceptam fuisse verberibus: nec eo contentos dæmones sic confusam intra minus fenestellæ angustias ipsam conegisse, vehementia tanta ut nec loqui posset, nec extra summam difficultatem respirare: mansisse autem se eo loci usque ad sextam matutinam, donec Sororum aliqua supervenit, quæ tali in statu reperiens Matrem, et opem ferre frustra conata, Fratrem denique laicum, nomine Reginaldum accessit: qui suos quoque conatus irritos esse videns, fenestram disrumpens, explicavit angustias, quibus aliter erui viva non poterat. Hoc autem in Bizontino conventu accidit. Verum privata sunt ista incommoda: publicum et commune totius conventus Deresiensis quietem incommoditatemque impetebat, quod sequitur, inimici dæmonis stragem, et una matrem filiasque involvisset ruina, ni laborantibus suis mirabili modo incurrisset Deus.

ipsam intra
angustias sa-
focandam
compingunt:

ea intempesti-
vo pulsa cam-
panæ

F

75 Venerat ad predictum conventum ipsa Mater eo tempore, quo ipsum oppidum præsidiariorum militum ingenti multitudine gravabatur, et propter bellicos in provincia motus suspecta erant omnia: eorum præsertim, qui veniebant ex partibus hostilium ditiorum, quemadmodum B. Coleta veniebat, etsi nihil esset metiendum cumquam a tanta cordis puritate, qua partibus utriusque famulabatur. Arripuit tamen occasionem diabolus, et Sacrarum præfectam, cujus officium erat nocte media signum ad Matutinam psalmodym dare, e somno suscitans inter horam nonam ac decimam vespertinam, impulit ad campanam de more pulsandam tempore non suo: simul et hostem adduxit scalas ad mœnia admoturum. Attonuit intempestivus ille pulsus nocturnus in mœnibus exultatores, qui eodem temporis momento inimicorum conatum deprehendentes, primum quidem prohibere ascensuros: deinde nihil dubii quin hosti ad invadendum civitatem signum campana dedissent Sorores, turbatis supra modum annuis gravissima quoque minabantur innocentibus, in manifesta, ut quidem credebant ipsi, prodicione deprehensis. Ergo advolant ralhdi ad conventum: sed ecce dum ad illius valvas accedunt, iisque effractis, mactare omnes ac perdere cogitant, protegente suas ancillas Domino, et antiqua in earum gratiam miracula

quas Deus
liberat, multo
to historiologi
cursum

cula

A cula iterante, publicum oppidi horologium, quod juxta veram temporis rationem nudecimam horam indicare debebat, indicavit primam pulsui suo; eoque non exili, ut alias semper, sed præter morem naturæ grandeculo, sic ut auditus ab omnibus distinctissime omnium quoque annos averteret a memore cogitato, eoque præcipiti animi furor alieptos milites pariter incolæque arguentes, bullo illato damno recederent, taciteque se commendarent piis Sororum meritis, quibus acceptum referri posset, quod qua hora ipsæ ad precandum surrexerant, eadem nocturno eorundem patu excitati vigilas, hostes a membris amoverunt. Quæ in re illud quoque mirabile accidit, quod, duabus horis hoc miraculo interceptis, nihilo tamen tardius apparuerit aurora, quam expectari debebat si ad medium duodecimæ, ut conseruaret, fuisset pulsatum pro Matutinis: sicut ipsa Beata atque Sorores retulerunt, Dei potentiam collaudantes.

76 Prophetiæ gratiam, quæ prædita erat, in hoc beata Mater ostendit, quod in Languedoniae partibus constituta, ut P. Henricus et Soror Agnes de Wisemelle retulerunt, mortem Martini Papæ prædixit, et nasciturum in Ecclesia schisma ac finem Concilii Basileensis, nec non electionem Felicis Antipapæ: eaque tribus ut minutum annis, antequam eventum vera probarentur: ex qua prædicatione ingentem animi dolorem concepit. Alias adductus cum esset ad eam exanimæ formæ puerulus, Domini Joannis a Courant filiolus (gratissimus namque ei erat parvulorum conspectus, primæque innocentie statum sibi representans) intuitu enim Coleta cognovit, damnandum esse si superviveret: precibus ergo apud Deum egit obtinuitque, ut morte præmatura extingueretur. Ecce autem qui sanus valensque advenerat, reducit reger moriturque. Mittunt attoniti super insperatæ mortis eoleritate parentes, qui Sororibus mittent funestum casum: ut hæc verborum memores, quæ ex ore Matris sue audierant, jubent ea renuntiari dolentibus: quibus non modico solatio fuit intelligere, quantis modis optanda filio suo mors illa fuerit, neque difficile existimant voluntatem suam beneplaciti divini, et prudentis vere virginis Colete optioni naturalem suum morem submittere.

77 Desiderium Beate animas in Purgatorii penis detentas advivendi tantum fuit, ut si permissis et Deus, libenter sola perlatura fuerit supplicia omnia earum omnium præcibus debita: multas igitur ad Deum fundebat preces illarum subsidio destinatas, instituitque ut Sorores omnes tribus ejusque hebdomadæ diebus, Majori excepta, Vigiliis defunctorum cum tribus lectionibus recitarent. Pari solitudine accurrebat ad moribundas Sorores, in illas expensæ quicquid divinus acceperat gratiarum: salutaria monita suggerendo morientibus, eisque Divinam misericordiam ferventer implorando. Simili eos etiam persequabatur caritate, a quibus aliquid patiebatur incommodi: et tuere hi ex omni conditione homines domestici externique, nobiles et ignobiles, Religiosi ac seculares: sed quantumcumque duras ab eis persecutiones pateretur, nemini tamen offensam se signo ullo verboque indicabat: sed pietus salutem omnium, atque ipsorum imprimis, et verbis et operibus satagebat promovere. Ipsa mihi fessæ est bis se fuisse intoxicatam, nec ignorare quibus agentibus id factum esset: elemententer tamen ignoravit reis, nec ullum præ se tulit injuriæ sensum, sicut nec dampna valetudinis ex maleficio ullum contraxit, divina ipsam protegens dextera.

78 Talis cum esset illius mansuetudo, facile fuit per eam multos perverissimæ etiam vice homines ad Deum et bonam frugem converti: qui autem ex his remanebant in nequitia obdurati, super hos dele-

bat magis quam ex omnibus incommodis et cruciatibus, qui sibi ex morbis aliisque causis proveniebant. Nam licet labores atque ærumnæ, quibus usque ad extremam ætatem exercita est, multiplices fuerint et præceperit, eo tamen animo omnes pertulit, ut nihil fuerit recusatura quo minus ad Dei gloriam proximorumque salutem denique easdem omnes et majores etiam toleraret. Sæpe cum ex uno conventu in alium erat ipsi proficiendum, adeo debili fractæque valetudine erat, ut non videretur quartam unius leucæ partem absque vitæ dispendio posse absolvere, et tamen ignis animis se dabat in viam, dicens nihil interesse, in campis an in civitatibus diem suum obiret, modo in Dei obsequio juxta beneplacitum ipsius mori sibi contingeret. Ergo totum vitæ spatium ut fissime transigat: quamvis enim cum ea vixi in laboribus, in vigiliis, in penitentis sponte susceptis, in orationibus privatim ac communiter frequentibus scio fuisse occupatum Dei aut proximi sui causam.

79 Obitum quoque suum præcognovit, et futurum dixit in conventu Bisdiniensi, Purificatæ Virginis Matris festo, ut ultra duos annos non superviveret. c Audiivi autem a P. Petro de Remis, a Sorore Maria, atque aliis conventus Gandensis Sororibus, quæ tribus septimanis ante excessum ejus Atrebatu fuisse, quomodo beata Mater præscia dei et horæ, quæ sibi moriendum esset, eandem omnibus convocatis revelavit: admonens atque adhortans, ut semper pie essent et timentes Deum, Regulam servarent exactissime et proprias reformationi sue constitutiones, reddentes fideliter Deo quicquid ei volebant: d de cetero ne multa a se extremo illo tempore verba sperarent, sinerent se res suas cum Deo agere, cui se tota mente obstruxerat. Dominica die, audito Sacro et Eucharistico pane suscepto, speciali Dei visitatione fuit observata est: postquam velut extra se facta, nullus omnino rei coram ulterius gessit, nisi Sponsi sui, cum adorando, ad ipsamque suspirando. Interim deliquitum patitur, et a Confessario Sacramento extremæ unctionis munus ad agonem. Recepit autem in prædicta Dei visitatione quatuor insignes favores: quorum primus fuit, quod ad exemplum Christi patientis gravissimos censerit cruciatus, qui ei ad ultimum usque spiritum perdurarunt: alter quod reliquo omni tempore a rerum divinarum contemplatione nunquam avida fuerit; tertius quod sacrum Missæ sacrificium semper audiret dici: postremus denique quod hec communitati Filiorum suarum præsens non esset, tam claret tamen distincteque noverat quicquid ab omnibus abique fieret, nec coram se singula agerentur, sicut narrantem audiivi Confessarium ejus.

80 Volebat ipse ejusque sociis morienti adesse: ideoque erant conventum ingressi, præstolantes dum horam esse extremam intelligerent: cognovit hæc ipsa Deo revelante, ideoque accessit eos ad se jussit, et suavis verbus allocutos dimisit. erat enim dies iste Veneris, nec morti suæ destinatus. Sabbato vero sequenti post factam orationem dixit suis, ultima nunc vice requieturam se, et, ut erat vestita decumbens, velo, quo velata a Pontifice fuerat cum Abbatisa constitueretur, caput obnubil, et suorum erratorum veniam a circumstantibus postulata, immobilis perseveravit, ore atque oculis clausis, inter acerbissimos dolores per horas quadraginta octo protractus, usque in Feriæ secundam, quæ tunc sexta Martii erat, anni millesimi quadringentesimi quadragessimæ septimæ, quando circa horam ab ortu solis primam e coram Sororibus omnibus, ac P. Confessario et illius socio, extremum diem fideliter Gandavi elansit. Relictum est sanctum ejus corpusculum in eo super quem expiraverat, lectulo per horas duodecim

D
PER PETRINAM
EX MS. GAL.

obique illa
valetudinis
sue vito.

Præmonet
qui die et hora
moriitura sit:

c

E

d

Sacramenta
suscepit:

4 donis in
morte tonora-
tur.

F

cognovit in-
gressum Con-
fessarii:

ad mortem se
componit.

e

et ortu diet
anticipulo.

tutatum
schisma per
ed.

a
citam mortem
impræparat
pœna
dummodo si
dolorescat:

per sollicitudine
pro juvenibus
defunctis,

mortuorum.

rumoris.

b

per ceteros.

A tulissent, tandem cum lacrymis B. Coletæ obtulerunt. Tactæ humanitatis sensu Sorores accepere velum, quo uti Mater sua consueverat, eoque obvolutum defunctæ corpusculum, ad ecclesiam denuo referri iusserunt. Ibi gloriosissimæ Matris nostræ meritis vita puellulæ reddita, ipsa baptizata est, et Coletæ nomine nuncupata : quæ cum iustum attingisset ætatem, oblata Sororibus susceptaque est, et S. Clare inter nos Religionem professæ, postea etiam Mussipontanum conventum a Abbatisa rexit ; fuitque hoc miraculum tota Vezontione notissimum. Eiusdem urbis civis, et nostri conventus benefactor eximius, Joannes Boisot, simili beneficio revocatus ad vitam, sæpius proligium in se patratum confessus est, idemque iurati testes complures affirmarunt, tanquam rem passim apud omnes certam. Tertius in eodem miraculorum genere fuit nominatus sæpius Fr. Franciscus Claret, qui beate Matri fidele obsequium humiliter præstiterat per annos triginta. Huic post gravem morbum in civitate Lugdunensi extincto, visum est ad iudicium adduci se, atque impetranda misericordiæ cuncta primum ad Beatissimam Virginem Mariam, inde ad Apostolos, Martyres, Confessores atque Virgines ahlegari ; omnibus autem iudicantibus B. Coletæ esse sistendum, illius interventu restitutum esse animam corpori suo, atque ita revixisse se, et integerrima deinde sanitate usum, ipsi mihi affirmavit.

B

85 Nihilò his minora sunt, quæ vivens mortali in carne patravit : testor namque audivisse me ex P. Henrico, quod cum existeret in Castrensi conventu in regione Albigeni, B. Coleta in Lesignanensi commorante, infirmatus usque ad mortem fuerit : quod dilectissimi sui Patris periculum in spiritu edocta pia Mater, multumque de eo afflicta et morrens, Castrum se transtulit, moribundum invisit, fasisque ad Deum precibus, longiore eidem vitam a Deo impetravit, qui proinde paulatim convalescens pristina restitutus est sanitati. Testor item Religiosam fuisse alterius Ordinis, quæ emendatiorem vitam desiderans agere, cum suorū licentia Superiorum ad Ordinem transiit S. Clare, instanterque petuit illi conventui deputari, in quo B. Coleta morabatur. Et obtinuit illa quidem, quod volebat : sed paulo post in gravem prolapsa morbum eo deducta est, ut quoniam de proxima morte nihil dubitabatur, fossa eidem sepeliendæ, quam ipsa vidi, jam esset excavata. Verum sancta Mater considerans quam exiguum sancti sui desiderium concitata esset moribunda Soror, propter brevissimum temporis sibi concessi spatium, inducias eidem poposcit a Deo ad faciendos dignos penitentis fructus : quod autem poposcit plene obtinuit : convalescit enim Religiosa illa, et annis viginti supervixit : cuius rei tot testes esse possunt, quotquot tunc, cum facta est, Poligniaci commorabantur Sorores b.

C

86 Testor quoque narratum esse mihi a Sorore Matthæetta, ipsius B. Coletæ cognata, itemque a viro insigniter probo Joanne des Bees, tanquam rei publice notam in Conventu Bizuntino, quod aliquando B. Coleta visitationis ergo iter agente, ita copiose intumuerant aquæ, ut predictus Joannes cupiens unam Religiosarum secum equo transvehere, aquarum violentia abreptus fuerit simul cum equo et Religiosa jam dicta ; sic ut de sua et illius vita actum crederet : sed clamante ad Deum Coleta, ereptos exivit et ripæ incolomes reditos esse mebat. Similiter de Magistro Petro Psahmon, cuius supra facta mentio est, meminisse a pluribus mihi esse relatum, quod cum eum in profundam foveam aqua plenam dilapsus, citra spem salutis sibi vel equo reliquam, recordatus in tali articulo mirabilium operum, quæ per B. Coletam operabatur Deus, opem

Martini T. I.

illius imploraverit, et mox se liberatum miraculose sit admiratus.

87 Architectus quidam egregius, nomine Jaqmont, conventus Viviacensis in Sabaudia ædificandi curam susceperat, cum istic B. Coleta moraretur, hic cum vice quadam ad ripam Laciæ ageret cum sociis nonnullis, necessariam ædificio materiam adducentibus ; ita subito intumuerant aquæ, ut præsens cunctis adfuerit naufragandi periculum. Vidit in spiritu pia Mater isto in discrimine laborantes, et amissa spe vitæ ejulantes : itaque Confessarum suum inclamatum rogavit, ut vel signum Crucis super aquis efflueret : quod ubi fecit prompte obediens, sedata illico tempestas est, salvique ad portum fabri appulere : inspectante me atque observante nullus motu vel edoctam de periculo, vel induram ad perquirendum remedium Beatam id, quod dixi, præcepisse. Virum ego ex Ordine Minorum religiosissimum novi, qui ad insigne studium perfectionis tam singularem propagandæ Catholice fidei zelum addiderat, ut eum sanguinis sui effusione testari cupiens, Hierosolymam adierit ; ubi a Sarracenis captus in tetrum carcerem est coniectus : in quo visitantem se consolantemque Coletam vidit, ut ipse mihi postmodum a vinclis liber, confessus est : prædixerat autem ei beata Mater liberationem propinquam, eo quod operam ejus Christus destinasset ad alia quædam magis sue gloriæ conducentia.

88 Publico notum erat tum Sororibus tum secularibus Polignacum incolentibus (ex quibus testor me sæpius audivisse) duemones, qui carcerem loci vicinarii conventui, mox ut sol occubuerat, intemporis nocturnis et terribilissimis iniquitabant, non exiguum miseris vinclis molestiam adferentes ; statim ut signum ad Matutinum Sorores campana dabant, solitos fuisse disparere, omni strepitu cessante : quesiverunt igitur miseri illi, æqua esset nota illa compescendis demonibus neque adeo efficax : et Coletanarum esse intelligentes, laudaverunt Deum in sanctis illis ac piis animabus. Ibidem Joannis Maillardæ uxor in puerperio periculoso constituta, filiam suam ad B. Coletam ablegavit, per quam se suamque prolem piis illius precibus commendaret : vix illa accepit nuntium (ut mihi retulere, qui adstabant) quin oculis in cælum erigens, puellas responderit : Eia, domum redi, et matrem peperisse reperies.

89 Multo majori in discrimine constitutam uxorem, ejusdem oppidi civis Joannes Courrad pene habebat in desperatis : quippe quam obstetrices negabant postea ad partum venire, nisi ventre dissecto, in quo factus per matris agitationem nimium transverse jacens, non inveniebat egrediendi facultatem. Et medicos ille quidem jam chirurgosque sectionem facturos, advocarat in domum : subit tamen antiquam prius B. Coletæ, tunc Poligniaci presentis, preces exposcere : ergo jubens, tantisper expectarent dum redeat, ad conventum properat ; uxoris necessitatem exponit ; preces efflagitat : quas illa absque mora tunc ad Deum, breves quidem, sed efficaces : etenim ab his ad moestum sollicitumque maritum rediens : Misericordiam, inquit, uxori tuæ fecit Deus : vale et filium tibi pariet. Nec aliter quam prædixerat evenit : peperit mulier, et totum quinquennium prolem superstitem aluit : ita me ex Sorore Matthæetta B. Coletæ rogata audivisse fideliter attestor. Eadem atque Sorores dixerunt mihi, quod ex ipsamet etiam meminisse me audire, eam aliquando vehementer morientem ob amissum propemodum usum oculorum, precibus ad Deum fuis, tam claros illico sanosque recepisse, quam habuerat unquam. Causam autem illorum præ ceteris membris amandorum hanc fuisse Beatæ, quod per eos Chri-

78 stum

D
PER PETRUM
EX MS. GAT.
ulit a naufragio:

c

capitulum a
Sororibus
visit.

E

Coletanarum
campanæ so-
nitus demonibus
compescit.

Precibus adju-
ta puerperæ:

F

virate oculi
tum ipsarum
utilit:

tem civis
Vezontionen-
sis,

et Fr. Francis-
cus Claret.

Prolixiorē
vitam impetral
Confessario
suo

vi Religiosæ
reiens adiu-
sæ, jam prop-
morsus,

b

a submersione
periculo libe-
rata aliqui,

PER PETRINAM
EX MS. GAL.amentia periculosa,
Confessione
depulsum.Apostema in
gutturis, et
tum applica-
tione crinum.dum montales
a vivente sa-
nati.alia sub cura
vitali ne
concretereturItem propria
tibia.

d

septem infir-
mos.

dolor capitis.

manus a gra-
vitate.

Astum sub sacra latentem Hostia gaudebat contem-
plari. Vidi porro etiam alieno: oculos pari facilitate
ab ea curatos, quando Vezontione ad ipsam recurrit
simili in casu Soror Catharina de Mansie, ejus in-
firmiorem a Coletæ inspicere et curari idem fuit.

90 Matrona Poligniaci opulenta, ejus expensis
eo loci fuerat conventus erectus, morbum incurerat
periculosum, qui cerebrum petens, eam fere de statu
sanæ mentis dejecerat. Ea, postquam a moriente
marito frustra adhibita fuerant consilia alia, tandem
ad Coletam ab eodem mittitur, quæ graviter incre-
pitam docuit, divina hoc ei ultione accidere, quia
longiori quam par erat tempore non expiasset ani-
mum per Confessionem: deinde Confessarium suum
P. Henricum de Balma advocat, cui dum confitetur
mulier, orat ipsa tam efficaciter, ut a perfecta con-
fessione salva illa et sana surrexerit. In conventu
porro Bizontino testes pene omnes Sorores habui,
fuisse istæ Fratrem, Eustachium nomine, qui inter
mendicantium ita graviter tibiæ unam læserat,
ut immedicabile vulnus medici crederent: sed quam
a medicis sperare non poterat, a B. Coletæ medici-
nam accepit, delatus ad illius præsentiam: quæ
postquam illius inserta rem Deo commendasset,
mox persuasum se bonus Frater sensit. Alium
quoque Fratrem fuisse, testatus est coram omnibus
Sororibus, interque eas etiam me audiente, P. Pe-
trus de Osiao: cui ad obsequium Sororum ejusdem
conventus destinato nomen erat Petrus Goullier, et
ad periculosum morbum accedens molestum in gut-
tore apostema spiritum pene intercludebat. Hujus
cum prædictus Pater Visitator miseretur, nec
sciret quo eum posset remedio sublevare; tandem
recordatus paucorum crinum, quos ex sacro Coletæ
capite penes se habebat, illos supra infirmum po-
nens, eumque cum oleum velut Cruce signans, inte-
græ ipsam restituit sanitati.

91 Ductus ex Ordine S. Clare monialibus ad mor-
tem agrotantibus cum nulla prodessent medicamenta,
ac ne micam quidem panis ulterius viderent transmi-
tere, sanitatem contulit pia Mater, buccellam panis a
se masticatæ utriusque ori imponendo: uni Elelineæ,
alteri Jaquette nomen erat: et utrique mox a trans-
misso in stomachum, qui præbatur, bolo surgenti
præsens adfuit. Similiter ex Joanna de Corbiera, con-
ventus Surrogensiensis portaria, audivi Sororum unam
sub cura lapsam in itinere, omniumque judicio mor-
tuam et contritam, ad Coletæ preces ita sanam
surrexisse, ut hodie adhuc videtur: miraculum autem
prædicta portaria sciebat abauriga, qui currum
illum tunc ducebat. Sic et in conventu Bizontino
Soror Catharina de Mansie, quæ in ignem lapsa
manus pedesque graviter adusserat; postquam ad
Matrem Coletam accessit, unica illius miserantis
aspectu supra se defixio, in utrisque sanata est.

92 Ab ipsamet audivi in plurim Sororum præ-
sentia, quomodo adhuc juvenula paterna in domo
ligna fludens, exerrante letu securim in tibiæ suam
sic inpergerit, ut eam propemodum amputarit, et clam
tamen parentes habuisse vulnus, illudque circum-
ligatum commendasse Deo, alteraque post die sana-
tum integerrime reperisse. Soror autem de Vault
mihi dixit, quod in Auxoniensi conventu, cum illius
ipsa Abbatisam ageret, septem Sorores haberet
periculosè infirmas, quæ omnes a B. Coletæ, cussa
Visitationis illuc adveniente, sanatae sint. Fuit in
conventu Poligniacensi Soror, Clara nomine, quæ
per annos viginti intolerabilem capitis pressa dolo-
rem, oculos jam fædo confortibus habebat: quæ ab
advolante ad infirmariam Coletæ, post plurima sancti
alioquin verba, ab omni cruciatus se liberam sensit:
prout ipsa, quæ beneficium recepit, mihi Vivaci
declaravit. Vezontione autem scio Margaretam de

Cayeux Ordinis nostri Religiosam immedicabile vul-
nus habuisse in manu, a quo curata sit, B. Coletæ
manum fortuito arreptam vulnere applicans.

93 Neque ea præsentem tantum patrabantur mira-
cula, sed etiam in absentis gratiam benignus Deus
multa supra naturæ vires operatus est: quale est
illud, quod ex P. Petro de Remis auditum memoria
recolo, scilicet Sororem Margaretam Blauvais, re-
cepta unica Beata epistola consolatoria, subito sur-
rexisse a morbo, qui letalis ab omnibus judicabatur.
Merito igitur epistolas ejus velut pretiosa munera
restimabant et servabant eæ, quæ aliquis nancisci
poterat. Fuit aliqua, cui plures eorum in fasciculum
colligatas sinu gestanti et aquam haurienti eodem
excederant in puteum: extractæ autem die tertio,
cum luto undique fœdatis essent, iterum immersa
sunt in aquam, et tamquam si pauciores, lotæ atque
siccatæ etiamnum servantur, tam integre et recen-
tes, quasi nunquam fuissent humectatæ.

94 Præterea ex P. Petro de Osiao et P. Petro
de Remis audivisse me testor, quod dictus P. Petrus
de Osiao, Conventuum a B. Coletæ institutorum
Visitator, adeo gravi capitis dolore per annum unum
dimidiumque laboravit, ut nec edere nec ambulare,
nec sedere aut stare sine incommodo valens, ad sui
muneri exercitum prorsus redderetur ineptus. Im-
plorat igitur Deiparæ Virginis et ancillæ ejus Coletæ
merita, quarum honori ipse laboraret et sequenti
nocte in conventu Bizontino existens, visus est sibi
Gandavi esse in illo oratorio, in quo coram B. Coletæ
sæpius assueverat celebrare: illicque ipsam audire
atque conspiciere, eodem vocis tono habituque uten-
tem, quo vivens solebat: aiebat autem tante con-
solationis fuisse illius verba, tantæque efficacis, ut
omnis a capite dolor recesserit, nec postmodum un-
quam molestus fuerit.

95 Narravit etiam P. Petrus de Remis Trevis in
Campania virum prolium fuisse, B. Coletæ istæ
transivisse aliquando hospitem, ejus filius parvulus
spasmodis obnoxius, quadam vice tam infelicitè cul-
lapsus sit, ut brachium fractum eo casu fuerit. Mœstus
igitur parens, et gloriæ Matris recordatus, cui ali-
quando hospitium ex caritate præbuerat, Deum rogat,
ut per ejus merita filio suo clementer succurreret:
et ecce fluente preces patris, integro solidoque bra-
chio sanus apparuit illius, atque a spasmo demceps
liber permansit. Postea vero accidit, ut domus,
ejusdem viri sedibus proxima, inextinguibili de-fla-
graret incendio: quare ipse suam quoque parviflamma
certissimo corripiente videns, novam ex præterito
beneficio spem capit: et, O, inquit, gloriosa Domina
Soror Coletæ, quæ filiolum meum curasti: adjuva me
in hoc periculo: et ades meas, hospitium tuum,
præserva ab igne. Mirum dictum minuitur flammæ,
et absque ulla viciniæ detrimento gliscens periculose
ignis conopitur.

96 Ego Soror Petrina de Balma testor, quæ pos-
sum cordis humilitate et puritate, vera esse omnia
supra scripta secundum formam, quæ exarata legimur:
recedere enim semper minus dixisse me, quam
verum narrandarum excellentia requirebat.

a Cognomen, de Præterito addit Vita num. 202, Abbatisas di-
gnitas tuetur: unde colligitur hoc miraculum diu ante
Beatæ obitum contigisse. sic in Vita num. 99, habens de vi-
sionem ipsius longe obitum velo carula. b Ex eorumdem So-
rorum memoriis MSS narrat Abbatisas fol. 214, quod cum
iste quidam Religiosa moreretur, Coletæ Vezontionem pro-
fiteri fuerit revelatum, illam in peccato mortali obcessisse:
itaque per expressum mandasse Sororibus, ne corpus sepelirent
usque in reditum suum, ut vite redditæ misera suam posset
peccatorum confiteri, quod et impetravit. Reliqui igitur Confes-
sionem resuscitata, et orationum sacrilege crimini expulsi:
ne postea actus Matris gratias, placide in Domino obdormivit. In
vultu rei memoriam curaverunt Religiosæ imaginem pingi,
quæ adhuc in conventui infirmaria spectatur. Ha illæ, c. Le-
mon, cni, ut diximus, adjuvat Virginitatem, c. cognat Genes. d
Additur ut non videtur nisi soli pœtibus adhibere. quem
modum loquendi secutus auctor Vita est num. 253 in ea
parte

D

Epistolæ alie
sanitatem
conferunt;apud aban.
illam educun-
tur e.e. aqua.P. Visitator
dolor capitis
sulatus.

E

spasmi subla-
ti.incendium
restructum

F

Protestatio
Sor. Petrinæ.In peccato
mortuum,Coletæ suscitavit
ad pœtrem-
tiam

A parte quæ ex MSS. duobus excederat : et vel hinc patet ipsius quoque Petri de Remis esse) nam infantulum, inquit, abscedit eam, quod in osse libiæ ex transverso sola modica pellis integra remansit : sed vel hæc hyperbole ingens est, vel subitum ei majus quam festina sanitationis miraculum. Prædenter Abbatillensis satis habuit dicere admodum profundum plagam fuisse — c. His ulla potest ex Abbatillæ citante MSS. conventus Vicinensis. Soror Clara Labre, quam Vicinam mittens, ut istæ Abbatillensis ageret, excusanteque quod propter hemiplegiam dolores esset ei munera incepta, sanctorum impresso ei signo Crucis, jubens audacter eo se conferre : ubi deinde per annos 30 exiit : ista ille pag. 285.

HISTORIA ELEVATIONIS CORPORIS.

Ex MS. Gallico.

D De renovatione sepulcri sanctæ Matris nostræ Colatæ acturis, congruum fuerit explicare, quis circa renovationis dictæ tempora status reipublicæ fuerit. Anno a Christo nato MCCXCII, gravi a bello premebatur Flandria, atque in primis nobilis Gandavensium civitas, inimicis circumquaque conclusa urbibus : adeo ut itineribus periculo plenis dissilens Visitor, non auderet visitationem Gandavi instituendam suscipere : donec tandem vergente ad æstatem anno, Divinæ placuit bonitati, quæ prædictæ innovationi hoc tempus elegerat, mirabiliter immutare omnia, atque infelix istius et calamitosum bellum in latum pacem commutare. Tentata fuerat Gandensis civitas et oppugnata sæpius contamine non minus magno, quam frustratione : ergo ab aperta vi ad insidias conversi hostes, tripartito agmine statuunt civitatem aggredi, tum cum nihil ejusmodi timebatur, sed itaque pauciores in manibus vigiles futuros noverant. Itaque comparatis omnibus ad eam expeditionem necessariis, xv die Junii, in feriam vi incidente, ante auroram adiunt : dux quidem partes eorum, quæ minus profunde erant aque, in urbem ex improvise illaturæ sese, interim dum tertia per aliam regionem, quæ immittendo incendio opportunior videbatur, ingressa, sparsis late flammis eo averteret populum omnem, ad restringendum ignem accersurum. Succedebatque ex voto consilium : cum ecce vigilum unus, audito adventantium sub obscuro strepitu, quamvis videret neminem, eo tamen, unde aures feriebant sonus, tormentum dirigens, ipsam expeditionis totius caput tam felici ferit ictu, ut insperata unus mors ceteris omnibus terrorem intulerit : quo perculsi, velut si exercitus ingens ex improvise occurrisset, illico in fugam delere sese, relictis post sese machinis erantibusque, ad expediendum in urbem ingressum præparatis, quæ postero Sabbati die curribus invecta in eandem sunt. Nec defuerant, qui acreas calcæscque in luto, quidam etiam et vitam relinquerent : alii qui arcus, fustes ceteraque tela abjicerent : omnes denique fitebantur ea nocte Deum pro Gandensibus pugnasse : cui proinde gratiæ ab omnibus actæ, cum rei nuntius sub tempore habendæ concionis allatus, populum admonuit, quanto in periculo ea nocte fuissent.

2 Ut autem evidentiùs pateret, Dei hoc esse opus, adfuit paulo post ab adversariis fecialis pacem petiturus : quæ conclusa, citra difficultatem ullam Gandavum pervenit Visitor, daturus initium visitationi a pluribus annis intermissæ, per innovationem sepulcri prædicti, prout cum aliis conventibus pridem convenerat, antequam huc adveniret. Ex quo pie credimus sanctæ Matris nostræ intercessionibus defensam ab inimicis urbem, pacem fuisse impetratam a Deo : hunc potissimum in fluxum : quemadmodum ab aliis quoque urbibus per ejusdem preces aversos fuisse hostes in Vita ipsius legimus. Nomen Visitori erat Fr. Jacobus Bernardi : hic Reverendæ conventus lupus Matræ et Abbatissæ Barbara: locis imperavit, operam daret, ut a sacro corpore terra superinjecta amoveretur : cui illa mandato prompte obediens, cum ligonibus duobus, sex corbis, utris-

que recentibus, ad hoc ministerium comparatis, x die Septembris intra Virginis Natæ Octavam secunda feria, Sororibus aliquot sociata, ingressa sacellum est supra beate Matris sepulcrum, intra paucos ab obitu ejus annos extractum. Bie sublatis, quibus instratus erat fundus asseribus, effodiende terræ ligones adhibiti, brevi detexere capillos, ossa omnino integra, uno etiam osculorum adhuc in sua cavitæte pendente. Postridie erutum est, ut sacris reliquiis recipiendis arca plumbea fieret trium circiter in longitudine pedum, unius in latitudine ac profunditate, quam, qui consecerat Joannes Drabbe, sub vesperam attulit.

3 Eo et sequenti die visitationem publicam ante crates Visitor peregit : postridie, feria scilicet v in vigilia S. Crucis, mensis Septembris die xiii, una cum Confessario Fr. Jacobo a S. Quintino, sacrificalem et ipso induto habitum, præter casulam, Amictum scilicet, Alham, Stolam atque Manipulum, ingressus conventum est paulo post octavam matutinam ad visitationem complendum. Et primum quidem ad sacellum accessere, inspecturi quod ex corpore sacro jam resectum erat : inde ad templum dormitoriumque et cetera loca juxta præscriptam ejusmodi inspectionis formulam, ac deinde ad sacellum regressus, uterque descendit in puteum, in quo humiliter profundeque sepulta sancta Mater jacuerat annis quadraginta quinque et viginti septem hebdomadibus ab octava die Martii in feriam iv incidente, quæ fuerat tumultata circa horam xii meridianam, ad præsentis usque diei horam nonam numerandis. Tunc Sororibus undique circumfusus prædicti Reverendi Patres reliquam ligonibus terram amolientes, totius corporis ossa detexere, suis omnia juncturis hærentia, atque ita sana velut si sub terra munda undaque vix quintum præcissent annum, contra quam a soli depressi humidique natura, et quidem post tot annorum decursum, potuerat expectari. Hinc igitur singulos efferrantes artus in mundam candidamque sindonem reposuere, ac supra mensam cum in firmam præparatam collocantes, etiam quatuor corbes ex ea implevere terra, quæ sacris ossibus fuerat proxima : tum quod carne sanguineque Beate in ipsam resolutis, esset in veneratione habenda, tum ut minutiora quedam ossa, maxime pedum articulos, qui delinquerant, commodius servarentur. Quibus repositis, mundare coperunt ossa singula, et formati in eam usum cultellis ligneis, terram eis adhaerentem abraderent : quæ vasis ligneis reverenter excepta, inter Sorores amicosque distribueretur religionis ergo. Temuit ea actio ad horam usque undecimam, inspectantibus citra fastidium Sororibus circumfusus, non sine singulari pie exultantis animi jubilo, testibusque interni affectus suavissimis lacrymis, quibus etiam sacrum irrigavere caput ad singularum oscula reverenter, ut peterant, circumlatum : quod deinde sericeo involutum panno, in plumbeam reposuerunt arcam, sicut et reliquias ceteras : namque operculo pariter plumbeo oclusam, transtulerunt ad altare in Capituli loco erectum, interim dum sepulcri fossa, eo quo convenerat modo, aptaretur.

4 His ita secreto ac nemine pene conscio gestis, exierunt e monasterii claustris Visitor Confessoriusque : remque, ut gesta erat (quoniam supra penam feliciter cesserat, inuentibus vesulo in humido vel nihil vel parum admodum desiderati corporis reperirent) Fratribus ante discessum suum eunthavit Visitor. Nomina autem Sororum hoc in Conventu tunc deservientium Deo hæc erant : Barbara Boens Abbatisa, Maria de Saheres alias de la Vent, Alcydis de Sanchines, Joanna Renss-lobet, Maria de Ghandi, Christina vanden Broeke Vicaria, Pirona Blome, Maria de Berghes Portaria, Maria Barts

Sacrista

D
republicam
B. Colex delectatur
10 Septemb.

post annos 43
sepulchre
13 Septemb.
corpus reperi-
tum :

ossa in Sin-
done supra
mensam posita.

osses et ligula
purgantur :

ad altare
feruntur :

erant præter
Abbatisam
sanctimoniam
23.

d
Anno 1492
post grave
bellum Flan-
dræ,

et obsidione
Gandensis
urbis

ejusque inter-
ceptionem
impeditam,

pax conclusa,

b
Visitor
mandante,

A Sacrista, Catharina Adornes, Adriana van Koye, Isabella de Samerigi magistra novitiarum, Margarita de Monts, Maria Correns, Livina vanden Bosch, Isabella vander Mole, Maria vander Poorte, Margarita vanden Brouke, Isabella Schrivers, Joanna de Brederode, Catharina Roms, Margarita Ghelas, Ursula Bruns, Jaqueline Petite anno xci admissa. His conventus Religiosarum universus constabat, cui ministrabant Fratres Jacobus a S. Quintino, Bartholomæus Lamertyn, Rogerius vanden Essche, Joannes Stubbe, Joannes Holle, Bavo vanden Ackere.

et Religiosæ 6

et circuitur nova
tumba.

5 Die xvi Septembris n. feria mane illatus in conventum apparatus necessarius est, ad novum sepulcrum eodem, quo prius, loco fabricandum: post meridiem vero eodem intromissus magister conventarius Baldunus Hoerschiage, cum eoque ipsius conventus famulus, operam eodem suam ad necessaria fabricæ ministeria daturus. Ab his facto convenienti fundamento, extructa tumba est ea longitudine latitudine atque profunditate, ut in eam collocata arca ex nulli ipsam parte contingeret, sed indigne ab ejus fundo et lateribus, dimidio ubique quadrante; ab eo vero, quo legendum erat sepulcrum, lapide, etiam dimidium ubique distaret. Erat interior sepulchri fundus lateribus pigmento plumbeo obductis stratus, ins-

B demque circumvestita latera omnia, per quæ transmissæ erant virgæ ferreæ quatuor, stanno obductæ, quibus imponeretur arca: totidem formate erant in ipsius lateribus tumbæ, uno supra sacelli pavementum pede eminentis, fenestrie quartam ubique partem late in quadrum, excepta ea, quæ ad caput erat dimidium ubique longa, reticulo tectula teneo: dimidium autem laterem habebat crassitudo tumbæ tribus ex partibus; ad caput vero unum insuper integrum: propterea quod ea pars ita sit extructa, ut ab ipso fundamento sarsum relictum sit cavum quoddam quadratum et stratum, habens in fundo lapidem eo ipso in loco, ubi impressa terræ remanserant capitis sacri, dum exhumaretur, vestigia. Ad eandem partem fabricatus est puteus trium quatuorve pedum quadratus, et ipso erant ferreæ superne obductus, in quem reposita ex terra est, quam, quod stercis ossibus proxima fuerat, quatuor corollis oblatum diximus. Reposita primum terra est, quæ ad conformandum sepulchri spatium necessaria fuit egerenda: cum illa quoque quam quatuor in corollis secretum diximus. Terram hanc eodem se in pretio habere dicebat Visitator, in quo ipsam ejus haberet, si superesset, eamque; utpote post sui resolutionem hinc terre admixtam: quapropter ex eadem cunctis Sororibus dedit aliquid, et ipse nonnullam ejus partem secum abstulit per alios conventus distribuendum.

C

G Dum nova in eam, quem diximus, modum fabricaretur sepultura: dum sacellum ipsum pavitur lateribus, et hi tubulis desuper in tratis operuntur, dum eadem occasione alii quoque in monasterio respirantur parietes, dies servilibus addicti operibus sex septennio effluxere; alteriusque hebdomadae feria iv jam media præterierat, cum opere universo completo, mundatus locus est, factusque necessarius apparatus, ut postero die sacrum corpus deum foris mandari posset. Erat is ejusdem mensis Sept. xxvii S. Elzevri sacer: cum expleto Officio Sorores venerandus pignus circumtulere per ambitum inter Latinarum, quas vocant, cantum; et postquam ventum in sacellum est, cum eadem arca plumbea, in qua circumtulatum fuerat, loco repositum duo ex Sororibus accipere, funibusque adhiatis dimisere intra tumbam supra ferreas, quas diximus, virgas requieturum; eandem feri atque eadem loca, qua fuerat priori septimana extra terram eductum. Provisumque hac ratione est, ut alias supra tumbæ

Arca plumbea
arca inclusa,
27 Septembris
tumba imposita
movetur:

fundum elata arca, neque per hyemem tingi aquâ D posset, et tamen intra terram jaceret, utpote circumquaque altiore aliquanto, quam esset ipsa illius superficies summa; interim dum Canonizatione peracta sacrarum reliquiarum elevatio ex usu præscriptoque Ecclesiæ fieret. Necdum curatus lapis erat, qui sepulchrum clauderet: ergo superinducta lignea ei tumba est, illa ipsa videlicet, quæ prius sanctæ Matris sepulcrum obtexerat, adeo longa latitudo ut novam tumbam cum adjuncto puteo, terram, de qua egimus continente, commode operiret: sarta per medium, quo facilis hinc inde reduci posset atque adduci partes, ferreis inter se unciis committenda.

7 Supererat solus sepulchralis lapis, cui curando nulla, quæ quidem adhiberi potuit, prætermissa diligentia est, ut quamprimum concludere sepulcrum liceret: nec tamen quidquam potuit in eo negotio promoveri. Convenit enim uno, dein et cum altero lapide de opere conficiendo: adeunt intra urbem Gandensem varii, ut maxime congruus lapis inveniretur: scribitur Mechliniam, scribitur et Tornacum ad diversos. Sed neque Deo neque beatissimæ Matri perfecte videri curatas Reliquias sanctas, idcirco claudendo sepulchro lapidem frustra queri, rei exitus comprobavit. Diffundebatur ad vicinarum conventus urbium rei gestæ fama: Brugasque allapsa etiam ad Sororem Catharinam Rufinam, dignam Beatissimæ Matris Coletæ, dum viveret, sociam sive ministram, auditu pervenit: quæ continuo Sororibus Gandavensibus mandavit per litteras: non satis videri ossa, quæ tali in fundo tam diu jacerant, ligneis istis cultellis perpurcata, sed omnino decere ut interius exteriusque abluta ab omni prorsus terræ adhaerente mundarentur accuratius. Non displicuit conventui Gandavensi consilium: sed expectandus Visitatoris consensus erat. Contigit interim ut Cameracenus Antistes, c. Henriens vanden Berghen, qui multis abhinc annis Gandavi non fuerat, hac iter faciens, Mariam Sororem suam conventusque nostri Vicariam inviseret, eamque, quæ agitantur rerum atque consiliorum ignarus, inter alia narraret: quomodo non ita pridem e Terra sancta redux, et transiens Basilea, ubi suus quondam avus indidem revertens, sepultus fuerat, ejusdem ossa exhumanda curasset, mundataque et vino Rhemano abluta, pyxidique idonee inclusa, transulisset Bergas d., ac Patri e suo obtulisset gratum munus, in summa ejus urbis adeo intra familie monumenta recondendum. Advertit ad eam narrationem animam Soror præfata ritumque ab Episcopo in F avitis ossibus repurgandis usurpatum, sibi quoque erga beatam Matrem tenendum decrevit, juxta Sororis Catharinæ institutum: eo etiam magis quod hoc ipso tempore vini Rhemani vasculum dono missum conventui esset a Principe, Caroli Ducis vidua, Margarita Anglica: ut proinde vix dubitaret, quin divino hæc ita gesta consilio essent, ne prius in curando sepulchrali lapide quidquam proficerent, quam mundata rite ossa essent ab ea terra, in qua tanto pauerant tempore. Et vero minime vanam eam fuisse rogationem paullo post patuit. Quamprimum enim ita ut fieret decrevere Sorores, Tornacæ mercator quidam Tornacensis se latomo stuit, cui cura hæc commissæ fuerat, acceptaque lapidis requisiti mensura, panes intra dies transmittendum eum Gandavum promisit, quod ipsum hec pro desiderio nostro lentius fieret, mora tamen ea commoditatem attulit non exiguan. curataque interea res variæ, sunt ad perfectionem operis sane congruæ, quæ alias fuissent prætermissa.

dum lapis
sepulchralis
quæritur.

12

causam
suggeritur
de ossibus
indivinis lavandis:

d e

8 Tandem completis ita opportune omnibus, sic ut neque citius neque serius multo compleri ea optandum fuerit,

A fuerit, ad Visitatorem prædictum a Sororibus scribitur pro facultate ad id quod intendebant obtinenda : vetuerat enim superiori anno, cum plumbea arca clauderetur, ne qua deinceps ad eam accederet. Legit ille perbenigne litteras, neque prolixit tantum consilium primum, sed et seipsum operis adiutorem promisit, quamprimum a morbo convalesceret, qui eum Rotomagi lecto affligerat; quem licet fatalem ipsi pene omnes existimarent, divina tamen gratia, meritoque beate Matris nostræ illum dispuerunt tam celeriter, ut intra exiguum tempus resumptis viribus, Gandavum quoque, quam primum per negotia licuit, festinavit reverti ad visitationem, decurso jam a priori inspectione anno. Simul ergo ille in viam se dedit, simul et litens opus suum exorsus est adventantis Visitatoris ignarus : quippe quem nec Fratrum nec Sororum quisquam tamen gratia, meritoque ob ingentes eo tempore æstus. Adfuit tamen ille post diuinum Augustum, claustrumque in die Decollationis S. Joannis Baptistæ ingressus, una cum Fr. Jacobo Confessario, veneranda lipana vino Rheno abluit, prout Episcopum avi sui ossa meminimus abuisse; eoque tertium renovato, donec scilicet omnem ablutum esse terram (que quia non modica fuit, patuit quam convenienter instituta ea ablutio esset) ipso vini non amplius turbidi aspectu doceremur. Post hæc reposita in locum mundum reverenter ossa donec siccarentur, otium dedere ligneæ capsulæ ex f. abiegno ligno firmo ac prope sicco curandæ, cui octo ligneis clavis affigendum erat operculum interius hisce verbis inscriptum :

B RELIQUÆ B. COLETÆ. Sacrum quoque caput rubro holoserico insutum est, ac demum ix die Septembris postridie D. Virginis feriæ ante meridiem una cum reliquis venerandi corporis partibus repositum est intra capsellam istam abiegnam, alba damascena veste instratum, quam eum in finem donarat Laurentii Dullaert devotis beate Matris honori affectus, presentibus Visitatore Confessarioque ad erates, et Sorores in iis, quæ erant agenda, dirigentibus. Advectus deinde xvi mensis die ad conventum lapis, intra utramque portam est constitutus, ac post meridiem a Sororibus decem robustioribus versus sacellum provolutus. Eo vero, qui secutus est, die præfatam capsulam Sorores per anulum circumtulere ritu eodem, quo priore anno plumbeam arcam meminimus circumlatam : ad quam delata capsula est nunc intra sepulcrum constitutam, instratamque quatuor ex g. densissimo vitro regulis, latis pollicem unum, longis octo, intra arcam transversis, ut capsulæ dictæ pro sustentaculo essent atque cautela, ne quid ab immediato ulla ex parte plumbi contactu patere. Ipsa porro arca operculo post reconditam in ea capsulam, tecta plumbea, fulgebatur scabello humili nec dimidium pedem altitudinis excedente, ad eum expresse finem ex solida quereu fabricata, collocatæque super ferreas quatuor virgas illas, de quibus antea plenus actum. Denique superimpositus tumbæ lapis est, congrueque aptatus sopulcrum clausit, donec omnipotenti Deo placernerit, ut peracta Canonizatione idem reseretur in ordine ad solennem Reliquiarum translationem : quod ut quamprimum liceat ad ejus honorem, cui tam fideliter B. Coleta servavit, summis ac præcipuis votis exoptamus.

C Superest ut quæ sepulcralis lapidis celatura, quæ inscriptio sit, breviter indicemus. Et hæc Gallico sermone in hunc sensum concepta. Hic situm est corpus sanctæ Jesu Christi famule Sororis Coletæ, primæ Abbatissæ ac Reformatricis Ordinis S. Clare, defunctæ Anno ab Incarn. Domini mcccclxviii die vi Martii, quæ hoc in loco in ipsa terra humilem sepulturam elegit; in quo sancta ejus

ossa per Dei gratiam fuere integra conservata per D. XLV annorum et quod excurrit spatium. quemadmodum patuit, cum eadem in ipsius honorem reverenter inclusa plumbo sunt per R. P. Visitatorem nostrum et conventus hujus Confessarium xvi die Septembris, et sub hoc tumulo collocata anno mcccclxviii. Marginem, quæ spectanda crassities lapidis circumquaque cernitur, rotulus ambit duobus, qui sequuntur, verbis Latinis inscriptus.

Dulcis ancilla Dei, rosa vernans, stella decora,

Tu memora esto mei, dum mortis venerit hora.

I0 Inter hos versus eo in latere, ad quod pedes spectant, celata est sigilli forma, quæ vivens B. Coleta utebatur, pollicem unum ac dimidium alto, lato unum, cum hoc circumscripto leimato. † SIEUX PENSEZ A LA MORT IL FAUT MOURIR. Sorores meæ cogitate de morte : necesse est mori. Intra quod scriptum velut e nube prodebat manus, Crucem cum tribus clavis lanceaque complexa : prout æsi mortis memoriam inculcare volens, penitentis crucem commendaret suis; ut ei tribus veluti votorum trium affixæ clavis, ad mortem usque perseverandum sibi in eadem statuerent, quod denotatur per lanceam : atque ita ad celestem gloriam se perventuras sperarent. Sigilli, ut hic est expressum, mensura quatuor in altum pollices, duos et dimidium latitudine complectitur. Post secundum versiculum figura securiculis erat, indicans fabro patre prognatam esse Matrem nostram, qualem ejus sponsus Christus dignatus olim fuerat suum appellare patrem. is inquam, apud quem nulla est generis et personarum acceptio, sed sola in pretio sunt merita virtutis. Primum marginis prædicti latus SS. Francis et Clare nomina sculpta exhibebat : inter quæ excavatis arenatum lapis trans mittebat lumen intra ipsum tumbam, quo facilius qui venerat erati applicerent caput, plumbeam inspecturi arcam per fenestellam, intueri eam possent : quæ cavitas speciali celatura ornata, oblongum habebat crucem infixam montibus, infra quem JESU ET MARIE sacra nomina legi poterant. Quæ omnia ab ea, quæ vidit, interfuit, inmanque et consilio adjavit, scripta reperiantur anno mxx.

11 Extat in Archivo sanctimonialium S. Clare epistola ejusdem Sororis, ad quamdam Matrem Abbatissam alterius conventus, ordinem continens Psalmorum et orationum decantatum quondam in sacello B. Coletæ post circumlatas processionaliter Reliquias per claustrum. In eadem epistola indicatur quod plumbea arca fuerit ab Episcopo Suffraganeo aucta Chrismate et benedicta, quæ Benedictione completa idem Suffraganeus caput sacrum sublatum ex arca cunctis Sororibus osculandum præbuerit, ac deinde omnibus quadragesima dierum Indulgentiam concesserit : eaque de re data dicuntur ad omnes conventus litteræ : sed deest nomen scribentis et tempus datæ epistolæ. Nihilominus suffraganeus Episcopi, indicatum in ea epistola elevationem procurantis nomen, et tempus rei gestæ indicavit nobis Michael Natal, ejus, quod apud Surium est, compendii interpretes Gallicus : in cujus MS. prologo, post narratam anni mcccclxx translationem, hæc leguntur. In hunc modum recondite sacre Reliquiæ ad annum usque mcccclxxi quiescere : quando eas ad diem xvi Maii inde elevandas curavit Nicolaus Episcopus Sacerptanus. Reverendissimi h. Episcopi Tornacensis suffraganeus, post Missam Pontificalem ritu ornatique in Ecclesia Sororum celebratam, in die Ascensionis Domini. Quæ in re istud notabile accidit, quod aperta per Episcopum tumba grandibus aque guttis undique stillare conspicua sit, sic tamen ut earum nulla sacro corpori inaderet : verum ubi illud renotum est, continuo decidentibus guttis totus undique loci fundus aquis maduit : quarum tanta admiratio Episcopum cepit, ut fuerit protestatus absque alio miraculo

anno 1693 a Visitatore post mortem reverens Gaudium,

abluta ter ossa vino Rheno.

9 Septembris reponantur in capsella,

ei 24 Sept. inferantur tumbæ,

lapide superpositio conclusa.

cui insculpta varia de vita ejus verba,

na et ep. sigillum.

E securiculis,

nomina SS. Francis et Clare,

Jesu et Mariæ,

arca Christanite unum.

F

h

A culo omni dilecta Deo Virginis sanctitatem sufficienter testatam hoc prodigio esse, ut posset ad ejus Canonizationem proceedi. Ita nos per litteras anno mccccxv datas x die Martii docuit Soror Levina Neveus, ipsius tunc conventus Abbatissa; addens aliam illam scripi Bonasrem vestem, cui sacra hæc ossa fuerunt humido in loco tanto tempore involuta, omnino integram fuisse repertam, ejus particulam ejusdem Abbatissæ dona habeo a-servo-que reli-gioso.

12. Addit prædictus Michael, ablati ex taula reli-quis, ædificatum esse supra eam sacellum; præsumit-que nullum anteham sacellum fuisse in loco sepulture; sed antem tumbam in modum formis salutarum ejus existisse magnitudinis, ut sub eam descendere potuerit Episcopus Suffraganeus; quæ unum aliter se habere ex superiori scripto patet: in qua asseritur et tumbam fuisse medicam et sacellum juxta ab obitu sancte Ma-tris annis corpori ejus humiliter sub humo sepulture su-perinductum fuisse. Quare suspicor occasione non fabu-candi, sed renovandi reparandique sacelli antium ex eo fuisse venerabile pignus; aut ipsorum Religiarum rite inspirandam gratia ad promovendam Beate Ca-nonizationem, quam paulo post secuta temporum calu-mnia impeditur. Certe anno mccccxxv Joannuchus ha-reticus omnia Gaudari instantibus comitæ ex canonici perfingere Religiosæ (ut idem ait Michael) festo S. Bar-tholomæi Apostoli dic. Matris quoque beate eorum absolvere secum; et ut nobis deinde a Religiosis narra-tum in tres divise tumbas, ex, quæ Atrabutum ibant, eodem necesse, non sine presentia quibus Dux visibiliter quibusdam apparentis et curam pignus comitantis. Quod juxta ipsas B. Coleta parochianum evenisse ex Atrabutensis conventus MSS. asserit Abbavillensis fol. 418.

Cum eam de illa fundamto ageretur ipsoque rogaretur, num illar se conferre vellet, dataa cultum voce colo-nia; erectis in eorum ventis: Hoc, inquit, si non v. va, ut mortui saltem. Anno deinde mccccxxv Januam reversa ab ecclesie Sacros, eadem, qua antea, loco et modo reposuerat reliquias; instaurata, quod heretici fuerat demoliti, sacello.

13. Eadem Religiosæ palmam et tauram Beate re-verenter asserant, quæ prægnantibus et aqris, ejusdem beneficiu solvem partum sanitatque sperantibus, im-pingere consueverunt. Scriverat quoque utensilia vitæ nonnulla, quibus fuit extremo in morbo suo; reverte-benecheli, quem moriens manu tenuit, frustum nec non vela nigra duo, quæ ipsi in usu fuisse: uti et illius veli frustum, quod ipso in exitum rapta totum est ardere visum. Medi quoque digiti articulus longior, argentea in lucertilla majore decenter inclinus, ad osculum veneratoneque serratur, tribusque muribus in reliquias, quæ ad collum gestari possent: oculus ille in pri-ma corporis refossione repertus in cranio, tres in partes divisis. Adest quoque annulus ejusdem signaturus ex nigra coram, et sigillum manus arcum duos longum pol-lices, latum unum, crucem inscriptam habens, tribus transfram clavis, cui coram appensa est spica; alterum illud sigillum, de quo superius facta mentio, viden-ter perisse; pari cum reverentia custoditur. Aquas Dei, quæ una dum erant circulo inclusam eburna, et sacra Scripturæ tertius integer MS atque Collectarum simi-liter una coratam, quod ipso vivens Sorori Agneti de Paula ad sui memoriam misit, prout ipsam Virginis hæc ephigraphum ad eadem libri expressum signifi-cat, Quæ omnia anno mccccxxv die x Octobris nobis fuisse exhibita, una cum tela argenteis contexta filis, ul-timum facile septem, quæ Principissa Joannæ, Caroli x Imperatoris Matris prope fuit, tunc cum ad Beate sepulchrum supplicet ritum se gestare factum sensit. In ejus beneficii testimonium istud ille relinquere voluit; simulque Thomæ pueri albi ephippium sexsorum, quo tunc rehebatur, equo instratum, totidem aut plures

ulna, longum latum unum, curio non inebanter pie-tum.

a Post pacem Turonensem compositam anno 1389 quæ Muci-milanus Antropus etiam a Flandriis indissolvis est ad talem libe-rum suorum, ubi memorabile habent historici patri, circa hæc tempora admodum ejus: hæc tamen probabile sit non contra Aethiorem rebellare funderes, sed pitorum rebellio-nem hæc rebelli reliquias fuisse, ab quæ penta simulorum inter se Flaudis urbem discedit in hanc flammam exarsit; Princeps, quæ prohibere non poterat, dissimulante. — b For-tasse jam inde ab anno 1385, quando funderes, annuientibus Flaudis, Marimilium Flaudis Aurei-velleri, Princeps mungu-ratus rerum habuissit accepit. — c Et Adde S. Dionysii Mon-tenis et Vincellum Epulum Aurei-velleri, designatus anno 1380, mortuus anno 1392, ut habet San-Morlandi, qui et Vincis ejus in Ferrum sanctum memorant plurimorum Boissin in Episcopis Belgii pag. 120; qui eo cum decem Comitibus profes-tum scribit anno 1387, crepusculum 1391. d Minutissima Ben-buiter ad Zomam urbem, unde hanc familiæ nomen ex Comitatu in Alatum Marchionatus erevit a Carolo x Imperatore, in federatam Ordinum potestatem venit anno 1578. — e Jou-nin a Regis vocat Boissin — f Gallice ibi quæ, quæ non credimus Sparum intelligendum Casares Paclumanti sede seu Cameræ insignem in Germanum ad Rhinam urbem; sed spurs Flaudis spereon, qui ex obsequio spereon acquantur; atque ex tunc mortuo in Belgiam abduchatur eque. hortes autem quæ proprio apud nos erant nomine, nunc fere mactuum dicuntur quod ex grandibus nobi sunt, sicut ex minutis spum. g Habituus aliquid an non per crepusculum verre ritum, pro fer feru scriptum esset sed dubium deponamus, attento quod ferrum rubigine obducat poluisset ligna arca exteriora fundo fustis noam inferre, quam plurimum, unde uen interior confecta est: hoc autem suppositum citram illam omnino possibilib induram, sic paulo post, supposito arca ligna scabellu quæra, corerit ut transiret per tumbam ex ferro rigas immiditate emulget arca, eorum cubigne corrodenda. — h Caroli de Croy ex Officem in in Abbatia Abbat, quem ab anno 1533 annis 30 illi Ecclesie præfuisse in-dicet ephippium ejus apud Arnobium Boissin Belgicæ Chris-tiana fol. 271.

ANALECTA

Miraculorum recentiorum B. Coleta.

Ex Abbavillæ lib. 5 Vita et MS. Gantensis Gallico.

A Anno mccccxi in illo generali incendio, quo bona oppidi Polignacensis pars conflagravit, et Fratrum Prædicatorum templum in cineres abiit, solo majori altari excepto, quod requiescens in eo sacra Hostia præservavit a flammis, ingens discrimen adiit Cole-tarum eidem Religiosarum conventus, et arden-tibus circumcreta domitas, ipsi quoque ignis affla-vit, consumpturus universum, nisi opus suum pia Mater Coleta protexisset. Etenim sacre Virgines, sibi quoque valentes haurire exitum, in preces pariter dedere sese, omnes quidem in auxilium Sanctos, sed præcipua instantia tres Patronas, sanctam videlicet Claram, S. a Agnetem Beatamque Coletam invocantes. Et ecce insipientibus cum stupore civi-bus, visibili specie tres apparuerunt Religiosæ, atque extinxere flammam in monasterium magno nentes impetu, et prius quam recederent, et oppidum et mortas Sorores sua benedictione signarunt. Lubuit credere eas ipsas fuisse, quas studiosas sanctimo-niales advocarant; ex eoque tempore collegialis pa-riochialisque Ecclesie S. Hippolyti Clerus, in memo-riam recepti beneficii, quotannis in festo S. Clara-Missam solemniter cantandam curat in templo Cla-rissarum, magna populi copiose affluentis devotione.

2 Eadem occasione super Joannem Gaudonis, prædicti conventus Syndicum, insignis Colete sibi addictos protegentis beneficentia eluxit. Hujus do-mus, æque atque alio, humilis arserat, neque spati-um habuerat aliquid rerum suarum efferendi: ergo ad spirituales Filias suas, solati aliquid in tanto in-fortunio capturus venit super omnia mortuus quod possessionum suarum titulos, atque illius generis scripta, quæ servari plurimum sua intererat, vorax flamma absumpsisset. Tum ille dolenti condolentes, inquirunt

Thuanus
Flandrii ante
annum 1492

Berga ad
Zomam
lois de spier

E

Incendium
Polignac

F
a
n tribus
Religiosis
reperi
visum.

Abbat tunc
perisse
credidit

A inquirunt, num forte nihil eorum, quae requirebat, in eam reposuisset arculum, quam ad se miserat asservandam. Hic ille nihil se huiusmodi fecisse asserit, ac ne cogitasse quidem; et quamvis cogitasset, dementem se futurum fuisse, si locum eum servandis rebus sibi carissimis elegisset, cui vel maxime minabatur incendium. Persistunt nihilominus in assevando Sorores, et prolata cistula fidem faciunt, allatam eam fuisse a juvene sibi ignoto, qui dixerat: Hanc Joanni Guidonis, benefactori vestro, diligenter servate. Quem ille juvenem dubitare non potuit hominem Angelum fuisse, atque hanc gratiam retulisse pro obsequio huic conventui impensis, postquam nempe in arcula ista scripta, de quibus dolebat, omnia ex ordine recognovit. Memor autem, quod in illa communi civium privataque sua calamitate B. Coletam speciali devotionis orasset affectu, et se suaeque eidem commendasset, eidem acceptum beneficium retulit, et in templo Religiosarum, Deiparae Virgini sub titulo Misericordiae dicato, sacellum aere suo fabricandum, curavit, addito stipendio pro seculari Sacerdote istic Sacra futuro.

B 3 Anno mdc in conventu Auxoniensi insigne beneficium accepit devota Soror Adriana Pielley: cum enim ruente loci, in quo consistebat, tabulato proxima se lapsi submersione videret, ratione fluvii subitus decurrentis, ab invocata ferventer tali in articulo Coleta promptum sensit auxilium, et Religiosam conspexit, quae eam utrique exemit periculo; prout testantur plures ejusdem domus filiae, quae ipse annos cepius narrante audire.

4 Eiusdem domus Abbatisa Mater, Soror Martha Thiboureta, anno mdcxvi preservatam se non absque miraculo fuisse a morte, testata est eodem tempore, quo prioris in Adrianam beneficium fidem legitima depositione fecit. Ornatura B. Coletae altare, in ipso festi ejus pervigilio, ut papilionem super illud extenderet, scalis ascendit: quae cum dissilirent in partes, superinsistentem sanctimoniali gravi lapsu deposuerunt in lapidem, cui alterum tempus ita allisum fuit, vt mortalem futuram fuisse plagam nihil medici dubitarent, nisi invocata inter labendum Coleta, ostendere voluisset quam certam sibi devotis opem ferre possit.

5 His duobus adiungamus alteram ex R. P. Fodere, Anna, nobilis Domini N. de Bessey filia octennis, cum matre sua ascenderat in summum turrem, tum pene a fabris in arce absolute; ex eaque despiciere in immum volens, princeps in fossas corruit, absque ulla alienius membri ruptura vel distractione omnino indemnis, quin imo reperta est placide assidens, et solutas vestrum aciculas reficiens, per merita, ut creditum, B. Coletae. cui grata esse deinde cupiens, ejus se instituto in conventu Auxoniensi addixit, ubi multo tempore vitam singulari sanctitate commendabilem egit.

6 Anno mdcxv Mater Abbatisa monasterii Podiensis Soror Ludovica Ferriol sequentia submisit miracula, corata D. Officiali et Vicario generali Reverendissimi Episcopi loci illius erat is Justus de Serres, ex Abate et Barone Montishurgensi in Normannia assumptus legitime attestata die xxvi Februarii, quorum haec ex originali summa transumpta, Quatuor propemodum anni sunt quod super mensam in refectorio legebatur Vita B. Coletae; jamque perventum erat ad eum locum ubi dicitur quod, tempore hebdomadae sanctae Christi patientis mysteria recedens Beata, tantos pateretur dolores, ut quovis constituta in difficili puerperio mulieris cruciatus superarent. Audivit hoc Soror Joanna Fayet Ostiaria domus, suae oblita temere in voces linguam solvit et clare edixit, id se non

credere. Vix autem haec verba protulerat, cum cepit ingentibus intestinorum doloribus cruciari, quibus nullum medicum remedium invenire, usque dum suam agnosceret culpam, ipsa sibi medicinam fecit poenitentia salutare et humili deprecatione illius, quam temerario dicto violarat. In qua finem varia devotionis opera sponte assumpta obire cepit in oratorio, quod Beatae dicatum in hoc habemus monasterio; cui suos quoque conatus jungentes Sorores reliqua, singula praedictum oratorium per novem dies continuos visitandum susceperunt, qui antequam finirentur, liberata dolore omni Religiosa jam dicta, B. Coletae demum devotissima vixit: cujus rei testes quatuor etiamnum in vivis supersunt.

7 Circa idem tempus Novitia quaedam Soror M. de Chorde dicta, verita revelare malum, quod a tribus septimanis erum insidebat, ne propterea ad seculum remitteretur, statuit ad B. Coletam opem illius implorando et oratorium frequenter visitando recurrere: nec fraudata est expectatione sua: sed absque ullo humano medicamine sic convalescit, ut nuncupande Professioni idonea hodie Sorores Novitias magistra instruat.

8 Mater Sacristana conventus hujus, Soror Ludovica Pillot, dum Confessionem generalem praeparat, dispositura sese ad vota Religionis solemniter profutenda anno mdcxv, chartam, in qua sua peccata descripta habebat, in puteum fortuito lapsa siverat: cumque illam haec jactura affligeret, remedium a B. Coleta postulavit atque obtinuit: etenim post menses ferme tres aquam ex eodem puteo hauriens, attraxit in simla codicillum suum, tanto temporis spatio ab aqua prorsus inviolatum.

9 Anno deinde mdcxv Soror Novitia Gabriela de Prat, sub pugno carunculum a quadriennio ferens nucis castaneae instar, perpetuo incremento metuentem, consilium accepit invocandi Beatae: atque intra paucos dies, quos puella suae in oratorio devotioni impendit, molestum tuber prorsus evanuisse gavisam retulit.

10 Ultimam sit, quod Religiosae tam er, quae nos praecessore, quam quae nullo superstites vivunt, consueverunt septem aut octo diebus continuis, festum beatae Reformatricis nostrae subsequentes, in oratorio B. Coletae aliisque hujus conventus locis fragrantiam quandam minime naturalem percipere, qualis in Martio violarum est. Anno autem mdcxv Novitiarum una nunc Professa, ad praedictum oratorium devotionis ergo se conferens, incomparabilem ibidem aromatici floris odorem haurit in feria v hebdomadae sanctae.

11 Poligniacensis conventus, qui ex primis a beata Reformatrice fundatus unus fuit, in memoriam illius Religiosae asservat vehiculum, quo suis in itineribus utebatur; nec non stragulam vestem, operiendo ad medicam quietem corpori ab eadem usurpata, utrumque miraculis condecoratum, e quibus haec pauca referuntur. Stephanus Rousseau annorum decem et octo filius, Joannes nomine, Dysenteriae morbo ab annis quatuor misere extenuatus, aegre vitam trahebat, eoque magnus molestias suis parentibus procreabat noctu saepe atque interdum: sed cum forte patrem patruique comitatus, claustrum esset ingressus causa construendi cujusdam oratorii in S. Caroli Burbonici honorem, tacte ad illius aspectum compassionis affectu Sorores, suaserunt ut B. Coletae patrocinio se committeret, cumque fecerunt in curram ascendere; quem ille vix attigit, quin prorsus sanatus sit, exindeque valens et robustus vivit. Idem Stephanus filium morti vicinam videns, eam Confessario Clarissimum R. P. Nicolao commendavit: venit ille, visitque infirmum

D
BENEFICENTIA
EX MS. GAL.

univ. ac
post Novitiam
sanatur.

indam ac
no curam.

B
scriptum ex
vignis post 3
menses recepit
non.

tuber subu-
tum.

odor circa
festum B. Co-
letae percipi
solent.

Poligniaci
vehiculum
et stragula
B. A. V.

dy enterico
sanitatem.

mirabiliter
sanum dunt.

ab Anglio in
lupum defe-
runtur

Auxonia in
lupum scripta
monialis

Abbatissa
Auxoniensis.

et pueri in
ortuans.

Podii

h
credula
crua Vitam
Beata

A triennii astutem necdum egressam, secum deferens experimentum prædictum, ejus solo tactu subito convulsit, quæ moritura credebatur.

12 Domini Laxant et uxoris ejus Veronicæ Parregant filii duo pessime affecto erant corpore : nam eorum una febris tenebat continua, et quæque decimoquinto die jam præterito ad portas mortis pervenisse perduxerat : alterum curvata genua claudum fecerant : utrumque parentes sui anno mxcxxiii ad conventum Poligniacensem miserunt, curru B. Coletæ imponendum, et uterque sua infirmitate liberatustam recentem servat accepti beneficii memoriam, ut istorum puerorum admotu coactaneorum plures morbis suis remedium in eodem curru quæsitum adveniant. Similis fere ætatis fuit Claudina Bareta, annos scilicet octo nata, quando ad monasterium ab avia adducta est ab insidente dampno liberanda : quod et factum est postquam fuisset a Religiosis, contra obstantem sathanam non exigua violentia uti coactis, in curru inposita.

13 Neque pueris tantum, sed adultis quoque currus hic exitiis salutaris : anno namque mxcxi phreneticus quidam, per oppidi viros furiose discurrere solitus et horrendis aërem clamoribus implere, posita tandem ferebatur, necesse ad portam monasterii, eamque sibi recludi cuncte modestè ab Ostiaria postulavit. Illa ignotum sibi hominem rata elemosynæ nomine adferre aliquid quod grandius esset, quam ut per turrim intramitteretur, apernit januam, citique se deceptam videns, admirata est cursum, quo ille princeps illatus in claustrum, recta evolat in curru præfatum, quæsiturus illie sanitatem : sed inquietum malum, quo premebatur, nimis dum permittit illum inde consistere : deprecatus igitur eis, quæ ad inultum venirent, Sorores, ut pro se Beatum exorarent, exiit inde, cupitque discurrere per ipsam claustrum, horrendum vociferans, nec persuaderi putat ut educi se pateretur. Reliquas igitur B. Coletæ mammillas ei Sorores applicant, et novendicalem vocent pro ejus curatione impetranda supplicationem : ejus efficaciam hoc ipso monstratur, quod vir ille nunc admirantibus omnibus sanum sese ostendit in oppido, Ordini nostro devotissimus.

14 Ejusdem oppidi Prætorum ægeus Dominus Remmolt, uxori in desperato puerperio laboranti nullum reperiebat subsidium : sed periculum edocte S. Claræ Sorores strigulam supradictam misere, ægre mulieri injiciendum : ad ejus tactum confirmata puerperam illum peperit : cui Claudie nomen in baptismo positum : parentes autem, ut benefactricis sue conservarent et venerarentur memoriam, colligam illius in tabula coloribus curarunt exprimendam. Simile beneficium experti ex in Carladensi comitatu matrona honesta, in simili periculo ab obstetricibus partum desperantibus, et aliis, quæ adorant matronis certe morti adjudicata : cui Reliquarium, aliquid ex B. Coletæ ipsius continens, submissum a viro ibidem premodum ne propolente, auxilio fuit, ut prolem masculam gemellam pareret, quæ per salubres baptismatis aquas mox cæco est superisque transcripta, inchoam matre.

15 Præter ea Miracula, quæ eodem, quo Diva vixit, sæculo perpetrata Hesdini retulimus alibi, mammilla invenimur recentioris notæ, ex quibus duo sequenti selgo. Quadraginta circiter annis sunt, quod Sorori Joannæ Thoret ita affectum in capite cranium fuit, ut intra eum in partemque vgram subilantes ventos persentisceret : quod cum Sorori Magdalenæ Wurnat indicasset, duxit illa Joannam ad oratorium Beate illius itidem pariter petitoræ auxilium, et quasdam ejusdem Reliquas infirmæ applicuit, ad quarum tactum sensit illa disjunctas cranii

commisuras coire, et sana exinde perseveravit. D Ibidem Soror Jacqueline du Mesnil, ætatis anno decimoquinto, in maniam incidit adeo gravem, ut includi eam necesse fuerit : sed apprensæ ei B. Coletæ sanctam matum eidem imponere visa est, et sanam reliquit mente ac corpore, donec sesquianno post, integro cum judicio expiravit, tribus aut quatuor ante obitum horis a P. Philippo Garnier Ecclesiæ Sacramentis munita.

16 Antiquum est, quod per intervalla temporum domus Hesdiniensis Religiosæ suaves quosdam et naturæ ordine superiores odores percipiant, quos solent S. Coletæ Visitationes appellare : ante paucos tamen annos quidam lamentatur quod nunquam sibi contigisset aliquid ejusmodi experiri, idque trahebat in certum reprobationis suæ argumentum. Tandem divinæ misericordiæ placuit eam molestissimo illo per minus periculoso errore liberare : re-currente enim prædictæ Visitationis tempore, Sororum una ipsam afflictam invitavit secum ad eum locum, in quo solebat ista sentiri fragrantia. Renuit illa, verita ne frustra iret : sed importunius instanti parere compulsa, vix duos gradiendo passus pronoverat, cum ejus naves tantis fangue vehemens colla-blavit, ut pene destituta sensibus, retrorsum colla-beretur, et merito usurpare illud Sponsæ puterit : Trahe me post te curremus in odorem unguentorum tuorum : et B. Coletæ illud Ecclesiastici accommo-dare : Sicut cynamodon et balsamum aromatizans odorem dedit : quasi myrrha electa dedit suavitatem odoris.

17 In Ambianensi conventu beneficia Sororibus divinitus collata sunt plura, ex quibus hæc ut signa-tiora referimus. Sanctimonialium una decem-dicalem orationem in honorem Beate usurpans, spectabilem illam habuit, ejusque tactu curata a malo est : oculo quidem sed molestissimo. Eodem raptura, per quam intestina defluant sanata est, cum eam passa esset mensibus quatuor. Soror Judoca unius brachii usu privata, eodem fideliter apposuit linteum aquæ Coletæ intinctum, et pretium operæ sanitatem retulit : uti et Soror Margarita Hinnart, eodem liquore usa ad curandam paralytim, omnium quidem membrorum, sed manuum imprimis nervos dissol-ventem.

18 Ejusdem aquæ utilitatem experta est Soror Coleta Ringart, tollendo tuberi, quod super genu increverat nec nisi incisione curandum videbatur. Novendialis pietatis exercitium Sororem Agatham Chevalier ab hernia liberavit, et vocem restituit Joannæ Boileau. Soror Maria de Vienna contestata est plurimum se inodorum curationum consecutam, F enumerans ardentem inflationem, dissolutionem sto-machi nullum cibum retinere valentis, crescentem in tibia, ac denique affectionem in gutture molestis-simam, quæ sic impellebat formidæ voris faculta-tem, ut confessionem ejus excipere Sacerdos non nisi difficillime posset biennio integro. Atque ut ne Ma-trem Abbatissam præteream, Sororem Catharinam Urabant, hæc quoque et ab hernia et a molesto supra gemi posternate sanantem se B. Coletæ fatetur benefi-cio : et quod longe pluris faciendum, amissam vo-cis usum simili favore recepisse ad laudes Domini celebrandas.

19 Ad externos transeo, in quos collata beneficia de mandato Reverendissimi Episcopi Ambianensis, *Francisci le Fente de Caumartin* (cujus, ex Abbate S. Quantin de Insula et Decano S. Quantin in *Fero-mundus assumpti*, egressa per annos 35 Acta multis Felres 23 10 22 enoverunt Sanmartham tom. 2. Gallie Christiana et mortem referunt ad annum Christi 1652) D. le Roy Ollivolis atque Episcopi generis Vicarius secun-dum Juris formam exceptit et adnotavit anno mxcxiv,

odores supra
natura suaves
sentiantur :

E
Cant. 1. 3.
Eccli. 26. 20.

Ambiani colla-
tu Sororibus
varia varia
sanitatum
beneficia :

A xvm Septembris, e quibus hæc præcipua excerpto: et primum observo in primo hujus informationis articulo decem personas nominari, quæ se a febribus liberatos asseruerint per Novenam honori B. Coletæ institutam: in secundo autem articulo prodire Jacobum Harle, Novieduni natum, quem aquæ Coletanæ liquor post emissum votum adhibitus a simili morbo liberavit. Ipso autem quo informatio accepta est anno, Julio mense dimissum se a febre testatus est Carolus Gorguet Eques et Toparcha de Bus ac Consiliarius regius, postquam sacras B. Coletæ reliquias exosculatus, aquam sub illius invocatione benedictam ter bibisset, quamvis morbum diuturnum futurum medici judicassent.

diversæ infirmitates depul-
32

20 Maria Framazel, et filius Petri Joly atque Annetta Baie, invocatis B. Coletæ meritis, ab hermia sunt liberati. Jaqueline quoque Testu, brachio sinistro impedita per annos duos, eodem patrocinante brachii motum usumque recepit. Guillelmus Lalloier morbo gravi ad extrema deductus, concepto voto de radicula Carbeiensi visenda, relevarum se sensit, eo-que persoluto, plene sanus rediit. Plenitudo desperata laborans Nicolans Caron, remedium in aqua Coletana reperit, intra primum triduum Novenæ ad ejusdem honorem inchoatæ. Similem Novenam cum quædam S. Clare Religiosa instituisset pro quadam persona honorata quæ duorum annorum spatio graviter vexata a demone vel melancholia prædominante, continuo suggerente ut in puteum desiliens vitam finiret; omnes illæ molestiarum cogitationum nubes serenanti mentem spiritu dissipatæ sunt, eique, cujus vice pia virgoangebatur, impetrata facultas est absque inquietudine traducendæ.

adjuva puerperæ

21 Matronam pregnantem de mentis sanæ possessione dejecerat infirmitas, quæ matri ac proli credebatur letalis futura, applicatæ ei Reliquiæ sunt sanctæ Matris Coletæ, et bimestrem continuatum factum eiecit; vivam, quod mireris, usque dum baptismi aquis in meliorem vitam educeretur: ipsa autem sibi reddita, exclamavit a B. Coleta magnam sibi gratiam factam esse, et ante imaginem liberatricis suæ cerebrum curavit offerendum in gratiarum actionem. Denique Joanna Placet xiii die Septembris exposuit, quod a partu desperato soluta sit, postquam voluisset sacrificium Missæ in memoriam B. Coletæ offerendum: eadem declarabat ipsam se feliciter mundo natam, cum simili in angustia posita mater sua, Maria de Canchie, B. Coletæ tunicam sibi applicuisset. *Hactenus Abbavillæ partis tertie libro 5 capitibus variis, fastidiosi lectoris respectu prohibitis ne plura simili fide testata produceret: cui etiam nos parcere cupientes, finem facimus in his, quæ præsentis seculo Gandavi accideris aut annotata esse ibidem reperimus, atque ex Gallico Latine fecimus.*

Gandavi

perio medicina corrupta

22 Ego Soror Francisca de Villers, hujus sanctæ domus Gandavensis Religiosa indigna, testificor coram Deo, quem modo in Sacramento recepi, in Vigilia Assumptionis Domine nostræ anno mxcxlii, ad majorem Dei honorem et gloriose illius ancille Matrisque nostræ B. Coletæ: quod, cum post Missæ sacrificium descendissem, sumptura adversus dolores calculi aquam, ex floribus genistarum necotam, et ejus simili exigua quantitate reperissem, petierim a dispensatrice phialam suæ commissam custodie: sed in ea prædictam aquam ita corruptam reperim atque fortem, ut nulli usui esse posset: quare etiam eam effundere coepi. Sed interno instinctu admonita, ut eam sub tumulum beate Matris nostræ deportarem, eidem parvi, immissa prius in phialam modica aqua cum invocatione beate Matris nostræ benedicta. Dumque eam sub tumulum collocarem, continuo percepi factorem, quem prius senseram, notabiliter immutatum, tertioque die eam

sub tumbo posita fit bona.

Martini T. I.

inde extuli tam bonam, quam fuerat unquam. Benedictus Deus: ita mecum testantur Soror Paula de Blois Abbatissa, Soror Quintina Balce, Soror Gertrudis Rym.

D
PER PETRIAM
EX MS. GAL.

23 Coram me Ludovico Shuyzeman, Notario publico civitatis Gandavensis, in præsentia testium infra nominandorum, comparuit personaliter Anna de la Haye, ætatis annum agens circiter quadragesimum sextum, nata Valencenis, testataque est ad Dei gloriam et benedictæ ejus famule Coletæ: ejus meritis et intercessione prædicta Anna absque ulla subsidio sana graditur, quod ei abhinc viginti annis impossibile fuit. Illi autem ei contigit hac, quæ sequitur, ratione. Egens eam cupido incessit visendi corpus præfata Coletæ, quod cum magna veneratione servatur in conventu pauperum Clarissarum per ipsam erecto, in quo et obiit. Gandavum igitur contra medicorum amicorumque translatum consilium, judicantibus omnibus quod evidenti se mortis periculo exponeret; nec sine magno ejus, quæ assistebat, labore ad ecclesiæ conventus ipsius portam deducta, miram sensit suavolentiam, quam et verbis testata est bis terve dicens: O quam suavis hic odor! Ingressa ecclesiæ genua versus chorum flexit, B. Coletam rogans, ut quod salutis animæ suæ expediens esset, id sibi a divina gratia impetraret: neque enim aliud quid unquam petiit. Deinde ad Religiosas accessit acceptura ab illis B. Coletæ pallium, quod per rotam viridi panno involutum accepit. Detracto panno nihil præter aurum videre sibi visa est, et continuo animi deliquium patiens tantumque virium omnium defectum, ut morituram se crederet, non sensit quando aut quomodo impositum sibi pallium fuit, vel a se ablatum. Cum autem spiritum utcumque resumpsisset, oblatum ei medicum aquæ benedictæ in potum est, panisque contactu Reliquiarum B. Coletæ sanctificatus: quibus confortata nonnulli, quandam prædictæ Beate Reliquiam in manus accepit, et ejusdem velum supra caput: ex quo magnam animi præceptum solutum, quod lacrymis, quas ubertim fundebat, testata, vehementer dolebat, quod præ nimia corporis debilitate nequiret in genua submissa persistere. Mox Reliquias reddite egressa est, nullius auxilio falta, mirantibus qui eam comitabantur: cumque ad pontem pervenisset a conventu remotum aliquantulum, plane restituta sibi interrogavit, ubi locorum esset: cui socie manu signum fecerunt ut festinaret: quemadmodum infantibus solet. Acciderunt hæc xxiijuli anno Domini mxcxlii, quo eodem die prædicta Anna Crucifixum in e Deinsæ visitaturam alivit, atque in Beguinagium, firmis exinde usque gressibus: quod et suis testimoniis Doctores Medici confirmarunt. Anno autem evoluto cum Gandavum redisset gratias S. Coletæ actura, et easdem Reliquias denuo in manus accepisset, eandem rursus fragrantiam sensit, quam prius ad ecclesiæ portam perceperat, xxx die mensis Julii anno mxcxlii. Actum viij Augusti ejusdem anni Coram R. P. Constantino de Berle Confessario monasterii, et Definitor S. Josephi in Provincia Flandriæ, et honorabili viro Christophoro vander Haghen, testibus ad id vocatis atque rogatis. Eadem confirmavit testimonio suo Francisca de la Haye tum præsens, cum Soror sua Anna eo, quo narratum est, modo sanaretur. Sign. L. Huizeman.

Gradiendi via
per 20 annos
amissa reddi-
tur.

E

ad contactum
pallii et reli-
quiarum.

F

C
supra naturam
suavolentiam.

d

puerperæ
e periculo
mortis liberata

24 Anno mxcxlii, xv Decemb. Fœmina quadam in d. Destelberghe, Catharina de Beuke nomine, uxor Adriani van Somerghem, sexto jam die in puerperio laborans, cum evidenti periculo mortis tam ipsius quam prolis, obstetrice attestante, quod ex mille et pluribus, quibus adstiterat, nullam ita misere afflictam vidisset, subito ad contactum Reliquiarum B. Coletæ prolem feliciter enixa est. Maria van Belle

79

uxor

A uxor Jacobi Verbus militis decurionis, cum graviter affligeretur quod ter puerpera vivum hactenus nullum edere potuisset, eandemque fortunam quartum gravida metueret, venit ut Beatæ pallium sibi imponeretur, indeque concepta fiducia, filium edidit secunda Maii anni *mdcxlii*, cui nomen *Lavinæ* fuit; vix duobus horis passa puerperii dolores: quos alias consueverat ad quintum et sextum diem continuos pati: quod illa beneficium meritis B. Coletæ tribuens, rem totam sua manu signavit.

tertiu
quarta
25 Anno *mdcxlii* Bruxellensis quædam Domicella venit gratias B. Coletæ actura quod post septimum in puerperii doloribus diem, emissio de visitandis Beatæ Reliquiis voto, partu feliciter soluta esset. Quædam hujus Urbis mulier, *Isabella* nomine uxor *Danielis Tysebaert*, secundo utero eximenda semper proles mortua erat: cum huc venisset, ut Beatæ pallium sibi imponi roicaret, gemellus enixa est anno *mdcxxx*, *xvii* Augusti. Idem cum matris prægnans facere neglexisset, denique necessarium fuit sectione uti, eductusque fortis totus putridus est, itaque fortis, ut etiam viciniam teter odor inficeret.

quinta
26 Anno *mdcxlii* Quædam Matrona Gandensis, quintum mensem gravida, in tantam incidit infirmitatem, ut partum impossibilem medici judicarent. Verum cum Beatæ pallium lector ejus injectum fuisset, continuo fortis edidit, ad dimidiam horam, dum baptizaretur, in vivis superstitem, cum grandi stupore præsentium medicorum et miraculum attestantium. Eodem anno puella quædam, *Adriana* van *Oran* nominata, omnibus corporis membris ita affecta, ut nullum absque gravi dolore posset movere, magna cum difficultate tandem ad conventum pervenit, receptoque supra se Beatæ pullio, integris continuo viribus restituta, gratias Deo egit. Simile beneficium experta ejusdem soror est prægnans, et facti sui ob varia, quæ gravidæ acciderant adversa, vehementer metuens. Cum ergo vires eam delicerent, Sororeia quamdam lucam rogavit, ut Beatæ pallium ipsa pro se indueret, unumque ad suam intentionem sacrificium curaret: quod ut factum est, deterenti animi tristitiam sensit, et quæ triduo fere solebat laborare in partu, celerissime tunc enixa est filiam, cui Coletæ nomen baptizantæ imposuit.

subbiti dolor
calculi et inter-
num,
27 *Magdalena* Carlier testata est, intolerabili se interum et calculi dolore vexatam, statim ut B. Coletæ intercessionem poposcit, ab omni molestia liberatam fuisse. Soror Coletæ, hujus conventus sextum jam mensem Novitia, genu sensit cum summo dolore tumescere supra modum: cumque simili ex causa unam e sociabus suis paullo ante dimissam vidisset,

simile infertunium metuens, Magistræ suæ morroreni indicavit: quæ ipsam ad sacellum dimisit, mandans ut genu inflatum signaret reliquiis ipsius Beatæ: quod ut fecit, levari se malo illo sensit, atque intra biduum perfectæ sanitati restitutam: ob quod aliaque plura Sanctæ erga se beneficia, impetravit ut Coletæ nomen in solenni votorum Professione sibi imponeretur, quod anno *mdcxxx* factum.

28 Ergo Bernardina de Smet, Religiosa S. Claræ Gandavi, anno *mdcxlii*, *xxi* Decembris, hausta ex puteo, qui in sacello B. Coletæ est, aqua implevi phalam: eam ad annum usque *mdclii* conservavi: itaque puram etiam tunc reperi, absque ulla benedictione, acsi tum primum hausta fuisset. Eandem aquam Anno *mdclvii*, *xxvi* Januarii, iterumque *mdclx*, *viii* Octobris R. P. Confessor moster P. Dominicus van Gemmert, Definitor S. Josephi Provincie Flandriæ cum multis Religiosis gustavit: atque cum magna admiratione sua omnino sapidam reperiit.

29 Anno *mdclx* Dominus Franciscus Gruloes Aldeardæ habitans, ad nos accessit, aquam S. Coletæ poscens, asserensque alias quoque eandem se petiisse, quam aegris erga Beatam devotis daret in potum, eandemque etiam quantum post annum sine corruptione apud se fuisse. Idem anno *mdclxi* tribus aut quatuor ante obitum mensibus est professus, multiplex se suis in doloribus levamen expertum, ex quo Litanias B. Coletæ legere intituisset, misere ab artritico morbo affectus.

30 Ex eadem aqua bibentes personæ plurimæ singulare suis in malis solatium sunt expertæ: atque inter alias Domicella Maria Tueschap, uxor D. Davidis vander Vinck Pharmacopœi Gandensis, quæ nocte quadam gravi oppressa morbo, aquam B. Coletæ a domesticis petiit: qui cum eam ad manum non haberent, aliam ei communem obtulere: quod illa statim gustu ipso cognovit, ideoque mane ipsam B. Coletæ aquam petitura venit: quam cum bibisset, seque sensisset confortatam, affirmavit sola saporis odorisque suavitate, quæ veluti violarum esset, eam se aquam a communi citra periculum erroris discernere.

*a Non fumosam illam Virginem ac Martyrem, quæ *xxi* Januarii colitur, sed ex hoc ipso S. Claræ Ordine Bohemicum intelligi, cujus ritum hoc etiam Maria *xi* dedimus, indicat titulum Religiosarum apparitio, invocationis plurium Sororum subsecutus.*
*b In vitta num *96* dicitur: quod apparetur numquam mulier aliqua tantum laboravit parturiendo quantum ipsa condolendo.*
*c Flandriæ oppidum ad *Lysam* fluvium, tribus horarum fereit Gandæ, Contraxit confluent. — d Pagus ubi Gandæ ad Orientem intervallo unius leuæ vel paulo amplius*

D

aqua dñi sine corruptione seu et

iterumque servata,

B

ab alia aqua discernitur.

Deiua.

Diselberge.

VI MARTII.

SANCTI QUI PRIDIE NONAS MARTII COLUNTUR.

S ANCTUS JOCUNDUS,
S. Saturninus,
S. Artaxius,	} Martyres in Africa.	S. Nestor,	} Trimethunte in Cypro.
		S. Arcadius,	
		S. Eubulus Martyr Caesaree in Palestina.	
S. Quintus,	} Martyres Carthagine, aut Tuburbi in Africa.	S. Danda,	} Martyres in Thracia.
S. PERPETUA,		S. Eunice, sive aut Leonunca, Lemnuncula,	
S. FELICITAS,		S. Secundus, sive Succundus,	
S. Saturus,		S. Nestor,	
S. Saturninus,		S. Secundus alter,	
S. Revocatus,		S. Serrus, aut Sergius,	
S. Secundulus,	} Martyres.	S. Occatus, sive Optatus,	} Martyres in Africa.
S. Eryannus, sive Silvanus,		S. Danda alia,	
S. Rogatus,		S. Saurus, sive Satyrus,	
S. Erosius, sive Crocus,	} Martyres Antiochiæ.	S. Silvanus,	
S. Victorina, sive Victorinus,		S. Rogatus, sive Rogata,	
S. Leocus, sive Leucus,		S. Manlius, sive Marulus,	
S. Taxis,	} Chersone in Taurica Chersoneso.	S. Cyprianus,	} Martyres in Thracia.
S. Nestor,		S. Paulus Simplex, anachoreta in Thebaide.	
S. Equinus,		S. Gaudiosus, Episcopus Brixienensis in Italia.	
S. Halicus,		S. Equilius, Abbas in Valeria provincie Italiae.	
S. Ephraem,		S. Easterwinus, Abbas Wirensis in Anglia.	
S. Basileus,	} Martyres in Thracia.	B. Volkerus, Martyr Sigebergae in Holsatia.	} Martyres in Thracia.
S. Eugenius,		S. THOMAS AQUINAS, Doctor Angelicus Ordinis Prædicatorum.	
S. Agathodorus,			
S. Elpidius,			
S. Etherius,			
S. Carito,			

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

ANIMADV
PAP. 27.

Hieronymus Emilianus, auctor Somaschensium Clericorum, memoratur a Ferrario in *Catol. Generali*, et *Catol. Sanctorum Italiae*. Vitam ejus ebidimus vii Februarii.

S. Willeicus, Confessor et Presbyter S. Sviberti Episcopi, memoratur in *Luctario Usuardi per Hermonannum Greven*, et antiquo *Martyrologio Columiensi*. De eo egimus ii Martii.

B. Fredericus Ordinis Præmonstratensis, primus Abbas et Fundator Horti Mariani in Frisia, hoc die refertur a Molano, Miraro, Harro, Saussaio, Ghino, Ferrario, Balingheem, Willatio. Veram Officiu Ecclesiastico colitur apud Præmonstratenses die (ut asserunt) depositionis, quo de eo egimus iii Martii.

S. Eubulus, } Martyres celebrantur in MS.

S. Julianus Medicus, } Synaxario Parisiensi et Menais MSS. Ambrosianis. De us egimus vi Martii.

S. Satyrus Martyr Bituricis, a Saussaio in *supplem. Martyrologii Gallic*, hodie nominatur, omnibus Bituricensium rerum scriptoribus est ignotus: nec minus S. Satyrus Martyr, (idemne an alius?) quem S. Saturnini fratrem a quibusdam haberi auctor est Withfordus in *Martyrologio Angliano*. Saturninos Martyres multos nominans: sed quis hic sit vel ubi passus, nescimus conjetare.

Mochellacus, hoc die a *Martyrologio Tamlactensi* et Gorman nominatus, laudatur a Colgano iniquum unus e septem Eremitis, qui in regione Desiorum, multis ante adventum S. Patricii annis, de uati rebus S. Declani sanctitate prophetarunt, ac ejus deinde Roma reversi discipulatu subsecerant sese, circa finem seculi v: qua cum illius solius Vitæ tes-

timonio utantur, quam in *Commentario ad Acta S. Patricii*, ut fabulosissimum rejecturi sumus; alia exportanda argumenta sunt, ex quibus nobis quis fuerit, et ubi colitur, constet.

Beatus sive Beatus, Episcopus de Ardorn in Connaicta apud Hibernos, dicitur a Colgano sancto mortuus anno dxxxii, et refertur hoc et sequenti die in *Fastis Hibernicis*. Vitam ejus non extare dicit, ac nonnulla de ejus genealogia recitat, quæ apud eum videri possunt.

Cruthnechanus, S. Collumb-kille nutritus fuisse asseritur in ejusdem Sancti Actis a S. Adamnau et Odonello Tyrconnellæ Principis collectis, ex quibus Cruthnechanus tanquam Beati elogium compulavit Colganus, utque hoc die protulit, qui *Martyrologium Tamlactense* et Marianus Gormanus Caritatum de Drum-lara, ignoti alius et nominis et loci sanctum, nobis exhibent; suspicamus mentum aliquod in priori scripturae latere; et rectius Carithannum seu Carithannum fuisse scribendum.

Medana Virgo de Tuaim atha in utroque *Hibernico Martyrologio*, scilicet Gorman et Tamlactensi, occurrit: nobis neque nomen neque locus hactenus innotuerunt; eandemque de causis videtur a Colgano prætermissa.

Joannes Blandiniensis canonicus Abbas ii, *Benedictino Martyrologio Sanctus* inscriptus a Buelian, egregia habet in Vita S. Amandi ecomia: Venerabilem tamen eum dumtaxat vocat Sanderus in Gandavo, ubi vitam ejus fuisse describit: nec ipsi Blandinenses monachi, in MS. ordine festorum sibi propriorum, qui apud nos antiquus extat, uspiam illius meminere: obiit anno 658.

Arlo

Ardo Smaragdus monachus, Presbyter Aniane in Gallia Narbonensi, scriptor Vitae S. Benedicti Abbatis Aniane inscriptus *Martyrol. Benedictino Menardi*, et Galliano Saussau cum titulo Sancti, quo etiam hoc titulo cum honoravimus ad Vitam S. Benedicti xii Februarii. Sed omnibus discussis, et litteris in Gallia missis, ut aliquid certi de veneratione sciremus, eo non obtento, absque praejudicio inter Praetermissas collocamus.

Godeschalvus de Volmensteyne monachus in Valle S. Petri cum titulo Beati insertus *Menologio Henriquez et Buccini*. Agit de eo Casarius in dialogis variis locis, Gelenus in sacris Fastis Cohniensibus solum venerabilem Fratrem appellat.

Petrus maurachus Boue-vallis Ordinis Cisterciensis, appellatur Beatus in *Menologio Henriquez et Buccini*. Pie memoriam a Saussau in *Martyrol. Galliano*. Ejus mentio fit in Vita S. Petri Archiepiscopi Tarentasie viii Martii.

Galterius Conversus in Clara-valle. *Kalendarium Cisterciense Dumone* editum anno 1617. alii viii Martii, quando inter Pios recenset Saussau.

Philippus, Auci in Gallia natus, ex S. Antoni Patavini praedictae Ordini Frensisenno accessit, et Acolo a Sacerotis capta, illustre ibidem concussis membris, detracta ad umbilicum cute, lingua evulsa, martyrium sustinuit: meminit illius ad xii Junii Saussau in supplemento *Martyrol. Galliano*: Arturus du Monstier primum ei locum habere tribuit in suo *Martyrol. Franciscano*: rem, ut gesta est S. Antoninus narrat: nemo adfert aliquid, unde constet ei, aut ab Ecclesia aut jam olim ab Ordine, debitum Martyribus cultum obtigisse.

Guthelmus Anglicus, ad duodecim primos S. Francisci socios in locum Junius de Capella Apostatarum uscit, cum frequentibus a morte coruscaret miraculis, irritis F. Elias ne id sancti Patris gloriae officeret, jussit ab eis, ut abstinere Githelmus, Beati titulum ei concedant Lindoverens Jacobellus in Sanctis Umbrae et Arturus. Nos Isaia cum essemus nihil de speciali ipsius cultu discere potuimus.

Kanegunda, vulgo Canissa, Frederici et Comitis Andrensis regina, et Dissens in oppido monasterio Canoniarum Regularium fundatrix, spernendi mundi exemplum posteris, corpus eadem reliquit ecclesiae, in cellula juxta eam condita movens anno 1020.

Caecilia et viri consensus, in monasterio Catharinae Virginis Ferrariae, institutum S. Dominici complexa, et ter ibidem Proversa, virtutum magnarum exemplis in vita et nonnullis a morte penitus claruit teste Seraphino Ros. in parte 2 de SS. sui Ordinis.

Odila, nuptura viro Ludovico Bolone, S. Salaberge discipula effecta, laudatur a vita sanctitate in ejusdem S. Salaberge Vita xii Septembris data, et simul cum tribus praecedentibus ab Arturo Beate titulo condecoratur in Gyreco sacro: quam illud legitime fuit, nullo nobis hibernus argumento patuit: itaque expectamus de earum cultu, si quem alicubi habent, certiora.

Joannes Tuvillorius, Presbyter in Gallia a Calvino Natalis Vasseur, } unius hareticis occisi referuntur a Saussau inter Pios et alios.

Maria a Gratio, Sanctimonialis Virgo in monasterio S. Clarae Genii in Hispania actam in summa austeritate etiam anno 1530 conclusit.

Hermannus Coolsinet de Lochem Carthusianum in cenobio Domine nostra de Gratia, quod prope Bruxelles fuit, defunctum et rebus nonnullis a morte mirabilibus clarum, Beatum appellat Arnoldus Roisius in Auctario ad Nates Sanctorum Belgii, plenamque ejus Vitam promittit in orationibus Carthusiarum Belgii, quos proxime editurus erat: editumque intra saeculum sed hujus Hermannus memoriam poncio-

ribus etiam verbis, quam hic, absolvit: de Beati titulo aut cultu habet nihil.

Clara et } cum utroque puerule Michaelis atque Urmagdalena, } solo, ac puerulo fratre capite plexa pro fide Christum in Japonia, a Francisco Lahiero in suo *Menologio* Virginum referuntur hoc die, eisdemque adduntur.

Margarita hinc Dominicans, illa Franciscani Ordinis et Maria } Sanctimoniales, quas ait inter suos Beatas dici; prioribus scimus eam titulum ratione constitutum Apostolicè dari non posse: de posterioribus judicium nostrum suspendimus, si forte aliquis Ecclesiasticus cultus, nobis hactenus ignotus, juxta ad ejusmodi appellationem us faciat.

Fr. Hugo de Beure Ordinis S. Dominici in conventu ejusdem Ordinis Valencens pie mortuus anno 1286 mense Martii, hodie a Camerario numeratur inter Sanctos Scotiae, cujus Regem fingitur patrem habuisse: quam fabulam solute refutat Petrus d'Outremont in Historia Valencensi, ostenditque Thierri Castellum Dirnudensis filium fuisse: neque verbum habet de religioso ejus, ut Sancti vel Beati veneratione.

S. Theophilus Episcopus Nicomediae ob cultum sanctarum imaginum in exilium pulsus, illicque defunctus, inscriptus est hibernis tabulis *Martyrologio Romano*. Verum is a Baronio in *Annalibus* ad an. 733 Theophylactus appellatur, et a Leone Isaurico pulsus dicitur. Res gestas ejus et exitum a Leone Armeno illi anno 814 ant sequenti praescriptum, damus die sequenti, quo colitur viii Martii.

S. Domestus inscriptus MS. Synaxario Claramontano Societatis Jesu Parisius et Menais Ambrosianis, alius viii Martii.

Paulus Plusiadis Episcopus Confessor in *Menologio*, ac plerisque MSS. Synaxarum habetur hoc die, sed Graeci in Menais commemorationem illius Officio de S. Theophylacto jungunt viii Martii.

S. Senanus de Insensidag in Tomactensi *Martyrologio* hodie, ab alio sequenti die celebratur viii Martii.

B. Fulco Remensis Episcopus locum hoc die habet in quodam Benedictinorum *Kalendario*: ceteri de eo videntur ad diem, quo occisus est, xvii Junii.

S. Landrada V. elevatio refertur ab Arturo a monasterio in sacro Gyreco, et quidam MS. collectione, Colitur viii Julii.

S. Redempta Virgo a S. Gregorio laudata, refertur hoc die a Malano in primo dumtaxat editione, et a Baronio in *Martyrologio* excuso Venetis 1583 ex usque a Wione, Menardo et aliis: de ea, ejusque discipula Romula iterum in Romano *Martyrologio* xxi Julii.

S. Justus } *Martyrom Compluti in Hispania Trans-*
S. Pastoris } totum inscripta est *Martyrologio Hispanico* Toman Salazar, Ferrarii Catalogo, et aliis. De us cum *Martyrologio Romano* agemus vi Augustii.

S. Colmannus, Landstarnensis Episcopus, tamquam Nordanhambrocorum et Hebrulm Apostolus habere praedicatur a Camerario: suspectus nobis et Apostoli titulus et dies cultus est: de utroque videlicet die, quo ab Hibernis, apud quos mortuus, colitur viii Augusti.

S. Primitiva, incoluntur a Carthusianis Bruxellesibus
S. Modesta } in MSS. ad Edwardum additamentis, tamquam filia Dagoberti Regis Franciae. Irminium Dagoberti filium esse demonstravimus in *Diatriba de Tribus Dagobertis*, coliturque xxi Septembris: hinc in Abbatia Horreensi quidam credidit successisse Modestam, quae ubi et quando Albatissam egerit, examinabimus ad diem quo colitur vi Octobris. Desier crenata, celebratur in Actis S. Winetrice Virginis, ac vir sanctus, vir magnus coram Domino dicitur, de quo refertur, quod fontem de terra

A terra erumpere fecit, multis infirmis sanitatem conferentem. Cum autem S. Winefrida ad S. Deiserum veniret, Sancto in oratione morte illa persistente, vox de cælo insonuit, dicens : Die carissimæ filiæ meæ Winefridæ, quatenus ad virum, nomine Saturnum pergens, quid actura sit audiat, et in quo loco omni vitæ suæ tempore sit mansura, discat. Hæc ex Jñu S. Winefridæ. Decretum VII Martii Sanctus aliquis Anglus, cum Martyrologium Anglicanum conderetur : quare illi inscriptus est S. Deiser, et ex illo Martyrologio Ferrarum Ca-

tologo. Nos majorem venerationis ejus certitudinem sperantes, differimus de eo agere, (nisi certius quid occurrat) usque ad diem S. Winefridæ sacrum in Novemb.

B. Regenberna, filia S. Guericci Ducis Gerichemii prope Duxshelorpium, hoc die collocatur a Gelenio in Colonienfis Fastis : fundavit cœnobium Sanctimonialium ibidem tempore Williberti Colonienfis Archiepiscopi; de ejus cultu certior fortasse proferre poterimus, acturi de ejus patre S. Guericco, v Novembris.

DE SS. JOCUNDO, SATURNINO, ARTAXIO, ET QUINTO MARTYRIBUS IN AFRICA.

ANNO CCIII,
VII MARTII, ET
IX JANUARIJ.

III Martyres
vini combusti.

Ultimus ærum-
nis carceris
extinctus,

Acta martyrii SS. Perpetuæ, Felicitatis et comitum, e MS. pergameno sacri Castanensis monasterii eruta a Luca Holstenio, et a nobis ad hunc diem daula, suggerunt nobis cœpse ix hos quatuor Martyres, quos raptus in ecclasiā venit inter Angelos S. Saturnus, Martyr, cujus lateri adstabat S. Perpetua. Cœpinus inquit S. Saturnus, ferri a quatuor Angelis... et liberati primo mundo vidimus lucem magnam... Qui gestabant nos, deposuerunt nos, et pedibus nostris transivimus stadium via lata, ubi invenimus Jocundum et Saturninum et Artaxiam, qui eadem persecutione vivi arserunt, et Quintum, qui et ipse Martyr in carcere exierat, et querebamus de illis, ubi essent. Ceteri Angeli dixerunt nobis : Videte prius, introite et salutate Dominum. Quo introductione late descripta, sub finem additur : Et cœpinus illi multos fratres cognoscere, sed et Martyres. Universi odore inenarrabili ubihamur, qui nos satiabat. Hæc ibi : et quibus scimus ex his Martyribus tres priores vivos fuisse combustos, ultimum, nomine Quintum, ærumnis carceris extinctum : ulque in persecutione Severi Imperatoris, in qua postea meruerunt eorum martyrii SS. Perpetua, Felicitas, Saturnus, eorumque socii : et ob pristinam horum utilitatem valetur eadem omnihus palæstris assignanda, sive urbs ea fuerit Carthaginiensis, sive civitas Tuburitanorum, uti ibidem discimus.

2 Lucas Holstenius in Notis ista scribit. Horum Martyrum nomen et memoria nunc deum restituta hisce Actis debetur. Nam absque illis perpetuo mortales latuissent, nisi Deo βολεως και αγαπολης, et

apud eum regnantibus Superis cogniti. Interim huc die alius Martyribus immiscetur quatuor Martyres eisdem nominibus appellati, in Martyrologio S. Hieronymi Parisi excuso et antiquo nostro MS. his verbis : Africa Satiri, Revocati, Jocundi, Victorini, Saturnini. Ea nomina duorum priorum, scilicet Jocundi et Saturnini, ac dein post Martyres Thraciæ subditur memorum Artaxi et Quinti. In MS. Richenoviensi etiam antiquo, præter Saturnum et Saturninum socios SS. Perpetuæ et Felicitatis, iterum legitur : In Africa Satiri et Jocundi, ubi pro priore arbitramur legi debere Saturnini. In apographis Locensi et Blumiano etiam S. Hieronymi recensentur Satyrus, Artaxus, Quintus.

3 Constat interim jam ante hunc VII Martii, hos Martyres fuisse coronatos, et forsam cum pluribus aliis ad diem IX Januarii referendi sunt. Nam in Martyrologio S. Hieronymi Parisi excuso ista habentur : In Africa Epeleti, Jocundi, Quinti, Secundi, Saturnini, Vitalis. Item Quinti, Felices Artaxis, Fortunati Rustici, Silli, Quieti et aliorum septem. Quæ eadem ex nostro MS. codice S. Hieronymi ad illum diem edidimus; ex quibus quatuor hi Martyres Jocundus, Saturninus, Artaxes, sive Artaxus et Quintus forsam soli SS. Saturo et Perpetuæ antea noti fuerant. Idem quatuor, aut omnes aut aliqui ex his, pluribus Martyrologiis inscripti fuerunt, uti ad eum diem diximus, quibus addi possent varia Martyrologia, quæ postmodum nati sumus : in quibus aut quatuor, aut duo ex illis, aut Jocundus solus, uti etiam in Martyrologio Romano nominantur.

referuntur in
Actis SS. Per-
petuæ et Fel-
icitatis :

et Martyrolo-
gius 7 Martii,

et 9 Januarii

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

C PERPETUA, FELICITATE, SATURO, SATURNINO, REVOCATO, SECUNDOLO, CARTHAGINE AUT TUBURRI,

Commentarius prævius.

ANNO CCIII
VII MARTII.

Acta horum
Martyrum
gemma :

Martyrum horum Acta, Tertulliano, S. Augustino, Venerabili Bedæ, aliisque antiquis scriptoribus nota, hoc tenus latuerunt, nuper e MS. Codice tarri Casinensis monasterii eruta, ac typis edita, opera et studio Lucæ Holstenii, Vitranae basilicæ Canonici et bibliothecæ Prefecti : quæ Notis ejus posthumis, suisque propriis adjunctis publicavit anno MDCXIII Petrus Passinus Societatis nostræ historicus. Ea nos hunc nostrum in capita distingui-
mus, additionibus marginalibus et notationibus magis necessariis exornamus, remisso lecture ad Notas ubi-
vices illustratum horum virorum. Quæ tribus prioribus capitulis continentur, ab ipsa S. Perpetua Martyre sunt scripta, scilicet, ut in fine asserit, quæ usque in pridie muneris, sive martyrii, fuerunt peracta. Adjun-

gitur mox visio S. Saturi Martyris ob ipsomet etiam conscripta. Alias dem, quæ oculis spectarat, mox ab eorum martyrio addidit : ut quasi mandatum sanctissimæ Perpetuæ, imo fidei commissum ejus exequetur, uti infra num. 17 testatur.

2 Addidit dem Holstenius testimonia antiquorum Ecclesiæ scriptorum, ut Tertulliani e libro de Anima cap. 33, et potissimum S. Augustini, quem Possidius in Indicula scribit tres tractatus habuisse in harum Martyrum die natali, quos exidisse arbitratus est Baronius in Notis ad Martyrologium. Verum extant typis Plantinians ac Parisiensibus inter opera reliqua hujus Auctoris. Alius sermo S. Augustini de Notis SS. Perpetuæ et Felicitatis repertus est in antiquissima Vaticanæ bibliothecæ membranis in libra numero 3836 signato

Sermones
S. Augustini.

A nato : ejus apographum nobis Romæ donavit idem Holstenius, cum illi Romæ in ultimo morbo suo miseriam adessent. Hunc sermonem ab eo sub calcem testimoniorum editum, hic damus, reliquis omissis, quod inter opera extant, et iam ex illis quom alius hujus Sancti tractatibus varia inde inserimus.

3 Tempus martyrii indicatur num. 8 et 17, cum dies natalis nobilissimi Cesaris Geta celebraretur. Fuit Geta secundo-genitus filius Severi Imperatoris, cujus primo-genitus erat Antoninus Caracalla ejus in Imperio successor. Fuerunt hi fratres a patre Severo, anno Imperii ejus vii, Christi cxcix participes Imperii facti, Antoninus creatus Augustus, et Geta solum nobilissimus Cesar. Innotata deum persecutio in Christianos a Severo annos Imperii x, Christi cxi, et anno sequente cxi, Consulatui gessit Geta Cesar cum Septimia Plautina, et cuncta accepta est, ut ejus Natalis gladiatoribus ludis et aruarum spectaculis honestaretur. Nec videtur ulterius differri posse, quod anno xii Severi, Christi cxi, Augusti nomen Geta fuisse communicatum. Quæ omnia credite deducit Possinus, ostenditque aliquam post hæc tempora scriptum fuisse tractatum Tertulliani ad Scapulam, cum in eo describatur multum Kelticum anni cxi, una de Severo Imperatore ejusque filio Antonino agitur, ut ritam fuerit : adeoque nihil obstat mentem in eo tractatu factum Hibernum Persidis, sub quo hi Martyres passi sunt.

4 Major difficultas apparet in loco martyrii, Pene-rubis Bedæ in genuino suo Martyrologio, hactenus inedito Carthaginei assiquat his verbis : Nonis Martii. Apud Carthaginem Perpetue et Felicitatis, quæ hostiis sunt deputatæ sub Severo Principe, et cum Felicitas pariturus in carcere : omnium militum, qui simul patiebantur, precebus impetratum est, ut octavo mense pareret. Jam vero Perpetue inter alia concessum est, ut ejus mens quodammodo avertetur a capere, in qua vixit impetum pertulit, ita ut adhuc futurum expectaret, quod in se jam gestum esse nesciret. Ita Beda. Quæ prorsus eadem leguntur in pluribus MSS. Martyrologis sub nomine Bedæ, licet ex parte aucta sint, et servantur illa Romæ in Ecclesia Vaticana S. Petri, Toruæ in monasterio S. Martini, Leodi in Ecclesia Cathedrali S. Lamberti, Lutetia in monasterio Hannonæ, Aquigrani in majore Ecclesia et ubi. Item in illustri MS Martyrologio S. Cyriaci, quo plurimum usus est Baronius in concinendo Martyrol Romano : quibus omnibus addendum est eandem Martyrologium Roberti Mauri : et eodem ubique verba preponuntur. Priora etiam verba, quæ ad propositum quæstionem faciunt, reliquis omissis, habentur in Martyrol perpetuo sacri Casanensis monasterii, in quo antiqua Acta reperta sunt, item in MS. Romano Italicis. Altempsi : Apud Carthaginem Perpetue et Felicitatis, quæ hostiis sunt deputatæ sub Severo Principe. Eodem traduntur in antiquo MS. Regine Sæcie, et alio Perreusensi S. Martini : sed Carthagine sive in Carthago, non apud Carthaginem habetur. Preterea Beda, quæ in suo genuino Martyrologio tradidit, etiam scripsit librum de sex mundi ætatibus sub Severo Pertinace : Perpetua, inquit et Felicitas apud Carthaginem Africa in castris hostiis deputatæ pro Christo Nonis Martiis. Quæ totidem fere verba Erculphus Leoricensis, Ado Frenensis, Regina Abbas Præmonstratis et Marianus Scotus et Hermannus Contractus in sua Chronica transceperant.

5 Hæc plane ex ipsa Actis antiquis videntur excerpta, in quibus non dicitur capiti transivisse in carcerem castricæ, munere enim castricæ erant pugnaturi : et non videtur de carcere processisse in amphitheatrum, in qua undique populo spectante, et oculis suos (ut infra dicitur) comites homicidii adjuvante, martyrium consummarunt. Fuit Proconsul

Municius Timianus, eoque mortuo Hilarianus, qui dicitur num. 7 omnes, ac potissimum S. Perpetuam interrogasse, et urxisse, ut sacrificia pro salute Imperatorum offerrent : quo non impetrato, universos ad bestias damnasce. Denique Martyres num. 19 amphitheatrum ingressi, sub conspectu Hilariani percreverunt, eoque præsecente et Geta Cesaris Natus celebrante, bestis objecti, ac tandem gladio coronam martyrii obtinuerunt. Quæ omnia optime Carthagini, urbis Romanæ æmula, possunt assignari, ubi sedes et habitatio Proconsulum erat, ubi amphitheatrum publicum, sive ubi inter voluptatum genera unicum spectaculum munerum (gladii toriorum) contentiosissime habitantes spectant, ut illo ex Notitia Græca tempore Constantii Imperatoris facta, tradit Carolus n. S. Paulo in Geographia sacra lib. 4. § 2, qui deinde § 4 ex S. Cypriano probat unicum seculo Christi tertio tantum fuisse in Africa provinciam Ecclesiasticam, quæ etiam habebat Numidum et Mauritaniæ duas sibi coherentes, quibus omnibus præerat Metropolitæ Carthaginensis, uti in civilibus Proconsul : quem et hæc Actis ostendimus ibidem tunc Natus Geta Cesaris habitasse in amphitheatro, hæc Martyribus in publico spectacula feris hostiis objectis. Denique fuit Victor Uticensis lib. 1. Persecutionis Vandalicæ, ubi dum agit de Ecclesiis Carthagine ab Ariano occupatis, ista scribit : Et ut de necessariis loquar, basilicam majorem, ubi corpora sanctarum Martyrum Perpetue et Felicitatis sunt, Celerinæ vel Scillitanorum, et alias, quas non destruxerunt, sue religionis licentia tyrannica mancipaverunt. De S. Celerina regimus in Februarii. De Scillitanis Martyribus agendum erit xvi Julii, et mox aliqua hic attingentur.

6 His non obstantibus alii hæc Martyribus potestatem a nonnullis assignatur : e quibus Usuardus in suo Martyrologio scribit : Nonis Martii. In Mauritania, civitate Tuburitanorum natalis sanctarum Martyrum Perpetue et Felicitatis, et cum eis Revocatus, Saturnini et Secunduli, quorum ultimus in carcere quievit, reliqui omnes ad bestias sunt traditi sub Severo Principe. Addit Ado die natalis ejus. Quique dum adhuc servarentur in carcere, et Felicitas pariturus, omnium S. matorum commilitum precibus impetratum est, ut octavo mense pareret. Alii subdit, quæ supra ex genuino Martyrologio Bedæ dedimus, in ejus Martyrologium excusum eundem, quæ in Adone leguntur, intrusa sunt. Cum interim et Beda libro de sex ætatibus et Ado in Chronica tradant, apud Carthaginem bestis deputatas SS. Perpetuam et Felicitatem. Eodem cum Martyrologio Adonis habent Nolterus, Martyrologium MS. monasterii S. Marini et Bartholomæus Tridentinus de Vitis Sanctarum ab Holstenio editus. Iterum primo dispect, quod dicantur ad bestias traditi sub Severo Principe et quidem die natalis ejus, cum hic interpretatur in Actis fuisse diem natalis Geta Cesaris filii ejus secundo geniti, tunc Consul. Deinde cum Usuardus et alii omittunt S. Saturnus, de quo quæ plurima et maxime illustris in Actis habentur : quorum notitiam ad hos auctores non arbitramur pervenisse. Saturno quoque omisso, ista leguntur in Tabulis Martyrologii Romani : Tuburbi in Mauritania natalis sanctarum Martyrum Perpetue et Felicitatis, quæ cum esset prægnans (ut S. Augustinus ait) expectata juxta leges non pareret, dum pariturus, dolabat, objecta feri gaudebat : passique sunt cum eis Revocatus, Saturninus et Secundulus, quorum ultimus quievit in carcere, reliqui omnes bestias traditi sunt sub Severo Principe. Pro tribus hæc rursus allegantur in Notis Usuardus, Ado et Petrus in Catalogo. Iterum hoc adjungit S. Saturnus. At S. Augustinus tractatu de tempore barbarico cap. 3 inter alia ista habet. Ante paucos dies natalis celebravimus Martyrum Perpetue et Felicitatis et comi-

tum

Anno 203
Martyres passi,

et Carthagine
secundum
Bedam,

Martyrologia
antiqua,

et Chronica
veterum :

favent Asia
gentina :

Corpora in
Ecclesia Car-
thagineni
sepulta.

In nonnullis
Martyrologis
locus martyrii
dicitur civitas
Tuburitanorum
in Mau-
ritania.

F

A tum. Et cum tot ibi sint viri, quare istae duae praeminibus nominantur, nisi quia inferior sexus aut aequavit aut superavit virorum fortitudinem? Una earum praegnans, alia lactans: Felicitas parturiebat Perpetua lactabat... Felicitas et parturiebat et dolebat, obiecta bestiis gaudere potius quam timebat. *Hæc ibi. Sed ubi palestram sive locum martyrii creverantur.* In Martyrologio MS. quod Romæ apud Patres Congregationis Oratorii adhibetur, ista habentur: In Mauritania civitate Tuburitanorum natalis sanctarum Martyrum Perpetue et Felicitatis, Saturnini et Secundoli, omisso Saturo et Revocato. Prior pars de solis Perpetua et Felicitate, legitur in Martyrologio a Roswido edito. In MS. Coloniensi S. Moricæ ad Gradus omissis Secundoli, additur et trium fecit Saturni, Saturnini et Revocati. *Est ex Actis non potest colligi fratres fuisse.* In pervertito codice membrano, Cardinalis Barberini: In Mauritania civitate SS. Perpetuæ, Felicitatis et Victorini. In Africa SS. Saturni, Saturnini, Vocati et Secundini, ubi duo ultimi sunt, qui in Actis dicuntur Revocatus et Secundus. In MS. Richenavensi etiam antiquo, ista habentur: In Mauritania Secundi, Saturni, Saturnini, Perpetuæ et Felicitatis. In Africa Saturni, Revocati, Jocundi. In Martyrol. S. Hieronymi, quod apud nos asseruntur, idem sapinus repetuntur, et ordine interturbato alius junctur hoc modo: Nouis Martii. In Africa Saturni, Revocati, Jocundi, Saturnini, alibi Silvani... In Antiochia Locis, Taxis... et his adduntur nomina Satiri, Saturnini, Revocati, Secundoli, Italici. In Mauritania civitate Turbitanorum, passio SS. Perpetuæ et Felicitatis. Et vi Martii in eodem codice, cum ubi Martyribus in Africa passis, fit mentio Perpetuæ, Felicitatis, Jocundi. In Martyrol. S. Hieronymi Parisiis et Lucæ recens et MS. Blumiano fere eadem sunt, ac civitas Turbitanorum ubique legitur, quæ alius est Tuburitanorum, subinde Tiburitanorum, Tuburitanorum, aut Tuturitanorum, quæ ultima concludunt. Turbitani nulli ab aliis in Mauritania aut Africa collocantur. Ceterum a collectoribus horum fustorum non videtur lecta antiqua passio antiqua horum Martyrum.

7 Forsum arceps occasio ex S. Augustino et Actis aliquibus male contextis. S. Augustinus sermone 32 ex his, quos edidit Jacobus Sermonibus noster, cui titulus de contemptu mundi: in quo sub finem agitur de imitatione Christi patiens, per pressuras, per falsa crimina, per sputa in faciem, per alapas et et flagellorum verbera, per coronam spinarum, per crucem et per mortem, occidit, Fœminæ secutæ sunt, quarum hodie natalitia celebramus. Feminarum Martyrum Tuburitanarum solennitatem celebramus. *Hæc ibi, sed SS. Perpetuam et Felicitatem hic intelligi debere non necessario colligitur, cum extant tot sermones S. Augustini de his sanctis Femina, et sæpe alibi laudentur absque ulla Tuburbi mentione, et contra aliorum illustres Virgines idem posse colantur xxx Julii, quorum illud elegium extat in Martyrologio Romano: Tuburbi Lucernariae in Africa, sanctarum Virginum et Martyrum Maximæ, Donatillæ et Secundæ: quarum duæ primæ in persecutione Valeriani et Galliæ, aceto ac felle potatæ, deinde plagis acerrimis caesæ, et equulei extensione cruciatæ, craticulis etiam exustæ et calce perfricatæ, postmodum cum Secunda Virgine duodecim annorum, ad bestias simul projectæ, sed ab his intactæ, novissime gladio jugulatæ sunt.* *Hæc ibi. Quidni illas intellexit S. Augustinus, quas referunt plurima Martyrologia antiqua, etiam S. Hieronymi et alia, quæ ad illam diem referuntur? Est in Africa proprie dicta, ejusque provincia Pracon-sulari duplex ejus nominis civitas. Tuburbum majus, quæ hic Lucernaria seu Lucernariae dici videtur, et Tuburbum minus: unde Tuburbitani majores et mi-*

nores in Collatione Donatistarum. Sed hæc civitates procul distant a Mauritania, cum Numidia provincia intercedat. Holstenius in Animadversis ad Martyrologium Romanum annotat, voci Tuburbi subdi in MS. Reginae Sueciæ apud Carthaginem, et quidem, ut asserit, optime: atque adeo defendam in supra memoratis Martyrologiis in Mauritania. Tamen scrupulus manet de Tuburbi civitate, ne ex Actis confusis SS. Perpetuæ et Felicitatis, quæ in pluribus codicibus MSS. extant, error omnis emonatur. Incipiant illa Acta his verbis: Facta itaque persecutio sub Valeriano et Galliæno, ac dein Minutius Proconsul dixit: Invictissimi Principes Valerianus et Galliænus jusserunt, ut sacrificetis: et sub finem Passi sunt sub Valeriano et Galliæno Imperatoribus. Quod primum mentum est: secundum æque eorum in genere martyrii, quia duntaxat Satyrus et Perpetua a leonibus devorati, Revocatus et Felicitas a leopardis: Saturninus ab ursis erutus, et gladio percussus. Verum a ferocissima vacca laesa Perpetua et Felicitas, cum aliis bestiis antea obiectis, gladio martyrium consummarunt: Actis genuinis consentit S. Augustinus. Omittit alios recensere errores, quos Petrus Calat Petrus de Natalibus, a Luca Holstenio citati, etiam descriperunt. An ex similibus Actis, quæ erroribus cadent, arceps occasio accipiendi eos passos in civitate Tuburbitanorum, ut sub initium et finem trahitur, judicium sit penes eruditos lectores. Acta illa confusa MSS. addunt apud Africanam: ejus loco memorati Petrus Calat et Petrus de Natalibus habent, cum citatis supra Martyrologiis, in Mauritania. Denique etsi certo constaret a S. Augustino in antea citato sermone per Fœminas Martyres Tuburbitanas intelligi SS. Perpetuam et Felicitatem, iam tamen colligi potest potius Tuburbi quam Carthagine passas fuisse. Nam in eadem Severi persecutione, Carthagine martyrio coronati sunt S. Speratus hujus urbis Episcopus, et multi utriusque sexus comites, qui passim Scythiam, etiam a Victore Uticensi appellantur, cum Scythia sit urbs Episcopalis in eadem Pracon-sulari Africa provincia. Ethæc et loco martyrii proposuisse sufficiat, indicio ultimo, ut jam dicimus, penes eruditos lectores relicto.

8 Lubet et Sermone primo S. Augustini de his Sanctis pauca uttere, quæ ad venerationem illarum hæc verba tradidit: Nunc posteri, illorum: quorum voces in carne Martyrum imple sequebantur, merita Martyrum piis vocibus laudant. Neque enim tunc tanto concursu hominum ad eos occurrentes cavea crudelitatis impleta est, quanto nunc ad eos honorandos Ecclesia pietatis impletur. Omni anno spectat eum religione caritas, quod uno die cum sacrilegio commisit impietas. Spectaverunt et illi, sed longe voluntate dissimili. Illi clamando faciebant, quod mordendo bestiae non implebant; nos autem et quod fecerunt impij miseramur, et quod pa passi sunt veneramur. Illi viderunt oculis carnis, quod cordis humanitate refunderent; nos aspicimus oculis cordis, quod illis ereptum est ne viderent. Illi mortua letati sunt corpora Martyrum; nos mentes mortuas dolemus illorum. Illi sine lumine fidei Martyres putaverunt extinctos; nos fidelissimum intuitu cernimus coronatos. Denique illorum insultatio facta est nostra exultatio. Idem Sermonem secundum ab eorum sanctarum Feminarum laude ita incipit: Resurget et præeminet inter comites Martyres et meritum et nomen Perpetuæ et Felicitatis, sanctarum Dei famularum. Nam ibi est corona gloriosior, ubi sexus infirmior: quia profecto virilis animus in fœminas majus aliquid fecit, quando sub tanto pondere fragilitas fœminea non defecit. Et sub finem ejusdem Sermonis ista habet: Hoc erat nomen ambiarum, quod unum est omnium. Nam cum omnia Martyres perforant, nisi ut perpetua felicitate gloriantur

ita aliqua ex variis male contexta.

Incomia ex S. Augustino.

Fœminæ Martyres Tuburbitanæ apud S. Augustinum quænam sint.

A rientur! Hoc ergo illæ vocabantur, ad quod cuncti vocantur! Et ideo cum esset in illo certum plurimum eorum, harum duarum nominibus omnium est significata perennitas, omnium signata solennitas. Similia passim in aliis tractatibus S. Augustini habentur. Nomina SS. Perpetuæ et Felicitatis quotidia Sacerdotibus in Canone Missæ recitantur. Græci etiam in Menaïs venerant hos Martyres Kolendis Martis, sed pro Saturnino et Secundulo statuant Tornilum et Secundum. At secundo Februarii eorum memoria celebratur in Menais MSS. bibliothecæ Ambrosianæ et aliis. Nihil de corpore S. Perpetuæ scribitur Bononiæ apud Patres Franciscanos Conventuales, et colunt illam Sanctam vi Martii tanquam hujus esset.

VITA

Ex MS. Casinensi eruta a Luca Holstenio.
PRÆFATIO.

S vetera fidei exempla, et Dei gratiam testificantia et edificationem hominum operantia, propterea in litteris sunt digesta, ut lectione eorum quasi re-pensitatione rerum, et Deus honoretur et homo confortetur: cui non et nova documenta acque utrique causæ convenientia digerantur? vel quia et hæc vetera futura quandoque sunt et necessaria posteris, si in presenti suo tempore minori deputantur auctoritati, propter præscriptam venerationem antiquitatis. Sed viderint, qui unam virtutem Spiritus unius sancti pro ætatibus iudicant temporum: cum maiora reputanda sint et noviora queque, ut novissimiora, secundum exuperationem gratiæ in ultima sæculi spatia decreta, in novissimis enim diebus, dicit Dominus, effundam de spiritu meo super omnem carnem, et prophetabunt filii filiarque eorum, et super servos et ancillas meas de meo Spiritu effundam: et iuvenes visiones videbunt, et senes somnia somniant. Itaque et nos, qui sicut prophetas, ita et visiones novas pariter reprimimus et agnoscimus et honoramus; ceterasque virtutes Spiritus sancti ad instrumentum Ecclesiæ deputamus, cui et missus est idem omnia et donativa administrans in omnibus, prout unicuique distribuit Dominus, necessario et diligenter et ad gloriam Dei lectione celebramus, ut ne qua aut inobedientia aut desperatio fidei apud veteres tantum astinet gratiam divinitatis conversatam sive in Martyrium, sive in revelationum dignationem: cum semper Deus operetur quæ reperiunt, non credentibus in testimonium, credentibus in beneficium. Et nos itaque, quod audivimus et contrectavimus, annuntiamus et vobis, fratres et filii; ut et vos, qui interfuistis, rememoremini gloriam Domini: et qui nunc cognoscitis per auditum, communionem habentis cum sanctis Martyribus; et per illos cum Domino Jesu Christo: cui est claritas et honor in sæcula sæculorum. Amen.

a *Id est Holstenius in litteras, ut eadem phrasi legatur in Vita S. Cypriani.* b *Ita depurare peccato, delicto, malo, veritati, Deo etc. dixit Tertullianus.* c *Ita phrasi Africana extremura et extremum dicit Tertullianus, postremissimum et ultimum extremum Apudicla, et minutissimum Arnobius.* d *Ita instrumentum sustinendi Patientia, instrumentum pudicitie, gravitas, emulmentia ad instrumentum aternitatis, diaboli iniquitas ad instrumentum persequutionis dicitur apud Tertullianum.* e *Donativa, Christiata dicitur: ut, meliorum donativorum secretior simus. Donativum Dei vita æterna. Idem Tertullianus.* f *Ungualia pro gratia, quia Deus conferre dignatur, Cyprianus.* Non est in tua potestate, sed in Dei dignatione martyrium, et Corona de Dei dignatione descendit. Quæ utique ipsa loci citatis allegat Holstenius.

CAPUT I.

Sanctorum captivitas. Perpetuæ baptismus, in carcerem detrusio. Visio prima.

Apprehensi sunt adolescentes a catechumini Revocatus et Felicitas. Conserva ejus, et Secundulus.

Inter hos et Ubia Perpetua honesta liberaliter instituta, matrona licet nupta, habens patrem et matrem, et fratres duos, alterum æque catechuminum, et filium infantem ad ubera. Erat autem ipsa circiter annorum viginti duo. Hæc ordinem totum martyrii sui jam hinc ipsa narrabit, sicut conscriptum manu sua et sensu reliquit.

3 Cum adhuc, inquit, cum persecutoribus essem, et me pater evertere cupiret, et deire pro sua affectione perseveraret; Pater, inquit, vides, verbi gratia, vas hoc jacens, urceolum sive aliquid? Ibi dixit: Video. Et ego dixi ei: Numquid alio nomine vocari potest? Et ait: Non. Sic et ego aliud me dicere non possum, nisi quod sum, Christiana. Tunc pater motus hoc verbo, mittit se in me, ut oculos mihi erueret: sed vexavit tantum, et profecto est victus b argumentis diaboli. Tunc paucis diebus quod cum caruissem patre, Domino gratias egi, et refrigeravi absentia illius. In ipso spatio paucorum dierum baptizati sumus: et mihi Spiritus dictavit, non aliud potendum d ab aqua nisi sufferentiam carnis.

4 Post paucos dies recipimur in carcerem; et expavi, quia nunquam experta eram tales tenebras. O diem asperum! restu valido, turbamur beneficio, concussura militum, novissime macerabar sollicitudine infantis. Ibi tunc Tertius et Pomponius benedicti Diaconi, qui nobis c ministrabant, constituerunt f præmio, ut paucis horis emissi in meliorem locum carceris refrigeraremur. Tunc exeuntes de carcere universi sibi vacabant. Ego infantem lactantem jam inedia defectum, sollicita pro eo adloquebar matrem, et confortabam fratrem, commendabam finem: tabescebam ideo quod illos tabescera videram mei beneficium. Tales sollicitudines multis diebus passa sum, et usurpavi ut necum infans in carcere maneret, et statim convalescit et relevata sum a labore et sollicitudine infantis: et factus est mihi carcer subito g prætorium; ut ibi mallet esse quam alebui.

5 Tunc dixit mihi frater meus: Domina soror, jam in magna dignatione es: tanta, ut postulem visionem, et ostendatur tibi an passio sit an h commentus. Et ego quæ me serebatur fabulari cum Domino, ejus beneficia tanta experta eram, fidenter reperiui ei, dicens: Crastina die tibi remittabo. Et postulavi, et ostentum est mihi hoc. Videa scalam miræ magnitudinis, pertingentem usque ad cælum et angustam, per quam non nisi singuli ascendere possent; et in lateribus scalæ omne genus feramentorum infixum. Erant ibi gladii, lanceæ, huius, machææ: ut si quis negligenter, aut non sursum attendens ascenderet, lamaretur, et carnes ejus inhiarent feramentis. Et erat sub ipsa scala draco cubans miræ magnitudinis, qui ascendentes insidias præstabat, et exterebat ne ascenderent. Ascendit autem Saturnus prior, qui postea se propter nos ultro tradiderat, et tunc cum adducti sumus, præsens non fuerat: et pervenit in caput scalæ, et convertit se, et dixit mihi: Perpetua, sustineo te: sed vide ne te mordet draco ille. Et dixi ego: Non me nocebit in nomine Domini Jesu Christi, et de sub ipsa scala, quasi timens me, lente eiecit caput: et quasi primum gradum calcarem, et calcavi illi caput. Et ascendi, et vidi spatium horti immensum, et in medio sedentem hominem canum, in habitu pastoris, grandem, h oves mulgentem: circumstantes circumdati milia multa. Et levavit caput, et aspexit me, et dixit mihi: Bene venisti l tegnon. Et clamavit me, et de casco, quod mulgebat, dedit mihi m quasi buccellam. Et ego accepi junctis manibus, et manducavi: et universi circumstantes dix-runt, Amen. Et ad somnum experfecta sum commendans nescio quid. Et retuli statim fratri meo, et n intel-

D Capti SS. Revocatus, Felicitas, Secundulus, Perpetua: hæc scripsit res gestas:

S. Perpetua patrem vincit:

b

c cum illis baptizatur:

d

detraditur in carcerem, et

e

f

sollicita de infante:

g

h

ex visione sibi facta,

scalæ in cælum erectæ,

f

et ascensus S. Saturni et sui,

i

k

l

m et buccellæ oblata

n

leximus

Veneratio apud Græcos

h

Nova verberanda, posterius antiqua futura

v

Joel. 2. 28. Act. 2. 17.

d

e

f

c

scripta ad oculos testis.

Non dissimulato,

Instrumentum.

Donativa.

Dignatio.

leximus passionem esse futuram : et cepimus nullam jam spem in seculo habere.

a Catechumenum pro Catechumeno a eo illo scribis solitum arbitratu Holstenius, uti non expiret pro euperet. — b In illa S. Sacerotis Sigilum 3 Junius. Antiquus cap. 6 cum signum Crucis fecisset, continuo diabolus cum argumendo suo evanuit. — c Hoc est, regnum dedit. Græce 2 472221. — d Id est, a baptismo petuit gratiam martyrii. Tolerantissimi passionis, patientiam in carne et corpore. Multa similia adfert Holstenius. — e Apud Cyprianum epist. 11. Diabolus ad carnem commensales. Martyrium desideria consiliis suis et scripturarum præceptis gubernant. — f Pretio capta aliqua libertas. De simili civitate agit Tertullianus lib. ad Mariticos, et Cyprianus epist. 5 et 6.

— g Palatium amplius, uti illud in quo Proconsul jus dicebat. — h Commensales, facultas discendi utque cuncti ad libitum. Ita Cyprianus epist. 9 Martyrio sive victoria consummationis emmentiam opponit, et epist. 52 ut commendatum a Deo daret, quando pax a persecutoribus datur. — i S. Augustinus serm. 1 de SS. Perpetua et Felicitate ita scribit : Calvus est draco pede casto et victore vestigio, cum erecte demonstraretur scalæ, per quas h Perpetua iret ad Deum. Ita caput serpentis antiqui, quod fuit præcipitum formæ calculi, gradus factus est ascendendi. Et tractatu de Tempore barbarico cap. 5, Perpetua et Felicitas caput calcaverunt serpentis, quod Eva ad corpus suum intus admisit. Illam seduxit falsa promittendo, illas non valuit superare sciendo. Illam decipit in paradisi felicitate : has non potuit adire, nec sustentantur deposita potestate. Illius inter paradisi delicias ruinam gavisus est, harum inter prius fortitudinis constantiam ipse quodammodo diabolus expulit. — k Hanc Evangelicam speciem pastorem pro Christo et omnium pro fidelibus exprimit antiquissima imaginis, in Roma subterranea exposita, et hæc ipsi forma pastoris ovæ multitudine expressa est libro 2 et cap. 8 secundum Italiam christianam Antonii Bossi, ut cap. 10 apud Paulum Aeginetum, quo cum multo auctius Latine vulgari et Tertullianus de Pudicitia cap. 7 ita habet : A paradisi horti incipias, ubi est ovis perditus a Domino requisitus, et humeris ejus revelata præcedunt ipsæ plectere calcem vestrorum, si vel in illis perlicebit interpretatio pennis illius etc. — l Græce 210 0, et dicitur de utroque serm. — m S. Augustinus in dicto tractatu de Tempore barbarico : Perpetua habelat suis laudibus laetavit, quando acciperet ab illo pastore simul et patre buccellam lactis. — qua accipit, dulcedo felicitatis perpetua : cum fecit continere filium, spernere patrem non inhære mundo, perdere animam pro Christo. — n Unde ad intellegendum emittit explicat Passina mater. — Existimo, inquit, quid quod in visione admiraturus erga Perpetuam filius fuerat Eucharistia ministrande : qua cum nobissimo recte ut illa soleret eis, quos certum erat brevi mortuum, recte ut Perpetua et ipsius frater ita interpretati sunt, ut significationem eo viso Confessorum mox secularium heremum arduatur. Ritus percipiendi Eucharistia eo admirabilis veniunt, quod quasi buccella Perpetua peragitur, quod cum ipsa accipit junctis manibus, quod deinde comedit, circumstantibus Amen arcanissimos. Que omnia in Eucharistia olim institutione solita servari, notius est e pluribus antiquorum testimoniis, et Sancti præsertim Ambrosii, quam ut demonstrari pluribus opus sit. Certo de non Africanorum Ecclesiarum peculiariter constat solitas eas Eucharistiam ministrare Confessoribus in martyrii proximo constitutis : ubi ita necessarium arbitratus esse, ut inde argumendum sumptuosi scribendi ad Cornelium Rom. Pontificem, manu quidem et calamo S. Cypriani, nomine antem aliorum quoque septem et triginta Episcoporum Africanorum, ut aequi consideret gratiam fieri legti prius sancta : de non admittendis nunquam ad Ecclesiam et Eucharistia communione illis, qui semel in persecutione lapsi fuissent : quoniam tunc ex his multi in penitentium numero scripti, a novis persecutoribus periclitarentur, et ut res se habebant, brevi pro Christi confessione interficendi viderentur : quibus in proximo agamus possit denegari consuetum viaticum Corporis Christi minus erat inhumanum. Ex hinc Epistola, quæ secunda dicit 1, apud Cyprianum est, quodam abscissum, ad filium rei quam tractamus faciemus, oportuna : Sed cum, inquit, videamus diem rursus alterius infestationis appropinquare cupisse, et crebris atque assiduis ostensionibus admoneremur, ut ad certamen, quod nobis hostis indit, armati et parati simus, plebem etiam nobis divina dignatione commissam exhortamur nostris præparemus, et omnes omnino milites Christi qui arma desiderant, et prælium flagitant, intra castra Domini colligamus : necessitate cogente cœsumus, eis, qui de Ecclesia Domini non recesserunt, sed penitentiam agere et lamentari, ar Domini deprecari a primo lapsus sui die non destiterunt, pacem dandam esse, et eos ad prælium quod immineat, armari et instrui oportere. Et paulo post : At vero tunc non holimus, sed fortissimè pax necessaria est, nec invidiamus, sed vivendum communicatio a nobis danda est, ut quos excolamus et exhortamur ad prælium, non inermes et nudos relinquamus : sed protectione sanguinis et Corporis Christi muniamus. — et cum ad hunc ita Eucharistia, ut possit accipientibus esse tutela, quos tutos esse contra adversarium volumus, munimenta Domine salutis armemus. Nam quomodo docemus aut provocamus eos in confessione nominis sanguinis sui fundere, si eis militaturus Christi sanguinem denegamus? aut quomodo ad martyrii pæculum illos facimus, si non eis ad bibendum prius in Ecclesia pæculum Domini jure communicationis admittimus? Si quidem ut aliquando post abhinc. Idem esse non potest ad martyrium, qui ab Ecclesia non armatur ad prælium : et mens deficit, quam non recepta Eucharistia erigit et accendit.

CAPUT II.

Constantin S. Perpetua a patre oppugnata, Confessum fidei, condemnatio, Liberatum Dinocrates et purgatorio in visione ostensa.

P^{ost} paucos dies rumor occurrit ut audiremur. Sum Marti T. I.

pervenit autem et de civitate a pater meus, consumptus radio : ascendit ad me ut me decideret, dicens : Miserere filia carnis meis, miserere patri : si dignus sum a te pater vocari : si his te manibus ad hunc florem ætatis provexi : si te præpositi omnibus fratribus tuis : ne me dederis in dedecus hominum : aspice fratres tuos, aspice matrem tuam et materam, aspice filium tuum, qui post te vivere non poterit : deponere animos, ne universos nos exterminet : nemo enim nostrum, libere loquatur, si tu aliquid fueris passa. Hæc dicebat pater pro sua pietate, basians mihi manus, et se ad pedes meos jactans : et lacrymis me non filiam nominabat, sed Dominam : et ego dolebam causam patris mei, quod solus de passione mea gavisurus non esset de toto genere meo : et b confortavi eum, dicens : Huc fiet in illa catasta quam Deus voluerit, scito enim nos non in nostra potestate esse constitutos, sed in Dei. Et recessit a me contristatus.

7 Alio die cum pranderemus, subito rapti sumus ut audiremur : et pervenimus ad forum. Rumor statim per vicinas fori partes euenit, et factus est populus immensus. Ascendimus in e catastata, interrogati ceteri, confessi sumus. Ventum est et ad me, et apparuit pater illico cum filio meo, et extraxit me de gradu, supplicans : Miserere infanti. Et Hilarius procurator, qui tunc loco Proconsulis Munici Timiniani defuncti jus gladii acceperat, Parce, inquit, carnis Patris tui, parce infantie pueri : fac sacrum pro salute Imperatorum. Et ego respondi : Non facio. Hilarius, Christiana es? inquit. Et ego respondi, Christiana sum. Et tunc staret pater ad me decipiendam, iussus est ab Hilario deijci : et virgipercussus, et doluit mihi casus patris mei, quasi ego fuisset percussus : sic dolui pro senecta ejus misera. Tunc nos universos pronuntiat, et damnat ad bestias, hilares et descendimus ad carcerem. Tunc quia consueverat a me infans mammas accipere, et mecum in carere manere, statim mitto ad patrem Porpionium Diaconum, postulans infantem. Sed pater dare noluit : et quoniam Deus voluit, neque ille amplius mammas desiderat, neque mihi fervorem fererunt, ne sollicitudine infantis et dolore mammarum macerarer.

8 Post dies paucos dum universi oramus, subito media oratione profecta est mihi vox, et nominavi Dinocratem : et obstupi quod nunquam mihi in mentem venisset nisi tunc : et dolui commemorata casus ejus, et cognovi me statim dignam esse, et pro eo petere debere. Et cum ipso orationem facere multum, et ingemiscere ad Dominum. Continuo ipsa nocte ostensus est mihi hoc. Vileo Dinocratem exentem de loco tenebras, ubi et f confidura erant loca tenebras, æstuantem valde et sitientem, sordido vultu et colore pallido : et vulnus in facie ejus, quod cum moreretur habuit. Hic Dinocrates fuerat g frater meus carnalis annorum h septem : qui per infirmitatem facie i cancerata male obit, ita ut mors ejus olim fuerit multis hominibus. Pro hoc ego orationem feceram : et inter me et illum grande erat k diadema : ita ut uterque ad invicem accedere non possemus. Erat deinde, ubi Dinocrates erat, pæsema plena aqua, altiore marginem habens quam erat statura pueri, et extendebat se Dinocrates quasi bibitorus. Ego dolebam, quod et piscina illa aquam habebat, et tamen propier altitudinem marginis bibitorus non esset. Et expectata sum, et cognovi fratrem meum laborare : sed dolebam me profuturum labori ejus, et orabam pro eo, quousque transivimus in carcerem castronsen : l munere enim castronsi eramus m pugnaturi (natala tunc n Getæ Casaris) et feci pro illo orationem die et nocte, et lacrymans, ut mihi donaretur.

A mundo vidimus lucem immensam et dixi Perpetue : (erat enim hæc in latere meo) Hoc est quod nobis Dominus promittebat : percepinus promissionem. Et dum gestamur ab ipsis quatuor Angelis, factum est nobis spatium grande : quod tale fuit quasi viridarum, arbores habens rosæ, et omne genus flores. Altitudo arborum erat in modum cypressi, quarum tota cadebant sine cessatione. Illi autem in viridario alii quatuor Angeli fuerunt clariiores ceteris : qui ubi viderunt nos, honorem nobis dederunt, et dixerunt ceteris Angelis : Ecce sunt, ecce sunt : cum admiratione. Et expavescentes quatuor illi Angeli, qui gestabant nos, deposuerunt nos : et pedibus nostris transivimus stylum via lati : ubi invenimus Jocundum, et Saturninum, et Artaxinum, qui eadem persecutione vivi arserunt : et Quintum, qui et ipse Martyr in carcere exierat. Et querebamus de illis ubi essent. Ceteri Angeli dixerunt nobis : Venite, prius, introite et salutate Dominum.

13 Et venimus prope locum, cuius loci parietes tales erant quasi de luce ædificati : et ante ostium loci illius quatuor Angeli stabant, qui introeuntes vestierunt stolas candidas. Et introivimus, et audivimus vocem unitam dicentem : Agios, agios, agios, sine cessatione. Et vidimus in eodem loco sedentem quasi hominem canum, niveos habentem capillos, et vultu juvenili, cuius pedes non vidimus : et in dextra et in sinistra seniores quatuor, et post illos ceteri seniores complures stabant. Et introeuntes cum admiratione stetimus ante thronum. Et quatuor Angeli sublevarunt nos : et osculati sumus illum, et de manu sua traiecit nobis in faciem. Et ceteri seniores dixerunt nobis : Strinus : et stetimus, et pacem fecimus. Et dixerunt nobis seniores : Ite et ludite. Et dixi Perpetua : Habetis quid vis. Et dixit mihi : Deo gratias, ut quomodo in carne hilaris fui, hilarior sum et hic modo.

14 Et exivimus, et vidimus ante fores Optatum Episcopum ad dexteram, et Aspasium Presbyterum Doctorem ad sinistram, separatos et tristes, et miserunt se ad pedes nobis, et dixerunt : Componite inter nos, quia existis, et sic nos reliquistis. Et diximus illis : Non tu es Papa noster, et tu Presbyter : ut vos ad pedes nobis mitatis ? Et moti sumus, et complexi illos sumus. Et coepit Perpetua cum illis loqui : et segregavimus eos in viridarium sub arbore rosæ. Et dum loquimur cunctis, dixerunt illi s Angeli : Summe illos, refrigerent : et si quas habetis inter vos dissensiones, d mittite vobis invicem, et e conturbaverunt eos. Et dixerunt Optato : Corrige plebem tuam : quia sic ad te conveniunt quasi de circo redeuntes, et d defangationibus certantes. Et sic nobis visum est, quasi vellent claudere portas. Et coepimus illic multos fratres cognoscere, sed et e Martyras. Universi odore menarrabili alebamur, qui nos satiabat. Tunc gaudens experrectus sum.

a Postinus invenit Legi liberati, id est, postquam e crassiore ante sphæra sublimius emerissent, videri lucem etc. b Illos quatuor hoc die celebrat antiquum Martyrologium S. Hieronymi. — c Postinus vult substitui proturbaverunt, hoc est longe submoverunt. — d Hostenius invenit Legi de Iachonibus. — e Martyres scilicet, quos ante desiderant videre. Tertullianus libro de anima cap. 55. Perpetua, inquit, fortissimus Martyr, sub die passionis in revelatione Paradisi solos illic Commartyres suos vidit.

CAPUT V.

Mors S. Secunduli in carcere. Partus S. Felicitatis. Gesta omnium pridie martyria.

Hæc visiones insigniores ipsorum Martyrum beatissimorum Saturi et Perpetuæ, quas ipsi conscripserunt. Secundulum vero Deus maturiore exitu de seculo adhuc in carcere evocavit : non sine gratia,

ut bestias lucraretur : a gladium tamen etsi non D anima, certe caro ejus agnovit.

16 Circa Felicitatem vero et illi gratia Domini ejusmodi contigit. Cum octo jam menses suum ventrem haberet, (nam prægnans fuerat apprehensa) instante spectaculi die in magno erat luctu, ne propter ventrem differretur : b quia non licet prægnantes poenæ representari : et ne inter alios postea sceleratos sanctum et innocentem sanguinem funderet. Sed et Commartyres graviter contristabantur, ne tam bonam sociam quasi comitem solam in via ejusdem spei relinquerent, c Conjuncto itaque unito genito ad Dominum orationem fuderunt ante tertium diem muneris. Statim post orationem dolores invaserunt. Et cum pro naturali difficultate octavi mensis in partu laborans doleat, ait illi quidam ex ministris d cataractariorum : Quæ modo doles, quid facies objecta bestis : quas contempsisti, cum sacrificare voluisti ? Et illa respondit : e Modo ego patior quod patior : illic autem alius erit in me, qui patietur pro me : quia et ego pro illo passura sum. Ita enixa est puellam, quam sibi quandam soror in filiam educavit.

17 Quoniam ergo permisit, et permittendo voluit Spiritus sanctus ordinem ipsius muneris conscribi, etsi indigni ad supplementum tanta gloria describendum, tamen quasi mandatum sanctissime Perpetuæ, tuo fidei commissum ejus exequimur, unum adijcientes documentum de ipsius constantia et animi sublimitate. Cum a Tribuno y castigatus eo tractaretur, quia ex admonitionibus hominum variissimorum verebatur, ne subtraheretur de carcere incantationibus aliquibus magicis : in faciem ei respondit : Quid utique non permititis refrigerare h noxius nobilissimus Caesaris scilicet, et natali ejusdem pugnaturos ? Aut non tua gloria est, si pinguiores illo producamus ? Horruit et erubuit Tribunus : et ita jussit illos manibus i liberi, et fratribus ejus et ceteris facultas fieret introeundi, et refrigerandi cum eis : k tamen ipso optineo carceris credente.

18 Pridie quoque cum illa eum, quam liberam vocant, quantum in ipsis erat, non eorum liberam sed agapen eorum, eadem constantia ad populum verba ista partabant, committentes judicium Domini, contestantes passioni suæ felicitatem, errantes concurrentium curiositatem, dicente Saturi : Crastinus satis vobis non est, quod libenter videtis quod odistis. Iodie amice, i eras manet : notate tamen nobis facies nostras diligenter, ut recognoscatis nos in die illo. Ita omnes inde attenti discerebant, ex quibus multi crediderunt.

a Hostenius arbitratur verba ista collocari debere. Gladium tamen etsi non caro, certe anima ejus agnovit : ad Lucæ 2 de Thymea Virgine dicitur : Tuam huius autem pertransibit gladius. Et sic cum alius Martyr habetur. — b Plutarchus de sera Nominis emblema, asserit antiquissimum. Egyptiorum legem fuisse, ut prægnans, si mortis fuerit damnata, assereretur donec pariat. Quam legem observant etiam Græci et Latini. — c Plutarchus S. Augustinus item 2 lapsum citato. Edilis cal partus immatura morte matris. Actum et divinitus, ut non suo tempore omnis interi periret, hic suo tempore huius martyris differretur. Actum est, inquam, divinitus, ut indelicta die factus crederetur, dum tamen tanto conitator debita felicitas crederetur etc. — d Cataractarii, custodes ad portam ex-euntes : nam cataractarii inter alia significatio, usam antiquam inducit Latini hic verba. Partu, cataracta depellexit, viam erat : cum partum vestibus levavit, partum fundus subducendo in tantum altitudinis, ut facile subire possint. — e S. Augustinus nova loca citata : in parturiente foemine conditionem firmidina voce testata est. Non aliter Eva poenæ, sed aliter Maria gratia explebatur quod mulier debebat : optulatur quæ virgo peperat. — f Videtur scriptura a se contrapla deduxit, quæ ita conclusit. Ipsi autem muneris actum si quis voluerit scribit. — g Ergo Pompeius Diocletius aut socius ejus Titus, aut Rusticus Cæthogenus, unde exierit possit, non videmus comprehendere. — h Hoc est, inquit, Hostenius : Tribuno ægre permittente eum inferri, diurnis solito temeribus post-cederat utique præter morem. Sic Tertullianum, Castigatio vultus, primum aut calus parior dicitur. — i S. Hieronimus, hic est, mors destinata. — j Liberi pro coheret. Indulget Hostenius an Africa tunc ita hopebatur. — k Hæc illi, tandem substituit. — l Ita infra cum in amphitheatrum ductus esset, populus exasperatus eos flagellis vexari postulavit.

CAPUT VI

ab Angelis in lucem magnam portati.

vident Martyres.

ducti ad thronum Dei.

13

b

oculo excipiuntur.

Optatum Episcopum et Aspasium Presbyterum discurrentes concludunt.

c

d

e

S. Secundulus in carcere moritur.

S. Felicitas gravida

b

fusus prebitus

c

octavo mense parit cum dolore

d

e

E

f

g

invenit animus S. Perpetua

h

i

k

et S. Saturi.

l

Cataractarii.

A

CAPUT VI.

Peracta in martyrio.

Educuntur
hilaris maxi-
me Perpetua
et Felicitas :omnes abnuunt
vestes profa-
nas :a
b

c

Flagrantur

d

e

Joan. 10, 24.

ambulant ad
bestias :

obstantur :

S. Saturnus hu-
ilatus.Deponuntur
SS. Perpetua
et Felicitas :

f

reponuntur in
portam Saue-
vivariam :

g

Illuxit dies victorie illorum, et processerunt de carcere in amphitheatrum quasi in eorum hilares, vultu decori; si forte, gaudio juveniles, non timore. Sequebatur Perpetua lucido incessu, ut matrona Christi, ut Dei delicta: vigore oculorum deficiens omnium conspectum. Item Felicitas salvam se peperisse gaudens, ut ad bestias pugnaret a sanguine, ab obstetrice ad retinendam, lotura post partum baptismi secundo. Et cum ducti essent in portam, et egerentur habitum induere, viri quidem a sacerdotum Saturni, femina vero h. sacerdotum Cereri, generosa illa in finem usque constantia repugnavit. Dicebat enim: Ideo ad hoc sponte pervenimus, ne libertas nostra e obliuereetur; ideo animam nostram addimus, ne tale aliquid faceremus: hoc vobiscum pacti sumus. Agnovit injustitia justitiam, concessit Triduum, quomodo erant simpliciter induerentur. Psallebat enim jam Aegyptii calcans. Revocatus, et Saturnus, et Saturni populo spectanti commina-

bantur de hoc. Ut sub conspectu Hilariani pervenerunt, gestu et nutu roperunt Hilariano dicere: Tu nos, inquit; te autem Deus. Ad hoc populus exasperatur, flagellis eius vexari d. pro ordine venatorum postulavit. Et utique gratulati sunt, quod aliquid et de e. dominicis passionibus essent consecuti.

20 Sed qui dixerat: Petite, et accipietis, petentibus dederat eum exitum, quem quisque desideraverat. Nam si quando inter se de martyrii sui voto sermonebantur, Saturnus quidem omnibus bestias velle se obire profitebatur; ut scilicet gloriosiorum gestaret coronam. Itaque in commissione spectaculi, Revocatus leopardo expertus, etiam super pulpitum ab urso erat vexatus. Saturnus autem nihil magis quam ursum abominabatur: sed uno morsu leopardi confisi se jam presumebat. Itaque cum apud subministraretur, venator potius, qui illum apro subligaverat, subossus ab eadem bestia, post dies unius obiit. Saturnus solammodo tractus est, et cum ad ursum substrictus esset in ponte, ursus de cavea prodire voluit. Itaque secundo Saturnus infans revocatur.

21 Puellas autem ferocissimam vaccam, ideoque præter consuetudinem comparatam, diabolus præparavit: sexu enim etiam de bestia amulatus. Itaque dispoliunt et ferocis induta producebantur. Horruit populus alterum respiciens puerum debentem, alterum a partu recentem stillantibus mammis. Ita revocato et discretis induta, prior Perpetua pueri ita est: et concidit in humos, et ubi solet, tumorem a latere discissam ad vehiculum femoris reduxit; pudoris potius memor quam doloris. Delane repulsa et dispersos capillos infibulavit, non enim decebat Martyrem sparsis capillis pati, ne in sua gloria plangere videretur. Ita surrexit, et etiam Felicitatem cum vidisset, accessit et manum ei tradidit, et suscitavit illam. Et ambo pariter steterunt: et populi duritia devota, revocato sunt in portam Sauevivariam. Illie Perpetua a quodam nunc catechumino, Rustico nomine, qui ei adhererebat, suscepta et quasi a somno expergeta (adeo in g. Spiritu et in extasi fuerat) circumspecta cepit; et instupentibus omnibus ait: Quando, inquit, producamur ad vaccam illam nescio. Et cum audisset quod jam evenerat, non prius credidit, nisi quasdam notas vexationis in corpore habitu suo recognovisset, et illam catechuminum. Exinde accessitum fratrem suum et illum catechuminum allocuta est, dicens: In fide state,

et invicem omnes diligite, et passionibus nostris ne scandalizemini.

22 Item Saturnus in alia porta militem exhortabatur, dicens: Ad summam, inquit, certe sicut prius sumpsi et prædixi, nullum usque adhuc bestiam sensi. Et nunc de toto corde credas. Ecce prodego illo, et ab uno morsu leopardi consumor. Et statim in fine spectanti leopardo ejecto, de uno morsu tanto perfusus est sanguine, ut populus reverenti illi secundi baptismatis testimonium reclamaverit: h. Salvum lotum, Salvum lotum. Plane utique salvus erit, qui hoc modo laverat. Tunc Pudenti militi: Vade, inquit, et memor esto fidei meæ, et hæc te non confitentur, sed confirmant. Simulque anulam de digito ejus petiit, et vulnere suo mersam reddidit ei: hæreditatem pignoris relinquis illi, et memoriam sanguinis. Exinde jam exanimis prostermitur cum ceteris ad jugulationem solito loco. Et cum populus illos in medio postuli ret, ut gladio penetranti in eorum corpore oculos suos comites hominidum adungeret, ultra surrexerunt, et se quo volebat populus transtulerunt: ante jam osculati invicem, ut martyrium per solennia pacis consummarent. Ceteri quidem immobiles et cum silentio ferrum receperunt: multos magis Saturnus, qui et prior ascenderat, prior reddidit spiritum, nam et Perpetuam sustinebat. Perpetua autem ut aliquid doloris gustaret, inter ossa compuncta exululavit; et errantem dexteram trunco gladiatoris qua in jugulum eam transtulit. Fortasse tanta femina aliter non potuisset occidi, quia ab innumero spiritu timebatur, nisi ipsa voluisset.

23 O Fortissimi ac beatissimi martyres! O vere vocati et electi in gloria Domini nostri Jesu Christi! quam qui magnificat, et honorificat, et adorat, utique et hæc non minus veteribus exempla in ædificatione Ecclesie legere debet, ut novæ quoque virtutes unum et eundem semper Spiritum sanctum usque adhuc operari testentur; et omnipotentem Deum Patrem, et Filium ejus Jesum Christum Dominum nostrum, cui est claritas et immensa potestas in secula seculorum. Amen.

a Ego offerebatur alius pottum coccineum, quam vestem Sacerdotum Saturni præparari fuisse tendit Tertullianus, imo infantes pones African Saturni innotatius palam usque ad Proconsulatum Liberi, quibus non videantur substituti. h. Et est rectum debere incedere. c. Induereetur puer offuscaretur, obscuraretur, aut violaretur etc. d. A venatoribus seduct, qui longa serie instabant flagellis instructi. e. Quia Christum fuisse flagellatum sciebant. f. Ita S. Martina apud Eusebium lib. 5 cap. 1 in re involuta, lauro obiecta est. g. Augustinus verum. h. de his sanctis. Ubi erat illa femina, quando adasperitiam vaccam se pugnare non sensit, et quando futurum esset, quod jam fuerat, inquisivit etc. Scilicet, ut ante dixerat, ipse ei exhibebat spirituales delicias, ne sentiret corporales molestias, quantum non detectum sed exercitationi sufficeret. i. Acclamatio populi petulantem illudens Christianis sacris. Cum enim vulgo notum esset Christianos existimare salvos fieri homines per baptismum; populus e theatro spectans Christianum sanguine perfusum, saltem cum proclamabat, quod sic lotus esset. Ita Passius.

SERMO S. AUGUSTINI

Ex MS Vaticano erutus ab Holstenio.

Don genime hodie in Ecclesia refulserunt, et una claritas: quia Perpetua et Felicitas, quæ perpetuam possidet dignitatem. Juxxit illas carceris custodia, juxxit et gratia: quia non est in eis ulla discordia, simul cantant in carcere, simul Christo obviam veniunt in aere; simul pugnant ad vaccam, simul intrant in patriam sempiternam: simul martyrium gerbant: una lætabat, altera periebat. Perpetua dicebat, cum traderet infantem, et amoveret lætentem: Quis nos separabit a caritate Christi? Felicitas de partu gemitus dabat, et post comites suos intrepida festinabat; et gemendo liberata quid Christo dicebat

S. Saturnus a
leopardosus, hmilitem
adhortaturse in mem
osculantur :et gladio
occiduntur.
E

F

Ps. 19, 8

A dicebat? Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo sacrificium laudis. Et beatus David ad ejus gemitum consolandum dicebat: Det tibi Dominus secundum cor tuum, et omne consilium tuum confirmet. O fragilitas! tenebrae fugebant, et humana conditio non transibat. Sed qui mortem victi, et illam a partus periculo liberavit, et Perpetuam a lactis pondere sublevavit. Cum enim scale illius gradus ascenderent, et draconis insidiosa colla calcarent, venerunt ad viridarium celestium pratorum, et invenerunt illic Pastorem bonum animam suam ponentem pro ovibus suis, et lactis succum quarentem a gregibus suis: Nam sedebat, inquit, Pastor juvenis et senex: viridis aetate, canus capite, qui non novit senectutem. Juvenis in illo vultus micabat; quia ilem ipse est, et anni ejus non deficiunt: capite canoscebat, quia justus dominus justitiam diligebat, aequitatem agnoscebat in Martyribus. In circuitu ejus oves inclinatae cubabant, ipse eis digito pastorali mulgebat, in quibus inveniebat lactis copiam, et tuncundam pietatis conscientiam. Mulgebat digitis, et allaquebatur paternis solatiis, prævius coctibus preparatis, dicens: Venite hepedirti Patris mei: percipite regnum, quod vobis preparatum est ab origine mundi.

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS

SERVANO SIVE SILVANO, ROGATO, EROIO SIVE CROCO;
VICTORINA SIVE VICTORINO.

VII MARTII.

In Martyrologio S. Hieronymi quod antiquo characterē exaratum apud nos extat, ista leguntur: Nonis Martii, In Africa Saturni, Revocati, Jocondi, Saturnini (de quibus jam actum arbitratur) Alibi Silvani, Rogati, Eroii, Victorinae. Verum non interposita voce alibi in apographo Lucensi ito alius Afris annectuntur, Servani, Rogati, Eroii et Victorinae. In Blumiano codice legitur Estii pro Eroii, reliqua eadem sunt. In Martyrologio S. Hieronymi Parisius excuso, omisso etiam voce alibi, ita Afris adiunguntur: Victurini, Saturnini, Servani, Rogati, Croci. Ex his Saturninus transpositus ad priorem classem spectat. In MS. Aquisgranensi, ita legitur: In Africa natalis Satiri, Revocati, de quibus actum, Silvani, Rogati, Eroii. In MS. Augustano S. Udalrici et Parisiensis Labbei nostri, refertur etiam Servanus, et in Parisiensis interposita voce alibi, et sic in duobus membranis separantur a prioribus Afris, quibus in quatuor codicibus adduntur. Qui in quatuor Servanus est, in tri-

Et ostendit illis lactis a alvea puro corde spumantia per lucidam elemosynam, et dicit: Esurivi, et dedisti mihi manducare: sitiivi, et potastis me. Accepit Perpetua a dulci pastore lac novum, antequam funderet sanguinem pretiosum. Responderunt: Amen, et ceperunt petere pietatem. Orabant in carcere, securae tam de pastore: Domine, inquit, non sit arida Confessio nostra, ut et nos mereamur tuis pretiosis gregibus sociari, et a tuis Martyribus non separari. Proponitur eis in visione palestra, in amphitheatro arena pomposa: adest ille Aegyptius, qui fuit in caelo lucifer speciosus: ipse pignaturus volitatur in pulvere: et Perpetua, triumphatura Domino Salvatore, adiunxit manus in Crucem: habens ante se Dominicum juvenem defensorem, accipit triumphum de victoria, et ramum consequitur de corona. Offeramus illi et nos munera nostra: alii eis in tempore offerebant visitationes carceris, nos offeramus illis votum solennitatis, ut regnare mereamur cum omnibus Sanctis.

a Isidorus lib. 20 Orig. cap. 6. Alveum, labrum est, inquit, quod in eo ablationem fieri solum sit Augustinus hic alvea pro mulcralibus accepit.

E

bus scribitur Silvannus. Sed quia hic alius Afris mox dandis adiungitur, nomen Servani potius retinemus. Rogatus ubique exprimitur, at qui Erosus sive Eroius, in Blumiano Estius, in Parisiensis excuso Crocus dicitur: in quo Victorinus est, qui MSS. tribus Victorina seu Victurina scribitur. Verum in Codice Corduacis Barleini etiam SS. Perpetuae et Felicitati apponitur Victorinus, de quo dubitavimus num ad diem vi Martii esset remittendus; ubi omnibus passim Martyrologiis inscripti occurrunt Victor et Victorinus, sed in Macedonia passim. Hermannus Greven in Additionibus ad Usuardum ista habet: Item SS. Silvani, Rogati, Eroii: Hisce additur Victorinus in Auctario Corthusae Brugellensis. Si denique aliquibus voluerint his jungendi Saturnus, Revocatus, Jocondus, Saturninus, et simul omnes Africæ adscribendi, non eritans illis adversarii, cum sequentibus Antiochenis iterum adjuncti sint.

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS ANTIOCHENSIS

LEOCO SIVE LEUCO, TAXE, NESTORE, EQUINO,
ITALICO.

Martyrologium S. Hieronymi Parisius excusum secundum statum hunc classis Martyrum his verbis: In Antiochia, Leoci, Saturni, Taxis, Nestoris, Equini, Saturnini, Revocati, Secundi li, Italici, Jocondi. In apographis Blumiano et Lucensi loco Leoci et Secundi li, scribitur Leoci et Secundi li: et omittitur Jocondus: quo etiam omisso, ita legitur in perreverso nostro Codice. In Antiochia Leoci, Taxis, Nestoris, Equini Saturni, Saturnini, Revocati, Secundi li, Italici. Verum quia in quatuor hisce codicibus mox subditur: In Mauritania civitate Turbitanorum, passio SS. Perpetuae et Felicitatis, arbitrati sumus SS. Saturnum, Saturninum, Revocatam, Secundulum, uti in Actis adiunguntur comites martyris SS. Perpetuae et Felicitatis, ita et hic jungendos esse, perquam dom trans-

positionem solum avulsos, ac aliquos ante eum Jocondum repetitos: de hoc etiam in Africa cum aliis vivo combusto supra egimus. Netherus ista habet: In Antiochia Leoci, Saturni et Nestoris. Egerat immediate de SS. Perpetua, Felicitate et sociis, inter quas omiserat Saturnum, huc transmissum. MS. Aquisgranense ista tradit: In Antiochia Leoci, Saturni, Taxis, Nestoris, Equini, Secundi li. MS. Richenorensis: In Antiochia Leoci, Equinae. At non apposito loco, nomen Leoci, est in MS. Augustano S. Udalrici, Leoci vero in MS. Parisiensis Labbei. Hermannus Greven in Auctario Usuardi: Antiochia Eoci, Saturni, Saturni et aliorum. Verum loco Saturni, passim Saturninus legitur, quem supra cum Saturo inter Afras recensuimus. Si tamen ab his diversos alii iudicent, hisce annuere cum

A cum aliis tribus poterunt. Ceteram qui hic Eovus scribitur, alius est Leovus aut Lencus. Ita in Bohemoriensi Equina, reliquis Equinus est. Alter scrupulus innotet, cum qui supra relatus est Artaxius sive Artaxis, hic

Taxis dicatur, adeoque omittendus in titulo. Verrum hac D
monitione facta etiam ponimus: Loco Italici in MS.
Labbai Tadicus habetur.

DE SANCTIS EPISCOPIS MARTYRIBUS
EPHRAEM, BASILEO, EUGENIO, AGATHODORO, ELPIDIO,
ÆTHERIO, CAPTONE,
CHERSONE IN TAURICA CHERSONESO,
Commentarius prævius.

§ 1. *Hi vni Sancti Chersonis in Taurica Cher-
soneso Episcopi, qui tempore, quibus diebus,
ac lethi genere occubuerint? Coluntur sep-
timum Martii.*

Cheronesus, quam Latini peninsulam vocant, acutae fortiter a pice χέρσος quod terram signi fiat et γῆς; quod insulam; et obque terra mari undique circumta, nisi qua continenti angusto spatu iungitur, quae spatium Isthmus appellatur. Graeci serpius χέρσος; scribunt, inter eorum geminantis. Plurimae autem ejusmodi peninsulae passim a Geographis recensentur, Strabone praesertim, Ptolemaeo, Stephano. Neque a continente solum ita abjunctae Chersonesi, sed et insulae quippe; una Strabo lib. 17 in Circanae descriptione, portum quemdam magnam memorat, καὶ οὗ τῷ Κορυτ χέρσος; ὀνομασται. Ejus a regione Chersonesus Graeca sita est celeberrima omnium, quae communis hoc nomine nunquapud, regionum est est quae Thracia et Scythica dicitur, Ponti Euxini, Bosporo Cimmerici et Arctidae patule circumspici, nisi quae Isthmus inter Saram patulem sive Patrem, et Carmentem stant patet. Magnam etiam vocat Strabo lib. 7 : καὶ διὰ μέγεθος, χέρσος; τῇ Β' ὀνομασται πεποιμένη, καὶ τὸ χέρσος, καὶ τὸ π γ ὅς, Magna autem Chersonesus Ptolemaeo et Erato et magnitudine respondet.

2 Est in ea *Chersonesus tricus ejusdem nominis*, *Χερσονησος*; dicitur Ptolemaeo lib. 3 cap. 6 sub. 8 *Ευρυγυγία*, *Χερσονησος*; Straboni, qui situm ejusdem describit: *Ευαγυγία*, et simul *Λακκωνία*, ad levam oppidum est, ad id quae Cherroneo itarum portus. Nunc in littere, praeter quod navigatur, mirabilem versus expositum est magnam praemontiorum continenter portuosam, pars totius Cherronesi; nunc eo sita est urbs, Heraclentiarum Colonia eorum qui sunt in Ponto, nunc Cherronesus. Haec in *Memoria Serlii*, ab *Hieronymo* *Cassio* citata, Cherson appellatur, ubi et in *Meursii* et *Anthologia Arund.* *Χερσος*. In *Northi* antiqua p. MS. Vaticano, atque altera e *Regis Christianissimi* bibliotheca, per *Carolus* a S. Paulo editis, in *Ter. Ant. sitis antephoelis* memoratur *ὁ χερσονησος*, *1770*: *Χερσος*, *Χερσος*, scilicet, ut prius habetur, *Χερσος*. Episcopus Cherroneus, praenomen *Zacharia* vel *Zachari*, et, *Subnecius* Bosphori Antistes, praenomen ejusdem *Squali* et *Geometreus*. *Callistum* VIII inter alios subrexisse reperitur *Stephanus* misericordia Dei Episcopus Cherroneus. Quidam Latini *Corsorum* vocant, S. Cherronesi Papa, ut in *epus Actis XIII* Novembris legitur, trans Pontum in exilium, quod adjuget civitati Corsorum, salubre exilium eructus. Anastasius *Enchiridion* editus in *Ysa S. Martini* *Papae* ita scribit: Deinde discretus est praedictus sanctissimus vir in exilium, in locum, qui dicitur Corsorum. Eundem motu locum nominat *Abbo Flavianus*, de *Pontis Pontificum*. Nunc Corsorum dicit ferunt, *Theochari Sari-Cherroni*, id est, filium eustemum, ducunt Poloni ac Russi, eam olim a suis majoribus direptam eademque, et vix illatis templorum spolius *Kioviae* atque abbi sacris ardes ornatas: fuisse

*enim tantum in tota illa provincia populi frequentiam,
opes tantas, ut in præcipuis quibusdam nullena nume-
rarentur templa : quæ enim eorum esset amplitudo,
cerui etiamnum ex ruinis ac nominatim Cersonii, licet
nunc sece vacua iudis sit, quæ metropolis tunc erat, e-
qua et in Russiam avit præcipue propagatam esse
Christianum religionem. Turcæ nunc Australem Cher-
sonesi partem tenent ; ipsamque in ex Chersonem, aut
ejus certe ruinas : Septentrionalem Tartari, Pæcopien-
ses dicti v. Pæcopia, quæ ad Isthmum sita, a fossa no-
men accepit.*

3 *Chersonese solent septem illius Episcoporum memo-
ria. Novis Marti celebrari. Eorum meminerant hoc die
et Lottius Petrus Galesinus, Joannes Molanus in Aucto-
ritaria ad Usuardum, Philippus Ferrarius in Catalogo
generali Sanctorum, Galesinus ita habet : In Graecia
sanctorum Episcoporum Martyrum, Basilei, Ephra-
im, Charitonis, Eugenii, Etherii, et ceterorum qui
in Chersonese cruciati, sanguine denique profuso, illus-
tre fidei Christianae testimonium dederunt, Molanus :
De septima sacrosanctorum Martyrum Episcoporum
in Chersonese, Basilei, Ephraim, Charitonis, Eugenii
et reliquorum, Ita in secunda et tertia editura : nam in
prima, nomen MOLANI Lottius adscribit, error non
munit. Ferrarius : Caeteros sanctorum Episcoporum
et Martyrum, Basilei, Ephraim, Charitonis, Euge-
nii, Etherii et aliorum. Falsetur Galesinus se de
Graecorum monumentis, quae de his Martyribus profert,
evasisse, Ea nunc quoque, et nonnulla fortassis ipse mini-
me lecta, hic promouens.*

4 *Actum Acta et Mensis infra recitabimus, praeter
quae varias ultimus et antiphonis eas encacelebrant, itaque
hujus diei Officium aspicitur. Eodem mense, die
septima, sanctorum Hieronymum, qui Cherso-
nagum comminabant, Basilides, Ephraem, Eugenii,
Capitonis, Aetheri, et reliquorum, Actorum vero hic
est titulus: Sanctorum Hieronymum, qui Cherso-
nagi Episcopi fuerunt, Ephraem, Basilides, Eugenii,
Agatholarii, Capitoni, et Aetheri. Eodem Acta in
Ius Sanctorum, sermone quo nunc attulit Græcorum
viduus editis, eandemque titulum cum sex Sanctorum
nominibus exhibet Marinus Cytherorum Episcopus.
Minus quippe Menologium, quod erat in libro, qui
Ἐκλογὴν inscribitur, ita habet: ἡ Γὰρ ἡμέρα ἐπεμαρ-
τύρων, τῶν τοῦ χερσονήσου ἐπιστολέωντων. Βασίλειος,
Εὐγενίου, Καπιτωνίου, Εὐφραίου, Αἰθρίου, καὶ τῶν λοιπῶν.
Septima, Sanctorum Hieronymum, qui Chersone
Episcopi fuerunt, Basilii, Ephraem, Capitonis, Eu-
genii, Aetheri et reliquorum. Sub eisdem Menologi-
um erat Epitome Menologii a Christophoro Patri-
cio et Proconsule Matydeum conuinctum, quod hoc die
ita habet: ἡ ἑβδομὴ περὶ τῶν χερσονήσων. Septima,
Ephraem Pastor Chersonis.*

3. *Norum Authographi Græcorum ab Antonio Arcadio Solet Archipresbytero compositum, et Clementi vii Pont. Max. dedicatum, excusumque Romæ in typographia Vaticana eorum hæc exhibet elugium, quod Latine sic datur: Septima Sanctorum Hieromartyrum, qui Cherson.*

unum et ergo.

et sub Turcis :

*di culti olim
in VII Sancti
7 Martii.*

ut patet ex
Fasus Latino.

$$I \in \mathcal{G}(\mathcal{F}, \mathcal{P}_1, \mathcal{S}_1)$$

4

in quibus
gesturum
synopsi,

A Chersone Episcopi fuerunt (τῶν ἐν χερσῶν ἐπισκοπῶν) Euphrem, Basileos, Eugenii, Capitonis, et reliquorum. Sub imperio Diocletiani, Hermion Hierosolymorum Antistes, misit Episcopos, in Turciam quidem, Euphrem, Cher-onem vero Basilea : qui ille Christum predicans, ac verberibus affectus, delitescere coactus est. Sed cum Praefecti filium a mortuis suscitasset, denuo vocatus est, et Praefectum ipsum multosque alios baptizavit. Infideles autem rabie agitati, sanibus per pedes adactis eum raptaunt : quo in cruciatus animam exhalavit. Post ejus autem excessum, venerunt Eugenius, Agathodorus, Capiton, Elpidius, Christumque predicarunt. At Coenantes Ethnici, eos quoque cruciabant. Post haec autem missus item Hierosolymis est Aetherius, qui perspecta populi feritate, ad Constantinum Magnum, qui jam tum Byzantii sedem imperii constituerat, profectus, eum permovit, ut Chersone ejus idolatras juberet. Edificata ibidem ecclesia, rursus ad Imperatorem tetendit Aetherius : cuique et gratus actus, et variis ad res sacras pertinentibus ab Imperatore donatus, Chersonem reverteretur, in Danajum flumen dejectus est, ibique vitae finem accepit. *Quae in Arcandii Anthologia, eadem in Menologio Basilii Iup. eadem in antiqua et praefata Synaxario Graeco collegii Chrysomontani Societatis Jesu Parisi habentur.*

S. Capito
solus Con-
fite cor put.

omnes tamē
promiscue
Martyres
appellatur :

B Menen, ut infra videbimus, S. Capitonem tradunt post S. Aetherii mortem, missam esse Chersonem, atque illustribus editis miraculis, eos, qui hactenus obstinate perditioni resistunt, convertisse, ac tandemque decessisse. Atque absque discrimine Martyres eos omnes praedant eadem Menen, in variis odoris, quae hoc est : Divina memorantes divini Patres, populos in sanctitate et iustitia vere pavistis, et finem beatum per martyrium adepti estis. Et illud : Puculum venerandi martyrii habetis, Deiferi Patres, nomen Domini fideliter invocantes. Item hoc : Mortificati carnis laboribus, vitam immortalē comparastis, Patres sancti, omnibus mortuis Deum venerantibus : ac salvati vobiscum clamant : Beneficite gratia opera Domini Domino. Atque illud : Unguento gratia consecrati, Pastores fidei populo religioso, et ut agni mundi, immolati estis Verbo oblato, supremo nimirum pastori, qui et ipse ut ovis oblati fuit ; o clarissimi Martyres, et maxime speciosa luminaria. Ideo magno cum desiderio ad divinam vestram solennitatem celebrandam omnes convenimus. Licet autem nominalla jam relata Martyrologia, ac Menologia titulique Menaeorum non referant omnium nomina ; ea tamen, ut jam dicimus, et Anthologum exprimit : uti et inferius Acta ex Menaeis : quibus et haec consonant odoria : Euphrem venerandus, Basileus divina sapiens, Capito maximus, Divinus Agathodorus, cum Elpidio et Aetherio, et Eugenio meyto, divinitus suggestis sermonibus celebrentur : sancte enim acta vita, et martyrio religiose decurso, regni coelestis facti sunt inquilini. Atque illud : Deiferi gubernatores Ecclesiarum, Ephrem et Agathodorus, Basileus, Capiton, Eugenius, Elpidius, et divinus, Aetherius, Spiritu sancto ducti fuere. Simile et hoc : Concordi voce Eugenium, o fideles, et Agathodorum, Ephrem, Elpidium, cum Aetherione canamus, Basilei et Capitonem, ut exturbatores inimici, ac Hierarchias Christi, cui clamamus : Omnia opera laudate Dominum. Alia sunt haec parva. In quibusdam solum S. Basileus, in aliis solum Capito, alias ambo nominantur ; nonnumquam Agathodorus, Eugenius, Basileus, Elpidius. Universos autem Chersonis Pastores fuisse illud ostendit. Hodie civitas Chersonis vestri memoriam celebrat : illi enim fuitis turres, et divinae columnae et munitiones, Pastores et magistri et Legati divino munere Beatisimi.

omnes
Chersonis
Episcopi fuere.

7 Quamquam vero una omnium hoc die celebritas agatur, non tamen simul omnes, aut de uno, certamen finierunt : nam SS. Ephrem, Basileus, Eugenius, Agathodorus, Elpidius, Aetherius, pridie Novas Martii martyrio perfacti sunt : S. Capito autem xxii Decembris. At neque anno eodem, ut patet ex Menaeorum narratione. Quo tempore vixerit, discrete satis exprimitur in Menaeis : et non qui singuli anno migraverint e vita. Primi duo anno Diocletiani xvi, qui erat Christi ccc, in Chersonem nassi sunt. Ille videtur S. Ephrem aliquandiu laborasse, eoque urbe Chersoni Seleni Pontificatum locasse (nam, ut vidimus, inter Chersonenses Episcopos annuatur) ea demum S. Basileo commissum, spe fructus amplioris, ad Scythas profectus aut Turcos, quos olim ad Dondum habuisse ostendimus vii Februarii ad Viam S. Luciae junioris cap. 8 Not. d. Missi autem erant ab Hermone, qui xl Hierosolymorum Episcopos fuit, ac postremus sub Imperatoribus alienis a Christo, et Christianos persequuntibus, Ephremo et Basileo interceptis, in Chersonem Eugenius, Agathodorus, Elpidius ab Episcopo quoque Hierosolymitano missi ; ipsa eadem fortassis Hermone : a successore, ut videtur, S. Macario, quo de agemus x Martii, S. Aetherius : cui successus, superstitie etiamnum Constantina, S. Capito quamdiu vixerit, non liquet.

8 Quae lithi genere singuli defuncti sint, his verbis explicant Menae :

Με την κεφαλήν τοῖς ἀγγέλων ἑλθόν
Ἐφραίμ ὀφθαλμῶν, τῇ τοῦ ταύτου ἑλθόν.
Συμεὶ βασιλεὺς χερσὶ δεισιδαίμωνος,
Χείρας διασπα δεισιδαίμωνος πάλιν.
Τοῖς συνόλοις τοῦ προφήτου τὴν λόγον.
Εἰς μὲν τὴν δεξιὰν τὸν νότον, λέγει.
Ἐπὶ χεῖρας ἐς προσώχον Καπίτων,
Καὶ πρὸς θεὸν μετὰ ἐξόρας πύδας.
Εἰς τὸ ποταμὸν πρὸς θεὸν χωρὶς Ἡσέρ.
Τὸν ἐν ποταμῷ σαρκινῶς διδουμένον.

Caput neququam simulacris inclinas,
Ephrem, exultas id amputandum inclinas.
Raptatus Basileus manibus superstitionum huminum,
Manu discerpit superstitionis erroris.
Trias certaminis ejusdem socia Prophetiae sermonem
Usurpat, dorsum, imprensus, flagellis obtuli.
Tetendit manus ad orationem Capito,
Et ad Deum sublati pedibus processit
Ex brevio ad Deum portingis, Pater,
Ad eum nempe, qui in fluxu secundum carnem lotus fuit.

quod singulis
mortis genere
defuncti.

§ II. Non fuerunt hi Sancti Hispaniarum Episcopi, nec quarto Martii culti.

Ita septem hos athletas una solennitate olim Chersonenses, atque etiamnum universae Graecorum Ecclesiae venerantur, septimo mensis Martii die. Perperam in Menologio, quod Heuricus Canisius vulgavit, ad diem quartum transferantur : vel quia mutilum fuit Sirketi Cardinalis exemplar, vel quid amanuensis interpretis incuriae egit. Nam post commemoratus die quarto Martyres Heraida, Archelam, Cyrillum, Photium, ac Gerasimum anachoretam ; quinto et sexto diebus praetermissis ; cum deberet ista insereri, ut ad ceteros dies. Ejusdem die vii : ut omissis, ista adnectuntur : Eodem die sanctorum Martyrum et Pontificum apud Chersonem, Basilii, Eugenii, Agathodori, Elpidii, Aetherii, Capitonis et Ephraem. Eodem die martyrio functi Nestor et Arcadius Episcopi Trimeythimiorum in pace quieverunt. Ac demum : Eiusdem die vii Sancti Patris Pauli cognomento Simplicii etc. Atque ea ratione quantum, sextum, septimum diem omittit, et S. Paulum

Sancti hi
quarto Martii
paulum Meno.
Sirketi, men-
do.

A S. Paulum Simplicem, qui in omnibus Fastis die VII memoratur, ad viii relegat.

10 Menologium ex parte secutus est Baronius : nam Paulum quidem ad diem septimum retinet ; ad quartum vero ista scribat : Apud Chersonesum passio sanctorum Episcoporum, Basilii, Eugenii, Agathodori, Elpidii, Etherii, Capitonis, Ephraem, Nestoris et Arcadii. Ita postremi duo, qui, ut mox dicemus, Trimeythanti in Cypro Episcopi fuerunt, septem illis Chersonensibus sociantur, cum in Menologi die eodem in pace quiescere dicantur. Deinde, qui in Græcis omnibus, et Græcos secundo Galesinio, huncque Molano et Ferrario Basileus est, aut Bazidiæ vocem trisyllaba, Barono et Menologi interpreti Basilius est, ut est, regius, cum illud Regem significet.

11 Jam quia in Hispania neba fuit Cherronesus ducta, qui sub Dextri nomine vulgandum Chronicon protrulerunt, novem illos Episcopos velut injecta manu extraxerunt. Situs Hispanice illius Cherronesi va libro 3 describitur a Strabone : Rursus a Sacrone in alteram partem prolapscenti versus ostia Iberi, Saguntum a Zacynthiis conditum : quoniam urbem cum Annibal delevisset contra pacta cum Romanis conventa, secundu illorum contra Carthaginienses bellum inflammavit. In propinquo urbes sunt Cherronesus, Oladrum, Cartalans, et in ipso Iberi trajectu Bortossa, Ea Mariani lib. 12 cap. 17 Hispanica vocabulo Penisola dicitur, Latine Peninsula lib. 20 cap. 16. Est in regno Valentia, hand longe ab Jyngamur fimbis, Cherronesum urbem vocat Pseudo-Dezery, ad annum Christi 60 § 2 ita scribens : Eodem tempore cum convalescent in Cherronen i urbe prope Valentiam in Hispania, Concilia emissa, sancti Pontifices, discipuli quoque S. Jacobi Apostoli, Basilius Carthaginis Spartarius, discipulus ejus primus, Eugenius Valentinus, Pius Hispanicus, Agathodorus Tarracensis, Elpidius Toletanus, Etherius Barchinensis, Capito Lucensis, Ephraem Asturigenis, Nestor Palentinus, Arcadius Juliodrigensis, sub eodem Judice bonis spoliati necati sunt. Judicem istam ad an. 37 Notum roat. Jam ante ad annum 37 § 2 Pium Hispanensem Episcopum fuisse scripserat, et de ceteris § 3 ista. Alios etiam S. Jacobus creavit Episcopos, alterum Basilium, qui primus fuit Carthaginis Spartarius Presul, Eugenius Valentia, Agathodorus Tarracensis, Elpidius Toletanus, Aetherius Barchinensis, Capito Lucensis, Ephraem Asturigenis, Nestor Palentinus, Arcadius Juliodrigensis.

12 Bivarus Commentario in Dextram ab an. 60 nota, 2, ait gratias Deo, quod hæc Dexter aperuerit. Et, Ab anno Dextro accipimus, inquit, quibus præfuerint civitatibus, quo floruerint tempore, ejus ministerio sint educti, denique qua in urbe martyrium subierint. Deinde, Cur in Hispania, ait, ubi Sancti ipsi floruerunt, memoria eorumdem antierit, in promptu ratio est : nam cum ne-ett, quas neque perpessa sit calamitates et exersiones, Idem tamen nota ad an. 37 Comment 2 ita scripserat. Ecclesiæ Asturigenis, traditione per majorum manus accepta, habet S. Ephraem B. Jacobi discipulum fuisse suum primum Antistitem. Probanda ea traditio esset testimonio auctoris, qui ante Chronicon istud excogitatum scripserit, Adhibet ibidem Bivarus, Constante ex Menologio Græcorum, Martyrologio Romano, Usuardo, Molano, Galesinio et aliis, hos omnes Episcopos numero decem fuisse invicem socios, et simul in eodem loci corona martyrii donatos, die IV Martii. At fateatur infra desse in Martyrologio Romano Pii Hispanensis nomen : itaque Græcos ceterorum festam celebrare vii Marti non IV, ut Latini faciunt, Quia illi? Galesinio, Molano, Ferrario, a nobis superius citati septimo eos statuunt : solus Baronius quarto. Miror autem Usuardum citari a Bivario, Hu-

bemus quamplurima Usuardi MSS. exemplaria, et non pauca excusa : in nullo extant horum nomina : neque in Galesinio, Molano, Ferrario, SS. Nestoris, Arcadii, Pii.

13 Plurima de hæc Sanctis, congerit Joannes Tammans Salazar, magna profecto diligentia, ne dicam nimia. Dextri præcipue nititur Chronico, Luitprandi quoque et Juliani Petri Chronacis et Adversariis, quæ ejusdem esse farina, cujus Dextrinum illud Chronicon, nobis videntur. Alios quoque citat Hispanos scriptores, qui post Chronicon illud vulgatum dictorum Sanctorum meminerunt. Sed fuisse nullum foremus, si singula examinare et refellere aggrediamur. Quisquis ea, quæ ante probata sunt ex variis scriptoribus, quæque ex Menis profertur, expendit, facile assequetur, quam infirma sit, quæ de ætate quæstique Antistitem illorum, et martyrii loco confabulati isti sunt : cum ex his constet, quæ primo Februarii, primoque Martii dicta sunt, ubi de S. Cecilio ac S. Hesychio actum, nullos in Hispania Episcopos fuisse, nisi quos S. Petrus ejusque successores misere. Dabimus nunc vii virum Cherronesium Acta ex Menis Græcorum, et Maximo Cytherorum Episcopo. De SS. Nestore et Arcadio seorsim agemus.

ACTA EX MENÆIS ET MAXIMO EPISC. CYTHERÆO.

ANNO a sexto decimo Imperii Diocletiani, cum b Hieron sanctissimus Hierosolymorum Pontifex, ad varias gentes Episcopos ablegasset, qui Apostolico more verbum Dei prædicarent, et Christum annuntiarent : missi quoque ab eo sunt Heferi hi Patres nostri in Tauris-cytheram regionem : Ephraem quidem in Seythiam, Basileus vero Chersonem. Hic cum in eam urbem venisset, ac homines ad fidem suscipiendam et corrigendos mores hortaretur : ahincolis, e pro novi regiminis atque institutionis suatore habitus, paternarumque legum et religionum corruptore, verberibus excipitur atque urbe eiecit. Exmile in speleo quodam, id quod Parthenonem vocabant, commoratur, letis quidem et gaudio exultans, quod propter Christum esset contumelia affectus : inestis vero et afflictus animoque dejectus, ob infidelium errorem ac duritiem cordis.

2 Cum ita esset animo affectus, et pro illis Deum deprecaretur : ab ipismet ultro revocatus est. Nam cum Præsul eum, urbisque principi filius esset extinctus, jamque datus sepultura, et ad tantulum cognati ejus hincerent : visi sibi sunt, velut per somnium, adstantem illum videre, atque audire ipsis dicentem : Si vultis ut reviviscam, hospitem illum, cum contumeliam irrogastis, revocate, susceptaque ejus doctrina, ut pro me Deum precetur, orate. Id cum factum esset, ac sancti viri precibus cum infusione aquæ benedictæ, velut in figuram quandam sen typum sacri baptismatis, revocatus ad vitam puer esset : Christi fidem parentes ejus suscepunt, et cum domesticis omnibus et nobis ac familiaribus ad baptismi lavacrum convolarunt. Sed qui in sua pertinacia man erant, a Julia is ad seditionem concitati, Sanctum per compita tandem raptarunt, donec spiritum Deo reddidit.

3 Dein rursum post S. Basilei mortem, Eugenius, Agathodorus, Elpidius, appulsi sunt Chersonem : quippe et ipsi sunt ab Episcopo Hierosolymitano gentium Apostoli erant ordinati, et missi ut salutem his annuntiarent. In hos quoque nupit insurrexerunt, ac vinetos crudelissimeque et immanissime verberibus laceratos mactarunt, anno uno post eadem SS. Basilei et Ephraem, sexto die Martii mensis.

4 Post annos plures missus rursum est Hierosolynus et Aetherius Episcopus : qui cum feritatem ac pertinaciam

qui et in novo
Martyrol.
1 omano :

in urbe
Hispanie
Penisculas
Anguntur
obisse,

a. variurum
urbium
Ephraem a
S. Jacobo
constituit,

C
cum ad hæc
quæstione
et,

D
atque acceptum
nuper ex
suppositus
Chronicus :

num sunt a
S. Petro primi
convicti in
Hispanis
Episcopi.

E

a b
S. Ephraem Ep.
in Tauris-cy-
theram missus :

c
S. Basileus
Ep. Cherrone
eiecit, d

dicto revocatus,
mortuo susci-
rato,

F
multos conver-
tit :

occidit

nit et
SS. Eugenius,
Agathodorus,
Elpidius :

e

item S. Ethierus :
A pertinaciam populi cerneret, profectus est Byzantium, de barbaris illis cum Imperatore acturus : jam enim Magnus Constantinus Imperii Romani bahenas tractabat. Successit ei congressus ille cum Imperatore ex animi sui sententia : nam ejus edicto proscripti et ab urbe ejecti increduli illi pagani, ex adverso viri pii ad urbem inhabitandam missi ac introducti sunt. Dum vero rursus idem B. Ethierus Byzantium profectus esset, ut gratias Imperatori ageret, in reditu oppressus ab impiis, iuque flumen Danaprin projectus, ita martyrii cursum peregit sexto Martii.

5, Copito illatus per ignem transit,
3 Missa deinde ad Magnam Constantinum legatione, B. Capitonem Episcopum acceperunt. Quæ res pios gaudio affectit, mœrore incredulus. Postulant igitur hi, ut signum fidei suæ exhibeat; in unam videlicet earum, quas ipsi succendissent, fornacum ingrederetur, indeque illæsus et ab igne intactus exiret. Episcopus ergo sacra veste indutus, et circumposito humeris y Omophorio, signo sive sanctæ Crucis communiens, ignem ingressus est, ac per longum tempus in eo permansens, plane intactus exivit, secumque h Sacerdotalem vestem prunis ardentibus oppletam, extulit : ac fere universos eo miraculo attonitos ad Deum convertit et baptismo lustravit : ipseque tandem die xxi Decembris vitam prospere beateque terminavit.

a Erit his omnis. Exe Christiana 300, a 17 Septembris anni 299 inclutus. b Est es in Catalogo Nicephori, ut supra diximus, 40 Hierosolymorum Episcopus, ac postremus, qui sub

Imperatoribus Christianos persequentibus sedit. — c Græce, ἀγαστὸν τὸν πᾶσι πιστοῖς καταγγέλλων. — d Græce, Ἐν τῇ ἀναστάσει παρθενομὴν ὑπερβύτην. Maximus Cytherensis : de eorum his his ἀναστάσει ὑπερβύτην. Hic est fortasse locus, aut in eo Sprium illud statum, de quo Strabo lib. 7 ubi de Chersoneso agens urbe, ita scribit : In ea urbe templum est Virginis, demonis ejuspiam promontorium, quod aule orbem est ad rentum stadia, et Parthenium dicitur, habens fœnum illius demonis et simulacrum. Juxta hoc fortassis fœnum, in promontorio certe, ut dicitur, erat specus Virginis antem illam, ejus ibi fœnum et simulacrum, omnia arborum Tonicum Planam fuisse : cui ea quoque specus sacra fuerit. Neque mirum Sanctum virum in ea commorari voluisse, ut vel sic iniquitatem loci demonem vincedet, qui uniuersum cœlum sibi deductus tenebat. Ita S. Ananias in loci Jostidico habularit, ut dicitur in ejus Vita 19 Februarii cap. 2. — e Ab Hermionis successore S. Macario, ut remittitur. — f Hæterus in Solutionibus ad Minia necdum editis, suspicatur, Banubium inditari. Inversum esse ostendit Cedrenus ad annum xxi Constantini Capitulum ita scribit : Anno xxi ingens fuit et scissimum frigus Constantinopoli, ac versus utrumque Septentrionem et Bessaniam : ita ut ad Septentrionem totam Ponti littoralem oram τὴν ἀπὸ τῆς τοῦ ποταμοῦ παραλίου ad centum usque milliaria in lapide redegerit, crassitie albis xx cubitorum : ac nive glaciæ superflua, aucta est crassitie albis xx cubitis, ita mare terre furum induit, superque glaciem pedestre iter prebuit hominibus, atque animalibus tam mansuetis quam feris, a Zierha usque ad Hannibum, et Cephram illuc, ac Banastria et Banapum atque Xecroptia, litusque reliquum usque ad Mesembriam, Græci ita habent : ἀπὸ τῆς Ζυγίας μέχρι Δανουβίου, ἡμερῶν ποταμοῦ τοῦ Δανουβίου καὶ Δαναπείνου, καὶ τῆς Νεστορίας καὶ τῆς βορείας ὁδοῦ μέχρι Μεσσηνίας. Quibus ex verbis saltem illud manifestum est. Danaprin non esse Banubium. Jovianus ad rebus Græcis § 15 Borysthenem annem scribit ab æcolis Danaprin vocari. — g Est quæ γὰρ, Latine humerale, Palmariorum amictus quidam, atque etiam altorum Episcoporum, sed diversus, ut ex Græcis scriptoribus ostendit Nestorius in Glossario Græco Barbaro. — h Græce, τὸ ὄνομα. Aliis γὰρ ὄνομα est, et γένος, forte a γένος, quod penulam significat. Est etiam Episcopalis, atque etiam Sacerdotalis vestis, ut videtur ex in eodem Nestorius Glossario, ubi et de Pallis, quæ Pontifices Romani mittunt Archiepiscopis solent. — i Nondum ad eam diem nomen illius in ullo Martyrologio reperimus.

D
Parthenium promont.
Chersonense.

Danapris flu.

Omophorion.

E
ὁ δὲ ὄνομα
ἢ ἡ σὺνταξ.

DE SANCTIS EPISCOPIS

NESTORE ET ARCADIO TRIMETHIUNTE IN CYPRO,

Observationes historice.

VII MARTII.
Trimethus urbs fuit Cypri mediterranea. Ita Ptolemæus lib. 5 cap. 14 tabula 4 Asiæ : Πέλις δὲ ἡμισυ μισογένηι ἄδι. γῆτρος, τριμεθούς, ταμχοσός. Urbes vero mediterraneæ sunt hæ : Chytus, Trimethus, Tainassus, Sundus : τριμεθούς, τριμεθούτος ὄνομα πόλεως. Trimethus, Trimethuntis; nomen urbis. Viletur autem dudum ante Sundæ ætatem non solum urbs unica fuisse, sed spatium amplum telluris, quæ ad diocesam Ecclesiasticam plerumque requiritur. Stephanus certe, qui cccc annis ante Sundam vixisse traditur, πόλιν vocat; quæ vocem Hesychius γῆτρος interpretatur, sive regionem. Porro ista de causa nominis habet idem Stephanus, quæ Latine solum reddimus : τριμεθούς, Trimethus locus seu regioncula est Cypri incolæ Thremithusii, et Trimethopolitæ vocantur. Annot vero, quia Venus in eum locum ascenderit, propter præsentiam demonis tremore succensum fuisse, indeque Trimethunta a tremore appellatum. Nobis potius viletur, quod ibi plurimæ nascuntur terebinthi, quas ceteri Græci τριμειθούς, Cypri τριμειθούς vocant, factum loco nomen, ut alia plurima appellationem sunt sortita a plantis, quæ frequentes in his nascuntur : sive Rhamnus in Attica, in Peloponneso Cyparissus. Thryon, et Elæa : nimirum a rhamnorum, cupressorum, juncorum, oleærum copia. Ortelius hos tres auctores citat (licet verba eorum non proferat) et alios aliquot.

a terebinthi dicta,
2 Fuit vero Trimethus, sive Trimethus, aut Trimethus, flore re Christiana, throno Episcopali ornata, ut videre est in Geographia sacra Caroli Vintarii, dicti a S. Paulo, Episcopi Thricensis pag. 306. Et in veteri Notitia ubi eodem ex MS. Vaticana edita : ubi inter Episcopos, qui Metropolitæ Constantiæ subsunt, prænuntius recensetur ὁ τριμεθούτων, Trimethuntorum sive Martii T. I.

Trimethuntorum Episcopus. Inter eos, qui Concilio Constantino octavo subscripserunt, lxxx est Theopompus Thremithuntis, provinciarum Cypri.

3 Atque illic Episcopi quoque fuerunt SS. Nestor et Arcadius, de quibus ista prædicant Magna Menæa G.æcorum ad diem vii Martii : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ Νεστορ καὶ Ἀρκάδιος, Ἐπίσκοποι Τριμεθούτων, ἐν ἱερόν τειλεῖσθαι.

Τῆς τριμεθούτων ποιμένες καλοὶ δύο
Ἐν τῇ καλῇ συγκλήτῃ τῆς ἑδμ' πόλ. Eodem die Nestor et Arcadius Episcopi Trimethuntorum, in pace quiescunt.

Trimethuntis Pastores præclari duo,
In præclaris exultant herbis Eden.

De illis eodem die sic scribit Maximus Episcopus Cytherensis : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ Νεστορ καὶ Ἀρκάδιος, Ἐπίσκοποι τριμεθούτων τῆς Κύπρου, ἐν ἱερόν τειλεῖσθαι. Eodem die Nestor et Arcadius Episcopi Trimethuntis Cypri, in pace quiescunt. Synagaron collegii Chironomiani Societatis J. L. P. Parisiis : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, μνήμη τῶν ἁγίων Πατρῶν ἡμῶν Ἀρκαδίου καὶ Νεστορος, Ἐπισκόπων τριμεθούτων τῆς Κύπρου. Eodem die, memorie Sanctorum Patrum nostrorum Arcadii et Nestoris Episcoporum Trimethuntis Cypri.

4 Nonne igitur oleum et opera perit Psendo-Dixtra, qui Nestorem Polentur, Arcadium Jahobriß in Hispania Antistitis creatos a S. Jacobo Apostolo salutat, atque anno lx Christi in Chironensi urbe ejusdem Hispaniæ ab Abito iudice necutos, cum septem illis Tauriac Chironensi Episcopos, quos quarto Ætæ Christianæ sæcula martyrum coronatos jam antea retinimus? Miror autem vehementer viros quosdam eruditos, ita mordicus suppositum illud Chironicum complexi, ut ne videant qualem, quæ legunt. Confidenter enim asse-

saltem ante
an. 381.

ibi Episcopi
SS. Nestor et
Arcadius :

F

male Hispani
attribuit a
quibusdam
recentioribus

A runt Trimythuntiorum apud Ptolemæum, Ortelium, et alios qui Geographias scripserunt, nulliter ejus memoriam nominis inveniri. Ita enim scribit vir aliquando diligentissimus : et, quod mihi ridiculum videtur, divinai pro Trimythuntiorum in Menologio versione respondentem esse Tricci Rauconum vel Thermidugorum. Quæro enim, Raucones, Triccium, Thermidugos ubi repererit? An apud Ortelium, Ptolemæum, Pomponium Melam Hispanum, cum hos antea citarit? Est quidem apud Stephanum Tricca urbs, ut non Hispaniæ, sed Thessaliæ dicta; ὁπό τριπύρας τῆς Θεσσαλίας θυγατὶς τὸ ἑθνικὸν τριπύριον. Tricca urbs Thessaliæ a Tricca filia Pinei, gentile Tricceus. Ptolemæo lib. 3. cap. 13 τριπύρα urbs est, non Thessalorum, sed Estiotarum, in eodem tamen Macedonia. Tricceum nusquam reperio neque Raucones. Rhaucon memoratur ab eodem Stephano urbs mediterranea Cretæ insulæ, incolæ Rhauccii. Thermidugorum nusquam adhuc vestigium reperi; neque vero laboriose vestigare, cum mihi sufficeret notissimam civitatem Trimythus sive Trimythus, in Cypro insula, cujus hi fuerint Antistites.

B Unum adhuc quæræ ab auctore Ananæsas, ubi legerit, una theca condita esse SS. Nestoris et Arcadii tempora? Acta eorum nobis adhuc ignota : quod æquius est nos ingenio fateri, quam proferre, quæ ita ipse dat, sed a se composita re ac verbis. Quod septem alius Episcopus Martyrilius eas jungat, et quarto Martii adscribat, etiam perperam fieri utrumque noverimus, minus tamen reprehendimus, quia Martyrologium Romanum sequitur, ut est a Baronio auctum ex mendoso Menologio exemplari. In hoc enim, proorsus vitæ quartæ die ista adnectuntur, quæ erant ad septimum (ut superius diximus) referenda : Eodem die sanctorum Martyrium et Pontificum apud Chersonem, Basilii, Eugenii, Agathodori, Elphii, Ætherii, Capitonis et Ephrem. Eodem die martyrio functi Nestor et Arcadius Episcopi Trimythuntiorum in pace quieverunt. Arbitrantur ita in Menologii exemplaribus non vitiatum legi, etsi nullum ejusmodi viderimus, sed sententia ipsa totius contestus ut postulare videtur : ut nempe post ista, Capitonis et Ephraem addatur : eodem die martyrio functorum, vel quod idem est, qui eodem die martyrio functi sunt. Id enim in eorum Actis di-

citur, præterquam de S. Capitone, qui sicca morte extinctus, tamen Martyribus jungitur, quod concius sit pro fidei confessione ignem ingredi : quemadmodum ab S. Hieronymo aliisque Patribus dicitur S. Joannes Evangelista colicem Domini bibisse, qui propter martyrium sit missus in ferventis olei dolium, et inde ad suscipiendam coronam Christi athleta processerit : licet postea propria morte vitam finierit. Post illo autem, quæ diximus in Menologio corrigenda, ista dem addenda videntur : Eodem die Nestor et Arcadius Episcopi Trimythuntiorum in pace quieverunt. Si quæras, quo tempore? Id nos latet. Suspicamus tamen post S. Capitonem Chersonensem Antistitem decessisse : nec id tamen certum.

6 Quid si successores fuere magni illius Spiridionis, seu Spiridonis, cujus sapienti simplicitate, vel potius simplici sapientia, insolens quidam philosophus in magno Concilio Nicæno consultus et conversus memoratur? Eam Græci xii Decembri, Latini xiv celebrant. Alterutro nos Festum datimus, quæ ex Metaphraste, ab Lipomano et Surio Latine jam edita. In ea hæc habentur : ὁπάρχη καὶ Κωνσταντῖνος ὁ μέγας ἐπαύρι Πρωΐαν, αὐτὸς τῆς πόλεως τριμυθύντων ἐγγχειρίσει; ἐπίσκοπος. Quo tempore Constantinus Magnus Romanum imperium regebat, ipse quoque civitatis Trimythuntiorum consecratus Episcopus. De eodem Socrules lib. 1 historiæ Ecclesiasticæ cap. 8. ὁς πρὶς τῶν ἐν Κύπρῳ πόλεων, ὁνόματι τριμυθύντων, τὴν ἐπισκοπὴν ἐνεχρίξατο. Qui civitatis cujundam in Cypro, nomine Trimythuntis, Episcopus fuit. Item Socrocinus lib. 1 cap. 11, Κατὰ τοῦτους δὲ γενέσθαι παρὶδὲλα καὶ τὰς τριμυθύντων τῆς Κύπρου ἐπισκοπῶν. Eisdem temporibus vixisse accepimus Spiridonem Trimythuntis urbis Cypri Episcopum. Georgius Cedrenus in Constantina : Ἀνθρόπος τις ἐκ τῶν ἁγίων, ὁνόματι Σπυρίδων, ἐπίσκοπος τριμυθύντων. Quidam de Sanctis, Spyridon nomine, Episcopus Trimythuntiorum. Plures alios omitto, qui ejusdem et Sancti eorum hominumque pastoris, et urbis, cui præfuit, meminere. Neque causæ quidquam sunt, cur hæc homines eruditi, velint omnibus antea mortalibus ignotam, e numero civitatum erpugnerent, ejusque duos illos Antistites in alias oras relegerent.

Ejusdem civitatis Trimythuntis Episcopus S. Spiridonem concilio Nicæno interfuit.

DE S. EUBULO MARTYRE CÆSAREÆ IN PALESTINA.

T abula Martyrologii Romani Nomen Martii S. Eubulum hoc elapso cohonestant : Cæsareæ in Palestina passio S. Eubuli, qui cum esset socius S. Hadriani, biduo post illum laetatus a leonibus, et gladio truncatus, ultimus omnium in ea civitate martyri coronam accepit. Similia aut etiam longiora illius encomia habent Malanus in Additionibus ad Usserium, Galestinus et Camisius. Eymus de S. Adriano Martyre v Martii, et pariter indicavimus alios illustres Martyres, respectu quorum ultimus recensetur S. Eubulus, apud Eusebium, qui de hisce omnibus agit lib. 8 Historiæ Ecclesiasticæ cap. 21, aut secundum divisionem Henrici Valesii in Tractatu de Martyribus Palestinæ lib. 8 annæo cap. 11, ubi ista habet :

2 Cum motus ac furor Præsidis adversas supra dictos Martyres adhuc in ore omnium versaretur, S. Eubulus et Eubulus ex regione Manganica Cæsaream ad reliquos Confessores profecti, in ipso civitatis introitu, perinde ac ceteri, interrogati sunt, cujus rei gratia advenissent; confessioque id quod res erat, Firmiliano exhibentur. Qui rursus ita ut erat, nulla dilatione usus, post crebra angularum verbera, quibus latera eorum sulcaverat, eos ad bes-

tias damnavit. Biduo igitur interjecto, Adrianus quidem quinto die Mensis Dystri, id est ante diem tertium Nomen Martiæ... Leonis objectus, ac deinde gladio transfixus, martyrium consummavit. Eubulus vero perenda, ipsis Nomen Martiæ, quod est vii die mensis Dystri, cum Index enixe ipsorum rogasset, ut oblato Dissacrificio, libertatem, prout ipsi exstintant, consequeretur; gloriosam mortem pro pietate toleratam, huic caduca vite anteponeus, post bestias, non secus ac prior ille, jugulatus, Cæsareensium Martyrum certamina ultimus designavit. Operæ pretium quoque fuerit hoc loco commemorare, quemadmodum Divini numinis providentia inopios illos Præsides simul cum ipsis tyrannidis ultæ est. Ftenim Firmilianus, qui Martyribus Christi adeo contumeliose insultaverat, cum aliis extremo supplicio adductus, capite truncatus est. Hæc Eusebius.

3 Græci in magis Menæis celebrant festum utriusque ad diem in Februarii, et his quidem verbis : Eodem die memoria SS. Adriani et Eubuli Martyrum. Illi genus traxerunt ex Banea. Desiderio autem adiungendi se Christi Confessoribus ducti, Cæsaream profecti sunt : sed ex sancta vivendi ratione ut Christiani deprehensi, ad Firmilianum Præsidentem deducuntur

et Martii Cæsareorum ad 3 Februarii.

on simul scripti?

perperam quarto Martii adscripsi.

Menologium Græcorum emendatum.

ANNO CCCLXVII. VII MARTII.

Cultus S. Eubuli,

martyrium et Eusebio,

A cantur, statimque plagis a tergo et lateribus afficiuntur, aliisque gravioribus tormentis subijciuntur. Cum vero in confessione fidei immoti persisterent, feris devorandi obijciuntur. Sed B. Adrianus cum leone commissus, victor e pugna discessit, postea securi percussus. Sanctus autem Eubulus multis adhortationibus, adulationibus et blanditiis frustra tentatus, cum eadem tandem fera congressus et ipse victor capite plexus, sanguine suo certamina consignavit. *Hæc ibi, quæ etiam continentur apud Marimum Cy-*

theræum ἐν βίαις ἀγίων, in MS. Synaxario Parisiensi Collegii Cloromontani Societatis Jesu, et in voriis MSS. Menologiis. At quod jussu Basilii Junioris Imperatoris scriptum, et ab Ughello tomo 6 Italiae sacræ editum est, aliud elogium exhibet in Februarii, quod supra ad Acta S. Adriani dedimus, ubi etiam unum martyrii diximus fuisse octavum supra trecentessimum: et nonnulla alia dubia movens, nuni ab his Sanctis Casareæ in Palæstina uli illo die recte colantur Adrianus et Eubulus, cum aliis Martyribus in Africa passi,

DE SANCTIS MARTYRIBUS

DANDA, EUNICA SIVE LEUNUCA AUT LEUNUNCULA, SECUNDO SIVE SUCCUNDO, NESTORE, ITEM SECUNDO, SERRO AUT SERGIO, OCCATO SIVE OPTATO, ET ALIA DANDA IN THRACIA.

VII MARTII.

Notherus relatis Martyribus Antiochenis, sublit in sua Martyrologio: In Thracia Dandæ, Eunice, Secundi, Sergii, Optati. *MS. Martyrologium Regine Sæcæ: In civitate Thracie Natale SS. Dandæ, Seneci, Secundi. In MS. Augustano S. Udalrici et Parisiensi Lubbei, nullo indicato loco, Danda hæc est. Plures sunt in Martyrologio S. Hieronymi Parisiis excuso: In Thracia Dandæ, Leununcule, Secundi, Nestoris, Artaxi, Quinti, item Secundi, Serri, Occatis, item Dandæ. In MS. nostro, Blumiano, et Lucensi etiam S. Hero-*

nymi, aliqua in scriptione nominum diversitas est: ac loca Leununcule legitur Leunuca seu Leonuca, supra Eunice; et forsua Senucus. Pro Secundo priore in MS. Lucensi est Succunde, uti pro Serro et Occate, Ferrus et Occatus, aliis Optatus, apud Notherum Sergius et Optatus. Omittimus in titulo Artaxium et Quintum, quos supra inter Afros primas retulimus. Si tamen hæc adiungantur ab aliis, per nos licet. Relinquimus Nestorem hic repetitum, quoniam aliis inter Antiochenos Martyres numerant. Profecto ex nullis nominibus accurata scientia haberi acquit.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

SAURO SIVE SATYRO, SILVANO, ROGATO SIVE ROGATA, MANILO SIVE MARULO, ET CYPRIANO IN AFRICA.

VII MARTII.

Martyrologium S. Hieronymi Parisiis excusum ultimos hæc Martyres præfert: In Africa Sauro, Silvani, Rogati, Manili. Quæ eadem habentur in apographis Lucensi et Blumiano iussu S. Hieronymi: in nostro codice loco Sauro scribitur Satiri. In antiquo MS. Augustano S. Udalrici celebratur memoria Rogati et Man li; pro quibus in MS. Parisiensi Lubbei scriptum est Rogata

et Maruli. Hæc adiungimus S. Cyprianum Martyrem, qui post SS. Perpetuam et Felicitatem adiungitur in perveasta codice Casavensis monasterii, caractere Longobardico excarato. Ejus loco in MS. Martyrologio Partensi sit memoria S. Cassiani Episcopi, sed forsua reponendum Martyris. Verum quia nihil nisi per conjecturam in hoc statuere possumus, malimus abstinere.

DE S. PAULO SIMPLICE

ANACHORETA IN THEBAIDE,

Commentarius historicus.

CAPUT I.

S. Pauli Simplicis meminit in fastis sacris et apud antiquos scriptores: ejus elogium ex Sozomeno.

SPECULO IV
VII MARTIIS. Paulus
Simplicis lau-
datur:

Mattheus Rabertus noster partem secundam Viridarum Sanctorum conscripsit de Simplicio obedientia et contemptu sui, atque in eo daturus Viam S. Pauli Simplicis ita præfatur: Plures habet hujus obediens Simplicitas laudatores, quam encomiastes summa Aristotelis sapientia. Primus est ille sol Occidentis Ecclesie Hieronymus in Historia Patrum, qui prolixè res aliæ gestas conscripsit, Palladius alter in Lamien, Sozomenus tertius, Fasti Romani Martyrum Græcique, Menæa, Nicephorus, alii. *Hæc Rabertus.*

unscriptus
fons martis
18 Messu.

2 In Fastis Ecclesiasticis Latinorum variis diebus venerationi hujus Sancti reperiuntur assignati: ex his decimus octavus Decembris est in Martyrologio Colonie

et Lubee anno 1490 excuso, in qua hæc habentur: Eodem die S. Pauli Simplicis Confessoris, discipuli B. Antonii Abbatis: quem miræ pietatis et obedientie vnum deprecabatur Hermannus Gieren in additionibus ad Uuarium anno 1515 et 1521 editis. Canisius in Martyrologio Germanico h. c. addit occasionem conversionis ad vitam monasticam ob aroris adulteræ mores impetitos. In Florario MS. loquuntur textus eorum ex Palladio et Rufino. Alter dies est 21 Januarii, quæ cum in celebrat Marialgens: Item Pauli Simplicis monachi, qui B. Antonii discipulus extitit. Eadem fere legantur ad illum diem in citato Canisii Martyrologio.

3 Tertius et præcipuus dies est hic septimus Martii, quo tabula Martyrologii Romani cum his verbis refertur, In Thebade S. Pauli, cognomento Simplicis. De eo Græci in Menologio ista habent: Sancti Patris Pauli, cognomento Simplicis, propter rectam et simplicem, multisque modis a Beato illo Magno Antonio probatam

et piti abbas
7 Martii.

21 Januar.

A probatam ejus integritatem : quam et Deus ipse miraculis comprobavit, ut litterarum monumenta testantur. *Græci etiam in Menæis magnis et apud Martinum Cytheræum in βίαις ὁρίων* longissimo encomio res ejus præcipuas in simplici illa obedientia, miraculis a Deo confirmata, gestas referunt : quod encomium Latine edidit Roderus in autememographi parte 2 Virgulari Sanctorum, ubi propter exortem fictionis et niveum animi candorem cognominatus dicitur Simplex, *Græce, Ἀπλὸς δὲ καὶ ἀπλοῦς τὴν γὰρ τὴν ὁρὴν ὁρᾷ*.

Res gestas
damus ex
Palladio,

4 *Hæc encomio amissa, damus quæ Palladius Episcopus Helenopolitanus edidit in Historia Lausiaca cap. 28, accepitque a sancto Christi servo Hierace et Cronio et pluribus alijs. Auctor lib. 7 de Vita Patrum, quæ Paschasius Lutar interpretatus est, cap. 49 num. 3 narrat, quæ referebant tam Cronium quam sanctus Hierax atque alij plures vicini fratrum. At Cronium fuisse Presbyterum Nitriæ, et verhorum S. Antonii, quod Græce nesciret, interpretem, scribit idem Palladius cap. 23, 26 et 27, ubi ab eo intellecta historia sua inserit. Palladio consentimus, quæ in Paradiiso Herulidis cap. 10 referuntur. Addimus quæ de eodem S. Paulo tradita sunt lib. 2 de Vita Patrum cap. 31, et lib. 3 cap. 167. Hos libros sub nomine S. Hieronymi citat Roderus loco ante indicato, et plurimi alij, quos ambos Ruffino Aquileensi Presbytero vindicavit Roswendus noster Prologomena 4 in Vita Patrum. Quæ ex lib. 3 damus, leguntur etiam apud Pelagium lib. 3 libel. 18, num. 20, et Paschasium lib. 7 cap. 23 num. 2.*

et Ruffino,

Ritigium et
Soranienus,

5 *Soranienus lib. 4 Histor. Eccles. cap. 13 de Magno Antonio ejusque discipulis agit, et hæc de S. Paulo scribit : Erant quidam eorum quos Antonii discipulos fuisse accepimus, viri plane spectatissimi, cum alij multi tunc Paulus cognomento Simplex, quem ferunt hominem fuisse rusticum, uxoremque habuisse formam perliberali et honesta : quam cum in adulterio deprehendisset, placide risisse, jureque juranda se tunc idcirco dixisse, se non amplius vitam cum ea acturum. At eum ei, qui stuprum uxori intulerat, dixisset, Habeto illam tibi, recta in solitudinem ad Antonium se contulisse. Dicitur præterea manifestissimum fuisse et omnium molestiarum patientissimum. De quo jam ætate proverbio, et ad vitam monasticam asperitatem tolerandam minus assuefacto (super eum in eum erat ingressus) variis modis periculum fecit Antonius, cumque in re nulla ignaviam comperit : cum perfectæ vitæ testimonio tributa, utpote nullo jam præceptore egent, vitam separatim degendi fecit potestatem. Quod quidem Antonii testimonium Deus ipso confirmavit, Paulumque virum efficit plane illustrissimum, acque in adhibendis expellendisque demonibus Magistro suo multo superiorem. Hæc Soranienus, quem fere descripsit Næphorus lib. 8 Hist. Eccles. cap. 40.*

CAPUT II.

Vita S. Pauli Simplicis ex Historia Lausiaca Palladii.

cap 28

Uxorem in
adulterio
reperit

Narravit autem sanctus Christi servus Hierax et Cronius, et plures alij ex Fratribus ea, quæ sum dicturus, quod quidam Paulus agrestis agricola, insignitor innocens et moribus simplex, uxorem duxerat mulierem formosissimam, sed moribus improbam, quæ longissimum tempore pereans cum latuit. Aliquando autem de improvviso regressus ex agro, et ingressus domum suam, invenit eos turpia perpetrantes, deducente Paulum providentia ad id, quod erat sibi conducibile : namque cum vidisset eum eo, cum quo habebat stupri consuetudinem, honesto ac dæmore risit, et eis exclamavit, dicens : Bene est, bene est : revera non est mihi curæ. Per Jesum, ego

eam non accipiam amplius : abi, eam tibi habe et **B** ejus filios : ego enim recedo, et efficior monachus. Cum nulli autem dixisset aliquid, pertransit octo mansiones, et abit ad S. Antonium, et pulsat ostium. Egressus autem S. Antonius, eum interrogat : Quid vis ? Ei dicit Paulus : Volo fieri monachus. Respondet ei Antonius : Senex sexagenarius non potest hic fieri monachus ; sed potius abi in vicum, et operare, et vitam dege operariam, Deo agens gratias : non potes enim sustinere afflictiones solitudinis. Respondet senex, et dicit : Si quid me docueris, illud faciam. Dicit ei Antonius : Dixi tibi te esse senem, et non posse esse monachum : abi. Si enim vis esse monachus, ingredi cœnobium ubi sunt complures Fratres, qui possunt tuam ferre imbecillitatem. Ego enim solus hic sedeo, quinque dierum spatio interjecto comedens, idque esuriens. Illis ergo verbis Paulum abigebat. Postquam autem eum non admisit, clauso ostio Antonius tribus diebus foras non est egressus propter ipsam, ne quidem ad necessitates suas. Senex autem permansit non recedens. Quarto vero die cum eum premeret necessitas, aperto ostio egressus est, et cum rursus vidisset Paulum, ei dicit : Abi hinc, senex, quid mihi es molestus ? Non potes hic manere. Dicit ei Paulus : Fieri non potest, ut ego alibi quam hic moriar.

ut monachus
fieri,

pergit ad
S. Antonium :

reijcitur tribus
diebus :

E

7 Cum aspexisset autem Antonius, et vidisset eum non ferre ea, quæ sunt ad victum necessaria, non panem, non aquam, non aliquid aliud, et jam quartum diem perseverasse jejunium, cogitavit apud se : Ne forte moriatur, ut qui non sit assuetus jejunare, et meam maculet animam. Eum ergo admittit. Tunc ei dicit Antonius : Potes esse salvis si habeas obedientiam, et quod a me audieris hoc feceris. Paulus autem respondens, dixit : Faciam quæcumque jussieris. Talemque vitam aspere agende rationem illis diebus suscepit Antonius, qualem quando erat in principio juventutis. Ejus ergo mentem probans Antonius, ei dicit : Sta, et ora in hoc loca, donec ingrediar, et afferam tibi quod opereris. Ingressus autem speluncam, per fenestram animadvertit eum in eo loco a totam hebdomadam manere immobilem, cum ab æstu torreretur. Egressus autem post hebdomadam, cum ex palmis ramos maderasset, ei dicit : Accipe, et contexe funem ut me vides. Texuit senex ad horam usque novum quindecim ulnas magno labore. Cum autem vidisset Antonius id quod contexerat, id minime ei placuit, et ipsi dicit : Male contexisti, retexe, et denuo contexe : cum b jam septimo die jejunium ageret, idque non esset grandis ætate. Tantum autem eum hac de causa afflixit, ut acre ferens senex fugeret Antonium, et vitam monachorum. Is autem eosdem ramos et retexuit, et iterum contexit cum magno labore, quod ex contextura prima fuissent corrugati.

admittitur
quinto die

addicit perfectam
obedientiam :

a
in orando
perseverat :

texit et retexit
funes :

b

f
septem diebus
jejunavit :

capit affectum
S. Antonii.

parat mensam :

c

cum eo duodecim
psalmum canit

d

tem

Atem orationes, Paulo dicit magnus Antonius : Sede, inquit, et ne comedas usque ad vesperam; sed solum attende esculentis. Cum autem fuisset vespera, et Paulus non comedisset, dixit ei Antonius : Surge, ora, et dormi. Ille autem mensa relicta sic fecit. Media autem nocte excitavit eum ad orationem, et usque ad horam nonam produxit orationes. Mensa autem rursus apposita cum ei rursus cecidisset et orasset, sero vespere sederunt ad comedendum. Cum ergo comedisset magnus Antonius unum paxamatum, aliud non tetigit. Senex autem comedens tardus, adhuc tenebat paxamidum quod ceperat. Expectabat ergo Antonius donec perfecisset, et dicit ei : Comede, patercule, etiam unum aliud paxamidum. Dicit ei Paulus : Si tu comedas, ego quoque comedam : te autem non comedente, nec ego comedam. Dicit ei Antonius : Mihi sufficit, sum enim monachus. Et ille : Et mihi sufficit; nam ego quoque volo fieri monachus. Surgit rursus, et facit duodecim orationes, et psallit duodecim psalmos. Et post orationes primi somni parum dormiunt; et rursus expergiscuntur ad psallendum a media nocte ad diem usque.

B e Deinde misit eum ad obeundam solitudinem, dicens ei : Veni huc post tres dies. Cum hoc autem factum esset, et quidam Fratres ad eum venissent, observabat Paulus Antonium quidnam vellet eum facere. Is autem dixit ei : Tacens ministra Fratribus; neque aliquid gustaveris, donec Fratres fuerint iter ingressi. Postquam autem tertia jam impleta esset hebdomada, ex quo non comederat Paulus, Fratres eum rogabant : Quo de causa taces? Cumque ille non responderet, dicit ei Antonius : Quid taces? Colloquere cum Fratribus. Ille vero est coloratus. Cum aliquando ei fuisset allata urna mellis, dixit ei Antonius : Frange vas, et mel effundatur. Sic autem fecit. Et ei rursus dicit : Collige rursus mel concha, ne sordes aliquas intus. Et rursus iussit eum aquam haurire toto die. Et rursus cum vestem ejus dissolveret, iussit consuere. Tantam denique hic vir possedit obedientiam, ut ei etiam data sit gratia divinitus, nempe ut ejiceret demones.

10 Postquam ergo vidit senem magnus Antonius, prompte eum esse ad omnia secutum in vita exercendo ratione, ei dicit : Vide, Frater, si sic inhes potes, mane mecum. Dicit ei Paulus : An quid mihi possis amplius ostendere, nescio; nam ea, quae vidi a te fieri, ego quoque facio facile et citra laborem, Deo mihi opem ferente. Tunc ei dicit Antonius alio

C die : In nomine Jesu, ecce factus es monachus. Cum autem satis superque conperit haberet in omnibus magnus et beatus Antonius, esse admodum perfectam animam Christi servam, ut qui esset admodum simplex; post certos menses, Dei gratia opem ferente B. Antonio, facit ei deinceps cellam ad tres vel quatuor lapides a sua cella. Et dicit ei Ecce Christi virtute opem ferente tu factus es monachus, mane deinceps seorsum, ut etiam facias periculum demonum. Cum ergo anno uno apud se habitasset Paulus Simplicissimus, et gratia dignatus est adversus demones et adversus omne genus morbos, se perfecte gerens in virtute exercitationis.

11 Quodam ergo die adolescentulus, qui supra modum graviter vexabatur a demone, allatus est ad B. Antonium. Habens principalem scivimus mundum demonem, qui etiam ipsam caelum maledictis et probris insequabatur. Cum igitur adolescentum observasset magnus Antonius, dicit iis qui eum ducebant : Non est hoc meum opus, nam contra hunc ordinem demonum, nempe principalem; nondum sum donatus gratia : sed haec est gratia Pauli Simplicis. Abiens ergo magnus Antonius, ad probatissimum Paulum

ipsos quoque deduxit, et dicit ei : Abba Paule, ejice hunc demonem ab hoc humine, ut sanus ad sua redeat, et Dominum glorificet. Dicit ei Paulus : Tu vero quid? Dicit ei Antonius : Non est mihi otium, est aliud quod agam. Et relicto illic puero, reversus est magnus Antonius in suam cellam. Cum ergo surrexisset innocens senex, et efficacem fuisset orationem, dicit provocans demoniacum : Dixit Abbas Antonius, Egrede alio homine. Demon autem cum probris ac maledictis exclamabat, dicens : Non egrediar, heliio, senex, nugator. Accepta itaque pelle sua ovilla, verberabat eum in tergo, dicens : Egrede, dixit Abbas Antonius, Demon autem maledictis insequatur Paulum et Antonium : Heliones isti in senectute, veterosi, insatiabiles, qui propriis nunquam sunt contenti, quid est vobis commune nobiscum? Quid in nos exeretis tyrannidem? Tandem dicit ei Paulus : Aut exilis, aut abeo ut id dicam Christo; isque faciet ut sit tibi vas. At Jesum quoque probris et maledictis insectabatur immitis ille demon, clamans : Non exibo.

12 Ea de causa indignatus Paulus adversus demonem, egressus est e suo hospitio in ipso puncto meridiei : aestivi autem Aegyptiorum intercedit cognatio cum fornace Babylonia. Stans ergo sanctus senex tanquam columna super Petram, sic orat Christum, dicens : Tu vides Jesu Christe, qui finisti crucifixus sub Pontio Pilato, me non descensurum ex hac petra, neque usurum nec bibiturum donec moriar, nisi me nunc audieris, et hunc demonem ab homine ejeceris, et a spiritu immundo ipsum liberaveris. Adhuc cum Jesu loquente simplici et humili Paulo, priusquam ipse preces perfecisset, exclamavit demon, dicens : Recedo, recedo, vi egredior, et per tyrannidem expellor; discedo ab homine, non amplius ad eum accedo. Pauli simplicitas et humilitas me expellit, neque scio quo abeam. Protinusque exiit demon, et mutatus est in maximum draconem circiter septuaginta cubitorum, reciditque reptans in mare rubrum, ut impleatur quod dictum est per sanctum Spiritum : Folem, quae demonstratur, justus annuntiabit. Et rursus alibi : Super quem respiciam, inquit Dominus, nisi super mansuetum et humilem et trementem verba mea? Solent enim humiliores demones ejici ab hominibus fide principalibus, principales rursus demones fugari ab humilibus. Haec sunt miracula S. Pauli Simplicis et humilis, aliaque plura et his majora. Ille vocatus est Simplex a tota fraternitate.

a Haec de unico die et nocte referuntur infra apud Rufinum, et desunt plane in Paradiso Hierarchidis. — b In Paradiso Hierarchidis, per quatuor dies. — c Ibidem, paximantes, alibi paximata, et paximidia. De his paucis duce cunctis conside Quoniam Roscardi. — d Haec contracta sunt in Hierarchide his verbis. Post vero duodecim orationes, profunda vix tandem nocte ad manducandum sederunt. Sumpto igitur uno paximato, etc. multi facti jejuni a mensa diversis mentione. — e Haec numero relata desunt in Hierarchide.

CAPUT III.

Vita S. Pauli Simplicis ex Rufino de Vitis Patrum.

Fuit quidam inter discipulos S. Antonii, Paulus nomine, cognominatus Simplex. Ricinatum conversationis suae hujusmodi habuit. Cum uxorem suam oculis suis cum adultero cubantem vidisset; nulli quidquam dicens, egressus est domum : et maestitia animi tactus, in eremum semetipsum delit : ubi cum anxius oberraret, ad monasterium pervenit Antonii; ibique ex loci admonitione et opportunitate consilium capit. Cumque adisset Antonium, ut iter ab eo solutus inquireret; ille intuens hominem simplici naturae esse, respondit ei, ita demum cum posse salvari, si his, quae a se dicerentur, obediret. Tunc ille omnia, quaecumque sibi praeceperet, facturum se

D

fundit preces

pelle ovilla sua eum verberat.

tantum orat Christiani in ardore solis, E

abigit demonem,

facilem se humilitate S. Pauli ejicit.

Prov. 12

isa 40.

lib. 2 cap. 31

Describit improbum uxorem;

B. Antonium addit.

A esse respondit. Ut ergo promissionem ejus probaret Antonius, ante fores cellulae stanti. Hic, inquit, expecta me orans, donec egrediar. Et egrediens Antonius, mansit intrinsecus per totam diem et per totam noctem; per fenestram tamen ex occulto frequentius respiciens, videbat eum indesinenter orantem, et nusquam prorsus moveri, sed stare in aestu diei et rore noctis, et ita esse mandati memorem, ut ne parum quidem loco moveretur.

14 Egredius autem die postero Antonius, instituere eum et docere cepit de singulis, quomodo opere manuum solitudinem solaretur; et digitis quidem corporis opus carulae, cogitatione vero mentis et animi intentione operaretur, quae Dei sunt. Cibum quoque in vespertinam ad sumere praecepit; sed observare, ne nunquam ad saturitatem usque perveniret, et praecipue in potu confirmans, non minus per aquae abundantiam phantasias fieri animi, quam per vium calorem corporis crescere. Et ubi plene eum qualiter se in singulis agere deberet, instruxit, in vicino ei, hoc est, tribus a se milibus cellulam constituit, ibique eum exercere quae didicerat jubet; ipse tamen frequentius visitans, gratulabatur deprehendens eum in his, quae sibi tradita fuerant, tota intentione et sollicitudine permanentem.

15 Quodam autem die cum venissent ad S. Antonium Fratres, magni quidem et perfecti viri, accidit etiam Paulum adesse pariter cum eis. Et cum sermo de rebus profundis et mysticis haberetur, eumque de Prophetis et Salvatore plurimum tractarentur, Paulus ex simplicitate animi interrogat, si Christus prius fuerit an Propheta? Beatus vero Antonius cum primo, quod tam absurde interrogaverat, quasi erubuisse; blando tamen, ut erga simplices solebat, sitorum atque abierum eum jubet. Et ille, quia omne, quodcumque ab audierat fuisse, tanquam praecceptum Dei servare instituerat, abscondens ad cellulam suam, tanquam mandato accepto, silentium genere instituit, nec omnino aliquid loqui. Quod cum compertisset Antonius, mirari cepit, unde haec illi observantia placuisset, quum a se sciebat non esse mandatum. Cumque jussisset eum loqui, et cur sciret indicare, dixit ei Paulus: Tu, Pater dixisti, ut irem et sileberem. Et obstupescens Antonius, ita ab eo sermonem, quem ille negligenter protulerat, observatum: Omnes, inquit, nos iste condemnat: eum enim nos deculo nolis non audiamus loquentem, ab isto qualicumque sermo, qui ex ore nostro ceciderit, observatur.

16 Multa tamen et S. Antonius eum docere volens de obedientia, praecipere ei solitus erat, etiam quae ratio et cuncta non posuere, in quibus ejus animus erga obedientiam probaretur. Haurire namque aliquando eum aquam jussit ex puteo, et in terram tota die effundere, et contextas sportellae resolvere, ac denique contexere; et vestimentum dissuere atque iterum ressuere, et rursum resolvere; et in pluribus hujusmodi exercitiis ab eo memorator imbutus, ut in nullo propius, etiam eorum quae contra rationem imperari videbantur, disceret contradiere; et ita per haec omnia informatus, brevi ad perfectionem venit. Ex ejus exemplo docebat B. Antonius, quod si quis velit ad perfectionem velociter pervenire, non sibi ipse fletet rectum videretur esse quod vellet: sed secundum mandatum Salvatoris observandum esse, ut ante omnia unusquisque abneget semetipsum sibi, et renuntiet propriis voluntatibus: quia et Salvator ipse dixit: Ego veni, non ut faciam voluntatem meam, sed ejus qui misit me. Et utique voluntas Christi non erat contraria voluntati Patris: sed qui venerat obedientiam docere, non inveniretur obediens, si propriam faceret voluntatem. Quanto

ergo magis nos non judicabimur inobedientes, si faciamus proprias voluntates?

17 Denique supradictus Paulus exemplo nobis est, qui obedientiae et simplicitatis merito in tantum spiritualium gratiarum culmen ascendit, ut multo plures et potentiores virtutes per ipsum Dominus, quam per S. Antonium faceret. Et quoniam pro affluentia gratiarum multi ad eum ex omnibus terrae partibus confluebant, ut curarentur ab eo; verens B. Antonius ne molestia multitudinis fugaretur, in interiori eremo, quo accessi facile ab aliquo non posset, commanere eum fecit, ut venientes magis ipse suscipere Antonius. Si quos vero ipse non potuisset curare, hos ad Paulum, tanquam prolixiores sanitatum gratiam habentem, mittebat, et ab illo curabantur. Tantam autem ejus simplicitatis, apud Dominum fiduciam fuisse tradunt, ut quodam tempore cum quidam rabiem patiens in modum canis laniaret omnem, qui ad se ausus fuisset, accedere, et perductus ad eum fuisset, insistebat orationi, ut daemonem, qui eum urgebat, fugaret. Et cum mora fieret, nec celer sequeretur effectus, quasi infantum more indignatus, ad Dominum dixisse fertur: Vere non manducabo hodie, si eum non curaveris, et continuo quasi debiliore Domini satisfactum est a Deo; et statim curatus est rabidus.

18 Abbas Paulus Simplex habebat hanc gratiam, ut ingredientes in ecclesiam aspicere, et ex ipsa facie eorum uniuscujusque cogitationes, seu malae essent seu bonae, sentiret. Cum ergo venissent ad ecclesiam, et ingrederentur, senex vidit eos clara facie et laeto animo ingredi, et Angelos eorum pariter cum gaudio cum ipsis. Unum autem nigrum vidit, et nebulosum habentem corpus, et demones hinc atque inde trahentes eum ad se misso freno in navibus, et Angelum sanctum ejus a longe sequentem tristem. Beatus ergo Paulus coepit flere amarissimo, et pertus suum tundere, sedens ante ecclesiam propter eum, quem talem viderat. Omnes autem alii senes videntes eum sic flentem, coeperunt rogare, ut si quid in ipsis vidisset manifestaret, aut eum eis ingrederetur in congregationem, ille autem volebat ingredi, sed semper flebat propter eum, quem sic viderat. Post paululum autem eum absoluta congregatione discendens, iterum omnium vultus circumspiciebat, si tales egrederentur, quales ingressi sunt, et vidit illum, quem ante viderat nigrum et nebulosum, egressum de ecclesia clara facie et candido corpore, et demones a longe sequentes eum; sanctum autem Angelum ejus prope eum, hilarem et eundem super eum nimis. Tunc Paulus exurgens eum gaudio vociferabatur, benedicens Deum, ac dicens: Quanta misericordia et benignitas Dei est! quanta miseria ego est! Et ascendens in altarium laicum, magna voce dicebat: Venite et videte opera Dei: venite et videte quemadmodum vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire. Venite adoremus eum, dicentes: Quia tu solus potes peccata tollere. Cum autem omnes convenissent, exposuit eis Paulus, quem vidisset antequam ingrederentur in ecclesiam, et quem postea: et petebat illum Fratrem quem sic viderat, ut ei manifestaret cogitationes suas et actus, vel quemadmodum tantam commutationem illi Deus donasset. Ille autem ante omnes coepit referre, dicens: Ego enim homo peccator, et in multis temporibus istis semper fornicationem gessi. Ingressus autem nunc in ecclesiam Dei, audi vi verba Isidori Prophetae, magis autem Dei per ipsum loquentis: Lavamini, mundi estote, et tollite malitias de animabus vestris ante conspectum oculorum meorum. Discite, benefacere: quoniam judicium. Et si fuerint peccata vestra tanquam coccinum, velut nix dealbabuntur: et si

D
Joan. 6.

S. Antonio
virtute poten-
tior.

in interiore
eremo degit:

daemonem
oratione
expellit:

E

lib. 3, cap. 164
ingredientium
in ecclesiam
conversantibus
novi.

et Angelus vel
demonem varie
latus aut
trahens:

mirantem
clara facie
vultu.
f

factum publice
per eum paten-
tia.

Isai. 1

conspiciant
oculorum.

velueritis

promittit
obedientiam:

perseverat in
oratione.

docetur
modum rever-
endi opus
manuum.

et abstenen-
tiam in cibo et
potu aquae:

in cella semola
degit:

II

petens ut
Christus prius
fuerit an
Propheta.

jussus sileere.

silentium ar-
bitrium servat.

ad simplicitatem
S. Antonii

G

causa obedi-
entiae operibus
S. Antonii
exhibetur:

ad magnam
perfectionem
pervenit:

Matth. 26

A volueritis et audieritis me, bona terræ comedetis. Ego autem miser et fornicator, compunctus in hoc sermone Prophetæ, et ingressus intra pectus meum, dixi ad Deum: Domine, tu es qui venisti salvare peccatores. Hæc ergo, quæ nunc per Prophetam promisisti, opere comple in me indigno peccatore. Ecce enim amando profiteor tibi, et ex toto corde confiteor, quia hoc ulterius non faciam malum, sed renuntio omni iniustitie, et amodo servio tibi in conscientia munda. Ab hodie ergo, Domine, et ab hac hora suscipe me poenitentem, et adorantem te

et renuntiantem omnibus peccatis. Juravi et statui **D** apud me, servare omnes tuas justificationes. Sub hac ergo sponsione egressus sum de ecclesia, statuens apud me, nihil de prioribus peccatis ulterius facere. Tunc omnes senes exclamaverunt, dicentes ad Dominum voce magna: Quam magnifica sunt opera tua, Domine! omnia in sapientia fecisti.

a Aliquid simile narratur lib. 2 a Ruffino cap. 13 de Eulogio, quæ digne aut indigne accedentes ad sacrum Communionem novebat

DE S. GAUDIOSO EPISCOPO BRIXIENSIS IN ITALIA.

Inter Brixienses Episcopos Cælitibus adscriptos, tertius hoc mense Martio occurrit S. Gaudiosus, aliquibus Gaudentinus dictus, etiam tabulis Martyrologi Romani Nonis Martii insertus his verbis: Brixie S. Gaudiosi Episcopi et Confessoris. Quæ eadem habet Galesinius. At Ferrarius in Catal. SS. Italæ ita scribit: Gaudiosus Episcopus Brixienensis Cathedralis Episcopalem inter S. Silvium et Optatianum, sextus a S. Philastrio, ab Anathalone vero primo Episcopo Brixienensi decimus tertius, laudabiliter gessit. Cujus gesta etsi propter crebris urbis vastationes non extant fama tamen sanctitatis perduravit. Corpus ejus in basilica S. Alexandri Martyris, quam Fratres Servite tenent, in marmoreo sarcophago, ut inscriptio ipsa indicat, conditum est. Ita Ferrarius, et ipse Servite. Inscriptio autem est edita ab Ughello tom. 4 Italicæ sacræ his verbis;

Divo Gaudioso Brixiano Antistiti
Salvius Ferrarius Eques aureatus,

Juris Pontificii civilisque celeberrimus Doctor, monumentum dicavit M CCC LXXXVIII.

Inscripti etiam Martyrologio Romano sunt Silvius decessor XX Septembris, et Optatianus successor XIV Julii, quorum ultimus viat temporibus Valentiniani in Imp. ac S. Leonis Pontificis anno cccci. Synodo Mediolanensi, a S. Eusebio Episcopo Mediolanensi celebrata, interfuit, epistolæque Synodice ad eundem S. Leonem subscripsit. Hinc de tempore, quo S. Gaudiosus præfuit Ecclesiæ Brixienis statui potest: cujus Sedi annos tredecim assignat Ughellus. Meminerunt ejusdem Rampertus Episcopus in sermone de Translatione S. Philastrii ad xvm Julii, et Elias Capivola lib. 3 Historiæ Brixienensis. In Martyrologio Ecclesiæ Brixienis solent ista legi: Nonis Martii, Brixia S. Gaudiosi Episcopi et Confessoris, viri admiranda sanctitatis. Ejus pretiosum corpus asservatur in ecclesia S. Alexandri.

DE S. EQUITIO ABBATE IN VALERIA PROVINCIA ITALIÆ.

VALERIA, Latii antiqui juxta lucum Fucinum regni, huc potissimum continebat urbes Valerianam sive Marsos, ubi nunc Piscina, Sedes Episcoporum Marsicanorum; Carsculos, Amiternum, Furconium, Reate. Hinc via Valeria memoratur, quæ per Tiburtinam urbem ad dicta loca ducebat. In hac regione floruit S. Equitius Abbas, et multorum in ea provincia monasteriorum Pater, uti de eo testatur S. Gregorius Magnus lib. 1 Dialog. cap. 4, ex quo loco, quæ de S. Equitio sciuntur, ista hic damus.

2 Vixisse S. Equitium seculo Christi sexto, manifestum est ex num. 1 et 12, ubi Fortunatus anno 593 ævæ, ante S. Equitio familiariter notus, quæ scripsit Gregorius, et narravit et num. 7 dicuntur, cum S. Gregorius scriberet, adhuc tanti superfuisset, qui vitam ejus scire potuerunt. Memorantur etiam Episcopi tres Albinus Reatinus, Castorius Amiterneus, ac Julianus Submurnensis, qui necdum Episcopus ad eum a Romano Pontifice missus erat. De quibus etiam nulla habetur certa notitia, quot et quibus annis Sedi singuli suæ præfuerint, uti ex Ughelli Italia sacra liquet. Baronius ad annum mxx, refert hic inserendum dialogum S. Gregorii de Vita S. Equitii, duplici motus ratione, quod Concilium tunc sub Symmacho Papa interfuerit Valentinus Episcopus Amiterneus, et quod tunc scripta videtur epistola Theodorici Regis ad Argilicum Urbis Præfectum, de judicio adversus Magos, relata a Cosiodoro lib. 4 variarum epist. 22 ad Argilicum Præfectum Urbis in qua scribit, Basilium atque Prætextatum, artis sinistrae jam diu contagione pollutos, in

accusationem examinis personarum sententia ductos. Verum non liquet de eodem mago Basilio S. Gregorium hic agere, de quo scripsit Theodoricus; sed esto; non contino tamen est res gesta referenda ad annum mxx, cum Theodoricus imperavit usque ad annum mxxvi; imo potuit ea historia contingisse, cum S. Equitius satis juvenis esset, circa annum saltem lxxi, quando Indictione 4 creatus est Argilicus Urbis Præfectus apud Cassiodorum lib. 3 ep. 11. Deum qui hic memoratur Valentinus Episcopus Amiterneus, quidni alius fuerit a Castorio apud S. Gregorium indicato?

3 Sub formæ hujus Vita Abbas Valentinus narrat, in sepulchrum S. Equitii punctum rusticum, quod illi ar- et Valentini Abb.
com frumenti imposuisset. De eodem Valentionis agit S. Gregorius lib. 3 cap. 22, et lib. 4 cap. 21, et ubique agnoscit suum Abbatem fuisse, sed qui prius in Valeria provincia suum monasterium rexisset, a se personam rectam, non ut quod S. Equitii, qualis alioquin indicasset S. Gregorius. Valentionis etiam fit mentio in Vita S. Gregorii, et ita scribitur in MS. Casimensi caractere Longobardico, et rarus alius, a nonnullis Valentinus seu Valentinus nominatur. De tempore, quo præfuit Romano S. Gregorii monasterio ad hujus Vitam xii Martii inquiri potest: sed inde nihil erui potest de tempore mortis S. Equitii.

4 Inscriptum est nomen S. Equitii vii Martii variis Martyrologiis, tum manu exaratis tum excensis: ex illis sunt Bruxellense S. Gaudis, Albergense Canonico non Regularium, Ultrajectinum S. Hieronymi, Leodense S. Cæciliæ, et nonnulla alia sub nomine Ursardi, in quibus post Martyres Tiburtitanos ab Ursardo

relictos

renam peti-
tam,

et propositum
eene vivendi.

CIRCA ANNUM
CCCCXV.
VII MARTII.

Cultus sacer,

sepultura,

inscriptio,

SEculo VI
VII MARTII

S. Equitii Vita
datur ex
Dialogis
S. Gregorii

In qua mentio
trium Episco-
porum,

Item Basilii
magi,

Cultus 7 Martii
in Martyro-
logis MSS.

A relatos immediate reponitur, ac deinde fit mentio S. Thomae de Aquino, ut vel inde manifestum sit non esse nova a trecentis annis vel etiam serius conscripta : et haec fere ubique verba continentur : Apud Valeriam provinciam S. Equitii Abbatis, ejus meminit B. Gregorius dialogorum libro primo : ex quo desumptum lingua eloquia legitur in MS. Florarica. Ejusdem memoria celebratur in Martyrol. antiquo Colonicensi, et Doctrinuli Clericorum anno mcccxc excusis, in additionibus ad Ursardum Hermannii Greven et Joannis Maloni, item in Martyrologiis Manroluci, Felicii, Galesani, Comiti, Ferrarii in Catalogo Generali, et iterum in Catal. SS. Italiae, ubi fere totum Dialogum S. Gregorii in compendium contraxit, quem integrum ad dictum vi Martii edidit Surinus, cuiusque secuti Horaeus, Lippelons et alii passim Virorum Sanctorum collectores. Eundem suis Martyrologiis monachis inscripserunt Wion, Menardus, Bucelinus. Ad die x Martii, ista leguntur in MS. Calendario Benedictino non admodum antiquo : S. Equitii Albiatis, multorum monachorum patris. Ille Equitius secundum carnem ex parte matris B. Benedicto extitit propinquus. At Bucelinus tradit S. Benedicto mortuo dignissimum successorem fuisse, et Generalis munere provinciam amplissimam plurimum demeruisse, et disciplinae monachicae rigorem longe lateque propagasse. Quae mallemus apud antiquos scriptores haberi, et reor e propriis sensu promissi non debuisse, cum non constet S. Equitium, mortuo S. Benedicto, superstitum fuisse.

B Vincentius Mastreaus e Societate Jesu edidit nomenclatorum Italico Vitae Sanctorum Protectorum urbis Aquilanae, inter quos S. Equitius recensetur : in ejus Vita tradit sacras ejus Reliquias delatas Aquinam ad Ecclesiam S. Laurentii fuisse, et primum in Capella subterranea depositas, postea in alia sumptibus publicis magnifice elaborata ad derivum latus altaris majores, honorifice collocatas, ejusque festum anni postmodum S. Laurentii xi Augusti, quo die solent sacra ejus reliquiae publice exponi cum anulo ejus Abbatis, quem ferunt ad regnum delatum, intercessionem et meritis S. Equitii, plurimum extitisse occasionem valetudinis a Deo restituenda. Suspicamur hanc vel quorundam Translationem contigisse ipsa S. Laurentii Patrum istius Ecclesiae die, ac propterea postmodum festum hujus celebrari : quo die Baronius cum inscriptis factis Ecclesiae Romanae his verbis : In provincia Valeriae S. Equitii Abbatis : ejus sanctitas B. Gregorii Papae testimonio comprobatur. Baronium secuti Wion, Menardus, Dorganus, Bucelinus, iterum hoc de ejus meminerunt.

VITA

Ex lib. I Dialogor. S. Gregorii cap. 4.

Fortunatus viri venerabilis, Abbatis monasterii, quod appellatur Balneum Ciceronis, aliorumque etiam virorum venerabilium didici relatione, quod narro. Vir sanctissimus, Equitius nomine, in Valeria provinciae partibus, pro vita suae merito apud omnes illic magnae admirationis habebatur : cui Fortunatus idem familiariter notus fuit. Qui nimirum Equitius, pro suae magnitudine sanctitatis, multorum in eadem provincia monasteriorum Pater extitit. Hunc cum juventutis suae tempore acri certamine carnis incentiva fatigaret, ipsae suae tentationis angustiae cum ad rationis studium salubriorem fecerunt. Cumque haec in re ab omnipotenti Deo remedium continuis precibus quaereret, nocte quadam, assistente Angelo, emulchizari se vidit : ejusque visioni apparuit, quod omnem motum ex genitalibus ejus absclinderet : utque ex eo tempore ita alienus extitit a tentatione, acsi sexum non haberet in corpore. Qua virtute fretus, ex omnipotentis Dei auxilio, ut

viris ante praerat, ita cepit postmodum etiam foeminae praesse : nec tamen discipulos suos admonere cessabat, ne se ejus exemplo in hac re facile crederent et casuri non tentarent donum, quod non acceperant.

2 Eo autem tempore, quo malefici in hac sunt Romana urbe deprehensi, Basilus, qui in magicis operibus primus fuit, in monachico habitu Valeriam fugiens, petiit. Qui ad virum reverendissimum Castorium, Anaternae civitatis Episcopum, pergens, petiit ab eo, ut eum Equitio Abbati committeret, ac sanandum monasterio illius commendaret. Tunc ad monasterium venit Episcopus, secumque Basilium monachum deduxit, et Equitium Dei famulum rogavit, ut eundem monachum in congregationem susceperet. Quem statim vir sanctus intuens, ait : Hunc, quem mihi commendas. Pater, ego non video monachum esse, sed diabolum. Cui ille respondit : Occasionem quaeris, ne debeas praestare, quod peto. Ad quem mox Dei famulus dixit : Ego quidem hoc eum esse denuntio, quod video : ne tamen nolle me obedire existimes, facio quod jubes. Susceptus itaque in monasterio est.

3 Post non multos vero dies idem Dei famulus, pro exhortandis ad desideria superna fidelibus, paullo longius a cella digressus est. Quo discedente, contigit ut in monasterio Virginum, in quo ejusdem Patris cura vigilabat, una earem, quae juxta carnis hujus putredinem speciosa videbatur, lebricitate inciperet : et vehementer anxiami, magnisque vocibus cum stridore clamare : Modo moritura sum, nisi Basilus monachus veniat, et ipse mihi per suae curationis studium salutem reddat. Sed in tanti Patris absentia accedere quispiam monachorum in congregationem Virginum non audebat : quanto minus ille, qui novus advenerat, ejusque adhuc vitam congregatio Fratrum aesciebat ? Missa repente est, et Dei famula Equitio nuntiata, quod sanctimonialis illa immensis febris laboraret, et Basilus monachi visitationem anxie quaereret. Quo audito, vir sanctus designando subrisit, atque ait : Nunquidnam dixi, quod diabolus est iste, non monachus ? Itaque et eam de cella expellite. De ancilla autem Dei, quae anxietate febris urgetur, nolite esse solliciti : quia ex hac hora neque febris laboratura est, neque Basilium quaesitura. Regressus est monachus : et ea hora saluti restitutam Dei Virginem agnovit, quae eandem salutem illius Dei famulus Equitius longe positus nuntiavit, in virtute scilicet miraculi, exemplum tenens Magistri : qui invitatus ad filium Reguli, eum solo verbo restituit saluti, ut revertens pater ea hora filium restitutum vitae cognosceret, qua vitam illius ex oraveritis audisset.

4 Omnes autem monachi, jussionem Patris sui implentes, eandem Basilium ex monasterii habitatione repulerunt. Qui repulsus, dixit frequenter se cellam Equitii magicis artibus in aera suspendisse, nec tamen ejus quempiam ledere potuisse. Qui non post longum tempus in hac Romana urbe, exardescente zelo Christi sui populi, igne crematus est.

5 Quadam vero die una Dei famula, ex eodem monasterio Virginum, hortum ingressa est : quae lacteum conspuens, concepit, eamque signo Crucis benedicere oblita, avide momordit : sed arrepta a diabolo, protinus cecidit. Conque vexaretur, eadem Pari Equitio sub celeritate nuntiatum est, ut veniret concitus, et orando succurreret. Moxque hortum idem Pater ut ingressus est, cepit ex ejus ore quasi satisfaciens ipso, qui hanc arreperat, diabolus clamare, dicens : Ego quid teci ? ego quid feci ? Sedebam in superlactuam : ventilla, et momordit me. Cui cum indignatione vir Dei praecipit, ut discederet, et locum in omnipotentis Dei famula non haberet. Qui protinus

Basilium magum et rapaciterem, dum monachum se simulat, agnoscit :

E sanctimonialem absens fecit liberam denuunt :

ejus mandata Basilum deinde flammis exustum :

emergentem liberat :

eleccus,

etiam Benedictus,

Reliquiae translatae Aquilam,

ubi collitur xi Augusti.

Equitius exortatus precibus obtinet donum castitatis,

A tinus abscessit, nec eam ultra contingere prævaluit.

divinitus celo
animarum et
scientia imbu-
tur :

6 Quidam vero, Felix nomine, Nursiæ provinciæ nobilis, pater hujus Castorii, qui nunc nobiscum in Romana urbe demoratur : cum eundem venerabilem virum Equitium sacrum Ordinem non habere conspiceret, et per singula discurrere, atque studiose prædicare ; eum quadam die familiaritatis ausu adiit, dicens : Qui sacrum Ordinem non habes, atque a Romano Pontifice, sub quo degis, prædicationis licentiam non accepisti, prædicare quomodo præsumis ? Cui, ejus inquisitione compulsus, vir sanctus indicavit, prædicationis licentiam qualiter accepit, dicens : Ea, quæ mihi loqueris, ego quoque tecum ipse pertracto. Sed quadam nocte speciosus mihi per visionem juvenis adstitit, atque in lingua mea medicinale ferramentum, id est, phlebotomum posuit, dicens : Ecce posui verba mea in ore tuo : egredere ad prædicandum. Atque ex illo die, etiam cum voluero, de Deo tacere non possum.

quibus donis
vita mundi-
tiam adjungit

7 PETRUS : Vellem etiam Patris hujus opus agnoscere, qui fertur talia dona a Deo percepisse. GREGORIUS : Opus, Petre, ex dono est, non donum ex opere ; alioquin gratia jam non est gratia. Omne quippe opus dona præveniunt, quamvis ex subsequenti opere ipsa etiam dona succrescunt. Ne tamen vite ejus cognitione frauderis, bene hanc reverendissimus vir Albinus, Reatinæ Antistes Ecclesiæ, cognovit, et adhuc supersens multum, qui scire potuerunt. Sed quid plus quaris operis, quando concordabat vite munditia cum studio prædicationis ? Tantus quippe illius fervor ad colligendas Deo animas accenderat, ut sic monasterium præcesset, quatenus per ecclesiæ, per castra, per vicus, per singulorum quoque fidelium domos, circumquaque discurreret, et corda audientium ad amorem patrie celestis excitaret.

ver valde
humilis :

8 Erat vero valde vilis in vestibus, atque ita despectus, ut si quis illum fortasse nesciret, salutem etiam resalutare despiceret : et quoties alia tendebat ad loca, jumento sedere consueverat, quod despicalibus omnibus jumentis in colla invenire potuisset : in quo etiam capistro pro frano, et verberum pellicibus pro sella utebatur. Per semetipsam sacros codices, in pelliceis sacculis missos, dextro levoque portabat latere : et quocumque pervenisset, Scripturarum aperiebat fontem, et rigabat prata mentium.

evocatus
Romam,

9 Hujus quoque opinio prædicationis ad Romanæ urbis notitiam pervenit, atque (ut est lingua adulantium, auditoris sui animam amplectendo necans) eo tempore Clerici hujus Apostolicæ Sedis Antistiti adu-
C lando questi sunt, dicentes : Quis est iste vir rusticus, qui auctoritatem sibi prædicationis arripuit, et Officium Apostolici nostri Domini sibi imbecille indocile usurpare presumpsit ? Mittatur ergo, si placet, qui huc eum exhibeat, ut, quid sit Ecclesiasticus rigor, agnoscat. Sicut autem moris est, ut occupato in multis animo, adulatio valde subrepat, si ab ipso cordis ostio nequaquam fuerit citius repulsa, suadentibus Clericis consensum Pontifex præbuit, ut ad Romanam urbem duci debuisset : ut quoniam sua esset mensura, cognosceret, Julianum tamen hunc Defensorem mittens, qui Sabinensi Ecclesiæ postmodum in Episcopatu præfuit, hoc præcepit, ut eum magno eum honore deduceret, ne quam Dei famulus ex conventionem eadem injuriam sentiret. Qui parere de eo Clericorum votis conatus volens, festine ad ejus monasterium cucurrit, ibique absente illo antiquarios scribentes reperit : ubi Abbas esset, requisivit. Qui dixerunt : In valle hac, quæ monasterio subjacet, fœnum secat. Idem vero Julianus superbum valde atque contumacem puerum habuit, cui vix poterat vel ipse dominari. Hunc ergo misit, ut ipsum ad se sub celeritate perduceret. Perrexit puer,

luc in fœno
secando
occupatus,

Martin T. I.

et protervo spiritu pratum velociter ingressus, hominesque illic intuens fœnum secantes, requisivit, quisnam esset Equitius. Moxque ut audivit, quis esset, eum adhuc longe positus adspexit, et immenso timore correptus, cepit timore lassescere, seque ipsum nutanti gressu vix portare posse. Qui tremens ad Dei hominem pervenit, atque ulnis humiliter submissis, ejus genua deosculans strinxit, suumque Dominum ei occurrere nuntiavit. Cui resalutato Dei famulus præcepit, dicens : Leva fœnum viride, porta pabulum jumentis in quibus venistis : ecce ego (quia parum superest) opere expleto te subsequor. Is autem, qui missus fuerat, Julianus Defensor mirabatur valde, quidnam esset, quod relire moraretur puer. Cumque revertentem puerum conspiciat, atque in collo fœnum ex prato deferentem, vehementer iratus, cepit clamare, dicens : Quid est hoc ? Ego te misi hominem deducere, non fœnum portare. Cui puer respondit : Quem quaris, ecce, subsequitur. Et ecce vir Dei clavatus caleatus caligis, falcem fœnariam in collo deferens, veniebat. Quem adhuc longe positum puer suo Domino, quia ipse esset, quem quæreretur, indicavit. Idem vero Julianus repente ut vidit Dei famulum, ex ipso habitu desepexit, cumque qualiter deberet alloqui, proterva mente præparabat. Mox vero ut servus Dei cominus affuit, ejusdem Juliani animum intolerabilis pavor invasit, ita ut tremere, atque ad insinuandum hoc ipsum, pro quo venerat, vix sufficere lingua potuisset. Qui humiliato mox spiritu, ad ejus genua cucurrit, orationem pro se fieri petiit : et quia Pater ejus, Apostolicus Pontifex, eum videre vellet, indicavit.

D
ACTOR
s GREGORIO.

(fœcem defe-
rens venit ad
monasterium :

E

10 Vir autem venerandus Equitius cepit immensas gratias omnipotenti Deo agere, asserens, quod se per suum Pontificem gratia superna visitasset. Illico vocavit Fratres, præcepit hora eadem jumenta preparari, atque executorem suum cepit vehementer urgere, ut cito abire debuissent. Cui Julianus ait : Hoc fieri nullatenus potest, quia lassatus ex itinere, hodie non valeo abire. Tunc ille respondit : Contristas me, fili : quia si hodierna die non egredimur, jam crastina non exiemus. Deum itaque famulus Executorem sui lassitudine coactus, in monasterio suo eadem nocte demoratus est : sequenti vero die sub ipso lucis crepusculo, vehementer equo in cursu fatigato, ad Julianum puer cum epistola pervenit : in qua præceptum est ei, ne servum Dei contingere vel movere de monasterio auderet. Quem cum ille requireret, sententia esset mutata ; cognovit, quia nocte eadem, in qua ipse Executor illuc missus est, per visum Pontifex fuerat vehementer exterritus, cur ad exhibendum Dei hominem mittere presumpsisset. Qui protinus surrexit, seque venerandi viri commendans orationibus, ait : Rogat Pater noster, ne fatigari debeatis. Cumque hoc Dei famulus audiret, contristatus ait : Numquid non die hesterno dixi tibi, quia si statim non pergeremus, jam pergere minime liceat ? Tunc pro caritatis exhibitione aliquantulum Executorem suum in cella detinuit, eique laboris sui commodum coacto renitentique dedit. Cognosce igitur, Petre, in quanta custodia sunt, qui in hac vita seipsos despiciere noverunt : cum quibus civibus intus in honore numerantur, qui despecti foris hominibus esse non erubescunt : quia et contra in Dei oculis jacent, qui apud suos et proximorum oculos per inanis gloriæ appetitum tument. Unde et quibusdam Veritas dicit :

prædict iter
impedendum :

F

Luc. 10.

2 Reg. 10,
et 10,

82 mur

A mur, qui homines sumus? An menti excidit, quod David, qui prophetiae spiritum habere consueverat, contra innocentem Jonathan filium sententiam dedit, cum verba pueri mentientis audivit? Quod tamen quia per David factum est, et occulto Dei iudicio justum credimus, et tamen humana ratione qualiter justum fuerit, non videmus. Quid ergo mirum, si ore mentientium aliquando in aliud ducimur, qui Prophetæ non sumus? Multum vero est, quod anisuscun-que Præsulis mentem curarum densitas vastat. Cumque animus dividitur ad multa, fit minor ad singula: tantoque ei una qualibet re surripitur, quanto latius multis occupatur. Petrus: Vera sunt valde, quæ dicit.

II GREGORIUS: Silere non debet, quod de hoc viro, Abbate quondam meo reverendissimo Valentione narrante, agnovi. Aiebat namque, quia corpus ejus, dum in B. Laurentii Martyris oratorio esset humatum, super sepulcrum illius rusticus quidam arcum cum frumento posuit, nec quantus qualisque vir illic jaceret, perpendere se vereri curavit. Tunc repente turbo cœlitus factus, rebus illic omnibus in sua stabilitate manentibus, arcum, quæ superposita

sepulchro ejus fuerat, extulit, longeque projecit, ita ut palam cuncti cognoscerent, quanti esset meriti is, cujus illic corpus jaceret.

12 Etiam ea, quæ subjungo, prædicti venerabilis viri Fortunati, qui valde mihi ætate, opere et simplicitate placet, relatione cognovi. Eandem Valeriæ provinciam Longobardis intrantibus, ex monasterio reverendissimi viri Equitii in prædicto oratorio ad sepulcrum ejus monachi fingerunt. Cumque Longobardi sievientes monasterium intrassent, ceperunt eosdem monachos foras trahere, ut eos aut per tormenta discuterent, aut gladiis necarent: quorum unus ingemuit, atque acri dolore commotus, clamavit: Heu, heu, S. Equiti, placeat tibi quod trahimur et nos non defendis! Ad ejus vocem protinus sievientes Longobardos innundus spiritus invasit: qui currentes in terram, tam diu vexati sunt quousque hoc cuncti, etiam qui foris erant, Longobardi cognoscerent, quatenus foris sacrum temerare ulterius non auderent. Sicque vir sanctus, dum discipulos defendit, etiam multis post remedium illuc fugientibus præstitit.

et Longobardi
abstrahentes
monachos

DE S. EASTERWINO

ABBATE WIRENSI IN ANGLIA,

Commentarius prævius.

B

E

ANNO
DCCCLXXXV
VII MARTII

S. Easterwinus
S. Benedicti
Bisepiscopo sub-
stituitur Abba,
Girocensi
monasterii

Patruelis fuerunt et nobilitibus Anglis prognati, SS. Benedictus, cognomenque Bisepiscopus, et Easterwinus nunc Esterwinus: ambo relictis ministeriis Regum Northanhumborum, ille Oswin iste Egfridi hujus filii, ad vitam monasticam conversi, illustris sanctitate vivebant in Dunelmensi regione, in qua S. Benedictus duo monasteria construxit, Wirsense anno dcccxxii ad ostium Wiri fluminis, et Girocense prope Tinum fluvium, illud ad honorem S. Petri, hoc S. Pauli, quorum sacra locum quies perscrutando Romam visitavit. Cœlitus S. Benedictus xii Januarii, ad quem diem ejus Acta illustramus. Westmonasteriensis in Floribus Historiarum ad annum dccii de S. Benedicto inter alia sic scribit: Hæc monasteria religiosi implens monachis, Cœlfridum in uno, Easterwinum in altero, Præpositos ordinavit. Hæc ideo fecit, ut tum in ejus absentia, quam in presentia Regularis semper custodia serviretur. Accuratus singula exponit Higorniensis ad annum dcccxxxii, et quidem de Wirsensi monasterio ista: Reverendissimus Abbas Benedictus Bisepiscopus Presbyterum Easterwinum, summi patruelis, sanctitatis insignem, de monasterio suo eligens, Abbatem eidem monasterio regendi jure prædixit. Pergit dein de constructione monasterii ulterius, et ista scribit: Egfridus Rex pro redemptione animæ suæ etiam aliam xi. familiarum terram Abbati Benedicto donavit: ubi missis monachis numero xii, et Præposito Abbate Cœlfrido, sui per omnia adiutore strenuissimo, jussu Regis monasterium B. Paulo Apostolo in locum, qui dicitur Girocum, construxit. Dein idem Higorniensis ad annum dcccxxxv S. Easterwini obitum assignat his verbis: Magna pestilentia procella Britanniam corripuens, lata merce vastavit: in qua Deo dilectus Abbas Easterwinus per Nonas Martii raptus est ad Dominum. Pro quo Fratres cum consilio Cœlfridi Abbatis scilicet Girocensis monasterii, mira sanctitatis virum, et Scripturarum studiis abundanter instructum Sigefridum, ejusdem monasterii Diaconum, constitutero Abbatem. Nam aberat eo morante S. Benedictus Roma profectus, qui Ecclesiarum domus commo-
dorū completatus, et peregrina onustus merce rediit. Cœlitus S. Cœlfridus xxy Septembris S. Sigefridus xxii Augusti.

2 Edoardus Mathew in Trophæis Congregationis

Anglicanæ, Ordinis S. Benedicti (nam huc adscribit) ad Finem S. Sigefridi ista inserunt: Horum quidem Abbatum, nimirum Benedicti, scilicet Bisepiscopi, Cœlfridi, Easterwini, Sigfridi ac Huethberti, qui Cœlfrido reliquis defunctis successit, res gestas Sanctus ac Venerabilis Beda, eorundem monasteriorum monachis, qui præsens omnes noverat, posteritati consignavit. Habemus hanc ejus historiam manuscriptam, quam Deo favente in fine hujus operis edemus. Quia nos inde descriptam huc damus, At de morte S. Easterwini paucula hæc in Vita S. Sigefridi successoris scribit idem Beda. Inter hæc, quæ Benedictus Roma veniens, attulit, tristitia domi reperit, venerabilem videlicet Presbyterum Easterwinum, quem aliorum Abbatem constituerat, simul et Fratrum ei commissorum catervam non paucam, per cuncta grassante pestilentia jam migrasse de seculo. Sed aderat ei solamen, quia in loco Easterwini virum acque reverendissimum ac mitissimum, de monasterio eodem, Sigfridum videlicet Diaconum, dilectione Fratrum suorum simul et Coabbatis ejus Cœlfridi, mox substitutum cognovit, Simon Dunelmensis Historiæ de Gestis Regum Anglorum sub initium excerpta ex dictis Actis inserit, ante ista præfatus: Qualiter id factum sit, veriloquus Beda testatur in Vita beatissimi Abbatis sui Benedicti atque Cœlfridi. Quædam, quæ in diebus istorum Abbatum gesta sunt, libet huc operi nostro inserere, ut hi, qui vitam illorum non legerunt, audiant quanta Christianitatis flamma refulsit illis diebus in his ipsis regionibus, ut ait Beda in suis dictionibus. Et omnibus rebus ista subduntur: Hæc autem, quæ scripta sunt ex dictis beatissimi Bedæ excerptis, Johannes Capgrave in Nova Legenda Anglorum anno mxxvi Londini excusa, etiam S. Esterwini edunt, et fere verbis venerabilis Bedæ, solum dempto initio, in quo plane aberrat, dum eum sub S. Cœlfrido Abbatem statuit in Girocensi S. Pauli monasterio, quia a S. Benedicto fuit substitutus sibi Abbas in Wirsensi S. Petro dicto.

3 Natalis ejus hæc Nonis Martii, quibus mortuus est, inscriptus est antiquo Calendario MS. S. Maximi prope Treverim, et Martyrologio Anglicano Richardi Wyfordi, Londini anno mxxvi excuso, his verbis: In monasterio S. Pauli prope fluvium Tinum in Anglia testum S. Esterwini Abbatis ibidem, ac

Vitam eorum
scripsit Beda,

et eo Simon
Dunelmensis,
f

et Capgrave

M. maria ejus
in fastis
7 Martii.

moritur anno
695

7 Martii:

succedit
S. Sigefridus.

mittitur septi-
cro ejus impo-
nens frumen-
tum,

A magnæ perfectionis viri. *Mentum de monasterio S. Pauli ex Copgravio tractum emendarunt alii, qui illum suis fastis inscripserunt, ut citatus supra Edouardus Maiheu, illumque secuti Menardus, et Bucelinus. Item Wiltonus in Martyrologi Anglicani posteriore editione, citatis Floribus Vitarum magis illustrium Sanctorum Anglor., Sentis et Hiberniæ per Hieronymum Porterrum, qui Vitam Anglice a se translatam edidit.*

VITA

Auctore Venerabili Beda.

A Simeone Dunelmensi et Edouardo Maiheu edita.

Cum religiosus Christi famulus Biscopus, cognomento Benedictus, aspirante superna gratia, bina construxisset monasteria, unum in bonorem Apostolorum Principis Petri, juxta ostium fluminis Wiri, alterum non longe ab ostio Tinæ fluminis in oppido, Giryum dicto; huic quidem Ceolfri dum Albateum, anno circiter Christi sexcentesimo octogesimo secundo, preposuit. Eodem etiam tempore Presbyterum Easterwinum de monasterio B. Petri eligens, Abbateum eidem monasterio S. Petri regendi jure præfecit, ut quem solus non poterat laborem, socia dilectissimi commilitonis virtute levius ferret. Ipse vero Benedictus idcirco hoc gessit, ut Regularis custodia semper servaretur, ne propter illius laboris perfectionem minus custodiretur sanctæ disciplinæ monarchia. Nec abs re videatur cuiquam, duos unum monasterium simul habuisse Abbates: fecit hoc frequens illius pro monasterii utilitate profectio, creber trans Oceanum egressus, incertusque regressus. Nam et beatissimum Petrum Apostolum Romæ Pontifices sub se duos per Ordinem ad regendam Ecclesiam constituisse, causa instante necessaria, tradunt historiae. Et ipse magnus Abbas Benedictus, sicut de illo beatus Papa Gregorius scribit, duodecim Abbates sub se præfecit sine caritatis detrimento, imo pro augmento.

2 Suscepit ergo Easterwinus curam monasterii regendi non, ex quo fundatum est, anno: permansitque in eo usque ad obitum suum annis quatuor. Vir ad seculum nobilis: sed insigne nobilitatis, non ad iactantiam materialia, ut quidam, despectumque aliorum, sed ad maiorem, ut Dei servum decet, animi nobilitatem convertens: patruelis quippe erat Abbatis sui Benedicti. Sed amorum tanta mentis ingenitas, talis mundane ingenuitatis fuit pro nihilo contemptus: ut neque iste monasterium ingressus aliquem sibi præ ceteris ob intuitum con-

sanguinitatis aut nobilitatis bonorem quærendum, D neque illi putaret offerendum: sed æquali cum Fratribus laure boni propositi vivens, gloriabatur se Regularem per omnia servare disciplinam. Et quidem cum fuisset minister Egfridi Regis, relictis semel negotiis secularibus, depositis armis, assumptaque militia spirituali, tantum mansit humilis, Fratrumque similimus aliorum, ut ventilare cum eis et triturare, oves vitulasque mulgere, in pistrino, in hortis, in coquina, in cunctis monasterii operibus jucundus et obediens gauderet exerceri. Sed et Abbatibus nomine, regimine gradumque assumpto, eodem animo quo prius manebat ad omnes, juxta id, quod quidam Sapiens admonet dicens: Rectorem te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex illis. Erat enim mitis, affabilis et benignus omnibus: et quidem ubi opportunum conperiebat, peccantes regulari disciplina coercens, sed tamen magis ingenua diligendi consuetudine sedulus admonens, ne quis peccare vellet, et limpidissimam ejus lucem nubilosis sive iniquitatis abscondere, ex benignitate ipsius majorem sibi peccandi licentiam assumeret. Sæpe procurandis monasterii negotiis alicubi digrediens, ubi operantes invenit Fratres, solebat eis confestim in opere conjungi, vel aratrigressum stiva regendo, vel ferrum malleo domando vel ventilabrum manu concutiendo, vel aliud quid gerendo. Erat enim et viribus fortis juvenis, et lingua suavis, se habens animo hilaris, et beneficiis largus et honestus aspectu.

3 Eodem quo Fratres ceteri cibo, semper eadem vescabatur in domo. Ipse, quo priusquam Abbas esset, communi dormiebat in loco: adeo ut etiam morbo correptus, et obitus sui certis ex signis jam præsciens, duos adhuc dies in dormitorio Fratrum quiesceret. Nam quinque reliquos usque ad exitus horum dies in secretiore se adeo locabat: qua die quadam egrediens, et sub divo residens adscitis ad se Fratribus cunctis, more naturæ misericordis, osculum pacis eis flentibus, acule abscessu tanti Patris et Pastoris morientibus, dedit. Obiit autem per Nonas Martias morte, Fratribus Matutine psalmodiæ laude vacantibus. Viginti quatuor annorum erat, cum monasterium peteret, duodecim in eo vixit annis: septem Presbyteratu sanctus est, annis quatuor ex eis monasterii regimen agebat: ac sic terrenos artus, inoribundaque membra relinquens, celestia regna petivit: ut duo diademata capiti inponeret secundum nominis sui palmam, hoc est Easter et Wine, verum Pascha ipse inclytus percipiendo, quod est verum equinocium.

AUCTORE
BEDA.
* *al. juvenis.*

voluptas
monasteria
ebat:

* *al. inquietudinis.*

E
* *MS. stibia*

singularia non
admittit:

xger suis
valeret:

moritur

17

DE B. VOLKERO MARTYRE SIGEBERGÆ IN HOLSATIA.

Quidquid a Bohemia ad Balticum usque maritimus Albem extenditur regionum tenebat Slavonum gens, jam vixit a Caroli magni temporibus; paulatimque subacta armis, atque impetio subacta, Christi quoque suave jugum receperunt; adeo ut de suo, ut est, de undecimo Era Christianæ sæculo, Adamus Bremensis lib. 2 cap. 17 dicat, testatum sibi Regem Sueni, Slavoniam, in duos de viginti pagos dispartitam, tribus eorum exceptis, totam ad Christianitatis cultum esse conversam. Sed intra breve tempus ea secula rerum conversio est, ut omnes Ecclesiæ, Bremensis metropolitani ad Septentrionem sublatæ, redigerentur in solitudinem, relictis ad avilas superstitiones Slavis: adeo ut in diebus illis (quibus Luderus, sive Lotharius imperii corona est ab Innocentio Papa redemptus) non esset Ecclesia vel Sacerdos in

universa gente Luticiorum, Obodritorum et Wagirorum; ut auctor est Albertus Stadenensis in chronico ad annum MCXXXIII.

2 Sed laboranti Christianæ re curatorem egregium suscitavit Deus S. Vicelinum, qui post alia Evangelii Præconis insignia opera, petentibus Sacerdotem Faldensibus (nunc Novum-monasterium dicitur, etque Holsatiæ ditionis veluti umbilicus) ab Adalberone Bremensi Archiepiscopo missus, totum pagum hic excoluit; ut non mudo Christiana sacra populus omnis susceperet, verum etiam conperta sanctitatis fama, qua Vicelini nomen longe lateque celebrabatur, multi tam de Clero quam de laicali ordine convenerint ad ipsum... qui sacris connexi foderibus statuerunt amplecti cœlibatum vite, perdurare in oratione et jejuniis, exerceri in opere pietatis, visitare infirmos, alere egen-

S. Vicelinus
succurrit,

tes

A S. Benedicto
substituto
Abbas
S. Easterwinus:

B

ex viro nobili
ultimo suavitatis
humilis,

C

ANNO
MCXXXII.
VII MARTII.

Collapsæ inter
Borealia Slavos
rei Christianæ,

A tes, tam propriam quam proximorum salutem curare, super omnia pro Slavorum conversione solliciti. Quibus novellique arant, ut de Imperialis majestatis praesidio provideret Vicelinus, suggessit Lothario Caesari anno proxime coronationem ejus sequenti, ut in monte, ex quoque horarum intervallo Fulderam respiciente, quem Aelberg dicebant incolere, castrum construeret.

3 Quod cum frendentium nequidquam Slavorum manibus impediisque perfectum esset, et felicitis omnis causae Sigeburgi, id est, victorie mons nuncupatum : ordinavit Pius Imperator ad ejusdem montis radicem novae ecclesiae fundationem, deputans in subsidium divini cultus et stipendia Fratrum illic adunandorum omnem terram, quae est in Occidentali parte castris usque ad fluvium Travene, ex utraque parte viae, cum sylvae in Meridionali plaga adjacente, cum sex pagis. Porro dispensationem ejusdem basilicae commisit Domino Vicelino, ut redditibus subrigendis et personis coadjuvantibus instaret propensius. Idem quoque fecit de Lubecensi ecclesia, praecipiens Pribizhu, sub obtentu gratiae suae, ut memorati Sacerdotis, vel qui vicem ejus egisset, plenam gereret diligentiam.

4 Successerunt hic cum fratre Nielo in Obovitorum regnum, Caniti Lawardi impia crede ructum, ingensque uberrans Christianum nomen forebat odium : sed praevientis Imperatoris iura trecentulum animum coercente, tum quidem sese praeber morigerum vixit est ; ast ubi mortuo Lothario, qui Saxoniae Ducatum Henrico Buravie Duci confuderat, de eodem ceptum est arma decertari ab Alberto Urso, Henrici consubirino, Conradus in Imperatoris favore subituro ; tum vero Pribizhu de Lubke occasionem inactus, assumpta latronum manu suburbium Sigeburgi, et omnia circumjacentia, in quibus Saxorum erant contubernia, penitus demolitus est : ibi oratorium novum et monasterii recens structurae igne consumpta sunt. Volkerus, Praeter magnae simplicitatis, refo gladii precensus est : ceteri Fratrum, qui evaserant ad Fulderensem portum fugerunt. Ludolfus autem Sacerdos, et qui cum eo Lubke demorati sunt, ea vastitate non sunt dissipati ; eo quod in castris et tuitione degerent Pribizhu, stantes utique loco et tempore difficili : praeter egestatem enim, et quotidiana vitae pericula, cogebantur aspicere vincula et varia tormentorum genera Christianis illata, quos latronum manus passim captivare solebat.

5 Haec in Slavorum Chronica Helmholtz Bosoviensis Presbyter S. Vicelino enarrans, et quantum colligere possum, socius, qui Apostoli jam dicti vitam chronice illi suae egregie interent, inde eruentiam a nobis et ad Decembrem dandam, Helmholtz pene ad verbum transcripsit. Albertus, ex Stulensi Abbate S. Francisci assecla, ne denique totius Ordinis Minister Generalis : et utroque doctor Albertus Crantius in sua Metropoli libro 6, cap. 16, qui Volkeri nomen reticens, et Fratrum quosdam, cum pertinacis saeva tuerentur, gladio cecosos ait, et, qui sociis Lubecae dependentibus idem non acciderat, concipit expeditionem illam non odio Christianitatis, sed odio tributorum aut aliunde esse excitatum. At Molanus in suis ad Usuardum additionibus : In Segenberge, inquit, S. Volkeri Martyris, quem Galesinus atque Caminus sequuntur. His proximus tempore Arnoldus Hym, ex quoque Hugo Menardus aliquantoplenius : In Segenbergoni monasterio Volkeri Monachi et Martyris a Prisliskao Principe Slavonum gladio intercepti in direptione monasterii sui.

6 Primus Arnoldus Monachum fuisse scribere ausus est, non tamen Benedictinum : sed Arnoldi mentem, sui Ordinis Sanctos scribere se profitentis, interpretatus Philippus Ferrarius in catalogo Sanctorum, qui Romano Martyrologio non continentur, adnotavit ad hunc diem Sigeburgam oppidum esse Saxoniae Bremensis

diocesis cum coenobio Benedictinorum, ex quo plures sanctitate insignes prodierunt. Habuit Theodorus Moretus Societatis nostrae Sacerdos in manibus Codicem MS. continentem institutionem, privilegio, donationes monasterii Sigeburgensis S. Augustini, ut ipse in eorumdem transumptis indiget : quod eum ex certa fecisse scientia, non vanam aliquam conjecturam secutum, probat tabella parieti templi Bordesholmcensis infixa, continens Vitam S. Vicelini, nobisque transcripta a R. D. Judoco del Brugghe Canonico Orthodoxo Lubecae, in qua dicitur : ibidem (Fulderae scilicet) monasterium Canonicorum Regularium instituit.

7 Quod autem hos vixisse tradiderit Sigeburgi, expresse habet relatio Danica, praefixa chartulario illius monasterii, quam iunastri gratiam Latine reddens praedictus P. Theodorus : Sanctus autem Vicelinus, inquit, ibidem extruxit monasterium ad pedem montis, inductis eo Fratribus ex Neo-monasterio : habemus etiam Neo-monasteriensis historiae synopsim, quam Sydo pusilli gregis in Novo-monasterio minister descripsit ante finem saeculi duodecimi, in qua monachorum a Cisterciensium in Holsatiam Wagriamque inductorum sic meminit, ut suos diserte distinguat a monachis, quos decursu temporum extinctis Clericis Regularibus in Sigeburgense monasterium successisse, non possumus gratis suspicari. Porro idem Sydo bis in Sigeburgam irruisse Slavos : lus unum e numero Religiosorum occidisse scribit : et quidem ante conditum arcem Volkerum : post ejus extructionem Elviricum ; ambosque in Neo-monasterio sepultos : sive quia caesos in causa fidei, et debito Martyribus honore venerandos judicabat Vicelinus ; sive quia Sigeburgi, oratorio everso, locus sepulturae opportunus dedit : ex qua narratione, quia in nonnullis diversa est ab Helmholtz, totam rei gestae seriem iterum hic adnecto.

8 Talibus ad Archiepiscopo subultus adminiculis Vicelinus, adjunctis sibi in opus Evangelii sociis, primo sibi manendi locum in Novo-monasterio collocavit : inde succinctis lumbis egrediens et regrediens, ut barbaros sub jugum fidei reduceret, verbo Dei instanter et intrepide cum suis insudavit. Nullam ecclesiam in tota provincia Wagriae invenit, omnes Christianos ejectos respicit ; solus Rex eorum, Henricus nomine, Christianus Christianis favebat ; quia solus sibi rebelles per eos subjiciens, servare sibi compellebat : qui Sacerdotem ad se venientem benigne suscepit, humane tractavit, et toti regno suo in spiritualibus eum praefecit. Auctoritate igitur regia iustus, coepit cum suis verbo praedicationis viriliter insistere, et homino cooperante, ad fidem multos convertere. Sacerdotes tres Ludolphus, Hermannus, Bruno cum sibi adherentibus Lubecae missi sunt : et quia halitator ibi nullus erat (Christianis) et mercatores mercumonia sua incolis deferentes, anchoras suas jecerant ad munitionem Henrici Regis Slavorum, ubi confluentia est aquarum, et fluvius Swartow defluit in Travenam, ad eos diverterunt, et parva intra vallum lapidea ecclesia inventa, illic convenientibus divina celebraverunt. Ludmundus Sacerdos cum sociis sibi idoneis Sigeburgae missus est, qui et ipse illic concurrentibus Missas in tuguris agendo non minimam consolationem impendit.

9 Sed brevi post spatio, deficiente ab hac vita praefato Rege, coeperunt contra Sacerdotem Dei mala multa succrescere, Christiani a barbaris de terra expelluntur, Doctores fidei per fugam salvantur. Sacerdotes a piratis Lubecae quosdam, ut interficerentur, declinantes intentum, in densitate arundineti mersi in aquis usque ad aures, deliterunt ; et post discessum latronum venientes Bishorst, salvati sunt : similiter et Ludmundus Sacerdos cum suis declinantes severitatem persecutionum de Sigeburge, Bishorst receptus

an potius Clericus Regularis ?

quales S. Vicelini socii omnes,

E Sydo historiæ Neo-monasteriensis auctor,

ab Helmholtz aliquid diversum,

F

ante Lotharii uenerunt, necdum extructo coenobio,

ex quo Volkerus abiit.

A receptus est : Wolkerus frater ad Travennam a Slavis occisus, in Novo-monasterio sepultus est. Non potest a memoria excidere, quomodo ea tempestate conventus Novi-monasterii per saltus et nemora diffugiens, latibula quæsit in paludibus a facie gladii. Ornatus ecclesiæ in libris et scriniis et reliquis utensilibus Bishorst transmissus est totus.

secunda vero
irruptione,

Elvericum
occisus.

10 Narrata deinde arcis et monasterii Sigenbergensis per Lotharium Imperatorem destructione, cui præesse jussit Sacerdotes Ebnitmarus, qui Decanus Bremensis in Novo-monasterio se dederat, et Valkhardus cum suis, sub Adolpho Comite satis quiete debebant; donec Adolpho inter Henrici atque Alberti dissidia pulso Sigibergu ac Hagna, quas Lotharii Imperatoris beneficio possidebat; uti occasione Slavi, suas tripartito copias divisere, et una die tribus in locis Lackelre, Susie, Sighebergæ terram latrocinio invaserunt; et villas multas incendio vastantes, inopinato impetu multos ceperunt, plures occiderunt. Ipsa die Elvericus sic a Slavis occisus est ad Travennam, delatus inde in Novo-monasterio sepultus est: qui in Hagerstorpe erant in latibula diffugiens, salvati sunt, eo quod latrones loco illo Travennam non transierunt, et conventum forte esse Clericorum ignoraverunt.

Slavorum
Regum series.

B 11 Hactenus ille, Clericos semper vocans S. Vice-
lunt socios, nec monachi appellatione unquam utens: Helmholtz autem distinctior potius dicebatur quam contrarius, si Slavorum Reges accuratius distinxisset: nam Henricus Vichelmo ad Evangelii usus destinato, tantam quidem Lubecæ commorationem suamque favorem addiderat, sed, prius quam ille cum sociis et idoneo apparatu rediret, excesserat e civis; Henrico sacerdens filius Zuentepolci civibus implicatus bellis, parum pleneis primum visus est reiagende: ergo petentibus Falderensibus concessi, qui Lubecam primum cogitabant: unde animati Zuentepolci humanitate Christianos satis

benigne tractantis, Lubecam excurrerunt, habitaveruntque in ecclesia sita in colle, qui est e regione urbis trans flumen: sed irruptione barbarorum Rugianorum eversa Lubeca est; Ludolfus et Volkardus e statione fugati, Falderam rediere. Extincto deinde Zuentepolco episcopo filio Zuneke, Slavorum Principatus Canuto Henrici Danorum Regis filio est oblatas, sub eo autem felicia illa propagandi Evangelii juxta initia quæ Sydo narrat.

12 Occupaverat Canutus montem illum, qui postea Sigheberg dictus est, presidioque insederat: sed, ut ait Helmholtz, miles illic positus, immissa nocte latrone, captus est dolo senioris Adolphi, metuentis sibi a Canuto: ergo post Canuti eodem sub Pribrilao utque Niclato, Christiani nominis inimici, facile Lubecensibus latronibus fuit eis potrare, quæ gesto ante destructionem arcis Sydo commemorat, atque ita ante annum MXXXII, Martij palam adeptus esset Wolkerus: cumque anno MXXXVIII, secutus ad similem gloriam Elvericus: quæ Helmholtz non satis distinguens, ceteris dedit aberrandi occasionem: imo etiam de causa martyrii, respectu Volkari, dubitandi, eo quod secunda invasione nulla specialis injuria Fratribus circa Lubecam subsistentibus esset illata: his enim ante hac paritum non fuerat: sed tunc imperatoris jussionis metu utrumque tuti, antea communi cum ceteris Christianis sorte conflictati, cum tyrannidem experti furant, quam cap. 52 describit Helmholtz, ubi reductos a Pribrilao ad paganismum Hagnos Polubosque, a Niclato Obtritos narrans, et Slavorum idolatriam describens, ita demum concludit: Quanta inorthum genera Slavi Christiculis intulerint, relatu difficile est; cum his quidem viscera extorserint palo circumducuentes, hos cruci affixerint, irruentes signum redemptionis nostræ: seeleratissimos enim cruci affligendos autumant: eos autem, quos custodie mancipant pecunia redimendos, tanti torturis et vinculorum nodis plectunt, ut ignorant vix opinabile sit.

Volkerus
anno 1132,
occisus.

E quando aperta
in Christianos
Slavos perseque-
bantur.

DE S. THOMÆ AQUINATE

DOCTORE ANGELICO, ORDINIS PRÆDICATORUM,

Commentarius prævius.

§1. Acta S. Thomæ a variis scripta: quænam hic edantur. Cultus ejusdem sacer.

ANNO MCCC-
XXIV
VII MARTII

C

A etiri de S. Thomæ Aquinatis vita, obitu, miraculis, translationibus, post alios quamplurimos eosque illustres scriptores, prima omnium fundamenta ædificamus, cuque hactenus typis non vulgato, lectore benevolo ad alios auctores remisso, quas pauca indicamus. Antiquissima S. Thomæ notitia, licet tunc ejus nomine, habetur in Vita Fratrum Ordinis Prædicatorum, quas e mandato Humberti Magistri Generalis, qui præfuit Ordini ab anno MCCCIV ad annum MCCCXIII, conscripsit Gerardus de Pracheto, in conventu Lemovicensi anno MXXI vita functus, et est, annis duobus et quinque mensibus, antequam S. Thomæ e vivis migraret. Alter, qui de S. Thomæ adhuc vivente equi, est Thomas Cantimpranus, qui libro I de Apibus cap 20 num. 10 constitutum ejusdem et patientiam laudat. His proxime accedit Stephanus de Salanacho, anno MCCC mortuus, qui virtutes ejus interserit libro suo de quatuor rebus, quibus Deus Prædicatorum Ordinem insignivit: extat is manu exaratus Mediolani in Conventu Gratianorum. Alumnus S. Thomæ fuit Ptolamæus Lucensis, ex Ordine Prædicatorum Episcopus Torcellanus prope Venetias, cujus Annales ab anno MXX usque ad annum MCCC extant typis Ingolundenisbus vulgati, in quibus ad annum MCCCXXIV indicantur S. Thomæ morbus, obitus, sepultura, miraculorum gloria.

Notitia S.
Thomæ in
Vitis Fratrum
Ord. Prædica-
torum,

mentio facia a
Cantimprano,

Salanacho,

Ptolamæo
Lucensi

2 Interim de promovenda Canonizatione S. Thomæ agi alacrius coeptum, ejusdemque Acta diligentius discussa et exarata sunt. Thomas Malmenda tomo I Annalium Prædicatorum ad an. 1237 pag. 594, asserit se incidisse in volumen vetustissimum in membranis descriptum, quod vitam et miracula S. Thomæ contineret, auctore Fratre Guilielmo de Thoco, viro religioso Ordinis Prædicatorum, qui, ut inscriptio præferebat, ipsum B. Thomam in vita sua vidit et audivit docentem et prædicantem. Hæc est idem, qui promovit maxime Canonizationem S. Thomæ, et anno MCCCXIX litteras Apostolicas Joannis Papæ XXII obtulit Nepali Inquisitoribus, dum Processus ad Canonizationem fieret, et ipsemet testis juratus rariis illis miracula indicavit: horum plurima examinauit in monasterio Passenova, castro Magentæ, et aliis locis, quæ de ipso etiam testes jurati protulerunt, infra in Processu Inquisitionis contenta. Ab hac arbitramur vitam, quam primo loco damus, fuisse conscriptam: certe num. 29 asserit eundem esse, qui historiam vite cogitavit texere, et prosecutus ejus Canonizationem rediit ad Curiam Pontificiam, ac mox apparenti S. Thomæ futurum se totam historiam ejus scripsisse, et edacetur post mortem de illius virginitate prædicasse socium Raynaldum, non Petrum de Sioja, uti hic arbitratus scripserat, et coram Inquisitoribus deposuerat. Altera huc facta apparitio continetur num. 50, at num. 80 miracula scribuntur, quæ in prosecutione Canonizationis

Vita scripta a
Guilielmo de
Thoco,

F

videtur ea,
quæ hic edi-
tur:

ANIMADV.
PAG. 28.

A tionis contigerant Fratribus, quibus commissa fuit inquisitio de miraculis per Fratrem Robertum de S. Valentino, tunc Vicarium Magistri Ordinis, et late indicatur, quomodo navigantes Neapoli versus Gallias, tempestate exagati, a periculo mortis sint liberati. Nomina huius indicantur a Bernardo Guidonis infra in fine miraculorum, scilicet Guilielmus de Thoco Prior conventus Beneventani et socius Robertus Lector. Præ modestia scilicet auctor ubique nomen suum retinuit, qui profusus est in aliorum nominibus adducendis. Tempus æquus indicatum huic nostræ sententiæ congruit: ita num. 18 retulerunt, qui Matrem S. Thomæ noverunt, ita Sororis Theodore recens cum laudibus memoria esse dicitur, imo huius filius Dominus Thomasius, comes Marsiti, adhuc vivens fidem facit. Quæ interim a Matre dæcantur a Guilielmo de Thoco exarata, subinde eidem plane verbis narrantur, ambide verbis et re etiam discrepant, ut videntur emendatis postea scripta a nobis edi, aut certe ab aliis inde mutata apud Matrem dæcantur: quin tamen quia non licuit integrum videre auctorum iudicio discutendam relinquimus. Fitur dicta historia Processu Inquisitionis delato Avernanem ad Joannem xxii, ut huic ipse Processus recte possit substatui, hoc enim iudicium: quem nobis Roma ostendit et permisit describi per humanissimum et eruditissimum Paulum Frigerium Præbyter Congregationis Oratorum. Finita est Neapoli hæc inquisitio die xviii mensis Septembris anno mcccxxix, cui olim substituta infra apud Bernardum Guidonis indicatur. Succedit S. Thomæ Canonizatio seu relatu in numerum Sanctorum, facta anno mcccxxiii a Joanne xxii, cuius hæc super re edita Bulla xv Kalendas Augusti, anno Pontificatus vii, extat tomo I Bullarum a Laetio Churrhino collecti, apud Abrahamum Boverum in *Annalibus* ad annum 1274, num. 20, Plominum in *Vita S. Thomæ* infra memorandum, et alius: a nobis hic ommissa, ne minorum videlicet operis arceat.

3 Pluribus in tempestate Bernardus Guidonis ex Ordine Predicatorum Episcopus Tuderensis in Gallia, deinde anno mcccxxix, constitutus in Gallia Narbonensi Episcopus Languedocensis, mortuus xiii Decembris anno mcccxxxi. Huius volumina habemus conscripta Acta S. Thomæ duobus libris comprehensa, quorum prior continet gesta ejusdem Sancti et varios corporis translationes usque ad ipsam Canonizationem. Quorumque, qui ex prioribus Actis Guilielmi de Thoco, aut Processu Canonizationis desumpta sunt, omittimus referre, solum capitulum titulu indicant cum numeris priorum Actorum, e quibus sunt transcripta. Liber secundus continet miracula, a nobis in tres partes distincta: quarum prior in Actis super relatis aut Processu Inquisitionis extat, a nobis etiam ommissa: altera pars ex secunda Inquisitione, quam nrodam vidimus, desumpta editur: ultima partis miracula dicuntur relatione et assertionem approbata et comperta, e quibus illa solum damus, quæ in relatis Actis prioribus non continentur. Reperimus dicta Acta in bibliotheca Vaticana codice 1218, et nonnulli inter ultima miracula supplerimus ex codice 3847. Extant eadem MSS, in collegio Prætorum Societatis Jesu, et canobii Parisiensis Canoniorum Regularium S. Victoris et in Bibliotheca Pragensi Ecclesie Cathedralis: imo, quæ priore potissimum libro comprehenduntur, excusant sunt tomo 2 *Vitarum Sanctorum*, quas a ducentis circiter annis collegit editiditque in lucem Boninus Montanus. Eadem denique Acta, sed ordine narrationis subinde mutata, ac nonnulli in ultima parte ommissis miraculis, habemus ex codice MS. Ruber-Vallis prope Braccellam, qui prima pars Haglogogi inscribitur. Parisi parat Bibliothecam S. Victoris Jacobus Bortius ejusdem canobii Canoniorum Regularis: in qua varios antiquos tractatus hactenus ineditos est in lucem daturus, in ejus bibliotheca tomo secundo editur hæc *Vita S. Thomæ Aquinatis*, quam vel ideo libentius hic omit-

tiamus. Habemus et ipsi colicem membranaceum, elegantiori charactere scriptum: in ejus priore parte sunt Acta S. Thomæ, tum *Vita S. Dominici a Theodoro de Appoldia scripta*, ac denique *Vita S. Petri Martyris per Petrum Raganum anno mcccclx composita*. At quis ea S. Thomæ Acta collegerit, non indicatur. Horum capita priora quatuordecim eadem sunt, quæ apud Bernardum Guidonis leguntur, præposito præmio ex prioribus Actis, quæ a Guilielmo de Thoco orbitamur conscripta, e quibus reliqua sunt contracta, servatis accuratius illorum verbis, quam factum est a Bernardo Guidonis. Nonnulla hinc ad priora Acta observamus. Finit cum obitu S. Thomæ ac prioribus Translationibus imponitur: ex quibus vultur colligi posse, eam collectionem esse satis antiquam.

4 Dum nos anno mclxxii Mediolani subsisteremus, magna benivolentia admitti sumus in bibliothecam Conventus Gratiarum Patrum Prædicatorum, in qua plurimum volumina monumentorum Ordinis conspeximus, e quibus licuit nobis quæcumque volebamus describere: ea inde quæque magno labore et industria fere collegerat Ambrosius Tægius Mediolanensis, de quo legi potest Antonius Senensis in *Bibliotheca Ordinis*. Aderant in illis monumentis aliqua Acta S. Thomæ, quæ ex aliis contracta indicavimus: habuerantur varia miracula in titulos, quos solum descripsimus, distincta. Similia Acta et miracula, sed in compendium redacta, habemus ex codice MS. Ultrajectino Ecclesie S. Salvatoris, ex quibus nonnulla miracula seligimus ab aliis non indicatis, usque addimus titulos codicis Mediolanensis. Videtur hæc Acta et miracula Papie scripta, non diu post Canonizationem. Ita nam. xi dicitur Dominicus de Tremonia nunc civis Papiensis, qui audita littera cum miraculis de Canonizatione S. Thomæ, devovit se ei, et sanatus est.

5 Succedunt varæ Translationes Corporis S. Thomæ, quod bis e monasterio Fossar-nove ab Honorato Comite Fandorum sublatum est et traditum Ordini Predicatorum, rique tandem ab Urbano v donatum, ac Tolosum anno mcccxxviii translatum ab Helio Raymundo tunc Ordinis Predicatorum Generali Magistro. Historiam hanc Translationis cum Bullis Apostolicis ea de causa concessis, et variis tunc patris miraculis scripsit Raymundus Hugonis, dicti Magistri Generalis socius ac testis ocularis: quam damus ex MS. autographo Tolosæ apud Patres Predicatores adseruat, nobis Parisi a R. P. Francisco Combefis ejusdem Ordinis Predicatorum, communicata. Aliam historiam Translationis Romæ in bibliotheca Vaticana nacti sumus, subjunctam super citatæ *Vite* per Bernardum Guidonis, quam etiam damus, quod varia continent et de ipso Raymundo Hugonis, quæ hic neglexit. Eundem Mediolani reperimus in codice Ambrosii Tægi, sed ex priore relatione interpolatum, quod ejus augmentum volumus ideo inserere: subjungimus, quæ de brachiis Parisiis et Neapolim delatis monumentis reprimus. Denum de ejusdem Sancti reliquiis et cultu analacta proferimus, varias ex locis submissas aut a nobis ipsis observatas.

6 Inter alios, qui gestu S. Thomæ postmodum ediderunt, primo loco censendus Petrus de Natalibus, qui Catalogum Sanctorum scripsit anno mclxxix et sequente, rique inserat *Vitam S. Thomæ* satis præclaram, usque ad corporis repositionem ante altare templi Fossar-nove. Inter viros illustres Ordinis Predicatorum, apud Leandrum Albertum lib 4 folio 136 proferitur Jacobus de Suato, qui inter alia monumenta scripsit Chronicon rerum gestarum Ordinis Predicatorum, et varia de S. Thomæ immiscet: inter illa, quæ de genere ejus paterno et materno tradidit, a Matre dæcantur ad annum 1237 et reperiuntur. At virtute et doctrina huic clarior extitit S. Antoninus, ex Ordine Predicatorum Archiepiscopus Florentinus, vita functus anno mcccclxx. Hæc parte 3 Chronici titulo 24 cap. 7 deducit

D
ri a alia MS.
ex prioribus
collecta.

alia Mediolani
et Ultrajecti
reperitur.

E

ex hac nonnulla miracula
eduntur.

Historia
Translationis
tolosæ du
plex.

F

et analacta.

Gesta S. Thomæ
scripsit
Petrus de
Natalibus.

Jacobus de
Suato.

S. Antoninus,
cui

additur Pro
cessus Inqui
sitionis factus
anno 1339

omittuntur
Bulla Canon
izationis facta
anno 1339.

et in Bernar
do Guidonis
scripta

etiam miracu
lis, quorum
aliqua edun
tur.

et extat in MSS
varia.

et apud Mon
astrium.

A cit Vitam et miracula S. Thomæ, meminitque corporis Tolosam translatis. Citatur a nonnullis Jacobus de Voragine ex Ordine Prædicatorum Archiepiscopus Genouensis, mortuus anno MCCXCIII, qui supra inter antiquiores scriptores collocandus foret, si in *Legenda aurea* sive *Historia Longobardica* Vitam S. Thomæ edidisset, sed est hæc postmodum ab aliis adjuncta num. 211, et in ea agitur de Canonizatione illa post obitum Jacobi de Voragine facta, etiam in opere excuso anno MCCCLXXXV. Secutus deinde Claudius de Rota, sed in adjunctis Sanctis ordine mutata.

7 Scula etiam proxime elapso post millesimum quingentesimum plurimi perrepererunt laudes S. Thomæ scriptis suis extulere, inter quos Joannes Garzo sive Garzonius Bononiensis, Vitam S. Thomæ inscripsit Leonardi Alberti, qui cum in *Romanæ descriptione* suam Magistrum agnosceret, et Vitam S. Thomæ ad se missam edidit initio libri IV de *Vitis illustribus* Ordinis Prædicatorum, quod opus in lucem producit Bononiæ anno MDXXVII. Vixerat eodem tempore Joannes Antonius Flaminius Forovivienensis, qui Bononiæ anno MDXXX edidit *Vitas Patrum Ordinis Prædicatorum*, Catalogum Sanctorum tunc inscriptorum, videlicet SS. Dominici, Petri Martyris, Thomæ Aquinatis, Vincentii et Antonii, ac Vitam S. Thomæ deducit aditis miraculis.

8 Bulla Canonizationis, translatione, approbatione Doctorum Parisiensium. Inter miracula recenset duo reverentia sibi a Domino Caleriano Ord. Prædicatorum relata, quæ venerabilis frater idemque reperit. Eodem seculo Laurentius Surius *Vitas Sanctorum* edidit, et fere ab antiquis scriptoribus, ut Vitam S. Thomæ ex scriptis fide arguit a se collectam et digestam; quam Antonius Senensis dignum existimavit, quod servaret inter *Vitas SS. PP. Ord. Prædicatorum* Latini anno MDLXXV editus, adhibetur. Erant jam tunc opera S. Thomæ jussu et sumptibus Pii V Pontificis Romæ anno MDLXX excusa; quibus alia eadem Vita S. Thomæ præfixa est ex pluribus auctoribus recentior collecta. Datus etiam Antonius Senensis publicavit anno MDLXXXV *Chronicon et Bibliotheca Ordinis Prædicatorum* cum illustri utrobique encomio S. Thomæ. Quin et *Statuta Senensis*, et post eam *Alfonso Fernandez* addunt Demetrium Cydonium de vita, doctrina et miraculis S. Thomæ disseruisse; quod opus necdum licuit videre. *Egidius de Columna* Episcopi Bituricensis testimonium adfertur infra in *Actis*, ut et *Henricus Gandavensis* in *Annotationibus*. Si qui plura desiderant adiant *Trithemium*, *Bzovium*, *Odolricum Raynaldum*, *Spondanum*, *Cajetanium*, *Bellarminum*, *Possevinum*, *Michaelem Primam*, *Ferdinandum Costellum*, *Ignatium Colanum*, *Joannem Rebachum*, *Theodorum Vallum*, et quicquid *Vitas Sanctorum*, etiam peregrinis linguis, in lucem ediderunt. Omittimus nomina eorum, qui peregrinos tractatus, orationes, homilias, et commentaria scripserunt.

8 Cultus sacræ ex Bulla Canonizationis liquet, qua Joannes XXI mandat ejus festum, ut Confessoris, die VII Martii debito veneratione celebrari; ut Pius Papa V anno MDLXXII statuit, ut de quatuor Ecclesiæ Doctoribus solet fieri, ejus diem festum honorari. Confirmant cultum antiqua *Missalia* et *Breviaria*, in quibus proprii de eo hymni et *Lectiones* reperuntur; quarum aliquas ex *Breviario* antiquo Capuano nobis submitit *Silvester Arossa* ibidem Canonicus, cujus humanitatem Capuæ capienti aliqumando sumus. De singulari ejus apud Neapolitanos et alios veneratione infra inter *Analecta* agemus. Uptum etiam olim nomen adscribi *Martyrologis* plerisque, quorum varia MSS. sub nomine *Usuardi*, sed ad usum singularium Ecclesiarum aucta, habemus. Referunt eundem *Beatus*, *Marcolycus*, *Gulielmus*, *Caustius*, *Swissorus*, *Ferrarius*, uti in *Auctorio* *Faurdi* *Grevenus* et *Molnus*. De eo in *Martyrologio Romano* ita leguntur. In monasterio Fossæ-novæ prope Tarracina S. Thomæ Aquinatis, Confessoris et Do-

toris, Ordinis Prædicatorum, nobilitate generis, D vite sanctitate, et Theologiæ scientia insignis.

§ II. Nobilitas generis S. Thomæ. Locus natalis. Tempus vitæ et mortis.

Aquinum urbs Latini antiqui est, nunc regno Neapolitano a-scripta, e cujus Comitibus suam traxit originem S. Thomas de Aquino: cujus majores isti censentur, pater Landolfus, avus Thomas, proavus Lando, abavus Pandolfus, atavus iterum Lando, omnes Comites de Aquino: ante quos fuisse Adenulfum docet *Leo Ostiensis* lib. 2 *Chronici Casinensis* cap. 16 hæc verbis: Præerat eni tempore, circa annum CMXVI, in Aquinensi Gastaldum Adenulfus, cognomento Summa-cula, aliusque scilicet eorum, qui nunc dicuntur Aquinensium Comites, circa annum XCV, et M-VIII, ut forte inter Adenulfum et Landonem seniorum aliquis inominatus sit interponendus. Cum illis Pergrinus in *Historia Principum Longobardorum*, Neapoli anno MDCLIII edito, pag. 194 et seqq. pluribus probat Adenulfum hunc Campanum extitisse Patricium, ejusque gentem totam ad clarissimi Aquinatis Doctoris tempora et inferiora quoque tunc Capuæ fuisse, tum Campaniam fuisse existimant: tum hos Comites Aquini agnatos fuisse Longobardorum Principum, Capuæ residentium: aliquos etiam fuisse Duces Catiæ urbis. De atavo Landone ejusque Fratris Sicconulfo et Adenulfo vult *Leo* lib. 2 cap. 68, ut de atavo Pandolfo lib. 3 cap. 6, et proinde Landone lib. 4 cap. 16 Thomam aram et Landolfum patrem passim omnes admittunt. Landolfi frater fuit Raynaldus, a quo Thomas de Aquino Comes Accerrimus est prognatus, S. Thomæ fratruclis. De his scripsit igitur in *Chronico* *Richardus de S. Germano* tomo 3 *Latine sacræ*. Ceterum hæc non habet memorari; et sufficit genealogia studiosis isti proposita esse ex archæis *Michaelis Monachi*, Capuæ nobis transmissis. Mater S. Thomæ Theodora, dicitur ab anonymo scriptore *Vita*, ante opera editæ, fuisse filia Comitis Theatis, ex Normannica origine. Hinc alii inferunt Caracciolum fuisse, quod ex hac familia tunc florent Comites Theati. *Clemens Papa* VII eam indulgeret Neapolitanis, ut S. Thomas reteris ejusdem urbis Patronus adjungeretur, agnovit patrem Landolfum Comitem Aquinatum, matrem Theodorum Theatis Comitis filiam ex gente Caracciola. De fratribus et sororibus S. Thomæ infra in *Actis* et *Processu* *Inquisitionis* agitur.

10 De patris seu loco natali aliud passim movetur dubium. In *Vitis Fratrum Prædicatorum* lib. 4 cap. 17 dicitur Frater valde nobilis de partibus Romanis; et *Contipratano* lib. 1 de *Apibus* cap. 20 num. 10, nobilis adolescens de Romanorum partibus. In castro Rocca-Sicca infra in *Vita* num. 2 et 3 mater et peregrinus degit, et puerulum eduxit, et num. 9 abreptum ex Ordine Prædicatorum in carcere detinuit, diciturque casttrum id situm in confinis regni Siciliæ et Campaniæ, ubi Campanum Romanæ Sedis Apostolicæ diu intelligitur, et regnum Neapolitanum Sicilia cis Pharam dictum. Est illa Rocca-Sicca in directæ Aquinatis, hanc præcedit ab ea urbe. Ex quo loco submissum nobis publicum Instrumentum per Jacobum Antonium Castiglia publicum Notarium anno MDL confectum, quo *Franciscus Angelus Syndicus*, *Joannes Horatius Mancianus*, *Hieronymus de Gossin* et *Franciscus de Nardo* *Officiales* suam faciunt et testantur, traditione antiquo haberi et credi, S. Thomam notum esse in memorato castro Rocca-Sicca: idem legi in *Annalibus* dicti oppidi, et sacellum ad honorem S. Thomæ erectum eo loci hactenus videri, quo in lucem creditur eatus.

11 Natus est S. Thomas sub initium anni MDCCXV, saltem ante diem VII Martii, ut ex tempore obitus et ætate ejusdem certo constat. Ordinem Prædicatorum in-

Familia Comiti-
um de Aquino
ab anno
896 indicata,

E

Mater an
Caracciola ex
Comitibus
Theatis?

locus natalis
Rocca-Sicca,
E

S. Thomas
natus anno
1225,

græ 1285

Continuator
Jacobus de Vo-
ragine,

Joannes Garzo,

Joan. Ant.
Flaminius,

Surius.

Collector
operum,

Demetrius
Cydonius,

et alii quum-
plurimi.

Offitium
Ecclesiasticum,

nomen Marty-
rologis, natus
primus

Ordinem in-
gressus
an. 1243

anno 1243
missus Colo-
niam,

Doctor creatus
an. 1;33 aut
sequente,

mortuus
an. 1274

corpus sepeli-
translatum.

Agressus est anno MCCXLIII, ætatis suæ XIX. Quæ mani-
festo sunt ex ejus captivitate intra paucos menses post ha-
bitum assumptum illi inflata, in qua potissimum fuit anno
MCCXLIV, cum in Etruria essent et Imperator Fredericus
et Innocentius Papa IV, ille Aqua-pendente urbe agri
Urbeortani, iste partim in civitate Castellani, partim
Sutri in vicinia Romæ ditione, vulgo Patrimonio
S. Petri oppellata. Quæ omnia ronniodus ad caput 2
Futa probantur, et ex sequentibus confirmantur. Fuit
autem S. Thomas in carcere plus anno, ut in Processu
Canonizationis num. 76 indicatur, quod tempus duos
circiter annos aliqui asserunt. E carcere remissus ad
conventum Neapolitanum, inde Romam ablegatus anno
MCCXLV, cum ibidem sub Joanne Tentennio Magistro
Ordinis Capitulum Generale haberetur: inde ductus
Parisiæ, dein Coloniæ, ubi sub R. Alberto Magno
aliquot annos studuit, postea Parisios reversus, ac
Baccalaureus factus, sacram Theologium prælegit.
Anno MCCXLVI aut sequente Doctor Theologie creatus,
viginti ultimos vitæ suæ annos docendo, scribendo, con-
cionando pergit. Tandem anno ætatis XLIX absoluto,
et quinquagesimo inchoato, die VII Martii anni MCCXLIV,
ad celestem Angelorum et Sanctorum Solum migravit,
interim Dei visionem fructurus, Quæ omnia in Actis au-
tographis continentur.

B 12 Corpus sepeli translatum, primo ad Capellam
S. Stephani paucis post sepulturam diebus: at post
menses septem relictum ad prioriam sepulturam, et eujus
a corpore ambulant post octo ab obitu circiter menses.
Alia Translatio facta post VII inde elapsos annos: alia
facta anno post obitum XIV, et manus sorori ejus Thro-
dore datur. De corpore Fundus ne tandem anno MCCXLVIII
Tolosam delato necante infra dissidat.

VITA

Auctore Guilhelmo de Thoro Ord. Prædica-
torum.

Ex MS. Columiensi monasterii Crucigerorum,
collata cum variis lectis MSS. ex hacde-
sumptis.

INDEX TITULORUM

præfatorum singulis Capitulis, quibus in nu-
meros translatis, nova Capitula distinctio
datur.

Preambulum de historia R. Thomæ de Aquino Ordinis Prædi-
catorum, et primo de natalitate, institutione et ejus com-
mendatione.

- C**
- De vita S. Thomæ, quando fuerat prophetaus.
 - De signis, quæ in ejus parvitate apparuerunt, et de auxilio
custodie.
 - De charitula Virginitate, quam pater divinitus accepit, restituit
matris clauca.
 - Quod parentes puerum odulerunt nutriendum in monasterio
montis Castri.
 - Quod de consilio Abbatris prædicti monasterii puerum pa-
rentes mittunt Neapolim.
 - Quod mortuus puer multum proficiens, Ordinem ingreditur
Prædicatorum.
 - Quod mater ejus audiens ingressum ejus ad Uginem, sibi
divinitus prophetatum, venit Neapolim ipsam in ordine
confirmare.
 - Quod mater turbata, quia filium videre non poterat, fecit ip-
sum per illos alios, qui erant cum Frederico Imperatore,
in custodia capui, et sibi mitti.
 - De pugna virtuosa et profectu, quem habuit in carcere.
 - De periculis insidit certaminibus, quod deo auxiliante vicit.
 - Quomodo sanctus juvenis fuit a quo Ordini restituitur.
 - Quod prædictus Sanctus Ordini restituitur ad Magistrum Al-
bertum ejusdem Ordinis in Coloniæ milititer instruendus.
 - De commendatione Magistri ejus Alberti in vita et scientia.
 - Quod personatione Magistri Alberti factus est Frater Thomas
Baccalaureus Parisiensis.
 - Quod dictus S. Thomas potest ex figuris veteris et novi
Testamenti congrue commendari.
 - De visione, quam habuit, quando factus est Magister in
Theologia.
 - De profectu sui magisterii in libris, quos fecit.

- De erroribus, quos prædictus Doctor destruxit, et primo D
Averrois.
- De errore Guilielmi de S. Amore, Segeri et eorum sequa-
cium.
- De errore novi spiritus libertatis et tertii status mundi.
- De errore Averrois, quem destruxit.
- De conversione duorum Judæorum magnorum, per prædi-
cationem et ejus orationem.
- De universis virtutibus ejus.
- De humilitate prædicti Doctoris.
- Aliud de ejus humilitate.
- Item de humilitate ejus aliud exemplum.
- De dicti Doctoris mentis et corporis puritate.
- De puritate ejus mirabili eundem Fratri revelata.
- De dicti Doctoris contemplatione et oratione.
- De his, quæ prædictus Doctor orando petebat.
- De effectu mirabili orationis ejusdem Doctoris.
- De alio effectu sue orationis.
- De elevatione corporis ejus in oratione ejus.
- Quomodo duobus rubis.
- Quod prædictus Doctor fuit consilio providus.
- De prædicti Doctoris miranda caritate et benignitate.
- De naturali propensione dicti Doctoris.
- De naturali dispositione corporis dicti Doctoris, quæ res-
pondet interiori virtuti mentis.
- De subtilitate ingenii ejus.
- De rectitudine iudicii ejus.
- Quod prædictus Doctor fuit magnæ memoriæ.
- Quod fuit eorum temporalium et honorum contemptivus.
- Quod fuit abstractus a sensibilibus.
- De visione, quam habuit de Sorore sua.
- De visione Fratris Romani.
- De revelatione prædicti Doctoris de Fratre tentato.
- De revelatione dicti Doctoris facta, et mentis abstractione.
- De devota ejus predicatione et prosecutione sermonis.
- De visionibus habita et dicti Sancti historia vitæ suæ.
- De mirandis factis in vita dicti Doctoris, et primo ejus so-
cio mirabiliter sanato.
- De miraculo dentis supercilii dicti Doctoris, qui subito de
ore decedit.
- Quomodo de Sacramento altaris, quod scripsit et conce-
perat, per visionem Christus approbavit.
- De muliere a fluxu sanguinis liberata.
- De stella, quæ visa est ingredi cameram dicti Doctoris, et
stare supra caput ejus.
- De pugna, quam visus est prædictus Doctor facere contra
demonem in camera sua.
- De visionem dicti Doctoris ad Concilium Lugdunense, et
de ejus humilitate, et miraculo piscium.
- De ingressu dicti Doctoris in monasterium Fossæ-novæ, et
quod prophetavit de suo obitu.
- De felici obitu Doctoris dicti, et devota susceptione Sacra-
menti sancti Corporis Jesu Christi.
- De mirandis præcægis obitus dicti Doctoris.
- De visionem habita Neapoli et sancti Doctoris obitus die et
hora.
- De illuminatione cæci.
- De devota dispositione sancti funus dicti Doctoris.
- De mirabili testimonio Confessoris prædicti Doctoris.
- De visione etiam ostensa post dicti Doctoris obitum.
- De tempore obitus dicti Doctoris.
- De prima corporis dicti Doctoris Translatione.
- Quod fuit divina dispositione provisum, ut in dicto monas-
terio obierit.
- De secunda Translat. iterati odoris et iteratis miraculis.
- Hæc usque erant Capitula antea titulis, quæ in sequentibus de-
cant a nobis appletis: quæ etiam in duobus ultimis capitu-
lis videntur deponere, quod numerus 67 his repetatur.
- De miraculo odoris ad manum dicti Doctoris tertio iterato.
- Quod Dominus Thomas Comes Marsili, nepos dicti Doctoris,
fecit prædictam manum deponi in loco Fratrum sui Ordinis
Salerii.
- De miraculo curationis Magistri Romaldi.
- De liberatione poert paralyticæ, imo demoniacæ.
- De potente arcticanæ liberato.
- De patiente felices liberato.
- De patiente febres subito liberato.
- De leproso sanato.
- De liberato ab apostemate.
- Item aliud miraculum.
- De duobus Fratribus liberatis in mari, meritis dicti Sancti,
qui, invento ipso miraculo in mari, hant ad curiam
Summi Pontificis.
- De processu totius negotii usque ad Inquisitionem factam
in curia, de fama, vita et miraculis dicti Sancti.
- De Inquisitione Neapoli post creditum dictorum Fratrum de
curia.
- De visione, quam quidam monachus habuit de prædicto
Doctore.
- De monacho liberato ab apostemate.
- De monacho ab apostemate et febribus liberato.
- De monacho a febribus liberato.
- Item de febribus liberato.
- Quod per invocationem S. Thomæ magna tempestas fuit
sedata.
- De curatione brachii ejusdem Conversi.
- De curatione brachii unius Conversi ejusdem claustrii.

- A 91 De quadam puella a gravi infirmitate curata.
 92 De quadam eremita a quadam infirmitate curato.
 93 Quod curavit quendam de parte fracturâ, quæ mansit in brachio posturationem ipsius.
 94 Quod quendam curavit a febre quartana et a dolore brachii.
 95 Quod unum liberavit a tussi graviter patientem.
 96 Quod per applicationem reliquiarum B. Thomæ quendam filia a struma in gutture fuerat liberata.
 97 Quod quidam de dolore in dextero latere fuit liberatus.
 98 Quod curavit quendam gravem dolorem stomachi patientem.
 99 De quadam filia a febre liberata.
 100 Quod curavit puerum a leonata infirmitate.
 101 Quod eundem visum restituit, quem quatuor viciis amisit.
 102 De puero, qui dormire non potuit, quem dormire fecit.
 103 Quod curavit quendam a dolore gularis.
 104 Quod liberavit puerum per molendum arreptum.
 105 Quod curavit quendam in utroque oculo.
 106 Quod curata fuit a dolore brachii per tactum computi sui, cum quo antea tetigerat reliquias S. Thomæ.
 107 De quadam a dolore gularis liberata.
 108 Quod curavit eundem mammillam suam.
 109 Quod liberavit quendam a tumore toris.
 110 Quod curavit quendam tribus annis in tibia tumorem et dolorem patularem.
 111 Quod curavit quendam a fistula.
 112 Quod curavit quendam ab hydropisi.
 113 Quod curavit unum de dolore vocæ et inguinis.
 114 Quod curavit unam a paralyti.
 115 Quod curavit quendam a podagra.
 116 Quod unum de gravi dolore stomachi.
 117 De liberatione ejusdem a dolore brachii.
 B 118 Quod liberavit quendam a quartana.
 119 Quod curavit Dominum a gravi dolore oculatorum.
 120 Quod curavit quendam a daphni tertiana.
 121 Quod curavit quendam Archiepiscopum tumorem cum ulcere in tibia patientem.
 122 Quod prædictum Dominum ab acutissima febre liberavit.
 123 Quod curavit quendam Dominum a duplici tertiana.
 124 Quod summarius, qui cecidit super acutissimos lapides, in nullo fuit læsus.
 125 Quod liberavit Dominum Mattheum cum equo in periculo præcipitationis desperatum.

CAPUT I.

Proœmium. Præsagium ante natiuitatem Or-
tus. Acta adolescentiæ. Studii. Ingressus in
Ordinem.

DENS, qui dixit de tenebris lumen splendescere, modernis temporibus, quasi ad mundi vesperam, cum videbatur in suis manibus lumen suæ notitiæ abscondisse; radius novi luminis iterum Ecclesiæ miseratus, illuxit. et quot Doctoribus fideles suos noviter docuit, quasi tot sideribus mundum mirabiliter illustravit. Nam cum illa Dei Sapientia, Verbum Patris, manifestata fuisset in carne, ut omnem hominem illustraret in mente, et prima dispensatione immediate Apostoli illuxisset, posita sunt per eos prima fidei fundamenta, sicut de ortu Domini, quasi de lapidibus totius Ecclesiæ sunt excisa; a quibus velut a typeis aureis, ab ipso sole justitiæ illustrati, secunda dispensatione divini Verbi, Doctores Ecclesiæ quasi in montes divini speculationis altissimi splenduerunt. Qui, sicut exigebat errorum diversitas, et suadebat veritas fidei inspirata; de utriusque Testamenti volumine intelligentiam in apertam notitiam educebant, quot libros, Spiritu sancto revelante, scripserunt, quasi tot turres cum propugnaculis adversus hereticorum machinas fabricaverunt. Qui velut Joseph providentiam imitantes, de veteris et novi Testamenti segetibus excussa frumenta divini eloquii, quasi in quibusdam horreis, collegerunt in libris. Quæ cum non essent ita parata fidelibus, ut satores divini seminis de facili educta de horreis in agro Domini seminarent; providit Deus, ut tertia dispensatione Ordinem Fratrum Prædicatorum divini verbi fieret commissio; qui ab occiduis mundi portibus, in quibus corporale lumen solis occubuit, in suo Patre Dominico, qui ipsum instituit, divinitus prævisus incepit. Cui concessum est, Spiritu edoce, de abstrusis favis sacre Scripturæ divini eloquii mella exprimere, et utiliora fidelibus, quasi

fructum nuclei de testa difficilioris litteræ, per aptiorem intelligentiam demonstrare; et de Doctorum libris, quasi repletis horreis educta frumenta et cribrata subtilius, utiliora iterum in libris colligere, quo facilius possent per lucidorem doctrinæ fidelibus provenire. Hic est ordo stellarum manentium in voto professionis obedientiæ, quæ adversus Sisaram, id est, hæreticorum aciem pugnaverunt; quæ vocatæ dixerunt, adsumus ad nutum præcipientis Ecclesiæ, ad destructionem pravitalis hæreticæ, et diffusionem lucidæ et eliminatæ doctrinæ. Qui ut promissum acciperet usque ad finem sæculi perdurandi ei et ejus Patri, qui ipsam instituit, Prophetice dicitur: Spiritus meus, qui est in te, et verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, et de ore seminis tui amodo et usque in sempiternum. Quod verbum prædicationis cum in hac vita in fine mundi cessaverit; in laudis præconium in futura transibit. Unde et prædictus Ordo in similitudinem matutini et vespertini sideris convenienter accipitur, quia inter Ordines mendicantium in principio prædictæ illuminationis, institutionis et prædicationis primus apparuit, et ultimus pro testimonio fidei prædicandæ manebit.

2 De prædicto autem stellarum Ordine, id est Prædicatorum, oportebat luminare aliquod præceteris divinitus præfulgere doctius, et ideo de ipso præ aliis clarior Doctor præfuit Ecclesiæ, et qui velut stella splendida et matutina in aurora prædictæ illuminationis apparuit, et quasi Hesperus serotini temporis usque in finem sæculi mundum illuminans in suis libris pro fidelium illuminatione remansit. b Hic est Frater Thomas de Aquino Fratrum Prædicatorum Ordinis, de nobili Comitum genere, de domo Aquinorum; de regno e Siciliæ genitus, amplius morum, vitæ et scientiæ claritate conspicuus, quam genitorum nobilitate præclarus. De quo Doctore futuro mirabili in præseculum divinitus, quantum luminis natus mundo splendorem effunderet; præmonstratur de matris utero nasciturus, antequam mater ejus sciret, quod in utero suo esset in veritate conceptus. Cum enim mater ejus Domina Theodora, tam morum quam genitorum claritate conspicua, esset in castro d Rocelle-Siccia in confinio regni Siciliæ et e Campaniæ, venit ad eam in spiritu vir, Bonus nomine, melior vita et religione, qui diu in monte dictæ Rocelle cum pluribus aliis eremiticam duxerat vitam; qui Sanctus reputabatur ab hominibus regionis illius, et dixit: Gaude Domina, quia es pregnantis, et paries filium, quem vocabis Thomam; et tu et vir tuus cogitantes enim facere monachum in monasterio montis Casini, in quo corpus B. Benedicti quiescit, habentes spem ad magnos ipsius monasterii reditus pervenire, per ipsius filii vestri apicem et prælaturam; sed Deus de ipso aliter ordinabit, quia erit Frater Ordinis Prædicatorum, tantæ claritatis in scientia et sanctitatis in vita, quod in mundo sibi similis suo tempore non poterit inveniri. Cui respondit prædicta Domina: Non autem digna parero talem filium, faciat Deus suæ placitum voluntatis. Quod totum ut prophetice dictum fuerat, est veraciter adimpletum. Nam statim secuta est apparens matris læconditas; nata proles jocunditas, cum impositione prædicti nominis, sicut continebat prædicta series visionis, ut non dubitaretur cuncta impleri in puero, quæ prædicta fuerant in promisso.

3 f Et quia præmonstranda erant in puero divinitus præsagia future etiam corporalis vitæ custodiam, qui præservandus erat in mente; præterendum non reputo, quin et illud scribatur, quod in sua vitæ principio dicitur divinitus accidisse. Nam in dicto castro, cum subito horrenda tempestas fuisset exorta

11
AUCTORE
GUIL.
DE THOCO.
EX MSS

Jud. 4, et 8

instar stellarum
splendentes

Is 50 21.

obt major
stella S. Tho-
mas de Aquino
15

b

c
ab eremita
prædictus;

d

e

f

monasterio

in l. impetata
auctor.

ACTORE
CUL
DE THOMÆ
CA. 155.

A in aere, fulgur turrim concussit, et Sororem dieti pueri, quæ dormiebat in turri, et equos qui erant in stabulo, interemit. Mater vero, quæ de puero magis, quam de filia erat sollicita, ad lectum, in quo nutrix cum puero dormiebat, tremebunda pervenit, quæ sanum ipsum cum nutrice inveniens, Deo gratias reddidit : qui penultim in puero complere, quæ promiserat, inchoabat.

Chartulam
continebat
Ave Maria
puerulus de-
lineat manu
clausa :

4 Signa etiam arbitror crebra retinenda memoria et indelebili notanda scriptura, quæ in prædicti pueri ostensa annis infantie, presagia videntur fuisse totius in eo gratiæ divinæ futuræ. Nam contigit prædictam matrem suam in civitate Neapoli ire ad balneum cum aliis Dominabus, et prædictum cum ea portari filium per nutricem. Quem cum nutrix posuisset in consueto loco balnei ad sedendum, puer chartulam parvulam divinitus repertam in eodem loco, nullo vidente, suscepit. Nutrix autem cum vellet ipsum excere, et ejus manum, in qua tenebat chartulam aperire, puer cepit fortiter egulare : cui nutrix compatiens, clausam manum habentem puerum balneavit, abstersit et induit, ne ad damnum una cum igitur clausam tenentem manum portavit. Cuius mater cum clausam manum aperisset filii, quantumque puerulus egularet, reperit in manu eius chartulam nihil aliud continentem, nisi Ave Maria, Salutationem Virginis gloriosæ. Conveniens enim fuit divinæ providentiæ, ut præmonstraretur in puero, quod futurum erat postmodum in Magistro, ut præserretur, quam salutarem doctrinam jam vir sanctus debere collaudare, quem chartulam continentem nostre salutis initium, non nisi divine ductum Spiritu, contigit invenire. Ex tunc vero molevit puero prædicto mirabilis consuetudo divinitus indita, non ex frequentia actus sanctorum acquisita : quod, quoties, puer ex quacunque causa in lectum incideret, nullo nutricis applausu a lecto quiesceret, donec chartulam scriptam puer penebendus haberet : quam acceptam statim in ore ponebat, et in divinitus præmonstrabatur in puero, quoniam discretæ ruminatio Scripturarum in ipso debebat precedere, quas legendo discebat : et quantum saporem dulcedinis Doctor consensus erat, dum discebat : ac quantum aliis gustandum relinqueret, dum scribendo dictaret : ut videretur esse quasi miranda quedam apud ducta divinitus, quæ de diversis floribus Scripturarum voluta studi verba mellei divinæ scientiæ, quasi in favis, in suis libris colligeret, et exprimenda toti Ecclesiæ de doctissimo in suo olivario sigillaret. Hic est, cui de manu Angeli liber porrigitur, quem præ meditatione discretionis quasi masticando, sicut Ezechiel mandatur, comederet et pro velocitate invenendi, quæ discebat, sicut in Apocalypsi Joannis dicitur, devoraret : quia in libro veteris Legis, quasi masticatione discernendus fuit sensus a littera : in nova vero divina sacramenta fidei sic manifeste fuerunt proposita, veluti statim aperto animi ore voranda, in quibus sufficienter eruditus Doctor iste mirabilis, infusa luce novit vetera, quasi comedendo discernere, et nova devorando monstrare.

quæpuerulus
lavit manus

5 Unde parentes ejus puerum faciunt cum nonnihiligentia emitti, ut puerum mirabilem, quem propheta promiserat, et gratia tam manifesta monstrabat. Quem sic emittit libenter Deo offerunt, et quinque annos ad monasterium prædictum montis Casini per nutricem cum bona societate transmittunt, in quo instruitur sanctis moribus, divinis illuminationibus preparandus. Hoc divino ordinando consilio, ne tam utile luminare Ecclesiæ moreretur in tenebris, et tam spectabile sanctitatis exemplum noxiis nutrice moribus cum mundanis : quod totum ex fidei narratione g matris est habitum, quæ

etiam exemplis sanctitatis claruit, et vitum cum laudibus felici morte finivit. Cum autem prædictus puerulus cõpisset in dicto monasterio sub disciplina Magistri diligentius educari, ad futuri profectus indicium in ætate tam tenera et scribilibus nescia, qui necdum se scire poterat, miramodo Deum adhuc nesciens, divino ductus instinctu scire quærebat. De quo futurum erat, ut, dum sic anxius maturus Deum præ aliis quæreretur, clarior præ ceteris, quæ scire futurum erat, scriberet, quæ de Deo, ipso donante studiosius et citius inveniret. Parvulus adhuc a nobilium puerorum consortio, qui ibidem nutriendi in moribus, ut moris erat patriæ, se frequentius absentabat : habens in manu chartulam, continentem in scripturis prima addiscentium puerila rudimenta. Erat autem prædictus puer non verus garrulus, sed meditator intra se jam incipiens taciturnus : non dissolutus et vagus discursibus, sed ab omni puerili levitate quietus, et, ut ostendere adhuc poterat, in oratione devotus : ut jam in eo novita ætas ostenderet, quæ postmodum profecta monstraret. De quo cum prædictæ matri diceretur, ad gaudium mirabatur de puero, conferens in corde suo, et sperans impleri in filio, quæ prædicta fuerant Spiritu promittente divino.

6 Abbas autem prædicti monasterii providus, cum adverteret in puero tam certa et matura futuræ perfectionis indicia, et clara jam prænuntiata semina futuræ segelis Scripturarum, advocato Domino Landolpho patre prædicti pueri, providè ei consuluit, ut puer mitteretur Neapolim ad studendum : ubi studens inciperet addiscere quæ Deus tot indicibus inceperat præmonstrare. Unde puer de utriusque parentis consilio Neapolim mittitur, et sub Magistri Martini in grammaticis et logicis, et Magistri Petri de Bernia studis in naturalibus edocetur. In quorum scholis tam luculenti cepit esse ingenium, et perspicacis intelligentiæ, ut altius et profundius et clarioribus audita repeteret, quam a suis Doctoribus audivisset. Et quod congruum erat Divinæ providentiæ, presagia futuræ doctrinæ, quæ ceperat demonstrare, per gratiam, quam effudit, non destitit de juvene prædicto continuare. Nam cuidam Fratri Ordinis Prædicatorum, admiranti de prædicti juvenis admiranda scientiâ, de ipso subscripta apparuit visio, quod de ejus facie splendor procederet quasi solarium radiorum, qui in longinquum omnium illuminaret aspectum. Quæ visio tribus vicibus eodem Fratri apparuit, et futuri effectus certitudinem indicavit.

7 Cumque mirabilis juvenis tam festinus profectus scientiæ, qui divina potius, quam humane videbatur esse virtutis, Magistros et alios in admirationem adduceret, et per scholas celebris ejus fama volaret, cogitans prædictus juvenis, (qui eodem spiritu agebatur a cultus, quo prophætatus fuerat nascentibus) quod putaret sibi esse damnable, si commissum et talentum naturalis ingenii, dono gratiæ spiritus augmentatum, sub terra velut sudario neglectoris vite absconderet, quod poterat per transitum ad aliquem Ordinem augmentare : ductus est ad Fratrum Prædicatorum Ordinem, dum eodis deserto affectatum, eo ducto, quo fuerat prophetica visione prædictum. Fr. Joannes de S. Juliano h prædicti Ordinis, fama et quædam præclaris, divinæ vocationis ipsius divinitus exercent effectus, prædictum juvenem a Deo sibi destinatum monuit, et ad ingressum prædicti Ordinis mente dispositum inclinavit, ut hic juvenis vellet perficere, quod Deus de ipso dignatus fuerat præmonstrare.

a Provenit hoc etiam concurrit in culte pergameno nostro, et proximus Vita Bernardi Guidonis in MS. Ruber-Vallis, quæ tamen ejus nomen non indicat. b Hic incipit Vita per Bernardum Guidonem, et passim ubi alibi abbreviata, et immutata

D
mis moribus
educatur.

præmis litte-
rarum rudi-
mentis instrui-
tur :

E

Ne-poli videt
luteris huma-
moribus et
Philosophia,

radio solaris
illustratur,

h
ingreditur
ordinem
Prædicato-
rum

h

A *tata. — e ex ejus regni parte, quæ modo regnum Neapolitanum appellatur. — d Rothæ sitæ, seu sito videbatur legi, aliis horeæ-sicceæ castrum, etiam in Processu Canonizationis, de eo ante actum. — u Campani ubi capitur pro Campani Romani, Sedis Apostolicæ dilator, vulgo Campagna di Roma. — i Desunt hæc apud Gaudonem et passim alios: describit Flaminius. — g A matre videlicet uxor S. Thomæ Catharina, polissimam quæ de eremita dicti sunt, et referuntur in Processu anni. 62. — h Tunc temporis Prior, ut legitur in Vita apud Malvendum sub nomine Guiberti de Thoco, additque Thomam in ætate habentem circa 14 annos receptum. At Bernardus Gaudonis ista adjungit: Habitum Ordinis contulit et induit vir per omnia laudabilis et devotus Frater Thomas Agni de Lentino, tunc Prior Neapolitanus, qui fuit Archiepiscopus Casertinus, et iterum translatus fuit sanctæ civitatis Hierusalem Patriarcha. Hæc ibi. Archiepiscopus creatus anno 1268. Patriarcha 1272, mortuus anno 1276. Vitam S. Prior Maritimi edidit. Gaudonem descriperunt S. Antoninus et alii. Melius uxor noster ab antiquis his, ut non omnino certis, abstrahit. De anno ætatis supra actum*

Thomas Agni
de Lentino.

CAPUT II.

Captivitas S. Thomæ. Variæ tentationes in custodia superatæ.

D *e* ejus ingressu admirati sunt nobiles civitatis, quod tam nobilis juvenis, parentum domum desereret, et tunc clarum principium, quod prognosticum erat futuri promotionis indicium, sub habitu pauperis Ordinis occultaret. Fratres ergo prædicti Ordinis exultaverunt in Domino, tam nobilem et mirabilem juvenem eis esse divinitus destinatum, quem jam sperarent certis indicis ad magnum scientiæ apicem perventurum. De quo cum ad Vasallos parentum ejus Rocchæ prædictæ relatione veridica pervenisset, et per eos cum lacrymis fuisset ejus matri querelosis vocibus intimatum; illa statim assumpto suorum honorabili comitatu, memor promissionis propheticiæ, quam in filio suo videbat impleri; cum gaudio venit Neapolim, volens eum, in prædicto prævisio sibi divinitus Ordine, maternis monitis confirmare. Fratres autem ignorantes bonæ matris tam ordinatum affectum, quem credebant materna affectione turbatum, de custodia tam preciosi recommendati thesauri solliciti, prædictum juvenem a Terracenanam, inde Anagninam, et usque Romanam ad conventum S. Sabinæ cum convenienti Fratrum societate miserunt. Quem sollicita mater prosequens, quæ materna affectione perurgebatur, et usque Romanam veniens, tanti laboris fructu et talis filii desiderata visione privatur. Fratres autem supra vires maternæ animi credentes matrem affectum alium non habere, tantum supra juvenem apposuerunt custodiam, ut ipsum sine captivis timore dedicerent, et eum mittendum Parisios cum bona Fratrum societate fugarent.

9 De hoc autem mater turbata, quod filium videre non poterat, et quod de tam ordinato affectu suo Fratres multis ejus assertionibus non credebant; victa in ejus animo promissione fidei, affectione corporali ad filios suos, qui erant cum Frederico Imperatore in castro Aquæ-pendens Tuscorum regionis, misit nuntium specialem, remansens eis sub maternæ benedictionis obtentu, quod Thomam filium suum, at fratrem eorum, quem Fratres Predicatores induerant sui Ordinis habitum, et de regno fugabant, in suis haberent manibus, et ipsum sibi sub bona custodia destinarent. Qui maternum volentes implere mandatum, et propriæ affectionis monstrare conceptum, coram Imperatore exposito jussu matris, et accepta licentia, per vias et stratis miserant custodias. Et contigit eos prædictum fratrem suum juxta ejusdem fontis irrigua quiescentem cum quatuor Fratribus dicti Ordinis invenire: in quem cum non ut fratres, sed ut hostes irruerunt, non valentes ipsum exire prædicti Ordinis habitum, quem fortiter tenebat assumptum, et præcipue ne juvenis periculum aliquod propter illam injuriam turbatus, murreret; dimissis aliis Fratribus, ipsum sic indutum matri suæ sub bona custodia transmiserunt.

Ne mater, ut
mole credula
totum obesset,

B

u

mittitur Ro-
mam, et Parisios:

b

jussu matris
offensus

C

a fratribus
captus,

Quem mater cum vidisset cum gaudio, nec posset ipsum inducere ad prædictum habitum deponendum, fecit ipsum custodiri sub bona custodia in monte S. Joannis et Rocchæ prædictæ usque ad reditum filiorum. Interim tamen per diversa fecit moveri eum, volens experiri, si promissio vera esset prophetica, quam tentatio mutaret humana. Fratres autem, quibus fuerat a mundana potentia de ipsorum manibus tam pretiosa præda sublata, quasi de amisso Joseph plurimum turbati, ad Summum Christi Vicarium c Innocentium Papam quartum, qui tunc erat in Tuscia, quasi ad alterum Patriarcham Jacob, cum genitu accesserunt. Coram quo querelæ propositæ, quod de mandato Imperatoris tantus excessus contra Ordinem esset permissus, et quod carnalium fratrum affectio, quasi fera pessima, devorasset Joseph; Summus Pontifex perturbatus, quod quasi in ejus provincia tantus excessus fuisset commissus, mandavit prædicto Imperatori, qui erat in regione propinquus, quod faceret de raptoribus dignam pro conventi satisfactione vindictam. Qui intuens Summi Pontificis indignationem incurrere, si non studeret excessum per justitiam emendare de personis, fecit capi prædictos fratres Thomam germanos. Contra quos requisiti Fratres prædicti Ordinis, si vellent querelam ponere de illatis injuriis; timentes ex hoc Ordini scandalum, et suis conscientiis imminere periculum, a proponenda querela penitus destiterunt, maxime cum audissent prædictam juvenem e constanter tenere habitum, etiam in carcere custoditum.

10 In tali autem carcere juveni diligentius coartato, quamvis privato lumine et exitus libertate, lumen ei in tenebris affluit, et in vinculis plus libertatis invenit. Qui dum ardebatur in corpore, solvebatur in mente: cum intantam spiritualis intelligentiæ radiis Deus miseratur illuxit, quod ibi Bibliam perlegit, et textum sententiarum diligit, et tractatam fallaciarum Aristotelis, ut dicitur, copulavit; atque sorores suas sacras litteras pro presagio sui magistratus instruxit. Qui jam incipiens sua fructificare doctrina, suam sororem, quam ad eum seducendum parentes miserant, ad amorem Dei et contemptum mundi suis monitionibus et exemplis induxit. Quæ habitum religionis S. Benedicti accipiens, propter probitatem et vite meriti regimen monasterium S. Marie de Capua electa et confirmata suscepit. Interea devotus juvenis, ut certam faceret per bona opera suæ vocationis electionem per gratiam Dei; sic orationi, contemplationi, et lectioni totaliter se donavit, quod nullis persuasionibus, tentationibus, minus, quibus aliquando gravium personarum corda consueverunt allici, ejus animus potuit immutari: imo plus roboris ex impugnatione collegit, quo plus ictus certaminum impugnatus accepit. Quem cum fratres sui post reditum gravius impugnaverent, tentaverunt per injurias perturbare, quem per terrores non poterant frangere, nec persuasionibus emolliere. Unde fecerunt sibi dilaniari habitum prædicti Ordinis, ut præ verecundia dilaniatum deponeret, et alium indueret, qui placeret ei. Qui cum illatam injuriam patientissime tolerasset, quasi Christum induisset in dicto habitu, illius seminetus se involvit; nihil minus se induisse arbitratus, si dilaniatum teneret habitum, qui integrum tenebat ex devotione susceptum.

11 Qui cum propter dictam injuriam non posset ipsum evertere, cogitaverunt per aliud genus impugnationis vincere, quo turres comati, saxa molli ri, et cedri Libani consueverant tempestate suffodi. In quo cunctos invenimus pueriles; sed paucos præ difficultate victores. Nam miserunt ad ipsum solum existentem in camera, in qua sub tali custodia dormiebat, puellam pulcherrimam, cultu meretricio per-

1) Al CTORE
GIL.
DE THOCO.
EX MSS.
detineur sub
custodia:

c
interposita
Innocentii IV
auctoritate,

d

E

e

perlegit Biblia,

f

sorori persua-
det ingressum
in monaste-
rium.

F

a fratribus
varie oppu-
gnatus.

lascivum
faciem im-
missum illuc
fugat:

ornatum

AUCTORE
GAIL.
DE THOCO
ET MSS.

ab Anglia
cingitur:

g

A ornatam, quæ ipsum aspectu, tactu, ludis, et quibus posset aliis modis, alliceret ad peccandum. Quam cum vidisset pugil invictus, qui sibi jam Dei sapientiam sponsam acceperat, ejus amore flagrabat; et sentiret in se carnis insurgere stimulum, quem semper tenerat sub ratione subiectum (hoc permittente providentie Divinæ consilio, ut gloriosior de certamine sibi triumphus exurgeret) accepto de y camino in spiritu titione, juvenulam cum indignatione de camera expulit, et accedens in spirans fervore ad angulum cameræ, signum Crucis in pariete cum summitate titulus impressit; et prostratus ad terram, cum lacrymis a Deo petivit orando perpetuæ virginitatis cingulum, quod servare sibi in pugna concesserat incorruptum. Qui cum hæc orando cum lacrymis subito abdermisset, ecce ad eum duo Angeli coelitus missi sunt: qui asserentes eum a Deo exaudatum, et de pugna tam difficili obtinuisse triumphum, stringentes ipsum hinc inde in rebus, dixerunt: Ecce ex parte Dei te cingimus, quod petivisti, cingulo castitatis, quod nulla poterit de cetero impugnatione dissolvi, et quod humanæ virtutis haberi non potest ex merito, tibi concessit divine largitatis ex dono. Cujus cinguli in se nunquam sensisse fracturam certus fuit, ut diceret inferius suorum Confessorum in obitu attestatione compertum.

B

dem Virgo
permanens

Nam summi virginitatem, quam in tam gravi pugna servavit invictam, usque ad summi obitum sentire non potuit violatam. Unde ex tunc mulierum aspectum semper abhorruit, et carum consensum, colloquium, et convictum toto posse vitavit. Conservebat autem ex hoc admirari quimplurimum, et homines divinis speculationibus deditus assuetus erat arguere, quod diutius possent consulendo mulieribus tempus longis lectionibus perdere, nisi aliquid negotium nimis utile causam necessitatis occurreret; vel de Deo, aut de divinis lectionibus immeret. In qua constrictione Angelici tactus cum dolore sensibilem percipisset, excitatus est cum clamore, et querentibus, ad quid clamasset, revelare noluit hominum divinitus sibi datum, sed manifestandum usque ad summi obitum conservavit occultum. Quod tamen suo summo Raynoldo revelavit, qui ad laudem Dei et revelationem Sancti, pluribus revelavit ad exemplum.

Raynoldo 40.
postmodum
indicat.

C

O felix clausura carceris, in qua tantus intelligentie splendor fluxit! o salutare compedes, qui tibi contulerunt contemplanti celestia libertates! o felix ex victoria, fortis in pugna tentatio, quam cum hostis concludere con datur ad easum, surrexit divina assistentia in triumphum! o expressa matura iudicia meritum sanctitatis et vite, ut ex utraque parte vite sensibilibus impugnetur, pugil invictus; hinc de leon, inde injuriis, nec emoliri potuerit nec aliohi. O virilis pugil, et invictus tyro, qui antiquo familiari portavit satellitem, de tam difficili pugna insoditum reportavit victoriam; dignus de cetero reportare coronam! o felix viator et hospes seculi, qui factus est ex victorie civis eculi, qui suos videre meruit divina dispensatione convivens, cum Angelici societatis, dum castitate cingitur, non negatur, qui meruit fieri paritatem Angelicus, dum pugnavit de sua virginitate terrenus.

accepti vltas
vltas in via
to 1 a.

12 Et quia hæc omnia circa prædictum juvenem divine dispositionis agitantur consilio, nec erat relinquenda a Fratribus de Ordine raptus, qui erat divini miseratione in tam gravi tentatione servatus aliquando Ordini prophetica promissione reddendus; non desinit dictus Fr. Joannes de S. Juliano ipsum in carcere visitare, quem tantum audierat in pugna servare constantiam, et tantum moribus disciplinam. Hic cum Reverendus Pater eundem amorem, quem recipiendo ad Ordinem ipsum et acceperat, sub spe, quod restitueretur aliquando Ordini, in mente serva-

bat. Cui occulte tunicas deferebat indutus, quas ei in camera se expolians dimittebat, ne juvenis tandem defectum pateretur in corpore, qui tanta virtute roborabatur in mente. Se fere per duos annos custoditus in carcere, ostendit ex suæ mentis constantia quantus futurus erat in vita: ejus dum provida mater sua vidit, quod deberet impleri in filio, quod per eremitam prædictum fuerat Spiritu revelante divinum: ne videretur non tam juvenis constantiam, quam Dei providentiam impugnare, dissimulata prudenter custodia, permisit ipsum de fenestra per funem deponi: ubi parati Fratres susceptum eum gaudio Neapolim duxerunt, exultantes in Domino, de recuperato Joseph, qui velut ille spiritum intelligentiæ habuit, et plus omnibus Ægypti Sapientibus intellexit. Quem sic Fratres receperunt instructum de carcere, quasi illic mansisset in studio scholasticæ disciplinæ.

Ultra 2 annos
per fenestram
dimissus venit
Neapolim.

a Terracina et Anagnina nota in dicta Campania Romana
hulterna arches. In diocesi Terracina est Fossa nova, ubi
S. Thomas est vita functus. b Humbertus aut, qui ejus pater
vltas i rtrun treditis Prædicatorum scriptis. Gerardus de Fran-
cheto, lib. 4 cap. 17 asserit eum, cum secum ab . . . Magister
Ordinis Joannes Parisius ad prolesecendum, a consanguineis
raptum in viam, confidentibus de Frederico Imperatore, cum quo
ipsi tunc erant i creatus est Joannes Teutonius, teste eodem
Humberto, anno 1241. Parisius in festo Pentecostes, qui mox
Romam profectus, a Gregorio IX coram privilegio accepit, anti-
xii kalendas Septembris, quo i vita discessit Papa Gregorius.
Sed hoc iter differendum ad annum 1243, ut sequentem, ut ex
scriptis constat. Forsan tamen postea de dicto eum hui
fuit confusus. — c Fredericus Imperator ex Etruria in regnum
Neapolitanum discessit mense Martio anno 1230, et in eo mor-
uit, usque ad Augustum anno 1243, ut sequentem, ut ex
scriptis constat. Forsan tamen postea de dicto eum hui
fuit confusus. — d Fredericus Imperator ex Etruria in regnum
Neapolitanum discessit mense Martio anno 1230, et in eo mor-
uit, usque ad Augustum anno 1243, ut sequentem, ut ex
scriptis constat. Forsan tamen postea de dicto eum hui
fuit confusus. — e Fredericus Imperator ex Etruria in regnum
Neapolitanum discessit mense Martio anno 1230, et in eo mor-
uit, usque ad Augustum anno 1243, ut sequentem, ut ex
scriptis constat. Forsan tamen postea de dicto eum hui
fuit confusus. — f Fredericus Imperator ex Etruria in regnum
Neapolitanum discessit mense Martio anno 1230, et in eo mor-
uit, usque ad Augustum anno 1243, ut sequentem, ut ex
scriptis constat. Forsan tamen postea de dicto eum hui
fuit confusus. — g Hinc hinc sequitur, cum esset circiter 20 annu-
rum, hoc Evangelicæ arbitramur.

Joanne Ten-
tonius.

E

Fredericus
Imp

Innocentius IV
in Etruria.

CAPIT. III.

Studii Colonia sub B. Alberto Magistro, Lau-
rea Doctoralis Theologia Parisiis prælecta.

Postquam vero, Fr. Thomas, sicut divinitus Ordini
deditus, sic fuit divinitus restitutus; magna est Fra-
trum facta letitia, visa subito provisione divina; qui cogitantes nec esse tutum tam nobilem juvenem
retinere in suorum natalium regione, quamvis pa-
rentes ejus et Fratres sui visa ejus constantia ab
ejus impugnatione cessassent, ipsum Romam ad a
Capitulum generale miserunt: in quo providetur
ei propter spem futuri profectus in proximo de stu-
dio generali. Quem cum Frater Joannes Teutonius,
Magister Ordinis in carissimum in Christo filium
suscepisset, duxit ipsum Parisius, et deinde Colo-
niam: ubi sub Fratre Alberto Magistro in Theolo-
gia ejusdem Ordinis florebat studium generale: qui
reputabatur in omni sententia singularis. Quo cum
pervenisset prædictus juvenis et audivisset in omni
scientia profunda et miranda doctorem, gavisus est
se cito invenisse quod quaereret: a quo laurire pos-
set avidus, quod sitiret. Qui ut ostenderet, quia ad
hoc tendebat, quo venerat; cepit nunc modo fac-
turnus esse silentio, in studio assiduus, in oratione
devotus, internis colligens in memm quod postmo-
dum effunderet in doctrinam, qui cum sub velamine
mire

F
Missa Romam,
tunc Coloniæ

studet sub
B. Alberto
Magistro.

A miræ simplicitatis taciturnus absconderet, quidquid a Magistro addiceret et quod Deus ei miseranter infunderet; ceperunt enim Fratres vocare Bovem mutum, ignorantes de eo futurum in doctrina Magistrum. Verum utiliter sibi et aliis quasi mutus ab exteriori erat eloquio, ut cum suis cogitationibus loquacior fieret in secreto, ut inde habundantiam scientiæ faciens citius colligeret, quem nulla exterior lectio impediret. Cumque sic taciturnus proficeret, ejus profectum opinio humana nesciret, cepit Magister Albertus librum de Divinis nominibus B. Thome legere, et prædictus juvenis lectionem attentius audire. Qui cum quidam studens, ignorans quanta virtus intelligentiæ in ipso lateret, ex compassione ad repetendam ei lectionem se voluisset conjungere; ipse ut humillimus grates referens, acceptavit; qui studens cum crepisset repetere, et tamen deficeret; prædictus Thomas, quasi jam a Deo accepta licentia lectionem distincte repetit, et multa, quæ Magister non dixerat, repetendo supplavit; de quo studens admirans, rogavit, ut deinceps Fr. Thomas lectiones repeteret, et sibi in hoc pro gratia mutuae vicissitudinis responderet. Quod cum humiliter promississet, rogavit, ne aliis revelaret, ut ipse adhuc absconditis in sua simplicitate maneret. Qui cum hoc promitteret, graviter tamen se arguens si taceret, indicavit Magistro studentium inventum in dicto juvene sapientiæ inopinate thesaurum. Qui cum occulte loco repetitionis se ingerens, ejus sufficientiam, plus quam a studente audierat, percepisset, Magistro Alberto profectum studium indicare discipuli pro consolatione Magistri. Contigit etiam illis diebus dictum Magistrum disputare difficilem questionem, quam cum Frater Thomas recollectum scripisset in schedula, et quidam studens eam ipsam ante ejus cellam inventam cum gaudio Magistro ostendisset, legens ipsam Magister, et furtim studiosi admirans discipuli, advertit in ipso tam diuturnum silentium, cum tanta simplicitate et puritate conversationis et vitæ, alienius magnæ et occultæ gratiæ non carere privilegio. Unde mandavit Magistro studentium, ut questionem satis difficilem ei committeret, de qua in crastino responderet; quam cum ex humilitate nollet recipere, ex necessitate obedientiæ paruit. Unde ad consuetum forum orationis se conferens, et ad primum actum inchinandum scholasticum Deo humiliter se commendans, ad respondendum de questione, prout divini adjutus auxilio potuit, in scholis in crastino se paravit. Unde cum repetitis argumentis Magistri præmisisset quamdam distinctionem, et ad argumenta sufficientissime responderet, prædictus Magister ei dixit: Frater Thoma, tu non videris tenere locum respondentis, sed determinantis. Cui cum omni reverentia respondit: Magister non video quomodo possum ad questionem aliter respondere. Tunc Magister dixit: Modo respondeas ad questionem per tuam distinctionem, et fecit ei quatuor argumenta tam difficultia quod omnino se eam crederet conclusisse. Ad quæ cum Frater Thomas sufficientissime respondisset, fertur Magistrum Albertum dixisse per spiritum prophetiæ: Nos vocamus istum bovem mutum; sed ipse adhuc talem dabit in doctrina magitum, quod in toto mundo sonabit. Quod dictum prophetium est veraciter adimpletum: nam in toto mundo, dum inter fideles ejus doctrina diffunditur, Ecclesia ejus vicibus edocetur. Juvenis autem, qui cor suum in humilitatis fundaverat pavimento, ex tanti Magistri testimonio, et ex tam honorabili actu scholastico non erexit in superbiam animum, nec mutavit solitæ simplicitatis exemplum: eundem modum vivendi servans in posterum, quem tenebat inchinatum, quomodo prædictus Magister omnes difficiles actus scholasticos ipsi committeret, quem sufficientiorem aliis

inveniret. Post hæc autem prædictus Magister Albertus cum librum Ethicorum cum questionibus legeret, Frater Thomas Magistri lecturam studiose edlegit, et relegebat in scriptis ejus, stylo disertum, subtilitate profundum, sicut a fonte tanti Doctoris haurire potuit, qui in scientia omnem hominem in sui temporis ætate precessit. Et bene congruit Providentiæ Divinæ consilio, ut a lectione libri de Divinis nominibus prædictus Frater Thomas acciperet a Deo loquendi et se manifestandi licentiam, cui concessurus erat sui nominis manifestare doctrinam; et ut a Dei nominibus Divinæ notitiæ lectionem acciperet, quam usque in finem vitæ legendo perderet, quam scribendo etiam mortuus non taceret.

14 Nec vacat a commendatione discipuli, si aliquid subiungamus de commendatione Magistri. Erat prædictus Magister Albertus in omnibus scientiis singularis excellentiæ: de quo cum Summus Pontifex prævidisset, Ratisponensi Ecclesiæ ipsum præficiens in Pastorem; ipse honoris et oneris renuntiatis dignitati, præcegit vitæ contemplativæ et meditationi scilicet magis in Prædicatore Ordine, de quo assumptus fuerat, quietas intendere, quam oneratus Pastoralis curæ negotiis deservire. Qui quolibet die in oratione in sua capella dicebat nimium Psalterium, reliquum tempus reservans ad scibilia meditandum, ut mirandus Magister simul scientiæ studium, et vitæ discipulis præberet exemplum. De quo etiam dicitur, quod mirabilis claruit, quæ ejus vitæ meritum præmonstraverunt; ejus corpus præ devotionis gratia requisitum, quod in tumba positum fuerat, ut est consuetudo, supinam, inventum est, ut sibi moris erat dum viveret, quasi in oratione recubans; cui cito divinum discipulum divinus Spiritus in utroque notabiliter adequavit, sicut ejus vitæ ostendit meritum, et lucens omnibus scientiis documentum.

15 Post hæc autem cum Frater Thomas sic mirabiliter in scientia et vita proficeret, et Magistro Alberto ex commissione Reverendi Patris, Fratris Joannis Magistri Ordinis incumberet, ut Parisiensi studio de sufficienti Baccellareo provideret; Magister prædicti sui discipuli prævidens velocem in doctrina profectum, persuasit per litteras prædicto Magistro, ut de Fr. Thoma de Aquino pro Baccellareo in prædicto studio provideret, describens ejus sufficientiam in scientia et vita. Quem cum non statim duceret acceptandum, adhuc sibi in gratis ignotum; suasu Domini Hugonis Cardinalis ejusdem Ordinis, cui erat de ipso per litteras intimationem, prædictus Magister ipsum in prædicti studii Baccellareum acceptavit; scribens ei, ut statim Parisios se conferret, et ad legendum sententias se pararet. Qui præ humilitate de se semper humilia sentiens, hanc promotionem voluisset renuere, nisi opportunisset Magistri litteris obedire. Factus autem Baccellareus, cum cupisset legendum effundere, quæ tacurnitate deliberaverat occultare; Deus tantam ei infudit scientiam, et in labiis ejus tanta divinitus est effusa doctrina; ut omnes etiam Magistros videretur excedere, et claritate doctrinæ Scholares plus ceteris ad amorem scientiæ provocare. Erat enim novus in sua lectione novus articulus, novum modum et aliarum determinandi inveniens, et novas reducens in determinationibus rationes, ut nemo, qui ipsum audisset nova docere, et novis rationibus dubia demittere, dubitaret, quod cum Deus novi luminis radiis illustrasset, qui statim tam certi cupisset esse judicii, ut non dubitaret novas opinionum docere et scribere, quas Deus dignatus esset noviter inspirare. Unde scripsit in Baccellaria et in principio sui Magisterii super quatuor libros Sententiarum opus, stylo disertum, intellectu profundum, apertum intelligentia

10
AUCTORI
GIL.
DE THOCCO
EX MSS

Alberto Magistro in doctrina et vita sancta similis.

epi. fastidita, quasi Gerre. lis

Baccellareus creditur Parisiis docet Theologiam.

scribit in 6 libris Magistri sententiarum et

has mutus appellatur:

at regni a doctina ejus.

a B. Alberto Magistro hoc est commutatum.

Magister et magitum per orbem antequam dicitur.

ALCOTONE
GUIL. DE THO-
CO EX MSS

A telligentia, et novis articulis dilatatum : ad quarum determinationem rationem cum humanas scientias, quasi ancillas ad artem divine Sapientie in obsequium adduxisset, quas sacris sententiis concordaret; visus est humanas funditus intellexisse scientias, et summum gradum sui studii fixisse in sapientia divinorum, quibus noviter videbatur instructus, et gustu divine Sapientie delectatus, quem jam Deus ducem suorum eloquiorum faceret : quem tanta replevit scientia, ut alios illustraret. Nec absurdum videatur aliquibus, quod in sapientie Divine sententiis, secularibus quis utatur sententiis, cum ab eodem intellectu divino objecta omnium scientiarum prodeant, a quo divine Sapientie veritates emanant, cui omnes scientiarum juris deserviunt, a qua et humanitas acquisita procedunt.

B Et quia tam splendidum luminare, quod misericors Deus in mundi vespera fidelibus vobit mittere, ab ipso quasi mundi principio debuit præmonstrari; ideo in veteri Testamento prædicti Doctoris multiplex figura non defuit, quæ præsignaret divinitus qualis fuit : ut sic nostre Legis fructus temporibus ultimis in figuris præsentarentur antiquis ; et Deus, dum in presentibus impet præterita, ad se ostendat pertinere futura. Unde hic Doctor mirabilis dici potuit esse prævisus in Isaac filio Abrahæ ; qui cum ad agrum Scripturarum ad vespertinum senescens Ecclesie ad meliandam egreditur, sicut ille Rebecca, sic iste in Sponsam Dei sapientiam habere meretur, per quam sicut deposita hydria servo Abraham, etiam camelis, potus tribuitur ; sic per hujus scientiam, quasi hydriam, cunctis fidelibus aqua divine sapientie mira felicitate donatur. Dicit potest hic congrua Jacob, qui post luctum devoti certaminis, et acceptum de rore cæli benedictionis dulcedinem, ad patrem perveniens Scripturarum, hausit quasi Rachelis ovis, id est, Christi fidelibus, potum, et ipsam Racheli Dei sapientiam habere meruit, quam aspiciens concupivit, obtinuitque Angelica in sponsione Israelis vocalulum, postquam de Divinis Scripturis habuit clarum veritatis aspectum. Hic ut Jacob super Petram Christum, dum per humilitatem quævit subditus, fieri meruit meditationis supremus ; unde vidit in somnis scalam, per quam ad summam veritatis notitiam debebat ascendere, eandem attingere, et Angelos ascendentes per scalam, qui orantis Thomæ Deo offerrent oracula ; et descendentes, qui contemplanti revelarent divina in veritate secreta ; et Dominum inmixtum scæle, qui prædicto Doctori ostenderet se inspirasse scientiam, et acceptare doctrinam. Quod bene per modum scæle componitur, quia in ea semper aliquid notum principium, et quasi quibusdam gradibus, congruis propositionibus, conclusio veritatis inferitur.

comparatur
Isaac,

Jacobo,

C Hic est ille Joseph, qui dum Spiritu sapientie repletur in carcere, de quo eductus meruit plus omnibus Aegyptii divine cognoscere, et de utroque Testamento segitibus divini eloqui fragmenta in libris, quasi in horreis collecta servare ; qui, ut ille fratribus suis, primo fragmenta divini eloqui gratis eorum ingenio tribuit, et toti Ecclesie postmodum de alimentis divine Sapientie sine invidie distribuenda providit. Appropriat autem et singulariter dici potest, quod hic fuit quasi alter ille Moyses, qui de aquis mundicie vauitatis eductus, quia de Aquinorum prosapia generator, nunc modo per Plurimum filium matris Ecclesie, cui tollitur, redditur, et uberibus divine sapientie lacte nutritur. Hic est Moyses enim de rubro sub flamma ignis similitudine Dominus loquitur, et hic quasi Deus locutus ei fuerit, edocetur : qui missus ad fratres suos, non sine signis admirandis et prodigiis, duxerit populi delegatur. Hic est Moyses, qui, sub duplici columna nubis

et ignis, fideles de Aegypti tenebris duplicis scientie habitu doctus eduxit : ut in columna nubea intelligatur scientia secularium scripturarum, quam sensibus acquisivit ; et in columna ignis lex illa ignea, quam ex dextera divine largitatis, Deo revelante, suscepit. Hic est Moyses, qui montem divine speculationis ascendens, non sine divini stylo digiti scribentis in ejus animo, sub duarum tabularum similitudine duorum testamentorum scientiam de summa divinorum speculatione portavit. Hic est iterum Moyses, cujus ex divini sermonis consortio facies splendens efficitur, ut non possent filii Israel nisi velatis vultibus in ipsum aspicere ; quoniam Deus decreverat alius illustrare, ut dum holie quorundam facies velato permittent, ad hujus Doctoris intelligentie faciem, aut eam aemulatione aut ignorantie tenebris obcurati eorum aspectus intelligentie non pertingant. Hic est Moyses, qui facie ad faciem Domino loquitur : qui divina, quæ sibi Deus revelare voluit, sic intellexit lucide, velut anigmaticam illam Dei faciem in Scripturis vidisset aperte. Qui cum frequenter raptum a sensibus pateretur, supra humanum intellectum divina vidisse creditur, quibus ejus animus sorberetur : quorum magnitudine intellecta et scripta despiceret pro excellentia illorum, quæ vidisset : sicut circa finem sue vite maxime patuit, cum il præ revelationis magnitudine a scribendo ulterius præ stupore cessavit : quibus cum finem imponit, admiranti de ejus raptu socio mysterium revelavit. Hic disputavit, ut Salomoni a cedro, quæ est in Libano, usque ad hyssopum, qui de pariete oritur, id est, a Dei filio, divinitatis candore de Patre genito, usque ad eundem de gloriosa Virgine cum corpore nostre humanitatis assumpto : a quo sicut studium inspirate veritatis incepit, sic scribendi et videndi terminum in eo, qui scire et vivere dederat, felix morte finivit. Vauum adhuc hic Doctor dici potest, quia ille Thomas non dubius, sed quasi certus in scientia divinorum : qui dictus est abyssus propter profunditatem ingenii, vel qui abyssus in Christi latus invitatus ingreditur, et ad scrutanda divinorum secreta tam certa notitia sibi inspirata descriptis in libris, quasi ipsa haberet præ oculis, et quasi ipsa manu contingeret, quæ intelligentie digito indicaret : ut jam non restaret amplius, nisi ut supra intellectum, quantum homini erat possibile, in divinitate ipsum conspiceret, quem supra alios anigmaticè ducisset. Sic autem mirandus Baellaris Doctor futurus finivit sententiis ; relinquens Scholares ad futurum ejus Magisterium avidos, quos fecerat, dum doceret attentos : delectus Deo, qui scientiam tribuit, et acceptus hominibus, quibus quasi novis radiis veritatis illuxit.

F Post decursum studii fructuose completum, cum tempus instaret, quo Baellaris Theologie erant Parisiensi Cancellario presentandi ; non servato ordine secundum anticipationem temporis consueti, mandavit prædictus Cancellarius Priori Parisiensi Ordinis Fratrum Predicatorum, ut ex parte sua mandaret prædicto Fr. Thomæ, ut ad recipiendum Magisterium in Theologia, non obstante consuetudine quæ erant sibi aliis preferendi, sine contradictione aliqua se pararet. Qui humiliter se excusans propter defectum scientie et ætatis, obtinere quod exisaretur non potuit, propter præceptum obedientie, quod egerit. Qui humiliter suscipiens omnis impositionem, ad locum orationis se contulit : in quo prostratus cum lacrynis oravit Deum, ut ad suscipiendum et exequendum Magisterium, scientiam et gratiam dignaretur sibi infundere, quem dignatus adhuc fuerat indignum multis gratis provenire. Et incipiens Psalmum : Salvum me fac Deus, quoniam diminute sunt veritates a filiis hominum, dum orans

Creandus
Magister in
Theologia,

cum

AUCTORE
GUIL. DE THO
CO EX MSS.
IN SOMNO, PER
VISIONEM
INDICATO THE-
MALE, CONFIR-
MATUR:

Ps 103, 13

A cum lacrymis obdormivit : et ecce ad eum nuntius
coelitus missus est Frater quidam ejusdem Ordinis an-
tiquus, admodum reverendus, et dixit ei : Fr. Thoma,
quid Deum oras cum lacrymis ? Respondit : Quia im-
positum est mihi onus Magisterii, ad quod scientia
mea non sufficit : et quod propinquum pro meo prin-
cipio, non occurrit. Cui senex dixit : Ecce exauditus
es, suscipe onus Magisterii, quia Deus tecum est.
Pro tuo autem principio nihil aliud proponas, nisi
hoc : Rigans montes de superioribus tuis : de fructu
operum tuorum satiabit te terra. Quo dicto Frater
Thomas exigulus, Domino gratias reddidit, qui eum
velociter exaudivit. Quod verum non solum thema
fuit principii, sed totius sui sufficientiam studiū in-
dicavit : quia ex his, quae de montibus divinae spe-
culationis acceperat, totam Ecclesiam, quasi agrum di-
vini seminis completum sapientiae pluvii satiavit.
Est enim omnibus manifestum, quod in toto mundo
inter fideles Catholicos in Philosophia et Theologia
in omnibus scholis nihil aliud legitur, quam quod de
ejus scriptis hauritur : quamvis multi alii Magistri
ejus stylium scribendi, quod poterant studio, imi-
tantes, quasi ex ejus scriptis clavem habentes scien-
tiae, ingressi sunt divinarum secretorum cellaria : et multa
volumina scripserunt, suum exervitantes studium
supra positum dicti Doctoris fundamentum : divina
dispensatione mirabiliter permittente, ut quicumque
ab hujus Doctoris scriptura volunt divertere, con-
tingat eos aut in fide aut moribus aberrare : ut sic,
sive qui sequuntur commendent quod asserunt, sive
qui detrachunt veritati, testimonium referant, quod
a veritate discedant.

a Anno 1245 habitum est Capitulum generale 23, quod ter-
tium fuit sub Joanne Teutonico. Nam un. 1243 habitum Parisi-
us, anno 1244 Bononiae, et postea anno 1246 iterum Parisius,
de quibus ex Bernardi Guidonis Chronico agit Malenda, omisso
tamen Romano, quod in hunc Actis indicatur. — b Huc con-
tingerunt sub Joanne Teutonico Magistro Generali Ordinis, cujus
loco intrinsecus erat nomen Joannis a Vercellis, qui post Humbertum
fuit sextus Generalis. — c Hugo de S. Caro primus
Ordinis Praedicatorum Carduachis, creatus tempore Concilii
Lugdunensis anno 1245, mortuus anno 1264. — d De hac re-
velatione agitur infra num. 48.

CAPUT IV.

*Libri conscripti. Errores variorum confutati.
Judei conversi.*

Habet plurimos
discipulos,
eum deus
creavit Docto-
res:

Post Magisterium praedictus Doctor cum cepisset
disputare et legere, tanta multitudo scholarum ejus
scholas intrabat, ut vix eos locus scholarum caperet,
quos tanti Magistri doctrina traheret, et ad pro-
ficiendi studium provocaret. Sub ejus Doctoris lucida
et aperta doctrina floruerunt quamplures Magistri
religiosi et seculares praepter modum docendi com-
pendiosum, aptum et facilem : qui pro eo quod
fuit insolitus, simul cum ejus scientia creditur fuisse
divinitus inspiratus. Qui Doctor visus est quasi cum
seculari scientiarum ingrediens, et plenus oculis
exerpsisse de sensibus, et plenam manum habere de
Apostolicis copiosis fragmentorum sacrae Scripturae :
quae Deus mandavit Apostolis, ne perirent, colligere,
et futuris Doctoribus componenda servare. Qui de
sacrorum Doctorum horreis plenis frumento, de
utriusque Testamenti excussis segetibus utiliora col-
legit in libris, et nulla Scripturae veritas remansit
sibi abscondita, nec Doctoris ejuscumque Scriptura
inaccessibilis, involuta. De quo ut sciretur quantum
donum scientiae hujus Doctoris latebat in corde, con-
cessum est ei divinitus, ut manifestaret in opere
multipliciter scripturarum. Nam praeter opus, quod fe-
cit super quatuor libros Sententiarum, Summam
fecit, quam distinxit libris, materiam quatuor libro-
rum aliter ordinans : quam cum pluribus artibus
amplavit subtilibus rationibus, ipsas determinans
Sanctorum auctoritatibus. Scripsit etiam librum, qui
intitulatur Contra Gentiles, stylo disertum, et ratio-

scribit Sum-
mam Theolo-
gicam.

num novitate et subtilitate profundum : in quo miro
modo ostendit, quod ex proprio ingenio habuit, et
quod rapti mentis in Deum orationibus impetravit.
Per quod manifeste ostendit aliis gentibus, fidei non
subjectis, quanta sit veritas fidei Christianae : quae
si humanam rationem transgreditur, rationibus ta-
men naturalibus, si pro sua altitudine non probatur,
verisimiliter suadetur : ut ipsi infideles ex hac scrip-
tura ad fidem habeant auditum, et dictae scripturae
habere non renuant intellectum : dum advertunt,
quod fidem nostram rationibus non possunt impu-
gnare, quibus nequeant defensores fidei rationibus
respondere. Unde cum praedictum librum scriberet,
frequenter visus est quasi totidie a sensibus alie-
nus, qui divinis revelationibus semper erat intentus.
Scripsit praedictus Doctor opus super quatuor Evan-
gelii, Sanctorum auctoritatis viro modo contex-
tum, ex quibus sic Evangeliorum continuavit histo-
riam, quasi minus Doctoris videretur esse Postilla : in
quo opere mirandum creditur Deus ostendisse mira-
culum : quia discurrens per diversa monasteria, et
diversorum Sanctorum legens volumina, pro majori
parte ipsorum auctoritates mente retinuit, quas in
exponendo notavit : nam eodem agebatur spiritu,
quo legendo Doctor colligeret, quae scribendo serva-
ret. Propter quod opus fecit Postillam super Evan-
gelium B. Joannis, in qua ostendit, quam alte de suo
ingenio, adjunctis per gratiam, ad profunda mysterii
libri pervenerit, quae Sanctorum auctoritatibus de-
claravit. Scripsit super Epistolas Pauli omnes, quarum
Scripturam praeter Evangelicum super omnes
commendabat, in quarum expositione Parisiis visio-
nem praefati Apostoli dicitur habuisse. Scripsit super
Isaiam, in cujus quodam textu difficili post orationes
frequentes et lacrymas, beatorum Apostolorum Pe-
tri et Pauli, qui ipsum instruerent, habuisse dicitur
visionem. Scripsit super magnam partem Psalterii.
Scripsit super Job ad litteram, quem nullus Doctor
litteratior tentavit exponere propter profunditatem
sensus litterae, ad quam nullus potuit pervenire. In
quo opere, quasi inter eum et amicos suos arbiter
fuisset de communi concordia positus, sic respondit
ex utraque parte ad singula, velut si quislibet, quod
proponeret arguere, potuisset ei orelemus revelare.
Scripsit insuper quaestiones de potentia, de veritate
et malo, magna volumina. Scripsit librum, quem
nominavit Compendium Theologiae, quaestiones de
Quodlibet, de Perfectione vitae spiritualis, de Substan-
tiis separatis, quaestiones de Anima, super Diony-
sium de Divinis nominibus, de Trinitate, de Hebdom-
adibus Boetii, et alia multa opuscula Theologiae
veritatis, plusquam xx diversis Dominis et Religiosis
personis : quibus sicut ei mittebant dubia, dabat
illuminatus divinitus de veritate responsi : ut nullum
in humanis intellectum ejus late-ret dubium, ad ejus
non pertingeret divinum luce secretum. Scripsit
etiam de Corpore Christi de mandato Papae Urbani,
in quo omnes, quae de hoc sunt Sacramento, veteres fi-
guras exposuit, et veritates, quae de nova sunt gratia,
compulavit. Scripsit etiam super librum de Canis et
compositiones Proculi. Scripsit etiam super Philoso-
phiam naturalem et moralem, et super Metaphysicam :
quorum librorum procuravit quod fieret nova
translatio, quae sententia Aristotelis continet clarius
veritatem, et alia multa opuscula de naturalibus
quaestionibus, et aliqua scripsit super Logicam : et
quicquid potuit legere, divino adjuncto lumine, potuit
explicare. In quo ostendit Deus, quod ipsum ad per-
quirendam omnium veritatem elegerat, quem de
omnibus praeter ceteris illustrabat : quia nunquam in
praedicando posuit obicem, a quo orando quaereret
veritatem. Unum videtur Deus in dicto Doctore, dum
viveret, manifestum ostendisse miraculum, ut tam
modico

D
AUCTORE
GUIL.
DE THO.
CO EX MSS.
CONTRA GENTILES

supra 4
Evangelia,

Postillam in
Evangelium
S. Joannis :
B

in epistolas
... Pauli,

et Isaiam.
Psalms al-
terius, Iohann,

varios tractatus
et opuscula.

B

officium de
vca. Sacra-
mento,

varia philoso-
phica,

ALFONSO
GUIL.
DE THOCO,
CX MSS.

a

infra. Quamvis

p. n. h. u. s. n. a. p.
h. u. s. n. a. p.
t. e. m. p. o. r. e. d. i. c. t. a. t.

etiam dicitur
m. n. s.

contra Aver-
rois etiam
quod Averrois
non erat in-
tellectus, scri-
bitur.

A modico tempore (forte in a viginti annis, qui inter Magisterium ejus et obitum in vita fluxerunt, bis eundo Parisiis, et in Italiam redeundo) tot potuerit libros per suos scriptores in scriptis redigere, tot quaestiones tam sufficienter discutere, et tot novitates scribendo docere: ut non videatur totum tempus suum occupasse, nisi in sanctarum meditationibus Scripturarum, quod comedendo, ambulando et quidquid aliud faciendo, non putabatur contemplando potuisse aliud melitari, nisi quæ post comestionem oportuisset scribere vel dictare. Quod potuisset tot libros in tam brevi tempore facere, etiam per aliud admirandum indicium Deus mirabiliter demonstravit. Nam ut vera relatione sui socii et suorum studentium scriptorum veraciter est compertum, quod prædictus Doctor de diversis materiis tribus scriptoribus et abigendo quatuor in sua camera eodem tempore, Spiritu revelante dictabat: ut videretur Deus simul ejus intellectui diversas veritates infundere, quas simul non absque miraculo manifesto dictaret. Et non videtur Doctor iste mirabilis ignota querere: sed quasi collecta divinitus in ejus memoria de thesauro spiritus multiplex Sapientie revelare: quasi videretur esse hujus Doctoris scientia

B habitus mundana doctrina fluxus Scripturarum, et de divina Sapientia fonte descendere, quem in diversos libros, quasi diversos rivulos derivaret. De quo testatur scriptor suus quidam Bruto, Evens Garrib, Treverensis diocesis, quod postquam dictaverat sibi et duobus aliis scriptoribus, tanquam fossus præ labore dictandi, ponebat se dictus Doctor preparationis gratia ad quietem, in qua etiam dormiendo dictabat. De ejus ore dormientis, quæ audiebat prædictus scriptor, redigebat in scriptis, continuando materiam, de qua ante scripserat: ut intellectualis anima a carnis onere videretur esse soluta, ut posset dicere: Ego dormio et cor meum vigilat, qui etiam vigilans cum Deo contemplationis otio dormiebat.

10 Quantum autem fuerit Ecclesie utilis hujus doctrina Doctoris, non solum ad manifestationem utriusque Testamenti Catholice veritatis, sed ad confutationem pravitatis hereticæ, Deus in ipso principio sui Magisterii, et demum miseratus ostendit. Nam præter prædicta magna volumina, quasi fidei Christianæ in sanctis montibus posita fundamenta, in quibus antiquas hæreses confutavit, suo etiam exortus tempore divino Spiritu revelante destruxit, quorum hæresum prima fuit Averrois, qui dixit unum esse in omnibus hominibus intellectum.

C Qui error malorum fovebat erroribus, et Sanctorum virtutibus detrahebat: dum uno existente in omnibus intellectu, nulla esset differentia hominum, nec distantia meritum. Qui tantum invaluit etiam in simplicium mentibus, neque se periculose infudit, ut requisitus quidam miles Parisius, utrum de suis criminibus se purgare vellet, responderit: Si anima B. Petri est salva, et ego salvabor: quia si uno intellectu cognoscimus, uno fine exiti finiemur. Quem errorem cum essent scholares Colardus imitantes, qui Averrois erant communiter sectantes; poterat prædictus error plures inficere, quibus potuissent prædictum errorem sophisticis rationibus persuadere. Unde contra hunc errorem prædictus Doctor fecit scriptum mirabile, in quo præter rationes fidei, quibus prædictus error illiditur, per dicta etiam Aristotelis, quæ Averroes male intellexerat, a radice evellit, et nihil rationis habere demonstrat: ut nullus, qui posset dicta Aristotelis capere, qui sit prædictus error irrationalis, dubitaret.

20 Post hunc errorem prædictus Doctor Parisius destruxit alium de nova exortum: qui error non fuit ab infideli commentatione exortus, sed a fide-

bus, in hoc non fidelibus, b. Guillelmo de Sancto Amore, Segero et aliis eorum sequacibus adinventus. Qui errando dicebant, quod Religiosi mendicantes, non laborantes manibus, non poterant in sola studii contemplatione salvari, consiliorum perfectioni et supererogate justitiæ detrudentes: addentes et multa alia erronea simul et falsa sophismata contra Religiosos, paupertatem, et eorum salutaria instituta; volentes funditus paupertatis Religionem suffocare, quas, sola eos stimulante invidia, non poterant tolerare. Quorum error tanto magis periculum fidelibus offerebat, quapto magis magistratus auctoritas fidem dabat: quem cum redigissent in scriptis, accusaverunt suam malitiam, a qua nec diutius meditantes, dum scriberent, se avertere noluerunt: advertere nolentes, quanta erat iniquitas Sanctos Dei ex sola invidia impugnare, qui ad eorum perniciem voluminem volans maledictionis et impietatis hereticæ scripturavit. Quod tum, ut in aures divulgaretur universalis Ecclesie, ad pauperum Religiosorum infamiam, et subversionem religionis paupertatis et vite, ac in ruinam dejectionis perpetuam, sanctissimo Patri Domino e. Clementi Papæ quarto, quasi zelatores Ecclesie, et propagatores fidei obtulerunt. Quod cum ad petitionem Reverendi Patris Fratris d. Joannis de Vercellis præfati Magistri Ordinis, cui incumbebat, de mandato Summi Pontificis, prædicto volumini respondere, fuisset prædicto Doctori cum Avignie in Capitulo esset eorum Fratribus non sine singultu et lacrymis assignatum, qui de statu Ordinis et pugna adversariorum tam gravium dubitabant; Frater Thomas ipsum volumen accipiens, et se Fratrum orationibus recommendatis, cum perlegisset attentius, et intellexisset profundius, reperit prædictos Magistros, quos non amor agnitæ veritatis afflabat, nec zelus fraternæ salutis accendebat, sed veritatis amula, et inimica caritatis invidia perurgebat, a fundamentis errasse fidei, et male intellexisse Sanctorum auctoritates inductas. Unde vocatis iterum in Capitulo de mandato Magistri Ordinis Fratribus, Frater Thomas afflatus divino Spiritu, quo in omnibus agebatur, dixit: Fratres, in Deum confidite, qui vos vocavit in summi obsequium: quia libellum legi impugnantis perfidiam, et inveni ipsum male fundatum in veritate fidei, et male constructum Sanctorum auctoritatibus in auxilium filamenti. Cui respondendo libello invocato sancto Spiritu, qui falsa demutat, cum revelat abscondita, per libellum veritati consonum respondebo. Quem cum in modico tempore de mandato Summi Pontificis perfecisset, respondens argumentis nefariis et superpositis fidei fundamentis, libellum Summo Pontifici obtulit. Quem acceptans et mere Catholicum iudicans, condemnavit libellum oppositum, et in fide suspectum. Quem libellum ad explicandum eorum malitiam, et Dei iustitiam a Dei Vicario implorandam incipit: Quoniam ecce inimici tui sonnerunt, et qui oderunt te extulerunt caput. Super populum tuum malignaverunt consilium et cogitaverunt adversos Sanctos tuos etc. Quem librum non est visus prædictus Doctor sic composuisse humano ingenio, sed potius in Spiritu accepisse de dextera sedentis in throno. In quo cum omnia tela hostis nequissima prædictus Doctor penitus extraxisset, Summus Pontifex ipsum libellum, et nefarias condemnans auctoritates, ipsos Magistros errorum cum suis complicitibus de cathedra deposuit, et expulso de Parisiensi studio omni dignitate privavit. Prædictus vero Doctor post divinitus obtentam victoriam non elatus, sed humilior Deo factus Parisios rediit, et ad confusionem insultantium contra Sanctos, et consolationem sequentium veritatem, prædictum libellum, quem ad articulos disputans fecerat, publicavit: in quo ostendit fundamenta esse firmis-

D
Guillelmum de
sancto Amore
etiamque sequa-
ces habentes
O. dices. Men-
dicantem.

etiam scripto
Clementi IV
et talo,

e
f
d

de erroribus
convenit,

F

etiam e catho-
lica iustitia,

b

A sima Religionis, consultam a Domino viam voluntariæ paupertatis, a quibus erravit persecutorum malitia pertinax, ausa in ea salutis perniciem ponere et occasionem ruinæ. Et quia consonum erat, quod in victo Ecclesiæ Pugili aliquis favor ad augmentum Ecclesiasticæ disciplinæ consurgeret, qui ad studium animaret, pro prædicto spectabili triumpho victoria ab Illustri Rege S. e Ludovico Ordo Prædicatorum habere meruit in sacra Theologia Parisiis duas scholas, ut ex eo Ordini honor consurgeret, unde prædictus Doctor Ecclesiæ adversarios fidei scholasticæ disputatione vicisset.

Fraterculos de
vita paupere,
inducens
novum Spiritum
libertatis,

21 Destruxit et tertium pestiferum pravitatis errorem Doctor iste mirabilis, qui error antiquus extitit, et perniciosior de novo surrexit, qui sub pio nomine omnem impietatis perniciem continens, vucatur de novo spiritu libertatis. Cujus sectatores simul et inventores se nominant Fraterculos de vita paupere, ut etiam sub hoc humilitatis Sophistico nomine simplici corda seducant: quos captos potius hæretica pravitæ fermentant, quorum mentes, dum non probant unum a Deo sint spiritus, sic mendax spiritus dementavit, ut quasi sub uno capite Christo duas figant Ecclesias: unam carnalium, super quam Summus Romanus Pontifex præsidet, sub quo per diversas provincias ipsam Prælati ejus auctoritate gubernant. Contra quam Ecclesiam, quæ Christo copulatur in Sponsam, sic profano ore blasphemant, ut hæc reprobata, aliam mentiantur esse Ecclesiam spiritualium, de qua esse se asserunt, inventores erroris pariter et sequaces. Qui dum dicunt se duci spiritu libertatis, in omnem servitutem pravitatis hæreticæ eodem spiritu præcipitante labuntur, criminibus miseris, quia divisionis spiritus et erroris, quot potuit ipsorum phantasias subvertere, tot dedit sectas pravitatis hæreticæ invenire. Quorum dementia ad fundandus in ruina sine fundamento hæreticus pravitates, tertium novum fingit statum, et sine testatore Christo novi spiritus Testamentum, sub quo status Ecclesiæ debet hoc novo tempore immutari. Quorum errores prædictus Doctor in suis scriptis in diversis locis elisit: ostendens post Christi Evangelium et filii Dei altimum Testamentum, per quod in hereditatem celestem fidelis omnis ingreditur, nullum alium statum Ecclesiæ debere succedere, sed istum, qui nunc est gratiæ, preparativum gloriæ, usque ad finem seculi permanere. Et quia ex dictis Abbatibus Joachim prædicti hæretici fomentum sumunt præfati erroris pestiferi, prædictus Doctor in quodam monasterio petivi librum præfati Abbatis, et oblatum totum perlegit, et ubi aliquid erroneum reperit vel suspectum, cum linea subducta damnavit, quod totum legi et credi prohibuit, quod ipse sua manu docta cassavit. Contra quem errorem pestiferum sanctissimus Pater Joannes Papa xxii, ad quem pertinet hæreses condemnare, mirandam edidit decretalem, quorum errores, dum in ipsa descripsit, sacri canonis auctoritatibus, potenter elisit.

Propugnat
auctoritatem
Summi Pontificis
contra
errores Græcorum,

22 Destruxit quarto prædictus Doctor illum antiquum Græcorum Schismaticæ pravitatis errorem: qui præter alias hæreses, in quas schismaticæ pravitatis zelus ipsos præcipit, in hunc devenerunt errorem, ut Romano Pontifici, Successori S. Petri Christi Vicario, obedire recusent. Contra quos de mandato Summi Pontificis h. Urbani specialem tractatum edidit, in quo per Doctores Græcorum ipsos perspicua veritate convicit. Nec solum præfatus Doctor prædictos destruxit errores, sed tot, quot potuissent succrescere, si contigisset prædictum Doctorem tut veritates fidei non docere. Erant enim Scriba doctissimus, proferens nova et vetera de novo et veteri Testamento. Sed quia frequenter contigit,

Martin T. I.

quod, dum intellectus superius subtilia speculatur, affectus inferior a devotione remittitur, prædictus Doctor ad excitandam devotionem die quolibet legere unam lectionem sibi de Patrum Collationibus solitus erat. Interrogatus autem cur lectioni huic intentus, interdum speculari dimitteret; respondit: Ego in hac lectione devotionem colligo, ex qua facilius in speculationem consurgo, ut sic affectus habeat, unde se in devotionem difundat, ut intellectus ex hujus merito ad altiora ascendat. In hoc sui Patris Domini imitatus exemplum, qui in dicto libro legens frequentius, magnum perfectionis apicem apprehendit: unde creditur prædictus Doctor nihil minus habere a Doctoribus magnis in gloria, qui nihil minus in vita, in sanctitate habuit, et doctrina: sicut Fratri Alberto de Brixia, qui etiam in vita et post mortem miraculis claruit, vigilanti et oranti fuit i aperta visione monstratum, beatos Doctores Augustinum et Thomam pares esse in gloria, licet Augustinus infusa præcederet, et Thomas supra Augustinum virginitate polleret. Quam visionem apertam prædictus Frater Albertus adjuratus compulsus est revelare, cum frequenter fuisset auditus asserere, prædictum Thomam magnum Sanctum esse in patria, et hoc publice prædicare: quia nullus potest de tanti Doctoris dubitare gloria, ejus tam certa testimonia sunt de vita.

D
AUCTORE
GUIL DE THO-
CO EX MSS.,
quodque legi
Collationes
Patrum:

S. Augustino
ostensus in
gloria æquali,

scr. pro oppu
gnat,

23 Et non solum Deus voluit per prædictum Doctorem hæreticam pravitatem convincere: sed etiam cæcitas Judæicæ tenebras misericorditer dignatus est illustrare. Nam in Moluria castro Domini h. Richardi Cardinalis prope Romanam, cum prædictus Doctor in festo Nativitatis Domini cum prædicto Domino moraretur, et ad eum duo magni Judæi litterati et divites, sicut omni anno consueverant, convenissent, rogavit prædictus Dominus, ut præfatus Doctor cum eis de eorum conversione tractaret. Cum quibus cum diutius contulisset de Lege veteri, et Salvatoris adventum probasset per dicta plurimum Prophetarum, dedit eis terminum in crastinum, ut de eorum conversione, et super his, quæ proposuerat, responderent. Pro quorum conversione cum pius Doctor orasset, et cum petivisset a Dei Filio, ut sibi in sææ natiuitatis gaudio concedere dignaretur, ecce Judæi in termino præfixo ad prædictum Doctorem conveniunt, convertuntur, confitentes se non posse spiritui sapientiæ, qui in ipso loquebatur, resistere, nec contra hoc, quod pure suaserat, respondere. Fit magnum de festo Nativitatis Domini gaudium, et pro eo quod Judæis perfidis conversionis beneficium hoc est Deo miserante donatum, Dominus Cardinalis de utroque festum cum magno gaudio celebravit. Consueverat autem prædictus Doctor quolibet anno in prædicto festo aliquam novam habere de Dei et gloriæ Virginis Filii visionem, quæ rationem ejus adferret gaudium, et animi satiaret affectum.

k
conversit
duos Judæos

F

a locis hic ante expulsi. In codice nostro pergameno legitur forte in paucis annis, in h. S. Bernardi Guidonis notantur circiter annu viginti, uti etiam in Chronico brevi de ortu et obitu S. Thomæ eodem vice unum. Interim in apographo nobis Colonia missa, numero Arabico legitur forte in annis 25, pro annis 20, quod indicere voluimus. Ceterum longiorum de scriptis ab eo libris disputationem non est nostram uliungere. — h. De Guidonis de sancto Amore episcopo sequacibus præfati legi Constitutionem Henrici Spindam ad dissolutionem Ecclesiasticam: de postulatione, quæ de ejus condemnatione anno 1255 traduntur, et quæ ab Odorico Raynbro Presbytero Congregationis claustrali latius in Annalibus etiam Ecclesiasticis deducuntur ad dictum annum 1255, uti 1256 et 1259. Poterat Abrahamus Hæzerus conspectum sub nomine S. Hildegardi prophetam, quam invenit suis Annalibus ad annum 1175. item 39, ad jam præfata tempora referre, et cum apocalypsis Guidonis de S. Amore, aut Bullis Pontificis, quibus ea perniciosa doctrina inseratur et damnatur, conferre, ne plane eadem ubique eundem reperiret. Aversit Hæzerus se illam prophetiam excludere ex vetusto codice, cui titulus erat Manipulus Florum Thomæ Gilberti, qui a dicto eodem tempore, quo Guidonis de sancto Amore Parisiis studiorum causam erexit et gradum Doctoris sacre Theologiæ ascendit, postmodum in Italiam progressus, atque in Ordinem Fratrum Minorum adscriptus, ultimam illius partem Aquile transiit, et ne ad celebrandum Missam egeretur, publicè sub impularit. Huic ergo Codici, ne periret, unjuncta aut assuta

Guidonis de
S. Amore,

Prophetia sub
nomine S. Hil-
degardi con-
fusa.

AGGTONÆ
GUIL. DE THO-
CO. EX MSS

A *fuit illa dicta tempore confecta propheta : cuius initium est apud Boetium : Insurgent gentes, quæ comedent peccata populi, tenentes Ordinem mendicant etc. Hæretici nostri temporis eandem prophetiam plurimum immutarunt hoc exordio : In diebus illis exoriet gens lasciviosa, pomposa, rapida, perfida, et exosa, quæ peccata populi mendicantium specie tenentes etc. Et ut plena esset mentiendi accurata, præfuit hæreticus fabulatori fugunt, monasterio S. Hildegardis per Germaniam bello destructo, volumina ejus antiqua prius aut alio translata esse. Inde poluerunt ergo habere, quæ tam libere proferunt, nisi ex proprio cerebello? Fumus nos anno 1660 in monasterio Lingonis, et sacras S. Hildegardis reliquias et arcebat, et antiqua volumina ejus, quæ etiamnum ibi extant, manuscriptorum in membrano, periculis, nihil ejusmodi reperimus. Interim nonnulli Catholici, verba immutatis popere prius immutarunt, et ubi apud hæreticos leguntur salubritatem mortales, substituerunt SOCIETATEM sectantes, aut quid simile : quod per transennam hæc dici debere locum regeret. Henricus de Gandava auctor corrus in Appendice de scriptoribus Ecclesiasticis testatur S. Thomam operante subtilissimo errore Guilhelmi refutasse. — C. Clemens IV. scribit ab anno 1265 ad 1268. d. Joannem de Veracellis vi. Generalis tractatus creatus est anno 1265, in ea præfutura mortuus anno 1285. — E. Adversus eo tempore Parisius S. Ludovici, ultimam contra Sarracenos postea ultoribus expeditio anno 1269, mortuus anno sequente. — F. E. et c. et c. Abbas Joannes anno 1202. g. et c. et c. in Estreparagante, Sancta Romania, de Religiosis domibus, in 6. h. Urbanus IV. scribit ab anno 1261 ad annum 1264. — G. Hic et c. late descriptus in Processu Canonizationis anni 132, et inde a Bernardo Guidonis, uti videtur apud Mombritium : quæ etiam S. Antoninus et passim alii habent. — H. Richardus Annibalicus, Dominus castri Moluria infra montes Tuscanos, creatus Cardinalem anno 1237, mortuus Langhoni in Concilio generali anno 1274.*

CAPIT. V.

Humilitas et puritas animi.

Virtutibus
prædictis,

Et ut radix hujus Doctoris scientiæ, quæ et tam multipliciter erat in fructibus multiplicandæ doctrinæ, nos aliquo modo non lateat : sed ad Dei et Sancti habemus, et exemplum omnibus innotescat, præterire non debemus narrationem morum actuum et virtutum. Erat enim prædictus Doctor in sui reputatione humilissimus, corpore et mente purissimus, oratione devotus, consilio providus, conversatione plenus, caritate diffusus, intellectus lucidus, ingenio acutus, judicio certus, memoria retentivus, a sensibus quasi ipseque elevatus, et omnium quasi contemptivus temporalium, ut omnium virtutum noster homo habere habuit, ex quibus sibi ad meritum et alius in exemplum similes producerentur effectus.

suavitati humi-
litatis obque
tantæ gloria :

Et primo de ejus humilitate narrandi virtutes ejus summus principium, a qua omnium virtutum proficit incrementum. Unde de sua humilitate fertur prædictus Doctor in sua puritate dixisse : Regebat Deo, nunquam de mens scientia, cathedræ magistrali, et de nullo acti scholastico habui motum inanis gloriæ, qui meum a sede humilitatis extolleret animum. Et si primum motum præveniente rationem habui, ejusdem rationis judicio superveniente depresso : non enim potuisset in tam sublime erexisse animum ad divinam, nisi ad fundamentum humilitatis sue deposuisset humana. Erat enim sibi conscius a Deo se scientiam hanc habere, qui deberat : ideoque in suo animo motum inanis gloriæ habere non potuit motum, qui quoties seibat sibi fieri divinæ veritatis influxum. Cujus humilitatis indicium ex humi ejus conversatione ostenditur : ex qua, qualis fuit interior ejus animus, elocetur. Unde enim potuisset Doctor mirabilis ex illa sublimi speculatione a divinis ad humana descendere, sic erat in conversatione tractabilis et in locutione suavis, ut vere ostenderet a Christi forma suæ exemplariter procedere, ejus vitium meruit et contemplando cognoscere et prædicando docere quia non potuisset a Deo tantam habere scientiam, nisi vivendo prius didicisset ejus humilitate doctrinam.

In conversa-
tione suavis,

cum Fratre
externo Romæ
navigat hu-
militate :

Et de ejus mirabili dictæ humilitate, quod cum in Bononiensi conventu prædictus Doctor transiens moraretur, et more solito per claustrum contemplativus mœderet, quidam Frater aliorum conventus, qui Doctorem non noverat, venit ad eum, petita et obtenta licentia a Priore, ut cum eo qui primo ces-

curreret, in civitatem ad sua negotia ire liceret : et dixit ei : Bone Frater, Prior mandavit, quod veniatis mecum. Qui statim inclinans caput, secutus est eum. Post quem cum non potuisset sic festinanter incedere, frequenter relargitus a socio, se humiliter excusabat. Cives vero, qui cum noverant, admirati, quod tantus Doctor post Fratrem tanta conditionis incederet, de quo erat dignus, ut præiret : cogitantes hoc ex errore contigisse aliquo, indicaverunt Fratri, quis esset ille, quem diceret. Qui conversus ad Fratrem Thomam, petivit veniam, ut ejus ignorantie indulgeret : et conversis prædictis civibus cum reverentia Magistrum interrogantibus, de tanto humilitatis exemplo respondit : Quod in obedientia perficitur omnis religio, quæ homo homini propter Deum subjicitur, sicut Deus homini propter hominem obedi-
B *arguo animam fert contra-
tiam senten-
tiam defendi,*

27 Aliud humilitatis exemplum ad prædicti Doctoris perfectionis indicium fuit ab his, qui fuerunt cum ipso Parisius, juridica assertione relatum. Qui cum quidam Religiosus Parisius deberet per Cancellorum examinari ad Magistrum, in vespere, sicut est moris, licentiaudus de objectis questionibus opinionem contrariam tenuit veritati, quam in suis scholis prius Doctor determinaverat. Cui cum vir ille patientissimus non reputans : sibi præjudicatum, in quo ei fuerat a Magistro adhuc novitio contradicendum, quasi vere humilis, qui sui contemptum magnanimitus contemnebat, quævis mente et verbo tranquillus, cum Fratribus sociis rediit ad conventum. Studentes vero, et prædicti socii ejus, non ferentes talem injuriam, dixerunt : Magister, nos graviter in vestra persona sumus offensi, quia ille Magister contra opinionem vestram non debuit dicere, et vos non debuistis hanc veritatis injuriam coram omnibus Magistris Parisiensibus sustinere. Quibus quietus Magister plus in animo quam in verbo respondit : Fili, visum fuit mihi novo Magistro in suo principio esse parcendum, ne confunderetur coram omnium Magistrorum conspectu. De mea vero doctrina non dubito de ejusdemque contradictione Doctoris, quam operante Deo firmavi Sanctorum auctoritatibus et rationibus veritatis. Si tamen Fratres violenter aliud, die crastino supplere poterō, quod omni. In crastinum autem cum ad idem in aula Domini Episcopi coram eisdem Fr. Thomas cum studentibus convenisset, et eadem questiones fuissent et determinationes per Licentiatum sine correctione aliqua repetitæ : Frater Thomas cum omni moderamine dixit : Magister, ista vestra opinio, salva veritate, teneri non potest, quia est contra tale Concilium : unde oportet vos aliter dicere, si non vultis a Concilio discordare, Tunc aliter dicere cepit, sed opinionem in sententia non mutavit. Contra quem iterum arguens, et Concilium contra ipsum adducens, compulsi ipsum suum confiteri errorem, et petere humiliter a prædicto Doctore scribere plenius veritatem. Tunc Frater Thomas dixit : Multo bene dictus, et docuit ipsum quod erat pro veritate tenendum. De quo Magistri omnes admirati sunt de tranquillitate mentis ejus et verbi, qui se arguebat adversarium, quasi doceret discipulum, et quod tantæ scientiæ subito proposuisset mirabile documentum, ut suum locum teneret, et debitum solveret occultis scilicet virtutis animi, et veritas manifestata Magistro.

ad ultis ro-
tus modeste
suam senten-
tiam ostendi
... etc. etc.

A 28 Mernit etiam prædictus Doctor ad tantam sapientiam sublimari, non solum ex humilitate, qua se paravit obediens, ut ipsam susceperet : sed ex puritate mentis et corporis, qua apud Deum digne meruit ut haberet. Legerat enim et scripserat, quod in malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Et ideo puritatem mentis et corporis habere studuit, quam sciens haberi non posse ex humano merito, petivit a Deo, ut sibi largiretur ex dono, quod certum est collatum sibi fuisse virginitatis donarium, sicut ex visione, quam in carcere habuit, reali fuit indicio Angelicæ visionis ostensum. De ejus Doctoris puritate mentis et corporis fidem fecit fassio Fratræ Raymundi a Severi prædicti Ordinis, qui frequenter cum juramento asseruit, quod existens Parisiis in studio cum prædicto Doctore, non recordatur in *b* septem annis, quibus simul fuerant, quod audisset in Confessione ejus, habuisse eum unquam in carnali cogitatione consensum, qui rarissime habuit primum motum, cum toto illo tempore nutio sibi per Confessionem conscientias panderent, et alternatim ad sacrum Missæ mysterium se jurent. Erat autem prædictus Frater Raymundus magnæ religionis et famæ, quem Sanctum fuisse tanti Doctoris conversatio tantæ duritatis ostendit. Ad testimonium autem hujus puritatis assertio facit sui in ultimis Confessoris et socii continui, Fratræ scilicet Raynaldi de Piperno, qui totius vite sue meruit esse comes et testis : qui pluribus et pluries retulit, quod Confessio dicti Doctoris fuit in ultimo, sicut Confessio pueri quicquid annorum, qui nunquam habuisset peccati mortalis in aliqua pravitate consensum.

29 De hujus Doctoris puritate mirabili et inviolata, ac modernis temporibus inaudita, facta est revelatio cuidam e Fratri devoto dicti Sancti, de quo inferius dicitur, quod revelationem habuerit de rete argenteo, contexto in nodis diversis lapidibus pretiosis, contexto in nodis diversis lapidibus pretiosis, cum cogitasset ejus historiam texere, et de quibus posset ipsum virtutibus commendare. Qui cum prosequens prædicti Doctoris Canonizationem, reliret ad eum, et esset in porta d Asturii cum intolerabili tempestate : rogavit prædictum Thomam Sanctum, sicut frequenter oraverat, quod sibi aliquam revelationem ostenderet, qua in tanto periculo et laboris tedio ipsum aliquatenus sublevaret. Quo devotius orante cum lacrymis, circa auroram post petitionis instantiam dormienti Fratri, B. Thomas apparuit satis juvenis, sicut eo tempore fuerat, quo de hac vita transivit. De quo cum miraretur, alteri cuidam Fratri, quem ad Ordinem ipse Doctor acceperat, dixit : Ecce S. Thomas junior te esse videtur. Cui respondit dictus Doctor : sic Sancti sunt juvenes. Qui cum eum interrogare vellet de historia, quam de eo scripserat, dixit : Magister ego scripsi totam historiam tuam, nimium tamen mirabile est, de quo dicas mihi, si est ut scripsi, plenius veritatem : quod tu fuisse mortuus in pueris et Virgo, sicut exivisti de utero matris tue : quod post mortem prædicavit Frater Petrus de Sicilia, qui conversus quasi de sua laude aliquantulum in ruborem, dixit : Sic fuit, quod non prædicavit Frater Petrus, sed socius meus Raynaldus. Quem cum vellet interrogare de tota historia, si contineret in omnibus veritatem : tres globi luminis in splendore aequales, sed unus erat super duos, apparuerunt subito ante ipsum. Tunc Frater memor quod legerat, dixit : Docuisti Magister et scripsisti, quod Sancti triplicem visionem habuerunt de Deo, aliquam sensibilem, aliquam imaginariam, aliquam intellectualem : intelligens prædictus Frater hunc triplicem modum visionis prædictos tres globos luminis designare. Qui respondit Verum est, et statim disparuit visio. O

diffusa sancta pietas, et usque ad indignum et quasi nullius meriti discipulum benignitas inclinata Doctoris, qui senem in vita sustinuit, et inter afflictiones innumeras lapsum, in tantis laboribus iterati itineris sustentavit, ut speremus ipsum suis devotis in spiritalibus ampliora jumenta tribuere, quos temporalibus quotidie non desinit adjuvare. Huic etiam puritati præ omnibus testimonium reddidit modus et miranda conversatio vite suæ, qui sic quotidie divinis contemplationibus erat intentus, ut nullo modo fieri posset contrariis occupatus. Non enim pondus carnis poterat mentem ejus divinis rebus indesinenter intentam, a sua elevatione deponere, qui disposuerat, adhuc vivens in corpore, in celestibus animo habitare. Cui suam vitam sic concesserat divinus Spiritus occupare, ut semper de virtute in virtutem curreret, ut contemplationis intellectum claresceret, et actus affectum ædificationis cumulare : ejus tota vita sic erat sacris actionibus occupata, ut aut oraret, meditaretur aut legeret, prædicaret vel scriberet vel dictaret : ut nullum vite sue temporis perderet otium, quod non esset ad exercitium sanctæ actionis expensum.

a In codice nostro pergamenæ est Raymundi Salerni, — b In eodem octo annis. — c Est ipse Vita auctor Guillelmus de Thoco, — d Astura oppidum et fluvius Lulii versus Campaniam Fellicum, olim villa Ciceronis, in hujus epistolis sapientius memorata, ejus loci congerit Cluverius lib. 3 Italix antiquæ cap. 7.

CAPUT VI.

Oratio. Elevatio corporis. Benignitas.

Et quia consequens erat, ut, qui tam profundum humilitatis exemplum pro fundamento posuisset in infinitis, tantæ puritatis ædificium crexisset in medio, devotionem mentis perficeret in supremo : ideo tertio loco de ejus mentis elevatione et oratione dicemus. Erat autem devota supra modum ejus oratio, qua sic liber in Deum devotione mentis ascenderet, quasi nullum pondus carnis contrarium sustineret. Quæ consueta erat nunquam excitare motum rationi contrarium, qui corpus suum euegerat fieri sub ratione subjectum. Quod non solum ex dictis apparet, quæ de ejus humilitate, conversatione et puritate sunt dicta, sed ex sequentibus, quæ sunt veridica attestatio approbata. Erat enim præcique devotus ad sacrosanctum Sacramentum Altaris : de quo quia concessum ei fuerat profundius scribere, donatum est ei devotus celebrare. Quotidie enim unam Missam dicebat, nisi cum infirmitas impedisset, et aliam audiebat semel vel alterius, ad quam ipse frequentius ministrabat. Consecraverat autem frequentius rapti in Missa tantæ devotionis affectu, ut totus perfunderetur lacrymis, qui tanti Sacramenti sacris absorbebatur mysteriis, et reficiebatur ex donis. Inde cum semel in conventu Neapolitano in die Dominicæ Passionis multis milibus assistantibus, Missam devotius celebraret in prosecutione capiti sacri mysterii subito visus est absorptus sic ab altitudine Sacramenti, quasi divinus videretur admissus interesse mysteriis, et Christi hominis afflicti putaretur pœnis : quod videre videbatur divina mentis abstractio, et inundans perfusio lacrymarum. Quo diutius sic manente, admirati Fratres accesserunt, et ipsum tangentes, ut prosequeretur sacra mysteria, a profunditate, qua raptus videbatur interesse mysteriis, excitaverunt. Quem post sacrum sumptum mysterium, al qui Fratres et milites sibi familiares rogaverunt, ut quid sibi accedisset in illo raptu eis dignaretur dicere, et, quod eis ad ædificationem cederet, revelaret. Qui dicere renuit, et revelata ne proderet, occultavit. Visus fuit etiam frequenter, cum cantaretur ille versus in Completorio quadragesimali tempore : Ne projicias nos in tempore senectutis,

puritatem
animi in ora
none impetrat.
Sap. 1. 6.

a

b
nulli carnali
cogitationi
consensum
præbuit :

B

instar quin-
quennis pueri
ab omni labe
immunus,

c

num 80

d

in apparitione,
in sermone
scriptori Viri
facti, suam
virginitatem
faciunt.

C

D

AUCTORE
GUIL. DE THO.
CII. EX MSS.

puritatem
servavit conti-
nuam oratione
et studio,

nunquam
otiosus,

E

In oratione
devotus,

F

quomodo
Missam
celebrat,

et ministrat
sape :

et extasim
patitur,

ut et in
Completorio,
Ps. 70. 9.

AUCTORE
GUIL. DE THO-
MA S. S. S. S.
tempus oratio-
ni aut studii
tribuit.

A neclutis, cum defecerit virtus mea, quasi raptus et in oratione absorptus multis perfundi lacrymis, quas de oculis videbatur educere pie mentis. Erat præterea prædictus Doctor nocturno tempore, humane deputato quieti, post brevem somnum in sua camera vel ecclesia, ad quam sibi de nocte patebat accessus, in loco, quem sibi ad orandum elegerat, in oratione prostratus: ubi orando mereretur addiscere, quæ oportuisset post orationem scribere vel dictare. Sic enim tempus vite sue, sibi concessum ad meritum, distribuit ad profectum, ut præter illud tempus modicum, quod somno vel cibi receptioni pro valetudine corporis sibi perfunctorie indulgisset, reliquum orationi, lectioni, prædicationi, meditationi, vel scribendis aut dictandis questionibus expendebat: ut sic nullum vite tempus esset vacuum, quod non esset sacris actionibus occupatum. Ita quod si aliquando pro consolatione Fratrum vel aliarum venerabilium personarum cogeretur dimisso studio in loratorio consedere, a profectu virtutis et studii, etiam illa hora modica, non vacabat. Nam expeditis hiis, quibus oportuisset propositis respondere, ali-quod historiale aut morale ad edificationem breviter diserebat, reliquum si superfuisset tempus, priusquam ad cameram suam in completa oratione redisset.

B surgens a loco cum quibuscumque sedisset, sicut non advertens divinis intentis, discurrere per claustrum vel hortum, consuetum tempus suis meditationibus et speculationibus expendebat: sic iterum ad orandum paratus, quasi non dimisisset oraculum, cupis nulla occupatio minuitabat affectum: quia nec aliis delectabatur ejus affectio, nisi his revelationibus, quas impetrasset orando.

31 Et quia ex eo, quod petitur a Deo, oratio exauditur, necessarium est dicere, quid in oratione prædictus Doctor consueverat postulare. Qui enim esset nobilis de nobili genere, et potuisset divitias temporales habere, sicut ipsas contempsit cum habuit, sic cum non habuit, non petivit: sed exemplo Salomonis nihil aliud, quam Dei sapientiam, quam amabat, in oratione petebat. Unde certissime creditur, et manifeste probatur, quod prædictus Doctor merito suo devote orationis a Deo devotus obtinuit quæ scripsit, quæ docuit, quæ dictavit. Quod ex ore prædicti Fr. Raynaldi socii ejus est habitum, qui, quod de ipso viderat, servavit in dicti Doctoris vita secretum. Refuit autem prædictus socius post præfati Magistri obitum, quod cum de monasterio Fossgenova redisset, et lectiones, ubi dimiserat, cum esset, Lector Neapoli, resumpisset, cum ingenti Beti dixerit: Fratres, ego fui a Magistro meo in vita sua prohibitus, ne miranda, quæ de ipso videram, revelarem: inter quo fuit, quod scientiam suam, quam præ aliis mirandam habuit, non humano ingenio, sed orationis merito acquisivit. Nam quotiens studere voleat, disputare, legere, scribere vel dictare, prius ad orationis secretum accedens, profusis orabat lacrymis, pro divinis inveniendis in veritate secretis: cuius orationis merito, sicut de quæstis ante orationem accedebat dubius, sic postmodum redibat edoctus. Cum autem aliquod dubium occurrisset nondum requisito devotionis oraculo, ad orationem accedens, quod erat sibi dubium divino miraculo inveniebat apertum. Unde videbatur in ejus anima intellectus et affectus, sicut invicem se comprehendunt: ut potentia liberæ; sic invicem sibi subserviebant in suis actionibus, ut supremæ: ut affectus orando mereretur ad divina ingredi, et intellectus hujus merito intueri, quæ altius intelligeret, quo affectus audientius in id, quod luce caperet, amore flagraret.

C 32 De quo mirando Doctore prædictus socius ejus aliud stupendum revelavit prodigium. Quod cum super Isaiam scriberet, et profunda Prophetae mysteria exponendo et scribendo in lucem adduceret, pervenit ad quemdam ipsius libri textum, quem cum non intelligeret, nec ad intellectum litteræ, qui ei satisfaceret, perveniret, et multis diebus jejuniis et orationibus se affligeret, instantia orationis obtineit sibi dubium divinitus exponi oretenus, quod petiverat in oratione devotus. Nam uno dierum, celebrato cum devotione jejunio, de nocte audivit prædictus ejus socius ipso loquentem, cum quo vel quibus ignorans: sonum quidem percipiens, materiam autem, de qua correbat locutio, non pendens. Quæ locutione finita, prædictus Doctor dixit socio: Fili Raynald, surge, et accende candelam, et accipe quaternum, in quo super Isaiam scripseras, et parate iterum ad scribendum. Qui cum diutius scriberet, quæ Doctor, quasi in libro legeret, ea facilitate dictabat: scribenti Fratri post aliquam horam dixit: Vade Fili ad quiescendum, quia restat adhuc multum tempus ad quietem. Qui avidius scire cupiens secretum Magistri sui prodigium, quod ei audita locutione erat revelatum, ad pedes sui Magistri procidit cum lacrymis, genibus flexis, et dixit: Ego de loco isto non surgam, nisi dicatis mihi, cum quibus vel cum quo diutius estis ista nocte locutus: et cepit ipsum per nomen Domini Dei fortiter adjurare. Qui cum pluries dicere noluisset, et diceret: Fili, non est tibi quæ hoc scire: iterum strictius adjuratus, ne nomen Dei videretur contemnere, per quod cum socius ausus fuerat adjurare, prædictus Doctor prorumpens in lacrymas, dixit: Fili, vidisti his diebus afflictionem meam super dubio, quod habui super istum textum, quem modo exposui, quem multis lacrymis a Deo scire petivi: unde hac nocte Deus miseratus mei, misit ad me beatos Apostolos Petrum et Paulum per quos ipsum rogaveram, qui me omnia plenissime docuerunt. Sed ex parte Dei tibi precipio, ut in vita mea non audeas revelare. O stupendum divine dispensationis mysterium: ut Deus divine Scripturæ suæ intellectum ad tempus abscondat, quem alio tempore mira pietate revelat: ut sciatur quantum intellectus humanus a divinis deficiat, qui per se ad divina mysteria non pertingit: ut ab illo petatur intelligentia, ejus est revelare secreta, et discamus divina charismata in humilitate custodire, quæ cum difficultate quarimus et invenimus: ut pium et efficax Doctoris oraculum, quod sic cito divine pietatis inclinavit auditum, ut sciat homo patienter ferre, dum divina non capit, quæ appetit, et confidat orando citius impetrare quod querit. O felix Doctor, cui divine Scripturæ Claviculæ codi aperuit ostium, et ascensor celestium Paulus ille mirabilis docuit in veritate secretum. O felix Doctor, hospes mundi et civis cæli, qui cum celestibus loquitur, dum adhuc in corpore hospitatur. O certa, vera et digna fide prædicti Doctoris approbata doctrina, quæ divina revelatione suscipitur, et a celestibus Doctoribus edocetur.

33 Aliud grande prodigium prædictus socius ejus refuit de præfeto Doctore, quod in ultimis constitutus revelavit ei pro Dei laude et ejus consolatione. Quod beata Virgo gloriosa Mater Dei ei apparuit, quæ ipsum certificavit de vita sua et scientia, et quidquid deliberat per ipsam Deo petivit, et quod non mutaret statum sui Ordinis, sicut frequenter in oratione petiverat, impetravit. Erat enim prædictus Doctor Virgo purissimus, mente et corpore nitidus, sicut ex ore Confessorum sanctorum certissime est compertum. Novit autem illa fortissima mulierum, Mater pia, non solum intra cælorum ordines discurre: sed dignatur etiam peregrinantibus suæ presentie solatium non negare: quæ unde ascendit semper respicit, et tamen juxta filium Regina considet

D
verum sensum
Isaiæ jejuniis
et oratione
petens,

E

ab SS. Petro et
Paulo appa-
rentibus
docetur,

F

a Beata
apparuit
certius de vita
et scientia

oratione
discretus
sapientiam
petitam

ante studia, et
actiones sol-
tus orare,

A sidet. Quam pie creditur Doctore suo singularem illam scientiam a filio impetrasse, quam petiit cum puritatis lilio : quod sicut immaculatum Deo obtulit, sic servavit.

34 Ad habendum autem de dicto Doctore mirandae devotionis et orationis indicium, de elevatione ejusdem mentis et corporis subiungendum est certissimum apertae visionis sensibile argumentum. Nam cum esset Salerni in conventu Fratrum, visus est praedictus Doctor, ante majus altare in oratione existens, post Matutinas a Fratribus Jacobo et praedicto socio suo, qui ipsam exempli gratia observabant, duobus cubitis elevatus a terra, velut, si fas est dicere, futurum agilitatis vel aliquid simile participium accepisset, quo sine pondere, quasi in sua levitate maneret. Dignum namque erat, ut animam illam, quam nulla violaret affectio, corpus sequeretur obediens, quod mirabiliter Deus revelavit miraculo, quod supernaturaliter concessisset ex dono.

35 Simile sed magis stupendum vidit in conventu Neapolitano de praedicto Doctore Frater Dominicus de Caserta Sacrista, vir oratione devotus, actione sollicitus, et virtute probatus, qui alias habuit visiones mirabiles : qui advertens Fr. Thomam semper de camera sui studii ad ecclesiam ante Matutinas descendere, et ne videretur ab aliis ad suam cameram festinus redire, semel ipsum curiosius observavit. Et accedens retro in capella S. Nicolai, ubi fixus in oratione manebat, vidit ipsum quasi duobus cubitis elevatum in aere. De quo dum admirans, subito audit de loco, ad quem praedictus Doctor conversus erat ad orandum cum lacrymis, hujusmodi vocem de imagine Crucifixi : Thoma bene scripsisti de me, quam recipias a me pro tuo labore mercedem? Qui respondit : Domine, non nisi te. Et tunc scribebat tertiam partem Summae de Christi passione et resurrectione. Post quam scripturam parum scripsit propter mirandam, quae sibi Deus mirabiliter revelavit. Signum namque fuit certissimum, quod a scribendo cessaret opere, ex quo jam *b* requirebatur a Domino de mercede : quam satis congruam petiit pro munere, ut haberet, unde reficeretur in patria, de quo scribendo tanta dulcedine *c* delectabatur in via : quem cum praeter ceteris intellexisset dum viveret, praeter multis aliis clarius videre meruit dum transiret.

36 Fuit praeterea praedictus Doctor consilio providus, quia consequens erat, ut, qui divina cognosceret, de humanis certissime judicaret. Qui licet a temporalibus negotiis et mundanis miro modo esset extraneus, quia divinis rebus totaliter erat intentus ; tamen cum intellectum suum speculativum, requisitus in consilio, ad agibilia et temporalia convertit, tam subtiliter et utiliter consulebat, quasi videretur quis consilium requisivisse divinum ; inquit qui illas regulas habebat praeter oculis, a quibus omne, quod humanitas agit, divinitus diffunditur. Unde de illustri Rege Francisci S. Ludovico dicitur, quod semper in rebus arduis dicti Doctoris requirebat consilium, quod frequenter expertus fuerat esse certum : ut utriusque in hoc perpenderetur sanctitas, et Illustris Regis, quod in dubio Doctorem consulendum requireret, et sancti Doctoris, qui divino Spiritu, quid esset verius, responderet. Unde dicitur, quod, cum primo Parisius de aliquibus arduis et necessariis in crastino deberet habere consilium, de sero mandabat praedicto Doctore, ut illa nocte super dubio imminuentis casus mente intenderet, ut, quod esset utile respondendum, in crastino cogitaret : quod vir obediens, sicut mandatum receperat, sic implebat.

37 Et quia conveniens satis erat, ut qui tot beneficium a Divina largitate abundantius aliis suscepisset, se omnibus caritate diffunderet ; fuit etiam praedictus Doctor caritate et pietate diffusus, ut alios a se ipso

preveniret in gratiis, quibus datus erat divinitus ut splenderet in doctrinis. Erat miro modo benignus in animo, qui totis suavis erat in verbo et liberalis in facto : ut ostenderet omnibus quibus Spiritus habitaret in ejus mente, cujus tanta suavis procedebat ex ore : ut unusquisque, qui totius conversationis ejus vidisset effigiem, mentis ejus potuisset legere sanctitatem. Qui licet supra modum contra peccantes insurgeret, ipse, qui peccata nesciret ; sed pro amore justitiae et salute animae proximi Judici et Praelato consulebat, contra ipsam culpam insurgere, ut Praelatus ex suo consilio, talis fieret ; simul criminis persecutor et hominis liberator : ut subito crimen deficeret, et homo cum crimine non periret. Et quamvis iste Sanctus difficulter crederet, quod homo peccaret, similes sibi omnes vel meliores testimans in innocentia vel natura ; cum constitisset aliquem ex infirmitate peccasse, sic alienas deflebat culpas, ut proprias ; illius imitatus exemplum, qui per compassionem ut propriis urebatur incendiis in defectibus alienis. Ex qua benignitate caritatis mirandus affectus ex solo ejus corporali aspectu videbatur oriri, ut nemo ipsum aliquandiu alloquendo et conversando potuisset aspicere, a quo non contingeret gratiam et specialis consolationis haurire : unde Frater Eufra- non de Salerno, in toto Ordine Fratrum Praedicatorum celebris opinione et fama, conservavit pluries dicere, quod quoties praedictum Doctorem cum affectu devotionis aspiceret, toties ex ejus aspectu et locutione gratiam laetitiae spiritualis hauriret, quod sine Spiritus sancti praesentia esse non poterat, de quo tanta gratia procedebat. Unde ex diffusa caritatis ejus radice fructus, et quidam pietatis liquor erumpebat in ramis. Nam erat miro modo compassivus pauperibus, qui de suis tunicis et rebus tam abundanter indigentibus consuevit erant tribuere, quantum sibi necesse fuerat affectibus abundare ; nihil sibi reservans de rebus superfluis, qui sciebat esse danda ex praecepto Dominico supplendis defectibus alienis. De quibus ex scientia nihil sibi reservabat in crastino, quod sciebat esse in necessitatis articulo opus aliquam.

a Bernardus Gaudouts, Dominicus de Caserta, Conversus, vir senex, vita sanctae et conscientiae timorata, cum esset Sacrista praedicti conventus, advertens quod praedictus Doctor ante Matutinas etc. b. Idem ageretur Codex noster MS. Interrogaretur c. Uterque dulcedine. In reliquis codex noster plane consentit — d. Codex noster, spiritualis

CAPUT VII.

Naturalis propago et complexio corporis. Ingenium, iudicium, memoria. Contemptus temporalium. Abstractio mentis.

E quamvis sit necessitatis recognoscere, virtutum omnium in praedicto Doctore Dei gratiam esse fontale principium, non est tamen omittendum dicere, si naturalem ejus propaginem quaerimus et invenimus, ipsam esse naturalem virtutum ejus moralium fundamentum : ut in omnibus Deus laudetur, qui naturam condidit, et ipsam per gratiam augmentavit. Fuit enim praedictus Doctor ad has virtutes ex naturalium suorum antiqua nobilitate dispositus, si generatio ejus propinqua respiceretur, quae adhuc in memoria recens habetur. Cujus Doctoris mater (ut hi, qui eam noverunt, referunt) multae dicitur devotionis fuisse et abstinentiae, quae in manibus et genibus procumbens orationi callum induxerat, quae terrae multiplicatis genu-flexionibus allidebat : quae non meruisset talem habere filium, nisi ejus placuisset oratio apud Deum. Soror etiam hujus Doctoris Domina Theodora, mater Domini Thomae a de S. Severino Comitis Marsiti, cujus est cum laudibus

D AUCTORIS
GUIL. DE THO-
CO. EA. MSS.

insurgit in
peccantes, ut
emendentur,

alios solo
aspectu
recreat :

d
E

pauperes
adjuvat.

F

Sancta propa-
gine gentis.

matrem habuit
devotum et
abstemium :

a

recens

in oratione
elevatur a
terra -

et audit Bene
de me scrip-
sisse etc.

b

c

consilium
prudenter
conferi etiam
S. Ludovico
Regi :

benignus erga
alios :

A recens memoria ad exemplum, tante dicitur fuisse pietatis in alios, quod quicquid habere poterat pro necessariis suæ personæ, modicis contenta, in operibus misericordiæ effundebat. In se vero tantæ asperitatis fuisse dicitur, ut magnam partem nocturni temporis, aliis concessi ad otium, durissimis disciplinis de non catena ferrea se verberans sibi converteret in tormentum : quæ sensu erat provida, dispensatione magnifica, et promissione discreta, in omnibus virtutibus, in quibus se exercere poterat, singularis. Cujus corpus post felicem suum obitum, cum fuisset ad locum alium pro sua veneratione translatum, inventum est integrum, et magnam odorem astantibus reddidit, qui sanctitatis suæ certum testimonium et fidem dedit. Cui virtuosæ progigni, quæ in Sanctorum memoria transit, vivens adhuc dictæ Sororis filius et dicti Doctoris nepos, prædictus Dominus Thomasius Comes Marsiti, fidem facit. Qui dum dictarum virtutum reddit odorem, prædictæ se ostendit esse sanctæ generationis heredem : ut non videatur dicti Doctoris generatio in bonitate fuisse novita ; quæ fuit in nobilitate moris et generis, in stirpe et in ramiis longa precedentium temporum antiquitate professa. De ejus etiam Doctoris fratribus, magna referuntur de probitatibus animorum, qui pro defensione et zelo sanctæ Matris Ecclesiæ ab Imperatore Frederico sustinuerunt exilium, et quidam ex eis pro fidelitate tormentum.

39 De naturali etiam dicti Doctoris dispositione corporis, sicut et mentis, dicitur, quod fuit magnus in corpore et rectæ stature, quæ rectitudini animi respondet : coloris triticeï, ad temperatæ ejus complexionis indicium : magnam habens caput, sicut virtutum animalium perfectiones, quæ rationi deserviunt, organa perfecta requirunt. aliquantulum calvus. Fuit tenerissime complexionis in carne, sicut aptitudo ejus intelligentiæ indicabat in mente. Fuit viridis robore, cum etiam aliquis actus virtutis corpore exercebat : qui etiam virtute animi nihil timuit, nihil obiectum sui humilitate desepit ; et propter hanc remissam in consistentia divina confidit : de quo etiam dicitur, quod vadens Parisios, cum in mari horrendum paterebat ex aere tempestatem, montes etiam mortem timentibus, ipse imperturbatus in tota tempestate permansit : ut videretur Deus tam nobile corpus et organum preparasse, quod ad actus virtutum serviret obediens, quod nunquam esset rationis judicio contrarius. In terroribus autem aeris, tonitruis et tempestatibus, quasi pro seculo opponendo se munitis Crucis signis, dicebat : Deus in carnem venit, Deus pro nobis mortuus est.

40 Et quia Doctoris prædicti animum nulla sensibilis passio perturbabat, nullius rei premebat affectu temporalis, nec ullius honoris inflabat ambitio ; consequens erat, ut subtilis esset ingenio, et Spiritus sapientiæ Dei subtilis intellectum ejus acerneret, in quo per gratiam habitaret. Unde fortiter dixisse ad paucos familiari locutione studentibus, non ad solutum inanis gloriæ, sed ad præconium divini laudis et gratiæ, quod nunquam librum legerat, quem divino adjutus Spiritu non intelligeret, et ad profundum libri mysterium non veniret. Dignum namque erat, ut ex quo cum divinarum scrutationi divina providentia ordinaret, ut desideriorum jure divinus Spiritus nihil absconderet : sed ei, quod sacre erat doctrinæ necessarium, revelaret. Erat enim divini Scientiæ organum, per quod Deus voluit suum revelare sacramenta. Cujus ingenii subtilitatem, armen intelligentiæ, et velocitatem definitivam judicii satis ostendit multitudo librorum, quos edidit, et sententiarum novitas, quas invenit : ut vix possit aliquis, quantumcumque magni ingenii, et solertis studii libros, quos edidit studens ad honorem

perlegere, quos ipse potuit parvo tempore perquirere et dictare.

41 Et quia ad subtilitatem ingenii sequitur judicii certitudo, dum intellectus, quod potest subtilitate capere, valeat etiam quod verum est judicare ; ideo conveniens fuit, ut prædictus Doctor, sicut subtilis ingenii fuisse dicitur, sic et certi judicii fuisse evidentissime judicetur. Nam opiniones et rationes, quas adhuc Bacellarius advenit, paucis exceptis, Magister effectus scripsit, tenuit, et defendit. Unde cum scripta ejus ex occulta et mirabili Dei dispositione examinationi exposita essent Parisiis, quorundam Magistrorum temula invidia procurante, quasi de luce anderent nocturne judicare, et per hoc scripta ejus magis in veritatem clarescerent, dum in eis, quod in veritate arguerent, non haberent ; quidam Magister Eremitarum Frater Egidius, qui postmodum fuit Archiepiscopus Bituricensis, qui tredecim annis istum Magistrum audiverat, de prædicto Doctore dixit, desiderando insufficientiam correptorum : In hoc mirabili et digno memoria Doctore Fr. Thoma de Aquino fuit sui subtilitatis ingenii, et certitudinis judicii manifestum indicium, quod opiniones novas et rationes, quas scripsit Bacellarius, Magister effectus, paucis exceptis, nec docendo, nec scribendo mutavit : nos autem moderni temporis, sicut incerti et dubii judicii, opiniones, quas aliquando temimus, in contrarium arguti modico argumento mutamus. Unde et hi, qui scripta examinant, non intelligentes quæ judicant, solius invidiæ stimulatione laborant, et in lucem mæne insiliunt, dum quod arguunt non cognoscunt ; et tenebrescunt ex lumine, dum de ignota eis non bene sentiunt veritate : ut de eis juste possit Ecclesia conqueri et dicere il Psalnistæ : Illuminans tu mirabiliter a mortuis æternis : turbati sunt omnes insipientes corde : quæ videtur petere, ut Deus justo judicio annulos veritatis percutiat, dum prædictus Doctor doctrinæ divinitus inspirata coruscat : ut luce, quæ Sanctus instruit, avidus cognitionis privetur. Sicque factum est divino miraculo, ut unde Doctore sancto detrahitur, unde Deo et Sancto ejus gloria cumuletur.

42 Et quia nulla passio ejus turbabat animum, qui continuum divinarum scribium recipiebat influxum, majorem enim intervallo a contactu temporali remum erat abductus, quam ut ulla passio turbaretur ejus affectus. Fuit consequenter prædictus Doctor modo mirabili memoria retentivus, tantæ capientis et retentivæ virtutis existens, ut hoc quod legendo semel caperet, perpetuo retineret : ut videretur in ejus anima continue fieri scientiæ habitus et influxus. Et ideo nulla in ejus animo poterat fieri oblivio, in quo fieret continue scribium certitudo. Cujus mirande memoriæ certum erat indicium non solum scientiæ habitus, quem habebat sic collectum in animo, quasi ex arplatino habere in libro : sed et illud opus mirabile, quod ad præceptum Papæ Urbani felicitis memoriæ super quatuor Evangelia de Sanctorum dictis composuit : quia perlegens in diversorum monasteriorum libris, pro majore parte creditur ita memoriæ commendasse, quasi Sanctorum dicta haberet præ oculis, quæ legisset in libris.

43 Et quia de necessitate sequitur, ut terræna homo despiciat, quem affectio divina decorat : ideo conveniens fuit, ut prædictus Doctor mundana despiceret, qui non inveniret in sensibilibus, quod amaret : cum de ipso dicatur, quod mirabili modo fuit temporalium contemptivus ; sive rerum, quibus homo pro necessario victu corporis utitur, sive horum, quorum dignitas prædicationis ambitur. Sic enim divina Sapientia, quæ melior est cunctis opibus, quam sibi a juventute sponsam acceperat, ipsum inebriaverat caritate, ut nullum mundanum ejus mentem alliceret

AUCTORE
GUIL. DE THO-
COEX MSS
sororem
pauperibus
addictam, sibi
duram,

in morte inor-
rupum :

nepotem et
fratres factis
illustres,

corpore et
capite magnus,

imperiis ritus
in leopoldi-
bus :

ingenio
subtilis

multitudo, quæ
legit,

Eximus
judicio,

palitur in-
dium

b
aliorum
Doctorum :

Et

sed major
inde efficitur,
Ps. 73, 8.

Magnæ
memoriæ,

F

Sanctorum
dicta retinet

contemnit
divinas et
honores :

A allueret, qui in uno honorum omnium sufficientiam possideret. Qui cum concessa bona contempsit quæ habuit, non concupivit non habita : sed magnitudine animi despexit oblata, et oblitus eorum quæ retro sunt, cuncta reliquit, et ad anteriora se extendens, quæ obtinuit, dilexit. Cum enim esset de nobili genere, et rerum temporalium copiam et honorum gloriam potuisset ambire : divitias magis sibi computari et gloriam, pauperem Christum et humilem imitari, quam divitiis affluens, gradum temporalis glorie obtinere sublimem. De quo dicitur, quod semel veniens de S. Dionysio cum suis studentibus, quod iverat Sanctorum reliquias et sanctum illud monachorum collegium visitare : et vidisset de propinquo civitatem Parisiensem, dixerunt ei studentes : Magister, videte quam pulchra est civitas Parisius : Velleis esse Dominus hujus civitatis? Credebant enim ali eo aliquod verbum dedicationis audire. Qui respondit : Libentius vellem habere Homilias Chrysostomi super Evangelium S. Matthæi. Civitas enim hæc si esset mea, propter curam regiminis contemplationem mihi divinum eriperet, et consolationem annui impediret. Sic enim est quod quanto quis amplius amore temporalium premitur, tanto pericu-

B losius a celestibus separatur. Sciebat enim prædictus Doctor, quod nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus, ut ei placeat, cui se probavit, et ideo implicare se noluit seculo, qui se probaverat in addiscendi studio Deo placuisse, ne si non missa mammalarum, a conspectu sacrae litteræ Scriptorum, retro ad ea, quæ relinquerat, conversus aspiceret, ad interiora non redderetur idoneus, quæ amaret. Et ideo oblatis sibi plures dignitates et redditus a B. M. Clemente IV, Summo Pontifice, qui dictum Doctorem nimis eorum habebat, ille simul renuit redditus et honores, sua paupertate et humilitate contentus. Cum tamen prædictus Doctor omnes sui generis propinquos et nobiles sub persecutione Frederici Imperatoris pro causa Ecclesiæ haberet in Campania et confusus : quibus ad subveniendum bonis etiam Ecclesiasticis de licentia Summi Pontificis movere eum poterat naturalis affectio, et ad tam nobiles pro causa Ecclesiæ exules caritatis debita gratitudo : qui sicut pro amore Dei necessitates sustinuit proprias, sic sustinere potuit alienas. Simile alias perfectionis exemplum et humilitatis ostendit, qui accepta Bulla ab eodem Pontifice de promotione sua ad Archiepiscopatum Neapolitanensem, cum additione reddituum monasterii S. Petri ad Aram, dignitatem accipere noluit, et quod Summus Pontifex ulterius non promoveret eum ad alia, suppliciter exoravit. O felix Doctor, contemptor seculi, o amator crucis : qui fecit quod docuit : qui sic terrena despiceret, quasi pignus haberet possessionis celestium, quæ speraret.

44 Fuit præterea prædictus Doctor miro modo contemplativus, et celestibus deditus, majori enim sui parte a sensibus aberat, qui totus celestibus inhiabat, ut crederetur verus esse, ubi mente intenderet, quam ubi carne maneret. Erat enim mirabile, videre hominem, uti sensibus, et conversari cum sensibus in cibo vel aliorum consortio, quantumque nobilium personarum, in quibus sensus consueverunt distrahi, subito celestibus elevari : quasi non esset, ubi corporaliter sisteret, sed ubi mentaliter inhaereret. De cuius miranda et inaudita distractione mentis et contemplatione dicitur, quod cum semel S. Ludovicus Rex Franciæ ipsum ad mensam suam invitasset, et ipse se humiliter excusasset et propter opus Summi in Theologia, quod diceret tunc temporis. Occurrente autem mandato Regis et Prioris Parisiensis, fuit Magistram humilem inclinaret, sublimem contemplatione, ad ex-

pressum mandatum Regis et Prioris, dimisso suo studio cum illa imaginatione, quam manens in cella conceperat, accessit ad Regem : iuxta quem existens in mensa, subito veritate fidei inspirata, mensam percussit et dixit : Modo conclusum est contra hæresim Manichæi. Quem Prior tetigit, et dixit : Advertatis Magister, quia nunc estis in mensa Regis Franciæ, et traxit eum per cappam fortiter, ut abstractum a sensibus excitaret. Qui quasi ad seipsum rediens, inclinans se ad sanctum Regem, rogavit, ut ei parceret, qui distractus in mensa Regiæ sic fuisset. De quo Rex plurimum admiratus est, et edificatus a Magistro, quod, cum esset nobilis, et posset ipsum tanti Regis invitatio delectari, et a contemplatione distrahere, præbuit in eo mentis abstractio, ut elevatum in spiritu, sensus eum non deprimeret in enervatu. Fuit autem sanctus Rex providus, ut molitatio illa, quæ potuit mentem Doctoris distrahere, contingeret non parere. Unda vocato Scriptore suo, voluit quod coram eo redigeret in scripto, quod Doctor conservaverat in secreto : quamvis apud Doctorem memoriam nil penitus deprimeret, quod inflabat divinus Spiritus, ut servaret. Simile per omnia retulit h. Frater Raymundus Stephani, qui audivit ab Archiepiscopo Capuano, qui fuit discipulus prædicti Doctoris. Quod cum a quidam Cardinalis, qui tunc erat Legatus in regno, audisset de eo prædicta et alia admiranda, dixit prædicto Archiepiscopo : Ordinetis quod cum prædicto Magistro habeamus familiare colloquium. Qui cum vocatus de suo studio descendisset, et tamen in sua abstractione maneret, cum expectasset ipsum dictum sic abstractum, subito Doctor ostendit faciem hilarem, indicantem mentis ketitiam, et dixit : Modo habeo quod querebam. Qui cum nullum signum ad eos reverentia ostenderet, Cardinalis eiecit ipsum despiciere, quem aspiceret sic manere. Cui dixit Dominus Archiepiscopus : Domine, non mirum, quia frequenter sic abstrahitur, ut cum quibuscumque personis fuerit, non loquatur. Et tunc traxit ipsum fortiter per cappam, qui quasi de somno contemplationis exilans, et advertens se esse inter tantos, inclinans se reverenter ad Dominum Cardinalem petivit veniam, quod abstractus duntaxat reverentiam debitam eis non fecisset. Interrogatus autem cur in illa abstractione tam letitia faciem ostendisset, dixit : De quadam questione, super quam diu cogitaveram, nunc pulchram rationem invenit, de qua gaudium animi manifestavit exterior letitia, quam ostendi.

a Illustram familiam Sanseverinam tertium regni Neapolitani agnosci Sanseverinis, in raque Comitibus Maritimos nuperant. Est Maritima in confinis Bovicatus et Principatus uteriusque b Fuit Archiepiscopus Bituricensis ab anno 1236 ad 1315, de quo consulti potest anonymus Scriptor in Historiæ Patriarchorum Archiepiscoporum Bituricensium edita Philippo Labbeo tomo 2 Socie bibliothecæ Manuscriptorum librum — c MS nostrum exiles. d S. Petri ad Aram, antiquissima ecclesia tenditur, ubi S. Petrus, princepsque Romanæ urbis, primus consecratus ac Missam dixisset. Quas ipsi ibidem ea de re inscriptiones legimus, exculit in Neapoli veteri Coenæ Eugenius Caracciolus. Monasterium adiacentum est Canonico in Lateranensem — e MS nostrum, propter Summi compendium — f Bernardus Tridensis, humiliter obediit, recedensque de studio suo. — g MS nostrum deponeret. h Idem, Raymundus Stephanus ejusdem Ordinis de provincia Tolosana, qui duobus diebus jejunavit in pane et aqua, et propter fidem Christi peribaturam fecundum et Indiam prædicabat : qui nuper ad Armenos ex parte Summi Pontificis missus est, ut eis cum Ecclesiæ hominibus diceret, et duriores prædicando converteret : qui adhuc pluribus dicitur miraculis claruisse : Qui audivit ab Archiepiscopo Capuano, qui fuit discipulus prædicti Doctoris, etc. Necdum repetimus inter Beatos aut ceteros sanctitate illustres hunc vrum Apostolicum.

CAPUT VIII.

Revelationes, Visiones, Predicationes.

ET quia sic prædictus Doctor de rebus sensibilibus erat abstractus, a quibus per contemptum erat totaliter alienus, consequens fuit, ut dum plus celestibus quam terrenis inhaeret, plures celestium civium

AUCTORE
GUIL. DE TRO
CO. EX MSS.
1001 ET 1002
Regis.

et colloquio
Cardinalis,

et Archiepiscopi
Capuani.

Kyrius
Reynardus,

Beatus
S. Petri ad
Aram.

Raymundus
Stephanus
infractus
vitaris.

In visione
intelligit
soro
reum esse in
Paragoria.

civium

præterea
Parisius
epistolam
S. Chrysostomi
super Mat-
thæum :

a Clemente IV
redditis et
honoribus
non admittit :

quo nec Archie-
piscopatum
Neapolita-
num,

Abstractus a
sensibus et
in conversa-
tionem :

ALCTORE
GUIL. DE THO.
CO. EX MSS.

et deus libera-
lam

a
ut et statum
fratrum,

colloquitur
cum quodam,

jura e caelo
accidentis,

et varia
inquirat.

b
Videt tentatio-
nem alterius et
demonem
saltantem :

A civium consolationes haberet. Unde fertur quod ipso existente Parisiis, apparuit ei imaginaria visione soror sua : quæ cum diceret se esse in Purgatorio, certum Missarum numerum petivit, per quem sperabat liberari Deo propitio et ejus interventu. Qui vocans studentes rogavit, ut pro sororis sue anima Missas dicerent et orarent. Quæ postmodum, cum prædictus Doctor esset Romæ, iterum in visione ei apparuit, et se fuisse liberatam a Purgatorio, et frui gloria, dictis Missis, quas petiverat, revelavit. Qui Doctor cum de se quæreret quid esset, illa respondit : Tu frater es in bono statu, et cito venies ad nos : sed major tibi gloria parata est quam nobis. Tene tantum, quod habes. Cui quærenti de fratre suo Landolfo respondit, quod erat in Purgatorio : de Domino vero Raynaldo alio fratre suo dixit, quod erat in Paradiso : de quo habuit hanc visionem, quod ostenso sibi libro per Angelum, qui scriptus erat litteris aureis et a Azuriis, nomen fratris Doctor reperit, inter litteras aureas, quæ erant Martyrum, quia pro fidelitate Ecclesie morienti sub tyrannide persecutionis Frederici Imperatoris sibi mors computata fuit ad martyrium, quod apud Deum fuit meritum et acceptum.

B 46 Alia fuit mirabilior dicto Doctori visio revelata, non imaginaria, sed corporalis et aperta : cui existenti in conventu Neapolitano in Ecclesia ad orandum, apparuit ei Frater Romanus Magister in Theologia, quem Parisiis legentem dimiserat : cum enim adesset Frater Thomas, et diceret : Bene venoritis. Quando venistis ? Ille respondit : Ego ex hac vita transivi, et concessum est mihi pro tuo merito apparere. Tunc prædictus Doctor colligens spiritum, qui fuerat ex subita illa apparitione commotus, respondit : Ex quo Deo placeat, ex parte ipsius te adjuro, ut ad quæstas respondeas. Quæro, de me quid est ? Et si Deo placeant opera mea ? Et respondit : Tu es in bono statu et placeant opera tua Deo. Tum Doctor intulit, Quid est de te ? Respondit : Ego sum in vita æterna, et fui in Purgatorio sedecim diebus propter negligentiam, quam commisi in quodam testamento, quod expediendum cito Episcopus Parisiensis commisit, et ego expedire ex mea culpa tardavi. Tunc addidit : Quæro quid est de illa questione, quam frequenter disputavimus : utrum habitus in hac vita acquisiti maneat in patria ? At ille respondit : Frater Thomas, ego video Deum, et nihil aliud de hac questione petatis. Et iterum petivit ab eo : Ex quo vides Deum, dic mihi si videas Deum sine media specie, vel mediante aliqua similitudine ? Tunc respondit : Sent audivimus, sic videmus in civitate Domini virtutum, et statim disparuit. Qui Doctor remansit ex tam mirabili et insolita apparitione attonitus, et de placida responsione jocundus. Felix Doctor, cui tam familiaria sunt secreta celestia, et ad celestia regna perveniunt.

47 Habuit etiam prædictus Doctor aliam visionem prophetica et imaginaria. Nam cum Neapoli esset in Choro, dum diceretur Missa conventus, portarius quondam Fratrem de choro vocavit ad portum : cui cum exultans fuisset pastillus, ut ipse in cella sua diligenter deponeret, rediit ad chorum : ubi cum egredere quomodo solus b pastillum suum posset comedere, et non teneretur alios invitare, quætus in choro esse non poterat, quia ipsum tentatio perurgebat. Cujus inquietudinis causam prædictus Doctor videns in spiritu, tentatum Fratrem vocavit ad se, et dixit ei : Frater attende quid cogitas : illud de quo tentaris, non implens. Qui, cum diceret : Magister nihil aliud cogito, quam audire Missam, quo modo dicitur, Magister dixit,

Dic mihi ad quid fuisti de choro vocatus. Tunc ei D seriatur narravit facti seriem, et tentationem, quæ mentem ejus anxie perurgebat. Tunc Magister, Demonem, inquit, vidi coram te saltantem, et ostendentem tibi pastillum tuum, et cave ne solus comedas : sed aliis Fratribus, ex caritate dispensa. De quo Frater admiratus, Deo reddidit gratias et Magistro, per quem fuerat a tentationis periculo liberatus.

48 De hoc etiam Doctore dicitur, quod existens c in S. Severino, castro sororis sue cum prædicto socio suo et aliis Fratribus sui Ordinis, per magnum spatium sui temporis passus fuit extasim, ita ut a sensibus totaliter videretur abstractus. De quo cum sorori sue præcipere turbaretur, quæsiit ab ejus socio, quid hoc esset, quod suo Fratri subito accidisset. Qui dixit ei : Frequenter in spiritu rapitur, cum aliqua contemplatur : sed ex toto tempore, sicut nunc, nunquam vidi ipsum sic a sensibus alienum. Unde post aliquam horam ivit socius ad Magistrum, et trahens ipsum per cappam fortiter, quasi a somno contemplationis ipsum ultimo excitavit. Qui suspirans dixit : Raynaldo fili, tibi in secreto revelo, prohibens ne in vita mea alicui audeas revelare. Venit finis scripturæ meæ, quia talia sunt mihi revelata, quod ea, que scripsi et docti, nunc ea mihi videntur, et ex hoc spero in Deo meo, quod sicut doctrine, sic cito finis erit et vite. Sicut enim Deus ille mirabilis his, qui præcipui fuerunt in Legge Moysi, qui Legem justitiæ Judæis attulit, et Paulo qui Gentibus legem gratiæ prædicavit, supra humanum intellectum plurima revelavit : sic et huic B. Thomæ, qui de manu sedentis in throno utriusque legis libellum involutum accepit, et apertum toti Ecclesie exponendo porrexit, aliud supernaturale lumen ingenii revelare placuit, ut majora superesse crederet, quæ naturali intelligentia non videret. Felix Doctor, cui presentia non sunt abscondita, et revelata futura : cui datum est ex his, quæ meruit scribere, potiora videre : ut ex confessione presentium, certior ei fieret expectatio futurorum. Tanta autem erat hujus Doctoris mentis abstractio, ut interitum non perciperet se lædendum a corporali læsivo. Unde senel cum esset de consilio medicorum consultum, quod in tibia portaret cauterium, dixit socio suo : Cum venerit, qui ignem debet apponere, facias me ante præscire. Quod cum fieret in lecto, quo cauterizandus erat, se preparans extenta tibia, tanta fuit abstractione levatus, quod appositione ignis cauterium non percipit : ejus signum fuit, quia de loco, ubi tibiā extendierat, non movit. Aliud simile mirande abstractionis miraculum visum est. Cum senel prædictus Doctor esset in camera sua et summam tractum d de Trinitate dictaret, accepta una candela in manu, dixit scriptori suo. Quidquid videas in me, cave ne voces, et tunc in contemplatione abstracto, candela post horam consumpta est usque ad digitos, quibus ignem candela diutius adherere Doctor non sensit sed ipsum ignem sine aliquo motu digitorum sustinuit, donec deiecit. Simile Parisiis de co visum fuit, cum oportuisset fieri sibi immutationem, ut antequam immutator ad percutiendam venam accederet, de abstractione ad contemplationem mentis a sensibus provideret, et tamen secure immutator venam percutiens Fratri Doctori imaginationem non poterat ledere, quem contingebat abstractum sensibus venire. Erat enim miro modo passibilis, et ideo subito læsivo corporis turbabatur. Unde divinitus fuit ei miraculose concessum, ut in corpore passibili viveret, et aliquando læsivum corpus non sentiret.

49 Et quia sic erat Doctor mirabilis elevatus ad Deum, sic caritate diffusus ad proximum, prædicationes

c

in abstractione
mentis videt
subitam doctri-
nam :

E

et nihil am-
plius scripsit,

abstractus non
sensit tibi sibi
cauterium,

F

d

aut a candela
digitos :

aut venam
aperiri

A tiones suas, quibus placeret Deo, prodesset populo, sic formabat, ut non esset in curiosis humane Sapientie verbis, sed in spiritu et virtute sermonis, qui evitatis in prosecutione sermonis quæ curiositati potius quam utilitati deserviunt, in illo suo vulgari natalis soli, quod propter continuum mentis raptum mutare non potuit, proponebat et prosequeretur utilia populo, subtilitates questionum scholasticæ disputationi relinquens: qui tam reverenter audiebatur a populo, quasi sua prædicatione prodiret a Deo. Quod autem dicebat ore, implebat opere: non autem audebat aliquid dicere, nisi quod Deus dedisset eum implere. Admirabatur autem plurimum, ut ejus ore frequentius est auditum, quomodo aliquis, et præcipue religiosi, possent de alio nisi de Deo loqui, aut de his, quæ ædificationi animarum deserviunt. Unde mos ei erat adhuc in illa sua tenera juventute, quod communiter etiam locutione si ii, cum quibus ad aliquam de Deo et ordinabilibus in Deum... ora sua laxassent, statim de locutorio ab quorumcumque consortio recedebat, quasi ad eum non pertinere locutio, quæ ædificationem non saperet proximi: vel si loquentes de Deo non dicerent, quæ sunt Dei: sic enim in illo auditorio verbi Dei se disposuerat, ut aut aliquid scriberet vel doceret, ut ipse in seipso quodammodo gyrum perficeret: ut a se in Deum suæ mentis motum orando inciperet, et a Deo ad proximum docendo finiret, a quo in Deum contemplando et orando consurgeret, unde iterum sui motus circulum inchoaret.

B De hujus Sancti multiplici et mirabili varietate et virtutum claritate ejus historia fuit cuidam Fratri veraciter in somnis ostensa. Qui cum corpisset mente sollicitus, affectione devotus, cogitare, quomodo posset convenienter texere dicti Sancti historiam, tot mirandis indicis clarum, et laudum præconis in veritate diffusum, quæ contineret originale principium, vite processum, disciplinæ scholasticæ studium et obitum in fine beatum, et super his Deum oraret, ut infunderet, et B. Thomam, ut scribendi ei sufficientiam impetraret: circa auroram post prædictum oraculum superius, vidit in somnis eorum se rete argenteum, contextum catenulis argenteis cum diversorum colorum lapidibus pretiosis, in ipsius retis nodis mira varietate contextis. In qua visione cum intelligeret in illi reti ex lapidibus pretiosis vitam et virtutes prædicti Doctoris specialiter designari, cogitabat in somnis, qui lapides quibus possent adaptari virtutibus, ut diversis lapidibus diversis etiam virtutes congrue responderent. In qua visione diu delectatus, evigilans rediit ad historiam, quam in præparat, prosequendam: quare nulli est dubium totam vitam dicti Doctoris fuisse ex apparitione quasi argenteam, conversatione scilicet candidam, actione mundissimam, et doctrina sonoram. Quæ ideo quasi retis similitudinem habuit, quia vita doctrinæ in omnibus concordavit: in quo reti tot visi sunt inserti lapides, quot in anna fuerunt divinitus inspiratæ virtutes. Cujus vita Doctoris designari non incongrue potest in Rationali judicii, in quo in textu erant duodecim lapides pretiosi, quod portare debebat Summus Pontifex ante pectus, in quo doctrina et veritas scripta erant: quia dicti Doctoris vita veritate præfulsit, et Dominus noster Summus Pontifex dum ipsam in conspectu et affectu, quasi in Rationali judicio, habuit, factam potestatem Canonizationis titulo approbavit.

a taurinus color, est caruleus, Italici Azzuro. — *b* luminati-vum a Pasta, quæ est farina subacta, unde artococcus in usu-rumque deliciorum crustæ conficiuntur, quod hic Pastelli, at nunc Pastili nomine significatur ubi Italia, Francus Paste, Hispanus Pastelo. — *c* castrum sive oppidum Sansseroniam est in medietate Citerioris Principatus supra Salernum — *d* MS. austrum, de Temeitate. — *e* Desunt aliqui, forsan similitudo, cupisset loqui, ad alia.

Martini T. I.

CAPUT IX.

Miracula nonnulla in vita facta.

Dicuntur etiam de prædicto Doctore ejus meritis a Deo plura facta miracula, quæ subduntur. Nam cum prædicti Doctoris socius pateretur febrem continuam, venit ad eum Thomas, ut sua visitatione infirmum reficeret, atque in Domino confortaret: quem cum ad patientiam induxisset, consuluit, ut ad B. Agnetem specialem devotionem conciperet, a qua beneficium valetudinis pro certo speraret. Cujus merita apud Deum cum prædictus Doctor implorasset, reliquias dicitæ Sanctæ, quas ad pectus suspensas ex devotione portabat, orans supra pectus infirmi posuit, et infirmus sanus et hilis in lecto resedit. Quod miraculum aliqui attribuerunt magistro oranti, alii vero prædictæ Virgini, sed melius dicitur utrique meritis esse factum: ut utriusque ad Deum preces ascenderent, et infirmo sanitatis gratiam Virgo sancta, mota Doctoris precibus, obtineret.

32 Dicitur etiam de prædicto Doctore, quod Parisiis in scholis cum deberet determinare in crastino coram Universitate, quam pridie disputaverat questionem: surgens de nocte, ut consueverat, ad orandum, percepit in ore suo supercrescere unum dentem superfluum, qui impedimentum præstabat non modicum ad loquendum. Quod cum prædicto socio indicasset, perplexus, quia hora non erat congrua ad remedium adhibendum, consulit dictus socius, ut Universitati diceretur in crastino, quod impedimentum Magistro acciderat, quod a determinatione eum totaliter excusabat, et tunc ordinaretur remedium, quod fieret dentis evulsio ferro instrumento. Super quo Doctor considerans Universitatis scandalum, et quod immere sibi poterat ex dentis avulsione periculum, dixit socio: Nullum aliud remedium video de me, nisi quod Dei providentiæ me committam. Et accedens ad consuetum orationis locum, diu orando cum lacrymis beneficium petiit, et divine providentiæ se commisit. Quo orante instantius, deus ille superfluum sine aliquo dolore et violentia, tactu suæ manus levi motu evellit, et Doctor ab impedimento locutionis totaliter liberatur. Quem dentem ad recolendum divine beneficii patris, multo tempore secum detulit: quod obli-vio mater ingrati-tudinis non dele-ret, et fieret ei semper major in sua oratione fiducia, quæ sic fuerat velociter exaudita. Felix Doctor, cujus oris impedimentum Deus diutius ferro non potuit, sed exuberantia doctrinæ replevit, ne lingua Doctoris ad expressionem verbi deficeret, quam Deus ad instructionem fidelium doceret; et sine dolore deus caderet, quem Doctor innocens non sentiret.

33 Aliud admirandum divine virtutis prodigium prædicto Doctori dicitur divinitus esse monstratum. Nam cum Magistri Parisienses diversas rationes adinvenissent super questione de dimensionibus Corporis Jesu Christi, et de accidentibus existentibus sine subiecto in Sacramento ipsius Corporis et Sanguinis, quorum accidentium probat evidentiam sensus, et sine subiecto existentiam suadet fidei intellectus, et dicti Magistri super modo docendi hoc mysterium discordarent, in hanc omnes sententiam conveniunt, ut quicquid super hoc prædictus Doctor Frater Thomas diceret, et sententialiter defini-ret, hoc ab omnibus teneretur ut verum, et consonum fidei, et persuasibile ratione: de quo experti turrant in alius, quod subtilius in omni questione veritatem attingeret, et clarius edoceret: super qua questione cum delata fuisset ad eum omnia in scriptis, qui unusquisque sentire videbatur, recollecto intra 80

D AUCTORE
GUIL. DE T. O.
CO. EX MSS. P. J.

Febri pellitur,

*admotis reli-
quitis S. Agne-
tis.*

E

*Dens ori innas-
tus,*

*oratione facta
decidit,*

F

*rogatus a
Doctoribus
Parisiensibus,*

*explicat mo-
dum existen-
tiae,*

spiritu

ARCTORE
GUIL. DE THO-
CO EX MSS.
Christi in
Eucharistia

A spiritu et in contemplatione elevato altius intel-
lectu, præmissa more solito oratione devota, quod
invenire potuit, et quod Deus ei dignanter infudit,
quo brevius et clarius potuit, scriptura digessit.
Quæ cum non presumeret, ut in scholis coram Ma-
gistris proponeret, nisi prius ipsum consuleret, de
quo erat questio, quem praverat, ut doceret; acce-
dens ad altare, quaternum, quem scripserat de
questione prædicta, ante se quasi coram suo Ma-
gistro posuit, et elevatis ad Crucifixum manibus sic
oravit: Domine Jesu Christe, qui in hoc Sacramento
mirabiliter veraciter contineris, et res mirabiliter ope-
raris ut artifex, in quo te quero intelligere, et te
veraciter elocere, rogo suppliciter, ut si ex te et de
te sunt verum, quæ scripsi, concedas mihi illa dicere
et aperte disserrere. Sin autem aliquid scripsi, quod
non sit fidei tuæ consonum, et ab hujus sit Sacra-
menti mysteriis alienum, impediās ne possint pro-
cedere, quæ videntur a fide Catholica deviare. Quem
Doctorem orantem cum prædictus ejus socius cum
aliquibus aliis Fratribus observaret, subito viderunt
Christum ante dictum Doctorem super quaternum,
quem scripserat, stare, et Fr. Thomæ dicere: Bene
de hoc mei Corporis Sacramento scripisti, et de
questione tibi proposita bene et veraciter determi-
nasti: sicut ab homine in via potest intelligi, et hu-
manitus diffiniri. Quæ diutius in oratione perdurante,
quem intellectualis non sensualis visio delectabat,
visus est Doctor prædictus, quasi per unum cubi-
tum elevari in herem, quem tanta virtus contempla-
tionis exercebat, et divina assistentia attrahebat. Ad
quod prodigium intuemus Priorem conventus, et
plures alios Fratres, quibus revelatum erat hoc mi-
rabile, pro testimonio vocaverunt. Qui venientes vi-
derunt, et pluribus aliis retulerunt, inter quos fuit
Frater Martinus Seula de provincia Hispaniæ, vir
magne devotionis et fance, qui audivit a Fratre, qui
prædictam vidit mirabilem visionem, qui eam in
convento S. Maximi prædicto Fratri et ejus sociis,
qui pro Canonizatione prædicti Doctoris ad curiam
accedebant, coram pluribus retulit, et certa attes-
tatione firmavit, reputans quod ad Dei et Sancti glo-
riam revelaret, si quod de tanto Doctore audiverat, re-
velaret. Qui Doctor cum mirifice certus esset effectus
de definitiva propositæ questionis veritate, tam
betuitor et incide questionem propositam coram
Universitate proposuit, quia evidenter Christus, de
quo erat questio, Doctorem suum de veritate pla-
nissime illustravit.

B Aliud narratur de prædicto Doctore miracu-
lum. Cum prædictus Doctor in Septimana sancta de
Passione Domini prædicasset Romæ in ecclesia
S. Petri, et populum ad lacrymas provocasset, in die
Dominicæ Resurrectionis in prædicatione induxit
eos ad congaudentium gloriose Virgini de resurrec-
tione Filii, sicut patre fuerant de Passione com-
passi: qui cum descendisset post prædicationem
de pulpito, mirabiliter quidam, quæ magne tempore
sanguinis fluxum fuerat passa, nullo eam juvante
remedio meliora, eumque sancti Doctoris Ambriam
tetigit, et liberatam immediate a sua infirmitate
se sensit: et sequens eum usque ad conventum
S. Sabinae, quod receperat beneficium Doctoris
socio indicavit, qui postmodum pluries et pluribus
recitavit. Felix Doctor, qui simili clarescit mira-
culo, ut Salvator: ejus dum tumbria vestimenti
tangitur, infirma curatur, ut sciretur quantum meri-
turi esset in ejus anima, ex quo tanta virtus inveni-
retur in eum.

C Et quia congruebat Sapientie Divinæ consi-
lio, aliquid insignis prodigium luminis singularem
doctrinæ radium futuri præsignare Doctoris, non
defuerunt miranda, quæ prædictum Doctorem præ-
-

rent, indicia futuræ ejus sufficientiæ in scientia et
vita. Nam semel cum prædictus Doctor in conventu
Neapoli tantum esset in sua camera debilis et recum-
bens in suo lecto; Fr. a Bonfilio de Neapoli qui ei
serviebat, absente, germanus servitoris Sancti, tunc
b puerulus ad custodiam cameræ remansens, vidit per
fenestram cameræ stellam fulgentem ad mensuram
magnitudinis fenestree ingredi, et super caput præ-
dicti Doctoris aliquantulum residere. Quod prædicto
vidente puero post paululum, unde venerat, disces-
sit: qui puer usque ad hæc tempora senex et in bona
valetudine supervixit, hoc prodigium referens, quod
coram infrascriptis Inquisitoribus sub juramento de-
posuit, et pro veritate firmavit. Nec debuit prædic-
tus Doctor nisi lumen stellæ habere presagium, qui
effusus erat toti Ecclesiæ fulgens Christianæ Fidei
documentum.

56 Aliud de prædicto Doctore in præfato con-
ventu divinitus fuit ostensum suæ sanctitatis indi-
cium, quod, sicut præcedens scientiæ, ita sequens
testimonium fuit vitæ. Nam quamvis prædicto Doc-
tori ex pugna, quam cum adversario in carcere ha-
buit, remansisset triumphus victoriæ, quem petivit,
ut jam hostis erubesceret iterum configere cum Doc-
tore; proax tamen et audax toties devictus a puero,
inire bellum sæpius non erubuit cum Magistro: ut
E inire bellum sæpius non erubuit cum Magistro: ut
quia bis devictus in prælio, Dominum non renuit
tertio in deserto tentare: qui devictus repellitur, ut
sciant Christi fideles, quod hostis, cui resistitur, su-
peratur. Hoc vidit Iudex Joannes de Blasio de Nea-
poli, cum esset juvenis, devotus Fratrum et prædicti
Magistri: cui fuit visus in forma Æthiopis cum ad
prædicti Magistri cameram tentaturus accessit, et
Magister eum signo Crucis opposito, et etiam cla-
mando fugavit. Erat enim prædictus Doctor a tribus
vis, quibus ad humanum genus hosti patet introitus,
divina virtute invictus, a carnis concupiscentia ac-
cinctus erat jam difformis manu Angelica cingulo
castitatis; a concupiscentia oculorum ipsum delecta-
tio divinæ contemplationis avulserat, quem a vitæ
superbia tentatum humilitas extolli nullatenus per-
mittebat. Erat enim conveniens providentiæ summi
Patris, ut suæ Sapientiæ scrutatorem, speculatorem
coelestium, et clavicularum omnium dubiorum in
omni tentatione defenderet, et si pugnam admitteret,
liberum tamen concederet ei obtinere victoriæ de
omni impugnatione triumphum: ut victor semper
gloriosus consurgeret, quem nulla adversarii tenta-
tio superaret; et certus jam fieret de promissio, qui
surrexisset de victo adversario cum triumpho, et
vita sua tota per se finiretur ad meritum, et abis cla-
resceret ad exemplum.

demon instar
Æthiopis acce-
dens signo
Crucis pellitur.

a Mombritius, Bonfilio Ordinis Prædicatorum aliqui perperam
dicebant, Bono filio. — b In Mombritio et MS Gudonis ap-
pellatur Joannes Topa.

CAPUT X.

Morbus S. Thomæ, obitus, sepultura. Mira-
cula et visiones tum factæ.

Post hæc cum prædictus Doctor iret ad generale
Concilium Lugdini celebrandum, de mandato Sanc-
tissimi Patris Gregorii X, et portaret libellum, quem
de mandata Urbani Papæ fecerat contra Græcos ad
convincendum eos de ipsorum erroribus, et de sce-
lere schismaticæ pravitatis; contigit ipsum ire per
Campaniam; et ad castrum Magne, quod erat Do-
minæ Franciscæ repositus suæ, debilem declinare, ubi
sic amisit totaliter appetitum, quod nullum cibum
posset gustare. Qui a Magistro Joanne de Gudone
de Piperno medico requisitus, si aliquem cibum appete-
ret, et de nullo cibo, nisi de haleribus, quos comede-
rat in Francia, se diceret posse gustare: anxius
est

Pisces, sarde
muntur in
halices.

a Christo ap-
paretente appro-
batum,

FINIS NON
paulis affluu
cupit autur

Stella ut a vi-
gredi ejus
cubulum,

A est medicus, quod tanto Doctore infirmo non posset remedium adhibere, quia talis piscis non poterat inveniri. Qui egressus ad plateam castrì, invenit unum, qui unam sardinam sardarum recentium de Terracena portabat. Quam cum ad terram deponi fecisset, ut, si aliqui pisces admixti essent sardis, perquireret, reperit unam cistam de haleribus recentibus: de quo admirans medicus, quia nunquam tales pisces fuerant in partibus illis visi, et quia portator piscium sardis se emisse sarpinus assererat, prædictos pisces Magistro deferri mandavit cum gaudio, credens ipsum consolari de proviso sibi divinitus cibo concupito. Doctor autem providus, et altitudinis divini conscius, advertens quod erat in grande miraculum suo appetitui divina pietate concessum, a renuens de piscibus comedere, dixit medico: Magister melius est, quod Divine providentie me committam, quam quod de his piscibus divina concessis potentia, quos nimio desiderio concupivi, manducare presumam. De quibus piscibus, quia multi comederunt, et quia prædictus medicus multis retulit, qui adhuc in vita supersunt, miraculum mansit in tota regione illa vulgatum. O mirandum divinæ pietatis indicium: qui sui devoti etiam sensibilem reficere voluit appetitum, in signum quod nunquam concesserit suo appetitui, quod se opponeret rationi. O admiranda in prædicto Doctore divini beneficii gratitudo, qui dum experiri meruit divinæ pietatis affectum, suum satiare renuit appetitum: secutus exemplum David, qui desideratam aquam gustare renuit, quam trium fortium probitas Dei miraculis procuravit.

B Post hoc cum prædictus Doctor fuisset aliquibus remediis confortatus, ut videretur sibi, quod posset iter inceptum proseguere versus Romam, juxta monasterium Fosse-novæ transiens, invitatus ab Abbate et monachis, volens ibi aliquibus diebus vires resumere, prædictum monasterium est ingressus cum comitiva decenti concurrentium et concomitantium monachorum. Qui enim primo ingressus fuisset ecclesiam, debita reverentia sacro altari exhibita, claustrum intravit, ubi facta est super eum manus Domini, et tactus spiritu prophetie, dixit pluribus audientibus monachis et sui Ordinis Fratribus, et præcipue suo socio, cui consueverat similia revelare: Fili Raynald, hæc requies mea in seculum seculi hic habitabo, quoniam elegi eam. Felix Doctor, qui dum suum de ergastulo corporis præscire meruit exitum simul et æternæ felicitatis ingressum, intellexit quod et ibi succederet sibi requies patriæ, ubi terminaretur cursum vite: et dum sibi in tali casu obedientie prosecutione non parceret, datum est ei, ut ad tribunal superioris Judicis, victurus in æternitate, transiret, simul præscius sue quietis, ad vite principium et laboris terminum et occasum. Post quod propheticum dictum de suo obitu Fratribus, sui Ordinis præcipue, lamentantibus, positus fuit Doctor in camera Abbatis, ceteris sociis, sicut exigebat necessitas, cum magno caritatis affectu collocatis. Ubi enim prædictus Doctor pluribus diebus gravatus amplius infirmitate decumberet, monachi cum tanta reverentia et humilitate ei servire ceperunt, ut et de silva propriis humeris ligna deferrent; felices se reputantes, si sancto Doctore possent exhibere servitium, qui adhuc vivens properabat ad regnum. Ipse vero Doctor providus in se et aliis compassivus dicebat: Unde hoc mihi, ut et servi Dei serviant homini, et omnes tantum de longe deferant, quo laborant? Qui licet admodum debilis esset, quia credebat, ut prophetizaverat, ut ex vita transiret, rogatus ab aliquibus monachis, qui capere putant, ut aliquid memoriale sue scientiæ eis in fine relinqueret, breviter eis exposuit Cantica Canticorum: ut in hoc casu deficiente cor-

pore a vita mortali, anima illa non deficeret ab actu necessario doctrinali, et in Canticum cælestis gloriæ transiret studium Ecclesiasticæ disciplinæ. Et bene congruit prædicto Doctore transituro de ergastulo corporis, ut studium suæ sapientiæ in dilecti et dilectæ Canticum terminaret amoris, ut sicut ad Deum suum exercuit studium, sic ad habendum dilecti perveniret amplexum.

39 Deinde cum cœpisset prædictus Doctor nimia debilitate deficere, et sui exitum de hac vita præscire, cum magna devotione petiit exhiberi sibi Christianæ peregrinationis viaticum, sacro-sanctum Christi Corporis Sacramentum. Quod cum fuisset cum reverentia ab Abbate et monachis devote portatum, et ipse prostratus ad terram, debilis corpore, fortis mente, suo Domino obviam cum lacrymis occurrisset, oblato sibi Corporis Domini Sacramento (cum fuisset ab eo petitum, sicut moris est, quod quilibet Christianus in ultimis examinatur de fide hujus potissimi Sacramenti, si crederet quod illa Hostia consecrata esset verus Dei filius, qui exivit de utero Virginis, et pendit in patibulo Crucis, qui pro nobis fuit mortuus et die tertia resurrexit) libera voce, attenta devotione, et cum lacrymis sic respondit: Si major scientia, quam fidei de hoc Sacramento in vita haberi potest, in illa respondeo, quod verum credo, et pro certo scio hunc verum Deum esse et hominem, Dei Patris et Virginis Matris filium, et sic credo animo, et confiteor verbo, sicut Sacerdos proposuit de hoc sanctissimo Sacramento, et præmissis aliquibus devotis verbis, sumendo Sacramentum prædixit: Sumo te pretium redemptionis animæ meæ, pro cuius amore studui, vigilavi, et laboravi, te prædixi et docui, nihil unquam contra te dixi, nec sum pertinax in sensu meo, sed si quid male dixi de hoc Sacramento, totum relinquo correctioni Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in cujus obedientia nunc transeo ex hac vita. Dicitur de prædicto Doctore etiam, quod in elevatione Corporis Christi etiam consueverat dicere: Tu Rex gloriæ Christe, Tu Patris sempiternus es filius, usque ad finem cum magna devotione et lacrymis. Quo Sacramento suscepto, sic devoto sibi ad meritum, aliis ad exemplum petiit consequenter die altera sacre Unionis oleum, exentium Sacramentum: ut ille unionis spiritus, qui cum præ participibus suis unxerat, ad cælum duceret, quo tendebat. Post paululum autem suum spiritum Domino reddidit: quem sicut Sanctum susceperat, sic servavit, qui tam lætante exivit de corpore, quam mirabiliter videbatur vivere extra corpus. Felix Doctor, qui tam leviter currit in stadio, tam viriliter pugnavit in prælio, ut valeat dicere cum Apostolo: Bonam certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, de reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam vero sibi meruit ex studio inspiratæ doctrinæ.

60 Et quia tanti luminaris eclipsim, quam passura erat Ecclesiæ in hujus Doctoris transitu ex hac vita, aliqua nova signa debebant precedere, quæ viderentur felicem hujus Doctoris transitum indicare, non defuerunt manifesta et justè miranda indicia, quæ hujus Doctoris demonstrarent exitum, et futuræ felicitatis ingressum. In hora enim transitus prædicti Doctoris monachus quidam prædicti monasterii orans in Ecclesia obdormivit, et ecce visa est ab eo una stella miri splendoris super monasterium cadere, et duæ stellæ ad ipsam combineat de cælo descendere, et post paululum primam stellam, quam prius viderat, ad cælestia sublevare: quæ duarum stellarum videbatur splendorem attingere, et magnitudinem adæquare. Post quam visionem expergefactus, cum evigilasset a somno, audiens pulsare tabulam

D
AUCTORE
GUIL. DE TRO-
CO RX MSS.

petit sacrum
Viaticum,

E
confiteatur
fidem:

cum scriptis
Ecclesiæ et Judi-
cio subiecit:

innunctus
moritur.

P

2 Tim 4, 7.

max triple e
stella in somno
visa alicui.

deflectit ad
monasterium
Fosse-novæ,

prædicti
obitus:

experitur
magnum
caritatem:

exponit
Cantica
Canticorum:

tabulam

AUCTOR
GUIL. DE THO-
MA. EX MSc
ut ei comet
ante obitum.

A tabulam signum obitus Doctoris, qui in hora prædic-
tæ visionis obiit, intellexit primam stellam hujus
designare animam Doctoris, qui tunc de corpore
exiit, et celum cum aliis duabus sociata conscendit.
Aliud signum in ipso monasterio visum fuit, nam
quædam stella per modum comete tribus diebus
ante prædicti Doctoris obitum super monasterium
visa fuit, quæ cum ignoraretur quid significaret,
dum apparuit, ostendit prædicti Doctoris obitum, dum
cessavit.

num. 32.
Neapolis hora
mortis in
somno

visus S. Paulus
cum ad caelum
ducere.

61 Et quia prædictus Doctor ad B. Paulum Apo-
stolum specialem devotionem habuit, qui ei cum B.
Petro textum Scripturæ dubium, ut prædictum est,
revolvit; in morte Apostolica consolatione non car-
ruit: nam ipse migrante in Fossa-nova, Fr. Paulus
de Aquila, vir magnæ probitatis et tæmæ, qui fuit
Lector et Inquisitor hæreticæ pravitatis, existens in
conventu Neapolitano, vidit in visione imaginaria
prædictum Doctorem in scholis legentem Neapoli
coram multitudine copiosa scholarium, et B. Pau-
lum ejus scholas intrantem cum societate Sancto-
rum, Cui cum Lector de cathedra descendens vellet
occurrere, Apostolo ei inveniēte quid legeret, et
quod prosequeretur quam ceperat lectionem, Doctor
rogavit Apostolum, ut ei diceret, si habuisset verum
de suis Epistolis intellectum. Qui respondit: Bene,
sicut in hac vita homo vivens in corpore potest
scire: sed volo, ut merum venias, et dicam te ad
lorum, ubi clamorem habebis de omnibus intellec-
tum; et videbatur ipsum per cuppam accipere, et
ducere extra scholas. Ad ejus Doctoris exitum præ-
dictus Frater cepit fortiter clamare: Succurrite,
quia Fr. Thomas nobis tollitur. Ad ejus clamorem
Fratres excitati, interrogaverunt, quid clamans in
visione vidisset: qui narravit per ordinem visionem.
Qui horum notantes [compererunt] quod tunc con-
cessum fuit Doctori ex hac vita transire quia visus
fuerat B. Apostolus ipsum ad gloriam invitare. Fe-
lix Doctoris animam, qui caelestes cives obviant, ut
ad celestia regna perducant: et quæ habere me-
ruit dum viveret instructorem scientiæ, dum ex hac
vita transiret, habuit ad celestem gloriam conduc-
torem.

Lumen resit-
tulur
amissum r

C 62 Cum autem prædictus Doctor cum tot signis
et testimoniis sanctitatis obisset, Dominus Joannes
de Ferentino, Superior dicti monasterii, patiens in
oculis tunc graviter, ut vix videre posset, duci se fecit
ad corpus dicti Sancti. Ad ejus pedes cum reve-
rentin et devotione prostratus, applicari se fecit
funeri, et ponensurum suum super faciem ejus ora-
vit Deum, ut ipsum dicti Doctoris meritis, cum sa-
crando decesserat, fieret sibi restitutio luminis, quo
carebat. Qui statim perfecte illuminatus, clamavit:
Benedictus Deus, quia meritis hujus Sancti mihi
visus perfectissime est restitutus. Et bene congruit,
ut potenti visum Sancti meritis Deus lumen conce-
deret, cui Deus statim, cum transiit, lumen conce-
ssit gloriæ, ut ipsum in eternitate videret.

multis accur-
rentibus

h

63 Abbas autem et monachi, tot visis sanctitatis
indiciis et tot signis, dolentes de tam subita et dolo-
rosa tanti Ecclesiæ luminis eclipsi, et gaudentes
quod apud Deum talem mererentur habere Patrum,
solemnem circa Sancti corpus exequias celebrarunt.
Cujus funeri et exequiis interfuerunt plures Fratres
sui Ordinis, qui de diversis conventibus ad ipsum
visitandum venerant. Interfuit etiam Reverendus
Pater Dominus b. Franciscus, Episcopus Terraci-
nensis Ordinis Fratrum Minorum, cum pluribus de
suo Ordine, et multis de Campania nobilibus: quorum
quam plures traxerat carissimæ affectu, cum plures
habuisset prædictus Doctor in Campania consanguini-
tate conjunctos, multisque provocaverat fama
scientiæ, signa miraculorum, et exempla sanctitatis

et vitæ. Cum his omnibus cum prædicti Sancti funus
ad ecclesiam cum cantu et reverentia portaretur;
Domina Francisca neptis ejus, quæ non audebat mo-
nasterium ingredi, petivit ab Abbate ex gratia, ut
prædicti Doctoris faceret ad ostium monasterii funus
afferi. Quo viso, ipsa cum aliis duabus supra tanti
viri funus fecere lugubre ex more lamentum, sicut
exprimere poterat consanguinitatis affectio, et dolo-
ris de suo obitu magnitudo. Quarum cum clamore
gemitus cum longius personaret, mulus, cui præ-
dictus insederat, de stabulo se, fracto fune, dissolv-
vit, et nullo ducente appropinquans ad feretrum,
mortuus sine omni alia infirmitate defecit: ut etiam
in animalibus Deus ostenderet, quod magnum lu-
men Ecclesiæ defecisset. Post hæc delatum est cor-
pus ejus ad ecclesiam, in qua fuerat venerabiliter
tumulatum, et gleba terre cælestis sidus abscondi-
tum; donec ejus sanctitas adhuc miraculis manifeste
claresceret, quæ Deus mirabiliter demonstraret.

64 Post devotum sepulturæ Officium dolore lu-
gubri et devotione solenni persolutum, Fr. Raynal-
dus de Piperno, qui totius vitæ ejus meruit esse
testis et socius et cui doloris excessum beatus obi-
tus temperabat; testimonium vitæ ejus, quod cederet
audientibus in exemplum et transiret ad doloris re-
medium, uni monacho subinfernens, consensit ut
serviret obedienter rationi pro sui commendatione
Magistri et debito solvendo discipulis dicti Doctoris,
qui vitæ expectabant audire meritum, ejus tam
evidens videbant sanctitatis indicium. Surgens ita-
que in medium prædicavit et dixit: Ego istius Do-
ctoris totius vitæ exterioris et conscientiæ testis
sum, et frequenter audiivi meritum ejus tam evidens:
et nunc generalem ejus Confessionem audiivi, quem
ita semper purum reperi, sicut puerum quinque an-
norum: quia numquam carnis suæ sensit contagium,
nec habuit in aliqua prava voluptate consensum.
Post quod requisito loco silentii lacrymarum con-
scio et doloris amico, prorupit in gemitum videns se
cum humano genere tanti presentia luminis orba-
tum. Nec mirum: Quis enim potuisset in tanti Do-
ctoris obitu tam juste cadentis, cordis temperare
dorem, continere lacrymas, silere querelas, in
quo scientiæ lumen obnubuit, flos innocentiae cecidit,
doctrinæ siluit organum, et disparuit sanctitatis
exemplum: et talem illum mirandæ dulcedinis
mors illi grata et nobis amara siccavit, ut non pos-
set ad plenum conturbati discipuli animum transitus
ad gloriam letificare Magistri. Cui non solum ser-
vivit, ut Magistro discipulus, ut Patri filius, sed ut
Sancto devotus: circa quem oportebat semper assu-
mere nutrens officium, propter abstractionem: quasi
continuum, et frequentem ad celestia mentis raptum,
ut sic abstractum ab exterioribus et prevenire etiam
oporteret de necessariis corporis alimentis, et præ-
parare ante ipsum quod sumeret, ne in his, quæ no-
cerent, error contingeret, si abstractus continue in
sumentis erraret. Quamvis etiam dulcis ille Doctor
memor talis discipuli, in ultimis constitutus, ipsum
voluit consolari. Qui cum Magistro revelaret unam
causam tristitiæ; quia sperabat ipsum in Lugdu-
nensi Consilio, quo tendebat, assumi ad magnam
aliquam dignitatem, quæ ad honorem cederet Ordi-
ni, et proprii generis gloriam temporalem; sanctus
Doctor, qui semper solo divini Sapientiæ amore
contentus, mundo altior erat, et omni temporali di-
ginitate sublimior, dixit ei: Noli Fili, de hac causa
turbari, quia hoc a Deo inter alia mea desideria
peti, et Deo gratias referens impetravi, ut me indi-
guum in hoc gradu humilitatis de hac vita suscepi-
ret, a quo nullius auctoritatis dignitas me mutaret.
Et quamvis potuissem amplius proficere in scientia,
et proficere aliis in doctrina ex revelatione mihi
facta

D
etiam nepti
ejus.

ac nullo subito
mortuo,
sepelitur.

Raynaldus de
Piperno socius,

E

testatur ejus
innocentiam

F

G

et humilita-
tem r

A facta, nunc placuit superioris scientiæ revelare secretum, unde mihi indigno plus quam aliis Doctoribus contigit, qui diutius in hac vita manserunt, ut citius aliis præsentī mortali vitæ cederem, et in æternam consolatus intrarem. Unde consolare, Fili, quia ego in omnibus sum consolatus.

65 Post obitum dicti Doctoris die tertia Frater Raymundus Maturus nostri Ordinis, natiuitate Pisanus, vir admodum laboriosus, et humilis totus, qui a tempore Frederici Imperatoris usque ad hæc tempora feliciter perseveravit, qui dicto Doctori fuerat plurimum familiaris in conventu d' Anagnino, hujuscemodi vidit divinitus visionem. Cum enim diutius de sero fuisset lacrymatus pro dolore obitus tanti Doctoris, cogitans quod cum eo tanta scientia fuisset amissa; dormiens post gemitum, videbatur ei quod Fr. Thomas exiret de sacristia indutus Sacerdotalibus vestibus, et quod procedens ad altare cum ministris paratus Missam celebraturus accederet, ipso Fr. Raymundo in choro faciente more solito cantus. In qua cum Doctor præcederet, post Evangelium vertens se ad populum solenniter prædicavit. Qua predicatione et Missa finita, redeunte eo ad sacristiam, cum chorus totus post Officium Fratrum coram eo devotius inclinaret, et dictus Fr. Raymundus in eum curiose intenderet, perpendit dictum Doctorem dextrum oculum multo majorem habere sinistro, et incomparabiliter clariorem miramque splendoris: de qua differentia cum plurimum miraretur, dictus Doctor dixit ei: De hoc, Fili, miraris, quod tantam differentiam in me oculi dextri a sinistro perpendis: tanta est differentia scientiæ, quam nunc habeo in patria ab ea quam habui dum essem in vita. Congrua viso, quod dolenti satisficeret, qui doctoris scientiam depererat amissam, et ejusdem notitiam ostenderet amphantum.

66 Obiit autem prædictus Doctor anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo quarto, prædicti Domini Papæ Gregorii x anno quarta, Indictione secunda, septimo die Martii, hora matutina. Congrua enim fuit divini providentiæ, ut illius mensis tempore Deus suo Doctori ad eternam vitam assignaret introitum, quo ab æterno præviderat producere universum; ut hoc prædictus Doctor in suis assimilaretur operibus, ut quasi completo sexto de scribendi opere, septimus dies sibi succederet pro quiete, et quadragesimum nonum annum suæ vitæ perficiens, et quinquagesimo inclinaet æternæ gloriæ Jubilæum, et hora matutina dilectum ænigmæ visionis finem acciperet, et plene lucis Sanctus diem gloriæ inchoaret.

a In Processu num. 50 testis juratus asserit se præsentē S. Thomam confidisse. — b Hujus Episcopi interierunt Wadrigus in Appendice ad tomum 2 Annalium Minorum, et Ughellus tomo 1 Italia sacra, ubi Papiensem Cathedralē, cui suberat Fossanova, ante hæc tempora probat Perravensium unitam fuisse, quod vel hinc mutare confirmatur. — c Forsum providere legatum. — d Epigraphum nostrum Avianus. — e quia etiam Anagnini pro Anagnino legimus. Ichni Verulam fuisse judicatum et correctum. — f Hinc notum dicimus anno 1225, sed aliquandiu ante 7 Martii.

CAPUT XI.

Variæ corporis incorrupti, ac manus Translaciones.

a Post hoc autem cogitans prædictus Abbas, quod notus erat locus, in quo corpus dicti Doctoris erat humatum, et quod posset eis auferri, procurantibus sui Ordinis Fratribus, per mandatum Summi Pontificis; quia erat loco depositi corpus ejus dicto monasterio commendatum; occulte ipsum de ecclesia transferri fecit ad cappellam S. Stephani juxta claustrum. De quo cum prædictus Doctor in somnis apparens præfato Abbati, ipsum graviter arguisset, quia erat suo corpori in debita reverentia deroga-

tum, et quod Fratres sui Ordinis essent decepti, qui locum, in quo ei reverentiam redderent, in veritate nescirent; comminatus est ei, nisi corpus suum ad priorem locum cito reduceret, in quo nullus, qui visitaturus ejus sepulcrum veniret, erraret. Cogitans et timens divinæ ultionis judicium, si præteriret quod audiverat in visione mandatum; et volens nihilominus claustrales monachos hoc latere, acceptis prædictæ capellæ clavibus a Domino Blasio, et assumptis duobus monachis extraneis et aliquibus oblati, accessit ad capellam, in qua corpus dicti Doctoris erat humatum, et patefacto ferreis instrumentis sepulcro, b post longum tempus a die suæ exhumationis, quo fuerat de ecclesie sepultura translatum, tantus odor de sepultura subito exhalavit, ut non videretur fuisse defuncti humani corporis sepultura, sed multorum aromatum apotheca. Qui odor tantus fuit, et sic per totum se diffudit, quod ad ipsum, nullo alio indicante, divinitus excitati monachi convenerunt. Coram quibus amplius manifestato sepulchri Doctoris corpore, viderunt corpus ejus integrum in membris, et in pannis, cappa et cuculo, sui Ordinis habitu, sicut fuerat ante positum in sepulcro, in nullo penitus immutatum; cum tamen dicti Doctoris corpus fuisset grossum, pingue et angustum, et solum suæ sepulture humidum et profundum. Videntes autem monachi circa Doctoris corpus tam manifesta, tam grandia, tam multiplicata miracula, corpus Sancti odoriferum, et in substantia et in figura nulla corruptione mutatum, posito in lecto defunctorum Sancti corpore et elevato, ut ad ecclesiam cum solennitate deferrent, non ordinato prius, quod cantare deberent, Cantor alta voce incepit: Iste Sanctus digne in memoriam vertitur hominum, qui ad gaudium transit Angelorum. Quod cum Cantibus et reverentia sic delatum, juxta altare majus in triumphali ecclesia, fecit ipsum Abbas in quadam tuba marmorea collocari, et conventus cantavit Missam, de uno Confessore, tantis visis apertis miraculis, ut non posset de ejus gloria dubitari. Cantor cum non prærogitasset quem introitum deberet incipere, subito cantare cepit: Os justi meditabitur sapientiam, et lingua ejus loquetur judicium. Contigit autem cum monachi ad refectorem ivissent, inter custodis alios sacri corporis quemdam Magistrum Jacobum Introitum, pro sepulchri paratura ad custodiam cum aliis remanere: qui aperiens tabulam, qua capsula sacri corporis regebatur, terram, que circa pectus ceciderat, recollectam eduxit: que tam magnam odorem reddidit, quod se per totum chorum cum flagrantia miranda diffudit, ita ut omnes qui aderant, mirarentur, obstupentes, quod odorem non solum Sancti corpus redderet, sed etiam omnia, que sancto corpori adhaerissent. Unde quidam nobilis, qui pro habendis de dicti Doctoris sancti corporis reliquiis venerat, de illa terra partem aliquam secum detulit, et pro suo sanctuario conservavit. Conveniens namque fuit, ut dicti Doctoris corpus examine magnis signis miraculorum claresceret, quod animarum tot Dei obsequiis deservisset, et non nisi odorem divina virtute redderet, quod tot virtutum actibus organica parasset.

68 c Nec vacat admiranda divini consilii occulto mysterio, quod in prædicto monasterio Fossanova alterius Ordinis et magnæ religionis, mors tam fructuosus itineris in obedientia Sanctæ Romanæ Ecclesiæ vitam sancti Doctoris extingueret, ubi tot Sanctorum religiosorum fide dignum testimonium, visis miraculis defuncti sancti corporis, memoriam suscitaret, et ipsi compellerentur, signis miraculorum clamantibus, ejus sanctitatis testes existere, qui nitentur, ne videretur quod claresceret miraculis, occultare. Qui verisimiliter dubitabant, quod Fratres

b) AUCTORE GUIL. DE THO. CO. EX MISSA apparente et jubente referendum,

b) Aiam odorem exhalat.

c) integrum reperitur,

d)

refertur solenni cantu,

e) et Missa de Confessore facta;

f) terra corporis tactu non odorifera,

g)

pro reliquiis adservatur.

h)

i) Testimonium conferentibus monachis Fossanova,

d) alteri visus in somno celebrare, et connotari, et indicare scientiam in calo concessum;

mortuus anno 1274 ætatis 69 complet.

Franciscus Ep. Terracinae.

a) Corpus translatum ad sacellum S. Stephani,

A qui ad adorandum alias dicti Sancti [manum] accesserunt, referunt quod etiam alia sanitatis beneficia receperunt. Et bene Divina congruit Providentia, ut dicti Doctoris manus divinitus odorem digna esset effundere, quæ ad odorem divine notitiæ multa fidelibus meruit exarare : quæ illum librum in spiritu digito intellectus aperuit, quem de dextera sedentis in throno, ut alios edoceret, accepit : quæ in sua adhuc integritate remansit, quam non sine miraculo ex antiquitate temporis aeris qualitas non corruptit.

72 Processu vero temporis ad prædicti Sancti sepulcrum crescente devotione populi et fama prædicti miraculi de odore, et de integritate sancti ejus corporis pluries replicati, devota consuetudo inolevit communiter, quod homines in suis operibus occupati in agris, in quacumque infirmitate subito gravarentur, ad dicti Sancti sepulcrum solent recurrere, et ibi Sancti meritis gratiam invenire. Inter quos quidam medicus, nomine Raynaldus, habitator S. Laurentii castris prope monasterium Fossæ-novæ, cum decem annis passus fuisset podagram, tam graviter quod sine adminiculo non posset incedere, portatus ad dicti Sancti sepulcrum, coram toto conventu cum orasset Deum, et promississet suam vitam infra annum in melius emendare, si sanitatem dicti Sancti meritis obtineret, subito coram omnibus de conventu surrexit, perfecte curatus, et gratias agens Deo et laudes dicto Sancto referens, eucurrit ad suum equum velociter, et leviter ipsum ascendens, dixit: Decem anni sunt, quod non potui istum equum ascendere, et nunc ascendo, et sanus redeo meritis S. Thomæ; de quo mirati et stupefacti, pulsatibus campanis Te Deum laudamus solenniter cantaverunt.

73 Petrus Francisci de Piperno, Oblatus dicti monasterii, dum esset in lecto suo, apparuit ei malignus spiritus in forma sinuæ illudens ei: qui sic fecit ipsum immobilem, ut se munire Crucis signaculo non valeret, nec haberet motum membrorum corporis naturalem. Qui cum obsessus a dæmone ab omnibus putaretur, duo monachi et quidam Oblatus monachus ipsum ad sepulcrum dicti Sancti cum devotione portarunt: ubi cum genuflexione cum devote Deum Sancti meritis implorassent, subito obsessus a dæmone, fuit ab omni infirmitate restitutus pristinae valetudini. Qui statim relinquens seculum, factus est Conversus dicti monasterii, vita et conversatione devotus.

74 Dominus Matthæus Angeli de Piperno patiens arteticam in brachio dextro, cum nihil cum ipso brachio posset facere, concepta devotione ad prædictum Sanctum accessit cum reverentia ad sepulcrum ejus, cum plena fide. Super quod cum orans Deum, Sancti meritis gratiam implorasset, posito super sepulcrum infirmo brachio, subito fuit sanitati pristinae restitutus.

75 Thomasius Paganus de Piperno, cum multis septimanis febrem passus fuisset, audiens a peregrinis, qui per dictum monasterium transitum fecerant, quod multa miracula fierent ad sepulcrum dicti S. Thomæ, cum actualiter pateretur, vovens sepulcrum ejus visitare, et unum Missam ad ejus laudem ibidem facere celebrari; immediate ab omni infirmitate curatus est; et accedens cum reverentia, votum, quod promiserat, cum gratiarum actione complavit.

76 Dominus Raynerus de Babuco monachus dicti monasterii, cum trediebus passus fuisset febrem, qua plurimum gravabatur; concepta devotione, accessit ad sepulcrum prædicti S. Thomæ, pedibus et manibus gradiendo: ubi cum orando petivisset a Deo, ejus meritis liberari, continuo sur-

rexit ab omni infirmitate curatus, reddens Deo gratias, et laudans merita dicti Sancti.

77 Quidam juvenis de Piperno Thomasius cum esset lepra infectus, nondum a societate hominum separatus, cum devotione ad sepulcrum S. Thomæ, confisus de meritis ejus, accessit: juxta quod cum pia dissimulatione monachi prædictum juvenem portare permitterent, de nocte ei dormienti S. Thomas apparuit, et dixit ei: Quid petis a me? qui cum respondisset: Peto a Deo tuis meritis liberari, Sanctus ei respondit: Surge et esto sanus. Qui cum gaudio evigilans, perfecte se invenit ab omni infirmitate curatum, et reddidit Deo gratias, merita dicti Sancti cum omni devotione colaudans.

78 Frater Bartholomeus de Ferentino Conversus dicti monasterii, cum esset aposthematicus, et a medicis desperatus, quod nullo posset remedio medicis sanari; inductus ab Abbate suo, quod ad B. Thomam prædictam devotionem contingeret, et se Deo ac ejus meritis commendaret, statim emisso voto, aposthema evomit, et fuit ab omni totaliter, qua ferebatur, infirmitate curatus. Qui super hoc addidit, quod quoties in aere aliqua gravis tempestas accideret, quam monachi ex pusillanimitate timerent, nomine invocato divina, per merita dicti Sancti, facta processione ad ejus sepulcrum, tempestas immediate cessabat.

79 Quidam pauper temporali substantia, dives tamen devotionis gratia, habens a sua nativitate tibias et crura debilia, ita quod ambulare non poterat, sed post se quasi quadam frusta crurum ipsa trahebat: audiens ad sepulcrum dicti Sancti a Deo ejus meritis multa fieri miracula, concepta devotione ad sepulcrum dicti Sancti se portare fecit: ubi diu orans cum lacrymis a Deo beneficium, meritis ejus subito consolidatis tibis et cruribus surrexit, et stetit erectus, et ambulare cepit sanus; agens Deo gratias, qui Sanctorum meritis sanat contritos corde, et alligat contritiones eorum.

a Bernardus Guidonis: Est autem manus ipsa cum pelle, carne, ossibus et unguitibus. — b Hic titulus est rursusmodi, de liberatione pueri paralytici, cum dicendum esset, De liberatione euergetæ.

CAPUT XIII.

Acta circa Inquisitionem Neapoli instituentem pro Canonizatione S. Thomæ.

Ad gloriam etiam dicti Sancti scribenda sunt miracula, quæ in prosecutione Canonizationis ejus divinitus contigerunt Fratribus, quibus commissæ sunt inquisitio de miraculis a Deo meritis ejus factis per Fr. Robertum de S. Valentino, tunc Vicarium, Magistri Ordinis et Diffinitores Capituli provincialis in conventu Galee, ut inventa miracula scribi facerent, et ipsam sanctissimo Patri Domino Joanni Papæ xxi sine aliqua hesitatione proponerent, qui infra scriptum miraculum eis factum dicti Sancti meritis retulerunt. Cum dicti Fratres in quadam galea Provincialium plurimis onerata, de Neapoli versus Romanam curiam navigarent, duobus erectis velis et plenis vento prospero, sed nimis vehementi, ita ut in mari magnam navigantibus excitaret tempestatem nantes plurimum timere coeperunt, eo quod galea videbatur tempestatibus periculosius agitari, cum præter hoc esset nox, et pluvia vexarentur. Quibus navigantibus cum ad montem a Argentarum ventus galeam impelleret, et marinarii divertere non valerent; ceperunt singuli de galea vestes suas deponere, ut natationis remedio non perirent: copulque unus ad dictos Fratres, qui tempestatis timore in sentina latebant, magnis clamare vocibus: Orate Fratres Sanctos vestros, qui habet in proximo frangenda

1) AUCTORE GUIL. DE THOMAS. EX MSS. b) rui,

aposthematico.

E

debilitate crurum et tibi-rum.

Sanatur podagricus.

a dæmone obsessus, b

vexatū artetide,

febre,

tem febre,

Ad procurandum inquisitionem de miraculis, F

navigantes Neapoli in Gallias,

a

tempestate et periculo moris eximuntur

AUCTORE
GUIL. DE THO-
MA XX MSS

A genda vadit ad montem. Qui cum mutuo ad Confessionem se pararent, et ad transitum, quem in proximo eredebant omni humano auxilio sublato, futurum; cœperunt fletibus magis et vocibus Reginarum Virginum, maris Stella B. Dominicum, B. Petrum Martyrem, ultimo B. Thomam quasi pro immediato auxilio invocare. Cujus auxilium instantius genitibus implorantes, quasi Sanctum ex debito pro auxilio in divino iudicio convenissent, qui pro suo honore tam fideliter laborarent, rogabant confidentius, ut ejus meritis liberarentur miraculo, ne dicti Sancti perirent scripta miracula, quæ portabant. Mirandum prodigium, quasi dicti Sancti ageretur negotium, si dictis Fratribus et omnibus de galea præberet auxilium, cum galea propinqua esset excidio fractionis, novus ventus a latere montis flevit, et galeam, quæ impetu ferebatur ad montem, ab exitu percussione avertit, et libero mari a lateremontem respicienti ab omni periculo divinitus liberata processit. Tunc omnes clamaverunt, Miraculum, laudantes Deum: cui mare et venti obedunt, cum Sanctis in periculis pro navigantibus intercedunt.

Joannes
Papæ XII,
laudat ut con-
ci doctrinam
S. Thomæ,

B Et quia totus processus, qui ad honorem Dei et dicti Sancti subito institutus, divino mutuo fuerat frequenter resumptus, et manifeste erat divinitus inspiratus; continuanda est prosecutionis dicti processus historia, usquequo de inquirendis dicti Sancti miraculis per Sanctissimum Joannem Summum Pontificem Inquisitionis presentia fuit commissa. Cum quo Patre Sanctissimo cum predicti Fratres exposuissent dictam causam, ad adventum ad Sanctitatis suæ presentiam, et super hoc litteras Magnorum assignassent, quibus implorabant inquisitionem de invenendis miraculis factis meritis predicti Sancti Apostolica auctoritate committi; predictus Summus Pontifex divino afflatus spiritu, quo repletur, dixit: Nos credimus, quod Fr. Thomas est gloriosus in celo: quia vita sua fuit sancta, et doctrina ejus non potuit esse sine miraculo. Et subjunxit Fratri, qui proposuerat: Assignamus tibi primum consistorium, in quo coram nobis et nostris Fratribus hæc ipsa proponas. Quam responsionem Summi Patris Cardinales nostri Ordinis audientes, dixerunt esse in tali petitione divinitus aspiratum, et a Deo fieri processus incepti negotii, quæsemper fuit mirabilis in operibus Sancti sui. Cum autem de tertio Consistorio per eundem Fratrem fuisset predicta petitio proposita, et de mandato Summi Pontificis predictus Frater, qui proposuerat, se de Consistorio absentasset; Summus Pontifex illo afflatus Spiritu, quo fuerat in prima responsione repletus, quasi sub radium hinc inde ad Cardinales dirigens suæ benignitatis aspectum, dixit: Fratres, nos reputabimus nobis ad magnam gloriam et nostræ Ecclesiæ, si istum Sanctum per summum catalogo Sanctorum asseribere, dummodo aliqua miracula possint de eo inveniri: quia ipse plus illuminavit Ecclesiam, quam omnes alii doctores, in cujus libris plus proficit homo uno anno, quam in aliorum doctrina toto tempore vite suæ. Cui omnes Cardinales tanquam Filius amantibus, dicto Fratri Summus Pontifex tres Prælatos ad inquisitionem miraculorum otio committit, ad quod amplius deliberato consilio, reverendis Patribus Archiepiscopo Neapolitano, Episcopo Viterbensi, et Domino Pandolfo de Sabello suo Notario, Inquisitionem predictam cum Inquisitionis forma commisit, promissa prius inquisitione de fama vite et miraculorum dicti S. Thomæ. Et completa in curia lecta, et acceptata in consistorio sunt, ad diuturnitatem temporis minus retardaretur Canonizatio desiderata Doctoris, ad quam festinabat Sanctissimi Patris affectio, providens quod per eam

b
et approbati-
bus Cardinali-
bus Processum
inquisitionis
prescribit:

C et quia totus processus, qui ad honorem Dei et dicti Sancti subito institutus, divino mutuo fuerat frequenter resumptus, et manifeste erat divinitus inspiratus; continuanda est prosecutionis dicti processus historia, usquequo de inquirendis dicti Sancti miraculis per Sanctissimum Joannem Summum Pontificem Inquisitionis presentia fuit commissa. Cum quo Patre Sanctissimo cum predicti Fratres exposuissent dictam causam, ad adventum ad Sanctitatis suæ presentiam, et super hoc litteras Magnorum assignassent, quibus implorabant inquisitionem de invenendis miraculis factis meritis predicti Sancti Apostolica auctoritate committi; predictus Summus Pontifex divino afflatus spiritu, quo repletur, dixit: Nos credimus, quod Fr. Thomas est gloriosus in celo: quia vita sua fuit sancta, et doctrina ejus non potuit esse sine miraculo. Et subjunxit Fratri, qui proposuerat: Assignamus tibi primum consistorium, in quo coram nobis et nostris Fratribus hæc ipsa proponas. Quam responsionem Summi Patris Cardinales nostri Ordinis audientes, dixerunt esse in tali petitione divinitus aspiratum, et a Deo fieri processus incepti negotii, quæsemper fuit mirabilis in operibus Sancti sui. Cum autem de tertio Consistorio per eundem Fratrem fuisset predicta petitio proposita, et de mandato Summi Pontificis predictus Frater, qui proposuerat, se de Consistorio absentasset; Summus Pontifex illo afflatus Spiritu, quo fuerat in prima responsione repletus, quasi sub radium hinc inde ad Cardinales dirigens suæ benignitatis aspectum, dixit: Fratres, nos reputabimus nobis ad magnam gloriam et nostræ Ecclesiæ, si istum Sanctum per summum catalogo Sanctorum asseribere, dummodo aliqua miracula possint de eo inveniri: quia ipse plus illuminavit Ecclesiam, quam omnes alii doctores, in cujus libris plus proficit homo uno anno, quam in aliorum doctrina toto tempore vite suæ. Cui omnes Cardinales tanquam Filius amantibus, dicto Fratri Summus Pontifex tres Prælatos ad inquisitionem miraculorum otio committit, ad quod amplius deliberato consilio, reverendis Patribus Archiepiscopo Neapolitano, Episcopo Viterbensi, et Domino Pandolfo de Sabello suo Notario, Inquisitionem predictam cum Inquisitionis forma commisit, promissa prius inquisitione de fama vite et miraculorum dicti S. Thomæ. Et completa in curia lecta, et acceptata in consistorio sunt, ad diuturnitatem temporis minus retardaretur Canonizatio desiderata Doctoris, ad quam festinabat Sanctissimi Patris affectio, providens quod per eam

commissa sibi promoveretur Ecclesia, ejus ædificata D meritis, et illuminata doctrinis.

82 Post reditum Fratrum dictorum de Curia, cum litteris de Inquisitione super præmissa facienda, auctoritate commissa, antequam assignarentur in Neapoli predictis tum Prælati litteræ, quia tertius interesse non potuit, medio tempore, antequam predictus Dominus Episcopus ad prædictam venisset civitatem, in qua erat Inquisitio facienda, vocatis testibus de monasterio Fossæ-novæ, Abbate et c. monachis quorum quidam prædictum Sanctum et ejus miracula viderant; quidam vero ejus meritis beneficia divina pietate receperant; superna virtute, dicti Sancti meritis, facta sunt multa miracula propter devotionem populi, quæ occasione dictæ inquisitionis ex communis fama in regione personit; et ex mira Dei providentia, quæ mirabiliorem dicti Sancti meritis se ostendit. Quorum miraculorum aliqua non fuerunt apud prædictos Inquisitores inventa: quia testes Neapolim propter distantiam et impotentiam non potuerunt accedere; et Reverendus Pater Neapolitanus Episcopus propter senectutem sine vite periculo in loco dicti monasterii, in quo et ejus circum erant testes, non potuit cum dicto Domino ejus collega Episcopo convenire. Predictus Frater ne derogaretur in aliquo divine gloriæ, qui se mirabilem in Sanctis ostendit, et sancti Doctoris fama, si miracula oblivioni essent tradita, quæ ad notitiam divine gloriæ sunt parata, infra illud tempus, quo predictus Dominus Episcopus ad veniendum se paravit, expertans ipsum in dicto monasterio per menses quatuor, omnia mirabilia, quæ invenire potuit, relegit: quorum aliqua infra illud tempus eo presente sunt facta, et quadam alia de propinquo collecta, quæ inferius sunt notata. Per quorum multiplicationem visus est predictus Sanctus infrascriptorum signorum multiplicationem intendere, sicut in subscripta visione visus est demonstrare.

colliguntur
miracula
Fossæ-novæ
facta,

c

E

83 Dominus Bartholomæus de Sulmona monachus predicti monasterii Fossæ-novæ, vir magnæ religionis, devotionis ex fama ex testimonio sui Abbatis, vidit illis diebus, quibus predicta omnia agebantur, ut in visione nocturna, Fratrem Thomam de Aquino, multis associatum Fratribus sui Ordinis, intrare eorum sui Ordinis et dicti monasterii. De cujus admiratus adventu, quesivit de causa sui novi accessus ad monasterium. Qui dixit: Audi quod Summus Pontifex facit inquiri de factis meis, et ego ad hoc veni. Respondit prædictus monachus: Est verum quod debes canonizari: tamen Fr. d. Petrus de Morrone non fuit canonizatus, nisi postquam fuit mortuus, et tu es adhuc vivus. Respondit S. Thomas: Fili, nullus canonizatur, nisi sit vivus, et Fr. Petrus de Morrone est vivus, et ideo est canonizatus: et inclinans se cepit ostendere modum grandi dicti Sancti, recte faciens profundas inclinationes, sicut ille in cella sua faciebat, et addidit: Frater Petrus fuit canonizatus Sanctus, quia plurimum fuit in oratione devotus. Deinde autem cantabit istud Invitatorium, quod ei in somnis seriose dicebat. Qui evigilans et admirans, non fuit de Invitatorio recordatus, et volebatur, quod dictus Fr. Thomas indicat se ad Mossam. In qua dum procederet, excitatus est, gaudens, quod Deus dignatus fuerat suo Sancto mira revelare præterita, quæ præ diuturnitate volebantur oblita.

ipso Sancto,
ut eum
revelant

F

d

a Argentarius minus et peninsula adhuc ditioni Senensi, et cum Orbatello, Porta Herculis, et Tyluaniis, subest Regis Hispaniarum domus. Legitur infra per Bernardum Galdonem idem miraculum anno 129. — b Euerat h. Cardinales Galdonius Martini Episcopus Ostensis et Alfonsus Decanus, creatus anno 1303, Nicolaus Formosa Confessorius Philippi Regis Francorum, creatus anno 1305. et Gualterius Petrus de Gudio Episcopus Sabini, creatus anno 1312. — c Septuaginta, aut circiter, testes in

Processu

A *Processu auditi fuerunt. — d S. Petrus de Morone, seu Cales-
tinus Papa v. fuerat tum recen-ter a Clemente v anno 1313
Sanctis adscriptus, collitur 19 Mai*

CAPUT XIV.

Miracula facta Fossæ-novæ et Piperni.

Dominus Joannes de Adelasia, monachus prædicti
monasterii de Piperno, cum jaceret in dormitorio,
subito de nocte supervenerunt ei tam intensi dolo-
res, ut videretur deficere. Ad quem cum monachi
convenissent, portaverunt ipsum ad infirmarium,
ubi aptius remedia poterant adhiberi. Cui cum nul-
lum adhibita medicamina assenserent remedium, per-
suserunt, ut devotione concepta B. Thomæ præ-
dicto totis affectibus se voveret. Quod cum fecisset,
et cum ipso alii, Sancti auxilium implorarent, su-
bito apostema de ejus exivit corpore, nulla dimissa
in eo penitus lesione, egitque Deo devotus gratias,
qui eum liberaverat meritis dicti Sancti.

85 Dominus Joannes de Selavis, monachus dicti
monasterii, cum apostema gravissimum pateretur
et febrem, ita quod medicus non speraret de sua in-
firmitate salutem; vovens se B. Thome et Deo, se
ejus meritis recommendans, fuit statim ab utraque
infirmirate curatus.

86 Dominus Jacobus de Pastina, prædicti mo-
nasterii monachus cum de mandato Abbatis sui
mitteretur ad Curiam, subito eum supervenisset ei
febris gravissima, et hoc Albati suo revelaret,
concepta devotione se dicto Doctori devovit. Ad cu-
jus sepulchrum Sancti cum devotus oraret, fuit im-
mediate ab infirmitate curatus.

87 Dominus Jacobus de Feresabon, dictus Ru-
beus, dicti monasterii, cum febrem acutissimam pa-
teretur, decumbens in lecto se dicto Doctori vovens
fuit continuo liberatus.

88 Dominus Jacobus de Piperno dicti mona-sterii
Cellarius, cum veniret ad monasterium S. Marce
de Canis monialium de Sompino, ad Officium
funeris ejusdam sanctimonialis, et in via grandi-
num, tonitruorumque pateretur gravissimam tem-
pestatem, ita quod de salute timeret, quia grandines
eum propter grossitudinem ladebant excus-
sione, invocato Dei auxilio meritis S. Thomæ,
immediate omnis tempestas cessavit.

89 Fr. Emanuel de Piperno, Conversus dicti mo-
nasterii, cum quatuordecim mensibus passus fuisset
in brachio dextro dolorem acutissimum, ita quod
non posset ipsum capiti applicare, concepta devo-
tione ad prædictum Sanctum, et facto voto, quod
quolibet anno, dum viveret, jejunaret ejus vigiliam;
dum orasset ad ejus sepulchrum, et recubisset su-
per illud aliquantulum super infirmum brachium,
post modicum horam surrexit perfecte curatus.

90 Fr. Leonardus de Piperno, Conversus dicti
monasterii novitius, et faber, cum miracula S. Thomæ
prædicti non crederet, sed plurimum dubitaret, quia
ipse nullum adhuc viderat apertum miraculum; pro-
cumbens in lecto suo more solito coepertus, de mane
surrexit, et brachium suum dextrum paralyticum
invenit: de quo cum nihil operari posset, nec festu-
cam de terra accipere, credens hoc sibi accidisse
ex frigore, vadens ad fornacem coepit juxta ignem
fricare brachium, in quo dolore nimis gravabatur:
qui cum nullum mitigationis sensisset effectum, me-
mor suæ infidelitatis excessus, quem contra præ-
dictum Sanctum commiserat, venit ad ejus sepul-
chrum, et ibi aliquantulum orans, posito infirmo
brachio super illud, sensit dolorem aliquantulum
minuari, et surgens credidit se totaliter liberatum.
Sed cum accipisset martellum, tentans si posset ali-
quod operari, nec valeret, cogitans quod nondum
erat ex tota infidelitate correptus, accessit iterum

Martin T. I.

ad dicti Sancti sepulchrum, et ibi suam infidelitatem
confitens, cum ex tota cordis devotione petivisset a
Deo beneficium sanitatis, meritis dicti Sancti, ne
inutilis esset in monasterio, promittens nunquam
de Sancti miraculis dubitare, sensit se continuo per-
fecte curatum; utens curato brachio, sicut ante ad
opera, agens Deo gratias, qui meritis dicti Sancti
annuum ejus ab infidelitatis absolvit scelere, et suum
brachium a dolore.

91 Petrus Carellus, Oblatus dicti monasterii, ha-
bens quandam filiam, gravi infirmitate in toto cor-
pore motiva virtute privatam, quæ quotidie doloribus
torquebatur, concepta devotione ad prædictum
S. Thomam, rogabat ut vel ipsam de hac vita tolle-
ret, aut dolore sanaret: super qua petitione cum
voto devotionis fuit statim ab omni infirmitate cu-
rata.

92 Jacobus Gulmaris de Piperno dixit, se in-
terfuisse, quando Joannes, dictus Eremita, habens
talem infirmitatem, quod dormire non poterat, genu-
flexus in chorum super genu aggrediens, accessit-
que ad sepulchrum dicti Sancti, et ibidem devote orans
Deum, quod sibi concederet dicti Sancti meritis san-
nitatem; immediate liberatus est, agens Deo gra-
tias, quia cito fuerat prædicti Sancti meritis sanitatis
beneficium assecutus.

93 Nicolaus de Maximo de Piperno, vulneratus
ab inimicis graviter, et in brachio dextro cum totali
fractura ipsius, cum de vulnere fuisset sanitatem
medicinarum remedio assecutus, de fractura mansit bra-
chium omnino immobile, sine spe quod aliquo posset
curari remedio medicinarum. De quo cum graviter tor-
queretur, audito quod ad sepulchrum dicti Sancti fre-
quentia fiebant miracula, dixit ei uxor sua: Conci-
pias ad istum Sanctum devotionem talem, de qua tot
narrantur miracula; et spero quod statim assequeris
ejus meritis sanitatem. Qui cum devotione concepta
promissis et suis parere minime, et eis in crastino
paciis osculo recomendari, et brachium cereum ad
dicti Sancti delerere sepulchrum, cum de sero hoc di-
xisset, dormiens surrexit dilectulo perfecte curatus,
agens Deo gratias, et solvens brachium cereum, et
perficiens, quem promiserat paciis de conciliatione
tractatum.

94 Jacobus filius Petri de Tibaldo de Piperno di-
xit, quod cum passus fuisset febrem quartanam per
menses quatuor cum gravi dolore brachii dextri, in
quo actualiter patebatur dolor et febris, concepta
devotione ad dictum Sanctum, et vovens, si a Deo
ejus meritis curaretur, discedentis pedibus ejus vi-
sitare sepulchrum, et ad ejus laudem unam Missam
facere celebrari in dicto monasterio, continuo dimis-
sus a febre fuit, et a dolore brachii perfecte curatus,
agens Deo gratias, et dicto Sancto, quæ voverat
cum devotione persolvens.

95 Marcus Brachialis de Piperno, cum pateretur
tussim vehementem, et ejus vehementia sanguinem
frequenter evomeret, nec posset remedio ejusdem-
que medicinarum curari; accessit cum devotione ad dicti
Sancti sepulchrum; ubi cum devote oraret Deum, et
pateret dicti Sancti meritis liberari, confestim fuit
perfecte a dicta infirmitate curatus.

96 Nicolaus de Monte-S. Joannis, habitator Pi-
perni, cum haberet filiam gutturosam, et ipsam
proptersuam gutturis curare non posset, duxit
eam ad monasterium Fossæ-novæ prædictum. Quod
cum filia ingredi non liceret, petivit a Sacrista mo-
nasterii, ut ad filiam suam dicti Sancti reliquæ por-
tarentur: quas delatas cum reverentia et devotione
concepta, ipsas gutturi filie rogavit apponi. Quibus
apposis post modicum horam cum rediret ad pro-
pria, in via globum quemdam carnositatis evomit,
et gutturis tumor immediate cessavit.

86 97 Prædictus

D
AUCTORE
GUL.
DE TUOCO.
EX MSS.

sanati ab
infirmirate
puella

et eremita,

E

passus fractu-
ram brachii.

F
ix. xlii febre
quartana.

tussit et vomitu
sanguinis.

tenna
gutturis.

Curatur
apostema.

alid apostema
cum febre;

febris,

iterum febris:

sedata tempe-
sta.

sublatus dolor
brachii,

C

item alterius
ob incredulita-
tem puniit;

AUCTORE
GUIL. DE THO-
CO. EX MSS
dolore lateris,

A 97 Prædictus Nicolaus cum tantam virtutem vidisset fieri in sua filia meritis dicti Sancti, patiens in latere dextro dolorem, ita quod non poterat se inclinare; concepta devotione ex præcedenti miraculo ad dicti Sancti venit sepulcrum, et super ipsum, pia devotione et presumptione et devota fiducia, a parte dolentis lateris se extendit, petens sibi, sicut et filia a Deo dicti Sancti meritis beneficium imperitari. Super quo cum aliquantulum quievisset, surrexit ab omni infirmitate curatus.

opillatorie
gutturis,

98 Matthæus Joannis de Leone de Piperno, Oblatus dicti monasterii, cum die Lunæ in Allis de sero sanus et hilaris comedisset, circa mediam noctem gravem dolorem stomachi patiens, cum oppilatione tanta gutturis, ut respirare via posset; timens sibi imminere statim mortis periculum, concepta devotione in corde, quam exprimere non valebat voce, dixit: Adjuva me, B. Thoma, ne inconfessus moriar, quia sum huius monasterii, in quo tuæ sanctæ Reliquiæ requiescunt, Oblatus, et voce visitare sepulcrum tuum cum reverentia et candelis accensis. Quibus verbis conceptu mentis dictis corde, immediate ab infirmitate curatus est, agens Deo gratias, et solvens quod promiserat Sancto votum.

febre,

B 99 Petrus de Piperno hospes, habens quandam filiam parvulam, febrem gravissimam patientem, cum ipse et uxor sua vixissent prædicti Sancti sepulcrum cum oblationibus visitare; continuo fuit a febre et ab omni, quam patiebatur, infirmitate curata. Qui agentes Deo gratias vota solverunt.

frequent
angustia,

100 Matthæus Capanus de Piperno, habens filium parvum, qui ex comestione ejusdam piscis incidit in tam gravem et frequentem singultum, quod ab ejus frequentia factus est lunaticus, ut signa monstrabant; debuit ipsum ad sepulcrum S. Thomæ, petens ipsum ejus meritis liberari: super quod cum puerulus parum quievisset et pater pro ejus salute rogasset, surrexit ab omni infirmitate curatus.

crecitare

101 Petrus Badia de Piperno, cum quatuor vicibus continue visionem amitteret, et tendentem ad evagationem remedia medicine non juvarent, ultimo totaliter eceris est electus. Qui multis miraculis, quæ ad dicti Sancti sepulcrum fiebant quotidie, devotione concepta, ad ipsum se fecit a quadam cum præcedente conducti, ubi cum diu orans prece ad Deum effunderet pro salute, intercedentibus meritis S. Thomæ, continuo fuit lumen restitutus.

enormis,

102 Gregorius Citer de Piperno cum haberet filium parvulum, qui mensuramentum inmemerat, nunquam dormiens, sed vigilans semper, et nullum ei medicine adhibitum remedium valeret, concepta devotione, ad prædicti Sancti monumentum, prædictum illum attulit, et posuit eum super præfati Sancti sepulcrum. Qui post statum sibi ab egulatu, et qui diu non dormierat, obdormivit, et denique perfecte curatus ab utroque defectu surrexit. Cujus pater videns in filio tam manifestum miraculum, cui tam festinanter Sanctus succurrerat, cum ipse pater videns in dextro genu dolore, nec posset sine baculo ambulare, nec pedem recte in terram ponere, devotione concepta iterum Sanctum oravit, et statim extensa tibia sicut sana sine baculo, cum filio sano pater sanus ad propria remeavit, referens Deo gratias de miraculo duplicato.

dolore genu,

tumore
gutturis

103 Jacobus Marcellinus de Piperno, patiens in guttore tumorem Bocea, veniens cum matre ad monumentum, accessit cum devotione ad sepulcrum venerabile diei Sancti, ubi cum devotus oraret, pectus appropinquavit super tumorem cum ejus reliquiis, quibus appositis, statim tumor disparuit, et ipse perfecte curatus ab infirmitate remansit.

104 Joannes de Thodano juvenis, cum implet

vas aque in fluvio dicti monasterii, impetus dicti fluminis eum cum vase rapuit, et per caulem mulendini tanta velocitate projecit, quod nullo modo potuit se juvare. Qui cum subito impigisset in instrumentum quo rota vertitur molendini, cum magna devotione clamavit: S. Thoma de Aquino: et statim percepit se capi ab uno homine per caput, qui ipsum de periculo liberavit, et posuit eum extra aquam: ad quod miraculum supervenit Frater Manuel Conversus monasterii supradicti.

D
liberati a
periculo
submersione,

105 Florentina de Piperno, cum perdidisset oculum sinistram, præ cuius dolore etiam de dextro videre non poterat, et sic tribus diebus sine oculorum lumine maneret; cum adhibitis remediis nullum sanitatis consequeretur effectum, de nocte recomendans se Deo, meritis S. Thomæ, post orationes et lacrymas multis fatigata suspiriis aliquantulum requiescens, post paullulum quietis evigilans, invenit se de utroque perfecte curatam. Quæ vocans virum suum cum gaudio et vicinas, suæ illuminationis beneficium nuntiavit sibi impensum meritis S. Thomæ, quem apud Deum inveniret adiutorem.

creitate,

106 Alexandra de Piperno, antiqua devota, cum pateretur in brachio dextro dolorem, nec posset remedio medicine liberari; Computum a suum, cum quo quotiens diceret orationem Dominicam numeraret, et cum quo ex devotione tetigerat reliquias dicti Sancti, posuit sub brachio, in quo dolor erat intensus; et in loco se prosternens, dixit: B. Thoma, ego reliquias tuas non possum contingere; impetra mihi beneficium sanitatis per istum Computum, quo tuas reliquias me recolo tetigisse. Quo verbo cum devotione prolato, continuo se sensit penitus ab omni dolore curatam.

dolore brachii,

107 Quondam mulier de Piperno patiens in collo dolorem vehementem, invocato auxilio dicti Sancti, fuit protinus ab omni dolore curata.

colli.

a Sic Hispani precatorum globulorum sertum, quo ad Desparum Virginem per stulos salutatorum Angelicarum decades invocandum utitur, evasus id est, numerorum calculos seu rationes nominant

Computus
rosarum.

CAPUT XV.

Miracula facta Sompini, Terracenæ, Fundis, Neapoli: aliqua circa cooperatores Inquisitionis pro Canonizatione.

Joannes Episcopus de a Sompino, cum in maxilla sinistra dolorem fortissimum pateretur, concepta devotione locum tangens dolentem, dixit: S. Thoma, si vera sunt, quæ de te miracula dicuntur, oro, ut me sanes; quia voce sepulcrum tuum cum reverentia visitare, quibus verbis cum devotione prolatis, ab omni dolore fuit continuo liberatus, agens Deo gratias, et Sancto de tam festino beneficio sanitatis.

u
Librantur
dolore ma
ritis,
F

109 Theodora Manuta de Sompino, cum pateretur in aure intussum cum timore dolorem, concepta devotione ad dictum Sanctum, nuntium misit, et fecit mensurari dicti Sancti sepulcrum: de quo cum maxillam suam involvisset, invocato auxilio ejus, continuo a timore et dolore protinus liberabatur.

aure,

110 Nicolaus Joannis Stephani de Sompino, cum passus fuisset tribus annis gravem tumorem in sinistra tibia cum multis ulceribus, nec posset nullis adhibitis medicinis remediis liberari, ad dictum Sanctum devotione concepta et voto facto, quod ad ejus sepulcrum tibiam portaret ceram, si ejus meritis obtineret a Deo de sua infirmitate medelam; protinus fuit ab omni infirmitate curatus, agens Deo et Sancto gratias, et solvens sicut promiserat vota sua.

tibia,

111 Matthæus dictus epuriceus de Sompino, cum passus fuisset in pollice pedis per anum fistulam, et

pollicis pedis
et

A et discurrens per multos medicos, nullum salutis remedium inveniret, ad verbum uxoris, quæ audiverat ad sepulcrum dicti Sancti multa fieri miracula, concepta devotione, de sero dicto Sancto se recomendans, a suo pollice omnia medicamina consueta, de Sancti meritis solummodo confusus, amovit: qui de mane surgens invenit pollicem pedis sine indicio vulneris ab omni infirmitate curatum, agens Deo et Sancto gratias, qui tam festinus fuit miserator in cura.

112 Stephanus de Rocca-sicca, habitatrix castri Sompniini, hydropica et toto corpore tumida, cum concepta devotione ad dictum Sanctum venisset ad portam monasterii Fosse-novæ, petivit cum magna devotione ejus reliquias sibi portari. Quæ cum portatæ fuissent, et ejus pectori cum signo Crucis et orationibus applicatæ, rediens ad propria, fuit in via, ejus crescente devotione, curata.

dolor coxæ et
inguinis,

113 Nicolaus de Leone de Sompino, cum esset in agro, et eum dolor gravissimus in coxa et inguine prægravasset, timeus ad propria non posse redire, concepta devotione ad B. Thomam, et facto voto, quod in crastino ejus sepulcrum nudis pedibus visitaret, fuit continuo liberatus, et ad domum rediens, de mane votum, quod promiserat, devotus

B implevit.

114 Maria de castro Campanetæ cum paralytica per annos plures ex frequentibus a viro suo turpibus verbis sibi illatis incurrisset; cum spicas colligeret post messores, ut pauperula poterat, audiens a diversis monasterii nominati, quod meritis dicti Sancti multa fierent miracula, vovit se ei, promittens monasterium visitare, si ejus meritis sanaretur; et statim perfectissime curata ecclesiam monasterii, ut volebat, visitavit, narrans miraculum, quod a Sancto impetraverat mira celeritate festinum.

podagra

115 Boetius Passagenus de Terracenis, habitator Fundanæ, cum existeret in platea, podagra subito in pedibus gravaretur, rediit adjutus ab alis ad domum suam: ubi cum gravatus dolore vivisset sepulcrum dicti Sancti quoniam citius posset visitare, subito pia Sancti intercessione, divina virtute curatus est.

dolor stomachi,

116 Boetius de Terracena habitator Fundanæ cum esset in monasterio Fosse-novæ, et audisset a Sacrista, quod ad sepulcrum dicti Sancti multa miracula meritis ejus fierent, et gravem dolorem puteretur in stomacho, in quo a sua pueritia fuerat passus, accedens cum devotione ad sepulcrum dicti Sancti, et petens ejus meritis liberari, ponens se super sepulcrum, protinus huius infirmitate curatus.

brachia

(C) 117 Dominus Petrus Grassus de Neapoli miles, cum per unum annum et amplius dextrum brachium sic haberet dolore gravatum, quod capiti suo applicari non posset, transiens per monasterium Fosse-novæ, devotione concepta ad merita dicti Sancti, venit ad sepulcrum, super quod infernum ponens brachium petivit dictum Sanctum sibi fieri propitium, et continuo se sensit ab infirmitate curatum.

febris quartana

118 Dominus Reynaldus Bacula de Terracena miles, cum multis annis passus fuisset quartanam, concepta devotione venit ad sepulcrum S. Thomæ, ubi cum orasset ejus meritis a Deo liberari, ex tunc se sensit a quartana curatum.

punctura
et dolor oculi

119 Dominus Jacobus Capitannus de Neapoli miles, videns tam celerem in dicto milite impetratam divinam virtute medelam meritis dicti Sancti, cum ipse pateretur in oculis gravem cum dolore puncturam, ponens faciem suam super sepulcrum ejus, simili celeritate fuit divina virtute curatus: simul agentes Deo gratias, qui simul fuerant dicti Sancti meritis liberati.

120 Casarius de Bono civis Neapolitanus, infir-

mus graviter duplici tertiana, cum instaret quintus dies accessionis, et de vita plurimum dubitaret, eo quod nullum paroxysmus sanitatis indicium habuisset: cum fieret inquisitio de miraculis S. Thomæ, concepta devotione corporaliter se devovit. Qui cura superveniente accessionis termino nihil sensisset molestiæ, nec certificationem aliquam virtutis naturæ, tertio die surrexit, et Domino Episcopo Inquisitori in officio Inquisitionis pro reverentia dicti Sancti, usque ad finem devote servivit.

121 Venerandus Pater Dominus Ymbertus, Archiepiscopus Neapolitanus, ad inquirenda miracula S. Thomæ de mandato Summi Pontificis constitutus, cum instaret tempus, quo venerabilis Pater Dominus Angelus Episcopus, in dicta inquisitione collega, deberet simul cum eo Neapoli ad inquirenda miracula dicti Sancti procedere, et ipse puteretur gravem tumorem in tibia simul cum ulcere, quod longo tempore passus fuerat, et in lecto decumberet, et ambulare non posset; rogavit humiliter et devote Deum, ut meritis dicti Sancti sanitatem dignaretur concedere, et commissam sibi inquisitionem pro Dei et Sancti gloria perfecte implere. Quo verbo cum devotione prolato, statim de lecto sanus surrexit, et per totam cameram ambulavit, et veniente Domino Episcopo prædicto, inquisitionem sanus et devotus implevit.

122 Prædictus Dominus Episcopus, cum inquisitionem commissam de dicti Sancti miraculis devote et solite faceret, contigit uno die de sero, quod febris acutissima ipsum arripere, et in toto corpore immantaret. Qui de vita desperans, B. Thomam devote cepit orare, petens ut superstitem suam inquisitioni ipsum dignaretur dimittere, quam devote concesserat inchoare. Quibus verbis dictis cum magna spe et fiducia sanitatis in illo languore febris caput reclinavit, fatigatus in lecto, et domiens reliqua parte noctis usque ad diem, de mane surrexit sanus, sed debilis, perfecte curatus, sine aliqua allevatione quæ facta fuisset artis remedio vel naturæ, eoque Deo gratias, qui concesserat in se merita dicti Sancti cognoscere, quæ desiderabat per alios invenire. Quæ duo miracula prædicti Sancti scripserunt Domino nostro Pontifici Summo sub uno contextu et sero litterarum, quæ sub eorum sigillis fuerant pro vera assertionem munitæ.

123 Dominus Matthæus Canonius majoris Ecclesie Neapolitanensis, Nuntius ad Summum Patrem Joannem Dominum Papam cum inquisitione facta de miraculis dicti Sancti, a præfato Domino Archiepiscopo destinatus; cum pluribus diebus idem, antequam iter ad Curiam arripere, passus fuisset duplicem tertianam, et de superventura accessione timeret, cum esset nimium debilis, non valens verbum exprobare, sed suis medicis nullatenus de ejus salute speraret, quidam ejus socius et Canonius evasit pro eo votum, dicti Sancti cum eo visitare sepulcrum, quia ipse infirmus pro debilitate verbum exprimere non valebat. Quo animum, quod votum erat sibi acceptum, statim fuit perfecte curatus. Quem cum medicus hora accessionis sollicitus visitasset, ut ei remedium exhiberet, inveniens eum liberum, et a febre ventura, redeunte divinitus sanitas, secum, contentus divina beneficio medicina, conchuit ut ad confirmationem concessæ divinitus sanitatis al quam levem medicinam acciperet, quæ ipse ab omni superfluo humore purgaret. Quo animum, cum satis levem potionem ei medicus propinasset, et ille hora purgationis debita in lecto gravibus doloribus torqueretur, nec medicus sciret remedium aliquod adhibere, confirmato voto eodem quod fecerat, et promittens quod contentus remedio celestis medici non fuisset, subito fuit ab omni tor-

D
AUCTORE
GUIL.
DE THOCO.
EX MSS.
tertiana
duplex.

Archiep.
Neapol. libera-
tur tumore et
ulcere in tibia:

E

febris acutissi-
ma,

Canonius
duplex tertiana,
et
F

sione

LECTORE
GUIL. DE THO-
MA EX MSS.
remanere in
lapsu.

A sione curatus, et virtute divina medicina effectum suum habuit naturalem.

124 Alia magna miracula Sancti dicti meritis Deus ostendit nuntiis, qui ex parte prædictorum Inquisitionum Inquisitionem factam de ejus miraculis Summo Pontifici detulerunt; videlicet prædicto Domino Matthæo et Domino Petro nuntio prædicti Domini Episcopi Viterbiensisque Canonico, qui cum venerunt per Alpes, et essent super lacum Lasonensem, b saumarius qui portabat saunandum Eracii de Arlotis Romani, per rupem altissimam cecidit super saxa acuta coram dicto lacu. In cuius causa cum Matthæus prædictus invocasset auxilium S. Thomæ, et animal crederetur ex casu alias fuisse contractum, subito saumarius inter illos lapides surrexit sanus, et non mutato in aliquo suo onere, quod portabat, accessit ad portum, et in nullo fuit a suo itinere impeditus. Quod miraculum omnes traxit qui aderant in stuporem, cum animal virtute nature non potuisset evadere, etiamsi sine onere cecidisset.

125 Simile miraculum dixit prædictus Dominus Matthæus sibi in suo equo, dicti Sancti meritis, divinitus fuisse concessum; qui cum duobus posterioribus pedibus lapsu præcipiti toto corpore esset in rupem, et de anterioribus pedibus se regeret iuxta viam, et ipse ex toto equo dimisisset habenas, habens ipsum pro perditio, qui non poterat humano juvari auxilio: invocato Dei auxilio, dicti Sancti meritis, ejus inquisitionem miraculorum porrectam portabat, equus magno conamine super pedes anteriores inmensus, saltavit ad viam paratus ad iter: supplevitque in equo virtus divine potentie, quod deerat virtuti nature.

a Sompulum vulgo Sudio in eadem Campania Romana versus regnum Neapolitanum, inter quod et Fiferam interjacet Rocca arca. — b Saumarius, Bernardo Guidonis Somptarius, jumentum duraurum, mulus, equus, asinus Gallice Sommier. Hinc Somptarium ipsum vocas. In Processu etiam Somptarius legitur.

APPENDIX

Rigans montes de Superioribus tuis, q. de fructu operum tuorum satiabatur terra. Ad Benedictus: Splendens luce divine muneris novæ simul et legis veteris, ex quo Thomæ jam Deo frueris nos orando jungi cum superis. Versus. Orietur in tenebris lux tua, et tenebris tue orunt sicut merules.

Oratio Deus qui B. Thomam Confessorem tuum luminis tui singulari fecisti splendore clarescere, concede propitius, ut Ecclesia tua epis adjuva meritis et illuminata doctrinis, gaudiis perfrui mereatur æternis. Per Dominum etc.

Oratio B. Thomæ de Aquino, quam ipse fecit, et quotidie dicebat inclutatus cum lacrymis. Concede mihi, queso, misericors Deus, quæ tibi placita sunt, prudenter concupiscere, prudenter investigare, veraciter pronoscere et perfecte implere, ad laudem et gloriam nominis tui.

PROCESSUS INQUISITIONIS

factæ super vita, conversatione, et miraculis recol. mem.

1 R. THOMÆ DE AQUINO,

Ordinis Fratrum Prædicatorum, Sacre Theologie Doctoris, Anno salutis MCCCXIX, a Joannis XXII, Pontificis Max. Pontificatus in, per Umbertum Archiepiscopum Neapolitanum et Angelum Viterbiensem et Tuscanensem Episcopum, Inquisitores, quæ cum D. Pandolfo de Sabello, Domini Papæ Notario, super hoc ab eodem Pontifice deputatos,

CAPUT I.

Apparatus prævius ad Inquisitionem. Bullæ Pontificiæ prælectæ.

Hic est Processus Inquisitionis factæ super vita et conversatione ac miraculis recolendæ memoriæ Fr. Thomæ de Aquino Ordinis Fratrum Prædicatorum, sacre Theologiæ Doctoris, Per Reverendos Patres Dominos, Dei gratia Umbertum Archiepiscopum Neapolitanum, et Angelum Viterbiensem et Tuscanensem Episcopum, super hoc una cum venerabili viro Domino Pandolfo de Sabello Domini Papæ Notario, cum clausula, quatenus vos, vel duo vestrum per sanctissimum Patrem et D. Dominum Joannem Papam XXII specialiter deputatos, præsentibus ad totum Processum Inquisitionis eidem nobis Joannis de Rocca-Tarani Sablnensis diocesis, Apostolica et Imperiali et Francisco de Laureto Pennensis diocesis Apostolica et Regali auctoritate publicis Notariis, quos idem Domini Inquisitores ad ipsum Processum in scriptis fideliter redigendum specialiter assumpserunt, scriptus per me Petrum Notarium prædictum.

2 In Nomine Domini. Amen. Anno Nativitatis Domini ejusdem MCCCXIX, die Sabbati, XXI mensis Julii secunda Indictione, Pontificatus Sanctissimi Patris et Domini, D. Joannis Papæ XXII, anno tertio, Religiosus vir Fr. Guillelmus de Thoco, Procurator conventus Fratrum Prædicatorum in Benevento, constitutus apud Neapolim in camera Reverendi Patris D. Umberti, Archiepiscopi Neapolitani supradicti, coram ipso Domino Archiepiscopo, et coram Reverendo Patre Domino Angelo Viterbiensi et Tuscanensi Episcopo supradicto, super vita et conversatione ac miraculis recolendæ memoriæ Fr. Thomæ de Aquino, Ordinis Fratrum Prædicatorum, sacre Theologiæ Doctoris, Inquisitoribus per Sedem Apostolicam deputatis, eidem Dominis Archiepiscopo et Episcopo quasdam patentes litteras, et quasdam alias clausas Apostolicas litteras, ex parte supradicti Domini Papæ, veris bullis plumbeis ejusdem Domini Papæ, et in filis integris canapis pendentibus bullatas, præsentavit, et per eosdem Dominos cum instantia requisivit, ut in commissis eis per easdem litteras Inquisitionis negotio sollicite et attente, prout tenebantur, procedere deberent: quas litteras præfati Dominus Archiepiscopus, et Episcopus, extractis sibi buretis, magna cum reverentia receperunt, et prædictas patentes Apostolicas litteras statim coram eis publice legi fecerunt, mandantes nobis Petro Joannis de Rocca-Tarani Sablnensis diocesis Clerico, Apostolica et Imperiali auctoritate, et Francisco de Laureto Pennensis diocesis Apostolica et Regia auctoritate publicis Notariis supradictis, ut prædictas litteras Apostolicas et Inquisitionem ac omnem Processum per ipsos in hujusmodi Inquisitionis negotio faciendas, registrare et fideliter scribere deberemus; Venerabilibus et discretis Viris Abbati Marino de Caracethulis, supradicti Domini Archiepiscopi Vicario, Abbati Raynaldo Magnano Canonico Neapolitano, et Domino Laureto de Tancosis, Canonico Ecclesiæ S. Marce de Transiberi de urbe Presbytero, Roberto Canonico Ecclesiæ S. Stephani Viterbiensis, supradicti Domini Episcopi Capellano, et pluribus aliis presentibus ad præmissa testibus vocatis atque rogatis. Litteræ vero supradictæ patentes non abrase, non cancellate, nec in aliqua sui parte suspectæ, sed omni suspicionem carentes erant per omnia tenoris, et continentur subsequentis

Præsentibus
Archiepiscopo
Neapolitano,
Episcopo
Viterbiensi,

et tribus
Notariis,

E
anno 1319,
21 Julii,

oblata litteræ
Apostolicæ
Joannis 22,

F

curant alius
testibus:

e

3 Joannes Episcopus Servus Servorum Dei, Venerabilibus Fratribus Archiepiscopo Neapolitano et Episcopo

et equus ne
caderet.

B

C

a

b

d

A Episcopo Viterbiensi, ac Dilecto filio Magistro Pandolfo de Sabello Notario nostro, salutem et Apostolicam benedictionem. De occultis sapientie divinae consiliis, de potenti manu invictae virtutis, et de beneficiis solitae pietatis, militanti Ecclesiae pro necessario in pugna solamine dona mittuntur; et praeventur in dulcedine consolationum mentalium, quae invitata est ad convivia coelestium nuptiarum: de quibus in debitis laudes assurgimus, dum Sanctorum in caelis festa gaudis internis cum laudibus celebramus, reddimusque Deo gratias, qui suam consolatur Ecclesiam, dum peregrinatur a patria, quam continuis adjutoris roborat, dum impugnatur in via. Cujus, quamvis indigni, quia divina miseratione curam suscepimus, velut Christi Vicarius, de profectu ejusdem commissae nobis Ecclesiae congaudemus: dum de diversis mundi partibus nobis intimatur ad gaudium, quod infideles de Gentilibus ad Ecclesiam fidei piscatione perveniant, et fideles ad patriam de mundo conscendant: qui de corruptione munditiam, de fragilitate constantiam, ac Dei dono de infirmitate adepti victoriam, necnon interdum (ne super his fides nutaret credentium, sed Deum laudans in Sanctis ejus, argumentis validissimis nutriretur, optaretque ex gratia imitari quod coleret, assequi quod collaudaret) notis concurare miraculis referuntur. Sane dudum ex parte carissimae in Christo filiae nostrae *g* Mariae Reginae Siciliae, clarae memoriae Caroli secundi Regis Siciliae relictae, et dilectorum filiorum, nobilium virorum, *h* Principis Tarentini, ac *i* Joannis Comitis Gravinensis, ac aliorum plurimum Comitum ac Baronum regni praedicti, communis quoque ac Universitatis Magistrorum et Scholarum Neapolitanensium, coram nobis, et Fratribus nostris propositum extitit, et per eorum litteras nuntiatum, quod recolendae memoriae Fr. Thomas de Aquino, Ordinis Fratrum Praedicatorum, sacrae Theologiae Doctor, dum viveret, odore sanctitatis emicuit, conversatione resplenduit, et multis magnis tam ante, quam post suum obitum miraculis condecoravit, quare pro parte ipsorum nobis fuit humiliter supplicatum, ut de ejusdem Fr. Thomae vita et miraculis, Inquisitione praemissa, si reperiremus praemissa veritate fulciri, ipsum adscriberemus Sanctorum catalogo, ipsamque laceremus per universas Ecclesias honore congruo solemniter venerari. Verum licet praedicta coram nobis et eisdem Fratribus nostris exposita, si vera sunt, nostrum et Fratrum ipsorum corda multa jucunditate repleverint; attendentes tamen, quod Romana Ecclesia, praesertim in tanto fidei negotio, ubi videlicet de re tam ardua queritur, cum magna consuevit maturitate procedere, qualique scriptum sit: Causam, quam nesciebam, diligenter investigavi (nam si gloria sit cellare verbum: gloria tamen Regis est investigare sermonem) Venerabili Fr. *k* Arnaldo Episcopo Albanensi, et Dilectis Filiis nostris *l* Guillelmo tit. S. Cyrilli in Thermis Presbytero, ac *m* Guillelmo S. Nicolai in Carcere Tulliano Diacono, Cardinalibus commissimus, ut apud Sedem Apostolicam de hujusmodi sanctitatis vite ac miraculorum fama praedicti Fr. Thomae informationem per testimonium fide dignorum reciperent, illique nobis referre curarent, ut veri similitudine inde sumpta, tutius possemus procedere in negotio praehabito; et quia per dictorum Cardinalium relationem fidelem coram nobis et Fratribus nostris factam accepimus, aliqualem informationem de sanctitatis et miraculorum fama praedicti nos pium et congruum reputantes, ut si vera sint praedicta non lateat, de ipsorum Fratrum nostrorum consilio supplicationi fidei, prout praesentium describitur serie, duximus annuendum. Quocirca discretionis vestrae, de qua plenam in Domino fiduciam

obtinemus, per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo vestrum in loco vel locis, ubi expedire videbitis, de vita et conversatione ac miraculis Fr. Thomae praedicti, ceterisque circumstantiis fidei negotium tangentibus, juxta formam, quam vobis sub bulla nostra transmittimus inclusam, inquiratis diligenter veritatem; et quae super praemissis inveneritis, fideliter in scriptis redacta, sub testimonio sigillorum vestrorum per viros idoneos ad Sedem Apostolicam destinatis; ut per Inquisitionem vestram sufficienter instructi, sicut res exigit et expediens visum fuerit, securius in ipso negotio procedere valeamus. Datum Avenioni, Idibus Septembris, Pontificatus nostri anno *n* tertio.

4 Eodem anno die Lunae 23. dicti mensis Julii secundae Indictionis, in Palatio Archiepiscopatus Neapolitanensis Reverendi Patres, Domini Archiepiscopus et Episcopus, Inquisitores supradicti, litteras Apostolicas supradictas clausas, de quibus superius fit mentio, in eorum praesentia per me Petrum Notarium eundem aperiri et legi fecerunt, quarum tenor per omnia talis est: Forma, juxta quam testes examinabitis, super vita, conversatione ac miraculis recol. mem. Fratris Thomae de Aquino, Ordinis Fratrum Praedicatorum, S. Theologiae Doctoris, testes legitimos, quos super vita, conversatione et miraculis dicti Fr. Thomae debetis recipere, prius ab eis praestito juramento, diligenter examinare curetis, et de omnibus, quae dixerint, interrogetis eos, quomodo sciant, quo tempore, quo mense, qua die, quibus praesentibus, quo loco, ad cuius vocationem, et quibus verbis interpositis, et de nominibus illorum, circa quos miracula facta dicuntur: et si eos ante cognoscebant, et quot diebus ante viderunt eos infirmos, et quanto tempore fuere infirmi, quanto tempore visi sunt sani, de quo loco sunt, omnium interrogationes de omnibus circumstantiis diligenter, et ad singula capitula fiant, ut expedit, questiones praedictae et series testimonii ac verba testium fideliter religantur in scriptis.

5 Praedicti itaque Inquisitores in dicto commissio-
nis eorum seriem procedere cupientes ac deliberantes ad Processum hujusmodi Inquisitionis factae in civitate Neapolitana, pro eo quod dictus Dominus Archiepiscopus infirmitate detentus ad loca alia extra Neapolim non poterat se conferre, citari mandarunt, interdum per eorum litteras, interdum per Dominum Leonardum, Presbyterum de Neapoli, juratum Nuntium eorum, subscriptos testes: de quorum citatione cum per Responsales Commissarios, quibus litterarum commissum extitit testes ipsos citare, tum per relationem fidelem dicti Nuntii jurati, eisdem Dominus Inquisitoribus oretenus factam plenarie constitit: a quibus quidem testibus, in terminis citationis eorum coram dictis Dominis Inquisitoribus, in dicto palatio Archiepiscopatus Neapolitani compresentibus, ad citationem eandem receperunt idem Inquisitores, ipsique testes in eorumdem Dominorum Inquisitorum manibus praestiterunt, de pura veritate dicenda super vita et conversatione ac miraculis dicti Fratris Thomae de Aquino, corporale ad sancta Dei Evangelia juramentum, prece, prelo, subornatione, odio, gratia, vel amore, aut alia corruptionis specie quibuscumque sublati. Quo juramento a dictis testibus suis vicibus sic recepto, ipsis supra vita et conversatione ac miraculis ejusdem Fr. Thomae receperunt, et examinarunt diligenter, secreti et in secreto juxta traditum iis per Apostolicam Sedem formam. Quorum testium nomina et cognomina, depositiones et dicta sub religione dicti per eos praestiti juramenti recepta, ac dies et loca cum locis juramentorum et depositionum eorum

D
EX MSS
mandata
processus fieri.

ex litteris
aliis apertis
23 Julii,

forma in pro-
cessu servanda
praescribitur:
E

Processus Archiepiscopi

testes citati, et
juramentum
praestitum examinati.

hominum

B
ad instantiam
Reginae Siciliae
et aliorum
Principum,

g

h

i

et Universita-
tis Neapolita-
nae,

de sanctitate
et miraculis
S. Thomae,

C
Job 29, 16.

k

l

m

aliquatenus
per Cardinales
discussis,

A hominum infra distincte et particulariter continetur. Videli et eodem die Luna 23. ejusdem mensis et Indiet. Neapoli in palatio Archiepiscopatus.

a Joannes 22 creatus 7 Augusti anni 1316, mortuus Aconione anno 1334. — b Humbertus, alius Humbertus et Humbertus cecatus Archiepiscopus anno 1308, mortuus anno 1320, 3 Julii. — c Angelus de Tineosis Romanus, factus Episcopus anno 1318, Romæ anno 1343 mortuus, et apud S. Mariam supra Minervam sepultus. — d Tuscania, vulgo Tuscanella, inter Viterbium (scilicet Tuscanella Sedes Episcopalis adjuncta) et Castrum prope Martianum Rurum. — e Subiense Episcopi Sedes est Martiana, vulgo Magliana, prope Tiberim versus Umbriam. — f Pictavica Testuarum, in hodierno Aprutio ulteriore, vulgo Civita di Penna. — g Maria filia Stephani v. et Ladislai ix Regum Hungarie, mater 14 liberorum, e quibus primus Carolus Vartellus Rex Hungarie, 2 S. Ludovicus Episcopus Tolanus Ordinis Minorum, 3 Robertus Rex Neapolitanus. — h Philippus v filius, mortuus anno 1332. — i Gravina urbs Episcopalis et hanc caput Ducatus familia Cratunorum in Apulia antiquo, modo ditione Baroni in comitatu Basilensi. At Joannes filius 8, factus deinde Dux Ducatus et Princeps Albanie, mortuus anno 1335. — k Arnaldus ex Episcopo Pictavienali Episcopus Cardinalis Albanensis factus anno 1312, Avenione cito functus anno 1320. — l Guillelmus Testa Condomitensis, cecatus etiani anno 1312, mortuus anno 1315. — m Guillelmus Longus Bergomensis, cecatus anno 1294 mortuus v. filius Aprilis anno 1319. — n Est hic annus Christi 1318, cum a 7 Augusti caplus esset annus 3 Pontificatus.

CAPUT II.

Testes auditi diebus XXII, XXIV et XXV Julii, Commissarius Regis, Abbas et tres monachi Fossæ novæ.

Petrus Grassus testatur

Dominus Petrus Grassus de Neapoli miles Regis, Commissarius et familiaris, a tatis, ut dixit, circa annos sexaginta, qui dicebat de miraculis dicti Fr. Thomæ de Aquino aliqua in se miracula sensit, et etiam recepisse, vocatus ad presentiam dictorum Dominorum Inquisitorum, et juratus coram ipsis Inquisitoribus, super vita et conversatione ac miraculis dicti Fratris Thomæ dicere puram et veram veritatem, quam scit ex visu, auditu et credulitate, et quod etiam ad interrogata super ipsa inquisitione veraciter respondebit, amore, vel odio, prece, pretio, favore, vel subornatione qualibet sublati. Et primo interrogatus de vita et conversatione ejusdem Fr. Thomæ, dixit, quod ab eo tempore, quo ipse testis erat scholaris et puer, audivit, nemine discrepante, dici communiter et teneri, quod ipse Fr. Thomas erat homo sanctissime vite, et multi tenebant, quod eset et Virgo sicut ex utero matris natus, et quod de quolibet ipse ante omnes dicebat Missam suam, et ex ordinatione sua preter id servabat cunctis, quod immediatè post completam Missam suam, priusquam exiretur ex toto, erat indutus Presbyter albus ad albam Missam dicendam; quam etiam ipse audibat ad thronum, priusquam ad altus albus traheretur; et insuper quod p. e. nunquam, preter naturalis quieti horas, horam habebat aliquam otiosam, qui trahi posset vel aliquatenus occupari ad actus aliquos seculares, sed aut legebat, aut scribebat, seu scribi faciebat, aut orabat, aut preliebat. Interrogatus a quibus hæc audivit, dixit, quod nonnumquam a fama publica, nonnumquam a Religiosis, nonnumquam a studentibus, et frequenter a Domino a Bartholomæo de Capua, regni Sicilie Legotheta, Fr. Raynaldo de Piperno, sacro dicti Fr. Thomæ, Fr. Jacobo et aliis Fratribus Ordinis Predicatorum, quos interdum audivit de tabulis colloquenter; et addidit quod, dum quadam vice coram sanctis memoratis Fr. b Jacobo de Viterbio Ordinis Eremitarum, tunc Archiepiscopo Neapolitano, tractaretur de viis scientibus et scientia aliquorum, dixit ipse Archiepiscopus, quod nulli sibi attribuant vel ascribant in sacra scientia aliquid plene scire, nisi qui reputetur et inherere scientia et scriptis Fr. Thomæ de Aquino, qui viam apertam et intelligentibus ad sciendum. Interrogatus de loco, ubi audivit dici predicta, dixit quod ubique locorum, ubi

dictus testis aliquoties moram traxit, et ut plurimum in civitate Neapolitanensi.

7 Item interrogatus super miraculis ejusdem Fr. Thomæ, dixit et deposuit, ut infra particulariter continetur, videlicet quod ipse miles privatus per menses decem vel circa, virtute et usu solito brachii sui dextri, adeo quod nec de ipso brachio, nec de manu propria usus solitos exercere (posset) imo nec caput petere, vel infulam sub mento ligare, nisi per alium adiutorem; habuit anno sequenti primæ Indictionis proximæ præterite Romam accedere peregre in Quadragesima dicti anni; et dum esset in via, occurrit ei circa e Tracen. attendere de beato corpore dicti F. Thomæ, quod audiverat alias fuisse sepultum in monasterio Fossæ novæ, et tunc in mente concipiens et etiam fidem sumens, posse de passionis dicti sui brachii ex ipsis Sancti meritis auxiliari, destinavit et vovit in animo illic omnino divertere. Et sic factum est, quod de tota societate, cum qua pergebat ad Urhem, assumptis pro sociis duobus Neapolitanis milibus, videlicet Domino d Nicolao Filmarini, et Domino Henrico Caracchulo, qui etiam locum dicti sepulcri visitare desiderabiliter cupiebant; pervenit illic pariter cum eisdem; et eo introeunte curile dicti monasterii Fossæ novæ, statim quesivit et habuit unum de monachis dicti monasterii, quem rogavit, ut ei locum ostenderet sepulcri corporis prælibati. Quo sepulcro ei per illum a remotis aliquantulum præventus, quod quidem sepulcrum dixit idem miles esse ad sinistram partem majoris altaris monasterii supradicti, cum itur ad illud, inspectoque super ipso sepulcro quodam tapete, quod ferit ab inde removeri, genuflexus in terra ante dictum sepulcrum, pro recuperanda sanitas dicti sui brachii, per hæc verba dixit se Dominum exorasse: Domine Deus, qui in Sanctis tuis mirabilis es, concede mihi per merita Sancti hujus, mei deperditū brachii solitam sanitatem. Et statim probens se toto supra dicto sepulcro, notabiliter sensit redditam sibi virtutem deperditam brachii supradicti, quodam solo tamen circa juncturas dicti brachii remanente stupore, in modum ejusdem pigritationis seu dormitationis nervorum, qui ex toto evanuit circa sero ipsius diei. Verit se extemplo ad eodem socio, et notificavit illis factum sibi miraculum per merita dicti Sancti, et ex tunc dicto transacto die ita perrexit et habuit restitutam ex toto dicti brachii sanitatem, nisi nunquam passionem aliquam habuisset in illo. Interrogatus de tempore passionis brachii supradicti, dixit, quod ipsa passio invasit eum in eodem brachio a mense Maio de anno quinto decima Indictionis proximæ præterite, et duravit usque ad tempus huiusmodi sibi redditæ sanitatis, quod fuit de mense Maio tunc immediate sequentis. Interrogatus de loco, et presentibus, dixit, ut supra deposuit.

8 Duo Martis vigesima quarta ejusdem mensis Neapoli in palatio Archiepiscopatus, venerabilis et Religiosus v. r. Fr. Neodanus Abbas monasterii Fossæ novæ, Ordinis Cisterciensis, citatus ad presentiam dictorum Dominorum Inquisitorum, juratus coram eis super vita et conversatione ac miraculis dicti Fr. Thomæ dicere puram et veram veritatem, quam scit ex visu, auditu et credulitate, et ad interrogata etiam veraciter respondere, amore, odio, prece, pretio, favore et subornatione aliqua sublati, et primo interrogatus super vita et conversatione ejusdem Fr. Thomæ, dixit, quod olim tempore felix recordationis Domini Gregorii Papæ Decimi, dum dictas Fr. Thomas vocatus iret ad concilium Lugdunense, et transiret foveret per Campaniam, infirmatus fuit in castro Magentis ejusdem Domini Anibald de Ceccano, et cum ipsa infirmitate gravaretur

amissum
usus brachii

c

d

E
ad sepulcrum
Gus

recuperat.

F

2 Abbas
Fossæ novæ.

retur

de sanctitate
ejus

n

b

et doct.

testatur mor-
bum et plium
olium
S. Thomæ

A rater, dixit, ut audivit a pluribus : si Dominus vo-
luerit me visitare, melius est, quod reperiar in domo
Religiosorum, quam in domibus secularium : et ex
tunc causa devotionis fecit se portari ad monaste-
rium Fossæ-novæ, quod distat a dicto castro millia-
ribus sex vel circa, ubi jacuit infirmus quasi per
mensem : et cum pervenisset ad dictum monaste-
rium, in ingressu ipsius audivit dici dictus testis,
quod dictus Fr. Thomas dixit : Hæc requies mea in
seculum seculi, hic habitabo quoniam elegi eam. Et
dum idem Fr. Thomas jaceret infirmus, monachi dicti
monasterii ob magnam devotionem, quam habebant
ad ipsum propter famam sanctitatis ipsius, propriis
manibus portabant ligna e de silva ad ipsum pro
igne faciendo, sibi non arbitrantur congruum, quod
animalia bruta portarent ligna ad usum tanti viri.
Et ipse quoties videbat ipsos monachos portantes
ipsa ligna ad cameram, ubi ipse jacebat, assurgebat
cum magna devotione et humiliter, dicens : Unde
hoc mihi, ut sancti viri deferant mihi ligna? Inter-
rogatus de causa scientiæ, dixit, quod ipse interfuit
et vidit et audivit prædicta. Dixit etiam se vidisse,
quod dictus Fr. Thomas cum magna devotione, reve-
rentia, et lacrymarum effusione suscepit Ecclesiastica
Sacramenta in eodem monasterio, in eadem infirmitate

B qua infirmitate obiit. Interrogatus de tempore, ut puta
anno, mense et die, dixit se non recordari : dixit
tamen, quod fuit tempore Quadragesimali. Interro-
gatus, quibus presentibus vidit, et audivit prædicta,
dixit, quod presentibus Fr. Petro de Monte-S. Joan-
nis, et Fr. Octaviano de Bahna, monachis dicti
monasterii nunc viventibus, et multis aliis monachis
ejusdem monasterii jam defunctis. Interrogatus si
alia sciret de vita et conversatione ipsius Fratris

et castissimum
oilum.

corpus ipsum
ejus appropin-
quavit relinquo.

Thomæ, dixit quod audivit dici, quod ipse Fr. Tho-
mas fuit homo magnæ honestatis, munditiæ et sancti-
tatis, et quotidie dum erat sanus, celebrabat, et
continuo vocabat studio et orationibus, audivit etiam,
quod fuit Virgo dum vixit sicut ab utero matris sue.
Interrogatus a quibus audivit prædicta dici, dixit,
quod a prædicto Fr. Petro de Monte-S. Joannis,
qui audiverat a Confessore suo, et quod Frater Pe-
trus alias fuerat conversatus cum dicto Fr. Thoma.
Interrogatus super miraculis, si quæ sciret facta
fuisse propter merita dicti Fr. Thomæ, sive in vita
sive post mortem ipsius, dixit, quod post mortem
ipsius, dum corpus ipsius Fr. Thomæ esset sepultum
ante altare dicti monasterii, monachi ejusdem mo-
nasterii dubitantes, ne corpus ipsum reperetur, ab
inde secreto transtulerunt ipsum corpus a dicto se-
pulchro ad quamdam capellam, quæ dicitur capella
S. Stephani ejusdem monasterii : et post spatium,
quasi septem mensium apparuit in somnis idem Fr.
Thomas Fratri Jacobo, tunc Priori ipsius monasterii,
sicut publice dicebatur in ipso monasterio, et adhuc
dicitur, et dixit ei : Redde me ad locum pristinum;
et sic factum est cum solemnitate debita per mona-
chos dicti monasterii. Dixit etiam, quod in apertura
ipsius sepulture exivit tanta fragrantia odoris, quod
dicta capella cum claustrum dicti monasterii repleta
est odore suavissimo. Dixit etiam quod totus con-
ventus dicti monasterii tunc celebravit Missam de
ipso Fr. Thoma tanquam de sancto Confessore, can-
tando : Os justi meditabitur sapientiam etc. consi-
derantes non esse congruum cantare pro ipso Mis-
sam pro Defunctis, cum haberent eum pro sancto vi-
ro. Interrogatus de causa scientiæ, dixit quod in-
terfuit, et vidit prædicta. Interrogatus de tem-
pore, mense et die, dixit, quod fuit infra annum
mensium, vel circa post dicti Fr. Thomæ obitum, ut
supra; dixit tamen de mense, et die se non recordari.
Interrogatus quibus presentibus, dixit quod
presentibus omnibus monachis dicti monasterii, de

cum fragran-
tia odoris.

et alia a cau-
sa de Con-
fessione.

quibus supradictus ipse testis, et supradictus Fr. D.
Petrus et Fr. Octavianus. Interrogatus de loco,
dixit, ut supra deposuit. Interrogatus ad cujus vo-
cationem ipse testis ivit videre et sentire prædicta,
dixit, quod ipse ivit ad suavitatem odoris, quem
sensit in apertura sepulture prædictæ.

9 Item interrogatus si sciret alia miracula dicti
Fr. Thomæ, dixit quod audivit dici multa alia mira-
cula, et specialiter, dum dictus Fr. Thomas jaceret
infirmus in dicto castro Magentiæ, et requireretur
ut, aliquid sumeret, dixit : Si haberem f. harengas
recentes, comederem. Contigit inde transire voctu-
ralem cum sardis, et dum quaererentur ab ipso pisces,
inventum fuit, quod una eista ex ipsis piscibus erat
plena harengulis recentibus, quæ plena fuerat sardis;
et quod, dum ipsæ harengulæ portarentur ad ipsum
Fr. Thomam, noluit comedere. Dixit etiam, quod
audivit dici de quodam, qui vocabatur Magister
Raynaldus, qui fuerat claudus, et meritis dicti Fr.
Thomæ fuit liberatus, dum esset ad sepulcrum ipsius.
Interrogatus a quibus audivit dicta duo miracula,
dixit, quod dictum miraculum piscium audivit dici a
Fr. Guithelmo de Tocco Priore Beneventano Fra-
trum Predicatorum, qui Prior dixerat eis, quod
audiverat hoc a pluribus hominibus dicti castri
Magentiæ, ubi dictum miraculum factum fuisse dice-
batur; et dictum aliud miraculum de claudis dicit se
audivisse a Fr. Octaviano prædicto, qui dixit eidem
testi se miraculum ipsum vidisse; dixit etiam quod
de prædictis est vox et fama publica in monasterio
supradicto.

f
pi cers sardos
in halecas
mutatos :

claudum
sanatum :

R

monachus
Fossæ-novæ.

10 Eodem die ibidem Fr. Nicolaus de Fresolino,
monachus dicti monasterii, testis juratus in præ-
sentia dictorum Dominorum Inquisitorum super vita
et conversatione ac miraculis dicti Fr. Thomæ dicere
puram et veram veritatem, quam scit ex visu,
auditu et credulitate, et etiam ad interrogata vera-
riter respondere, amore, odio, prece, pretio, favore,
et subornatione qualibet sublati. Interrogatus primo
de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, se
audivisse dici, quod fuit homo sancto vitæ, et con-
versationis, dum vixit; et ipse testis vidit, quando
dictus Fr. Thomas venit infirmus de castro Magen-
tiæ ad dictum monasterium Fossæ-novæ, et ibidem in
ipsa infirmitate cum magna reverentia et devotione,
et lacrymis suscepit Corpus Dominicum, et Eccle-
siastica Sacramenta, et cum ipse testis esset tunc
novitius in dicto monasterio de aliis particularibus
vitæ et conversationis ipsius Fr. Thomæ, dixit se
notitiam non habuisse. Dixit insuper se audivisse
dici a supradicto Fr. Petro de Monte-S. Joannis,
quod dictus Fr. Thomas in ingressu dicti monas-
terii dixit : Hæc est requies mea etc. Interrogatus
de tempore, mense et die adventus dicti Fr. Thomæ
ad monasterium supradictum, dixit quod sunt anni
quadraginta quinque, et quod fuit mense Februario,
et mortuus fuit nono Martii, dictum mensem Febru-
arium tunc immediate sequentem, Quadragesimali
scilicet tempore. Interrogatus item de miraculis
dicti Fr. Thomæ in vita vel post mortem ipsius,
dixit, quod dum corpus ipsius Fr. Thomæ fuisset
sepultum ante altare ecclesie dicti monasterii, et Fr.
Jacobus de Florentino, tunc Prior dicti monasterii
(ipso et aliis monachis dicti monasterii dubitantibus, ne
corpus ipsum inferretur ab inde ipsius transferri
de ipso sepulchro ad capellam S. Stephani, et ibi jacuit
per menses septem, et postea dicti monachi reportave-
rant ipsum corpus ad pristinum locum; et in aper-
tura ipsius sepulchri tantus inde fragrant odor, ut
dicta capella et claustrum repleta fuissent odore præ-
dicto, ita quod ipse testis simul cum aliis monachis
monasterii occurrat ad odorem prædictum.

testatur plium
olium.

P

an Nonis?

fragrantiam
odoris in re-
lutione corporis :

11 Item interrogatus si sciret alia miracula de
dicto

EX MSB

g
claudum ob
pedagram
sundum,

A dicto Fr. Thoma, dixit, quod Magister Raynaldus medicus chirurgicus, habitator castri S. Laurentii de Valle, dum claudicasset propter morbum pedum, ita quod sine sustentatione baculorum seu g gambet-
tarum stare et ambulare non poterat; venit ad dictum monasterium, vocatus ad curam cujusdam infirmi, nomine Fr. Joannis de Anco, qui erat in ipso monasterio, et dum esset ibi, audita fama dicti Fratris, cum magna devotione accessit ad tumulum dicti Fr. Thomæ, et jacens per aliquam horam super sepulcro ipso et orans, subito dictæ aggritudinis consecutus est sanitatem, et sanus recessit a dicto monasterio sine alicujus adminiculo sustentationis ad propria. Interrogatus de causa scientiæ dixit, quod interfuit, et vidit predicta. Interrogatus de tempore, mense et die, quo factum fuit dictum miraculum, dixit se non recordari: dixit se tamen existimare, quod fuerit quinto anno vel circa post obitum dicti Fr. Thomæ. Interrogatus quibus presentibus factum fuit dictum miraculum, dixit, quod fuerint presentes ipsi testes, Fr. Petrus de Fundis, Fr. Martinus de Pastina monachi, et Fr. Nicolaus de Palevrio monachus Conversus dicti monasterii, et multi alii monachi ejusdem monasterii. Interrogatus de loco, dixit ut supra.

B Interrogatus ipse testis et predicti alii monachi reverunt ad videndum dictum miraculum, dixit, quod interfuerat a principio cum ipso infirmo, et tam ipse quam alii monachi ipsius monasterii ad sonum campanæ congregati fuerunt in choro ecclesiæ ipsius monasterii, qui viso ipso miraculo cantaverunt solemniter: Te Deum laudamus. Item interrogatus, quæ verba in orando interposuit dictus Magister Raynaldus, quando liberatus fuit, dixit, se non audisse verba, per quæ oravit, sed vidit ipsam orantem secreto super predictum sepulcrum. Interrogatus si cognoverit dictum Magistrum Raynaldum, et viderit ipsam infirmum de pedibus ante ipsum miraculum, dixit quod sic. Interrogatus quanto tempore cognoverit, et viderit ipsum infirmum seu in ipsa infirmitate existentem; dixit, quod per annum et ultra. Interrogatus quanto tempore viderit ipsum post dictum miraculum sanum; dixit se non aliud scire, nisi quod vidit ipsum recedentem sanum statim facto ipso miraculo. Interrogatus qua infirmitate laborabat dictus Magister Raynaldus, et si habebat pedes integros, vel attractos; dixit quod integros, tamen gravatos gutta. Interrogatus qua gutta, dixit podagrica. Interrogatus si dictos baculos debebat ad ejus sustentationem in manibus, an sub alnis, ita quod corpus sustentaretur super baculis ipsius; dixit quod portabat ipsos baculos sub ulnis seu brachiis. Interrogatus, si solo suffragio baculorum, vel alterius conductu sustentabatur; dixit, quod utroque suffragio utebatur nam aliter non poterat ambulare. Interrogatus, si dictum miraculum fuit factum de die vel de nocte, dixit quod de die. Interrogatus, qua hora diei, dixit quod post tertium, et ante nonum. Item interrogatus, si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ; dixit se nescire de visu, tamen audivit diei, quod multi viventes se dicto Fratri, et accedentes ad tumulum ejus, consecuti sunt de suis infirmitatibus sanitatem; dixit etiam, quod de omnibus est publica vox et fama in dicto monasterio et locis vicinis, et specialiter in Epurne.

12 Robertus die ibidem Fr. Martinus de Pastina, Sacerdos et monachus dicti monasterii, testis juratus secundum formam dicti monasterii, testis juratus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod audivit diei, quod ipso Fr. Thomas fuit homo spiritualis, sancte conversationis et vite, et quod fuit Virgo usque ad tempus mortis sue. In-

terrogatus a quibus audivit hoc dici, dixit quod communiter audivit dicta monachis dicti monasterii. Item interrogatus de miraculis ejusdem Fr. Thomæ factis in vita vel post mortem ipsius; dixit se audisse dici, quod, quando fuit translatus corpus dicti Fr. Thomæ de capella S. Stephani dicti monasterii ad pristinum locum ejus ante altare majus ecclesiæ dicti monasterii, a sepulcro ipso, de quo translatus fuit, magna fragrantia odoris exibat. Interrogatus a quibus audivit diei, dixit quod a Fr. Nicolao, nunc Abbate dicti monasterii, et a Fr. Petro de Monte S. Joannis, et a Fr. Blasio Magistro testis, et a monachis ipsius monasterii, qui in apertura ipsius sepulcri fuerunt presentes, et dixerunt ipsi testi; et ipse etiam testis post quinquennium, dum sepulcrum ipsius Fr. Thomæ, quod erat ante altare supradictum, iterato aperiretur, sensit suavem fragrantiam odoris, quasi incensi; et tunc idem testis perquisivit, si esset appositum incensum, et invenit quod non fuerat ibi appositum incensum, et quod de corpore ipsius Fr. Thomæ dictus odor exibat.

13 Item interrogatus, si sciret alia miracula ejusdem Fr. Thomæ, dixit se scire, quod Magister Raynaldus Amicus, medicus de S. Laurentio de Valle, qui venerat ad curandum novum monachum ipsius monasterii infirmum, qui vocabatur Fr. Joannes de Anco, dum esset gutta podagrica adeo gravatus, quod per se non poterat stare vel ambulare, nisi ex sustentatione et adminiculo aliorum; audito ibidem quod Deus multa miracula fecerat propter merita dicti Fr. Thomæ, causa devotionis et sanitatis recuperanda, fecit se portari ad tumulum dicti Fr. Thomæ per duos homines, qui sustentabant eundem; et dum fuisset ibi per horam, qua ipsi forte potuissent septem Psalmi conem, dictus medicus miraculose exivit liberatus. Interrogatus quomodo id sciret, dixit, quod ipse prærens fuit, et vidit ipsum infirmum portari ad sepulcrum predictum, et postea prostrantem per se sanum, et dicentem: Sanus sum. Vidit etiam eum per se libere recurrentem, quando recessit de dicto monasterio, et dicentem: Decem anni sunt, quod iam infirmus, et modicus sum. Interrogatus de tempore quo factum fuit dictum miraculum; dixit, quod sunt anni triginta octo vel circa jam elapsi; de mense, die, et hora dixit se non recordari. Dixit tamen, quod fuit factum de die, et tali hora, qua possunt equitare dicti medicus per decem miliaria, et quod fuit tempore Quadragesimæ, ut sibi videtur.

Interrogatus, qui fuerint presentes, quando dictum miraculum fuit factum, dixit, quod multi fuerunt presentes, tamen non recordatur de omnibus eorum nisi de Fr. Fidele, qui mortuus est. Interrogatus de loco, ubi dictum miraculum factum fuit, dixit, quod in dicto monasterio ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ. Interrogatus ad cujus vocacionem ipse testis ivit ad videndum dictum miraculum, dixit, quod facto dicto miraculo campanæ ipsius monasterii pulsate fuerunt, et tunc ipse et alii Fratres dicti monasterii accesserunt ad chorum ecclesiæ ipsius monasterii, et ibi congregati, Te Deum laudamus, propter dictum miraculum cantaverunt. Interrogatus si alii convenerunt ad dictum miraculum videndum, dixit, quod omnes familiares dicti monasterii concurrerunt ad illud: eorum quibus etiam equitavit, et recessit sanus, ut supra dicitur. Interrogatus quæ campanæ pulsate fuerunt propter solennitatem dicti miraculi, dixit, quod omnes campanæ magne, et parve existentes in campanario ecclesiæ dicti monasterii. Interrogatus quibus verbis fuit usus dictus infirmus, quando orabat juxta seu super sepulcrum predictum, dixit se nescire, pro eo quod licet viderit ipsam infirmum accedentem ad dictum sepulcrum, et postea sanatum, non tamen audivit orationem ejus. Interro-

D
testatur sancti-
tatem ulix,fragrantiam
odoris ex se-
pulcro,

E

claudum po-
dagricum
sanatum:

F

monachus
alius,

gatus

A gatus si dictum Magistrum Raynaldum cognovit ante dictum miraculum, dixit quod sic. Interrogatus quanto tempore, cognoverat dictum magistrum Raynaldum, dixit quod pluribus annis cognovit eum. Interrogatus quanto tempore fuerat infirmus dictus Magister Raynaldus, dixit se non recordari de numero annorum, nisi quantum audivit ab illo, quod decem annis fuerat infirmus, et ipse pluribus et diversis vicibus et temporibus viderat ipsum infirmum dicto morbo. Interrogatus si postquam recessit sanus de dicto monasterio, vidit eum sanum, dixit, quod non vidit eum ulterius, neque sanum neque infirmum.

daemoniacum
liberatum.

14 Item interrogatus si sciret aliqua miracula de dicto Fratre Thoma, dixit, quod audivit a multis, et specialiter a quodam daemoniaco liberato ab ipso, qui postea effectus est monachus Conversus dicti monasterii. Interrogatus de nomine illius, dixit, quod vocabatur Petrus. Interrogatus de quibus audivit dici, dixit, quod audivit a pluribus monachis dicti monasterii, qui, ut dicebant, interfuerant dicto miraculo: de quorum monachorum nominibus dixit non recordari, cum fuerit ipse testis absens a dicto monasterio annis quinderim et ultra. Interrogatus si de praemissis est publica vox et fama in dicto monasterio et locis vicinis, dixit, quod sic de iis, quae deposuit.

25 Julii
monachus
alius,

15 Die Mercurii vigesima quinta dicti mensis ibidem Fr. Octavianus de Baluco de Campania, Sacerdos, et monachus dicti monasterii Fossæ-novæ, testis iuratus juxta formam supra annotatam, et primo interrogatus de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se hoc inde scire, quod ipse Fr. Thomas fuit homo sancte vite, conversationis honeste, magnæ castitatis, abstinentiæ et sobrietatis in cibo et potu, et homo vacans orationibus, jejuniis et studiis, et in suis orationibus fundebat lacrymas; et quod fuit homo magnæ caritatis, compassionis et humilitatis, devotionis et sapientiæ erga Deum et proximum. Interrogatus in causa scientiæ, dixit, quod ipse vidit ipsum Fr. Thomam, et conversatus fuit cum eo, et servivit ei interdum, et vidit eum celebrantem et lacrymantem circa communionem. Interrogatus quanto tempore cognovit dictum Fr. Thomam ante ejus obitum, dixit, quod per annos quatuor vel circa. Interrogatus in quibus locis vidit eum, et conversatus fuit cum ipso, et servivit illi, dixit, quod vidit ipsum, et conversatus fuit cum eo, et servivit ei in castro Magentia, ad quod castrum plerumque veniebat ad visitandam quandam Dominam consanguineam suam, et ad monasterium Fossæ-novæ. Interrogatus si cognovit eum, sic ipsum continuasse dictam sanctam vitam et conversationem usque ad mortem; dixit, quod sic. Interrogatus quomodo scit; dixit ut superius. Interrogatus quantum tempus esset, quod dictus Fr. Thomas decessit, dixit, quod sunt anni quadraginta sex vel circa: dixit etiam quod ipse viderat ipsum Fr. Thomam vententem de castro Magentia, in quo fuerat infirmus, ad dictum monasterium Fossæ-novæ, in cujus monasterii ingressu convenit ante choram ecclesie dicti monasterii, et dixit hæc verba: Hæc requies mea etc. ut supra. Interrogatus de causa scientiæ, dixit, quod interfuit et audivit verba predicta a dicto Fr. Thoma prolata. Interrogatus, qui fuerint presentes, quando dixit predicta verba, dixit, quod ipse testis et Fr. Petrus de Monte-S. Joannis, monachus dicti monasterii, qui adhuc vivit, et plures alii monachi ejusdem monasterii, de quorum nominibus dixit se non recordari. Interrogatus si dictus Fr. Thomas fuit patiens in ipsa infirmitate, dixit quod sic, et fuit tantæ mansuetudinis, quod non turbavit aliquem servientem sibi. Interrogatus si in ipsa infirmitate accepit Ecce-

ex notitia
4 annorum

testatur sancti-
tatem vite,

virtutes in
morbo

et obitu,

siastica Sacramenta, dixit, quod audivit a monachis dicti monasterii quod sic, et cum magna devotione et reverentia et lacrymarum effusione. Interrogatus si de dicta infirmitate dictus Fr. Thomas obiit, dixit, quod sic. Interrogatus in quo loco corpus ipsius Fr. Thomæ fuit sepultum, dixit, quod facta fuit sepultura ante altare magnum dicte ecclesie dicti monasterii, et jacuit ibi per diem unum tantum; sed nocte sequenti secreto sublatum fuit inde per aliquos monachos, et sepultum in capella S. Stephani ejusdem monasterii; et fuit ibi per menses septem vel circa, et postea de sepultura ipsa fuit translatus ad pristinam sepulturam ante altare; et dixit, quod in ipsa translatione invenerunt ipsum corpus integrum, et quod ex eo resultabat fragrantia magni odoris, et quod portaverunt ipsum ad dictam primam sepulturam cum processione, et cantu. Interrogatus si in translatione ipsius corporis fuit aliqua Missa celebrata; dixit, quod sic in mane sequenti post ipsam translationem. Interrogatus quomodo Missam cantaverunt, dixit, quod Missam de uno Confessore, in qua cantatur: Os justi etc. Interrogatus quomodo scit, dixit, quod interfuit dicte translationi, et Missæ; et cantavit in ipsa Missa cum aliis. Interrogatus quis Sacerdos cantaverit Missam ipsam, dixit se non recordari. Interrogatus cujus stature fuit dictus Fr. Thomas, dixit, quod fuit magnæ stature et pinguis, et calvus supra frontem. Interrogatus cujus ætatis erat tempore obitus sui, dixit, quod erat, ut sibi videbatur, annorum quinquaginta vel circa.

corpus inte-
grum post 7
menses reper-
tum

eius fragran-
tia odoris,

E
eum fuisse
magnæ, pin-
guem et cal-
vum in fronte,
50 annorum,

16 Item interrogatus de miraculis ipsius Fr. Thomæ factis in vita vel in morte vel post mortem ipsius, dixit, quod post mortem ipsius vidit quendam medicum, nomine Magistrum Raynaldum de S. Laurentio, venientem ad dictum monasterium equestrem in quodam asino, qui patiebatur morbum podagræ in pedibus, adeo ut per se stare non posset nec ambulare, nisi ab aliis sustentatus; qui audita fama sanctitatis ipsius Fr. Thomæ, fecit se portari per duos homines causa recuperande sanitatis et devotionis ad sepulchrum ipsius Fr. Thomæ: super quo sepulchro prostratus per aliquam horam in orationem, surrexit tandem a dicta aegritudine liberatus. Interrogatus de causa scientiæ, dixit, quod ipse interfuit, et vidit omnia supradicta, quæ deposuit, et quod vidit ipsum sanatum, per se stantem, et ambulantem sine aliquo suffragio. Item quo tempore, mense et die factum fuit dictum miraculum, dixit se non recordari de tempore, mense et die; tamen ipse scit, quod fuit post translationem predictam. Interrogatus si factum fuit de die vel de nocte, dixit, quod de die, quasi circa nonam. Interrogatus de loco, dixit ut supra. Interrogatus ad ejus vocationem ivit ad dictum miraculum videndum; dixit, quod ad nullum, sed ipse videns ipsum infirmum ire, ut supra dixit, ad dictum sepulchrum causa devotionis, ut videret finem rei, accessit illuc, et perseverando illic vidit predicta. Interrogatus quibus presentibus, dixit, quod presentibus se teste, Fratre Petro de Monte-S. Joannis, Fr. Petro de Fundis, et multis aliis monachis ejusdem monasterii, de quorum nominibus dixit se non recordari. Interrogatus quibus verbis usus fuerit in oratione sua, dixit, quod inter alia audivit ipsum infirmum dicentem: Ego vivo Deo, et S. Thomas de Aquino, si me liberaverit, facere fieri sibi suam imaginem de cera. Interrogatus si ante dictum miraculum cognovit dictum Magistrum Raynaldum, dixit, quod sic per unum annum et ultra. Interrogatus si toto isto tempore, quo cognovit eum ante dictum miraculum, servavit eum infirmum dicta infirmitate, dixit, quod pluries vidit eum, et quotiescumque eum vidit ipse

sanatus

podagricum
asino abiec-
tum,

F

facta oratione

et voto,

A anno ante dictum miraculum, vidit eum infirmum dicta infirmitate. Interrogatus quot vicibus viderat eum sic infirmum; dixit se non recordari: dixit tamen, quod pluribus vicibus per diversa temporum intervalla vidit eum infirmum, ut dixit. Interrogatus si aliqua solemnitas fuit facta in dicto monasterio propter ipsum miraculum, dixit, quod statim fuerunt pulsatae ipsae campanae dicti monasterii, et quod monachi ipsius monasterii, TE DEUM LAUDAVIS, sollemniter cantarunt.

et morbo oculorum cecum,

17 Item interrogatus si scit alia miracula de dicto Fr. Thoma, dixit, quod Fr. Joannes de Florentino, qui tunc erat Supprior dicti monasterii, per plures menses fuerat passus in oculis, ita quod non videbat, qui orans ad pedem sepulchri dicti Fr. Thomae, ejus meritis fuit a dicta infirmitate oculorum miraculose ac subito liberatus. Interrogatus quomodo sciret, dixit, quod vidit ipsum Fratrem Joannem non videntem propter morbum, quem patiebatur in oculis, et postea vidit eum liberatum: et dum peteret ab ipso Fratre Joanne, quomodo fuerat liberatus, dixit sibi, quod dum oraret ad pedem sepulchri ipsius Fr. Thomae pro visa recuperando, fuit subito illuminatus. Interrogatus quo morbo viderat eum impeditum in oculis, dixit, quod quodam morbo, qui vocatur cataracta. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit, quod sunt anni triginta vel circa, quod ipse audivit a dicto Fratre Joanne recitari praedicta, et quod dictum miraculum fuerat factum in eo die, mense Martio. Interrogatus si scit aliquis interfuisse dicto miraculo, dixit, quod audivit a Fr. Petro de Monte-S. Joannis, quod ipse interfuerat dicto miraculo. Interrogatus quanto tempore exiverat dictum Fr. Joannem fuisse lumine privatum ante dictum miraculum, dixit, quod per mensem et ultra: sed si majori tempore fuerat lumine privatus, dixit se ignorare. Interrogatus quanto tempore tunc sanus et illuminatus post dictum miraculum, dixit, quod usque ad diem obitus sui, qui vivit per annos quatuor et ultra; infra quos etiam fuit promotus ad Episcopatum Ecclesiae Umbralesensis. Interrogatus quomodo sciret, dixit pluries, et frequenter vidit eum, ut monachum dicti monasterii, et etiam postea promotum ad dictum Episcopatum, illuminatum et sanum, ut supra dixit.

h

purpuram liberalis.

18 Item dixit, quod quidam Dominus de Piperino, ejus nomen ignorat, existens in partu, dum non posset parere, ad invocationem nominis dicti Fr. Thomae, et ad impositionem cinguli, quod fuerat supra sepulchrum ipsius, peperit et exitit liberata. Interrogatus a quo haec audivit, dixit, quod a viro dictae Domine, ejus nomen similiter ignorabat. Interrogatus, si de praedictis est publica vox et fama, dixit, quod sic, de his, qui supra deposuit tam in dicto monasterio, quam in locis vicinis.

a Quia supra n. num. 76 et 85 referuntur, attestatus est hic Dominus Logotheta Bartholomaeus de Capua. b Jacobus de Viterbio et Archiepiscopus Inventum factus anno 1392 Neapolitanus, mortuus anno 1396. — c Videtur Testimonium legendum, ut supra cap. 9 indicatur. — d Ambo infra hujus rei testes referuntur num. 41 et 43. Accuratum est supra in Vita aliam miraculorum num. 58 referuntur, curatissimum, perperam erat scriptum ex insula. — e Supra in Vita num. 57 habetur, quos in Francia comederat, et hi omnium fere linguas harentibus dicuntur. — f Hic etiam italis erant et tibialis quidam. Hic dimittuntur Gualtero propeum erant, hic sustentationem. — g Videtur etiam Bryttian, inquit Epiphanius tom. 9 tit. sacra, Calabria ceteris hinc mediterranea ceteris, mille passibus distans a mari, una decem passuum milibus super fontem Ardi, nunc Aquila fluvium. Translata Paterno Sede, Episcopatus facta circa initium saeculi xii.

Umbralesensis urbs Capua.

CAPUT III.

Quatuor monachi Fossae Novae die XVI et XXVII Julii, testes admissi.

Die Jovis vigesima sexta ejusdem mensis, Fr. N-

colaus de Piperino, alias dictus de Palearis, monachus Conversus dicti monasterii, testis citatus et juratus simili modo, et forma superius annotata, et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomae de Aquino, dixit, quod ipse vidit dictum Fr. Thomam de Aquino in monasterio Fossae-novae infirmum, qui venerat illuc de castro Magentiae, ad quod castrum eundo ad concilium Lugdunense, ut ipse audivit, derivaverat, tempore Gregorii x, et ex tunc audivit dici, quod dictus Fr. Thomas fuerat homo sanctae vitae, et quod fuit semper Virgo, ut ab utero matris suae: tamen ipse non viderat, nec cognoverat eum ante: et donec fuit in ipso monasterio, vidit ipsum hominem, benignum et patientem, sine aliqua turbatione vel iracundia, usque ad tempus obitus sui, et audivit, quod Sacramenta Ecclesiae suscepit in ipsa agilitudine sua cum magna reverentia et devotione: et audivit dici, quod ideo fuerat vocatus ad Concilium, pro eo, quod reputabatur unus de sanctioribus et sapientioribus hominibus de mundo. Dixit etiam, quod audivit dici, quod, quando dictus Fr. Thomas intravit chorum ecclesiae dicti monasterii, dixerat: Haec est requies mea etc. Interrogatus a quibus audiverat dici praedicta, dixit, quod de sancta vita et conversatione ipsius audivit dici a Fr. Jacobo de Florentino, tunc Priore monasterii praedicti et a pluribus aliis monachis ejusdem monasterii, de quorum nominibus, dixit se non recordari: et quod dixerit, Haec est requies mea etc. dixit, quod audivit dici a quodam monacho ipsius monasterii, de cujus nomine, dixit se non recordari. Interrogatus de tempore, quo vidit eum in dicto monasterio infirmum, dixit, quod sunt anni quadraginta quinque vel circa. Interrogatus ejus staturae esset dictus Fr. Thomas, dixit, quod fuit magnae staturae, et calvus, et quod fuit etiam grossus et humilis. Interrogatus ejus aetatis erat, dixit, quod secundum suam existimationem, videbatur sibi, quod fuerit quinquagenarius vel sexagenarius.

20 Item interrogatus de miraculis ejusdem Fr. Thomae, si sciret facta fuisse in vita vel in morte aut post mortem ipsius, dixit, quod post longum tempus mortis suae, quasi septem mensem, quando corpus ipsius Fr. Thomae translatus fuit de capella S. Stephani ipsius monasterii ad sepulchrum ante altare magis ecclesiae dicti monasterii, vidit corpus dicti Fr. Thomae integrum et magno odore suavitatis redolens: et iterum spatio, quasi annorum quatuordecim post ipsius obitum, ad instantiam Dominae Theodora Comitisse sororis suae, fuit aperta ejus sepultura, et ipsa Domina petente habere de reliquiis ipsius Fr. Thomae, data tunc illi una manus quatuor corporis Fr. Thomae: et dixit, quod corpus ipsum inventum fuit integrum, et magna odoris suavitatis refragrans. Item de causa scientiae, dixit, quod ipse interfuit, et vidit praedicta, et sensit odores praedictos utraque vice. Interrogatus de tempore, dixit, ut supra. Interrogatus de mense et die, dixit se non recordari. Interrogatus, qui fuerint praesentes, dixit, quod in dicta prima apertura, et translatione fuit praesens, quasi totum collegium monachorum dicti monasterii, qui portaverunt ipsam corpus processionaliter cum Cruce, aqua benedicta, et aliis paramenis: in secunda vero apertura, quando fuit data manus, dixit, quod fuit praesens Fr. Petrus de Monte-S. Joannis, tunc Abbas dicti monasterii.

21 Item dixit, quod quidam medicus, qui vocabatur Magister Raynaldus de S. Laurentio, patiens infirmitatem in pedibus, ita quod sine baculo sen alterius sustentatione stare non poterat nec ambulare, consulit se ad dictum monasterium, audens famam sanctitatis dicti Fr. Thomae, et accessit ad tumulum ipsius, causa devotionis et salutis pedum suorum recuperande.

Monachus alius

testatur sanctitatem vitae.

E

qualitatem staturae et aetatis:

venerabilem corpus

F

et de eterna dona/am vultu ruri

po lazzarum sanum.

A recuperandæ, et orans ibi aliquamdiu, consecutus est subito dictorum pedum sanitatem. Interrogatus quomodo scit, dixit, quod ipse vidit ipsum medicum, quando venit ad dictum monasterium claudicantem, et ambulanti cum sustentatione baculorum usque ad sepulcrum, et oratione facta per eum supra dictum sepulcrum, vidit ipsum sanatum, et per se sine sustentatione baculorum seu alterius adminiculo, libere per ipsum monasterium ambulantiem. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit se non recordari. Interrogatus, si dictum miraculum factum fuit de nocte vel de die, dixit, quod de die circa horam tertiam, ut videtur sibi recordari. Interrogatus de loco, dixit, ut supra. Interrogatus, quibus presentibus, dixit, quod presente se teste, et pluribus aliis monachis dicti monasterii : de quorum nominibus dixit se non recordari, cum sit magnum tempus. Interrogatus de cuius vocationem iuerit ad videndum dictum miraculum, dixit quod ad nullius, sed ex suo motu accessit. Interrogatus si fuit facta aliqua solennitas in dicto monasterio de dicto miraculo, dixit, quod fuerint pulsate campanæ : ad quarum pulsationem omnes monachi dicti monasterii in ecclesia ipsius monasterii convenerunt. Interrogatus, quibus verbis interpositis, dixit, quod non audivit verba orationis, cum orasset secreto. Interrogatus si cognoverat et viderat dictum Magistrum Raynaldum infirmum ante dictum miraculum, dixit, quod nunquam nec ante, nec post ipsum miraculum viderat et cognoverat ipsum, nisi tunc cum venit ad dictum monasterium occasione prædicta. Item interrogatus si alia miracula scit de eo, dixit, quod audivit dici, quod quidam puer infirmus, nescit tamen qui infirmitate, positus super sepulcrum ipsius Fr. Thomæ fuit liberatus ; et quod plura alia miracula diversis vicibus et temporibus esse dicuntur, facta meritis dicti Patris Thomæ, propter quod multa vota superant supra sepulcrum ipsius appensa. Item interrogatus, si de prædictis est publica vox et fama : dixit, quod de præmissis, quæ de vita et miraculis deposuit, est vox et fama publica in dicto monasterio et aliis locis vicinis.

invasit, ut quasi virtutem omnem perdiderit, ac lo- **D**
qui non potuit usque ad sequentem diem, et manus **EX MSB.**
et digiti ejus ita fuerunt contracti, ut pollex manus
sue dexteræ contra naturam brachio cingeretur, et
manus sinistræ digiti ita erant contracti, ut neque
ipsas manus, nec digitos ipsarum aliquatenus exten-
dere posset : pedes vero ejus facti sunt ponderosi et
insensibiles, ita quod ambulare non poterat : et ta-
liter in toto corpore impeditus, quod non poterat se
movere. Et sic impeditus et attractus fuit portatus
ad domum matris sue apud Pipernum, ubi sic jacuit
per octo dies : et dum intra ipsos octo dies mater
sua quæreretur remedia prædictæ ægritudinis, fuit ipsi
consultum matri sue, ut ipsum testem faceret de-
portari ad sepulchrum Fr. Thomæ prædicti. Juxta
quod consilium dicta mater sua fecit ipsum ad dictum
sepulchrum portari : et dum fuisset positus supra dic-
tum sepulchrum, et esset ibi per aliquam modicam
horam, surrexit statim erectus sanus factus, et a
dicta contractione ægritudinis et impedimento libe-
ratus ad plenum, libere cepit ambulare et laudare
Dominum, quoniam sanus erat : et stetit ab ea hora
in antea in habitu laicali per annum serviens ipsi
monasterio, et semper sanus fuit postea, et nunc
etiam est. Interrogatus de tempore, mense et die,
dixit, quod sunt anni quinque elapsi vel circa : de
mense et die, dixit, quod non recordatur, nisi quod
fuit tempore messium. Interrogatus, quibus præsen-
tibus fuit liberatus, dixit, quod presentibus Fr. Gre-
gorio de Castro-S. Stephani, Sacerdote et monacho
dicti monasterii et quodam Gallo, nomine Perrotto,
famulo ejusdem monasterii, nunc defuncto, et matre
sua existente extra portam dicti monasterii, cum in-
tas nulla mulier ingredi audiret, quæ venerat cum
ipso filio suo, quæ cum scivit liberationem et sanita-
tem ipsius filii sui, læta et Deo gratias agens, re-
cessit et ivit Pipernum : propter cuius miraculi be-
neficium ad honorem Dei et reverentiam dicti Patris
Thomæ, quolibet anno illo tempore, quo dictum mi-
raculum factum fuit, dicta mater sua jejuabat tribus
diebus continuis.

23 Item interrogatus, si sciret alia miracula dicti
Fr. Thomæ, dixit, quod ipse vidit quendam Obla-
tum dicti monasterii, qui vocatur Magister Matthæus
Joannis Leonis, de Piperno, eundem ad sepulchrum
dicti Fr. Thomæ hora vespertina cum candelâ longâ,
quasi longitudinis stature ipsius deferentis, et ipsam
accensam ponentem in intro supra sepulchrum ; et
dum ipse testis quæreretur ab eo, quare hoc faceret ;
respondit illi, quod hoc faciebat, et facere disposue-
rat et promiserat usque ad dies quidem ad hono-
rem et reverentiam Dei et dicti Fr. Thomæ, cui **F**
promiserat hoc ex voto die Martis post festum Res-
urrectionis Domini nunc proxima præteritæ
apud Romanibum, ubi erat uxoratus, et quæ distat
a dicto monasterio per miliaria duo : pro eo, quod
ipsa die ita valida tussis, quæ catarrhus vocatur,
eum plus solito invaserat, ita quod vere mori cre-
debat : propter quod, votum cui in hac verba in
mente, cum ore loqui non posset propter tussim præ-
dictam : B. Thomas de Aquino adjuva me, quod non
moriar hic, et concede mihi, quod possim redire ad
monasterium Fossæ-novæ, et mori ad pedes ipsius
conventus Fossæ-novæ, cuius sum Oblatus. Qui sta-
tim emissio voto prædicto liberatus fuit ab impetu
dictæ tussis, et sic liberatus reversus fuit ad dictum
monasterium, sicut petiverat in ipso voto. Et hæc
re itata fuerunt eidem testi a dicto Magistro Mat-
thæo, sicut ipse testis deposuit. Interrogatus de
tempore, quo dictus Magister Matthæus hæc sibi re-
citavit, dixit, quod in eadem hebdomada Pasche.
Interrogatus de loco, dixit, quod in ecclesia dicti
monasterii. Interrogatus, qui fuerint presentes tunc,
quando

ad sepulchrum
S. Thomæ
sanatus,

testatur quæ-
dam grav-
tati libera-
tum.

et puerum in-
firmum,

alius mona-
chus,

ante ob appa-
rente diabolo,

contractus et
mutatus,

A quando hæc audivit a dicto Magistro Matthæo, dixit, quod fuit præsens quidam infans parvulus, filius dicti Magistri Matthæi et nullus alius. Interrogatus si dictus Magister Matthæus vivit, dixit, quod non: imo mortuus fuit in dicto monasterio juxta votum prædictum mense Junio proxime præterito. Interrogatus si aliqui alii severint miraculum prædictum, dixit, quod credit, quod uxor quondam dicti Magistri Matthæi sciat. Interrogatus cujus ætatis erat dictus Magister Matthæus, dixit, quod erat multum senex. Interrogatus si de præmissis esset publica vox et fama, dixit, quod sic de iis, quæ superius deposuit, in dicto monasterio, in Piperno et aliis locis vicinis.

24 Die Veneris vigesima septima ejusdem mensis et Indictionis, ibidem Fr. Gregorius de S. Stephano, Sacerdos et monachus professor ejusdem monasterii Fossæ novæ, testis citatus et juratus juxta formam superius annotatam, et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se nihil inde scire, cum sit juvenis, nec ipsum videre nec cognoscere potuit. Interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ factis in vita vel in morte vel post mortem ipsius, dixit se hoc scire, quod Fr. Petrus Francisci de Piperno monachus Conversus dicti monasterii, antequam assumeret habitum Religionis ipsius, dum fuisset invasus a maligno spiritu, adeoque manibus et pedibus erat contractus, et ore et facie tortus, sine sensibus corporis; ita quod videbatur quasi mortuus, et dum apponeretur ignis super membra sua non sentiebat; idem testis simul cum quodam Gallo, nomine Perrotto, qui mortuus est, portavit ipsum Petrum sic infirmum ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ. Et ipse testis et dictus Perrottus posuerunt ipsum Petrum extensum super sepulcrum dicti Fr. Thomæ, et dum esset ibi per aliquam horam, surrexit sanus factus et liberatus ad plenum, restitutus sibi omnibus sensibus corporis, et omnibus suis membris reformatis et in pristinum statum reductis, acsi nunquam fuisset dictum invasionem et passionem passus. Interrogatus in causa scientiæ et de loco, dixit, ut supra, scilicet quod præsens fuit, et portavit eum simul cum dicto Perrotto ad dictum sepulcrum, ut supra dictum est, et stetit ibidem, donec vidit ipsum surgentem de dicto sepulcro liberum et sanum ad plenum, ut supra depositum. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit, quod sunt anni quinque, quibus prædictum miraculum factum fuit; de mense vero et die, dixit se non recordari.

C Interrogatus, si dictum miraculum fuit factum de die vel de nocte, dixit, quod de die circa horam nonam. Interrogatus, qui fuerant præsentibus ipsi miraculo, dixit, quod testis, et dictus Perrottus, tamen omnes monachi morantes tunc in ipso monasterio, audito ipso miraculo, accesserunt ad ecclesiam et viderunt dictum Petrum sanum et liberum ad plenum. Interrogatus de nominibus illorum, qui viderunt dictum Fr. Petrum prædicta invasionem seu turbationem doctum, et postea liberatum, dixit, quod viderunt eum sic Fr. Nicolaus de Seta, Fr. Joannes de S. Javis, et plures alii, de quorum nominibus, dixit se non recordari. Interrogatus ad cujus vocationem seu requisitionem ipse portavit dictum infirmum ad dictum sepulcrum, et stetit cum eo, donec fuit liberatus, dixit, quod ad requisitionem dicti Perrotti. Interrogatus si dictus infirmus jacens super dicto sepulcro oravit, seu aliquod votum emisit pro sanitatis recuperanda, dixit, quod non, quia non poterat loqui, nec sedabat, tamen ipse testis et dictus Perrottus oraverunt pro eo. Interrogatus, quibus verbis uti fuerint in dicta eorum oratione, dixit, quod quilibet eorum, dixit ter Pater noster, eam triam salutatione Virginis Mariæ, ut Deus meritis dicti Fr. Thomæ restituere ipsum infirmum pristinae

sanitati. Interrogatus si cognoverat ipsum Fr. Petrum ante dictum miraculum, dixit, quod sic per biennium. Interrogatus, quot diebus ante dictum miraculum vidit eum sic infirmum, dixit, quod per dies octo viderat eum infirmum. Interrogatus si alias viderat eum sic infirmum, dixit, quod non, sed semper cognoverat eum sanum. Interrogatus si post dictum miraculum recidivavit aliquando in dictam infirmitatem, dixit, quod nunquam: imo semper fuit postea sanus, et liber ab infirmitate prædicta. Interrogatus si tempore dicti miraculi erat secularis, an religiosus, dixit, quod erat secularis, sed recuperata dicta sanitate, ob devotionem dicti Fr. Thomæ fecit se monachum Conversum dicti monasterii. Interrogatus si sciret causam dictæ infirmitatis, dixit, quod non, nisi quatenus dictus Frater Petrus sibi narravit, ut supra in depositione ejusdem Fratris Petri continetur.

25 Item interrogatus si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit, quod Fr. Joannes de Sclavis olim passus fuit apostema cum febre, ita quod medici desperaverant de liberatione et vita ipsius, et dum dictus infirmus voverat se dicto Fr. Thomæ pro sanitatis recuperanda, exiit a dicta egrotitudine miraculose liberatus. Interrogatus de causa scientiæ, dixit, quod vidit dictum Fr. Joannem graviter patientem et audivit a Medico, qui erat in cura ipsius, quod desperabat de liberatione et vita ipsius. Interrogatus de nomine ipsius Medici, dixit, quod vocatur Magister Nicolaus, filius Magistri Joannis de Piperno, qui nunc vivit, et postea vidit dictum infirmum sanatum, a quo postea audivit, quod propter votum, quod fecit dicto Fr. Thomæ, ipse fuerat liberatus, qui etiam vivit adhuc. Interrogatus si de prædictis esset publica vox et fama, dixit, quod sic de us, quæ deposuit, in dicto monasterio et in locis vicinis, et maxime in Piperno.

26 Eodem die ibidem Fr. Leonardus de Piperno monachus Conversus dicti monasterii, testis citatus et juratus consimili modo et forma, quo supra. Et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fratris Thomæ, dixit, quod, dum erat in seculo, et postquam intravit Religionem, audivit publice ab annis quadraginta et citra, quod dictus Frater Thomas fuit homo sanctæ conversationis et vite: aliud dixit se nescire in specie de vita sua. Item interrogatus de miraculis ipsius Fratris Thomæ factis sive in vita sive post mortem ipsius, dixit, quod, dum Fr. Guillelmus de Tocco et socius ejus, Ordinis Fratrum Prædicatorum, prosequentes negotii dicti Fr. Thomæ, morarentur in dicto monasterio Fossæ novæ, et haberent ibi duos mulos pro equitaturis eorum, quos oportebat b ferrari, et ipse testis requireretur, ut ferraret ipsos, quia ferrarius est; ipse tacho laboris affectus, concepit et dixit in mente sua: quantum infestant, et attendant nos isti Fr. Prædicatorum occasione istius Fr. Thomæ; si fuit ita sanctus homo, faciat aliquod magnum miraculum, ita quod isti Fr. Prædicatorum hinc recedant, et hic amplius non morentur. Et statim percussus est in brachio dextero tali dolore, quod illud movere non poterat, nec ponere ad os suum, nec aliquid ministerium facere cum ipso; et talem dolorem, quod impolumentum fuit passus usque in sequentem diem. Ipse autem sequenti die recordatur, quod male conceperat contra Fratrum prædictum, et recognoscens et puniens se male fecisse, ivit ad sepulcrum ipsius, stans ibi per horam et orans, statim consecutus fuit dicti brachii sanitatem, ita quod die Lunæ sequenti laboravit de arte sua, et cum magno gaudio dictos mulos prædictorum Fratrum ferravit. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit, quod fuit hoc anno, de mense Junio, præsentis secunda Indictione, videlicet

apostema cum febre sublatum:

E

alius monachus testis,

F obmurmurans de sanctitate B. Thomæ,

b

intensus dolore brachii,

saturatus ad sepulcrum orans.

an mon

Alius monachus testatur

arie diabolica contractum et immortuum,

B

a se ad sepulcrum S. Thomæ delatum

et sanatus:

a se recitata ter oratione thymica et salutavit Angelica,

A licet quodam die Sabbathi post Nonam et ante Vesperas, quo dictam infirmitatem incurrit, et postea die Dominico Maii sequentis post Missam accessit ad dictum sepulchrum, ubi liberatus fuit, ut supra dicitur. Interrogatus, qui fuerunt presentes dicto miraculo, dixit, quod nullus : dixit tamen, quod discipuli sui in ipsa arte ferraria viderunt ipsum prædicto morbo impeditum et postea liberatum, quibus ipse revelavit dictum impedimentum et liberationem ipsius prædictam. Interrogatus de nominibus dictorum discipulorum suorum, dixit, quod unus vocatur Jacobus de Sompino, et alter Leo de Piperno. Item interrogatus si scit de aliis miraculis dicti Fr. Thomæ, dixit se audivisse dici, quod multa alia miracula fecit Deus meritis ipsius Fr. Thomæ : nescit tamen alia in specie, quia ipse est novitius in dicto ordine et monasterio : dixit etiam, quod de præmissis quæ deposuit, est publica vox et fama in dicto monasterio et locis vicinis.

27 Eodem die ibidem Fr. Joannes de Adelasia de Piperno, Sacerdos et monachus dicti monasterii, testis citatus et juratus simili modo et forma quæ supra, et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se audivisse per vocem et famam publicam a multis Religiosis, quod ipse Fr. Thomas fuit homo sanctæ vite et conversationis quamdiu vixit, et quod fuit tantæ orationis et contemplationis, quod videbatur totus a terrenis abstractus ad Divina : audivit etiam, quod fuit Virgo quamdiu vixit, et quod omni die celebrabat, et quod in fine suo recepit Corpus Domini cum magna reverentia et devotione, in cuius susceptione dixit : Multa scripsi de sanctissimo Corpore Christi, quæ omnia reliquo correctioni sanctæ Romanæ Ecclesiæ : et quando recepit etiam sanctam unctionem extremam, ipse Fr. Thomas respondebat in ipso Officio unctionis. Interrogatus de nominibus illorum, a quibus prædicta audivit dici, dixit, quod a Fr. Nicolao, nunc Abbate dicti monasterii Fossæ-novæ, a Fratre Petro de Monte-S. Joannis, olim Abbate ejusdem monasterii, et a Fr. Riccardo Ordinis Prædicatorum, nepote Fr. Raynaldi ejusdem Ordinis, qui fuit socius dicti Fr. Thomæ per longum tempus, et a multis aliis Religiosis Prædicatoribus et monachis dicti monasterii, de quorum ad præsens nominibus, dixit se non recordari. Interrogatus de loco, ubi audivit dici prædicta, dixit, quod in prædicto monasterio, in civitate Anagninæ, et pluribus aliis locis.

28 Item interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ factis in vita vel post mortem ipsius, dixit quod, dum hoc anno, mense Januario, præsentis secundæ Indictione, sentiret quadam nocte gravissimum dolorem in intestinis, propter quem credebatur vix mori cepit invocare nomen dicti Fr. Thomæ cum magna devotione, et dum durasset sibi usque ad medietatem noctis, dictus dolor cepit intantum invalescere, et vehementius eum affligere, ita ut perdidit vires corporis, et videtur spiritum exhalare, et tunc ipso compunctus corde et mente cum in pari devotione, et cum effusione lacrymarum cepit dicti Fr. Thomæ nomen invocare et ejus auxilium implorare : postquam vocationem contrivit et lacrymas subito per quemdam vomitum et siccæ sani, per quem nihil aliud quasi emisit nisi carnem et sanguinem, fuit ab ipso dolore totaliter liberatus. Mane vero adveniente, medius dicti monasterii videns eum quæ emiserat per vomitum et seressum, dixit, quod fuit apostematis, ex quo quidem apostemate debuit naturaliter mori. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit, quod fuit præsentis anni, mense Januario, præsentis secundæ Indictione, et quodam die Sabbathi de nocte, adveniente die Dominico. Interrogatus, qui fuerint

præsentibus dicto miraculo, dixit, quod fuerunt præsentibus Fr. Riccardus de Fundis Sacrista, Fr. Nicolaus de Rocca, tunc Prior dicti monasterii et plures alii monachi. Interrogatus de loco, dixit, quod fuit in camera infirmatorii dicti monasterii. Interrogatus quibus verbis interpositis, et per quæ verba oravit, dixit sic orasse : B. Thoma de Aquino adjuva et libera me de ista infirmitate, quia ego ero devotus tuus toto tempore vite meæ. Interrogatus quandiu passus fuit dictum dolorem, dixit, quod a primo sonno dictæ noctis usque ad medietatem noctis ejusdem. Interrogatus si credit et tenet, quod meritis dicti Fr. Thomæ fuerit miraculose liberatus, an beneficio naturæ : dixit, quod firmiter tenet et tenuit, credit et credidit, quod secundum dispositionem corporis sui et vehementiam doloris et passionis ac acerbilitatem dictæ ægrotudinis, meritis dicti Fratris Thomæ fuerit miraculose liberatus, et non beneficio naturæ : et hoc idem judicavit et tenuit medicus supradictus. Interrogatus de nomine dicti medici, dixit, quod vocatur Magister Nicolaus et Magistri Joannis de Piperno.

29 Item interrogatus si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit, quod vidit Nicolaum Maximum, qui fuerat percussus in brachio ab inimicis suis : ex qua percussione os ipsius brachii, quod jungitur cum humero, erat totaliter a musculo et fractum et ab invicem separatum. Et licet opere medicorum caro super ipsum os solidata esset : tamen os remanserat divisum, ita quod opere medici non potuit solidari : propter quod remansit ipso brachio debilitatus, adeo quod non poterat ipsum movere, tandem uno sero cum se posuit in lecto, conversus ad devotionem dicti Fr. Thomæ, oravit, ut liberaret eundem : do mane vero excitatus a somno, sensit se totaliter liberatum, quod dicto osse sic remanente diviso, habuerit et nunc habeat potentiam et vires et usum dicti brachii, sicut habuerat ante percussione, et cum eo operatur et exercet omnes usus, sicut plene sanus. Interrogatus de causa scientiæ, dixit, quod ipso Nicolao veniente ad monasterium prædictum causa complendi votum, quod promiserat Fr. Thomæ, narrante ipsi testi, et pluribus aliis monachis dicti monasterii dictum miraculum suæ liberationis, et ipse testis ad certificationem ipsius tetigit locum vulneris, et invenit os divisum : et hoc non obstante, vidit ipsum Nicolaum dictum brachium movere hinc inde in altum et bassum, acsi nullam lesionem habuisset in eo. Interrogatus de tempore die et mense, quibus vidit prædicta, dixit, quod præsentis anno, secundæ Indictione, de mense, et die dixit se non recordari.

30 Item interrogatus, si scit alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit, quod vidit Fr. Petrum Francisci de Piperno, Conversum dicti monasterii, quasi amentem et demoniacum, sicut per signa oris et oculorum et gestus corporis demonstrabat : et tunc ipse venit ad monasterium ad videndum eum, et ille non cognoscebat dictam matrem suam : vidit eum postea sanum, et dum peteret qualiter fuerat liberatus, audivit a Fr. Gregorio de S. Stephano, et Perrotto Gillo, Oblato dicti monasterii, quod ipsi duxerant dictum Fr. Petrum ad sepulchrum dicti Fr. Thomæ, et posuerunt super ipsum sepulchrum : et dum orarent pro illo juvante, et quasi dormiente super ipsum sepulchrum, subito evigilans sanus surrexit, et sic vidit ipsum postea semper sanum. Interrogatus de tempore, die et mense, dixit, quod non recordatur.

a Calabaria Italia austrina sive officina calceraria. b Ab hac voce ferrare minus dubita est nomen feratus Virgilii, Juvenalis et aliorum. c Subintelligitur, ut alias in ejusmodi sapere videtur. — d Italia mosio, est participium a verbo movere hic autem accipitur pro luxato sicut eo, quod loco suo emotum est.

A

CAPUT IV.

*Testes auditi XXVIII et XXX Julii, tres monachi
Fossæ-novæ, et nobilis Neopolitanus.*

*Alius mona-
chus testis*

*de sanctitate
vita*

*liberatione
dæmoniaci,*

B

*et use brachii
post fracturam
curato.*

C

a

*alius mona-
chus testis.*

Die Sabathi vigesima octava ejusdem mensis, Fr. Joannes de Selavis, Sacerdos et monachus dicti monasterii Fossæ-novæ, testis citatus et juratus secundum formam supradictam; et interrogatus primo super vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se audivisse dici a pluribus Religiosis, et secularibus, quod dictus Fr. Thomas fuit homo sanctæ conversationis et vitæ, jejuniorum et orationum, et homo devotus Deo et maxime honestatis. Interrogatus de nominibus illorum, a quibus audivit dici, dixit, quod a Fr. Nicolao de Sora, monacho dicti monasterii, avunculo suo, qui dictum Fr. Thomam agnoverat, et fuerat conversatus cum eo, et a pluribus aliis, de quorum nominibus, dixit se non recordari. Item interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ factis in vita vel in morte vel post mortem ipsius, dixit, quod vidit Petrum Francisci de Piperno, nunc monachum Conversum dicti monasterii, a dæmonibus impellitum et vexatum, et vidit ipsum postea liberum et sanum; et dum ipse peteret, qualiter fuerat sanatus et liberatus, dictum fuit ei, quod fuerat percutus ad sepulchrum dicti Fr. Thomæ, et per merita ipsius fuit ibi miraculose et subito sanatus et liberatus. Interrogatus a quibus audivit dici, dixit, quod ab ipso Fr. Petro liberato, et a Perrotto Gallo, et a Fr. Gregorio de S. Stephano, qui ipsum portaverunt ad dictum sepulchrum, et viderunt ipsum miraculum ita factum. Interrogatus de tempore mense et die, dixit se non recordari; videtur tamen sibi, quod sint anni quinque elapsi.

32 Item interrogatus si scit alia miracula de dicto Fr. Thomæ, dixit, quod ipse vidit Nicolaum de Maximo de Piperno, qui dicebat se fuisse percutum in brachio a quodam inimico suo: ex qua percussione os ipsius brachii fuerat totaliter fractum et divisum, et recitavit eidem testi et pluribus aliis monachis modum ipsius liberationis sue: videlicet, quod ipse vocaret se multis sanctis pro salute sui brachii recuperanda, et non fuerat consecutus sanitatem: sed convertens se ad suffragium ipsius Fr. Thomæ et vocans se alii, fuit liberatus miraculose, et subito hoc modo, quod remanente os-e diviso dicebat summ brachium, ac si in ipso nullum iniquum habuisset lesionem. Quo miraculo audito plures ex monachis dicti monasterii a per certificationem eorum tetigerunt brachium ipsius in loco percussione, et invenerunt os ipsius brachii divisum, ut ipsi tangentes referebant: et ipso teste presente et vidente, prefatus Nicolaus dicebat ipsum brachium liberè tanquam suum, et poterat eum ipso libero operari. Interrogatus de nominibus monachorum illorum, qui tetigerunt dictum brachium, dixit se non re-ordari. Interrogatus de presentibus, dixit, quod fuerant presentes ipse testis, Fr. Riccardo Sacerista ipsius monasterii et plures alii, de quibus propter multitudinem existentium ibi, non recordatur. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit, quod fuit hoc anno, presentis sacre Indictionis: de mense et die, dixit se non recordari. Interrogatus de loco dixit, quod fuit in claustris dicti monasterii. Interrogatus si de predictis est publica vox et fama, dixit, quod de in dicto monasterio, in Piperno, et aliis locis vicinis de his, quæ supra deposuit.

33 Eodem die illud Fr. Jacobus de Fresolun, dictus Rubens, Sacerdos et monachus dicti monasterii, testis citatus et juratus secundum formam superius annotatam: et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se publice au-

divisse dici a pluribus Religiosis et secularibus personis, quod dictus Fr. Thomas fuit homo sanctæ vitæ et conversationis honestæ, homo magnæ orationis, devotionis et reverentiæ, et honestatis erga Deum. Item interrogatus de miraculis ipsius Fr. Thomæ, dixit, quod dum ipse passus fuit quamdam febrem per tres dies continuos (cujus febris accessio invadebat eum hora Completorii, et tenebat seu affligebat ipsum usque in horam nonam sequentis diei, tertia vero die de nocte circa horam Matutinalem) dum a dicta febre detineretur graviter, ipse vovit se dicto Fr. Thomæ, ut liberaret eum ab ipsa febre: et modico intervallo facto seu elapso, ante Laudes ipsius Matutini a dicta febre fuit plene liberatus; ita quod nunquam eum postea ipsa febris invasit. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit, quod fuit mense Septembri proxime præterito: de die, dixit se non recordari. Interrogatus de loco, dixit, quod fuit in dormitorio monachorum dicti monasterii, ubi ipse jacebat. Interrogatus, quibus verbis usus fuit in dicto voto, dixit, quod dicebat: B. Thomæ, corpus sanctum, libera me ab ista febre; et ego promitto tibi facere unum votum de cera, si liberabor a dicta febre. Interrogatus si tenet et credit, quod meritis dicti Fr. Thomæ fuit liberatus vel per aliquam naturalem terminationem ipsius febris; dixit, quod firmiter credit et indubitanter tenet, quod propter merita dicti Fr. Thomæ miraculose fuerit liberatus, et non propter beneficium nature: cum non interveniret sudor nec aliquid aliud adminiculum, per quod consueverant infirmi ab hujusmodi infirmitatibus liberari. Interrogatus si aliqui fuerint presentes, dixit, quod non, cum fuerit de nocte; tamen mane pluribus propalavit, et specialiter Fr. Riccardo Saceristæ dicti monasterii.

34 Item interrogatus si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit, quod scit miraculum factum in persona Nicolai de Maximo de Piperno, qui habuit et habet os brachii ex quadam percussione cultelli fractum et totaliter divisum: qui veniens ad dictum monasterium Fossæ-novæ recitavit sibi testi, et nonnullis aliis monachis dicti monasterii, qualiter fuerat a quodam inimico suo percussus in dicto brachio, et qualiter ex ipsa percussione habuerat et habebat os ipsius brachii fractum et divisum, licet caro supra fracturam ipsius ossis ministerio medicorum fuisset solidata et integra: et quod ipsum brachium ita debilitatum fuerat et factum inutile, quod ipsum movere non poterat, nisi per alium moveretur: et quod vocans se quodam sero dicto Fr. Thomæ, pro recuperanda sanitate et potentia ipsius brachii, de mane surrexit restitutus ab vires et potentiam, et ad omne exercitium operandi cum ipso brachio, osse predicto nihilominus remanente diviso. Quo audito, ipse testis volens certificari de predictis, tetigit manum propriam brachium predictum aucta carne in fractura dicti ossis, ex quo tactu sensit ipsum os divisum. Interrogatus in quo loco erat fractum ipsius ossis, dixit, quod quasi in medio ossis existentis inter cubitum et humerum. Interrogatus, si fuit brachium dextrum vel sinistrum, dixit se non recordari. Interrogatus, qui fuerint presentes, dixit, quod presentibus Fr. Jacobo de Piperno, qui etiam modo simili tetigit ipsum brachium, reperiens ita os, cum pluribus aliis, de quorum nominibus, dixit se non recordari. Interrogatus de loco, dixit, quod in claustris ipsius monasterii. Interrogatus si vidit dictum Nicolaum movere dictum brachium sicut sanum et alia exercitia facere cum ipso brachio; dixit, quod vidit ipsum ducentem ipsum brachium hinc inde, sursum et deorsum, ac si nullam in eo habuisset lesionem. Interrogatus si ab illa hora in antea vidit dictum Nicolaum cum dicto brachio operantem aliquid

D

*liberatur a
febris:*

E

*asserit cura-
tionem ossis
brachii fracti.*

F

A aliquid; dixit, quod ipse pluries ab illa hora citra vidit ipsum Nicolaum elevan-tem pondera et onerantem summarios frumento, et laborantem, et cum furcis et palis revolventem et ventilantem frumentum in arcibus. Interrogatus, quod votum emisisset dicebat dictus Nicolaus, et quibus verbis usus fuerat in ipso voto: dixit, quod, prout dictus Nicolaus recitavit, promisit facere brachium de cera, et ponere ipsum ad sepulcrum ipsius Fr. Thomæ: de forma vero verborum, quibus fuerit usus in ipso voto, dixit se non aliud inde scire. Interrogatus ad cuius vocationem ivit audire et videre prædicta: dixit quod ad dictum monachorum aliquorum narrationem prædictam ipse audivit et palparit prædicta, ut supra dictum est. Interrogatus si ante dictam percussione[m] et miraculum cognovit dictum Nicolaum, dixit, quod sic: quia pluries vidit ipsum in dicto monasterio. Interrogatus, si de prædictis est publica vox et fama dixit, quod sic, de illis, quæ supra deposuit, tam in dicto monasterio quam in locis vicinis, et specialiter in castro Piperni, et castro Sompenni.

35 Die Lunæ, penultima ejusdem mensis, et Indictionis ibidem Fr. Petrus de Fundis, Sacerdos et monachus monasterii Fosse-nove prædicti, citatus testis et juratus in forma superscripta, et interrogatus primo super vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se nihil aliud inde scire, pro eo, quod dictum Fr. Thomam non vidit nec cognovit: nisi quod a quadraginta duobus annis, circa quas ipse fuit monachus dicti monasterii, quasi continue audivit dici in monasterio prædicto et in castris et locis circumadjacentibus, quod dictus Fr. Thomas, quamdiu vixit, fuit homo sanctæ vitæ et conversationis, magnæ orationis, honestissimæ ac mundissimæ vitæ, magnæque humilitatis et devotio[n]is, et quod in fine vitæ suæ cum magna reverentia et devotione recepit Eucharistiæ Sacramentum et cetera Ecclesiastica Sacramenta. Interrogatus, a quibus prædicta audierat dici, dixit, quod a Fr. Nicolao, qui nunc est Abbas prædicti monasterii, a Fr. Petro de Monte-S. Joannis, et a Fr. Octavio monachis ejusdem monasterii, qui referebant ei se viderisse prædicta, et cognovisse dictum Fr. Thomam, et asserentes se cum eo conversatos fuisse, et quod fuerant præsentibus, quando dictus Fr. Thomas in monasterio supradicto obiit.

36 Item interrogatus super miraculis ejusdem Fr. Thomæ, si quæ se rei facta fuit se in vita et in morte vel post mortem ipsius, dixit, quod quidam puer paralyticus, qui vocatur Jacobus filius Jacobi Romani de Piperno, fuit subito liberatus et sanatus ab ipso morbo paralysis, cum fuisset positus super sepulcro dicti Fr. Thomæ. Interrogatus, quomodo sciret, dixit, quod ipse fuit præsentis, quando pater dicti paralytici, qui vocatur Jacobus Romanus, portavit ipsum paralyticum ad dictum monasterium, et posuit eum cum devotione super dicto sepulcro, et oravit ibi pro restitutione sanitatis dicti filii sui: qui puer dum staret super dicto sepulcro per horam, donec Missa, quæ tunc dicebatur in ecclesia dicti monasterii, diceretur ad finem, in fine ipsius Missæ fuit ad plenam restitutus pristinae sanitati. Interrogatus de tempore, anno, mense et die, dixit, quod fuit tempore quo ipse erat novitius in dicto monasterio, qui sunt anni XII vel circa, de mense et die certo dixit se non recordari: tamen dixit se recordari, quod fuit prima Dominica Quadragesimæ illius anni MCCCXXI circa horam tertiam, in qua quidem hora Missa consuevit in dicto monasterio celebrari. Interrogatus, qui fuerant præsentibus dicto miraculo, dixit, quod ipse fuerit præsentis, et pater dicti pueri, et Frater Blasius de Florentino, monachus ejusdem monasterii, qui tunc erat Magister ipsius testis tunc novitius, qui mortuus est, et

plures etiam alii monachi: de quorum nominibus, dixit se non recordari. Interrogatus de loco, dixit, quod fuit super dicto sepulcro, ut supra dixit. Interrogatus, quæ verba protulit et interposuit in oratione, quam fecit dicti pueri paralytici pater, pro recuperanda sanitas dicti filii sui, dixit se non audivisse: quia illic oravit plane ita, quod non potuit intelligere: tamen dixit, quod statim posito filio suo super dicto sepulcro, apposuit ibi votum de cera in modum imaginis unius pueri. Interrogatus si vidisset et cognovisset dictum puerum, antequam fuisset ibi tunc portatus, dixit, quod non. Interrogatus, quomodo sciret, quod dictus puer fuisset paralyticus, dixit, quod tunc quando fuit portatus ad dictum sepulcrum, vidit ipsum tremementem manibus, brachiis et aliis membris suis, et propter debilitatem nervorum hinc inde agitatum, ita quod per se sine sustentatione non poterat firmus stare. Interrogatus si sciret, quanto tempore permansit sanus post dictam sanitatem recuperatam. Dixit, quod ab eo tempore, quo fuit sanatus et circa permansit sanus, et nunc sanus est, et Conversus dicti monasterii. Interrogatus ad cuius vocationem ivit ipse testis ad videndum prædicta, dixit, quod ad nullius vocationem, sed statim tunc in choro ecclesiæ dicti monasterii, unde vidit omnia supradicta.

37 Item interrogatus, si sciret alia miracula prædicti Fr. Thomæ, dixit etiam scire, quod quidam medicus, nomine Magister Raynaldus de S. Laurentio de Valle, qui patiebatur in pedibus graviter morbum podagrie, fuit ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ subito et miraculose liberatus. Interrogatus quomodo sciret, dixit, quod ipse vidit dictum Magistrum Raynaldum, quando venit ad dictum monasterium super quodam asino, dicto morbo detineri, et ipsum dicto morbo taliter gravatum, quod non poterat per se ambulare, sed sustentatione barulorum ambulabat: et postea vidit ipsum post medium intervallum bene sanum, ita quod per se ipsum sine ulla sustentatione currere ambulabat et discurrebat per dictum monasterium: qui asserere se fuisse sanatum meritis prædicti Fratris Thomæ: asserens se fuisse ad sepulcrum ipsius, et cum devotione orasse ibidem pro sanitate recuperanda: et plures alii monachi dicti monasterii, qui præsentibus fuerant, et prædicta viderant, hoc idem similiter asserere. Interrogatus de causa, propter quam dictus Magister Raynaldus venerat ad dictum monasterium tunc, dixit, quod venerat ad curandum Fr. Joannem de Amico monachum, et tunc cellerarium monasterii prædicti, qui patiebatur. Interrogatus, qua arte medicina utebatur dictus Magister Raynaldus, dixit, quod chirurgia. Interrogatus de tempore, scilicet de anno, mense et die, quibus factum fuit dictum miraculum, dixit se non recordari propter dimentiam temporis: dixit tamen, quod jam sunt anni XXXVIII vel circa, quod fuit factum dictum miraculum, et dixit, quod fuit tempore messium quadam die circa horam nonam. Interrogatus, quibus præsentibus fuerat factum dictum miraculum, dixit, quod præsentibus Fr. Petro de Monte-S. Joannis monacho, tunc Abbate dicti monasterii, Fratre Nicolao de Fresolone, Fratre Octaviano, Fratre Martino, Fr. Nicolao de Pileariis, monachis monasterii supradicti. Interrogatus de loco, dixit, quod fuit in loco sepulcri prædicti, ut supra dixit. Interrogatus ad cuius vocationem ivit ad videndum dictum Magistrum Raynaldum sanatum, dixit, quod ad sonum campanarum, pro eo, quod factum dicto miraculo, omnes campanæ tam magnæ quam parvæ dicti monasterii fuerant pulsæ: propter quam pulsationem ipse et multi monachi ad sonum dictarum campanarum convenerunt ad audiendum et videndum dictum miraculum, et cetera.

Alus monachus testis,

1:

de sanctitate
m. x.

et sanatus
paralytico,

1:

E

no. d. græco.

F

A cetera supradicta. Dixit etiam, quod monachi prædicti monasterii, propter dictum miraculum, cantaverunt eum magna solennitate *Te Deum Laudamus*, in choro. Interrogatus si sciret, quibus verbis usus fuerat dictus Magister Raynaldus ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ, dixit se nescire : quia non audivit. Interrogatus si sciret dictum Magistrum Raynaldum emisisse votum aliquod super sepulcro ejusdem Fr. Thomæ pro sanitate recuperanda, dixit se audivisse dici ab eo, quod inter alia voverit idem Magister Raynaldus ad Ordinem Minorum, de quo ipse fuerat Religiosus, relinere, si Deus meritis dicti Fr. Thomæ a dicta infirmitate liberaret eundem. Interrogatus si cognoverat dictum Magistrum Raynaldum, priusquam veniret ad dictum monasterium, dixit, quod non. Interrogatus, quot diebus vidit illum infirmum ante dictum miraculum, dixit, quod illo die tantum, usque ad horam recuperatæ sanitatis prædictæ. Interrogatus quanto tempore vidit eum sanum post dictum miraculum, dixit, quod pluribus diebus, quibus permansit in dicto monasterio pro cura supradicti monachi, pro quo venerat ad monasterium : sed postquam de monasterio ipso recessit, ulterius non vidit eum, nec de eo quævit. Interrogatus de quo loco fuerat oriundus dictus Magister Raynaldus, dixit se nescire : sed audiverat dici, quod erat habitator castri S. Laurentii de Valle. Interrogatus ejus staturæ et temporis erat dictus Magister Raynaldus, dixit tunc, quando vidit eum infirmum et postea sanatum, quod erat mediocris stature, et ætatis quinquaginta annorum vel circa, ut ejus effigies demonstrabat. Interrogatus, quibus jamis erat indutus, quando venit ad monasterium prædictum, dixit, quod desperatè erat indutus quadam cappa rubriculosa.

38 Item interrogatus si sciret alia miracula de dicto Fr. Thomæ, dixit, quod audivit dici a Fr. Petro Francisci de Piperno, nunc Converso dicti monasterii Fossæ novæ, quod, antequam fieret monachus Conversus, dum staret ut serviens in ipso monasterio, fuerat vexatus et impeditus a daemonio, et meritis dicti Fr. Thomæ fuerat ad sepulcrum ipsius subito et miraculose liberatus : et hoc eadem dixit se audivisse a Fratre Gregorio de S. Stephano monacho ejusdem monasterii, qui adhuc vivit, et a quodam Gallo, nomine Perrotto, modo defuncto, qui fuerat serviens in ipso monasterio, qui ambascerebat se portasse dictum Fr. Petrum, a daemonio vexatum et impeditum ad sepulcrum dicti Fratris Thomæ, quando fuit ibi subito et miraculose sanatus et liberatus : et a pluribus monachis se audivisse, quod viderant dictum Fr. Petrum a daemonio vexatum et impeditum, et postea viderant ipsum meritis dicti Fr. Thomæ, super ipsius sarcophago liberatum : et ipse testis dixit se vidisse ipsum Fr. Petrum plane sanum et nunc situs est Conversus monasterii supradicti.

39 Item interrogatus si sciret alia miracula de dicto Fr. Thomæ, dixit se scire, quod Nicolaus Maximus de Piperno, qui ex quadam percussione, quam habuit in brachio, habuit micum et separatim sive divisum os brachii sui, solidam carnem et ipso osse remanente diviso, ex devotione, quam habuit ad dictum Fr. Thomam, et ex voto, quod fecit illi, miraculose restitutus fuit ad potentiam ipsius brachii : ita quod cum ipso brachio, quod ducebat tanquam sanum, laborabat et faciebat quod prid volebat, ac si os ipsius brachii esset sanum, sicut facere poterat, antequam fuisset percussus dictum os esset separatim. Interrogatus quomodo sciret, dixit, quod ipse vidit dictum Nicolaum venientem ad dictum monasterium cum quadam voto seu brachio de cornu, quod portavit ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ : quod brachium de

cera idem Nicolaus assererat se vovisse portare ad dictum sepulcrum, si Deus meritis ipsius Fr. Thomæ restitueret sibi sanitatem et potentiam dicti sui brachii. Quod quidem votum cereum portavit ad dictum sepulcrum, postquam fuit assecutus potentiam in dicto brachio : et dictum votum cereum adhuc pendet super dicto sepulcro : ac etiam vidit Fr. Joannem Adelasiæ de Piperno, et Fr. Richardum de Fundis Sacristam, monachos dicti monasterii, tangentes brachium dicti Nicolai, quod fuerat percussum : qui monachi, postquam tetigerunt dictum brachium in loco percusso, retulerunt publice ipsi testi, et pluribus aliis, quod ipsi invenerint carnem solidam, et os ipsius brachii divisum et separatim. Interrogatus de tempore, scilicet anno, mense et die quo ipse vidit et audivit prædicta, dixit se non recordari : tamen dixit, quod jam est annus unus vel circa, ut credit. Interrogatus, qui fuerent presentes, quando ipse audivit et vidit prædicta, dixit, quod et prædicti duo monachi, et plures alii monachi : de quorum nominibus dixit se non recordari. Interrogatus de loco, in quo audivit et vidit prædicta, dixit, quod fuit in cortili sive platea, quæ est inter portam ecclesiæ et portam introitus dicti monasterii. Interrogatus ad cujus vocationem accesserat ad audiendum et videndum prædicta, dixit, quod ad nullius vocationem accessit, sed casu, dum ambularet per monasterium, invenit dictum Nicolaum dicentem et referentem supradicto modo dictum miraculum, quod recepit in persona sua meritis dicti Fr. Thomæ, et sic ipse substituit, et stetit ad videndum prædicta. Interrogatus si sciret, per que verba dictus Nicolaus se vovit et commendavit dicto Fr. Thomæ, dixit se nescire, nisi quatenus vidit dictum votum sive brachium cereum, ut supra dixit. Interrogatus, si cognoverat dictum Nicolaum, antequam esset percussus, et antequam fuisset, ut supra dicitur, sanatus, dixit, quod sic. Interrogatus, quanto tempore cognoverat eum ante, dixit, quod fere per viginti annos. Interrogatus, quanto tempore steterat dictus Nicolaus impeditus de dicto brachio, et quot diebus vidit eum impeditum, dixit, quod audiverat dici, quod quasi per mensem steterat impeditus : sed ipse non vidit eum, ex quo fuit percussus et impeditus, nisi illo die, quo venit ad monasterium prædictum et assererat se prædicto modo miraculose sanatum. Interrogatus, quanto tempore viderat eum postea sanum et potentem de dicto brachio, dixit, quod multoties vidit ipsum : et quoties contigit eum videre, vidit eum sanum et laborantem cum dicto brachio de arte à mortella, de qua consererat laborare in dicto monasterio, et ducere somnarios oneratos, ac etiam ipsum brachium libere duceret sicut sanum, prout volebat : et adhuc est sanus, et cum ipso brachio operatur tanquam eum sano. Interrogatus, si dictus Nicolaus erat homo juvenis vel senex, dixit, quod poterat esse, ut credebat, ætatis annorum triginta vel circa.

40 Item interrogatus, si sciret alia miracula ejusdem Fr. Thomæ, dixit, quod ipse recepit in se beneficium miraculosum meritis dicti Fr. Thomæ : videlicet quod ipse tempore, quo dictus Episcopus Viterbiensis venit ad supradictum monasterium, pro exequenda inquisitione sibi ab Apostolica Sede commissa super vita et miraculis ipsius Fr. Thomæ, fuerat passus et patiebatur in pede sinistro morbum podagræ cum dolore vehementi : et ipse dolens in corde suo, si non posset interesse ad testificandum de miraculis dicti Fr. Thomæ, rogavit Fr. Guillelmum de Turco Ordinis Predicatorum, tunc in dicto monasterio presentem, ut rogaret prædictam sanctæ memoriæ Fr. Thomam, ut liberaret eum ab ipso morbo, ut posset accedere Neapolim cum aliis monachis

etiam

monacho liberato,

os brachii fractum sanatum,

et ipse testis liberatus est podagra.

A Nachis dicti monasterii, ad testificandum de miraculis prædictis coram Domino Archiepiscopo Neapolitano et Episcopo supradicto, cum ipse testis se reputaret indignum ad impetrandam gratiam supradictam a tam præclarissime vite viro, videlicet Fr. Thoma prædicto : et dictus Fr. Guillelmus ad preces ipsius, ut ipse Fr. Guillelmus retulit ipsi testi, rogavit dictum sanctum virum, ut dictum testem scilicet Fr. Petrum de Fundis, liberaret a morbo prædicto, et sic ipse testis plene fuit sanatus de morbo prædicto. Interrogatus de tempore, scilicet anno, mense et die, quibus dictum miraculum in se factum fuit, dixit, quod fuit de presenti anno mcccix, mense Julio, die Martis, decima septima ejusdem mensis, qua prædictus Dominus Episcopus Viterbiensis venerat ad prædictum monasterium pro negotio supradicto. Interrogatus, per quot dies fuerat passus dictum morbum tunc, antequam dictus Episcopus applicaret dicto monasterio dixit, quod per tres dies. Interrogatus si dictus Fr. Guillelmus fecit orationem dicto Fr. Thomæ pro restitutione dictæ sanitatis, dixit, quod sic, prout sibi dictus Frater Guillelmus retulerat. Interrogatus, quo die, qua hora fecerat dictam orationem, dixit, quod supradicto die Martis, de mane ante tertium. Interrogatus si statim fuit consecutus sanitatem, dixit, quod sic : quia cum ipse non posset ambulare, propter dictum miraculum ipso die fuit liberatus, ita quod libere ambulavit, et venit, et interfuit in cena dicti Domini Episcopi cum aliis monachis monasterii supradicti. Interrogatus per quæ verba oravit dictus Fr. Guillelmus pro ipso dicto Fratrem Thomam, dixit se nescire, sed ipse Fr. Guillelmus scit, qui oravit. Interrogatus si alias ante habuerat dictum morbum, dixit, quod pluribus vicibus habuerat. Interrogatus, quanto tempore steterit sanus post prædictam recuperatam sanitatem, dixit, quod a prædicto die circa semper fuit sanus, et sperat semper esse sanus de ipso morbo, meritis prædicti Fr. Thomæ. Interrogatus si est publica vox et fama de prædictis omnibus que deposuit, dixit, quod sic, tam in prædicto monasterio quàm in Piperno et in pluribus aliis locis circumadjacentibus.

41 Eodem die ibidem nobilis vir Dominus Henricus de Carrachulis de Neapoli, miles, testis citatus et juratus in forma supradicta, inquisitione supra dicta dicere veritatem : et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod multoties audivit recitare, vitam et conversationem dicti Fr. Thomæ fuisse honestam, puram et sanctam, et quod fuit homo magnæ contemplationis et orationis, et quod quolibet die dicebat Missam, et aliam Missam audiebat, et quando non poterat ipse dicere Missam, audiebat duas Missas, et postea vacabat studio : ita quod toto tempore vite sue præter usus naturales, aut legebat aut scribebat aut orabat. Interrogatus, a quibus audiverat, dixit, quod a Fr. Joanne de Neapoli, Magistro in Theologia Ordinis Prædicatorum, a Fr. Guillelmo de Torco, et a Domino Bartholomæo de Capua, et pluribus aliis. Item interrogatus de miraculis ejusdem Fr. Thomæ, dixit, quod dum ipse iret Romam peregre cum Domino Nicolao de Filmarino, et Domino Petro Grasso et aliis Neapolitanensibus, ipse causa devotionis et videndi sepulchrum dicti Fr. Thomæ et etiam monasterii Fossæ novæ, cum dictis Domino Nicolao et Domino Petro, declinavit ad dictum monasterium : ubi dictus Dominus Petrus Grasso super dicto sepulchro oravit prostratus super ipso, et post orationem surrexit : et retulit ipsi testi, quod ipse ibidem senserat bonum adjuvamentum a dicto Fr. Thoma : quia sentiebat se liberatum de brachio, ut dicebat, et tunc ipse testis imaginatus et conjecturatus est infra se perpendisse, et comme-

morabat quodammodo se vidisse dictum Dominum Petrum non libere usum fuisse dicto brachio tamquam sano, sed post verba prædicta Domini Petri, vidit ipsum Dominum Petrum libere uti dicto brachio sicut sano, et adhuc eo tamquam sano utitur. Interrogatus in causa scientiæ, dixit, quod ipse fuit præsens, quando dictus Dominus Petrus dedit se in orationem super dicto sepulchro, et audivit ab ipso Domino Petro recitari prædicta. Interrogatus de tempore, dixit, quod fuit tempore Quadragesimali, anno proxime præterito primæ Indictionis : de mense et die, dixit se non recordari. Interrogatus, quibus verbis usus fuerat Dominus Petrus in sua oratione, dixit se nescire : quia secreta oraverat. Interrogatus si ipse cognoverat ante dictum Dominum Petrum, dixit, quod sic per magnum tempus, tamquam concivem et amicum suum. Interrogatus, quanto tempore vidit eum infirmum, dixit de conjectura, ut supra. Interrogatus, quanto tempore vidit eum postea sanum, dixit, quod ab illo tempore circa, vidit eum semper sanum. Interrogatus si sciret alia miracula, dixit, quod non : tamen quod se audivisse publice, quod Deus multa miracula fecerat meritis ipsius Fr. Thomæ : dixit etiam, quod publica vox et fama erat Neapoli de omnibus, quæ deposuit.

a Ad est ad certificationem . una valens est Italis præpositio per, que talius est, et pro, ac propter. - b Mortella Italis invertit dictæ : sed nihil ad hunc locum est significatio. quid igitur privatim dixerunt mortella ars, quæ pectillo confingunt et contrecundit. Monasterium in mortellum? An verendum mortellæ ars, quod mortello Italis malleum significet? an vox Longobardum est et interitum et ceteræ abque artem significat, quod Italis mortel : ut mortellæ ars idem sit, quod plustica vel cementaria?

CAPUT V.

Quatuor Fratres Ordinis Prædicatorum, Nobilis Neapolitanus et Canonicus Salernitanus xxxi Julii et i Augusti testes producti.

Die Martis, ultimus mensis prædicti ibidem Fr. Jacobus de Capata, Ordinis fratrum Prædicatorum, testis citatus et juratus in forma supradicta, inquisitione supradicta dicere veritatem : et primo interrogatus super vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod ipse vidit dictum Fr. Thomam hominem contemplativum, et totaliter abstractum a terrenis ad celestia, solitudinis amatorem : quoniam libenter solitarius morabatur, et erat magnæ honestatis et pudicitie, et magnæ sobrietatis, nunquam petens speciales cibos : sed tantum contentus erat iis, quæ apponebantur sibi, et illis temperate et sobrie utebatur, et omni die celebrabat Missam et aliam audiebat : deinde vacabat sine ulla orationibus, studio et Scripturæ. Interrogatus, quomodo hoc sciebat, dixit, quod cognoverat et viderat eum. Interrogatus in quibus locis viderat eum, dixit, quod Neapoli et Capua, in locis et conventibus Prædicatorum. Interrogatus ejus stature erat dictus Fr. Thomas, dixit, quod erat magnæ stature, et calvus in fronte. Interrogatus, quantum tempus est, quod vidit eum, dixit, quod prout sibi videtur, sunt anni quadraginta quinque vel circa. Interrogatus ejus ætatis erat Fr. Thomas, quando vidit eum, dixit, quod, quando primo vidit eum, poterat esse quadraginta sex annorum vel circa. Item interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ, si que sciret, dixit, se pluries audivisse dici, quod Deus propter merita dicti Fr. Thomæ multa miracula fecerat et plures in diversis locis de diversis infirmitatibus curaverat. Interrogatus, ubi prædicta audivit dici, dixit, quod in civitatibus Neapolitanensi et Capuana, et in pluribus aliis locis ultramontanis et citramontanis. Interrogatus a quibus prædicta audivit dici, dixit, quod a multis Religiosis et secularibus, et speciali-

Nobilis Neapolitanus testis,

de sanctitate vite.

et non (rachit) ratiuncio,

D
EX MSS.

E

Jacobus de Capata Ord. Prædicatorum,

testis

de sanctitate vite,

F

studius,

statura,

miracula,

A ter a Domino Bartholomæo de Capua. Interrogatus si erat publica vox et fama de prædictis, quæ deposuerat, dixit, quod sic. Interrogatus in quibus locis erat publica vox et fama prædicta, dixit, quod Neapoli, Capuae, et in multis locis citramontanis et ultramontanis.

43 Eodem die ibidem nobilis vir, Dominus Nicolaus de Filmarino, testis citatus et juratus in forma supradicta, inquisitione supra dicta dicere veritatem: et primo interrogatus de vita et conversatione supradicti Fr. Thomæ, dixit, quod se audivisse dici, quod fuerat homo sanctæ vitæ et conversationis honestæ, magnæ castitatis, humilitatis et sobrietatis, et excellentissime sanctitatis. Interrogatus a quibus prædicta audiverat dici, dixit, quod a Domino Marino patre suo, et a Domino Marino a patruo suo, quondam Archiepiscopo Capuano, qui dictum Fr. Thomam cognoverant et viderant, et diu conversati fuerant cum eo, et quem habuerant in maxima devotione et reverentia adeo quod prædictus patruus suus, quando nominabat dictum Fr. Thomam, propter sanctam ipsius vitam semper quasi lacrymabatur. Item interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ, si quæ sciret, dixit se hoc scire quod, dum ipse una cum Domino Petro Grasso et Domino Henrico Carrathulo et Domino Jacobo Capuanensi, militibus de Neapoli, et pluribus aliis dudum, in anno primæ Indictionis proxime præterite tempore Quadragesimali, causa peregrinationis iret ad Urbem; declinavit ad monasterium Fossæ-novæ cum prædictis Domino Petro et Domino Henrico; ubi ipse testis vidit dictum Dominum Petrum inclinantem et præstantem se super sepulcrum dicti Fr. Thomæ, et oravit ibidem per modicam horam dictus Dominus Petrus et surgens a dicta oratione statim asseruit dixit ipsi testis et aliis ibi presentibus: Audite magnam miraculam; quia ego patebar magnum dolorem in brachio, et modo super isto sepulcro, postquam oravi, sum sanatus: et hoc affirmabat eum adjuratione Sanctorum. Interrogatus, qui fuerant presentes, quando dictus Dominus Petrus prædicta retulit, dixit, quod ipse testis, Dominus Henricus Carrathulus, et Dominus Jacobus Capuanus supradicti. Interrogatus de tempore, dixit, quod fuit in anno primæ Indictionis proxime præterite; de mense dixit se non recordari: tamen dixit, quod fuit die Jovis inter Dominicam de Passione, et Dominicam Palmarum, hora Vesperarum. Interrogatus ad ejus vocationem accessit ad dictum locum ad videndum prædicta, dixit, quod ipse, et alii supradicti accesserunt ad prædictum locum ob devotionem, quam habebant ad B. Thomam supradictum, prædicto Domino Petro primo movente verba, ut declinarent ad locum prædictum. Interrogatus, per quæ verba oraverat dictus Dominus Petrus super dicto sepulcro, dixit se nescire; quia ille secreto oravit et ipse non advertit. Interrogatus si ante cognoverat dictum Dominum Petrum, dixit, quod longo tempore ante cognovit eum tanquam rivem Neapolitanum. Interrogatus si servit, quanto tempore dictus Dominus Petrus fuerat passus dolorem in dicto brachio, dixit se nescire; nisi quod ipse Dominus Petrus, dixit, quod fuerat passus longo tempore. Interrogatus de quo loco est oriundus dictus Dominus Petrus, dixit, quod credebat eum esse oriundum Neapoli. Interrogatus quanto tempore vidit eum postea sanum, dixit, quod ex tunc vidit eum sanum, quotiescumque vidit eum.

44 Interrogatus si scit alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit se hoc scire, scilicet, quod, quando ipse una cum supradicta societate accessit ad dictum monasterium, et supradictus Dominus Jacobus Capuanus similiter oravit super sepulcro dicti Fr. Thomæ, et postquam surrexit ab oratione, ipsi testis et præ-

dicto Domino Petro asseruit se esse sanatum per dictum Fr. Thomam a quodam dolore, quem se passum fuisse assererat in oculis. Interrogatus, quibus verbis interpositis oravit dictus Dominus Jacobus, dixit se nescire; quia licet viderit eum super dicto sepulcro prostratum ad orandum, non tamen audivit verba, quæ prolebat. Interrogatus si cognoverat dictum Dominum Jacobum ante, dixit, quod sic, et per longum tempus. Interrogatus si scivit eum antepatientem in oculis dolorem, dixit, quod ipse nescivit eum patientem in oculis, nisi quatenus ipse Dominus Jacobus dixit eidem testis et prædicto Domino Petro, quod ipse fuerat passus dolorem in oculis, et tunc prædicto modo fuerat sanatus. Interrogatus si vidit postea dictum Dominum Jacobum sanum de oculis, dixit, quod ex tunc vidit eum semper sanum. Interrogatus de qua terra esset oriundus prædictus Dominus Jacobus, dixit, quod Neapoli. Interrogatus si erat vox et fama publicæ de prædictis, quæ deposuit, dixit, quod de vita et conversatione prædicta erat publica vox et fama Neapoli et in multis diversis locis: de miraculis vero prædictis scitur inter personas superius nominatas.

45 Eodem die ibidem Fr. Petrus de S. Felice, Ordinis Fratrum Prædicatorum, testis citatus et juratus in forma supradicta, supra dicta inquisitione dicere veritatem de vita et conversatione prædicti Fr. Thomæ, dixit, quod dictus Fr. Thomas fuit hominæ munditiæ, quoad se et quoad alios, cupiens eos esse ut seipsum, et in re humilitatis et patientiæ, adeo quod nunquam aliquem contristaverit aliquo verbo impulso aut contumelioso: item quod erat homo magnæ contemplationis, et continue aut orabat aut scribebat aut studebat, et quod quolibet die ipse celebrabat Missam, et aliam audiebat, et erat totaliter a terrenis abstractus ad divina, et quod nunquam petebat speciales ritus, sed contentus erat his, quæ apponebantur; et quod etiam in mensa sepe contemplabatur, ita quod homo poterat illi auferre ea, quæ erant ante ipsum, et non perpendebat: dixit etiam, quod non fuit curiosus in vestimentis. Interrogatus quomodo sciebat prædicta, dixit, quod ipse vidit eum, et fuit discipulus ejus, et per annum conversatus fuit cum eo in Ordine, et etiam audivit prædicta recitari a pluribus Fratribus Prædicatoribus, et specialiter a Fr. Riccardo de Piperno, qui fuit socius dicti Fr. Thomæ longo tempore, et a Fr. Benedicto de Monte-S. Joannis ejusdem Ordinis. Interrogatus in quo loco vidit eum, dixit, quod in conventu Neapolitano in cella sua, in choro ecclesiæ conventus prædicti, et in cathedra legentem, et etiam prædicantem. Interrogatus ejus statura fuit dictus Frater Thomas, dixit, quod fuit magnæ stature, et fuit grossus et calvus in fronte. Item interrogatus si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit se audivisse relatione multorum fide dignorum quod post mortem dicti Fr. Thomæ Deus fecit et facit multa miracula propter merita dicti Fr. Thomæ, et multi de diversis locis et diversis infirmitatibus meritis ipsius sanati sunt. Interrogatus si de prædictis omnibus, quæ deposuit, erat publica vox et fama, dixit, quod sic in tota provincia Terre-Labris, et multis aliis locis.

46 Eodem die ibidem Abbas Thomas de Mathia Canonicus Salernitanus, testis citatus, et juratus super dicta inquisitione dicere veritatem secundum formam superius annotatam, et primo interrogatus de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod audivit per famam publicam dici, quod dictus Fr. Thomas fuit homo sanctæ vitæ et conversationis honestæ, aliud nescit. Item interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ, dixit, quod, cum ipse olim ad laudem Dei, et sanctæ Crucis incipere edificare quam-

Petrus de
S. Felice Ord.
Prædic. testis,
R

de sanctitate
vixit,

et contempla-
tione immensa,

statura,
R

et miraculis,

et annuncius
Salernitanus
testis,

et dolore oculorum depulso.

A dam capellam in loco Crucis, et cum magna solitudine quæreret reliquias Sanctorum ad collocandum eas in capella prædicta, accessit ad capellam S. Severini Salernitane diocesis et invenit ibi Dominum Matthæum de Adjutorio, Capellanum ipsius capellæ, petiitque ab eo, ut reliquias Sanctorum, si quas haberet, sibi ostenderet : quas Capellanus ostendit eidem, primo plures reliquias, quas reverenter vidit, postmodum vero dictus Capellanus dixit eidem Abbati Thomæ, quod pretiosiores reliquias habebat : et interrogatus quas, respondit, quod habebat manum. Fr. Thomæ de Aquino de Ordine Prædicatorum : qui testis derisive et *b* truffatorie recipiens, dixit, quod ipse Fr. Thomas non est Sanctus, sed fuit quidam Prædicator : et resuit eam videre. Et in continenti eum arripuit quidam tremor, et videbatur ei, quod haberet caput grossum ad modum unius magnæ cistæ, et valde ponderosum : deinde ipse veniens se de iis, quæ dixerat, et de incredulitate sua prædicta, cepit plorare, et petiit a Sacerdote ipsius capellæ veniam : et penitens de contemptu et verbis per eum dictis de dicto Fr. Thoma, petiit veniam a Sacerdote prædicto : qua obtenta accessit cum devotione ad orandum et osculandum manum prædictam. In cujus osculatione et adoratione fuit dictus testis a tremore et inflatione capitis subito liberatus et sanus effectus : et sensit odorem maximum ex dicta manu progredientem. Ex tactu manus prædictæ in caput suo, quod tenebat in collo, ipse et caputium adeo redolebant, quod per magnum tempus videbatur illis, inter quos conversabatur, quod ipse se cum portaret muscum, et ex hoc oportebat eum prædicta omnia et miracula recitare. Dixit etiam, quod tunc sensit tantam consolationem cum perfusione lacrymarum et tantam fidem ex tunc habuit in dicto Fr. Thoma et habet, quod tentatus aliquando de peccato carnali et cum plena deliberatione cogitans ducere ad effectum peccati carnalis, recommendans seducto Fr. Thoma, sensit in se cogitatione prædictæ extinetas, et ex tunc pluries in huiusmodi tentationibus invocans nomen dei Fr. Thomæ, sensit juvenet extinguere in se stimulos tentationum huiusmodi. Interrogatus de tempore, mense et die dicti carnalis, et dictæ suæ liberationis, dixit, quod fuit in anno septuaginta Indictionis proxime præteritæ, de mense vero ei die, dixit se non recordari. Interrogatus, qui fuerint tunc presentes cum ipso dicto mira ubi, dixit, quod dictus Capellanus, qui mortuus est, et Maffeus Acunzeus de Ravello, et quidam famulus ipsius Maffei, cuius nomen ignorat. Interrogatus de loco, dixit, quod in castro S. Severini, et in ecclesia ipsius castri. Interrogatus quibus verbis usus fuit in oratione, quam fecit dicto Fratri Thoma, dixit, quod per hæc verba O Fr. Thoma, ego habeo te pro Sancto et penitet me de iis, quæ dixi, et ænitens fui : recommendo me Tibi, adjuva me : qua oratione dicta, dixit se in continenti fuisse liberatum, et sanum factum. Interrogatus, quanto tempore fuit passus dictum tremorem et grossitiem et ponderositatem capitis, dixit, quod donec confessus fuit et rediit ad altare et fecit orationem prædictam. Interrogatus, quanto tempore postea fuit sanus, dixit, quod semper postea fuit sanus. Interrogatus, quomodo dicta manus dicti Fr. Thomæ pervenerat ad dictam ecclesiam S. Severini, dixit, quod supradictus Capellanus narravit ipsi testi, quod Dominus Comitissa, uxor quondam Domini Rogerii Comitissæ S. Severini soror dicti Fr. Thomæ, ob devotionem et amorem, quem habuit ad dictum Fr. Thomam, procuravit sibi dari ipsam manum ab Abbate et conventu monasterii Fossanova : quam manum postea dicta Dominica posuerat in ecclesia supradicta. Interrogatus si dicta manus

erat integra, dixit, quod vidit eam cum pelle, carne, ossibus, nervis et unguibus integram, pollicetamen carentem. Interrogatus si de prædictis miraculis est vox et fama publica, dixit, quod sic in dicto castro post relationem per eum de ipso miraculo factam.

47 Eodem die ibidem Fr. Corradus de Suessa, Sacerdos ordinis Prædicatorum antiquus, testis citatus, et iuratus supra dicta Inquisitione dicere veritatem secundum formam superius annotatam, et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod ipse Fr. Thomas fuit homo sanctæ vitæ et conversationis honestæ, pacificus, sobrius, humilis, quietus, devotus, contemplativus, et castus : ita quod reputabatur Virgo : et in cibo et potu fuit tantæ sobrietatis, quod singularitates ciborum non petebat, nec etiam curabat de cultu vestimentorum, et omni die cum magna devotione aut ipse celebrabat aut audiebat unam aut duas Missas, et præter naturalis quietis horas semper vacabat aut lectioni, aut Scripturis, aut orationi, aut prædicationi. Item interrogatus, quomodo scit prædicta, dixit, quod cognovit et vidit eum facientem prædictam vitam, et conversatus fuit cum eo pluribus annis Neapoli, Romæ, et in Urbe Veteri tempore fel. record. Domini Urbani Papæ, ubi de mandato suo idem Fr. Thomas fecit expositiones super quatuor Evangelii. Interrogatus si prædictus Fr. Thomas continuaverit dictam vitam, dum cognovit eum, dixit, quod sic : imo semper de bono in melius proficiscabatur, et de virtute in virtutem crescebat. Interrogatus, quanto tempore conversatus fuit cum eo, et habuit notitiam de dicta vita sua, dixit, quod pluribus annis, et diversis temporibus. Interrogatus, quantum tempus est, quod ipse primo vidit et cognovit eum, dixit, quod sunt elapsi sexaginta duo anni. Interrogatus, quod annorum esset ipse testis, dixit, quod erat annorum septuaginta septem : quoniam ætatem ejus effligis et aspectus corporis etiam demonstrabat. Item interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ, dixit, quod audivit dici, quod Deus multa miracula meritis suis fecit. Interrogatus si de prædictis est publica vox et fama, dixit, quod sic de us, quæ supra deposuit, in dicto Ordine inter illos, qui cognoverunt eum.

48 Die Mercurii, primo mensis Augusti, secundæ Indictionis, Neapoli in Palatio Archiepiscopali, Fr. e. Joannes de Neapoli, Ordinis Fratrum Prædicatorum, sacre Theologie Doctor, testis citatus et iuratus in forma supradicta, supra dicta Inquisitione dicere veritatem : et interrogatus primo super vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod audivit dici a multis Fratribus Ordinis Prædicatorum antiquis, qui fuerunt in diversis Conventibus cum eo, quod fuit homo sanctæ vitæ et conversationis, contemplationis exemplaris, et quod omni die communiter celebrabat unam Missam, et aliam audiebat, vel si non celebrabat, duas audiebat : sed primum erat frequentius, scilicet quod unam celebrabat et aliam audiebat. Item quod in nullo videbatur affectus ad temporalia quæcumque, honores scilicet, et divitias huius mundi. Item, quod totum, quasi tempus suum in bono opere occupabat, scilicet in studio, lectione, et Scriptura vel oratione, et quod pertinentia ad recreationem corporis, ut comestionem et dormitionem et huiusmodi naturalia, transitorie faciebat : ita quod parum de tempore in talibus occupabat. Interrogatus a quibus prædicta audiverat dici, dixit, quod a multis antiquis Fratribus dicti Ordinis, qui dicebant ipsi se fuisse conversatos cum dicto Fr. Thoma : tamen de eorum omnibus determinate non recordabatur. Interrogatus si ipse audivit dici a prædictis vel aliis, quod dictus Fr. Thomas continuaverit dictam vitam suam, quamlin

1)
EX MSS

Corradus de
Suessa Ord.
Prædic. testis,

de sanctitate
vitæ,

studii,

B
expositionibus
in 4 Evangelia,

et miraculis :

C
Joannes de
Neapoli Ord.
Prædic. testis,

F
de sanctitate
vitæ,

contemptu
honoris, absti-
nentiæ, recrea-
tionum,

vixit

b
non æstimans
sanctitatem
ejus,

corrumpitur
tremore :

sanatur oscu-
latus manum
S. Thomæ

exhalantem
odorem :

liberatur ten-
tatione car-
nali :

Manus
S. Thomæ ibi
deposita.

EX MSS

d

e

f

et morbo illaco
sublato.

B

C

CAPUT VI.

*Duo monachi Fossæ-novæ i et ii Augusti, testes
auditi.*

Monachi
Fossæ-novæ i,

testatur

vita sanctita-
tem,

Edem die ibidem Fr. Petrus de Castro Montis-S. Joannis, Sacerdos et monachus antiquus monasterii Fossæ-novæ, testis citatus et juratus in superscripta forma, supra dicta inquisitione dicere veritatem et interrogatus primo super vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se scire dictum Fr. Thomam fuisse hominem sanctæ vitæ et conversationis honestæ, contemplativæ ad Deum, puræ, humilæ, pacificæ et modestæ, abdicatæ a terrenis, et abstractæ ad cælestia seu divina, continuo quasi oculis elevatis ad cælum, et sobrium in cibo et potu, et qui quasi semper vacabat studio, aut lectioni, aut Scripturis, aut orationi, et quod omni die celebra-
bat Missam cum lacrymis, et aliam audiebat eum devotione. Interrogatus, quomodo sciret prædicta, dixit, quod vidit et cognovit eum, et conversatus fuit cum eo per longum tempus, et in diversis locis. Interrogatus in quibus locis, dixit, quod in castro

S. Joannis Marsici, in civitate Neapoli, in castro Magentæ, et in monasterio Fossæ-novæ: in quibus locis dixit, quod viderat eum facere prædictam vitam, et ipsum esse, ut superius dixit. Interrogatus, quanto tempore cognovit eum, et conversatus fuit cum eo, dixit, quod per annos decem, infra quos per diversa et crebra temporum intervalla fuit conversatus cum eo, et vidit eum semper facere prædictam vitam, quam continuavit et continuasse communiter et publice dicitur usque ad ultimum finem vitæ suæ: cui dictus Fr. Petrus interfuit ministrando eidem. Dixit etiam, quod dum dictus Fr. Thomas iret ad Concilium Lugdunense, vocatus a fel. record. Domino Gregorio Papa x, et fieret transitum per castrum Magentæ a Transensis diocesis, et ibi per aliquos dies moram traheret, eo quod esset aliquantulum defatigatus; Fr. Jacobus de Florentino tunc prior dicti monasterii Fossæ-novæ, una cum ipso teste, Fr. Joanne de Pedemontis, et Fr. Fidele, monachis ejusdem monasterii ivit ad visitandum dictum Fr. Thomam ad dictum castrum Magentæ, ubi ipse Prior et monachi steterunt cum eo per dies quatuor vel quinque: infra quos vidit eum celebrantem cum magna devotione et effusione lacrymarum, ut supra dixit. In quo quidem loco, dum dictus Prior sollicitus esset secrete a Fr. Raynaldo, socio dicti Fr. Thomæ, ut quæreret ab eo, quid acciderit illi, quando recepit Magisterium in Theologia, et supplicaret ipse eidem Fr. Thomæ, ut diceret ista ipsi: ipse Fr. Thomas ad magnam instantiam dicti Prioris narravit illi, quod, cum sibi injectum fuisset per Priorem suum Parisiensem de mandato Cancellarii Parisiensis, ut pararet se ad recipiendum Magisterium in Theologia, et ipse reputaret se inhabilem ad hoc propter juventutem, et positus in perplexitate quidam ageret, dedit se orationi circa quoddam altare, ubi sibi obdormienti apparuit in somnis quidam Frater Prædicator, canus et antiquus, qui dixit illi: Quid cogitas Fr. Thomas? Et ipse respondit, Mandatum est mihi, ut præparem me ad recipiendum conventum, et cogito quid debeam proponere. Et ille dixit: Hoc verbum proponas et non aliud: Rigans montes de superioribus suis, de fructu operum tuorum satiabitur terra. Et hanc auctoritatem dixit se proposuisse in dicto suo conventu, illi inque fuisse prosecutum. Transactis, vero diebus quatuor prædictis Fr. Thomas equitavit cum dicto Priore et monachis et aliis sociis suis a dicto castro Magentæ ad dictum monasterium Fossæ-novæ: et cum intrasset dictum monasterium, in a loco parlatorii, dixit hæc verba: Hæc est requies mea in seculum seculi, hic habitabo, quoniam elegi eum. Et stans in ipso monasterio cepit infirmitate gravari, quam quidem infirmitatem cum magna patientia supportans, cum reverentia et devotione suscepit Ecclesiastica Sacramenta, et specialiter Corpus Christi cum lacrymis multis et devotione magna: et ante susceptionem ipsius Corporis Christi multa decora verba dixit de ipso Corpore Christi coram toto conventu dicti monasterii, et multis de ordine Prædicatorum et Minorum, inter quæ inseruit ista verba: Ego de isto sanctissimo Corpore et aliis Sacramentis multa docui et scripsi in fide Christi et sanctæ Romanæ Ecclesie, cujus correctioni omnia subijcio et expono: et recepto ipso Corpore, vixit per tres dies, et ipso tertio die obdormivit in Domino. In cujus funere quidam Frater Prædicator, qui fuerat longo tempore ipsius Fr. Thomæ Confessor, prædicavit publice coram omnibus ibi adstantibus, dicens: Ego confessionem generalem ipsius sancti viri audiui, de quo testificor, quia inveni eum ita purum, sicut puerum quinque annorum: quia nunquam suæ carnis sensit corruptelam. Post hæc corpus ipsius Fr. Thomæ

apparitionem
illi factam;Magisterium
Ps. 103, 13.sanctam obli-
tum,

et sepulcrum:

Thomæ

A Thomæ cum solennitate debita sepultum fuit in monasterio supradicto.

50 Item interrogatus si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ facta in vita, in morte vel post mortem ipsius, dixit in vita sua hoc miraculum accidisse : videlicet quod dictus Fr. Thomas dum viveret, et esset in castro Magentiæ, et cepisset aliquantulum infirmari, et propter debilitatem requireretur a socio suo ut sumeret cibum : dictus Fr. Thomas dixit ad eum : Credis, quod invenirentur harenghe recentes. Et socius respondit, credo quod in partibus ultramontanis, Anglicanis et Gallicanis invenirentur. Et dum hæc ad invicem conferrent, quidam e piscarolus, Bordonarius nuncupatus, veniens de Traten, Magentiam cum sardis sicut consueverat, socius dicti Fr. Thomæ, qui vocatur Fr. Raynaldus de Piperno, interrogavit ipsum piscarolum, quos pisces haberet et ille dixit sardas et dum fecisset discooperiri ristas, in quibus portabantur dicti pisces, invenit unam de ipsis cistis plenam harenghis recentibus. Quo viso, omnes hoc videntes gavisi et mirati sunt, eo quod in partibus Italiae numquam inventæ fuerunt harenghe recentes, et dictus mercator piscium vehementius admirabatur, et affirmabat omnino, quod emerat sardas

B et non harengus, et prædictus Fr. Raynaldus currens ad dictum Fr. Thomam, dixit ei : Deus adimplevit voluntatem vestram, et habetis, quod desiderastis : quia harenghe, quas nominastis, inventæ sunt. Et ille dixit : Unde venerunt, et quis portavit eas huc ? Et ille dixit : Deus misit volis. Interrogatus, quomodo scit prædicta, dixit, quod hoc fuit et accidit infra illos quatuor dies superius dictos, quibus ipse testis fuit cum supradictis suo Priore et aliis monachis in prædicto castro Magentiæ, et fuit præsens, et vidit prædicta, ac etiam ipse comedit, de quibus etiam harenghis comedit dictus Fr. Thomas cum tota sua societate et multi alii Religiosi et seculares comederunt, et Domina Francisca Comitissa uxor Domini Anibaldi de Cercano dicti castri, et nepotis dicti Fr. Thomæ similiter comedit de ipsis harenghis. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit, quod fuit supradicto tempore, quando fel. record. Dominus Gregorius Papa x, erat Lugduni, et convocabat Concilium, ad quod Concilium dictus Frater Thomas vocatus ibat : de mense et die certa dixit se non recordari : tamen dixit, quod fuit tempore Quadragesimali, et infra supradictos quatuor dies. Interrogatus, qui fuerint præsentibus et videntes prædicta, dixit, quod fuit ipse testis, et supra nominatus Prior, Fr. Joannes de Pedemonte, et Fr. Fidelis de Tuscia, monachi supradicti, et Fr. Raynaldus de Piperno socius Fr. Thomæ supradicti, et quidam famulus dicti Fr. Thomæ, qui vocabatur Jacobus de Salerno. Interrogatus si prædicti vivant ad præsens dixit, quod non, quia omnes mortui sunt, ipsa teste dumtaxat excepto. Interrogatus de loco, dixit, quod fuit in dicto castro Magentiæ. Interrogatus ad cuius vocationem ierat ad videndum prædicta, dixit, quod ad dictum castrum Magentiæ accessit cum dicto suo Priore ad mandatum ipsius, ad visitandum dictum Fr. Thomam, et dum esset ibi, occurrit dictus casus miraculosus, ita quod vidit et comedit, ut dixit. Interrogatus si sciret, quæ verba fuerint interposita per dictum Fr. Thomam, postquam secutum fuit dictum miraculum : dixit, quod illa, quæ dixit supra : quæ verba dixit se audivisse fuisse prolata a dicto Fr. Thoma dicto suo socio, et ab eo socio suo ipsi Fr. Thomæ. Interrogatus, quomodo sciret, quod prædicti pisces essent harenghe, dixit, quod ipse viderat in Curia Romana apud Viterbium harenghas salatas, ita quod per illas recognovit istas esse harenghas, quia erant eis similes, et prædictus Fr. Raynaldus,

D socius dicti Fr. Thomæ, qui viderat et comederat de harenghis recentibus in partibus ultramontanis, testificabatur et affirmabat eas esse harenghas. Interrogatus qualiter ipse, et alii, qui comederunt de dictis harenghis, comederunt eas paratas, dixit, quod elixatas in d brodio, et etiam assatas.

51 Item interrogatus si sciret aliquod miraculum ipsius Fr. Thomæ factum in morte vel post mortem ipsius, dixit, quod dicto Fratre Thoma mortuo, jacente adhuc in lecto in camera, in qua obiit, antequam ejus corpus lavaretur, Fr. Joannes de Florentino, tunc Supprior dicti monasterii, qui perdiderat lumen oculorum, cum oscularetur eum devotione prædes ipsius Fr. Thomæ, sicut ceteri monachi, propter sanctam vitam ipsius, fuit ipsi Fr. Joanni consulendo dictum : Jungatis et supponatis oculos vestros oculis hujus sancti viri. Et tunc ipse Fr. Joannes eum devotione supposuit, et junxit oculos suos oculis dicti Fr. Thomæ, qui statim et subito lumen pristinum recepit, et fuit plene liberatus et illuminatus. Interrogatus, quomodo sciret prædicta, dixit, quod ipse fuit præsens et vidit, ac etiam fuit unus de illis, qui dederunt dicto Fr. Joanni consilium supradictum. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit, quod fuit in die mortis sue, at de mense et die determinate, dixit se non recordari : sed recordatur quod fuit tempore Concilii supradicti. Interrogatus, qui illi fuerint præsentibus, quando dictus Fr. Joannes prædicto modo recuperavit lumen oculorum, dixit, quod fuerunt præsentibus bon. mem. Dominus et Franciscus Episcopus Tarracinaensis, Fr. Raynaldus supradictus, quinque aut quatuor Fratres Minores et Fratres Prædicatores plures, et monachi et Conversi prædicti monasterii, quasi numero centum. Interrogatus in quo loco fuit factum dictum miraculum, dixit, quod in supradicto monasterio in camera et in lecto, in quo dictus Fr. Thomas jacebat mortuus. Interrogatus ad cuius vocationem ipse testis accessit ad videndum dictum miraculum, dixit, quod non ixit ad vocationem alicujus, sed ipse continue morabatur et assistebat dicto Fr. Thomæ, dum jaceret infirmus in dicto monasterio, et in morte ipsius similiter adstitit obsequiose, ita quod ipse Fr. Thomas mortuus fuit iuxta latus ipsius testis assistentis illi in serviendo : et postquam mortuus fuit, permansit, et lavit eum alius monachis corpus ejus, et præterea vidit præsentialiter omnia supradicta. Interrogatus, quibus verbis usus fuit dictus, Fr. Joannes in oratione : quando supposuit oculos suos super oculos dicti Fr. Thomæ, dixit se non audivisse : quia mentaliter oraverat. Interrogatus si ante dictum miraculum cognoverat dictum Fr. Joannem, dixit, quod sic, quia erat socius eius in dicto monasterio. Interrogatus per quantum tempus vidit eum ante dictum miraculum, patientem defectum in visu oculorum, dixit, quod per viginti dies. Interrogatus, quomodo sciret, quod dictus Fr. Joannes egeret lumine, dixit, quod vidit eum non discernentem, nec cognoscentem homines visu, nec etiam legere poterat. Interrogatus quanto tempore scivit dictum Fr. Joannem sic sanatum de lumine, dixit, quod ex tunc in antea per triginta annos vidit et scivit eum esse sanum de lumine. Interrogatus de quo loco fuerat oriundus dictus Fr. Joannes, dixit, quod de f Florentino de Campania.

52 Item interrogatus, si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ facta post mortem ipsius, dixit, quod post septem menses postquam fuit sepultum in capella S. Stephani dicti monasterii, fuit exhumatum corpus ipsius de ipsa capella, et translatum et sepultum ante altare magnam ecclesie ipsius monasterii, et in apertura ipsius sepulchri tanta manavit inde fragrantia odoris, quod replevit totum ipsam capellam, et etiam claustrum : et vestimenta ipsius, cum quibus

sardas multas in halesces recentes :

vacuum illuminiatum,

Corpus translatum cum fragrantia odoris,

ex uss
et integrum
inventum.

post obitum 7
mensibus.

et iterum post
7 annos:

A bus sepultus fuerat, adhuc erant sana et integra, et etiam totum corpus ejus erat integrum et illa suum, excepto quod modica ruptura apparebat in puncto nasi ipsius, et nonnulli ex monachis dicti monasterii volentes certiorari unde manabat tantus odor, appropinquaverunt et posuerunt nasum suum super corpus ipsius, et odorantes senserunt in ipso odoratum dictam suavitatem odoris prodire de corpore et vestimentis ejus: propter quod ad sumptam majorem devotione per monachos dicti monasterii, Prior et duo alii ministri ex dictis monachis paraverunt se paramentis seu vestimentis sericis, et ipsi sic parati et totus conventus processionaliter transtulerunt ipsum corpus de sepultura, in qua erat, ad quamdam aliam, quæ est ante altare predictum: de quo quidem sepulchro post annos septem, cum ipse testis esset assumptus in Abbatem dicti monasterii, iterato fecit ipsum corpus exhumari, et transferri in alium locum honorabiliorem: videlicet ad sinistram partem altaris, cum itur ad illud, in sepulchro lapideo super terram: in cujus apertura sepulchri similis odor emanabat ex ipso corpore, sicut in prima translatione jam dicta: et tunc corpus ipsius quam vestimenta sua predicta erant integra et illaesa, ut supra in prima apertura

B predicta, excepto quod deficiebat modicum de puncto pollicis manus dextera: et tam in dicta prima translatione quam in secunda, fuerant data Missa de uno Confessore per monachos ipsius monasterii, eo quod reputabant ipsum Fr. Thomam Sanctum, nec reputabant congruum et bene agere, si cantarent Missam de Requiem, tamquam pro defuncto. Interrogatus quomodo sciret predicta, dixit, quod in prima et secunda translatione prefata fuit presens, et vidit et sensit predicta: et etiam predictam secundam translationem ipse fecit fieri tamquam Abbas dicti monasterii. Interrogatus de tempore, mensibus et diebus utriusque translationis ipsius, dixit, quod prima translatio facta fuit, quatuor septem mensibus elapsis post obitum ipsius Fr. Thomæ, secunda vero translatio facta fuit septem annis jam elapsis post ipsam primam translationem: et de mensibus et diebus distinctis et certis, dixit se non recordari propter longitudo temporis. Interrogatus, qui fuerint presentes ipsi primæ et secundæ translationibus dictis, et ad tam primæ quam secundæ translationibus fuerint presentes Fr. Leo de S. Stephano, Fr. Gildardus de Castro-novo, supradictus Fr. Lucius Prior, Fr. Petrus Franciscus de Piperno, Fr. Maurinus, monachi dicti monasterii, et generaliter totus conventus monachorum et Conventuum dicti monasterii. Interrogatus de loco, dixit ut supra. Interrogatus ad eam vocationem, dixit, quod in prima translatio neque simul cum aliis monachis dicti monasterii ad mandatum et vocationem Prioris dicti monasterii. In secunda vero ipse ut Abbas dicti monasterii vocatus ad locum alium, non ipse fuit vocatus ab ipsis.

1. digne
solutione:

34 Item interrogatus si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit, quod post mortem ipsius pluribus annis elapsis quidam Medicus chirurgicus, nomine Raynaldus de S. Laurentio, cum pateretur morbum pedagra in pedibus adeo graviter, quod sine sustentatione aliorum non poterat ambulare, ob devotionem recuperandæ sanitatis, audita fama sanctitatis dicti Fr. Thomæ, venit equis ad dictum monasterium: et postquam intravit dictum monasterium, fecit se portari ad sepulchrum ipsius Fr. Thomæ, super quo prosternens et orans, surrexit statim perfecte sanus, ita quod statim egressus et ambulavit per se, tamquam sanus clamando et dicendo: Sanus sum meritis S. Thomæ de Aquino, propter quod miraculum conventus monachorum, qui tunc erant presentes in ecclesia dicti monasterii ad Horas canonicas dicendas, viso ipso miraculo, pulsatis campanis ipsius

monasterii, Te Deum Laudamus sollemniter cantaverunt. D Interrogatus quomodo scit predicta, dixit, quod fuit presens, et vidit ipsum infirmum dicta infirmitate portari ad dictum sepulchrum, et recumbentem super ipso sepulchro, ac orantem et surgentem sanum, ambulantem et currentem in sanum, et audivit eum clamantem et dicentem: Benedictus Deus; quia sanus factus sum meritis S. Thomæ de Aquino: et ipse testis, qui tunc erat Abbas ipsius monasterii, simul cum aliis Fratribus cantavit propter ipsum miraculum dictum hymnum, Te Deum Laudamus. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit se non recordari. Interrogatus de hora, dixit, quod miraculum ipsum factum fuit circa horam Vesperarum, ut sibi videtur, tamen non ad plenum recordatur. Interrogatus, qui fuerint presentes, dixit, quod monachi conventus, qui erant tunc in ipso monasterio, qui convenerant tunc in ipsa ecclesia ad cantandum vespere. Interrogatus de loco, dixit ut supra. Interrogatus cujus ad vocationem ipse ierit ad videndam prædicta, dixit, quod tam ipse quam alii monachi convenerant in ipsa ecclesia ad Horas canonicas dicendas. Interrogatus, quibus verbis usus fuerit in oratione sua dictus Magister Raynaldus, dixit se non audivisse; quia secreto oravit. Interrogatus, quanto tempore cognoverat eundem Magistrum Raynaldum ante dictum miraculum, dixit, quod ab annis duodecim vel circa. Interrogatus, quanto tempore fuerat dicta infirmitate detentus, et quot diebus viderat eum infirmum, dixit, quod infra dictum tempus duodecim annorum multoties per diversa intervalla temporis vidit eum, et quoties vidit eum, toties vidit eum dicta infirmitate detentum. Interrogatus, quanto tempore vidit eum post dictum miraculum sanum, dixit, quod per plures annos, et scivit eum sanum usque ad obitum suum. Interrogatus, qua terra fuit oriundus dictus Magister Raynaldus, dixit, quod de Castro-S. Laurentii prædicti. Interrogatus cujus stature et ætatis erat dictus Magister Raynaldus, dixit, quod erat stature et ætatis mediocris.

35 Item interrogatus si sciret alia miracula de dicto Fr. Thomæ, dixit, quod sciret, quod quidam mulier, nomine Margarita de Piperno, dum esset subarricata et tradenda nupti, supervenit illi infirmitas in guttore, ita quod habebat ipsum guttur serofulosum, et vix de flatum: propter quam infirmitatem et deformationem recusabat eam tradere ille, qui eam subarricaverat. Unde nator dictæ Margaritæ, et ipsa Margarita, audita fama sanctitatis dicti Fr. Thomæ, cum devoto ne magna venerunt ad portam magnam dicti monasterii Fosse-nove, et cum ipsa non posset ingredi dictum monasterium, eo quod nulla mulier permittatur ingredi in illud, rogaverunt multum et efficaciter dictum Fratrem Petrum testem, ut pro Deo faceret eis apportari aliquid de Reliquiis dicti Fr. Thomæ, ut posset supponere gutturi dictæ Margaritæ; sperantes ex hoc meritis dicti Fr. Thomæ, ut ipsa Margarita consequeretur sanitatem. Ad quorum mulierum preces dictus Fr. Petrus testis, fecit portari eisdem mulieribus caput dicti Fr. Thomæ per Sacristam dicti monasterii, quod caput erat separatim a corpore dicti Fr. Thomæ, et custodiebatur et custoditur in sacristia ipsius monasterii: et ipsum caput dictus Sacrista posuit super guttur dictæ mulieris, ubi putiebat. Quo facto prefata Margarita cum matre sua recedens ab ipso monasterio Pipernum, quod distat ab ipso monasterio duobus milliariis, in via, dum recederet, vomit de ore quasi frustum carnis, et sanata fuit ad plenum de ipso guttore post ipsum vomitum in ipso recessu: sicut ipsa Margarita retulit ipsi testi et multis de Piperno, et adhuc fatetur et testatur publice, quod meritis dicti Fr. Thomæ prædicti

quidam infla-
tura
liberatum,

F

dicto

A dicto modo fuit sanata. Interrogatus quomodo se sit, dixit, quod ipse interfuit, quando dictum caput, ut supra dixi, fuit dictæ mulieri portatum, et appositum gutturi suo : et postea vidit ipsam mulierem de dicta infirmitate plene sanam, quæ profitebatur fuisse sanata meritis dicti Fr. Thomæ. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit se non recordari. Interrogatus, qui fuerint presentes, dixit, quod ipse testis, et prædictus Sacrista, Fr. Petrus dictus de Morrone, monachus dicti monasterii, frater germanus dictæ Margaritæ, et mater dictæ Margaritæ, et plures mulieres de Piperno, quæ ipsam mulierem secutæ fuerunt. Interrogatus, quibus verbis usa fuit dicta mulier, quando suppositum fuit gutturi suo dictum caput, dixit, quod dicta mulier inclinavit se, et genua flexit cum devotione, sed non audivit ipsam verba proferentem. Interrogatus si habuerat notitiam dictæ mulieris, dixit, quod sic per longum tempus ante. Interrogatus si sciret, quanto tempore fuerat passa dictum morbum, dixit, quod per magnum tempus, et pluries per intervallum vidit dictam mulierem cum dicto guttore grosso, et inflato. Interrogatus, quanto tempore dicta mulier fuit postea sana, dixit, quod ex tunc pluribus vicibus vidit eam sanam, et adhuc est sana. Interrogatus si post dictam sanitatem restitutam sibi in dicto guttore, ipsa mulier confirmaverat et perfecerat matrimonium cum viro, cui antea fuerat subarrhata, dixit, quod sic : et ex eo habuit et habet prolem. Interrogatus unde esset oriunda dicta mulier, dixit, quod de castro Piperni.

B 55 Interrogatus si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit de visu alia se nescire, nisi prædicta ; tamen audivit dici a Fratre Petro Francisci de Piperno, Converso dicti monasterii, quomodo fuerat a dæmonio vexatus et impeditus, et virtutibus naturalibus destitutus, et quod meritis dicti Fr. Thomæ, dum fuisset portatus ad sepulcrum ipsius, extitit miraculose et subito liberatus, et quod vidit eundem Fr. Petrum prædicta narrantem sanum ; qui etiam nunc est sanus in dicto monasterio : adiciens quod prædictum miraculum fuit et est notorium in dicto monasterio. Item dixit se audivisse a Patre Nicolai de Maximo de Piperno, quod ipse Nicolaus filius suus ex quadam percussione cultelli, habuerat os brachii sui fractum totaliter et divisum, et quod vivens se dicto Fr. Thomæ, recuperavit potentiam et sanitatem sui brachii, ita quod ipso osse existente diviso, faciebat cum ipso brachio omnia sicut cum sano. Interrogatus si de prædictis est publica vox et fama, dixit, quod sic in dicto monasterio, castro Piperni, et aliis locis vicinis.

C 56 Die Veneris, tertio dicti mensis Augusti, secunde Indictionis Fr. Petrus de Piperno, dictus de Morone, monachus prædicti monasterii, testis citatus et juratus in simili forma dicere veritatem supra dicta inquisitione ; et primo interrogatus de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod publice audivit dici, quod dictus Fr. Thomas fuit homo sancte vitæ et conversationis, et multa bona dicuntur de sanctitate sua, aliter ipse nescit, cum non sit ætatis, quod poterit eum videre. Item interrogatus si sciret aliqua miracula dicti Fr. Thomæ, dixit se scire, quod soror sua, nomine Margaritæ de Piperno, quæ ab annis pueritiæ suæ habuerat guttur grossum et inflatum ex congregatione humorum, accedens cum ipso teste et matre sua ad monasterium Fossanove ob devotionem, quam conceperat ex auditu magnæ famæ sanctitatis dicti Fr. Thomæ, et quomodo Deus meritis ipsius multa miracula faciebat : cum pervenit ad portam dicti monasterii, quod nulla mulier ingredi potest, rogavit humiliter Fr. Petrum de Monte-S. Joannis, monachum dicti monasterii,

ut sibi faceret portari aliquod de reliquiis dicti Fr. Thomæ, et poni faceret super dicto guttore : qui Fr. Petrus annuens petitioni ejus fecit per Sacristam portari caput dicti Fr. Thomæ, quod erat in sacario dicti monasterii, et poni super guttore dictæ mulieris : quæ mulier in recessu suo vomens humores conglutinatos, ad instar frusti carnis, fuit ad plenum sanata in via de dicta infirmitate gutturis. Interrogatus quomodo se sit, dixit, quod ipse interfuit, et vidit supponi dictum caput super guttore dictæ sororis suæ, et eo remanente in dicto monasterio infra tres dies ivit Pipernum, et invenit dictam sororem suam sanam de dicta infirmitate : et ipsa narravit illi, quod prædicto modo fuerat sanata in via, quando redibat a dicto monasterio. Interrogatus de tempore, dixit, quod jam est quasi annus unus elapsus : de mense dixit se non recordari, tamen dixit, quod fuit quodam die Dominico post prandium. Interrogatus de presentibus, dixit, quod fuerint presentes ipse testis, et prædicti Fr. Petrus et Sacrista et mater sua. Interrogatus de nomine Sacristæ, et si viveret, dixit, quod vocatur Fr. Riccardus de Fandis, qui vivit, et exercet officium Sacristæ in dicto monasterio. Interrogatus de loco, dixit, quod ante portam primam dicti monasterii fuit suppositum dictæ mulieris gutturi caput Fr. Thomæ : quæ mulier postea sanata fuerat in via in suo reditu prædicto. Interrogatus ad cujus vocationem ipse ivit ad videndum prædicta, dixit, quod ad petitionem suæ matris, et dictæ sororis suæ. Interrogatus, per quæ verba dicta mulier oravit et se commendavit dicto Fr. Thomæ, dixit se non audivisse verba : tamen vidit, quod dicta soror sua humiliter et cum devotione genua flexit, quando dictum caput fuit positum super guttore suo. Interrogatus, quanto tempore fuit passa, et quot diebus vidit eam patientem dictam infirmitatem, dixit, quod a tempore suæ pueritiæ habuerat guttur grossum et inflatum, et videbat eam sic. Interrogatus, quanto tempore dicta mulier fuit et permansit sana de dicta infirmitate, dixit, quod a die dicti miraculi circa fuit et est sana. Interrogatus, quo loco dicta soror sua et ipse fuerint oriundi, dixit quod de Piperno. Interrogatus si dicta soror sua sit nupta, dixit, quod ante dictum miraculum erat subarrhata viro, qui eam propter dictam deformitatem recusabat traducere, sed post dictum miraculum consummavit matrimonium cum ipsa, et ex ea habet prolem. Interrogatus de nomine matris suæ, et de nomine viri sororis suæ, dixit, quod mater vocatur Bellitia, et dictus vir vocatur Nicolaus.

F 57 Item interrogatus si se sit alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit se audivisse a patre suo, quod ipse fuerat sanatus miraculose de dolore iliaco meritis dicti Fratri Thomæ, cui se devote commendavit. Item dixit se publice audivisse dici in monasterio prædicto, quod Nicolaus Maximus de Piperno, qui ex quadam percussione, quam habuerat in brachio, habuit et habet os brachii sui incisum et separatum, ita quod omnem virtutem, actum et potentiam ipsius brachii perdiderat, et a nemine poterat curari ; meritis dicti Fr. Thomæ, cum devote se commendavit, fuit miraculose plene restitutus ad omnem virtutem, potentiam et actum dicti brachii sui, etiam osse brachii remanente diviso : et hoc miraculum dixit esse publicum in dicto monasterio et castro Piperni. Item dixit se publice audivisse dici in dicto monasterio, quod Fr. Petrus Francisci de Piperno, Conversus dicti monasterii, qui a spiritu maligno fuit vexatus et impeditus, portatus ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ, fuit ibi miraculose subito liberatus : et hoc miraculum dixit similiter esse publicum in dicto monasterio et in castro Piperni prædicto.

A Dedit tribus a Piperno mulieribus versus Euro-boream.
Macina

dæmoniacum
liberatum.

os brachii
sanatum.

Alus mor-
chus

testatur
sororem suam
liberam
inflatum
gutturis.

et patrem
dolore iliaco,

os fractum
brachii,

liberatus a
maligno
spiritu.

A Maenza vulgo dictum : quod quomodo hic, et rursus infra, Tra-
hensis esse diuressis dicebat, non equimus, nec quis sit illa diu-
ressis. Lucorum silus suadet, ut credatur illi contractum ac forte
rituose verba pro Terraciniensi quasi Tracensis : hunc enim ad
mare situm Maenza respondit, solus 15 passuum indubius remansit.
Sic infra veniens de Tratin, legi posset de Tracina. In Italia
parlatio, parlagio, parlamento, loci sunt colloquii destituti.
E sic Itali ichthyopolas, et quoscumque alios piscatus et iu-
ventores nominant. — d. Mardo et brodetto Palis jus et iuvenum
carum aut piscum. — hinc illi broditum. Gaudetius Irtizianus
Episcopus tractatu 2 sine ostione, sine brodin. — e. Franciscum
hunc Episcopum interfuisse exequis S. Thomæ supra in Actis
notum, ubi traditur, ubi de ea actum. — f. Florentinum, Italia
Ferreino, supra Anagninum situm.

CAPUT VII.

*Duo Sacerdotes Ordinis Prædicatorum cum
alia teste iv die Augusti auditi.*

Guillelmus de
Tucco Ord.
Prædic.

scilla de
exercitiis,
sanctitate
vita,

Die Sabbati, quarta mensis Augusti ejusdem se-
cundo Indictionis, idem Fr. Guillelmus de Tucco,
Ordinis Fratrum Prædicatorum, Sacerdos et anti-
quus Religiosus, Prior loci Prædicatorum in Bene-
vento, testis citatus et juratus simili modo, qui su-
pra, super dicta inquisitione dicere veritatem : et
interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr.
Thomæ, dixit, quod vidit eum scribentem super li-
brum de Generatione et corruptione, quod crevit
fuisse ultimum opus suum in philosophia : et audivit
eum prædicantem et legentem, et magnus populus
confluebat eum devotum ad audiendam prædicationem
suam : dixit etiam, quod fuit homo dulcis, hu-
milis, despectus temporalium bonorum, purissimus
et castus, adeo quod communiter dicebatur esse
Virgo, sicut ab utero matris sue : et hoc affirmavit
Fr. a Petrus de Seta, Procurator Prædicatorum in
Anglia, qui prædicavit in funere dicti Fr. Thomæ in
ipsa prædicatione, qua dicebat se audivisse in morte
sua generalem confessionem ipsius, et tota vita ejus
fuit aut orare et contemplari, aut legere, prædicare
et disputare, aut scribere, aut dictare : et quod fuit
ultra modum abstinens quod nunquam curabat de delectantia et
singularitate ciborum, nec de cultu vestimentorum.
Item dixit se audivisse a Fr. Raynaldo de Perno
socium dicti Fr. Thomæ de scientia ipsius, quod ejus
scientia non fuerat a naturali ingenio acquisita : sed
per revelationem et infusionem Spiritus sancti : quia
nunquam peniebat se ad scribendum aliquid opus,
nisi præmissa oratione et effusione lacrymarum : et
quando in aliquo dubitabat, recurrere ad orationem,
et perfusus lacrymis de ipso dubio revertebatur
clarillitas et ductus : et hoc testimonium retulit
ipsi testi, et multis aliis publice in scholis dictus Fr.
Raynaldus, cum lacrymis asserendo, quod ipse fue-
rit prohibitus a dicto Fr. Thomæ, quod in vita sua
necum revelaret.

C 59 Item dixit, quod audivit frequenter ab ore
Domini Francisci de Amore, de Alatro, Vicarii Do-
mini Episcopi Nolani, quod ipse Dominus Franciscus
frequenter audivit ab ore Fratris Raynaldi, socii
prædicti Fr. Thomæ, quod, quando scribebat dictus
Frater Thomas super Iacuum, venit ad quendam
passum Scripturæ, quem non poterat intelligere
plene : et multis diebus afflixit se orationibus et je-
juniis, rogans Deum, ut revelaret illi secretum dictæ
Scripturæ. Post aliquos vero dies dictus Fr. Raynal-
dus audivit noctis tempore dictum Fr. Thomam in
enumeratione loquentem cum aliis, cum quibus vel quo
nesciens. Post quam locutionem statim prædictus
Fr. Thomas rogavit dictum socium suum, ut accen-
deret sibi candolum, qui accensa, dixit ei : Scribatis
in quaternis super Iacuum. Et cum diu scripsisset,
et expedivisset dictum passum debum, dixit ei : Fili,
vade ad quiescendum. Qui genuflexus petivit cum la-
crymis, et adjuravit eum, ut revelaret sibi, cum qui-
bus vel quo fuerat locutus. Qui ne videretur contem-
nere nomen Domini, per quod adjuratus erat, proru-
pit in lacrymas, et dixit, quod Deus misericors ejus,

testatur
apparitionem
Ss. Petri et
Pauli expli-
cationem du-
ctam,

misit ei beatos Apostolos Petrum et Paulum, qui ip-
sum locum dubium et secretum plenissime docue-
runt, et addidit : Ex parte Dei tibi præcipio, quod
hec in vita mea non audeas revelare. Interrogatus
quomodo ipse sciret supradicta, quæ dixit de vita et
conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod ipse vidit
et cognovit dictum Fr. Thomam, et conversatus
fuerat cum eo pluribus vicibus Neapoli, et audivit
etiam dici, et referri prædicta a pluribus Religiosis
et secularibus antiquis, qui eum cognoverunt, et
conversati fuerunt cum eo, et specialiter a supra-
dicto Fr. Raynaldo, et a Domino Bartholomæo de
Cajua.

60 Item interrogatus de miraculis ejusdem Fr.
Thomæ, si qua secreta facta fuisse sive in vita sive in
morte sive post mortem ipsius, dixit, quod commu-
niter narratur inter Fratres Prædicatorum miracula
facta in vita dicti Fr. Thomæ ejus meritis : primum
scilicet de dente superfluo, quem Parisiis surgens de
somno invenit supervenisse sibi, qui eum impedi-
bat in locutione : qui cum deberet determinare
unam questionem, nesciens quod remedium adhibe-
ret, ad consuetudinem orationis locum accessit, et orando
dens in ejus manu cecidit, quem socio suo ostendit :
et ad recedendum beneficium Dei secum magno tem-
pore portavit dentem eundem. Hoc prædictus depo-
nens dixit se frequenter audivisse a Domino Thoma-
tio de S. Severino, Comite Marsiei, dicti Fr. Thomæ
nepote, et a Fr. b. Tholomeo, Episcopo Turrellanensi,
qui est in Curia cum Domino e. Sabiniensi, qui fuit
studens Fr. Thomæ, et multa de ejus sanctitate d
scripsit. Interrogatus de tempore, quo prædicta au-
divit, dixit, quod audivit prædicta a dicto Fr. Tho-
lomeo de mense Augusti proxime præteriti anni
prime Indictionis, quo ipse testis fuit in Curia Ro-
mana : sed a Domino Comite prædicto, dixit se au-
divisse, ut credit de mense Novembris, anni xv
Indictionis proxime præterite. Item dixit prædictus
deponens, quod audivit a dicto Fr. Tholomeo quod,
cum socius dicti Fr. Thomæ supradictus Fr. Riccar-
dus infirmaretur febre continua, dictus Fr. Thomas
Reliquias S. Agnetis, quas ad collum pro devotione
gestabat, posuit super pectus infirmi, orans pro ipso
B. Agnetem, et immediate curatus est. Interrogatus
de tempore, dixit, quod audivit eodem tempore et
mense, quo fuit in Curia Romana. Item dixit, quod
audivit communiter dici a Fratribus antiquioribus
dicti Ordinis Prædicatorum et a Domino Comite
prædicto, quod, quando dictus Fr. Thomas fuit fac-
tus Magister in Theologia, cum oraret, missus fuit
ad eum F. quidam de C. quito senex, qui ei dixit,
quod secum reciperet Magisterium, et nihil aliud
proponeret pro suo principio nisi hoc : Rigans mon-
tes de superioribus suis etc. quod dictus Dominus
Comes audivit ab ore dicti Fr. Thomæ, sicut re-
tulit ipsi testi. Interrogatus de tempore, dixit ut
prius.

61 Item dixit idem deponens, quod, cum rediens
de curia proxime præteriti anno, circa finem hec em-
bris transiret per Anagninum, et esset ibidem in con-
ventu Prædicatorum, audivit a Fr. Roberto de Si-
tia, qui magnus Frater est in Ordine et Lector et
solenis prædicator, quod ipse cum Fr. Stephano
avunculo suo viro admodum Religioso... quod,
quando Fr. Thomas prædictus fuit in carcere in cas-
tro Montis-S. Joannis, extractus de Ordine per fra-
tres suos, cum nullo modo vellet deponere habitum,
nec mutare propositum sue voluntatis, volentes ip-
sum omnino extrahere, miserunt ad ipsum juvenem
pulcherrimum et ornatum, qui ipsum induceret
ad peccandum : quod cum ipse Fr. Thomas vidisset,
et sensisset in se carnis stimulum excitari, assumpto
de camino ardente titione, ipsam cum indignatione
expulit

dentem unica
nocte ori-
minatum et
elapsam,

E

b

c

d

febre rem reli-
quias S. Agne-
tis sublatum,

F

et adjutorium
præstitum in-
scripiendo
Doctoratu.

constantiam in
fuganda
impudica
puella.

A expulit, et accedens ad angulum cameræ, signum Crucis, cum summitate titonis in pariete impressit : et diu orans cum lacrymis petivit a Deo, ut nunquam sentiret carnis stimulum, quod ejus integritatem mentis et corporis violaret : et sic orans obdormivit. Et ecce ad ipsum in visione missi fuerunt duo Angeli, qui ei revelaverunt a Deo esse exauditum, et de pugna, quam habuit, habuisse triumphum : et hinc inde strinxerunt ipsum in renibus, et dixerunt : Ecce ex parte Dei cingulo castitatis cingimur te, quod nulla possit tentatione dissolvi : qui in illa strictura sensibilem sentiens dolorem, clamavit et excitatus est, quod excitatus noluit revelare, ad quid clamasset. Postmodum vero hæc et alia multa revelavit prædicto socio suo pro ejus consolatione.

62 Item dixit, quod, cum dictus deponens esset in Marsico cum dicto Domino Comite Marsici, et inquireret miracula, quæ Deus meritis dicti Fr. Thomæ de Aquino fecerat tam in vita quam post mortem, de mandato Provincialis regni Siciliae, qui hoc mandaverat ad intimandum Summo Pontifici ; Domina Catharina neptis dicti Fr. Thomæ, mater Domini Rogeri de Marra, Domina antiqua et admodum devota, eorum ipso deponente, iudice et Notario publico, et testibus juratis ad sancta Dei Evangelia, dixit se audivisse a Domina Theodora matre Fr. Thomæ prædicti, quod cum esset in castro suo Rocca-Sicæ, venit ad ipsam quidam eremita, Fr. Bonus nomine, qui in monte dictæ Rocca-Sicæ cum multis aliis vitam eremiticam duxerat, et Sanctus reputabatur ab omnibus regionis illius, et dixit ei : Gaude Domina, quia tu es prægnans, et paries filium, quem vocabis Thomam : tu et vir tuus cogitabis ipsum facere monachum in Monte-Casino, sed Deus de illo aliter ordinavit ; quia erit Frater Ordinis Prædicatorum, tantæ sanctitatis et scientiæ, quod similis suo tempore non possit inveniri. Dixit etiam quomodo fuit nutritus in monasterio prædicto, inde missus Neapolim, ubi intravit Ordinem Fratrum Prædicatorum, et quomodo mater voluit ipsum videre, et fratres fugaverunt ipsum Romam ad conventum S. Sabinae, et quomodo dictus Frater inde fuit captus a fratribus suis, qui erant cum Imperatore Frederico, et missus cum habitu dicti Ordinis ad matrem suam : et quomodo servatus fuit in carcere usque ad reditum fratrum suorum, et quod in ipso carcere habuit impugnationem ut dimitteret habitum, quem nunquam dimittere voluit : et quomodo in carcere sorores suas donavit litteras, et ipse etiam multa didicit : et quod tandem victi parentes, et fratres sui ejus constantia, restituerunt ipsum Ordini, et tunc missus fuit Colomiam ad studium. Interrogatus eorum quibus facta fuit dicta depositio, dixit, quod fuit eorum dicto Domino Comite, et Domina Suena consorte ejus Comitissa et militibus de sua familia, quorum non recordatur. Interrogatus de tempore, dixit, quod fuit in proximo præterito anno primæ Indictionis, de mense Februarii, ut credit : de die dixit se non recordari.

63 Item dixit deponens, quod, cum esset in monasterio Fossæ novæ, et expectaret ibi prædictum Dominum Episcopum Viterbiensem, Inquisitorum dictorum miraculorum dicti Fr. Thomæ per Summum Pontificem constitutum ; pridie ejus diei Dom. Petrus de Fundis, monachus dicti monasterii, qui erat unus de testibus miraculorum dicti Fr. Thomæ, dixit dicto deponenti : Attende Fr. Guilielmus ; quia ego non potero venire Neapolim, quia patior podagram in pedibus : rogo tamen dictum Sanctum, quod suis meritis Deus me liberet. Qui promisit Sanctum regere, qui cum adhuc gravaretur, prædictus deponens eundem cum lacrymis rogavit : et rediens ad locum ubi pateriens sedebat in claustro secundo, inven-

nit ipsum liberum et sanum incedentem : et secundo die equitavit cum aliis, et venit Neapolim. Interrogatus de tempore, dixit, quod fuit de mense Julii xvi ejusdem die. Interrogatus eorum quibus, dixit, quod solum ipsum patientem invenit, et querentem ; sed sua infirmitas fuit nota omnibus de monasterio, et similiter curatio : nescit tamen si adverterunt. Item dixit, quod, cum esset in monasterio Fossæ novæ, quædam mulier venit ad ipsum, nomine Stephanía de Rocca, habitatrix castri Sompnini, hydropica et toto corpore tumida, venit ad portam dicti monasterii, rogans, quod portarentur ei Reliquiæ Fr. Thomæ de Aquino ; quia ad ipsum conceperat devotionem, et credebatur ejus meritis curari. Ad quam, cum dictus deponens cum multis monachis detulisset aliquid de Reliquiis prædictis ; quia mulier dictum monasterium non audebat intrare, facta ibi oratione ab ipsa infirma et monachis, et applicatis ad pectus infirmæ Reliquiis, recessit et in via recedenda curata est, et misit filium suum hoc intimare dicto deponenti et monachis, quod etiam dictus deponens a multis aliis audivit ; quia perfecte curata fuit a die, quo ipsas Reliquias vidit et venerata est. Interrogatus de tempore, dixit, quod fuit mense Junio die xii ejusdem mensis præsentis anni secundæ Indictionis.

64 Item dixit, quod eodem anno et mense, die xiii ejusdem mensis, cum dictus deponens esset in ostio dicti monasterii, venit quædam pauperula de Campaneto, nomine Maria de Nicolao, et assernit eorum multis, quod cum diu fuisset paralytica, venit tremens, ut potuit, colligendo spicas, ut pauperula, ad eam scartas dicti monasterii : quam cum Conversi dicti monasterii vidissent trementem, consulerunt ei, ut voveret se dicto Fr. Thomæ, qui pro certo eam liberaret : quæ cum votum fecisset, deferre candelam accensam, et mittere ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ, immediate curata est. Interrogatus eorum quibus, dixit, se ignorare nomina Conversorum illorum. Item dixit, quod Nicolaus de Leone de Sompnino cum esset in agro solus, subito gravis dolor eum apprehendit in f. anca, tam fortiter quod non credebatur posse reverti in domum suam ; tunc recollens se vidisse, quod multa miracula faciebat Deus ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ ejus meritis, cum magna devotione vovit ipsum sepulcrum visitare discalceatis pedibus cum lapide suspensio ad collum : et confestim liberatus est plene, et sequenti die venit ad dictum deponentem, et narravit ei miraculum. Interrogatus eorum quibus dictum miraculum factum fuit, dixit, quod nullum testem dicti miraculi habuit, cum fuisset solus ; sed de solutione voti, dixit, quod interfuit Dominus Ricardus de Fundis, monachus et Sacrista dicti monasterii, cui narravit miraculum ipsum cum lapide suspensio ad collum. Interrogatus de tempore, dixit, quod fuit mense Julio, die xvi, ejusdem præsentis anni secundæ Indictionis. Item dixit, quod Jacobus, filius Petri de Thibaldo, de Piperno venit ad dictum deponentem, et narravit ei quod, cum ipse pateretur dolorem vehementissimum brachii dextri ; in die, quo actualiter patiebatur febrem et dolorem, vovit se dicto Fratri Thomæ de Aquino, quod si ejus meritis a Deo curaretur, iret ad sepulcrum ejus discalceatus, et portaret candelam, et faceret ibi cantari nam Missam. Quo facto voto, statim dimisit eum febris et dolor, et nunquam postmodum sensit. Interrogatus de tempore, dixit, quod fuit de præsentis anni secundæ Indictionis de mense Februarii, die xx in Dominica. Interrogatus de præsentibus, dixit, quod interfuerunt Domina Thomassia mater sua cum tota familia sua, et Naldus frater ejusdem Jacobi.

65 Item dixit, quod Nicolaus Maxini de Piperno,

89 cum

et constrictio-
nem lumborum
cingulo
per Angelos,

revelationem
matris de
S. Thomæ nec-
dum nato
faciam,

ingressum in
Ordinem,

captivitatem
et restitutio-
nem :

vulnere
podagram,

hydropim,

Paralysin,

gravem dolo-
rem

febrim.

A cum fuisset percussus in brachio dextro, et os fuisset fractum, remediis medicinæ curatus fuit a vulnere, osse fracto remanente: qui cum brachium movere non posset, ad inductionem aliorum vocit dicto Fr. Thomæ, parere inimicis, et brachium cere ad ejus sepulcrum portare: qui facto voto dormivit, et excitatus cognovit se plene curatum, et cepit plicare dictum brachium sicut sanum, et de ipso operari. Quod miraculum volens videre dictus deponens, fecit dictum Nicolaum rogari, ut ad ipsam veniret: qui venit usque ad sepulcrum, et ibi exposuit brachium, ut ostenderet miraculum, dictus deponens manu sua brachium tetigit, et ut visum est ei, os fractum invenit, et ex tactu pendere potuit. Interrogatus de tempore, dixit, quod hoc anno præcepti secundæ Indictionis, de mense Martii: de die vero non recordatur. Interrogatus, qui interfuerunt, dixit, quod sola uxor dicti Nicolai interfuit, quando dictus Nicolaus fecit votum. Item dixit, quod Petrus Bafie de Piperno, cum multis annis incipisset perdere lumen, tere per annos decem, ultimo totaliter perdidit: et tunc faciens se duci ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ, et ibi votum faciens et orans, surrexit plene illuminatus. Interrogatus de tempore, dixit, quod fuit illo anno, cum mortuus fuit Fr. Thomas prædictus: nescivit tamen dicere de mense, nec de die. Interrogatus coram quibus, dixit, quod non recordabatur, qui monachi tunc fuerint presentes vel seculares: hoc miraculum narravit dictus Petrus prædicto deponenti, cum occurrisset ei in porta Piperni. Item dixit prædictus deponens, quod veniens ad monasterium Fossie-novæ, intrans sacristiam, fecit sibi ostendi per Dominum Riccardum de Fundis Sacristam, scrinium, in quo aliquid de ossibus corporis dicti Fr. Thomæ erat repositum: ad quæ ossa cum debita fecisset reverentiam, apertens scrinium, sensit magnam odorem dissimilem odoribus aliarum rerum naturalium: de quo odore cum interrogasset dictum Sacristam, juravit super altare, quod nihil odoriferum unquam apperuit: sed dixit, quod sic redolent omnia ossa dicti Fr. Thomæ: et dixit idem deponens quod secundum dispositionem devotionis suæ et aliorum aliquando redolabant dicta ossa odorem plus vel minus. Interrogatus de tempore, quo ipse vidit ipsas Reliquias, dixit, quod hoc anno præsentis secundæ Indictionis in Octava Paschæ, et deinde usque ad diem xv mensis Julii, quando recessit, pluries vidit Reliquias prædictas.

66 Eodem die ibidem Fr. Antonius de Brixia de Ordine Predicatorum, Sacerdos studens in conventu Neapolitano, testis citatus et juratus in forma supradicta, sub eadem inquisitione dicere veritatem: et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod audivit dici et recitari in insula Cypri a quodam Fr. Nicolao de Marsiliaco, dicti Ordinis Predicatorum, antiquo Capellano, et Consiliario Regis Cypri, qui fuerat discipulus dicti Fr. Thomæ, et conversatus fuerat per longum tempus cum eo Parisiis, quod hic Fr. Thomas fuit homo sanctæ vitæ et conversationis honestæ, et inter alia fuit præcipuus paupertatis amator, adeo quod, dum scriberet Summam contra Gentiles, non habebat cartus de papyro, in quibus illam scriberet, ita quod illam scripsit in schedulis minutis, et fuit homo magne honestatis, et semper fugiebat consortia mulierum. Item dixit, quod audivit dici, quod dictus Fr. Thomas fuit contemptor honorum temporalium, et inter alia audivit dici, quod dictus Fr. Thomas ingressus civitatem Parisiorum dixit: Volens habere villam Thrysostomum super Mattheum, quam istam civitatem. Item interrogatus si scit alia miracula de dicto Fr. Thomæ, dixit, quod audivit frequenter a Fr. Alberto de Brixia, viro maxime sanctitatis et

Lectore Brixiensi, quod dictus Fr. Thomas tantæ fuit sanctitatis, quod multis miraculis claruit, et dictus Fr. Albertus existens specialis imitator doctrinæ dicti Fr. Thomæ, frequenter legendo asserebat dictum Fr. Thomam sanctum esse, quasi sibi de ejus sanctitatis constaret gloria, dicens: Ego scio, Fratres carissimi, quod ipse est magnus Sanctus in cælo: de cujus assertionem frequenter audita dictus deponens cum alio socio suo dictum Fr. Albertum diu rogaverunt, et tandem adjurationibus compresserunt, ut eis diceret, quomodo tam certitudiniter dictum Fr. Thomam assereret esse sanctum in vita æterna: qui, ne videretur nomen Domini contemnere, per quod fuerat adjuratus, dixit: Filii carissimi, vos scitis, quomodo secutus sum in omnibus doctrinam Fr. Thomæ de Aquino, et frequenter admiratus sum, quomodo potuit in tam parvo tempore, quo vixit, ad tantam sanctitatem et scientiam pervenire: unde cum super hoc mirabili Deum, Beatum Virginem, et B. Augustinum frequentius exorasset, ut ostenderetur ejus gloria, quam habebat: quidam vice me in orationem prececi ante altare Beate Virginis, et cum intensus cum lacrymis diu exorasset, vigilantem mihi in oratione apparuerunt duæ reverendæ personæ: cum splendore mirabili et ornatu, quarum una mitram portabat in capite, alia erat in habitu Ordinis Fratrum Predicatorum, qui coronam portabat in capite auream, intextam lapidibus pretiosis, et habebat circa collum duas annulos, argenteum et aureum, et in pectore habebat magnam lapidem pretiosum, qui Ecclesiam illuminabat: cappam vero gestabat insertam per totum lapidibus pretiosis: tunicam vero et caputium candoris nivei. Qui Fr. Albertus stupefactus de visione mirabili, projecit se ad pedes eorum, orans, ut ei indicarent, qui essent, qui ei tam mirabiles apparerent. Et tunc ille, qui mitram gestabat, respondit: Quid, Fr. Alberte, sic admiraris? Exaudite sunt preces tuæ: et ecce nunc manifesto tibi, quod ego sum Augustinus Doctor Ecclesiæ, qui missus sum ad te, ut tibi indicarem doctrinam et gloriam Fr. Thomæ de Aquino, qui mecum est. Ipse enim est filius meus, qui doctrinam Apostolicam et meam in omnibus est secutus, et Ecclesiam Dei sua doctrina illuminavit: quod designant lapides pretiosi, et præcipue lapis quem gestat in pectore, qui designat intentionem rectam, quam ad defensionem fidei habuit, et declarationem ostendit: qui lapides pretiosi et præcipue lapis iste, libros multos, et opera scripturae suæ, quæ composuit, significant quod mihi in gloria est æqualis, excepto quod ipse in Virginitatis aureola me excedit. Post quod dictus Fr. Albertus prohibuit dicto deponenti et socio, ne in vita sua prædicta alicui revelarent, nisi fieret inquisitio de ejus miraculis et Canonizatione. Interrogatus, qui fuerint presentes, quando prædicta revelavit, dixit, quod non alius, nisi ipse deponens, et Fr. Jamnus ejus socius de Brixia, qui mortuus est. Interrogatus de tempore, dixit, quod sunt jam novem anni, quibus prædicta audivit, de mense Januarii, de die dixit se non recordari. Interrogatus de loco, dixit, quod hæc eis revelavit dictus Frater Albertus in cella sua.

67 Item dixit, quod audivit a dicto Fr. Alberto, quod, quando mortuus fuit dictus Fr. Thomas, Dominus Albertus Tentoniensis, cum esset in mensa in Quadragesima, subito præcepit in lacrymas, qui quærenti Priori, cum lacrymatus fuisset, dixit supradicto Fr. Alberto et Priori conventus: Ego dico vobis graves rumores: quia Fr. Thomas de Aquino filius meus in Christo, qui fuit lumen Ecclesiæ, mortuus est, et mihi revelatum est a Deo, et tunc Prior notavit, et compertum est tunc fuisse mortuum, quando hoc fuit revelatum. De tempore, socio et loco, dixit

ut

EX MSS.
curatum ante
brachium frac-
tum;

caecum illum
natum,

et odorem
manuum e
reliquis,

Antonius de
Brixia Ord.
Præd.

tenet

de paupertate,

perit mulie-
rum,

et contemptu
temporalium,

de visione
apparentis
S. Thomæ
1°

cum S. Augus-
tino,

explicante
gloriam ejus,

F

de morte reve-
lata B. Alberto
Jamno,

A ut prius. Item dixit, quod audivit a Domino Gratia de Brixia Ordinis S. Benedicti, qui erat homo magnæ sanctitatis et scientiæ, imitator doctrinæ Fr. Thomæ, qui dixit prædicto deponenti, cum mentio esset de Fr. Thoma prædicto: Fili, ego vidi et Deus mihi revelavit, quod B. Augustinus, et Fr. Thomas sub eodem jugo erant ambulantes in gloria Paradisi, et scio, quod sanctus Fr. Thomas fuit maximæ puritatis. Interrogatus de tempore, dixit, quod sunt decem anni de mense Novembris in festo B. Cæciliæ. Interrogatus, qui fuerunt cum eo, quando hoc audivit, dixit quod de socio non recordatur. Interrogatus de loco, dixit, quod fuit in camera dicti Fr. Gratiæ juxta ecclesiam S. Clementis de Brixia. Item dixit, quod audivit a Fr. Nicolao de Marsiliaco, Consiliario et Cappellano Regis Cypri, Ordinis Fratrum Prædicatorum, qui fuit Parisiis discipulus dicti Fr. Thomæ, magnæ sanctitatis et scientiæ, qui dicto deponenti dixit cum lacrymis: Fr. Antoni, ego fui cum Fr. Thoma Parisiis, et coram Deo dico, quod nunquam vidi hominem tantæ puritatis et paupertatis amatorem; quia cum scriberet et componeret librum contra Gentiles, non habebat cartas, sed in schedulis scribebat ipsum: cum tamen certum erat, quod potuisset habere, sed de temporalibus non curabat.

B Interrogatus de tempore, dixit, quod sunt anni xii, de mense Septembri, de die, dixit se non recordari. Interrogatus de iis, qui interfuerunt, dixit, quod fuit Fr. Petrus Mantuanus, et quod plures alii, de quorum nominibus, dixit se non recordari. Interrogatus de loco, dixit, quod fuit in conventu Nico-siensis insule Cypri in scholis conventus.

a In Actis num. 29, scriptor putabat Petrum de Sectia habuisse unitionem sanctæ, sed a S. Thoma apparente edoctus est fuisse Raimundum socium. — b Hic est Plolomæus Lucensis Ordinis Prædicatorum, cujus Annules extant, factus anno 1318, Episcopus Torcellanus in una insularum circa Venetias, mortuus circa an. 1322. — c Hic est Gualterius Peiri de Eodino Ordinis Prædicatorum, Cardinalis Episcopus Sabini. — d Errant monacha de sancto nobis et miraculis in Annalibus ad annum 1271. — e Ignota vulgari Italico vox propriam igitur Privilegium esse oportet a Longobardis, aliisque sanctis natis barbaris, Italiam incidentibus, reliquam. ut enim nobis a scharen fundere schar-boschi monumentum Ignorum sylva dicitur, sapissime scitis: ita putat ab eadem radice snale formari nomen agri, in quibus messores laborant, significantis accomdatum, quæ propriam lupus pueri nullo esse videtur. — f Sic extenditur, quæ Antis quæ dicitur: Francis sanctæ.

CAPUT VIII.

Testes e monasterio Fossæ-novæ, Ordine Prædicatorum et aliis diebus IV, VI, VII et VIII Augusti auditi.

Eodem die ibidem Maphæus Acanzaiocus de Barelo, testis citatus et juratus in forma præscripta super dicta inquisitione dicere veritatem: et interrogatus primo super vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se ex certa scientia nihil scire inde; sed ex auditu, dixit, quod publice audivit dici pluries a Religiosis et laicis antiquis, quod dictus Fr. Thomas fuit homo sanctæ vitæ et conversationis, et quod Deus fecerat et faciebat multa miracula meritis Fr. ipsius Thomæ. Item interrogatus si sciret aliqua miracula ipsius Fr. Thomæ, dixit quod ipse una vice accessit cum Abbate Thomassio, de Marchia Canonico Salernitano ad Castrum S. Severini ad ecclesiam S. Severini, quæ est in ipso castro, secundum quod ipse alias consueverat accedere ad videndum certas Reliquias Sanctorum, quæ sunt in dicta ecclesia, inter quas est una manus dicti Fr. Thomæ, et præsentem dicto Abbate Thomassio adoravit dictas reliquias, et dictam manum prædicti Fr. Thomæ, sicut homo, qui habebat et habet magnam devotionem dicti Fr. Thomæ, sicuti Sancto: et prædictus Abbas Thomassius fuit trullatus de ipso, pro eo, quod adorabat dictam manum: qui Abbas Thomassius in continenti post ipsam derisionem incepit totus tre-

mere, et dicere: Ego non video. Et statim vocavit D Sacrilotem, a cui confessus fuit cum magna contritione et cum magno planctu: post quam confessionem et absolutionem receptam, adoravit dictam manum, et statim cessavit tremere caput suum, et recuperavit visum, sicut ipse Abbas Thomassius tunc publice asseruit. Interrogatus quomodo ipse sciret prædicta, dixit, quod ipse vidit dictum Abbatem Thomassium post dictam derisionem totum trementem, et post confessionem, absolutionem et adorationem prædictæ manus, a prædicto clam factam per eundem Abbatem Thomassium ipso teste præsentem, vidit ipsum liberatum a dicto tremore: sed carentiam visus, et restitutionem ipsius visus, dixit se nescire, nisi per confessionem dicti Abbatæ Thomassii, qui prædicta sibi et dicto Capellano prædictæ Ecclesiæ asseruit. Interrogatus de præsentibus, dixit, quod non fuerunt præsentem cum dicto Abbate Thomassio, nisi ipse testis et Cappellanus dictæ Ecclesiæ, qui nunc defunctus est. Interrogatus cui Sacerdoti fuit confessus dictus Abbas Thomassius, dixit, quod prædicto Capellano. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit se non recordari. Interrogatus, an ex tunc semper fuit sanus de dicta infirmitate, dixit, quod sic.

69 Die Lunæ VI dicti mensis Augusti, secundæ Indictionis, ibidem Dominus Jacobus Capuanus de Neapoli miles, testis citatus et juratus in infra-scripta forma dicere veritatem: et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se nihil inde scire ex certa scientia, sed audivit dici per vocem publicam, quod fuit homo magnæ scientiæ et sanctæ vitæ et conversationis honestæ. Item interrogatus, si sciret aliqua miracula de dicto Fr. Thoma, dixit, quod ipse recepit in se beneficium miraculosum ex meritis ipsius Fr. Thomæ; videlicet cum ipse haberet in oculis humorem sanguineum, ex quo patiebatur gravem dolorem in oculis, et accederet peregre ad urbem, audita in via laeta sanctitatis dicti Fr. Thomæ, devotione assumpta declinavit ad monasterium Fossæ-novæ supradictum, in quo corpus dicti Fr. Thomæ quiescit: et cum magna devotione ante sepulcrum ipsius Fr. Thomæ genuflexit, et inclinavit caput suum, apponens super ipso sepulcro, et oculis suis tangens sepulcrum ipsum oravit ad Deum, ut meritis Fr. Thomæ liberaret eum a dicta agitudine oculorum, et dixit ibi Pater noster: et statim exurgens, antequam ad alios actus diverteret et ecclesiam exiret, fuit liberatus a morbo oculorum prædicto.

Interrogatus de tempore, mense et die, dixit, quod fuit olim in anno primæ Indictionis proximæ tempore Quadragesimali in quinta feria post Dominicam de Passione. Interrogatus, qui fuerint præsentem, dixit, quod Dominus Petrus Grassus, Dominus Nicolaus Fiharrinus: Dominus Henricus Carrattulus, Abbas Raimundus Magnotia, et duo alii Clerici de Neapoli, de quorum nominibus, dixit se non recordari. Interrogatus, quibus verbis usus fuit in dicta oratione sua, dixit ut supra. Interrogatus quanto tempore fuerat passus dictam infirmitatem oculorum, dixit, quod per plures dies, antequam tunc recederet de Neapoli. Interrogatus, quanto tempore post dictam liberationem fuit sanus a dicto morbo, dixit quod semper.

70 Eodem die ibidem Dominus Joannes Blasii Judex de Neapoli, familiaris Excellentissimæ Domine Mariæ, Reginæ Siciliæ, testis citatus et juratus super dicta inquisitione in prædicta forma dicere veritatem: et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod ipse fuit homo sanctæ vitæ et conversationis, et magnæ honestatis, et sobrietatis et semper comedeat in refectorio Fratrum, et semel in die tantum. Interrogatus in

et gloria alteri.

de libro contra
Gentiles in-
schedulatis
si riplo.

Scritia.

Alius testis.

de puncto
Canonici.irridente reli-
quias.

et sanato.

alius testis

fuit liberatus
infirmitate
oculorum.

P

Index Neapo-
litani testis.

A in causa scientiæ, dixit, quod ipse vidit eum prædicantem per annos decem et ultra, et conversatus fuit cum eo per annos quinque, et ultra in refectorio et in cella sua : quo tempore semper videbat ipsum celebrantem omni die, et vidit ipsum per totam unam Quadragesimam prædicantem oculis clausis, contemplativis et directis ad celum : et prædicatio sua fuit in ipsa Quadragesima super Ave Maria gratia plena, Dominus tecum. Et dum esset cum eo quadam die in cella, et egrederetur dictus Fr. Thomas de ipsa cella sua ad quoddam solarium discoopertum, apparuit illi visibiliter demon in figura cuiusdam hominis nigri, et induti pannis nigris : et dum idem Fr. Thomas adverteret, et videret illum esse demonem, concurrit contra eum cum pugno elevato : et cum percuteret eum ipso pugno dicendo : Quare venisti huc ad tentandam me ? et cum appropinquaret ad eum, dictus demon evanuit, nec ibi ultra apparuit. Interrogatus de causa scientiæ, dixit, quod interfuit, et vidit. Interrogatus quomodo scit illum fuisse demonem, dixit, quod alias videret ipsum demonem in quadam crystallo, dum fieret quedam conjuratio demonum, pro inveniendō quodam libro furto subtracto eundem scholari, quem tunc recognovit in illa apparitione, quam fecit dicto Fr. Thomæ. Interrogatus de tempore, mense, et die, dixit se non recordari. Interrogatus de hora, dixit, quod fuit circa horam tertiam. Interrogatus, qui fuerint presentes, dixit, quod nullus alius erat presens, nisi ipse testis, et dictus Fr. Thomas, et ipse demon. Interrogatus de loco, dixit in civitate Neapoli in loco Fratrum Prædicatorum in quodam solario sen *b* territi discooperta juxta cellam, in qua dictus Fr. Thomas habitabat.

71 Die Martis septima dicti mensis, et ejusdem Indictionis, ibidem Fr. Nicolaus de Rocca-Sicca, monachus et Sacerdos monasterii Fossæ-novæ, testis citatus et juratus super dicta inquisitione in forma prædicta dicere veritatem : et interrogatus primo super vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se ex certa scientia nihil inde scire : quia juvenis est, et dictum Fr. Thomam non vidit, sed asseruit se pluries audivisse dici et recitari ab antiquis monachis dicti monasterii, qui dictum Fratrem viderunt et cognoverunt, quod fuit sanctæ conversationis et vitæ, et homo adeo magnæ castitatis, quod videbatur fuisse Virgo, quando vixit, sicut ab utero matris suæ : et quod continue vivebat lectum, scriptum, studium et orationem, et quod talem vitam continuavit usque ad mortem : et dixit, quod de prædicta sancta vita et conversatione fuerat et erat publica vox et fama in dicto monasterio, et in castro Piperno, et in aliis locis circum adjacentibus. Item interrogatus, si sciret aliqua miracula dicti Fr. Thomæ, dixit se scire, quod Fr. Joannes Adelsio monachus dicti monasterii quadam nocte de sero existens sanus, subito fuit magnis doloribus corporis cruciatus, adeo quod credebatur mori, et nullam inveniebat locum quietis : propter quam infirmitatem ipse Fr. Joannes habens recursum cum magna devotione ad dictum Fr. Thomam, vocit se dicto Fr. Thomæ, et Deum exoravit, ut meritis ipsius Fr. Thomæ a dictis doloribus et infirmitate liberaret eum : propter quod ipsa nocte statim miraculose apostema quod erantum erat in corpore suo, fractum fuit, et ipsum misit percrebrum, et plene liberatus eadem nocte fuit. Interrogatus in causa scientiæ, dixit, quod de sero ipsius noctis, in qua passus fuit, vidit ipsum sanum stantem cum ipso teste, et cum quibusdam aliis monachis ad ignem : et postquam iverunt omnes ad dormiendum, supervenit dicta infirmitas dicto Fr. Joanni : qui cum non posset quiescere, surrexit clamando et dolendo de dictis doloribus, et ipse testis, et plures

alii monachi surrexerunt ad clamorem ipsius, et vidit ipsum dictis doloribus torqueri, et graviter affligi, ita quod videbatur mori, ut dixit supra : de mane vero ipse testis accessit ad infirmatorium, in quo jacebat dictus Fr. Joannes, et credens ipsum invenire in periculo mortis, invenit eum sanatum : et dum quæreret ab ipso, qualiter sanatus fuisset, recitavit illi, quod sanatus fuerat per merita dicti Fr. Thomæ per modum supradictum. Interrogatus de tempore, mense et die, quibus evenerunt supradicta, dixit, quod fuit hoc anno presenti, de mense Januario proxime præterito, ut sibi videtur, quadam die Sabbathi de sero. Interrogatus, qui fuerunt presentes, dixit, quod ipse testis, et Fr. Riccardus de Fundis, monachus et sacrista dicti monasterii, fuerunt presentes, et viderunt dictum Fr. Joannem dictis doloribus, ut dixit, graviter torqueri et affligi : modum vero prædictæ liberationis recitavit illi, ut dixit : si vero recitavit aliis et alii interfuerunt, non recordatur. Interrogatus ad cuius vocationem ipse ivit ad videndum prædicta, dixit, quod dictus Fr. Joannes, cum affligeretur doloribus, clamavit dictum Sacristam, et dictus Sacrista vocavit dictum testem. Interrogatus, quanto tempore vidit ipsum postea sanum, dixit, quod dictus Fr. Joannes fuit ex tunc semper sanus ab ipsa infirmitate, ut ipse vidit. Interrogatus unde esset oriundus dictus Fr. Joannes, dixit, quod de Piperno. Item Interrogatus, si sciret aliqua miracula dicti Fr. Thomæ, dixit, quod audivit ab ore Citeris de Piperno, quod dum esset in Piperno, et pateretur in genu suo dolorem adeo gravem, quod non poterat firmare pedem in terra, vocit se cum devotione dicto Fr. Thomæ, et statim sanatus fuit, et adhuc est sanus. Item dixit se audivisse a Nicolao Molen de Castro-Postertii, quod cum ipse amississet lumen unius oculi propter quandam percussione, et transitum faceret per loca propinqua monasterio supradicto, vidit dictum monasterium : et reducto ad memoriam suam, quod in ipso monasterio jacebat corpus dicti Fr. Thomæ, propter ejus merita Deus fecerat et faciebat plura miracula, vocit se cum devotione dicto Fr. Thomæ, ut restitueret sibi visum dicti oculi. Quo voto facto statim recuperavit visum in oculo prædicto. Interrogatus si de prædictis, quæ deposuit, erat publica vox et fama in dicto monasterio et in locis circum adjacentibus, dixit, quod sic.

72 Eodem die ibidem Fr. Riccardus de Fundis, monachus et Sacrista prædicti monasterii, testis citatus et juratus super dicta inquisitione in forma præscripta dicere veritatem : et interrogatus primo super vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se audivisse pluries dici et recitari, quod dictus Fr. Thomas fuit toto tempore vitæ suæ usque ad mortem sanctæ conversationis et vitæ. Item interrogatus si sciret aliqua miracula ejusdem Fr. Thomæ, dixit se hoc scire, quod Frater Joannes Adelsio de Piperno quadam nocte, postquam sanus et hilaris ivit ad dormiendum, surrexit cum magnis doloribus dolorosis, et vocavit ipsum Sacristam, ut surgeret et aperiret sibi, et juvaret eum : et ipse Sacrista surrexit, et aperuit illi : et quesito ab ipso quid haberet, dixit illi, quod habebat ita vehementem dolorem in corpore, quod moriebatur : et projecit se super lectum ipsius, de dictis doloribus multum afflictus : cum ipse Sacrista persuasit eidem patienti, ut voveret se Fr. Thomæ, et rogaret Deum, ut meritis ipsius liberaret eum a dictis doloribus. Postea dictus infirmus fuit portatus ad lectum in infirmatorio dicti monasterii, et ipse Sacrista remansit in lecto suo ad dormiendum. De mane vero surgens dictus Sacrista accessit ad dictum Fr. Joannem patientem, ad videndum quid esset de eo,

EX MSS
de sancto thoma.

prædicatione
Quadragesimæ
oculis clausis

et ditione
fugato,

B

b

Monachus
Fossæ-novæ,

testis

de vita sancta,

studii,

C

de apostema
subdito,

et dolore in
genu,

et lumine
oculi restituto

alvus mona-
chus testatur,

F

apostema su-
bitatum,

et

A et invenit eum plene sanatum : et quesito qualiter fuit factus sanus, dixit illi, quod postquam vovit se dicto Fr. Thomæ, apostema, quod habuerat in corpore, fuit fractum et emisit ipsum apostema per secessum, unde erat sanus factus. Interrogatus in causa scientiæ, dixit quod fuit præsens, et vidit prædicta, ut supra dixit. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit, quod fuit anno præsentis, tempore hyemali, et quod die Sabbathi de nocte : de mense vero et die dixit se non recordari. Interrogatus de præsentibus, dixit, quod ipse testis, et Fr. Nicolaus de Rocca-Sicca præsentis fuerunt. Interrogatus ad cuius vocationem ipse vidit prædicta, dixit, quod ad vocationem dicti patientis, ut supra dixit. Interrogatus, quibus verbis interpositis oravit dictum Fr. Thomam, dixit, quod iunctis manibus et elevatis ad celum dixit : O B. Thoma, rogo te, ut me liberes de istis gravibus doloribus, quibus affligor. Interrogatus, quanto tempore fuit passus dictos dolores, dixit, quod tantum a prima hora noctis, in qua sanus ixit ad dormiendum, et postea surrexit infirmus, ut supra dixit, et stetit tantum infirmus, donec eadem nocte sanus factus fuit. Interrogatus quomodo sciret, quod prædicta infirmitas fuisset apostema, et quod fuerit apostema mortale, dixit, quod Magister Nicolaus Magistri Joannis de Piperno, medicus prædicti monasterii vidit dictum Fr. Joannem sanatum, et secessum ipsius, et iudicavit fuisse apostema ita periculosum, quod nullus habens tale apostema secundum naturam et artem medicinæ poterat liberari, et iudicavit ipsum miraculose fuisse sanatum.

73 Item dixit, quod quidam, nomine Nicolaus Moleus, de castro Posterni de Campania, qui ex quadam percussione, quam habuerat in supercilio unius oculi, amiserat visum ipsius oculi, veniens de castro Sompenni, vidit prædictum monasterium Fosse-novæ : et recordatus, quod in ipso monasterio jacebat corpus dicti Fr. Thomæ de Aquino, de quo audiverat, quod Deus ejus meritis multa miracula fecerat et faciebat : cum devotione statim genuflexit in loco, de quo videbat ipsum monasterium, et ibi oravit, et se recommendavit dicto Fr. Thomæ, et statim miraculose recuperavit visum seu lumen. Interrogatus quomodo sciret prædicta, dixit, quod audivit dei a dicto Nicolao Moleo, qui sibi prædicta in sacristia dicti monasterii narravit, et exposuit eum juramento. Interrogatus coram quibus narravit sibi prædicta, dixit, quod coram Fr. Nicolao de Rocca-Sicca, qui erat præsens cum ipso. Interrogatus, quo tempore narravit sibi prædicta dictus Nicolaus Moleus, dixit, quod hoc anno præsentis : de mense et die dixit se non recordari. Interrogatus, quanto tempore caruerat visu dictus Nicolaus Moleus, postquam fuerat percussus in dicto supercilio, dixit se non recordari. Interrogatus si cognoverat eum ante, dixit, quod non nisi ex auditu : dixit tamen, quod semper vidit eum sanum postea.

74 Item dixit, quod Jacobus Martelluti de Piperno habebat guttur grossum et inflatum, qui ob devotionem, quam habuit ad dictum Fr. Thomam de Aquino, venit ad dictum monasterium Fosse-novæ, et rogavit ipsum Sacristam, ut reliquias B. Thomæ, quas habebat in sacristia, ostenderet ipsi, et supponeret gutturi suo : et ipse ostendit, et supposuit illi in gutture dictas reliquias Fr. Thomæ : quem euntem et redeuntem ad ipsum monasterium infra triduum cum voto cereo ad sepulchrum dicti Fr. Thomæ ipse testis vidit plenarie sanatum de ipso gutture. Interrogatus, quæ reliquie Fr. Thomæ sunt illæ, quas supposuit gutturi prædicto, dixit, quod sunt tres mollioræ particule de osse colli ipsius Fr. Thomæ. Interrogatus, quanto tempore fuit hoc,

dixit, quod hoc anno : de mense et die non recordatur. Interrogatus de præsentibus, dixit, quod nullus fuit præsens nisi ipse testis, et dictus Jacobus. Interrogatus de loco, dixit, quod fuit in sacristia prædicta suppositio dictarum Reliquiarum. Interrogatus, quanto tempore dictus Jacobus habuerat dictum guttur inflatum, dixit, quod a tempore dictæ suæ nativitatis, ut ille ei retulit : sed non viderat eum ante. Interrogatus, quanto tempore stetit postea sanus de dicto gutture, dixit, quod semper fuit postea sanus, et semper vidit eum postea sanum. Interrogatus, quibus verbis fuit usus dictus Jacobus, quando superposuit gutturi suo dictas Reliquias, dixit, quod recitavit Pater noster. Item dixit, quod de reliquiis et de capite dicti Fr. Thomæ, quæ fuerunt in sacristia dicti monasterii continue emanat suavissimus odor. Item dixit, quod de iis, quæ depositæ, erat publica vox et fama in prædicto monasterio et in locis circumadjacentibus.

75 Die Mercurii viii dicti mensis Augusti, ibidem Fr. Leonardus de Caieta, Sacerdos et antiquus Frater dicti monasterii Fratrum Prædicatorum, testis citatus et juratus super dicta inquisitione in præscripta forma dicere veritatem : et interrogatus primo super vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod fuit homo sanctæ conversationis et vite, utpote qui omni die celebrabat unam Missam, et aliam audiebat aut duas : deinde continue vacabat aut prædicationibus aut lecture aut studio aut scripturæ aut orationibus : fuitque homo magnæ humilitatis et patientiæ : ita quod nunquam videbatur turbari de aliquo : ac etiam magnæ sobrietatis et vigilantie : ita quod modicum horam occupabat in sumendo cibum vel in dormiendo. Interrogatus de causa scientiæ, dixit, quod eum vidit et cognovit, et conversatus est cum eo in Ordine apud Neapolim, ubi continue vidit eum facientem vitam prædictam : et talem vitam, ut ipse vidit, et ab aliis Fratribus audivit, continuavit usque ad ultimum vitæ suæ. Item interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ, dixit se audivisse a Fr. Raynaldo de Piperno, qui fuit socius continuus Fr. Thomæ, quod cum quodam die, scilicet die Resurrectionis Dominice, dictus Fr. Thomas prædicaret in ecclesia S. Mariæ Majoris de urbe, una mulier, quæ longo tempore passa fuerat et patiebatur fluxum sanguinis, stans ad audiendam dictam prædicationem, cogitavit quod si posset tangere funebriam vestimenti ejus, sanaretur a fluxu prædicto : et completa prædicatione dicta mulier tantum fecit, quod tetigit funebriam vestimenti ejus, sicut cogitaverat, et statim sanata fuit. Et dictus testis quesivit a dicto Fr. Raynaldo, quomodo hæc sciebat, dixit, quod prædicta mulier dixerat illi supradicta. Interrogatus coram quibus recitavit prædicta dictus Fr. Raynaldus ipsi testi, dixit, quod coram Fr. Joanne de Cavacia, qui erat tunc Prior Provincialis provincie Romanæ, et coram Fr. Angelo de Termulis, qui erat tunc Prior S. Sixti, qui a longotempore mortui sunt. Interrogatus de tempore, mense et die, coram quibus audivit dicta prædicta, dixit se non recordari : quia jam sunt anni triginta quinque elapsi et plus. Item dixit se audivisse a Fr. Thomæ de Foscis de Urbe, qui fuit discipulus dicti Fr. Thomæ de Aquino, quod ipse audiverat a quodam eremita sanctæ vitæ de Campagna, quod ipse eremita tempore mortis dicti Fr. Thomæ viderat quandam magnam stellam cadentem super monasterium Fosse-novæ, et vidit duas alias stellas descendentes, quæ sublevarunt dictam magnam stellam ad celum.

a Cappellanum illius Ecclesiæ, ut infer, aliquoties dicitur. — b Alius terrazzo. cuncti autem sedaria descoperita habent omnes domus urbis Neapolitanæ pro tecto : quæ sic appellantur a terra calcis admixta, quæ videlicet pavimentum, ne noxam latret.

D
EX MSS

Leonardus de
Caieta Ord.
Prædic. testis.

E
de vita
sanctæ,

fluxum sangui-
nis curato,

F

stella cadente
in obitu

Torraccia.

visum oculi
restitutum,

inflatum
guttur sangui-
nem

A lateres ab aquis pluvii contrahant. Francis quoque terrachas dicuntur suggestus terre, muro ac calce firmati, ut gradatim per diversas plantitas hori aut ædes, e collibus pendentes, assurgant.

CAPUT IX.

Logotheta et Protonotarius regni et duo Sacerdotes testes vii Augusti, et xviii Septembris auditi. Conclusio processus.

Endem die, ibidem vir magnificus Dominus Bartholomæus de Capua, Logotheta et Protonotarius regni Siciliae, testis citatus et iuratus in forma prescripta, et interrogatus quid sciret et quomodo de vita et miraculis supradicti venerabilis memorie Fr. Thomæ de Aquino, S. Theol. Doctoris, Ordinis Fratrum Predicatorum, dixit se hæc inde scire de scientia subdistingna, quod, dum ipse venisset ad studium Neapolitanum multum juvenis, ibat frequenter ad locum B. Domini dicti Ordinis, et conversabatur ibidem cum Fr. Joanne de Caratia prædicti Ordinis Predicatorum, qui erat homo magnæ auctoritatis et bonus Clericus, multum familiaris dicto Fr. Thomæ, et fuerat scholaris ejus Parisiis et in regno: et tunc erant in dicto loco Fratrum Prædictorum Neapolis viri Religiosi magnæ scientiæ, auctoritatis et reverentiæ, Fr. Eufraon de Porta, Fr. Jacobus de Maximo, Fr. Trojani, Fr. Matthæus de Castro-Majoris, Fr. Hugo de Magdalan, et Fr. Joannes de S. Juliano antiquus Frater valde, homo magnæ vitæ et humilitatis, qui dicebatur notorio dictum Fr. Thomam de Aquino recepisse in Ordine Predicatorum: et audivit dici dictus testis ab eodem Fr. Joanne de Caratia, et ab ipso Fr. Joanne de S. Juliano, et ex quodam comuni prædicatione, quod pater dicti Fr. Thomæ, origine nobilis atque potens, monachavit dictum Fr. Thomam puerum, disponens eum Abbatia prædicere Cusinensi. Idem vero Fr. Thomas crescens in vita, moribus et scientia, virtuosus et exemplaris erat hominibus: et missus ad Neapolitanum studium in Grammaticis et Logicis omnes antecedebat, conferendo et disputando: qui statim cum ad annos discretionis pervenit, multum anticipando, nondum a pulcherrime adline, intravit præfatum Ordinem Predicatorum: sed Fratres Prædictores timentes genitoris dicti Fr. Thomæ potentiam, procurarunt ipsum Fr. Thomam de Regno extrahi, et ad generale ipsorum studium destinari. Sed factum est favore et potentia dicti patris, quod idem Fr. Thomas captus, fuit in Castro paterno detentus, in quo plusquam per annum existit arte detrusus: et licet idem suus genitor sibi monachales vel laicales vestes offerret, eas nunquam recipere voleit, quin potius, patris corde dorato, et illi constantia permanente, Religionis vestes, quas portabat ipse vir Dei totaliter quasi sunt confectæ. Nec fuit inmemor in introitu carceris petere Bibliam et Breviarium ab ipsis Fratribus, quæ statim assistente Domino est, sicut petiit, ascensus: in qua quidem Biblia, sic mirabiliter et profunde profecit, quod exiens de paterno carcere in paucis punctis Bibliæ dabat. Denique cum ejus constantia duritate et asperitate paterna convinci non posset, pater idem multis precibus uxoris suæ, matris dicti viri præfati, ac intercessionibus exoratus, dictum Fr. Thomam a carcere liberavit. Dixit etiam idem testis, quod audivit dici asseveratione communi cum Fratribus quam plurimum, quod præfatus Fr. Thomas per dictum patrem ejus, Quod Fr. Joannes multa et magna mirandosa et miranda miravit de constantia et sanctitate dicti Fr. Thomæ.

77 Item dixit idem testis, quod ipse audivit communiter et asseveranter dici a pluribus et diversis

personis, qui conversabantur cum dicto Fr. Thomæ, **D** et specialiter ab aliquibus ex prædictis Fratribus Prædictoribus magnæ auctoritatis et reverentiæ, quod ipsi vere credebant Spiritum sanctum esse cum eo: quia semper videbant ipsum habentem alacrem vultum, mitem et suavem, nullis se negotiis secularibus implicanti, semper vacanti studio, lectioni et scriptiori, et orationibus pro illuminatione fidelium. Et audivit a dicto Fr. Joanne de Caratia, quod idem Fr. Thomas semper erat primus, qui de nocte surgebat ad orationes, et statim quod sentiebat alios venientes ad ordinem, ipse recedebat et ibat ad cameram: et ipse testis vidit frequenter dictum Fr. Thomam, quem libenter aspiciebat quodcumque poterat, semper abstractum et remotum a quibuslibet implicationibus temporalibus, respicientem semper superiora: et audivit publice dici et sic tenetur communiter, quod ipse fuit Virgo mundus et integer, nec est inventus qui audiret unum verbum otiosum de ore suo: imo in disputationibus, in quibus consueverunt homines aliquando modum excedere, semper inveniebatur mitis et humilis, nullis verbis gloriosis et ampullosis utens: et sic erat abstractus a temporalibus ampliationibus, quod in mensa dum comedebat, semper habebat oculos ad superiora, et ponebatur coram eo sentella, et removebatur pluries ipso non sentiente: et dum Fratres ducerent eum ad viridarium causa recreationis, ipse subito solus retrocedebat totus abstractus, et redibat ad cameram. Item dixit idem testis, quod ipse audivit a præfatis Fratribus vel ab aliquibus ex eis, et pluribus aliis: et specialiter a Domino Nicolao Fricio, qui intrabat scholas dicti Fr. Thomæ et omni die ibat ad audiendum Missam in dicto loco Fratrum Prædictorum, quod idem Fr. Thomas omni die summo diluculo celebrabat Missam in capella S. Nicolai, et ea celebrata statim paratus erat Sacerdos alius, qui Missam aliam celebrabat: et post auditam ipsam Missam exitis vestibus statim ascendebat cathedram: post descensum cathedræ ponebat se ad scribendum, et dictandum pluribus scriptoribus: postea comedebat, et deinde redibat ad cameram, et se divinis occupabat usque ad quietem: et post quietem scribere assumebat, et sic totam vitam suam ordinalat ad Deum. Et sicut audivit idem testis a multis ex quodam vulgato notorio, vix invenitur spatium temporis, quod illi inutiliter laberetur: et ipse testis, qui dictum Fr. Thomam pluribus annis vidit Neapoli, et conversatus est in dicto loco Fratrum Prædictorum nunquam recordatur, quod viderit eum extra claustrum, nisi semel: tantum circa vespertas: et alia vice vidit eum Capuæ, ubi erat Regia curia, quo accessit pro quodam impedimento, quod contigit nepoti suo Camiti Fundorani, sicut audivit dici dictus testis. Item dixit dictus testis se audisse a pluribus Fratribus Prædictoribus fide dignis, quod, quando idem Fr. Thomas una vice disputabat Parisiis, ubi erat Fr. et Joannes de Pizano Ordinis Fratrum Minorum, qui fuit postea Archiepiscopus Cantuariensis, quantumque dictus Fr. Joannes exasperaret eundem Fratrum Thomam verbis ampullosis et tumidis, nunquam tamen ipse Fr. Thomas restrinxit verbum humilitatis: sed semper cum dulcedine et humanitate respondit: et idem faciebat dictus Fr. Thomas in omni disputatione, quantumcumque acuta et solerti.

78 Item dixit idem testis, quod ipse audivit dici a dicto Fr. Joanne de Caratia, qui erat multum familiaris dicto Fr. Thomæ, sicut firmiter credit testis ipse, quod præfatus Fr. Thomas petiit a Deo in oratione devota, quod ipse nunquam adficeretur ad anorem terrenorum, nec unquam mutaret statum: et quod Deus revelaret illi, quid esset de anima

Raynaldi

et idem sanctam in religione,

et occupationes continuas,

F et modetiam in disputando,

tria penta a Deo revelata:

Protonotarius regni,

olim familiaris partis ex Ordine Predicatorum:

transiit nobilitatem parentum,

studia,

a

ingressum in Ordinem,

b

captivitatem,

liberationem,

A Raynaldi fratris sui, quem Imperator Fredericus occiderat, et ut credebatur injuste: et ipse responsum habuit, quod nunquam mutaret statum, nec afficeretur ad amorem terrenorum, et quod nomen Domini Raynaldi scriptum erat in libro vitae. Et dum ipse Fr. Thomas esset in via eundi ad Concilium Lugdunense vocatus a fel. record. Domino Gregorio Papa x, descendens de civitate e Traui per viam Burgi-novi, percussit caput in quadam arbore, quae ceciderat per transversum, ita quod fere stupefactus quodammodo fuit circa casum: cui statim occurrit Fr. Raynaldus de Piperno, socius et continuus et familiaris, et quidam Dominus f. Guilielmus tunc Decanus Theanensis, qui postea fuit Episcopus Theanensis, et Abbas Rodfridus nepos ejus, qui fuit postea Decanus: et dictus Fr. Raynaldus interrogavit eundem Fr. Thomam, si laesus esset ex percussione, et ipse respondit, quod parum. Tunc idem Fr. Raynaldus voluit ponere dictum Fr. Thomam in verbis secundum opinionem suam alienius diversionis, et dixit ei: Domine, vos itis ad Concilium, et ibi fient multa bona pro universali Ecclesia, pro Ordine nostro et regno Siciliae. Et ipse Fr. Thomas respondit: Deus concedat, quod fiant ibi bona. Tunc idem Fr. Raynaldus processit ultra, et dixit: Vos et Fr. Bonaventura eritis Cardinales, et exaltabitis Ordines vestros. Et tunc respondit idem Fr. Thomas Raynaldo: In nullo statu possum esse ita utilis Ordini nostro, sicut in isto. Tunc replicavit idem Fr. Raynaldus: Pater, non dico hoc pro vobis, sed pro bono communis. Statim idem Fr. Thomas intercedit verbum et respondit Raynaldo: Sis securus, quod ego nunquam in perpetuum mutabo statum. Hic dixit praedicto testi memoratus Abbas Rodfridus notus et domesticus dicto testi, qui interfuit, vidit et audivit praedicta una cum eodem Episcopo Theanensi. Et dum ipse Fr. Thomas rediret de S. Dorotheo ad civitatem Parisiorum, ut viderent eam, quieverunt aliquantulum: et unus illorum Fratrum dixit dirigens sermonem suum ad eundem Fr. Thomam: Pater, quam pulchra villa est ista Parisi? Fr. Thomas respondit: Certe pulchra. Tunc dixit Frater: Utinam esset vestra, et idem Fr. Thomas respondit: Quid facerem ego de ipsa? Et Frater respondit: Venderetis eam Regi Francie, et de pecunia edificaretis omnia loca Fratrum Praedicatorum. Et idem Fr. Thomas respondit: In veritate plus vellem Chrysostomum super Mattheum. Haec a multis et multis praefatus testis audivisse se dixit, et specialiter a Fr. Nicolao de Mala-sorta de Neapoli Consiliario Regis Francorum, qui fuerat scholaris dicti testis et specialis amicus, et veniens nuntius ab eodem Rege Francorum ad illustrem Principem Dominum Regem Carolum secundum, dixit hoc dicto testi in terra S. Germani, et dixit, quod hoc erat vulgariter et quasi communiter notum Parisiis.

79 Item dixit idem testis, quod, cum dictus Fr. Thomas celebraret Missam in dicta capella S. Nicolai Neapoli, fuit mira mutatione commotus, et post ipsam Missam non scripsit neque dictavit aliquid, imo suspendit organa scriptioris in tertia parte Summae in tractatu de Penitentia: et dum idem Fr. Raynaldus videret, quod ipse Fr. Thomas cessaverat scribere, dixit ei: Pater, quomodo dimisistis opus tam grande, quod ad laudem Dei et illuminationem mundi copistis? Cui respondit dictus Fr. Thomas: Non possum. Idem vero Fr. Raynaldus timens, ne propter multum studium aliquam incurrisset amentiam, instabat semper, quod idem Fr. Thomas continuaret scripturam, et similiter ipse Fr. Thomas respondit: Raynalde, non possum: quia omnia, quae scripsi, videntur mihi paleae. Tunc Fr. Raynaldus stupefactus,.... quod dictus Fr. Thomas

iret ad Comitissam S. Severini sororem suam quam caritative diligebat, quo properavit magna cum difficultate, et cum illic accederet, ipsi Comitissa sibi occurrenti vix locutus est. Tunc Comitissa dixit dicto Fr. Raynaldo cum magno timore: Quid est hoc, quod Fr. Thomas totus est stupefactus, et vix mihi locutus est? Respondens idem Fr. Raynaldus, ait: A festo B. Nicolai circa fuit in isto statu, ex tunc nihil scripsit: et idem Fr. Raynaldus cepit instare apud dictum Fr. Thomam, ut diceret illi, quae de causa scribere recusaverat, et quare ita stupefactus erat: et post multas interrogationes omni importunitate factas per ipsum Fr. Raynaldum, respondit Fr. Thomas eidem Fr. Raynaldo. Ego adjuro te per Deum vivam omnipotentem, et per fidem quam tenetis Ordini nostro, et per caritatem quam modo stringeris, quod ea, quae tibi dixerō, nulli reveles in vita mea. Et subiunxit illi: Omnia, quae scripsi, videntur mihi paleae respectu eorum, quae vidi et revelata sunt mihi. Praedicta vero Comitissa remanente multum desolata, recessit Fr. Thomas, et rediit Neapolim, et deinde assumpsit iter eundi ad Concilium juxta vocacionem sibi factam, penitus nihil scribens: et in itinere invasit eum infirmitas in castro Magentiae de Campania, de qua postmodum decessit: postea vero elapsis aliquibus annis dictus Fr. Raynaldus infirmitate gravatus, de qua mortuus fuit, confessus est in extremis suis F. Joanni de Judice de Ordine Praedicatorum, oriundo Anagnina, viro utique antiquo, magne conscientiae et probitatis, sicut habebatur in Ordine, particulariter et distincte ea, quae in praesenti articulo continentur: et idem Fr. Joannes de Judice haec omnia revelavit dicto testi, et confessus fuit illi Anagnina in loco Praetrium Praedicatorum, ubi erat dictus testis hospitatus, paulo antequam Dominus Papa Bonifacius g caperetur, et dictus testis haec revelavit et dixit, quam cito potuit, Fr. Guilielmo de Tovo, et pluribus aliis Praedicatoribus, et postea fel. recordationis Domino Benedicto Papa, in h. Urbe moranti, qui praedicta audivit cum attentione magna et exultatione vehementi.

80 Item dixit dictus testis, quod, quando idem Fr. Thomas incepit gravari infirmitate in eodem castro Magentiae, petiit cum multa devotione, quod portaretur ad monasterium S. Mariae de Fossa-nova: sicque factum est. Et cum dictus Fr. Thomas intrasset monasterium infirmus et debilis, adhesit per manum postis, et dixit: Haec est requies mea in seculum seculi etc. Et hoc est vulgare et notorium in ipso monasterio et multis aliis bonis viris: et stetit in eodem monasterio pluribus diebus infirmus cum patientia et humilitate multa, et voluit sumere Corpus Salvatoris nostri: et cum Corpus ipsum fuit illi portatum, genuflexit, et cum verbis mirae et longe adorationis et glorificationis salutavit et adoravit ipsum, et ante assumptionem Corporis dixit: Sumo te pretium redemptionis animae meae, sumo te viaticum peregrinationis meae, pro cuius amore studui, vigilavi et laboravi et predicavi et docui: nihil unquam contra te dixi, sed si quid dixi ignorans: nec sum pertinax in sensu meo: sed si quid male dixi, totum relinquo correctioni Ecclesiae Romanae: et subsequenter mortuus est, et sepultus prope altare magni ecclesiae ipsius monasterii in loco palustri, prope quoddam viridarum ipsius monasterii, ubi est fluvius, ex quo perducitur aqua per rotam, per quam totus locus ille humectatur, sicut ipse testis frequenter et diligenter inspexit. Postea vero elapsis octo mensibus vel circa, insonuit rumor, quod Fr. Petrus de Tarentasia de Ordine Fratrum Praedicatorum factus erat Papa, et volebat, quod corpus dicti Fr. Thomae transferretur in aliquem locum honorabiliorem Fratrum Praedicatorum

et sua scripta non sustinuisse:

E

g

h

testatur primum obitum,

F et verba dicta in sumptione viaticum,

sepulcrum

capitulum coram caputulum,

humilitas eius responsa:

amorem S. Chrysostomi in Mattheum pro urbe Parisiensis:

in vocationem tempore illius faciam,

etiam si non vult scriptum fieri

EX. 158

A torum : propter quod monachi dicti monasterii Fossae novæ timentes perdere corpus præfati Fr. Thomæ, restrinxerunt se ad tres : et quadam nocte exhumaverunt corpus dicti Fr. Thomæ de loco ubi erat, et amputaverunt ei caput, et posuerunt illud in quodam loco secreto in angulo cujusdam capellæ, quæ est post chorum, quam vidit idem testis pluries; illa consideratione, quod si dictum corpus perderent, caput saltem remaneret eisdem : et audivit ipse testis a Fr. Petro de Monte-S. Joannis, et quodam alio Fratre Siculo Suppriori tunc, ut dicebatur, quod totum corpus erat integrum, et nullam diminutionem et corruptionem habebat, nec capilli capitis ceciderant; manu tamen excepta, quam habebat Comitissa S. Severini soror sua : et habebat diminutionem ante punctum huius ad modum i morsu muris, ut corpus redolebat, et hoc est notorium et vulgatum, et fuit a multis et multis annis citra : et ipse frequenter et sæpius audivit in eodem monasterio et extra, quando ipse testis propter devotionem, quam habebat et habet ad ipsum sanctum virum; quando ibat ad Romanam Curiam, præclare memorie Regibus Siciliae Donnis suis, dimissa via Campanie brevioris ibat ad maritima, et hospitabatur in eodem monasterio; unde sæpius conferbat cum monachis dicti monasterii de istis et aliis contingentibus, sanctitate et miraculis dicti Fr. Thomæ; unde omnia præmissa in præseenti articulo, et plura alia in superioribus prædicta novit ipse testis ex quodam notorio præseenti, frequenti auditu et habitaculi conversatione, quam habuit cum dictis Fratribus a multis et multis annis et temporibus successivis, et audivit idem testis in dicto monasterio, quod, quando corpus ejusdem Fr. Thomæ portabatur de nocte post dictam exhumationem per ecclesiam, erat circa corpus quoddam illustratio ad modum lustrationis alabastra.

B

81 Item dixit idem testis, quod ipse audivit publice dici, quod uno anno fuit generalis Epidemia mortalitatis hominum in terra Piperni de Campania, quæ est prædicti monasterii ad unum vel duo miliaria, et infirmi veniebant ad sepulchrum dicti Fr. Thomæ, et communiter omnes recedebant sani. Item audivit dicti dictus testis multum commingenter et asseveranter, quod monachi ipsius monasterii timentes perdere corpus ejusdem Fr. Thomæ, multa quæ Deus fecit per eum miracula, celaverunt. Item dixit idem testis se audivisse a præfato Fr. Joanne de Campania, sicut firmiter credit, et alias vulgate ab aliis didicit, quod, dum idem Fr. Thomas de nocte surgeret ad orationem, invenit ex una parte oris sui unum dentem qui subito illi natus fuerat hac nocte, qui tenebat labium suum aliquantulum revolutum, et impediebat verbum sonum, ne articulate posset loqui : quod cum sensit idem Fr. Thomas, dixit : Ah! Deus istud impedit lectionem et prædicationem! Et immediate ivit ad orationem nocte solito ante orationem, dens ille superfluous natus eiecit in manu sua. Item dixit idem testis, quod audivit dici a Fratribus Prædicatoribus, quod jam dictus Fr. Raynaldus de Piperno, domesticus et continuus socius ipsius Fr. Thomæ, dixerat post mortem ejus in cathedra legens, tanquam lector, jurans sub virtute Dei et Religiosis Ordinis sui, quod in dubiis punctis, quæ occurrerant dicti Fr. Thomæ, ipse ibat ad altare, et erat ibi cum multis et magnis lacrymis et singultu, et postea reibat ad cameram continuus scripta sua. Item dixit idem testis, quod audivit dici a Fratribus, quod una de potissimis recreationibus corporis dicti Fr. Thomæ erat, incedere solus per claustrum capite levato : et ipse testis frequenter vidit eum sic solum incedentem per claustrum dicti B. Domini.

tenatur multos infirmos sanatos,

C dentem in oratione delapsus :

recurrens ejus in dubiis ad orationem;

nici. Item dixit dictus testis, quod ipse audivit a multis Fratribus Prædicatoribus, qui cum eodem Fr. Thomæ conversabantur, quod, quando moriebantur nepotes et alii carnales consanguinei ipsius, et dicebatur eidem de ipsorum morte, ipse nec faciem nec oculum immutabat, nec verbo nec facto indicabat doloris indicium : sed facie serena et quieta faciebat celebrare et orare, et ipse orabat pro eis : per significationem mortis eorundem nepotum et consanguineorum nulla in eo immutatio poterat cognosci.

animum qui-
etiam in morte
consanguineorum :

82 Item dixit idem testis quod audivit a Fr. Ugone de Luca Priori Provinciali in Tuscia, cujus familiarem amicitiam habuit primo in Anagnia, deinde in Luca, quando ipse testis ibat in Provinciam, quod, quando dictus Fr. Thomas fuit mortuus, Fr. Albertus, qui fuerat Doctor ejus, audiens mortem ipsius, ploravit tunc fortiter, et quotiescumque audiebat postea memoriam ejus, plorabat dicens : quod ipse flos fuerat et decus mundi, ita quod Fratres dolebant de ipso ploratu, timentes ne propter senectutem dicti Fr. Alberti ipsæ lacrymæ ex levitate capitis provenirent. Postea insonuit rumor, quod scripta Fr. Thomæ Parisiis impugnabantur : unde dictus Fr. Albertus dixit, se illuc velle accedere pro defensione illorum scriptorum : Fratres vero Prædicatorum decrepitum ætatis ipsius timentes et longum iter dissuaserunt illi prædictum iter per aliquod tempus, ea ratione præcipue : quia dictus Fr. Albertus fuerat homo Parisiis magnæ reputationis et auctoritatis, timebant ne propter ætatem declinaret in memoria, et intellectu communi. Finaliter tamen dixit idem Fr. Albertus, qui erat Archiepiscopus vel Episcopus Ratisbonensis, se velle Parisiis omnino accedere pro defensione tamen nobilium scripturarum : et ivit Parisios, in cujus Societate Fr. Ugo prædictus accessit, sicut ipse asseruit ipsi testi. Cum vero fuit Parisiis dictus Fr. Albertus, facta convocatione studii generalis Parisiensis, ascendit cathedram Fratrum Prædicatorum Parisiis proponendo auctoritatem : Quæ laus vivo, si laudatur a mortuis, supponendo dictum Fr. Thomam vivum, et alios mortuos et ipsius Fr. Thomæ laudes gloriosas et excelsas dicens, quod ipse paratus erat in examine peritorum defendere scripta dicti Fr. Thomæ, tanquam veritate fulgentia et sanctitate. Et post multa dicta et collecta in honorem Dei et approbationem eorundem scriptorum, idem Fr. Albertus reliquit Coloniam, et dictus Fr. Ugo cum eo, ut ipse dixit eidem testi. Et voluit dictus Fr. Albertus post ipsum reditum facere sibi perlegi omnia scripta dicti Fr. Thomæ per certum ordinem : et facta per eum congregatione solenni, extulit de ipso Fr. Thomæ commendationes eximias, gloriosas et excelsas : et in fine conclusit, quod idem Fr. Thomas in scripturis suis imposuit finem omnibus laborantibus usque ad finem sæculi, et quod omnes deinceps frustra laborarent. Et sicut idem Fr. Ugo retulit ipsi testi, nunquam idem Fr. Thomas fuit nominatus, quod ipse non prorumperet in lacrymas.

B. Albertum
Magnum plorasse ob mortem ejus,

E defendisse
scripta hujus
Parisiis,

C Coloniam :

k Scripta ejus
vidit laudata
a Jacobo de
Viterbo
Archiepiscopo
Neapolitano

et Egidio
Romano :

83 Item dixit prædictus testis, quod bonæ memorie Fr. k Jacobus de Viterbio, sacre pagine Doctor, Archiepiscopus Neapolitanus, Pater et amicus præcipuus dicti testis, dixit sibi frequenter et familiariter, quod ipse credebat in fide et Spiritu sancto, quod Salvator noster doctrinam veritatis pro illuminatione oris et universalis Ecclesie misisset Paulum Apostolum, et postea Augustinum, et novissimo tempore dictum Fratrem Thomam, cui usque ad finem sæculi non credebat alium successurum. Dixit etiam idem Frater Jacobus ipsi testi, quod Frater l Egidius de Roma, sacre Theologie Doctor, Ordinis Augustinianorum, frequenter sibi dixerat in do-

mestico

A mestico sermone Parisiis. Fr. Jacobe, si Fratres Prædicatores voluissent, ipsi fuissent scientes et intelligentes, et nos idiotæ, et non communicassent nobis scripta Fr. Thomæ. Idem dixit Fr. Jacobus dicto testi, quod in scriptis ipsius communis veritas invenitur, communis claritas, communis illuminatio, communis ordo, et doctrina cito perveniendi ad perfectam intelligentiam: et dixit idem Fr. Jacobus ipsi testi, quod, postquam gustavit dulcedinem eorundem scriptorum, nunquam voluit videre alia scripta, nisi originalia et scripta dicti Fr. Thomæ: et tenebat ac credebat idem Fr. Jacobus, sicut pluries dixit familiariter dicto testi, quod ea, quæ scripsit Fr. Thomas, erant potius ex cogitatione spirituali per illuminationem Spiritus sancti, quam per humanum ingenium acquisita. Et quando dictus Fr. Jacobus primo venit Neapolim, visitavit locum Prædicatorum, et fecit se duci ad cameram, quæ fuerat dicti Fr. Thomæ, et ostendi sibi locum, ubi fuerat discus ejus, et statim genuflexus ibidem coram multis Fr. dixit: Veni adorare in loco ubi steterunt pedes ejus: et hoc tenet, et credit idem testis secundum exigentiam intellectus sui consideratione multiplici: primo quia tot magna scripta, quæ fecit summam inferius declaranda, non est verisimile secundum humanum ingenium, quod potuissent fieri tam brevi tempore, sicut vixit idem Frater Thomas, qui in *m* quadragesimo octavo anno fuisse dicitur communiter dies suos, divina officia, lectiones et orationes continuans, nec illa aliquatenus interrumpens. Secundo quia plura scripta Magnorum et Doctorum per mortem eorum invenirentur impugnata fore et lacerata: sed scripta ipsius Fratris Thomæ, licet post ejus mortem a multis et magnis impugnata fuerint, et reprehensionem morsibus attentata; tamen nunquam decrevit ejus auctoritas, sed semper invaluit, et fuit diffusa ubique terrarum cum cultu et reverentia, et sicut idem testis audivit a multis et multis etiam ad barbaras nationes. Tertia consideratio est, quia quilibet secundum modulum suæ cogitationis seu capacitatis potest facile capere fructum ex scriptis ejusdem: et propterea etiam laici, et parum intelligentes querunt et appetunt ipsa scripta habere.

84 Item dixit dictus testis, quod de vita et conversatione, doctrina et sanctitate dicti Fr. Thomæ est vox et fama publica, quasi ubique per totum regnum, specialiter apud Magnates, bonos et litteratos viros, et quasi communiter major pars bonorum virorum et intelligentium dicti regni credit, tenet et sentit, quod dictus Fr. Thomas fuerit vir Dei electus, Doctor egregius, Virgo purus et integer, humilis et devotus, et a quibuslibet implicationibus secularibus abstractus. Item dixit idem testis de se ipso, quod, dum esset in quadam gravi persecutione, rogavit specialiter et devote dictum electum virum Dei, ut illi assisteret, et eum a persequentibus liberaret: et tota die dictus Fr. Thomas apparuit ipsi testi in habitu, in quo consueverat eum videre visibiliter, et dixit ei: Ne timeas, quia liberaberis, et non prevalebunt adversum te, vel similia verba; de quibus aperte non recordatur dictus testis: bene hoc tamen habet in memoria, quod ipse liberatus fuit omnino a persecutione predicta per illum modum vel quasi, quem dixerat ipse Dei electus. Item dixit idem testis, quod ipse sensit in se mirabilisimum beneficium; videlicet quod cum ipse in pateretur vehementem dolorem in collo, qui dolor protendebatur usque ad harum suam, ex quo dolore non poterat vertere et ducere caput hinc inde, nec etiam reclinare illud in lecto, quando volebat dormire; sed oportebat, quod sedendo et recumbendo quasi rectus dormiret: et Fr. Guillelmus de Thero ex parte ostenderet secretè Domino Episcopo Carmicensi, qui est de dicto Or-

Maria T. I.

dine, certas reliquias dicti Fr. Thomæ, ipse videns qualiter dictus Fr. Guillelmus ostendebat dictas reliquias, licet ignoraret tunc cujus reliquias essent, accessit cum devotione ad dictum Fr. Guillelmum, et rogavit eum, ut dictas reliquias supponeret collo suo; quia forte Deus liberaret eum meritis illius Sancti, cujus essent ipsæ reliquias: et dictus Fr. Guillelmus supposuit collo suo dictas reliquias. Qui testis postquam tactus fuit in collo suo a dictis reliquiis, statim se sensit valde alleviatum de dicto dolore, ita quod poterat ducere caput hinc inde: de sero vero illius diei sensit se magis alleviatum; sequenti vero mane sensit se plene sanatum de dolore predicto. Interrogatus quo tempore, mense et die recepit in se dictum miraculum, dixit quod anno præsentis, et præsentis mense Augusto, et die lune decima tertia ipsius mensis, hora scilicet quando dicebatur Missa. Interrogatus de loco, dixit quod fuit in sacristia S. Dominici Fratrum Prædicatorum de Neapoli. Interrogatus de præsentibus, dixit, quod fuerunt præsentem cum eo dictus Fr. Guillelmus, et dictus Episcopus Carmicensis. Interrogatus per quot dies ante fuerat infirmus dicta infirmitate, dixit quod per octo dies, et omni die gravabatur dicta infirmitate usque ad illam horam, in qua suppositæ fuerunt collo suo dictæ reliquias. Item dixit, quod, quando fuerunt illi suppositæ dictæ reliquias, ignorabat, cujus Sancti essent, sed postquam sanatus fuit, quesivit cujus reliquias essent, et ei dictum fuit per Fratrem prædictum, quod erant reliquias dicti Fr. Thomæ.

85 Eodem anno die xvi mensis Septembris, tertia Indictione, apud Neapolim Dominus Jacobus do Viterbio Canonicus Neapolitanus, testis citatus et juratus secundum formam superscriptam super eadem inquisitione dicere veritatem: ac interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod cum ipse sit juvenis nihil aliud inde scire [possit] nisi quod ex fama publica audivit dici, quod fuit sanctæ conversationis, contemplationis et vitæ. Item interrogatus de miraculis ejusdem Fr. Thomæ, dixit, quod, dum de mense Augusti proxime præteriti, Indictione secunda, Magister Matthæus de Viterbio, Cappellanus et familiaris supradicti Domini Archiepiscopi Neapolitani infirmaretur graviter in domo ipsius Domini Jacobi de quadam duplici tertiana, adeo quod de ipsius morte sperabant potius quam de vita; dictus Dominus Jacobus audita fama sanctitatis dicti Fr. Thomæ super multis miraculis, quibus dicitur vomitasse, votum emisit visitare sepulchrum ipsius una cum dicto Magistro Matthæo, si eum a dicta regitudine liberaret, dicto Magistro Matthæo ipsum votum postmodum acceptante. Quo voto emissio cum accessionem aliam expectaret, de qua evadere minime sperabatur, adveniente die et hora accessionis, gratia Dei et meritis dicti Fr. Thomæ nihil de illa sensit, sed se totaliter potius liberatum. Item dixit, quod, dum supradictus Magister Matthæus, post convalescentiam ab infirmitate predicta, quandam medicinam accepisset ad dictam convalescentiam recuperatam conservandam; et dicta medicina nullam evacuationem operaretur, imo potius accidentia gravia generabat, adeo quod dictus Magister Matthæus ex eo videatur quasi agere in extremis propter retentionem medicine predictæ; confirmato voto supradicto tam per ipsum dictum Jacobum quam per predictum Matthæum, invocando auxilium sanctitatis Fr. Thomæ cum summa devotione, ut eum liberaret ab hujusmodi mortifero accidente; subito et quasi immediate absque alterius medicine assumptione, incepit predicta medicina operari perfecte, ita quod statim alleviationem recepit, et

90 successive

D
EX USS
ulocutu bel
quorum.

B

Canonicus
Neapolitanus
testatur

duplicem
tertianam
febrem subla-
tam;
P

una pertinet
ad medicinam
et retentionem.

testis de sancti
ejus vita

ipsemet ab
apparente
S. Thomæ libe-
ratus a perse-
cutione;

et vehementi
dolore colli

EX MSS.

A successive totius corporis sanitatem. Interrogatus coram quibus emisit votum predictum, dixit quod in secreto emisit illud, postea publicavit ipsum matri suæ, et predicto Matthæo, pro quo fecit votum. Quod votum dictus Magister Matthæus statim accepit, quod fuit sibi publicatum.

eodem ipse-
met sanatus
testatur :

86 Eodem die ibidem supradictus Magister Matthæus, testis citatus et iuratus in simili forma supra dicta inquisitione dicere veritatem : et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se nihil aliud scire, nisi quod audivit ex publica fama et communi proloquio, quod dictus Frater Thomæ fuit homo multum sanctæ vitæ et conversationis. Item interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ, dixit se audivisse dici a multis probis viris, quod Deus fecit multa miracula meritis dicti Fr. Thomæ : dixit etiam, quod ipse recepit in propria persona miraculosum beneficium meritis ejusdem Fr. Thomæ : deponendo de narrando et infirmitate sua, et de voto predicto, et de sanitate recuperata quasi per omnia sicut supradictus Dominus Jacobus testificando deposuit.

87 Ut autem præmissis omnibus fides adhibeatur in dubia, præsens contextus sive quaternus, in horum testimonium factus est per manus mei Petri de Rocca-Tarani Sabiniensis Diocesis, qui supra publicæ Apostolicæ et Imperialis auctoritate Notarii : Mei ac prænominati Magistri Francisci de Laureto, Pennensis Diocesis signis et subscriptionibus roboratus : ac sub dictorum Reverendorum Patrum Dei gratia Dominorum, Umberti Neapolitani Archiepiscopi et Angeli Viterbiensis et Tuscanensis Episcopi, sigillis propriis interclusus. Et ego, qui supra Petrus de Rocca-Tarani Sabiniensis diocesis publicus Apostolica et Imperiali Auctoritate Notarius : ad requisitionem, rogatum et mandatum supradictorum Dominorum, Reverendorum Patrum, Umberti Neapolitani Archiepiscopi et Angeli Viterbiensis et Tuscanensis Episcopi, predictis presentatis litterarum Papalium actis, Inquisitioni testimonium, juramentis, et examinationi, atque processu actitatis, factis presentialiter per dictos Dominos Archiepiscopum et Episcopum, seu coram eis in palatio Archiepiscopali civitatis Neapolitis, prætulatis annis, mensibus et diebus, una cum prænominato Magistro Francisco de Laureto, publicæ Apostolicæ et Regiæ auctoritate Notario, præsens fui et in scriptis simul cum ipso illa fideliter redégi, et ea omnia in præsentem contextum, seu quaternum, ordinavi, et propria manu scripsi, subscripsi, publicavi, et in hunc publicam formam redégi, inique solito signo signavi.

Et ego qui supra Franciscus de Laureto Pennensis diocesis, publicus Apostolica et Regiæ auctoritate Notarius ad requisitionem, rogatum et mandatum supradictorum Reverendorum Patrum, Dei gratia Dominorum, Umberti Archiepiscopi Neapolitani, et Angeli Viterbiensis et Tuscanensis Episcopi, predictis presentatis litterarum Papalium actis, inquisitione testimonium, juramentorum et examinationum, atque processus actitatis et factis presentialiter per dictos Dominos Archiepiscopum et Episcopum, seu coram eis in Archiepiscopali Palatio civitatis Neapolitanæ, prætulatis anno, mense et diebus, una cum prænominato Magistro Petro de Rocca-Tarani Sabiniensis diocesis, publicæ Apostolicæ et Imperialis auctoritate Notario, præsens fui, et in scriptis simul cum ipso fideliter illa redégi, et in præsentem contextum seu quaternum ordinavi, et propria manu dicti Magistri Petri scripto me subscripsi, inique solito signo signavi.

a Videtur velle dicere, adhuc juvenem in dubio fuisse, cum cum 19 annorum fuit, ut supra ostendimus. In anno 1241 et

parte sequentis. — c Frater Joannes Pecanus sive de Pecham, D
creatus Archiepiscopus anno 1278 secundum Westmonasterien-
sem, anno 1279, ut probat Waddingus ex litteris assumptionis,
mortuus anno 1292 aut sequente. — d Extant oroni in Colle-
gio Meltonensi MSS. Disceptiones Thomæ et Percham. Teste
eodem Waddingo libro de Scripturis Ordinis Minorum. — e
Videtur legendum Teani sive Theani, vulgo Teano, quia in illo
Murex occurrit et sequentia congruunt. — f Movimur Tycheus
tomo 6 Italia sacra hujus Domini Guithelmi : sed arbitretur,
quod jam tunc Episcopus civitatem s. Thomæ adjuverat,
quod hinc testatur. — g Bonifacius VIII caplus est Angliam
anno 1303 interfecta nocte diei Sabbati ante vi Idus Septem-
bris, ob excommunicationem latam in Philippum Regem Franco-
rum. Plura apud Ciceronem legi possunt. — h In Urbem re-
gressus a sua liberatione, cito excessit in palatio Vaticano x
Idus octobris, ejusdem anni. — i Erat Petrus de Tarentasia in
Pentecoste anno 1275, quo ante discesserat S. Thomæ, ex Ar-
chiepiscopo Lugdunensi creatus Episcopus Cardinalis Ostiensis
et Viterbiensis, et mortuo Gregorio x factus Papa 20 Januarii
anno 1276, sedit usque 5, dies 2, appellatus Innocentius v. —
k stud hujus Archiepiscopi testimonium relictum supra num. 6.
— l Fuit Egidius de Roma Archiepiscopus Alatriensis, cujus
aliud epiphonema supra in Actis num. 41 refertur — m Imo
quadraginta nono absolutus.

ALIA VITA

Auctore Bernardo Guilonis Episcopo Lode-
vensi, ex V codicibus MSS. et Mombritio.

LIBER PRIMUS

De ortu, vita, obitu et gestis S. Thomæ.

Quia hæc ferè omnia ex superioribus Actis desumpta sunt,
multum in pluribus ordine narrationis, et substituta alia
solimmodo phrasi : hic, ne moles nimium excreverit, so-
lum datus titulus, et indicamus numerus priorum Acto-
rum, ex quibus descripta et passim abbreviata sunt.
Pauca ex Processu Inquisitionis jam edito adjecta esse
etiam subnotamus. Tituli ergo illi præponuntur.

Cap. 1 De illustri prosapia s. Thomæ et ortu et nomine ejus
matris prænuntiatio, eide caput seu nomen 2.	
2 De cartula salutationem Angelicam continente.	4
3 De bona indole pueritiae ejus.	5
4 De profectu ejus mirabili in liberalibus disciplinis.	6
5 De ingressu ejus ad studium Prædicatorum.	7
6 Qualiter captus fuit in itinere cum Fratribus Ordinis, et vi
abductus.	8, 9
7 De profectu ejus in carcere, et de constantia mentis, qua
vincens et invictus Christi tiro accingi meruit ab Angelis
tunc perpetue castitatis.	10, 11
8 Qualiter homo ille custoditus et inclusus in carcere, in
quo probata erat virtus ejus.	12
9 De profectu ejus in scientia sub Magistro Alberto, et qualiter
innotuit, quantum dicitur facturum.	13
10 Qualiter in prima ejus responsione scholastica cepit mira-
bilis apparere.	13
11 Qualiter factus Baccalaureus in Theologia cepit in doctrina
mirabilis apparere.	15
12 Qualiter factus est Magister in Theologia, et de visione
quam habuit, in qua fuit eidem thema, quod proponeret
revelatum.	17
13 De excellentia scientiæ et doctrinæ s. Thomæ.	16
14 De efficacia verborum ejus in exhortando ad fidem duos Ju-
deos.	23
15 De devotione ejus in oratione ac recollectione mentis jugiter
ad divinam.	30
16 De efficacia orationis ejus ad impetrandum, quod petebat a
Deo.	32
17 Qualiter orando obtinuit, dentem superfluum, qui in ore
ejus superrevelaret, atque periculo auferri.	32
18 Qualiter ejus oratio fr. Rainaldo sorori suo infirmanti exhibuit
in salutem.	34
19 Qualiter sibi orante fr. Romanus post mortem apparuit, et
de his, quæ sibi revelavit.	46
20 Qualiter sibi oranti soror ejus defuncta bis apparuit, et de
his, quæ eidem revelavit.	45
21 De visione alia, quam habuit de homine Rainaldo, ger-
mano suo defuncto.	45
22 Qualiter de tribus, quæ a Deo specialiter prout, in oratione
exhibuit evangelium.	33
23 Qualiter orando visus est a terra sapiens elevatus.	34, 35
24 Item de eodem, qualiter oranti eodem, ut sibi revelaretur a
Deo veritas dubiæ questionis, Christus visibiliter apparuit,
et ipse hæc orans visus est a terra in ære elevatus.	53
25 Qualiter ipse orans vel meditans sapiens visus est in extasi
positus et mente raptus.	44
26 Qualiter in die Domini-æ passionis in sacro myst. rio appa-
ruit quasi raptus.	36
27 Qualiter	

27 Qualiter

- A 27 Qualiter circa finem vite sue in raptu mentis fuerint eidem secreta grandia revelata. 48
 28 De abstractione mentis ejus a sensibilibus. 48
 29 De gratia predicationis diffusa in laicis ejus, ac de muliere sanata a fluxu sanguinis ad tactum cappae ejus. 49, 54
 30 De vera ejus humilitate ac mititate cordis. 55
 31 Exemplum unum de humili conversatione ejus. 56
 32 Item aliud exemplum de humilitate ejus. 57
 33 De subtilitate ingenii et intellectus, ac capacitate memoriae ejus. 58, 59, 62
 34 Qualiter fuit pius, benignus et misericors erga omnes. 37
 35 Qualiter contempsit divitias et honores et gloriam hujus mundi. 43
 36 De naturali dispositione et habitudine corporis ejus. 39
 37 De stella, quae fuit visa descendere et stare super eum. 55
 38 De tempore et itinere, quo cepit infirmari, et de miraculo in haeculis sibi divinitus preparatis. 57
 39 Qualiter finem vite suae praevixit et praedixit in monasterio Fosse-novae. 58
 40 Qualiter devote ac fideliter in extremis susceptis Ecclesiae sacramentis, suamque doctrinam in manu sanctae Romanae Ecclesiae relinquens, obdormivit in Domino. 59, 66
 41 De solennibus exequiis ac sepultura S. Thomae in monasterio Fosse-novae. 63
 42 De fidei testimonio Fr. Rainaldi de sanctitate et virginitate S. Thomae. 64
 43 De signis, quae in hora sui transitus visa sunt et ostensa. 60, 61, 65
 44 Quomodo Fr. Alberto Theutonico fuit ejus transitus revelatus. *Processus Inquisitionis.* 67
 B 45 Qualiter in die sepulture ipsius Supprior monachorum Fosse-novae fuit a cecitate oculorum S. Thomae meritis liberatus. 62
 46 De primo miraculo suavissimi odoris, facto in prima translatione corporis S. Thomae et de integritate ejus in membris et vestibus divino munere conservatis. 67
 47 Qualiter divino nutu factum fuisse videtur, ut S. Thomas praecedens vitam finiret et sepeliretur in monasterio Fosse-novae. 68
 48 De secundo miraculo odoris, facto in secunda apertura sepulcri ejus. *Processus Inquisitionis.* 62
 49 De tertio miraculo odoris, facto in tertia apertura tumuli S. Thomae. 68
 50 De sanitate a tremore corporis, et miraculo odoris ad tactum manus S. Thomae. 70
 51 De integritate manus dexterae S. Thomae et de miraculo odoris. 71
 52 De excellentia glorie S. Thomae, Fr. Alberto seire desideranti et oranti divinitus revelata. 22 et *Processus Inquis.* 62
 53 De Canonizatione S. Thomae. *Extat bulla.*
 54 De numero et nominibus librorum et tractatum S. Thomae. 18
 55 De opusculis S. Thomae. 18

LIBER II
De miraculis S. Thomae.
 PROLOGUS.

C Post felicem transitum S. Thomae divina non defuere miracula, quibus mirificavit Dominus Sanctum suum: et signis evidentibus ac miraculis atque prodigiis magnis et multis coruscantibus assumptum in gloria terrigenis declaravit. Quorum nonnulla per incuriam Fratrum multo neglecta tempore, oblivioni sunt tradita, et nullius scripturae testimonio commendata. Ea vero, quae sequuntur, inferius sub compendio ac breviloquio, ne sermo praedixior legentibus afferret fastidium, collecta sunt, et accepta tam de prima quam secunda inquisitione, facta de vite conversatione ac miraculis ejusdem per Inquisitores a Sede Apostolica datos sub anno Domini Incarnationis millesimo trecentesimo decimo nono, usque ad ejus Canonizationem, quae facta fuit postea quadriennio jam elapso sub anno Incarnationis Domini millesimo trecentesimo vicesimo tertio. In fine vero praecedentium miraculorum adhibita sunt nonnulla alia, quae relatione et assertionem plurimorum approbata sunt et comperta, et adli etiam alia poterunt in futurum. Haec autem sunt miracula collecta ex *Processu primae inquisitionis* facta de vita, conversatione et miraculis S. Thomae per Inquisitores

ejusdem, praeter illa quae de fragrantia mirifici odoris superius in contextu historiae sunt descripta. *EX MSS.*

PARS I.

Etant priora miracula aut in Actis supra datis, aut in *Processu Inquisitionis*, ea hic omittimus repetere: ac solum, ut jam circa vitam et obitum a nobis factum est, titulos indicamus.

- Cap. 1. De milite sanato a dolore ac immobilitate brachii ad tumulum S. Thomae. 117
 2 De alio milite sanato a dolore ocellorum ad tumulum ejus. 119
 3 De medico podagrico sanato ad lumbum S. Thomae. *Processus Inquisitionis.* 13
 4 De Converso sanato a gravi vulnere et diabolica illusionem. 73
 5 De liberato a mortis periculo a gravi tussi voto emisso ad S. Thomam. 98
 6 De sanato a gravi febre et apostemate. 85
 7 De Converso sanato a dolore brachii vehementi. 90
 8 De monacho liberato a gravissimo dolore et apostemate. 84
 9 De sanato ab immobilitate dextri brachii. 93
 10 De monacho liberato a febre valida. 87
 11 De monacho sanato a morbo pedis. *Processus Inquisit.* 40
 12 De puero paralytico sanato. *Processus Inquisit.* 36
 13 De Magistro Matthaeo, qui contemnens reliquias S. Thomae puniatur et postea sanatur ab eodem. 70
 14 De sanato a doloribus iliaceis. *Processus Inquisit.* 48
 15 De sanato ab inflatione gutturis. 96 et *Processus Inquisit.* 54, 56
 16 De hydropica sanato ad tactum reliquiarum ejus. 112
 17 De paralytica sanato ad tactum reliquiarum ejus. 114
 18 De sanato a dolore coxae et inguinis. 113
 19 De sanato a febre et dolore brachii. 94
 20 De liberato a cecitate oculorum. 101
 21 Item de visu prius perditio recuperato. *Processus Inquisit.* 71, 73
 22 De sanato ab inflatione gutturis. 103
 23 De nobili devoto ad S. Thomam, cui praedixit liberationem a persecutione. *Processus Inquisit.* 84
 24 De curato a tertiana duxidri. 120

PARS II.

Miracula posterius ex MSS. eduntur, quorum praepositi capituli tituli sunt ejusmodi.

- 25 De sanato a dolore in retilis.
 26 De sanato a dolore in collo ad reliquias S. Thomae.
 27 De sanato bona vice voto emisso ad S. Thomam.
 28 Item de eodem, quod sapor piscium fuit ei concessus.
 29 De sanato a gravi dolore, facto voto ad S. Thomam.
 30 De curato a gutta artetica et dolore.
 31 De sanato a dolore brachii et spatulae.
 32 De sanato a febre gravi.
 33 De sanato a dolore in renibus.
 34 De currante conservato a periculo.
 35 De curato a febre continua.
 36 De sanato a tumore gutturis.
 37 De puella sanata a dolore et clamore.
 38 De sanato a dolore oculorum.
 39 De sanato a ruptura et inflatione inguinis.
 40 De puero sanato a febre continua.
 41 De sanato a duplici infirmitate pedis et tibiae.
 42 De sanato a gravi lumbalitudine.
 43 De sanato a dolore brachii et dextri humeri.
 44 De sanato a delatitate tibiarum et genouum.
 45 De puero sanato a fluxu sanguinis.
 46 De liberato a dolore vehementi et mortis periculo.
 47 De sanato a tumore digiti.
 48 De liberato a tremore manuum et febre.
 49 De sanato a gravi dolore capitis.
 50 De sanato a febre et tussi.
 51 De sanato a gravibus doloribus capitis.
 52 De puero sanato a morbo caduco.
 53 De puero sanato a gravi infirmitate, ex qua mortis periculum imminet.
 54 De puella sanata a febre continua.
 55 De sanato a quaterna.
 56 De sanato a ruptura inguinis.
 57 De sanato a morbo spinalitatis.
 58 De sanato a gravi dolore humeri et brachii.
 59 De sanato a febre et aliis gravibus accidentibus.
 60 De sanato a tumore faciei et gutturis et vinculo Ungu.

- A 61 De sanato a tinnitu et surditate aurium
62 De sanato a gravi surditate
63 De sanato puero a gravi tumore et rubedine
64 De sanato a dolore brachii.
65 De sanato a gravi dolore gutturis.
66 De sanato a febre continua et mortis periculo
67 De sanato a febre continua.
68 De sanato a gravi dolore brachii et spatula
69 De sanato a gravi infirmitate.
70 De sanato ab infirmitate brachii sui.
71 De sanato a febre et vomitu.
72 De sanato a gravi tussi et sanguinis emissione

Curantur
dolores renum,

Frater Martinus de Aperitio, Ordinis Fratrum Prædicatorum, in conventu S. Dominici apud Neapolim, per dies duodecim sic dolore renum graviter vexabatur, quod nec incedere nec de lecto surgere poterat propter vehementiam doloris. Hic assumpta fiducia et devotione concepta ad S. Thomam, de quo tot miracula audierat recitari, votum ferit, quod, si ejus meritis a prædictis doloribus sanaretur; deinceps in Vesperis et Matutinis memoriam de eo faceret; qui emissio voto, statim consecutus est plenariam sanitatem.

et colli;

B 26 Fr. Thomas de Adversa dolorem vehementem patiebatur in collo usque ad brachia, ita quod caput suum hinc inde vertere non potuit, nec declinare in lecto ad dormiendum: sed oportebat, ut sedendo et recumbendo quasi rectus dormiret; qui, postquam tactus fuit in collo cum reliquis S. Thomæ, sensit se alleviatus, et sequenti mane plenarie alleviatus.

a

27 a Magister Matthæus de Viterbio Capellanus Domini Archiepiscopi Neapolitani, qui unus fuit ex duobus, qui portaverunt ad Urbem Romanam inquisitionem factam de miraculis S. Thomæ, infirmabatur duplici tertiana in domo Domini Jacobi de Viterbio, Canonici Neapolitani, adeo graviter, quod de ipsius morte sperabatur magis quam de vita. Præfatus vero Jacobus, auditis miraculis S. Thomæ, compatiens infirmum, votum emisit se visitatorum una cum prædicto Matthæo tumulum S. Thomæ, si meritis ejus curaretur. Quo voto emissio, adveniente die et hora accessions hujus infirmitatis, sensit se totaliter liberatum. Donque prædictus Magister Matthæus, post convalescentiam dono Dei adeptam, de consilio medici inconsulte quandam medicinam acciperet (que tamen nulla ratione apparente cum potius accidentia gravi generaret, adeo quod ex hoc videbatur quasi agere in extremis) ipse penitens quod de sanitatem dono Dei accepta et adeptus contentus non fuisset, ut delerent, prædictum votum sequenti superaddita corroborat et confirmat. S. Thomæ implorans auxilium, ut eum liberaret a prædicto mortifero accidente; et subito absque ulteriori medicina sumptione cepit primo operari; quo statim alleviationem recepit, et continuo totius corporis sanitatem.

et periculum e
medicinis des-
tentore.

C

28 Prædictus Magister Matthæus de Viterbio, quinquagenario major, ab infantia sua piscibus uti non potuit nec unquam usus fuerat: imo sic natura ejus saporem et odorem piscium abhorrebat, quod, aliquando importunis instantiis aliquorum comedere vel medium attentasset, repore per vomitum oportebat, vel febre incurreret. Cum autem venisset ad curiam apud Avinionem cum collega suo, deferens inquisitionem factam de miraculis S. Thomæ, adveniente tempore Quadragesimæ inebriantis, rogavit ipse S. Thomam, ut piscem abominatorem a se removeret; ut cum sodalibus illi tempore absque sui et aliorum gravi scandalo seu fastidio posset alius convivere. Et ecce sibi dormienti in nocte sequenti videbatur mensa apponi, et a quodam fratre in habitu Ordinis Prædicatorum allatus et præsentatus sibi curialiter fuit piscis, quodam dicente: Magister Matthæus comede quia Fr. Thomas mittit tibi

Abhorrent ab
eum piscium,

hunc piscem, et sicut iste sic et alii deinceps. Tunc, **D** ut sibi videbatur, comedit sapide et avidè dictum piscem. Evigilans autem gratias Deo egit, et sociis retulit cum gaudio petitionem, quam S. Thomæ fecerat, et orationem, quam promiserat et seriem visionis. Hora itaque pradiuveniente, pisces coram eo deferuntur, quos ita sapide cum eis cepit comedere, sicut prius sibi videbatur in visione comedisse: consequenter etiam piscibus vescens, a tremore quodam manuum liberatus fuit, cum comedendo prius acrimoniam frigidam incurrisset. Hoc autem, in curia eorum Cardinalibus diligentius examinatus, jurans exposuit, et probatum extitit fide digna probatione plurimorum, qui ipsi noverant, et cum eo conversati fuerant annis multis, et viderant ipsum prius pisces abhorrentem et posterius comedentem, fuitque in Consistorio recitatum et in curia divulgatum.

horum sapor
conceditur;

29 Petrus Baccacoci de Piperno ex casu, quo cecidit de equo, graviter fuit lusus in facie et utroque latere: et cum dolore nimio gravaretur, facto voto ad S. Thomam, quod ejus tumulum visitaret, et votum unum argenteum faceret, ac ferret illuc; statim dormire cepit, et postmodum a somno excitatus, invenit se penitus liberatum, et quod vovit adimplevit.

sanantur læsus
a lapsu,

30 Fr. Nicolaus Zati de Piperno, Conversus **E** monasterii Fosse-novæ, antequam esset monachus, infirmitatem arteticam in ambabus manibus passus fuit multo tempore, ita quod manus erant sibi inutiliter et dolorosæ. Hic post ingressum Religionis, devotione concepta ad S. Thomam, devovit se eidem, ut etiam a prædicta infirmitate et dolore suis meritis liberaretur: et accedens ad sepulcrum ejus, flexis genibus super ipsum posuit ambas manus, et post modicum temporis spatium cum orasset ibidem, in continenti sanus et liber a dolore penitus exsurrexit.

laborans
rhuagra

31 Fr. Manuel de Piperno, conversus monasterii Fosse-novæ, cum gravem dolorem in uno brachio dextero et spatula pateretur, nec inveniret aliquid remedium medicinarum, et brachium suspensum portaret a collo in panno lineo per tres menses et amplius; tandem accedens ad tumulum se posuit super ipsum implorans S. Thomæ suffragium, et disponens in animo suo, quod munis singulis in die festi sui daret viginti solidos pro b pietantia conventui, si eum suis meritis liberaret: statimque obdormivit ibidem, et excitatus invenit brachium extractum de huteo, quo suspensum ad collum portabat, totaliter esse sanum, nec ex tunc dolorem sensit in brachio, nec in spatula meritis S. Thomæ.

dolore brachii
et spatulae,

b

32 Formosa mulier de Piperno, cum a gravi febre per mensem allicta fuisset, ad consilium germani sui viri, Religiosi monachi monasterii Fosse-novæ, facto voto S. Thomæ, quod si eam liberaret, ejus tumulum voto argenteo visitaret, statim fuit a febre penitus liberata.

F
febre.

33 Leonardus filius Rymaldi Saraceni de Piperno tantum dolorem patiebatur in renibus, quod vix poterat se movere ac incedere recte: qui accedens ad tumulum S. Thomæ, et ponens se super ipsum, et Sancti implorans auxilium, pro sui liberatione voto emissio, quod rediret iterum cum candelâ, statim se liberatum sensit, et surgens rectus ad domum suam rediit incolumis.

dolore renum

34 Bartholomæus Leonardi de Piperno, casu cornuus de loco valde eminenti, dum rueret, clamans ait: S. Thomæ de Aquino adjuva me. Sicque rectus ad terram pervenit, et statim inde venit ad tumulum; ubi flexis genibus gratias agens, sine dolore inde surrexit, et cum quodam coetaneo suo, Petro nomine, invitatus si vellet currere secum, præcurrit citius Petrus.

præsecuratur in
lapsu.

A 35 Fr. Mathæus Theobaldi de Piperno, monachus Conversus monasterii Fossæ-novæ, gravi febre continue laborans, et per decem dies S. Thomæ implorans suffragium, vovit quod Missam in honorem ejus faceret celebrari : et voto emisso obdormiens post somnum invenit se sic a febre sanatum, quod a domo, in qua infirmus existens jacebat, per monasterium ambulavit.

36 Jacoba Waldeburn de Sompino tumorem grandem et grossum ad quantitatem duorum pugnorum hominis patiebatur in gutture, ita quod vix respirare poterat, nec intelligibiliter loqui : quæ dum Pipernum pergeret ad chirurgicum, ut incidere-
retur, constituta in itinere, viso campanili monasterii Fossæ-novæ devotione concepta ad S. Thomam, se devovit Ecclesiæ; rogans, ut absque incisionis periculo perciperet sanitatem, veniensque ad chirurgicum ostendit sibi tumorem gutturis. Quo viso deliberavit chirurgicus, tumorem ipsum cum ferro in crastino aperire : in crastino autem, in quo debebat incidi, nullum vel quasi modicum tumorem habuit in gutture. Videns chirurgicus eam esse sanatam, dixit, quod eam oporteret non incidere ac contingere ferro : siquæ ad domum propriam sanata meritis S. Thomæ cum gaudio est reversa.

37 Maria puella septennis, filia Landolphi de castro Sompini, dolore quodam superveniente sic torquebatur, quod se quasi in modum serpentis contorquebat, et quasi persona dæmoniaca vociferabatur : quam Sophia mater ejus S. Thomæ recommendabat, promittens quod post liberationem ejus duceret eam ad sanctum tumulum, et candelam offerret ibidem. Facto voto, statim liberata est puella, et sequenti die sana perfecte surrexit, et cum aliis puellis sociando perrexit.

38 Bartholomæus Boni-hominis de Sompino, gravi dolore et ardore in oculis, defluente humore ad oculos, sic affligebatur, quod quasi nihil videbat, nec poterat laborare, et vix ire sine ductore mensibus quasi duobus : qui S. Thomæ se recommendans, votum vovit se nudis pedibus visiturum cum candelâ accensa ejus tumulum, et voto emisso, in crastino a dicto morbo invenit se integre liberatum.

39 Amatus Bruni de castro Sompini per sex annos et amplius in inguine passus est rupturam et inflaturam ex descensu intestinorum; unde egebatur portare lumbare, nec medicamentis curari poterat : qui concepta devotione ad S. Thomam devovit se eidem, promittens quod si eum ab illa infirmitate liberaret, supra sepulcrum se lumbare unum argenteum oblaturum. Post votum itaque emissum infra dies quindecim fuit ab infirmitate liberatus, scilicet inflatura.

40 Leo puer trienni annorum, filius Crescentii Novelli de castro Sompini, ex febre continua cum vehementi calore graviter infirmus decubans, et laborans in extremis, emisso voto per aviam ejus ad S. Thomam, ut filium a mortis periculo suis meritis liberaret, continuo liberatus est, et cum ceteris pueris fratribus suis coepit ludere et ambulare.

41 Bartholomæus Theobaldi de castro Sompini ab infirmitate guttæ, quam patiebatur in tibiis et pedibus, una vice, et vice altera a gravi infirmitate artetuli seu digiti pedis sui, quam ex percussura incurrerat, et a quibus curari non poterat remediis medicinis, facto voto ad S. Thomam, ab utroque incommodo totaliter est liberatus et sanatus.

42 Nicolaus de castro Sompini a quodam gravi aposteate, quod habebat in manu sinistra, propter quod per annum nihil poterat operari, emisso voto ad S. Thomam, post recommendationem sui eidem Sancto factam, ibidem humiliter se prosternens et obdormiens, sanus idem surrexit.

43 Frater Waldebrunus, Conversus monasterii Fossæ-novæ, a quodam dolore gravi in brachio et spatula dextra sic gravatus extitit multis mensibus, quod de brachio et manu non poterat se juvare, nec operari, nec super latus dexterum dormire. Quadam nocte emisso voto ad S. Thomam, quod, si eum liberaret, votum unum argenteum ad ejus tumulum offerret, obdormivit, et de mane consurgens, invenit se a dicta infirmitate liberatum.

44 Magister Jacobus de Piperno, Oblatus monasterii Fossæ-novæ, a dolore grandi, quem patiebatur in tibiis et genibus, ita quod sine duobus baculis non poterat ire per septem hebdomadas, veniens cum devotione ad tumulum S. Thomæ, lacrymis ejus auxilium imploravit : et accipiens pallium, quod erat super sepulcrum, cum ipso tetigit et involvit tibia et genna sua : surrexitque idem in continenti a dolore et infirmitate. S. Thomæ meritis liberatus, et ex tunc sine baculo libere ambulavit.

45 Nicolaus Petri, puer, a fluxu sanguinis per annum extitit sic gravatus, quod ex illa agitudine credebatur mori. Emisso autem voto per aviam suam pro dicto puero ad S. Thomam, coepit puer in continenti meliorari, et infra paucos dies fuit totaliter restitutus pristinae sanitati et a fluxu sanguinis liberatus.

46 Petrus de Terracina, cognomento Caroli, vehementi dolore capitis et in membris omnibus sic graviter torquebatur, quod credebatur a se ipso et circumstantibus propter hoc moriturus. Hic voto facto ad S. Thomam, ejus suffragium implorans, statim fuit totaliter liberatus.

47 Nicolaus de Epuricio sartor, habitator de Terracina, guttam arteticam patiebatur in pedibus, cui subito supervenit dolor et tumor in indice dextre manus sue, tunc quod ex hoc redderetur impotens ad exercitium artis sue, inde vivebat, et sic perderet victum suum. Voto emisso ad S. Thomam, quod manum argenteam ad ejus tumulum deferret, ipsiusque devote inodorato auxilio pro curatione dextre manus sue, lectum dormiturus intravit, et post brevem somnum evigilans, invenit suum digitum esse sanatum : in quo miraculum miraculo extitit geminatum. Cum enim ipse Nicolaus postmodum citatus esset per Inquisitores datas a Sede Apostolica, ut veniret et de miraculis S. Thomæ veritatem diciturus esset, et ipse se excusaret, eo quod in pedibus gutta artetica gravabatur, et dilationem, ad veniendum alias, testificaturus de præcedenti miraculo, postulare; subito dolor intensus in prædicto digito supervenit manus dexterae eidem, timensque vehementer iram Dei et S. Thomæ, deliberavit indilate implorare ejus suffragium, ut venire posset, et dolor cessaret. Quo facto in continenti cessavit dolor digiti, et sublato impedimento pedum, ambulare et equitare potuit, et ad dictos Inquisitores eadem die libere pervenit, perhibiturus de miraculis testimonium veritati.

48 Bartholomæus Petri de e Sermineto per quatuor annos continuos tremorem manuum et tibiarum passus fuit. Hic ad S. Thomam devotione concepta, recommendavit se eidem, ut suis meritis a prædicto tremore et a febre superveniente, quam tunc patiebatur, eum liberaret : et nocte sequenti eum se delisset sopori, vidit eum in habitu Prædicatorum, statura procerum, vultuque venustum, venientem ad se, qui eum manu tangebatur per pectus et membra, et in continenti expergetactus a somno, invenit se tato a prædicto tremore quam a febre penitus liberatum.

49 Petrus Capiati de Sermineto audiens sibi recitari miraculum et beneficium sanitatis, Bartholomæo

D

AUCTOR
BERNARDUS
GUDONIS.
EX MSS.
dolor brachii
et spatulae.

tibiis et
genibus,

fluxus sangui-
nis,

E

torque-
batur

chiragra,

et podagra,

F

tremor manuum et tibiarum cum febre:

in eo

omnino
febris,

inimicus
gutturis,

dolor vehe-
mens,

gravis dolor
oculorum,

hernia,

febris conti-
nua,

Podagra,

dolor ex per-
cussione
contrafactus,

apostema,

ACTIORE
BERNARDUS
GUDOSIS,
EX MSS.

difficilis
infirmitas,

tussis in ca-
cum febris,

dolor capitis,

A magno Petri supra memorato collatum meritis et suffragio S. Thomæ, concepta devotione commendavit se eidem, ut eum sanaret ab infirmitate gravi, quam per duos menses et amplius passus erat et patiebatur ex hepate : ideoque colorem cræcum habens, vix et potus perdiderat appetitum, et factus sibi met ipsi gravis et ponderosus in membris suis, languens jacebat in lecto : et facta recommendatione ac implorato auxilio S. Thomæ, hora Vesperarum eodem sero post Vesperas, cum vellet ingredi lectum, sensit se ab infirmitate prædicta penitus liberatum.

30 Maria Agidii de Sermineto per annum passa est tussim siccam cum febre, ex quibus medicus judicabat ipsam esse morituram. Hæc audita fama miraculorum S. Thomæ recommendavit se eidem, ut eam a prædictis tussi et febre suis meritis liberaret, et statim post recommendationem fuit a prædictis incommodis penitus liberata.

31 Rosa uxor Jacobi Bellini de Terracina, per annos circiter novendecim passa est, quemdam dolorem capitis in parte dextera, unde vicissim per dies interpolatos graviter flagellabatur, nec aliquo medicorum remedio poterat liberari. Hæc auditis miraculis S. Thomæ, pro liberatione sua meritis ejus obtinenda se ipsi devotè recommendavit, et ex tunc extitit a prædictis doloribus penitus liberata.

32 Stephanus filius tinidonis passus fuit morbum caducum per annum cum dimidio et amplius, in revolutione lune interdum senel, interdum bis, aliquando ter, aliquando quater, et aliquoties sex vicibus. Pater vero pueri condolens, et de ejus morte timens, recommendavit eum S. Thomæ, et portavit eum ad sepulcrum ejus, et posuit super ipsam implorans suffragium S. Thomæ pro salute pueri : et ex tunc ipse puer fuit a prædicto morbo penitus liberatus.

33 Jacobus Sahicini, dum esset ætatis unius anni, pectebatur infirmitatem, ita quod castæ ejus a parte anteriori videbantur conjungi cum lumbis seu renibus, modo vix poterat respirare, et mori ex hoc verisimiliter videbatur judicio medicorum. cui mater ejus Gemma materno affectu compatiens, præmonita a quadam domina muliere, flexis genibus recommendavit eum devotè S. Thomæ, promittens quod ipsum mitteret ad ejus tumulum, et offerret oblationem pro eo. Qua recommendatione facta, in continenti sanatus est puer, et sanus vir effectus est tempore succedente.

34 Silylla puella quinque annorum ætatis, filia Petri de Piperno, febrem continuam per quindecim dies passa fuit, et dum ex ipsa febre mori crederetur, et quasi in extremis laboraret, Gemma mater dictæ Silyllæ S. Thomæ eum recommendavit, ut ab infirmitate illa suis ipsam meritis liberaret : qua recommendatione facta in continenti sanata est puella.

35 Matthæus de Noria de Piperno febrem patiens, dum a prædicta febre gravaretur juxta consilium medici sibi datum, recommendavit se devotè B. Mariæ de Ripa, et B. Thomæ de Aquino, promittens quod si liberaretur a quartana, flexis genibus ab introitu accederet ad tumulum S. Thomæ, et ipsam tumulum cingeret filo argenteo. Qui emissio prædicto voto, cepit dormire, et videbatur sibi, quod staret in habitu Prædicatorum cum baculo in manu veniente de Fosse-nova ad ecclesiam supra dictam, ad quam, cum pervenisset, egressa est Beata Virgo obviam sibi, dicens : Thomæ, quo vadis? Et ille respondit : Vado juvare quemdam pauperem, qui me non desinit invocare. Et visum est eidem Matthæo, quod S. Thomas ad eum accedens discomperiret ipsum, et in continenti expurgatus de lecto des-

cedit : et ex tunc nunquam habuit prædictam febrem, et invenit se perfecte sanatum.

36 Joannes Garri, puer septem annorum, a natiuitate sua testiculum dextrum habuit grossiorem alio, crevitque grossitudo, ita quod ruptus in inguine fuit, descendentes inferius intestinis, ex quo lumbi indigebat, nec curari poterat sine incisione judicio medicorum. Cui condolens et compatiens avia sua Masa Symeonis de Piperno, audita fama miraculorum S. Thomæ, concepta fiducia, docuit puerum B. Thomæ suffragium implorare, ac promittere, ut si eum sine incisione curare dignaretur, ad tumulum ejus pergeret, cum voto imaginis suæ argenteæ : et emissio voto, puer ineluctatus ibidem extitit, et absque incisione totaliter est curatus.

37 Petrus, cognomento latus, de Piperno natus, gravi superveniente sibi subito squinantia morbo loquelam perdidit : ita quod nec loqui prorsus nec linguam ducere potuit per tres dies : nec medicorum remediis pluribus eidem adhibitis juvabatur, et de ipso medici desperabant : qui concepta devotione ad S. Thomam, cum loqui non posset, manu propria scripsit, ut deferretur ad tumulum S. Thomæ, sperans se ejus meritis liberari, scriptumque tradidit Petro genero suo; sed uxor infirmantis obstitit, ne deferretur ad monasterium Fosse-novæ, pro eo quod mulieres non permittuntur ingredi monasterium : quod ipse perpendens, intra se ipsum votum vovit S. Thomæ, ejus suffragium implorando, et ex tunc cepit linguam ducere, et perfecte curatus est in ipso die.

38 Mulier quædam, Thymiana nomine, de Piperno, passa fuit per quadriennium vel circiter continuum dolorem in spatula dextera et in brachio et in digito, ita quod filare non poterat cum eodem. Hæc in festo S. Martini veniens ad monasterium Fosse-novæ B. Thomæ se recommendans, votum vovit, ut si eam a prædicto dolore sanaret, votum argenteum redderet et offerret. Quo voto emissio ex tunc prædictum dolorem non sensit, sed sanata permansit.

39 Nicolaus Grassone de castro Sermineti, per septem septimanas et ultra patiens febrem quotidianam et malum hepatis et stomachi et splenis cum dolore capitis, auditis miraculis S. Thomæ, devovit se eidem Sancto, et sequenti mane invenit se a prædictis incommodis liberatum.

40 Fr. Petrus Crescentii, Conversus monasterii Fosse-novæ, a quadam tumore magno seu inflatura, in facie et gutture, qui sibi supervenerat intantum gravabatur, quod loqui non poterat, nec etiam quis eidem os aperire prævalebat, cum eultello. Hic in tanta afflictione constitutus, et consilio ejusdem devoti persuasus, concepta devotione ad S. Thomam, cum loqui non posset, in corde recommendavit se eidem Sancto humiliter et devotè : et eadem die obdormiens circa nonam, et evigilans hora Vesperarum, se sanum invenit, et loqui potuit, et pro majori parte tumor ille defecit, et ex tunc fuit sanatus.

41 Nicolaus Picardi de Terracina, gravi ac vehementi timitu aurium vexabatur : ita quod loquentes alta voce vix audire poterat, recommendatione autem per ipsum facta ad S. Thomam, de mane surgens invenit se omnino sanatum, et sicut prius audientem.

42 Theodora Maniconensis de castro Sompnini, per quatuor menses gravem surditatem adeo passa, quod clamantes alte et filium suum vagientem audire non poterat, facto voto ad S. Thomam, ut eam suis meritis liberaret, sequenti mane invenit se a prædicta surditate liberatam.

63 Petrus

D

terna :

restituta, ut loquela.

E

toluntur dolores humeri et brachii,

febris, quoti-
diana cum
aliis morbis,

F

tumor faciei
et gutturis,

timitus
aurium cum
surditate,

alterius
surditas,

febris conti-
nua,

febris quartana,

A 63 Petrus de Piperno, puer quatuor annorum patiebatur tumorem et rubedinem a crure usque ad pedem, ita quod tangi ibidem non poterat sine lésione et tremore, et puer non poterat se movere per mensem, et absque incisione liberari non poterat iudicio medicorum. Timebatur eorundem iudicio, quod si incidereetur, esset perpetue impeditus. Mater vero ejus compatiens puero, recommendavit eum S. Thomæ, et posuit supra tumulum ipsius, post aliquantulam horam perse idem surrexit, sanus effectus et plenarie liberatus.

B 64 Domina Lea de Anasola passa fuit per annum cum dimidio infirmitatem in spatula et dolorem in brachio dextero, ita quod ex eo non poterat se juvare : et cum quadam die audivisset, quod aliquæ reliquæ S. Thomæ apportatæ fuissent ad ecclesiam B. Mariæ de Piperno, ivit illuc ad videndum ipsas reliquias, et recommendans se B. Thomæ, posuit brachium super capsulam, in qua erant reliquæ : et statim sanata est, capitiq; operari et uti brachio sicut prius.

B 65 Adelaide filia Gemmæ de Piperno, gravem et mortalem morbum squinancie in gutture diebus multis passa fuit : unde nihil poterat transgurgere, quæ persuasa a matre, recommendavit se devote S. Thomæ fuitque perducta ad monasterium Fossæ-novæ, ubi ad tactum capsule reliquiarum S. Thomæ sanata, rediit Pipernum, libera sicut prius.

B 66 Jacoba Petri de Piperno passa fuit febrem continuam, ex qua loquelam peribulerat, et mori ab astantibus crederetur : quam vir ejus meritis S. Thomæ recommendans, promisit se eam ad tumulum Sancti perduciturum, et oblaturum lampadem et candlelam. Quo facto in continenti incipit evomere, et restituta sibi loquela, febris dimisit eam, et sanata est in illa hora.

B 67 Bradicia mulier de Terracina, febrem continuam patiens per dies quindecim, auditis miraculis S. Thomæ, devotione concepta ad eum, vovit quod si eam suis meritis liberaret, ejus tumulum visitaret : quo facto statim extitit liberata.

B 68 Agnes Philippi de castro sancti Laurentii, dolorem vehementem patiebatur in brachium et spatula dextri lateris, ita quod non poterat de lecto surgere, nec se movere nisi ab alio moveretur : et dum sic per septem hebdomadas gravata jaceret, audita fama miraculorum S. Thomæ, eidem se recommendans, devote suffragium ejus imploravit : quo facto, statim fuit liberata.

C 69 Nicolaus Bartholomæi de Piperno, dolorem vehementem in dextero genu per annum patiens, ita quod nullo modo poterat plicare tibiam, sed tenebat extensam, nec remediis medicorum pluribus adhibitis : persuasus a matre sua, seipsum donavit meritis S. Thomæ, promittens quod si eum ab infirmitate prædicta liberaret, eum oblatione candlele tumulum ejus visitaret : quo facto, mane sanatum se invenit.

C 70 Petrus Gulgani de Piperno, ex quadam percussione facta sibi in brachio dextro, retinuit dictum brachium debile et dolorosum post vulnus jam consolidatum, ita quod brachium non potuit claudere vel aperire : cumque quadam sero dolore brachii amplius solito gravaretur, ad persuasionem Belesie uxoris suæ, recommendavit se S. Thomæ ut ejus meritis sanaretur : et in testimonio surgens nullum dolorem sensit in brachio, et extendit illud libere, et sanatum ostendit uxori suæ.

C 71 Petrus Hectarii de Piperno, dum quadam gravi febre et vomitu vehementer affligeretur, et ex hoc timeret mori, ad persuasionem uxoris suæ recommendavit se S. Thomæ, ut eum suis meritis a febre et periculo liberaret. Quo facto in continenti febris

et vomitus cessaverunt, et sanus effectus libere ambulavit.

72 Magister Marcus Clericus S. Lucie ecclesie de Piperno, per tres annos quandam tussim cum emissione sanguinis per os et per nares passus fuit. Hic quadam die in monasterio Fossæ-novæ, devotione concepta ad S. Thomam pro receptione unitatis suæ, eidem Sancto se recommendans, posuit se super sepulcrum ejus, et inde Pipernum rediens, nocte sequenti multo sanguine emisso per vomitum, ex tunc sanis effectus est a prædicta infirmitate meritis S. Thomæ.

a Refertur tale hoc miraculum in Processu num. 85. — b Alio passim pilularia, fecerunt in monasterio a pietate dictam c Nunc passim servumeta tribus a signa et Anagnina miltariibus distans oppidum, Pipernum versos

PARS III.

Huc usque miracula collecta sunt et excepta tam de prima quam de secunda inquisitione, facta per Inquisitores datos a Sede Apostolica de vita et conversatione ac miraculis S. Thomæ : de hinc sequuntur collecta, et accepta ex his quæ assertioni fideligna plurimum comprobata sunt et comperta.

Tituli hujus partis sunt ejusmodi : quibus substantur capita seu numeri superiorum Actorum, in quibus miracula hic omnia, continentur.

67 De leproso sanato et mandato.	77
74 De sanato a gravi apostemate.	78
75 De sanato ab impotentia ad ambulandum.	78
76 De sanato a febre meritis ejus.	76
77 De liberato a periculo mortis in tumine, S. Thomæ invocato.	104
78 De muliere sanata ab infirmitate oculorum ad invocationem suffragii S. Thomæ.	105
79 De alia liberato et sanato a partus periculo et dolore, invocato nomine S. Thomæ.	
80 De muliere sanata a periculo brachii invocato S. Thomæ.	111
81 De sanato a tumore et ulceribus tibia.	110
82 De curato a morbo fistule invocato S. Thomæ.	111
83 De liberato a morbo podagrar.	115
84 De Archiepiscopo Neapolitano tam a tumore tibia, quam a febre sanato suffragio S. Thomæ.	121, 122
85 De quodam somnario curato, et de equo a rasu et præcipitio mirabiliter custoditis suffragio S. Thomæ.	121, 125
86 De matre pregnantæ et hydropica liberata a mortis et puerperii periculo imminenti, ac de partu mortuo suscitato a S. Thomæ.	
87 De sanato a quartana, et medico redarguto per S. Thomam.	
88 De sanato a dolore renum et spiritu blasphemie meritis B. Thomæ.	
89 De sanato a tribus incommodis invocato nomine S. Thomæ.	
90 De muliere vexata a demonio liberata meritis S. Thomæ.	
91 De paralytico sanato ad tumulum S. Thomæ.	
92 De sanato a surditate aurium ad votum S. Thomæ.	
93 De puero sanato a corpore inflato ad tumulum S. Thomæ.	
94 De parvulo contracto sanato ad tumulum S. Thomæ.	
95 De puella paralytica et lethargica sanata ad tumulum S. Thomæ.	
96 De curato a morbo fistule et fractura, facto voto S. Thomæ.	
97 De resuscitatione mulieris delunctæ meritis S. Thomæ.	
98 De visione fratris Minoris, in qua S. Franciscus apparens testimonium perhibuit doctrine S. Thomæ.	
99 De liberato a periculo et naufragio maris meritis S. Thomæ.	80

73 Quadam de Piperno Domina, in partu periculose laborans cum dolore, invocato S. Thomæ, et impo-
sito quadam cingulo, quod fuerat super ejus sepulcrum, super corpus ejusdem mulieris, statim libere peperit, liberata a periculo et dolore.

86 Domina Maria, uxor Domini Arnaldi, neptis Summi Pontificis ex sorore, cum apud Avenionem esset prægnans, nec non hydropica, a medicis de salute sua fuerat desperata. Unde plenam absolutio-
nem et remissionis gratiam et indulgentiam in summ sibi in tali periculo a Domino Summo Pontifice per Episcopum a Lodovensem fuerat conceuta, tamquam de proximo mortitura. Cui confessor proprius per-

AUCTORE
BERNARDO
GUIDONIS
EX MSS.
tussis et
sanguinis
emissio.

*Liberatur
parturiens.*

ACCUSATORE
BERNARDO
GUIDONIS.
EX MSS.
sanatur extre-
ma agra,

b
apparet
S. Thomæ

A suavit, ut ad S. Thomam, de ejus Canonizatione fienda tunc temporis agebatur, devotionem conciperet, seque devoveret eidem pro obtinendo ejusdem Sancti meritis beneficio sanitatis. Quod cum fecisset, sequenti nocte vigilans, vidit perspicua visione juxta lectum suum consistere S. Thomam in habitu Fratris Prædicatoris, dicentem sibi dulci eloquio, voce miti: Vis tu curari? Quæ putans tunc ipsum alium esse Episcopum a priori, videlicet Episcopum b Cantuariensem, quesivit an absolutionem factam sibi prius ex parte Summi Pontificis per Episcopum Lodevensem ipse venerit confirmare. Erant enim antea Episcopi assumpti de Ordine Prædicatorum, ejus habitum deferentes. Iti respondit eidem, se non esse Episcopum, quem putabat, sed esse Fratrem Thomam de Aquino, cui se devoverat, et addidit ei dicens: Domina, comple votum quod fecisti, et curaberis. Quæ vocans matrem suam, sibi retulit prædictæ seriem visionis. Vovet igitur utraque, scilicet mater et filia, quod mitteret annuatim cereum sex librarum in Nativitate Domini ad proximiorum conventum Ordinis Prædicatorum, novumque Fratrem in conventu Avenionensi, tunc magis vestibus indigentem, indineret. Facto itaque mane corpus ejus manifeste defunctum, sed nec illa votum complexit de nocte promissum. Iterum autem S. Thomas de nocte sibi apparens ipsam dure redarguit, quia quod vovendo promiserat, videlicet Fratrem unum Avenionensis conventus magis indigentem induerit, non implesset: quæ sic admonita votum perfecit, et sanitatem perfectam continne est adeptæ. Eadem quoque Domina cum partus tempus et hora venisset, et foetus partim intra uterum partim extra uterum ejus existeret, sed parere nequiret, S. Thomam in sui auxilium invocavit, fuitque mox a puerperâ pariendo libere expulsa. Credens autem mater puerperæ partum vivum existere, qui jam mortuus natus fuerat, mox eum baptizavit ibidem. Denum romperit quod revera natus mortuus fuerat, oravit devote cum lacrymis S. Thomam, ut, sicut filium suam matrem infanti liberaverat bina vice, jam mortuum filium suscitaret, ut sacro renatus baptismo non potiret, sed viveret in æternum. Oratio itaque facta, apparuit redivivus, et sacro regeneratus lavacro, mox migravit in æternam victurus: tripliciter itaque gaudium in triplici facto miraculo meritis S. Thomæ.

B

parit prolem
mortuam,

ad vitam re-
suscitata et
baptizata est

C

Tollitur
febris quarta-
na,

dolor renum,

87 Quidam febre quartana laborans, devoto se commendavit S. Thomæ, implorans ejus sudragium sibi fieri in salutem, fuitque a quartana subito liberatus. Cum autem medicus diceret, quod virtute nature hoc potuit accidisse, apparuit medico S. Thomas, eum redarguens, quia honorem Deo non dederat de facto miraculo, sed nature: addidit quoque dicens, quod cito de se ipso Officium Missæ cantaretur in Dei Ecclesia.

88 Jacobus de Piperno gravi dolore renum vexabatur, ex quo murmurans contra Deum, sæpius videbatur spiritu blasphemie conturbari. hic argutus est a monachis monasterii Fosse-novæ, et admonitus ut ad S. Thomam devotionem conciperet et haberet: fuitque delatus ad sepulcrum ejus, ubi curari meruit, fecit non statim: donec agnoscebat ob gravem culpam murmuris hoc sibi accidere, penituit, et cum lacrymis, oravit, et filias suas volumine sepulchri S. Thomæ involvens, ait: B. Thoma non hinc recedam, nisi tuis fueris meritis liberatus. Quo dicto, subito curatus fuit, gratus agens Deo et Sancto, cuius meritis effectus est sanus.

triplex mi-
seria

89 Dindema filia Nicolai subito quadam nocte facta fuit arctica, et tremens corpore ac muta: cui cum pater innumeret ut ad aliquem Sanctum se converteret, et votum faceret (saltem mente, quia ore

non poterat, nec illa acquiesceret innuenti; S. Thomam ad ejus reduxit memoriam, monens eam ut ei faceret votum suum. Illa vero S. Thomam invocans, vix ejus nomine expresso, fuit continuo totaliter reddita sanati.

90 Maria Landulfi videbatur vexari a dæmonio, et non poterat ab aliquo teneri, nec cibum sumebat. Cui sic graviter patienti mater ejus compatiens, votum vovit, quod sepulcrum visitaret S. Thomæ: quo facto fuit filia subito penitus liberata.

sanantur
energumena,

91 In castro de Rocca-secca quidam ex maledictione patris, quem offendens percusserat, quasi paralytici dissolutus, in ultionem peccati et maledictionis paternæ inutilis factus fuit. Hic penitens de peccato, fecit se ad S. Thomæ tumulum deportari: ubi dum orat et implorat, ut S. Thomæ meritis paternæ maledictionis sententia a Deo misericorditer relaxetur, perfectæ restitutus est sanitati, sique ad patrem festinavit correptus, ut ab eo patrati sceleris veniam imploraret.

paralyticus
factus ob re-
bellionem
in patrem

92 Jordanis de Marco ex quadam præcedente ægritudine extitit factus surdus. Hic accessit pro salutis remedio ad tumulum S. Thomæ, in suis auribus guttas modicas aquæ benedictæ instillans, ejusdem Sancti invocato nomine, factoque voto, quod totam suam familiam cum candelis adduceret ad ejus sepulcrum: oratione ibidem facta dum idem rediret domum suam, de qualibet aure ejus cecidit quasi modicum frustum carnis, sique auditum recepit et aurium sanitatem. Qui votum admissum implere differens, per visum a S. Thomæ dure arguitur de neglecto, et ita correctus implevit votum, quod fecerat, jam dilatatum.

surdus

E

voto non im-
pleto a
S. Thomæ re-
juvencus,

93 Domina Heremita filium habens in corpore turgido sic afflictum quod non poterat ambulare, ipsam cum marito suo detulit ad tumulum S. Thomæ: ubi cum positis super illud per aliquod spatium extitisset, fuit immediate S. Thomæ meritis liberatus, et sanus factus.

habet corpus
turgidum,

94 Quedam Domina de Astrubio, filium habens parvulum et contractum, audiens a Fratribus Prædicatoribus, euntibus pro Canonizatione S. Thomæ recitari miracula quæ habent meritis ejus, puerum ipsum portavit ad tumulum S. Thomæ: quem cum parvulus contigisset, continuo est sanatus.

contractus:

95 In castro S. Laurentii de Valle juxta monasterium Fosse-novæ quidam habuit filiam, amentia quadam percussam: ex quo tempore præcedente facta fuit immobilis, quasi lapis, nec comedere nec loqui seu respirare commode jam valebat. Videbatur quasi ex phrenesi vel mania passionem infirmitatem letargiam incurrisse: cui cura non posset subveniri remediis medicinæ, pater ejus, audita fama miraculorum S. Thomæ, votum fecit, eoque ad S. Thomam devovit, orans ut ejus meritis aut de vita subtraheretur, aut Dei misericordia sanaretur. Portatur igitur puella serviva ad monasterium, et in ecclesia ad sepulcrum S. Thomæ de Abbatis licentia intro fertur, collocaturque super sepulchrum, quo usque redeunt monachi de mensa, a qua reverunt ad ecclesiam, ad gratias referendas. Dum igitur propter reverentiam conventus pater vellet filiam de tumulo levare, illa sic ait: Pater, ne me tangas, quia vixis magnus Præter Prædicator, qui me sanat, coram me stat, et a quodam homine nigro, qui me ita ligatam tenuit, ne defendit. Convenerunt illic Abbas et monachi, et arant exandiri S. Thomæ meritis preces patris, ut filia liberaretur. Tunc quoque visum fuit puellæ, quod prædictus Præter utramque manum suam a capite puellæ usque ad pedes deduceret, dicens ei. Puella surge, quia curata es. Ad quod verbum statim surrexit puella, reddita pristinae sanitati.

curantur
phrenesis et
letargia;

F

apparet
S. Thomæ,

A 96 In civitate Neapoli juvenis quidam, nomine Eunuclus Mauremander, fistulam et fracturam patiebatur in uno articulo seu digito pedis sui, ubi medicorum judicio oportebat incidi, ne toti pedi aut corpori gravior periculum immineret. Hic vovit se visitaturum cum pede de cera tumulum S. Thomæ, ut ejus meritis curam pedis reciperet, ne incidere digitem oporteret : et ecce de nocte apparuit Frater unus Prædicator, qui enim absque incisione curare promisit. Venit itaque mane medicus, et curatum juvenem reperit, quem sero dimiserat tam gravatum.

13 mortua resuscitatur : 97 In provincia Lombardiæ superioris in Pedemontis castro, quod dicitur Tagnanum, quedam domina filium habens in Ordine Prædicatorum, Fr. Rufinum nomine, præsentem ipso filio cum multis aliis consanguineis infirma decubans, mortua fuit. Cumque omnes flerent circa funus, dictus Frater filius defunctæ mulieris sic flentes alios alloquitur : Nuper in Romana curia apud Avenionem Fr. Thomas de Aquino Doctor, fuit Sanctorum catalogo annotatus : Oremus, obsecro, ut ejus Sancti meritis Deus dignetur hanc mortuam suscitare. Omnes igitur parentes cum filio genua flectunt, et cum lacrymis devote Deum supplicant, ut per S. Thomæ merita illa mortua suscitetur : et ecce subito defuncta mulier resedit vivens, videntibus et congaudentibus cunctis, qui aderant : et luctus fletum in risum, dolorque in gaudium commutatur de mortua suscitata.

98 Frater Eleutherius Ordinis Fratrum Minorum, cum esset in quadam questione perplexus, et in libris S. Thomæ negligeret querere veritatem, devote oravit Dominum et sanctum Franciscum, ut sibi veritas panderetur : et ecce vidit in visione S. Franciscum et S. Thomam de Aquino, capta stellis splendidis ornata indutum, et super ipsos Virginem Matrem Dei cum filio, duas coronas splendidas manibus tenentem et super ipsorum capita imponentem : cuique tali visione plurimum delectaretur, audivit S. Franciscum dicentem sibi : Crede huic, ostendens et indicans S. Thomam; quia ejus doctrina non deficiet in æternum. Qui evigilans et scripta S. Thomæ legens, de dubio suo certificatus extitit, cognita veritate, Prædicta Frater ipse Eleutherius pluribus enarravit, sub fide asserens esse vera.

c 99 e Cum Fr. Gulielmus de Tocho Ordinis Prædicatorum, Prior conventus Beneventani, cum socio suo Fratre Roberto Lectore, veniret per mare ad Romanam curiam apud Avenionem, inventaris factis de miraculis S. Thomæ, de cujus canonizatione tunc temporis tractabatur; accidit, ut ipsis navigantibus quadam nocte magna pluvia ingruente, et tempestate gravissima excitata in mari, galen, in qua cum aliis navigabat, ad montem Argentanum violentia ventorum nimia impellebatur, nec dubium ab impulsu confringenda. Nautæ namque non poterant tanto impetu occurrere, non tali periculo poterit nisi divinitus subveniri. Desperant itaque nautæ de vita, et vestimenta sua deponunt, si forte natando fuerint evasuri, clamant ad Fratres qui latebant inferius, ut Dominum et Sanctos invocent, ut propinquo nautis naufragum subveniant perituris. Orationi instant Fratres Deumque orant, et invocant SS. Dominicum et Petrum Martyrem; et specialiter S. Thomam, pro cujus Canonizatione navigabant, devotis precibus interpellant, ut eis subveniant, et S. Thomas adiutor adsit : ne illa, quæ per eum Deus fecit miracula, quæ in scriptis redacta ad Romanam curiam secum ferebant, marino naufragio submergantur. Quid plura, cum vicinior fuisset monti galea, et periculum de proximo immineret, subito ventus ab us a montis latere perlavit, et galeam a monte

Martin T. I.

D mox coegit in viam prosperam salutari navigio, et fugato periculo direxit : et cum illud periculum evasisent, omnes exclamare cœperunt miraculum a Deo factum, sicque per S. Thomæ suffragium liberati a naufragio, Deum protinus et S. Thomam laudaverunt. Multa quidem et alia miracula operatus est Deus per S. Thomæ de Aquino merita in diversis mundi partibus, quæ non sunt scripta in presenti tractatu. Hæc autem scripta sunt ad Dei et Sancti sui gloriam et honorem, ut legentes credant, et confidentiam majorem concipiant ad eundem.

a Erat Lodunensis et infra Lugdunensis, cui tunc præerat Petrus de Salandia, sed non Ordinis Prædicatorum, ut hic dicitur. Correzimus Lodunensem, ubi tunc Bernardus Guido præerat. In recte? — b Et hic error amanuensis, forsitan Cantuariensis ex causa certa aut Caenensis in Apulia aut similibus substitutus. Non Cantuariensis, qui erat Walterus Reynoldus c Sede Wigorniensis assumptus, non etiam Ordinis Prædicatorum. — c Hubertus in Actis supra num. 80. Sed ubi circumstantias hic eripere placuit — d In MS. Pictaviensi sequitur Bulla Canonizationis, deinde alii etiam in MSS. alius Chronicon breve, ac tandem subiunguntur hæc verba. Explicit Legenda S. Thomæ de Aquino. Quod omnia ad eandem noticiam essent referenda. He autem S. Thomæ supra regimus.

ALIA MIRACULA

Excerpta e Vita MS. Codicis Ultrajectini.

Clarina sanctimonialis in civitate Papiensi patiebatur infirmitatem, ad instar unius oculi, in junctura brachii sinistri undecim annis, nec potuit curari. Devovit se B. Thomæ de Aquino, si eam liberaret, quod diceret unum psalterium et centum venias faceret ad honorem S. Thomæ, et jejunaret Vigiliam ejus, quamdiu viveret: facto voto, statim est sanata.

2 Jacobus piscator invocavit S. Thomam, et statim sanatus est ab inflatione crurum et femorum.

3 Puella quedam contracta per novem annos a die nativitatis suæ ambulare non potuit, mater devovit eam S. Thomæ, qui apparuit ei in visu dicens: Forti animo esto, quia cito filiam tuam curari faciam. Et puella expergeta continuo cœpit currere, nec post multos dies potuit in domum detineri.

4 Dominus Regius gravi dolore juncturæ pedis et tibie vexabatur per tres hebdomadas, sed facto voto, statim sanatus est.

5 Harmilla sine sustentatione baculorum ire non valens, devovit se B. Thomæ, quod portaret ad altare suum imaginem ceream, si sanaretur, et statim sanata est.

6 Jacoba ex febre continua perdens loquelam, credelatur mori: quam vir ejus recommendavit incertis S. Thomæ, vovens quod eam ad ejus tombam perduceret, et offerret lampadem et candelam, statimque incepit exomere et loqui, et sanata est.

7 Benedicta febre continui patiens per dies xv, aulitis miraculis S. Thomæ, vovit quod, si eam sanaret, tombam ejus visitaret cum candelâ et oblatione, et statim sanata est.

8 Dominus Martinus, civis Papæ, febre continua laboravit intantum, quod non poterat manum movere, et medicus desperabat. Hic vovit, dicens: Si me S. Thomas sanaverit usque eras ad tertiam, visitabo altare suum discalceatis pedibus, et offeram manum candelam propria statura. Protinus qui immolulus erat, nec de in loco volitare potuit, per seipsum sanus surrexit, et votum adimplevit.

9 Cismina Soror Ordinis Prædicatorum de Papiâ in monasterio S. Mariæ de Nazareth, laborans e gutture, desperata fuit a medicis: sed emissio voto cum alia Sorore ad S. Thomam, ejus meritis est curata.

10 In civitate Papiensi fuit puella Domini Petri Seclasi a nativitate gutturosa, quia tres a gavisos habuit: quæ cum esset æmorum sedecim, et non posset medicina curari, mater ejus vovit B. Thomæ, si eam curaret, quod diceret semper in honorem

VICTORE
BERNARDO
GUIDONIS
EX MSS.

Epilogus.

E Curantur infirmitas.

iterum,

contractio,

dolor pedis et tibie,

impotentia in orando,

febris continua,

I

iterum,

multis guttulis,

iterum,

A ejus ter Pater noster et ter Ave Maria, et offerret puellam ceream ad altare suum, statim voto facto curata est.

EX 1888

lepra.

11 Magister Dominicus de Tremonia, nunc civis Papiensis, leprosus apparuit in facie, et quod pejus erat interius melioratur. Unde dicebat : Nescio si major sit poena in inferno, quam ista, quam intus patior : nec potuit bene dormire nec quiescere per quatuor menses, nec ausus fuit illo tempore apparere. Hic audita littera cum miraculis de Canonizatione S. Thomæ, devovit se ei. Cui apparuit S. Thomas in cathedra legens, habens prope aurem columbam, quæ sibi quæ legeret indicavit. Qui benedixit et signavit eum, et bene dormivit in nocte, et surrexit sanus a dolore intrinseco et a turpitudine faciei.

fluvius sanguinis,

12 Bolinus de Vallaria, civis Papiæ, passus est fluxum sanguinis, et accedebat specialiter media nocte. Hic ad persuasionem socii sui se devovit B. Thomæ quod semper jejunaret Vigilam suam : quod votum socius suus similiter compromisit. Voto igitur facto coram altari majore, prædictus in visione auditus nocte sequenti B. Thomam legentem in cathedra. In principio erat verbum : Et cum evangelium legisset usque ad verbum caro factum est, evigilavit etiam hoc dicendo : et statim sensit se liberatum totaliter.

B

inflammatus capitis,

13 Magister Andreas de Perathann, fusa oratione cum lacrymis ad altare B. Thomæ in ecclesia Fratrum de Papiæ, curatus est, statim a gravi et periculosa infirmitate capitis meritis S. Thomæ.

verugo capitis,

14 Bartholomæus civis Papiæ, propter quendam jactum lapidis, quem fecit ei socius suus in scholis super caput ejus, quatuor annis fuit ita graviter infirmatus, quod vertiginem maximam patiebatur, intantum quod sæpe in quolibet septimana cadebat in terram, nisi quando poterat advertere de infirmitate : quia tunc lectum intrabat, ne ad terram collideretur. Hic S. Thomæ devovit, quod si eum curaret, semper ejus vigiliam jejunaret, qui mox perfecte curatus est.

b

vulnus capitis,

15 Petrus de Campanili b de Penitentia B. Dominici, filium habuit decem annorum, qui de scala super ferrum cecidit, et os capitis sui fregit, ita quod plaga emittebat statim magnum, intantum quod extinxisset candebam ardensam, et continue laborabat. Tunc pater pueri mortis eventum, cum S. Thomæ de Aquino devovit, et caput cererum promisit genibus flexis cum lacrymis ante altare suum. Statim ergo, ut domum reliit, filium reperit sanum.

C

catharrus,

16 Domina Jacobina de Bethania, infirma fuit de rheumate intantum, quod septem septimanis de loco non potuit se movere. Hæc, dum quadam die Sabbathi pejus haberet, devovit se B. Thomæ de Aquino, et illa nocte perfecte dormivit, et in mane sensit se statim plenissime liberatam. Simile legitur de Domina Ymelia Liberata.

herum,

17 Domina Helena, uxor Domini Petri Rubei, deferens votum suum ad altare B. Thomæ, protestata est coram Priore Papiensi, quod fuerat infirma de rheumate xvi mensibus, ita quod quatuor ultimis non poterat se movere, sed mori credebat, et jam receperat corpus Christi pro viatico. Quæ ergo a medicis non potuit curari, votum fecit B. Thomæ, et perfecte sanata est.

capitis dolor

18 Petrus Caradi de dolore capitis et in membris sic graviter torquebatur et clonabatur, quod credebat se mortuum. Hic facto voto ad S. Thomam, orando statim exivit, et sanatus est.

crura capitis et hip u,

19 Quidam puer Papiensis cum pueris ludens, impulsus est ab uno sociorum, eademque de quadam tabula alta, portabatur ad domum propriam semivivus. In media nocte cum appropinquaret hora

mortis, pater pueri de lecto surrexit, et flexis genibus una cum matre pueri lacrymabili voce S. Thomæ patrem suum imploraverunt, voventes quod puerum super altare suum offerrent. Post votum oculos puer aperuit, et sanatus est.

apostema, lethalis,

20 Domina Ymelia, uxor Bernardi Galli de Papiæ, habuit quinque filios, qui omnes eadem infirmitate defuncti sunt : cumque aliam filiam haberet eadem infirmitate laborantem, in qua jam apparebant insignia mortis in ore et in facie ejus, parentes voverunt quod portarent eam cum imagine cerea ad altare S. Thomæ, si eam liberaret ; et ecce, quæ erat mortua surrexit incoluntis.

apostema, c

21 Joannes de Cella-nova portavit annis xxiii unum a quadrellum, nesciens in corpore suo, quia quando fuit percussus, hasta quadrelli fuit extracta sine ferro, et tandem generavit in corpore apostema periculosum cum febre, nec poterat curari. Sed Simon Ordonus, mercator et civis Papiæ, socius ejus, dum esset in domo Prædicatorum in festo S. Thomæ, vovit quod si eum sanaret, offerret super altare suum unum florennum : et eadem die apostema fractum est, et quadrellus exivit, et curatus est.

E

22 In civitate Papiensi Philippus, filius Domini Albertini, clandestine desponsavit Ricadonnam juvenulam : sed hoc palam non confitebatur, imo totum contrarium dicebat : et dictæ puellæ dicebat, quod peccaret mortaliter si alium sponsum acciperet. Ideo stetit sic annis quatuor expectando, quod Deus immutaret voluntatem ejus. Audiens autem, quod Deus mirabilia operaretur meritis B. Thomæ in civitate Papiæ, oravit, ut ejus patrocinio dictus Philippus eam palam desponsaret in conjugem, sicut tenebatur. Et vovit, quod de labore manuum suarum paramentum completum daret pro uno Sacerdote ; et faceret centum venas ante altare suum, et quod singulis annis quandiu viveret visitaret capellam suam, et eam faceret depingi in ecclesia Fratrum, et se virumque suum ante pedes S. Thomæ. Facto voto et orante ea, S. Thomas apparuit sibi cum duobus, dicens : Ego sum B. Thomas de Aquino, quem tanta instantia petivisti. Et hi duo sunt Apostoli Jacobus et Philippus, quos in devotione habes : nunc scias petitionem tuam plene exauditam. Dictus ergo Philippus venit, et matrimonium consummavit, dicens matri puellæ : Vere credo quod maleficium fecistis mihi, quia non potui quiescere his diebus, dicendo continuo in me ipso : Vade, Vade, desponsa eam. Cui mater et puella dixerunt non fuisse maleficium, sed Dei et S. Thomæ beneficium. Hoc facto, dictus Philippus recessit, quia non audebat stare in civitate.

Effectus desponsationis suspicatus,

F

malum averti-
tuo ;

23 Quidam puer trium annorum unum Turonensem transglotivit, timensque mater, ne magnum votum sibi faceret, facto voto, puer per secessum Turonensem emisit.

24 Domina Beatissima, uxor Domini Finiberti, civis Papiæ, dolore cordis acutissimo vehementer affligebatur : quæ cum se B. Thomæ devovisset et cor cererum promississet, etiam depingi eum promisit, et protinus est liberata.

corporis,

25 Petrus Ciripacens, invocato auxilio B. Thomæ, et facto voto unam candelam propriæ magnitudinis offerre, et unum Turonensem super altare suum, curatus est a maximo dolore, quem in corpore patiebatur, et votum complevit.

26 Frater Andreas Cisterciensis meritis S. Thomæ, quem invocavit, a vehementi dolore, et rubedine faciei, quem ex humore celerico patiebatur, est subito liberatus.

27 Dominus Simon de Latoria, civis Papiensis, filium habuit, qui per S. Thomam fracti apostemate periculum mortis evasit. Nam medicis eum incide-

rat

A rat, et modicus sanguis effluerat, sed nihil convalescerat: propter quod timens ejus periculum, statim facto voto a patre, curatus est, et totum apostema per os proprium emisit.

iterum,

28 Constantia puella in Papia habuit apostema in aure, nuda quinque diebus non potuit dormire vel quiescere. Hec imploravit S. Thomam facto voto, et illa nocte bene dormivit, et fracto apostemate curata est.

tumor faciei,

29 Margarita uxor Bartholomaei ferrarii, ex quadam scintilla ignita, quae percussit faciem ejus et oculum ejus dextrum, dubitavit ne oculum perderet propter tumorem faciei: videns autem, quod periculum cresceret, et medicina non proficeret, invocans S. Thomam vocavit, quod offerret ad altare suum oculum de cera: et subito plene liberata est.

plures morbi

30 Dominus Simon Georgius civis Papiensis, multis infirmitatibus laborabat, febre continua, dysenteria et vomitu et lingua adeo arida, quod ne verbum formare poterat, et medici de salute corporis desperabant. Ipse et uxor ejus cum devotione relierunt ad suffragia B. Thomae, facientes vota sua et subito curatus est.

tumor cruris,

31 Ymilia vetula habens inflaturam in crure ad instar pugni, devovit se B. Thomae, et statim recessit tumor ille, et fuit totaliter liberata.

Gavini.

a *Id est tonsillas seu glandulas, quae emendatius loquentibus Italici diminutive dicuntur Gavigne.* — b *Ita vocantur viri faminaeque, qui in vita laicali sub directione PP. Dominicanorum vitam sustinent, etiam habitu modestiori utentes. De quibus fusc tractatus ad vitam S. Catharinae Senensis xxx Aprilis.* — c *Sic Itali cogitant vocant quadrangula tunc quadrilatera instructam cuspidem.*

Quadrellus

TITULI MIRACULORUM

Excerpti ex Vita MS. S. Thomae Mediolani in Conventu Gratiarum ex libro i Ambrosii Targii folio cclviii.

Liberati podagra et artetica. 1 Quidam arte chirurgicus n Nicolaus Angeli de Piperno, in Boethius Passagethius de Terracina.

2 Contracti, 1 Petrus Franciscus n de Piperno, n mulier de burgo Bassignano, in Soverrano de burgo S. Justinae, iv Hermela de Gravelona v Puella Papiensis.

3 Paralytici, 1 Jacobus Romanus, n Maria de castro Cuperito.

C 4 Febrientes, 1 Thomas Pagnus de Piperno, n Raynerius de Balneo, in Joannes de... iv Jacobus de Pastina, v Jacobus filius Petri de Riboldi, vi Raynaldus Bugal, vii Coscius de Bono Neapolitanus, viii Humbertus Archiepiscopus Neapolitanus, ix Canonici Matthaeus, x Melorinus Tachonis, xi Joanninus filius Nicolai Famberti, xii Filius Zanini Papiensis, xiii Orthinus de Barrocha, xiv Leonardus filius Augustini Arneri, xv Lechetus.

5 Leprosi, 1 Thomas de Piperno, n Dominus Primus de Cremona.

6 Apostematice, 1 Bartholomaeus de Ferentino, n Simon Orsani, in Filius Simonis de... iv Constantia puella, v Albertinus de Bobellis, vi Bartholomaeus.

7 Varii agri, 1 Joannes de Alderico, n Petrus de Carellis, in Rochus de Cagnano Presbyter, iv Beatrixina uxor Inuberti, v Beatrix de Papia, vi Petrus Turpiamus.

8 Laborantes ex stomacho et hepate, 1 Joannes de Leone, n Consus de Terracina, in Alius die Dominica liberatus.

9 Vexati fluxu sanguinis, 1 Simon Georgius Papiensis, n Robinus de Valeria.

10 Moribundi, 1 Immelina uxor Bernardi Galli,

n Beltraminus filius Petri de Capresio, in Puer quatuor annorum.

11 Epileptici, 1 Beatrixina xiv annorum, in Bertolinus de la Volta.

12 Hectici, 1 Aldoxina filia Zebelli, n Matthaeus Brachialis.

13 Caeci, 1 Petrus Badia, n Floredensa de Piperno, in Filia Anexiae quatuor annorum, iv Margarita uxor Bartolini, v Jacobus de Capuanis miles.

14 Laborantes in facie etc. 1 Andreas de Perazano, n Andreas Papiensis tertii Ordinis, in Theodora monacha, iv Joannes Caponus, v Augustinus de Strata.

15 Rheumatici, 1 Jacobina uxor Bogognoni, n Imilia Limbella, in Helena uxor Petri.

16 Laborantes ex gutture et collo, 1 Jacobus de Monte, n Jacobus Marcellucius, in Notarius quidam, iv Puella quaedam, v Tismina de Vezano, vi Margarita socia B. Sibyllinae, vii filia Petri Sedani, viii Tismina filia Robertini, ix Puer Turonensis triennis.

17 Laborantes in brachiis, 1 Emmanuel de Piperno, n Leonardus de Piperno, in Nicolaus de Maximo, iv Alexandra de Piperno, v Petrus Grassus, vi Conversus Fossae-novae, vii Servitrix D. Simonae, viii Clarina monialis.

18 Laborantes e calculo et reibus, 1 Nicolaus de Monte, n Bonacursius, in filius Petri de Medicis.

19 Laborantes e cruribus et pedibus, 1 Quidam pauper, n Nicolaus Joannis de Sompino, in Humbertus Archiepiscopus Neapolitanus, iv Jacobus Piscator, v Rogerius Catanensis, vi Imilia Papiensis, vii Walterus Loharingus, viii Joannes Panizarius.

20 Ex alto lapsi, 1 Matthaeus Canonicus Neapolitanus, n Puer filius Petri Campanilis, in Filius Lanfranci Machaferri, iv Filius Martini Maglii, v Pasquina praegnans.

21 Sponsus recuperatus, Philippus filius Albertini.

22 Ab insomniatate liberatus Gregorius de Piperno.

23 Neptis Joannis xxii in periculo partus.

24 Nobilis Comitissa Neapoli ab infirmitate liberata.

HISTORIA TRANSLATIONIS.

Corporis sanctissimi Ecclesiae Doctoris, divi Thomae de Aquino, anno vergente ccccxxviii, die Dominica, xxviii Januarii, jussu et concessione Urbani Papae v, per Reverendissimum Patrem, Fratrem Heliam Raymundi Tolosanum, Ordinis Praedicatorum Generalem Magistrum, Conventusque Brageriaci Provinciae Tolosanae filium, facta in conventum Tolosanum ejusdem Ordinis, Auctore Fr. Raymundo Hugonis ejusdem Ordinis conventusque Brageriaci filio, ejusdemque Reverendissimi Patris Heliae Raymundi Tolosani, Magistri generalis Ordinis dicti sacro, testeque oculari et fide dignissimo.

Ex Per vetusto ipsius MS. autographo in membranis Tholosae FF. Praedicatorum etiamnum asserto.

CAPITULUM

Proemium, corpus n Comite Fundorum bis sublatum.

Ad sciendam qualiter sacrum corpus B. Thomae de Aquino

D
EX MSS.

E

F

VICTORE
RAYMUNDO
HUGONIS.
EX USS.
Auctor histo-
rie hujus
testis oculatus.

A Aquino Fratrum Prædicatorum fuit translatum de Italia, et primo de monasterio Fossæ-novæ Cisterciensis Ordinis, et postea de castro et civitate Fundorum ad Linguam Occitanam et conventum Tolosanum, et hoc per Reverendum in Christo Patrem Heliam Magistrum Ordinis prædicti, et conventus Brageriaci provincie Tolosane filium; secundum quod ego Fr. Raymundus Hugonis prædicti conventus Brageriaci filius, qui indignus servitor prædicti Reverendi Patris Helie Magistri sui ante Magisterium, et in Magisterio ei continue astiti, factaque in dicta translatione antecederet, concomitanter et consequenter, prout melius colligere potui, et postea bullas ac facta, pericula diversa et labores, ac difficultates congregavi, et in hoc libello redegei propter consolationem volentium scire, qualiter prædicta sancta translatio facta fuit: et etiam ad obviandum, si essent invidi in posterum, qui contra prædictam translationem objicere vellent, et ipsam mendaciis vitare: quia Dei gratia, et meritis dicti Sancti ipsam cum veritate denigrare non poterunt nullo modo. Tamen antequam ad Bullas Domini Papæ Urbani veniam, sunt aliqua notanda, sicut quæ didici a Fr. Thoma de Sulmona, viro veridico, tunc socio Reverendi P. Fr. Philippi de Theate, Magistri in Theologia, et Prioris Provincialis regni Siciliae, hic per ordinem conscribenda. Primo, quod tempore Benedicti XI Papæ de Ordine nostro, monachi de Fossanova dividerunt et separaverunt caput a sacro corpore dicti S. Thomæ. Secundo, quomodo Honoratus Comes Fundorum de consensu quorundam monachorum recepit sacrum corpus de prædicta Abbatia Fossæ-novæ. Tercio quomodo dictus Comes, et quare semel restituit dictis monachis prædictum sacrum corpus. Quarto, quomodo et quare præfatus Comes Fundorum iterum post lapsum temporis recepit sacrum corpus de dicta Abbatia Fossæ-novæ. Quinto, quanto tempore postea ipsum sanctum corpus tenuit dictus Comes Fundorum. Sexto, quomodo idem Comes Ordini nostro ipsum sanctum corpus reddidit. Septimo, qui juvaverunt in historia habentur. Octavo, quomodo scio omnia supradicta; quia in omnibus præsens fui.

2 Ad primum igitur dicendum, quod monachi Fossæ-novæ, ut dicitur in Legenda S. Thomæ, caput a corpore S. Thomæ separaverunt, ut sic possent reliquias tantas in diversis locis collocare, et per consequens melius conservare, et si corpus ab ipsis auferretur, saltem possent caput vel corpus penes se retinere. Et probabiliter creditur et quasi firmiter tenetur a multis, quod dicti monachi corpus B. Thomæ bulliri fecerunt, et hoc propter tres rationes. Prima quia monachi multum timebant, quod per Prædicatorum sæpe dictum sacrum corpus ab eis, ipsis invitatis, auferretur, et maxime a tempore Benedicti Papæ undecimi, qui fuerat Prædicator. Quare ut ipsum corpus dicti Sancti (qui erat in specie humana permixtus, a cuius relictâ magnitudine dictus sanctus dum vivebat vocatur fuerat Magnus hoc Siciliæ) possent facilius, et frequentius de loco in locum mutare, et per consequens sic penes se perpetuo custodire; fecerunt dictum corpus bulliri, et in parvo loco deinceps conservari. Secunda ratio est ad hoc, quia verum est, quod in translatione factâ post Communionem in monasterio Fossæ-novæ de corpore dicti Sancti, de quo legitur in Legenda, dictum corpus erat integrum et penitus incorruptum; a quo tunc per Abbatem et conventum Fossæ-novæ manus dextra integra ad supplicationem Committissæ sororis dicti Sancti fuit data, et eidem sorori pro pretiosis reliquiis assignata. Et cum nunc prædicta manus maneat in conventu Salerni Ordinis Prædicatorum in illa carnis integritate, et ab

omni corruptione aliena, in qua erat in tempore Prædictæ translationis, inde est quod supponitur verisimiliter et creditur firmiter, quod pari et simili modo nunc et adhuc totum corpus præfatum sine corruptione integrum remaneret, si bullitum aliquo tempore non fuisset. Tertia ratio est; quia nunc ossa sacra sancti corporis B. Thomæ sunt quasi rubei coloris, et videntur vi ignis per ebullitionem vel aliam igneam alterationem omnimode violenter a carnibus separata.

3 Quantum vero ad secundum, quomodo Dominus Comes Fundorum, Honoratus nomine, recepit sacrum corpus de Abbatia. Dico quod anno Domini millesimo trecentesimo quadagesimo nono, vel circiter, Dominus prædictus Comes Fundorum habebat guerram cum uno alio nobili viro, qui erat tunc (ut credo) Dominus de Piperno: qui quidem Dominus de Piperno consideravit, quod vi vel quocumque modo posset, reciperet sive auferret a monachis sacrum corpus B. Thomæ, ut ipsum postea venderet Regi e Siciliae, nomine d. Ludovico, Ordinis Prædicatorum sincerissimo dilectori, et quod haberet inde pecuniam, cum qua faceret homines armorum, et sic illis vinceret adversarium suum Comitem Fundorum. Sed Dominus sæpe dictus Comes hoc præstans ex revelatione ejusdam monachi Fossæ-novæ, cupientis favore dicti Comitis in Romana curia promoveri (qui etiam monachus sciebat locum, ubi sacrum corpus quiescebat) adiutorio ipsius monachi, ipse prædictus Comes sacrum corpus B. Thomæ recepit, et præsentibus aliquibus familiaribus suis; et specialiter Fr. Jacobello de Senis Ordinis Prædicatorum, et per duos annos in castro suo tenuit reverenter. Fratres autem nostri scientes per dictum Fr. Jacobellum, quod Dominus Comes præfatum corpus haberet, pluries accesserunt ad præfatum Dominum, supplicando quod dictum sacrum corpus redderet Ordini nostro, cum spectaret ad Ordinem. Ipse vero nec Fratribus nostris nec monachis reddere voluit, nec etiam Regi Ludovico, qui voluit sibi numerare quindecim milia florenorum, in quibus ei obligabatur: sed ipse reservare ex magna devotione voluit sibi ipsi.

4 Quantum ad tertium, sciendum quod contigit tandem post aliquod tempus, quod dictus Comes ivit una dierum ad spatium cum quodam Fratre germano suo, qui quidem frater fecit currere equum suum taliter et sic, quod una cum equo cecidit, et totus penitus est confractus. Hoc videns dictus Comes, animo consternatus vocit fratrem suum prædictum B. Thomæ, tali modo, quod si daret ipsi sanitatem, ipse redderet sacrum corpus suum monachis: quod et factum est consequenter. Nam dictus Comes cum Abbate et cum alio monacho solis, et aliis necessitantibus, quia tantum dubitabant de furto, quod sacrum corpus S. Thomæ tolleretur, posuerunt ipsum in campanili infra murum.

5 Quantum ad quartum, sciendum est, quod post lapsum temporis, mortuo dicto Abbate et monacho, qui in prædicta relictione soli fuerant præsentibus, dictus Dominus Comes ad preces Fratrum nostrorum iterum recepit secretè dictum sacrum corpus a monachis per hunc modum. Venit præfatus Comes una dierum hora tarda ad prædictum monasterium Fossæ-novæ, fingens quod timebat inimicos suos, qui tunc de prope satis erant: quare petiit pro sua securitate campanile ad jaceendum a monachis mortuam, quod valde ei libere concesserunt. Cumque ipse Comes fuisset in campanili, ivit ad locum, ubi alias posuerat sacrum corpus, de quo illud extraxit cum ferreis instrumentis, quæ serum detulerat, pro tali negotio requisitis. fecitque nihilominus dictus Comes cum monachis, quod campana pulsarentur propter

c d

adjuvante
monacho,

E

a Comite
Fundorum
sublatum

restitutum,

F

et in campanili
collocatum.Inde a Comite
Fundorum
iterum
ablatum:

certam

Caput a corpore
separatum,

C

corpus bulli-
tum.

a

A certam causam, quam ipse dixit monachis. Verumtamen dictus Comes realiter, licet non diceret, intendebat, quod campanæ pulsarentur, ne sonitus instrumentorum audiretur, quando corpus sacrum extraheretur cum violentia de sepulcro : sicque in dicta nocte sacro corpore recepto, de mane hospite insalutato, dictus Comes recessit cum corpore dicti Sancti. Monachi vero non adverterunt de hoc : sed clausurunt ostium campanilis, quousque Sarrista illuc adire indiguit pro pulsatione campanarum : cumque ascendit, et cæmentum in via invenit : retulit monachis : qui audientes valde stupefacti et attoniti, statim consideraverunt rem gestam fuisse veram ; sed propter ruinorem populi tacerunt et dictum sepulcrum clausurunt, et posuerunt secretius

G Quantum ad quintum, sciendum quod tunc Dominus Comes sacrum corpus tenuit bene per decem annos, et ultra in castro suo, civitate Fundorum infra cameram suam, ubi B. Thomas apparuit Domine Matri dicti Comitis infirmæ, dicendo, quod filius suus non tenebat corpus suum in tali reverentia, cum qua deberet : quia tenebat ipsum sine lumine. Tuncque S. Thomas dictam Dominam tetigit et sanavit : et ex tunc posuerunt sacrum ejus corpus in capella et cum

lumine reverenter. Et post annum apparuit iterum S. Thomas dictæ Domine, dicendo, quod nondum erat in loco, in quo debebat stare, ipsaque dixit Filio Comiti, et tunc dictus Comes [egit] cum Fr. Philippo de Theate. Magistro in sacra pagina, et Provinciali Provincia regni Sicilia, qui tunc supplicabat eum, quod ipse redderet sacrum corpus Ordini : qui respondit, quod istud erat maximum factum, et quod ipse nulli traderet nisi Magistro Ordinis, et quod vellet bene scire, quomodo et qualiter. Prædictus vero Provincialis hoc audiens scripsit unam litteram credentiam Magistro Ordinis tunc temporis existenti, scilicet Fratri Simoni de Lingonis, per suum Definitorum, Fr. f. Franciscum de Vigiliis : et Comes prædictus similiter scripsit aliam epistolam credentiam per eundem Fratrem et Definitorum Capituli generalis, quod debebat celebrari Nannetis a prædicto Magistro Ordinis. Sed tamen in illo anno non fuit Capitulum generale : quia dictus Frater Simon Magister Ordinis fuerat in Quadragesima et assumptus ad Episcopalem dignitatem et civitatem Nannetensem : et post assumptionem dicti Magistri, quasi immediate Dominus Papa h. Urbanus Quintus fecit Vicarium Ordinis cum plenitudine potestatis

C Fr. Heliam Raymundi, Penitentiarium suum : qui quidem Vicarius assignatum Capitulum generale a conventu Nannetensi annovit, et postea ipsum transfudit ad conventum Avenionensem, ipsumque ibidem immediate celebrandum : prævis tamen solennibus consiliis ac deliberationibus plurimorum Fratrum maturi consilii. Paschali vero tempore immediate subsequente, dictus Fr. Franciscus Definitor, qui ibat ad capitulum Nannetense presentavit litteras supradictas dicto Fr. Helie Vicario. Et quia Capitulum vacabat illo anno ipsas aperuit, precepta credentia per dictum Fr. Franciscum, que fuit principaliter de hoc, quod B. Thomæ corpus poterat a dicto Domino haberi, supposito quod Ordo vellet dicto Domino complacere. Dictus Fr. Helias hoc audito, gavisus est supra modum, et per dictum Definitorum, dictus Fr. Helias, Vicarius Ordinis, prædicto Domino Comiti Fundorum et dicto Provinciali regni litteras scripsit in forma, qua potuit meliori : quibus receptis dictus Dominus Comes fuit inclinatus plusquam antea ad reddendum Ordini sacrum corpus : et eodem anno immediate post hoc Dominus Papa Urbanus supradictus ivit Romam cum omnibus Cardinalibus, exceptis quatuor. Post cujus recessum dictus Fr. Helias in Capitulo generali

Avenioni, in Magistrum Ordinis unanimiter et concorditer fuit electus : qui durante dicto Capitulo graviter est infirmatus, et post curationem ab infirmitate ivit Romam, ad exhibendam reverentiam præfato Domino Urbano Papæ, et ad perficiendum illud de S. Thomæ corpore, quod jam sub manu ejus aqualiter erat inceptum. Et Deo sic ordinante, dum idem Fr. Helias, Magister Ordinis, Romæ ad tempus degeret, dictus Provincialis regni venit ad ipsum, cum quo dictus Magister post sui electionem in præcedenti Capitulo generali Avenioni de dicto facto circa Reliquias S. Thomæ habuerat satis magna colloquia et tractatus. Cumque dictus Magister, et Provincialis regni sic manerent Romæ, dictus Dominus Comes venit Romam cum uxore sua ad ibidem per aliquod tempus commorandum, et assistendum dicto Domino Papæ Urbano, Altissimo sic disponente. Ad quem Dominum Comitem dictus Provincialis accessit ad procurandum, quod dictus Magister Ordinis posset eidem Comiti reverentiam exhibere, quod obtinuit consequenter. Cuique prædictus Magister Ordinis cum præfato Provinciali ad dictum Dominum accessisset, facta eidem Domino Comiti humiliter debita reverentia per Magistrum, ipse cum præfato Provinciali eidem Domino Comiti humiliter supplicavit, ut corpus S. Thomæ dare Prædicatorum Ordini dignaretur, et ad concedendum rationibus et persuasionibus, quibus potuerunt, Magister et Provincialis Dominum Comitem induxerunt : qui sacrum corpus Ordini dare tunc et reddere promisit Magistro Ordinis, et Provinciali prædictis fideliter certa die, scilicet undecima Februarii anni millesimi trecentissimi sexagesimi septimi, quod et fecit modo inferius dicendo. Et sic patet quintus articulus.

a Sedit Benedictus XI a 21 Octobris anni 1303, mortuus 7 Julii anni sequentis 1304. — b Imo ante Canonizationem legendum, nam ex Translatio et manus abscissio contigit anno 14 post ejus obitum, ut supra in Vita num. 68 refertur, et a variis testibus in Processu Inquisitionis ad Canonizationem confirmatur. — c Ea est Sicilia ex Pharam sue regnum Neapolitanum, quia insula Sicilia ab anno 1282 occupata erat a Petro Rege Sicilie. — d Ludovicus filius Philippus Principis Tarentini ab dictam uxorem Regiam Joannam harentem regni, mortuus anno 1362. — e In Historia encyclopedica infra dicitur ut factum, assistente ipsius monasterii Abbate cum venerabili Fundensi Episcopo Leonarilo, de quo ibi agitur. — f Hic fuit Magister Generalis 21 anno 1352, in Capitulo generali 23 in curia Cisterciensis creatus. — g Anno 1366, cum esset 14 annus sui regnatus defunctus 7 Junii anni 1375. — h Urbanus v. consecutus est anno 1362, die Dominica vii Idus Novemb. mortuus anno 1370 die 19 Decemb. — i Electus anno 1367, traditur præfuisse anno 12. — k Relatus hic annus 1367 more Galliarum a Paschate tunc unum inchoantium, qui erat annus 1368

CAPUT II.

Corpus S. Thomæ traditum Ordini Prædicatorum, repetitum a monarchis Fossæ-novæ.

Quantum ad sextum articulum, est notandum, quod cum die prædicta jam assignata idem Dominus Comes ad civitatem suam, et castrum Fundorum, ubi dictum corpus custodiebat honorabiliter, non posset accedere, inquit qui Romæ apud Summum Pontificem esset occupatus, ad dictam civitatem et castrum Dominum Franciscum Abbatem cum uno milite et scutifero misit : qui nocte sequente immediate diem præfatum assignatum, scilicet undecimum Februarii, prædictis Magistro Ordinis et Provinciali cum Priori conventus Fundorum nostri Ordinis unum gratum scrinium, infra quod corpus B. Thomæ consistebat, ex parte dicti Domini Comitis cum multis luminaribus, in una domo prope conventum Fundorum nostri Ordinis, secreta et devotissime obtulerunt. Quod Magister prædictus, Provincialis et Prior Fundorum cum gaudio magno valde sine dubio receperunt. Tuncque Abbas, miles et scutifer prædicti dictum scrinium aperuerunt, et ibidem sacratissimum corpus

D
AUGUSTINUS
RAYMONDI
HUGONIS
EX MSS.
t

E

k

F

Corpus ostensum.

et vultu incluserunt.

ut tradatur
Ordini
Prædicatorum.

actum cum
Simone de
Lingonis
Generali
f

g

h

ejusque
successores
Belle
addictum :

A corpus S. Thomæ diu desideratum Magistro Ordinis ostenderunt, pannis pretiosissimis et honestissimis involutum, computaveruntque ipsius ossa et signaverunt omnia diligenter. Quo facto, dictum corpus omnes prædicti rex, tres scilicet ex parte dicti Domini Comitis, videlicet Abbas, miles et scutifer, et alii tres ex parte Ordinis, scilicet Magister Ordinis, Provincialis prædictus et Prior conventus Fossæ-novæ, intra thecam aliam posuerunt : in qua tres claves fuerunt, quibus dictam thecam omnes prædicti simul seraverunt, quorum clavium unam habuit dictus Dominus Abbas, aliam Magister, et tertiam Provincialis, ipseque thecam consequenter firmis et multiplicatis funiculis circumligatam, ac sigillis propriis dicti Domini Abbatis, Magistri Ordinis, Provincialis regni, et Prioris conventus Fossæ-novæ in diversis locis specialiter consignatam, infra dictum conventum in loco securo secretissime posuerunt. Et quia dictus Dominus Comes ex ejusmodi donatione, de corpore tam sacro facta Ordini Prædicatorum, timebat a Domino Papa, Romæ tunc noviter existenti, verisimiliter prægrevari : huic timori fuit taliter obviatum. Licet enim omnes circum nobiles certitudiniter scirent dictum Dominum Comitem corpus B. Thomæ de monasterio Fossæ-novæ detraxisse, prae verecundia et timore populi hoc non libenter publice referebant ; quamvis illud bene esse verum assererent in secreto : ideo ne dictus Dominus Comes de dicta oblatione facta secreto Magistro Ordinis posset per monachos tueri, apud Dominum Papam, qui assumptus de Ordine S. Benedicti a in Papam fuerat ; Prior conventus nostri Ordinis, Secretarius dicti Domini Comitis, et qui etiam in dicta oblatione presens fuerat, et sepulcrum B. Thomæ in campanili Fossæ-novæ ex informatione dicti Domini Comitis perfecte noverat, ad monasterium Fossæ-novæ accessit, ubi habebat familiares aliquos monachos et amicos, quibus secreto revelavit, quod ipse se volebat omnino transferre ad Ordinem ipsorum, et de translatione hujusmodi habebat sufficientem auctoritatem. Quo audit monachi gavisi sunt, et ipsum ad sua secreta familiariter admisserunt, qui opportunitate capiti et manu ipsius monasterii ascendit, et ibidem marmoream amovit e sepulcro : ex quo dictus Comes jam diu sacrum corpus assumpsit, sique dictum sepulcrum apertum dimittens, illico clamque de monasterio præfato recessit, et ad conventum b Gagetanum, ubi Magister Ordinis dictum Priorem expectabat, volenter perrexit. Cum quo illic pervenisset, portans publice c cum ramos, in ingressu dicti conventus cepit clamare fortiter alta voce : Victoria, victoria, subjugenda, quod jam corpus B. Thomæ non erat in monasterio Fossæ-novæ. Sicque clamando venit ad Magistrum Ordinis, nisi ipse Magister noscivisset : liquid de prædictis, eum beatissimè dicendo : Reverende Magister, gaude in Domino, quia annuntio vobis, quod sacratissimum corpus B. Thomæ ad unum nostri Ordinis conventum est deductum, ubi sub nostra potestate et auctoritate fideliter et securo conservabitur, usque quo per vos fuerit aliter ordinatum. Et his auditis Magister Ordinis cum multis Fratribus ad thorum accessit : ubi pro gratiarum actione incepit, Te Deum laudamus, cum pulsationibus campanarum per Fratres solemniter decantando : et admonens ne mandatum Domini Episcopi fuerint omnes campanæ villæ, quasi per totam noctem pulsatae usque mane, et tunc eodem mane venit Dominus e Episcopus civitatis Gagetanæ ad conventum, et quasi tota villa Gagetana cum illo, ad gratulandum Ordini de gratia a Deo sibi facta super recuperatione corporis S. Thomæ, fuitque etiam

D præsentem dicto Domino Episcopo una cum toto populo villæ in conventu de S. Thoma Missa solennissime celebrata.

8 Post Missam autem cum omnibus bonis hominibus de villa Dominus Episcopus præfatus cum Magistro Ordinis et Fratribus intravit capitulum : et ibi cum maxima devotione nominis sui, et suæ civitatis supplicavit Ordini et Magistro, quatenus placeret Ordini, ut sacrum corpus B. Thomæ perpetuis temporibus quiesceret apud ipsos, ad hoc plures rationes allegando, et præterque quod idem Sanctus dicebat, dum viveret, de terminis conventus Gagetanæ foret, et ipsi dictum Sanctum perpetuo volebant et firmiter promittebant cum omni devotione et decenti reverentia venerari : et ultra de facto civitas ab una parte quinque millia florenorum, et tres burgenses ab alia tria millia florenorum offerebant pro capsula sacri corporis faciendæ : et insuper dicta civitas obligabat se ad providendum sexaginta Fratribus, et uni Magistro in Theologia cum suo Baccalaureo in conventu Gagetano in perpetuum de necessariis, ob reverentiam S. Thomæ illi quiescentis. Magister vero Ordinis ad hæc maximas gratias agens, respondit, quod non ad ipsum sed ad solum Dominum Papam de talibus disponere pertinebat, et sic Magister Ordinis pro tunc, quantum ad hoc cum Domino Episcopo et dictæ civitatis civibus finem fecit, et ad alia se transtulit festinanter. Nam eadem die, scilicet decima quinta Februarii, idem Magister Ordinis Domino Papæ, Domino Cardinali d Ostiensi de Ordine nostro, pluribusque aliis Cardinalibus Romæ per socrum suum Fr. Guillelmum de S. Blasio de provincia Provincie scripsit, et etiam per alios Fratres Domine e Regine Sicilie, Domino Cardinali f Casar Augustino tunc Legato in Neapoli, Domino Philippo g Imperatori Constantinopolitano, et quibusdam de regno ejus : enuntians, quod Ordo noster sacrosanctum corpus B. Thomæ de Aquino recuperaverat. Tuncque aliqui monachi monasterii Fossæ-novæ, qui tunc serviebant monialibus sui Ordinis in monasterio S. Catharinæ de Gageta, inserunt monasterio Fossæ-novæ, nuntiando quod Magister Ordinis Prædicatorum venerat in Gagetanum, et quod ibi fecerat maxima letitia iudicia, eo quod haberet sacrum corpus B. Thomæ de Aquino : et propter hoc venerunt monachi de Fossæ-nova ad Priores seu Rectores villæ Gagetanæ, Episcopum, Canonicos, et ad totam civitatem, ipsos requirendo, quod cum Magister Prædicatorum fuisset ibi, et portas et illic sacrum corpus B. Thomæ, quod furatus fuerat eis de Fossæ-nova, quod eis prædictum corpus reddere facerent : quia ad eos spectabat. R Quibus responderunt Domini Priores et Consules, Capitularii sive Scabini, quod verum e. t, quod Magister Ordinis fuit hic, et Sanctum publicavit : sed si corpus posuit hic vel non, nescimus : si ipse portavit alio, ignoramus : tamen posito, quod sit hic, vos non habebitis, nec ipsum de loco extrahetis. Hoc audientes monachi, reversi sunt, ad Abbatem, qui erat Romæ, denuntiando quod Magister vel aliquis ejus nomine intraverat Abbatem, et campanile fregerat, et sacrum corpus B. Thomæ furatus fuerat.

9 Ipse vero Abbas hic audiens, statim condixit Dominum h Jacobum de Sena, Advocatum fiscalem, ut ipse hoc proponeret coram Domino nostro Papa die Cinerum : quod et fecit aggravando factum et dicendo, quod Magister intraverat conventum Fossæ-novæ, et fregerat campanile, et commiserat sacrilegium, et fecerat furtum : quod totum fuit falsum : sed Deus et B. Thomas ordinaverunt, quod ita fieret. Jam enim eramus in magna perplexitate, quomodo

villitum corpus
pro urbe Gaic-
ta :

E

d

e

f

g

repetitum a
monachis
Fossæ novæ

R

h

Furti accusa-
ta Generalis
Prædicatorum
apud Papam :

AUCTORE
HABUENDO
MAGNUS
EX MISS

in conventu
Fossæ-novæ
depositum

capitulum
ecclesiæ repul-
tura,

b

c

cantatum
Gageta T.
Deum

e
post urbem
Missæ,

A quomodo possemus probare, quod haberemus sacerdotem corpus; quia nondum habebamus caput. Nam ut prædixi, Dominus Comes nolebat nominari, et Magister etiam juravit ei, quod nunquam discooperiret eum, ita quod dicti monachi tantum clamaverunt per Italiam et totam Papam, quod ipsi bene probaverunt intentum nostrum: et dederunt dicto Jacobo de Sena eorum Advocato quinquaginta florenos de Camera, quos postea Ordo solvit eis, quando habuimus caput; prout in Instrumento dimissionis prolixius continetur. Hoc audiens Dominus Urbanus Papa die Cinerum, quando post Officium sacerdas vestes deponebat, fuit supra modum turbatus, et tunc hanc causam commisit Domino Cardinali Bellifortis, intendens quod statim daret sententiam, quod corpus restitueretur et deponeretur ubi prius erat: tamen negotium fuit ad tempus Dei gratia prolongatum, etsi fuit per modum prædictum oblatio de sacro corpore facta per Dominum Comitem Ordini, ut ipse desideraverat, occultata. Quare ipse Dominus Comes propterea in nullo extitit per quemcumque h... Abbas autem Fossie-novæ, qui vocabatur Dominus Raymundus et erat de Narbona, deposuit Priorem claustralem, Cellerarium et multos alios Officiales suos: et quidam alii exiverunt de Ordine, et sequenti sunt Magistrum, volentes ipsum occidere. Tandem ipse Magister ivit Neapolim, ubi fuit per Dominam Reginam, Dominos Imperatorem Constantinopolitanum, atque / Regem Cypri, qui protunc ibi erant, valde honorifice receptus: ac etiam per Dominam Sororem Floram Minorissam, neptem B. Thomæ, et ibi illo tunc hospitante, Magister audivit prædictam turbationem Domini nostri Papæ. Quare supplicavit omnibus prædictis et aliquibus Comitibus de genere S. Thomæ, quod ipsi vellent supplicare apud Dominum Papam pro Ordine, quia prædicta Domina Joanna ibat tunc Romam, ad faciendam reverentiam Domino Papæ: quod et fecerunt; sed nihil efficere potuerunt. Tunc Magister recessit Neapoli cum Domino m Guillelmo Cardinale Sabinensi legato, et fuit in ejus societate usque ad viginti miliaria de Roma; quia non ausus fuit intrare Romam, sed ivit apud Veletrum, ubi fuit per quindecim dies, et inde recessit in crastinum Rationum propter septimanam sanctam: ubi audivit, quod Dominus Papa in Vigilia Paschæ fecit processum contra ipsum Magistrum, excommunicando eum et dantes ei favorem, consilium et adiutorium.

C et minuta fuit facta. Magister hoc audiens, quid facere deberet ignorabat: utrum deberet declinare ad alias partes vel non, aut fugere in Germaniam: tamen fuit conclusum in consilio, quod iret Romam: quod et fecit tertia die post Pascha, ubi fuit satis occulte per duos dies, habendo consilium cum Dominis Cardinalibus: et postea ivit ad Dominum Papam die Sabbati immediate sequenti, et sex Domini Cardinales præcesserunt ad hoc ut Dominus Papa non adverteret, quod ipsi erant ibi ex illa causa in favorem Ordinis aut Magistri. Prædicti Domini sex Cardinales fuerunt isti, scilicet u Sabinensis, Bellifortis, o Lemovicensis, p de S. Martiale, q Morinensis, Ostiensis: et quando Magister intravit cameram, dixit: Sanctissime Pater, bona vita et longa sit Sanctitati Vestre. Respondit Dominus Papa sic: Latro bene veneris. Es tu ibi? Et subiunxit, tu furatus es corpus S. Thomæ. Respondit Magister: Sanctissime Pater, Caro et Frater noster est. Volens dicere Magister, quod quis rem propriam non furatur. Et tunc Dominus Papa recepit eum ad osculum pedis, manus, et oris: de quo omnes, qui erant presentes, fuerunt valde mirati de tam grata receptione, nec numerito: namdem Dominus Papa ita extiterat turbatus contra eundem Magistrum

Ordinis, quod nolebat audire loqui de eo. Et ratio erat, quia fecerat sibi magnum festum in Roma, et quando recessit ab eo, nihil sibi dixit de facto B. Thomæ, quod tractabat cum Comite prædicto Fundorum, nec etiam poterat: quia habebat sub juramento. Dicitur enim Comes volebat suam civitatem decorare, et quod dictus Sanctus remaneret in prædicto conventu Fundorum, et ipse etiam volebat suam sepulturam ibidem mutare. Magister vero non curabat ubicumque sanctum corpus quiesceret, solum quod Ordo haberet. Sed Deus, qui non permittit lumen stare sub modio, sed super candelabrum, corpus B. Thomæ voluit Tolosam transferri ad hoc, ut eam civitatem decoraret. Nota quod omnes præfati Cardinales timebant, quod Papa diceret positurum illud in loco pristino: quod tamen non dixit, sed dixit: Ubi ordinasti, quod ponas illud? Dixit Magister: Sanctissime Pater, nullibi nisi secundum quod placebit Sanctitati Vestre. Et Papa: Faciam tibi iustitiam: Cui respondit, Beatissime Pater, omnem vestram iustitiam gratiam reputabo. Et tunc Papa supra modum, et per excellentiam nostrum Ordinem super ceteros Ordines Mendicantium commendavit, presentibus Dominis Cardinalibus supradictis, dicendo specialiter: Non timeo hæreses, nec earum pullulationes isto Ordine perdurante. Invitavitque Magistrum in crastinum ad prandium, quod fuit Dominica in Albis: in qua ante prandium dedit propriam manu Magistro Ordinis tres Agnus Dei, et quod etiam die præcedenti, nec plures dederat cuilibet Cardinali: sique Magister, et omnes Fratres tunc fuerunt valde et merito consolati.

10 Illud autem quod ibidem accidit, quando Magister prædicta die Sabbati anni scilicet millesimi trecentissimi sexagesimi octavi, primo ad Dominum Papam ingressus est, non iudicio silentio transcundum. Nam cum Magister Ordinis primo in cameram, ubi Dominus Papa debebat illo die tenere audientiam, intrasset, et præfatos Dominos Cardinales pro parte sua reperisset, nec eo adhuc Dominus Papa advenisset Magister Ordinis facta ipsis reverentia dixit: Reverendissimi Domini mei, nonne bona esset, quod ego recederem extra, expectando in porta camere, usquequo per vos Dominus meus sim vocatus: quia si quocumque casu Dominus Papa sit turbatus, quando huc veniet, et me huc videret, valde timeo, ne ferventius perturbetur: sed si letus huc venerit, secundum quod volis videbitur, poteris me vocare. Magister hoc multum approbans, dixerunt Cardinales. Et tunc Magister Ordinis exivit ante portam camere: rei eventum expectando humiliter. Satis vero cito post hoc Dominus Papa intravit cameram, ut daret audientiam venientibus, totus letus. Tunc prædicti Domini Cardinales ex tali letitie indicio optime confisi de voluntate Domini Papæ, per custodem portæ Magistrum advocarunt, adhuc vero tenenti pedem supra limen portæ contigit, ut post se respiciens videret Dominum Jacobum de Sena Advocatum Fiscalem, et in crassa S. Thomæ ex parte Monachi hominem Fossie-novæ intrare volentem. Tunc Magister totus perterritus stante aliquantulum moxise supra limen, dixit custodi prædictæ portæ, nomine Bertrandi, Domine Bertrande, si iste Advocatus, qui sequitur, statim intrat, negotium nostrum S. Thomæ iterato turbabit. Qui Bertrandus statim una manu satis violenter Magistrum in cameram introduxit, et altera clausit portam a tergo, et sic dictus Advocatus extra mansit. Tunc immediate Dominus Bertrandus fuit Magistrum in tali sententia allocutus. Domine Magister, Deus diligit, ut videatur, et approbat factum vestrum in causa S. Thomæ, quod deducit de presenti: quia, antequam Dominus Papa nunc exiret de camera, in

D
accidit
RAYMONDUS
HUGONIS
ET SSS

depositionem
corporis relin-
quit Papa

K
invitatur ad
prandium:

prudens in
dicto accessu
ad Papam,

P
perterritus
Cardinalibus,

et reclusa
intravit
Fossie novæ.

qua

implorat vi-
riorum. Siro-
poli putroci-
umini:

lucul Veletri:

venit Romam,

occedit ad
Papam,

n
o p q

olarguitur:

tenere d m
mur,

ACTORE
RAYMUNDO
DE GONIS
EX MSS.

A qua dormiebat, et ut veniret ad istam audientie cameram, dum essem secum, interrogavit me, si multi Cardinales adessent. Cui respondi: Quod sic. Et post mihi dixit: Vide adverte bene, si Jacobus de Sena Advocatus Fiscalis veniat, et intrare cupiat, quod diu facias morari in porta: ex quo pro certo, Magister, perpendo (dixit dictus Bertramus) quod factum vestrum placet Deo. Quapropter dictum Dominum Jacobum expectare faciam in porta usquequo cum Domino Papa perfeceritis. Et sic Dei gratia immediate Magister Ordinis fuit per Dominum Papam receptus, ut superius est notatum. Magister vero Ordinis exclusionem dicti Advocati tunc factam pro vero dixit miraculo, illud meritis B. Thomæ adscribens.

a *Itam monasticam adulescentiam professus in monasterio Clunienensi et habitum monasticum etiam Pontifex gestavit — h. Gaeta rectus, et Gregorius contra dicitur, hic Gaeta, Italia barchina, ubi pro Gato, Galus et huiusmodi variis scribitur. Nota ubi et portus. — c. fuit in Raynerius Fracze constitutus anno 1318, mortuus an. 1372. — d. Gualterius de Sindre ex Magistro sacri Palatii Episcopus Montisrubeni, deinde ex Presbytero Cardinali SS. Joannis et Pauli ab Urbano v. constitutus Episcopus Ostiensi anno 1367, cuius functus 18 Aprilis anno 1373. — e. Et hoc Joannem, qui patris Carolo, filio Roberti, in regno Neapolitano anno 1328 post sequenti mortuo, successit, mortuus anno 1382. — f. Hic est Gualterius de Agrippino ex monacho Benedictini factus Archiepiscopus Casert-Augustanus anno 1356, cuius Cardinalis anno 1350, mortuus 1369. — g. Philippus et ejus nomen Princeps Turcitanus, cui competebat jus ad Imperium Constantinopolitanum, quod per matrem Catharinam descendit a Baldwinio re, Imperatore illam Latiniarum. — h. Jacobus a Seno in curia vaticana pro Urbano vi. Partibus illegitime traditur a Spandano in Annalibus ad annum 1378 num. 9 ex codice Ms. Portuensis S. Victoris. — i. Petrus Raynerius Montisrubeni de Vallumonte, Comes Bellifortis, a patre suo Clemente vi. creatus anno 1378, Urbanus v. successit anno 1370, Gregorius xi. appellatur. — k. Hic est verbum, modestus vel simile. — l. Hic est Petrus Rex Cypræ, de quo pluribus actum in Vita S. Petri Thomæ a nobis auctum edita: erat is hoc anno 1368 ad Urbanum v. quo occasione Scipio in Quadraginta mortuus, anno sequente interemptus. — m. Hic supra Cardinalis Casert-Augustanus et Legatus in Neapoli dicitur. — n. De Gualterio Subiaco, Petrus Bellifortis, et Gualterius Ostiensis jam citamus. — o. Nicolaus de Roma, ex Episcopo Terracineni a Clemente vi. auctum suo anno 1353 Cardinalis creatus, mortuus Roma anno 1369. — p. Hugo de S. Martiale creatus anno 1361, mortuus 1381. — q. Egidius Vescus noster Isidori, ex Episcopo Mortuensi Cardinalis factus anno 1361, mortuus 1378.*

CAPUT III.

Corpus et caput S. Thomæ delata ad Urbanum v. et donata Ordini Predicatorum.

P Postquam Magister Ordinis predicta Dominica in Albis comederat cum Domino Papa, et in collatione se et suum Ordinem Domino Papæ in causa S. Thomæ humiliter commendasset, Dominus Papa respondit, se positum velle facere in hac causa, et decretale illud, de laboribus quod dicitur preedictum fore restituendum, commode velle observari. Et quod magis est, tunc et alias hoc ipsum idem Dominus Papa sepius replicavit. Quare Magister Ordinis decessus sue Religionis cultum timens, ad consilium ejusdem reverendissimi Prælati, ac magistri in Theologia celeberrimi, scilicet Domini Archiepiscopi a Geronensis de Ungaria, ac de Ordine Ecclesiasticum sancti Augustini, fecit multas Missas in Roma celebrare, et specialiter de sanctis Fundatoribus Religionum: mandavitque iniquis singulis Provincialis Ordinis, ut plures Missas, de S. Thomæ præcipue, facerent celebrare, et per suas orationes pro bono Ordinis adjuvarent. Fecit etiam idem Magister multa vota et ordinationes, sicut quod cum septimana decerneretur una Missa per totum annum in Ordine de B. Thomæ. Item quod Lectores principales legere Epistolam Petri et Pauli, et Ezechiam Summan contra Gentiles. Procurator autem Ordinis Cisterciensis toto illo Paschali tempore apud Dominum Papam et complures alios Dominos pro posse suo sollicitè laboravit, ut corpus B. Thomæ restitueretur Fossæ-novæ. Dum autem hoc causa per prædictum Procuratorem ex una parte, et Ma-

gistrum Ordinis ex alia agigaretur, Magister Ordinis sciens monasterium Montis-Politiani Sororum Ordinis esse devotum, et in ceremoniis antiquis Ordinis singulariter recollectum, misit illic; et specialiter ad unam devotam Dominam, Catharinam nomine de Roma, et Fr. Raymundum de Capua, virum etiam devotum, recommendans ipsis ex corde causam Magistri et Ordinis. Cui Fr. Raymundo responderunt, se jam Deo et beatissimæ Virgini recommendasse, et magis commendaturas, addentes, ut ad Magistrum rediens, seerum faceret de felicitate horum omnium exitu post paucos inde toleratos labores.

12 Post prædictam autem Dominicam in Albis, idem Dominus Papa Urbanus satis graviter est infirmatus Romæ, sed habita sanitate ante festum immediate sequens Pentecostes ad Montem Flascconem se contulit cum tota sua curia: et tunc Magister Ordinis etiam accessit ad Viterbiun, ad tempus ibi moraturus. Cumque in vigilia corporis Christi de consilio Fratrum discretorum et quorundam aliorum extraneorum decrevisset ibi in conventu viterbiensi permanere ob festum celebrandum die sequenti; re tamen melius pensata, et quomodo labore ac industria divi Thomæ Officium de sanctissimo Sacramento esset Ecclesie propositum; statuit relicto conventu in Montem-Flasconem, ubi tunc Dominus Papa morabatur, ascendere, ut hac nacta occasione facilius gratiam ipsius captaret. Ad cujus capellam cum pervenisset, reprehensus aliquantulum a Domino Cardinali Bellifortis de tam tardo suo adventu, postea tamen confirmatus in suo proposito, et rogatus ut non amplius tardaret uti presentis occasione, statim post Vesperas ejusdem festi Corporis Christi, quando Dominus Papa audientiam omnibus Cardinalibus teneret, ipsum adiit: Tuncque Magister caput proponere verbis, ut sequitur: Beatissime Pater, est mihi apud Sanctitatem Vestram de negotio nostro, si placuerit, supplicandum, sed antequam supplicationem valeam explicare, duo me supponere permittat. Primum quod S. Thomas de Ordine nostro ad mandatum Domini Urbani Papæ quarti ordinavit Officium hodiernum.

Et statim ad hoc Dominus Papa: hoc nego tibi, dicit. Tunc Magister allegavit Legendam, et communem hominum opinionem. Ibidem etiam Dominus Comes Nolani et omnes Domini Cardinales, quasi clamando testimonium dederunt, quod dictus S. Thomas festi Corporis Christi Officium veraciter et excellenter, subtiliter et mirabiliter ordinasset. Post hoc Dominus Papa dixit: Quod verum erat. Et addidit, quod B. Thomas singularem gratiam habuit in scribendo de sanctissimo Eucharistie Sacramento, qui etiam illud capitulum cum Marthæ extram de celebratione Missarum, exposuerat, quod tempore ipsius B. Thomæ Canonista pertractare, et secure legere poterant, tamen communiter non sic ante. Et his dictis Dominus Papa interrogavit Magistrum de secundo supposito. Cui respondi Magister: Beatissime Pater, secundum quod suppono ad propositum est, quod dictus S. Thomas fecit expositionem excellentem super quatuor Evangelia ad mandatum dicti Domini Urbani. Tunc Dominus Papa: Hic tibi concedo. Sed quid vis tu ex hoc concludere? Cui Magister, Beatissime Pater, quia felix recordationis Dominus Urbanus Papa Quartus imposuit S. Thomæ predictos Labores, cum vos gratia divina sitis Urbanus Papa Quintus, supplico, quod vos detis dicto Sancto pro prædictis laboribus honores. Tunc Dominus Papa: Quos honores debeo ipsi dare? Magister ad hæc: Beatissime Pater, quod maneat apud Fratres suos, scilicet Predicatores, qui ipsum plurimum honorabunt. Sed contra hoc statim Dominus

D
et preces fundi;

Papam profectum in Montem-Flasconem,

E
adii in festo Corporis Christi.

ob Officium de Corpore Christi a S. Thomæ factum,

F

et expositionem in Evangelia

per corpus S. Thomæ

Franciscus cum Papa, cum in causa corporis S. Thomæ difficultas videtur:

a
curat Missas fieri,

A Papa taliter replicavit. Et numquid non Ordo meus S. Benedicti est potentissimus, et Ordo tuus quasi nullus ad honorandum dictum Sanctum? Melius ergo videtur quod apud monachos nostros ipse remaneat. Tunc Magister Ordinis cum summa humilitate respondit. Beatissime Pater verissimum est, quod Ordo S. Benedicti potentissimus est, et Ordo meus in comparatione illius tamquam arena exigua et quasi nihil. Sed sic est quod sicut Ordo S. Benedicti est potentissimus, ita habet Sanctos quasi infinitos, in quibus honorandis debet occupari: et quia Prædicatorum Ordo, quem, beatissime Pater, peculiariter diligitis, ut hoc frequenter ore vestro sanctissimo promissistis, non habet nisi duos sanctos, præter hunc S. Thomam, quem si Ordini redditis, ipsum summe inter ceteros Sanctos honorabit.

13 His autem propositis Dominus Papa aliquantulum hesitans, post moratam cepit loqui mandans, et manu sua indicens, ut omnes astantes ad ipsum appropinquarent; et tunc cum omnes, qui erant in capella, ad Dominum Papam, tamquam aliquid novi audituri, celeriter accessissent: idem Dominus Papa hanc sententiam dedit: Nos auctoritate Domini nostri Jesu Christi et beatorum Apostolorum Petri et Pauli atque nostræ, damus et concedimus tibi Magistro, et Ordini Fratrum Prædicatorum corpus B. Thomæ de Aquino, Professoris Ordinis supradicti, collocandum Tolosæ vel Parisiis, prout videbitur melius Capitulo generali de proximo celebrando et Magistro Ordinis memorati. In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Et omnes astantes responderunt, Amen. Magister autem ad pedes Domini Papæ genibus flexis existens, hoc audiens dedit gloriam Deo, et gratias egit Domino Papæ, et toti curie tam celesti quam terrestri super tanto dono, ut melius potuit et ei occurrit: et pro tunc recessit in erastino de consilio Domini Cardinalis Sabinensis rediturus, et pro dono hodierno gratias amplius et serius acturus, quod et fecit: gratiarumque actionibus terminatis, dixit Dominus Papa. Dedi heri tibi et Ordini tuo corpus B. Thomæ, committens generali Capitulo vestro determinare locum, sed cogitavi ut te eripiam de importunitate hinc inde sollicitantium, ipsemet eligo locum pro dicto sancto corpore ecclesiam vestri conventus Tolosani. Et hoc primum, quia certum est quod D. Dominicus fundavit Prædicatorum Ordinem Tolosæ, qui fuit ultramontanus, quia Hispanus. Quare corpus ejus deberet esse Tolosæ, et tamen quia de facto est Bononiæ in Italia, etiamsi illud peteres de jure, ego non concederem tibi, pro eo quod nollem exspoliare Italiam tanto dono, sed tamen loco illum concedo tibi corpus B. Thomæ pro Ecclesia Tolosana Ordinis tui sancti. Secundo, quia quandoquidem postulasti honores majores haberi erga S. Thomam, volo, ut ejus sacrum corpus deferas Tolosam: siquidem nulli scio civitatem et populum magis devotum, qui propterea in maximo honore habebunt illum Sanctum. Tertio etiam, quia ibi est Universitas nova in Theologia, quam volo fundari in doctrina solida et firma illius Sancti, ut ibi universitas Clericorum, quæ singulis septimanis consuevit convenire in ecclesia vestra Prædicatorum, ipsam sequatur de presenti meo mandato. Quarto, quia Doctor iste sanctissimus est in stylo et suis sententiis ornatus, volo in pulchriori et decentiori, quod fieri potest, loco corpus ejus collocare: scio autem vos habere ecclesiam satis amplam et magnificam Tolosæ. Concessitque Magistro sacri palatii, qui illic venerat cum Magistro Ordinis, supplicanti pro toto corpore B. Thomæ Parisios deferendo, solum brachium dextrum Regi Franciæ mittendum: sed tamen in conventu Ordinis Parisiis, ubi tot et tanta sancto

illo brachio scripserat, honorabiliter collocandum. Magister etiam Ordinis pro hoc tunc humiliter et cordialiter supplicavit. Dominus autem Papa illico hoc concessit, supposito quod ad hoc accederet consensus immediate sequentis Capituli generalis.

14 Facta autem concessione de brachio, Dominus Papa ad Magistrum Ordinis se convertit, et ipsum sic interrogavit: Habes tu caput B. Thomæ? Cui Magister: Beatissime Pater, non. Tunc Papa: Scis tu, ubi est? Cui Magister: Beatissime Pater, scio. Et ubi est, inquit Papa? Cui Magister: In Piperno, in domo Domini Abbatis de Fossa nova sub fortissima custodia, quia quatuor clavibus custoditur, quarum unam tenet Dominus Abbas, et aliam potestas de Piperno vel Consilium, alie duæ per monachos conservantur. Et tunc Dominus Papa subjunxit: Ego do tibi caput B. Thomæ, ut ipsum simul cum corpore deferas Tolosam. Tunc Magister Ordinis totus inestimabilibus perfusus gaudiis in Deo, in Domino Papa, in S. Thoma, et in omnibus Sanctis, exultavit et gratias, quas potuit, ipsis egit. Post Dominus Papa dixit, quod multum erat deliberandum, quomodo caput posset veraciter sine periculo et scandalo haberi de dicto loco: et fuit conclusum per ipsum et dictum Dominum Cardinalem Sabinensem, quod Dominus Papa per noctem sequentem dignaretur super hoc cogitare, et ipse etiam Cardinalis cum Magistro Ordinis de hoc viderent, et in crastino ad Dominum Papam reverterentur. Post hæc autem Deus, a quo sancta desideria, recta consilia, et justa sunt opera, ut firmiter creditur, Magistro Ordinis inspiravit, quod Dominus Guillelmus de Lordato, origo Tolosanus, ibi præsens ac Collector Apostolicus in partibus Campanie principalis, et dilectus specialis Magistri Ordinis, dictum sacrum caput juxta intentionem Domini Papæ et desiderium Magistri Ordinis a dicto loco de Piperno posset recipere melius, quam quicumque. Quare sine dilatione dicto Domino Cardinali Sabinensi vel Cesarangustano Magistro Ordinis dictum Dominum Guillelmum super factu hujusmodi præsentavit. Quem etiam ipse tamquam ad hoc negotium peragendum maxime idoneum Domino Papæ nominavit: cui Domino Guillelmo Dominus Papa specialem cum magna auctoritate fecit commissionem ut ipse compelleret quoscumque habentes corpus et caput B. Thomæ, ad sibi integraliter illa tradendum, et per ipsum Dominum Guillelmum ad Dominum Papam ea fideiiter referenda, prout de hoc specialiter extat Bulla, cujus quidem Bullæ auctoritate dictus Dominus Guillelmus Magistrum Ordinis et Fratres ejusdem Ordinis, et seculares ad revelandum, ubi erat corpus Divi Thomæ et caput, astrinxit. Qua revelatione eadem facta dictus Dominus Guillelmus prædicta auctoritate Apostolica fretus, cum sua mirabili prudentia ac sollicita diligentia a conventu Fundorum nostri Ordinis corpus B. Thomæ, in et cum capsula argentea deaurata pretiose, recepit sollemniter et publice, et ab Abbate Fossæ-novæ et communitate de Piperno recepit similiter caput B. Thomæ, in et cum capsula argentea deaurata pretiose. Qui quidem Dominus Guillelmus dictum sacrum corpus et caput B. Thomæ, una cum Domino Abbate prædicto et ceteris notabilibus viris de Piperno ad Montem-Floscomem, ubi erat Dominus Papa, deportaverunt, Domino Deoque nihilominus disponente, ac cura pervigili Magistri Ordinis super hoc specialiter mediante. Idem Magister Ordinis una cum Fratre Stephano de Cumba, Procuratore Ordinis, fuit præsens personaher eorum Domino Papa in hora, qua dictus Dominus Guillelmus cum dicto Abbate et prædictis viris notabilibus de Piperno, dicto Domino Papa corpus et caput B. Thomæ præsentaverunt. Que cum Dominus Papa cum decenti reverentia re-

D
AUCTORE
RAYMONDO
DUGONIS
EX MSS.

caput Piperni
detentum;

donat Tolosam
deferendum;

E

C
negotio com-
misso Guillel-
mo de Lordato,

et Bulla
Pontificia data

F

corpus Fundis
acceptum,

et Piperni
caput,

Papa concedit
solenni datione,

pro Ecclesia
Tolosana

ob 4 causas;

et brachium
dextrum pro
Parisiensi;

Martini T. I.

92 cepisset

AUCTORE
RAYMUNDO
HUGONIS
EX MSS.
ad se delata
donat
4 Augusti,

d
Generali
Prædicatorum,

A cepisset, et ea statim ibidem in capella sua fecisset solemniter collocare, prædictus Magister Ordinis Domino Papæ humiliter supplicavit, quatenus prædicta caput et corpus dare et concedere fratri Prædicatorum de sua specialissima gratia dignaretur. Quod et præstitit, fecitque ibidem immediate, die quarta videlicet Augusti, anno millesimo trecentesimo sexagesimo octavo, Pontificatus sui anno sexto, realiter tradi de dicta capella dicta corpus et caput prædicto Magistro, per Reverendissimos Dominos Cardinales Morinensem, et d. Marcum Ordinis Minorum Viterbiensem, presentibus multis Illustribus et aliis: præcipiens idem Dominus Papa Magistro Ordinis atque mandans, ut dictum sacrum corpus una cum capite deferretur Tolosam, collocanda in ecclesia Fratrum Prædicatorum: prout hoc in quodam Instrumento, per duos Apostolicos Notarios tunc ibidem confecto, plenius continetur. Qui magister Ordinis prædicta, scilicet corpus et caput S. Thomæ, dono Dei ultimis et sui in terris Vicarii, videlicet Domini Papæ, gratia, reddita Ordini, et collocata recepit cum gratiarum actione qua potuit, ac ipsa cum omni diligentia custodivit.

B a Capella vulgaris Capella, altera Hungaricæ Sedes Archiepiscopalis, infra Budam ad dexteram Danubii ripam. Id est, mortui seu spatium temporis; communis in similibus derivatis Italianismo: sic a petra, id est lapidis pedralum dicunt, sic in numero alia. — c Infra dicitur electus Lucianus, prout Lucianus Episcopus, possessionem sibi dedit anno 1369. d Marcus ex. Ministri Generali Ordinis Minorum erroris Cardinalis anno 1366, mortuus anno 1369.

CAPUT IV.

Corpus S. Thomæ ex Italia Tolosam translatum.

Prescripti
motum et
ordinem defe-
rendi Tolo-
sam:

P Post hæc Magister Ordinis accessit ad Dominum Papam eidem humillime supplicans, ut ipse super modo deferendi prædictum sanctum corpus cum capite concilium et patrocinium concedere dignaretur. Cui supplicationi Dominus Papa vultu serenissimo annuens, super hoc, cum ingenti gaudio sine dilatione et cum omni sollicitudine alloquens Magistrum, taliter ordinavit: Videas et attendas bene, quod prædictum sacrum corpus simul cum capite, cum pannis decembris in eadem arca ponas, et extra arcam depingi facias arma nostra, et super arcam affigi facias cum clavibus lallam nostram, quam specialiter volumus super hoc ordinare et tibi tradere: consequenter et post hoc facias cooperire totam arcam panno nigro vel subnigro, et totum hoc pones in una mantica, ordinabisque quod duo Fratres dictum deferant manticam: tu tamen non vadas nec simul sis in aliquo loco cum ipsis, sed semper illi præcedent te de media dicta, ita quod tu semper sis in prandio, ubi ipsi immediate jacerint, et sis etiam ad eamandum, ubi ipsi pransi fuerint: et talia signa inter vos ordinata ipsi post se dimittant, quod tu ipsorum prospera vel adversa statim scire valeas evidenter: et si aliquid sinistrum, quod Deus et Sanctus avertat, acciderit, sine dilatione tu cum corpore remaneas, ubicunque fuerit, et ad me Fratres vel alios mittas, et ego defectus huiusmodi cum Dei adiutorio reparabo. Concessa tamen tibi a Domino, sic ut firmiter spero, vite prosperitate, procedens Tolosam, in tali capella, quæ vocatur de Feretra, sacrum corpus cum capite collocas: ubi dicto Sancto præfata ornetur civitas, quæ de ipsa capella corpus recipiet, ne illud ad ecclesiarum conventus vestri honorabiliter deportabit: nosque pro illo die et pro certis diebus aliis indulgentias et aliqua privilegia ibidem concedemus ob reverentiam S. Thomæ, de quibus concessimus in conventu Tolosæ nunc extant litteræ atque bullæ, quarum eorum hoc libello fideliter etiam est annotata ad Fratrum et fidelium consolationem.

16 Tandem vero obtenta licentia et gratia a curia discedendi, Magister Ordinis statim recessit, et Fr. Stephanus de Cumba Procurator Ordinis cum eo, Fratres vero Guillelmus de S. Blasio, et Petrus de Caishillo una cum dicto sacro corpore versus Bononiam perrexerunt: quia prædictus Magister non erat ausus ire cum sacro corpore ne auferretur ab eo: sed commisit aliis suis fidelibus, de quibus nullus adverteret, quod portarent illud Bononiam, et primo per Florentiam transeundo, ubi miraculum dicitur accidisse. Cum enim dicti Fratres ad Florentiam pervenissent, custodes portarum dictos Fratres et omnia, quæ portabant et portare faciebant, fecerunt cum omni diligentia perscrutari: quia tunc ibi erat guerra valde valida atque fervens: attamen asinus, qui deportabat manticam, ubi erat dictum sacrum corpus, quod per dictos Fratres tunc eorum eis ducebatur, quasi totaliter invisus, a dictis custodibus nullatenus tangebatur, nec ad portam, nec intra civitatem: dictus asinus pro tunc Florentinis invisibilis extitit intus, nec extra fuit multum ad modicum per aliquem perscrutatus. Et dictum fuit tunc, quod, postquam Fratres prædicti una cum dicto sacro corpore extra Florentiam extiterunt, quod dictum sacrum corpus per Florentiam delatum fuerat, et quod extra Italiam portabatur: quos quidem Fratres immediate recedentes insecuti sunt multi homines armorum, per quos tamen non sunt adinventi: quin mo Fratres usque Bononiam absque obstaculo pervenerunt, ubi Magister Ordinis a reverendissimo Cardinali a Albanensi, Vicario Apostolico in Bononia existenti, prædicta omnia enarravit ad gloriam dicti Sancti, et hominem specialem Domini Papæ, germani b dicti Domini Cardinalis: et tunc dictas Dominus Cardinalis ad devotionem dicti Sancti, et reverentiam Domini Papæ germani sui, ac favorem Ordinis, ad duos Fratres, qui deferbant dictum sacrum corpus ex ordinatione Papæ, ut superius est dictum, Dominum Gerardum Testa, auditorem suum et in decretis Doctorem, cum decenti comitiva addidit. Qui Dominus Gerardus ad expensas dicti Domini Cardinalis una cum dictis Fratribus usque ad locum de Ripolis, in domino Domini Comitis Sabaudie, distantem quasi per decem dietas communes tempore hiemali, per Papiam et terras aliquas Dominorum de Mediolano transeundo, dictum sacrum corpus, omni adversitate procul pulsa, detulit sic, quod numquam fuit dictum: Quid portat ille mulus, vel quid est in illa mantica? Et tamen omnes alie mantice aperiebantur. Vere videbatur quod omnes essent cæci: et non erat aliud nisi, quod Sanctus portabatur, ubi volebat portari. Cui consequenter post Dominum Gerardum Magister Ordinis Ripolim advenisset, et ibi et inde usque Tolosam reputans se secutum, primo reingratiando Domino Reverendissimo Cardinali, et deinde Domino Gerardo de tanto conductu, ipsum Dominum Gerardum rogavit, ut ad Dominum suum reverteretur, et ei ex parte ipsius gratias ageret. Sicque Magister Ordinis cum sacro corpore per prædictos duos nominatos Fratres deportato, et præeuntibus ad monasterium Prulianum provincie Tolosane prospere accessit: ubi fuit per mensem, quod nullus servit, nec ipsa Prior.

17 Interim fuit ordinatum de receptione cum Illustrissimo Principe Domino e Ludovico, Duce Andegavie, Archiepiscopo d Tolosano, Capitulariis, Universitate Tolosana, ac aliis civibus et amicis Ordinis. Quæ receptio fuit facta hoc modo. Primo exivimus e monasterio, in quo intraveramus cum præfato sacro corpore in proxima Vigilia Nativitatis Domini, et tunc curavit unam puellam quasi mortuam in exitu dicti monasterii Pruliani, die Veneris, quæ fuit vigesima sexta die Januarii, Jacimus in Avioneto

Corpus delatum Florentiam,

ovino custodibus non viso:

E

idem Bononiam,

a

Papam,

F

Ripolim,

ad conventum Prulianum,

c

d

A Avioneto die Sabbati: diximus Missam Villa-Francæ: jacuimus in Monte-Giscardo, ubi curavit unam feminam veterem quasi paralyticam, item unum puerum cæcum, surdum et mutum. Die Dominica, quæ fuit vigesima octava die Januarii, sacrum corpus fuit positum circa auroram in parva capella prænomina-
ad capellam del Feretra.
del Feretra.
*occurren-
 bus 130009
 cum Episcopis
 et Abbatibus,
 e
 f
 g h*
B solenniter
 illatum
 Tolosan.

jacuimus in Monte-Giscardo, ubi curavit unam feminam veterem quasi paralyticam, item unum puerum cæcum, surdum et mutum. Die Dominica, quæ fuit vigesima octava die Januarii, sacrum corpus fuit positum circa auroram in parva capella prænomina-
ad capellam del Feretra.
del Feretra.
*occurren-
 bus 130009
 cum Episcopis
 et Abbatibus,
 e
 f
 g h*
B solenniter
 illatum
 Tolosan.

Item ultra hoc sex vexilla, duo cum armis regis, aliud cum armis ipsius Ducis, aliud cum armis Papæ, aliud cum armis de familia ipsius Divi Thomæ, sextum tandem cum armis civitatis. Dominus Dux dedit in offertorio quinquaginta francos auri, promisit pro collatione sacri corporis mille francos. Tandem fuit tale et tam solenne festum, ut a decem annis dicebatur Tolosæ nullum simile celebratum.

a Angiens, natus Egidius, Gramualdus de Grisaco, ex Abbate Canoniarum Regularium S. Rufi prope Valentiam Galliarum factus Archiepiscopus Verulanensis, dein anno 1306 Cardinalis, ac postea Episcopus Albanensis. — h Cincinnum brue correxit Victorellus, quod ille cum Ugheito aliusque uxoribus nepotem ex fratre Urbani v. — e Ludovicus filius Joannis, et frater Caroli v Regni Francorum, tum Governorator Occidentis, postea anno 1382 coronatus Rex Neapolitanus, anno 1384. — il Gausfredus de Vignolis ex Episcopo Caracassanensis factus Archiepiscopus Tolosanus anno 1361, ritu functus 10 Martii anno 1376. — e Petrus de Juge sive Judicis, Clementis vi ex sorore nepos, e Casaravigniano Archiepiscopo factus Narbonensis anno 1346, a Gregorio xi, cuius erat consobrinus, Cardinalis creatus anno 1375, anno sequente ritu functus. — l Hugo de Juge frater Archiepiscopi Narbonensis ordinatus circa an. 1350 e vici recessit anno 1371. De his et aliis Episcopis consule Galliam Christianam Summarthianorum — g Abbatia nobilissima in urbe Tolosana, cui tunc præerat Bernardus de Villamari. — h Est Simorru in diocesi Auscensi Ordinis S. Benedicti.

INSTRUMENTA AUTHENTICA TRANSLATIONIS.

Bulla, in qua continetur, quomodo Dominus Papa revocat sententiam latam contra Magistrum Ordinis Fratrum Predicatorum propter raptum Corporis divi Thomæ Aquinatis. Item ibidem, qualiter ordinat ut sacrum corpus ejus cum capite portetur ad conventum Tolosanum, et brachium conventui Parisiensi presentetur.

Urbanus Episcopus Servus Servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Copiosus in misericordia Dominus, et in cunctis operibus suis gloriosus, insufficientiæ nostræ universalis Ecclesiæ, Sponsæ suæ inelytæ, regimen pia digne committens, et collo debilitatis nostræ jugum imponens Apostolicæ servitutis; ad hoc solum exelsum nos conscendere voluit, ut libenter et solerter exequamur quæ ad divini nominis gloriam et honorem tendere dignos-

cantur; et tamquam de supremi vertice montis nostrum ad infirma reflectentes intuitum, quid singularum personarum Ecclesiasticarum commodis earumque statui conveniat, prospiciamus attentius; et qualiter inter ipsos, quorumlibet litigiorum vepribus radicitus amputatis, dilectio sincera permaneat, ac vigeat soliditas caritatis, solertius attendamus. Ad hoc enim vocati sumus a Domino, ad hoc nostros assidue diffundimus cogitatus, ad hoc nostri pectoris studia desideranter exponimus; et ut Sanctorum reliquie honorabiliter collocentur, et hujusmodi personarum Ecclesiasticarum status servetur pacificus, quietis ubertate lætetur, et dirigatur ad existentiam salutarem, sollicitudines libenter impendimus et labores. Dudum siquidem contra omnes et singulos, qui corpus S. Thomæ de Aquino, quod olim in monasterio Fossæ-novæ Cisterciensis Ordinis, Terracienensis diocesis quiescebat, de ipso monasterio receperant eorumque receptatores, fautores et defensores ad dilectorum filiorum Abbatum et Conventuum dicti monasterii instantiam varios processus, diversas excommunicationis, suspensionis et interdicti sententias et alias penas continentes, fecimus et etiam fieri concessimus. Cum autem, sicut fide dignorum relatione percipimus, ex processibus ipsis gravia scandala et magna pericula sequi, nisi celeri remedio succurramus, præsumantur similiter in futurum; nos processus ipsos et quidquid est eis, vel ab eis et concessionem predictam penitus revocamus, et eos haberi volumus penitus pro infectis, et insuper Christi fidelium devotionem adaugeri, et ipsorum fidelium animarum profectum, quæ ex subscriptis indubie provenire speramus, promovere salubriter intendentes; ac decens reputantes et congruum ut dictum corpus illius gloriosi Sancti, qui domo vixit Ordinis Fratrum Predicatorum Professor existens, tamquam Doctor egregius per sua perlicida ac salutifera documenta universalem illustravit Ecclesiam, eam decorando virtutibus et moribus informando, cum eisdem Fratribus collocetur, ex certa nostra scientia ad laudem Dei, exaltationem Ecclesiæ, fideliumque salutem tenore præsentium statuimus, et etiam ordinamus, quod corpus predictum ad domum dictorum Predicatorum Tolosan transferatur, et ibidem collocetur et honorabiliter perpetuo veneretur. Volumus autem, quod si Magistro ac Capitulo generali dicti Ordinis proxime celebrando placuerit, ejusdem corporis dextrum brachium, Priori et Fratribus domus dicti Ordinis Parisiensis ad decus et decorem totius studii Parisiensis, in quo idem Sanctus sua fecunda facundia, celestis irrigui gratia influente, Scripturarum ænigmata reseravit, solvit nodos, obscura dilucidavit, dubiaque declaravit ad devotionem fidelium adaugendam, transmittatur, et in ipsa domo honorifice perpetuis temporibus veneretur. Nulli ergo hominum omnino liceat hanc paginam nostræ revocationis, constitutionis, ordinationis et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et B. Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum apud Montem Flaseonem Balneo-regiensi diocesis x Kalendas Julii, Pontificatus nostri anno vi

Alia Bulla, per quam Dominus Papa scribit Domino Archiepiscopo Tolosano, Cancellario et Universitati, quod recipiant sanctum Corpus Divi Thomæ de Aquino cum veneratione, reverentia et honore, quibus poterunt, et per eandem Bullam approbat doctrinam S. Thomæ de Aquino.

Urbanus Episcopus Servus Servorum Dei, venerabili

D
EX BULLIS
APOSTOLICIS.

revocatur
sententia
excommuni-
cationis,

E

decernitur
corpus S. Tho-
mæ Tolosan
deferendum,

caput Parisiis,

F

Ob quietem
communiam,

EX BULLIS
APOSTOLICISprescribitur
corpus cum
veneratione
suscipi,et doctrinam
S. Thomæ
teneri.

A rabili Fratri Archiepiscopo Tolosano, et dilectis filiis Cancellario Ecclesiæ Tolosanæ, universisque Magistris ac Doctoribus, ceterisque Clericis et laicis in civitate ac provincia Tolosana commorantibus, salutem et Apostolicam benedictionem. Laudabilis Deus in Sanctis suis, in sui Majestate mirabilis, cujus ineffabilis altitudo prudentiæ nullis inclusa limitibus, nullis terminis comprehensa, recti censura judicii celestia pariter ac terrena disponit; etsi cunctos ejus ministros magnificet, altis decorat honoribus, et celestis efficiat beatitudinis possessores: illos tamen, ut digna dignis rependat, potioribus attollit insignis, dignitatum et præmiorum uberiori retributione prosequitur, quos digniores agnoscit, et commendat intensior excellentia meritorum. Sic et Alma Mater Ecclesia, ejus sacra vestigia insequens, et exemplo ducta laudabili (hæc universos in regnis celestibus constitutos studijs bonorare sollicitis non desistat, egregios tamen Doctores, per quorum perlucida et salutaria documenta eadem Ecclesia illustratur, virtutibusque et moribus informatur, libenter et solerter exequitur) quæ sunt Dei, præmissa delicta meditatione perlustrans, ad divini nominis honorem, gloriam et exaltationem

B Catholicæ fidei, salutemque fidelium rite censuit, meritoque providit eosdem in universali Ecclesia honorificentia potioris impendiis attollendos. Sane cum sacrum et venerabile Corpus B. Thomæ de Aquino Ordinis Fratrum Predicatorum sit de mandato nostro ad ecclesiam Fratrum Predicatorum Tolosanam de proximo transferendum, nos attendentes, quanta a Deo scientia dotatus, Ordinem Fratrum Predicatorum ac universalem Ecclesiam illustravit, ac B. Augustini vestigia insequens Ecclesiam eandem doctrinis et scientiis quamplurimis adornavit, volentesque præterea idem corpus speciali honorificentia attolli, Universitatem vestram requirimus et hortamur in Domino Jesu Christo, vobis nihilominus per Apostolica scripta mandantes, quatenus dictum corpus, cum ad partes easdem transferetur, benigne et honorifice suscipientes, ibique devote ac venerabiliter pertractantes, faciatis ab aliis, quantum in vobis est, cum delicta honorificentia ac devotione suscipi ac tractari. Volumus insuper et tenore presentium vobis injungimus, ut dicti B. Thomæ doctrinam, tanquam veridicam et Catholicam sectamini, eamque studatis totis viribus ampliare. Datum apud Montem-Flasconem 11 Kalendas Septembris, Pontificatus nostri anno vi.

C Instrumentum quomodo Domini Cardinales Morinensis et Viterbiensis de Ordine Minorum tradiderunt venerabili Helie, Magistro Ordinis Predicatorum, corpus et caput B. Thomæ de Aquino apud Tolosam deportanda, et ibidem in ecclesia Fratrum Predicatorum honorifice collocanda.

Universis presentes litteras inspecturis. Egidius miseratione divina titulo S. Martini in Montibus, et Marcus eadem miseratione titulo Sanctæ Præcedis Presbyteri Cardinales, salutem et presentibus fidem indulgentiam adhibere. Ad Universitatis vestre notitiam deducimus per presentes, quod cum hac die infra scripta, venerabilis Dominus Guillelmus de Lordato, Vicarius Ecclesiæ, de mandato et commissione Sanctissimi Patris et Domini nostri Urbani, divina providentia Papa Quinti, super hoc sibi facta, corpus et caput B. Thomæ de Aquino Ordinis Fratrum Predicatorum apud Montem-Flasconem ad palatium ejusdem Domini nostri Papæ reverenter, ut decuit, apportasset, et idem Dominus noster dicta

corpus et caput cum decenti reverentia recepisset, et ea ibidem in capella sua solemniter reponi fecisset; venerabilis Pater Frater Helias Raynundus, Magister Ordinis Fratrum Predicatorum, dicto Domino nostro humiliter supplicavit, quatenus, cum dictus Sanctus præfati Ordinis Professor extiterit, et ipsum Ordinem doctrina celeberrima multipliciter suo tempore illustravit: sibi et dicto Ordini de sua speciali gratia tantam gratiam facere dignaretur, quod dicti Sancti corpus, et caput eis traderet decenter et honorifice reservanda. Qui quidem Dominus noster dicti Fratris Helie supplicationibus inclinatus, mandavit nobis Cardinalibus supradictis oraculo vivæ vocis, quod nos ad suam capellam prædictam, in qua erant corpus et caput dicti Sancti, accederemus, et dicta corpus et caput dicto Fratri Helie realiter traderemus: sic tamen, quod idem Frater Helias in ecclesia Fratrum Predicatorum Tolosana collocaret, ibidem perpetuo adorassemus cum debitis, prout tanto Sancto convenit, reverentia et honore. Nos vero Cardinales prædicti, acceptis per nos clavibus capsarum, ubi reposita erant corpus et caput prædicta, juxta mandatum Apostolicum nobis factum, ad dictam capellam illico accedentes; associatis nobiscum et presentibus Notariis publicis et testibus infrascriptis, capsas aperimus supradictas. Et cum dictus Dominus Guillelmus electus Lucanus, ibi præsens firmissime assereret, quod in capsis prædictis erant sine fraude quacunque corpus et caput S. Thomæ prædicti, quæ dicto Domino nostro apportaverat, ut præfatur; et ipsa tam nos, quam alii, qui intererant, ibidem devote adorassemus, ut decet: nos dicto Fratri Helie ibidem præsentem, tam suo quam Fratri Predicatorum Ordini, tradidimus et realiter assignavimus corpus et caput prædicta, per ipsum ad conventum Tolosanum Ordinis Fratrum Predicatorum secundum mandatum Apostolicum deferenda et ibidem honorifice collocanda et perpetuis temporibus conservanda, prout superius est expressum. Quæ quidem corpus et caput idem Frater Helias, nomine quo supra et sub conditionibus supradictis, recepit humiliter et devote, ipsaque secum portavit; promittens bona fide, quod corpus et caput hujusmodi ad dictum conventum Tolosanum deferret, et ibidem secundum suam possibilitatem faceret, honorifice collocari, et perpetuo reservari cum debitis reverentia et honore, juxta et secundum mandatum Apostolicum, ut præmittitur, sibi factum, in quorum testimonium et fidem et certitudinem pleniorum præsentis litteras seu præsentis publicum instrumentum, per Notarios publicos infra scriptos subscribi et publicari mandavimus, nostrorumque sigillorum fecimus appensione muniri.

Acta, mandata, ordinata et executæ fecerunt omnia et singula supradicta apud Montem-Flasconem in locis prædictis anno a Nativitate Domini mcccxxviii, Indict. v die iv mensis Augusti, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri Domini Urbani, Divina providentia Papæ v prædicti, anno vi, presentibus Reverendis Patribus, Domino Archiepiscopo a Auxitanensi, Camerario Domini nostri Papæ; Domino Raynundo Abbate Fossionæ Ordinis Cisterciensis; nec non honorabilibus Comitibus, Dominis Neapolitane Comitæ Manopelli, et Domino Nicolao Comite Nolano, Comitatum existentium in confinibus Campaniæ et regni Siciliae, ac venerabili et religioso Fratre Guillelmo Romano, Ordinis Fratrum Predicatorum, Magistro sacri Palatii, et pluribus aliis personis tam Domini nostri prædicti; quam nostris familiaribus, testibus ad præmissa vocatis specialiter et rogatis.

Et me Jacobo de Solegiis, Clerico Tolosano, et publico auctoritate Apostolica Notario, qui præmissis

Corpus a
Cardinalibus
traditum Helie
Generali:a
legitimus
testibus ad
comprobatur.

A sis omnibus et singulis, dum modo agerentur et fierent præscripto per dictos Dominos Cardinales, una cum testibus supradictis et Notario infra scriptis, personaliter interfui : unde præsentibus sigillis dictorum Dominorum Cardinalium sigillatis, manu mea propria me scripsi, et consueto signo signavi, in fidem et testimonium omnium præmissorum vocatus et requisitus.

Et ego Joannes Mindren, Clericus Trecorensis diocesis, publicus auctoritate Apostolica Notarius, præmissis omnibus et singulis, dum sic, ut præmittitur, per dictos Dominos Cardinales fierent et agerentur, una cum prænomatis testibus præsens fui : unde præsentibus sigillis dictorum Dominorum Cardinalium sigillatis, manu mea propria subscripsi, et meo consueto signo signavi, in fidem et testimonium omnium præmissorum vocatus et requisitus.

Alia Bulla, qua prohibet Dominus noster Papa, ne Corpus aut Caput Divi Thomæ, aut aliquam partem eorundem aliquis extrahere presumat de ecclesia conventus Fratrum Prædicatorum Tolosana, postquam ibidem fuerint collocata, absque licentia etc. Et qui oppositum fecerit, sententiam excommunicationis, a qua non potest absolvi citra Papam, incurrat.

U rbanus Episcopus Servus Servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Alma Mater Ecclesia Jesu Christi vestigia insequens, Dei electos attollit honorificentia speciali, eorumque corpora veneratur et conservat, ut etiam a cunctis Christi fidelibus honorentur. Sane cum sacrum et venerabile corpus et caput B. Thomæ de Aquino Ordinis Prædicatorum sint de mandato nostro per dilectum filium Heliam Raymundum, Magistrum Ordinis antedicti ad ecclesiam Fratrum Prædicatorum Tolosanam de proximo transferenda, ibique perpetuo tenenda et conservanda, et cum omni reverentia extollenda; nos sacrilegorum audaciam volentes, qua possumus, industria refrænare, præsentium tenore omnibus et singulis Clericis Ecclesiasticisque personis, secularibus et regularibus, nec non quibuscunque laicis secularibusque personis, cujuscunque status vel conditionis existant, etiamsi Pontificali vel alia quolibet præfulgeant dignitate Ecclesiastica vel mundana, etiamsi de illa oporteret fieri expressam in præsentibus mentionem, districtius inhibemus, ne caput vel corpus aut ejusdem corporis vel capitis partem dicti B. Thomæ, postquam in dicta ecclesia fuerint debite et honorifice collocata, de conventu Tolosano extrahere vel exinde asportare absque licentia et assensu dilectorum filiorum Magistrorum, qui pro tempore fuerint, et Capituli generalis Fratrum dicti Ordinis, et Prioris et Conventus Tolosani præsumant. Nos enim, si quid secus actum vel attentatum fuerit, eo ipso viribus vacuumus; et nihilominus in omnes et singulos, qui caput aut corpus aut partem ipsorum dicti B. Thomæ, postquam translata seu collocata fuerint, ut præfertur, asportaverint, subripuerint seu amoverint de ecclesia supradicta, nec non in illi procurantes seu procurantibus dantes consilium, auxilium seu favorem, excommunicationis sententiam ferimus in his scriptis : non obstante si asportantibus, subripientibus seu amoventibus hujusmodi, vel quibusvis aliis, communiter vel divisim ab eadem sit Sede indultum, quod interdicti, suspendi et excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam et expressam et de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Nulli ergo hominum

omnino liceat banc paginam nostræ voluntatis et inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem Omnipotentis et BB. Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum apud Montem-Flasconem, ii Calendas Septembris, Pontificatus nostri anno vi.

a Auxitanensis sive Ansciensis in Novempopulania Archiepiscopus erat Arnaldus Aubert ab anno 1356, usque ad annum 1371.

MIRACULA

Facta meritis et intercessione Divi Thomæ Aquinatis, collecta per Fr. Raymundum Hugonis, Ordinis Fratrum Prædicatorum, conventus Brageriaci filium, sociumque Reverendissimi Patris Heliae Raymundi Tolosani ejusdem conventus filii, totiusque Prædicatorum Ordinis Magistri Generalis.

Extractu ex Codice MS ejusdem Hugonis de translatione sacrarum Reliquiarum Divi Thomæ ex Italia Tolosam, anno 1368, 28 Januarii per præfatum P. Heliam Raymundi Magistri Ord. Prædicatorum facta, in Bibliotheca Fratrum Prædicatorum Tolosæ asservata.

Narro rem mirabilem, per me visam, ad quam stupeo vehementer. Miles quidam, nomine Bertholinus Y salguerii, Magister hospitii civitatis Tolosanae, in extremo morbi positus, cum esset devotus sancto nostro Doctore et Ordini, oculos mentis ad Dominum erigens, Sanctumque cordialiter invocans, agonem suum Beatissimæ Virginis et speciei S. Thomæ commendabat. Sed cum nullum in eo signum vite appareret, quamvis medici ibi circumstantes aurum, gemmas pulveri-atas, ceteraque nature confortativa ac vite restaurativa ministrassent, jam per eosdem medicos penitus mortuus judicabatur. Pater vero et mater fratresque ejus personæ nobiles, et nos Fratres Ordinis, circumstantes tristes et dolentes de morte personæ notæ et devotæ, pro eo vivimus, commendantes ipsum B. Thomam, ita ut unus offerret imaginem de cera ad sui ipsius similitudinem pondere unius quintal, alius aliam, alter orationes, reliqui jejunia; omnes et singuli suo modo interpellantes, ut meritis S. Thomæ Aquinatis sanitatem recuperaret. Et ecce ultra spem. Nam emissis votis, statim vita, cujus nullum in eo signum permanerat, sensibilibus restauratur; et paulatim convalescit ita, ut omnes tam inopinatam sanitatis recuperationem mentis S. Thomæ indubitanter attribuerent.

2 Puella quadam annorum circiter duodecim, diocesis Tolosanae, loci de Murello, sic vexabatur a dæmone, ut ipsum mutam redderet, et sine cilio et potu vitam duceret. Parentes autem vexationem puellæ ferre non valentes, ad sacra corpora Orientis scilicet in civitate Auxiliorum vocati, ubi sanctum corpus illius Sancti residet, et beate Querubini in civitate Adrensi ac etiam plura loca ubi scilicet corpora Sanctorum pro talibus necessitatibus maxime venerari, puellam devote apportaverunt, et Novenas dierum, ut moris est patriæ, ut vigiliis et orationibus ibidem fecerunt. Deus autem summus, licet pius et misericors, eos pro tunc de salute puellæ non exaudivit, prævidens Deus per Sanctum suum Thomam de Aquino fore breviter exaudiendos : qui ad sepulcrum suum venerabile Tolosam venientes, et novenum illic dierum numerum devotius adimplentes, puella post lapsum brevius temporis meritis Sancti gloriosi a dæmonio liberatur, et suis membris

EX BULLIS
APOSTOLICIS

a
Sanatur
postquam in
extremo
moris pericu-
lo,

et demoniaca,

coluntur 1 et
22 Mail,

Corpus Tolosæ
servandum.

A bris debilitatis robur et perfecta sanitas restituitur, ac laus et honor ab ipsis Sancto redditur.

3. Quædam bona mulier de Murello, diœcesis Tolosanæ, vocata Algay Casut, fregit sibi dextrum genu : quæ cum a nullo medico remedium habere posset, et vir pro salute ejus plurimum expendisset, idem vir ejus vocavit eam Deo et Doctore Thomæ beatissimo, quod si ipsam ab illa genu fractione dignaretur curare, ad sepulcrum ejus honorandum Tolosæ mitteret. Quo voto emissio, intra duos dies virtute Sancti curam se invenit, et votum cum marito devotissime adimplevit.

4. Homo quidam Tolosanus cura nuper post portationem sacri corporis, in quodam horto deambularet, subito est correptus inflatione tibie dextræ, nesciens unde adveniret : quod tumens paulisper, et incipiendo a tibia tandem totum corpus occupavit. Qui nimis inde stupefactus, et sentiens se proxima morti appropinquare, nec haberet remedium, et videntes eum etiam pro mortuo haberent, timens mori subitaneo, S. Thomam corde invocavit, sperans ejus patrocinio adjuvari. Factum mirabile ! Nam voto emissio, quod ad sepulcrum ejus unam pedem de cera et unam candelam suæ longitudinis apparet, inflatio tumens, sicut subito ei venerat, ita subito evanuit meritis Sancti Dei.

5. Adolescens quidam, filius unicus matris suæ, et hæc vidua erat, tentatione diabolica a matre recedens, per quinquennium a tota terra Tolosæ profugus extitit. Quare cum pia mater videret se desolatam de perditione sui pueri, unici heredis et divitis, conductis hominibus ad diversas nationes misit celeriter, ut si aliquod ejus vestigium invenirent, diligenter insequerentur et reducerent. Cum vero sic sæpe quæsitus et minime inventus fuisset, vocit pia mater pro puero S. Thomæ, ut, si in vita puerum reciperet, unam imaginem ceream ad sui infantis similitudinem, pondere unius quintal, ad ejus sepulcrum adferret. Mira res ! Adest Sanctus matronæ devotioni ; nam inventum est, quod eodem die, qua mater votum fecerat, puer motus fuit ad arripendum iter suum versus matrem : quæ recepto puero salvo et incolebat, votum, quod emiserat, devote adimplevit.

6. Miles quidam, vocatus Dominus Ruterius de Bella forte in diœcesi Aggensiens tres graves infirmitates in manilla, pede et maxillis tantum patiebatur, ut sine adminiculo ambulare et vitæ necessaria sumere non valeret. Cum autem remediis medicis curari non posset, timens cum tantis doloribus vitam, qua vivebat, se semper ducturum, vocit Deo et S. Thomæ de Aquino, se consilia membra cerea coram suo sacro corpore Tolosanum apportaturum, qui meritis Confessoris ac Doctoris infra unum diem curatus perfecte extitit, et votum devotius solvit.

7. Crebrescentibus miraculis sancti Doctoris quædam mulier, vocata Maria Molinarina, loci de Sancta Gaveta, possessa fuit a demone per sex annos, quæ trimam Novenam faciens coram sancto corpore B. Quitetria, et alias Novenas coram corporibus Orientii et S. Pauli de Narbona, pro tunc tamen a Deo non meruit exaudiri. Verum confisa de beatissimo Doctoris Thomæ suffragio, intervallo unius horæ habito, dum seipsam sic delusam et molestatam cerneret, devotionem sancti Doctoris gerens interius, ab eo petivit humiliter liberari : quæ mox exaudita se sensit. Unde diabolus invocationem Sancti non sustinens, velut fumus evanuit, eam illius penitus relinquendo.

8. Cum sanctus Confessor cerneret mulierem quandam in partu laborantem, quæ more feminarum plurimum pateretur, et maxime ob vitam pueri,

quem obstetrices mortuum reputantes, volebant baptizare : tamen mulier pressuræ partus immemor, præ gaudio quod filium pepererat, licet tristis, quod infantuli spiritus tartarorum tenebras induerat, et cælesti gloria privabatur, virtute tamen S. Thomæ Confessoris et Doctoris eximii confortatur, promittens ei a porta nostræ ecclesiæ Tolosanæ usque ad ejus sepulcrum venerabile flexis genibus portare infantulum, si sibi eum redderet : qui per duas horas et amplius putabatur mortuus, vitæ redditur et sanitati, et baptismum suscipiens, mater postea votum, quod promiserat, Sancto persolvit.

9. Fuit Tolosæ filius cujusdam patris-familias, qui diu gravem infirmitatem patienter sustinens, ad horam tandem mortis ductus est, credens mori. Verum cum candela benedicta accenderetur, ut more fidelium ejus spiritus ad Dominum advolaret ; per lectum circumstantes amici et parentes, cum non appareret in eo signum vitæ, brevement ejus exitum expectabant ; emptoque sudario et aliis necessariis pro illius exequiis, ut spiritus, qui corpus relinquebat, iterum illud animaret, auxilium Sancti implorant, et statim ad votum ipsorum puer sanus factus est ex illa hora.

10. Paulo tempore elapso, postquam sacrosanctum corpus in dono Fratrum Prædicatorum Tolosæ, ubi nunc divina providente gratia jacet, repositum est, et jam ejus virtutes eximie circumquaque crebrescerent ; Joanna Danis, loci de Bello-monte, diœcesis Montis-albani, filiam suam quinque annorum, impotentem et inabilem ad gressum humanæ naturæ debitam, cum sic per lustrum illius temporis continuo non sine matris displicentia permansisset, Deo et S. Thomæ de Aquino eam vocit, qui suis devotis auxilium præstare dignatur. Quo facto in fide bona non hæsitans, sed ut confidens de Sancti juvenine, post duos dies more materno puellam accepit, et stare super pedes proprios vidit, et tertio die immediate sequenti per se sine quocumque adminiculo ambulavit.

11. Clericus quidam Caturicensis diœcesis cum una sarcina librorum in societate quorundam mercatorum patriæ in itinere se exposuit, ad studia Tolosana profecturus : dum autem iter agerent, cæcni quorundam latronum obviaverunt, qui in eos more ferocium irruerunt, mercatores in sui presentia depradantur, et diversis injuriis et ictibus molestant. Videns autem Clericus periculum bonorum temporalium, quin imo et corporis inminere, votum vocit Deo et S. Thomæ, quod, si contingeret ipsum et libros de manibus impiorum præservari, unum librum cereum certi ponderis daret, et devote suum sepulcrum, ut citius posset, visitaret. En magnum mirabile. Dum veniunt feroces, immitem ferocitatem deponunt et iracundiæ obliviscuntur, nec solum nocentium Clerico non inferunt, sed meritis sancti confessoris per associationem juvenem exhibuerunt.

12. Joanna uxor Joannis de Fargia, diœcesis Tolosanæ habuit infantulum, qui a duobus diebus ubera sugere non valuit, sed omnes eum videntes, ut mortuum reputaverunt : quæ affectuose Sanctum nostrum invocans, de salute pueri precabatur, et promittens sudarium infantis cum imagine cerea ponere ante sepulcrum sacri corporis, voto facto, et puer fugit ubera et convaleuit.

13. Religiosa quædam Canonissarum S. Saturnini Tolosæ, quæ ex corrupto sanguine inflatam contraxit, quæ magis ac magis excrescens, tandem ei visum penitus auferre videbatur : quæ utens medicamine de consilio peritissimorum medicorum, sed incidens in infirmitatem suam est amplius solito in facie deformata : ad Sancti intercessionem recur-

rens

AUCTORE
RASMUSIO
HUGONIS
EX MSS.
curantur genu
fractionem,

et tibia infla-
ta

puer amissus
recipitur :

deprelluntur
scilicet morbi :

liberatur
eurguineum :

resuscitatus
puerulus,
mortuus
natus :

visus mori
subito sana-
tur :

gressus con-
fertur :

Clericus a
periculo lutro-
num eripitur :

curantur
morbus infla-
tus,

inflatura
faciei,

A rens, statim sublevator, et in testimonium gratitudinis ad sepulcrum Sancti accedens, caput cereum appendit, ex quo tempore omnino liberata permansit.

malum
manulæ.

14 Mulier de Murello ita mamilla infirmitate detinebatur ut quasi insensatam redderet, nec ullum remedium ferre valeret : considerans vir utem S. Thomæ super similes languidos, ad ipsum voto recurrit, quæ statim ex hora curatur.

cæcitas,

15 Mulier Tolosana sex annis obscuritate visus laborans, et tandem cæca penitus effecta, cum multiplices adhibuisset medicos, et plurima remedia nec inde ullatenus consolaretur, mox firma fide Sanctum invocans, visus ei restituitur.

fractura
brachii.

16 Puer Tolosanus cum de alto solio in profundum gurgissset, et accurrentes parentes ejus cum fracto brachio et mortui proximum cernerent; post paullulum invocans S. Thomam pro puero, vitæ et incolunitati restituitur.

corrosuræ
tibiæ.

17 Civis quidam Tolosanus cum per quatuor annos integros infirmitatem tibiæ turpiter corrodentem passus esset, votum vovens Deo et S. Thomæ, ut primum exolvit, perfecte curatus extitit.

apostema,

18 Juvenis quidam cum in una tibiæ apostemate, communi vocabulo Bosse, detineretur, sic ut non solum gressum perderet, sed et toto corpore langueret, ut mater etiam de vitæ ejus desperaret; findens preces ad sanctum Doctorem pro filio, ex hora incepit convalescere, et post breve tempus totaliter sanitati restituitur.

gravis infirmitas,

19 Abbatissa quædam Eremitarum S. Augustini, cum per annum et amplius infirmitatem suam pateretur, et diversis, ut asseruit, remediis adhibitis nullatenus alleviaretur, quin imo vix jam amplius sensus compos existeret; considerans apud se S. Thomæ virtutem super male habentes, cum jam multa alia vota emisisset, nec profecisset, jam vovit S. Thomæ, se allaturam nudis pedibus ad sepulcrum candelam et figuram capitis ceream : quod non citius præstitit, quam sanitatem consecuta est.

ignis sacer in
manu,

20 Soror quædam Eremitarum Ordinis S. Augustini, cum in manu et pollice morbum corrosivum pateretur, et vi morbi digitus ejus cum manu consumeretur, et post vota emissæ ad SS. Martialem et Antonium, quorum morbus dicebatur, sanitatem non recuperasset; convertens se ad S. Thomam Aquinatem, et humiliter petens ejus intercessionem liberari, statim ab infirmitate et horribili plaga, qua laborabat, protinus liberatur.

podagra,

C 21 Vir quidam, Joannes nomine, ex partibus Tolosanis cum jam diu inflaturam in membris suis pateretur, et podagra ingravescente restrictione nervorum in tibiis deformis efficeretur, post multa alia aliis Sanctis vota emissæ, ad S. Thomam Aquinatem se convertens, et duas tibiæ cereas coram sepulcro ejus apportans, statim liberatur.

cæcitas,

22 Vir quidam, nomine Arnaldus, cum per quinquennium lumine oculorum privatus esset, morbum suum patienter ferens, voto suo emissæ beatissimæ Virginis et S. Thomæ, visum statim recepit; et ceram, ut promiserat, sui vultus imagine insignitam, ad sepulcrum sancti Doctoris gratias agendo portavit.

vulnera
lethalia,

23 Vir quidam Tolosanus optime notæ, Raymundus nomine, compatiens famulo suo multis vulneribus lethaliter vulnerato, et cernens quod illa sua emitteret, nec spes vitæ ultra esset, ipsum Deo, beatissimæ Virginis, Sanctoque Doctori devovit : qui intra biduum sanitatem est adeptus, et ambo nudis pedibus simul incedentes et gratias agentes, promissa donaria duarum candelarum ad sepulcrum Sancti obtulerunt.

curagra,

24 Civis quidam Tolosanus, Rogerius nomine, per

biennium in dextro brachio et manu Chiragra laborans, et remedium nullum inveniens, emissæ voto ad S. Thomam Aquinatem, est sanitati restitutus, et brachium cereum ad sepulcrum Sancti in gratiarum actionem exhibuit.

D
ACUTORE
PACHYDOR
TULGOMIS
EXMISS

lethalis
morbus,

25 Cum Dominus quidam Romæ natus, miles professione, filiam suam parvulam sic cerneret regitantem, ut exanimum et frigidum quasi lapidem sentiret; facto voto per matrem Deo et S. Thomæ, sanata fuit. Quæ de mane cum sudario nec non cum candelâ cerea, ut promiserat, ad sepulcrum accessit.

podagra,

26 Mulier quædam nobilis podagra laborans, cum apud Dominam Ducissam Andegaviæ moraretur Tolosæ, et præ tanto dolore pedum incedere non valeret, et Domine sue obsequi; emissæ voto, sanata est, et ad sepulcrum S. Thomæ Aquinatis cum cerea tibia offerenda accessit.

b
dolor lateris,

27 Raynaldus Joly, civis Tolosanus, b Fulcarius Illustrissimi Principis Ducis Andegaviæ, percussus inopinato dolore lateris dextri diebus quatuor taliter, quod perceptus Ecclesiæ Sacramentis, quiete, somno et perceptione quorumcumque alimenterum privatus, vicinam mortem expectari; emissæ voto ad Sanctum, statim sanitatem recepit, imaginem ceream cum gratiarum actione ad sepulcrum S. Thomæ Aquinatis appendit.

mor et capitis,

28 Cum quidam Gallus Tolosanus per biennium dolore tibiæ laboraret, et gravem capitis perturbationem pateretur, ita quod lectum solito majorem sibi elegisset ad cubandum, vovens se devotus S. Thomæ Aquinati, juxta quod ipsemet in conscientia deposuit, intra dimidium horæ levamen sensit, et ex toto sanatus, quæ voverat, continuo persolvit.

item capitis

29 Homo quidam biennio dolorem capitis passus, nec sanitatem aliter inveniens, emissæ voto ad S. Thomam Aquinatem, curatus extitit, et votum gratiarum actione persolvit.

lethalis morbus,

30 Mater filiæ, nomine Stephanæ de Nogareto, cujus pater Doctor erat Tolosanus, ad mortem infirmatæ, non prius eam cum devotione Sancto commendavit, quam quasi omnino curatam vidit, et ea perfecte roborata imaginem, quam voverat, cum gratiarum actione obtulit.

dolor oculi

31 Vir quidam adeo patiebatur in oculo, quod in eo omnino nihil videret : qui se vovens S. Thomæ Aquinati cito sanatus est, et faciem ceream, quam promisit, obtulit.

et ab eo,

32 Item juvenis quidam Tolosæ dolore tibiæ ita correptus, ut in quatuor locis perforaretur, per annum expectans, nec sanari valens, vovit S. Thomæ Aquinati, et statim sanatur.

F
lethalis morbus,

33 Item puer quidam a quatrinduo in extasi positus, ita ut non cognosceretur utrum mortuus esset aut sopitus, recommendatus S. Thomæ Aquinati, cepit sensibilibiter convalescere, et ceream imaginem, quam promiserant ejus parentes et amici, exhibuerunt.

altus,

34 Item mulier quædam, Franca nomine, quæ Tolosæ morabatur, parvulam habebat in singulis inguinibus, et etiam ascillis singulis glandulas sive bossas habentem : quæ cum responsam haberet a medicis magnam quid fore, si per unam horam puer ille vivere posset, vovit eum Deo et Beatæ Virginis et sancto Confessori, statimque die sequenti receptus est puer sanus et integer.

cæcitas,

35 Item alia mulier etiam Tolosana, uxor Domini de S. Joanne, filium habens, qui cadendo in ignem visum per octo dies amiserat, et vocatis medicis nihil proficiens, una cum patre pueri vovit eum S. Thomæ, et continue sanatus est.

dolor auris et
maxillæ,

36 Item Frater Petrus de Libeto provincie Provincie, Ordinis nostri Barbalatensis, ita per triiduum in aure et maxilla sinistris vexabatur, ut os aperire

A aperire non valeret, facto voto ad S. Thomam Aquinatem, sanatur.

37 Item juvenis quidam Tolosanus per annos quatuor in tibia vexatus est, adeo ut fastorem ejus omnes astantes vix ferre possent, post expensas quadraginta florenos pro remedio, vovit se devotius S. Thomæ, ac mox visibiliter curatus est, et tibiam ceream Sancto dedit.

38 Guillelmus Bernerius filiam, quam in extremis laborantem habebat, ipsam commendans S. Thomæ Aquinati, brevi sanam recuperavit, votumque sudarii eum duobus candelis pondere sex librarum persolvit.

39 Item mulier quedam, Nitatrix nomine, de Monte-Olivo Tolosæ, gutturis horribili fatigata dolore, nec loqui valens nec salivam deglutire, morti propinqua, ut videbatur; voto emisso ad S. Thomam Aquinatem, sanitatis beneficium citius impetravit.

40 Item vir quidam, Vitalis nomine, de Saxis, toto corpore agrotans, et se sustinere non valeus, vovit se S. Thomæ Aquinati; quo facto, perfectissime curatus est, et corpus sacrum cum duobus tibiis cereis gratis agendo visitavit.

B 41 Item Pastor quidam fractam habens adeo manum, quod ea nullatenus utebatur, cum remedium aliter non haberet, emisso ad Sanctum voto, movere manum statim cepit: et curatus sanctas Reliquias, unam manum ceream offerens, sicut promiserat, adoravit.

42 Item Joannes Pisani de Valentia, mercator de Cathalonia, cum a festo S. Saturnini martyris usque ad festum SS. Tiburtii et Valeriani pelibus infirmus teneretur, aliis remediis frustra adhibitis, Divo Thomæ Aquinati commendatus, intra tribulum sanatur.

43 Item puer quidam de Alto-grado, recens crotatus, et quinque diebus toto corpore impotens effectus, ut primum cum parentes S. Thomæ vovissent, postmodum curatum et sanatum invenerunt.

44 Item Frater Joannes de Fabrica, conventus Rivorum Ordinis nostri, cum per triennium fuisset graviter passus in tibiis, post tres dies, voto emisso ad S. Thomam, curatus est.

45 Item puer quidem, filius Joannis de Garriguis, cum de alto loco curruisset, et inde faciem inflatam et deturpatam haberet, ut nec remere valeret, vovit cum ipsius genitrix S. Thomæ: quo facto, puer statim oculos aperiens, brevi postea sanatus est.

C 46 Item juvenis quidam, dictus Stephanus de Sarlat, cum ita graviter in dextro latere simul et in stomacho pateretur, ut et loquelam et omnem motum jam amisisset; facto ad Sanctum voto, statim curatus est, et votum, ut promisit, adimplevit.

47 Item Frater quidam, nomine Bernardus de Urbina, sacre Theologie professor, de provincia Provincie, gravi et subita infortitudine detentus, voto emisso erga S. Doctorem, certum patrimonium fabricæ ipsius tunc venerandi promittens, mira res! protinus est pristinae sanitati restitutus, quodque promiserat, devote persolvit.

48 Item anno ipso, quo corpus S. Thomæ de partibus Campaniæ, ordinante Domino Papa Urbano Quinto hujus nominis, fuit per diligentiam venerabilis Patris Fratris Hobbæ, Magistri Ordinis, Tolosam translatum, a Rex Portugaliæ Dominum Joannem de Cardalico Archiepiscopum Braccarensem, quæ civitas tunc erat de regno Portugaliæ, in strictissimo carcere detinebat: quia noverat manum dedisse Fratri suo Henrico in expulsiōe sua de regno, quæ facta fuerat paulo ante. Numquam autem prece aut pretio flecti potuit, ut ipsum liberum dimitteret: quin imo ad hoc, ut in languore viveret, et misere

moretur, per singulos dies eum crudeliter pœnis D variis affectum torquebat. Contigit autem illis diebus Officiales dicti Archiepiscopi nuntium quemdam Romanum mittere, qui per Tolosam iter faciens, comperto quod ibidem Deus multis opem ferret meritis S. Thomæ, eidem Sancto liberationem sui Domini commendavit. Profectus igitur Romanum, cum multo tempore in via fuisset, die tertia postquam illuc pervenerat, rumores certos de illius liberatione audivit, et post iterum Roma reversus, imaginem ceream in effigie Archiepiscopi, sicut sponderat, ad sanctas reliquias appendit. Ab eodem autem animadversum est, quod illa eadem die, qua Tolosam primo appulit, et pro dicto Archiepiscopo S. Thomas fuerat ab ipso invocatus, ipse Archiepiscopus sine humano consilio in Hispania fuerat a carcere liberatus.

49 Item puer unus Sebaliæ, uxoris Bernardi sarroris Tolosani, gravissimo morbo decumbens, tandem privatus omni officio sensuum, mortuus reputatur: totum enim corpus ejus lethali jam frigore pene congelatum subsecutus vel saltem vicinæ mortis præferebat indicium. Cuique jam in sudario ad sepeliendum, ut mos est, explicaretur, facto voto ab ejus matre pro salute pueri ad Dei Sanctum, puer oculos statim aperuit, et mater eundem, ab ipsis mortis januis revocatum, præter omnium spem incolumem mox recepit.

50 Item quedam mulier, dicta Jacoba, uxor Petri de Capdenaco, Tolosam et auri fabri, cum filiolarum quandam ætatis unius anni vel circiter, per nutricis incuriam in ignem collapsam, ob hoc et facie usque ad consumptionem nasi et genarum adustam, et oculis orbata videret, et maternis visceribus super prole sic deformata commotis, irremediabiliter doleret; audiens quoniam meritis S. Thomæ Aquinatis miserator et misericors Dominus multis miseris opem ferret, devotione qua potuit, ad Sanctum se convertit, et de portando dictam parvulam ad sepulcrum ejusdem Sancti cum facie una cerea fecit votum: moxque filiar sue visus redditur, et post dies paucos facies deformis ad integritatem pristinam, ignis vestigis nullis extantibus, reformatur.

51 Item mulier quedam paupercula, in una mammillarum suarum habens apostema, et fistulam cum duobus foraminibus, a quibus fetida valde sanies diffuebat, gravi admodum affligebatur languore: hanc quoque ad invocationem B. Thomæ, Dei Salvatoris nostri pietas continuo liberavit.

F 52 Item homo quidam cum ex casu de solario satis alto rupturam tibiæ passus esset, invocavit in suum auxilium opem Sancti, et brevi curatus est, et votum, sicut promiserat, adimplevit.

53 Item Dominus quidam Bernardus, monachus S. Benedicti ecclesiæ de Aurata, chiragram graviter patiebatur, ita ut ad omnia officia manuum esset inhabilis: jam in collo et ventre horribilem inflationem haberet, invocatus Sanctum, membris omnibus incolumis redditur.

54 Item Raymunda, uxor Grimaldi de Laysano, parochiæ S. Saturnini Tolosæ, parvulum filium suum, cuius superius labium naso sic adhererat, ut visu monstruosus videretur et reputaretur insanabilis, ipsum Sancto commendans, vultu sanum et integrum recuperavit.

55 Tandem ipsa die, qua S. Thomæ Aquinatis corpus cum capite fuit Tolosæ collocatum, quidam Guillelmus de Sansa archiepiscopus, cum per quindecim dies in lecto omnibus membris contractis et omni remedio destitutus jaceret, adinveniente uxore, ad S. Thomæ auxilium majori devotione, qua potuit, se convertit: et ecce statim, ut votum vovit, sanitati restitutus surrexit, et votum persolvit.

a Priora 30 miracula habebant titulos adjunctos, qui in aliis deerant

AUCTORE
RAYMUNDO
HUGONIS.
EX MSS.
et MSS.

morbus lethalis,

iterum,

alia infirmitas,

fracta manus.

pedum infirmitas

c
impotentia,

tibiæ fractum,

facies inflata,

dolor lateris et stomachi.

gravis infirmitas,

Archiepiscopo Braccarensi liberatur,

id e

morbus lethalis,

facies perusta,

apostema mammillæ,

F
ruptura tibiæ,

chiragra,

labium naso adherens,

membrorum contractio.

A *decrant, ulro ob conformatem a nobis omisso: subinde etiam nomine ex talibus ad textum transiit. — b* Sen Falconarius Franciscus Fauquier, aucupii praefectus. — c *Ex Francisco participio tortu, id est, curvus a iudice torquere incurcare. — d* Hic est Petrus Rfa, qui Alphonsus IV patri suo, mense Maio anni 1357 mortuus successit, et regnavit annis 10, menses 7, dies 8, vita sanctus vi Idus Januarii anni 1368, quoniam scriptores praecedentem eorum, anno a Paschale inchoato. — e *De Joanne Archiepiscopo episcopo captivitate et fuga agit Rodericus de Cuius 2 parte historiae Episcoporum Braccarensem cap. 35 archiepiscopus ante fuisse Episcopum Dresem, et fuga elapsus abbat in Gallia factus Patricecho Alexandrinus, et post mortem supra dicti Guisfredi de Vagolis ab anno 1376 usque ad annum 1390 fuit Administrator praepositus ecclesiae Tolosane.*

ALIA HISTORIA TRANSLATIONIS CORPORIS S. THOMAE.

Ex MS. Vaticano et Mediolanensi.

Exultemus in Domino, dilectissimi, et spirituali jucunditate laetemur quia B. Thomae de Aquino translationis gloria recolitur: magna quippe Praedicatorum Ordini est allata jucunditas, cum thesauro suo in alieno retento inde proprias divitias reportavit. Cum enim longo temporis spatio, ille est annis LXXV, fluentibus ab anno Dominicae Incarnationis MCCXXXII, quodictus Doctor ex hac luce migraverat, ejus venerabile corpus in Terracinae Campaniae monasterio Fossae-novae Cisterciensis Orlinis sub deposito jacuisset, divina desuper inspectante justitia, ad ipsum Praedicatorum Ordinem est reductum: ut illud Prophetici compleretur elegium: Haec requies mea in seculum seculi. Per seculum jubileum continens quinquagenarium: per medium seculi medium jubilei, quod in septuagesimam quintam pergit numerum prophetali spiritu a sancto Doctore praefixum. Hoc autem tempore divina dispositione completo, vergente anno Domini MCCCLIX, quidam in castris Piperni potentia fretus, cui ad fovendas inimicitias, quas gerebat, cum propriae non suppetere facultates, cogitavit ex raptu sacri corporis, profanae venditioni vel pignori illud exponendi sacrilegis acervare divitias. Cogitavit nec perfecit, quia nescit Divina justitia praesidium prestare facinori, nec de Sanctorum reliquiis sanguineas nutrire discordias. Non latuit tamen sacra profanitas virum inclytum, de Fundorum Comitibus, virtutibus honoratum et nomine. Hic cogitantia scelerata praeveniens, divino directus ingenio, astante ipsius monasterii Abbate, cum venerabili Fundensi Episcopo Leonardo corpus sacrum mirabili fragrantia redolens, de loco ubi jacebat assumpsit, et in civitate Fundorum, ejus Dominus ipse erat, in proprio palatio honorifice collocavit: tam pretiosum thesaurum sub diligenti custodia ab incurso raptoris et hostium servaturus.

2 Non defecit tamen interim divina approbationis ostensio, nec sancti Doctoris manifestatio se negavit. Nobilissimus enim matronis, Jacobae videlicet inelyte Comitissae, matri siquidem Comitis Honorati, insuper et devotissime matri ejusdem Fundensis Episcopi juxta thecam sacri corporis vigilantibus, et mutuo conferentibus, ait, quod ibi ab eis venerabatur, S. Thomae de Aquino verum corpus existeret, praefatus Doctor eandem clara visione certicans, velut ex theca progrediens, et huc illucque perambulans, se patenter ostendens in habitu sui Ordinis, laeta facie in castitibus, aperta ostensione monstravit: moxque in loculum, unde exierat, se recepit. Non diu mansit incognitum tam grande mysterium, Deo desuper revelante prodigiis, et sancti Doctore frequenter in somnis, et tandem, ut praefertur clara se visione monstrante. Res gesta volat in publicum: ad Serenissimum Ludovicum Siciliam Regem repente fama perducitur: qui pluribus collectis Episcopis, militibus, et sacrae Scripturae Doctoribus, eos cum sollemnissimo apparatu destinavit ad Comitem, mu-

Martin T. I.

nera grandia et pretia pretiosa promittens, si regno suo corpus Sacratissimum largiretur. Addidit etiam justum fore, ut regnum ejus sumeret ex Doctoris praesentia gloriam, eo potissimum illorum regnante superstite, quorum eadem stirps clarissima fuerat, inelytaeque progemes. Regum videlicet et Comitum Aquinorum. Non amavit Comes Regi, indignum vehementer existimans, propriam exspoliare patriam thesauro tam inelyto, et lucri temporalis obtento, dono tam mirifico terrenas preferre divitias. Metuens autem contra se regiam concitare potentiam, corpus sacrum illud, unde tulerat, occulte recondidit: opportunum tempus expectans, quo ipsam in civitatem suam Fundorum denno reportaret.

3 Post non multum temporis praefatus Comes conceptum mentis firmo corde revolvens, divino directus consilio, et Fratrum Praedicatorum precibus et oratu, ad praefatum monasterium simulata necessitate perrexit: ibique pernocians, sacrum corpus concessa divinitus opportunitate recepit, et in sua civitate iterum secum tulit. Fuit haec nota venerabili Patri Fratri Hebrae, Praedicatorum Ordinis tunc Magistro, magnae fidei ferventisque zeli et firmae constantiae viri: qui Romam postea venit, ubi sanctae memoriae Urbanus Papa Quintus cum sua curia residebat. Hic captata benevolentia Comitis Honorati, qui etiam tunc Romam ob negotia Communitatis accesserat, ab eodem pretiosum thesaurum sacri corporis non minus quam supplici postulacione petivit. Quid multa? Non defraudavit Dominus mentem ejus, sed post crebra colloquia Comes ille magnificens, et justae implevit debitum, et devoti Patris exaudiri affectum: sacrum videlicet Doctoris corpus eadem Patri et Fratrum Praedicatorum Ordini tribuens, et irrevocabili restitutione concedens. Sic, dilectissimi, ab Aegyptiis pretiosus valor exigitur, sicut gemma diu letens et perdita acervo lumine reperitur, sic ossa Joseph ad suum populum reducuntur. Fuit attamen sacratissimum corpus repositum et locatum in conventu Fundensi Fratrum Praedicatorum anno Domini MCCCLXVI Idibus Februarii, Pontificatus beatissimi Urbani Papae quinti anno vi, ubi mensibus quatuor solummodo requievit.

4 Non est autem silentio transcendendum, quod ad ad rei certificationem et Sancti sui gloriam Dominus dignatus est ostendere. Cum enim sacrum corpus Fratribus Praedicatoribus redderetur, religiosus vir Frater Raymundus, praefati Magistri Ordinis socius et semper adjunctus, pro zelantis ductuabat: gravis etenim cordi ejus ingerebatur angustia, et torquebatur haesitatione mirabili spiritus ejus, ne succederet pro veritate delusio, et pro Doctoris corpore aliud traderetur. Haec autem sunt opera tua Deus, sicut Apostolum tuum haesitare permixisti, ut, cum dubitans tetigit vulnera, resurrectionis solidaret argumenta. Sequentem igitur noctem Frater dedit insonnem, agonizans in certamine spiritus sui, donec surgentis auroris effluente diluente, ad ecclesiam se conduxit, certissimum utque veritatis oraculum. Concitatus itaque in corpore totis spiritibus, et membris onibus quodam qua i stupore concussis, huc et illuc per ecclesiam non tam discurrerebatur quam potius ferebatur: tandem prostratus in medio ecclesiae, coram Crucis stetit aliquandiu vehementer afflictus. Et ecce subito inopinata mentis insurgente letitia, oculos elevans ad insignem Crucis fixi, vidit inter se et praefatum imaginem, pulchra specie vultuque decore in Praedicatorum habitu elevatum in aere, et se grato respicientem intutu, sanctum prae se astare Doctorem: ejus gratum o delectatus aspectu, tanto cordis recreatus est gaudio, ut non praesentis peregrinationis visa fuerit illa fruitio, sed futura potius

*referitur
Fondam-
nam.*

*illorum Fundos
transfertur,*

E

*donatur Gene-
rali et Ordini
Praedicatorum,*

*reponitur in
hunc con-
ventu*

*Raymundo
Magistro dubi-
tanti de veri-
tate corporis,*

*S. Thomas
a parentis*

A glorie quasi quædam prægustatio videretur : sique factum est, ut discedens ab ejus oculis apparitio, et sancti Doctoris aspectus omnem penitus scrupulum dubietatis abduxerit.

B Interea præfati monasterii Abbas et monachi, sublatis corporis non ferentes injuriam, Romam properant, et Romanum Pontificem Urbanum Quintum magnis clamoribus implent, pulsant plurimos, concitant universos, et totam fere curiam clamorosa improbitate conturbant. Concurrent undique Fratres Cistercienses, et velut de temerata justitia ac illegas vociferantes injurias, ad pedes Apostolicos se infestant advolvunt. Coniecti audiunt, et mirantur, et quia non penetrant divinæ providentiæ adiutum, quasi ad gravis injustitiæ commoventur excessum. Sed quare ista? Tu Deus nosti, qui cuncta disponis : sic latentem veritatem producis in lucem, sic secreta mysteria mira sapientia prodas, sic alto consilio impugnatrices gratiæ latentis muneris constitutus esse præcones. Tunc enim haudis prædicant mysterium, cum impugnant, et quod ipsis tacentibus mansisset longo tempore dubium, cunctis nunc extat eorum oppugnatione præclarum. Sic Pharaos prædicat Israel, cum affligit : sic nimirum Herodes extollit parvulos, cum occidit. Talibus perstreperantibus audientique querelis, tantis allegatis impatenter injuriis, non parum stupet Romanus Pontifex et turbatur : dum enim putat solum hoc humanitus gestum, vehementer exhorret cum indignatione commissum. Jam Magister Ordinis Prædicatorum Fratrum non procedit in publicum, nec ejusdem Pontificis audet adire conspectum : trahitur a diversis in diversa judicium, et dum singulis clauditur celeste mysterium, divinæ providentiæ intimatur arcanum. Nullus pro ipso excusator admittitur, nullus repellitur execrator. Sumunt monachi de criminatione fiduciam, et tanto se unusquisque audacior ingerit, quanto Apostolicis auribus graviora proponit. Quid multa? Hæc omnia occulte, Deus, gerebas, ut tuum, non hominum, opus, et te agente intelligatur obtentum, cum censebatur ab omnibus desperatum. Scriptum est enim : Cor Regis in manu Domini, et quocumque voluerit inclinabit illud. Pluribus igitur excursis in hac contentione diebus, mutatur divinitus mens repente Pontificis, et dum in venerabilem Heliam funestum trepidabatur exitum, in se melius natum comperit Apostolicæ exauditionis affectum.

C Cum in festo Corporis Christi anno Domini MCCCLXXIII sacra sollemnia agerentur curam eodem Urbano, et cunctis Romano Ecclesiæ Cardinalibus illustribusque Comitibus Nolano et Monopolitanis, aliisque quam pluribus de genere S. Thomæ, nec non multis Principibus et Baronibus exortus est sermo, fidei et efficaci sermone comprobatus, quod sanctus Doctor totum ejusdem sollemnitatis officium, sub Urbano Quarto composuit : quod non tam humano ingenio, quam divina inspiratione dictavit. Accubantibus ergo cunctis, et una voce decipientibus : Dignum esse in manus recompensationis ab Urbano successore pensari, quod devotus Pater Helias in vicem spiritualis præmii postulabat : Dei præsentibus operante virtute, eidem astanti, non indefessa constanti, et per ipsam Prædicatorum Ordinem, cuius erat sacrum doctoris corpus, illud beatissimæ annuæ divinum organum, gratiosa atque perpetua largitione donavit. Vox omnium surgit in laudes, et Deo redduntur a cunctis gratiarum debite actiones. Mirum in his Dei opus ostenditur, et tanto magis, quanto amplius cogitur. Rediit Prædicatorum Magister in crastinum : et dum pro accepto munere reddit gratias, insperatum sibi audit latitanti geminari. Ecce, inquit Urbanus, tibi tuoque Ordini reddidi sacrum corpus, sed ne tanti Doctoris caput a

corpore sit divisum, ipsius tibi caput, celestis utique sapientiæ gazophylacium, Apostolica auctoritate concedo, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Moxque ab omnibus altis vocibus responsum est, Amen.

7 Festinant ergo nuntii Apostolici cum litteris et sententiis Papalibus ad Civitatem Fundorum castrumque Piperni, in quibus sacri corporis et capitis reliquiae servabantur : inde in Montem-Flasconis ad eundem Urbanum Pontificem deferuntur. Divino autem disponente consilio, mandato ipsius Urbani ad civitatem Tolosæ, pluribus coruscando miraculis, sacratissimum corpus et caput de Italia sunt translata. Non est autem nostrum brevi posse sermone referre, quo modo in tanti receptione thesauri, assistente illustri Principe Lodovico Andagavie, fratre videlicet Regis Franciæ, et quampluribus Archiepiscopis, et Episcopis, universo insuper Clero ac innumerabili populo, qui centum quinquaginta milium extitisse refertur, accensis luminibus, decem milibus ardentibus cereis, et tota non immerito commota lætitiis ipsa civitate, Tolosæ in domo Fratrum Prædicatorum sui Ordinis ineflabili sunt cum honore locata anno Domini, MCCCLXXIII, Pontificatus ejusdem Domini Urbani Papæ Quinti anno VII. Extant quoque per singula de prædictis litteris Apostolicæ et publicæ Instrumenta, juramentis et testimoniis vallata sollemnibus. Scripsit autem præfatus Urbanus Litteras Apostolicas studio Tolosano, sancti Doctoris extollens gloriam, et approbans Apostolicæ auctoritatis doctrinam.

9 Qualiter autem sacratissimum ejus brachium, de ejusdem mandato Pontificis Parisius est translatum, et quanta devotione susceptum, quæ littera, quæ lingua sufficienter edixerit? Ipsum enim Illustrissimus Carolus Francorum Rex flexis genibus a Magistro Prædicatorum reverenter accepit, atque a Belluacensi Romane Ecclesiæ Cardinali servandum detulit. Sic comitantibus Archiepiscopis duobus, Episcopis quampluribus, universoque Clero tribusque a Regis cunctisque regalibus Ducibus atque Comitibus multis, omnique populo civitatis ipso die edicto Regio festinanti, ad domum Fratrum Prædicatorum, omnes nimirum exultantes divinis laudibus, pervenerunt : ibique oblati magnis auri et argenti muneribus, aliisque diversorum generum regalibus ornamentis, ipsum pretiosissimum Doctoris brachium Rex inelytus collocavit : super quibus omnibus benedictus Deus in secula seculorum. Amen.

a Hæc incipit MS. Medulanense Ambrosii Taghi, in quo plurima ex prælo relatiæ erant inserta, alio a nobis omisa. — b Iam nobis unum a Januam in medio annis est annus 1368. — c Inchoatus de Romano cardinalis anno 1360 Episcopus Belluacensis, creatus Cardinalis anno 1368, mortuus an. 1373. — d Fuerunt hæc Regina, Joanna uxor Caroli V Regis, Joannæ hujus norena, filiam Philippæ Valenti, avi dicti Caroli, quæ traditur ut unum 1368 exisse.

BREVIS NARRATIO

Brachii S. Thomæ in Conventu Parisiensi depositi.

Ex codice MS. Ambrosii Taghi.

Amo eodem MCCCLIX, die xiii Julii collocatum fuit brachium sancti Doctoris in conventu Parisiensi Ordinis Prædicatorum hoc modo. Nam congregata universa multitudo Cleri et populi, una cum illustri Carolo, Francorum Rege, uno Cardinali et duobus Archiepiscopis, sex Episcopis, tribus Abbatibus, Duce Burgundiæ ipsius Domini Regis fratre, tribus Comitibus et tribus Reginis aliisque Dominibus regalibus, in ecclesia S. Genovefæ Magister Ordinis, sacris indutus vestibus, venit eorum Rege cum brachio, et ait : Seremissime Princeps Capitulum generale

EX MSS.
de uram red-
idit :

Abbas et monachi
Fossæ no-
væ

apud Urbanum
v. retributionem
corporis ur-
gent.

Prov. 21, 1.

Id Papa in
festo Corporis
Christi anno
1368

domat orilini
Prædicatorum m-

et postredie
capiti :

transferebat
solenni pom-
Tolasam.

anno 1369.

et brachium
Parisiorum,

F

A rale ob reverentiam Dominationis vestræ mihi Magistro Ordinis Fratrum Prædicatorum, concessit, ut brachium S. Thomæ Celsitudini vestræ donarem : quod ego in presentiarum Serenitati vestræ concedo, juroque ipsum verum B Thomæ de Aquino brachium fore, et in ejus rei testimonium ipsum reverenter adoro. Et tunc genibus flexis Rex valde reverenter illud accepit, et D. Cardinali Belluacensi obtulit deferendum : sicque comitantibus præfato Rege Prælatique ac Principibus omnibusque populis civitatis, ipso die dicto festinantes ad Fratrum Prædicatorum ecclesiam Parisius, omnes nimium exultantes divinis laudibus, pervenerunt, ibique oblati auri et argenti mineribus, aliisque diversorum generum regaliis ornamentis, ipsum pretiosissimum sancti Doctoris brachium Rex inclutus collocavit : voluitque quod capella S. Thomæ capella regia appellaretur. Eodem tempore præfatus D. Cardinalis Missam cantavit, et tunc temporis propter populi multitudinem actualiter tres prædicabant : nam in ecclesia coram Rege prædicavit Abbas Fiscanensis, in claustrum Fratrum unus Magister Ordinis Minorum, et in platea ecclesiæ Frater unus Ordinis Carmelitarum.

B , DONATIO BRACHII S. THOMÆ
Neapolim ad ecclesiam S. Dominici deferendi.

Ex collectione Antonii Caraccioli, Clerici Regularis.

In Die filio sibi carissimis Fratribus, Philippo de Theate, sacræ Theologiæ Magistro, Provinciali provincie regni Sicilia ceterisque ejusdem Provinciae Ordinis Prædicatorum, Frater Helias, Fratrum ejusdem Ordinis Magister, salutem et spiritus unitatem. Licet per felicis memoriæ Dominum, Dominum Urbanum divinæ providentiæ Papam Quantum, odore mirifico redolentia Virginei Corporis ossa Doctoris eximii S. Thomæ nostri fuerint Conventui Tolosano collata, divina nobis favente Clementia, quæ in Sancto suo taliter ibidem aspicitur miraculis gloriosa, ut ipsum locum ad gloriam Sancti sui æternaliter electum, hanc dubio teneat plebs fidelis ; attamen diligenter inspectis ipsius Sancti proposito, et vestro adipsum innata devotionis affectu, nec non nostræ gratitudinis debito, sperantesque rediivis miraculorum gaudis partes originis propriæ reflorescere, et de sua contristatis absentia singularis consolationis remedio relevare ; de voluntate pariter et assensu Diffinitorum Capituli Generalis, celebrati Tolosæ anno Domini MCCCLXXII in Festo Pentecostes XVI Maii, nec non Prioris conventus Tolosani, et ipsius conventus unanimi et concordi, os verum brachii, de nodo ad nodum integrum, Doctoris mirifici S. Thomæ per fideles et dilectos filios, Fratres Franciscum de Vigiliis Diffinitorem dicti Capituli, et Nicolaum de Pennis, sacræ Theologiæ Magistrum de provincia regni prædicta, vobis gaudenti et benevolo transmittimus animo ; collocandum per Priorem Provinciale, et ipsos deferentes in vestro conventu S. Dominici de Neapoli supradicto, perpetuis ibi temporibus conservandum. Vos itaque tanti doni solatio exultantes ipsum honore debito veneremini, et ordinetis, ut Deus ipse laudes, Sanctus gloriam recipiant, et vos ipsi Dei et Ordinis ac mei gratiam, et hominum aliorum famam et nomen bonum reportetis exinde. In ejus rei testimonium sigillum mei officii duxi presentibus apponendum. Datum Tolosæ anno quo supra, die xxviii Maii, Decima Indictione, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri, Domini Gregorii, Divina providentiæ Papæ undecimii, anno ejus secundo.

ANALECTA

§ I. Neapoli singularis veneratio S. Thomæ in Patronum udsciti. Bullæ Pontificiæ.

Quanta semper fuerit religiosissimis hujus Ordinis Prædicatorum majoribus æstimatio apud Neapolitanos civis clarissime indicant quatuordecim conventus hujus Ordinis, qui etiamnum in ea urbe visuntur. Eorum primus inhabitari cepit anno MCCXXXI, facta tunc loci plena abdicatione a monachis Benedictinis : in quo, anno MCCXLII sacrum Ordinis habitum assumpsit S. Thomas. Deinde anno MCCLV mense Januario, Dominica de Nuptis, ecclesiam hujus conventus ab Alexandro Papa IV consecrata est ad honorem Dei et B. Dominici : in qua observatur brachium S. Thomæ, anno MCCCLXXII ab Hebra, Magistro Generali, cum consensu Capituli Generalis donatum, et Tolosa huc transportatum. Ibidem effigies Christi crucifixi in superiore parte altaris collocata, summa cum veneratione honoratur, quod ex illa vox audita tradatur doctrinam S. Thomæ approbare. Est præterea cella S. Thomæ in pinnaculum sacellum commutata, ubi et liber supra Dionysium de celesti hierarchia, propria S. Thomæ manu conscriptus, habetur. Nos ipsi anno MDCLXI Neapoli in festo S. Thomæ existentes, singula ista monumenta venerati sumus. In ipso studiorum loco appensa est imago Angelici Doctoris, et cathedra ostenditur, in qua sacram Theologiam magno auditorum accursu docuerat, accessit a Carolo I Rege utriusque Sicilia, constituta illi mercede unius unciæ auri per singulos menses, uti ea prope portam studiorum memoriam leguntur.

2 Pius Papa V Bulla concessa anno MDLXXVII ordinavit, ut in civitate et regno Neapolitano Nonis Martii semper universi utriusque sexus ab omnibus vetitis et servilibus operibus laboribusque abstinentes, festum Divi Thomæ sollemniter celebrarent. At postea auctoritate Clementis VIII anno MDCLVI fuit S. Thomas in numerum Protectorum urbis Neapolitanæ magnæ cum solennitate assumptus ; ut illi anno excusis Paucygræcis Julii Cæsaris Capaci præfatore edocet, et post virtutes scientiasque ejusdem Sancti late indicatas, triumphum illius diei describit : in quo sexcentis Sanctorum reliquiis, ex suis conditoris extractæ, circumferebantur, et inter alios Sanctos septem urbis antiqui Protectores comitatum præbebant, ubi, inquit Auctor : Apprehensus haec de fœdit, Agrippinus præsentia hostes arceat, Januarius sanguine fovet, Agnellus vexillo liberat, Severus justo judicio judicat, Eusebius invisibiles diabolo reddit, Athanasius oratione protegit. Quibus adjunctus S. Thomas, nobilitate, sanctitate, doctrina tuetur. Excerpta pars e brachio S. Thomæ, et argenteæ statuae ad pectus usque formata inclusa, servatur in magnifico sacello doctorum Patronorum, in templo Cathedrali erecto. In hoc sacello observatur sanguis S. Januarii in ampulla vitrea concretus, quem vidimus, cum in conspectu capitis ejusdem Martyris in altari poneretur, adhaerendum in modum colligefieri et ebullire, pervenire atque reccus foret effusus. Quod visus huc beneficium præstitum sit, debemus Cursari Viro Præposito, Felici Barbervo, Josepho Blundatio utraque Domus Professæ Neapolitanæ Sacerdotibus, qui cum facultatem procurarunt : ac futuram hunc gratiam summe a nobis æstimari.

3 Est habitum anno MDCLXII die XII Maii Capitulum Provinciale Neapolitanum in conventu S. Petri Martyris, Ordinis Prædicatorum sub Seraphino de Nuceria, Magistro Provinciali : et prima ibidem ordinatum est, ut in tota provincia Regni, propter singularem, quam in Divum Thomam Aquinatem, provincie suo Patrem et Alumnum gerunt devotionem, celebraretur festum translationis ejusdem Sancti : cujus occasio

Neapoli conventus 14.

brachium S. Thomæ,

Crucifixus et loculus,

cella, liber MS.

cathedra,

festum in urbe et regno,

Protectores urbis additus.

reliquiis in urbe Neapolitanæ,

ubi sanguis S. Januarii observatur.

officium ob hanc reliquias.

A sione Neapolitana civitatis sibi cum in Patrem ad-
scivit, sub toto duplici die xix Januarii. Est celebra-
tum deinde Capitulum Generale Romæ in conventu
S. Mariæ super Minervam, in festo sanctissimarum Pen-
tecostes ix Junii eodem anno Domini mxcxii, sub Re-
verendissimo P. Fr. Seraphino Siero Papensi, Sac.
Theol. Professore, Magistro Generali totius Ordinis
Prædicatorum in eodem Capitulo electo : in cujus Actis
ista leguntur inserta : Denuntiatus die xix mensis
Januarii mxcx, Indictione iii, sub fel. rer. Clemente
Papa octavo ab Illustrissima civitate Neapolitana,
approbante ac laudante eodem Summo Pontifice,
S. Thomam Aquinatem Doctorem Angelicum, no-
vum Patronum electum, Protectoremque adscitum
fuisse. Cujus rei seriem, et in ejusdem sanctissimi
Præceptoris, ejusque integritate, et ab omni prorsus
errore unanimi de eterna commendationem, et nos-
træ Dominicane famulæ ornamentum, præfataque
rei confirmationem a Sancta Romana et Apostolica
Sede, Veritatis magistra, Brevis emanata, gravissi-
mis Patribus hoc ipsum presentibus in præsentis
Capituli actis inseri, totique Ordini nostro conspi-
cua fieri curavimus : sunt autem quæ sequuntur.

Electio in Pa-
trorum in eia
Actis Capituli
generalijs
anno 1012,

B

A tergo

Dilectis Filiis, nobilibus Viris Deputatis a ci-
vitate Neapolitana.

Intus vero :

CLEMENS PAPA VIII

Dilecti filii Salutem, et Apostolicam benedictio-
nem. In quo nos pastoralis officii nostri cura excitati,
elaboramus tantopere, ut hominum cogitationes om-
nes ad cultum Divinum, atque ad Sanctorum vene-
rationem intenduntur : in id vos sponte ferri cum
vuleamus, inenarrabili certe letitia in Domino exul-
tamus. Gratia Dei facitis id quod facitis, et gratia
Dei in vobis vacua non est, cum donis celestibus
cunctati, gratos vos exhibetis memoresque benefi-
ciorum, aucta in Deum pietate, atque in Sanctos
eius reverentia. Quorum quidem cogitationum, ut
auctorem verum Deum maxime oportet agnoscere,
ita etiam affirmandum eas ipsas pijs precibus eorum,
in quorum tutela civitas illa est adscita, Divine ma-
jestati acceptas esse magis. Proinde pio prudenter-
que cogitatis de nova civitati Patrono adscendo,
cive vestro, divine voluntatis Angelico interprete,
vite sanctitate et miraculis claro, Thoma Aquinate,
cujus doctrinæ tantum fuit tributum, ut Christianæ
eruditionis suæ, Divinum etiam illud habeat testimo-
nium : Bene de me, Thoma, scripsisti. Tali vos
tantopere deprecatore quia jure arbitramini divinos
thesauros facilius vobis posse patere, suppliciterque
ac demisse rogatus, ut ad reliquos Patronos istius
civitatis, is quoque adiungatur : Nos auctoritate
nostra Apostolica primum sanctissimeque illud vestrum con-
silium probamus, vobisque, ut id liceat, concedimus :
quod si quid et preces nostræ valent, pro vobis etiam
humillime supplicamus, vobis idem ut præsto sit,
vestrasque orationes, pio corde protectas, porrigat
Divine majestatis, cunctisque ut vobis sint eadem sa-
lutares. Unum id monemus, civitatem istam, tam-
quam novo sponso e celo venientem, occurrere oportet
circumdandum mundici, sicut spon. an ornatam
viro suo : ut ille vestimentorum, hoc est, bonorum
operum odore suavis immo captus, caritatis vinculo
sponsæ adhaerent arctiore. Ratum ut habent, qui
bonis omnibus propitius est Deus, et quam nos ad
augendam pietatem vestram vobis nunc benedictio-
nem nostram impartimur, sua idem sanctissima
gratia prosequatur cunctatissimo. Datum Romæ

concedit in
inter Patronis
adscitum,

apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, die xxii D
Novembris mxciii. Pontificatus nostri anno xii.

Martius Malacridi.

Decretum prædictorum Deputatorum civita-
tis Neapolitanæ est sequentis tenoris.

Quod virum sanctissimum Thomam Aquinatem
novum Patronum urbi adscivimus, ut ea res invic-
tissimo atque augustissimo Regi nostro Philippo,
cunctis Patrum Ordinibus populoque Neapolitano
prospera et leta eveniat, votis omnibus precamur.
Igitur quod omnibus innotescat, hodie xx mensis
Januarii anni mxcv, Indictione iii, constituti in nos-
tra præsentia Fulvius Constantinus, Marchio Corleti
et supremi a latere consilii Regens, Joannes Simon
Moreia, Horatius Ligorius, Marcus Antonius Mor-
nibus, Alphonsus Ligorius, Franciscus Mormili de
Sedili Portenove, Felix de Marra, Marcus Anti-
nius Caracciolo de Sedili Capuanæ, Jo. Paulus San-
felicius, Fabius Surgens, Casar Carmignanus quon-
dam Renaldi, Carolus Mirolallus, Horatius Musco-
tola de Sedili Montanæ, Don Casar Pappacoda,
Fabrinius Tuttavilla, Hieronymus Macedonius de
Sedili Portus, Ascensius Carafa, Claudius Milanus,
Alonso Brancatius de Sedili Nidi, Anellus de Mar-
tino, Franciscus Imperatus V. I. D. Horatius Cam-
panalis V. I. D. Octavius de Martino V. I. D. Ja-
cobus Pintus, Franciscus Pavellus, Joannes Hiero-
nymus Romanus, et Antonius de Jacobo, pro fide-
lissimo populo Deputati ab hac fidelissima civitate
Neapolitana, presentes in templo D. Dominici ante
arcam maximam, astante frequentissima Nobilium
corona, ac fere innumerabili tum civium tum exte-
rorum multitudine, prædicti Deputati publice de-
claraverunt, hanc fidelissimam civitatem Neapolitanam
jamdum summo studio concupivisse, atque exoptasse
D. Thomam de Aquino, divine voluntatis Angeli-
cum interpretem, vite sanctitate, miraculis et eru-
ditione insignem, inter urbis tutelares Patronos
referre : ut præter Januarium, Athanasium, Aspre-
num, Agrippinum, Severum, Basileum et Anellum,
Sancti quoque Thomæ adiunctis prædictis, præp-
tens et miserator Deus mala omnia avertat, bonaque
plena manu largiatur. Hujus autem optandi patrocinii,
præter causas que cum alijs possunt esse commu-
nes, illæ etiam accesserunt, quod ex hac ipsa urbe
a nobilissima Aquinensi familia originem trahat ;
quod hic primum disciplinis eruditus ; quod bonæ
vite partem in hac urbe, et sacra rege traduxerit,
quo tempore cives omnes singulari studio complexus
est, easque publice sacras litteras docuit ; quod hic
etiam divinum illud oraculum, Bene scripsisti de me
Thoma, audire meruit. Quamobrem re communi-
cata cum Illustriss. et Excellentiss. D. D. Joanne
Alphonso Ponce del de Herrera, Beneventanorum
Comite, optimo et præstantissimo Principe, non modo
potestatem ferit, sed cohortatus etiam est, operam
suam apud Pontificem Maximum pollicens, ac postea
rem omnem singulari portate promovit. Tandem
sanctissimus D. Clemens viii Pontifex Maximus, ci-
vitatibus precibus commotus, collaudata ejus studio ac
pietate, ut id faceret voti compotem fecit, transmis-
sis ad hanc fidelissimam civitatem, ipsosque depu-
tatos inscriptis Apostolicis litteris in forma Brevis.
Quare præfati Deputati civitatis nomine ejus volun-
tatem adimplere volentes, Thomam de Aquino Do-
ctorem Angelicum in Patronum et Protectorem acci-
piunt, atque inter ceteros urbis Tutelares adscribunt,
eandemque Sanctum submisit atque enixe obse-
crant, ut assiduus pro ea ad Deum preces effundat,
urbemque a peste, fame et bello, ceterisque infartu-
nis vindcet ac teneatur. Et in fidem, ac tutelam ac-
ceptos

Deputati in
eum effectum,

B

exponunt
summi commis-
sionem.

F

et assensum
Pape.

S. Thomam
inter Patronos
adscribunt :

A ceptos cives atque incolae omni bonorum genere cumulet, ac divinum praecipue obsequium nobis impetret. Præterea Philippum in Regem nostrum, Catholice fidei Defensorem acerrimum, cum Prole sua protegat et foveat, sanctam justamque ejus voluntatem fortunet et dirigat, eique longævam ac felicem ætatem exoret, Predicti denique Deputati ejusdem S. Thomæ augustissimam imaginem, quam fideles hujus civitatis Fratribus Dominicane Religionis elargiti sunt, et partem dexteri ejus brachii, quo scribente perficavit haereses et sacras litteras illustravit, in argentea thera repositam ad sacellum illud templi maximi, quod Thesaurum appellamus, quodve ceterorum Patronorum asservendis reliquiis dicatum est, asportari et collocari volumus. hujusque translationis diem, qui est hodie, singulis annis, ut diem festum colendum ac celebrandum fore pollicentur jurantes ad sancta Dei Evangelia: neque Notarium publicum rogare, ut hæc omnia ad futuram rei memoriam meis tabulis referrem, universo acclamante populo, ac S. Thomæ nomen sepius iterante, et ad sua vota invocante.

A tergo

B Dilecto filio, Nobili Viro, Comiti Beneventanorum, in regno Neapolitano Proregi

Intus vero

CLEMENS PAPA VIII

Dilecte fili, Nobilis Vir, salutem et Apostolicam benedictionem. Quantum proficere possint, qui præsumunt alius, vitæ integritate et pietate, licet id ex tua nobilitate facile conjicere: quippe omnes animi conatus ad Dei gloriam atque publicum utilitatem cum tu dirigas, tacita tui amulatione populos ad eos imitandos, atque ad eorum normam, vitam moresque formandos influamus. Erat quidem antea multo optandum, ut civitas ista pietati in primis dedita, novum Patronum ad reliquos, quos habet, addendum curaret Thomam Aquinatem; cujus divino eloquio et celesti doctrina miraculisque illa quidem illustris, merito apud remotissimas nationes, summa Christiani nominis cum laude atque Ecclesie utilitate celebratur; verum id tuæ debebatur virtuti, ut sanctum consilium etsi acceptum Deo referre oporteat, a quo quicquid boni agimus ac cogitamus proficiscitur, ex quo nostra omnis sufficientia emanat, tuum tamen in eo etiam studium laudaretur, quo factum est, ut multorum sopita pene potestas te procurante excitetur, atque in oculis omnium, imo in Dei conspectu appareat altior a terra atque eximior.

C Et Nos solamini, ut decet, semper, favore supplicibus, sed hinc certe ardenti et quodam voluntate animo, quod et nos ipsi Angeli cohaere Doctorem, et nostro et totius Christiane Ecclesie nomine, plurimū debemus, et tui in eum extat pietas singularis. Hoc igitur Patrono una cum alio utitur civitas, hunc in rebus ad usum vitæ, ad salutem animarum necessariis fautorem atque adiutorem impleret, nostræque et tuæ, qui ipsum optas tantopere, publicisque et privatis precibus teneat memorem, colatque beneficii accepti recordatione perpetua. Firmum hoc, quod nos auctoritate Apostolica et benedictione nostra habemus, firmius fecit Deus sua gratia, et benedictione sanctissima. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die xxii Novembris moeni, Pontificatus nostri anno xii.

A tergo

Dilectis filiis, Nobilibus Viris, civitatis Neapolitanæ Deputatis

Intus vero:

CLEMENS PAPA VIII.

Dilecti filii, nobiles viri, salutem et Apostolicam benedictionem. Sicut Angeli in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis, ineffabili Dei providentia non modo singulorum hominum curam gerunt, verum etiam ipsis urbibus et provinciis præsident: ita Sancti cum Christo regnantes, qui vitam meruerunt Angelorum, non solum privatos quosque homines suis orationibus adjuvant, sed publicas civitates et regna continua protectione defendunt. Sunt enim communes generis humani custodes et legati apud Deum potentissimi, sunt eum in expugnabiles et nostræ salutis præsules, qui secretorum consilii divinatorum familiaris clementiam Dei pro nostris exorant laboribus, et nequissimi demonis insidias ac conatus ab omnibus divina virtute depellunt. Verum quo plures numero ac meritis præstantiores sunt, qui pro salute hominum in celestibus regnis apud Deum intercedunt, eo homines ipsi desiderata bona facilius impetrant, et inpenetratis diutius perfruuntur. Cum igitur in isto nobili regno plurimum olim sanctitate, miraculis et doctrina insignes viri claruerint, qui universam Ecclesiam Dei sanctorum virtutum splendore illustrarunt; inter hos autem Sancti illi A-prenus, Januarius, Agrippinus, Severus, Athanasius, alique complures tum Episcopi tum Abbates præcipue floruerint, quos merito hæc vestra civitas certos sibi Patronos adoptavit; cunctique superiorum temporum memoria S. Thomas Ordinis Prædicatorum, Doctor Angelicus, ex antiqua et nobili Comitum de Aquino familia oriundus, similiter in eodem regno, tum sanctitatis ac miraculorum gratia tum doctrinæ laude clarus extiterit, laudabili consilio eadem civitas illum ceteris Patronis suis adjungendam statuit. Hæc siquidem honor ejus virtutibus cum admirabili doctrina conjunctis, jure optimo debetur: ac doctrinæ quidem testis est ingens librorum numerus, quos ille brevissimo tempore in omni fere disciplinarum genere, singulari ordine ac mira perspicuitate sine ullo prorsus errore conscripsit; in quibus conscribendis interdum sanctos Apostolos Petrum et Paulum colloquentes, locosque illi quosdam Dei jussa enarrantes habuit: quos deinde conscriptos expressa Christi Domini voce comprobatus audivit. Cum autem illi nunc peculiare jussum vestræ civitatis Patroni nomen accedat, sperandum est fore, ut ratione perfectæ caritatis, qua Deo propinquior est, et patrio, ad quod eligitur, vobis magis præficiat precibus; quod ejusdem antedicta doctrina, eximie virtutes, et summa præsertim, qua semper excellunt, humilitas, hunc ipsum honorem postulas videntur. Quapropter cum ille tam religioso ac demissus semper de se ipso existimaverit, ut inter cetera oblatum a fel. rec. Clemente iv, Romano Pontifice, prædecessore nostro, civitatis vestræ Archiepiscopatum insigni cum modestia recusaverit; merito Deus hoc tempore vobis ob annuum induxit, ut eum, qui cum in terris esset, vobis in summa humilitate præse nobuit, nunc cum ob oculis est, propter ejusdem sanctitatem in numerum vestrorum Patronorum adscribatur. Qua quidem in re nos pietatem et consilium vestrum plurimum in Domino commendantes, electionem a vobis factam auctoritate Apostolica tenore presentium approbamus, illique nostræ et Apostolicæ confirmationis robur adjicimus, et ut in posterum idem S. Thomas inter ceteros civitatis vestræ Patronos connumeretur, utque etiam ab universo

Clero

statuam cum reliquis apponunt.

20 Januarii.

Clemens 8 Proregis pietatem laudat.

Sanctos Patronos Angelis conparat.

laudat S. Thomæ doctrinam

et humilitatem.

A Clero seculari et regulari utriusque sexus cujusvis ordinis ejusdem civitatis Officium de ipso S. Thoma, tanquam de Patrono, publice et privatim recitari debeat, perpetuo statuimus ac precipimus et mandamus, siquæ ab ipsis et aliis, ad quos spectat, observari debere, irritumque et inane quicquid secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, decernimus. Quocirca Deum honorum omnium auctorem et parentem, pro vobis omnibus precamur, ut meritis quoque ac precibus hujus vestri novi Protectoris omnes humani generis hostis insidias a vobis longe repellat, civitatem in pace custodiat, et universum Regnum celesti benedictione tueatur.

PAULUS PAPA V.

*Paulus v. pape
S. Thomam
inter Patronos
assumpsit.*

Ad perpetuam rei memoriam. Splendidissimi Catholice fidei Athlete, B. Thoma Aquinatis, cujus scriptorum elypeo militans Ecclesia hæreticorum tela feliciter elidit, honores et venerationem indies magis magisque augeri plurimum in Domino gaudemus: et is, quæ ad illius honorem devote sancita sunt, ut firma et illibata permanent, libenter Apostolicæ firmitatis robur adjuvamus. Aliis siquidem, postquam dilecti filii, Deputati et Electi civitatis Neapolitanæ, præter SS. Januarium, Athanasium, Aspremum, Agrippinum, Severum, Eusebium et Anellam, dictæ civitatis certos Patronos, etiam S. Thomam Ordinis Fratrum Prædicatorum Doctorem Angelicum, ex nobili Comitum de Aquino familia oriundum, ejus natalibus prædictæ civitatis originem dedit, quique in nobili Regno Neapolitano cum sanctitatis et mirabilium gratia tum doctrinæ laude clarus extitit, dictis Sanctis Patronis laudabili consilio adjuvandum duxissent; fel. rec. Clemens Papa vii. Prædecessor noster dictorum Deputatorum et Electorum pietatem et consilium plurimum in Domino commendans electionem ab ipsis factam per suas in simili forma brevis litteras Apostolicæ auctoritate confirmavit, et ut in posterum idem S. Thomas inter ceteros civitatis præfate Sanctos Patronos commemoraretur, atque etiam ab universo Clero seculari et regulari utriusque sexus cujusvis ordinis ejusdem civitatis Officium de ipso S. Thoma, tanquam de Patrono, publice et privatim recitari deberet, perpetuo statuit et præcepit: ac universarium diem translationis brachii dicti Beati Thomæ ex ecclesia Sancti Domini ad ecclesiam Metropolitanam factæ, qui vigesima mensis Januarii fuit, tanquam festum de præcepto et duplici Officio in civitate, et diocesi Neapolitana celebrandum esse ordinavit. Cumque subinde conperitum fuisset, sub eundem diem vigesimum Januarii, festum diem S. Sebastiani Martyris cadere, qui pariter duplici Officio celebratur, et eapropter eodem die festum translationis hujusmodi modo præmisso celebrari non posset; Nos eorundem Deputatorum et

*transfert
festum Trans-
lationis brachii
in 10 Januarii.*

C Electorum supplicationibus, nobis tunc porrectis, inclinati, per alias nostras similes litteras, celebrationem anniversarii duplici Officio in civitate et diocesi Neapolitana singulis annis faciendam juxta ritum Breviarii Romani in diem decimam nonam Januarii transulimus, utque in civitate, et diocesi prædictis singulis annis in perpetuum die xix. Januarii festum translationis brachii S. Thomæ de Aquino ad præscriptum Breviarii Romani ritum celebrari posset, concessimus et indulgimus. Postmodum vero (sicut nomine eorundem Deputatorum et Electorum coram nobis super propositum fuit) ejusdem civitatis Deputati in ecclesia S. Domini prædictæ civitatis congregati, nomine totius civitatis, et frequentissimo Nobilibus eorum ac plurima cum civium tum externorum multitudine adstante, per publicum desuper

confectum Instrumentum, dictum B. Thomam de Aquino Doctorem Angelicum, in Patronum et Protectorem dictæ civitatis acceperunt, atque inter ceteros ejusdem civitatis Tutelares Sanctos adscripserunt, eundem Sanctum subnixæ et enixe obsecrantes, ut assiduas pro dicta civitate ad Deum preces fundat, eamque a peste, fame et bello, ceterisque calamitatibus vindicet ac tueatur, pollicentes etiam se medio eorum juramento, anniversarii diem translationis hujusmodi tanquam festum de præcepto celebraturos, prout in dicto Instrumento plenius dicitur contineri. Quare iidem Deputati et Electi Nobis humiliter supplicari fecerunt, ut pio eorum beatorum Doctorem honorandi studio, hujusmodi auctoritate Apostolica suffragari dignaremur. Nos litterarum prædictarum tenorem præsentibus pro plene et sufficienter expresso habentes, ac ipsos Deputatos et Electos a quibusvis excommunicationis, suspensionis, et interdicti aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris et pœnis, a jure vel ab homine, quavis occasione vel causa latis (si quibus quomodolibet innodati existant) ad electum præsentium dimittat consequendum, harum serie absolventes, et absolutos fore censentes, non solum hujusmodi, sed etiam dilecti filii nostri Octavii, tituli Sanctæ Praxedis S. R. E. Presbyteri Cardinalis, Aquavivæ nuncupati, Ecclesie Neapolitanæ ex concessione et dispensatione Apostolica Præsulis, supplicationibus nobis humiliter porrectis inclinati, diem prædictum xix Januarii, tanquam anniversarium translationis brachii S. Thomæ perpetuis futuris temporibus in dicta civitate Neapolitana diem festum de præcepto fore et esse, et uti talem ab omnibus et singulis ipsius civitatis incolis custodiri et celebrari inviolabiliter debere eadem auctoritate statuimus, ordinamus, præcipimus ac mandamus. Ac præterea, quoniam, ut eadem propositio subiungebat, publicis etiam processiones eodem die celebrari seu fieri prædicti Deputati et Electi desiderant; Nos, ut omnia rite et ad animarum edificationem in Domino peragantur, easdem processiones [de consensu] nunc et pro tempore existentis dictæ Ecclesie Neapolitanæ Præsulis, quando ac quomodo illi videbitur, peragi volumus et mandamus; irritum et inane decernentes, quicquid secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignorantem contigerit attentari, contrarius non obstantibus quibuscumque. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die xvii Decembris auctu, Pontificatus nostri anno iii.

Scipio Cobellutius.

§ II. *Salerni veneratio celebris S. Thomæ: ejus ibi campanula index mortis alicujus. Conventus Casinensis ad S. Germanum ei donatus.*

Conventus Salernitani Fundatorem S. Thomam de Aquino fuisse, ait Theodorus Vallius de Piperno in compendio Virorum illustrium sui Ordinis ex regno Neapolitano: alii velut ex communis Fratrum traditione scribunt, acceperunt eum, atque habuisse pacta, quibus ad jura Ordinis translatus locus prædictus est: quæ nobis eo magis incerta sunt, quo certius est nullum in Ordine magistratum sanctum Doctorem gessisse. Hoc certum, Mattheum de Porta Salernitanum Patritium (a cujus insignis Conventus ille nomen retinuisse videtur, ut S. Martini de Porta nunc dicitur) Cesareo Archiepiscopo demortuo subrogatum, Divo Thomæ perquam amicum fuisse, et ejus gratiæ adscribi pro parte voluisse brachium, quod in illius fundatione Conventus prædicto Ordini conferbat: Ob reverentiam enim, inquit Instrumentum anno mcccxi super hac reconditum, quod integrum videre est in Italæ sacræ tom. 7. Ob reverentiam

E et diem festum in populo celebrari mandat.

cum publica processione.

F In conventu Salernitano, ex amore erga S. Thomam templum erantem construo.

A rentium, inquit, omnipotentis Dei, et B. Dominici Confessoris, institutoris Ordinis Prædicatorum; ob devotionem et præcipuum amorem, quem habemus ad prædictum sanctum Ordinem Fratrum Prædicatorum; nec non et amorem præcipuum, quem habemus ad venerabilem virum Fratrem Thomam de Aquino, et Magistrum nostrum prædicti Ordinis Prædicatorum, et religiosum virum Fratrem Euphranone ejusdem Ordinis, dilectum nobis in Christo te carissimum consobrinum nostrum: ecclesiam S. Pauli, sitam in Septentrionali suburbio istius civitatis, quæ de Palearea dicitur, cum domibus, hortis et casalenis et adjacentis suis... prædicto Fratri Euphranoni pro parte prædicti Ordinis Prædicatorum... duximus de speciali gratia perpetuo canonice conferendum, ad construendum ibidem omnia ædificia juxta ipsorum Fratrum beneplacita voluntatis....

manus ejus
dexteram ibidem
adhibetur.

10 Hoc principium secuta alia argumenta sunt, ob quæ Conventus prædictus speciale Doctoris sancti arrogare sibi patrocinium possit: nunc ibi Theodora soror locum sepulcri habet, et Theodora filius Thomasius de S. Severino, Marsili Comes, sacramentum dexteram ibidem reverentius habendam collocavit; prout suo loco fusius explatur; sed et Campanulam idem Conventus serrat in hodiernum diem, quam S. Thomæ cognominat, certissimum indicem extrema horæ ætatis vel monachorum vel secularium inter monachos degentium, tum cum sonus illius prodigiosus auditur, imminens. Varia de nota hac publicis Instrumentis consignata, transmisit ad nos circa annum 1631 Sylvester Arossa, Sacerdos Capuanus, ex quibus quæ sequuntur præcipua desumptus; idemque nos docuit, esse eam in summo campanulæ tam alte collocatam, ut non nisi adminiculo longissimæ scalæ possit ad illam perveniri: nec tamen ullum ex ea funem pendere, quo vel ipsa vel malleus possit motus censerit, quando prædictus sonus manifeste præcipitur. Ergo quoties id fit (fit autem quoties intra monasterii ambitum aliquis est ex vita discessurus) ad mortem sese comparant omnes, imprimis illi, qui languore detenti aliquo et se viciniorem existimant: successus sæpe inopinatus. Contingit enim non raro ut illis, quorum desperata maxime vita erat, convalescentibus, moriantur alii, quos minime Fratres fuerant suspecti. Adeunt inter Medicos, falli in prædictionibus metuentes, consuetudo invaluerit identidem exquirendi, num auditus Campanulæ sonus sit.

et campanula
index mortis
aliqui imminens;

11 Multorum exemplorum instar esse potest Michaelis Rocci parvulus testimonium, fulciter ex Italico Latine redditum hoc tenore: Ego Michael Roccus, artis medicæ ordinarius Doctor ex almo Collegio civitatis Salernitanæ, idemque medicus Physicus venerabilis C Conventus S. Mariæ de Porta Patrum Dominicanorum civitatis prædictæ testificor, etiam cum juramento omni solennitate vallato, omnibus has lecturis vel audituris, qualiter multis abhinc annis, cum Salerni esset Ven. Pater Magister Innocentius de Matalunis, qui sibi in eo conventu habitationem elegerat, Neapolitani Regni regimine Provinciali feliciter perfunctus, idem Pater Magister mortali fuerit morbo correptus cum acutissima febre pessimumque symptomatis: cui (postquam biduo fuisset pressus sopore gravissimo, qui motum ei omnem sensumque eripuerat) pater quondam meus Jacobus Roccus, tum temporis primus prædicti conventus medicus, purgativam præscripsit potionem, postero sumendam die. Ego autem ad majorem Patrum, qui infirmo aderant, satisfactionem rogatus fui, ut præsens aulem medicinam sumpturo. Itaque duabus ante auroram horis eo me contuli, et dicto sopore non obstante effecti, industria singulari adhibita, ut potionem infirmus sumperit, quam suo tempore secuta est equata evacuatio. Cum hac autem ita immutata in melius ægri valetudo est, ut denique perfecte loqui ac movere se potuerit; et infantibus cunctis, ipso illo matutino tempore sapide cibum su-

id certe testi-
monio probatur
ex morte
P. Innocentii
de Matalunis.

D mere lecto insidens. Postea placide requiescit, ac reliquo die ea usus valetudine est, quæ multum exhilaravit Patres cum ipsis conventus, tum alios multos qualificados Magistrosque, qui ejus visendi causa Neapoli die præcedenti convenerant. Sub vesperam denuo cibum sumpsit cum assistentibus colloquens, seque miraculose propemodum vitæ existimans restitutum. Noctu intellectum fuit quietissime eum dormire per eos, qui observabant ægrum, frequenterque adibant, quamvis ab ipsomet moniti, securi ut essent: et tamen sub auroram inventus est mortuus adoratione omnium maxima et stupore universalis. Data igitur opera est, ut inquireretur, num audita fuisset gloriosi S. Thomæ campanula; quæ omnium ibidem exposita oculis, audiri solet aliquanto citius, quam ex hujus Conventus Patribus aliquis ad meliorem transeat vitam; scituque fuit Conversum quemdam, qui prædicto Patri Magistro Innocentio ministrabat, nocte illam præcedenti de lecto detrabi sibi visum; interque expergiscendum audire campanulæ sonum. Quæ mihi cum referrentur, continuo in memoria venit ejus, quod mihi evenerat tempore illo matutino, quo potionem præberam ægro: ad auram enim recentiore captandam egressus e cubiculo istius angustus in subdiale curritorium, interim dum tempus sperate evacuationis adveniret, ibique consuetas mihi preces recitans, audivi campanulæ ejusdem vehementem sonum, causatum crebro velocique impulsu mallei, ut sit eum is non moveretur reciproco funis attractu, sed manu populum convocantis ad arma. Perculit alicui me innotatus hic sonus, ut totis artibus contremuerim; cum primum autem resutupsit spiritum, converti me, si forte dignicare possem undenam signum istud processisset, mihiq; conatus sum persuadere pulsatum fuisse notam, quam Capitoli dicunt, haud ita procul a Campanula S. Thomæ collocatam. Sed nec illa attractu finis, ut solet, mota, hoc modo sonuisset, nec huic propriam argenteæ claritatis vocem potuisset sono suo minaci intari: ut proinde aliud nequeam cogitare, quam eundem hunc fuisse pulsum, quem ipso in tempore Frater prædictus audierat. Atque hæc sunt, quæ ad Dei gloriam et S. Thomæ Aquinatis Protectoris nostri honorem, possum testari. Curritorium autem, in quo ego inambulabam tunc temporis, dictæ campanulæ tam vicinum erat, ejusque conspectum præbebat tam liberum, ut conversus subito videre potuerim, num alicujus manus illam feriret: nec tamen ullam viventis hominis speciem conspexi.

12 Testificor etiam et ad honorem Dei dictique S. Thomæ gloriam declaro, quod annis retro actis hujus conventus Prior P. Ambrosius Palamnia, Neapolitanus, pia curiositate motus ad prædictam S. Thomæ campanulam pulsandam canna, quam manu tenebat (f frustra dissuadente ne faceret Pater Fratre Francisco d'Easa de Monte-Corvino) ascenderit campanile: cuiusque jam jam tacturus sacram notam esset, subito quidem carnes brachiumque gelu percussit; ipse vero totius corporis tremore pavefactus capto debuit abstinere. eademque vespera intellexi eum ex morbo decubere, quem diuturnum periculosumque perpassus est: sed cum culpam esset a Sancto deprecatus, credo intercessionem ejusdem, sanitatem ipsi fuisse restitutam. Possem etiam exemplum aliud Conversi ejusdem commemorare, qui jam a tribus extra spem vitæ positus, motusque omni ac sensu privatus, et toto corpore frigidissimus, cum nullum inter reā campanulæ istius signum audiret, convalescit tandem et aliquanto tempore supervixit: unde præ credi potest hac quoque via voluisse Deum Sancti sui gloriam manifestare. Actum Salerni die xvi Aprilis anni

F volens canna
campanulam
pulsare,

punitur
tremore et
morbo:

A **mucl.** Plurimos alios istiusmodi casus referre possem, inquit in suo ad Ayossam epistola *Frater Hyacinthus de Coghelo Ordinis Prædicatorum*, relatos mihi a testibus fide dignissimis, quos brevitatis causa prætermitto : tantum dicam, quod tempore revolutionis præterite, cum Politus Pastina, proscriptorum Caput, Salernum obsidione premeret, et super ipsum nostrum campanile, ad quod quotidianæ velitationes fiebant, defensiva opera ex regulis militaris artis fabricarentur; audita fuerit S. Thomæ campanula. Præparare se continuo ceperunt ad mortem, quotquot aderant aut Nobiles aut Fratres, certi alicujus in conventu tum existentis obitum eo signo præsumpturi. Fabrorum autem unus, veritus ne suam vocem, emissâ per scilicet glande alicunde inferendam, signum istud indicasset; amisso quod præ manibus habebat opere, ab Orientali parte hosti exposita in Occidentalem se transtulit, ubi nullus esset ejusmodi metus. Hinc cum vellet balistam emittendis in hostes lapidibus solvere, defecit lignum, cui mixta balista erat, ipseque una cum tormento in terram corruit, et fracta eoque expiravit tertio post signum auditum die.

B **mucl.** Notatu autem dignum imprimis est, quod anno mxxxvii lapsa confractaque sit sæpe dicta campanula : quoniam P. Magister F. Hyacinthus de Tripolda, Conventus Prior, de Capituli sui consensu in fornace lapidefactum curavit refundi, et Beatæ Virginis filium brachio stringentis imagine insinuat. Non tamen cum forma pristina etiam virtutem amisit, ut quotidiana docemur experientia : unde colligimus manifesto locum hunc B. Thomæ carum imprimis esse, quoniam tam singulari prerogativa nuntiavit, ut de mortis imminenti apparatu mature omnes præmonerentur. *Hæc ille.*

mucl. Puer vixerat S. Thomas in sacro monasterio Montis-Casini : ad ejus radices est civitas S. Germani, de qua in epiques Abbatum ista refert Marcus Antonius Scipio in Bernardo Abbate ixx. Coactis, inquit, in unum Clericis totius Casinatis diocesis, Synodum celebravit apud S. Germanum, Fratrilus Ordinis Prædicatorum ecclesiam in S. Germano concessit, D. Thomæ Aquinatis de iderio ac postulatis libenter gratificatus. *Pluribus de S. Thomæ apud Casinenses educatione agit idem auctor in Landolpho Senchaldo, ex illustri Comitum Aquinatum familia Abbati lvi, sub quo S. Thomam ibidem inter sancta litterarum adulescentia tradunt.*

§ III De cingulo S. Thomæ Vercellis culto, et militiæ Angelicæ sub hoc titulo apud Belgas instituta.

Conventus Patrum Prædicatorum Vercellis in Pedemonte per antiquus est, unde cognominatus fuit *Johannes Vercellensis*, Ordinis totius Magister Generalis in anno cxxxviii, quo D. Thomas r. vixit abiit. Hic (quantum quidem ex traditione multis scriptorum monumentis consignata aut confirmata haberi potest) dicto conventui donasse creditur cingulum quoddam, hinc verba descriptum a Francisco Deuwerdero in libello *Militiæ Angelicæ*, pluribus infra describenda : Superius ei orbata bina, cui reliquum intro mittitur, ut binos stringat. Ea vero pars, quæ corpus ambit, plana est, atque omnis stramine latitudinem aliquantulum excedit, reliqui in duas ligulas tenues et quadratas se extendit, quæ quindecim moduli, ejusdem singuli magnitudinis, mirabilique modo facti, distincto ordine fortiter connectunt. Longitudo totius septem palmis habet. Color albus est, verum temporis vetustate et frequenti exemplarium contactu obdusatus : ita ut extrinsecus umoris marine colorem contraxisse videatur. Denique composita ex multiplici et subtili

fillo, ast cujus sit speciei, visus hominis etiam acutissimus non discernit.

16 *Hæc Deuwerderus, addens etiam, quod Pius v Pontifex Maximus tanti fecerit sacrum illud pignus, ut sub sponsione aliarum magni nominis reliquiarum dignatus sit postulare ipsum, a Patribus Vercellensibus, rogitavit, ut in aliqua urbis Romane basilica collocatum celebriori coleretur honore : sed provoluti D. D. Pontificis morte anno mxxxvii interveniente, ne tanto thesauro Vercellæ privarentur : neque enim difficile drinde fuit idem urgenti Cardinali Bonello, Pæ proorpoti quovis, Ordinis Protectori atque insignem illam in gratitudinis munusculum Vercellensi cenobio promitti trivi, modeste recusare, quod ceperant prædicti Patres habere curius, postquam circa annum ejusdem seculi lxxx, Fr. Cypriano Uberti, fidei istis in partibus Inquistari, divinis rejeta mens est, ut, pro suo erga D. Thomam amore propagandæque evasitatis zelo, adinventiet alia cingula, ad primam hujus formam et mensuram facienda per Ordinis sui in casubio D. Margareta sanctimonialis : quæ pretioso prototypi emulaculo sacro, tanquam præsentissimum contra prurientis carnis insultus remedium utriusque sexus hominitas distribueret : cujus generis nos quoque duo habuimus, et alterum Reverendis Patribus conventus Antuerpiensis donandum mus.*

17 *Hujus porro instituti sui exemplum videri potest prædictus Cyprianus aliquando D. Thomam sumpsisse, etenim in Vita Columbe de Truchazano, tertio Ordinis S. Dominici passimæ Virginis, in eamulo S. Lozari sanctissime mortuæ iv Idus Februarii anni mxxvii, ita scribit cap. 12. Ambrosius Torgius ipsius Confessarius : Quadam vice dum virgo sancta pro persona quadam, quæ carnis tentatione plurimum vexabatur, devote et instanter oraret; humani generis inimicus hoc ferre non valens, tantam ei iniecit carnis tentationem, quod vix respirare poterat. Ad consuetum autem orationis refugium se conferens, instanter precabatur, ut tentationem illam ab ea removeret Deus sua benigntate dignaretur. Adjert etiam B. Thomam deprecari, ad quem maxima afflicta devotione, ut quemadmodum Dominus per Angelos suos renes ei suos cinxit, ita quod nullus in eo libidinis motus de cetero pullulavit; sic suos emgeret renes, quatenus nullo unquam tempore anima ejus et corpus aliqua carnis incontinentia macularetur. Tum autem sic oraret, apparuit ei prædictus Doctor sanctus, duobus comitantibus Angelis, linteam nive candidius manu deferens : qui Virginem Columba confortans, manique sua sancta facto Crucis signamento benedicens, linteam Angelis tradidit, ut epis renes emgerent : quod cum Angelus sancti fecisset, ita libidinis motus in ea sunt restricti, quod de cetero nullo modo in ea pullularint. Hoc facto sanctus Doctor una cum Angelis disparuit.*

18 *Et sane ejusmodi gratiam meruit, jam pridem hoc in genere certaminis merita pugnatix : et mox, ut capite dicta lra 6 idem auctor narrat, cum in civitate Mediolanensi pestis ingrueretur, et potentiam Columbe tum auctor sanctis domini tuæ afflatus; contactus qui in ea morabantur omnibus, mare etiam fratribusque canonis, ut il sanantem infestis locum deputata est, infra adhuc puella, post vix impunis curanda. Ita autem dum moram traheret, medicus, qui ad curandos illos infirmos deputatus fuerat, in eandem Virginem concupiscentia captus oculos coniecit, eamque de re turpe pluries tentavit; asserens, quod nisi consensum præberet, nullo modo ei mederi disponebat, sed potius eam miserabiliter mori permitteret. At Virgo sancta magis eligens honeste mori quam impudice vivere, p. tuis temporalem quam æternam mortem eligens, nullo modo assensum præbere voluit. Et cum nequam ille cont. nio Virgini esset molestus, ipsa Virgo hoc idem bis, qui loco præerant*

altius post
annum camp
nale mortuus

campanula
post fractu
ram refect
eundem vlt
testi :

Conventus ad
radices Montis
Casinensis.

Forma
Vercellensis
cinguli,

ut ad ejus
singulitudinem
formata.

Columba
Mediol. coram
D. Thomæ
crucis ab
Angelis,

post insignem
meo contrale
veritatem :

A præerant, intimare studuit. quod illi factum horrendis, magna cum ignominia medicum illum a loco expulerint.

us et Stephano
de Soncino.

19 *Que ideo hic libentius transcripsimus, ut iis ad quos ultinet, deinde occasionem, certiora nobis de ejus cultu et legitima appellatione Beatæ indicia subministrandi, quibus in istam lectu dignissimam et ædificationis plenissimam vitam possimus futuris temporibus inserere* Februarii jam editi supplemento: idem in supplemento simili Januarii mensis facturi de Vita Stephane de Soncino ad diem ii, si intellexerimus, quam legitime Beata vocetur ab iis, qui vitam ejus elogioque scripsere, mortuæ anno MXXX: de qua interim jurat hoc loco commemorare, quod in sancti Doctoris perrigilio, graviter a dæmone impetita, se nudam in spinis volutavit; cumque ardentius precaretur Sanctum, ut illum quoque cingere dignaretur, mox tanta vi lumbos sibi perstringi senserit, ut nimis corporis dolor etiam ad clamores compelleret.

Cingulorum
Vercellensium
efficacia:

B

20 *Fit autem ad Vercellensium cingulum redeamus, atque ad propagatum erunde Militiæ Angelicæ institutum transire possimus, exhibere hic jurat Camilli Quadri in nostræ Societatis Vercellensi Collegio, vices Rectoris anno 1644 gerentis testimonium, in hæc verba datum xii Martii: Per cingulum sanctissimi æque ac sapientissimi Thomæ Aquinatis, non est modo instituti mei omnia et frequentissima in alios collata beneficia referre: ea sunt quæ integra decereut volumina. Illud tamen inficiari non possum, me multis ad illius similitudinem elaboratis, atque ejusdem contactu sacratis, in cujusvis ætatis ac sexus hominibus ea expertum, quæ soli D. Thomæ intercessioni accepta referri queant. Paro asseruit P. Aurelius Corbellinus ex Ordine Eremitarum D. Augustini et sacræ Inquisitionis Vercellis Consultor, atque ultieris minus sigillatim meminit luxuri per multos annos delitæ, et P. Cypriani prænominati montis nullis ab impudicitia revocabilis, usque dum et persuasit Pater, ut impuros lumbos Thomisticæ Zone cingulo adstringeret; quod ubi fecit, paucos intra dies versa est in continentie speculum, quæ publicam fuerat libidinis incentivum: et hoc inquit Corbellinus propriis oculis vidimus, auribus audivimus, manus nostræ contrectaverunt, et particulari sigillo munivimus in nomine Domini.*

Militiæ
Angelicæ
leges,

ANIMADV.
PAP. 29.

C

21 *Tutibus utique, quæ plura verborum exhibet, Deurverderus prænuminatus, ipse confirmatus est in proposito, quod Romæ conceperat et de quo contulerat cum Ordinis sui Magistro Generati Vincentio Candido, de instituendo inter Belgios suis sodalitate nomine militiæ Angelicæ sub cingulo castitatis D. Thomæ Aquinatis appellanda, quam approbavit Ordinario has adstringere legibus: Omnes sub celesti Doctoris Angelici singulo militaturi, in libro apud Patres Prædicatores præparato, sua nomina inserenda procurrant, ut indulgentiarum et orationum particeps reddantur. In Ipso admissionis sue die salutari confessione peccata expiant, sacra synaxi annuam reficiunt, mentisque castimoniam (prout status ratio exigit) semper se conservaturos proponunt. In cingulum hujus militiæ ex filo niveo confectum, et quindecim nodulis interpanctum, postquam a R. P. Directore fuerit benedictum, palam vel occulte circa corporis lumbos continuo gestabant. vi Quotidie in honorem D. Thomæ, pro sua omniumque sub eo militantium castitate et extirpatione vitiorum carnis, ad quindecim Cinguli nodos Angelicam salutationem devota mente persolvent. vii Carnales dæmonis suggestiones, atque impuras mentis cogitationes (invocatis Jesu et Mariæ nominibus nec non D. Thomæ auxilio) forti quantocumque animo reprimere studebunt. vii Verba obscena nunquam proferent, pietatis inhonestas suis domibus proseribent, lascivis comædiis non intendent: et a spurcis libris, saltationibus ac cantilenis*

Martii T. I.

sedulo abstinerebunt. vii Quodcumque illicitum blandientis carnis opus perpetrare diligenter cavebunt, et in Angelicæ virtute castitatis continuo sese exercebunt, omnes fœdæ libidinis occasiones evitando. viii Ad hoc sedulo intendend ne in sua præsentia ab aliis scurrilia proferri, cantari, legi aut fieri patienter sustineant: et si aliquos carnali vitio inquinatos cognoverint, blande eos ad castitatem exhortabuntur. ix Diem vigesimum tertium Januarii Translationi Corporis D. Thomæ, nec non septimum Martii illi dedicatos celebrabunt confitendo et communicando vel sacris orationibus suam aliorumque commilitonum castitatem Deo commendando. x Justo ac debito bonore et veneratione D. Thomam tamquam eximium suæ castitatis tutelarem, semper prosequuntur ejusdemque militiam apud alios propagare studebunt.

et institutio
Lovanii
an. 1649.

Cingulorum
benedictio:
E

22 *Hæc deinde leges et consilium suum, cum anno MDCLXIX, Decano et Professoribus sacræ Theologiæ in alia Universitate Lovaniensi proposuisset, ita probata res est, ut od Nonas Martii (qui dies Angelicæ militiæ solenni apparatu auspicienda fuerat destinatus) omnes se conventuros decreverunt, cæmpleque præsturus ceteris ad accingendos fortitudinis lumbos suis per sacræ Zone susceptionem: quæ nunquam numero consecrata tum fuit, iuxta ritum jam prædictum ab Hyacintho Choquetio anno seculi hujus xxi inductum, per hunc orationem: Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi, puritatis amator et custos, obsecramus immensam clementiam tuam, ut sicut ministerio Angelorum S. Thomam Aquinatem cingulo castitatis cingere, atque a labe corporis et anime preservari fecisti: ita ad honorem et gloriam ejus, benedicere et sanctificare digneris cingula ista: ut quicumque ipsa circa renes reverenter portaverint ac tenerint, ab omni immunditia mentis et corporis purificentur, atque in exitu suo per manus sanctorum Angelorum tibi presentari mereantur.*

concessæ in-
dulgentiæ:

23 *Confirmavit primum institutum Innocentius X., et hæc ratione militaturus ex thesauro Ecclesiæ stipendia proposuit Indulgentiarum magnarum, quæ apud primam sui hujus delictis præconem et militiæ Directorem Deurverderum videre est, variis Episcoporum Belgicarum congruis aucta, in libello hæc de re edito Lovani: quo rebus classicis utique quique Belgii civitates exercebant, ut hujus militiæ tyrannum et armamentarium etiam apud se poni vellent (prout et hic Antwerpæ et alibi feliciter factum videmus) idemque pro obtinenda in hoc bello victoriæ hunc adscriptis proposuit crebri recitandam orationem: Omnipotens et misericors Deus, qui nos in durissimo castitatis certamine constitutos, alio S. Thomæ Aquinatis cingulo munire dignatus es: largire supplicibus tuis, et celesti ejus subsidio lascivum corporis et anime hostem in hac iudicia feliciter superare; et perpetuæ puritatis filio coronati, inter castas Angelorum acies beatitudinis palmam a te accipere valeamus. Per Dominum etc.*

oratio ab
abscriptis
recitanda,
F

24 *Porro non ideo novum est, quam aliquibus fortassis videri ex prædictis posset, cingulorum sub invocatione D. Thomæ consecrandum inventum: sed crebrescentibus ad ejus sepulcrum miraculis, antequam Tolosam transferretur corpus, tantum habuit in ipso Fossæ-novæ monasterio. Ita docemur miracula illa, quod inter relata ex Bernardo Gandensium occurrit cum. 79, ubi dicitur: Quendam de Piperno mulier in partu periculose laborans, invocato S. Thomæ et inposito quodam cingulo, quod fuerat super ejus sepulcrum, supra corpus ejusdem mulieris, statim libere peperisse. Certe antiqua laudabilique Italicarum sanctuariorum non receptum scimus, ut in absentium gratiam cingula quodam ad mensuram vel sepulcri officij vel imaginis sacræ illius contractu sanctificanda fiant: multique infirmi, maxime puerperæ, sanitatis beneficium per eos consequuntur,*

Cingulorum
ejusmodi
antiqua origo:

A consequuntur, ut est de iis, quæ Laurentia icones unscriptos mensuras contineat toti orbi Christiano notissimum, ut alia minus ubi exempli præteream.

25 Ut autem tale quid in S. Thomæ honorem institueretur, mulierum præcipue suadebat utilis: quibus enim juxta Cisterciensis Regule laudatissimam consuetudinem omnis ad monasteriorum templa occludebatur ingressus, non alia ratione melius consuli poterat, quam si vice sepulcri sui sexui inaccessi contingerent aliquid illius attritu, ut diximus, sanctificationem. Quid autem potius quam cingulum ea forma confectum, ut multiplex illius usus, nec absque mysterio significatus esset? Cum et nunc cunctos interuentum ipsius sancti Doctoris integritatem, et intermedium quindecim Dominicanum,

quem fuerat professus, Ordinem ea ratione revocare poterant in memoriam, qua dictus Ordo Marioni Rosarii per quindecim mysteria decurrendi exemplum et utilitatem per universum mundum divulgavit. Quid quod hoc mundo cavebatur ne insignis illa Angelicæ cincturæ visio, quam usque ad mortem suam occultam habuerat, et de qua ex Fr. Raynaldi relatu frequenter maxime sermo erat, veniret in oblivionem hominum, nisi quod vel ipsum sub oculos sensusque externos cecidit; vel si natura spirituale est aut tempore præteritum, tamen eisdem sensibus præsens et tractabile sistitur, per sui vicarium et materiale signum ac instrumentum.

D significatio.

VIII MARTII.

SANCTI QUI VIII IDUS MARTII COLUNTUR.

SANCTUS Pontius Diaconus, Carthagine in Africa.
 S. Pilemon,
 S. Apollonius,
 S. Arianus Præses,
 S. Theotychus Protector,
 Socii tres Protectores,
 S. Cyrillus Episcopus,
 S. Rogatus,
 S. Felix,
 S. Rogatus alius,
 S. Beroma sive Beata,
 S. Ilerenia,
 S. Felicitas,
 S. Urbanus,
 S. Silvanus,
 S. Manilius sive Mamillus,
 S. Datianus,
 S. Jocundus,
 S. Quintillus sive Quirillus Episcopus,
 S. Capitulinus,

Martyres
 Antinoi in
 Ægypto.

Martyres
 in Africa.

Martyres
 Nicomediæ in
 Bithynia.

S. Dion Martyr apud Græcos.
 S. Cleopatrodia Virgo.
 S. Provinus, Episcopus Comensis in Italia.
 S. Senanus Episcopus et Abbas in Hibernia.
 S. Julianus Episcopus Toletanus in Hispania.
 S. Felix Episcopus Anglorum Orientalium.
 S. Theophylactus Confessor, Metropoli Ni-comediensis.
 S. Paulus Episcopus Plusiados in Bithynia.
 S. Domelius apud Græcos.
 S. Hunfridus Episcopus Morinorum sive Tarranensis in Belgica II.
 S. Lilefridus sive Liutfredus, Episcopus Papiensis in Italia.
 S. Veremundus Abbas Hyrachensis in Navarra.
 S. Duthacus Episcopus Rossensis in Scotia.
 B. Stephanus Abbas Obazinensis in Gallia Ordinis Cisterciensis.
 B. Joannes de Deo, Fundator Ordinis de Hospitalitate Granatæ in Hispania.

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Ascles Martyr memoratur hoc die in MS. Florario Sanctorum. Credimus eum esse, qui Antinoi passus est, et a nobis relatus xxiii Januarii.

S. Eubulus, S. Julianus, S. Arcadius Cyprius, Perpetua Virgo, que leonibus est tradita, et ab ipsis suffocata. Ita Viola Sanctorum anno 1508 Haguenæ excusa. Laherius etiam in Menologio Virgini Perpetuam Virginem et Martyrem Asiæ adscribit. Aliqui etiam referunt SS. Perpetuam et Felicitatem Martyres Afras, quas ex corruptis Actis male ab aliis Virgines haberi arbitramur. Egimus de his vii Martii.

S. Broadus Episcopus de Ard-charn hoc die refertur a Colgano ex S. Ængussi Festiologio et recentioribus martyrologis eum secutis : nos de eo egimus inter Prætermisos ad vii Martii.

Desponsationis B. Marite Virginis festum apud Fratres Ordinis Servorum. Ita Ferrarius, eumque secutus Arturus a Monasterio in sacro gynæceo : quod sufficit indicasse

Quorrait S. Frigidiani Episcopi Lucensis soror, hodiernis Sanctis Hibernis adnumeratur a Colgano, quasi ea sit, quæ sub nomine Circogor de Cluainlothar, et hoc die, et vii Augusti notata reperitur in plerisque Hibernicis Hagiologis, quæque in Ecclesia de Kilt-kurcaye xxi Julii summi quoque cultum habet : de ea qui plura vult, Colganum legat, vel expectet dum Acta S. Findiani Maybilensis, cujus soror fuit, demus ad 10 Septembris : quæ nunc ad 18 Martii ostendemus S. Frigidianum perperam tribui.

S. Mochonna de Eus-mas-neire hodie in Tamlactensi et Mariani hagiologis occurrit : quem credit Colganus certe eundem esse cum Dachonna, quem S. Columba prædicto ad Bueltin fluminis cataractas monasterio legitur præfuisse : sed neque hic in citata

Columba Vita Sanctus nominatur : neque aliud vel cultus vel verum ab eo gestarum reperitur vestigium. Nemanus juxta Mariam Gorman scholastren Dasimisensis Episcopus, in Australi Lagruia, regnauitibus Blathmaco et Diermita fratribus, circa annum dclx creditur floruisse a Colgano : quia S. Fechinus legitur ad eos cum S. Noemana profectus eundem militis liberandi gratia : quæ nobis minime faciunt satis, ut eundem esse Sanctis adnumerandum credamus.

Elguiedus sive Ailguiedus Colmannus Kearn, Sedulius de Kinn-locha, Mochua filius Nemani, Kieranus Foighle, Molassius filius Aidi Hibernicis adscripti fastis, nobis alius ignoti, et præter primum, a Colgano præteriti : primum autem Episcopum de Ard-Breacain facit : quia anno 778 unius sic nominati mortem reperit consignatum : quomodo et Sedulii prædicti mortem, xii Februarii agens de pluribus ejus nominis, anni 828 caractere signat. Idem in indice Colmanum Kerr S. Endre discipulum fuisse scribit : sed loco indicato nec verbum de eo reperitur.

Conanus, cognomento Dil, inter Sanctos hujus diei recensitus a Colgano ex Ængussi, aliorumque Hibernicis fastis : de quo aliud nihil constat quam juxta Easraun monachorum cui præfuisse : ad hoc autem, inquit Colganus, Ernei ripam, in loco Cneolain dicto. Huic ex martyrologio Carthusiæ Neuportensis junguntur.

Conallus et Cronanus Episcopii Confessores, de quibus nihil quod dicamus occurrat : nisi in Martyrol. Tamlactensi et apud Marianum Gormanum hoc die reperiri Cronanum de Airdne, id est, Abbatem Aranensem, juxta explicationem Colgani.

Conanus Episcopus in Scotia profectus in Chronanus monachus Menologio Scotico Thomæ Dempsteri, nulla Episcopo Sede aut monacho cenobio assignato, Insinuat Hectorem Doethium de illis agere, qui lib. 9 meminit Connani Episcopi Sodorensis et sanctissimum

- sanctissimum appellat. Ferrarius in Notis Catalogi generalis eisdem cum Hectore Boethio citat, sed forsitan hic vult intelligi suam ad Lectorem admonitionem contra Α'ποκρίσεις, quod Hiberni Sancti etiam Scitis attribuantur, utique illos etiam Conanus et Cronanus, quos jam inter Præternissos retulimus.
- Mochonna de Noire, ab Hibernicis martyrologis nominatus ad hunc diem, creditur a Colgaio Dorensis esse Antistes, qui Hibernicæ eisdem Synodo per S. Flannium Hibernicæ Primatem et S. Adamnannum Archimandritum coactæ, subscripsit circa annum DCCXV, et pœvix decessisse narratur: de cuius cultu et Actis vellems nobis plenus liqueret.
- Liberius ex Tamluctensi Martyrologio et Mariano ac Maguir nasendus, a Mariani ejusdem Scholiaste ad hunc diem dicitur Abbas de Achad-ho S. Cannechi: atque a Colgaio accipitur pro anonymo illo ex S. Cannechi Vita, prius lascivo ac immorigero juvene Aradu filio, dein viro sancto et miraculis claro in civitate, quæ dicitur Leachi-Abbe: ejus præsumptionis veritas nobis merito suspecta est.
- Libranus in Hibernicis justis nominatus, cetera nobis ignotus est: eundem esse, qui in S. Samsonis Dolensis Actis Libranus est, non facile credimus, quandoquidem ejus locum itine reidui a Demetria Sampsonis patria versus Boream distare, atque advo in Albienis Scotia esse querendum, evidenter colligatur ex ipsa, quod Colgaio profert, Actorum modo dictorum fragmento.
- Joannes Episcopus, Salisburgensis, discipulus S. Bonifacii, memoratur in Calendario MS. Sanctorum Ordinis S. Benedicti. Fuit is vii Episcopus, in Metropolim Salisburgensi W'igulei Hunodi commendatus a doctrina et vitæ sanctitate. At nullum cultum habet, neque ibi Sanctus aut Beatus habetur.
- Stephanus Episcopus Tullensis inscriptus Catalogo generalis Ferrarii, ac Beatus appellatur, quem Sanctum statuit Saussanus in Supplemento Martyrologii Gallicani. At Claudius Robertus et Sanmarthani, dum eum in Gallia Christiana inter Episcopos Tullenses recensent x memorant, a titulo Beati et Sancti abstinent. Nulla etiam ejus mentio est in Breviario Tullensi, quod habemus anni MXXXV recensum.
- Vincentius Episcopus Cracoviensis, dein monachus Ordinis Cisterciensis, mortuus est vii Martii anno MXXXIII, ut ex Mathia de Michoria monimus 2 Februarii inter Præternissos, quod ad illum diem esset cum titulo Beati inscriptus Menologia Cisterciensis Henricus, quod iterum improbamus: quia Christophorus Katski et Joannes Casarius in Vitis Episcoporum Cracoviensium nihil simile insinuant.
- S. Juliani Pontileum corpora aliunde translata S. Serrani sunt ad ecclesiam Cathedralen urbem Oertensis in Asturia: quorum cultus ibidem hoc die notatur in ordine celebrandi divinum Officium Maderi sæpius excuso. Utriusque meminit Ferrarius in Catalogo Generali, qui de Serrano asserit non apparere, cujus urbis Episcopus fuerit: de Juliano dubitat, num idem sit cum S. Juliano Episcopo Conchensi. Verum ut ad hujus Vitam dictum XXVIII Januarii, corpus est elevatum Concha anno MXXVII et iterum visitatum anno MXXXVIII. Tamias Salazar de hoc Juliano silet. De Serrano multa congerit ex Flavio Dextero, Juliano Petro et Lutprando: quasi hic Serranus esset Asturicus Episcopus Toletanus, a S. Ildephonso et albis memoratus: quod etiam facit Quatanadrenus de Sanctis Toletanis. Verum cum parva fidei sint citati ab his auctores, malimus expectare certiora monumenta.
- S. Suera, cujus corpus quiescit Claremonte-Arrverno in monasterio Rubiacensi ante altare S. Genesii, refertur a Savarone lib. 2 de Sanctis, Ecclesiis et Monasteriis Claremonti num. 9, et ex eo a Saussano in Appendice ad Martyrol. Galliarum, quod diem Natalem incertum habeat. Interim hoc die memoratur in Gynexeo sacro Arturi a Monasterio. Malimus abstinere, quod forsitan ex titulo corruptio nomen formatum et sacra ossa legendum sit.

- Henricus Prior Villariensis cum titulo Beati refertur ab Henricus et Bucelino, inter Pios seu Venerabiles a Saussano et Fisen.
- Pontius vi Abbas in Claravalle dein Episcopus Clarimontanus. Calendarium Divonecensum de Sanctis Cisterciensibus. Eum cum aliis vi hujus inter omisos retulimus.
- Carentia Abbatis Ordinis Cisterciensis Placentia, ut Beata memoratur ab Arturo a Monasterio Holgeni Gynexeo sacro. Agit de ea Petrus Maria Campi par. 2 Historiæ Ecclesiasticæ urbis Placentinæ ad an. 1220 et 1223, sed absque titulo Beatæ.
- Berengaria filia Regis Legionis, assumpto anno MCCXI, habita Ordinis Cisterciensis in monasterio Holgeni prope Burgos, inscripta Menologia Cisterciensis Henricus, et Benedictino Bucelino cum titulo Beatæ. Silet de ea in Martyrologio Hispanico Tamias Salazar.
- Palmerius Eugubinus Ordinis Prædicatorum hoc die anno 1299 vita functus est Perussii cum opinione sanctitatis, ut vel ideo Jacobillus cum Sanctis et Beatis Umbriæ inscripserit.
- Anonymus Confessor Discipuli S. Francisci Viennæ Alabrugum, Guardianus Castri-Villani in Gallia a Calvinistis occisus, Antonius a Catalagirona in Sicilia, Franciscus a Rota Belvisi, Margarita Culaxibetta in Sicilia, } relati in Martyrologio Franciscano et Beati appellati }
seculo elapso defuncti
- S. Vitalis eremita Aruenti in Lucania, Ferrarius et iterum cum aliis ix Martii.
- S. Candidus Martyr inscriptus est Calendario Breviarii antiqui Maguntini. Forsan est, qui inter XL Martyres Sebastenos colitur x Martii.
- Idaberga vidua mater S. Gertrudis inscripta Catalogo generali Ferrarii, ac fustis Belgicus viii Martii.
- S. Hermæ, cujus meminit S. Paulus in epistola ad Romanos, memoria celebratur hoc die a Græcis in Menæis excensis et manu exoratis: a Latinis vero cum Martyrol. Romano ix Martii.
- S. Cataldus Episcopus Tarentinus refertur in MS. Florario, utroque Catalogo Ferrarii, uti et a Dempstero et Colgaio. Si MS. Officio proprio fides adhibenda, est hæc dies Canonizationis. De eo ergo cum Martyrologio Romano agi poterit x Martii.
- Heimeradus Presbyter, Fundator monasterii Hassungensis in Hassia, refertur a Ferrario, iterum ab eodem et aliis xxviii Junii.
- S. Joannis Baptiste translatio partis capitis apud Præmonstratum facta anno MCL, inscripta est Florario MS. Decollatio ejus celebratur xxix Augusti.
- S. Cyprianus Episcopus Carthaginensis inscriptus nonnullis Martyrologis MSS. sed occasione S. Pontii Diaconi ejus, qui hoc die colitur. De illo agendum xiv Sept.
- Evergisti Episcopi Coloniensis Translatio ad ecclesiam S. Cecilie memoratur a Gelenio in Fastis Coloniensibus. Ejus dies natalis est xxiv Octobris.
- Crispini et triumphus inscriptus primo loco Martyrologio Gallicano Saussano. Eorum natalis est xxv Octobris.
- Papinatus Confessor, qui convertit Thaisim in eretricem, et tres viros ereptos seculo lucratus est Dro, memoratur in MS. Florario. At Petrus de Natalibus lib. 1 Catalogi cap. 7 Maurolycus, Hermannus Greven, et Camisus referunt xxix Novemb.

ANIMADV. 1
PAP 30

DE S. PONTIO

DIACONO CARTHAGINE IN AFRICA,

Sylloge historica.

POST AN. CCLX.
VIII MARTII.

S. Pontius
S. Cyprianus
Diaconus,

et exiliis socius

optans ut et
martyr,

B

sicut et reliqui
Christiani,

colum vocibus
testati,

ipso audiente
Cypriano,

qui prius
ille ex Epp.
Martyr :

cujus victoria
gaudet
Pontius,

C

doleat se non
una casum :

de ejus actis,

que et vide-
ri,

Celeberrimus Carthaginensium Antistes, et Ecclesiarum Catholicarum Doctor, idemque fortissimus Martyr Cyprianus fuit : cujus S. Pontius Diaconus, idemque et ecclesiarum socius, et gestorum illius præco : atque ante ipsam (si scripturam ejus satis assequimur) Christianus : ita enim loquitur : Erat sane illi etiam de nobis contubernium viri justi, et laudabilis memoriae Cecilii, et ætate tunc et honore Presbyteri, qui enim ad agnitionem veræ divinitatis a seculari errore correxerat. Quod est enim illud de nobis, nisi de Christianis? Collitur hic Cecilius in *Juni. Relegatum* deinde ab Aspasio Paterno, Proconsule, in locum qui Curubus dicebatur, Antistitem idem comitatus Pontius est. Eo enim die, inquit ipse, quo primum in exilii loco mansimus, nam et me inter domesticos Comites dignatio caritatis ejus delegerat exulem voluntarium: quod utinam et in passione liceisset.

2 At non ipse solus ut optabat, sed plebs universa Fidelium, quod sub finem ita testatur : O beatum, inquit, Ecclesiarum populum, qui Episcopo suo tali, et oculis pariter et sensibus, et, quod est amplius, publicata voce compassus est: et, sicut ipso tractante semper audierat, Deo iudice coronatus est. Quamvis enim non potuerit venire, quod optabant vota communia, ut consortio pariter gloria simul plebs tota pateretur; quicumque sub Christi spectantis oculis, et sub auribus Sacerdotis, ex animo pati voluit, per idoneum votisui testem, legationis quodammodo literas ad Deum misit. Sic consummata passione perfectum est, ut Cyprianus, qui bonorum omnium fuerat exemplum, etiam Sacerdotes coronas in Africa primus imbuere: quia et talis esse post Apostolos prior coeperat. Ex quo enim Carthaginensium Episcopatus Ordo numeratur, nunquam aliquis, quamvis ex bonis et Sacerdotibus, ad passionem venisse memoratur: licet semper Deo mancipata devotio, dicatis hominibus pro martyrio deputetur. Cyprianus tamen etiam ad perfectam coronam Domino consummante profecit, ut in civitate ipsa, in qua taliter vixerat, et in qua prior fecerat multa præclara, prior etiam Sacerdotum celestis insignia glorioso cruore decoraret. Quid hoc loco faciam inter gaudium passionis, et remanendi dolorem? In partes divisus animus, et angustum nimis pectus affectus duplices onerant. Doleo, quod non Comes fuerim? Sed illius victoria triumphanda est. De victoria triumphabo? Sed doleo, quod Comes non sum. Verum vobis tamen et simpliciter confitendum est, quod et vos sentis, in hac me fuisse sententia. Multum ac nimis multum de gloria ejus exulto; plus tamen doleo, quod remansi.

3 Hic Pontio celus, hoc martyrii desiderium fuit : quod ut in ultis quoque erraret, non debuisse se committere, ait, ut tanti Sacerdotis et tanti Martyris passio præteriretur, qui et sine martyrio habuit quæ doceret; et, quæ dum vixit gesserit, non paterent. Ac paullo post, Fuerint licet studia, et bonæ artes devotum pectus imbuerint; tamen illa prætereo; nondum enim ad utilitatem, nisi seculi pertinebant. Postquam et sacras litteras didicit, et mundi nube discussa in lucem sapientiæ spiritualis emersit; si quibus ejus interfui, si quæ de antiquioribus ejus operibus comperi, dicam : hæc tamen pelens veniam, ut quidquid minus dixerō (minus enim dicam necesse

est) ignorantie meæ potius, quam illius gloriæ de-rogetur. Hic ergo Pontius Diaconus Cypriani, ut in libro de scriptoribus Ecclesiasticis cap. 68 tradit S. Hieronymus, usque ad diem passionis ejus, cum ipso exilium sustinens, egregium volumen vitæ et passionis Cypriani reliquit. Honorius Augustodunensis, qui floruit ante annos 10 et quod excurrit, libello 1 de luminaribus Ecclesiarum cap. 68 pronuntiat ipse quoque, Pontium egregium volumen vitæ et passionis Cypriani reliquisse. Idem habent Usuardus, Ado, Notherus, et plurima vetera Martyrologia, et cum his Romanum his fere ubique verbis; Carthagine S. Pontii, Diaconi B. Cypriani Episcopi, qui usque ad diem mortis illius cum ipso exilium sustinens, vitæ et passionis ejus egregium volumen reliquit, atque in suis passionibus Dominum semper glorificans, coronam vitæ promeruit. Hæc ibi, quæ Actis ipsis magnam conciliant auctoritatem.

et alium
acceperat,

egregium
libellum
scribit, laudatum a
S. Hieronymo,
Honorio,

et in Martyro-
logiis,

E

4 Ea autem Acta in optimæ notæ MSS. Martyrologiis extant, deque us, ita scribit Baronius tom. 2 Annal. ad an. 261 num. 39. Eadem Acta, inquit, a nobis superius sæpe citata ac pariter recitata, atque fulcuntur testimonio Augustini, eadem in sua tractatione in natali die S. Cypriani attestantis, et fidelissima comprobantis : quæ itidem recensuit Paulus Diaconus. Sed etsi nulla ab aliis supplerent testimonia, ipsa sibi certam atque sinceram in omnibus sui candore fidem vindicant. Hæc Cardinalis Baronius : cujus de similibus judicium docti omnes, præsertim Cuthbert, merito maxime faciunt. Parva de hoc S. Pontii libello sentit Philippus Labbeus noster tom. 2 Dissertationis de Scriptoribus Ecclesiasticis, quos attingit Cardinalis Bellarminus. Scribit enim esse sincerissimum illud opusculum, ac primæ inter antiqua veterum Martyrum Acta, sive Vitas atque Elogia, dignationis. Quod si hæc Vita cuiuspiam cordato in suspicionem veniat, suspecta pariter erunt et alia Acta quævis, et ipse S. Augustini sermo de Cypriano venerande antiquitatis scriptura.

indignum
probatum
Card. Baronio.

et Philippo
Labbeo S. 1.

5 Nicolaus Rigaltius, qui in apparatu ad opera S. Cypriani, vario ejus Acta addidit, ad ea, quæ ex MS. cænobii S. Victoris acceperat, ista annavit : Plurima Pontius, pio erga suum Episcopum affectu, Rhetorica libertate commentus est. Multa etiam alii, pro capite quisque suo, adjecerunt, aliena seculo, aliena personis : quedam etiam detraxerunt velle bona. Ut jam pauca supersint quæ præstare possimus sincera. Idem Rigaltius ad Epistolam 83 Cypriani, ista scribit : Vita Cypriani, quæ fertur ab ejus Diacono Pontio perscripta, rhetorice dictionis gratia magis, quam narrationis historicæ diligentiam præfert. Adde de gestis Sanctissimi viri, quæ sunt ipsius epistolæ comprehensa, nihil attigit. Atque hoc præcipue queritur omissum, quod illa 83 epist. scribit Cyprianus, se (cum recessisset, jam Curubus in hortos suos reversus, se a frumentarius requirit, ut perderetur Uticum) tantisper latuisse. Hoc scilicet crimen ingens, paucorum dierum latebras reticuisse. Subdit tamen : Sed neque Augustinus frumentarius non meminit, Martyrologia quedam Actis illis consimilia secutos. Nec satis liquet, quid præcipue Censor spectet. An Sanctum, ab omni retro memoria votis precibusque tota Ecclesia cultum, stylo maledicentiaque inessere? Confutasse cum multa ut pro erga Episcopum affectu. Satis memorem arbitror Censorem hunc fuisse illius Presbyteri

f
quem tamen
ut magna ex
parte confu-
tum,

aut vitium,

perstrinxit
Rigaltius,

præpostero
studio nodia-
tis,

temere pro-
fecto,

ac fastuore,

Mentio hic
secutus a
varia oblat

C

VIR AGITA
UR P. CA
PAG. 895.

AN CXXXVII
VIII MARTII.

Arianus, in
Thebaido
Præes
crudelissimus,

Ateri, quum in suo Tertulliano legerat, quod apocryphus quosdam fabulas, titulo Nepheodis Pauli et Thecla composuisset, Pauli, ut excusabat, amore, loco excidisse: quod et S. Hieronymus cap. 7 de Scriptor. Ecclesiast. ex eodem Tertulliano narrat. Non suspicor tamen omnino id amatum, ut et tabulis celsitum Pontium falsi convictum eraderet: Etsi vir quidam datus enim præpostero novitatis studio in detrimentum Catholice veritatis; atque ut Rivero forsam similibusque Criticis extra Ecclesiam gratificaretur, subdubitasse de illius operis veritate autumet. At neque prima Censuræ verba subdubitantis sunt, sed audacter affirmantis. Conuictus est, ut verum, pio erga suum Episcopum affectu. Quæ enim inesse potest in mendacio?

B Mor velut auctorem excusans, interpolatam ejus luculationem inserit: Multa alios, pro capto quæque sua, adieci-se: quædam etiam detraxisse valde bona. Videtur igitur ipse usquam opus Pontii genuinum? Si vidit, cur non ita misit in lucem? Si non vidit, cur non æque ab ipso auctore, quem libertate rhetorica usum in eo componendo upere ait, illa scripta censeri possunt, quam ab interpolatoribus adjecta? Quod quæ adjecta sunt affirmat alicuius æculi, aliena personis esse; an se ergo solum putat intelligere quid personis, quibus de agitur, deceat; nihil capere tot viros sapientissimos, qui ea laudant? Fautorum ex diuturna perrotatione Tertulliani, Cypriani, et aliorum Afrorum Scriptorum, potuisse phrasim illius æculi, et utrumque mores Afrorum assequi: sed nemo alius æque, aut forte melius? Et ista tamen, alium sæculo personisque, proferre debuit, utque ipsum confirmare, verè aliena esse. Nam quod valde bona detracta indicat, causam, et jam retinimus, alibi reddit; quæ eorum quæ sunt in ipsius Cypriani epistolis comprehensa, ubi attigit: et probat; quia cum rescisset, se ab frumentariis requiri perducendum Uticam, tanti per latuit, ne suis Carthaginiensibus eriperetur, quorum in oculis martyrium facere exoptaret.

7 Cur miseri Pontius illum exigui temporis recessum, an oblivione an ignorantia, (cujus supra num. 3 neutiquam a sententiam eulgam agnoscent) undeliberata consilia, an alia causa, nos latet. Conveniebant interim (ut minime dissimulantes scribit) plures egregii et clarissimi ordinis et sanguinis, sed et sæculi nobilitate generosi; qui propter amicitiam ejus antiquam, recessum subinde suaderant; et ne parum esset omnia suadela etiam loca in qua sederet offerrebant. At nequaquam ille vitare mortis periculum, ac triumphi scilicet occasum cupiebat: sed adduci volebat ab ea arena, quæ sibi dirimtus, ut firmiter rebatur, erat destinata. Arbitratur

porro idem Rigaltius, prudenter quidem ipsam Cyprianum iuculato epistola, ubi recessum habuerit, non dixisse; neque enim tutum illi tunc fuisset. At de Pontio ita ceaset: Post obitum agonem, Pontius Diaconus, qui etiam in exilio Comes et familiaris illi fuit, Vitam Episcopi sui cum traderet posteris, quis hoc eum putet tam jejune tamque exiliter præstitisse, ut quem in locum de consilio carissimorum recesserit, non indicaret? Quorsum hæc spectant? an ut denno supposititium hoc totum opus conviciat? An ab quopiam alio ista et Pontii narratione extrito? Cui homo ul fuisse? An (quod non dissimulat) ut Scriptoris fidem aut diligentiam elevert? Si Sanctam credidit, parum religiose sic eum incessit

8 Denum futeur ipsam quoque Augustinum frumentariorum non meminisse, Martyrologia quædam secutum. Si in Passionalibus sive Martyrologis, jam ante Augustinum, qui circiter centum post Cypriani martyrium natus est, jam illi in Actis istis deerant, sane suspicari licet, nunquam in eis fuisse descripta. Neque id non frequens in omni historia, ut aliqua eventa vel adjuncta ab Scriptoribus quibusdam omittantur, quæ recensentur ab aliis. Pontium vero si in quo recessu delinuerat Cyprianus indicasset, arbitror haud sane prudenter facturum fuisse; cum vel grassante adhuc eadem persecutione, vel ulentem sub aliis Principibus aut Praefectis recrudescente, pulam cognosci e e lutebæ non deberent, nec in ejus possessionibus fuissent, vel a quo in illas perductus; ne huc sive Christiani sive Gentili, actio perditionis intentaretur, qui inimicum Deorum et Cesarum, ut tunc perverse judicabant, Proconsulis potestate subtraxisset.

9 Quamdiu post S. Cypriani martyrium superstes fuerit Pontius, nusquam legimus, nec quo genere mortis finierit vitam. Nemo consummatum martyrio, quod meminimus, tradit. Nam ridiculum est, quod Jacobus Philippus Bergomensis in supplemento Chronicorum lib. 8. ad an. 259 in hunc modum scribit: Pontius autem ipsius Cypriani Presbyter, vir sufficienter eruditus et indivinis declamationibus egregie doctus, tempestate hac post Cypriani mortem in Gallias veniens apud Cymellam urbem, martyrii palmam adeptus est. Ipse enim sua predicatione et industria duos Philippus Imperatores ad Christum converterat; et inter cetera, ut præcissum est, egregium volumen de vita et passione Magistri et Patris sui Cypriani post se reliquit. Et cum Sanctus habitus sit, ejus festum n. Idus Maii celebratur. Quæ narratione confuulitur hic Pontius Diaconus cum altero Pontio Martyre, ejus agitur xiv Maii memoria.

diversus a
S. Pontio
Martyre qui
Philippus
conver-
sit.

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS

PHILEMONE, APOLLONIO, ARIANO, THEOTYCHIO ET SOCIIS TRIBUS ANTINOI IN ÆGYPTO,

Commentarius prævius.

Primos Imperii sui annos Christianorum crudeliter effuso sanguine signaturus Diocletianus inhumanissimus, ulonem servitæ execrabilis ministrum invenirent. Ariannum: qui quanta severitate studuerit edicta impia executioni mandare, legere quis poterit in Actis S. Paphuti Martyris apud Lipumanum et Sarni xxvii Aprilis; Sæculi item Asclei habentur apud eosdem ad xii Martii: quibus Timotheum et Mauram abbas licet, quos postremos cum sub Ariano Thebanis Præsule constat Martyrii palmam consecutos, obque fundamento ad primum Decii annum trahit in suis Annalibus Baronius, viginti quoque amplius annis prius quam Diocletianus Romani Imperii fasti-

gium consecundisset. Sed quanta in Christianam plebem majore furore detrahebatur Ariannus, tanto fuit gloriosus Christo edomare rebellem avum, suisque eum adungere partibus, non sine insigni Diocletiani dolore; maxime cum ab ipso ejus latere Protectores quatuor, Theotychio ducer, Christo se Arianoque, quem captivum ex Ægypto deduxerant, conjunxissent. Magna siquidem Protectorum apud Imperatores erat gratia dignitasque; prout ut dixi vii Februarii explicatum a nobis est, ubi quatuor eodem titulo insignium Martyrum, ac trium supra mille ex ipsorum familia Christi pignitum, memoriam recolimus.

2 Nobilem hunc de tyrannide triumphum sanctorum Martyrum Philemonis atque Apolloni fusus ab Ariano sanguis

post Marty-
rium
SS. Philemoni
et Apolloni,

quem dein
exiguo tempo-
re inuit,

non debuit nec
potuit exponi:

E

Pontius
quando aut
quomodo
obierit, latet:

A sanguis obtinuit; in quos toto furoris impetu Præses incumbens, amissæ restitutione oculi, divinam Christi coactus virtutem agnoscere, manus tandem dedit veritati. Locus certumini Philemoni et Apollonio, Antonius fuit urbs finis, de qua commentari prævi ad Acta SS. Juliani et Basilissæ num. 10, ix die Januari pluribus egimus; juxta quoniam paulo ante cursum confessionis sue Asclas atque Leonides fortissime consummabant. Tempus Acta Græca expriment, qualia ex MS. Codicis Christianissimi Regis descripsimus hoc principio; Εἰς τὴν τρίτην τῆς βραδείας Διαλάττανος, μετὰ τὸ παύσασθαι Ἀσκλην καὶ Λεωνίδην, ὅσοι μαρτυροῦντες ἐπὶ Ἀριανῶ τοῦ ἡγμένου τῆς Θείας πίστεως, Anno tertio Imperatoris Diocletiani, postquam requievisset Asclas atque Leonides, ambo sub Ariano Thebaidis Præsidente fidem confessi. Cum autem Chronicon Alexandrinum dicat, a Consulatu Diocletiani secundo utque Aristobolæ Diocletianæ annos in fastis Paschalibus numerari (quamvis ille revera interit Imperium xv Kal. Octobris anni Christiani cclxxxvii) non est cur dubitemus, quin eum sicutus calculum horum Actorum Scriptor, voluerit annum .Æræ vulgaris cclxxxvii Martyrio Philemonis atque Apollonii consignare: quem si ad triumphum secutus Arianus cum Protectoribus est post unus ferme anni spatium; nihil prohibet, quo minus vigesimam mensis Phomenoth diem (qui decimo sexto Martii nostri respondet, et in his Actis consignatur sub finem) ipsum mortis eorum diem fuisse existimemus, eoque nomine Antimortis ac reliquis Orientalibus venerabilem; licet Græci decima quarta Decembris eos Ecclesiastico venerentur Officio, quod in Menæis expressum est, nunc cum SS. Martyribus Thyrsio, Lenæo, et Callinico, quas Latini xxviii Juniarum colunt, quo die et nos de illis egimus.

3 Græcorum ritum sicutus Metaphrastes, utrumque Acta stylo immutato conjunxit dicto jam die, idemque eorum quæ modo profereamus Actuum Latinam versionem, ex quatuor Manuscriptis Codicibus, videlicet monasterii Rubræ-Vallis prope Braccellæ, S. Marini prope Treviros, Rotomagensi curante P. Frederico Florentio, et Utinensi nostro nonnullis in locis contrariis dandum, non tantum cum Actis, quæ diximus Græcis, sed etiam cum Metaphrastis Latina versione continemus, dum Græcum textum aliquis ex Bibliotheca Vaticana aut Vaticana præferet. Extat ea versio apud Lipomanum, Suriumque et ideo poterimus eum tuto posse omitti a nobis, Acta aut quoniam Græce Latineque nactis. cur autem ad diem viii Martii Saucios hocce referremus, alio nobis ratio non fuit, quam ut nos Romanæ Ecclesiæ usui, Latinorumque Hagiographorum ordini aptaremus; quamvis forsitan erratum ab his fuit, qui primi Acta Græca Latine reddiderunt, et dixerunt octava Martii passum eum Protectoribus Ariannum, quem passum legerant octava mensis Phomenoth, non observato Egyptiorum mensura initio, quatuor aut quinque diebus mensis nostros præterventiam. Ariam tamen et sociorum mentionem nullam in antiquioribus reperimus martyrologiis, præterquam in Fulgentiano Patrum Oratori, et Faviano Ecclesiæ S. Petri, ac Parisiensis S. Victoris his verbis: In civitate Antinonia natale SS. Philemonis et Apollonii (Poloni habet Vaticanum) Diaconi, Ariani, Theonici et aliorum trium: quatuor perperam legitur in Parisiensi, Bartholinum solus S. Philemonis meminit: Casuense notat natale SS. Martyrum Philemonis et Apollonii Diaconi et Eusebii, qui postremus usquamlibi notus.

4 At vero Usuardus, et Usuardus secuti Galsinius atque Baronus, plenus eorum passionem describunt; et quidem primo ac potiori loco: In civitate Antinon natale SS. Philemonis et Apollonii Diaconi, qui tenti et a iudice auditi, cum constanter sacrificare noluisse, perforatis calcaneis per civitatem horribiliter tracti, novissime gladio cæsi, martyrium

compleverant. Eodem die apud præfatam urbem passio SS. Adriani, Theonici, et aliorum trium; quos iudex submersos in mari necavit. sed obsequio delphini corpora eorum littori sunt restituta. Legebat nempe Acta Latine reddita Usuardus, eoque sicutus Apollonium Diaconum dicit, latus accepto Diaconi nomine pro quovis ministro ecclesiæ, cum Lectorem duntaxat fuisse constet ex Græcis: in Ariano autem sociisque locum sepulture et cultus, qui vere Antimons fuit, eum loco passim confudit, quem trans mare fuisse (puta Romæ vel Nicomediæ, ubi Diocletianus tunc residebat) scimus ex Actis. Eadem eorum confusio apud MS Floran auctorem est, et gravior error alius, quando Diaconi titulum etiam Philemoni communem facit; qui sub ipsam Martyrii tempus non modo nullo erat Ecclesiastico gradu insigni, sed gentilis chorula: Ariani tamen conversionem (quem Ariani vocat) distinctius attigit. In civitate Antinon natale SS. Philemonis et Apollonii Diaconorum: qui Philemon suspensus et sagittatus, ita tamen quod nulla sagitta ei infigebatur, stupente Præsidente, quod adhuc viveret, unaque sagittarum ex aere in oculum suum cadente, et eum cæcante, jussit eum Arius preses cum Apollonio decollari, anno salutis ducentesimo nonagesimo quarto (imo octuagesimo septimo). Altera quoque die Præfectus facto luto de terra sue sepulture, sicut ei prædixerat Philemon, ait: in nomine Jesu Christi, pro quo isti martyrium compleverant, ungo oculos meos, ut videam, ut credam quod non sit alius Deus præter eum: et hoc dicto illuminatus, ibat latus, clamans illuminatum se esse. Deinde de Ariano tamquam diverso subiungit eadem quæ Usuardus.

ACTA

Ex quatuor codicibus MSS. Latinis

Collatis cum textu Græco ex MS. Regis Christianissimi et Metaphraste apud Lipomanum et Surium.

CAPUT I.

Philemon, sumpta cum Apollonii persona fide Christi, eundem intrepide confitetur.

Postquam admirabilis Asclas a beato fine apud Antinonum martyrium consummavit: jussit preses Arianus de eadem civitate Christianos comprehendere, quantumque occurrissent: e et multis per diversas latebras fugam petentibus, soli Clerici ad mortem pro fide Domini alterutrum ac populum animantes, steterunt in suo proposito, et cepti a iudicibus, triginta et septem numero, statuuntur pro tribunali Præsidis. Inter quos erat et Apollonius quidam nomine, Diaconus e ipsius civitatis; qui eum vidisset innumera tormentorum genere proferri in medium, et ad cruciandos præparari Christianos, extimuit. Erat autem in eadem civitate chorula publicæ, nonne Philemon, gratus plebi, et iudicibus acceptus: hunc evocat ad se Apollonius Diaconus, et offert ei quatuor auri solidos, rogans, ut pro se ille sacrificet. Dicit ei Philemon: Da mihi fenum vestimentorum, ut coopertus facio passum sub alterius persona ingredi et sacrificare: et dedit ei palli unum: quo accepto Philemon posuit ante pedes Apollonii fistulas, quas tenuit, et aperuit se, et mutato habitu ingressus est ad eam Præsidente. Quem eum vidisset Præsides, ignarus quid esset, interrogavit: Quis es tu? Officium ei dixit: Fortasse Christianus est: nam habitus hoc demonstrat. At Præsides: Si Christianus es, inquit, dicte ei, ut sacrificet. Tunc Philemon inspiratus Dei gratia, respondit: Ego Christianus sum, non sacrifico. Ad quem Ari-

item in Floran MS.

um elogio longiori.

13

Comprehenduntur Christiani 37.

et his Apollonius nomina mectens.

Philemonem pro se sacrificaturum subornat:

mus

Antimons passorum anno 3 Diocletiani

10 Martii

colitur a Græcis 16 Decembris.

Acta nuda accepta

Apud Etrinos 8 Martii.

incorpora in Martyrologis antiquis.

apud Usuardum etc.

A nus iterum per interpretem: *k* Sacrifica, ait, et lucrare tormenta, quibus vidisti vel audisti Asclam et Leonidem vitam solvisse. Philemon respondit: Non sacrifico: sed paratissimum sicut illi, quos nominasti, et ego pro amore Christi suscipere cruciatus, ut merear cum ipsis et requiem invenire. Quis enim non miratus est in facto Ascle, *l* quate in medio flumine tennit? Dicit ei Arianus: Sacrifica, ut salveris. Respondit Philemon: Non est salvari, nisi pro Domino mori.

m 2 Audiens haec Arianus silenter dixit ad Officium: Vocate cito Philemonem; forte dulcissimis suis cantibus demulcebit eum, et advocatus in voluptate melliarum acquiescet sacrificare, ut non male pereat. Ad praecceptum igitur iudicis quarebatur ab Officio Philemon, nec inveniebatur. Tunc vocat Arianus fratrem ejus Theonem, et ei interrogat eum dicens:

n Ubi est Philemon frater tuus? Ille respondit: Iste est, qui stat coram te. Statim mudaverunt faciem ejus, et agnito eo risit iudex, astutus joco illum personam finxisse, et dixit ei: Equidem tibi nihil imputandum est; quia et ad hoc natus es et nutritus, ut risu nos fatiges: attamen maluisse te ante noam de tribus filiabus meis pro libidine praesump-

o *B* sisse, o quam judicariam severitatem in conspectu Christianorum minime resolvere: sed sacrificia coram eis, ut crederis hoc pro more tuo, joco, non veritate fecisse. Respondit Philemon: Quod vis facito; ego non sacrifico: me enim gratia Christi apprehendit. Dicit ei Arianus: Per salutem Romanorum te adjuro, ut dicas mihi, si ex toto corde te asseris Christianum, an ludens hoc facis. Philemon respondit: Quid me adjuvas per Romanorum salutem, quae transit? Juro enim per statum et gloriam Christianorum me verum dicere: Christianus sum. Tunc Arianus commotus indignatione grandi interrogat circumstantem Antimochi plebem, quid de eo agi decernerent: utrumnam cito morte auferri, an longis suppliciis deberet cruciari? *p* Et populus exclamavit dicens: Ne perdas civitatis nostrae delicias: omnis enim civitas ad admirationem istius pendet. Et coeperunt crives plorare. *q* Dicit Arianus Philemoni: Percrem pectus habes, qui horum non flectoris amore: sacrificia quæso, et redde jocunditatem in festivitate, quæ proxima est civibus tuis. Respondens Philemon dixit: Terrena haec festivitas, quam innuere dicis, contraria est celesti letitiae: quod id malo adversari tormente solennitati, ut in celesti sede regi meo Christo congaudeam.

C 3 Tunc praeses Philemoni ait: si pro misericordiam celeri morte de vita te tuleris, non tibi reputabitur ad martyrium, pro eo quod baptismum, quo Christiani initiantur, necdum pereperis: compari enim eos, qui ex gentilitate convertuntur ad Christum, baptismum a Christianorum Clericis consecrari. Audiens haec S. Philemon, auxuri curat et inustus esse de verbo Praesidis, et ait: Ignem accendisti in corde meo, o Praeses: et quid faciam? Conversusque ad circumstantes rogabat eos, dicens: Precor vos, o Christiani, invitate aliquem Clericorum, ut me baptizet: grandi enim me affligit dolore sermo illi, propter crudelitatem, quam sanctis Martyribus videbant inferri. Arianus autem videns nullum sancto Martyri respondisse, ait ad Philemonem: Certe vidisti nomen ansum fuisse, nostris se iudicis adversarium ostentare: sacrificia vel modo, Sanctus igitur Martyr, ubi vidit omnes metu iudicis siluisse, insuper et ipsum Praesidem in hoc insultare, conversis ad eum oculis, palmisque elevatis exclamavit voce magna, dicens: Deus Jesu Christo Domine, ne munere putaris in corde meo tristitiam hanc: sed dirige et gubernam viam meam, ut egredi-

ens per medias circumstantes me turbas, nullo vidente vadam ad aquas, et accipiam baptismum Christianorum. Haec cum Dominum supplicis deprecatus fuisset, exiit ad aquas nullo vidente, et invenit ibi Clericum, a quo baptizatus in nomine sanctae Trinitatis, reversus est ad iudicii locum *r*.

r 4 Tunc Philemon dixit Praesidi: Tu Ariane, et tu timida turba; ecce absque vestro beneficio venit Deus meus, qui nullum timet, et baptizari me fecit s gratia sua: de cætero, o Praeses, scito me de perfectione Christianae religionis nihil minus habere: age itaque quod vis. Tu es enim, qui moram facis. Respondens Arianus dixit Philemoni: multiplex super te dolore concutior, et quod insaniam captus a bono decideris, et quod iactans civitatis solennitas, multarum etiam urbium ardens collectio, tristem in theatris ob tui absentiam agitalit frequentiam: in qua filius ac proximis tuis non id solum dolores auget, quod te in eadem trepidantem solito non videbant: verum et quod fistulas tuas imperitorum fortassis spectabant manibus atrectari. Audiens haec fortissimus Christi miles Philemon flevit, et oravit ad Dominum dicens: Deus meus Christe Jesu, ne permittas infidelitatis cogitationem ingredi cor meum: sed sicut me exaudisti, per nubem tribuens mihi baptismum, quod rogavi: sic exaudire digneris, ut descendens ignis de coelo consumat fistulas meas, et auferat de terra confusionis t meae memoriam. Haec eo deprecante, descendit subito turbo quidam per nubem igneam, et absorbit fistulas de manibus Apollonii Diaconi, qui eas a Philemone commendatas tenebat. Quod factum cum præ miraculo clamante turba, etiam Theonis frater Philemonis comperisset, emersit ad Praesidem, et insinuavit ei conversionem Philemonis factione Apollonii Diaconi, qui cum ad Christi religionem, per indumentum sui habitum dedicasset.

s a Collitur 23 Januarii, quo die ejus Acta protulimus. — *b* Creberrima Theodorus: vide dicta 9 Januarii, ubi de SS. Juliano et Basiliano non. 10. — *c* Et fuge vulgi et Clericorum constantia tuent MS. Ultrajectum et Acta Graeca, qui dicunt πρὸς τὰς ἐπιστολὰς τῆς πόλεως ἐπιστολὴν, multitudine coram, qui in urbe erant primaveri seu Praefecti Christianorum adductam, vernaculis eductantem multum passus descendit, Metaphrastes: jubet omnes comprehendi Christianos, qui erant in civitate, et maxime qui erant alibi pietate magis insignes. — *d* In celebratione consensu solum MS. Ultrajectum et Synagorum Claramontianum MS. hunc numerum minime non detracto: factum quia non admodum Apollonium: sic Metaphrastes infra in Christianos relatus ab Arrianis ad fidem converso dicit — *e* Haec MS. Latina: Gravum cum Metaphraste ἀρὰς ἀρὰς, Levorem, dicit. — *f* MS. Ultraject. da mihi pallium tuum. Graece ἀποδοῦναι μοι τὸν ἱματισμόν σου, dicitur. — *g* Nihil de fistulis Graeca, Metaphrastes: animam Philemonis cum veste mutatum, ut hoc ipsum esset, quod simularet, plenius clarescere describit. — *h* Addunt Graeca ἀποδοῦναι, quod exprimit Metaphrastes: Cum se quidem signo Crucis signasset, tanquam Christianum, ut in hoc quoque se ostenderet Apollonium. — *i* Passum in Acta Martyrum significat Praesidis satellitum Graece τὸν ἄνδρα. — *k* Haec una Graeca Latina MS. dicit: ut MS. Terricensis Per imperatorem, quasi iam verba attulerant Philemonem Praesidi. — *l* Iste ipso Acta una. 3. haec autem de Acta desunt in Ultrajecto et Rothomagensi MS. — *m* Haec MS. Rothomagensis, Terricensis et Italiae-urbis advocatus. — *n* Metaphrastes Theonem. — *o* Ubi haec commentum in Graeca et Metaphraste, in Terricensi MS. est Morum solvete. — *p* Graece ἡ πόλις, ὅλη ἡ πόλις. An longaminiorem agram cum ipso? Metaphrastes: tempus et probatio ad delibet. — *q* Tunc fit una Graeca. — *r* Alter, et ad ea, qui sequuntur conformis, Graeca, et ex illis Metaphrastes. Nubes desuper continuo descendens, cum enim statim medium circumvolvisset, baptizavit: deinde nubes quidens sursum aerevoluit. — *s* Graeca et me baptizavit. — *t* Haec Rothomagensis et Ultrajectum, pro quo nullo conversionis forte conversionis, videbatur, pristinae viae: Graece ἀποδοῦναι infidelitatis.

CAPUT II.

Comprehensio Apollonii: ejus et Philemonis martyrium.

*T*unc Arianus exhiberi Apollonium, et iudicio sisti jubet: quem cum Officiales juxta praecceptum tribunalius statuissent, interrogavit Praeses ita dicens: Maledice praecuntes hominibus, indica mihi, qua de causa sponsum et decus civitatis nostrae maledi-

Comprehensus Apollonius.

caveris

caveris; et funebri atque carinibus sacro vestitu pallio a religione divina seduxeris? Si, ut audio, poenarum formidine trepidus vicarium sacrificiis disponebas ingerere; cur non alium, qui posset latere, et non istius civitatis manifestam letitiam? Certe si pro temporis angustia ad presens inveniri alter non potuit, secreta suggestione rogasses me, et dimissem te; dummodo ne cum luctu et mœrore civium ipse tam sacrilegi inventor facinoris, multiplicis noxiæ poena succumberes: verumtamen quia clementia sacratissimorum Principum est in emendatione culparum remedium, accede et sacrificia, ut hic te aspiciens sacrificare, de cetero non recuset: et vere fateor tam crimini tuo parabis veniam, quam huic salutem, ac redhibita per te civibus gratia, ipse quoque recuperabis amorem: si vero tam salubre respuendum putaris esse consilium, male vos perituros iuro per Deos. Respondens ad hæc Apollonius dixit Ariano: ut confitear me in hoc facto peccasse, vere peccavi: quia vires per fidem Christi a Deo acceptas invalidas aestimavi, nec possibiles ad ferenda tormenta: sed credo et spero de misericordia Domini mei Jesu compensandum esse peccatum, ino extinguendum per huius salutem, qui vestimenti mei occasione et ipse Christum confessus est, et me reddidit testimonio, ad quod Dei gratia vocatus, diabolo instigante recesseram. Scito ergo nec me sacrificaturum: nec hunc permissurum de cetero daemonibus immolare.

6 Tunc Arianus iratus est valde, et accitis tribus militibus, præcepit eis, ut Philemonem alapis in faciem caderent a. Qui iussa complere studentes, dabant ei alapas, dicentes: Sacrifica. Sed populus cum hoc fieri videret, clamare cepit et dicere: Noli cedere carum nostrum. Et Arianus ad Philemonem: Parce, inquit, tibi, o Philemon, et sacrificia: considera et vide populum, quomodo te cœli in faciem dolet: qui si viderit te maioribus subiacere tormentis, amplius utique tristabitur, et eris in causa mœoris omnium: sed et hoc tibi aperire volo, quod de te cor meum sentit. Hucusque fortasse non putabas te amari a populo, et indeo b contrariam ei formam assumpseras, qua dilectionem erga te ejus probares: sed ecce faventibus Diis, documento collegisti caritatem, de qua ambiguus eras: nunc igitur satisfacio amatoribus tuis, et sacrificia: ut in hac grandis gaudi, que supervenit, die ketus advoces plebem, que modo tristatur pro alapis, quibus injuriam passus es: et ita demum exultantes de tua reversione ibimus cum toto Officio ad balneum, et lavantes corpora ascendemus ad sancta Serapis, et agemus cum requie dulce convivium. Respondit Philemon et dixit: Vos Antinoitæ, nolite tristari propter alapas, quas accepi: quia nec gaudebitis de meo gaudio, quod cupitis: ego enim proposui in corde meo ab hac hora in sancta Serapis non prandere, sed expectare eorundem in cœlis: meminisse vos non dubito temporis illius, quo minus eram, antequam ad eboraucam artem transirem, quomodo in theatro ad delectus meum accipiebam alapas a collatoribus, et vos ridebatis, cum Angeli tristarentur: justum est igitur, ut modo angelis de mea salute gaudentibus, vestram non magnipendam tristitiam.

7 Tunc Arianus audita hac ejus pro fide Christi defensione, jussit tam ipsiusquam Apollonii Diaconi forari caleanea c, et inductis fimbriis trahi per civitatem, atque post hæc presentari iudicis tribunali d. Quod cum fuisset a militibus impletum, redduntur juxta præceptum conspectibus Ariani: quibus representatus, iudex ait: Quid est Philemon? Ubi est Deus tuus? Quare te de tam gravi necessitate non eripuit? Cur in ipsis principis suppliciorum cultoribus suis non succurrit? Audite et sacrificate, ne

inter dura tormenta deficiatis, cum nullus sit, qui vos liberet de manibus meis. Et Philemon dixit: Si vis ut te audiam, audime tu prius e. Quod dictum cum audisset Arianus et cives, gavisus sunt valde, et dixerunt: Quidquid illud est, quod speras, edisere tantum, et non negabitur. Et ait: Volo exhiberi jubeas vas æneum f, et poni intus infantulum atque operiri. Imperante igitur iudice, exhibuerunt ministri dolum æneum: et posito intus infantulo, operculo texerunt os dolii. Rogat igitur Philemon venire sagittarios, et sagittari dolum donec deficerent eorum omnes sagittæ: jussit et hoc fieri Præses: sagittaverunt omnes qui poterant, donec deficerent eis sagittæ g. Deinde admonet Philemon ut educatur infantulus, et respiciatur. Eductus est infans, et inventus est immunis ab omni sagittarum molestia: et ait ad Iudicem: Sufficiat tibi doli istius argumento didicisse vires anime Christianæ: sicut enim vas istud æneum ictibus sagittarum quidem transforosum est, sed nequaquam, quod intra se habuit, kedî Deo h custodiende potuit: ita et corpus Christiani, pro fide Domini suppliciorum jaculis stimulatum, innocentiam anime Domino protegente vulnerari non patitur: sed erit nobis Dominus Jesus adversus excogitationes tuas murus adamantinus, et turris inexpugnabilis a facie inimici: propterea non sacrifico, nec suppliciorum tuorum terrore mollitus, a fide Dei mei Jesu Christi discedo.

8 Quibus auditis Præses iratus, iterum jussit eum ligatum suspendi i; et sagittis, quibus dolum fuerat jaculatum, corpus Philemonis ab imis pedibus usque ad summum verticem sagittari: Videamus, inquit, si eum poterit Jesus, cui credit, de manibus meis liberare. Et suspensus est: cumque eum sagittare cœpissent, orabat dicens: Veni Domine meus Jesu, amator veritatis, in auxilium mihi: tu enim es adiutor invalidorum. Veni quæso, et ostende impio Ariano, quod omnes, qui in te sperant, ipse protegas. Et cum totis viribus contra illum tela torerent, nullum in eo jaculum infigi potuit: nullum ruit in terram: sed omne quod missum esset pendebat in aere k. Dicunt ergo milites ad Præsidentem: Defecerunt sagittæ, et dicit eis ille: Adhuc vivit? Qui responderunt: Etiam adhuc vivit, et magna loquitur. Cumque audisset Præses, quod adhuc viveret, stupuit: et volens per semetipsum cognoscere, accessit prope: et eum levasset sursum oculos ut videret, cecidit sagitta, et excecavit ejus l oculum: ejus repente exagitatus dolore blasphemavit Christianos, et jussit deponi Philemonem, et dixit ei: Ubi invenisti hanc magicam artem, cum non multum temporis cohabitaveris Christianis? Verumtamen quia tu causa perdidisti oculum, redde mihi sanitatem illius, arte qua nosti, et dimitte te: Scio enim quia, si vis, potes me curare. Tunc Philemon dixit ei: Si voluero rogare Dominum meum, et restituerit tibi oculum, dicturus es magicis me carminibus sanitatem tuam impetrasse: sed ne astimes me vel malum pro malo reddere, vel Dominum meum non posse curare: cum mortuus fuero vade ad sepulcrum, in quo corpus meum jacebit, et tollens modicum terræ de tumulo, infunde aquam: et facto luto, superunge oculum, et sanaberis, et statim visum recipies. Audito hoc verbo, Arianus confectum jussit et ipsum S. Philemonem et Apollonium Diaconum decollari m, et cum B. Martyræ Ascla sepeliri.

a Addit Metaphrastes, jussit Apollonium majoribus reservari cruciatibus. — b MS. Erreor, contrarij mei — c Eadem cum MSS. Latini Metaphrastes habet — ut Græci scribunt ἐκ καὶ τῆς ἀντινοίας, καὶ ἀντινοίας. Sanctos populum necesse sope alibi trahimus: caleaneorum legas non memini, sed eis ad captivitatem solitis perforari — d Reliqua omnia huius numeri desunt in MS. Ultrajectino — e Quæ sequuntur distinctius pleniusque habentur in Græc. — f Ita Latina MSS. recte non ex sensu græcæ vocis ἐναυς, eunavum vasa, puta lebelem, tripodem, mortarium significantis — nec scio quo fundamento Metaphrastes

ad defectionem
solicitant
Præsidi,generose
resistit.a
Philemon
alapis cæsusfrustra sollicitatur
blanditiis ac minis.

b

c

raptatur cum
Apollonio,
c
det cæmple
evidenti,

f

g

antini
Christiani
robur demons-
trat:

h

E

i

sagitta corpo-
susceus sistit
in aere

k

harum una in
re. vixit ocu-
lum incidit,

l

F

quæ confectum
utrumque
decollari jubet.

m

XX MSS.

A Oenum muliebrem dicit, eoque vocabulo significari apud eos, qui in ea regione habitant, speciem quamdam currus muliebri: hoc tamen eadem epigrammā curru aret in modum efformato, quales nunc Hispanica rhoda, rectius continere, ut, quod est in Graeco, ubi ubi seu ponsus epia claudi dicitur: et inopem illam expartitum eo condicere, ut angustiorum nudiq; infirmorum coaptes nulla ad puerum intus positum pretingere valeant. — G. Alii hora secunda usque in horam nonam, inquam Acta Graeca: sic ut pra multitudine indurum telorum rasi illius auri superficies nulla ex parte conspicua remaneret. h. Abest a Graeco, et merito: neque enim ulla hic mirabilis protectio- nis species, neque ut aibat Martyr: sed ex eo quod naturaliter debet in pueris, declarare intendit, quod modo secum prae- notratum ageretur quod animam. — I. Addunt Graeca 1. 15. *metaphrasen* interpret Metaphrasen arborem quae Persae vocabatur, vertit, ut frustra ut Persum hic recurratur, quasi si di- cta, singulari huc arma nomen ab ipso traxerit: cum ex Aristotele et Dioscoride constet *metas*, arborum esse speciem, quae rorari interpretis et huius aevi usus Persas vocant. — k. Huic etiam de verbo ad verbum Graeca. *Metaphrasen nihilominus*. Alia quidem, impati, cadent in terram, alia vero fige- batur in arbore, alia autem admirabiliter pendebant ex aere. — l. Bexterum, ut est in Graeca. — m. Graeco et ex in *Meta- phrasen*. Viri autem religiosi accipientes ipsorum corpora, de- celerque componentis deposuerunt eo in loco, ubi requiesce- bant ss. Ascle et Leonida ipsana.

CAPUT III.

Martyrium S. Ariani et quatuor Protectorum.

A Altera die sepultis iam sanctis Martyribus, sur- gens abiit ad locum tumuli, et sublato inde modico pulvere, sicut in praedixerat B. Philemon, linivit oculos suos, dicens: In nomine Jesu Christi, pro quo isti martyrium impleverunt, unge oculos meos, ut videam et credam quod non sit alius Deus praeter Jesum. Haec cum fideliter dixisset, statim illumina- tus est oculus ejus et vidit. Percepta autem sanitate, quam exoptabat, surrexit eadem hora et ibat laetus et clamans: Ego Christianus sum: serviam de re- tero Christo. Cumque pervenisset ad domum suam ingressus protulit linteamina et aromata preciosa, et invitatis duobus Episcopis, jussit suo sumptu en- rari corpora Sanctorum, et rescribi in eodem, quo fuerant ante loco sepulta, et dimisit omnes Chris- tianos, quos tenebat in carcere reclusos. Non latuit Diocletianum conversum Ariani a. sed statim ut au- dierit de eo, misit quatuor Protectores h, qui eum corripuerunt: qui cum venissent in Aegyptum, tene- runt eum. Ille autem dedit eis spontaneam c auri libras quatuor, regans et dicens: Sustinete me, donec vadam ad Fratres et Dominos meos. Illi au- tem accepto commodo permiserunt ei ire usque ad locum tumuli Ascle et Philemonis ac Apollonii: et salutatis corporibus dixit: Benedico vos consortes hominis aeterni: orato pro me ad Dominum Jesum, ut confortet me, et consummet ipse martyrium meum in nomine suo. Haec in orante, vox quasi de sepulcro Philemonis egressa respondit ei dicens: Confortare Ariane, nec timeas: Jesus enim, in quem credis, ipse jam praecedet te, ut confortet te: et operetur virtutem suam in conspectu regis per te, et completo martyrio apud patrem suum coronet te. vide ergo cum hominibus istis, qui venerunt ad te, et ora pro eis, ut participes tui efficiantur in cognitione veritatis. Haec autem cum de sepulcro Martyris Protectores audissent, mirati sunt.

10 Arianus autem exultabat gaudens, et certus de fide sua, abiit cum Protectoribus et octo servis familiaribus: quibus, cum Alexandriam venissent, praepit d, ut corpus ejus ibidem expectarent, di- cens: Octava die mensis Martii e Imperator Diocle- tianus me praecipitari jubet in mari cum sacco pleno arena: soluti ergo estote, ut post tres dies, id est, undecima supradicti mensis, egrederemini su- pra mare circa horam diei sextam, et invenietis corpus meum in sacco supra dorsum dolphini: quod tollentes cum ipso sacro, sepelite juxta sepulcrum martyris Philemonis. Haec cum servis suis expo- suisset, abiit cum quatuor Protectoribus ad Diocle- tianum Imperatorem: quem ut vidit Imperator sta-

tim allocutus est, dicens: Chare, Ariane frater, D super quo confidebam apud Aegyptum. Et Arianus: Chare, ait, Domine Imperator: qui mihi factus es dux itineris, quo itur ad vitam. Et jussit eum Im- perator secum f lavari: et Sacerdotibus Apollinis praepit proferre aram et potere ante januam bal- nei, et ipsum Apollinis simulacrum statuere pro- pter aram, ut egredientibus eis de balneo, adoraret ipsum Arianus cum oblatione sacrificii. Fecerunt Sacerdotes ut jusserat: et egrediente de balneo Praeside, cum pervenissent ad aram, dixit Impera- tor: Sacrifica magno Deo Apollini, antequam in- grediamur ad curiam. Cui Praeses respondit: non possum contemnere mirabilia, quae vidi in Aegypto geri per Martyres Christi: propterea non sacrifico idolo isti manufacto, nec derelinquo Jesum Salva- torum meum. Tunc Diocletianus jussit militibus suis eadem hora, quae erat sera, accendere lumina- ria, ut egressi civitatem irent ad campum, et face- rent fossam profundam, qui fecerunt usque ad lucem ut jusserat: mane vero egressus Imperator ad cam- pum, vidit fossam et jussit exhiberi Ariannum Prae- sidem Thebaidos, et oneratum catenis aereis, com- peditum etiam ferro, ac manibus colligatis cum in- genti circa collum lapide depressum deponi in fo- veam g, ac totam super eum, quae egesta fuerat, terram remitti h, ac desuper milites ludere, blas- phemoque ore dicere: Videamus si veniat Jesus ut liberet eum.

11 Patris igitur his, quae Imperialis potestas obtinebat ex voto: ascendit equum et abiit in do- mum suam. Et ingressus cubiculum quieti dare cor- pus post iram, videt compedes et manuum vincula pendere super reclinatorium, et Ariannum Praesidem jacere in lecto. Turbatus itaque Imperator, putabat aliquem palatinorum in lecto suo jacere i. Dicit ei Arianus: Noli turbari: nullus enim erexit se super te: sed ego sum Ariannus, quem suffodisti gravatum ferro et aere, atque arena obrutum mole, de quo dixisti: Videamus si veniat Jesus, ut liberet eum: venit igitur is, quem praevallere non credebas Jesus, qui liberat omnes credentes in se, et eduxit me de lacu solutum a vniculis, quo me obrutum reliqueras, et me repausavit a laboribus super lectum tuum. Haec autem audiens Imperator miratus est, et ac- census ira majore dixit: Numquam vidi tantam magicam artem, ac statim jussit exhiberi saccum cum arena, et k constitavit in eo sanctum Mar- tyrem, ut mergeretur in mari. Sed irruentes qua- tuor Protectores, qui eum de Aegypto adduxerant, dixerunt Imperatori. Quid peccavit hic homo Dei, quod eum praecipitari jubes in mari? Et Imperator dixit: Pro nulla alia causa, nisi quia magnus est, Responderunt Protectores? Hic non est magnus: sed Dei servus: vidimus enim isto faciente, quod omnis qui pro Christo moritur vivat, et signum fu- turae resurrectionis ex mortuis: et quod non sit impossibile Deo Christianorum etiam obrutos terra, vivos servare, et ad lucem illatos educere, denique ibi in Aegypto Martyrem Christi olim sepultum hoc interrogante respondit dare, et sana ac salutaria verba loquentem audivimus. Sed et hoc quod te ab impetate debuisset retrahere, oculis nostris tecum videmus, quomodo sic ipse viginti et eo amplius enlatus sub terra ferro et aere constructus, te jubente obrutus est, et a Christi, cui credidit, virtute edu- ctus invisibiliter inde est, et in lecto tuo collocatus. Haec plane ille ex Deo vero fieri non credit, qui pro- funda oppressus malitia, indignus est ipsum Deum agnoscere. Quis ergo non intuetur Dei virtutem et Dei sapientiam, ut hominem manibus et pedibus ferro vinctum, faceret inter tot palatinos custodias nullo vidente palatium introire, et in stratu regio

accubare

Arianus, recepto ad Martyrium sepulcrum oculo conver- sit.

a

b

c

a & Protectori- bus ad Diocle- tianum accer- siunt:

C

mandat de suo sepultura famulus?

d

e

hiles sua ra- tionem reddidit:

E terraeque in- fossas.

g

h

i

et inde mira- bilitas edu- ctus.

k

um & Protec- toribus idem eundem professus,

F

A accubare? / Nos autem, quibus Dei gratia corda illuminavit, ut intelligeremus mirabilia, quæ per Martyres suos Deus agit, tradimus ad moriem pro ipsius amore corpora nostra, ut resuscitemur ab eo in vitam æternam.

12 Tunc iratus Diocletianus dixit eis: Multo tempore vos a me in caritate habitos eo documento probastis, quod nunquam petitioni vestræ contrarius fuero: et modo, licet oderitis me, non adversabor desiderio vestro: mortem desideratis; accipite, quia desideratis. Dicit ei Theotyclus, qui erat inter ipsos quatuor ætate in senior. Comprimit in te Dominus malitiam, Domine Imperator, quia voluntati nostræ satisfacere non recusasti: sed adhuc unum beneficium spero a te. Dicit ei Imperator: Quid est illud? Expone libere et impetrabis. Respondit ille: Volo ut mediam facultatum mearum partem ipse præsumas tu, et mediam erogari jubeas pauperibus et pupillis. Dicunt Theotycho ceteri Protectores: Pater Theotyche, solliciti sumus nos de morte ista, quam pro Domino cupimus obtinere: ceterum Deus aget curam pauperum, sicut ipse probat. Stupenti igitur ad hoc Diocletiano dixit beatus Arianus Præses: Quid nos tenes? Dimitte nos: expectant enim aquæ marinæ exipere gloriosum exitum nostrum. Cujus sermoni acquiescens Imperator, jussit exhiberi et alios quatuor saccos mediatos arena, et immisit in eos etiam quatuor Protectores, et projecit in mare. Statimque Dei nutu parati delphini o suscepērunt corpora eorum, et asportarunt ad Alexandriam ad locum, quem sanctus prædixerat Arianus observandum a famulis suis. Servi autem illi, qui Domini sui tantum corpus operiebantur, dum vidissent quinque corpora ambebant de illis dicentes inter se: Dominus noster Arianus se solum dixit in hæc loca deferendum in sacco: hic quinque saccos videmus: sine dubio non est ipse. Illis itaque hæsitantibus vox humana quasi de ore unius delphini audita est, dicens: Nolite dubitare: hic est enim Dominus vester Arianus; venite et tollite eum: et hos quatuor Protectores, qui eadem, qua Dominus vester, martyrii gloria coronati sunt, et sepelite quinque juxta sepulcrum S. Asclæ p, ubi Dominus vester præcepit vobis. Tunc pueri certificati suscepērunt corpora cum saccis, et posuerunt in navim fluvialem: in qua navigatione factum mirabile ostendit eis Deus: nam elevato jam a navitis velo, cum navigare cõpissent, dormierunt omnes qui erant in navi, nec ullus eorum prorsus per tres dies et totidem noctes aut exspectatus est aut gubernaculum tenuit: sed cum quarta die proximasset navis civitati, continuo vox facta est a Deo, dicens q: Surgite hic est enim locus sepulture istorum. Tunc expergefieri omnes viderunt appulsam navim in loco, quo volebant: et abeuntes nuntiaverunt civibus. Illi autem audientes, ut gestum fuerat erga beatos Martyres, egressi sunt cum cereis ac lampadibus, ac diversi generis luminaribus: et honorabiles cum summa letitia agentes exequias, sepelierunt ad collegas suos decima quarta die mensis Martii: Coronæ autem eorum dies fuit octavo ejusdem mensis: in Christo Jesu Domino nostro, cui est honor et gloria. Amen.

a Addunt Græci: quidam enim perfecti nuntiaverunt dicentes: Arianus Præses Thebaidos Christianus factus est, nec amplius consueta diis sacrificia offert. b Vide quæ de horum institutione et dignitate dicimus ad 7 Febr. ubi de Martyribus ex familia ejusmodi aliorum quatuor Protectorum sub eodem Diocletiano. c Dicit hæc dictio in MSS. Treverensi et Ultrajectino. Acta Græca nullam præviæ summæ exprimentes, pa-
pæ xçhuxta habent, id est fundus aliæque immobilia bona, Metaphrastes octingentis annis emptam dicit licentium Martyrum sepulcrum visitanda. d Græci et Metaphrastes, præceptum hoc Antinoi datum famulis scribunt, juxta Alexandriam inservit: nec incongruum videtur domi factum, de quo repetitum in digestis fuisse. — e Phamenoth habent Græci et Metaphrastes quod nomen in antiquissimis Martyrologiis ante cujusque mensis

Kalendas varia illius apud Rehevos, Græcos, Egyptios nomina referentibus (quale est Francisci Curd, Barberini MS. nomen) mensi Martio respondet. Cypri Baruchad dicunt: sed initium sumit in die xxv Februarii; atque non utitur, sed quarta Martii reddi debuerat. f Ha reddimus ex fide Græci Codicis, et ipsius rei exigentia, quævis Latina omnia MSS. constanter habentur locari. g Addit MS. Ultrajectinum viginti et amplius cubitis sub terra. — h Græci et Metaphrastes aliunt, desuper impletum jam fossam jussit: Theotyclus (harum sibi erigi, ex corpore indentes spelunxæ milites, et eis quæ sequuntur verba Ariano insulasse. i Clarus Græci, pulavit, aliquos e palatio adversum se insurgentes insidias collocasse, ut se de medio tollerent. — k Addunt Græci, saccum, et hanc ex parte dimidia fuisse impletum, quod infra saccus mediatos nominat. — l Huc itaque tota præcedens oratio Protectorum, quæ etiam est in Græco, abest a MS. Ultrajectino, ut est oratio subsequens Imperatoris ac Theotychi responsionem. m Honoratur, inquit Græci: primus interpres Metaphrastes. — n Publicari, seu pisco, et hanc orationem, addit partem istam dandum postulavit Acta Græca. — o Unus solus nuntiavit Græci, Metaphrastes majorem fuisse dicit. — p In Græco est: ubi jacent corpora Philemonis et Apollonii magnorum Christi pupillum, pro quibus Metaphrastes Asclam et Leonidem habet: addunt deinde Græci: Ecce enim etiam locus sanctificatus est, in quo eorum requiescent corpora: beatus autem quisque cum illis legerit confessionem eorum; maxime e peccatoribus, ut ne respondeant animam, audientes: quod Philemon, qui primum Chorantes et peccator fuerat, a Deo electus sit novissimo hujus die. Vos quoque agile et operum date, ut fideles alique Sacerdotum participes efficiantur. i. his dictis recessit Delphin; relicti in litore Sacerdotum corporibus. q Quæ sequuntur hæc modo habentur in Græco: Theodolion, Theodolion. Experrectus vero gubernator, ac miraculum considerans glorificavit Deum, atque cum gaudio egressus e navi, festinus Anilinum venit, ca, quæ circa Sanctos gesta erant, rivis nuntiaturus: qui continuo egressi urbe, cum palmis atque cornis, acceptis eis de navi; deducere etque deposuerunt in loco, ubi erant corpora sanctorum Christi Martyrum Philemonis atque Apollonii, multaque per ipsos mirabilia, tum curandis agrolantium corporibus, tum demonibus effugandis perpetrarunt, ad gloriam Dei salvaloris nostri. Agnem porro suum consummarant Sancti Christi Martyres Philemon atque Apollonius, eorumque sancti sub imperio Diocletiani Præsides Thebaidos Ariani, Scythias Asclam et Leonidem interit: deinde videntur deesse hæc verba (celebrant autem eorum festivitatem) Mensis Phamenoth die vigesima juxta Orientales; secundum Romanos vero mensis Decembris die decima quarta, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor gloria et preestas in secula seculorum. Amen.

COMPENDIUM

Ex MS Synaxario Græco Collegii Claromontani Societatis Jesu Parisiis collatum cum Menæis Græcis excusis.

Fuerunt hi b, eorumque socii ex Thebis c Egyptiis, sub Imperatore Diocletiano et Praside Thebaidos Ariano, universi numero triginta sex d: qui dum comprehenderentur, unus eorum, Apollonius nomine, Clericus e Ordine, custodiendi ipsos Philemoni Cythariste munum dedit persuasitque, ut sua accipiens vestimenti pro ipso adoraret sacrificaretque idolis. Fecit ut repererat Philemonem; sed qui sacrificaturus accedebat, Christum confessus est. Quem cum Præses non agnosceret: Vocate mihi, inquit Cytharistam Philemonem, ut cantus sui dulcedine inducat ad sacrificandum Christianos. Tum vero agnitus ille jussus est simul cum aliis Christianis torqueri a Præsidente. Comprehenus autem etiam Apollonius est, qui fidei Christianæ profitende necatio Philemoni fuerat, adductusque ad Præsidentem eundem genere prædicavit. Postea pedum ejus nervi præcisi sunt, ipseque totam per urbem raptatus f: Philemon vero ex Persicæ g suspensus ramis sagittis exposuit: sed non tetigerant eum jacula: quin uno eorum munus ad ipsam Præsidentem delatum oculum ei effudit: quem S. Philemon ei restituit, præmonens ut post mortem suam pulverem de suo sepulcro acciperet, sanum oculum recepturus. Igitur utriusque, Philemonis inquam et Apollonii, præsecuti cervicibus, accessit Præses die postero ad locum, ubi sepulti erant Sancti: sanusque ut sibi predictum fuerat factus est: eoque et ipse, et ii, qui cum ipso erant, credentes in Christum baptizati sunt. Postmodum ad Imperatorem Diocletianum accessit ferroxque vincetis et lapidem alligatus vel collum, in profundum terre hincina defossus est: unde prodigiōse ereptum cum suo in lecto collocatum Imperator fuisset intuitus, eum pro mago habuit, jussitque in mare

seque morti pariter offerentibus,

m

n
includitur
saccis ac mari
mergitur:

B

o

Corpora
delphinorum
ministerio
in Egyptum
recepta,

p

Antinoi cum
honore exci-
piuntur,

q

c

D

E

F

g

mare

A mare præcipitari, una cum Protectoribus pariter ad Christum conversis. Sancti vero Ariani sacra lipsana ab ipsius nunistris collecta sunt, super dorsum delphini intra sæcum allata, una cum saccis reliquis Protectorum corpora continentibus, ab iisdemque sepultura mandata h.

3 Plenus aliquanto est in his stylum ipsi Aetorum fere
perbis contextum. — h. Refertur hoc ad titulum stiglii ὀφείας
τοῦ ὄφιν μαρτυρίου φημιότος Απολλωνίου καὶ τὰς τοιαύτας αὐτοῦ
hos lumen Apollonis socios Ieta dimissos dicant in libertatem a

Prædixit ad Christum converso. — e Protenaro Bospolis, Jovis civitas magna a numero centum portarum apud antiquos celebris, centum quingueingenta passuum milibus supra Antiochiam sita ad orientalem. Nisi eipum. Thebarum tamen usqueam meminimus Acta. — d Triginta septem habent Menæ. — e Menæ expressum Lecturam faciunt. — f Ponsentium Menæ: sed Acta supplicii hujus scilicet junctum Philenionem. — g Elys geos dicitur, oleæ germen habent Menæ, contra ceterorum unanimitate censuram. — h Menæ sorsum ubi Flogia junctum, in quo Proctorem fili merito alterum habent de iis eligitur, quo sterum Armi marlyrium refertur, atque in fine dicuntur Alexandriæ sepulti, contra expressum Actorum testimonium.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

CYRILLO EPISCOPO, ROGATO, FELICE, ITEM ROGATO,
BEROMA SIVE BEATA, HERENIA, FELICITATE, URBANO,
SILVANO, MANILO SIVE MAMILLO, DATIANO, JO-
CUNDO.

VIII MARTII.

SS. Cyrilus
Episc.

Родина.

Inter hos Martyres Afros dignitate Episcopali eminet S. Cyrillus, quem solum celebrant Martyrologia MSS. Ultrajectinum S. Marie et Trevirense S. Martini: et Trevirense S. Maximini et Floranum socium adjungunt Rogatum, quod utilem hoc disticho prestitit *Hundelbertus*:

Idus octavas Martyr Cyrillus, et una

Consimili retinet venerandus honore Rogatus.

*In MS. Benzellensi S. Gudula loco Cyrilli Catillus
Episcopus legitur. In MS. Calendario Cluniacensi fit
memoria Boneti, Felisii, et Cyrilli, non Episcopus*

memoria Rogati, Felici et Cyrilli, qui Episcopis
cum aliis septem traditur in MS. Reginae Suecic.
Quartus additur in MSS. Tornacensi S. Martini,
et in MS. S. Martini, Tornacensi.

Attrebatensi et Larticensi: In Africa natale SS. Rogati, Felbris, Urbani et Cyrilli Episcopi. Verum omissis Urbano et Cyrillo hi tres referuntur in MSS. Romu-

Polonia et Croatia in tres repartuntur in archidiaconia Romanica Vaticano S. Petri, Attensiano, et Vallherulano, item monasteriorum Cusinensis et S. Cyraci. In Africa Regenti, Religio et Religione. In MS. Bracciani fo.

Rogati, Felix et Felicitas. In MS. Pragensi sit
mentia Rogati, Felicis, Silvani, Mamili. Quos ad-
juncto Cyrillo ita distinguit Notherus: In Africa Ro-

gati et Felices. Nativitas etiam Cyrilli Episcopi,
Silvani et Mamli. Qui nullo interposita verbo referuntur
in MS. Columiensi S. Marci ad Gradus. Sec nomina

*cent ejusdem S. Hieronymi, loco Beroniæ et Ar-
 nique legitur Beroniæ et Arsenike: In MS. Blu-
 miano Baroniæ et Arsenike, et loco Orfani et Cy-
 rilli unico nomine in Lucensi legitur Orbanilli. In*

E
Datignus.

Jocundus.

Nomina varie
scripta.

Verona,
Hecenia,

alms Begat.

DE SS. QUINTILLO EP. ET CAPITULINO
MARTYRIBUS NICOMEDIÆ.

VIII MARTII,

S. Quintillus
varie extra-
tus.

Magnus consensus horum Martyrum reperitur in antiquioribus Martyrologis manu exaratis, quoniam plurimum inter se discrepent in descriptione prioris Sancti, qui in pluribus codicibus Quintillus legitur, aut quod accedit Quintilus, Quintilis, Quintulus, Quintolus: subinde Quin-

tilinus, et contractus Quintinus, Quintus, Interim in MS. nostro Martyrologio S. Hieronymi, ante mille propemodum annos. erat, Quirillus scribitur, et assentuntur antiqua MSS. Richemniense et Augustanum S. Udalrici. In Aquisgranensi Quintinus traditur Nicomedie passus, et Quirillus sub finem adjactur Martyribus

A lepra, demones e posseditis corporibus effugaret.

6 Cleopatronia vero totam se Dei obsequio devovit, in virtutum exercitationem sedulo incumbens, certansque assidue merita benefactorum cumulare; ac primam baptismatis stolam omnis navis expertem servavit: beata tempore quaterque, cui et easte preces, et larga in egyptis liberalitas cantare, ut partem haberet in resurrectione prima. Et nocte quadam, cum fatigata tantisper se somni dedisset, Angelus instittit et jussit, ex eo, quem residuum adhuc habere thesaurum, duo candelabra et reliqua sacrorum instrumentorum fabricari: quæ ipsa deinde ad Romanæ urbis Antistitem per Benedictum Episcopum, cuius xxiii Octobris celebris memoria est, ad Viventium Presbyterum misit, optans ut sibi quoque aliquando sua esset sancti Apostoli Petri sepulchrum cornu venerari.

7 Interea Dacianus, quem credibile est urbe abfuisse cum sinibacra sunt cum fano eversa; mixtatu rabie ad eandem Christianorum barchabatur, Benedictus ac Viventius celesti iustitiam jussi alio migrare, nec se temere furori impiorum obicere, prius his monitis Cleopatroniam annunt: Castissima Virgo, inquit, Christo devota, magno animo esto: multi tua opera intemerata religioni dederunt manus, et hereditatem gubunt regni celestis. Nos alio matura jam iactis vocat, nec nostri consilii est, in quas partes gressum tendamus. Transmittendum est mare, revera Deus diriget. Illa grati perendes mare, ad eorum sese adjicit pedes, utque extremum sibi benedicant rogat.

8 Cum ab ea discessissent, visum est eis, quos divini operis ad ministros vel Deus antea assignarat vel bona sors obtulerat; accersere. Conducunt ergo quo conveniunt sint, ut varem una conscenderent. Et Viventius quidem universum quadraginta noctu perdurasse ad mare dicitur, inque annuum et cetera, quæ opus fuerat, curasse. Benedictum ad se revocatum Cleopatronia rogat

ut paltum (materiam, opinor, aut opere pretiosam) secum Romam, ut ante destinatum erat, ad divinarum mysteriorum functiones sacrandum perferat.

9 Inde multis jectis casibus, manifesta Divinæ Providentiæ documenta experti, in Italiam appellant; ac variis in urbibus hospitium parant, quibus Cleopatronia, si il aliquando iter susciperet, profuga furtassis a paterna domo, exciperetur. Id vel areanus quibusdam Formatarum, quas ei discedentes tradiderant, notis curant, vel qua alia tessera aut signo, quo illa aut agnoscere Christianus us in levis aut agnosci ab iis posset. Aderat vero iter agentibus istaque curantibus perpetuum Angeli præsidium, an aspectabili specie sive illis videntium præsentis, an instinctu interiore erudientis, an qua alia ratione vota eorum secundantis, non expressit auctor. Cum Romam pervenerunt adire venerabilis S. Petri Apostoli sepulchrum, ibique candelabra et cetera Cleopatronia domo obtulerunt.

10 Deinceps quid Cleopatronia factum non sicitur; an paterno jussu ut et am manu, ut quædam alia: in tripestate virgines, trucidata, an ulterius experta tyranni savitiam, an fuga elapsa e crudeli et sacrilega domo, an in letiora Ecclesiæ tempora reservata. Nec quis ille Dacianus ejus potens fuerit, an is qui tantum in Hispania innocui sanguinis fudit, an alius, primum est divinare; Petrus Galesinius Decianum vocat. Mentio est Daciani, ejusdem ut opinor, in S. Georgii actis xxiii Aprilis.

11 Cleopatroniæ, præter MSS. duo e quibus S. Viventii vitam accepimus, quorum alterum Cælestinorum Parisiensium erat, alterum monasterii S. Marie de Ripatorio, meminere, cum de S. Viventio agunt, Petrus de Natalibus lib. 2. cap. 71. Galesinius hoc die, Vincentius Bellovacensis lib. 13 cap. 99. Boninus Membrinus.

DE S. PROVINO

EPISCOPO COMENSI IN ITALIA ALPESTRI.

Ferdinandus Ughellus tomo 3 Italiae sacre secundum Episcopatum Comensis Ecclesiæ statuit S. Provino cum hoc rlogio: S. Provino, natione Gallus, a S. Ambrosio institutus ne jussus, Commis profectus est, ut laboranti Felici auxilio foret: quo in munere adeo pie se gessit, ut dignus huius sit, quem communis consensus defuncto Presuli solrogaret anno cccxci. Ariannam lueresin, quæ Novicomensem diocesim magna ex parte infererat, summam vigilantia ac labore profligavit. Replevit in Domino anno xxix suæ vigilantissimæ administrationis die vii mensis Martii, clarusque miraculis in ecclesiâ a se constructa honorifice fuit exceptus: cuius deinde corpus in civitatem intulerunt, cum anno xix vi inter Comenses ac Mediolanenses grave bellum exarsisset, sepultusque est in ecclesiâ, quam hodie de suo nomine S. Provini appellant. De quo vetus hymnus in festo S. Abundii ita canit:

Positus in primordio est Felix Pontificio.

Post quo secundis hostibus Sanctus Provino claruit.

2 Hæc Ughellus. Similia habet Ferrarius in Cata-

logo Sanctorum Italiae ex Breviario Comensi et in dicto hymno, loco secundis hostibus, impressit secundis actibus. Inscripti sunt Martyrologio Romano S. Felix decessor xiv Julii successores Amantius vii Aprilis et S. Abundius ii ejusdem Aprilis. De S. Provino agit præterea Franciscus Bullarinus parte 2 Chronici Comensis pag. 93, et sepultum asserit in ecclesiâ S. Protasii a se extructa, ad cuius sepulchrum febri laborantes pristina ejus intercessione sæpius obtinuerunt sanitatem. Addit particulam reliquiarum adservari in ecclesiâ S. Joannis de Agno, aliam collocatam esse in ecclesiâ S. Joannis de Solduno prope Locarnum. Nicolaus Brantius Episcopus Sarsinæ hoc rum disticho ad hunc diem celebrat:

Pastorem recipit Gallum gens læta Comensis,

A dira per quem libera peste fuit.

Scriptis Ferrarius S. Provino urbem Comensem a peste Ariannæ hæresis servavisse: quam pestem videtur Brantius intellexisse. Ferrarius in Catalogo Generali ita habet: Novocomi in Insubria S. Provini Episcopi. Dicitur antiquis Comum et ab instauratione Novocomum. Lario lacui appositum in Alpestri ditone Ducatus Mediolanensis.

DE SANCTO SENANO

EPISCOPO ET ABBATE IN HIBERNIA.

AN DLXIV.
VIII MAIITII.

S. Patricii de
S. Senano
prophetia

Apostoli Hibernorum Patrici non minus illustre apud posteros nomen rehdidit prophetiarum multitudo prædictionum, quam ejusdem Acta compluribus in locis obscuravit; dum nempe numerum eorum annorum, qui inter prædictiones ipsas eventumque prædictum intercessuri erant, vel ex suo ingenio temere audaces comminiscuntur interpolatores, vel mendose transcribunt negligentes librarii. Ea nos causa cogit Commentario ad Acta Patriciana prævia paragraphum unum inserere de istiusmodi prophetis, inter quas celebrior nunc de S. Senano locum habere potuisset, nisi salus duxissemus, eas, quæ ad Sanctos pertinent proprio antiscrupulo dic pertractare. Quod igitur Acta hujus Sancti habent prædicationem in Hiconallin sive Hifigente Patricium Corcebuskensibus, postulantiibus ut suam quoque in regionem prædicatoris veniret, promississe sua ex gente præconem fidei ipsis nasciturum; id velut indubitatum fundamentum accipimus, cum in eo conveniant præcipua, quæ de utroque Sancto habemus monumenta: quam multos autem ante prævi promissi maturitatem effluxuros dixerit annos, magnam sententiarum discordiam controversit.

B

2 Vita Patrici quarto loco edita a Colgano num. 43 in hanc modum loquitur: Beatus autem Apostolus Patricius inter cetera dona spiritus prophetiæ plenius fuit, et prophetavit de Sanctis, qui in illis regionibus post ejus obitum forent, et nomina eorum, et tempora in quibus nascituri erant, revelavit; sicut de S. Senano, qui post XL annos natus est. Colganus Vitam Tripartitam ejusdem ex Hibernico sermone in Latinum transferens, ita scripsit num. 267. Non venit ista vice beatus Antistes in partes Tuamonix; sed e vertice montis... eam prospiciens, benedixit... et Domino revelante plura pronuntiavit de Sanctis ex illa et vicinis partibus nascituris, et tempore quo nascerentur. Et inter alia prædixit S. Senanum Gerchinnio Dubtachi filio post annos aliquot nascendum, selemque fixurum in insula quadam deserta et amena, quæ alveo Sinami fluvii, ubi in fauces Oceani exoneratur, circumdatur; futurumque vicinarum gentium ardentem lucernam magnumque Patronum. Post annos aliquot inquit variant enim Hibernici codices, ut ubi unus legit se hachid annos viginti sex, alii se fcheid ducentis viginti habent, ut observat in Notis Colganus.

C

3 Quæ omnia argumento nobis sunt nullum determinate annorum numerum a vaticinante Sancto fuisse expressum: rectissimeque fecisse eos, qui proferenda max Acta conscripserunt, quod numerum nullum præsumpserint definire: quem non ingnam esse putasse ex ratione temporum facile potest constare. Mortuus enim S. Senanus fertur eodem quo S. David Menvenensis anno; hunc autem DLXIV fuisse defunctum ad 1 Marti demonstravimus. Mortuus est autem ætate grandævus, quippe quem S. Kieranus Clunensis, non modo ut spiritalem patrem confessorumque est veneratus, ut in his Actis legitur; sed etiam ut Abbatem, eorum hospitium sub eodem augeo in Ivis-cathensi monasterio, antequam invidæ aliorum, munum ejus (ut præferebant) liberalitatem culpanum coactus cedere, primum in Anglia insula monasterium extrueret, quod ante annum IXL factum credimus. Certe si Hibernicam vitam audimus, quo tempore S. Patricius in prædicando Hibernis Evangelio laborabat, primatu hujus lucis usuram accepit Senanus: ut si aliquis prædictionum numerorum verus est, nullus vero videtur similior, quam qui annos

qui vel nullus
ceptus annus
est,

vel nullus
minor;

xxvi exprimit; prædicavit enim in Momonia Patricius post annum ccccx. secundum quem calculum Senanus noster septuagenario major obisset.

4 Neque tantum Corcebuskensibus nasciturum fidei præconem prædixisse Patricium; sed eundem sibi in Episcopatu successurum querentibus discipulis prænu-tiasse. Vita metrica, primo loco hic danda, habet: quo argumento moti nonnulli crediderunt eundem post Patricii mortem ad Metropoleos Ardmacahana cathedram fuisse promotum, eoque trahunt quod ejusdem Vitæ nam. 36 Archipontifex nominetur. Hujus sententiæ Richardus Hithfordus fuit in suo Salisburyensi Martyrologio, aucto editoque Londini 1526, claris verbis ita locutus ad viii Martii. In Hibernia festum S. Senani Episcopi, de quo S. Patricius prophetaverat, cxx annis antequam nasceretur; prædicans quod talis vir, talisque nominis et conditionis suo loco esset futurus Hiberniæ Archiepiscopus: et ipse fuit postea talis sanctitate et miraculis. Eadem fere verba de ipso ad eundem diem habere Martyrologium Carthusiæ Anglorum Neoporti tradit Colganus sed in utroque pro Senani perperam ponit Fenani: cum omnes agunt de S. Senano illo die, et nullus sit inter Hibernos Sanctus, qui Fenanus vocetur; nec etiam Finanus, cujus festum colat in illum diem.

5 Eadem sententiæ Albertus le Grand in suo de Sanctis Armoricensi opere accedit: persuasusque hunc Ivis-cathensem eundem esse, qui in parochia de Plon-Sore diocesis Leonensis colitur vi Martii; et quæ de fanatico suo Ivis-cathensi habebant MSS. cum Plon-suncensium de suo Patrona tractantibus primum, hæc de eo scribit: Divino cultui volens vacare perfectius, seculo renuntiat; ascetisque ejusdem propositi sociis adolescentibus aliquot sese in solitudinem recepit, cœnobialumque extruxit, unde post annos ibidem complures in Dei famulatu exactos, a S. Patricio evocatus per omnes ordinum gradus usque ad Presbyterium promotus est: qui etiam sanctissimus Præsul finem suum innuere intelligens, convocatis Canonicis suis in memoriam revocavit, quid de Senano sibi esset revelatum divinitus, quidque de eo olim prædixisset, suadens ut successorum eum suum in Episcopatum eligerent: cui extrema patris voluntati parentes omnes eum in Episcopatum, et S. Patricii successorum dignissimum elegerunt. Hæc ille, vir utique quam Chronologus melior: qui si de S. Patricii temporibus cognovisset aliquid, lavisset Senanum anno ccccx. mortuum scribere, quo tempore Senanus adolescentiæ annos egressus necdum erat.

6 Ceterum, ut is, qui in Armorica colitur, nulla argumentis, probatur neminem eum Ivis-cathensem esse: ita suspicari quis meliori fundamentum posset, ejus cultum, qui ab Anglicano Martyrologio ad xix Aprilis in Septemtrionali Wallia eremitrom ducisse vitam dicitur, et circa annum DLXIV elapsisse mirandis, a Britonibus Cambrijs ad Britannos Armoricos transisse: ut fere communes utrique Sanctos colant: quæpenitus de eodem conjunctim ad datum diem judicavimus nobis esse agendum. Ad Ardmacahannam autem primatum quod attinet, quem inter illius administratores S. Benigni vita Hibernica memorat Senchonannum, is Patricio adhuc in vivis degente excessit, non Episcopus sed Episcopi Vicarius. Quem vero ejusdem Ecclesiæ catalogi habent Senacham, a Benigno Patricii immediato successoris derivum, is anno DLXIV ad celos translatus est, integroque et eo amplius seculo a S. Patricio a tate differt: sic ut de eo non debeamus hic cogitare, quomvis inter Senanum

ejusdem præ-
dictio de
successuro
ribi Senano

de Ara achano
primatu per-
peram accepta
a Wifordo,

15

et Alberto
le Grand,
confundente
Senanum cum
S. Sino.

16

quis ille voleat
fuisse?

A chuan Senanumque nulla esset (quantum ad significatorem et originem a senio deductum pertinet) nominum differentia.

Vita olim scripta a S. Colmano,

7 Quod igitur hac loco dicitur de successione, aliud nihil est, quam discipulos ad interrogandum motos ex eo, quod S. Patricius præter consuetudinem suam conversæ revere genti non ordinaret Episcopum, responsum tulisse honorem istum eidem necdum nato reservari: Senano videlicet, cujus Vitam primus, quod scribere possumus, patris carmine conscriptis is, cujus Hibernica Vita meminit traditionis Latine, num. 23 S. Colmanus filius Lenui: scripsit autem ante finem seculi sexti, si vera de morte illius Quatuor-magistri referunt. Ejus fragmentum testatur Colganus in Hibernico MS.

Itemque metricè ab anonymo mediæ ævi,

superesse. Hæc Vita deficiente domus, quam habemus, imparis longe antiquitatis, Latino metro. Estat ea imperfecta in nostro MS. Salmantino codice, circa seculi XII finem aut initium XIII conscripto; plena autem in quodam alio P. Hugonis Vardai MS. ex quibus ad invicem collatis primam vitam Colganus edidit. Auctor anonymus est; sed qui videatur eo vixisse tempore, quo adhuc Ecclesia Inis-cathensis Episcopalem titulum retinebat: propterea quod num. 12 apud de loco quodam, qui Senano necdum monacho oblatus est, ita loquitur. Qui hodieque terminus, in his dumtaxat partibus,

B præcedit Episcopi Confessoris eximii. Atque titulus Episcopi post Aidan Hibernicæ, anno MCXXX hunc seculo ereptum, nemini additus reperitur.

8 Primæ vitæ alteram, quam miracula postrema indicant post seculum XII scriptam esse, per modum supplementi Colganus addidit ex Hibernico MS. multo profusiori quidem, sed eatenus tantum Latine reddito quatenus prout Vitæ mutilæ expulsi, explicandæque sufficeret: quia novitia, inquit, rugulam imperiti transcriptoris manus inseruit pibula ex propria et erronea inventione, maxime unum, de amicitia et familiaritate inter S. Martinum Turonensem et S. Senanum, et assistentia, qua S. Martinus adstiterit Senano agonizanti. Insulto sane parochronismo: sed qualis in omnibus pene Sanctorum Hibernorum Vitis repertiendus in hac præ ceteris non offenderet: non magis certe, quam, quem Colganus non animadvertit, in ejusdem cum S. Mando Fernensi familiaritate, necdum nato (ut credimus) cum Senano moreretur. Legit nempè vel traditione audierat temporum imperitus scriptor, Senanum, priusquam ex Hiberni excederet, moram aliquam traxisse in quadam Lugentis insula Coragienis diocesis, ubi præcipua postea sanctitatis fama clavit modo dictus Episcopus; itemque redeuntem in Hiberniam Turonis divertisse **B. Martin** visendi causa (quomodo non de rivis tantum, sed et de Sanctorum mortuorum Reliquiis loquimur) forte etiam de S. Martini moribundo apparentis consolatrice præsentis cognoverat aliquid: ergo prout nihil fuit quam ut integris seculis dissita conjungeret auctor, te ætularum patri more genealogiarum quam temporum digerendorum studiosior: quæ aliæque rulas in annotationibus observata.

Cultus et vita Martii

9 Fenu ad hujus Sancti cultum, quem in Hibernicis Martyrologis omnibus habemus ad primum Marti consignatum, quo mortuus est: eadem tamen potissimum ejus festum celebrari dicunt hoc octavo die, quo corpus post mirabilem aliquot horarum anastasin est sepulchre mandatum in sua Inis-cathensi ecclesia, sita in insula, quæ Senani fluvii amplissimum illud quaque creiter nulle passuum æstuarium occupat. S. Engussius in suo festilogio; Calendus, inquit, Martii non multum innoxorabilis coluntur Senanus, Moyses et David Killmunnensis: et addit Magur in Glossa. Est Senanus de Inis-cathuigh: et hic memoratur dies obitus ejus. Martyrologium Tamlicense Senani Episcopi, Marianus S. Senani Episcopus de Inis-cathuigh. Calendarium Casselense ad eundem diem: Sen-

ex Hibernicis falsis:

nanus de Inis-cathuigh hoc die obiit: ejus festivitas celebratur octavo hujus. Agunt etiam de ipso octavo Marti, non solum Calendarium Casselense, sed et alii jam citati, inter quos Engussius his verbis: Senanus de Inis-cathuigh, qui ligavit hostem Narachi: quæ verba in suo Engussio aucto Cathaldus Magur ita explicat apud Colganum: Hies sepulchri S. Senani hic memoratur: Senanus autem ligavit bestiam, quæ vocabatur Cathach, et a qua insula de Inis-cathuigh denominationem sumpsit: et causa ligationis fuit, quod Narachus faber S. Senani fuerit devoratus a bestia, quem et S. Senanus e ventre bestię extractum vitæ restituit. Et hinc bestia vocatur hostis fibri, et ligationis bestię Senanus. Hinc glossa: fidem adhibet qui vult: ego vir dubito quin ex fabulis Hibernorum traditionibus ejusmodi devoratio restitutioque Narachi hausta sit: quales cum plures Engussio videam Cathaldum assuere, non possum illius additionibus magnam adhibere fidem, quoties narrant aliquid quod neque in Actis neque apud alium quemquam invenitur.

quædam eloquia suspectæ fidei:

10 Nec majoris fortasse ponderis illud elogium est, quod Colgano teste de eo habet S. Cummens Connerensis, in suo libello de singularibus elyis et prerogativis Sanctorum Hiberniæ: S. Senani elogium speciale sit, quod continuo mauerit valetudinarius; et verbum nullum protulerit nisi rectum: triginta infirmitatum species in suo corpore pertulerit: quæ fuit haud exigua viri sapientis adversitas. Porro non tantum in Inis-cathensi ecclesia, Virgini Matri consecrata, Sancti corpus religiose volebatur olim, sicut et mirabilia ejus in altera Kierugiensis Comitatus ecclesia, ab ipso nomine Kil-Senani dicta, diæcesis Ardfartrusis, inquit Albertus: sed idem auctor etiam recentiora narrat miracula, quibus inter circumfruentium hæreticorum furores suam venerationem reverentiamque constitisse Sancto, adhuc elapso proxime seculo demonstrat ex memoris ad se transmissis anno 1629 a R. P. F. Vincentio de Valle-S. Maria, Virario Provinciali Hiberniæ: quæ infra in Appendice ad Vitam secundam dabimus, et ad quem vere pertinet S. Senano, prorsusque ab Armorico S. Sane diverso evincta.

E

recentiora miracula

VITA

Ex MSS. Salmanticensi et Killkenniensi.

CAPUT I.

S. Senani nativitas a D. Patricio prædicta et mirabilis pueritia.

Senanus ex nobilibus procreatur parentibus, Et ab ipsis cunabulis fideibus Christicolis, Quæ magna Dei gratia habebantur in Scotia; Quorum hæc sunt vocabula, Ercanus et Coemgella a Hie divina oraculo, tam vita quam vocabulo, Jam prænotatus fuerat, sicut Deus præsciverat: Erat enim tunc temporis b vir quidam magni nominis, Verus quoque Christicola Hiberniensi insula, Patricius vocabulo et Pontifex officio: Tam potens eo tempore in sermone et opere, Ut servientem Idolis doctrina et miraculis Monomnemem populum convertisset ad Dominum. Post hæc per Dei gratiam e Hy-Connalli provinciam Adit, ut ejus incolæ gentiles et idolatras Ad cultum veræ fidei revocaret verbo Dei. Factum est ergo protinus quod intendit Episcopus; Sicque, Deo propitio, salutari initio Finem impunit debuit; fit Christi nomen cognitum, Et multitudo hominum ingens credens in Dominum, In Trinitatis nomine Iota perenni throno, Quotidie et merito augebatur et numero. Hinc procedente tempore cedebant cuncta prospere; Gentilis olim populus fervet in Dei laudibus; Ora prius gentilia, fantur Dei magnalia,

S. Patricius

F

a

b

in Monomnem prædicans, c

Et,

A Et constructis ecclesiis, tam in lignis quam aliis,
Agunt pro sua debitis conversione gratias.

5. Senani pr. e.
dicit natiuita-
tem :

d

2 Interea ab incolis Antistes venerabilis
Interrogatus scripius, quis post eum Episcopus
Futurus esset; inibi d clam et crebro dicto sibi :
Patrici Dei famule, praeceptor et Apostole,
Pater bone et patrone, adhuc vivens id expone;
Quis, quiesumus, te mortuo praeponatur gregi tuo ?
Quis enim tunc per ostium intret ovile ovium,
Nisi tu prius, Domine, designaris ex nomine,
Quis pro te tam egregio fungatur Sacerdotio ?
Crebris ergo his precibus respondit tunc Episcopus :
Quod a me, inquit, quæritis Dei esse noveritis;
Quia a Patre luminum est omne datum optimum.
Nascetur vobis parvulus futurus Dei famulus,
Qui et Senanus nomine in meo stabit ordine,
Mihi Deo propitio succedens Episcopio.
His contenti discipuli, vatique suo creduli,
Cito nasci desiderant, de quo tanta audierant.

in qua lignum
aridum
frondet :

13

3 Cum plenitudo temporis, iuxta fidem promissoris,
Venisset, puer editus, omni virtutum præditus
Prærogativa claruit, sicut in ipso patuit
Nativitatis tempore : qui in manu puerperæ
Cum lignum esset aridum, confestim factum floridum,
Palam dabat intelligi indicio mirabili,
Quod post in domo Domini florens, ut cedrus Libani,
Redoleret virtutibus qui nascebatur parvulus.
Parentes autem pueri ditati prole nobili,
Religiosi admodum, exortum recens parvulum
Tulerunt ad ecclesiam, ut per divinam gratiam
Baptismi tinctus flumine originali crimine.
Et (si esset) actuali potuisset expiari.
Beatus puer itaque, accepto in baptismo
Trinitatis signaculo, insignitur vocabulo,
Quod ortus sui præscius sanctus Præsul Patricius
Longe ante prædixerat, cum nondum natus fuerat.

e
Baptizatur is,

13

4 Ablatus ergo puer proficiebat jugiter
Et ætate et gratia iuxta sui presagia.
Nec minorem parentibus vel amicis fidelibus
Auctor bonorum omnia risum fecit et gaudium
In ortu hujus filii, quam olim Saræ sterili
Vel Abrahamæ jam vetulo de nato illis parvulo :
Quorum certe per omnia comparanda sunt gaudia :
Quia etsi de Virgine, que de illius semine
Deo volente prodit, Salvator nasci voluit;
Hic ipsum Dei filium in cordibus fidelium,
Quanta virtute valuit, parturire non desit.
Hinc suis auditoribus Paulus ait Apostolus .
Mei vos estis filii per fidem Evangelii;
Quos, dum eos instituit, per verbum Christo genuit.

eum magno
parentum
gaudio.

1 Cor 4, 15.

C

Capit. ergo et corpore puer et fide crescere ;
Eique cum innumeris virtutum beneficiis,
Quas Deus illi dederat, familiaris fuerat
Salubris abstinentia in ipsa pueritia.
Quadam die suam sane matrem puer sanctus inane
Videns mora comedere, cepit eam arguere :
Comestioni, inquit, certum tempus omnipotens,
Ac certum abstinentiæ præordinavit; utique
Volens omnes reticere opportuno in tempore.

Pueri
abstinentia

et miraculum
in translatione
domestici
impellentis.

5 Eodem quoque tempore proficiscentes peregre
Seque credentes alteri loco, parentes pueri
Mutabant habitaculum secum habentes parvulum ;
Cumque ad locum tenderent, quo princeps consiste-
rent,

Parentes et familia struentes ædificia,
Et quæque apta usibus præparabant attentius.
Sed occupatis omnibus in construendis mœnibus,
Senanus venerabilis nullum ferebat aliis
Laboris adiutorium, vel pro defectu virgini,
Vel quia tunc attentius immorabatur precibus,
Quibus Deum assidue non cessabat invocare.
Tunc cepit mater pueri vehementer indignari,
Quod illis laborantibus ægre favebat parvulus;

Martin T. I.

A qua et verbis asperis correptus venerabilis
Puer, confusus abiit flensque Deum expetiit,
Ut ipse sibi solitum conferret adiutorium.
Nulla mora intererat, cum ecce Deus aderat,
Atque eodem tempore allata sunt in aere
Diversa utensilia de villa illa alia,
Quæ in diversis usibus forent apta parentibus.
Statim ergo contigit et ad parentes rediit;
Aguntque grates pariter ob hæc acta feliciter.

D
EN MSS. SAL-
MAN. ET
KILKEN.

Hospitalium,
unde cum
matre exclusus
erat,

fuditur
subvertitur :

E

6 Hic tempestate alia cum matre et familia
Quoddam castellum adit, in quo manere voluit :
Sed inhumani homines, nec digni qui hos hospites
Reciperent hospitio, cum ira et supplicio
A suis eos ædibus expulerunt quantocius ;
Cœpitque inter parvuli confestim incredibili
Fatigari tristitia, pro illata injuria,
Tantum ut pene corpore defecisset præ dolore.
Unde puer, piissimæ matri compassus intine,
Eam inquantum valuit mox consolari studuit;
Dicens, ultorem Dominum esse malorum omnium,
Quæ sine causa perferunt, qui ad illum se conferunt.
Quam vocem plaga subsequens tam jumenta quam
homines,

Et quæcunque mobilia, ipsaque urbis mœnia
A fundamentis subruit : sicque locus disperiit,
Ut nihil esset reliqui de tota suppellectili.
Submersis ergo omnibus jumentis et hominibus,
Ipsisque ædificiis absque ullis induciis
Sanctorum ob injuriam delet horum memoriam.
Ego juxta hoc arstimo, quod mersi sunt in eremo,
Sub Moysi et Aaron, Chore Bathan et Abyron
Cum magna parte populi et tota suppellectili.
Nec est illi dissimile, quod factum est sub Josue
Duce Israelitico in muris urbis Jericho;
Quos quidem manus hominis nullis impegit machinis,
Sed Deus illos subruit potestate, qua voluit.
Tubis enim sonantibus patet liber intrantibus
Ingressus per circuitum, qui facientes impetum
Absque ullo obstaculo intrant, perempto populo.

7 Adit puer interea cum matre maris littora,
Transire volens alio requisito navigio :
Quo non invento, protinus Deum exorat parvulus,
Ut juxta morem solitum, sibi præberet transitum;
Cujus orbem potentia fundavit supra maria.
Hæc oranti puerulo, rufus eudi portusculo
Jam plena fides merat, qui invocatus fuerat
Deus elementer affuit, ac sublevatum posuit
Eum in parte alia cum matre et familia.
Et hæc quoque sunt aliis conferenda miraculis,
Quæ a Deo prioribus constat acta temporibus,
Dum sub præfatis Ducibus Israelitis, omnibus
Perculis metu hostium, mare rubrum sit pervium;
Nisi quod ille populus laborat iens pedibus;
At vero puer inclytus est repente transpositus.
9 Tua, o Patris dextera, tua, inquit, hæc opera,
O Patris Sapientia : tibi honor et gloria,
Et hæc et his similia, qui facis mirabilia,

navigio navigio
trans fretum
una cum suis
miraculose
locatur :

F

g

u Reliquum ejusdem Sancti synecdochum exhibet Vita se-
quenti, in qua patris nomen Egrinus seu Egrindus scribitur. h
Patrici ingressus in Hiberniam indicandus est anno Christi
cccxxxii tendenti ad finem, ut infra ostendetur, quibus an-
te, nuntis præter in Mamoniam prædicant non est promptum
defuisse. e Regis ista ad Ardabridem ripam sinuati fluminis,
hodie Conallia, inquit Polignus ad Vitam S. Hæ. xx Jun. Mer-
cedis in tabulis tamallibus scribitur. d Non igitur de succe-
ssore ejus in universis totius Hiberniæ cura inqueant, sed de
eo qui suus erat proprie futurus Episcopus, ut resuscitatione non
indignant, qui senium hunc Patrici voluit in Ardabridem
Prædictum successisse, de quo eide placet in Commentario. — e
Hæc Codex Kilkeniensis, pro quo in Salmoniensis legitur vel
quocumque actuali utrumque parum apte; cum reverens rufus
infans actuali peccati omnis sit incipit : sed totum baptis-
mi virtutem voluit auctor expungere. f Kilkeniensis codex : Ob
injuriam sanctorum dicit memoriam locum. — h Idem Codex
Tua operis dextera. furdus correat dextera, tuæ opera.

A

EX MSS.
SALMAN.
KILKEN

CAPUT II.

A seculari militia ad monasticam transit
SS. Cassidi et Natalis discipulus.Juvenis
militis ad-
scribitur,

E soluto jam tenerae puer aetatis tempore,
Omni nimis custodia cor in adolescentia
Servavit, ex hoc utique sensus vitam procedere.
Vitabat quaeque noxia in via illa lubrica,
Qua omne genus hominum, juxta Patrem Hierony-
mum,

Etsi lapsum evaserit labi se posse noverit.
Ex templo a parentibus puer Regis obtutibus,
Licet invitae, sistitur ac frustra contra nititur,
Mox obligatus regiae sacramento militiae:
Nec fuit summae gratiae, ut tantae innocentiae
Virum in bello deserat, quem in pace servaverat.

B

Nam in ipsa militia cum summa diligentia
Illud gerebat operis, ut qui fuissent Caesaris,
Illi libens impenderet, et Deo sua redderet:
Sicque a libere criminum, quibus id genus hominum
Implicare se assolet, hic se immunem exhibet.

hostibusque
insequantibus

Quibus ergo temporibus bellum iudixit hostibus,
Rex, et collectis equis armis eos et montis,
Sicut moris est Regibus, instruxit diligentibus.
In hoc autem exercitu Senanus, miles habitu,
Mente vero jam monachus, hosti perrexerat obviam.
Tandem commisso praelio, justo Dei iudicio,
Vehementer exteritus Rex terga dedit hostibus;
Ex omni vero populo a nece vel periculo
Solum numerus fuerat, qui fuga labi poterat.

flamme
prodigiosa
signo indica-
tur

a

Unde, relictis suavis vel occisis vel sauciis,
Senanus fugam init et castrum quoddam adiit:
Cumque sedaret inibi juxta acervum tritici,
Sequentes e vestigio, qui victores in praelio
Deo volente fuerant, quaerunt eos qui fugerant,
Vident acervum cernis totum flammantem ignibus;
Sed ignis, qui apparuit, luxit tantum, non nocuit a;
Ut videbatur fieri in rido illo veteri,
Ex quo Moyses a Domino, cum fuisset in eremo,
De liberandis filius Israel et Aegyptus
Disperdendis, audierat quidquid post haec evenerat.
Sed hoc Senano contigit fortasse, quia debuit,
Ut ipse, veri luminis viam monstrare plurimis,
Qui sedebant in tenebris victi in dano carceris.

C

quibus aquis
esset fusus,

b

liber ammitti-
tur,Liberatus
eleemosynam
negatur,

Quod accedunt ergo propius, scire volentes certius,
Quae tanta essent opera, quibus confusa viscera?
Quid hoc esset miraculi, quo reperculsi oculi?
Quale esset incendium, quo non exarsit triticum?
Cumque multo intanto acervum in circuitu
Considerarent milites (nam erat ignis species)
Demurrabantur minime non incendens incendium.
Sedens enim in medio inventus est incendium
Senanus Dei famulus, qui illic venit pavidus.
Qui cum eum educerent, et quis esset inquirerent,
Hic, et si non timuit, mentiri tamen noluit;
Sed malebat oppetere b mortem quam falsum dicere,
Tironem enim regiae se fuisse militiae
Dixit, et metu hostium illic venisse profugum.
Audientes autem milites, quod sancti viri facies
Resplenderet ut Angelus, utriusque miraculi
Novitate perterriti, sic pepercerunt militi.

Et ille dimissus ab hostibus fidelis Christi famulus
Domum adit convivium, quod parabatur Principi:
Cumque servi propediem superventurum Principem
Operirentur, regio preparat convivio;
Petens, ut decet pauperum, ut egenum et humilem
Pro convivio imperio reciperent hospitio;
Mox est ab ipsa regis repulsus cum injuria,
In augmentum miseriae prius percussus inique.
Sed ex Deo gratia, donec Pater-familias
Supervenisset vespere, praefixo eadem tempore

Adveniente denique domum praefato Principe,
Convivium instruitur; mensa cum pane ponitur:
Iur deinde a famulis pro deferendis epulis,
Quarum, ut dixi, varia erat et ingens copia.
Sed ecce vasa omnia sic sunt inventa vacua,
Ut parum quid in singulis, plus providendis famulis
Quam cenanturo Principi, remaneret residui.
Quotquot enim ex famulis gustaverunt ex epulis,
Ciperunt omnes pariter insanire sollemniter e.

Qua ciborum penuria et servorum vesania,
Instinctu sancti Spiritus interius commonitus
Princeps, cepit inquirere, si eo illic tempore
Peregrinorum qui-piam pertulisset injuriam?
Si frustra quisquam pauperum petivisset hospitium?
Ad haec ministri inquirunt, peccata nostra exigunt
(Nam fateri compellimur) hoc malum quo percellimur:

Advenit pauper hodie, petens in Dei nomine
Se recipi hospitio, quem expulsus continuo
Nos fecimus recedere, dantes puguam pro munere.
Quibus Princeps piissimus: Abite, inquit, ocyus,
Et eundem inquirite, inventumque reducite:
Et, velit nolit, redeat, ut hoc nobis indulgeat,
Ac sic nobiscum pariter epuletur alacriter.
Illi jussis obediunt, ac requirendum exeunt;
Requisitum inveniunt; inventum secum faciunt
Reverti ad convivium, juxta Ducis imperium.
At ille honorifice jam reductus, fusa prece,
Mensis ciborum copiam, reis concedens veniam,
Sic denum pleno gaudio adscitus est convivio.
Praeterea Dux populi, pro virtute miraculi,
Sancto vero continuo, possidendum perpetuo
Id ipsum offert praedium, quo factum est prodigium:
Qui hodieque terminus in his duntaxat partibus
Procedit Episcopii, et Confessoris eximii.

Quanta ergo et tanta, per illum mirabilia
Adhuc in mundo positum; patravit Pater luminum
Sed agnitis miraculis, quae sub multorum oculis
In seculari habitu divino egit spiritu.
Si quis scire voluerit, qualis ejus jam fuerit
Conversi conversatio, sequens declarant lectio e.
Non vir praeclearae indolis in conditoris oculis
Se invenisse gratiam per tantum efficaciam
Miraculorum sentiens, jamque sibi proficiens,
Ne tante tam egregie ingratus esset gratiae,
Habebat hoc propositum, ut mundi mutans habitum,
Christi se in cenobio manciparet servitio:
Qui valedicens omnibus amicis et parentibus
Venit ad Sanctum Cassidum, ut sanctitatis habitum
Ab eodem susceperet atque securus viveret,
Nulla ambelans alia nisi sola caelestia.

Vir namque Dei Cassidus cum explorasset cautius
Ex Deo esse spiritum, dans sanctitatis habitum,
Secum illum retinuit ac discipulis imbut,
Quae vitae sunt monasticae omnino necessariae.
Per ejus et industriam, litterarum notitiam
Tantum in brevi percipit, ut nihil subterfugerit,
Ejus capax ingenium litterarum vel artium,
Quas magistri Ecclesiae vel secularis scientiae
Monstrant auditoribus: nam doctor erat Chori e.
Cujus ex magisterio cordis geozophylacium
Nova credens et vetera, post praefinita tempora
In auditorium auribus praed-rebat pro viribus.
Cumque tantum scientiam, quae generet iactantiam,
Adificaret caritas et condiret humilitas;
Universa, quae legerat vel auditu perceperat,
Se satagebat opere implere omni tempore,
Ut praedicans fidelibus non esset ipse reprobus.

Quanta igitur hoc Abbati praecipitur:
Abbati, inquam, Cassido hoc iubetur a Domino,
Ut Senanum novitum ad Abbatem eximium
Mittat, Natalium nomine, ut sub ejus iugum
Disciplinis et artibus instrueretur puerilis.

Disciplinis

D
culpra paena
sequiture
sed requisitum
Sanctus

E

eum benedic-
tione omnino
resoluit,

d

Perpetuus
vita desiderio

e

f

monachus
sub S. Cassi-
do,et in literis
egregie profi-
cit.Ad S. Natali-
um praefixum
tempus

A Fuit enim tunc temporis fama Natali celebris,
Cum ingens congregatio in ejus contubernio,
Quinquaginta videlicet et centum Fratrum degeret.
Sed ut Senanus comperit, quod Deus illum jussisset
Mitti ad locum alium, putat grave dispendium,
Si vel Abbatem deserat vel locum quem elegerat.
Major autem tristitia de Abbatis absentia
Cordi ejus oboritur; sed tamen proficiscitur,
Nec obedire distulit, dum meliorem recedit
Esse obedientiam quam holocausti victimam.
Advenientem utique Natalus honorifice
Suscepit hunc novitum in suum contubernium;
Plenum jam Dei spiritu, tamen rudem habitu.
In cujus magisterio, qua pietatis studio,
Quanta obedientia, qua virtutum instantia,
Deo daute, clarescit, nec explicari poterit
A magnis oratoribus, nedum a nobis rudibus.

15 Qui ad Patris imperium custos effectus peco-
rum,

Cum quadam die precibus incumbere attentius,
Vidit matrum uberibus jam imminentes vitulos;
Quos pastor fidelissimus, ut lac servaret Fratribus,
Intermittens ceptam precem, segregavit ab invi-
cem:
16 Nam figens humi baculum in signum vel obstaculum,
Rursus incumbit precibus, nec potuerunt amplius
Diei toto tempore ad invicem accedere,
Per viri Dei baculum disjuncti ab alterutrum.
Qui ex eo quod accidit nomen quoque obtinuit,
Divisionis baculus appellatus ab omnibus;
Hodieque ab incolis habetur honorabilis,
Et per Senani merita sunt in eo, solita
Omnipotentis gratia, perplura beneficia.

a Additur in omnibus MSS. non consumpsit sed iniecit: quod
velat abundantius ostendere malimus. b MS. Salmant. quam
quidquam falsum dicere. — c De famulorum insano nihil ha-
bet sequens Vita; nec ea sane verosimilis est, eam querenti causam
Dominum tum aplice responderet infra. — d Hinc aliquid de
vitate auctoritatis colligamus in Commentario: non tamen certo,
quia alia factio habet. Procelebat Episcopi. e Ex hinc usque
ad num. 32 desunt nomina nostro Salmanticensi codici. f Rhythmus
et commodi sensus effectus facit ut suspicemur a librariis cor-
ruptum hic aliquid, et pro Cluvi forte legendum omnibus:
Colganus hoc loco arbitratr deesse quidpiam

CAPUT III.

Miracula sub Magistro Natali patrata.

I tem eodem tempore a Natalo præceptore
Senanus sibi creditum molendi ministerium
Adimplevit humiliter, die et nocte pariter
Hymnis, orationibus et Psalmodie deditus.
C Sed mirante Præposito Senanum more solito,
Præsertim noctis tempore candelas non expetere,
Ut expetebant alii, cum vire sua singuli
Ejusdem ministerii deberent opus exequi;
Missus ab eo nuncius introspectit incantius
Per fenestram adiculis, videns huius Christicolæ
Sinistræ manus digitos a in modum lucis fulgidos;
Ipsiusque noctis tempore stare, orare, molere,
Et in cunctis operibus his uti luminarihus;
Et quædam pulchrum corpore virum mole assis-
tere.

Sed hoc Senanus cognito, ait Fratri continuo:
Quia vidisti illicita, poena plerisque debita,
Et, qui hæc vidit, oculum cito dolebis erantim:
Nam a grue cecaberis quando claustrum intraveris,
Quo post triste colloquium reverso ad Præpositum,
Grus, qui ille adfuerat, ut Senanus prædixerat,
Fecit in eam impetum, eique evulsit oculum.

17 Statim autem Præpositus, a quo directus nun-
tius

Ad explorandum fuerat, conperto quod acciderat,
Cum ejulatu adiit; qui Fratribus exposuit
Vel quid in mola viderat, vel quid Senanus dixerat.

Qui advolati protinus Patris Natali pedibus,
Confitentur, quid fecerint, quid pro facto receperint;
Rogantes ut subveniat, et hic visum recipiat.
Sed Natalus hæc audiens, objurgat eos, inquam:
Ut quid pusille fidei tentastis Sanctum Dei?
Ite ad eum pariter, exorantes humiliter,
Ut destitutum lumine in Dei sancti nomine.
Illi Senanum adeunt, se peccasse confessi sunt,
Dicientes: Stulte egimus, iniquitatem fecimus;
Sed poenitere venimus, dimitte quod peccavimus.
Ignosce hoc piaculum, ut deest Dei famulum,
Audi patris imperium, confer nobis auxilium:
Jubet Natalus erutum ut cæco reddas ocnbum.
Tam monachorum precibus, et Patris jussionibus,
Senanus sumens oculum posuit in locum pristinum,
Et signans Fratris faciem, reddit eum incolentem.

18 Per idem tempus Coemacius, Cyrillus et Hi-
larius b,

Tres fratres, pares opere prædas solebant agere,
Et sub noctis silentio intrare latrocino.
Cumque ad molam pergerent, ut vi frumenta tolle-
rent,

Stantes observant deforis quid agat intus operis:
Videntque per ostiolum scribentem Dei famulum,
Sedentem solitarium, nullamque adesse alium:
Sed juvenem pulcherrimum astantem mole proxi-
mum.

Quem ut viderunt, protinus obligati solentius,
Permanserunt immobiles, tota nocte pervigiles:
Primo autem diluculo, recedente jam Angelo,
Dum se solutos sentiunt, molendinum introeunt;
Solum illic inveniunt Senanum, cui inquam:
Ubi est ille juvenis qui tecum fuit? dic nobis,
Quem tibi noctis tempore videbamur assistere.
Respondit Dei famulus: Fuit, inquit, Angelus
Totius noctis spatio in meo contubernio.
Quique hæc audientes habitaculum intrantes,
Et revolentes pariter se fixos immobiliter
Nocte tota pro foribus, statim compuncti cordibus
Procul arma projiciunt, ad pedes Sancti corruunt,
Confitentur perfidiam et deprecantur veniam:
Seque spondent sancto viro adhaerere de cetero,
Si modo ejus precibus a peccatorum noxiis
Expediti et liberi possent quandoque fieri.

19 Ille gavisus admodum benedicebat Dominum,
Atque assumptis protinus tribus illis latronibus,
Natalum patrem adiit: qui hi essent, exposuit;
Qui fuissent non tacuit; cur venissent innuit.
Nam in sancto proposito proposuerant Domino
Sub ejus magisterio deservire de reliquo,
Gaudet Natalus etiam et multam agit gratiam:
Comam quisque deposuit, et cultum novum induit, f
Quos ordine monastico instruxit pater illico;
Qui in vita monastica, ut columbae in fabrica,
Vita, fide, et opere sic cooperant praeeminere,
Ut exhiberent ceteris exemplum boni operis.
Sic de inferni laqueis exceptis tribus Fratribus,
Christus magnam miraculum fecit per suum famu-
lum,

Cujus forti potentie nihil est impossibile.

20 Abbas Natalus siquidem Senanum habens co-
mitem,
Cum quodam forte tempore iter coepisset agere;
Postquam ad locum venerat cuius nomen Cealla-
raucht c,

Occurrit dux Provincie cum obsequantium agmine,
Qui bebant ejus filium, quem efferebant mortuum.
Princeps autem recognovit Abbatem funosissimum
Salutans honorifice, gavisus est magnifico;
Sperans ejus auxilio vitam conferri filio;
Moxque defunctum affrens, adjuravit eum, dicens:
Te per Patrem et Filium, per sanctum quoque Spi-
ritum

Rogo

IV
EX MSS.
SALMAN
KILKEN.

Senani precl-
lus, re ipsi
sanum.

b
Ibidem socium
ejus Angelum
con pcati
fures,

et meditati
fura patienti-
na ducti,

fuit monachi

Prioris de-
funtum fi-
lium,

c

fit ejus disci-
pulus:

vitulos a
maioribus la-
culo interjec-
to arcet.

Molæ curam
agenti

a
digiti pro
candelis sumi.

cujus r. i
exploratur
eritum in
pura m. a. u.
lum

A Rogo, Pater, nos adjuva, Trinum et unum invoca,
Atque virtute solita natum meum resuscita.
Qui dum verba finierat, ægre ferens quod dixerat,
Hoc responsum reddidit; Heros, quid nostros hu-
meros

Gravare vis oneribus, quæ portare non possumus.
Nam scias procul dubio, quia solis a Domino
Concessum est Apostolis suscitare a mortuis.
Cum ergo tantis patribus vita, fide et moribus
Nos longe sumus dispares, ne vel roges vel imperes.
Quod constitemur libere nos non posse concedere.

21 Sic repulsus, instantius Princeps rogat et po-
pulus

Natalum Dei famulum, ut suscitaret parvulum,
Dicens illi cum lacrymis: Quid, Pater, tempus re-
dimis?

Qui quod gratis acceperis, gratis dare præciperis?
Beus enim, ut legitur, credentes consolabatur
In cunctis suis famulis, non in solis Apostolis;
Nec est ulla coram ea personarum acceptio:
Sed is in omni populo acceptus est altissimo,
Et ejus habet gratiam, qui sequitur justitiam.
Esto solis Apostolis sit hæc virtus possibilis,
Sic omnis certe populus, quod et tu sis Apostolus.

B Cujus sancta est in oculis cunctis eum Angelis.

Nou poterat diutius tantis remitti precibus,
Nec de suis, sed potius de Senani virtutibus,
Fiduciam concipiens, affatur eos inquit:
Ite, deferte mortuum hunc ad Senanum Monachum
Ut tandem ejus meritis impetretis quod queritis.
Cujus audito nomine: Quis, inquit, est Dominus?
d Vel quanta sunt, vel quædā illius viri merita,
Ut impetrare valeat, quod fides nostra postulat?
Noster est, ait, monachus multa virtute præditus,
Cui istud, ut credimus, non negabit Altissimus.

22 Coram Senano igitur defuncti corpus ponitur
Adest Pater et populus, importunis clamoribus
Supplicantes Dei servo, ut oraret pro mortuo.

Ille remittens valide, corpis eos repellere,
Sese negans idoneum ad suscitandum mortuum.

Illi a contra valida rationum obstacula

Rebistanti objiciunt: Jussit hoc Abbas, inquit,
Christi hoc amor exigit, pater hoc meritis expetit:
Qua ratione poteris non prestare, quod peteris.
Videres virum metytum jam in incerto positum,
Cum nesciret quid ageret, quam in partem se ver-
teret:

Negare sed non poterat, quia Natalus jusserat.

C Cum nolle acquiescere scelus sit Idolatria.

Pareret? sed presumere tantum de Dei munere,

Non sui esse meriti aestimabat homo Dei.

Verum Abbatibus valido obligatos imperio,

Sciens quoque et recedens, quod promisit Christus,
dicens:

Quicquid orantes petitis, si creditis, accipitis:

Vel si quis monti, Tollere, dicat, et mari mergere,

Et ex corde crediderit, fiet quodcumque dixerit.

Hæc, inquam, et similia tunc habens in memoria,

Fide plenus, et ideo confusus est in Domino,

Fundens precem hujusmodi in conspectu Altissimi:

Pater noster, qui in oculis habitare dignosceris,

Sanctificetur omnibus nomen tuum in gentibus,

Et seint omnis populus, quia tu es solus Dominus.

Pater, plusquam hominis, in laudem tui nominis

Reddo in hoc corpusculum, quem abstulisti spiritum.

Dixit, et dicto citius, qui ferebatur mortuus

Puer recepit animam et sanitatem pristinam.

Vivumque et incolumem, quem tolerat examinem e.

a Verosimilius videtur quod est in Vita sequenti, unam con-
delant et intercedunt per totam hebdomadam sufficere: utram-
que enim manum fere exiguam omnia Molendini officia. Hæc
autem supponitur, de hoc opus facienti sistente pro lucerna
fuisse: quod ad 16 Martii videmus de S. Pantano dicti. Abest

*ab eadem Vita sequens de oculis curiosi exploratoris a grece erato
narratio: cui similia alia in Vita S. Winwulci, in Mortu: sed
circumstantis minus verosimilibus aucta. — b* Quoniam hæc sint
quærit Colymus, nec incertum: quod tamen non est mirandum:
unde enim probatur eum in Sanctorum relictos numerum post
mortem suam esse? Esto religiose exierunt — c Rectus Cell-
aradi est eum indubie locus ille, qui in sequenti Vita integre
scribitur Kell-mor-dradi-Hore. — d In MSS, est vel quædā simi-
vel quædā. — e Desunt hic aliqua, et forte non pauca, quæ ex
sequenti Vita intelligi poterant: quomodo autem manus missus
ab Abbate, ut ibi monasterium et discipulos firmaret, post Ro-
manorum peregrinationem reditumque in patriam, et varia con-
dita oratoria, tandem pulsa ex Inis-Cathay bestia, in eadem
concederet

CAPUT IV.

Sancto injurii severe puniti. S. Kanneræ mors.

Dum hæc geruntur, præpotens Provincie Rex au-
diens,

Quod ex eadem insula repulsa esset bestia,
Et quod Pastor Ecclesie vellet ibi consistere;
Ira commotus animi, præcepit eos ejici.

Alieni namque avidus Rex, suis locum usibus,
Vindicare disposuit, quem vir Dei obtinuit.

Habebat autem Pontifex duos germanos milites,

Qui Regis in obsequio astabant in Palatio.

Eis Rex imperaverat, ut Senano denuntient,

Ne, cum suis ulterius construat in his sedibus.

Sed et minatus fuerat quanto terrore poterat,

Quod domus beneficia simul cum sua gratia,

Hoc infecto negotio, amitterent cum vitio.

Qui spe et metu pariter instigati, celeriter

Ad virum Dei veniunt, et verba Regis referunt.

Beatus præsul denique reluctatur desice:

Dicens locum per Angelum juri suo contraditum:

Nam verbis eos talibus affatur, ac similibus:

Nec vos nec Regem timeo, nec de hoc loco exeo,

Sed hic Christo propitio cursum meum perficio.

Fratres in fratrem seviunt, et detrahere incipiunt;

Ut qui sponte noluerat, locum invitus deserat.

O quam triste spectaculum....

Inter manus trabentium collabatur corpusculum,

Quod fame, siti, frigore multo afflixit tempore.

23 Post illata supplicia motus misericordia,

Aut alter ad alterum: Peccavimus in fratrem nos-
trum,

Male nos et inhumane operati sumus plane:

Erga Deum quidam male, erga fratrem inhumane;

Quem sic de suis sedibus sine causa expellimus.

Ut hæc verba finierat is, cui mens sana inerat;

Is, cui mens longe alia, persecutus est talia:

Malum quidem est (fateor) sed ira Regis gravior;

Quem præstat non offendere, quam fratrem non ex-
pellere.

Vide ergo quid eligas, utrum ut hunc ejicias,

an tu cum ipso pereas.

Ego sic illi consulam, ne mihi damna inferam.

Sic exorto dissidio arrepto alter gladio,

Qui istum, inquit, læserit, aut me cum ipso perimet,

Aut ego illum perimam, dummodo fratrem etiam.

Sic illis altercantibus, videres luce clarius

Quam dispar esset animus in his duobus fratribus:

Nam uno Christi gratia converso a perfidia,

Cum multis exhortatibus alter perstaret perfidus,

Quia Christo non credidit, cum re et vitam perdidit a.

24 Cum audit tristem nuntium Rex de adventu
militum,

Neque Deum reveritus nec compassus hominibus.

Injurias exaggerat, quas Sanctis Dei fecerat:

Jubet equos ad pascua duci in ipsa insula,

Agens illi modis omnibus, ut exiret Episcopus.

Sed nihil contra Dominum humanum est consilium,

Nec virtus ulla destitit id quod Deus instituit.

Terra enim aperuit eos summo, et absorbit

Canallos, quos direxerat, et nec unus supererat.

Sed peccato adjiciens peccatum Rex insipiens,

Contra

*Missi ad eum
expellendum
fratres sui.*

E

*vim ipsi fa-
ciunt:*

*cujus cum al-
terum pœnite-
ret.*

*alter morte
pœnas tulit:*

a

*tyranni equos
terra absorbet.*

*ut an et
roga ut. Sen-
to.*

*Senano offerri
eum jubet,*

*qui obedienter
studio,*

*etiam mortuo
reddidit.*

c

A Contra inermes homines armatos ducit milites,
Ac per se adit insulam terrens virum Christicolam.
Mansit tamen immobilis vir Dei cum discipulis;
Nec deterredi potuit, qui spem in Deo posuit:
Moxque beatus Pontifex Regem objurgat, inquam:
Nec Deum quidem tu times, nec revereris homines.
Cui respondens Rex crudelis; Quid hæc inquit, per-
sequeris:

ejusque blas-
phemia,

Cum te nec Deum timeam plus quam calvam ovicu-
lam?

Quæ iegre ferens Pontifex protestatur Regi dicens:
Qui te infanti spiritu ovi aquasti Dominum,
Ovis calva fit citius caussa tui interitus.
Sic minis et terroribus et non blandis sermonibus
Princeps nequidquam habitis, Patrem minatur ca-
pitis,

Si eum die crastina inveniret in insula.

26 His ita gestis abiit, via, qua venit, rediit;
Regique ac militibus grex tonsarum fit obvis.
Grex ergo facto impetu, disturbato exercitu,
Regem a suis separat, ut inat quod peccaverat.
Equis audit talia? Regem petit ovicula,
Qui equo sedens spumæ non dedit honorem Deo:
Quem ovis illa tandiu crebro fatigat impetu,
Donec Regem excuteret, ipsumque cornu peteret b:
B Cujus cervicem perforat: quia minatus fuerat
Senano per audaciam capitalem sententiam.
Tali ergo interitu, sicut presago spiritum
Pius prædixit Pontifex, Rex cor habens impoeni-
teus,

infelici casu
punitur.

Propter culpam blasphemiae expers excessit veniæ.
Sic in suis conatibus hostis Christi diabolus
Victus illi succubuit, contra quem caput extulit,
Bis tentando Pontificem per feram et per Princi-
pem.

c
SS. Brenda-
num et Kieru-
num hospites
habent,

27 Kieranus interea et Brendannus præterea
Adveniunt Angelico admoniti oraculo,
Ut Sancto causas omnium faterentur excessuum.
At illis honorifice susceptis a Pontifice,
Atque confessis omnibus illis suis excessibus,
Refert Custos Cellarii, nihil esse residui,
Quo vel Fratres vel hospites pascerentur vel inopes.
Nihil ait Episcopus, deest Deum timentibus:
Unde spera in Domino, et æquo esto animo:
Nobis enim et Fratribus dabit annonam Dominus.

Princeps divi-
nitus monitus
cibus submittit.

Interea divinitus Princeps quidam communis,
Ad viri Dei cellulam d in Belluanam insulam,
In navi oneraria fert Sanctis necessaria.
Quem hac de causa Pontifex advenisse conspicies,
Cum præfatis hospitibus occurrat ei obvis:

C Accepit alimoniam, et multum agit gratiam,
Ac spiritu prophetico plenus, prædixit illico,
Sibi et suo semini per voluntatem Domini
Datum esse Provinciam, ut regnaret super eam.

28 Sicque dimisso Principe a beato Pontifice,
Instante hora prandii cum prædictis servis Dei,
Discumbens, sumpsit pariter dona Dei sanctus Pa-
ter,

Et ecce cadit parvulum de coelo tintinnabulum.
Nec tamen sciri poterat is, cui missum fuerat.
Nam illorum discipuli non hoc adscribunt Præsuli:
Sed in sancto collegio fit multa inde questio,
Cui esset potissimum transmissum tintinnabulum.
Cum in hoc suum quolibet pars magistrum antefere-
ret e,

e
per miraculum
adducitur
S. Senano,

Quo audito Episcopus litem dirimit ocyus.
Surgentes, inquit, ibimus, et quemcumque ex om-
nibus

Sonans secutum fuerit, ipse hoc jure accepit.
Surgens quisque progreditur, sed illum solum se-
quitur,

Sequensque, sono indicat, quod illi missum fuerat.
Cui assignato munere, firmato pacis fœdere,

Salutantes Pontificem secesserunt ab invicem:
Sicque in sua properant, qui jussu Dei venerant.
Ædificati plurimum per illum colloquium,
Fidelis autem Pontifex ibat semper proficiens,
De virtute in virtutem exaltatus in salutem.

29 Neque illud silentio, prætereundum testimo,
Quod Virgo sacratissima Deo dicata Kynnera f
Vidit internis oculis de statu tantis Præsulis
Illius monasterii visionem hujusmodi.
Quadam nocte attentius Deum exorat precibus:
Cum esset rapta in spiritu, vidit mentis intuitu
Cuncta, quæ in Hibernia passim erant cœnobîa.
Viditque claris oculis emicare de singulis,
Summitate contiguas coelo, columnas igneas:
Et, ut videt, præterea columnarum clarissima,
Senani præclarissimum illustrat monasterium.
Hæc ergo postquam viderat, de cœlo vigil aderat,
Qui virgini exposuit, quod videre promeruit.
Sanctorum, inquit, animæ, quæ columnæ sunt uti-
que,

D
EX MSS
SALMAN
ET KIERAN

f
S. Kynnera
ostenditur
singularis
sanctitas co-
nobii S. Se-
nani:

Ob hoc videntur igneæ, quod sint amore fervide:
Sed columnarum maxima major est Christi gratia,
Quæ in Senani Fratribus refulget abundantius.

30 Gaudet virgo exposita visione mirifica:
Et loci desiderio delectata, continuo
Deo devota supplicat, ut eam illic transferat:
Ut illic commorantium mereatur consortium.
Namque moræ impatiens sequenti die veniens,
Stabat laci in littore, nec valebat transvadere.
Et ecce adest Angelus, qui elevatam protinus
Deo devotam fœminam transportavit in insulam.
Cui Præsul: Quid feminis commune est cum Mo-
nachis?

quæ eo trans-
lata ab Ange-
lo,
E

Nec te nec ullam aliam admitteremus in insulam.
Tunc illa ad Episcopum: Si meum credis spiritum
Posse Christum suscipere, quid me repellis corpore?
Credo, inquit, hoc optime: sed nulli unquam fœ-
minæ

ibidem scpe
tenda mori-
tur.

Huc ingressum concedimus; esto salvet te Dominus.
Redi iterum ad seculum, ne sis nobis in scandalum:
Etsi es casta pectore, sexum habes in corpore.
Spero, ait, in Dominum, quod prius meum spiritum
De hac carne ejiciat, quam [hinc] g reverti faciat.
Nec mora reddit spiritum, diemque clausit ulti-
mum:

g

A Fratribus insolite celebrantur exequiæ.
Sic sancti patris precibus utrumque complet Do-
minus:

Et id quod virgo dixerat, et id quod Sanctus voverat.

Principem
Sancto inju-
rtum,
F

31 Quadam vice præterea, cum in amica insula,
Cum duobus Abbatibus Senanus ipse tertius,
Fœcheano h videlicet et Lacteano i degeret;
Advenit Dux Provincia, volens eos ejicere.
Qui armatis hominibus cum gladiis et fistibus,
Non sine contumelia jubet hos pelli insula h.

h i

Illi in Sanctos seerviunt, saxa ac tela jaciunt:
Sed nemo valet ledere, quos Deus vult defendere.
Stant illæsi Sancti Dei, sentum habentes fidei;
Pro quibus (ut res indicat) orbis terrarum judicat.
Nam intra sua viscera hians, usque ad femora
Terra Ducem absorbit, nec sic cessare voluit,
Usque ad pectus igitur in terra corpus labitur,
Ut disceret, quo tenderet quisquis Deo resisteret.
Quod videns quidam juvenis, qui privignus erat
Ducis,

terra absorbet.

Prostratus Sancti pelibus multis exorat precibus,
Ut perituro parceret, e terra illum redderet;
Et spondit continuo quod traderetur juri suo,
De qua illum Dux antea expelli jussit, insula.
Cui ait Episcopus: Quia tu primus nuntius
Optate pacis factus es, jam quod voles accipies:
Reddet illum quidem humus; sed peribit quantocumque.
Et tu cum tuo semine in ejus eris ordine.

codex præ-
cæte restituit,

Quo

A Petunt per Dei gratiam redeundi licentiam,
Semel et his et tertio conclamantes Episcopo :
Remitte, Pater, quæsumus nos ubi prius fuimus,
Ut valeamus regredi laci in domum Domini.
Ob sancti viri meritum mox emittentes spiritum,
Permissu ejus denuo quiesverunt in Domino.

36 Non præteribo etiam, quæ venit in memoriam,
Virtus viri alterius favens ejus virtutibus.
Vir enim venerabilis fuit semper unanimis
Sancto Senano socius, cui nomen Diernitius b,
Cujus constructa cellula est in Clothrana insula;
Et utrumque insula uno cinguntur flumine :
In quo præter naviculam misit Senano casulam,
Quam in se desert longius non inadafectam fluvius ;
Quam præteritis suscipiens Senanus Archiepiscopus c,
Tres salis petras illico remisit Diernitio,
Modo Magis mirabili ; dum credit eas flumini,
Et contra cursum fluvii fecit eas sursum mitteri.

37 Post instructu diaboli laborabant hariioli
A cultu veræ fidei revocare virum Dei ;
Quem multis phantasmatibus dum fatigarent sapinus,
Vir impugnavit acriter repugnavit viriliter :
Nam concitato aere maligni hostis opere,
Magi deponunt pluviam per manem fallaciam.
1: A quibus et hæc optio datur Patri pussimo ;
Si qua illi fiducia de Christi esset gratia,
Per illius potentiam prohiberet hanc pluviam.
Qui cum paullo enixius incubasset precibus,
Falsum imbrem prohibuit, atque verum deposuit.
Sed tamen maleficiis freti, portentis aliis
Ausi sunt item congredi cum defensore fidei,
Nona ipsi suis artibus, ut nix in locis omnibus
Appareret, efficiunt : nec sic quidem proficiunt.
His enim insulantibus stat Antistes intrepidus,
Immo virtute solita, veræ nixæ deposita,
Vanum a terre facie fecit mox evanescere.
Porro in Dei digito facto tali prodigio,
Convicti multis omnibus, de suis ultra viribus
Nihil ausi presumere, fuga habuntur propere.
Et reversi navigio submersi sunt in fluvio
Ecce magi Ægyptii, cum restitissent Moysi.
Ita plectuntur subito, ut Regi more solito
Jam non possent asistere, inflicto sævo vulnere
Isti vero malefici resistentes Pontifici,
Disperierunt penitus præfocati in fluctibus.
Sed ut primi Apostoli veritatis discipuli,
Perempto mago Simone, sunt finiti sub Nerone,
Ita præsul piissimus, victis magorum artibus,
Hoc modo intrat requiem paralyti post laborem

C 38 Cum curo suo Dominus dare cum Sanctis om-
nibus

Hereditatem patriæ decrevisset perpetuæ,
Fontem adit aque vivæ, quem produxit sua prece :
Primum ibidem Angelo foliente fossorio.
In eodem ergo loco recognovit ab Angelo,
Obisse David inclytum Menevensem Episcopum d,
Cui viventi, ut diximus e, unus adhesit spiritus.
Res autem mira contigit, ut hoc Senanus comperit :
Nam ut sibi condixerant dum simul ambo vixerant
Nolebant ultra vivere, collega non superstiti,
Sed mox carne exiit, sicut qui somno solvitur.
Cujus corpus ad cellulam relatum est ad insulam ;
Ubi dignis exorbiis, cum psalmis, et vigiliis,
Cum divinis officiis, cum missarum solenniis
Usque diem in octavam reservatur inhumatum :
Quo ejus Co-Episcopi Co-Abbatēs et ceteri,
Qui erant in cireniti, de ejus tristes obitu,
Terram terræ tradituri potuissent congregari.
Rex Salomon, ut legimus, jam consummatis omnibus
Quæcumque necessaria erant in Templi fabrica,
Octavo die plurimum congregavit frequentiam,
Et cum plena letitia consummavit solumina.
Non minori tripudio triumphabat in Domino,

Agens diem octavam jam conjunctus Deo vivo,
Pastor pius greges suos....
Nam effari quis poterit quanta turba convenerit,
Cum defuncti corpusculum deferretur ad tumulum.

39 Cum ecce super ferebram corpus resonuit spiri-
tum,

Et resedit Episcopus, qui ferebatur mortuus :
Qui verbis salutaribus mox salutatis omnibus,
Secreta quedam protulit, quæ gens Scotorum recedit,
De magna et mirabili die illa juden,
Quæ resurgent incorrupti, qui a Deo sunt electi.
Tunc majores, qui aderant, rediviui interrogant,
Utrum in die obitus aut in octavo potius
Suam deinceps annuatim vellet agi memoriam.
Dixit, inquit, in octava mei fiet memoria,
Quæ resurgens sum iterum reversurus ad tumulum :
Hanc tenete, hanc agite, hanc annuatim cohibete ;
Valete in perpetuum benedicentes Dominum.

At illis respondentibus : Benedictus in omnibus
Christus cunctorum opifex, Vale beate Pontifex,
Sis nostri memor amolo coram Deo altissimo ;
Sese reddit exanimem resolvendus in pulverem,
Videres eo mortuo mirarem mixtum gaudio :
Inter verba letitiæ fluunt libertati lachrymæ.
O quam pius est Senanus et cum lectus ad tumulum,
Et mox cum voce gaudii usque ad coram prosequi.
E Ita denum est conditus ; et felix ejus spiritus
Exceptus est ab Angelis, consensante miraculis,
In terra ejus corpore omni loco vel tempore,
Quo fit illius mentio Christo Deo propitio :
Qui per ipsius merita adhuc virtute solita
Plena facit miracula per infinita secula. Amen.

a Vide hoc infortunium miraculumque secutum in VIII se-
quenti de Dominiano cum duobus pueris longe verosimiliter expo-
situm : In ipsa autem substantia tam simili idemque narra-
tione, ut dubitare non possimus, quin de eadem sententia re sit.
— b Quæ hæc sub nomine Diernitii narrantur, infra videlicet
narrata in personam ejusdem S. Angula cum aliquo Diernitii
mentionem — c L. creberrima et sanctitatis prerogativa super alios
Episcopus, qui Culganus titulum hunc justipiam adduxit, necnon
an alius factus sit salus — existimo hoc pro Archimandrita ac-
cipi, per poetam licentiam, non pro Pontifice. nam auctorem
in eo falsæ errore ut hunc Senanum crederet cum aliquibus
Archimandritarum fuisse primitivum, non possum mihi persuadere
— d Obisse enim non post DXXXIX, sed anno DCLIX ostendimus
ad ejus Vitem i Martii — e Hanc collige ante multum a capitis
multa esse negligentia libratorum omnia.

SECUNDA VITA

Ex MSS. Hibernicis.

CAPIT. I.

Genus, natiuitas, pueritum S. Senani a S. Pa-
tricio prædicti.

Sanctus Senanus Episcopus eo tempore, quo S. Pa-
tricius in prædicando Hibernis Evangelio laborabat,
a primam hujus lucis usum accepit ; in ea Hibernia
regione, quæ ab indigenis Corco-bhaishind b appel-
latur, Christianis et nobilibus parentibus progenitus.
Pater ipsi fuit Erganus filius Colthaci, Colthacia
Bolgan filius Decii : Decius autem per Inichadum
patrem, Corbium, Rodianum, Lugadum, Othlun,
Eochadum, Aengussium, Fuchrium, et Corbrenum
Baschacum atavos, rebrt suum genus ad Conarium,
hujus nominis primum, celeberrimum Hibernie Regem. e
Mater vero ejus fuit Congella filia Ernachii, filii
Gulbinii, ex regione Munimæ, quæ Altradga dici-
tur, oriunda. Præclara fuit de hoc filio lucis, ante-
quam in lucem ederetur, S. Patricii propheta mox
subijcienda.

2 Cum enim S. Patricius in ea regione Munimæ,
quæto magore nostri Hy Figitte d appellatur,
fidem Christi prædicaret, populosque multos e tenen-
bris idololatæ ad lucem Evangelii perduceret ; ecce
vicina gentis convenerat, novæque conversatio, et exi-
tum

1)
EX MSS
SALMAN
KILKEN.

resurgit,

et sui memo-
riam habet hac
die agi.

E

F

S. Senani
genealogia,
a
b

c

d

ad S. P. Pa-
tricium
prædicantem
in Hy-Figitte,

Senanus
mortuus
S. David
cognovit,

d
e

et sic eadem
die mortuus ;

in senam

A mii præconis Christi virtutes, cælestis doctrinæ famæ præconio ad regionem de Corco-blaskind, ex adversa seu Boreali fluminis Smanni parte positam, navigiis deferuntur. Corco-blaskenses autem cum suo Principe tam salutaris doctrinæ, e celo venientis et ad eorum reducentis, desiderio astuentes; seposita mora magna navium multitudine collecta, mare conscendunt, fauces Oceani in isto tractu Sinennum fluvium intereipientis traieciunt, et ad locum, qui Donnachmor dicitur, S. Patricio se præstant; humiliter postulantes viam sibi monstrari salutis, et in salutaris doctrinæ institui principii. Vir sanctus cum tunc tempus immineret vespertinum, et ipse esset continuus exercitiis, in populo instituendo et baptizando lassus, præmittit se sequenti mane eorum votis facturum satis. At illi, pericula navibus sine custodia relictis et patrie defensoribus destitutis imminencia cæsantes, urgent et precantur justæ et devotæ suæ petitionis intentum non differri. Annuit vir sanctus, et postquam aliquandiu dogmati salutis ipsis proponeret, et in principis institueret fidei, vicini fluminis unda, in nomine Sanctissimæ Trinitatis ipsos abluit, et viva Christi efficit membra, et sanctam eis imperit benedictionem, divitias et fecunditatem eorum regioni apprecando.

3 Corco-blaskenses autem vix minus de sua jam lecti felicitate, quam de uxorum et liberorum salute solliciti, supplicat quatenus piissimus pater dignetur ad suam secum venire patriam, conjuges, liberos et servos Christo etiam allaturus. Sanctus autem Episcopus respondit inter alia impedimenta, se vel ratione fami hæ et comitantium (multi namque præter suos Clericos et familiam, causa salutis et plenioris instructionis in rebus ad audiam spectantibus, cum solebant comitari) hac vice esse impeditum: aliam vero opportuniorum occasionem eorum desiderio satisfaciendi captaturum. Illi autem ad hæc aiunt, se navigio omnes ejus socios et comitantes facile transvecturos. Vir sanctus tandem ab eorum se liberavit importunitate, allegans se non posse alio proficisci, donec populum istum, in qua tunc erat, regionis plenius in rebus fidei instrueret, et de Ecclesiis in ea extruendis et Pastoribus idoneis eis præficiendis provideret. Petit tamen an sit vicinus aliquis locus, unde eorum patriam valeat conspiciere. Respondent esse montem Pintine appellatum. Vir autem Dei consensu illo monte conspexit eorum patriam, ejusque limitibus ad Aquilonem et Threntem tunc angustissimis conspectis, prædicat eos cum tempore usque ad montem Echige ab Oriente, et ab Aquilone usque ad aliam in Corcomron producentos f.

4 Post hæc S. Patricius spiritu prævidens eorum futurum statum et Patronum, ait ad ipsos. Non est, quæ lego in persona vestram adeam provinciam, cui Deus de egrégio, eoque emicet et populari providit Patrono. Nascentur enim ex vestra gente vir Deo et hominibus dilectus, ab infantia divinis ditatus charismatibus, Senanus nomine; ejus ut Divi Tutelaris protectione et patrocinio non solum vestra, sed et hæc de Illi-Figinte regiones nitentur; et quando cum debito honore et obsequiis prosequemini, prospere vobis in omnibus succedet; quando vero in ejus cultu et obsequiis deficietis, vobis etiam in rebus agendis prosperitas et terræ deficiet fecunditas, erit inter vos animæ caritas, et illi vestri externe patientiæ jugum servitutis. Ipse erit, qui innumera bellum vobis infestam, quæ est in ista objecta insula, quæ est inter vos et Y-Figinte, extinguet, quam insulam ipse cum suis monachis postea inhabitabit. Donec autem filius ille locus incipiet splendore suæ sanctitatis et doctrinæ inter vos lucescere, ego mittam vobiscum aliquos ex meis discipulis, qui popu-

lum reliquum unda salutari abluent, et in fidei dogmatibus non desinent vos instruere.

5 Misit ergo ad regiones de Corco-blaskind conversionem et instructionem duos ex discipulis patriæ Romanos, Maculatum scilicet Presbyterum et Latium Diaconum, qui sibi elegerunt ecclesiam, in qua et sepulti sunt, e regione Inis cathaigh y ad Borealem fluminis Siuenni ripam. Post hæc, dum Procures et populus istius regionis in publico quodam conventu Reipublicæ negotiis decidendis intenti consisterent, S. Senani pater Ergindus cum uxore prænante inter alios accessit, et unus ex Druidis, qui aderat, advenientibus reverentiam facit, et loco proprio cedens, locum facit. Cum hæc videret quidam ex populo, expostulando interrogat magnum, cur Ergindo, lunathoris utpote conditionis viro cesserit. Druidæ enim in magna erant veneratione apud hanc nationem. Respondet ille, se non ad personam Ergindi vel uxoris respicere, sed ad excellentiam infantis, quem illa in utero gestaret; quem tota ista regio olim susceperet, et ut dominum et protectorem veneraretur.

6 Cum autem tempus appropinquaret partus, configit Congellam tempore autumnali in loco, qui Magh-lacha h dicitur solum in pomario, auræ serenioris capiendæ gratia, agere: et cum inciperet parere, Angelus Domini accessit, qui eam ab omni partus dolore liberavit, et prolem ejus benedixit. Lignum autem aridum, quod ipsa tempore partus manu tenebat, statim frondet et floret: et illa arbor usque in hunc diem ibi conspicitur. Natus puer videbatur cum diebus in gratia et virtute proficere, ut citius appareret divina, quam humana sapere. Contigit enim aliquando matrem ejus ducentem secum suum parvulum, dum iter ageret, ex obvio arbustulo morum fructum discerpere et ori apponere: quod intuens parvulus, matrem simul increpando et pie admonendo, factum reprehendit, dicens refectionem habere suum locum et tempus.

7 Habebant autem sancti pueri parentes duo domicilia: primum in Magh-lacha, alterum in loco inde non parum distant, qui Tracht-terminn appellatur: cum autem aliquando vellent migrare ex uno loco ex his ad alterum, et sancto juvem demandassent curam preparandi domini, ad quam accedebant, et utensilia et alia necessaria eo devehendi; sanctus juvenis, operi cuidam caritatis in proximo juvando intentus, curam sibi commissam neglexit, et propterea duriuscule increpatur a matre: quam pius juvenis jubet esse bono animo, et in Domino confidere; promittens suam vigiliantiam brevi Dei gratia reparandam. Nec mora, antequam sermonem rumpunt, vident utensilia et reliqua, quæ desiderabantur, per aerem deverta ante oculos deponi. Ex tunc mater et alii corperunt piæ juvenem et admirari et venerari.

a Hoc esse verissimum manet abunde demonstratum ex prævio commentario. — b Est regni Ovedagathis, nuncq. Colganus, Tuamonia seu Comitatus de Clarr, utroque ad Borealem Senanni in mare præcurrentis ripam illud nomen sortita a Corbero Ansthaoin, cujus posteris ad multa tempora rerum illud potius sunt. — c Hæc quatuordecim generationum series fuit, ut ante Christum, vel saltem non multo post ejus natiuitatem tempore, regnasse hic Comites videntur: a cujus tribus filijs, prænomine Cathais, tres regiones habebant nomen feruisse dicitur Cathais. scilicet, præter jam dictam, Musgrugum a Cathais Mastro in Munster, et a Cathais alius Eochaidio Bada, Ind-ardium in Thoma; unde genus suum Reges Scots-Britanni deduxerunt. — d Limericensis territorii pars dictum inter et Meridionem ad fluvium Senanni fluminis, a Limericensi ubi sese tractu Australis ripa. — e De hæc Corcobaskensium conuentione agit Vita Patriciana Tripartita, num. 26. — f Id est præter Tuamonia Comitatum nuplex erat etiam Limericensium ab acta et Gallicensis partem aliamque a septentrione — quem nunc hæc tractus Echige nominat, et, præter Spudi et Meccathais tabulas, monis magnus, nunc Slew-kaghlii spedo, mercatorum rectus Slew-kaghlii nuncupatus. — Corcomronam vero existimo hic dici Gallicensis comitatus partem Borealem trans suam. — In Vita quondam Patriciana Tripartita num. 178 nominatur rectura de

Corco-ravind

KX MSS.
SALMAN.
KILKEN

Corcobaskens
baptizandi
accedunt,

eumque in
suam terram
venire rogant

quam salte
habens eminus
vidisse,

S. Senanum ips
nasciturum
prædicat.

interim disci-
pulis suis eam
commisit.

g
S. Senani
sanctitatem
prævisam
veneratur

Druidum
unus;

E h
in ejus
nativitate
frondet ar-
dum lignum,

ejus meritis
domestica
utensilia
transferuntur
ab Angelis.
P

Corcobaskin-
niæ limiles.

A Corca-radhl, vicini admodum nominantur, sed hæc cum sit in parentali Contactu tanto remota intervallo, nefas est de ea vel cogitare. Hinc angustiores illi Corcobaskendun limites ipsi illi faciunt, qui Taamoun seu Charras Comitatus sunt hodie, fluvius scilicet ubi in Clave præterfluit, et montes inter dicti jam fluvii caput atque occidentum Oceani interpretantur. A loco nunc in Geographorum tabulis castellum Kell vocatur: sed ubi aut in tota vicinia horum Patris discipulorum cultus viguerit aliquando ubique, frustra querimus; cum in nullo Hibernico Toponimo ista aut similia nomina, teste Colmano, reperiantur. Hic locus posset esse locus, qui prædicto castello Kell octo decemque passuum altitudo occupatur, apud Geographos eisdem, corrupto aliquantulum vocabulo, Mithga scribitur.

CAPUT II.

Divinis præventus beneficiis a seculari milita ad monasticam transit sub Abbatibus SS. Cassidano et Natali.

Apparente
flamma dor-
mientis proditur
i liber ab
hostibus
dimittitur:

Quidam vice dum Corca-hackenses manu violenta invaderent Corcomroiam, eorum Dux invitum secum duxit sanctum adolescentem Senanum; qui, cum ali prædis et incendis operam darent, clanculum se subtrahens in æervo se abscondit triticeo, ubi delituit abdomini, donec invasores ad propria sunt reversi. Cum autem quidam ex Corcomrois vias hostium et regressum observantes, remeantes e vestigio insequerentur, eminens conspiriunt æervum istum, in quo sanctus juvenis dormiebat, incensum et ardentem. Accurrit incendio opem laturo: sed ubi præsto sunt, nec flammam nec flammæ vident vestigium. Juvenem advertunt in æervo dormientem, quem de repente aliqui ex eis volunt interimere: sed, qui præerat sanioris consilii, jubet excitari, et interrogari, quis, vel unde esset, divino inferius monitus instinctu, judicans visum incendiarii mysterio non carere nondum sibi viso. Sanctus autem Senanus vel cum suo periculo mentiri nescius, dicit se unum fuisse ex eis, qui manu violenta regionem invaserunt, ibique dormientem relictum, et se in ea regione non habere amicos vel notos. Tunc illi ex his verbis, et eis que circa apparens incendium præcesserant, colligentes hominem esse gratia Dei repletum, eum liberum dimittunt: jubentque, ut quo velit, pergat.

cibi et potus
fecerit ubi viro
Dei negatur
elemosyna

9 Post hæc Christi servus in via ad suos pergens et siti laborans, accedit ad ejuſdam viri principis arcem, in qua convivium Domino tunc absenti præparabatur, et hantum divine retributionis intuitu mendicat. Sed mali servi renuunt. Sic famulus Christi siti et fame laborans cogit discedere. Dum Princeps venit mensæ conſternuntur, cibi apponuntur, qui omnes reperiuntur putribi et fetidi: et potus, ut aqua cloacæ fetens. Princeps miraculo commotus, petit an eo die aliqui advente vel hospites accesserint: quid egerint: quo modo tractati. Servi enarrant rem, ut contigit, et quo modo haustum uni peregrino mendico negaverint. Princeps jubet hunc undique exquiri, et inventum ad se reduci. Qui reductus et a bono Principe rogatus mensam et appositam benedixit, et illico cibi et potus resumunt suum pristinum saporem et odorem, astantibus miram Dei bonitatem et erga suos servos dignationem magnificantibus et extollentibus.

vide tran-
sunt cedunt

10 Alio tempore cum hokus parentum veniens ab Occidentali plagâ loco, qui Irros dicitur, versus Orientalem ad locum, qui a Magh-lacha appellatur, Decem fluxu obiectum æstuarium operiente, et vespere etiam ingrante præpeditus, non potuit ulterius pergere, sed cogitur ad vicinam arcem, quæ Dunnechur appellatur, deflectere, et hospitium illius noctis postulare. Dominus autem arcis Mecharius erat absens, et servi ejus servo Christi hospitium recusant. Tunc autem Senanus, non habens alium locum vicinum qui diverteret, pergit ad ipsam mare, et ejus reflexum observet: hoves præcedunt, et reperto litore undis nudato, pergunt continuo, et vir sanctus

Martii T. I.

insequitur usque ad oppositam ripam, vel quam cum appropinquaret, unda ejus talos insequitur proxime, et vix reperit se in altera ripa, cum ecce retro respiciens intuetur totum litus undis repletissimum. Tunc autem sanctus adolescens, advertens et contemplans miram Domini sui erga se indulgentiam, interius compunctus secum loquitur dicens: Ego plusquam satis mundo jam militavi, de cetero Domini Dei mei militie nomen dabo, et mox hastam, quæ in manu erat terre affigit, et in cruce formatur, et coram ea tertio genua flectens se et sua vota Christo offert et commendat, cui vovet de cetero devote inservire.

11 Cum hæc fierent, contigit arcem Mecharii, in qua paulo ante hospitium Sancto juveni denegatum erat, ab inimicis invasi: qui spoliata arce, filium Mecharii interficiunt, uxorem captivam adducunt et arce spoliata totam suppellectilem et omnia mobilia auferunt: et locus iste usque in hanc diem nunc, et (ut creditur) manebit in æternum absque inhabitazione. Post hæc S. Senanus relictis hokus apud parentes confert se ad S. Cassidano a Abbatem, qui oriundus erat de regione Kierraighe Chuirke b, et tunc habitabat in regione c Irros; ab eoque suscepit monachi habitum et tonsuram, et sub ejus magisterio aliquandiu dans operam Scripturarum lectioni et Ecclesiasticis disciplinis, in utroque, pietatis scilicet ac litterarum, studio insigniter profecit.

12 Post hæc Spiritus sancti gratia instigante confert sese ad sanctissimum pariter ac eruditissimum virum Natalem Abbatem, qui præerat conobio de Killna-manach Drochuid d in Ossoria regione, in quo multos egregios discipulos in pietate et litteris instituebat. Moris erat discipulis sancti viri, ut singuli per vices deberent advigilare ad vitulos monasterii, ne ad matres extra horas consuetas accedant. Quando autem sancto juveni Senano obigit suas peragere vices, incepit vitulos jam segregatos ad pascua ducere, et ibi custodire. Sed matres suos fletus eninus videntes accurrunt: ille conatur vacas abigere, et retro flectere: sed tunc vituli ipsum et matres insequuntur: quos cum denuo versa facie inciperet abigere et reflectere, matres iterum retro recurrunt. Cum autem sanctus juvenis post alternas abactiones frustra attentatas, videret suam operam perdi, per extremitatem sui baculi, ducta per terram linea posuit inter matres et vitulos lineam, quem in virtute Christi mandat ne andeant transgredi. Mirum dictum! statim ejus mandatis parenti bruta animalia, nec lineæ vel indo terminum præfixum transiunt: et sic postea, quoties hæc cura erat ipsi demandata, solebat sanctus juvenis eodem modo matres a fetibus determinare, et totum tempus lectioni et orationi impendere.

13 Quando sanctus adolescens semel audivit illam Salvatoris sententiam legi: Si quis inter vos vult major fieri, sit vester minister et servus; cordi impressit, et studuit apud se semper querere et obire officia humiliora. Unde assumpsit curam frumenta monasterii in mola conterendi et molendi. Erant in ea regione litrones, qui advententes S. Senanum solere solum, tempore etiam nocturno, molendino assistere; movent consilium domum nudare invadendi, et frumenta monasterii surripiendi: et volentes consilium in effectum deducere, accedunt ad januam, per ejus rimam inspicientes quid agatur, conspiciunt duos juvenes, unum lectioni vacantem, alterum curam mola gerentem. Tunc denno in questionem redeunt, an domus sit invadenda; quandoquidem duo sint, qui eam custodiant. Unus autem ex eis excogitat consilium, placens aliis, nempe ad tempus expectandum esse, dicens, duos

D
EX MSS
HIBERN.
in. nro f. num-
tul:

et fil discipulus
S. Cassidani,

a
b c

12

tum S. Nala-
lia.

d

Baculi sui
interpositione
distinguit
vitulos a ma-
tribus:

F

Mat. 23, 11.

jurandi omnia
accidentes ad
mola,

EX MSS.
HIBERN.
Angulum in ea
conspiciunt
cum Senano,

A istos non esse ejusdem familiae vel curae; sed unum esse molendini praefectum, alterum qui solum sua grana molenda attulerat, eisque expeditis statim discederet: quem discedentem possent et vestibus et deportandis spoliare, et postea alterum in molendino remanentem opprimere, et omnia sibi rependa auferre.

et fuit mona-
chi.

Ps. 120, 3.

14 Aliis hoc placet et approbatur consilium. Sic latrones illi haerent praestolantes recessum alterius, juxta quod ipsi erant opiuati: et utrinque nihil dormiunt usque mane, quo elucescente S. Senanus meditans regressus ad monasterium aperit januam, et latrones accurrentes et ingredientiens petunt, ubi et quis alter esset, qui ipsi tota nocte assistebat, et laboravit in molendino. Ille ait: Quid si esset, de quo dictum est; Non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel? Instant illi petentes ubi sit. Respondet Senanus ipsum in propinquo esse juxta illud: Praesto est omnibus invocantibus se. Tunc latrones intrinsecus compuncti resolvuntur in lacrymas, promittunt poenitentiam et emendationem vitae, et petunt inter Fratres admitti. Vir sanctus gaudens et exultans annuit ducens eos ad S. Natalem Abbatem: apud quem suscepto habitu monastico in sancta conversatione manserunt usque ad finem vitae, et ipsi sunt, qui de se hanc historiam narraverunt.

thura candelae
inconsumpta
manens per
integram
scripturam
praebet laboranti lumen.

15 Alia tempore S. Senanus accedens ad coquum, petit ab eo candelas, quibus in cura molendini obeunda indigebat. Coquus respondet se nullam habere jam factam, quam ipsi det, plures ex mox tingendis brevi daturus. Dum S. Senanus ad molendinum continuo haereret, nec spatium integre septimanae ad coquum rediret, tunc coquus miratus unde tandem in opere injuncto continuo laborans, haberet lumen, in animum duxit explorare, an Senanus de nocte suum munus exequatur, habeat lumen, vel quid cum ipso agatur. Sub noctis ergo initium pergit ad molendinum; et per januae rimam respiciens, videt candelam in candelabro positam, Senanum sacrae lectioni intentum, et molam sine ullius hominis, grana vel aliud subministrantis adminiculo versari, et grana continuo conferentem. Stupens rei novitatem, se confert ad cellam, et iterum secundo et tertio rediens, eadem per omnia reperit; et tandem observat candelam esse plane eam, quam ipse multis diebus ante ipsi dedit, et quae inconsumpta interea raro miraculo mansit. Rem totam refert Abbati Natali, qui filii virtutem mirum in modum extollit, praedicans Deum per ipsum cum tempore multa et magna mirabilia operantem.

e
Martinum
dynasti
filium,

C 16 Quamvis die S. Natalis et S. Senanus iter agentes versus ecclesiam de r Kili-mor-ardlithire, cum ei appropinquarent, conspiciunt ante ostium magnam populi multitudinem et multos lacrymis effusos: ibi enim nox sepelendus in feretro positus jacebat natus filius Dynastae illius regionis, cujus mortem parentes et cognati dolebant. Cum autem inter defuncti videret viros sanctos adesse, illico accurrit, fudit se in genua, humiliter et obnix precebat, quatenus pro filio vitae restituendo apud Dominum velint intercedere. Respondet S. Natalis, rem talem esse arduam et suam excedere virtutem. Mater in lacrymas et ejulatam fusa preces ingeminat, et per viscera Christianae caritatis ellagat, quatenus saltem non graventur preces secum ad Dominum vitae et mortis pro unici filii salute fundero. S. Natalis ejus casui compatiens et precibus motus jubet, ut corpus defuncti coram S. Senano adducatur, et ille pro anima ei restituenda intercedat. S. Senanus allegatu sua indignitate, ait se non audere Dominum tentare. Abbas tandem mandat ut acquiescat, dicens se scire hanc gratiam esse a Domino concedendam. Tandem filius obedientiae, non

Abbas jam
vix restituit.

audens Abbatis mandato resistere, paret; et super D defuncti cadaver se sternens, post fervidas et ignitas preces meruit a Domino exaudiri, et qui jacuit mortuus resumit pristinam vitam et vigorem, et cepit coram adstantibus loqui. Omnes adstantes Dominum in suis mirabilibus benedictes, ceperunt virtutem et sanctitatem servorum Christi extollere et predicare.

A Erlanm Tuamoniae casus ista versus mercedem reuera ex-
currit, ut duobus consequenter isthmus cum reliqua cunctante
jungatur, bis in praesentia formam coacta ob intercurrentis
rursus illius assuetudine sanctorum: qui tamen non admodum pro-
fundi, maxime refectio muni, valentur posse rudo transiri, videtur
longiori per latitudinem circumferri. — b In proci rila Cassidus: a
neutro nomine cognitus in Hiberniae fastis, in quibus Cassinus
multis occurrit, teste Colmano. — c Inletur esse rila, quae hodie
Comitatus forensis nomine venit inter Desmond et Water-
fordiae Comitatus, nomen trahens a primaria urbe Cork, quae hic
Chuirke scribitur sicut Kierragia illa (nam sunt in Munonia
plures) a Mercatore Querey nominatur, detructa a veteri forma
vocabulo, et alibi fere in Kerry converso. — d Forte terros legem-
dum, ut supra: nec enim necessarium est dicere longius a pa-
terna domo hac videri Senanum abuisse. — e Hic locus apud Spe-
dum reperitur ad Saeri fluminis fons notatus, in quo XXXI
Juli praedictum Natalem rati censet Colmanus ex Mariano Gor-
mano et Martyrologio Trimactensi, cum tunc reverentibus cum
aliis quibusdam filius. Engusii Mommonis Regis, Cassidus re-
adentis, quod locorum ac temporum ratio facile persuadet: non
aque credibile est, quod hic S. Senani magister sit S. Natalis In-
minensis monasterii in Ultonia Abbas, S. Molassus successore
XXXII Januarii, qui in oportet eo, de quo hic sermo, multo juno-
rem esse: floruit enim saeculo sexto ultra dimidium praeterito
Molassus necdum decessit, sui flumini saeculi praecedentis na-
tus. hunc autem concessit eo tempore diu mortuum fuisse: nisi
multo majorem centurionem abuisse gratias velimus asserere. In-
terim quidquid de dante seu Natali aliquo reperit Colmanus, ad
praedictum diem in unum colligit, et unum fortassis ex libris
pluribus fecit. — f Uno altero a Kili-na-mabach mltiori
versus Boream Templemore collatur in tubulis, quod propter
significationis identitatem credere possis hic designari

S Natalis.

E

CAPUT III.

S. Senani peregrinatio et reditus: commoratio in Inis-cara.

Fama tanti miraculi et aliorum, quae jam Dominus in suo famulo operatus est, per vicinas regiones divulgata, S. Senani sanctitas et virtus cepit ubique praedicari et suscipi, et undique populi ad ipsum confluebant plarum, ut a languoribus et infirmitatibus curarentur: hi salutarem instructionem, isti orationum beneficium postulandi gratia; alii elemosynas deferendi causa; multi ut ipsum in patrem et amicum spiritualem accipere mererentur. Sanctus autem Abbas Natalis videns Spiritus sancti gratiam in eo tam mirabilia operantem, et famam ejus undique crescentem, judicat ipsum esse digniorem, qui pluribus praestaret quam qui alterius subsist magisterio. Unde jubet ut ad alium se conferat locum, ubi possit commodius saluti proximi intendere, et monasticum institutum, monachos ad habitum suscipiendo et instruendo, promovere. S. Senanus post magnam animi relictationem et resistantiam, tandem pio Patri ita mandanti acquiescens, petit quod sibi sit migrandum. Natalis ait, id ab eo, a quo ad tale munus vocatur, esse expetendum et expectandum.

Multis ad
S. Senanum
concurrenti-
bus,

a Natali dimi-
tutor,

F

qui discedens
in Lageria
cum S. Mar-
doro,

a

b

c Roma re-
diens cum
S. Davide
Meneven-
annatum
jungit.

c

d

18 Mandatis igitur Patris obediens vir sanctus valedicit confratribus et Abbati, ejusque benedictione accepta versus Lageniam iter suscipiens, Angelico ductu directus venit ad quamdam insulam in regione de Y-Kenselaighe juxta fluvium Slane positam a qua Inis-conrthe appellatur. Ibi ad tempus commoratus contraxit amicitiam et familiaritatem cum S. Mardoro Fernesi Abbate b. Post tempus aliquod, peregrinationis ductus desiderio, Romanam proficiscitur sacra Apostolorum lumina visitaturus. Peracta devotione Roma reversus, visit et S. Martinum Turonensem c et in istis partibus Galliae aliquando commoratus, et in patriam rever- tens dellectit ad S. Davidem d Menevensem in Britannia majori Archiepiscopum: apud quem postquam aliquandiu versaretur, discedens ab eo accepit pro-

primum

A prium S. Davidis baculum, in amicitiae et confraternitatis pignus, secumque ducit ad patriam.

Reversus in patriam.

0

ecclesiam in Inis-cara sinit.

f

et ex 80 peregrinis Romanis.

h

ejus invocatione servatis a tempestate,

i

10 sociis accipit.

Submerso equo in fruges monasterii munitis,

Rei injuria, auctori,

19 Sanctus igitur vir in osculo pacis valedicens, Archiepiscopo Davidi, prospero navigio directus ad patriam appulit in insula de Arduemeth, quae in ea jacet Mononia regione, quae Iatham et appellatur: ibique quadraginta dierum contracta mora, itineris et navigii studef excutere tedia. Postmodum ab Angelo comparente monetur, illum non esse locum, quem Deus ejus quieti et sepulturae providerat: sed alium longe dissitum, ad quem etiam antequam veniret divinae voluntatis esse, ut prius plures alias cellas et ecclesias ad majorem Dei gloriam, et rei monasticae acumentum extrueret. Sanctus autem Senanus relictis aliquot ibi discipulis, pervenit ad insulam de Inis-cara f juxta Lua, ibique extruxit ecclesiam.

20 Dum autem ibi ageret, appellit ibi navis monachos advehens peregrinos. In ea namque navi deferebantur g quinquaginta monachi patria Romani, quos vel arctioris vitae vel Scripturarum peritiae, tunc in Hibernia multum florentis, desiderium eo traxerat, ut ibi vivant sub magisterio quorundam sanctorum Patrum, quos vitae sanctitate et monasticae disciplinae rigore intellexerant esse conspicuos. Erant enim in quinque turmas, quarum quaelibet decem comprehendebat, divisi: quarum unam ad Sanctum Finianum h, aliam ad sanctum Senanum, tertiam ad sanctum Brendanum, quartam ad Barreum, quintam ad Kieranum, trahebat vocatio. Inter eos autem decretum extitit, quamdiu in mari persisterent, ut singulae turmae sui patroni nitescentes protectione per singulos dies navis et circa eam agendorum subeant curam.

21 Quadam autem die contigit, dum turma, quae Sancti Senani magisterio se devoverat, curam obiret navigii, navem contrariis et violento agitari vento: quod videns manderet de instanti periculo, ut ad orationis recurrant praesidium, monet. Tunc quidam sanctus Episcopus ex eis, Mola i nomine, surgit, et invocato Sancti Senani nomine et auxilio, cultro e mensa arrepto (erat enim praeibit tempus) signum format crucis, aereque sic benedicit: quo facto orta mox cessat tempestas, et ventus, qui contrarius erat, a tergo inflans, cepit esse secundus, usque dum navis prospere Corcugiam pervenerit: ubi, qui prius ante ejus institutionem se ex voto consecraverant, decem apud sanctum Barreum manserunt monachi, reliqui autem, ut diximus, quadraginta ad sanctum Senanum in Inis-cara navigarunt: quos humanissime excepit, et retentis apud se h-piscopo Joanne et Episcopo Mola cum octo sociis, reliquos, prout ipsi in votis habebant, curavit ad sanctos Patres Finianum, Brendanum, et Kieranum condire.

22 Post haec Lugadius filius Kichethi Rex regionis Rathlendiae (in qua nempe erat ipsorum monasterium) mittit nuntios ad Sanctum Senanum, petens ab eo subjectionis et servitutis obsequia. Sanctus vir recusat, dicens non agnoscere ullum secularem Dominum, cui secularia obsequia vel tributum debeat. Tunc mandat Rex praestantiorum, quem habebat, equum ad monasterium duci, ut ibi frumento delicate pascatur: qui cum ad monasterium adduceretur et vicini fluminis unda lavaretur, ecce iusto Dei iudicio statim in aquis absorptus suffocatur: ut nihil amplius de ipso apparerit praeter equi inter undas hinc inde volutini et conspectum strum: et hinc insula illa, quae antea Turra-nava dicebatur, abinde Inis-cara, id est, insula carai appellatur, quod enim Latinis arvis dicitur, hoc Hibernis cara nuncupatur.

23 Cum haec intellexisset Rex summa indignatione motus, accedit ad Sanctum Senanum, eumque multis injuriis alliciens, minatur exterminium. Tunc

vir Dei justa indignatione contra ipsum motus, minatur ipsi, nisi desistat vexare servos Christi, divinam ultionem, qua et caelesti et mundano privetur honore: ita ut nullus ex ejus progenie post eum istius regionis potiretur principatu. Habebat tunc Rex secum duos insignes juvenes, sibi valde caros et domesticos, Aidum scilicet et Lugaliom; qui egre ferebant injurias viro Dei illatas, et Regi persuadebant, ut desistat iram Dei in sui famulo provocare, sed potius culpam in injuria allata agnoscat, ac negotium modis omnibus conetur cum ipso componere. Sic suis sanis consiliis obstinatum Principem ad saniorum mentem reducere conati Lugadius et Aidus, ad virum Dei placandum et honorandum cum magna animi submissione et devotione accurrunt, humilem et devotam clientelam praestitantes, et benedictionem postulantes: quoniam cum vir sanctus eis impertiret, praedictis progeniem Lugadii in regionis Rathlendiae principatu: Aidi vero et Lugarii in principatu Ivelchiae successuras, et regimine potituras: ut in sua de his historia metrice conscripta, S. Colmanus filius Lenini k testatur.

a Pester majorem fluvium flandum vel flandum, qui dicitur interfloret regionem, cujus hodieque urbs capitalis Kynsle dicitur, dimulio inter Coram et Rosam ituer, alii eodem tractu minores rivuli, eorumque usibus obiecta nolumus insula: sed in his nupquam comparent vetula hae nomina. b Deidius ejus vitam ad 1111 Januaria: qui circa annum 11. hatus vice discipulus S. Senani esse potest, tantum abest, ut cum eo jam Episcopo parenti Senanus familiaritatem contraxerit: uno nec verosimile videtur Moidocum, puerum Lugadii, in hae Mononia insula aliquando habitasse inter eos imbecillam. - c Non videntem (hic cum esset infidelitatis parochronon, cum ab ejus morte secundum ceteros nanno efflueret) qual igitur? Usitata etiam hodieque temporibus loquendi formula, mortuum: sed ad quem in corporis speciei eximio risendum honorandumque ex toto orbe Christiano accurrebant. d Si jam tum erat Archiepiscopus David, cum illis Senanus transiit, ejus in Hiberniam reditus erat post annum 1111 differendus: unde quoniam nemo statuit tam dignitatem David collatum: differte autem est aliquid de hae hae: quod quidem anno indit, quo statim hae anno, vel ex Hibernia decessit Senanus, vel in eam redierit. e Colugno teste, Waterfordensis Comitatibus, aut saltem pars illius Austerior est, terebentum Lismore completens, in cujus littore Ardmorensis eius portusque insula a Geographis, rive oblectum Colognus uti modo nominatum insulam de Arduemeth. f Quinto circiter lapide, inquit item Colognus, abest a Corcugiam urbe, estque ad Laignini fluvium, qui hae Lua nominatur, utique vocabulo ignotus Geographis: et qualem ultra urbem infero fluvium navigandum esse antiquum eo praeventat, sequitur ex 1111. g Quanta copia litterarum in virtutis studium, Moidocum et Senanum, Franci et Romani, ut est, Aquitani Romanis legibus etiam sub Francorum dominio nentes, in Hiberniam confluerent, ex illis aliusque saepe Paterius probat in sua prefatione ad Syllagen Hibernicorum Epistolaram Dublini editam 1632: tunc item eodem advenisse Colognum ostendit ex solo Titulico S. Augustini libro, tri-gula ceteris quatuordecim terminis commemorat et praenunte, ut invocandus cum titulo Sanctorum, expresso loco sepulturae curam aut alio signo distinctivo. h Colantur Finianus de Clavin-crail 23 Febr. vel 28 Sept. Brendanus Barreus 29 Novemb. 1111. i Infirmitas 16. Maia, Barreus sine Embarna Curcugienis Episcopus 25 Septembris. venum hie S. Moidocus Ferreus contineat mundum vel natus erat, ex illis aliusque saepe Paterius probat in sua prefatione ad Syllagen Hibernicorum Epistolaram Dublini editam 1632: tunc item eodem advenisse Colognum ostendit ex solo Titulico S. Augustini libro, tri-gula ceteris quatuordecim terminis commemorat et praenunte, ut invocandus cum titulo Sanctorum, expresso loco sepulturae curam aut alio signo distinctivo. i Colantur Finianus de Clavin-crail 23 Febr. vel 28 Sept. Brendanus Barreus 29 Novemb. 1111. j Infirmitas 16. Maia, Barreus sine Embarna Curcugienis Episcopus 25 Septembris. venum hie S. Moidocus Ferreus contineat mundum vel natus erat, ex illis aliusque saepe Paterius probat in sua prefatione ad Syllagen Hibernicorum Epistolaram Dublini editam 1632: tunc item eodem advenisse Colognum ostendit ex solo Titulico S. Augustini libro, tri-gula ceteris quatuordecim terminis commemorat et praenunte, ut invocandus cum titulo Sanctorum, expresso loco sepulturae curam aut alio signo distinctivo. k Colmanus filius Lenini

D
EX MSS.
HIBERN.

auferendum
Principum
praedicti.

E
S. Moidocus.

F

S. Colmanus
fil. Lenini

CAPUT IV.

De celtis variis a Senano cretis potissimum in Inis-mar: et miraculis ibidem patris.

P ost haec Sanctus Senanus relictis illi octo ex discipulis, inter quos fuere S. Fechinus filius Regis Muschrage et S. Chillinus a, perrexit inde ad aliam insulam, quae Inis luinge appellatur: et construxit ibi ecclesiam: in qua cum moraretur, venerunt ad eum sanctae virginis filii Brendani Principis de Y-figente, quae divino obsequio ipsiusque magisterio se consecraverunt. Et haec erant primitiae regionis de Eoganacht-Gabhra S. Senano consecratae b, Postquam

In Inis-luinge,

a

b

A in insula positum transvehitur, qui abinde Ard-
nan-angel, id est, collis Angelorum nominat-
ur.

ex Inis-cathach
pelit noxiani
bestiam,

31 Post hæc servus Dei in solius domini pro-
trix dextera, procedit ad locum, ubi bellua
jacebat : quæ statim ad ejus conspectum toto cor-
pore alterata, oculis flammam micantibus, habitu
ignito, ore spumante venenum, execrabiles fauces
terribili biatu aperiens, contra ipsum assurgit, illum
devoratura nisi Dei præpotente protegeretur dex-
tera. Miles autem Christi lorica fidei et clypeo arma-
tus spei ad hoc horribile monstrum accedens imper-
territus, contra bestiam in acre format salutare
Crucis signum : quo formato, bellua quiescit non
valens e loco se amplius movere. Tunc vir Dei in
virtute ejus, qui caput primi draconis contrivit et in
nomine Sanctissimæ Trinitatis mandat, quatenus
bestia loco illo cedat, nemini ibi vel alibi imposterum
nocitura. Viri sancti mandatum mox sortitur effec-
tum : virtute namque illius, ejus posse est velle,
monstrum illud illico ex illa insula transfertur in
stagnum quoddam profundum nigricantis aquæ, juxta
montem Colluin in Thomonia, ubi nemini imposterum
reperitur nocuisse.

B
in eaque sedi in
suam statuit.

32 Sanctus autem Senanus horum mirabilium et
omnium auctori gratias actis, Angelo interea assis-
tente comitatus, cepit obire et benedicere insulam,
et cum ad tumentes adjacentis alvei adspiceret nuda-
das, ad Angelum ait : Locus hic apparet multis peri-
culis expositus, et sic monachorum incolatui non
satis commodus ob circumfusi alvei asperitatem et
procellas. Angelus jubet ut bono sit animo, in Domino
promittens, nullum de monachis, qui cum obedientia
trajiceret, submergendum : imo et neminem de pec-
catis penitentem, qui in isto loco sepeliatur, ad in-
feros descensurum h.

inde expulsi sunt
eum fratres
multumque :

33 Postquam per vicinas regiones divulgatum est
monstrum esse sic exterminatum, et S. Senanum
compsisse insulam illam, quæ ab expulsa bestia, quæ
cathach dicebatur, Inis-cathach seu, ut alii, Inis-
cathach nomen obtinuit, Princeps regionis de Y-
figinte, cui Mactalins nomen erat, summa indigna-
tione motus contra virum Dei, quod insulam illam
sue ditioni subjertam coepit sine sua licentia inha-
bitare, mandat ut ex tempore e loco cum ignominia
expellatur : imo fratribus ipsius S. Senani Caelio et
Lietho, qui sub ipso milites agebant, imperat ut hoc
iniquum mandatum dent executioni. Illi Principis
acquiescentes imperio fratri mandatum exponunt,
qui renuit acquiescere. Tunc fratres timorem mun-
danum divino mandatumque hominis naturali juri
preferentes, fratri nolenti alius cedere, violentas
injiciunt manus, eum præcipitem e fastigio ejusdem
collis per brachia trahentes.

quorum peri-
nactor culpam
morte luit.

34 Sed cum Caelius in malum propensior et præ-
ceps, videret Liethum remissius et satisagre sibi in
malo quere cooperantem, cepit eum increpare et
dicere : Nunquid prestat, quod hic de loco non suo
quam nos e nostra terra et possessionibus expella-
mur? Liethus interius compactus, ait, se de inten-
tata violentia nimium dolere, nolle amplius in malo
persistere, et malle omnes possessiones suas, imo et
ipsam Hiberniam deserere, quam fratri suo, viro
sancto, violentiam inferre. Tunc ait ad eum Senanus
non deseres Hiberniam vel terram patrimonii tui, sed
et eam filii tui post te possidebunt : ille autem, qui
nimium terre isti adheret, nec ipse nec ullus ex ejus
progenie eam possidebit. Quod veridicum præsagium
eventus probavit : nam impius Caelius post hanc
violentiam domum revertens, antequam ingrederetur,
ante fores extemplo expiravit. Cujus corpus cum
rogaret Liethus apud S. Senanum sepeliri : ille re-
cusavit dicens, non esse æquum ut corpus ejus

ecclesiastica honoraretur sepultura, cujus animam
certo possideret infernus.

D

EX MSS

LIBRARI

magus quique
contra Sena-
nam insuas

35 Cum nuntia hujus tragiæ deferrentur ad
Principem Mactalium, cepit ille non malo proximi
sapere, sed ira et furore accendi et vias vindictæ
excogitare. Vultus eum sic turbatum et auxum
magus ipsius, ait : Non turbetur, queso, dominus
meus : ego e ditionibus vestris certo expellam illum
seductorem. Cæpit Rex ad hæc nonnihil sedari :
et magnus ducens secum duos equos curules Principis,
pergit ad insulam, et relictis equis in pascuis
monasterii accedit ad S. Senanum : et mandat qua-
tenus illico insulam deserat, alioquin se suis incan-
tationibus et virtute suorum numinum offerentrum,
ut cum confusione discedat. S. Senanus respondet,
se nec ipsius nec ejus domini excodemonis pertimes-
cere virtutem, et sibi non defore assistentiam veri
numinis Salvatoris mundi Jesu Christi, cujus virtus
viva et vera phantasticas demonis elusiones detege-
ret et profligaret. Tunc magus per diabolicas illu-
siones obducit densas tenebras, ut facies mutuas
non potuerint videre assistentes. Quas S. Senanus
veri numinis invocatione statim profligavit. Magus
mox excitat tonitrua, fulgura, et comensationes : sed
et hæc eodem modo quo et priora mox evanescent.

en inique,

E

36 Quando magus vidit omnes suas inventiones
et artes eludi, meditatur ad tempus recessum, man-
dans Senano, ut cum suo periculo se revertentem
in insula non expectet. Petit Senanus quo tendat.
Ille respondet : Tu non scies quo vadam, vel quando
revertar. Ego bene scio, inquit Senanus : nec tibi
quo venies bene successurum, nec inde te huc mi-
quam reversurum. Quod et verissime eventus prola-
vit : nam miser magus volens ad tempus suis magicis
studus et damoni consulendo multum incumbere,
defleat ad quandam parvam et desertam insulam,
quæ Dair-inis dicitur, non procul ab Inis-cathach ad
Austem in Sinemmo flumine positam : quo postquam
appuli violentior Oceanus influxus insulam invasit,
et magnam cum suis extinxit. In ejus mirandi
memoriam est ibi locus, qui abinde in hunc usque
diem ad hoc mago retinens appellationem, Carrac-
nadrinadh, id est, petra druidis seu magi mnen-
tatur.

in eam
mergitur.

37 Paulo post hæc Mactalins revertens ex quo-
dam conventu, quem cum majoribus populi servabat
in regione de Coreum roca, dum magi intelligeret
mortem, divertit ad Inis cathach : et præ ira et
impudentia in furorem actus, ad S. Senanum ait.
Es tu qui meas terras me invito invadis, tibi possi-
dendas? Es tu qui meum etiam magum et sorces
extingisti? Scias certo quod et ipse eodem mortis
genere morieris : saxo enim ad collum appenso in
delictorum punitionem in mare præcipitaberis. Et
dum sanctus Senanus dubitet, hæc non esse sita in
ipsius potestate, illa quasi sui immemor, mandat
suos equos ipsi commissos bene alai et custodiat.
Et cum vir sanctus replicaret se nec ipsius esse sta-
bularium nec equorum præfectum : ait, ipsum, velit
nolit, debere curam equorum agere, donec ex con-
cepta revertatur itinere. Ad quem sanctus
Senanus : Potens est Dei dextera quod huc nunquam
revertaris. Cum Mactalins his minis et injuriis
insisteret, duo equi, de quorum pascu sic cum viro
Dei litigabat, justo divino ultionis libramine in
terram absorbentur in loco, qui abinde Fan-nan-
each, id est, delive se fovea equorum nominatur.
Cujus rei nuntium cum ille accepisset, adhuc reddi-
tur exasperatio : quem cum filius vellet placare et
monere, ut mitius cum viro Dei agat, discatque, vel
exemplo eorum quæ hactenus viderit, ultionem
timere divinam. Blasphemus tyrannus ait : se non
magis timere Senanum ejusque nomen, quam unam
calvam

factus in
tyrannus,

F

duo pergit
Sancto esse
injuriis,

A ardere, et flammam usque ad sidera continuato vortice producere; inter alias vero unam existere ecclesiam, quæ torrente vehementiori et rectiori caelos suis flammis impeteret: quam cum S. Senani intelligeret esse conobium, proposuit eo proficisci, ibique suæ in coelum migrationis horam expectare. Mira Dei erga fideles, et nimium in eius gratia et providentia confidentes dignatio! virgo enim comite destituta, viarum ignara, in eum, qui est via veritas et vita, solum confisa, pergit tanto prodigio monstratam ecclesiam quesitura: sed vortex flammæ, quem præliximus e cœno illo enicans, die noctuque illic continuo apparens, eiviam monstrat, donec ad portum e regione Iniscathigh pervenit, indeque absque navigio per mare, quasi per campestem planitiem, siccis plantis progreditur. Quod cum domino revelante S. Senanus intelligeret, accurrit sanctæ virginis obviis; quam prius humiliter salutantem rogat, ut ad suam matrem, ipsi virginis sanguinis communione conjunctam, non procul inde habitantem, dignetur hospitii causa deflectere. Cannerius respondet se eo fine ad insulam pervenisse, ut ibi suum in terris perpetuo habeat hospitium.

46 Sed Senanus rigidissimus monasticæ disciplinæ observator, insulam, ait, viris Deo in vite abstractioris puritate famulantibus sacram, feminei non pati sexus cohabitationem. Virgo devotissima opponit, Deum non magis ob viros, quam ob feminas salvandas carnem assumpsisse, non magis pro illis quam pro his passum: cœli januam utrique indifferenter patere sexui; imo et Christum ejusque discipulos feminarum pie viventium et famulantium minime respicisse conortium. Tandem post aliquot hinc inde replicas concludit Virgo sancta, se nihil aliud in insula postulare, nisi ut viventi ministeretur sacra Symixis, et mortuæ tanta terre portio in vicina ripa, in qua corpus ejus possit recondi. Senanus ait, ejus tumulum oceanum incursu et infestatione non posse ibi consistere. Illa respondit hoc Dei dispositioni relinquendum ex cuius gratia ipsa confideret suum corpus divine protectionis valio custoditum, a maris infestatione nulla passurum detrimenta. Annuit tandem vir sanctus, et Virginii ad terram susceptæ (dum enim sic ipsi loqueretur, stabat super undas bæulo innixa, non sensus aeri terræ fulciretur firmata) sacram Eucharistiam, uti postulavit, subministrat: qua devotissime sumpta, illico reddidit spiritum Creatori clementissimo, qui benignissima indulgentia et sanctæ Virginis et S. Senani contrariis ita satisfecit desideris, ut illa in eo quo optabat loco, ad Dominum migraret ne tumulo frueretur; et ille a feminarum, quæ abhorrebat, cohabitationis molestiis sit liberatus. Est enim ibidem juxta ripam Sineuni, uti optavit, sepulta; et non solum ejus sepulchrum (ut prælixit) maris infestationibus non est eversum; sed et eos, qui navigationem suscepturi illud ex voto devote visunt, observatum est sanos et incolumes susceptam expedire feliciter navigationem.

a Alique ultra probabatur ipsius ex fratre nepos: Vita tamen matrem Senani patrum habet, aliisque circumstantias minus quam hic ponuntur, similes esse. — b Inter tredecim huius nominis Sanctos nullo valetur Coligny minus ab hoc loco per circumstantias temporis famulatur excludi, quam quæ xxx Septembris immoratur famulum autem jam nuntiantem credit esse vel Enguissimam autem Regis stirpem, unde S. Macellus descendit; vel D. Brevenorum gentem a Bloduo Faiber filio urundum, ex quo S. Macellus de Inis-Idlle, id est, insula memoris, et per transpositionem Fiddilis, quæ nunc in Sacano, ubi Fergulium fluvium excipit, inter Inis-Cathigh et Inis-Collbraud: ad providè probabile sit hunc ipsum esse ecessum qui hic Cluam-Idlle dicitur. S. Manchus quoque Lunnicensis Episcopus, inquit Coligny) ex eadem familia ibi in hac insula habitavit, et fuit ibidem post eam cognatus ejus Brigida. Vita quidem Killicanensis Brigida prima huius a nobis edita de ipsa auctor quod sequitur. Verum fuisse contrigit ad celebrandum aliquem nominis personam transferri, quæ alteri minus celebris propria suat. — c Est regionem in mare projectam, inquit Coligny, in regione de Carlee notatur ea ad Austram Kin-

solae a Geographis et peninsula habet valde procurrentem, quæ in tabulis antiquum caput seu promontorium konsidit hincupatur: fortassis etiam eadem aut vicina est Aillraighe, unde Mater S. Senani oranda fuit, hinc S. Canneræ, ut in fœu dicitur, causamque.

CAPUT VII.

Mors Sancti et Miracula post mortem.

Hæc sub breviori dicta sufficiant de præcipuis gestis S. Senani: qui enim singulorum ejus gestorum et virtutum plenam seriem contexere vellet, eam vix magni voluminis cancellis complecteretur. Mira erant ejus quotidiana exercitia virtutum: erat enim in oratione continuus, in jejuniis assiduus, in operibus caritatis indefessus, in cœlestium contemplatione absorptus, in regiminis cura vigilans: nomine in mundanorum amore superior, aut in cœlestium inferior, in austeritatis exercitiis magis mirandus quam imitandus; in omnium opinione meritis et virtutibus sublimis, in sua infimis et nullis.

48 Cum vir sanctissimus, anteactæ vitæ cursu feciliter consummati, videret diem appropinquare, qua relicto hoc exilio ad patriam migraret; proposuit S. Cassidani sui magistri et primi institutoris sui nec non S. Scotæ, a filie Collithachi suæ amitæ, cellas visere, ibique ad tempus abstractus orationi vacare, et se ad optatam transmigrationis horam preparare. Pergit ergo, et in via diverat ad Ecclesiam de Kill-cochaille 3 sanctas Virgines a se velatas et institutas, Neriæ filias e visendi gratia; a quibus letanter susceptus, ut de Reliquiis alieujus sancti monachi de suis discipulis, tanquam Tutelaribus et Patronis, ipsarum ecclesie provideret, rogatus est. Quibus vir sanctus Leo inspirante respondet, Reliquias alieujus protegentis et patrocinantis eis non defuturas. Nec defuit verba veritas; nam post paucos dies obit. Cum enim, postquam ipsis valedixerat, se conferret ad S. Cassidani ecclesiam, peractaque ibi devotione reverteretur, in quodam campo prope Kill-cochaille audivit vocem e cœlo sibi dicentem: Famule Dei Senane, vocaris ad coelum. His auditis vir sanctus elevatis in cœlum oculis, et actis altissimo ex corde gratias, ut ad socios horam suæ quietis adesse, sequæ eoe die moriturum, summaque corpus sequenti die ad suum conobium deferendum.

49 Vir igitur Deo plenus, mente in cœlestem, ad quam abituriebat, sedem elevata, Kalendis Martii spiritum reddit Creatori circa horam diei duodecimam, hæsitque corpus ibi in virginum cœmibus in diem sequentem: quo, audita morte amantissimi magistri, Iniscathenses monachi, et inter alios Odranus, Macindus, Erens Episcopus, Mada Episcopus, et Segarius filius Blathii, et alii plures viri sancti accurrerunt; et domi sacrum pignus ad suum monasterium deferendum feretro apponunt, conspiciunt dextræ manus pollicem homini jacentem. Et dum miraculum hoc voce exultanti exultant, regerunt portentum portento adanctum, nempe utramque sancti viri manum plane integram, nec pollice nec alio carere digito. Miraculi tanti novitatem cordis júbilo et voce laudis celebrantes recolunt, et advertunt prophetiam seu promissionem, qua vir sanctus paulo ante, dum Virgines illius loci Reliquias alieujus Sancti de monasterio Iniscathensi sibi in patrocinii pignus donari postulassent, prædixerat earum preces Dei providentia brevi sortituras effectum: advertunt, inquam, hanc promissionem reprobare vel præstari promissa, Unde pollicem istam tanquam tutebat Reliquias in conobio Virginum honorifice recondunt.

50 Delato post hæc sacri corporis pignore ad monasterium Iniscathense, consilio inito decernunt corpus viri Dei non esse terræ mandandum, donec

Senanus virtutibus eximius,

SS. Cassidani et Scotæ cellas visit;

in Kill-cochaille

moritur;

unde transportandus pollicem suum loco recondunt.

Fanus continua luce dierum 8 honoratur:

Lunnicensis,

monasterium Inis-cathense adit:

et a reversione eam admittit Senano

impetrat sibi istic ut statim mori liceret.

S. Brigida si Couchracti

D. utroque regio

A Lumricensis Clerus et vicinarum Ecclesiarum Presules ac regionum Proceres viri Dei sepulturam sua presentia honoraturi assistant. Dum sic vocatorum Presulum et Procerum assistentiam prestolantur, et dies noctesque in hymnis et canticis aliisque sacris ritibus transigunt, visi sunt et ipsi eadē Angelicis apparitionibus et celestium coruscationum adfugentia et adfuentia viri sancti exequis applaudere; ita quod a prima, qua obiit, usque in octavam Martii diem quasi unus pene continuus apparuerit dies d.

d

51 Postquam igitur octavo die seniores Lumricenses. Deron Episcopus c, Moronorus Penitentiarum de Inis-Lundne f, Cuta sen Ceta Presbyter, Molonus cognomento Devotus de Inis-tiprad, et alii multi sancti viri appuierunt; in primis non parum inter se conquesti sunt rem Ecclesiasticam in viri sancti morte non parvam passam esse iacturam; maxime cum nec successorem designaverit, nec de rebus ecclesie vel statu monasterii ad vatum disposuerit, nec jam disposita et tradita testamento supremo confirmaverit. Dum his servi Christi pie solliciti intenti sunt, ecce prodigio inaudito vir sanctus in ipso ferebatur assurgit medius, adstantes benigne salutat, rogatque ut piam deponant sollicitudinem, dicens se in celesti patria existentem divine clementie beneficio non minus sue ecclesie curam et rationem habiturum, quam si in mortali vita inter homines degeret. Mandat ut monachi nunc assumant B. Culramm g in Abbatem; deinceps non secundum genus et familiam, carnem vel sanguinem, sed juxta meritum et virtutum excellentiam assumantur successores. Successoribus in subditos lenitatem, in peregrinos et pauperes hospitalitatem, subditis obedientiam et regularis observantie rigorem ex testamento relinquit; utrosque ad virtutum fugam, pietatis et caritatis studia, aliisque virtutum exercitiis adhortatur. Et post talem protractionem concionem coram multitudine adstantium (qui propter partem visa partim audita prodigia extra se rapti et in divinas huiusmodi absorpti erant) denno in Domino reponit; ejusque corpus in propria ecclesia cum summa veneratione reconditum est; ubi ad dies usque nostros non cessat mirantis coruscare.

g

h

i

j

k

l

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

aa

ab

ac

ad

ae

af

ag

ah

ai

aj

ak

al

am

an

ao

ap

aq

ar

as

at

au

av

aw

ax

ay

az

ba

bb

bc

bd

be

bf

bg

bh

bi

bj

bk

bl

bm

bn

bo

bp

bq

br

bs

bt

bu

bv

bw

bx

by

bz

ca

cb

cc

cd

ce

cf

cg

ch

ci

cj

ck

cl

cm

cn

co

cp

cq

cr

cs

ct

cu

cv

cw

cx

cy

cz

da

db

dc

dd

de

df

dg

dh

di

dj

dk

dl

dm

dn

do

dp

dq

dr

ds

dt

du

dv

dw

dx

dy

dz

ea

eb

ec

ed

ee

ef

eg

eh

ei

ej

ek

el

em

en

eo

ep

eq

er

es

et

eu

ev

ew

ex

ey

ez

fa

fb

fc

fd

fe

ff

fg

fh

fi

fj

fk

fl

fm

fn

fo

fp

fq

fr

fs

ft

fu

fv

fw

fx

fy

fz

ga

gb

gc

gd

ge

gf

gg

gh

gi

gj

gk

gl

gm

gn

go

gp

gq

gr

gs

gt

gu

gv

gw

gx

gy

gz

ha

hb

hc

hd

he

hf

hg

hh

hi

hj

hk

hl

hm

hn

ho

hp

hq

hr

hs

ht

hu

hv

hw

hx

hy

hz

ia

ib

ic

id

ie

if

ig

ih

ii

ij

ik

il

im

in

io

ip

iq

ir

is

it

iu

iv

iw

ix

iy

iz

ja

jb

jc

jd

je

jf

jg

jh

ji

jj

jk

jl

jm

jn

jo

jp

jq

jr

js

jt

ju

jv

jw

jx

jy

jz

ka

kb

kc

kd

ke

kf

kg

kh

ki

kj

kk

kl

km

kn

ko

kp

kq

kr

ks

kt

ku

kv

kw

kx

ky

kz

la

lb

lc

ld

le

lf

lg

lh

li

lj

lk

ll

lm

ln

lo

lp

lq

lr

ls

lt

lu

lv

lw

lx

ly

lz

ma

mb

mc

md

me

mf

mg

mh

mi

mj

mk

ml

mm

mn

mo

mp

mq

mr

ms

mt

mu

mv

A in fide mea inde non ascendes, priusquam in te S. Senani conspiciatur virtus. Res mira! relicto ista nocte ibi hœdo, mane reversa, reperit hœdo dorso et pedibus plene restitutis, et uberibus lacte plenis: quod quidem lac postea contra omne morbi genus ita valebat, quod istarum partium Principibus et Præsulibus oblatum, instar magni muneris habebatur.

Ecclesias
S. Senani
depopulatur
Donatus

57 Quodam alio tempore Donatus, Donaldi filius, qui in regione de Corco bhaskind dominabatur, satthiana instigante, ad deprædandas ecclesias Sancti Senani et armenta a villicis violenta manu auferenda perrexit. Deprædatis ecclesiis de Kill-nacallige, Kill-caritain et Ros-anaircheil, Vicarins S. Senani et aliarum ecclesiarum ceterique Clerici istius regionis, eductis in processione omnibus suis Reliquiis solemniter procedentes, adierunt Donatum; allegantesque locorum sacrarum innuitatem petunt, ut ablata restituant, idque si nollet, Dei, S. Senani, aliorumque Sanctorum, quorum sepultura et Reliquiis istæ ecclesiæ consecratæ sunt, maledictionem incursurum inanitur. At ille induratus omnia contempsit: in contempnentem autem illi ad gladium conversi ecclesiæ, una omnes cymbalis tintinnabulisque pulsas, prædictam maledictionem fulminarunt:

excommunic-
atione contem-
pta,

B qua temerarius invasor primo quidem a sensibus alienatus, deinde tamen in impietate obstinatus, pejor factus est. Eos enim omnes militum stipendiarios, quibus in quantitate excessiva et sustentationem et stipendium solvere debebant, onere perquam molesto ad medium usque annum aggravavit; in cuius fine cum vitulos saginatos in campum educeret, ipse ejusque fratres, qui prius injurias et vim ecclesiis Dei et S. Senani inferendo conjutores extiterant, cum omnibus prædictis stipendiariis militibus simul occubere, et solus evasis Bernardus, qui fratribus in injuria ecclesiis illata, non erat cooperatus.

et morie
punitur cum
suis;

58 Alia quadam vice Mathgamanius aliis Mathæus, filius Domnaldi filii Murcherthacii, violenta manu accessit ad abducenda quedam armenta sacro S. Senani refugio commendata; et cum Vicarium S. Senani et istius loci incolam ad resistendum violentiæ obvis haberet, duabus ipse sagittis ipsum petendo conatus est Vicarium extinguere; quæ tamen vestes ejus leviter tactas non penetrarunt. His visis, furibundus in boves iussit, bovem mactat: quam antequam ipse vel socii ex integro absumerent, lethali morbo correptus, mox interiit.

ali et alius,
violato loci
sacri jure;

59 Quodam alio tempore nefarii quidam prædones territorium S. Senani ingressi, unam ex cujusdam venerabilis Presbyteri, cognomento Hua-Riginn; armentis vaccam furto abstulerunt; quam ad longinquam quandam paludem mactantes, ipsius pellem cum incluso vitulo in paludis profunda fovea absconderunt. De vacca perdita sub pena incurrendæ maledictionis S. Senani fit publica diu, sed frustra, inquisitio. Prædones post mensem integrum redeuntes ad foveam, pellem extrahunt, et ex pelle vitulum; sed vivum, et tres alios boves edentem. Illi miraculo et stupore correpti, culpam agnoscunt; ad Presbyterum revertuntur; commissum crimen miraculo proditum fatentur; emendationem et satisfactionem promittunt k.

idem aut ali

miraculo
moventur ad
penitentiam.

60 Coacto quadam vice Clericorum concilio apud ecclesiam S. Senani, inter cetera decretum fuit capellam Virgini Matri esse erigendam: sed difficultate oborta, quod lapides, qui expolirentur, aut pro calce conficienda idonei essent, deficerent; perplexi eodie recesserunt. Sequenti autem die unus e Clericis exiens, reperit prope ecclesiam lapides aptissimos ad totum sacrum ædificium perficiendum. Hæc ex multis pauca per S. Senanum post mortem patrata miracula sufficiant.

Martii T. I.

k
Struenda
ecclesiæ lapi-
des mirabiliter
suppediunt.

a De ea, ex patris factis actuum se promittit Colganus ad xviii Julii. — h. Hanc hodie Kill-nacallige. i. cellam Sancti-montani appellari Colganus existimat, non proci ab Inis-calligh in Corcobaskind sitam, estque fortassis ea, quæ infra num. 53 in miraculis scriptum vel octavo a morte seculo patris nominatur Kill-callige. — c. Ea fortassis, inquit idem, quæ apud Engassam lib. 3. cap. 3 Filie Satei vocantur. — d. Simile de Sancto Patrio per dies duodecim narrat Vitz Acta. — e. In Martyrologio Tumbacteni et Gormani forte Deuren dicitur ad xi Octobris. f. Hic corrupto vocabulo Inis-lua dicitur, teste Colgano, in Suenno fluio inter Luiricam et Inis-calligh sita, idemque cum Morimico Mlato de Samhradili, de quo Martyrologio ad xxi Julii, non habeo cur asseram: multoque minus de Cuta Presbytero quod idem sit cum S. Felice, a quo ecclesia de Kill-chaido in Tuamonia finibus nuncupata invenitur. — g. Videtur Colgano is esse posse de quo Herberti Fasti ad xvi Julii, xvi Febr. aut vi Martii — h. Non est hic Theodoricus ille magnus (inquit Colganus in notis) ex Thadco filio, Briani Regis Hiberniæ famosissimi nepos, ipse prius Mumonie, et postea Hiberniæ principatum aliquot annis tenuit, obituque Kilm-coralie in Tuamonia in devotionis et patientiæ lacerum anno 1086, sed alius posterior ex prioris semine, filius Thadci, filii Cornelli, filii Donati Carbrech, ut indicant tum utriusque gesta tum Codex Hibernicus vite S. Senani, qui Thadcum ejus patrem vocat filium Donati Carbrech, seu rectius forte, ex Cornello filio nepidem ejusdem, ut alii tradunt historici. — i. Innotat Hiberniæ apud Cambdenum referunt mortem Richardi de Clara Glocestræ Comitis ad annum mclm. — k. Plus verisimilitudinis habet idem, ut videtur, casus ab Alberto relatius in hunc modum: Quidam ex Iniskarlensi insula abactam vaccam occiderat salutarique: cuius carnes, quancumque subjecto igne, cum nullatenus percipi posse abaret videtur; patientia duels, a loco culpe veniam postulavit, restitens villicum pretium mactale bovis: cui omnino simile miraculum aliud eadem in materia in alberti villici favorem est patratum.

D
EX MSS.
HIBERN.

APPENDIX

ex Alberto le Grand de SS. Arnoricis.

E

Est in eadem Insula S. Senani fons, Munionis Tuamoniisque omnibus magno in pretio habitus et veneratione; potissimum Limericensibus mercatoribus, qui per Sinanni fluminis æstuarium versus Oceanum descendentes, si vento destituantur idoneo, excursionem ad insulam facta peregrinantium in morem sistunt se Sancto, haustumque in ejus nomine aquam deferunt in naves, et frequentiter docti experientia handquaquam ambigunt, quin Sancti hujus intercedentibus meritis intra horarum viginti quatuor spatium optatis ventis sint provehendi.

Fons S. Senani,

62 Ex ejusdem Sancti Præsulis sepulchro calculi educuntur, pallido, qualis olivarum est, tincti virore, et sacrarum instar Reliquiarum habentur; quos quæ proluerit aqua, in potu sumpta, a peste aliisque contagio nocentibus morbis creditur præservare. Idem cum fiducia religiosis postati, quam presentis sint in naufragiis præsidio, postremis huius annis experimentum fecit mercator quidam, cujus navi alto in mari cum subito turbo evertisset, ipse Sancti (cujus sacros lapillos secum habebat) invocato nomine, ad littus incolumem se propelli sensit; quamvis ad manum haberet nihil cui innoxius mortem se evasurum speraret. Alias quoque jam dictus mercator fratrem suum vice comitem habens, etiam ipsum tam potenti amuleto præ munitum, naufragium fecit tempestate oborta; a quo uterque salvus evasit, submersis novem sociis quibus curæ non fuerat sibi de ejusmodi subsidio providere.

et lapilli e
sepulchro
accepti.

63 Recentis omnino memoriæ est, quod accidit sub Elisabetha, Henrici vii filia; quæ repressis Ouello atque Odonello rebellibus, cum suam in potestatem Hiberniæ insulam relegisset, exterminandæ penitus religioni Catholiciæ intentæ seditibus suis Episcopos expulsi, eorumque in locum substituit alios hæretici schismatis defensores, quos inter Limericensi ecclesiæ Bernardulus quidam destinatur, sic dictus a mensura corporis infra communem enormiter pusilli. Hic ergo Pseudo-episcopus dum novam diocesium visitans circuit, in insulam quoque Inis-cathensiam decreverat navigare, coacturus indigenas Apostolicæ Sedis ejurare primatum, et supremam Regiæ, etiam in Ecclesiæ regimine, agnoscere potestatem. Verum auditis eorum exemplis, qui sacras

Sub Elisabetha
missa, qui
coegerat Papæ
primatum
ejurare,

EX MAS.
HIBERN.

A Senano terras præsumpserant violare, satis habuit e suis ministris joannarium aliquem cum socio inferioris ordinis destinare, qui Reginae mandata exequeretur. Trajicit ille militari stipatus satellito, et voce præconia jubet enuntiari, adsint omnes in crastinum in templo Deiparæ Majestatis Regiæ audituri facturique imperia. Conveniunt prius quam jubebantur omnes; sed pietissimæ matri sanctoque Patrono suo se suaque tradituri, cum magna precum ferventissimarum instantia, quas minime fuisse vanas declaravit eventus.

graviter pri-
mum ab invi-
sibili Senano
castigatur,

64 Nocte illa laute conatus minister decubuerat in lecto, jamque in somnum clauderat oculos; quando invisibilis sibi Senani presentiam persentiscere cepit, ex inflictis pedo Episcopali verberibus corpori per cubile volutatus. Exclamat continuo infelix, occidi se quiritans: exurgit hospes illatoque lumine, tam ipse, quam qui rem totam coeperat in somnis videre socius, et Domini clamoribus exciti satellites circumstetere miserum: nullamque solidis duabus horis, quibus est in hunc modum agitatus, quin ferre valere. Ita membris omnibus contusum cum dimisisset Sanctus, quavis lectum ipse dimittere eo die non posset, a proposito tamen exequendi postridie sacrilegii abstinere noluit: nihil proficientibus primoribus insula, libere denuntiatis presentem hanc esse S. Senani ultionem, quam si vellet evadere, sub potenti vindictæ manu humiliatus designati flagitii veniam mereretur precando. Sed sardo canebatur fabula, jurat ille, pejeratque, neque ab ipsorum Sancto, neque a quocunque alio pro-

hibendum se, quo minus die proximo ingressus ecclesiam Reginae jussis faceret satis, atque Romanæ idolatriæ abominaciones tota ex insula profligaret.

65 Erat hoc contra stimulum calcitrare: adest sequenti iteum nocte Sanctus eo in cubiculo, in quo alterum ipse æger lectum, alterum socius dormiturus premebat: et adest non velut antea inconspicuus; sed multo in lumine, Pontificio in habitu mythratus, dextera pedum gestans: innox lecti reducit vela: gravique ac severa voce increpitans temerarium incredulumque proreptum stratis solo allidit, neque prius desinit duplicare verbera, fodicare latera, ingereere vulnera, quam suo misere volutatus in sanguine, blasphemum propemodum spiritum exhalaret. Frustra ille clamoribus suscitare famulos, auxilium poscere: nec aperiri neque vi ulla confringi cubiculi ostia potuere. Qui vero in eodem jacebat cubiculo socius criminis poenæque spectator, cum similem sibi in momenta singula sortem metueret, ineptus erat subsidio adferendo. Ergo ut recessit conitatu reseratoque ostio patuit famulatio aditus ad jacentem, non jam amplius de commisso sibi sacrilegio cogitans: sed ab insula exire festinans, navi sese imponi mandat, quamprimum illuxisset cum suo conitatu Lymmericum revehendum; ubi quarto a reditu suo die pertinacem in hæresi atque impenitentia animam miser exhalavit: ceteris autem tantum suo infortunio terrorem incussit, ut exinde mventus nemo sit, qui ab avita religione abducere insule Inis-cathensis habitatores conaretur.

multo deinde
gravius ab
eodem conspi-
cui habitus,miscere expi-
rit

12

DE S. FELICE EPISCOPO ANGLORUM ORIENTALIORUM,

Commentarius historicus.

§ I. E variis Actu collecta. Veneratio. Transla- tiones.

ANNO DCLIV.
VIII MARTII.Anglorum
Orientalium
Reges Paucant

66 In Heptarchia Anglo-Saxonica cepit regnum Orientalium Anglorum circa annum Christi ut. xxy, et continet sub sua ditone provincias Norfolciam, Suffolciam, et Cantabrigiam cum insula Etri, uti advertit Spehmannus in suis Prolegomenis ad totam primam Conclavam Britannæ. Harpsfeldius seculo 7, Historiæ Ecclesiasticæ Anglicanæ cap. 15 initium regni statuit ad annum dclxi. Primus præfuit Rex Vulla, a quo secundum Bedam lib. 2, Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum cap. 13, (ubi de his Regibus et Episcopatu S. Felicis agit) Reges Anglorum Orientalium Vullingæ appellantur. Hunc successit Tytilus filius, a quo progenitus Rodwaldus, qui in Cantio sacramentis Christianæ fidei (verba sunt Bedæ) imbutus est, sed frustra. Nam rediens domum, ab uxore sua et a quibusdam perversis Doctoribus sollicitus est, atque a sinceritate fidei depravatus, habuit posteriora peiora prioribus: ita ut in morem antiquorum Samaritanorum et Christo servire videretur et illis, quibus antea serviebat: atque in eodem fauo et altare haberet ad sacrificium Christi, et arum ad victimas dæmoniarum. Lo mortuo successit Earpwaldus filius atque Earpwaldus, quando, ut ait Beda, tantum ut forunt, devotionem Edwinus Rex Northanhymeorum erga cultum veritatis habuit, ut etiam Earpwaldus persuaderet, relictis idolorum superstitiionibus, fidem et Sacramenta Christi cum sua provincia suscipere. Verum non multo, postquam fidem accepit, tempore occisus est a viro gentili; nomine Ricchberto, et exinde tribus annis provincia in errore versata est. Fuisse Earpwaldum anno dclxxxii

tum Christiani
Earpwaldus
an. 632 bapti-
zatus,

baptizatum, tradit Chronologus Anglo-Saxonicus.

2 Hic status regni altius ante adventum S. Felicis, quando accepit regnum Earpwaldi frater Sigbercht, vir per omnia Christianissimus ac doctissimus: qui vivente adhuc fratre, cum exularet in Gallia, fidei Sacramentis imbutus est. Quorum participem, mox ubi regnare cepit, totam suam provinciam facere curavit. Hæc Beda. Addit Malmesburensis lib. 2 de Gestis Anglorum Pontificum, S. Felicem, Burgundum natione, Sigeberto in Gallia exulanti familiarem effectum, in Angliam cum eodem post mortem Earpwaldi venisse, illoque regnum provincie sortito, Episcopum ordinatum animositate regiæ non defuisse. An Malmesburensis ita explicat Bedam, non alia monumenta habuerit, incertum. Beda ita narrat: Sigberhti studiis gloriosissime favit Felix Episcopus, qui de Burgundiorum partibus, ubi ortus et ordinatus est, cum venisset ad Honorium Archiepiscopum, eique indicasset desiderium suum, misit eum, ad prædicandum verbum vite, præfatus nationi Anglorum. Partium hujus prædicationis refert ante indicatus Chronologus ad annum Christi dclxxxvi.

anet in Gallia
S. Felix fami-
li. r. 3in Angliam
venit,

3 Hæc de ejus missione: quibus de fructu ejus ista addit Beda: Nec vota ipsorum incassum cecidere, quin potius fructum in ea multiplicem credentium populorum pius agri spiritualis cultor invenit. Siquidem totam illam provinciam, juxta sui nominis Sacramentum a longa iniquitate atque infelicitate liberatam, ad fidem et opera justitiæ ac perpetuæ felicitatis dona perduxit: accepitque Sedem Episcopatus in civitate Dunmoe, et cum decem et octo annos eidem provincie Pontificali regimine præfuisset, ibidem in pace vitam finivit. Hactenus Beda, Quæ inde descripta tradunt Wigorniensis ad annum dclxxxvi,

convertit
Anglos
Orientales

West-

A Westmonasteriensis ad annum DCXXXII, cum de Eapwaldi baptismo egisset.

scholas erigit,

4 Malmesburiensis loco supra indicato ista addit : Scholas quoque litterarum opportunis locis instituens, barbariem gentis sensim comitare Latina informabat. Harpsfeldus loco supra indicato de Rege Sigeberto agens, ista illi attribuit. Inter præclara, inquit, et egregia ejus decora et hoc ponitur, quod litterarum, quas in Gallia florere senserat, curam magnam suscepit, institutis apud suos scholis, quibus adolescentes ad liberalem ingenii cultum capessendum ingenue educarentur. Hujus beneficium est Cantabrigiensis academia. Huic tanto litterarum patrono omnes Angli obnoxii sunt atque illi præcipue, qui in illa se academia litterarios progressus fecisse cognoverunt. Camdenus in *Ierms et Comitatu Cantabrigiensi ex Historia hujus urbis scribit id factum esse anno Christi DCXXX, cui numerus addi debent anni vi aut plures. Regi Sigeberto in hoc re strivnum cooperatorem, et forsitan primum auctorem, fuisse S. Felicem censens.*

an Cantabrigia?

veneratur
S. Aidanum.

11

5 Beda lib. 3 cap. 25 agit de questione mota de tempore Pasche adversus eos, qui de Scotia venerant, et ista interserit : Hæc dissonantia Paschalis observantiae, vivente Aidano, primo Episcopo Lindisfarrensi, patienter ab omnibus tolerabatur : quia etsi Pascha contra morem eorum, qui ipsam miserant, facere non potuit : opera tamen fidei, pietatis et dilectionis juxta morem omnibus Sanctis consuetum, diligenter exequi curavit. Unde ab omnibus, etiam his, qui de Pascha aliter sentiebant, merito diligebatur, non solum a mediocribus, verum ab ipsis quoque Episcopis Honorio Cantuariorum et Felice Orientalium Anglorum venerationi habitus est. Coluntur S. Aidanus XXX Augusti et S. Honorius XXX Septembris. De controversia Paschali egimus xvm Februarii ad Vitam S. Colmanni.

Dum ei in
Sede Episcopali
moritur
anno 684

Sedes divisa,

C

6 Sedes Episcopalis ab illo erecta fuit in urbe maritima prænecæ Suffolæ, quam Beda more Saxonico Dunniac, alii passim Dunwich appellant, in qua, inquit Malmesburiensis, decursa vite meta post septemdecim annos Episcopatus sepultus est. At Beda decem et octo annos statuit, qui si moverentur ab anno DCXXXVI dicendus est vixisse usque ad annum DCLIV. Successerunt illi continuata serm Episcopi, Thomas, Bonifacius alius Bregilus, tunc Bisi, qui adverso morbo duobus locum dedit. Regerunt ergo duo Episcopi, quorum unus sedebat apud Dunniac, alter apud Helmham in Northfolcia supra Norwicum in regione Lavendichena. Fuit postmodum utraque Sedes propter incursions Danorum suo Presule destituta, ac postmodum unicus iterum præfuit Sede Helmham alius Elmhamæ restituta, quæ inde primo Thetfordiam in confinio Northfolciæ et Suffolciæ sitam, postmodum Norwicum translata est. Permansit cultus S. Felicis cum Sede etiam translatus. Hinc in Martyrologio Usuardi, quod manu exaratum olim et plurimis Sanctorum Anglorum nominibus auctum, reperimus Romæ in celeberrimis Ducis Altempus bibliotheca, adscribitur ad hunc viii Martii : Nordwico festum S. Felicis Confessoris, qui concionator et Episcopus Anglorum Orientalium fuit.

translata
Thet-Fordiam
et Norwicum,

corpustranslatum in Seham,

7 Malmesburiensis asserit corpus e sede sua Dommur fuisse translatum apud Seham, quæ est villa juxta stagnum, quod volentibus ire in Elij quondam periculosum navibus, nunc facta via per palustre arundinetum transitur pedibus. Sunt ibi adhuc indicia dirutæ et incensæ a Danis ecclesiæ, quæ ibi habitatores pariter exustos ruinis operuit suis. Corpus vero Sancti multo post quaesitum et repertum in Ramesiensi canobio humatum est. Hæc Malmesburiensis. Erat etiamnum Seham pagus, a quo locus Sohamensis ibidem suum nomen sortitur. De vicino mo-

nasterio Eliensi egimus xiii Februarii ad Vitam D S. Ermenildæ ibidem Abbatissæ, pluribus acturi viii Julii ad Vitam S. Etheldredæ, ejus loci fundatrix, Abbatissæ et Patronæ. Inter hoc monasterium et Petroburgense jacet Ramesiense, quod collatus ab Aluwino Comite possessionibus crevit S. Oswaldus Archiepiscopus Eboracensis, uti testantur ejus Acta a nobis ad xxviii Februarii illustrata. Hujus monasterii situs, origo, progressus videri possunt in Monastico Anglicano a pagina 231, usque ad paginam 242, quæ omnia ex Registro monasterii desumpta sunt : ubi pag 240 in Catalogo Abbatum dicitur : Ethelstanus suscepit abbatiam anno xxx.... Tempore istius Abbatis Ethericus Episcopus Dorcastrie S. Felicem de Seham usque Ramesiam cum honore fecit transferri, scilicet anno xxxvi. Et in libello de anniversariis in ecclesia Ramesiensi observatis legitur : Idibus Novembris obiit Knuto Rex, qui dedit nobis S. Felicem. At Westmonasteriensis, Dunelmensis, Hovedenis aliique asserunt Knutonem sive Canutum Regem obiisse pridie Idus Septembris feria quarta anno mxxv. Idem Rex Knuto (verba sunt Westmonasteriensis) anno mxxm corpus B. Elphagi Archiepiscopi Londini apud S. Paulum tumulatum, propriis manibus inde levavit et ad ecclesiam Cantuariensem transferri, et ibidem illud debita fecit veneratione sepeliri. At votum ejus de transferendo corpore S. Mildredæ ad monasterium S. Augustini Anglorum Apostoli explicat Gulielmus Thorne ejusdem monasterii monachus in Chronico, cap. 21. E quibus Regis hujus pietas erga Sanctorum reliquias manifesta redditur. At qui Translationem S. Felicis præfuit Ethericus Episcopus Dorcastrie, traditur in eodem Ramesiensi canobio postmodum sepultus. Est autem Dorcastria sive Dorcestria in Comitatu Oroniensi, ad confluentiam Tamæ et Isis fluviorum, e quibus Tamensis nobilissimus Angliæ fluvius exortus est. Sedes ea fuit Episcoporum Lindisfarorum, cui post Ethericum præfuerunt Edmudus et Wlfinus, post quos Remigius ex monacho Fiscanensi in Normannia factus Episcopus, Sedem Lincolniam transtulit. At post Ethelstanum fuerunt Abbates Ramesienses Alfwinus, Aelfinus et Herebertus : qui deum creatus Episcopus Anglorum Orientalium Sedem de Elmham usque Norwicum transtulit : a quo venerationem S. Felicis in Ecclesia Norwicensi, de qua supra actum, plurimum promotam aut innovatam fuisse opinamur.

dein anno
1026 Rame-
siam,

1020 Chutonis
Regis,

per Etheri-
cum Ep.
Dorcastren-
sem.

Nomen in
sacris Fastis.

F

§ II. VITÆ EPITOME

Ex Nova Legenda Cupgravii.

Historiographus gentis Anglorum Beda venerabilis Sacerdos mentionem memoria dignam de S. Felice Episcopo facit. Inderens quippe esset, ut tam sancti viri opinionem silentio transire debuisset. Fuit enim admodum doctus, et quæ docuit, bonis operibus assidue executus est. Cum omni dulcedinis suavitate, quæ docebat, profiteri solebat : ut eo levius jugo Christi suos auditores posset subjugare.

Erat

S. Felix vir
doctus et
suavis

A Erat enim ortus et educatus atque apicis Pontificatus infula sublimatus in Burgundiae partibus, et Domino ducente ad Angliæ partes tempore Honorii Papæ et Honorii Archiepiscopi Cantuariæ pervenit. Cum enim in terra sua nullius commotus turbine, plurima mundi pompa circumvallatus esset; hæc omnia mundana cum propria patria, divino fragrans amore, postponens dereliquit. Nam vulgante fama cognovit, plurimam gentis Anglorum partem adhuc paganismo subditam, nivio idcirco desiderio hanc adire anhelabat, ut in ea aliquem iustitiæ fructum acquirere posset. Mari enim prospere transcurso, ad Honorii Archiepiscopi presentiam incolamus pervenit. Cumque eum cum omni caritatis officio excepiisset, et multa sibi invicem, quæ Dei sunt, conferrent; Felix tandem secreta sui propositi et affectum voluntatis suæ denulavit. Quo cognito, pro tanti viri desiderio ac sponsione, qua se perseverare in predicatione promisit, magno gaudio repletus est.

10 Adit ergo quasi audacissimus praeliator campum certaminis, de hoste invisibili triumphaturus, et mitis ut agnus lupinæ genti se immersit: lupinæ, inquam, quia pcedam agnino vellere circumamicta, totamque brevi provinciam Orientalium Anglorum ad fidem convertit. Regno itaque Orientalium Anglorum post Erpwaldum successorem Redwaldi frater ejus Sigbertus præfuit, homo bonus ac religiosus: qui dudum in Gallia, dum inimicitias Redwaldi fugiens exularet, lavacrum baptismi percepit, et sic patriam rediit. Ubi vero potitus est regno, mox ea, quæ in Gallia bene disposita viderat, imitari cupiens, instituit scholam, in qua pueri litteris erudirentur, iuvante S. Felice Episcopo, quem de Cantia acceperat. Verum dum adhuc Sigbertus regni infusus teneret, crebro S. Felice moniti intantum regni coelestis amator factus est, ut relicto regno, monasterium, quod sibi fecerat, accepto tonsura, Christo militaturus intraret. De martyrio vero ejusdem Regis in vita S. Fursi habetur.

11 Accepit autem S. Felix Sedem Episcopatus in civitate Dominok, et cum decem et septem annis eidem provincie præfuisset, octavo Idus Martii plenius bonis operibus in pace quievit, et in eodem loco sepeliri meruit. Evoluta autem aliquo tempore, sanctissimum ejus corpus magno cum honore ad regiam eximiamque villam de Selam transfertur, et in ecclesia, quam vivens lapidea structura Domino construxerat, reconditur. Non minima namque congregationis monachorum sub Abbate regulariter degentium tunc ibi floruit, qui postea a nefando duce Inguar provinciam illam vastante, trucidantur. Tempore quoque Canuti Regis Abbas Remeseire Ethelstanus ossa S. Felicis cum magno honore ad ecclesiam suam transtulit, ubi usque in hodiernum diem Christo donante quiescit.

12 Hæc Vita Eptome. Cui addit Alfordus in Annotationibus Ecclesie Anglicanæ S. Sigbertum a S. Felice in Gallia fuisse baptizatum, quod alibi non legitur. Huntindoniensis utriusque et Regis et S. Felicis zeli conjungit lib. 3 Historiarum his verbis: Sigbert Erpwaldi frater Christianissimus successit, ceteros Christianizans cum Felice Episcopo, quem de Burgundia ortum miserat illic Honorius Episcopus ad prædicandum: At lib. 2 conversionem totius provincie indicat: Conversus est, inquit, Sigbert frater et successor Erpwaldi per Felicem Episcopum, et tota gens Orientalium Anglorum. Accessit adnotat S. Furseus, qui verba Bedæ sunt lib. 3 cap. 19: cum ad provinciam Orientalium pervenisset Anglorum, susceptus est honorifice a Rege præfato Sigberto, et solitum sibi opus Evangelizandi exequens, multos et exemplo virtutis et incitamento sermonis, vel incredulos ad Christum convertit, vel etiam credentes amplius in fide atque amore Christi confirmavit. Reliqua Regis Sigberti acta suo tempore indicabuntur. Inscriptus est Martyrologio Gallicano vii Augusti, Anglicano xxvii Decembris. De S. Fursio late egimus xvi Januarii.

DE S. JULIANO EPISCOPO TOLETANO IN HISPANIA, Commentarius prævius.

§1. S. Juliani cultus, ætas, Acta.

Sanctum Julianum ejus quæ Toletæ est Metropolitana Sedis Episcopum nam Archiepiscopi nomen tota illius temporibus adhuc ignorabat Hispania, ut hactenus probat niger Hispaniecorum contritorum volumen, quorum singulis nomina plures Metropolitani subscribere Prædix Nonus Martii mortuum esse scripsit is, qui Sisberto intra triennium amoto, tenuit locum Juliani Felis, ad eumque diem memoriam ejus faciunt omnia ante Barcinam Martyrologia, boni manu curata quam e rensa typis, quotquot illius nomen, propter erantæ doctrinæ opera toto Christiano orbe notissimum, in sacris fastis retulere, Usuardus, Maurolycus, Galesinus atque, quibus ubi per antiqua Cassinensis ac Follicellana Bibliothecarum MSS et Calendarium Ecclesie Cortaguenensis apud Tarragonam, At Romanum Martyrologium, prout illud a Cardinali Baronio recognitione antiquæ habemus, ad vii Martii, de eodem agens. Toletæ, inquit, in Hispania depositio B. Juliani Episcopi et Confessoris sanctitate et doctrina celeberrimi. Famosissimum apud ejusdem loci incolis fuisse, scripsit Usuardus: multa apud incolis fama, Maurolycus.

2 Placuit autem nobis Romanum Martyrologium sequi, quia Ecclesia Toletana, ad quam ejus cultus po-

tissimum spectat, unum festi celebritatem octava Martii die celebrat, quemadmodum testantur Ecclesie illius Calendaria nova atque antiqua omnia, Missalia, Brevaria: et quidem ad designandum sollemnissimum, quo peracti debent ritum, additur in Mixt-Arabis, sex caparum esse festum. Imo hæc ipsa Ecclesie Toletanæ consuetudo facit, ut suspicemur vel ipsum Felicem vel ejus librarum non sponte, sed calami exerrantis vitio, scripsisse, Prædix Nonas Martii, ubi postridie scribi debuerat; indeque in externarum Ecclesiarum Martyrologia fluxisse errorem, patius quam in Ecclesia Toletana: quæ prius S. Juliani festum calendarum assumpsit, quam aliquid de ipso Felice scriberet, Ecclesia autem Placcatina ut videtur est Jo. Tamius de Salazar in S. Epitaphio Julianum hunc colit xiv Februarii, sub Officio communi et hac oratione: Domine Deus noster dirige actus nostros in benedictio tuo, et præsta, ut intercedente beato Confessore tuo atque Pontifice Juliano, ad æternæ vitæ patriam feliciter perveniamus.

3 Acta illius ex Felice sic transcripsit Tamius, ut præter epigrammata quadam sepulchralia S. Gudilani Archidiaconi Toletani, carissimo socio; Wanbano, Regi sancto: Quirico decessori posita typis Juliani esse merito negari poterat: alia quoque interserat quedam, auctoribus non satis probatis mixta: quale est illud

D moritur.

transfertur
Selamum,

et Ramesetam,

cooperatio
Regis,

E

et S. Fursi.

festum Tolet:
postridie
Nonas:

Placensis
14 Febr.

Acta interpolata
in a Tamius.

et

zelo animarum
accensus,

Angliam
petiit.

Orientalis
Anglos convertit
ad fidem,

et Regem ad
monasticam
vitam:

AN. DCXL.
VIII MARTII.

Nomen interpolationis
Martyrologii
prædix Nonas:

A ex Luitprandi Chronico num. 134 : quod Ervigii Regis, xv mensis Octobris votis omnium Palatinorum electi, coronatio et munus, in sequentem Dominicam diem dilata, facta sit a Juliano tunc adhuc Archipresbytero vel Archidiacono : nam Quiricus vel morte praeventus, vel aegrotus, ut communiter dicitur, vel Archiepiscopatu Toletano abiens, propter scelus et imposturam Ervigii, cum Wambane monasterium petiit : ubi cum Rege reliquum vitae laudabiliter confectit, inquit upud Hiqueram quatuordecim Landfrancus : cui male succenturiatus Julianus Petri : xx die Novembris S. Quiricus Pontifex Toletanus moritur posuit sepulchrale carmen Julianus. Hic S. Quiricus post mortem gloriosi Regis Wambae (idrisset abdicationem si potuisset consequenter mentiri : nam fere supervixisse in monasterio dicitur quamvis Ervigius in regno) tædio et morbo confectus, fecerat consecrari in Episcopum Toletanum et coadjutorem suum, Archidiaconum Toletanae Ecclesiae Julianum.

4 Similiter ex Landfranco sumpsit Tamagus, quod Æra dcccix, Christi anno dclxxx, vii Kalendas Januarii in æde S. Mariæ Toletanae Majoris sanctus vir Julianus, jam factus Presbyter, presentibus omnibus suis novemdecim Metropolis Episcopis, Palatiis et Flavio Ervigio Rege, consecratur : id est, ipso die Natalis Domini anno dclxxx, inquit Hieronymus de la Higuera in suis ad Luitprandum commentariis : quem consequens foret anni initium a festo Dominicae natiuitatis vel ejus pervigilio accipere, prout in multis Ecclesiis fuisse usitatum probant innumera MSS. Martyrologia, ab octavo vel nono ante Kalendas Januarii die inchoata. Addit denique ex Landfranco Tamagus, quod Julianus sedit in Patriarchali solio annos x menses ii dies ix : decessit autem gloriosi Regis Egicani anno v.

5 Hæc autem aliique similia suspecta nobis merito sunt, quod inter se male coherant. Nam primo inter xxv Decembris anni dclxxx ac vi Marti anni dccc novem duntaxat anni mediant, atque ultra duos menses dies duodecim : deinde in anno dclxxxviii initium Regis Egicani ponit ipsum Luitprandi chronicon num. 148. Dicit enim eo anno, primo inenite Regis Egicani, v Idus Maii habitam Toletanam Synodum xv : idque ipsum ex illius Synodi Actis constat, unde sequeretur anno Egicani iii non v mortuum esse Julianum. Suspecta quoque eadem additamenta sunt, quod discrepent ab temporum ratione, cum qua Juliani hujus elogium Felix, illius successor conclusit : ita namque habet Felix, a Luitprando vel potius ab Hiquera sub emendato Luitprandi nomine, mendose transcriptus : Sacerdotii dignitatem annis decem obtinuit, mense uno, diebus septem..... annoque tertio Egicani Principis, pridie Nonas Martii, Æra dcccxxviii diem vite clausit extremum.

6 Felix autem testimonium, rem sub oculis suis gestam scribentis, majoris nobis merito est : præcipue cum ei Acta Concilii Toletani xii sic adstipulentur, ut Pseudo-Luitprandi figmenta omnino evertant. est enim illud celebrari ceptum sub die v Iduum Januariarum anno primo Ervigii Regis..... consummatum die octavo Kalendarum Februariarum, Æra dcccix, id est, anno Christi dclxxx : in ejus Concilii sessione prima ab Ervigio profertur instrumentum cessionis, qua Rex Wambæ, suscepto monastico habitu, jus suum omne in Ervigium transfert : item informatio jam dicti Wambæ in nomine honorabilis et sanctissimi Fratris Juliani, Toletanae Sedis Episcopi, qua una separavit pariter et instruxit, ut sub omni diligentia jam dictum Ervigium ungere deberet. Erat igitur Episcopus Julianus antequam Rex ab eo ungeretur Ervigius : et erat ante Decembrem anni dclxxx : siquidem mense Octobris illius anni munus esse Ervigium habet ipse Landfrancus : et quomvis id ipse non haberet, res to-

men per se exigit, ut convocatis ad Concilium Episcopis D spatium aliquod detur.

7 Quamobrem ita statuimus, Quirico ante finem anni dclxxx vita functo Julianum subrogatum consecratumque pridie vel postridie Kalend. Februariarum anni dclxxx : defunctum pridie vel postridie Nonarum Martii dccc : atque ita præcise illud omne tempus in Pontificatu egisse, quod Felix irrefragabilis testis describit : quem ego Felicem non tantum hujus elogii, quo Juliani Acta describuntur, auctorem fuisse existimo, ut vult Miræus : sed totius, vel pene totius supplementi, quod ad librum S. Isidori de viris illustribus post Hieronymum et Gerardum habemus sub nomine Hilephonsi editum a Miræo : ideo duntaxat Hilephonsi nomen præferens, qui fuit ab eo inchoatum : nam ut dicatur in elogio : scripsit et alia multa Hilephonsus, quæ variis rerum ac molestiarum occupationibus, aliqua capta, aliqua semiplena reliquit : inter quæ nisi fuisset hoc ipsum opusculum, fuisset haud dubie inter reliqua ejus perfecta opera enumeratum ab auctore istius Elogii. Non igitur ad suam usque personam opus illud Hilephonsus perduxit, ut vult Miræus (sic enim absolutum reliquisset nec inchoatum Julianus perrexit, atque in exactissimo illo librorum a Juliano scriptorum catalogo nequaquam Felici prætermittendum : sed rem aliquo usque promotam porro ad finem Felix perduxit.

8 Eundem Felicem ait Julianus Petri in Chronico num. 363 scripsisse duodecim Vitas, quæ superaddita sunt Chronico S. Hilephonsi : Chronicon inepte vocans, istud de quo egimus Isidori supplementum, et paucarum linearum elogium Vitas appellans : quæ dum Felici esse nulla illius libelli syllaba foret probabile, graviore nobis auctore est apud ut verosimile valeatur. Præsedit Felix Concilio Toletano xvi, anno Egicani vi, Æra dcccxxi, vi Nonarum Maiarum convocato : et probabiliter etiam xvii, quod anno sequenti sub die v Idus Novembris convenit : quomvis deficientes ejus Concilii Actis subscriptiones id nobis non testentur. Quo autem anno morte sua vacante Gundericum successorum, sub qua habita xviii synodus, Sedem reliquerit : non ausim ex solius Landfranci sive Hiquera, annum dccc statuentis, testimonio definire.

§ II. Concilia Toletana sub Juliano habita, doctrina probata.

Porro laudabilis illius studii, quo regi utque Ecclesie rebus Conciliorum convocatione prospiciebat Felix, exemplum tum ab albis decessoribus suis tum a S. Juliano illustre habuit : sub quo, intra decem et septem Gothica Hispanica Gallicæque Episcopio tertio Toletum convenire et duodecim, decimum tertium, decimum quartum Concilium celebrare : quibus accedit decimum quartum solius Provinciae Carthaginensis, Acta Gotsarum Loana Toletanae Ecclesiae ex Canonico Episcopo, Philippi iii Regis Hispaniarum minister, summa accurate et studiose plurimum MSS. codicum fide habuit : in quibus Conciliorum quoniam tractata sunt quedam sanctorum Juliani nostri doctrinam concernentia, eoque confuse admodum a Loana, Tammo, aliisque explicata, juvat eorum seriem paucis explicare. Ad corrigendam Monothelitarum gliscientem in Oriente hæresim conclusa sub Agathone Papa Constantinopoli fuerit secunda Oecumena synodus : ejus Acta per Romanum Præsulis legatum ad se advecta esse, testantur Concilia Toletana xiv Patres, Ervigii Francipis anni quinto, Æra dcccxxii, id est, anno Christi dclxxxiv conveti : cum quibus etiam gestis, Leonis quoque antiquæ Romæ Pontificis invitatoria epistolarum gratia consulta suscepisse se fatentur : per quæ omnis ordo gestorum, gestique ordinum dilucidè, ut acta sunt, nostris, inquit, sensibus pateverunt : in ejus etiam gratioso epistolæ tractu ad hoc omnes Præsules Hispanie invitati sunt, ut predica-

annis 10, mense 4, diebus 7 sedisse,

perrexit Felix supplementum ad Isidorum,

a S. Hilephonsi vix inchoatum

E

Præsedit concilio Toletano xvi et xvii.

Concilia celebrata a S. Juliano.

F

Synodi vi Acta in Hispaniam intulit Leo Papa

cum litteris :

nobis merito suspecta,

Julianum infra anni 780 Episcopum factum,

A ta Synodalia instituta, quæ miserant, nostri etiam vigoris manerent auctoritate suffulta, omnibusque per nos sub regno Hispaniæ patescerent, divulganda.

quibus Apolo-
geticum
reponit Julia-
nus,

10 Sed cum recens a Generali, id est, nationis totius Concilio (XIII videlicet, anno immediate præcedenti celebrato, sub die pridie Nonas Novembri) digressus Episcopus impossibile esset ita subito colligi, maxime per hyemem, excusant sese, quod satis haberint illo tempore, apologeticæ defensionis responsis satisficientes Romano Pontifici, ea ipsa gesta firmare, suæque fidei sensum patissimam verborum enodatione deponere.... Quæ cum fuerint Romanis partibus per legatos Hispaniæ destinata, id nunc restare dicunt, ut ex hac Provinciæ Synodo omnibus Hispaniæ Provinciis innotescat, quid Roma acceperint, quid acceptis responderint, in ordine ad generale Concilium in causa fidei juxta Canonum decreta celebrandum : prout factura Era DCXXVI, Christiano anno DCLXXXVIII, primo Egicanis Regis, in eo Concilio quod inter Toletana decimumquintum numeratur.

Ad Julianum igitur, post solum Concilium XIII, Synodalia, quæ dixerimus, Acta cum Leonis Papæ litteris pervenerant, quibus ille repositus apologeticæ defensionis responsum, quod in Synodo XIV Provinciæ oblatum probatumque, illius Actis summatum inseritur, cum omnibus Hispaniæ Provinciis communicandum et synodica iterum examinatione deoquendum.

ad quem
directa litem-
ra,

11 Putent hæc ex Actis Conciliorum, sed ad quem directus fuisse dixerimus Leonis Epistolas? ex MS. Codice membranaceo ctenobii S. Joannis Regii Toletani tres epistolæ sub Leonis nomine præferuntur a Leonsa, prima Hispaniæ Episcopis, secunda Quirico Episcopo (videlicet tanquam Hispaniæ totius Primate) tertia Simplicio Comiti inscripta : sed, ut recte observat Baronius, inter viginti quinque Comites Palatinos, qui concilio XIII, et Septemdecim, qui XV subscribere, nemo unus isto nomine invenitur : Quiricus, non quidem septennio antequam Pontifici crearetur Leo (quod Baronius per memoriam lapsam credidit) sed triennio fere integro excesse- rat e vivis : cui autem credibile videri poterit Romanæ curiæ per tempus adeo diuturnam quatuor ejus mortem fuisse?

diversæ ab
his, quæ
erant apud
Toletanum,

12 Merito igitur Eminentissimus scriptor Ecclesiasticorum Annalium supposititum esse censuit epistolæ a Leonsa vulgatas, quem merito etiam miraremur, post Hispaniæ Concilia tam accurate collecta, in Chronologico eorum indice Toletanum XII, anno Christi DCLXXXI factum ex evidenti veritate constituisse, nec tamen hunc individuum suum contulisse cum Romanorum Pontificum chronologia, antequam scriberet in notis ad Concilium XIV, Quiricum adhuc fuisse Toletanum Antistitem, cum in Hispaniam proficisceretur Petrus Regionarius, anno videlicet LXXXIII vel IV, et quibus menses decem duntaxat Pontificatum Leo tenuit. Sed quoniam sui obliviſci potuit, ut scriberet in Chronologico Pontificum Toletanorum catalogo S. Iulianum scripsisse vitam Quirici Episcopi : decessorem nempe successoris, immediate ab ipso met in eodem catalogo nominanti, cum quis in vertit in conciliandis temporibus adeo turpiter hallucinari?

ex privatum
alias, credibile
est juncturæ
Benedictum

13 Quod ad Benedicti epistolam pertinet, pariter a Leonsa prolatus, eas, nisi essent ex eodem Codice descriptæ unde priores, nihil est quod facere eas possit de dubitate suspectas, non tituli insolentia, quæ se Benedictus Presbyterum duntaxat, et in Dei nomine Electum Sanctæ Sedis Apostolicæ scribit : cum enim electio XX die Augusti facta sit, nec ante Imperatoris confirmationem electus a Clero Romano Pontifex itis temporibus ordinaretur, credibile est, destitutum a Leone in Hispaniam mitti, sed ejus morte superveniente retardatum, statim post factam electionem redditum fuisse a Benedicto, jamquam Constantini Diaconi alate essent : quibus non tantum electio facta confirm-

latur, sed insuper concedebatur, ut persona, quæ elevata fuisset in Sedem Apostolicam, et vestigiis absque tarditate Pontifex ordinaretur : ut est apud Anastasium Bibliothecarium. Certe allatas esse Leonis litteras Actaque Synodalia post solum Synodum nationalem constat : constat item responsum Apologeticum Petro Regionario datum fuisse, ad quem est prima Benedicti Epistola, moventis ut officium pietatis assumptum vigilantia atque solertia condecorans festinet perficere ; eundemque eodem, quo pervenit, autumno remeasse in patriam cogit credere Concilium Provinciale, coactum XIV Novembris anni DCLXXXIV ; quod memini responsionis missæ Romam, antequam ipsum conveniret, prout superius vidimus. Potuit idem Petrus ad Ervigium Regem eam, quæ erat, epistolam attulisse : nec tamen meminisse illius jam dictum concilium debuit, cum non fuerit ad se directæ ; nec omnino ipsius Benedicti introitum facere, cum veniret Petrus cum litteris et ex commissione Leonis demortui, et Benedictus necdum consecratus nihil Pontifici auctoritate ad quemquam mandasset.

14 Istis igitur litteris in veritatis suæ possessione relictis, redeo ad Julianum, cujus illa prima Responso fuit ; quam Felix, scriptorum ejus catalogum texens, vocat Apologeticum fidei, Benedicto Romano orhis Papæ directum : In illo tamen libro responsionis fidei nostræ, inquit Julianus, quem per Petrum Regionarium Romanæ Ecclesiæ miseramus, id primum capitulum jam dicto Papæ Benedicto incaute visum fuit a nobis positum, ubi nos secundum divinam essentiam diximus : Voluntas genuit voluntatem, sicut et sapientia sapientiam. Quod vir ille (Petrus videlicet Regionarius) incuriosa lectionis transcurſione præteriens, existimavit hæc ipsa nomina, id est, relativum, aut secundum comparationem humanæ mentis nos posuisse : et ideo ipsa renotatione sua ita nos adinovere jussus est, dicens : Naturali ordine cognovimus, quia verbum ex mente originem ducit, sicut ratio et voluntas : et converti non possunt, ut dicatur : quia sicut verbum et voluntas de mente procedit, ita et mens de verbo aut voluntate : et ex ista comparatione visum est Romano Pontifici, voluntatem ex voluntate non posse dici. Nos autem non secundum hanc comparationem humanæ mentis, sed secundum essentiam diximus : Voluntas ex voluntate, sicut et sapientia ex sapientia, hoc enim est Deo esse quod velle : hoc velle quod sapere : quod tamen de homine dici non potest etc.

qui in responso
Juliani unum,
E

15 Ad secundum quoque capitulum transeuntes, quo idem Papa incaute nos dixisse putavit, tres substantias in Christo Dei filio profiteri : sicut nos non pudebit quæ sunt vera defendere, ita forsitan quosdam pudebit quæ sunt vera ignorare : Quis enim nesciat unumquemque hominem duabus constare substantiis, animæ scilicet et corporis?... quapropter natura divina humanæ sociata naturæ possunt et tres propriæ, et duæ propriæ appellari substantiæ : sed aliud est cum per proprietatem totus homo exprimitur, aliud cum a parte totus intelligitur. Fuit et tertium quoddam, uno quartum capitulum, Romæ notatum : sed hæc ita fuere ex secundo capitulo apta, ut ad ea in Concilio respondens Julianus aliud non dicat : nisi non solum eorum sensum, sed et ipsa penè verba ex libris Beatorum Ambrosii atque Fulgentii se prælitasse : utque patere ex adductis pro secundi capituli defensione eorumdem testimoniis.

alterumque
caput

F

16 In his autem capitulis notandis singulari modestia atque prudentia usum Benedictum, testatur in prædicto Concilio XV Julianus his verbis : Pro quibus notandis ante hoc biennium beatorum memoriæ Romanus Papa Benedictus nos litterarum suarum significatione monuerat : quæ tamen non in scriptis suis annotare curavit, sed homini nostro (puta Procura-

modeste
notavit :

Atori verbo renotanda injunxit : ad quod illi jam eodem anno congrue sufficienterque responsum est. Atque hoc est Apologeticum illud alterum de tribus capitulis, de quibus Romanae urbis Praesul frustra visus est dubitasse : quodque Toletanum Concilium xv, ex tota Hispanica natione collectum, Actis suis inseruit *Æra* dcccxxvi, id est, anno Christi dclxxxviii, *Egica-* *no Regis anno 1.*

17 Auctor est *Luitprandus Huguero*, quod Julianus anno sequenti concilium, Decreta, et carmina misit ad Sergium Papam et Imperatorem, et ab utroque litteras accepit. Idem habet similis *jurina Juliana chronicon*, verbis similibus : Julianus mittit Apologeticum eum expositionibus ad Papam Sergium et carmina ad Imperatorem Heraclium Justinianum : respondent illi elegantiepiistolæ. *Carmina* utrumque *Tauagrus* recitat, quorum fides sit penes auctores : ego veror in concilio Toletani xv tempus, post quod, re nondum satis examinata, auctores plerique conieciunt missum Apologeticum librum, novos hosce fabulatores misit ad Sergio Papam et Justiniano Imperatore cogitare. Carmina certe summa audacia nec minori imprudentia fuisse confecta, manifesto deprehendit, qui ultimum distychon ad Justinianum Imperatorem legitur :

Vive diu Caesar, quæ dat Benedictus adora

Jussa libens ; felix sic quoque Caesar eris.

B nempe vita et Pontificatu excesserat *B. nechtus* anno dclxxxv : Justinianus junior non nisi anno sequenti ad Imperium Romanum accesserat : nihil illi, quod tamen in carmine indicetur, cum Monothelitis negotiis, multum Constantino Heraclio fuerat, capiendo eorum suppressionem justus erat gratulari Julianum : qui Constantinus a Juliano Petri æque turpi errore cum Sergio conjungitur, integris 43 annis, quam ipse vivis et imperio cessit, junior.

18 Quare, si verum fati volumus, dicendum est a *Roderico*, circa annum dccc Toletano autistite, tempus missi Apologetici a tempore concilii xv non satis clare distinguuntur, acceptam occasionem ista comminiscendi : ita namque loquitur lib. 3 cap. 14. Ejus in tempore librum de tribus substantiis, quem dudum Romanam miserat Primas sanctissimus Julianus, et minus caute tractando Benedictus Papa Romanus indixerat reprobandum, ubi id quod voluntas genuit voluntatem, S. Julianus veridicis testimoniis in hoc Concilio per oracula eorum, quæ Romam transierat, vera esse firmavit, et Apologeticum fecit, et Romam misit per suos legatos, Presbyterum, Diaconum, et Subdiaconum ; viros eruditissimos, et in omnibus Dei servos, et divinis Scripturis imbutos ; cum versibus etiam acclamatoriis, secundum quod et olim transmisserat de laude Romani Imperatoris. Quod Roma digne et pie recipiens, cunctis legendum indixit, atque Papa acclamando : Laus tua Deus in fines terre, lectum sapientius notum fecit ; qui et rescriptum Domino Juliano per supra fatos legatos, cum gratiarum actione et cum honore, remisit, et omnia quæcumque scripsit, iusta et iura esse deprompsit. Quam de Benedicto Papam potius quam de Sergio intelligenda non sint, prudens lector dispiciat.

§ III. Pietatis fervor in Juliano, Pomerii falsum cognomen.

Hæc satis de S. Juliano doctrina, parum doctrinæ sanctimoniam, tenerimusque irreversibiles etiam in familiaribus colloquiis pertractantibus internæ devotionis affectus (quando quidem ceteras virtutes silentio ipse suo utique presserint) ex ea discimus epistola, qua sanctissimo, ac sibi præ veteris familiarissimo, Idalio Barcinonensi Sedis Episcopo dedimus tres Prognostico-rum seu de futuro seculo libros, in qua sic loquitur :

Dieno illum clara redemptorum omnium exceptione perspicuum, quo præsentis anno pariter in urbe regia positi Passionis Dominicæ festivo cordium ardore suscepimus, quis recolendum dignis valeat affectibus explicare ? illo tunc actum est, ut congrua tantæ festivitatis silentia expetentes, remotiorem secreti locum intraremus : illic divinus Passionis compluendi habribus, discretis ambo stratibus lectulorum excipimur, ubi domi æternæ lucis speculo communis tangeremur, sacra lectio in manibus sumpta est. Lectum est in divino silentio : Dominicæ tunc Passionis secreta congestis Evangeliorum concordâs, scrutabamur.

20 At ubi ventum est ad quendam lectionis desiderabilem locum (quem nunc recordari non valeo) conuenimur, gemimus, suspiramus ; sublimem quoddam jubilationis nostris nascitur, et subito in quoddam contemplationis aciem pertrahimur. Oborta lacrymæ conatum lectionis avertit, communis memor rejicit librum ; et solius mutæ collationis fecundari munere operitur. Quis ibi divinus sapor nostros animos attigerit, quæ supernæ caritatis dulcedo mentibus mortaliū quæ illapsa diffuderit, quis aut scriptis explicet, aut relatu condignæ vocis sufficiat explicare ? Eras enim tunc, fateor, mi Dominice et Frater sanctissime, podagrici doloris contorsionibus tabulos, sed multos amplius spe divine contemplationis erectos. Credo quod tunc omnis tibi dolor corporei cruciatus fugerit, cum divinum illud inter nos cœpit colloquium agitari. Ibi tunc plenissime sensi quam bonum sit et quam jucundum habitare fratres in unum ; quando illud sancti Spiritus oleum, quod a capite nostro in brachii vestimenti ejus, quæ nos forsitan tunc eramus, descenderat ; magnæque necessariæ perquisitionis nos accensione lustrabat.

21 His ergo ferrenorum lapibus invitati capimus inter nos querere, quomodo se habeant animæ defunctorum ante illam ultimam corporum resurrectionem, sicque collatione nostra nosceremus, quid futuri post hanc vitam essemus ; ut vivaciter et veraciter de hoc negotio cogitantes, tanto certius præsentia fugeremus, quanto futura perscrutantes nosceremus avidius. Orta ergo ex hoc negotio quoddam questioncula sunt, quæ diversitate sui non leviter animos nostros attigerunt, sed de his optimam solutionem vel definitionem sensus brevitate non valentes colligere, erectis est nostrorum pariter animus, ut quidquid nobis de hac re in questionem venisset, stylo percurrente annotari deberet.

22 Ita conceptum, ita natum est præclarissimum opus ; quod in magna veterum Patrum Bibliotheca, Colonienfis editionis tomo 7, continetur ; effectumque ut aliquot seculis, quibus indigeat confusoque latere sanctorum Patrum monumenta, Julianus hic Toletanus Antistes confundretur cum Juliano Pomerio, natione Mauro, sed in Gallis Presbyterum ordinatum, de quo Gennadius Massiliensis de scriptoribus ecclesiasticis cap. 98 ante annum Domini quingentesimum scribit : vivit usque hodie, conversatione Deo digni, apta confessione et gradu. Eundem Isidorus cap. 12 dicit : præter majus opus, ejus Gennadius argumentum recensuerat, scripsisse tres libros de future vite contemplatione, et simili nomine Prognosticon appellasse, assertit in *Notis ad Romanum Martyrologium* hoc die Baronius. Huc igitur utriusque operis auctoritæque homonymia decipit inter alios *Rodericus Toletanus* lib. 3 cap. 13 ubi de regno Errigæ. In ejus tempore, inquit, jam Julianus Episcopus, dictus Pomerius, ex traduce Judeorum, ut flores rosarum de inter vepres spinarum, productus, omnibus mundi partibus in doctrina Christi manet præclarus ; qui etiam a parentibus Christianis progenitus, splendida in

lectioni
Dominicæ
Passionis
inventus

post tenera
pietatis
affectus viros
E

constituit
verba re
librum
Prognostico-
ræ,

F

qua causa
falsum
cum Juliano
Pomerio
confundendi

eique alteri
Apologetico
Julianus
satisfaci,

an illud
anno 689 ad
Sergium et
Justinianum
sit missum ?

hujus signen-
ti orcasio.

Cum Idalio
Episcopo, Barci-
nonensi

A in omni prudentia Toleti manebat edoctus; ubi et postmodum Episcopatu exiit decoratus.

*et hic illo
annis plus
quam ducenti-
sit scilicet*

23 Quae profecto nec Rodericus nec alius quisquam credidisset, si ipsum Julianum Episcopum Toletanum Prognosticon legere potuisset: invenisset enim in eo non tantum citari a se S. Gregorium, quem constat integro fere et dimidio saeculo post illius Pomerni tempora vixisse: sed ipsiusmet Juliani Pomerni auctoritatem plus quam decies allegari, tamquam qui in eodem argumento fuerit egregie versatus: ut non dicam quod eodem in opere Eugenium Antistitem Toletanum magistrum suum Julianus vocet. Huius etiam, et non Pomerni, esse egregium illum contra Iudeos Commentarium, qui praecedentem tractatum sequitur in eodem Bibliothecae Colonienensis tomo, manifestum faciat tum Errigii Regis, cui inscribitur: atque tum finis operis, ubi ab initio mundi tempora colligens auctor usque ad Incarnationem Christi, inde ab ea ad ipsum suae scriptiois diem annos dicit numerari sexcentos octoginta sex. Itaque prudenter n, qui Colonienis praefuerunt editioni, expungere Pomerni cognomen, quod Patientes editionis habebant; eademque prudentia illud praedixissent expungere ad S. Iulianum elatum, per modum praefationis operis eius praefatum tomo eodem, atque a nobis editum xxiii Januarii, auctore, ut ipsi habent, Juliano Pomernio Ecclesiae Toletano Diacono.

*Pomerni
cognomen
Cicilianum
Episcopo*

24 Hunc tamen ne nostrum esse Julianum existimes, prohibet Sisberthi, qui Juliano successit, Urbanique et Evanti, qui circa annum ducenti excessere, memoria: sed nec omnium Julianum esse vocandum suadent MSS. Codices, ex quibus Tamagus de Tergus istud encomium nobis submisit, in quibus pro Juliano Cicilianum legimus: fuit is circa annum dcccxx. Urbanus Toletanus Episcopus, cuiusque, quorum meminit, Urbanum atque Evantium solitos de S. Iulianus rebus multa narrare, potuit novisse familiariter: potuit etiam istud encomium populo pro curione dixisse cum adhuc in Diaconi gradu consisteret. Atque hic observa praedictum Urbanum a Pelagio Orlensi Episcopo, celebrat ut inquit Tamagus Zulazar) rerum seculi sui (undecima scilicet) scriptore; his vocari Toletanus Cathedralis veteranum Melodium, doctorem, et sanctitatis studio satis pollentem: Episcopum usque: quidem tamen Tamagus ad diem iv Octobris asserit, ex consensu, inquit, omnium aliorum tum antiquorum quam recentiorum. Recentiores quos citat nihil moramur: sed in illis habemus eum, qui solus citatur velut antiquus, Julianum Petriascita retulit lara non facile error ductus imposturam, cum ann. 369 scribit, Julianus cognomento Pomernius, qui et alius Urbanus dicitur, successit Sindredi (etiam tum vivens, ut regitur admittere idem Tamagus, ideoque crevisse episcopatu pignit) Archiepiscopus Toletanus, alius Chorepiscopus, profectus Romam patriam suam. Erre Pomernii nomen ab uno terra distractum in quatuor; dum omnes aliter, Toletano licet, alii tamen alius illud affingunt.

*et Urbano
Melodio, iure
nihilo meliori
adjectum.*

25 Juliano Episcopo Sancto, de quo agimus, epitaphium ab aliquo successoribus positum facile nobis quis persuaserit: ut non ipsum esse, quod tamquam a Felice conscriptum Tamagus habet elegiacis versibus: istud enim aequae ac aliud illius Urbani, de quo supra, septuaginta carmen, omniaque huius generis opus Tamagum alia, unus ejusdemque Poetae ar fumentis esse, res ipsa stylisque loquuntur. Quare eo praetermisso transio ad indubitata auctoritatis elogium ex Auberti Myraei nostri scriptoribus ecclesiasticis pulchre proferendum: in quo tam sunt omnia consona veritati, quam ubi sona ubi eadem sunt quae omni superaddidit scriptorum recentiorum credulitas.

Juliani epitaphium.

VITA

Auctore Felice Episcopo Toletano, Juliani successore.

Ex Appendice ad librum S. Isidori de scriptoribus Ecclesiasticis.

Julianus Episcopus, discipulus a Engenisecondi, Carthaginis Provinciae b Metropolitans, post beatæ memorie Quiricum c quarto in loco præceptorem sequens, urbis regie pontificale culmen adeptus est; cujus videlicet civitatis proprius civis extitit, atque in ejusdem urbis principali ecclesia d sacrosancti baptismatis fluentis est lotus, et illic ab ipsis rudimentis infantie nutritus. Denique cum ad puerilis formæ devenisset etatem, sanctæ memoriæ collegæ sui Iudilani Levite ita sociali vinculo est innexus, et individuae caritatis inione conjunctus; ut et ambos inviolabilis caritas unum esse ostenderet, et imitas in ambobus præfixa, non duas animas sed unam his inesse, demonstraret. Tanta itaque erat inter eos adeptæ unanimi concordie communio, ut, secundum Actuum Apostolorum historiam, in duobus corporibus unum cor tantum putaretur et anima una. Sistebant quippe in consilio providi, in destinatione mii, in laudabili operatione concordēs; quique divino afflatis spiritu theoricæ, id est, contemplativæ quieti delectati sunt perfiri bono: sed quia abter in superui numinis fuit iudicio, eorum est nihilominus frustrata devotio.

*a
b
c
S. Juliani
patria
d
amicitia cum
S. Gudiano*

*amor solidi-
nis in utroque
E*

2 Quamquam tamen minime peregissent desiderati itineris cursu e, non tamen desierunt a pice devotionis studio: et dum sibi molient tantum prode profugi, coeperunt postmodum pro proximorum salute votis gliscentibus nri. Erant enim in subtilis docendis operose virtutis, in profectu eorum desiderabiles, in servitute Dei ferventes, in desiderio decoris donum Domini strenui, in seniorum obedientia præsto; atque si fieri posset, ut omnium emolumentum obtinerent virtutum animis ferventioribus studebant. Igitor divinarum judiciorum dispensatione, sanctæ recordationis Gudida Diaconus, sexto Idus Septembris f finestæ mortis eventu, anno octavo Wanbanis g Principis sub digna confessione Dei clausit supremum curriculum: cujus corpusculum in monasterio S. Felices h, quod est Cabensi in villa dedicatum, dilectissimi socii sui exhibitione honorifice requiescit humatum. Post ejus itaque discessum aliquantula intercedere temporum, post sanctæ memoriæ Quiricum i, idem egregius Julianus præfate urbis nactus est Primatum, tanto laudis titulo prædicandus, quanto diversarum virtutum ope suffultus, suis temporibus mirifice composuit Ecclesiam Dei.

*e
et virtutum
similitudo.*

*post socii
mortem*

g

*h
Julianus
Episcopus
factus*

*F
i*

3 Quinimo, ut ex quo tempore clarescere coepit per ejus texturam et telam testamine præ prælationis pandam, post decessoris sui obitum divine memoriæ Idefonsi a decimo septimo ferme anno k Ricivindi Principis, nec nou et per omne Wanbanis imperii tempus, l usque ad tertium regni gloriosissimi Egicanis Regis annum, in Levitici, Presbyterii, ac Pontificatus honore consistens, celebre nomen obtinuit. Fuit enim vir timore Domini plenus, prudentia summus, consilio cautus, discretionis bono præcipuus, eleemosynis nimium deditus, in suffectu oppressorum devotus, in revelatione miserorum promptissimus, in interveniendo discretus, in negotiis dirimendis strenuus, in providendis judiciis æquus, in sententia parens, in vindicatione justitiæ singularis, in disceptatione laudabilis, in oratione jugis, in divinarum laudum exultatione mirabilis: quod si forsau in Officiis divinis quodquam, ut solet, diffi-

*k
l
omnibus
ejus præ-
sulis dolibus
clarior.*

cultatis

et Metropolitanos subscripsit anno 688. - O Benedictus scilicet

Martin T. I.

72

12

Divisio
diocesana
Hispaniarum

its concilio
Toletano xi

F

et quomodo
imaginum
cultum defen-
derit?

A Hanc Vitam nobis communicavit supra laudatus Francis-
ciscus Combesis, eamque infra ad xii Martii culinus :
in qua capite 9 S. Nicephorus copiosam atque præ-
stantem Episcoporum ac monachorum catervam,
inter nobilium ac procerum strictis gladiis accincto-
rum turbam, introducit ad Leonem Armenum Impe-
ratorem, eorum quo illi, S. Nicephori libertate ac
constantia animati, universalem et antiquam sacrarum
imaginum venerationem multis ac solidis argumentis
probarunt. Sed Leo Imperator furiosus omnino ac de-
mens redditus, palam eos foribus expulit, et fortissimos
pugiles, et volentes, si ipsorum animi spectentur, exilio
relegit.

Socium habuit
S. Michaelē
Ep. Synnaden-
sem.

B Inter hos Episcopos socius S. Theophylacti fuit et
in vita monastica et in proscriptione ad exilium S. Mi-
chael Synnadenensis in provinciam Phrygia Salutari Me-
tropoli, cui Græci æque ac Latini diem xxiii Maii
sacrum, de quo in Menæis elogium his verbis conclu-
ditur : Sanctus longo exilio damnatus, erga sacras
imagines animum immutabilem et immotum conser-
vando, in persecutione locum ex loco mutavit, quoad
in amplissimum celestis regionis campum evaderet.
Hoc igitur præclare vitæ cursu absoluto, gemina
corona ornatus, inter Episcopos ut Episcopus, et
Martyr inter Martyres est collocatus. Quæ ultima in
Odis sunt verborum phrasi etiam de S. Theophylacto
dicuntur, ceterum uterque a Græcis Ομολογητής ut est
Confessor habetur.

et eorum
Leone Armeno
varios ulios
Sanctos ;

C 6 In Menæis excusis et MS. Synaxario supra citato
et apud Maximum Cytheræum ἐν βίαις ὁρίων nonnulla
magis leguntur amplificata, et præter jam memoratum
S. Michaelē Synnadensem, alii Episcopi, qui una ad
Leonem Armenum pro sacrarum imaginum defensione
sunt introducti, referuntur. Emilianus Cyzico, Euthy-
mius Sardibus, Josephus Thessalonica et Eudoxius
Amorio evocati. Et his S. Emilianus adscriptus fastis
Græcis et Latinis ad diem vii Augusti, Euthymius a
Græcis xxvi Decembris cultus, de quo cum Martyro-
logio Romano infra agimus ad diem xi Martii. At
S. Josephus colitur xv Julii. De eo igitur 4 Februarii
in Vita S. Nicolai Studita num. 12 et 37, ubi in tem-
plo monasterii Studitorum prope fratrem S. Theodorum
Studitum sepultus dicitur. Eudoxii Episcopi Amorien-
sis nomen necdum reperimus fastis sacris inscriptum.
Fuit Amorium non diu postea sub Theophilo Impera-
tore obsessum ab Arabibus, occupatum et eversum, uti
dictum supra est vi Martii, quo die coluntur xlii Mar-
tyres, Amorio tunc ablati et in Syriam pro fide Christi
occisi. De Sanctis horum Episcoporum congressu
cum Leone Armeno agit in Vita S. Nicetæ Albulis,
tunc etiam in exilium missi, Theosteristus ejus discipu-
lus, et omissis Josepho Thessalonicensi et Eudoxio
Amoriensi, adjungit Petrum Episcopum Nicænum, et
S. Theodorum Studitam : ac variorum sententias pro-
fert, inter quas et Theophylactus Nicomediæ Episco-
pus dixit : Testis Christus est, cujus effigiem vides
ante oculos imprimis descriptam, infinitis testimo-
niis nos abundare, quibus id confirmare possumus :
neque dubitamus, ut tu suspicaris : sed non habent
isti aures audiendi, ob idque nihil illos juvaremus :
potentia enim et imperio nos oppugnantur.

non vixit sub
Leone
Isaurico,

7 Quæ eadem refert Baronius ad annum Christi
dccccliv, sed anno sequenti hic congressus factus est et
ab Leone Armeno Episcopi in exilium missi. Miramur
autem aliud σφάλμα μνημονίων ejusdem Baronii, dum
pro Leone Armeno, sub quo Christi fidelem confessus est
Theophylactus seculo ix, describit anno Christi dcccxxiii
Leonem Isauricum Imperatorem in cultores sacrarum
imaginum severentem : Reperiuntur, inquit num. 2,

complures Sancti Episcopi ea de causa ab ipso D
abrepti et e Sede sua in exilium missi, et inter alios
Theophylactus Episcopus Nicomediæ, qui Constan-
tinopolim profectus, pro fide Catholica ab eodem
Leone ad Strobilum castrum missus est in exilium.
Agunt de eo Græci in Menologio, ejus annuam com-
memorationem celebrantes septima die Martii....
Tunc et Michael Synnadorum Metropoli ejusdem
certaminis cursum exigens, ab Episcopatu suo pul-
sus eadem ex causa coronam a Deo confessionis ac-
cepit. Hæc ibi : ex quibus colligimus hunc eundem
Theophylactum esse, qui vii Martii hodierno Martyro-
logio Romano inscriptus sub nomine Theophyliti est his
verbis : Nicomediæ S. Theophyliti Episcopi, qui ob
cultum sanctarum imaginum in exilium pulsus, illic
defunctus est. Interim Ferrarius in Catalogo generali
Sanctorum qui non sunt in Martyrologio Romano, ad
diem vii Martii ista scribit : In Thracia S. Theophy-
lacti Episcopi Nicomediensis. Qui itidem die a Mo-
lano adscriptus est Auctoritate Usuarii : et hi ambo tabulas
Græcas, quas dedimus, sequuntur.

atque eum
7 Martii
rebus

sub nomine
Theophyliti :

8 Locus exilii S. Theophylacti in Anthologio
προβίον dicitur, Cytheræo προβέλον, Menologio Strun-
bolium, Baronio Strobilum, Menæis MSS. et excusis
προβέλον et in his additur, προβίον δὲ τοῦτο ἐστὶν ὑπὸ
τῷ θέμα τῶν καθεστῶτων παλαιῶν χειρῶν Strobilum
custodia seu castellum (ita Cytheræo κατεῖλη Græce
scribitur) apud Cytheræas ad mare situm. Significat
προβέλον nucem pineam aut interdum pinum, a cujus
similitudine seu forma potuit nomen huc fuisse imposi-
tum. Apud Constantinum Porphyrogenetam ab Ortelio
citatum est apud Meandrum fluvium Asiæ in Curio et
Κιβερραῖος regio maritima, et locus προβέλος dictus,
ubi videtur proveniunt ab eodem Episcopali Sede et urbe Con-
stantinopolitana exul usque ad obitum vixisse. Colitur
xxii Julii S. Theophilus Martyr Dux Chyrrhæota-
rum, a Suraenis occisus. Anni ibidem inter exilii in-
commoda transacti dicuntur et in Menologio et in Me-
næis MSS. et excusis annino triginta fuisse, qui in
Anthologio non sunt omissi, adeoque superstes ad an-
num circiter mcccclv vixisse.

Exul prope
Meandrum
flu. in Caria
E

in ignem
annis
mortuus
circa ann. 815

9 De corporis translatione ista adduntur in Menæis
excusis et apud Cytheræum : Post aliquot deinde an-
nos sopita heresi, fideque Catholica relicta, im-
perante religiosissima Augusta Theodora, et Metho-
dio existente Patriarcha Constantinopolitano, vene-
randum sancti Patris nostri Theophylacti corpus ab
exilio relatum est, et Nicomediæ in templo ab eo
constructo repositum. Res gestas S. Theodora Impe-
ratriæ ex variis auctoribus collectas, digessimus edidi-
musque ad xi Februarii diem ejus natalem, et § 8 diri-
mus de mandato ejusdem S. Theodora Constantinopolim
relata fuisse corpora SS. Nicephori Patriarchæ et
Theodori Studitæ, hujus anni dccccliv aut sequenti,
ut S. Nicephori anno dcccclvii die xii Martii, uti ad
illum diem plenius dicemus. Quo etiam tempore corpus
S. Theophylacti fuisse Nicomediam relatum arbitra-
mur.

translatum
Nicomediæ

F

circa annum
817

10 Demum in Odis ac Cantabris ad hunc diem in
Menæis relatis, scriptus Θεοφύλος appellatur S. Theo-
phylactus, de quo nomine ad Vitam S. Ignatii Episcopi
Antiocheni, etiam Theophori cognominati, agimus ipsis
Kalendis Februarii. In eisdem Odis velus S. Theophy-
lacti extollitur, quod hæresin oppugnavit, venerationem-
que imaginum Christi Redemptoris ac Deiparæ Virgi-
nis promoverit : ejusque patrocinium contra insidias
diabolicas, et ad depellendas animarum corporumque in-
firmitates imploratur.

Theophorus
cognominatur,

invocatur ejus
patrocinium.

VIDE SYNAXARIUM PAG. 806

DE S. PAULO CONFESSORE EPISCOPO, PLUSIADOS IN BITHYNIA.

CIRCA ANNUM
DCCCXLV.
VIII MARTII.

Theophylacti
Paulus jungitur

Prusæ in
Bithynia

nunc Bursa

Paulus Plusiadi
Episcopus,

Salenti de Theophylacto Niconiensi Officio Ecclesia Græca consuevit jungere commemorationem alterius ex eadem Bithynia simulque in causa Confessoris Pauli; non aliam, ut nobis quidem videtur, ab rationem quam quod eodem uterque tempore fuerit in exilium ejectionis: adeoque quæ de Theophylacti confessione ad Lemni Avraeni tyrannidem referenda dicta superius sunt, Paulo quoque applicet lector. Hunc Episcopum Prusæ antiqua habuit, sub Olympo monte ab Annibale condita civitas, ut auctor est Plinius lib. 3 cap. 32 nempe hunc sui hospitii memoriam extare apud posteros vidit Italia pulvis, ipsoque a patria sua exul, Romanis cum ad penas, tanquam fructus rupti auctoris, deposcentibus: et Prusæ Regis nomen, apud quem utrumque etiam profugus tuebatur, in ejus urbis appellatione eternum reddere.

2 Nec sane multo quam intenderat consequutus est munus: erat etiamnum, mutato paululum nomine, Bursa Turcis nominata, Otomanidarum Imperatorum sedes regia; cum ipsaque, ut quidam asserunt, Constantino poli certat de magnitudine, atque ædificiorum publicorum privatorumque splendore, opibus incolisque abundans. Prusiadem septimo seculo dictam invenio; itaque nomen suum Donatus Episcopus Prusiados subscripsit duodecimæ, decimæ quartæ, quarte, sextæ atque octavæ Actiæ Concilii Documenti vi, Constantinopoli habiti: seculo autem sequenti invaluit, exindeque obtinuit consuetudo, ut Plusias diceretur: ita in Nicæna et Synodo, quæ inter Œcumenicæ septima numeratur, Actiæ primam, tertiam, quartam, septimam nominis sui subscriptione firmavit Theophylus Episcopus Prusiados: unde fit ut in Menæis Græcorum nunc anno nunc altero multa scriptum reperitur: quod cum non animadverteret Baronius: legeretque in Græcorum Menologio per Cunsium edito: Eodem die Sancti Patris Pauli Plusiadi Episcopi, qui vixit temporibus illis, quibus ab hostibus sanctarum imaginum Ecclesia ipsa oppugnabatur, ob ejus defensionem multa perpressus, in exilium missus, in pace quiescens spiritum Deo commendavit: hæc, inquam, cum Baronius legeret, sphæram librarum rotas, non dubitavit corrigere, atque in Martyrologio Romano scribere Pelusii

in Ægypto S. Pauli Episcopi, qui eadem ex causa exul occubuit: atque ita occasionem dedit suo interpreti Gallico, ut Damiata, novi nominis eodem fere in loco ubi olim Pelusium exstitit urbi, S. Paulum adscriberet.

3 Et hi quidem omnes Paulum habent vii Martii uti et MSS. Synaxarii Collegii Chrovontani Societatis Jesu, ac Bibliothecæ Mazarinæ, nec non monasterii Cryptæ-Ferratæ in Latio, Basilii Imperatoris jussu conscriptum; quo eodem die videm etiam Theophylactum habent supra nominatum: nos magna Græcorum Menæi Venetus impressa sequimur, quamvis eodem ejusdem Pauli ephigium nova quoque die isdem pene verbis repetant, quibus hoc die utuntur; nisi quod hodie geminos hosce versiculos præmittunt.

Σὺν πρὸς τοῖς Παύλῳ ὁ Πλουσιάδης,
Σὺν πρὸς ἡγῶν τῶν τέλει τῶν μένων.
Tuba illa Paulus Plusiados conticescit,
Sonum deinceps ultimæ expectans tubæ.

Elogium ex Cryptæ-Ferratæ Synaxario, aliquanto quam in aliis proximis istud habe. Hic cum Episcopus esset ejus, quæ in Prusia est ecclesiæ, tempore impiorum icononachorum: videretque sacrilegos adversus templa Christo sacra debachari, omnemque legum ecclesiasticarum observationem evertere, formasque et representationes sanctarum imaginum delere; ipsas quidem ex ædium sacrarum adytis penitus exterminando, earum vero loco substituendo depictas ferarum, volucrum serpentumque effigies, posthabitis Patrum traditionibus; divinis eos verbis, tanquam jaculis, impetere non desit Dei pugil invictus: persecutiones, exilia, ærumnas gravissimas gaudens sustinere propter venerandas imagines Christi Dei nostri, atque sanctissimæ et intemeratæ matris ejus, gloriose Dominae nostræ, Deiparæque et semper Virginis Mariæ, nec non deiformium Angelorum atque Sanctorum omnium. Plurimam igitur vexationem multorum decursu annorum tolerans, atque ad extremum vite spiritum generose decertans, ad Dominum emigravit. Hæc ibi: quibus fere consonant, quæ alibi tum recensita tum manu curata leguntur.

plerque vii Martii.

Menæis vii et ix

E
elogium ex
Synaxario

C

DE SANCTO DOMETIO APUD GRECOS.

F

VIII MARTII.

colitur vi,
7 et 8 Martii.

Memoria S. Dometii inscripta est ad vi Martii Menologio MS. Græco jussu Basilii Porphyrogenetice Imperatoris collecto: his punctis verbis. Καὶ τοῦ ὁσίου Δομετίου. Quæ eadem leguntur in antiquis Menæis Græcis bibliothecæ Ambrosianæ in codice O num. 148 sed ut vii Martii: quo itidem de in pervetusto Synaxario Chrovontano Societatis Jesu Parisiis parum aucta ista leguntur Καὶ τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Δομετίου. Verum hoc vii die in Synaxaria MS. Chysetiana additur ἐπιφῶν τέλει τῶν. In pace vitam finivit. Quæ etiam leguntur apud maximam Cytheræ, et in Menæis magis, ubi hoc distichon additur:

Ὁ Δομετίος τῆς τελευτῆς τὸ χοῖτον
Δι' ἐλεῖσιν ἐξέτισεν Ἀγγέλου

Dometius mortis necessitatem persolvit
acceptus eductoribus Angelis.

Reliqua hactenus nos latent. Alius a nobis infra ad xxiii Martii dandus S. Dometius ex Phrygia oriundus, qui, quod Juliani populum ad idololatriam revocantis impietatem publice detestaretur, post alia diversa tolerata tormenta gladio percussus, martyri pulvis circumdatus est.

DE SANCTO HUNFRIDO

EPISCOPO TARUANENSI IN BELGICA II.

Commentarius historicus.

§1 S. Hunfridi vita monastica: Episcopatus, dira persecutio sub Nortmannis.

Moniorum in Belgica et civitatem Taruanam sive Taroanam, aut Taruanniam, Teroanamque indubitanter Augusti temporibus eccerecriter unius post ortum Christi, solus Episcopus ornatum existimari fuisse, diximus XXVII Januarii ad vitam B. Joannis civitatis illius Episcopi. Ante quem annis circiter cclxxx, cum Ecclesiam S. Folquini rederat per annos omnino xl, genere, prudentia, sanctimonia vita, ac miraculis celeberrimus, ut ad xiv diem Decembris memorabatur. Eum S. Hunfridus excepit, qui et Hunfridus, ac Huntfredus, et quandoque Hunfridus, Humfridus, Honfridus. Cujus ita meminit die viii Martii Morinense Martyrologium: Civitate Taruanna transitus S. Hunfridi Episcopi. et Conf. qui cum xv annis per multas tribulationes Taruannensem rexisset Ecclesiam, migravit ad Dominum.

2 Is monachus primus fuit, non in Sithicensi cenobio S. Bertini, ut in Gallicano Martyrologio scripsit Andreas Saussanus; sed in Prumiensi, ut ceteri omnes tradunt. Joannem Iperium secuti, auctorem Chroniconum Sithensium, et monasterii ejusdem Abbatem, qui cap. 14, parte 41, haec habet: Post S. Folquium B. Hunfridus sublimatur in Episcopum Morinensem de monacho Prumiaceensi, vir sanctus, et in omni bonitate conspicuus. Quam hic Prumiaceensem seu Prumiensem (nam ambigue scriptam) abli Prumiensem monachum vocat. Est Prumia nobile monasterium diocesis Treverensis, non Leodiensis, ut Ferrarius in generali Catal. SS. ad hunc diem perperam annotavit. Multos autem, Prumia tulit et evulsiore et vita sanctitate Praestantes viros: in illis Wandelbertus Diaconus fuit, qui S. Goaris Presbyteri vitam et miracula, hortante Marcuardo Abbate, cum adhuc in vivis esset Ludovicus Pius Imperator, ac postea sub Lothario ejusdem Pii filio, Metricum Martyrologium conscripsit, quod utrumque opus in muneribus esset: ut et Andam Regimonis, qui xl annis ab obitu Marcuardi Abbas Prumiensis legitime electus; paulo post factione emulorum reductus in Ordinem est, successitque ei Richarius, qui dein Episcopus Leodiensis fuit. Marcuardus autem, ejus jam mentio facta a Bartholomaea Fisco nostro in Floribus Ecclesiae Leodiensis (nam et Andam in diocesi Leodiensi Abbas per annos septem fuit, ab anno dccxxxii ad dcccxxvi, quo Andam sive S. Huberti monasterio, praefata Senoldum virum sanctum curavit, Prumia sibi retenta) hunc ergo Marcuardum Fisco die xxvii Februarii refert et absolute S. Marcuardum appellat; ut et S. Egilonem, sive Egilum aut Egilem qui et vita sancto anno dcccliii subrogatus est; sed Anno Domini Incarnationis mcccxl, ut scribit Regino, abbatum suam sponte dimisit: et Ansaldus in regimine successit, vir omni sanctitate et bonitate conspicuus.

3 Quid mirum, si Marcuardi et Egilonis Abbatum disciplina, ac simulatum Ansaldi discipulorum exemplis, ad eximium virtutis perfectionem coasit Hunfridus? Non tamen ejus solus salubri sanctimoniam ac virtutum odore pellectum existimari Lotharium Imp. ut in eo monasterio, coma deposita sanctae Religionis habitum accepisset, ac innuere videtur Jacobus Malbrancus noster lib. 6 de Moribus cap. 13. Erant plura, et fortassis illustriora tunc, ad quae respueret exempla

Imperator, relictorum jam Abbatum, quorum etiam monitis ad ponendum mundi fastum impelli potuit, aut potius ad seclera, quae plurima et enormia perpetravit, tempestiva poenitentia expianda. Vixit autem in illo cenobio Lotharius cum Hunfrido et Ansaldo, sub Egile Abbate, exigui plane tempore, imo vix paucis diebus: Annus enim Bertiniani (quos tam Descriptorem historiae Francicae edidit Franciscus Duchesne V. C. L. patri sua a nobis in eum finem communicatos) ita habent ad an. dcccxl, Lotharius Imp. morbo correptus, vitamque desperans, monasterium Promie in Ardenna constitutum, adiit, seculoque et regno penitus abrenuntians, tonsus est, vitam habitumque monachi humiliter sumens: dispositoque inter filios, qui secum morabantur, regno, intra sex dies vita decessit iv Calendiarum Octobrium, atque in eodem monasterio sepulturam, ut desideraverat, consecutus est. Ad eundem unum in fragmento historiae Francicae ex bibliotheca Thuana tom. 2 ab Andreu Duchesne edito, ista habentur: Promie monasterium, regno temporis se exuens, ingreditur: tonsoratus ac monachus effectus, aliquibus diebus interpositis defungitur, anno ab Incarnatione Domini mcccxl, Imperii vero xxx (ex quo nimirum ejus illam consortem Ludovicus Pius adlegerat) atque ibi in basilica sancti Salvatoris a Fratribus reverenter humatur. Hoc saltem Officium mortui credibile est ab Hunfrido impensam, precesque et sacrificia pro ejus anima Deo oblata; si non etiam reverenti sancta monita suggesta prebitaque exempla.

4 Anno eodem, quo Lotharius decessit, mortuus est S. Folquius Morinensis Episcopus; eique subrogatus S. Hunfridus, nuncupatus Gallus, ut scribit Malbrancus, id est in regno Francorum, quod tunc latissime per Italiam, Galliam, Germaniam patebat, notus; atque, ut verosimilius est, intra hos Belgicae provinciae secundane tractus, saltem eis Alpes: qua autem stirpe quibusque parentibus, non traditur. Satis ei potenter sua suffragata est virtus, ut eam dignitatem adipisceretur: quae illi imposita anno mcccxvi, reque jam fortassis dimidiata. Nam ut ab ultima Ardenna, e monasterio, et, ut postea patuit, hinc satis prorsus, ad Episcopatum in Morinis adduceretur, hanc exigui temporis spatio opus fuit: neque enim reus defuisse alios qui vel ultro ambirent, vel alioquin obtraherentur. Rex autem Carolus Calvus dum oditur, dum deliberat; dumque Pontificis Maximi confirmatio expectatur; facile ultra Junum, nam etiam Julium, ducta res est. Et certe Malbrancus lib. 3 cap. 28 tabulas citat Adalardi Abbatis Bertiniani, anno mcccxvi Christi, xvii Caroli et Ludovici Regum, confectus, subscribente Hunfrido Episcopo Taruannensi. Ccepit Ludovici et Caroli Calvi regnum ab obitu Ludovici Pii parentis, qui contigit an. mcccxl, xx Junii: sic ut non ante xx Junii, annus mcccxvi Regum illorum censeri xxvii potuerit.

5 Qui, autem eo tempore fuerit status Galliarum, patet ex concilio Tullensi ii in villa Tusiaci, Caroli Calvi et Lotharii Regum auctoritate celebrato, sub die xi Kalendas Novembres, Indict. ix, id est, anno Christi mcccxl, in ejus Concilii Praefatione haec habentur: Cospimus auxilio Dei nostri tractare de statu temporis nostri, et de periculo pereuntis populi sub manu nostra constituti, et quomodo peccatis nostris agentibus, omnes leges tam divinae quam humanae contemptae sint, omnisque Ordo Religionis confusus, solumque

DCCCLXXI.
VIII MARTII.

S. Hunfridus
Taruann.
Episcopus,

antea monachus
Prumiae

in diocesi
Treverensi.

ubi viri docti,
et Sancti,

et Lotharius
Imperator,

monachus
factus paucis
ante mortem
diebus,

ibique sepultus
an. 833,

S. Hunfridus
Episcopus
Taruannensis
factus an. 836,

inscribenti
statu Ecclesiarum
Galliarum

A solumque maledictum et mendacium et adulterium et homicidium inundaverint, et sanguis sanguinem tetigerit; et propterea vorata sit terra, et infirmatus sit omnis qui habitat in ea. *Et cau.* 5 de Clericis et monachis vagis, *ista habentur*: Quia peccatis nostris agentibus, plurima loca Deo sacrata, incensa et vastata sunt a perfidis Christianis, et a crudeli etiam gente Nortmannorum, sub hac occasione, multi lascivi Clerici et monachi, relicto Religionis habitu retro abierunt, et absque ulla canonica licentia et reverentia vagabundi feruntur, ab ovili gregis Dei errantes etc. *Hinc porro Concilio interfuit, et ejus canonibus, cum aliis XVI Episcopis, subscripsit Hunfridus Morinensis Episcopus.*

6 Sed ipsi praesertim tunc Hunfrido minime licuit Episcopatum suum diu quiete administrare. Nam Danorum, seu Nortmannorum crudelissima gente late Belgicus promeritas et Galliam prope universam populante, fugatus ipse est Taruani, et abdicandi perpetuum Episcopatus deliberationem suscepit. Quo autem hac anno gesta? Certe sub Nicolai Papae Pontificatu paullo ante contigisse illum ob Normannos quidem, ex ejusdem ad Hunfridum constat responso, quod mox profereamus. Initit autem Pontificatum Nicolaus viii Kalend. Mart. mcccxviii, obiit mcccxxviii Idib. Novembris, aut mense

una serius, ut quidam tradidere. Gesta Nortmannorum ante Rollonem ob incerto auctore conscripta, ad annum mcccxxi ita habent: Alii quoque Nortmannorum Terranensem pagum adeunt et vastant. Non pagum solum sive agros villasque Morinensium, sed urbem ipsam Thuanam captam vastantque, certum videtur. Nam et eodem anno scribit Iperius Normannos ad has partes applicuisse in finibus Menapium, in sinu qui vocatur Isera portus (per quem, ut lib. 6 cap. 13 exponit Malbrancus, Farnas usque et Thuanum pertingere dabatur) illaque prosilientes e navibus, incendiis et ferro omnia vastantes, ad locum hunc pausationis Christi Confessorum Audonari et Bertini properant, aviditate subripientium thesaurorum; sabbatoque Pentecostes hebdomadae huc advenerunt anno Domini mcccxxi... Haec igitur vice prima monasterium destruxerunt et proclaverunt. Eodem trahit Ferrutus Loricus in Chronico Belgio ad an. mcccxxi, Normannos, cum ad Menapios applicassent, circum circa villas, agros, omnemque Morinorum ditionem incendio et sanguine fodasse: cenobium Bertinicum communibus flammis involvisse, ejusque asertas quatuor, domus custodie relictos.... exquisitis tortos cruciatibus, pridie Pentecostes interfecisse.

7 Epus igitur anni estate jam in hyemem vergente, consiluisse videtur Nicolaum Papam Hunfridus, liceret sibi quod reliquum esset aetatis peragere in monasterio, vel si quod erat ad Episcopatum extractus, vel in alio ad quod sese ab illo incendio elapsus receperat. Respondit Nicolaus, quod Decreti secunda parte, causa 7, quæst 1, cap. 47, ita recitat Gratianus: Seisciturus itaque per Guldagarium Presbyterum, utrum, cum a Normannis de Episcopio depellaris, debens de cetero in monasterio conversari. In quo scias, carissime Frater, quod si periculosum est proetam in tranquillitate navim deserere, quanto magis in fluctibus? Ubi non dicimus, quod persecutorum non fugiamus (maxime Paginorum) insidias, cum ad tempus sæviunt, et ob multitudinem delictorum nostrorum, nocendi facultatem divinitus assequuntur: praesertim cum eis prodire nitro non debemus, et multos Prophetas et Apostolos ipsamque Dominum hujusmodi fugas inscutores, hinc clarius constat: sed quod praecipue nos, qui tanquam arietes ducunt gregibus praehentis, imo qui et horum pastores sumus, Deo auctore, cum eis in periculis pro viribus persistere pro certo conveniat: et cum tranquillitas reddita Divina fuerit pietate, sopitaque furentium infesta-

tio, mox gregem requirere et in unum colligere, et Deus ejus animos, celestis patriæ pace ac potissimum securitate prædicata, sursum erigere debemus. Et tandem super eorum cautela oportet nos esse sollicitos, ut si Dei iudicio praesentis temporis commoda fortassis amittunt, future vite se sperent gaudia absque ambiguitate percipere sempiterna.

8 Omen habere isthæc Nicolai Papæ monita: nam et depulsa non multo post qua Morinos attriverat tempestas, et anno eodem Adalardus, qui biennio ante ab regimine Bertinici monasterii, ita laudabiliter gesto, a Carolo Calvo Rege dejectus fuerat intrinsecum illius locum Hugone seculari Canonico ejusdem Regis auctoritate, praefecturae suæ restitutus est viii Kal. Augusti, ut lib. 6 cap. 16 trahit Malbrancus, atque ad Iperius cap. 13 parte 2, monasterium a Danis destructum reparavit: et Hunfridus quoque ad Ecclesiam suam reversus gregem varie dissipatum requisivit, collegit, atque ad pietatem studiosius colendam excitavit. Cujus conatus propitium Numen etiam prodigis adjuvit. Unum ita narrat Jacobus Meirus lib. 2 historiæ Flandriæ, ad an. mcccxxi hisce verbis: Eodem anno eum civis quidam Taruaniensis, die festo Deiparie Assumptionis, interulum seu camisiam, contemptis feriis, sibi fieri vellet, repente per totum conspersa est sanguinolentis maculis. Quo viso Hunfridus Episcopus interulum, interulum inter sacra retulit, diemque Assumptionis exinde celebrem in Morinis esse voluit. Id est, ut explant Malbrancus, longe solenniori, quam prius rito voluit exultam: vel potius sinceriori religione curaque attentiori agendam monuit.

§ II. S. Hunfrido datur abbatia S. Bertini, rursumque eripitur: ejus obitus, Reliquiæ ornatae, ac sæpius translatae.

De eodem S. Hunfrido ista memorantur ab Iperio: In hoc secundo suo regimine praesentis monasterii Dominus Adalardus rexit circiter tribus annis: quarto vero sui regiminis anno, in monasterio S. Amaudi agrolans, obiit iv Nonas Januarii, anno Domini mcccxxii ibique sepultus est in crypta intrantibus a latere sinistro. Quod ait anno sui regiminis quarto, Christi mcccxxiv, sequitur scriptor, sua et Adalardi quoque ætate receptam Galliarum plerisque populis, consuetudinem annum a Paschate auspicandi. Cum enim restitutus in praefecturam sit Adalardus anno mcccxxi, xxv Julii, sequitur tertium istius secundi regiminis annum terminatum xxv Julii anni mcccxxiv. Proinde ergo si iv Nonas Januarii mortuus jam erat, non praefurcat nisi annos ii, menses v, dies ix. Potius dici debet, rexisse illud cenobium, postquam restitutus fuit, annos v, menses v, dies ix, quamquam Malbrancus mortuum ait iii Non. Februarii: quo calculo menses fierent vi, dies x.

10 De adseno ad Sithiensem administrandam familiam post Adalardi mortem Hunfrido ita scribit cap. 16 Iperius: S. Hunfridus hujus loci Abbas xvi, monachus Prumiensis, et inde Morinensis Episcopus post B. Folquinum effectus, vir omni bonitate sanctitateque repletus, Episcopatus sui anno ix, optione totius Cleri et populi, monachorumque hujus loci precibus obnixis, hanc abbatiam regendam suscepit, solum religionis pietate motus, propter amorem Dei; et rexit solum biennio, simul abbatiam tenens cum Episcopatu. Malbrancus lib. 6 cap. 19 Calvum Regem ait, debuisse omnium votis acquiescere et suffragari: Hunfridum ergo Idibus Martii ingenti Sithiensium lætitia exceptum. Ex illa parvo narratione Iperii manifestum sit, minime admitti oportere, quod Arnoldus Wion, Gabriel Bucelinus, et Simon Martinus in Reliquiis Eremitarum tradidere, primum fuisse monachum in Prumiensi cenobio Hunfridum, inde Abbatem

suos colligit et soletur admonet:

ergo paullo post reversus,

an. 862 festum Assumptionis n. F. jubet religiosius coli.

miraculo motus.

Abbas S. Bertinensis moritur.

F

omnium postulationum, et Regis assensu, fit Abbas S. Hunfridus,

retento simul Episcopatu

Concilio Tullensi 2 subscribit an 860.

Sede pulvis a Normannis,

qui an. 861 vastarunt Taruani,

et agrum Farnensem,

ac S. Bertini cenobium:

optat ipse in aliquo monasterio deinceps vivere:

Nicolaus Papa non probat,

sed ut barbari abeuntibus,

A *batem in Sithiensi factum, ac denique Abbate Morinensem Episcopum: nedium quod Suassius, Sithiensem primo monachum fuisse, post ibidem Abbatem, ac demum Antistitem Turnanensem. Nam, ut Iperius scribit, nosque ex eo superius, Præmæ monachus fuit, dein Episcopus Morinensis, et nunc post anno simul cum Episcopatu administrandum Sithense, sive S. Bertini, ut jam retulimus, monasterium suscepit.*

Megenfridus
fuit sub eo
monachus,

in ejus patre
datur monaste-
rio possessio-
nes;

B

Patris Hunfrido Episcopo et Abbati monasterii S. Petri, vocabulo Sythii etc. Actum Sythii monasterio in ecclesia B. Petri Apostoli, anno xvi regnante Domino Karolo Rege. Is fuit annus Christi MCCCXV, Hunfridi Abbatis primus, ut antea dictum. Et consummat Malbrancus, qui ut in felices primitias obtigisse Hunfrido istam Megenfridum. Idem auctor legisse ipsas donationis tabulas videtur; ad ea enim, quæ ex illis Iperius recitat, ista in fine addit: Signum Ruodvaldi, qui hanc traditionem fecit firmavitque, Sig. Trudberti, Sig. Huberti Advocati, Ego Hrodbertus Hæc, et mon. scripsit et subscripsi. Item quam Iperius portionem hereditatis vocat, ipse portionculam proprietatis dicit se Sithensi canonum, testatumque tabulis Ruodvaldum ait. Sed dissimulat quanta ea portio fuerit, solum terræ jugera et mancipia complexam, ait; sitamque cum terram in loco dicto Dierwaldingutun, ad flumen Elham; nunc Urelingutun vocatum: postea enim plura alia bona, quæ sub Hilduino Abbate donarunt eidem Ruodvaldus et Megenfridus, commemorat, uti et Iperius quoque.

interest
Hunfridus
Conilio
Suevion 3,
an. 806,

C

12 Anno MCCCXVI, interfuit Hunfridus Synodo Suevionensi in, conchie xv Kalendur. Septembrium, xiv Indictionis; et Synodice Epistole ad Nicolaum Papam datæ xii Kal. Septemb. anno regni gloriosissimi Regis Caroli xxvii subscripsit. itemque alteri ad eundem Nicolaum PP. contra Britonem in provinciam Thronica infestationes: ac demum Privilegium ubi eadem Synodo Suevionensi concessio monasterio Solemniarensi, ubi sic habet: Hunfridus humilis Morinensis Ecclesiæ Episcopus subscripsit.

a Rege efficitur
e monasterio,

13 De hoc rursus Iperius: Rex Carolus Calvus hanc abbatiam a B. Hunfrido cum dedecore abstulit. Et cap. 17: Hilduinus Canonicus secularis de senioratu Lotharii, ad Carolum Calvum conversus, ipsiusque Caroli Consiliarius et Archinotarius, B. Hunfrido, ut præmittitur, expulso, hanc abbatiam a predicto Rege Carolo Calvo obtinuit, sed, ut deinde foletur, non absque simonia crimine: a qua quaque ratione absolutus fuisse videtur, et obtento munere confirmatus; quod deinde, ut idem Iperius prædicat, laudabiliter ac utiliter per annos xi administravit. Quamvis anno amotus a monasterii gubernatione fuerit Hunfridus, hanc satis distincte definit scriptor. Ad enim ad contigisse anno MCCCXVI, satis cito post hoc bellum Normannicum; in quo mirum, cum, ut ait, Dani sive Normanni Galliam repetentes, Nauactis, Andegavis, Pictavis et Thronis et eorum terminis depopularentur; eis occurrentes Ranulphus Dux Aquitanie et Robertus

Fortis Marchio Andegavensis minus caute præliantes D perempti sunt. Atqui non omnimodum congruunt iurarem nota illis temporibus. Ita enim Regino, qui suppar illis temporibus fuit, Anno Dominicæ Incarn. MCCCXVII Normanni orum Ligeris fluminis occurrentes, Nanteuensem, Andegavensem, Pictavensem atque Thronicam provinciam iterato crudeliter depopulari coeperunt; contra quos Klothbertus qui Marchiam tenebat, et Ranulphus Dux Aquitanie, collecta multitudinem aciem dirigunt; atque, ut deinceps narrat, ambo ab eis interfecti sunt. Annates Metenses ad eundem annum illi referunt, et ohi, quos sequitur Dionysius Petarius noster in Rationario temporum. Bertiniani tamen Annates ad annum præcedentem id narrant; uti et Siebertus Gemblacensis, a quo quæ recentius descriptis ad verbum Iperius. Sed ad utrumque refutandum illud satis est, quod ex Roberti ac Ranulphi ambo subjungunt: Ceteri, inquit, a Northmannis, ut oves a lupis, acervatim sterminantur; quod Malbrancus quoque affirmat. Enimvero hoc nulla ratione videtur credibile, cum essent Northmanni caigno numero, quot capere unica bastica poterat, extra quam reperiunt Robertus et Ranulphus cunctos necarant, melius ceteros copiosus Gallorum exercitum obsidebant. Sed, ut idem Regino et Metenses annales habent, Gallorum exercitus, amisso capite, morore repletus, eadem hora solvit obsidionem et ad propria revertitur. Northmanni evanescentes ad classem dirigunt grossum. Jam perspicuum est, si post bellum anno MCCCXVII gestum regimus Bertiniani canonum disturbatus est S. Hunfridus, hancquaque anno MCCCXVI esse disturbatum.

Mortuus anno
871, Episcopus
in ætate
18 annis;

14 Ita loco eo motus Hunfridus, tamen Morinorum Episcopus mansit post hoc annis tribus, inquit Iperius, et migrans ad Dominum, successorem sibi reliquit Achardum anno Domini MCCCXVIII, postquam Episcopatum tenuerat annis xv. Sed hoc ex ipso Iperio refellunt. Mortuus est, ut idem ille auctor scribit, S. Folyninus Episcopus Morinensis anno MCCCXV, xiv Decembris. Successit S. Hunfridus anno MCCCXVI, quem eisi interquum illi tribueremus, ut sub illius intermum erectus ad Episcopatum diceretur, tamen non potest anni MCCCXVIII quinquages annos complere. Nam ad MCCCX (quem numerum Eræ vulgaris S. Fulgini mors terminabat) addantur xv, quot scribit Hunfridus, efficiuntur MCCCXXV, unde consequens est anno MCCCXXVI esse mortuum. Aubertus Mirans in Fastis Belgicis ait circa annum illum obisse, ut ex Joannis Iperii Chronico MS. Bertinensi datur intelligi, inquit. Plane, ut ostendimus, ex Iperii narratione liquet, illo ipso anno, ac non solum circa eum obisse, quamvis mirans Martius totus eo anno ad præcedentem spectaret, secundum illius ævi consuetudinem, anni initium ducentis a Paschate, quod tunc in xv Aprilis incidit. Inter tamen in exemplari nostro Iperii mendum, librarii incuria numero annorum, ut diximus, perperum expresso, quod satis corrigit contextus narrationis. Ipsemet tamen auctor cap. 17 parte 2, tradit ad Dominum migrasse anno Caroli Regis xxx, Christi MCCCXIX. Et quidem, quod ait, in xxx Caroli Regis incidit, Christi MCCCXX juxta stylium hothernum, Indict. 3. At si dicendum esset S. Hunfridus annum xv vix incepisse, nedium implese. Arnoldus Rissius in Hieroglyphicis Belgicis pag. 99 scribit, MCCCXXV decessisse, at pag. 336, MCCCXXI. Ferrvolus Loerius anno MCCCXXVIII illius obitum ponit. Malbrancus, Guillelmus Carins, Gabriel Budeus MCCCXXIX, Non media via graditur, et MCCCXXVIII vel MCCCXXIX locat. Nullum quippe in certum characterem, quo nituntur, habent.

F

anno 847
post mortem
Ranulphi
Ducis et
Robertus
Marchionis.

15 Anniversaria porro S. Hunfridi celebras agitur, viii Martii, quo die, ut supra diximus, inscriptum ejus est nomen vetusto Martyrologio Morinensi, et breviter ita illius meminit Hermannus Greven in Luchario ad Usuardum, excuso an. MDCXV, et aliud Martyrolog,

nomen ejus
inscriptum
Martyrologio
ad 8 Martii;

prius

A prius Colonia editum : Item Hunfridi Ep. et Conf. Et Galesinius : In Morinis S. Hunfridi Ep. et Conf. Molanus in Natabb. et Indiculo SS. Belgii (quem fere sequuntur Canisius, Ferrarius, Wion, Menardus ceterique monasticorum Pastorum scriptores) ista habet : In pago Teruanensi S. Hunfridi Episcopi ejusdem civitatis, et Abbatis Sithiensis, ejus corpus, De-
LetIs Morinis, Ipras est translatum, id est, anno mmm.iii; quem duo illa verba indicant. Nam ut habet Miræus in Fastis, Teruana an. 1533 funditus ex-
eisa, corpora SS. Hunfridi et Maximi Episcoporum Ipras in Flandriam, cum parte dotis Episcopalis ac proventuum Ecclesiasticorum sunt translata : ubi hodieque cernunt feretro inclusa adservantur. De S. Maximo agimus xxvii Novembris. Quanta sit nunc in Ecclesia Iprensi pars Reliquiarum utriusque, nonnumquam indagare licuit. Vidi scriptum, in quo asser-
batur Iconoclastarum nostratum tumultibus superius se- culo utrasque perisse : putari tamen aliquas adhuc re- servatas, ligno sermo inclusas, una cum portione ali-
quantula Reliquiarum S. Maximi, ceteris eadem he- reticorum rubre dissipatis. Quod et Molanus, qui tunc Lorani florebat cum furiosi illi in sacra grassarentur, et postea Miræum latuisse videtur. Baldhuinus Hillo-
tius in Martyrologio Belgico scribit Caput S. Hunfridi, itemque S. Maximi asseruari in S. Audomari Cathe-
drali Ecclesia. Arnoldus Rayssius de Capite S. Maximi idem testatur; alii non de S. Hunfrido. Nobis de hoc non
liquet.

16. Thom S. Hunfridi translationem annis cccc, et quod exierit, prius curatum a B. Joanne Morineus, retulimus in Analectis ad hujus Vitam xxvii Januarii. En de translatione ista meminit lib. 3. Annal. Jacobus Meyerus ad annum mxxvi : Translatum eodem anno corpus Divi Hunfridi Episcopi, Idibus Aprilis, ab Joanne Episcopo Morinorum. Et vetustus codex a Joanne Barchino nostra editus : Iste Joannes sanctus et primus, vir certe magne auctoritatis, transtulit et recondidit corpus S. Hunfridi sub altari B. Mar-
rie anno mxxvi Idib. Aprilis. Quod utrumque de ea translatione testimonium huc indubito recitavimus; ubi et errorem erravimus, quoniam hic in aliis reprehendimus, Hunfridum asserentes ex monacho Prumiensi Berti-
nensem Abbatem esse factum; cum ante Episcopus fue- rit quam Abbas.

17. Ejus quod jam citavi, scripti auctor non antiquus D ille quidem, ut ex antea relatis patet, sed diligens, tran-
dit Henricum de Muris, qui inter Episcopos Morinen- ses xxxviii recensetur, magnificam ex argenteo capsam ejus corpori condendo fieri curasse. Breviter de ea capsula Malbraucus lib. 6 cap. 20 ita meminit : In Cathedrali Morinorum ecclesia honorificum tumulum est conse-
cutus : ita ut postmodum capsula ejus corporis argen- tea juxta D. Maximum Rhegiensem Episcopum maximo esset in honore. Plenius tom. 3 lib. 11 cap. 94, ubi mortem commemorat Henrici de Muris : Non seip-
sum querens, inquit, aut sua compendia, labens pe- culium suum aut redditus insumebat in ea, quae ad suae Ecclesiae bonum facerent : cum utique impensius ferretur in Episcopales Divi Hunfridi Taruanensis Episcopi labores, animadvertit condignum quidem tanto viro ejus corpus locum obtinere, non item con-
dignam capsam : et cum Audomarenses Canonici sanctissimis Audomaro et Erkenhodon, Bertinenses S. Folquino, Tarnamensis Episcopis, egregias adaptarint sandapilas; sequum esse S. Hunfridum in sua Cathedrali ecclesia non minore theca adservari. Quare jussit fabros ex auro argenteoque novam, quam possent ditissime, capsam architectari; ut stu-
perent omnes, cum ea replete splendidissimi metalli arca admodum esset copia, profusam sui Praesulis munificentiam. Ad condictum diem invitati Abbates virique nobiles, ad Translationem convenere magno numero : et exinde auctus S. Hunfridi cultus, supra altare princeps cum Divo Maximo, indigenarum et advenarum venerationi commode exposito. Ita ille. Caduntur narrant hic Sancti, Audomarus 9 Septemb. Erkenbudo 12 April. Folquinus 14 Septemb.

18. Tunc autem fortassis illa continet Reliquiarum S. Hunfridi ostensum, quoniam Molanus ad diem xvi Au- gusti, additionibus ad Usuardum inseruit his verbis : Morinis ostensio S. Hunfridi Ep. et Conf. Quae ipsi-
met illius verba Wion, Menardus, Canisius, Darga- mus, Sansonius aliique retulere : et ante Molanum Hermannus Greven et aliud Martyrol. Colonia editum anno mcccxc. In Breviario Morinensi excuso anno mxxlii celebratur festo ix Lectionum Translatio S. Hunfridi Episcopi die xvi. Augusti. Molanus in Natabb. SS. Belgii, eo die agi festum Ostensionis ejus tradit, citato item Morinensi Breviario.

in pretiosa capsula recondi. Ex ab Henrico de Muris Ep.

E

carum Ostensionis festum 16 Aug.

DE S. LIUTFREDO SEU LIUTFREDO

EPISCOPO PAPIENSI IN ITALIA,

Synopsis historica.

Papa, antiquis Ticinum, illustris Italiae urbs, hoc die celebrat Officium Ecclesiastico sub ritu duplici S. Liutfredum seu Liutfredum suum Episcopum : ejus patriam ignotam cum Per-
vario in Catalogo Sanctorum Italiae isto disticho in Martyrologio Poetico deperditat Brantius Episcopus Sarsinae :

Virtutes inter potuit patientia sola
Ignotis patriis mirificare Patrem.

Acta : Acta ejus et virtutes hic brevi compendio continentur in libello excuso, cui titulus est, Breviarium Sanctorum Episcoporum Ticinensium Ecclesiae, quem in ipsa urbe Ticinensi nobis donavit auctor Canonici Ecclesiae Ca-
thedralis. Hae de sequuntur :

2. Liutfredus primus a pueritia clarissima future sanctitatis dedit indiem. Adolescens sacris litteris eruditus, totum se Christo dicavit. Ob egregias enim dotes Ecclesiae Ticinensis Episcopatu potitus, insigni pietatis, patientiae et mansuetudinis splen-
dore praeiit. In timore et justitia preparavit ani-

mam suam, et depressit eor suam ad tentationes sustinendas. Quare cum quidam ei benevolus vices ejus dolens, quod multis vexaretur molestiis, dixisset : In pace viverent boni, si male de medio tollerentur : Pastor piissimus coelesti lumine irradiatus, respondit; malorum mortem non esse exoptandam, quorum persecutionibus boni, velut aurum in for-
nae, probantur.

3. Per quietem admonitus, corpus S. Honoratae, S. Epiphaniae sororis (quae infans ab eodem Epiphania sanctis item Virginibus Sororibus, Luminosa et Liberata monialibus in monasterio S. Vincentii in-
stituenda tradita fuerat, et Speciosa, quae in propria domo sponsum habuit celibem, commendata) tri-
duano jejuniis indieto, et populo coelesti visione pa-
tefacta, ex eodem monasterio S. Vincentii transtulit in cenobium vetus S. Mariae Historiarum solenni pompa pridie Idus Januarii. In ejus Translatione sanctitatem Virginis miraculo testatam Deus fecit. Nam in publici atrii ingressu prope Basilicam S. Ni-
colai

corpus S. Honoratae transfert :

Reliquiae an. 1533 Ipras translatae.

postea ab haereticis magnam partem dissi-
pata.

An caput Audomariopol?

olita a B. Joanne Ep. translatum an. 1108,

CIRCA ANNUM DCCCLXXIV. VIII MARTII.

Cultus sacer.

Acta :

Magna patientia fert injurias :

ANIMADV. PAP. 31

F

A
pallio super-
posito mobile
reddidit:

colai in eodem atrio sitam. Clero luminibus præcedente, et populo devote prosequente, Corpus tam diu sic immobile substitit, ut sacrum pignus gestantes ultro progredi non valerent, donec Sanctus Episcopus illi pallium suum superposuit. Sedit annos decem et novem insigni religione ac sanctimonia reverendus, et octavo Idus Martii glorioso fine quievit in Domino anno octingentesimo quinquagesimo, et sepultus fuit in Cathedrali sub sacrario ad S. Armentarii latus in eadem arca.

mortuus
circa an. 876.

4 Hæc ibi, quibus similia habent Stephanns Byerentanus hb. 2 Historiæ Papiensis cap. 21, Jacobus Guolla hb. 2 Sanctuarii Papiæ cap. 3 Antonius Maria Spelta in Fitis Episcoporum Papiensium num. 34 Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ hoc viii Martii, et fere Episcopatu eius solum decem annos tribuunt, et abstrahunt ab anno obitus ejusdem, qui videtur statuendus septuagesimus quartus post octingentesimum aut aliquis e proximè sequentibus. Nam Joannes Papa viii creatus xiv Decembris anni mcccclxxii, epistola cxlix, scripta Indictione xi anno mcccclxxviii ad Joannem Episcopum Papiensem, indicat illum quinquennio exacto adhuc vixisse. Ipsam epistolam, quia brevis est, integram duximus, quæ est ejusmodi: Joanni venerabili Episcopo Ticinensi. Lator præsentium coram nobis veniens, dicit se a prædecessore vestro Liutefredo venerabili Episcopo, quinquennio jam exacto, poenitentiae fuisse submissum pro quodam, eo quod interfuit, fure a foemina intercepto: qua de re vestra fraternitas solerter prospiciat. Et, si ita est, ut hic asserit, propter Domini misericordiam, quoniam magna est, cum eodem consultus agat, et prout ordo causæ dictaverit, frænum Canonici vigoris remittite: vel si quidquam, quod non optamus, impossibile perperum fuerit, id nostro judicio vestra fraternitas studeat lenitate spiritus reservare. Hæc Joannes Papa viii, e quibus certo constat et S. Luitfredum anno mcccclxxiii iudicem rei præserte sententiam pronuntiasse, et anno mcccclxxviii, Joannem Papiensem Ecclesiæ præfuisse, adque S. Luitfredum anno aliquo intermedio e ritu decessisse. De supra memorato S. Honorato egimus xi Junii, et de S. Epiphonio Episcopo Ticinensi xxi Januarii.

Corpora
SS. Armentarii
et Luitfredi,

5 De Translatione corporum SS. Armentarii et Luitfredi Episcoporum agitur in dicto Breviario Sanctorum Episcoporum Ticinensis Ecclesiæ, quæ hic inserimus, quia olim, cum edideramus Acta Sanctorum mensis Januarii, ejus die xxx colitur S. Armentarius, nescimus illa nacti eramus: et sunt ejusmodi.

C Corporibus SS. Armentarii et Luitfredi Episcoporum Papiæ diu in sacello a S. Crispino secundo in basilica S. Mariæ de Populo sub sacrario erecto jacentibus, eademque basilica anno millesimo quingentesimo septuagesimo quinto vetustate profanata, idem incultum remansit sacellum. Cum vero ab senioribus Ordinariis ibidem S. Armentarii Corpus de-

litescere, Clerici ad servitium Cathedralis admissi accepissent, sacellum emundantes, ejusdem festo die venerationis ergo lumina posuere. Id cum rescivisset Episcopus Fabritius, instante Cathedralis ecclesiæ Clero, Pastoralis sollicitudine idem visitans sacellum, et diligentissime perlustrans, vidit prope pavimentum marmoreum lapidem, quo eidem præbente effodiende terræ signum, foli jussit, et marmorea arca detecta, sigillo communivit sacellum, et discessit. Postera die iterum accessit Episcopus, et dum retegatur arca, Annalium peritissimi Ticinensium accesserunt, affirmantes in S. Armentarii arca reconditum etiam esse S. Luitfredi corpus hujus nominis primi, id annalibus, historiis, et authenticis scriptis probantes, si non essent duo corpora, nequaquam in illa arca esse S. Armentarii corpus. Inceptum opus perficitur, et patefacta arca, suavis odor efflatur, et introspectus Episcopus cum Clero et Patriciis, viderunt sacra ossa, quæ intus latebant, bina corpora indicare distincta, et ab anagnostis corporearum dissectionum ad id vocatis dilucide comprobantur duo corpora in cinere et cilicio sepulta. Tunc summa celebritate Antistes cum Ordinariis, et Mansionariis in ecclesiam illata, et super altare majus reposita venerantur. Dum proprium altare erigebatur, pluribus diebus sancta illa pignora cuncto visibilia populo remansere: cujus rei fama commota magna hominum multitudo, eo convenit, certatim affectans coronis, rosariis, mundis sudariis sacra illa pignora tangere, multique variis morbis egroti sani et integri effecti sunt.

a Fabritio
Episcopo,

in majori
altari deposi-
ta,

E

miraculis
clarant:

6 His gestis, Antistes cum Clero, cunctis cum innumera populi multitudine Patriciorum processione directa, hymnis, musicis cantibus, tubis ac loricibus solemniter incedentes, sacra corpora in plumbea capsula reposita in eandem arcam marmoream, in qua inventa fuere, ad proprium altare in Cathedrali transtulerunt, nono Calendas Maii anno millesimo sexcentesimo trigesimo sexto: ubi expletis ab Episcopo tum Missarum tum Vesperarum solemnibus, et honorifice collocatis reliquiis, ab omnibus eorum implorantibus auxilium peti emittuntur. Postridie eodem anno in Sanctos devota adolescens, ætatis suæ anno decimo octavo, hauriens e puteo aquam, nequiens vestigium figere in levigato marmore et humectato, quia tunc pluebat, illapsa est in puteum cubitis quindecim altum: quæ dum præceps rueret, Virginis Matris et Sanctorum implorans Armentarii et Luitfredi auxilium, visa est dimitti per rosarium, quod circa collum gestabat: quia pridie tactu sacrorum Corporum sanctificatum erat. Quæ in puteo stans, præ manibus rosarium habere se cognovit. Exclamat adolescentula, et ignoratur clamoris locus. Accurrunt Hera et vicini, qui eam extrahentes in colorem, Deum in Sanctis suis mirabilem prædicantes, vota solverunt.

solenni pompa
ad proprium
altare defe-
runtur anno
1630:

periculum
submersionis
submotum.
F

DE S. VEREMUNDO

ABBATE HYRACHENSI IN NAVARRA,

Commentarius prævius.

POST AN.
MXXV.
VIII MARTII.

Hyrachense
monasterium
sancti
Veremundi
illustratum

Illyrachense sive Hyrachense, Driparæ Virginis dicatum, in regno Navarræ regium monasterium præpe Stellam urbem, celebrat Officio Ecclesiastico festum S. Veremundi Abbatis sui viii Martii: quo die Benedictus Dorigatus Calendario Benedictino Machinopoli excuso S. Veremundum Abbatem inseruit, quem solum titulo Beati coherant Menardus et Bucelinus in suis Martyrologiis Benedictinis. Tomanus Salazar in Martyrologio Hispaniæ Martii T. I.

nico hoc cum elogio exarant: Apud Hyrachense cœnobium in regno Navarræ, memoria celebris S. Veremundi ipsius monasterii Abbatis et Conditoris, qui ea polluit caritate in pauperes et largitate, ut omnia in eorum usum diffunderet, miraculis clarus obdormivit in Domino. Hic Tomanus, at quomodo Conditoris facti, quem dein asserit a prima juventute sub Munione patrio suo ibidem Abbate vixisse, et sacrum Ordinis Benedictini habitum accepisse? Prudentius Sandomallus

A in Catalogo Episcoporum Ecclesie Pampelonsis in Valentina x Episcopo asserit: Æra Hispanica cmlxvi sive anno Christi cxxxviii, monasterium Hyrachense B. Mariæ fuisse tunc valde illustre ac precipuum totius Navarræ: cui dicto anno Domina Elio larga donatione obtulit omnia sua bona, vineas et hereditates, Abbati Teudano. Melius ergo Arnaldus Ohe-nortus lib. 2 Notitiæ utriusque Vasconie cap. 3 censet monasterium Hiraxense B. Veremundi, sui alumni atque Abbatis, sanctitate magnopere illustratum fuisse. Præ reliquis scriptoribus curiose describit dictum monasterium Hyrachense Antoninus de Yepes tomo 3 Chronici generalis Ordinis S. Benedicti ad annum 813, a folio 365 ad folium 388, et in Catalogo Abbatum post dictos Teudanum et Munionem tertia loco statuit S. Veremundum, de quo ex dicto Chronico omnem notitiam alii hauserunt, et nos sequentia proferimus.

de patria
diceptur:

monachus sub
Munione
paritur:

2 S. Veremundus nobili genere in regno Navarræ exortus, ubi vixit sanctimonium nactus est de loco natali intr se discipulantes; Arellani namque domum et in ipsa cubiculum civitatis ejus e pio devotionis affectu ostendunt: osti invidæ loci Vitorie, qui leuca Hispanica a monasterio et urbe Estella distat, ejus natalitia sibi arrogant: ambo venerationis ergo in sua ecclesia habent altare S. Veremundi dicatum, et putura ejusdem Sancti exornatum. Nomina parvulum intravit: patruus fuitjam memoratus, Abbas Munio, qui nepotem suum inter monachos suscepit, sacro habitu vestivit, et in sanctis orationibus, lectionibus et mortificationis operibus exercuit tanta fructu, ut illo e vivis sublato, in ejus successorem Abbatem fuerit electus.

et succedit
Abbas:

3 Abbas creatus disciplinam monasticam strenue promovit, suoque exemplo ad perfectionis studium subditos sibi monachos incitavit: jejuniis et vigiliis ipse delictus, rigida etiam civitate corpus afflicti; summa interim benevolentia et largitate erga alios usus. Eum multis et in vita et post mortem mirandis Deus illustravit. Electionibus antiqui Bremarii; quæ ad Motutium in dicto monasterio et locus vicinis recitari solebant, sequentia apud Yepes reperti damus: nunc integras lectiones edidisset, aut illas Tamaius conquississet. Hæc ergo sic leguntur.

3 milia
hominum
precibus
pascit,

C Stupenda per ipsum operatus est Dominus, ex quibus omni tantum et propter rei magnitudinem et testium multitudinem referendum censui. Contigit illis temporibus, ut ingens fames totum Navarræ regnum depopularetur, qua miserabili plaga coacti multi ad sanctum virum eheomysium petuntur confluabant. Ingravescere vero indies fame, multitudo circumter tria milia hominum convent. Verum cum domi non esset, unde tanta multitudo reficeretur (non enim redierant famuli, qui extra provinciam cibos empturi jussu Abbatibus abierant) ingens clamor et ululatus oritur: nam fame confectis vix erant vires quaquam eundi; quare periclitandum erat, nisi a Patre eis subveniretur. Quod miserandum spectaculum vehementer dolens, accessit ad altare peracturus sacra: et ecce dum ad illum locum devenit esset, in quo Sacerdos erat pro populo, et lacrymabiliter auxilium a Deo postulari: columba alba de celo descendens, super singulorum capita, quasi illos tangens, volabat: atque mox cunctis videntibus ad eundem ascendit: tantumque virum post hoc unusquisque sensit in se tantumque saturitatem, ac si splendidissimis ac variis cibis esset repletus. Non enim in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit ex ore Dei. Omnes igitur cum Veremundo gratias agentes Deo, leti remeant ad propria.

columba rupta
capta volante.

miracula
claret,

5 Inter alia miracula dicuntur eurgumeni pulsati demonibus liberati, cæci reddito visu illuminati, alique, ægri sanitatem adepti: quibus per totum regnum et

virtus S. Veremundi adeo illustris reddita et nomen D sanctum monasterii Hyrachensis tantopere est dispersum, ut monasteria alia quinque supra viginti auctoritate regia voluerint subijci regimini S. Veremundi, qui ejusque successores supremam habuerunt potestatem et generalem jurisdictionem. Singulorum nomina et situm describat Yepes folio 371. et primum harum statuit monasterium Oguni, S. Veremundo subiectum Æra mxc, sive anno Christi mlii, ultimum monasterium de Santa Pia eidem traditum Æra mxcviii, sive anno Christi mxxxv, reliqua omnia annis interpositis ad monasterium Hyrachense accesserunt: quibus temporibus imperarunt Navarræ Reges Sanctus Garzas et Sanctus Ramirez, sub quo circa annum mxcii S. Veremundus ex hac vita ad celestem et æternam feliciter migravit.

28 monasteria
regit,

6 Dum hæc prælo parabamus, solliciti nunc in tam celebri monasterio aliqua antiqua monumenta laterent, hactenus inedita, litteras delinmas ad R. P. Franciscum Cuchupiu Provincie Castellane, per regnum Navarræ extensa, Societatis nostræ Provinciale: cujus benevolenti patrocinio impetramus Acta S. Rudisindi Episcopi Dumensis a nobis ad Kalendas Martii edita. Deciderunt nostra ad monasterium delato satisfacere voluit Eximius atque admodum Reverendus Pater Josephus Sotz Aguirra, Sacre Theologie Doctor ac Professor, et quæ subijcimus cum humanissimis litteris transmisit, uti etiam Acta S. Ruiesindi ex antiquiore autographo descripta, sicuti supra pagina 103 num. 3 indicavimus.

E

COLLECTANEA DE VITA ET VENERATIONE,

Fideliter desumpta ex archivo ac veteribus monumentis ejusdem monasterii ac Missali et Breviario antiquo Ordinis.

CAPUT I.

Illustriora gesta S. Veremundi ejusque obitus.

Sanctus Veremundus natione Hispanus in regno Navarræ natus est circa annum ab Incarnatione Domini millesimum vigesimum, in oppido de Arellano, ad radicem montis Surrae, vel ut alii contendunt, apud Villatvertam. Creditur tamen merito utrumque oppidum et ipsius natalitio gloriari, quod alteri patrem, alteri matrem delmerit, ex clarissima stirpe: a qua Palatini de Saureguicar, et nobilis Formosorum familia processisse dicitur. Nomen Veremundi in eo fuisse videtur oraculum sanctitatis futuræ: quoniam per totum vitæ cursum vere mobilis fuit, et ita a seculo alienus, acsi vitam in celestibus ageret, nec aliquid nisi purum et immaculatum ostenderet. Quippe vel in ipsa infantia traditur intra alios puerulos edidisse miracula, jactato per clium urceo aqua pleno absque illius effusione, ut incolæ Arellanenses a majoribus audierunt.

Natus e nobili
familia,

F
mer clarit
miraculis:

2 Sed illud certum et indubitatum, quod puer adhuc, relicta domo rebusque omnibus, venit in monasterium Hyrachense, duorum millibus passuum ab utroque relato oppido distans. Deo et S. Benedicto militaturus sub obedientia Monii Abbatibus, sui avunculi et clarissimi viri. Est autem monasterium prædictum tota Hispania celeberrimum: sive in eo spectetur antiquitas a Gothorum tempore, cujus signa hodie in quadam ecclesiæ porta lapidea extant, declarantia consubstantialitatem Patris et Filii contra Arianorum reliquias tunc nondum eradicatas; sive consideretur insignis regula Benedictine observantia, quæ semper in ipso floruit; sive sacer Dei cultus Horis Canonicis persolvendis, in cujus signum et tota Hispania selectus est liber Hyrachensis Antiphonarum et Orationum, ut Romam deferretur: et a Pontifice approbatus fuit, circa annum Domini millesimum septuagesimum tempore Sancti Garciae Navarræ Regis; sive attendatur illustrium virorum copia; sive denique

fit monachus
Hyrachi in
celebri mona-
sterio.

A denique Universitas celebris, ad quam ex tota Hispania pro gradibus litterariis Baccalaureatus, Licentiatuŕa, Magisterii ac Doctoratus, in omnibus facultatibus occurrit, utpote fruŕentem eisdem privilegiis, quibus Complutensis, et Salmantina Academia.

3 In hoc igitur monasterio mirum est, quanta morum integritate, quanta virtutum perfectione, vel in ipsa pueritia Veremundus reliquos sui temporis superaverit: cibicio, jejuniis, vigiliis, et orationibus domabat corpus, ne aggravaret animam. Numquam in illo vel circumspēcta Abbatiss sollicitudo vel sodalium curiositas, puerile aliquid sive a regulari observantia alienum invenit. Unde traditio monasterii est, quod in ipsa juventute miranda fuerit operatus. Cum enim janitor esset, nec frequentibus eleemosynis, quæ per ipsum ex Officio fiebant, caritati sue modum imponderet, sed adhuc largius subveniendis pauperibus inharet; quadam die aliquot panis frusta in ipsa tunica abscondit, atque in eleemosynam porrecturus exivit. Quod cum videret Abbas, rogaretur quidnam ibi deferret; respondit beatus juvenis: Assulae sunt. Quasi panis frusta assularum instar calefaciendis intus pauperibus deservirent. Jussus autem aperire quod secum defererebat, extendit panis frusta insigni miraculo in assulas conversa, Deo per prodigium monstrante gratam fuisse suis oculis Veremundi in pauperes profusionem et amophilologiam illam non esse mendacium sed mysterium.

4 Cum autem virtutum frequenti exercitio indies fieret clarior et omnibus venerabilis, mortuo Abbate Munio, in ejus locum subrogatus est, non sine Nummis speciali consilio. Constitit namque electionem illam fuisse Deo gratissimam, cum primum apparuit Pastorem Dominici gregis factum, non mutasse mores, sed fervidis et irrequietis conatibus magis ac rugis ad montem perfectionis ascendisse. Quod miraculorum frequentia signa manifestabant; sive dum monasterii messes in area ardentes sola oratione, quasi pluvia de caelo cadente, exstingeret; sive dum latrones, armenta gregesque noctu abigentes, immobiliter consistere faceret; sive ab obsessis corporibus daemones relegaret; sive dum infirmis sanitatem, caecis visum, populo sitiēti pluvias, et varia e caelo beneficia assequeretur; sive tandem dum futura prædiceret. Quin et superbiebat Ega fluvius, qui mediam dividit Stelle urbem, cum vir quidam inter undas raperetur, jamque vicinam mortem spectaret, Veremundi nomine invocato, mirabiliter ab aquis ereptus est. Navarra Reges virtutum ac miraculorum fama allecti, virum Dei summo opere venerabantur, et ipsius familiaritatem expetebant. Inter quos præcipue Reges Sancius Garcia, ac Sancius Ramirez Veremundo addictissimi fuerunt: ipsiusque intuitu, tot ecclesias, oppida, prælia, munera, ac privilegia monasterio Hyrachensi donarunt, ut vix aliud tunc tota Hispania atque illustre et opulentum inveniretur. Inter quæ non est silentio præmiendum neque leve observantiae regularis tunc summe florentis indicium, quod in litigiis ad monasterium spectantibus concesserint, unus monachi dictum, etiam in causa propria et absque juramento, sufficere, ac plenam in judicio facere fidem, ut originaria eorundem Regum privilegia declarant. Certe tantæ illorum astimationis occasio non alia esse potuit, quam Veremundi eximia sanctitas in subditis refusa, et velut e capite descendens in barbam Aaron.

5 Nichil autem ille antiquus aut curius inspexit, quam divini Officii puritatem, reverentiam, et cultum. Quare cum Missale, ac Cereimoniale Hispanum ultimo a Pontifice in judicium vocarentur, ex tribus Episcopus Romanus advenitibus in utriusque defensionem, Munio Calaguritanus Antistes, et S. Veremundi cognatus, ab eo acceptum Antiphonarum et

Orationum librum pertulit. Qui a Pontifice insignibus elogiis laudatus et commendatus est, non sine magna Veremundi laude, quod adeo defecatum ac purum Deo cultum in sacris Officiis cum monachis exhiberet, ut Romæ spectabilis visus fuerit et omni veneratione dignus.

6 Inter alias autem virtutes viri Dei non parum emittit mira devotio in Beatam Virginem, ejus ardentissimo amore, velut in extasim rapiebatur; tenera colloquia, et ignitas affectuum flammæ emittens coram ea imagine, quæ bodie in præcipuo ac splendidissimo altari Hyrachensi cernitur, ex puro argento formata, et novem retro seculis celeberrima: ejus auxilium imploraturus venit Rex Navarrae Sancius, hujus nominis primus, cum esset in prociectu ad debellandas Saracenorum reliquias, exturbandasque e castro de Monsardin: quod divina inspiratione aggressus, beneficio ejusdem Virginis feliciter obtinuit, ac monasterio Hyrachensi cum tota S. Stephani valle donavit. Coram hac ergo imagine Veremundus devotionis igne ardebat, et non ita multo post ejus obitum in eodem monasterio festivitas Conceptionis Immaculatæ celebrata est octavo die Decembris. Nam non multo post mortem ejusdem Sancti constat ex antiquissima scriptura, characteribus Gothicis exarata, diem illum solenniter quatuordecim celebrari solitum in tota Navarrae regno, assentientiam juridicam in quadam lite hujus monasterii dilatatam fuisse usque ad diem Decembris nonum, ob reverentiam festi Conceptionis.

7 Verosimile etiam est in præmium devotionis Veremundi ad B. Virginem accidisse illo tempore mirabilem ejusdem inventionem. Cum enim Abbas esset circa annum millesimum octogesimum, contigit ut mille passibus a monasterio Pastores gregem custodientes inspicereŕent fulgentissimas stellas de caelo lapsas supra clivum, qui propterea Cantabro idiomate Iricarra, id est, stellatus vocatur. Sparso miræ novitatis rumore, et apparentibus adhuc stellis peregrini splendoris, qua parte e caelo in terram cadebant in fovea vepribus obstructa, inventa est Dei Genitricis imago, quæ filium tenellum supra palman manus habebat, ingenti pulcritudine prædita, quam nec loci obscuritas, nec temporum vicissitudo foelaverat. Mirandæ novitatis intuitu, Sancius Ramirez Navarrae Rex, et Veremundus addictissimus, circa eundem locum Stellam civitatem erexit, indito a stellis apparentibus nomine, ac sancto viro solum, sive locum monasterii proprium, concedente, ut domus illudem edificarentur, civitasque exurgeret nova, in cultum Beatæ Virginis. Unde vix hodie platea, porticus, aut domus in tota urbe est, quæ pensione annua non recognoverit beneficium hoc a Veremundo concessum, ut authenticè in archivo scripturæ declarant. Legitur quoque ab eadem Virgine plurima accepisse beneficia, quæ temporis injuria e memoria hominum excederunt.

8 Unum tamen est quod nulla poterit sepelire oblivio: nempe ardentissima Veremundi caritas, et in ra profusio erga pauperes: cui exercenda eundem ipsum Navarrae regno indulgereŕe videbatur, ut sanctus vir occasionem subveniendi acceperet, sive peregrinis, ceteratim ad Compostellam confluentibus, quibus exorpendis, fovendis, hospitandis, Munus Abbas hospitale amplum ad monasterii fores extruxerat; sive etiam domo domesticis et eundem Provinciam incolis. Non enim tantum alimenta et fruges, in horreis monasterii reclusas, pauperibus abunde suppeditabat; sed et si quando domi defecissent, ab extraneis regno exquirebat, ut consuleret miserorum inopiam. In quo mirabilia et stupenda per ipsum operatus est Dominus. Sufficiat unum enarrare prodigium, forte nunquam antea nec postea visum, et quidem eisdem

devotus erga
Deiparam
Virginem, et
ejus imaginem

ob quam appa-
rentibus stellis
inventum

in Regi locum
ad condendam
Stellam ur-
bem :

addictissimus
pauperibus,

accurate
observat
Regulam :

tenet frusta
panis in
assulas
conversa :

Abbas
creatus

varia patrum
miracula :

accipit laudes
donationes.

accuratus in
ceremoniis
Ecclesiasticis :

A verbis, quibus habetur in lectionibus secundi nocturni, die viii Martii, qui Veremundo sacer est, recitari solitis. Sunt autem ejusmodi: Contigit inter alia multa, quod ingens fames totam Navarrae regnum depopularetur. Qua miserabili plaga coacti multi ad sanctum virum eleemosynam petiti confluebant. Ingravescente vero indies fame, multitudo circiter tria millia hominum convenit. Verum cum domi non esset, unde tanta multitudo reficeretur, ingens clamor, et ululatus oritur: nam fame confectis vix erant vires quoquam eundi, quare periclitandum erat nisi a Patre subveniretur. Quod miserandum spectaculum vehementer dolens, accurrit ad altare peracturus sacra. Et ecce dum ad illum locum devenit, in quo Sacerdos orat pro populo, et lacrymis a Deo postularet auxilium, columba alba de caelo descendens, super singulorum capita, quasi illos tangens, volabat, atque mox cunctis videntibus in caelum rediit. Quo tantum virum, tantaeque saturitatem unusquisque sensit, nisi splendidissimis et variis cibis esset refectus. Qua de re gratias Deo exhibentes, laeti redierunt ad propria. Haecenus ibi.

9 His igitur et aliis miraculis monasterium, quod satis illustre Veremundus acceperat, sui nominis celebritate augustius reddidit: tandemque peractis **B** Prælatum quadraginta et amplius annis, ac prophætico spiritu clarus migravit ad Dominum. Era Cæsaris millesimo centesimo trigesimo, quo respondet anno Christi millesimo secundo. In arca pretiosa, ubi sanctum ejus corpus asservabatur, usque hodie cernuntur tres Angeli, totidem coronas manibus gestantes, ac Veremundo inponentes, cum jam iam efflaret animam, quod verisimile est divina revelatione factum, apparentibus visibiliter Angelis, Veremundum morientem tripliciter coronaturis, qua monachum, qua Virginem, qua Prælatum.

CAPUT II.

Veneratio S. Veremundi. Translationes.

Miracula.

Statim autem a tempore obitus, ut indubie Sanctus, et a caelo, etiam dum viveret, canonizatus, divinis honoribus celebrari cepit. Nondum enim tunc, sed septuaginta annis postea, reservavit sibi Summus Pontifex Canonizationem Sanctorum, nempe tempore Alexandri Papæ terti circa annum millesimum centesimum sexagesimum tertium, ut constat ex capite, Audvimus, Extravag. de Reliquiis et Veneratione Sanctorum. Sanctus autem Veremundus obiit circa annum millesimum nonagesimum secundum. Unde sicut non tantum in Benedictini monasteriis, sed etiam tota Hispania sanctitatis cultus exhibitus est Divis Rudesindo, Dominico Silensi, et Adelmo Burgeni, ejusdem contemporaneis; quamquam non canonizati solemn Ecclesie Romane ritu: sic etiam eidem honores Veremundo delati sunt a tempore obitus, accedente procul dubio Episcopi consensu, ut tunc fieri solebat. Quare venerabile corpus ejusdem infra aram majoris altaris, ubi sacra Eucharistia asservabatur, positum est usque ad annum Domini millesimum quingentesimum octogesium secundum. Quod olim in ecclesia solis sanctis Martyribus, et insignibus Confessoribus factum est. Ab illo etiam antiquissimo tempore quotannis cantabatur Missa de eodem Sancto, quæ extat in Missali vetustissimo in membrana manu scripta; et dispositione, charactera ac stylo pro temporum illorum incuria impolito, venerandam profert antiquitatem. Ea autem est talis.

11 Introitus. Celebremus solemniter in Domino exultantes hodiernum diem, qua Veremundus egregius coronatur in caelis. Versus. Veneremur devotis-

sime festum sancti Confessoris Veremundi. Gloria D etc. Oratio. Deus, qui Beatum Veremundum Abbatem et Confessorem tuum Pastorem Ecclesie tue præesse voluisti, et magnificis miraculorum virtutibus sublimasti: da cunctis famulis tuis ejus festa celebrantibus, ea benedictione muniri, qua meruit Angelorum choris celestibus coequari. Per Christum etc. Epistola. Dilectus Deo, et hominibus etc. Respons. Christe tuis famulis.... quos observas ob honorem Veremundi Venerabilis, ab omnibus periculis. Vers. Qui dignis suis meritis sursum transcendendi meruit in sedibus beatis. Tractus. Fons luminis et vera sophia, summe Deus, et recta doctrina. Vers. Qui Veremundum, crebris decorasti virtutibus, preces nunc exaudi. Vers. Plebis tue, tibi supplicantis, quo a cunctis emundes peccata. Aleluia Aleluia. Christi cum jam cælicolis coronatur, vir laudabilis meritis coequari. Translatio nam celebris, cujus secum officis nos agat collocari. Evang. secundum Lucam. Nemo accendit lucernam. Offertorium. Fulgens vita gloriosus Veremundus in seculo, est nunc factus cæli thronus, deprecans pro populo: ut amore sit devotus in Christo perpetuo. Secreta. Veneranda sacrificia conspectu majestatis tue, Domine, supplices immolamus, B. Veremundi Abbatis et Confessoris tui orationibus adjuti, qui per merita sua regni celestis meruit gloriam adipisci. Per Dominum nostrum etc. Communicanda. Felix nos fac omnium, civis, tecum civium consortes cælestium Veremunde per Eumpeum. Post communicanda, Fidelibus tuis, Domine, B. Veremundi Abbatis, et Confessoris tui meritis mysteria celebrata proficiant: qui poscunt ejus beneficiis honorari, ut in regno celestis glorie valeant sublimari. Per Dominum etc. Haecenus Missa ad verbum ex dicto Missali transcripta. Quam et speciale Officium divinum de eodem Sancto ab inmemorabili tempore cantari solita, plurima in archivo testimonia declarant; sicut et a Stella urbe, ac toto territorio innumerabilem hominum multitudinem confluisse ad dictam festivitatem, processiones solennes factas, impositum viris ac feminis Veremundi nomen. In ejusdem obsequium, altaria erecta, nomen in publicis litaniis invocatum, ceteraque cultus signa exhibita, quæ celeberrimis quibusque Sanctis in Ecclesia deferri consueverunt.

12 Videtur autem depositio corporis ejus perdurasse sub sacra pyxide per quatercentum, et novaginta annos. Nam circa annum millesimum quingentesimum octogesium tertium R. P. Fr. Antonius de Comontes Abbas ejusdem monasterii, cum pene ad mortem agrotaret, prænisiit B. Veremundo pretiosam arcam, in qua venerabile corpus ejus quiesceret, ut sibi salutem corporis assequeretur. Et ecce statim in melius mutari ac convalescere cepit, mirantibus universis qui aderant, neque aliud cogitantibus quam acceptam Veremundi intercessionem salutem. Unde Abbas tanti beneficii memor, pretiosam arcam extruxit, in quam corpus Sancti translatum est ad dexteram præcipui altaris, concurrente hominum innumera multitudine: excepto quod venerabile caput et brachium unum in pretiosis, argenteisque thecis asservatur extra arcam. Quæ autem et quot prodigia ab eo tempore acciderint (ut antiquiora prætereamus) nemo enarrare sufficiet. Referamus autem quod juridica testatus est R. P. Magister Fr. Laurentius de Frias, hujus monasterii Abbas, universitatis Rector, ac regni Navarrae Deputatus. Nam cum Aditus esset monasterii, sæpe simul cum aliis monachis percepit e sacro capite derivatum mirum ac fragrantissimum odorem, præsertim diebus Veneris, quibus passio Christi recolitur, et adhuc specialius Feria v et vi majoris Hebdomadæ.

Missa propria.

E

alia publici cultus signa

F

an. 1583 corpus in novam thecam repositum.

odor suavis

A 13 Alii quoque plures deposuere, quod sæpe medio tempestatum turbine (quibus hæc provincia plurimum subjecta est) visa fuerit terribilis per aera grandoddecidens, quæ tamen coram posito Veremundi corpore statim in aquam abierit. Et quidem ab inmemorabili tempore vix aut ne vix quidem auditum est, quod monasterii fruges a cœli tempestatibus quotidianis grave aliquid passæ fuerint semel, posito quod monachi tempestive confugerint ad S. Veremundi reliquias. Statim namque ut illæ e templo educuntur, et contra nubem imminenti in claustrum monachorum humeris sublevantur, aut subito tota grando mutatur in aquam, aut gradatim minuitur, reditque optata cœli serenitas. Nec erit qui a cordibus nostris auferat indubiam fidem, qua credimus beneficia hæc non nisi Veremundi meritis obtineri; maxime cum circumstantia oppida passim videamus terribili grandine devastari, camposque ipsorum amonos, et jam jam messi aut vindemæ vicinos, unius horæ spatio hibernam faciem assumere, redactis in pulverem foliis ac fructibus. E converso autem quoties protrahitur nimia cœli serenitas et terra imbres desiderat, quamvis cœlestia numina ab aliis oppidis invocata surdescent, nolintque mortalibus aquarum affluentiam concedere; cum tamen ad Veremundi invocationem acceditur, dum instatur, et publicis precibus exoratur, statim cœli destillant a facie ejus. Quod tam manifestum est, ut quotannis ad oculum inspicitur. Et quidem, ut alia omittam, circa annum millesimum sexcentisimum quinquagesimum, in maxima aquarum penuria, cum emissæ ad Deum preces a circumstantibus populis non suffecissent; R. P. Magister Fr. Martinus Yzquierdo, sacre Theologiæ Professor et ejusdem monasterii Abbas et Rector, instituit solennem cum corpore B. Veremundi processionem usque ad adicula Virginis de Roque amator milliariorum distantem, prope muros urbis Stellæ. Cumque processionis initio nulla esset spes humana pluvie assequende, antequam finiretur, ita cœlum conturbatum est, ita ejusdem cataractæ apertæ sunt, ut monachi domum redierint non modo exterius madefacti, sed exundantes interioribus corporum indumentis.

14 Quid plura? Præcedenti immediate anno millesimo sexcentesimo sexagesimo quarto mense maio, Navarrae et Castellæ regnum aquarum penuria gravissime laborabat: quippe sata fere omnia, et segetes, ut plurimum messi vicinæ, adeo breves erant, ut vix supra palmam assurgerent; adeo debiles, ut spicis tenuibus et fere inanibus coronarentur. Instabant populi emissis in cœlum votis ac suspiriis: nulla celebris imago Virginis erat, nullum Martyris aut Confessoris corpus, nullum denique sanctuarium, ad quod non confugerent pro remedio: cœlum tamen interea roris avarum optatam mortalibus denegabat aquam. Addidere populi privatas et publicas jejuniarum, precum ac flagellorum macerationes, cum tot doloris ac penitentiae signis ut in stuporem raperent. Vidimus enim, et compassi sumus integris populis, in quibus diu nocturne publicæ processionibus fiebant, multo severiores iis, quas in hebdomada majori pietas Christiana introduxit. Cernere erat plurimos, non solum viros, sed juvenes, imo et pueros, præsertim parvulos, ferreis massis onustos, et in figuram Crucis conformatos, alligatis manibus nulisque pedibus, per aliquot miliaria procedere, talari sindone amictos, velatis sudario faciebus: alios instar colubrorum reptantes manibus ac pedibus, toto fere corpore nudo per vepres, lutum, lapidesque duros, usque ad hoc monasterium: alios item crudelissimorum verberum sanguineo turbine in ipso solenni cœtu divinam clementiam invocantes. Vidimus tum in aliis templis, tum in ecclesia Hyrabensi millia

hominum, omnis conditionis ac sexus, circa mediam noctem gemitus in cœlum edere, contritionis voces intonare, et extinctis lampadibus coram altari S. Veremundi, flagellorum talem sonitum edere, ut impossibile videretur eundem usque ad cœlos non penetrare, nec ad pietissimi Numinis aures pertinere. Mirabamur omnes inspecto tam publicæ, tam miræ, tam constantis penitentiae prodigio, et apparebat in oculis nostris imago Ninivitarum. Tandem emissis ad S. Veremundum precibus in Stellam urbem aliosque populos redierunt, et paullo post facta cum corpore ejusdem Sancti processione solenni, liberaliter cœlum in undas effluxit, terrasque optata inundatione rigavit.

15 Denique secunda translatio celeberrima facta est ab Abbate R. P. Magistro Fr. Petro de Uriz anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo septimo in sacellum novum ac speciosissimum, et pretiosum admirabilis structure urnam, ex puro argento formatam, quam portare vix quatuor juvenes robusti sufficerent, confluite populorum maxima multitudine. In dicta urna sub altari novo magni splendoris, imaginibusque ac columnis auratis radianti, venerabile hodie corpus Veremundi requiescit. Certe cultus hic tanto viro impar: sed quo majorem exsolvere non possumus, vel in testimonium gratitudinis, quod domum hanc suam, dum in terra esset, ac postquam in cœlo beatus, assidue protegerit, custodierit, ac speciali providentia ab innumeris periculis liberaverit. Cujus rei, etsi quotidiana experimenta habeamus, prætermittendum non est, quod audivimus a R. P. Fr. Petro de Ayala, quondam ejusdem monasterii Præposito, viro insignium virtutum et observantiae probatissimæ, nimiumque contemplationi rerum divinarum addicto. Is namque circiter annum millesimum quingentesimum nonagesimum septimum cum junior esset (sic enim recens professos appellare soleamus) et cum artificibus instaret erigendo capitulum templi, amplexus est lapidem magnum pro coronide positum, ut aptiori collocaret loco. Cum ecce vox a tergo insonuit quasi hominis dicentis: Frater Petre, veni; quoniam Abbas vocat. Ille autem ut obediens statim deseruit lapidem, quo præceptum superioris impleret. Et ecce statim summitas capituli altissimi in terram cecidit, ipso monacho illeso manente, et quod mirabilius est, nullo invento homine, per quem ab Abbate vocaretur. Quapropter sibi persuasit incolunitatem illam et preservationem a casu, speciali protectione parentis Veremundi contigisse. Bis etiam, ut ipse iuridice testatus est, cum gravibus morbis urgeretur, ebibita aqua per brachium S. Veremundi fluente, statim convalescere cepit. Cuique Præpositi munus ageret, ac media fere nocte cellas monachorum dormientium circumambulare vellet, ut moris est, vidit monachum in claustrum graviter ambulantem. Volens autem illum recognoscere, obrigit subito tremore correptus. Ceterum in se rediens, voluit curiosius examinare quisnam is esset, intrando omnium et singulorum, qui domi erant, cubicula, inspectisque omnibus in lecto dormientibus, iterum ad claustrum processit. Et cum monachum illum adhuc ambulantem denovo recognoscere vellet, novum stupore emareunt, cum horripilatione capitis. Quapropter in suam cellam reversus, hoc tantum cogitare potuit, quod S. Veremundus sibi apparuisset, ut ostenderet se adhuc in cœlo gloriosum specialem habere curam de monasterio suo, ac regulari observantia.

16 Ita sane credimus, ita experimur. Parum est quod tam eximium benefactorem, insignemque Dei amicum quotidianis precibus invocamus, solenni cultu prosequimur, effusis celebramus præconiis. Deberent corda nostra aestuare ab igne caritatis, quo

depulsa tempestates:

pluvia impletur:

ut anno 1664

in maxima siccitate

post varias afflictiones

data.

Anno 1657

corpus in argenteam urnam translatum E

periculum voce cœlesti amatum:

F

culta di-ciplinæ monasticæ ejus apparitione designata

Epitologus

quo

A quo arsit, cœlestes amplecti virtutes quas exercevit, atque in unguentorum ejus fragrantiam fervidis currere desideris. Annue, o Deus piissime, Veremundi precibus; et illius spiritum nobis abundanter infunde. Tuque cœlestis curiæ fulgentissima lampas,

mentes nostras illuminata, voluntates accende, et indignissimo peccatori, vilitatis extremæ, gravique sarcina peccatorum onusto, veniam indulge, ac salutem æternam assequere.

DE S. DUTHACO EPISCOPO ROSSENSI IN SCOTIA.

CIRCA ANNUM
MCCCL
VIII MARTII.

Vita,

non enim in fa-
ctis sacris:

In Boreali Scotia regio est Rossa sive Rossia appellata, sub se continens Armanothium provinciam et Comitatum Assinum, Primariam omnium civitas, Leuque Episcoporum Rossensium Sedes Canonricum, cujus loco dicitur Thana subinde fuisse, ubi S. Duthacus olim sepultus miraculis claruit. Vitæ ejus compendium datus ex antiquo Breviario Aberdonensi, cui inscriptus est ad vii diem Martii, quo ad æternum brevium evocatus est. Inscriptum itidem nomen ejus Martyrologio Coloniensi et Doctrinali Clericorum anno MCCCXCX excusis, ante quod tempus e vita discesserat Hermannus Greven, qui S. Duthacum Episcopum et Confessorem etiam inseruit suis additionibus ad Usuardum. Idem factum circa idem tempus ob auctore MS. Florentii Sanctorum. Ferrarius denique in Catalogo generali ista habet: Thana in Scotia S. Duthaci Episcopi. His præpositis securus licet allegare Menologia Scotica Dempsteri et Camerarii, in quorum priore hæc leguntur: Oppido Thana Duthaci Rossie Episcopi, cujus sanctitas crebris miraculis comprobatur. Camerarius asserit in Rossia et Moravia provinciis sanctitatis opinione clarum esse.

2 Joannes Leslaus de Rebus gestis Scotorum lib. 6 in Wilhelmum xci Rege ista tradit: In hanc ætatem inciderunt summa nostræ reipublice felicitate præter alios duo inprimis viri et doctrinæ recondita cognitione et vitæ sanctissima ratione excolti, Gilbertus et Duthacus, interque Episcopus; hic Rossensis, ille Cuthanensis. Quorum uterque etsi juri pietatis laudem partim miraculis, partim doctrina collegerint, ut digni habiti sint qui in Divorum numerum cooptentur; tamen Duthacus primam gloriæ partem in duobus tulisse videtur: primo quod, quicquid Gilbertus habuit aut pietatis aut doctrinæ, illud totum hauserit a Duthaco; deinde quod Duthacus ita perpetua Scotorum et Regum et Principum et plebiscorum religione colebatur, ut in tota Scotia nec numerosior nec celebrior peregrinatio habita fuerit, quam quæ ad eum in Rossia decreta erat. Hæc Leslaus. Cœlitur S. Gilbertus Episcopus Cuthanensis Kalendis Aprilis, ad quem diem suas etiam lectiones proprias habet in dicto Breviario Aberdonensi.

3 Camerarius in suo Menologio asserit multa commemorari ab eo divinitus prædicta, ut de calamitatibus belli Scotie inferendi ab Anglis et Danis: nec fecellit eventus. Nam anno MCCLXIII (decimo scilicet a suo cœlesti transitu) Aetho Rex Norvegiæ cum vix navibus ad Aeram Coale in Scotia Oppidum maritimum appieuit: verum S. Duthaci precibus, ut par est credere, duplici infortunio eodem fere momento percussus est Aetho. Primum cum Alexandro Stuarto, ipsius qui ex Stuartorum familia primus in Scotia regnum gessit proavo, congressus, ab eodem, S. Andream Apostolorum Scotia tutelarem sapius inclamante, victus ac fugatus est. Deinde navibus foelissima tempestate vexatis, desideratisque in prælo Norvegiæ ad sexdecim millia, morere animi confectus Aetho interit. Hujus Sancti consuetudine usus fertur Alexander Scotorum Rex, hujus nominis tertius: qui si nullis Scotorum Regum aliis, omnibus corporis et animi virtutibus a Deo ornatus fuit, et Catholicæ ac avitæ religionis tenacissimus: cui

familia fuisse fertur diebus singulis sacrosancto Missæ sacrificio interesse, et manus Sacerdotis offerentis ab elevatione hostiæ devotissime deosculari, quod eundem Deum et hominem, qui in cœlo adoratur ab Angelis, in altari Sacerdotis contrectari manibus firmissime crederet et teneret. Porro S. Duthacus mortalis vitæ pertesus, et æternæ videndi cupidus, senio jam pene confectus, in morbum incidit: cujus incommoda cum æquissimo subiret animo, morbusque ipse, velut solidæ virtutis æternæque materia gloriæ, ab eo in divini beneficii loco numeraretur; illud Davidicum sæpe repetens: Et quæ est expectatio mea, nonne Dominus? cœlestia petiit sub annum Christi millesimum ducentessimum quinquagesimum tertium. Hæc Camerarius. Ex memoratis hactenus Regibus Scotiæ vita sancti Wilhelmus supra millesimum ducentessimum anno XIV, Alexander II anno XLVI, Alexander III anno LXXXIII, ut hæc apud Leslaum invitantur. In Breviario Aberdonensi præfigebatur, S. Duthacum obiisse sub Alexandro II anno MCCCLIX.

VITÆ COMPENDIUM

Ex Breviario Aberdonensi.

Duthacus electus Dei Pontifex, non ex ignobili Scotorum familia et sanguinis propagine originem duxit et ortum; atque in suæ adolescentiæ primordiis a parentibus, præceptoribus in Christiana fide apprime eruditus, præceptoribus imbuendus. Cui postquam creverat ætas, simul et cum eadem ætate multiplicaverunt et exaugetæ sunt in eodem singulæ bonarum artium virtutes. Cumque in his puerilibus et juvenilibus annis præceptorum custodiæ manciparetur, Deus ipse gloriosus per eundem nobis miraculum insigne ostendere decrevit et indicavit. Equidem dum præceptoris sui instigatione adhuc etiam juvenis, ad fabricam quandam ignis habendi gratia mitteretur; eo ignem postulante, faber infantuli, diabolico instinctus spiritu, innocentiam deridendo, arrepto forcipe ferrario [accepit] de ardentibus promis non modicam portionem nam de fornace, et in sinum beati pueri affersens iniecit: quas patienter recepit et præceptoris suo deferens, vestes ejusdem iniuste permanserunt et illasie.

2 Deum divina instructus gratia navigio in Hiberniam trans fretavit: in qua utrinque veteris et novi testamenti præcepta et leges accuratissime didicit: quas eo revertente in Scotiam, easdem cum omni mansuetudine et clementia cunctis palam professus est. A quibus paullo post Spiritus sancti gratia in Episcopum sublimatur, et eorundem sanctorum universalis et præcipuus Pastor constituitur, et a suis Coepiscopis consecratur, præclatis interim suffultus miraculis.

3 Etenim cum B. Duthacus apud quandam ad evanandum invitatus esset, in ejus societate unus crapula percussus, frustum carnis similæ cum annulo aureo eidem discipulo B. Duthaci donum suæ deferendum commisit: discipulis vero cum per quoddam cimiterium iter ageret, carnis frustum cum annulo apud se deposuit, ut pro animabus defunctorum illudem quiescentibus preces effunderet. Eo

vero

S. Gilbertus
Episcopus, Cutha-
nensis instructus:

peregrinatio
solennis:

calamitas
prædicta,

hostia paucis

familia dux
cum Alexandro
3 Rege.

pm: obitus.

Ps. 38, 8.

13

Studiis bona-
rum artium
inbuitur:

ipsum veste
non adusta
portat:

F

instructus in
Hibernia do-
cel in Scotia:

consecratur
Episcopus:

frustum carnis et annulum aureum, a milivo ablatum, precibus recuperat:

A vero deprecante milvus rapax advenit, et frustum carnis cum annulo apprehendens, extra quemdam amnem in densissimo quodam nemore transvolavit, et ibidem latenter abscondebatur. Discipulus vero ille quodam timore perterritus, ne in illius viri odium incideret, confestim eidem reversus rei seriem indicavit: quia re audita B. Duthacus aliquantulum fudit orationem: nec mora milvus pronus ad pedes B. Duthaci viri Dei cum dictis carnis frusto et annulo revolvit. Beatus vero Duthacus annulum recipiens, carnis frustum milvo denuo restituit, qui gaudens ad solita nemora revolvit.

pane uno viros 7 saturat,

4 Quidam vero devotus B. Duthaco, panem melle et butyro confectum administrabat, quem B. Duthacus eidam viro Religioso misit: quem Religiosus ille alteri destinavit, et deinceps una nocte ad septem numero personas; qui quidem septimus hujus rei inscius eundem panem iterum B. Duthaco transmisit: qui eundem panem benedicens, illos septem cibo optimo diu jejunos saturavit; collectisque insuper fragmentis et infirmis, quibus nullas profuerunt medicinae, porrectis, illi horum fragmentorum gustu et sapore tantummodo in Christi nomine ab illorum infirmitatibus liberabantur.

agros, sanavit

ferens cibum ad S. Duthacum,

5 In Dormacensi vero civitate, illius Ecclesiae quidam Canonicus, in sollemnitate S. Finbarri, bovem pinguem et crassum pauperibus erogandum mactare jussit, et inter eundem dividendum quidam de astantibus dixit: Et quis Duthaco portionem

istius allaturus est? At Clericus, qui ipsius B. Duthaci ferventi dilectione detinebatur, inter alios hoie rei paratum se obtulit; sed propter noctis teterrimam obscuritatem et tenebrosam, aerem procellis maximis et ventis agitatum, domum exire nequiverat neque audebat, sed B. Duthaci auxilio et ope confusus, portionem bovis super veru quodam ponens, domo egreditur: in cujus itinere veru, quod manu gestaverat, velut lampas ardens emicuit, eidem Clerico eundo et redeundo in tenebris clarum lumen praebens.

6 Beatus vero Duthacus post vera alia virtutum insignia et miraculorum praesugia, viii Idus Martii migravit ad Christum, et in ecclesia de Tain, Rossensis diocesis quam maximo habetur in honore et veneratione: languidis et male habentibus sanitatem et vitae integritatem divinitus praebens. Quare continua ibidem Christiani populi quammaxima occurrit affluentia, qui non cessat praecclarissimis coruscare miraculis. Sed post hujus venerandi corporis humanationem, ibidem per annos septem, menses sex, et dies novem, idem corpus ita incorruptum repertum est, acsi illa eadem hora de hac vita fuerat egressus: quod viri ecclesiastici et Deo devoti honorifice levantes, digno cum honore de tumulo in sarcophago et theca decenti transulerunt. In translatione quamplurima inde fiebant miracula, et longe plures infirmi et languidi sanitati restituti sunt.

DE B. STEPHANO ABBATE OBAZINENSIS IN GALLIA ORD. CISTERCIENSIS.

ANNO MCCLIX. VIII MARTII

Memoria antiqua.

Gesta

ab anonymo ejus discipulo scripta:

idem abbreviata.

non 10 Martii.

Bernardus Guidanus, patria Lemovicensis, Episcopus Lodovensis, anno MCCXXXI vita functus, in Chronico ista scribit: Dominus Stephanus requiescit apud Obazinam, Cisterciensis Ordinis abbatiam, qui locum fundavit ibidem, et Cystrosium monasterium monialium non longe ab Obazina: ejus gesta clara habentur, et frequentiter multis miraculis apud Deum se vivere manifestat. Gausfredus Prior Voisiensis in Chronico, intra proximos xxx annos ab obitu B. Stephani scripta part. I cap. 13, quo de Sanctis in Episcopatu Lemovicensi praefuribus agit, sub finem sic tradit: Apud Obazinam S. Stephanus Prior loci illius multis miraculis claret. Gesta B. Stephani scripsit ejus discipulus libris distincta: ex quibus quamplurimu tomo I et II Anna'tium Cisterciensium inseruit Angelus Maurique, apud quem Auctor anonymus lib. I in Prologo testatur, se nihil penitus scripturum, nisi quod vel ipse vidit, vel certa virorum fidehnm, qui viderunt, narratione probavit verum esse. Qualia etiam promittit in Prologo libri 2, et den cap. 4, ubi se a B. Stephano susceptum in monachum benedictum, et sub ipso vel ejus successoribus conversatum asserit. Consulto Maurique, ad annum 1142 cap. 6 num. 2. Est haec Vita ab aliquo dein, reiectis nonnullis ut superfluis, retentis ceteris verbis, abbreviata, quam nos anno MDCLXII, dum Cistercii essemus, descripsimus ex tomo 4 num. 37, eximia ibidem humanitate excepti: nonnulla ex aliis Actis in Notationibus indicamus: et ex eisdem subiungimus Appendicem de obitu, sepultura et miraculis.

2 Mortuus est B. Stephanus anno MCLIX, viii Martii, Dominica in Quadragesima, et feria quarta post illum xi Martii sepultus: uti constat ex Vita num 18, quem locum male legerunt Claudius Robertus et Sanmarthani in Gallia Christiana, et Jongelingus in Notitia Abbatiarum Cisterciensium, dum scribunt obisse vi Idus Martii. Ad quem diem Menardus Martyrologio Benedictino ita eum inseruit. Obazine in territorio Lemo-

vicensi B. Stephani Abbatis Ordinis Cisterciensis. Interim in Vita compendio, quod lib. 2 Observationum habet, recte scribit obisse viii Idus Martii. Menardum describant Bueclius et inter Pros Saussanus. Angelus Maurique ad an. 1159 cap. 3 num. 9, corrigi Henriquez referentem ad xxvii Aprilis, et laudat Menardum, qui in diem x Martii praescripsit, qua Sanctus obiit. Interim verbis auctoris induit cap. 2 num. 5 transisse viii Idus Martii. Sanctum ubique appellat Maurique in Annalibus et Lauri Evangelica, ubi lib. 3 discursu 7 citatur Missale vetus, Joannes Abbas, Robertus Rusco et Burnabas de Montullo: quos et Philippum Seguinum allegat Chrysostomus Henriquez ad xxvii Aprilis, ubi ista habet: In Obazina S. Stephanus ejusmodi monasterii primus Abbas etc. Bueclius hunc ab eo, quem x Martii ex Menardo retulerat, alium ratus, iterum dedit dicto xxvii Aprilis ipsis Henriquez verbis, delento Obazina, pro quo Obazina scribendum. Adjecit dein verba Seguin ex eodem Henriquez transcripta.

VITA

Auctore anonymo, discipulo B. Stephani.
Ex MS. Cisterciensi.

CAPUT I.

Studia. Sacerdotum. Vita anachoretica.

Igitur Stephanus Aquitaniae regione territorio Lemovico oriundus fuit, parentibus inter suos honestis et longa prosapia Christianis: ejus pater aque Stephanus, mater Gausberta dicta est: qui per multa bona probabiles, hunc Deo dilectum non tam sibi quam Ecclesiae Dei filium necessarium genuerunt. Fertur ejus genitrici visio per noctem ostensa, cum eum praegnans utero tumescente gestaret, quod quasi a agnum in loco filii peperisset, cum adulto magnus ovium grex tradebatur: quod dum cuidam

noctu lumine
uborio iter
aghi:

a morte clares
miraculis,

corpus 8 anno
incorruptum.

neque 27 Aprilis.

F

Nascitur pater
parentibus,

viro

A viro Dei sancto narrasset, audivit ab eo, quod talem filium generaret, cui multus a Christo animarum populus crederetur celesti magisterio informandus. Itaque natus et adultus præceptoribus traditur, ut in schola Ecclesie litteris sacris imbueretur, quibus non meliocriter institutus, in brevi plene scientiam attigit earum scripturarum, quæ vel ad divinum cultum vel ad ædificationem pertinet animarum. Cui autem ad maiorem pervenisset ætatem, paternæ domus curam suscepit, quam strenue gubernabat, et cum disciplina regebat. Sed cum esset bonis operibus deditus, plus studiose agebat curam pauperum quam parentum: quia melior illum causa urgebat: nam ad illud humanitate, ad istud misericordia trahebatur et spe retributionis æternæ. Erat pater orphanorum, nutritor pauperum, susceptor peregrinorum, et pius consolator viduarum. Manus ejus plus ad dandum, quam ad suscipiendum erant porrectæ: ut impleretur illud Psalmiste: Dispersit dedit pauperibus, justitia ejus manet in seculum seculi. Castum, sobrium ac benignum omnibusque affabilem et munificum se exhibebat, ita ut cuncti circumquaque positi illius industriam ac prudentiam mirarentur: attamen adhuc nugis et secularibus pompis duntaxat speciei tenus inserviebat, eratque cultus vestitus, cum tamen cultior moribus haberetur: quod tamen prius pro vitanda inani gloria ad occultandum cordis propositum ostendebat, et non alii de illo plus quam ipse de se existimarent.

2 Postquam autem largiente Deo Sacerdotalis Ordinis gratia sublimatus est, secularem vitam funditus deseruit, et quam prius mente despexerat, opere moribusque rejectit: jam risus et illæ quondam nugæ convertuntur in luctum, et gaudii levitas in merorem: venationes, quas solebat exequi ferarum, in captivam transeunt animarum: jam pretiosum vestium cultus deponitur et durum escarum despicitur apparatus. Nam pro molli indumento cilicium intrinsecus ad carnem gestabat, et pro suavi cibo panem suum cum lacrymis et potum cum fletu percipiebat. Denique corpus suum tanta austeritate tractabat, ut tam inedia quam frigore pene illud necaret: siquidem media hyeme, quando gelu et frigore cuncta constringebantur, securi glaciem effringebat, ibique usque ad cervicem demersus, tandem perdurabat, donec interiora ejus vis algoris altius penetraret. Erat in jejuniis præcipuus, in vigiliis assiduus, in orationibus promptus, quas non compositione verborum, sed lacrymarum devotio divinis auribus offerebat. Sermo ejus sale conditus et caritate erat ignitus, divini amoris incendium auditoribus et sapientiæ condimentum infundens. Tanta docendi gratia ei data a Domino fuerat, ut audiendi verbum ex ore ejus nulla nunquam satietas sequeretur. Divinis Officiis pervigil instabat, nullis curis, nullis occupationibus proprium intermittere cursum, nisi gravi infirmitate aut inevitabili causa detineretur. In his vero rebus, quæ ad altaris propriæ ministerium pertinent, hoc est, vasis sacris vel vestibus, seu quibuslibet ornamentis in ecclesiis, quibus ministrabat, tantam diligentiam impendebat, ut ex hoc in ceteris ecclesiis admirabilis et ubique irreprehensibilis appareret. Erat assiduus in lectione divinarum Scripturarum, et maxime Evangelicis adhærebat expositionibus: unde, tam sibi legendo quam aliis prædicando, æternum provideret salutem. Cumque ibi multa de contemptu mundi et gloria futuri seculi legeret et audiret, valde accendebatur mens ejus ad despectum presentium et desiderium futurorum, dicens quodammodo cum Propheta: Quando veniam et apparebo ante faciem Dei?

C Talibus desideriis inflammatus, quotidie abrenuntiare seculo disponebat: ut terrenis curis abjec-

tis, pauperem Christum pauper ac nudus expeditis gressibus sequeretur. Sed ne hoc temere et absque consilio agere videretur, quemdam adiit Religiosum virum atque sanctissimum, cujus fama sanctitatis circumquaque valde celebris habebatur. Ad hunc cum suæ mentis propositum indicasset, consilium querens, ita venerabilis senior illi respondit: Oportet, carissime, ut desiderium tibi divinitus inspiratum diu non protrahas, neque differas de die in diem: sciens quia semper nocuit differre paratis: quin potius, ut mente conceperas abjectis mundi curis, Christi vestigia felici cursu insequare, ut tuo exemplo multi convertantur ad Deum. Hoc responso, tamquam divino fretus oraculo, lætus ad propria remeavit. Habebat autem in hoc proposito sodalem quemdam, Petrum nomine, miræ simplicitatis virum, qui et ipse Presbyter nuper fuerat ordinatus: huic soli sui cordis secreta commiserat tali conditione, ut pariter seculo renuntiantes, religionis sanctæ habitum incunctanter susciperent, et in ea usque ad finem vitæ perseverarent: ex inde festinabant viri sancti quod Deo voverant, adimplere.

4 Igitor paucis interpositis diebus, hebdomada ante Quadragesimam, quando cineres dari solent, convocatis affinium turbis, ultimum vale factori, solenne eis convivium fraternam caritate præbuerunt, et quicquid de substantia superfuit, pauperibus diviserunt. Sequentem noctem vigiliis et orationibus pervigilem denuit, obsecrantes Dei clementiam, ut vota sua, quæ præveniendo aspirarat, adjuvando prosequeretur. Denique Religiosa veste se induentes, mox antequam illuisceret, feria sexta nativo solo relicti, nudis pedibus quasi ad exilium ire ceperunt. Procegens ergo vir Dei una cum venerabili socio, lustrata mulique regione, tandem saltum Obazinensem expetiit, dictum, ut credo, ab opacitate sylvarum et veprium densitate, quibus ex omni parte vestiebatur. Qui locus præter densitatem sylvarum, præruptis hinc inde sepulis cingebatur, quodam fluvio inferius discurrente, qui non parvam loco præstare videtur amplitudinem. Ad hunc locum pervenientes beati viri die Parasæve, nudis ut erant pedibus, ejus interiora impavidi penetrarunt. Erat haud procul modica planities inter convalles depressa, sed dumorum ac veprium vastitate condensa, parvo rivulo per medium discurrente, in quam post multos anfractus et devexos circuitus per concava vallium et montium prærupta ingressi, ipso et sequenti die absque cibo aut alienigenis solatio ibi manserunt. Tertia autem die, quæ est Dominicæ Resurrectionis, ad vicinam ecclesiam perrexerunt, et acceptis mutuo calceamentis unus eorum Missam cantavit, et socium communicavit. Quo peracto, relictis calceamentis, cum nullus eis ad prandium invitaret, non absque inæstitia ad Metatum redire ceperunt. Cumque montis juga paulatim conscenderent, et in summitate ejus lassitudine inediaque confecti, paululum requiescerent: matrona quædam ex vicino rure, quod Pauliacus dicitur, ad eos accessit, deferens eis dimidium tortam panis et vas lactis, quæ ipsi cum tanto gaudio susceperunt, ut testaretur postmodum vir sanctus, nihil se in vitam, quantum ad cibum delectabilius percepisse. Ad Metatum ergo reversi, et cibo illo refecti, cum a nullo adhuc, vel qui essent, vel ubi essent, agnoscerentur, multos ibi dies absque humano cibo fecerunt, exceptis herbarum radicibus vel arborum fructibus, quales in eremo poterant reperiri.

5 Dum quadam die quidam paterfamilias, qui in vicino debebat, ad ecclesiam pergeret, venit ei in mentem, inspirante Deo, ut pauperibus ibi degentibus alimenta deferret. Cumque illuc se pergere existimaret

D
deliberat de
statu vitæ:

acquirit
socium:

E
valde ducunt
ambo consan-
guinitas:

migrant in
saltum Obazi-
nensem,

jejunant
induo:

F

cibum acci-
piunt:

victitant
herbis:

iterum a
visitantibus
refectantur:

instituitur
sacris litteris,

elemosynas
deditus,

Psalm. 111, 9.

Sacerdos
despicit
transitoria.

austere vivit,

inflammatus
amore divinis,

studet minor
ecclesie,

solicitus de
eterna salute.

Psalm. 41, 3.

A stimaret, repente via perditā, quasi errando pervenit ad locum, in quo vir Dei cum socio morabatur. Videns igitur prædictus vir ignotas personas in Religioso habitu residere, primo quidem miratus est, ac deinde miseratus, alimonias, quas ferebat, eis porrexit : quibus ipsa et sequenti die sustentati sunt : nec multo post a Pastoribus reperti, dum ab eis per vicina loca divulgarentur, ad visitandum eos multi venire cœperunt : qui cum eis alimenta deferrent corporis, ab eorum ore alimenta referebant vitæ ; quatenus timerent ex præcedentibus, ne diu ibi perseverarent. Quidam namque pseudo-anachoreta olim illuc advenerat, qui ibi manere velle se simulans, cellulam ad modum oratorii edificavit : cumque ibi multa populus offerret, libenter accipiebat, et quæ absumere non poterat, in pecunias redigebat : denique devenientibus ad se diem indixit, quo quasi ad Missarum vota solennia unanimiter convenirent : nocte vero, quæ prædictam præcedebat diem, nescio quid opinatus, assumptis omnibus quæ habebat, nusquam comparuit. Ex cuius repentino discessu, et qui convenerant et qui audierant, irrisi pariter et offensi, duriores ad istos esse cœperunt, testimantes eos simili modo facturos. Unde ab eis neglecti, tantam famis injuriam sustinebant, ut arborum etiam teneritudines et quæque virentia avidè carperent, et pro suavi cibo sibi apponerent. Potus aqua erat permixta, quam fragmine testæ haurientes, naturæ satisfaciebant : etenim ipsam testam multis diebus in usu habuerunt. Stratum dura humus exhibebat, in qua exhausta jejuniis membra collidenda potius, quam quietura jacebant : ac ne pulvilli quoque deessent, duros lapides capitibus supponebant, qui et somnum arceant et molliem submoverent. Vestimenta carni tamdiu adhærebant, donec sordidum nimietas ea mutare compelleret. Tunc exuentes ea, in aquam mittebant : quibus lotis et parumper expressis ita eis denuo vestiebantur, ut corpora, mactefacto et inluto gelu vestimento, tam pondere quam frigore pene consumerentur : quod maxime hyemis tempore faciebant, quando nulla erat lavandi necessitas, sed sola cruciandi voluntas. Sed cum hæc non sufficerent, lorica sibi Pater Stephanus comparavit, quam multis annis occultè ad carnem gestavit, donec vetustate et rubigine paulatim consumpta est. Taliter se bonus athleta in carne pro Christo damnaverat, ut ejus in die Domini spiritus salvaretur.

a Monique ad an. Ch. 1142 cap. 6 num. 2 asserit matrem prægnantem visum nunc sub agniti, nunc sub specie catuli, cui ingens grex ovium custodiendus committeretur.

CAPUT II.

Monasterium Obazinense constructum. Rigor vitæ monasticæ.

Construxit autem ibi ex lignis tugurium modicum, vili tegmine coopertum : in quo die ac nocte una cum venerabili Petro continuis orationibus et psalmodiæ cantibus insistebat : et cum post modicam quietem, qua fessos psallulum recrearent artus, ad divinas laudes consurgerent, inter psallendum mox, ut se somno viderent gravari, arreptis virgarum manipulis, nudatis lateribus vicissim se verberabant. Sic caro exhausta jejuniis, et vigiliarum ac laborum pondere fatigata, diutino quoque verberum sulcatur : ut per hæc in servitutem redacta, et spiritui mancipata, non jam carnales sed spirituales fructus proferret. Quod qualiter iste fecerit, manifestum dabitur indicium, cum sancta illius facies rugis exarata, et juniorum pallore confecta, raros ac tenues germinaret pilos : sed et capilli capitis ejus nec in senectute mutati sunt, ut aut calvitiam contraherent

Martii T. I.

aut canitiem, ita ut juvenis putaretur, nisi rugæ ipsius, ut scriptum est, testimonium illi darent.

7 Post hæc superior memoratus socius ejus communi assensu Lemovicum perrexit ad urbem, adjuncto sibi Clerico, qui nuper ad eos convenerat ; quique postmodum relictis omnibus in eo loco conversus est, in quo usque ad finem vitæ religiose conversatus est, et felici obitu consummatus : cujus relatione de beati viri actibus multa addidici, quia et in seculo familiaris ei fui, et in religione usque ad illius obitum inseparabiliter ei adhæsi. Pervenientes ad urbem Episcopo collocuti sunt, diligenter ei causam suam et propositum beati viri aperientes : qui benedicens eis, Crucem, quam ei detulerant, benedixit, eisque cum aqua a se benedicta tradidit, dans potestatem Missam celebrandi et monasterium construendi ; ita dumtaxat, ut morem a Patribus traditum per omnia sequerentur. His auditis sive receptis, ad Patrem suum cum gaudio sunt reversi. Tunc vir Dei habitationem suam in ulteriorem rivuli ipsius partem promovit et oratorium cum domibus ad hoc pertinentibus ampliatis edificavit : jam enim aliquando ad Deum conversi illius disciplinam imitabantur, et disciplinæ jugo subiecti arduam nimis ac aridam vitam cum eo ducebant. Cum autem locus ille advenientium et ibi commanentium multitudo impleteretur, cogitare cepit Pater Stephanus, quo in loco eos apte constituere posset : mordebatur tamen et vehementius angebatur mens ejus, solitudinis cupida et curarum impatiens, quas se ex gubernatione multorum perpeti metuebat. Neque enim ad hoc prædictum locum expetierat, ut multas hominum turmas ibi congregaret, sed ut solitarie degeret, quo secretius et liberius Deo vacaret, et licentius carnem exerceat, cum nullus timeret laudem vel prohibitionem. Frequenter socium suum alloquens suadere nitebatur, ut ad Saracenos pergeret, si forte aliquos ex his prædicando convertere, aut ipsi ab eis non credentibus pro Christo occidi possent. Quod venerabilis ejus socius, quantis poterat monitis, dissuadebat, dicens : melius esse eos, qui jam crediderunt a pravis suis actibus verbo et exemplo convertere, quam in his, qui non credebant, et forte ad vitam prædestinati non erant, infructuose laborare.

8 Denique ipsius memoris spatia perlustrans, cum ad superiora montis, qui ad Orientem prominebat, lustrando venisset, reperit promontorium quoddam, in quo ad instar priorum, habitacula edificavit, et numero et spatio modico ampliora : in quibus edictis motus diabolus, multis ea machinationibus destruere nitebatur. Quadam die artificem quemdam lignarum mercede conductum, qui tectum oratori ligneum tabulis ligneis intrinsecus vestebat, in similitudine ingrossum hominum est agressus diabolus, et cum fortissime verberavit propter hoc quod opera Religiosis faciebat a. Nam cum in eremo prima habitare cepisset, tanta eum instantia diabolus persequabatur, ut nec per noctem quiescere ei liceret : unde ejus clamoribus excitati Fratres, stratus exiebant, et orationibus ac vigiliis totam noctem insomnem cum eo ducebant. Edificatis igitur monasterii officinis, continuo vir Dei illuc cum Fratribus ex prioro loco migravit, et locum ipsius juxta nomen memoris ipsius Obazinam, id est, obedientie officium, nuncupare decrevit. Tunc quidam venerabilis b Legatus, qui in partibus illis advenerat, Domino Stephano Prioratus officium et subjectarum curarum animarum præcipiendo commisit. Et ipse Petrus socius ejus post obitum suum multis miraculis claruit. Exinde Prior effectus vir Dei Stephanus eadem, qua prius, vitæ morumque qualitate et ipse vixit et alios vivere docuit : eadem vigiliarum ac orationum observantia, idem psalmodiarum diurnarum ac nocturnarum cursus,

101 idem

D
EX MS.
CISTERC.
accepto alio
socio,

et facta ut
Episcopo
potestate,

monasterium
construunt :

E
S. Stephanus
cepit solitudinem,

suadet suis ad
Saracenos
navigare.

Nunum in
monte mona-
sterium ex-
truit.

F

a
frustra obsta-
tente diabolo,

b
prior consti-
tuitur :

ob suam
alicujus
pseudo-
eremitæ
derelicti,

torquentur
inedia :

utuntur duro
strato,

vestimentis

lorica.

Construunt
tugurium :

corpora
virgis casti-
gant :

EX MS.
CISTERC.
sacramenta
typonem vili
p. xci. r. 11.

A idem silentium ubique ab omnibus servabatur, jejuniorum consuetudo et refectionis mensura eadem permanebat, nisi quod tunc abundantiori quam prius temporalium rerum ubertate pollebant. Videntes namque vicini eorum veram probatamque religionem et firmam stabilitatem, tanta deferebant, ut cuncta expendere non valentes, prope iam esset, ut dicerent, quare plus offert populus, quam necessarium sit. Et tamen servi Dei prioris paupertatis non immemores, parcimonie et humilitati studebant: et quas dabantur aequaliter inter eos particabantur, ut nemo amplius aut minus se habere gloriaretur vel murmuraret. Nullus nisi in die Dominica jejunium solvere tam caste quam hymne presumebat, nisi aut juvenili aetate aut certe infirmitate detineretur.

delinquentes
acriter
corripit:

9 Erat hic vir strenuus in disciplina et in corrigendis delinquentium culpis multum severus: quia, si quis in ecclesia paululum oculos erexisset, vel modicum subrisisset, vel leviter dormitaret, aut inordinatum motum aliquem exhiberet; continuo aut virgam accipiebat in capite, aut palmam in facie. Ad Capitulum Fratres quotidie post Primam vel Missam conveniebant, in quo residente Priore, finita lectione vel quae ibi dicuntur ex more, mox de Ordine tractabatur et quicquid erat sinistrum corrigebatur. Si quis verberandus erat, mox exuto eo quinquagesimus Psalmus incipiebat, ut ad singulos versus singulos ictus acciperet. Quod si major culpa exigeret, ampliores Psalmi apponebantur, ut ampliori verberare soleretur. In die Domine Dominicae, quae misericordia plena est, generali supplicatione ab universis veniam petebatur, ut quicquid per totius anni circulum deliquissent, hac sacra solenni indulgentia solveretur. Tunc venerabilis senior totus lacrymis perfusus, et peccata sua ante oculos suos reducens, confisus de Dei misericordia, sibi et aliis indulgentiam a Domino postulabat, et peccatorum vincula in Dei verbo laxabat. Sane cum aliquem exigentibus culpis gravius verberasset, mox se ad perforanda similia preparabat, et ab uno vel ab omnibus se flagellari precipiebat: quod faciebat, ne qui alios judicabat ipse ab eorum afflictione exors muneret.

uti in Carta
Domini ab
omnibus fieri
statuit.

incipit ab obitu
disciplinam.

Vix aliquis praetermittebatur dies, et maxime in Quadragesima, quo non ab aliquo privatam acciperet disciplinam. Post Completorium Fratribus ad dormiendum solito colloratis, vir Dei in oratorio saepius remanebat, et tota nocte vigiliis et orationibus cum lacrymis sedule insistebat. Cum autem diutius orans nimio frigore urgeretur, illico surgens; tandem genua flectere non cessabat, quousque corpus ejus sudore perfunderetur: et tunc capta exutus, eadem iterum repetebat: donec tandem labore confectus, et vigiliarum pondere fatigatus deficeret vel etiam obdormiret. Unde etiam a Fratribus ad vigilias venientibus inveniebatur, ita ut ad orationem se composuerat, obdormisse. Praeterea noctis tempore si qua reperisset immunda, quae Fratres non solum ferre, sed et tangere abhorrent, adhibito cubino ibi congregabat, et propriis humeris impiciens, longius asportabat. Diurnis horis saepius solus, saepe cum aliis Fratribus laborabat, ita tamen ut vix duo attentarent, quod ipse solus agebat. Cunctis diebus, sed festis praecipue, tam ipse quam Fratres tanta modulatione divini Officii laudibus insistebant, ut magnorum monasteriorum morem imitari viderentur.

perducit in
orationem.

in ora
peragit.

strenue
laborat.

a. Addunt longino Acta apud Moniquez cap. 7. nam, 4. Tunc malitiam spiritus rapido furore succensit de scala praecipitavit, ut solus lividus, surgens pueret, capite colliso... Permolli Fratres, effusus cum viro Dei occurrunt, et amoventes hominem sane et furore deformem, et quasi amicum pro pavore nimio effortum, in statum illum reponunt, hinc aqua benedicta aspersum, et Dominica Crucis dignitatem Deo commendant. Tunc vero imposita manu viro Dei, brevi integram membrorum omnium adeptus est scultatem. — b. Gaufridus Episcopus Cornontensis,

Legatus Sedis Apostolicae sedit ab anno 1116 ad annum 1138. D. Hic contentione de regimine monasterii inter B. Stephanum et Petrum exortam diremit.

CAPUT III.

Accessus ad Carthusiam. Ingressus in Ordinem Cisterciensium. Monasteria v extracta.

Audiens autem famam Carthusiensium monachorum, quos tunc praeter ceteris religionis a fama nobilitabat, ad videndum eos gratam quidem, sed laboriosam sibi peregrinationem assumpsit: in quo itinere multas famis ac frigoris injurias perpessus est, cum frigida sint loca illa, maxime hyemis tempore, et tunc nivibus erant plena. Ipse vero pedestri itinere, et interdum nudis pedibus incedens, nihil ad victum pertinens secum ferebat. Gestabat etiam tunc loricae superius memoratae, quae ei gravamen non modicum inferebat. Quae, dum quadam die solus et ultimus pergeret, repente per medium est abrupta, ac si ab aliquo in rotundum esset praecisa, inferiori parte ad terram protinus decidente: unde moestus effectus, quemdam e sociis sibi conscium clam vocavit, ejusque auxilio quibusdam ligamentibus loricae, ut potuit, rejunxit et sibi denuo coaptavit. Cumque paululum processisset, iterum dirupta est et cecidit, et iterum religavit: sed cum tertio rumpere, intellexit vir Dei, admonente etiam Fratre, non esse voluntatis Dei, ut eam ulterius ferret. Nam antequam loricae haberet, circulos ferreos ad carnem gestasse perhibetur: qui cum brevi tempore jam tertio essent contracti, hanc sibi loricae aptavit, quae tamen praeter pondus ita aspera erat, ut carnis non solum premeret, sed plurimum laceraret. Pervenientes ad Carthusiam satis humane a Fratre illis recepti sunt. Vir itaque Dei Stephanus cum Priore loci satis familiariter locutus est, et accepto b consilio a Priore ad propria remeavit. Reversus a Carthusia vir Dei, ampliatis Fratribus, habitacula quoque monasterii, quae parva erant, ampliare disposuit: ac primo a sanctuario incipiens, ecclesiam in honore sanctae Dei genitricis Mariae, ad instar Carthusiensis ecclesiae, construere coepit. Ad hunc et monasterium sanctimonialium non longe a monasterio Obazine, sed quasi stadiis tribus separatim: in quo foeminarum collegium constituit adunari: quatenus in utroque sexu Deo servire se omni tempore Obazinensis Ecclesia gratuletur. Hoc autem monasterium ita constructum est, ut altius ejus nemini unquam pateat, nisi cum intrinittitur aliqua, aut cum foras emittitur quando fuerit defuncta. In rebus necessariis a Fratribus majoris monasterii ita sufficienter providetur, ut nulla sit eis necessitas aliquid postulare. Tunc exierunt a virum Dei de seculo nobiles et ignobiles, viri pariter ac mulieres, undecumque concurrere, et suavi jugo Christi initia colla submittere.

Pedes ad
Carthusiam
abit,

lorica indutus,

12

cum Priore
colloquitur

5

extruit
ecclesiam,

et monaste-
rium foemina-
rum:

13

c

fit monachus
et Abbas,

d

2 monasteria
extruit:

e

f

monachorum

A monachorum agmina dirigit, optimis eis Patribus constitutis.

g 12 Per idem tempus in Romana urbe defuncto g Summo Pontifice, reverendus vir et cunctis virtutibus adornatus, Eugenius in Sede Apostolica subrogatur : fuerat autem monachus Claræ-vallis, et a S. Bernardo Romanis partibus Abbas directus, unde postmodum assumptus et Papa urbis Romæ effectus est. Hic secundo anno Pontificatus sui in Galliam venit, et consilium Remis celebravit : tunc memorabilis Pater Stephanus, sicut olim desideraverat, Cistercium venit cum quibusdam Fratribus, ibidemque prædictum Apostolicum reperit. Erat enim ex multis temporibus cupiens sancti illius Ordinis societatem acquirere, et cuncta, quæ ad se pertinebant, ejus submittere ditioni. Eo tempore Cisterciensibus præerat Abbas, Raynardus nomine, vir nobilis et decorus, et religionis fervore incomparabilis cunctis quibus præerat Abbatis præeminebat, qui h trecenti et eo amplius erant. Igitur cum ad Cistercium B, Stephanus venisset, memoratum Papam aliiit, et quid anno gereret, Apostolicis auribus intimavit, obnix deprecans ut suum desiderium ipsius auctoritate ad effectum perduceretur. Tunc Papa monachum Raynardum ad se venire mandavit, eique sanctum virum, ut patri filium, ipse Pater omnium commendavit, atque ut eum in conventum Abbatum duceret, et sancto Ordini sociaret, præcepit. Quem gratanter ille de manu Papæ suscipiens, in capitulum introduxit, et jocundo ore coram cunctis Abbatibus, prolati Domini Papæ mandatis, ejusque petitionibus declaratis, ipso etiam in presenti humiliter postulante, ab universis concorditer Abbatibus in societatem Ordinis est receptus, et domui Cisterciensi specialiter assignatus : cum utique non minus in hoc deferrent ejus religioni quam Apostolici jussioni i, ita dumtaxat ut sanctæ illæ feminæ semper in ordine permanerent.

13 Talibus auspiciis sumpto Ordine negotiator noster letus ad propria remeavit, ducens inde secum Magistros egregios, quos illi Pater Cisterciensis ad docendum Ordinem benigne concessit : quorum duo monachi erant atque Presbyteri, duo laici, in sua quique arte decenter instructi, quintus, qui aliis transacto magisterii sui tempore ad propria redeuntibus usque ad obitum Obazinæ remansit. Sed cum per eorum magisterium plura mutari præciperentur, illud certe molestissimum videbatur, quod usus etiam carniuin infirmis esset concessus et alutus, qui hactenus manerat Fratribus incognitus : quod gravissime vir sanctus ferebat tantum, ut diceret ipse commotus, quod carnificinam introduxissent in domum Dei, cura videret propter infirmos aliquid animal jugulari k, sed propter ipsos Magistros tacebat. Quodam die circumiens officinas, carnes inter duo vascula absconditas reperit, quas statim in latrinam projici jussit. Post hæc duo alia monasteria in locis autæ ædificatis facere disposuit l, unum in Caturcensi diocesi m, aliud in territorio Santonensi : quibus decenter instructis idoneos Pastores cum supplemento Fratrum illuc direxit, qui loca sibi credita Abbatiae titulo gubernarent : quorum Prior fuit, Geraldus nomine, qui Obazinensem domum post eum feliciter rexit : cum quo multa loca ædificaverat, et nunc tamquam individuus comes cum eo feliciter pausat. Sequens vero fuit Robertus nomine, qui et ipse nostro magisterio præfuit. Hic sortitus est Abbatiam, quæ in Santonensi diocesi sita erat quam etiam prius multo tempore absque Abbatibus titulo procuraverat. Inter hæc Fratres Obazinæ cum augerentur de die in diem, nec possent eos capere pristinae habitationis modice mansiones, post multas deliberationes sanctus vir in superiora mona-

sterii n basilicam magnam ædificavit, et mansiones ampliavit et loca habitationis illius sufficienter præparavit.

a Eximiam Carthusiæ sanctitatem laudat S. Bernardus epist. 12 ad Guigonem Priorem, qui B. Stephanum recepit. — b Consilium Gulgonis Prioris explicatur in longioribus Actis huiusmodi : Cistercienses super exortis regionis viam tenere, eorumque instituta ad omnem perfectionem large sufficere, Nobis volum, ait, et in personis numerus, et in possessionibus terminus est præfixus. Tu vero qui plures ad Dei servitium congregasti, et adhuc plures suscipere decrevist, cumulatam magis expellere debes professionem, quæ et multis patet æque ac paucis, neque enim numero, sed religione pensatur. — c Geraldus II, præfuit ab anno circiter 1138 ad an. 1177. — d Dalona Ordinis Cisterciensis in eadem Lemontensi diocesi ad Agennam furium fundata anno 1119, unil sequente, Hujus Abbas adfuit cum Gerardo Episcopo. — e Bella aqua, condita circa annum 1143. — f Videtur Valette esse, sed in Tulelensi diocesi tum condita. — g Lucio II Papa anno 1145 die 25 Februarii defuncto, successit Eugenius III, Ordinis Cisterciensis, S. Bernardi autem discipulus, et Abbas SS. Vincentii et Anastasii ad Aquas Salvias ab eo constitutus. — h Apud Montreux in Actis longioribus legitur Decenti. — i In Actis ista subiunguntur. Et quomodo essent aliqua in domo ejus, quibus talis susceptio impediri posset, quæ non religioni quidem, sed consuetudini viderentur adversa : illud certe majorem molestiam incerebat, quod vir sanctus, ut viros ita et feminas a Domino gubernandas acceperat : quod eorum Ordo non sustinebat. Attamen propter amore cuncta admissa sunt, sponte Domini Raynardi, qui eum, ut suam animam diligeat, quod cuncta tunc adversarii panitatem abolerentur, cum repentinam mutationem novella adhuc domus ferre non posset : ita dimittat, ut sancta illæ femine semper in Ordine permanerent. Contra quæ invertit opposit multa Manriquez. — k Hæc ratio sic exponitur in Actis Acta. Cuique ei capitulum regule pro infirmis apponeretur, lacerat, quia nec illud ei placere, nec regule auctoritas poterat displicere. — l Guarda Dei seu Custodia Dei appellatur. Alii obazinar, quod fundatum traditur a Calendo, Decemb. anni 1150. — m Frezada Alia Obazinæ fundata a Calendo Octob. anni 1118. — n Hujus basilica primus lapis positus est anno 1156 feria 6 ante palmas. Ita alia Acta.

CAPUT IV.

Varia patrata miracula. Pius obitus et sepultura.

Cum autem vir Dei multorum multa sollicitudine urgeretur, quibus quotidiana stipendia cum ingenti studio parabantur : maxima tamen illi cura de pauperibus erat. Aliquando venit ad eum Frater, ejusdem domus Procurator, dicens : non habere se, quod Fratribus apponeret, vel quod pauperibus erogaret : cui vir sanctus de Fratribus nihil dixit, de pauperibus præcepit : Vade, panes non habes, animalia occide et pauperibus tribue. Abiit ille factorus sicut præceperat, sed quia modicum tritici in arca remanserat, quod vix ad tres dies solis Fratribus sufficere poterat, statim illud inquiri decrevit et postmodum pauperibus carnes exhibere. Et ecce dum speratur quotidie illius tritici defectio, interim Deo tribuente et sancti viri fide cooperante, excrevit, ut usque ad tempus messonis, quod longo aberat, tam Fratres quam pauperes panes inde, prout ratio temporis permittebat, sufficienter haberent : sique factum est, ut animalia illaesa manerent, et ex modico frumento multo longo tempore sufficienter victum haberent.

Quodam die venit ad eum Cellerarius et moesto vultu dixit ei : Nihil hodie Fratres manducabunt : siquidem hora refectionis urget, et panes non habemus, quos reficiendis Fratribus apponamus. Tunc ille ut ei solitum erat, oculis ac manibus in cælum porrectis, altius suspiravit, tandemque conversus ad Fratrem diffidentem, dixit ei : Ergo, Frater, menasas, ut solitum est, preparare festina. Et ecce dum Fratres in ecclesia canerent, subito adsunt animalia panibus onusta, quæ fideles viri inspirati a Deo ad refectionem Fratrum ex vicino castro transmiserant, unde Fratres abundanter refectioni sunt.

15 Fertur etiam tale quid in monasterio de Grosobusco aevenisse. Quodam die venit Cellerarius ad Abbatem illius loci, dicens : Non habemus panes nisi tres. Abbas qui ex discipulis B. Stephani fuerat, præcepit tres libras panis in præbendis defunctorum, ut solitum erat, reponi : signum quoque post horam pulsari, et pulmenta loco panis per mensas distribuere.

Curaque

D
EX MS.
CISTERC.

Ut elemosynas daret,

F
triticeum divinitus aucium :in peccatis
panes delati :1
ut et factum
discipulo ejus
Abbat :aglt Cisterci
cum Eugenio
9 Papa,h
assumitur
cum Eugenio
Cisterciens.i
agre fert
infirmitas conce
di carnes :C
k
l
m
condit 2 alla
monasteria :

A Cumque Horam, quæ tunc vergebatur, in ecclesia canerent, Princeps terræ et fundator loci illius, ex insperato venit, ingressus refectorium, quo eum tunc virtus divina deduxit, cum pulmenta sola absque pane vidisset apposita, festinanter egreditur, et tam suos quam suorum, qui cum eo venerant, equos in proximam villam dirigit, cunctumque panem venalem dato pretio rapi vel emi et ad monasterium deferri præcepit. Fratres post horam refectorium ingressi, cum se ad manducandum præparant, subito inter manducandum insperatus panis plenus sportis ingreditur, qui eos ipso die et sequenti sufficienter pavit.

in anniversaria celebritate
16 Cum fides valida terram circumquaque vehementer attereret, ad Sancti hujus anniversarium celebritatem, sicut singulis annis facere solent, tanta pauperum multitudo convenit, ut ab his qui adveniant secularibus ad quinquenda millia estimarentur, sed cum ab aliis minus esse aestimarentur, omnes pro vero decem millia dixerant: dabatur enim singulis, ut semper sit, libra una aut dimidia torta panis et fabæ mensura consueta cum vino. Sicut semper fit ipsa die usque in hodiernum diem vel tempus, tam majori quam minori æqua mensura: ita ut mulieres quot filios adduxerint, etiam in cunabulis, tot prædiches accipiant. Videntes autem milites et multi alii tantam multitudinem pauperum, et considerantes pauperum paucitatem, dixerunt, quod nec ad decimam partem eorum panis sufficere posset: unde dabant consilium, ut panis minutatim frangeretur, ut unusquisque inde modicum quid acciperet. Sed in hoc non sunt auditi, quin uno in Dei nomine et Sancti virtute confidentes, ipsius implorato auxilio dividere coeperunt primo panem, deinde fabam, postea vinum. Cumque omnibus a primo usque ad ultimum, a maximo usque ad minimum, ante solis occasum consueta mensura distributum esset, surgentibus pauperibus tantus clamor exortus est laudantium Deum pro abundantia et benedicientium sanctum Patrem, ut ipsa terra commoveri videretur clamore eorum: flebant enim tunc magis præ gaudio et præ tanto miraculo, quod, si ipsa distributio usque in mane prodiret, nunquam deficerent panes, quamdiu pauperes non deessent. Hoc autem multoties in die Sancti hujus et aliis diebus plurimis probatum est contigisse, ut panes distribuendi pauperibus, quanto pauciores aestimati fuissent, tanto plures superabundarent.

pauperibus distribuenda panis, faba, vinum
17 Quis posset aestimare, quam sanctæ vitæ et arduæ ac strictæ fuit Sanctus iste? At quantis miraculis claruit, longum est enarrare. Ad ultimum isto S. Stephanus ad visitandum Archipresbyterum quendam infirmum rogatus perrexit, indeque regressus corporalem molestiam statim incurrit. Exhausta enim jejuniis membra febris invaserat, quam et labor corporis et frigoris algore intimis medullis paulatim infuderat. Postea vir sanctus morbo invalescente, gravius angere cepit: ac cum vi febrium urgeretur, gauderet quidem quod ad desiderata bona transiret, sed dolebat quod suos desolatos et quasi orbatos relinqueret. Propter quod protensis in eorum oculis ac manibus, Dominum deprecabatur, ut locum sibi creditum semper illustraret atque protegeret, et oculis, quos per illam haecens aggregaverat, benignus Pastor existeret, et sua eis providentia gubernaret. Adstant ei omnes Fratres, præcipue qui de ejus e monasterio venerant, flentes inconsolabiliter, et dicentes: Pater cur nos deseris aut cui nos desolatos derelinquis? Nam et seipsum dicebat eis post mortem præstantiorem futurum, et omnia necessaria diligentius provisurum, si tamen illi assiduis precibus obtinerent ut ille æterna requie frueretur. Hoc enim tunc iis promisit, quod nullum

unquam legimus ausum fuisse promittere: quod scilicet si tantum pro se Dominum orarent ut ipse salvus fieri mereretur, quod ipse omnibus, præcipue intra monasterium morientibus, æternam a Domino, confisus de ejus misericordia, obtineret salutem. Unde præcipiendo monebat, ne a monasterii habitatione unquam ullus aliquo modo discederet. Sed quia tempus rasuræ præterierat, et propter infirmitatem radi permixtus non fuerat, incumbente jam morte radi se incunctanter præcepit, ut corpus aegrum magis exerceriaret, et ad Dominum continuo migraturus novus et coronatus intraret.

radi se præcipit
18 Cumque jam morti evidenter propinquaret ad ipsius petitionem Oleo sancto perunctus est, et sacro Communionis perceptione munus. Exinde post modicum pulsata tabula, omnes undique conveniunt et latanas cum magno fletu dicere et agere cum eo ceperunt, quas ipse frequentius repeti faciebat, et cum eis moriens, prout poterat, decantabat. Cumque jam penitus defecisset, quidam apprehensa ejus dextera, monasterium omnesque Fratres signabat, ipso quantum poterat adnitente et benedictionis verba frigescentibus labiis vix tenuiter profundente, sicque inter benedicendum et orandum sancta illa anima carne soluta est. Igitur venerabilis Pater Stephanus migravit ad Dominum, lætantibus cælis, terris plorantibus, illis pro admissio eive, istis pro amisso pastore. Transit autem vii Idus Martii circa mediam noctem, quæ precedebat d. Dominicani diem anno ab Incarnatione Domini milix. Corpus ejus ex more compositum, et sacerdotaliter indutum, et quantum noctis supererat in ecclesia est observatum. Mane autem facto, dictis ex more Missis, statim apprehensam sancti corporis glebam ad Obazinense monasterium psallendo et magno honore detulerunt. Itaque præparato sepulcro e feria iv hebdomadæ secundæ Quadragesimæ dicta generali Missa et a cunctis Abbatibus, qui ex diversis partibus vel ordinibus conveniant, facta solenniter absolutione, beati viri corpus in capitulum tumulandum deferretur, et in sarcophago lapideo honorifice collocatur, ubi nullis beneficia plurima conferuntur præstante D. N. Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia secula seculorum amen.

a Grossum Boscum in diocesi Lemovicensi et filia Obazinæ, a Jungelungo et Soumarthani fundatum dicitur anno 1106 mense Novembri, ergo post obitum B. Stephani anno 8. — b Regressus scilicet ad vitam ex Abbatibus supra memoratis, in qua Pastor eo ibi agro statutus est, ut mox ex alius Actis traditur. — c Obazinensis. — d Dominica hæc erat secunda Quadragesimæ, cyclo Luce i, Solis xx, littera Dominicali D quo Pascha celebratum est xii Aprilis. — e Die xi Martii. Reliqua accuratius descripta ex aliis Actis damus.

CAPUT V.

Miracula post mortem.

Quidam miles potens in seculo, post transitum sancti viri, ad monasterium Obazinense venit: ibique quadam infirmitate apprehensus, post duos menses est defunctus: et quia multarum fuerat terrarum dominus, pro his tuendis multa prælia et guerras fecerat, multaque mala commiserat. Diligebat sane multum beatum virum et Fratres omnes, eosque in sua dominatione terris ampliaverat: propter quod ad bonum finem perductus est. Ipsa autem nocte, qua obiit, quidam Presbyter de terra ejus, cum penitus quid de eo ageretur nesciret, longe quippe positus erat, subito in ecstasi raptus, vidit illum a daemonibus captum deduci. In loco vero, per quem ducebatur, erat ex una parte murus præclarus atque præcellus, cujus finis non apparebat, habens in medio portam, per quam voces dulcissime psallentium exterius fundebantur. Cumque ibidem appropinquas-

b
 arger febre,

oral protensis,

c

et a morte protectionem suam addidit:

Quidam miles Obazinæ

visus alicui in ecstasi

A sent, cœpit rogare eos, qui se trahebant, ut enim modicum relaxarent, ut voces mellifluas audire posset. Quod cum nullatenus impetrasset, repente divino nutu ab eis avulsus, ad predictam portam confugit, eamque apertam reperit. Videns autem sanctam Dei Genitricem intus cum Sanctis adstare, cœpit eam pronus in terra suppliciter exorare, ut sui miseretur, seque a dæmonum captivitate sua clementia liberaret. Cui illa respondit : O homo, ego tibi subvenire non possum pro eo quod multas ecclesias filii mei et meas invasisti, spoliasti ac violasti, pluresque hominum credes exercenti, et multa alia male fecisti. Tunc Dominus Stephanus, qui in parte statat provolutus ad genua ejus, orabat eam dicens : Domina, nonne tu mihi promisti, quod omnes, quicumque in domo mea ubiessent, in gaudium filii tui introduceres? Cui illa benigno ac lato vultu respondit : Scias pro certo, carissime, quia, quicumque tibi promisi, absque ulla ambiguitate complebo.

20 Quidam Frater juvenis ac robustus crucis bonum præerat, qui vel propter oneris sublevationem, vel propter aliud quid, rupturam incurrit : qui ad tumulum sancti Patris Stephani crebrius advolutus orabat, ut sanitatem reciperet : cui apparuit vir sanctus et sanus totus factus est : ita aesi nihil unquam tale perpressus fuisset.

21 Quædam sanctimoniales moriebantur, custodes earum pigritantes obdormierant : circa medium noctis vir sanctus eisdem apparuit in dormitorio, eique ut surgeret imperavit. Illa pigritante avellere cœpit stramenta, eique dixit : Surge velociter et candelam accende, et cinerem sterne, quia Sororilla continuo est mortura. Mox illa turbata surrexit et quod in tenebris esset dixit : Et quomodo possum, Domine, candelam accendere : quia lumen dormitorii modo extinctum est? Cui ille : Vade ad coquinam, et ibi invenies. Perrexit, et de parva scintilla sine flatu aliquo lumen accendit, et sororem illam in extremis laborantem invenit, ejusque custodes circa eam dormientes : quibus excitatis, cinerem stravit, tabulamque pulsavit et illa spiritum exhalavit. Cumque et illa obdormire vellet, repente vir sanctus dixit : Exurge quantocyus, quia soror illa alia modo moritur. Quo dicto, mox tabule sonus increpuit et Soror illa ceteris congregatis et orantibus in pace quievit.

22 Nonnullas Sorores in infirmatorio negligentius residentes ad ecclesiam ire compellit, maxime cum sancta mysteria percipere habent. Quod si de lecto surgere nequeant, qualiter et quibus adminiculis ibi ferrentur docet : noluit eis ullam occasionem relinquere ut aliquis ad eas vel in extremis quidem ingrederetur, ut agnoscerent eam curam, quam de eis vivus habuerat, non deposuisse post mortem. Quasdam etiam gravissimis doloribus ex nimio languore vexatas appendendo sive tangendo frequenter curavit.

23 Quædam Soror cum in medio domus deambulare, ignem ex alto super eam cecidit, ejusque crus valde contrivit : ex quo casu ad terram cecidit et cum pene extra se esset, accurrerunt Sorores et ad infirmatorium detulerunt. Post in se reversa, immensos clamores edere cœpit, et Dominum Stephanum saginus invocabat, ut sibi auxiliaretur. Circa mediam noctem adest continuo Pater Stephanus, quem sequebatur juvenis monachi habitum gerens : cumque apprehensa tibia ejus, quæ patiebatur, eam trahere cœpisset, ipsa præ dolore clariare cœpit, et Sorores dormientes evigilavit. Sed statim tota sana facta est difliculo convocatis Sororibus retulit, quomodo et qualiter sanata est.

24 Alia Soror despexit quendam Sororem infirmam et humilem, et nocte illa aruit pes ejus et manus : die vero sequenti prout poterat cum una manu et pede sese per terram trahebat, ita quod Sorores

vix eam ad infirmatorium detulerunt. Deinde cum sola remansisset ingemiscens, sanctum Patrem Stephanum, ut sibi subveniret invocabat. Adest continuo vigilanti et deprecanti Pater sanctus, toroque vultu eam respiciens, ait : Bene tibi contigit, misera, sicut meruisti : scias enim tibi hoc evenisse pro eo quod Sororem illam hesterno die te deprecantem despexisti, eique auxiliari noluisti : insuper maledicto pessimo te obligasti : ac nisi pro te intervenissemus non quidem talia patereris, sed morte subita morereris. Sed hoc scire te convenit quod quamdiu vixeris, nunquam hac passione carebis : unde ceteris Sororibus ex nostra parte dicas, ut tuo exemplo communitæ, Sorores infirmantes non despiciant, sed eis juxta possibilitatem suam deserviant, ne deterius eis contingat. Hæc dicens ab oculis ejus sublatus est. Mane facto cum ad visitandum ægram Sorores veuissent, eamque consolari niterentur et sanitatis remedia polliceri : illa respondit : Nequaquam ita erit, ut dicitis : aliter enim dispositum est a Deo. Tunc retulit illis, qualiter Dominum Stephanum illa nocte vidisset, et quæ sibi dixisset, quæque aliis dicenda mandasset. Audiant hoc omnes alie moniales.

25 A Quodam tempore fauis in vita S. Stephani acridit Obazine *b*, quod annonæ ad unam vix hebdomadam æstimate per duos menses sufficerent, et frumenta, quæ de cellario ad monasterium deferrebantur, ita augmentarentur et durarent quod Fratres mirarentur : interrogaverunt Fratrem qui hæc deferbat quomodo frumenta tantum durassent, qui dixit : Ex quo deferre cœpi, nullam in his potui diminutionem invenire. Unde ab aliquibus persuasus est, ut mensuraret frumenta, qui mensuravit et hoc largitor bonus offensus, occulte augere cessavit, et frumentum illud defecit *c*.

a Hæc melius in aliis Actis referuntur cum miraculis tom. 4 relatis. — *b* Est Obazine (ut hoc tandem loco istud dicimus) in Lemovicibus versus Avernam, i. e. Tutellam et Brivam ad ejusdem, cui utraque oppidum insidet fluvioi occidentem ripam. — *c* Reliqua deerrant in MS. Cisterciensi.

APPENDIX EX ACTIS LONGIORIBUS

De obitu, translatione, et miraculis B. Stephani.

Cum igitur vir Beatus de hoc mundo transiturus esset : una ex Abbatibus superius memoratis, proprio Pastore longo jam tempore fuerat destituta. Quam visitare cupiens, ut eam legitime ordinaret, quamquam lineam diem suorum imminere non ignoraret instantibus solennibus jejunis, quando cineres dari solent, cum quibusdam Abbatibus illuc ire perrexit. Cumque jam de re propter quam venerant, pertractarent, et inter se monachi non convenirent, ut de his, qui præsentibus erant, Abbatem assumerent : missum est retro ad monasterium, ut inde Prior, et alii quidam ad hoc idonei adducerentur. Interim Dominus Stephanus, ad visitandum Archipresbyterum regionis illius infirmum, rogatus perrexit : indeque regressus corporalem molestiam statim incurrit. Exhausta enim jejunii membra, febris invaserat : quam et labor corporis et rigoris algor intimis modulis paulatim infuderat. Cumque in crastinum electio pararetur, jam enim advenerant, pro quibus fuerat destitutum : et ipse porro tota nocte gravi incommodo teneretur : non tamen tam necessarium opus censuit differendum, ne forte eo moriente aut penitus frustraretur aut negligentius impleteretur. Sed quia eorum Capitulo interesse non poterat, Abbati eundem, qui auctoritate ceteris præeminerebat, hanc ordinationem commisit, ut quem ipse jam, cum consilio Fratrum elegerat, ab eodem Abbate Pastor ibi statueretur. Quod statim absque mora vel contradictione aliqua, est impletum.

2 Exinde

contra insulsius
dæmonumapud Deipha-
rama B. Stephano
defendi.curatur
herniasanctimoniali-
bus morientibusalia a B. Ste-
phano appa-
rente bis
exciatur :aliæ docentur
aut sanantur
ab eo apparen-
ti.

C

e lapso læva
sanatur :despicitens
aliam punitur
manu et pede
arescentibus :

D

EX ANNAL.
CISTERC.a B. Stephano
apparente
reprehenditur :

a

b

E

frumentum
diminuitur
augere cessat
dum mensura-
tur.Pett aliquam
Abbatem
pro electione
Abbatis,

F

ager committit
alteri peragen-
da

EX ANNA-
LISTERC.Matth. 26
con-solatur
Obazinenses
advenientes,petit preces
eorum,commentat
observantiam
statuorum :addit preces
pro salute
illorum :multi rati
capillis, pro
reliquis
cervicibus,

2 Exinde vir Sanctus morbo invaléscente, gravius angere cepit : propter quod ex communi domo, in liberiores cellas translatus est. Fama quoque ægritudinis ejus, cum ubique nuntiis discurrentibus percrevisset; postquam ad Obazinenses aures pervenit, vehementer omnes afflictos, et ultraquam credi possit turbatos. Quomodo enim, quamvis sanctissimus grex, tanto moriente Pastore, non turbaretur? cum scriptum sit : Percutiam pastorem, et dispergentur oves. Multi enim jam non exposita licentia, ad ipsum certatim pergebant vel potius confluebant; ultimam saltem benedictionem, si aliud tunc non poterant, accepturi. Quos ille, ut pius Pastor, tanquam devotos filios benigne suscipiebat, et singulos quoque benedicens, tacto blandissimo confovebat. Ceteri vero, qui remanserunt, planctibus et ululatibus perstrepebant : et tanquam finis mundi instaret, omnes pene sua opera relinquebant et solis fluitibus vacabant. Videres omnes angulos gemitibus impleri, suspiria suspiriis jungi : et communi lamentatione totius loci desolationem ab omnibus deplo-

3 Cum ergo idem Beatus vi febrium acris urgeretur, gaudebat quidem, quod ad desiderata bona transiret : sed dolebat, quod suos delatos et quasi orbatos relinquebat. Propter quod protensis in cælum oculis ac manibus, Deum deprecabatur, ut locum sibi creditum semper illustraret atque protegeret : et ovibus, quas per illum hactenus aggregaverat, benignus pastor existeret, et sua eas providentia gubernaret. Astabant ei omnes Fratres precipue, qui de ejus monasterio venerant : flentes inconsolabiliter, et dicentes : Cur nos Pater deseris? aut cui nos desolatos relinquis? Sufficiebat nobis paupertas nostra, ut divitias computaremus, quod te videremus Pastorem et Gubernatorem animarum nostrarum. Et nunc post te quid faciemus, vel ad quem in tribulatione nostra confugiemus? Porro ipse, in quantum poterat, eos consolabatur et instruebat, præcipiens eis, ut semper Deum timerent, et ipse liberaret eos ab omni malo. Nam et seipsum eis dicebat presentiorum post mortem futurum, et cuncta necessaria diligentius provisurum : si tamen illi assiduis precibus obtinerent, ut ipse æterna requie frueretur. Cumque illum rogarent, ut Fratribus utique Obazinensibus, quos orbatos relinquebat, ultima saltem mandata dirigeret, ipse nihil aliud eis præcipiebat, nisi ut sancti Ordinis, quem susceperant, statuta firmiter custodirent, et sanctæ paupertatis, atque humilitatis observantiam non desererent. Obsequentiam quoque, ac disciplinæ censuram omnibus modis servarent; et ut semper pro se Dominum exorarent. Hoc enim tunc eis promisit, quod nullum unquam legimus ausum fuisse promittere : quia scilicet si tantum pro se Deum rogarent, ut ipse salvus fieri mereretur, quod ipse omnibus, præcipue intra monasterium morientibus, æternam a Domino, confusus de ejus misericordia, obtineret salutem. Unde præcipiendo monebat, ne a monasterii habitatione ullus unquam aliquo modo discederet.

4 Visitantium servum Dei in infirmitate positum finis non erat : cum tamen non nisi religiosi vel quos devotio traxerat, admitterentur. Nonnulli inoportunissimi ceteros forebant, sancto ejus funeri profuturos; omnesque eum, non aliter quam totius patriæ tutorem ac provisorem, dedebant. Et quia tempus præterierat rasura, ipse vero propter infirmitatem rati permissus non erat; incumbente jam morte, nulli se inconvalescentem præcepit, ut corpus ægrum magis exerceret, et ad Deum omnino migraturos, novus et coronatus adveniret. Quod divino vultu fictum non dubitavit; ut saltem ex ejus capillis reliquias haberemus : cuncti enim diligenter

collecti sunt, et diligentius reservati multis postmodum infirmitatibus proferunt. Cumque jam morti evidentius propinquaret, ad ipsius petitionem Oleo sancto perunctus est, et sacræ Communionis protectione munitus. Exinde post modicum pulsata tabula, omnes undique convenerunt, et Litanias cum magno fletu dicere coram eo ceperunt. Quas ipse frequentius repeti faciebat; et cum eis, moriens, prout poterat, decantabat. Cumque jam penitus defecisset, apprehensa quidam ejus dextera, monasterium omnesque Fratres signabat, ipso, quantum poterat, ad hoc nitente, et benedictionis verba, frigidis labiis, vix tenuiter proferente : sicque inter benedicendum et orandum sancta illa anima carne soluta est. Igitur venerabilis Pater Stephanus migravit ad Dominum, lætantibus cælis, terris plorantibus : transit autem vii Idus Martii, circa mediam noctem, quæ præcedebat Dominicam diem; anno ab Incarnatione Domini milix.

5 Corpus ejus ex more compositum, et Sacerdotialiter indutum, quantum noctis supererat in ecclesia est observatum, omnibus Fratribus, cum quibusdam Abbatibus, qui convenerant, devote astantibus, et vigiliis cum magno cereorum apparatu solemniter coram eo agentibus. Mane autem facto, dictis ex more Missis, statim apprehensam sancti corporis glebam, de monasterio, decente cum honore, et grandi... exierunt, Abbatibus, monachis et ceteris Fratribus præsentibus et subsequentibus, cum maxima multitudine Clericorum simul ac laicorum, qui ad tanti Patris exequias ex diversis locis se convenisse gaudebant. Et cum paululum processissent, illico omnes pastores regionis illius, pueri pariter et puellæ, relictis gregibus, ad Sancti funus summa cum festinatione currebant : et sub feretro se ingerentes velociter in alteram partem transibant. Cumque hoc perpetrasset, quasi iterum sanctificandi, hoc ipso aditu remeabant; et cum turbis ambulantes aliquantulum properabant. Quod videntes ceteri exemplo puerorum admoniti, certatim sese impellentes, sub Sancti feretro transibant, et iterum remeabant. Non tamen frustra et absque fidei sue mercede hac facere potuerant : multi enim sic transendo diversis infirmitatibus liberati sunt. Populus autem innumerabilis utriusque sexus per totum illud iter ad tam gloriosum spectaculum undique concurrebat. Per omnes ecclesias, ac monasteria, per quæ transituri erant, signa illico omnia concerebant, tam repentino fragore, ut putarentur non humana manu tangi, sed divinitus commoveri. Sacerdotes cum stolis, Clerici cum vestibus albis, monachi decenter ornati, cum Crucibus et thoribus obviam sancto corpori longius procedebant. Nec absolventi aut quodlibet officium peragendi ulla erat facultas : tantus erat crepitus signorum, et concursus turbarum plangentium : omnis siquidem terra luctibus personabat.

6 Plures etiam sponte se et ex industria discalceabant : sicque per scopulos et acutissimas petras cum Sancto pergentes, non absque cruce revertebantur. Matrona illustris, illius terræ Domina, cum magnis et incurabilibus morbis in locis secretioribus urgeretur, tactu feretri sanata est, et usque ad interitum vite sue sanissima perseveravit. Porro unum eadem viui tantummodo habebant, ex his quos geminos portare asinus solet. Quod in vase effusum, intantum Sancti virtute prævaluit, ut quingentos et amplius viros per totam noctem sufficeret potaret, et plurimum in crastinum superesset.

7 Corpus vero non in Fratrum habitaculis, sed in amplissima domo, quæ exterior habebatur, positum est, ut et plures reciperentur, et devotæ mulieres ab ingressu ejus non arcerentur. Quæ scilicet domus cum

moritur 8
Martii anno
1250.Funus exequitur
magna solen-
nitate :

E

variis aggre-
gantur :

F

morbus incurabilis
sublatus,

vinum multiplicatum.

excubant inter
humilia
choros psal-
tistiarum
transactæ :

cum

A cum tota esset lignea et paleis cooperta, deorsum vero ob Sancti honorem et adventantium requiem, eisdem paleis usque ad genua strata; tantam cereorum ardentium multitudinem continebat, ut deloris aspicientibus tamquam rubus ardens interius appareret. Quod cunctis mirabilibus mirabilis aestimo, ut inter tantam copiam palearum et ardentium candellarum, inter tot viros dormientes ac semivigilantes, ignis nocere nihil potuerit. Num et qui vigilabant, sacris excubiis circa sanctum corpus occupati erant: ceteri vero in circuitu eorum semivigilabant, aut penitus dormiebant. Deinde, cum jam nox initium daret, Clerici albis, plures sericis cappis induti, primas vigilias solenniter peregerunt: quibus finitis, ceteri, qui remanserant et qui tunc ex diversis locis convenerant: sic ut per totam noctem, alternatis vigilis, sacrae excubiae non cessarent: ut tam vicibus Clericorum psallentium quam splendore cornecantium lampadarum, ipsa nox diei claritatem ac dignitatem sibi assumeret, sicut scriptum est: Quia tenebrae non obscurabuntur a te, et nox sicut dies illuminabitur.

8 Mane vero assumpto sancto corpore, ad Obazinense monasterium quantocius properabant. In Tutellensi autem cenobio expectabatur, eo quod Abbas loci illius et monachi obtinuerant, ut in eorum ecclesia aliquamdiu poneretur. Cumque ibidem appropinquassent, mox signis sonantibus omnes monachi solenniter induti, cum Crucibus et thyniamantibus; et cum omni populo obviam sancto corpori longius processerunt. Condiduxerant tamen, ut postea claruit, ut illud violenter in ecclesia detinerent, ut aliquod pro reliquis de corpore ejus auferrent. Quod Fratres praesentientes, in ecclesiam eorum illud perducere passi non sunt: sed statim assumptum post factam absolutionem, humeris sustulerunt, et retro conversi, via, qua venerant, redierunt.

9 Apud Obazinam, non nisi feria secunda illucescente, transitus beati viri innotuit. Unde statim dicta Missa post Primam, omnes a minimo usque ad maximum, praecente Cruce, cum fleu et ululatu obviam sancto Corpori usque ad duo millia processerunt, Psalmos per totum iter, prout in tali discrimine poterant, decantantes: statuerant enim non se, nisi cum Sancti funere reversuros. Et quamquam eos nonnulli Fratrum, qui praebant ante illum, deturbarent, dicentes, cum vix tandem sero perventurum, nunquam potuerunt eos a cepto itinere revocare. Cumque jam fessi in ejusdani promontorii planiciem devenissent; repente levatis oculis, vident cum magna populi caterva Sancti funeris apparatus accedere et ad se quantocius properare. Advenerat ibi multitudo virorum cum aliis innumeris utriusque sexus atque aetatis: quorum plurimi cereos novos detulerant, et adventum Sancti, cum monachis et cum omni populo, accensis luminaribus, expectabant. Et ecce dum apparet, dum praesto est, dum tangi potest, tantus repente clamor exortus est, ut putaretur non solum terra, sed et coelum aliquatenus commoveri. Fateor me nunquam vidisse aut audivisse tam magnam tamque mirabilem vociferationem, tam magnam luctum, tantum clamorem, tantam simul lacrymarum effusionem.

10 Resumpta via (nam cuncta lamenta cesserant) festinant Obazinam. Quo cum pervenissent, Venerabilis Dominus Geraldus Abbas, longe superius memoratus, qui tunc advenerat, cum pueris qui remanserant et cum multis aliis qui convenerant, foris ad novum monasterium, indutus sacris vestibus expectabat. Videns autem feretrum adesse, et Sanctum in eo jacere, cum eum absolvere pararet, repente concidit, et super feretrum quasi exanimis corruit. Tunc renovatus est luctus omnium, et in

excelso voces, clamores et ululatus resonabant. Habebat enim hoc humanus animus, ut quavis fuerit luctu et lacrymis satius, postquam alios plorare conspexerit, affectum temperare non possit: non cessantibus lacrymis, ubi lacrymarum causae non cessant. Tandem Abbas in se reversus, vix quidem absolutionis verba deponere valuit. et Beatum, ut facultas fuit, absolvit. Deinde ad ecclesiam cum veneratione deferitur, et per duos dies incessabilibus excubiis adservatur.

11 Itaque preparato sepulcro, feria quarta heliodonade secundae Quadragesimae, dicta generali Missa, et a cunctis Abbatibus, qui ex diversis partibus vel Ordinibus convenerant, facta solenniter absolutione; beati viri corpus in Capitulum tumulandum deferitur, et in sarcophago lapideo collocatur. Igitur beati viri corpore tumulato, instrumenta funeris statim direpta sunt et minutatim concisa; singulis, prout quisque potuit, partes sibi rapientibus, et pro his inter se pertinaciter decertantibus: nam et ipsum feretrum serris dissectum et ferramentis incisum, in minutis partibus est addatum; ut ipsas quoque minutias a serra decedentes, in panniculis ligarent et secum efferrent: tanta erat fides et devotio populi, ut nihil, quod Sancti corpus attigerat, beneficiis vacuum deputaret. His ita peractis, populus omnis abscessit: monachi vero circa tumulum congregati, Psalmos usque ad vesperam decantantes ibi manserunt. Sed et cerei ardescentes tota die illa et nocte inibi permanerunt: quin etiam in hodiernum diem omnibus noctibus, aut olei, aut cerei, aut utriusque simul lumen ibi nunquam deficit. Nihil horum ex monasterio impenditur: totum aliorum ministratur tam ab his, qui ad tumulum devoto ac frequenter occurrunt, quam ab his qui multas ibi sanitates percipiunt. Plures etiam absentes per invocationem ejus sanantur, qui candelas suas ibi transmittunt aut per se deferunt, tam ante sanitatem quam postea.

12 Cuiusdam Fratri laico, cum post obitum ejus nimia moestitudine teneretur, ex ipsa moestitia soporato astitit vir beatus in visu, dicens ad eum: Quid habes Frater, quod tanto more deprimaris? Cui ille respondit: Mesti sumus, Domine, et vehementer afflicti, quia nos tam cito deserere voluisti; cum posses nobis adhuc diu vivere, et monasterium pro-pere ac feliciter gubernare. Ad quem Sanctus: Ego, inquit, non videor tibi Abbas esse, sicut me semper videre consuevisti? Cui Frater: Et si Abbas noster es, ut quid modo alium in sede tua videmus? Tunc Sanctus iucundo ore et quasi subridens, ita illi respondit: Ego vos non deserui, nec desero. **F** vobiscum maneo semper semperque maneo.

13 Alms Frater, laicus quidem sed vir simplex et innocens, virum sanctum singulariter diligebat atque ab ipso unire amabatur. Hic, cum ad vigilias nocte quadam Dominica ante alios surgeret, audit voces psallentium et veluti processionem agentium monachorum: inter quos viri Dei vox, velut processionem illam regentis, clarus ac robustius eminebat. Quo audito, festinanter ad ecclesiam perrexit; ut inde commodius psallentium voces audiret, et virum Dei, si fieri posset, in sua sede stantem videret. Sed cum introisset, voces psallentium conticuerunt et ultra audiri non puterunt. Unde manifestum est, tam ex priori visione quam ex istius certo auditu, virum Dei domui suae nunquam desesse.

14 Dominus Robertus, Abbas tunc de Frameda, qui tertis post ordinatione nostro monasterio praefuit, cum, peracta sepultura ejusdem sanctissimi Patris, in refectorio cum Fratribus ad mensam sederet, ut in tali eventu accidere solet, fado et dolore oppressus, paullulum obdormivit. Cui repente apparuerunt

D
EX ANNAL.
GISTRE.

et in ecclesia
bivno deposti-
tum.

sepellitur
11 Martii:

instrumento
pro reliquis
direpta:

E
sepulcrum
extimo cultu
decoratum.

B. Stephanus
apparens
protectionem
Obazinam
adhuc:

inter
psallentes
audiret:

in vasis late
excepit.

Psal. 138.

Corpus a
Tutellensibus
in via honoratum:

ab illis
Obazinensibus
creatum:

delatum
Obazinam,

EX ANNAL.
FISTERC

A apparuerunt duo Fratres, qui ante aliquot annos obierant : ex quibus unus Sacerdos, alter Diaconus, ambo sancti, ambo religiosi in vita sua noscuntur extitisse. Qui cum causas mortis ejus hilari vultu requirerent, et ille decessum sancti viri et communem orbitatem lacrymabiliter prosequeretur, dicunt ei : Scias, Domine, quia quanta est apud vos de ejus abscessu tristitia, tanta est de praesentia ejus apud nos ubique letitia. Illis dictis evigilavit, et ultra eos videre non potuit.

Bernia ab eo
bis apparente
sublata :

15 Quidam Frater juvenis ac robustus carrucis boum praeerat, qui vel propter aliud quid rapturam incurrit. Cumque pondus ipsum super inguinem promineret, ac de die in diem magis succresceret; cepit Frater illo incessu gravari, et animo contabescere, cum rem ipsam prodere trepidaret, et propter magnitudinem mali dissimulare non posset : et quia tali incommodo absque incisione curari non valet, quae olim in Ordine Cisterciensi interdicta fuit; amplius ex hoc anxietur, quia et infirmitas illum gravabat, et moriendi spes nulla erat. Quapropter humano destitutus, ad divinum confugit auxilium, sanctumque Patrem Stephanum, tunulo ejus crebrius advolutus, assidue precabatur, ut sibi in tanta afflictione posito, salutari remedio subveniret. Quadam igitur nocte, ei vir sanctus apparuit, et cur se tot clamoribus fatigaret vel quam ob causam tam morosus maneret, tanquam inscius, requirere cepit. Qui, cum ei omnem passionis suae molestiam exposuisset; talem ab eo consolationem accepit : Noli, Fili, nimium morosus esse pro hac incommoditate; in proximo est enim ut a Deo cureris. Evigilans autem Frater, nihil quidem remedii sibi provenisse deprehendit; quia tamen virum Dei videre meruit, pro hac ejus consolatione non mediocriter laetabatur. Post non multum vero temporis iterum ei modo, quo prius, apparuit : inquirens ab eo quomodo se haberet. Ille visitationi quidem ejus gratias egit; sed tamen adhuc in nullo se adjuvatum fore respondit. Tunc Sanctus prominentem strumam salubri tactu compressam, ac velut in sese refusam, ita perfecte sanavit, ut deinceps in ejus corpore non compareret, dixitque ei : Surge, et amplius non vacare : sed opus tibi inunctum strenue adimplere stude. Ad hanc vocem statim expergefactus surrexit : et tacito infirmitatis loco, ita se exterius complanatum, et interiorius solidatum reperit, acsi nihil unquam tale perperitus fuisset.

captivus e
carcere libera-
tur :

C 16 Quidam paterfamilias virum Dei familiariter diligebat, et tam ab ipso quam a Fratribus, propter fidei ejus devotionem, non minori affectu diligebatur. Ille post transitum ejus a magnis captus, vinclis et compedibus mancipatus est : et propter multas, quas habere credebatur, pecunas, sub districta custodia servabatur. Quod cum Fratribus nuntiata fuisset, vehementer afflicti sunt : et tam per se quam per amicos rogare coeperunt eos, qui vincum illum tenebant, ut eis suum Confratrem, quem inique ceperant, acceptum ab eo ratione, dimitterent : et nihil apud illos proflcere potuerunt, sed inde illi asperiores fuerunt. Porro vir ille captus, cum se a nullo hominum juvari posse conspiceret, suum quondam amicum, nunc vero patronum Stephanum, precibus non pedibus adiit, cum multis eum genitibus invocans,

ut si quid apud Deum posset, suis se precibus liberaret. Deinde ex multa fatigatione et tristitia soporatus, assistere sibi vidit eundem Sanctum, velut increpantem se et dicentem : Quid hic sedes, cum domus tuae opera negligantur, et res familiaris depereat? Cui ille respondens, Non vides, inquit, Domine, quam districte ligatus compedibus hic teneor, et erumpere nequeo? Ad quem Sanctus repetito sermone; iterum : Vade securus, nihil haesitans : quia non tibi nocebunt vincula ista, quae tu formidas. Ad hanc vocem confestim ille evigilavit. Et cum se erigere tentaret, cuncta repente vincula de ejus manibus et pedibus ceciderunt, ita ut surgere conatus, caderet praestupore : habebat enim tibias a compedibus demolitas. Postea vero surgens agitabat intra se, quid ageret, cum egredi omnium formidaret : quia custodes undique observabant, et qui eum ceperant, foras per publicum omnes astabant. Vixit tamen fides patroni, ita ut per medios custodes et captivatores suos, cum aliunde exitus non pateret, liber ad propria remearet, a nullo hominum quo tenderet requisitus, nedum detentus.

17 Venit quidam ad Sancti sepulchrum, vota rediens et gratias pro sua liberatione, factaque oratione et posito cereo, cum a loco egressus fuisset, interrogatus, quis aut unde esset vel ob quam causam tunulum Sancti expetivisset : ait : Fuimus capti ego et alii quatuor in quodam castello, pedibus singulorum arctissime simul in una trabe constrictis, in quo ergastulo, cum nihil cibi aut potus per quatuor dies penitus gustassemus, inedia simul ac dolore constrictus, sanctum Patrem istum, de quo multa audieram, intimo cordis rugitu orare cepti, ut nos a vinculis, suis meritis et precibus liberaret. Cumque haec mecum tacitus evolverem : velut in extasi positus, nec plene vigilans nec perfecte dormiens, vidi reverendissimum quendam religioso habitu carcerem intus ire, cum quodam monacho juvenis aetatis : qui cum me interrogasset, quomodo essem : vel quid ab eo tantopere postularem; dixi ei : Domine, vides in quanta afflictione et calamitate detenti sumus : unde precamur, ut si quid potes, adjuves nos, miseris nostri. Tunc ille dixit : Si ergo vis cum sociis liberari, apprehende clavum ligneum, quo cippus strictus tenetur, et mox dissolvetur : statimque surgens cum eis egredimini, et pergitis unicuique vos tutari possitis. Ad hanc vocem extemplo evigilavi, et ipse evanuit ab oculis meis : statimque apprehensum clavum, levi motu detraxi : mox trabes illa soluta est, acsi nunquam astricta esset. Surgens autem latenter socios excitavi, monens, ut caute surgerent, ne quis forte evigilaret : erat enim circa mediam noctem. Nec minus inno amplius timebamus soluti quam antea vinclis : quia et custodes intus ante ostium dormiebant, nec poteramus, nisi per eos transire : ipsumque ostium ita ex industria erat compactum, quod nisi cum magno fragore aperiri non posset. Tandem animum fiducia roborantes in ejus fide, qui nos jam solverat, et custodes transivimus et aperto ostio exivimus, nullo audiente vel sentiente : sicque reliquum noctis spatium iter agendo conficientes, ad locum pervenimus, ubi salvati sumus.

item quinque
alii.

E

F

DE B. JOANNE DE DEO

FUNDATORE ORD. DE HOSPITALITATE, GRANATÆ IN HISPANIA,

Commentarius prævius.

ANIMADV.
PAP. 33

§1. Ordinis per Joannem de Deo inchoati initia prospera.

Annus Christi millesimus quingentesimus quadragessimus, qui minime nostræ Jesu Societati Romæ natalis fuit, parente Ignatio, Hispano homine ex castris Cæsareis ad spirituales militiam traducto, idem usdem ex castris assumptum Joannem de Deo, vidit Granatæ initia ponentem ejus vitæ, quam secretata demum est amplissima Congregatio earum, qui toti in Hospitalitatis officio erga pauperes peregrinos infirmosque exercendis occupati cum sint, nomen ab eadem per Hispaniam retinuit; in Francia nuncupatur a Caritate; Romæ vero ac per Italiam reliquam vulgo Fate ben fratelli, seu brevis, Ben fratelli dicuntur, ab usitata stipem poscendi formula, sibi a suo Institute relictæ, qua et Fratres nominant quoscumque obnos, et benefacere movent per opera munificæ caritatis ad sublevandam pauperum egestatem. Nempe quæ abundabat iniquitas, curis quoque multorum refruere, et utrique remedium ferendum a Deo erat: sed illi, quæ mali totius caput erat animosque infecerat, æquum erat subveniri prius, ea constituta Societate, quæ peccatis exterminandis toto arce incumbere; ac tum demum fundamenta jaci Religionis alterius, per quam corporibus quoque consuleretur.

2 Hæc parro fundamenta non alia fuerunt quam virtutum exempla, et quædam juveniorum corporum atque per hoc animorum ratio, quam Joannes vivens Granatæ tenuit, suisque ejusdem propositi sociis reliquit; qui post obitum ejus eundem Madritum primum, deinde ad alias Hispaniæ partes pertulerunt: multis quod quidem sciamus scriptis legibus comprehensam. Nec enim id agebat Joannes (quamvis propheticæ spiritui id futurum crediderat prænovisse) ut novum vitæ Religiosæ institutum conderet, quemadmodum ex toto Vitæ utriusque, quam dabimus, contextu patet: sed ut id unum erat intentus, ut pauperum quorumcumque præsentibus necessitatibus subveniret, per se sociosque qui ei sese conjungebant, nullis obstricti votis, sed solo animi obfirmati proposito eisdem seve ministris applicantes; quos eodem, quem ob Episcopo Tudensi jussus erat deferre, habitu; femoralibus scilicet, petula ac pulio coloris cinerei ipse induit, ut amictus pauperum ac modestissimi forma eadem ipsos quidem a seculari vulgo secerneret, non tamen Religiosorum insereret Ordini, qualem nullum eam fuisse professionem certum confessumque est. Hinc factum, ut certantibus de ferendo mortui cadavere Ordinibus Religiosis; nemo eorum, quos in Hospitali habuerat, sociorum illud sibi munus vindicaret: Franciscam autem hunc honorem, eo sibi nomine præ ceteris debere contenderint, quod S. Francisci humilitatem paupertatemque toto vitæ tempore fuisse proximè imitatus: Minimi vero, in quorum templo conditum cadaver est (nec enim proprium habuit suo in Hospitali templum Joannes) eundem sui Ordinis habitum defunctum induerunt, et quidem ex ultima ejus, si Montoyæ credimus, voluntate; Hieronymum denique in quocum olim fundum translatus, Joanne mortuo, Hospitale est, ejusdem superintendentiam, ut vocant, sibi ab Episcopo commendatam aliquandiu tenuerunt.

3 Donec paululum senex illud exiguum incrementa suscipiens, visum est alienis non egere adiuvendis, atque per se stare posse, maxime si votis quibusdam adstricti socii hunc vitæ institutum in perpetuum sese addice-

Martii T. I.

rent: quod Roderico de Siquenza auctore factum scribit Govea lib. 2 cap. 16. Hic siquidem post viginti annos, quos sub Philippi secundi auspiciis miles transegerat, ad vicariam Centurioni operam præstandam, indeque ad signiferi dignitatem promotus: cum revertisset in patriam parentum revisendorum gratia, eosque mortuos reperisset, Deo interius animum movente, tantam mundanarum rerum concepti horrorem, ut pauperum ministerio sese addiderit ea ratione, quam filios suos Joannes de Deo docuerat; quorum numerus intra duodenarium adhuc consistebat, atque in eo observantiæ arctioris rigore, cui fuerant a suo Institute innutriti. Necdum illi ullius Religionis formam assumpserant: sed Ordinario subiecti, uni e numero suo obedebant, quem Fratrîs Majoris titulo venerabantur. Joannes is tunc Garcias erat, a quo Rodericus penitentiae habitum (ita enim lubet ex re nominare eum, quem gestaverat Joannes, caput semper ac pedes nudus) impetravit. Subsecuta non multo post Maurorum per Hispaniam rebellio est, et caritatis exercendi Rodericio, ejusque socio Sebastiano Arias, campum ingentem aperuit, in quo ita operam suam probavit, ut compositis tumultibus ad Hospitale reversus; quamvis non multis annis in eo fuisset conversatus, assumptus tamen in Majorem a Fratribus sit; eumque gradum variis confirmatus electionibus per annos viginti duos tenuit, millesimo quingentesimo octingentesimo primo mortuus, postquam obsequiis Pauperum annos impendisset viginti sex.

4 Hujus prudentiæ Ordo hic debet quod inter Religiosos numeretur: Romani enim misit ad Pii v pedes Sebastianum Arias, supplicaturum ut sibi suisque Pontifex habitum ac scapolare concederet et novæ professionis gradum: quod ubi impetratum est, Granatensi Hospitali tamquam capiti aggregarunt sese alia aliquot Hospitalia, quæ ad ejus, quod Joannes de Deo exorsus fuerit, imitationem erecta nunc stabant, locorum Ordinariis subjecta: quæ ut melius intelligantur ipsam Pii v Bullam, primo die Januarii anno MDCXXI datam, hic subnectimus.

Pius Episcopus, servus servorum Dei in perpetuam rei memoriam.

Etsi nobis ex Summi Pontificatus nostri officio cœlitus dato maxime incumbat, ad locorum quorumlibet pie institutorum profectus bene attendere: Hospitalium tamen cunctorumque in his degentium, maleque habentium hominum sustentationibus tanto nos magis studere convenit; quanto pensata talium personarum miseria, conspicimus propter Deum id salutare existere.

5 Exhibita nobis, prout per, pro parte dilecti Filii Roderici Sequenzæ, Superioris in Hospitali B. Joannis Dei, civitatis Granatensis, petitio continebat; quod etsi in commemorato Hospitali illius famosissimæ civitatis ob regiam cancellariam, ad quam maximus numerus exteriorum negotiorum causa confluit, unus Major seu Prior dictus, aliique decem vel octo Fratres, illi uni subiecti et obediens reperiantur, qui in colligendis elemosynis tam pro ipso Hospitali et Fratribus, quam varis sortis pauperibus, miseris, ægrotantibus et senibus etc. (quorum fere semper quadringenti et plures solent convenire) diligenti cura laborant, ac quotannis stipem sedecim millium ducatorum pro eruatione et sus-

tentatione

Rodericus
Siquenza.per Bullam
Pii v,
1^aqua ad dis-
tinctionem ab
aliis,AN. MDL.
VIII MARTII.Anno 1540
Joannesnovi Ordinis
fundamentum
facit.vitæ suæ
exemplo:quod secuti
socii obsequio
novi Religio-
nis.Eorum profi-
tendorum
licentiam
Roma impet-
trat.

A tentatione eorum cum summo caritatis zelo expendant : et quamvis in eodem Nosocomio pauperum numerus, propter bellum in regno Granatensi contra Mauros gestum, maxime auctus sit ; et minores rarioresque elemosynæ modo tribuantur : ipsi tamen Fratres, nullius labori pertæsi, eximium illud caritatis opus ferventissime indesinenterque prosequuntur. Nihilominus infantum crevit hominum multitudo, ut non nulli laici, Deum penitus non timentes, auri fame male ducti, habitu et caputio (vulgo e lajjal) panno crassiore et villiore, quo ejus Ordinis vere Religiosi vestiuntur, sese Religiosos mentientes, induere ausi sint : qui Cordubæ, Madridi, Toleti et Lucenæ, pro Hospitali Granatensi, in quo pauperibus insignia caritatis officia exhibentur, elemosynas erogatas, in pravas et damnabiles usus converterunt ; non sine notabili pauperum illius et aliorum omnium Hospitalium damno et impedimento. Tum itaque dictus Rodericus a nobis suppliciter petierit, quo facilius tolleretur modo declarata hominum nequitia et mentita religio ; ut dignemur omnibus illius Ordinis Fratribus et vere Religiosis, tam Granatæ quam Cordubæ et Lucenæ nunc morantibus et imposterum commoraturis, scapularium de panno, lajjal dicto, confectum, ad genua usque gestandum concedere, ut sic vestiti, quando pro elemosynis colligendis peregrinantur, ab aliis, malitiose eorum habitu indotis, facile dignosci queant. Porro sed et illud de misse sollicitabat, cum ipsa necessitas requiratur, infirmis tam Fratribus quam pauperibus S. Matris Ecclesie sacramenta communicare, rudes instruere, et ad sustentationem Hospitalium eorumque membrorum elemosynas conquirere : ut quoque facultatem elementissime impertiremur habendi et retinendi munus ex Fratribus, in singulis Hospitalibus et inseruatum seu Sacerdotem, pro Sacris legendis aliisque omnibus divinis persolvendis : item colligendi elemosynas non modo in his urbibus, in quibus Hospitalia existunt ; sed etiam in tota Dioceseos cujuslibet provincie districtu : facturi pauperibus in Hospitalibus degentibus insignem gratiam et benignitatem Apostolicam a Deo recompensandam.

B Nos itaque qui pauperes in Christo juvare sinceris desideramus affectibus, saepe dictum Rodericum et Confratres ejus in tam pio et laudabili proposito, non modo fovemus, verum etiam ab omni vi excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris et penis quomodolibet innotatum absolvimus, et absolutum censentes pro consequendo effectu presentium, bene faventes ejusmodi justis petitionibus, eidem Roderico omnibusque aliis et singulis dictorum Hospitalium Fratribus (quomodocumque Regulas S. Augustini servarint) scapularium super caputio ad genua usque, de panno lajjal, gestandum, per auctoritatem Apostolicam, tenore presentium semper concedimus. Sed quoque integram potestatem damus, eligendi unum ex Fratribus in singulis Hospitalibus, qui eodem et similiorum Fratrum habitu : sed pro dignitate Sacerdotali et arbitrio Ordinarum ejus loci, paullo ornatiore vestitus, munus Sacerdotale obeat ; ac deinceps pro prefatis Hospitalibus, ad sustentationem et curationem pauperum adinveniam, non solum in illis civitatibus, in quibus Hospitalia existunt ; sed etiam aliis omnibus locis et Diocesium elemosynas petendi et recipiendi, quæ in Christi pauperum bonos usus et subventiones convertere illis licitum est. Nec non tam ipsam Sacerdotem quam Priorem et alios omnes Fratres, Ordinarii cujuslibet loci jurisdictioni correctioni, visitationi et prescriptionibus perpetuo subijcimus ; ipsoque Majorem et ceteros Fratres de elemosynarum administrationibus, quotannis suo tempore, legalem computationem loci

Ordinario tantum, et nulli alii facere debere volumus.

7 Insuper ne Fratres, qui nunc in Hospitalibus existant ; et in, qui posthac venturi sunt, semel susceptum habitum prædictum dimittant, deponant, multo minus alteri alicui tradant vel commutent, nisi omnium aliorum Confratrum in illo Hospitali, in quo eum acceperant, consensu fiat ; sub majoris excommunicationis lata sententia ipso facto incurrenda perpetuo ordinamus et statuimus. Inhibemus etiam omnibus et singulis cujuscumque status, ordinis vel conditionis, exceptis locorum Ordinariis, ne sub quovis prætextu ad regimen, gubernationem vel administrationem eorum Hospitalium sese intrudant, vel similia Hospitalia erigenda tentent ; contra facientes incurrent prædictam poenam excommunicationis. Ad hæc volumus, ut horum Hospitalium Major seu Superior et Fratres, a nemine cujuscumque ordinis et conditionis, etiam a fundatore ipso vel auctore, perturbentur, molestantur vel inquietentur : ipsi vero libere suorum Hospitalium semper regent....

8 *Primum v. secutus Gregorius XIII Hospitali Granatensi* libens concessit atque impertit ea omnia, quæ animarum saluti pro felici animarum, locorum ac personarum statu, fallacissimi hujus mundi invitamenti spretis sub suavi Religionis iugo militantium, Deoque pietatis ac caritatis opera exercendo servientium ; concessa fuisse dicuntur ; illaque privilegia et indulgentiarum Fratribus quam laicis infirmisque sub eorum cura degentibus a se concessa porro extendit ad alia Sevilie, Marti, Cordubæ, Lucenæ, atque etiam in India partibus extracta vel porro extruenda Hospitalia : quam Gregorii Bullam Prescato datam anno MDLXXVI, XI, Maii Sæctus verbotenus innovavit per eum quæ incipit : Debitum nostræ providentiæ, dataque reperitur anno MDLXXXI, I, Junii. Cumque Granatensi similium octodecim fere Hospitalia in Hispaniæ et Italiæ Provinciis erecta vix idem Pontifex intellexisset, ac Fratrum numerum augeri indices, qui potestatem sibi fieri peterent in unum corpus sub uno capite convenirent, et Græcorum et Capitulum Romæ celebrandi, in quo et Præpositum sibi Generalem constituerent et proprias sibi constitutiones conderent ; qui tunc fere absque ipsis fuerant, quamvis plurimum sub Regulis S. Augustini viventes tria vota substantialia emitterent, usque quantum deferendo Christi pauperibus auxilio adderent.

9 Quod eorum, inquit, laudabile institutum approbantes omnes Fratres et Hospitalia B. Joannis Dei, nunc existentia vel extincta, tanquam diversa membra admodum aharum Religionum et Congregationum bene institutarum, in unum conjungimus et unimus, ac tenore presentium Congregationem seu Societatem sub Joannis Dei titulo perpetuo instituiamus et erigimus, ac conventum generalem in Hospitali S. Joannis Calitæ Romæ proximo Maio celebrandum denudiamus, atque omnibus et singulis Superioribus aliisque Fratribus cujuslibet Hospitalis Joannis Dei, quocumque loco siti (etiam si in aliquo Hospitali quidam Fratres tria vota substantialia non dāderint, nulli quoque Regulis se adstrinxerint, modo dicto habitu sub Joannis Dei titulo induti incedant) ut duos Fratres, qui de Regulis, institutis et consuetudinibus bene sciunt, ut Superiores Definidores in Capitulo erudire possint, vel ad minimum unum ex quolibet Hospitali Romam mittant, in virtute sanctæ obedientiæ mandamus. Atque ut dictus conventus Generalis majori cum fructu imposterum celebretur, omnibus et singulis Fratribus in prefato loco capitaliter congregatis.... potestatem et auctoritatem facimus perpetuam, ordinandi et reformandi formas, regimina, statuta et consuetudines

sub obedientia Ordinarii.

Gregorius XIII Privilegia innotet.

Sæctus v. postulat m. facit Capituli Generalem.

F

et statutorum in eo condendorum :

simili cum Fratribus habitu malitiose utentibus,

scapulare sub Regula S. Augustini conceditur,

et facultas quatuor Sacerdotum habendi in quoque domo.

A tulines cujuslibet Hospitalis, quæ singulari correctione, revocatione, renovatione aut omnino immutatione indigere videntur. Concedimus etiam... Generalem Praepositum vel etiam Provinciam Superiores, etiam ad tempus pro libitu eligere etc.

ubi ea impressa
est?

Protector
Ordini datur.

10 Plenius hæc legi possunt in Bulla, annos MLXXXVI condita, unaque cum altis citatis atque citandis Pontificum Romanorum constitutionibus Neoburgi impressa, post Vitum B. Joannis de Deo: post quam et S. Augustini Regulum impressa etiam leguntur statuta Ordinis in illo generali Capitulo concepta atque digesta: in quibus corrigendus videtur titulus Statuta B. Joannis Dei pro Religiosis, quandoquidem ea condita sint triginta sex annis post beati viri obitum: quamvis eorum jam aliqua rudimenta apud Fratres Gronatenses haberentur, ut ex Alfonso a Castrapetro num. 86. Post hæc Gregorius XIV speciali Brevi confirmavit Ordinis privilegia omnia eadem ab antecessoribus Pontificibus concessa anno MDXCI, XIX Aprilis: ac paullo post, videlicet die vii Maii, litteras in forma Brevis dedit, quibus Hieronymum Rusticuccium Presbyterum Cardinalem titulo S. Susanna, suum pro tempore Vicarium Romæ, instituit Ordinis laudati Protectorem.

B § II. Res Ordinis turbata ac paulatim a Pontificibus plene restituta.

Clemens VIII.
ob usum
exemplum,

Hactenus novo Ordini fluxerant feliciter omnia: verum sub novo Clementis VIII Pontificatu mutatus non parum est rerum status. Cum enim per communicationem Privilegiorum cum Archiepiscopali sancti Spiritus in Saxa, quod ex Nicolai decreto anno MCCCXVI ob Ordinariorum jurisdictionem exemptum erat, eandem exemptionem ibi arrogarent Fratres Joannis de Deo, propter Gregorii XIV supremam Breve, prædictæ Privilegiorum communicationis expressam mentionem facientes, eumque velint auctoritatem ad priorum Pontificum privilegia adjacere: Nos, inquit Clementis in sua Constitutione anni MDXCVI, initio Pontificatus nostri cum hoc invidissemus, ejusdem Congregationis Confratres a suo primo instituto paulatim recessisse, opusque Hospitalitatis erga pauperes infirmos, cui maxime incumbere tenentur, intermisisse, et alios sacerdotibus Ordinibus initiatos fuisse, ut a servitio Hospitalium esse possent immunes. Habita præmatura consideratione, Congregationem prædictam ejusque Hospitalia et loca ubique existentia Ordinarii locorum eorumque jurisdictioni et superioritati subjecimus, nec amplius per unum Majorem regi et gubernari volumus: ac ipsius congregationis Confratribus Professionis emissionem et sacrorum Ordinum susceptionem interdiximus: ita ut deinceps votum Paupertatis et Hospitalitatis tantum præstare et observare tenerentur, statuimus et ordinavimus: prout in nostris litteris, sub dat. xii Februarii MDXCI in forma Brevis expeditis, latius est videre.

postea tan
en
jus eligendi
Superioris
resistit,

et Ordines
suscipiendi

12 Dissolvitur penitus institutum saluberrimum, si hæc Pontifici minus perstisset: sed Cardinalis Rusticucci supplicationibus indutus, comperiensque Hospitalia et loca in Italia existentia, sic ab invicem separata, gravia incommoda et damna passa fuisse ac quotidie pati, Superioris defectu; Congregationi restituit jus eligendi Majorem, eamque regimini formam ordinavit Constitutione præfata anni MDXCVI, quæ ei ad perpetuam optima videbatur, eratque priorum Pontificum indolis et propriis Congregationis statibus conformis: illud quoque concessit ut Confratres ad Sacrorum sacris Ordinibus initiari possent, modo juxta primum eorum institutum in simplicitate pauperibus infirmis inserviant: ut mirum sit Clementis successorem Paulum V (nam interdictus Leo XI prius Pontificatus sui mense e viris observat) interpellatum fuisse, quasi per prædictam constitutionem gradus

fuerit interdictus Fratribus ad sacros Ordines, qui dum expressa illis in ea permittuntur.

13 Paulus autem per Breve datum anno MDXIX, considerans, valde laboriosum esse Presbyteros habere seculares, qui pauperum agrotantium confessiones audiant, Sacramenta ministrent, agonizantium animas omnipotenti Deo commendent: turpe etiam esse ejusmodi Presbyteros seculares post celebratum sacrosanctum Missæ sacrificium a domibus in longam diem, et aliquando totum quoque noctem abesse, in maximum animarum agrotantium detrimentum... concessit cuilibet Domui dictæ Congregationis unum Confratrem duntaxat, qui pro arbitrio ejus Congregationis ad omnes sacros et Presbyterii Ordines... admittatur, et admissus iuncta Sacerdotis obeat, modo, ante sex annos saltem Congregationis ejusmodi Regulam professus fuerit. Verum is, inquit, quicumque Sacerdos factus nullis aliis laboribus quam soli lectioni Missarum et administrationi Sacramentorum vacabit: et si contingat, ut eorum aliquis ob meritum dictæ Congregationis habitu priveatur, ipso facto et absque ulla declaratione ab Ordinis exercitio statim suspensus sit.

14 Terum aliud erat, ob quod Clementinam Constitutionem abolitam vellent Major ejusque Fratres, videlicet, ut inde excederent eo redirentur, ad tram videlicet substantialium votorum Religionis professionem, quæ eis Clemens interdicta erat, existimans, inquit Paulus, in Bulla biennio post concessa, Fratres securiores multo victuros esse, delinquentesque sine scandalo puniri posse, si unum duntaxat Hospitalitatis votum (paupertatis quoque Clemens adjunxerat) sub obedientia Ordinarii emitterent. Cum autem (prosequitur Paulus) a dilecto filio Fratre Petro, Majore Hospitalium dictæ Congregationis in regnis Hispaniarum constitutorum, intellexissemus litteras Clementis vii supradictas nullum vel profecto exiguum effectum sortitas esse, imo huc usque Fratres quatuor vota emisisse, uti antea consueverunt adhucque emittere, et quidem cum majori utilitate Religionis, quod sic multo melius ut veri Religiosi vivere possent, nos... circa præmissa... maturius disponere cupientes... statuimus et ordinamus ut perpetuis futuris temporibus in Hospitalibus et locis regnorum illorum, quæ Confratrem Majorem regentem, sub jurisdictione tamen et visitatione Ordinarii, habere consueverant, Fratres... illi, qui elapso probationis anno quatuor prædicta Vota ediderant solemniter, veri Religiosi, verique Regulares sub Regula S. Augustini a Romana Ecclesia sic declarati ab omnibus Christi fidelibus habeantur. Indulget deinde facultatem suscipiendi sacros Ordines, et sacra Ordinariorum jurisdictionem in Hospitalibus usque servientes Fratres varia specialiter determinat.

is
idemque
potestatem
r.d. in Religio-
si nota
nuncupandi:

quod in His-
pania inter-
missum non
fuerat,

F

15 Hæc anno MDXCI acta a Paulo, qui utramque suam Constitutionem confirmavit nova Bulla, anno MDXCVI data pro omnibus ubique terrarum hujus Congregationis Hospitalibus, eaque apud italicum Gæcer interpretem excusa est ad calcem libri: ac denique anno MDXIX, cum accepisset, quod nonnulli locorum Ordinarii, prætextu obedientiæ, cui idem Fratres ac Hospitalia tam Italia quam Hispaniæ subjecta existebant, late nimis se extendentes, nodum circa regnum et gubernium Hospitalium ipsi Fratribus commissorum, ac Sacramentorum Ecclesiasticorum in iis administrationem, atque in eisdem Hospitalibus receptorum et expositorum rationis solutionem; verum etiam privatam dictorum Fratrum correctionem et disciplinam regularem omnemque in eos jurisdictionem exercere consueverint; Superioresque dictæ Congregationis ac Presbyteros seu Capellanos, qui dictis Hospitalibus in divinis inserviant eligere; ac medicos, chirurgos, et alios ministros ac officia-

et Ordinem ad
Episcopis
creatum,

A les gubernio et regimini ipsorum Hospitalium necessarios deputare; novitiosque recipere; ac generaliter omnia et singula, quae ad Regularem disciplinam ac correctionem dictorum Fratrum spectant, quaeque juxta Regularia instituta dicte Congregationis peragi debent, facere et exequi intenderunt; ipsorumque Fratrum quietem circa praedicta diversimode perturbarent, ob idque Superiorum dicte Congregationis auctoritas ac illius Regularis instituti observantia evanesceret; dictaque Hospitalia ac Fratres in iis degentes in spiritibus ac temporalibus non levia sustinerent incommoda; Ordinariorum Jurisdictioni Hospitalia ejusmodi ac Fratres plane exempti, omniaque antecessorum Pontificum privilegia confirmavit.

in Xenodochiis ob pauperum aegrotantium curationem consistunt. Nihil apud eos vacuum, nihil otiosum; ubique caritate subnixi, Deo gloriam, proximis salutem, sibi metipsis merita inter tot Hospitalitatis officia, nulla ambitionis intercedente cura, nulla quaestus interveniente mercede, laetis aspectibus subministrant.

§ III. Auctores Vitae, cultus sacer.

Hae pro instituto nostro copiose satis lubuit pertrahere, ad pleniorum notitiam Ordinis non multum notum in Belgio nostro, ubi extra Hispanorum arcus unicum dumtaxat illius Hospitale est, Mechliniae scilicet pro regi exercitus militibus agris, praesentim Hispanis: cum Hospitalium cura hic fere penes Virgines Sanctimoniales sit, ex more Belgarum, domestica ministeria omnia fœmine sexui committentium; atque ex ipsa instinctu naturae, interiorum eadem compassionis affectum erga infirmos impleant; quem secutus Ecclesiasticus cap. 36, 17. Ubi non est mulier, inquit, ingemiscit egens. In Hispania autem Italiaque, ubi rerum agendarum penes feminas nulla vel exigua libertas atque peritiam est, omnino necessarium fuit istiusmodi Institutum, cujus Fundatorem ex Pontificiorum diplomatum usu merito dicere possumus Joannem de Deo (quoniam Ordinem ipse Religiosum non fecerit) tutor Beatos relatum ab Urbano VIII, totum Ordinem permittente, ut ipsum colere possit Missae atque Officii de Confessore honore. Ea de re pluribus agemus in Appendice: hic autem satis est observasse eundem Bononiae a Typographorum, Librariorum, Chartularum Societate Patronum haberi, ut est apud Paulum Masium hac die in Bononia perhistrata; ut forte alibi per Hispaniam Italiamque. Jure profecto maximo; quippe qui ex Africa rediit ad usque plenae conversionis tempus, quod spatium quinquenni aut sexennii fuit, prius libellis, chartis, iconculisque dividendis non tantum victum sibi lucratus est, sed multos quoque ad aeternam salutem fructus fecit, partim viros et oppida circumforaneus obtens, partim officinam Granatae ejusmodi mercium palam aperiens.

20 Vitam primus Magister Franciscus a Castro, Sacerdos et Rector Hospitalis Granatensis, Hispanice conscripsit; et quidem, ut videtur, intra vigesimum quantum a morte ejus annum; quippe qui non meminerit Gregorianae Bullae anno MDLXXI datae, aut saltem (si haec vulgata non fuerit ut ex Sixti v promulgatione decennia post facta possumus suspicari) haud multis post trigessimam annis; nam Pontificatum Gregori XIII, qui finem habuit anno MDLXXXV praesentem suae descriptionis nominat cap. 23. Franciscus, et quod ex Bibliotheca Collegii nostri Bruxellensis nacti sumus exemplar anno mdcxiii Granatae impressum, secundae aut fortassis tertiae editionis, exhibet pretii taxationem anno MDLXXXV factam, unde sequitur iterum esse quae subiungitur imprimendi licentiam anno mdcxix signatam, numeris ubique ad longum expressis. Hanc vitam Joannes Franciscus Bordina, Archiepiscopus Avinionensis in Italianum sermonem vertit, Franciscus vero de Harle Rhodanensis Archiepiscopus in Gallicum, ut testatur Arnoldus de Rasse, insignis Ecclesiae collegiae S. Petri Duacensis Canonici; qui versionem Gallicam (quantum colligere possumus) Latine fecit, et Duacensis typus vulgavit anno mdcxxiii, uno antiquam Joannes Beatis vitae adscriberetur anno; titulumque Beati usurpavit, quo doctor Hispanus abstinuerat, Francum fortasse secutus interpretem.

21 Eodem anno mdcxxvii Neuburgi ad Danubium Latine proditit, atque in titulo Joannes et Beatus dicitur et Fundator Ordinis Fratrum curantium infirmos: qui titulus ab Hispanico obest, in quo solum legitur Historia de Vita et sanctis operibus Joannis de

Deo

Ordinis hujus, in Belgio vir non

Fundator inter Beatos relatus an. 1630 E

Vita intra annum 28 scripta Hispanice;

F

ex gallico Latine reddita a Hassio,

item Neuburgi ab aliis

Ordinariorum Jurisdictioni exempti;

quod Urbanus VIII limitat;

B

Numerus Hospitalium in Hispania,

et apud Indos,

atque alibi.

C

Præterea apud Hispanos et Indos numerus

et exercitia,

18 Adhuc apud Hispanos et Indos haec alit Religio de et amplius Fratres, quorum LXXX siveis Ordinibus instituti, aegrotis sacramenta ministrant. Curanturque quotannis in Hispania, India et Italia tantum centies et duces mille cœci aegroti, et hoc in lectulis; nam extra lectulos innumeri sunt, quibus Fratres inserviunt, chirurgico ministerio utentes, inter quos multi inveniuntur hac arte peritissimi. Omnium caritatem si species, inenarrabilem contuheris: nam cum omnes pene juvenes strenui sint, et qui variis poterunt exercitiis aut communitatis applicari, omnia despicientes, Deo in proximis inservientes, horum ubera curant, apostemata expriment absque nausea, membra proscindunt, theriaca purgant, squallidos horridosque pauperes mundant, lue venerae imbutos defœcunt et medentur, epidemica contagione pollutos fovant et medentur, vulneribus etiam foetissimis medicas adhibent manus et artem. Quid ultra? partim divisi, alii elemosynas pro sustentandis pauperibus quarunt, alii

A Deo et de institutione Ordinis ipsius atque principio: quod additum puta propter tria ultima capita: quibus res post exequias Joannis gestæ referantur cum bulla Pii v. Præfata autem Neoburgensis editis præfert hanc Vitam primum quidem a P. M. Francisco de Castro Hospitalis Granatensis Rectore descriptam, deinde a R. M. Joanne Francisco Burdino D. et Congregationis Præsidente mutato Hispanico idiomate in Italicum: tertium a Martino Sero I. V. studioso Latine redditam, denique ab alio exorato elisis gravioribus erratis majori ex parte correctam, vulgatamque sumptibus Fratrum Misericordiarum in nosocomio S. Wolfgangi Palatino-Neoburgici, quotannis a Serenissimo Principe Wolfgango Guiljelmo, Comite Palatino ad Rhenum, Bavaria, Clivæ, Julie et Montium Duce etc. in sustentationem et curationem pauperum infirmorum clementissime et liberalissime dari solitis. Verum ea editio (sive id interpretis seu correctoris occiderit vitio) tum multis tamque fœdis sentit erroribus textum Hispanicum infideliter exprimentibus, ut cum uerum stantiam putarem, nec Russio quidem, fideliter alius quamvis parum eleganter sensum auctoris assecuto, quod textum originale non habuisset præ oculis: novam ipsi versionem coacti fuimus adornare.

B 22 Nam, quæ apud Tamagum sunt Acta a M. Francisco de Castro conscripta, ab ipso donata latinitate (ut ante ac post ea proficitur Tamagus) ita differunt a ceteris, ut quamvis tertium necdum Hispanicum videremus, certo tamen pronuntiare auctorem, consueti sub alias libertate usum auctorem istum pro arbitrio detraxisse aut aliunde addidisse quæ placebant: bona quidem fide, sed instituto nostro minime opportuna: præsertim quando vetera monumenta sic interpolata nobis profert, ex Flavio Dextro, simulque furiæ auctoribus suppositis multa putatissima commenta admiscens, quibus pariter omnia lectori prudenti suspecta redduntur de falsitate. Cujus tamen hoc in Vita suspensus esse Tamagus non debet: quidquid enim addidit, licet ipse dissimulet, ex probatione altera Vita sanxit: quam post unum sæculi hujus vigesimum, cum Beatificationis negotium maximo ardore suscipiebatur in Hispania, conscripsit, et anno mcccxxiv in lucem Hispanicum idioma protulit ex Madritensibus typis D. F. Antonius de Govea, Episcopus Cirenensis, Visitator in Persia Apostolicus, Regiæ Majestatis Consiliarius et Concinator pro regno Portugallie, titulum Benedicti Patris Joanni fucius, et Fundatorem Ordinis Hospitalitatis pauperum infirmorum appellans: quam Vitam F. Bernardus Pandulfus Ordinis ejusdem Sacerdos, præacta jam Beatificatione Patris sui, Italicam fecit ediditque Neapoli anno mcccxxxi, unde eandem habuimus decennio post iterato impressam.

23 Hanc cur non integram Latine reddendam putaverimus, sed omnibus, quæ priori in Vita continebantur, omissis, mutilum; rationem dabimus post præfationem auctoris: forece autem ut multum quum novo ac breviori stylo Acta B. Joannis de Deo ex Govea integre transcribere, prout P. F. Nicolaus Arqualo Italicæ fecit in compendio Vita ne Miraculorum quod P. Fr. Nuntio spero Ordinis Generali dedicatum dedit in lucem Neapoli anno mcccxxx. Cui suavit sed aliquanto plenus Gallicæ ex Hispanicis Italicisque ut ait, auctoribus collegit anno proxime sequenti Dominus de Loyac sacra Theologie Doctor, quod Reliqua Parisiensis Hospitalis de civitate diti obtulerunt Mariæ de Mediceis, Ludovici xiii Regis Christianissimi matri, Fundatrici suæ: quæ compendia etsi nobis præbentur summo prece, fontes tamen sectantibus potius quam derivatos ex eis rivus gratus esse debet, ipsam primorum auctorum styli, quantum alia in lingua fieri potest, invariatum videre.

24 Nunc quoniam Parisiensis Hospitalis, regia

plene magnificentia amplitudineque constructi, merito incidit; observant ut dignum est Ludovici quoque xiv matrem Annam Austriacam, ejusdem Hospitalis alteram quodammodo parentem esse voluisse, cumque affectum suum tum liberalitate egregie declarasse, tum vel maxime impetrato anno mdcxix osse brachii ex corpore B. Joannis de Deo: de cujus ad dictum Hospitale solenni translatione erit nobis postremo loco agendum; ut aminius videatur utroque Regina censuisse, non posse se Regum Christianissimorum matres ex merito dici, nisi pauperibus Christi matres se pietissimas exhiberent.

VITA

Ex Hispanico Francisci de Castro.
PROEMIUM.

Quod historiam scribentibus omnibus solet accidere, ut in veritate investiganda educendaque ad lucem e tenebris oblivionis præcipuam experiantur difficultatem; id mihi hoc quoque usu venit in opere: non quia temporis, quod a Joannis morte ad hanc usque diem modicum a intercessit, longa fuerit intercapedo, aut pauci omnino inter vivos persint, qui viventem cognovere: sed quia nemini curæ fuit Vita illius præcipua capita mandare literis: et ipse (ut erat silentii amantissimus) raro aliquid proferebat, quod non ad pauperum necessaria ministeria et caritatis opera pertineret. Itaque evenit ut necessario, multis huiusque illustribus heroicarum actionum partibus historia hæc destitueretur, quam ex rebus visu auditque cognitis contexui: etsi meæ mihi tenuitatis conscius satis nossem, haudquaquam a rudi ingenio meo effici posse, ut debita omnes et singule in luce constitutæ, dignis coloribus adumbrarentur. Ea igitur, omissis aliis, hic referuntur dumtaxat, quorum indubitata magis certiorque veritas apparebat: et hæc quidem pro majori parte desumptæ ex commentario, quem quidam sancti viri socius nobis reliquit, ipsi et virtute similimus et omnium peregrinationum ejus perpetuus comes, ad suam potius quam aliorum memoriam stylo plano ac facile annotans, quidquid vel ipsum se vidisse recordabatur, vel a rectoribus fide dignissimis atque cum ipso Beato familiariter versatis audivisse.

a Annorum multo plurimum quam triginta duntaxat: mortuus cum B. Joannes esset anno 1550: Joannes autem Mendes de Solonterra, cui Franciscus inscripsit hoc opusculum, anno 1585 prælo determinato latuit, ex Canonico Sigismino et Conchensi dicitur anno 1581 promotus ad Archiepiscopatum Granatensem, in Catalogo ad 17 Augusti, apud Tamagum de Salazar

DIVISIO ANTIQUA CAPITUM.

- CAP. 1 Ortus et patria Joannis de Deo.
- 2 Alterum infortunium quod ei decedendo militiæ causa fuit
- 3 Quid in patriam reverso acciderit
- 4 Quid deinde evenierit.
- 5 Quid donec in Hispaniam reverteretur
- 6 Quid usque ad postremam illius ad Deum conversionem.
- 7 Conversio Joannis de Deo.
- 8 Quomodo postea fuerit aperiens credidit.
- 9 Quomodo inserit Avita, qui Joannem in illego hospitali visceret et solaretur.
- 10 Quomodo ad Virginem Guadalupensem peregrinus ivit Joannes.
- 11 Quomodo et rebus suavis beatitudinem redierit
- 12 De primo, quod habuit, Hospitali.
- 13 De aliis, in quibus exercebatur, operibus.
- 14 De magna ipsius caritate
- 15 De patientia et multa humilitate
- 16 Quomodo Joanni domum pro Hospitali emeruit, et quæ secuta sint
- 17 De operibus penitentiarum, et principio habitus.
- 18 De continui oratione, et quas a demonibus molestias passus sit, quæ item occulta, antequam evenirent, prædixit
- 19 De ferventi zelo, quo erga Dei honorem et salutem proximi ferebatur

D
R. Inquir
Parisior
translati.

Vita hujus
scribendæ
diffinitas.

a

E

materia unde
accepta?

F

cur hic denovo
latinitate do-
nata sit?

apud Tama-
gum Vita
qualis?

Alteram vitam
auctore Govea.

a nobis ex
parte trans-
cripta.

Italice et Gallice
compendio-
sus redditus

- A 20 De morte Joannis de Deo
21 De sepultura, et exequiis ejus.
22 De iis quæ post mortem ipsius evenerunt.
23 De instituto quod hodieque servant Fratres Hospitalis Joannis de Deo : insignique ultus instituti fructu per orbem universum.
24 De Vita Petri Peccatoris.
25 De adventu Petri Peccatoris ad Hospitale Joannis de Deo, illiusque obitu.
26 Transumptum Bullæ Pii Papæ v de fundatione, institutione, approbatione et confirmatione Hospitalis Joannis de Deo in hac urbe Granatensi de facultate concessa Majori ad conquirendas pro pauperibus elemosinas, sumendum habitum sub Regula S. Augustini, votum obedientiæ Prædator facendum.

CAPUT I.

Ortus, adolescentia, et militia B. Joannis de Deo.

A Anno post Virginis partum trigesimo octavo supra sequi millesimum, Carolo v Imperatore Hispanicam Monarchiam feliciter gubernante, Granatensi civitati Archiepiscopus præerat Don Gaspar de Avalos *a*, ad ejus plurima ornamenta, ea quoque accessit felicitas, quod suo in pontificatu multos diocesis illa eximie sanctitatis laude florentes habuerit : quos unus inter Joannes de Deo cognominatus extitit : humilis quidem abjectusque in oculis hominum, sed meritis apud Deum et gratiæ donis longe clarissimus. Huic origo Lusitano Mons-Major *b*, quem Novum dicunt, in Eborensi Episcopatu patria fuit : parentes modicæ fortunæ homines, a quibus ad octavum usque ætatis annum nutritus, ab isdem in tale metuentibus per Mericum quendam fuit *c* Oropesam adductus : ubi multis annis vixit, in familiam admissus viri probi, cui ab eo quid profitebatur precorum curandorum negotio nomen vulgo fuit *d* el Mayoral. Hic cum, ut primum domesticis ministeriis aptam ætatem attigit, una cum cetero famulitio gregum custodia destinato amandavit in campos, victum eis et cetera necessaria pastoribus subsidia ultro citroque commendo ministraturum : qual ille, ut tenera in ætate a parentibus avulsus, ea cum diligentia atque observantia fecit, ut et dominis suis carnis esset et acceptus omnibus.

2 Eo in exercitum factum jam viginti duorum annorum juvenem vite militaris experientia cupido incensit, inscriptisque peditum numero est, quos sub Centurione Jeanne Ferraz, Oropesanus Comes e ra tempestate colligi jussisset, ad Imperatoris obsequia in subsidium Fonteratæ *f*, cui Galliarum Rex *g* cum exercitu imminabat. Urbis nempe videndi desiderium pollexerat Joannem, et maior libertatis degustanda, quam in fere seclari solent, qui castra sectantes suditis feruntur habent per latum non minus ac diffide nec vinorum : que ei fuit multorum laborum periculorumque occasio. Illis igitur in finibus constituto ipsi sociisque acculit, ut necessariam ad victum destituerentur annona : et abierant aliquanto longius villicæ quædam, ubi eam invenendum sperabant. Mulo remedium pollicetur Joannes, ceteris junior diligentiorque : et moram temporis cuncti ac redempti celeritate redempturus, in jumentum insilit, Francis ereptum hostibus *h* : quod ubi ad ea, in quibus stabulari solebat, loca accessit propius, et trita sæpius viarum itinera recognovit, insano præceps cursu ferri cepit ad progreia, cumque ei roccerere solum, quo regeretur, capistrum non sufficeret, per manus delictum tandem resorem abripuit summum, donec cum eo gravi lapsu in terram inter petras corruerit : ubi viribus simul et voce destitutus ultra duas jecit horas, repositum per ora natesque ejectus sanguinem, nemine præsentem qui vel la-

bentem videre vel opem eo in articulo ferre posset.

3 In se deinde reversus Joannes, quamvis a lapsu pessime cruciaretur, nagis tamen angebatur metu in manus hostium incidendi : quare collectis utcumque viribus, in gremio se crexit, et intermortua pene voce, oculisque in cælum sublatis : Adesdom, inquit Virgini Deiparæ, cui semper devotus vixerat, Mater piissima : atque apud filium deprecare, ut a præsentis periculo eruat, neque in inimicorum me permittat venire potestatem. Dixit et relevatus aliquantulum stipitem, quem primum reperit, membris luxatis fulciendis arripuit manu, atque ad præstolantes socios peditentium remeavit. Ut videre pedibus redeuntem, qui eques abierat, vix dubitabant quin ea hostiura injuria foret, in quos imprudens impegisset : rogant qui taliter affectus redeat : narrat ille suum ex equo lapsum, lectoque impositus ac multa operatus veste componitur ad sudorem, cujus beneficio paucos intra dies sanitatem ex integro recuperavit.

Sed gravius eum mox discrimen excepit. Manubias quandam Francis ereptas hostibus suis ei Centurio custodiendas commiserat : has parum diligenter asservatas furtimque sublectas cum intellexisset, tanta in Joannem ira efferebat, ut nullis se precibus flecti sinneret, quo minus ex arbore suspendi juberet, incurrie suæ alienæque injuriæ penas daturum. Verum transeuntem illac forte e primoribus quendam, ac pro Joanne cognita causa intercedentem reveritus, persuaderi sibi passus est, ut executioni non inauderetur sententia : modo ante conspectum ne compareret ultra reus, atque a castris regis illico faceretur.

4 Agnovit Joannes quanto in discrimine indies versaretur, quamque infelici mercede sectatores suos mundus remuneretur : quare consiliis arbitratur ad priorem Dominum gregisque curam Oropesam reverti, domi herilis securiorem quam militiæ vitam ducturus. Reducem dominus ea amplectitur caritate, qua filium pater : quippe fidei ac diligentie probate famulum, et domi suæ educatum : illumque secum quatuor annos retinet : quibus expletis, cum forte inter nascentes aves sermo illatus esset a sociis de Comite Oropesano in Hungariam abuturo, sub auspiciis Imperatoris Viennam versus moventis cum exercitu, ad prohibendos earum partium accessu Turcis *i* : Joannes, ut est diuturnioris quietis impatientior in experta rerum ac juvenilis ætas, in familiam Comitis transire statuit, parum memor quid sibi ad Fonteratiam accidisset. Nec defuit ille, quando perstitit in Hungaria comes, illis strenui ministri officis : eoque nomine Comiti et toti famulitio gratus existit : donec bello per discessum Turcarum seposito, Comes mari reverteretur in Hispaniam, atque in Corunensensem *k* appulsus portum, Oropesam rediret.

a Ex Episcopo Accitano ad Archiepiscopatum promotus anno 1528 : anno idem 1544 translatus ad Sedem Composititanam, atque a Paulo in sacro Cardinalium Collegio inscriptus anno sequenti creatione 13 et demum vita functus anno 1545. — *b* Hugo Monte-mur o nova ad Ganiam fluxum anno 1201 conditum a Sancto i Lusitano e Regi, inquit Tunnyus de Salazar. ubi Alphonsus autem anno 1290 titulo Marchionatus omnium Transitanique Joannis Ducis Bragançæ filio : distat ab Eboræ versus Occidentem quinquæ levis, inquit Goven cap. 7. Plura vide in Vita sequenti. — *c* Medio fere inter Toletum et Alcantaram fluere oppidum. — *d* Francisco nomen fuisse habentem ex Govea. Rosticus Magistralis agnominat, tamquam ut proprium foret, perpetram accepit : Tunnyus addit Carceris custodiam fuisse : sed distinctus Govea hoc cum officium adeptum insinuat, cum in ejus obsequio jam adultior esset Joannes. Puto var. Mayoral Hispanus quidem simpliciter significat primorem, seu principem in quocumque ordine. sed hic accipitur quæritus pro Mayoral de ganado magistro precors seu pastorum. — *e* Ferdinandus Alencor de Toledo : a Garci Alencor de Toledo (qui magisterium Ordinis S. Jacobi in Dominium Oropesam aliosque plures titulos eminuit), anno 1566, vertus in ordine Granatensis, post propeum alii cognominat, qui anno 1475 priusquam Camillus titulum Indis quatuor Oropesæ Comes, Dominus Cabanæ et Antrondillæ famosissimi illius Ferdinandi Alencor de Toledo, Ducis Albari coarctus : cujus stirpem deductam vide apud Alphonsam Lopez de Haro in opere Genealogico nobilitatis Bætica parte 2 fol. 40.

ACTORES
FRANC. A
CASTRIS

CAP. I
Nomen in Lusitania,

a

b

c

d

Oropesæ famulatur,

deinde miles factus

e

f

g

h

ab equo per præcipua excutitur,

D
et invocata
Deipara intam
servat.

CAP. II.
suppendio
additus

E

concessa vita,
Oropesam
redit.

i
iterumque
anno in
Turcis sumit.

F

k

A fol. 40. — *Locis humilissimis ad radices Pyreneorum montium, et ostium fluminis Vulsionis, quem Ptolomæus Montanum, Pampoum Mele Magradam esse, maxime cum verisimilitudine docet Arnobius Obsequens in notitia Vascos cap. 8 pag. 166. Fontarabiam indigenis suo tempore Ondarrabiam dictam, dicit Garibayus : et nunc cum triplici a Ondarrabia dicitur, inquit Oñemirius, quasi Ondarrabia id est posterum flumen, vellet ex Hispanis in Gallias transiuntibus, Erant igitur Arnobius Ruscus, qui eam veterem crederet esse Flavibrigam, illi a Flavio Arpasio dictam, cum tuncque ad Vortum olim Amanum, ut testis est Plinius, atque ex Ptolomæo videntur eo loco sitam, ubi nunc est Vernen, plurimum octoginta passuum milibus occidentalius Fontarabia : quoniam multo rectius Germanici interpretes Olearsonem dicere, quæ Plinio Olaron est, nunc veteribus Olaron, Straboni Olyssum, ex quo Vulsionis hodiernum nomen deductum videri potest : hæc cum urbs aut ipso illo in loco fuit, ubi nunc Fontarabia est, aut certe in propinquo. — g Franciscus primus, cujus Admirandus anno 1521 mense Septembri, occupavit circa Toletem Hispanis, Carolo in Germania absente, maritima cum potestate in Navarram ex imperato ingressus, intermisit, quam minabatur, Pampelona undique instructissima obsidione, Fontarabiam tentari, atque intra decimum diem obtinuit : verum anno sequenti (at apud Sandovalium in Vita Caroli v lib. 12) exarsit ist Imperator nominalissimam illam obsidionem, et viris contra Francos, terra marique auxilia venientes, victoribus clarum : quo demum circa natalia festa ad Hispanos rediit locus, quem omnes Vita hujus interpretes a Francis obsessum non recte scripturum, ambigua Hispanici textus phrasi decepti. Qui facit licet erroris illi, aliquam tamen explicationem tulit, ut contra Fontarabiam venisse Francos, idem sit quod contra Hispanos eum obsidentem. Agebat hoc tempore Joannes, qui interfuit, a talis annus vigesimus septimus, anno 1495 natus : ex quo deducitur vel præteritum a talem ejus a Vita auctoribus esse supputatum, quando vigesimo secundo a talis anno dicitur cum arma sumpsisse : vel ante quinque annos multo adscriptum eum fuisse, quam ad hæc expulsum videret. — h Germani interpretes, contra Hispanici textus clarum fidem, dicunt militarium armamentum impotentia, et descendentium eorumque causa equum concessisse. — i Factum id anno 1532, quo Salomonius ipse in Hungarum cum quingentorum militum armatorum exercitu morit, ut mirat Sandovalius lib. 20. Erat hic a tempore recuperata per Hispanos Fontarabiam annis decimus, adtinge plures quin quatuor annos huc rursus trepassit igit Joannes, vel non statim post eum ibi quadragesimum in Hungariam ex profectus : ubi licet anno 1526, infestis pugnis Rex Ludovicus occubuerit, regnumque per ejus mortem ad Ferdinandum Caroli v fratrem sit delatum, constat tamen eum non morisse Casacem ante hunc annum, nec quidem de milite ea ex Hispania misso scimus, rebus vel tum maxime contra Francos ferentibus : tantum anno 1530, puce cum Francis combata, tractata de expeditione Hungarica caput inter Carolum et Ferdinandum, permissumque est ut in Confutem mille vii adversus Turcas militaturi conscriberentur. Porro jam dictis Sandovalius lib. 21 § 11 præcipua Hispanice nobilitatis capita, Imperatorem brennum post secuta, numerans, primo quidem loco Ducem Albanum nominat. sed Orpesani Comitibus usqueque meminit, ut non immerito suspicemus ortum hoc luen ex homonymia confusionem duorum inter se, ex eadem gente Tolemana, diversarum personarum. — k Magnius Ptolomæus utique veteres, Tamayus Briganium appellat a Flavio Briganio, quod ad eundem fuisse portum omnes consentiunt : imo ipsam, quam nunc Cornianam vocamus, esse contendit Ludovicus Novus cap. 51 Hispanice sue : ubi rorum expulsi continentium, qui nomen a nevum quibus Bricalis columas iste ac ut apud Cutilinus collocatis, deducunt, in quo non multum laborant, qui considerant, Flavium Briganium a Ptolomæo constitui inter duo promontoria, quo hunc portum efficiunt, Collinorum Lucanum ab occasu, et Lapaliam Kappa (unde Cornianæ nomen factum) ab ortu, quod et Trileum dicitur*

CAPUT II.

Redit in Patriam, indeque ad oves Joannes, ac paullo post in Africam trajiciens heroicæ caritatis opus suscipit.

Redierat in Hispaniam cum Comite Joannes, tactusque patriæ revisende desiderio, quo ipsa eum itineris opportunitas invitabat, et parentum cognationemque, jam inde a prima pueritia nunquam consectorum, traherat amor : ad Montem majorem novum se contulerat a : sed qui tenellus adeo discesserat inde, nec parentum quidem suorum norat nomina, ei interroganti nemo certi aliquid potuit respondere : donec varie oberrans suum in avunculum b incidit, senem probum ac perquam honestum, qui paterni vultus lineamenta in ipso recognoscens, omnemque ejus fortunam, postquam a patria domo abfuerat, ordine edoctus : Mater, inquit, tua, fili, paucos intra dies e morte consumpta est, non ferens desiderium tui, adeo tenera in ætate ita furtive abducti, ut nulla posset diligentia resciri, quis te vel quo abstulisset : pater autem tuus, ut se vitulum simul et orbem circumspexit, protinus Olyssiponem properavit, Franciscani Ordinis habitum suscepturus d, in quo felici sanctoque fine diem clausit extremum.

Quare si tibi his in partibus meaque in domo libitum fuerit commemorari, filii loco mihi eris : idque ipsis experiere rebus, quamdiu mea in familia vixeris.

Multum doluit Joanni funestus parentum, matris præsertim sine excessus, cujus ipse potissima causa fuisse volebatur : animique affectum prolebant lacryma querelæque, quibus bonum quoque senem ad fletus provocat : at sequet et parentibus orbem, et agnatis ceteris ignotum videns, magno quidem pro beneficio pium habuit oblatum ab eo hospitii tam amici commoditatem : at postea re maturus expensa, Quandoquidem, inquit, mi domine, Deo placuit parentes hinc mihi meos subducere, nihil est cur hic copiam commemorari diutius : multa vero ratio urget, ut patris optimi secutus exemplum, præcul a domo et cogitatione mea locum exquiram, in quo Deo meo fideliter serviam : et quod reliquum est vitæ, hactenus peccatis inquinat, indein poenitentia salubri expandis impendam. Equidem confido in Domino Jesu Christo futurum, ut mihi gratia concedatur, qua hocce animi mei propositum executioni mandare valeam : quam et tu precibus ab eodem mihi satage impetrare, faustaque appreciatione donationis dimitte, ut sui me dextera deducat is quem tibi opto caritatis hospitiique benigne oblatis remuneratorem. Fecit senex quod rogabatur, tenerrimoque amoris amplexu nepotem stringens, non sine ingenti copia lacrymarum. Eui, inquit, Joannes, consilia tua fortunet Deus optimorum parentum tuorum intercessionem propitius, ut eorum aliquando in caris consortio perfruire.

In hunc modum patria denovo sua egressus Joannes, Bæticam transit r, atque in Hispanensi territorio con-sedit, ubi pascentis fœmine cujusdam fœpulentioris gregibus operam elocavit : non enim parum eo adficebatur exercitio, in quo fuerat a teneris educatus. Ut omnino videretur sapientissimus Deus in militari ac pastoritio opere, ejus utriusque rei tanta est cura spiritualis vitæ exercitationibus similitudo, aliquanto tempore occupatum voluisse habere etiam, quem illius instituenda magistrum plaribus ad eandem vocantibus elegerat. Et bellica quidem exercitatio usque adeo huc quadrat, ut manifestum sit ab ipsis religiosi tyrocinii principis arma semper tractanda spirituali esse, neque unquam o manibus deponenda ei, qui hominem velit certamen certare, deque domine, mundo ac carne gloriosam reportare victoriam, quemadmodum Joannes noster eam retulit : qui idem per reliquam omnem vitam pastoris munere functus est, inditis pauperum et miserorum gregibus ad spiritualis æque ac corporalis vitæ pascua deducendis. Et vero jam tum cum Orpesani Comitibus addictis ministeriis pinguis beneque habitos in equibus intuebatur caballos, atque luculentibus ad pompam et speciem instratos ephippis : pauperes autem ex adverso defectos viribus, nulos corpore, macie deformes. Quanto, inquit ipse sibi, condurcibilis esset, o Joannes, curandis te Christi membris pascentisque intendere, quam ratione destitutus jumentis ? Tum vero imo suspirans ex pectore : Faxit, aiebat, Deus, ut hoc mihi contingat aliquando.

Hoc igitur incensus desiderio quamvis ejus assequendi nullam dum ei aperuisset viam, qui dederat voluntatem : tristim molestamque dicebat vitam, nec ullam partem retinebat quietis, adeo ut ipsa quoque ovium jam displiceret quondam gratissima cura. Paucos enim apud antedictam hominam exegerat dies, quando vice quadam cogit ibundo illi, qui potius ratione mundo munum remitte-re, divinis sese obsequiis manciparet, mens injecta divinitus est, non nepte factorum se, si Africanas transmissas in partes, aliquanto istie tempore commemoraret. Nec tardius

AUCTOR FRANC. A CASTRO. cuiusdamque parentum morte

discedit

2

CAP. IV

in Bracam,

et rursus oves pascit

et pauperum in misericordia moris

in Africam trajicit

Fontarabie an Flavibrigæ?

Fontabriensis obsidia an 1822

Cornianæ portus

CAP. III. Reversus in patriam

a

b

agnoscitur ob avunculæ c

d

AUGUSTOBE
FRANC. A
CASTROcum Nobili
exule:

i

CAP. V
heius extrema
necessitatidiurnas opera-
rum mercedes
impendit.

l

A tardius quam cogitavit executus propositum, bona cum novæ heræ suæ gratia g Calpen profectus est, ibique (res ita disponente Deo, qui heroicæ caritatis opere aliquo promereri volebat eum, partem illius gratiæ, qua tam copiose esset deinde implendus) in hominem equestris ordinis nobilem incidit, de mandato h Lusitani Regis cum uxore et quatuor filiabus juvenculis ac familia reliqua eo adductum, ut in poenam quorundam delictorum suorum, propter quæ facultatibus etiam omnibus exutus erat, i Septam transverberetur, ad aliquot inibi annorum servitutem. Huic cum suum de trajiciendo in Africam consilium aperuisset Joannes, liberali, quod nobilis ille offerebat, si sibi adhereretur, stipendio invitatus, una cum eo navim conscendit et Septam appolit.

9 Hic nobilis illa familia tuo inclementem experta k regionem est, ut quorum animos exili paupertatisque in eo toleranda dolor summo opere affligeret, eorumque et corpora gravis morbus affligeret, qui, quas ex priorum facultatum suarum naufragio reliquias conservant pauculas omnes absumpit: adeo ut ad extremam rerum omnium deductam egestatem vir nobilis, necessitatis suæ remedium, quod iste loci ac temporis in uno Joanne, et ipso viribus debili, existere videbatur, petere ab eodem constituerit, eque ad secretum lucum evocato rerum suarum statum inspicere aperire: exhibendo ei suas illas pauperculas filias, quibus, inter paternæ domus felicissimas quondam delicias nutritis, nullum nec superest vitæ sustentandæ præsidium, nisi in ipso, qui si regis in operibus, quibus tum Septæ munia instruebantur, mercedes vellet diurnas mereri, luctari solus posset quod ad tenuem victum sufficeret universis. Res erat minime ardua Joannis animum, jam pridem ad opera caritatis Christianæ propensum, et tum vel maxime intentum in ejusmodi aliquam demerendi sibi nummis occasionem, impellere ut quæ adimplendi voti ratio offerebatur, eam avidus arriperet. Ergo prompta petitioni ejus annuit voluntate, exindeque quandam in ejus est familia commemoratus, quavis nocte liberaliter chargebatur quicquid diurno opere acquisierat, ad miseram illarum, et sua ac illiarum causa dupliciter miserorum parentum levamen: qui tanta omnes patientia fortunam tolerabant suam, ut si quo die ad opus pergere prohibitus quodamque ob negotium, Joannes nihil domum referret, vesperi impacti ipsi noctem transigentes: nonnisi quidquam l quærentur.

C a Adit Govea, ex itinere Compostellam ad S. Jacobi corpus ubique; et novendium ibidem pietati vacasse quam fuerit Confessione expurgatus, et communionem sacra refectus sub acri, quod musico solemnè ritu cantandum curaverat. — b Est quidem vox Hispanica Tio ad patrum avunculorum significandum indifferens, avunculam tamen hanc senem fuisse nudiè cognovimus in paterna diversum, quod Alphonsus Buarie fuisse Govea docet cap. 5. — c Viginti, Inquit Govea, ex multorum traditione. — d In conventu de Lanzulegas, qui est extra portus (Hysipponenses juxta eundem foveam. — e Govea cap. 6 ait Hyamonte (que in ora maritima trans Ana flumina ostium primo ex Lusitania venienti occurrat) per dies aliquot sustentem ad Venodochium divertisse, ibique foveas desiderium pauperibus revivisse. — f Eleazarum de Zamiga nominatum fuisse, habemus ex Govea. — g Hoc antiquis Montis et urbis, qua hodie Gibraltar dicitur, nomen est, a Græcis sumptum ex natura rei, quia teste Pomponio Mela lib. 2 cap. 6 mons inermis in modum concavus est, adeoque caverna, id est, ut ex similitudinem refertur, et pene totus in mare prominet. — idem, cum opposito in Africam monte Columnarum Herculearum nomine celebratur. — h Joannes is fuit, hujus nominis Tertius, ubi obitu patris Emmanuelis anno 1521 regnum adeptus, quod usque ad 1557 tenuit. — i Transmissum Lusitanorum in Africa propugnaculum, ut dicitur Tomo 2 Junyati, hodie Verita ad eum montem sita, qui Calpa Hispanice objectus ad fines Guadianæ freti Myla, id est, mons altus, Mauritania dicitur, Avieno Teste. — ad Polonium l. 1. versibus septem fratres, a septenis jugis simul apparentibus nominantur, unde aliqui nihil nomen, ut Strabo Pteropium, Septa Ducono et Podici Tharodiano vocatur. — k Germani Cœtam universam sacchissimam peste conductam arserunt, fidem habetur si aliquod simile Tharopium in Testa inveniretur. — l Adit Govea, ex eoque Tamayus, Joannem, cessantibus per dies aliquot operis, heram deservitandum animasse, eique duo patris ubi ubique, quorum venditorum pretium fuit tantisper propulsanda sufficeret.

CAPUT III.

Ex Africa in Hispaniam redux Granatæ subsistit.

P lacebat sibi tam egregiæ caritatis in exercitio Joannes; non raro exinde auditis dicere, ab hoc videri sibi fluxisse principio quidquid divinitus deinceps obtinuit ad exercenda pietatis opera gratiarum. Neque vero partibus suis defuit boni omnis inimicus diabolus; sed eis invidens fructibus, quos ab hoc impensa acceptisque caritatis officio utrique referebant, omnes malitiæ suæ nervos intendit, ut bene cœpta disturbaret, quod hac ratione facere est aggressus. Præfenti operum durum in operarios exercentes imperium, mancipiorum instar eos habebant, verbis verberibusque savientes: eam indignitatem cum plerique ferrent impatientius, nec libertas eis alio pro arbitrio commigrandi adesset, propter intentiones istic locorum custodias, quales in limitaneis haberi par est; nonnulli ex iis, quos acrior stimulabat dolor, et nimium debilis Christianæ legis amor non satis revocabat a scelere, fuga se Tetuanum a recepere, Mauricam ibidem professuri perfidiam; quos inter unus fuit nonnullo amicitie vinculo Joanni junctus b, ipsoque inscio ac demone instigante, in eandem pertractus amentiam.

11 Hujus casum infelicem usque adeo ægro animo Joannes pertulit, ut assiduus sese lacrymis gemitibusque conciliens, Miserrimè, exclamaret, me l quam Deo redditurus rationem sum de hujus Fratris mei ruina, qui catholicæ Ecclesiæ ex gremio profugus, Christianæ veritatem fidei ejuravit, quia tantillum laborem noluit sustinere? Tam densæ autem fuerunt tenebræ, quibus inassueti ad ejusmodi lucis Joannis intellectum obscurabant tristissimarum cogitationum nubes, unum hoc ei constanter iugementum sua ob peccata factum esse, ut in eam calamitatem socius deveniret; ut parum abesset quin de sua ipsemet salute desperans, pene in eandem ultro se præcipitaret voraginem. Verum curæ fuit Deo, qui ad grandiora ipsum opera reservabat, et intentionem in eundem semper habebat oculos, in hac perplexitate constituto mentem peregrini sui diviniore lucis radio collustrare, talique in discrimine fluctuanti de opportuno providere remedio; ad spirituales animarum medicum deducendo eum, qualem multis cum lacrymis suspiriisque sæpe sæpius exoptarat, invocata ad id Virginis clementissimæ ope. Nam cum ad D. Francisci cenobium, quod Ordinis illius religiosi Septæ incolunt, in gravem doctumque Fratrem, virum egregie probitatis, incidisset; apud eum sua prolixius confessus peccata, cunctas animæ suæ plagas retexit, consiliumque, imo mandatum accepit, ut ante omnia festinaret inde in Hispaniam renavigare, si vellet a diabolica hac infestatione liberari.

12 Perquam modestum quidem accidebat Joanni Dominos suos privatos auxilio derelinquere, quo tantopere eos videbat egere: verumtamen animal vertens eam profectum sibi omnino necessariam esse, ut suam ipse salutem collocaret in tuto; ignoscere sibi postulavit, quod, qua hæcenus his servierat promptitudine voluntatis, eadem nunc cogeretur diversa imperanti obviare Deo: qui paterni ipsius cura, itidem ut fecerat antehac, provideret deinceps; omnem in eo collocarent fiduciam, sibi que discedendi licentiam ne negaret. Diet non potest quam graviter ejusmodi denuntiatio miserum patrem filiasque afficeret: ut tamen hoc ipsi stare viderunt consilium, largo cum fletu omnes milites ei bene precabantur, ut quod ipsi ille impenderat auxilium, id ei Deus cum gratiarum cumulo totum rependeret.

13 Hinc

Socii a postea
st-177

a

b

E

suis peccatis
impunitis,in gravem
incidit tenta-
tionem:F
ob quam jus
Hispaniam
repetere.hera suo
vindicat,

CAP. VI
et Calpe
implorato
numine,

A 13 Hinc vale dicto, navem conscendit; statimque ut Calpen appulsus est, ecclesiam ingrediens, ante crucifixi imaginem sese prostravit in gremio, multasque Deo gratias egit, dicens: Benedictus sis, Domine, et benedicta immensitas bonitatis tuæ, qua me omnium peccatorum miserrimum tuæque gratia longe indignissimum a diabolica ista deceptione, in quam mea me peccata præcipitarunt, dignatus es liberare atque in portum securitatis salutisque deducere. Ego vicissim quoad in me erit tuis me totum obsequiis tradam: tuæ modo gratiæ favor adsit, quem ut concedas supplex postulo. Ne quæso elementæ tuæ oculos a famulo tuo avertas. Complaceat tibi Domine, ut ostendas mihi viam in qua ambulem, ex nunc et in æternum famulatui mancipatus tuo: pacemque ac tranquillitatem animæ meæ restitue, ut reperiam quod tantopere desiderat illa, eoque magis exoptare debet, quo requius est, ut creatura omnis tibi, dignissimo Domino suo, toto corde affectuque deserviat.

tuipit libellis
imaginesque
venales cir-
cumscribere,

B Hæsit Calpe Joannes aliquamultos dies, per quos omnium delictorum suorum generali confessione expiavit animum; frequens in ecclesiis, quantum vacabat, ut a Deo peccatorum indulgentiam, atque ad ea, quæ sibi agenda essent consilium postularet. Quotidie ad opus aliquod, quocumque lucrando victui offerretur, progredi solitus, cum tenui esset contentus, brevi peculium aliquod ex diurnarum mercatum reliquiis collegit, quibus libellos pios, chartas catecheticas, Sanctorumque icones papyraceas coemit vicatim divendendas; testinans ea ratione majori cum quiete sese magisque ex virtute victurum: pluribus quoque eadem profuturum sese. Nam etiam profanos libros pretio comparavit, quos si quis empturus licitaretur; ipse, arrepta inde meliora suadendi occasione, religionis argumenti offerebat alterum, quem legere præ illis expediret; addito salubri plerumque monito ad vitam recte instituendam, maxime si quando cum pueris agebat.

non sine
fructu:

15 Quin et vilitate pretii conabatur emptores sacrorum librorum provocare, spirituale lucrum temporali præferens; et eadem facilitate imagines pias vendebat minoris, optans ut nemo non esset ab iis instructus; quia eas in veratâ excitandam devotionem in animis intuentium conferre plurimum; uti et prædictas chartulas, ex quibus suos quisque liberos doctrinæ christiæ capita præcipua edoceret; quo in negotio adeo erat comis atque affabilis, ut multi præter opinionem emerant, quæ nunquam quæsierant. Nec modicum eadem industria ipsi cum spiritali lucro temporalis inque substantia crescebat.

ac demum
officinam
Granatæ
constituit;

C Ergo plures melioresque indies coequebat et distrahebat libros. et quia perdifficile sibi esse experiebatur ejusmodi sarcinam de loco in locum perpetuo circumvectare humeris, consilium cepit Granatam adeundi, officinamque librariam ibidem aperiendi, sex et quadraginta natus annos; et mox sub Elvirana porta tabernaculum totendit e, sub quo piam istam negotiationem exercuit, usquequo eum Dens ad utiliora lura faciendâ vocavit.

a Est Tetuan proximum Septe eadem in ora Maurorum oppidum, ignotum antiquis, Tetuan nunc, quo auctore vocat Ransius. — b Germanus, interpretare dicunt an interpolator, commiscuit hunc socium ipsum alium fuisse nobilem, cui diurnum mercede victum Joannes querebat; Hispanico textu manifeste repugnante, et patrem ac filium paulo inferioris nominante, a quibus cedenda in Hispaniam facultatem petat suppetretque Joannes; quoque paulo post a phicato hege putrix restitutus meritis R. Joannis Govea tribuit. — quo de sacro profugo intra scripserat, ipsum Eboram urindum, qua natalium vicinia familiaritatis illius causa fuit: Nolentem autem istam suam publice professum pauperietatem inter fossore meruisse nunquam legimus, sed contrarium potius. — c Govea addit, quod in conductu eum in finem dominicatum. Est autem Elvirana porta totius urbis prima ne præcipua. Hispanum spectans, planæque media in parte murorum accidentali, ad quam utpote planam, totius urbis, tribus collibus hinc inde assurgentis, latissimus se offert perfectissimusque aspectus.

Martin T. I.

CAPUT IV.

Conversio Joannis et simulati amentia.

D
AUCTORE
FRANC. A
CASTRO.

Tertio decimo Kalendas a Februaris sacra glorio-
si Martyris Sebastiani luce, cum in dicato eidem
Martyri eremitorio, quod e regione b Alhambra
situm est, illius festivitatem civitas Granatensis cele-
braret; verba ad frequentem populi concionem ha-
bebat vir eximius ac sacræ Theologiæ Magister,
Joannes Avila nomen patris: cujus eximia sanctitas
cum singulari prudentia raræque litterarum peritia
conjuncta mirum in modum Hispanias eo tempore
illustrabat, res autem gestæ proprio commentario
describi et promererebantur. Aderat inter alios Joannes
quoque noster: et quoniam iis, quas diximus, con-
fessionibus aliisque quibus vacaret hæc pietatis
ac caritatis officis rite preparatum adferebat ani-
mum, tamquam fertilis terra divini verbi semen sus-
cepit; et vivaci imaginatione comprehensis efficaci-
simis rationibus quibus vir ille magnus ex magni-
tudine præmi, quo Dens tolerata a sancto Martyre
pro sui nominis amore tormenta remuneratus est,
inferebat, qui animi ardore Christianus homo divino
se debebat obsequio impendere: et mille mortes su-
bire potius quam supremam illam Majestatem pec-
cando offendere; continuo superna illustratus gratia,
quanta esset decens virtus et dictorum efficacia
manifestum fecit.

a
CAP. VII
Concionante
Avila,

c

E

17 Mox enim ut finita oratio est, egressus Joannes voces dare misericordiæ divinæ imploratrices, solo sterni humo caput parietibus allidere; barbani capillos, supercilia vellere, aliaque agere, quæ mentis impotem significarent: tum saltuatim iisdem cum clamoribus civitatem ingressus, multo potius sequente turba, atque ingenti numero puerorum, Ad stultum, ad stultum, conclamantium, suum prosecutus iter est, usque dum veniret in locum, ubi tabernaculum fixum habebat: namque in libros profanos injecta, ungibus dentibusque dilacerare omnes; pios vero utilesque gratis elargiri cuicumque petenti capit, nec non et imagines, et quicquid inibi habebat librariæ suppellectilis. Ita brevi factum est, ut, non deficientibus qui peterent acciperentque, brevi spoliatus omnino nullusque d appareret. Siquidem eo quod diximus haud contentus, ipsas sibi quoque detraxit vestes, nihil præter indusium et femoralia retinens verecundiæ contegendæ gratia. Tum pedibus ac capite discoopertis denno per Granatæ plateas præcipuas corripit cum magna vociferatione discurrere; nudum Christum nullus equi appetens, seque omnibus pauperem exhibere pro eo, qui cum esset dives pauper factus est, ut sua omnes paupertate ditaret, eisque viam humilitatis ostenderet.

commotus
Joannes,
publicæ pœni-
tentiam agit,

seque omnibus
repositus

d

e

F

18 Ventum erat ad templum cathedræ f non sine affectatione multitudinis plurimæ: hic cum in genua provolutus nullum finem faceret alapis pugnisque cadendi faciem suam, vellendi crines, misericordiam a Deo cum fletu et clamore magni exposcendi g; ex honorationibus civibus aliqui, molli compassionis affectu, neque amentium iudicantes, quæ vulgo amentia videbatur, humo sustulere afflictum, amplexibus solatum verbus ad Magistrum Avila, cuius oratione sic commotus fuerat, hospitium deduxere. Ille rem altius introspectiens exesse omnes e cubiculo jussit, solum secum Joannem retinens; qui ei ad pedes suppliciter accedens, postquam totius vitæ suæ cursum compendio explicasset, peccata quoque sua eadem aperuit, cum magnis veræ contritionis indicibus; rogans atque obsecrans, suam ut in clientelam tutelamque ipsam reciperet, quo mediante divina in se gratia operaretur, quemque ex hac hora in patrem, dominum, doctoremque susciperet, promptus paratusque eidem

et se discipulum tradit.

A ad extremum vitae spiritum in omnibus obedire.

19 Non se continebat Avila, poenitentia tam siu-
ceræ visis indicis, quin plurimas Deo ageret gratias;
eumque in filiorum spiritualium numerum adsciscen-
s, curam ejus dirigendi omnem in se suscepit:
Confortare, inquit, Frater Joannes, confortare in
Domino Jesu Christo, et in potenti misericordia ejus
fiduciam colloca: qui cepit idem et perficiet opus
suum: tu modo vide fidelis sis in eo, quod ipso in-
citante exorsus es, cave ne retro oculos mentemve
reflectas, cave ne superari te ab inimico ditione pa-
tior. Quicumque in spirituali Domini nostri mili-
tia bonum ad extremum usque vitam certamen cer-
taverint, aeterna cum eo gloria perficiuntur: qui vero
terga verterint pusillanimes, aeternum eos exitium
minet in suorum hostium redactos potestatem. Cum
te tristem afflictumque et nova aliqua tentatione,
quales recens ad hæc bella conscriptis tyronibus
desse non solent, pulsatum senseris, ad me fiden-
ter amantemque recurrito: qui amine tue cognoscens
vulnera, assultusque et insidias, quibus potissimum
impetris ab hoste, salubre continuo consilium sug-
geram, et certam amice medicinam, unde novas in
adversarium vires accipias. Vade, age, mea divina-
que benedictione munitus, certus de misericordia
numinis nunquam tibi defutura.

20 His Avile verbis monitisque recreatus, novas
ad edomandum carcerem vires, seque despiciendum
collegit: insans ab omnibus sceleratusque haberi,
et quavis ignominia desiderans affici. Ergo a magis-
tro digressus, locum, qui à Bibarrambda dicitur, pe-
tit, ibique se in obvium luti acervum projecit, im-
mersoque aliquoties vultu cepit coram omnibus, qui
plurium circumstant, præterite vite quotquot in
normecliam veniebant percuta confiteri: Et qui in ta-
libus, inquit, ac tantis Deum meum Creatoremque
peccator indignissimus offendi, equid promereor,
ut ab omnibus percutus maleque habitus omnium
fiam peripsecta, et tanquam totius mundi vilissimum
purgamentum in sterquilinum contemptus abjiciar?
Nemo erat e vulgo, qui non crederet sana eum men-
te penitus exulasse. Ergo ut reipsa assequeretur,
quod tantopere exoptabat, et vna inflammatus gratia
ut erat luto oppletus et stercore, celeriter exurgens,
rursum per vias publicas cursitare cepit, inconditis
salutibus et clamoribus omnia amentis hominis indi-
cia præferens.

21 Perrexere post eum pueri multique de vulgo,
et turmatim lapillis lutoque impetebant, multa eum
patientia intermque animi latitudo tolerantem emeta,
nec cuiquam malum reponentem: quia oppleri satia-
rique pedris pro ejus amore, quem tantopere dili-
gebat, votum ipsi erat præcipuum. Ligneam ferebat
manu eum in, quin omnibus perregebat osculandam:
et si quis forte pro Dei amore imperasset, ut terram
exoscularetur, probat extemplo, quantumpenque
fudo in luto constitisset, aut puer esset qui impera-
bat. Tanto vero eum fervore hæc faciebat, ut saepe-
numero lassus in terram caderet, contususque inter
eum lamentum verbera colaphosque: ita enim
studiosè simulabat insaniam, ut insans revera
passim crederetur: ita atterebatur molestiis, qui-
bus eum emeti affliciebant, et cibi quem corpori
substruerebat penuria, ut pedibus aegre posset insis-
tere. Neque tamen sitis erat illius ardori, sed hilari
fronte et citra quereles ultro offerebat sese iis, qui-
bus eumque commisit per pueros impetebatur,
lapidibus verberibusque.

22 Hæc enim duo primæ notæ eives permittenda
diutius non potuerunt, misericordi adiecti arreptum per
manus, extrinseque vulgi tumultuantis eorum pro-
tractum, in regnum deduxerunt i Hospitalis: istuc
nempe quo curandos induci mos est eos, qui ea in

urbe inciderint in maniam: ipsiusque Hospitalis D
Præfecto commendarunt, ut procul a conspectu
hominum haberi juberet, ea quiete fortassis ad debi-
tam mentis temperiem revocandum. Ille, qui nihil
eorum, quæ ipsi acciderant in civitate, cognovit: ut
hominem ita male habitum, vestibis lacrimis, cute
lividum, plagis mulique deformem conspexit: nihil
dubius quin cerebro vitio mens esset e suo statu
dimota, continuo duci intro jubet, et de remedio
adhibendo cogitari. Et principio quidem deliciarum
ei aliquid ministri fecerunt, ne omnino deficeret:
verum quia major curæ, agris istismodi adhiberi
solite, pars in eo consistit, ut plagis, vinculis carce-
rilusque perdomiti ferociam ponant, atque ad se
malo edocti redeant: haud multo post manus ei
pedesque colligant, contortoque ex duplici funiculo
verberare plagarum numerum, sane non exiguum,
nudum ejus in corpus congerunt.

23 Quod fuisset amentia remedium aliis, Joanni
nullo alio morbo laboranti quam ingenti desiderio
acerba multa pro Christi amore perferendi, stimulus
fuit, ut ea ageret quibus satis per se promptus ad
eam medicinam infirmis faciendam, magis etiam
animaret irritaretque. O proditores, inquit, et
omnisque boni inimici, quid est cur tam crudeliter
maleque habeatis miseros pauperes hosce, fratres
meos, qui metum in hac Dei domo versantur? Satius
erat vos eorum laboribus compati, ciboque relucien-
dis atque a pudore et sorditie emundandis intendere,
siquidem premis anime abluere in enim finem
constitutum a Regibus Catholicis hæc est. Ergo cura-
tores ejus, cum amentie junctum nequitiam crede-
rent, utroque eum malo liberatum volentes, dupli-
cabant ei mensuram verberum, quæ aliis, quos sola
amentia tenebat infirmis, de more infligebatur.
Nec tamen cessabat ipse eo sub velamine graves
eorum excessus vitiaque a se observata arguere;
rationem sibi non aliam reddendam sciens, quam
multiplicatas dupli portione plagas: ut perdifficile
omnino sit vel explicare dicendo, vel cogitando testi-
mare quantum perpessus Joannes fuerit in de causa,
ejusque intuitu, quem habebat hujus sui propositi
auctorem.

24 Anni 1639, ut verum esse possit, quod infra dicitur, annum
mortis ejus, qui in annum Christi 1551 cadit, fuisse duodeci-
mam ex quo ceperat infirmis in Hospitali ministrare, inchoa-
tum scilicet ab illius anni die 22 Januarii et ad octavum Martii
usque deductum, quamvis revera non tam ceperit tunc minis-
trare, quam pati — hæc hæc urbis Granateusis arcis et pars
Meridionalis, Regum Maiorum Catholicorumque sapientissimi-
mis anno et antiquo opere palatium famosissima, cujus prospere-
tum Orientalem a Georgio Hoesnogi delineatum Georgius Johann
lib. 5 sui Theatri Urbium representat, describit autem plenum
lib. 1: multoque cupissimus Franciscus Bernadus lib. 1 cap. 9
Antiquitatum Granateusium, cuique Regem Abi Abilithi, se-
cundum e famula Abi Athamra, primam conditorem et arcis
nomen a stirpis auctore dedisse: Regem autem Abi-Heris circa
annum 1336 ejus ornatu plurimos thesauros impendisse: alii
a rubro colore, in terra domibusque ibidem, risendo nomen
Mauros fecisse dicunt. c Fecit id præclari opere Ludovicus
Maurus, Mulctis Hispanice edito in lucem anno 1635, postquam
anno 1626 in conventu Cleri Castelle et Legionis convulsum esset
decretum, de arguendo negotio Beneficentis, quod ante annos
octo fuerat susceptum a Congregatione Sacramentum Andriten-
sium. Ante hæc eadem vitam scripsisse fecit Martinus Rago
de Mesa. d Addit Govea distulitior cum pariter quidquid ha-
bebat nomenclari, qui tum pauci non fuerant, quin cogniti duci-
bus captivi e carcere liberandis sufficere potuerint. e Hæc
universa Granateusis civitas communis nomine vocetur Granata:
e quatuor tamen regionibus una, quæ mediana inter colles
vallem occupat, hoc nomine spectabiliter culpat et hæc intelligitur
habitare tam free Ecclesiasticæ, nobiles et mercatores: alius
partes præter urbem diu soli Mauri religione et lingua duxi
tenere: donec anno 1610 omnes tota Hispania pellerentur, ad
noctis centum milia in exilium deportati. f Augustissimum
hoc templum anno 1423 fu: dora ceptum, ipsum in fundamen-
tis lapideum locante Antonio de Ritis, secundo, post captum a
Ferdinando Catholico urbem anno 1492, illius Architectusque
accuratissimè descriptum invenis apud Bernadus lib. 3 cap. 6.

g Flugis quoque in unum corpus sacris, addit in plura
alia) Andurgensis interpositior, quæ nec ignorare Hispani, nec
credibile est ad manum fuisse Beato dei subitu converso. — h
Plata urbs præcipua Arabum Pælorum vicibus decantatis-
sima, longa ut ex Martino scribit Bernadus sexcentos pedes,
lata centum octoginta, in modum oblongi fuit, et speciosus ex
omni latere adificis septa. Nomen habet ab ea ad quam ducit
porto, quæ ad ripam Singlis fluvii sola a Mauris videtur dicta
fuisse

AUCTORE
FRANC. A
CASTRO
CAP. VIII
Amentis ad
perseveran-
tiam,

amentum
attract,

h

vulgoque inju-
ria poluunt
loteat,

Te stitit ad
Hospitalis,

ab amentia
curandus,

et ut talis
sepe crudeli-
ter flagelatur.

E

k

Athamra
F

Bibarrambda.

A fuisse Bil-Ramela, inquit Bermudez, id est Portu-arenaria: nullum credere Al-ramla, præposito articulo, arenarum Mauris dici, indeque Biharrambla levi interveniente mutatione fluxisse. — I Est illud e decem (que modo urbs ista numerat, recensetque lib. 3 cap. 18 Bermudez) et tempore et magnificentiæ primum, ad meridionalem urbis angulum extrin caplum sub imperio Caroli v anno 1527, curandis illi, qui a dementia vel luc venerca male habebant; traductis eodem redditibus, quos instructo in Alhambra ex-temporali nomenclum, dum aliud in urbe pararetur, attribuerant Catholicus Reges Ferdinandus et Isabella, id curandis milites in bello Maureico vulneratos. — k Mirum est Germanus interpres tam parum huius tituli etm cognovisse, ut Reges Catholicos Latine reddiderint Magnates in Romana Ecclesia.

CAPUT V.

Post exercitum in Hospitali patientium et caritatem, Aquas Lupias peregrinus abijt.

CAP. IX
Avila
Joannem
solatur :

I Interim Magistro Avilæ nuntiatur regio in Hospitali vinctum asservari Joannem, amentem inter amentes: itaque is, qui et morbi et amentie genus ac causam noverat, discipulum e suis nūm ablegat, qui suo ipsi nomine diceret: Multum se laetis illis recreari initiis, quibus inciperet aliquid pro Christo perpeti; ac per eundem Christum rogare, ut generosum eo in certamine militem duci suo exhiberet sese: paratus etiam vitam ponere in illius obsequio, humiliter patienterque reciperet quotquot pro divine Majestatis arbitrio ei obtingerent perferendi labores, leves ei apparituus cruciatus quoscumque, collatos cum iis, quos in cruce Dominus noster pertulit: exerceret ipse probaretque sese, ut quando tempus cum triplici hoste confingendi adveniret, non imparatus descenderet in arenam: spem denique collocaret in eum, qui nunquam destituit confidentes in se. Ea optimi patris magistrique humanitas pari animi gratitudine suscepta a Joanne, visa est ei ingentis beneficii loco habenda; quod nempe sui extra memoriam hominum in carcere positi dignaretur etiamnum recordari, deque solatio suo auxilioque cogitare: Reddat ei, inquit, non sine tenerissimo lacrymarum affectu, reddat Magistro meo parentique benevolentissimo Deus gratiam pro gratia: suam hic esse mancipium norit, jure belli captum, unicuique in Dei misericordia confidere: quæ es, me inuis servit et nequam, propter amorem Christi obliviscatur, aut Deum pro medesinat deprecari: ita quietus vivam, securusque numquam me divino auxilio esse destituendum.

qui amentia
larvam

C 25 Hæc et his similia inter se illi conferebant colloquia, quibus identidem plagæ succedebant et verbera a curatoribus, ut primum turbati eum persentiebant (unsam autem id de eo sentiendi ipse de industria studebat porrigere) quo ille letus suscipiebat: Agite, inquit, agite Fratres, et carnem hanc profricem atque inimicam in tondite accastigate: quæ mihi, cupiditatibus suis stulte morigero, mali omnis origo exstitit, congruum est, ut mecum commissa mecum etiam luat scelera. Amentes autem alios simili modo tractari cum videret: Utinam, inquit, illud mihi tempus adducat Deus, quo proprium ipse hospitale habeam, in quo miserrimos hosce rationis usu destitutos excipiam, meque curare arbitrio possim. Que minime vana fuisse voti subseruto tempore eventus probavit. Dies his in laboribus aliquamulti transierant a Joanni, hanc ipsam occasionem arripere certo adimplendi des deri sui, Deoque in pauperibus ministrandi: quare quietiorem deinceps exhibere se, rectique ac sani iudicii manifesta cepit signa dare, cum lacrymis suspirisque gratias agens Deo, qui pristinam mentis integritatem restituerat sibi, libero ab iis, quibus ante paucos dies premebatur, angoribus.

a
tandem depo-
nens,

incipit minus
trare infr-
mis;

CAP. X

26 Letus ergo Præfectus ministrumque, mox ut securum crediderunt fidem habere dictis, exemptum carceribus restituit libertati: solumque vinculis

tota domo sinunt impune spatiari. Ille autem continuo impatiens otii, quamvis nec admonente nec jubente quoquam, manum domesticis ministeriis admoveere, vasa tergere, pavimenta evertere, sordes evehere, magno cum infirmorum comodo pariter et gaudio, quod sibi restitutus Joannes singulari cum diligentia et caritate singulorum usibus necessitatibusque serviret. In his erat, quando, ea die quadennium millium recurrit b memoria, quarum virginis castitas martyrii fuit laurea coronata, præforibus Hospitalis meditandus assidens, suosque labores et recepta divinitus beneficia recolens, videret ingentem pompam prætervehi sublimem in equis, non sine multo Clericorum et Religiosorum hominum comitatu. Imperatrici illa, Carolo Quinto, dum viveret, nuptæ c corpus ad sepulturam deportabat Regio in sacello d curandis. Quod intelligens Joannes spectaculoque extimulatus, ingenti desiderio accendi se sensit illico recedenti a Hospitali, et quæ animo conceperat Deo in pauperibus suis serviendi vota tandem effectui mancipandi, victum iis vestitumque querendi, derelictisque ac peregrinos (quibus, quod regio illa non ita pridem esset recepta ab hostibus, nullum in urbe erat excitatum f xenodochium) hospitio excipienda.

27 Hæc mentians ad hospitalis domus supremum moderatorem adit: Et ubi, inquit, Frater, rependat Deus quam mihi exhibuisti caritatem, dum hic infirmus substiti: nunc postquam Dei beneficio sanus effectus sum, laborique repetendo idoneus, cum tua mihi gratia liceat hinc discedere, Maluissim, repoint moderator, ut confirmandæ, quæ debilis admodum adhuc est ex præteritis malis, valetudini dios adhuc plusculos adderes: verum ne tue videar adversari voluntati, ahi quo lubuerit in nomine Domini, et hanc mee minus scripturam aufer, quæ cunctis constet percaratum ne ab ea infirmitate, cujus causa huc deductus fuero: ne quis forte de mentis tue statu dubius huc tenet reducere. Ea oratio Joannem, dum scedulum humiliter recipit, vehementer oblectavit: gaudibat enim ipsum in ea relinquere opinione, quod vera fuerit correptus amentia: tua vale omnibus domesticis dicto, qui ei tenere afflicte ceperant, sine calens, sine piloo, ac pene sine vestibus ad q Aquas Lupias peregrinationem instituit, gratias Domine sue ac patronæ acturus pro beneficiis ab ea acceptis, novaque subsidia ad ejus, quam molebatur, vite novitatem postulaturos ab ea, cujus in omni pressura sua præsentem favorem semper se expertum testabatur.

28 Multe illi eo in itinere h erumme, difficultates multe perpetiende fuere, in fame et siti, in frigore et nuditate. Tempus liberum erat, et quidem perfrigidum: viaticum nullum ad victum, qui mendicatio querendus erat: ne tamen otiosus iter ageret, in quo hospitii gratiam mereretur, cum sibi consuetudinem fecit perpetuam, ut quocumque cibo vel summo reficiendus ingrederetur, eodem inferret fascem lignorum a sepe vium collectorum. Et quidem recte conferebat ad Hospitalis domum, si qua illic esset, fascemque ibidem ad usus pauperum relinquebat; tum quod arcto sufficeret victui emendicaturus progrediebatur. Postquam vero Aquas Lupias adventit, ingressus ecclesiam Deo de genibus egit gratias, prius totis perbuis lacrymis, præ-entesque ei et futuras suas obtulit necessitates, deinde confessione peracta et Domini Corporis relictus mysterio, post dies aliquos ibidem in oratione tractatus, viam qua Granatum reduceretur intravit.

a Puta duorum triumve mentium non quoniam Octobri mense ei loquax præfectus optare vultur, ut dicitur manral ptenoria consilienter causa. Id portum benevolentia dandam putu, partim eo referendum, quod Joannes, etiam jam pridem ageret nihil unde posset furiose amens iudicari, humiliandi tu-
men

D
AUCTORE
FRANC. A
CASTRO

h
et Imperatrici
requiras
spectans,

c

d

e

monetur ad
discessum.

f

E

Dimittit a
Præfecto
Hospitalis,

g

et diffidit
innere
Aquas Lupias
præfectus,

F

h

theo ac Virgini
se commendat.

ANCTORE
FRANC A
CASTRO
Isabellæ
Imperia r.
funus.

sepulchra
regia Granatæ.

Amen sui causa subinde nonnulla cerebri minus firma, atqueque simplicitatis signa ostenderet — h' resultat scilicet et sortiarum die 21 Octob. — e Isabellæ Augustæ, Emmanuelle Lusdano Regæ prognatæ, quæ festivam Tolletiam artis latitiam ob ordinum omnium eo a Cesare convocatorum conventum, insperatam in purgatorio morte funestavit, annu 1539 ipso Kalendis Maii. — ut mirum non sit si formosissimus illius corporis facies, regis quinquevis sumptu condita, intra illud quatuor ferme mensium interitum tam deformis apparuerit, ut, qui videret Granatam adesset, Londinæ Marchio Franciscus de Borgia eo aspectu conceperit ingratum illum tecum humanorum contemptum, quæ tota deinceps vita fuit additum seculo transgressus in minimum nostrum Jesu Societatem. — d Describit illud Bernardus lib. 3 cap. 6 et 7, estque postrema pars templi Cathedralis ecclesiæ foras urbarum; opere elegantissimo, materia exquisita, qualem etiam Urbem templo S. Laurentii subijcit et varia marmore Arum Medicarum magnificentia sibi siveque in conspectum. — et primi quidem qui in hoc transiit. — Musulmani, postquam perfectam est, depositi sunt, Ferdinandus et Isabella fuerunt anno 1528; his eorumque et filia, Philippus atque Joana, et ex his infansula nephis Maria decessit, suam singula post mortem. — Hos autem secula quam divinos Isabella. — e hic hoc fuerit pompam nullam apud Isoram regem cap. 13. sed. Arta vel passim vel iustitiam Montilium seu Castella ubi est Granatensis regni continetur, atque a Granata distans milibus passuum acupulvis æqui amplitudine voluisse ut — addit autem Joannem gratiam confessorum apud eum expasse precata: atque orationis, jejunii, vigiliæ tum fervente instituisse, ut alius Arta disipulus, communis cum Joanne cubituli utens, testatur ut, ubi illa peregrinans, totam noctem manibus tendente, omnem diemque committente sibi auferri. — f Post Regium Hospitalis, nunciat ut tot veneris curanda destinatum et alterum febricitantibus servitus Archiepiscopi dictum, quod ei ad ministrandum illius commissa est a Cathedrali Regibus; et factum a Hermulo Hospitalis B. Joannis de Deo antiquius septem reliquis. — g Quodque vulgo nomen, totamque interpolantes, mox quo fundamento, benedictum Carolum. — h Item in Exarchidibus circa annum 1330 constituit, post vocatum ibidem B. Virginis longinquum maculam — egius orientalis historia ex Tiberio Novu cap. 64 heretice exponuntur tom 1 Januarii ad Acta S. Fulgentii. — h Itaque longinquum ducatus peregrinam multibus tabula Geographica metuntur.

CAPUT VI

Granatum redit et pruridans peregrinis et infirmis colligendis Xenodochium instruit atque omnes pruridans egentes juvat.

a
Hospitalore
Avila Grana-
tam repetit;

b

c
venerandæ
leniati dem
vincit;

c

d

Buzam a adventerit ex itinere; quando intellexit Magi trum Avilam fervore orationis sue iste omnia, ut aliis passim in civitatibus fecerat, commovere. Ad eum festinus add; et gratissima Joannis presentia sancto viro accidit. Post aliquot vero dieum moram cum aliis consiliis satis superque instructum dimitteret. Revertere, inquit, Granatam, frater, ubi voverit h' te Dominus ad obsequium suum; ibidem aperturus viam rationemque, qua volet te sibi sumptari. vide ut enim semper pre oculis habbas, qui te nunquam suis dimittit ex oculis; omnia sic age tanquam in Dominum tam grandis presentia constitutus. Ubi Granatam adveniens Confessarium tibi continuo delige, qualem docui querere, absque arbitrio ejus nihil nec parva nec magna rei statuas. Quod si quid accideret, in quo memi tibi crederes consilium auxiliumve utile posse fieri, ubiqueque locorum foro, istuc ad me scribe: officiumque ne nunquam possim videri defuisse caritati, quam tibi me debere profiteor, auxiliante Domino Jesu Christo.

29 Hi similesque fuerunt Avide cum Joanne sermones, qui frustra cum precationibus dimissus, cum Granatensem advenisset ad urbem bene mane, primum sacrificio Missa interfuit, deinde consensu monte e fascem lignorum in humeris suis delevit. Verum tanta fuit erubescencia vi, qui prohibebatur urben in hunc modum omnis intrare, ut d Molarum portam, longe a populi semotum frequentia, nunquam potuerit pertransire sed victus fascem deposuerit in adibus pauperumque ejusdem viduæ, quæ eo egere volebatur. Post die cum hesternæ ignavie cum supra quam cogitari potest tarderet, iterum sub primam lucem audita Missa egressus in montem, illum inde fascem detulit; eademque ad conspectum urbis iterum animum perargente venerandæ, extimulavit ipse sese, summoque corpus increpuit his verbis: Itane, piger ac deses asino, puduit oneratum lignis in urbem ingredi? faxo ut

eam hodie insolentiam ponas, lignaque in medium D usque forum deferas coram his omnibus, qui te novērunt e.

30 Porro ut majori in foro f Joannes comparuit, in quo a tempore simulate amentia visus nunquam fuerat, concumfudit se ei turba ingens spectaculi novitate fruitura, nec defuerunt qui jocantes dicerent: Ecquid hoc nove rei Joannes? jamne lignator factus es? qui autem res tibi in Hospitali cecidit? quis istud capiat unquam? statum quotidie et officium mutas. Hæc illi cum dicerent, joculari aliquo responso eorum dissimulabat ineptias, et risum risui rependens e contagebat datam sibi divinitus gratiam, atque hoc ipsum studiose affectat se exhibere hominibus, quod eum reapse credebant esse, delilis et exigui cerebri homuncionem: hasique ea in vulgo opinio, ut veteris dementia reliquie esse crederentur quidquid ageret diceretur; donec manifestum patuit, quem fructum parturiret additum illud homo contemptumque frudenti granum. Etenim post dies aliquos, quibus devehendis de monte lignis fuerat occupatus; non modo animadversus est collectis eo labore mercedibus sustentare sese; sed et liberaliter distribuere, quod abundabat, in pauperes, noctu per vias et compita conquisitos; quorum cum numerum longe maximum vidisset, quos ulcerosos, rigentes, nudos frigula nox sub parturibus domorumque vestibulis occuparat; ingenti motus commiserationis affectu, constituit eorum necessitatibus præsentis aliquid remedium querere h.

31 Ergo communiato cum viris aliquot piis consilio, quos alias quoque magis erga se benedictos expertus fuerat, ex eorum liberalitate suoque lucello tantum corrasit pecuniam, quantum conducendæ sufficeret domum in foro piscario, haud longe a loco quem vulgus Biharrablum nominat: ubi aliisque in locis inventos pauperes infirmos maleque habentes sub suum colligebat tectum; quibus fovendis storeas etiam ex juncis nonnullas, vetustaque stragula roem; et quoniam aliam, quam eis præberet, medicinam nullam tum temporis habebat ad manum: Fratres, inquit, gratias Deo agite, qui concessit vobis spatium penitentia: vos, quid in eum deliqueritis, apud animum vestrum perpendite; ego medicum vobis spirituales aceruo, qui spiritualia curet vulnera: sua corpori post hæc medicina non deerit in Domino confidentibus: ipse providebit, ut solet, iis qui quod suarum est partium strenue exequuntur. Nec mora Sacerdotem aliende conquisitum ad lucebat peccata confessoris: quicumque autem rogaretur ab eo, facili negotio sequebatur ad opus tam pium invitatum.

32 Post hæc ad ulteriora sese animose extendens, grandem ex humero suspendebat manticam, duasque prægrandes ollas fumibus inter se colligatas, utraque arripens manu prodibat vociferans: Ecquis sibi ipsi facturus est bene? benefacite vobis ipsis pro Dei amore, Fratres in Christo Jesu dilectissimi. Quoniam vero istis in principis prodibat de nocte; et quidem multis vicibus pluvia, cum jam intra domos snos omnes se recepissent; insolite mendicationis formula exciti passim ad portas fenestrasque accurrebant homines. Et vero vox ei a natura erat movendo commiserationis affectu accommodata, cui cum superna gratia vis accederet, intima viscera pervadebat. Ipse præterea aspectus hominis adeo exhausti maleque habiti, viteque rigor passim innotescens haud leviter commovebat animos, ita ut ei suis cum eleemosynis obviam egredirentur quam plurimi; pecunias aliis, aliis panem frusta, panes aliis conferentibus, nec non et carniarum obsoniorumque reliquias, quas in præparatas ad id ollas colligebat.

33 Collecta, quæ sufficere videbatur, eleemosyna ad

e
f
pallitur se
contemptum
haberi pro
semi-fatno;

g

pauperes
lucello suo
juvat,
E

h
CAP XII
Hospitalore
erigit;

in eaque
collectis de
confessario

F

et metu
prospicit,

nova petendi
forum usus.

A ad suos recurrebat pauperes, eosque admonens, ut Deum pro benefactoribus exorarent, ad ignem recoquenda admovebat cibaria, atque inter eos dividebat: quibus relictis, et gratis Deo actis, solus ipse lances scutellasque lavare, lebetes extergere, evertere donum, aquam duabus hydris acceptam inferre maximo suo cum labore. Cum enim recenti adhuc memoria illius recoleretur amentia, nemo unus ipsi audebat se jungere auxilii causa; donec paulatim innotesceret, quanto diviniore spiritu ageretur, quam vulgo fuerat existimatum. Hae ille caritate cum inserviret pauperibus, affluerebant plures pluresque quotidie, fama viri affecti; praeter eis quos conquisitos colligebat, et quos alibi frustra admitti postulantes invitabat ad sese. Jamque non poterat omnes angusta domus capere; ergo spatiosiorē conduxit aliam, in eamque infirmos omnes transtulit, bumeris suis, quotquot pedibus nequibant incedere; itemque suppellectilem omnem ipsis peregrinisque refovendis comparatam.

34 Laxiorem nacta domum Joannis caritas, ordinatius cuncta disponere potuit: itaque iis, quos vehementior morbi vis urgebat, quietius habendis cubicula segregavit nonnulla, et curandis infirmis adiutores a Deo submissos nactus, domestica eis committebat officia; interim dum elemosynas et pharimae ipse tota urbe perquiret. Crescebat cum caritate Joannis suppellex domestica: jam enim probari in vulgus, atque etiam inter viros intra extraque urbem principes coeperat aptissimus ordo, quo sua ministeria aegris impendebat peregrinisque, cum singulari perseverantia et profectu indies illustriori; jamque et elemosynae afferebantur lautiores, operiendisque tam stratis quam corporibus vestes multae. Hae autem quo adferebantur copiosius, eo ipse sese extendere latus, atque non infirmis modo peregrinosque complecti, sed omne hominum miserabilem genus: etiam viduis orphanisque honestioribus succurrere, difficili causa sub lento vel iniquo iudice laborantibus adesse; milites stipendiis non acceptis laborare refovere; colonos, ut sterili in anno, egenos, excipere; omnibus denique quacumque pressis necessitate, quae unicuique opus erant subministrare; neque abs se quemquam sine solatio dimittere. Nam quibus dare ipse poterat aliquid, continuo hilariterque porrigebat, quod erat ad manum; aliorum animos blandis demulcebat verbis, tristitiamque amanter abstergens, ad fiduciam in Deo reponendam excitabat. Haud frustra sane: providebat enim plerumque Dominus, ut haberet Joannes unde ad se venientium indigentiam vel ex toto vel ex parte sublevaret.

35 Magna ista et summa credidisset alius, Joanni exigua videbantur; nisi eos quoque studioso conquireret, quos pudor prohibet mendicatio victum querere: quorum in numero erant tenuioris fortunae virgines mulieresque, servandae castitatis amore secrete a strepitu, sive et votis essent religionis adstrictae, sive ab his liberae continentiae sibi legem privatim indixissent. Harum occultis necessitatibus cum singulari cura sollicitudinaeque prospiciebat, ab opulentioribus matris elemosynas emendicans, quibus panem vis, carnes, pisces, carbones, et ligna, ceteraque quotidiani victus subsidia necessaria comparabat; ne qua eas rei ullius penuria egeret domum progredi, quietamque recollecte virtutis exercitationem dimittere. Tum etiam ne degerent otiosae, sed ut de vestitu ipsae sibi de suarum manuum labore providerent, conquirebat a mercatoribus sericum, lanam, lnum atque similia, quae ipsis in filum deducenda, aut alias textrinis usibus aptanda deferens, assidebat aliquantulum, atque ad laboris tolerantiam egregie animabat; dein spirituali easdem adhorta-

tiuncula recreans, magno cum rationum efficacissimarum pondere virtutis amorem, vitiorum odium inculcabat omnibus; quarum mentionum in multarum animis etiamnum hodie viget memoria: jubebatque fide certissima sperare, haec si facerent, nunquam eis vita necessaria defutura.

A Extrema ad meridiem Raticae oppidum, passuum milibus excedit quadraginta distant Granata, vixit horum, Baetiam Tamagus nominat. — b Videtur insinuare periculum illam visionem, qua Joanni in pueri forma apparuit Dominus dixerat Granata erit crux tua, quam vide in Vita sequenti num. 9. c Horale atque Meridionale civitatis latus montes cingunt: quorum urbi ad orientem proxima, qui nomen a Sole habet; quo eodem nomine nunciamus velus pacta est. d Puerta de los molinos, Solari ad latus sinistrum proxima, et ordinatissima: sic dicta quod per eam egressus sit ad molus super Singulum fluvium extractus molemalem Germanus interpolator pro ipsa porta supponit quandam molenariam civitatem adjacentem. Govea utrum erubescere causam addit, quod inditus exel tunica alba laviore, ad deprehendum fugam donata a Priori Gaudalupeni, et una Ignatius officium parum conveniente. e Subjungit Govea, post haec verba Joannem intercepto la manus Intercedit peritus nam luvione plurima castigasse, Interim dum Pradum quingagesimum recedens decerebat. — f Subterfugium intelligit, de qua supra, ut constat ex Govea; ad quam ut perveniret, totius urbis euestrando in longitudine fuit — g Dictum ejus hoc erat: Hermas, iste es el juego del Barandao, tres galeras e una nao, del qual mientras mas vieredes menos ajeis de aprouder. quid Latine reddidit veritatem se conneret. — h Interest hoc loco Hispanica textus epistolam Magistri Arde, qua Joannem post obitum monita spiritualia jubet parce contere agere cum mulieribus: sed quia Datus Suesum mentionem facit; tanquam multam Joannem nullum habentia, non existimo ad haec principia illam pertinere. — i primam eum contrahente eum Duce amicum occasionem dalem pulo postquam ampliori comparato. Domus caput per Artium cecurrere elemosynarum causa — k Hinc hic significat migratio, quam quae postea num. 38 et a Govea cap. 30 commemoratur ad vicum Gaudalupeni, merita ambigimus: magisque propendimus ut eandem esse dicamus: tam quia Govea post accuratissimum examen illam predicti capituli hunc scribit: Pauperes e prima hospitali in aliam transferret: tam quia, quae hic num. 35 narratur de officio communis peregrinis, nullum aliud nocturnum diversorium habentibus, fero, a Govea referantur tanquam ad postremum in supradicta vero hospitali pertinentia.

CAPUT VII.

Operam meretricibus convertendis impendit.

Morum fuisset tam multa, tamque praeclara agenti deesse amulos, qui invidio illi in deinde arroderent: neque enim unquam interquiescit satanas, quin per se suosve arma moveat adversus eos, qui suae tyrannidi ausu generoso cum subdixerint, alios quoque contendunt ipsius laqueis extricare, seque et proximum in Dei cultu amoreque promovere. Dicebant siquidem totam hanc machinam a nocte fatuitatis homuncione absque fundamentis erectam brevi tempore cecidit. Adhuc suspensio cuncta scrutabantur indagine, quas ille frequentaret domus, quid inibi ageret discrete. Conque per oculos etiam vias eadem rimarentur, a suis ipsi oculis confusi revertebantur, raraque sanctitatis exemplo, castigatissimorum verhorum efficaciam, et bonorum operum splendore perstricti attonitque recedebant, et cogebantur admutescere vel in viam laudare interdum et elemosynas obvio erogare. Haud tamen sanorum propterea pauperum, quos domi habebat, Joanni unquam exiebat memoria: circa hos ejus erat cura praecipua: hos consolatoris verbis delectos, et prius quam domo egrediretur, apte circa necessaria procuratos, commendabat sociis, singulorum aptissimo ordine ministeria partiens, officioque impleti exigens, cum redisset, rationem: interim securus de eorum observantia ab hora diei decima ad undecimam noctis colligenda stipe occupabat.

37 Qui languida egenaque Christi membra tanto commiserationis

Nihil moratius obloquuta
a alvolorum.

prosequitur
capta aptissimam ordine.

Crescente
pauperum
numero.

eos in amplioribus
ades
transfert;

et ad alios
quoque suam
caritatem
extendit

item ad virgines
viduasque

quas industrie
domi occupat.

1 commiserationis fovere studebat affectu : ipsi eorum capiti Christo ejusque acerbissimæ passioni dubio procul afficiebatur tenerrime. Neque vero efficacius suis ipsius malis fuerat expertus remedium quam dominicæ memoriæ passionis : et ideo qua sibi profuerat via, etiam aliis prodesset studens, sextam hebdomadæ feriam, qua nostræ peractum est Redemptionis mysterium, mulierularum turpiter sese prostituentium aduendis adibus destinavit : si quam forte earum diabolicis posset eripere fauribus. Quo cum pedem intulisset, si quam magis perfrectæ frontis minorique ex iis facilibus emergendi teneri sollicitudine animalvererat, in eam primum injiciebat manum, et Adelduin, inquit, filia, mihi que tantisper tuo in conclavi aureum accommoda, daturò quidquid ab alio quocunque posses obtinere : aditu deinde secretoque impetrato, ipsum sedere jubens, sese solo tenus projiciebat in genua ante parvam, quam eum in finem circumgestabat, Crucifixi imaginem : itaque de suis se exorsus accusare peccatis, tam effusus cum lacrymis intensoque contritionis affectu eorum veniam postulabat a Deo, ut ipsam quoque simili doloris sensu culparumque suarum detestatione impleat.

38 Hæc industria cum attentam sibi audientemque fessisset, Christi patientis historiam a eadem aggredebatur prælegere, eo modo tuncque qui lacrymas, quantumvis obdurate, executeret : lectionem vero concludebat his verbis : Considera, Soror carissima, considera, quomodo, quanto steteris Domino tuo, quanta passus sit tu ne perires, nisi perire sponte velles : considera eternitatem tum præmiorum, quæ preparata sunt bonis, tum puniarum, quæ sunt peccatoribus reservatæ : quorum in numero satis sit te fuisse hactenus, nec eum irritare sic velis, ut omnino mereare reprobari a Deo, tuorumque peccatorum pondere ad inferos detrahi crucianda. Tunc ex Spiritus sancti suggestione dicentem etsi spernerent atque in malum officinatæ, quædam tamen auxiliante Deo commovebantur ad penitentiam, dicebantque se quidem paratas eum ad Hospitalale consequi, pauperibus ibidem deservituras : sed contractis istis debitis obligatis teneri, neque facile, licet ipse vellent, dimittendas. Tum vero Joannes : Considera filia : qui tuam illuminare dignatus est animam, neque corpori opportuum subsidium denegabit : tu modo fac intelligas quanti tua intersit ei citra offensam servire, firmoque animi decreto tecum stultas morti potius quam peccato subjacere deinceps : neque mox redituum præstolare tantisper.

39 Tum vero ad eas properabat matronas, a quibus adjuvandum se sperabat : atque hæc, inquit, Sorores meæ in Jesu Christo dilectissimæ, modo die moni mancipium misellam reperi, vos ei ex tam in serâ servitute redimenda opem, queso, stipemque conferendo juvate. Erat prædictarum matronarum floriditas tanta, ut raro ab his absque exoptato reverteretur subsidio : quod si neminem reperisset unde necessaria peteret, suo ipso chirographo sese obligabat leioni, et mulierularum illarum in se suscipiens debita, eas ad suum deducebat hospitale, inque ipsa illa non omnino collocabat parte, in qua infelicium ex eadem hauri victimarum ulcera morisque curabantur : ut experirentur cognoscerentque in aliis, quo præmio turpia isthuc obsequia remuneretur mundus : cum viderent alias corpore putrefacto horribiles, non exigua ossium frustra medico exsecanda præbere, alias inuri cæteris iis in partibus unde eum a torbido doloris sensu contingere fuerant ab eis, et vel avulsæ. Inde quo queque esset affecta modo, satagebat cognoscere : quas omni celestis lucis splendor et pio tor illustrat, ut vite sue cognitâ facilitatē, ejus

maculas perpetua eligerent penitentia expiare, eas in novum aliquid recludebat necessariis omnibus rebus instructas : alias, quibus tanti non essent annui majorque in matrimonii statum propensio, impetrata alicunde dote, maritis elocabat. Hæc enim numerus longe maximus fuit adeo ut vice una, illa scilicet qua primum aniam elemosynarum conquirendarum causa fuerat ingressus, sedecim earum honestis copulaverit nuptiis, prout hodieque testantur nonnullæ, probæ nunc et fama per quam bonæ viduæ b.

40 Incredibile dictu est quam multæ in hoc caritatis officio devorandæ occurrerent difficultates, quam heroica ei esset ad illas patientia opus : cum enim istud mulierularum perulissimum genus plerumque sit penitus obduratum (quæ causa multos insignes Dei famulos, ruinæ aliqui tam miserabili ingemiscentes, ab eorum conversione tentanda averit) quoties ex iis aliquam ipse e luto extrahebat, toties altarum convitiis, contumeliis, calumniis impetebatur, pessima eum agi intentione criminantium : quibus ille nec verbum reponens, pergebat tacitus in suscepto negotio : nec ferre patiebatur eas ab aliis tum forte presentibus argui, quod in virum usque adeo studiosum bene de ipsis merendi ita essent injuriosæ : Mitte, inquit, mitte illas, ne meum mihi coronam eripias. Norunt ille qui sim et quibus elogiis dignus : atque ex merito me tractant. Accidit hoc in genere res notabilis, atternæque digna memoriæ commendari, non tam ut imitationi deserviat quam admirationi, cognoscendæque ferventissimæ caritati, qua ferebatur ad procurandam salutem animarum, Christi pretioso sanguine redemptarum.

41 Profectus aliquando ad lupanar cum esset, inventisque istis scortis vitæ in melius commutationem suaderet, quatuor earum ex conducto assurgunt, seque ad ejus voluntatem promptas offerunt, modo Toletum ipsas deducendas curaret e, ubi et natæ essent, et negotia quedam expedienda haberent, quæ usi conficerentur, impossibile sibi foret prioris vitæ rationem deducere. Admisit conditionem Joannes, illectus magnitudine offerentis se prædæ : juncta devehendis mulieribus curat : ipse cum socio (cui d Joanni ab Avila nomen, viro probatissime virtutis, et ante hos paucos dies post diuturnum in domo Dei ministerium vita functo, omnium oculato teste) predes subsequitur. Eum pompam quotquot cernebant per viam mæchos impudentes rati, qui talem ducerent comitatum, dictæ in ipsos scomatice rertabant, et silentium interim teneute Joanne, iterque suum constanter prosequente. At non par comitis fuit constantia : sæpe querentis, quid tandem boni ex ea protectione speraret, ejus causa omnibus erat ludibrio : longe autem queri apertius cepit, quando Almagram f transiitibus, una se clanculum subduxit, quod et alia duæ mox atque Toletum pervenerant, simili modo fecere : tum enim majore quam antea ardore famulus, Nunquid prædixeram, inquit, nullam hæc perditis fidem esse habendam ? Quin nunc saltem missas eas facimus, retroque abimus !

42 T. vero, respondit multa cum patientia Joannes, si tibi quatuor y corbes plenos piscium Motrillo h devehenti, eorum tres corrumpentur in via, uno solo residuo, in quo clausi pisces nequaquam computruissent : haudequidem existimo ficeret aliter, quam ut obiectis tribus, quartum, in quo pisces integri, retineres : una igitur et quatuor, quas adduximus, nobis reliqua cum s t, bonæ hactenus voluntatis indicia retinens, patienter aliarum sustineamus jacturam, granatamque redeamus, certa fiducia ducti, quod si una hæc nobis salva remaneat, nequaquam frustanea

D
unplur et
monasterio
tradit :

b

ahum
patienter
injurias fert.

E

Insigne
et complum
h vitas
earum

c

d

e

F

g

h

et patiente
illam fructus.

APU CORB
LUSTRO
CAP. XIII
in thre
patientis
honore
FERTUR
pro alio,

stomque
exemplu

a. v. ad
felicem
mactorem

absque
etiam debitas,

dur ad
Hospitale,

A frustra nea futura sit nostra hac pro Dei amore suscepta peregrinatio. Neque sua Joannem spes fefellit: illa enim honesto conjuncti est viro, pramortuatam forte uxore viduo; nunc autem, raro cum virtutis et continentiae exemplo, inculpata colit post viri sui obitum viduitatem; manifestumque praebeat civibus omnibus documentum, auspiciam coelitus eam fuisse viam, perquam Deus ipsam ad suum obsequium amoreneque traduxit.

a Ex Evangelio secundum Joannem, inquit Govea, — h. Uebatur aut horum nuptius domo et opere, ut refert Govea cap. 27, amice sui Deoque directi Joannis Fernandez; qui non solo stipendiis industria quoque juvabat mivellus, miris eis quatenus, assistens nuptiis, eosque dum sua festiva celebrans; ejus caritatis mercedem crebram se divinitus accepisse jam senior ferebatur: plura de eo habet lib. 2. cap. 5 et nos ex eo unum. 82 Vila 2. — c Civitas Granata Tolitum civitatem circiter et quadragesimum passuum milibus, expedito pedis vir intra quodriduum decurrendis — d Simonem Govea nominat: ejus conversionem vide Vila sequentis unum. 35. — e Hieronymus interpolator hanc verborum impudentiam ipsis, quas Joannes dicebat, mulierculis adscribit, nec Hispanice testatur, nec sibi ipsi solis consonans; cum paulo post dicat, eas cogitatum fraudem signi detexisse. — f Munusculum quatuor passuum milibus distans a Civitate Regia, Ciudad Real vulgo, quoniam ad necem habet: Toledo autem passuum milibus circiter sexaginta. — g Hispanice quatuor cargas de pueris, est autem carga passuum hominum, juniorum, vel curia per rium conducti onus. — h Munusculum est ad Mare inditerraneum, milibus passuum viginti quinque Granata distans: verum antea et locorum deceptus ignoravit interpolator, fecitque sic perit: Si Madridum protectus esses, quatuor saccis sate plenis comendati causa, et domum revertens lres in itinere amisisses, propter tres perditos quantum quoque an abjices?

CAPUT VIII.

Eximia Joannis caritas et erga pauperes liberalitas.

Tanta porro caritatis copia servum suum Christus impleverat, adeoque praeter communem agendi modum erant opera, quae illa stimulante patrabantur; ut qui alio quam divino spiritu ejus actiones considerabant, profligum eum ac frugiperdam judicarent: ignari quod introduxisset eum rex in cellaria sua (ut est in Canticis) ibique in eo, coacti illo nectare ebrio orlmasset caritatem: ut jam nihil cuiquam posset petenti negare, sed rebus aliis deficientibus saepe vestem qua induebatur donaret, nihilque remuneret ipse, pius in omnes, cum esset in seipsum rigidus adeo atque severus. Etenim quantum a Domino in acceptis haberet identidem considerans, omnibus sese existimabat debitorem: unde sancta illa anxietasque nascebatur sollicitudo mille modis impendendi seipsum ac superimpendendi illius amori, quoniam erga se senserat tam munificum. Est quippe viris spiritualibus proprium, ut caelestium copia donorum divites, etiam terrenis bonis sibi videantur abundare, unde largiri omnibus semper possint: adeoque gratius eis accidit dare aliquid quam accipere.

44 Totam diem operibus caritatis cum habuisset exercitum, sub noctem domum revertebatur: quantumcumque tamen a labore fessus, nunquam cubitum recipiebat sese, quin infirmos ad nummum omnes lustrasset sigillationem, quiescissentque nummum qua eis re opus esset, aut qui eo die valuissent? magna cum gratie affabilitatis dulcedine corpus simul atque animum perireans languidorum. Domum deinde circumibat extrinsecus, praetolantesque eos, quorum verecundior paupertas agnosci fugiebat, congruo cum solatio minime vacuos dimittebat: neque anxie scrutabatur verene egeret is qui petebat, modo pro Dei amore peteret. Si quis autem admoneret, eum nulla urgeri necessitate: Non mihi cura est, inquit, ipse viderit: ego enim pro Dei amore haec largior. Quod si suam etiam vestem pauperum alicui elargitus, intra stragulam vestem obvolvisset corpus, nec haberet quod ulterius donare posset: sua manu conscriptam porrigebat schedam, alicui nobili vel pia personae tradendam, qua praesenti ut succurreret necessitati

postulabat. Quo in genere inprimis memorabile est quod sumus narraturi.

45 Erat forte Toleti Tarifensis Marchio, D. Petrus a Henriquez de Ribera; idque Joannes intelligens ad hospitium illius accesserat elemosynam petiturus ab eo, cum aliis magnatibus ludo sese tum temporis oblectante; et aureis viginti duos abstulerat, ac letus revertebatur. At Marchio satis gnarus parum se cognitum esse Joanni, nec nisi hac vice inter multos conspectum; cupiensque illius caritatem, de qua tam multa toties praedicari audierat, joculariter experiri, eidem obscura in nocte obvium se facit, dissimulata persona; et Joannes, inquit, Frater, Equitem me peregrinum esse noveris simul et pauperem, qui molesta hic lite distineor, gravemque pati inopiam egor, ut gradus mei dignitate valeam qualitercumque sustinere: quare te, cujus notissimam audio hic esse caritatem, supplex rogo, aliquo ut me peculio adjuves, ne forte necessitate adactus, summo numini injuriam faciam. b Ita me sibi Deus habeat, retulit Joannes; (haec enim utebatur asseverandi formula, et forma petentis ac petendi modus facile persuaserant verum dici) quidquid habeo tibi do: manneque injecta in forulos, ipsos illos quos recens acceperat aureos omnes obtulit Marchioni, gratias de elemosyna tam liberali multas referenti. Ut autem ad collutores rediit Marchio, iisque rem sicut acceperat, ordine enarravit, haud poterant satiari tam effusa caritate deprecanda: cui cum tanta pauperum curanda esset turba, in quam ea pecunia melius videbatur potius esse distribui, tam praesens tamen adesset in Deum fiducia, ut uni non vereretur impendere, quod pluribus sufficere.

46 Neque vana ea fiducia fuit: mandavit enim postridie Marchio, e domo ne egrederetur Joannes, adiuturum se Hospitalis inspicendi gratia: quo cum venisset, amice cum eodem joculari dignatus: Quid hoc audio, inquit, Joannes Frater, haccine nocte expoliatus es? Ita me sibi Deus habeat, refert Joannes, ut nemo me expoliavit. Denum post varia joen serioque collata Marchio: At ne possis negare, inquit, quod tibi furto ablatum est, in meas fecit Deus manus venire: eccum tibi tuos viginti quinque ducatos aureos, cum aliis quinquaginta quinque ejusdem materiae scutis, quos tibi elemosynae nomine largior: alias vero ut cantior sis vide. Insuper eundem deportari jussit panes quinquaginta quinque, quatuor oves et gallinas octo: utque quotidie quamdiu Granatae subsisteret: itaque discessit summa sua cum admiratione contemplans magnam pauperum cujuscumque generis multitudinem, qui pro sua quinque infirmitate atque exigentia tam variis modis curabantur in Hospitali.

47 Alias ludente demonstravit judicio quam promptus esset, suam pro Fratris animam ponendo, omnes perfectae caritatis numeros adimplere. Regium quod Granatae est Hospitale, a Catholicis Regibus Ferdinandus et Isabella fundatum, ignis corripuerat tam subito tamque violentus, ut maiorem ejus partem teneret prius quam subveniri auxilio posset: subvenit tamen inter primos Joannes, de pauperibus qui istie curabantur magis quam de ulla alia re sollicitus: fuitque tam opportuna diligentia ejus, ut plures ex infirmis fuerint incendio involvendi, nisi omnes pene viros feminasque suis Joannes humeris exportasset. Hos vero plures extra periculum collocavit, majori quam quae humana videretur celeritate: lectos, vestemque stragulam, et quidquid reperiebat suppellectilibus quiebat per fornices: ac denum in altum subit, qua parte vehementior flamma urgebat, restinguendis flammis manum operamque commodaturus. Ille cum vortex igneus utrimque erumpens medium comprehendit,

h
AUTORE
FRANC. A
CASTRO
H. cap. rati-
vus Tarifen-
sis Marchio
a

pauperem
summat, et
50 aureos
incipit.
b

E

quos ipse
pro terdie
restituit.

unum favore.

F

frat. II splen-
dis pauperes
liberat,

specie ab
incendio
liberatur

Almagram
opp.

Motrilum opp.

CAP. XIV
Tota die se ad
quidquam hu-
berat pauperi-
bus impendens,
Cant. 1. 4.

sub noctem
finitos cerci-
cundo,

nihil unius
verene paupe-
ris essent.

AUCTORE
FRANC. A
CASTRO.

A tam denso permixtus fumo, ut ex iis qui inferne spectatores adstabant ambigeret nemo, quin flammis pabulum cecidisset Joannes: eaque jam fama circumferebatur per urbem, quando ex insperato salvus exilire conspicius est, absque ullo indicio adustionis, nisi quod supercilia modice attondisset flamma, per quam egrediendum ipsi erat, ad maiorem patratum in eo divinitus miraculi evidentiam. Cui rei testimonium anni fide dignissima perhibuit Corrector ipse d, tum forte praesens in civitate, rei quae gestae spectator, alique quam plurimi e.

48 Plura hujus generis alia in vita ejus gesta possent commemorari, quae malo brevitas studio tacitas praeterire. unum addo, cognoscendum ejus indefinente caritati sufficere potuisse quod quis in Hospitale Joannis inferret pauperem, ibique videret innumeram ex utroque sexu infirmorum quovis malo laborantium turbam: a quo nemo excluderetur, quantumvis contagioso, quantumvis incurabili morbo affectus (prout nunc consuevit observari) non pueri scabiosi, non infantes ad portam ejus clam expositi, non facti amentesque: ut pauperes studiosos taceant, suamque inopiam praereverentia occultantes, qui privatim ab eo suis quique in domibus juvabantur.

B Edificavit etiam incredibili cum pauperum medicamentum peregrinorumque commodo amplum locum, in quo illi supra decubitos de nocte collecti, ad communem in medio locum frigida calefacerent membra, erectis circumquaque scambis caparioribus, supra quae illi somnum capturi decumberent in culcitris partim, partim supra stercora ut ejusque ferebat necessitas reclinati: quos res praeter insignem caritatis miseris illis exhibito fructum, illum quoque proferebat non minimum, quod plurima haec ratione evitarentur peccata, dum per loca publica conquisiti, atque huc viri seorsum a mulieribus indieti, inviti quandoque extra peccandi illicitebras occasionesque ponebantur.

Petrus Tariffus
Machio.

a Enimquid roent inepta verito Acadurgensis, de qua parum nuda laborandum, sed perpercos rididi Adalbertum Generatorem super etiam ibi, b cap. 7 nullus enim inter Tariffe Martini Petrus: prout ejus nominis abum Tariffe Dominus dicebatur, sub Catholice Regibus Ferdinando et Isabella clavis: prout autem eundem Regem greditur Martio filius ejus Eadricus Europae de Roberti fuit, qui cum videretur futo tempore Caroli Imperatoris floruisse (num ejus ex fente Ferdinando necesse est et regis Alidm Ferdinandus secundus Tariffensis Comes sub Philippo II potissimum regit) idemque ut insigni pietate in bonis, elemosinarum largitate, sacraeque peregrinationibus laudetur, ex dubio quin ipse sit de quo hic est sermo: non autem Eadricus et Petri nomen confuderint scriptura, aut ejusdem utrumque significati sit, ut quae deponit. Est autem Tariffa extremum litoris ad ipsum fretum Cantabrum oppositum. h. Hispaniae litoris a Biscaya. Da me deo — c Hispaniae Cantabrum: quos qui capos seu capones credidit interperes Acadurgensis, ut ille lingue Hispanicae scripturam, aut oscitantes versatus est in opere suo, d. Ita in Hispania appellatur Judaei provinciales, et quondam anguli Comitum Provinciae Sancti Petri in Belgio respondit h. quos Alveolus Fures delinquit, ut periti referunt: Consuevit Hispania, inlustrata Germania videretur, ut huius dubie quom ali rectus. — e. Illudum hanc multis circumstantibus particularibus vestitum item dabimus: ut sequenti cap. 5.

Corregidor,
quid nuncius?

CAPUT IX.
Joannis patientia, novum Hospitale, et excur-
sio per agros atque ad Curiam.

CAP. XV

I indefessam Joannis caritatem par comitabatur patientia, itaque generis militis olivaverat pectus, ut quantumque labores incumbere, nemo viderit nunquam perturbatum, nemo verbum iracundiam ex ejus ore audierit: imo inter atrocissimas injurias hilari versabatur vultu et animo, ut qui nihil a voluntate Dei diversum vellet, neque gloriarididisset in alio quam in cruce Domini nostri Jesu Christi, quod libet exemplis aliquibus facere manifestum. Forte per eam descendebat viam, quae a Gomelis nomen habet, summo mare victum pauperibus quaesiturus: eundemque ascendebat vir nobilis, quem in ea populi multitudine ex Alhambra turmatim illac

Alapa percussus

deorsum tendentis, haud ita potuit declinare, quin D oram chlamydis ei fiscella sua decuteret ex humeris perimprudentiam: cui praefervidit eques. Agrestis, inquit, scurra, non vides ali aut quomodo incedas? Conversus Joannes: Ignosce, reponit, Frater, imprudens feci. Qua Joanni apud omnes usitata loquendi forma, supra modum exardescens nobilis, qui et nulla cum praefatione honoris, et fratrem sese ab eo compellari audiebat, alapam ei vehementem impexit. Tum Joannes: Equidem commerui, inquit, alteram mihi dato: quod iterum absque alio observantiae epitheto dictum indignans alter, famulis inivit ut se de male morato rustico neicerentur a. Accurrebant illi pugnis iustibusque illatam Domino vindicturi injuriam; quando e vicino advolans honoratior aliquis, cui Joannes de la Torre nomen, Quid hoc rei exclamat, Frater Joannes de Deo! Audito nomine is, qui injuriam faciebat, consternatus animo, ad pedes illius ultro sese abiecit, surrecturum se negans nisi eos exosculatus fuisset; dicensque: Hecine Joannes de Deo est, cujus tot per totum orbem circumferuntur praconia? At ipse comiter amplexus hominem jussit assurgere; petitaque alter ab altero venia, discessere; cum frustra nobilis suum ad prandium invitasset Joannem, excusantem quod alio eum necessaria pauperum negotia vocarent, in quorum propterea usum quinquaginta auri scuta paulo post ab eodem submissa sunt.

alteram genam
offert:
a

E

50 Aliud similis patientiae exemplum dedit, quando in vetus sanctae Inquisitionis palatium ingresso elemosynae petenda causa, ubi medium impluvii locum occupabat lacuna aquis plena; obvis occurrit e famulatio puer, in ipsumque vehementiori de industria impulsu alius, in aquas eundem praecipitavit: etenim ex quo regio in xenodochio fuerat inter amantes habitus, apud multos ea perseverabat opinio, quasi ne tunc quidem firmo satis cerebro uteretur. At ille nihil indignatus, sed vultu hilari quasi gratias relaturus, inde emersit sese, cum summo stupore omnium, nec modico fame suae inter spectatores augmento. Quadam ex his mulierculis, quas e lupanari abduxerat matrimonioque copularat, eo processerat impudentiae, ut quandocumque aliqua sibi re opus esset, eam a Joanne tamquam suo jure flagitaret. Et dabat ille nec tarde nec ilibenter quodcumque petisset: contigit tamen ut tunica pauperi vestiendo data, vili pallio obvolutus esset, nec habens quod in praesentiarum largiretur, juberet eam reverti postridie b: at illa, velut repulsam passa indignissimam, stomachari, convitiari, hypocritam sanctulumque appellando. Cui Joannes: Ecce tibi regales duos ut in forum abeas, atque ibi isthaec de me voce elata vociferere. Cumque nihilominus persistere in inepto. Serius, oculus, inquit, ignoscere tibi deheo: itaque ex nunc ignosco. Fructus patientiae hujus fuit, quod illa ipso sepulturae ejus die, inter alias quas ab infami abduxerat quaestum, per plateas vociferans ierit, seque multis incusans, sua publice delicta et Joannis merita enuntiavit, eaque re multos provocavit ad lacrymas.

convitiis
laccatur
ab ingratis
muliere.

F

51 Quid nunc de humilitate Joannis dicam? nisi quod tanta ea fuerit semper, ut (cum de erratis suis et loqueretur et audiret libenter pariter ac frequenter) de suis laudibus, si quis inferretur sermo, eum ipse continuo vel supprimeret, alio divertendo colloquia; vel ita inverteret, ut ipsi inde contemptus quaesiti humilitas, proximis boni exempli utilitas cresceret: utpote qui inanis gloriae esset infensissimus hostis, tamquam vernis omnia spiritualis vitae germina depascentis. Interim accrescebat eum fama virtutis ac caritatis, Joanni pauperum infirmorumque numerus, nec capiebat eos domus, angustior atque quam esset pro tanta multitudine tanque multiplici ministerio opus. Ergo viri aliquot dignitate et probitate

Fir humilitas
mus.

in novum
migrat
Hospitale.
CAP. XVI.

tate

A tate primarii e collatis symbolis domum ei capacissimam emunt, quaque Monialium olim monasterium fuerat, in vico Gomeliorum: in quam suos omnes Joannes traustolit, itaque res omnes ordinavit ut caritatis deinceps honestas decorque jungerentur, quod in prioribus illis angustiis haud aeque potuerat obtineri.

52 Illic inter confertos, ac saepe vix spatium consistendi reperientes, multa cum patientia assidebat Joannes, omnes audiens, omnes solatio aliquo imperitos, praesentique aut promisso auxilio recreatos dimittens. Mos ei erat prima cum luce de cella sua progredi, claraque, et quae exaudiri posset ab omnibus, voce dicere: Agite Fratres, Deo agamus gratias; quando etiam avicula eas suo more deprimunt. Tunc consecuturæ orationi præbat formulam, quam mox subsequēbatur Sacristanus, per fenestram unam, unde poterat a cunctis intelligi, doctrinæ Christianæ explanans caput; quod idem alius inter peregrinos faciebat in aula. Et hos quidem prius quam recederent salutandi visitandique gratia adituros descendebat Joannes, atque inter male vestitos, si qui adessent, distribuebat mortuorum exuvias: juvenes vero valentiores incitabat, secum ut Christi pauperibus inservirent: atque ita cum illis ascendebat in montem ligna collecturus, ex quibus singuli singulos fascēs suis humeris inferebant noxocomio; quod magna cum caritate quotidie a plerisque agebatur.

53 Fiebant in hæc caritatis obsequia sumptus tanti, ut in eos sufficere nequirent eleemosynæ, quas civitas opulenta ac liberalis subministrabat, nisi ad trecentos saepe quadringentosque aureos mutuos peteret, quibus pauperum necessitatibus subveniret. Sed quia nec hoc perpetuum esse poterat, et unius Granatensis urbis cives, eleemosynis nocte dieque conferendis, initium gravandi non erant; ut eis aliquid daret induciarum, egrediebatur foras, varieque per Bæticam oberrans, circuibat magnatum sibi cognitorum domos, in quibus dilata per totam Castellam fama egregia ipsius opera fecerat esse non ignota; unde copiosam referebat pecuniam, quæ nominibus expungendis et pignorum redimendis sufficeret. Primus in eo Magnatum Castellanorum, Joanni nostro beneficiorum, numero Dux Suessanus commemorari meretur; jam inde a pueritia sua pauperibus atque Hospitali eorum sic favens, ut variis vicibus solus dissolverit omnia debita, quæ contracta Granata fuerant, præter indusiorum calceorumque ingentem copiam, quam solemnitatibus singulis subministrabat, induendis calceandisque egentibus; socia et auxiliatrice utens uxore sua e lectissima, eademque rebus nostris mire favente: ideoque non minor cura Joanni erat, ut utrumque per suas pauperumque suorum preces Deo quam frequentissime commendaret.

54 Eris tamen alieni magnitudo tanta subinde premebat Joannem, nihilo segnius interim sua eum urgente caritate, ut necesse habuerit Vallisoletum proficisci ad Regem curiæque magnates, Antonio Martin amico et socio peregrinationum suarum Vicariam Hospitalis administrationem relinquens. Erat tunc temporis gratus in aula Tendiliæ Comes, hic alique, quibus nota erant facta Joannis, aditum ei impetrarunt ad Regem, quem hunc in modum Joannes affatus dicitur: Equidem, Domine, promovere habeo quoscunque homines meos in Christo Fratres compellare: Te autem cum Regem Dominumque agnoscam, cui me par est obedire, æquum etiam est ut sciam, quo velis a me nomine nuncupari. Quocumque volueris refert ille, Carolo patre adhuc superstiti Princeps dumtaxat Hispaniarum i. Ergo bonum Te Principem, inquit Joannes, nominabo: bonum Tibi principium regnandi concedat Deus, ideoque dexteram protectionis suæ regimini tuo ac-

commodet, ac demum beatum finem, ut æternum D salvus compos fiat regni cœlestis. Audium aliquandiu interrogatumque benevole liberalis deinde secuta a Principe eleemosyna est: quales et a Principibus k Regis Sororibus, quas adibat visibatque quotidie, sæpenumero retulit: nec non a puellis matronisque ad earum obsequia honoraria deputatis, præter monilia gemmasque, ex quibus confectum pretium Vallisoletanis pauperibus integre partiebatur.

55 Porro quanto tempore Vallisoleti versatus Joannes est, hospitium liberale habuit apud Dominam Marianam de Mendoza, uxorem quondam Commendatoris majoris Domini Francisci de los Cobos, cujus, postquam est orbata marito, landatissima vita singularibus quoque gratiæ non vulgaris prærogativis a Deo est condecorata; et effusa erga pauperes celebratur liberalitas, qua patrimonium sane opulentum iis impendit, copioso annue pecuniæ reddito Hospitalia stabiliens, monialium egenarum ditans oronibus, eleemosynas insuper maximas faciens, eaque caritatis opera quæ longum esset enarrare omnia. Hæc, inquam, matrona prenobilis liberalitas non sivit Joannem alio unquam divertere, sed necessaria ei ad victum cubitumque omnia large suppeditavit: qua ille occasione et corrogatis ex ea domo atque aliunde eleemosynis usus tam præclare est, inter verecundiores pauperes cuncta distribuens; ut haud multo pauciores ejusmodi familias, atque ex utroque sexu homines visendos pascendosque numeraret Vallisoleti quam Granata. Quod cum aliqui, quibus notior erat, animalvertissent, quæsisentque, cur non eam pecuniam conservaret Granatæ in pauperes distribuenda: Nihil refert, inquit, hiene an Granatæ; dum Deo utrobique bene, in membris suis faciam.

a Truculentus quam res vel textus virginis patitur Tamagus ait, præcipisse, ut occiderent. — b Lineæ vestis aliquid vix peluisse, expressus Govea habet c. 37. — c Hos inter primum Govea cap. 30 collocat Petrum Guerrerum, deinde Archiepiscopum. — d Hu scribit Tamagus vulgo Dux de Sesa: fuit is Gonzales Fernandez de Corduba, et stirpe puterna quintus Cibre Comes, qui per matrem Elviam Gonzala Ferdinandi de Corduba, Magni Capitani vulgo dicti, filium, priusquam Ducis Suessani titulum Comitis junxit, ut est in Nobiliario Genealogico lib. 5 cap. 3. — e Maria de Mendoza, filia cui alibi docet Govea et constat ex modo citato Nobiliario f. Martini de los Cobos Commendatoris majoris Equitum S. Jacobi et Martie Sarmiento de Mendoza, quorum paullo inferius fiet mentio. — f Adde et successore in administratione Hospitalis Granatensis, de quo infra iterum de conversione autem cum pluribus in Yta sequenti cap. 5. — g Dux Vallisoletum Granatæ multibus passum circiter diveritit acropulo versus Boreum: et aliquando breviori spatio ubi eundem conjungitur Salamincum, magis ad occidentem declinans: hic autem etiam venisse Joannem, eadem que alibi supra cæciderit et e publicis scriptis aliqua mutatio jungerent, ex verborum testimonio scribit Govea cap. 31. — h Ludovicus Hurtados de Mendoza, ut est in Nobiliario lib. 5 cap. 5. a tempore Catholicorum Regum Ferdinandi et Isabellæ, ultra Philippum ii principia rebus muneribus domi ne nullæ gestis inclutus, in ordine Comitis Tendiliæ tertius, nepos fignus Lupi de Mendoza, qui prius cum titulum a Rege Henrico ix meruit insignibus in signa atque in toga fuit. — i Pique ad annum 1555, quando sui in eam Regna Pater Augustus transtulit, in publico ordinum conventu Henricus — k D. Joannem, Princeps potius Lusitanæ et Regis Sebastiani mater; et D. Maria, deinde Imperatrix.

CAPUT X.

Magna Joannis in seipsum severitas.

Novem Joanni fluxere menses Vallisoleti agenti, post quos nihil inde secum abstulit quam variabiles litteras eleemosynæ nomine a Domina Maria de Mendoza et a Marchione de Mondejar, aliisque magnatibus ad sustentationem pauperum delictorumque solutionem. Laboriosum autem imprimis habuit hunc Granatam regressum: cum enim nodis semper pelibus iter perageret, idque per aspera ac confragosa loca tenendum necessariu esset; eosdem ex frequenti impulsione ad petras multipliciter offensus apertosque ferebat; non minora reliquo in corpore incommoda sustinens, quod duro asperoque amicti citra industriam, contereretur: adhuc quod defecto semper capite cum incederet per ardentissimum solem, ex-

coriata

Martia T. I.

quo ordine sua ista obiret munia?

quantis sumptibus?

eis levandis excurrat per agros;

d

e

item Vallisoletum,

f

g

h

i ubi a Philippo is benigne excipitur,

apud D. Mariam Mendozam hospes;

et omnia accepta ibidem distribuit.

E

Ludovicus de Mendoza.

F

Granatam reverit

a

maxima per incommoda,

AUCTORE
FRANC. A
CASTRO.

et nova debita
contrahit.

CAP. XVII
Affluenti
corporis stu-
diam ingens

lecti.

vestitusque
talo.

Collapsus cum
pancre in
aquis

dure scriptum
in capite.

A coriata pene facie et cervice Granatam (quo revisen-
dorum pauperum suorum desiderium ingens trahebat)
misere reliquit deformatus. Nihil tamen minori
urbis, imo totius territorii gratulatione excepta ejus
reversio est; praesertim pauperum, eorumque impru-
dis quorum verecundiae parcos, clam sustentare
solitus erat inopiam, nec non mulierum quas in ma-
trimonio collocarat, quibus patris sui consolatorisque
absentia longe aculebat molestissima. Granatam
reverso prima cura fuit partem tollere debitorum,
per eam, quam ex aula deferrebat, pecuniam; et sub-
venire necessitatibus, quas novas multasque repe-
riebat, maxime circa inopes dotem ad matrimonia
utiliter contrahenda requirentes. Non tamen ita po-
tuit omnibus satisfacere, quin quadringentorum au-
reorum debito obstrictus remaneret; nam ad eas,
quas diximus, necessitates curandas novis se nomi-
nibus implicarat, cum ingens ejus caritas nullam
ab-que remedio patenter alieni esse inopiam. Sic
igitur inarctatus, multas sollicitudines multosque
augores perpassus est, ut suas omnes rationes liqui-
das expeditasque aliquando videret; quod difficile ex
parte altera imo impossibile faciebat prodigi in om-
nem, quam se offerret, occasione liberalitas.

58 Poterant haec curae, et qui curas hasce comita-
bantur labores elemosynarum in victum pauperum
conquirendarum, juncti importuna continuoque
subsidiis postulantium interpellationi, corpori,
quantumvis pene supra vires humanas vegeto robus-
toque fatigando sufficere: us tamen non contentus
Joannes, carnem suam praeterea vario affligebat cru-
ciabatque, atque ut haberet subiectam spiritui, saepe
ei etiam necessaria subtraherebat. Unico, idque parvo,
reficiebatur edulio; et, nisi aliene forte domi comede-
ret, ad eorum solatium spirituale, quorum tempo-
ralia postulabat, vili semper cibo contentus; qualia
ut plurimum erat copula assa, aut simile quidpiam
parvi nihilo majoris. Indictos ab Ecclesia jejunii dies
sic observabat, ut praeter modicum in prandio refec-
tionem nihil ad convulsa admitteret unquam. Per
Ferias omnes sextas pane et aqua solis vescabatur,
noctisque funiculis arvebat in carnem cum copiosi
sanguinis effusione, quantumcumque lassus esset ab
itineri aut labore.

59 Par lecti asperitas, quem praeter stercem nudae
instratum humo nullum habebat; hujus pro cervi-
cali utens, et stercus vice detrito pallio; quandoque
tamen utebatur vehiculo alieng pauperis, gradendi
fientia destituti, in angustissimo conclavi intra
domesticas scabes. Vestitus ejus omnis, tunica lineae
cum fionabilibus; retera alierant. Rasus semper
mentum et caput, quod nullum unquam operiebat
tempore, quarecumque aerem tempestas haberet; co-
denique modo nulla aut fatigatione aut itineris dif-
ficultate induci poterat, ut intra extrave urbem
calceis iteretur, ex quo Deo se servitio mancipavit,
usque ad ultimus sui felicissimi diem. Et tamen qui in
seipsum durus adeo atque severus erat, minimis
quibusque proximi incommodis tunc tenero compa-
tiabatur affectu, ut credi posset maxime in debetis
emittitis.

60 Accidit ut cum iherua quadam nocte, eaque
obscura et pluvia ad summum rediret hospitale per
viam Gomeliam, onustus nautica cibaria hominibusque
periculo, quem fere novo in foro repererat; per
ipsum platani tanta aqua descenderet, ut fallente
vestigio ipse, et quem dorso gestabat, pariter humi
currerent. Accurrit ad aquae collapsos cum sono
exipientis pluvium, insellique genitus homo dives
et honoratus valde, prospiciens per fenestram quid
ageretur, et Joannem secum ipso ita jurgantem audit,
Itane vero, Domine asine? sicine ignavus desesque
es hodie, quasi comederis nihil? Quasi si tu pastus es,

quin consideras pauperulos, quibus laborans, ope-
rari te ut habeant quod manducant? Hujus, autem
quem moribundum sustuleras, nunc autem ita fode
deposuisti, nonne te misereri oportuerat? Haec ubi
dixisset, genia, quae humi eatenus fixa tenerat,
alariter attollens, per aquam medias tibias operien-
tem domum remeavit. Dixerat autem voce tam mo-
dice elata, ut qui rei hujus testis fuit, negaret ab
ullo percipi potuisse praeterquam ab uno se, sub ejus
fenestram collapsus fuerat: cui etiam postridie de
lapsu nocturno interroganti, dissimulato responso,
directavit quidpiam indicare. Et fere haec ei con-
suetudo erat, ut sicubi mendicum aliquem infirmum
reperiret, nullus expectato auxilio, sustolleret hu-
meris, multoque cura labore deferret ad Hospitale
debilis ipse languidusque.

61 Juvat autem hic animalvertere, absque myste-
rio non fuisse aut habitus ejus formam, aut usitatum
a Deo cognomen: quamvis enim utrique commen-
dando sufficere posset sanctitas viri, talem sibi
habitum appellationemque asciscens: placuit ni-
hilominus Domino plus aliquid utrique addere
auctoritatis, hac quae sequitur occasione. Prandebat
ad Episcopi Tudensis c mensam Joannes inter,
casu tum Granatae degentis, et nomen suum inter-
rogatus, Joannis esse responderat: cui Episcopus,
Tu vero deinceps Joannes de Deo vocaberis, inquit:
Si Deo visum fuerit, retulit Joannes: ex eoque
tempore cognomen istud apud omnes tulit. Similiter
consuetum, cum vestes donaret pauperi, illius pan-
nos sibi sumere, Episcopus aliquando conspiciatus
non tantum tenuit incommodumque vestitum, sed
etiam indecore: Per tuam, inquit, vitam, Frater
Joannes de Deo, quoniam nomen a me accepisti,
etiam habitus formam accipe: quem enim gestas
nauseam molestiamque parit tunc pro sua devotione
agere, atque ad mentem aspicere cupientibus. Tria
itaque haec, penulam et femoralia ex panno gros-
siori cum palliolo deferens. Protinus, obsistere im-
peris non auso, coem, quae nominarat, indumenta
jussit; usque a se benedictus, manibus quoque almo-
vit, cum Joannes indueretur: quem ille habitum
numquam deinceps mutavit.

Ignatius Lupus de Mendoza ejus de quo supra facta est
mentio filius, pater Ludovici, secundus Triditae Comes: sed
cum titulum plura reliquens, dictus est Marchio de Mondoye.
quod ille oppidum partim donatum ab aere, partim ab aere
sorum emptum, et solo domini titulo puerum a vero pulcro
suo Petri Lario de Mendoza, ad eum evererat dignitatem be-
neficio Regum Catholicorum: ut patet ex nobilitate supra citato:
— h. Angli unum cum hac occasione usum in vita sequenti
vidimus ann. 22. — e. D. Sebastianus Ramirez de Vuen-
ter, pariter Perisidus Audientiae Regiae Granatae, ut est apud Goveam
cap. 22, et apud Prudentium de Sandoval ejusdem Sedis Epi-
scopi, dum scriberet ejus antiquitates: qui cum et ad Episcopi-
atum Conchensem (in quo et mortuus est) promotus anno 1530
successorem in Tudensi ponit Michaelum Monno: ejusdem in
Concheni Sede eidem successorem, et ex altera parte constat
vir ante ejusdem annu 1530 initium Granatam comparere po-
tuisse Joannem, aliquod autem nomen antea latuisse inter ma-
gnos habere ut vix quidem, fere persuasor, vel Sebastianum
aliquot annis serius abdicasse sive quam patet Sandovalius, vel
eum anni finem hanc gesta paulo antequam illi abdicavit feret,
vel denique Tudensis Episcopi nomen Sebastiano etiam postea
adhucasse, nullum tamen ad iuchensem Cathedralium everetur,
quod anno 1542 factum videtur. Egidius Consulens et Ardo in
Theatro Illius Ecclesiae. Fuit interim etiam Legionensis Episcopus
sed, ut videtur non multo post susceptum Conchensem
Sedem unum, cum anno 1546 inter legitur edisse Stephanus de
Almeida: mortuus denique est in principio anni 1547.

CAPUT XI.

Orationes, tentationes, zelus Joannis, et Pro-
phetiae gratia.

Quod ad studium attinet orandi Dei, quamvis ope-
ribus Martiae ex Dei vocantis arbitrio majori tem-
poris parte distimeretur, Martiae tamen officia non
omnino seposuit; sed quidquid vacui ab opere tem-
poris reperiebat, orationi ac meditationi integre
tribuebat: adeo ut noctes saepe continuas cum la-
crymis

CAP. XVIII
Grandi studio
addictissimus

Subitur
cognomen
a Deo,

c

et habitum
cum atri-
mere.

Mondoye
opp.

f

Sebastianus
Episc. Tuden-
sis

A crymis gemitibusque transigeret, dum a Deo pro peccatoribus misericordiam, et pro egenorum quas prae oculis habebat necessitatibus auxilium postulabat; probe gnarus hanc esse præcipuam spei nostrae anchoram, et totius vitae spiritualis fundamentum. Itaque nihil aggrediebatur unquam, quod non prius commendasset Deo multa oratione: qua erat demonibus formidabilis, victorque ex certaminibus omnibus, quæ visibili invisibilique modo cum hoste commissa multa ei saucæ difficultaque fuere: nos speciminis ergo hic pauca proferemus, nobilis adversus sathanam relatæ per Dominum victoriæ monumenta.

63 Quadam nocte pervigili in oratione constitutus, auditus est ab uno ex famulis domesticis prope accubante, ingentes gemitus edere tanquam cum aliquo luctaretur. Accurrit ad strepitum insuetum minister a, eunIQUE reperit nixum genibus et undique sudore diffluentem, insuper et hæc verba audit: Jesus me liberet a sathanæ potestate: Jesus mecum perseveret. Ad quas voces conversus minister ad fenestellam, per quam in plateam despectus erat, vidit formæ terribilis belluam: et demonem esse, non ex vano suspicatus consertos excitavit ceteros: Non cernitis, inquiens, demonem illum per fenestram dejectum, flammivomumque? Sed illi quamvis eodem conversi, nihil omnino conspiciere potuerunt, ac mox demon disparuit. Joannem autem infirmum famuli pessime habitum planeque contusum deposuere in lectum, in quo per dies aliquot jacebat, eorum quæ acciderant nemini quidquam revelans, nisi qui d aliquoties crucis signo se muniebat, dicere audiretur: Hoccine arbitrare, proditor, futurum ut opus inchoatum desererem?

64 Alias in eodem cubiculo probe oculo cluso geniflexus, ante se liberâ forma mulierem vidit, quæsitivæ qua via ad se intrasset: respondenti autem nulla sibi opus esse janua, quæ posset quocumque haberet pervadere: Nisi demonium sis, inquit, haud sane potes: suspensque et portam, ut reliquerat, oculos inveniens, nihil amplius reflexa cervice vidit, idemque ad infirmorum habitationem descendens, Quin pro me, inquit, oratis, Fratres, ut Deus mihi presto sit. Contigit etiam Joannem profunda in nocte domo egredi, demonemque sub porci specie eidem occurrere; qui inter ejus se crura insinuans, non modo in terram deiecit beatum virum, sed nec assurgere eum permisit, per integram pene horam impitulum rostro et pedibus conculcatum circemagens in luto: donec e vicinia prolit doctor Medicus, Bertrandus nomine, cui interroganti quid rei acridisset, aliud se nescire respondit, quam quod impulsus ab aliquo dejectusque in terram esset, atque per communem voluntas: et quamvis ipsi refovendo domum suam offerret medicus, voluit tamen ad suos deferri pauperes, ubi ultra mensem remansit infirmus deformatusque in facie, et toto corpore debilitatus.

65 Fuit quoque cum ex quadam infirmitate egrediens per portam scalis vicinam, invisibili manu impelli se sensit, atque per scalas usque in pavimentum devolvi præcepit, clamantemque, Adsit mihi Jesus. Ad strepitum vero domestici exeiti collapsum invenere, reduxeruntque in cubiculum, ubi crucifixi imaginem amanter complexus, eandem non sine lachrymis pisque alloquiis incepit adorare. Fuit cum noctu eleemosynæ petendæ cau a obambulans, obvium habuit hominem, quem stipis alienius subsidium flagitantem postquam interrogasset ejus nomine illam peteret, contieuit ille atque disparuit: iterumque in platea apparens quæsitit cum stoiacho: cur stipem sibi petenti non daret? Quia, inquit, pro

Christi amore petere noluit, dare tibi nil potui: et mox ingenti verbera percussum sibi pectus sic sensit ab eo evanescente, ut ad passus aliquot retro ageretur.

66 Præterea nocte quadam sua in cella orans, quantum maxime potuit exclamavit: Jezu Christe, fili Dei vivi, adjuva me. Adsumt mox ad clamorem famuli, portam aperiunt, et coram Dominicæ Incarnationis imagine reperiunt in genua provolutum brachiis crucem stringere. Quid autem accidis et requisitus, In aerem, inquit, sustulerunt me, raptatumque hac illac permisserunt deinde gravi casu in terram recidere. Interim ad communem pauperum delatus infirmarium, collocatur in lecto, in quo octavum jam diem agebat agrotus quidam, miris vexatus modis: ad quem sensibus adhuc integris utentem Joannes proximo mane, inquit, De, proditor, cur veritatem non confiteris? an nos vides paratum demonem, tuam ut hinc animam in infernum auferat? Quaerenti unde id sciret: Scio reponit: atque ut me scire noris dico, gemino conjugio implicatum te, utraque conjugio etiamnum superstiti: ad hæc sodomitico pollutum scelere, quod erubesci in confessione exponere: confitere igitur, quæ Deo vides manifesta esse crimina, ut anima tua salva fiat. Audit ager, obstupuitque, certus neminem in mundo esse mortalium præter se, quid illi humana scientia nosset. Confessarium igitur adduci sibi instanter petit, et adfluxit Joannes e S. Francisci familia nuntius, cui sua peccata cum exposuisset, et sacro viatico munitus esset, vivere deiecit: magna suæ salvationis spe relictæ apud eos, qui mortuæ sinceram contritionem pluribus clarique signis demonstratam vidisse latitantur.

67 Atque hæc secretorum cognoscendorum gratia, nec vulgaris ei, nec infrequens erat, quoties ita conduceret ad eorum infirmorum salutem, quorum animas sibi Deus commendarat: multumque proderat ut persuaderentur a peccatis exurgere: quod et aliis pluribus S. actis concessum legitimus, et huic de quo agimus Beato concessum fuisse, sequenti etiam fiet historia manifestum; ejus teste fide dignissimos habeo. Erat in eodem Hospitali infirma mulier, sano quoad cetera iudicio, hoc uno insana, quod clamoribus importunis flagitaret raptari per locum, qui Bibarranilla dicitur. Cumque clamorem ransam querenti Joanni, idem se velle diceret: Tu vero, inquit, prius ex anima demonem exente, nec, puto, raptari deinde voles: novi enim quod ab annis decem in pelliculo vivas. Et ego, inquit illa, novi, quod ab annis totidem confessa non sim. Adhortante autem, animumque turbatum disponente Joanne, confessa Sacerdoti peccatum suum, et morte paullo post Christiane defuncta est. Sic etiam Joannes, infirmus cum decumberet alias, unum ex infirmarii curatoribus excitat, atque in aulam, ei in quo decumberet conlavi imminenti, ascendere jubet ut benedictum cereum imponat in manum pueri expirantis. Quæ ita invenisse se eo magis admiratus minister est, quod serret Joanne ignaro puerum eo loci adductum. Similiter devota quadam persona narrat, dixisse ipsam inter sextam feriam sabbathumque se excessurum e vivis: itaque evenit post median noctem vitam defungenti. Nec minus vero prædixit alias futuros per orbem terrarum multos, qui eodem quo ipse in habitu pauperibus ministrarent, quod opere ipso completum videmus, infraque dicitur b.

68 Ex amore porro ardentissimo, quo in Deum ierebatur Joannes, fervens supra modum zelus nascebatur honoris divini inter creaturas omnes promovendi, quem habebat unicuique civitatum actionum suarum scopum. Itaque impensa ab eo corporibus

D
AUCTIONE
FRANC A
CASTRO

et quanto
pessime habet.

O culta
ignodum
peccata
revelat:

R

item mulieris
desperantis:

F

aliorum
mortem
permonuit.

b

CAP XIX
In quo videtur
corpus illius ut
seu per vultu
animabus.

demon semel
horrenda in
specie,

a

iterum in
forma mulie-
ris.

tertio porrum
simulans:

C

quartioque,

A ribus cura curandis animabus subserviebat, tamquam medium fini; neque unquam temporali alicujus propiciebat necessitati, quin animæ quoque, ut optime poterat resque exigebat, sanctis ac piis monitis provideret: omnes dirigens in viam salutis, et magis operibus quam verbis predicans mundi et mundanæ omnis vanitatis contemptum absolutamque necessitatem tollendi crucem suam et sequendi Christum: quemadmodum toto vitæ ejus decursu luculenter patuit, atque ex insigni longanimitate, qua velut bonus negotiator quaecumque injuriam molestiamque patienter forebat, modo lucrum ex ea aliquod spirituale atque ad Dei laudem conducens referret: quod licet plurimis posset exemplis declarari, unum duntaxat hic proferam, quod fide digno plurimum relatu auctori.

69 Advenerat Granatam mulier forma ac moribus perquam liberalis, sed ægestate pressa, litis ejusdam promovenda gratia: hanc in domum ejusdam caudicis ingressus cum vidisset, ipsamque et quæ ipsam adduxerant negotia considerasset, credidit periculo proximo expositam Nominis gravi aliquo peccato offendendi: ergo seorsim acceptæ, deque vite suæ conditione et præsentī necessitate interrogatæ: Obsecro te, inquit, Domina mea, meum ut sequaris consilium, quo causæ tuæ melius sit. Ego te ad matronas quasdam domi modeste collectas deducam, in quarum vivas societate, discreto a ceteris cubiculo utens, prout voluntas tua conditioque requirunt: istic vite sustentandæ necessaria ipse deferaam, et causam tuam sollicitus procurabo: tantum velis extra frequentiam tuique pudoris periculum agere. Æquior erat postulatio, quam ut rejici posset ab ea, quæ pudica vellet vel esse vel haberi, itaque ipsa hilariter assentiente, quod verbis promiserat, reipsa exequitur; revisens eam per intervalla, tum ut alimenta ei subministraret, tum ut operæ a se in illius causa impensæ redderet rationem: nunquam vero relebat ab ea, quin positus humi genibus eam obtestaretur cum lacrymis, domo ne efferret pedem, sed pudicitiam suam sollicite tueretur, supra omne malum reformidans peccata peccandique periculum: quando ejus curam suscipiens Deus et victori ejus provideret et causam ageret.

70 Accidit autem ut nocti quadam eleemosynas colligens, ad ipsam viseret, solamque in cubiculo probe comptam atque ornatam reperiret: quare et solitudinem ejus tali hora ac tempore, et istiusmodi ornatum severissimo increpans, ea usus est verborum efficacia, ut in lacrymas misera nheres subiretur: itaque relicto quod adferebat subsidio, Joannes recessit. Latebat in eodem cubiculo absconditus post lecticam juvenis, in pudica hujus, ut apparet, mulierculæ consuetudini implicitus: hic his, quæ fuerunt dicta a Joanne, auditis, perspectaque insigni caritate, qua ille Dei honorem animarumque salutem in tuto collocare satagebat, usque adeo commotus animo est, ut omnem impuri desiderii flammam in se restructam sentiens, non sine veris verget penitentis lacrymis prodierit de latibulo suo, ipsamque mulierem multis copertis verbis admonere, deinceps ut castam vitam continentemque duceret: neque Deo sanctoque illi viro, a quibus sustentaretur, tam malam pro acceptis beneficiis gratiam redderet quam fecisset cateus. Nec plura: egressus continuo domo est, et quod animo firmiter constituerat decretum, de suprema Dei maiestate nullo impostero peccato violanda, constantissime est executus: probæ deinceps vite, et Christianæ virtutis exemplum toti civitati effectus, c. Qua in re habet divinæ bonitatis magnificam liberalitatem agnoscere, quæ sui causâ susceptos a servo suo labores noluit esse inutiles, quavis ea cujus po-

tissimum gratia suscepti erant (ut fere id genus D impudicarum consuevit) oblato divinitus bono frui noluerit: ut impleatur quod apud Isaian promissum: Isa. 55. 11 Verbum meum, quod egreditur de ore meo, non redibit ad me vacuum: sed faciet quaecumque volui, et prosperabitur in his ad quæ misi illud.

a Gorcia Fr. Dominicum Benedictum fuisse dicit cap. 32: additque eundem demonem post paucos dies iterum veniæ apparuisse, sub specie horribilis incertæ, quem contemptum abegit sola nominis Jesu pronuntiatione. — b Capite 22 videlicet: quod tamen a nobis hic nullitur. Auctor porro hoc loco inseruit epistolam alteram Magistri Aetli, qua cum hortatur ad perseverandum in sua vocatione; occasionem, ut intelligitur, ejusdem tentationis Joanni oblatæ: Ita enim scribit circa finem: Persona illa, quæ oblata debitorum tuorum solutione, aliud istud onus tibi nitentur imponere, ipse procul dubio diabolus fuit, humanam indutus formam, qui te nitentur decipere, et dicendo id absque peccato futurum, efficere ut ea, ad quam te appetavit Deus, vocatione exideres. Unusquisque, inquit Paulus, in qua vocatione vocatus est, in ea permanet: si me Deus vult sibi in Cubicularii munere splendido famulari, ego vero porcos duntaxat velim pascere, peccabo in eum, rationem exigendus de us, quæ alio isto in munere lucrari poteram. Ita sane Frater carissime, si aliquis tibi splendidissimo apparat in schemate dicens se Angelum Dei, et simile tibi mandatum attulerit, respomdetis andachæ: diabolus esse, neque deserturum te viam, in qua te Deus posuit: nam ut est in Evangelio: qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit. — c Addit Xoburgicus interpolator, quod juvenis ille, nova accensus flamma divini amoris, pelucam formam e Veneris palestra ad gymnasium sanctitatis reduxit. cum tamen textus originalis, qui sequitur, tam clare affirmet, eam non esse usam oblata divinitus gratia

Epistola Aetli ad Joannem.

1 Cor. 7. 20.

CAPUT XII.

Extremo in morbo rationes conficit Joannes.

I Inter hos tantos tamque continuos Joannis labores, quos pauperibus juvandis impendebat, sive cum urbe noctu diuque egrediens, acerba tolerabat frigora, sive cum ordinariis domus suæ urbisque exercitiis distinebatur, mirum non est emarcuisse vires corporis, lenteque ipsum contabuisse: quam ille infirmitatem suam, quia celabat studiis, ne pauperibus suis agre esset si sibi male esse vidissent, gravissimos diu dolores pertulit: donec tandem ita debilis effectus est, ut nullus amplius locum dissimulationi relinqueretur. Forte a Singulis fluvius insolita aquarum copia intumescens ferebatur, secumque stipitum lignorumque rapiebat multitudinem, anno ultra modum consuetum pluvio: his ad usum Hospitalis colligendis, cum his, quos domi robustiores habebat, Joannes ingressus, nimiumque alte progressus in torrentem, tali valetudine ac tempore frigus nocentissimum admisit intra viscera, ex quo in gravissimum morbum extremamque infirmitatem est prolapsus. Ad hæc puerulus quidam qui inter pauperes huiusmodi cupidos eodem advenerat, longius cum processisset, quam ut posset torrentis impetum sustinere, abreptus vi aquarum est, tandemque submersus, frustra in auxilium accurrente Joanne, atque in aquas se inferente: ex quo magis magisque aggravatum malum, eum ad vitæ terminum deduxit, quem Deus remunerandis fidelis servi laboribus præstituerat.

72 Dum autem hunc in modum lecto affixus teneretur; quidam, quorum zelus erat quam prudentia major, ad Dominum Archiepiscopum b Petrum Guerrerum, qui tum Granatæ præsens aderat, detulerunt, in Hospitali Joannis de Deo variam et promiscuam hominum faciem appellere: inter quos multi essent laboribus idonei, nisi gratis istic alerentur; formina item male fame ac vite pejoris, quæ ipsi Joannis famæ multam infamiam aspergerent, ingratis pro beneficiis: videret is, cujus in potestate Joannes erat, quod ei malo posset adhiberi remedium. Audiit delatores Episcopos, et pro sua sollicitudine pastorali Joannem, quem agrotare nesciebat, ad sese imperat accersendum. Ille autem nihil moratus imperantem, subitoque assurgens sistit sa Præsuli, manumque exosculatus equid mandaret, exquirat. Audio, inquit Episcopus, tuum in hospitali

viros

E

CAP. XX
Laboribus fractus.

ex importuno frigore morbum letalem contrahit:

l^o

interim accusatur apud Episcopum,

b

AUCTORE
FRANC. A
CASTRO.

vi mulierem
a peccandi
periculo
eripiat,

victimæ ei
et operam
offert:

deprehensam
vilulominus
ita arguit,

ut amatum
ex auditu
audientem
converterit.

c

A viros foeminasque recipi exempli non boni, qui et alios ibidem receptos pervertant, et tibi ipsi magnas facessant molestias; quos proinde jubeo confestim amandari, ut expurgato ab ea foce Hospitali, quieti in eo degant pauperes, et tu eorum causa non affligare.

bantur, confuso cum lacrymis gemitu ejulatuque tam viri quam mulieres; nullius ut tam ferreum pectus esset, quod non per ejusmodi queritacionem complorationemque moveretur ad lacrymas; quas et ipse hæc audiens copiosas fundebat, oculosque in cælum cum suspirio tollens: Novit, inquebat, Deus, Fratres mei, quod nihil in majoribus votis habeam quam vitam in conspectu vestro complexuque ponere: ast quoniam aliter visum est Deo, fiat voluntas ejus. Deinde singulos sua benedictione impartiens: In pace, inquebat, remanete, filii; et si videre invicem posthac non licuerit, Deum pro me exorate.

cuque satisfac-
ent:

73 Hæc locutum Præsulem humiliter mansuet- que cum audisset Joannes, sic vicissim reveren- terque respondit: Pater mi ac Præsul dignissime, dici rectius potuisset solum me meo in Hospitali pravum atque incorrigibilem esse, qui proinde me- rear ipse expelli: inter pauperes inibi degentes co- gnosco neminem, qui ejusmodi sit. Quid? quod Deus quoque malos atque ac bonos patiatur, et utrisque pa- riter faciat suum solem lucere: ut igitur non omnes æque probi essent, qua ratione tamen ii possent ab ipsius Dei domo eliminari, præsertim omni jam alio refugio solatioque destituti? Tam grata Archiepi- scopo fuit, conjuncta cum tenero erga pauperes affec- tu, responsio, culpam a pauperibus omnem in se re- cipientis, ut tanta virtute recreatus diceret: Ito, benedictæ Dei, ito in pace: deque Hospitali velut de propria tua domo dispone, per potestatem tibi a me expressis verbis factam. Ergo reversus Joannes cum ingravescentem vim mali sentiret (nam paullo post febrile frigus, deinde calorem percipiens, facile judicavit quid sibi immineret) quiddam sibi reliquum erat virum collegit in unum, et sustentante eum tantisper Domino, papyraceum codicem cum reliquo scriptorio instrumento et scriba domo extulit, sin- gillatimque domos obiens omnium, quibuscum debiti habebat aliquid, eorum nomina debitique rationem, quæ jam nonnullis e memoria abierat, curavit in- scribi; ac deinde in alterum codicem transferri: ut cum duo ejus exemplaria essent, quorum alterum ipse penes se haberet, alterum relinqueret Hospitali, extra periculum pereundi essent jam confectæ ra- tiones, quamvis codicum alter fortassis amitteretur.

sequi mori
sentiens,

I:

rationes
conficit,

Decumbentem
variis visunt.

74 Atque hoc illius testamentum fuit, quo per- scripto tam fatigatus in cellam rellit, ut jam ultra pedibus insistere nequens, super lectum decumbere cogeretur, unde per sedulas procurabat adjuvare pauperes, ne tunc quidem eorum curam dimittens; eo successu, ut eodem quo antea cuncta procederent ordine; quia cives Granatenses virique primarii, in- firmitate illius intellecta, affatim submittebant quæ necessaria erant, ejusque socium. Antonium Martin ultro animabant, ut vices egrotantis Joannis subire ne detrectaret. At Domina Anna Osoria, Garcie de Pisa unius ex c viginti-quatuor-viris uxor, quam propter singulares vitæ Christianissimæ virtutes multum diligebat Joannes, quamprimum de morbo ejus acceperat nuntium, visitationis et solatii causa ad Hospitale accessit; vidensque quantis in dolori- bus, quam exiguo frueretur ex athena caritate leva- mento, et quam parum quietis ei tot pauperes undique circumfusi relinquerent, instantissima petiit, ut se transferri pateretur in domum, ubi lectus ipsi ster- neretur, et quæcumque ad ejusmodi morbi ac tem- poris usum facerent, suppeditarentur: hactenus enim in tabulis decubuerat, mantello pro cervicali supposito.

Anna Osoria
ad se deferen-
dum persuad-
et,

C:

(frustra cir-
cumfundenti-
bus se paupe-
ribus;

75 Excusabat ille pro viribus ne extra pauperum suorum convictum raperetur, inter quos mori et se- peliri semper desiderasset; tandem tamen pie im- portunitas vicit, cum diceret Anna, æquum esse, ut qui aliis semper fuerat obedientiæ prædicator, ejus nunc virtutis ipse præberet exemplum, quando quod adeo erat rationi conforme ab ipso pro Dei amore petebatur. Itaque allata sella est, in quam cum es- set reclinatus, et inde auferendum Joannem per Hospitale innotuit, exsurrexerunt quotquot infirmi poterant, sellamque circumstantes retinere nite-

76 Ad has voces renovatæ lacrymæ, suspiria, ge- mitus, quæ pietissima Joannis viscera, velut a na- tura facta ad misericordiam, sic pervaserunt, ut sensus eum animusque delecerit ipsa in sella: cum qua, postquam spiritum suum visus est utamque rerepisse, ne ipso dilecti loci turbæque conspectu diutius cruciaretur, in domum prædictæ matronæ Joannem sustulerunt. Ubi quamvis de nulla hac- tenus infirmitate vel causa asperum pauperrimum- que victus habitusque ordinem immutasset, morem tamen rogantibus cepit in omnibus gerere, ut exemplum obedientiæ suis relinqueret, qui tam multa dederat sanctæ erga seipsum severitatis documenta. Ergo indusio amicti se passus, lecto molli imposi- tus est: magnaque cum caritate et sollicitudine me- dici medicinæque coeperunt adhiberi, qui tam multa dederat sanctæ erga seipsum severitatis documenta. Ergo indusio amicti se passus, lecto molli imposi- tus est: magnaque cum caritate et sollicitudine me- dici medicinæque coeperunt adhiberi, qui tam multa dederat sanctæ erga seipsum severitatis documenta. Ergo indusio amicti se passus, lecto molli imposi- tus est: magnaque cum caritate et sollicitudine me- dici medicinæque coeperunt adhiberi, qui tam multa dederat sanctæ erga seipsum severitatis documenta. Ergo indusio amicti se passus, lecto molli imposi- tus est: magnaque cum caritate et sollicitudine me- dici medicinæque coeperunt adhiberi, qui tam multa dederat sanctæ erga seipsum severitatis documenta.

a quibus
maximo cum
dolore arelli-
tur,

R:

d,inceps in
potestate aliena
futurus,

2 Florus est in Batum influens, quæ civitatem Granatensem præterfluit. Xerul mincipit, Gemolam Neomargia edita, nullo auctore præcedente, nominal: hic ex Monte-Nivoso (Sivrea Nevada Hispanis est) ad Euroboracale latus nobis descendens, Durum fluio ipsum artem interfecente paullo infra eum ran- jungitur. Nomen Syagris Phlio notum cum sit, videndi non sunt, qui ab Arabibus, quibus Sinim vocabatur, factum credunt nomen claturam, quasi exsiccata inundatione agrorum secundus Adus foret. — b Hic ordine utrimus ex Saguntina et Conchea Cinquico subrogatus est Ferdinandus Anno de Guerra de Catalogum Episcoporum Granatensium, qui est apud Timgum ad 17 Augusti, eoque Sedem exiit ab anno 1536 ad 1576; hoc quoque nomine memorandus noster, quod Synodum Jesu in Concha Tridentino (quo hic accesserat) sibi cognitam, Grana- tam introduxerit. — c Sic dictis a numero, quo Magistratum civilem constituunt

Singulis fl.

Petrus
Guerrerus
Archiep.
Granat.

F:

CAPIT. XL.

Mors et funus B. Joannis de Deo.

Archiepiscopus quoque, delata ad se rei fama, e vi- sitantium numero esse voluit, eumque sanctis ami- cisque monitis ad supremum iter animare, tandem- que concludens rogavit, num quid esset quod moles- tiam ipsi creare posset, et sua cura invenire reme- dium. Tum Joannes: Pater mi et Pastor optime, tria sunt, quæ me nunc quidem imprimis angunt: primum quod tantis a Deo receptis beneficiis tam imperfectum ei rependerim famulatum: alterum est memoria pauperum, tam veremuliorum tum eo- rum, qui a peccatis suis ad meliorem frugem reducti sunt; quos ego tibi commendo ex animo: tertium hæc quæ in Dei causa contraxi debita: simulque manum cervicali admovit, codicemque produxit in quo ea in talem occasionem descripta habebat, eum- que Episcopo in manus tradidit. At Præsul: Ad primum quod attinet, inquit, magna tibi in Domi- num fiducia est opus, qui per merita passionis suæ supplere poterit defectus tuos omnes. Pauperes in meam

Invisit
Joannem
Archiepisco-
pus,

ejusque debita
in se recipit.

A meam curam tutelamque recipio : debita autem, quæ dicis, omnia mihi sunt disolvenda, promittoque eadem istud me cura facturum, qua ipse faceres, si liceret. Sollicitudinem igitur missam fac omnem, et salutem tuam dumtaxat attende. His dietis promissisque mirifice recreatum Joannem, suaque post manus osculum benedictione munitum dimisit Archiepiscopus, ab erecta ad Hospitale se conferens.

78 Interim ad extrema vergebat æger, qui Pœnitentiae Sacramento solitus animi sui nævos omnes quam accuratissime dijudicando subicere, extremum nunc sese ejusdem presidio expiavit, Christumque in Eucharistia præsentem atque ad se allatum humiliter adoravit, ipsa ejus sumptione abstinere propter morbi importunitatem coactus a Tum Antonium Martin eodem advocatum compellens studiose eidem pauperes commendavit et orphanos, officii enim sui verbis sanctimoniam spirantibus admonens. Denique exitum suum imminentem præsentens surrexit de lecto, seque humi in genua collocavit, Christi crucifixi imaginem arcte complexus, tacitæque in contemplatione Salvatoris sui medico temporis spatio delixus, post quod plena atque intelligibili voce in hæc verba prorupit : Jesu, Jesu, in manus tuas me commendo : itaque spiritum reddidit creatori ætatis sue anno quinquagesimo quinto, duodecimo postquam pauperibus Granatæ cuperat in Hospitali ministrare.

79 Scruta mortem prodigiosa res est, et nescio an in ullo Sanctorum (si Paulum primum Eremitam excipias) observata. Demortui namque corpus per quartam horæ partem, ita ut erat, supra genua erectum permansit, permaneretque in hunc diem, si eorum, qui præsentibus aderant morienti, simplex pietas permisisset. Hi quippe indecorum rati si eo in simi obgesseret corpus, ut finis consueti more decenter componerent, curvata genua magno extendunt comatu. Aderant autem ex præteritis urbis tantis milia, et Sacerdotes quatuor : nec poterant explorare animam agendis Deo gratis, qui servo suo mortem dedisset antearte vite tam conformem, quam initio diei sabbathini subiit, media post decantatas preces Matutinis hora, octavo Martii, anno vulgato Ære millesimo quingentesimo quinquagesimo.

80 Fuit præterea in morte Joannis de Deo videre adimpletum illud, quod apud Matthæum in Evangelio prædixit Salvator : Qui se humiliat exaltabitur. Sicut enim ipse totum post suam conversionem tempus illi mittere impendit studio, quo sui maiorem humilitationem in omnibus abiectionemque inveniret, quemadmodum ex vite contextu patuit : ita Deus in vita ac morte eum curavit extolli et honorari. Corpori certe ejus tantus est habitus exequiarum honor, quantus vix ulli Principi, Imperatori, aut Monarchæ. Quamvis enim ad eorum funera frequentior pressit multitudo, et nobilitas multo amplior concurrisset : id tamen factum pene semper vel ut ante legibus liberet satis, vel ad augendum successoris gratiam, vel etiam ab invitis violentèrque coactis. Verum quotquot confluxerunt ad persolvendum Joanni de Deo supremæ obsequia, statim ut vulgo innotuit mors ejus, vihs eatensis atque contempti, nec quicquam eorum ornamentorum possidentis quibus humanum magnitudinem mundus metitur : eos sola virtutis estimatio traxit, vera atque unica honoris minime fuerit parens.

81 Igitur ut primum corpus decenter compositum est supra lectum, magno cultu sumptuque adornatum, erecta eadem in aula tria altaria sunt, ad quæ sacrificiorum magnis numeris continuo ceptus perlici a Presbyteris, tum Clericis quam Regularibus tota civitate excitis, ab ipsa qua mortuus est hora

usque ad tempus sepulturæ ; quod cum postridie D advenisset, vix capiebant plateæ turbam undequaque excitam. Cadaver maximo cum honore elatum succollantibus Marchione de Tarifa c. Marchione de d Cerralvo, Domino Petro e Bobadilla, et Domino Joanne de Guevara. Ut autem extra funebrem deventum est domum, inter Religiosos certari ceptum, qui illud primi suis humeris exiperent ; obtinuitque pro suo Ordine, quod petebat, Franciscanus Sacerdos, Careamus nomine, cum diceret ; nullis justius quam sibi corpus addicendum illius, qui dum vixit extremam S. Francisci paupertatem et pœnitentiæ studium proximæ fuit imitatus, Franciscanis alii alique deinceps successere, usque dum ad S. Mariæ de Victoria ædem f veniretur. Correctore interim cum satellitio cuncta ordinante, turbamque dimovente, ut locus daretur pompæ, hoc, quem describimus, modo procedenti.

82 Primum agmen ipsius Hospitalis pauperes g occupabant ; quos sequebantur mulieres a Joanne nupti e locatæ ; viduæ quoque, et puellæ sustentatæ ejusdem elemosynis ; cereum omnes suum deferentes, et veris cum lacrymis commemorantes beneficia sibi ab eodem collata. Hos cunctæ, quæ plurimæ sunt, sodalitates urbis suis cum funeralibus, crucibus lubarisque pulchro excipiebant ordine, tum Clerici Religiosique omnium Ordinum : crucem deinde Parochialem sui quoque Clerici, ac denique Canonico-rum Collegium et Ecclesiasticæ dignitate conspicui viri, sub suæ itidem crucis vexillo ; nec non Archiepiscopus cum sacelli Regii ministris sequebantur. Proximum ab his corpus fuit ; pœne sequentibus Viginti quatuor-viris, Juratisque h. et Equitibus, ceterisque Nobilibus, tum Regii tribunalis ministris caudicisque, ac denique infinita plebs promiscui sexus : neque enim ad veteres Christianos dumtaxat mortis hujus pertinebat sensus, verum etiam ad Mauricie nationis reliquias, a quibus barbaro idiomate ambiebantur collatæ in suam gentem elemosynæ, vitæque sanctioris exempli in suam utilitatem ab eodem relicta. Ipsæ Ecclesiæ metropolitane omniumque parochiarum ac in-masteriorum campanæ tota personantes urbe, nescio quid solito tristius, sonare videbantur.

83 Ventum erat ad aream objectam portæ, per quam in prædictam S. Mariæ de Victoria ædem introitur. Hic subsistendum aliquandiu cum corpore fuit, aditum omnem intercludente multitudine, quæ veluti nunquam eum demersa visora, nulla potuit aut vi aut ratione prohiberi, quo minus ad ipsum cadaver certatim pervaderet, corollas rosarias, libellos precum, aliasque reclus beati corporis tactu consecraturæ : usque adeo autem cupida quidpiam obtinendi, quod sibi pro Reliquis esset ; ut nisi tandem aliquando cohibita locum funeri inferendo dedisset, ipsum quoque foretrina direptura fuisset. Illatum porro in ecclesiam funus foro alto instrato impositum est, obviam procedentibus reliquis e conventu Fratibus i, qui domi expectant, cum suo Generali k tum forte præsentibus, per quem solenni ritu decantata Missa est, alio ejusdem Ordinis d. cente ad concionem de humilitatis virtute atque contemptu mundi, per quas famulos suos consuevit Deus ad veram extollere celsitudinem. Multa eodem die exinde peracta sunt sacrificia ; plurimi cerei tedæque arserunt : interim dum sub fornice quodam in sacello Domini Garenæ de Pisa, ad jus illius matronæ pertinetente l, cujus in domo vitam cum morte commutavit Joannes, tumultu cadaver. Biduo proximo subsequenti Dominicæ ac Luncæ eodem ordine peracta omnia, missa, concio, sacraque privata, neque ulla ad populum habita eo anno Granatæ oratio est, quæ non Joannis de Deo cum laude meminisset.

84 Vigesimo

APUTORE
FRANCISCO
CASTRO.

Pie moriui,

u

ji

cadaver
grunfletum
per mortuū,
b

compositum -
q. d.

CAP. XXI
Mart. 23. 12
hunc vestigio
fuere.

(C

effertur a
omnibus
Regiis et Regiis

c d
e

Descriptio
funeris
Pompæ,

f

g

h

A

ex omni scru,
ordine, con di-
tione compo-
sita :

concursum ad
sep. bundum
cadaver in-
terius

l

i
h
justi in templo
PP. M. inno-
rum persolu-
ta :

l

A 84 Vigesimo post hæc anno optimates quidam caveam sepulchralem ingressi, corpus integrum reperere, nec nisi extrema varum parte consumptum: non sine magna admiratione, persuasi hoc aliisque signis manifestare divinam Majestatem voluisse, æternam illius, qua nunc fruimur, gloriam, quam præparatam Scriptura ait diligentibus Deum: quo item nos quoque benignus dirigat, ut vitam Joannis atque opera pro viribus imituti, participes ejusdem esse mereamur gloriæ, per omnia secula seculorum. Amen.

a Tacet de extremis Sacramentis Tamagus: fortassis quia contrarios sibi credidit auctores Franciscum a Castro et Goveam, quorum hic ab ipso Archiepiscopo et confessione cepit, et communione refectum Joannem scribit, nulla facto mentione extremorum: hic contra: sed constat ex historia num. 62 Tit. 2 referenda aliquot septimanarum, si non mensium, morbum extremum fuisse, ut facile potuit utrumque verum esse. — b Et alios prætermittam, refert Arauldu Russius in Anecdotis ad Antistes Sanctorum Belgii ad I. Marti ex Dorlando Carthusiano similibus cyprianis anonymi Carthusiani mortem Goudari, qui Clementinum schisma, cum Carthusiani mortem, constanter avversatus, atque in suis iudicio ardentes flamma repletus, Goudenses in obediuntia veri Pape Urbani vi mire confirmavit. — c Aditi Govea: qui postea Marchionis de Montdidier titulum assumpsit: sed proferat vel errat ipsi: quandoquidem hujus tituli cum Tereus Marchionis conjuncti non modo nunquam est in Nobilitate Italico mentio: sed ex eodem manifesta constat, tum temporis vixisse Tereus Comitem, qui primis ut opulenti Montdier in Marchionatum erigeretur meruit, et Montdier deinceps transmissit ad posterum: vel hoc loco pro Tereus Comite, Tereus nomen irrepit: quod ex meliori informatione animadvertere Govea potuisset, nisi cum decessisset nomen titulus de Montdier, filio post patris mortem tempore Philippi II occideret, et Tereus sine Comitatus titulum obscurans, ut supra vidimus. — d Don Rodricus Pacheco, insignibus sub Carolo V Imperatore meritis, quæ sub Philippi II regimine continuavit, promeritus ut in Marchionatus titulum efferretur Dominum, ejus oppidi, quo octavus ejus Stephanus Pacheco donatus fuerat ab Henrico II anno 1307: ut patet ex Instrumento investituræ et Nobilitatis lib. 10 cap. 24. — e Goveadignum perpetuum nominat Neoburgensis rebus, cum sit nobilissima in Hispanica familia nomen quartum Garvorum, qui hæc nominatur, illic obitu prætermittimus patet. — utrumque autem est necesse e prima que Urni Granatæ advenit, fuisse nobilitate, qui duobus jam dictis præcedibus socii sunt. — f Peritur hæc ad conventum FF. Minorum S. Francisci de Paula, quem Lucas de Montoya Ordinis illius Chronographus l. 3 pag. 68 describit in parte Occidentali civitatis, ejus ejus iuris rationem, se ut Altabramam bancumque fluvium a sinistra habent, Altabramam a dextra, postquam partem Monti sancto, antequam a quo proprie Granatæ dicitur parti obiceret. cui primigenium datum anno 1518, de Lido autem sacra ejusque fundationibus vide jam citatum Montoya. — g Aditi Govea et Fratres, quos eadem Govea duobus in commentariis. — h Et quoque eadem Magistratum constituent cum hoc discrimine quod viginti quatuor viri hereditarii vel certe perpetui sint. — i Quia excepti corpus erant, non videntur de eo per urbem deferendum extitisse — k In P. Fr. Simon Richardus ad Capitulum Valentini anno 1551 ponens, in eorum Generalium Ordinis absoluti ceteros dispositurus: qui quid in ejus locum successit est P. Fr. Franciscus Marbus inde rediens, de ipso non possumus, quia titulus alius Chronographus non solum exprimitur dum aut nomen Capituli celebrat. — l De hoc sacello ista apud Montoya leguntur: Lateralis ad eorum Episcopale sceclum Licentibus visa fundavit, Regi Consilio Senator, eamque familiæ suæ quæ ex Nobilitate hujus urbis una est magratui annexa. In hoc sacello corpus benedicti Fratri Joannis de Deo, funditoris Fratrum Hospitalitatis, nostro in halitu ex devotione ipsius sepulti requiescit. Post eximie vir sanctitatis, pro eoque, qui ergo ipsius ferebantur decolatus affectu, multi illustres viri sepulchrum sibi elegere sub fornice ejusdem sacelli: quos istuc vide enumeratos.

CAPUT XIV.

Status Hospitalis et Fratrum post mortem Joannis de Deo.

Jam supra a diximus, qua ratione, antequam ex hac vita migraret Joannes, sacio eps Antonio Martin commissum fuerit Hospitali regendum curandumque: qui optimis Magistris sui instructus moritis exemplisque, cum administrationem magna cum caritate suscepit exercitque, ad dies aliquantos in Hospitali subsistens: donec urgente cum domestica necessitate ad archiæ profectus est, a Magnatibus subsidia postulaturus ad pro-equeunda misericordie susceptæ opera. Hic ei pii homines per-vasere, ut Madriti quoque Hospitalis sui insti toti erigeret, pauperibus infirmis commodius tractandis, eamque in rem suam obtulere opem: qua usus perhibenter illud eo loco, ubi nunc est, inchoavit, tum amplum sumptuosumque quam hodie cernitur, et Antonii Martini

Hospitalis dicitur: in quo magnus infirmorum curatur numerus et multi Ordinis hujus Fratres sunt, Granatensibus per omnia similes; nisi quod vestium color sit obscurior aliquanto, manticeque non super humeros: sed sub axilla gestent. Ne, inquiebat, impingerent in Equites virosque primarios, quorum istuc magna turba est, et quilibet agendum necessario atque frequenter.

86 Inchoato opere, pulchreque ad futuram perfectionem comparato, Granatam denuo revertit Antonius, linæ ac laneæ vestis integram copiam multasque elemosynas pecuniarias deferens ad usum Hospitalis: ubi cum Archiepiscopo Petro rationem reddidisset novæ suæ molitionis, petiit impetravitque licentiam eo unde venerat redeundi: ubi sancta hospitalitatis opera cum multo penitentiarum rigore conjungens, ad finem vitæ perseveravit, qua feliciter consummata b. accurrerunt ad honestandum funus omnes regie aule Primates, eumque sepeliendum curarunt in precipuo quodam sacella monasterii S. Francisci, quod Madriti est, ubi in Domino requiescit. Post ejus autem discessum (ut eo unde digressa est narratio revertatur) remanserunt in Hospitali Fratres ceteri, et magistri tam consummate sanctitatis adeo digni discipuli, ut operæ pretium sit eorum vitæ cursum cognoscere, et quid post hæc ab eis actum sit. Recebat hi namque et administrabant omnia eo plane modo ac ordine, quo patrem suum fecisse viderant, uni tanquam superiori subjecti, quem Fratrum Majorem nuncupabant.

87 Erat pauperum ad Hospitalis confluendum multitudo maxima, omni morborum genere laborantium, nec cuiquam (quod huic Hospitali et nunc et a principio proprium fuit) negabatur accessus: adeo ut turba locus non caperet angustior aqua, et necessarium animo judicaretur capaxorem alibi receptum investigare. Ergo ad Archiepiscopum liberalissimum accurrunt Fratres: quanta premantur necessitate exponunt, facileque adducunt ut, considerata rerum statu, de remedio cogitare vellet. Qui dispiciens diligenter, æqua in parte locus posset idoneus inveniri, civitati propinquus, extra eam tamen, aeris salubrioris causa: placuit is, ubi nunc Hospitalis est, vicinis fundo Fratrum Hieronymianorum, in quo vetus S. Hieronymi monasterium fuisse dicebatur d. reque cum Magistratu civili, Fratribusque jam nominatis collata, evitit, ut ad opus tum pium ac necessarium nunquique eorum jure cederet, quod sibi competere pretendebant in eam aream, in qua Hospitalis novum extrueretur: quo ipse liberaliter esset de suo collaturus quantum posset, reliqua e fidelium elemosynis istum in finem colligendis sumerentur, eodem conferentibus Fratribus quamdam pecunie summam, quam Episcopus Acetanus e Donnis Antonius de Goveara et Avillaneda testamento legarat, hic in civitate in pia opera impendendam nullum enim magis pium posse excogitari, in quod insumeretur.

88 His ita conclusis, continuo adnate operi manus sunt, et Archiepiscopus mille sexcentos ducentos numeravit, quibus ingens a civibus elemosynarum vis accessit, hortatore Avilla, qui tum forte comionabundus aderat, atque instar alterius Moysis populum invitabat ad spontaneam in usus tabernaculi fabricandi largitionem: alius perinde summas notabiles adferentibus, alius quæ erant ad operarum sustentationem necessaria: mulieribus autem certatim armillas, inanes, annulos, atque omnis generis vestes diripientes sibi, tanto studio animorum, ut procedente feliciter opere tria, quæ nunc extant, educta sint latera, in qua, ut pauperes possent in certissime transferri, pecuniam subministravit Archiepiscopus

corpus post annos 20 integrum.

Comitatus de Mondejar.

f

Conventus Minorum Granatæ.

ANIMADV PAP. 34

Sepultura B. Joannis.

c

u CAP. XLII

Antonius Morita suscepit regimine,

Madritum eacurrens, fundavit ibi Hospitalis.

D AUCTORE FRANC. A CASTRO.

et moritur cum opone sanctitatis.

b

Fratribus Granatæ.

E

natum curatula.

e Archiepiscopi locum hactenus impetrat:

d

f

e

ubi Hospitalis extruitur,

ac prout perficitur.

Achiepiscopus, qua portis fenestrisque valvæ, totique domui cetera ex ligno necessaria complementa adderentur. Causam vero non perficiendi omnino operis diabolus attulit, zizaniorum sator, lites suscitans inter nostros et Hieronymianos Fratres, quæ in hodiernum usque diem indecisæ trahuntur, neque a me hoc loco discutienda sunt, sed Dei iudiciumque relinquenda arbitrio; quorum ex nutu pendet, ut cito finiatur discordia, opera bona perquam multa impediens.

89 Verum his omissis redeamus ad Joannem, qui talia exempla post se reliquit, adeoque placuit universis, ut animati fuerint plurimi ad ejus vestigia consecretanda, Deo in pauperibus ministrando, atque ex ejus amore hospitalitatis opera exercendo; ad quæ quoniam neque multis litteris, neque studio est opus, sed robusto rerum humanarum contemptu, Deique amore et proximi caritate, facile est invenire multos ad illa idoneos cujuscunque ætatis aut conditionis, qui aliis Ordinibus minus convenient. Horum autem recipiendorum hæc est ratio. Cognita eorum firma ad Dei obsequium voluntate, sinceraque ad id, quod ambiunt intentione probata, recipiuntur in Hospitali, ibique honesto in habitu pauperibus ministrant, in eo quod demandatum fuerit munere per tempus aliquod, annosque duos, tres et sex quandoque, prout necessarium indicatur, ut in omni humilitate et honestate digni judicentur habita, quem humiliter postulant accipiuntque a Majori; in eoque per annos aliquamultos deserviant, usque dum meriti valeantur ad Professionem admitti, prout in Constitutionibus Ordinis postmodum exponendis declarabitur plenius f.

90 Sunt porro Granate plerumque, decem et octo aut viginti Fratres: quorum alii in infirmariis occupantur curando pauperes: alii domestica ministeria obeunt; alii dispersi per urbem, quam in parochias divisam habent, eleemosynas conquirunt; alii denique per suburbanum agrum vicinaque dividuntur territoria, unde triticum, hordeum, cascos, oleum, uvas passas, atque alia necessaria advehunt; eoque industria et labore efficiunt, ut eleemosynæ adferantur quæ sustinendo Hospitali sufficiant, una cum exigua annua pecunia fructu, quo fuitur, Domino benigne cunctis prospiciente: ita ut consueverint hic continui et viginti lecti strati haberi, et triginta famuli præter Fratres, aliasque, prout subinde res exigit, necessarias personas: calamitosior vero tempore trecentos aut quadringentos lectos videns infirmorum, quibus omnibus divina providentia sic attendit, ut nemini desint necessaria victui, non sive iusta admiratione plurimorum. Etenim ab ipsis exordis suis Hospitali nostrum, hoc veluti hereditarium benedicti Patris sui Joannis jus servat, ut pauperem nullum excludat, neque definito numero lecti sunt, sed quicumque advenerint recipiuntur: quibus si lecti non suppetant, satius ducunt juncem in storea reclinare infirmos, et Saceramentis munire, quam his destitutos excludere in unum humo morituros. Quotquot porro ad Hospitalis accedunt ministeria, ex Dei amore, nullum pacti stipendium, id faciunt; eoque fit ut accuratius omnium quam in illa uspiam, quantumvis ornatissima, familia gerantur: hoc enim unum habent sibi omnes propositum, ut per exercitium caritatis animas suas salvos faciant, itaque quod sui est muneris omnes satagunt adimplere, nec ulla cujusquam adhortatione aut reprehensione indigent g.

a. Ann. 74 — h. Anno (ut et apud Gervam lib. 2 cap. 16) 1553, 21 Decembris: de quo ibidem plura videri possunt. c. Civitatis nomine tam hic partem intellige, quæ proprie Granata appellatur, et a principibus nobilibus ac mercatoribus habitatur — d. Tribus Granatensis prospectus Occidentalis, in Theatro Urbium lib. 5 expressus a Georgio Hefnagel, hodiernum B. Joannis Hospitali representat templo Cathedrali ad hancam — e.

Vulgo Guadix Granata distans versus Occidentem passuum milibus quadraginta. — f. Hinc colligo primam editionem Vitæ ejus, prout tunc Granatæ servabantur, habuisse ad calcem libri expressas, quæ deinde per capitulum Generale primum anno 1586 celebratum partim confirmatæ, partim mutatae correctæque sunt: quomodo nunc extant in Xroburgia Latina editione. — g. Sequebatur origo Hospitalium Cordubæ, Lucenæ, Romæ, atque in Peruvia ecclesiarum: quam longius loci esse non credidimus nec Vilam Petri Precatoris, aut Plâ v Pontifici Bullam quæ supererat in libello, quæ nos Modestè editum vidimus. Russus quoque Bullam Pontificiam prætermisit: vel quia eam in Gallico exemplari non reperit, vel quia originarium Latinum textum requirebat, quem ex alio idiomate vel Hispano vel Gallico accipere non poterat.

D Regulæ Hospitalis.

ALIA VITA

Ex Hispanico Antonii Govea Episcopi Circensis.

PROOEMIUM.

Affirmare possum, benigne Lector, quod licet B. Joanni de Deo semper vixerim devotissimus, de nulla tamen re cogitaverim minus, quam de rebus ab eo gestis historię in modum conscribendis, quando hujus rei desiderium animo illapsum est meo, quod aliis subinde atque aliis rationum momentis offerentibus sese auctum fuit. Prima, sed ea non omnino præcipua, ratio mihi visa est, quod, cum beatus iste Lusitanus omnium gloria sit, qui simili ortu gloriamur, æquum quoque sit ut unus aliquis omnium vice arripiat calamus, scripturus vicissim, quod in illius gloriam relundet, eumque cognitum reddat mundo, qui ipsum magis e propinquo potest novisse. Quod officium etsi commune sit omnibus eandem cum ipso sortitis patriam, mihi tamen propinquiore quodam jure incumbere existimo; quod utrique in eodem Episcopatu et Alentejano districtu tam vicinos nacti natales simus, ut mea ab ipsius patria unus duntaxat diei itinere distet.

Altera, et quæ postremam eamque efficacissimam rationem protulit, fuit, quod cum nuper interesset insigni hominum plus quam quinquaginta, litteris, virtute, religione in hac aula præcipuorum conventui, in quo agebatur de veneratione, quæ huic servo Dei deferri posset, etiam ante definitionem Romanæ Sedis; necesse fuerit ex multis ejus virtutibus, excellentis, miraculis referre aliqua, ex quibus procederet ad sententiam in materia tam difficili ferendam. Et quidem referre omnia impossibile fuit: satis tamen fuerunt ista, ut ex ungue, quemadmodum dicitur, leonem cognosceremus, et judicaremus Beatificationis optate negotium facilem habere exitum potuisse, si talis conventus Romæ ex Summi Pontificis auctoritate fuisset habitus ad cognoscenda causæ merita. Dum autem consultando tempus impenditur, hæc mihi inedit cogitatio: si ego Lusitanus patria, nec omnino ignarus litterarum, aut rerum mirabilium incuriosus, tam exiguum bacterius notitiam habui tot prodigiorum, quæ tot tantisque testibus de Joanne de Deo audiebam comprobata, quam multi denique superessent, quibus ille multo minus esset, quam mihi cognitus aut fortassis etiam prorsus ignotus?

Quam æquum foret, inquiebam ipse mihi, ut mirabilia ista fierent manifesta mundo ad Dei gloriam, beatificationum fidelium, et hæreticorum hujus temporis confusionem: maxime cum id (quæ est tertia ac præcipua causa ad scribendum impellens) tantopere conducere possit ad promovendam Canonizationem? Si namque multitudo illa testamoniorum indigesta, qualis in hoc summario continetur, ad unum continuum textum redigeretur; esset res facilis lectu, et debita suffulta auctoritate facili creditu: credita autem omnino efficax, quæ moveret fideles ad desiderandam beatificationem istam, Principes ad eam promovendam quibus gratiaque, ipsos vero supremos judices ad eandem decernendam. Hac

ratiocinatione

Causæ ad scribendum impellentes, 1 communis patria.

2 Summarium informationum de eo confectum.

F

3 beatificatio promovenda hoc modo.

ACTORE FRANC A CASTRO

CAP. XXIII B. Joannis assectu

quomodo admissi in Ordinem

Hospitalibus serviant?

Hospitali Granatense neminem excludit;

ejus ministerii gratia serviant.

A ratiocinatione inductus studium meum qualecumque B. Joanni obtuli, redactus in compendium quæ sparsa reperi per informationes tam varias, et depositiones testium tam multorum, ut numerum quadringentorum sexaginta æquent: quæ licet non omnes unam eandemque rem affirmant, omnes tamen eo spectant, ut probetur vitæ illius innocentia, penitentiae rigor, multitudo virtutum miraculorumque, quæ per servum suum Dominus dignatus est operari.

Materiam hanc scriptis suis attigere multi gravissimique auctores, Thomas Bozius a, Frater Hieronymus Roman b, Alphonsus de Villegas c, Antonius Vasconcellus d, Eduardus Nonnius de Leone, Licentius Didacus de Yepes f, Martinus Ruyz de Mesa g, Carolus de Tapia Belmontensis Marcio h, Magister Ægidius Gonsalvus de Avila, suæ majestatis Chronologus i: qui licet obiter dumtaxat et aliud agentes de eo sint locuti, omnes tamen de eo egere tamquam viro virtutibus et sanctitate claro. Idem autem qui ipsis, mihi quoque præcipuam materiam lucemque subministravit, magister Franciscus a Castro, ipsiusmet Hospitalis, quod Granatæ Joannes de Deo excitavit, Sacellanus: qui pari eruditione et pietate composuit historiam Vitæ; cui tanto major fides debetur, quanto propius suis ipse manibus tractavit quæ scribit; quique licet floruerit erepto ex mortali hac vita Joanne, cum iis tamen familiariter est versatus, qui virum beatum ipsimet cognovere.

Et sufficere nobis labor illius diligentiaque deberet in præsens, nisi post vulgatam ab eo, quam diximus, Vitam novæ informationes sumptæ fuissent: in Lusitania quidem de mandato Illustrissimi et Reverendissimi Domini Josephi de Mello, Eborensis Archiepiscopi dignissimi: In Castella vero et Granatæ auctoritate Illustrissimi et Reverendissimi Domini Innocentii Maximi, Episcopi Bertinoyensis et Apostolici per Hispaniam Nuntii, tempore felices recordationis Gregorii Decimiquinti. Ad quas cum requisita examinataque fuerit tanta, quantam dixi, testium turba; nemo unus inter illos inventus est, qui non illustre aliquod virtutis aut sanctitatis argumentum proferret: ut vel ipsa incredulitas confusa cognoscat, quam certam firmamque hæc historia contineat veritatem. Quod si quærat quispiam qua ratione scribi potuerint revelationes divinæ, quæque solum ipsum inter et Deum peractæ res sunt, nemine conscio; cum ipse et nosset et soleret aliis in rebus tenere secretum, atque in his magis pro sua humilitate silentio uti debuisset: respondebo eundem spiritum, qui tacere eum docebat, eundem quoque aliquando coegisse eloqui ex iis, quæ plurima præmebat, paucula quædam; sive quia id ad Dei gloriam proximique utilitatem necessarium videbatur, sive cum id aut confessarii ejus, aut alii viri docti, quibus consilii causa utebatur, faciendum statuebant. Idem namque et aliis Dei famulis usu venit frequenter, ut obedientia cogeret manifestare arcana, quæ humilitas alioqui operata maluisset. Omnia autem si Joannes involvisset silentio, beatificationi suæ multa subtraxisset argumenta, æque ac descriptioni nostræ materiam.

Suscipe igitur, amice lector, ex omnibus, quæ dicenda fuerant, portionem hanc parvam, neque displiceat tibi propter illepidam formam materies pretiosa: ista enim seclusa quanti ponderis aurum est, tanti quoque est pretii; et adamus, etiam impolitus, suis non caret estimatoribus. Adamantes hic tibi et aurum porrigo, nullo propriæ utilitatis intuitu, sed eo solo desiderio, ut herotarum virtutum exemplis, quibus vir iste beatissimus claruit, ipse proficiat; potissimum vero incensæ illius caritatis, qua proximum complectebatur; ut et tu dis-

Martii T. I.

cas eundem simili sinceri amoris affectu fovere et D adjuvare.

AUCTORE
ANT. GONZALEZ.

a De signis Ecclesiæ tit. 1 lib. 12 cap. 21. — b De Republica Christiana lib. 6 cap. 34. — c In suo Elos Sanctorum parte 3 vita 210. — d In Historia Regum Lusitanæ, ubi de viris innocentia illustribus in regno. — e In descriptione Regni Portugallie, ubi de sancti materia. — f In libro variarum lectionum. — g In Vita Magistri Joannis Avile — h In tractatu de Religiosis rebus. — i In Theatro magnalium Madritensium, ubi de Hospitali Antonii Martini. Quorum omnium verba citat Hispanice Govea lib. 2 cap. 14.

Interpres Lectori.

S. pari accurate in hac secunda Vita sensum sensui, verbum verbo reddere voluissimus, quæ usi sumus in Vita præcedenti Latine e textu originali reddenda, modum fortasse triplo majorem habuissimus: sed multo minus probandam iis, quibus non satis placet plures ejusdem Sancti Vitæ hoc in opere collectas videre: illis tamen cur non semper geramus morem ratio data est in Prolegomenis ad Februarium capite secundo; quæ nihil attinet hic repetere: maxime cum hic dumtaxat datur ea simus, quæ primo Vitæ scriptori vel omnino præterita, vel leviter dumtaxat sunt delibata: sed ommissis cetera autem quæ ex Francisco transcripsit Antonius, etsi potuerint novæ auctoritatis robur habuisse videri ex eo quod post examen tam grave ac diligens nihil inventum sit quod aliquam prioris Vitæ partem aut circumstantiam, etiam exigam, redderet de errore suspectam; omnia tamen putavimus omittendo, quod nihil omnino facerent ad pleniorum de viro beato notitiam lectori parandam. Nec enim eadem est scriptorum hoc seculo in lucem veneritum, et antiquorum monumentorum ratio: quod si nihilominus alieni (ad cujus manus non pervenerit vel textus ipse Hispanicus vel Italica translatio) opere pretium videretur cognoscere quæ ratione auctor diligentissimus, utique suo in idioma facundissimus, atque ilco rescissa verborum lumen non raro stylo redditus per nos breviori, quæ suum digresserit universam. En tibi more nostro libri utriusque (gemini enim sunt) in sua capita divisi synopsis.

Vita hæc cur non integre edita:

sed ommissis punctis e priori descriptis?

Tabula Capitulorum libri primi.

- Cap. 1. De Patria, parentibus, nativitate B. Joannis de Deo, et quæ in eo evenerunt mirabilibus.
- Quomodo patriam parentesque deserens, in Castellam venedit, et quid in ea ipsi acciderit.
- De eo qui Origene occupabatur exercitio usque ad Fontanabensem expeditionem, ejusque successus.
- Liber ab alio majori periculo Oropesam revertitur Joannes, inde ad Hungaricum bellum proficiscitur.
- A Cornubiensi portu Montem-majorum tendit: ex itinere S. Jacobi Apostoli ecclesiam visitat.
- Ad pastoralem vitam revertitur: transit in Africam: quid Septe contigerit?
- Qua occasione relinquenda Septe consilium sumpserit?
- In trajectu freti Gaditani gravem patitur tempestatem: Gadibus per aliquot dies moratur.
- Apparens Joanni puerulus Jesus voluntatis suæ esse declaratur, ut sibi Granatæ serviat.
- De admirabili ejus conversione.
- Quid deinceps egerit cum Magistro Avila, et quomodo abductus ad Hospitalē sui instar amentis curandus.
- Quomodo ibi sæpe et severe flagellatus fuit atque ab Avila visitatus.
- Dimissus e vinculis Joannes Avilam sequitur, cum eoque Moulia agit.
- Ad Virginis Guadalupe ad eam peregrinus abiit: in eo itinere quid acciderit?
- In Conventu Guadalupeo particulares B. Virginis favores experitur.
- Granatam rediens Oropesa transit, ibique mulierem sanot, ulcera ejus lambens.
- Quid Granatam advenienti in Ingressu acciderit?
- De grotta vi facta per Virginem Mariam, et principio ministerii infirmorum.
- Quo ordine suo in Hospitali Joannes pauperibus ministrabat, et quo modo elemosynas hisdem corrobabat?
- Archangelus Raphael pii ministerii adiutor adest.

AUCTORIS
ANT. GOYKA.

- A 21 Quibus elemosynis aliorum quoque pauperum necessitati succurrerit?
- 22 Christo pedes abluit, habitum mutat et cognomen tum DE DEO admittit.
- 23 De conversione Antonii Martini et Petri Velasqui, vitam ejus habitumque amplectentium.
- 24 Alia: duae mirabiles conversiones.
- 25 Ejusdem materiae prosecutio: et quomodo D. Ferdinandus matrimonii contrahendi voluntatem cum Religiosis iocundae propositio communicavit.
- 26 De zelo B. Joannis, quo in mulierum publicarum conversionem incumbebat.
- 27 Ejusdem argumenti continuatio, et aliqua exempla particularia.
- 28 Quomodo ab incendio ipse pauperes, Deus ipsum miraculose liberavit?
- 29 De eadem materia aliisque favoribus et divinitus factis.
- 30 Pauperes a primo Hospitali in aliud transfert: et Granata egreditur elemosynas conquisiturus.
- 31 Quid Vallisolet in Aula egerit.
- 32 De Bratone B. Joannis, et quam infestum in ea demonem sit expertus.
- 33 De aliis ab eodem tentationibus molestis.
- 34 De Penitentiae rigore.
- 35 De ferventi erga Deum et proximum amore
- 36 Penitentiae exempla mirabilia.
- 37 Alii ejusdem virtutis heretici actus.
- 38 De singulari in Deum fiducia
- B 39 De animi summa demissione
- 40 De spiritu prophetico multis argumentis probato.
- 41 Alia ejusdem gratiae argumenta.
- 42 Favens etiam in hac vita Joanni concessi.

Tabula Capitulorum libri secundi.

CAP. I De extrema Joannis infirmitate.

- 2 Ab Archiepiscopo Petro Guerrero visitatus et Sacramentis munus mortis.
- 3 Ejus exequiae sollemnissimae.
- 4 Quomodo post mortem pergit exercere caritatis opera, quibus vivus assueverat.
- 5 Aliis sibi devotis succurrit.
- 6 Quendam e Introrum monachum eripit.
- 7 Semel a manifestis morbis periculo liberat
- 8 Reliquiae ejus vitam servant labori. Joannes puella: visum, Clerici restant sanitatem
- 9 Monachum Penitentiae sancti: Granatae civis devoti necessitatem sublevari.
- 10 Desperatus duos morbos curat: aliorum succurrit indigentiae
- 11 De odore vestimenti ejus, item rubrorum et lecti, in quo mortuus, ac formicis, aut qui sepultus fuit.
- 12 De miraculis per ejus sequentem patris.
- 13 De aliis factis per usum terrae ex divinis, in qua natus est, desumptis.
- 14 Quid vari auctores de eo scripserint.
- 15 De vita et morte Antonii Martini.
- 16 De Fratribus Hieronymo de Siguenza et Sebastiano Arias.
- C 17 Vita et mors Fratris Petri Periculis
- 18 De famulis Dei Petro Soriano, Melchior de los Reyes, et P. Fr. Cypriano de Nadi.
- 19 De vita admirabili Joannis peccatoris.
- 20 De persecutionibus, quas sustinuit, et miraculis per eum a Deo patris.
- 21 De aliis ejusdem prodigiis, et febris transitu.
- 22 De privilegiis huius Religionis indultis per Pontifices, Imperatores et Reges.

Memoria Bonorum Hospitalium, quas habet hanc Religionem in Hispania, de numero clericorum et infirmorum in singulis, de distributione temporis ibidem a Religiosis servanda.

Epistola Joannis de Deo duae ad Mariam de Mendoza, Ducissam Suesamam, duae ad Equitem Gulielmum Lassum, una ad Ludovicum Baphisium.

Magistri Joannis Avila Epistola tres ad servum Dei Joannem de Deo. Quatuor omnium originibus servantur in Hospitali Martini Antonii Martini, alias Dominicae nostrae de Amore Dei Urbani Papae vii Breve ad Isabellam Hispaniarum Regem super negotio beatitudinis anno 1423, 24 Augusti.

Hæc, et quae sequuntur post decimum tertium, capitula cum ad cognoscendam B. Joannis vitam faciunt pene nihil; et potius spectent ad historiam Ordinis, ab eodem inchoata, supersedimus istis Latine reddendis; tantum monemus curiosos lectione Bullas Pontificias in foveam Ordinis praedicti conditas apud Interpretem Italianum Latine legi ad cultum libri, itemque post in-

terpretationem Latinam Vitæ per Franciscum a Castro D conscriptæ Neuburgi impressam.

CAPUT I.

Natales Joannis, et favores divini, antequam Granatam veniret, eidem facti.

Joannes, cui postea cognomen DE DEO mansit, CAP. I
natus in Lusitania est, anno Christianae Aerae mil-
lesimo quadringentesimo nonagesimo quinto, regni
illius sceptrum Joanne secundo obtinente. Patriam
habuit Montem-majorem-novum, quod unum est ex
quatuor municipiis illustrioribus regni, ter mille
circiter focos numerans, et suffragii in curia fe-
rendi jure gaudens: rerum ad victum necessariarum
commodarumque copia abundans, atque in primi-
mis fructuum ex arboribus provenientium, quorum
rara pulchritudo, dulcedo, bonitas cognomen oppido
fecit, ut, ad aliorum synonymorum discrimen, Re-
gium appelletur. In hujus oppidi vico, qui Viridis
dicitur, aedes suas habebat Andreas Ciudad, majori
probitate quam opulencia civis, in eisque toti sociam,
paris honestatis formidant, cujus proprium nomen
oblivio sepelivit, eo quod illius oppidi honesta con-
suetudo non soleat feminas alio quam mariti sui
nomine compellere: utriusque sanguis a Judaice labis
infectione purissimus: habitatio in tenui fortuna
angusta satis: sed angustiam reddidit Joannis na-
tivities, ipsamque venerabilem adeo fidelibus esset,
ut ad eam, velut sacre peregrinationis terminum,
adveniant multi, eminusque conspectam adorent
de gentibus, itemque genuflexi eodem adrepant; ip-
sum terræ, quam pedibus puer calcavit, pulverem
imponentes oculis, et memoranda sanitatum bene-
ficiam referentes. Quam domum hec pervenerit Deus
nocte quadam corruiere a, non alio tamen id fine
permisit, quam ut oppidi illius Rectoribus injiceret
cogitationem ecclesiae ibidem extruendae: quod ma-
jori fervore inceptum est opus quam constantia
continuum; Deo fortassis sic ordinante, ut primum
illud sit templum nomini Joannis, proxime ut spe-
ramus beatificandi, consecrandum.

2 Et domi quidem quæta fieri omnia nascente
Joanne: sed coelum natalibus ejus decorandis dimi-
sit Angelos, per quos invisibili manu pulsarentur
campanae supra ecclesiam parochialem Dominae
nostrae, ab Episcopo cognominatae, in qua baptismo
ablatus est puer. Deinde eorum opera videri
supra tectum paternae domus fecit columnam igne-
am atque lucentem, ad quam intuentiam accurrens
vulgus, haud facile illius causam potuit cognoscere:
nisi ex parentum virtute conjecturam faciens, dig-
nos esse quibus filius nasceretur celestibus prodigiis
honorandus. Sunt etiam personae fide dignae, quæ
memorant, futuram Joannis excellentiam eundem
eremitarum, solitariam in Dea b monte vitam degenti,
fuisse coelitus revelatam: eundemque snam de eo
prophetiam sanxisse duplici argumento: columnæ
videbret igneae supra domum nascentis conspi-
cienda, et campanarum alius quam hominis manibus
in ecclesia pulsandarum. Octuordecim puerum a pa-
trina parentibusque Presbyter quidam abduxit in
Castellam, atque Oroposæ reliquit apud Franciscum,
cognomento Magistralium: quod juvenis exerceverit
officium Magistri pastorum in familia Joannis Fer-
rus et Navas, quæ est eo in oppido longe præcipua.

3 In hujus obsequiis ita adolevit: neque probavit
Joannes perorari curæ adhibitis, ut Franciscus Car-
cerarii publici officium adeptus, filiarum matrem eadem
obtulerit in uxorem: verum ab ejusmodi vinculo
liberum eum servavit Virgo beatissima, cui a prima
pueritia perquam devotus extitit: quotidie Rosarii,
quod vocant, pensum in ejus absolvens honorem, et
ultra

CAP. I
Joannis
patria,et domus
natalis.

E

a

futura
sanctitas
signis præsi-
gnata;

F

b

CAP. II.
primus etiam;CAP. III
d. volto egi
B. Virginem,

A ultra plures alias preces, vigesies quater Dominicam orationem cum Angelica salutatione recitans in memoriam annorum, quibus in hac vita superstes illa fuit post filii sui assumptionem in cœlos. Quin et per pascha dulci in solitudine oberrantis pectus tenero quodam affectu diffinebat non raro, dum consideraret quam tristem Regina mater vitam duxisset, tot annis a dilectissimo filio absens. Ita pascendis intentus gregibus, sumæque alende pietati, ad vigesimum secundum annum tetatis pervenit, statura procerus, barba niger, tota corporis compositione talis, quæ hominem pastoritio muneri sic ostenderet idoneum, ut castris militumque multo tamen aptior videri posset. Itaque Joanni, quem dixi Ferrus, cum dignitate Capitanei ad Fontarabensem expeditionem abeunti, comes ivit Joannes, militaria facturus stipendia. Quæ non tam lauta habuit, quam ingentia fuere pericula, in quibus vitam suam constitutam vidit; eosque beatissimæ Virginis expertus est favores, unde disceret illam a nemine frustra coli amarique.

4 Nam primo post gravem illum casum, quo alibi commemorato excussus ab equo ferocienti Joannes, a mortis periculo in captivitatis discrimen sese animadvertit venisse, cum suum in auxilium Virginem Beatissimam invocasset: eam addidit precibus efficaciam, quæ ipsam cœli Reginam in terras deducere valuerunt, spectabili in specie Joanni videndam; idque pastoritio sub habitu, sed ita formoso lucentique vultu, ut personam rusticana nobiliorem facile esset agnoscere. Illa tamen quæ esset dissimulata, et suam caritatem magis exhibens quam majestatem, eadem facta vicinior, jussit, ut vires animosque resumeret, et ex ea, quam offerebat, aqua sitim levaret. Hoc solatio erectus in spem bonam Joannes, quamvis esset ausus est interrogare. Cui Virgo Dei mater, Ego sum, inquit, cui tu te commendasti: vide quam inter tot pericula male securus incedas absque præsidio orationis. Itaque ab oculis ejus disparuit.

5 His visis auditisque Joannes, quamvis refocillatus ea, quæ gustaverat, aqua, pene tamen iterum præ stupore extra usum sensuum raptus est: verum admirationis affectu in gratitudinis exercitium commutato, nullenas agere cepit gratias supremæ Virginis, atque ex ejus verbis eductus hæc prophæta evenisse sibi, quod eo die neglexisset preces, quas erat Virgini solitus mane persolvere: magna animi tenebrositate multisque cum lacrymis ipso in loco cepit eandem genu flexus decurrere; sic ut, ne absolutis quidem illis, divelli, nisi ægre admodum, posset a loco, in quo tantus sibi favor obingerat; et felicia judicaret pericula, quæ se huc deduxissent. Donec, vicini innumeros hostes perurgente ac vincente metu, in pedes erexit sese, quam optime potuit, iterque suum cepit relegere, ne tum quidem deserente eum pietissima Matre: sed per vocem nimis euno comitum Angelæ, liberi, ut sic loquar, commentum facultatem concedente his verbis: Vade, Joannes, hostium periculique securus.

6 Similem cœli favorem expertus est, quando aliterato Duce, ægreque de suspendi ipsum juberet plicato, ejectus ex castris ad pedem arboris, Crucem inter ramos sustentis, reclinavit corpus, ibidemque hiduo perseveravit, sensuum usu si non abito penitus, certe veluti consupto; omnemque eili se potius recordationem autem consideratione mortis, jam altera vice proxime. Dum enim suum consilium damnat, quo pecudum curam, in qua adoleverat, militæ periculis postposuerat, nec leve reputat Deum se esse beneficium, quod castigatus inde recederet, emendaturus deinceps quæ deliquerat hactenus: humi lacrymans genua reclinavit, atque

efflagitans a Deo delictorum indulgentiam, tamdiu huic institit orationi, donec viribus cum spiritu amissis deficeret prolabereturque in terram. Deinde vero ad se reversus tres circa se panes vinique vas reperit: neque tamen ausus suspicari ea sibi collitus esse submissa, aliena autem veritus per nefas attingere, tandem manibus oculisque sublatis in cœlum, orationem orsus est Dominicam recitare. Per venerat ad ea verba, quibus dicimus: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie: et subito vocem audivit dicentem sibi: Imo, imo Joannes, tibi hos panes submittit Deus, inquit ut vescaris. Quid plene converso suisque addicto obsequiis factorum existimamus, qui prima tironis sui rudimenta tanta benignitate fovebat?

7 Nec reticendum nobis periculum est, quod pari Dei misericordia evasit Joannes, quando ex Africa redux navim, quæ vehebatur in naufragii periculo constitutam vidit, gravi suborta tempestate, dum Gaditani freti angustis truciunt. Etiam Joannes omnino existimans, interno consensu fuisse se illam diabolice temptationem, cujus depellende causa Hispaniam repelebat: vix dubitabat apud se ipse, quin suo peccato tam enormi puniendi illa a Deo esset immissa tempestas. Hæc igitur periculis imagine, neque sortes, ut Jonas propheta, moratus, luctuosas erumpebat in voces: profiteus sua crimina istud procreasse periculum; intellendum se in mare, salvi esse si vellent. Quod toties tamque serio dictum est, ut consternatis metu mortis navis vectoribus facile persuaserit, verum esse quod diceret, nec aliud quam quod suggereret mali remedium superesse. Tum vero Joannes breve, quod morabantur, spatium temporis, quodque sibi ultimum fore rebatur, orationi impendens, salutationem oritur Angelicam recitare, maxima animi contentione, quam extremi discriminis præsens necessitas non parum intendebat. Non potuit autem orationem inchoatam tam celeriter supplex terminare, quin prius fluem tempestas habuerit, sonserintque qui ejus in mortem consentiebant, unus Joannis delere se precibus quod salvos atque incolumes se sperarent advehendos ad portum exoptatum.

8 Librorum post hæc piarumque chartarum insistor factus Joannes, dum per Gaditanum discurrir territorium, meret sine emptores, sibi Deum querens, invenit feliciter quem quærebat. Nec mirum, cum etiam per Isaiam testetur Dominus, inventum se ab eis, qui non quærerent eum. Verum quem invenit non agnovit, quia pueri forma velaverat majestatem, et quidem vestitu minime pretioso indutus ad mundi viciatitæ contemptum insinuandam: pedibus autem nudus, ut intelligeret Joannes eum sibi modum tenendum deinceps. Commota ad hoc spectaculum ei sunt terrena viscera caritatis, quare detractos sibi calceos porrexit pueri: qui cum tam grandes sibi negasset convenire, eosque reddidisset, non quidem recusandos iterum, sed pauperibus aliis statura majoribus magisque indigis tribuendos; contristatus supra modum Joannes est tenellos pedes iterum nudos intuitus, veritusque ne illos itineris asperitas lederet: et, Ape, inquit, puellæ benedictæ ac Frater, si non tibi calcei usui esse nequeant, in tibi hauriri servant, quos magis æquum est tuo gravari pondere, quem tanti erit Deus, quam vili ista librorum sarcina: simulque inclinat cervicem puero ascensuro. Ascendit puer, sed qui jugum suum aliis esse suave dicit elicique, progredi i Joannem factus est gravissima sarcina: credo ut illius humeri portandis pauperibus assueberent, quos non tantum graves experturus esset, sed etiam ingratos.

9 Itaque tamen ut poterat, quamvis sub onere pene fatiscens

Miles factus ab equo excutitur,

CAP. IV.
a B. Virgine
sibi opparente
juvatur,

et intelligit ob
omissas preces
ad sibi acci-
disse,

CAP. V.
Casus pulsus,

D
AUCTIONE
ANT. GOVEA.
puer ac vno
annatus
oblato refici-
tur:

CAP. VIII
exoriam
tempestatem

15

oratione
sedat.

CAP. IX.

Is. 63. 1.
Jesum pueri
specie appa-
ren em,
F

1

Injulat ingenti
cum labore.

A fatiscens Joannes, et multo diffusibat sudore, quem pueri illius dignissimi manibus collo ferentis innexis tanto facilius credo fuisse perquam amanter abstersum, quanto certior ad nos fama tulit, simile obsequium ei ab Angelorum Regina prestitum, dum febribus postremum aestuaret. Quidquid illius sit, Joannes modico confecto viae spatio ad fontem perveniens, oppido lassus cum esset, veniam postulavit a puero ad brevem aquae hauritura, levandae quam sudor excitarat siti. Dixit, et puerum sulunisso leniter collo deposuit juxta quamdam arborem, seque ad fontem habiturus contulit. Euntem revocat puer : Joannes ad vocem reflectit oculos, videtque in pueri manibus malum Punicum, granatum vulgo dicimus, quod patenti hiatu stantem in medio crucem habebat, et pariter ad eum verba perferuntur dicentis : Joannes de Deo Granata erit crux tua : atque hoc dicto disparuere omnia. Obstupuit ad haec Joannes, nec modico temporis spatio velut attonitus constitit : ut autem in se rediit, manus continuo oculosque ad caelum tollere, arguere sese quod talem puerum ab iis, quos passim vidisset, nescivisset distinguere ; quodque ipse, omni divino favore indignus, tam singularibus benevolentiae signis praeveniretur a Deo, penitus crebescere ; intelligere denique divinae esse voluntatis, ut operam ipsius obsequiis Granatae impenderet. Quare alacriter eodem festinavit, obsequii tenuitatem voluntatis obediens promptitudine commendaturus.

AUCTORE
ANT. GOVEA.

ab eoque ad
crucem Gra-
natæ servan-
dam inviolatur.

Occa mons.

a Aule infra num. 126. — h. Pyreneorum Montium pars trans-
montana. Astures a Castello vocati divinus Vinclum, sed Vin-
clum Ptolomaeo de Flora convet apud titulum in Thesuro
Villanovensis. Aoniam habuerunt refect ab Aua, refect ad
cucundum montana radices oppido; sive illud tenuis montes
fuerit, ubi nunc Villa-Franco dicitur, ut placet Abissiniis,
sive res illa ubi nunc Burgis fumosa civitas, quam titulus
nunciat credere Bravum Mariborum (forte Martingorum) Pla-
tenas esse, distant autem praedicti montes Vallisfeto milibus
passuum sexaginta.

CAPUT II.

Guadalupana peregrinatio.

Et vero invenit Granatae promissam sibi crucem, ubi ad Magistri Avilae predicationem in alium plane hominem mutatus, sui que alijerendi summo incensus studio simulate dementiae fidem fecit, pomasque sane gravissimas tulit, tum a vulgo petulanti per fora plateasque, tum in regio Hospitali a degentium istis insanorum munistris. Inde peregrinationis causa ad Guadalupanam profectus eodem, eo in itinere incommoda sustinuit infinita, sed insignibus gratiae divinae donis condita : atque imprimis Faetoneque, quo cum effuso in imbres caelo sub noctem advenisset, nec invenisset cui devertum e silva lignorum fiscoem divenderet, adeoque incenatus noctem illam ducere cogeretur, in forum se contulit; et frigore simul fameque confluetus, cum huic non posset, illi remedium quaesivit a lignis in ignem compositis.

II Cadebat, ut diximus, imber continuus, nec erat qui sub tectum invitaret hospitem vilem contemptumque : sed providit miraculo Deus : il enim qui circum habitabant, lucentis in foro ignis splendore exorti, cum nec flammam pluviamque vehementia restringi cernerent, nec ipsam, qui ei assidebat, commendeturi ; ut facilis non est humana superbia ad magnum aliquid de contempta mendicitate cogitandum, in suspicionem venerunt quasi magici artibus iteretur is, in quo nullum argumentum poterant observare miraculi, in favorem illius pateandi. Injecerunt itaque in eum manus, et tamquam veneficum abduxerunt in custodiam. Ita scilicet sunt homines, locum in quo hospitaretur nullum invenerant, carcerem, in quo alligeretur, non fuit difficile invenire. Hic millenis cum questionibus circum-

denso sub
ombre ignem
struit sicut,

et magis
suspectus
abductus
in carcerem.

veniunt : sed cum ad omnes prudenter modesteque respondisset, nec aliam quam pauperis peregrini personam in eo possent deprehendere, liberum postredie dimiserunt, jusseruntque intra horam dimidiam ad urbe excedere : cujus injuriæ sensum mitigarunt obuli aliquot ac panes duo eleemosynæ nomine ipsi traditi : quam ille, statim atque extra portas fuit, cum duobus sibi obviam venientibus mendicis continuo voluit esse communem, tenui in re animo liberali usus.

12 Non multis diebus post aliud in oppidulum consueto cum fasce lignorum ingressus, hominem, ut videbatur, cultum divitemque obrium habuit : qui an venalia ligna haberet interrogans, bursam pecunia plenam pro iis obtulit. Suspectam Joannes habuit liberalitatem istiusmodi, nec persuaderi potuit ut acceptaret; satis jam tum declarans, quam ex animo omnia hujus mundi bona contemneret. Cumque nihilominus alter instaret, Tandem, inquit, Frater, haud equidem pecunia opus habeo : quod si omnino cupias eos, quos offers, nimis bonum in usum a me expendi, cedo eos mihi; non ut in mea convertam commoda; sed ut omnes insumam in stipendia Missarum, ad aram Virginis Guadalupanae dicendarum, quo devotus propero. Ast demon minime solitus Dei Virginisque honorem tanti emere, et longe diversa ab iis quae Joannes proposuerat spectans, audito Virginis nomine disparuit, multo cum clamore et ejulatu victum se confessus.

in via pecu-
nias rejicit,

E
oblatus a
dæmone.

13 Restabat paucorum dierum iter ut ad destinatum pergrinationis suae terminum Joannes perveniret; quibus decursis, statim ut Marianæ adis culmina in conspectu habuit, provolutus in genua porro caput reptando procedere, donec ad ecclesiam perveniret : mille osculis terens beata illa limina, tot sanctorum hominum calcata gressibus, tot beneficiorum hominibus per Mariam impetratorum conscia. Ingressus autem primum adoravit Deum suum sub Venerabili Eucharistiæ Sacramento latentem : deinde ad magnæ Matris conversus altare, antiphonam, Salve Regina, recitare aggreditur. Venerat hæc verba, Illos tuos misericordes oculos ad nos converte; cum ecce reducitur velum, quo operiebatur imago, nemine manum admovente. Accurrit ad sonum motorum annulorum Sacrista, neminemque intus altari propiorem quam Joannem, et nihil minus cogitans, quam quod ipsa beatissima virgo velum reduxisset, ut fidelis famuli sui oculis faciem suam videndam exhiberet; aliud non potuit suspicari quam ipsam non devotum Virgini peregrinum esse, sed sacrilegum aliquem, qui ausu temerario revelasset imaginem, religione simulata furti occasionem captans. Et erat habitus Joannis istiusmodi, qui cum a tali suspitione non multum defenderet.

CAP. XV
D. Virginis
ad eam ingresso

sacra imago
revelatur.

14 Ergo ira zeloque indiscreto commotus in ipsum fertur, impudentem temerariumque appellans : nec verbis contentus, pedem quoque sustulit percutiendo innocenti : sed illi, ut olim Jeroboamo extensa contra Prophetam manus, pes erectus exaruit unde causam poenae inflictæ agnoscens, continuo delicti veniam a Joanne petit, nec difficulter impetravit ab eo, qui ultro concessurus fuisset non petitam; jussusque est, in expiationem inurbanitatis coram Iuliparæ imagine commissa, semel Salve Regina recitare. Paruit Sacrista, et pedi suo vitam ac sensum restitutum videns, ad conventus sui Priorum adit; qui facile animadvertens aliquid hic vulgari mendicitate majus luteri, benignè laetique Joannem habuit per dies viginti duos, cum eoque familiaris conversatus, novas quotidie causas habuit illius æstimandi honorandique. Et vero necesse est fateamur, tantæ prudentiæ ac discretioni virum, agnovisse in Joanne raram aliquam supra hominum

quod ulcisci
volens sacrista

punitur, et
mox sanatur.

vulgus

A vulgus prerogativam, quando tanti se facere ostendit pauperculum seminudum, solumque in Dei oculis atque bonis interioribus opulentum.

15 Quod ideo dictum velim; ne qui hæc aliaque hujus generis lecturi, animadvertent in eo, quem Licentius Franciscus de Castro de Vita Joannis composuit, libro fuisse præterita, de eorum dubitent veritate. Quamvis enim nonnullam harum rerum notitiam ad ipsum credibile sit pervenisse; non tamen tam certam eam claramque habere potuit, ut non prudentius fecerit eas silentio involvens. Nobis autem omnino nefas est easdem præterire, quas deinde tam multis invenimus testimoniis roboratas, ut in hujus solius historie certificationem nonaginta testes convenierint, quorum nemo non certa fide ita se credere profiteretur, nixus constanti traditione, quod hos similesque casus spirituali suo Patri magistro Avilæ narrasset Joannes, aliisque fratribus ac sociis suis ad communem edificationem solatiisque multorum.

16 Guadalupe revertens transitum habuit Oropesa a, patria sua, ut sic dicam, altera, paucisque leucis dimittaxat ex itinere remota. Hic eum et agnovere multi, et amice humaniterque excipere (fuerat enim ex merito carus omnibus) nec satis potuerunt admirari, quod, quem non ita pridem militari cultu insignem conspexerant, nunc pedibus, tibiis et capite discooperitum, reliquo corpore vix tectum conspicerent, humeros mantica, manum scipione instructum: quemadmodum jurati testes confirmare, qui etiamnum hodie Oropese superstites, istic eum eo egere, et quæ scripturi sumus fide digno testimonio asseruere. Et hi quidem illum apud se hospitem habere voluerunt: sed ipse, actis pro oblato hospitio gratiis, ad publicum Hospitale divertit, inter pauperes longe futurus jucundius: quibus et suis ipse serviebat manibus, et per urbem circumiens eleemosynas conquirebat: quarum etiam partem derivabat in alios, quos ibi noverat haud minus ejusmodi opis indigos esse, quam qui in Hospitali jacebant infirmi.

17 Hos inter erat paupercula quædam, Anna de la Torre nomine, Joannis de la Torre tonsoris soror: multo jam tempore ferens tibiam incurabili ulcere exesam horridamque, propterea quod nullum ei malo reperiret remedium, nec multa queri indigentia sua pateretur. Sed efficacissimam medicinam ei destinavit Deus, quando ad ejus domum Joannem direxit, qui conspecto vulnere non tulit urgentem interius caritatis affectum, quo jubebatur infirmæ curare salutem, quamvis nec medicinæ nec chirurgicæ peritus. Ergo nihil omnino moratus nauseam, quam fœda adeo plaga poterat ciere maximam, cepit quotidie putrescentem carnem lingua lambere, exurgens avidissime piis saniemque sanguineam, ex ulceribus copiose scatulentem. Non credebat infirma eam caritatem aliquid ad suam posse salutem conferre; grande tamen ex ea sentiebat solatium, ideoque ut sic fieret permittebat, quamvis repugnante verecundia, cum ingente admiratione multorum, qui suis ipsi oculis tam heroicam caritatem usurpabant, quibus et dicebat: Ignoramus, Fratres, quante sint vires caritatis: non abhorruit Dei filius feditatem culpæ nostrarum, neque carnis humane miseriis eum piguit amiri: et nos horrebimus putorem Fratrum nostrorum attingere? Hæc si canis, ut fieri assolet, vobis spectantibus faceret, nemini admirationem moveret, sed nec præmium mereretur a Deo. Itaque dico vobis non esse præternotionem occasionem, quantumvis difficilem, caritatis exercendam. Hæc, inquit, persistebat in cepto opere, donec Deo placuit perfectam sanitatem infirmæ concedere, et servum suum ea molestia liberare.

a Non quia Granatam redeunt transiendus est Tagus inter Guadalupe et Oropesam medius (hoc enim est plane in contrarium ire partem) sed quin vicinitas locorum, haud multo amplius quam bidui itinere discretorum, ad hanc excursionem invitare poterat.

D
AUCTORE
ANT. GOVEA.

CAPUT III.

Granatæ egentibus omnibus sese impendit, et Angelorum auxilio utitur.

Talibus experimentis probatus Joannes Granatam advenit; ubi triumphato, qui ingressum prohibebat, importuno pudore, dum post consueta pietatis exercitia ligna quotidie venalia deferret in forum, accidit aliquando ut solito citius iis distraxis in ecclesiam Domine nostre de sacrario intraret, ubi est Crucifixi Jesu devotissima imago, Virgine matre atque Joanne Evangelista hinc inde adstantibus. Coram hac prostratus in genua Joannes, totam pene vesperam exegit in precibus, enixissime rogans divinam majestatem, ut sibi commonstraret viam per quam sequi et ipsi subservire deberet. Videbatur sibi exauditus, testimonium interius præbente conscientia, propter incredibile gaudium, quo se perfunctum sentiebat. Jamque surrexerat ab oratione, alacerque gradiebatur ad ecclesie portam eam, quæ ducit versus Archiepiscopale palatium; cum vidit (quemadmodum ipsemet revelavit Fratribus Meleliori et Dominico, utrique eximio Dei servo, et singularis erga pauperes caritatis) ipsam Virginem Dominam nostram, sanctumque Joannem Evangelistam ad se descendere ex altari, capitiq; suo spinam coronam imprimere. Quæ visio quamvis imaginaria fuerit, veri tamen doloris sensum eidem attulit; Virginemque audire visus dicentem: Per has spinas atque labores Joannes, vult filius meus, grandia ut merita consequaris. Ipse respondit: Labores et spine, quæ a tua manu benedicta veniunt, rosso mihi ac flores erunt.

19 Non permutasset coronam hanc suam Joannes cum diademate regio aut Pontificia tiara, sublataque ex oculis visione egressus ab ecclesia, brevi mysterium sibi indicium intellexit: etenim per plateam Lucenam transiens, domum proگرامinate notatam conspexit, quod dicebat, eum esse pauperibus elocandam: eamque ingressus, continuo cogitare cepit idoneam esse, in quam infirmos desertosque in plateis pauperes ipse colligeret collectosque juvaret. Hanc scilicet coronam esse sibi recens impositam, hanc viam qua Deo servire deberet. Quod cum tantopere ex animi sui sententia esset, nihil repentes an possibile esset quod mente conceperat, nec ante lectos, suppellectilem, medicinas ceteraque instruendo nosocomio curandisque ægris necessaria haberet; hoc unum sibi babebat propositum, domum pauperibus excipiendis comparare, certa Deo relinquere. Nec eum spes concepta fefellit: ex piorum hominum elemosynis, ac potissimum ejusdem Regiæ Capellæ Sacellani trecentos duodecim regales eum in finem numerantis, conduxit domum, in eaque quadraginta sex lecticas erexit; pauperes illas sane, solaque juncea storea, duobus stragulis, uno cervicali, supra quod crux lignea eminebat, instructas: sed magnæ molitionis principium non contemnendum.

20 Porro pauperibus suis diu noctuque eleemosynas corrogantis una vox erat: Bene facite vobis ipsi Fratres: quod quam vere diceret notabili fuit eventu comprobatum. Inter plurimos, qui pios Joannis conatus quotidianis subsidis promovebant, una fuit Domina Joanna de Fusteris, mulier vidua, et raris suis virtutibus commerita hoc loco cum laude nominari: hæc die quadam, cum aliud nihil esset ad manum quod daret, salis pugillum Joanni tradidit:

CAP. XVIII

De manu
B Virginis
spinam coro-
nam accipit:

E

Domum
Hospitale
instruendo
conducti:

F

CAP. XIX

sibi ipsa
benefacere
dedit eos, qui
elemosynas
tant pauperibus:

Cur similia
præteritis
primæ viæ
auctor,

CAP. XVI
a
Oropese ad
Hospitale
divertit:

CAP. XVII

Incurabilia
infirmæ mu-
lieris ulcera
lambens,

sanam reddidit.

AUCTORE
AST. GUYEA.

A dit : habebat autem in Italia filium, eo sub auspiciis Caroli quinti Imperatoris tractatum, qui desiderio matris patriaque pariter et militiae tedio inductus, reditum instituebat in Hispaniam. Cumque viatico deficiente cogeretur mendicatio accipere unde viveret, nulla sibi die censit eleemosynam defuisse, nisi quod earum una solum salis pugillum acceperit. Domum vero reversus, illum matri suos, ut sit, labores exhaustaque militiae pericula enarrat, mentionem quoque salis intulit in itinere accepti : quo, velut indicio certo, mater in ceterarum veniens eleemosynarum notitiam, quas suus filius per viam acceperat, interrogando cognovit fuisse filio restitutum in via quidquid Joanni in urbe dederat; beneque sibi, ut ille solebat dicere, favere eos, qui pauperibus eleemosynam erogant. Valuitque vulgata per populum rei gestae tanta movendis civium animis, atque imprius Archiepiscopi Petri tenereri, ut largissima manu suppeditaret, quidquid Joannem posset ad prosequenda caepa juvare ac stimulare.

CAP. XX
absens ab
Hospitali,

21 Eundem in finem benignissimus Dominus, Angelos ei quoque suos adiunxit, quemadmodum juniore olim Tobiae Raphaelum socium dixerat nocte quadam necessaria domesticis ministeriis aqua, quam cum puteus vicinus negaret, oportuit eam ex loco petri qui Bibarramla a dicitur, per spatium non exiguum dissito : ita tamen hydriis duabus onustus ; reversus autem reperit accurato, quae ipse facere solebat omnia ; mundatum scopis pavimentum, exstructos lectos, lances ablutas. Interroganti autem infirmos quis iis manum admoisset, una omnes pariter voce responderunt, ipsummet, nec alium quemquam perfecisse omnia. At ille probe conscius sibi quam procul abfuisset, persistentibus in sua asseveratione egenis, dixit : Vere, Fratres, multum pauperes amat Deus, quando ad eorum ministeria etiam Angelus suos ablegat. Et hunc quidem, qui Joannis personam assumpserat, credere vix possum a Raphaelo Archangelo fuisse diversum : hic siquidem aliquando Joanni dixit, divinitus missum se, ut ei in ministerio infirmorum auxilio esset. Fuit hic eiusus multorum deinde sermonibus in urbe celebratus, pluresque commovit et civibus, ut Angelorum officio subituri, se ministros infirmis, Joanni offerrent socios ; et quibus aptissimos quosque delegit, habuitque vitae suae ac virtutum imitatores.

mit infirmis,
in plet
Angelus

22 Alia nocte contigit, ut ibi famulus ex vico, qui Zacarius nominatur, egrediens, pauperem inveniret querentem, quod tam frigida nocte tamque copiosa in pluvia nullum reperiret conglutium, quo se posset recipere. Commota sunt se ad querelas illas tenerunt Joannis viscera, pauperique appropriatus : Age, inquit, Frater, et cum veni ad Hospitali, commolus iste noctem, quam hic acturus. Satis cognoscebat Joannem pauper, tunc tamen in faciem ejus intendens, cum Angelico splendore micantem est admiratus ; cumque negaret posse se pedibus suis incedere, Joannes, quamvis eleemosynis collectis onustus, ipsum adhibentem accepit in humeros, alacriterque proscutens est viam, donec sub onere delatens concidit in vico domo-
rum. Audit e vicina quidam, atque ad fenestram accedens, tum ipsum Joannem acerbescentem increpantem miratus est, tum curiosus intendens oculos, vidit egregia forma virum, qui repentinum supra dorsum illum pauperi operam suam committeret, arreptaque illius manu offerret se ducem, Frater Joannes, inquit, misit ne tibi fons, nisi in opere pio succurram. ut autem intelligas, quam gratum Deo prestes obsequium, noveris mandatum mihi esse, ut quidquid pro ejus amore facies in commentarios referam. Quidquid id est, respondit Joannes, totum a Deo esse agnosco : verum, amabo te, frater sis, et unde significat. Archangelus,

ad. larat se
esse Raphael
fuit :

inquit, ille Raphael sum, tuae tuorumque sociorum custodiae divinitus deputatus.

D
et alius panes,
qui defecerant,
aleri.

23 Diebus exinde nonnullis praeteritis, cum sollicitus Pater pauperibus suis cibos partiretur, panis defuit, qui comestis sufficeret : moxque Raphael Archangelus adfuit, multis qui praesentes adstabant conspiciens, eodem quo Joannes habitu canistrum panibus plenum adferens ; ipsique cognoscenti se ab eodem adiutum post illum nocturnum lapsam, voce amica dixit : Frater, unius nos Ordinis sumus (et vere nonnunquam vile sagum homines Angelis aequales contigit) accipe et coelesti penni panes istos, quibus facias satis pauperum tuorum necessitatibus : atque his dictis disparuit, plenum solatio Joannem relinquens. Cujus caritas intra Hospitalis novi angustias recludi impatiens, inde in omnem sese diffundebat civitatem : omnibus quippe se debitorem cum Apostolo Paulo existimabat ; tenerius tamen erga teneram officiebatur aetatem. Inaudierat infantulum quandam demortuis parentibus orphanam esse et derelictam, accessit ad domum, suaeque impositam mantica extulit in viculum, qui Gavia nuncupatur, non longe dissitum a civitate : ubi eam educandam collocavit, subministrans necessaria, et tenuis quibusque diebus, quasi aliud nihil agendum innumberet, ad eam visitandam egrediens : eumque animadvertet minorem quam vellet praescripsissetque illius isthuc curam geri, alio eam transiit, ubi melius curaretur : ac deinceps paternae sollicitudine quinquaginta aureos conquisivit, quos amico concedidit industria sua hanc sortem aucturo, donec excrevisset in idem educandae puellae sufficientem : quae ubi adolevit Francisco de Olvarez nupta est, nomine Ginesa Publa.

CAP. XXI
orphani
infantem
educandam
lucet Joannes :

24 Alias puerorum parentum auxilio destitutorum turba circumdatum se vidit, eorumque tactus misericordia viscera, quos male vestitos quertosque cernelat, etsi destitueretur pecuniis, non tamen destitutus est fiducia : quam ejus caritas habebat in Deum collocatam : ducit omnes ad bonae mulieris domum, in qua donec ad hanc necessitatem merces prestabant, vestesque singulis emit et induit, velut amatissima mater, in his representans sibi infantulum Jesum in praesepe nudum. Nec vero manus fuerat visio Priori Guadalupensi oblata, cum apud illum Joannes orationis intentus vacaret : vidit enim Dominam nostram sanctissimam in manus ejus deposuisse filium suum benedictum ; ac deinde pauculos ei involvendo porrigere : quasi docere eum vellet, qua ratione nudos vestire infantes, et in singulis Christum Jesum deberet contemplari.

plures simul
orphanos
vestit :

25 Mortuis quoque, tamquam exerecenda in vivos caritatis spatium satis amplum non haberet, pari prospicebat sollicitudine. Fuit cum per civitatem oberrans defuncti pauperis cadaver in platea offundit, cum terra mandando luteum cum dasset, festinus ad divitis ejusdem aedes accurrit, rogans ut hinc tam argenti succurreret necessitati : ut illa (ut solent istiusmodi homines, accipere quam donare promptiores) negavit modo adesse sibi, quid in illos usus posset erogare. Dissimulavit Joannes repulsum acceptum, defunctumque in humeros suos attollens, ante ipsas divitis fores collocavit finis, dicens : Tanta tua, frater, erga hunc mortuum obligatio est, quanta mea : majorem autem eum habeas ejus juvandi facultatem, ea per Deum utaris obsecro : sin minus eum hic relinquo. Quid ageret deprehensus hoc modo dives, cui nihil poterat accidere molestius, quam invise sibi mortis imaginem ante domus suae januam videre collocantem ? Revocat Joannem, supplicatque eum, ut confestim inde auferret ; arreptisque loculis tantum inde educit nummorum, quantum funebri

CAP. XXII
mortuis sepul-
turam procurat.

A fnebri amictui et sepulturæ reliquæ curandæ sufficeret.

In persona
pauperis,

26 Paulo post alterum in platea reperit, nihil magnopere distantem a mortuo, quantum squallidi coloris indicio poterat judicari : hunc pro more suo dorso impositum ad hospitale curandum transferri, supra lectum collocat propereque ablundis pedibus necessaria apparat, ut cinctis ad hospitale receptis facere consuerat : quos cum abluisset, seque ad eorum osculum humiliter inclinasset, obstupuit vehementer, in eorum altero plagam videns adeo lucidam atque splendens, ut manifesto cognosceret Redemptoris nostri ea signa esse, ex confixione clavorum reliqua : tum oculos ad vultum ejus attollens ipsum sibi dicentem audit : Joannes, mihi sit omne bonum, quod pauperes meo accipiunt nomine : ego manum tendo elemosynæ, quæ ipsis porrigitur, excipiendæ ; ego ipsorum vestibus induor : ego, cui pedes abluis, quoties eos perperi aut infirmo lavas. Hæc dixit et disparuit, stuporem in Joannis animo de favore tam singulari ingentem ; in nosocomio autem tantum relinquens splendorem, ut exilientes stratis infirmi, Ad ignem, ad ignem, conclamarent : donec eos pacavit Joannes, adfirmans restinctum esse incendium ; illud scilicet quo ardere crediderant hospitale : nam quo ejus deinceps arsit an nus ad cruce commoditatis, ino deliciarum genus pauperibus conquirendum, tantum ab hac hora cepit incrementum, ut ipse suum desiderium non exeret.

ipsi Christo
pedes lavas.

B

a Bermudez cap. 6 hunc locum sic describit, ut ad unum latius fontem habent copiose subentem iam amplissimam concham, supra quam sit lea cornutus, scutum tessaratum Echis inter ungues sustinens

CAPUT IV.

Illustres conversiones per Joannem factæ.

MAJOR tamen in eo fuit animarum Christo lucrandarum sitis quam corporum juvenum : nec fructibus illa magis caruit ; quorum primitias fas sit dixisse Antonium Martin, tantum antea remotum a via salutis, quantum postmodum ad magistri virtutem accessit propius : cujus conversio qualis fuerit, ut melius cognoscatur, ipsam priorem ejus vitam paupis juvat ob oculis ponere. Antonius Martin a ex oppido Mira Requensis territori oriundus, ætatis suæ anno vigesimo octavo Granatam advenit, Petrum Velasquez, qui Petri Peccatoris deinceps nomen usurpavit, ad mortem persequens, ut fratris mortem ulcisceretur ; neque quievit prius quam in carcerem traxisset adversarium : imo quieturus non credebatur, nisi vidisset e patibulo suspensum. Interim dum lente judices progrediuntur in causa capitis, Antonius tractabat negotia a sua salute tam aliena quam quæ maxime, lenonem in lupanari agens, ea quæ illic personas alens, quarum turpi quaestu sibi propiniciebat de ornatu corporis, cujus erat supra modum honestatemque curiosus : ut scilicet ubi abundaret delictum ibi deinceps abundaret et gratia, quando totus in Dei amorem transiit, visus est scopis esse puerulo Jesu, divinioris flammæ jacula in ipsum exibranti.

CAP. XXIII
Antonius
Martin Petri
Velasqui
mortem,
meditans,

a

Leonem agit,
c.

liberalis in
Joannem,

28 Quantumcumque tamen salutis suæ negligens degeret Martinus, in manum Petri nerem intentus, Joanni tamen de Deo elemosynas debet non ilibenter, quoties enim habebat obvium : adeo ut illum ipse inter amicos suos ac benefactores numeraret, quod ego vix dubito fuisse medium ei salvando divinitus destinatum. Aderat ferendæ sententiæ tempus tantopere expectatum Martino : erant etiam qui vinco compatientes pacem creabant inter utrumque componere ; sed nullas Martinus preces admittebat ad aures, quamvis religiosas, quamvis auctoritate ac meritis subnixas preces : donec Joannes, audito

quod frustra a multis tractabatur negotio, post preces ad Deum fusas, favore fretus Numinis, hominem adire statuit ; eique in platea, quam vulgus a Coleha nominat, factus obviam ad pedes sese abiecit, atque educto e manica, quem semper secum gestabat, Crucifixum, eum est in hunc modum allocutus : Ita ignoscat tibi hic Deus, frater Antoni, sicut ego te rogo, ut velis adversario tuo parcere. Considera quantum adversus hunc peccaris ; ut oblivisci queas, quod est peccatum in te : considera Deum, quantumvis infinite misericordem, nulla tamen misericordia commoveundum erga eos, qui noluerint proximi miseri. Si adversarius tuus sanguinem fratris tui fudit : pro tuis meisque culpis idem hic Dominus suum profudit prior. Pluris tibi sit sanguis filii Dei oportet, indulgentiam postulans ; quam sanguis fratris tui vindictam inclamans.

29 Non fuit post preces tam efficaces pluribus opus : emollita Martino est cordis sui durities, totusque in Joannis veniens potestatem, in hæc verba respondit : Frater Joannes de Deo, non solum ei, quem in hæc usque horam inimicum habui juratum, ignosco : sed ipsi me amicum offero, tibi socium ; orans atque obtestans, ut qui ei causa finisti ne amitteret vitam, mihi auxilio sis ne perdam animam. Ego ad carcerem ducam te, ut captivo sua libertas detur : tu me ad tuum Hospitale deducito, ut tecum Deo et pauperibus serviam. Si verba tua ad hoc me potuerint adluere, poterint exempla in eadem proposito me confirmare. Dictum factum : itur ad carcerem : firmatur concordia : reus educitur, qui gratum se volens Joanni exhibere, se quoque eidem socium offert : ita duobus cum comitibus redit ad Hospitale, qui solus exierat ; ejusdemque formæ habitu, quo ipse utebatur, utrumque induens, secum per vias civitatis elemosynas collecturus circumduxit, conversionis tam inopinate gloriam Deo ejusque famulo laud meliorem tribuentis.

30 Erat eandem in civitate eques nobilis et opulentus, cui Ferdinando Nunez nomen, ætate juvenis (nec enim decimum nonum annum excesserat) hand tamen his implicatus vitis, quibus hoc tempore juvenis insuescit. Amore quidem nobilis pariter ac fornosæ puellæ tenebatur, quam ei honestas mores, at non divitiæ æquales fecerant : sed hunc affectum excusabat animus, præter honestas nuptias spectans nihil : quarum ut compos fieret, dictam a S. Mathia viam, in qua domum habebat dilectæ, frequens obire in equo, nihilque præternittere quod pudicum nobilisque amatorem deceret : has tamen inter vanitates, lovebat animo desiderium ingens, ut matrimonium istud ad Dei majus obsequium cederet. Ego cum Joannis de Deo nomen tota jam celebraretur Hispania ; quantaque caritate pauperibus erogaret elemosynas, fama circumferente didicisset Ferdinandus, statuit in eum, quem dixi, finem largi quandam munificentiam de mereri sibi Deum per B. Joannis manum, tam probas, et audierat, ejusmodi pecuniarum dispensatrices : quod antequam faceret, visum est per semetipsum experiri virtutem hominis, non nisi fama extensus cogniti.

31 Itaque Joannem quam it invenitque per noctem circa portam, quæ a Tabulis nuncupatur, elemosynas curragentem : vocat in partem, et sic alloquitur. Frater Joannes, eques ego præcipui sanguinis unus sum, huic civitati peregrinus, adeoque pressus necessitate quadam, ut nisi remedium ei invenire in desperationem agendus videar : est autem ea, quam dixi, necessitas adeo secreta hactenus, ut revelare eam velim nemini ; adeoque gravis, ut paucioribus quam decem aures enarrare queat. Quod si ex Dei amore, eaque quam debes proximo misericordia, eos mihi alicunde querendos suscipis, eximie caritatis opus

D
AUCTORE
ANTONIO
GOVEA
ubi eo urgitur
ut inimicitias
ponat :

et tandem
conversus, ei
adungitur,

B

venit et
Petrus,

CAP. XXIV
Ferdinandus
matrimonium
cogitans,

F

et elemosy-
næ pro
successu
facturus,

ACTORE
ANTONIO
GOVEA.

Joannis libera-
litatem prius
experitur;

agrilumque
large reuocatur,

CAP. III
mirabili
visu dimove-
tur a sententia,

A opus patrabis : sin autem opere ipso iuvare nequeas, rogo ut tuis mihi optuleris orationibus, ne in desperationis, quod vereor, barathrum incidam. Non erat tam multis verbis nec ita compositis opus, ut moveretur animus ad misericordiae opera propensissimus, cui magis vacabat attendere ad necessitatis sibi expositae magnitudinem, quam ad pecuniae requisitae summam, quae ut inveniretur tam facile poterat merito formidari : Ita me Deus sibi habeat, inquit, ut modo ea mihi pecunia deest : non est tamen, quod propter hanc, aut aliam quamvis majorem summam, quidquam agas a tua dignitate aut divinae Majestatis legibus alienum, cras hora nona huc revertere : interim operam quantumcumque possum dabo, ut necessarium tibi opem feram.

32 Vix monacha aliquis tam parum in ejusmodi elemosyna addicendi dubitasset, quam dobitavit Joannes, cui non aliae ad eam praestandam suppetebant divitiae, quam sua in beihonitatem fiducia. Ita utrimque disceditur : adest postmodum ad locum horumque conductum Ferdinandus, Joannemque ibidem praestolantem reperit : quem utique magis urserat sincera caritas quam alteram simulata necessitas. Adit tamen, et, Ego ille, inquit, sum peregrinus nobilis, qui noctem tibi hesternam nocte necessitatem exposui : adsum responsum auditurus. Felicitate, reponit Joannes, jam ego te hic praestolabar : gratias Deo agito, qui me reperire fecit, unde tuae possit indigentiae succurri : en tibi totam illam in mantica summam : vide num aliquam in partem secedimus, ut eam tibi annumerem. Obstupuit ad eum sermonem Ferdinandus, neque minus demiratus est diligentiam, qua studuerit operi ejusmodi ferre ei, quem omnino nusquam noverat, quam raram illam de Deo fiduciam : qua non verebatur in nummum solum totum illud effundere, quod pluribus, quibus noctu diuque laborabat, poterat esse satis. Ergo hilariter amanterque complexus Joannem : Nolo equidem, Frater, inquit, ducentos aureos tuos accipere, tu potius meos totidem cape : solum volui experiri quam tuto eos tuis committerem manibus. Eecum tibi illos hoc in marsupio, pro tuo arbitrari inter pauperes distribuendos, ea dimittat conditione, ut elemosynae fiant ad intentionem a me finem : de quo, dum manus pariter, reddere tibi rationem volo, ut negotium omne lico committendes.

33 Tum simul ad Hospitale cum Joanne progrediens, causam cogitati matrimonii eidem aperit, enixe rogans, Deus ut exoraret, quo ad ejus gloriam et partis utriusque salutem illius consummatio verteret. Ibat bona spe plenus Ferdinandus a Joanne digressus, neque de suarum rerum successu dubitabat, pro quibus tam bonum haberet coram Deo patrum. Et sua illum minime spes fefellit : praestitit fidem Deus, ut amicus solet, teste Bernardo, dans id ipsum quod petitur, aut eo aliquid conducibilis. Dum enim quodam vespere obsequitaret S. Mathiae plateam domus suae conspiciendus, antequam ecclesiae appropinquaret, obrigit in vestigio equus, nec passum ultra valuit promovere, quamvis calcarihus acriter urgeretur. Ergo inclinat se Ferdinandus, quid offendentis equo obiceretur consideraturus : protinusque videt ante pedes voraginem, et quidem horrendam adeo, ut ad conspectum erigerentur comae (infernalis putei os esse dixisses) et in hanc recidebat miser si porro tantillum processisset. Quare sublevis in celum oculis illud quoque apertum sibi videre visus est, grato resplendens lumine, quod animo ejus insinuans sese dedit manifesto cognoscere, illum sibi paratam ruinam esse, si matrimonio se cupito immoleret : celi autem patere januam, si conversa mente ab eo recederet.

34 Mox domum reversus Magistrum Avilam stu-

diose quaesitum, velut vivum temporis illius oraculum, festinus adit : totius rei seriem pandit exponitque decretum sibi esse fixumque prosequi intermissa studia, ut sacris Ordinibus initiatus totum se posset divino servitio mancipare : addens etiam hanc se tam singularem gratiam B. Joannis precibus acceptam referre. Laudavit Avila consilium sanctum, utque illud exequi non tardaret adinonuit : sed currenti non erat calcarihus opus : absolutis studiis Sacerdos consecratus, quam a primo suae conversionis momento exempli optimi instituerat vitam, tanta virtutis laude perduxit ad finem, ut dignus visus sit, de quo in numero Sanctorum referendo aliquando agatur : extrema mortuus in paupertate, eamque elemosynae sustentans alienis, qui opulentiam possessionem totam in elemosynas erogaverat.

35 Aeque felicem successum, quamvis non aequè laudandam exorilium, civis cujusdam Granatensis conversio habuit, Simoni de Avila nomen erat : hic alia quam par erat de Joanne imbutus opinione, omnes ejus, ut sic loquar, observabat motus cunctorum factorum dictorumque illius curiosus magis quam malignus explorator. Ergo in domum viduae ingressus secutus, cui tribusque parvis liberis alimenta a viro Dei portabantur, jungit se propius ad aedium fores : ibidemque in parietate, notata, quod minime rebatur, conspexit omnia vitae anteactae delicta : admonente eum Domino, ne qui tam multa domi suae cognoscenda haberet, in aliena esset tam inutiliter diligens : flammam etiam conspexit gladium suo immineere vertici et feralem ictum jam jamque minari. Cecidit ad haec alienatus a sensibus miserabilis Simon, haud ita cito revocandus ad se, nisi cadentem Joannes audiens, procurrisset foras, elatque voce Jesum ingeminas, jacentisque pectus crucis signo identidem notans, spiritum fugientem revocasset. At ille, ut circumspiciendi sui recepit facultatem, ac praesens discrimen cum divinae gratiae oblato favore conferendi : eadem ipsa nocte recepit se ad Hospitale Joannis, et ineptae curiositatis suae veniam humiliter postulata, rogavit, ut liceret sibi inter illius adscribi socios : quod divinae vocationis aequus aestimator Joannes libens indulsit, vixitque deinde Simon non vulgaris penitentiae virtutisque exemplum tredecim annos integros inter obsequia pauperum, ac beato demum fine in Domino requievit.

a Reliquum ejus vitam et miraculorum causam plenius exponit Govea lib. 2 cap. 15.

CAPUT V.

Ignis et aqua Joanni parant : ejus orandi studium.

Atque haec sufficient abunde Lectori, ut intelligat quam efficax Joannis oratio fuerit pro hominibus ratione utentibus fusa : nunc ejusdem adversus matorum elementorum rabiem, potentiam consideremus. Regii quod Granate est Hospitalis Administrator, vir domo nobilis et ecclesiastica dignitate conspicuus, Auditoribus urbis ac nobilitati primariae publicum epulum praepararat : quod cum nullum nisi omnino vanum finem haberet, mirabatur nemo si multa inde nata incommoda viderit, Deo ad suam suique servi majorem gloriam permittente. Inter alia, quae ad ostentationem magis parabantur quam usum, bucula fuit cuniculis, perdicibus, omnique genere altitium farta : cui torrentis cum foco esset luculentiori opus, extractus tam magnus est, ut ignem ipsa coquina conciperet : qui inde ad alias officinas, partesque Hospitalis gliscens, late sparsit incendium, idque tam furiose celeriterque, ut nemo dubitaret quin funditus abscondenda esset angusta illa machina quae debuerat fuisse monumentum perpetuum magnifice

B
et sacerdote
initiatum.

Curiosus
actionum
Joannis
explorator,

E

punitur,

et Joanni
socius additur.

F

CAP. XXVII.
Dum Regium
hospitale,

ingenti ardet
incendio,

gnifice

A gñificæ Regum Catholicorum pietatis. Exciti mœsto campanarum sono cives undique accurrunt cum Correctore, Vighnti-quatuor-viris, aliisque Justitiæ regiae administris : accurrit autem inter primos Joannes.

37 Opplexerat spatiosum illum campum, in quo prædictum Hospitale extra muros civitatis assurgit, iufnita hominum multitudo : sed nulli illa præsidio erat, dum nemo locum formidinis plenum audet ingredi ; quamvis lignarii fabri eum in finem convocati adessent : metuebant enim propter incendii magnitudinem, ne, quæ foris stantes afflabat flamma, omnino perurere introgressos. Ergo consulti ceptum est, expedirene deductis ex Alhambra tormentis æneis uti, ei parti diruende, quæ inter incensam partemque adhuc integras constituta, periculum erat ad illas delatura si arderet. Dum consuitur, et nemo audet in domum se intronittere, partim e fenestris, partim ex iis unde assurgere nequibant stratis, voces miserabiles infirmi dabant auxilium postulantes. Quare impatiens moræ, metusque omnis tali in articulo expers Joannes, per ipsam, quæ maxime funio impediatur, portam intromittit sese, raptimque alias aperiens januas, per eas perque ipsas fenestras effert, extrahit, ejicit, educit infirmos, in ea, quæ periclitabatur. Nosocomii parte constitutos, tanta cum diligentia celeritateque sæpe duos junctim trahens aut bajulans, ut omnibus stupori esset, iisque maxime, qui vorant quem extenuatum a jejuniis vīgilisque corpus haberet.

38 Hinc ad alias agrorum transiit stationes, quos ubi extra periculum habuit, tegetes, lectos, lecticas, atque utensilia cetera ejicit per fenestras ; curas laboresque suos prudenter dispensans, et præcipuæ necessitati primam occurrens. Denique arrepta bipenni tectum conscendit, incendia restincturus. Hunc articulum testes septuaginta juramento firmanunt, hodie etiamnum inter vivos numerati, omnesque unanimiter miraculum sentiunt intervenisse, quamvis in ejus modo non omnes convenient. Alii enim inquit, semper ad ejus latus duos viros fuisse conspectos, qui quatuor hyliis aquas circa eum spargentes, colibebant incendia : cum autem solus Alphonsus Maldonatus socius iverit ingrediendi, ac brevi in ea rerum confusione ejus conspectum amisit, inferunt Angelos duos fuisse, qui eum tuebantur. Alii testantur quod ipsum in aere subvectum viderint, quæ nolim ventilare disputando.

39 Tantum affirmit, ex concordia totius civitatis virorumque in ea priorum testimonio, quod dum una ex parte Joannes sopire conatur incendia, nova ex altero cruperint latere, quæ medium cinxerint, subduxerintque ex oculis per horæ plusquam dimidiæ spatium : unde velut adustus deplorabatur ab omnibus. Verum cum ejus vita habebatur vel maxime desperata, salus et incolumis ex incendio prosiliit, ipsis etiam vestibus a flamma intactis. Ne tamen ignoraretur quid in eo ignis acturus fuisset, nisi esset divinitus impeditus, adusta supercilia, palpebreque eodem ardore afflatæ declarabant, quam prope ad eum ignis accessisset. Dici non potest quanto cum plausu exceptus Joannes sit, quam suis ipsi vix oculis crederent, qui vivum attractabant complectebanturque : nec minus mirati omnes sunt, quod eo incendio totum non asserit Hospitale ; solisque B. Joannis orationibus tribuebant effectum, quem credabant ordinem nature supergredi. Nempe decreverat Deus eo ipso in loco famulum suum gloriosum reddere coram omnibus, ubi infra humanam conditionem habitus contemptusque fuerat : et ubi olim voces audiebantur, Ad stultum, ad stultum, conclamantium puerorum : ibi nunc jubilaudentur magnatum, Sanctum, Sanctum Joannem dicentium.

Martii T. I.

40 Ab Hospitalis regii incendio ad furem Sin-
gilis amnem transeamus. Ferebatur ille pluvis tumidus multa cum strage ruinaque riparum, ripasque accolentium agricolarum damno ; evertens sata, eradicans arbores, pontis instrati arcus obstruens, perque prætensas ponti loricas magno impetu transiliens. Convenerat magna ad spectaculum minime amœnum turba, quam vana eo curiositas traxerat : sed pauperum utilitatem solam Joannes spectabat eodem cum suis veniens ; ligna videlicet, quæ plurimaolvebat torrens, in eorum usum collecturus. Itaque in arenarium vadum, breviori aqua per modum insulæ cinctum se intulit, quo medio alveo esset vicinior, provohendasque per eundem arbores commodius ad se traheret eo, quo instructus venerat, harpagone. Omnes præter ipsum percellerat periculum, quod ei videbant præsentissimum adesse (nec enim poterat exiguis ille arenarum cumulus aquarum violentiæ diu resistere, quin resolutus disflueret) monebantque, ut vite suæ consulens tam periculosam ligationem dimitteret. At ille hoc unum respondet, metum ut ponerent, vitam suam a Deo pauperibusque servandam. Vere id dictum fuisse probavit eventus : postquam enim eam lignorum copiam collegisset, quæ ducentis jumentis onerandis sufficeret, genuum temet immersus aquis, tandem arenariam illam deseruit stationem ; moxque ut firmum fixit in continente pedem, visa est insula auferri fluctibus funditusque dissipari : quod citius indubie factum foret, nisi reverte fuissent aquæ Dei famulum, cui contrarium ignis elementum pepercerat.

41 Tantarum, quibus Joannes excelebat, virtutum alitrix, ut sic dicam, fuit ea, quæ in orandi consistit studio : noverat enim opus esse ei, qui homines deo tolerare, ut multum agat verseturque cum Deo. Ergo totam sæpe noctem colloquiis cum eo miscendis traducebat, auditus affirmare nonnumquam, unicam sonno horam sufficere : ejus veritatis testes virtutis nobilitatisque præcipue Inbeo filias Dominae Eleonore de Guevara, quam Joannes Sororis legitimæ titulo conserat honorare. Hæc a principio conversionis ejus magna erga eum animi propensione ferebatur, frequentesque ei largiebatur elemosynas, domi etiam suæ excipiens alterius hospiti proprii aliquandiu egenum : postquam vero fixam cœpit habere domum, impetrabat non raro, etiam tum, ad sese ut diverteret. Apud hanc quoties cenasset Joannes, recipiebat ad oratorium domesticum sese, et positus humi genibus totum pene noctem in oratione transigebat, observantibus eum per rimas prædictæ matronæ filiabus, earumque famulis aliisq. domesticis ; quæ gemitus etiam suspiriaque nulla non hora exaudiebant, ex imo ducta pectore præ fervido orationis instantia, qua Deo publicas Ecclesie suasque privatarum arumnas commendabat.

42 Simile testimonium habemus ex domo ejusdam eidem beato viro devoti, ejus nomen testes non exprimunt, solum aiunt fuisse avum Licentiatum Lucas, qui hodie noscitur probe honesteque vivere, et tamquam domesticus testis, quæ sequuntur affirmat. Videlicet, quod cum Joanni avus cubiculum domi suæ concessisset, auditus per domum fuerit nolarum somnis, Id aliquoties observatum movit aliquos, ut, unde hic sonos procederet exploraturi, omnes totius domus perlustrarent partes : ad Joannis autem cubiculum venientes, et per foramen aliquod speculati, quid rerum ageret ; viderunt lucernam enim ardentem habere, multaque cum quiete genuflexum orare : moram vero ibidem trahentes aliquam, ut viderent finem, surrexisse ipsum conspiciunt et tibiis suis alligare nolas, cum quibus saltus aliquot per cubiculum efformans, dicebat sibi : Minime convenit eum dormire, cui opus est servire Deo. Quod ipsi reme-

106 dium

D
AUCTORE
ANTONIO
GOVEA.
Fiat antia
in amne ligna
colligens,

scrutatur
dignatus.

E

CAP. XXXII
Orandi
studio,

totas noctes
suspendens
precibus,

F

qua vadus
soporem
excuteret.

Joannes
pauperis
subducit pe-
riculo ;

dein dum
flamas
conatur
restinguere,

eisdem invol-
vitur ;

sed citra
dammum,

CAP. XXXI

AUCTORE
ANTONIO
GOVEA.

A dium contra somnum esse satis certo sibi persuadere preterant; quia post aliquod itus reditusque per cubiculum, denuo se ad orationem componebat, eo quo supra diximus fervore continuandam. Unde ex iis, qui ipsum sic orantem attentius sunt speculati, affirmant nonnulli vidisse se radium igneum, ab ejus ore ad caelum pertingere; indicio sane luculento, quam acceptae apud Deum essent orationes illius.

CAPUT VI.

Infestationes diabolicæ. Velus honoris Dei, vestium vilitas.

Rumpebatur igitur invidia dæmon, auditus aliquando publice confiteri, rusticum istum fungum multum sibi creare molestiae. Ergo orationem ejus si nequiret omnino impedire, intorturbare saltem quacunque industria nitebatur; nam (ut memoratos alibi casus prætermittam) fuit cum orante in ecclesia Joanne, in forma nocturnæ visus est dæmon oleum, quo lampas ardebat, exugere: quem complosis identidem manibus cum abegisset Joannes, post aliquod spatium temporis avolantem vidit, diwentemque audiit: Satis habeo quia te ab oratione diverti. At parum lucratus fueris, retulit Joannes: in promptu enim est resarcire temporis a te surrepti dispendium: duplum ejus solite orationi adjiciendo, quam tantopere tibi molestam esse video. Alias manifesta utens violentia dæmon, diris eum mulcabat verberibus; et semel quidem tam crudeliter id fecit, ut sub iis sese expiraturum fuisse crederet, nisi Virgo Deipara in auxilium vocata alfuisset: qua opitulante, quid mirum si frequentes de hoste reportaret victorias ipsi quoque adversarium suum contemneret. Ita certe lecto eum insedissem quandoque cognoscens: Descende, inquit, descende: recum me paratum certamini: exequere in me quidquid a Domino meo et Redemptore Jesu Christo permixtum tibi est: cum enim hoc corpus male tractaveris, auxilium mihi tubris ad vindictam de hoste meo capiti sumendum.

44 Neque domi tantum, sed foris quoque importunus Joanni dæmon erat. Nocte quadam ejectionem in platea pauperum reperiens, nihil insolitum formam obstopuit, quæ brachiis erubusque ultra humani corporis rationem teres et longa, monstrum faciebat; maxime cum depile caput rubelo insolens coloraret. Sed nihil Joanni poterat horribile videri, quod personam pauperis induisset: ergo eum interrogat, velintne recum ad Hospitali pergere: Volo, inquit, modo sit qui velit in humeros tollere, nam pedibus nequeo ambulare, ut vides. Nulla erat in Joanne mora, impont dorso, levo alias pro Christo, onus: sed paucos cum eo passus confecerat, quando nullum amplius promovere potuit: hincque in vestigio, erumpente nulloque sudore il fluens, et, Salve me, inquit voce elata, dulco Jesu nomen. Non tibi nomen auditi virtutem, qui tam gravis Joanni incumbere simulatus egenus, horribilique cum stridore discessit. Crediderim autem pauperis ideo formam placuisse mimico, ut ab ejusmodi sarcinis in humeros suscipienda eum absterret: irritum profecto consilio; neque enim veri pauperes amantem Joannem poterat fatigare.

45 Ad ea, quæ nuntiata sunt de singulari ejus in victu vestique austeritate, hæc adhuc heet: quod nudis passim ingrediens pedibus tantum frigus subinde pareretur, ut filia Domina Eleonore de Guevara affirmant, quod hyemali tempore ad matris sub domum, ut solebat, veniens, allatus calefaciendis pedibus prunas eorumdem impressione extingueret identidem: tuncquam si eos omnino congelatos attulisset. Aliene autem domi invitatus ad mensam, volebat eidem assidere; sed reclusis in genua colli-

gebat eorum, quæ sibi dabantur, meliora quæque. Dicens: Hæc mihi juvenius sapient, si ea pauperes mei comederint: itaque in manticam condebatur omnia. Quod si vim ei facerent, dicentes, ut comederet ipse, non defuturum, quod pauperibus ferret: gustabat ipse modicum aliquid, cui eductos e pera cineres pro sale aut pipere inspergebat, metuens ne extraordinariæ illæ deliciæ causa sibi essent damnationis æternæ.

46 Ingentem illius erga Deum ac proximum caritatem omnes vitæ actiones loquuntur. Nondum illa zelo fervens licet, tantum nacta erat auctoritatis, ut posset in publica lupanaria se ingerere inretriciis inde educendis: ergo ad a Bibatubinum arcem, quæ Granatæ juncta est propudiose illi nequitiarum turpissimarum officina, continebat sese, atque ad introeuntium sese adiciebat genua, junctis suppliciter manibus deprecans pro Dei amore, ut cogitato abstinerent facinore, Deumque ne suam in perniciem irritarent. Et erant qui novi spiritus admirati fervorem, et verborum moti efficacia retro ferebant pedem, ipsumque ob impediam Dei offensam, la-tissimum relinquerent: alii explodebant eum, et verbis verberibusque mulctatum dimittebant, prout sequenti fiet exemplo manifestum.

47 Juvenis quidam eques (Joannem de la Torre nominatum testes dicunt) cum mulieribus nonnullis miscebat colloquia, licentius multo quam ut eas pudicas esse cogitare quis posset: nec poterat dissimulare Joannes, quin eas agnosceret, quales erant, zelo itaque divino incensus, nefas esse dixit ejusmodi in publico præbere scandalum. Cui nobilis juvenili elatus insolentia, in malam abiret crucem, inquit, neque iis quæ nesciret dijudicandis se ingereret. At reponit Joannes: Cur ea me nescire jubes, quæ hisce oculis ipse intueor? Vide ut emendatus hinc abeas, Deumque metuas, a cujus vindicta nulla tibi hora secura datur. Excanduit adolescens opulentus et potens, et ex Viginti-quatuor-viris unus, solusque interim a mulieribus non omnino impudentibus derelictus; et vehementem Joanni iniegit alapam: qui statim sese in genua aljiciens, alteram sibi pluresque ut daret postulavit, tantum ut ne offenderet Deum. Erras Joannes, non eam tibi Joannes de la Torre infligit: sed ne genarum una invidet alteri, ante illius januam secunda tibi alapa obveniet, quando idem hic eques, quem nunc confusum penitentemque vides ad pedes tuos, et pro commissi venia deprecantem, auxilio tibi veniet, injuriam ab alio Equite similem patienti b. Transibat dum hæc agerentur eadem Torre via Domina Maria F Ossoria, uxor Garcia de Pisa, civitatis Granatensis Viginti-quatuor-viri: quæ videns confluentem turham, et Joannem de la Torre genuflexum ad beati Joannis pedes, bonæ plena ædificationis recessit, et ingentem nobilis ipsius indolem admirata, ipsi Joanni fuit exinde tam devota, ut commerita sit infirmum excipere, videre morientem, in sacello proprio sepelire defunctum, et ineffabilem gratiarum, quas domi ejus servo sui Dominus liberalis contulit, verax et fidelis testis existere.

48 Ceterum Joannis caritas erga omnes magna seipsa major videbatur, quoties in egenos incidisset. Erant multæ matrone nobiles, quæ nimia illa asperitate, qua corpus suum divexabat, commotæ, neque ferendum putantes, quod laneum sacrum duntaxat super carnes gestaret, subuculas lineas ipsi dabant, cogebantque eas domi suæ induere: verum ipse non diutius eas gestabat, quam nulli adessent pauperes, quibus traderet sibi detractas. Certabant igitur piæ matrone, ut ne nudus; Joannes, ut quantum maxime nudus semper viveret. Nec solo ipse se spoliabat indusio, sed ipsas sæpe vestes commutabat cum egenorum

CAPUT XXXV.
Joannis ad
impedienda
peccata zelus.

a

b
nobili,
admonitionis
impatienti,

colaphum
refert,

insigni cum
exemplo.

b

oblatus sibi
vestes.

eorum

Orantem
turbare
nititur
dæmon,

CAPUT XXXIII.

etiam verberibus
struens.

alias pauperem
simulans

CAPUT XXXIV
Suavia in
victum nictusque
austeritas.

A norum pannis, quotias snas esse meliores, ipsisque magis conventurus putabat. Aliquando in domum quarundam nobilium feminarum more suo ingressus : quarum erat erga ipsum præcipua caritas, nomina autem unius quidem matris Domini Bernardini de Cardenas qui navali in pugna c occubuit, Domina d Mencia Carillo ; alterius vero uxoris homini Joannis de Menduca in Herraturæ porta e defuncti, Domina Joanna de Cardenas : quæ ipsum amiculo perquam tenui et ad nauseam vili indutum ut videre, quæsierunt ex eo ubinam vestem istam reperisset : et ille cu idida simplicitate respondens : Pauper quidam, inquit, eam mihi pro alia quam gestabam donavit : modico sane emolumento suo, quippe quæ vix quidquam ea quam accepi præstaret.

49 Alias per Granatensem regnum eleemosynarum causa egressus frigidissimo tempore, sub ipsum f Arundensis civitatis ingressum obvium habuit militem, collobio femoralibusque attritis lacerisque tenetur vestitus : eique compatiens, dicta acceptaque sabito, quæsit, velletne vestes commutare cum penula, quam videret, melius ipsum a frigore defensuram. Propius erat ut de ulciscenda injuria quam referendis gratus miles cogitaret, ita insulsus sermo videbatur ignaro ejusmodi caritatem posse in mundo reperiri : videns tamen instare Joannem, ut commutationi propositæ annueret, consensit tandem, et cannabinas ejus braccas laneaque vestem accipiens, suum illi collobium ac femoralia tradidit : quibus indutus recta ad ecclesiam Joannes se contulit, eo tempore, quo inde ad infirmum al quem efferendum erat Venerabile Sacramentum. Agnovit eum, qui facies distribuebat, minister, eumque compellans, Accipe, inquit, hanc faciem Joannes : et accepit ille quidem, Dominumque sub Eucharisticis speciebus latentem, devote est comitatus : verum ubi rediit, continuo discessit e civitate, in qua jam agnitum se videbat : metuebant enim ne quemadmodum, male vestito licet, facies portande fuerat honor delatus ; ita Hospiti sibi alia deferrentur observantiae argumenta, quæ omni studio fugienda, velut omnino indeluta, arbitrabatur.

a Arx Alabim vocatur in tabulis Theatri Urbium : sed quemadmodum porta novem pro spatiosa arce portæ vicina occipit in Albaravabo : ita et hic pro vicina arce in colloquio sita e regione Alambur : portæ autem quæ diximus inter viginti numeratur octava apud Bermudez, nomenque indamnatis tenet : sive quod mortis rei istæ educerentur ad supplicium, sive quod in ea arce vel portæ judicia capitalia exercebantur. — b Vide hanc historiam lib. primo num. 29. eundem Govea narrat cap. 30. quod non est ovium denno transcribere. — c In celebris illa ad Echodadas qua anno 1571 formidabilis toto Christiani orbis Turcorum clavisus Pontificis, Hispanis, Venetisque federativis facta, fugatique depressa aut capta est. Duce Joanne Austrario Phil. et Philipp. auspiciis. — d Abbeveratum eredit pro Clementia : ita utris Polonia pro Apollonia, Leonora pro Eleonora, Manuel pro Emanuel. — e Fortassis in ea expeditione, qua Africa, minutissima Functum regni ad Sydem minorem urbs, accitine oppugnata defuagat, tandem in Casareanorum potestatem venit anno 1550, Draguto Pirata ne quidquam omnia ad succedendum inerte. — f Vulgo Ronda extrema regni Granatensis, ad fretum Gaditanum procurrentis, civitas, centum creiter et sexaginta millibus passuum Granata distans ; Arunde nomen etiam Plinio nota.

CAPUT VII.

Injuriarum patientia et ingens fiducia in Deum.

Patientia quam in perferendis exercebat injuriis eo est estimanda magis, quo sæpe viliores erant illi, per quos inferebantur. Ingredientem in atrium quarundam ædium, quas Antonius Zavan Eques præ-nobilis habitabat, sequebatur ingens pauperum comitatus eleemosynam postulanti. quos inter scurra quidam tanto importunior ceteris quanto magis indignus : Joannes tamen nemini quidquam negare solitus, huic quoque regalem dedit. At is eleemosyne tenuitate offensus, dixit ad ceteros. Videte quam reverenter Granatensis civitas impostorem hunc ha-

beat : mehercule non eum noverunt ut ego, qui hypocritam esse scio, quaravis magnus esse videatur Sanctus : si nosset, oranes illum ea, qua dignus est, mecum ratione tractarent : simulque elata manu colaplum innocenti indixit, majorem eleemosynam accepturus a percusso, solito beneficiis compensare injurias, nisi fuga se se propiuiisset : etenim ab aliis pauperibus reprehensus nebulos, et Equitis prædieri famulos videns accurrere, celeriter declinavit e loco. Et hi quidem Joanni compatiens indignabantur impune sacrilegium cessasse nefario ; ipse autem vultu hilaris omnino, vetuit ne reum insequerentur, castigatum ; cui ipse gratias debere se dictitabat, et reapse referebat, Deum pro maleficio deprecatus. Viderat hæc Antonius omnia, confestimque in atrium suum descendens, amplexu tenero strinxit Joannem, suumque jussit cubiculum ascendere, convivam eo die habiturns ad mensam, eoque honore deleturus injuriam domi suæ sancto viro illatam.

51 Accidit etiam ut ad Hospitale Joannis veniret quidam, in sociorum numerum cooptari desiderans : quod Dei famulus interiori lumine illustratus nequaquam credidit indulgendum homini, divino spiritu minime ad habitum postulandum inducto. Irritatus repulse (ut sibi videbatur) indignitate egregius vitæ sanctioris candidatus, non solum multas Joanni contumelias dixit : sed presentium interventu ab actus longius, lapideam eminens jaculatus ei in furiem est. Injecturi in eum manus erant, quos facti atrocitas concitavit : ut ipse prohibuit, eumque exensavit dicens : mirum non esse, si repulsam pissus hunc excessum commiserit : se quidem ei libenter ignoscere, æquumque arbitrari ut culpam unicuique remittat alteri, cui plurimæ sunt remittende a Deo. Ita insolenti illi sua mansit impunita temeritas.

52 Non tamen aut saevus erat aut amicus Joannes, ut injuriarum nullo moveretur sensu, idque satis in Albayzino a Maurica fore septus declaravit : ubi cum multa in eum jactarentur probra, sceleratior unus et petulantior : Age, inquit, quæ tuus Christus unquam miracula patravit ? Non minimum, retulit singulari cum modestia hominis Christi famulus ; non minimum ejus miraculum est, coluberi me, ne quid modo tot modis irritatus faciam nomine Christiano indignum, solo legis ipsius respectu.

53 Jumentum Hospitalis domui perquam necessarium furto abegerat sceleratus aliquis, in eoque tota vecus nocte, ad ipsas Hospitalis portas summo mane se reperit, neque procedere valuit, quantumvis committeretur. Egressi foras Fratres asellum agnoscent suum, et patris furum coram Joanne falebatur auctor, successum rei palam enarrans. Risui erat omnibus affixis jumento novus eques, gestiebantque eam, ut commercis erat, in ipso videre flagellatum : verum permittere Joannes noluit, ut manus ei afferret quisquam, aut publice justitiæ ministris traderet : satis habens eum benigne movere, no tale delictum tentaret alias, in manus fortasse hand æque clementes prolapsurus : itaque liberam abire permisit, lauta etiam eleemosyna donatum, qualem præstaret petitam accipere, quam satisfactionem auferre.

54 Magnam Joannis in Deum fiduciam declarabat ingens promptitudo ad sublevandas, quæ prius se offerebant, necessitates, nullo earum respectu quas domi suæ curandas habebat. Duodecima die hora aliquando transierat, quando redeuntem ad suum Hospitale, cum quæsit pauperibus panum obsoniorumque alimonia, et, quia prandii distribuendi hora urgebat festinantem, egressi ex caupina, qua transibat, mercenarii circumstetere dicentes : Inter pauperum, quorum nos primi sumus, quia diurna consuetus mercede vivere tempestas hæc (et erat tum sæva valde) prohibet laborare : ecce nos fame afflictos in præsens, magisque

D
AUCTORE
ANTONIO
GOVEA.
(O. apud
1254)

prohibet
ultrius volen-
tes.

CAP. XXXVII
Item loquac
petitus

E

a
Christi tantum
patitur in
Christi mira-
culum esse
docet.

Furi depre-
henso panem
remittit e
f

CAP. XXXVIII
culum
Hij aut
strem ipa
h ra prandit

tolam in
ubulos illi-
bui :

c
d
cum p. up-
riorum panni
commolet ;
e

idem Arunde
faciens
f

agnitu que
honorem
fugit.

Arce Gran-
atensis.

C

CAP. XXXI

AUCTORE
ANTONIO
GOVEA

A magisque deinceps affligendos ni tua nobis succurrat pietas. Minime surdas ad aures fundebantur preces; quin, tamquam si domi nullos habuisset pauperes, quibus illa essent alimenta necessaria, depositam ex humeris manticam totam in eos dispariit, nec sufficere ratus indigentiae tam magnae, duodecim (quos solos in loculis habebat) regales addidit; ipsum suum cor daturus prius quam miseros absque solatio dimitteret.

panes necessarios
miraculo
accipit.

55 Huic tantae in Deum fiducia ne divina liberalitas aliquando deesset, non debet timeri: ipsius enim Dei honor agebatur, ne se ab homine vinci sineret, ejus eo usque processit spes, ut Hospitalis granarium videretur in Dei providentia collocatum. Ingens annonae caritas granatam urgebat, eo-que crecebat indies pauperum multitudo, subsidia vitae a Joanne flagitantium: qui omnibus solitus quod peterent largiri, aliquando sub horam prandii Hospitale habuit panibus destitutum: itaque tamquam eos in foro empturus egreditur per plateas a S. Hieronymo nuncupatas, elata proclamans voce; panem eo die deesse pauperibus. Non multos ejusmodi clamores dederat, cum ante se conspicit insidentem equo virum, quarentemque, an panem pauperibus posceret. Haud aliud, inquit Joannes. Tum eques: Accipe igitur quantos habes necessarios, ipsosque ei numero sufficienti tradens, disparuit. Joannes vero subsidens gaudio, ad Hospitale revertit: sed qui rei gestae testes fuerunt, non poterunt in animum inducere ut crederent hominem eum fuisse, non Angelum, qui tam copiosum, tam bonum panem, tali in articulo, tam opportune attulisset.

Hospitali
erga se fami-
liae paratum
prandium

56 Miraculo imputatus est casus, qui in domo Domini Michaelis Avis Vanegas successit, in quam ipse Joannes consueverat se recipere antequam Hospitale instruxisset: cumque jam tum eum multi pauperes sequerentur, nec haberet pluvio illo tempore quod eis daret, quibus tamen refectionem eo die deesse minime ferendum existimabat; in Equitis praedicti culinam ingressus est, si quod ibi forte praesenti pauperum indigentiae inveniret remedium. Reperit opinum sane et lautum admodum: coquus enim in idium digressus conclave focum lebetibus cinctum assundasque in verubus carnes reliquerat, nullo custode adito. Tantum apparatus Dei servus intuitus, interim duo pauperes sui stabant ad fores vacui, quam multos lebetes et vericula putuit, in suum avexit conclave, atque inter pauperes distribuit, vacuum deinde vasa in culinam referens. Sensit juum furtum coquus, nec aliud habens quem accusaret, vociferari plenis lacris coepit: Sanctulum illum abstulisse prandium, nec jam esse quod domino domesticisque apponeretur. Accurrit ad istos clamores Michael, et Dei famulum una cum suis pauperibus domo expelli imperat: sed ecce illo ipso puncto temporis, quo justum, ut videbatur, iram in Joannem exonerat pater-familias, ingreditur qui lautissimam sportulam caponum, altitium variorumque cupedium eidem offerant, nescio unde submissam: quod adeo opportunum munus Equitis illius vertit animum, ut cognosceret admirandus Dei opus hoc esse, qui nollet famulo suo ex liberalitate istiusmodi molestiam periculumque creari: ideoque majore deinceps in veneratione sanctum virum habuit, et ipso et civitas universa, per quam rei fama brevi divulgata fuit.

inter egenos
partitur,

mirò modo
placat indi-
gnantem
herum.

Albalatunum.

^a Est hae Granatensis urbis pars altera, Mauris incolis relictà a Regibus Catholicis, Colonia Maurorum Barza capulorum anno 1227, qui et ab antiqua patria hae nomen fecerit, inquit Bermudes, multis illam descendens lib. 1. cap. 12.

CAPUT VIII.

Ingens et clara de Joanne humillimo opinio
magnatum et vulgi: cognitio arcanorum.

Tantae cum essent Joannis virtutes tam illustra

opera, mirum est, quam de se ipse demisse, quam contemptim sentiret: ideoque ab iis prerogativis avertens oculos, quibus erat a Deo locupletatus, adeo studiose semper curavit vilis, simplex atque ignarus videri, quantum laborant alii ut eximii, probi et sapientes habeantur. Ipse Dominus cognomen ei de Deo fecerat, et se Joannes Peccatorem compellabat; qua deinde appellatione multi ex ejus filius usi sunt, patrem vilitate nominis et virtutum excellentia remunerati. Verum dum suam gloriam Dei servus non quaerit, erat quicquid illustrandae intenderet, et demeritiae, quam apud vulgus hominum sectabatur, opinionem, in veram sapientiae et sanctitatis famam apud nobiles aequae ac ignobiles commutabat. Testes mihi sunt Regii Hospitalis flammæ, quas inter nulla crebrior quam Sancti, Sancti appellatio undiebat. Testis civitas Salmanticensis, ad ejus velut eximii Sancti conspectum per publica fora plateasque effusa. Monte-majori natalis illius domus venerationi est omnibus: Montillæ cubiculum in quo apud magistrum Avilam hospes est commemoratus: Granate alterum quod sua morte consecravit. Toletani cives scipionem illius pro reliquiis habent, manticam Granatenses. Nemo de illo loquitur nisi cum summae laudis praefatione quaecumque occasio sermonem intulerit, quod habet nonnullis auctorum fide dignissimorum testimoniis comprobare.

divinitus
honorata,

et a magnis
viris

a

58 Inter eos qui raras Joannis de Deo laudes Romanæ Curiae notas effecere, longe eminentissimus fuit Petrus Deza a S. R. E. Cardinalis, qui nullum faciebat finem earum rerum deprecandarum, quas Granatæ Regiæ Cancellariæ Præses ipse viderat audiveratque. Petrus Guerrerius Archiepiscopalis infolis non magis quam sanctitate spectabilis, viventem adhuc, hominem absconditum nominabat: ex iis enim, quæ parebant exterius, noverat vir ille doctus priusque aestimare ea, quæ latebant interius oculis humanis subducta. Pater Magister Avila, nec doctrinæ nec virtutis laude cuiquam seculo isto inferior, excessus Joannis excusans de suggestu, palam profitebatur eos non ex amentia, sed nimia quodammodo caritate procedere, et Sanctum-stultum solebat appellare. Oranum b Gubernator profectus Didacus Gusmanus Arlensis Marchio, uxorem domi dereliquerat gravidam: quæ filiam enixa, alium ei ad sacros fontes noluit patrum adhibere quam Joannem de Deo, qui hac de causa Granata Capram c profectus est: felicissimo sane omine, ut successu temporis patuit. Hæc enim illius spiritualis filia inter moniales S. Dominici d Baenæ Christo desponsata, matris laud dubie devotioni et sancti patris orationibus principia debet insignium illarum virtutum et gratiarum, quibus ornata divinitus vixit, et mortua est non sine magna sanctitatis manifestæ opinione.

b
matronisque
illustribus
æstimata.

c

d

F

59 Romam proficiscebatur P. Fr. Joannes de Sylva, Ordinis a B Joanne inchoati Provincialis, iterque per Sabaudiam habens, Dominam Sanciam de Toledo visitabat, Cubiculariam majorem Serenissimæ Infantæ Domine Catharinæ; cui et libellum de vita B. Joannis obtulit. Quem illa tam exilem considerans, Ah! inquit, Pater mi, quam breves fuerunt qui res ejus scripsere: sola illa, quæ ipsa de eo novi, volumine grande conficere poterant. Quam de eodem opinionem haberent Suessani Duces Gonsalvi Ferdinandus de Corduba et Maria de Mendoza ubi dictum est. Quid de eo civitas Granatensis sentiret plurimis et luculentis prodidit arguamentis: nescio tamen an illustrius unquam quam cum illius Hospitale, ex Gomeliarum vico in eum, ubi hodie est locum, qui Patrum Hieronymianorum Conventus olim fuerat, est translatum.

Granatensium
de Joanne
sensus

60 Habituri erant hi Patres ad tempus aliquod
novi

A novi Hospitalis supremam curam e. superintenduntiam vulgus nominat, eorumque unus in ipso translationis actu solenni verba de suggestu ad populum faciens, una cum situ nomen quoque Hospitalis iudicaverat innovandum, ideoque in decursu orationis dixit, non Joannis de Deo, sed quinque plagarum Christi deinceps illud nominari debere. Ad quæ verba ætate venerabilis senex pio zelo commotus surrexit, Et minime vero id fiet, inquit, Joannis de Deo, ut est, ita vocabitur semper: eamque vocem secuta populi conclamationis est, Joannis de Deo nominari volentis: nam quamvis honestior multo nova, quam inducere volebat orator, appellatio esset, scandalum tamen fuit multitudini, metuenti, ne ea obliteraret memoriam nominis adeo sibi cari et venerandi. Neque illud silentio præterierim quo quidam, e territorio Toletano sed Granata oriundus, conclusit relationem suam de virtutibus et raris hujus Beati excellentiis, in ipso iudicare informationis actu dicens, quod Joannem haberet pro tam vero Sancto, ut minime dubitaturus esset ad dicti sui confirmationem, ingredi in ardentem fornacem, certus a Deo inde liberatum se iri propter evidentissimam asserti sui veritatem.

B 61 Eandem sanctitatis minime vulgaris opinionem fovebant frequentes rerum aut occultarum aut futurarum cognitiones, quibus inesse ei prophetiæ spiritum passim innotuit. Ex plurimis, quæ congeri possent, ejus gratiæ exemplis pauca hæc habe. Ibant pariter juvenes duo eo animo, ut illo se invicem peccato polluerent, quod quia nec nominari debet, infandum dicimus: noverat autem hoc Deo revelante Joannes; quare iis obviam progressus, junxit se comitem, tantaque verborum efficacia dissuadere cepit meditatum facinus, ut confusi illi convictique veritatem faterentur; cujus testem sibi habebant conscientiam, nec alium a Deo indicem videbant habere potuisse Joannem. Cui etiam serio penitentes promissere non tantum nunquam committendum a se scelus esse quod eo intercedente Deus voluerat impeditum: sed de aliis quoque agendam a se penitentiam esse, quibus commercium potuerant, ut in præcipitum tam horrendum deducerentur.

C 62 Fuit Granatæ textor pauperculus, quem tempore summæ caritatis uxor et turba filiorum cingebat, cum omnimoda juvandi eos sustentandique impossibilitate: hinc ei vitæ tedium, mortis desiderium ingens; quo usus demon effecit tandem, ut laqueo clam instructus sub veste, egrederetur urbe ante solis ortum, ubi vitæ miserrimæ finem imponeret infeliciorem. Jacebat tum temporis Joannes infirmus ad mortem in ea, de qua infra agemus, domo; et quamvis somnum vis morbi abstulerat, non tamen curam extinxerat pauperum juvandarum: quos dum ferventius Deo per orationes commendat, visum Divinæ majestati est eandem exaudire, eique infelicis textoris revelare consilium. Surrexit illico re intellecta Joannes; excitatoque ad januam strepitu, ut ea sibi panderetur, obstupescit omnes, qui tali tempore vestitum promptumque ad inambulandum videre, hominem exhanctis penitus viribus debilissimum. Querentibus quid sibi ea hora ac pulsu vellet, respondit, magni referre ad gloriam Dei se dimitti e vestigio, mox rehtarum. Et quamvis domestici illius valetudini metuentes nihil non agerent, ut eum intra cubiculum retinerent; pervicit tamen ille importuna constantia sua ut emitteretur tantisper, viamque, velut si nulla infirmitate premeretur, tam alacer iniiit, ut infelicem textorem assecutus sit ad eam arborem, quam sibi suspendendo pridem delegerat, et sub qua adventantem percipiens hominem, abdebat laqueum, intercludendo gutturi præparatum.

63 Adit eum salutaturque Joannes, et quid tam stu-

diose conderet requisivit: fateri detrectantem convincit, et extorta pessima voluntatis confessione, blandis efficacibusque sermonibus persuasit ne animam simul et corpus iret perditum, non evitaturus molestiam sed graviores infinitamque incursum. Traxit ea oratio e manibus laqueum, ex oculis lacrymas infelicissimis illi, fatenti uxoris liberorumque ærumnas, quibus mederi non posset, sibi tam intolerabiles visas esse, ut nisi ipsam Divinam clementiam fecisset cæptis extremo in articulo intervenire, inventurus eum fuisset ex arbore pendulum vel tantillum moratus. Tum in spem bonam erectum hominem eo ablegavit Joannes, ubi reliquo caritatis illius tempore sibi suisque esset reperturus subsidium; ipse autem ad suum se hospitium lectumque contulit, lætus de victoria contra demonem relata. Causamque excursionis illius per hospitas matronas interrogatus, et precum denique importunitate victus, tucito nomine revelavit casum, addiditque, si lætus rediisset eo respectu quod mortem impedivisset alienam: nihil se minus attulisse letitiæ, certum de propria intra paucas horas oheunda. Quam ejus prædictionem eventus, ut postea videbimus, comprobavit.

a Vir rebus in commune Reipublicæ Christianæ bonum gestis christianus, maxime singularis prudentiæ laude, qua Granatensis Pæars a Philippo II post alia multa munia constitutus; conceptus contra Muslicam impietatem leges sancivit, et contra gentis iniquitatem ferocissimus malis fortiter sustinuit et composuit, bellicis pacisque arboribus constitutus a Rege, rodrique rogaute anno 1578 a Gregorio XIII Presbyter Card. ad S. Præse declaratus est, ut ad eundem annum fixus Chieconius, cum insigni telus ante elogio, mortuus autem est Episcopus Albanus anno 1600 — b Africa urbs caputque cognominis sibi Provincie, partium Hispaniarum Turcia parvitas, e regione Carthaginis urbs, — c Oppidum Balearum Granata distans passuum multibus sexaginta; Alenda-regni duodecim. — d Caput prædictæ viciniam, Cardubur quam Africæ viciniam. — e Unde collegas Joannis assecutus uredum Religionem constitutum habuisse cum hæc fierent, alius hand facile externis subjiciendi.

CAPUT IX. Prophetiæ donum.

Taceo desideratam posteritatem pluribus vel prædictam vel etiam impetratam: in quibus Suessani Dncis uxor fuit, desideratorum filiorum ex ejus promissione parens: tacere tamen nec possum nec debeo Dominam Eleonoram de Mendoca, nuptam Ferdinando Alvaro Ponce de Leon, cui multum in suis orationibus spem reponenti, petentique in Toletano itinere ut sobolem sibi impetraret a Deo, cujus desiderio multos annos in matrimonio tristis exagebat, recepit humiliter facturum se quod petebatur: atque ut magnam in Deo fiduciam locaret exhortans, pignus præstandæ fidei tradidit baculum, qua Toletum Valisoletum transiens ut consueverat. Vanas autem non fuisse pollicitationes aut preces brevi persensit prægnans facta, filiumque Ferdinandum Ponce de Leon enixa: post quem duas etiam filias peperit, Dominam Joannam de Mendoca, et Dominam Mariam de Mendoca, quarum hæc Domino Antonio de Luna et Toletum nupsit: utraque autem brevi superstes ævo, cælo potius quam mundo visa est impetrata fuisse; quo eas secuta mater est, quemadmodum sperare nos jubet viduæ probatissimæ et continentissimæ virtus, insignemque elemosynam quas in pauperes dispersit, maxime hospitalarios, quibus in constructis a se domibus amplam dotem, et lautam sustentationem legavit.

65 Qualam vice elemosynæ causa ingressus Granatæ domum Mariæ Suarezis, multum sibi devotæ, puellam ejusdem familie alumnam vidit, Isabellam Maldonadæ nomine, cujus capiti manum suam imposuit, atque ad Mariam conversus dixit: Curam ejus habere: etenim in Dei obsequio futura est notæ non vulgaris. Dicti veritatem experientia facti probavit: crevit namque, ut ætate, ita et virtute infantula

in Hospitalis translatione demonstratus.

CAP. XL
Prophetiæ dono meditatum duorum juvenum flagitium cognoscit:

pauperis suspendium sibi parantibus

consilium, æger divinitus discit

D
AUCTORE ANTONIO GOVEA, et impedit.

E
Petrus Deza Cardui.

Oranum.

Cubra.

Barrina.

CAP. XLI
Prædicta Eleonora de Mendoca futuram prolem:

F

Isabellæ Maldonadæ sanctitatem

AUCTORE
ANTONIO
GÓMEZ.

familia de
Afredo admi-
nistracionem
justitiae
perpetuam;

motum suc-
cessorum in-
cremienta;

infirmum
prostratum
moriem.

Lavo de la
Vega futuris
filiorum
status.

Absens mories
pauperum
cognoscit;

A tula, operibus caritatis ac poenitentiae mire addicta, et quotidiana Eucharistiae perceptione dignata, vivendi tandem finem fecit, multam post se relin-
quens inter familiares sanctitatis suae opinionem. Quae omnia Dei famulo revelata fuisse, possunt tam ex dictis existimari, tum ex eo quod futurae ejus virtuti tenerime addictos, fructibus aliisque puerilibus munusculis eam conservaverit demulcere.

66 Inventus etiam aliquando est in porticu Didaci de Agredo, quo stipis emendicandae causa intrarat, gladium ad parietem efformans: levitatem otiosi hominis credebant qui viderant, quod mysterium erat: interrogavero tamen cognid ageret? Respondit Joannes, Gladium hic depongo, numquam enim ex hac domo justitia deficiet. Et vero ad hanc usque horam habuit familia illa multos probatissimosque justitiae administratos, quorum integritas testes tam multos habet, ut his numquam possit egere. Sed ne domi suae crecum existimemus tam oculatum alienae, quid circa eam acciderit videamus. Amicorum multi considerantes enormes sumptus intra extraque. Hospitali faciendos, auctores ei fieri ut augustinus aliquid, et majoris multitudinis capax extrueret, quibus respondit: Non deerunt, qui nostrum sequentes institutum speciosius donos et magnifica extruant Hospitalium: mihi sufficit praesenti necessitati succurrere, et vivos istos parietes sustentare. Quibus verbis simul et animi sui demissionem, et spiritus prophetici praerogativam declaravit: quorum haec ab operibus speciosis molendis abstinuit: illa futuri Ordinis praenotavit magnitudinem, qualem modo per Christianum orbem universum videmus: non modo per Hispaniam, Italiam, Franciam, Germaniamque et Sclavuliam propagati, sed etiam ad Indias Occidentales usque caritatem suam extendentis, amplis ubique in Hospitalibus magnificaeque aedificatis, quae servi Dei veracem sanctitatemque omnibus faciunt manifestam.

67 Infirmum eundem Hospitalis sui extremam jussit ministrari Unctionem: ast ager, ut multi solent, producendae longius vitae persuasionem temeraria inductus, et Sacramentum illud velut certae mortis praesagium horrens, differri eam voluit, mature petendam cum se urgeri sentiret. Morem ei gerere Hospitalis ministri: sed mors ejusdem inopina brevi domi, quam non de nihilo fuisset Joannis sollicitudo: post aliquam vero moram temporis, cum eum involvendum tumultuque Joannes et socii convenissent, rediit in vitam mortuus, atque in Dei famulum deflexis oculis: Pater pauperum, inquit, scito me, quod mandatis tuis inobediens extremam neglexim Unctionem: iusto Dei judicio addictum esse posui per annos centum et viginti in purgatorio igne tolerantis: eoque dicto iterum oculos in mortem resolvit, mirantibus emittis multamque confirmatis in ea opinione, quam de evidentis praesentiae circa res futuras dono, Joanni divinitus communicato, pridem apud semetipsos conceperant.

68 Noludem Malagae Equitum, Joanni nostro devotissimum, gravis angebat sollicitudo de statu vitae, quem duo, quos solos habebat, filii amplexuri essent: nomen Epitii Guterus Lasus de la Vega erat, Habitus S. Jacobi. Litteras itaque eo de re ad Dei famulum consultatoris direxit: qui magna cum simplicitate respondit: filiorum alterum Missam cantaturum, alterum juugendum matrimonio esse: quod utrumque evenit, servanturque et proficiunt eadem adhuc litterae, testes veracis praedictionis. Simili respondendi simplicitate apud Didacum de Leyasa utebatur, virum in quo velusta nobilitas cum Christiana virtute certabat. Aedes hic Granatae habebat, sub iisque fornices, qui Maurorum tempore usum habuerant balnearum, tunc refugium paupe-

ribus erant illuc se contra injurias aeris noctu recipientibus, quandoque et morientibus: quos ut mandaret sepulturae iudicium eorum accipiebat a Deo: itaque saepe fiebat ut antequam ostia reserarentur, ab ea Joannes de Deo pulsaret: interrogantibus ab intus, cur adesset, solitus respondere: Fratrem se querere, quem inibi ista nocte vita functum esse sibi fuerat nuntiatum: quod, licet ille dissimularet, non nisi revelatione divina ipsi innotuisse facile indicabant ii, qui ejus noverant humilitatem, videbantque profundas per tenebras subire fornicem, indeque impositum humeris cadaver efferre ad sepulturam, tam certis gressibus, acsi media in luce ambulasset.

69 Virum pauperem sed honoratum domestica quaedam negotia procul ad urbe Granatensi diutius absentem detinuerant, relicta in aedibus uxore, non satis prospecta a mediis vita honeste traducende: quare facilem ad eam aditum per ostium necessitatis invenit is, qui lascivos in ea conjecerat oculos; ex eoque congressu concepti atque edita in lucem proles est, quam secreto satis domi alebat mater, nisi ex insperato advenisset maritus. Quid ageret infelix man festo in crimine deprehensa? Perturbato ad pueri conspectum viro et cujus esset interroganti, dissimulato ut potuit timore respondit, hunc sibi a Joanne traditum, accepti mercede educandum. Ea cum viro esset suspecti responsio, veritatem illius indigaturus, certusque si falsum se deprehenderet, injuriam sanguine uxoris eluere, Joannem quaerit aditque inventum.

70 At ille, quid ageretur spiritu melliori edoctus, prior hominem affatur inquit: Equidem non ignoro, frater, esse quod tibi domi displicet tuae, propter puerum illum, quem tua aht uxor: misellus iste orphanus est, et ego illius causa quot mensibus statim pensionem persolvo uxori tuae: hoc tamen si molestum accidit, eum mihi reddito, et alibi educandum collocabo. Praeoccupatus hac ratione vir optimus, sibi que conscius a solo Deo cognoscere potuisse Joannem, quae se inter et uxorem peracta fuerant, mulieris verbis fidem habuit, atque ad beati viri pedes abiciens sese confessus est, eo se animo advenisse, ut ex ejus responso uxoris fidelitatem cognosceret: occisurus, si mendacem deprehendisset: nunc autem facti veniam poscere, nec unquam permissum ut alibi quam domi suae puer ab eo cominendatus aleretur: pro quo aliam non postularet mercedem, quam sui vellet apud Deum meminisse: ita pacatissimus domum abiit, et quietam cum uxore vitam duxit.

a Extant responsoria Joannis ad ipsum dux epistola Hispanice a Góme collecta, quarum postrema hanc prophetiam manifeste continet. Et uno se casura, y el otro cantara Missa

CAPUT X.

Labores Joannis atque ad eos auxilia: beatus discessus ex hac vita.

Appropinquabat interim ad finem dierum sibi praefixorum Joannes, de quo verba facturus lubet prius considerare, quibus subsidiis instructus, vitae suae laboriosissimae iter emensus sit. Habebat eam quatuor praesertim in rebus occupatam (quae singulae totum, eumque robustis viribus huminem videbantur exigere, ne sic quidem sufficeretur, nisi Deus quod in se esset facienti collaboraret) domestico scilicet obsequio pauperum, eorumdem ad Hospitalis deductione, conquisitione eleemosynarum, rerum quarumcumque necessarium cura. His autem omnibus unus par erat Joannes; omnia potens in eo qui ipso supra communem modum confortabat Christo: adjutus ab iis, quos Christus adjutores submittebat, Angelis; quod quidem circa priora duo puncta

et adulteræ
cujusdam
manifestati-
nem

praecoccupat
prophetico
spiritu.

CAP. XLII
in captionibus
quibusvis
par Joannes

Angelorum
auxilia:

A puncta jam intelleximus, quando vidimus cœlestes illos genios sub pauperis portandi onere deficientem fulcire, eosdemque consueta Hospitalis ministeria peragere, interim dum caritatis exercendæ causa ipse domo abesset. Angelos quoque scios habuit stipem colligens, prout ea nocte videre licuit qua, post procuratum a dæmone lapsum, dispersos et porta panes collegit ad lucem, quam nemo hominum præferre videbatur; sed Angelicarum mentium fuisse credimus, hanc ei de cœlis opem ferentium.

72 Idem sub vespere egredi ad montem solitus, ut calefaciendis pauperibus ligna colligeret, ne ipsam quidem nativitatis noctem ab eo caritatis opere servabat immunem; verum, ut sunt ea anni tempestate brevissimi dies, accidit ut vespere illa brevior etiam videretur, tenebris per subitam aeris convolutionem congenitatis. Procellosa igitur nox Joannem in monte occupavit: solum dixissem, nisi descendentem duæ facies committatæ fuissent, quas qui eminus conspicati mirabantur a ventis non extingui, curiose expectarunt, visum quid esset: sed quamvis ille ad ipsos accederet prope, neminem præter ipsum videre potuerunt quem invisibili manu delatæ præcelebant facies jam diæ, usque dum ad suum Hospitalæ pervenisset.

B 73 Pecuniarum inopia aliquando pressus, dum cogitat ad quem pro remedio possit accedere, neminem magis opportunum habuit quam Genuensem quendam mercatorem, quamvis importunus videri posset eo tempore interpellator, quo ad mensam præsursus mercator cum sua uxore accumbebat. Moram tamen nullam patiente necessitate, non timuit et esse et videri importunus, atque in ipsa ingressus cœnaculum: Frater, inquit, egent pauperes, nec ego ns possum succurrere: tu qui potes adjuva illos, et pro amore Jesu Christi triginta mihi aureos comoda. Non potuit dissimulare mulier sensum inurbanum, ut sibi videbatur, tali loco ac tempore petitionis, ea in domo ad quam quotidie propemodum mendicus venebat; et licet verborum abstinent acerbitate, proripuit tamen sese irata ex mensa. Maritus, licet haud leviore indignatione commotus etiam ipse, in potestate iracundiam habuit, vultumque ut potuit serenum induens: Quod si comoda vero, inquit, eos tibi, quem tu mihi fidejussorem dabis recipiendæ solutionis?

74 Dominum hunc respondit Joannes, et pueri Jesu imaginem profert, quam tales ad usus semper secum gestabat; e ejus vultu tam splendoris emicare radios Genuensis vidit, ut, qui parvi hactenus Joannem fecerat, ridere nonnumquam publiceque explodere actiones illius solitus, non tantum quod rogabatur concesserit, sed eidem denique vixit tam devotus, ut uxore mortua ad pedes Joannis se abiciens, secum omnes facultates suas offerret ad obsequia egenorum. Ille autem gnarus quantum gratiarum thesaurum infantulus divinus unico illo aspectu ipsius in pectus coarcessasset, postquam omnem ejus substantiam in viduas, puellas orphanas, aliasque egenas curasset distribuendam, nonnulla etiam parte ad usus Hospitalis reservata; ipsum etiam Proletum (ul ei nomen erat) socium sibi ascivit, eumque dum vixit ministrum fideliem habuit, et circa pauperum comoda perquam studiosum: post mortem vero viri Dei, conquirendarum elemosynarum officium eidem obtigit.

75 Hanc autem mortem, qua modico tempore prædictam conversionem est subsecuta, præcogitant aliquandiu Joannes habuit, Raphaelæ Archangelo diem illius sibi horamque revelante, quo sese accuratus ad eam pararet. Porro ne in suo Hospitali, quod semper optaverat, illam oppeteret, Annæ Ossorio effecit pietas, evicitque ut suam in domum curan-

dus deportaretur: ubi cum eum Archiepiscopus D visitasset, sacris apud agrum voluit operari, in altari ad id preparato, ejusque audita confessione sanctissimo Eucharistiæ viatico infirmum ad iter æternitatis instruere; receptis insuper in se debitis omnibus, quorum cura poterat moriturum angere extremo in tempore, quosque cum Deo sunt rationes habendæ. Cujus tam munificæ benevolentie ipsam Virginem matrem conciliatricem habuit Joannes, prout postmodum ex Antonio Martin intellectum, qui collatos magistro divinitus eo in tempore favores ex ipsiusmet ore intellexit, ea notitia animandus, ad injungendum sibi a morituro onus alacrius subeundum Narravit enim sub ipsam sacram communionem visibiles astitisse sibi Mariam Virginem, Joannem Evangelistam atque Archangelum Raphaelæ: illam autem, dum frontis sudorem abstergeret, sibi dixisse: Hæc est hora, quæ devotis meis famulis deesse nunquam soleo; nec tuis pauperibus unquam deero. Adeo ut Archiepiscopus ab ea notitia videri debeat ad eam munificentiam, qua obstrictam Joanni a Maria fidem liberavit.

76 Post hæc die hebdomadis sexta, Dominice Passionis mysterio consecrata, secuta nox est, Joanni ultima: quod ille cognoscens, exesse omnes e cubiculo voluit, non nisi cum inclamasset redituros; et tanquam nulla infirmitate pressus, stratis exiit oraturus. Hanc autem orationem imaginem crucifixi amplexus, et utroque genu flexus cum longo continuasset tempore, tandem hinc verbis conclusit Jesu, Jesu, in tuas manus me commendo. Audire vocem, qui ad ostium præstolabantur domestici, eo pæ aperto, cum ita genibus flexum reperisset, nihil minus quam expirasse suspecti, iterum adducunt januam, simulque strepitum audiunt, velat aliquorum e cubiculo egredientium. Ergo, quia nullam amplius vocem dabat, ingressi denno in cubiculum sunt, ac Dei servum eo, quo diximus, modo reperiri collocatum: locum autem cœlesti quædam plenum fragrantia, quam omnes crederent esse effectum illius favoris, quo servorum suorum exitum prosequi solet benignissimus Dominus: strepitum vero quem audierant pedum, Angelorum fuisse, qui beatam illius animam ad paradisi gaudia deducendum fuerant comitati. Quod factum sub diei sabbatini auroram, ut in ejus morte filii passio et matris memoria conjungerentur, octavo Martii, anno millesimo quingentesimo quinquagesimo.

CAPUT XI.

B. Joannes etiam post mortem ad convertendos peccatores potens, gratus in benemeritos.

C Caritas nunquam exiit, inquit Apostolus, ne per mortem quidem, quæque illius opera Sancti exercuerunt in hac mortali vita, in illa immortalis non intermitterent, si per Deum fieret. Licuit id Joanni, cujus ea esse videtur particularis laus, quod, qui in homines conferebat beneficia vivis, eadem conferre pergit et mortuis: ex quibus ea hic referimus, quæ ex processu legitimo non item pridem formato desumpta, certis habemus testimoniis confirmata. Primum locum desperatæ grandium peccatorum conversiones teneant, ad illius invocationem secute. Fuit in Hospitali illud, quod nullum genus egenorum reject, sacrus quidam a Aliquis receptus a Fratribus, animam simul cum corpore sanari posse non desperantibus, spe certe non irrita: quamvis enim multis diebus fuerit in eo frustra laboratum, ut sectæ suæ edoctus falsitate, Catholice religionis veritatem amplecti vellet: tamen Fr. Bartholomæus Carillo, qui negro aderat probrosumque quodammodo esse credebatur, si corpore sanus ex Hospitali abiret anima

et B. Virgo cum Jo. Evang et Raphaelo invisunt.

Die mortis, B

retia mirabilis fragrantia.

1 Cor. 13, 8
CAP IV

a
Morbus in Hospitali perennat.

qui ei ali-
quando per
noctem
præluxere.

Importunus
peccator obviat
postulat.

duo pro se
fuit ius ore
Jesu.

ipsumque sibi
lucrat, et
donatorem.

LIB II.
CAP I
Mortuum
Archiepiscopum

CAP. II

A anima non persanata, Donatum quemdam spectatæ probitatis advocavit ad se, eique iura spiritus efficacia dixit: In genua, Frater, te prosterne ante Mauri istius lectum, et benedictum Patrem nostrum Joannem de Deo invoca in auxilium nostrum, ut quod nos nequimus, ipse effectum reddat, induratum animum illius emolliens.

invocante
B. Joannem
uno ex fratri-
bus,

b

At Christianus,

78 Fecit quod imperabatur Frater, procumbensque in genua enixe Dominum deprecatus est, ut per merita famuli sui non permitteret, hanc sibi annuam elabi e manibus, quam posset efficacia gratiæ ad gremium Ecclesiæ sanctæ et viam certæ salutis adducere. Exauditis preces p. b. Donati zelosique Infirmarii eventus declaravit: prius enim quam vel ille assurgeret vel hic abiret, Maurus Hispanicæ ignarus linguæ, signis cepit ac gestibus agere, quasi videret quidpiam ex ea parte, ad quam digitos intendebat. Et vero aderat Joannes de Deo, Fratrum suorum causam sustentaturus, suaque oratione et presentio obstinatum in perfidia pectus sic commovit, ut multis cum lacrymis baptismum peterit, paucosque post dies probe instructus suscepit, et ex Hospitali emigravit corpore pariter ac animo sanus, perseverans autem in ea quam suscepit fide firmus, exindeque B. Joanni mire devotus, atque erga Fratres sic affectus, ut ubicumque eos haberet obvius amplecteretur, multaque cum testificatione gratæ memoria cunctis enarraret, quæ sibi acciderant ad Beati viri Fratrumque ab eo institutorum commendationem.

Alius videns
dominæ suæ
jam depositæ

79 Nihil minus admirabilis fuit alterius Mauri in civitate Malacensi conversio, duplici miraculo insignita: quorum unum in ipsius stetit reductione, alterum in sanitate supra naturæ vires collata dominæ ejusdem Mauri. Erat illa in civitate matrona pia, Domina Isabella de Pennuela, cui gravem octoginta quinque annorum ætatem gravissimus morbus ad extrema deduxerat, desperantibus de ejus salute medicis et subita penitus loquendi facultate. Hæc B. Joannem de Deo familiariter noverat tractaveratque Granatæ, sinumque erga memoriam illius affectum optabat in filios nepotesque et omnem cui precebat familiam transmittere. Itaque, licet de vita ejus medici dicerent conclusam, non desinebat deprecari Sanctum, ut negatam medius naturalibus salutem sibi restitueret. Discesserant illi pridie vesperi; mane redibant, quando sua opinione pridem mortuam Isabellam in pedes erectam sanamque reppererunt, nec aliam insipiente mutationis causam adferre valentem, quam quod B. Joanni sese ex animo commendasset; quem se videri aiebat eadem nocte flexis genibus coram Virgine, deprecantem ut longiorem ipsi vitam saltemque concederet, quo posset annis pluribus devota sibi permanere. Cui cum Virgo annuisset; Ecce me tam sanam, inquit, valentemque coram vobis, ac si nulla unquam fuisset infirmitate tentata.

convertitur,

et consuetas
preces ab ipso
B. Joanne
educitur,

80 Audiebat inter alios hæc narrantem Mauricium quoddam illius mancipium, multis annis in ejusdem familia versatum, et pluribus modis tentatum si forte ratione aliqua potuisset ad fidem Christianam adduci: hujus eorum officio Deus hac occasione movit, ut ultro professus sit velle se fieri Christianum. Ea res letitiam duplicavit: domina autem alteri eundem familiari suo, cui Joannis Baptistæ nomen, commendavit ipsum fidei nostræ doctrinam in-
buendum. Quod ille quidem diligenter studiosque facere aggressus est, sed plurimam difficultatem expertus propterea, quod memoria Mauro brevis admodum, linguæ autem notitia non magna adesset. Hæc dum flerent nox discipulum magistrumque se-
junxit ubi dies porro sequens illuxit, ad dominæ cubiculum stitit se Maurus, baptismum postulans.

Advocatur Joannes Baptista; negat id ei concedi D posse qui nihil orationum Christianis familiarium sciret, nec eas esset tam expedite docendus. Imo vero, reponit Maurus, novi eas; hæc ipsa enim nocte didici ab homine isto modo vestito (et modum exprimebat) nudo capite pedibusque, ut difficile non esset discernere evidenter, Joannem de Deo fuisse qui illi apparuisset; quod certius etiam crediderunt, quando prædictas orationes ab ipso audierunt citra hesitantiam recitari. Addebat autem magna animi voluptate perfusus: Quando vir ille bonus docebat me, si forte somnus obrepebat discenti, experegefaciebat me dicebatque: Repete, Hæmetes, quæ te docui. Quæ res stupenti ad ista Joanni Baptistæ visa miraculum longe majus quam quæ hactenus in domina mancipioque acciderant.

81 Sed et hoc mirabilis, quod cum Segobiz e a comedis in theatro recitaretur Vita B. Joannis de Deo, auctore Lope de Vega Carpio d, ejusque personam sustinens juvenis quidam, Christophorus nomine, in proscenio spectaretur sacco indutus, et manum crucifixi Jesu armatus imagine; cepit ille ad scenicas mulierculas eo dicere ardore verborum, Joannem meretricibus reducendis allaborantem imitatus, ut ex iis, quas eodem traxerat otiosa curiositas ista in facie hærentes, una quædam e peristilio desilierit in medium serio conversa, misericordiamque Divinam et Confessarium inclamans, interim dum pectus gemeunda laniat et infamem quæstum publice detestatur. Hinc ingens primum in auditoribus motus: mox ubi intellectum agi serio, viri quidam matronæque primariæ insperatam catastrophem admirati, eam in tuto collocarunt, inter se deliberantes de modo, quo saluti etiam temporali prospiceretur, ne necessariis ad victum deficientibus ad vomitum iterum reverteretur.

c
d
Vita ejusdem
in sceniam
datu

E

meretricem
convertit.

82 Qui talia nec noscentibus se nec invocantibus præstitit, quando deesse potuisset rogatus, iis quos modo subijciemus casibus. Amicum Granatæ habebat Joannes, Joannem Fernandez appellatum, quo plurimum utebatur ad prostittutarum conversionem, aliorumque pauperum ministeria, crebris ab eo elemosynis adjutus, ac dicere solitus, ne fatigaretur pauperibus bene facere; quoniam id ei Deus etiam in hac vita repensurus esset. Hic sancti viri pollicitis tantam fidem habuit, ut diu post mortem illius memoriter ea conservaret, nec unquam elemosynæ ullius faciendæ, quæ quidem fieri ab eo posset, prætermitteret occasionem: exoptans interim vehementer videre impletam, quæ facta sibi fuerat, promissionem. Accidit ut Cathaginensem proficiscendi necessitas illi quædam mumberet e, et quia anni istius sterilitas aut nullum aut pretio cariori comparandum victum promittebat per viam inveniendum, prulenter se fecisse credebant domestici, quod peram cibis abunde instructam discedenti hero tradidissent.

CAP. V
Qui B. Joanne
fretus liberalis
in pauperes
fuerat,

F

e

83 Vix domo ille pedem extulerat, cum pauperes sibi a Joanne commendatos habuit obvios, tam multos, ut in eorum subsidium prius fuerit exhausta pera, quam portam civitatis transiret: iter tamen suum prosecutus, diem deduxerat ad vespertim, nec apparebat unde toleratam tota die inedium posset mitigare; quando eidem se junxit viator alius, eandem insistens viam, dataque et accepta salute quasi-
sivit, num aliquid vellet comedere. Volo enimvero respondit Fernandez: Accipe igitur, inquit alter, panem istum et comede, si autem sitim potu levare placet, e jumento descendere, non deerit vinum. Comedeat igitur nec discernere poterat suæ ei fa-
mes, an vero panis ipsius minime vulgaris natura tam supra naturam sapidum illum sibi videri fecisset. Ex jumento deinde desiliit in pedes, quamvis apud socium nec vinarium utrem nec lagenam videret, illoque

eum in viâ
egentem

Joannes cibo
potuque
refecit:

A illoque sibi dicente ut ad rivum accederet depulsurus sitim, non alia paruit intentione quam ut aquam ex eo præterfluentem liberet : sed præter opinionem sapidissimum esse vinum sensit, quam hausisse se rebatur aquam, et quale nullum autem degustasset. Restabat ut debitas benefactori suo ageret gratias : sed illo ex oculis evanescente, intellexit, B. Joanni curæ fuisse, ne irrita caderent promissa sua, ipsumque viatoris speciem voluisse assumere, ut cœlestibus deliciis recrearet amicum, cui toties bonæ spei plena verba dederat.

84 Alias idem Joannes Fernandez Madritum iter instituerat : quando recordatus illius letitiæ, quam ex B. Joannis societate percipere erat solitus, in gravem repente tristitiam incidit : cui dum inhæret cogitabundus, assequitur eum ignotus quispiam, et sermonem cum eo miscere incipiens, dixit ipsum sibi subtristem videri. Non negavit tristitiam comiti Fernandez : causam illius tamen nec expressit ipso, nec requisivit alius : verum, Tantisper, inquit, secedamus a via, musicam aliquam modulationem audieturi, quæ tuum possit relevare mororem. Nec plura : ducentem a via Fernandez sequitur, super herbam residet, harmoniam audit tam suavem, ut non humanarum vocum, sed Angelicarum hunc esse concentum indubitate cognosceret : tam attentas autem ei præbuit aures, ut præterlabentis spatium temporis sociique discessum nullo sensu perceperit : donec finita musica, quæ ab octava matutina initium sumpserat, inagnam diem partem effluxisse vidit, socium vero nusquam apparere : quem proinde credidit ipsum Joannem de Deo fuisse, qui fidem dictis suis facturum, ambulanti se junxerat, lætusque et alacer suum prosecutus iter, gratias Deo egit illiusque famulo, nec raro deinde lacrymans commemoravit amicis hos aliosque favores sibi divinitus per B. Joannem collatos.

85 Anno millesimo sexcentesimo nono, mense Junio, Granatam ad B. Joannis Hospitale venit Michael Aparicius, Colomeræ acicola, illiusque tunc oppidi ordinarius Prætor, Joanni de Deo jam iude ab annis triginta devote addictus, solitusque Hospitalitatis Fratres istac transeuntes hospitio pro fortuna sua lauto excipere, et elemosynis adjuvare. Adveniens autem, Fratri Antonio Sanchez dixit, novo se Beati viri beneficio obstrictum adesse. Sub exitum namque Maii mensis, cum jam in eo essent maturæ fruges ut sicari deberent, tantam cecidisse grandinam toto Salzedillano districtu, in quo suos Michael agros habebat, ut faciendæ messis nulla cuiquam spes reliqua esset. Et vero jacturam, quam metuebant, passos esse vicinos omnes : unum se damni expertem remansisse, qui tempestatem rebus suis formidabilem videns, animum præcesque converterat ad B. Joannem, ut fruges suas periculo eximeret, memor illius caritatis, qua filios ejus Fratresque triginta et pluribus annis exeperat : nec non suæ erga ipsum devotionis, quam impetrata ejusmodi gratia augere imposterum et fovere decernebat.

a Ita Sacerdotes suos seu sacrificios vocant Mauri (hisque apud Sandovalianum legitur lib. 30. § 19 a Dragato pirata jussus fortes facere, quibus discessit futurum esse Africa, civitatis munificentissimæ, dominus. b Ita in Hispania vocantur laici, qui se ad utilitatem domus religiosæ ministeria donantur seu obtulerunt, unde et Oblati dicuntur alibi : habito quidem utcumque secreti a vulgo, religiosus tamen cultus maxime adstruit, et ad arbitrium superiorum obligabiles. — c Cris Vastellæ veteris est, medio fere inter Madritum et Valladolidum situm, beneficio inter omnes Hispaniæ civitates christianissimæ d Illius famosissimi Portus ingenuum fertile ducentas atque triginta comitatus præter pecunia gratulatoriosque plausus in sacris profanisque festivitatibus innumeras, theatrum dedit, duodecim tertionum singulas, quæ ranciebantur ab ipsomet antiore in præfatione ad eam, cui titulum fecit Verrezium in patria, quæque anno 1603 ab ipsa dedicata B. Petro Ferdinando de Cardula Marchioni de Priego Bruxellensibus in Belgii typis hæc vidit anno 1608, in ea autem letorem monet multas sibi suppositas circumferri, quas ipse non agnoscat. An autem in his quas tam multiplices

Martin T. I.

composuit argumento una Joannis de Deo vitam continet, nequit ex istis cognosci : ex his nullis melius quædam præsentis materiam quam Sapientis stulti. il Cuerdo loco : qui Comedat 98 et Stultorum pro celo, los Locos por el Cielo qui centesima duodecima inscriptus legitur. — e Illucere septuaginta ut minimum horarum leucarum.

D
AUCTOR
ANTONIO
GOVEA.

CAPUT XII.

In extremo discrimine constitutis succurrit Joannes.

Admirati sunt Calomeræ et Salzedillæ incolæ, ceterique ad quos rei fama mox pervaserat vicini, frugibus toto illo territorio dissipatis, sola Michaelis segetem illasam integramque videre : ego autem nihilo minus admiror gratiam Joanni de Sequera præstitam. Ducebat hic inulam ovīs passis onustam, quas in Antiqueranis a nudinis ad usum Calrensis Hospitalis coemerat. Circa noctem autem homo quidam ex Bujalance se junxit, ab iisdem nudinis, ubi magnam pannorum copiam distraxerat, rediens cum equo, aenea moneta, atque adeo difficulter occultanda, gravato. Cum eo iter suum prosequeretur Joannes sui securus, quando nocte jam media ad montem, qui Benamexi dicitur, pervenientes ab obviis mulionibus monentur, retro gradum ut flectant : latere enim medio monte latronum manipulum, a quibus ipsi rebus quas vehabant, omnibus spoliati, ipsis etiam vestibus exuti fuissent.

87 E caelo videbatur admonitio esse, si humanæ prudentiæ dictamen consuleretur, et sequendam sibi Mercator Bujalancensis credidit, sociique deliberationem nihil moratus, cum his, qui periculi nuntium ferebant, mulionibus iter relicturus equum converterat : verum Joannes, nescio quo ductus spiritu, detinuit hominem : eumque ammans : Mrtum, inquit, pone sodalis : et porro mecum perge securus : tutos nos præstabit sarcina, quam Joannis de Deo, Patris mei veterandi, pauperibus vohi : in quem tam certam habeo repositam fidem, ut, quamvis tot aureos ferreū quot passas, crederem a nemine prorsus quidquam injuriæ posse inferri. Tu autem ut magis etiam securus sis, agedum jumenta commutemus : tu inulam passas portantem accipe : ego tuum cum pecunia ducam. Visus est homini hic sermo tam efficax, ut morem suadenti gerens : Eamus, dixerit, in nomine Dei ac servi ejus, cui me ab hac hora devotum proficere promittoque deinceps. Ita animati dum progrediuntur, exilientes in occursum vident viros quatuor instructos sclopis, qui continuo circumstiteret Fratrem, arreptoque per Frannum equo, promptior unus : Cedo, Pater, lagenam, inquit, nec enim aliud nunc volumus a Reverentia vestra : sulcit enim e Fratribus B. Joannis esse te, ut tibi nocere non velimus. Tum quo iret et quid in equo portaret interrogant.

88 Capram vado, inquit, eoque hoc uvarum passarum onus devehio pauperibus Hospitalis illius. Amplius aliquid quam passas fert, inquit eorum alter, manus in sacros injurias pecunia plenos. Cui alii : Ferat, respondent, quidquid id fuerit : hac namque vice indemnus evadet manus nostras : Sancto alicui bono ille se commendaverit. Et vero qui scimus quam cito fortassis in ejus domum aliqua nos necessitas transferet ? Ut mihi accidit, prosequitur unus, Granate cum essem, ubi in Hospitali solationum pariter et remediorum inveni : conversusque ad Fratrem, Vade, inquit, Deo comite, Frater, Deusque et tibi et oneri tuo propitius sit. Ita digressis illis keti per viam suam viatores pergunt : mercator inprimis, cui præter admirationem successus, etiam gratitudinis affectus tenerrimior insidebat animo, agnoscens suam et familiaris suæ salutem B. Joannis beneficio sibi conservatam fuisse, Benamexum autem cum pervenissent, de latronibus interrogati nura

CAP. VI
Quidam a
Fratribus cum
mercator
inimulo iter
faciens

E
equum ejus
conscendit,

et a latronibus
supervenientibus,

F

intactam
servat pecuni-

eumdem
mæstum

calica musica
recreat :

B

alteri fruges
indemnes
præstat a
randine.

C

Alsaquill.

Donati.

Segobia.

Loyez de Vega
comædus.

AUCTOR
ANTONIO
GOVEA

CAP. VII
De pueris
sui medicis.

consternata
in mula peri-
citant
suum vi.

Abreptum
ab equi su-
perante equo n
b

miraculo
pueris portula
transmitti,

cetera illam
neciam.

A eos vidissent : et vidisse se responderunt, et ea qua diximus ratione evasisse incolumes, tanto cum incolarum stupore, ut fidem vix invenirent jurati.

89 Ex his quoque periculis plurimis devotos clientes suos Dei servus eripuit. Doctor Nunnus de Espinosa, in urbe Granatensi insignis medicus, ex amore, quo erga B. Joannem ejusque Fratres ferebatur, pauperibus in Hospitali degentibus amicam et sedulam operam praestare solitus, caritatis suae, cuius mercedem exportabat in rosis, copiosum fructum etiam vivus retulit. Vehebatur forte empta recens mula, eaque, quod ignorabat, vitiosa, per eam, quae Sellaria dicitur, viam : illa ad necem, quod murmur strepitumve, velut ostro tacta et conternata, saltus dare, sellam rompere, in pedes erigi ac furere cepit tam horrendum in modum, ut venire auxilio auderet nemo, omnes de vita Medici actum crederent : sed ex li. Joannis Hospitali juvenis decorus prodit, triginta annorum aetatem referens, arreptamque per capistrum nulam mansuetam extemplo ac cicurem reddidit, nulloque verbo dicto disparuit. Redditus sibi ab ea trepidatione Nunnus tum quidem domum remeavit, gratias agens Deo, qui se tam manifesto periculo eximens : postridie autem ad Hospitale venit studiose inquirens in eum Fratrem, qui sibi succurrens mulam compescuerat, raptus facile enim a se de facie cognoscendum : datisque iudiciis precando, ut eum juberent ad se accersiri : cumque nec ille in quem cadere utinamque videbantur prolata iudicia, nec alii deinde ipsi singulatim interrogati quidquam de praedicto casu nossent : persuasit sibi ipsum Joannem de Deo fuisse, qui operae pauperibus suis gratuito impensae gratiam istam reddere voluisset.

90 Simili periculo equus Joannem Perez de Eriste exposuit. Haec per plateam istam, quae in portam Hospitalis transversa incurrit, obsequanti, unicum parvis nobilitatis socio Alfonso de Peralta et Ulloa, anno millesimo sexcentesimo vigesimo secundo, in festo S. Pauli b, voluntas incidit equorum cursum experiri. Habebat equum probe ad ejusmodi exercitatum notaeque virtutis, in quo ad eam usque horam nihil inquam vitii deprehenderat : tunc autem (an terrore aliquo perturbatus an insessus a demone haud facile dixerim) exuisse naturam equi et furium inferendum videri potuit induisse : nec transire parens, nec cursum reprimens, sed fulguris instar recto in illam portam provolans, supra quam B. Joannis erecta stabat e saxo statua. Nihil erat quod tali in discrimine constituto prius se obigeret quam imago jam dicta : quare eidem Sancto commendavit salutem suam, et preceptum habuit auxiliatorem.

C 91 Eo ipsa enim momento temporis, quo equus in portam ecclesiae clausam incursurus, supra summum illius gradum collocavit pedes anteriores, patuit ostium apertum a juvene, cholestici speciem referente (ive B. Joannes fuerit, seu Angelus ab eo destinatus) per quod intrante equo, inclinavit se quantum potuit supra sellam eques, umcoque situ ante obversam portam, quae ex altero templi latere ducit ad claustrum, constitutam se vidit, ibique haesit in vestigio equus, daemonum, qui illum comitatur, loci sacri formidine represso. Hic primum haeret et equiti et spectatoribus admirari, qui fieri potuerit, ut absque lesione ulla, ne nomino quidem loro aut fibula, quibus sella adstringebatur, ruptis, per tam angustam humilemque portulam transire potuerit homo in equo, ad cursum adeo furiosum stimulata; per quam videbatur impossibile quoniam ita sedentem transire, nisi ad portulam absque violentia impetuque tentaret : ea etenim erat equitis solius altitudo, ut pedes impleret universam portulae istius spatium : ideoque professus incunctanter est, non

nisi divino miraculo vitam sibi servatam fuisse, ut D beatificationi ejus promovendae testis ipse cum multis irrefragabilis accederet.

92 Eodem respectu in eadem civitate Granatensi insigne beneficium planeque prodigiosum obtinuit devota B. Joanni mulier, Martha Diazia, Petri Galdani uxor, integros sex annos patiens in una coxendrum ischiadis dolores gravissimos; quibus ex affectu male oculorum altero, alii nihilo mitiores accesserant. His tamen non obstantibus, nolens Missae auditionem praetermittere in pervigilio Nativitatis Dominicae anni millesimi sexcentissimi vigesimi secundi, jussit se mula develi ad vicinam ecclesiam S. Mariae de victoria, domesticique adjuvantibus ingressa, multa cum inquietudine cruciatuque interfuit ei, quod ibi tum fiebat, sacrificio. Illo finito, promulgatum edictum est, quo citabantur omnes quicumque de sanctitate, virtute, et miraculis servi Dei Joannis scirent aliquod proferre in iudicio : quidam etiam sigillatim referebantur testibus idoneis comprobanda. Quibus in fiduciam erecta mulier, cepit ad peractum Deoque jam oblatum sacrificium adungere meritum B. Joannis, ut eo intercedente etiam ipsa sanitatem recipere mereretur. Orantis fiduciam successus auxit : ubi enim perfectum edictum fuit, sensit aliquanto levius coxam oculumque cruciari, itaque solatium nonnullum adepta, etsi non plene persanata domum remeavit.

93 Hic in statu duos festivitatis natalitiae dies transegit : tertio die intendi utrimque dolores coepere, adeo graviter; ut misera vel vitam in eis finituram sese, vel rationis usum amissuram crederet : et insane vociferans supra lectum consedit, mantello cooperta; donec in memoriam veniens edicti triduo ante editi, interim dum fasciis constringit tibiam, exiguum aut nullum levamen propter tormentorum vehementiam perceperat. Dei famulum his verbis est allucina : Gloriosa Joannes, mihi quoque virtutis tuae aliquod indicium exhibe, cujus ipsa testis esse possim ad honorem tuum, et sanitatem mihi a Jesu Christo impetra, qui tot favoribus te cumulavit. Hanc orationem cum tertia vice replicasset, tibiam velut consopitam sentiens, extendere eam voluit : extenditque atque illo omnino cruciatu : eventa attenta supra lectum se erigit, ac ne sic quidem dolorem sentit.

94 Vix sibi poterat ipsa credere, sanam tamen et doloris expertem indeque se videns, descendit tandem in solum exultabunda, letisque clamoribus gratias Deo dicensque Sancto cepit dicere : quibus exciti domestici accurrunt, mixtaque cum admiratione letitia, vident eam vestes induere, indutam ad eccle iam nemine foliente proferre, indeque audito sacro reverci, non solum tibiam, sed et oculo, et tota reliquo corpore perfectissime sana atque valentem ; argumento sane irrefragabili, quod Deo acceptissima fuerit voluntas mulieris, suo quoque testimonio concurrere desiderantis ad causam petendo beatificationis promovendam.

a Ad passum circiter nulla septuaginta ab occasu Arundani, a Bona Cordula, ubi orta Granatam habet haec urbs, Anticaria dicta Antonino, sunt qui putent Plinii Singitiam esse : una autem dies itinere distat a porta Malacensi. - b Mater S. Eustachii, a D. Hieronymo laudata, adeoque a religiosis Hieronymianis Granata solenne festo et dupli Officio colenda 24 Januarii, ubi et filia ejus S. Eustachium

Incurabiles
toti sexennio
dolores

ad B. Joannem
invocationem
E

subito mirabili-
terque persana-
tur.

I

Antiquera opp

CAPUT XIII.

Alia ejusdem miracula.

I Interim vero novis eandem causam testimonibus vidit Deus corroborare. Franciscus namque Martinez de Alarcón, publicus Urbis Granatensis scriba testisque in ea informatione, quae anno ejusdem seculi vigesimo tertio comita fuit, juratus affirmavit : quod cum

CAP. VIII
Reliquum
B. Joannis
gesta.

A cum exigentibus ita negotiis quibusdam Granata Madritum proficisceretur, sociis Fratre Joanne Perez ex Ordine B. Joannis de Deo, et equite quodam Abulensi eundem tenente viam; Frater Joannes, incertum quo instinctu, sibi in collum iniecerit bursulam, qua continebatur reliquiaria ex auro theca, afflabre facta pretiosaque, quæ crystallis variisque instructa ornatu clandeat dentem molarem unum e corpore B. Joannis acceptum; quam thecam predictus Frater Madritum ad sui Ordinis Generalem acceperat perferendam: dixit autem Martino Joannes: Hunc tibi lunarem habeo, Domine, sancti Patris nostri ipsiana Dominati in tuæ portanda imponens, ut faustum omnes iter pariter habeamus. Exorculatus thecam Martinez, oculis eam suis reverenter admovit, etsi nihil minus cogitaret quam vitam se in illa theca acquirere.

96 Erat anni tempestas calidissima, quæque noctu fieri iter cogebat imre: circa horam autem illius duodecimam, in ejus collis ascensu, qui Dentes-velutæ nuncupatur a vulgo, mula, cui Franciscus insidebat consternatus atque retrorsum abiens, gravi lapsu per petras asperasque cantes devoluta in inum, sessorem suum pariter precipitavit: de quo quin mortuus esset neque Frater Joannes Perez, neque eques Avila, nec liquis aut Francisci duo famuli quidquam dubitaverunt: cum nullam querentis dolentisque vocem audirint. Primus in terram pedes Joannes descendit, et Franciscum infra mulam prolapsam inveniens, multo minus dubitavit de morte, quam certo certius fuerat obiturus, nisi B. Joannes, cujus deerebat Reliquias, salutem non modo illius præstitisset. Etenim sequuli illi non tantum perquam asperi sunt (unde dentium eis nomen factum) sed altitudo quoque, ex qua deciderat, plusquam duodecim ulnarum erat. Et tamen non modo illas ipse omni ex parte inventas est, favore reliquiariæ illius thecæ; sed nec crystallorum una (quamvis ex eodem dependerent latere super quod præcipitatus jacebat) vel comminuta vel rupta. Actis igitur Deo gratis in suam rursus mulam subit Franciscus, iterque suum cum sociis prosequens, nullum sensit incommodum: tantum ad exorantis diel claritatem agnovit sanguinem sibi erupisse ex ore, ut hinc evidenter esset cum losus lapsus gravitate miraculum quod prospero omnes pariter reversi itinere publice enarrarent.

97 Eadem in civitate Granatensi Bernardi Ejardi vidua degit, Maria Zamora nomine. B. Joannes memorie pie addicta huic quinquennis circiter filiola erat Sabina Baptista, cujus oculi fe-to S. Sebastiani die, anni supra millesimum sexcentessimum vigesimi tertii, sic intumuerunt, ut eos absque dolore gravissimo nequireret omnino aperire, aut visu sic affecto cognoscere quidpiam. Auxia filie causa mater nec sumptibus nec medicis chirurgisque consulendis percerere, tentare remedia omnia nullo eorum pretio deterrita, neque illis nihil proficientibus spem inveniende oculis tumentibus sanitatis deponere: itaque eadem spe, et i post tot curas laboresque irrita, usque tamen perurgente, Hospitalis chirurgum consultura adiit die Veneris sanctæ, nescio quod pharmacum ab eo acceperat: verum absentia chirurgi occasio fuit alterius multo efficacioris remedii rependiendi apud infirmariæ muliebris curatricem. Huic enim cum suam exposuisset afflictionem, quantumque ejus causa expendisset laborassetque; ab eadem consilium accepit, ut rebetis illis tam sumptuosus et nihil proficientibus medicinis medicisque, B. Joanni se filiamque commendaret. Placuit afflicte matri consilium, eodemque vespere antequam domum revertetur, ad ecclesiam se contulit, in eaque genuflexa rosariam Beatissimæ Virginis coronam percurrit,

voto insuper se obstringens, quod impetrata, quam postulabat, gratia, filiolam suam eodem indueret habitu, quo ipsius Beati associæ vestimur. Auditas fuisse preces sequenti mox die parvula declaravit, magnus vocibus compellans matrem, seque jam distincte videre affirmans: quod stupenti, nec satis credenti mulieri certum fuit, experientia quarumrumque rerum ac colorum oculis puella objectorum. Itaque voti res cum multa illud gratiarum actione implevit.

98 Conilla a dioceseos Gaditanæ viciis est: hic Dolens Guernorus, Presbyter et Licentius, ad vitæ finem adductus erat febri pestilenti, cujus sanguini dabant nigra in corpore macula, et producende vitæ medicis spem omnem auferbant, nec superesse aliud videbatur quam ut animæ suæ provideret. Et hoc quidem prout optimum Sacerdotem decebat, fecit accurate: non sic tamen ut omnino oblivisceretur corporis, cui, quam illi negabant, sanitatem a Deo decrevit postulare per B. Joannis suffragia multa sibi de eo promittens, cujus tot miracula audiebat. Vivit autem se libro, quo ad ecclesiastici Officii pensum quotidianum persolvendum utebatur (Breviarium usus vulgaris nominat) insertum Hymnum, Antiphonam aique Orationem de Beato, eaque quot diebus recitaturum, si salutem alio, qui solus dare poterat, consequeretur: eodemque momento temporis maximum mali levamen sensit, atque intra paucos dies omnino convalescit; medicis constantiter asserentibus tam subitam mutationem non posse viribus naturæ adscribi. Itaque votum cepit letus persolvere, remque ut gesta erat juratus asseveravit in actis, quæ Gadibus ad Dei et servi ejus gloriam sunt confecta.

99 Porro, sicut examinandis Vita et Miraculis B. Joannis datum principium est oriente anno millesimo sexcentesimo vigesimo tertio, eaque occasione frequens unigue erat de ipso sermo: ita plura majoraque quam alio anno illo Deus per ipsum patravit miracula, que conficiendo beatificationis negotio sola sufficerent. Tale fuit quod ejusdem anni Januarii mense Palentie contigit: ubi Sacer Clara de Bustamante, Ordinis S. Clare Religiosa, brachium humerumque sic afflictum habebat, ut nocte quadam ab ea recedens Frater Martinus de Quintanilla ex Ordine B. Joannis chirurgus expertissimus, parulam in crastinum ac bene animatum esse jussit sectioni a manu sua sustineretur, post quam decreturus esset, an citra totius brachii resectionem, aliquando ei posset melioriam facere. Quantum ea denuntiatio perculerit miseram, facile est conjectando assequi. Dum igitur noctem plena formidinis ducit, et ad imminens tormentum imaginem exhorrescit ad implorandam Sanctorum intercessionem sese convertens, B. Joannem imprimis vocavit in vota, promissisque impetrata sanitate libram certe unam quontannis ad Hospitale mittere, testande gratitudinis ergo.

100 Quid non obtinet fervens cordis afflicti precatio Sanctorum subnixâ patrocinii nuncupatum ut fuit votum, imminuta quique visibili est, et illa inter cruciatuum metum, exceptantque de Patrono fiduciam, nonnullum spatium quietis habuit. Reversus autem postridie cum suis instrumentis chirurgus, cum brachium ad decretum carnificationem demudasset, tantam in eo reperit mutationem, ut omnino sectione supersedendum judicaret, studiosque quæserit quæ esse posset causa novitatis tantæ. Non aliam, respondit illa, novi, Pater, quam quod omnino confidam, sanitatem mihi restituendam accutur quadam, quæ mihi oblata est, curatione: itaque plane arci-dit, idque intra paucos dies, summa cum admiratione chirurgi, instantis supplicantisque ut novam istam curationis

II
AUCTORE
ANTONIO
GOVEA.

a
item pestilen-
tem febrem.

E

CAP. IX
ei brachium,

de quo reve-
candu delib-
ratur.
F

l'apsus in
p'cep-
quemdam

I:

involumentum
servant.

Oculorum
molestissimum
tumorem

C

invocatio
B. Joannis
curat.

ACTORE
ANTONIO
GOVEA.

A curationis formam ediscere mereretur. Cui demum : A manu Dei illa est, inquit Clara, per intercessionem Patroni mei pietissimi B. Joannis de Deo, cui me meamque sanitatem ex animo commendavi. Tum quid nocte illa denuntiata sectionem præcedente actum fuerat declaravit, eademque cum eodem Chirurgo publice nota fecit sub iurisdictionis religione, tamquam certum atque evidens miraculum in Actis informationis Palentine.

a Ab Urbe et portu Gaditano versus fretum narrantibus, purifere utrimque intervallo distans, conspicitur hoc municipium ad litus silum in continenti

CAPUT XIV.

Aliis aliorum succurrit necessitatibus.

Alterius generis remedium fuit, quod B. Joannes religiose invocatus attulit extremæ necessitati, qua Michael a S. Stephano, acrota et mercator Granatensis laborabat, propter obligatam fidem, pro amico, qui imparem sese sentiens contractis debitis dissolvendis, profugus ex civitate et paulo post ex vita discesserat : ob quam rem manum in Michaelem injecerant ii, quibus pecunia debebatur a profugo, onemque illius substantiam inter se partiti omnium nudum reliquerant, cum liberis atque uxore.

B Ille qui nihil in terris solatii noverat, statuit illud ex cælis sperare : maxime postquam audito sacro apud Beatissimam Virginem de Carmelo, edictum prælegi audivit, cujus supra meminimus ; in eoque fieri mentionem insignium operum caritatis et misericordiarum, quibus Dei servus dum viveret succurrebat hominibus in necessitate constitutis. E templo namque illo digressus novemdialem prosequutus est in honorem Beati devotionem, et postero die Missam eodem fine dicendam curavit ; a qua rediens obvium habuit amicum, quam contentus viveret, percunctantem. Tam contentus, respondit Michael, quam potest qui prædices aliquando, nunc se suosque videt ad pauperiem redigi : qui largiri multa potuit, petere ab alio non didicit : qui laborare manibus nihil valet, et tamen cogitur earum opere victum sibi et parvulis liberis querere.

102 His auditis amicus ille monuit rem Deo ut commendaret : sortes eo die in Capitulo decem officiorum distribuendorum : iter, et Viginti-quatuor-viro Michaeli de Avellan, magnæ caritatis viro, in eaque distributione nihil proprii emolumenti habenti, sese offerret ; futurum ut ipsius quoque nomen hac ratione ad sortes predictas admitteretur. Qua ratione ? reponit alter ad illum, quando nec antehac novi aspici hominem, nec vel minus gallinæ, qua eum mihi possim conciliare, emende pretium valeo invenire. Iterumque instanti amico ut adiret alloquereturque fidenter, respondit in priori persistens sententia : Ego et externus et pauper cævero cum altero res meas agere quam cum B. Joanne de Deo, cui me commendavi, et in quo fiduciam habeo collocatam. Ita illis a se digressus rursum tertio die sacrificio Missæ interfuit intentione eadem : a quo peracto redeunti offert solum Capituli Ostiarii unus, evangelia postulans, eo quod nuntiaret Quæstoris Frumentarii nunquam ei sortito obtigisse, ex denominatione Viginti-quatuor-viri Michaelis.

103 Egit continuo gratias Deo Stephanus pro subsidio tum opportuno destinato sibi, adeo ejus egentis, ut quod boni nuntii gratia Ostiario daret omnino non habuerit prius, quam in ipsam muneris sui administrationem inductus, ejusdem quoque fructus caput percipere. Admiratus autem successum omnino inopinatum ad res Viginti-quatuor-viri adiit, querens qua ex causa tantum beneficium contulisset in se nec affatu nec aspectu cognitum, quique tale nihil aut postulasset aut sperasset unquam ? Re-

spondit Michael, a magnis quidem præcipuisque viris amicis suis rogatum se atque interpellatum, in quibus Auditores duo, Canonici quidam, alii Equites et consanguinei sui essent ; sed omnium sic penitus fuisse oblitum, ut ne nomen quidem cujusquam occurreret : ipsum vero nesciens nominavit. Ideoque habere se pro evidenti miraculo, et nominationem, et sortem ipsam quæ prodierat, et pro qua Deo ac Deiparæ virgini merito posset referre gratias.

104 Merito sane : fructus enim istius muneris supra septingentos aureos annue æstimabantur : quod ut sibi et extraneo et prioribus fortunis exito concederetur (nam plusquam quindecim aureorum ducatorum millia Quæstori frumentario subesse putantur) fidejussorem congruum a B. Joanne de Deo petiit et impetravit. Cum enim eum rogasset Stephanus, suum ut compleret beneficium ; firma cum fiducia mentem sibi inimiti sensit, Franciscum de Quesada, hominem opulentum et honoratum, alterius ejusdem negotii causa adeundi : eique procedente sermone dixit, quomodo officium istud sibi sortitione obvenisset, nunc autem non haberet qui suam pro ipso fidem interponere vellet : idque satis Francisco fuit, ut vadem sese ultro offerret, pro persona sibi ignota, et cujus recenti exemplo prohiberi potuisset a sua fide pro altero obliganda.

105 Ægrotantium fiducia in B. Joannem quotidianis crescebat testata per prodigia virtutis experientis. Erat in urbe Granatensi Franciscus Diaz depositus a medicis, mortique tam vicinus, ut nec ipsi nec ulli assistentium spes diuturnioris vitæ ulla reliqua esset. Non tamen suæ erga B. Joannem devotionis oblitus in eo articulo, ferventer ipsum invocavit vitam salutemque postulans : et quod postulaverat tam mirabiliter impetravit, ut miraculo omnino adscribendum eum casum testimonio suo medici confirmaverint : ipse autem erga patronum gratus, ecclesiæ portam, qualis hodie visitur, e saxo fabricandam ; Beatique Joannis, qualis a morte reperiens est, genuflexi imaginem super eam sculptandam eleganter curavit : eodemque respectu sacellum S. Ruchi sumptibus suis locavit instaurandum.

106 Neque Granatæ tantum sed alibi quoque B. Joannes favorem suum ægris impendit : ut testis idonea nobis est Anna Perez del Castillo, quæ hodie Madriti commoratur, vidua Gasparis de Arriaga, qui Vallisoletana in curia degens, distributor fuerat quæsturarum in regia ibidem Cancellaria. Hæc siquidem anno millesimo sexcentesimo quinto, S. Martini festa luce, in pestilentia incidit febrem, quæ ipsam ad extrema deduxit. Ita depositam a medicis visit Leonora Delgada uxor Gregorii de Tobar, unius ibidem ex Regiæ Cancellariæ administris, infirmæ amica et familiaris valde : quæ ipsammet Annam affari nequiens, assidentem lecto sororem Dominam Poloniam Perez præsentem periculo afflictam consternatamque alloquitur, jubetque morore depulso salutem sororis ægræ B. Joanni de Deo commendare ; a quo invocato eam esset tam certo obtentura, quam paucos ante dies obtinuerat maritus suus, eidem dei servo sese in gravissima infirmitate commendans.

107 His auditis Polonia sororem adit, teneræque pietatis affectu commota : Confide, inquit, soror carissima, et salutem a Deo per merita B. Joannis devote invocati expecta, quam tot aliis sese invocantibus præstitit : eum enim Dominam Leonoram, narrantem qua ratione vir suus morti proximus sanitatem impetravit, ejusdem Sancti intercessione implorata. Sustulit oculos ad hæc verba ægrotans, ingentique concepta fiducia, non sine fletu commendavit se Sancto : votum præterea adjiciens quod ad nullam prius ecclesiam persanata se conferret quam

D
miraculo ad
eam admissus :

pro quo etiam
fidejussorem
invenit,

E
CAP. X
Moribundus
vitæ restituitur.

item moribundus,

F

beneficii
alterius
narratione
animata.

ad

Omnibus
fortunis
cverius
mercator

Joannem
invocat,

et minute
ambitum
mutus

sorte obliet,

A ad templum Hospitalis, Missam ibi suo ære curandam auditura. Et continuo melius habere se sensit, valetudinis mutatione tam subita tamque notabili, ut non ipsa modo, sed adstantes quoque omnes eandem potuerint observare, ipsaque intra octavum diem, quamvis ante eum sana fuerit, votum implevit quod nuncuparat: nullis prorsus humanis remediis post nuncupatum votum adhibitis.

108 Alteri quoque alterius devotæ sibi fœminæ necessitati modo memorabili Sanctus prospexit, prout ipsa Patri Fratri Joanni de Coloma, confessorio suo ex Ordine B. Joannis, narravit Madriti, ubi in Hospitali Antonii Martini frequens erat et pauperie ac morbis afflictam ducebat senectutem. Patiebatur illa incommoda plurima, nec ahum cui quereretur habebat quam B. Joannem, solita ad eum in quacumque sua pressura recurrere. Accidit autem ut omnino quod comederet haberet nihil. Ergo ad ecclesiam se confert postulatura auxilium, Missæ interest, domum redit: ibique mensam pane, vino, carne instructam reperiens non potuit dubitare, quis eam sibi eleemosynam attulisset; etenim e cœnaculo clausis ostiis versus plateam egredi viderat quemdam externa specie fratrem Ordinis B. Joannis; janisque pertentatis admirata eas firmiter obseratas mansisse, viderat mensam ita, ut diximus, apparatus: itaque incunctanter credidit ipsum B. Joannem fuisse, qui opem sibi præsentem tulisset, laturumque deinceps se voluisset persuadere exhibita visibili sui imagine.

109 Franciscus Sanchez, Gaditanus civis, simili victus penuria urgebatur, nec erat in quo laborem suum artemque exercens, eundem sibi suisque lucrari posset; ergo ad ecclesiam Hospitalis se confert, Deoque et B. Joanni exponit domus suæ angustias, post orationem Dominicam cum angelica salute recitatam: dein Missam audit et in domum ad suos, quos sublevare non posset, ingredi reformidans ad podium parieti junctum se applicat. Modico ibi steterat tempore, quando ignotus homo istuc adveniens cum amica salute regales octo pauperulo dedit: Francisce, inquit, duas gallinas eme, easque comede, fretus Deo qui etiam terræ vermiculos pascit. Atque his dictis disparuit, plenam solatii et letitiæ relinquens hominem, cui etiam eodem die oblata occasio elocandæ operæ quindecim alios regales attulit.

a Hispanice Cohrudor de la Mondiga, id est Recuperator, sine latiniis, Redemptor horrea, videlicet publicæ, — b Hujus hospitalis erectionem describit Franciscus de Castro cap. 22. a nobis prætermissio.

C

CAPUT XV.

De mirabili fragrantia post mortem ejus percepta: et scipione parturientibus salutari.

Tempus nunc est ut videamus quomodo ea quæ sui corporis tactu vel præsentia quodammodo consecravit Joannes, miraculorum patratorum vim participarint; et prodigiosum quemdam odorem disfundant, diffuderint. Adstabat aliquando ad fenestram domus cum germana sorore sua Philippa Gomez, Matthæi Gunterii Ædilis Granatensis uxor, virtutis magnæ et vitæ exemplaris matrona: et Joannem de Deo transeuntem vidit discalceatum ex more, madentemque ab imbre, qui vehementissimus cadebat. Itaque compatientes homini sancto, ad se advocatum introduxerunt, persuaseruntque ut suum tantisper deponens habitum pallio obvolutus assideret, donec ad prunas succenderent vestes commadefactæ: ex quibus ambe demirata sunt cum vapore exudantis ad ignem humoris percipi a se odorem gratissimum, qualem in vita nullum se meminerant odoratu percepisse. Fuisse autem supra

naturam istiusmodi suaveolentiam docebat tenebrimæ devotionis affectus, uberes lacrymas exprimens ab oculis laudantium Deum, qui hac ratione servi sui sanctitatem voluit declaratam. Itaque ex eo die tum ipsæ Joannem fecere maximi, tum, ut aliis quoque venerationi esset majori, hujus rei narratione effocere: in hoc aliisque pluribus quæ de Beato narrabant rebus dignæ habitæ quibus crederetur, ob notæ virtutis illustrem famam: et sunt qui hoc ab iis audivisse meminernat complures fide dignissimi testes: imprimis Domina Ursula Romanos, quæ etiam id quod sequitur jurata affirmavit.

111 Hæc in Pisarum domo (ubi adoleverat ipsa et Joannes vitam cum morte mutat) diu commorata, quodam Sabbato nane casu accessit ad ostium domestici oratorii, in quo orabat Domina Maria Ossoria, filia Annæ Ossorie, illius B. Joanni devotissimæ matronæ; ex eoque tam singularis fragrantie percepit odorem, ut prætolata, dum finitis precibus egrederetur Maria, petierit, Equid in eo oratorio servaret ipsa quod adeo bene suaviterque oleret. Respondit Maria: Tu quoque Domina Ursula bona fac opera, et qualem miraris ipsa de te odorem dahis. Nescio tu hoc oratorium fuisse cubiculum, in quo vitam clausit Sanctus Joannes de Deo, quodque in diem hunc præsentem domum hanc ea quam sentis fragrantia honoret? Maxime vero eam Sabbatinis diebus odorabere, quia talis illi extremus fuit; quamvis modo plus quam quinquaginta ab illius obitu anni effluxerint. Ursula majorem in admirationem tali narratione raptâ, certaque rei quam audierat experiri veritatem, ad sacram Corporis Christi communionem die Jovis proxime sequenti adit: feriam sextam jejuna traducit, Sabbatho mane ingreditur in oratorium, et mox ut recitandæ orationis Dominicæ fecit initium, persentiscere eundem odorem cœpit: quo recreata, et spirituali solatio affluens longam in oratione ibidem moram traxit: deinde exurgens ad Dominam Mariam, quæ necdum a lecto surrexerat, occurrit; narratque plura idem nunc quoque percepisse se cum eo, quod priori Sabbatho admirabunda perceperat. Maria autem eidem respondit: Quem tu extraordinarium favorem judicas, eo nos Dei servus singulis, non quidem diebus, sed Sabbathis prosequitur: perpetuus autem hic odor fuit per novem continuos ab illius morte dies, ut tota quæ affluxit civitas hodieque testatur.

112 Affirmat Basilius de Torres, Canonicus, olim Secretarius Domini Cardinalis Petri Deza, se non modo has aliasque Beati viri innumeras laudes ex ore illustrissimi illius Prælati audivisse; sed etiam olfactu percepisse fragrantiam, quam exhalat lectus supra quem est mortuus, quique in Pisarum domo reverenter propterea asservatur. Viginti quoque annis post mortem illius narratum est Archiepiscopo Granatensi, prodigiosa lumina videri in sacello Pisarum, in quo Beati viri sepultura visitur: quam proinde inspicere accuratissime Præsul voluit. Concurrat ad eam actionem populi turba ingens, mirabaturque odorem a sepulcro prodeuntem: hos inter pauper erat brachio altero infirmus, quem identidem conatum accedere ad arcam, arcebant alii: sed evicit pia instantis pertinacia, ipseque permittendus sibi fuit, donec sanum brachium accipere mereretur: quod et accepit, et ab Archiepiscopo eleemosynam quotidianam.

113 Cum Granatensem Metropoli a Petrus de Castro a Quimones obtineret, mortua illidem quædam matrona est Pisarum equitum consanguinea, eoque nomine sub eodem fornice tumlanda, sub quo requiescebat sacrum B. Joannis corpus: quem cum aperirent, progressus exinde tam cœlestis est odor

pauperculæ
cuidam de cibo
prospicitur:

item inopi
agricolæ.

idem percipi-
tur

in loco mortis

E

omnibus
Sabbatis.

item ex lecto
in quo mor-
tuus.
F

CAP. XI
Miraculosum
odorem exha-
lantem radiatæ
virescenti

dum ad ignem
succantur:

a
et fornice sub
quo sepultus
est.

A odor, ut nemo caveam ingredi auderet. Archi-
pocis autem re ad se delata vetuit quoniam ibi
sepeliri, et jura familiae praetextentibus respondit,
nihil hominis aequum non esse, ut ubi corpus Sancti
alienius jacet, eodem cadavera alia inferantur. In ea
quoque Crucifixi imagine, cui conplectente immor-
tuum Joannem vidimus, mirabilis Dei virtus eluceet:
ideoque ad moribundos et difficili puerperio labo-
rantes matres certatim expetita deferunt. Sic eam
expetit inter alias plurimas Domina Mariana de
Pisa, uxor Domini Antonii Fernandez de Corduba,
allatamque amplexa simul, et periculosissimo partu
soluta est.

114 Quid autem de Beati viri scipione dicemus, qui
Toleti relictus Domina Leonora de Mendoza, in
pignus pellende triplici puerperio eoque felicissimo
sterilitatis, exinde pro Reliquiis ab eadem habitus
cum venerit tunc est. Huic, cum anno Christianum
Æra millesimo quingentesimo septuagesimo octavo
mortui maritus ac filii essent, stabat animo domum
suam in monasterium convertere, sed virorum au-
mulierum non parum addubitabat. Deus autem, qui
eam habitationem Hospitale fieri volebat Fratrum
atque pauperum servi sui, mirabili aequo ac glorioso
medio finem sibi praefixum est assecutus. Vivebat in
ea familia mulier pia ac proba, nomine Maria de la
Paz, et summo mane solita ad orationem exurgere,
ea finita, heram advocabat suam, cum eaque corporis
infirmitate excedendi causa per domus curritoria oban-
bulabat. Ille mane quodam de more consurgens,
oculosque ad coelum tollens, vidit versum eam par-
tem, ad quam oratorium domesticum erat, scipionis
effigiem ex nube efformatam: et tunc quidem rem
pene se admirans secretam habuit, uti et postero
die eandem simulis nobis configurationem intulit.

115 Verum cum tertio quoque die talis sibi visio
offerretur, non potuit se diutius continere, quin he-
ram ad spectaculum invitaret: quae videns scipionem
in coelo tum similibi illi, quam ipsa a B. Joanne ac-
ceptum servabat: intellexit divinae voluntatis esse,
ut monasterium ea in domo fundandum, esset filio-
rum hujus servi sui, et pauperum usibus aptaretur.
Quod continuo faciendum curavit, oratorio, utpote
capaci, in ecclesiam converso sub nomine sanctis-imi
Sacramenti, reditusque annui ad fratrum paupe-
rumque sustentationem constituit, addito insuper
ornatu multiplici ad cultum sacrarum: inter Reli-
quias autem templo jam dicto concessas saepe memo-
ratus scipio fuit. Vulgata per universam regionem
visio, vulgavit secum et famam virtutis, qui suis
in partibus fuerat experta Leonora, auxilium fide-
cium mulierum difficili puerperio laborantium, ut
ab eo deinceps auxilium sperarent. Iniri autem non
potest numerus eorum, quae sibi feliciter cessasse
testantur, quod periclitanti corpori B. Joannis scipionem
admovent: juvat tamen exemplis aliquot
selectioribus satisfacere lectoris desiderio.

116 Franciscus Martinez a S. Jacobo translatus
est, ex uxore sua, olim Domina Leonora famula,
octo filios sustulisse se: omnes autem, ad quorum
partum allatus B. Joannis scipio est, citissime facili-
neque prodixisse in lucem, reliquos periculosissimo
puerperio forsasse matrem: ideoque sibi rem experta,
priorem de querendo scipione, quam accersenda
obstetrice curam deinceps fuisse, eo successu, ut
prius fortum saluade enteretur puerpera, quam ad-
vocata obstetrice adesse posset.

117 Francisci Diaz de Götino uxor, Isabella Gaona
nominis, triduum integrum partus doloribus torque-
batur, nullam spem vitae reliquam habens nisi in
Beati viri baculo: quem deum allatum complexa
manibus, et ipsa et fetus salutem inopinatam a Deo
habuit: ex eoque tempore B. Joanni semper devo-

tissima vixit. Eadem fiducia, quam de intercessioni-
bus ejusdem sibi ad baculi praesentiam impetran-
dis, conceperat, postulenti alias febri laborans bacu-
lum repetit, et salutem iterum impetravit: quare
tum ipsa tum mater sua Isabella Ruiz sanetum
scipionem argenteis laminis obtegendum ornandum-
que curaverunt.

118 Domina Maria de Rueda, Ludovici Lopez de
Tapi Jurati conjux, gestabat ex primo conceptu
uterum, magis tumentem quam tenera etiamnum
illius aetas litora innoxie vilebatur, nec ullum vi-
ventis produs indicium sentiebat: igitur formidine
plena, cum matre mueroris socia, periculosi puer-
perii tempus praestolabatur. Sed soluta mestas est
fama mirabilium per scipionem B. Joannis patratu-
rum: quem ab Hospitali Corporis Christi petiitum
ipse Prior honoris causa attulit ad parturientem.
Haec ille dores partus dissimulabat dum poterat, verum
eorum deum magnitudine victa baculum petit,
pie exosculatum inposuit oculis, strinxit amplexu:
eodemque momento temporis enixa est prolem: non
mortuam ut expectabant: sed corpore supra modum
commune magno complicata (quae res difficilem
partum fecerat) ceteras sanam: vivitque infantula etiam
hodie cum matre, nullos post baculi contactum dolor-
es passa, ceteraque familia beati viri memoriae pro
tanto beneficio addictissima. Cuiusdarii pistoris, sed
pauperis, uxor ex doloribus partus usum perdidit
rationis, atque in proximo erat ut vitam quoque per-
deret. applicito tamen ad laborantem scipione, simul
in lucem prodit infans, simul mens sana genitrici
rediit.

119 Agnez Ruiz Garcia, uxor Joannis de Cobos,
Toletanae urbis aecola, quatrimum frustra labo-
raverat ut fortuna in utero praemortuum ejiceret, ne-
que profuere ulla quae pariturae adhibita fuerant me-
dia expellendo ceciderat: imo ipsam deliborem fe-
care ad evitandum: ergo superveniente ad laboris
incommoda febris vehemente, solveret coacti medici
obstetricesque quam experiundis remediis tenerant
alligatum, in lectumque deponere conclamatum
de vita. Intrat sub hunc maritus cum baculo B. Joan-
nis, tanquam quaesita celsus rebus in desperatis
medicis: hunc regre ut applicuit obstetrix, ipsam-
que Dei famulo praesentes ceteri commendarunt, in-
vertit se magno cum matris sensu, etsi aliqui pene
sensu omni privata, in utero fetus: pedemque pro-
tulit, quamvis mortuus: quo cognito obstetrix ani-
mare laborantem: jubere fiduciam intenderet porro,
ut compleret Deus quam exorsus fuerat facere gra-
tiam: denique edum in lucem qualemcumque crea-
turam gratulari. Modico enim ab actu scipionis
tempore praeterlapso, et partu et febri omni levata
puerpera est, exinde gratissimam servans memoriam
beneficii: quod tam evidenti miraculo doctor Appolli-
narius, qui puerperio adfuit, solebat adscribere, ut
eum quatrimum Lazaro ad vitam revocato compa-
raret: nec enim minus certa secundum naturam or-
dinem mors ejus quam Lazari olim videbatur.

a R. Catalogo Hispano Episcoporum ad Cathedrali Archiepiscopo-
pali in eadem anno 1588, quum annis viginti duobus (causa)
indigne ad Hispanensem translatus obit 1621, ut habet Ta-
mays in Catalogo Archiepiscoporum Granatensium ad 17 Au-
gust.

CAPUT XVI.

Terra nativitatis ejus miraculis celebratur.

Hæc tamen omnia minus fortassis videbuntur ad-
miranda: quando mirum non est si vestibis, lecto,
cubiculo, sepulcro, sanctitatem communicaverit ali-
quam ipse jam Sanctus: quod autem eandem dederit
Deus natali ejus solo, dominique ab eo, antequam ulla
numeraret merita sanctitatis, adhuc puero eductis
habitationisque, magis mirum censi potest: id autem
fecisse

AUCTORE
ANTONIO
GONFA

CAP. XII
B. viri ejus
Leonora de
M. uxor
relictæ,

forma appa-
rens in coelo

domum illam
Fratribus
B. Joannis
invenit

Idem partus
facilitat:

ola in in
partu et febri
fuit:

periculis
puerperio
opulatur,

E
amentiam
tolit:

mortuum a
quatuor
factum solent.

F

Petrus de
Castro
Ar. hep.
Granat.

Ex domo
Joannis natali

A fecisse Deum effectis manet prodigiosis comprobatum. Anno supramillesimum sexcentisimo septimo e Castella in Lusitaniam venerant ex Ordine Hospitalitatis pauperum Fratres duo, Joannes Lopez et socius ejus, hospitioque in ea excepti sunt domo quæ suo Institutori natalis fuerat. In hac dum commorantur, Matthias, Blasie Diasie in servitutum emptum mancipium, occulto ægrotabat ex morbo, eoque ægrius cum ferebat. Tandem a Domina sua candelam petiit, quam servo Dei pro salute offerret. Dedit illa libens quod petebatur; ipse Fratribus tradidit, postulans vicissim de terra aliquid. Domum reversus eandem terram bursula impositam injectit collo, domina sua inspicente, et quam potuit devotissimo affectu dixit: Sancte Joannes de Deo, tu mihi salutem restituere debes. Mirum dictum! ipso illo instanti magnam vermium copiam per os eiecit, brevique perfectam obtinuit sanitatem.

121 Emmanuel Dias indigena et incola Mon-majoranus, graviter ex oculis laborabat, eosque adeo habebat inflammati, ut egre admodum aliquid posset intueri: nec malo remedium ullum reperiebat. Intelligens autem quam multi ex natali B. Joannis domo optata reportarent beneficia, eodem tempore quo isti prædicti duo fratres hospitabantur, et multi narrabant ibidem gratias, ipse quoque eodem festinavit, postulans a Fratribus pusillum terre illius benedictæ. Dedere fratres quod fuerant rogati: ipse autem multum se Beato commendans, æque ei clientem perpetuum offerens statim ac terram illam imposuit oculis, tumor omnis inflammatioque cecidit, oculosque ei tam claros reliquit nitidosque quasi nulla unquam fuissent infirmitate oblunilati. Deinde vero admirationis plenus et gratitudinis ductus affectu, ad Fratres rediit, enuntiavitque acceptum beneficium.

122 Ceterum id quod sequitur apud Fidei hujus Laticum interpretem, evidentia miraculi superat omnia, quæ hactenus Deum vivimus per usum prædictæ terre operatum fuisse. Antierat de iis multa ex Mont-majoris Petrus Gonzales, puer duodenarius, et ipse in Monte-majori natus, sed a nativitate cæcis: plenusque fiducia, eadem terra oculos suos perficeret, et videndi facultatem iis datam letatus, legere ac scribere didicit: hodieque, inquit Pandolphus scribens circa annum mccccxviii, vivit ducta uxore conjugatus et miraculi in se patrati testis.

123 Mariam de Olivera, quatuordecim annorum puellam, mater sua adduxerat ad oratorium, quod prædicti Fratres excitant in ædibus, quæ Joannis de Deo olim fuerunt: adduxerat autem insidentem jumento, quia jam pridem membris omnibus debilis movere se nusquam ipsa poterat. Adductam intro ferunt mater et Responsa Lopez, quæ post fusas in oratorio preces, crura ei perunxit oleo quod ibidem ardebat in lampade. Placuitque misericordie Deo, ut quæ a tanto tempore membris capta advecta fuerat, pedibus ipsa suis aliret. Quod postquam vulgo innotuit tantus fuit numerus nocte dieque accurrentium orationis et auxilii causa; ut omnes ægre caperent angustia illæ: certabantque universi aliquid dominum referre de terra, futurum remedium efficax contra quasvis infirmitates.

124 Philippæ Botellæ molestum tuber secretiori in parte accreverat, quas medicaturi oculis inspicendam dare veremina prohibebat, quantumcunque invalesceret malum. Hoc igitur in statu mirum in modum moesta, nec minus Dei servo devota quendam suam filium ablegavit quassatum oleum ex lampade ardenti in oratorio. Qui ipsa partem affectam cum unxisset, dissolutum accrementum inportunum est, nulloque sui signo relicto evanuit, sanam valentemque relinquens: acceptumque favorem grata commemoratione testata est mulier, uti et ceteri relati

hactenus, juratique testes eorum beneficiorum, quæ meritis B. Joannis accepta esse referenda credebant.

125 Nec paternæ erga se benevolentie expertes fuere filii, qui ejusdem erga externos impensæ administri et consorcii toties fuerant, Fratres inquam supradicti duo: dum enim eorum unus Joannes Lopez nocte quadam ad lumen sedet cum adolescentulo oppidi ipsius indigena, versus se ferri conspexit laterem e pariete ultro prosilientem: et hanc Patris sui, exire momentis, mutam vocem esse conjiciens, assurrexit illico et adulescenti dixit: Domus hæc ruinam minatur: exeamus confestim et nostra lumen omnia auferamus. Id ubi fecerit corruit domus, ut Frater prædixerat: cavente videlicet Deo, ne obitanti multi per Joannis merita salutem consequerentur peregrini, istic ejusdem filii aliquam paterentur jacturam.

126 Horum notitia cum ad Excellentissimum hominum Alexandrum de Braganza Archiepiscopum Eboracensem pervenisset anno moxvi præmemorato, voluit in ipso ruinæ loco sedem sœram erigi: cujus primus in fundamenta lapis ut jaceretur sollemnius, instituta a Mon-majoranis est processionalis pompa: cui interfuit Reverendissimus Dominus Fr. Didacus a S. Vincentio ex Ordine Seraphici Patris Francisci, Castelmurie Episcopus dignissimus et Excellentissimus Domini Eduardi confessor, haud leve sollemnitatis prædæte ornamentum: quod eo dictum sit, ut constet, quantum Domino a Eduardo domni-que Brigantine debeat Joannis nostri memoria a tantis Principibus honorata.

127 In eodem Montis-majoris oppido Sebastiana Gomez incurabili cruris vulnere laborabat, quando desperantibus curationem medicis quædam Beati viri Reliquie solenni pompa erant per plateas circumferendæ. Ergo voluit deferri ad locum, per quem processurus erat supplicantium ordo, seque ex summo pro impetranda salute Beato viro devovens, adhibuit quod maximum, quæni posset gestare lapidem, in usum fabricæ condendæ adferret, quam primum gratiam speratam obtinisset: et mox sanatum se sentiens domum remeant. marito narrat quid acciderit, cruxque ipsum ostendit. Ille de miraculo dubius negare superfuturum fuisse vestigium vulneris prioris, si curatio foret miraculosa: quare cum iterum sub vespere se devota mulier Beato commendavisset, etiam signum sublatum vidit, quod prius fuerat in crure sancto relictum.

a Hic ille est, cui opus suum Govea dedicat, Flechille Marchio, filius D. Joannis Davis de Braganza et D. Catharine, ejus quæ quia Eduardus Lusitanus Princeps ante patrem mortuus natus erat, occasione dedit Lusitanæ rebellionis contra legitimam hæredem Philippum IV Hispaniarum Regem. Ex istis parentibus natus esse quendam Abbatem, cui parententium rigor præmatura mortis occasionem dedit scribit in sua dedicatione Govea: sed certum videtur hunc non fuisse Eboracensem Archiepiscopum de quo supra; alius enim non omisisset Govea ejus tituli meminisse, quemadmodum facit agens de Theodoro de Braganza Joannis Davis frater, singularis innotuit error. b Hæc hoc miraculum in testa Hispanico: sed ab Italico interpretis huiusmodi verbis refertur lib. 2 cap. 10 post miraculum in persona Anne Perez dei Castillæ potentissimæ, quod reperitur num. 104: refertur autem extra locum et tempus: nam toto illo capite innotuit ut Montis-majoris mentio; et miracula quæ istis narrantur omnia ad initium hujus sæculi pertinent quando maxime ferre crept erant præ informationes in ordine ad beatificationem, quæ non nisi post annos viginti peracta est: anno scilicet 1630: non videtur notitia credibile solennem istam Reliquie prædictæ translationem factum esse antequam inter sanctos canonice relictus esset Joannes. Hujusmodi prope loco ultimam istud miraculum collocasse nos credimus, eamque translationem mentem fuisse, qui, cum anno Beatificationem sanctæ suæ versionem impetraret, procedente prælo hanc relationem accepisset ex Hispania, scilicet quæ in charta hypothetis tradiderit, quantum culpa factum sit, ut alio quam auctor voluerat loco illa insereretur.

APPENDIX

Beatificatio Joannis de Deo et Reliquiarum aliquarum translatio Parisiis.

Cum Religio a B. Joanne de Deo mechouta tam felicibus

accepti pulveres solummum verminibus ægrotant

oculos inflatos sanat,

ex oculis natum diluvium;

oleum lampadae membris captam sanat.

et tuber molestem solvit.

Domus innoxie corruiens

causa fit templi ibidem extruendi,

B

a

b

ad quod lapidem correns mulier

sanatur:

F

Eduardus Briganinus

Cur in translationem Is ut hoc rejectum?

AUCTORE
ANTONIO
GOVEA.Processus pro
Canonizationecirca annos
1608 et 1624
instituti :II
quibus probatis
Urbanus VIIIex Regum Ca-
tholicorum vo-
to,B. Joannem
Beatis annu-
meratum

A libris, ut supra in Commentario prævio vidimus, per totum Christianum orbem propagaretur incrementis illiusque fundator Granatæ atque alibi in Hispania multis illustraretur miraculis; inter eisdem instituti sectatores agitatum est de solenni Patris sui canonizatione omni studio procuranda, initio hujus decimi septimi seculi, quando Apostolicæ Sedis permixtus Processus informatius institui coëptus est, ut ex miraculorum præcedentium narratione habemus; majorique studio resumptus circa annum MDCXXIV (quo suam Historiam scripsit ediditque Govea) et Roman missus est, cum litteris commendatitiis Isabellæ Reginae, Henrici IV Galliarum Regis filie, Regi Catholico Philippo IV nuptæ, quibus litteris Urbanus Papa VIII respondit XXIV Augusti ejusdem anni MDCXXIV, quod Hispanice extat apud Goveam; ac demum anno post prædictum sexto diploma illud in forma Brevis expediendum curavit, hoc qui sequitur tenore.

129 Urbanus VIII. Ad perpetuam rei memoriam. In Sede Principis Apostolorum, nullis licet nostris suffragantibus meritis, divina providentia constituti, ad ea per quæ Servorum Christi veneratio in terris promovetur, et laudetur Dominus in Sanctis suis, Pastoralis numeris nostri partes, propensius studiosius impendimus, prout pia Christi fidelium, et præsertim Catholicorum Regum, et Principum vota exposcent, Nosque consuevimus in Domino salubriter expedire. Sane nomine dilectorum filiorum Majoris, et aliorum Confratrum Congregationis Joannis Dei, sub Regula S. Augustini, Nobis nuper expositum fuit, quod transmissis de mandato nostro ad Venerabiles Fratres nostros S. R. E. Cardinales sacris Ritus præpositos, processibus Apostolica auctoritate fabricatis, et in sacro Rotæ Auditorio examinatis, super sanctitate, et virtutibus, et miraculis servi Dei Joannis de Deo, fratrum, vulgo, Fate ben Fratelli, nuncupatorum Fundatoris, usque in Congregatione eorumdem Cardinalium per plures sessiones acerrime discussis, citato etiam et audito prius super iisdem (ut moris est) dilecto filio Promotore fidei, cognito primum de validitate processuum, deinde de virtutibus huiusmodi, ac demum de miraculis in vita et post mortem ab omnipotenti Deo intercessione dicti sui servi patratis, referente dilecto filio nostro Petro Maria S. Georgii Diacono Cardinale, inde Cardinales unanimi consensu pronuntiarunt tuto posse, quandoevenique Nobis placuerit ad solemnem Canonizationem dicti Joannis de Deo deveniri, et interim Beatum nuncupari, ac Missam, et Officium de eo, ut infra, recitari et celebrari. Quare pro parte non solum Majoris et Confratrum prædictorum, verum etiam charissimorum in Christo filiorum nostrorum Ferdinandi Romanorum Regis in Imperatorem electi, ac Philippi Hispaniarum Regis Catholici, et carissimæ in Christo filie nostræ Isabellæ Hispaniarum Reginae Catholice, aliorumque Christianorum Principum, Nolis fuit humiliter supplicatum, ut interim donec ad solemnem Canonizationem dicti Joannis de Deo deveniatur, idem servus Dei Joannes de Deo Beatus nuncupari, atque Officium, et Missa de eo, ut infra, celebrari possit. Nos pius Ferdinandi Regis in Imperatorem electi, ac Philippi Regis, et Isabellæ Reginae Catholice, aliorumque Principum, necnon Majoris et aliorum Confratrum prædictorum, voto in præmissis, quantum cum Domino possumus, benignè annuere volentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, de eorundem Cardinalium consilio, ut ipso Servus Dei Joannes de Deo in posterum Beatus nuncupari, ac de eodem ab omnibus dictæ Congregationis Regularibus, ubique existentibus, quotannis in die ejus obitus Officium recitari, et Missa celebrari de communi Confessoris non Pontificis, ritu

Duplici majori per annum juxta Rubricas Breviarium D. Romani et Missalis; et quoad Missam etiam per alios Regulares et Seculares Sacerdotes, ad eorum ecclesias confluentes; in civitate vero Granatensi, nempe in ecclesia ubi ejus sacrum corpus requiescit, et in terra nuncupata Monte-mor il novo, ubi natus est, in omnibus ecclesiis tam Regularium, quam secularium Officium et Missa ritu Duplici minore recitari, et celebrari possit et valeat. Ac pro præsentis anno dumtaxat Major et alii Confratres dictæ Congregationis Beatificationem cum Missis, in die eis bene visa hic Romæ in ecclesia S. Joannis Calybitæ, necnon alii Sacerdotes tam Regulares quam Seculares ad dictam Ecclesiam eo die confluentes cum eadem Missa juxta Rubricas se conformare libere valeant, Apostolica auctoritate tenore præsentium facultatem concedimus et impartimur. Non obstantibus.... Datum Romæ apud S. Mariam Majorem, sub Annulo Piscatoris, die XXI Septembris, MDCXXX Pontificatus nostri anno VII. M. A. Maraldus.

Missa et Of-
ficio coti per-
muti,

anno 1630,

130 Quanta lætitia quantoque apparatu Beati Fundatoris sui primum festum celebraverit Ordo, nullo, quod quidem ad nostras manus pervenerit, scripto explicitum fuit: non tamen dubitare possumus, quin Granatæ potissimum singulari affectu studioque certatum sit, ut publico B. Joannis honori initium daretur quam splendidiſsimum eo in urbe, ex qua tantum orbi Christiano commodum profuſerant, et quæ virtutibus illius excolta sacri Corporis deposita gloriatur. Quod tamen ut integram Hispaniam servaret non permisit Anna Austriacæ, Regina Christianissimæ, pietus; quæ pace inter utramque Coronam firmata, in illo celeberrimo Regum conventu, cui nomen æternum debet obscura hætenus et Geographorum tabulis ignota insula, Fœderatam inter et oppidum S. Joannis de la Luz; non contenta regno Galliarum Regnum; Regi filio, uxorem impetrasse a Fratre Catholico Rege; partem quoque Reliquiarum B. Joannis de Deo petiti, ut eo tamquam sigillo inviolabili optatissima pactis fœdera sanciretur.

E

Regina mater
Regis Francia

131 Annuit pro Servoris voto Rex frater; statimque ut a conventu rediit, ipsantheſauri speciosissimam ex argento aurato fabricari voluit duorum pedum altitudinem, et artificio rarum; cui os dextri brachii a reliquo divinis corpore includeretur; eoque max anno sequenti, qui seculi sexagesimus erat, transmissi in Franciam, undecima die Septembris, ad Regnam Matrem. Quæ fraterne manus dir ejusdem mensis vigesima quinta excerpt cum gaudio, nonnec ac maximi Hospitalis Fratribus, quibus a Caritate nomen Patris est, digno cultu tradidit reverendum. Qualem hi pompam tanto thesauro excipiendo adornarint, amplo relatu ex Parisiensium litteris Josephus Partialis, Ordinis ejusdem per Neapolitanum regnum Provincialis, descripsit, et Italico sermone divulgatum P. Fr. Ambrosio Galego, totius Ordinis Generali, nuncupavit; anno MDCLXI, ex quo Latino sermone sequentia ad memoriam posteritatis transscriptimus.

a fratre Rege
Hispaniarum

132 Exhilarati Regia munificentia Patres nostri Parisienses, primum quidem jejuniis orationibusque disponere animos suos curaverunt, recipiendo uberiori Spiritus divini influxu, quo digniores efficerentur filii ejus patris, cujus intra cedes suas recipi Reliquias erant: deinde dederunt operam, ut ecclesiam ornarent quam posset augustissime, magno studio adjuti sacrorum utriusque professionis Ordinum, pretiosiora quæque templorum suorum decora benevole subministrantium. Nolo tapetia serico atque auro texta, quibus totum ambiebat templum commemorare, uti nec majoris altaris ornatum sumptuosissimum: oculos enim omnium ad se convertebat Beatissima Virgini dedicatum sacellum, in quo rite collocandæ Reliquiæ erant. Fornix lucidissimis tectis nubibus cælum amulabatur serenum,

cui excipiendo
Fratres de ca-
riate

intra

A intra quod plena in gloria augustissimæ Triados contemplationi intentus Beatus, et Cherubinatorum circumfusorum fultus alis brachiisque, velut adoraturus flexerat genua : alteram manum intendens in Deum, alteram versus terras declinans ; e qua dependens fascia, litteris inscripta aureis, duo hæc verba legenda offerebat : SIGILLUM FACTS. A dextris ejus multo in lumine Regina Virgo cernebatur, pleno pietatis vultu, duraturæ concordiæ perpetuitatem exposcere a Deo ; quod idem a sinistris sua in imagine facere videbatur Galliarum sanctus olim Rex, nunc patronus Ludovicus. Inferne statuae superbissimæ duæ Franciam Hispaniamque representabant eo in habitu, ut ab hac illa sacrum Reliquiarum monstraretur accipere, cui sustinendo parvum sed pretiosissimum erat extractum altare. Reliquum cæli spatium occupabant Angeli, varia in munia distributi ; quorum alii terras spargere floribus, alii aerem mulcere cantu videbantur : nonnulli etiam quod auribus non poterant offerebant oculis, versus cælum quidem GLORIA IN EXCELSIS DEO lecluris ; versus terras autem, ET IN TERRA PAX HOMINIBUS BONÆ VOLUNTATIS.

14 Novembris
At translatio

B 133 Dies solennitatis indicta erat decima quarta Novembris ; qua appetente sub vespere signum populo dedere campanæ tum templi nostri, tum Abbatissæ S. Germani de pratis, unde ad nos defrenda erant sacra ipsa. Sub auroram vero cuncta armamentarii mortariola aenea, pyro facta pulvere fragorem simul ingentem dedere tota, quam vasta est, urbe exaudiendum. Dimidia post medium diem hora egressi sua cum cruce Religiosi nostri versus prædictam Abbatiam processere, ubi eos loci Prior cum monachis septuaginta recepit intra chori ambitum, ubi Reliquiæ stabant impositæ feretro super idoneam arulam ante majus altare ; ad quod grandævus urbis Condomensis Episcopus Pontificaliter indutus stabat : interim dum suavissimo concentu musicorum voces atque organa miscebant, Beati Iohannes celebrabant. Egressuræ pompæ initium dedit Pretorianorum, ad custodiam Reginæ Matris destinatorum, Præfectus senis Helvetis Comitatus ; ante quem e pauperum numero unus, inter alios ex eodem numero duos latus sibi claudentes, præferebat vexillum aureis litteris nomen et symbolum Ordinis continens, quod est CHARITAS. Sequebantur bini Hospitalis Generalis ministri cicerentiam induti vestem ex lana linique contextam : tum Confraternitatis illius signum, quæ a Domina nostra-Gratiarum nomen usurpat, sub eoque quinquagena Sodalium paria nudis pedibus omnes, corpus alba linea terti, caput floribus coronati, manu cereum accensum gestantes.

longo ordine
procedens

C 134 Hos Archi-confraternitas Caritatis excipiebat in nostro erecta templo, pari quo superiores numero ornaturæ : tum tubicines Regii ac musicorum chorus cum sexaginta juvenibus, Angelico in schemate Angelicos choros referentibus. Succedebat ipsius B. Joannis labarum, ab uno e Religiosis nostris prælatum exiguæ convalescentium ex Hospitali pauperum turba, nostrisque Religiosis eorumdem Rectoribus. Postremi procedebant diete Abbatissæ Monachi, aucti ingenti numero aliorum, ex eodem D. Benedicti Ordine undique confluentium ; quorum agmen Superiores ejusdem monasterii claudabant, cum Cantore et quatuor Assistentibus : quibus præsentibus sacerdotibus canebantur hymni ante Reliquias, quas sub umbella speciosa, a quatuor Religiosis nostris sustentata, monachi duo Diaconi in habitu portabant ; duobus aliis thuris fumo easdem venerantibus, et Episcopo prænominato subsequente.

per urbem Pa-
risiensem

135 Hæc pompa ex capitibus plusquam sexcentis collecta, processit per plateas, quas a S. Margareta, a Busiis, a Sena nominant, magno Episcoporum Procerumque numero pone subsequenti cum innu-

Martii T. I.

merabilis populi caterva. Ad ecclesiam nostram convenerant Regina cum splendido illustrium foeminarum, virorumque nobilium et Episcoporum comitatu, et Principum externorum Oratoribus : quo postquam illatum est venerabile pignus, ipsum super principem aram collocatum cum thuris honore Pontifex adoravit, jussisque ad se propius accedere Religiosis nostris hanc esse dixit B. Joannis Fundatoris sui Reliquiam, ab Hispaniarum Rege Regiæ Sorori missam, atque in S. Germani Abbatia depositam ; quam eis ex voluntate suæ Majestatis, tamquam pereunaturæ inter coronas pacis pignus certissimum traderet pie religioseque servandam. Eoque dicto hymnum TE DEUM LAUDAMUS, exorsus est decantare, quem sonora vocum instrumentorumque harmonia ad finem usque est prosecuta. Tum iterum quæ qualisque Reliquia esset, quom populo venerandam exponeret, voce elatori explicuit Pontifex : interim dum Ambianensis Episcopus conscendit pulpitu, Panegyricam dicturus orationem, quam musicorum except melodia : totamque eodem, quo venerat, ordine pompam, finita ejus diei festivitate.

136 Sub noctem instructi magno artificio arsere ignes, Patrum nostrorum solertia curaque excogitati ; quibus tormenta ex armamentario hellica applausere, et signum dedere civitati Orationis, a diei sequentis exordio per oras quadraginta continuandas, quem in finem Eucharisticis sub speciebus expositum super altare Christi Corpus est. Reliquiario sacrosanctum acellum deportato in locum preparatum, in comitatu Religiosorum nostrorum sedas præferentium. Decantata post hæc sollemniter Missa est, prædicto Episcopo sacrificante ; iterumque a meridie ad Vesperas præsentibus, assistentibus S. Germani monachis ac Fratribus nostris. Tum Dominus de Morales ad populum congregatum elegantem dixit orationem, eoque finita a prædictis Monachis Fratribusque instituta processio est, qua ad solatium infirmorum per omnes nosocomii partes circumdata est venerantibus theca. Et hi quidem suis in lectis decenter compositi, certam quique manu sua candelam tenebant : ipse autem infirmarum pulchre erant ornatae ; sed imprimis B. Ludovici, quod ibi est, altare, ubi B. Joannes propositus erat, præsentibus S. Joanne Evangelista, e Beatissima Virginis manibus spineum sertum capiti impressum accipiens. Hic tantisper ipsanthea quievit, dum musicis modulis hymnus aliquis in beati Fundatoris honorem canitur.

137 Similis sacerdotum Officiorum ordo duos exinde sequentes dies occupavit, nisi quod loco suo motæ Reliquiæ non sint. Et decima sexta quidam die ingens numerus fuit ad Penitentiam atque Eucharistiæ Sacramenta præcedentium. Eucommunique Beato dixit ex rigis concionatoribus unus Abbas Briot : decima septima vero coram Regina Matre, Lotharingue Ducis, et magno aulicorum utriusque sexus comitatu (qui quadraginta horarum orationem finem imposituri convenerant) Abbas Moysianensis peroravit, ejusdem Regiæ Matris Eleemosynarius. Cuique sequenti etiam die, quamvis finita sollemnitas esset, populus frequens accurreret sancta ipsa veneraturus, concedendum illius studio pietissimo fuit, ut exposita in altari relinquerentur, magnæque ex parte prænarata continuarentur ceremoniæ, usque ad ultimum diem mensis Novembris ; quando de Beati Fundatoris laudibus verba fecit Abbas de Loinch ; parique zelo et eloquentia præsentem concionem adhaerens est, pergerent porro sanctum virum honorare, suisque in necessitatibus sperare opitulaturum. Atque ita conclusa est omnis hæc actio ad majorem Dei et Beati nostri parentis honorem.

D
AUCTORE
ANTONIO
GOYEA.

ad templum
Caritatis :

secute 40 ho-
rarum oratio,
E

et pompa pro-
cessionalis per
nosocomium :

sequentium
duorum die-
rum orationes.
F

populi pietatis
inque ad finem
mentis :

AD SEQUENTIA GRÆCA PRÆFATIO.

Quemadmodum tomi secundi initio genuinum Bedæ Martyrologium datur, quod hactenus requisitum a plurimis, possessum a paucis, cognitum a nemine inter veterum membranarum fragmenta et additamenta variorum agere agnosendum delituerat; sumptissimam occasionem ab oculis ponendi originem progressamque martyrologiorum, in Ecclesiis Latinis jam inde a D. Hieronymi temporibus usurpari ceptorum: sic in hujusmodi culce, Actis Sanctorum Græcis, quæ jam Latine dedimus, præmissari Martium ex Menologio; de libris Græcorum ecclesiasticis, ac potissimum Menæis et Menologiis, potuissimus non inutiliter præfari aliqui, nisi totum eam rem accuratissime expressisset, talium expertissimus et nunc Bibliothecæ Vaticanæ Illustrissimus Custos, Leo Allatius, itaque iis contenti, quæ ad primum Januarii totum in Prolegomenis cap. iv § xi disseruimus, sufficere breviter indicare, Græcorum Menologia prorsus esse similia ei Martyrologio, quale exorsum Bedam esse videbimus, et Rahnum Maurum atque Adonem Vicensensem pertexuisse ipsa quæ in manibus sunt possunt probare opuscula. Etenim diebus singulis annus duorumve aut trium Sanctorum, quorum tunc præcipua agitur veneratio, res gestas sub epitome comprehensus expunant Menologia, easque aliarum paucularum adjecta commemoratione non raro terminant. Hæc ipsa porro enarrationem vel similia aliorum Sanctorum elogia etiam magnis Menæis leguntur inserta, sub Officium divinum recitanda; quæquidmodum proprie de Sanctis Lectiones Latinorum inseruntur Breviariis: sed ut hæc ea in parte, quæ proprium Sanctorum dicitur, præter Lectiones habent etiam hymnos, antiphonas, versiculos et quæcumque alia unicuique Sancto ita singulariter aptantur, ut de ceteris ejusdem Ordinis communiter non usurpentur; sic Menæa præter jam dicta elogia, continent Odas et cetera omnia unicuique festo propria, atque per dies singulos. Neque enim curvis Martyri, Confessori aut Virgini communem aliquam decurrit Officii formam, quod Latina fecit Ecclesia, Græca composuit: proindeque est in hac parte proluxior multo. Vidimus nos variis in locis varias Menæarum MSS. menses; corpus integrum necdum adhuc aspiciam: quod tamen optabamus summo opere, Venetiarum editioni, imperfectæ aulam, lucis et remedii aliquid exinde sperantes: sed Menologia, etiam integra, reperimus plura, ex iisque studiosè descripsimus elogia commemorationesque Sanctorum, quotquot judicare potuimus esse a vulgatis diversa, quæ hæc et secularis tonis frequenter leguntur Latine reddita. Integre autem habere curavimus præclariora duo; quorum unum ex Collegio Societatis nostræ Claromontano Parisiis acceperimus mutuo; alteram partem ex MS. monasterii Cryptæferenti in Latia, partem ex Bibliothecæ Vaticanæ codice transcribi jussimus. Atque hoc postremum

illud est, ejus primum partem elegantissime descriptam, a Paulo S. Cæcilie Cardinali Sfondrato, Paulo v Pontifici Maximo dono datum, et a Petro Arcudio Latine redditam, Italiæ sacræ tomo 6 subtexuit Ferdinandus Ughellus; questus alteram latere incertum quibusnam in caveis, aut communi forte librorum sorte, igne aut ferro, vel impiorum aut otiosorum hominum, vel elementorum injuria esse desisse. Verum non latitantem in caveis: sed ad divini Officii usum tot quot ipsa complectitur mensibus a Martio ad Septembris initium servientem, reperimus in prænominato monachorum Basilianorum monasterio: non quidem pari characterum elegantia et pieturarum ad singulas paginas delicis exornatum (qualem in Vaticano esse, sicut audivimus legimusque sic et vidimus) sed antiquitate et fide nihilo inferiorem, eundemque Basilii Imperatoris titulum præferentem: ut hæc Vaticanæ illius partis si non germanam alteram, ad eadem manum velut utero prognatam; certe genuinam, ex patre atque auctore eodem, tum ceteris iudiciis tum styli perfectissima similitudine nihil hesitantes crederemus. Ex hac igitur mensem primum, id est, Martium hic duximus in speciem menologiorum ceterorum omnium. Est enim ceteris quæ vidimus omnibus illustrior hæc collectio auctoritatisque majoris; eo quod non privato alienius arbitrio compilata, sed in publico Ecclesiarum Constantinopolitanarum usu fuisse videatur: cum jussu Basilii Imperatoris Porphyrogeniti ante annum salutis MDCCLXXXIV esse exarata cognoscatur. An primum in hoc genere? non audent divinando asserere: nedum definire quanto sit Menologiorum usus in ecclesia Græca seculo jam nominato anterior. Primum enim, ut in Ecclesiis Latinis descripta pluribus magnisque voluminibus habebuntur integra Sanctorum Acta per anni totius circulum digesta (ex quibus quia certis diebus legenda designabantur a chori moderatore ipsa vocata sunt Legendaria sive a Martyrum Passionibus Passionalia) quibus postea ad tenuiorum Ecclesiarum et Sacerdotum commoditatem majorem atque ecclesiastici Ordinis uniformem decorem Breviarii succedere Lectiones: sic et apud Græcos in usu erant ingentes Codices de Actis Sanctorum (Synaxaria dicebant ipsi, eo quod ad populum in Sanctorum Synaxis seu festis convenientem legerentur) qualia stylo elegantiori polire et ordinare aggressus Simeon Metaphrastes, occasionem imperitis dedit, quoscumque ejusmodi libros sibi attribuendi. Horum autem cum esset et moles major, quam ut haberi in omnibus ecclesiis possent, et contextus proluxior quam ut unica lectione valeret inter divina absolvi; placuit ea quæ diximus Menologia contrinere, sub compendio exhiberi Sanctorum, quorum esset celebrior cultus, Vitas aut Passiones, quæ proprietaservato antiquo nomine a multis etiam consueverunt Synaxaria appellari: Quibus diceremus rursum id accidisse, quod jam dictis

Bedæ

Bedæ atque Adonis Martyrologiis, ut scilicet ipsa elogia, quantumvis contracta, longiora tamen fuerint visa aliquibus; unde per novam contractionem uatu sit altera illa Menologiorum forma, cujus specimen habes in eo, quod ex Cardinalis Sirloti interpretatione inter antiquas Lectiones Latinum edidit Henricus Canisius, Usuardi Martyrologio comparandum; diceamus inquam, si ipsummet vel simile aliquod uspiam Græce reperissemus. Hoc tamen eo requisivimus studiosius, quo plures gravioreque errores ex mutilatione, transpositione perversaque dierum discretionem dolebamus in præfatum Canisii editionem, vel ipsum unde accepta est autographum properantius descriptum, irrepsisse. Verum nullum ejusmodi invenientes, cogimur suspicari, ipsum Interpretem, Græci Menologii aliquod aliunde exemplar nactum, primum succinctius, postea prolixius ac rursus in aliis mensibus contractius, pro suo vel otio vel arbitrato, descripsisse memorius Sanctorum inibi inventorum, suo privatim usui, non publico servitutum. Inventum est enim inter demortui schedas manuscriptum, absque alio titulo: quo fit ut neque unde acceptum sit constet, nec qua ratione id Sirlotus e Græco transtulerit. Suspicio tamen nostra quam protulimus eo vobis apparet verosimilior: quod interpretationem suam non a Septembri mense exordiat Sirlotus, licet ille primus in Græcorum anno sit, et in Græco codice haud dubie primus repertus fuerit: sed a Januario more Latinorum. Ideo nunc libentius hoc annotavimus ut si quis contrarium docere possit Græco originali prolato, illud vel publici juris facere, vel nostro privatim usui commodare velit. Menologio porro Basiliano jam satis laudato, seu potius Martio inde accepto Hexametra præmittimus ex Menæis ejusdem mensis collecta; quæ per modum Ephemeridum vulgo nota usurpataque, visa sunt vel ideo excerptenda, quod indicium præbeant manifestum cultus ejusdem præcepti eorum, qui soli singulis in versibus nominantur: saltem in ea ecclesia ex cuius usu primum accepta et composita sunt: quemadmodum et de iis statuimus quorum nomini soli indicantur in Typico Hierosolymitano, sive ordine Officii divini recitandi, in Urbis sanctæ ecclesiis monasteriisque circumjectis et nunc inter omnes Græcos recepto. Tale quid apud Latinos composuit ante octingentos annos Wandelbertus, is de quo in prolegomenis ad Januarium cap. iv § viii, extatque tum ante Molani Usuardum per singulos partition dies, tum in Spicilegiorum Lucæ Dacherii tomo 5. Nos Græca Hexametra totidem Latinis reddidimus, Menologiæ textum Latine reddere consequenter non putavimus esse necessarium: quando id plerumque fecimus facturique sumus ad proprios cujusque Sancti in hoc opere dies, idcirco etiam abstinuimus annotationibus quibus illud potuisset illustrari. Tum ipsa Sanctorum Acta Græca, quæ hactenus inedita primi ex MSS. vetustis proferimus, suis quoque tomis ordinur subnectere: eo modo, quo, curioso hoc seculo omnia ex ipsis fontibus discere cupienti, solent Historiarum vernaculis in linguâ scriptores originalia ipsa antiquorum instrumentorum monumenta, iisdem quibus concepta sunt verbis,

subjungere, ad liberandam fulem suam, atque deis quæ scripsere judicandi potestatem liberam lectori relinquendam; ex ipsis sæpe eductaro multa quæ diligentem quavis collectorem possunt inobservata fuisse. Id ut faceremus, præter rationem hactenus a nobis in Januario ac Febuario retentam, virorum maximorum fecere judicia, Romam euntibus indeque revertentibus, in omnibus qua transitus erat provinciis sæpe numero exposita: cum dicerent unicum illud esse post operis perficiendi celeritatem majorem (quam scirent optari a se convenientius quam præstari a nobis) in quo hactenus videremur deficere, ut tam laboriosa molitio esset suis numeris omnibus absoluta. Neque eo contenti quidam, suis etiam litteris prosecuti sunt idem monere, ac propemodum expostulando queri, quod tardiores videremur in exaudiendis ipsorum et omnium eruditorum votis. Prohærum foret proferre singulos, quando unus pro omnibus loqui risus est is, qui proprio quodam jure suo id videbatur posse exigere, ab redditam a se Latine ad i Martii S. Eulociæ Vitam Petrus Possinus, nostræ Societatis Historiographus vii Angusti anno mdcxvi ita scribens: Non parvo me allecit gaudium quod indicatis, vestri expectatissimi Martii primum fere jam volumen exensum. Scio hujus generis mensibus recte annos impendi; et castigo impatientiam voti, quo illam editionem videre perfectam dudum cupio. Sed si me sinitis effundere apud amicos intimi animi, nolle in Martio desiderari, quod in Januario et Febuario vestris ab eruditissimis plerisque requiritur. Fateor me cum Xenophontis xvi Januarii, cum Lucæ Junioris Thaumaturgi vii Februarii, cum alibi alia dari a vobis Acta e Græcis Latina videri, etsi nec fidei nec peritiæ doctissimorum Interpretum diffido, inquietari tamen quod copia non fiat Græcorum Archetyporum; si minus iis per columnas cum interpretatione comparatis, saltem rejectis ad calcem, ut ea illic consulere qui volent possint. Nec dubito quin idem usu venturum multis sit Acta vetera S. Eulociæ, Kalendis Martii a me vestro jussu Latino reddita, legentibus. Quare oro vos ut vitam illam Græcam Eulociæ, e Vaticano vetustissimo promptam codice, tum si quam aliam illi Latinam e Græco datis, adjungere sub lineam primigenio characterè ne gravemini. Nec vestri opinor Typographi repugnabunt: quippe quibus magnum ostenditur emolumentum moræ brevis, quod per eam Appendicem commendabitur tanto magis opus ipsum, fietque vendibilis. Novi non paucos viros doctos qui ægre adducuntur ad emendas versiones Latinas meras operum Græcorum. Itaque puto verisimile, aliquos comparaturos librum istum, ubi cognoverint origines ipsas Græcas illi additas, qui alias non curarent emere. Non is sum qui nitens velim haberi rationem judicii mei, nisi commune mihi cum sapientioribus sit. In hoc porro sensu conspirare mecum credo quantum uspiam est hominum humanioris litteraturæ peritorum. Quare non meam auctoritatem, quæ nulla est, sed tot præstantium virorum in Belgio vestro, Germania, Batavia, Anglia, Gallia, dimidiatas editiones scriptorum veterum lingua primigenia suppressa improbantium judicia, poudus, peto, apud vos quantum

quantum convenit habere? Etiam in ipsa Italia, ubi hodie minus videntur linguarum eruditum studia florere, novi ego sat multos, qui ferunt impatienter, et quasi *ἄλγεα* *ἡρσεύεις* substitui quaruntur, cum omnis Grævis archetypis, eotypa duntaxat Latina vulgantur: quibusque gratum valde futurum sit, si vestrum opus tam eleganti mantissa videant auctum. In ea esse sententia Eminentissimos Cardinales Franciscum Barberinum Sacri Collegii Decanum, et Branciacum, D. Joan. Franc. Suarezium Episcopum Vasionensem, DD. Leonem Allatum, Abb. Octavianum Falconerium, Abb. Gradium et alios, ex quodam cum illis usu satis comperisse videor.

His Possimus abunde complere est omnia, quibus moveri poteramus. Nunc, quo facilius horum sit usus, admonemus Lectorem, curatum a nobis esse, ut eadem capitula ac paragraphorum divisio, quæ scripta in Latinis est, etiam adnotaretur in Græcis, et summaria totius narrationis synopsis in margine collata, hic etiam Latine repetereetur: sic enim fiet, ut locum aliquem requirere volens eundem citra molestiam requirant, nec Latinam ex adverso interpretationem magis sit requisitus ille, qui Græce lingue non prius ignarus textum velit originarium legere.

MENSIS MARTII EPIHEMERIS

Ex magnis Græcorum Menæis collecta.

Μαρτίου ἡμέρῃ πρώτη Εὐδονία ἕξτος ἔτλη.
Δευτέρῃ ἔξη οὐρανόθεν Θεόδοτος εἰς ὄρμους.
Ἐν ἑκτῇ Εὐτρόπιος σταυρῶ τρίτῃ προσ-
ετέλθη.

Τῇ δὲ τετάρτῃ Γερῶσιμος βιότοιο ἀπέπτη.
Ὁδυσσεύς Κόνου ἥλοισι παρίει πόδες πέμπτη.
Τεσσαράκοντα ἡρόκνα θυοῖν ἄμα ἔστη ἐκτὴν.
Ἑφθαίμ ἐβδομήτῃ ἕξτος ἔκτανεν ἀρχιερία.
Ἦλυθεν ὀγδότῃ Θεοφύλακτος Θεοῦ ὄγγι.
Ἄμφ' ἐν ἡμέρῃ ἰδὺν σκελὴ ἀνδρῶν τεσσαράκοντα.
Ἄμφ' τῇ δεκάτῃ Κεδρατὸν ἕξτος ἐγκατέπεσεν.
Ἐνδεκάτῃ πάτρων ἰδὺ Σωφρόνιος ποτα τὺμβον.
Δωδεκάτῃ φθινύθοντος ἀπὲρ βίου Θεοφάνης.
Χαῦς τρισνοικοδότῃ Νικηφόρου ὅστυ ἰσχυθῇ.
Κόλυν Ἀ'λεξάνδρου γάρου δεκάτῃ γι τετάρτῃ.
Πεμπτῇ καὶ δεκάτῃ τριτῇ Ἀ'γάπιος ἐταίροι.
Δ.νδρου ἐπὶ νηλευσίσι διθὺς δεκάτῃ Πάππα ἐκθῇ.
Ἐ'βδομήτῃ δεκάτῃ, Ἀλίου, πόσιμον ἀνέτλη.
Ὁγδότῃ δεκάτῃ θάνατος μελας εἶδε Κύριλλον.
Χάσσαν συζυγίῃ δεκάτῃ ἐν ἡμέρῃ ὁμόλεκτρον.
Ἐνδεθὶ πυρετῇ εἰκοστῇ βάλον ἑπτα γυναικας.
Εἰκοθὶ πρώτη δρῶν. Κύριλλος ἤρσι Θεοῖο.
Εἰκοθὶ ὃ ὑπερὶ σουδῶσις Βασίλειος ἐτρώθη.
Εἰκοθὶ ἐν τριτῇ Νικων εἶπεν κρατο δάκν.
Καῖψαν ὑπο χόονα εἰκοθ' Ἐκκλεῶν γι τεσάρθῃ.
Γκθὲν τῇ Μαρτίῃ ἔσσι ὄγγιλος εἰκοθὶ πέμπτῃ.
Εἰκοθὶ ὅμφ' ὕμνος Γεθρίῃ ντίσιν ἐκτῇ χειρὶ.
Εἰκοθὶ ἔβδομήτῃ ἰδὺ. Μαρτῶνα ἐν εἰκοτῇ.
Ὁδόςτῃ Ἐπαρίνα νηχάστο εἰκοθὶ πυρρος.
Ἐπάφλαθεν ἐν ἡμέρῃ. Βαραχχίον εἰκοθὶ πίσηος.
Χαίρει Γωδὺν τριακοστῇ ἐξαυαλῶν.
Πρώτῃ Ἀκακίου βιότου πύρας ἐν τριακοστῇ.

Eudocia, primo Martis, caput absceidit ensis.
Postera Theodotum lux caeli vexit ad aras.
In ligno Eutropium confixum tertia vidit.
Gerasimus quarto vita migravit ab ista.
Cononem clavis confixit quintus acutis.
Quadraginta duum cervices sexta rescidit.
Ensem post sextam suscepit Episcopus Ephrem.
Octava ad Dominum pervenit Theophylactus.
Crura quater denum contrivit nona virorum.
Quadratum gladius decima sub luce peremit.
Sophronium tumulo dedit undecimus sapientem.
Theophanem exemit misera duodecima vitæ.
Tertius a decimo Nephron intulit urbi.
Quartus Alexandro et decimus caput abstulit ense.
Est decimo quinto Agapius dissectus, amici.
Sexta sequens decimam te vinxit in arbore, Pappa.
Septimus a decimo tumulum tibi pandit Alexi.
Octavo-decimo mors abstulit nono subhumatur.
Conjugium concors decimo nono subhumatur.
Matronas septem injectit vigesima flammis.
Ad Dominum transfert vigesima prima Cyrillum.
Bis undena acutus Basilium pungit acutis.
Niconem gladio vigesima tertia plectit.
Jacobum tumulo vigesima quarta recondit.
Nuntia verba tulit vigesima quinta Marice.
Vicena sexta Gabrielis personat hymnus.
Matronam in vinclis vigesima septima mactat.
Bis decima quarta mors Hilariona prehendit.
Barchesum pice lux vigesima nona perurit.
Gandet Joannes decima ter luce resolvi.
Morte sed Acacii trigesima prima sacratur.

τούτων ἀποπέμνει τὰς κεφαλὰς, καὶ οὕτω παρέδωκεν τὰς
ἀγίας ψυχὰς αὐτῶν τῷ Κυρίῳ.

Καὶ ἀθλήσας τοῦ ἁγίου μάρτυρος Νικάνδρου.

S. Nicander M.

Νικάνδρος ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς ἦν μὲν καὶ αὐτὸς
ἐπὶ τῆς βασιλείας Διοκλητιανοῦ εἶχε δὲ ἔργον διὰ παν-
τός· τὸ ἐπισκοπεῖσθαι τοὺς ἐν φυλακαῖς ἁγίους καὶ θερα-
πεύειν, καὶ ἐπιχορηγεῖν αὐτοῖς τὴν ἀναγκαίαν τροφήν,
ἔτι δὲ καὶ θάπτειν τὰ λείψανα αὐτῶν. Ἰδὼν οὖν καὶ τοῦ-
των τῶν ἁγίων τὰ λείψανα ἐρριμμένα οὕτω καὶ ἀνεπιμέ-
λητα, ἐπεὶ ἐν ἡμέρᾳ οὐκ ἐτόλμα προσεγγίσει αὐτοῖς,
ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς κρατηθῇ, ἐν νυκτὶ ἀπελθὼν, ἀνείλεν
αὐτὰ ἐν καθ' ἑν, καὶ κατέθετο ἐν ἐνὶ τόπῳ. Θεαθεὶς οὖν
ὑπὸ τινος τῶν εἰδωλολάτρων διεβλήθη τῷ ἄρχοντι, καὶ
κρατηθεὶς εὐθὺς ἐτιμωρεῖται, καὶ Χριστὸν ἀνείσθαι ἡγυ-
κάζετο. Ὁ δὲ πρὸς τὸ μὴ ἀρνήσασθαι αὐτόν, καὶ Θεὸν
μᾶλλον ἐκῆρτεν ἀληθινὸν καὶ δημιουργὸν τοῦ παντός.
Ὁθεν εἰς ὀργὴν κινήσας τὸν ἄρχοντα, τὴν διὰ ξίφους
δέχεται τελευτήν, καὶ οὕτω τελειωθείς ἀπέλαβε στέφανον
αἰώνιον καὶ ζωὴν μακρίαν καὶ ἀτελεύτητον.

et alii.

Καὶ ἀθλήσας τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Νικάνδρου. Καὶ
μνήμη τοῦ ὁσίου Ἰωάννου, τοῦ ἐν Ῥουφινιαναῖς.

Ις'. Ἀθλήσας τοῦ ἁγίου Ἰουλιανοῦ, τοῦ ἐν Κιλικίᾳ.

XVI
S. Julianus M.

Ιουλιανός, ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς ὑπῆρχεν ἐν τῆς Ἀν-
τιόχειας πόλεως, υἱὸς βουλευτοῦ τινος Ἑλλήνος, μητέρα
ἔχων Χριστιανήν, ἥτις καὶ εἰδίδασκεν αὐτὸν τὰ ἱερά γραμ-
ματα. καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι δέκα καὶ ὀκτὼ ἐτών, προ-
σέχθη ἐν Αἰγυπτῷ τῇ πόλει Μεριανῶ τῷ ἡγεμόνι πρὸς
τῶν εἰδωλολάτρων καὶ ἀναγκασθεὶς θύσιν τοῖς εἰδώλοις,
οὐκ ἐπέστη. Διὸ ἀνοίξαντες οἱ δῆμοι μετὰ βίης τὸ στόμα
αὐτοῦ, ἐγχεύουσιν οἶνον καὶ κρέας τῶν εἰδωλοθύτων· εἴτα
ἐμβάλλουσιν εἰς φυλάκην, καὶ ἀγεται ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ
ἐρωτηθεῖσα περὶ αὐτοῦ, ἠτήσατο τὸν υἱὸν τῆς δοθῆναι
αὐτῇ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, πρὸς τὸ βουλεύσασθαι μετ' αὐτοῦ.
Καὶ τούτου γενομένου, πάλιν ἀγεται εἰς ἐξέτασιν, καὶ
εἰπον μὴ συνήσασθαι τὸν Χριστόν. Ὁθεν τὴν μὲν μητέρα
αὐτοῦ ἀπέλυσαν διστερόντες τὰς πέτρας αὐτῆς· τὸν δὲ
ἄγιον Ἰουλιανὸν ἐβάλλοντες εἰς σέκκον, ἔπειτα ἐπι-
τῶν ἰσθῶν καὶ ψάμμου, ἐρρίψαν ἐν τῇ θαλάσσῃ· Ἐξερ-
ρίφη δὲ τὸ λείψανον αὐτοῦ ἐν Ἀλεξινυδρεία, καὶ ἐτάφη
παρὰ γυναικὸς χήρας τινὸς εὐλαβοῦς.

Καὶ μνήμη τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀριστοβούλου,
ἐνὸς τῶν ὁ.

S. Aristobulus
Apost.

Αριστοβούλος, ὁ θεὸς ἀπίστολος τοῦ Χριστοῦ, ὑπῆρχε
μὲν ἐκ τῶν ἐδωμάκοντα μαθητῶν, μετὰ δὲ τὴν ἐνδοξὴν
καὶ σωτήριον Ἀναλήψιν τοῦ πνεύματος τοῦ καὶ Σωτῆρος
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡκολούθησε τῷ ἁγίῳ ἀποστόλῳ
Παύλῳ, τῷ μεγάλῳ διδασκάλῳ τῆς οἰκουσεμένης, εἰς πᾶ-
σαν πόλιν καὶ χώραν διακονούμενος καὶ δουλεύων αὐτῷ, ὡς
γνήσιος καὶ πιστὸς μωθητής. Ἐπεὶ δὲ εἰς πᾶσαν χώραν
χειροτονῶν ἀπέστειλεν ἐπισκόπους, ἐπὶ τὸ διδάσκειν τὴν
ἀληθινὴν πίστιν καὶ κηρύττειν τὸν Χριστόν, χειροτονή-
σας καὶ αὐτόν, ἐπιμῆεν εἰς τὴν χώραν τῶν Βοεατῶν,
ἀπίστων ὑπαρχόντων καὶ ἀγρίων καὶ ὠρῶν ἀνθρώπων.
Ἀλλ' ὁμῶς ἀπελθὼν, καὶ τὸν Χριστόν κηρύττων, καὶ
ποτὲ μὲν τυπτόμενος, ποτὲ δὲ κατὰ τὰς ῥύμας συρόμενος,
ἄλλοτε δὲ χλευαζόμενος, πολλοὺς ἐπέσει προσελθεῖν τῷ
Χριστῷ καὶ βαπτισθῆναι. Ὁθεν καὶ ἐκκλησίαν συστήσα-
μενος, καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ἐν αὐτῇ κατα-
στήσας, ἐτελειώθη.

Καὶ ἀθλήσας τῶν ἁγίων μαρτύρων μενίγγου καὶ
Ῥωμανοῦ.

SS. Menippus
et Romanus
MM

Ο μὲν ἅγιος Μενίππος ὑπῆρχε μὲν ἐπὶ τῆς βασιλείας
Δεκίου ἐκ τῆς πόλεως Παρίου, κυανφύς· δὲ ὢν, καὶ ἐκ τοῦ
ἐργοχείρου αὐτῷ τριφᾶς ποριζόμενος, παρίχετο τοῖς διὰ

τὸν διωγμὸν εἰς φυλάκας ἀποκεκλεισμένους Χριστιανοῖς·
ἐπεθύμει δὲ καὶ αὐτὸς μαρτυρῆσαι ὑπὲρ Χριστοῦ, καὶ
παρεκάλει ὑπὲρ τούτου. Διὸ καὶ ἦλθεν αὐτῷ φωνὴ λέγουσα·
Μένινγε, ἐλθέ πρὸς με, καὶ εὐρήσεις χάριν ἐνώπιόν μου,
παραστάς οὖν τῷ δικάζοντι, καὶ Χριστιανὸν ἑαυτὸν ὁμο-
λογήσας ἐτύφη, καὶ μαχαίρα κοπίης τοὺς δακτύλους τῶν
χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν ἀπεκφαλίσθη. Τὸ δὲ τίμιον αὐτοῦ
λείψανον ταφέν ἐν τῇ πόλει, παρέχει ἰάματα πᾶσι τοῖς
πιστοῖς μέχρι τῆς σήμερον. Ὁ δὲ Ῥωμανὸς διάκονος ὢν
τῆς ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης ἐκκλησίας, καὶ τὸν
λαὸν διδάσκων τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ἐκρατήθη, καὶ
πολλὰ βασανισθεὶς κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τὸ διὰ ξίφους
εἰδέξατο τέλος.

Καὶ ἀθλήσας τοῦ ἁγίου μάρτυρος Πάππα, καὶ τῆς ἁγίας et alii.
μάρτυρος Εὐφρασίας. Καὶ μνήμη τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου
πάππα Ῥώμης. Καὶ τῶν ἁγίων Τροφίμου καὶ Θάλλου.

Ιζ'. Μνήμη τοῦ ἁγίου Ἀλεξίου, τοῦ ἀνθρώπου
τοῦ Θεοῦ.

Οὗτος ἦν ἀπὸ τῆς Ῥώμης, υἱὸς Εὐφρημίου πατρικίου, XVII
ὅς καὶ πρὸς γάμον ἐξέδωκεν αὐτόν. Τῷ γάμῳ δὲ γενο-
μένου κατὰ τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἔδει τῇ νύμφῃ προσομι-
λῆσαι, δοὺς αὐτῇ τὸν ὀρθόθωρον δακτύλιον, ἐξῆλθε τοῦ
οἴκου, καὶ τὴν πόλιν Ἐδόσσαν καταλαβὼν, προσέμεινε
τῇ ἐκκλησίᾳ ἔτη δέκα καὶ ὀκτώ. Γνωσθεὶς δὲ διὰ τὴν
ἀρετὴν αὐτοῦ ὑπεχώρησε, καὶ πάλιν ἀπέλθων εἰς Ῥώμην,
καὶ κατέλαβε τὸν ἰδίον οἶκον, καὶ ἀγνοηθεὶς, τῷ πλῶνι
προσεκαρτέρει, βλέπων τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, ἐμ-
παίζόμενος ὑπὸ τῶν δούλων αὐτοῦ, καίτοι τῶν γονέων καὶ
τῆς σώφρονος αὐτοῦ γυναικὸς λυπουμένων καὶ κλαίοντων
διὰ παντός περὶ αὐτοῦ. Τῆς δὲ τελευτῆς αὐτοῦ προσεγγι-
σάσης, ζητήσας χάριν, ἔγραψε τὰ περὶ αὐτοῦ πάντα,
καὶ κατέειπεν ἐν τῇ χειρὶ μετὰ τελευτῆς ἢ ὁ βασιλεὺς
Ὀνώριος λαβὼν, ἀνέγνω εἰς ἐπήκοον πάντων. Τότε
ἐγνώσθη τὰ κατ' αὐτόν. Καὶ οὕτως ἐτάφη τὸ ἅγιον αὐτοῦ
λείψανον ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Πέτρου.

Καὶ ἀθλήσας τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μαρίνου.

Μαρίνος ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς, Χριστιανὸς ὢν, καὶ
ὁρῶν τοὺς εἰδωλολάτρους θύοντας, οὐ μόνον ἄλογα ζῶσα, S. Marinus M.
τετράποδα καὶ πετεινά, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπους, ἐξήλωσε·
καὶ ἑορτῆς ἀγομένης τοῖς ἀφύχοις εἰδώλοις, δραμὼν
κατ' ἐστραφείν τὸν βωμόν, καὶ τὰ θύματα κατεπάτησε, τοὺς
δυσεβεῖς ἱερεῖς τῶν εἰδῶλων καθύερινε, καὶ ἑαυτὸν
Χριστιανὸν ὡμολόγησιν, εἰπὼν, ὅτι Πιστεύω εἰς Χριστόν
τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν
καὶ τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς.
Τότε ὀργισθέντες οἱ εἰδωλολάτραι ἐκράτησαν αὐτόν, καὶ
πρῶτον μὲν αὐτὸν ἐτιμωρίσαντο, ὁ μὲν ῥοπάλῳ τύπτων,
ὁ δὲ λίθῳ συντρίβων τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ τοὺς ὀδόντας,
ἄλλος σῶρον ἐκ τῶν τριγῶν· ἔπειτα δάσαντες αὐτόν, πα-
ρέδωκεν τῷ τῆς γῆρας ἐκείνης ἄρχοντι, καὶ ὑπ' ἐκείνου
τυπθεὶς ἀνηλεῶς βουενούρις ξηροῖς, εἴτα κρεμασθεὶς καὶ
ἐσθεθεὶς τὰς πλευράς, τέλος ἔβριε τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη.

Ιη' Μνήμη τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Κυρίλλου
Ἱεροσολύμων

Οὗτος ὑπῆρχεν υἱὸς γυναικὸς εὐσεβοῦς ἐπὶ τῆς βασιλείας
Κωνσταντίνου· ἐπεὶ δὲ ὁ τῶν Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος XVIII
Μέξιμος τέλει βίον ἐχρήσατο, οὗτος ἀντ' ἐκείνου τῆς
ἐπισκοπικῆς χάριτος ἐξῆλθε, τῶν ἀποστολικῶν δεγμάτων
προθύμως ὑπερμαχῶν. Ἀγκλῖος δὲ Ἀρειανὸς ὢν, καὶ τῶν
ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης θρόνον ἐπάρχων, καὶ ὑπὸ
τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου κατακριθεὶς, ἐπεὶ γνώριμος ἦν τῷ
βασιλεῖ, ἐκείθιν ἔχων τὴν ἐξουσίαν τὸν Κυρίλλον τοῦ θρό-
νου καθέλειν. Ὁ δὲ εἰς Ταρσὸν ἀπείλθων τῷ θευμασίῳ
συνῇ Σιλβανῷ. Καὶ εἰς Σιδήριον συγκροτηθεὶς συ-
έδου, πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐξιδρωμένῳ Ἀγκλῖος,
καὶ πείθει τὸν βασιλεῖα ὑπεροπία καταδικάσαι Κυρίλλον.
Μετὰ δὲ τελευτῇ Κωνσταντίνου, τῆς βασιλείας κρητίσας
109 Ἰουλιανός,

EN MS
GRAPTE
ERRAT.

Ιουλιανός, θέλων ἐπιστάσασθαι πάντας εἰς εὐνοίαν, ἐβρό-
σατο μετὰ πάντων καὶ τὸν Κύριλλον, καὶ τῷ ἴδιῳ θρόνῳ
κατέσκησεν. Καλῶς οὖν τὸ ποίμνιον ἰθύνας, πρὸς Κύριον
ἐξεδήμησεν.

Καὶ ἀλλήλους τῶν ἁγίων ἐπὶ τὰ γυναικίων, τῶν ἐν
Ἀμισῷ

Septem
mulieres
Mari Amisf

Επὶ τῆς βασιλείας τοῦ δυσσεβοῦς Μαξιμιανοῦ, διωγμοῦ
κινηθέντος· μεγάλου πάσα ἡλικία τῶν ἀνθρώπων τῶν ὁμο-
λογούντων τὸν Χριστὸν διὰ βασάνων διαφόρων καὶ ποι-
κίλων θανάτων ἔκκοπτετο. Ἐπεὶ οὖν καὶ ἐν Ἀμισῷ τῇ
πόλει παρὰ τὸν Χριστὸν Θεὸν κηρύττων ὑπὸ τοῦ ἀρχόντος
τῆς αὐτῆς πόλεως ἐιδωλολάτρου δυνος ἐφονεύετο, ἐπὶ τὰ
γυναικίους Χριστιανοί, ζηλώσασαι ἔστησαν ἐμπροσθεν
αὐτοῦ, καὶ Χριστιανὸς ἐαυτὰς ἡκολόγησαν αὐτὸν τε ἡλεγ-
ξον παρόρσιζα, ὡρίν καὶ ἀδικον ἀποκαλίσσασαι καὶ ἐχθρόν
τῆς ἀληθείας. Ταῦτα εἰπόντας, καὶ εἰς ὀργὴν κινήσας
αὐτὸν, πρῶτον μὲν ἐντεθεῖσαι ἐτύφθησαν μετὰ ῥαβδίων,
ἔπειτα τοὺς μαστοὺς ἔριψι ἐξέκυψαν, καὶ τρίτον κρη-
μαθεῖσαι ἐξίσκησαν τρυφεροῦς ὡς ἐφάνησαν τὰ ἔντερα
αὐτῶν, καὶ τελευτᾶν εἰς κλίβινον πυρὸς μεγάλῃνίσχυρως
ἐκκαίσαν ἡμεληθεῖσαι, ἐν αὐτῇ ψάλλουσιν καὶ προσευ-
χόμεναι, τῇ Θεῷ παρίδωκαν τὰς ἐαυτῶν ψυχάς.

19'. Ἀλλήλους τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἀναιρεθέντων
ὑπὸ τῶν Αἰθιόπων ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Σάβα.

XIX
SS. Martyres
Sabaitue

Οἱ τοὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες, ἐκ διαφόρων τόπων συναχθέντες,
καὶ τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Σάβα προσκαθεζο-
μενοι, ἐν δόξῃ καὶ καλῇ πολιτείᾳ τὸν Θεὸν ἱδύραπενον.
Ἄλλ' ὁ βροσκαίων καὶ φθονὸν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων
διόδεσσε, καὶ μάλιστα τοῖς ἐντοῖταις, ἐξήγειρεν ἐπ' αὐ-
τοὺς, τοὺς αἰθίοις Ἀθίοπας, ἐλπίσαντας πλούτου περιου-
σίαν εὐρίν. Ὡς δὲ ἀπείλυντες οὐδὲν ἔκρινον, τὸν θυμὸν
αὐτῶν ἐξίχυν ἐπ' αὐτοὺς, τοὺς μὲν ἀποκεφαλίσαντες,
τοὺς δὲ διχοτομήσαντες, τὸν δὲ χεῖρας τῶν δὲ πόδας
ἀποκόψαντες, τοὺς δὲ κατακεντρίσαντες καὶ τὰ ἔντερα αὐ-
τῶν ἐκχύντες, καὶ διαφόρως ἀνέλυντες, καὶ οὕτως συνή-
θους εὐχαριστοῦντες καὶ προσευχόμενοι, παρίδωκαν τὰς
μακαρίας αὐτῶν ψυχὰς τῷ Κυρίῳ ἀπολαβόντες τὴν
αἰώνιον ζωὴν τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας, δι' ἣν τοὺς τε
μακροὺς τῆς ἀσκήσεως ἀγῶνας καὶ τὸ μαρτύριον τῆς ἐπι-
πόνου ἀθλήσεως προθύμως ὑπέμειναν.

K'. Ἀλλήλους τῆς ἁγίας Φωτεινῆς, τῆς καὶ Σαμαρεί-
τιδος, καὶ τῶν σὺν αὐτῇ.

XX
S. Photina et
Socii Mari

Ἡ ἁγία Φωτεινὴ, ἡ καὶ Σαμαρεῖτις, ἦν καὶ ὁ Κύριος
ἐπὶ τῇ πηγῇ συνέντευεν, ἥν ἐν ταῖς χρόνους Νέρωνος. Μετὰ
δὲ τὸ τέλος τῶν ἁγίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου
ὑπῆρχε σὺν τῇ υἱᾷ αὐτῆς Ἰωσή ἐν Καρταγένῃ, πόλει τῆς
Ἀφρικῆς, κηρύττουσα τὸν Χριστόν. Ὁ δὲ υἱὸς αὐτῆς
Βίκτωρ κατὰ τῶν Ἀθάρων ἀνδραγαθήσας, γέγονε στρα-
τηλάτης καὶ προσετέλλετο τοὺς ἐν τῇ Γαλιναίᾳ Χριστιανούς
φονεῖν. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐφύνηεν, ἀλλ' ἐδίδασκε μάλλον
πάντας τὰ περὶ Χριστοῦ, καὶ Σιδαστιανὸν πείσας πιστεῦ-
σαι Χριστῷ, παραστὰς εἰς ἡχὴν δίσμιος μετὰ τῶν λοιπῶν,
καὶ παρέστη τῇ βασιλεῖ. Ὁ δὲ, τῶν μὲν οφθαλμοῦς ἐξώ-
ρυξε, τοὺς δὲ εἰς φυλακὴν ἐπέβαλεν. Ἄλλους ἐπὶ ξύλου
ἐκρέμους τῶν δὲ τὸ θερμὸν, ἐξιδίρι, τῶν δὲ τὰ χιδοῖα
ἀπέκρυψε τὴν Φωτεινὴν δὲ δύο δινδρα κλίσας προσέθηκε,
καὶ ἀπολύσας αὐτὰ διέσχισεν μίσον. Ὅτι δὲ λοιποὶ ἀπέκε-
φαλίσθησαν ἢ δὲ Φωτεινὴ ἐν τῇ φυλακῇ ἐτελειώθη.

Καὶ μνήμη τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Θωμᾶ,
πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

S. Thomas
CP

Θωμᾶς, ὁ ἐν ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν διὰ τὴν ὑπερβαλλου-
σαν αὐτοῦ ἀρετὴν καὶ τὴν ἀρετὰν συνίσιν καὶ ὑπερβαλὺν δια-
κονοῦς προχειρίζεται τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας καὶ σκελ-
λάρους, ὑπὸ τοῦ δόσι Πατρὸς ἡμῶν καὶ ἐν θαύμασι
μάλιστα Ἰωάννου τοῦ ἐπικαλούμενον Νησιωτοῦ ἐπὶ

τῆς βασιλείας τοῦ αἰοδίμου καὶ μακαρίου Μαυρικίου.
Καὶ μετὰ τελευτῇ αὐτοῦ τε τοῦ Ἰωάννου, καὶ τοῦ μετὰ
αὐτὸν ἐπισκοπίσαντος Κυριακοῦ, προχειρίζεται πατριάρ-
χης Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐπισκόπησεν ἔτη τρία,
μήνας δύο· πολλὰ κατὰ τὸν ἀρίστην ἀγωνισάμενος, καὶ
τοὺς ἀρετικούς κατασχύνας, καὶ τὰ ὀρθόδοξα δόγματα
κρατύνας, καὶ τὸ ποίμνιον ποιμάνας καλῶς καὶ θεα-
ρίως, καὶ τοῖς εὐσεβεῖσι βασιλεῦσι καλῶς διδάξας, καὶ
τῇ συγκλήτῃ καὶ παντὶ τῷ ἱερατικῷ τάγματι καταφανείς
ἀνδρείως μετὰ ταῦτα ἀρόωσθήσας, πρὸς οὐρανοὺς ἀνέ-
δραμε, χαίρων ὡς εἰκὸς καὶ ἀγαλλιώμενος.

Καὶ μνήμη τοῦ δόσι πατρὸς Βενεδίκτου,
ἀρχιμανδρίτου Τρώμης.

Οὗτος ὑπῆρχεν ἐν τῇ Ῥωμαίων πότει, Εὐλογημένος
ὀνομαζόμενος μικρὸς δὲ ὢν, κατὰ λιπῶν καὶ οἰκίαν καὶ
γονεῖς ἐξῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον μετὰ τῆς ἀνατρεφούσης
αὐτοῦ γραῆς, καὶ ἡσύχαζε, καὶ εὐχόμενος ἔλαβε χαρίσ-
ματα ἱαμάτων ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Πρῶτον μὲν γὰρ ἡρώμενος
γενόμενος τῇ παρακλήσει τῶν μοναχῶν, καὶ διὰ τὴν
ἀκριβείαν τῆς ἐγκρατείας μισθίς παρ' αὐτῶν, ἐπέβου-
λευθὴ δηλητηρίῳ σαρκόντων, καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον ἐσφρά-
γισι, καὶ διελύθη ὡς ἄλλος ὁ θεός· ἔπειτα καὶ ἄλλα θαύ-
ματα πλείστα ἐποίησε. Μιλλουτος δὲ πρὸς Κύριον ἐκδημῶν,
μοναχοὶ τινες δύο εὐλαθεῖς ἔδοξαν καθ' ὑπνοῦς ἰδεῖν ὁδὸν
πρὸς οὐρανὸν ἀπὸ γῆς ἀναφύρουσαν, ὑπεστρωμένην ἱμα-
τίοις πολυτελέσι, καὶ λαμπράς ἀναπτομένας ἐκτερόθεν
τῆς ὁδοῦ. Καὶ ἐρωτήσαντες, τίνας ἐστὶν ἡ ὁδὸς, ἤκουσαν
παρὰ λευκοφόρου ἀνδρὸς, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ὁδὸς Βενεδίκτου
τοῦ εὐλογημένου. Καὶ οὕτως τελειωθείς, ἀνῆλθεν εἰς οὐρα-
νοὺς.

XXI
S. Benedictus
Ab.

Καὶ μνήμη τοῦ δόσι Ἰακώβου τοῦ Νέου,
ἐπισκόπου γεγονότος.

Ιακώβος, ὁ δόσις, ἐξ ἀπάλδων οὐνῶν τὸν ἀσκητικόν
ἐόμενος βίον, καὶ μοναχὸς γενόμενος, καὶ νηστεία καὶ
ἀγρυπνία καὶ τῇ λοιπῇ κακασθείᾳ, τῇ τε μελέτῃ τῶν
βιβλίων Γραφῶν καὶ ταῖς συχναῖς πρὸς Θεὸν εὐχαῖς πρό-
τερον ἐκστὸν ἐκκαθάρας, μετὰ ταῦτα τοῦ ἐπισκοπικοῦ
ὀσώματος ἀξιώσεται. Ἐπὶ τῶν χρόνων δὲ τῶν δυσσεβῶν
Εἰκονομάχων καταναγκασθεὶς ὑπ' ἐκείνων πλείστα, τὴν
τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων ἀρνήσασθαι προσκύνῃσιν,
καὶ μὴ πεισθεὶς, πολλοὺς πειρασμούς ὑπέμεινε, καὶ ἔξορας
ἀνεικάστους ὑπέστη, καὶ ἡμῶν καὶ διψῶν καὶ ἕτερα
πλείονα, ἅπερ εἰς αὐτὸν οἱ δυσσεβεῖς ἐπένοον, ἐκατέρη-
σεν. Ἔστα ἐν αὐταῖς ταῖς πολλαῖς βασάνοις καὶ τοῖς δι-
αφόροις πειρασμοῖς, τὴν μακαρίαν αὐτοῦ ψυχὴν εἰς χεῖρας
παρέθετο τοῦ Θεοῦ, δι' ἣν μίχρη θανάτου προθύμως ἀγω-
νισάμενος, βασιλεὺς ἐλαβεν οὐρανῶν, σὺν αὐτῷ ἀγαλλό-
μενος εἰς αἰῶνας.

S. Jacobus Ep.

Καὶ μνήμη τοῦ ἁγίου Βηρύλλου ἐπισκόπου
Κατάνης.

Βηρύλλος, ὁ ἐν ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν, ὑπῆρχεν ἐξ Ἀν-
τιοχείας τῆς Συρίας γεγονώς δὲ μοθητῆς τοῦ ἁγίου
Πέτρου ἀποστόλου, παρ' αὐτοῦ χειροτονεῖται ἐπίσκοπος
Κατάνης τῆς ἐν Σικελίᾳ. Ὅστις καλῶς ποιμάνας τὸ ποίμ-
νιον, καὶ ἐπὶ νομὰς ὠδήγησας σιωτήριους, καὶ πολλοὺς
τῶν ἀπίστων πρὸς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν ἀγαγών,
ἡξυνῆθαι καὶ θαυμάτων μεγίστων ἐξ ὧν ἐνός ἀναγκαῖον
ἐπιμνησθῆναι Πηγὴ ἦν κατὰ τὸν τόπον ἐκεῖνον, πικρό-
τατον ἔχουσα ὕδωρ, ἀλλὰ προσευξάμενος τῷ Θεῷ, εἰς γλυ-
κίαν μετέβαλε ποῦτητά· καὶ ἰδὼν τοῦτο· Ἐλλήν τις ἄκρος
εἰδωλολάτρης, ἐπίστευσε τῷ Χριστῷ, καὶ σὺν ἐκείνῳ
ἕτεροι πολλοί. Καὶ ἕτερα δὲ οὐκ ὀλίγα θαύματα ἐτε-
λέσας, εἰς βαθὺ γῆρας ἔλθων, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν,
ἀπολυσθεὶς ὑπ' αὐτοῦ τὴν αἰώνιον ζωὴν. Τὸ δὲ τίμιον αὐ-
τοῦ λείψανον κατετίθη ἐν τῇ νήσῳ ἐντίμῳ, ἱάματα
παρέχων πᾶσι τοῖς πιστῶς προσερχομένοις αὐτῷ μίχρη
τῆς σήμερον.

S. Beryllus Ep.

Κβ'.

ΚΧ ΜΒ.
CRYPTIC-
FERRAT.E

Κβ'. Μνήμη τοῦ ἁγίου Ἀρτέμιωνος ἐπισκόπου
Σελευκείας.

XXII
S. Arlemon Ep.

Αρτέμιων ὁ μακάριος τὴν Σελευκείαν ἔσχε καὶ πατρίδα καὶ πόλιν, ὡς ἐν αὐτῇ καὶ γεννηθεὶς καὶ ανατραφεὶς τοῦ δὲ μακαρίου Παύλου τὰ ἐκείσε καταλαβόντος, ἐγένετο ἐκεῖνον μαθητής, εἶτα καὶ ἐπίσκοπος τῆς αὐτῆς πόλεως Σελευκείας, διδάσκαλός τε τοῦ λαοῦ, καὶ κήρυξ τῆς ἀληθείας. Θανάτῳ δὲ πολλῷ πεινήσας, οὐκ ὀλίγους τῶν εἰδωλολατρῶν ἀπὸ τῆς πλάνης ἐπιστρέψας πρὸς τὸν Κύριον, Χριστιανούς διὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πυνσέπου καὶ σωτηριώδους βαπτίσματος ἑποίησε καὶ μετὰ ταῦτα εὐσεβῶς καὶ θεαρίτως τὴν ἐγχειροθετοῦσαν αὐτῷ ποίμνην ἰθύων, καὶ τὴν ἐκκλησίαν διακυβεύων, ἣν πᾶσι τοῖς χρεῖαν ἔχουσι λιμὴν σωτηρίας, χερῶν προστάτης, ὀρφανῶν ἀντιλήπτωρ, πτωχῶν καὶ πενήτων χορηγός. Ἐν τούτοις δὲ πολιτευθεὶς, καὶ κατὰ πάντα Θεὸν θεραπεύσας, ἐν γῆρα βραθεὶ πρὸς αὐτὸν ἐξεδύμῃσε χερῶν, ἀπαλατών ζωὴν αἰώνιον.

S. Basilus M.

Καὶ ἄλλοις τοῦ ἁγίου ιερομάρτυρος Βασιλείου, πρεσβυτέρου τῆς Ἀγκυρανῶν ἐκκλησίας.

Κγ'. Ἀθλησις τοῦ ἁγίου ιερομάρτυρος Νίκωνος, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἑκατὸν ἐννεμήκοντα ἐννέα μαρτυρων.

XXIII
S. Nicon et
Soell Mart.

Οὗτος ὑπῆρχε κατὰ τοὺς καιροὺς Κωνσταντοῦ, ἡγεμόνος, καὶ τῆς χώρας τῶν Νεαπολιτῶν, μητρός μὲν Χριστιανῆς, πατρός δὲ Ἑλλήνος στρατευθεὶς δὲ καὶ εἰς ἀνάγκην πολέμου εὐρεθείς καὶ βαθρὺ στενάζας καὶ εἰπὼν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς τῆς μητρός μου, βοήθει μοι, ἡνδραγάθησεν ἰσχυρῶς. Εἶτα ὑποστρέψας καὶ συνταξάμενος τῇ μητρὶ, κατέλαθεν ὑπὸ ἀγγέλου ἐπιφανείας τὸ ὄρος τοῦ Γάνου καὶ εὐρὴν ἐπίσκοπον ἐν τῷ σπηλαίῳ, ἐξαπέστειλε ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἔκεινεν ἐκεῖ δέκα ἔτη, καὶ χειροτονεῖται ὑπ' αὐτοῦ ἐπίσκοπος. Εἶτα παρέδωκεν αὐτῷ καὶ μοναχοὺς τὸν ἀριθμὸν ἑκατὸν ἐννεμήκοντα ἐννέα, καὶ οὕτως ἐτελειώθη. Αὐτὸς δὲ γινώσκει ἀποκαλύψας, ὅτι μέλλει ὑπὸ ἰθῶν ἀφανισθῆναι τὸ ὄρος, παραλαβὼν τοὺς μοναχοὺς, ἀπῆλθεν εἰς Μυτιλήνην, εἶτα εἰς Ἱταλίαν ἔνθα καὶ εὐρύσκει αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἀσπασμένη, παρκατετίνα ἐτελεύτησεν. Ἀπελθὼν, δὲ εἰς τὸ Ταυρομένιον ὄρος κατόκηκε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ἀποστείλας ὁ ἄρχων, καὶ κρατήσας αὐτοὺς, ἀπέκφαλκεν.

Καὶ ἄλλοις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Δομετίου.

S. Dometius M.

Δομέτιος, ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς, ἦν μὲν ἐπὶ τῆς τυραννίδος Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου, ἐκ τῆς χώρας Φρυγίας, ὅρῳ δὲ τοῖς προκειμένοις τῷ τυράννῳ πολλοὺς ὄντας, καὶ καθεκάστην προστιθεμένους καὶ ἀφρουμένους μὲν τὸν Χριστὸν προσκυνούοντας δὲ τοῖς εἰδώλοις ἐνδοφρενὲς καὶ ἡγανάκτες καὶ λύπη πολλὴ συνείχετο. Ἐν μὲν οὖν τῶν ἡμερῶν, ἱπποδρομίας ἐπιτελουμένης, καὶ θυσίας προσφερομένης τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσιν, οὐκ ὑπέμεινεν ἁλλὰ ζηλώσας, ζήλῳ θεϊκῷ, ἔστη μέσον τοῦ θεάτρου, καὶ μεγάλη φωνὴ τὸν τε ἀποστάτην Ἰουλιανὸν ἀντιεμάτισε, καὶ τοὺς εἰδωλολατρῶντας διέπτυσσε, καὶ τοὺς ψευδονόμους θεοὺς ἐχλεύασε. Κρατηθεὶς οὖν καὶ δεθεὶς ἀσφαλῶς, παρεδόθη τῷ ἄρχοντι, καὶ πολλὰ βασάνους ὑποστάς, ἀπειλείσθη εἰς φυλακὴν. Καὶ μετὰ ὀλίγας ἡμέρας τῆς φυλακῆς ἐνβληθεὶς, καὶ καταναγκασθεὶς ἀνήσασθαι τὸν Χριστόν, καὶ μὴ πεισθεὶς, εἶψε τὴν ἱερὰν αὐτοῦ κεφαλὴν ἀετημίῃ.

Κδ'. Ἀθλησις τῶν ἁγίων τριάκοντα πέντε μαρτύρων, τῶν ἐν Καισαρείᾳ.

XXIV
Martyres
Caesarenses
XXXII

Καὶ οὗτοι οἱ ἅγιοι τριάκοντα πέντε μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης ὑπάρχοντες, ἐπειδὴ δόγμα κατεπέμφθη παρὰ τοῦ αἰσῶντος καὶ προνομίου Ἰουλιανοῦ, κλεινόντος τὸν μὲν Χριστὸν σθεθεῖσθαι, τοὺς δὲ τῶν Ἑλλήνων θεοὺς προσκυνεῖσθαι, οὐ μόνον οὐκ

ἐπέσθον τοῦτο ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ πῶρρητασάμενοι μεγάλη φωνῇ ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν περιόντες ἔλεγον· Χρηστός μὲν μόνος ὡς Θεὸς ἀληθινὸς τιμάσθω τε καὶ σεβίσθω Θεοὶ δὲ, οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπολίσθωσαν μετὰ τῶν σιθεμένων αὐτοῦ. Κρατηθέντες οὖν ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν παρεδόθησαν φυλακῇ, καὶ κατακλυθέντες τῷ ἀποστάτῃ καὶ ἄρχηγῇ τοῦ Χριστοῦ Ἰουλιανῷ παρρησίᾳ, προστάζει ἐκείνου τὰς κεφαλὰς προσθύμῳς ἀπεικρίθησαν, ἀναδραμόντες πρὸς Χριστόν, οὐκ ἐκ βρέφους ἐπιποθήσαντες οὐκ ἡνέκασαντο, καὶ ἔλαβον γέρας ἀθανασίας.

Κε'. Ὁ εὐαγγελισμὸς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου.

Ο φιλόφρωνος καὶ ἐλεήμονος Θεὸς ἡμῶν, ὁ πάντοτε φροντίζων τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, θεωρῶν τὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ πλαστούργημα τὸν ἄνθρωπον κατασκευαζόμενον ὑπὸ τοῦ δικθόλου, ἡδονήθη ἐξαποστῆλαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐκλυτρώσασθαι αὐτὸν ἐκ τῶν τοῦ διαβόλου χειρῶν. Ἐπεὶ δὲ ἡθέλησε μαθεῖν οὐ μόνον τὸν Σατανᾶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς οὐρανίους δυνάμεις, ἐν τῶν ἀρχαγγέλων, Γαβριὴλ τῷ ἐνδόξῳ, θαρρεῖ τὸ μυστήριον. Προοικονομεῖ δὲ γεννηθῆναι, καὶ τὴν ἁγίαν Παρθένον ἀγνὴν καὶ καθάραν ὡς ἀξίαν οὖσαν τοιοῦτου καλοῦ. Καὶ δι' ἐλθὼν ὁ Γαβριὴλ εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ, λέγει αὐτῇ· Χαίρε κεχαριστομένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ. Ἡ δὲ εἶπε· Καὶ πῶς ἔσται μοι τοῦτο; Ὁ δὲ εἶπε· Πνεῦμα ἅγιον ἐπιλεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοί. Καὶ εἶπεν· Ἰδοὺ ἡ δοῦλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμα σου. Καὶ ἔμα τῇ λόγῳ συνέλαβε τὸν Υἱόν, καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ ὑπερφυῆς, καὶ ἔκτοτε ἐτελέσθη πάντα τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀνθρωποπρεπῶς εἰς σωτηρίαν ἡμῶν.

XXV
Annuntiatio
B. M. V.

Κς'. Ἀθλησις τῶν ἐν Γαθλῇ μαρτυρησάντων ἁγίων.

Οὗτοι ὑπῆρχον ἐπὶ Οὐγγουρίχῳ ἄρχοντος τῶν Γότθων, Οὐαλεντιανοῦ, καὶ Οὐάλεντος, καὶ Γερμανοῦ βασιλέων Ῥωμαίων. Ἐκλήνουν δὲ πάντων ἐκ τῆ τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησίᾳ, καὶ τὸν Θεὸν δοξολογούντων, ἀποστείλας Οὐγγουρίχῳ, ἐκίρηνε τὴν ἐκκλησίαν, καὶ κατέκαυσεν αὐτοὺς. Ὅτε συνέβη καὶ θυρωρῶν τινα Χριστιανῶν προσφορὰν κομίζοντα τῇ ἐκκλησίᾳ κρατηθῆναι, καὶ τὸν Χριστὸν ὁμολογίσαντα ἐρδληθῆναι εἰς τὸ πῦρ, καὶ ἀντὶ προσφορᾶς γενέσθαι τῷ Χριστῷ. Τούτων τὰ λείψανα συνήγαγεν ἡ σύμειος τοῦ ἑτέρου ἄρχοντος τοῦ ἔθνους τῶν Γότθων, Χριστιανῆς οὖσα καὶ ὀρθόδοξος, μετὰ πρεσβυτέρων καὶ λαϊκῶν καὶ καταλιπούσα τὴν ἐξουσίαν τῇ υἱῷ αὐτῆς, τόπον ἐκ τόπου περιερχομένη, ἦλθεν εἰς τῆς γῆς Ῥωμανίαν, καὶ ὁμοκατῆκε αὐτῆς μετ' αὐτῆς. Εἶτα πάλιν ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἰδίαν χώραν, καταλιπούσα τῇ θυγατρὶ τὰ λείψανα· ἥτις εἰς Κύβιον ἀπῆλθοῦσα, δίδωκεν ἐξ αὐτῶν μερίδα τῇ πόλει καὶ οὕτως ἐτελειώθη.

XXVI
Martyres in
Guthia

Καὶ ἄλλοις τῶν ἁγίων μαρτύρων Φιλήμονος καὶ Δόμονος.

Φιλέμων καὶ Δόμονος, οἱ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες, ὑπῆρχον ἐκ τῆς Ῥώμης ἐπὶ δὲ τῶν καιρῶν τοῦ διωγμοῦ ἀπῆλθοντες ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Ἱταλίας, ἐκλήνουν τὸν Χριστόν, καὶ πολλοὺς τῶν ἀπίστων ταῖς διδραχμαῖς αὐτῶν ἀπὸ τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων ἐπιστρέφοντες ἐπὶ τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πίστιν, ἐξαπέτρεπον. Διὰ τοῦτο εἰς ὁργὴν κινήσαντες τοὺς ἐιδωλόλατρους, ἐκατέβησαν, καὶ διέλυτες αὐτοὺς, παρεδόθησαν τῷ τῆς χώρας ἄρχοντι. Ὁ δὲ ἄρχων ἰδὼν αὐτοὺς, πρῶτον μὲν διὰ κολακείας ἐπειράτο μεθίσταναι αὐτοὺς ἀπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως, τιμὰς ὑποσχόμενος αὐτοῖς, καὶ δόματα πολλὰ ἄξια· ἐπειτα ὡς εἶδεν αὐτοὺς πάντα μὲν εἰς οὐδὲν λογισμένους, μόνον δὲ Χριστὸν ἐπισκυνόμενους, γυμνάσας καὶ ἀπώσας ἐπὶ τὴν γῆν ἐκ τεισάμων, ἔταπεν ἀφιδῶς, ἀνσχεθῆναι βῆσαι τοῖς εἰδώλοις. Ἡ δὲ οὐκ ἐπεισεν, ἀπ' ἐκλεισέν εἰς φυλακὴν, καὶ τῆς φυλακῆς ἐκδῶλον καὶ πάλιν τιμωροσά-

SS. Philémon
et Domus
Mart.

μενος

EX MS
CRYPT-E-
FERRAT E

φυλακὴν, καὶ τῆς φυλακῆς ἐκβαλὼν καὶ πάλιν τιμωρησά-
μενος αὐτοὺς ἀπανθρώπων, ἀπικεφάλισεν.

Καὶ ἄλλῃσι τῶν ἁγίων μαρτύρων Καλλινοῦ καὶ
Βασιλίσσης.

SS. Callinicus
et Basilissa
Mart.

Καλλινοῦ καὶ Βασιλίσσης, οἱ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες,
ὑπάρχον μὲν ἐπὶ τῆς βασιλείας Δεκίου ἐκ τῆς χώρας Γα-
λατίας· πλουσία δὲ οὖσα ἡ Βασιλίσσα, ἐδίδου χρήματα
τῷ Καλλίνῳ, ἀπέρχεσθαι εἰς τὰς φυλακάς, καὶ παρέ-
χει τοῖς ἀποκλείστοις Χριστιανοῖς πρὸς διατροφήν, ὅπως
εὐχώνται ὑπὲρ αὐτῆς, προθυμοὶ ποιεῖν τε αὐτοὺς εἰς τὸ
μαρτύριον, δὲ μὴ ἐκκαεῖν ἐν ταῖς θλίψεσιν. Ἐν μὲν οὖν
τῶν ἡμερῶν κρατηθεὶς ὁ Καλλίνος, καὶ ἐρωτηθεὶς τίνας
εἶναι, μὴ εἰδὼς ψευδεσθαι, ὡμολόγησεν· ὅθεν δεθείς, παρε-
δόθη τῷ ἄρχοντι. Κρατηθεὶσα δὲ καὶ ἡ ἁγία Βασιλίσσα,
παρίστη τῷ κριτηρίῳ, καὶ ἀμφοτέρω τῶν Χριστῶν παρ-
ρησία ὁμολογήσασα, διαφόροις βασάνοις πρότερον καθυ-
πεβλήθησαν, αναγκάζεμενοι ἀρνήσασθαι μὲν τὸν Χριστόν,
θῆσαι δὲ τοῖς εἰδώλοις. Μὴ πεισθέντες δὲ, ξίφει τὰς ἱεράς
σωτῶν κεφαλὰς ἀπετμήθησαν, καλῶς νικήσαντες τὸν διά-
βολον, καὶ ἀπολαβόντες βασιλείαν οὐρανῶν.

ΚΨ. Ἀλλῃσι τῶν ἁγίων μαρτύρων Φιλητοῦ συγ-
κλητικοῦ, καὶ Λυδίας τῆς αὐτοῦ γυναικὸς, καὶ
τῶν τέκνων.

XXVII
SS. Philotas,
Lydia et filii
Mart.

Επὶ Ἀδοινοῦ βασιλείᾳ ὑπάρχον τοιοῦ. Κρατηθεὶς
οὖν ὁ μακάριος Φιλήτος, παρίστη τῷ βασιλεῖ· ὁ δὲ βασι-
λεὺς μὴ δυναθεὶς ἀντιστῆναι τῇ τοῦ μάρτυρος σοφίᾳ, παρ-
έδωκεν αὐτὸν Ἀμφιλοχίῳ τῷ Δυνεῖ· ὃς παραυτίκα
ἀμφοτέρω κηρύσσας ἐπὶ ἐξέλιον, ἔξεν· εἰτα εἰς φυλακὴν
ἐμβέλλει ἅμα Κρονίδῃ Κορυνητικῷ πιστεύσαντι. Τῇ
δὲ νυκτὶ ψαλλόντων καὶ εὐχόμενων, ἦλθον ἄγγελοι παρα-
θάρρυνοντες αὐτοὺς πρὸς τοὺς ἁγίους. Καὶ ἐπὶ τῶν αὐ-
τῶν, παρσάτοντων τὸν Ἄγιον, ἔφη ὁ τύραννος· Πολλοὶ
ἄρτι ἀποκίευνται τιμωρίᾳ. Εἰτα ἐμβέλλει ἐν λίβητι
χαλκῇ ἐκπυρῶντι, γέμοντι ἐλαίου καὶ ῥητίνης. Καὶ
ποιήσαντες τὸ τοῦ στυροῦ σημεῖον, ἐβύχρασαν τὸν λί-
βητα. Καὶ ἰδὼν ὁ Δυνεὺς ἐπίστευσε τῷ Χριστῷ, καὶ ἐνέ-
βαλεν ἑαυτὸν ἐν τῇ λίβητι εἰπόν, Κύριε, βοήθει μοι. Τότε
ἦλθε φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, Ἦκουσα τῆς δεησέως σου,
ἀνέλθε πρὸς με χαίρων. Ἰδὼν δὲ ὁ βασιλεὺς διαφυ-
λάχοντας αὐτοὺς ὕμνῳ, ανεχώρησεν· αὐτοὶ δὲ εὐχόμενοι
ἐτελειώθησαν.

Καὶ ἄλλῃσι τῶν ἁγίων μαρτύρων Μανουὴλ καὶ
Θεοδόσου.

S. Manuel et
Theodosius
Mart.

Μανουὴλ καὶ Θεοδόσιος, οἱ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες,
ὑπάρχον ἐκ τῆς χώρας τῶν Ἀνατολικῶν, καὶ ὁρῶντες
τοὺς Χριστιανούς καθέκαστην ἡμέραν φονευομένους ὑπὸ
τῶν εἰδωλολατρῶν, συνένετο ἀλλήλοις παρρησιάζεσθαι
καὶ ἀποθανεῖν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ διαπελθόντες αὐτό-
ματοι πρὸς τὸν τῆς χώρας ἄρχοντα, ἐξετάζοντα τότε
πολλοὺς τῶν Χριστιανῶν καὶ φονεύοντα, ἐστάθησαν ἑμ-
προσθεν αὐτοῦ καὶ παρρησία τὸν Χριστὸν ἀνακηρύξαντες
καὶ ἑαυτοὺς Χριστιανούς ὁμολογήσαντες, ἐξέπληξαν οὐ
μόνον τοὺς παρευόντας, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄρχοντα τῇ ἀν-
δρείᾳ αὐτῶν καὶ παρρησίᾳ. Τότε κρατηθέντες ἀπεκλείσθη-
σαν εἰς φυλακὴν, καὶ μετὰ τινος ἡμέρας ἐκβαλὼν αὐτοὺς
ὁ ἄρχων τῆς φυλακῆς, κατηνάγκασεν ἀρνήσασθαι τὸν
Χριστόν, καὶ θῆσαι τοῖς εἰδώλοις. Ὡς δὲ οὐκ ἐπίεισε,
πλείστα βασανίσας, καὶ ἐπὶ ἐξέλιον κρεμάσας γυμνούς,
καὶ τὰς πλευράς, ξίσεαι, εἰτα τῶν ἐξέλιον καταβιάσας,
καὶ ἐπὶ τριβάλῳ ὀξέϊ ἐπιθείς αὐτοὺς, τέλος ἀπικε-
φάλισεν.

Καὶ ἄλλῃσι τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Κοδράτου.

S. Codratus M

Κοδράτος ὁ ἱερομάρτυς ἐπίσκοπος ὢν, καὶ διωχθεὶς
ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν ἐν τῇ πόλει, ἐν ᾗ ἔχειροτονήθη,
καὶ παραγγεῖλαι δεξάμενος μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι

τοῦ Χριστοῦ, εἰ βούλοιο ἔξιν, οὐ μόνον οὐκ ἐπαύσατο
τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν πόλιν περιερχόμενος,
ὅσους εὕρισκε κατηχευμένους ἐβάπτισε· καὶ τοὺς ἐν φυλα-
καῖς κρατουμένους, οὐ Χριστιανούς μόνον, ἀλλὰ καὶ
ἀπίστους, ἐπεισέπειτο· καὶ τοὺς μὲν πρὸς θεομωποῖ
ἐμμένειν τῇ εἰς Χριστὸν πίστει, τοὺς δὲ διὰ διδασκα-
λίας ἐπεισεν ἀφίστασθαι τῶν εἰδωλῶν, λέγων αὐτοῖς·
Ἐπειδὴ μέλλετε ἀποθανεῖν παρὰ τῶν ἀποκλεισάντων ὑμᾶς
ἐν τῇ φυλακῇ αὐτῇ, κἂν διὰ τὸν Χριστὸν ἀποθάνετε, ἵνα
τύχητε τῶν ἐκεῖθεν ἀγαθῶν. Γνωθεὶς οὖν ὑπὸ τῶν εἰδω-
λολατρῶν, καὶ κρατηθεὶς μετὰ πολλὰς τιμωρίας καὶ κα-
κώσεις, μαχαίρᾳ ἀπεσφάγη, καὶ οὕτω τελειωθείς πρὸς
Χριστὸν ἐξεδήμησεν.

Καὶ ἄλλῃσι τοῦ ὁσίου Στέφανου τοῦ ὁμολογητοῦ.

Στέφανος ὁ ὁμολογητὴς τοῦ Χριστοῦ ἦν ἐπὶ τῆς βασι-
λείας Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου, μοναχὸς γενόμενος, καὶ
πᾶσαν ἀρετὴν κατορθώσας, δι' ἧς καὶ ἡγαθόμενος γεγονώς
τῆς μονῆς Τριγλείας, παρακληθεὶς τῶν μοναχῶν πολλούς
διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ὤφειλε, καὶ καθαρὸς τῷ
Θεῷ παρέστησεν. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα, τοῦ ῥηθέντος δυσ-
σεβοῦς βασιλέως αἵρεσιν κινήσαντος κατὰ τῶν ἁγίων καὶ
σεπτῶν εἰκόνων, καὶ διαγμὸν κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἀρα-
μένου πικρὸν, προσκληθεὶς καὶ αὐτὸς κατηναγκάζετο
ἀρνήσασθαι τὴν προσκύνησιν τῶν ἁγίων εἰκόνων, καὶ
υπογράψαι κατὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως· καὶ μὴ πεισθεὶς
τοῦτο ποιῆσαι, ἀλλὰ μᾶλλον δυσσεβεὶς ἀποκαλίσας τοὺς
εἰς τοῦτο αὐτὸν καταναγκάζοντας, πλείστα τιμωρηθεὶς
πρότερον καὶ φυλακαῖς προσομιλήσας, ἐξωρίσθη. Καὶ ἐν
τῇ ἐξορίᾳ νοστήσας, πρὸς Κύριον, δι' οὗ τοὺς πολλοὺς καὶ
μακροὺς πόνους ὑπέστη, χαίρων ἐξεδήμησεν.

S. Stephanus
Conf.

ΚΨ. Ἀλλῃσι τῆς ἁγίας Ματρώνης, τῆς ἀπὸ
Θεσσαλονίκης.

Ματρῶνα, ἡ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς, ἦν ἐκ τῆς πόλεως
Θεσσαλονίκης, δούλη γυναικὸς Ἰουδαίας, ἄνδρα ἔχουσας
στρατοπεδιάρχην Θεσσαλονίκης. Ἀκολουθοῦσα δὲ τῇ κυ-
ρίᾳ οὕτως μέχρι τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων, ἐκεῖ μὲν
οὐκ εἰσέρχεται, ὑποστρέφουσα δὲ ἀπέρχεται εἰς τὴν τῶν
Χριστιανῶν ἐκκλησίαν, κακεῖ πρεσβύχετο. Διαγνωθεῖσα
δὲ παρὰ τῆς κυρίας αὐτῆς, τότε τεταὶ ἰσχυρῶς, καὶ
ἀποκλείεται ἐν τῇ φυλακῇ· καὶ ἐπὶ πολὺ ἄσitos δια-
μείνουσα, πάλιν ἐξάμεται καὶ μαστιγίζεται ἀφειδῶς, καὶ
καταναγκάζεται ἀρνήσασθαι τὸν Χριστόν. Ὡς δὲ οὐκ
ἐπίεισε, πάλιν ῥίπτεται εἰς φυλακὴν, ἐν ᾗ καὶ τὴν ψυχὴν
ἀπένεικε τῷ Θεῷ· ἥς τὸ λείψανον ἀπὸ τοῦ τείχους ἔρριψεν
ἡ κυρία αὐτῆς. Ἀλλὰ οἱ Χριστιανοὶ ἀνελόμενοι, νυκτός
ἔβψαν· ἔσπερον δὲ Ἀλέξανδρος ὁ ἐπίσκοπος ἔνδον τῆς
πόλεως Θεσσαλονίκης ἐκκλησίαν κτίσας ἐπ' ὀνόματι τῆς
Ἀγίας, ἐκεῖ κατέθετο.

XXVIII
S. Matrona M.

Καὶ ἄλλῃσι τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἡρωδίου, ἑνὸς τῶν ὁ.

Ηρωδίων ὁ τοῦ Χριστοῦ ἀπὸστολος ὑπῆρχεν εἰς τῶν
ἐβδόμηκοντα μαθητῶν· ἀκολουθῶν δὲ τοῖς ἁγίοις ἀποστό-
λοις, συνήρχε αὐτοῖς εἰς τὸ τοῦ Χριστοῦ κήρυγμα, δου-
λεύων αὐτοῖς ἐν ἅπασιν, καὶ ὑποτασσόμενος ὡς Χριστοῦ
μαθητῆς τοῦ εἰπόντος, «Ὁ θέλων εἶναι πάντων πρῶτος
ἔστω πάντων δούλος καὶ πάντων διάκονος.» Μιστὰ ταῦτα
δὲ ὑπ' αὐτῶν ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος πόλεως Νέων Πα-
τρῶν, καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν Ἑλλήνων διδασκῶν ἐπιστρέφεν
ἐπὶ τὸν Κύριον. Φθονήσαντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἐπισus-
τάντες ἐπ' αὐτὸν μετὰ τῶν εἰδωλολατρῶν, ἐκράτησαν αὐ-
τόν καὶ ἐβασάνισαν ἰσχυρῶς, οἱ μὲν τύποντες, οἱ δὲ
λίθοις τὸ στόμα συντρίβοντες, ἄλλοι ἐξέλιον κατὰ κεφαλὴν
παίοντες· εἰτα μαχαίρᾳ ἀπέσφαξαν οἱ ἄνομοι, καὶ ἄγριοι,
καὶ αἰμοδόροι θῆρες, ὥσπερ κρινὸν ἐπισπῆμον· καὶ οὕτω
παρέδωκε τὴν μακρίαν αὐτοῦ ψυχὴν τῷ Κυρίῳ, δι' οὗ
τὸν βίαιον ὑπέστη θάνατον.

S. Heridion
Ap.

Καὶ

Ὁ Αἰγεί συτῇ ὁ μακάριος Γερμανός· Ὁμολόγησόν μοι αἰφυνδῶς ὅπερ σέ ἐπείρωτ'· ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς αἰφυνδῶς καὶ ἀληθινῶς τυγχάνει. Βουλειωσθῆναι χωρὶς τοῦ πλούτου, καὶ ζῆσαι εἰς ὅλους αἰῶνας· ἡ σὺν τῷ πλούτῳ σου κατακαθῆναι δεινότερον πυρὶ· Λέγει ἡ Εὐδοκία· Συμφέρει μοι μᾶλλον ἐκτός τοῦ πλούτου ζωὴν αἰώνιον εὐρεῖν, καὶ σὺν αὐτῷ ἀπολείσθαι εἰς διὰ παντός ἀπαξ· Διὰ τὸ δὲ ὁ πλούσιος τιμωρεῖται μετὰ τὸν θάνατον· μή τιγ' ὡς εἶπεν, δεινός ἐστιν ὁ πλούσιος παρὰ τῷ Θεῷ ὑμῶν· Ὁ δὲ εἶπεν· Ὁ γνησίως καὶ ἐν δικαιοσύνῃ κατὰ Θεὸν πλουτῶν, οὗτος τιμωρίαν οὐκ εὐρίσκει παρ' αὐτῷ· δὲ συναγίνω ἀδικίαν πλουτῶν, καὶ θησαυρίζων αὐτῷ, μὴ ἐλθόν δὲ πτωχόν, ἡ ἐνδοξέμενος· ἡ γυνὴν, τοῦτο ἀφιλόνητος, ὥπως ἡ κόλασις ὑπάρχει. Λέγει ἡ Εὐδοκία· Δοκεῖ σὺν καὶ ὁ παρ' ἐμοῦ πλούσιος ἀδικος εἶναι· Ἀπεκρίθη ὁ Γερμανός· Καὶ μάλιστα ἀδικος, καὶ πάσης ἀμαρτίας δεινότερος, μὴ ἔχον ἔλεος παρὰ τῷ Θεῷ. Ἡ δὲ εἶπεν· Πολλοὺς ἐνέδουσα ἐντελεῖς μὴ ἔχοντας τὸ σύνολον ἰματίων· πολλοὺς δὲ καὶ τρωπὰς εἰς κύρον μαρτύρων· ἐτέρους δὲ καὶ ἐν ὀλίγῳ χρυσίῳ παρεμυθησάμην· πῶς οὖν κακός ὁ πλούσιος; Λέγει αὐτῇ ὁ Γερμανός· Ἄκουε προσερχώς· Οὐδεὶς ἀπὸ τῶν ἐν βλασφημίᾳ, καὶ λουσάμενος, ἐπειδὴν εἰς τὴν δεξαμένην τοῦ ὕδατος ἀπέλθῃ, καὶ εὐρὴ αὐτὴν βυθοδοραμένην ὑπὸ τινος ἀκαθαρσίας, ὅλοις ἐντὶ ἐγγίζει πλησίον αὐτῆς· ἀλλὰ ἔνθα ἐστὶ διεσπαστὸς ὕδατος ἐπιστάσια, κέχρηται τῇ κείνῃ καθορᾷ ἀπολαύσει. Ὡστε οὐκ καὶ σὺ τῷ βορβόρῳ τῆς ἀμαρτίας λουσαμένη, καὶ μὴ βουλομένη ἐξ αὐτοῦ ἀποπηδῆσαι, καὶ εἰς διειδὲς καὶ καθαρὸν ὕδωρ εἰσελθεῖν, μέλλεις τῷ τῆς τιμωρίας αἰθνητῷ καὶ αἰωνίῳ βορβόρῳ περιπίπτειν, καὶ μὴ βουλομένη. Ὁ οὖν πρῶτος σοὶ πλούσιος ἀγνώστως ἐστὶ παρὰ τῷ μεγάλῳ καὶ αἰωνίῳ κριτῇ, ὅτι ἐξ ἐπιθυμίας πικρᾶς καὶ τῆς τοῦ διαβόλου στρατολογίας προσγγιγνέται σοι. Καὶ εἰ ἐκ πολλῶν οὐτὰ συνῆξας ὀλίγους ἐνόμισας· παραρμυνοῦσθαι πρὸς ὀλίγον, οὐδέμια σοὶ χάρις παρὰ τῷ Θεῷ· ἐὰν μὴ τὴν ἐν σοὶ συνισταμένην ἀμνησὶν καὶ εἰς ἀπειραντον βάθος δυσωδίων ἀποστρίψῃς ἀπὸ σεαυτῆς, καὶ ἀποπλύνῃς διὰ τῶν τῆς δικαιοσύνης ἔργων καθαρὰν σεαυτὴν ἀποδείξῃς. Καθὰπερ γὰρ οἱ ἐν δαυτερίοις τόποις τῆς γῆς περιπατοῦντες, πληροῦσι τοὺς ἑαυτῶν πόδας ἀκανθῶν, καὶ ἐκ τούτων μὲν οἱ ὀλίγοι σπάντως ἐξάραϊ δυνήθησονται, τοὺς δὲ πλείους ἐξάσαντες δεινὸς καλᾷσονται· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ σὺ ὑπομένεις, ἐπιμένουσα τῇ πολλῇ δεινότητι τῆς ῥυπαρίας. Εἰ τοίνυν βούλει μου ἀκούσαι, δύνῃ σωθῆναι, καὶ τῶν αἰωνίων τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν ἐπιτυχεῖν.

6 Λέγει αὐτῇ ἡ μακάριε Εὐδοκία· Παρακαλῶ σέ, ἄνθρωπε καὶ δούλε τοῦ ὄντος Θεοῦ, μικρὸν καθεσθῆς σὺν ἐμοί, λῆξον μοι τὸ εἶδος τῶν κατορθωμάτων ὑμῶν καὶ τὰς πράξεις, καὶ λέγε μοι πῶς ὀφείλω τὸν πλούτον μου διοικήσασα σωθῆναι· Δύναμαι αὐτὸν ὡς λέγεις, προσάξει τῷ Θεῷ σου, ἵνα μὴ τὸ αὐτῶν παρὰ σοὶ ἐν ἡμέραις κρίσεως. Ἰδοὺ, τίμιε Πάτερ, ἔχω πλῆθος οικειῶν, τούτους φορτώσας τοῦ τε χρυσίου καὶ τοῦ ἀργυρίου καὶ τῶν ἐτέρων εἰδῶν πάντων, συνακολουθήσοι σοι πρὸς τὸν Θεόν σου· εἴγε δυνατὸν ἐστὶν σωθῆναι με διὰ σοῦ. Ὁ δὲ μακάριος Γερμανός· Ἐφ' ἡ νόμιζε κατὰ γνώμην ὀνύρωπου τὸν ὕψιστον Θεόν εἶναι· οὗτος γὰρ πλούσιος ὢν ἐπὶ τῷ πτωχεύει δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἵνα ἡμᾶς διὰ τῆς πτωχείας αὐτοῦ σώσῃ. Ταῦτα οὖν, τέκνον, διάδος ὀλιβομένοις καὶ ἐνδοξέμοις, ἵνα σοὶ γένηται ἀντὶ τῶν λαμβανόντων τὸν πλούτον σου τοῦτον τὸν ἐπίγειον οὐράνιος καὶ ἀνιλείψουσιν θησαυρούς.

7 Μετὰ δὲ τὸ καλῶς διοικήσαι σέ τοῦτον, πρόσελθε τῷ παναγίῳ καὶ σωτηρίῳ θεῷ βαπτισματι, δι' οὗ πάντα σπένδον καὶ πᾶσαν ἀμαρτίαν βυθίσαι δύνησθαι, καὶ λοιπὸν καθαρὰ καὶ ἁσπιλος γενόμενὴ καὶ ἀναγεννηθεῖσα διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος παλιγγενεσίας, κληρονομήσῃς τὸ δόσολον καὶ αἰώνιον καὶ μακάριον φῶς, τὸ μὴ ἔχον σκότος ἢ νύκτα ἢ λοιπὴν μέμνην πονηρῶν πράξεων· ἀλλ' ἔστι αἰὶ ἀγία ἀρνὰς ἐν οὐρανῷ ποιμαίνουμένη ὑπὸ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἰ τοίνυν θέλεις σωθῆναι, τέκνον, ἀκούσου τῆς ἑμῆς παρακλήσεως, καὶ μακαρίᾳ εἰ ἐν γενεῇς γενεῶν, Ἀπεκρίθη ἡ μακάριε Εὐδοκία· Εἰ μὴ εἰς ἐπίγνωσιν σου, τῶν ῥημάτων ἡθῶν ὡπερ διεξέλθεις κατὰ

τὴν προλαβοῦσαν νύκτα, οὐκ ἂν σέ μετεστειλάμην ἐν ταῦτα. Ὅσον οὖν βούλῃ χρυσίον λάβε παρ' ἐμοῦ ὑπὲρ τῆς εἰς ἐμὲ προσκαρτερίας καὶ ευεργεσίας, καὶ μόνον πρόσμεινον ἐνθάδε ὀλίγας ἡμέρας, ὅπως τῇ σῇ προαιρίσει κατακολουθῶσα, πάντα διοικήσω τὰ προσόντα μοι καθὼς δεῖ· ἀκολουθήσω δὲ σοὶ καὶ ὅπου ὑπάγῃς. Λέγει αὐτῇ ὁ μακάριος Γερμανός· Το μὲν προσμένειν με ἐνθάδε ὀλίγας ἡμέρας, ἵνα εἰσέλθῃ πρόβατον ἀπολωλὸς εἰς τὴν ποιμνὴν τοῦ Κυρίου, οὐκ ὀκνῶσω τούτο ποιῆσαι. Ὁ δὲ σοὶ λέγω, τούτο καὶ πράξον. Μεταστειλμένη ἕνα τῶν τῆς ἱερατείας πρεσβυτέρων, πρῶτον μὲν κατὰ τάξιν λάβε τὸ λουτρὸν τῆς τοῦ Χριστοῦ σφραγίδος, καὶ τὸ τινικῶτα προθήσεται, ὅσα ἡ τοῦ Κυρίου χάρις ἐπέλξηται.

Ἡ δὲ μεταστειλμένη εὐθὺς ἕνα τῶν ἐντίμων αὐτῆς οικειῶν, λέγει αὐτῇ· Παραγενόμενος ἐν τῇ τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησίᾳ ἀγαγέ μοι ἕνα τῶν πρεσβυτέρων, μὴ εἰρήνης αὐτῷ μεθ' ἐν. Ὁ δὲ σπουδῇ πολλῇ παραγενόμενος, ἤγαγε τὸν πρεσβύτερον. Καὶ ἰδοὺς αὐτὸν ἡ Εὐδοκία, ἰσπᾶσται οὐτοῦ τοὺς τιμίους πόδας, προσκυνήσασα ἐπὶ τὴν γῆν. Μετὰ δὲ ταῦτα λέγει αὐτῇ· Παρακαλῶ σέ, κυρίε μου, μικρὸν καθεσθῆς ἀπαγγεῖλόν μοι τὰ περὶ τῆς ἡμετέρας πίστεως· βούλομαι γὰρ καλῶς Χριστιανῇ γενέσθαι. Ὁ δὲ πρεσβύτερος, ὡς ἐκ παραδόξου ἰσχυκῶς τὸ παρ' αὐτῆς ῥήθην, εἶπεν· Καὶ ποίας θρησκείας ὑπάρχεις, διὴ βούλει Χριστιανῇ γενέσθαι; Ἡ δὲ εἶπεν· Θρησκείας μὲν εἰμι τῆς τῶν Σαμαρειτῶν, τοῦ δὲ παντός κόσμου τῶν ἀνθρώπων ὑπαζύγιον γέγονα· καὶ τί σοὶ τὴν ἀληθειαν διὰ συντομίας οὐ λέγω· πολλῶν κακῶν πύλαγός εἰμι. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἤκουσα τοὺς ἀμαρτάνοντας μετὰ θάνατον ἐν πυρὶ κολάζεσθαι, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν καὶ γένωνται Χριστιανοί, διὰ τοῦτο βούλομαι καλῶς Χριστιανῇ γενέσθαι. Ἀπεκρίθη αὐτῇ ὁ πρεσβύτερος· Εἰ οὖν πύλαγος ἀμαρτίας γέγονας, πάλιν γενεὴ λιμὴν σωτηρίας· καὶ εἰ ὑπὸ πολλῶν ἀνέμων ἐταράχθης, εἰς γαλήνην λοιπὸν κατόσκηθι· καὶ εἰ κύμασι πολλοῖς σεαυτὴν ἐκθέδωκας, ἀλλὰ νῦν ζήτησον τὴν ἐσθινὴν θύραν, τὴν ἐξ οὐρανόθεν κατεῖχεν· καὶ εἰ ὑπὸ πολλῶν κυμάτων κατεσκαλεθῇς, ἀλλὰ νῦν ζήτησον τὸν τῆς ἀληθείας κυβερνήτην, ὅστις σέ ὀδηγήσει εἰς τὸν ἐσπουτό λιμένα, ἔνθα εἰσὶ τῆς πάσης δικαιοσύνης αἱ ἀποθήκαι, καὶ σπεύσον μενέσθαι κληρονόμος τῶν ἐκεῖ ἀγαθῶν. Τὸν δὲ πλούτον σου τοῦτον, ὃν λέγεις ἔχειν, διζυκόρπισον τοῖς χρεῖαι ἔχουσιν· καὶ ἐλευθέρωσον ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς πικρᾶς ἀμαρτίας, καὶ τοῦ σκότους τοῦ σέ προσκοινοῦντος, καὶ τοῦ ἀτελευτήτου καὶ αἰωνίου πυρός.

9 Ἡ δὲ μακάριε Εὐδοκία ἀκούσασα ταῦτα, σύνδοκρος ἐγένετο, καὶ τὸ ἐκντὴς μέτωπον κρούσασα, λέγει· Ὅντως οὖν οὐκ ἔστι παρὰ τῷ Θεῷ ὑμῶν φιλανθρωπία ἐπὶ τοῖς ἀμαρτάνουσιν; Ἀπεκρίθη ὁ πρεσβύτερος· Τίς μετανοοῦσι μετὰ τὴν σφραγίδα τῆς πίστεως ἀφίησι πάντα τὰ παραπτώματα· τοὺς δὲ ἐπιμένονσι τῇ ἀμαρτίᾳ οὐκ ἔστιν ἄφεσις. Λέγει αὐτῇ ἡ Εὐδοκία· Εἰπέ μοι, πρεσβύτερε, δοκεῖ οὖν ἐν τῷ οὐρανῷ μετῴνα τινα καὶ ἐντιμότερα τῶν ἐπὶ γῆς εἶναι· ἐνταῦθα γὰρ πολλοὶ οὐρανοὶ εἰσι χρυσίου καὶ ἀργυρίου καὶ λίθων τιμίων καὶ πάσης τῆς λοιπῆς ἀπολαύσεως, ὁμοίως τῶν ἐχθρῶν τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν ὀρνέων αἱ πρυοδαπίες· ἀπολαύσεις· τί πλὴν τούτων ἐκεῖ εὐρίσκειται; Λέγει αὐτῇ ὁ πρεσβύτερος· Εἰ πρὸς τὴν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ καὶ τὴν ταῖς προσκαίρῳ ἀπολαύσιν ἀπαβλήσεις, οὐ δύνασαι ζῶναι αἰώνιον κληρονομήσαι· λοιπὸν εἰ βούλει ταύτης ἱπτευεῖν, μὴ μυνημένους τῶν ἐνταῦθα πάντων βιωτικῶν. Λέγει αὐτῇ ἡ Εὐδοκία· Μὴ γένοιτό μοι, κυρίε μου, ἵνα ζωῆς προκειμένης αἰώνιον πρόσκαιρόν τι ἀγαπήσω· ἀλλὰ τοῦτο ἐστὶν ὁ ζῆτος, Πάτερ, εἰ λαβὼσα τὴν πίστιν τῶν Χριστιανῶν, δύναμαι ζῶναι αἰώνιον κληρονομήσαι· πῶς οὖν γνώσωμαι εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, καὶ ἀναγγεῖλαι δυνάμην τῶν τοσούτων ἀμαρτιῶν παρὰ τῷ Θεῷ ὑμῶν; Ἐὰν δὲ καὶ τὸν πλούτον μου τὸν πολὺν καὶ ἀμύθητον σκορπίσω καὶ μὴ ἴσται μοι, ὡς λέγεις, τί ἂν γένημαι λοιπὸν, ἡ πρὸς τινα ἀπελυσσομαι, ἵνα ἐλθῶς τύχῃ; Διούτι πᾶσαν φύσιν ἀνθρωπίνην ἐγὼ ἐξεπέρασκα τῇ νομίᾳ μου. Ἀναγκάσι οὖν με κατεῖχει, καὶ πολὺς ἄγων διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπὸ σοῦ, Πάτερ, ὅτι ὁ πλούσιος μετανοήσας ἔξει συγχώρησιν τῶν ἀμαρτιῶν, πῶς

Germanum
rogat ut ibi
aliquantisper
subsistat.

CAP. III.
Presbyterum
ad se euntem
evocat.

et reverenter
excipit.

segue indicat
velle ad
Christum
converti.

Idoneis
monitis ab eo
fovetur.

audiens
penitentibus
peccatum per
baptismum
condonari.

opes suas
opponit et
instrumenta
divitiarum.

querit an his
relictis

certo sit
futura de
sua salute.

Docetur
Deum non
odisse
divitias.

nisi iniquis.

quales ipsius
sint

per flagitia
acquisita.

quæ nisi
abstergat

placare sibi
Deum non
possit.

Orat se doceri
quomodo id
assequi
valent.

paratu opes
suas Deo
offerre.

monetur ut
eas dei
pauperibus

et baptismo
regeneretur.

ΕΛ ΜΣ
ΛΑΤΙΝ.

πάντα δύναμαι μαθεῖν εἰς τοῦτα αὐτῶς· ἐστὶ παρὰ τῷ Θεῷ
μαθὴς· ἵνα κατὰ πρόθυμον αὐτῇ προσελθῶσα, μὴν
λατρεύω πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, καὶ πολλοὺς
καταπαύσας· γὰρ ἐμὴν, ἐπιδόχημα μετανοίας καὶ σπικρίας
ἐνέβη· καθότι ἐν τῷ μέτρον εἶναι ὑδαπνέει τὸ τοιοῦτον
ἥκουσα.

Presbyter
docet hunc
perturbatum
non a diabolo
esse,

10 Ταῦτα δὲ αὐτῆς εἰρηνίζοντες, λέγει ὁ πρεσβύτερος·
Μὴ δὲν λογίζουσαι ἑαυτοὺς, τὴν νύκτα σου ποιεῖς βουδισθαί.
Ὁ γὰρ πονηρὸς διαβόλος· ἐὰν γνώστῃ βουδισθῆναι σὲ τῷ
Λογιστῇ προσελθῆναι, διαστρέψει σου τὴν καρδίαν, ἵνα τὰ
ἐντίμου καθορύμια πρότερος, ὅς θάνατον μόνον καὶ ἀπώ-
λειαν προένοι· καὶ πῦρ θάσεσθαι τοῖς πειθόμενοις αὐτῇ.
Εἰ τοίνυν θέλεις πείραν λαβεῖν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώ-
που ἡμῶν δισπότου, ὅστις ἐταίμω· τοῖς μετανοοῦσι τὰς
ἀμαρτίας ἀφίστηναι, ἀποβιβαίῃ τὴν ἐντολήν σου ταύτην
ἐσθλῶς, καὶ ἐνδοξαμένην ἐνέβη· τὴν καὶ ταπεινὴν, ἐν ἡνί-
κάτῃ τῆς οἰκίας σου σπλάκνουν σὲ αὐτὴν· μέγιστος· ἐπὶ τὰ
ἡμέρων· καὶ κληῖντα πικρῶς καὶ ὀδυρομένην ἐξουλοῦν-
σαι σου τὰς ἀμαρτίας, οὐδισκατὴν ἔχεις τὴν τῆς καρ-
δίας σου λογισμὸν καὶ κατεύθυνσάν. Ὁ ἵνα σοὶ φανερώσῃ
ὁ Κύριος, ἐκείνου καὶ ποιεῖν· οὐκ ἐπὶ μόνον γὰρ καὶ μακρο-
θυμίας ὡν χάρις· οἱ ἐπὶ τοῖς αὐτονομοῦσι καὶ ἐπιστρέφουσιν
πρὸς αὐτόν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξῆλθεν, εἰρηκῶς αὐτῇ
οὕτως· Χριστὸς ὁ Θεός, ὁ τὴν τελειότητα δικαιοσύνης, καὶ τὸ
ἄνθος σου ποιήσει ἀκουστόν ἐν πόσῃ τῇ γῇ. Ἀμήν.

subique
per dies 7
refectum
permanet,
maius, ac bene
seportat.

11 Ὡν μακαρία Εὐδοκία μηδὲν μελλήσασα περὶ τὴν
θεοσεβῆ ἐπιστρέφει, εὐθὺς προσκαλεσμένη μίαν τὴν
θεραπειοῦσαν αὐτῇ λέγει· Εἰ τίς τῶν συνήθων παραγε-
νόμενος βουληθεὶς πρὸς με εἰσελθεῖν, μηδ' αὐτὴς κινηθεῖν,
ἀλλὰ ἀκούσῃ εἶναι μὲν ἔντιμον πορνεύοντα· προσετίθει· χρεῖας
ἀναγκαστάς· ἑνίκα, καὶ διὰ πολλῶν ἡμερῶν ἐπανέβη
ἐντοῦθα· σπουδαίως ὡν ποῖονον τοῦτο αὐτὸ κατὰ δόλον
τῷ φύλῳ· τῆς οἰκίας μου, ἵνα μὴ προχέρις τις πονηρὸς
ἀνὴρ εἰσελθὼν ἐντοῦθα· σχολάζει δὲ καὶ τὰ ἐν τῷ οἴκῳ
μου ἔργα. Ἀλλὰ καὶ πάντα, ὅσα ἦν μοι γενόμενα εἰς τὴν
τῆς τραπίζης ἀσπονδίας ἐδέσματος, μεθ' αὐτοῖς τῷ λοιποῦ
εἰσελθὼν ἐντοῦθα· ἀλλ' ἀποκλήσατε τὴν πύλωνα τῆς οἰκίας
μου μέχρις οὗ μελίσσω τούτων δουλιχίας.

CAP. IV
Eudocia
clari jubet se
domi esse,

et solitas cibos
apparet
refat.

12 Ταῦτα δὲ κατ' αὐτῆς εἰδόντων πρὸς τὴν παιδίσκην,
λέγει τῷ μακαρίῳ Γερμανῷ· Παρκαλῶ σέ, Πάτερ, ἀπὸ γ-
νηλὸν μοι ὅπως σὲ ἐπικηρῶ. Διατί ἡμεῖς οἱ μοναχοὶ ἐν
ἐρημικῶν τόποις ἐνοικίουμεν, τὴν τοσοῦτον τρυφὴν τοῦ βίου
εὐνοῖτες· μέγα γε ἐν ταῖς τόποις ἐκείνοις ἀλλὰ τινα ῥό-
διον ἐρύομεν; Ἀπειρήθῃ ὁ μακάριος Γερμανὸς καὶ εἰ-
πὼν· Ὅχι· τίκον ἡδύτονον τὴν ἐνοικίον ἐν οὐτοῖς, ἀλλὰ διὰ
τοῦτο ἡμεῖς πυντες τὰ τοῦ βίου κατὰ λημπόνηρον, νοί εἰς
ἐρήμους τόπους· καὶ γέννη· καὶ ταπεινῶνται ἐκεῖνοι, καὶ ὀλι-
θῶν· οὐ μόνον τὰς ψυχὰς ἀλλὰ καὶ τὰ σώματα ὑμῶν, ἵνα
παντοίως ῥυπαρίας προστινὴς δουλιχίας καὶ σπικρίας, καὶ
σπικρίας μόνον καὶ ῥυπαρίας τοῦ σώματος· ὅτι οὐ
κατοδεχεται ὁ Θεὸς τοιοῦτον τι ἐν ταῖς ἐρημικαῖς, καθότι
φῶς αἰδὼν ὑπάρχει τὸ εὐαγγελιστὸν πάντα καὶ χ' ῥῶς πλήρη.
Ἐν ὧν φυλάτουμεν, τίνον, τὰ σώματα ὑμῶν ὡς πύσης
καθάρων καὶ ῥυπαρῶν, πρὸς ὧς ἐνέπασσιν, τὰς δὲ ψυχὰς
ἀπὸ παντὸς δούλου καὶ ὑποταγῆς καὶ ψυθιρισμοῦ παν-
τοῦ καὶ λυθιρισμοῦ, μέγιστος· ἵνα εἶναι τῶν ὁργάνων τοῦ
φωτός, καθὼς ἐπὶ ἡμεῖς ἐν τῷ Θεῷ, ἐν τῷ Θεῷ, ἐν τῷ
ἀποστόλῳ ὁ Χριστὸς· ἐν τῇ Ευαγγελίᾳ. Πάντως γὰρ
οὐδὲν ἰσχύει πρὸς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, νεκρὸς ἀπο-
κείμενος. Εἰ τοίνυν βουλήσῃ τὴν προσόντων χειρογρά-
φων λύσιν καὶ ἀμεριμνίαν ὁ ἱεσθῆναι, σπύσμεναι κατα-
λίσσει τὸν βίον, πρὸς ποσὴν ἐσθλότητα καὶ δικαιοσύνην
καὶ ἀληθινὰ πορεύονται, καὶ καθύπερ ἡμῶν διασφ-
ρῶνται τὰς καρδίας ἡμῶν πρὸς ἐκείνῃ τοῦ Θεοῦ παρρη-
σίαν. Περὶ γὰρ τοῦ μωλῆναι τὴν ἀμαρτίαν ἡμῶν γέγραπ-
ται ἐν τῇ ψαλτικῇ τοῦ Δαυὶδ· Ὁ Προσώ· σταν καὶ ἰσά-
πασαν οἱ ῥυπαροὶ· μὴν ἀπὸ προσώπου τῶν ἀμαρτιῶν
μου. Ἡ ἐπὶ δὲ τοῦ διὰ παντὸς ἀδελφὸν τὰ λόγια τοῦ Κυ-
ρίου προφητεῖν· ὁ οὗτος· Δαυὶδ λέγει· Ὁ Θεὸς γλυκίαν τὴν
λάραγγί μου τὰ λόγια σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου. Ὁ
Τις οὖτος δὲ γλυκίαν ἴσθι τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, ὅτι πάσης
βρώσεως καὶ ποσῆς ἐντιμότητος καὶ ἰσχυροτέρᾳ εἰσιν.
Διὸ καὶ λέγει περὶ αὐτῶν ἡ γραφή· Ὁ καὶ εἰνός μὲν εὐ-

Germanus
cum docet,

quod monachi
docet
colant

ut eximunda
peccata et
cuncta
in posterum,

utque nil
animi
meditanda

φραίνει κατὰ τὴν εὐνοῖαν, ὅπως δὲ σπικρῇ· ἢ καὶ γὰρ
ἐντοῖαι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἄρτος· καὶ
τρυφὴ παντοδότης τῇ ψυχῇ ὑπάρχουσιν· ῥύονται γὰρ
πάντα ἀμαρτάνοντα ἀνθρώπων ἀπὸ πάσης· θεινῆς· πρὸς
ἐκείνῃ, καὶ δικαιοσύνην τὴν ἐπιστρέφοντα ἐπὶ Κύριον καὶ με-
λετήματα αὐτῆς δικαιοσύνης.

13 Ἀποθνήσκοντες ὡν τὴν περικειμένην σοὶ ταύτην κοσ-
μικὴν ἰσθῆτα καὶ ταπεινοτέρων ἐνδοξαμένην, πρότερον
πρόθυμος τῇ ὑστασίᾳ διὰ τὴν χαριστὸν καὶ ἀγαθὴν
ἐργον, καὶ σπικρὸν πλήθος θαυμάτων περὶ τῆς γῆς, ἵνα
θερίσῃ ἐν οὐρανοῖς ἀγαλλίασιν καὶ χαρὰν αἰώνιον· πύ-
θησαν σου τὸ πύλας τῶν ἀμαρτιῶν, ἵνα παρακληθῇς
ὑπὸ Κυρίου εἰσελθεῖν εἰς τὴν χαρὰν τῶν δικαίων· ὀρίνη-
σιν τὰς ἀμαρτίας σου, ἅσπινος ὁ πολυπλοκὸς διαβόλος
εἰσῆλθεν εἰς τὴν καρδίαν σου, ἵνα σοὶ τῆς διηκτικῆς σω-
τηρίας ὁ ἄγγελος προσεγγίσῃ· ἔξωσαν τοὺς αὐλακὰς τῆς
ἐν σοὶ προλεπούσης δυσπιδρίας· ἐν σοὶ προσέπλεκεν ὁ κα-
κὸς καὶ θεινὸς ἐργάτης, ἵνα τῆς τρυφῆς τῆς ἐν παραδείσῳ
μέτοχος γενήσῃ· λύπησιν τὸν σέ βαρύνοντα ταῖς ἀμ-
τιαῖς καὶ τοῖς ματαίαις· ὅτου θωπείας διὰ τῆς πρὸς Θεὸν
καρτερίας, ἵνα φωτὸς κληρονομῶς εὐρεθῇ· καὶ καθὼς ἡ
μελίσσα γενοῦ καλῇ ἐργάτης, διὰ πολλῶν ἀγαθῶν τὴν
δικαιοσύνην συνάγουσα καὶ Θεῷ ἀρέσκειν σπουδάζουσα.

14 Ἡ δὲ μακαρία Εὐδοκία εἰς πολλὴν σύνεσιν καὶ
κατάνυξιν ἐλθούσα, ὡς πρὸς πρότερον καὶ τότε ἤκουσε παρὰ
τοῦ θεοσεβῆ Γερμανοῦ, ἐφύψεν ἐν αὐτῇ πρὸς τοὺς πόδας
αὐτοῦ δεομένη καὶ παρακαλοῦσα αὐτόν καὶ λέγουσα· Ὁ
Ἄγιος σέ, ὁ Θεός, ἔργον τέλεισθαι ἀγαθὸν εἰς
ἐμὲ, καὶ ἀποκατάστασόν με καθάρῃ τῷ Θεῷ σου, ὅπως
μὴ γίνωμαι χεῖρην τοῖς θίλουσιν ἀπατῆναι, μὴ τελειώ-
σασαν τὸ ἔργον· ποιεῖν με μακαρίαν γενέσθαι διὰ τῶν
ἀγαθῶν σου καὶ χαριστῶν διδασκαλιῶν, καὶ μὴ ἐγκαταλι-
πῃς με ὡς πρὸς ἡμετέρας ἔργον. Ὁ μὲν οὖν μακάριος Γερ-
μανὸς θουόσας ταῦτα, ἀποκρίθη· λέγει αὐτῇ· Τίκον,
πρὸς μενον εἰς τὸν ποδὸν τοῦ Κυρίου, καὶ εἰσελθούσα ἐν
ἐνὶ οἰκίᾳ μου, οὕτως πρόσκαλίσον αὐτῷ, ὥστε ποιῆσαι σου
λήθην παντελῆ εἰς ἀφανισμόν τῶν ποσῶν σου ἀμαρ-
τιῶν. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς φι-
λάθως καὶ ἐλεήμων ὢν, τὰς ἐπὶ ἐμὲ τὴν φιλανθρω-
πίαν αὐτοῦ καὶ τὸ ἔλεος ἐπὶ σέ. Καὶ ταῦτα εἰπὼν καὶ
εὐχόμενος ἐκείνῃ καὶ κατασπαράσσας αὐτήν, ἀπέκλεισεν
εἰς ἐν τῶν ἐδωκεῖν αὐτῇ, ὑποσχόμενος προσμένειν αὐτῇ,
μόνον τὴν ἐδωκεῖν ἡμῶν, ἔνεκεν αὐτῆς.

Εἰς τὴν εἰσελθούσας αὐτῆς ἐν τῷ εὐνοδοκίῳ, καὶ τὴν
ἐδόντων ἡμῶν προσκατεργασίας τῇ πρὸς Θεὸν δόξει,
ἀπέλθον ὁ μακάριος Γερμανὸς ἡνοῖε τὰς θύρας τοῦ κου-
βουκλείου, καὶ ἐξῆλθεν αὐτὴν ὅλην τεταπεινωμένην τῷ
σώματι, καὶ κράτιστα· τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἄγχι ἐπὶ τινος
σκηνίου· καὶ μετὰ τὸ εὐχέσθαι, καθίσας σὺν αὐτῇ ἐπὶ
ῥῶτα λέγων· Εἰπέ μοι, τίκον, τὴν ἐθέσῃ ἐν ταῖς ἡμέραις
ταύταις· ἡ ποῖαν ὀπτασίαν κατείδες; Ἡ δὲ εἰπὼν· Εἰ-
δὼν, Πάτερ ἄγχι, συμπληρωμένης τῆς ἐδωκεῖς ἡμέρας,
ὡς ὅτι προσενοχόμενος μοι καὶ κτεμένης ἐπὶ πρόσωπον διὰ
τὰς πολλὰς μου ἀμαρτίας, περιέλαμψε με φῶς μέγα
ὑπὲρ τὸν ἥλιον, καὶ ὡς ἀναστὰς ἀπὸ τῆς γῆς, νημίσσας
τὴν ἡλιον φαίνειν, εἶδον ἄνδρα νιανίσκον τῷ εἶδει φθε-
ρόν, καὶ ὑπῆρχον τὰ ἱεράκια αὐτοῦ λευκὰ ὡς ἡ γῆ ἐν
τοῖς ὀρεσὶ· καὶ κρατῆσαι με τῆς δεξιᾶς χειρὸς, ἀνέσπασεν
ἐπὶ τοῦ αἵματος, καὶ ἔλαβε με νηφίλη, καὶ ἀνέγαγέ με ἐν
τοῖς οὐρανοῖς. Ἦν δὲ ἐκεῖ φῶς πολὺ καὶ θαυμαστόν, καὶ
εἶδον ἐκεῖ ἄνδρας λευκοφαιρούοντας, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς,
ἐν μὲ καὶ τῇ αὐτῇ ὕψει φανομένους, συγγελοῦτας ἀλλή-
λους καὶ χαίροντας. Καὶ ἐρχόμενος πρὸς με, ἡσπάζοντό
με ὡς ἀδελφὸν ἰδίαν.

16 Μελλούσας δὲ μοι εἰσεῖναι εἰς τὸ φῶς ἐκεῖνο τὸ
ἀνικάνητον, ὅπως ὑπερίτε· τὰς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου δεκα-
πλασίως, ἤθον σφῶναι, μέλας ὡς ὄφεις ὑπὲρ τὴν με-
λάντιαν ὑπάρχων, τριῶν τῶν ὀδόντων, καὶ μακρόμηνος
κατ' ἐμοῦ, βουλόμενος με ἐξαπατῆσαι ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ
μὴ κρατοῦντος· ἔκρως δὲ μεγάλῃ, ὥστε ὅλον τὸν ἀέρα
πληρύνουσαι τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον· Εἰ ταύτην
μέλλεις εἰσφέρειν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, τί ἔτι
ἐν τοῖς ἐπαινοῖς ἐγὼ ἐπιδείξω; Ἰδοὺ ἐπλήρωσε πάσαν
τὴν

suadet ei
humilem
restitum

et ad prom-
tentum
hortatur,

ac preces
et lacrymas :

CAP. V
Eudocia
Germano
narrat,

se die septimo

ab Angelo
deductum
in caelum,

ibi Sanctos
latantes
seque
satantes
vidisse;

et demonem
dire fremen-
tem,

τὴν γὰρ ἀκαθαρσίας, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὸν συμπαυτα
κόσμον τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ αὐτῇ ἀπάτῃ κατεμάινει·
ἐμοῦ δὲ πάσαι αἱ δυνάμεις ἐκκαλύπτονται εἰς αὐτὴν· τοὺς
ἐραστάς αὐτῆς ἐπλήθυνε, ὥστε τὸ χρυσίον αὐτῆς καὶ τὸ
ὀργύριον καὶ ὑπὲρ βασιλεία πλινθιοῦντι. Διὰ ταύτης οὖν
ἐνόμιζον ἐγὼ τὴν κατὰ τῶν ἀπειθεύων τῇ Θεῷ τελείαν
νίκην ἔχειν· νῦν δὲ ταύτην λαβὼν ἀπ' ἐμοῦ ἔσχατόν με
αὐτὸν πιποίηκε, ἀρχισάτραγι. Οὐκ ἀκούουσιν αἱ τρυφαί
σου τιμωρίζαι, ἀς ἐπάγει· μοὶ καθέκαστιν, ἀλλὰ καὶ
ταύτην ἀφείλω ἀπ' ἐμοῦ· Ἐἰ μέλλεις τὸν καθένα τῶν
ἀμωρτανόντων ἀρπάζειν ἀπ' ἐμοῦ καὶ τῷ Θεῷ προσφέρειν,
ἵνα μετὰ τῶν ἁγίων εἰσέλθωσιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
οὐρανῶν, τίνας ἄρην τοὺς κόπους τῶν χρόνων μου
προστίθιμι εἰς αὐτούς; Ἀπόλυσόν με τῶν δεσμών, καὶ
ὁράς· οὐ μὴ ἔθνος ἕσσω ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐγὼ συνω-
θεν ἐρήνην διὰ βραχυτάτην παρακοήν, καὶ πῶς σὺ τοὺς
ἀμαρτάνοντας εἰσάγεις εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; Εἰ
τοῦτο θέλεις ποιῆσαι, λάβε συνόμιμας καὶ τὸν κήρυκα
ἅπαντα τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ δικαίωσον· ἐγὼ
δὲ λοιποὺ ἀπολήψομαι τὰ ἡτοιμασμέν μοι κακὰ εἰς
αἰῶνας αἰῶνων.

17 Ταῦτα τοῖνον οὗτου εἰρηκότος, καὶ ἕτερα πλείονα,
ἐμεῖθα ὁ κρατῶν με τῆς χειρὸς καὶ φωνῇ ἤλθεν ἐν τοῦ
φωτός λέγουσα· Οὕτως εὐδόκησεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς υἱοὺς
τῶν ἀνθρώπων, ἵνα τοὺς ἀμαρτανόντας καὶ μετανοοῦντας
προσδέχηται εἰς τοὺς κόπους· Ἀβραάμ. Καὶ λέγει πρὸς
τὸν κρατούντά με τῆς χειρὸς· Σοὶ λέγω, Μεχαὶλ, τῆς
ἐμῆς δι-θήκης φύλαξ, ἀπάγαγε ταύτην, ὅπως τὸν ἀγῶνα
τελέσῃ· ἐγὼ γὰρ εἰμι μετ' αὐτῆς πάσας τὰς ἡμέρας τῆς
ζωῆς αὐτῆς. Ὅθεν με συναπέσπασεν ἀπὸ τῆς γῆς, ἐκεῖ
πάλιν καὶ ἀποκατίστησεν, καὶ στήσας με ἐπὶ τοῦ τόπου
λέγει· Εἰρήνη σοὶ ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Εὐδοκία· ἀνδρίζου
καὶ ἰσχύει· ἡ γὰρ χάρις τοῦ Θεοῦ μετὰ σοῦ ἐστὶ πάντοτε.

18 Ἐγὼ δὲ ὡς δύναμιν τινα λαβούσα ἐν τοῦ ῥήματος
καὶ ἰσχύσασα εἶπον· Κύριε μου καὶ ἅγιε ὁ Θεοῦ, τίς εἰ
σὺ ὀηλωσὼν μοι, ἵνα γινώσκω ὀφείλω πιστεύσαι τῷ ὄντι
Θεῷ, ἵνα καὶ ῥησάι δυνάθῃ. Ὁ δὲ εἶπέν μοι· Ἐγὼ εἰμι ὁ
τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ πρωτόγγελος, ὁ τοὺς μετανοοῦντας
δεχόμενος καὶ εἰσάγων αὐτούς εἰς τὴν αἰώνιον καὶ ἀτελεύ-
τητον ζωὴν· πολλὴ δὲ χαρὰ ἐν οὐρανοῖς τελεῖται εἰς τὸν
χορὸν τῶν ἁγγέλων, ὅταν τις ἐκ τοῦ σκότους τῆς ἡμαρ-
τίας ἔλθῃ εἰς τὴν τῆς χαρᾶς μετάνοιαν· Οὐ γὰρ βούλεται
ὁ πατήρ τῶν πάντων ἀπολέσαι ψυχὴν ἀνθρώπου· διότι
ἰδίαις χερσὶν ἀχράντοις ἐπλάσεν ἀπ' ἀρχῆς τὸν κατ' εἰκόνα
αὐτοῦ ἄνθρωπον. Ὅτε οὖν ψυχὴ ἀνθρώπου μετανοήσασα
ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἔλθῃ πρὸς μέ, προσφέρει
αὐτὴν τῷ πατρὶ τῶν αἰώνων σὺν πολλῇ χαρᾷ, καὶ συγ-
χρίουσιν πάντες ἄγγελοι, γινώσκοντες ὅτι ψυχὴ ἀνθρώ-
που ἐν δικαιοσύνῃ ὑπάρχουσα προσεκύνησε τῷ ἀθανάτῳ
Πατρὶ, καὶ ἀσπάζονται αὐτὴν πάντες οἱ ἄγγελοι· διότι
ἐπέγνω τὸν πατέρα τῆς ζωῆς, καὶ ἐμίσησε τὸ σκότος τῆς
ἁμαρτίας. Λαλήσας μοι οὖν ταῦτα πάντα, ἐσφράγισέ
με τρίτον, καὶ ἐμοῦ συνουσιῶσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκείνος
ἀπῆλθεν ἀπ' ἐμοῦ εἰς τὸν οὐρανόν.

Τότε λέγει αὐτῇ ὁ μακάριος Γερμανός· Ἐπίστη οὖν
ἀπὸ τοῦ νῦν, τέκνον, ὅτι ἰστέ Θεὸς ἀληθινός ἐν τοῖς οὐρα-
νοῖς, προσδεδόχμενος τοὺς ἀπὸ ἁμαρτιῶν μετανοοῦντας εἰς
τὸ αἰώνιον φῶς τῶν ἁγίων ὀγγίλων τῶν ἐν αὐτῷ οἰκούν-
των· ἐθεάσω τὴν βασιλικὴν καὶ ἀθάνατον δόξαν τοῦ
Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι παρ' αὐτῷ ὡνὸς ἀγα-
θότης πολλὴ καὶ εὐσπλαγχνία ὑπάρχει, καὶ προθυμῶς διέ-
χεται τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν· ἰδεῖν κείνου τῆς αὐτοῦ
θεότητος, καὶ τῶν ἐπουρανίων φώτων· ἐπέγνωσεν ὅτι τὸ φῶς
τοῦ κόσμου τούτου σμυδρὸν ἐστὶ πρὸς τὴν κείνου λαμ-
πρότητα. Τί σοὶ δοκεῖ λοιπόν, ὦ Εὐδοκία; φανήσονται
τοὺς λογισμούς σου. Ἡ δὲ μακάριε Εὐδοκία, τὸ κερὶν τῆς
καρδίας ἥδη κεκτρημένη πρὸς τὸν ἑνα βασιλεῖα Θεόν, λέγει·
Ἐγὼ ἐπίστευσα καὶ πιστεύω ὅτι ἄλλος Θεὸς οὐκ ἔστιν ὁ
σώζων τοὺς ἀμαρτανόντας ἀνθρώπους εἰ μὴ ἐκείνος, ὁ
τινος τὰς πύλας τῶν οὐρανῶν ἰδεῖν, καὶ τὸ φέρειν καὶ
τὸ ἀνυπερέβλητον κείνου φῶς.

20 Αἶγει αὐτῇ ὁ μακάριος Γερμανός· Ἐτοίμασον οὖν
Martii T. I.

σευτήν, τέκνον, ἐν πολλῇ ἀσφαλείᾳ καὶ καρτερῇ διαμεί-
ναι, καὶ ποιῆσαι βραυσταθυήσας σου τὴν μετάνοιαν ὑπὲρ
τὰς ἁμαρτίας, καὶ προσάγαγε αὐτὴν τῷ ἀθανάτῳ καὶ
αἰωνίῳ Θεῷ, ὡς τίμιον ὄφρον· κλαύσον δὲ καὶ θρήνησον
ἐπιστάσων, ἵνα τῆς ἐν σοὶ ἀκαθαρσίας τὸν ῥύπον διὰ τῶν
δακρύων ἀποπλυνῶς, καθαρὰ νύμφη Χριστοῦ γεννήσῃ·
ἐπὶ τοσούτῳ πηγὰς δακρύων κατ' ἡγάγε, ἵνα μὴ εὐρεθῇ ἐν
σοὶ ἵχνος βορβόρου ἢ σπύλου τῶν προλαβόντων σὲ κακῶν·
γίγραπται γὰρ περὶ τῶν τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν ἀποκλαίνον-
των οὕτως· « Διεξίδους ὑδάτων κατέβυσαν οἱ ὀφθαλμοί
μου. » Ποίησον δὲ λήθην καὶ τῶν προτέρων σου γυναικα-
μάτων, καὶ τῆς βλαβεῆς καὶ ματαίας νεότητος, ἵνα σοὶ
καὶ ὁ δεσπότης Χριστὸς ληθὴν ποιησῇται τῶν ἁμαρτιῶν·
Ἀπόφυγε τοῦ μεγάλου ζυγοῦ τῆς δουλείας, καὶ τοῦ ὀδυ-
νηροῦ, οὗ σοὶ περιέθηκεν ὁ ἀλλότριστος διὰ τῶν ἁμαρτιῶν,
καὶ ἔλθῃ εἰς τὸν ἐλαφρὸν ζυγὸν τῆς ζωοδότου μετανόας,
ἵνα σου τοῦ αἰχένου εἰς ἀνεῖν ἐλθόντος, ἐλευθέρῃ τὸ λοι-
πὸν γυνήριζον παρὰ πᾶσι τοῖς δικαίοις καὶ τοῖς ἁγέλοις.
Διόνυσον πρὸς τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν πείρασιν σου γυναικα-
θειαν· καὶ προσκαλεσμένη τὴν τῆς ἀγαθῆς συνειδήσεως
λογισμὸν, λέγε τῇ σὲ μὲναιτι ποικρῇ· Ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν
ἄλλοτριά σου γέγονα· δεσπότην γὰρ γυνίκην εἶμι· πί-
πνυται δὲ μου λοιπὸν καὶ ὁ παλαιὸς ἔγωγ· ὁ σκεπτικός· τὸ
δὲ κενὸν καὶ ἀφθαρτὸν ἐνδεδυμαινέ τις δικαιοσύνης ἐνδυμα,
δι' οὗ φυταγωγηθεῖσα χάριν καὶ ζωὴν εὐρήσω, τὴν σώ-
ζουσαν μέεις αἰῶνας αἰῶνων. Οὐκ ἔτι μὴ χρημάτων ἐπι-
γίων ἐπιθυμία· ἔργον γὰρ ταῦτα πάντα πρὸς ὀλίγον
ὑπάρχειν, καὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ αἰὶ διακρινήσονται· προ-
μειναι δικηνικῶς σπουδάζω, ἀλλότριά καὶ οὐλοῦ τοῦ αἰωνίου
σκότους.

21 Ἐν τούτοις πᾶσιν ἡ μακάριε Εὐδοκία στερότερη
τὴν διάνοιαν οἰκοδομηθεῖσα, λέγει τῷ ὀσίῳ Γερμανῷ·
Πότερ τίμιε, νῦν τί βούλῃ με πράξει; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἴνα
λάθῃς προσελθούσα τὸ λευκόν τῆς ἀφθαρσίας καὶ τῆς
πίστεως, ἥτις σὲ διαφυλάξει ὁλοθῆ εἰς ὅλους αἰῶνας·
ἐγὼ γὰρ, τοῦ Κυρίου με ἐνδυσαμένης, περιέμεμι ἐπὶ τῷ
μοναστήριόν μου, ἥως δὲ πάλιν τὸ Κυρίου θέλοντος. Ἡ
δὲ μετὰ δακρύων εἰδὼς αὐτὸν λέγουσα· Μηδαμῶς μέ
ἐγκαταλίπεις, κύριε μου, πρὸ τοῦ παρασῆσαι τῆς ἀγαθῆς
ἐλπίδος, μήπως ὁ παλαιὸς δαίμων τῆς ἀπάτης ἐμὴν με
ἐγκαταλείψει· καὶ βουθεῖας ἐσπονηρῆναι, ἐπισύρει
μέ εἰς τὴν αὐτοῦ ἀνοσίαν ἐπιθυμίαν. Αἶγει αὐτῇ ὁ μα-
κάριος Γερμανός· Εἰ μὲν εἰ εἰς Θεόν σου ἀγαθὴ καὶ
σεμνὴ πρόθεσις, αὕτη σὲ διαφυλάττει ἀπὸ τῆς παγίδος
τοῦ πονηροῦ. Προσμεῖναι δὲ ἔτι τῇ πρὸς Θεόν ἐξομολο-
γήσει, καὶ λάβε το λευκόν τῆς πίστεως· ἐπανήλω δὲ καὶ γὰρ
πάλιν πρὸς σέ, ἐπισκεψίην ἀγαθὴν διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεῦ-
ματος συνάρσεως ποιούμενης. Ταῦτα εἰπόν, καὶ παρα-
θίμενος αὐτὴν τῷ Κυρίῳ, ὤρμησεν ἐπὶ τὸ αὐτοῦ μο-
ναστήριον.

22 Ἦν οὖν αὐτῆς ἡ δίαιτα τῆς τροφῆς βραχυτάτη ἐν
ἀρτῷ καὶ ἐλαίῳ καὶ ὕδατι. Εἷτα προσελθούσα ἑστῶς
ὀλίγας ἡμέρας, προσελθούσα τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως,
καὶ βαπτισθεῖσα εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου
Τριάδος, μετὰ τὸ φωτισθῆναι αὐτήν, συντόξασα κοβὴ
αὐτὴν δέξαι ἐκτετριμῇ προσέειπε τῇ αὐτῇ ὁπιστάτῃ
ἐπισκόπῳ, υποτάξασα ἐν αὐτῇ γυνίκην τῆς ἀπάτης αὐτῆς
πρηνείας. Ἦντινα λαβὼν ὁ ἐπίσκοπος, μεταστελλόμενος
τὴν μακάριαν Εὐδοκίαν, ἐπὶ τῇ αὐτῇ λέγων· Τέκνον,
σὺ τιν τῆς διέσεως ἐπικταλὸν χαρτὴν πρὸς μὲ τὸν ἁμαρ-
τωλὸν ἀπέστειλας; Ἡ δὲ εἶπεν· Ναί, δίδουαί σου. Ἐτι
ἐκρωτῶσιν αὐτὴν ὁ ἐπίσκοπος λέγων· Τὴν ἐν τῇ παρουσίᾳ
δεῖσαι ὑποτασσέμενα τί βούλει γενέσθαι; Αἶγει αὐτῇ ὁ
μακάριε Εὐδοκία· Λέω τιν τὴν ἀγνότητα, τὴν τῆς ἁγίας
τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν ἐπίτροπον, υποδέχουσαι τὰ ὑποτε-
ταγμένα τῆς παρ' ἐμοῦ διέσεως, καὶ δικαιοῦσαι ὀλοθῆ-
μένους καὶ ἐπιχρησάσων· ἐμαυτὸν γὰρ τὸν πλοῦτον τούτον
ἀδικον εἶναι, τοῦ παρ' ἐμοῦ ἀποκείμενου.

23 Τούτοις οὖν ὁ ἐπίσκοπος τῇ ὀνομαστὶ Θεοδότῃ τὴν
ἀγαθὴν αὐτῆς γυνίκην καὶ προκρίσιν καὶ πίστιν ἐν Κυ-
ρίῳ, ἐκλέψας εἰς αὐτὴν καὶ τῇ πνεύματι συνειδὴ ἡν
ἡμελλε διανοεῖν ὅδον τε καὶ πολιτείαν, λίγει πρὸς αὐτήν,
Εὐχου ὑπὲρ ἐμοῦ, ἀδελφὴ ἐν Κυρίῳ, δίδουαί σου, ὅτι.

EX MS. VATIC.

hoi latini
Germanusut constanti
deflectat prae-
rita peccata.et praeiure
uniuscuiusque
oblitusintercepta
abermis et
diabolo

et pomis ejus,

atque baptis-
mus suscipiat.aque creditu-
rum promittit.CAP. VII
Illa ab Ep-
iscopo bapti-
zatur.eudem omnia
sua per dispen-
sationem offerit.qui praesentem
sanctam epi-
scopum et suum.

θεῖσα νόμφη Χριστοῦ κληθῆναι, ἡ τῆς πορείας τὸν ἔρωτα
μισήσασα τὴν δὲ σωφροσύνην ἀγορεύσασα, ἡ τὴν πορείαν
πωλῶσασα τὴν δὲ παρθενίαν ἀγορεύσασα, ἡ τὸν κόσμον
πραγματευσαμένη καὶ τοῦ ἐνὸς μαργαρίτου ἐπιτυχούσα,
ἡ ὅλην χρόνον τῇ βίῃ πληρούμενη τὸν δὲ ἐκεῖ ὅλον αἰῶνα
κληρουμήσασα διὰ μετανοίας, ἡ τὸν θάνατον ἐν ὀφθαλ-
μοῖς ἔχουσα τὸν δὲ ἀθανάσιον ὡνευκαμένη, ἡ πολλοὺς
κατ' ἐξαλοῦσα οὖν δὲ διὰ τοῦ ἐνὸς [Σωτῆρος· Χριστοῦ
πολλοὺς ὡποποιῶν μιλῶνσα, λέγει τῷ Θεῷ πολλοὺς τὸ
ἀσπίλον τῆς πίστεως ἐνδυσκαμένη καὶ ἀμνάς τοῦ Χριστοῦ
κληθῆναι κατακλιθεῖσα καὶ τῆς ἀληθινῆς οὐτοῦ κλήσεως
καὶ εὐδοκίας ἐπιτυχούσα, ἡ τὸν δῆμον τῶν χρηματοδόν-
των ἀνθρώπων παροῦσα, τὴν δὲ συγκλητὸν τῶν ἀγγέ-
λων υπερπεθούσα. Εὗρεται ὑπὲρ ἑμοῦ, δευκαί σου, δούλη
τοῦ Θεοῦ καὶ γνωμίμη, καὶ μέμνησόν μου ἐν τῇ βασιλείᾳ
τῶν οὐρανῶν. Τούτα οὖν καὶ ἕτερα πλείονα μετὰ δα-
κρύων διεξιλέων ὁ ἐπίσκοπος, λέγει τῷ διακόνῳ αὐτοῦ·
Μετὰπεψέ μοι, τέκνον, τὸν τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλη-
σίας ξενόδοχον διὰ σπουδῆς. Τοῦ δὲ ἰλθόντος, λέγει αὐτῷ
ὁ ἐπίσκοπος· Ἐπίσταμαί σε ἄνθρωπον θεοσεβῆ εἶναι καὶ
πολλῶν ψυχῶν ληρμένα· διό καὶ ὁ τῆς ἀλληλμένης ψυχῆς
ταύτης τὸν πρόνοιαν ποιούμενος, τὴν ἐκείνης προφορὰν
τῷ Θεῷ προσάγει.

Ἦν δὲ ὁ ξενόδοχος ἐκείνος πρεσβύτερος μὲν τὴν αἰῶνα,
παρθένος δὲ ἐν νεαρᾷ ηλικίᾳ, ὃς πάντα τὰ αὐτοῦ τῇ
ἁγιωτάτῃ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ προστάγειν. Λαβὼν οὖν
αὐτὴν ὁ ξενόδοχος ἐβλήθη, καὶ σὺν αὐτῇ παριγένειν ἐν τῷ
ὄλῳ οὕτως. Εἶτο μετὰ τὸ εἰσελθεῖν οὕτως, πρὸς καλίστα-
μένη τοὺς ἐπὶ τῆς υποστάσεως αὐτῆς διοικήτας, λέγει·
Ἐκαστος ὑμῶν ἦν δικρατεῖ ποσότητι, ἀνάγκη μοι. Οἱ δὲ
ἤγαγον ἐν τῇ μέσῳ πάντα. Ἦν οὖν ἡ ποσότης τῶν ἐνε-
χόντων αὐτῇ χρημάτων χρυσοῦ λίτραι ὀκταεῖς διαμύ-
ριακι, κοσμήων ἐξαρτίων καὶ διαφόρων ὀλίγη ἀναριθμητος,
λίθων πολιτίμων καὶ μαργαρίτων βασιλικῶν ἀμύθητος
ἄλλαι, ἐσθῆτες σερικῆς ἡ κάμπισται ζ οἱ, ἐσθῆτες λινοῦς
ἐντρίμων κάμπισται υ ὁ, ἐσθῆτες γ χρυσεύλαβον κάμπ-
ισται π ρ εἰ, ἐτίρας ἐσθῆτες ὑπὸ λίθων τιμίῳ λευκοσημένῃς
κάμπισται ρ ν βῖ, ἐσθῆτες διαφόρου βραχείας κάμπισται
μεγαλαὶ ρ κ γ', χρυσεύμυραδες κ ε, μόσχου κάμπισται
εἰ βῖ, στήλας σινδικῷ ὀδῶν κάμπισται λ γ', σφύρου
ἐν διαφόροις σκευαῖς λίτραι ὀκταισχιλίαι, ὄγκμα διά-
λιθον λιτῶν γ, στήλα σερικᾶ αὐτοκλάσθαι λιτῶν γ λ βῖ,
στήλα δια η βράμβακος λιτῶν ο' περὶ δὲ τῆς ἐτίρας
ὕληος κοτσικινῆς περὶ τῶς ὑπόρχει ὁ λόγος ἐξαιρεῖν,
ἀσπίλον τῆς ποσότητος οὕτως, χωρίαν ἔχοντα πρὸς οὐδὸν
νομισμάτων διασχίλιν ὀκτακοσίω.

23 Ἐκ τούτων πάντων, καλέσας τοὺς παῖδας αὐτῆς
καὶ τὰς παιδίσκας κατὰ πρόσωπον τοῦ ξενόδοχου, ἐχα-
ρίσατο αὐτοὺς πάντας τοῦ νῦν τὴν ὕλην, καὶ διασχίλους
χρυσίνων, καὶ τὴν ἐλευθέρων παρασχούσα ὁπῆυσιν αὐ-
τοὺς, εἰπούσα· Ἐγὼ μὲν ὤμῳ, τέκνον, τῆς προσκίονος
ταύτης δουλείας ἐλευθερῶ· εἰ δὲ βούλεσθε καὶ τῆς ἀλη-
θινῆς ἐλευθερίας ἀξιοῦσθαι, προσέβητε τῷ ὄντως ἐλευθε-
ρῶντι τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, νοὶ οὕτως ὑμᾶς ἐξαγο-
ράσας τῆς ἀμαρτίας γνησίως καὶ ἐλευθέρους γράψαι εἰς
τὴν αὐτοῦ στροτίαν.

26 Μετὰ δὲ τὸ πράξει αὐτὴν ταῦτα πάντα, λέγει τῷ
ξενόδοχῳ· Νῦν λοιπόν, κύριέ μου, σὺν ἐστὶ φροντισαὶ
ὡς δ' ἂν βούλῃ περὶ τῆς τούτων διοικήσεως· ἰγὼ γὰρ ὡς
ᾤφειλον ἐμαυτῆς γίνεσθαι, διὰ τὸν ἐπιζητούντῳ μὲ Διο-
πίτῃ, οὕτως καὶ πεποιήκα. Ὁ οὖν ξενόδοχος ἐπιστάθεις
ἐπὶ τῇ ἀπρὸς ὁδοῦ κατανοεῖ τῆς μακαρίας Εὐδοκίας,
λέγει αὐτῇ· Μακαρία εἰ σὺ, Εὐδοκία, ἐπὶ συνάριθμος
ἐγίνου τῶν παρθένων τοῦ νυμφῶνος Χριστοῦ· σὺ γὰρ
ἐπίγνωσας τὴν ἐπιστάσιον τοῦ νυμφῶνος, καὶ σεὶ ἐγνωρίσθη
τοῦ νυμφῶνος ἡ εἰσοδος· δικαίως ἔγρηγόρησας ἵνα μὴ
ἀπομείνης ἐν τῷ νυμφῶνι, οὐκίως τὰς λαμπάδας ἐπλή-
θυνας τοῦ ἐλαίου ἡ σὺν οἱ ἡ σκοτεία μὴ κατελλέξῃ. Ἀπὸ τοῦ
ἔχου ὑπὲρ ἑμοῦ τοῦ ὄντως ἀμαρτωλοῦ, ἡ ἔξιομένη εἰς
τὸν χῆρον τῶν ἁγίων εἰσελθεῖν.

Εν τούτοις οὖν οὕτως τῆς μακαρίας Εὐδοκίας, ἰδοὺ

παροχόμενος καὶ ὁ θεοσεβέστατος Γερμανός, τῷ τοῦ ἁγίου
Πνεύματος περιλκυόμενος χάρισματι, καὶ εὐρὺν τὴν
ἁγίαν Εὐδοκίαν ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ διανοίμα-
σαν τὴν ἐαυτῆς περιουσίαν, λαβὼν ταύτην μετ' αὐτοῦ
ἀνεχώρησεν, καὶ ἀπέχρησεν ἐν τῷ αὐτοῦ παρθενίῳ, ἐν ᾧ
ἦν σχίσματι ἐνδεδυμένη τὰ τοῦ ἁγίου καὶ θείου βαπτίς-
ματος ὄμφισ' ἦν γὰρ τοῦτο προθεμὴν μὴ κοινωνῆσαι ἐν
ἐτέρῃ ἐματίῃ· εἰ χρεῖον ποιήσασθαι, μέχρι τῆς ζωῆς αὐ-
τῆς δευλεύσας τῷ Θεῷ· μόνον δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ
χειμῶνος στιχάριον κλιίνων ἐνεδύθη, καὶ ὁμοῖον ἐκείνου
ἡ κατακαλλίον, καὶ οὕτως διετέλει τὴν ἀσκήσιν.

28 Εἶχε δὲ ὁ μακάριος Γερμανός, ὡς αὐτὸν ἀνδρὸς
μονάζοντος ἐβδόμηλοντα τὸν αἰσθητὸν, ὁμοίως δὲ ἐν ἐτέρῃ
δοκητήριῳ παρθεύον· ἂν αἷς συγκατηρῶμένη καὶ ἡ
θεοσεβέστατη καὶ μακαρία Εὐδοκία. Ποιήσας οὖν σύ-
της ἐκείσε μῆνας δεκατρεῖς, ἐτελεύτησεν ἡ πρώτη τῶν παρ-
θενων, ὀνόματι Χαριτίῃ, πληρώσας τὸν βίον ἐν συμ-
νότητι, καὶ ἀληθινῇ ἀσκήσει. Ἐν τοῖς οὖν χρόνοις τούτοις
ἐξέμαθι καὶ τὸ φαλτήριον εἰς ἀπαρτίσμον ἡ θεοσεβέστατη
Εὐδοκία, καὶ πάσαν Γραφὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὐτῇ
συνεργούντος διεξήλθεν, ὥστε πάσας τὰς σὺν αὐτῇ ὑπερ-
βάλλειν ἐν τῇ ἀσκήσει καὶ τῇ δικαιοσύνῃ· διό καὶ γέγονεν
αὐτῇ Πρώτῃ κ.

Τὴν παλαιὴν αὐτῆς ἑραστῶν, ὀνόματι Φιλόστρα-
τος, εἴθων εἰς ὀνόνησιν τοῦ δυσωνύμου ἑρωτος αὐτῆς·
οὕτως, τοῦ διαβόλου τὴν μάταιον πειρασμὸν αὐτῷ ὑπο-
γραφύοντος, προσποιησάμενος· εἶναι μοναχὸς, καὶ τὸ
σχῆμα φορέσει, ἀπέλθῃν ἐν τοῖς τοποῖς ἐκείνης, εἰς οὐ
διήγειν ἡ Εὐδοκία, ὀλιγοστόν χρυσίον ἐπιφερόμενος. Καὶ
δὴ πλείονον γινόμενος τοῦ μοναστηρίου τῆς μακαρίας Εὐ-
δοκίας, εὐρίσκει τοῦτο ἀποκεκλεισμένον, καὶ κρούσας τὴν
θύραν, ἐξήκει τοῦ εἰσελθεῖν, καὶ προσφάσει τοῦ σχήματος
ἐξήκει θεάσασθαι αὐτὴν. Μία οὖν τῶν παρθένων, λευ-
θίτος παρακλύσας διὰ βροχυτάτης θυρίδος, λέγει ἐνδὸν
ἔχουσα τὸ πρόσωπον· Τίς εἰ ὁ κρούων τὴν θύραν, καὶ τί
ζήτησι ὧδε; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἀμαρτωλὸς ἀνθρώπος εἰμι, καὶ
ἦλθον ἵνα λάβω εὐχὴν παρ' ὑμῶν. Λέγει αὐτῷ ἡ παρθε-
νος· Οὐκ ἐστὶ δυνατόν, ὁδελφέ, εἰσελθεῖν σὲ ὧδε·
ἀλλ' ἀπέλθε εἰς τὴν μονὴν τοῦ κύρου Γερμανοῦ, καὶ ὡς
λέγεις, ἐκεῖ λαμβάνεις εὐχὴν, καὶ μὴ στήκει τοῖς ὧδε ἐνο-
χλῶν. Καὶ ταῦτα εἰπούσα εἰσῆλθεν ἔσω.

30 Ὁ οὖν Φιλόστρατος ἀπελθὼν εἰς τὸ μοναστήριον
τοῦ ἁγίου Γερμανοῦ, εὗρεν αὐτὸν ἀναγινώσκοντα πρὸς
τὴν εἰσοδὸν τοῦ μοναστηρίου, καὶ ἡσπᾶσατο αὐτὸν μετὰ
προσκυνώσεως. Μετὰ δὲ τὸ λαβεῖν αὐτὸν παρ' αὐτοῦ
εὐχὴν, λέγει αὐτῷ ὁ μακάριος Γερμανός· Καθίσου,
ὁδελφέ, καὶ λέγε μοι ποίας χώρας εἰ, καὶ ποίας μονῆς;
Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐγὼ, Πάτερ ἄγιε, μονογενὴς τοῖς ἑαυτοῦ
γονοῦσι γέγονα, κακίῳ τὸν αὐτῶν βίον καταλυσάντων,
οὐκ ἠδυνήθημι εἰς γάμον ἐλθεῖν, ἀλλὰ μάλλον τῷ Θεῷ
δουλεύσαι· ὅθεν δὴ τοῦτο πολλὴν ὁδὸν διήνυσσα πρὸς τὸν
σὺν ἁγιστάτῃ, ὅποιος διῆρ μέ πρὸς ἐπιστροφὴν τῶν ἐμοὶ
πειραζομένων.

31 Λέγει αὐτῷ ὁ ὁσιος Γερμανός· Τέκνον, πολλὴ
ἐστὶν ἡ χεῖρα σία, ἣν ἔχομεν ἡμεῖς οἱ ἀμαρτωλοὶ ὑπὸ τοῦ
κλύδωνος τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων, μὴ συγχωροῦμεν
ἐν εἰρήνῃ τὸν Κύριον δοξάζειν· σοὺ δὲ τὸ νέον τῆς ηλικίας
ὑποκαμβάνῃ μὴ δύνασθαι ὑπομείναι τοὺς πολλοὺς πειρασ-
μοὺς τῶν δαιμονίων· εἰ δὲ συντίθῃς τῷ Θεῷ ἡ μὴ διὰ
ψυχῇ. ἔτοιμος γινεῖ πρὸς τὰ ἐπιρχόμενα παρ' αὐτῶν.
Λέγει αὐτῷ ὁ Φιλόστρατος· Ἡθούλωμην ἰδεῖν, Πάτερ
ἄγιε, τὴν Εὐδοκίαν, ἥτις τοσαύτην οὐσίαν καταλείψασα
ἠκολούθησέ σοι, εἰ κατὰ ἀληθειαν ἐκείνη τῆς ἀσκήσεως
τὴν καρτερίαν ὑπέμεινε· καὶ ἂν ἐπίγνωσιν ὅτι μετὰ τῆς
ἀκρίβειας περὶ οὗς λέγεις πειρασμοὺς προσφέρεσθαι ὑπὸ τῶν
δαιμονίων, ἐνδολον, ἐπὶ κατὰ προθυμότερος ἐκείνης ὑπα-
φεύω τὸ τῆς ἀσκήσεως ἔργον.

32 Τούτα ἀκούσας ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ Γερμανός, καὶ
πιστεύσας ἀληθεῖαν αὐτὸν λέγειν, καλίσας τὸν εἰωθὸτα
ἀδελφὸν προσγγίσειν τῇ παρθενίῃ καὶ τὸ θυμίαμα τῷ
Θεῷ προσφέρειν, λέγει αὐτῷ· Παραθέων τὸν ἀδελφόν
τούτον, ἀπάγαγε σὺν σοὶ ἐν τῇ παρθενίᾳ, ἵνα ὀφείται
σὺν

Germanus cum
veste baptis-
mali adhuc
nudum ducit
in monaste-
rium

sibi subiectum,

ejus quam sit
post 13 menses
perfecta.

CAP. X
Ejus quondam
annulor

monachum
initulor

ad cenobium
venit

adit Germa-
num

fugit se orbi-
tum parenti-
bus

monasticam
vitam ambo
sub ipso,

modo sibi
detor
Eudocium
videre, et
exemplum ejus
confirmari

quo indultor,

ejus oblatio-
nem suscepit

CAP. VIII
Prefecto
hospitalis intro
venit

immensas opes
hic enumeran-
das connumerat :

1

2

h

crevis et
unillas large
muneratas
liberate
dedit,

ejus conversio-
nem et libere-
tatem mira-
tus prefectus

rogat ut ore
prose.

CAP. IX

σὺν αὐταῖς καὶ τὴν δούλην τοῦ Θεοῦ Εὐδοκίαν· πείραν γὰρ θέλει λαβεῖν τῆς ἀσκήσεως αὐτῆς, καὶ θαυμάσαι τὴν ἀπλῆθιν ἐν τῇ μονῇ. Θεασόμενος δὲ ὁ Φιλόστρατος τὴν δούλην τοῦ Θεοῦ Εὐδοκίαν ἐν ταύτῃ σχήματι οὖσαν τῆς ταπεινοφροσύνης, καὶ τὴν κοίτην ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ψαθίῳ τε καὶ κλικίῳ τὸν ὕπνον διατελοῦσαν, λέγει αὐτῇ ὀργίλις· ἐμβλέψας εἰς αὐτήν· Τί ἐστὶ τοῦτο, Εὐδοκίᾳ; Τίς σὲ ἐν βασιλικῇ διοικήσει καὶ στρατοποιοῦσιν ἐξουσία ὑπάρχουσαν καὶ ἐν μεγίστῃ πόλει λαμπροφροσύνῃν ἔπεισε τοιαύτῃ ταπεινώσει ἑλθεῖν, καὶ τὸν σὸν πάντων πραγμάτων καὶ κτημάτων ἐκτὸς γενέσθαι; Νῦν ὁλοκλύζει πᾶσα ἡ πόλις ἡμῶν διὰ σέ. Ἀλλ' ἀκούσον μου, κυρία μου Εὐδοκίᾳ, καὶ τὸν δι' ἐμοῦ σοὶ πάντων τὰς δεήσεις προπεμπάντων μὴ παρίσθης, καὶ δεῦρο σὺν ἰμοὶ καταφρονήσασα τοῦ τεταπεινωμένου σχήματος τούτου καὶ τῆς λιμοσφόρου ἀσκήσεως, καὶ μένε ἐν τοῖς σοῖς, καὶ ἀπόλαυε τὸν σὸν. Οὐκ ἔχεις τὸν διώκοντα, οὐκ ἔχεις τὸν τράσσοι, οὔτε μὲν τὸν βιαζόμενον σέ. Τί πρό καιροῦ σεαυτὴν μαρμαίρεις βίαιώς; Τί σου τὸ ἡλιορραγὲς καὶ περιλαμπόμενον κἄλλος τῇ στενωπῇ τοῦ λιμοῦ προέδωκας; καὶ ἀντὶ τῶν ποίντων μύρων, τῶν σὲ εὐδοκιάζοντων καὶ ποιούντων φαίνεσθαι θεῶν, τῇ σκοτεινῇ ταύτῃ καὶ πεπληνημένῃ φαντασίᾳ σεαυτὴν ἐξέδωκας; Οὐδεὶς ἀνθρώπος νοῦν ἔχων τὰ ἑαυτοῦ ἀγαθὰ ἑτέροις δίδωσι, καὶ αὐτὸς εἰς μάτην ἱπταί, ὃν τρόπον σὺ πεποιήκας. Δεῦρο οὖν ἀκούσον μου, κυρία Εὐδοκίᾳ, καὶ τὸ βασιλικὸν σου σχῆμα ἀναλαβούσα, τὴν πόλιν σου κατακόσμη. Οὐδὲν γὰρ ὠφελῆσαι σὲ δύναται ἡ ταπεινοφροσύνη, ὅτι τοὺς ἀνθρώπους τῆς ζωῆς ἀποστρεφεί, καὶ τῇ σκοτεινῇ παραπέμπει· Ἰδοὺ καὶ χρυσίον σοὶ προσενόμισα, ἵνα διαυγάζῃς ἐν τῇ δόξῃ.

33 Μετὰ δὲ τὸ φλυρῆσαι αὐτὸν ταῦτα καὶ μέλλειν εἰέναι τὸν ἐκείσε, ἐμβλέψας εἰς αὐτὸν μετ' ὀργῆς ὁ τοῦ Θεοῦ δούλη Εὐδοκίᾳ, ἐνεψύχων ἐν τῷ πρόσωπον αὐτοῦ λέγουσα· Ἐπιτιμᾷς σοὶ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς· ὁ δικαίος κηρὶς, οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῶν ἡ ἀναγὰς ἡμῶν ἐν μέρει δούλη κληθῆναι, καὶ μὴ δώσῃ σοὶ ἔνθιν ἐπικινύσας ὅθεν ἦλθες, ὅτι τοῦ διαβόλου τέκνον ὑπάρχεις. Καὶ ταῦτα αὐτῆς εἰπούσης, εὐθὺς πεσὼν ἐξέψυξεν. Ἐκείνου δὲ εἰς γῆν κειμένου νεκροῦ, ἤρξαντο αἱ παρθένοι πρὸς ἑαυτὰς λέγειν· Τί ἄρα ἐστὶ τοῦτο, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἱερουστῆματος αὐτῆς εὐθείας ἀπῆλθεν ὁ ἀνθρώπος; Τίχα μᾶλλον ὑπὲρ ἡμᾶς τῷ Θεῷ δοκεῖ δουλεύειν καὶ θεοσεβῆς εἶναι; εἰ μὴ γὰρ ἦν τοιούτων ἀγαθῶν καὶ μεγάλων ἔργων αὐτῇ, οὐκ ἂν ὁ ἀνθρώπος ἀπῆλθεν ἐκ τοῦ ἱερουστῆματος αὐτῆς. Καὶ τὶ δεῖ γενέσθαι ἐπὶ τούτῳ; μὴ πως ὁ βασιλεὺς ἀκούσας, πῆμψι καὶ κατακλύσει τὸ ἀσκητήριον, ὅτι ἔλλην ὑπάρχων. Μὴ οὖν ἐξ αὐτῶν εἴπῃ· Ἦσυχάζομαι τὴν ἐσπέραν ταύτην καὶ τὴν ἡμέραν, καὶ τῇ προστάσει τοῦ Κυρίου δεκθῶμεν, καὶ φανερώσει ἡμῖν ὁ Χριστὸς τοῦ γεγονότος τὴν αἰτίαν.

34 Διαδραμόντος δὲ τοῦ μεσονυκτίου, καὶ ὥς ψαλμῳδίας μελλούσης γίνεσθαι ὑπὸ τῶν παρθένων, ὄραμα εἶδεν ἡ μακαρία Εὐδοκίᾳ, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν λέγοντα αὐτῇ· Ἀναστᾶσα, Εὐδοκίᾳ, δέξασου τὸν Θεόν σου, καὶ κλίνεσθαι τὰ γόνατα, καὶ προσευξάμενη, ἀναγείρον τὸν καθ' ὑποβόλῃν τοῦ διαβόλου ἔλθοντα πρὸς σέ, καὶ τότε γνώθης τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, τίς ὑπάρχει ὃ ἐπίστευσας· τούτου γὰρ τοῦ σημείου γενομένου ὑπὸ σοῦ, μίζων χάρις ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ. Διυπνισθεῖσα δὲ ἡ μακαρία Εὐδοκίᾳ, καὶ διελθεῖσα ἐπὶ πολλὴν ὥσαν ἐκτενῶς τῷ Κυρίῳ, ἤγειρε τὴν τοιούτων παρρησίαν. Μετὰ δὲ τὸ ἀναστῆναι τὸν Φιλόστρατον, καὶ μὲν εἰς ἑαυτὸν γενέσθαι ὥσπερ ἀπὸ ὕπνου, γυνὴ τίνος δυνάμει ἠγέρθη, οἶψας ἑαυτὸν πρὸς τοὺς ποσὶ τῆς Μακαρίας εἰσεῖται αὐτῆς λέγων· Δεῖκαί σου, δικαία Εὐδοκίᾳ καὶ θυγὴς τοῦ μεγάλου Θεοῦ δούλη, δεξά με μετανοοῦσα ἐφ' οἷς ἤμαρτον πρὸς σέ ῥήμασιν ἀνοσίους· ἔγνων γὰρ ποῖον Θεὸν δουλεύεις δυνατῷ. Ἡ δὲ μακαρία Εὐδοκίᾳ λέγει αὐτῇ· Περὶ οὗ ἐν εἰρήρῃ τὴν δόξαν σου· καθὼς ὁ Κύριος ἐπισκέψατό σε τῷ ἐλεει αὐτοῦ, μὴ αλλοτριούμενος τῆς πρὸς τὸν Θεὸν μου πίστεως.

Μετὰ δὲ ταῦτα κατ' ἐκείνου τὸν καιρὸν Ἀνθρίανου

τοῦ τυράννου βασιλεύοντος, ἐπαλλόμενοι τινες τῶν τῆς προτέρας ἀμαρτίας δυσσεβειῶν ἔρωσι κατεχόμενον, συμβούλιον ποιήσαντες ἀπέστειλαν ἀναφωρὰ πρὸς τὸν προερχόμενον βασιλεῖα κατὰ τῆς νυχτρίας· Εὐδοκίᾳ, διδάσκοντες ἐν αὐτῇ, ὡς χορήματα θεμύσια ταῦτα λαβούσαν ἐκ τῆς πόλεως, εἰς ἐρήμους τόπους μετακινῶν γεγονέναι· διόμισθαι οὖν τοῦ σὺ κράτους δοθῆναι ἡμῖν στρατιώτας πρὸς βοήθειαν εἰς τὴν ἐκείσε σύλληψιν, καὶ τὸν χορημάτων τὴν ἀπόδοσιν· αὕτη γὰρ καὶ τοὺς θεοὺς ἐνέθρισι, καὶ τὴν θρησκείαν τῶν Γαλιλαίων ἐξελέξατο, σεβομένη λεγόμενον τινα Χριστὸν· Ὁ τοῖνον βασιλεὺς εἰς μεγίστην ὀργὴν περιεστὰς, μετεπέμψατο ἕνα κόμητα καὶ λέγει αὐτῷ· Παραλαβὼν σὺν σοὶ γενναίους στρατιώτας, σπεύσον γενέσθαι ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, ἐν οἷς λέγετε διάγειν ἡ ἐξουμασθεῖσα, καὶ γενόμενος αὐτῆς ἐγκρατεῖς· ὄραγε αὐτὴν ἐνθάδε σὺν τοῖς χορήμασιν. Ὁ δὲ κόμης λαβὼν τριακοσίου στρατιώτας παρεγένετο μετ' αὐτῶν πρὸς τὴν μακαρίαν Εὐδοκίαν. Ἦν δὲ ὁ Κύριος φανερώσας αὐτῇ αὐτὸν ἐν ὁράματι τῆς νυκτός, λίγων οὕτως· Ὁ γὰρ τοῦ βασιλεῖος ἦξει ἐπὶ σέ, ἀλλὰ μὴ φοβηθῇς· ἐγὼ γὰρ εἰμι πάντοτε μετὰ σοῦ. Φθόχοντες οὖν ἐν τῇ ἀσκητῇ οἱ στρατιῶται, τρία νυκθήμερα προσδεδεσμένους ἐξῆλθον, οὐδὲν πλὴν ἡρελήσας ἡδυνήθησαν, ἀλλ' ὅλην μὲν τὴν ἡμέραν τοὺς τοῖχους ἐώρων τοῦ μοναστηρίου· τῇ δὲ νυκτὶ ἐπιβαλόμενοι βίαιως αὐτὴν λαβεῖν, οὐ συνεχωροῦντο ὑπὸ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ.

36 Ἐκείνων τοίνυν ὀστοχοῦντων, γέγονε λοιπὸν ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκδικησις ὑπὲρ τῆς μακαρίας Εὐδοκίας, καὶ δὴ ὄφρα δοκίμως δεινὸς πνοῇ ἰληθῶσα πύργας ἀπέκτεινε τοὺς στρατιώτας, ἐκτὸς τοῦ κόμητος καὶ ἑτέρων τριῶν στρατιωτῶν. Ὁ οὖν βασιλεὺς ἀκούσας, καὶ εἰς πολλὴν ὀργὴν καταστάς, ἐκάλειρε τὴν σύγκλητον αὐτοῦ πᾶσαν, καὶ λέγει αὐτοῖς· Βλέπετε, ἄνδρες, μίαν ἡτοιμασμένην ἐταιρίαν καὶ μάχων πόσους ἀντίει στρατιώτας ἐν τοιαύτῃ δυνατῇ δυνάμει ὥστας τῇ ἑαυτῆς μεγάλῃ. Τί οὖν συμβουλεύετε πρὸς τοῦτο; ἀνὴρ νίχρ πάνν ἐπὶ τῷ γεγονότι πράγματι. Τῆς δὲ συγκλήτου μελλούσης βουλὴν δίδουσαι, εὐρίθη ὁ υἱὸς τοῦ βασιλεῖος ἰσάμενος· ἐκεῖ, καὶ λέγει πρὸς αὐτοὺς· Ἐγὼ ἀπελεύσομαι, καὶ τῇ ἐμῇ δυνάμει ἐξεδράψω καὶ ἐξαφανίσω τὰ ἐκείσε, καὶ οὕτως αὐτὴν παραληψόμενος εἰσεύσομαι ἐνθάδε. Πρωτὶς δὲ γενομένης, λαβὼν ἱκνύου στρατιώτας ἐξῆλθε τῆς πόλεως, καὶ διοδεύσας ἐν τοιαύτῃ ἡμέρᾳ ᾗ ἦν ἐπὶ τινι προάστειον βασιλικόν. Ἐσπέρας δὲ γενομένης, ἐν πολλῇ ἦν ἀποίασται, ἐν τῇ ὕδασι καὶ τοῖς λοιποῖς ὀφείλων ἐκείσε καταλύσαι. Μείλων οὖν κατεῖναι ἐκ τοῦ ἵππου, συνείη τὸν ἕνα ποδὰ αὐτοῦ εἰς τινὰ λίθον λοβόντα ἐξῆσαι· καὶ δὴ τῆς νυκτός μισούσης τὰς ὁδύναις μὴ φέρων, ἀπέπνευσεν.

37 Βαλόντες οὖν αὐτὸν οἱ στρατιῶται εἰς τινὰ κραββατοφόρῃν ἤγαγον ἐν τῇ πόλει, καὶ θαυμάζοντες ὁ βασιλεὺς τεθνήκοντα τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἐκ πολλῆς ἀνίας ἐκλυθεὶς κατέπισιν, ὥστε καὶ πᾶσα ἡ πόλις συνιδραμεν. Ἐπικρατούμενος δὲ τοῦ θαυμάσιου καὶ τοῦ θαυμάσιου εἰς ὀλίγον θαυμάζοντος, εὐοχθεῖς ἐκεῖ ὁ Φιλόστρατος λέγει τοῖς πλησίον τοῦ βασιλεῖος πάντας τὰ κατὰ τὴν μακαρίαν Εὐδοκίαν, καὶ ὅτι μεγάλη δούλη τοῦ Θεοῦ ἐστὶ. καὶ ὅτι εὐθείας αὐτὴν δύναται ἀδικῆσαι, καθότι καὶ δυνάμει Θεοῦ εὐεργάτης φυλάττει αὐτήν. Ἀλλὰ μᾶλλον εἰ θελήσει ὁ βασιλεὺς ἀναξῆσαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ, πῆμψι πρὸς αὐτὴν χορήματα μετὰ πολλῆς τιμῆς, ἵνα εὐξεται τῷ Θεῷ αὐτῆς, καὶ ποιῇ αὐτῇ ἀναγῆσθαι. Ἀκούσας δὲ τοῦτα ὁ βασιλεὺς, ἀποστέλλει παρρησίαν τριεῖς ὄνοματι Β. Ἐύλων, ἔχοντα καὶ γράμματα πολλῆς τιμῆς σημαντικῆς. Ὁ οὖν τριεὶς ἀπολαύμενος ἐν τῷ ἀσκητηρίῳ, ἐπεμύει τὰ γράμματα μετὰ πολλῆς τιμῆς τῇ μακαρίᾳ Εὐδοκίᾳ. Ἡ δὲ προθύμως διεκρίθη, καὶ κάτω συγκυνησῖα, λέγει· Τί πρὸς ἐμὴ τὴν ἐξουσίαν ἔκκει ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ἀπώστηται ὁ βασιλεὺς γράμματα; Μετὰ δὲ τὸ ἐπιδοῦναι τὰ γράμματα τοῦ βασιλεῖος ὁ τριεὶς ὄνομα, ὑπαγεῖν ἔπεισε τινὰ τόπον τοῦ ἀσκητηρίου, καὶ εὐρὺν βιβλίον ἀνεγίνωκεν, ἐν ᾧ ἦν γεγραμμένον· « Μακάριοι οἱ ἐκζητούντες τὰ μαρτυροῦσιν σου, Κύριε. » Ἀναγνύοντες οὖν πᾶσαν τὴν περιεχὴν τοῦ ψαλμοῦ, ἀπικαιμήθη ἐν

EX MS
VATIC
Eudocia
quod
Christianam
esset.

et publicum
pecuniam
averisse
diceretur.

capl jubetur
missio cum
300 militibus
Comite

Ipsa de re
tota monetur
divinitus :
militis triduo
frustra lassati

pestifero
flatu necan-
tur.

Eodem
profectus
Regni filius

offenso in
descensu
pede,
extinguitur.

referturque ad
Patricum :

qui Philostrati
consilio

Eudociam
supplicibus
accescit
litteris

quod dum
illu legit

τινι

ram nititur
ad pristinas
delicias
reverti.

sed insufflante
ipsa corrui
mortuus.

▲ natus super
ea re sororibus

et questionem
tinentibus,

Eudocia in
sonnis a
Christo
monita

eumdem
resuscitat
correctione
dimittit.

CAP. XI

EX MS.
VATIC.

in
obdormiens
nihilus videt
angelum.

Ipsa scribit
Argyrio ut
Ch. isto florua
ade credens

Alia suscita-
tionem ob
ca speret

quas litteras
obtinuit sibi
delata corpori

n

imponit
nuntius,
mortuūque
resuscitat :

quo nūc
Christi
confiteatur
Aegulus,

et migno
cum gudio
receptus in
urbe.

baptizatur
cum filio
utque uxore :

et gratus erga
Eudocium

τινι τῇ πεζολογίᾳ, καὶ προσελθὼν αὐτῇ τις νεανίσκος, ὄντως ἐν φωτὶ μεγάλῃ, περιλαμπόμενος, καὶ ῥέδδον μετὰ χεῖρας ἔχων, νόστιμο τούτου τὴν πλευρὰν καὶ λέγει· "Ἐγείρε, Βαβύλα" ὁ νεκρὸς περιμένει σὲ· Ὁ δὲ Βαβύλος διπυκνωθεὶς, καὶ ὑπὸ τοῦ ἀφύπνου ἀγγέλου ἐκθαμβεὶς γινόμενος, προσελθὼν λέγει τῇ μακαρίᾳ Εὐδοκίᾳ· Καίριός ἐστὶ τοῦ ἀπολυθεῖσθαι με, δουλῆτοῦ Θεοῦ· διὰ ἧλθεν πρὸς σέ. Κεῖ τοῦτο εἰπὼν, διηγήσατο αὐτῇ, καὶ τὸ ἐνύπνιον, ὃ οἶδεν.

38 Ἡ δὲ συγκαταστραμένη τινὰς τῶν παρθένων λέγει αὐταῖς· Ἀδελφαί μου καὶ μητέρες, τί μοι συμβουλευεῖτε περὶ ὧν ἱππεύε μοι γραμμάτων ὁ βασιλεὺς; Αἱ δὲ εἰπὼν· Τοῦ ὀρίου Πνεύματος ἔχοντα τὴν χάριν συνεχρόστῃ σοί, ὃ δοκεῖ τῷ Θεῷ ἐπιτίγχειν. Ἡ οὖν μακαρία Εὐδοκία ἐπὶ πείσῳ ὥρως προσευξαμένη ἐκασθέσθαι, καὶ γράψαι τῷ βασιλεῖ οὕτως· Ἐγὼ μὲν εὐτέλῃς εἰμι, καὶ τί πρὸς ἐμέ ἀπέστειλε γράμματα τὰ σὺν κράτος; Εὐτέλῃς δὲ εἰμι καὶ ἀθλία, ἐπειδὴ πολλῶν ἀμαρτιῶν πεπληρωμένη τυγχάνω, καὶ ἐν τοσούτοις κακοῖς οὖσα, οὐκ εἰμι ἱκανὴ δυσωπῆσαι τὸν δισπότην Ἰησοῦν Χριστόν διὰ τῶν ἀπεθανόντων σου πιστεύω διὰ τῷ Θεῷ, ὅτι ἐάν καὶ τὸν πιστεύσης· ὁλοφύχῃς αὐτῷ ὅτι σληθινὴ Θεῷ, δι' οὗ νεκροὶ ἐγείρονται, ἀδιστάκτως μένουσι καρδία, ποιεῖ καὶ αὐτοὺς τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς τὸ ὧν σου. Ἀνθρώπος γὰρ οὐκ ἔπαρκει δυσωπῆσαι τὸ ἄγιον οὐτὸ καὶ φοβερόν· ὅμως ὑπὲρ θανάτου, εἰ οὐκ πιστεύῃς αὐτῷ ἐν καθαρᾷ ψυχῇ καὶ ἀγαθῇ πίστει. Ἐν οὖν ἀδελφίμῃς πιστεύσας, ὅτι τὴν μεγάλην δύναμιν τοῦ ὁράντου Θεοῦ, καὶ τὸ σθένος ἐργάζεται εἰς σέ.

39 Καὶ ταῦτα γράψασα, ὅπως καὶ τριβούνῳ τὴν ἐπιστολήν, ποιήσας ἐν αὐτῇ τοῖς ὀνόμασι στύρου. καὶ ἀπέδυσε μετὰ τελείας εὐχῆς· Διέξιμενος δὲ ὁ τοιδούτος τὴν ἐπιστολὴν καὶ πιστεύσας, ἀνιέμενος ἐκ τοῦ ἀσκητηρίου· Ὁ οὖν βασιλεὺς νορῶς β' ἀδύνει τὸν τριβούνον, ἐξήλθον· εἰς ὁποῖον αὐτῷ, ἐπιβίβη ἡ λεκτικὴ τοῦ λειψάνου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Κεῖ τὴν πρῶτην ἡμέραν διεδύνας, ἤθ'· εἰς τὸ χερσὶν ἔσθαι καὶ ἐτελεύτησεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ. Εἰτ' ἐκένει ἐπιστόντας, ἔρθεσε καὶ ὁ τριβούνος κατὰ συγκυρίαν, καὶ πρὸ τοῦ βασιλέως ῥηναίως προσελθὼν τῷ λειψάνῳ, ἐπέθηκε τὴν ἐπιστολὴν ἐπ' αὐτῷ, πρότερον ἐπικαλεσάμενος· τὸ τίριον καὶ ἄγιον ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· καὶ διὰ τῇ πίστει ἐραφ' ἔχμενον αὐτοῦ, εὐθὺς ἀνιέστησεν ὁ νεκρὸς ὥσπερ οὐκ ἦν.

40 Κεῖ θ'· ὁ θ'· ὁ βασιλεὺς τὸ μέγα καὶ παροδοξὸν ἔκτισεν ὑμῶν, ὅτι διὰ τῆς ἐπιστολῆς μόνος ἀνέστησεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἀνέβησιν ὡς καὶ λέγων· Μέγας ὁ Θεὸς τῆς Χριστοῦ Εὐδοκίας, ὁληθῆς καὶ δίκαιος ὁ Θεὸς, τοῦ Χριστιανοῦ. Δικτίως ἐπὶ σὲ πολλοὶ καταφύγονται· Κεῖ ἐκείνης πράττειν οἱ πιστεύοντες ἐπὶ σέ, Χριστέ. Κύ· ἡ Ἰησοῦ Χριστέ, δ' ἔχει μὲ ἐρχόμενον πρὸς σέ· πιστὸν γὰρ τῇ νύμφῃ σου τῇ ἁγνῇ, ὅτι ἄγιον ἐστὶ καὶ μακάριον, καὶ σὺ εἰς ὁ ἁγνὸς Θεὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμὴν. Πόλλες οὖν ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐκτίσει πολλὰ καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν, καὶ τὸν δίδονα ἐνθὺς αὐτῷ λοιπὸν ἰσχυρὴς εἰς τὸ πιστεῖσαι τῷ βασιλεῖ τῶν αἰώνων Χριστῷ, εὐθὺς ἀνέλυσεν ἐπὶ τὸ παλάτιον οὖν πολλὰ καὶ ἀπροσδοκῆται χαρὰ. Διὰ πάσης δὲ τῆς ἁδοῦ πολλὰ χρήματα δίδωκε τοῖς κατὰ τόπον εὐρισκομένοις καὶ χ' ἔχουσιν· Ἀκουσθέντος δὲ τούτου ἐν τῇ πόλει, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως ἡγήθη ἐκ τῶν νεκρῶν, πόλλες οἱ φίλοι τοῦ βασιλέως καὶ οἱ μεγιστάνες ἀπῆλθον πρὸ ἑκοσὶ καὶ τριῶντα μιλίων, συγκαίροντες καὶ συνευχόμενοι καὶ συνοδοξάζοντες καὶ συμμεγαλύνοντες τὸ ὄνομα τοῦ Δισπότου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

41 Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ παλάτιον, καὶ μετὰ τὴν νύμφην ἐπέτελεσε, καὶ χορήματα πολλὰ σκορπίσας ἐπὶ ἄλλας ἡμέρας ἐπὶ, πρότερον μὲν μετεστεινῶτο τῶν τῆς πόλεως ἐπίσκοπων, καὶ δυσωπῆσας αὐτοὺς, ἔλαβε τὸ λουτρον τῆς ἀφθαρσίας, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τὸ γινώσθαι ταῦτα πάντα, ἔπεμψε χορήματα ὁ βασιλεὺς πολλὰ τῇ μακαρίᾳ Εὐδοκίᾳ καὶ ὀφείοντι, ὁπότες ἐκκλησίαν γινώσκει πρὸς τῷ τοιαύτῳ, πολλοὶ οὖν καὶ αὐτῷ τόπους ἐκτίσους. Ἐν ᾧ καὶ μακαρία Εὐδοκία· ὡς μὲν δὲ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ πικνοῖσι;

γράμμασιν ἐκίχρητο ὁ βασιλεὺς πρὸς αὐτὴν, παρακαλῶν ὅπως εὐχρητο ὑπὲρ αὐτοῦ. Χρόνου δὲ ὀλίγου διελθόντος, ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ. Ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ ἀνέβησεν ἐν τῇ πίστει, ἐγένετο διάκονος. Καὶ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν χειροτονήσαντος ὑπεβλήθη τὸν βίον, αὐτὸς κατέστη εἰς τὴν ἐκείνου θρόνον, ὡς ἀξίος εὐρεθείς· Ὅσοις δὲ καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως, ὀνόματι Γελασία, λαβούσα μετ' ἐαυτῆς χρυσὸν ἱκανὸν, μετὰ καὶ δύο μόνον εὐνοχῶν, ὤρμησεν εἰς τὸ μοναστήριον, ἐν ᾧ καὶ ἡ μακαρία Εὐδοκία, καὶ κατέβησεν τὸν ἐαυτῆς βίον, δουλεύσας τῷ Θεῷ ἐν πάσῃ ἀγνείᾳ καὶ θεοσεβείᾳ πολιτείᾳ, δοξάζουσα ἀδιαλείπτως Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, ᾧ καὶ διέκα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ὁ.

Ἦν δὲ τῶν Ἑλληνικῶν θυσιῶν ὁ ἀδικώτατος καὶ παρανομώτατος κατεκράτει νόμος, καὶ πολλοὶ τῶν τὴν θεοσεβίαν ἀσκούντων, διὰ προδοσίας τινῶν μισοθίων, συνηλαύνοντο πρὸς τὴν τοιαύτην ἀπώλειαν· Διογένης τις ἀπὸ Πρωτικτῶρων λαβὼν τὴν ἀρχὴν τῆς ἡγεμονίας Ἡλιουπόλεως, πλούσιος μὲν ὑπάρχων, τοῦ δὲ διαβολικοῦ τόγματος τὴν προσουμασίαν κεκτμένης, καὶ τοῦ βάθους τῶν Ἑλλήνων τὴν καρὴν ὅσα ὑπείχων· οὗτος ἀκούσας τὰ κατὰ τὴν μακαρίαν τοῦ Χριστοῦ δοῦλῃ Εὐδοκίαν, οὐ μικρὸς ἐταράχθη. Ἦν δὲ οὗτος ὁ Διογένης ὁ μνηστευσάμενος τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως, ἡ ὄνομα Γελασία, καὶ διὰ τὴν Ἑλλήνων αὐτὸν ὑπέρχειν, ὁ ταύτης πατὴρ ὑπέρθεσιν ἐπέμπεστο εἰς τὸ τοῦ γάμου συνάλλαγμα.

43 Μετὰ δὲ τοῦ τελευτῆσαι τοὺς ταύτης γυνεῖς, φήμη διεσπάρη εἰς πάσας τὰς πόλεις, καταλείπει μὲν αὐτὴν τὸ παλῆτιον, ἐν δὲ τῷ τῆς μακαρίας Εὐδοκίας ἀσκητηρίῳ ποιεῖσθαι τὴν διαγωγὴν. Ἀκριβέστερον τοίνυν καταμαθὼν τὰ περὶ αὐτῆς, καὶ εἰς πολλὴν μνίαν καταστάς, ἐπέμψε ἐπιτάκματα στρατιώταις ἐπὶ τὴν συλαεῖσθαι τὴν μακαρίαν Εὐδοκίαν. Πρὸς δὲ τῆς ἐκείνων ἐπιστάσεως φαίνεται τῇ μακαρίᾳ Εὐδοκίᾳ ὁ Κύριος ἐν ὁράματι τῆς νυκτός, λέγων αὐτῇ· Τέκνον Εὐδοκία, ἔφευγε περὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν προσευχὴν καὶ ἀγωνίζου· ἥδη σοὶ καιρὸς μαρτυρίου καὶ σταδίου εὐτρέπιδος· οὐ μετὰ πολὺ γὰρ ἔξουσιν ἐπὶ σέ ὄνδρες ἀληθῆρες ὥσπερ θύρας ἄγριοι· ἀλλὰ μὴ ληψυχῆσθαι· διὸ γὰρ με γενέσθαι σὺν σοὶ εἰς συνοδίαν κατὰ πάσαν κώλησιν σου καὶ τιμαρίαν.

44 Παραγενόμενος δὲ ἐν τῷ ἀσκητηρίῳ οἱ ἀποσταλιντες στρατιῶται πρὸς τοῦ ἡγεμόνος, καὶ βουλευσάμενοι διὰ τῆς νυκτός ἐπέστησαν τῷ ἀσκητηρίῳ, καὶ λαβόντες τὴν τοῦ Κυρίου ἐμνοῦσα εὐρυθέως, ὑπέστρεψαν πρὸς τὸν ἀπεστείλοντα αὐτοῦ. Ἐξήλθω δὲ σπουδαίως καὶ εἰσελθούσα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, λεληθώτως· εὗρεν ἐν τῷ καμπτίῳ τῆς θείας· ὡς καὶ τὸν λειψάνον τοῦ ἁγίου σώματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ βαλὼσα ἐν τῇ κόλπῳ, ὅπου σὺν τοῖς στρατιώταις. Ὁδεύοντες δὲ αὐτῶν, οὕτως τῆς νυκτός ἀσκήσαντες τὴν ἡμέραν Εὐδοκία π'· φωτοδοτομένην ὑπὸ νεανίσκῳ τινι λιγυρμονεύοντος, μὴ ὀρέοντων τὸν στρατιωτῶν ὧν οἱ μὲν ἠκολούθησαν αὐτὴν ἐπικαθίσαι ζῶν, καὶ οὐ κατεδίεξαν, λέγουσα· Ἄλλοι ἐν ἵπποις καὶ ἐν ἄρμασιν ἐγὼ δὲ ἐν σοὶ θαρῶν, Ἰησοῦ Χριστέ, περιέσθαι χ' ἵππων ἰδιοῖς ποτ'·ν. Διανύσαντες οὖν τὴν ὁδὸν καὶ ἐπιφθόσαντες τὴν πόλιν, ἀναστέρουσι τῷ ἡγεμῶνι περὶ οὗτης· Ὁ δὲ ἐκένεισιν ἐκκλησίου αὐτὴν ἐν φρονεῖ μὲχρι δύο ἡμερῶν. Τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ παρακαλεσάμενος ὁ ἡγεμὼν τὸν δεσποφύλακα, κρώτα αὐτὸν λέγων· Τίς ἔσθ' ἡ τροφὴ τῇ μάγῃ ἐκείνῃ; Ὁ δὲ εἰπὼν· Μὰ τὴν σὺν φιανθρωπιάν οὕτως βρωτόν τι, οὐδὲ ποτὶν εἰσέλαχ'· τις πρὸς αὐτὴν, ἀλλ'· οὕτως τὰς δύο ἡμέρας ἐπ' οὐνεχόμεν ἐπὶ πρόσωπον Ἀγριὸς ὁ ἡγεμὼν· Τῇ ἐξῆς καθίσθεις ἀκούσσομαι αὐτῆς, διὰ τὸ τὴν σμῆρυν ἀπασχολῆσθαι με δημοσίας ἐνεκεν χρείας.

45 Τῇ τοίνυν τετάρτῃ ἡμέρᾳ προκαθίσας ἐν προδῶν δημοσίᾳ, κελύει ἀγνοῖαι τὴν ὄσιν. Εἰσελθούσης δὲ αὐτῆς ἐπὶ τοῦ βήματος, θεασάμενος ὁ ἡγεμὼν ἐν τ'· πικρῷ σχήματι οὕτην οὕσαν καὶ συνευχόμενος, λέγει· Ἀνακαλύπτει αὐτῆς τὸ πρόσωπον. Οἱ οὖν δέμει ὡς ἀνεκλύψαν αὐτῆς τὴν κεφαλὴν. εὐθὺς ὥσπερ ἀστραπὴ τις ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ προσώπου αὐτῆς. Τότε θεασάμενος ὁ ἡγεμὼν

pie moritur

ejus filius
ordinatur
episcopus,

filia Gelasia
fit monialis.

cap. xii
Orta
persecutione,

Diogenes
Prases
Helioptoleos,

olm Gelasia
procus.

suspiciens
illum latere
apud Eudo-
ciam,

hanc capi
jubet :

quæ secum
sumens Eu-
charistiam,

prælucentem
nocti Ange-
lum habet :

ad quartum
diem jynna
perseverat
in carcere :

adducta ad
Prasidem suu
cum forma
perstringit.

qui dimittere
ipsum
cogitans ab
assessorc
prohibetur

Interrogatu
nomine
inducit, et
se Christia-
nam profite-
tur :

Instanti cur
secesserit in
solitudinem,
suo se jure
usam ait,

de vesania
autem
occurrit per
calumniam :

neque juxta
datum sibi
optionem
quidem tote-
raturum

potius quam
ad priorem
civem redeat.

μὲν τὸ ὑπέρλαμπρον αὐτῆς κάλλος καὶ τὸ εὐγενές τοῦ προσώπου, ἐξέλυθη ὅλος, καὶ ὁπερ ἐν ἀγωνίᾳ γενόμενος λέγει τοῖς σὺν αὐτῇ· Μὰ τὸν δεσπότην ἔλιον, τάχα οὐκ ἀξία θανάτου ἐστὶν ὑπολαμβάνω, γὰρ αὐτὴν ἰλίχθι συντεταχθῆναι ἐν τοιαύτῳ ὀφρυνόσιντι καλλίᾳ συγκειμένῃ· τί οὖν δεῖ μὲ πράξειν ἐπ' αὐτὴν ἄνθρωποι. Λέγει αὐτῇ ὁ συγκαθημένος μετ' αὐτοῦ δικολόγος· Νοεῖται τὸ σὺν μεγέθει σου· τίς εἶναι τὸ δεινόμενον περὶ αὐτὴν κάλλος; μὴδὲν οὖν δόξας θανάτου· ἐπὶ τοῦτ' ἵ γὰρ τῶν μάγων γυναικῶν θύει· εἰδῶσιν ὑπὸ θαυμάσιον φαιδρύνεσθαι· χαρίζομένων δὲ τούτων, οὐκ ἔτι τοιοῦτον νεοφάνες κάλλος εὐρίσκονται ἔχουσαι.

46 Ἐφθ' ὁ ἡγεμὼν πρὸς τὴν μακαρίαν· Κατὰ μὲν πρώτῃν τὴν ἀπόγγειλον τὸ ὄνομα σου τί ἐστίν, ἔπειτα δὲ καὶ τῆς τύχης τὴν προσωμύνην. Ἡ δὲ Ἁγία τοῦ Θεοῦ, τέλειαν ἔχουσα τὴν τοῦ Σωτῆρος πίστιν ἐν αὐτῇ, κατασφραγίσασα ὅλην τὴν σῶματι, καὶ λέγει μετὰ παρόρησίας· Τὸ μὲν ὄνομα μου Εὐδοκία καλεῖται εἰ δὲ βούλει μου καὶ τῆς τύχης τὴν προσωμύνην, καὶ τὸν βίον, ὡς λέγεις, μαθεῖν, περιττὸν ἐστὶν ἐκεῖνα λέγειν ἐπὶ σοῦ, ἡγεμὼν Χριστιανῇ δὲ εἰμι καὶ δούλη ἀξιοθέισα κληθῆναι τοῦ μόνου ἀγαθοῦ καὶ εὐσπλαγγνοῦ Θεοῦ, ταῦτα πάντα δημιουργήσας. Ὁθὲν παρακαλῶ σί, ἡγεμὼν, μὴ τῇ ἀσχολίᾳ τῶν λόγων σου βουληθῆς βραδύνειν, ἀλλὰ τῇ σπουδῇ χρώμενος ἐπιτίθει τὰ καταθήμια σου ἐπ' ἐμοί· πεπίστευκα γὰρ εἰ Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν μὴ παρορθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ ἡγεμὼν ἔφθ'· Τεχνολογῶν λόγους ἡμῖν προσήγαγες, ὦ Εὐδοκία, οὐκ εἰς ἐκπληξιν ἡμᾶς φέρουσιν οὐ μικρὰν. Εἰ γὰρ ἐπὶ βοαγείᾳ ἐπικρωτῶσαι τοσοῦτα διεξῆλθες, τί εἴποις εἰ πλείους λόγους αὐστηρώς σοὶ διελέχθην; Ἀπεκρίθη ἡ μακαρία Εὐδοκία· Ἐγὼ νομίζουσα τὸν ἀλλοθιαν ἡδίστον εἶναι παρὰ τοῖς φρονήμοις, τῇ τοιαύτῃ ὑπονοίᾳ ἔχουσάην. Εἰ δὲ τοῦτο οὕτως οὐ λόγῳ, τίς ἡ ὠφέλεια τοῦ φυλαγεῖν τὰ μὴ προσήκοντα; Ὁ δὲ ἡγεμὼν λέγει· Καὶ τίς οὐ χαίρει τῇ ἀληθείᾳ, εἰ καὶ σὺ μέμφεις αἰτίους κρίνης ἥρας εἶναι περὶ τούτου; Διὸ λέγε ἡμῖν, τίνας χάριν τὴν πόλιν σου καταλείψασα καὶ τοὺς θεοὺς ἐνυβρίσας, οὕτως ἐπιδράσας ἐν τοιαύτοις ὀφρυνόσιντι· τίς οὐ καὶ ἐργολοποιήσῃ τὰ θυμῷα γράψαντα. Ἀπεκρίθη ἡ Μακαρία· Εἰ μὲν περὶ τοῦ ἀπολείπειν μὲ τὴν μηκέτι ἀρεσκόμενν μοι πόλιν, καὶ ἐν ἑτέροις τόποις διαγίνοι ἐπεριωτῶν θέλεις, οὐκ ἐστὶν ὁ δεσπότης μοι ἡ κινῶν περὶ τούτου· εἰ δὲ περὶ χρημάτων ἐγκαλεῖ σοὶ βούλει, ἡγεμὼν, ὡς λέγεις, ἀλλοτρίων, ἱκίστως ἐνθάδε οἱ τὴν συκαφαντίαν χρῶσάμενοι κατ' ἐμοῦ, καὶ τοῦτο αὐτὸ ἐπὶ σοῦ διελεγχέτωσαν· ἴδιον γὰρ πλῆθος κοινοδοξίας διώκειν θέλουσιν εἰς μάτην. Ὁ ἡγεμὼν ἔφθ'· Οὐ ἐν ἀξίᾳ τυγχάνοντες κατὰ ταύτην τὴν περιφροσὴν πόλιν κατηγόριαν κατέθεντο κατὰ σοῦ περὶ τῆς τοιαύτης αἰτίας· εἰ οὖν τῇ ἀληθείᾳ ἐτοιμῶς συνάδεις ἔχεις, διδασκῆται τάχα; οὐ γὰρ ἐπικινδύνουν τοῦτο σιωπῇ παραδραμεῖν, διὰ τὴν τοῦ Αυτοκρατορος ἀπαραιτήτου ἐξουσίαν. Ἀπεκρίθη ἡ Μακαρία· Εἰ μὲν πρὸς ἄλλην αἰτίαν ἀποβέβηκα, ὦ ἡγεμὼν, τὰ μὴ καλῶς λέγεσθαι ὀφείλουτα εἰς μίσον φέρεις, ποιεῖ δὲ βούλει Θεὸν γὰρ γνῶσασα ἀληθινὸν εὐ δύναμαι ἐν τοῖς προτέροις ὑποστρέψαι.

47 Ὁ ἡγεμὼν ἔφθ'· Μὴ καινίσας καὶ πεπλανημέναις προφάσεσι χρομένη, πείρα διεφύγειν τὸ ἥμετερον δικαστήριον· ὅρα γὰρ σὶ ταῖς μαγείαις σου ἀπαίρομένην, καὶ διαστραφῆς τισιν ἐπιμένουσιν. Εἰ τοίνυν τὸ ἐτιμωρόν ἐκ τῶν νόμων υπαχθῆναι σοὶ βούλει, ἡ θύσον τοῖς θεοῖς, ἡ τὴν προτέραν σου πολιτείαν μετεργεῖς· εἰ δὲ τοῖς τοῖν αὐτῇ ὀπτοτρον βουλεῖται πρὸς σὶ, ἀπιδόσκην ἀπερκατὰ τοῦ παροδοῦντος χρόνου ἐκνήριον χρημῆτα· διὲ γὰρ ταῦτα τῇ δημιουργῶν λίαν προσυνοῦνται. Ἀπεκρίθη ἡ Μακαρία· Οὐδεὶς τῶν ἐπιστήμων δικαστῶν ἐνὶ πράγματι βουλομένης ἐξέτασιν ποιεῖσθαι, ἐπὶ τοῖς κέρχεσι πρὸς σύγχυσιν τῆς ἀληθείας. Εἰ τοίνυν βούλει μὲ ἐν τῷ προτέρῳ βίῳ ἐπικναγορεῖν, συντόμως ἐπάγαγε τὰς δοκούσας σοὶ τιμωρίας. Ἡ θύσον γὰρ κινούμενοι τινες τὸν κατ' ἐμοῦ σοὶ λόγον προσήγαγον. Θεὸν δὲ τὸν ἐπὶ πάντων ὑπάρχοντα κηρύττον ἐπιγνώσκει καὶ αὐτὸ συντάξασθαι, ὅς τινι ψεύσασθαι μὲ ἀδύνατον.

48 Ὁ δὲ ἡγεμὼν θεατόμενος τὸ ἀμετάθετον τῆς Ὀσίας, ἐκέλευσεν αὐτὴν ἀποδοθεῖσαν ἐμπροσθεν γενέσθαι πρὸς τιμωρίαν. Ἡ δὲ Μακαρία στενωπῶσα μίχρα, καὶ τὸ θυμὸν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνατείνουσα, λέγει· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, οὐκ οὐκ τὸ ἀγρυπνεῖν καὶ τίμιον ὄνομα ἐπιφέρειμαι πρὸς βοήθειαν, αὐτὸς τῶν κατ' ἐμοῦ ἀντιλεγόντων τὰ στόματα κέλευσον ἐμφορῶνται· διότι ἀδικίαν καὶ ἀνομίαν ἐλάλησάν κατ' ἐμοῦ τῆς ἀθλίας. Εἰσελθούσης δὲ αὐτῆς, φησὶν ὁ ἡγεμὼν· Μὰ τοὺς μεγίστους θεοὺς, ἐὰν τὸ ἱκανὸν ποιήσῃς, ὦ Εὐδοκία, πάντες ἐνθυμοτερον πρὸς σὶ διατεθήμεν· εἰ δὲ τοῖς ἐνθυμοῖς κέρχεσθαι, οὐκ ἐπιλείπει κατὰ σοῦ ἡ τῶν νόμων δεινότης τιμωρία. Ἀπεκρίθη ἡ Μακαρία· Ἀδύνατον ἐστὶ φυγοῦσάν μὲ θάνατον, πάλιν εἰς αὐτὸν ἐμπεσεῖν. Διότι μὴ χρόνιζε ἐπ' ἐμοί, ἀλλὰ ποιεῖ δὲ βούλει. Εγὼ γὰρ δούλη εἰμι τοῦ Κυρίου μου ἡγεμῶν Χριστοῦ, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐτοιμῶς ἀποθνήσκω. Τότε ἀγανακτίσας ὁ ἡγεμὼν ἐκέλευσεν αὐτὴν ὑπὸ τεσσάρων τύπτεσθαι ἐπὶ τοσοῦτον, ὥς οὐ τὰ σπλάγχνα αὐτῆς φανῶσι διατμηθέντα. Διελθουσάν δὲ ὥρων δύο, λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ ἡγεμὼν· Ἐως πότε τῇ πολλῇ ἀπειθείᾳ ἐπιμκίνει, μὴ βουλομένη σπείσαι τοῖς θεοῖς; Ἐπὶ γινώθαι αὐτοῖς, τοιοῦτον κάλλος ἔχουσα, καὶ ἀνακνίψασα πρόσθε, καὶ θύσον, ἵνα καὶ ἀρίστως τύχη καὶ τιμὴς μεγίστης παρ' ἡμῶν ἀξιοθῇ. Λέγει αὐτῇ ἡ Μακαρία· Εἰ εἰς ἀνθρωπὸς κρίνων ἐν δικαιοσύνῃ, σὺ ἂν διανήψας ἐπύγνων· τὴν τοῦ Κυρίου εὐσπλαγγνίαν, καὶ προσήλθες αὐτῷ, ἵνα καὶ ἄφρονι λάθῃς τῶν κακῶν καὶ πονηρῶν σου πράξεων. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἔφθασε τὸ συνειδὸς σου κατακρίναι σὶ εἰς θάνατον, μένει σὶ ἡ τοῦ αἰωνίου πυρὸς ἀπόλαυσις. Τότε ἐπιπλέον ἀγανακτίσας ὁ ἡγεμὼν ἐκέλευσεν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ ξύλου ἀναρτηθῆναι.

Μελλούσης δὲ αὐτῆς ἀποδέσθαι μέχρι τοῦ περιζώματος, ἐξέπεσαν ἐκ τοῦ κόλπου αὐτῆς τὸ τίμιον καὶ ἄγιον τοῦ Χριστοῦ ὄνομα, καὶ λαβόντες αὐτὸ οἱ τοῦ διαβόλου ὑπηρέται προσήγαγον τῷ ἡγεμῶνι. Τοῦ δὲ μέλλοντος διχασθαι αὐτὸ, εὐθὺς πῦρ γενόμενον, ἐφλόγισε τοὺς πλίστον ἐστῶτας τοῦ ἡγεμῶνος· οὐ μὲν δὲ ἀλλὰ καὶ αὐτοὺ τὸ εὐάνθυμον μένος πάρετον ποιήσαν ἔρριψε χαμαὶ, καὶ δεινῶς ὀλοῦν· ζων ἔκραζεν λέγων· Δεσποτα ἤλεις, ἴσασαί μὲ, καὶ εὐθὺς ἀναστὰς τῷ πυρὶ παραδῶν τὴν μάχον· οἶδα γὰρ ὅτι διὰ ταύτην ὀργίλω μοι προσήλθες. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, εὐθὺς ὥσπερ ἀστραπὴ ἔλθοῦσα συνέφλεξεν αὐτοῦ ὅλον τὸ σῶμα, καὶ ἔκειτο νεκρὸς.

50 Ἐρχεν δὲ τοίνυν πολλοῦ διαδραμόντος ἐν τῇ πόλει, ὡς τεθυγκῶτος τοῦ ἡγεμῶνος, τίς τῶν ἐστῶτων στρατιῶν θεατόμενος τινα νεανίσκον, σὸλιν λευκὴν περιεβλήμενον, προσμιλοῦντα τῇ Μακαρίᾳ καὶ σκίπτοντα αὐτὴν ὀδόν, πιστεύσας τῷ Κυρίῳ προσήλθεν τῇ Μακαρίᾳ λέγων· Πιστεύω κατὰ τῷ Θεῷ σου· διὲ-μὲ μετανοοῦντα καὶ τοῦ Θεοῦ δούλη. Ἀπεκρίθη ἡ μακαρία Εὐδοκία πρὸς αὐτὸν· Ἡ τῆς ἀγαθῆς ἐπιστροφῆς χάρις, τέκνον, ἐκτελέσεται ἐπὶ σὶ· ὡς γὰρ ὁρῶ σὶ, νῦν ἐγεννήθης, διὰ μὴ ἀπομεινῆς ἐν τῇ ἀπιστίᾳ ἵνα σὴθῃς. Λέγει αὐτῇ ὁ στρατιώτης· Παρακαλῶ σὶ καὶ ὁδοίαι, φιλανθρωπεύθητι ἐπὶ τῇ ἡγεμῶνι, καὶ ποίησον αὐτὸν ἀναζῆσαι διὰ τοῦ Θεοῦ σου, ἵνα πολλοὶ διὰ σοῦ πιστεύσῃσι τῷ Θεῷ σου, καὶ ἀναζήσουσιν τῇ πίστει. Καὶ ταῦτα· πῶν, προσήλθες, καὶ ἔλυσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ξύλου. Τότε κλίνας τὰ γόνατα οὕτως ἐπὶ τὴν γῆν καὶ εὐζήμεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν, ἀναστῶσα, ἔκραξε μέγαλῃ τῇ φωνῇ λέγουσα· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ τὰ κρυφὰ τῶν σιθῶντων ἐπιστάμενος, ὁ λόγος τὸν οὐρανὸν πλάσας καὶ πάντα ἐν σοφίᾳ ποιήσας, πρόσταξον τῇ σῇ θελήματι ἀναζῆσαι τοὺς κατὰφλεχθέντας ὑπὸ τοῦ πυρὸς, ὁ σὺ πιστεύεις, ὅπως πολλοὶ στηρίχθεντες καὶ ἐπιστρέψαντες ἐπὶ σὶ, διδρῶσι τὴν πανήγιον ὄνομα σου εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Τῆς δὲ διδολογίας ταύτης πληρωθεὶς ὑπὸ τῆς μακαρίας Εὐδοκίας, ὄντος οὕτῃ χεῖρα τοῦ στοκατώτου, ἀπῆλθεν εὐθὺς ἔσαν κείμενοι οἱ νεκροί, καὶ ἀναμένοντες ἐκείνου τῆς χειρὸς· εἶπεν· Ἐν τῇ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀναστάντες, ἴσατε ὑμῖς ὡς τὸ πρότερον. Καὶ εὐθὺς ὥσπερ ἀπὸ ὑπνου ἀνέστησαν ἄπαντες ὡς, καὶ ὁλόκληροι.

Τούτου

EX MS.
VATIC.
Flagrorum
minis semel

iterumque
tentata

atetnum
ignem judicii
incolat.

CAR. XIII
Cingulo tenus
nuditur
elabitur
Euchariatia,

Retoresque et
judicem
comburit.

Ab Angelo
protectum
videns miles
convertitur,

que ab hoc
rogata

volutaque
resuscitat
mortuos.

huc, quod Interpreti visum legi debere βῆνους : sed cum se-
reticia et Bombycina idem sint : βῆνους autem sive βῆναι, sive
teste Suida, linu sit ex arboribus apud Egyptios carpi solita,
unde sacerdotibus apud eos vestes gratissima, videtur nostra
potius correctio standum. — i Vide Glossarium Meursii, et
quotquot de Caracalla Imperatore, nomen ab istiusmodi indu-
mento sortito, scripserunt auctores : alia uero non fuit quam
penula vel chlamys euehluta, quoli etiam nunc rustica et nau-
tica turba aduersus calis iniurias utitur, potissimum in Italia.
— k Supplevit Interpres quæ desse iudicavit in MS. ex his

verbis, σημειοθεῖαι αὐτά, nos omiltere hic malimus. — l MS.
unica voce ἀνδρῶν non ex aulmi. quod alibi necdum inveni-
mus. — m Plutem Interpres reddidit : τι τινι τοῖς, alibi ignota,
recte capimus, videtur ea ex τῶς; pedestris et ὡς lignum for-
maliu, etiam scabellum aut scammum significare. — n Diminu-
tium a Latini voce Leclia : anclures vide in Glossario Meursii
— o Hinc cetera sub novo titolo sic legantur Marturiu τῆς
ἁγίας καὶ ἐνδοξοῦ ὁσιομαρτυρίας τοῦ Χριστοῦ Εὐδοκίας τῆς ἀπο Σαμα-
ρείταις. — p Quasi ὁ φητοῦτος fiat φητοῦτος lumen præbeo, seu
prælucentis officio fungor.

πεζουλιον.
δεκτιον.

COMPENDIUM VITÆ S. HESYCHII THAUMATURGI

Ex MS. Synaxario Petri Franc. Clifmetii Soc. Jesu.

VI MARTII.
Hesychius
patriu
Andrapennus.

Ο περιόκτος οὗτος καὶ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, ὁ
μεγας Ἠσύχιος, ἐκ σπργάνων αὐτῶν εὐλαβίᾳ
ἐναγόμενος, τὰς ὑλῶδεις μισήσας ἐπιφοράς,
ἐνδιαίτημα τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐχρημάτισε,
τῆς ἁγίας Σιών ἐπιποθῶν τὴν κατάρχεσιν. Διὰ οὗτο
μετανάστης τῆς πατρίδος γενόμενος τὰς ἐοχμούς ἰδίωκεν.
Ἐξ αὐτῆς γὰρ τῶν Ἀνδραπέων γῆς ὁ Μακάριος ἐκφύς,
ἐπεὶ δὲ τὰ πρὸς θάλασσαν τῆς Ἀδριατικῆς, ὡς ὁ τούτου
καλῶν ἐπίταττε, παρεγένετο, καὶ πρὸς τὸ ὄρος τὸ Μαίω-
νος προσαγορευόμενον γενοῦς, οἱ ἐν αὐτῷ κακοῦργοι ἐμ-
φωλεύοντες δαίμονες, αὐτῶν τὸν δειθρον στοχασάμενοι,
διὰ μηχανῆς ἐπιείρων παραπέμψαι τὸν Ἅγιον ἐκ τῶν
ὁρέων ἐκείνων. Ὁργάνοις γὰρ χρησάμενοι Ἰωάννη καὶ
Ἰλαρίῳ, δι' αὐτῶν ἡρώτων πού τὴν ὁρμὴν ἔχει αὐτοῦ
τῆς ἀφίξεως. Ἐκείνῳ δὲ ἀπώτως ταῦτοις τὸν τόπον δη-
λώσαντος, οἱ κακοῦργοι ἀντίφρασαν Ὡς ἀγνοοῦν τὴν τοῦ
τόπου δυσχερίαν, ἀνθρώπε, ἐπ' αὐτὸν πορεύη τὸν θάνα-
τον θηρῶν γὰρ καὶ ληστῶν ὁ τόπος ἐκεῖνός ἐστι κατα-
γώγον, καὶ ὁ ἐκείσε γενόμενος ὑπὸ μιᾷ ἡμέρᾳ τοῦ φωτός
οὐκ ἀπῆλυσεν.

2 Τότε ὁ Πατὴρ, ὥσπερ σύννοος τῶν πρὸς αὐτὸν δια-
λεγόμενων, τὴν οὐτὴν χαρακτηρίσας, καὶ γνοὺς ἀπὸ τῶ
πνεύματι ὑπὸ δαιμόνων ἐνεργεῖσθαι τὴν φύσιν, τῇ δυνά-
μει τοῦ σταυροῦ ἐκ τῶν σωμάτων τοὺς σωμάτους ἀπῆ-
λασε δαίμονας. Τότε τῷ ὁδηγῶντι συνεπόμενος, ἐπὶ τι
μέρος τοῦ ὄρους ἐγένετο, καὶ τὴν εὐθείαν καταλαβὼν κατὰ
τὸ δυσπρόσιτον, αὐτὴν τε τὴν γῆν ἐργαζόμενος, τὴν βίαν
παρωθεῖτο τῆς φύσεως. Ἀλλὰ πῶθεν τῷ τόπῳ τούτῳ ὀρνι-
θες ἐμπροσθεῖναι τὴν βλάστην τῶν φρυγμένων εἰς ἰδωδὴν
ἰσποιοῦντο, καὶ ὥσπερ ἐν δηλητηρίῳ οὐκ εἰς μακρὰν τὴν
ποιοντὴν ἀποτινοῦσιν ἅμα γὰρ τῇ μεταλήψει νεκρὰ καὶ πρὸς
γῆν ἐρρίμμενα τὰ πετὰνὰ ἐωρῶντο. Καὶ ἰτέρων πάλιν τῷ
τόπῳ παραδεδωκὼν ὁ Πατὴρ ἑωρῶντες, καὶ γνοὺς τῶν
ἀδικησάντων τὸν δειθρον, εἰς οὐρανὸς ὅρας τοὺς σφθαλ-
μούς, καὶ ὥσπερ ἐβρεμνησάμενος ἐκείτῳ, Ἄπιτε, πρὸς
τὰς ὀρνίθας φησι, τῶν μοναχῶν τοὺς κόπους ἀπὸ τοῦ νῦν
εὐλαβόμεναι. Ἐκείνῳ δὲ τὴν φωνὴν τοῦ Πατρὸς, ὥσπερ
ἐρωτηθεῖσαι, ἀερίως τὰς πέριγους κινήσασαι, ὥχοντο
τῷ χορῷ ἐκείνῳ παραβαλοῦσαι μηδ' ὀπίσθι.

3 Αὐτὸς λοιπὸν πρὸς τὸ κάτοντες μικρὸν γενόμενος,
ὑδατος ἐκείσε εὐρεθίεντος, τῷ ἀποστόλῳ Ἀνδρίᾳ σιμῶν
ἁγίασμα προσαγχιρεῖν, ἰσχύως ἐν αὐτῷ τῷ Κυρίῳ προ-
σομιλῶν ἐν ᾧ καὶ τινας κατὰδρόμοντες, ὀχρούμενον ἐπὶ
πνεύματος πονηροῦ γύναιον ἔχοντες, τὸν μέγαν Ἠσύχιον
ἐξήκουν εἰς τὴν τῆς παιδὸς ἐλευθερίαν τε καὶ τελείαν
ἀπαλλαγὴν ἐπινοῦσαι. Ἐπὶ τούτῳ μὴ μελλήσας ὁ Μέγας,

τῇ συνεργίᾳ τοῦ Κορυφαίου, εὐσχήμενα καὶ ὑγιᾶ τὴν
παῖδα τοῖς γουεῦσι ἀπὸδοτο, πρὸς ἀμφοτέρους τοῦτο εἰ-
πὼν Ταδί μοι λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι μετὰ τὴν
ἐμὴν ἀποβίωσιν σιμῶν γυναικίον οὗτος ὁ οἶκος γενήσεται
ἀσκητήριον, καὶ ταῖς ἀλήκτοις τούτων εὐχαῖς πᾶσα
ἐνθύνει ἡ τῶν δαιμόνων φάλαγγ ἀπελαθήσεται, ὁ δὲ καὶ
οὐκ εἰς μακρὰν ἀπέδη.

4 Ὁ δὲ ἅγιος Πατὴρ ἡμῶν Ἠσύχιος οὗτος, ἐκ τῆς
κίλλης ποτὲ, ὡς ἐκ προνοίας, ἐξελθὼν ὅρᾳ τινα ἀγορῶν
τοὺς βούς, ἐπ' ἀμάξης φόρτον ἐπιφερομένων, ἐπιπροσθεν
ἄγοντα καὶ τὸν ἑνα τούτων συμποδισθέντα οὗτω συμ-
θέντα πρηνῇ ἐν τῇ γῇ ἑλεινῶς καταπεσὼν, ὡς αὐτίκα
τὸν ἀγορῶν ἐπιμελῶς σπεύδειν πρὸς τὴν τοῦ βόος ἀνέ-
γερσιν καὶ μηδὲν ἀνύειν, εἰς λίθου σχεδὸν ἀντιτυπῶν
τοῦ βόος μεταβληθέντος. Διακοπεῖς δὲ τὴν ἰσχύον ἐκ τοῦ
χειμαζέσθαι ὁ ἀγορῶν, καὶ τῇ ἀκνησίᾳ τοῦ ζῶον ἐξαπο-
ρηθεὶς, ἀδμήμων αὐτὸν ὅλον τοῖς δάκρυσι κατέβρεχε.
Τούτῳ ὁ ἱερός καὶ συμπάσης ἰδὼν Ἠσύχιος πρὸς τὸν
πεσόντα βόον παραγίνεται, καὶ τούτου προστρέβων τρέπει
τὸν αὐχένα Ἀνάστηθι, ἔλεγεν, ὀκνηρὲ, καὶ τῆς ὁδοῦ διά-
νυσσον τὸ περίλοιπον μὴ παρανάλωμά σε μαχηρίας ὁ
ἐχθρὸς ἀπεργάσεται. Καὶ ἐπ' αὐτὸν τὸν τιμὸν σταυρὸν
σημειούμενος, ἀναστῆναι καὶ κοῦφως τὴν ἑμαζὸν ἔλκειν
καὶ εὐδωροῦμεν παρειαύσασεν. Τοῦτο τὸν ἀγορῶν ἐξίστησε,
πρὸς γῆν πεσόντα καὶ τῷ ἁγίῳ εὐχαριστοῦντα, ὡς τὴν
ὁδὸν λείαν αὐτίκα οὐκ ἀδὲ πορευόμενον.

5 Οὗτος ὁ Μακάριος τοῖς ἐμπροσθεν αἰὶ ἐπεκτεινό-
μενος καὶ τὸ χεῖρον ὑποτάξας τῷ κρείττονι, καὶ ἀγγέλοις
προσομιλεῖν κατήξιατο. Πρὸ τριακοντα γὰρ ἡμερῶν δι'
ἀγγέλου ἡ πρὸς Κύριον αὐτοῦ ἐκδηλοῦται ἀφίξις. Ἐπὶ
τούτῳ ἀγαλλιασθεὶς τὴν ψυχὴν καὶ τοὺς συνόντας προσκα-
λεσάμενος, τὰ ἐξῶδα προεφθίγγατο ῥήματα, ἐπ' ὅλην
ἡμέραν τῆς γέννης τὸν φόβον, καὶ ὥσπερ τότε τὴν συρι-
ζουσαν κάμινον ἐκτρεμόμενος τοὺς συνελθυθῶτας ἐξίσ-
τησεν. Ἀλλὰ πρὸς τὸ τῆς νυκτὸς μεσάκιτον τὰς παρτι-
νίσαις ποιουμένην, φῶς αὐτῷ οὐρανθεν ἐπιλαμπρῶν. Εἰς
χειρὰς σου δὲ τελευτᾶσθαι, Κύριε, τὸ πνεῦμά μου παρτι-
θεῖμι προσεπὶν, πρὸς τὰς οὐρανίας ἀπίπτη μόνας.
Τότε οἱ πρατυχόντες εὐλαβῶς περιστέλλαντες τὸ καὶ
ἀγγέλοις αἰδίσιν καὶ σεβάσιμον σῶμα, ἐν λίθῳ κατέ-
βητο λάρνακι. πλησίον τῆς δεσποικῆς πύλης. Ὅτε δὲ τὰ
σκήπτρα τῆς βασιλείας Κωνσταντίνος σὺν τῇ Εὐφρο-
νίᾳ ἐκυβερνᾶ, ἐν εἰσι 57, ὁ τὴν ἐπισκοπὴν Ἀμασείας ἰδύων
Θεοφύλακτος, τὸ ἱερὸν σκήνος τοῦ παμμακαρίου Ἠσυ-
χίου ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ θυσιαστηρίου μετέστησεν ἐν
ᾧ καὶ μέχρι τοῦ παρόντος τιμωόμενον δέκνεται.

depressum a
demonibus
erigit.

ple moritur,

tumulatur

transfertur.

invis
de moribus

in Majone
monte sedem
habet

horto infestas
ares miraculo
extinguit
vel abigit :

S. Andrea
oratorum
struit :

energumenam
sanat :

ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΔΥΟ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

auctore Evodio synchrono Ex MS. Vaticane Bibliothecae.

PROLOGUS	Φ αιδρά μὲν τῆς παρούσης πανηγύρεως ἡ ὑπόθεσις Χριστοῦ μαρτύρων ἄθλοισιν τε καὶ νίκῃ καὶ γεροδοσίῳ μεγαλοπρεπῶς εἰσγγέται· μετέχει δὲ καὶ συνθροπῆς τραγωδίας ἐξ ἀκολουθεῖ· ἐπὶ μὴ ἀλλοθὶν ἐστὶν εἰς τὰ τῶν Χριστοῦ μαρτύρων ἡ σάμαμματα παρακινῆσαι ἢ δι' ἐκείνης ἐλθούσης ἡμᾶς. Ἀλλὰ μηδεὶς καταφρίτω, συνθροπὸν ἀγγελίας ἀκούσας· ἐνὶ μὲν τρώπῃ, ὅτι μηδὲν σκαῖον ἢ ἀπεινὸς περὶ τὴν τῶν μαρτύρων ἀθλῶσιν ἀκουσθήσεται· δευτέρῳ δὲ, ὅτι ὡς περὶ τὸ ἱερὸν γράμμου φησὶν, « Εἰ ἐκτός ἢ ἴσπερ παιδείας, ἄρα νόθοι ἐστέ, καὶ οὐχ υἱοί, ἢ εἴγε παιδείαν χωρὶ καλεῖν πόλειαι μυριάνδρου πανωλεθρίαν, καὶ ἀπείρουν στρατευμάτων μισανφίας, ναῶν τε καὶ ἱερῶν συναθροισμάτων καὶ ἱερῶν μετὰ πορθέων σφαιρισμὸν, ἀλλ' οὐχὶ πῖρος τῆς ἀπειρημένης κατὰ τὴν ἀπεσθύνουσαν σπειλῆς (οἰμοὶ ἐκείνης) ὥστε ποῦ ἀποτεινόμενης, Μεθύσω τὰ βέλῃ μου ἀπ' αἵματος, καὶ τὰ ἐξῆς.»	
Hebr. 12, 8	2 Εἰ μὴ ἄρα τις ἐπιτίδελτο σοφῶς τὸ τῆς σ' ἐπενέγξαις τιμωρὸν, καὶ τῆς τῶν ἐξεταζομένων καταμεριζομένων ἀποθῆ διαθήσεται, ὥς τοῖς μὲν παιδείαν εὐρίσκεισθαι πατρὶν ἰτίς γὰρ ἐστὶν υἱός, ὃν οὐ παιδεύσει πατήρ;· τοῖς δὲ στιβαρὰν ἀνταπόδοσιν, κυφίζουσιν τῶν ἐκείθεν βουάνων τὸ ἀλγεῖν καὶ ἐπὶ τῶν ὁσίων τὸ τῆς εὐπορίας ἤμερον εἰς νοσήθῃσιν οὐκ ἐπὶ κέρει· τοῖς δὲ (εἰ μὴ φορτικὸν φάναι) ἀποστρεφῆς ἐνδείγμα καὶ σημείον σαφές· οὐτε πατρικαῖς παιδείαις οὐτε μυρίαῖς εὐεργεσίαις καὶ κηδεμονίαις εἰς συνκρίσθαι καὶ τοῦ συμφέροντος αἵρεσιν ἰνυρήναι.	
In occultis Dei iudicium referenda.	3 Ἀλλ' εἰ καὶ τὰ μάλιστα τοῖς τοῖς ἡμεῖς τοῖς λογισμοῖς ἐαυτοὺς κατασφαλίζομεθα, ὥς μὴ ἄγνωστον ἔσται, καὶ ἀχαριστίας, ἢ ἀπρονόουτος ὁλογὰρ περισχεθῆναι, βέλτιον τοῖς ἀκαταλήπτους τοῦ Θεοῦ κοίμασθαι τὰ τοῖς ἀποσταθεῖν, ὅς γε καὶ τῶν ἱερῶν προφήτῃ ἀλλοθὶν ἐπὶ τῇ ἀλλοθὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ διὰ τοῦ Προφήτου καταμεριζομένου ῥήματος ἀνετίλετο λέγων· « Ἰδοὺ , ὅς ἐγὼ φιλοδόμησα ἐγὼ καθαρὰ, καὶ οὐς ἐφύτευσα ἐγὼ ἐκτίλξω, καὶ σὺ ζητεῖς σκαυτὴ μέγαν;·» ἢ « Μελέει δὲ τὰ πρόγοντα τῆς τῶν τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων στήλῃς, ὥς οἱ οἱ τὴν ἐμὴν συντομώτερον ἱστορήσομεν, ὥς ἂν ἡμῖν καθ' ὅσον ὁ λόγος προέρχοιτο.»	
CAP. I	4 Ἦν ὅτε δογματῶν ὁρθοδόξων καὶ πολιτείαις ὁρίστης κατὰ τὰς ἀποστολὴν παροδοῖς ἢ βασιλεῖα Ῥωμαίων εὐνομιμῆναι, υποχειρῶς· εἶχε τοὺς τῶν ἰθὺν ἡγμόνας καὶ προκρίτους, συνεπαρνούμενος ταύτῃ τοῦ εἰρηκότος ὁπλονότι, « Εὐδοκί μοι πάσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς,» ἢ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μονογενοῦ· Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἐπὶ δὲ οἱ μὲν τὸν βίον, οἱ δὲ τὸν τοῦ Θεοῦ δόγματος λόγον κατελυνάουτο, καὶ βασιλεὺς μὲν (κατ' ἐκείνον τὸν Ὀΐαν) τοῖς ἱερωτέροις τοῦ υἱοῦ Θεοῦ λόγοις καὶ ταῖς ἀθέτοις τῶν ἀμύνητων κατὰ θεολογίας ἐαυτὸν παρενέχε, τῆς Θεανδρικής Ἰησοῦ ὑποστάσεως συγγένων τὰς φύσεις καὶ τὰ θελήματα, καὶ μὴ ὁπότερον τούτων τελείν, ὅπερ πέφυκε, συγχωρῶν· πενωχέων νομίζων θέαν οὐσίαν, καὶ μηδὲν τῆς ἐκείνου πένιας ἔχειν τι πλὴν ἢ ὑψηλότερον· ἱερὸς δὲ ἢ μᾶλλον καὶ ἱερόρχαι σχεδὸν ἅπαντες· τὰ ἐκείνην φέλα φρονεῖν κατεδέχοντο.	
Malth. 28 Hereses Eutychiana et Monothelitica 2 Par. 29, 16	5 Τότε δὲ τὸν προμαχόντος, ὡς περὶ δὴ περιεβρισμένου, ὑπαναχωρεῖν αὐτὴς κηρύσσας, ἢ ἐνδεδυκέντος ἀμύνειν, ὥς ἂν μὴ προπετιστερὺν τῇ οἰκίᾳ τῆς εἰς αὐτὸν βλασφημίας μακρὰ ἐμμένη τε καὶ προσθεῖη τε πλῆθος· καὶ προτροπὴς τις αὐτῇ λοιπὴν καὶ ἀποκείας αἰτία καθίσταται. Ἰδὼθ' μὲν τὸ τῶν Ἰσραηλῶν ἰθὺς ἔσω ποῦ ταῖς ἰσχυραῖς ἀπαικισμένων καὶ δεσφῶν τοῦ λόγου πετιδμένον, αὐτὸν καὶ ἰλιθύνον σφίθειν, λήλθεται πρῶτα μὲν τὰ ὑπὲρ τὴν Μεσοποταμίαν, εἰτα Παλαιστίνην,	
	Αἴγυπτον καὶ Ἀφρικὴν, καὶ τὰ Ῥωμαίων στρατόπεδα φρονεῖν τε καὶ ἀνάστατα καὶ μαχαίρας βαρβαρικής παραβάλλοντα.	
	6 Ὅμως οὖν ἡ φιλήνθρωπος καὶ σοφωτάτη αὐτοῦ Πρόνοια (προφητικῶς φάναι) οὐ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐποίησεν ἡμῖν, οὐδὲ κατὰ τὰς ἀμαρτίας ἡ μὴ ἀνταπέδωκεν ἡμῖν· ἀλλ' ἀνασχομένη· αὐτῆς μὴ πανωλεθρία καὶ ἀφανισμὸς τελείν τὴν βασιλείαν παραδοθῆναι, ἔροις τὴν μεταξὺ Κιλικίας· τὴν καὶ Συρίας τὴν Ἰσραηλῶν ἰθὺς ἀποτεινίσσας, μόλις ὅψι ποτε, τὰ ὀρθὰ φρονεῖν περὶ τῆς αὐτοῦ ἐνσάρκου θείας Οἰκουμένης οἱ ἡμεῖς διανοησάμενοι, ἐγκατεῖς τῶν μετὰ τοὺς εἰρημένους ὅρους χωρῶν ἀσφαλῶς γιγόντασι, τῆς μὲντοι γε μοιραρικής ἐνυλίας ἀπεστερήθησαν· δίκαιον (αἵματι) τοῦ Θεοῦ κρίναντος, μὴ ἀξίως εἶναι δεσπότης τελείως ἀναχωρεῖσθαι, τῶς εἰς τὸν ἀληθὲ Δισπότην ἐμπαροῦνισαντας.	isdem repressis repressi et ipsi sunt. Ps. 102, 10
	7 Καὶ εἶχε μὲν οὕτως τὰ πράγματα ἐπὶ χρόνους τινάς, ἔως ποθὲν ἄλλη κατὰ τῆς Χοιστοῦ δόξης ἐπανέφυθ' ἄλλοις, μᾶλλον δὲ ἀρνησυχιστος αἵρεσις ἢ μακρὰ, τὴν μόρφωσιν τῆς αὐτοῦ καθαρῶς σαρκώσεως, προσφύσει μὲν τὰ τοῖς ἀψύχους ἐκείνῃς ἐθῶς καθαρῶς σαρκώσεως, τῇ δὲ γε ἀληθείᾳ τὴν ἐμψυχον καὶ ἐννοον τὴν Θεοῦ Λόγου σάρκα ἐπαχρεῦσασα, ὥς (εἶχε καὶ ἀληθῶς ταύτης εὐκα τῆς αἰτίας τοῦτο ἐποίησε) ὁμοῖον τι ἐνέργει τῇ μὴ δὲ ἐννοον γάμον συνίστασθαι δογματίζοντι, διὰ τὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν εἶναι πράξιν γάμου τὴν καὶ πορνείας.	donec Icomuachi invalescerent
	8 Ταύτην ἡγάγε τὴν θηριώδη σάραν τὸ κλίμα τῆς Ἰσχυρίας· ἀλλὰ γὰρ κατὰ πόδας τὰ θεῖα δείγματα· τὴν καὶ ἀμυντήρια, οὐρανῶν ἀστέρων κατὰ γῆς σφαιρισμοὶ τὴν καὶ καταπτώσεις, σεισμοὶ διηνεκῆς, καὶ τῆς βασιλευούσης πόλεως τὰ κάλλιστα τὴν καὶ κρατίστα καθαρῶς ἐμψυχον, εἰς τὸν οἱ φονοκτονοῦμενοι παμπληθεῖς καὶ ἀμείρητοι, εἰτα θάνατος ὁσῶς καθ' ὅλην τῆς βουσιλείας, πλὴν δὲ κατὰ τὴν βασιλίδην πόλιν τὴν τοῦ κακοῦ ῥίζαν τὴν καὶ αἰτίαν τῶν πλῆθων διαβρῆδων εἰσχυομένων ἐκείσε τυγχάνουσιν. Καὶ συνκρίσθαι οὐδαμῶς, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ τῆς βλασφημίας ἐπίδοσις· ἐπιφρονεῖ γὰρ ἡ μισόχριστος ἐκείνη ψυχὴ καὶ τὴν Θεοτόκου φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν Χριστιανῶν ποιεῖται.	sub Leone Isaurico
	9 Ἀλλὰ τίς καὶ ἡ ταύτην ἀντιμισθία; Καθαίρεσις τῶν διορίζοντων Ῥωμαίους τὴν καὶ Ἰσραηλῆτας ὁρίων, καὶ πάλιν ἀφαίρεσις τῆς ὅλης κατὰ τὴν Κιλικίαν στρατηγίας Ῥωμαίων, καὶ μέχρις αὐτῆς Καππαδοκίας κατὰσχέσις. Ἐπὶ τοῖς στέλοις αὐτὴν κατακλονθεῖν τὴν βασιλεύουσάν, οὐκ Ἰσραηλῶν μόνον ἀλλὰ καὶ Ἀβάρων καὶ ἐτέρων γλωσσῶν, πᾶσαν τὴν Προποντίδα καὶ πάντας τοὺς ἐντός· Ἀβύδου κύλπους ἀποπληρώσας, καὶ ἐφ' ὅλοις ἐπὶ ἔτσι πολιτοκῶν τὴν βασιλεύουσάν.	propterea vici Romani obsessa Constantinopolis :
	10 Ἀλλὰ γὰρ οὐδὲ μετὰ τοσαύτης παραθασίας ἡ τοῦ Θεοῦ ἀνοχὴ ἢ ὀλιγοψύχια ὑπέστη (ἀπαθὲς γὰρ τῷ ὄντι μόνον το Θεοῦ ἐστὶν) ἀλλὰ μακροθυμίας αὐτοῦ ἐπὶ οὕτω πονηροῖς οἰκείαις, πάλιν τὸ τῆς αὐτοῦ θείας σαρκώσεως ἀπεικόνισμα δι' εὐσεβῶν ἱερῶν καὶ βασιλέων ἀναστηλῶσθαι συνδικῶς τεθέσπισται. Ἐνα δὲ ἀσφαλῶς γνοῖεν οἱ τότε κροτεῦντες, ὅτι τῆς μὲν εἰς αὐτὸν παροινίας ἔκεν τὰ πλείω καὶ βελτίω τῆς οἰκουμένης μέρη κατέχοντο οἰκουμένη, καίτοι γυναικὸς σὺν παιδίῳ τῷ τυνηκαῦτα τῶν Ῥωμαίων διεξαγωγῆς τὰ σκήπτρα, σπονδὰς εἰρηνικὰς ἢ βαρβαρικὰς ἐκείνη δυναστεία μετὰ τῶν Ῥωμαίων πεποίηκε, μὴδὲν ἄλλου ἢ τοῦ τιμωμένου γυναικὸς καὶ θεαρέστου Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τούτου πορευομένου, καθ' ὃν ἐφῆμεν τρόπον, ὥς ἂν εὐσεβεῖς μᾶλλον ἐντεῦθεν γίνοντο ἄνθρωποι.	restitutis imaginibus pax constituitur,
	11 Ἀλλὰ καὶ αὐτὴς ἀμύνητος ἐκείνη τῇ δυσσεβεῖ καὶ ὁμότροπος,	

iterumque
turbatur
sub Leone
Armeno

et Theophilo :

Amorium
capitur,

milites cum
plebe mactan-
tur, ductores
ordinum
carceri
mancipantur,

in quo
durissime
habentur.

CAP. II.
Submittuntur
a Proto-symbolo
qui specie
infandi
captivos

ὁμάρτορας, εἰς τὸν ἐκεῖνον ἔμετον ἐπιστρέψας καὶ τῷ βορ-
βορῇ τῆς οὐχὲς αἰρέσεως κινωμένης αἰνέσαι. ὑπερορῶν
μὲν τοὺς ὀρθοδόξους ἀπαντας ἱερόρχας, ἀποτεροῖ δὲ θεῖα
κιμῆλια καὶ ἱεράς ἰσθῆτας κατὰ τὰς λεωφόρους. Ὅμως
γούνη παύεται καὶ τούτῳ τοῦ τυράννου ἐκείνου Θωμᾶ ἐπι-
θεσι, τῇ ἐμφυλίᾳ πολέμῳ τὰς Ῥωμαϊκὰς δυναστείας συν-
διαφθείρουσα. Καὶ αὐτὸς δὲ τέλει πικρῷ παρ' αὐτῷ τῷ
βήματι τὴν ψυχὴν ἀπορρίπτει, ἐναφίσει τῇ πολιτείᾳ Χρισ-
τιανῶν τὴν μισόχριστον αὐτοῦ μακίαν, ἕως καὶ ὁ ψευδὴς
κλήθεις Θεόφιλος τὴν ἀρχὴν διεδέξατο, οὐδὲν ἔστιν
τὴν ἐκείνων τῶν πρὸ αὐτοῦ ζηλώσας μακίαν, μάλλον δὲ
καὶ προσθέμενος. Ἄλλ' ὅπως καὶ οὗτος τὰς ἐν πόλεμῳ
ἦτας παρὰ τῶν Ἰσραηλῆταιν ὑπέστη, καὶ ὅσαι χῆραι
καὶ πόλεις καὶ νῆσοι ἔρριμοι γερόνασι διὰ τὴν εἰς τὴν τοῦ
Χριστοῦ εἰκόνα ὕβριν, ὀδυνοῦν ἡμῖν ἀπογράφονται.
Μόνος δὲ τῆς ἐν ἡ' ο' Ἁγιοὶ κατεσχίσθησαν, πάλλας καὶ
τῆς ταύτης ἀλώσεως μνημονεύσωμεν.

12 Ταχέως ἐπὶ τούτῳ Ἀβασά ἐκείνος, ὁ πρωτο-
σύμβουλος τῶν Ἰσραηλῆταιν ἔθνους (οὗτω γὰρ τοὺς αὐτῶν
ἐθνάρχας ἀποκαλοῦσι) σὺν δουλείᾳ βαρεῖα κατὰ τῆς
περιουσίᾳ πόλεως Ἀμορίου ὀρχήσας, καὶ ἐν πάσαις
τρισκαίδεκα ἡμέραις τὸ τεῖχος καταρρίπτει διὰ τῶν
μηχανικῶν ἐλεπυλίων, πορθεῖ μὲν αὐτὴν, τοὺς δὲ τῶν
ἐπὶ τὰ θεμάτων καθηγμένους ο' ἑξομνήσας, τὰς ὑπ' αὐτοὺς
καττομνὰς λεγώνας ἀναριθμῶν μετὰ τῶν ἐν τῇ πόλει
οἰούντων καὶ τῶν ἐκείσε καταφυγόντων ἀνδρῶν διὰ μα-
χαίρας προστίπτει. Εἰς δὲ τὴν οἰκίαν ἀνθυποστρέψας
ἀρχὴν, φρονεῖ μὲν τοὺς εἰρημένους ἀρχηγούς τῶν στρα-
τευμάτων σκοτεινῇ καὶ δυσωδέστατῃ, διπλάσιος τὴ καὶ
τριπλάσιος σιδηροπέδαις, καὶ τῇ τῶν ἑλίων καθίστηται
συνεσφιγμένους ἐναπεσθίεται ἑβραῖοι δὲ τινι ὁσῶν καὶ
βραχυτέρῳ ὕδατι τούτους ἐντελῆς τιμωρεῖσθαι, φύ-
λακας καὶ τηροτάς ἐγκλιθίστην, ὥς μὴ τινὰ πλὴν τῶν
φρουρῶν τούτοις προσμιλῇσαι.

13 Ἄλλα γὰρ τίς τῶν δακνῶν ἐκείνων, Χριστὴ
Ἀνοξ, καὶ τῶν f ἀμυθῶν καὶ ὀδυνηρῶν στεναγμῶν τὸ
πλῆθος ὑπὲρ σοῦ ταῦτα ὑπομενούντων, πλὴν σου μόνου
ἀκριβῶς ἐξεπίσταται; Ὅν γὰρ τοσούτου μετῄχον ὕδατος,
ὅσον τῶν ὀρθολογῶν προῖχον δάκρυον· οὐ τοσούτου μετε-
λάμβανον ἄρτου, οἱ πολλοὶ ποτε διαφθάραντες πένητες,
ὅσον τῆς αὐτῶν σαρκὸς ὑφ' ὅσοντο οἱ φθεῖροι· τί καὶ οἱ
μῦες καὶ τὰ ἐπὶ γῆς ζωῶντα ἔλυσσάμενα. Κλίνη αὐτοῖς ἡ
γῆ, καὶ ὑποστρώματα ἡ δυσωδὴς καὶ λεπτοτάτη κόνις·
εἰ δὲ πού καὶ τινι αὐτῶν ὑπερβίβῃ βδελυκτοῦ ῥάκου,
μεῖζον ἢ βάσανος τῶν ὀλεθρίων ζωφίων ἐκείσε ἐμφω-
λέοντων.

14 Ἐκ δὲ τοῦ σκότους οὐδὲ ἐν αὐτῇ μεσημέρῳ τὰς
ἀλλήλων ὄψεις ἐκρίβδ· ἐπιγινώσκον ὀδυνοῦν, εἰ μὴ ἄρα
πυρρίμ τινι πού ἐχρήσαντο. Οὐ συνεχωρεῖτο οὐτοῖς προ-
ελθεῖν βαλάνειον, οὐκ ἀποκρίσαι τῆς κόμης τὸ περιτόν,
οὐχ ὑποκλίσθαι ἀκτίνας ἡλιακὰς, ἀλλ' οὐδὲ κἂν ὅλως
προσελῆσθαι ταύτας· Ἡτοῦνο παρὰ τῶν φυλῶν
πρὸς ὅτις ἐν ἐλκεμῶν τινὰς ἐξ αὐτῶν προσέτιναι· καὶ
εἰ πού τοῦτο κατένυσαν, δέκα ἐν δεσμῇ πεπυθμένῃ
παρεῖποντο στρατιῶται ὑποστρέψαντι δὲ αὐτῇ ἀντιένειτο
καὶ ἡ ἐνύατο ὁ οἰκτρότατος ἄρτος, καὶ τὸ εὐτελὲς περιερ-
γάζετο σκῆψος, μὴ πού ἐπιέουλον γράμμα ἐν τούτοις περι-
κλύπτειτο.

Καὶ ἕως μὲν ἡ προαποκείμενὴ τῆς σαρκὸς δύναμις
προσῆν τοῖς γενναίοτατοις, οὐδὲν περὶ πίστει αὐτοῖς
προσέτεινον οἱ βίχφαροι ληρὸν· νύκτα δὲ αὐτοὺς κατισχ-
νοῦντας· καὶ ὥσπερ ταχυγινόμενους κατεῖδον, προτροπῇ
μὲν τοῦ ἐθνάρχου τῶν παρ' αὐτοῖς ψευδελυσθῶν γυναι-
κῶν καὶ φιλανθρωπῶν ὑποκρινόμενων τινὲς πρὸς τὸ δεσ-
μῶν καὶ ἀντιγινόμενης τῆς φιλακῆς εἰς ἑμίλιαν τῶν δεσ-
μῶν ἐκάθητο, καὶ ἀσφάλεια, ἐνίοτε δὲ καὶ τινα ἐνδύοντα,
τούτοις ἐδοκίμασεν προκαλεῖσθαι. Οὐδὲν γὰρ ἰδοὶκε ὁ
δαιμόνιος ἀρχὼν ἐκείνος τὴν δλὴν πόλιν, οὕτως μεγάλῃ καὶ
πᾶμπλουτοῦν οὖσαν. κηρύσσας, πρὸς τὴν τῶν Ἀγίων τού-
των ἐπὶ τὴν οἰκίαν πίστιν μετέθετο. Μετὶν γὰρ ἔλγιν

εἶναι τὴν κατὰ ψυχὴν νίκην τῆς τῶν σωμάτων, ὅσον αὐτοῦ
καὶ ψυχῇ κρείττονος σώματος· τὸ δὲ σώματα βάλαν, αὐτοῦ
ψυχῆς δὲ μὴ καθικνεῖσθαι, καὶ θηροῖν εὐνολότατον.

16 Ὡς δὲ τῆς προσέβλεψας οἱ Ἁγιοὶ ἀντιλάθοντο, καὶ
τὴν προσέβλεψας ὡς μύθος κατέπτεσαν, ἅ οἱ εἰς ὄνησιν προ-
κλόμενοι ἀπεκρίναντο· Ὁ κλόν τὴν ἔργον ἀλαζονεία
καὶ τύφος· ἐπιστήσαστε πρῶτον τοῖς παρ' ἡμῶν λεγομέ-
νοις τῶν νοῦν, καὶ εἰ μὴ καλὰ γένηται καὶ συμφορὰ συμ-
βουλεύομεν, κατανεῦσαι μὴ εὐδοκῆσται. Ἐπελάθεσθε
ἄρα τῶν φιλάτων ὑμῶν παίδων καὶ τῶν γλυκυτέρων
γονέων τῇ καὶ συμβίῳ τῆς ἐνφύτου καὶ ἀναγκαίας σπο-
γῆς, ἐν καταδίεται καὶ τὰ θέρια· τῆς κήδιστης σπολαύ-
σεως τῶν ὑπερέμων κτημάτων· τῶν συγγενῶν καὶ φίλων
τῆς συνουσίας· τῶν ἐγγονῶν οἰκνῶν τῆς φιλοστομίας
θεραπείας· τῆς παρὰ τὸν κρατούντων τιμῆς· τῆς τῶν
ὑποκρινόμενων δόξης· τῶν συνακμασάντων ἡβῶν τῆς πατρί-
δος· Τίς ἐν τούτῳ κινδύνῳ καὶ ἀποτυχίᾳ τοσούτων
καλῶν ἢ οὐ μισθὸν τινὰ ἐπινοήσαι, κἂν ἐνός τινος τούτων
λαβίσθαι.

17 Εἰ δὲ πάντων ὁμοῦ ἐνὸν ὑμᾶς εὐμοιρῆσαι, μάτην
ἀπαρνήσεσθε τὴν ὑμῶν αὐτῶν σωτηρίαν, οὐ τοῦτο γέ
φρονὲς ὕμῳ ἐργον φαίη τις ἂν τῶν συνίστοι κεκοσμημέ-
νων· εἰ δὲ γέ τῆς τούτων ἀπάντων τῶν ἀγαθῶν προῖχον
ἀπορεῖτε μεθόδῳ, φιλανθρωπίας ὑμᾶς διδάσκον. Ὑπο-
κρίθιντες περιτμήθετε, καὶ τῷ πρωτοσυμβούλῳ συνύ-
ξασθε, καὶ μυρίων ἀπολαύσαντες παρ' αὐτοῦ ἀγαθῶν ἐν
κλειῷ πολέμῳ καλινεστήσετε φυγάδες πρὸς τὴν θρησκείαν
καὶ τὸ ἔθνος ὑμῶν, κινεῖται καὶ νίκη καὶ θύμαστοι
παρὰ πᾶσιν ἀνθυποστρέψαντες. Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ γνή-
σιοι διούλοι φασὶ πρὸς αὐτοὺς· Εἰ ἐν τούτοις ἐν εἰς ἡμεῖς
νῦν δαιμόνιος συνεχόμεθα περιπετόικετε, ἄρα τοιαῦτα
ποιεῖν οἷα ἡμῖν συμβουλεύετε κατεδίδασκετε. Ὁ δὲ, Καὶ τί
ζωῆς, καὶ ταύτης ἐλευθέριας τί καὶ ἀνέτου, ἀναγκαιότε-
ρον· καὶ τινι ὄνῳ τὴν εἰς τοῦτο αὐτῶν κατέβησιν ἐβε-
δαίσαν. Εὐθύς δὲ πρὸς αὐτοὺς οἱ φιλόχριστοι Ἄλλ'
ἡμεῖς γέ οὐκ ἀνεγόμεθα ψυχῆς ἀστροφικῶν περὶ τὴν οἰκίαν
πίστιν ὑπὲρ πίστει παραινεῖν διδάσκον. Καὶ τούτων
οὕτως πρὸς αὐτοὺς εἰρηνίζων, οὗτοι μὲν κατὰσχέμενοι
καὶ ἀπρηκτοὶ πρὸς τὸν ἀποστείλαντα ὑπεχώρησαν, πα-
θόντες· μάλιστα ἡ ὀδύνην ὅπως ἐβόλυντο.

18 Μετὰ δὲ τινὰς ἡμέρας ἔτεροι τῷ τρόπῳ τῶν προ-
λαθόντων ἐπόμην, ὡς ἐν μεταδόσει ἐλεημοσύνης τῇ
δεσμωτικῇ προσέειπεν, καὶ θαυμάσιον σχηματίζοντες
ἀπαυδύοντο τούτους, ὡς δὲ ἀγωνιστῶν καὶ ἀπιστῶν τιμω-
ροῦμεν, Ὡς πάντων καλῶν αἰτίων, λέγοντες, πᾶσι τοῖς
ἀγωνιστῶν ἡ περὶ τὸν μέγαν προφήτην Μωάμεδ γίνεται
ἀπιστία· Ὁς μεγάλοι γὰρ οὗτοι, οἱ τὰ χαλεπὰ ταῦτα
δεσμὰ περικείμενοι· οὐ συγγενεῖς βασιλεῖς· οὐ πολεμι-
κῆς ἐμπειρίας καὶ ἔτερον διδάσκαλοι· οὐ τῇ τεχνῇ καὶ ἡ
τοῦ σώματος ῥώμη κατὰ ἴλλος· οὐχ ἡ τῶν ὀπλῶν κατασ-
κευὴ μινον, καὶ τοὺς οὐκ εἰδότες ὅπλῳ, πρὸς πόλεμον
διανέστησαν· οὐ μυριάδες συνασπισμένους παρήσαν· ἡ
Πλείων γὰρ τῶν ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν, τὴν σπουδαίον
μόνον τοῦ λαοῦ τῶν ἀλόντων ἑμῶν, ἀνέβη τῇ
πιστῶν τῇ πρωτοσυμβούλῳ. Τί τί πάσαν τὴν δυνασ-
τείαν ἐξινύριον ἐκίχον, εἰ μὴ μόνῃ ἡ τοῦ Προφήτου
ἔθις, καὶ τούτων πίστις ἡ κατ' αὐτὸν νίκη τῶν τοῦ
Προφήτου θεραπευτῶν.

19 Ἄλλ' οὐ θαυμάστον, ἀνθρώπους γέ οὕτως μὴ τὸ
συμφέρον ἀμαθῶς ἔχοντας ἔγνων· συγγνώμης γὰρ οἱ
ἀγνοῦντες συνισθόμενοι ἀπὸ καλῶν εὐδοκῶν, ὁσπερ δὴ
καὶ οὗτοι κ' ἐβελήθητες. Καὶ τὸν λόγον μεταγογγύοντες,
Ἦμεῖς, φασὶν (δὲ ὑμᾶς γὰρ καὶ τούτοις πρὸς ἐντολὰς λέ-
γομεν) τῆς μὲν στενῆς μετεβελήθητες ὁδῷ ἢ ὑμῶν ὁ τῆς
Μαρίας οὐδὲς ἵνα περικρίπται· τῆς δὲ πεπληντισμένης
καὶ εὐρυγούρου, ἐν τῇ τῶν αἰῶν καὶ ἐν τῇ μέλλοντι
παρὰ τῷ φιλανθρωπῇ καὶ μεγάλῳ Προφῇ ἐπαγγελλόμενης
ἐπιλημμένης, μαρτυροῦν· ἂν ἡμᾶς, ὡς ἀγαθῶς συμ-
βούλους καὶ πύλιν ὑμῶν καλῶν προφύων. Τί οἰσταν
ἡμεῖς, Προφῆτας διδόντες λεγῶν, ὅτι δύναται ὁ Θεός
τὴν αὐτῇ ὑπακούοντα καὶ ὅδε πᾶσι ἐμπλῆσαι τρυφῆς
κατὰ τὴν παράδεισον κληροδοτήσαι· Ἡ περὶ μὲν χρῆ-
μάτων καὶ τῆς τῶν λαῶν ἀπολαύσεως ὁ Θεός·

AUCTORE
EVODIO.

defectionem
suadent,
9

h

saltem
simulatum

sed repulantur

Atque forte
misereantur,

in quam
inciderunt

h

facilem
Muhomedi
legem
aperientes,
quod negant
denigrantes
et futurus
enluptates
duce.

l

AULITORE
STUDIO.

20 Ὁ τῆς ἀπιστίας τῶν ἀγνῶτων ἀνθρώπων, ὡς ἀλόγιστον, Θεοῦ μὲν διττὰς πηρομένους τὰς διωκὰς ἐντιθεὶν κακίῃν, ἡμᾶς δὲ ὅσπερ πλέον τι τοῦτου φρονούντας ἰεσθαι, καὶ ταύτας ἐπισκοπεῖν, ὡς περὶ ἑαυτοῦ ταῦτα διανομένους, καὶ μεριστὰς τῶν ἐκείνων καλῶν γίνεσθαι, καὶ οὐχ ὅτ' ἂν ἐκείνους διδῶσαν υποδιχήμευς, ἀλλ' ὅτ' ἂν ἡμεῖς ἐπιτοπίκτες περιφρονούντες τῆς ἐκείνων χρηστότητος, δι' ὑπερφίας ὑπερβώλῃ. Ἡ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς ποτὲ τι τοῖς ἐκείναις ὕμνῳ παρεχόμενοι, ἐκὼν σκεπόμενοι πρὸς τὸ λαβεῖν ἰδοὺν ἢ καὶ πυνελῶς ἀνανέοντες, ὡς δὴ χαλεπῶς ὑπ' αὐτῶν ὕδρισθέντες, αὐτὶ τῆς εὐτοχίας πληγὰς αὐτοῖς ἐπιφέρει; Εἰδὲ ἀνθρώπων θνητῶν τοῦτο ποιοῦσιν, οὐ πολλὰ μᾶλλον ὁ ἀθάνατος τοῦτο ἐφ' ἡμῖν δοῦναι Θεός; Δέξασθε οὖν τὴν τοιαύτην τοῦ Προφήτου διδασκαλίαν καὶ τῶν παρόντων ἀπαλλοχύντες διανοῶν, κατατροφίσσας τῶν προκειμένων Θεοῦ αγαθῶν καὶ ζῶντες καὶ τελευτήκατες. Εὐπλόγγος γὰρ ὁν ὁ Θεός, καὶ ἰδὼν ὅτι δυσχεροῖναι πᾶς ἀνθρώπος πράττειν βουλόμενος τὴν σκληρὰν νομοθεσίαν τοῦ Ἰησοῦ, ἀπιστεῖτε τὸν αὐτοῦ Προφήτην Μωάμεδ, πάντα τὰ βράχια ἀποφορτίζοντα, καὶ πᾶσαν τὴν στενεχωρίαν ἐκείνην λύοντα, καὶ ἢ μετὰ πάσης μὲν τῆς τῶν παρόντων ἀπολαύσεως καὶ τρυφῆς καὶ τὴν ἐκείθιν εὐφροσύνην ἱσαγγελλόμενον, ἐκ μόνης δὲ πίστεως τοὺς ὑποκινούντας σώζοντα.

21 Ὁ δὲ τούτων οἱ ἐχέφρονες ἄνδρες ἐκείνων τῶν ληρμημάτων Ἰησοῦν, ἀνδρῶν τι καὶ σερῶν ἐκινῶντες ἀλλήλους, ἐκείνους τὴν ἐμὴν καὶ τοῖς χερσὶ τὰς ὤμους ἀπείριμψαν, καὶ τὴν περὶ τῆς ἐκείνων ἐκείνων φθόνῃ « Διηγνήσαντο μοὶ παράνομι ἀδολογήματα, ἀλλ' οὐχ ὡς ὁ νόμος σου, Κύριε, πᾶσι καὶ ἐντολὰί σου ἀληθινὰ ἀδίκως κατεδιδόναν μὲν βουλήν μοι. » Εἰτα καὶ πρὸς ἐκείνους καὶ τῆς τῆς ἐκείνων ἀναστρέφειν χαλινῶ καὶ κημῖ; Καὶ τί διοίσει ἀνθρώπος θηρίου ἀλόγου οὕτως διατείνων; Οὕτως ἀποδείξει ἐστὶν ἡ τοιαύτη νομοθεσία, τοῦ κακίαν τὸν τοιούτων περὶ τοῦ Σολομῶντος γράφει, ὅτι οὐχὶ Θεοῦ, ἀλλὰ τινος ἄνθρωπου ἀλάτορα ἢ καὶ γυνῶς ἐσχὲ διδασκάλους τῆς οὐτοῦ σοφίας. Καὶ προσθέμενοι εἰπὼν Ἡμεῖς ὡ ἄνδρες, ἐκείνων ἰσμεν μαθηταί, τῶν πρὸς Θεὸν λεγόντων, « Οὐ μὴ ὁποσείμην ὑπὸ σὺν, ἀλλ' ἐκείνῃ σου θανάτου μεθ' ἧν τὴν ὑμέων ἐλογισθόμεν ὡς πρὸς τὰ σφαγῆς. » Καὶ αὐτοὶ οὐδὲν ἡμᾶς χωρίως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, οὕτως ἐπιστάτωσιν οὕτως μελλόντα. » Καὶ τούτων ἐκπαιδευθέντες καὶ μετὶν κριτῶν ἀλόγων φρονούντες, ἐληγεγμένοι πρὸς τὸν ἄρχοντα καὶ αὐτοὶ ἀνυπότακτοι ψαυ.

22 Χρονὸς παρελθὼν, καὶ τοῖς προέδουσιν ἡμῶν ἀνδρῶν ἀποκαταστήσιν ἑτέρου παρελθόντος Ὀρμῆος ἰστάς τούτους ἀπαλλοχύνει. Μετὰ γυνὴν τὴν διόνουσαν ἀσπασόμενοι πάντας, καὶ καθίστανται. Τί, φασιν, ὁ διαμῖν ὁδόντων ἐστὶν παρὰ τῷ Θεῷ; Οἱ δὲ εἰπὼν, Οὐδὲν ὁ μάλιστα πρέπει τῇ θεῷ φύσει. Εἰ οὖν, φασί, πάντα δυνατὰ τῷ Θεῷ, σκεψάμεθα τίσι τὴν δύναμιν αὐτοῦ χηρίζεται σιμετρον. Ρωμαῖοις ἡ ἰσχυρίαι; Τίνες τὰ πιστάκα καὶ περιδοῦν τῶν γαιῶν ἐκκληροδοτήσαν. ἡμᾶς ἡ ἡμᾶς; Τίνων τὰ στρεπόμενα κατεμμεγνῆναι, καὶ τίνων ὡσεὶ χρίτος οἱ φάλαγγες ἐνθιβεῖνται; Οὐχὶ δικαιοῦς ἐστὶν ὁ Θεός; Εἰ μὴ ἐμὴν χάρις ἀπιστίας πρὸς τὸν αὐτοῦ πεπισθότας Προφήτην, οὐκ ἂν ὑποχέμεναι ἡμῖν κατέστησαν.

23 Οἱ δὲ ἄγιοι εἰπὼν Εἰ μὲν τῶν ἀγίων προφητῶν ταῖς διδασκαλίαις ἐπιθυροῦνται, ἑκείνων ἢ τὸν τοιούτων ὡμῶν λογισμὸν ψυδόμενον ἀπείλξει. Καὶ ὁ τίνες ὑμεῖς τόπον ἀποπληροῦτε διὰ τῆς θεοπνεύματος Γραφῆς παραστήσαι; Ἐπεὶ δὲ ταῦτον μὲν οὐ προστίθετε, μὴν δὲ στοιχεῖτε τῷ μετῆρῳ διδασκαλῶν, καὶ ἡμεῖς δὲ τληπαθῆναι διὰ τὴν εἰς αὐτοὺς ἀπιστίαν κατενοιδίεζε, πλομεῖναι ἡμῶν ἀπακρίβητε. Δύο τινῶν δικασμένων ὑπὲρ αἰρεῶν, καὶ τοῦ

μὲν ἀντιμαρτύρων διασχιζομένων αὐτὰς προσκεκυρωσθαι ὀφείλιν τὸν τοιούτων ἀγνῶν, τοῦ εἰ ἀφελονείκως πολέμου καὶ δοκίμοις μάρτυρας προκηρύσσοντες, οἱ φασιν τοῦτο μᾶλλον ἢ ἐκείνῳ τὸν ἀγνῶν διαφέρειν τίνος ὑμεῖς, οἱ Σαρακηνῶν, κρινετέ κτήμα τὸν ἀγνῶν γινώσκειν; Οἱ δὲ τοῦ παριστάτος δηλονότι τοὺς πιστοτάτους μάρτυρας. Καὶ οἱ ἄγιοι Εὐλόγιος οὖν ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τῇ τοῦ τῶν Σαρακηνῶν διδασκαλίᾳ, ἐπὶ τῇ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ δίκαιον ρ κρινόμεν. Ἡλθεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐκ Παρθένου γενόμενος ἀνθρώπος, ὡς καὶ ὡμῶν λεγόντων πολλὰς ἀκούομεν, πάντας τοὺς ἀρχαίους καὶ ἀψευδῆς προφήτας τὴν τοῦτον ἐλεῖναι τὴν καὶ δεσποτεῖαν προαγορεύοντες ἔχοντες ἐαυτοῦ. Ἀπιστάλη, ὡς ὑμεῖς φασί, παρὰ Θεοῦ καὶ ὁ μέγας Μωάμεδ, τρίτην νομοθεσίαν ὡμῶν κημίζων οὐκ ἴδρι καὶ αὐτὸν δύο τῶν προφητῶν τοῦ Θεοῦ, ἢ καὶ ἕνα, συνήγορον ἔχειν πρὸς τὸ ἀποδείξει ὅτι θεοῦ ἐκπαστάλης;

24 Καὶ τοῦ τοιούτου ἐλέγχου παρὰ τῶν φιλοχρίστων ἀποσταθόντος, εἰς τις αὐτῶν τὴν προσωνομίαν Βασίως μᾶλα χαρίεντως ἀπειρήθη Ἐχει καὶ ὁ τῶν Σαρακηνῶν Προφήτης τὸν περιώνυμον καὶ ἀψευδέστατον Ἡσαίαν τὰ κατ' αὐτὸν προαγγέλλοντα καὶ εἰ μὴ λυπηρὸν ἢν τοῖς λογίοις τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τὸ ῥητὸν προσκόμισα ἂν. Οἱ δὲ Καὶ μὴν οὐδαμὲν συγγνώμην δίδουσι τοῖς ἐξ ἀνοίας πανταχῶς πλημμελεῦσι. Τὰχα γὰρ ὕβρις ἐστὶ τοῦ Προφήτου. Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς. Οὐχ ὑμεῖς φασί, ἔσχατον πάντων εἶναι τῶν περὶ τῶν καὶ σαρακίνα Μωάμεδ; Οἱ δὲ, Ἀληθῶς οὕτως ἐστὶν ὁ μόνος ἀψευδῆς καὶ πρῶτος Προφήτης. Καὶ ὁ φιλόχριστος πρὸς αὐτοὺς, Φησὶ που ὁ καθ' ἡμᾶς Θεοῦ προφήτης Ἡσαίας, ὅτι ἀφείλε Κύριος ἀπὸ Ἰσραὴλ κημίζων, καὶ οὐραν. Καὶ ὁ ἐμμενεῖν τὴν ταῦτα ἐστὶ, Κεφαλὴν μὲν ἐφ' ὅρχωντα προσωπολήπτην, τὸν δὲ ἑτερον προφήτην διδασκοντα ἄνομι, οὕτως ἡ οὐρά. Μὴ δὲ θεομυθεῖσθαι, ἡ γὰρ οὐχὶ ἀνομιον τοῦτο ἡμῶν οὕτως πρῶσταγμα δέδωκε, τὸν διὰ μῆτος ἀποβαλόντα τὴν ἐν αὐτοῦ γυναικὰ τινά, ἡ ἐξείναι ταύτην πάλιν ἀναλαβεῖν, μὴ ἑτέρῳ πρῶτερον συσχεχέσθαι; σπεισθῶν γὰρ τὰ λοιπὰ τῆς τοῦτου προφητείας, καὶ νομοθεσίας. Ἐμοὶ γὰρ δοκεῖ τοῦτο λέγειν οὐραν τὸν γνώριμον προφήτην Ἡσαίαν.

25 Οἱ δὲ, Ἰσμεν φιλοσοφεῖν, εἰπὼν, ἀλλ' εἰ τῷ Θεῷ ταῦτα ἀρέσκει, τίνες ἡμεῖς αὐτῷ ἀπομαχέσθαι; Οὐ χρῆσαν ἔχει Μωάμεδ μαρτυρίας ἀνθρώπων, τοῦ Θεοῦ Προφήτην αὐτὸν ποικιλικῶς, καὶ τοιούτους οὕτως νόμους προτεταχέντος. Ὁ δὲ φιλόχριστος, Ἀρὰ γὰρ, φασί, καὶ τὴν πυκνογραφίαν, μᾶλλον δὲ γυναικομανίαν ἐν τῷ τῶν νικιστῶν ὡμῶν πᾶσιν καιρῷ, καὶ τὴν δι' ὅλων ἐκείνων νυκτῶν τρυφῇ, καὶ ἀδονφαγίᾳ μέχρι τῆς ἑω ἐκ Θεοῦ νυμίσας ὡμῶν ἐντεταλται; Οἱ δὲ, Καὶ λίαν γὰρ ἀψευδῶς, ἐφασαν.

26 Καὶ οἱ ἄγιοι εἰπὼν, Αἰσπεταί τις ἐπιλυθῆσαι ὡμῶν λόγους, οἱ ποῖ τῶν κατὰ πόλεμον; τρυφῶν, ἐπὶ τοῖς τῶν στρατιωτῶν προτερήμασι τὴν εὐσεβίαν ὀρίξειν βουλέσθαι. Ἀρὰ γὰρ οὐκ ἐπίστασθαι τὰς τῶν Ἡρώων πρῶτον νίκας, οἱ σκεπὸν πόσῳ περιέγροντο; δεύτερον δὲ Ἐλλήνων, οἱ καὶ Ἡρώων κητεροτάσαν; μετ' ἐκείνους δὲ τῶν πολλῶν Ρωμαίων τὴν πᾶσαν κυριότητα αἰκνυμένης; Τί οὖν εὐσεβεῖς οἱ τοιούτοι; Οὐ πολυθῆσαν εἰδικὴν πόλιν ἐμαίνοντο; Ἡβῶν οὖν αὐτοῖς ἡ τεσσαύτη νίκη καὶ δυναστεία; Ἐστὶ μὲν οὖν τοῖς εὐσεβεῖς καὶ τὸ κακὸν ἐκ Θεοῦ ἐστὶ δὲ καὶ ἰστάσθαι τὴν προπῶντος; ὅτ' ἂν τῷ νικητοῦ δι' ὀνημυσύνος ἀμεταμέλητα προσκρούσιν πλημμελοῦντες, νικητῆς πρὸς ἐκείνους τῶν οὕτως τολημθέντων οὐ τοῖς ἐπικεισάτος. Ἀλλὰ τοῖς πονηροτάτοις τῶν ἀνθρώπων. Καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ λυθῆναι ἡμᾶς, καὶ εὐσεβεῖς ἰεσθαι ποιῶν καίπερ οὐκ ὅντες. Ἀλλὰ γὰρ ἰκανῶς ἔχει τὰ εἰρημικά. Ὅμοι; Χριστιανοὶ οὐτε; ἡμεῖς, ἀμάρτυρον καὶ ἀσύμψωνον τῶς ἀγίοις προφήταις, ἵνα μὴ λέγομεν καὶ πολέμιον, τοῦτον διδασκάλον οὐ παραδειχόμεθα. Καὶ τούτων λεγόντων, οὕτως μὲν πρὸς τὸν ἐκείνων εὐλογοῦν ἄρχοντα, τὸ τῶν ὀνδρῶν σταθμῶν περὶ τὴν θεωρωσίαν συναγγέλλουσι φρόνημα; οἱ δὲ ἄγιοι δάκρυον ὡμῶν συσχεθῆναι τῷ Θεῷ εὐχαρίστησαν, ἐπὶ ὅλως Χριστιανοὶ τῇ

visu dignum
ostendunt;

Isa. 9, 14

et quam
absurda in
ea praecipitan-
tur;dimide ad
prius objecta
respondent.

I

εἰσι,

quorum
dementiam
Sancti
refellunt.

Ps. 118, 85

Ps 43, 22 et
Rom. 8, 36, 39Ergumatio-
phitis a
prophetis
Saracorum
argumtan-
tur;Sancti, quod
Mahometti
lex propheta-
rum carcat
testamontis,

είσι, καὶ ὑπὲρ ἀφηνούσας Θεοῦ τὰ θεία πάσχουσιν, καὶ περὶ τῶν συσχημένων τῇ τοῦ θείου Μωυσέως ἀπάτῃ ἐπισυνάγουσιν τὴν καὶ ἐξελεγκμένην τῆς οὐτοῦ μαρτῆρας καὶ ἀλόγου πλάνης αὐτοῦ ἐξελεῖσθαι.

Επεὶ μὲν οὖν ὅλοις ἔστιν ἐγκραταλιστοὶ οὗτοι, καὶ τὴν ψυχὴν ἐκλείπουσαν περιφέροντες τῇ βίᾳ τῆς φρουρᾶς ὀδυνοῦν, οὐκ ἔληξαν νότα καὶ ἡμέραν τὰς ὑμολογίας Δαυὶδ μελετῶντες, οὔτε τῶν συνήθων εὐχῶν κοινῇ τὴν καὶ ἰδίᾳ ἡμέλησαν· ἀλλὰ καὶ ἀκατάληκτον τῷ Θεῷ εὐχαριστίαν ἀνέπεμπον κατὰ πάντα μέν, ἐξαιρέτως δὲ κατὰ τὴν πολυτρόπως εἰς αὐτοὺς υἰονομηθεῖσαν παρ' αὐτοῦ σωτηρίαν. Ἀνακαθαρθέντες γὰρ διὰ τῆς θλίψεως τοῦ τῆς κδοῆς ἐπιλωμίζοντες, καὶ φωτισθέντες τὸν νοῦν τῇ τῆς προσευχῆς καὶ ἡσυχίας ἐπιστάτῃ, τοιοῦτά τινα πρὸς ἑαυτοὺς ὁμιλοῦν· **Τί** οὐταποδύσασμεν τῷ Κυρίῳ, τῷ οὕτως ἡμᾶς ἀγαπήσαντι, καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ παθημάτων τυχεῖν ὀξύνουσιν; Ἰὼν γὰρ ἐν τῷ κόσμῳ αναστρέφόμενοι δι' ἄρετὴν πόνηον, οὐδὲ τὴν ἀκοὴν ἡδύως ἀνεχόμεθα, ἰδοὺ ἐξέδοκον τοῦτο ἕως ἂν ἴνῃς ἀντελαδομένηα, αὐτοῦ πάντως ἐνδοξομούντος ἡμᾶς. Ἀλλ' εἴθε γένοιτο καὶ ἡμᾶς ἐκ θυσιῶν λέγειν, « Πότηριον σωτηρίου λειψόμεναι, καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσασθαι. »

28 Ταγαρὺν ἐν τοσαύτῃ ὁσκήσει τὴν καὶ μελέτην τῶν Ἀγίων διατελούντων, πέμπτον τοῦ Μάρτιου μηνός, ἥδη τοῦ ἡλίου πρὸς δυσμὰς κατιόντος, παραγίνεται ἐν τῇ φρουρᾷ εἰς τις, τῶν τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ ἄρχων ποτὶ γεγονότας καὶ γνώριμους τῶν Ἀγίων τυγχάνων (ὃν φασὶ καὶ προσδοκῆν τῆς μεγάλῃς ἐκείνης πόλεως τοῦ Ἀραρίου γεγενῆσθαι) ἐξάρου τῆς Χριστοῦ πίστεως καὶ τῶν Σαρακηνῶν μύστης, τὴν ἐπωνυμίαν Βωῶδης· καὶ στὰς πρὸς τὴν θύραν τῆς φυλακῆς, ἐφώνησεν τινα Κωνσταντίνον ὀνόματι, ἄνδρα λόγιον καὶ πάσῃ ἀρετῇ κεκοσμημένον, Νοτάριον τελοῦντα Κωνσταντίνου τοῦ Πατριάρχου, καὶ συνδισμώτην αὐτοῦ τυγχάνοντα· καὶ διὰ τίνος ὁπῆς ἐνετέλλετο αὐτῷ μηδεὶα ἑτέρον παρῆναι, διὰ τὸ βυβλίσθαι αὐτῷ μυστικὰ τινα, φησὶν, ὁμιλήσαι ῥητά. Καὶ τοῦ εὐσεβεστάτου ἀνδρός μόνου ἐπακροωμένου, φησὶν ὁ Βωῶδης· Ἐπιστε, φρονιμώτατε κύριε, ὅταν ἀγάπῃ ἐκπαλαί τῶν χρόνων ἔσχον πρὸς τὸν Κύριόν σου τὸν Πατριάρχον μέχρι τῆς δευρῆς· μαθὼν οὖν ἀκριβώς, ὅτι βουλήν ἐποίησας ὁ Πρωτοσύμβουλος αἰρεῖν αὐτὸν ἀνελθῆναι, εἰ μὴ ἄρα κατακινήσῃ αὐτῷ συνουλεύσασθαι, ἔδραμεν τὴν σάβυσσον ὑμᾶς ἐκ τοῦ τοιοῦτου θανάτου ἐνηχῆσαι γνώμην. Σὺ οὖν πείσων αὐτὸν μαχαρίσαι. Ἀλλὰ καὶ σὺ μετ' αὐτοῦ τοῦτο ποιήσων· καὶ τῆς κατὰ ψυχὴν πίστεως καὶ τῶν Χριστιανῶν μὴ ἵπποσῃς, καὶ ἴλεως ὑμῖν ἔσται ὁ Θεὸς διὰ τὴν ἐπικειμένην ἀνάγκην.

29 Ὁ δὲ φιλόχριστος οὕτως ἐκείνος ἀνὴρ, τὸν τοῦ Χριστοῦ σταυρὸν τῇ χειρὶ κατὰ τοῦ ἀσέβους ἐκείνου χαρὰξας στήματος, ἔφη· Κατοργήσαι σὲ Κύριος ὁ Θεός, διόδοις. Ἀπόστηθι ἀφ' ἡμῶν, ἐργάτα τῆς ἀνομιᾶς. Καὶ εἰσελθόντι αὐτῷ ἐν τῇ ἐνδοτικῇ φυλακῇ ἐπιβίβω παρ' αὐτοῦ ὁ Θεοφιλὴς Πατριάρχης, τίς τὴν ὁ τῶντων καλίσσας, καὶ τίνος ἔνεκεν; Ὁ δὲ φιλόχριστος οὕτως ἀνὴρ, ἰδίᾳ καὶ μυστικῶς τὴν τοῦ θανάτου αὐτοῦ ψήφον ἀνέγκρινε, τὰ δὲ τῆς ἀθίτου συμβουλῆς ἀπεισιπῆσαι, δεδωῆς μὴ τινα χωρεῖν κατ' αὐτοῦ ὁ πονηρὸς ἔξῃ καὶ ὑποσκέλισθαι αὐτὸν τοῖς τῆς δειλίας λογισμοῖς. Ἦ ὡς μόνον κατατομήθηται κριθέντα. Ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς εὐχαριστήσαν τῷ Θεῷ ἀναπέμψας, φησὶ, Τὸ τίλμα τοῦ Κυρίου κινήθη. Εἰτα διαβήμενος ἐγγράφους τὰ κατ' αὐτὸν διὰ χειρὸς τοῦ ἡγιασμένου Κωνσταντίνου, ὑβὺς προτρέπεται πάντας τοὺς συνδισμῶντας εἰς ὑμολογίαν Θεοῦ παννυχὶ παραστήσαν.

30 Ὁ δὲ καὶ πεποιηκότων αὐτῶν, ὑπὸστατοῖς τις προίθεν ἄρχων μετὰ φοβεράς φωνασίας καὶ ὑπηρεσίας ἐνόηλον, ἐσταλμένος παρὰ τοῦ Πρωτοσυμβούλου· καὶ κελύσας τὴν θύραν τῆς φυλακῆς ἀνυψήσαν, τοὺς προερχομένους ἐπιτρέπει ἐξελθεῖν τῶν δισμίων. Καὶ δὴ προήσαντ' αὐτοὺς οὗς καὶ τοσαυτὸν ἀνδράς· καὶ εὐθὺς κλεισθήναι προστάσσει τὴν θύραν. Στάσαντες δὲ πρὸ αὐτοῦ τῶν Ἀγίων, φησὶ πρὸς αὐτοὺς, Πόσον ἔως οἰσθεῖς ἐγκατοκλήστων ὑμῶν γεγονότων περιπέμψαι; Ὁ δὲ φησὶν, Ὁ ὁδὸς τοῦτο, φασὶν, ἔρωτάς· Ἐξέδοκον δὲ ἔως τοῦτο

πάντως ἐστίν. Ὁ δὲ, Ἐμλθετε διὰ τῆς μακρᾶς ἐνοχῆς τῶν τοσούτων ἑτῶν, τοῦ πιστοτάτου Πρωτοσυμβούλου τὴν περὶ ἡμᾶς φιλοφροσύνην καὶ συμπαθεῖαν· ὡς οὐχ εἴλεον αὐτὸν ὁ κατὰ τῶν πολέμων αἰὶ ἀπλῶν ὁμοῦς θεοῦ πρὸ πολλοῦ ὑμᾶς ἀνελθῆναι, ἀλλ' ὡς ἐκ κατ' αἵματι τούτου διάδοχος· οὐκ ἔδει οὖν εἰδὼτας ὑμᾶς τὸ ἐπικεῖναι αὐτοῦ καὶ μακρόθυμον, καὶ ταῦτα πρὸς δορυλατῆτας ἐπιθεδνειγμένον, εὐχισθαί τι ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐκ ψυχῆς. Καὶ οἱ Ἀγιοί. Νόμου γὰρ ἡμῖν κεκείμενος ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων εὐχισθαί, τοῦτο πράττομεν· ἀγαπᾶν δὲ αὐτὸν, καθ' ὅν εἰρηκας τρόπον, οὐ συγχωρεῖ ὁ καθ' ἡμᾶς βυβὴ προσφύτης πρὸς Θεὸν λέγων, « Οὐκ οὐκ μισοῦντάς σε, Κύριε, Ps. 136, 21 ἐμίσησα. »

31 Καὶ ὁ ἄρχων, Καὶ πῶς ἐνὸν μισοῦντάς τινα ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχισθαί; Ἐψύσασθε ἄρα, εὐχισθαί εἰρηκοῦτες ὑπὲρ αὐτοῦ. Καὶ οἱ Ἀγιοί. Ἀληθῶς· ἐφημεν, ἰδοὺ οὐδὲν γὰρ ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς Θεόν, ἐμψυεύσαι αὐτῷ τὴν ἀληθῆ θεογονίαν, ἀλλ' ἥς οὐ δοκεῖ ἔχειν, αὐτῆς οὐκ οὐδὲς. Καὶ εἰ ἐγγόνει τοῦτο, οὐ μόνον ἀγαπᾶν, ἀλλὰ καὶ λίαν αὐτοῦ τιμὰν ἐσπουδάζαμεν ἂν, κατὰ τὸν Διδάσκαλον ἡμῶν τὸν λέγοντα, « Εμοὶ δὲ λίαν ἐτιμῆθησαν οἱ δοῦλοί σου, ὁ Θεός, » Ὁ ἄρχων φησὶ πρὸς αὐτούς· Οὕτως ὑμῶν ὁ λόγος πρὸς ὅλον ἡμῶν τὸ ἴδιον ἐρρήθη. Εἰτα οὕτως οἱ Πρωμαίων ἄρχοντες ἀνῆλθοι εἰσιν, ὡς τοσούτην πληθύν καὶ δυναστείαν ἴδοντες αὐτῶν μεγάλῃ καὶ ἀνδρείστῳ ἀντιθετικῆς αἰσθῆς συμπεριεσθῆαι πρηνότας· τοῦτο γὰρ ἐπισθῆαι ἀναγκαῖον τοῖς θεομιστοῖς.

32 Καὶ οἱ Ἀγιοί, Οὐ τοῦτο φημεν, ἴσμεν γὰρ ὅτι οὐδεὶς ἐστειρημένος πρηνότας θεικῆς ὑποταξίται, κἂν μηδέπω τὴν Θεοῦ ἡκούσε προσηγορίαν, ἢ καὶ ἀνελθὼν αὐτὸν καλυβεῖται· Ἀλλ' ὅτι ἐσφαλμένη ὑμῶν ἐστὶν ἡ περὶ Θεοῦ διδῶ· τὴν γὰρ Θεοῦ προσηγορίαν καὶ ἀ προσήκει παρῆναι Θεῷ μεγαλοῦργήματα (οἷον τὸ πάντων αὐτὸν εἶναι κτίστην ὁρατῶν καὶ ἀόρατων) ὁμολογούντες, συναρπάζετε αὐτὸν κακοποιῶν ὁμοῦ καὶ ἀγαθοποιῶν λέγοντες, ἀληθείας καὶ ψεύδους δημιουργόν, νόμου καὶ ἀνομίας, δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας, ἐπικεικίας καὶ οὐβασίας, πράστῃτος καὶ θρασυῆτος, σωφροσύνης καὶ ἀκολασίας, καὶ τῶν λοιπῶν ὅσαι τοιαῦτά τινας εἰσιν ἀντικεινόμεναι δυνάμεις· τὴν καὶ ἐνέργειαι, ἵνα μὴ πύσας ἀμυθιθώμεν. Εἰ μὲν οὖν τὰ παρ' ὑμῶν κατ' αὐτοῦ λεγόμενα δυνατὸν ἦν εὐρεθῆναι καὶ καὶ συστήναι, ἴσως ἂν ἐλέγχομεν ὑμᾶς τὴν ἀληθῆ ἐνέργειαν θεογονήσαν· εἰ δὲ πλὴν, ἢ καθ' ὅσον ἀπρησισταί ἡλίου σκότος βιβῶ, τοσούτην ἢ κενῆς αἰτία τῆς μακροῦ ἐκείνης οὐσίας, καὶ τὸ μὴ ἐν τοῦ κυρίου καὶ μόνου οὗτος ἀπίστη καὶ ἡφαίστος· πῶς οὐχὶ ἀπὲλεγχθῆσθε δοκοῦντες ἔχειν ἄλλ'· οὐκ ἀληθείας ἔχοντες θεογονήσαν, καὶ τὸ μισεῖν τὸν οὕτως οὕτως Θεὸν ὑμῖν ἐπάμουν ἔχοντες;

33 Καὶ ὁ ἄρχων φησὶν· Τί οὖν ἄλλον ὑμεῖς φατε Θεὸν καλεῖν πάσης· καὶ ἁμαρτίας δημιουργόν, καὶ νομιδὴ καθ' ὅλον κόσμον ἐνοστήμενοι εἰσὶ; Καὶ δύο εἰσονται ἀγαθὸς τέ, καὶ πονηρὸς; Καὶ πῶς ἂν ὁ κόσμος συνίστη μαχομένων τῶν δύο; Ὁ δὲ Ἀγιοί ἀπεκρίθησαν, Ἦ Ὁ Θεὸς ἄλλον φατε κατὰ τὸ καλόν, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ τινα τῶν ὁγγέλων αὐθαίρετον γυνήρ τὰ αὐτῇ οὐ συμφέροντα καὶ καλῶν ἀντικείμενα φιλονεικίσαντα ἐμυρεῖν, καὶ τοῦτον ἐρχόμενον εἰς μεταβολὴν εἰσεῖν, εἰτα δὲ καὶ μισανθροπῶν· καὶ οὕτω λοιπὸν παραγινώσκοντες ὁλοκαυτῶν τοῦ ἡμετέρου αὐτεξουσίῃ, εἰτε πρὸς τὸν οὐδὲν ἢ ταῖς ἐκείνου ὑπεβολαῖς ἀπαγόμεθα. Τρεῖς οὖν ὑπ' οὐκὸν προσυμπίπτει, τὰς ἐκείνου κακουργίας τῇ ἀπαθεί καὶ ἀνυπακούτῃ Θεῷ προσήψετε. καὶ ὁ ἄρχων φησὶν· Καὶ μὴν ὁ προφῆτης Μωυσέως πάσης οὐβρόντος ἀγαθῆς· καὶ πονηρῆς αἰτίας τὴν παντοδύναμον Θεὸν διδάσκει. Ὁ δὲ Ἀγιοί εἰπον, Ἄλλου οὐν ὡς εἰπὼν, ἀνελύσασθε Θεὸν παρ' ἐνυτῇ (κατὰ τοῦ· Ἐλέγησας· Ἀγνοοῦσιν), καὶ τοῦτον οὖν παραβόλον εἰσῆναι, τὸν οὕτω οὐκ ἐσόμενον· Ἡμεῖς δὲ Θεὸν ἀληθῆ οἶδμεν καὶ ὁμολογούμεν τὸν διὰ τῶν ἁγίων προφῆτων καὶ τοῦ Εὐαγγελίου διὰ τῶν Χριστοῦ ἀποστόλων κηρυττόμενον, τὴν τῶν ἀγαθῶν μόνον αἰτίαν· ἄλλον δὲ Θεὸν οὐ γινώσκουμεν.

34 Καὶ ὁ ἄρχων φησὶ πρὸς αὐτούς· Οὐ βυβλίσθαι οὖν τῇ πιστοτάτῃ Πρωτοσυμβούλῃ συνουλεύσασθαι σήμερον; τοῦτο

cap. III
Post 7 annos
cursecu
putienter
tolerati

hodes
apostati

decreto
mortis
nullato,
Constantinum
solicitat ad
defectionem :

qui se ad
mortem
ultimam
disponit.

Postdies
munie
producti e
curcure

sterum
solicitantur.

AUGUSTOBE
EVODIO.

antenduntque
Deum dici
non posse
unctori m
muli :

nec tamen
duos Deos
credidit
Christians.

sed anctorem
precati
diabolum
dici

Christum
constantem
confitentur,

ACTORE
STUDIO.

τούτων γὰρ χάριν πρὸς ὑμᾶς ἀποστέλλω, καὶ οἶδα, ὅτι
τινὲς ἐν ὑμῖν τούτων τυχεῖν ἐβρίσταν, οὓς διὰ τοῦτο εὐθὺς
δοξαθεὶντας οἱ ἀπουσιάζοντες κατείδοντες, τὴν ἑαυτῶν
ἀποκαλύσανται ἀβουλίαν καὶ δυστυχίαν. Οἱ δὲ Ἅγιοι
ὁμθυμαδὸν σπεκνήσαν, Εὐχόμεθα τῷ ἀληθινῷ καὶ μονῷ
Θεῷ, μὴ μόνον τὸν Πρωτοσυμβούλου, ἀλλὰ καὶ σὺ, καὶ
ὅλον τὸ τῶν Σαρακηνῶν ἔθνος τῆς ἀθείου τοῦ Μωάμεδ
ἀποστῆναι πλάνης, καὶ τῷ διὰ τῶν ἁγίων προφητῶν καὶ
ἀποστόλων Χριστοῦ κηρυττομένῳ Θεῷ εὐχέσθαι τὴν καὶ
καταρτέειν· μήτε γε ἡμᾶς ἐσσαντας τὸ φῶς πρὸς τὸ σκότος
ἀποστολῆσαι.

35 Καὶ ὁ ὄρχων φησὶν. Συνίετε, τί λέγετε, μὴ ἐν
μεταμέλῳ γένεσθε; εὐ γὰρ ἄντι μεγάλῃν βόσυνον ἢ
ἀπειθεία ὑμῶν αὕτη προσηύχεται. Οἱ δὲ Ἅγιοι εἶπον,
Θεῷ ὁσπότερ καὶ ἀληθινῷ ἀνεδίμεθα τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς,
καὶ ἐπ' αὐτῷ θεοφύοντες μέχρι ἰσχυρῆς ἀναπνοῆς τὴν
εἰς οὐτὸν πίστιν ἡμῶν μὴ ἀρνήσασθαι. Ὁ δὲ πρὸς αὐ-
τούς· Το κῆριμα τῆς ἐξουσίας τῶν τέκνων ὑμῶν, καὶ
τῆς χρηρῆς τῶν γυναικῶν ὑμῶν ἐλέγξει ὑμᾶς μέλλει
ἐν κῆριμα τῆς κρίσεως· ἐπὶ, διὰ τοῦ μὴ μογοῦσαι ὑμᾶς ἐξ
ἀρχῆς, τούτων πάντων στεροῦνται σήμερον· ἡδύνατε γὰρ
ὁ μέγιστος Πρωτοσυμβούλος κτείνσαι τῷ ὀνόματι ὑμῶν
βασίλει, ὥστε πάντας αὐτοὺς σεισισμῶντες εὐθὺς ἐξο-
ποστεῖται. Ὁ Ἄλλ' εἰ καὶ μέγιστος τοῦ διῆρου κατμελίσσας,
κὰν νῦν διέσσει καὶ ὀμολογῆσαι τὸν Μωάμεδ προφήτην·
καὶ, ὡς ἔφην, ἐν τόχει τοῦ οἰκείου ὑμῶν πύργου ὄψεσθε,
ἐπεὶ καὶ ὁ ἀναγνωριστὸς τῶν οἰκείων ὑμῶν πεθινότερος
ἵσταται. Γυνὴ γὰρ τῆς Ὑμνωσίας σήμερον βασιλεύει, ἥ οὐ
δυσχεύεται αὐτεῖς ἐν τῇ κτείνῃ τοῦ μεγάλου Πρωτοσυμ-
βούλου. Περὶ δὲ πλούτου καὶ χρημάτων μὴ φροντίσκατε·
χρόνου γὰρ ἐνὸς φόρου Αἰγυπτου, ἐν ὑμῖν ὁ φιλοφρονέ-
σας παρὲν Πρωτοσυμβούλος, ἐπορεύσει καὶ εἰς θεῖαν
την γενεὴν πλουτεῖν τοὺς ἐχθρούς ὑμῶν. Τότε οἱ Ἅγιοι,
ὡς ἐξ ἐνός ἀνεδύσαν σόματος, Ἀναθήμα Μωάμεδ, καὶ
πᾶσι τοῖς προφήταις οὐτὸν ἀνελύοντι.

36 Εὐθὺς οὖν κτείνει αὐτοὺς, ὑπὸ τῶν ὀπλοφόρων κα-
τασχεθῆναι στρατιωτῶν, καὶ τὰς χεῖρας αὐτῶν ὀπισθεν
πεδιθῆναι, καὶ δίκην προδόντων πρὸς τὸν τῆς σφαγῆς
ἐλπίσθαι τόπον. Συνέδραμεν οὖν ἀπειρὸν πλῆθος Σαρακε-
νῶν τὴν καὶ Χριστιανῶν, ἰδεῖν τὴν τούτων ἀναίρεσιν. Ὅτε
οὖν πλῆθος ἄλλων τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου (περὶ οὗτον
γὰρ τὸ Σάμωρος ἡ μεγάλη πολις οὕτως κατοικεῖται) φω-
νίσας ἐκ τῶν Ἁγίων ὁ ὄρχων, θεοδωρὸν μὲν ὀνομαζό-
μενον, ἐπιλεγόμενον δὲ Κρατερὸς, φησὶ πρὸς οὓς· Σὺ
κληρικὸς ποτε ὢν καὶ τοῦ ταγματῆρος τῶν παρὰ Χριστιανῶν
λεγομένων ἱερέων, ἐπὶ τὸν τοιοῦτον ὁμειβόμενος βαλὼν, ὁρῶ
τε καὶ στρατιωτικὴν ἀνιλάδα πανοπλίαν, καὶ ἀνδρῶν τοὺς
ἐχθροὺς· τί νῦν σχηματίζῃ Χριστιανὸς φανήσθαι, πρὸ πολ-
λοῦ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἐξερχόμενης; Οὐ μάλιν
οὖν χρῆσι καταφυγεῖν εἰς τὴν τὸν προφήτην καὶ ἀποστο-
λὸν Μωάμεδ διδασκαλίαν, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τυχεῖν βελθείας
καὶ σωτηρίας, μηδεμίαν παρόχους· ἐλπίδα πρὸς Χριστὸν
ἔχοντα, διὰ τοιοῦτοις αὐτὸν σὲ προσηγορεύει· Ὁ δὲ
τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς φησὶ πρὸς οὓς, Δι' οὗτον μὲν οὖν
τοῦτο μάλιν ὀφείλω ὑπὲρ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως καὶ ἀγα-
πῆς νῦν μου τὴν σῖμα ἐνχίσαι, ἵνα μοὶ τῶν εἰς αὐτὸν
πληρμυλιθύνων παρῶσθαι συγγνώμην ὁ ἀγ-θός. Ἡ
οὐχὶ καὶ σὺ ποτε δροπτεῖσας σίνετας, εἴτα ἐπαναστρέ-
ψας καὶ τὰ ὑπὲρ σοῦ διακινηζόμενος μέχρι θανάτου, σφει-
σας τυγχάνει τῆς προτέρως ἀρνημοσύνης διὰ τὴν ὑστέρην
ἐγνωμοσύνην; Καὶ ὁ ὄρχων· Πῶς σε, φησὶ, πληροῦσθαι
τὸ οὐ γινώσκω; ἐγὼ μόνον τὸ σοὶ συμφέρον προτίεινα.

37 Τὸν δὲ σήμερον Αἰθιοπίαν τὰ ἔξω παρθηγόωνται,
καὶ ἄλλων ἀλλοθὲν εἰς ὕψος αὐτὰ ὀνορριπίζοντων καὶ
ἀποσκηνομένων, ὁ θεοφιλέστατος αὐτός Κρατερὸς τὴν
ὑπὲρ τοῦ Πατριάρχου ἔχον φροντίδα, μὴ περὶ θεῶν ὑβρί-
ας αὐτῷ προσπιλάσκει παθος, προσηγορεύει τὴν τῶν φίλων
ἀναίρεσιν, πλῆθος αὐτοῦ στάς, φησὶ πρὸς αὐτήν· Κύριε
μου, περικρίτος πάντων ἡμῶν γεγονώς, καὶ εἰ τῆς ἀξίας
ὑπερῶν καὶ τῆ τῶν ορσέων καλλοῦν, πρῶτος ὀφείλεις
πάντων ἡμῶν καὶ τὸν τοῦ μαρτυρίου στήθεον παρὰ τοῦ
ἐπουρανίου Βασιλέως· Ἰδοὺ Χριστοῦ διέσσει· καθυ-
καὶ παρὰ τοῦ ἐπὶ τῆς Βασιλείας πρὸ πάντων ἡμῶν τὰς

δαρείας ἐδίχου. Ὁ δὲ, τούτων κτῶν εἰρημένων τῶν ἱερῶν
ὑποβέβαιον, φησὶ πρὸς αὐτόν. Σὺ τούτῳ μάλιν καρτερόφρον
πρῶτος ποιήσας, ἐπόμενον καὶ ἐμὲ καὶ τοὺς σὺν ἡμῖν
πάντας ἔειπες.

38 Ὁ δὲ εὐξέμενος, καὶ Θεῷ παραθέμενος τὴν ψυχὴν,
πρόσεισι τῷ ὀρχῳ. Καὶ τούτων προθύμως τὴν καὶ ἐνδόξως
τελειωθῆναι, καθέξει οἱ Ἅγιοι κατὰ τὰς ἀρχαίας αὐτῶν
οἰκίας, ὡς ἐπὶ βασιλικῆς τραπέζης ἀλλήλους προτιμώ-
μενοι, εὐθὺς ἐτελειώθησαν, μηδενὸς αὐτῶν διέλιπας ἢ
διασταγῆς σχῆμα [δεικνύοντες] ὡς καὶ αὐτὸν καταπλα-
γῆναι τὸν Ἀρχόντα, τὴν μετὰ πεποιθήσεως αὐτῶν κατὰ
τοῦ θανάτου τόλμαν.

39 Αὕτη τῆς ὑπὲρ Χριστοῦ ἀθλήσεως τῶν Ἀγίων
αἰτία· τοιοῦτον τὸ ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ ἀγάπης μακάριον τέλος.
εἴγε ὄρχαι πάντως τοῦτον εἰσὶν αἰκατὰ τῶν ἀθίων ἐκστρα-
τεῖται καὶ μυρία ταλαιπωρία διεδυκόοντων τὴν αὐτοῦ Ἐκ-
κλησίαν καὶ τὰς ψυχὰς ὑπὲρ τῶν ὀδύων εὐαγγελικῶς τι-
θεμένων. Οὗτοι τῶν λεγομένων τρισκαρστῶν οἱ πρόκριτοι, οἱ
τριπλοῦν ἀναδυσσόμενοι στέφανον νίκης, ὡς μὴ ἀπαλθίνε-
ται αἰρέσει τοῦ Κρατεῦτος; καὶ Χριστῷ μαχομένοι διὰ
τῆς ἀναίρεσιν τῆς Χριστοῦ εἰκότος, ὅπλα τεθειμένοι ὑπὲρ
τῆς πατρίδος, καὶ τὴν σφαγὴν προθύμως ὑπὲρ Χριστοῦ
καταδεδιγμένοι.

40 Οἱ τῶν ποῦποτε εὐγενεστάτων ὁμοτίμοι, οἱ θεῖα
φρονέσει κεκοσμημένοι, οἱ κατ' αἴμα ψυχῇ τὴν καὶ σώ-
ματι περιδέξιοι, οἱ τῶν μεγάλων ἐκείνων καὶ ὄρχαιον
τεσσαράκοντα Χριστοῦ μακτρῶν ἰσχυρῶν καὶ ὁμοτίμοι,
διὰ τὴν τῆς πλεοναξίας δυσθῶς μυστικῶς ὑποφαίνοντες
τούτων εἶναι αὐτοὺς ὁμοίον καὶ ἴσην δευτέρην τεσσαρα-
κοντάδα ἁγίων. Οἱ καὶ ἐν οὐτῇ τῶν τεσσαράκοντα νη-
τείῳ ἡμέρᾳ τελειωθῆναι, ὡς κοινωνήσαι αὐτοὺς καὶ τῷ
καίρῳ καὶ τῇ πίστει καὶ τῇ τελειώσει καὶ τοῖς στεφάνοις.
Τούτων ἡ ἀκλήως πίστις πολλοὺς εἰς Χριστὸν ἐξεδύλωσε,
καὶ οὓς μὲν ἀποσφαλέντας ἀνεκαλέσασα, οὓς δὲ παρακεκι-
νημένους ἰσκήριζε, καὶ τοὺς γε μὴ τερωμένους ἀπαθῆς
διεφύλοξεν· Οὐ γὰρ εἶλον αὐτοὺς ἰδόντων αἰ θεωπεῖται, οὐκ ἐξ-
ῆλυσεν αὐτῶν τοῦ πρὸ Χριστοῦ πθούσαν τὸν ὅτι ἐπὶ μακρὸν
χρόνον ἐν εἰρητῇ ταλαιπωρία καὶ τιμωρία· οὐκ ἐπὶ ὁρσῆς
αὐτῶν τὸ ἀνδρῶν φρόνημα ἢ βάρβερικὴ ὀμότης τὴν καὶ
θρασύτης.

41 Οὐκ ἐπείμειν αὐτοὺς ὁ τῶν ψυχῶν πολέμιος καὶ
σπαστὸν, καίτοι πάντα κατ' αὐτῶν κενικῶς δεικνύμα-
τος τρόπον, πλούτου καὶ δυναστείας ὑπόσχεσιν, κτημάτων
καὶ ἀνδραποδῶν καὶ μυρίαν σωματικῶν ἀπολαύσεων, φθόβου,
ἀπειλῶν, στενοχωρίας, ἐνείδη, πεινότητος θεληγόντων
ῥημάτων· καὶ οὐχὶ νῦν μὲν προσδέξιν, ἄλλοτε δὲ σφισ-
τάμενος, ἀλλὰ παρ' ὅλον τὸν χρόνον σχεδὸν τῶν ἐπτά
ποῦ ἐτῶν οὐκ ἀφίστατο ἐπιθιμῶν καὶ διανογιῶν τῆς
Χριστοῦ αὐτοὺς ἀποστῆσαι ἀγάπης. Ἀλλ' ἐν πᾶσι καὶ
κατὰ πάντα νικημένοι καὶ αἰσχυνόμενοι οὕτων οἱ Χρι-
στοῦ ἀπληγῶν μάρτυρες, σώματος μὲν μὴ φεισάμενοι,
ψυχῆς δὲ μόνος συνεπιποιέμενοι.

42 Οἷος καὶ πρόφασιν ἐμπορίας καὶ κέρδους τῆς τῶν
οὐρανῶν βασιλείας τὴν αἰχμαλωσίαν ἐπιποῦν ἰποῦν-
σα, τοῦ καὶ πολλοὺς πρὸς ἀπώλειαν ὁδὸς ἀγνοῦσα τοῖς
τῆς εἰς σωτηρίαν καὶ βασιλείαν ἀγνοῦσας γένειν εἰσοδος·
ἔχουσι καὶ οὕτω μετὰ τοῦ Ἀποστόλου λεγεῖν· ἡ Τὸν
ὄρχων τὸν καλὸν κληνίσθη, τὸν ὁρμον τετελειώμεν,
τὴν πίστιν τετελειώμεν· λοιπὸν ἀπόκεινται ἡμῖν οἱ τῆς
δικαιοσύνης στεφανοί, οὓς ἡμῖν ἀποδώσει ὁ δικαίος κριτὴς
ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃν πάνσι τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ ἐβλήσασιν
καὶ τυθήναι ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ ἀγίας δι' ἡμᾶς βουσίας ἐσπου-
δακούσι.

43 Ὡς οὖν καθαρὸν καὶ τελείον! ὡς ἐλθόντα θύματα,
καὶ θεοδότες σφάγια! Λογικὴ προσφορά, ὁλοκαύτως
ἐνδοξαστα, καὶ βυσία σινίσας τῷ Χριστῷ δοῦσαν ἀλ-
θὺς χρηματισσας. Δι' ὧν ἀποκαθίστη τὸ βαρβαρικὸν
φρονήμα, καὶ ἔγνω σφῶς ὅσον ἱπτάται αθλῶν πλῆθος
ὀλιγοὺς Χριστοῦ στρατιώταις, καὶ ἐπὶ οὐ περιουσία δυνά-
μεως ἢ ὑπερείας ἢ κατὰ Χριστιανῶν αὐτοῖς διδοῖται παρ-
ύρησια, ἀλλὰ περιουσία τῶν ὑμπερίων πληρμυλιθύνων
ἐπὶ καὶ αὐτοῖς ὀλιγοὺς βαρβαροὺς τούτους εὐχερῶς ἐτρο-
πώσαντο, καὶ νίκην ἐκείνων ἐνίκησαν, ἢν μείζονα τῆς τῶν
σωμάτων

et ceteris
ad mortem
parat.

EPHODUS
triplici corona
redimitis
Martyribus

2
allorum ex
Sebastenarum
armulis,

de duobus
victoriam

de captivitate
lucrum,

2 Tim 4, 7

de barbaris
triumphum

et praeclara
sua facta
revelant.

u

Itaque
raptantur
ad necem

Theoborus
e sacerdotibus
miles,

hypostasis
erimen
Martyrio
clatus,

Constantinum
animat,

σωμάτων νίκης ἴσόμενοι καίτοι πάντα καλὸν ἐκίνησον περιτρέψαι ἑμᾶς, καὶ οὐκ ἴσχασαν.

44 Ἐν ὑμῖν ἐγκαλλιπίζεται πόλις ἡ βασιλεύουσα, ἐν ὑμῖν ἐγκυχύνεται οἱ ἐν τέλει τῆς συγκλήτου ὑμῶν προβαλλόμενοι τὰς προσβέβας· ἐν τοῖς πολέμοις συμμάχους ὑμᾶς εὐρίσκουσιν οἱ πιστεύοντες· ὑμεῖς τῶν ἡμετέρων κοινωνήσαντες παθημάτων, ὡς εἰδόμενοι τοῦ καθ' ἡμᾶς δυστήνου τέ καὶ ὀλιγοθύρου βίου, καὶ τῆς ἐν τούτῳ συγγύσεως καὶ τραχύτητος γίνεσθε καὶ εἰς τὰ πρὸς Χριστὸν εὐγενεῖς ὑπὲρ ἡμῶν μεσῆται, δι' ἐν ἡγωνίασθε, πιστηρίαν ἡμῖν ὁμοῦ ψυχῶν τέ καὶ σωμάτων αἰτούμενοι ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μετ' οὗ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι θόξᾳ, τιμῇ, καὶ προσκύνησις, οὖν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· Ἀμήν.

ANNOTATIONES

Hugonis Bollii Carthusiani.

Cum oblata nobis hujus religiosissimi quidam opuscula ad emendanda Graecorum Aetorum egraphia in ordine ad primum uti deerrimus temporis relinendi gratia; submissimus vitem Latinam versionem, etiam postquam typus excusus tam erant, recognoscimus; ut si quid minus clare creditum vel ab auctoris mente quidem non recedens invenisset, quod ad nūm propriam hūmāno nobis non fuisse observatum; id ipse pro insigni sua Graecorum litterarum perita notaret indicaretque. Fecit ille quid rogabatur prole, et tam circa Graecum ipsam textum tum circa Latinam versionem multa erudit est commentatus, quorum praecipua et ad historiam magis quam grammaticam spectantia, studio brevitate contraximus in verba pauca; et post haec postque seculi princeps Actus, sub eius nomine volumus legenda proponere.

a. Στάματα rectius stadium sive locus certaminis, ex mente Hesychii et Photorii quam subsellia redderet. — b. Interpres, auctoris mentem potius quam verba secutus Apostoli, pro estis, essetis scriptis. — c. Liberator scilicet munda clara loci hujus versio haec foret: Nisi forte quispiam sapienter distinguat vocem Illam, et eorum qui probatur diversae dispositiones discernens, (ut estatque huiusmodi legatur pro eo quod in MS. est καταρτίσ- μιν) harum diversitati illius modum dissimilem adscribat. — d. Rectius sic Lutue: Verum neque post tantas transgressiones Numinis toleranda sustinuit encomium, sui videlicet rerumque sacrarum, quantum exigentibus precibus permittere potuisset ut ille in primum maneret incorruptus, et haeresis pergeret dominari. — e. Ignota scriptoribus aliis Graecis metaphora, quibus ζωογονία semper significat vivum gignere. — f. Potius inexpressibilem quam inconsohlabilem, licet nec hoc a rei veritate recedat. — g. Si ad Latinam versionem addantur ex Graeco verba omissa, legaturque. Non vos, inquit illi dei negandae auctores, fastus et superbia decet, liquidus apparebit Suraceni esse qui loquuntur. — h. Latior versio est, molius sic reddere: Quis non rationem excoget aliquam, qua possit horum vel unum consequi? — i. Patrem ex auctoris mente ita verbi verti: Plus enim quam septuaginta milia, urbem militare robore multitudinis Romane quae obducta est, in manus venerunt etc. — k. Haec ex conjectura correximus, cum scriptum esset ἐκδοκίμους: Quam autem si δόκους ducis vere inconsulti legendum ex mente auctoris Interpres putaverit, et hoc ad ipsa genuina lectio? — l. Egraphum Graecum ὁ πλοῦς: sed omnia praepositione redundant, clavis est exclamatio omnis, o indelibilem hominum ignorantium! quam est a ratione alienum; quod Deo etc. — m. Quae sequuntur auctoris mentem clavis exprimerent hoc modo reddita: Et cum omni iudeum praesentium hominum frustratione atque delirio una etiam futurorum promittens gaudium. — n. Sic et Euthymius Zigabenus monachus, qui principio saeculi 12 floruit, in Panoplia dogmatica tit. 28 Suraceni reprobat quod Pruphetia minus scribat Davidem et Salomouem cum demoniis et avibus colloctos: et dementis Salomoni administrasse fuisse item gaudas quasdam: eundemque imperium in ventos bobusque et formicarum perspicuisse mysteria, et silvestrum quendam gallinaceum ipsius fuisse locutorem. Quae etsi ex Aetorum Aetorum 31 et 37 accepta videntur, necesse tamen divina quid γινώσκῃ sint: nisi forte avium genus alligod; nam et Aetorum 2 ubi diabolici magisteri fabulam impostor tradit quod Interpretem ejus Robertum Biteneum nihil prae demonibus nominatum repraesentat, Aetorum autem 31 Mures et aves coniunguntur non tamen ut Salomoni, verum ut Davidi famulantes. Idem porro Aetorum Interpretes, Petrus Abbat Clunacensis coenobitis; Aetorum 37 Pipram reddidisse videtur, ubi Graeci gallum silvestrem intellexerunt. — o. Obtinuit typulhetarum impudendum quod in versione Latina legatur eorum pro cuius vel cuius enuntii. — p. Rectius fortasse γινώσκῃ diducimus. — q. Ad verbum sic reddi: Et explicans quatuor sunt haec, Caput quidem, inquit, non alium utique quam ipse Pruphetia sequenti verum esse principium etc. Pruphetia secundum LXX pluraliter dicitur praedicta et tunc personae θανατοῦσας: quos Basilus Interpretatur extra personam praedictas. Hieronymus ex Hebraeo singulariter vertit: Longaevis et honorabilis ipse est caput quod cum Symmachi graeca verissime concordat, praedicta autem αἰσίου γένους. — r. Iure merito verterem: non facillime. — s. Clarus hoc modo circumloquens auctoris mentem expresseris: tanquam allud nihil postulare, quam ut sese peremeret circumdici, — t. Simpliciter ita reddi: Non alium dictum Deum, quantum ad malum aliud. — u. Mysis ad verum sic reddi: Sed etsi in hunc usque diem contemptissimis, vane saltem susceptis et confestim Propheta Mahomed. — x. Notanda vocis hujus energia ubi dextros significans quod corpore atque ex spiritu nascuntur ad Dei obsequium uti, et utrumque fidei ascendere impendere: ut reddi hic sensus Latine possit: Hi animo paciter et corpore dexterrimi. — y. Auctoris mentem

precibus assurgere si rectas. cum omni usque ejus causa criminis adulterini, et immolari desiderant, inhiu sacrilegi illius sancti quod ipse pro nobis obtulit.

AUCTORE
EXONIO.

APPENDIX I

Ex chronico MS. Continuatoris Theophanis.

Καὶ δὴ χρόνου παροχρήσας, διέφυγεν ἂν ἡ πόλις τὸν ἐλεθρον, α πάσαν ἰδίαν πολυρρίαν τῶν μὲν ἰνδοικονόντων, τῶν δὲ κατ' ἐκλήτων καὶ πολλῶν ἀνερμένων ἐξ ἀμφοτέρων ἀνδρῶν, τῶν μὲν ἀμυνομένων τῶν δὲ πολιορκούντων. ἀπράκτων δὲ τῶς μὲν τῶν τῶν Ἀγαρχῶν, καὶ τῆς πολλῆς ὀφρῦς κατασπαρμένον, τὸ πῆθος ἀναίρεσθαι λαοῦ καὶ γὰρ ὥστε χιλιάδες ἐσδομήκοντα ἐκλειπότες εὐρέθησαν μετὰ τὸν ἀλῶσιν ἀριθμομέναι. Ἀλλ' οὐκ ἦν πορθεῖν τὴν ἐκ Θεοῦ μάχιραν ἡπειλημένην σναθεν, οἷς ὑβρίζετο τὸ θεῖον, αὐξανομένης δι' ἡ αὐτῆς αἰρέσεως. Διὰ τοῦτο ἀνῆλθις τῶν ὑποδομήκων (Βοιδοίτης οὗτος ἐκαλεῖτο ὁ ἀθλιος) μέλλουσιν ἤδη πως ἀναχωρεῖν καὶ πρὸς τὸν οἰκίαν μετ' αἰσχύνης παλινστέιν, τί, φησὶν ὁ αὐτοῖς (γρόμματα διὰ βελῶν πεμποφῶς) τοσούτων τεταλαιπωρηκότες μέλλεις ἀποπορτῆν, κεκληροκότες ὄπρακα καὶ πεπονκότες; Ἐλθετε τοιχαρὸν κατὰ τοὺς πύργους ἐκείνους, ἔνθα μὲν βαλῶν ὄνυθεν λίθινον, ἔξωθεν δὲ λέων ἐν μαρμάρῳ ἐφίσταται· κόνεισί μὲι περιτυχόντες καὶ ὑμέτερα ὁληθῇ φρονούντι καὶ διεγυροῦντι, καὶ ἀλλῶν ὀσθενιστέρων περικότων ἔνθα δὴ τῶν ἐπάλξιων, ἐγκρατεῖς τί τῶν ἔσω γενήσασθε καὶ ἐμὲ πολλοῦ ἀξίον κρινεῖτε. Ἦλθον κατὰ τὸν λόγον ἐκείνου, καὶ οἱ εἰσῆλθον ὄρα τὴν προσβολήν, κίπνεις καὶ τετρώσκοντες τοὺς καταλαυθαιρόνους. Οὐκ ἦν δὲ ὅστις τῶν προβησάντων οὐκ ἦν. Πόντες ἀνερῶντο καὶ ἐπιπτον, ποταμούς κινούντες ἐξ αἰματος.

Armorum
fortiter
defensum

pro drudo
Buditse.

occupatur
et excinditur.

2 Οὕτω μὲν οὖν αἰρεῖται τὸ Ἀμύριον, καὶ χερσὶν ἀνῶμων ἀνομωτέως προδίδοται· ἐκείνους μόνον ζώντων, τῶν μέχρι τοῦ Βασιδῶ παραπεμφθέντων, τῶν κατὰ τὰ θέματα τελούτων μεγιστάνων τέ καὶ κρατιστέρων ἀνδρῶν, οἷς καὶ οἱ μὲν μάχες συνήρῳμηντο· οἱ δὲ ἄλλοι ἄπαντες, μαχηρὰς πολέμους ἐγίνοντο τρώπων. Οὐδὲ γὰρ οὐδ' αὐτοὺς ἐπέσει τὸν ἐχθρὸν ὁ Θεόφιλος, πρὶςβεις δευτέρως ἀποστείλας ἐπὶ κεντηκαρίσι διακοσίαις ἐκονήσασθαι τέ καὶ τῶν ἐχθρῶν διωρῶσθαι τὸν αἰχμάλωτον λαόν. Εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τοὺς γε τῆς πρὸς γένος αὐτῶν πλησιάζοντας, καὶ ἐπὶ συμμάχιον αὐτῷ ἀποσταλέντας ἐκεῖ. Ἀλλὰ μίγα μὲν οὖν γαυρίων, μίγα δὲ γε φασών, ἐκείνους τέ τοὺς πρώτους καὶ τοὺς δευτέρους· τοὺς αὖτε ἀπεστείλει πρὶςβεις, κατακαυόμενους τέ καὶ πλύνον ὑβρίσι· τοσούτοις μόνους, φόνον, ἐκονήσασθαι βούλεσθαι κεντηκαρίσι, ἔνθα τῶν γιλιῶν μέχρι φιλετιμῶς ἔντα καὶ θωρεῖς ἡμῖν κατακλῶται. Οἷς καὶ τὸν καρδίαν παθὼν ὁ Θεόφιλος, καὶ ὅσπερ ὑπὸ πυρὸς τῶς ἀναξίαν ἡ ἐλαυνόμενος, εἶδετο τοῦ περιγυρνόντος ὕδατος ἐκ χιόνος προσφερομένου, χλιαροῦ δὲ πνο. τῇ τῆς καρδίας καύσει δοκούντος. Συνέβη δὲ καίενον ἐξ ἐκείνης τῆς πόσεως δευτερίας νόσῳ περιληφθῆναι, καὶ ἀλόντα καὶ τῇ νόσῳ ταύτῃ τοῦ βίου γινέσθαι ἔξω.

Principibus
frustra
reptitis.

moritur
Theophylus
imperatur.

3 Κατὰ δὲ τὴν οἰκίαν χώραν παλινδρομήσας ὁ Ἀγαρχνός, τοὺς εἰρημένους ὀρχηγούς ἐν φρονῇ τινι σκοτεινῇ γὰρ ἐξῶρα ἀσφαλισμένους καθίστη. Ὁραχὲ τινι ὕδατι καὶ ἄρῳ τοὺς ἐντελόμενος ἀποξῆ. Ἐν τοσούτῳ δὲ σάοτι καὶ ἀσφαλίᾳ κατεῖχοντο, ὡς μῖτε κατὰ τὴν σταθερὰν μεσημέριον μικρὸν τι συζέσθαι, ἀλλὰ τῇ ἀλλήλων φωνῇ γινώσκασθαι τέ μόνῃ καὶ μόνον τῶν φυλάκων ἀπολαύειν, τῶν ἄλλων στερεομένων ὀνθρώπων, καὶ ὡς ἐν ἐρημίᾳ βοθυτῇ διόγειν. Τούτοις ταῖς δεινοῖς ἐπὶ ἐπὶ αἰσῖς ἔπει προσκαρτέρησαν. Ἀρεὶ δὲ κατὰ τὸν πέμπτην τοῦ Μαρτίου μηνὸς δὲ τὸ Ἀμύριον τὸ προδόν καὶ τὸν Χριστὸν ἀνελκόμενος Βυθιδίτης, κατὰ τὸν φυλάκων γινόμενος, Κωνσταντίνου, ὄνδρα τῇ σοφίᾳ ἐντεθραμμένον, φωνήσας Κωνσταντίνος δὲ οὗτος ἐν ὑπερίτων τῇ Πατριᾷ κατὰ τὴν ἐν λόγῳ γραφήν. Οὐ χρῆσθαι, ἔφη, τινὰ τῶν ἐντὸς παρίναί σοι, καὶ τῶν ἐμῶν τυγχόντων μυστηρίων κροατῆν. Ὡς δ' οὐδὲν παρίναί ὁ Κωνσταντίνος καθυμολόγει, Ἀρε μὲι, ἔφησεν, ὡς φιλήτης καὶ γλυκίᾳ ψυχῇ

illucitici
abducuntur.

AUCTORE
EVARIO,
ad apostolatum
solicitantur
a Basilide

ψυχὴ (γενώσκεις γὰρ τὸν ἀρχὴν ποδὸν σου συμφέροντα μοί) βυλῆθητι μετὰ τοῦ Πατρικίου τῷ Πρωτοσυμβούλῳ συνυῆσθαι καὶ μαρτυρεῖν τὴν αἰτίαν, ἵνα μὴ παρα-
δῶμα γίνῃσθαι μακαίρας καὶ αἰσιμῶν. Τοῦτο γὰρ αὐτῷ διὰ σπουδῆς ἔχοντι καὶ μελετοῦντι, συμφέρον ἡγάσθη-
σοί ὡς φίλῳ δηλοποιῆσαι πιστῷ. Θέλω γὰρ αὐτῷ μὲν κατὰ τὸ φανερὸν συνυῆσθαι· Θεῷ δὲ τὰ κρυπτὰ ἐτά-
ζοντι πίστεως κατὰ ψυχὴν, καὶ τῆς αὐτοῦ νύχ' ἀμαρτήστετε αἰωνίου ζωῆς.

Ἱ. Τοῦτοις οὐ μαλακισθεῖς μηδὲ φρεναπατιθεῖς ὁ ἀν-
τιπας, Ἀπόστολι, ἔφη, σπ' ἐμοῦ, ἐρχάτα τῆς ἀνομίας, ἀπόστηθι. Καὶ ὅμα τῷ λόγῳ ἀπειοίτησε, διηγεσάμενος ἰδίᾳ τῷ Πατρικίῳ τῶν λεγθέντων μὲν οὐδὲν φανερόν, ἵνα μὴ τις δειλυνδρίας ἐναπετεχθῇ σὺν τῷ λογισμῷ· μόνον δὲ εἶπε θανάτου ψέφας εἰς αὐτοὺν καθ' ἑμὼν ἐξηγήθη. Εὐχα-
ρίστην ἐπὶ ταῦταις τῷ Θεῷ ὁ Πατρικίος, καὶ διαβήμενος τὰ κατ' αὐτὸν διὰ Κωνσταντίνου, τοῦ συμπορόντος ἀπαντας εἰς πάννουχον ὑνυμῶν ἀνίσταται. Ἐξωθεν δὲ μετὰ σεσάρ' τις φαντασία ἀρχὴν ἐξηλυθώς, τοὺς προεβόρχοντας τῶν ἄλλων ἐξελθεῖν ἐπιτρέπει. Καὶ δὴ ἐξίστασθαι οὐκ ἀνὰ τεσσαρσάκοντα, καὶ εὐθὺς κλεισθῆναι προστάττει τὴν φυλακὴν. Ἡρώτα γοῶν, πόθεν ἔσσις; οὗτοις ἐστὶν κατὰ τὴν φρουρὰν, καὶ ἄλλας ἐκίνει ποικιλογίας, κατηκρούς τούτους βαλόμενος τῶν αὐτοῦ πεισῶν φλυαρίῳ. Ἀλλ' οὗτοι πῶς ἐξ ἔσσης ἀποκριθέντες, ὡς ἔδωκον, καὶ πρὸς τοὺς ἐκείνων ἐν τῇ θεῷ Γραχί; ῥωμαίως καὶ μετὰ γενναίας ψυχῆς οὐκ ἐνυγνέοντες λόγους, τὴν ἀπὸ θανάτου φρουρὰν κτεκερύνθησαν.

Ἱ. Ὡς δὲ κατὰ τὸν Εὐφρόνην ἔγινυτο (καὶ γὰρ περὶ αὐτοῦ ἡ πόλις οὕτως ἀνοδοῦνται Σάρρα) ἐλέγχον ἐπι-
ράτο τὸν Κρατερὸν ἐν ὁμοίῳ ὁ σκληρὸς, εἰ πως ἀλλὰ τοῦτον γε πείσει διὰ τοῦ θάνατον ἐξαμύνεσθαι. Καὶ ποῖς, ἔφη, σὺ Θεόδωρος παρρησιαζόμενος διὰ θανάτου κοιτᾶν ἐλπίζεις πρὸς Θεόν, οὐκ ἐν τῇ σκληρίῳ, ὡς φασί, οὐκ ἡγά-
πας ἐντολὰς; δὲ οὐ γὰρ οὐκ ἐξ ἐρωτικῆς κλήρου, οὐ σὺ παλαι ἐργασίεσσιν, πρὸς σχῆμα κληθεῖς τῶν λαϊκῶν; οὐδὲ χεῖρας σου ἀθύνεις οὕσας αἰμάτων τῶν ἐν πολέμοις, ἐπλήρεις πάλιν αὐτὰς τῶν μαλυσμάτων τῆ καὶ μισαμύ-
των; Καὶ ὁ Θεόδωρος οὐκ ἐμβροδύνας, μηδὲ τινα χρόνον ὀσσελόμενος, διὰ τοῦτο, ἔφη, καὶ τὸν ἐμὸν ἰχθυὶ αἶμα οὐ κοιτανίσσω, ἵνα μοί λυτὸν εἴ καὶ λυτὸν τῶν πεπλημελῆμενων ἀναφανῇ τὸν βασιλεῖον δόξῃ σου. Οὐ γὰρ σποδρόσας τις τῶν οἰκτιρῶν σου καὶ αἰθῆς ἐπασι-
κάμψας τὴν σοὶ φίλῳ λειτουργίαν ἐκτελοῖ, εἰς τὴν συγ-
γνώμης χάριν ἀλλ' οὐκ ἀγνωμοσύνης χυμώησι;

Ἱ. Καὶ ὅμα εἰς τὸ τῆς ἀθλήσεως εἰσχεῖ ὥσπερ τις Ὀλυμπιονίκης στόδιον, καὶ πρὸς τὸν Πατρικίον Κων-
σταντίνῳ φησι, ὥσπερ τὴν ὑπέρευσαν νύκτος δειλίαν καὶ φόβον ὀποσθεῖν. Ἄγε δὴ, εἰ στρατιώτα Χριστοῦ, τὸ πρῶκτος εἶναι πάντων ἱμῶν πρὸς τὸν ἐπὶ γῆς βασι-
λεῖα λαχόν, πρῶτος καὶ τὸν τοῦ μαρτυρίου ἀναλ. μθαν-
σίεφανον. Ὁ δ' ἱερὸς Κωνσταντίνος, Δοὶ μᾶλλον, ὡς γενναῖον καὶ κρατερόν, ἔφη, τὸ τοιοῦτον προσήκει ἀξίωμα, ὅθεν ἀνύλουθαι ἔστιν μί, σαυτὴν πρῶτον εἰς θάνατον παραδίδουσι. Ἐπὶ ῥῶντες οὐκ ἀλλήλους τοῖς παρα-
κλητικοῖς, κατὰ τὰς κοσμητικὰς οἰκίας πρὸς τὸν διὰ μαρ-
τυρίου ἑστατός, ἰχώρη θάνατον, πάντων θαυμάζοντων τὴν μετὰ πεποιθήσεως καὶ γενναίας ψυχῆς ἀθλήσιν.

a Primum hinc periculum, ob mentis quaedam Graeci cygraphi obduracy interpreti, itaque introductus nec plura ex mente auctoritatem relictum, puto sic integrum haberi posse, ex punctu arti-
culo τ, qui principium ulte... interpretatur. Processu vero temporis civitas adhuc effugisset excludium; cum omnes oppu-

gnandi machinas hi quidem admovebant illi vero amolirentur, et multis utrimque tam hostium quam propugnantium desile-
ratis, Saraceni interim prodiscant nihil, plurimumque remis-
sunt aliis fastu, qui se debeant populi multitudinem posse
deletis, etiam ad septuaginta hominum milia inventa sunt
etiam post urbis eversionem numeranda. Verumtamen impossi-
bile erat evadere ipsam etc. — b Legraphum, ὅτι τὸν αἰσιμῶν
ut arbitror mendo. quare correcti et verendum cuius haeres
ex ipsa civitate videtur succrescere: utpote quae patria esset
Theophili tunc. Iconomachi. — c Pulus reddendum: Et simul
ingressi com inipetu: nam praesebent impressionem assultumque
significat. — d Mallet continuare interrogationem hoc modo:
Namquid non ex sacerdotali ordine, cui olim inscriptus eras,
ad habitum regressus es Laicalem? nunquid non manus tuas,
ab effuso in bellis sanguine emundatas, rursus implevisi etc.

APPENDIX II

Ex MS. chronico Simeonis Logothetae.

Τῶν δὲ Σαρακηνῶν ἐπὶ τὸ Ἀμώριον ἐλθόντων, ὁ βασι-
λεὺς συντόμως μέχρι Κασπαδοκίας ἐξήλασεν. Ὁ δὲ
Ἀμεριμυμῆς ὁ γιλιόσας λαὸν ἀφορίσας, διδοικῶς αὐ-
τοῖς καὶ τὸν Γουθεν, ἀρχόντα ὀνομαστότατον οὗτα ἐν τοῖς
Ἀγαρηνοῖς, ἀπέστειλε κατὰ τοῦ βασιλεως· καὶ πολέμου
γενόμενον, ἔστηθεῖς ὁ βασιλεὺς ἔσσυε, καὶ μετ' αἰσχύνης
ὑπέστρεψε μόλις διασωθεῖς. Ὁ δὲ Σαρακηνὸν περιχαρὰ
σάουτες τὸ Ἀμώριον, καὶ πολλοὺς πολέμους ποισαντες,
ἐπὶ σταθερῶς τοὺς ἐνδοῦ ἀγωνιζομένους ἔδωκον, ἔδωλῃ-
θησαν ὑποχωρῶσαι. Μαθητὴς δὲ τις Ἀέντος τὸν φιλοσό-
φου ἐν τῷ κόσμῳ ὦν, μνηστὶ ταύτους, εἰ Εἰ προσκατε-
ρμῆσαι οὐκ ἡμῶς, ἐκπεθεῖτε ἡμᾶς. Ὁ καὶ γίγνετο
προσέδοθι γὰρ ὑπὸ τοῦ λεγομένου Βουδιτῆ καὶ τοῦ Μα-
νικεσάνου· Κατισχίθησαν δὲ ἀνδρες ὀνομαστότατοι τῶν
εὐσεβῶν, Θεόφιλος Ἡσιόχης καὶ στρατηγός, εἰ Μελη-
σινός καὶ ὁ Ἀτίσιος, καὶ Θεόδωρος Πρωτοσπαθῆριος καὶ
εὐνοῖχος ὁ Κρατερός, Κἀλλίστος Τρουμάρχης, Κωνσταν-
τῖνος Δρουγγῆριος, καὶ Βασίλειος ὁ Δρομεύς, καὶ τινες ἄ-
ρχοντες τῶν ταχιόνων· οὗς ἐξουκίσανθαι βουλόμενος ὁ
βασιλεὺς, ἀπεστ. ἔειπεν πρὸς τὸν Ἀμεριμυμῆν
μετὰ κεντηναρίων δικασίων. Ἀλλ' οὐκ ἔπεισαν, εἰπόντες,
εἰ Χίλια κεντηνάρια ἐὰν παράσχης λόγῳ τοῦ συνειλεγ-
μένου λαοῦ, οὐκ ἐλευθερώσω οὐδὲν ταύτων.

2 Τῶν αἰχμαλώτων οὖν ἐν Συρίᾳ ἀπαχθέντων, πολλὰ
ἀναγκασθέντες οὐ μόνον παρὰ τοῦ Πρωτοσυμβούλου, ἀλλὰ
μη καὶ παρὰ τοῦ Βουδιτῆ, τῇ τῶν ἐπὶ τὰς χρόνων καθείρ-
ξει, καὶ μὴ πισθίνετες ἀνίστασθαι τὸν Χριστόν, ξίφει
ἀπειμίσθησαν, ἀντὶ τῆς προσκυροῦς ζωῆς τὸν αἰώνιον
ἀγαπήσαντες, καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐν τῷ ποταμῷ ἐρρί-
φθησαν. Το δὲ παραδοξότατον, εἰ ἐκαστὴ κεφαλὴ μετὰ
τὴν ἐλτομὴν τῇ ἰδίᾳ σῶματι ἠνώθη καὶ συνεψύη. Καὶ
ὥσπερ αἱ ψυχαὶ ἐν ἐνὶ τόπῳ τοῦ παραδείσου, οὕτως καὶ
τῶν Ἀγίων τὰ σώματα μιᾶς ὁσίας ταφῆς παρὰ τῶν
πιστῶν ἔλαχον. Τούτων τελειωθέντων, ἐκέλευσεν ὁ
Πρωτοσύμβουλος καὶ τὸν Βουδιτῆ ἀποκεφαλίσθηναι,
εἰπόν, εἰ καὶ οὗτος, εἰ ἡ ὁρθὸς Χριστιανός, οὐκ εἶχε μα-
χαρίσαι. Καὶ τούτου γενομένου καὶ τοῦ σώματος οὗτοῦ ρί-
φεντος μετὰ τῶν Ἀγίων, ἐξωτῆς αἰσιθῆς τούτων ὑπὲρβητο.
Καὶ ἡ κεφαλὴ δὲ αὐτοῦ πόρρω τοῦ σώματος ἦν, καὶ οὐχ
ὡς τῶν Ἀγίων συγκεκολλημένη. Καὶ εἰς τὸν ποταμὸν
ρίφεντων πάντων τῶν σωμάτων τῶν Ἀγίων, βρὶπνυ-
τος τοῦ ὄχλου, ἐπλοκασάντων τὴ καὶ εἰς τὸ πέραν ἐλθόν-
των, αὐτοῦ μόνον τὸ σῆμα οἱ κροκόδειλοι διασύραντες
κατέκοψαν καὶ κατέφαγον.

a Vox Lericis ignota, nisi pro ea herba quae communiter grana
dicitur, reddita est Latinus cervus, qui hinc ductum τοῖς
custodit, in struem compono.

victo
Imperatore,
captoque
Amorio.

Princeps,
lytrum
recusante
barburo.

post septen-
nium carcere
capite
plectuntur:

ac post eius
mudites
proditor.

d

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓ. ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΩΝ ΧΡ. ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΦΙΛΗΜΟΝΟΣ, ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΑΣ ΑΥΤΩΝ

Ex MS. Regis Christianissimi, signato 142.

Comprehenduntur
Christiani
Antiochia 37

Matthi 10, 2*

ex his Apollonius tormentum
metuens,Philemonem
pro se sacrificaturum
subornat :hic serio
Philemon se
Christianum
fateetur :quis sit,
agnoscitur,

Εν ἔτει τρίτῳ τῆς βασιλείας Διοκλητιανοῦ, μετὰ τὸ παύσασθαι Ἀσκληῶν καὶ Λεωνίδην, δύο μαρτυροῦντας ἐπὶ Ἀρειανῷ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Θεοβασιλείας, ἐκέλευσεν ὁ αὐτὸς Ἀρειανὸς ἑτερον πληθος τῶν προεστώτων τῆς πόλεως Χριστιανῶν συλληφθῆναι καὶ τὰ βασανιστήρια ἐν μέσῳ τεθῆναι, ἵνα τὴν αὐτοῖς, θύσῃτε τοῖς θεοῖς· εἰ δὲ μήτε, μὴλλιστε κακῶς ἀποθνήσκουν. Ὁ δὲ προεστὼτες τῶν Χριστιανῶν ἔλεγον μετὰ ὁρσους πρὸς ἀλλήλους, Ὁράτε, ἀδελφοί, μὴ ὀρυκώμεθα τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς ἀνυψήσῃ ἡμᾶς, μὴ φοβηθῶμεν τὰς βασάνους, μὴ δὲ δειλοποιώμεν. Γινώσκοντες οὖν ὅτι ἐστὶν ὁ Κύριος, « Μὴ φοβήθητε ἀπὸ τῶν σποκτείνοντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δύναμένον ἀποκτείνειν· ἀλλὰ φοβήθητε τὸν δύναμενον ἀποκτείνειν καὶ ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα. » Ἀλλήλους δὲ ἰσχυροποιούμενοι ἐν τοῖς λόγοις ταῦτοις, συνέθεντο, πάντες τὸν δοῦλόν· Φιλῆμονα καὶ ἐπὶ τῷ, ἐν γενναίῳ καὶ πίστει τελειωθῆναι. Εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν, ὀνόματι Ἀπολλώνιος, ἀναγκάστῃ τῆς ἐν Ἀντιόχειᾳ ἀρχῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας, ἰδὼν τοὺς πληθος τῶν βασανιστηρίων, ἐδειλίκεν. Ἦν δὲ τις ἐν τόπῳ ἐκεῖνῳ, ὀνόματι Φιλῆμον τὴν τέχνην χορδαῆς, ὃς ἔκτερεν αὐτοῖς Ἀρειανῶν τὸν ἡγεμόνα. Τοῦτον τὸν Φιλῆμονα καλέσας Ἀπολλώνιος ὡς οὕτως ἔλεγε· Ἐλθέτω, ἵνα αὐτῷ Δεῦρο, διδοίμῃ σοὶ τέσσαρας χρυσίδας, καὶ ἀπελθὼν θύσον οὐτ' ἐμοῦ. Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Φιλῆμων· Ἀποδυσάμενος τὸν ἐπενδύτην σου, δός μοι αὐτὸν ἐνδύσασθαι, καὶ καλύψας τὸ πρόσωπόν μου, θύσω ἀντὶ σοῦ. Ὁ δὲ Ἀπολλώνιος, λοβῶν παρὰ Φιλῆμονος ἢ ἐφ' ὅτι ἐσθλόν, παρέσχεν αὐτῷ τὸν ἑαυτοῦ χιτῶνα, καὶ καλύψας τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον εἰσῆλθε σπαραγισάμενος πρὸς τὸν ἡγεμόνα. Καὶ εὐθὺς ἰδὼν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν ἐν ὀσμῇ γινώσκων, εἶπε τῇ τάξει· Τίς ἐστὶν οὗτος; Ἡ τάξις εἶπεν· Τάχα ἐκ τῶν Χριστιανῶν ἐστίν. Ὁ δὲ ἡγεμὼν διὰ τοῦ ἱερικνευτοῦ εἶπεν, Θυσάτω τοῖς θεοῖς ἵνα κερδήσῃ τὰς βασάνους. Τότε ὁ Φιλῆμων πλησθεὶς Πνεύματος ἁγίου, καὶ ὡς περ ἀλλότῃ τὴν φωνήν, εἶπεν· Οὐ θύω Χριστιανὸς γὰρ εἰμι· Θεοῦ ζῶντος δούλος ὑπάρχω. Ὁ ἡγεμὼν εἶπε· Εἰδὼς τὰς βασάνους, ὃς ὑπεμειναν Ἀσκληᾷ καὶ Λεωνίδῃς, οἵτινες παρεκούσαντες ἀπέθανον· νῦν οὖν θύσον τοῖς θεοῖς. Φιλῆμων εἶπεν, Ὡς περ ὑπέμειναν Ἀσκληᾷ καὶ Λεωνίδῃς ἵνα ἀπολάβωσιν τὴν ὀνάπυσιν, οὕτως καὶ ἐγὼ συμβήσεαι. Τίς γὰρ οὐ προτραπῆσται εἰς ταῦτα ἐλθὼν τὴν ἀλήθειαν, διὰ το σῶμα τοῦ γιγνημένου ὑπὸ Ἀσκληᾶ, ὃς σου τὴν αὐτὴν ἔσχησεν [κατὰ] μέσον τοῦ ποταμοῦ; Ἀρειανὸς εἶπεν, Θύσον, ἵνα σωθῇς. Ἀπεκρίθη Φιλῆμων, Οὐκ ἐστὶ σωτηρία ἐν τῷ θύειν, εἰ μὴ τῷ ἀποθανεῖν ἐν Κυρίῳ.

2 Ἀρειανὸς εἶπε τῇ τάξει· Καλέσατε Φιλῆμονα τὸν χορδαλὴν μετὰ τὴν αὐλὴν, ὅπως τέρψῃ τὸν Χριστιανὸν ταῦτον· ἵσως διὰ τῆς ἡδυσυνίας πεισθῇ τοῦ θύσαι, ἵνα μὴ κακῶς ἀποθάνῃ. Ἀποστὰς δὲ σχεδὸν περιελθούσα ἡ τάξις τὸν δῆμον ἅπαντα, οὐκ εἴρε Φιλῆμονα καὶ ἐκέλευσεν ὁ ἡγεμὼν κληθῆναι Θεωνᾶν τὸν ἀδελφόν Φιλῆμονος, καὶ λέγει αὐτῷ· Ποῦ ἐστὶ Φιλῆμων ὁ ἀδελφός σου; Ὁ δὲ Θεωνὰς εἶπεν· Οὐδὲ ἐστὶν ὁ ἐνώπιόν σου ἐσθλός. Καὶ εὐθὺς ἐκέλευσεν ὁ ἡγεμὼν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπακαλύψθαι. Καὶ ἰδὼν αὐτόν, ἐγέλασε πικρῶ γέλωτι, λέγων· Ὁ Φιλῆμων, οὕτως ἐντιμὸς μοι ὑπάρχων, τί τοῦτο ἐποίησας ἐνώπιον τῶν Χριστιανῶν; Πλὴν οὕτως θύσον, ἵνα φειδύς ἀξιώσῃς. Ἀπεκρίθη Φιλῆμων καὶ λέγει αὐτῷ· Ὁ θεὸς ποίησεν· καὶ γὰρ ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ προκατέλασεν. Ἀρειανὸς εἶπεν, Μὰ τὴν ὑπέρβαν τῶν Πατριῶν τὴν λόγον, ὅπως αὐτὸν ἐκράνεν, εἰπέ μοι μετὰ ἀληθείας· Ἐξ οἷας καὶ ἀδελφίας; λέγει αὐτὸν Χριστιανὸς εἶναι; ἡ ἀπάτων αὐτοῦ; τοῦτο ποιεῖς; Ἀπεκρίθη Φιλῆμων καὶ εἶπεν, Ἀρειανέ, σὺ μὲν ὀρκισθὲς με τὴν σωτηρίαν τῶν Πατριῶν τὴν μέλλουσαν τέχισθαι· ἐγὼ δὲ σὲ πειθαναγίσσας ῥήμασι

πικροπορήσω, καὶ τὸ ἀληθὲς σοὶ συντόμας ἐρῶ. Ὁμοῦμι σοὶ Χριστὸν τὸν ἐκκλησίαν βασιλεῖα, ὃς ὑπάρχει καὶ ἡμεῖς καὶ ὁἱ ἄλλοι καὶ στέφανος τῶν Χριστιανῶν, οὐκ ὡς ἐκκλησίαν ἢ μοναρχίαν, ἀλλ' ἐξ ὅλης καρδίας λέγω, καὶ λέγων οὐ παύσομαι. Τότε ὁμοιοῦς ὁ Ἀρειανός, πρὸς τὸν περισσώτατον ὄχλον εἶπεν· Τί θέλτε ποιῆσαι; Συντόμας αὐτὸν ἀποκτείνω, ἢ μακροθυμήσω ἐπ' αὐτῷ; Πᾶς δὲ ὁ ὄχλος ἀνέβησεν, λέγων· Δεῖται δὲ σου, καὶ ἀπολέσῃ τῆς πόλεως τὴν χαρμυλὴν· πάντες γὰρ ἐτέρποντο ἐν τῇ τούτου ἡδυσυνίᾳ. Τότε Ἀρειανὸς ὁ ἡγεμὼν εἶπεν· Ὁρᾶτε, Φιλῆμον, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος σὲ θέλει· ἀγαπήσει γὰρ σὲ καὶ λυπούνται περὶ σοῦ. Νῦν οὖν θέλω πειθῆναι αὐτοῖς καὶ θύσον, ἵνα καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ πανηγύρει τέρψῃς αὐτούς. Ἀποκριθεὶς δὲ Φιλῆμων εἶπεν, Ἢ ἐπίγειος πανηγυρὶς ἐξορᾷ ἐστὶ τῆς ἐπουρανίου χάριτος.

3 Τότε Ἀρειανὸς ἡγεμὼν εἶπεν· Τίς ἐκ τούτου ὑπολαμβάνεις εὐεργετηθῆναι, Φιλῆμον; καὶ γὰρ ἐγὼ σὲ μὴ ἐλθεῖν καὶ ἀποθνήσκειν κατὰ σὺν, οὐ λογισθήσεται σοὶ ταῦτο εἰς μαρτύριον, οὐδὲ εἰς τὸν τῶν Χριστιανῶν νόμον, διότι οὐκ εὐχάρησεν τὸ παρ' οὗτοις λεγόμενον βάπτισμα. Ἀκούσας γὰρ, ὅτι ἐν τῇ τῆς κεφαλῆς κεφαλῇ ἀπὸ τῶν ὀνῶν καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἐν ὕδατι βαπτίζονται. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Φιλῆμων, εἶπεν· Ὁ τοῦ μεγάλου πυρὸς, οὐκ ἐκείνην ἐν τῇ καρδίᾳ μου Ἀρειανὸς ὁ ἡγεμὼν. Καὶ στὰς ἐν μέσῳ τοῦ ὄχλου ἐτόλμας φωνῇ μεγάλῃ λέγων, Διόμαι ὑμῖν, εἰ τίς ἐστὶν ἐν ἡμῖν προσιπῶς Χριστιανός, ἐλθῶν καὶ βαπτισάτω με. Πάντες δὲ ἐφρόνησαν διὰ τὸ πληθος τῶν βασάνων, καὶ τὴν προειρημένην ἀπελθόν. Τότε ὁμοιοῦς ὁ ἡγεμὼν εἶπεν· Ὁρᾶτε, Φιλῆμον, ὅτι οὐδεὶς μου κατεφρόνησεν τοῦ δικαστηρίου; Νῦν οὖν πείσθητε μοι καὶ θύσον. Ὁ δὲ Φιλῆμων μετὰ φωνῆς μεγάλης καὶ κλυθροῦ πολλοῦ εἶπεν· Κύριέ ὁ Θεός μου καὶ Σωτὴρ μου Χριστὸ Ἰησοῦ, μὴ με λυπήσῃ, ἀλλ' ὑποδείξον μοι τόπον, ἐν ᾧ ἐστὶν ὕδωρ, ἵνα περιουθῇς ληψίμαι τὸ βάπτισμα, καθὼς πάντες οἱ Χριστιανοί. Καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, εὐθὺς καθήλθε νεφέλῃ ὕδατος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐκύκλωσαν αὐτόν ἀπὸ μέσον τοῦ ὄχλου, καὶ ἐβάπτισαν αὐτόν, καὶ οὕτως ἀνεχώρησε πάλιν ἡ νεφέλη.

4 Καὶ εἶπε Φιλῆμων· Ὁ Ἀρειανέ καὶ πᾶς ὁ ὄχλος τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες ἐφρονησεν ἐλθεῖν καὶ βαπτίσαι με· ἰδοὺ ὁ Κύριός μου Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἀφ' ὧν αὐτὸς με ἐβάπτισεν. Νῦν οὖν σπεύσον, ὡς Ἀρειανέ, καὶ γινώθι τίς μέλλεις ποιεῖν. Ἐφ' ὃ Ἀρειανός, Φιλῆμον, τίς ἡ περὶ σὲ τοιαύτη μαχία; Μνησθετι, ὅτι ἤγγισεν ἡ ἡμέρα τῆς ἐκτέρας, καὶ ἐν πορευθῶντι οὐκ ἔστιν ἐν τῇ θεῶν καὶ θεῶν αὐτοῖς ἑτερον τοῖς αὐτοῖς ὁδόν, στυγνέουσι μετ' ὁδοῦς· ὅτι ἐσπερήσῃ σου. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Φιλῆμων, ἐκλυσεν κλυθροῦ μεγάλῳ καὶ εἶπεν· Ὁ Θεέ μου Χριστέ Ἰησοῦ, μὴ ἐλθῇς μετὰ τῶν ἀπιστίας ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλὰ καθὼς ἡκούσας μου ἐν νεφέλῃ ὕδατος ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος, οὕτως καὶ νῦν σπύσσον μου, Κύριε, καὶ ἐλθὼν νεφέλῃ πυρὸς καὶ κατακαυσάτω τὸς αὐτοὺς μου ἐν ταῖς χερσίν· Ἀπολλωνίου, ὥστε περιαιρηθῇ τὸν μακρόσυνόν μου τῆς ἀπιστίας, μήποτε ἰδόντες αὐτοῦ οἱ σπύσται εἰπωσιν, Ἰδοὺ οἱ αὐτοὶ Φιλῆμονος τοῦ χορδαίου. Πληρώσας δὲ αὐτοῦ τὴν εὐχὴν, εὐθὺς καθήλθε ατμὴς πυρὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέκυσεν ἀφροτέρας τοὺς αὐτοὺς ἐν ταῖς χερσίν· Ἀπολλωνίου, ὥστε τὸν ὄχλον ἐκπλαγῆτα θορυβᾶσαι τὸ παράδοξον τοῦ γεγονέντος θαύματος. Δραμὼν δὲ παραχρῆμα Θεωνᾶς, ὁ Φιλῆμων ἀδελφός, λέγει τῷ ἡγεμῶνι· Κύριέ ἡγεμὼν, ἐκ ἐστὶ τὸ ἀδελφόν μου τὸ παράπτωμα, ἀλλὰ τὸ σφάλμα ὅσον εἰς Ἀπολλωνίου συντείνει, τὸν ἀναγκάσκειν· αὐτὸς γὰρ διδωκεν αὐτῷ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ, καὶ παρισκίπσιν αὐτόν μακαροῦσαι τοῦ σοῦ μεγέθους.

Τότε θυμωθεὶς ὁ ἡγεμὼν, ἐκέλευσε συλληφθῆναι Ἀπολλωνίου

nec minus nec
proce Rectiturs;baptismumque
sibi dresse
audient,cumdem
mirando
impetunt,ne denno se
Praesidi
cistens,stultis suis
absolutis
ignari de celo
obtinet.

EX MS.
B. FRANG.
CAP. II.
Comprehensus
Apollonius,

λάνιον, τὸν Ἀναγνώστην. Συληθέντες δὲ αὐτοὺ καὶ ὀχ-
θίντες πρὸ τοῦ βήματος, ἔρχονται αὐτὸν Ἀρειανὸς ὁ Ἡγε-
μὼν Ἡμεμικράτατε παρὰ πάντας ἀνθρώπους, τί ἐστὶ τὸ
πουνερόν τοῦτο, ἀκατεργασμένον εἰς τὴν ἡμετέραν, διδόντως
τὸν χιτῶνά σου τῇ χρημύτῃ τῆς πόλεως ἡμῶν, καὶ μαγεῖς
τοῖν διατρέψας αὐτὸν τὴν λαδίαν; Εἰ ἰσοδύνη; τὴν προ-
κειμένην τῶν βασιλέων ἀνέγκην, ἔχρην σὲ μᾶλλον ἐμοὶ
σφηνίσαι τοῦτο ἐν μυστηρίῳ, καὶ ἀπέλυσεν δὲ αὐτὸν
πειθόμενος φιλανθρωπίας καὶ μηδὲν ἔσται τοῦτο τὸ ἀθέμι-
τον πράγμα. Τότε Ἀπολλώνιος ὁ Ἀναγνώστης εἶπεν Ὅτι
μὲν ἤμαρτον, ἤμαρτον ἄλλα νομίζω ὅτι το παραπίπτω
μου οὐκ ἐστὶ μείζον τοῦ γινόμενου ἀγαθοῦ. Ἢ γὰρ ἰσοθῆς
μου διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ τούτων ἰσοῦς καὶ ἡσυχία
εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, καὶ μετὰ τὴν ἀσκησιν ἐποίησεν,
εἰς δὲ ἀπέλυσεν ἀγῶνα. Γνωστὸν οὖν ἐστὶ σοί, Ἡγεμόν,
ὅτι οὔτε ἐγὼ θύω, οὔτε τούτων ἐάσω ἐπιβῆσαι.

6 Ἐπὶ τούτοις ὀργισθεὶς Ἀρειανὸς ὁ Ἡγεμὼν, ἐκέ-
λευσε τοῖς στρατιώταις εὐτόνως βασιλεῖν τὸ πρόσκειναι
Φιλήμονος ταῖς χειρὶν αὐτοῦ. Ἐπὶ τοῖς δὲ βασιζομένοις
αὐτοῦ, πᾶς ὁ ὄχλος ἀνεδόκει λέγων, Ἀπιστατε, ἀπό-
στατε, ἀπὸ τῆς χαρμυλῆς τῆς πόλεως ἡμῶν. Ἀρειανὸς
ὁ Ἡγεμὼν εἶπε, Φιλήμον, κἂν ἄρτι ἐλίσσων στυγόν
εἰ γὰρ μόνον χερσὶ βασιλεύοντος σου πᾶς ὁ ὄχλος οὕτως
ἐλυπήθη, πῶς οὐκ ἂν μᾶλλον παραχθίσεται, θεοσαμῆνός
σέ ἐν πολλαῖς στρίβλαις βασάνων ὑποδύλλόμενος, ἵαν
μηθύσης; Ὅμως βούλομαι καὶ λόγον εἶπαι ἐλθόντα εἰς
τὴν ἐμὴν καρδίαν. Μὴ ἄρα ἐνόμισας ὅτι οὐκ ἀγαπῶμαι
σὲ ἐγὼ τί καὶ οἱ πολλοὶ πάντες, καὶ διὰ τοῦτο ἐσχημά-
τισας στυγόν ὡς Χριστιανόν, ἵνα γινώσκω πόστρον
οὐλομένη σὲ ἡ ψὺ; Εἰ τοῦτο ἐστίν, ἰδοὺ ἔγνωσ ὅτι πάντες
καὶ ἀγαπῶμαι σὲ καὶ Φιλήμον ὁ δὲ. Πῶς οὖν ἡμᾶς καὶ
αὐτὰς, καὶ οὖσαν τοῖς θεοῖς, ἵνα καὶ οἱ ὄχλοι πύσωνται
λυπούμενοι περὶ σοῦ, μάλιστα διὰ τὰ βασιμῶτα, ἅπερ
ἔλαβες προβόχους; καὶ γὰρ ὅσα σὺ μετὰ πάντας μου
τῆς πόλεως, περιεβῶμεν ἐν τῇ Σαραπίῳ, καὶ εὐνοχθῶμεν
ἐκεῖ, ἀριστήσαντες μετὰ σοῦ. Φιλήμον εἶπε, Μὴ ἀπατάς,
Ἡγεμόν. Ἐγὼ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐστίασιν Σαραπίῳ ἡ
εὐνοχία μεταστρεῖν οὐκ ἀνέχομαι ὅλγα τὸ δειπνῶν τοῦ
ἐπευρανοῦ προδοκῶ μεταστρεῖν, ὅπερ εὐτρέπισέ μοι ὁ
Χριστός. Ταῦτα εἰπὼν καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν ὄχλον,
εἶπεν, Ὑμεῖς οἱ ὄχλοι τῆς πόλεως, διὰ τί ἐλυπήθητε βα-
σιλεύοντος μου; πρὶν ἢ χοραυλὴν με γινέσθαι, οἱ συνταῖ-
ροί μου ἐρράπτουν μου τὸ πρῶτον, καὶ ὑμεῖς ἐγέλαιε
νῦν δὲ βασιλεύοντος μου ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστόν πίστιν,
ὑμεῖς μὴ ἐλυπήθητε, οἱ δὲ ὄχλοι χαίρουσι καὶ ἀγαλλίω-
νται ὅτι ἐπιστάτε ὑμεῖς καὶ Ἀρειανὸς ὁ Ἡγεμὼν, ὅτι
Χριστιανὸς εἰμι.

7 Τότε ὀργισθεὶς ὁ Ἡγεμὼν, ἀκούσας τῆς ἀποκρίσεως
ταύτης, ἐκέλευσε τὰ νεῦρα τῶν πτερυγῶν αὐτοῦ τὴ καὶ
Ἀπολλωνίου ἀπομυθεῖναι, καὶ διέντες αὐτοὺς σχηνίδας
συρτύνει ἀνὰ πόσον τὴν πόλιν. Πυρσάμενος δὲ αὐτῶν
μετὰ τὸ πριαχθῆναι ἅπαντας τὴν πόλιν, ἤγαγον αὐτοὺς
πάλιν πρὸς τὸν Ἡγεμόνα καὶ ἰδὼν αὐτούς, λέγει, Ὅρατε,
Φιλήμον καὶ Ἀπολλώνιος, τὰς ἀρχὰς τῶν βασιλέων οἱ αἱ
χαλεπαὶ εἰσιν. Διὰ τί οὖν βασανίζουσιν ὑμᾶς, οὐκ ἐρ-
ρύσατο ὑμᾶς ἐν τῇ ᾄρῃ τῆς ἀνέγκης, ἐφ' ὃν ἐλπίσεται,
Θεός; οὐκ ἴδυσθ' γὰρ διασώσας ὑμᾶς ἐκ τῶν ἐμῶν
χειρῶν. Ἀποκρίθεις δὲ Φιλήμων εἶπεν, Εἰ ὅλως μὲ βούλει
ἀκούσαι μου, ὦ Ἡγεμόν, σὺ μὲ πρότερον πληροφορήσας
καὶ ἀκούσας μου, ἔπερ, ὡς λέγεις, ἀγαπᾷς μὲ καὶ οἱ
πολλοὶ πάντες. Ἐχάρησαν δὲ χαρὰν μεγάλην ὅτι Ἡγε-
μὼν καὶ οἱ πολλοὶ πάντες, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Τί ἐστίν,
ὁ αἰτεῖς παρ' ἡμῶν; Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς Ποιήσατέ μοι
κατασκευασθῆναι ὄλμον χαλκοῦν. Καὶ ἐνθῶς ἐκέλευσεν
ὁ Ἡγεμὼν τοῖς χαλκοῦσι, καὶ ἐποίησαν μετὰ σπουδῆς
τὸν χαλκὸν ὄλμον, καὶ ἤγαγον πρὸς αὐτόν. Λέγει δὲ ὁ
Ἡγεμὼν καὶ οἱ πολλοὶ πρὸς τὸν Μάρτυρα, Εἰ ἤν, εἰπὼν,
γινώσκαι ἀργύρεον ὄλμον περικειχρυσωμένον, ἐπιούμεν ἂν
τοῦτον. Φιλήμων δὲ πρὸς τοῦτον εἶπεν Ἐπίσταται τὴν
φιλανθρωπῶν ὑμῶν τὴν πρὸς μὲ ἄλλα κομίσασθε τὴν
μικρόν παιδίον, καὶ ἐμὲ ἔλατε αὐτὸν εἰς τὸν ὄλμον, καὶ
ποιήσατε κλεισθῆναι τὴν θύραν κατ' αὐτοῦ, καὶ τότε λέγω
ὑμῖν τὸν ἐμὸν σκοπόν. Ἐποίησαν ὃ καὶ ὡς εἶπεν αὐτοῖς

Φιλήμων. Καὶ πάλιν λέγει πρὸς αὐτούς, Βούλομαι νῦν
κληθῆναι πάντας τοὺς τοῦτο τῆς πόλεως, καὶ κατατο-
ξεῖσθαι ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ ὄλμου, ὅς ἐστι καὶ φαίνεται ἐκ τοῦ
πλήθους τῶν βελῶν τότε καὶ ἀκούσασθαι ὑμῶν. Ἐποίη-
σαν δὲ καθὼς εἶπεν αὐτοῖς ὁ Φιλήμων, καὶ ἀπὸ ὧρας
δευτέρας ἕως ὥρας ἑννάτης τοξέοντες οὐκ ἐπαύσαντο εἰς
τὸν χαλκοῦν ὄλμον. Ἐκλειψάντων δὲ τῶν βελῶν, εἶπεν ὁ
Φιλήμων, Συληθέντων ἐστωὶν τὰ βέλη, καὶ ἀνοίχθω τὴ
θύρα τοῦ ὄλμου, καὶ ἐξινεχθῶ τὸ παιδίον. Ἐποίησαν
δὲ οὕτως. Καὶ ἐξινεχθὲ τὸ παιδίον ἀπὸ τοῦ ὄλμου, ἐν
μυθῇ βλεψὶν τὸ σῶμα. Τότε ὁ Φιλήμων λέγει Ἀρειανῷ τῷ
Ἡγεμῶνι Ἀρεσθήτω σοί, Ἡγεμῶν, ὁ τύπος αὗτος πρὸς
ὑπὸ ἐμὴν ἀκρίστατον ὥσπερ γὰρ ὁ παῖς ὁ ἐν τῷ σῶματι
βληθείς οὐκ ἠδυνήθη βλαβῆναι ὑπ' οὐδένος τῶν βελῶν,
τὸν αὐτὸν τρόπον ἐμοὶ συμπεθεῖται πᾶσι τοῖς ἐπογινόμενοις
μοι παρὰ σοῦ κλησθησῶν. Ὁ γὰρ Κύριός μου Ἰησοῦς
Χριστὸς γενήσεται μοι τείχος ἀσφαλίοντος κυκλίον,
καὶ σκεπάζει μὲ ὑπὸ πάντων τῶν καλῶν τῶν ἐπ' ἐμὸν
ἐμὸν μοι διὰ τοῦτο οὕτως θύω, οὕτως μέλει μοι περὶ τούτου
τὸ σῶμα.

8 Τούτων ἀκούσας τῶν λόγων ὁ Ἡγεμὼν ἐθυμώθη
σφόδρα, καὶ ἐκέλευσεν αὐτὸν κρεμασθῆναι ἐν τῇ περσῇ
θρῶν ἔγγυς τοῦ βήματος, καὶ προσέειπε τῇ τοξῆταις
πᾶσι λέγων, Τὰ βέλη ὑμῶν πάντα, ἅπερ ἐταξέσασθε εἰς
τὸν ὄλμον τὸν χαλκοῦν, ἐν τῷ ὥματι ἀνουστάτε Φιλή-
μονος καὶ καταπίρατε αὐτὸν ἀπὸ τῶν οὐχόντων μέχρι τῆς
κεφαλῆς καὶ ἰδομεν, εἰ, καθὼς λέγει, ὅσεται αὐτὸν ὁ
Χριστός ἐκ τῶν ἐμῶν χειρῶν. Ἐτοξέον οὖν καθὼς προ-
έταξεν ὁ Ἡγεμὼν, ὥς οὐ ἐξέλιπον τὰ βέλη. Ὁ δὲ Φιλή-
μων κρεμάμενος ἐπὶ τῇ περσῇ, προσέειπε λέγων,
Ἐλθέ, Ἰησοῦ τὸ ὄπλον τῆς δικαιοσύνης. Διῶρα Χριστὸς
μου, ὁ βοηθός τῶν ἀσθενούντων, καὶ δεῖξον τῷ ἀνδρὶ
Ἀρειανῷ, ὅτι οὐ δύναται κατισχύει τῶν πεποιθῶντων,
ἐπὶ σοί. Κινωθέντων δὲ τῶν βελῶν πάντων, οὐδὲ ἐν αὐτῶν
ἤφατο αὐτοῦ, οὔτε δὲ εἰς τὴν γῆν ἐξ οὐτῶν ἔπεσαν, ἀλλ'
ἔμειναν ἐν τῷ αἵρι κενωθέντα. Ἐλθόντες δὲ ἐμῶν οὐσαν
τῷ Ἡγεμῶνι, ὅτι πάντα τὰ βέλη ἐξέλιπον Ὁ δὲ πρὸς
αὐτοὺς εἶπεν Ὅλως γὰρ εἶ ζῆ; Οἱ δὲ εἶπον, Καὶ ζῆ, καὶ
μεγάλα διασπαρῖ. Ἀρειανὸς δὲ ἀκούσας ὅτι ζῆ, καὶ ἐκ-
πλῆσας ἐπὶ τῷ περσῇ, παραγίνεται μετὰ σπουδῆς ἐπὶ
τὸν τόπον, ὅθα ἦν ἡ περσῇ θρῶν. Καὶ ἐπάρξας τοὺς ὀφθαλ-
μούς αὐτοῦ, ἵνα θεασθῇ εἰ ἐληθῆς ἐπὶ ζῆ ὁ Φιλήμων,
ἐξήρπας ἐν τῶν βελῶν τῶν ἐν τῷ αἵρι κενωθέντων, ἐνεχ-
θὲν κατὰ τὸ δεξιὸν οὐτὸν ὀφθαλμῷ, ἐτόξων αὐτόν.

Παραχρῆμα δὲ ἐκίλισε, κατενεχθῆναι τὸν Μάρτυρα, καὶ
λέγει πρὸς αὐτόν Ἐπί μοι, Φιλήμον, πῶς ἡ πότι ἐδιδάχθης
τὰς μαγείας τῶν Χριστιανῶν; οὐ γὰρ ἐχρόνισας εἰς αὐ-
τούς. Πλὴν ἰδοὺ διὰ σὲ ἐξημώθη τὸν ὀφθαλμῷ μου τὸν
δεξιόν, ἀλλὰ μὴ ὑπερβῇ τὸν βραχίονά μου, ἐτόξων γὰρ
ὅτι δύνατός εἰ ποιῆσαι μὲ ἀναβλεῖναι. Λέγει πρὸς
αὐτόν ὁ Φιλήμων. Ἐν νῦν εὐχόμεναι τῷ Θεῷ μου, καὶ
ἀναβλεῖναι, ἵνα εἰς μαγείας ἐποίησα τοῦτο ἄλλα μετὰ
τὸ τελεσθῆναι μὲ, ἐλθὼ ὅπου τίθεται τὸ σῶμά μου, καὶ
λαβὼν χεῖν ἐπὶ τῇ ἐπὶ τὸν ὀφθαλμὸν σου, καὶ ἀναβλεῖναι.
Ταῦτα δὲ ἀκούσας Ἀρειανὸς ὁ Ἡγεμὼν ἐκέλευσε τῶν
δύο, Φιλήμονος καὶ Ἀπολλωνίου, τὰς κεφαλὰς σπιν-
θῆναι, καὶ ἐτέλεσαν αὐτῶν τὴν μορτηρίαν οἱ Ἀγιοὶ ἐν
πίστει καὶ πολλῇ γενναίότητι. Λαβόντες δὲ τὰ σώματα
αὐτῶν ἄνδρες εὐλαβεῖς, καὶ καλῶς συστειλάντες καὶ συγ-
κομίσαντες, ἀπέθετο ἔνθα ἦν παρακείμενα τὰ λείψανα
τῶν ἁγίων Ἀσκλη καὶ Λεωνίδου.

Τῇ οὖν ἐπιούσῃ ἀναστὰς Ἀρειανὸς ὁ Ἡγεμὼν μετὰ
σπουδῆς, ἐπορεύθη εἰς τὸν τόπον, ὅπου κατετίθησαν τὰ
σώματα Φιλήμονος καὶ Ἀπολλωνίου καὶ λαβὼν ἐλθόντες
χεῖν, ἐπιθήκει ἐπὶ τὸν ὀφθαλμὸν αὐτοῦ λέγων, Ἐν τῷ
ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ οὗτοι πιστεύσαντες ἐμο-
τύρησαν, ἐπιθήκει τὸν χεῖν τοῦτον ἐπὶ τὸν ὀφθαλμὸν
μου. Ἐν οὖν ἀναβλεψῶ, ἐπ' ἀληθείας ἐρῶ, ὅτι οὐκ ἐστὶ
Θεός ἐτερος πλὴν μόνου τοῦ Ἰησοῦ. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ
εἰπόντος παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ γέγονεν ὡχρῆς. Ὑπὸ
τρεψὶ δὲ χαίρων καὶ ἀγαλλιωμένους καὶ κράζων φωνῇ με-
γάλῃ, Ἀρειανὸς εἰμι καὶ γὰρ, ἀπὸ τοῦ νῦν δοῦλος γίνεσθαι
τοῦ

nammi Chris-
tiani robur
demonstrat

sagittis
expunctus, eas
sistit in aere:

harum una in
Fraxilli
oculum incidit,

qui confestim
utrumque
decultari
jubet.

cap. III
Arianus
recepto ad
Martyrum
serpichrum
oculo convec-
sus.

solicitant ad
defectionem
Fraxidi,

generose
resistit.

Philemon
alapis caesus,

contra sol-
licitatur
blanditiis uc-
nimis.

raptatur cum
Apollonio,

et exemplo
evadit,

τοῦ Ἰησοῦ. Καί εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ἐξήνεγκε συνόδας καινὰς μετὰ καὶ ᾠσημάτων πολυτελῶν, καὶ ἀπελθὼν μετὰ σπουδῆς ἐνεταφίσαι ἐπιμελῶς τὰ σώματα τῶν ἁγίων Φιλήμονος, καὶ Ἀπολλωνίου, καὶ κηδεύσας αὐτοὺς προσκύνωντας, εὐθείας προσέταξε πάντας τοὺς ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ ἀπολυθῆναι Χριστιανούς. Οὐκ εἰς μακρὸν δὲ κατέλαβεν ἡ περὶ τούτου φήμη πρὸς Διοκλητιανὸν τὸν βασιλέα· τίνες γὰρ σπελθόντες καταγούνησαν αὐτοῦ, λέγοντες, ὅτι Ἀρειανὸς ὁ ἡγεμὼν τῆς Θεσσαλίας Χριστιανὸς ἐγένετο, καὶ οὐκ ἐστὶ τοῖς θεοῖς τὰς ἐξέθους θυσίας προσκομίζῃ; Μαθὼν οὖν ταῦτα ὁ Διοκλητιανός, ἀπέστειλε Προτίκτορας πρὸς αὐτὸν ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ, καὶ μετεκαλίσσατο αὐτὸν. Παραγενόμενος δὲ μετὰ σπουδῆς ἐν Αἰγύπτῳ οἱ Προτίκτορες, συνέλαβον αὐτὸν καὶ ὑπὸ ἀσφάλειος ἐποίησαν. Ὁ δὲ Ἀρειανὸς ἔδωκεν αὐτοῖς φανερὰ χρήματα λέγων, Ἀνάσχασθέ μου μικρὸν (παράκλησά) καὶ εὐδοτε μοί, ἕως ἂν ἀπελθὼν συντάξωμαι τοῖς ἀδελφοῖς μου. Οἱ δὲ ἐνέδοκαν αὐτῷ, καὶς ἐπορεύθη ἐν τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ ἐτύγγαλλον κηδευνόντες οἱ ἅγιοι Φιλήμων καὶ Ἀπολλωνίος, καὶ προσπεσὼν ἡσπάσατο τὰ σώματα αὐτῶν λέγων, Εὐλογησάτε με οἱ τοὺς φωτὸς συμμετόχοι, καὶ παρακαλέσατε περὶ ἐμοῦ τὸν σωτῆρα ἡμῶν. Χριστὸν, ὅπως ἐν ὑπομονῇ τὸν προκειμένῳ μοι ἐκτελέσω ἄγωνα. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, ἐλάλησε τὸ στόμα Φιλήμονος ἐνεληγμένον ταῖς θύναϊς, καὶ εἶπε, Μὴ φοβηθῆς, Ἀρειανέ, ἀλλὰ μάλλον ἐνδυναμώθητι· ἰδοὺ γὰρ προπρυεῖται σοὶ ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν βασιλέα, ἰσχυροποιῶν σέ, ἕως ἂν λάβῃς παρ' αὐτοῦ τὸν στέφανον, ὃν ἐπεγγεῖλκεν ἡμῖν δοῦναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναποδόσεως τῆς δικαίας· ἀλλὰ καὶ μεγάλας δυνάμεις διὰ σοῦ ἐκτελέσει. Περιεῖθητι οὖν μετὰ τῶν Προτίκτορων, καὶ δεήθητι τοῦ Θεοῦ περὶ σου, ὅπως καὶ αὐτοὶ γίνωνται συμμετόχοι τῆς ἀληθοῦς γλώσσης. Ταῦτα δὲ εἰπόντος τοῦ Μάρτυρος μετὰ τὴν κοίμησιν διὰ στόματος τοῦ ἰδίου, ἐθαύμασαν παρόντες κατὰ τὸν τόπον οἱ Προτίκτορες.

10 Ὁ δὲ Ἀρειανὸς ἡγαλλιάσατο τῇ ψυχῇ, καὶ μάλλον ἐστερέωθη ἐν τῇ πίστει· Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ μετὰ τῶν Προτίκτορων, καὶ κατέσσε δάκρυ τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ, οὓς εἶχεν ἐντρίμους, εἶπε πρὸς αὐτούς· Ἀναστάντες· ἔλθετε ἅμα ἐμοὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ παραμύνατε ἐν αὐτῇ μετὰ γὰρ τὸ τελεωθῆναι μὲ ἐν τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κηδεύσει ὁ βασιλεὺς τῇ ὁδοῦ τοῦ Φαμενῶν μὲνός· βληθῆναι μὲ ἐν σάκκῳ ἔχοντι ἄμμον, καὶ ρίψαναι εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐπιγενόμενος δὲ τοῦ κληροῦ τῆς ἐνδεκάτης τοῦ αὐτοῦ μηνός· Φαμενῶν, ἔλθετε παρὰ θάλασσαν περὶ ὧν ἐκτεν, καὶ ἐνρήσετέ μου τὸ σῶμα ἐπὶ νότῳ διελθόντι φερόμενον. Ἀρπύγες οὖν αὐτὸ καὶ βαστάσαντες σὺν τῷ σάκκῳ ἀπαρχάγετε καὶ θέτε ἐγγὺς Φιλήμονος καὶ Ἀπολλωνίου, τῶν μεγάλων σγωνιστῶν τῆς ἀληθείας. Καὶ ταῦτα ἐνταλόμενος αὐτοῖς, ἐπορεύετο χαίρων σὺν τοῖς Προτίκτορας πρὸς Διοκλητιανὸν τὸν βασιλέα. Παραγενόμενος δὲ αὐτὸν καὶ παραστάντος τῇ βασιλεῖ, ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Διοκλητιανός· Χαίροις Ἀρειανέ, ᾧ ἐθάρρουν ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ πόλει καὶ ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ. Ὁ δὲ Ἀρειανὸς ἀποκριθεὶς εἶπεν· Χαίροις καὶ αὐτός, κύριε, ὅτι ὁδγός μοι γίνῃ εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκέλευσε τὸν μὲν Ἀρειανὸν λούσασθαι σὺν αὐτῷ, τοὺς δὲ ἱερεῖς τοῦ Ἀπολλωνίου βοᾶν ἐν τρεπίσσι καὶ στήσαι πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ βαλανείου, καὶ τοῦτον σὺν ψαγίας προκομίσαι τὸν ψευδώνυμον αὐτῶν θεῶν Ἀπόλλωνα, κεκοσμημένον ἐν δόξῃ βασιλικῇ, ἵνα λουσαρένουν ἡμῶν, φησί, θύσῃ ὁ ἡγεμὼν τῆς Θεσσαλίας. Ἐποίησαν δὲ οἱ ἱερεῖς καθὼς προσέταξεν αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς. Ἐβέλγηλυθῆναι δὲ αὐτῶν τοῦ λουτροῦ, καὶ τῷ βωμῇ πλησιασάντων, ἔστη ὁ βασιλεὺς, καὶ λέγει τῷ Ἀρειανῷ· Ὁσον, Ἀρειανέ, τῷ μεγάλῳ Θεῷ Ἀπόλλωνι, πρὸ τοῦ ἡμᾶς ἐν τῷ δειπνῷ παραγενέσθαι. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ὁ δύναμαι, βασιλεῦ, ἐπιλαβέσθαι τῶν μεγάλων θαυμασίων, ὧν ἐθεσάμην γεννηθῆναι ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ὑπὸ τῶν μαρτύρων τοῦ Χριστοῦ· ὅθεν οὐδὲ ἀνίχθαι θύσαι τῷ χειροποιήτῳ εἰδώλῳ, καὶ ἐγκατέλιπεν τὸν σωτῆρα, δὲ μοί τὸ φῶς ἐχαρίσατο. Τότε θυμωθεὶς ὁ βασιλεὺς Διοκλητιανὸς σφόδρα, ἐκέλευσε πλείους στρατιώταις μετὰ λαμπάδων προ-

λαμβάνειν αὐτὸν ἀπὸ ἐσπέρας ἐν τῷ κάμπῳ, καὶ ὀρύσαι χάσμα μέγιστον εἰς τὴ βράδος καὶ πλάτος. Ἀπελθόντες δὲ μετὰ σπουδῆς οἱ στρατιῶται δι' ὅλης τῆς νυκτὸς οὐκ ἐπαύσαντο τὸ θυγῆμα ποιοῦντες ἄχρις αὐγῆς, κατὰ τὴν κλίβανον τοῦ βασιλέως. Πείρας δὲ γενομένης παρεγένετο καὶ αὐτός ὁ Διοκλητιανὸς ἐπὶ τὸν τόπον τοῦ χάσματος, καὶ προσέταξε τὸν Ἀρειανὸν δεῖναι πέλαις σιδηραῖς τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας, καὶ λῆθον μυλίκον κορυμνωθῆναι κατὰ τὸν τραχήλου αὐτοῦ, καὶ οὕτως μετ' αὐτὸν βληθῆναι ἐν τῷ χάσματι, καὶ ἐπιχωσθῆναι τῷ ὀρύγματι. Τοῦτον δὲ πάντων γενομένων, ἐκέλευεν ἐπάνου τοῦ χάσματος τοῦ χωσθέντος τεθῆναι τὸν θρόνον αὐτοῦ, καὶ καθίσαι· λέγει τοῖς στρατιώταις· Πρὸξάτε νῦν ἔμπροσθεν ἡμῶν, καὶ ἰδοὺ εἰ ρύεται Χριστὸς τὸν ἀνόνον τοῦτον ἐκ τῶν χειρῶν μου.

11 Πολλὸν δὲ οὐρὼν διαγενόμενος, ἀναστὰς ὁ Διοκλητιανὸς ἐπέβη τῷ ἵππῳ, καὶ ὑπέρσθεν ἐἰς τὴ βασιλείαν. Εἰσελθὼν δὲ ἐν τῇ κοιτῶνι πρὸς τὸ διναπαύσασθαι ἐκ τοῦ θυμῷ καὶ τῆς πολλῆς οὐσίας μακρῆς, ὅρα τὰς πύδας τὰς σιδηρὰς καὶ τὸν μυλίκον λίθον κρησμένον πρὸς τὸ ἀνάκλιτον τῆς βασιλικῆς κλίνης, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Ἀρειανὸν ἀνακείμενον ἐν τῇ στρωμνῇ καὶ παραχθῆεις σφόδρα ἰδοῦς τινας τῶν ἐν τῷ παλατίῳ ἐπαναστάντας αὐτῷ ἐγκλημα πεποιθήκιναι πρὸς τὸ ἀνίλειν αὐτόν. Ὁ δὲ Ἀρειανὸς ἀνακείμενος ἐν τῇ στρωμνῇ εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα· Μὴ παραχθῇ, Διοκλητιανέ, νυκτεῖς γὰρ ἱππαστῆται κατὰ σοῦ· ἀλλὰ ἐγὼ εἰμι Ἀρειανός, ὃν προσέταξες μετὰ δεσμῶν βληθῆναι ἐν τῷ χάσματι ζῶντα, καὶ ἐπιχωσθῆναι, λέγων· Ἰδομεν, εἰ ρύσεται αὐτὸν ὁ Χριστὸς ἐκ τῶν ἐμῶν χειρῶν. Ἰδοὺ, αὐτὸς κλῖθιν ὁ Σωτὴρ τῶν ἐλπίζοντων ἐπ' αὐτόν καὶ ἀνταγὰ μὲ ἐκ λίκνου ταλαπυρίας καὶ τοῦ βαθυτάτου χάσματος, καὶ ἔλυσέ με ἐκ τῶν δεσμῶν, καὶ ἐπανάπυσέ με ἐκ τῶν μόχθων μου. Τούτα ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐξεπλάγη σφόδρα, καὶ μετὰ τούτα προσκλισσάμενος τοὺς ἐν τῷ παλατίῳ, λέγει πρὸς αὐτούς· Οὐδέποτε ἰδεσάμην οὕτε ἀνίστα τοιοῦτον μαγείαν· ἀλλ' ὁμοῦ οὐ συγχωροῖω αὐτῷ περιγενέσθαι μου. Καὶ θυμωθεὶς ἐκέλευεν ἐνεχθῆναι σάκκον ἔχοντα εἰς ἡμισίαν ἄμμον, ὥστε βληθῆναι ἐν αὐτῷ τὸν Ἀρειανόν, καὶ ρίψαναι ἐν τῇ θαλάσσῃ. Μαθόντες δὲ οἱ τεσσαρες Προτίκτορες, οἱ παραστήσαντες ἐκ τῆς Θεσσαλίας τὸν Ἀρειανόν, εἰσπηδῶσαν καὶ λέγουσιν ἐπὶ βασιλεῖ. Καὶ ἡμεῖς, βασιλεῖ, Χριστιανοὶ ἴσμεν. Τί δὲ ἡμαρτεν ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, ὅτι βρῆναι αὐτόν ἐν τῇ θαλάσσῃ προσέταξες; Ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπεν· Μῆχος ἐστὶ, καὶ οὐ βούλομαι αὐτὸν ζῆν. Ὁ Προτίκτορες εἶπον· Τοῦτο τὸ θῆμα οὐκ ἐστὶ μαγεία, ἀλλὰ σημεῖον ἀνστασεως. Ὡς γὰρ ὁ τοῦ Χριστοῦ θεράπων Ἀρειανὸς βληθείς ὑπο σοῦ μετὰ δεσμῶν ἐν τῷ χάσματι καὶ ἐπιχωσθείς ἀνέβη τῇ δυνάμει τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸν περιεπεμένον αὐτῇ δεσμῶν ἐλυτρώθη· οὕτως καὶ πᾶς ἄνθρωπος πιστεύσας εἰς ὅλην καρδίᾳ ἐπὶ τὸν ζῶντα Θεόν, καὶ ἀπολύθη πάλιν ἀναστήσεται· καὶ ὑποκάτω ὁλίαν ἢ πετρῶν συλληθῇ, σωθήσεται τῇ βοήθειᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ταγαροῦν καὶ ἡμεῖς ἐτοιμοὶ ἴσμεν τὸν αὐτὸν ὑπομένειν θάνατον, ἵνα ἐν τῇ ἀναστάσει σὺν αὐτῷ ἀπολαύσωμεν τῶν ἐπαγγελμένων ἀγαθῶν τοῖς ὁγαπῶσι τὸν Κύριον.

12 Ὁ δὲ βασιλεὺς ὀργισθεὶς κατὰ τῶν Προτίκτορων, εἶπε πρὸς αὐτούς· Εἰ ἐν τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ ἡγαπάτε με καὶ συνυμνεῖτέ μοι, πᾶν αἷμα ὃ ἐν ᾧ ἡγάγατε παρ' ἐμοῦ ἰδωροῦμεν ὑμῖν· πόσον μάλλον μισήσασι με τὸν ἄξιον ὑμῖν αἰτισσόμενος θάνατον ἐτοιμῶς περὶέχει· Ἦν τοίνυν εἴληφεν ἀπόψαν Ἀρειανός; ὁ ποτε ἡγεμὼν τῆς Θεσσαλίας γὰρ, τὴν αὐτὴν καὶ ὑμεῖς ἔλαβετε. Απεκρίθη Θεότυχος, ὁ ἐντεμέτορος τῶν τεσσάρων Προτίκτορων, καὶ λέγει τῷ βασιλεῖ· Ὁ Θεός, πρὸς ὃν ἀπερχόμεθα, πᾶν πονηρὸν ἐξέλασεν ἐκ τῆς καρδίας σου, βασιλεῦ· ἐπὶ ἐπληροφόρησε καὶ ἐχάρησεν ἡμῖν τὸν εὐκαίτιον καὶ τίμιον θάνατόν· ἀλλὰ ἀξίῳ καὶ αἰῶν αἰῶνα αἷμα παρὰ σοῦ ἐλαβόν· καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, Ποῖον ταῦτα; Θεότυχος εἶπεν· Ἦνα μελέσης πᾶσαν τὴν οὐσίαν μου καὶ τὰ χρήματα γίνεσθαι εἰς δύο μέρη· καὶ τὸ μὲν ἐν μέρει ἀπονειμῆθαι τῷ θεμσίῳ λόγῳ, τὸ δὲ ἑτέρου δοθῆναι χάρις καὶ ὀφρανοῖς. Λέγουσι πρὸς αὐτὸν οἱ ἄλλοι

EX US:
B. FRANC.terreque
infossus,et inde ultra-
biliter eductus,sum ἢ Protec-
toribus fidem
canonem pro-
fessus,aque morti
puriter
offerentibus,a & Protec-
toribus ad
Diocletianum
accessit:mamlat de
sua sepultura
famulis;fidei sur-
tationem
reddidit:

EX MS.
B. FRANCIncluditur
saceris ac magi
mergitur :corpora
delphini
ministerio
in Aegyptum
reversos,

Προτίκτορες, Πάτερ ἡμῶν τίμει Θεότοχε, περί τοῦ θανά-
του ἑαυτῶν μεριμνήσωμεν· τῶν χερῶν γάρ καὶ ὀφθαλμῶν ὁ
Θεός· τὴν πρόνοιαν ποιεῖται. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Διοκλη-
τιανός, ἐθαύμασε τὴν προθυμίαν τῶν Ἀγίων, καὶ ἔστη
ἐπὶ ὄραν μίαν μηδὲν φθιγγόμενος. Τότε λέγει πρὸς αὐτῶν
ὁ Ἀρειανός· Μὴ κατέχης ἡμεῖς, βρασιλεύ· τὰ γὰρ ὕδατα
τῆς θαλάσσης περιμένουσιν ἡμῶν τὴν τελείωσιν. Καὶ
θυρωθεὶς ὁ βασιλεὺς προστίτηεν ἐνευχεῖσθαι καὶ ἐτέρους
τίσσοντας σάκκους ἔχοντας ἐξ ἡμισείας ἄμμου, βλινθῆναι
δὲ τὸν τί Ἀρειανὸν καὶ τοὺς Προτίκτορας ἐν αὐτοῖς, καὶ
ἀσφαλισθῆναι· ἐπιειλὼς ῥιφῆναι ἐν τῇ θαλάσσῃ. Οἱ δὲ
παράλθοντες τοὺς Ἀγίους, ἐπὶ πολὺ σφόδρα τοῦ πειλόγου
ἐλθόντες ἔλαβον αὐτοὺς, καὶ ῥιφῆσαν αὐτοὺς κατὰ τοῦ
βουθῦ, καὶ ὑπὸ τρεψάν. Ποσάγματι δὲ καὶ πρηνοίᾳ τοῦ
τὰ παράδοξα ἐνεργούντος Θεοῦ, δελφίνας υπεισιλθῶν καὶ
βρασάσας τοὺς πέντε σάκκους ἀπεκόμισιν ἐν Ἀλεξαν-
δρείᾳ κατὰ τὴν τόπῃν τοῦ αἰγιαλοῦ, ἐν ᾗ εἶπεν Ἀρειανός
τοῖς ποσὶν αὐτοῦ, ὅτι· Εἰς εὐρήσεται μου τὸ σῶμα. Οἱ
οὖν πύθῃ· κατὰ τὴν ἐντολήν, ἃς ἔλαβον, εὐρεθύντες ἐπὶ
τοῦ τόπου, καὶ θιασάμενοι τοὺς πέντε σάκκους, ἐδίσσαν
λέγοντες· Ὁ κύριος ἡμῶν εἶπεν ἡμῖν, ὅτι ἐμὲ μόνον εὐρή-
σετε· νῦν δὲ ὀρώμεν ἄλλους τίσσοντας σὺν ὑποῦ ἐπὶ τοῦ
υἱοῦ τοῦ δελφίνου· πάντως οὐκ ἐστὶν αὐτός. Τότε τῇ
θυμῇ τοῦ Χριστοῦ ὁ δελφὶν ἀνθρωπίνῃ χρησάμενος
φωνῇ, λέγει πρὸς αὐτοὺς· Οὗτός ἐστιν ὁ κύριος ὑμῶν·
ἀλλ' ἔλθετε καὶ λάβετε αὐτὸν μετὰ καὶ τῶν ἄλλων τισσά-
ρων σωματῶν. Ἡ γὰρ χάρις ἡ καταλαβοῦσα τὸν κύριον
ὑμῶν, καὶ τοὺς κατέλαβεν· τὴν στίφονον, ὃν ἔλαβεν ὁ
κύριος ὑμῶν, καὶ οὕτως εὐλόγησιν. Ἐλθετε οὖν καὶ μηδὲν
διστάσσετε· καὶ λάβετε πάντας μετὰ τῶν σάκκων, καὶ
ἀπόγαγόντες ἀπέθεσθε ἐν τῇ τόπῃ, ἔνθα κείνται τὰ σώ-
ματα Φιλήμωνος καὶ Ἀπολλωνίου τῶν μεγάλων ὁγμνισ-
τῶν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Ἰδοὺ γὰρ καὶ ὁ τόπος ἡγιασθῆναι
ἔνθα τὸ ταῦτα ὑπάγουσι σώματα. Καὶ μακάριός ἐστιν

ὁ μετὰ πίστεως καὶ πληροφροῦν ἀναγινώσκων τὴν αὐτῶν
μαρτυρίαν, μάλιστα τοῖς ἁμαρτωλοῖς· ἵνα μὴ ἀπελπίσω-
σιν ἑαυτῶν, ἀκούοντες ὅτι· Φιλήμων χοραύλης ἦν πρότε-
ρον καὶ ἁμαρτωλός, καὶ ἐξελέξατο αὐτὸν ὁ Θεός· ἐν ἰσχύϊ
αὐτοῦ ἡμεῖς. Σπουδάσετε δὲ καὶ ὑμεῖς γενέσθαι πιστοὶ
καὶ συμμετοχοὶ τῶν Ἀγίων. Ταῦτα εἰπὼν ὁ Δελφὶν ἀνε-
χώρησε, καταλείψας ἐν τῷ αἰγιαλῷ τὰ σώματα τῶν
Ἀγίων. Οἱ οὖν παῖδες μετὰ σπουδῆς καὶ φόβου ἄραντες
τὰ σώματα τῶν Ἀγίων, καὶ ἐμβαλόμενοι εἰς πλοῖον,
ἔπλεον διὰ τοῦ ποταμοῦ εἰς τὴν Ἀντιόχον. Παράδοξον δὲ
θαῦμα γέγονε διὰ τῶν Ἀγίων εἰς δόξαν Χριστοῦ. Τριῶν
γὰρ ἡμερῶν καὶ τεσσάρων νυκτῶν πλέοντων αὐτῶν, καὶ
πάντων ὑπνω μεγάλῳ κατασχεθέντων ἅμα τῷ κυβερ-
νήτῃ, ὡς ἤδη γέγονται κατὰ τὴν Ἀντιόχον, ἔστη ἀφ'
ἐκταῆς ἡ νοῦς, καὶ μηδὲν διανοισταμένου, φωνὴ ἐγένετο
λέγουσα· Θεοδοτίων, Θεοδοτίων. Ἐξυπνὸς δὲ γενόμενος
ὁ κυβερνήτης, καὶ ἰδὼν τὸ παράδοξον τοῦ θαύματος, ἐδό-
ξασε τὸν Θεόν, καὶ μετὰ χαρᾶς ἀποβάς τοῦ πλοίου συντό-
μως ἀπὸ τῶν εἰς τὴν Ἀντιόχον, ἐσχίμασε τοῖς πολιταῖς
περὶ τῶν Ἀγίων, καὶ παραχρῆμα ἐξελθόντες ἐκ τῆς πό-
λεως μετὰ βροχίῳ καὶ στεφάνῳ, ἔλαβον αὐτοὺς ἀπὸ
τοῦ πλοίου, καὶ ἀναγαγόντες κατέθεντο ἐν τῇ τόπῃ, ἔνθα
ἦν τὰ σώματα τῶν ἁγίων Μαρτύρων τοῦ Χριστοῦ Φιλή-
μωνος καὶ Ἀπολλωνίου. Πολλὰ δὲ θαυμάσια καὶ νόσων
θεραπείαι καὶ θαυμάτων ἀπελάσεις δι' αὐτῶν ἐκτελοῦνται
εἰς δόξαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ.

Ἐτελείωθησαν δὲ οἱ ἅγιοι τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες Φι-
λήμων καὶ Ἀπολλωνίος καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς ἐπὶ τῆς βασι-
λείας Διοκλητιανοῦ, ἡγεμονεύοντος τῆς Θεβαΐδος Ἀρια-
νοῦ ἐν μηνὶ Φορμενῶ κατὰ Ἀνατολικούς εἰκόδι, κατὰ
δὲ Ῥωμαίους μηνὶ Δεκεμβρίῳ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ, βα-
σιλεύοντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα
καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ὅτι καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν.

Antinoi cum
honore cre-
piuntur.

APPENDIX

TOMI PRIMI MARTII.

AD KALENDAS MARTII DE SS. MART. HERMETE, ADRIANO... MASSILIÆ.

NOT. 1

Pagina 30 sub finem Commentarii adde: S. Joannes Bapt. Guesnoy Societatis Jesu in Annalibus Ecclesiasticis Provinciæ Massiliensis ad annum 239 ista habet: Maximino imperante multi sunt Christianorum jugulati greges... Massiliæ sub eo Hermes, Leo, Adrianus pro Christianæ fidei confessione acerbissime cruciati, cum se abduci a pietate Evangelica ad nefaria demonum sacra prorsus inficiarentur, datis fortiter pro Christo certicibus lauream immortalis victoriæ reportantes, supernos ad triumphos evolarunt. Quæ absque ulteriores examine ex Galesinio servatis hujus verbis descripta sunt. Ac dein ista habet: Plures Hermeti socios fuisse Martyres, colligitur ex vetustissimo Martyrologio MS. ut alias Odonis de la Mothe, monachi Benedictini, viri eruditissimi mihiq; conjunctissimi, litteræ me docuerunt. Quod ego Martyrologium, inquit, Tolosæ vidi, ac habui frequenter ad manum, et vix legibile tenui, et hæc sequentia verbatim sumpsi: Apud Massiliam sanctorum Martyrum Adriani et Hermetis, Gothei, Felicis, Einnuculi, Januarii cum aliis viginti septem. Hæc ibi, quæ omnes in titulo nominatos Martyres confirmant, ac quintum Tolosæ apographum Martyrologii Hieronymiani adseruari, non obscure iudicant. Idem Guesnains ad an. 46 de S. Lazaro agens, adducit diploma Benedicti IX Romani Pontificis, de iterata dedicatione reparatæ ecclesiæ S. Victoris Massiliensis, in quo leguntur ista: Produnt testimonia sacrorum voluminum, locum decoratum passionibus sanctorum Martyrum Victoris et sociorum ejus, sed et aliorum specialiter duorum Hermetis et Adriani... quin imo innumerabilium sanctorum Martyrum et Confessorum, sanctarumque Virginum. Hæc ibi. Præfuit Ecclesiæ Benedictus IX ab anno MXXXIII ad XLII.

Idem
Martyres ex
alio MS.
confirmantur.

C

AD III MARTII DE S. WINWALOE AB.

NOT. 2

Pagina 244 col. 1 pro sex ultimis lineis n. 3 ista substitue: Mortuus est S. Patricius anno cccclx, uti probavimus ad hujus Vitam xvii Martii § vi. Patuit S. Winwaloeus voluisse abire ad monasteria a S. Patricio in Hibernia instituta, et suavissimo odore sanctitatis respersa, sed a S. Patricio jam ante vita functo, atque a caelo apparente eductus omnia dei corpus ex ejus directione egisse.

NOT. 3

DE S. ANSELMO AB. NONANTULANO

Pap. 263 Deletis tribus ultimis lineis, substitue sequentia:

7 His excusis attulit nobis aliquam Vitam S. Anselmi Franciscus l'Hermitte ex Provincia Flandro-Belgica Societatis nostræ ad Congregationem Patrum Procuratorum Romam missus anno mclxxv, et aulo Præpositus Domus nostræ Professus Antuerpiensis. Est hæc Vita dicto anno per Joannem Marcum de Paganinis Notarium publicum descripta ex codice pergamini T. I.

Vita datur
ex MSS.

meno dicti monasterii Nonantulani, A monacho hujus monasterii sed aliquod post obitum S. Anselmi secutus exarata, et nonnullis mendis inspersa, potissimum in iis quæ spectant ad Translationem corporis S. Silvestri Papæ, quasi illud donasset Adrianus I Papa Longobardorum Aistulfo, qui interim mortuus est anno dclxvi, id est, unius sedecim antequam crearetur Pontifex Adrianus, quod factum est ix Februarii anni dclxxii. Quia autem Romani contendunt corpus S. Silvestri adseruari Romæ in ecclesia SS. Silvestri et Martini in Montibus, totam illam controversiam relinquimus posteris ad xxxi Decembris discutendam: et hic in ipsis Actis omittimus: quibus hic præfigitur titulus: Incipit Actus Vitranensis B. Anselmi Abbatis. Hujus corpus asseratur hoc tempore in summo altari, et colitur ut Patronus loci duplicitum Octava. Est autem dictum monasterium ad Cistercienses ab anno mxxiv translatum.

E

VITA

Ex MS. Nonantulensi.

Quia benignum et gloriosum videtur, ut bonorum hominum vita atque benefacta Dei fidelibus in memoriam veniant, dignum duximus, ut eis innotescat, qualiter et quibus temporibus et a quibus gloriosissimis viris monasterium S. Silvestri, in loco Nonantula vocato situm, constructum atque edificatum fuit, et a quo sanctissimo et beatissimo viro religiosissime et regulariter rectum primo in tempore sit.

Prologus.

2 Igitur anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo, a quadagesimo nono, centesimo vero octogesimo ingressione Longobardorum in Italiam, vir gloriosissimus Aistulphus (Rachi germano suo, devicta Pentapoli, suasu Domini Zachariæ Papæ, facto Romæ Clerico) sceptrum Longobardorum strenue regebat: cui Giseltrada excellentissima Regina, Anselmi præclarissimi Abbatis, olim Dueis, soror dignissima in conjugio hærebat. Cujus interventu idem Aistulphus Rex in primo anno regni sui per summum præceptum concessit venerabili viro Anselmo locum, qui vocatur Fananus: in quo dein vir Dei Anselmus monasterium ad honorem Dei Salvatoris nostris Jesu Christi extravit, et monachos ibidem regulares constituit, et hospitium ad suscipiendos hospites et peregrinos magno cum studio illuc edificavit: de quibus illi die nocteque cura maxima et sollicitudo fuit, ut nullus inde sine refectionis misericordia abire posset. Tertio autem anno regni sui predictus Rex eidem Anselmo eximio Abbati in finibus Æmilia locum Nonantula dono dedit quem adjuvante superna pietate idem venerabilis Anselmus, snique monachi propriis manibus laborantes, de sentibus et de deserto ad perfectionis culmen perduxerunt: in quo fundamentum templi et monasterii eluxtra ceteris ædificiis fundare studuit. In quarto autem anno regni sui vel ejusdem hujus templi consecratio facta est per Dominum b Germanianum sanctæ Regiensis Ecclesiæ Episcopum, ad honorem sancti Dei Genitricis Mariæ et B. Benedicti Abbatis... In anno vero... per deprecationem ipsius Anselmi Abbatis ac totius congregationis

S. Anselmus
sub Aistulpho
Rege
F

extruit Nonant
monasterium
et hospitale.

abud
Nonantulæ

cujus
templum
dedicavit
b. germanus
Ep. Reg casti,

den Sergius
Archiep.
Ravennat.
c

S. Anselmus
excellit in
humilitate -
Matth. 20 28

Ecclesi 3, 20

extruunt varia
xenodochia :

monachos
eos in
virtutibus
exercit :

A congregationis advenit Dominus c Sergius Archiepiscopus Sedis Ravennatensis Ecclesiae, et consecravitt templum et altare ad nomen et honorem sanctorum omnium Apostolorum, et ibi cum fratribus in Dei laudibus et in divinis colloquiis gratulatus per triduum mansit : atque his completis, propter quæ venerat, gaudens ad proprium reversus est Sedem...

B 3 His ita peractis, sanctissimus Pater ex altissima prosapia humilis et vilis pro Deo factus, virtutibus et sapientia præditus, omnibus largus, sibi parcus et modicus ; cum cunctis præesset, omnibus tamen se abjectorem ostentabat, memorans illud Domini dictum : Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare. Et, Quando magnus es humilia te in omnibus. Ille inter cetera plurima bona quæ egit hospitalitatem diligens, omniumque pauperum curam sollicitè gerens, hospitium atque xenodochia per plura constituit curavit, atque ea in omnibus bonis ditare. Horum unum prope monasterium fere quatuor miliaria statuit, ubi oraculum S. Ambrosii ad suscipiendos debiles et fevientes non venit monasterium venire non poterant, constituit : cui in omnibus tanta constituit bona necessitatibus ut nihil deesset ibi servientibus neque supervenientibus hospitibus. Statuit etiam idem vir beatissimus xenodochium ex proprio suo in finibus Vincentine in loco qui dicitur Vetus-Domnarici : ubi constituit duo oratoria, S. Mariæ et S. Petri, et monachos ibi Domino servientes, et pauperes ac debiles per plures exinde quotidie viventes : ex illius quoque beneficio pauperes ducenti per omnes hebdomadas pasciebantur. Jam aliud ille Domino dignissimus Pater constituit xenodochium ex suis propriis rebus in loco, qui dicitur Lusoria : ubi fieri jussit oraculum B. Justine Martyris : in quo etiam monachos semper adesse voluit Domino servientes et sine sollicitudine viventes. Ibi etiam quotidie pauperes alebantur, et omnes advenientes hospitio atque victu reficiebantur. Sed et per singulas Kalendas pauperes ducenti inde satiabantur. Misse vero pro salute vivorum et mortuorum per singulos annos trecentæ celebrabantur.

C 4 Denique cum idem gloriosus Pater, qui adhuc in militari habita monachium Fori-Julii rexerat, et præfati Regis cognatus præfuerat ejus agnibus, cum comam eum hujus seculi pompa pro Domino deposuisset ; non minus tunc voluit spirituali septus agmine, Domino devote militare. Habuit namque hic Dei famulus sub suo regimine monachos regulares mille centum quadraginta quatuor, exceptis parvulis et pulsantibus, qui non adstrigebantur ad regulam, quos ille patriæ amore lovebat et regebat. Qui olim Dux militum fuit, nunc Dux monachorum extitit : illos docuit locutatos ferre micantia arma adversus inimicos ; istos docuit hujus seculi actibus nudatos sumere arma adversus mundi rectores tenebrarum harum contra spiritualia nequitia in coelestibus : illos instruxit sumere arcum, sentum et hastam contra adversantes se, istos inibit stare saccos lumbis in veritate et indutos lorica justitiæ, et calcareos pedibus in præparationem Evangelii præcis, et sumere sentum fidei, in quo possent omnia tela nequissimi ignea extinguere, et galeam salutis accipere et gladium spiritus, quod est verbum Dei. Quid plura ! Hujus etenim viri magnificæ vita omnibus proficiat, præcipue monachis carissima, in summi Dei servitio semper erat paratissima. Quidquid enim valuit et sapuit, in divinis semper et ubique operari studuit. Quidquid autem hominibus in loca agitur, a quo ab illo fundatus est, suo studio sæpeque animæ profectui id omni expōsa dubitate credi valet divinitus imputatum atque semper imputabitur. Fecit quidem intra Dominus multa per eum in vita ejus, sed ea interiore aut styli officio commendata

non sunt : sed qualis et quantus ille probatissimus vir fuerat, ejus finis aperte declarabat et declarat.

D 5 Regnante Domino c Maximo Carolo Imperatore hic in Italia anno d trigesimo regni sui, ipsiusque magnifici Anselmi Abbatis quinquagesimo, imminente ejus die mortis, Divina misericordia cum ad sideream vocare voluit mansionem. Ipse enim conscius sui obitus, Divina revelante gratia, ut bonus et pius Pastor oves, quas Domino foverat, ad se vocari ferebat ; eisque sui finis diem denuntians, divinisque allocutionibus præmia et gaudia sempiterna eis pro suorum bonis factis a Domino tribuenda promittens, sic eos diligenter confortans atque Domino commendans, expansis manibus et cor et oculos ad caelum levavit, dicens : Domine Jesu Christo, Pastor bone qui me indignum famulum tuum perpetua misericordia ad te vocare dignatus es, qui mihi immerito hunc tuum gregem commisisti ; concede mihi servo tuo tecum et cum electis tuis una esse et in regno tuo semper gaudere : et præsta ut hi famuli tui, quos mihi monere verbi tui pascere præcepisti, te sequendo ad bravium æternæ retributionis, gratia tua præveniente, pervenire mereantur, qui vivis et regnas cum Deo Patre et Spiritu sancto per infinita seculorum sæcula. Cumque omnes lacrymis dissoluti circumstantes respondissent Amen ; tunc ipse venerabilis Pater eos consolans, prout poterat in ipso articulo sui exitus, cum esset hora diei tertia, ipsius Horæ psalmos per se ipsum cepit decantare ; quæ expleta simili modo per se ipsum sextæ Horæ psalmos decantavit. Quibus expletis, in lecto stratus sui residens benedixit eos, et inter manus Fratrum monachorum ex hoc seculo migravit ad eos v Noas Martii, sextæ feriæ die, in qua mundi Redemptor hominem fecerat, ipsumque redemerat. Tunc flentes Fratres et psallentes super beati viri corpus, totam illam diem et sequentem noctem in ejus exequiis perdurantes, usque ad horam alterius diei sextam, condiderunt illud in marmoreo sacello infra oratorium beatæ Dei Genitricis et Virginis Mariæ : ubi per eum Dominus multis de diversis infirmitatibus tribuit sospitatem, ita ut de diversis locis concurrerent homines et de ejus tumulo ruerent et biberent pro febribus, et deum doloribus atque aliis variis infirmitatibus, adeo ut in aliquibus locis ipse videbatur transfossus marmoreus tumultus e.

a Atii collectum a Theodora regnum, et ab Aistulpho susceptum referunt ad annum sequentem 750. — b Ex hac solam loco relatus inter Episcopos Regenses Gemmanus — c Sergius statuitur Episcopus Ravennas fuisse ab anno 738 ad 770 : ad quæque diebus mortuus ante Pontificatum Adriani I, cujus jussu dicebatur eodem anno tertio Aistulphi consecrasset templum. Quæ omnia de Adriano et Aistulpho superius interius arbitratu omisimus, et hic monemus. — d Ejus primus in Italia statuitur annus 774 a Mozo ut voluit. — e Annotebatur aliqui de monasterio postmodum necesse, quod factum ab Hungaris an. 899.

AD V MARTII

DE S. KIERANO SAGIRIENSI

Pagina 389 paragraphi 2 mm. 9 et 10 hęc substituantur.

Annos viginti Romæ commoratum Kieranum habent Acta : neque hoc errat S. Kennani Vita ab Usberto ad annum 750 citata et ad xxiv Novembri respuenda : quia cum hic Sanctus fuit Leogarui Regis ex fratre præpositus, evidens est, Regem cui in sua pueritia obses erat traditus, non fuisse ipsum Leogarum, mortuum anno cccclxi ; see filium ejus Lugadium, qui ejusdem seculi anno lxxxii regem adeptus, illud tenuit usque ad sequentis seculi annum viii. Verum sicut nulla ratio suadet tam diuturnæ peregrinationis morum, cum multo paucioris auri potuerint egregiæ doctrinæ comparanda sufficere : ita prorsus eam dissuadet S. Patrum ætas, quam summo cum reverentia ostendimus

d
præci dtem
obitus sui :

in suis
monachis
oruit :

E
psallens
horas
tertiam et
sextam obit

F

NOT 4

Annis multo
paucioribus
quam 20
Romæ moratur
S. Kieranus

A d mus ultra annum vitæ LXXXIII Christi CCCCLX non esse protrahendam. Multo autem minus cum ea consistit, quod ab occurrente sibi in Italia Patricio circa annum, ut diximus, CCCCLVI uiderisset Kieranus, quod essent invicem in Hibernia post annos xxx revisuri. Ostendens porro fallacissimus esse eos numeros ad quos Patricianus prophetas ex suo crebra ulstrinere antiquorum Actorum interpellatores : et possim non esse fideiendum annorum numeris quolibet in Hibernicorum Sanctorum Actis, variis occasionibus demonstrabitur. Nunc dicimus omnino nos arbitrari quod S. Kieranus in Hiberniam redierit circa annum CCCCLV, aut citius, nec diu post fuerit vel a S. Patricio ibidem visitatus vel ipse ad eum visitatum accesserit. Rediisse autem cum gradu Episcopali, dicentibus in Actis, nec ulli in contrarium ratione obstante, non est cur ire iusticiis velimus. Redux ea etc.

videtur in
Hiberniam
rediisse circa
an. 455.

NOT 6
S. Geranus in
Armorica
fortassis ab
utroque
diversus

Pol. 390 ad finem § 2 hoc addantur. Interim Britannis insularibus, eorumdem in Armorica coloni Britones astipulantur : et quem rivem suum Kieranum Hiberni, hospitem Padovianenses Pyranum nuncupaturum fuisse dicunt, ipsos se eundem venerari credunt sub nomine Gerani ; ut patet ex lectionibus, quas hoc quinta die in parochiis, quæ Sanctum istum Patronum agnoscunt, recitantes approbavit anno MDCLXV Carolus Felensis Episcopus, et Fructus Vincentius Dorion impressit. Parochiæ autem istæ in Brevis Episcopali nominantur de Cleguerec et de Cleguer, nec non Trivialis ecclesia S. Gerani intra limites Parochiæ de Noyal-Pontivi : et omnes ut festum duplex primæ classis diem v Martii S. Gerani agunt. Quem ab Kierano Pyranoque fidentius distingueremus, si præter nomen, vel corpus vel aliud aliquid haberent Armorici ; unde inter eos mixisse aliquem S. Geranum verosimilius fieret : sed cum neque Albertus le Graud inter Sanctos Armoricos eum retulerit, neque ipsi qui Patronum colunt, ea de re quidpiam a suis accepisse maioribus contendunt, sed officium sic ut diximus ordinatum acceperint ut in Cornubia Britannicæ majoris Provincia Sanctum suum Geranum obisse admittant ; non audent esse primi in multiplicandis Sanctis, quos ut hominum differentia exigua non satis distinguit ; sic nec eosdem esse satis probat illorum similitudo.

DE S. DRAUSIO EP. SUESSIONENSI.

Digna 402 col. 2 post numerum 2 adde.

Est hæc Vita contracta, et in Lectiones, quæ ad Matutinum tam in Natali ejus, quam in Translatione recitentur, divisæ : in quibus hæc in fine sunt adjecta : Quin et pulvis (uti modo experientia comprobatur) ex ejus sepulcro vel reliquiis collectus, atque in potum exceptus, egros sanitati restituit.

Pag. 403 lin. 1 post ista verba pagina 2, adde.

Quod nobis auctus submisit Ludovicus Neque religiosus Cælestinus monasterii SueSSIONIS hoc exordium : Dominis Sanctis et Apostolicis Fratribus SueSSIONUM civitatis comprovincialibus Episcopis Nivoni et Audeberto, Mummoleno, Audeberto, item Audeberto, Clemente etc. Dein lin. 11 Benetrudis legitur.

Ast ultimus tribus lineis privilegii subtilis, ista substituit post custodire Et ne nos fraternitas Sacerdotum prius privilegium propria deliberatione aut nova ad inventionem astimet decrevisse aut induxisse : cum ad hujus constitutionis normam Sanctorum... Ergo unius conspiratione consensus ita decretum est, ut quicquid prædicto monasterio vel sacerdoti Deo Virginitibus, ibidem sub Evangelica religione viventibus, ab ipsis prædictis illustri viro Ebroino Majoredomo, ejusque illustri matrona, eorumque filio Bovone, vel a regio inungere, seu ab eorum parentibus vel quibuslibet Christianis in agris et mancipiis ad ministerium, sacris voluminibus vel

quibuslibet speciebus quæ ad ornatum divini cultus pertinere noscuntur aut certis rebus collata vel deinceps conferenda sunt ; seu quod in altario fuerit collatum aut quodcumque Deo inspirante miserint, præsentis vitæ nostræ temporibus successorumque nostrorum ; nullus ibi aliquid Clericorum vel Pontificum... suis usibus usurpare aut minuire præsumat. Et cum Abbatisa ejusdem monasterii de seculo fuerit evocata, quam unanimiter omnis congregatio ancillarum Dei opione regulari elegerint, per se Christo præside sibi Seniores instituunt. Etiam, si opportunum fuerit, tabulas ad altaria benedicendum, aut vasa vel vestes in Dei nomine consecrandum a quocumque spirituali Pontifice petierint ; hoc discurrentes geruli licentiam habeant expectandi vel explicandi : et, ut superius continetur, nullam exinde potestatem, neque in rebus neque in ordinandis aut velandis personis (excepto si ipsæ ancillæ Dei unanimiter propria voluntate poposcerint) nos vel Archidiaconus noster successoresque nostri vel qualibet persona habere debeat ; aut quodcumque de eodem monasterio, sicut de parochiis aut ceteris monasteriis, audeat separare vel auferre. Et nisi Congregationis ipsius vel Abbatisæ notitia et petitio intercesserint, et pro animæ salute fuerit, non aliter, nulli nostrorum liceat monasterii ipsius adire secreta aut ingredi septa. Nec ullus de virorum sexu, qui infra portas ipsius monasterii admissus fuerit, ut ibi præsumat cibum vel potum manducare et bibere, nisi tantum Communionem sanctam. Et si ab eis Pontifex postulatus, illic pro danda tantum vel juranda oratione accesserit, ubi juxta Regulam permittit, ibidem cingulum monasterii cum rehgiosis Sacerdotibus ingrediatur et degat : et peracto divino mysterio continuo absque ullo requisito dono student habere regressum. Nec aliis Clericis aut quibuslibet secularibus personis ibidem (ingressione excepta, si pro bona necessitate aut utilitate monasterii ipsius fuerit, aut mens Deo devota petierit, regula tamen in omnibus salva) ullatenus habitare permittimus, sed coram Domino prohibemus. Quia cunctis patet manifesta conditio, quod puellarum monasteria absque frequentia virorum decet et oportet esse reclusa : ut solitaria vita fruenter, de perfecta quiete ac de conservata castitate valeant, Duce Domino, perpetuo exultare ; et in suprascripta Regula viventes ac sanctarum Virginitum victum sectantes, pro statu Ecclesie et salute Regis vel patriæ valeant plenius Dominum deprecari. Et si aliquando forsitan, quod non credimus accidendum, ipsæ sanctimoniales de eorum religione tepide se conduxerint, secundum supra scriptam sanctam Regulam ab earum Abbatisa debeant corrigi [et doceri] qualiter in omnibus debeant vivere : quia nihil de canonica auctoritate convellitur, quando aliquid domesticis fidei pro quiete et tranquillitate tribuitur. Quod si quis malignitate aut cupiditate incensus, visus fuerit ea quæ sunt superius comprehensa, tenerario spiritu violare, divina ultione prostratus, reatu anathematis subjaceat et infra tribus annis a communione Episcoporum se noverit esse alienum, vel iram cælestis [iul]is ; incurret, et cum Juda traditore Domini nostri Jesu Christi se participem esse cognoscat, et tamquam necator pauperum in futurum teneatur obnoxius : et nihilominus hoc privilegium in nullo possit convelli, sed præsentis et futuro tempore, D. N. Jesu Christo protectante, incorruptum valeat perdurare. Quam constitutionem nostram ut firmis subsistat vigoribus, manus nostræ subscriptionibus roboratam, perpetuis temporibus valituram, vobis, velut ceteris Episcopis, destinavimus et rogavimus insuper confirmandam stipulatione subjuncta. Actum Augustæ SueSSIONUM sub decimo sexto Kalendas

patric
ordinatione

E

F

NOT. 5

NOT. 6

A lendas Julii anno xi regni Domini nostri Clotharii gloriosissimi Regis.

*Subscriptiones
Episcoporum.*

Drausius, ac si peccator, Episcopus, hic privilegio subscripsi.

Post hunc Nivo, Genesius, Audoenus, Bendegarius, Boso, Gausiobertus, Desideratus, Virgilius, Importunus, Emmelius, Burgundo, Abbo, Clemens, Ragnobertus, Ando, Ragnomarus, Concessus, Bendobolus; omnes Episcopi (*quamvis hunc suum titulum Desideratus et Virgilius non expresserint ipsi, vel incuria librarii amiserint*) et subscripsisse inveniuntur plerique eadem qua Drausius formula, breviori aliqui, novem In Christi nomine incipientes subscriptionem, multi sic concludentes eandem, consentiens subscripsi. Prolixius solus Audoenus hoc modo, Christo miserante

Episcopus, hoc privilegium juxta institutionem canonicam cum pietate subscripsi. Denique extremus omnium Cancellarius vel Notarius Episcopalis, Sigoboldus peccator hoc privilegium scripsi et subscripsi. Singulorum Sedes inquirant alii.

AD VI MARTII

NOT. 7

Pagina 429 de S. Fridolino Abbate lin. 12 et 13 substitue ista post allegamus.

Floruit ab anno DCCCLXX usque ad annum DCCCXII, quo mortuus est, uti ostendimus mense Aprili ad diem ejus natalem. Floruit ergo etiam circa initium seculi decimi Balterus.

ANIMADVERSIONES EXTEMPORALES

DANIELIS PAPEBROCHII, HAGIOGRAPHI,
NUNC PRIMUM EX MSS. EDITÆ.

IN ACTA SANCTORUM DIEI I MARTII.

ANIMADV. 1.

P. Bollandus videns, se deficere noluit suo nomine signari, quis quidquid fecisset, quod deinde in uno exemplari calamo adjectum est. J. B.

In ejus vita vocatur Franciscus Dinghem, qui est Gaspar Ambrosius, Chimentellus, qui est Valerius, Albertus Wink Koialotviev, qui est Casimirus, quamvis et Alberti nonnulla curata, qui est auctor historiæ Lithuanicæ et hujus 2^a pars impressa apud Menorium anno 1669 nobis curantibus.

Vide Saussanum in Mart. f. 1217 et vide, an singula inspecta sint, item post Buccellini Mart. de Reliquiis. Ad acta Græca moderandum elogium Bollii, qui pro Aprili fecit omnino nihil alio missus propter importunitatem, nec styllum habet, ut aliquid latine vertat, quemadmodum apparet ex actis SS. Davidis Simeonis et Gregorii rescriptis ad suplem. 1 Febr.

IN ACTA SANCTORUM DIEI I MARTII.

ANIMADV. 2.

Pag. 8. S. Eudoxiæ historia merito suspecta haberi potest saltem ut variis circumstantiis et miraculorum scenico contextu aucta; esset igitur antidoto aliquo præmunendus lector, nec ita operose defendendum Aureliani regnum, divitiæ meretriciæ aliaque similia; illa etiam de monasteriis et Eucharistia fortassis non satis antiqua sunt, ut iis magnopere niti nos oporteat.

ANIMADV. 3.

Pag. 38. S. Davidis Menevensis ex MS. ecclesiæ propriæ in Armor. serius allata vita.

ANIMADV. 4.

Pag. 47. De S. Herculano legendum Paradoxum

historicum Felicis Gatti Italicæ in-4° est inter collectanea Italica num. xu.

Pag. 54. De ecclesia S. Albini in diœcesi Novariensi, perperam credita alicui nomen accepisse ab Alcuino flacco Caroli magistro, vide Caroli ep. Novariensis historiam p. 25. Paradisus historicus Ital. da Felice Ciatti Perugino in-4° 1634, aliud non est, quam tractatus de duobus Herculanis, qui tractatus est in tomo collect. xu nec scivimus nos eum habere, cum Martius componeretur.

ANIMADV. 5.

IN ACTA SANCTORUM DIEI II MARTII.

ANIMADV. 6.

Pag. 126. Joannes de Fabriano Minorita ponendus inter prætermisissos ad ii Martii, quo die obiit, et miracula habentur collecta.

ANIMADV. 7.

Pag. 215 Berquarii et custodes custium et reddituum suspiculi aliquando sumus banquarios legendum,

idemque fore quod trapezitas seu receptores serali fiscalis, a bank mensa et tearen custodire, postea ex Spelmanno didicimus idem fore Saxonibus Anglis, quod Francis berger pastor a Bergen curare, defendere, quasi bergarius:

IN ACTA SANCTORUM DIEI III MARTII.

ANIMADV. 8.

Pag. 221. De SS. Faillenia, Mosacro, Christocola omissa ex judicio P. Bollandi donec plus lucis affluat, sic parata erant.

ANIMADV. 9.

Pag. 226. Historia SS. Martyrum, Emeterii et Celedonii ex salvatore fons a Tamais citato petita per procuratorem Arragoniæ an. 1667 non sunt missa.

ANIMADV. 10.

Pag. 227. SS. Emeteni et Celidonii reliquie Compostellæ corpora Caloguni Capita in Santandes

translata in Cataloniam 19 Oct. apud Tamaium.

Pag. 259. S. Titiani episcopi Brixienensis vitam, inventionem, miracula Italice scripsit Joannes Baptista Zanetti habensque ingressum Brixia 1618 in 8° n. xxvii.

ANIMADV. 11.

Pag. 268. B. Albaradæ, quæ fuit B. Cunegundis magistra huc relata propter eam interim scripsi Bamberham ut in vicino Bantensi omnino quereretur 1666.

ANIMADV. 12.

IN ACTA SANCTORUM DIEI IV MARTII.

ANIMADV. 13.

Pag. 298. S. Pius ep. Hispal. ponendus inter prætermisissos.

ANIMADV. 14.

Pag. 334. Dispicuit vehementer Commentarii ad

S. Casimirum propter digressionis et nimias minutias.

IN ACTA SANCTORUM DIEI V MARTII.

ANIMADV. 15.

Pag. 358. B. Tobizæ Comensis satis videtur prolatus cultus; ut edantur, quæ parata, nam quod ejus non meminerit Pennottus nihil minus, cum etiam multos omiserit coile beatos de quorum monasteriis tractat, non tractat autem de hoc monasterio.

B. Ludovicus a Barbarano inter Vicentinos relatus, saltem prætermisissus accensendus.

S. Canonis Isauri Bilanensis acta proluxa hic latine ex versione Sirleti, Romæ descripta, restant Græce describenda ex cod. Vat. 1669 f. 124 fuerant per errorem alio loco posita in Maio et ideo ignorata.

De Marco ep. Cyprii epistola Combefis, qua dubitat, num schismaticus sit.

S. Olivæ

S. Olive Brixienſis dies 18 et 19 Apr. a Fayno
et Ferrario ponitur, ex quibus quæ dicenda ſuper-
ſunt, huc referri debent, vel ipſa ſancta transferri
ad Aprilē.

Pag. 409. De S Petro de castronovo addendum decretum comitii Avenion. Spicil. 2 pag. 617. vide. chronol. Robert. Autissiod. n. 47. f. 103.

IN ACTA SANCTORUM DIEI VI MARTII.

AD ELENCHIUM SANCTORUM.

Pag. 119. B. Hieronymus Recinetensis Aug.
 vitæ elogium Ital. inter Patronos Recinetenses in
 40 f. 73.

B. Conradus Erem. f. 413 Helviæ sacre numerari
saltem ad prætermisſos notandus.

Pag. 123. S. Bacillus ep. Bononiensis vide Sigonium in Epp. Bonon. et Celsura Fabonium.

Pap. 427 Pro victore Marti. Placentino Consule dicta 4 Febr. fol. 470 de S. Gelasio Placent. que contortuisset inspexisse.

Pay. 431 n. 7. Adde in medio post aberrant, multoque magis Demsterus Winfridum regis Scotiae filium a Leslie lib. 4 in Conranelaudatum Fridolinus esse fingens.

Pag. 412. Martyrium eueomian Em. τὰ μαρτυρία.
Allatius de Simeon. p. 92. tribuit Sophronico archiep.
 Hierosolym. ast hic si sanctus n. Mart. est totis 2
 seculis senior, crediderim errore typographico 42
 pro 40 scriptum, et Martyres Sebastianos intelligi.

Ad 42. Martyrum acta 1^a appendix talis est, ut
ejus auctor videtur, fuisse auctor Actonius vel hic
ex illo accepta amplificasse, utrobique aequaliter si-
letur de prodigiis post mortem.

Fol. 472, n. 21 de S. Calne adde *Cadror nomen* rum lingua Hibernica nullam habere affinitatem pure puto Britannicum est idem forte cum nomine Cadruelis, de cujus nomini Rege Britanno actum est 4 februar. ad acta S. Lietphardi 52. *Macullani, Fing-nique nomina Scotica vel Hibernica esse, nemo negaverit.*

Pag. 180. Oldegarii vita antiqua per Canonicum
Gerundensem, et processus posteriores aliosque
nonnulla monumenta petii 1660 semel iterumque
frustra.

Fol. 497. De Cyrillo col. 2. lin. 3. *floreret* corrige
instauraretur propter cavillationes P. Bonæ-spei hinc
 arguentis etiam secundum nos ordinem fuisse, ante
 Bertholdum.

Pay. 508. S. Agnetis Pragensis vita ipsa Bohemica. Vita ex Bohemico latina melius omitteretur et quæ ibi de familia referrentur ad comment.

Epistola P. Tanner de errore in vita latina commisso, qui tamen est in notis observatur.

*Pag. 538. S. Coletæ vita ut edita a nobis, sic etiam
 est Romæ in codice Palatino nunc Vaticano 1580.
 Hinc concessum an. 1676.*

IN ACTA SANCTORUM DIEI VII MARTII.

AD ELENCHIUM SANCTORUM.

Pag. 627 B. Arnicii Præmonstrat. Vita cum comment. Rollandi est prætermisus.

Pag. 633. S. Thomas Aquin. Protector Recine-
 tensis vide librum de Sanctis Recin. Ital. 4° f. 55.

Miracula S. Thomæ Aquinat. Papiæ, ejus solum
dati tituli ex MS. Mediolan.

Vita S. Thomae Italice per Paulum Friserium
4° Romæ 1668 in biblioth.

Tumultus Neapoli ortus et receptioni S. Thomæ
male impetratus n. 8 p. 159.

De Patronata Neapolit. vide an aliquid non dictum *p.* 168.

Patria S. Thomæ Belcartoruin Ugh. n. 22, col. 694.

Pag. 743. n. 21 Vocatur Vicentinus Candidus Generalis ordinis, dicendus est, *Vicarius generalis* et sic appellatur a Devotuerdero pag. 87.

IN ACTA SANCTORUM DIEI VII MARTII.

*Pag. 748. Vitalis Bremia Armeoti ex Ferr. cat.
al. reformulus ad 13 Oct., quando Lucas et seqq.*

Pay. 792 Litifredi ep. Papiensis vita inter vitas Sanct. Papiensiom de Gasparis p. 75 et Guatani in Sanctuario p. 29.

Page 710. B. Stephani Ab. Abaz. vita in magno volumine tribus libris ab auctore oculato scripta petenda ex Abazina dioc. Lemovic. mendit Visch in biblioth. f. 252

Vita Johannis de Duca Hispanio castri Italice
reddita et Romae impressa 1587, inter vitas Italicas
post Basilium de Virginitate, videtur hujus versionis
facienda mentio.

Page 834. *Latt. h.* Ad dubium ibi positum

dixit P. Philippus vander Becke 17 Novembr. 1670, fuisse Richardum, ejus successorem nunquam fuisse in Hispania. Richardum autem tunc fuisse Granate in Visitatione cur sepeliendus esset. Joannes Atiichi votare accurate dies Capitulon. Item Lauovium in appendice habere indirem Capitulonus, quæ vide. Idem addidit præsentem generalem, qui fuerat antea corrector Granatensis Fratibus, qui antea quovis oblate pretio non poterant obtinere corpus sui fundatoris illud concesserit pro summa ingenti ad constructionem novi sui monasterii retinuisse, tamen homin portionem corporis, quæ adhuc in sacello Orosioni servetur.

INDEX HISTORICUS IN VITAS SANCTORUM

TOMI I MARTII

Continet hic Index propria fere nomina hominum aut popularum, non tamen Sanctorum, quorum in hoc tomo memoria aut res gestæ illustrantur : de quibus peculiaris Index confectus sub initium tomi proponitur. Nota † proposita aliquibus, indicat Sancti aut Beati titulum eis tribui.

A

- A**besac Princeps Saracenorum Amorium caput. 461
462
- Absalon Ab. S. Amandi 12 sec. 177 c
- † Abundins M. soc. S. Herculani 49 51 f
- Acacius EP. CP. fuit hæreticus 133 b 137 b
- † Acca a Bosa nutritus, adjunctus SS. Wilfrido et Wilbordo 71 f 72
- Acheus Judex Palestinæ sub Gallieno 223 f
- Acho R. Norwegiæ et Scotia pulsus 13. sec. 798 c
- Adalardus Ab. Britanniensis 9 sec. 789 f
- Adalbero Ep. Meten 10 sec. 469 a 477 c 479 c
- Adalbero Capellanus, frater S. Cunegundis 268 d
- † Adelbertus Diac. au sorius S. Willebrordi. 73 d
- Adalgisus Rex Frisiæ, 7 sec. 67 c
- Adalungus Ep. Mossiensiensis 3 d
- Admannus Ab. Hyensis 446 b
- Adda mater S. Siviardi 66 a
- Adela uxor Balduini Pii Com. Flandriæ 164 c f
- Adela maior B. Caroli Boni 163 c 203 f
- Adelbertus Com. Alsatiæ 10 sec. ex quo progeniti Duces Lotharingiæ
- Adelbertus Ab. S. Rufi 13 sec. 483 d
- Adelhardus Augustæ uxoris Ottonis I. genus 479 c 480 e
- Adenulphus Summacula, abavus Aquinæ. Comitum 635 d
- Adelphonsus R. Legionis, Castellæ, Galaciæ 11 sec. 110 c
- Adelphonsus Boz Major-Damus R. Lusitanæ 12. sec. 114 b
- Adesinda soror S. Rudisindi 103 d
- † Adrianus M. Nicomediæ quo die obierit 298 b
- † Adriannus M. cum sociis in Maia ius. 87 c 88 a
- Ægidius Ep. Morinen, Cardinalis 730 a 732 c d
- Ægidius Romanus Archiep. Biturcen. 670 d 671 f 672 b 712 f
- Ængussius R. Hiberniæ 6. sec. 393 c 396 f
- Agemundus Ab. Garzæn. 477 e
- † Agilolphus Ep. Coloniensis 82 c
- † Agnetis reliquiæ miracula patrant 673 d
- Agrippas Præses Ponti sub Maximiano 236 a 238 240
- † Agræus Archiep. Senonensis 35 b
- † Alanus discipulus S. Davidis, 13 d e 14 f 146 c
- Episc. Lindisfarncus 74 d
- Aldanus Rex Sclavorum 6 sec. 64 c d 65 a
- Altilius R. Momonæ 6 sec. 393 f 394 e
- Aistulphus R. Longobard. accipit Stephanum 3 Papam 433
- Alba trimammis mater S. Hæmuloci 252 g 254 e
- † Albertus Magnus docet S. Thomam Aquin. 660 661 plorat in ejus obitu 712 d
- Albertus de Brizia Ord. Prædic. 13. sec. 665 d
- Albens Ep. Munnen. baptizat S. Patricium 42 d
- Albenses hæretici 409 et seqq.
- † Albicus Ep. Lugdunen. 36 a
- Albanus Ep. Reatinus 6 sec. 647 c 649 b
- Abbo Ep. in Gall. 7. sec. 902
- Alcfridus fil. senior Oswu R. 440 c 445 b
- Alcfridus junior Rex Northumbriæ, ultus ab Alcfrido seniore perperam cum illo confusus 443 446 non fuit monachus, an Sanctis adscriptus? 447 c d
- Alcraundus Ab. Gemblac. 10 sec. 478 a
- Alcristus Rex Frisiæ 7 sec. 67 c
- Alexander 2 et 3 RR. Scotiæ 13 sec. 798 c d
- Alexander frater S. Cosmari Rex Poloniæ 333 a
- Alfannus Archiep. Salern. 11 sec. 333 c
- Alia mater S. Lemis Archiep. Rotomag. 94 f
- Almaricus Ab. Caroli-forti Ep. Silvanecten. 3 f
- Almodis uxor Raimundi i Comitis Baremonen. 481 c
- Alphonsus R. Lusitanæ 12 sec. 113 c d
- Alphonsus Comes Tuletan. 13. sec. 489 a
- † Alpinus Ep. Cuthlunnen. 36 e f
- Amantius Ep. S. Floridi 50 c
- Amedeus Sabundiar Dux v Antipatæ 574 c 577 c
- Amyras Dux exercitus Saracenarum 437
- † Anastasius soc. S. Herculani 49 c 51 f 52 a b
- Andreas Ciudad, pater B. Joannis de Deo 837 e
- Ando l.p. in Gall. 7 sec. 902
- Angelus Cæsar Ep. Tuderitinus 415 f
- Angelus Ep. Viterben. 14 sec. 684 714
- Anglicus Grimoaldus Archiep. Avenon. Cardin. 730 c 734 b
- † Anna an solum nupta S. Joachimo, mox B. Coletum 335 a b c
- Anna soror B. Agnetis de Bohemia 312 c 313 b 317 e
- Anna Osoria Granatæ 16 sec. 832 b
- Anna soror S. Casimiri nupta Boguslaw Pomernæ 335 b
- Anna uxor S. Cononis M. Virginitatem eremit 338 b
- † Anna Archiep. Coloniæ. 222 f
- † Ansericus Ep. Snessinnæ. 401 f
- Anthusa mater S. Athelaidis 6 sec. 262 f 263 d
- † Antonina M. ex Cardemo 27 c
- † Antonius ut Magister S. Pauli Simplicis 644 et seqq.
- Antonius Ep. Ulyssiponen. 12 sec. 118 c
- Antonius de Govea Episc. Cirenensis, scriptor Vitæ Hispaniæ B. Joannis de Deo 813 b
- Antonius de Commontes Ab. Hydrachen. 16 sec. 796 f
- Antonius de Brizia Ord. Prædic. 14 sec. 706 c
- Antonius Martin curator Hospitalium B. Joannis de Deo 833 a 834 c d 842
- Aquinates Comites a se. 10. e quibus S. Thomas 635

655 d agnati Principibus Longobardis, et Duces	† Bedæ reliquiæ Duclmii	430 b
Casertæ urbis	Beudegorius Ep. in Gallia. 7 sec.	902
Aragunta Regina Galaciz 10 sec.	Benilobolus Ep. in Gall. 7 sec.	902
Arherius Ab. S. Rufi 12 sec.	Benedictus 8 Papa captus	713 b
Arlo Smaragdus Presb. Anianæ, an Sanctus	Benedictus xi Papa	724 c 725 e
† Ariston discip. Christi, alius Ep.	Benedictus 13 Antipapa	349 a
† Armentari Ep. Papiens. corpus translatum	Benedictus Woyna Ep. Vlnensis	354 b
Armentarius Ep. Duacien. 10. sec.	Berengaria filia Regis Legionis	748 e
Arnaldus Cardinal. Ep. Albanen. 14 sec. 685 c	Berengarius Ep. Burcinon. 12 sec.	481 e 483 f
686 a	Berengarius Ep. Gerunden. 13 sec.	485 b 488 d
Arnardus Aubert Archiep. Auscensis	Berengarius de Turrigues Ab. Cotalan. 14 sec.	232 d
Arnoldus Ab. Cisterciën. 13 sec. oppugnot Albi-
genses	† Bernardinus reformul Clarissus	334 d
Arnoldus Bedoz Templarius in Arrayonia 13 sec. 490 f	Bernardus Ep. Brizien. 14 sec.	260 d
Arnoldus Ep. Mogetlon. 12 seculo	Bernardus Ep. Gerunden. 13 sec.	488 c
Arnoldus Bussius Carmelita scriptor	Bernardus Paululfus scriptor Vitæ Italicæ B. Joan-
nis de Deo	813 c
Arnoldus Isfelix Comes Flandriz occisus	Bertranus Ep. Barcinon. 12. sec.	482 c
204 b c	Bernardus Vicecomes Cardonensis 13 sec.	488 b
Arnoldus Camerarius B. Caroli Boni	Bernardus Gualonis Ep. Lodevra. scripsit Vitam
S. Thomæ Aquinatis	634 b 714
Arnoldus Ruissius scriptor Vitæ Latinæ B. Joannis
de Deo	Bertholus. Generalis Carmelitarum	500 d
Arnulfus Patriarca Hierosol.	† Bertolphus Præpositus Eccl. Brugensis, reus necis
B. Caroli Boni 159 160 a 162 c 168 b 172 a
173 c 174 181 f 183 c 184 185 200 203 a
208 e	404 f
Arnulfus Ab. Villorren.	Bertolenus Ep. Suessionen.	361 e
Arnulfus Ab. Blandiniensis	Bigardi condemnati	349 c d
Arnulfus nepos B. Caroli Boni ex sorore	† Blastus Tribunus Claudii 2 Imp.	23 f 24 d
213 b	Boldranus Castellanus Bruyen. 11 sec.	158 f
Arnulphus Ep. Meten.	204 e f	327 d
Arturi Regis Britanniz mors	Boleslaus Dux Vintislaviz et Legnicii	313 e 314 a
Ancepsiodus Præses Ponti sub Maximiano	Boleslaus Princ. Silesia, addictus sponsus B. Agne-
tis de Bohemia	327 c
Aspasius Presb. a morte apparuit sub Severo Inap.	Bona-gratia Generalis Minorum 13 sec.	74 f
635 b	† Bonifacius Apost. Frisiz	123 e 221 f
Athelardus de Stratis Brugis 11 sec.	Bonus Ab. Cister-Dei	463 d
Audeberti tres Epp. in Gall. 7 sec.	Dodes apostata ad Mahomethismum	313 d
Arevrois errores refutati a S. Thoma Aquin.	Borislava soror B. Agnetis de Bohemia	182 a c 183 185 186 194 203 b 208 a
† Augustino æqualis S. Thomas Aquin. in gloria	Boriscardus Brugensis, qui occidit B. Carolum Bo-
num 139 e 160 a c 163 a 169 c 170 173 181 b	902
Aurelianus Imp. venit in Isauriam	482 a c 183 185 186 194 203 b 208 a	297 d
Aurelianus Regulus Phœniciz sub Trajano 10 a c	† Bractalis socius S. Herculani	49 d
conversus a S. Eudocia	† Brendanus Hibernus	44 c d 771 b e
† Austregisilus Archiep. Bituricensis	† Brendani duo in Hibernia	395 b
	† Brictus Ep. soc. S. Herculani	49
	† Brigida junior Scota in Arverneth	475 f
	† Brigitta Clarissa Pragæ sancte obiit	322 a
	† Brigida filia Conchracii	774 e
	† Brocardus 2 Generalis Carmelitarum	500. d e
	† Bruno Ep. Signinus 11 sec.	333 d
	Budocus Magister S. Winulori	233 a 234 d
	Burgundo Ep. in Gallia 7 sec.	902

B

Babylus Tribunus in Phœnicia 2 sec.	18 e 19 a b
Badites, apostata proditor Amori	459 b 465 f
Balthanus Ab. et Episc. Hibernus	3 c
Baldunus Rex Hierosol. a Saracenis anno 1123
captus	180 c c
Baldunus Insulensis Com. Fland. Bartholus dictus	203 a f
Baldunus 7 fl. Roberti, Comes Fland. 164 179 a	204 e
Baldunus Hierosolymitanus Comes Flandriz	162 d
Baldunus Hierosolymitanus Comes Hannoniæ	203 e f
Baldunus Montensis Com. Flandriz	203 f 204
Baldunus in Comes Hannoniæ	166 b 167 c
Baldunus Gundensis Comes Alostanus 12 sec.	173 c 203 e 209 f
Baldunus Capellanus B. Caroli Boni	185 c 187 d
Baldunus Thoret Canonic. Hesdinen. 15 sec.	397 b
Balthazar Sudatus Generalis eremitarum S. Hier-
onymi	367 d
Baltherus monach. scriptor Vitæ S. Fridolini	439 f
Barbalaba Sanctis in MSS. autscripta	362 d
Barbara soror S. Casimiri, nupta Georgio Saxoni	335 c
† Barreus Ep. Corcagiensis	771 b f
† Barrius Ab. Hibern. 6 sec.	44 c d
Bartholomæus de Capua Logotheta regni Siciliæ	686 e 710 a
Basci et Busculi, populi ad montes Pyrenæos 95 d f	96 a
Bastilius Magnus in Italia 6 sec.	618 d e f
Beatus pater uictis S. Cadues	774 775

C

† Cæciliz corpus translatum	300
† Cæcilius Ep. Eliberitanus 1 sec.	31 f
Cælius frater S. Senani	773 c
† Cæsarius Ep. Arelaten.	39 f
† Caudaci capellæ Cæntulæ	282 c
Calandia Ep. Antiochiæ 3 sec.	136 c
Cætero benefacti S. Chrodegando	431 c
† Canneræ in Hibernia pui mors	764 765
† Canutus Rex Daniz M.	164 b e 179 a 203 f
Carolus 4 Imp. etiam Wenceslaus dictus	327 d
Carolus 5 R. Franc. acceptum brachium S. Thomæ
Aquin. donat Ord. Prædicatorum	738 f
Carolus Martellus illustris Princeps	80 d e

- † *Carpophorus Presb. soc. S. Herculani* 49 51 f
Casimirus 3 Polonizæ Rex, pater S. Casimiri 334 f
Cassianus fil. Nemani Hibernus 3 b
Cassidus seu Cassidannus Ab. Magister S. Senani 762 769 773 d
Castellani Brugenses ab an. 1050 ad 1143 161
Castorius Ep. Amiternus 6 sec. 648 d 649 a
† *Cataldus Ep. Tarentinus* 748 f
Cuthurina de Roma Ordin. Prædic. in Monte-Politiano 329 f
Catonius Rex in Britannia 234 e
Cudmoldu Westsaxonum Rex 74 b
† *Cedus Ep. frater S. Cradilæ* 144 c d 146 b
† *Culfridus Ab. Gireu. in Anglia 650 b c d 151 a*
Cerebrunus Archiep. Tolitan. 12 sec. 118 c d
Culin Presb. frater S. Ceaddæ 144 e
Chritum Præfecta Parthenonis in Phœnicia 1 sec. 16 f
Childebertus R. Franc. Parisien. 59 b
Chilinus discip. S. Senani 771 f
Chilismundus matrona benefecit S. Chrodeganda 431 c
Chlodouerus R. excipit S. Fridolinum 433 b
Ghustophorus Ab. Molen. in Calabria 9 sec 100 b c d 101 b
Christophorus Wollski nobilis Lithuanus sec. 331
† *Cito Virgo Luern. Panormi colatur* 294 c 295
† *Clara epistolæ 4 od. B. Agnetem de Bohemia* 503 et seqq.
† *Claudius, Lupercus, Victorinus M.M. in Hisp. 228 h f*
Claudius Ep. Antiochiodoren. alius Taurinensis 357 a
Clementis 8 Butle de patrocinio S. Thomæ Neapoli 740 741 742
Clemens Ep. in Gall. 7 sec. 902
Clemens 4 Papa mandat refutari errores Guilelmi de S. Amore 664 d facit S. Thomæ Aquin. 671 b
Clementia Comitissa Flandriæ 12 sec. 135 b f 166 b
† *Cleodolphus Ep. Meten.* 316 a
Cnuto R. Angl. donat Rameseiz corpus S. Felcis Ep. 779 d 780 d
† *Coccheu nutrix S. Kierani Ep.* 393 e
Coveredus Rex Merciorum 74 c
† *Columbanus Abbas Hyen. 64 d r ejus regula 143 a*
Prædicat nativitatem S. Cudrois 474 a
Columba de Trichazano ab Angelis cineta 744 e
† *Columbanus Hibernus, non Anglus* 74 a
Colmanus Ep. an Nordumbrocorum et Hebridum? 628 f
Colmanus fil. Lenani Hibern. scriptor Vitæ S. Senani 760 a 771 e f 902
Comgella mater S. Senani, alii majores 760 f 761 f
Concessus Ep. in Gall. 7 sec.
Constantia Regina Bohem. mater B. Agnetis Charissæ 508 f 512 e f 513 c
Constantinus Dux Cornubiæ Rex Britannia 41 a
† *Copres, Copresus, vel Coopersus* 573 e 577 b
† *Corentinus Ep. in Armorica* 216 d f
Cornelius Voet deranus S. Pharaïdis 15 sec. 536 c 537 e
† *Coronati Ab. reliquiæ Pontisarræ* 125 c
Corradus de Suessa Ord. Prædic. 14 sec 699 d
† *Cuthburga nupta Alfridu juniori R. Northamb.* 446 e
Cronius Presb. Nitæ 4 sec. 644 e
† *Cresphum Ep. Fergu 1 sec.* 8 f
Cunradus Præpositus Bambergen. 12 sec. 273 f d
Cymbil Ab. frater S. Ceaddæ 144 d
† *Cyprianus Ep. Cartaginens. 749 b epist. ad S. Lucium Papam* 30 e

D

Dulannus Ep. Hibernus
 Martii T. I. 772 e

- Daniel de Tenremunda 12 sec. 161 b 173 r 190 c* 210 d 211 212
David 2 Rex Scotorum 89 b c
† *Daniel Ep. Bangorensis 6 sec.* 43 b f
Daniel Ep. Pragen. baptizat B. Agnetem 513 c e
David monachus Hennenrodenis 4 b
Deifer Erem. Anglia an Sanctus? 628 f
Deron Ep. Lunnricensis 6 sec. 776 a
Desideratus Ep. in Gall. 7 sec. 902
Desiderius defensor B. Caroli Boni 173 b c 189 f
Desiderius Haket Castellanus Brugen. 12 sec. 359 b 160 161 181 b 192 f 198 a 203
† *Deusdedit Archiep. Cantuar. 7 sec.* 146 c
Dalucus Ep. Ozomen. contra Athigenses 411 f 412 e
Dinocrates frater S. Perpetuæ Mart. 634 a
Diodorus Comes Phœnicie 2 sec. 21 22
Diogeus Præses Heliopoli torquet S. Emloctam 19 20
† *Dominicus oppugnat cum Cisterciensibus Albigenes* 411 f 412 b
Dominicus de Cuserta sacrista Ord. Prædic. Neapoli testis Crucis allocutur S. Thomam Aquin. 699 e
† *Damitannus Ep. Catalanen.* 56 c 57 f
Domitianus Ep. Andegavor. 6 sec. 53 c 56 b
Donnannus fil. Luthi discip. S. Senani 774 b
† *Dornaldus Rex 10 sec.* 476 b f
Drago filius Pippini Herstallii 78 e
† *Dubricus Archiep. Laudaven. 6 sec.* 436

E

- E**adfridus Ep. Lindisfarnen. 449 c 450 c
Euthedus Ep. Ripensis 7 sec. 146 c
Eurwaldus R. Angl. Orient. 778 780 b
† *Edlreda Regina,* 147 b
† *Egbertus Archiep. Eboracen.* 71 d
† *Egbertus Presb. degit in Hibernia 68 in Germaniam abire impeditur* 69
Egbertus R. Northumbriæ 440 e
Egfridus Rex datat Gireum monast. 631 d
Egil Ab. Præmieu. Ep. Senouen. an Sanctus? 3 e
Elisabetha mater Caroli iv Imp. a morte liberatur 528 instat pro Canonizatione B. Agnetis de Bohemia 502
† *Elizabetha consanguinea B. Agnetis de Bohemia* 512 e 513 b
Elisabetha soror S. Casimiri nupta Frederico Leguicensi 335 e
Elisabetha filia Alberti 2 Imp mater S. Casimiri 334 e
Elisus Ep. Mumitinen. baptizat S. Davidem 42 b
Emmanuelis Imp. CP. legatio ad Alexandrum 3 Papam 499
Emmelius Ep. in Galha 7 sec. 902
Enanus fil. Nissæ Hibernus 3 c
† *Epiphanius Ep. Salaminæ 369 f 375 a 377 a 377 b*
Eveus Ep. Hibernus 772 e f
Erembaldus Castellanus Brugen. 11 sec. ejus posterii occiderunt B. Carolum Bonum 158 et seqq. 203 a
Eryndus pater S. Senani, alii majores 760 b 761 f
Erius, sive Iræus, R. Northumb. 10 sec. 476 f
Ethembaldus Ab. Floriacen. 476 e
Ervig Rex a S. Davide visu donatus 42 f
† *Ethbannus monachus, socius S. Winnaloci* 216 f 247 248
† *Ethelredus Rex Merciorum* 73 f
Ethelstanus Ab. Rameseiz 11 sec. 779 d
† *Ethelwoldus Ep. restaurat Petrolurgum* 442 d
Ethnea uxor Augusti R. Hibern. 6 sec. 394 a
Ethicus Ep. Dorcastrensis 11 sec. 779 d
 114 Eraricus

<i>Evareicus Rex Hisigothorum Arianus persecutor</i>	
34 c f	
<i>Eudorius Ep. CP. Arianus</i>	426
<i>Eugenius 3 Papa assumit B. Stephanum Ab. Obazinæ in Ordinem Cisterciensem</i>	803 e
† <i>Eugenius 2 Ep. Tolestannus</i>	784 d
<i>Eugenius Rex Scotorum 6 sec.</i>	64 f
† <i>Euphrasius Ep. Eliturgitanus 1 sec.</i>	5 f
<i>Eusignius, forte Martyr, scriptor Vitæ SS. Eutropii, Cleonici et Basilisci Mar.</i>	235 b 236 a
<i>Eutichius soc. S. Herculani</i>	49 d 51 f
† <i>Euricus Rex Gothorum in Hisp. Arianus crudelis</i>	252 f 243 a
<i>Eustathius Ep. Antiochiæ</i>	426 b e
<i>Euthymius Presb. in Calabria 10 sec.</i>	102 a
<i>Eutropius Ep. Andegaven. 6 sec.</i>	55 e d 60 c
<i>Eusebius varii antiqui</i>	368 f 369 a b
<i>Eusebius Ep. Ceresellen. M.</i>	368 f
<i>Eusebius Ep. Samosati M.</i>	368 f
<i>Eusebius socius S. Cyrilli Carmelitæ</i>	500 b
<i>Eustachius Clericus B. Caroli Boni</i>	185 c
† <i>Ewaldi duo Mart.</i>	73 b

F

<i>Fabritius Ep. Papien. 17 sec.</i>	793 d
<i>Facundus et Primitivus Mart.</i>	108 a 228 b
<i>Fechinus fil. Regis Muschragiæ Hibern.</i>	771 f
† <i>Felix Ep. Metensis</i>	479 c
† <i>Feltra soror Adelphonsi Regis, 11 sec.</i>	110 e
† <i>Felix Ep. Bononiensis</i>	369 a
<i>Ferdinandus Alvarus de Toledo Comes Oropesæ</i>	815 d
<i>Fergna Ep. Britan. et Ab. Hiensis</i>	125 b
<i>Fernandus R. Legionis fil. Alphonsi Imp.</i>	113 c d f 117 e
<i>Fernandus 3 Ab. Cellæ-novæ 12 sec.</i>	117 a
<i>Frucutus pater S. Winnalwei</i>	252 f 254 e f
<i>Fringens Ab. successor S. Cadroes</i>	471 d
<i>Finnanus Disc. S. Senani</i>	772 d
† <i>Finnianus Hiberni varii</i>	771 b c
† <i>Finnianus Ab. Clonercardu. in Hibernia</i>	389 e f
<i>Finnianus Ep. Discipulus S. Senani</i>	772 d
<i>Firmata uxor Comitis Phœnicæ a S. Eudoria resuscitata</i>	21
<i>Flora Minorissa, nephis S. Thomæ Aquin.</i>	727 b
† <i>Floridus Ep. Tifernatum</i>	50 d
<i>Floridus Ep. Tudertinus</i>	50 e
<i>Folens Ep. Barcinon. 12 sec.</i>	483 f
† <i>Foranuanus Ab. Halciodoren. 10 sec.</i>	469 e 470
<i>Folquinnus Ab. Ternanen. S. Joannis</i>	173 a
<i>Forestarii confecti dominantes in Flandria</i>	155 e
<i>Fortunatus Ab. Balnei-Cicerois 6 sec.</i>	648 c
<i>Fortunatus Presbyter auctor Vitæ S. Albini Andegavensis</i>	53 b f 57
<i>Franciscus 1 Rex Franciæ capit et amittit Pontarabiam</i>	814 e
<i>Franciscus de Harle Archiep. Rotomag. scriptor Vitæ Gallici B. Joannis de Deo</i>	812 f
<i>Franciscus Ep. Terracinen. 13 sec.</i>	676 c
<i>Franciscus Besora Ab. Carilonen. 14 sec.</i>	232 d
<i>Franciscus Ferrarius scriptor Vitæ S. Eusebii Cremoneis.</i>	367
<i>Franc. Clarei testis vitæ B. Coletæ</i>	603 e 606 e 613 f
<i>Franciscus de Vigiliis Definitur Ord. Prædict. 14 sec.</i>	725 e
<i>Franciscus a Castro Rector Hospitalis Granatensis, scriptor Vitæ Hispaniæ B. Joannis de Deo</i>	812 e 836 b
<i>Franquilla Abbas Cellæ-novæ in Gallici 10 sec.</i>	109 a b e
<i>Fredericus Imp. est an. 1244 Aqua pendente, 659 c</i>	

660 e an sponsam elegerit B. Agnetem de Bohemia	
501 513 515 516	
<i>Fredericus Archiep. Colon. 14 sec.</i>	150 e 181 e
<i>Fredericus Dux Lotharin. 10 sec.</i>	478 b f
<i>Fredericus Com. Luxemburg. frater S. Cunigundis</i>	268 d
<i>Froilanus Gutterius frater S. Rudesindi</i>	103 e
<i>Fromoldus Notarius familiaris B. Caroli Boni</i>	186 a b e d 187 d 188 d 202 e
† <i>Fructuosus Ep. Dunien. et Braccaren.</i>	106 b
<i>Frumoldus Præpositus Furnensis 12 sec.</i>	171 f
<i>Fulco Ab. Floregiæ Ep. Tolosanus</i>	411 e

G

<i>Gabertus Notarius Brugen. scriptor Vitæ B. Caroli Boni</i>	153 e d
<i>Garcias de Pisa Granatæ 16 sec.</i>	832 833 f
<i>Gaspard de Avalos Archiep. Granaten.</i>	814 a f
<i>Gastoldus Dux exercitus Regis Poloniæ</i>	350 a
<i>Gaudefridus Fortis, pater B. Rogerii Archiep. Bituricens.</i>	120 c
<i>Gandrutius Ep. Aufinicensis in Ital. 5 sec.</i>	134 c
<i>Gaufridus de Vaurolis Archiep. Tolosanus</i>	732 a d e
<i>Gausubertus Ep. in Galia 7 sec.</i>	902
<i>Gelasius sanctimonialis filia Reguli 2 sec.</i>	19 e e
<i>Gelasius. 11 confirmat B. Oldegaria Archiepiscopatum Tarraconensem</i>	486 d
<i>Geminianus Ep. Regiensis 8 sec.</i>	900 f
<i>Genesius Ep. in Galia 7 sec.</i>	900
† <i>Genovesa Brabantica</i>	268 f
<i>Georgius Tyszkiewicz Ep. Vilnensis</i>	334 e
<i>Geraldus 2 Ep. Lemovicens. 12 sec.</i>	802 f
<i>Gerardus Ab. Obazinæ 13 sec.</i>	803 c
<i>Gerardus Tosta Doctor Bononiæ 14 sec.</i>	730 e
† <i>Germani Ep. Autisiod. corpus Ravenna Autisiodorum delatum</i>	241 b 242
† <i>Germanus Ep. Parisien.</i>	60 a e
<i>Germanus monachus sub Trajano convertit S. Eudociam</i>	11, 12, 13, 14, 16 17
<i>Gertrudis Comitissa Hollandiæ, dein Flandriæ</i>	164 c f 203 g
<i>Gervasius de Castro Ep. Bangor. 14 sec.</i>	47 e
<i>Gervasius Camerarius B. Caroli Boni</i>	172 f 173 b 184 d 188 e 189 a 195 a 199 b 200 e dein
<i>Castellanus Brugensis 12 sec.</i>	206 e 200 a e 211 b
<i>Geta Cæsar fil. Severi Imp.</i>	630 a 633 f
† <i>Gilbertus Ep. Cathinen. in Scotia</i>	798 b
<i>Gislebertus Castellanus Bergensis</i>	197 a
<i>Gislebertus Ab. S. Petri Gaudavi 12 sec.</i>	161 e
<i>Gianfusus 2 Princeps Salerni 11 sec.</i>	328 b 329
<i>Godebertus Clericus B. Caroli Boni</i>	185 b 187 c
<i>Godefridus Dux Bullon. Rex Hierosol.</i>	164 f
<i>Godefridus Barbatus Dux Brabantæ</i>	166 b 167 e
<i>Godefridus Comes in Ardenna patruus S. Cunigundis : ex eo Duces Lothuriæ inferioris</i>	268 b
<i>Godefridus Comes Namurcen. 12 sec.</i>	181 a e
† <i>Gorgonii corpus Gorziam defert S. Chrodegandus</i>	451 e 454 b 478 a
<i>Gradlonus R. Cornubiæ in Armorica 5 sec.</i>	245 a b 238 b
<i>Gradulfus Ab. Fontanellen. n sec. ac Sanctus</i>	419 a
<i>Gregori ix epist. ad B. Agnetem de Bohemia</i>	501 502 517 a
<i>Gregorius x</i>	674 f
<i>Gregorii aliqui in Vitis Patrum</i>	366 f
<i>Gregorius Svecicki Vitam S. Cosimiri auxit</i>	336 e
<i>scripsit miracula</i>	349
<i>Grimoaldus filius Pippini Herstali</i>	79 e
<i>Gualfermus monach. scriptor Vitæ S. Lucii Papæ</i>	302 b
<i>Gualterus Comes Heslini</i>	166 d
<i>Gualterus</i>	

- Gualterus Achidiac. Teruaneu. scriptor Vitæ B. Caroli Boni* 153 a b
Gualterus de Locris 171 c 184 f 185 a
Gualterus Lilarieusis, defensor B. Caroli Boni 173 c
Guido Ep. Ambianen. 11 sec. 382 c f
Guido Ab. Vallium-Sarnæ oppugnat Albigeuses 412 e
Guido Comes Pontivi 11 sec. 286 e
Guido de Stenfordo 12 sec. 169 d 172 f 174 b 193 a
Guilielmus Longus Cardinalis 14 sec. 685 c 686 a
Guilielmus Petri de Gontino Cardinal. Ep. Subicu. 706 b
Guilielmus de Sudre Cardinal. Ep. Ostien. 727 d 728 b
Guilielmus Tasta Cardinalis 14 sec. 685 b 686 a
Guilielmus u S. Lazaro Ep. Nivernen. 337 e
Guilielmus Ep. Theanen. 13 sec. 711 a
Guilielmus Ab. Trunchinien. 13 sec. 536 c 537 e
Guilielmus de Casali Generalis Ord. Minorum 543 c
Guilielmus de S. Amorr refutatus a S. Thoma Aquin. 664 d 665 f
Guilielmus Anglicus socius S. Fruscici 628 b
Guilielmus Romanus Magister sacri Palatii Urbaniv. 732 f
Guilielmus Dux Apuliæ et Calabriæ 164 c 168 a
Guilielmus de Aquillon Princ. Tarraconen. 13 sec. 490 a
Guilielmus Iprensis fil. Philippi ex Com. Flaudriæ 12 sec. 137 138 a 163 b 165 d 173 b 174 b 176 177 c 186 188 a 191 196 199 203 206 208 209 212
Guilielmus Normannus Comes Flandriæ 160 b 162 f 165 c 176 197 d 198 203 210 211 212 213 214 215 217
Guilielmus de Lordato Collector Urbani v Papæ desert ad hunc corpus et caput S. Thomæ Aquin. 729 c 732 c
Guilielmus de S. Blosio desert corpus S. Thomæ Aquin. Tolosan 730 d
Guilielmus de Thoco scriptor Vitæ S. Thomæ Aquin. 653 e
Prior et Procurator Beneventanus 684 d 704 a 721 c
Guilielmus Viromaniensis conspirat in necem B. Caroli Boni 170 a 178 b 182 c d 193 b
Guilla mater B. Oblegarvi Ep. Barcinon. 481 b
Guillermus de Tortoia Ep. Barcinon. 13 sec. 493 b
Guillermus de Capella Ep. Tolosan 14 sec. 120 c 122
Gundelandus Ab. Laurishamcu. frater S. Chrodegandi 453 c
† *Gudilanus Diaconus Totetanus* 784 e
Gundisalvus Ep. Oveten. 12 sec. 118 c d
Gundisalvus Ep. Mindonien. 106 d
Gundisalvus Ep. Segobin. 12 sec. 118 c
Gundisalvus Ep. Seguntinus 12 sec. 118 c
Gunsalvus Ep. Mindonien. 11 sec. 107 c
Gutierrez Menendez de Arias pater S. Rudesindi 104 f 107 e
- H
- H**adswicha mater S. Cunigundis 268 c
Hastulfus Rex Longobard. 264 f
Hanseatici exorti, Brugis negotiantes 155 f
Heddi Stephanus cantum per Angliam docet 143 c
† *Hedvigis in Silesia* 512 e 514 a
Helvigis soror S. Casimiri nupta Georgio Bavaro 335 c
Helgodus Comes Monstroliv 9 sec. 217 e
Helias Raynundi Generalis Ord. Prædic. 14 sec. 636 c 723 f 724 a 732 d 733 b d 737 b 739
- Helias Decanus Brugensis 12 sec.* 271 f 208 e
Helvius Ep. Momonensium 42 d
Helvidis Abbatissa Meteu. 10 sec. 479 b
† *Henricus Imper. maritus S. Cunigundis* 269 et seqq.
Henricus v Imp. an. 1128 mortuus 180 a e
Henricus i Rex Anglorum 165 c 176 a 178 d
Henricus in R. Angliæ petit sponsam B. Agnetem de Bohemia 509 c 515
Henricus Frederici 2 Imp. filius. 509 a
Henricus Dux Bavarie frater S. Cunigundis 268 c
Henricus Dux Wratislaviensis, a Tataris occisus 212 d 317 f
Henricus Vanden Bergen Ep. Cameracen. 620 e
Henricus de Muris Ab. Teruaneu. 792 d
Henricus de Carahulis nobilis Neap. 14 sec. 397 b
Henricus de Balma Confessor. B. Coletæ 538 b 546 f 555 f 599 b 603 a 604 606 608 610
† *Herfridi Ab. Reliquiæ Pontifare* 125 c
Hericus scriptor miraculorum S. Germani Episc. Antisiodor. 241 c
Hermenigildus, avus S. Rudesindi, Comes 104 f
† *Hermes Doctor et Martyr* 4 d
Hermou Ep. Hierusalym. 4 sec. 640 e
Hersendis Comitissa Angliæ 476 d
Hicbaldus Ab. Bardenevia 7 sec. 76 a
† *Hieronymus scripsit Vitas variorum Sanctorum* 378 c cum S. Eusebia Cremonensi agit 369 371 383 a
Hieronymus Rusticucci Cardinalis, Protector Ord. Hospitalitatis 810 c 811 a
Hilarionus Procurator Carthaginis pro Severo Imp. 633 c 636 b
† *Hilarii ecclesia restaurata, reliquiæ translata a S. Fridolino* 436 a e
† *Hillegardi affecta prophetia contra Ordines mendicantes* 663
† *Hilaris Papa* 133 d
Hildegerus Ep. Coloniensis 82 e
† *Hilulphus Archiep. Treviren.* 311 c
Hilduinus intrusus Ab. Bertinien. 9 sec. 791 c
Honoratus Comes Fundorum 14 sec. 724 d 725 a c 737 f c
Hubertus Ab. S. Albini an. 1301. 61 e
Huebertus Ab. Girven. in Anglia 630 c
† *Hugo Ab. Cluniacen.* 328 c
Hugo de Cervellou Archiep. Tarracon. 13 sec. 490 a
Hugo de Juge Ep. Biterren. 731 b
Hugo Ep. Danelmensis 450 b
Hugo de Moncada Ep. Urgell. 16 sec. 233 d
Hugo de S. Caro Ord. Prædic. Cardinalis 663 b
Hugo Rigaldus Templarius in Arragoni 13 sec. 490 f
Hugo Carduena Comes S. Pauli 166 b 167 c 203 e
Hugo Comes 2 Pontivi 11 sec. 283 c
Hyacinthus Cardin. Legatus per Hispaniam 12 sec. 418 b
- I
- I**dahus Ep. Barcinonen. 783 c 785 b
† *Idefonsus de Scriptoribus. Eccles.* 782 c
Idaura mater S. Rudesindi 105 c 107 f
Imbertus Archiep. Neapolit. 14 sec. 684 c 686 a 744
Imelda Bononiensis Ord. Prædicat. 4 d
Importunus, Ep. in Gallia 7 sec. 902
Ingerannus Comes i Pontivi 11 sec. 283 e
Ingorramus sacer Ludovici Pii, nepos S. Grodegandi 432 f
Ingronus Eincensis conspirat in necem B. Caroli Boni 170 a 178 b 182 c 193 b
Innocentius iii Papa Canonizat S. Cunigundem. 279
destinat

destinat *Prædicatores contra Albigenes* 409 f 410 f
 411 d 412 f
Innocentius IV au. 1244 est in *Thuscia* 659 d 660 e
Innocentius Maximus Ep. Bertynoiens. Nihilus
Apost. in Hispania 16 sec. 836 c
 † *Innocentius Ep. Dertonen.* 4 sec. 421 b
Isaac soc. S. Herculani 49 d 51 f
Isaac conspirator in necem B. Caroli Boni 170 a 172
 182 e 185 a d 199 f 193 a 196 d 208 a h
Isabella Baronissa de Brisaio 15 sec. 547 b
 † *Isidorus de scriptoribus Eccles.* 781 d
Ismael Ep. Menoven. 6 sec. 41 a
Isserninus Ab. an sit S. Zesnius? 428 c
Ivanus de Alst Buro 12 sec. 161 e 190 e 210 d y 211
 212

J

Jacobus de Viterbio Archiep. Neapol. 686 e 713 e
Jacobus de Cajatia Ord. Prædic. 14 sec. 697 e
Jacobus Capuanus Ord. Prædic. 14 sec. 698 b
Jacobus Meruens scriptor 133 f 156 b
Jacobus de Sena Advocatus fiscalis Urbani v Papæ
 727 a
Jacobus de Susato scriptor Ord. Prædicat. 654 f
Jagellonis familia 340 b
Jochimus Ab. oraculum S. Cyrilli Carmelitæ ex-
plicit 498 a 500 c
Joanna Regina Siciliæ 727 b
 † *Joanni Chrysostomo moribundo apparuit S. Basilis-*
cus Apost. non Episcopus 235 c d e f
 † *Joannes Ep. Morinorum* 14 sec. 153 a 163 e
 188 e
 † *Joannes Ep. Ravenn.* 5 sec. 134 d
 † *Joannes Ep. Spoletinus soc. S. Herculani* 49 51 f
 † *Joannes Presb. Martyres septem* 3 sec. 23 f 24 d
 † *Joannes de Capistrano* 337 h e *epist. ad B. Coletum*
 336 b
Joannes 22 condemnat hæreses 665 c, mandat inquiri
 in miracula S. Thomæ Aquin. 680 b e 684
Joannes Taberneriotes Ep. Alexandr. 5 sec. 136 e
Joannes 1 Ep. Hierosolym 375 a
Joannes 3 Episc. Hierosol. 45 f
Joannes Cajetanus Ursinus Cardin. 13 sec. 520 d
 521 e
Joannes Franc. Bordinus Archiep. Avemon. scrip-
tor Fide Italici B. Joannis de Deo 812 f
Joannes de Pizano seu Pecchamo Archiep. Cantuar.
 13 sec. 710 f
Joannes Sprovushi Archiep. Gesuens. 15 sec. 336 a
 380 e
Joannes de Dormano Ep. Bellocæ. Cardinul.
 738 e f
Joannes Hermengandus Ep. Barcinon. 13 sec. 493 d
Joannes Christophorus a Westersteren Ep. Eystadii
 32 b f
Joannes Ep. Legionen. 12 sec. 118 c
Joannes Ep. Lucensis 12 sec. 114 c
Joannes Ep. Papiensis 9 sec. 793 a
Joannes Ep. Salisburg. discip. S. Bonifacii 748 b
Joannes Teutonicus Generalis Prædicatorum 660 f
 663 b
Joannes de Ferrellis Generalis Prædic. 669 f
Joannes Grosas Generalis Carmelitarum scriptor
 497 f
Joannes II Ab. Blandiniensis 7 sec. 627 f
 † *Joannes Garza. Ab.* 479 a b
Joannes Iperius Ab. scriptor 134 a
Joannes de Silva Provincialis Ord. Hospitalit.
 847 f
Joannes Garcias Frater Major Ord. Hospitalitatis
 809 f
Joan. Albertus frat. S. Casimiri Rex Poloniæ 333 d

Joan. Raimundus Comes de Cardona 14 sec. 232 c d
Joannes Comes Gravmensis 14 sec. 685 a
Joannes Botatynsk. Duc. exercitus Lithuaniz 350 a
Joannes de Ferentino Supptior Fossæ-novæ 678
 690 a
Joannes de Neapoli scriptor Ord. Prædic. 699 f
Joannes de S. Juliano inquit S. Thomam Aquin. in
carcere 660 c
Joannes Pinet Confessor. B. Coletæ 535 b 544 c
Joannes Pantropia Canon. Cracovien. 15 sec.
 339 d
Joannes Avila fervens concionator 820 821 e 833 f
Joannes ab Avila socius B. Joannis de Deo 825 e
Joannes Ant. Plaminus scripsit Vitas Sanctorum
Ordin. Prædicatorum 655 a
Joannes Bassanus Celestinus de B. Coletæ 534 c
Joannes Dlugosus seu Longinus docet S. Casimirum
 337 e *vita* 338
Joannes Garzo scriptor Vitæ S. Thomæ Aquin.
 655 a
Joannes de Guevara Granatæ 16 sec. 832 d
Joannes Guot Confessor. B. Coletæ 535 b
Joannes Palæonydorus Carmelita scriptor 499 e
Jonus Ogmundus Ep. Islandiæ 221 f
 † *Josaphat Ep. M. in regno Poloniæ* 334 e
Josephus de Mello Archiep. Eborac. 16 sec. 836 e
Juditha Habsburgica nupta Henrico 3 R. Bohe-
miz 528 d
 † *Judocus fil. Juthaeli Regis Britonum* 74 c
Judulus Ab. Landevennecanus 6 sec. 139 e 140
Julianus Apost. Cenomanensium 60 e 61 a
Julianus Ep. Sabinensis 6 sec. 647 e 649 c
Julianus Pomerius alius a S. Juliano Ep. Toletano
 784
Julia Abbutissa neptis S. Canigundis 273 f

K

† **K**ennanus Presb. in Armorica 6 sec. 141 a e
Kennethus Rex Pictorum in Scotia 87 b e 88 b e d
 † *Kervanus Ab. Cluana.* 394 f
Kincus seu Kinocus Ep. Lampaternensis 6 sec. 41 b
Kineburga uxor Alfridi senioris, alia a S. Kine-
burga Virgine ejus sorore 440 f 444 a e f
Knurgunda Comitissa Andecæ. 628 c
Knurgundis seu Cumissa proneptis Othonis Magni
Imp. an Begta? 419 a

L

Lambertus Nappin pater Borziardi, qui occidit B.
Carolus Bonum 139 205 b g
Laudu atorus, item proavus S. Thomæ Aquin.
 655 c
Landolphus toparcha Claronæ 6 sec. 438 f
Landolphus pater S. Thomæ Aquin. 658 e
Landolphus frater S. Thomæ Aquin. 672 a
 † *Landrade v invenio et translatio* 357 f
Landrada mater S. Chrodograndi Ep. 451 452 a b e
Landolphus Minorita Ep. Stubien. Archiep. Amal-
phitan. 4 a
 † *Laurentius soc. S. Herculani* 49 d e 51 f
Laurentius du Frias Ab. Hyrachensis. 16 sec. 796 f
Lauretus de Tuncois Canonicus Romæ 14 sec.
 684 f
 † *Leburnus prædicat circa Isolam* 73 a 75 e
Leo XI canonizat S. Casimirum 344 f
Leo Armenus Imp. Iconoclasta 460 f 786 c
Leo pater S. Leonis Lucæ 99 c
Leonardus de Neapoli Ord. Prædic. Ep. Agnensis
et Archiep. Acherunt. 700 a
Leonardus Ep. Fundensis 14 sec. 737 b
Leonardus de Cajeta. Ord. Prædic. 14 sec. 709 e
 † *Leonides*

- † *Leonides M. pater Origenis* 4 d
Leoporus Ep. Conf. 124 e
Leudemarus pater S. Drausionis 403 f
Levi Episcopus Hierosolymitanus an Sanctus? 3 a
Leutridis Abb. Suessionen. 7. sec. 406 c
Liberius seu Liberius Hibernus 772 a b c d e
† *Lidania sacra Virgo Hiberna 6 sec.* 394 f
Livthus frater S. Senani 773 b
† *Livinus Ep. Martyr apud Escham* 73 b 75 a
Lopez de Vega comarum de B. Joanne de Deo fecit 851 d 852 c
Longobardi crudelis in Christianos 141 142
† *Lucas Ab. Corbonen. in Lucania* 100 f
† *Lucionus Presb. M. Antiochia* 238 c d
Lucius pater S. Arthelaidis 6 sec. 262 b 263 d
Ludmilla a B. Agnete de Bohemia sorore sua ad vitam revocata 524
† *Ludovicus R. Francie faret Ordini Prædicat. 665 a*
consulit S. Thomam Aquin. 669 c 671 c d
Ludovicus Grossus Rex Franc. 176 196 197 207 214
Ludovicus R. Sicilia 14 sec. 725 737 c
Ludovicus Dux Andegav. fil. Joannis R. Franc. 731 a
Ludovicus de Capua Augustinianus 4 b
Lugodius fil. Kichtethi Rex in Hibernia 771 c d
Lugulins Presb. Hibernus 123 b
Lugulius Presb. apud Slavos in Holsatia 652 f
Luparia in Hispania conversa sec. 1. 5 c
† *Lutwinus Archiep. Treviren. 311 c 314 e 315 a* 317 u
- M
- † *Maccalanus Ab. socius S. Cadruis 470 e f 476 e*
† *Machutus seu Mactorius Ep.* 246 d f
Machadarus Ab. juvat S. Cadroen 476 a
Mactahus tyrannus in Hibernia 773 e
† *Magdelgesti capella Centula* 282 c
Magenfridus Mon. Bertiniens. 9 sec. 791 a
Magistrionus Præfectus militum in Ponto sub Maximiano 236 b f 237 238
† *Maguentia v Antisiodor.* 241 b e f
† *Maioli Ab. elevatio* 120 c
Mahometi lex a Mortyribus confutata 462 464 d
Malachias R. Hibernie et purgatorio liberatur 9 sec. 467 468
Malgo Venedocorum Rex in Britania 41 f
Mamillianus Ab. Cellæ-novæ 10 sec. 110 b
† *Mannanus Hibernus* 88 e f
Marcellinus Tribunus Carthagine 30 b
† *Murellus Centurio M. in Hisp.* 228 b
† *Marchetius a S. Willebordo eunivitus Ultrajecti*
adheret SS. Bonifacio, Ludgero, Gregorio 70 71
ab aliis Murellinus dictus, sub hujus nomine con-
fecti Vita S. Simeonis 72 et seqq.
Marci illustres in Vitis Patrum 365 f 366
Marens Ep. Visensis 12 sec. 118 c
Marcus Gemrathus Ord. Minorum Ep. Viterbien.
Cardinalis 730 a b
Margareta uxor B. Caroli Boni 153 a
Margareta Moyan mater B. Coletæ 540 f 541 d
† *Maria Jacobi mater SS. Jacobi minoris, Simonis,*
et Judæ Josephi Justi 555 a
† *Maria Salome mater SS. Jacobi et Joannis Apost.* 555 a
Maria Regina Sicilia 14 sec. 685 a 707 f
Maria Mendoza uxor Francisci de Corles Commen-
ditoris 825 c e
Marinus de Caracchulis Ab. Neapoli 14 sec. 684 f
† *Marius et Martha Persæ* 23 c f
† *Maria Matidia M. an soror Trajani Imp.* 226 a d
Marius Philonardus Archiep. Avenionen. 342 f
- Marotta soror S. Thomæ Aquin. Abbatis Capuæ* 660 e
Martinus R. Arragonie 493 d 494 a
Martirius Ep. Hierosolym. 5. sec. 385 d
Martinius Ysquerda Ab. Hyrochen. 17 sec. 798 a
Martinus Scola Ord. Prædic. 13 sec. 676 a
† *Martulfus sive Marculphus Ab. Bituric.* 37 e
Mathans de Viterbio Capellanus Archiep. Neapol.
14 sec. 713 f 716 b c
Matthias Corvinus Rex Hungarie 339 c d e f
Matthias de Michovia scriptor Polonæ 336 e
Mathildes uxor Guilielmi Conquestaris 165 c
Mathildis Pedemontana nupta Ludovico 3 Palatino
Rheni 549 d 550 e
Matinocus Ab. Landereneci in Armorica 258 a
Mauri ejeti e Majorica 484 a b : Dentoso et Herda
487
† *Maurilius Ep. Andegav.* 59 e
† *Maxima v. Antismulori* 241 b e f 242 d
† *Maximinus Ep. Trevir. ab Angelo monitus recon-*
cilatur S. Quirico Presb. 425. ejus translatio
312 a b 320 d
† *Meinwercus Ep. Paderbornen.* 270 f
Menendus Gundisalvez nepos S. Rudesindi 105 f
† *Michael Archang. pœnites juvenis 14 e Ejus eccle-*
sia in Gallicia 107 d 118 f 119 d
† *Michael Ep. Synadensis* 786
Michael Jann. Boldo Canonicus Barceon. procurator
Canonizationis, B. Oldegarii miracula colligit.
496 f
Milo Comes de Brethenaven. 12 sec. 40 f
Milo intrusus Archiep. Treviren. 311 f 316 a
Minucius Timianus Proconsul. Africæ sub Se-
vero Imp. 633 c
† *Modoaldus Archiep. Treviren.* 311 c
† *Modomucos discip. S. Davidis Meneven.* 44 a
Monenus Ep. Hibernus 3 c
Mola Ep. Hibernus 771 b
Munio Ab. Hyrachensis patrum S. Veremundi
794 b
Munus Gutterrius frater S. Rudesindi 15
- N
- † *Naboris corpus Hilariaci.* 451 c 454 a b
Nuda mater S. Canonis M. 398 b
† *Narcissus Ep. Hierosolym.* 360
Nurses Patricius Justiniani Imp. 262 b f
Nutalis Ab. Magister S. Senani 762 763 769
Naustus Ep. Conimbricen. 9 sec. 106 d
† *Nazarii corpus Laurishuini* 431 c 434 a b
Neapolo Comes Manupelli in Ital. 14 sec. 732 f
738 c
Nestor pater S. Canonis M. et ipse Martyr 338 b e
† *Nephorus Ep. CP.* 786 c
† *Nicetii Archiep. Trevir. translatio* 312 a b 317 f
Nicolaus Comes Nahnus 14 sec. 732 f 735 c
Nicolaus Ab. Füssen-novæ 14 sec. 689 f
Nicolaus de Filmavino nobilis Neapol. 14 sec. 697 c
Nicolaus Aragnale scriptor Vitis Italiae B. Joannis
de Dro 813 c 900
Nicolans Regallius scriptor emendatus 730 u b
† *Ninnius Ep. Cauditæ Casæ* 88 e
Nithardus positus pro S. Edwardo Regis Angliæ 11
sec. 284 a
Niro Ep. in Gallia 7 sec. 900
Niza Ab. scriptor Vitis S. Basini Archiep. Trevir.
312 c 313 a
Nonna aut Nonnita Martyr 3 d
Nonna aut Nonnita, mater S. Davidis Menev. 41 f
Notherus Balbulus sec. 9. 439 f 431 c 900
† *Numerianus Archiep. Treviren.* 311 c

O

- O**dratus Palmyrenorum Princeps 3 sec. 40 b
 Odgerus Clericus B. Caroli Boni 185 b 187 c
 † Odo Archiep. Cantuar. 477 a
 Odranus Ab. successor S. Senani 776 b
 Offa filius Regis Orientalium Saxonum 74 c
 Oldegarius pater B. Oldegarii Ep. Barchinon. 481 c e
 Oliverius de Lungr scriptor Vitæ Belgicæ B. Coletæ 532 b 537 d e
 Optatus Ep. a morte apparet sub Severo Imp. 635 b
 Oriloatus mon. Cella-novæ, scriptor miraculorum S. Rudesindi 103 d e
 Osmius Rex Nordanhumbr. 146 c f 440 c iv filii f
 Othobrunnus Ab. S. Albani 11 sec 56 b 62 f
 Otto Imper. favet S. Cuthroe 477 b

P

- † **P**alladia V. Antisiodori 241 b e f 242 c d
 Pandulfus abbas S. Thomæ Aquin. 635 d
 Pandulfus de Subello Notarius Papæ 14 sec. 684 d f
 † Paracitus socius S. Herculani 51 f
 † Paschalis 19. sec. transfert corpora SS. Carciliæ, Lueni, Urbani, Valeriani, Tiburtii et Maximi 299 c
 Paschalis et epistola ad B. Oldegarium de Episcopatu Barchinonensi 484 c d
 † Paternus Ep. Vercutensis 44 d 45 f
 † Patricius apparet S. Winwaloco 250 f 256 c
 † Paulinus Ep. Antiochia 369 f 377 b
 Paulinus discipulus S. Germani 42 c
 † Paulus Ep. Lemni. in Armorica 139 et seqq.
 Paulus et Juliana soror MM. Ptolemaide 307 c 318 d
 Paulus Zane Ep. Brixini. 14 sec. 260 a 309 f
 Paulus Emilius scriptor 156 a 157 b
 Paulus de Aquila Ord. Prædic. 13 sec. 676 a
 Pelagiana hæresis in Britannia 45
 Pelagius i Papa in Sanctis adscriptus? 126 b
 Pelagius Ab. Cella-novæ 11 sec. 110 e Alius 12. sec. 113 d 115 b
 Pelagius Archidiacon. Cella-novæ 12 sec. 114 c
 Penda R. Merciorum 441 a
 † Perpetuus Archiep. Turonensis 35 c
 Petrus de Bulma socius B. Coletæ scripsit Vitam ejus 532 d 600 d 602 d
 Petronilla Countissa Hollandiæ 192 c
 † Petrus et Paulus Apost. apparent S. Thomæ Aquin. 568 e
 † Petrus de Morano Cælestinus v Papa 121 d 681 a
 Petrus Doza Cardinalis 847 e
 Petrus Mongus Ep. Alexand. hæreticus 136 a
 Petrus Fullo hæreticus Ep. Antiochiæ pulsus 135 f 136 a b reductus 137 b
 Petrus Archiep. Compostellanus 12. sec. 118 c d
 Petrus Guerrerus Archiep. Granaten. 828 f 831 d e f
 Petrus de Juge Archiep. Narbonen. 731 a b
 Petrus Ep. Ambianen. 13 sec. 247 f
 Petrus Ep. Caurion. 12 sec. 118 c
 Petrus Ep. Pusanen. 16 sec. 330 c
 Petrus Ab. Cella-novæ 12 sec. 112 b
 Petrus Gundisilvus Ab. Cella-novæ 11 sec. 110 c
 Petrus de Yris Ab. Hydruchen. 17. sec. 797 d
 Petrus de Monte S. Joannis Ab. Possess. novæ 678 n 685 690 f
 Petrus R. Arragon. Canonizationem B. Oldegarii petit 493
 Petrus Rex Cypri 727 a
 Petrus Grassus Commissarius Regis Neapoli 14 sec. 686 b

- Petrus Henriquez de Ribera Marchio Tarifensis 823 d 824 b
 Petrus soc. B. Stephani Ab. Obazinæ 800 801
 Petrus Canon. Compostellan. Legatus ad Reges 12 sec. 114 d
 Petrus de Bobadilla Granatæ 16 sec. 830 d
 Petrus a Vallibus sive de Remis Confessarius B. Coletæ scriptor Vitæ illius 531 f 536 b 537 b 438 e 599 f 602 d 609 613 615
 Petrus de Lyon testis sanctæ vitæ B. Coletæ 600 c 612 f
 Petri de Notabilibus Appendix a quo facta? 498 e
 Petrus de Sicilia vel Sicilia Or. Prædic. 13. sec. 667 b 704 b
 † Philippus Presb. Siculorum Apostolus 99 b 152 b
 Philippus Princeps Tarentinus 687 f appellatus Improvator CP. 726 e
 Philippus Imp. 12 sec. 277 b
 Philippus 2 R. Hispan. benigne excipit B. Joannem de Dro 825 c
 Philippus Bonus favet B. Coletæ in extruendo monasterio Gandavi 531
 Philippus Archiep. Sulisburg. et Patriar. Aquileien. 512 d 513 a
 Philippus Ipreu. aut Loensis fil. Roberti Friari 165 e 166 a
 Philippus Abbas Gandensis 15 sec. 588
 Philippi Bergomatis Supplementum postea auctum 499 a
 Philippus Callimachus instruit fratres S. Castimiri 338 c 339 a
 Philippus de Theate Ord. Prædic. Provincialis 724 b 739 b
 Philostratus a morte per S. Eulociam resuscitatus 17 18
 † Photinus primus Episcopus Bonaventanus 2 c
 Pipinus Herstallus favet prædicationi in Frisia e f. et non fecit divortium cum Plectrude 78. pietas 79
 Pius v approbat Ordinem Hospitalitatis sub regula S. Augustini 809 810
 Pius an S. Jacobi discip. et Ep. Hispaniensis? 296 c
 † Plectelmus Ep. Scotus Confessarius Pippini Ducis 74 f 75 a
 Pollio Præses Decii Pergæ 127 c
 Pomponius Dine. Carthag. Severo Imp. 632 e 634 c
 Pontius Ab. Claravallen. 748 d
 Poppo Ep. Treviren. 11. sec. 282 e
 † Porcatia v Antisiodori 241 b f
 Pribislans Princ. Slavorum Lubecæ 12 sec. 652 c 653
 Primislans Ottocarus Rex Bohem. pater. B. Agnetis Clarissæ 501 b 508 f 512 c f 515 d
 Primislans Ottocarus 3 R. Bohemiæ 512 c e 520 c
 Primislans Marchio Moraviæ, frater B. Agnetis 512 d f
 Probus Ep. Canusinus 5 sec. 133 f
 Ptolomeus Lucensis scriptor Ord. Prædic. Episc. Torcellanus 704 c
 Priscillianus Præses Nicææ sub Dioclet. 27 f
 † Proculus soc. S. Herculani 49 d e 51 f 52 a
 Publius Præses Pamphiliæ sub Decio 361 a d
 Pudens Præpositus carceris Carthagine sub Severo Imper. 634 c

Q

- † **Q**uiriacus mon. in Palæstina 5 sec. 386 c d

R

- R**ichildis mater S. Drausonis 403 f
 † Radbodi Ep. Ultrajectini sermo et carmen de S. Serverto Ep. 82 83
 Radulphus

- Radulphus Ep. Agennen, dein Lugdunen.* 357 c
Radulphus Cist. missus ad Albigenes hæreticos 410 a
Radulphus Castellanus Brugen. 12 sec. 162 a
Radulphus de Roze Ab. Corbeien. 601 c 602 e
Ragnobertus Ep. in Gall. 7 sec. 902
Ragnmarus Ep. in Gall. 7 sec. 902
Raimundus Berengarius i Comes Barcinon. 481 b
 486 a b 488 r 489 a c
Raimundus Comes de Cardona 14 sec. 232 d
Raimundus Comes Tolosanus fautor Albigenensium
 411 d 413 u e 414 e 415 b.
Raimundus Guillelmus Ep. Barcin. a Muuris occisus
 484 u
Raimundus Ep. Tolosanus depositus 13 sec. 410 d
Raimundus Ep. Ausourensis seu Vicensis 13 sec.
 485 c 488 e 489 c 490 a
Raimundus Ab. Fossæ-novæ 14 sec. 725 727 732 f
Raimundus Stephani Ord. Præd. miraculis clarus
 671 a e f
 † *Raimundus de Capua Ord. Prædic. 14 sec.* 329 f
Raimundus Severi seu Salerni Confessar. S. Thomæ Aquinatis 667 a
Raimundus Moturus Ord. Prædic. 13 sec. 677 a
Raimundus Hugonis scriptor Translationis S. Thomæ Aquin. 654 f 724 a 733 a 737 e f
Ravaldus Comes Claremont, socer B. Caroli Boni
 153 a 165 e
Ravaldus frater S. Thomæ Aquin. 672 a
Ravaldus de Piperno socius S. Thomæ Aquin. 660 b
 677 b 686 c 704 c
Ravaldus Abb. Cisterc. excipit Eugenium 3 Papam
 803 a
Rex de Govere pincerna B. Caroli Boni 191 b
 192 c 203 e
Rennulphus Ep. Astoricen. 9 sec. 106 d
 † *Rhocus discip. S. Hinnuloei* 253 f 258 c
Ribera familia e stirpe S. Rudesindi 106 e
Richemarchus scriptor Anglus 38 f
 † *Richardus corpus Centule et miracula* 286
Richardus Hannibalden. Cardinal. 13 sec. 665 e
 666 a
Richardus Ab. Firdun. et Centulen. 11 sec. 282 e
Richardus 3 Dux Norman. 11 sec. 283 a e
Richildis hæres Hanuonix Comitissa Flandrix
 203 d e f 204 a b
Rigerius de Marchia Minorita 416 e
Riquardus Haliensis defensor B. Caroli Boni 173 c
 184 d 190 d 216 a
Robertus 2 Dux Norman. 11 sec. 284 a f
Robertus fil. Guilielmi Conquestoris 165 c
Robertus Friso Comes Flandrix 164 b 204 dictus
Comes Aquarum 204
Robertus fil. Guilielmi Iprensis e familia Comitum
Flandrix 12 sec. 158 c
Robertus Junior Hierosolym. Comes Fland. dictus
S. Georgii filius 164 d e 165 a 204 d
Robertus Castellanus Brugen. 11 sec. 158 c 204 a
Robertus Puer fil. Roberti Castellani Brugen. 12
sec. 159 c 161 170 a 177 d 183 f 192 e 203 b
 205 e 207 f
Robertus fil. Huketi Castellani Brugen. 161 d
Robertus Princeps Tarracoen. 13 sec. 489 e f
Robertus ix Crassus Bethuniensis 197 d f
Robertus Ab. Framedæ in Gall. 12 sec. 807 f
Robertus de S. Valentino Vicarius Generalis Societat.
Jesu 679 f
Robertus Boyfeti pater B. Coletæ 540 f 541 d
Rodericus Ep. Palentinus 12 sec. 118 c
Rodericus Signenza Fr. Major Ordin. Hospitalitatis
 809 d e
Rodgerus Præpositus S. Donatianni Brugis 206
Rodricus Ep. Dunien. 10 sec. 106 e
Roggerius Dux Apulix 164 c f 203 f
- Ragerius Dux Salerni Urbanum 2 Papam excipit*
 333 c
Rogerus Ep. Cimetanus 14 sec. 726 c 728 a
Roselina soror S. Gerrini Ab. Centulen. 282 b
Romualdus Archiep. Salernitanus 12 sec. 165 a
Rodesindus scrip. Ep. Dunien. 106 d f
 † *Rodolphus i Imper. confugit cum Rege Bohemix*
 310 f 321 f
Rupertus Ab. Tutiensis 297 b
- S.
- S**abbatus Clix Ab. 387 d e
 † *Sampson Ep. Dolunus 6 sec.* 216 d 217 c
Sancia Comitissa, filia Sancia Comitis Castellæ, mu-
ter Raimundi Comitis Barcinon. 481 e 482 f
Sancius Garcias R. Navarra furet S. Veremundo
 795 c
Sancius Ramirez R. Navarra addictus S. Vere-
mundo 795 c d
Sauctius Rex Galæciæ 10 sec. 108 c
Sauctius Ep. Zimoren. 12 sec. 118 e
Sauctius Rex Ceretice provincie in Wallia pater
S. Davidis 38 b 41 e
Sapricus Præses Mediolani sub Hadriano Imp.
 420 c f
Sara Fir. Abbatisa 3 e
Sarannus Episc. Hiberuns 3 b
Savariens Ep. Dunien. 10 sec. 106 e
Savariens Ep. Britonien. 9 sec. 106 d
Scuthinus discip. S. Davidis 43 f
Sebastianus Ep. Tudensis 826 e f
Sebastianus Ariaz Ord. Hospitalitatis 809 e
 † *Secundus Ep. Abulea. sec. 1.* 5 f
Sedui seu Sedounus Ep. Hibernus 772 d e
Segerus socius Guilielmi de S. Amore refutatus a
S. Thomæ Aquin. 664 d
 † *Senorinus Abb. dioc. Braccaren. 10 sec.* 109 e c
Serenus Ab. an sit S. Zesuius ? 429 d
Sergius Ep. Ravennas 8 sec. 900 f
 † *Severus Ep. Barcinon. M. an unicus ?* 212 253.
Ejus translatio 13 sec. 493 e
Sibrandus Ab. scriptor Vitæ B. Frederici Ab. Ma-
riegardi 287
 † *Sidounus Apollinarius Ep. Arvernorum 33 b d*
 36 d e f
Sigebertus R. Angl. Orient. excipit S. Felicem Ep.
 779 780 b
 † *Sigefridus Ab. Wiren. in Anglia* 650 c e
Sigefridus Com. Palatinus maritus S. Genovefæ
Brabantice 268 f
Sigefridus Comes Lucidimborgen. pater S. Cunigun-
dis 268 b an Palatinus Rheni ? ejus facta 268
 † *Sigeramus pater S. Siviardi Abbas Anisodi n.* 66 b c.
 67 d
Sigismundus frater S. Casimiri Rex Polonix 335 b
 340 c 350 u
Sigismundus pater S. Godegundi Ep. 451
 † *Silvestri Papæ Reliq. Nimontulæ* 263 f 290
 † *Similianus Ab. in Armoricis* 246 f 247 c
 † *Simon Ep. Toruacrn. 12. sec.* 152 f 176 f 186 c
Simon de Lingons Generalis Ord. Præd. Episc.
Namneten. 725 b
Sisnandus Ep. Compustellanus 10 sec. 109 a e
Sismandus Ep. Iriensis 9 sec. 107 a
Soldanus ad fidem conversus 499 e
Sophia soror S. Casimiri nupta Frederico Brand-
burg. 335 b
Spiridon Ep. Trivethuntis 642 e
Stephana de Soncino ab Angelis cincta 745 a b c
Stephanus 3 Papa a S. Chrodegundo ductus ad
Aistulfum R. et in Franciam 453 b
Stephanus Ep. Antiochie, 5 sec. alius M. 136 b c
 Stephanus

<i>Stephanus Ep. Tullen. an Sanctus?</i>	748 b
<i>Stephanus Ep. Upsalen.</i>	125 c
<i>Stephanus Comes Blesensis, dein Rex Angliæ.</i>	176 b
<i>Stephanus monach. Cellæ-novæ scriptor Vitæ S. Rudolphi</i>	103
<i>Stephanus Juhac scriptor, Vitæ Latinæ B. Coletæ</i>	332 a 338 c
<i>Stephanus de Salinacho scriptor Ord. Prædic.</i>	633 c
<i>Stephanus de Cumla Procurator Ord. Prædic.</i>	15 sec. 729 f
<i>Stratiana familia Brugis non fuit rea necis B. Caroli Boni</i>	158 et seqq
<i>Suarus Ep. Britonien. 11 sec.</i>	107 b
<i>Sugerus Ab. S. Dionysii scriptor 12 sec.</i>	133 c
+ <i>Suberius Ep. Ercidensis</i>	84 c 85 b
<i>Sydo auctor histor. Neamousteriensis</i>	652 c
+ <i>Swthouns Ep. Honthon.</i>	44 b

T

<i>Tarasius Ep. CP.</i>	786 c
+ <i>Tellius Ep. Walthæ</i>	14 d
+ <i>Trennanus Ep. Leouen 6 sec.</i>	139 d
<i>Tertius Diac. Carthag. Severi Imp.</i>	632 c
<i>Thadæus Ab. in Armenia 6 sec.</i>	140 a
<i>Thancmarus de Straten 12 sec. 156 c 159 f 168 c f</i>	181 d 184 d 193
<i>Themaricus Castellanus Brugburgen. 12 sec. 156 c</i>	171 b 184 f
<i>Theodora mater S. Thomæ Aquin. 657 c 669 f an filia Comitis Theotis ex Curacciola familia? 655 c</i>	
<i>Theodora Soror S. Thomæ Aquinatis 654 a 669 f</i>	678 a 690 f.
<i>Theodoricus R. filius Chlodovei benefacit S. Fridulino</i>	430 f
<i>Thodericus Alsatus Comes Flandriæ 160 f 196 c ejus progenies 205 c 211 212 et seqq.</i>	
<i>Theodericus Discamunden, defensor B. Caroli Boni</i>	173 c 190 d
<i>Theodericus Princ. Thomoniæ in Hibern. 776 c d</i>	
<i>Theodericus Ep. Meten. frater S. Cunigundis</i>	268 d
<i>Theodoricus Ep. Meten. 10 sec.</i>	479 c
+ <i>Theodoricus Princ. Antiochiæ M. sub Juliano 126 c</i>	
<i>Theodominus Ep. Mindonien. 11 sec.</i>	107 a
<i>Theodominus Ep. Dunien. 10 sec.</i>	107 b
+ <i>Theodorus Archiep. Cantuar. 7 sec.</i>	146 c f
+ <i>Theodorus Ep. in Cypro</i>	126 c
+ <i>Theodorus Tiro M.</i>	233 c 236 d
<i>Theobardinus Ep. Britonien.</i>	106 d
<i>Theodorus Ab. Molen. in Calabria 10 sec.</i>	102 a c
<i>Theodila soc. S. Herculan</i>	49 d 51 f
<i>Theodotus Ep. Helapoli Phœnicæ sub Trajano 9 ab f 15 c</i>	
<i>Theophilus Imp. Iconoclata</i>	460 f
<i>Theophilus Ep. Alexandr. an Sanctus</i>	356 f 360 c
<i>Theophania Abb. Essendiæ in Germania</i>	357 b
<i>Theophilactus Ep. Amusia 8 sec.</i>	556 c
<i>Theotecus Ep. Cesareæ in Palestina</i>	223 d
<i>Theotistus mater S. Leonis Luca</i>	99 f
<i>Therasia uxor S. Paulini</i>	357 f
<i>Thibaldus Soror. pater Gulielmi Iprensis et familia Comitum Flandriæ.</i>	208 f
+ <i>Thomas Ep. Cantuar. S. Drunsinn veneratur</i>	102 c
<i>Thomas Agar de Lentino Archiep. Consentinus, Patriarcha Hierosolym. 13 sec.</i>	639 a
<i>Thomas Comes Coblenacæ. 12 sec.</i>	166 c
<i>Thomasius S. Thomæ Aquin.</i>	633 d
<i>Thomas de Mathia Canonicus Salernit. 14 sec.</i>	698 f

<i>Thomas de Sulmona Ord. Prædic. 14 sec.</i>	724 b
<i>Thomasius Comes Mursi, nepos S. Thomæ Aquin.</i>	654 a 670 a 705 a
<i>Timo Ep. Bambergæ. 12 sec.</i>	275 c 279 c
<i>Tilmannus Slechtus Canon. Colonien. 15 sec. 339 c</i>	
+ <i>Tilmon aut Tilmannus an soc. S. Willebrordi?</i>	73 c
<i>Timotheus Salophaciolus orthodoxus Ep. Alexandria</i>	134 f 136 a c
<i>Timotheus Alurnus intrusus Episc. Alexandria, damnatus 135</i>	
<i>Tobias Canonicus Regularis in Ital. anno 1501 sancte obit</i>	357 c
<i>Tobias Ep. Pragensis 13 sec.</i>	327 b c
+ <i>Torquatus Ep. Accitanus 1 sec. 3 a d : reliquæ in Cella-nova</i>	104 d
<i>Totilla Italiam vastat.</i>	52 d c
+ <i>Treadius M. sub Decio</i>	126 f
<i>Tuivorus monach. Petroburgen. 9 sec.</i>	442 b c
<i>Tuivessus Norwegus invadit Hiberniam 9 sec. 468 c</i>	
<i>Tyrannus Ep. Antiochenus an Sanctus?</i>	418 c

U

<i>Ulpianus Præfectus Alexandri Imp. Romæ</i>	127 bd
<i>Urbicus 1 et 11 Ducis Caventaurum 13 sec.</i>	512 d
+ <i>Urbanus 1 Papæ corpus translatus</i>	300
<i>Urbanus 2 Papi 11 sec.</i>	329 b 332 a 333 d
<i>Urbanus 4 Papa</i>	665 c 74 f
<i>Urbanus 5 Papa post multas tergiversationes concedit Ordini Prædic. corpus S. Thomæ Aquin.</i>	727 et seqq. Bullas 3 concedit 731 et seqq.
<i>Urbanus vii adscribit Bentis Joannem de Deo 812 c</i>	839
<i>Ursacius Dux Carthagine</i>	30 b
<i>Ursus Dominus Claronæ Benefacit S. Fridolina</i>	438 f
<i>Urracu mater Alphonsi Imp.</i>	112 c e
<i>Utradius Ab. S. Maximini 8 sec.</i>	316 d

V

<i>Valentinus Ep. Amternus 6 sec.</i>	647 f
<i>Valentio Ab. in Valerni prov. et Romæ 6 sec.</i>	647 f
+ <i>Valerianus Tiburti et Maximi corpora translata</i>	300
<i>Valerianus hæreticus 5 sec.</i>	374
<i>Veluscius Comes Lusitanie</i>	112 113 d 114 a
<i>Vellianus in Holstima prædicat</i>	652 a e
<i>Vicentius Præses Helapoli in Phœnicia occidit S. Eudocium 22 c</i>	
<i>Vigilantius hæreticus 5 sec.</i>	373
+ <i>Vigilius Ep. Tridentinus occiditur, transfertur</i>	427
+ <i>Vigoris Ep. Bajocen. Reliquiæ Centulæ</i>	283 bf
+ <i>Vincentius Ferrarien. 295 inquit B. Coletam 358 b</i>	
<i>Vincentius Ep. Cincorien. Ord. Cistere. 13 sec.</i>	549 a
<i>Vincencius Ep. Dunien.</i>	106 b
<i>Virgilius Ep. in Gall 7 sec.</i>	902
<i>Vladislaus frater S. Casimiri Rex Bohemie et Hungarie</i>	335 b 337 c
<i>Vulflerus Rex Mercurum</i>	143 c
+ <i>Vulfrannus Archiep. Scannen.</i>	85 d
<i>Vulgisus pater S. Willebrordi</i>	358 a

W

<i>Wallerius Ab. S. Albini 11 sec.</i>	56 a b 62 b.
<i>Walterus de Styeten Brugis 12 sec.</i>	160 b f
<i>168 c 213 d 217 a c</i>	
<i>Walterus Crommelin Brugis 12 sec. 161 d f 162 a</i>	211 d 212 c
<i>Walterus Castellanus Brugensis 12 sec. 159 203 c</i>	
<i>Welandus</i>	

- Welandus* ab aliquibus Sanctus dictus 362 d
Wenceslaus R. Bohemiæ frater *B. Agnetis de Bohemia* 501 503 a 512 d f 516 f 517 a b 518 523
† *Weniali* seu *Gnemali Presb.* corpus *Corboili* 246 d e
† *Weomadi Archiep. Trevir.* translatio 312 b c
† *Werenfridus in Frisia* prædicat 73 r d
Wicbertus prædicat in *Frisia* 69 a 72 d e f
† *Wilfridus Ep. Eboracen.* 67 c 69 72 76 c d 85 g 146 b f
Wilhelmi Malmesburiensis varii errores 444 a
Wilhelmus Comes Warennæ 11 sec. 284 c
† *Willebrordus Apostolus Frisiz* 68 a 69 d 77 b
Winfridus Ep. Merciorum 148 e
Wini Ep. West-saxonum 7 sec. 146 c
† *Winocus ex regia Britonum* progenie 74 c
† *Wiro Ep. Scotus Confessarius Pippini Ducis* 74 f 75 a
Wilfricus Cnop conspirat in necem *B. Caroli Boni* 160 c 170 b 178 b 189 a 193 b 204 d 207 d
Wiltmarus Ab. Ganden. 10 sec. 478 a
Z.
Zacharias Ferrerius scriptor *Vitæ S. Casimiri* 336 e 347 f
Zebedæus pater SS. Jacobi et Joannis, an *Aristobulus* dictus et *Episc. Britoniæ in Hispania?* 131 b
Zeno puer a S. Eudocia resuscitatus 22
Zeno Ep. Hispanen. *Ficarius* per *Hispanias* 3 sec. 134 c
Zenobia uxor Odenati Principis sec. 3. 10 c
† *Zita Virgo Lucensis Panormi* colitur 294 c 295 e

INDEX TOPOGRAPHICUS

IN VITAS SANCTORUM

TOMI I MARTII

A

Aberkervilour in Scotia 64 a
 Acci urbs Hispaniæ 5 c
 Acheruntia urbs Lucaniæ 700 a b
 Adhama in Scotia. *An ibi S. Baldredus mortuus*
448 d
 Ægyptus *Marcus monachus* 367 *S. Piamun Virgo*
Deo devota 240
 Æolis *S. Quintus Thaumaturgus* 129
 Æqua vulgo Vico ur. regni Neapolit. 700 a b
 Africa *Leo, Donatus et alii Mart.* 28 f *Adrianus*
Ficturus, secundilla 29 *SS. Florianus, Felix,*
Castus et alii MM. 224 *Gaiola, Felice, Emeritus*
et alii MM. 226 *Adrianus, Erolus, Eusebius Ju-*
lianus Octavus 363 *Petrus, Eusebius, Palatinus*
et alii 363 *Jocundus Saturninus, Artaxius, Quin-*
tus MM. 629 *Savrus, Silvanus, Rogatus, Muni-*
lus, Cyprianus 643 *Cyrillus Ep. Rogatus et alii*
x MM. 756
 Agryrium monast. Sicilia *S. Leo Lucas monachus*
 97 f 98 a 99 d *S. Lucas Casulius Ab.* 131
 Aldenarda ur. Flandr. 12 sec. non deleta, sed
 suburbium incensum 485 c d 203 c 205 b
 Alemannia pro Germania 549 f
 Algezira urbs Hispaniæ 6 c
 Alhambra arx Granatæ 847 d 818 f
 Alicante urbs Hispaniæ 6 c
 Alona urbs Hispaniæ 6 b c
 Alostum oppidum Flandriæ 217 b
 Althæa urbs Hispaniæ 6 f
 Amalea ur. Ponti *SS. Eutropius, Cleonicus, Busi-*
liscus 233
 Ambianensis Comitatus 165 e
 Amorium urbs Phrygiæ *Sancti xlii Martyres* 456
 Andegavum ur. Gallie *S. Albinus Ep.* 54
 Andrania urbs Bythyniæ 455 c f
 Andrapæna, patria *S. Hesychii Thaumaturgi* 435
 Andropolis urbs Scotiæ *S. Adrianus Ep.* 325
S. Monanus Archidiaconus 87
 Anglia Orientalis *S. Felix Ep.* 778
 Anisola flu. et Monast. Gallie *S. Siviardus Ab.*
 65
 Ankarig oratorium Petroburgi monasterii 444 f
 Annamita ditio Scotiæ 64 b
 Antinous ur. Ægypti, *Philemon, Appollonius, Aria-*
mus, Theotychus et 3 socii MM. 750
 Antiochia a Latinis capta 164 o *Victor, Adrianus*
et alii xi et annoagni xxi MM. 361 *Phocas M.*
 334 *SS. Leocus, Taxis, Nestor, Equinus, Ita-*
licus MM. 637
 Antiquera opp. Hispaniæ 853 d f
 Antiochia *SS. Silvanus, Maximus et alii* 12 *Mart.*
Romani, 24
 Apamia ur. Bythyniæ, *SS. Victor, Fictorius, Clau-*
dus, Bassa 522
 Aqua-persa opp. Arvenia in Gallia 558 c 582 f
 Aquæ-Lupæ, Gualalupe, opp. Hispaniæ 819 e f
 820 a
 Aquila ur. Italiæ *Reliq. S. Equiti Abb.* 648 b
 Arelatum, *Virgilius Archiep.* 397
 Argentarius mons Batruræ 679 f 680 f
 Argentiuræ, ecclesia *S. Hilari* 638 b

Aria opp. Artesiæ 166 d
 Ascanius lacus Niercæ 26 f
 Astura opp. et flu. Latii 667 b d
 Atrebatum, *Miracula B. Coletæ* 896 b
 Andomaropolis ur. Artesiæ 176 c d 197 a 203 c
 210 c
 Augia-dives monast. Sueviæ 632 b
 Aurelia ur. Gallie *B. Rogerius Ep.* 119
 Aurla ur. Hispan. 114 b e *reliq. S. Rudesindi*
 104 e
 Auriniacum monast. Flandr. 184 f
 Ansonen. Ducatus Hispan. vulgo Osona 481 e
 485 e
 Austrasiæ fabulosa origo 313 d f
 Austrobriga urbs Hispan. *Martyres attributi* 132 d
 Antisiodorum ur. Gallie, *S. Camilla Virgo devota*
 241
 Auzonia urbs Burgundiæ 587 c 588 b

B

Badum, aliis Bathonia monast. 42 f
 Baionæ ur. Gallie *S. Keo M. Archiep. Rotoma-*
gen, et fratres 89
 Balnæ variæ in Gallia 549 c 550 d
 Balneum-Ciceronis monast. Italiæ 648 c
 Bambergæ ur. Germaniæ *S. Cunigundis Imperatrix*
ecclesia extincta 272 a
 Barberanum castrum Aragoniæ 490 f
 Barcino urbs Hispaniæ *B. Oldegarius Episc.* 480
 Bareinonensis tractus *S. Emeterius seu Martinus* 242
 Bardneum monast. Angliæ extractum 75 e de-
 structum a Danis 443 a
 Barrensis Comitatus initia 478 f
 Bassa insula Scotiæ. *An ibi degere solitus S. Bal-*
dredus 448 b
 Beneventum ur. Ital. *S. Arthelais V.* 261
 Bergium *S. Winoci op. Flandriæ* 166 d
 Bertiniense monast. *S. Hunfridus Ab.* 790 e
 Bethlehem ur. Palestiniæ, *S. Eusebius Cremonensis*
 367
 Bidana ur. Isauriæ *S. Conon M.* 358
 Biturix ur. Gallie *S. Simplicius Archiep.* 34. *B. Ro-*
gerius Archiep. 119
 Bolonia, seu Bononia, urb. Gal. et Comitatus 176 a
 Bonæ-Spei monast. Præmonstrat. in Hannonia :
corpus B. Frederici Ab. in Frisia 287
 Bononia *S. Adrianus Martyr Romanus* 23 *S. Basili-*
us Ep. 425 *rel. S. Basili* 129
 Borctuariorum sedes 70 77 f 86 a
 Britannia unde illa Armorica dicta 244 e
 Britonia urbs Hispan. *An Zebedæus et Lucius M.*
Epp. 131 b c
 Britoniensis Sedes Mindonum translata 106 c d
 Brivato urbs Arvernorum 586 d
 Brixia ur. Italiæ *S. Titianus Ep.* 261 *S. Paulinus*
Ep. 309 *Gaulosus Ep.* 647 *S. Oliva V. M.* 359
 Brucburgum op. Flandr. 171 b 184 b
 Brugæ ur. Fland. *B. Carolus Bonus Comes M.* 482
 Bruna ur. Moraviæ. *reliq. S. Simplicii Papæ* 138 d
 Brunswick urbs condita 78 b
 Buccellum monast. Picardiæ 477 c
 Bulona urbs Balmatia 262 d

C

- C**abero monast. Galiciæ 109 e
 Cœlum-aureum monast. Paplæ 318 f
 Caer legio ur. Archiep. Walliæ 38 c
 Cæsaraugusta *Corpus S. Pauli M.* 132 f
 Cæsarea Philippi ur. Palæstinæ 223 e f eadem
 Cæsarea Palæstinæ SS. *Marinus et Asterius M.M.*
 223 S. *Theophilus Ep.* 36 S. *Adrianus M.* 362
Eubulus M. 642
 Cæsarea Cappadociæ SS. *Lucius Episcop. Absalon et alii M.M.* 130
 Cæsaris-Werda ad Rhenum S. *Suibertus Ep.* 66 S. *Willeicus Presb.* 148
 Caluguris urbs Hisp. SS. *Emeritus et Celedonius M.M.* 227
 Calpa nunc Gribaltar opp. Lusitaniæ 816 a d
 Cambria pars Britannie 38 b
 Camilliacus op. Andium 63 a
 Campania in Ital. *Martyres a Longobardis occisi* 141
 Cantabrigiæ Scholæ erectæ. 779 a
 Carcesa urbs Hispaniæ. S. *Hesychius aut Iscius Ep.* 456
 Cardona urbs Catalanæ. reliq. *Emetherii et Celedonii* 232 c
 Carentanum opp. Patria S. *Leonis Archiep. Rotomag.* 94 f
 Carilio opp. Siciliæ Patria S. *Leonis Lucæ* 97 c f
 98 a b c d
 Carmelus mons S. *Cyrillus 3 Generalis Carmelitarum* 497
 Carteja urbs Hispaniæ 6 b c d e
 Carthesa urbs Hispaniæ 7 a
 Carthago S. *Donatus M.* 30 *Pontius Diaconus* 750
Perpetua, Felicitas, Saturnus, Saturninus, Revocatus, Secundius M.M. 629
 Casini educatur S. *Thomas Aquin.* 658 c
 Cassiana civitas Calabriae 101 d e
 Castra seu Castrum urbs Occitanæ 571 a
 Cava monast. Ital. S. *Petrus Ep. Policastren. Ab.* 326
ejus congregatio 349 c
 Cauna ur. Lithuanæ, templum S. *Casimiri* 343 e
 Cazorla urbs Hispan. S. *Hesychius aut Iscius Episcop. M.* 457
 Cea pro Nicæa ur. Bityniæ posita 26 a
 Cea ur. Hisp. An ibi passa S. *Antonina* 26 c
 Cella-nova in Gallæcia extracta 103 S. *Rudesindus Ep. Dumien.* 104
 Centula op. Gall. S. *Gereinus Ab.* 281
 Ceretica provincia Valliæ 38 b 42 c
 Cerralvo Marchionatus in Hispania 830 d
 Cherson ur. Tauricæ Chersonesi. SS. *Ephrem, Basilens, Eugenius, Agathodorus, Elpidius, Ætherius, Capito Epp. M.M.* 639
 Cirisiacum monasterium Galliæ 283 c
 Cluan-Mic-nosia ur. Hiberniæ S. *Corpreus Ep.* 467
 Cluniaci S. *Petrus Ep. Policastren. degit* 328 a b
 Codiciacum Comitatus 166 e 167 e
 Coimbria contra Mauros defensa 107 c
 Colonia Agrippina SS. *Constantius et Faustus Martyres Romani* 30 *Ibidem sub B. Alberto Magno studet S. Thomas Aquin.* 660 661
 Comaclum ur. Italiæ S. *Apianus monachus* 318
 Comana ur. Ponti. SS. *Eutropius, Cleonicus, Basiliscus* 233
 Compostella. *Reliquiæ S. Rudesindi* 105 a
 Comum ur. Ital. S. *Provinus Ep.* 758
 Confugia monast. Germaniæ S. *Cunigundis Imperatrix* 265
 Constantia ur. Cypri S. *Gregorius Episc.* 366
 Constantinopolis S. *Evagrius Ep. Conf.* 427
 Corduva seu Corva mons Galæciæ 107 e 110 c

- Contracum urbs Flandriæ 171 b 212 b
 Corunia portus Hispaniæ 814 f 815 b
 Credonium Castrum Galliæ 6 b
 Cremona urbs Italiæ patria S. *Eusebii socii S. Hieronymi* 367
 Croylandum monast. Angliæ destructum a Danis 442 a
 Cyprus S. *Arcadius monachus* 4 sec. 423 c
 Cyrenotatum regio in Pamphilia 127 c

D

- D**acia pro Dania 164 b
 Dacor monasterium in Cumbria 76 b
 Dalona monast. Cisterc. in agro Lemovicensi 802 f
 Deublentica Patria S. *Sivardi* 66 a 67 a
 Decesia in territorio Nivernensi 532 c f
 Dezia seu Deza in Galæcia 112 a e
 Demetia regio Walliæ 38 e 41 f
 Dertona ur. Liguriæ S. *Marcianus Ep. M.* 419
 Dertosa ur. Hispan. subjecta Tarraconensi Archiep. 486 e
 Mauris erepta 487 c S. *Marcianus perperam adscriptus* 420
 Dichesmuda opp. Flandriæ 166 d 173 c
 Dockinga urbs Frisiæ 290 a
 Dorcestra ur. Episc. in Oxoniensi Comitatu Lindisfarorum 143 b 779 a
 Doxona opp. et monast. Bohemiæ 514 a
 Dumiensis Episcopatus in Asturias translatus 106 e d
 Dumwicum ur. Ep. Suffolciæ, S. *Felix Ep.* 779 b 780 d
 Dunelmum urbs Angl. *Reliquiæ SS. Baltheri et Bilfridi* 450 f
 Dusseldorpium urb. Germ. *Reliq. S. Willeici* 130 a

E

- E**bracum monast. Germaniæ 280 f
 Elvirana porta Granatæ 817 c
 Essena prope Dixmudam in Flandria 470 a
 Epternacum Abbatia in agro Luxemburg. restituta 269 b
 Eystadium ur. Germaniæ SS. *Venerius, Leontia V. Castus, et Linonus Martyres* 28

F

- F**anatum monast. Ital. 263 c
 Fons-Archadiæ monast. Portugall. 114 e
 Fontaniva in ditione Patavina S. *Bertrandus* 102
 Fonterabia opp. in Pyrenæis an Flaviobriga? 814 b
 Fossa-nova monast. S. *Thomas Aquin. mortuus* 676 a
 Franeda monast. Cisterc. in Gallia conditum 803 c d 807 f
 Frisia et Frisiorum ditio antiqua 67 b c varie distincta 69 a
 Fundi ur. Ital. *Miracula S. Thomæ Aquin.* 723
Corpus diu servatur 682 724 725 727 728

G

- G**allæcia in Taraconen. Hispania 229 f
 Gandavum B. *Coleta V. Reformatrix Ord. S. Claræ* 531
Reliq. S. Winnaloei 245 d e 248 d
 Geneva sub propriis Comitibus, dein sub Subaudis 530 e
 Genua. *Corpus S. Basilei M.* 129 d
 Gerardeiberga Grandmontium op. Flandriæ 203 b
 Girvum monast. Angliæ 650 h f
 Glarona urbs Helvetiæ 638 c e
 Glascua ur. Scotiæ. An S. *Baldredus Ep.* 448 a
 Glastinberi monast. auctum a S. *Davide* 42 f
 Glocestria

Glocestria ur. Ang. *Templum S. Owini monachi* 311 d
 Granata *B. Joannes de Deo Fundator Ord. Hospita-*
litatis. 809
 Gorzia monasterium fundatum a S. Chrodegrando
 - Ep. 431 c
 Guadalupæ imago Deiparæ miraculosa 839
 Guarda-Dei monast. Cisterc. conditum 803 c d
 Guardamar urbs Hispaniæ 6 d
 Guerranda opp. Britan. Armor. 62 d 63 e
 Guic-zezni in Britannia Armorica. *S. Sesnius Ab.*
 428

H

Hallum in Frisia 288 a e
 Helera monast. ad Mosellam. 432 e 437 d
 Heliopolis urbs Phœnicie Libani *S. Eudocia Mar.* 8
 Heliopolis urbs Ægypti 9 f
 Hereforda urbs Episc. Merciorum 143 b e
 Hesdinum Comitatus 166 d 167 d *Miracula B. Co-*
leta 397 b et seqq.
 Hibernia *S. Senanus Ep. et Ab.* 759
 Hierusalem a Latinis capta 163 e
 Hilariacum monast. S. Hilarii 431 c
 Hispania. *Episcopi* 7 a *S. Petro missi* 4. 5. Hispania-
 rum dioceseon variæ divisiones 785 e
 Hortus B. Mariæ monast. Præmonstrat. in Frisia.
B. Fredericus Ab. 286
 Hungaria *S. Adrianus Ep. Scotiæ M. oriundus* 326
 Hyræba monast. Navarræ. *S. Veremundus Ab.* 794

I

Ilerda urbs Hispaniæ a Mauris erepta 488 d
 Incra opp. Picardiæ 163 e
 Insulæ obsessæ a Rege Galliæ Ludovico Grosso 213 e
 Ipra urbs Flandriæ 12 sec. intercepta et incensa 177 a
 210 f *Reliq. SS. Hunfridi et Maximi Epp.* 792 c
 Italia *Filgonia, Victorinus et alii Martyres* 423

J

Janua pro Genua urbs Ital. 328 a

L

Lapa opp. Austriæ 523 a
 Landevenecum monast. Britan. Armoricæ *S. Win-*
ualocus Ab. 243 *Benedictinis traditum an.* 818
 243 e
 Langeatelech monast. Walliæ *S. Davidis* 43 a
 Landunum ur. Picardiæ 282 a *Patria S. Gervani*
Ab. Centulensis 282 a
 Lauffenburgum opp. Germaniæ 632 c
 Laurishamum monast. *B. Chrodegrandus, dein ejus*
frater Ab. 432 f 433 e f
 Lezatium monast. prope Tolosam 56 e
 Legio urbs Hispaniæ 231 b d
 Lognicium urbs Silesiæ 312 e 313 b
 Leguriense monast. Hispaniæ 231 f
 Lemovicum ur. Galliæ *B. Rogerius Ep.* 119 *Lemo-*
vicen. territor. patria B. Stephani Ab. Obazinæ
 900 f
 Leonium in Britannia Armorica *S. Sesnius Ab.* 428
S. Joova seu Joovius 138
 Lestingahen monast. Angl. 143 d 146 f
 Lichfeldia ur. Angliæ *S. Ceadda Ep.* 143 *S. Owinus*
mon. 310
 Lindissi seu Lindisfarorum provincia Angliæ 143 b
 146 f 147 b
 Lingua Occitana pro Languedocia 349 f 724 a
 Lilarum op. Artesia 173 c 174 d
 Limen portus Angliæ 476 c 477 a

Loida urbs Scotiæ antiqua 476 b f
 Lokera in Flandria 172 b
 Londonia ur. Angliæ 184 a
 Lotharingia unde dicta 312 f 313 e
 Luca urbs Etruriæ 61 d An patria *S. Lucii Papæ*
 301 a
 Luceria ur. Apuliæ 263 e
 Lugus seu Lugo opp. Italiæ *B. Bonavita faber* 122
 Luxemburgum Gomitatus coëptus 268 b c

M

Magenta castrum Latii 674 f
 Maia insula Scotiæ SS. *Adrianus et Stolbrandus Epp.*
Glodianus, Cuius et alii MM. 324
 Maion mons Bityniæ 436 a
 Majorica sub Mauris et ab iis libera 484 a b
 Manganæa regio Palæstinæ 362 f
 Marchia districtus agri Lemovicen. 582 b c
 Mariæ-gardum monast. Præmonstrat. in Frisia
B. Fredericus Ab. 286
 Massilia urbs Galliæ, SS. *Hermes, Adrianus et alii*
Mart. 29
 Matilica opp. Piceni. *B. Sollicitus Ord. Crucigero-*
rum 497
 Meander flu. *celebris exilio S. Theophylacti Ep.* 787 e
 Melitense monast. Galliæ 260 f
 Menevia ur. *S. David Archiep.* 38
 Mercia regnum, Sedes Episcopalis 143
 Metæ ur. *S. Chrodegrandus Ep.* 431. *S. Cadroe Ab.*
 468
 Metellinum locus Lusitaniæ, An possi *Eusebius, Pa-*
latinus et alii 364 b
 Middelangelorum provincia 143 c
 Mimigardum nunc Monasterium Westphaliæ 77 f
 Mindonium urbs Hisp. 106 b c *Reliq. S. Rudesindi*
 104 b
 Mironianni montes Calabriæ 101 b e
 Monasterium urbs Westphaliæ florent studia 12
 sec. 287 f
 Mondejar Marcionis titulo insignis in Hispania
 831 a b
 Mons-Flasco. *residet Urbanus v Papa* 728 734 b
 739 f
 Mons-Leo opp. Calabriæ. *Corpus S. Leonis Lucæ*
 97 c
 Mons-Major opp. Lusitaniæ, *patria Joannis de Deo,*
 814 b 815 c 837 c
 Monstrolium ur. Galliæ *Corpus S. Winnoloci* 246 e f
 248 249
 Moravia ditio Scotiæ *Caput S. Marnani* 64 a
 Moretonium castrum et Comitatus Gall. 176 a
 Moxiæ paludes Placentinæ 427 c
 Mula monast. Calabriæ *S. Leo, Lucas Abb.* 97

N

Nazareth *Patria S. Cononis hortulani M.* 363 a
 Neapoli studeat *S. Thomas Aquinas, Ordinem Prædic.*
ingreditur 658 e e *Crucis vox auditur, Bene scrip-*
sisti 669 b *ejusdem brachium* 739 d *Patrocinium*
 740 741
 Nerviorum ditio 12 sec. 177 f 178 b
 Nicea ur. Bityniæ *S. Antonina M.* 26
 Nicomedia SS. *Victor, Victorinus, Claudius, Bassa,*
MM. 422 Saturninus Cassius et alii 422 *Quintillus*
Ep. et Caputlinus MM. 736 *S. Theophylactus Ep.*
Conf. 786
 Nicopolis urbes variæ SS. *Papias, Alexander, Dia-*
dorus et alii 422
 Nicosia urbs Siciliæ *Patria S. Lucæ Casali* 131 a
 152 b d
 Nivine op. Flandriæ 205 c
 Nitria

Nitria ur. Hungariæ 339 d e
 Nivus flum. Vascitaniæ 95 e 96 b
 Nonantula monast. Ital. *S. Anselmus Ab.* 264
 Norici, Norwegi 87 e
 Normannorum, id est. Danorum ditio olim in Anglia 476 b f
 Norwicum ur. Nortfolciæ 779 e
 Nottingham Comitatus Merciorum 75 d

O

O Bazina monast. Cisterc. Galliæ. *B. Stephanus Ab.* 779
 Occe mons Hispaniæ 838
 Orba, sive Urba, opp. Helvetiæ 583 f
 Oropesa opp. Hispaniæ 814 c e f 838 a 840 b
 Ossoria provinc. Hiberniæ. *SS. Kieranus et Catachus Epp.* 387

P

Paderbornensis ecclesia dotata 269 f 270 a
 Palestina *S. Eulogius M. on etiam S. Eulumpius Mart* 358
 Palestina *S. Gerasimus Ab.* 384
 Pamphilia *S. Conon hortulanus M.* 360
 Panormus *B. Petrus Hieremias Ord. Prædicat.* 291
 Papia ur. Italiæ *S. Apianus mon.* 318 *S. Litusfredus Episc.* 792 *miracula S. Thomæ Aquin.* 721 723
 Parisii *S. Thomas Aquinas fit Doctor, docet Theologiam, scribit libros 662 et seqq. Ejus ibi brachium 739 b Reliquiæ B. Joannis de Deo* 814 a 839 et 860
 Pax-Augusta urbs Hispan. 114 a
 Petroburgum monast. Angliæ *SS. Kineburga, Kineswitha et Tibba Virgines* 440. destructum a Danis 442
 Perga Pamphilæ *SS. Nestor et Tribinius MM.* 127
 Perusia ur. Etruriæ, nunc Umbriæ. *S. Herculanus Episc.* 471
 Pictavium *S. Fridolinus Ab.* 430 e 435 b
 Pipernum ur. Latii, *Miracula S. Thomæ Aquin.* 681
 717 719 *Caput ejus ibi duu detentum* 629 d
 Placentia ur. Italiæ. *S. Victor Diaconus* 427
 Plusia ur. Bithyniæ. *S. Paulus Ep. Conf.* 788
 Podium, olim Anicium ur. Galliæ 586 d 588 b
 Policastrum ur. Ital. *S. Petrus Ep.* 326 327 e
 Poligniacum ur. Burgundiæ. 549 e 550 e 588 c 589 e 607 a 613 f
 Polocia ur. Litbuanæ *ope S. Casimiri liberata* 350 a b
 Pontivum Comitatus inchoatus 283 e f
 Portus-Naonis ur. Fori-Julii 512 d f
 Portus Romanus *SS. Paulus, Heractius et alii MM.* 132
 Praga, *B. Agnes de Bohemia* 591
 Preston in Scotia *S. Baldredus* 447 e
 Prumia monast. *S. Hunfridus monachus* 789 b
 Ptolemais ur. Phœniciæ *SS. Codrutus, Acacius, Stratonicius* 730

Q

Quercetum monast. *S. Trudonis Brugis* 187 e

R

Rameseia monast. Angl. *corpus S. Felicis Ep.* 779 d 780 d
 Raveschot in agro Brugensi 188 e 189 c
 Ringa in Flandria 174 c e
 Rocca-sicca in diœc. Aquinensi 705 b *S. Thomas Aquinas natus* 652 c 657 c

Rodenburgum, nunc Ardenburgum opp. Flandriæ 197 c f
 Roma *S. Simplicius Papa* 133 *S. Lucius Papa Murt.* 298 *Martyres sub Alexandro Imper. Martyres occe* 304 *Julius Ep. Rotus et 27 socii* 307 *Vita Salaria cclx Martyres* 23 *via Latina. SS. Jovinus et Basileus MM.* 128
 Roschilda ur. Daniæ *Caput Lucii, an Papæ M.* 299 d 300 d
 Rosilaria opp. Flandriæ 165 d f
 Rosina-vallis Walliæ 39 e 40 a 41 f
 Rossa regio Scotiæ *S. Dutachus Ep.* 798
 Rotomagum *S. Leo M. Archiep. et 2 Fratres* 89
 Rufi monast. Galliæ *Prior et Abbas B. Oldegarius* 482 483

S

Sagiria op. Hiberniæ *SS. Kieranus et Carthacus Epp.* 387
 Salernum *manus S. Thomæ Aquin.* 678 b f *campanula ejus index mortis* 742 743. *Patria S. Petri Ep. Policastrensis* 326 b 327 f
 Sallers op. Catalaniæ, *Reliq. SS. Emertherii et Cledonni* 232 c
 Salodium opp. agri Brixienensis, *reliquiæ S. Olivæ V. M.* 359 e
 Samara ur. ad Euphratem 457 d
 Samaria *S. Eudocia orunda* 8 b 9 a e
 Sauseverianum castrum Italiæ 672 d 673 c 678 f
 Santanderum urbs Hispan. *Capita SS. Emethern et Cledonni* 231 f
 Saxona civitas Calabriæ 101 c e
 Scotia hodierna aut vicina insula *Patria S. Cathræ* 471 f
 Seckinga ur. Germaniæ cum monasterio *S. Fridolinus Ab.* 429 *Abbatissæ potentia* 431
 Segobia urbs Hispaniæ 881 d
 Septa oppidum Mauritanæ 816 a c
 Sigaberga arx et monaster. Holsatiæ, *B. Volkerus Mart.* 631
 Sipontum urbs Apuliæ 263
 Sompninum opp. Latii. *Miracula S. Thomæ Aquin.* 683 719
 Suessio ur. Galliæ *S. Drausius Ep.* 402
 Steenvordia opp. Flandriæ 169 d f 193 a
 Steinfeldia monast. Fyflæ 291 e f
 Stella ur. Navarræ condita 795 e
 Straten dominium prope Brugas 158 d a
 Syracusa ur. Sicilia *S. Clemenens Ab.* 409
 Syria *S. Dominica Virgo devota* 33

T

Talavera ur. Hisp. *an passus Felix, Luciolus, Fortunatus Martia alique?* 225 d
 Tarifa opp. Hispan. *Marcionis titulo insigne* 830 d 831 a
 Tarraco ur. Hisp. *Mauris erepta* 483 *a terminis diœc.* 486 b *B. Oldegarius Archiep.* 480
 Tarnana ur. Belgicæ, *S. Hunfridus Ep.* 789
 Tauracum monast. Britan. Amor. 246 f
 Teneramunda ur. Flandr. 173 c 174 d
 Thebais *Paulus Simplex anachoreta* 643
 Thessalonica. *An S. Cleopatromia Virgo* 787
 Thornea monast. Angliæ 442 f
 Thracia, *Danda, Eunice cum 6 aliis* 613
 Ternæ monast. Galliæ *fundatum* 121 f 122 d
 Terracina ur. Ital. *Miracula S. Thomæ Aquin.* 682
 Tibur *Patria S. Simplicii Papæ* 433 c *ejus reliq.* 138 a
 Tincillatum monast. Andegaven. diœc. 58 b e
 Tiningahau in Scotia. *S. Balthertus Presb.* 447
 Toarciacum

Toarciacum op. Andium	63 a	Venetus urbs Britan. Armor.	58 c
Toletum <i>S. Julianus Ep.</i>	780	Vercellæ, cingulum <i>S. Thomæ Aquinatis</i>	744
Tolosa <i>Corpus S. Thomæ Aquin. eo delatum</i>	723 729	Vergium urbs Hispaniæ	3 f
et seqq. <i>miracula facta</i>	732 et seqq.	Virzio opp. et monast. Galliæ dotatum	119 f
Treviri ur. Germ. <i>S. Basinus Archiep.</i>	311 <i>S. Quiriacus Presb.</i>	Vesontio, <i>Conventus S. Claræ reformatus a B. Coleta</i>	549 d e
Trebnicium monast. Silesiæ. Ord. Cistere.	508 c	Vilna ur. Lithuanix, <i>templum et reliq. S. Casimiri</i>	343 d
513 c e		Viroviacum op. Flandriæ	171 b 177 e
Tridentum <i>S. Claudianus frater S. Vigili Ep.</i>	426	Viviacum urbs ad Lemanum lacum	571 a 614 a
Trimethus ur. Cypri <i>Nestor et Arcadius Epp.</i>	641	Vosagus. <i>Ecclesia S. Hilarii</i>	638 b
Tuburbum majus et minus urbes Africæ, non Mauritanicæ <i>An Perpetua et Felicitas MM. cum sociis?</i>	630 631	W	
<i>Alix saminæ ibi Martyres Tuburbitanæ</i>	631 c	Walciodorum monast. <i>S. Cadroe Ab.</i>	469 d 477
Tuder ur. Umbriæ <i>B. Rogerius disc. S. Francisci</i>	413	Wallia in Britannia unde dicta	38 a
Tuscania ur. Hetruriæ	684 c 686 a	Werdæ varia oppida Saxonix	89 d
Tutella urbs Galliæ	807 b	Wischerbada arx regia Novæ-Pragæ	512 d 513 a
U		Wigornia urbs Episcop. Wicciorum apud Mercios	143 b e
Umbraticum urbs Calabriæ	690 b c	Wirus fluvius, Wirum monast. Angliæ <i>S. Easterwinus Ab.</i>	650
Ursao, nunc Osuna, ur. Hispan. <i>an passi SS. Leo, Donatus et alii?</i>	28 f 29 a	Witlandia insula Walliæ	42 e
V		Z	
Valeria provin. Italiæ. <i>Equitius Ab.</i>	647	Zelandia terra Aquarum dicta	204 a 203 c

INDEX ONOMASTICUS

TOMI I MARTII

Voces barbaras, quarum syllogen hic index complectitur, aliquando vel exemplis confirmavimus, vel etymologica ad suam originem reductione explicavimus in annotationibus, sapius ut per se claras aut alibi expositas dimisimus inobservatas, contenti omnes pariter huc retulisse. Ut igitur earum curiosus lector non cogatur plurimum tomorum deinceps evolvere indices, et num lucem aliquam requisito o se vocabulo adferamus ambiguus, necesse habeat omnia quae indicantur loca scrutari, eam paginam, in qua de illius significato, usu vel etymologia tractare visum est, notare lubuit et inter numerum et litteras marginales expressu: ubi autem talis nota addita non fuerit, indicatur voces ejusmodi unde reprimendas in ipso veterum auctorum textu, sub ea fere quae hic apponitur significatione.

A

A bsida, absis, hemicyclus	407 d e
Abyssalis, fundo carens	538 f
Accrescere, augere	494 d 493 c
Acsi, tamquam	404 b 407 b
Adjocatio, collusio	203 d
Adjuvamentum, auxilium	697 c
Admirallus, classis Praefectus	232 c
Adsolare, solo sternere	57 f
Afa arena Gr. ἀφῆ	634 f
Affrontatio, confinium, terminus	482 f
Alimentatio, sustentatio	283 c
Alodium, juris privati fundus	481 e
Altarium, altare	424 e
Alucum, labrum, mulctra	637 d
Amma, mater	240 b
Amortizatus, ad manus, ut vocant, mortuae jus legitime translatus	422 c
Amphorella, bulla	567 † a
Ampliare, augere	588 d
Amustitia, pannus ex lana et lino	593 f 593 † f
Anca, corendix	703 a
Animadverti, plecti pass.	407 d
Annulare, obolare	284 b
Antiquitas, senectus	536 c 578 d
Antiquus, senex	703 a
Anxiosissime, admodum sollicite	261 b
Aplones, nusquam devius	86 b
Aplaustrum, contus nauticus	321 † f
Apparenter, verosimiliter	560 f
Armarius, ironomus	332 c
Arbalista, arcubalista	201 b 203 † b
Arrestare, sistere	537 a 573 e
Artetica, artetica gutta,	656 f 679 c
Artetialis infirmitas, arthritis	717 c
Attendere, servare	423 f
Attinentes, affines, consanguinei	568 b 580
Attinentia, affinitas	576 e
Aufugus, profugus	489 d
Augmentus, nutritus	494 d
Augmentatio	486 c
Auriculare, cervical Fr. oreillier	579 c
Ἀυρόλαξ βεῖλα pallia auro-clava	880 † c

B

B accha, pharus	466 † f

Barcellarius, Barcolanensis academicus	662 f
Baco, caro porcina	206 b 207 a
Balivus, Praetor, iudex	218 d e
Bannus, excommunicatio	217 a
Bannus, edictum	272 a
Bassus, inferior	693 e
Bastardus, nothus	466 a 197 f
Βῆλορ, velum, pullum	880 † c
Beneficio mei etc. mei causa, occasione	732 e
Berquarius, vel banquarius Trapeza	213 b
Birretum, pileolus	684 f
Boiae, manica vel pedicae	494 b
Bladum, frumentum	532 † f 593 d
Bonissimus, optimus	54 a
Bono foro, Fr. bon marche, parvo pretio	567 a
Bossa, taber, tumor	736 d 757 b
Boticella, bota, vasculum, vas	395 † b
Brandeum, palla seu corporale	329 d
Brodium, jurelenta coctio	701 † d
Brunus, fuscus	690 e
Bullire, active	724 d
Bunarium, iugerum	791 a
Borgensis, civis 174 c et seqq. 413 b 533 a 550 a	
726 d	
Bursellula, parva bursa	549 † a
Butica, buticula, poculum	490 f
Butellarius, buticularius, pincernae	190 f
Buto, buttonum, poculum	190 f

C

C aldarium, ahenum	194 b
Callicule vel Galliculae	634 † d
Calzolaria, sutrina	693 † f
Camera, conclure	542 b
Camisia, indusium	207 d
Campanarium, turris	688 f
Camptoductor, dux	546 a
Cancerare, cancro iuficere	633 † f
Cancerenum vulnus, cancer	278 a
Canthelium, clutelle	387 † a
Capitegium, velum capitis	532 † f 539 d 580 f
Captivare, capere 185 d 208 d Captivator	808 d
Caritativus, caritative	544 bf et seq.
Carnalitas, luxuria	545 f
Carpentarius, faber lignarius	588 b
Casale, vicus seu pogus	334 c
Casaleum, tugurium	743 a
Cataracta	

Cataracta, <i>pellicula oculus obscurans</i>	690 e	Diligibilitas, <i>amabilitas</i>	310 e
Cataractarii, <i>custodes portarum</i>	633 ÷ e	Directa, <i>jura, Fr. Droits</i>	489 e
Catapulta, <i>sagitta hamata</i>	89 c	Disciplinare, <i>castigare</i>	454 e
Catasta, <i>locus edictor</i>	633 ÷ e	Distinctatus, <i>disincta indutus</i>	634 ÷ f
Cavalcata, <i>curus equestris</i>	489 e 490 b	Discriminosus, <i>periculosus</i>	569 b
Cauma, <i>astus</i>	237 c	Dismembrare, <i>membratum scindere</i>	184 b
Caustoma, <i>adustionis nota</i>	432 b	Dispicare, <i>explicare</i>	548 b
Cauterizare, <i>cauterium inungere</i>	672 e	Districtura, <i>brevitas, arcitudo</i>	532 e
Censarius, <i>villicus</i>	597 ÷ f Fr. Censier	Distringere, <i>judicare</i>	486 b
Centonium	386 a c	Dolescere, <i>laborare</i>	583 a
Certiorare, <i>certiorem reddere</i>	702 a	Domeri	493 c
Certitudinaliter, <i>certo</i>	339 e 319 d	Dominicatura, <i>jus Domini supremi</i>	486 ÷ b 487 e
Cholonea	489 d 490 b	Jubitare, <i>timere, Franc. redoubter.</i>	537 c 571 d 582 d
Christianizare, <i>Christianum facere</i>	780 d	687 b	
Cicendelum, <i>lampus ritrea</i>	408 c e	Dulcorare, <i>dulcem facere</i>	432 d
Circumamictare, <i>circumdare</i>	283 c		
Cloacaria, <i>cloacz</i>	189 f	E	
Collationare, <i>conferre</i>	537 a 538 c	Effronter, <i>impudenter</i>	303 f
Collectarium, <i>liber collectarum</i>	551 ÷ d	Embrimium, <i>cervical</i>	386 a
Comitiva, <i>comitatus, societas</i>	548 d 549 etc. 732	Emendare, <i>mutari</i>	198 f
Commeatus, <i>discedendi licentia</i>	633	Emenda, <i>correctio Fr. amende</i>	678 e
Communio, <i>communitas</i>	191 a	Emendam facere, <i>satisfacere pro culpa</i>	678 e
Complacabilis, <i>grotiosus</i>	340 d	Enganum, <i>fraus, dolus</i>	481 ÷ c 489 f
Complementum	557 b	Epilogus, <i>epitome</i>	409 d
Componere, <i>multæ nomine pendere</i>	489 f	Equitatura, <i>equus</i>	692 f
Computum, <i>rosarii precarii grana</i>	682 ÷ e	Evigilare, <i>expergefacerre</i>	805 c
Concaptivatus, <i>simul captus</i>	208 f	Eulogia, <i>benedictio</i>	59 f 60 c
Condescendentia	539 a	Eunuchizare, <i>costrare</i>	618 c
Codium, <i>mensura genus</i>	261 e	Exfestucare, <i>abdicare</i>	161 e 493 a 194 ÷ b
Conjecturari, <i>per conjecturam opinari</i>	697 c	Expergitus, <i>expergefactus</i>	636 c
Conservantia, <i>conservatio</i>	539 a	Experimentaliter	546 d
Contactalis, <i>conjux</i>	271 e	Explantare, <i>extirpare</i>	410 d
Collectalis, <i>conjux</i>	272 c	Extremiora, <i>extremissima</i>	632 c
Contemptivus, <i>contemnens</i>	666 b		
Contentare, <i>ri contentum reddere, esse</i>	551 c	F	
Convenientia, <i>conventiones</i>	489 f	Facialiter, <i>secundum faciem</i>	340 e
Convicianus, <i>eiusdem vicini</i>	278 d	Factor, <i>procurator mercatorius</i>	545 b
Conus, <i>angulus Fr. coing</i>	287 e	Falsare, <i>depravare</i>	371 e
Cordialiter, <i>affectuose</i>	539 a 544 a 558 d	Famatus, <i>celebris</i>	283 d
Cotterellus, <i>homo vilis</i>	206 d 207 a	Fassio, <i>confessio, attestatio</i>	667 a
Credentia, <i>fides nuntio data</i>	578 b	Favitor, <i>fautor in certamine</i>	634 d
Crossa, <i>pedum episcopale</i>	122 d	Febreticus, <i>febris laborans</i>	321 d
Crucibulum, <i>vasculum</i>	556 c	Fenestrare	60 b
Curialis, <i>Aulecus</i>	62 e	Fenestrella, <i>parva fenestra</i>	565 b
Curta, <i>prædium</i>	270 b	Feodalis, <i>feudatarius</i>	283 e
Curtis idem	167 c 201 b 216 b 270 f	Feoda, <i>feodati</i>	203 b 209 b 211 e
Curtile, <i>prædium</i>	687 a 696 d	Ferrare, <i>solvas equis affigere</i>	692 f
		Fiendus, <i>futurus</i>	720 a
D		Filare, <i>nere</i>	718 e
Debriatus, <i>inebriatus</i>	188 f	Firmatus, <i>inclusus</i>	573 c
Dedignatio, <i>indignatio</i>	410 b	Firmas, <i>prædium</i>	162 d
Defensalis domus, <i>id est, munita</i>	215 e	Fistulatus, <i>ulcere perforatus</i>	54 b
Defensare, <i>defendere</i>	186 f	Flechiani, <i>pustores</i>	488 c
Defuga, <i>desertor</i>	228 f	Fluccus, <i>Froccus, vestis monachica</i>	329 e
Deliberare, <i>deliberatio, Fr. Delivrer, delivrance,</i>
<i>liberare liberatio</i>	583 a	Foresta, <i>Sylva</i>	552 ÷ f
Delicantia ciborum, <i>sapor delicatus</i>	703 b	Forinsecum, <i>extraneum</i>	371 c
Desicinositas, <i>lurus</i>	576 f	Fortæ, <i>munitiones castrenses</i>	490 ÷ b
Δελφινος, <i>delphin</i>	898 d	Fossatum, <i>fossa</i>	183 d 214 a
Demonachare, <i>monachali veste exuere</i>	163 b	Frigores, <i>febres</i>	238 a
De post, <i>postea</i>	349 c 559 f	Fulcarius, <i>Falconarius, aucupii præfectus</i>	737 ÷ a
Desiderabiliter, <i>desideranter</i>	686 f	Furiatus, <i>in furias actus</i>	102 a
Deteriorari, <i>pejus habere</i>	593 a		
Detruncare, <i>findere</i>	162 o	G	
Devotus, <i>excerans Fr. desvoye</i>	541 b	Galea, <i>longa navis, trivernus</i>	95 f 96 b
Diaclena, <i>vel diustema, intervallum</i>	634 ÷ b	731 c	
Diacta, <i>iter unius diei</i>	586 f	Gambetta, <i>sustentaculum claudi</i>	688 a 690 ÷ c
Didacalus, <i>magister</i>	766 e	Garcio, <i>puer, spurra</i>	174 b e
Dietim, <i>de die in diem</i>	404 a	Gavani, <i>tonsillæ, glandes</i>	723 ÷ a
Dietim, <i>indies</i>	558 b	Gentes armorum, <i>milites</i>	544 f
Diffruicare, <i>inimicitiam indicere</i>	173 ÷ b 174 c	Gentes, <i>personæ</i>	546 ÷ f
Dignatio, <i>gratia</i>	632 c 662 c		

Tepodusia.

Τυποδοξία, remuneratio 887 b
 Gladioliter, ictu gladii 560 e
 Τεῦχαι, aves quædam in Alcorano 889 f
 Gradnatus, gradum in aliqua scientia adeptus 568 b
 Gr. tiostitas, amabilitas 540 d
 Grossitudo, rusticitas 473 d
 Grossus, crassus, obesus 573 a 690 e
 Grossities obritas 699 c
 Gubernium, regimen 811 f
 Guerpire, abdicare 166 d 167 † 173 e
 Guerra, bellum 162 f et seq. 412 d 486 b 487 † e
 549 b 557 d 724 d 730 b
 Guerriggiare, bellare 489 † e
 Gurgitatus, iurgigitatus 179 d
 Gutta-malo-granata, dolor capitis 586 † d
 Gutturinosus, Gutturosus, strumousus, inflatum guttur habens 681 f 721 a

H

Hareuga, halex 587 † d 701 c
 Haeritorium, hastrum 72 f
 Hebetans, hebes 283 c 539 b
 Hemigrania, dolor capitis 595 d
 Homines armorum, milites Fr. gens d'armes 724 d
 Homagium 117 f hominum professio clientelæ 209 c
 177 f 198 et seq. 489 c
 Horana, visio 634 † e
 Hymnizare, hymnis canere 42 c

I

Icona icon 101 f 272 b e
 Idolatra, idololatra 760 f
 Importunens, ineptus 552 c
 Implicare, impendere Fr. Employer 549 † a 551 c f
 Inadvertentia, incuria 558 a
 Inaltare, exaltare 403 d
 In antea, demceps 481 † c
 Inceptibilis, incomprehensibilis 437 b
 Incapsare, includere 283 b 283 c
 Incarminatrix, saga 214 f
 Incassare includere Fr. Enchasser 561 f c
 Incaustum, incaustum, atramentum 433 a c
 Inclinus, pronus, inflexus 194 d
 In continenti, statim 547 b
 Inconveniens, incommodum 549 a
 Inculpate, accusare 208 e
 Indefectibiliter, circa defectum 544 b
 Indissimiliter, simili modo 474 a
 Indilate, confestim 359 e 377 d 379 c
 Induciare procurmare 212 a
 Infonare, profanare 173 a
 Infantia, iusus infantilis 540 a
 Infirmitorium, locus infirmorum 708 d 805 c
 Infiscare, fisco addicere 239 e
 Infugare, infugam agere 236 c
 Inimicari, insuburi 180 b
 Improbrosus, probrosus 172 b
 Imetescere, significare 409 e 424 e
 Insolus, ignotus 436 f
 Insomnitas, carentia somni 682 c
 Insomnietas, idem 723 e
 Inspectatio, inspectio 202 e
 Instillare, instillare 543 † b
 Intrepidus, indenter cupiens 253 a
 Intercipere Franc. entreprendre, incipere 571 † e
 Intereptus, inceptus, assumptus Fr. entrepris 547 a
 550 c
 Intueri, roburi 540 e
 Intimare, indicare 582 f
 Intuitive, 538 e
 Investitura, institutio in possessionem alicujus funis vel officii 198 e
 Martu. T. II.

Inusitatio, desuetudo

252 f

J

Jocale, monile 581 f
 Jugata, conjugata 404 b 406 f
 Justiciare, supplicio afficere 119 f
 Juvaumentum, adjumentum 667 d

K

Kanna, porculum 184 b 486 † a 201 d
 Καπατταῖς vel κάπατα, capsæ 16 a f e
 Καταπαύω, silere facio 887 c
 Κουκουδίον cubicellum 878 e
 Κολλοεπιτομή, samlapila 882 b
 Κορυζα, Comys 881 f
 Kuninga, regina 260 f
 Κύρις dominus 889 f

L

Latere, abscondere 253 c
 Latrices scalæ, portatiles 193 b
 Laudatio, conventio 410 d e
 Lectarni, lectisternia 401 b
 Λεπτοί, lectica 882 e
 Lelldæ, Ludi, Leodes, Domino obstricti 489 b 490 † b
 Λεγίον, legio 888 d
 Leuca, leuca 173 f
 Λευκοπύριος albus indior 877 d
 Lignis homo 284 c
 Linea, stirps, familia 162 d
 Lingagium, lingua 93 d, 96 † a
 Littera credentia, testimonia injuncta procuratoris 725 b c
 Litteratorie, per epistolas 685 f
 Lobium, morinum 490 a f 195 b 540 a
 Locellus locus parvus 540 a
 Locutorium, locus colloqui cum externis in monasteriis 673 f

M

Magarizare, sarracenorum ritu adorare, ad eorum ritum transire 466 e
 Magistrare, magistratio 571 a
 Mandamentum, mandatum 411 d
 Mangina, manginella, Mangunella, Magnella, machina muraria 214 d 216 d 221 b
 Maleficare maleficio inficere 752 f
 Manerium villa 288 b
 Manerium prædium 443 † a
 Mauculie chirotheræ ferratæ 200 c
 Mantellum monachale pallium 551 a 552 † f
 Marcha argenti 182 f 183 f 208 e 210 e
 Marchia, limes, confinium 180 c
 Marinarii, mure 679 f
 Martyrizare, cruciare 286 e
 Matta, flora 540 d
 Mediatas, medius ea parte plenus 755 a
 Megira, mensura frumentariæ genus 490 b
 Meliorari, convalescere 718 d
 Melioratio fundi aut rei alicujus 486 e
 Melodiosus, canorus 553 f
 Mensurare, metiri 805 f
 Mercantia merc 590 a
 Mercimonie, merces 559 d
 Mercatum, mercada, marcatus, marchatus, mundare 545 a † d
 Metatum, septum 800 f
 Milia, nullare 876 f
 Militissa, uxor militis 547 b 581 a
 Minorare, minuire, detrahere 400 f
 Minutio 116

Minutio, Minutor, *phlebotomia, phlebotomus* 672 f
 Missaticum, utaticum seu facultas abeundi. 434 c
 Mititas, mansuetudo 715 a
 Molendinarius, molitor 278 b
 Monachare, monachum facere 710 b
 Monachilis, monasticus 209 f
 Morata, spatium temporis 729 † a
 Morghenghaba, dos 270 d
 Morsum, morsus 712 † a
 Mortellæ ars, an commentaria? 696 † f 697 e
 Mossus, motus 693 † c
 Movimentum, affectus 431 c
 Mundanitas, vanitas 376 c
 Munus, pugna gladiatorum vel bestiarum 634 † b

N

Necessitare, cogere
 Negantia, recusatio
 Nemoseus, tigneus, Nemorius 248 a
 Neptus, nepos 285 e
 Nete, chorda acuta in musica 105 f
 Nocumentum, nora, molestia 87 a
 Novissimiora, posteriora 373 a
 632 c

O

Obdulcare dulcem facere 433 d
 Obsoletare, antiquare 57 † f
 Officialiter, obsequenter 339 a
 Officium, satellitium 711 † f
 Oga, Auca, onser 233 c 254 c
 Oliferale, lampas vitrea 408 c
 Olla, imbrex, tegula 192 a b
 Onophorion, humerale 641 † d
 Optio, custos carceris 634 † e
 Oramen, oratio 766 e
 Organistrum 184 e
 Orinale, orale, orarium 240 a d
 Orphanitas, orbitas 99 e

P

Pagensis, rusticus 413 e
 Παλῆστιον, palatinum 876 e
 Palefridus, equus 208 e 210 † b 214 d
 Parabola, verbum, sermo 481 c 482 f
 Parlatorium, locus colloquii cum externis in monasterio 700 † g 704 a
 Passus, locus 342 e 337 a
 Passus, locus scripturæ 704 c
 Pastillus, artoeura 672 c 673 c
 Patrizare, patrem imitari 404 d
 Paxamates, Paxamidia, parvi panes et indurati 643 f
 Pectinatus, comptus 572 d
 Pedalia, calci 449 b
 Peditare, pedibus incedere 347 d
 Pejorare magis agrotare 34 d
 Penetia vel penitentia loca penitentiarum 43 b, † c
 Pendu, pondus 208 e
 Pensare, appendere 137 f
 Penuriosus, penuria laborans 362 b
 Per Italiam, pro 697 † c
 Peregrinanter 283 b
 Perla, gemma 480 e
 Perprins, antea 335 c
 Pertinentia, ad aliquem funtum attinens 181 a 191 c
 et seq. 453 f 502 b 543 544 b
 Petarda pro mortuario murali 334 c
 Petia pars 352 † f 358 c 361 e
 Petiola, particula 351 e
 Πεσκαλλος scabellum 876 c
 Pietantia, portio monastica 716 † e

Pietosus, misericors 407 c 409 † d pitiosus
 Pilare, columna 286 a
 Pisa caseorum 206 b 207 a
 Pisciculus, ichtyopola 701 † a
 Placabilis, gratus, amœnus 346 c
 Placitare, jure agere 168 d 169 † a
 Ploratorium, sudarium 384 f
 Plenare, cruciare 238 d
 Pompatrix, pomposa 438 d
 Pompositas, fastus 376 f
 Ponere ad rationem, rationem exigere 218 e
 Positio, sandapila 206 a
 Posse-tenus, pro viribus 346 e
 Potestative violenter 218 c
 Pottagium, juscum, opsonium 393 f
 Pottus, lebes 393 † d
 præsentialiter, coram 356 a
 Præstituer, præficere, eligere 204 e
 Prinitas, parvulus 346 b
 Prisio, carcer 119 e
 Prisonarius, incarcerationatus 119 e
 Proclamor, conclamatio 181 f
 Profanitas, irreligiositas 737 b
 Prognosticare prognosticatio 568 b 370 c 371 a
 Prostrans, prosteruens 698 b
 Προσπεκτω, Protector 892 b
 Proto-symbulus, dux saracenorum 461 a
 Protractio, character 588 c
 Protractus, pectus 362 c
 Pulchriter, pulchre 368 f
 Pyrricum, machina muraria 216 d

Q

Quadrellus sagittæ cuspis ferrea, item sagitta 722 † d
 Quadrus, lapis quadratus 39 e
 Quartanarius, febri quartana laborans 584 f
 Quartenus, folium chartæ ad scribendum complicatum 67 c 674 a 704 c
 Quintal, mensuræ genus 734 b
 Quitare, remittere debitum 286 e

R

Recidivare, in morbum recidere 393 b c 602 d
 Reclusagium, reclusorium, cella clausa 543 e 544 d
 et seq.
 Reconimendare, commendare 286 b 346 d
 Recommendatio, commendatio 448 a 295 c, e
 Reconnutere, recommissus; commendare, commu-
 natus 339 a
 Reclamare, invocare 283 c
 Refirmare, iterum confirmare 486 a
 Rogere, exigere 684 b
 Registrare, legitime conscribere 684 f
 Registratio, relatio in tabulas 337 a
 Regratiari, gratias agere, 395 a
 Reingratiari, gratias agere 730 f
 Religiositas 350 f
 Relucentia, splendor 341 e
 Remediare sanare 424 f
 Repacificare, conciliare 210 c
 Repausare, quietem dare 238 c
 Repausare ad quietem collocare 734 e
 Repetere redire 404 b 434 e
 Repensitatio, commemoratio 632 a
 Repetere resarcire 331 a e 352 † f
 Representatio, forma, species corporis 370 b
 Requesta, supplicatio 247 f 334 e 338 a 560 b 396 c
 Requentia, exigentia 193 b
 Responsalis, is qui pro altero in judicio comparet,
 192 e
 Reverse, suppur 587 e
 Rheuma

TOMI I INDEX ONOMASTICUS.

Rheumatis, maris alluvio	765 d e	Taxatio pactum	917
Rogatus, petitio	714 c	Taxta vel tasta turunda vulneraria	182 d
Rotulus, rotula codicillus, charta	546 e f	Temporivus tempestivus	54 d + e
Rude, ruditer	369 a 577 f	Tormentare, cruciare	93 b
Ruptarius schismaticus	411 d	Tornatio, certamen equestre	172 e
		Tornatio, conflictus	180 c
S		Torta, placenta	206 f 216 e
Sacristaria, praefecta sacrarii	374 a	Tortuosus curvus	575 c
Sagittare sagittis petere	753 d e	Traditiosus proditorius	737 + d
Saisire apprehendere	173 f 174 + e	Trahere, jaculari	199 c
Sanavivaria porta, in amphitheatro	636 + c	Translatore transferre	192 e
Sanctuarium, lipsanoteca	284 c	Trededimus, decimus tertius	283 d 285 d
Satartium, pera	58 + a	Τριμυθς, Cyprius Terebinthus	539 d
Saumarius, somarius, jumentum	684 + c e	Treuga, armistitium	635 c
Saumandium, onus saumarii	684 c	Τριβουνος Tribunus	168 d 169 + a
Scartia messis	705 + f	Tristabilis, molestus	876 b
Scrofulosus, scrofulis laborans	702 e	Truffari, jocari	372 a
Scultetus, sculdasius, prator	280 f + a	Tunicella	700 b
Seduliter, seculo	540 c	Tumor Boecii, morbi genus	351 a 552 + f
Semium, monasterium	510 a	Turtegetes florea	682 c
Senior, Dominus	273 a e 437 f		552 + f
Senioratus, dominium	791 c	U	
Sententialiter, per sententiam	538 e 673 f	Ultimate, demum	581 c
Sentire olfacere	562 + c	Usatica consuetudines municipales	410 c 489 d 490 + b
Septa, maceria	197 b 201 f	Utilemus, utilissimus	196 b
Serare, claudere obserare	726 a		
Seriose, serio	589 c	V	
Sero, vespera	693 c	Vaccarium, stabulum	394 d
Sero, vesperi	721 a	Valettus, famulus	89 e
Servitium, Officium divinum	560 c	Vecturalis, agazo	687 d
Servitor famulus	547 c 674 d	Venia, signum reverentiae inclinato capite aut flexo po-
puli exhibitum	181 a 194 c 211 b
Servitrix famula	542 b	Viamen, jus commeandi	491 d
Situatus, situs, positus	543 c 559 b	Vietualia, annona	588 d
Solennizare celebrare	283 c	Vilipendium, contemptus	216 a
Solidarii, milites	196 f 197 + f 206 f 217 f	Vinctura, conflictus	285 c
Spatarii ensiferi	170 c		
Spatamentum, deambulatio	540 b	Z	
Spatiare, obambulare	209 a	Zozogonia in vivis serivo	882 + d
Spatium, deambulatio	724 f		
Spunglia, narium morbus	114 e	Φ	
Sputaculum, sputum	174 b	Φελόνιον, penula	637 e
Squallitas, squallor	498 b	Φωτοδοχέω lumen praefero	877 c
Squinantia, angina	715 f		
Stalli, sedilia clericata	454 f	X	
Stallus sedile	543 a c 592 e	Xρηματοδούς pecuniam dans	880 d
Στοιχά acervus	389 + e		
Strata, platea	481 e 659 c		
Subitarius, festinus	283 c		
Surices, uxfrendes	393 f		
Susorrium, obmurmuratio	328 c		
Synedrus, confessarius	467 d		
		T	
T		Taxare pacisci	191 a

INDEX MORALIS

IN VITAS SANCTORUM

TOMI I MARTII

A.

Abbates Sancti in hoc Tomo, in quibus virtutes Abbatum elaterunt et fuerunt in Palestina S. Gerasimus 384. In Italia S. Equitius 637. S. Leo Lucas 97. S. Anselmus Novantulanus 263. in Sicilia S. Lucas Casalius 151 : S. Clemens 409. in Hispania S. Veremundus 793. in Germania S. Fridolinus 429. in Gallia S. Sarnardus 65. S. Germinus 281. in Lotharingia S. Cadroe 468. in Britannia Armorica S. Seznius 428. S. Winwalocus 243. in Anglia S. Easternus 650. in Hibernia S. Senanus 759. Abbas ord. Cisterciensis B. Stephanus Obazinensis 799. Ord. Præmonstratensis B. Fredericus 286. Abbas ex Episcopo S. Petrus Cavenus 326. Ex Abbatibus Episcopi S. Albinus 54. S. Coadla 143. S. Basinus 311. S. Virgilius 397. B. Oldgarus 480. Abbas eligitur S. Hunfridus Episcopus existens et permanens 790 f Abbatissæ titulo petit liberari pro humilitate B. Coleta 548 a confanditur Mater appellari 602 a veremunde alius presidet 602

Abstrusus a sensibus S. Thomas Aquin. etiam in conversatione in mensa Regis, et in alloquio Cardinalis, et Archiepiscopi 671 e de non sentit sibi ulla cantorium, aut digitos a candela, aut venam aperiri 672 d e f vide Extasis.

Acedia ut a fervore dilapsam arguat neptem, alapam infligit S. Cunigundis, relicto digitorum vestigio, 274 a b

Adolescens omni virtute et doctrina instructus S. Rudericus 108 b Adolescentia pia, in abluendo facili, et miraculis clara S. Winwaloci 248 249 253 255

Adolescentia pia, et casto S. Casimiri 348 f. B. Frederici Ab. inter oves, quas pascit 287 e ob Adulterium uxoris fit anachoreta S. Paulus simplex 644 e d maritum pascere scorpium, quam cum adultera vivere 648 f

Edificia paupercula et humilia expetit in suis monasteriis B. Coleta 354 e 605 b

Agrogant et morienti S. Germano Episc. Autisiod. servit 4 sorores Virgines Deo devote et Sancte 241 b c

Aegris servit, vestes eluit et reficit B. Agnes Regis Bohemæ filia 313 e f vide Infirmi

Athletos juvat S. Lucius Papa 304 e S. Casimirus 347 e vide Eleemosyna et Pauperes

Agniculus B. Coleta in Missa tempore elevationis genua flectit 353 d 605 e

Agricola S. Emeterius, seu Motinus, vulgo S. Madi 242

Alapa in gena percussus, alteram offert B. Joannes de Deo 824 e d 842 e Alapa percutienti B. Petrum Hieronymum obregit brachium 294 e Alapam nepti a fervore dilapsæ infligit : S. Cunigundis, relicto digitorum vestigio 274 a b Alapis carnis S. Philemon 753 b

Amen respondent sara in concione S. Lucæ Casalii 152 e

Amentiam ex pietate simulat, et ut talis multa patitur, et crucietur flagellatur B. Joannes de Deo 847 818 819, pro semisatio patitur se contemni 820 e Amentes sanantur oratione et tactu veli B. Coleta

359 e d Ope S. Casimiri 351 e B. Agnetis de Bohemia 530 e S. Thomæ Aquin. 720 e

Amicitia intima SS. Juliano et Gudelonis e virtutum similitudine 784 e Amicitia summa inter SS. Hieronymum et Eusebium Cremonensem 369 370 item hujus cum SS. Augustino, Epiphano et Paulino 377 a b c

Amissam in aquis rem signo Crucis recuperat B. Coleta 608 e vide Perditus.

ob Amorem Dei ardenter assidue lacrymatur Virgo devota S. Donnina 33 e ad Amorem Dei super omnia ardentem hortatur S. Clara B. Agnetem de Bohemia 506 e f

Angelus Michael docet S. Canonem fidem Christi, baptismum et alia Sacramenta suscipere, et miracula patrare 338 b Suscipit penitentes, S. Eudociam e meretricio conversam ter Cruce signat 14 e f. Angelo Michael aliisque extrahitur templum, ob annuntium nasciturum S. Rudesindum 108 a Angelus Raphael juvat B. Joannem de Deo, dum fert argram, in aquas prolapsam 838 e alius ponens, qui defecerunt, adfert 838 d Angeli præmuntur matri S. Rudesindum nendum conceptum, nasciturum, et magni meriti futurum 107 f Mutant S. Fiventiam ad convertendum ad fidem S. Cleopatram 757 e jubent hanc, ut eleemosias conferat in suppellectilem sacram 752 a iter ejus dirigunt. 752 d Angeli porrigit Eucharistiam S. Marco monacho 365 e 368 e Præferunt faciem S. Eudociæ, gestanti in sinu sacram Eucharistiam 19 f 20 a pectus et humeros S. Eudociæ velo candidissimo tegunt 21 a Angeli euentes videntur et audiuntur a S. Germina 285 e f Gaudet in conversione peccatorum 14 f Ob peccato tristes, ob penitentiam hilaris videntur a S. Paulo Simplicio 646 e Angeli cingunt S. Thaman Aquinatem exinde castissimum permanens 660 a Liberant S. Arthuldum, latronibus morte punitis, ne ad lupanar deducerent 262 e f protegent S. Antoniam, ne nudetur a tutoribus 27 e S. Quiricum de turpi conversatione accusatum 424 b docent S. Winwalocum multum resituenti oculum sorori suæ ab unscro vulsum 249 f 253 e 256 b docent S. Senanum multum bestiam noxam pellenti et S. Kieranum 773 a fontem cheandi 774 d Prælucent per noctem B. Joanni de Deo et reddunt parem quibusvis occupationibus 846 f 847 a Angeli cæcam eleemosynam et pietati debitam mittunt illuminandam ad S. Winwalocum 252 e 258 f Sistentur in itinere B. Coletum 347 d Incitant SS. Davidem, Petrum et Paternum, ad iter Hierosolymitanum 44 d movent de eorum adventu Patriarcham 44 e deferant munera Hierosolym in Britanniam S. David Menevensi 44 f movent victoriam invocato S. Albino obtinendam de Normannis 62 revolvunt S. Plannam Virgini iuvantis hostilis periculum 241 a oraculum divinum offerant S. Cyrillo Carmelite 497 f charitas in incendio servat 623 a Angeli S. Winwaloco sano indicant eum isto die in calum migraturum 282 d 259 a Fusi per scalas ascendentes, et Deo offerentes preces et eleemosynas, et fontem addictum B. Coleta protegentes 359 a b Transferunt domesticam suppellectilem S. Senani 768 e Prædicunt S. Quirico Episcopatum S. Maximiani 424 a implent ministerium B. Joannes de Deo absentis ab Hospitali 838 b ministrant B. Coleta

B. Coletæ infirmæ 566 *d* ascendentes et descendentes, et beatum obitum monachorum munitantes visi a *S. Winwaloe* 232 *c* 238 *c* Angeli ostendunt in visione SS. Saturi et Perpetuæ alius Martyres, et thronum Dei, et osculo illos accipi 633 *a* *b* Deducunt in visione *S. Eulociam* in celos, videntem texturam Sanctorum 13 *b* predicant *S. Davidi* Menevensi diem mortis 45 *e* Cantant in morte ejus 45 *e* In celum ducunt 45 *d* Coronas deferunt *S. Verevundo* morienti, 796 *b* Cum suavi cantu deducunt animam *S. Winwaloe* in celum 234 *b* Deferentes animas in celos visi a *B. Petro Hieremia* 294 *a* *B. Agnete* de Bohemia 252 *a* Cantantes Te Deum laudamus, deducunt in celum *S. Rudesindum* 110 *c* Angeli visi deportari animam *B. Coletæ* in celum 380 *d* concientes annuntiant mortem ejus 579 *c* deducunt in celos animam *S. Basilisci* 239 *e* *S. Euthymii* 386 *e* *S. Donati* 788 *f* Angelorum facies arbitrat, Martyres videns *S. Saturninus* 310 *d*

Animam *S. Henrici* defuncti commendat aliorum precibus *S. Cunigundis* 273 *a* pro Animæ matris defunctæ salute addicit se regule *S. Augustini* *B. Fredericus* 289 *c* Animæ ab Angelis in celos deferuntur 294 *a* *S. Basilisci* 239 *c* *S. Winwaloe* 234 *b* *S. Rudesindi* 110 *c* *S. Euthymii* 386 *e* *B. Coletæ* 380 *d* Animæ a *B. Coletæ* ex purgatorio liberatæ sequuntur illum apparentem 580 *b* Anima *S. Thomæ Aquin.* a *S. Paulo* deducta in celum 676 *a* Animam Arogantæ, sanctæ Reginæ oculis illatam *S. Rudesindus* novit 109 *f* Ut Animabus prosit, succurrit corporibus *B. Joannes de Deo* 827 *f* 828 *a*

Annonam in publica necessitate predicat advehendam *B. Petrus Hieronimus* 295 *a* vide Eleemosyna

Annulo a *S. Joanne Evang.* accepto desponsatur Christo *B. Coletæ* 354 *d* 610 *d* *ro* dato alius iter secure peragitur 354 *e* Annulos et orarium SS. Emmerentii et Celedoni, dum martyrium subeunt, in celum erantur 229 *c* 230 *c* Annulum aureum in penuria invenit in viaticum *S. Petrus Cereasis* 338 *a* Annuli *S. Rudesindi* tactu curatur facies inflati 116 *d* manus contracta 116 *e*

Anno ætatis 18 creatur Episcopus *S. Rudesindus* 108 *b* Etatis 80 moritur *S. Albicus* 60 *b* et 90 *B. Rogerius Ep.* 121 *f* Centenarius iam Dialocho disputat *S. Marcellus monachus* 366 *a*

Apes sequuntur *S. Davidem* abentem in Hiberniam 34 *a*

Apostasie crimen e Sacerdote miles, martyrio diluit *S. Theodorus Amoriensis*, 464 *e* Apostata a fide Bon-des frustra sollicitat 42 Martyres Amorii ad defectionem 463 *d* *e* *f* 466 *b* et ipse post alios capite plerum quia proditor 466 *f* Apostatam monachum resuscitem benigne suscipit *S. Petrus Cereasis* 331 *f*

Apostemata curantur ad corpus mortuæ *B. Agatis* de Bohemia 526 *d* 529 *b* 530 *e* *f* ope *S. Thomæ Aquin.* 679 *d* 681 *a* 692 *d* 693 *e* 708 *c* *f* 722 *d* *f* 735 *a* 736 *c* Apostema moribundi appositis capillis *B. Coletæ* sublatur 348 *d*

Apostolici viri a *S. Petro* in Hispaniam missi *S. Hesychius Ep.* et sex alii 4

Apparitiones varæ *S. Casimiri* 334 *B. Coletæ* 579 380

Aqua victitat *S. Gregorius Constantiensis* 366 *f* Aquam fere bibit aut parum vini admiscet *B. Coletæ* 364 *f* Aquam orationum impetrat *B. Coletæ* 359 *c* 607 *c* *S. Calippus* 261 *d* Frigidæ aque hyeme se immergit *S. Petrus Cereasis* 329 *b* Supra stagnum cappa extensa transit *B. Fredericus* 290 *e* Aqua in vinum versa pro Eucharistia 43 *d* Aquam in Missa loco vini oblatam esse, et non esse Sanguinem Christi in calice, scit *B. Coletæ* 363 *a* Aqua benedicta dræmonem moribundo instar avis nigræ apparentem pellit *S. Petrus Cereasis* 331 *c* *d* Resuscitat mortuam per discipulum *S. Win-*

waloeus 252 *a* 258 *c* Aqua qua sacrum caput *S. Mar-nani* locum, ægri sanantur 63 *e* qua lotæ manus *S. Davidis* pestis pellitur 47 *d* qua lotæ manus et pedes *S. Gerrini*, ægri sanantur 283 *a* qua lotæ manus *B. Coletæ* pelluntur morbi 334 *a* 384 *a* in Aquas projectus dissimulat sensum *B. Joannes de Deo* 826 *e* Aquis suffocatus intra restituitur ope *S. Casimiri* 331 *f* in Aquam bullientem lapsa ope *B. Coletæ* sanatur 396 *b* Aquam bullientem jussus bibere Martyr obit *S. Euphrosynus* 423 *b*

Aquila defendit *S. Lutwinum* contra ardorem solis 317 *a*

Arbor in cella *B. Coletæ* exorta cum pluribus substitutis indicat reformationem Ordinis ab ea perficiendam 346 *c* *d* 610 *c* Arbor ab reliquis *S. Hadari* in eu collocatas ultro in terram inclinatur 437 *f* Arida platanus, irrigata sanguine *S. Basilisci* ei alligati, in arborem viridem mutantur 237 *c* *d*

Arenam fodiant cclxix Mart. Romani 23 *c*

Aridam manum habentes sanantur ope *S. Cunigundis* 275 *d* 277 *f* 278 *b*

Arthritis ad sepulchrum *S. Thomæ Aquin.* curatur 679 *c* 723 *b*

Aspectu solo recreat alios *S. Thomas Aquin.* 669 *e*

Asperitatem cum lenitate miscet *S. Apollonius* 319 *a*

Aurifaber *S. Bilfridus* anachoretæ 449 *a*

Aurium dolor sublatus ope *S. Thomæ Aquin.* 682 *f*

735 *f* et tinnulus 720 *d*

B.

Baculum reclinat ad radium solis *S. Cadroe* 478 *b*

Baptismum percipere docetur *S. Conon* a *S. Michaeli* 358 *b* Ante baptismum dicitur inquit et per flagitum acquisita in pauperes eroganda 11 12 *a* *b* id in Baptismo facit *S. Eudocius* 15 *a* *b* *e* pro Baptismo aquam obtinet et Clericum baptizantem *S. Philemon* 752 *e* dum Baptizatur *S. David Menevens.* cæcis illuminatur et fons erumpit 42 *b* Baptismalis fons lapideus mire transfertur in ecclesiam ad baptismum *S. Rudesindi* 180 *a* ut Baptizentur proles mortuæ, resuscitantur ope *S. Thomæ Aquin.* 720 *b* *S. Cunigundis* 275 *e* tres ope *B. Coletæ* 380 *c* *f* 386 *a* invocata *S. Maria* a *B. Frederico* 288 *d*

in Bello contra Schismaticos et Turcas patrocinium *S. Casimiri* 344 *c* *d* *e* Conflictum a Regum fluminis et silvæ objectu impedit *S. Kieranus* 394 *b* *c*

Benedictione prævia panis vinctus infectus non nocet *S. Davidi Menevensi* 43 *f* vide Aqua benedicta

Benignus et suavis erga alios *S. Thomas Aquin.* 666 *c* 669 *c* In peccatores penitentes *S. Gervinus* 284 *d*

Bestiis objecti, et illæsi his *S. Saturnus*, item SS. Perpetua et Felicitas 636 *b* *S. Eulobius* 642 *f*

Biblia perlegit *S. Thomas Aquinas* sub custodia dentatus 659 *c* Antiquum et novum Testamentum de memoria novit *S. Marcellus monachus* 366 *a*

Blasphemus in *S. Rudesindum* perit 113 *c*

Bos mutus *S. Thomas Aquinas*, prædicatur mugitum editurus per orbem universum 661 *b* *c*

Brachium *B. Coletæ* laceratur subita sanatur apparente Confessario 609 *c* *f* Brachiorum dolores sublatur ope *S. Thomæ Aquin.* 681 *b* 682 *d* 683 *c* 692 *f* 703 *b* 716 *c* 718 *c* 719 *a* *b* fractura 681 *c* 694 *e* 696 *c* 706 *a* 715 *c* 735 *a* usus recuperatus 686 *d* *e* 699 *b* *c* Brachii infecti, de quo resuscitanda delictatum, morbus votu *B. Joannis de Deo* facto sublatur 831 *c* *f* Brachii rigor ope *B. Agnetis* de Bohemia 529 *a* Brachium alapam dantis *B. Petro Hieremii* obviat, hujus precibus sanatur 294 *a*

C.

Cadaver fit immobile et deum mobile oratione S. Albini 89 d Cadavera deferunt daemones in oratorium B. Coletæ, et cognitur referre 371 e 390 b

Caducius morbus sublatus ope S. Thomæ Aquin. 718 b B. Coletæ 383 f 385 d

Cæci illuminantur signo Crucis a S. Albino 39 a e oratione ejus 39 b precibus et signo Crucis a S. Virgilio 401 e sputo S. Winwaloei 249 e 253 b 255 a ad sepulchrum S. Albini 60 b S. Drausii 309 b S. Rudisindi 441 h e 112 b 115 a 116 b 117 d B. Oldegarii 492 b e S. Richari 283 e invocato S. Albino 56 a Ope S. Cunigundis 277 f 278 e S. Apiani 321 d S. Cosmari 352 d 353 b B. Rogerii 417 d S. Thomæ Aquin. 682 b d 690 e 701 d 706 a 708 e 709 b 723 d 735 a e f B. Joannis de Deo 855 b Cæcus Rex illuminatur a S. Davide Menevren. 42 f alius occisus 42 e alius baptizatus S. Davide Menevren. 42 b Cæcus oculis applicat denarium a S. Cyrillo Carmelita pro elemosina donatum, et videt 300 d Cæcus S. Lucas Casolius concionatur nomine præsentis, saris dicentibus. Amen 152 e Cæcus fit Rex in Hibernia ob S. Kierannum male exceptum, sanatur hujus precibus 393 f Cæca et muta fit B. Coleta donec consensuat in reformationem Ordinis 345 a b e Cæco catula hygenæ visum dedit S. Marcus monachus 365 f

Calceis aureis cum insertis clavibus indutus S. Basiliscus iter agens dire verberatur 236 f

Calculi morbum ex opere caritatis contrahit B. Predericus 288 f e Calculo laborantes sanantur ope S. Thomæ Aquin. 723 d

Calumnia Hæreses accusantes B. Coletum, morte a Deo puniuntur 578 b

Calvus in fonte S. Thomas. Aquin 689 e 690 e 697 f Calx ad ecclesiam incensæ restorationem inventa, mira est contra noxios virtutis 776 f

Campanæ nemine trahente pulsantur in nativitate B. Joannis de Deo 831 e ad Campaniam conventus B. Coletæ sonitu fugantur daemones infestantes captivos 382 d 617 e Campanula S. Thomæ Aquin. Salerni ultroque sono est index mortis alienigenis 743 744

Candela una integra hebdomade præbet lumen S. Senano 770 b Candelæ nequeunt accendi in manibus furantium res ecclesie 64 a

Canonicis Regularibus institutis Barchinone Prior datus B. Oldegarius 482 d et Abbas apud S. Rufam 483 a a Canonicis Regularibus colantur S. Herculanus Ep. M. 48 e 50 h S. Albini Ep. 35 a Ex Canonico monachus et Abbas S. Gervinus 284

pro Canonizatione S. Thomæ Aquin. inquisitio instituta 680 h ejus apparuit et bullæ Pontificæ 684 685 testes auditi a pag. 686 ad 713 Pro Canonizatione S. Cosmari examinantur miracula et vota 350 e e ea peragitur 350 e pro Canonizatione S. Cunegundis examinantur virtutes, beneficium Ecclesiæ collata, miracula 279 280 Facta pro Canonizatione B. Oldegarii 494 495 496 B. Agnetis de Bohemia 502 503 Canonizationis S. Cosmari procuranda voto se obstrucentes Lithuania miraculæ de Moschas victoriam obtinent 350

Canicem caestis evocatur ad vulum S. Ceodda 147 e Capillis B. Coletæ sublatum apostema moribundi 384 e d 618 b e cecitas 398 b

Capivi caput ulorare nolentes, martyrio coronantur 142 e

supra Caput S. Thomæ Aquin. visa stella residere 675 f e Capite truncatus perit Firmilianus Præses, post insultationem Martiri 643 a Capita cultus abscissa SS. Nestoris et Tribimur 127 f 128 d Capite plexi S. Eudocia 22 e Silvester et Sophronius 22 f S. Antonia 28 a S. Herculanus 32 e S. Leo Rotomay. 96 d Martyres Romani 127 a SS. Emetherius

et Celedonius 230 b S. Basiliscus 239 e S. Emetherius Agricola 243 b S. Lucus Papa 306 d SS. Codratus, Accacius, Stratonicus 308 a d SS. Hiernis, Archelaus, Cyrillus, Photus et alii 309 S. Eulogius 359 d S. Eulampius 359 a S. Adrianus 362 b Martyres xlii Amorencenses 439 e SS. Perpetua, Felicitas et socii 636 d S. Eubulus 643 a S. Marciannus Episc. 420 e SS. Julianus, Medicus et Eubulus 426 a SS. Apollonius et Philemon 733 f m Capite vitibus pluribus acceptis et brachio ferre amputato Martyr obiit B. Carolus Bonus 170 e d 184 Caput S. Herculani abscissum, post 40 dies repetitur corpori unitum 32 f item Capita SS. Martyrum Amorencens. 466 f Caput suum manibus gestat a morte S. Leo Rotomay. 96 d Capitis dolore torqueri solitus S. Deauscus 403 f Capitis dolor sublatus ad sepulchrum S. Canegundis 277 d 278 d velo B. Agnetis de Bohemia 523 e ope S. Thomæ Aquin. 718 a 722 b e 735 e S. Cosmari 351 a b 352 f

Captivus S. Thomas Aquinas persistit in vocatione ad stotum religiosum 659 660 703 b 710 e Captivus Minorita apud Soracenos a B. Coleta invicente intelligit se liberandum 382 e 617 d Captivi liberantur in ingressu novi Episcopi in urbem Aurelianensem 119 e invocato B. Stephano Obazia. 808 e d ope S. Davidis 47 a apporente B. Oldegario 492 e a S. Rudisindo appareat inter vigiles educuntur 112 b 114 alius mirabili modo 117 a b Captura procul ab hostibus, indicat B. Coleta liberum certo loco esse 370 e f

e Carcere divinitus claustris apertis liberatur S. Simplicius. 36 a e Carcere egreditur S. Basiliscus ad constantiam in fide adhortatur matrem et consanguineos 236 e d eorum preces petit 236 d Carcer captivis aperitur oratione S. Albini 39 e in Carcere dire 7 annos vexati 42 Martyres Amorencenses 461 a b 462 e in Carcere extincti SS. Victor, Victorinus, Claudius, Bassa 422 d S. Secundolus 633 e

Caritas B. Rogerii commendata a S. Francisco 446 b

Carnem comedere præsumente monachum apparens S. Petrus Covenensis reprehendit 330 e f Carnium esum agro B. Joanni Goriensi suadet S. Cadroe 479 a Carnes agris concedi vix patitur B. Stephanus Obazia. 803 b Carnes immolatas edere nolentes, martyrio a Longobardis coronantur 142 d e

Carnis vitii irretitum zona sua emendat B. Coletæ 577 a b Carnalis tentatio sublata ope S. Thomæ Aquin. 699 b

Ex Carnificibus Christiani et Martyres Codratus, Acacius, Stratonicus 307 e

Castissime viri B. Coleta, inhonesta loquentem modestè arguit et Castos alios reddit sua præsentia 376 e d e Castissime viri in custodia sensuum exteriorum et interiorum et innocentia B. Coleta 534 a b, et ideo libenter videt parvulos innocentes 533 e abhorret ob immundis bestiolis, delectatur mundis, alauda, agnuculo 533 d aspectu ad castitatem allicet 534 b Sanctos qui caste vixerunt magis amat 534 f Castissimæ vitæ S. Thomæ auditi testes 687 b Castitatis donum obtinet oratione S. Equitius 648 e Ad Castitatis præsidium invocatur S. Cosmirus 346 b ob Castitatem cilicio membra domat B. Fredericus 287 f ob Castitatem servatam corpus S. Drausii manet incorruptum 408 b Castitatem ob meritum B. Moræ amplectitur B. Fredericus Ab. 287 f ob Castitatem amat S. Joannem Evang. et S. Ceciliam B. Fredericus Ab. 287 f Pectus S. Eudociæ undatum a satellitibus legitur velo ab Angelo 21 b Protegitur ab Angelis S. Antonina ne undetur 27 e Lascivam puellam inmissam tione fugat S. Thomas Aquinas 659 f 704 f Victor ab Angelis cingitur 660 a 703 a nulli carnali cogitationi assensum præbuit 667 a 676 e apparens suam virginitatem fatetur 667 b

Catharrus sublatus ope S. Thomæ Aquin. 722 e Centurionis

- Centurionis dignitatem posponit martyrio S. Mari-
nus 223 c et
Chartopolarum Patronus Bononiæ B. Joannes de
Deo 812
Chiragra sublata ope S. Thomæ Aquin. 716 e 733 c
736 f
Chirothecas ad solis radium suspendunt S. Cui-
gundis et S. Goar 274 b
Christus apparens S. Eudociz jubet orare et mor-
tuum resuscitare 17 f confortat ad martyrium 19 f
Apparens S. Thomæ Aquin. approbat modam existen-
tiæ suæ in Eucharistia ab eo explicatum 674 a b Appa-
rens inter pauperes accipit elemosinam de pretio B.
Arthellaidis 262 e Apparens dat benedictionem morienti
S. Davidi Menevensi 45 e visitat in morbo B. Coletam
578 f suscipit animam S. Basilisci Mart. 239 e Christo
in persona pauperis pedes lavat B. Joannes de Deo
839 a Christum infantem in brachium excipit B. Ro-
gerius 416 d specie puerili apparentem bojalat ingenti
cum labore B. Joannes de Deo 835 f ubi eo ad Crucem
Granatæ ferendam invitatur 836 a Christi carnem
secundi peccatis ostenditur B. Coleta 558 c Christi pas-
sioni mire addicti S. Julianus Toletanus 783 d et S.
Cosimirus 346 f Christi passionis affectum a matre
hansit puella B. Coleta 360 c ob eam a consortio se
subtrahit 360 d ob eam diebus Veneris jejumat usque ad
sextam respiciunt 360 e sentit corporaliter dolores et
tormento, a Christo apparente elocto 360 c f in Christi
patientis honorem feria 6 prostibula, et meretrices con-
vertit B. Joannes de Deo 821 822, jejunit in pane et
aqua, ad sanguinem castigat corpus 826 b c Christus
præ Cæsare in sponsam electus u B. Agnete de Bohemia
505 d 507 e Christi patientis imitatio præscribitur
ei u S. Clara 306 c Christi miraculum esse Christu-
norum patientiam objicit Mauro B. Joannes de Deo
843 e
Cibus pauperibus prospicitur ope B. Joannis de Deo
853 cibi et potus obliviscitur præ affectu in arando
S. Cosimirus 347 a ob Cibus a monacho sepositum ut
solus comederet, daemon circa eum saltat 672 c
Cilicio induitur S. Cosimirus 346 f semper S. Vir-
gilinus 401 d B. Agnes de Bohemia adhuc secularis 409 d
513 d, et in monasterio 510 c 520 f Cilicio ob castita-
tem membra domat B. Fridericus 287 f
Cingulo sepulture S. Thomæ Aquin. parturientes
liberant 719 f Cinguli Verecensis forma 744 e in ejus
honorem militia sacra 743 746 e Cinguntur ob victo-
riam constitutis S. Thomas Aquin. ab Angelis 660 a
ab eisdem et S. Thoma adstante Columba Mediolanen-
sis 744 e
Circulus ferreus ab Episcopo impositus brachio, ad
corpus S. Apiani frangitur 321 u Circulo ferreo cincta
B. Coleta tam averte, ut cum carne ocelli debuerit 609 e
Circumcursans per monasterium monachus ab S.
Petra Carenis monitus, non nisi costa fracta, emendatur
322 f
Claudam B. Agnes de Bohemia moribunda sanat
signum Crucis 311 b 325 f 326 a Claudi 12 sanantur ad
sepulcrum S. Cuiugundis 277 d 277 f 278 b c alii ope
B. Rogerii 417 a Claudius voto facto S. Apiano, voto
dilato relapsus, denno impleto sanatur 221 c d
Clavis ferreis per pides adactis ante currum jussus
currere, genua flectens, obit S. Conon hortulanus 361 a
ob Coeleste gaudium gustatum resuscitata soror B.
Agnetis de Bohemia, movult iterum mori 324 e f 325 a
ad Coelestem gloriam visus u SS. Petro et Paulo a
morte ducti S. Siviardus 66 e in Coelum delucitur
S. Ceadda u S. Ceadda fratre apparente 148 b ad Coelum
a tribus Sanctis Cluniacensibus visus evocari S. Petrus
Carenis 332 b
Cognitionem ad reformationem Ordinis necessariam
celitus accipit B. Coleta 346 d Cognoscit abscondita
cordis B. Coleta, peccata gravia in confessione celata
- 567 c d 613 aliorum turpes cogitationes et emendat
567 e desolationes, tentationes, distractiones, periculum
desperationis discordiam etc. 568 d e f 613 suas esse in
statu gratiæ 611 b
Collationes Patrum quoties legit S. Thomas Aqui-
nas, 665 d
Colli dolor sublatus ope S. Thomæ Aquin. 682 e 713
c 716 a 723 d
in Colloquio cum alius non sentit dolores, sed postea
potitur duplicatos B. Coleta 363 f in Colloquio post
communionem inflammat alios B. Coleta 363 d in Col-
loquio pius et moderatus S. Cosimirus 347 b
Colorem rubeum impetrat precibus sibi tolli B. Co-
leta ne tam grata esset 540 e formæ suæ venustatem
oversatur 601 a
Columbam ex ore Abbatis egredi videns, præcavit illi
mortem S. Rudesindus 109 b Columba docet S. Davi-
dem Menevensem et cum eo hymizat 42 b sedet in
humis eo concionante 45 e Columba volitante supra
capita 3000 hominum, hos precibus passit S. Ver-
mundus 706 u b
Columina ignem et lucem visa supra domum in noti-
tate B. Joannis de Deo 834 f
Comes Martyr Carolus Bonus 132
a Concepto filio S. Dransio materubstinet vino, 400 a
Concionatur cæcis S. Lucas Gualinus deceptus, ne-
mine præsentem, sociis dicentibus Amen 132 e Concionan-
tur magno zelo, et fracti et totam Italiam concitii con-
cionibus, in us imitatus S. Vincentium Ferrerium
B. Petrus Hieremias 293 c d e Concionans idem libe-
ratur raverdiæ, et auditur a procul distantibus 293 f
ob Conciones verbi divini idem peti a regimine liberari
294 e Conciones optas pro singulis habet S. Apianus
319 b pro Concone nihil dicit S. Thomas Aquin.
673 a Concone Joannis Avicæ commotus B. Joannes
de Deo ritum commutat 817 Concionante S. Davide
Menevensi columba sedet in humis 45 e terra elevata
in collem attollit eum 45 e
Confessarii obitum absens cognoscit B. Coleta, et
dein ab eo quotannis revisitur 603 a ad Confessionem
adducit B. Coleta ab 30 annis non confessum 602 b ad
Confessionem accedit discalceatus Pippinus Herstol-
tus 80 a b Confessionem suadet B. Coleta prævidens
unus obitum, alteri imminens periculum 367 f 568 e
Confitendi modum induat anxia religiosæ 574 d Con-
fessionem generalem ante obitum instituit S. Gerannus
286 b In Confessione gravia peccata iterato celata indi-
cat penitenti B. Coleta 567 613 a ut Confiteatur mori-
bundus et alia Sacramenta suscipiat, procurat ei usum
rationis B. Coleta 369 d 609 b Confiteatur sepius ad
Missam devotius audiendum B. Coleta 362 d inter con-
fiteendum rapitur in extasim 602 e Confiteri præ vere-
cundia non ausc impetrat gratiam B. Coleta 538 f
359 a Confiteri peccata sua nolenti moribundo penam
infligit S. Petrus Carenis 330 f
Conjuges in virginitate vivunt S. Henricus et S.
Cuiugundis Impp. 265 c 271 a S. Conon M. ejusque
uxor Anna 238 b Conjugate Martyres SS. Perpetua
et Felicitas 632 e 633 e Conjugatus fit Episcopus S.
Simplerius, uxore in sororem accepta 37 d
in Consanguineorum morte animum quietum serent
S. Thomas Aquin. 712 e
Consilium prudenter confert, etiam S. Ludovico Regi
S. Thomas Aquin. 669 e
Constantia in fide 42 Martyrum Amorensium 461
462 463 464 Mira inter tormenta S. Basilici 236
237 237 239 in martyrio SS. Perpetua et Felicitas
633 d 635 b S. Philemonis contra blanditias et minus
752 b 753 a b ad Constantiam in fide adhortatur ma-
trem et consanguineos e carcere egressus S. Basiliscus
236 c d a morte inter verbera corroboratus 236 f
ob Contagiosum morbum diu separatam datam potu
sanat B. Coleta 609 e

Contemnit terrena etiam ab adolescentia S. Cosmirus 346 c 348 a ad Despectum rerum terrenarum adhortatur S. Lucius Papa 303 d e f 304

Contracta crura ac tibia sanantur ad sepulcrum S. Rudesindi 116 c Contractus misere ad Sannas subito sanantur ad feretrum B. Corvi Boni 171 e 172 b c 187 b Contracti sanantur opo S. Thomae Aquin. 691 c d 720 e 721 b 723 h ad sepulcrum S. Canegundis 275 c 277 c 278 c

Contritionis et humilitatis actus praemittit ante Communionem B. Coleta 361 b c Contritionem procurat absenti moribundo, dein apparente B. Coleta 369 f in Contumaces ceteris S. Cosmirus 347 b

Contumeliam inferens S. Kierano fit caecus 393 f, alius fit mutus 393 f ambobus periculis sanantur 393 f

Conversatio sancta Wimalori 230 b 237 c In Conversatione suavis S. Thomas Aquinas 666 c alius solo aspectu recedit 669 d in ea abstractus a sensibus 671 c de Deo loquitur 673 a Conversationem fugit, etiam puellarum eisdem aetatis B. Coleta 340 b 600 f

Conversionis gradus in Eudora meretrice: vestibulis vilis, paenitentia assumpta, preces, lacrymae, jejunia, f3: abrenuntiatio vanitatibus et pauper diabolus 15 Sanctorum latitio in conversione ejus 14 h ut formam a precandi perna recipiat, victum ei et opus offert B. Joannes de Deo 828 a deprehensionem ita arguit, ut unum ex ultio audientem converteret 828 b In Conversio Frisnorum coepit a SS. Wilfrido, Wilberta, Simeone, Willebrordo, et sociis 67 68 in Conversionem animarum electa B. Coleta diversos regiones obit 346 c Convertit plurimum mortuos resuscitavit S. Basiliscus 640 f in formam ardentem injectis, et illis S. Capito 643 a mccccviii non die in platea concionans S. Leo Rotomag. 95 c Anglus Orientales S. Felix Episc. 778 f 780 a Judaeos S. Thomas Aquinas 665 c Convertitur S. Christophorus missus ab Angelis S. Venerata 757 c S. Philemon, pro S. Apollonio sacrificaturus idolis 751 f S. Arianius Praeses receptus ad illorum sepulcrum oculo 754 h et eorum voce inde audita 4 Protectores 754 c Convertitur Cines et Praeses item Regulus ad fidem post filium Comitis resuscitatum 19 b 21 f miles videns ubi Angeli legi preces S. Eudoria nudatum 21 c Convertitur Mouris pertinax invocata ab alio B. Joanne de Deo 847 f 848 a alius videns dominam suam jam deposita reditum miraculo sanitatem, puncta fidei et consuetos preces una nocte a B. Joanne de Deo apparente eductus 848 b c d Convertitur meretrice obdurata Eudora auditis precibus damnatorum ad fidem, vitam monasticam, martyrium 10 et seq. Convertuntur Aeciani Hispani submersis ululabuntis, quad vivis Apostolicis persequerentur 3 b Convertuntur post capitales inimicitias dum inter sese et postea facti socii B. Joannis de Deo 839 c d e

Cordis dolores sublatis opo S. Thomae Aquin. 722 f Coronam spem a Maria Virg. et S. Joanne Evang. accepit Joannes de Deo 837 c Corona bis visa in somnis ante B. Agnes de Bohemia 510 b 515 a Coronas tres deferunt Angeli S. Ieremundo, monacho, Virgini, Praebato 706 b

Corpora SS. Ariani et 4 Protectorum submersorum a delphinis deferuntur in terram 755 b S. Liberum sepultum maris impetum arce 772 c S. Basiliscus ne submergatur redimitur, 230 f Corpus B. Corvi Boni post 33 dies incorruptum, suavitatis spirans odorem 174 c f 206 c d e Gaudium deferunt, inapertum 186 197 a b Corpus B. Oblegii incorruptum 493 c B. Joannis de Deo post 2 annos 833 a cum sanguine, carne, nervis incorruptum S. Marcinus Episc. 421 c Corpus S. Thomae Aquin. integrum et incorruptum et suavitatis odorem exhalans 677 c d e 690 c 712 a S. Draconem post 4 annos integrum ab serpentis castitatem 408 a b c S. Baltheri triplicem asseritur et in tribus templis pie adscriptum 447 c 448 e f Corpora SS. Nazarii, Naboris,

Gorgonii accepta a Papa, transfert S. Chrodegandus 434 a b Corpus B. Coletae orantis resplendet 558 a Coxae et inguinis dolores sublatis opo S. Thomae Aquin. 683 a

c Crucifixi imaginem audit S. Thomas Aquin. Bene scripsisti de me 669 b

Crucis Christi oblata tollit inimicitias capitales B. Joannes de Deo 839 c d Crucis Christi partem saepe optatum accipit celsitus B. Coleta 563 c 608 a ad Crucem ferendum Granata invitatur a Jesu apparente B. Joannes de Deo 836 a b Crucem contra Manros praevocatus creatur Legatus Apostolicus B. Oblegarius 487 b In Cruce Martyres obunt SS. Eutropius et Callinus 233 f. Cruce triplici signata epistola S. Eudoriae, qua mortuus resuscitatur 18 f 49 a Cruce ter signat S. Michael S. Eudocium penitentem 14 f

Crucis signa minutis S. Steutanicus Martyrum facies ut Angelorum videt 308 a Picturam de passione Domini fractam reddit integram B. Coleta 562 b c Crucis signa traditur B. Coleta plurimum infantes resuscitasse 608 b laterum dolorum abstulisse, 608 b transitum per invadibilem fluvium fecisse 608 c 561 d Rem in aquis amissam recuperat 608 c Vinum factidum reddit bene oleus 563 b sanat aegrum animam et corpore 567 b, alius aegros 561 b 562 a Crucis signo incendium extinguit S. Canegundis 273 c et B. Bonavita 122 c 123 d, idem fluvium in duas partes dividit 122 d Crucis signo Dolorem oculi pellit S. Cadroe 478 c Crucis signo post preces illuminat caecum S. Virgilius 401 c e Quatuor caecis S. Albinus 59 a d sanat cruce contractum S. Wimalobus 240 d 233 a 235 b Claudam B. Agnes de Bohemia moribunda 511 b Crucis signo a S. Davide facto munus elevata ad percutiendum fit ardu 44 a Manus contractae sanantur a S. Albino 58 f Crucis signo jumentum sanat S. Leo Lucas 100 e Serpentem perimit S. Wimalobus 230 b 253 c 256 c puma nequit, quibus aegrum sanat B. Agnes de Bohemia 510 c 524 b c Moribundo vitam praeoat S. Cadroe 478 d Crucis signo daemonem pellit S. Thomas, Aquin. 674 c B. Fredericus 288 b S. Cadroe 479 b B. Agnes de Bohemia 510 c B. Coleta 536 d acuto insidentem S. Albinus 59 d varia formi insidentem S. Virgilius 399 c idem narem committit, ad quam a diabolo invitatur, evincere facit 299 d e Crucis signo fugat dracones S. Calupponius 260 f 261 a

Crucigeri cum rubra stella in Bohemia 519 ubi in Italia 497

Crux contractum signo Crucis sanat S. Wimalobus 249 d 253 b in nomine Jesu B. Fredericus 290 b

Crura contracta S. Quirici subito sanantur 129 b

D

Demon instar Ethiopis accitens, pellitur a S. Thoma Aquin. 674 c et a S. Virgilio 400 d e Daemonem moribundo instar nigrae avis apparentem, pellit aqua benedicta S. Petrus Cuvensis 331 c d Demones turbant A. Coletam, sed irritis conatu 606 c d ei apparent in figuris vulpium, draconis, serpentium, lufonum, formicarum, mouscorum, limacum et reptilium et aliarum bestiarum, lenculi et serpentis in candelum sulphureum mutati, 571 572 item staturae coelum tangentis 571 d, hominum turpium aut palidiorum comptorum 572 d Demones buculis percutiunt B. Coletam 571 b c 614 d endorera suspensorum in ataturum ejus deferunt et cognatur referer 571 c fugantur ad sonitum campanae conventus B. Coleta 582 d Demones sub variis figuris apparentes, fugat B. Agnes de Bohemia 510 c 522 S. Wimalobus 241 d 233 f 257 c et S. Virgilius 399 c Daemon terret orantem B. Joannem de Deo horrenda in specie, etiam in forma mulieris et porci 827 verberibus in eum sacit 842 b serpentes et dracones immittit ad S. Calupponium resandum 260 f 261 a

Daemonem

Dæmonem instar pauperis humeris deferens, ob pondus nomen Jesu inclamans, liberatur Joannes de Deo 842 c
 Dæmones fremunt, conqueruntur et moriuntur S. Eudociæ se convertenti a peccatis 14 b c d reprimuntur ab Angelo 14 d Dæmon offerens pecunias B. Joanni de Deo disparet, dum hic in stipendia Missarum ad arom B. Mariæ Guadalupe eas se impensurum ait 836 e Dæmon saltat circa monachum et ostendit cibum ab eo sepositum. 672 c a Dæmonibus tentatas liberet sua presentia B. Coleta 572 d a Dæmonibus flagellatur B. Bonavia 122 f cum Dæmone disputat S. Marens monachus 366 a Dæmonestestis includit S. Conon, agriculturum exercere cogit et fateri se non esse Deos 358 c a Dæmonibus usu rationis privata mulier, viso summo Pontifice sanatur 547 e f a Dæmone abreptus liberatur opo S. Casimiri 353 d gutta sanguinis S. Basilici 240 a Dæmones ejiciuntur a S. Paulo singule ob simplicitatem ejus obedientiam 645 b item ob simplicitatem humilitatem 645 e item oratione 646 e a S. Albino signo Crucis 59 e ejus oratione 59 b Dæmonis præstigias oratione abigi. S. Asterius 223 e Dæmoniaci seu Euergeti varii liberantur ad sepulcrum S. Rudesindi 111 b f 112 c d 113 b 115 a d f 116 a 118 a S. Thomæ Aquin. 679 b 689 a 693 f 694 a b 703 b 733 f 734 c S. Albini 60 e f S. Cunigundis 275 e 278 b S. Monani 89 d ope S. Apollini 320 f 321 b S. Fidis 283 c exorcismo S. Leonis Lucæ 101 c data altera mazilla percutienti 101 d mandato S. Cudroe 477 c bibentes c fonte exorto e sanguine S. Basilici. 237 f Energumenum misere afflictam litteris rogatu, precibus liberat B. Coleta 575 b c d
 Defensor pauperum appellatur S. Casimirus 347 f pro Defunctis non orans monachus, a S. Petro Cavenensi apparente reprehenditur 333 a
 Delphini corpora SS. Ariani et 4 Protectorum effuerunt in terram 755 b
 Dens ori S. Thomæ Aquin. immatus, oratione facta decidit 673 e 704 d 712 c
 Desolationes interiores suarum Sororum novit B. Coleta 568 e
 Desperationis periculum novit B. Coleta 568 e
 Detrahens sanctitati S. Petri Cavenensis ab eo apparente virgis cæditur 332 e alius ore in maxillam retorfo sanatur. 332 c d
 Dei cognitionem accipit quadriennis B. Coleta 329 f 600 e Dei Caritatem in nos recogitat S. Casimirus 347 d Dei providentia varii in Ecclesia gradus virorum ac mulierum 338 e Dei providentia mira constituitur Comes Flandriæ Carolus Bonus 165 d e occiditur 170 e Dei providentia in juvenia reformatione Ordinis per B. Coletam et necessarios procurandis 339 349 550 552 ob Dei offensam maxime affligitur B. Coleta 577 e de Deo Cognomen ab Episcopo inditum B. Joanni Fundatori Ord. de Hospitalitate pauperum 826 d
 Diaconus S. Puntius Carthagini 749 S. Victor Placentiæ 427 hujus diligentia et innocentia 427 c Archidiaconus S. Momus in Scotia 87
 Diem precibus breviorē facit B. Coleta 573 e inu et noctem 574 a 614 f
 Dignos sibi uluri, non sentit abstractus a sensibus S. Thomas Aquin. 672 f Digitorum vestigium retinuit post alepam nepti inflectam a Cunigunde 274 a b
 Distractiones in oratione varias novit B. Coleta 568 f
 Divitias contrahit S. Thomas Aquin. 699 f ac præ urbe Parisiensis mallet hominibus S. Chrysostomi 670 f 671 a 711 b Divitiæ displicent Deo, si inique et per fugitiam nequitiæ, et non abstergantur 11 c d e et pauperibus eroganda 12 a Divitiarum abundantia nimia superbium generat 168 c d e Divitiæ immensæ S. Eudociæ meretricis 16 a et in baptismo offeruntur Episcopo pie dispensandæ 43 e dantur Præfecto hospitalis 131 f

Martin T. I.

Docetur faciendā a S. Patricio apparente S. Wimalolocus 251 a 253 e 256 f Doctrinæ pietas jungenda 288 a Ut Scientiis divinis imbui permittatur S. Wimalolocus, terretur pater ejus minus celestibus 248 f 254 e Doctrina eximia S. Thomæ Aquin. explicatur 663, 664, 665, 666, a Christo probata 669 b 674 a b a Joanne 22 Papa laudata 680 b item a Clemente 8 Papa 731 s ab aliis 712 fu S. Francisco apparente 721 b defusa ab Alberto Magno 712 d e Doctor Theologiæ creandus S. Thomas Aquinas, proponenda cælestis addiscit 662 f 663 a
 non dormit per integrum annum B. Coleta 573 d Humi cubat S. Casimirus 246 f rube Somnus.
 Draconis pestifero habitu interrimuntur missi ad capientium S. Eudociam 18 c alius puer a S. Eudociæ resuscitatus 22 b d
 Duces exercitus SS. Theoderus, Constantinus et alii xi. Martyres 457 c Duce Foro-Juliensti Abbas et Fundator Nonantulanus S. Anselmus 263 e Ducibus Austriæ S. Basianus 313 f e Ducibus Francorum S. Luthwinus 316 a

E

Ecclesiis struendis ac reficiendis, mire inventa calx, contra morbos salutatis 776 f item lapides 777 c Ecclesiam Bambergensem extruunt SS. Henricus et Cunigundis 272 a alias restaurant 272 b in Ecclesiarum sacra suppellectilem donat ctenodias suas monitu Angeli S. Cleopatrou 848 a In Ecclesia nunquam sedit S. Wimalolocus 251 e Ecclesia ejiciens Episcopum et spoliatus bonis, morte puniunt 46 f acellum S. Davidis Meneven. spoliari nequit 46 f ex Ecclesia equos rejicit S. Casimirus apparet 354 f, ne alia in munitionem vertatur prohibet 354 e Ecclesiæ judicium sua scripta subjicit moribundus S. Thomas Aquin. 675 e 711 d Ecclesiastica immunitas et jura contra varios defensa a B. Olegaria 488 Ecclesiasticæ disciplinæ observantiam curat S. Julianus Tolletanus 785 e Ecclesiasticos et Religiosos reveretur, monentes audit, preces expetit B. Carolus Bonus 166 e filius in causis judicandis primo vult satisfieri 168 a Ecclesiasticam immunitatem contra Imperatores defendit S. Simplicius Papa 133 e f
 Educatio pia puellæ B. Agnetis de Bohemia in monasterio 508 f 513 f 514 a b
 Eleemosynæ ab Angelis Deo offeruntur 359 b Eleemosynam S. Arthellais accipit Christus inter pauperes apparens 262 e Libratis in pauperes fretus B. Joanne de Deo, in via egens cibo potuque reficitur, et mustus cœlica musica recreatur 848 e f 849 a ut Eleemosynas daret B. Stephanus Obazoren. triticum divinitus augetur 803 e in Eleemosynam denarium a S. Cyrrillo Carmelita acceptum applicat cæcus oculis et vult 500 d in Eleemosynam cibis datis, cœlestis pascitur tribus culitis panibus acceptis S. Leo Lucas 101 a b Prædium hospitali regi se familie paratum inter egenos partitur B. Joannes de Dra et ejiciens de domo lautissimos cibos reponendos accipit 844 b e Panibus deficientibus tria milia hominum precibus pascit S. Veremundus, columba supra capita eorum volitante 794 b e Eleemosynas dantes pauperibus, docentur a B. Joanne de Deo sibi ipsis beneficere 830 a ipse collectam Hospitali stipem, totam in obvios distribuit 843 f 844 a In pauperes distribuit divitias a parentibus relictas et medicando vacitat S. Eulogius 339 e Pauperes centum quotidie sustentat B. Carolus Bonus 179 e sibi ideo detrahit 179 f Pauperem quotidie munus vestit B. Carolus Bonus 179 f Eleemosynas mane nudis pedibus dat 170 b 182 f Pauperibus 7800 panes uno die distribuit san manu B. Carolus Bonus, donat proprias vestes, pretium panis minuit, adhortatur alios ad idem faciendum 167 b e Eleemosynas tam abundantes accipit S. Petrus Cavenensis, ut

117 puer

præter tria millia monachorum, etiam pauperes alit 328 e
Cujuscunque generis afflictis misericordie subirent S. Casti-
mirus 337 e Eleemosynam largam expetens a B. Joanne
de Dro. accipit et largius remuneratur 339 f 340 a b
Erga pauperes largus B. Petrus Hieremias 294 e erga
Pauperes misericors, jectaculum aliosque cibis sibi de-
tractis in dat adhuc puella B. Coleta 331 d 603 e Ne-
cessaria monachis et peregrinis suppeditat S. Domina
Virgo devota 33 f Eleemosynas statuto dantur quotan-
nis die natalitatis S. Rudisindi 107 e Panis, fabre, vi-
num pauperibus distribuuntur in anniversaria solenni-
tate B. Stephani Obazin. et multiplicantur divinitus
804 a b Pauperem vestibus sibi detractis cooperit B. Bo-
navita 122 e Eleemosynam largitus a B. Petro Hiere-
remia, injuria hunc afficiens a Deo punitur, et elemo-
synam confert 294 d e Eleemosynis dedita cæca, ab An-
gelis missa ad S. Hymnolhem illuminatur 232 e 238 f
in Eleemosynas pauperum eroganda divitæ inique et
et per flagitiis acquisita 11 e eas S. Eudocia in baptismo
offert Episcopo dispensandas. 15 e dantur hospitali 13 f
Eleemosyna urgata S. Senano, satent cibi et potus
769 b

Elevatur in aerem orans, et colloquens in herito
B. Agnes de Bohemia 321 e orans B. Coleta 338 a Ele-
vata conspicitur cum xii Apostolis 373 a b Elevatur a
terra in luce celesti inter orandum B. Petrus Hiere-
mias 293 a Elevatur in oratione a terra S. Thomas
Aquin. 669 a audit Bene scripsisti de me etc. 669 b
Epilepsia curata epr S. Cosmirus 331 e S. Thomæ
Aquinis 723 d

Episcopi Martyres in Taurica Chersoneso, E-
phrem, Basilens, Eugenius, Aquilodorus, Elpidus,
Etherius, et in igne illius S. Capito 638 in Cappa-
docia S. Lucius 129 Incertæ Sedis Ariston et Laci-
nius 306 Julius 307 in Scotia SS. Adrianus et Stolbran-
dus 324 In Africa S. Cyrillus 756 in Hispania S. He-
sycheus sen Isens 4 in Italia S. Herulanus 47 S. Mar-
ciannus 421 in Gallia Lea 89 Episcopi Confessores
in Asia S. Theophylactus 786 S. Paulus 788 Constanti-
nopolis S. Eragrius 426 Episcopi in Palestina Theo-
philus 339 In Cypro Nestor et Arcadius 641 S. Gre-
gorius 366 in Italia S. Provanus 758 S. Lulfredus 792
S. Basilus 423 S. Titianus 239 S. Paulus 309 S. Pe-
trus Policastrensis 326 S. Gaudius 647 in Gallia S.
Simplicius 34 S. Albanus 34 B. Rogerius 119 S. Dran-
sius 402 S. Virgilius 397 in Lotharinga S. Chrode-
grandus 431 in Belgica S. Hunfridus 789 in Hispania
B. Oblegarius 480 S. Rudisindus 103 S. Julianus
780 in Germania S. Basinus 314 in Anglia S. David
38 S. Cradde 143 S. Felix 778 in Scotia S. Marnan-
us 63 S. Ducharius 798 in Hibernia S. Kierianus et
Carthachus 387 S. Corpreus 467 S. Senanus 739 Epi-
scopus Apostolus Frisum S. Stribertus 67 Episcopi
inveni creatur S. Rudisindus anno ætatis 18, 408 b
S. Simplicius 37 a B. Rogerius, cum pæco se commu-
dasset 120 e f. Episcopus electus, fugit et jussu Pmit-
ficio retractus a fuga, et jussus parere creatur Barcino-
nensis S. Oblegarius 484 485 ob Episcopi novi ingres-
sum in urbem Aureliæ captivi liberantur 119 e Ex
Episcopo monachus monito divino S. Rudisindus 108 e
alii ejus exemplo 108 e Episcopatum Neapolitanum a
Papa oblatum non admittit S. Thomas Aquin. 671 b
Episcopatus S. Matrimini perditur S. Quirico ab
Angelo 424 a Episcopatus doctrina et virtutes S. Sri-
bertus 83 S. Dransii 403 d e S. Juliani Toletani 784 d e
Episcopi reprehensi, excommunicati, depositi a Petro
de Castro novo 411 b e

Epistola S. Eudocie triphra Cruce signata mortuus
resurgit 18 f 19 a Epistola B. Coleta sanctus collata
618 d

Equi ob eductum e monasterio B. Coleta puellam ex-
cavati 339 f alii equi precibus ejus sanati 360 a b
Equo per prærupta excussus miles B. Joannes de Dro

invocata Deipara servat vitam 814 e 833 b. excussus
quia solitas preces omiserat 835 e Equitantes in peri-
culo liberantur ope B. Joannis de Dro 850 a b e

Eremitæ S. Hesycheus 455 S. Caluppanus in er-
cisa lapide degit 260 f S. Paulus Simplex ne cum adul-
tera uxore vivit 643 SS. Baltherus Presb. et Bilfridus
aurifaber 446 Eremitæ petunt ad peccata expianda,
et cavenda, et mandata Dei assidue meditanda 13 e

Evangeliorum codex auro gemisque exornatus a
S. Bilfrido, tendum in mari illatus, adhuc extat 449 d e
in Eucharistia multum existentiæ Christi exphat
S. Thomas Aquin. a Christo apparente approbatum
674 a b pro Eucharistia conficienda aqua in vinum
versa est 43 d Eucharistiam ab Angelo accipit S. Mar-
cus monachus 363 e 366 e a Christo B. Coleta, Sacer-
dote negligente consecrare hostiam 363 e f Eucharistia
in sinu gestata a S. Eudocia, dum captiva abducitur,
Angelo præferente facem 19 f 20 a lapsu e sinu incendit
et necat judicem et satellites 21 b Eucharistiæ minis-
trande ritus in præcincta martyri 633 b Eucharistia
sola vivit 40 dirbus B. Gervasius 386 b ad Eucharis-
tiam confugit in rebus difficultibus B. Coleta 363 d Sus-
ceptura sacram Eucharistiam præmittit actus humili-
tatis et contritionis B. Coleta 363 b e post eam sump-
tam rapitur in extasim, facie lucida apparet, verbis
inflammot alios 363 e d, 608 d Inspirationi non assen-
tiens, nequit hostiam deglutire 363 d e, Eucharistiam
pro vitio magnum pretio sumit B. Petrus Hieremias
293 b Prævidens procul dissitum non posse Viaticum
suscipere, pro eo accipit B. Coleta 369 e f ob Officium
de Corpore Christi a S. Thoma Aquin. compositum,
donatur ejus corpus ordini Prædicat. 728 e in ejus festa
720 d 738 e

pro Eulogia panes ab Episcopis benedicti soliti 60 e

Exactiones minuit B. Cornelius Bonus. 167 b

Examinat districte acta sua S. Apollinus 320 a

Excommunicatione contempti, depopulantes eccle-
sias morte puniuntur 777 a b

Exequiæ B. Caroli Boni celebratæ 172 a 187 e d
206 d pro Exequiis suis regiam pompam rejici S. Cu-
mugundus moribunda peti 274 d explorator malignus
actionum B. Joannis de Dro rubet sua crimina parieti
inscripta, et gladium suo vertici imminente 842 d e

Exules pro fide obeunt S. Eragrius Ep. CP. 426 e
ob cultum imaginum defensum, S. Theophylactus post 30
annos 786 787 et S. Paulus Ep. 788 a Exilium pas-
sus S. Lucius Papa 301 b cum gaudia suorum reversus
301 e

Extasim patitur S. Thomas Aquinas in Missa et
Completorio 667 e fin Extasim orans rupitur B. Agnes
de Bohemia 310 d 321 d Ad plures horas aut diem B.
Coleta 337 e f 606 marime cogitans passionem Christi
360 d 361 a 362 e audita Dei nomine 376 a et sumpta
Eucharistia 608 e inter confitendum 608 d alius in ea
S. Annum vivit 608 d rapitur verba faciens in Capita-
lo, de nobilitate status Religiosi 609 b alius miro calore
perfunditur 609 b

F

Faba a S. Emeterio satæ subito excreverunt et floris-
cant 243 b

Faber ferrarius B. Bonavita 122 e

Facie splendens inter orandum apparet B. Coleta
336 b

Facies mutata B. Coleta de passione Christi medi-
tans 361 a, chra et lucida post communionem 363 d
Faciem magistri præ reverentia non intuetur decennio
S. David Menecensis 42 e Faciei timor et dolor subla-
tus ope S. Thomæ Aquin. 722 f 723 a 734 f 736 b
item Facies periculi 738 e labio natisque adhaerente 738 f
Facies inflata attactu annuli S. Rudisindi curatur
116 d

In *Fœminæ forma terretur a dæmone inter orandum* R. Joannes de Deo 847 b *Fœminarum aspectum et colloquium eritat* S. Thomas Aquinas 660 b *Fœminas inhonestas ad frugem reducit pater* B. Coletæ 541 a c eas ad pietatem inducit B. Coletæ 541 c

Fax ignea risa procedere ex ore Coletæ orantis 357 f
Febris pellitur a S. Cuthoe porrecto potu 478 c alias attactu loculi 480 c a S. Thoma Aquin. admotis reliquiis S. Agnetis 673 d 704 c osculo defuncti S. Leq-nis-Lucæ 102 d variorum per plenum B. Caroli Boni 171 f attactu S. Basilisci 238 a ad sepulcrum S. Rudesindi 114 f ope S. Thomæ Aquin. 679 c 681 b tertiano 683 c d 713 e quartana 681 f 683 c 718 c 720 c 684 c 674 d 717 n c 718 d e 719 c e 721 e f 723 c hertica 723 d ope B. Coletæ 597 f 598 a c 624 a f S. Casimiri 351 d 352 f 353 a Febris pestilens tollitur ope B. Joannis de Deo 831 d e Febri moribunda sanatur ipe B. Agnetis de Bohemia 528 e Febris quartana recitata Oratione Dominica ad honorem S. Rudesindi tollitur 114 e

Festorum et dierum Dominicarum cultum incutit : ne cibi emanent et ne elemosynæ datæ adferantur prohibet B. Coletæ 544 e f, 603 b ne vundinae fiant 545 a 603 c Festis diebus in stueribus subsistit 545 n 603 c In Festis solemnioribus et diebus Dominicis majores infirmitates patitur B. Coletæ 565 e

Fidem proficitur moribundus S. Thomas Aquinas accepturus viaticum 673 d e 711 e f ad fidem confirmandam coram Chlodoveo R. vas confractum redintegrat S. Fridolinus 435 c

Flagellantur ut bestis obijciantur SS. Perpetua, Felicitas et socii 636 b S. Eubulus 642 c Flagellat semel cum cupiosi sanguinis effusione seria 6 B. Joannes de Deo 826 b Flagris semet castigat duris B. Agnes de Bohemia 510 c 521 a Disciplinam quotidie per quadragesimam ab aliis accipit B. Stephanus Obazin. 801 c Flagellatur crudeliter B. Joannes de Deo, amentum simulans 818 d

Fluvius in alteram ripam conversus oratione S. Fridolini 438 d in duas partes divisus signo Crucis a B. Bonarita 123 d Fluvius viro manat prope ecclesiam S. Davidis 46 e per Fluvium invadibilem signo Crucis transitum facit B. Coletæ 608 c

in Forno secundo occupatur S. Equitius Abbas 649 c Fons erumpit baptizato S. Davide Menervensi 42 b Fons elicitur a S. Hinnaloeo virga terram designante 251 c 253 c Fontem jussu S. Senavi educit S. Liber-nus 772 c alium jussu Angeli S. Senannis 774 d Fontem eliciunt S. David Menerven. oratione 44 d alium baculi cuspidem aperta gleba 43 d S. Calvae ad levandam sociorum sitim 478 a S. Kieranus Angeli instinctu 598 b Fons emanat, ubi caput abscissum S. Leonis Rotomay. cecidit 96 d 97 c e sanguine S. Basilici erortus sanat enervumenos. 237 f alius ubi sepultus est 239 f Fons S. Davidis Menervensis lacte manat 46 e in Fornace perimuntur SS. Marcellus et Antonius 23 in Fornace ardente illæsus cum vestibus Episcopali-bus S. Capito, plurimos convertit 641 a Fratres Episcopi et Sancti, Cedrus et Cradla 144 c d

Fruges a grandine illæsus servat invocatus B. Joannes de Deo 849 b Frumentum in pauperes distribuendum inexpectato accipit B. Coletæ, imo et solita diutius durans 564 e Frumentum divinitus auctum ad elemo-synas dantibus B. Stephano Obazin. 803 c augeri cessat dum mensuratur 803 e

Fugit præsent S. Arthellais, ut virginitatem servet ex-petita ab Imperatore 262 263 a Fulgure, sorore occisa, servatur S. Thomas Aquinas puer 638 a

Funus S. Senavi honoratur 8 diebus continua luce caelitus inmissa 775 f Funebri pompa et maxima con-cursu sepelitur B. Joannes de Deo 830 d e f

Funes terere et retexere jussus a S. Antonio S. Pau-lus Simplex 644 c Funiculus albus a caelo dilapsus in-ter brachia B. Coletæ amine optimo 350 b 604 e f Fures reddidit immotos absens et emendat S. Hinnu-lorus 252 b 254 a Foris manus lapidi adhaerit, ope S. Davidis solentur 46 b in Forum rerum ecclesiæ ma-nibus nequeunt cereri accendi 63 f Far spoliaturus bona S. Rudesindi, absuletur a diabolo. 117 f e Furato bove comedens, etsi paucis furti, moritur 112 b Furato asellum remittit pernam B. Joannes de Deo 843 f

G.

Gangraena brachii ope SS. Emetherii et Celedoni sublatu 233 a b

Gemma flectens obit S. Conon hortulanus, currere jussus ante currum claris ferreis per pedes adactis 361 a Genuflexionibus centum per diem et totidem per noctem usus S. Hinnaloeus 251 e Genuflexum permittit a morte cadaver B. Joannis de Deo 830 b suavi fragrantia relicta 847 e Genu et crurum dolor sublatus ope S. Thomæ Aquin. 682 c 708 b 719 c 723 e 734 a

Gladiis interfecti a Longobardis plurimi Martyres 142 c f Gladio ad arum S. Casimiri benedicto repulsi hostes heretici 354 a

In Gloria æqualis SS. Augustinus et Thomas Aqui-nos. 665 d 706 d e Gloriam mundi contemnens acces-sum ad Imperatorem et viros potentes renuit S. Petrus Cavenis 329 b

Grando ne noceat, invocantur SS. Emetherius et Celedonius 233 d

in Gratiae statu amnes suas esse in oratione intelligit B. Coletæ 611 b Gratia Dei emendata Eudacia mure-trix apulentissima, fil. Christiano, monacha, et Martyr. 10 et seqq.

Gratitudo leonis ob aculeum e pede extractum ser-vientis S. Gerasimo 386 f ad sepulcrum ejus morientis 387

Gula appetitum domat B. Rogerius 121 b Gutturis strum et opulatio sublata ope S. Thomæ Aquin. 681 f 709 c 717 a 718 f 719 a 723 d tumor 682 c 702 c

Gustum amittunt occisores B. Caroli Boni in ecclesia obsessi 176 e

H.

Hæreses Albigensis ubiurationem prædicat, et for-mulam juramenti proponit B. Petrus a Castro-novo 410 b c

Hæreses Eutyriani et Monothelici Saracenorum irruptione punitur 460 b et Iconomachorum 460 d f

Hæreses Vigilantii et Valeriani oppugnat S. Eu-sebius Cremonensis 373 374 et dicentium animos ex-pectare ad extremum judicii diem 380 d Hæresis extir-panda auspicio ope S. Casimiri 354 a b Hæreticos damnantes Ordines Mendicantes refutat S. Thomas Aquinas 664 d e illis ejectis scholæ accipiunt Prædica-tores 664 f

Hebdomadarii propter baptismum et penitentiam sta-tuantur a Simplicio Papa 137 f

Hemierania sublata visu ope B. Coletæ apparentis 585 ab alia ejus ope

Hernia curata veli vel pulia B. Coletæ 591 d ope S. Thomæ Aquin. 718 d B. Stephani Obazin. 803 a 808 a

Homocidæ et conspiratores in necem B. Caroli Boni occiduntur 172 et seqq. 189 199 203 207

Honores declinat in Imperatorem et Regem expeti-tus B. Corolus Bonus 180 a b c d vide Humilitas.

Hortulanus S. Conon. Martyr. 360 ad Hospitale trahitur, ab amentia quam simulabat curandus B. Joannes de Deo 818 c amentia seposita, incipit

incipit ministrare infirmis 819 e Hospitale erigit Grana-
natæ 820 d

Humilis summe e nobilissimo, vilissima ministeria
obit S. Easterrinus 651 b d singularia non admittit
651 e Humilis vilissima ministeria monasterii obit
etiam apud externos B. Agnes de Bohemia 510 b 511
e f præesse renuit, omnibus se inferiorem æstimat 519
e d Humilis vilissima munia obit S. Cunigundis ex
Imperatrice sanctimonialis 273 e Humilis vilissima mu-
nia obit in suo hospitali B. Joannes de Deo 820 f hu-
meris suis ægros portat 820 f Humilis summe absque
inani gloria S. Thomas Aquinas 666 b Fratri laico
externo socium se jungit 668 e æquo animo fert con-
trariam sententiam defendi, suam modeste ostendit ve-
ram 666 e f humilia ejus desideria et responsa 711 a
Humilis monachos honorat et excitat S. Petrus Caven-
sis 331 e erga Humiles facilis S. Casimirus 348 a
Humilitate S. Petri Currensis motus, vir nobilis, ei ante
adversarius, fit monachus 329 f 330 a Humilitas
S. Apiani 319 sex Humilitate æstimat se omnibus pec-
catoribus virorem, et maximas inferorum penas prome-
ritam B. Coleta 541 e f alia humilitatis opera 542 ex
Humilitate honores continent S. Thomas Aquin. 699 f
Archiepiscopatum Neapolitanum non admittit 671 b ex
Humilitate de honore sibi a Synodo Pontifici delato
dolet et petit liberari titulo Abbatis B. Coleta 548 f
nullas suas laudes patitur 601 f de se abjectissime sentit
601 e vilius ministeriis addicit 601 e exercitia humilia
commendat 602 d Humilis animi demissa B. Joannes
de Deo divinitus honorata, a magnis viris et illustribus
matronis æstimata 844 d e f

Hydropici sanati ope S. Thomæ Aquin. 683 a 703 e
Ex Hypocrisi devote externis orantem, ut pro tali
habeatur, cognoscit B. Coleta 570 c

1.

Idolum Apollinis corrumpit, et templum comburitur igne
de celo lapsa ad præces S. Basilisci 239 Idolum Dianæ
precibus dejicit S. Clementis 233 f Statuam Martis
statu dissipat S. Leo Rotomag. 95 e

Ignis cum fulmine et tonitru pluit super occisores
S. Leonis Rotomag. 96 e Igne celesti ad præces S. Ba-
silisci comburitur templum Apollinis 239 e Ignein e
celo impetrat ad fistularum combustionem S. Philemon
753 e Ignem vestre non adusta portat S. Duthacus 798
e ad Ignem etiam in aspero frigore, non accessit B. Co-
leta, pedibus licet nudis 531 b 610 d contra Ignem pa-
tronus S. Vigor 283 e Ignis sacer curatus ad sepulcrum
S. Albini 60 f ope S. Thomæ Aquin. 733 b S. Casi-
mirus 353 d B. Agnetis de Bohemia 531 a
Hinc dolores sublatis ope S. Thomæ Aquin. 70 d a
703 f

Illasi martyres 3 in pice et bitumine bulliente 233 f
vidi Incendium

Imagines papyraceas Sanctorum vendit B. Joannes de
Deo 817 a Imaginum cultum defendentes exules moriun-
tur S. Theophylactus, 786 e 787 e et S. Paulus Ep. 788 a

Immobiles hostes oratione reddit S. Pammun 241 d
Immobiles trecentos milites trieno permanent missi ad
capiendam S. Euducium. 18 b Immobiles reddit furis
absens S. Winwaleus 252 b c 254 a 258 c d

In Imperatorem expetitus B. Carolus Bonus non
admittit 180 b Imperatrix S. Cunigundis 263

Inprecans malum jurando per S. Albium fit mu-
tus 63 a

Incendium ingenis præcognoscit et præservat religio-
sas B. Coleta 569 b Incendium urbi immisum ab vitia-
civium 421 e in Incendio illæsum corpus S. Fridolini
431 f et S. Vigoris 283 e ab Incendio Ecclesia ope
S. Apiani liberatur 320 f ex Incendio ægros exportat
humis suis B. Joannes de Deo, mire ab incendio libe-
ratus 823 f 840 f 841 a b Incendium urbis Londinensis

sopit S. Cadroe 476 b Incendio Elnæ subvenit B. Pe-
trus Hieremias 294 f Incendium extinctum a S. Fri-
dolino apparente 430 e Signo Crucis a B. Bonavia 122
c 123 d et o S. Cunigunde 273 e in Incendio illæsi
puer invocato S. Kierano 393 c et Virgines ope B.
Agnetis de Bohemia 529 e hujus sedes illæsa 529 e In-
cendium restinctum ope B. Coletæ 618 e 622 c et
S. Cusimiri 351 c

Inclusa dedit B. Coleta 543 e f 573 c 602 e f
Indulgentias concedit Ecclesiæ Cavensi dedicatæ
Urbanus 2 Papa 334 b d

Infantes languentes sanat S. Quiriacus 424 f In-
fantes plurimos ante mortuos quam natos, signo Crucis
resuscitavit B. Coleta 608 b imo et fatum præmortuum
616 f

Inferorum poenæ audite præbent initium conversio-
nis S. Eudociæ meretrici, 11 a

Infirmis, nomine excluso, gratis inserviunt Fratres
Hospitalitatis B. Joannis de Deo 832 c Infirmis inse-
ruit B. Joannes de Deo 819 b vilissima munera
pro illis in suo hospitali obit 820 f eos ex incendio cum
periculo vitæ humeris suis exportat 823 f illis inservit
Angelus vice B. Joannis de Deo absentis ab Hospi-
tali 838 b

Ingenio subtilis intelligit quæ legit S. Thomas
Aquin. 670 c

Inguinis et costæ dolores sublatis ope S. Thomæ
Aquin. 683 a

Inimicitias tollit ostensa Cruce Christi B. Joannes
de Deo 839 c d

Injurias vulgi patienter tolerat B. Joannes de Deo
amentiam simulans 818 a alias in conversione meretri-
cum illatas 822 c d e ab harum una injuriis lacessitus
824 e Colapho cæsus et lapide petitus prahibet ulcisci
volentes, 843 e d e Injuria afficientes B. Petrum Hie-
remiam puniuntur, alius jactura piscium, alius rigore
brachii, ambo emendati recuperant sua 294 c d e Inju-
rii S. Senano morte culpam launt 774 e f 775 a b alii
S. Senano a morte apparente 776 e f 777 a ob Inju-
riam S. Corpreo illatam, Conachii magnam cladem
passi 468

Inquisitor fidei B. Petrus de Castro-novo Ordin.
Cisterc. 409

Inspirationi non assentiri B. Coleta, nequit sacram
hostiam deglutire 563 d e

Insomnia sublatis ope S. Thomæ Aquin. 682 b

Intentionem suam puram in scriptis et doctrina ex
amore Dei explicat S. Thomas Aquin. 673 e 711 f

Invenitur vestis furto ablata, invocato S. Rudesindo
113 a

Invidium irrisorem modeste corrigit S. Winwaleus
255 d e ex Invidia aliorum Doctorum major fit S. Tho-
mas Aquinas 670 d e

Ischiadis dolores curantur invocato B. Joanne de
Deo 850 d e ad sepulchrum S. Cunigundis 275 d
277 f

in Itinere currus ne evertatur, auxilium præstitum
a S. Cusimiro apparente 352 a b

J

Jejunium adhuc lactans servat S. Leo Rotomag. 94 f
Jeiunat recte etiam biennio B. Stephanus Obaziensis
800 e Paulus Simplex ad 8 dies, et ad 3 hebdomadas
645 a b in pane et aqua feria 6 B. Joannes de Deo
826 b Jeiunat stricte in Adventu et Quadragesima
in pane et aqua B. Coleta 564 a in hebdomade Sancta
B. Agnes de Bohemia adhuc secularis 509 b 514 d
dein in monasterio sapius 510 c 511 b 520 e per Qua-
dragesimam solum comedit in Cena Domini etiam 40
diebus absque ullo cibo aut potu jejunit 564 a 573 d Jeju-
nat trieno inter tarmeata S. Basiliscus, panem oblatum
non admittens 238 b c a Jeiunio abstinendum certis festis
præscriptum S. Clara 307 a

Jesu nomine fugat *dæmonem*, suis eum humeris instat pauperis ferens *B. Joannes de Deo* 842 c Jesu Jesu in inanem tuas me commendo dicens moritur *B. Joannes de Deo* 830 a 847 c vide *Christus*

Joco se ad *Episcopatum* commendans, eligitur *B. Rogerius* 120 e

Judicantes temerarie ob mutuum alloquium et aspectum *SS. Rulesindi et Senorinæ*, a diabolo arcepti subito moriuntur. istius precibus et unctione resuscitantur 109 c d e *Judicio* temerario de turpi conversatione accusatus arceitur ab altari *S. Quiriacus*, ab Angelo defenditur 424 bc

Judicio eximius *S. Thomas Aquinas* 670 d

Jugulatur *S. Nestorius* 23

Jurans per *S. Albinum* cum imprecatione male fit mutus 63 a *Juramenti* formula in abjuranda hæresi 410 c d

Jurisprudentiam docet *Aureliæ B. Rogerius* 119 e

Justitiam patri Regi inculcat *S. Casimirus* 347 f

L

Lacrymatur assidue *S. Domina Virgo devota* 33 e ob amorem ardentem *Dei* 33 f

Lacte mouat fons *S. Davidis Meneven.* 46 e

Lampas vitrea ante tumbam *S. Drausii* a lapsu integra oleo non effusa 408 c d sæpius extincta ultro accenditur 408 c f.

Lancea inter costas vulneratus obit *B. Petrus de Castro-novo* 443 b

in Lapide exciso degit *S. Caluppanus* cremita 260 f

e Lapsu salvi remanent invocatis *SS. Emetheria et Celedonio* 232 f *Reliquis B. Joannis de Deo* 832 f

851 a b signo Crucis et potu data a *S. Cadroe* 480 a a

subnersione ope *S. Oldegarii* 496 c d a Lapsu læsi sanantur ope *B. Stephani Obazin.* 803 c et *S. Thomæ Aquin.* 718 d 723 e ab eodem in lapsu præservatus. 716 f et jumentum et equus 684 a b Lapsu fracta cer-

vice et cerebro effuso sanatur ad sepulcrum *B. Petri Hieremix* 295 e a Lapsu in præcipitium mercutorem ob

preces petitis *B. Coleta* vi apparens præservat 559 d e

Laterum dolar sublatus ope *S. Thomæ Aquin.* 735

d 736 c signo Crucis facto a *B. Coleta* 608 b

e Latronum periculo ereptus opr *S. Thomæ Aquin.* 734 e

Lascivus juvenis sub habitu monastico *S. Eulociam*

ad peccatum alliciens, contudit mortuus 17

Lectus *S. Winwalvi* ex corticibus arborum 251 e

257 f Lectus *B. Stephani Obazinensis* dura humus,

lapidibus capiti suppositis 801 b Lectus *B. Coletæ* modicum stramen - pulvinar et pluvius non admissum in ultimo morbo 551 b etiam puellæ lectus nudi ossères, aut

humus 601 a pro Lecto usus storea nudæ humo insirata,

lapule pro cervicali, et detruto pallio pro stragula *B. Joannes de Deo* 826 b

Legatus Apostolicus Crucem contra *Maurus* præ-

dicaturus creatur *B. Oldegarius* 487 b c et ad fidem

prædicandum *B. Petrus de Castro-novo* 509 *Legationibus* functus *S. Simplicius* necidum *Episcopus* 36 a

Legumina ad sepulcrum *S. Basilisci* unica nocte

crescunt 239 f

Leones stris poplitibus tombunt pedes *S. Adriani*

362 e Leo ob aculeum ex pede a *S. Gerasimo* detractum,

srreit, ei asini curam suscipit, aquam adfert 386

f ad sepulcrum ejus obit 387 e

Lepra laborat 4 annis *S. Gervinus* 286 a Leprosi

sanantur attactu *S. Basilisci* 239 a osculo *B. Coletæ*

584 b 609 e Ad sepulcrum *S. Thomæ Aquin.* 679 d

722 a 723 c Ope *B. Coletæ* 597 a

Lethargia sublata ope *S. Thomæ Aquin.* 720 e

Liber apertus in pluvia, intactus reperitur pro *S. Aidano* 43 e Liber *B. Coletæ* inter orandum oleo effuso

corruptus, sequenti die integer repertus 556 d Liber ex

lapsu in aquam madidus attactu *B. Coletæ* redditur

mundus 563 b Libros scribit plurimos *S. Julianus To-*

letonus 786 c d e Libri a *S. Thoma Aquinate* scripti

indicantur 661 f 663 664 665 738 b c in schedis contra

Gentiles 707 a quare a scriptione cessavit 711 c Libros

varios conquirat *S. Gervinus .Ab.* 289 c Libellos pios

vendit *B. Joannes de Deo* 817 a librariam officinam

constituit 817 b Librarium *Patronus Bononiæ B.*

Joannes de Deo 811 a

Lignum aridum frondet in nativitate *S. Senam* 761

a 768 e Lignorum fascis ultro subsequitur *S. Leonem-*

Lucam 100 c

Litaniis recitatis multum fidi in afflictione *B. Co-*

leta, maxime in itinere 556 a vis lectus latrones in me-

lius mutat 556 f 557 a alias etiam castitati insidiantes

fugat 557 b c locum a depredatione servat 557 d

In Locis diversis eodem tempore est *S. Winwalvus*

in monasterio et procul ab eo apparens 250 d

Lorica ad carnem *S. Petri Carensis* putrescit 330 b

Loricam infra vestes gestat *B. Stephanus Obazinensis*

801 b 802 d

Lux celestis octo diebus honestat fatus *S. Senam*

775 f Luce celesti inter orandum perfunditur, et a terra

elevatur *B. Petrus Hieremias* 295 a Luce splendens

moritur *B. Agnes de Bohemia* 511 c 526 a

ad Lupanar *S. Arthelluidem* ducturi latrones morte

pununtur 262 f

a Lupo abreptus infans recipitur invocata *S. Cūni-*

gunde 276 c

Luxuriæ desiderii remedium adfert *S. Kieranns*,

mora offerens 394 a

M

Magi suspectus abducitur in carcerem *B. Joannes*

de Deo, denso sub imbre stans, et igne ab hoc non ex-

tincto 836 c d Magus se monachum simulans agnos-

citur *S. Equito*, comburitur 648 d

Mahometicæ legis demeritiam et absurditatem ostendunt 42 *Martyres*

462

Mancia redduntur ope *B. Oldegarii* 492 d e

Mansuetudo *S. Apianicum* simplicitate juncti 320 a

Manus elevata ad percipiendum arcescit signo Crucis

a *S. Davide* facto 44 a Manus contracta sanatur a

S. Albino signo Crucis 58 f Manuum tremor ope

S. Thomæ Aquin. 717 f fructura 736 b

S. Maria liberat S. Cunyundem ab infamia virgi-

nitatis non servata 271 c in visione movet *B. Frederi-*

cum, ut fugiat de medio *Babylonis* et vitam in cenobio

agat 288 f *Maria V.* cum *S. Joanne Evang.* et *Angelo*

Rophare opparet in morte *B. Joannis de Deo* 847 c d

apud *S. Mariam* impetratur a *S. Francisco* in refor-

mationem Ordinis *B. Coleta* 546 a a *Maria Virgine*

coronam spineam accipit *B. Joannes de Deo* 837 e Apud

S. Mariam visus miles contra *dæmonum* insultus a *B.*

Stephano Obazin. defendi 804 f 805 a *S. Mariæ* osculo

creditur sanata *B. Coleta*, ob linguam ad guttur retra-

ctam quasi muta 566 f 612 c erga *S. Mariam* ejusque

imaginem mire devotus ad extasim *S. Veremundus*,

festum *Immaculatæ Conceptionis* celebrari facit 795

c d *Mariæ Conceptionis* festum illustrat *B. Rogerius*

119 f *S. Mariæ* festo purificationis æger ultimo cele-

brat *S. Gervinus* 286 b ab ea obtinet veniam moriendi

286 b *S. Mariæ* imago stellis apparentibus inventa,

oecumenica præbuit urbis *Seltæ* in *Nararra* condendæ

795 d e *S. Mariæ* ecclesiam condit *S. Lutwinnus*, con-

secrat *S. Basinus* 317 b *S. Mariam* pie colit *S. Cusi-*

mirus 346 f *B. Mariæ* amore amplectitur custodiam *B.*

Fredericus, et amat *B. Joannem Evang.* quia cunctas *B.*

Mariæ obcostitatem factus 287 f *S. Mariæ* adheret *B.*

Agnetem de Bohemia hortatur *S. Clara* 506 f *E. Mariæ*

et *Christo* servitutum se in cenobia addit *B. Freder-*

icus pro salute matris defunctæ 289 e *S. Mariam* pie

colit

colit S. Casimirus 346 *fecit mentem et purissimum corpus adhaerit et sub ejus sacello sepelitur* 348 d S. Maria commendat virginatatem B. Agnes de Bohemia 509 b 514 d e in B. Mariam devotus singulis hebdomadis Missam de ea celebrat B. Fredericus 288 e etiam Sab-
batus in Quadragesima 288 e S. Mariam et Joannem Evangel. ex affectu caritatis maxime amat B. Coleta 374 e ad B. Mariæ altare orans, infantem absque baptismo mortuum resuscitat B. Fredericus 288 d ante S. Mariæ altare psallens Martyr obit B. Carolus Bonus 170 e S. Mariæ ora pro eo dum cantatur, moribundus S. Gervinus dexteram elevarat 285 d Mariæ V. votum non solvens, obsidetur a diabolo 115 d e Mariæ V. devotus in juventute B. Joannes de Deo, quotiæ legelut Rosarium et 24 Patet et Ave, ob annos 24, quibus post Ascensionem Christi vixisset 835 a ob eas preces omittas excussus ex equa 835 e Mariam salutante B. Junone de Deo, et recitante Salve Regina, ad illa verba. Illos tuos misericordes oculos ad nos converte, revelatur imago Deiparæ Guadalupe 836 e f Percussus ideo cum pes, erectus erarut, et sanatur, recitato Salve Regina 836 e f super Ave Maria concionatur per totam Quadragesimam S. Thomas Aquin. 708 a Ave Maria recitato sedat tempestatem maris B. Joannes de Deo 835 f e f Chartum continentem Ave Maria detinet manu clausa parvulus S. Thomas Aquinas 658 a Ave Maria sex millia vocanti recitare apparet B. Coleta 379 e iterum in Christi, S. Mariæ, et Sanctorum comitatu apparet 380 b S. Maria invocata et oleo lampadis unguens elephantia correptum sanat S. Leo-Lucas 101 f Mariæ inventa, ritum servat ab equo per prærupta excussus miles B. Joannes de Deo 814 e 835 b S. Mariæ intercessionem implorans B. Coleta pro peccatis, intelligit horum gravitatem 558 e
Mariæ scapulum ad litus transtulisse dicitur S. Balthazar 448 e Mare virga percutiens S. Winifredus, siccis pedibus cum suis transit 251 b 253 e 257 e
Martyres gratia Dei forte certant 302 b e d certamine Apostolorum et aliorum excelsi 302 e d Martyr a Grecis colitur S. Conon, etsi post tormenta tolerata liberatus biramo vacat 358 b Martyribus cum insulas-
set Firmilianus Preses, capite trunacatus perit 643 a Martyr pro justitia B. Carolus Bonus 170 f ad simi-
lem alius enumerat 170 f Martyrium delens mundi præferendum 304 a Martyrium eligit pro dignitate Centurionis S. Marinus 223 e d in Martyrii praciuncta Eucharistia ministrari solita 633 b quasi Martyr cen-
setur B. Coleta ob desiderium moriendi pro Christo, et vetera tormenta pueri per 50 annos, ob brachium fræn-
tam et caput conquassatum 375 e Martyrium cruciatum et dolores in corpore suo patitur B. Coleta 506 b e
Matrem et consanguineos in fide confirmaturus adit eos ex carcere S. Basiliscus 236 e d a Matre inter ver-
bera corroboratur 236 f eis valedicit, et reditum sua-
det 237 a b
Maxillam unam percutienti præbet alteram S. Leo-
Lucas et a dracone obsessum liberat 101 d Maxillæ
dolor sanatur ope S. Thome Aquin. 682 e 735 f
Medicus S. Julianus Mart. 425
de Memoria dicebat antiquum et novum testamentum
S. Marcus monachus 366 a Memoria magna præditus
S. Thomas Aquinas retinet dicta Sanctorum 670 a f
Mendicando victitat, divitius plurimis in pauperes
distribuit, S. Eulogius Martyr 359 a Mendicat pro
pauperibus hospitalis sui sub noctem novo modo Joannes
de Deo 820 e f
Mercedem aliam nisi Deum ipsam non adiuvit
S. Thomas Aquin. 669 b Mercedem operæ suæ diu-
nam impendit pauperibus B. Joannes de Deo 816 f 823 b
Mercator omnibus eversis fortunis, invocato B. Joanne
de Deo juvatur 852 a b e
Meretricem opulentissima Christiana sanctimonialis
et Martyr S. Eudocia 10 et seqq. Meretricibus con-

vertendis operam impendit B. Joannes de Deo, feria 6
adit prostibulo, conversas eximit debitis, ducit ad Hos-
pitale, nupti vel monasterio tradit 822 823 ab una
plurimum adjuta lacessitavit convitiis 824 accedentes ad
illos impediturus, magno zelo aduritur 842 d Meretrix
convertitur vita B. Joanne de Deo in secum data 848 e
Milites Martyres S. Marinus 222 SS. Emetharius
et Celedonius 227 SS. Eutropius, Chronius et Basi-
licus 233 a Milites in Terra-sancta B. Carolus Bonus
juvenis 164 d 183 a Robertus Comes Flandriæ strenuus,
ideo filius S. Georgii a Turcis habitus 164 e 165 a
Miles in Hispania et Hungaria B. Joannes de Deo
812 813 835. vide Duces. Militia sacra in memoriam
cuncti S. Thome Aquin. 744 745

Miracula patrare docetur S. Conon a S. Michael
358 e Miracula conceduntur in honorem Sanctorum et
confirmant sanctitatem 280 a

Misericordie operibus deditus S. Sirlanius 66 d vide
Elemosyna

ad Missam stipendia ad aram B. Mariæ Guada-
lupanæ volens acceptare pecunias, fugit demonem cas
offerentem B. Joannes de Deo 836 e ad Missam devote
audientiam sæpius confitetur B. Coleta 562 d in Missa
devota 612 a maxime tempore elevationis 562 e, alta
voce ingemiscens 563 b Christum tum sæpius ridisse
creditur 562 e 612 e an Missam celebrans sit in bono
statu, cognoscit 562 f 612 e Aqua loci cui oblata fecit
in calice non esse Sanguinem Christi 563 a Missam
quotidie celebrat et sæpe postea alteri ministrat S. Tho-
mas Aquinas 667 f in ea extasim patitur 667 f in Missa
tempore elevationis genua flectit agnuculus B. Coleta
553 e 605 e In Missa sublevationem Corporis Christi
solitus S. Thomas Aquin. d. cere Tu Rex gloriæ Christi,
Tu Patris usque ad faciem 675 e Missa celebrata, mo-
ritur ad altare S. Winifredus ab Angelis præmonitus
254 a b 259 a Missis pro anima sororis S. Thome
Aquin. factis, liberatur ea ex purgatorio 671 f Bra-
denn seu corporale oleo infectum divinitus purgatum
329 d 330 d

Modestia singularis S. Thome Aquin. inter dispu-
tandum 666 e 710 f vide Humilitas

Molitor in Monasterio S. Senanus 770 b

Monita Ecclesiasticorum et Religiosorum admittit
B. Carolus Bonus. 166 e

Monachi S. Arcadius Magister SS. Julioni et En-
buli Martyrum 425 f S. Marcus in Ægypto 365
S. Osmus in Anglia 310 S. Apianus in Italia 318
Monachi 84 a Danis Petroburgi occisi 442 e Monacho
reclusus S. Calpurnius 260 a Monachis S. Leo-Lucas
benigne excipitur Abbate divinitus præmonito 100 b e
Monachis Episcopi S. Theophylactus 786 e S. Hun-
fridus 789 Monachi sunt Constantinus Rex Cornubiæ
et alii Principes 43 e Monastice virtutes S. Leonis-
Lucæ 100 e d Monastice vite genus S. Enselm Cre-
mon. sub S. Hieronymo 376 a Monastice status fe-
licitatem prædicat Urbanus 2 Papa 334 d In Monasterio
S. Petri Cavenensis vita celestis agitur 329 b Monasti-
cam disciplinam recte custodit S. Freemannus 795 a
a morte opparens eandem commendat 797 f Monasti-
cum habitum viris ultra 3000 dedit S. Petrus Cavenensis
329 d in Monasterio pulsus sub Normannis cupit vivere
S. Hunfridus, sed a Papa jubetur Episcopatum detinere
790 a b e in Monasterium ingressum suadet sorori,
missæ ut ipam ab eo averteret, S. Thomas Aquinas
659 e Monasteria sub Trajano Heliopoli, aliud 70
vrorum, aliud 30 faminarum 16 e f Monasteria 12
extruit S. David Menevensis 42 f Monasterium vito-
rum extruit et dotat S. Drausus, faminarum curat ab
olus extrui 406 b e d Monasteria varia condit B. Ste-
phonus Obazin. 801 d 802 e f 803 e S. Chrodegondus
431 e S. Henricus Imp. et S. Cunigundis uxor 272 a b
S. Anselmus Nonantulanus 263 e Monasteria multa
extruit et regit S. Rudesindus 107 f 108 e d 109 e Mo-
nasteria

- nasteria varia viris et feminis per se et suos erigit *B. Fredericus* 289 e f 290 a Monasteria xxv regit *S. Veremundus Abbas* 794 d In Monasterio Casinensi educatur, moribus et literis instruitur *S. Thomas Aquin.* 658 c in Monasteriis pie educatur puella *B. Agnes de Bohemia* 508 f Monasteria Franciscanis et Clarissis adhaeret *B. Agnes de Bohemia* 517 e c Monasterio *B. Coleta* abducens filium patris, punitus eam restituit 611 a b Monasterii rusticos affligens, morte filii punitus, fit monachus 329 e f
- Mortuos quoscunque sanat *S. Quintus Thymaturus* per 10 annos circumiens regiones 129 b
- Moribus gravis et comis *S. Simplicius* 36 b Moribus placidus *S. Drausus juvenis*, gratus omnibus, ut filius dilectus ab Episcopo 404
- Morientes ubique in suis monasteriis e revelatione novit *B. Coleta* 550 h a Moriantur aliqui in statu gratiae, vivit *B. Coleta* 570 a Mortem praedicat Abbas, ex ejus ore valens columbam egredi *S. Rudesindus* 109 b Mortem praedicat Episcopo intruso *S. Rudesindus* 108 d Mortem imminentem indicat *B. Coleta* Episcopo adspiranti ad altiore gradum 567 e mercatori prospere valenti et nris 568 a b c 569 d e 570 a Mortem puerum absens cognovit *B. Joannes de Deo* 846 d, ab his proximam mortem praedicat 827 e f 846 e Mortis diem addiscit *S. Eusebius* a *S. Hieronymo* apparente 381 p in Morte consanguineorum animam quietum habet *S. Thomas Aquin.* 712 d a Morte conjunctionem *S. Chrysostomo* addicit *S. Basiliscus* 235 Morte puniti *Reguli* filius, missus ad copendam *S. Eulogium* 18 e et iuvenis juvenis alliciens *S. Eudorium* ad peccatum 17 oratione ejus resuscitatur 18 a Morte puniti ob iudicium temerarium, resuscitantur precibus et uenione *S. Rudesindi* 109 e d Mori munit quam virginitatem violare *S. Casimirus* 350 a b Morientis ultima monita *B. Agnes de Bohemia* ad sancti iunioris 525 f Moriens luce splendet *R. Agnes de Bohemia* 511 e 526 a Mori statim desiderat et impetrat *S. Connera*, negata facultate degredi in monasterio 775 a b ad Mortem felicem parat se *S. Thomas Aquin.* petit Viaticum, fidem profertur, sua scripta *Ereleser* iudicis subijcit, intentionem puram indicat 675 d e 711 e f Morte appropinquante radi se praecipit *B. Stephanus Obazin* ut coronatus ad Christum veniret 804 d 806 e Moribunda non admittit pulverem e plumis *B. Coleta* 551 b Moriantur ordine aetatis monachi *Landerneccani* 258 f Moritur Angelis cantantibus, et benedictione a Christo data *S. David Menevensis* 43 e Moriens *Psalmum* 120 *Levavi oculos* in montem recitat *B. Petrus Hieremius* 295 d Moritur Missa celebrata ad altare *S. Winnulobus* ab Angelis praemortuus 234 b 239 a Moritur *S. Germinus* aliis cantantibus: Suscipiat te Christus 286 Moritur gemitus, et dicens Jesu, Jesu, in manus tuas me commendo *B. Joannes de Deo* 830 a 847 d Mortis pax *S. Thomae Aquin.* unditi testes 687 a c 689 e 700 f 711 e a Mortis periculo vari liberati ope *B. Coleta* 581 e d e 588 f 598 e a Mortis periculo liberatur *Carolus* ex Imper. adhuc infans apparente *B. Agnes de Bohemia* Reginae matri: quae et ipsa eodem periculo liberata est 511 d e 527 e f 528 a b p p Mortuo habitus subito sanatur apparentibus *SS. Emethio et Cleodonia* 232 f Morientibus ut ablit, excitat apparet *B. Stephanus Obazin*, 805 b ut Moribundis scelerem mortem procuraret, cupit adesse *B. Coleta* 570 b 615 b Moribunda vitam prorogat signum Crucis *S. Cadue* 478 d Moribundis primum infligit *S. Petrus Carenensis*, ani peccata confiteri volenti, alteri cui daemon peccatum obijcit 330 f Moribundi sanati ope *S. Thomae Aquin.* 723 e 733 e 734 e 735 e d f *B. Joannis de Deo* 852 e f *B. Agnes de Bohemia* 529 f 330 a *S. Casimiri* 333 a c Moribunda voto *B. Agnes de Bohemia* facto sanatur, voto dilato relapsa, iterum sanatur 528 e f Moribundo absenti procurat *B. Coleta* contritionem 569 f Mortuus
- S. Senanus*, in solcum sepultura resurgit, ac successore instituto max moritur. 776 a b Mortuus resuscitatur impositione epistolae triplici Crucis signata a *S. Eulobio* 19 a Mortui resuscitantur *Judea* et fideles oratione et utincla *S. Eudice* 21 b c Mortuum resuscitat jussu Abbatis *S. Senanus* 770 c d Mortui 2 pueri ac rite redditi a *S. Senno*, mutant denno mori 774 b c Mortui resuscitantur a *S. H. muntoro* 250 c 253 d 256 e 259 b item alius aqua benedicta discipulo tradita 252 a 253 f 258 c Mortui resuscitantur sacco *S. Hieronymi* applicato a *S. Eusebio Cremenensi*. 381 a b Mortuus puer vermicibus salsus, resuscitatur ope *S. Hieronimi* 53 a Mortuum a Diacono in lecto suo positum precibus resuscitat *S. Virgilius* 401 e item puerum 402 a Mortuum resuscitat et tribunalisissit ad testimonium veritatis perhibendum *S. Eudobius* 438 f Mortui vari resuscitantur invocata *S. Cunegunde* 275 e f ope *S. Cyrilli Carmelita* 500 d e *S. Kierani* 397 e 398 *B. Oldemari* 492 a 496 a *B. Agnes de Bohemia* 528 e *S. Casimiri* 331 e *B. Coleta* 580 581 a 599 a b *S. Thomae Aquin.* 721 a *S. Virgili* 402 a oratione *S. Albini* 59 d Mortuum precibus hora integra continuatus, suscitatur *B. Petrus Hieremius* 294 f Mortuum sororem precibus resuscitat *B. Agnes de Bohemia* 524 d mori iterum permittit conquirentem se celesti gloria revocari 524 e f Mortuae proles ut baptizetur resuscitatur ope *S. Thomae Aquin.* 720 b 734 c Mortuo resuscitato plurimos convertit *S. Basileus* 641 c Mortuus sepultorum procurat *B. Joanne de Deo* 838 f
- Mortificationi deditus *S. Albanus juvenis monachus* 58 b et *S. Petrus Carenensis* 329 b ob Mortificationem Martyr vocatus *S. Virgilius* 400 b Mortificat se in omnibus *B. Coleta*, etiam in potu auge 565 a
- Mulus effracto fune occurrit ad sepulcrum *S. Thomae Aquin.* et subito moritur 676 d
- Musica celesti recreatur a Joanne de Deo, in ejus pauperes liberalis 848 e 859 a
- Mutus fit imprecans matum jurando per *S. Albanum* 63 a Muti sanantur ope *S. Cunegunde* 277 278 et in translatione Corporis 277 b ad sepulcrum *S. Rudesindi* 117 e 118 e in sepultura *B. Oldemari* 493 a ope *S. Thomae Aquin.* 718 d Muta fere ob linguam ad guttar retractum *B. Coleta*, creditur sanata osculo *B. Mariae* 566 f

N

Narium postula invocato *S. Rudesindo* sanatur 114 e Nativitas *S. Rudesindi* ejusque meritum praedicatur ab Angelo matri 107 f in Nativitate *S. Senani* lignum viridem frondet 701 a 769 e Nativitatis dies *S. Rudesindi* quinquagesimae etiam post obitum ejus elemosynis statutis celebratur 108 a ante Nativitatem praedictus ab eremita *S. Thomas Aquinas* 658 e 708 a a *S. Patricio* *S. Senanus* 764 a b 768 d in Nativitate *B. Joannis de Deo* campanae ultro pulsantur, et columna ignis et lucis visu supra domum 834

Navis ad transcendendum flumen, invocato *S. Rudesindo*, ultro accedit 111 e 115 e Navis immobilis facta, ut flumen transcat occisor *B. Caroli Boni* 174 f 175 a Navem commentitiam, ad quam a diabolo invitatur, signo Crucis evanescente furit *S. Virgilius* 400 d e Navis ab hostibus liberatur invocato et apparet *B. Oldemario* 491 f

Necessaria omnia pro suis monasteriis impetrat a Deo *B. Coleta* 530 c

Negligentia monachi castigatur a *S. Petro Carenensi* apparente 330 e 333 a

Noctem, ne religiosi ut cum hoste conspirantes occiderentur, brevorem facit *B. Coleta* 574 a 614 f 615 a

Nube fulgida circumlatur in oratione *B. Agnes de Bohemia* 510 d 521 e

Nudanda

Nudanda a heteribus S. Antonia protegitur ab Angelis 27 e Nudatum pectus S. Eudociæ ab Angelis velo tegitur 216
Nuptias Justiniani Imp. ut evitet, fugit amore castitatis S. Arithellais 262

O

Obedientia simplici gratiam ejiciendi demones meretur S. Paulus Simplex 645 b e Obedientia ejus perfecta 644 e 645 b m Obedientia S. Francisci virtute abigit B. Coleta demonum in figura muscæ majoris apparentem 372 a od Obedientiam perfectam hortatur suos Religiosos B. Coleta 344 b e

Oculum ab anseris oculum restituit sorori suæ ab Angelo eductus S. Hinnwaleus 249 f 253 c 256 b Oculi dolorem signo Crucis pellit S. Cudroe 478 e Oculorum dolores et puncturæ tolluntur ope S. Thomæ Aquin. 683 c 698 e 707 e 717 b 735 e Oculis medicinam adhibet B. Coleta, ut possit sacram hostiam intueri et sacros libros legere 366 e Oculus læsus signo Crucis a B. Coleta sanatus 383 b hujus reliquus 397 c d 617 Oculi inflati sanantur ope B. Joannis de Deo 831 b e 833 a

Odor suavis in morte et ad tumbam S. Virgilii 403 a ex corpore S. Evermundi diebus Trueris et hebdomada Sancta ob passionem Domini 796 f ad corpus S. Angilberti inventum 283 d item S. Richarii 285 fin obitu S. Leonis-Luce 102 d e corpore S. Thomæ Aquin. 677 d 687 e f 688 d 689 d 701 f 706 b 712 a c e man ejus 678 e terra tactu corporis odorifera 677 e, odor ex tactu diu servatus 678 d Odor suavis corporis B. Caroli Boni post 53 dies 176 f B. Agnetis de Bohemia 311 d 327 c Odor et fulgur insolitus ad sepulcrum S. Casimiri 353 b Odor miraculosus in vestibus, lecto, loco mortis et sepulture B. Joannis de Deo 853

Oeconomus monasterii S. Apianus 319 c

Officium divinum celebrandi methodum divinitus accipit B. Coleta 535 605 fid nullis impedimentis oblati omittit 536 a ut cum suis recitans ad leucam audatur 535 f illi reverenter interest 606 b

Oleo benedicto venenum serpentis tollit S. Hinnwaleus 250 c 253 c 256 d Oleo sancto aucti sanantur paralytici a S. Leone-Luca 101 c Oleo lampadis B. Mariæ elephantiacus 101 f Oleo lampadis B. Joannis de Deo capta membris, 853 b e

Oraculum divinum ab Angelo ablatum S. Cyrillo Carmelitar 497 f 500 b

Orationi et Ecclesiasticis ministris sedulo invigilat, noctu etiam ad fores templorum erat, cibi et potus oblitus S. Casimirus 347 a In Oratione devotus S. Thomæ Aquinas 668 b Orare solitus ante studium et actiones 668 e ea assequitur sapientiam petitam 668 a b 712 c in ea elevatur a terra 669 a audit e Cruce Christum loquentem Bene scripsisti de me Thoma 669 b Inter Orandum sapiens elevatur, et luce celesti perfunditur P. Petrus Hieronymus 293 a In Oratione fervens, nube fulgida circumdatur et in extasim rapitur B. Agnes de Bohemia 511 d 521 d e elevatur in aere 521 d Oratorem adductissima semper quasi orat B. Coleta 355 et seqq 603 e eam nunc mensurat vni digna præparatione faciendum 355 c communibus precibus etiam argro interest 355 c in ea est absque tardia, et facie splendente apparet 356 a b 603 Orans B. Coleta in extasim rapitur ad plures horos aut diem 357 e f 606 in aere elevatur 358 a visa fuit aut sol ex ore procurrere, aut corpus splendescere, aut oratorium conflagnare 357 f 358 a 606 f Oratorem impendit totus noctes B. Joannes de Deo, et nola appensa tibi soporem discutit 841 e f. Orandi studio addictissimus B. Joannes de Deo 826 f in eo terretur a demone in horrendis speciebus, etiam mulieris et porci 826 Oratione S. Eudociæ resuscitantur morte puniti lascivens juvenis 18 a Index et lectores 21 c d

Comitis filia 21 f puer occisus 22 d Oratione S. Davidis Menevensis fons elicitur 43 d Oratione S. Albani resuscitatur mortuus 88 f cæcus et demoniacus liberatur 59 b captivus carcer aperitur 59 d cadaver et immobile et dein mobile redditur 59 d Oratione S. Virgilii mortuus in lecto suo positus resuscitatur 401 b e puella 402 a et a serpente extinetur 401 b Oratione unius horæ mortua suscitatur a B. Petro Heremita 297 b Oratione B. Agnetis de Bohemia soror ejus resuscitatur 310 d 524 d in alteram ripam convertit fluvium S. Fridolinus 538 d Oratione fusu aquam divinitus accipit S. Coluppanus 261 d Oratione B. Coleta aqua impetratur 539 c 607 c amens sanatur 539 c d a lapsu in præcipitium servatur 539 d e, equi excruciantur 539 f alii sanantur 560 a phiala aquæ fracta reparatur 568 a necessario victus subsidia impetrantur 610 b Oratione vas confractum coram Rege Chlodoveo ad confirmandam fidem redintegrat S. Fridolinus 433 e Oratione abigit demonis præstigijs S. Asterius 223 e destruit idolum et templum Apollinis S. Basiliscus 239 hostes immobilis reddit S. Piamm 241 reddit immotos fures absens S. Hinnwaleus 252 b e 258 d et sedat tempestatem 249 a 254 f uti S. Gervinus 284 b Oratione sanat B. Coleta graviter vulneratum 568 a moribundæ usum rationis procurat ad Sacramenta suscipienda 569 d diem breviorē facit 573 e et noctem 574 a Oratione Dominica ad honorem S. Rudesindi febris quartana tollitur 114 e fugantur dracones a S. Coluppano 262 a b Orans ad ista verba Panem nostrum quotidianum, pane ac vino divinitus oblato reficitur B. Joannes de Deo 833 d

Oratoria valde submissa expetit B. Coleta 351 e Oratorium ei puellæ in humo suo erigunt parentes ut noctu ad orationem non egredieretur 601 a Oratorium B. Coleta orante visum quasi conflagraret 538 a Ordinis S. Basilii habetur S. Lucas Cuslitas 152 d Ordinis S. Benedicti S. Apianus 318 Benedicunt Ord. monachus ex Episcopo S. Rudesindus 108 d e vide Abbates.

Ordinis Cisterciensis B. Petrus de Castro-novo 409 B. Stephanus Okaznen. 799 Præmonstratensis B. Fredericus 286 Crucigerorum B. Sollicitus 497 Ordo Templariorum in Aragoniam contra Mauros inductus 490 ef Ordinis Carmelit. Generalis 3 S. Cyrillus 497 Ordinis Prædicatorum Sacerdotes instar stellarum splendent, ubi stella major S. Thomas Aquinas 654 cd Ordinis Prædicat. B. Petrus Hieronymus 291 Ordinis Tertii Ord. S. Francisci traditur B. Bonarito 122 b Ordinis Minorum B. Rogerius S. Francisci discip. 413 Ordinis S. Claræ B. Agnes filia Regis Bohemix 501 Ordinis S. Claræ reformatrix B. Coleta 331

Orphneus alit et vestit B. Joannes de Deo 838 c Os distortum curatur ad sepulcrum S. Rudesindi 113 a Ore in mazillam retorto punitur sepulcrum S. Petri Carenensis conspuens, eo invocata sanatur 332 cd

Osculo excipiuntur in visione ab aliis Martyribus, S. Perpetua et Saturnus 635 b Osculantur se invicem occidentes 88. Perpetua et Felicitas 636 d Osculo sanat leprosam B. Coleta 384 b 609 f tollit dolorem capitis 387 bc Osculum negit Reginz Anglix S. Gervinus 284 a Illa recemulenta donat ei varia 284 b Osculo defuncti S. Leonis-Luce febris pellitur 102 d

Ostiosus nunquam, serrat puritatem animi oratione et studio S. Thomas Aquinas 668 a b continuo occupatus 710 e Otium ut evitetur, virgines et viduas ut caste domi permaneant, occupat, et elemosynis juvat B. Joannes de Deo 821 c

Ova data numero non decrescente in pauperes distribuit B. Coleta 364 a

Oves pascit B. Fredericus adolescens 287 e et B. Joannes de Deo 814 b 834 f Oves a lupis liberat S. Hinnwaleus apparens 250 d 256 d

P

Palli Archiepiscopalis usus et significatio moralis 486 f 487 a

in Palmiarum die ramus in manu B. Coleta evanescent, quasi ab usina comestus 361 b

Panis frusta pauperibus dauda, in fine S. Veremundi obscurita, in assulas convertuntur. 795 a Pane solo pro magna delectatione reficitur B. Coleta 361 b sumit solum quantum est magnitudo ovi 610 c. Panes in penuria orante B. Stephano Obazin. ultro allati 803 f

Pane et vino divinitus reficitur B. Joannes de Deo 835 d

Pane hospitali necessarii accipit B. Joannes de Deo 844 a Panes in necessitate calitas auferuntur ad monasterium B. Coleta 382 b Panes et vili materia optime sapunt in monasterio B. Coleta 382 c Pane Crucis signo a B. Coleta benedicto tollitur infirmitas 362 a

Panni defectus ad habitum conficiendum divinitus suppletur B. Coleta 352 e 397 e 603 d

Papae Romani, S. Simplicius 133. S. Lucius Martyr 298 Papae auctoritatem contra Græcos propugnat S. Thomas Aquinas 663 c Papae primatum ejurare cogens, varie a S. Senano apparente castigatus, misere exprat 778

Paschalis sollemnitas die Dominica celebranda statuitur 360 a

Pater et filius Martyres, Canutus, Rex et Carolus Bonus Comes 464 b Pater a filio conversus, ambo Martyres SS. Conon et Nestor 338 e a Patre oppugnata S. Perpetua, eum confortat 633 d 634 c Patrem contrarium ingressum in ordinem Prædic. non vult alloqui Petrus Hieremias 293 a

Pastor armentorum juvenis S. Leo Lucas 993 Pastor seu Parochus B. Fredericus verbo et exemplo alius præest 288 e d S. Moava seu Jovinus 138

Patientia in injuria illata B. Petrus Hieremias 294 d e f Patiens in morbis dolet hoc levare B. Petrus Hieremias 293 b d hoc usus dicto Hic ure hic seca etc 293 b Aequo animo fert contrariam sententiam defendi, et moleste suam esse veram ostendit S. Thomas Aquinas 666 e f Patienter fert afflictiones, easque a Deo immitti petit B. Coleta 377 e d malefactoribus beneficit 377 d 643 e ab amico in hostem mutato Patientia summa tolerat gravia, et precibus cum emendat 377 e f Patientissime tolerat exemplo Christi graves penas, et infirmitates corporis et animæ B. Coleta 363 366 et fere majores in lecta et diebus Dominicis et festis sollemniore 363 e Patientia B. Joannis de Deo, in injuriis vulgi ob simulatam amentiam 318 e ob conversionem meretricium 822 c d e

Paralytici vari sanantur ad sepulcrum S. Albi 60 a etiam post 7 annos morbi 61 e f ad sepulcrum S. Fridolini 439 b B. Oldegarii 492 e S. Cunegundis 273 d 277 e 278 a c f ad feretrum S. Leonis Rotomog. 96 e ad corpus S. Richardi 285 d adventu invisibili SS. Martini et Albini 35 soleo sancto S. Leonis-Luce 101 e tactu S. Basilisci 237 f ope S. Titiani 239 c S. Cusimiri 332 f B. Rogerii 417 a S. Thomæ Aquin. 683 b 693 b 703 e 720 d 723 b.

Peccatum. Ut parvulus aut moriatur, quom Deum graviter offendat, optat B. Coleta 344 c mortem impetrat, ne iustus damnetur 615 f

Parturit octavo mense in carcere S. Felicitas tunc dolens non in martyrio 635 d Parturientes juvantur tunica S. Cunegundis 279 a b ope B. Coleta 382 e f 383 a Alia ejus Reliquis 389 b 399 e 617 e 624 b 623 b e f 626 a ope S. Thomæ Aquin. 720 b cingulo sepulture 719 f baculo B. Joannis de Deo 834

Paupertas religiosa certissima salutis consequendæ via 393 e f ejus incommoda cum gaudio fert B. Agnes de Bohemia 310 b 320 b c Paupertas stricta B. Coleta

Marta. T. II.

exemplo Christi et S. Francisci 330 vestitu simplici e vetere panno 331 a stramine pro lecto usa 331 b paupercula sedifica et loca amat 331 c nihil de elemosynis sibi servat 331 f pro aliis studet et caritati et paupertati 331 e Moluisse viva comburi B. Coleta, quam assensum præbere cogitationi possessionis nuri vel divitiarum 370 c Paupertatis amore redditus oblatos non admittit B. Agnes de Bohemia 320 b inopiam patienter fert 320 c Paupertatis amore in schedis scribit S. Thomas Aquin. libros contra Gentiles 707 a b Pauperes 24 alit pedes lavat S. Titianus 239 c in Pauperes benigno, eorum pedes lavat B. Coleta 343 b in Pauperes misericors, consolatur eos et sanat cæcum S. Hincmarus 249 e 253 c Pauperibus compatiatur et succurrit S. Thomas Aquin. 669 e etiam soror ejus 670 a contra Pauperum oppressores severus. B. Carolus Bonus 167 f a Pauperibus hospitalis maximo cum dolore arellitur æger B. Joannes de Deo 829 d e Erga Pauperes benigna B. Coleta 364 d 603 b inexpectato accipit distribucunda, frumentum divinis solito durans, ova numerata non deficiente, vinum absque diminutione 364 e f Pauperibus quibuscunque quidquid habet impendit B. Joannes de Deo et cum magno favore recipit 823, Fallisolectionum accepto distribuit 825 c Pauperum misericordia motus, trajicit in Africam et diurnus operæ suæ mercedis impendit B. Joannes de Deo 813 Pauperes Gratia lucello suo jurat 820 d vide Eleemosyna.

Pax a B. Oldegario firmata inter Capitulum Barcinonense, ejusque Decanum 488 Inter Comites Tolitanum et Barcinon. 488 f Inter Genuenses et Comitem Barcinon. 489 a b

Pecuniam alia meliorem mira Dei providentia pro suis necessitatibus accipit B. Coleta : quæ aliis mixta us similis fiebat 330 e 331 f Pecunias recipit B. Joannes de Deo a damone oblatas 336 d e Pecunia mercatoris addita Reliquis B. Joannes de Deo, a latronibus supervenientibus intacta servatur 849 d e f

Pedes lavat Christi in persona pauperis B. Joannes de Deo 839 a Pedibus nudis etiam in frigore absque calcamentis incedit B. Coleta 351 b in Pedis pollice fistula sublata ope S. Thomæ Aquin. 682 f 721 e pedum tumor 719 a dolor 721 e 723 e 736 b Pes erectus ad percutiendum B. Joannem de Deo exaruit, et obtemperat delicti venia sanatur 836 e f

ob Peccata contristari Angelus, letari demones vidit S. Paulus simplex 646 e Peccatis acindit carnem Christi ostenditur in visione B. Coleta 338 e ob Peccata punita cæcitate, post vitam emendatam sanatur ope et profectione B. Frederici 288 d e Peccata occulta in Confessione non exposita, revelat aqua B. Joannes de Deo 827 d iterum alteri desperanti 827 e Peccata purgant Confessione, elemosinas et sanguinis effusione B. Carolus Bonus 171 a in Peccatoribus admonendis B. Coleta comparatur S. Joanni Bapt. 340 c d eas benigne ad penitentiam flectit 342 a 344 b 602 b pro iis orat 343 f pro Peccatoribus preces revelatas S. Vincentio Ferrario fudit B. Coleta 338 b 607 a in Peccatis obdura S. Eudocia meretricis gratia Dei emendatur 10 et seqq.

Perditus puer recuperatur ope S. Thomæ Aquin. 723.

ad Perfectionem regule a S. Clara præscripta B. Agneti de Bohemia 506 b e Perfectionem Evangelicam assecuta B. Coleta, ad eam suam adhortatur 344 f Perfectionis majoris ianua B. Coleta fuisse, quod præ reliquis Sanctis magis a dammibus in variis figuris fuerit tentata 372 b

Peregrinatur Romam duce Angelo S. Cleopatra 738 d Peregrinatur a limina Apostolorum S. Leon-Lucas 99 f Peregrinatur bis ad limina Apostolorum, semel Hierosolymam B. Oldegarii 487 d Peregrinatur Hierosolymam ab Angelo monti SS. David, Teliacus et Paternus 44 d Invisum magnam devotionem loca sancta

Palastina et monasteria Nitrix SS. Hieronymus et Eusebius Cremonensis 369 f 370 a

Perfidia subditorum occidentum It. Carolus Bonum ponderata 170 d e 181 d e 183 184

Persequentes viros Apostolicos in Hispaniam missos submerguntur 5 b

Peste correptus S. Egbertus, factis arduis votis liberatur 68 a b *contra Pestem invocatur S. Casimirus* 344 b *Pestis depulsa ejus ope* 351 d 352 e aqua, qua lotæ manns S. Davidis *Menerensis* 47 d aqua cui intinctæ reliquiæ B. Coletæ 390 f *Peste sublatis, qui contradixerant B. Coletæ in reformatione Ordinis* 518 e

in Pice et bitumine bulliente illasi SS. Cleonicus, Eutropius et Basiliscus 233 f

Pileus B. Caroli Boni febrem pellit 171 f

Pinguis et crassus S. Thomas Aquin. 689 e 690 e 698 f

Pisces sardæ mutantur in halceus pro S. Thoma Aquin. 674 l 701 a *Piscium esu abhorrens sanatur* 716 e *sapor conceditur* 716 d

per Plagas tractus obit Martyr S. Basileus 640 f

In Pluvia liber apertus servatur intactus pro S. Aidano 43 e a *Pluvia intactus S. Albinus reliquis mactatis* 58 d *in Pluvia siccus B. Joannes de Deo et igne ab eo non extincto, ut magis incareretur* 836 e *Pluvia in maxima siccitate data ope S. Veremundi* 797 b c

Podagrici sanati ad sepulchrum S. Thomæ Aquin. 679 a 683 b 689 e 690 f 693 e 696 f 702 c 703 c 723 b 735 d

ob Penitentiam peccatorum vidit Angelos latari, et demones contristari S. Paulus Simplex 646 e

Castigat clam corpus S. Apianus 319 b 323 a b

Nidus 20 diebus in monte per frigora aut in gurgite frigidissimo persistit S. Leo-Lucas 101 b

Ponte fracto in fluvium corruunt persequentes viros Apostolicos in Hispaniam missos.

Stationes in sterilitate prohibet B. Carolus Bonus 167 a

Prælium prævidens perniciosum impedit B. Coleta 369 a b 613 e

Presbyteri S. Williens 148. *S. Caluppanus reclusus* 260 *S. Quiricus* 423 *S. Eusebius Cremon.* 367 *S. Balthrus* 446 f

Procesus Diocletiani Martyr S. Antonius 754 755

Prædicator Apostolicus a Papa constitutus S. Germinus 282 b *Prædicaturus verbum Dei ad Armenos abijt S. Cyrillus Carmelita* 500 b *Prædicare jubetur in visione S. Equitius non Sacerdos* 649 a *Concionatur clausis oculis aut in celum erectis super Ave Maria per totam Quadragesimam S. Thomas Aquin.* 708 a *Prædicti abjuratiuncie hæresios B. Petrus a Castro-Novo* 410 b et cum eo *Didacus Oxoniensis et S. Dominicus* 411 f 412

Præmonstratensis ex Pastore B. Fredericus 289 b

Proles sterili conjugio impetrata voto SS. Emethio et Celebonio facto 233 a *Proles obtenta voto S. Titiano facto, hoc non soluto moritur* : 239 e *Proles adducitur a S. Columba Ab. Hyensi et Cadroconen indicit* 474 a *Proles sterili conjugio impetrata ope B. Coletæ* 591 b

Prophetia conficitur sub nomine S. Hildegardis contra Ordines Mendicantes 663 f *Prophetia spirita prædicta fratri Regi victoriam et consanguineos ante morituros B. Agnes de Bohemia* 522 f *Prophetia dono prædicta B. Coleta, pluribus prædictis instantem mortem et præmonet ad Confessionem, aut alia faciendâ* 567 568 569 574 b *mortem Martini v. Papæ cum divisione Ecclesiæ* 574 e *Prophetia dono cognoscit B. Joannes de Deo mediatum juvenum flagitium* 843 b *consilium pauperis suspendium sibi parantis, et impedit* 845 e d *prædicti prolem futuram* 845 e *alterius sanctitatem futuram* 845 f *familia alieni ministracionem justitiæ perpetuam* 846 a *mercedatum sua Ordinis* 846 a *alteri proximam mortem* 846 b *alteri futuros filiorum status* 846 c *absens*

mortes pauperum cognoscit 846 e *Præditit mortem aliorum B. Joannes de Deo* 827 e f.

Protectores 4 Diocletiani Martyres 757 *Protector perpetuus urbis Arelatensis S. Virgilius* 400 b *inter Protectores et Patronos urbis Neapolitanæ S. Thomas Aquin.* 739 et seqq.

Prudentia magna utitur in causis disjudicandis B. Carolus Bonus 168 a 179 b *contemptum dissimulat, emendationem expectat* 168 f *resitutionem urget* 169 e

Psalmodia nocturna monachi etiam in hospitio 11 a *et Virginum in monasterio sub Trajano* 18 a *Psallit S. Winvalocus, aut stans immobilis, aut flexis genibus, aut manibus in celum extensis* 251 e 257 f *Psallit interdum verbera S. Basiliscus* 238 d *ad Psalmos iazarine Penitenciales cum Letanias magna devotione afficitur B. Coleta* 556 e 606 b *legens Psalmum* 50 *Miserere mei Deus, impetrat feliciem obitum conjugibus in malo obduratis* 558 e f *Psalmos SS. Antonius et Paulus simplex* 644 e f *Psalterium totum quotidie rovens recitare S. Egbertus a peste liberatur* 68 b c *Psalmos pœnitenciales legens ante altare S. Mariæ, Martyr occidit B. Carolus Bonus* 170 e 183 a 184 a

Puerperæ in magno periculo liberantur invocato B. Petra Hieremia 295 e *ope B. Oldegarn* 446 e *B. Agnetis de Bohemia* 531 a *Prægnantibus et puerperis succurrit S. Leo Rotomag.* 97 e

Pulveres sepulchri S. Cradæ miraculis clarent 148 d *Pulvere sepulchri B. Coletæ dolores sublatis* 191 a

e Purgatorio liberandi unius anni preces deposcunt a S. Corpore, cui liberati apparent 467 b e *Purgatorio liberatæ animæ per B. Coletam, sequuntur hanc apparentem* 580 b c *Purgatorii animabus valde afficitur B. Coleta, pro iis orando* 576 a 613 b *liberat ibi graviter punitam* 476 b *ex Purgatorii igne animam apparentem liberat B. Petrus Hieremias* 294 a *in Purgatorio esse sororem suam et dein Missis factis liberatam intelligit in visione S. Thomas Aquin.* 671 e *Purgatorio animam apparentem jurat B. Agnes de Bohemia* 522 d *ex Purgatorio septennis puer, precibus S. Perpetuæ sororis liberatur* 633 e f 634 a *in Purgatorio manet 16 diebus, qui negligens fuerat in executione testamenti commissi* 672 b

Puritatem animi impetrat oratione S. Thomas Aquinas, conservat oratione et studio nunquam otiosus 667 d *Puritas et Innocentia ejus* 676 e

Q

Quadragesimam quinque aut sex panibus in solitudine absoluit S. Petrus Cavenensis 328 a *In Quadragesima bis solum in hebdomade comedit S. Winvalocus* 251 e *in Quadragesima tantum comedit die Jovis et Dominica B. Fredericus* 288 e *Quadragesimas tres quotannis servat S. Egbertus* 68 d

ad Questiones subtiles de Deo anima beata apparens non respondet S. Thomæ Aquin. 762 d

R

Rabidae sanantur ad sepulchrum S. Rudesindi 112 e *ope B. Coletæ* 583 e e 584 a

Rex, Regis filius, 3 Regum frater S. Casimirus 335 336 *Regis Bohemæ filia B. Agnes Ord. S. Claræ* 501 e *Regia stirpe S. Winvalocus Ab.* 248 f e *Rege Cornubiensi monachus Constantinus* 43 e *B. Carolus Bonus in Regem Hierosolymitanum expetitus, non admittit* 180 d *Regi monita data a S. Winvaloco* 251 f 253 f

Regimen B. Petri Hieremiæ eximia virtute præbendum 294 e

Referendarius Caroli Martelli S. Chrodegandus 451 a f *in Reformationem Ordinis a S. Francisco impetrata B. Coleta* 603 e *fit muta et cæca dum consentiat* 546

546 donatur cognitione ad eam necessaria 546 d
Regula et ratio vivendi anachoretarum S. Gerasimi in Palæstina 385 f 386 a b monachis in Wallia a S. Davide præscripta 46 Regulam Clericorum scripsit S. Chrodegandus 454 f Regula S. Clare adjecta Regulae S. Benedicti 502 c curat molestationem adhiberi B. Agnes de Bohemia 502 a Regula et ratio vivendi Virginum Drotorum 34 d

Reliquias Sanctorum a Leone x accipit, exornat aliisque donat S. Gervinus 283 b 283 d 284 e f 285 d e Reliquiae S. Ifigoris illæsa incendio 285 b ad Reliquias Sanctorum juramentum novi Comitiss Flandriæ et civium solet fieri 198 c d e ad Reliquias S. Drousi peregrinantur S. Thomas Cantuar. 402 e Reliquias S. Hilarii ab hac apparente monitis transfert S. Fridolinus 435 a 436 a ubi Reliquias S. Hilarii arbor ultro inclinatur 437 f pro Reliquiis servatur terra tactu corporis S. Thomæ Aquin. facta odorifera 677 e ob Corpus S. Apiani furto ablatum navis redditur immobilis 360 e f Caput S. Marnoni solum Dominicis diebus lavari, qua aqua morbi pelluntur 63 f Aqua Reliquiis B. Coletæ beudicta sublima pestis 590 f morbus gravis 3 annorum 593 e f 594 e

Renom dolore sublato ope S. Thomæ Aquin. 718 a f 720 c 723 d

Restituendi voto facto liberatur ob furtum obsessus 118 a

Reti involvuntur pugnaturæ ad bestias SS. Perpetua et Felicitas 636 b Reti argenteo lapidibus pretiosis intertexto computatur vita S. Thomæ Aquin. 673 b

Revelat peccata occulta ægro in Confessione non exposita B. Joannes de Deo 827 d iterum alteri desperanti 827 e

Reverens B. Carolus Bonus erga viros Ecclesiasticos et Religiosos 166 e

Rixantes correat et reconciliat B. Carolus Bonus 167 a b 181

Ex gromorum Rosarii tactu sanatur oppressa doloribus B. Coleta 556 e Rosario pie recitando affecta 606 e

S

Sagittæ ad S. Philemonem emissæ sistuntur in aere 753 e in oculum Præsidis incidunt 753 e Sagittis interminuntur cclxix Romani 23 e Sagitta ferrea ex vulnere Regis decidit voto S. Monano facto 89 b

Sacramentis munus pie moritur S. Casimirus 348 e

Sanctitatis S. Thomæ Aquin. testes audit 686 b 688 e 689 b 690 d 693 a 694 a 695 a 697 f 698 a 698 e Sanctitatem S. Thomæ Aquinatis non æstimans, punitur tremore : veneratus reliquias, sanatur 678 e 699 a 707 e Sanctitatis testes 699 e 700 e 704 a 708 b 709 d 710 a 713 b Sancti in exemplum a Deo proposti 473 e Sancti sunt cæli, montes, colles, ad imitationem proposti 313 a b Sancti honorantur a Deo miraculis, et his sanitas confirmatur 279 f Sanctorum patrocinium obtentum, recitat Officium de omnibus sanctis B. Coleta, exortata ad id visione S. Anna 558 d Sanctos invocat in suo ultimo morbo S. Cunigundis 274 e

Sanctimonialis Bened. S. Cunigundis Imp. 272 d

Sanguis in B. Caroli Boni necesse dispersus cum reeneratione colligitur 171 f Sanguis copiosus effluit e dente avulso a corpore S. Drausi post 4 annos sepulturæ 408 f Sanguis copiosus effluit ob unguem avulsum a corpore B. Agnetis de Bohemia 526 e Sanguis S. Basilisci uride platano alligati hanc viridem reddit 237 e ex eo fons miraculis clarus exoritur 237 e Sanguine Martyrum interpellante, hæresis tollitur 413 d Sanguine B. Caroli Boni huius membra, contractis sanatur 172 e Sanguinis gutta S. Basilisci a diabolo correptus liberatur 240 a Sanguinis fluxus sistitur ope B. Agnetis de Bohemia 531 d tactu coppæ S. Tho-

mæ Aquin. 674 e ope ejusdem 709 e 722 a 723 e item Sanguinis vomitus 681 f 719 d

Saxa respondent Amen in concione S. Lucæ Casali cæci 152 d e

in Scenam data vita B. Joannis de Deo convertitur meretriz 848 e

Scientia S. Thomæ insula 704 a SS. Petra et Paulo apparentibus aucto 705 e Scriptoribus pluribus eodem tempore diversa dictat S. Thomas Aquinas 664 a Schismatici ut templa restaurent, impetrat a patre Rege S. Casimirus 347 b

Scholas litterarum erigit apud Anglos Orientales S. Felix Ep. 779 a

Sedes S. Winwaloei arena lapillis mixta 251 e

Senator Martyr S. Asterius 222

Servitus, etiam nobilitum, qualis olim in Flandria 181 c d

Serpentes et dracones a diabolo inmissos fugat oratione Dominica et Crucis signo S. Caluppanus 260 f

Serpentem interimit et ab ea extinctum resuscitat S. Virgilius, 401 c d a Serpentes morsu illæsus S. Leo-Lucas 100 d Serpentem perimit signo Crucis, et illius venenum pellit oleo benedicto S. Winwaloeus 250 b 253 c d Serpentes evomuntur ad sepulchrum S. Rudesindi 111 d

Sepulturæ suæ locum indicat S. Titianus apporrens 256 e Sepulturam in sterquilino expetit S. Gervinus 289 c d In Sepultura S. Cunegundis locum cecidit S. Henricus, uti S. Severo conjux et filia 274 f ad Sepulchrum ejulatam exitori solum compescit S. Petrus Cavensis 331 e Sepulchrum S. Petri Cavensis ex contemptu conspiciens, ore in maxillam retorto punitur, eo invocato sanatur 332 c d

Severus in superbos, oppressores pauperum et rixatores B. Carolus Bonus 167 f malevolus in jus evocat 168 f

Silentium arcum observat S. Paulus Simplex 649 b

Taciturnus scientias collegit S. Thomas Aquinas, et bos mutus appellatur 661 a

Simulate ad sacrificandum idolis pro nlus subarnatus, fit serio Christianus S. Philemon 751 f

Singularia non admittit S. Eusebius 651 d

Singultus frequens sublatus ope S. Thomæ Aquin. 682 b

Sol visus procedere ex ore B. Coletæ orantis 558 a

Contra Solis ordinem ab aquila defenditur S. Lutwinus 317 a Solis radu instar splendore illustratus S. Thomas Aquinas 658 e ad Solis radium reclinat baculum S. Cuthoe 478 b chirothecas suspendunt S. Cunigundis et S. Goar 274 b

Somnum discit nola tibi appensa ut totas noctes precibus impendat B. Joannes de Deo 841 e f

Sorores Virgines Deo devote SS. Canolla, Maguentia, Palladia, Porcaria 241 e Sorores Virgines SS. Kincburga et Kinswinto filie Regis 440

Spina piscis gutturi inhaerens ad sepulchrum S. Rudesindi ejicitur 116 e

Splendore illustrari visa B. Coleta 549 d vide Lux

præ Sponso Crasare eligit Christum B. Agnes de Bohemia 505 d 507 f 509 d 516 f 517 Desponsatur Christo B. Coleta aucto a S. Joanne Erung. accepta 554 e 610 d Desponsationis effectus procuratur S. Thomas Aquin. invocato 722 e 723 e

Stella visa ingredi cubiculum et residere supra caput S. Thomæ Aquin. 674 e d triplex visa in habitu ejus, et ante hunc cometa 676 a

Stomachus vermibus exoneratur, acceptis pulveribus domus natolis B. Joannis de Deo 855 a Stomachi dolor curatur ope S. Thomæ Aquin. 683 b 723 e 743 e

Studia litterarum et virtutum conjuncta in S. Casimiro 346 d Studio et oratione conservat puritatem animi S. Thomas Aquinas numquam otiosus 667 d Studio-

sis pauperibus bona sua largitur B. Rogerius Ep. 122

122 a d a Studiis aversus ad sepulcrum S. Rudrandi emendatus, fit monachus 112 f

Submersa in lacum projecta S. Antonina 27 d Schmersus in flumine obit martyr S. Aetherius 341 a Submersi in mari, inclusi socci SS. Arinnus et 4 Protectores 735 a Submersi idololatric persequentes viros Apostolicos in Hispaniam missos 5 c in Mare delapsus S. Petrus Cavensis navi subversa ab aqua intactus mansit cum libris, pennis et vasis altaris 330 c Lapsus in mare diu incolumem servat S. Senanus 772 d a Submersionis periculo vari liberati ope B. Coleta 581 e f 582 a 583 c 399 a 617 r d 618 d et S. Thomas 682 d 721 c

Sudario B. Coleta sublati dolor capitis 384 c Superbia ex nimia rerum abundantia 168 e d dissensu et bella generat 199 b e et contemptum aliorum 169 f etiam Principum suorum 184 b Superbos et elevatos monachos refruat S. Petrus Cavensis 331 e Sardi ope S. Thomas Aquin. 718 f 720 d Suspensi nervi launi verberantur SS. Nestor et Tribemus 127 f 128 d Suspensi 3 liberantur iuncta S. Cuthguth 275 d et Suspendio addictus miles B. Joannes de Deo liberatur 814 d

T

Tactu suo sanat S. Basiliscus, paralyticum, leprosos, frabricantes 237 f 238 a

Tempestatem maris oratione remouet S. Seminus 771 b Tempestas sedatur precibus S. Winvaloei 259 a 254 f S. Gervin 284 f invocato S. Petro Cavensi adhuc vivo 330 c ope S. Veremundi 797 a Tempestatis et mortis periculo eximuntur navigantes ad inquisitionem de miraculis S. Thoma Aquin. 679 f alii ejus ope 681 b Tempestatem maris recitata Angelica salutatione sedat B. Joannes de Deo 835 d e in Tempestatibus imperterritus S. Thomas Aquin. 670 b

Temperantia vitia tollit, virtutes acquirit S. Lucius Papa 303 b ad Templorum fores etiam noctu orat S. Casimirus 347 a

Tempus orationi et studii tribuit, raro colloquit, S. Thomas Aquinas 668 a

Tentationes interiores novit B. Coleta 568 r

Terra infusus S. Arianus evadit 754 e Terra in colle crescit attalii S. Davidem Menreusensem concionantem 45 d Terra sepulcri S. Cunegundis in illis et grana mutatur 276 e f

ad Testimonium veritati perhibendum de possessione tradita, resuscitat mortuum S. Fridolinus 438 f

Thaumaturgus cognominatur S. Quintus : per 10 annos circumat regiones, sanans omnes morbos 129

Thaumaturgus ob miracula S. Hesychius 483

Theologicas questiones sublimes solvit B. Coleta 569 e Theophorus cognominatus S. Theopylactus 787 f

Tibur dolor sanatus ope S. Thomae Aquin. 282 f ulcera et tumor 683 d 714 a 717 d 721 c 735 a e ruptura 738 f Tibi exulcerata curata ope B. Coleta 597 a e Timore Dei et extremi iudicii orat S. Ceadda in tempestate 147 f In Timore Dei crescit S. Casimirus 346 d

Tributum iniquum tollitur minuto B. Oldegarii 488 c Tussis gravissima sublata ope S. Thomae Aquin. 681 f 691 e 718 f 719 d

Typographorum Patruus Bononix B. Joannes de Deo 812 e

U

Ubera graviter afflicta sanantur ope S. Herculani 54 b Uterum dolor ablatus ope S. Casimiri 331 b

Ulcera incurabiles mulieris lumbens B. Joannes de Deo, cum sanat 837 c Ulcera tibi donario voto SS. Eutherio et Celandio curantur 233 b

Uctione extrema monitur B. Petrus Hieremios 295 d S. Gervinus 286 d r

Uxore ob adulterium relicta fit anachoreta S. Paulus Simplex 644 c 645 f

V

Venam sibi aperiri aut cauterium aduri non sentit S. Thomas Aquin. a sensibus obstructus 672 f

Venenam illa sa bibit B. Coleta 575 d

pro Verecundia S. David Menreusensis faciem Magistri decennio non intuetur 41 b Verecundie tentationem fortiter superat B. Joannes de Deo 820 c Verecundus sub mortem juvat B. Joannes de Deo 823 c Verberibus lacerantur ad mortem SS. Eugenius, Agathodorus, Elpidius 640 f

Vestes profanas in martyrio abiciunt SS. Jervetia, Felicitas et socii 636 a Vestitus S. Winvaloei ex caprimis pellibus 251 l 257 f Vestitus B. Coleta tunica simple et palliolum e vertice panno 531 a etiam puella nodosis funiculis cingebat rube indusium 601 a Vestes B. Joannes de Deo oblatas cum pauperiarum pannis commutat 842 f 845 a Vestes ejusdem tunica lancea cum femoralibus, absque tegumento capitis aut calcibus 826 c habitum certum ab Episcopo idem accipit 826 e

Victoria oblata invocato S. Albino, 62 e f ope S. Fridolini 431 e Victoriam praeferit fratri Regi B. Agnes de Bohemia 522 d Victoria maxima de Moschis oblata, post votum procuranda Canonizationis S. Casimiri 350 alia eo apparente et radum monstrante 350 a alia 354 b

Victus anachoretarum S. Gernsini 5 diebus, panis, aqua, ductyli 15 diebus, Sabbato et Dominica in cenobio coctis utuntur et modico vino 385 f Victus B. Winvaloei panis hordeaceus cinere permixtus cum pulmento ex farina hordeaceae et oleis : Sabbatis et Dominicis addebatur piscis et cascus 251 c 259 f Victus B. Stephani Obasenensis herbae, virentia arborum 800 b 802 a

Vidua S. Cunigundis Imp. habitum monasticum assumit. 273 c e

Vino manat fluvius prope ecclesiam S. Davidis 46 f

Vinum dolio effusum restituit B. Coleta 611 c Vino divinitus repletur vas pro B. Coleta 532 d Vinum oblatum, absque diminutione erogat in pauperibus B. Coleta 564 f Vinum aut potum inebriantem non bibit S. Winvaloeus 251 e Vino abstinet S. Petrus Cavensis 329 b mater S. Drausii a conceptu filio 404 a

Virga terram designans fontem elicit S. Winvaloeus, 251 c 257 d mare percutiens siccis pedibus cum suis transit 251 b 257 c Virgis corpus suum castigat B. Stephanus Obasenensis 801 c

Virgines Deo devotae S. Damiana 33 ejus exemplo ceterae : earum cibis, lectus lamficium, preces 34 d S. Pamm 240 Virgines Deo devotae SS. Kincburga et Kincwitha sorores, filiae Regis et S. Tibbi consanguineae 440 443 d S. Arthellais 261 4 sorores, SS. Camilla, Magnutia, Palladia, Parcaria 241 r servant aegrotanti S. Germano Ep. Auxiliorensi et funus prosequuntur 241 c d Virginitatis servanda propositum servat puella B. Coleta 601 d Virgo e purioribus habita B. Coleta 353 h Ut solae Virgines admittantur ad Ordinem petit bullam a Papa 354 e amat magis Sanctas, qui castitatem coluerunt 534 e f Ut Virginitatem servet S. Arthellais, exposita a Justiniano ob pulchritudinem fugit Constantinopoli Beuveventum 262 263, ad lupanur a latronibus elucenda liberatur ab Angelis 263 d Virginitatem semper custodivit potius eligens mari quam cum violare S. Casimirus 348 a b Virginitatem suam commendat Desparae Virgini B. Agnes de Bohemia 509 b 514 d e Virginitatem servant conjuges S. Conon M. ejusque uxor Anna 358 b S. Cunigundis cum

cum *S. Henrico Imperatore* 268 b 271 l *Virginitatem servatam probat Cunigundis, illæsa ignitos vomeres calcando* 271 f *Virgines castas elemosynis juvat, et ne otientur occupat* *B. Joannes de Deo* 823 c

Virtutes Constantini Magni 240 d *Virtutem similitudo intimos amicos reddit* *SS. Julianum et Gudelannum* 784 a

Vitam longiorem, contra Sanctos consortium ejus optantes *B. Coleta impetrat* *S. Franciscus* 612 d *Prolicionem ipsa impetrat suo Confessario* 617 b et *religiosæ recens admittæ* 617 b *Vitæ sanctorum fabulosæ rescantur ab hoc opere* 82 d *Acta martyrum edictis Imperatorum combusta* 229 d 230 d *Vita* *B. Caroli Boni scripta, ad amorem Dei bonis, timorem malis ingerendum* 163 c *Vitam suam conscriptam in spiritu intelligit, eamque comburit* *B. Coleta* 542 c 602 a

Voce divina aumatur inter dira tormenta *S. Basiliscus et sanatur* 237 d e *Voce divina corroboratur* *S. Eudocia in periculo captivitatis* 18 c

Voluptates corporis abdicat *S. Casimirus* 347 c

Voto facto *S. Apiano claudus et incurvatus sanatur: voto dilato, relabitur: denno voto impleto, sanatur* 321 b c

Voto obtenta proles, eo non soluto mortua, a *S. Ti-*

tiano resuscitatur 259 c *Voto facto moribunda sanatur: voto dilato relapsa, iterum sanatur ope* *B. Agnetis de Bohemia* 522 e f

Vulnera lethalia ope *S. Thomæ Aquin. curantur* 735 c

X

Xenodochium fundat *B. Rogerius* 121 d *Xenodochium pro peregrinis et pauperibus construit* *S. Anselmus Novantulanus* 264 d

Z

Zelo animarum accensus *S. Felix, relicta patria, Anglos Orientales adit et convertit* 780 a

Zelus Episcopalis *S. Cradix* 146 d in *extirpandis vitis* *B. Rogerii Ep.* 121 e in *hæreticis oppugnandis* *S. Simplicii Papæ* 135 136 137

Zona ferrea præcinctus præparat se ad religiosam vitam *B. Petrus Hueremias* 292 f ea *ad mortem usque cinctus, dem contra morbos salutari* 293 d e *Zona sua missa emendat* *B. Coleta carnis vitii irretitum* 576 f 577 a

FINIS.

[illegible]

DATE DUE

EX4655.A2 VILLANOVA UNIVERSITY 1V.007
3 9346 00067337 8

FOR REFERENCE

NOT TO BE TAKEN FROM THIS ROOM

CAT. NO. 1935

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF VILLANOVA

